POLYBII RELIQUIÆ.

EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

POLYBII

HISTORIARUM RELIQUIÆ.

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS.

Edited by Johann Friedrich Dübner.



PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI REGII FRANCIÆ TYPOGRAPHO;

SUMPTIBUS ET TYPIS

FIRMIN DIDOT FRATRUM, VIA JACOB, 56. | BÉTHUNE ET DUCKETT, VIA VAUGIRARD, 36.

M DCCC XXXIX.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

Εἰ μὲν τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀναγράφουσι τὰς πράξεις, παραλελεῖφθαι συνέβαινε τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἔπαινον· ἴσως ἀναγκαῖον ἦν τὸ προτρέπεσθαι πάντας πρὸς τὴν αἵρεσιν καὶ παραδοχὴν τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων διὰ τὸ μηδεμίαν ἑτοιμοτέραν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις διόρθωσιν, τῆς τῶν προγεγενημένων πράξεων ἐπιστήμης. (2) Ἐπεὶ δ' οὐ τινὲς, οὐδ' ἐπὶ ποσὸν, ἀλλὰ πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀρχῇ καὶ τέλει κέχρηνται τούτῳ, φάσκοντες, ἀληθινωτάτην μὲν εἶναι παιδείαν καὶ γυμνασίαν πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις, τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν· ἐναργεστάτην δὲ καὶ μόνην διδάσκαλον τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν· (3) δῆλον, ὡς οὐδενὶ μὲν ἂν δόξαι καθήκειν, περὶ τῶν καλῶς καὶ πολλοῖς εἰρημένων ταυτολογεῖν, ἥκιστα δ' ἡμῖν. (4) Αὐτὸ γὰρ τὸ παράδοξον τῶν πράξεων, ὑπὲρ ὧν προῃρήμεθα γράφειν, ἱκανόν ἐστι προκαλέσασθαι καὶ παρορμῆσαι πάντα καὶ νέον καὶ πρεσβύτερον, πρὸς τὴν ἔντευξιν τῆς πραγματείας. (5) Τίς γὰρ οὕτως ὑπάρχει φαῦλος ἢ ῥᾴθυμος ἀνθρώπων, ὃς οὐκ ἂν βούλοιτο γνῶναι, πῶς, καὶ τίνι γένει πολιτείας ἐπικρατηθέντα σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην οὐχ ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν, ὑπὸ μίαν ἀρχὴν ἔπεσε τὴν Ῥωμαίων; ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. (6) Τίς δὲ πάλιν οὕτως ἐκπαθὴς πρός τι τῶν ἄλλων θεαμάτων ἢ μαθημάτων, ὃς προὐργιαίτερον ἄν τι ποιήσαιτο τῆσδε τῆς ἐμπειρίας;

II. Ὡς δ' ἔστι παράδοξον καὶ μέγα τὸ περὶ τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν θεώρημα, γένοιτ' ἂν οὕτω μάλιστα συμφανές, εἰ τὰς ἐλλογιμωτάτας τῶν προγεγενημένων δυναστειῶν, περὶ ἃς οἱ συγγραφεῖς τοὺς πλείστους διατέθεινται λόγους, παραβάλλοιμεν καὶ συγκρίναιμεν πρὸς τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχήν. (2) Εἰσὶ δ' αἱ τῆς παραβολῆς ἄξιαι καὶ συγκρίσεως αὗται. Πέρσαι κατά τινας καιροὺς μεγάλην ἀρχὴν κατεκτήσαντο καὶ δυναστείαν· ἀλλ', ὁσάκις ἐτόλμησαν ὑπερβῆναι τοὺς τῆς Ἀσίας ὅρους, οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν ἐκινδύνευσαν. (3) Λακεδαιμόνιοι πολλοὺς ἀμφισβητήσαντες χρόνους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἐπειδή ποτ' ἐκράτησαν, μόλις ἔτη δώδεκα κατεῖχον αὐτὴν ἀδήριτον. (4) Μακεδόνες τῆς μὲν Εὐρώπης ἦρξαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, ἕως ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμόν· ὃ βραχὺ παντελῶς ἂν φανείη μέρος τῆς προειρημένης χώρας. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα προσέλαβον τὴν τῆς Ἀσίας ἀρχὴν, καταλύσαντες τὴν τῶν

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARUM LIBER I.

Si esset ab iis, qui ante nos res gestas memoriæ mandarunt, Historiæ ipsius prætermissa laudatio; necesse forsitan foret, omnes ad hoc genus commentariorum potissimum probandum studioseque excipiendum cohortari; quum nulla sit mortalibus ad proficiendum via expeditior, quam rerum ante actarum scientia. (2) Verum quoniam non aliqui, neque aliquatenus, sed prope dixerim omnes, hoc et exordio scribendi et exitu usi sunt, ut dicerent, verissimam institutionem præparationemque ad gerendam rempublicam, esse doctrinam eam, quæ ex Historia paretur; magistramque clarissimam atque unicam, quæ fortunæ mutationes generose doceat ferre, alienorum esse casuum recordationem: (3) palam est, nemini convenire, ut, quæ recte ab aliis, et iis quidem multis, dicta sunt, eadem repetat; omnium vero minime nobis. (4) Ipsa enim rerum, de quibus dicturi sumus, inopinata novitas vel per se facile quemvis alliciet incitabitque, sive juvenem, sive seniorem, ad Historiæ hujusce lectionem. (5) Nam quis erit adeo levis homo aut ignavus, quin scire cupiat, qua ratione, et quo rerum administrandarum genere, universus prope orbis terrarum annis fere LIII sub unius imperium, populi scilicet Romani, fuerit redactus? quod quidem numquam antea factum invenitur. (6) Rursus vero, quis ullum aliud vel spectaculi vel disciplinæ genus adeo perdite adamaverit, ut harum rerum cognitione quidquam ei sit antiquius?

II. Quod autem inopinatæ novitatis plenum et magnificum sit nostræ scriptionis argumentum, ita facillime manifestum erit: si nobilissimæ quæque priorum temporum dynastiæ, de quibus ut plurimum exstant historiæ, cum Romano imperio componantur ac comparentur. (2) Sunt vero dignæ componi compararique hæ. Fuit aliquando Persarum magnum imperium ac dominatio: sed quoties Asiæ fines transgredi sunt ausi, non solum de imperio, verum et de propria salute, sunt periclitati. (3) Lacedæmonii, quum de principatu Græciæ perdiu contendissent, atque illum tandem obtinuissent, vix annos duodecim sine certamine eum tenuerunt. (4) Macedonum in Europa regnum ab Adriatico mari ad Istrum usque flumen patuit; quæ pars prædictæ Europæ exigua utique videri debet. (5) Adjecere deinde idem Asiæ imperium, everso Persarum dominatu.

Περσῶν δυναστείαν. Ἀλλ' ὅμως οὗτοι, πλείστων δόξαντες καὶ τόπων καὶ πραγμάτων γενέσθαι κύριοι, τὸ πολὺ μέρος ἀκμὴν ἀπέλιπον τῆς οἰκουμένης ἀλλότριον. (6) Σικελίας μὲν γὰρ καὶ Σαρδοῦς καὶ Λιβύης οὐδ' ἐπεβάλοντο καθάπαξ ἀμφισβητεῖν· τῆς δὲ Εὐρώπης τὰ μαχιμώτατα γένη τῶν προσεσπερίων ἐθνῶν, ἰσχνῶς εἰπεῖν, οὐδ' ἐγίνωσκον. (7) Ῥωμαῖοί γε μὴν, οὐ τινὰ μέρη, σχεδὸν δὲ πᾶσαν πεποιημένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὑτοῖς, ζηλωτὸν μὲν τοῖς νῦν οὖσιν, ἀνυπέρβλητον δὲ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ὑπεροχὴν κατεσκεύασαν δυναστείας. (8) Τούτων μέντοι τὰ πολλὰ διὰ τῆς γραφῆς ἐξέσται σαφέστερον κατανοεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ, πόσα καὶ πηλίκα συμβάλλεσθαι πέφυκε τοῖς φιλομαθοῦσιν ὁ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τρόπος.

III. Ἄρξει δὲ τῆς πραγματείας ἡμῖν, τῶν μὲν χρόνων Ὀλυμπιὰς ἑκατοστή τε καὶ τετταρακοστή· τῶν δὲ πράξεων, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ὁ προσαγορευθεὶς Συμμαχικὸς πόλεμος, ὃν πρῶτον ἐξήνεγκε μετ' Ἀχαιῶν πρὸς Αἰτωλοὺς Φίλιππος, Δημητρίου μὲν υἱὸς, πατὴρ δὲ Περσέως· παρὰ δὲ τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσιν, ὁ περὶ Κοίλης Συρίας, ὃν Ἀντίοχος καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· (2) ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Λιβύην τόποις, ὁ συστὰς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ὃν οἱ πλεῖστοι προσαγορεύουσιν Ἀννιβιακόν. Ταῦτα δ' ἐστὶ συνεχῆ τοῖς τελευταίοις τῆς Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου συντάξεως. (3) Ἐν μὲν οὖν τοῖς πρὸ τούτων χρόνοις, ὡσανεὶ σποράδας εἶναι συνέβαινε τὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις· διὰ τὸ καὶ κατὰ τὰς ἐπιβολὰς, ἔτι δὲ συντελείας αὐτῶν, ὡς καὶ κατὰ τόπους, διαφέρειν ἕκαστα τῶν πεπραγμένων. (4) Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν οἱονεὶ σωματοειδῆ συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν ἱστορίαν, συμπλέκεσθαί τε τὰς Ἰταλικὰς καὶ Λιβυκὰς πράξεις ταῖς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς, καὶ πρὸς ἓν γίγνεσθαι τέλος τὴν ἀναφορὰν ἁπάντων. (5) Διὸ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὑτῶν πραγματείας, ἀπὸ τούτων πεποιήμεθα τῶν καιρῶν. (6) Τῷ γὰρ προειρημένῳ πολέμῳ κρατήσαντες Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων, καὶ νομίσαντες τὸ κυριώτατον καὶ μέγιστον μέρος αὑτοῖς ἠνύσθαι πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιβολὴν, οὕτω καὶ τότε πρῶτον ἐθάρσησαν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τὰς χεῖρας ἐκτείνειν, καὶ περαιοῦσθαι μετὰ δυνάμεων εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους. (7) Εἰ μὲν οὖν ἡμῖν ἦν συνήθη καὶ γνώριμα τὰ πολιτεύματα, τὰ περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς ἀμφισβητήσαντα, ἴσως οὐδὲν ἂν ἡμᾶς ἔδει περὶ τῶν πρὸ τοῦ γράφειν· ἀπὸ ποίας προθέσεως ἢ δυνάμεως ὁρμηθέντες, ἐνεχείρησαν τοῖς τοιούτοις καὶ τηλικούτοις ἔργοις. (8) Ἐπεὶ δ' οὔτε τοῦ Ῥωμαίων, οὔτε τοῦ Καρχηδονίων πολιτεύματος πρόχειρός ἐστι τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἡ προγεγενημένη δύναμις, οὐδ' αἱ πράξεις αὐτῶν· ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι, συντάξασθαι ταύτην καὶ τὴν ἑξῆς βίβλον πρὸ τῆς ἱστορίας· (9) ἵνα μηδεὶς, ἐπιστὰς ἐπ' αὐτὴν τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν, τότε διαπορῇ, καὶ ζητῇ, ποίοις διαβουλίοις ἢ ποίαις δυνάμεσι καὶ χορη-

Verumtamen etiam hi, quorum imperi porrigi et potentissimum esse visum e orbis partem nihil quidquam ad se p (6) Nam de Sicilia, de Sardinia, de Afric dem in animum unquam Macedones in simas vero Europæ nationes ad occas vix quidem (ne quid amplius dicam) n At Romani, non partibus solummodo a fere terrarum orbe in jus ditionemqu perium suum in tantum evexerunt fast quidem illius felicitatem præsens ætas rare vero illud nulla unquam sæcula si hæc quidem maximam partem ex ipsa planius cognoscere licebit: simulque int tasque utilitates studiosis adferre illud sit, quod in rebus gestis explicandis v

III. Initium vero scriptionis nobis eri Olympias centesima quadragesima: si apud Græcos quidem Sociale, quod p adversus Ætolos Philippus suscepit, D pater; apud Asianos vero, bellum Cœl tiochum et Ptolemæum Philopatorem; Africa, quod Romani et Carthaginiens runt, quod bellum Hannibalicum vulg tem hæc iis cohærentia, quæ Aratus Si mo narrat. (3) Jam quæ ante ista temp rum gesta sunt, ea quasi sparsa divulsa locorum intervallis, sic et consiliorum r susceptarum exitu, singula eorum esse istis vero temporibus, ut in unum qua storia, evenit; utque res Italicæ ac I Græcis miscerentur, et omnes ad unum (5) Idcirco et nos opus hoc, quo illa des mus exorsi. (6) Nam quum eo, quod dix Carthaginienses superassent; rati potis mamque partem, ad capessendum unive esse confectam; ita demum, ac tum p manus ausi sunt porrigere, et cum in Gr ticas regiones exercitus suos transmitte vulgo notæ nostris hominibus essent ist de summa rerum inter se contenderunt cesse nobis esset superiora attingere: qu aut quibus freti viribus, tale tantumque o Nunc quoniam et Romanorum et Carth quas prius habuerunt, et res, quas ante rum plerisque non satis cognitæ sunt, faci ut hunc et sequentem librum reliquæ H remus: (9) ne quis forte, attendens ad n rerum, hæreat deinde, et quærere inc dem consiliis, quibusve viribus atque op

μαῖς χρησάμενοι Ῥωμαῖοι, πρὸς ταύτας ὥρμησαν τὰς ἐπιβολάς, δι' ὧν καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης τῆς καθ' ἡμᾶς ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς· (10) ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν βίβλων καὶ τῆς ἐν ταύταις προκατασκευῆς ἔσται δῆλον τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ὅτι καὶ λίαν εὐλόγοις ἀφορμαῖς χρησάμενοι, πρός τε τὴν ἐπίνοιαν ὥρμησαν, καὶ πρὸς τὴν συντέλειαν ἐξίκοντο τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας.

IV. Τὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἴδιον, καὶ τὸ θαυμάσιον τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, τοῦτό ἐστιν· ὅτι, καθάπερ ἡ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἔκλινε μέρος, καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν· οὕτω καὶ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸν χειρισμὸν τῆς τύχης, ᾧ κέχρηται πρὸς τὴν τῶν ὅλων πραγμάτων συντέλειαν. (2) Καὶ γὰρ τὸ προκαλεσάμενον ἡμᾶς καὶ παρορμῆσαν πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἱστορίας, μάλιστα τοῦτο γέγονε· σὺν δὲ τούτῳ, καὶ τὸ μηδένα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιβεβλῆσθαι τῇ τῶν καθόλου πραγμάτων συντάξει· πολὺ γὰρ ἂν ἧττον ἔγωγε πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐφιλοτιμήθην. (3) Νῦν δ' ὁρῶν, τοὺς μὲν κατὰ μέρος πολέμους καί τινας τῶν ἅμα τούτοις πράξεων καὶ πλείους πραγματευομένους, τὴν δὲ καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίαν τῶν γεγονότων, πότε καὶ πόθεν ὡρμήθη, καὶ πῶς ἔσχε τὴν συντέλειαν, οὐδ' ἐπιβαλόμενον οὐδένα βασανίζειν, ὅσονγε καὶ ἡμᾶς εἰδέναι· (4) παντελῶς ὑπέλαβον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ μὴ παραλιπεῖν, μηδ' ἐᾶσαι παρελθεῖν ἀνεπιστάτως τὸ κάλλιστον ἅμα καὶ ὠφελιμώτατον ἐπιτήδευμα τῆς τύχης. (5) Πολλὰ γὰρ αὕτη καινοποιοῦσα, καὶ συνεχῶς ἐναγωνιζομένη τοῖς τῶν ἀνθρώπων βίοις, οὐδέπω τοιόνδ' ἁπλῶς οὔτ' εἰργάσατο ἔργον, οὔτ' ἠγωνίσατο ἀγώνισμα, οἷον τὸ καθ' ἡμᾶς. (6) Ὅπερ ἐκ μὲν τῶν κατὰ μέρος γραφόντων τὰς ἱστορίας, οὐχ οἷόν τε συνιδεῖν· εἰ μὴ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας πόλεις τις κατὰ μίαν ἑκάστην ἐπελθών, ἢ καὶ νὴ Δία γεγραμμένας χωρὶς ἀλλήλων θεασάμενος, εὐθέως ὑπολάβοι κατανενοηκέναι καὶ τὸ τῆς ὅλης οἰκουμένης σχῆμα, καὶ τὴν σύμπασαν αὐτῆς θέσιν καὶ τάξιν· ὅπερ ἐστὶν οὐδαμῶς εἰκός. (7) Καθόλου μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ πεπεισμένοι διὰ τῆς κατὰ μέρος ἱστορίας μετρίως συνόψεσθαι τὰ ὅλα, παραπλήσιόν τι πάσχειν, ὡς ἂν εἴ τινες ἐμψύχου καὶ καλοῦ σώματος γεγονότος διερριμμένα τὰ μέρη θεώμενοι, νομίζοιεν ἱκανῶς αὐτόπται γίγνεσθαι τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ ζώου καὶ καλλονῆς. (8) Εἰ γάρ τις αὐτίκα μάλα συνθεὶς, καὶ τέλειον αὖθις ἀπεργασάμενος τὸ ζῶον τῷ τε εἴδει καὶ τῇ τῆς ψυχῆς εὐπρεπείᾳ, κἄπειτα πάλιν ἐπιδεικνύοι τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις· ταχέως ἂν οἶμαι πάντας αὐτοὺς ὁμολογήσειν, διότι καὶ λίαν πολύ τι τῆς ἀληθείας ἀπελείποντο πρόσθεν, καὶ παραπλήσιοι τοῖς ὀνειρώττουσιν ἦσαν. (9) Ἔννοιαν μὲν γὰρ λαβεῖν ἀπὸ μέρους τῶν ὅλων δυνατόν· ἐπιστήμην δὲ καὶ γνώμην ἀτρεκῆ ἔχειν, ἀδύνατον. (10) Διὸ παντελῶς βραχύ τι νομιστέον συμβάλλεσθαι τὴν κατὰ

mani ad ejusmodi incepta animum adjecerint, per quæ et terram et mare nostrum universum potestati suæ subjecerunt: (10) sed ut ex Præparatione, duobus hisce libris comprehensa, intelligant lectores, sane quam probabiles fuisse Romanis rationes, et idonea præsidia, ut et animo conciperent, et ad extremum consequerentur imperium hoc et orbis terrarum dominatum.

IV. Quod enim operis nostri proprium est nostraque ætate mirandum accidit, illud est: quod, sicut Fortuna res prope universas totius, qua habitatur, orbis in unam partem inclinavit, atque omnia ad unum eumdemque scopum vergere coegit, ita et nos scriptione hac sub unum quasi conspectum lectoribus ponere possumus, quonam modo ad operis hujus universi consummationem ipsa Fortuna se gesserit. (2) Etenim fuit hoc inprimis etiam, quod me excitavit impulitque, ut historiam susciperem scribendam: cui accedebat, quod nemo memoria nostra Historiam universalem conscribere erat aggressus; nam alioquin minus equidem ad id studii attulissem. (3) Nunc, quum viderem, particulatim quidem gesta bella, et nonnulla, quæ temporibus iisdem evenerant, a pluribus esse memoriæ mandata; universa autem administratio, res omnes per orbem terrarum gestas complectens, quando cœperit exsistere, et quibus ab initiis profecta sit, quove modo ad hunc finem perducta, id vero neminem (quod equidem sciam) ne in animum quidem induxisse examinare: (4) omnino non committendum putavi, ut sileretur inobservatumque transmitteretur pulcerrimum atque utilissimum Fortunæ institutum. (5) Hæc enim, multa quotidie nova moliens, et in rebus humanis suarum virium specimen continue edens, nullum plane ad hoc tempus neque opus simile fecerat, neque certamen ullum, quale nostra memoria, certaverat. (6) Id vero ex iis, qui particulatim res gestas scripserunt, cognosci non potest: nisi forte aliquis, ubi nobilissimas urbes sigillatim adierit, aut etiam vel pictas solum in tabula fuerit contemplatus, statim putaturus sit, totius quoque orbis figuram, universumque adeo illius situm atque ordinem probe se perspexisse; quod penitus a ratione est alienum. (7) Omnino enim, meo quidem judicio, qui sibi persuadent e particulari historia summæ rei notitiam satis commode parari posse, similes sunt iis, qui disjecta membra corporis ante animati ac pulcri intuentes, abunde satis spectatam sibi crediderint animalis ipsius vivi vim ac pulcritudinem. (8) Nam si quis illa membra repente in unum componere, et denuo integrato animali suam formam et decorem, qui vivo inerat, reddere posset, atque ita rursus iisdem ipsis illud ostenderet; omnes, credo, statim confessuri essent, longe se antea a rei veritate abfuisse, non multo secus atque eos, qui somnia vident. (9) Quippe ex parte potest quidem de toto subire animum aliqua cogitatio; at scientia et cognitio vera haberi nequaquam potest. (10) Quamobrem ita existimare debemus: parum omnino singularum partium hi-

μέρος ἱστορίαν πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐμπειρίαν καὶ πίστιν. (11) Ἐκ μέντοι γε τῆς ἁπάντων πρὸς ἄλληλα συμπλοκῆς καὶ παραθέσεως, ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς, μόνως ἄν τις ἐφίκοιτο· καὶ δυνηθείη, κατοπτεύσας, ἅμα καὶ τὸ χρήσιμον καὶ τὸ τερπνὸν ἐκ τῆς ἱστορίας λαβεῖν.

V. Ὑποθησόμεθα δὲ ταύτης ἀρχὴν τῆς βίβλου, τὴν πρώτην διάβασιν ἐξ Ἰταλίας Ῥωμαίων. Αὕτη δ' ἐστὶ συνεχὴς μὲν τοῖς ἀφ' ὧν Τίμαιος ἀπέλιπε· πίπτει δὲ κατὰ τὴν ἐννάτην καὶ εἰκοστὴν πρὸς ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάδα. (2) Διὸ καὶ ῥητέον ἂν εἴη, πῶς, καὶ πότε, συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τίσιν ἀφορμαῖς μετὰ ταῦτα χρησάμενοι, διαβαίνειν ὥρμησαν εἰς Σικελίαν· ταύτῃ γὰρ τῇ γῇ πρῶτον ἐπέβησαν τῶν ἐκτὸς τόπων τῆς Ἰταλίας. (3) Καὶ ῥητέον αὐτὴν τὴν τῆς διαβάσεως αἰτίαν ψιλῶς, ἵνα μὴ τῆς αἰτίας αἰτίαν ἐπιζητούσης, ἀνυπόστατος ἡ τῆς ὅλης ὑποθέσεως ἀρχὴ γένηται καὶ θεωρία. (4) Ληπτέον δὲ τοῖς καιροῖς ὁμολογουμένην καὶ γνωριζομένην ἀρχὴν παρ' ἅπασι, καὶ τοῖς πράγμασι δυναμένην αὐτὴν ἐξ αὑτῆς θεωρεῖσθαι· κἂν δέῃ, τοῖς χρόνοις βραχὺ προσαναδραμόντας, κεφαλαιώδη τῶν μεταξὺ πράξεων ποιήσασθαι τὴν ἀνάμνησιν. (5) Τῆς γὰρ ἀρχῆς ἀγνοουμένης, ἢ καὶ νὴ Δί' ἀμφισβητουμένης, οὐδὲ τῶν ἑξῆς οὐδὲν οἷόν τε παραδοχῆς ἀξιωθῆναι καὶ πίστεως· ὅταν δ' ἡ περὶ ταύτης ὁμολογουμένη παρασκευασθῇ δόξα, τότ' ἤδη καὶ πᾶς ὁ συνεχὴς λόγος ἀποδοχῆς τυγχάνει παρὰ τοῖς ἀκούουσιν.

VI. Ἔτος μὲν οὖν ἐνειστήκει μετὰ μὲν τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν ἐννεακαιδέκατον, πρὸ δὲ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ἑκκαιδέκατον· (2) ἐν ᾧ Λακεδαιμόνιοι μὲν τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου λεγομένην εἰρήνην πρὸς βασιλέα τῶν Περσῶν ἐκύρωσαν, καὶ ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, τῇ περὶ τὸν Ἐλλέπορον ποταμὸν μάχῃ νενικηκὼς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνας, ἐπολιόρκει Ῥήγιον· Γαλάται δὲ κατὰ κράτος ἑλόντες αὐτὴν τὴν Ῥώμην κατεῖχον πλὴν τοῦ Καπιτωλίου. (3) Πρὸς οὓς ποιησάμενοι Ῥωμαῖοι σπονδὰς καὶ διαλύσεις εὐδοκουμένας Γαλάταις, καὶ γενόμενοι πάλιν ἀνελπίστως τῆς πατρίδος ἐγκρατεῖς, καὶ λαβόντες οἷον ἀρχὴν τῆς συναυξήσεως, ἐπολέμουν ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας. (4) Γενόμενοι δὲ ἐγκρατεῖς ἁπάντων τῶν Λατίνων, διά τε τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὴν ἐν ταῖς μάχαις ἐπιτυχίαν· μετὰ ταῦτα ἐπολέμουν Τυῤῥηνοῖς, ἔπειτα Κελτοῖς, ἑξῆς δὲ Σαυνίταις, τοῖς πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ τὰς ἄρκτους συντερμονοῦσι τῇ τῶν Λατίνων χώρᾳ. (5) Μετὰ δέ τινα χρόνον, Ταραντίνων διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ῥωμαίων ἀσέλγειαν, καὶ τὸν διὰ ταῦτα φόβον, ἐπισπασαμένων Πύῤῥον, τῷ πρότερον ἔτει τῆς τῶν Γαλατῶν ἐφόδου, τῶν τε περὶ Δελφοὺς φθαρέντων, καὶ τῶν περαιωθέντων εἰς τὴν Ἀσίαν· (6) Ῥωμαῖοι, Τυῤῥηνοὺς μὲν καὶ Σαυνίτας ὑφ' αὑτοὺς πεποιημένοι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς, πολλαῖς μάχαις ἤδη νενικηκότες, τότε πρῶτον ἐπὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἰταλίας ὥρμησαν· οὐχ ὡς ὑπὲρ ὀθνείων, ἐπὶ δὲ τὸ πλεῖον ὡς ὑπὲρ

storiam ad rerum universarum conferre no (11) quam ex sola cunctarum inter se par et comparatione, item similitudine ac di consequatur; eoque modo in penetralia ad et utilitatem et voluptatem ex ea poterit c

V. Initium vero ac veluti fundamentum erit : prima Romanorum extra Italiam tra illis rebus cohæret, in quibus Timæi hist ditque in tempora Olympiadis CXXIX. (2) fuerit, quomodo, et quando, rebus in Itali busque postea opportunitatibus usi, trajici impetum ceperint : nam omnium extra I hanc primam Romani adierunt. (3) Et ca trajectionis ipsa per se nude exponenda causam requirat; nusquam stabile initium tur, inveniat totius nostri argumenti tracta dum vero principium est, quod et tempora atque nota habeat, et res ejusmodi ut po intelligi; etiamsi oporteat, repetitis paulo a medii intervalli res gestas summatim in me (5) Principium enim ubi ignoratur aut sal ibi, ne quæ sequuntur quidem, probari f possunt. Quod si curaveris, ut illud sat que sit; tum et consequens omnis oratio audientium legentiumve insinuabit.

VI. Annus igitur agebatur post navalem pugnam decimus nonus, ante Leuctricam tus; (2) quo Lacedæmonii cum Persarum cidicam, quæ vocatur, composuerunt; et superatis ad Elleporum amnem Græcis Ital Rhegium obsidebat : quum urbem Roman pus Galli vi captam, excepto Capitolio, te buscum pacem ad victorum arbitrium pac perata præter spem patria, ac velut inde i menti, bella insequentibus temporibus cur gessere. (4) Igitur Latinis omnibus, parti felicitate armorum, subactis; posthæc Etr deinde Samnitibus bellum intulerunt, qu septentrionem Latinorum fines attingunt. post, quum accitus a Tarentinis metu R eorum legatos per contumeliam violassent set in Italiam; (anno prius quam Græciam qui partim ad Delphos internecione deleti Asiam trajecerunt;) (6) Romani, Etrus dominationi suæ adjectis, multisque jam Gallis Italiam incolentibus, tunc primum

ἰδίων ἤδη καὶ καθηκόντων σφίσι, πολεμήσοντες· ἀθληταὶ γεγονότες ἀληθινοὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἔργων, ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Σαυνίτας καὶ Κελτοὺς ἀγώνων. (7) Ὑποστάντες δὲ γενναίως τὸν πόλεμον τοῦτον, καὶ τὸ τελευταῖον τάς τε δυνάμεις καὶ Πύῤῥον ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Ἰταλίας, αὖθις ἐπολέμουν καὶ κατεστρέφοντο τοὺς κοινωνήσαντας Πύῤῥῳ τῶν πραγμάτων. (8) Γενόμενοι δὲ παραδόξως ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ ποιησάμενοι τοὺς τὴν Ἰταλίαν κατοικοῦντας ὑφ' αὑτούς, πλὴν Κελτῶν· μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν τοὺς τότε κατέχοντας τὸ Ῥήγιον Ῥωμαίους.

VII. Ἴδιον γάρ τι συνέβη καὶ παραπλήσιον ἑκατέραις ταῖς περὶ τὸν πορθμὸν ἐκτισμέναις πόλεσιν· εἰσὶ δ' αὗται Μεσσήνη καὶ Ῥήγιον. (2) Μεσσήνην μὲν γὰρ οὐ πολλοῖς ἀνώτερον χρόνοις τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν, Καμπανοὶ παρὰ Ἀγαθοκλεῖ μισθοφοροῦντες, καὶ πάλαι περὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν λοιπὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ὀφθαλμιῶντες, ἅμα τῷ λαβεῖν καιρὸν εὐθὺς ἐπεχείρησαν παρασπονδεῖν· (3) παρεισελθόντες δ' ὡς φίλιοι, καὶ κατασχόντες τὴν πόλιν, οὓς μὲν ἐξέβαλον τῶν πολιτῶν, οὓς δ' ἀπέσφαξαν. (4) Πράξαντες δὲ ταῦτα, τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἠκληρηκότων, ὥς ποθ' ἡ τύχη διένειμε παρ' αὐτὸν τὸν τῆς παρανομίας καιρὸν ἑκάστοις, οὕτως ἔσχον· τοὺς δὲ λοιποὺς βίους, καὶ τὴν χώραν μετὰ ταῦτα διελόμενοι κατεῖχον. (5) Ταχὺ δὲ καὶ ῥᾳδίως καλῆς χώρας καὶ πόλεως ἐγκρατεῖς γενόμενοι, παραυτίκα εὗρον μιμητὰς τῆς πράξεως. (6) Ῥηγῖνοι γάρ, καθ' ὃν καιρὸν Πύῤῥος εἰς Ἰταλίαν ἐπεραιοῦτο, καταπλαγεῖς γενόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, δεδιότες δὲ καὶ Καρχηδονίους θαλαττοκρατοῦντας, ἐπεσπάσαντο φυλακὴν ἅμα καὶ βοήθειαν παρὰ Ῥωμαίων. (7) Οἱ δ' εἰσελθόντες, χρόνον μέν τινα διετήρουν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ὄντες τετρακισχίλιοι τὸν ἀριθμόν, ὧν ἡγεῖτο Δέκιος Καμπανός· (8) τέλος δὲ ζηλώσαντες τοὺς Μαμερτίνους, ἅμα δὲ καὶ συνεργοὺς λαβόντες αὐτούς, παρεσπόνδησαν τοὺς Ῥηγίνους, ἐκμανέντες ἐπί τε τῇ τῆς πόλεως εὐκαιρίᾳ, καὶ τῇ τῶν Ῥηγίνων περὶ τοὺς ἰδίους βίους εὐδαιμονίᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἐκβαλόντες, τοὺς δὲ ἀποσφάξαντες τῶν πολιτῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς Καμπανοῖς, κατέσχον τὴν πόλιν. (9) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βαρέως μὲν ἔφερον τὸ γεγονός· οὐ μὴν εἶχόν γε ποιεῖν οὐδέν, διὰ τὸ συνέχεσθαι τοῖς προειρημένοις πολέμοις. (10) Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τούτων ἐγένοντο, συγκλείσαντες αὐτούς, ἐπολιόρκουν τὸ Ῥήγιον, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον. (11) Κρατήσαντες δέ, τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ καταλήψει διέφθειραν, ἐκθύμως ἀμυνομένους διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον, ζωγρείᾳ δ' ἐκυρίευσαν πλειόνων ἢ τριακοσίων. (12) Ὧν ἀναπεμφθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ στρατηγοὶ προαγαγόντες εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ μαστιγώσαντες, ἅπαντας κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐπελέκισαν· βουλόμενοι διὰ τῆς εἰς ἐκείνους τιμωρίας, καθόσον οἷοί τε ἦσαν, διορθοῦσθαι παρὰ τοῖς συμμάχοις τὴν αὑτῶν πίστιν. (13) Τὴν δὲ χώραν καὶ τὴν πόλιν παραχρῆμα τοῖς Ῥηγίνοις ἀπέδοσαν.

Italiæ partes arma promoverunt : veluti non tam de alienis, quam de suis jamjam et ad se pertinentibus, dimicaturi; postquam ex certaminibus cum Samnitibus Gallisque insignem bellicarum artium usum erant consecuti. (7) Igitur quum bellum hoc fortiter sustinuissent, tandemque Pyrrhum cum suis copiis Italia expulissent; rursus illos, qui Pyrrhi sectam secuti erant, armis sunt aggressi, eosque sui juris fecerunt. (8) Quibus omnibus contra opinionem hominum in potestatem redactis, cunctisque Italiæ populis, præter Gallos, sibi subjectis; secundum hæc Romanos illos, qui Rhegium id temporis tenebant, obsidere instituerunt.

VII. Singularis enim ac consimilis quidam casus ambobus illis acciderat oppidis, quæ ad fretum sunt condita : Messanæ videlicet ac Rhegio. (2) Quippe Messanam, non multo ante hæc tempora, de quibus nunc agimus, Campani sub Agathocle merentes, quum jamdudum ejus urbis pulcritudini ac reliquæ felicitati oculos cupidos adjecissent, ubi primum occasio est oblata, perfide adorti sunt. (3) Specie amicorum subdole ingressi, urbis potiti, cives partim ejecerunt, partim jugulaverunt. (4) Quibus rebus ita patratis, uxores quidem et liberos infelicium Messaniorum, prout cuique tempore ipso sceleris admissi casus distribuerat, retinent : opes vero ceteras et mox agrum quoque ipsum, viritim inter se divisum, occupant. (5) Ita quum isti brevi ac facili negotio opima ditione atque urbe essent potiti, e vestigio facinoris istius imitatores invenerunt. (6) Rhegini enim, quo tempore Pyrrhus in Italiam trajiciebat, cum ob adventum novi hostis metu perculsi, tum Carthaginienses veriti, penes quos maris imperium erat, præsidium pariter et auxilium a Romanis acciverant. (7) Hi, oppidum ingressi, homines numero quater mille, Decio Campano ductore; postquam et oppidum et fidem suam aliquamdiu servassent; (8) tandem Mamertinos æmulati, eosdemque adjutores nacti, qua opportunitati urbis ipsius, qua privatis civium Rheginorum opibus avide inhiantes, fidem mutarunt. Itaque civibus partim in exilium pulsis, aliis trucidatis, exemplo Campanorum oppidum sibi asserunt. (9) At Romani graviter illi quidem, quod acciderat, ferre : verum, qui dictis modo bellis distinerentur, efficere nihil posse. (10) Ubi vero primum ea cura sunt defuncti, conclusos intra Rhegium ipsos obsident, sicut supra commemoravi : (11) demum, ut pugnando vicerunt, plurimos eorum in ipsa occupanda urbe, quam eo pertinacius propugnabant, quod imminens infortunium præviderent, obtruncant : vivos in potestatem redigunt amplius trecentos. (12) Quos Romam missos, Consules productos in forum universos, flagrisque cæsos, pro more populi Romani, securi percusserunt omnes : id nimirum spectantes, ut, quantum in ipsis esset, fidem suam, apud socios labefactatam, istorum supplicio in integrum restituerent. (13) Agrum et urbem Rheginis mora nulla interposita reddunt.

μερτῖνοι τὸν μὲν τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν, ἤδη κατέχοντα τὴν ἄκραν, ἐξέβαλον, τὰ μὲν καταπληξάμενοι, τὰ δὲ παραλογισάμενοι· τὸν δ' Ἄππιον ἐπεσπῶντο, καὶ τούτῳ τὴν πόλιν ἐνεχείριζον. (5) Καρχηδόνιοι δὲ τὸν μὲν στρατηγὸν αὐτῶν ἀνεσταύρωσαν, νομίσαντες αὐτὸν ἀβούλως, ἅμα δ' ἀνάνδρως, προέσθαι τὴν ἀκρόπολιν· (6) αὐτοὶ δὲ τῇ μὲν ναυτικῇ δυνάμει περὶ Πελωριάδα στρατοπεδεύσαντες, τῷ δὲ πεζῷ στρατεύματι περὶ τὰς Σύνεις καλουμένας, ἐνεργῶς προσέκειντο τῇ Μεσσήνῃ. (7) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἱέρων, νομίσας εὐφυῶς ἔχειν τὰ παρόντα πρὸς τὸ τοὺς βαρβάρους τοὺς τὴν Μεσσήνην κατέχοντας ὁλοσχερῶς ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Σικελίας, τίθεται πρὸς τοὺς Καρχηδονίους συνθήκας. (8) Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναζεύξας ἐκ τῶν Συρακουσῶν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν προειρημένην πόλιν· καταστρατοπεδεύσας δὲ ἐκ θατέρου μέρους περὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος καλούμενον, ἀπέκλεισε καὶ ταύτης τῆς ἐξόδου τοὺς ἐν τῇ πόλει. (9) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἄππιος, νυκτὸς καὶ παραβόλως περαιωθεὶς τὸν πορθμὸν, ἧκεν εἰς τὴν Μεσσήνην. (10) Ὁρῶν δὲ πανταχόθεν ἐνεργῶς προσηρεικότας τοὺς πολεμίους, καὶ συλλογισάμενος, ἅμα μὲν αἰσχρὰν, ἅμα δ' ἐπισφαλῆ γίγνεσθαι τὴν πολιορκίαν αὑτῷ, τῆς τε γῆς τῶν πολεμίων ἐπικρατούντων καὶ τῆς θαλάττης· (11) τὸ μὲν πρῶτον διεπρεσβεύετο πρὸς ἀμφοτέρους, βουλόμενος ἐξελέσθαι τοῦ πολέμου τοὺς Μαμερτίνους· (12) οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ, τέλος ἐπαναγκαζόμενος ἔκρινε διακινδυνεύειν, καὶ πρῶτον ἐγχειρεῖν τοῖς Συρακουσίοις. (13) Ἐξαγαγὼν δὲ τὴν δύναμιν, παρέταξε πρὸς μάχην, ἑτοίμως εἰς τὸν ἀγῶνα συγκαταβάντος αὐτῷ καὶ τοῦ τῶν Συρακουσίων βασιλέως. (14) Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον διαγωνισάμενος, ἐπεκράτησε τῶν πολεμίων· καὶ κατεδίωξε τοὺς ὑπεναντίους ἕως εἰς τὸν χάρακα πάντας. (15) Ἄππιος μὲν οὖν, σκυλεύσας τοὺς νεκροὺς, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Μεσσήνην. Ὁ δὲ Ἱέρων, ὀπτευσάμενός τι περὶ τῶν ὅλων πραγμάτων, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀνεχώρησε κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Συρακούσας.

XII. Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ γνοὺς Ἄππιος τὴν ἀπόλυσιν τῶν προειρημένων, καὶ γενόμενος εὐθαρσὴς, ἔκρινε μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἐγχειρεῖν τοῖς Καρχηδονίοις. (2) Παραγγείλας οὖν τοῖς στρατιώταις ἐν ὥρᾳ γίγνεσθαι τὴν θεραπείαν, ἅμα τῷ φωτὶ τὴν ἔξοδον ἐποιεῖτο. (3) Συμβαλὼν δὲ τοῖς ὑπεναντίοις, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν προτροπάδην εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις. (4) Χρησάμενος δὲ τοῖς εὐτυχήμασι τούτοις, καὶ λύσας τὴν πολιορκίαν, λοιπὸν ἐπιπορευόμενος ἀδεῶς ἐπόρθει τήν τε τῶν Συρακουσίων καὶ τὴν τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς χώραν, οὐδενὸς ἀντιποιουμένου τῶν ὑπαίθρων· τὸ δὲ τελευταῖον, προσκαθίσας, αὐτὰς ἐπεβάλετο πολιορκεῖν τὰς Συρακούσας. (5) Ἡ μὲν οὖν πρώτη Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἰταλίας διάβασις μετὰ δυνάμεως ἥδε, καὶ διὰ ταῦτα καὶ κατὰ τούτους ἐγένετο τοὺς καιρούς. (6) Ἦν οἰκειοτάτην

postquam Carthaginiensium ducem, qui
bat, partim terrore injecto, partim dolo ext
arcessunt, eique urbem tradunt. (5) F
duce malo consilio simul et per ignaviam
in crucem acto, (6) navalibus copiis circ
montorium terrestribus juxta Sunes, quas
nunt, et obsidioni Messanæ naviter incumb
poris Hiero, facile fore hoc rerum statu a
qui Messanam tenebant, e Sicilia penitus
Carthaginiensibus facit. (8) Dein Syrac
sanam versus iter instituit : quumque a
pter Chalcidicum quem vocant montem l
etiam exitu oppidanos prohibet. (9) In
Consul Appius, noctu insigni audacia tra
nam venit. (10) Qui, postquam hoste
parte urbem premere vidit; obsidionem
tum periculosam, terra marique hostiu
lentibus, judicans; (11) legatos primo a
Mamertinos bello liberatos cupiens : (
infecta reversis, adigente tandem necess
esse statuit, ac Syracusios prius sibi inv
tur copiis eductis, ad prælium aciem in
quoque Rege ad certamen alacriter descen
diu pugnatum esset, vicit tandem Ro
persecutus, intra vallum coegit omnes.
spoliatis peremtorum corporibus, Messan
fert. Hiero vero, de summa rerum aliqui
ubi primum nox appetiit, concitato itiner
sus est.

XII. Postridie Appius, horum disce
ciæ jam plenus, non cunctari, sed Car
adoriri constituit. (2) Quapropter impe
temperius corpora curarent, primo dilucul
prælio cum hostibus conserto, multos e
teros tergis versis in proxima oppida fuge
has victorias obsidione etiam soluta, huc
nemine adversariorum quæ erant in ape
Syracusanorum, et eorum qui hoc bello ip
agros impune vastat : postremo copii
obsidere Syracusas instituit. (5) Prima
mani ex Italia cum exercitu trajectio hæ
has causas et his temporibus accidit : (6)

κρίναντες ἀρχὴν εἶναι τῆς ὅλης προθέσεως, ἀπὸ ταύτης ἐποιησάμεθα τὴν ἐπίστασιν, ἀναδραμόντες ἔτι τοῖς χρόνοις, τοῦ μηδὲν ἀπόρημα καταλιπεῖν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὰς αἰτίας ἀποδείξεων. (7) Τῷ γὰρ πῶς, καὶ πότε, πταίσαντες αὐτῇ τῇ πατρίδι Ῥωμαῖοι, τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἤρξαντο προκοπῆς· καὶ πότε πάλιν, καὶ πῶς, κρατήσαντες τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοῖς ἐκτὸς ἐπιχειρεῖν ἐβάλοντο πράγμασιν, ἀναγκαῖον ὑπελάβομεν εἶναι παρακολουθῆσαι τοῖς μέλλουσι καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν τῆς νῦν ὑπεροχῆς δεόντως συνόψεσθαι. (8) Διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν, οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐάν που προσανατρέχωμεν τοῖς χρόνοις περὶ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτευμάτων. (9) Τοῦτο γὰρ ποιήσομεν χάριν τοῦ λαμβάνειν ἀρχὰς τοιαύτας, ἐξ ὧν ἔσται σαφῶς κατανοεῖν, ἐκ τίνων ἕκαστοι, καὶ πότε, καὶ πῶς ὁρμηθέντες, εἰς ταύτας ἐνέκυρσαν τὰς διαθέσεις, ἐν αἷς ὑπάρχουσι νῦν. Ὃ δὴ καὶ περὶ Ῥωμαίων ἄρτι πεποιήκαμεν.

XIII. Ἀφεμένους δὲ τούτων, λέγειν ὥρα περὶ τῶν προκειμένων, ἐπὶ βραχὺ καὶ κεφαλαιωδῶς προεκθεμένους τὰς ἐν τῇ Προκατασκευῇ πράξεις. (2) Ὧν εἰσι πρῶται κατὰ τὴν τάξιν, αἱ γενόμεναι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἐν τῷ περὶ Σικελείας πολέμῳ. (3) Ταύτῃ συνεχὴς ὁ Λιβυκὸς πόλεμος· ᾧ συνάπτει τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀμίλκᾳ, μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀσδρούβᾳ πραχθέντα καὶ Καρχηδονίοις. (4) Ἐν οἷς ἐγένετο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ πρώτη Ῥωμαίων διάβασις εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης· ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, οἱ πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Κελτοὺς ἀγῶνες. (5) Τούτοις δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κλεομενικὸς καλούμενος ἐνηργεῖτο πόλεμος· εἰς ὃν καὶ τὴν καταστροφὴν ἐποιησάμεθα τῆς ὅλης κατασκευῆς, καὶ τῆς δευτέρας βίβλου. (6) Τὸ μὲν οὖν ἐξαριθμεῖσθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν προειρημένων πράξεων, οὐδὲν οὔθ' ἡμῖν ἀναγκαῖον, οὐδὲ τοῖς ἀκούουσι χρήσιμον. (7) Οὐ γὰρ ἱστορεῖν ὑπὲρ αὐτῶν προτιθέμεθα, μνησθῆναι δὲ κεφαλαιωδῶς προαιρούμεθα, χάριν τῆς προκατασκευῆς τῶν μελλουσῶν ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι πράξεων. (8) Διόπερ ἐπὶ κεφαλαίων ἁπτόμενοι κατὰ τὸ συνεχὲς τῶν προειρημένων, πειρασόμεθα συνάψαι τὴν τελευτὴν τῆς προκατασκευῆς τῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἀρχῇ καὶ προθέσει. (9) Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον συνεχοῦς γιγνομένης τῆς διηγήσεως, ἡμεῖς τε δόξομεν εὐλόγως ἐφάπτεσθαι τῶν ἤδη προειρημένων ἑτέροις, τοῖς τε φιλομαθοῦσιν ἐκ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας εὐμαθῆ καὶ ῥᾳδίαν ἐπὶ τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι παρασκευάσομεν τὴν ἔφοδον. (10) Βραχὺ δ' ἐπιμελέστερον πειρασόμεθα διελθεῖν ὑπὲρ τοῦ πρώτου συστάντος πολέμου Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις περὶ Σικελίας. (11) Οὔτε γὰρ πολυχρονιώτερον τούτου πόλεμον εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔτε παρασκευὰς ὁλοσχερεστέρας, οὔτε συνεχεστέρας πράξεις, οὔτε πλείους ἀγῶνας, οὔτε περιπετείας μείζους, τῶν ἐν τῷ προειρημένῳ πολέμῳ συμβάντων ἑκατέροις. (12) Αὐτά τε τὰ πολιτεύματα κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἀκμὴν ἀκέ-

propositi nostri maxime idoneum fore principium, ab ea potissimum orsi sumus; repetitis nonnihil superioribus temporibus, ne quam in demonstrandis gestorum causis dubitationem relinqueremus. (7) Quippe cognitu necessarium duximus, quomodo et quando Romani, post ipsam etiam amissam patriam, meliore cœperint fortuna uti; ac rursus quando, et quomodo, populis Italiæ imperio suo subjectis, de regionibus extra Italiam invadendis consilia inierint; ut quidem possit aliquis præsentis etiam eorumdem potentiæ summam rite perspicere. (8) Idcirco nec in iis, quæ deinceps commemorabuntur de celeberrimis Rebuspublicis, mirum videri debet, sicubi retro tempora repetamus altius. (9) Id enim propterea faciemus, ut ejusmodi principia sumamus, unde liquido possit intelligi, undenam singuli populi, quando, et a quibus profecti primordiis, ad eum statum quem nunc obtinent, pervenerint. Quod quidem etiam de Romanis modo præstitimus.

XIII. Verum hoc misso sermone, tempus est, ut quæ sunt a nobis suscepta persequamur: si modo prius res gestas ad hanc Præparationem pertinentes breviter et summatim exposuerimus. (2) Earum rerum primæ sunt ordine, quæ bello propter Siciliam gesto, Romanis et Carthaginiensibus accidere. (3) Proximum his bellum Africum: cui cohærent, quæ Amilcar et post eum Asdrubal atque Carthaginienses in Hispania gesserunt. (4) Tum in idem tempus incidit prima Romanorum in Illyricum et illas Europæ partes trajectio. Secundum hæc adversus incolentes Italiam Gallos certamina sunt suscepta. (5) Eodemque tempore apud Græcos bellum gestum est, quod Cleomenicum appellant: in quo totam præparationem nostram et librum secundum terminavimus. (6) Ceterum de modo dictis rebus sigillatim quæque momenta percensere, neque nobis necessarium fuerit, neque legentibus conducibile. (7) Non enim historiam illarum scribere instituimus; sed meminisse dumtaxat summatim volumus, quantum satis erit ad præparationem rerum illarum, quarum historiam sumus condituri. (8) Itaque eorum quæ jam indicata sunt, strictim quæque quo ordine acciderunt attingendo, id operam dabimus, ut præparationis hujusce finem cum principio historiæ, quam scribendam suscepimus, connectamus. (9) Nam hoc modo narrationis serie continuata, et nos justam habuisse causam patebit exposita jam ante ab aliis delibandi, et studiosis lectoribus hac dispositione expeditum ac facilem ad sequentia aditum patefaciemus. (10) Paulo autem diligentius bellum illud narrare conabimur, quod inter Romanos et Carthaginienses de Sicilia exstitit. (11) Neque enim facile bellum isto diuturnius inveniemus, nec majores omni ex parte apparatus, nec molitiones frequentiores, nec prælia plura, nec casus insigniores, quam qui hoc bello utrisque acciderunt. (12) Ipsæ quoque respublicæ illa tempe-

ρεια μὲν ἦν τοῖς ἐθισμοῖς, μέτρια δὲ ταῖς τύχαις, πάρισα δὲ ταῖς δυνάμεσι. (13) Διὸ καὶ τοῖς βουλομένοις καλῶς συνθεάσασθαι τὴν ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος ἰδιότητα καὶ δύναμιν, οὐχ οὕτως ἐκ τῶν ἐπιγενομένων πολέμων, ὡς ἐκ τούτου ποιητέον τὴν σύγκρισιν.

XIV. Οὐχ ἧττον δὲ τῶν προειρημένων παρωξύνθην ἐπιστῆσαι τούτῳ τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐμπειρότατα δοκοῦντας γράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ, Φιλῖνον καὶ Φάβιον, μὴ δεόντως ἡμῖν ἀπηγγελκέναι τὴν ἀλήθειαν. (2) Ἑκόντας μὲν οὖν ἐψεῦσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ ὑπολαμβάνω, στοχαζόμενος ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν· δοκοῦσι δέ μοι πεπονθέναι τι παραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι. (3) Διὰ γὰρ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν ὅλην εὔνοιαν, Φιλίνῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι πεπρᾶχθαι φρονίμως, καλῶς, ἀνδρωδῶς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τἀναντία· Φαβίῳ δὲ, τοὔμπαλιν τούτων. (4) Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἄν τις ἐκβάλοι. Καὶ γὰρ φιλόφιλον δεῖ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ φιλόπατριν, καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς, καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους. Ὅταν δὲ τὸ ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων· καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, (5) ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο· πολλάκις δὲ ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. (6) Ὥσπερ γὰρ ζώου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν, ἀχρειοῦται τὸ ὅλον· οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται διήγημα. (7) Διόπερ οὔτε τῶν φίλων κατηγορεῖν, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον· οὔτε δὲ τοὺς αὐτοὺς ποτὲ μὲν ψέγειν, ποτὲ δὲ ἐγκωμιάζειν εὐλαβητέον· ἐπειδὴ τοὺς ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένους οὔτ' εὐστοχεῖν ἀεὶ δυνατὸν, οὔθ' ἁμαρτάνειν συνεχῶς εἰκός. (8) Ἀποστάντες οὖν τῶν πραττόντων, αὐτοῖς τοῖς πραττομένοις ἐφαρμοστέον τὰς πρεπούσας ἀποφάσεις καὶ διαλήψεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. (9) Ὡς δ' ἔστιν ἀληθῆ τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα, σκοπεῖν ἐκ τούτων πάρεστιν.

XV. Ὁ Φιλῖνος, ἀρχόμενος ἅμα τῶν πραγμάτων καὶ τῆς δευτέρας βίβλου, φησὶ προσκαθῆσθαι τῇ Μεσσήνῃ πολεμοῦντας τούς τε Καρχηδονίους καὶ τοὺς Συρακουσίους· (2) παραγενομένους δὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ θάλατταν εἰς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐξελθεῖν ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους· λαβόντας δὲ πολλὰς πληγὰς ἐπανελθεῖν ἐς τὴν Μεσσήνην· αὖθις δὲ ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐκπορευθέντας, οὐ μόνον πληγὰς λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ζωγρείᾳ τῶν στρατιωτῶν ἱκανοὺς ἀποβαλεῖν. (3) Ταῦτα δ' εἰπὼν, τὸν μὲν Ἱέρωνα φησὶ μετὰ τὴν γενομένην συμπλοκὴν οὕτως ἔξω γενέσθαι τοῦ φρονεῖν, ὥστε μὴ μόνον παραχρῆμα τὸν χάρακα καὶ τὰς σκηνὰς ἐμπρήσαντα φυγεῖν νυκτὸς εἰς τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ καὶ τὰ φρούρια πάντα καταλιπεῖν τὰ κείμενα κατὰ τῆς τῶν Μεσσηνίων χώρας· (4) ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ τὴν μάχην εὐθέως ἐκλιπόντας τὸν χάρακα, διελεῖν σφᾶς εἰς

statu instituta sua adhuc servabant ine[…] mediocres, viribus pares. (13) Quo fit, u[…] ac peculiarem utrique civitati formam ac […] rare volunt, non tam ex insecutis postha[…] hoc ipso comparationem instituere debea[…]

XIV. Me vero, ut huic bello plusculu[…] quoque non minus quam superiora movit[…] mam rerum notitiam ad illud scribend[…] lisse, Philinus atque Fabius, veritatem […] nequaquam nobis retulerunt. (2) Ac de[…] a vero aberrasse, cum vitam ipsorum […] non existimo : sed accidit illis quidpia[…] amantibus solet. (3) Nam ob studium p[…] in Carthaginienses favorem, Philino quid[…] denter, recte, fortiter videntur fecisse; F[…] bius vero contrarium pronuntiat. (4) Ji[…] dem vitæ partibus ejusmodi æquitas ani[…] aspernabilis : par est enim, ut vir bonu[…] patriæ sit amans utque commune cum a[…] rumdem hostes odium gerat, et eorumd[…] communi prosequatur. Verum ubi histo[…] quis suscepit, horum omnium illi oblivi[…] sæpe quidem de hostibus bene loqui, et su[…] laudibus scriptor debet, cum id facta ip[…] nonnunquam vero reprehendere vel max[…] nec sine probris vituperare, cum ita fieri […] in susceptis rebus peccata monent. (6) N[…] minibus ademtis, prorsus inutile redditur; […] ex historia tollas, quod superest illius, na[…] usus. (7) Quamobrem et accusare amico[…] dare sine cunctatione debemus : neque ref[…] minus eosdem aliquando reprehendamus, […] mus; quum nec fieri possit, ut, qui in re[…] santur, recte semper collineent; nec ru[…] continue eosdem errare. (8) Itaque, relict[…] qui res gerunt, ad ipsarum rerum gesta[…] aptare pronuntiata et judicia sua scriptor […] (9) Atque id vere a nobis dici, ex hisce int[…]

XV. Philinus, gestorum narrationem […] secundum exordiens, ait, Carthaginiense[…] Messanam obsedisse : (2) tum Romanos, […] urbem venissent, confestim adversus Syr[…] et ab his graviter cæsos, Messanam se […] Dein iterum egressos adversus Carthagini[…] fusos esse, sed magnam etiam militum […] hostium venisse potestatem. (3) Hæc […] Hieronem post pugnam hanc pugnatam a[…] tum fuisse, ut protinus non tantum vall[…] censis Syracusas noctu aufugerit, veru[…] omnia, quæ ditioni Messaniorum imminc[…] (4) consimiliter et Carthaginienses statir[…] relictis castris, per oppida se dispersis

τῆς πόλεως, τῶν δ' ὑπαίθρων οὐδ' ἀντιποιεῖσθαι τολμᾶν· διὸ καὶ συνθεωρήσαντας τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν ἀποδεδειλιακότας τοὺς ὄχλους, βουλεύσασθαι μὴ κρίνειν διὰ μάχης τὰ πράγματα· (5) τοὺς δὲ Ῥωμαίους, ἑπομένους αὐτοῖς, οὐ μόνον τὴν χώραν πορθεῖν τῶν Καρχηδονίων καὶ Συρακουσίων, ἀλλὰ καὶ τὰς Συρακούσας αὐτὰς προσκαθίσαντας ἐπιβάλλεσθαι πολιορκεῖν. (6) Ταῦτα δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς πάσης ἐστὶν ἀλογίας πλήρη, καὶ διαστολῆς οὐ προσδεῖται τὸ παράπαν. (7) Οὓς μὲν γὰρ πολιορκοῦντας τὴν Μεσσήνην, καὶ νικῶντας ἐν ταῖς συμπλοκαῖς ὑπέθετο· τούτους φεύγοντας, καὶ τῶν ὑπαίθρων ἐκχωροῦντας, καὶ τέλος πολιορκουμένους, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἀποδεδειλιακότας ἀπέφηνε. (8) Οὓς δὲ ἡττωμένους καὶ πολιορκουμένους ὑπεστήσατο, τούτους διώκοντας καὶ παραχρῆμα κρατοῦντας τῶν ὑπαίθρων, καὶ τέλος πολιορκοῦντας τὰς Συρακούσας ἀπέδειξε. (9) Ταῦτα δὲ συνᾴδειν ἀλλήλοις οὐδαμῶς δύναται. Πῶς γάρ; ἀλλ' ἀναγκαῖον, ἢ τὰς [illegible] εἶναι τὰς πρώτας ψευδεῖς, ἢ τὰς ὑπὲρ τῶν ἐπιφερομένων ἀποφάσεις. (10) Εἰσὶ δ' αὗται μὲν ἀληθεῖς. Καὶ γὰρ ἐξεχώρησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Συρακόσιοι τῶν ὑπαίθρων καὶ τὰς Συρακούσας ἐπολέμουν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πόδας· ὡς δ' οὗτός φησι, καὶ τὴν Ἐχέτλαν, ἐν μέσῃ κειμένην τῇ τῶν Συρακουσίων καὶ Καρχηδονίων ἐπαρχίᾳ. (11) Λοιπὸν ἀνάγκη συγχωρεῖν, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις εἶναι ψευδεῖς· καὶ, νικώντων εὐθέως τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς περὶ τὴν Μεσσήνην συμπλοκαῖς, ἡττημένους αὐτοὺς ἡμῖν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπηγγέλθαι. (12) Φιλῖνον μὲν οὖν παρ' ὅλην ἄν τις τὴν πραγματείαν εὕροι τοιοῦτον ὄντα· παραπλησίως δὲ καὶ Φάβιον, ὡς ἐπ' αὐτῶν δειχθήσεται τῶν καιρῶν. (13) Ἡμεῖς δὲ, ἐπειδὴ τοὺς ἁρμόζοντας πεποιήμεθα λόγους ὑπὲρ τῆς παρεκβάσεως, ἐπανελθόντες ἐπὶ τὰς πράξεις, πειρασόμεθα, προστιθέντας ἀεὶ τὸν ἑξῆς λόγον, εἰς ἀληθινὰς ἐννοίας ἄγειν διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου.

XVI. Προσπεσόντων γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Σικελίας τῶν περὶ τὸν Ἄππιον καὶ τὰ στρατόπεδα προτερημάτων, καταστήσαντες ὑπάτους Μάνιον Ὀκτακίλιον καὶ Μάνιον Οὐαλέριον, τάς τε δυνάμεις ἁπάσας ἐξαπέστελλον, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους εἰς τὴν Σικελίαν. (2) Ἔστι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ πάντα τέτταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, χωρὶς τῶν συμμάχων, ἃ κατ' ἐνιαυτὸν προχειρίζονται· τούτων ἕκαστον, ἀνὰ τετρακισχιλίους πεζοὺς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους. (3) Ὧν παραγινομένων, ἀπό τε τῶν Καρχηδονίων αἱ πλείους ἀφιστάμεναι πόλεις προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀπό τε τῶν Συρακουσίων. (4) Ὁ δὲ Ἱέρων θεωρῶν τὴν ταραχὴν καὶ κατάπληξιν τῶν Σικελιωτῶν, ἅμα δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὸ βάρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἐκ πάντων συνελογίζετο τούτων, ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς τῶν Ῥωμαίων, ἢ τὰς τῶν Καρχηδονίων ἐλπίδας. (5) Διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ὁρμήσας τοῖς λογισμοῖς, διεπέμπετο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ

quidquid extra munitiones esset, non audentes; ea de causa eorum duces, qui militum animos metu perculsos animadverterent, id cepisse consilii, ut de rerum summâ prælio non decernerent : (5) Romanos autem insecutos, non agrum dumtaxat Pœnorum et Syracusiorum devastasse, verum etiam Syracusas ipsas obsidere et per vim oppugnare esse adgressos. (6) Hæc autem adeo, ut mea fert sententia, omni absurditate plena sunt, ut ne explicatione quidem sit opus. (7) Quos enim antea Messanam obsidentes, et in acie vincentes fecerat; eosdem fugisse et planis camporum excessisse, ac tandem ex formidine dejectis animis obsidionem passos, pronuntiat : (8) quos autem victos et obsessos prius fecerat, eos inducit persequentes hostem, omnia, quæ sub dio sunt, subito obtinentes, ac tandem Syracusas ipsas prementes obsidione. (9) Enimvero convenire ista inter se qui possunt? Sane aut falsa sint, quæ prius posuit, oportet, aut quæ deinceps de postea insecutis dicuntur. (10) Sunt autem hæc posteriora vera : nam Carthaginienses et Syracusani intra munitiones suas sunt compulsi : et Syracusas impetebant illico Romani, et Echetlam quoque, ut quidem iste ait, urbem in confinio sitam ditionis Syracusanorum et Carthaginiensium. (11) Restat necessario concedendum, quas principio posuit assertiones esse falsas; et Romanos ab hoc scriptore victos fuisse proditos, qui jam inde a primis conflictibus ad Messanam habitis superiores exstiterint. (12) Ac Philinum quidem in opere universo talem invenias : sed pariter talem Fabium quoque, ut suis locis ostendetur. (13) At nos, expositis quæ ad digressionem hanc pertinebant, ad historiam reversi, posteriora quæque anterioribus subnectentes, lectores ad veram hujus belli notitiam paucis perducere conabimur.

XVI. Quum igitur fama rerum ab Appio et legionibus feliciter gestarum Romam ex Sicilia pervenisset, essentque Consules creati Manius Octacilius et Manius Valerius; legiones omnes et Coss. ambo in Siciliam mittuntur. (2) Sunt autem apud Romanos quatuor omnino legiones Romanæ, præter sociorum auxilia, quarum delectus quotannis haberi solet; continentque singulæ quatuor millia peditum, equites trecentos. (3) Ad harum adventum, pleraque tam Carthaginiensium quam Syracusanorum oppida ad Romanos defecerunt. (4) Hiero vero, qui hinc Siculorum consternationem ac pavorem cerneret, illinc Romanorum legiones et numero militum et robore copiarum terribiles, ex omnibus his eminentiores ac potiores esse Romanorum spes quam Carthaginiensium colligebat. (5) Quibus rationibus adductus, ut in eam partem inclinaret, legatos ad Consules

φιλίας ποιούμενος τοὺς λόγους. (6) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι προσεδέξαντο, καὶ μάλιστα διὰ τὰς χορηγίας. (7) Θαλαττοκρατούντων γὰρ τῶν Καρχηδονίων, εὐλαβοῦντο, μὴ πανταχόθεν ἀποκλεισθῶσι τῶν ἀναγκαίων, διὰ τὸ καὶ περὶ τὰ πρὸ τοῦ διαβάντα στρατόπεδα, πολλὴν ἔνδειαν γεγονέναι τῶν ἐπιτηδείων. (8) Διόπερ ὑπολαβόντες, τὸν Ἱέρωνα μεγάλην εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτοῖς παρέξεσθαι χρείαν, ἀσμένως προσεδέξαντο τὴν φιλίαν. (9) Ποιησάμενοι δὲ συνθήκας, ἐφ' ᾧ, τὰ μὲν αἰχμάλωτα χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι τὸν βασιλέα Ῥωμαίοις, ἀργυρίου δὲ προσθεῖναι τάλαντα τούτοις ἑκατόν· λοιπὸν ἤδη Ῥωμαῖοι μὲν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις ἐχρῶντο τοῖς Συρακουσίοις. (10) Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἱέρων ὑποστείλας ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων σκέπην, καὶ χορηγῶν ἀεὶ τούτοις εἰς τὰ κατεπείγοντα τῶν πραγμάτων, ἀδεῶς ἐβασίλευε τῶν Συρακουσίων τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, φιλοστεφανῶν καὶ φιλοδοξῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας. (11) Ἐπιφανέστατος γὰρ δὴ πάντων οὗτος δοκεῖ, καὶ πλεῖστον χρόνον ἀπολελαυκέναι τῆς ἰδίας εὐβουλίας, ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθόλου πράγμασιν.

XVII. Ἐπανενεχθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προσδεξαμένου τοῦ δήμου, καὶ κυρώσαντος τὰς πρὸς τὸν Ἱέρωνα διαλύσεις· λοιπὸν οὐκ ἔτι πάσας ἔκρινον ἐξαποστέλλειν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ δύο μόνον στρατόπεδα· (2) νομίζοντες ἅμα μὲν κεκουφίσθαι τὸν πόλεμον αὐτοῖς προσκεχωρηκότος τοῦ βασιλέως, ἅμα δὲ μᾶλλον ὑπολαμβάνοντες, οὕτως εὐπορήσειν τὰς δυνάμεις τοῖς ἀναγκαίοις. (3) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὸν μὲν Ἱέρωνα πολέμιον αὐτοῖς γεγονότα, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ὁλοσχερέστερον ἐμπλεκομένους εἰς τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν, ὑπέλαβον βαρυτέρας προσδεῖσθαι παρασκευῆς, δι' ἧς ἀντοφθαλμεῖν δυνήσονται τοῖς πολεμίοις, καὶ συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. (4) Διὸ καὶ ξενολογήσαντες ἐκ τῆς ἀντίπερα χώρας, πολλοὺς μὲν Λιγυστινοὺς καὶ Κελτούς, ἔτι δὲ πλείους τούτων Ἴβηρας, ἅπαντας εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέστειλαν. (5) Ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν εὐφυεστάτην οὖσαν πρὸς τὰς παρασκευάς, καὶ βαρυτάτην ἅμα τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας, εἰς ταύτην συνήθροισαν τά τε χορηγεῖα καὶ τὰς δυνάμεις, ὁρμητηρίῳ κρίνοντες χρῆσθαι ταύτῃ τῇ πόλει πρὸς τὸν πόλεμον. (6) Τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ μὲν πρὸς τὸν Ἱέρωνα ποιησάμενοι στρατηγοὶ τὰς συνθήκας ἀνακεχωρήκεισαν· οἱ δὲ μετὰ τούτους κατασταθέντες, Λούκιος Ποστούμιος καὶ Κόϊντος Μαμίλιος, ἧκον εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τῶν στρατοπέδων. (7) Θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπιβολήν, καὶ τὰς περὶ τὸν Ἀκράγαντα παρασκευάς, ἔγνωσαν τολμηρότερον ἐγχειρεῖν τοῖς πράγμασι. (8) Διὸ καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέρη τοῦ πολέμου παρῆκαν, φέροντες δὲ παντὶ τῷ στρατεύματι πρὸς αὐτὸν Ἀκράγαντα προσήρεισαν· καὶ στρατοπεδεύσαντες ἐν ὀκτὼ σταδίοις ἀπὸ τῆς πόλεως, συνέκλεισαν ἐντὸς τειχῶν τοὺς Καρχηδονίους. (9) Ἀκμαζούσης δὲ τῆς τοῦ

de pace et amicitia mittit. (6) Nec repu
rei mentionem, maxime propter commeat
maris imperium penes Carthaginienses
commeatu intercluderentur metuebant; q
quæ antea transfretaverant, legiones gra
laboraverant. (8) Quapropter, rati Hiero
parte usui sibi futurum, ejus amicitiam u
tuntur. (9) Transactum conditionibus hi
vos Romanis absque pretio restitueret :
talenta centum adjiceret. Secundum hæ
sios amicorum sociorumque loco habeban
Hiero, quum ad Romani nominis umbrac
set, semperque omnia iis subministraret
exigerent, reliquam ætatem in regno Sy
exegit; erga Græcos ita se gerens, ut qu
ambiret, suamque inter ipsos famam
(11) Nam illustrissimus omnium morta
fuisse, et qui prudentiæ in consiliis suæ f
tempore, tam privatis, quam publicis in

XVII. Hoc fœdere Romam perlato, et
jussu firmatisque conditionibus pacis cum
non amplius universas placuit copias in Si
duas tantum legiones. (2) Nam et conjun
ipsis fore bellum putabant; et, hoc mod
copia rerum necessariarum facilius abunda
tur. (3) Carthaginienses vero, qui Hierone
tem viderent, et Romanos majore molitione
immiscentes, apparatu instructiore opus s
quo et hostibus intrepide resistere, et quæ
bant, retinere possent. (4) Itaque mercen
marinis regionibus conducto, magnum Lig
ac majorem etiam Hispanorum numerum i
(5) Quumque Agrigentinorum oppidum ad h
modissimum, et suæ ditionis amplissimu
quasi arce belli eo loco decernentes uti,
militem Agrigenti colligunt. (6) Romani
fœdus cum Hierone fecerant, domum reve
cesserunt L. Postumius et Q. Mamilius i
gionibus veniunt. (7) Hi consilia Cartha
cientes, quique apud Agrigentum fiebant
audacia res aggrediundas sibi statuunt.
ceteris belli partibus omissis, Agrigentun
verso exercitu invadunt : et ad mille pass
castris, Carthaginienses mœnibus includu

σίτου συναγωγῆς, καὶ προφαινομένης χρονίου πολιορκίας, ὥρμησαν ἐκθυμότερον τοῦ δέοντος οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ σιτολογεῖν. (10) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι κατιδόντες τοὺς πολεμίους ἐσκεδασμένους κατὰ τῆς χώρας, ἐξελθόντες ἐπέθεντο τοῖς σιτολογοῦσι. Τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως, οἱ μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ χάρακος ἁρπαγὴν ὥρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὰς ἐφεδρείας. (11) Ἀλλ' ἡ τῶν ἐθισμῶν διαφορὰ καὶ τότε καὶ πολλάκις ἤδη σέσωκε τὰ Ῥωμαίων πράγματα. Τὸ γὰρ πρόστιμον παρ' αὐτοῖς θάνατός ἐστι τῷ προεμένῳ τὸν τόπον, καὶ φυγόντι τὸ παράπαν ἐξ ἐφεδρείας. (12) Διὸ καὶ τότε πολλαπλασίους ὄντας τοὺς ὑπεναντίους ὑποστάντες γενναίως, πολλοὺς μὲν τῶν ἰδίων ἀπέβαλον, ἔτι δὲ πλείους τῶν ἐχθρῶν ἀπέκτειναν. (13) Τέλος δὲ κυκλώσαντες τοὺς πολεμίους, ὅσον οὔπω διασπῶντας τὸν χάρακα, τοὺς μὲν αὐτῶν διέφθειραν, τοὺς δὲ λοιποὺς, ἐπικείμενοι καὶ κτείνοντες, συνεδίωξαν εἰς τὴν πόλιν.

XVIII. Μετὰ δὲ ταῦτα συνέβη τοὺς μὲν Καρχηδονίους εὐλαβέστερον διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, τοὺς δὲ Ῥωμαίους φυλακτικώτερον χρῆσθαι ταῖς προνομαῖς. (2) Ἐπεὶ δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Καρχηδόνιοι πλὴν ἕως ἀκροβολισμοῦ, διελόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων εἰς δύο μέρη τὴν δύναμιν, τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἀσκληπιεῖον ἔμενον, θατέρῳ δὲ κατεστρατοπέδευσαν ἐν τοῖς πρὸς Ἡράκλειαν κεκλιμένοις μέρεσι τῆς πόλεως. (3) Τὰ δὲ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πόλεως ὠχυρώσαντο· καὶ τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν τάφρον προεβάλοντο, χάριν τῆς πρὸς τοὺς ἐξιόντας ἐκ τῆς πόλεως ἀσφαλείας· τὴν δὲ ἐκτὸς αὐτῶν περιεβάλοντο, φυλακὴν ποιούμενοι τῶν ἔξωθεν ἐπιθέσεων, καὶ τῶν παρεισάγεσθαι καὶ παρεισπίπτειν εἰωθότων εἰς τὰς πολιορκουμένας πόλεις. (4) Τὰ δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ τῶν στρατοπέδων διαστήματα φυλακαῖς διέλαβον, ὀχυροποιησάμενοι τοὺς εὐκαίρους τόπους ἐν διαστάσει. (5) Τὰ δὲ χορηγεῖα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι πάντες ἤθροιζον αὐτοῖς, καὶ παρῆγον εἰς Ἐρβησσόν· αὐτοὶ δὲ ἐκ ταύτης τῆς πόλεως οὐ μακρὰν ὑπαρχούσης, ἄγοντες καὶ κομίζοντες συνεχῶς τὰς ἀγορὰς, δαψιλῆ τ' ἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζον. (6) Πέντε μὲν οὖν ἴσως μῆνας ἐπὶ τῶν αὐτῶν διέμενον, οὐδὲν ὁλοσχερὲς προτέρημα δυνάμενοι λαβεῖν κατ' ἀλλήλων, πλὴν τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς συμβαινόντων. (7) Συναγομένων δὲ τῷ λιμῷ τῶν Καρχηδονίων διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πόλει συγκεκλεισμένων ἀνδρῶν, (οὐ γὰρ ἐλάττους πέντε μυριάδων ὑπῆρχον) δυσχρηστούμενος Ἀννίβας ἤδη τοῖς πράγμασιν, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πολιορκουμένων δυνάμεων, διεπέμπετο συνεχῶς εἰς τὴν Καρχηδόνα, τὴν περίστασιν διασαφῶν, καὶ βοηθεῖν παρακαλῶν. (8) Οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι, τῶν ἐπισυνηγμένων στρατιωτῶν καὶ θηρίων γεμίσαντες τὰς ναῦς, ἐξέπεμψαν εἰς Σικελίαν πρὸς Ἄννωνα τὸν ἕτερον στρατηγόν. (9) Ὃς, συναγαγὼν τὰς παρασκευὰς καὶ δυνάμεις εἰς Ἡράκλειαν, πρῶτον μὲν πραξικοπήσας κατέσχε τὴν

autem erat tunc cum maxime tempus messis, et jam ab initio diuturnam fore obsidionem apparebat; milites majore studio, quam par erat, frumentatum prodeunt. (10) Carthaginienses, hostem per agros palatum conspicati, oppido egressi, frumentantes adoriuntur: iisque nullo negotio fugatis, partim ad diripienda castra, partim ad stationes trucidandas impetum faciunt. (11) At disciplinæ exquisita ratio, ut alias sæpe, ita tunc quoque, rei Romanæ saluti fuit: nam apud hos, stationem deseruisse, aut omnino de præsidio fuga decessisse, capitale est. (12) Quare factum, ut tunc quoque adversarios longe numero superiores fortiter sustinendo, multos quidem ex suis amiserint, plures tamen ex hostibus peremerint. (13) Tandem, cinctis hostibus, qui jam vallum ipsum modo non divellebant, postquam multos interfecissent, reliquos urgendo cædendoque in urbem compulerunt.

XVII. Post id temporis Carthaginienses timidius in hostes erumpere: Romani vero cautius frumentatum exire. (2) Et dum Pœni non nisi ad leves velitationes foras prodeunt; Consules, diviso bifariam exercitu, cum una parte circa Æsculapii fanum ante urbem situm consident, alteram ei regioni urbis, quæ Heracleam spectat, objiciunt, castraque ibi ponunt. (3) Interjectum castris spatium ex utraque oppidi parte duabus fossis muniunt; altera intus spectante, qua adversus oppidanorum eruptiones se præcingunt; altera extrinsecus circumducta, cum ad externi hostis impressiones defendendas, tum ad illa prohibenda, quæ, ut fit in obsessis urbibus, furtim importarentur, aut si quis clanculum ingredi vellet. (4) Intervalla inter fossas atque ipsa castra præsidiis militum intercipiunt, locis opportunis per distincta spatia munitis. (5) Annonam et reliquos apparatus ceteri socii colligebant, et Erbessum convehebant: ipsi vero ex hoc oppido, quod a castris non longe aberat, commeatus continenter advehendo et adferendo, largam omnium ad usum necessariorum copiam sibi parabant. (6) Ad quinque circiter menses eadem facies rerum mansit: quum neutra pars de altera victoriam ullam referret, quæ ad summam spei totius proficeret, sed tantum inter partes velitationes fierent. (7) Tandem, ubi propter ingentem hominum multitudinem, quæ inclusa mœnibus tenebatur, (erant enim non pauciores quinquaginta millibus) Carthaginienses fame premebantur; Hannibal, qui cum imperio copiis obsessis præerat, non idoneum amplius se rebus sustentandis animadvertens, crebros Carthaginem nuntios mittebat, qui et necessitatem urgentem significarent, et ad opem ferendam hortarentur. (8) Carthaginienses militibus atque elephantis, quos denuo cogere potuerant, naves onerant; omnesque ad Hannonem, alterum ducem suum, in Siciliam mittunt. (9) Is universo belli paratu et copiis Heracleam contractis, ante omnia urbem Erbessum proditione capit, et

τῶν Ἐρβησσέων πόλιν, καὶ παρείλετο τὰς ἀγορὰς καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν τοῖς τῶν ὑπεναντίων στρατοπέδοις. (10) Ἐξ οὗ συνέβη τοὺς Ῥωμαίους ἐπίσου πολιορκεῖν, καὶ πολιορκεῖσθαι τοῖς πράγμασιν. Εἰς γὰρ τοῦτο συνήγοντο τῇ σιτοδείᾳ καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων, ὥστε πολλάκις βουλεύεσθαι περὶ τοῦ λύειν τὴν πολιορκίαν. (11) Ὃ δὴ καὶ τέλος ἂν ἐποίησαν, εἰ μὴ πᾶσαν σπουδὴν καὶ μηχανὴν προσφερόμενος Ἱέρων, τὰ μέτρια καὶ τἀναγκαῖα σφίσι παρεσκεύαζε τῶν χορηγιῶν.

XIX. Μετὰ δὲ ταῦτα θεωρῶν ὁ προειρημένος ἀνὴρ τοὺς μὲν Ῥωμαίους ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τῆς ἐνδείας ἀσθενῶς διακειμένους, διὰ τὸ λοιμικὴν εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς κατάστασιν, τὰ δὲ σφέτερα στρατόπεδα νομίζων ἀξιόχρεα πρὸς μάχην ὑπάρχειν· (2) ἀναλαβὼν τά τε θηρία περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντα, καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἅπασαν, προῆγε κατὰ σπουδὴν ἐκ τῆς Ἡρακλείας· παραγγείλας τοῖς Νομαδικοῖς ἱππεῦσι προπορεύεσθαι, καὶ συνεγγίσασι τῷ χάρακι τῶν ἐναντίων, ἐρεθίζειν καὶ πειρᾶσθαι τοὺς ἱππεῖς αὐτῶν ἐκκαλεῖσθαι· κἄπειτα πάλιν ἐκκλίνασιν ἀποχωρεῖν, ἕως ἂν αὐτῷ συμμίξωσι. (3) Πραξάντων δὲ τὸ συνταχθὲν τῶν Νομάδων, καὶ προσμιξάντων θατέρῳ τῶν στρατοπέδων, εὐθὺς οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐξεχέοντο, καὶ θρασέως ἐπέκειντο τοῖς Νομάσιν. (4) Οἱ δὲ Λίβυες ὑπεχώρουν κατὰ τὸ παράγγελμα, μέχρι συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα· λοιπὸν τ᾽ ἐκ μεταβολῆς περιχυθέντες ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα συνεδίωξαν. (5) Γενομένων δὲ τούτων, ἐπεστρατοπέδευσαν οἱ περὶ τὸν Ἄννωνα τοῖς Ῥωμαίοις, καταλαβόμενοι τὸν λόφον τὸν καλούμενον Τόρον, ὡς δέκα σταδίους ἀπέχοντες τῶν ὑπεναντίων. (6) Καὶ δύο μὲν μῆνας ἔμενον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲν ὁλοσχερὲς πράττοντες, πλὴν ἀκροβολιζόμενοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν. (7) Τοῦ δ᾽ Ἀννίβου διαπυρσευομένου καὶ διαπεμπομένου συνεχῶς ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὸν Ἄννωνα, καὶ δηλοῦντος, ὅτι τὰ πλήθη τὸν λιμὸν οὐχ ὑπομένει, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολοῦσι διὰ τὴν ἔνδειαν· ἔγνω διακινδυνεύειν ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός· οὐχ ἧττον ἐπὶ τούτῳ φερομένων καὶ τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (8) Διόπερ ἐξαγαγόντες ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων, συνέβαλλον ἀλλήλοις. (9) Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον γενομένης τῆς μάχης, τέλος ἐτρέψαντο τοὺς προκινδυνεύσαντας μισθοφόρους τῶν Καρχηδονίων οἱ Ῥωμαῖοι. (10) Τούτων δὲ πεσόντων εἰς τὰ θηρία καὶ τὰς λοιπὰς τάξεις τὰς ἐφεστηκυίας, συνέβη πᾶν συνταραχθῆναι τὸ τῶν Φοινίκων στρατόπεδον. (11) Γενομένου δὲ ἐγκλίματος ὁλοσχεροῦς, οἱ μὲν πλεῖστοι διεφθάρησαν αὐτῶν, τινὲς δ᾽ εἰς Ἡράκλειαν ἀπεχώρησαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν τε πλείστων ἐκυρίευσαν θηρίων, καὶ τῆς ἐπισκευῆς ἁπάσης. (12) Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων χαρὰν, καὶ διὰ τὸν κόπον ῥαθυμότερον

castris hostium commeatum, ac quid usus requiritur, adimit. (10) Unde eveni et obsiderent, et reapse obsiderentur. E menti, quam aliarum rerum necessariaru tur, ut sæpenumero de obsidione solv (11) quod et fecissent ad extremum, ni dio atque solertia adhibita, modicam co necessariarum ipsis procurasset.

XIX. Post hæc Hanno, Romanos ex mo debilitatos, quod pestilens apud eos aer es suas autem copias ad certamen idoneas secum elephantis ad quinquaginta, et om Heraclea propere educit; præire jussis qui, vallo hostium adpropinquantes, eo rent, et ad pugnam elicere conarentur, d refugerent, donec ad se pervenissent. (Numidæ fecissent, et altera castra essen Romani equites erumpere, atque animos (4) Illi pedem referre, prout imperatum e sese conjunxissent: ibi tum conversione hostibus incumbunt, et complures eorum ros ad vallum usque persequuntur. (5) Hanno collem Torum nomine, decem cir tervallo ab hoste disparatum, occupat, i Romanis imminentia. (6) Labuntur me eodem manentibus statu: quum universæ adirent, sed levibus dumtaxat præliis quot certarent. (7) Postea vero quam Hanni jugiter ostendens, ac nuntios subinde e Hannoni significavit, non amplius tolerari dine, atque adeo multos penuria coactos a belli fortunam sibi tentandam dux Pœnoru minus Romanis, propter indicatas causas tibus. (8) Igitur eductis utrimque copiis inter utraque castra, pugna committitur. rum certamen tandem Romani mercena sium, qui in prima acie rem gerebant, (10) Qui dum in elephantos et stantes a te nes incidunt, evenit, ut universus Pœno multu impleretur. (11) Sequitur mox totiu cæduntur plerique omnes; pauci Heracle Romani et bestiis quam plurimis, et omni s tur. (12) Oborta nocte, quum partim ob la gesta, partim ob lassitudinem, negligentius

ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν χρησαμένων, ἀπελπίσας Ἀννίβας τὰ πράγματα, καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς σωτηρίαν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ὥρμησε περὶ μέσας νύκτας ἐκ τῆς πόλεως, ἔχων τὰς ξενικὰς δυνάμεις. (13) Χώσας δὲ φορμοῖς ἀχύρων σεσαγμένοις τὰς τάφρους, ἔλαθε τοὺς πολεμίους ἀπαγαγὼν ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν. (14) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς ἡμέρας ἐπελθούσης συνέντες τὸ γεγονὸς, καὶ τῆς οὐραγίας τῆς τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ βραχὺ καθαψάμενοι, μετὰ ταῦτα πάντες ὥρμησαν πρὸς τὰς πύλας. (15) Οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν αὐτοῖς ἱσταμένου, παρεισπεσόντες διήρπασαν τὴν πόλιν, καὶ πολλῶν μὲν σωμάτων, πολλῆς δὲ καὶ παντοδαπῆς ἐγένοντο παρασκευῆς ἐγκρατεῖς.

XX. Τῆς δ' ἀγγελίας ἀφικομένης εἰς τὴν σύγκλητον τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Ἀκράγαντα, περιχαρεῖς γενόμενοι, καὶ ταῖς διανοίαις ἐπαρθέντες, οὐκ ἔμενον ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς λογισμῶν, οὐδ' ἠρκοῦντο σεσωκέναι τοὺς Μαμερτίνους, οὐδὲ ταῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πολέμου γεγενημέναις ὠφελείαις. (2) Ἐλπίσαντες δὲ, καθόλου δυνατὸν εἶναι τοὺς Καρχηδονίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου, τούτου δὲ γενομένου, μεγάλην ἐπίδοσιν αὐτῶν λήψεσθαι τὰ πράγματα, πρὸς τούτοις ἦσαν τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπινοίαις. (3) Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἑώρων κατὰ λόγον σφίσι προχωροῦντα. (4) Μετὰ γὰρ τοὺς τὸν Ἀκράγαντα πολιορκήσαντας οἱ κατασταθέντες στρατηγοὶ, Λεύκιος Οὐαλέριος, καὶ Τίτος Ὀκτακίλιος, ἐδόκουν ἐνδεχομένως χειρίζειν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν. (5) Τῆς δὲ θαλάττης ἀκονιτὶ τῶν Καρχηδονίων ἐπικρατούντων, ἐζυγοστατεῖτο ὁ πόλεμος. (6) Ἐν γὰρ τοῖς ἑξῆς χρόνοις κατεχόντων αὐτῶν ἤδη τὸν Ἀκράγαντα, πολλαὶ μὲν πόλεις προσετίθεντο τῶν μεσογαίων τοῖς Ῥωμαίοις, ἀγωνιῶσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, ἔτι δὲ καὶ πλείους ἀφίσταντο τῶν παραθαλαττίων, καταπεπληγμέναι τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον. (7) Ὅθεν, ὁρῶντες ἀεὶ καὶ μᾶλλον εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ῥοπὰς λαμβάνοντα τὸν πόλεμον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἔτι δὲ τὴν μὲν Ἰταλίαν πορθουμένην πολλάκις ὑπὸ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τὴν δὲ Λιβύην εἰς τέλος ἀβλαβῆ διαμένουσαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ συνεμβαίνειν τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὴν θάλατταν. (8) Ἧι καὶ τοῦτο τὸ μέρος οὐχ ἥκιστά με παρώρμησε ποιήσασθαι μνήμην ἐπὶ πλεῖον τοῦ προειρημένου πολέμου, χάριν τοῦ μηδὲ ταύτην ἀγνοεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, πῶς καὶ πότε, καὶ δι' ἃς αἰτίας, πρῶτον ἐνέβησαν εἰς θάλατταν Ῥωμαῖοι. (9) Θεωροῦντες δὲ τὸν πόλεμον αὐτοῖς τριβὴν λαμβάνοντα, τότε πρῶτον ἐπεβάλοντο ναυπηγεῖσθαι σκάφη, πεντηρικὰ μὲν ἑκατὸν, εἴκοσι δὲ τριήρεις. (10) Τῶν δὲ ναυπηγῶν εἰς τέλος ἀπείρων ὄντων περὶ τὰς πεντήρεις ναυπηγίας, διὰ τὸ μηδένα τότε τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν κεχρῆσθαι τοιούτοις σκάφεσι, μεγάλην αὐτοῖς παρεῖχε τοῦτο τὸ μέρος δυσχέρειαν. (11) Ἐξ οὗ καὶ μάλιστα συνίδοι τις ἂν τὸ μεγαλόψυχον καὶ τολμηρὸν τῆς Ῥωμαίων αἱρέσεως. (12) Οὐ γὰρ οἷον εὐλόγους ἀφορμὰς ἔχοντες, ἀλλ' οὐδ' ἀφορμὰς κα-

Romani, Hannibal, desperatis rebus, opportunitatem consulendi saluti suæ commodam propter prædictas causas habere se ratus, circa mediam noctem cum stipendiariis urbe egreditur. (13) Dein ubi fossas storeis acere probe fartis æquasset, hostibus insciis incolumem exercitum abduxit. (14) Quo, simul illuxisset, animadverso, Romani extremum agmen copiarum Hannibalis carpsisse leviter contenti, mox in portas urbis impetum omnes convertunt. (15) Quia nemo resistebat, irruptione facta, oppidum diripiunt, ac multis mancipiis multoque omnis generis apparatu potiuntur.

XX. Ubi perlatus esset ad Romanum senatum de rebus ad Agrigentum gestis nuntius, omnes lætitia gestire, et, sublatis spiritibus, non jam prioribus consiliis adquiescere. Neque enim quod Mamertinos servassent, quodque opimam hoc bello prædam essent nacti, satis hoc illis erat: (2) quin potius in spem adducti, posse se Carthaginienses penitus insula ejicere, magnumque inde res suas incrementum fore accepturas; eo cogitationes et consilia omnia sua referebant. (3) Et quidem ad pedestres copias quod attinet, bene sibi cœpta procedere intelligebant. (4) Nam L. Valerius et T. Octacilius, Consules, post illos creati, qui Agrigentum ceperant, commode rem in Sicilia videbantur administrare. (5) Sed quia maris imperium sine controversia obtinebant Carthaginienses, belli rationes paribus ponderibus libratas in ancipiti habebant. (6) Proximis namque temporibus, postquam esset ab iis captum Agrigentum, sicut mediterraneæ urbes multæ parum sibi fidentes ob terrestres eorum copias, Romanis se adjunxerant: ita etiam vel plures e maritimis, quas classis Punica terrore exanimabat, ab iisdem defecerant. (7) Qui igitur magis magisque in dies intelligerent, belli palmam ob ejusmodi causas modo huc, modo illuc inclinare, præterea Italiam quidem persæpe a Carthaginiensium classibus agi ferrique, Africam vero ab omni penitus damno manere immunem; faciendum sibi putarunt, ut, sicut Carthaginienses, ita etiam ipsi mare ingrederentur. (8) Nec parum hoc quoque me ad bellum hoc paulo pluribus describendum impulit; ut ne hujus quidem rei principium ignoraretur, quo modo, et quando, et quas ob causas mare ingressus sit populus Romanus. (9) Quum igitur bellum protrahi sibi cernerent, tunc primum naves fabricare instituerunt, quinqueremes quidem centum, triremes vero viginti. (10) Rem sane quam difficilem: quod navium fabricatores in totum rudes essent quinqueremium construendarum; ignoto adhuc Italis hominibus ejuscemodi navigiorum usu. (11) Ex quo vel maxime magnitudinem animi Romanorum et in rebus suscipiendis audaciam existimare licet. (12) Nam qui apparatum, non dicam idoneum, sed omnino nullum haberent, atque adeo de mari ne co-

θάπαξ, οὐδ' ἐπίνοιαν οὐδέ ποτε ποιησάμενοι τῆς θαλάττης· τότε δὴ πρῶτον ἐν νῷ λαμβάνοντες, οὕτω τολμηρῶς ἐνεχείρησαν, ὥςτε, πρὶν ἢ πειραθῆναι τοῦ πράγματος, εὐθὺς ἐπιβαλέσθαι Καρχηδονίοις ναυμαχεῖν, τοῖς ἐκ προγόνων ἔχουσι τὴν κατὰ θάλατταν ἡγεμονίαν ἀδήριτον. (13) Μαρτυρίῳ δ' ἄν τις χρήσαιτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, καὶ πρὸς τὸ παράδοξον αὐτῶν τῆς τόλμης· ὅτε γὰρ τὸ πρῶτον ἐπεχείρησαν διαβιβάζειν εἰς τὴν Μεσσήνην τὰς δυνάμεις, οὐχ οἷον κατάφρακτος αὐτοῖς ὑπῆρχε ναῦς, ἀλλ' οὐδὲ καθόλου μακρὸν πλοῖον, οὐδὲ λέμβος οὐδὲ εἷς· (14) ἀλλὰ παρὰ Ταραντίνων καὶ Λοκρῶν, ἔτι δὲ Ἐλεατῶν καὶ Νεαπολιτῶν συγχρησάμενοι πεντηκοντόρους καὶ τριήρεις, ἐπὶ τούτων παραβόλως διεκόμισαν τοὺς ἄνδρας. (15) Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν πορθμὸν ἐπαναχθέντων αὐτοῖς, καὶ μιᾶς νεὼς καταφράκτου διὰ τὴν προθυμίαν προπεσούσης, ὥστ' ἐποκείλασαν γενέσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ὑποχείριον· ταύτῃ παραδείγματι χρώμενοι τότε, πρὸς ταύτην ἐποιοῦντο τὴν τοῦ παντὸς στόλου ναυπηγίαν. (16) Ὡς, εἰ μὴ τοῦτο συνέβη γενέσθαι, δῆλον, ὡς διὰ τὴν ἀπειρίαν εἰς τέλος ἂν ἐκωλύθησαν τῆς ἐπιβολῆς.

XXI. Οὐ μὴν ἀλλ' οἷς μὲν ἐπιμελὲς ἦν τῆς ναυπηγίας, ἐγίγνοντο περὶ τὴν τῶν πλοίων κατασκευήν· οἱ δὲ τὰ πληρώματα συναθροίσαντες, ἐδίδασκον ἐν τῇ γῇ κωπηλατεῖν τὸν τρόπον τοῦτον· (2) καθίσαντες ἐπὶ τῶν εἰρεσιῶν ἐν τῇ χέρσῳ τοὺς ἄνδρας, τὴν αὐτὴν ἔχοντας τάξιν ταῖς ἐπ' αὐτῶν τῶν πλοίων καθέδραις, μέσον δ' ἐν αὐτοῖς στήσαντες τὸν κελευστὴν, ἅμα πάντας ἀναπίπτειν, ἐφ' αὐτοὺς ἄγοντας τὰς χεῖρας, καὶ πάλιν προνεύειν ἐξωθοῦντας ταύτας συνείθιζον, ἄρχεσθαί τε καὶ λήγειν τῶν κινήσεων πρὸς τὰ τοῦ κελευστοῦ παραγγέλματα. (3) Προκατασκευασθέντων δὲ τούτων, ἅμα τῷ συντελεσθῆναι τὰς ναῦς, καθελκύσαντες, καὶ βραχὺν χρόνον ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐν θαλάττῃ πειραθέντες, ἔπλεον παρὰ τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ στρατηγοῦ. (4) Ὁ γὰρ ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τεταγμένος τοῖς Ῥωμαίοις, Γνάϊος Κορνήλιος, ὀλίγαις ἡμέραις πρότερον συντάξας τοῖς ναυάρχοις, ἐπειδὰν καταρτίσωσι τὸν στόλον, πλεῖν ὡς ἐπὶ τὸν πορθμὸν, αὐτὸς ἀναχθεὶς μετὰ νεῶν ἑπτακαίδεκα προκατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην, σπουδάζων τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν παρασκευάσαι τῷ στόλῳ. (5) Προσπεσούσης δ' αὐτῷ πράξεως ἐκεῖ περὶ τῆς τῶν Λιπαραίων πόλεως, δεξάμενος τὴν ἐλπίδα προχειρότερον τοῦ δέοντος, ἔπλει ταῖς προειρημέναις ναυσὶ, καὶ καθωρμίσθη πρὸς τὴν πόλιν. (6) Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας, ἀκούσας ἐν τῷ Πανόρμῳ τὸ γεγονὸς, ἐξαποστέλλει Βοώδη, τῆς γερουσίας ὑπάρχοντα, ναῦς εἴκοσι δούς. (7) Ὃς ἐπιπλεύσας νυκτὸς, ἐν τῷ λιμένι συνέκλεισε τοὺς περὶ τὸν Γνάϊον. Ἡμέρας δ' ἐπιγενομένης, τὰ μὲν πληρώματα πρὸς φυγὴν ὥρμησεν εἰς τὴν γῆν, ὁ δὲ Γνάϊος ἐκπλαγὴς γενόμενος, καὶ ποιεῖν ἔχων οὐδὲν, τέλος παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς πολεμίοις.

gitassent quidem unquam ad illam diei cogitarunt simul, et tam audacter rer prius quam periculum ejus fecissent, im rint prælio navali cum Carthaginiensil traditum a majoribus maris imperium ɛ nebant. (13) Veritatem sententiæ huj culum audaciæ illius Romanorum argu primum copias Messanam transportare si abest, ut tectas naves haberent, ut ne l ulla aut lembus saltem unus eis fuerit: (quinquaginta remorum et triremibus, Locris, Eleatis ac Neapolitanis commodɛ mani ausu militem transmiserunt. (15) pore, quum Carthaginienses in eos essei una tecta cupiditate pugnandi propius se impacta littori in potestatem Romanorum plo hæc illis fuit, ad cujus instar classe versam. (16) Qui si non contigisset cas licet illis erat in totum (adeo erant im ineundi facultas.

XXI. Enimvero dum illi, quibus consti cura incumbebat, in paranda classe occup navales cogere, eosque in terra ad remi exercere: (2) remiges sedere ad remigi eodem servato ordine ac si in navium tra hortatore in medium locato, omnes si manus adducendo, et rursus incumbe lendo, principio et fine motus ad pausari assuefaciebant. (3) His ita præparatis, runt confectæ, in mare eas deducunt: et mari et veritate ipsa artem experti, juss dum Italiæ littus navigare incipiunt. (4 Romanæ erat præfectus Cnæus Corneliu omnia navali exercitui prospiceret, pauci navibus septemdecim Messanam erat pro chis mandato, ut, simul ac instructa class navigarent. (5) Huic quum Messanæ ob moliendæ proditionis oppidi Liparæorum, tius quam par erat amplexus, cum præ pergit, et ad muros appellit. (6) Quo c thaginiensium Hannibal, Panormi tum agen senatorem cum xx illuc mittit. (7) Is, n vigatione, Cnæum in portu concludit. Ul socii navales in terram: Cnæus vero, metu

Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τάς τε ναῦς καὶ τὸν στρατηγὸν τῶν ὑπεναντίων ὑποχείριον ἔχοντες, παραχρῆμα πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπῆραν. (9) Μετ' οὐ πολλὰς δ' ἡμέρας, οὕτως ἐναργοῦς ὄντος καὶ προσφάτου τοῦ περὶ τὸν Γνάϊον ἀτυχήματος, παρ' ὀλίγον αὐτὸς Ἀννίβας εἰς τὸ παραπλήσιον ἁμάρτημα προφανῶς ἐνέπεσεν. (10) Ἀκούσας γὰρ τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον, κομιζόμενον παρὰ τὴν Ἰταλίαν, σύνεγγυς εἶναι· κατιδεῖν βουλόμενος τό τε πλῆθος καὶ τὴν ὅλην σύνταξιν τῶν ὑπεναντίων, λαβὼν πεντήκοντα ναῦς ἔπλει. (11) Κάμπτων δὲ περὶ τὸ τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον, ἐμπίπτει τοῖς πολεμίοις, ἐν κόσμῳ καὶ τάξει ποιουμένοις τὸν πλοῦν· καὶ τὰς μὲν πλείους ἀπέβαλε τῶν νεῶν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ὑπολειφθεισῶν ἀνελπίστως καὶ παραδόξως διέφυγεν.

XXII. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα συνεγγίσαντες τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν τόποις, καὶ συνέντες τὸ γεγονὸς σύμπτωμα περὶ τὸν Γνάϊον, παραυτίκα μὲν διεπέμποντο πρὸς Γάϊον Βίλιον, τὸν ἡγούμενον τῆς πεζῆς δυνάμεως, καὶ τοῦτον ἀνέμενον. (2) Ἅμα δ' ἀκούοντες οὐ μακρὰν εἶναι τὸν τῶν πολεμίων στόλον, ἐγίγνοντο περὶ παρασκευὴν τοῦ ναυμαχεῖν. (3) Ὄντων δὲ τῶν πλοίων φαύλων ταῖς κατασκευαῖς καὶ δυσκινήτων, ὑποτίθεταί τις αὐτοῖς βοήθημα πρὸς τὴν μάχην, τοὺς ἐπικληθέντας μετὰ ταῦτα κόρακας. Ὧν συνέβαινε τὴν κατασκευὴν εἶναι τοιαύτην. (4) Στῦλος ἐν πρῴραις ἕστατο στρογγύλος, μῆκος μὲν ὀργυιῶν τεττάρων, κατὰ δὲ τὸ πλάτος τριῶν παλαιστῶν ἔχων τὴν διάμετρον. (5) Οὗτος αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τροχιλίαν εἶχε, περιετίθετο δ' αὐτῷ κλῖμαξ ἐπικαρσίαις σανίσι καθηλωμένη, πλάτος μὲν ποδῶν τεττάρων, τὸ δὲ μῆκος ἓξ ὀργυιῶν. (6) Τὸ δὲ τρῆμα τοῦ σανιδώματος ἦν παράμηκες καὶ περιέβαινε περὶ τὸν στῦλον μετὰ τὰς πρώτας εὐθέως τῆς κλίμακος δύο ὀργυιάς. Εἶχε δὲ καὶ δρύφακτον αὕτη παρ' ἑκατέραν τὴν ἐπιμήκη πλευρὰν εἰς γόνυ τὸ βάθος. (7) Ἐπὶ δὲ τοῦ πέρατος αὐτοῦ προσήρμοστο σιδηροῦν οἷον ὕπερον ἀπωξυσμένον, ἔχον δακτύλιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς· ὡς τὸ ὅλον φαίνεσθαι παραπλήσιον ταῖς σιτοποιικαῖς μηχανήσεσιν. (8) Εἰς δὲ τοῦτον τὸν δακτύλιον ἐνεδέδετο ὁ κάλως, ᾧ κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν πλοίων ἐξαίροντες τοὺς κόρακας διὰ τῆς ἐν τῷ στύλῳ τροχιλίας, ἀφίεσαν ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς ἀντιπάλου νεώς, ποτὲ μὲν κατὰ πρῷραν, ποτὲ δ' ἀντιπεριάγοντες κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων προσπιπτούσας ἐμβολάς. (9) Ὅτε δὲ ταῖς σανίσι τῶν καταστρωμάτων ἐμπαγέντες οἱ κόρακες ὁμοῦ συνδήσαιεν τὰς ναῦς, εἰ μὲν πλάγιαι παραβάλοιεν ἀλλήλαις, πανταχόθεν ἐπεπήδων, εἰ δὲ κατὰ πρῷραν, δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἐποιοῦντο τὴν ἔφοδον. (10) Ὧν οἱ μὲν ἡγούμενοι τὴν κατὰ πρόσωπον ἐπιφάνειαν ἐσκέπαζον ταῖς τῶν θυρεῶν προβολαῖς, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἠσφαλίζοντο πλευράς, ὑπὲρ τὸν δρύφακτον ἐπιθέντες τὰς ἴτυς τῶν ὅπλων. (11) Οὗτοι μὲν οὖν τοιαύτῃ κεχρημένοι παρασκευῇ, καιρὸν ἐπετήρουν πρὸς ναυμαχίαν.

aliud nihil posset, dedit se hostibus. (8) Carthaginienses, et navibus et duce adversariorum capto, ad Hannibalem confestim proficiscuntur. (9) Post paucos vero dies, quum esset adeo insignis ac recens Cnæi hic casus, parum tamen abfuit, quin Hannibal in eandem manifesto fraudem incideret. (10) Audierat, Romanam classem, quæ secus Italiam navigabat, jam adventare: cupidus et numerum et dispositionem universam hostium propius cognoscendi, cum quinquaginta navibus portu solvit. (11) Dum flectit Italiæ promontorium, in hostes incidit, qui ordinata instructaque ad aciem classe navigabant. Amissis plerisque navibus, ipse cum reliquis præter spem opinionemque evasit.

XXII. Post hæc Romani quum ad Siciliam accessissent, intellecta Cnæi clade, nuntiis statim ad Caium Duilium, qui terrestribus copiis præerat, missis, eum præstolabantur: simul cognito non longe abesse hostium classem, ad prælium navale se parabant. (2) Quum autem essent ipsorum naves rudi arte constructæ, et ad motum inhabiles; suggerit eis aliquis inventum, quo ad pugnam uterentur, videlicet quos corvos postea nominarunt. (3) Quorum talis erat constructio. Destituebatur in proris tignum teres, longum ulnas quatuor, latum in diametro palmos tres; trochleam in fastigio habens. (4) Ei tigno circumponebatur scala, ex transversis tabulis confecta, et clavis compacta, lata pedes quatuor, sex ulnas longa. (5) Foramen tabulati oblongum erat, et post primas statim duas scalæ ulnas tignum ipsum circumplectebatur. Ad latus scalæ erat utrimque lorica, per totam ejus longitudinem porrecta, genu tenus alta. (6) In extremo ferreum quasi pistillum in acutum desinens aptabatur, habens in vertice annulum. Ita universa compages similis fere machinæ erat pistoriæ. (7) Annulo autem isti funis illigabatur, quo, in commissionibus navium, trochleæ illius ope, quæ in tigno erat, erigebant corvos, et in tabulatum alienæ navis demittebant; (8) idque modo in proram, modo in latus, circumacta navi impetum inimicæ ex obliquo incurrentis eludentes. Postea vero quam infixi corvi tabulatorum asseribus naves invicem constrinxissent, quoties quidem obliquæ naves mutua latera conjunxerant, omni ex parte insiliebant: (9) quoties vero a prora erant commissæ, per ipsam machinam bini continua serie irruebant. (10) Quorum primi adversos ictus scutis objectis defendebant; insequentes vero, scutorum orbes super lorica imponentes, latera tutabantur. (11) Atque hi quidem sic parati opportunum ad confligendum tempus observabant.

XXIII. Ὁ δὲ Γάϊος Βίλιος, ὡς θᾶττον ἔγνω τὴν περιπέτειαν τοῦ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἡγουμένου, παραδοὺς τὰ πεζικὰ στρατόπεδα τοῖς χιλιάρχοις, αὐτὸς διεκομίσθη πρὸς τὸν στόλον. (2) Πυθόμενος δὲ τοὺς πολεμίους πορθεῖν τὴν Μυλασῖτιν χώραν, ἐκπλεῖ τῷ στόλῳ παντί. (3) Συνιδόντες δ' οἱ Καρχηδόνιοι, μετὰ χαρᾶς καὶ σπουδῆς ἀνήγοντο ναυσὶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα, καταφρονοῦντες τῆς ἀπειρίας τῶν Ῥωμαίων, καὶ πάντες ἔπλεον ἀντίπρωροι τοῖς πολεμίοις, οὐδὲ τάξεως καταξιώσαντες τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ λείαν τινὰ πρόδηλον. (4) Ἡγεῖτο δὲ Ἀννίβας αὐτῶν· οὗτος δ' ἦν ὁ τὰς δυνάμεις ἐκκλέψας νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν Ἀκραγαντίνων πόλεως, ἔχων ἑπτήρη, τὴν γενομένην Πύρρου τοῦ βασιλέως. (5) Ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν, συνθεωροῦντες ἀνανενευκότας τοὺς κόρακας ἐν ταῖς ἑκάστων πρώραις, ἐπὶ ποσὸν μὲν ἠπόρουν οἱ Καρχηδόνιοι, ξενιζόμενοι ταῖς τῶν ὀργάνων κατασκευαῖς· οὐ μὴν ἀλλὰ τελέως κατεγνωκότες τῶν ἐναντίων ἐνέβαλον οἱ πρῶτοι πλέοντες τετολμηκότως. (6) Τῶν δὲ συμπλεκομένων σκαφῶν ἀεὶ δεδεμένων τοῖς ὀργάνοις, καὶ τῶν ἀνδρῶν εὐθὺς ἐπιπορευομένων δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος, καὶ συμπλεκομένων ἐπὶ τοῖς καταστρώμασιν· οἱ μὲν ἐφονεύοντο τῶν Καρχηδονίων, οἱ δὲ παρεδίδοσαν ἑαυτούς, ἐκπληττόμενοι τὸ γιγνόμενον· παραπλήσιον γὰρ πεζομαχίας συνέβαινε τὸν κίνδυνον ἀποτελεῖσθαι. (7) Διὸ καὶ τριάκοντα μὲν τὰς πρώτας συμβαλούσας ναῦς αὐτάνδρους ἀπέβαλον, σὺν αἷς ἐγένετο αἰχμάλωτον καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ πλοῖον. Ἀννίβας δὲ ἀνελπίστως καὶ παραβόλως αὐτὸς ἐν τῇ σκάφῃ διέφυγε. (8) Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν Καρχηδονίων ἐποιεῖτο μὲν τὸν ἐπίπλουν ὡς εἰς ἐμβολήν· ἐν δὲ τῷ συνεγγίζειν θεωροῦντες τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰς προπλεούσας ναῦς, ἐξέκλινον, καὶ διένευον τὰς τῶν ὀργάνων ἐπιβολάς. (9) Πιστεύοντες δὲ τῷ ταχυναυτεῖν, οἱ μὲν ἐκ πλαγίων, οἱ δὲ κατὰ πρύμναν, ἐκπεριπλέοντες, ἀσφαλῶς ἤλπιζον ποιήσασθαι τὰς ἐμβολάς. (10) Πάντη δὲ καὶ πάντως ἀντιπεριισταμένων καὶ συνδιανευόντων τῶν ὀργάνων οὕτως, ὥστε κατ' ἀνάγκην τοὺς ἐγγίσαντας συνδεδέσθαι, τέλος ἐγκλίναντες ἔφυγον οἱ Καρχηδόνιοι, καταπλαγέντες τὴν καινοτομίαν τοῦ συμβαίνοντος, πεντήκοντα ναῦς ἀποβαλόντες.

XXIV. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραδόξως ἀντιπεποιημένοι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος, διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὸν πόλεμον. (2) Τότε μὲν οὖν προσσχόντες τῇ Σικελίᾳ τήν τε Αἰγεστέων ἔλυσαν πολιορκίαν, ἐσχάτως αὐτῶν ἤδη διακειμένων· κατά τε τὴν ἐκ τῆς Αἰγέστης ἀναχώρησιν, Μάκελλαν πόλιν κατὰ κράτος εἷλον. (3) Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν, Ἀμίλκας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῶν πεζικῶν δυνάμεων, διατρίβων περὶ Πάνορμον, γνοὺς ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις στασιάζοντας τοὺς συμμάχους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους περὶ τῶν ἐν ταῖς μάχαις πρωτείων· (4) καὶ πυνθανόμενος στρατοπεδεύειν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς τοὺς συμμάχους μεταξὺ τοῦ Παρώπου καὶ τῶν Θερμῶν τῶν Ἱμεραίων, ἐπιπεσὼν αὐτοῖς αἰφνιδίως

XXIII. Caius Duilius, ubi primum de
rescivit, terrestres copias tribunis trac
trajicit. (2) Ibi factus certior, agrum
vastari, cum universis navibus advers
(3) Carthaginienses, ad Romanorum co
alacres, centum triginta navibus in alt
peritiam hostium adeo contemnentes,
dem esset naves ad pugnam instruere,
dubiam cuncti proris in hostem vers
(4) Dux classis erat Hannibal, is qui n
ex oppido Agrigento eduxerat : septi
quæ regis Pyrrhi quondam fuerat. (5
minus, quum cernerent in omnium n
sursum spectantes; primo Carthaginie
riti, machinæ non prius visæ novitate
tamen, spretis penitus hostibus, ma
primi navigabant impetum faciunt. (6
quæ ad confligendum accesserant, nav
tenerentur, perque eosdem repente mi
tabulatis pugnam cierent; Carthagini
sunt, alii miraculo rei perculsi sese de
prælium plane simile pedestri. (7) It
quæ hostem primæ invaserant, cum ip
runt : et capta in his prætoria. Ipse Ha
et omnia audendo, evasit in scapha. (
pergebat illa quidem velut impetum in
ubi appropinquavit, præcedentium nav
declinabat, et machinarum injection
(9) Ceterum agilitate navium suarum
latera circumvolitantes, alii ad pupp
hostem posse sperabant. (10) At quo
partibus corvi eos omnino circumsiste
imminerent, nec facere possent quo m
modo propius accederent; ad extrem
navibus quinquaginta amissis, fugam

XXIV. Romani vero, contra omniu
ritimas ausi tentare, ad bellum perse
mosiores sunt redditi. (2) Tunc igitu
liam facta, Ægestanos, ad ultima jam
liberarunt : mox inde profecti, Macell
gnarunt. (3) Post navalem pugnam A
niensium, qui copiis præerat pedestri
factus, seditionem esse castris Roma
et legiones de principatu in præliis co
quam cognovit, solos per se socios inter
Himereuses castrametari; repente in e

ἐπιστρατοπεδεύουσι μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, σχεδὸν εἰς τρισχιλίους ἀπέκτεινε. (5) Μετὰ δὲ ταύτην τὴν πρᾶξιν, ὁ μὲν Ἀννίβας ἔχων τὰς διασωθείσας ναῦς, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐκεῖθεν εἰς Σαρδόνα διῆρε, προσλαβὼν ναῦς καί τινας τῶν ἐνδόξων τριηράρχων. (6) Χρόνοις δ' οὐ πολλοῖς κατόπιν ἐν τῇ Σαρδόνι συγκλεισθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἔν τινι λιμένι, καὶ πολλὰς ἀποβαλὼν τῶν νεῶν, παραυτίκα συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν διασωθέντων Καρχηδονίων, ἀνεσταυρώθη. (7) Ῥωμαῖοι γὰρ ἅμα τῆς θαλάττης ἥψαντο, καὶ τῶν κατὰ Σαρδόνα πραγμάτων ἀντεποιήσαντο. (8) Τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κατὰ μὲν τὸν ἑξῆς ἐνιαυτὸν, οὐδὲν ἄξιον ἔπραξε λόγου. (9) Τότε δὲ προσδεξάμενοι τοὺς ἐπικαθισταμένους ἄρχοντας, Αὖλον Ἀτίλιον, καὶ Γάϊον Σουλπίκιον, ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Πάνορμον, διὰ τὸ τὰς τῶν Καρχηδονίων δυνάμεις ἐκεῖ παραχειμάζειν. (10) Οἱ δὲ στρατηγοί, συνεγγίσαντες τῇ πόλει μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, παρετάξαντο. Τῶν δὲ πολεμίων οὐκ ἀντεξιόντων, πάλιν ἐντεῦθεν ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ πόλιν Ἵππαναν, καὶ ταύτην μὲν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος ἔλαβον. (11) Εἷλον δὲ καὶ τὸ Μυττίστρατον, πολλοὺς χρόνους ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν, διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου. (12) Τὴν δὲ Καμαριναίων πόλιν, μικρῷ πρότερον ἀπ' αὐτῶν ἀποστᾶσαν, τότε, προσερείσαντες ἔργα καὶ καταβαλόντες τὰ τείχη, κατέσχον· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἔνναν, καὶ ἕτερα πλείω πολισμάτια τῶν Καρχηδονίων. (13) Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενοι, Λιπαραίους ἐπεχείρησαν πολιορκεῖν.

XXV. Τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάϊος Ἀτίλιος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, πρὸς Τυνδαρίδα καθορμισθεὶς, καὶ συνθεασάμενος ἀτάκτως παραπλέοντα τὸν τῶν Καρχηδονίων στόλον, παραγγείλας τοῖς ἰδίοις πληρώμασιν ἕπεσθαι τοῖς ἡγουμένοις, αὐτὸς ὥρμησε πρὸ τῶν ἄλλων, ἔχων δέκα ναῦς ὁμοπλοούσας. (2) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, συνιδόντες τῶν ὑπεναντίων τοὺς μὲν ἀκμὴν ἐμβαίνοντας, τοὺς δ' ἀναγομένους, τοὺς δὲ πρώτους πολὺ προειληφότας τῶν ἄλλων· ἐπιστρέψαντες, αὐτοῖς ἀπήντων. (3) Καὶ κυκλώσαντες, τὰς μὲν ἄλλας διέφθειραν, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ ναῦν παρ' ὀλίγον αὔτανδρον ἔλαβον· ἀλλ' αὐτὴ μὲν ταῖς ὑπηρεσίαις ἐξηρτυμένη, καὶ ταχυναυτοῦσα, διέφυγε παραδόξως τὸν κίνδυνον. (4) Αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιπλέουσαι κατὰ βραχὺ συνηθροίζοντο. Γενόμεναι δ' ἐν μετώπῳ, συνέβαλον τοῖς πολεμίοις· καὶ δέκα μὲν αὐτάνδρους ναῦς ἔλαβον, ὀκτὼ δὲ κατέδυσαν. Αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν Καρχηδονίων ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Λιπαραίας καλουμένας νήσους. (5) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ναυμαχίας, ἀμφότεροι νομίζοντες ἐφάμιλλον πεποιῆσθαι τὸν κίνδυνον, ὥρμησαν ὁλοσχερέστερον ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀντέχεσθαι πραγμάτων. (6) Αἱ δὲ πεζικαὶ δυνάμεις ἐν τοῖς κατὰ ταῦτα καιροῖς οὐδὲν ἔπραξαν ἄξιον μνήμης· ἀλλὰ περὶ μικρὰς καὶ τὰς τυχούσας πράξεις κατέτριψαν τοὺς χρόνους. (7) Διὸ

movent, irruit, et ad quatuor fere millia hominum cecidit. (5) Post hæc Hannibal cum omnibus, quæ restabant, navibus Carthaginem repetit. Unde mox, aliis assumtis navibus, et præcipui nominis trierarchis nonnullis, in Sardiniam trajicit. (6) Ibi vero haud multo post quum a Romanis in portu quodam esset inclusus, multasque naves amisisset, confestim a Carthaginiensibus comprehensus, qui cladi superfuerant, in crucem est actus. (7) Romani enim, simul ac mare attigerunt, de Sardinia quoque occupanda cogitare cœperunt. (8) Quæ vero in Sicilia erant legiones, proximo anno memoria dignum nihil gesserant. (9) Tunc autem novi Consules, Aulus Atilius et Caius Sulpicius, in Siciliam missi, Panormum, ubi Carthaginiensium copiæ hibernabant, ducebant. (10) Ut ventum est prope urbem, Consules universum exercitum in aciem instruunt: nemine vero hostium adversus prodeunte, inde profecti, Hippanam petunt, eamque per vim primo impetu capiunt. (11) Captum et oppidum Myttistratum, quod quoniam magis erat munitum, obsidionem diutius toleraverat. (12) Camarinæorum etiam urbem, quæ paulo ante ab iis defecerat, admotis tum operibus et muris dejectis, occuparunt; pariterque Ennam et plura alia minora Carthaginiensium oppida. (13) Quibus expeditis, Liparæorum urbem obsidere instituerunt.

XXV. Sequente anno C. Atilius Cos. Romanus, quum Tyndaridem applicuisset, prænavigantem agmine incomposito classem Pœnorum conspicatus; jusso remigio præeuntes sequi, ipse decem navibus comitatus præit ceteris. (2) Pœni, qui animadverterent, quosdam ex hostibus naves adhuc conscendere, quosdam portu jam solvisse, primos vero longo intervallo alios antecedere; conversi, eosque aggressi, omni ex parte cingunt. (3) Et reliquos quidem naves perdunt: prætoria tamen, pæne jam et ipsa cum viris suis capta, quia remigibus probe instructa celeritate pollebat, periculo præter opinionem omnium se subduxit. (4) Quæ vero sequebantur Romanæ, paulatim in unum coactæ, ubi suo quæque ordine in frontem se instruxissent, impetum in hostem faciunt: et decem quidem cum ipsis viris naves capiunt, octo deprimunt. Carthaginienses cum classe reliqua ad Liparæas insulas quas vocant, se receperunt. (5) Post hanc pugnam navalem, quoniam utrique pari periculo functos se arbitrabantur, utraque pars ad comparandas majores navales copias, et possessionem maris sibi asserendam, studium omne contulit. (6) Terrestres vero copiæ nihil per id tempus memoria dignum gesserunt; sed in levibus tantum quibusdam et parvi momenti rebus tempus consum-

2.

παρασκευασάμενοι, καθάπερ εἶπον, εἰς τὴν ἐπιφερομένην θερείαν ἀνήχθησαν Ῥωμαῖοι μὲν τριάκοντα καὶ τριακοσίαις μακραῖς ναυσὶ καταφράκτοις, καὶ κατέσχον εἰς Μεσσήνην. (8) Ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον, δεξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν· κάμψαντες δὲ τὸν Πάχυνον, ὑπερῆραν εἰς Ἔχνομον, διὰ τὸ καὶ τὸ πεζὸν στράτευμα περὶ τούτους αὐτοὺς εἶναι τοὺς τόπους. (9) Καρχηδόνιοι δὲ, πεντήκοντα καὶ τριακοσίαις ναυσὶ καταφράκτοις ἀναπλεύσαντες, Λιλυβαίῳ προσέσχον· ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν καθωρμίσθησαν.

XXVI. Ἦν δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρόθεσις, εἰς τὴν Λιβύην πλεῖν, καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖ περισπᾶν, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις μὴ περὶ Σικελίας, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας χώρας ὁ κίνδυνος γίγνηται. (2) Τοῖς δὲ Καρχηδονίοις τἀναντία τούτων ἐδόκει. Συνιδόντες γὰρ, ὡς εὐέφοδός ἐστιν ἡ Λιβύη, καὶ πᾶς ὁ κατὰ τὴν χώραν λαὸς εὐχείρωτος τοῖς ἅπαξ εἰς αὐτὴν ἐμβαλοῦσιν, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ διακινδυνεύειν καὶ διαναυμαχεῖν ἔσπευδον. (3) Ὄντων δὲ τῶν μὲν πρὸς τὸ κωλύειν, τῶν δὲ πρὸς τὸ βιάζεσθαι, προφανὴς ἦν ὁ μέλλων ἀγὼν ἐκ τῆς ἑκατέρων συνίστασθαι φιλοτιμίας. (4) Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἀμφότερα τὴν παρασκευὴν ἁρμόζουσαν ἐποιοῦντο, πρός τε τὴν κατὰ θάλατταν χρείαν, καὶ πρὸς τὴν ἀπόβασιν τὴν εἰς τὴν πολεμίαν. (5) Διόπερ ἐπιλέξαντες ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων τὰς ἀρίστας χεῖρας, διεῖλον τὴν πᾶσαν δύναμιν, ἣν ἤμελλον ἀναλαμβάνειν, εἰς τέτταρα μέρη. (6) Τὸ δὲ μέρος ἕκαστον διττὰς εἶχε προσηγορίας. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐκαλεῖτο στρατόπεδον, καὶ πρῶτος στόλος, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ λόγον. Τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτην ἐπωνυμίαν ἔτι προσειλήφει· τριάριοι γὰρ ὠνομάζοντο, κατὰ τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις συνήθειαν. (7) Καὶ τὸ μὲν σύμπαν ἦν στράτευμα τούτων τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, περὶ τέτταρας καὶ δέκα μυριάδας· ὡς ἂν ἑκάστης ἰδίᾳ νεὼς λαμβανούσης ἐρέτας μὲν τριακοσίους, ἐπιβάτας δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. (8) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πλεῖον καὶ τὸ πᾶν ἡρμόζοντο πρὸς τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον· τό γε μὴν πλῆθος αὐτῶν ἦν, ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας, κατὰ τὸν τῶν νεῶν λόγον. (9) Ἐφ' οἷς, οὐχ οἷον ἄν τις παρὼν καὶ θεώμενος ὑπὸ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ κἂν ἀκούων, καταπλαγείη τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος, καὶ τὴν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων μεγαλομερίαν καὶ δύναμιν, στοχαζόμενος ἔκ τε τοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ τῶν νεῶν πλήθους. (10) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν πλοῦν εἶναι συμβαίνει πελάγιον, τοὺς δὲ πολεμίους ταχυναυτεῖν, πανταχόθεν ἐπειρῶντο ποιεῖσθαι τὴν τάξιν ἀσφαλῆ καὶ δυσπρόσοδον. (11) Τὰς μὲν οὖν ἑξήρεις, δύο οὔσας, ἐφ' ὧν ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ, Μάρκος Ἀτίλιος καὶ Λεύκιος Μάλλιος, πρώτας ἐν μετώπῳ παραλλήλους ἔταξαν. (12) Τούτων δ' ἑκατέρᾳ συνεχεῖς κατὰ μίαν ναῦν ἐπιτάττοντες, τῇ μὲν τὸν πρῶτον, τῇ δὲ τὸν δεύτερον στόλον ἐπέστησαν· ἀεὶ καθ' ἑκάστην ναῦν ἑκατέρου τοῦ στόλου μεῖζον τὸ μεταξὺ ποιοῦντες διάστημα. Τοῖς

serunt. (7) Rebus igitur, ut dixi, p
æstate Romani classe trecentarum trig
rum tectarumque solvunt, et Messanam
præter Siciliam, quæ ipsis ad dextrar
Pachyno superato, Ecnomum, ubi cop
erant, contendunt. (9) Carthaginiense
CCCL in altum provecti, Lilybæi primo p
ad Heracleam Minoam classem in stati

XXVI. Romanis erat in animo, Afric
illuc transferre; ut non jam de Sicilia,
agrisque suis, pugnarent Pœni. (2) Qui
facilem aditu Carthaginem esse, nec
semel ingressus foret, omnes ejus or
cere; aditum se nequaquam permissur
fortunæ aleam prælio navali committe
his ad prohibendum, illis ad vim facie
tibus, haud dubie ex utriusque populi
certamen apparebat. (4) Igitur Ron
utrumque se instruebant, sive res mar
in hostium terram exscensio faciend
fortissimo quoque milite e copiis terrest
exercitum, quem ducturi erant, qu
(6) Earum partium unaquæque duplic
batur. Nam et prima legio dicebatu
eademque ratio in ceteris servata: quart
tertium etiam nomen impositum erat
bantur, ut in terrestribus exercitibus sc
nino in hac classe militum ad centum n
unaquaque navi remiges capiente tr
res vero centenos vicenos. (8) Carth
studii, atque adeo studium omne suu
valis prælii præparatione ponebant. S
numero quidem navium, quas habeba
bat. (9) Quæ, non dicam, præsens oc
audiens quidem fuerit quisquam, qu
instantis periculi magnitudinem, et u
illius amplitudinem ac potentiam, qu
viumque numero licuit colligere. (10
alto tenendum sibi cursum fore, hos
navium valere: propterea id sedulo ag
ordinatione periculum undique defend
moverent. (11) Igitur duas prætorias
hebantur MarcusAtilius et Lucius Man
tem juxta se invicem locant. (12) A te
naves singulas continua serie constitue
illinc secundam classem, prætorias se
in medio spatium, ut quæque navis a

ἐ τριήρεις ἔξω νεύοντα τὰ σκάφη, τὴν ἐπίστασιν ἐπ' ἀλλήλας εἶχεν. (13) Ἐπειδὴ δὲ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον ἁπλῶς εἰς ἔμβολον ἔταξαν, ἐπέβαλον τούτοις ἐπὶ μίαν ναῦν ἐν μετώπῳ τὸ τρίτον στρατόπεδον ἐπιστάντων, ἀπετελέσθη τρίγωνον τὸ πᾶν εἶδος τῆς τάξεως. (14) Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπέστησαν τὰς ἱππηγούς, ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τρίτου στόλου ναυσί. (15) Ταύταις δὲ κατόπιν ἐπέβαλον τὸν τέταρτον στόλον, τοὺς τριαρίους κληθέντας, ἐπὶ μίαν παρεκτείνοντες ναῦν, ὡς ὑπερτείνειν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῶν πρὸ ἑαυτῶν. (16) Καὶ συναρμοσθέντων πάντων κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, τὸ μὲν ὅλον ἀπετελέσθη σχῆμα τῆς τάξεως, ἔμβολον, οὗ τὸ μὲν ἐπὶ τὴν κορυφὴν μέρος ἦν κοῖλον, τὸ δὲ πρὸς τῇ βάσει στερεόν· τὸ δὲ σύμπαν, ἐνεργὸν καὶ πρακτικόν, ἅμα δὲ καὶ δυσδιάλυτον.

XXVII. Οἱ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγοὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρακαλέσαντες τὰ πλήθη διὰ βραχέων, καὶ συνυποδείξαντες αὐτοῖς, ὅτι νικήσαντες μὲν τῇ ναυμαχίᾳ, περὶ Σικελίας ποιήσονται τὸν πόλεμον, ἡττηθέντες δὲ περὶ τῆς σφετέρας πατρίδος κινδυνεύσουσι καὶ τῶν ἀναγκαίων, οὕτως αὐτοῖς παρήγγειλαν ἐμβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. (2) Προθύμως δὲ πάντων ποιούντων τὸ παραγγελλόμενον διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον ἐκ τῶν εἰρημένων, εὐθαρσῶς ἀνήγοντο καὶ καταπληκτικῶς. (3) Θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν πολεμίων τάξιν οἱ στρατηγοί, καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενοι, τὰ μὲν τρία μέρη τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπὶ μίαν ἔταττον ναῦν, πρὸς τὸ πέλαγος ἀνατείναντες τὸ δεξιὸν κέρας, ὡς κυκλώσοντες τοὺς ὑπεναντίους, πάσας ποιοῦντες ἀντιπρῴρους τὰς ναῦς τοῖς πολεμίοις. (4) Τὸ δὲ τέταρτον, εὐώνυμον τῆς ὅλης τάξεως ἐποίουν, ἐν ἐπικαμπίῳ νεῦον πρὸς τὴν γῆν. (5) Ἡγοῦντο δὲ τῶν Καρχηδονίων, τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως, ἔχων ἐπίπλους καὶ πεντήρεις τὰς μάλιστα ταχυναυτούσας πρὸς τὴν ὑπερκέρασιν, Ἄννων, ὁ περὶ τὸν Ἀκράγαντα λειφθεὶς τῇ παρατάξει· (6) τῶν δ' εὐωνύμων εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν Ἀμίλκας, ὁ περὶ τὴν Τυνδαρίδα ναυμαχήσας· ὃς τότε κατὰ μέσην τὴν τάξιν ποιούμενος τὸν κίνδυνον, ἐχρήσατό τινι στρατηγήματι κατὰ τὸν ἀγῶνα τοιῷδε. (7) Τῶν γὰρ Ῥωμαίων συνθεασαμένων ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταμένους τοὺς Καρχηδονίους, καὶ ποιησαμένων τὴν ὁρμὴν ἐπὶ μέσους, τὴν μὲν ἀρχὴν ὁ κίνδυνος ἔλαβε τοιαύτην. (8) Ταχὺ δὲ τῶν περὶ τὰ μέσα Καρχηδονίων ἐκ παραγγέλματος κλινάντων πρὸς φυγήν, χάριν τοῦ διασπάσαι τὴν τῶν Ῥωμαίων τάξιν· οὗτοι μὲν ὑπεχώρουν μετὰ σπουδῆς, (9) οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἠκολούθουν εὐθαρσῶς. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος καὶ δεύτερος στόλος προσέκειτο τοῖς φεύγουσι, τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον στρατόπεδον ἀπέσπαστο, τῶν μὲν ῥυμουλκούντων τὰς ἱππηγοὺς ναῦς, τῶν δὲ τριαρίων συμμενόντων καὶ συνεφεδρευόντων τούτοις. (10) Ἐπεὶ δὲ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στόλον ἱκανὸν τῶν ἄλλων ἐδόκουν ἀπεσπακέναι τόπον οἱ Καρχηδόνιοι, συνθήματος ἀρθέντος ἐκ

classe, majus subinde relinquentes. Atque ita quidem se navigia excipiebant alia alii subjecta, ut proris foras spectarent. (13) Primæ igitur et secundæ classi ad speciem rostri hoc modo ordinatis, legionem tertiam, in frontem et ordinem unum directam, postponunt : quibus post priores locatis, effecta est aciei totius facies triquetra. (14) Hippagines deinde jubent sequi, remulcis ad tertiæ classis navigia alligatas. (15) Poct hippagines quarta classis ponitur, eorum, qui Triarii dicebantur; unica serie ita porrecta in longum, ut antecedentium legionum cornua utrimque superaret. (16) Atque ita aptatis invicem cunctis partibus eo quem diximus modo, universæ aciei figura rostrum referebat : cujus proxima vertici pars cava erat, basis solida : totum corpus ad omnia expeditum, efficax, et solvi difficile.

XXVII. Eodem tempore duces Carthaginiensium, suos breviter hortati; docentes, si ex hoc prælio navali superiores discederent, de Sicilia ipsis postmodum certamen futurum; sin vincerentur, de patria et necessariis periclitaturos; naves deinde conscendere jubent. (2) Alacres imperio obtemperantes omnes, quod ex iis, quæ audiverant, futura ob oculos sibi ponerent, bona cum spe et ferocibus minis oram solvunt. (3) At duces, perspecta ordinatione Romanæ classis, sua quoque consilia ad eorum rationes accommodant, tres quidem partes totius sui exercitus unico simplicique ordine instruunt; dextrum cornu quam longissime in mare, ceu adversarios circumdaturi, porrigunt; omniumque navium suarum proras in hostem obvertunt : (4) quartam partem a lævo reliquæ aciei latere ex obliquo continentem versus collocant. (5) Dux autem Carthaginiensium, in dextro quidem cornu Hanno erat, qui ad Agrigentum male pugnaverat; habens naves rostratas et quinqueremes eas, quæ, propter celeritatem ad circumfundenda hostium cornua, erant aptissimæ. (6) In sinistro curabat Amilcar, qui ad Tyndaridem navali prælio dimicaverat. Is tunc media acie rem gerens, in ipso discrimine solertis ducis consilio tali est usus. (7) Romani Pœnos tenui agmine in longum porrigi ut viderunt, in medios irruunt : fuitque id totius dimicationis principium. (8) At Carthaginienses, jussu imperatoris, confestim mediam aciem suam in fugam inclinant, quo dissiparetur Romana acies. (9) Pœnis propere cedentibus Romani animose a tergo instant. Ita dum prima et secunda classis fugientes persequitur, divellitur ab his tertia et quarta acies; quarum illa hippagines remulco trahebat, hæc, quæ triariorum erat, in subsidiis prope illam manebat. (10) Ubi primam secundamque classem satis longo a suis intervallo sibi visi sunt Pœni divulsisse; tum

τῆς Ἀμίλκου νεὼς, μετεβάλλοντο πάντες ἅμα καὶ συνέβαλον τοῖς ἐπικειμένοις. (11) Ἀγῶνος δὲ συστάντος καρτεροῦ, τῷ μὲν ταχυναυτεῖν ἐκπεριπλέοντες καὶ ῥᾳδίως μὲν προσιόντες, ὀξέως δὲ ἀποχωροῦντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Καρχηδόνιοι· (12) τῷ δὲ βιαιομαχεῖν κατὰ τὰς συμπλοκὰς καὶ συνδεῖν τοῖς κόραξι τοὺς ἅπαξ ἐγγίσαντας, ἅμα δὲ καὶ τῷ συναγωνιζομένων ἀμφοτέρων τῶν στρατηγῶν τῷ ἐν ὄψει τῶν ἡγουμένων ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, οὐχ ἧττον ἐπικυδεστέρας εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Καρχηδονίων τὰς ἐλπίδας. (13) Ἡ μὲν οὖν κατὰ τούτους μάχη, τοιαύτην εἶχε διάθεσιν.

XXVIII. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἔχων Ἄννων, τὸ μεῖναν ἐν ἀποστάσει κατὰ τὴν πρώτην συμβολὴν, τό τε πέλαγος ὑπεράρας ἐνέβαλε ταῖς τῶν τριαρίων ναυσὶ, καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρεῖχε καὶ δυσχρηστίαν αὐτοῖς. (2) Οἱ δὲ παρὰ τὴν γῆν τεταγμένοι τῶν Καρχηδονίων, παραγεγονότες εἰς μέτωπον ἐκ τῆς προϋπαρχούσης τάξεως, καὶ ποιήσαντες ἀντιπρώρους τὰς ναῦς, ἐνέβαλον τοῖς ῥυμουλκοῦσι τὰς ἱππηγούς· οἱ δὲ, ἀφέμενοι τὰ ῥύματα, συνεπλέκοντο καὶ διηγωνίζοντο τοῖς πολεμίοις. (3) Ἦν δὲ τρία μέρη τῆς ὅλης συμπλοκῆς, καὶ τρεῖς ναυμαχίαι συνέστησαν πολὺ κεχωρισμέναι τοῖς τόποις ἀλλήλων. (4) Τῷ δ' ἑκατέρων πάρισα τὰ μέρη γενέσθαι κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς χειρισμὸν, ἐφάμιλλον εἶναι συνέβαινε καὶ τὸν κίνδυνον. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις ἐπετελεῖτο περὶ τὴν μάχην, ὅπερ εἰκὸς, ὅταν ᾖ παραπλήσια πάντα τὰ τῶν ἀγωνιζομένων. (6) Οἱ γὰρ πρῶτοι * * * καὶ διεκρίθησαν. Τέλος γὰρ ἐκβιασθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν, εἰς φυγὴν ὥρμησαν. (7) Ὁ μὲν οὖν Λεύκιος ἀνεδεῖτο τὰς αἰχμαλώτους ναῦς· ὁ δὲ Μάρκος, συνορῶν τὸν περὶ τοὺς τριαρίους καὶ τὰς ἱππηγοὺς ἀγῶνα, κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τούτοις, ἔχων τοῦ δευτέρου στόλου τὰς ἀκεραίους ναῦς. (8) Συνάψαντος δὲ καὶ προσμίξαντος αὐτοῦ τοῖς περὶ τὸν Ἄννωνα, ταχέως ἀναθαῤῥήσαντες οἱ τριάριοι, καίπερ ἤδη κακῶς ἀπαλλάττοντες, πάλιν ἐπεῤῥώσθησαν πρὸς τὸν κίνδυνον. (9) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς προσμαχομένων, τῶν δὲ κατὰ νώτου προσπιπτόντων, δυσχρηστούμενοι, καὶ παραδόξως ὑπὸ τῶν βοηθησάντων κυκλούμενοι, κλίναντες πελαγίαν ἐποιοῦντο τὴν ὑποχώρησιν. (10) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὅ τε Λεύκιος, ἐπαναπλέων ἤδη, καὶ θεωρῶν συγκεκλεισμένον πρὸς τῇ γῇ τὸν τρίτον στόλον ὑπὸ τοῦ τῶν Καρχηδονίων εὐωνύμου κέρατος· ὅ τε Μάρκος, ἐν ἀσφαλεῖ καταλιπὼν τὰς ἱππηγοὺς καὶ τοὺς τριαρίους, ὥρμησαν, ἀμφότεροι βοηθεῖν τοῖς κινδυνεύουσι. (11) Παραπλήσιον γὰρ ἦν ἤδη τὸ γιγνόμενον πολιορκίᾳ· καὶ πάλαι ἂν ἀπολώλεισαν οὗτοί γε προφανῶς, εἰ μὴ δεδιότες τοὺς κόρακας οἱ Καρχηδόνιοι, περιφράξαντες μὲν αὐτοὺς πρὸς τῇ γῇ συνεῖχον, πρὸς δὲ τὰς ἐμβολὰς διὰ τὴν συμπλοκὴν εὐλαβῶς ἔχοντες, οὐ προσῄεσαν. (12) Ταχέως δ' ἐπιγενόμενοι καὶ κυκλώσαντες οἱ στρατηγοὶ τοὺς Καρχηδονίους, αὐτάνδρους μὲν ἔλαβον πεντήκοντα ναῦς

subito, e navi Amilcaris dato signo, persequentibus manum conserere instit atrox pugna utrimque est accensa. V circumvolitandum, ad subito accedend cedendum, longe superiores erant Ca Contra res Romanorum, cum propter p qua utebantur ubi erat ventum ad ma vorum apparatum, quibus navigia col una pugnantibus ambobus Consulibus cum suorum miles prælium faciebat; r erant ac Carthaginiensium. (13) Atq parte, hæc pugnæ facies erat.

XXVIII. Eodem vero tempore Hannc quod initio pugnæ longius se tenuerat, i sus, triariorum naves tunc invadit; mu modans, in magnas redigit angustias. ram collocati fuerant Carthaginienses, r in frontem repente instructi, proris in qui remulco hippagines trahebant, adori dimissis, cum hostibus confligunt, fort Sic tres commissionis totius partes, to vales, magno locorum intervallo a se dis (4) Quoniam vero utriusque exercitus æ prout ab initio fuerant divisæ; certame æquari contingebat. (5) Enimvero in merito eveniebat pugnantibus, quod ev inter adversarios rebus omnibus æqua Nam primi * * * etiam prælio depugna Tandem enim Amilcar, vim Romanor in fugam se cum suis dedit. (7) M vas naves suis alligabat : at Atilius, triarii et hippagines versarentur ut se vibus de secunda classe, quæ integr illis proficisci properat. (8) Qui ubi ad I eumque adortus est, triariis, jam pro animus redit, ac statim pugnam redi Pœni, aliis a fronte, aliis a tergo insta rantesque, et præter opinionem a consul circumventi; reinclinata, in altum fuga Inter hæc Manlius, certamen jam repe tertiam suorum classem a sinistro corn compulsam, clausam ibi teneri; tum e quum et hippagines et triarios in tuto jan periclitantibus suppetias ferunt. (11) I obsidione premebantur : et profecto perit jamdudum, nisi quod Carthaginienses, metuunt, cinctos quidem et ad terram c bant; at impetum facere in illos metu co audentes, haud accedebant. (12) Cons perventu Carthaginiensibus circumfusi,

τῶν πολεμίων, ὀλίγαι δέ τινες παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξασαι διέφυγον. (13) Ὁ μὲν οὖν κατὰ μέρος κίνδυνος, τοιαύτην ἔσχε τὴν διάθεσιν· τὸ δὲ τέλος τῆς συμπάσης ναυμαχίας ἐγένετο κατὰ τοὺς Ῥωμαίους. (14) Διεφθάρη δὲ τούτων μὲν εἴκοσι καὶ τέτταρα σκάφη, τῶν δὲ Καρχηδονίων ὑπὲρ τριάκοντα. Ναῦς δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων αὔτανδρος οὐδεμία τοῖς πολεμίοις ἐγένετο ὑποχείριος· τῶν δὲ Καρχηδονίων ἑξήκοντα καὶ τέτταρες.

XXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι προσεπισιτισάμενοι, καὶ τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καταρτίσαντες, ἔτι δὲ τὴν ἁρμόζουσαν τοῖς προτερήμασιν ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι τῶν πληρωμάτων, ἀνήγοντο ποιούμενοι τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὴν Λιβύην. (2) Προσσχόντες δὲ ταῖς πρώταις πλεούσαις ναυσὶν ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν Ἑρμαίαν ἐπονομαζομένην, ἣ πρὸ παντὸς τοῦ περὶ τὴν Καρχηδόνα κόλπου κειμένη προτείνει πελάγιος ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ προσδεξάμενοι τὰς ἐπιπλεούσας ἐκεῖσε ναῦς, καὶ πάντα συναθροίσαντες τὸν στόλον, ἔπλεον παρὰ τὴν χώραν, ἕως ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα καλουμένην πόλιν ἀφίκοντο. (3) Ποιησάμενοι δὲ τὴν ἀπόβασιν ἐνταῦθα, καὶ νεωλκήσαντες, ἔτι δὲ τάφρῳ καὶ χάρακι περιλαβόντες τὰς ναῦς, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ πολιορκεῖν αὐτήν, οὐ βουλομένων ἑκουσίως σφίσι προσχωρεῖν τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν. (4) Οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν κινδύνου τῶν Καρχηδονίων, καταπλεύσαντες, καὶ πεπεισμένοι τοὺς ὑπεναντίους ἐκ τοῦ γεγονότος προτερήματος ἐπαρθέντας ποιήσεσθαι τὸν ἐπίπλουν ἐπ' αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα, παρετήρουν ταῖς πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι τοὺς προκειμένους τῆς πόλεως τόπους. (5) Ἐπιγνόντες δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἀσφαλῶς ἀποβεβηκότας καὶ πολιορκοῦντας τὴν Ἀσπίδα, τοῦ μὲν παραφυλάττειν τὸν ἐπίπλουν ἀπέγνωσαν, συνήθροιζον δὲ τὰς δυνάμεις, καὶ περὶ φυλακὴν ἐγίγνοντο τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας. (6) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κυριεύσαντες τῆς Ἀσπίδος, καὶ φυλακὴν ἀπολιπόντες τῆς πόλεως καὶ χώρας, ἔτι δὲ πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην πέμψαντες, τοὺς ἀπαγγελοῦντας μὲν περὶ τῶν γεγονότων, ἐρησομένους δὲ περὶ τῶν μελλόντων, τί δεῖ ποιεῖν, καὶ πῶς χρῆσθαι τοῖς πράγμασι, μετὰ δὲ ταῦτα πάσῃ τῇ δυνάμει κατὰ σπουδὴν ἀναζεύξαντες, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πορθεῖν τὴν χώραν. (7) Οὐδενὸς δ' ἐμποδὼν ἱσταμένου, πολλὰς μὲν οἰκήσεις περιττῶς κατεσκευασμένας διέφθειραν· πολὺ δὲ πλῆθος τῆς τετραπόδου λείας περιεβάλοντο· σώματα δὲ πλείω τῶν δισμυρίων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀνήγαγον. (8) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ παρῆσαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ διασαφοῦντες, τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐμμένειν, ἔχοντα δυνάμεις τὰς ἀρκούσας, τὸν δ' ἕτερον ἀποκομίζειν εἰς τὴν Ῥώμην τὸν στόλον. (9) Ὁ μὲν οὖν Μάρκος ἔμενε, καταλειπόμενος ναῦς τετταράκοντα, καὶ πεζοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους· (10) ὁ δὲ Λεύκιος, ἀναλαβὼν τὰ πληρώματα, καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, καὶ κομισθεὶς παρὰ τὴν Σικελίαν ἀσφαλῶς, ἧκεν εἰς τὴν Ῥώμην.

rum naves cum remigibus et defensoribus capiunt; paucis, quæ juxta littus sese circumegerunt elapsis. (13) Hæc sunt, quæ navali eo prælio per partes sunt gesta. Summa victoriæ penes Romanos stetit. (14) Perierunt naves Romanorum XXIV; Pœnorum amplius XXX. Romana quidem navis nulla cum vectoribus in potestatem hostium venit: Carthaginiensium vero LXIV.

XXIX. Post hæc Romani, parato ampliore commeatu, et navibus quas ceperant refectis instructisque, propriis item remigibus ita curatis, ut re bene gesta par erat, versus Africam vela faciunt. (2) Quumque primis navibus ad promontorium appullissent Hermæum dictum, quod universo sinui Carthaginiensi præjacens, longe in mare Siciliam versus excurrit; exspectatis eo loci navibus quæ sequebantur, cunctaque in unum coacta classe, oram Africæ tamdiu legunt, donec ad oppidum, cui Clupeæ nomen est, perveniunt. (3) Ibi exscensu facto, subductisque navibus et vallo ac fossa munitis; quia deditionem facere oppidani nolebant, ad obsidionem loci sese comparant. (4) Carthaginienses, qui prælio navali effugerant, appulsi in patriam; nihil dubitantes, quin ferox parta victoria Romanus confestim ipsam Carthaginem classe infesta sit petiturus, oram urbi præjacentem et navalibus et terrestribus copiis custodiebant. (5) Verum cognito, Romanos tuto copias exposuisse in terram, et Clupeam obsidione premere; omissa priore cura observandi eorum adventum, contrahunt copias, et urbem regionemque præsidiis firmant. (6) Romani, Clupea potiti, relicta manu idonea ad oppidi agrique custodiam, præterea legatis Romam missis, qui et res gestas nuntiarent, et de cetero quid opus esset facto, quæ consilia ineunda, sciscitarentur; mox omnibus profecti copiis, ad vastandum agrum ire pergunt. (7) Nemine occurrere auso, multas villas magnifice structas corrumpunt, ingentemque quadrupedum prædam abigunt, mancipiorum amplius XX millia ad naves adducunt. (8) Inter hæc redeunt Roma, qui Senatus mandata referunt: ut alter ex consulibus cum idoneis viribus remaneat, alter classem Romam reducat. (9) Mansit M. Atilius, servatis navibus quadraginta, peditibus ad millia quindecim, equitibus quingentis. (10) L. Manlius cum remigibus et classiariis ac captivorum multitudine, sine periculo Siciliam prætervectus, Romam pervenit.

XXX. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὴν τῶν πολεμίων παρασκευὴν χρονιωτέραν οὖσαν, πρῶτον μὲν, στρατηγοὺς ἑαυτῶν εἵλοντο δύο, τόν τε Ἄννωνος Ἀσδρούβαν, καὶ Βώσταρον· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀμίλκαν ἔπεμπον εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καλοῦντες κατὰ τάχος αὐτόν. (2) Ὁ δ' ἀναλαβὼν ἱππεῖς πεντακοσίους, καὶ πεζοὺς πεντακισχιλίους, παρῆν εἰς τὴν Καρχηδόνα· καὶ κατασταθεὶς στρατηγὸς τρίτος, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν. (3) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, βοηθεῖν τῇ χώρᾳ, καὶ μὴ περιορᾷν αὐτὴν ἀδεῶς προθουμένην. (4) Ὁ δὲ Μάρκος μετά τινας ἡμέρας ἐπεπορεύετο, τὰ μὲν ἀτείχιστα τῶν ἐρυμάτων ἐξ ἐφόδου διαρπάζων, τὰ δὲ τετειχισμένα πολιορκῶν. (5) Ἀφικόμενος δὲ εἰς πόλιν Ἀδὶν ἀξιόχρεων, περιστρατοπεδεύσας ταύτην, συνίστατο μετὰ σπουδῆς ἔργα καὶ πολιορκίαν. (6) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τῇ τε πόλει σπουδάζοντες βοηθῆσαι, καὶ τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιεῖσθαι κρίνοντες, ἐξῆγον τὴν δύναμιν. (7) Καὶ καταλαβόμενοι λόφον ὑπερδέξιον μὲν τῶν πολεμίων, ἀφυῆ δὲ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν, ἐν τούτῳ κατεστρατοπέδευσαν. (8) Λοιπὸν ἔχοντες μὲν τὰς πλείστας ἐλπίδας ἐν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς θηρίοις, ἀφέμενοι δὲ τῶν ἐπιπέδων χωρίων, καὶ συγκλείσαντες σφᾶς αὐτοὺς εἰς τόπους ἐρυμνοὺς καὶ δυσβάτους, ἔμελλον διδάξειν τοὺς πολεμίους, ὃ δέον ἦν πράττειν κατ' αὐτῶν. Ὃ δὴ καὶ συνέβη γενέσθαι. (9) Συννοήσαντες γὰρ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνες ἐμπείρως, ὅτι τὸ πρακτικώτατον καὶ φοβερώτατον τῆς τῶν ὑπεναντίων δυνάμεως ἠχρείωται διὰ τοὺς τόπους, οὐκ ἀνέμειναν ἕως ἐκεῖνοι καταβάντες εἰς τὰ πεδία παρετάξαντο. (10) Χρώμενοι δὲ τοῖς ἰδίοις καιροῖς, ἅμα τῷ φωτὶ προσέβαινον ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους πρὸς τὸν λόφον. (11) Οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς καὶ τὰ θηρία τοῖς Καρχηδονίοις ἦν ἄχρηστα τελέως· οἱ δὲ μισθοφόροι πάνυ γενναίως καὶ προθύμως ἐκβοηθήσαντες, τὸ μὲν πρῶτον στρατόπεδον ἠνάγκασαν ἐκκλῖναι καὶ φυγεῖν· (12) ἐπεὶ δὲ προπεσόντες καὶ κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ θατέρου μέρους προσβαινόντων ἐτράπησαν, μετὰ ταῦτα πάντες εὐθὺς ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξέπεσον. (13) Τὰ μὲν οὖν θηρία μετὰ τῶν ἱππέων, ἐπεὶ τάχιστα τῶν ὁμαλῶν ἥψατο, μετ' ἀσφαλείας ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν. (14) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς πεζοὺς βραχὺν ἐπιδιώξαντες τόπον, καὶ τὸν χάρακα διαρπάσαντες, μετὰ δὲ ταῦτα πᾶσαν ἐπιπορευόμενοι τὴν χώραν καὶ τὰς πόλεις, ἀδεῶς ἐπόρθουν. (15) Γενόμενοι δὲ τῆς προσαγορευομένης πόλεως Τύνητος ἐγκρατεῖς, εὐφυοῦς ὑπαρχούσης πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολὰς, ἔτι δὲ κειμένης εὐκαίρως κατά τε τῆς πόλεως καὶ τῆς συνεγγὺς ταύτῃ χώρας, κατεστρατοπέδευσαν εἰς αὐτήν.

XXXI. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, μικρῷ μὲν πρότερον κατὰ θάλατταν, τότε δὲ κατὰ γῆν ἐπταικότες, οὐ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀνανδρίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἀβουλίαν, κατὰ πάντα τρόπον ἐνεπεπτώκεσαν εἰς δυσχερῆ διάθεσιν. (2) Ἅμα γὰρ τοῖς προειρημένοις, καὶ τὸ τῶν Νομάδων ἔθνος, συνεπιθέμενον αὐτοῖς, οὐκ ἐλάττω, πλείω δὲ τῶν Ῥωμαίων εἰργάζετο κακὰ

XXX. Carthaginienses, ubi Romanos
lum se parare sentiunt, duos primo copi
creant Asdrubalem Hannonis F. et Bosta
carem Heraclea propere arcessunt. (2) C
bus quingentis, peditum quinque millibu
nit; ibique dux tertius electus, cum As
rerum statu delibcrat. (3) Placet illis, diti
neque committendum esse, ut eam host
letur. (4) At Regulus post dies paucos per
castella, quæ muris carebant, primo in
mœnibus cincta erant, oppugnare. (5) U
est, non pœnitendum oppidum; huic quo
admovet; opera atque oppugnationem
Pœni, qui et servatam urbem illam cupi
erant vindicare a vi hostili decreveran
(7) ac colle occupato, hostibus quidem i
genere copiis ipsorum incommodo, castr
(8) Sed enim, quum in equitatu maxim
spes suas illi sitas haberent; plana camp
et locis abruptis impeditisque se include
cet admonitum iverunt quid faciendum i
nocerent. Atque ita profecto accidit. (
mani, pro sua peritia intelligentes, quod
mumque metuendum in adversariorum e
propter locorum conditionem redditum ip
quaquam exspectarunt donec castris in pl
instruerent: (10) quin potius tempore u
utrimque ad collem succedunt. (11) Itaq
usui neque equi, neque elephanti, Cartha
Mercenarii vero milites generoso prorsus o
propugnantes, primam legionem inclinata
runt. (12) Sed hi dum longius insequun
ab ea manu quæ altera ex parte ingruebat,
vertebantur. Tum vero continuo omn
proripere. (13) Et elephanti quidem, at
plana adepti, deinceps securi se receperun
vero, pedites aliquantisper insecutus, mo
libere de cetero vagari et agros urbesque
Deinde oppido, cui Tuneti nomen, potitus
moliebatur inprimis opportunum, et ips
et vicinæ regioni infestum erat, castra ibid

XXXI. Pœni, re paulo ante mari, nunc
gesta, idque non militum ignavia, sed duc
omnibus modis impeditas suorum consilior
bant. (2) Nam ad jam dicta accedebat, qu
secus ac Romani hostiliter eos invaserant; n

τὴν χώραν. (3) Ἐξ ὧν διὰ τὸν φόβον συμφευγόντων εἰς τὴν πόλιν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, δυσθυμία καὶ λιμὸς ἦν ὑπερβολῆς, τὰ μὲν διὰ τὸ πλῆθος, τὰ δὲ διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς πολιορκίας. (4) Ὁ δὲ Μάρκος, ὁρῶν τοὺς Καρχηδονίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐσφαλμένους, καὶ νομίζων ὅσον οὔπω κρατήσειν τῆς πόλεως, ἀγωνιῶν δὲ, μὴ συμβῇ τὸν ἐπιπαραγιγνόμενον στρατηγὸν ἐκ τῆς Ῥώμης φθάσαντα τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πραγμάτων λαβεῖν, προὐκαλεῖτο τοὺς Καρχηδονίους εἰς διαλύσεις. (5) Οἱ δ' ἀσμένως ἀκούσαντες, ἐξέπεμψαν αὐτῶν τοὺς πρώτους ἄνδρας· οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ῥέπειν ταῖς γνώμαις πρὸς τὸ ποιεῖν τι τῶν λεγομένων, ὥστ' οὐδ' ἀκούοντες ὑπομένειν ἐδύναντο τὸ βάρος τῶν ἐπιταγμάτων. (6) Ὁ μὲν γὰρ Μάρκος, ὡς ἤδη κεκρατηκὼς τῶν ὅλων, ὅ τι ποτὲ συνεχώρει, πᾶν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς ἐν χάριτι καὶ δωρεᾷ λαμβάνειν. (7) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες, ὅτι καὶ γενομένοις αὐτοῖς ὑποχειρίοις οὐδὲν ἂν παρακολουθῆσαι βαρύτερον τῶν τότε προσταγμάτων, οὐ μόνον δυσαρεστήσαντες τοῖς προτεινομένοις ἐπανῆλθον, ἀλλὰ καὶ προσκόψαντες τῇ βαρύτητι τοῦ Μάρκου. (8) Τὸ δὲ συνέδριον τῶν Καρχηδονίων, διακοῦσαν τὰ προτεινόμενα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων, καίπερ σχεδὸν ἀπεγνωκὸς τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, ὅμως οὕτως ἀνδρωδῶς ἔστη καὶ γενναίως, ὥστε πᾶν ὑπομένειν εἵλετο, καὶ παντὸς ἔργου καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνειν, ἐφ' ᾧ μηδὲν ἀγεννὲς μηδ' ἀνάξιον τῶν πρὸ τοῦ πράξεων ὑπομεῖναι.

XXXII. Περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους καταπλεῖ τις εἰς τὴν Καρχηδόνα ξενολόγος, τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, εἰς τὴν Καρχηδονίων ἄγων στρατιώτας πλείστους· ἐν οἷς καὶ Ξάνθιππόν τινα Λακεδαιμόνιον, ἄνδρα τῆς Λακωνικῆς ἀγωγῆς μετεσχηκότα, καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔχοντα σύμμετρον. (2) Ὃς ἀκούσας τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα, καὶ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ ἐγένετο, καὶ συνθεωρήσας τάς τε λοιπὰς παρασκευὰς τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐλεφάντων, παραυτίκα συνελογίσατο, καὶ πρὸς τοὺς φίλους ἐνεφάνισε, διότι συμβαίνει τοὺς Καρχηδονίους οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων, αὐτοὺς δ' ὑφ' αὑτῶν ἡττᾶσθαι διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἡγουμένων. (3) Ταχὺ δὲ διὰ τὴν περίστασιν τῶν τοῦ Ξανθίππου λόγων διαδοθέντων εἰς τὰ πλήθη καὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἔγνωσαν οἱ προεστῶτες ἀνακαλέσασθαι καὶ πεῖραν αὐτοῦ λαμβάνειν. (4) Ὁ δὲ, [illegible] εἰς τὰς χεῖρας, ἔφερε τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἀπολογισμοὺς, καὶ παρὰ τί νῦν σφαλείησαν, καὶ διότι πεισθέντες αὐτῷ, καὶ χρησάμενοι τοῖς ἐπιπέδοις τῶν τόπων ἔν τε ταῖς πορείαις καὶ στρατοπεδείαις καὶ παρατάξεσι, ῥᾳδίως ἑαυτοῖς τε τὴν ἀσφάλειαν δυνήσονται παρασκευάζειν, καὶ τοὺς ὑπεναντίους νικᾷν. (5) Οἱ δὲ στρατηγοὶ, δεξάμενοι τὰ λεγόμενα καὶ πεισθέντες αὐτῷ, παραχρῆμα τὰς δυνάμεις ἐνεχείρισαν. (6) Ἦν μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύτην τὴν παρὰ τοῦ Ξανθίππου διαδοθεῖσαν φωνὴν ὁ θροῦς, καὶ λαλιά τις εὔελπις

etiam plura, quam illi, damna ditioni ipsorum intulerant. (3) Quam ob causam metu hostium compulsi in urbem agrestes, perturbationem ac famem ingentem eo invexerant, partim propter hominum multitudinem, partim quod in exspectatione esset obsidio. (4) At Regulus, cernens Carthaginienses terra marique victos, seque jamjam urbis potentem futurum arbitrans; anxie sollicitus, ne qui Roma successurus sibi erat Consul, confecti belli titulum sibi interverteret, adversarios ad pacem hortabatur. (5) Audivere illi hos sermones lubenti animo, ac viros primarios Reipublicæ suæ ad eum miserunt. Qui cum ipso collocuti, tantum abfuerunt, ut propositarum conditionum ullam admitterent, ut ne audire quidem quæ imperabantur, adeo gravia illa erant, sustinuerint. (6) Nam Marcus quidem, ceu victor jam universæ rei, quidquid concederet, id omne beneficii munerisque loco haberi postulabat. (7) Carthaginienses contra, qui viderent nihil sibi, etiamsi plane sub ditionem pop. Rom. pervenissent, contingere durius posse quam illa erant quæ imperabantur; non solum aversati propositas conditiones domum redierunt, sed etiam duritia Marci non mediocriter offensi. (8) Senatus vero Carthaginiensium, legibus pacis auditis quas dixerat Marcus, etsi prope jam omni spe salutis amissa, adeo tamen viriliter ac generose restitit, ut pati quidvis, atque omnia experiri, quamlibet denique fortunam subire, cuncti præoptarent, prius quam aliquid ferrent nobilitate sua et gloria rerum gestarum indignum.

XXXII. Sub id tempus appellit Carthaginem eorum unus, quos ad conducendum mercede militem in Græciam antea miserant, ingentem manum secum adducens : in quibus Xanthippus quidam fuit, Lacedæmonius, vir disciplina Laconica imbutus, et qui rei militaris probabilem usum habebat. (2) Hic vir, audita clade nupera, et quomodo, quave ratione illa esset accepta; contemplatus etiam reliquos Pœnorum apparatus, numerumque equitum atque elephantorum; illico apud animum suum statuit, dixitque inter amicos : nequaquam Romanos esse, qui Carthaginienses vicissent; verum ipsos a se ipsis, ductorum imperitia, fuisse victos. (3) Sparsis statim, ut consentaneum erat eo rerum statu, in vulgus atque inter ipsos etiam duces Xanthippi sermonibus; placuit principibus civitatis, hominem ad se accitum experiri. (4) Qui ubi ad colloquium venit, rationes eorum quæ dixerat magistratibus exhibet, simul acceptæ cladis causam aperiens, confirmansque, si consilio velint uti suo, et qua in agmine ducendo, qua in eligendo castris aut pugnæ loco, plana sectari loca; non solum securitati suæ facile eos hac ratione posse consulere, verum etiam hostem vincere. (5) Probavere duces quæ dicebantur : atque e vestigio in hujus transeuntes sententiam, ducatum copiarum illi tradunt. (6) Erat igitur de hac etiam Xanthippi voce, simul ac in vulgus exiit, rumor quidam et communis sermo omnium bonæ

παρὰ τοῖς πολλοῖς. (7) Ὡς δ' ἐξαγαγὼν πρὸ τῆς πόλεως τὴν δύναμιν ἐν κόσμῳ παρενέβαλε, καί τι καὶ κινεῖν τῶν μερῶν ἐν τάξει, καὶ παραγγέλλειν κατὰ νόμους ἤρξατο· τηλικαύτην ἐποίει διαφορὰν παρὰ τὴν τῶν προτέρων στρατηγῶν ἀπειρίαν, ὥστε μετὰ κραυγῆς ἐπισημαίνεσθαι τοὺς πολλούς, καὶ σπεύδει ὡς τάχιστα συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις, πεπεισμένους, μηδὲν ἂν παθεῖν δεινὸν ἡγουμένου Ξανθίππου. (8) Τούτων δὲ γιγνομένων, οἱ στρατηγοὶ συνιδόντες τοὺς ὄχλους ἀνατεθαῤῥηκότας παραδόξως ταῖς ψυχαῖς, παρακαλέσαντες αὐτοὺς τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὥρμησαν ἀναλαβόντες τὴν δύναμιν. (9) Αὕτη δ' ἦν, πεζοὶ μὲν εἰς μυρίους καὶ δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τετρακισχίλιοι. Τὸ δὲ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος, ἔγγιστά που τῶν ἑκατόν.

XXXIII. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, θεωροῦντες τοὺς Καρχηδονίους τάς τε πορείας ποιουμένους διὰ τῶν ὁμαλῶν τόπων, καὶ τὰς στρατοπεδείας τιθέντας ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τῶν χωρίων, κατ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ξενιζόμενοι διετρέποντο· τοῖς γε μὴν ὅλοις ἔσπευδον ἐγγίσαι τοῖς πολεμίοις. (2) Συνάψαντες δὲ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν κατεστρατοπέδευσαν ὡς δέκα σταδίους ἀποσχόντες τῶν ὑπεναντίων. (3) Τῇ δὲ κατὰ πόδας, οἱ μὲν προεστῶτες τῶν Καρχηδονίων ἐβουλεύοντο, πῶς καὶ τί πρακτέον εἴη κατὰ τὸ παρόν. (4) Οἱ δὲ πολλοὶ προθύμως ἔχοντες πρὸς τὸν κίνδυνον, συστρεφόμενοι κατὰ μέρη, καὶ κατ' ὄνομα τὸν Ξάνθιππον ἀναβοῶντες, ἐξάγειν σφᾶς ᾤοντο δεῖν τὴν ταχίστην. (5) Οἱ δὲ στρατηγοί, τήν τε τῶν ὄχλων ὁρμὴν καὶ προθυμίαν θεωροῦντες, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Ξανθίππου διαμαρτυρομένου μὴ παριέναι τὸν καιρὸν, παρήγγειλαν τῷ μὲν πλήθει διασκευάζεσθαι· τῷ δὲ Ξανθίππῳ χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ἐπέτρεψαν, ὥς ποτ' αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν. (6) Ὁ δὲ, λαβὼν τὴν ἐξουσίαν, τοὺς μὲν ἐλέφαντας ἐξαγαγὼν ἐφ' ἕνα πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως ἐν μετώπῳ κατέστησε· τὴν δὲ φάλαγγα τῶν Καρχηδονίων ἐν ἀποστήματι συμμέτρῳ τούτοις κατόπιν ἐπέστησε. (7) Τῶν δὲ μισθοφόρων, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας παρενέβαλε, τοὺς δ' εὐκινητοτάτους ὁμοῦ τοῖς ἱππεῦσιν ἑκατέρου τοῦ κέρατος προέστησεν. (8) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, συνιδόντες παρατατομένους τοὺς ὑπεναντίους, ἀντεξῄεσαν ἑτοίμως. (9) Καταπληττόμενοι δὲ καὶ προορώμενοι τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον, προθέμενοι τοὺς γροσφομάχους, πολλὰς ἐπ' ἀλλήλαις κατόπιν ἵστασαν σημαίας, τοὺς δ' ἱππεῖς ἐμέρισαν ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας. (10) Τὴν δὲ σύμπασαν τάξιν βραχυτέραν μὲν ἢ πρόσθεν, βαθυτέραν δὲ ποιήσαντες, τῆς μὲν πρὸς τὰ θηρία μάχης δεόντως ἦσαν ἐστοχασμένοι· τῆς δὲ πρὸς τοὺς ἱππεῖς, πολλαπλασίους ὄντας τῶν παρ' αὐτοῖς, ὁλοσχερῶς ἠστόχησαν. (11) Ἐπεὶ δ' ἀμφότεροι κατὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος ἑκάστους ἔθηκαν εἰς τὰς ἁρμοζούσας τάξεις, ἔμενον ἐν κόσμῳ, καραδοκοῦντες τὸν καιρὸν τῆς ἀλλήλων ἐπιθέσεως.

XXXIV. Ἅμα δὲ τῷ τὸν Ξάνθιππον τοῖς μὲν ἐπὶ

spei plenus : (7) sed ubi eductas ante url instruere, ordinatosque per partes moven bus jussa dare cœpit; tum vero tanta il præstantia præ superiorum ducum impe lætitiam vulgo omnes significarent, et qu hoste cuperent confligere : persuasi, Xa nihil sibi posse adversi contingere. (8) Po duces, multitudinem animos mirabilem i sisse; pro tempore suos adhortati, paucis i cum exercitu proficiscuntur. (9) Fuere i duodecim millia, equites quater mille : nerus ad centum fere accedebat.

XXXIII. Romani, quando viderunt Ca æqua loca iter facere, et in plano locare c dem hujus rei novitate conturbabantur : al tamen propius cum hoste congredi festina jam propinqui, primo die ad MCCL passus nunt. (3) Postridie deliberatur a principibu jam, quove modo esset agendum. (4) Milit cupiditate accensi, circulos passim coger men cum clamoribus usurpare; postulare primum educerentur. (5) Hunc illorum alacritatem quum animadverterent duces, Xanthippo, ne oblatam occasionem elabi sir pugnam se parare jubent : ipsi Xanthippo e re futurum judicaret, permittunt. (6) potestate, elephantos in ordinem unum di versam aciem in frontem instruit : pone relicto intervallo, phalangem Carthagin (7) Mercenarii militis partem in dextro corn partem, quæ maxime expedita erat, una cornibus utrimque præsidio esse jussit. (8 ab hostibus aciem cernentes, prompto et i exeunt. (9) Timentes vero elephantorum bant, impressionem; velitibus præpositis, plures deinceps manipulos unum post a equites in utrumque cornu distribuunt. aciei longitudini, quam prius usurpaveran hentes, quod altitudini adjiciebatur; ad pug commode se fore instructos, recte conjecer vero sibi ab equitibus, quorum numerus k Pœnos erat, tota via aberrarunt. (11) Et l nus, dispositis ex animi sententia singulis o universa, ita ordinati se continebant; quum invasionis opportunitatem captaret.

XXXIV. Simul ac vero Xanthippus eos qu

τοῖς μὲν ἐπὶ τῶν θηρίων παραγγεῖλαι προάγειν, καὶ διασπᾶν τὰς τῶν ὑπεναντίων τάξεις, τοῖς δ' ἱππεῦσιν, ἐφ' ἑκατέρου τοῦ κέρατος κυκλοῦν, καὶ προσβάλλειν τοῖς πολεμίοις. (2) Τότε δὴ καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον κατὰ τὰ παρ' αὐτοῖς ἔθη συμψοφῆσαν τοῖς ὅπλοις καὶ συναλαλάξαν, ὥρμησεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (3) Οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων ταχέως ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων ἔφυγον, διὰ τὸ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς Καρχηδονίους. (4) Τῶν δὲ πεζῶν οἱ ταχθέντες ἐπὶ τοῦ λαιοῦ κέρως, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἅμα δὲ καταφρονοῦντες τῶν μισθοφόρων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Καρχηδονίων· τρεψάμενοι δὲ τούτους, ἐπέκειντο καὶ κατεδίωκον αὐτοὺς ἕως εἰς τὸν χάρακα. (5) Τῶν δὲ κατὰ τοὺς ἐλέφαντας ταχθέντων, οἱ μὲν πρῶτοι συμπεσόντες, ὑπὸ τῆς βίας τῶν ζώων ὠθούμενοι καὶ καταπατούμενοι, σωρηδὸν ἐν χειρῶν νόμῳ διεφθείροντο· τῆς γε μὴν ὅλης τάξεως τὸ σύστημα, διὰ τὸ βάθος τῶν ἐφεστώτων, ἕως τινὸς ἀδιάσπαστον ἔμεινεν. (6) Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν τὰς ἐσχάτας ἔχοντες τάξεις, κυκλούμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἠναγκάζοντο πρὸς τούτους στρεφόμενοι κινδυνεύειν· οἱ δὲ διὰ μέσων τῶν ἐλεφάντων εἰς τὸ πρόσθεν ἐκβιαζόμενοι καὶ κατὰ νώτου παριστάμενοι τῶν θηρίων, εἰς ἀκέραιον καὶ συντεταγμένην ἐμπίπτοντες τὴν τῶν Καρχηδονίων φάλαγγα, διεφθείροντο· (7) τότε δὴ πανταχόθεν πονοῦντες, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Ῥωμαίων συνεπατήθησαν ὑπὸ τῆς ὑπερφυοῦς βίας τῶν ζώων, οἱ δὲ λοιποὶ συνηκοντίσθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἱππέων ἐν αὐτῷ τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ, τελέως δέ τινες ὀλίγοι πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. (8) Οὐσῶν δὲ πεδινῶν τῶν ὑποχωρήσεων, καὶ τούτων οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων ἀπώλοντο· πεντακόσιοι δὲ ἴσως οἱ μετὰ Μάρκου τοῦ στρατηγοῦ φυγόντες, μετ' ὀλίγον ὑποχείριοι γενόμενοι, σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ πάντες ἐζωγρήθησαν. (9) Τῶν μὲν οὖν παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις μισθοφόρων ἔπεσον εἰς ὀκτακοσίους, οἱ κατὰ τὸ λαιὸν τῶν Ῥωμαίων ταχθέντες· τῶν δὲ Ῥωμαίων ἐσώθησαν μὲν εἰς δισχιλίους, οἱ κατὰ τὸ δίωγμα τῶν προειρημένων ἐκτὸς γενόμενοι τοῦ κινδύνου. (10) Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος διεφθάρη, πλὴν Μάρκου τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τῶν ἅμα τούτῳ φυγόντων. (11) Αἱ μὲν οὖν σημαῖαι τῶν Ῥωμαίων αἱ σωθεῖσαι, διέπεσον εἰς τὴν Ἀσπίδα παραδόξως. (12) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τοὺς νεκροὺς σκυλεύσαντες, καὶ τὸν στρατηγὸν ἅμα μετὰ τῶν αἰχμαλώτων ἄγοντες, ἐπανῆλθον περιχαρεῖς τοῖς παροῦσιν εἰς τὴν πόλιν.

XXXV. Ἐν ᾧ καιρῷ πολλά τις ἂν, ὀρθῶς ἐπισημαινόμενος, εὕροι πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου συντελέσοντα. (2) Καὶ γὰρ τὸ διαπιστεῖν τῇ τύχῃ, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς εὐπραγίας, ἐναργέστατον ἐφάνη πᾶσι τότε διὰ τῶν Μάρκου συμπτωμάτων. (3) Ὁ γὰρ μικρῷ πρότερον οὐ διδοὺς ἔλεον οὐδὲ συγγνώμην τοῖς πταίουσι, παρὰ πόδας αὐτὸς ἤγετο, δεησόμενος τούτων περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. (4) Καὶ μὴν τὸ παρ' Εὐριπίδῃ, πάλαι καλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν, ὡς "Ἓν

gebant jussit progredi, et aciem hostium dissipare, equites ab utroque cornu hostem cingere, atque adoriri: (2) tum etiam Romani more suo armis concrepuerunt, et, clamore militari edito, Pœnum invadere cœperunt. (3) Sed Romani quidem equites, quod multis partibus numero superarentur a Carthaginiensibus ab utroque mox cornu fugerunt. (4) E peditibus vero qui in sinistro cornu erant, partim ut belluarum impetum declinarent, partim quod conductitium militem aspernarentur, dextimos Carthaginiensium petunt: versis in fugam instant, et ad vallum usque eos persequuntur. (5) Qui autem ex adverso elephantorum locati fuerant, horum primi, magna vi facto in eos impetu, bestiarum violentia repulsi et conculcati, acervatim pugnantes conficiebantur. Attamen universæ aciei corpus, propter stantium pone primos ordines profundam seriem, aliquamdiu mansit indivulsum. (6) Postea vero quam extremi ordines, undique ab equitibus circumventi, cogebantur facta conversione cum iis dimicare: et illi qui per medios elephantos in ulteriora perruperant, cum jam a tergo bestiarum consisterent, in Pœnorum integram atque compositam phalangem incidentes trucidati sunt, (7) tum vero omni ex parte laborantes Romani, plurimi quidem ab immani vi belluarum sunt conculcati, reliqui in ipso pugnæ loco ab equitum turba jaculis sunt confixi: perpauci admodum fuere qui fugam capesserent. (8) Sed quia per patentes campos erat fugiendum, etiam horum plerique ab elephantis equitibusque sunt cæsi: ad quingentos, qui cum Marco Consule fugerant, mox in hostium potestatem venerunt, et omnes cum ipso vivi sunt capti. (9) Desiderati sunt eo prælio e mercenariis Pœnorum, qui contra sinistrum Romanorum cornu steterant, ad DCCC. Romanorum servati sunt ad duo millia; qui, dum alteros, de quibus modo dictum est, persequitur hostis, periculo sunt exemti. (10) Reliqui omnes, excepto Marco Cos. et quos ille fugæ comites habuit, perierunt. (11) Qui superfuerunt manipuli, Clupeam miraculo evaserunt. (12) Carthaginienses, post detracta cadaveribus spolia, ipsum quoque Consulem inter captivos ducentes, gaudio ex successu ovantes in urbem sunt reversi.

XXXV. Hic vero multa, si quis recte observet, inveniet accidisse, ad corrigendos vitæ hominum errores profutura. (2) Etenim, Fortunæ non esse confidendum, utique in rebus lætis, per ea, quæ Regulo acciderunt, omnibus tunc factum est manifestissimum. (3) Nam qui paulo ante nullum misericordiæ locum dabat, neque ullam afflictis veniam concedebat: mox ductus ipse est, iisdem pro salute sua supplicaturus. (4) Jam porro, quod recte olim dixit Euripides, MENS UNA SAPIENS PLURIUM VINCIT MANUS, ex ipsis rebus ma-

σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, τότε δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβε τὴν πίστιν. (5) Εἷς γὰρ ἄνθρωπος, καὶ μία γνώμη, τὰ μὲν ἀήττητα πλήθη καὶ πραγματικὰ δοκοῦντα εἶναι καθεῖλε, τὸ δὲ προφανῶς πεπτωκὸς ἄρδην πολίτευμα, καὶ τὰς ἀπηλγηκυίας ψυχὰς τῶν δυνάμεων, ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἤγαγεν. (6) Ἐγὼ δὲ τούτων ἐπεμνήσθην, χάριν τῆς τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς ὑπομνήμασι διορθώσεως. (7) Δυοῖν γὰρ ὄντων τρόπων πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταθέσεως· τοῦ τε διὰ τῶν ἰδίων συμπτωμάτων, καὶ τοῦ διὰ τῶν ἀλλοτρίων· ἐναργέστερον μὲν εἶναι συμβαίνει τὸν διὰ τῶν οἰκείων περιπετειῶν, ἀβλαβέστερον δὲ τὸν διὰ τῶν ἀλλοτρίων. (8) Διὸ τὸν μὲν οὐδέποθ' ἑκουσίως αἱρετέον, ἐπεὶ μετὰ μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τὴν διόρθωσιν· τὸν δὲ ἀεὶ θηρευτέον, ἐπεὶ χωρὶς βλάβης ἐστὶ συνιδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ βέλτιον. (9) Ἐξ ὧν συνιδόντι, καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν. (10) Μόνη γὰρ αὕτη χωρὶς βλάβης, ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως, κριτὰς ἀληθινοὺς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

XXXVI. Καρχηδόνιοι δὲ, κατὰ νοῦν ἁπάντων σφίσι κεχωρηκότων, ὑπερβολὴν χαρᾶς οὐκ ἀπέλιπον, διά τε τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐχαριστίας, καὶ διὰ τῆς μετ' ἀλλήλων φιλοφροσύνης. (2) Ξάνθιππος δὲ, τηλικαύτην ἐπίδοσιν καὶ ῥοπὴν ποιήσας τοῖς Καρχηδονίων πράγμασι, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀπέπλευσε πάλιν, φρονίμως καὶ συνετῶς βουλευσάμενος. (3) Αἱ γὰρ ἐπιφανεῖς καὶ παράδοξοι πράξεις, βαρεῖς μὲν τοὺς φθόνους, ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς γεννῶσιν· ἃς οἱ μὲν ἐγχώριοι διά τε τὰς συγγενείας καὶ τὸ τῶν φίλων πλῆθος οἷοί τ' ἂν εἶεν ἀναφέρειν· οἱ δὲ ξένοι ταχέως ὑφ' ἑκατέρων τούτων ἡττῶνται, καὶ κινδυνεύουσι. (4) Λέγεται δὲ καὶ ἕτερος ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ξανθίππου λόγος· ὃν πειρασόμεθα διασαφεῖν, οἰκειότερον λαβόντες τοῦ παρόντος καιρόν. (5) Ῥωμαῖοι δὲ, προσπεσόντων σφίσι παρ' ἐλπίδα τῶν ἐν Λιβύῃ συμβεβηκότων, εὐθέως ἐγίγνοντο πρὸς τὸ καταρτίζειν τὸν στόλον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξαιρεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ Λιβύῃ διασεσωσμένους. (6) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατοπεδεύσαντες, ἐπολιόρκουν τὴν Ἀσπίδα, σπουδάζοντες ἐγκρατεῖς γενέσθαι τῶν ἐκ τῆς μάχης διαφυγόντων. (7) Διὰ δὲ τὴν γενναιότητα καὶ τόλμαν τῶν ἀνδρῶν, οὐδαμῶς ἑλεῖν δυνάμενοι, τέλος ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας. (8) Προσπεσόντος δ' αὐτοῖς, ἐξαρτύειν τὸν στόλον τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μέλλειν αὖθις ἐπὶ τὴν Λιβύην ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν· τὰ μὲν ἐπεσκεύαζον σκάφη, τὰ δ' ἐκ καταβολῆς ἐναυπήγουν. (9) Ταχὺ δὲ συμπληρώσαντες ναῦς διακοσίας, ἀνήχθησαν, καὶ παρεφύλαττον τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. (10) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῆς θερείας ἀρχομένης, καθελκύσαντες τριακόσια καὶ πεντήκοντα σκάφη, καὶ στρατηγοὺς ἐπιστήσαντες Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Σερούϊον Φολούϊον ἐξαπέστελλον. Οἱ δ', ἀναχθέντες, ἔπλεον

nifestam tunc fidem invenit. (5) Unus [...] silium unum, legiones, quæ propter soll[...] tiam in re militari vinci non posse cre[...] civitatem vero illam, quam penitus conc[...] et fractos desperatione animos militum [...] erexit. (6) Equidem vero ista commem[...] Commentarios legerint, ad meliora insti[...] quum duæ universis mortalibus proposit[...] dum rationes; altera per proprios casus, [...] evidentior quidem illa est, quæ per propri[...] et tutior illa, quæ per aliena. (8) Ita[...] sponte sua nemo unquam debet ingre[...] ejusmodi correctio laboribus constat ac pe[...] semper nobis captanda : per quam sine [...] melius est, cernere unicuique licet. (9) [...] sic apud se quemque statuere oportet : p[...] plinæ genus esse ad veras vitæ rationes [...] ritiam ex historia rerum gestarum coll[...] namque hæc omni tempore, ac quocun[...] nullo tuo incommodo dijudicandi id quo[...] tatem tibi largitur. Verum de his hact[...]

XXXVI. Carthaginienses, quibus ex vo[...] significandæ lætitiæ nihil reliqui fecerunt [...] agentes, tum mutua inter se benevolentiæ [...] (2) Xanthippus vero, qui rebus Carthag[...] incrementa tantum momentum attulerat [...] inde est profectus : prudenti sane sapient[...] Illustres enim atque admirandæ actiones [...] acres calumnias conflare solent : quibus pe[...] tasse, cognatorum amicorumque opibus n[...] at peregrinis utraque res in exitium facil[...] vero qui discessum Xanthippi aliter narr[...] tentiam, commodiorem nacti locum, re[...] mani, nuntio inopinato accepto de iis qu[...] rant, ad reparandam classem animum st[...] eos periculo eximendos, qui prælio effu[...] ut in potestatem redigerent Carthaginiense[...] admotis obsidione cinxerant : (7) sed m[...] audacia illis resistentibus, frustra omni[...] obsidione destiterant. (8) Ut nuntiatum [...] Romanos parare; qua in Africam iterum n[...] que alias reficere naves, alias a fundamen[...] Quumque brevi spatio ducentas rebus omn[...] classe ire obviam hosti, ejusque advent[...] gunt. (10) Romani, initio æstatis deduct[...] trecentis et quinquaginta, ductu novorum [...] et Servii Fulvii copias proficisci jubent. Il[...]

περὶ τὴν Σικελίαν, ὡς ἐπὶ τῆς Λιβύης. (11) Συμμίξαντες δὲ περὶ τὴν Ἑρμαίαν τῷ τῶν Καρχηδονίων στόλῳ, τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου καὶ ῥᾳδίως τρεψάμενοι, τὰς ἔλαβον αὐτάνδρους ἑκατὸν δεκατέσσαρας· (12) τοὺς δ' ἐν Λιβύῃ διαμείναντας νεανίσκους ἀναλαβόντες ἐκ τῆς Ἀσπίδος, ἔπλεον αὖθις ἐπὶ τῆς Σικελίας.

XXXVII. Διάραντες δὲ τὸν πόρον ἀσφαλῶς, καὶ προσμίξαντες τῇ τῶν Καμαριναίων χώρᾳ, τηλικούτῳ περιέπεσον χειμῶνι καὶ τηλικαύταις συμφοραῖς, ὥστε μηδ' ἂν εἰπεῖν ἀξίως δύνασθαι, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ συμβάντος. (2) Τῶν γὰρ ἑξήκοντα καὶ τεττάρων πρὸς ταῖς τριακοσίαις ναυσὶν, ὀγδοήκοντα μόνον συνέβη περιλειφθῆναι σκάφη· τῶν δὲ λοιπῶν τὰ μὲν ὑποβρύχια γενέσθαι, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ῥαχίας πρὸς ταῖς σπιλάσι καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις καταγνύμενα, πλήρη ποιῆσαι σωμάτων τὴν παραλίαν καὶ ναυαγίων. (3) Ταύτης δὲ μείζω περιπέτειαν ἐν ἑνὶ καιρῷ κατὰ θάλατταν, οὐδ' ἱστορῆσθαι παραδέδοται. Ἧς τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως ἐς τὴν τύχην, ὡς εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἐπανοιστέον. (4) Πολλὰ γὰρ τῶν κυβερνητῶν διαμαρτυραμένων, μὴ πλεῖν παρὰ τὴν ἔξω πλευρὰν τῆς Σικελίας, τὴν πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐστραμμένην, διὰ τὸ πελαγίαν εἶναι καὶ δυσπροσόρμιστον, ἅμα δὲ καὶ τὴν μὲν οὐδέπω καταλήγειν τῶν σημασιῶν, τὴν δ' ἐπιφέρεσθαι· μεταξὺ γὰρ ἐποιοῦντο τὸν πλοῦν τῆς Ὠρίωνος καὶ Κυνὸς ἐπιτολῆς· (5) οὐδενὶ προσσχόντες τῶν λεγομένων, ἤλασαν ἔξω πελάγιοι, [illegible]ξαντες τινὰς τῶν ἐν τῷ παράπλῳ πόλεις, τῇ τοῦ προγεγονότος εὐτυχήματος φαντασίᾳ καταπληξάμενοι, προσλαβέσθαι. (6) Πλὴν οὗτοι μὲν μικρῶν ἐλπίδων ἕνεκα μεγάλοις περιτυχόντες ἀτυχήμασι, τότε τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν ἔγνωσαν. (7) Καθόλου δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς πάντα χρώμενοι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ προτεθὲν οἰόμενοι κατ' ἀνάγκην ἐπιτελεῖν, καὶ μηδὲν ἀδύνατον εἶναι σφίσι τῶν ἅπαξ δοξάντων, ἐν πολλοῖς μὲν κατορθοῦσι διὰ τὴν τοιαύτην ὁρμήν, ἔν τισι δὲ προφανῶς σφάλλονται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν. (8) Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς γῆς, πρὸς ἀνθρώπους καὶ τὰ τούτων ἔργα ποιούμενοι τὰς ἐπιβολάς, τὰ μὲν πολλὰ κατορθοῦσι, διὰ τὸ πρὸς παραπλησίους δυνάμεις χρῆσθαι τῇ βίᾳ· ποτὲ δέ, καὶ σπανίως, ἀποτυγχάνουσι. (9) Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ πρὸς τὸ περιέχον ὅταν παραβάλωνται καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. (10) Ὃ καὶ τότε καὶ πλεονάκις αὐτοῖς ἤδη συνέβη, καὶ συμβήσεται πάσχειν, ἕως ἄν ποτε διορθώσωνται τὴν τοιαύτην τόλμαν καὶ βίαν· καθ' ἣν οἴονται, σφίσι πάντα καιρὸν εἶναι πλωτὸν καὶ πορευτόν.

XXXVIII. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, συνέντες τὸν γεγενημένον φθόρον τοῦ τῶν Ῥωμαίων στόλου, καὶ νομίσαντες κατὰ μὲν γῆν ἀξιόχρεῳ εἶναι διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα, κατὰ δὲ θάλατταν διὰ τὴν εἰρημένην τῶν Ῥωμαίων περιπέτειαν, ὥρμησαν προθυμότερον ἐπὶ τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς παρασκευάς. (2) Καὶ τὸν μὲν Ἀσδρούβαν εὐθὺς ἐξαπέστελλον εἰς τὴν Σικελίαν, δόντες αὐτῷ τούς τε προϋπάρχοντας, καὶ τοὺς ἐκ

præter Siciliam navigant, in Africam cursum dirigentes. (11) Circa Hermæum promontorium commisso cum classe Punica certamine, primo statim impetu hoste in fugam verso, CXIV naves cum ipsis vectoribus capiunt. (12) Tum, receptis Clupeæ militibus, qui in Africa adhuc restabant, mox iterum Siciliam petunt.

XXXVII. Jam medium mare sine periculo erant emensi, et Camarinæorum ditioni appropinquabant, cum in tantam inciderunt tempestatem tantasque calamitates, ut ne referri quidem pro rei magnitudine satis possint. (2) De navibus enim CCCLXIV solæ remanserunt LXXX : ceterorum navigiorum alia undis obruta, alia æstu maris ad scopulos et promontoria illisa atque fracta, corporibus et naufragii tabulis oram universam compleverunt. (3) Qua clade majorem aliam, uno tempore mari acceptam ne historiæ quidem commemorant. Causa vero illius, non tam fortunæ, quam ipsis Consulibus est adscribenda. (4) Quippe gubernatoribus sæpe multum obtestantibus, ne secundum exterius Siciliæ latus, quod mare Africum spectat, navigare vellent; quoniam profundum ibi pelagus est, et tota illa ora importuosa; simul quod una significatio mutationis cœli nondum finem habebat, et alia instabat : (nam inter Orionis et Canis ortum navigabant :) (5) illi, spretis hisce monitis, extrorsum per altum imprudenter sunt provecti; cupientes oppida nonnulla, in illo posita littore quod prætemavigabant, recentem victoriam ostentando, perterrefacere, et ad deditionem compellere. (6) Sed hi, ob spes exiguas, magnis mactati infortuniis, stultitiam suam tum certe agnoverunt. (7) At Romani, quum in universum violentiam ad omnia adhibeant, et quidquid proposuerint id necessario fieri debere existiment, nihilque eorum, quæ semel decreverint, non posse fieri statuant : efficiunt illi quidem hoc suo impetu, pleraque omnia ex animi sententia; in quibusdam tamen clades patiuntur insignes, maxime autem in mari. (8) Nam in terra quidem, ubi res illis est cum hominibus et operibus humanis, ut plurimum succedit audacia; quoniam adversus similes vires violentia utuntur : tamen etiam hic aliquando, licet raro, ausis excidunt. (9) At quoties contra mare aut cœlum pugnare audent, et obstinata sua violentia vincere omnia posse putant, magnas calamitates incurrunt. (10) Quod et tunc, et sæpe alias, experti sunt : et experientur etiam in posterum, donec audaciam hanc et violentiam correxerint, per quam omni tempore maria terrasque omnes sibi pervias esse debere autumant.

XXXVIII. Carthaginienses, cognito Romanæ classis naufragio, rati, terrestribus quidem copiis propter superiorem victoriam pares se Romanis, navalibus vero propter hanc illorum calamitatem : eo animosius utriusque generis paratibus operam dabant. (2) Igitur Asdrubalem confestim in Siciliam mittunt : traduntque illi, præter quos ante habebat sub

τάφρον, καὶ πάλιν ἐκ ταύτης ὁρμωμένους εἰσακοντίζειν εἰς τὰ προσπίπτοντα τῶν ζώων. (9) Τοῖς δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς βαναύσοις φέρειν προσέταξε τὰ βέλη, καὶ παραβάλλειν ἔξω παρὰ τὸν θεμέλιον τοῦ τείχους. (10) Αὐτὸς δὲ, τὰς σημαίας ἔχων, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ λαιὸν κέρας τῶν ὑπεναντίων κειμένης πύλης ἐφεστήκει, πλείους ἀεὶ καὶ πλείους ἐπαποστέλλων τοῖς ἀκροβολιζομένοις. (11) Ἅμα δὲ τῷ τούτων ὁλοσχερεστέραν γενέσθαι τὴν συμπλοκὴν, ἀντιφιλοδοξοῦντες οἱ τῶν ἐλεφάντων ἐπιστάται πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ βουλόμενοι δι' αὑτῶν ποιῆσαι τὸ προτέρημα, πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς προκινδυνεύοντας· τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως, συνεδίωξαν εἰς τὴν τάφρον. (12) Προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων, καὶ τιτρωσκομένων μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τοξευόντων, συνακοντιζομένων δ' ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς ὑσσοῖς καὶ τοῖς γρόσφοις ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ τῆς τάφρου διατεταγμένων· (13) συμβελῆ γιγνόμενα, καὶ κατατραυματιζόμενα, ταχέως διεταράχθη, καὶ στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, τοὺς μὲν ἄνδρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείροντα, τὰς δὲ τάξεις συγχέοντα καὶ κατασπῶντα τὰς αὑτῶν. (14) Ἃ καὶ κατιδὼν ὁ Καικίλιος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνεργῶς· καὶ συμπεσὼν ἐκ πλαγίου κατὰ κέρας τεταραγμένοις τοῖς πολεμίοις, ἀκεραίους ἔχων καὶ συντεταγμένους, τροπὴν ἐποίει τῶν ὑπεναντίων ἰσχυράν· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φεύγειν προτροπάδην. (15) Θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς μὲν Ἰνδοῖς ἔλαβε δέκα· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀπεῤῥιφότων, μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος, ἐκυρίευσε πάντων. (16) Ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος, ὁμολογουμένως αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τοῦ πάλιν ἀναθαῤῥῆσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, καὶ κρατῆσαι τῶν ὑπαίθρων.

XLI. Τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην, περιχαρεῖς ἦσαν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ τοὺς πολεμίους ἠλαττῶσθαι, τῶν θηρίων ἐστερημένους· ὡς ἐπὶ τῷ τοὺς ἰδίους τεθαῤῥηκέναι, τῶν ἐλεφάντων κεκρατηκότας. (2) Διὸ καὶ πάλιν ἐπεῤῥώσθησαν διὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰς τὸ μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ τὰς πράξεις ἐκπέμπειν, σπουδάζοντες εἰς δύναμιν πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. (3) Παρασκευασθέντων δὲ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἐξαποστολὴν, ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς Σικελίας. Ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τεσσαρεσκαιδέκατον. (4) Καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα καὶ τῶν πεζικῶν ἐκεῖ στρατοπέδων αὐτοῖς ἀπηντηκότων, ἐνεχείρουν πολιορκεῖν· ὅτι κρατήσαντες ταύτης, ῥᾳδίως μεταβιβάσουσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Λιβύην. (5) Σχεδὸν δὲ περί γε τούτου τοῦ μέρους καὶ τῶν Καρχηδονίων οἱ προεστῶτες ὡμοδόξουν, καὶ τοὺς αὐτοὺς εἶχον λογισμοὺς τοῖς Ῥωμαίοις. (6) Διὸ καὶ τἄλλα πάρεργα ποιησάμενοι, περὶ τὸ βοηθεῖν ἐγίγνοντο καὶ παραβάλλεσθαι καὶ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῆς προειρημένης πόλεως· διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν καταλείπεσθαι σφίσι, πάσης δὲ τῆς ἄλλης Σικελίας ἐπι-

sent, in fossam confugere, atque inde ru illas, quae appropinquassent, mittere. riis, qui forum obsident, præcipit, ut bem comportent, et ad imam mœnium nant. (10) Ipse cum legionariis ad port cornui oppositam constitit, subinde pl alium subsidio mittens velitantibus. hos acriore jam pugna, rectores belluarı Asdrubalis, suam facere victoriam opt impetu in primos pugnatores irruunt; qu gotio fugatos, in fossam compellunt. (1 phanti, quum et ab iis, qui e mœnibus s ferirentur, et validis frequentibusque pili ribus ab integris illis, qui pro fossa posit rentur; (13) mox telis confossi toto corp confecti, sævire incipiunt; et conversi, cum singulos proculcando interimunt, conturbant dissipantque. (14) Hoc cog pias propere educit: et, quum recentibu que acie hostes incompositos a latere strage edita, multos occidit, reliquos avertit. (15) Belluæ cum Indis suis c ceteras, quæ rectores dejecerant, post equitibus circumventas cepit. (16) Atq fessione omnium hæc ei laus tribuebatu terrestribus copiis animus rediisset, ad nitiones erant vindicanda.

XLI. Allato Romam hujus victoriæ nu lætitia; non tam, quod amissis elephanti viribus suis decessisset; quam, quod n tias superatas, animi spiritusque rediis igitur hanc ob causam, sicut initio pro obfirmarunt, ut Consules cum classe c in expeditionem mitterent: bello huic fine omnibus cupientes. (3) Paratis omnibu necessariis, classe navium cc in Siciliam scuntur. Erat autem hic annus hujus b tus. (4) Quum Lilybæum appulissent, copiæ, quæ in Sicilia erant, eodem illis pidum illud obsidere instituunt: rati, Africam facile se translaturos. (5) In idem fuit et ducum Carthaginiensium, aliter quam Romani judicabant. (6) Qu habentes, in eo toti erant, ut opem ferre derent, ac nihil non facerent ejus urbis qua amissa, Romanis totam Siciliam præt

Ῥωμαίοις, πλὴν Δρεπάνων. (7) Ἵνα δὲ μὴ ἀγνοοῦσι τοὺς τόπους ἀσαφῆ τὰ λεγόμενα γίγνηται, μεθα διὰ βραχέων ἀγαγεῖν εἰς ἔννοιαν τῆς εὐ- καὶ θέσεως αὐτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

XLII. Τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐκείνης παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα· (2) τούτῳ διαφέρειν ἀλλήλων, ᾗ ἐκείνη μὲν νῆσός ἐστιν, χερσόνησος· ἧς μὲν γὰρ ὁ μεταξὺ τόπος ἐστὶ ἧς δὲ πλωτός. (3) Τὸ δὲ σχῆμα τῆς Σικε- μὲν τρίγωνον, αἱ δὲ κορυφαὶ τῶν γωνιῶν ἀκρωτηρίων λαμβάνουσι τάξεις. (4) Ὧν τὸ μεσημβρίαν νεῦον, εἰς δὲ τὸ Σικελικὸν πέλα- Πάχυνος καλεῖται. (5) Τὸ δ' εἰς τὰς κεκλιμένον, ὁρίζει μὲν τοῦ πορθμοῦ τὸ πρὸς μέρος, ἀπέχει δὲ τῆς Ἰταλίας ὡς δυοκαίδεκα προσαγορεύεται δὲ Πελωριάς. (6) Τὸ δὲ τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν Λιβύην, ἐπίκειται προκειμένοις τῆς Καρχηδόνος ἀκρωτηρίοις διέχον ὡς χιλίους σταδίους· νεύει δ' εἰς δύσεις, διαιρεῖ δὲ τὸ Λιβυκὸν καὶ τὸ πέλαγος, προσαγορεύεται δὲ Λιλύβαιον. δὲ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖται τῷ τόπῳ, τότε συνέβαινε τοὺς Ῥωμαίους συνίστασθαι πολιορκίαν· τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένην, τάφρῳ βαθείᾳ, καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης· ἐστιν εἰς τοὺς λιμένας εἴσπλους, πολλῆς δεόμε- ἐμπειρίας καὶ συνηθείας. (8) Ταύτῃ δὲ προσστρα- ἐξ ἑκατέρου μέρους οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ διαλαβόντες ἤρξαντο προσάγειν ἔργα, κατὰ τὸν κείμενον τῆς θαλάττης πύργον, ὡς πρὸς τὸ πέλαγος. (9) Προσκατασκευάζοντες δ' ἀεὶ μένοις, καὶ παρεκτείνοντες τῶν ἔργων τὰς τέλος ἓξ πύργους τοὺς συνεχεῖς τῷ προει- κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἅμα κριο- ἐνεχείρησαν. (10) Γιγνομένης δ' ἐνεργοῦ καὶ τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν πύργων, τῶν ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν, τῶν δ' ἐρειπο- ἅμα δὲ καὶ τῶν ἔργων ἐπιβαινόντων ἀεὶ καὶ τῆς πόλεως, (11) ἦν ἰσχυρὰ διατροπὴ παρὰ τοῖς πολιορκουμένοις, καίπερ πόλει, χωρὶς τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, αὐτῶν εἰς μυρίους. (12) Οὐ μήν, ἀλλ' ὅ γε Ἰμίλκων οὐδὲν παρέλειπε τῶν δυνα- μὲν ἀντοικοδομῶν, τὰ δ' ἀντιμεταλλεύων, ἀπορίαν παρεῖχε τοῖς ὑπεναντίοις. καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιπορευόμενος, ἐγχειρῶν, εἴ πως δύναιτο πῦρ ἐμβαλεῖν, τούτου τοῦ μέρους καὶ παραβόλους ἀγῶ- καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ· ὥστε γίγνεσθαι νεκροὺς ἐν ταῖς τοιαύταις συμ- τῶν εἰωθότων πίπτειν ἐν ταῖς παρατάξεσι.

tibus, nullam ipsi amplius in insula arcem belli erant habituri reliquam. (7) Sed ne locorum imperitis obscura sint quæ sumus dicturi, conabimur opportunitatis et situs illorum notitiam aliquam lectoribus dare.

XLII. Sicilia omnis eodem fere modo se habet, ratione situs, ad Italiam et ejus extrema, quo Peloponnesus ad reliquam Græciam et prominentes illius terminos. (2) Hoc uno differunt, quod insula illa est, hæc peninsula: nam per illius quidem isthmum, pedibus iter patet; per hujus fretum, navibus. (3) Figuram Sicilia habet trigoni: cujusque anguli vertices locum obtinent promontoriorum. (4) Quod ex iis in meridiem vergit, et in mare Siculum porrigitur, Pachynus vocatur (5): quod in Septentriones, fretum ab occasu terminans, distansque ab Italia ad mille passus et quingentos, Pelorias dicitur: (6) tertium promontorium Africam spectat, opportune oppositum illis promontoriis, quæ Carthagini præjacent, a quibus distat M. P. cxxv; vergit autem ad hibernum occasum, ac mare Africum Sardumque dividit, nomine Lilybæum. (7) In hac parte urbs habitatur ejusdem cum ipso promontorio nominis: ea est, quam tunc Romani obsidebant; muris egregie munitam, atque in circuitu alta fossa, tum aquis e mari restagnantibus; per quæ stagna patet ad portum aditus, peritia usuque multo opus habens. (8) Ad hanc urbem quum ab utraque parte castra posuissent Romani juncta inter se fossa valloque ac muro; opera versus turrim mari proximam, qua est in pelagus Libycum prospectus, admovere cœperunt. (9) Dumque prioribus semper aliquid adstruunt, et operum structuras ulterius proferunt; tandem sex dejectis turribus jam dictæ continuis, reliquas omnes simul ariete quatiunt. (10) Ita quum urgeretur acriter terribilemque in modum obsidio, et turres quotidie aliæ ruinam minarentur, aliæ ruerent, ad hæc opera magis magisque intra urbem penetrarent; (11) pavor et consternatio ingens obsessos invadit, quamvis essent in urbe, præter civilem multitudinem, externorum auxiliorum ad x millia. (12) Enimvero dux ipsorum Himilcon nihil eorum quæ fieri poterant prætermittere; sed partim novum murum intus ex adverso exstruens, partim cuniculos agens adversus opera hostium, difficultate non mediocri eos afficere. (13) Idem quotidie huc illuc incursans, et machinis intentus, si quo posset modo ignem illis injicere, multa hoc fine ac pæne temeraria et noctu et interdiu certamina excitavit: ut plures interdum in ejusmodi dimicationibus desiderarentur, quam cadere solent, cum acie utrinque instructa res agitur.

τῆς Ἡρακλείας παραγεγονότας στρατιώτας, ἅμα δὲ τούτοις ἐλέφαντας ἑκατὸν καὶ τετταράκοντα. (3) Τοῦτον δ' ἐκπέμψαντες, διακοσίας κατεσκευάζοντο ναῦς, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὸν πλοῦν ἡτοίμαζον. (4) Ὁ δ' Ἀσδρούβας, διακομισθεὶς εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀσφαλῶς, τά τε θηρία καὶ τὰς δυνάμεις ἐγύμναζε, καὶ δῆλος ἦν ἀντιποιησόμενος τῶν ὑπαίθρων. (5) Ῥωμαῖοι δὲ τῶν ἐκ τῆς ναυαγίας ἀνακομισθέντων διακούσαντες τὸ κατὰ μέρος, βαρέως μὲν ἤνεγκαν τὸ γεγονός· οὐ βουλευόμενοι δὲ καθάπαξ εἴκειν, αὖθις ἔγνωσαν, ἐκ[τῶν]δρυόχων εἴκοσι καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη. (6) Τούτων δὲ τὴν συντέλειαν ἐν τριμήνῳ λαβόντων, ὅπερ οὐδὲ πιστεῦσαι ῥᾴδιον, εὐθέως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, Αὖλος Ἀτίλιος καὶ Γνάϊος Κορνήλιος, καταρτίσαντες τὸν στόλον, ἀνήχθησαν· (7) καὶ πλεύσαντες διὰ πορθμοῦ, προσέλαβον ἐκ τῆς Μεσσήνης τὰ διασωθέντα τῶν πλοίων ἐκ τῆς ναυαγίας· καὶ κατάραντες εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας τριακοσίαις ναυσὶν, ἥπερ ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας, ἐνεχείρησαν αὐτὴν πολιορκεῖν· (8) συστησάμενοι δὲ κατὰ διττοὺς τόπους ἔργα, καὶ τἄλλα παρασκευασάμενοι, προσήγαγον τὰς μηχανάς. (9) Ῥᾳδίως δὲ τοῦ παρὰ θάλατταν πύργου πεσόντος, καὶ βιασαμένων ταύτῃ τῶν στρατιωτῶν, ἡ μὲν καλουμένη νέα πόλις ἑαλώκει κατὰ κράτος· ἡ δὲ παλαιὰ προσαγορευομένη, τούτου συμβάντος, ἐκινδύνευσε. Διὸ καὶ ταχέως ἐνέδωκαν αὐτὴν οἱ κατοικοῦντες. (10) Γενόμενοι δ' ἐγκρατεῖς, οὗτοι μὲν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀπολιπόντες φυλακὴν τῆς πόλεως.

XXXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς θερείας ἐπιγενομένης, οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, Γνάϊος Σερουΐλιος καὶ Γάϊος Σεμπρώνιος, ἀνέπλευσαν παντὶ τῷ στόλῳ· καὶ διάραντες εἰς τὴν Σικελίαν, ἀφώρμησαν ἐντεῦθεν εἰς τὴν Λιβύην. (2) Κομιζόμενοι δὲ παρὰ τὴν χώραν, ἐποιοῦντο καὶ πλείστας ἀποβάσεις. Ἐν αἷς οὐδὲν ἀξιόλογον πράττοντες, παρεγίγνοντο πρὸς τὴν τῶν Λωτοφάγων νῆσον ἣ καλεῖται μὲν Μῆνιγξ, οὐ μακρὰν δ' ἀπέχει τῆς μικρᾶς Σύρτεως. (3) Ἐν ᾗ προσπεσόντες εἴς τινα βραχέα διὰ τὴν ἀπειρίαν, ἐπιγενομένης ἀμπώτεως, καὶ καθισάντων τῶν πλοίων, εἰς πᾶσαν ἦλθον ἀπορίαν. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ πάλιν ἀνελπίστως μετά τινα χρόνον ἐπενεχθείσης τῆς θαλάττης, ἐκρίψαντες ἐκ τῶν πλοίων πάντα τὰ βάρη, μόλις ἐκούφισαν τὰς ναῦς. (5) Οὗ γενομένου, φυγῇ παραπλήσιον ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. Ἁψάμενοι δὲ τῆς Σικελίας, καὶ κάμψαντες τὸ Λιλύβαιον, καθωρμίσθησαν εἰς Πάνορμον. (6) Ἐντεῦθεν δὲ ποιούμενοι παραβόλως καὶ διὰ πόρου τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν περιέπεσον χειμῶνι τηλικούτῳ τὸ μέγεθος, ὥστε πλείω τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πλοίων ἀποβαλεῖν. (7) Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, τούτων συμβάντων, καίπερ ὄντες ἐν παντὶ φιλότιμοι διαφερόντως, ὅμως τότε διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν συμπτωμάτων, τοῦ · στόλον ἀθροίζειν, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν πρα-, ἀπέστησαν· (8) ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι τὰς

signis, etiam eos qui recens Heraclea adve phantis CXL. (3) Et post hujus profection cc parant, et rebus omnibus ad exeundu struunt. (4) Asdrubal, secunda navigatic latus, et milites et bestias exercebat; pala copiis eductis aperta camporum sese oc Romani de omnibus, quæ acciderant, per e evaserant edocti, magnum quidem ex ea ı runt: sed quum decrevissent nullo modo ce naves ædificare CCXX ab ipsis carinis ac sta tuunt. (6) Quibus, trimestri spatio, qu quis, absolutis, illico novi Consules Au Cornelius, classe instructa, proficiscuntu freto, assumtisque Messanæ navibus, quæ pererant, classe navium trecentarum Pan appellunt; eamque urbem, quæ opulentis Carthaginiensium, obsidere aggrediuntur. bus locis operibus institutis, ceterisque r machinas admovent. (9) Dejecta non di mare sita, quum illac irruissent milites, c illa oppidi pars quæ dicitur Nova: quo fa Veterem vocant periclitabatur. Itaque mora oppidani fecerunt. (10) Ea potiti relicto ibi præsidio, Romam repetunt.

XXXIX. Ineunte vero sequentis anni æs Cn. Servilius, C. Sempronius, cum univ blatis ancoris, in Siciliam trajiciunt: unde proficiscuntur. (2) Navigantes autem se littus, plurimis locis exscensionem faciun re memorabili gesta, ad Lotophagorum Meninx dicitur, neque longe a Syrti minc niunt. (3) Ibi, propter naturæ locorum quædam illapsi brevia, quum recedente ma naves, quo se verterent plane nesciebant præter spem redeunte mari, facto omnium ægre tandem naves sublevarunt. (5) Qu tibus similes discedunt: delatique in Sic Lilybæo, Panormi naves in portum applica loco quum temere per medium mare Roman iterum tempestate correpti sunt adeo vehem CL naves amitterent. (7) Hæc quum ita natus populusque Romanus, etsi gloriæ cont re mirifice stimulabantur; attamen, propte ac frequentiam acceptorum detrimentorum, plius classe, rebus ipsis cogentibus, destiten

πεζικαῖς ἔχοντες ἐλπίδας, τοὺς μὲν στρατηγοὺς ἀπέστελλον, Λεύκιον Καικίλιον, καὶ Γάϊον Φούριον, καὶ στρατόπεδα μετὰ τούτων εἰς τὴν Σικελίαν· ἑξήκοντα δὲ μόνον ἐπλήρωσαν ναῦς, χάριν τοῦ τὰς ἀγορὰς κομίζειν τοῖς στρατοπέδοις. (9) Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων περιπετειῶν συνέβη πάλιν ἐπικυδέστερα γενέσθαι τὰ τῶν Καρχηδονίων πράγματα. (10) Τῆς μὲν γὰρ θαλάττης ἀδεῶς ἐπεκράτουν, ἐκκεχωρηκότων τῶν Ῥωμαίων, ἐν δὲ ταῖς πεζικαῖς δυνάμεσι μεγάλας εἶχον ἐλπίδας. Καὶ τοῦτ' ἔπραττον οὐκ ἀλόγως. (11) Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι, διαδοθείσης φήμης περὶ τῆς ἐν τῇ Λιβύῃ μάχης, ὅτι τὰ θηρία τάς τε τάξεις αὐτῶν διασπάσαι, καὶ τοὺς πλείστους διαφθεῖραι τῶν ἀνδρῶν· (12) οὕτως ἦσαν κατάφοβοι τοὺς ἐλέφαντας, ὥς ἐπὶ δύο ἐνιαυτοὺς τοὺς ἑξῆς τῶν προειρημένων καιρῶν, πολλάκις μὲν ἐν τῇ Λιλυβαιίτιδι χώρᾳ, πολλάκις δ' ἐν τῇ Σελινουντίᾳ παραταττόμενοι τοῖς πολεμίοις, ἐν ἓξ καὶ πέντε σταδίοις, οὐκ ἐθάῤῥησαν οὐδέποτε κατάρξαι τῆς μάχης, οὐδ' εἰς τοὺς ὁμαλοὺς ὅλως συγκαταβῆναι τόπους, δεδιότες τὴν τῶν ἐλεφάντων ἔφοδον. (13) Θέρμην δὲ μόνον καὶ Λίπαραν ἐξεπολιόρκησαν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς, ἀντεχόμενοι τῶν ὀρεινῶν καὶ δυσδιαβάτων τόπων. (14) Διὸ καὶ θεωροῦντες οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις δειλίαν καὶ δυσελπιστίαν, αὖθις ἔγνωσαν ἐκ μεταμελήσεως ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς θαλάττης. (15) Καὶ καταστήσαντες στρατηγὸν Γάϊον Ἀτίλιον, καὶ Λεύκιον Μάλλιον, ναυπηγοῦνται πεντήκοντα σκάφη, καὶ κατέγραφον καὶ συνήθροιζον στόλον ἐνεργῶς.

ΙΙ. Ὁ δὲ προεστὼς τῶν Καρχηδονίων Ἀσδρούβας, ὁρῶν ἀποδειλιῶντας τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς προγεγενημέναις παρατάξεσι, πυθόμενος τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπηλλάχθαι, τὸν δὲ Καικίλιον ἐν τῷ Πανόρμῳ διατρίβειν, τὸ λοιπὸν μέρος ἔχοντα τῆς στρατιᾶς, βουλόμενον ἐπικουρεῖν τοῖς τῶν συμμάχων καρποῖς, ἀκμαζούσης τῆς συγκομιδῆς· (2) ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ Λιλυβαίου τὴν δύναμιν ὥρμησε καὶ κατεστρατοπέδευσε πρὸς τοῖς ὅροις τῆς χώρας τῆς Πανορμίτιδος. (3) Ὁ δὲ Καικίλιος, ὁρῶν αὐτὸν κατατεθαῤῥηκότα, καὶ σπουδάζων ἐκκαλέσαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, συνεῖχε τοὺς στρατιώτας ἐντὸς τῆς πόλεως. (4) Οἷς ἐπαιρόμενος Ἀσδρούβας, ὡς οὐ τολμῶντος ἀντεξιέναι τοῦ Καικιλίου, θρασέως ὁρμήσας παντὶ τῷ στρατεύματι, κατῆρε διὰ τῶν στενῶν εἰς τὴν Πανορμῖτιν. (5) Φθείροντος δὲ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ μέχρι τῆς πόλεως, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης γνώμης Καικίλιος, ἕως αὐτὸν ἐξεκαλέσατο διαβῆναι τὸν πρὸ τῆς πόλεως ποταμόν. (6) Ἐπεὶ δὲ τὰ θηρία διεβίβασαν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ τὴν δύναμιν· τοτηνικαῦτα δὲ τοὺς εὐζώνους ἐξαποστέλλων ἠρέθιζε, μέχρι πᾶν αὐτοὺς ἐκτάξαι τὸ στρατόπεδον ἠνάγκασε. (7) Συνθεασάμενος δὲ γινόμενον ὃ προέθετο, τινὰς μὲν τῶν εὐκινήτων πρὸ τοῦ τείχους καὶ τῆς τάφρου παρέβαλε, προστάξας, ἂν ἐγγίζῃ τὰ θηρία πρὸς αὐτούς, χρῆσθαι τοῖς βέλεσιν ἀθρόοις· (8) ὅταν δ' ἐκπιέζωνται, καταφεύγειν εἰς τὴν

in terrestribus copiis suas de cetero spes omnes reponentes, Coss. L. Cæcilium, C. Furium, cum legionibus in Siciliam mittunt; navibus tantum LX remigiis classiariisque instructis, ad commeatum exercitui subvehendum. (9) Per has clades factum est, ut denuo gloria florerent res Pœnorum melioreque loco essent. (10) Nam maris dominatum, cedentibus Romanis, tuto jam obtinebant; et in terrestribus quoque copiis plurimum spei collocabant: neque id immerito. (11) Romani enim, postquam fama accepissent, elephantos in Africana pugna ordines dissipasse, multosque militum contrucidasse; (12) adeo illos horrere cœperunt, ut continuo inde biennio, quum modo ad Lilybæum, modo in agro Selinuntio, intervallo quinque aut sex stadiorum aciem adversus hostes instruerent; initium tamen prælii facere, aut omnino in plana descendere, dum impressionem bestiarum reformidant, nunquam sint ausi. (13) Neque aliud quidquam per illa gesserunt tempora, nisi quod, montanis atque inaccessis locis inhærentes, Thermam et Liparam obsidione expugnarunt. (14) Itaque Romani, cognito pavore et animorum consternatione, quæ in terrestribus copiis versabatur; mutata sententia, iterum ad mare animum sibi esse adjiciendum statuunt. (15) Consulibus creatis C. Atilio et L. Manlio, naves quinquaginta fabricant; magnaque vi classem, habito delectu militum, reparant.

XL. Animadverterat Asdrubal, Carthaginiensium præfectus, Romanos, cum ante aliquoties aciem instruxissent, pavitantes. Itaque, factus certior, alterum Consulem cum dimidia copiarum parte in Italiam rediisse, Cæcilium vero Panormi agere cum reliquo exercitu, ut, quia adulta jam messis erat, sociorum frugibus præsidio esset; (2) Lilybæo cum exercitu profectus, ad fines agri Panormitani castra ponit. (3) Cæcilius, videns illius confidentiam, quo hunc ejus impetum magis etiam irritaret, suos intra portas continuit. (4) Qua re elatus Asdrubal, tamquam non audente exire contra Cæcilio, audacter cum universis copiis per ipsas fauces in Panormitanum agrum irrumpit. (5) Qui quum ad ipsum usque oppidum fruges corrumperet, in suscepta semel sententia mansit Cæcilius, quoad hostem fluvium transire, qui ante urbem fluit, pellexisset. (6) Postquam elephantos cum exercitu traduxit Pœnus; tum vero expeditos immittere Cæcilius, atque adversarios lacessere, donec universum exercitum in aciem educere coegisset. (7) Tandem voti compos, manum expeditorum ante urbem fossamque locat, jussam, si propius bestiæ accesserint, crebris telis eas obruere; (8) ubi premi cœpis-

τάφρον, καὶ πάλιν ἐκ ταύτης ὁρμωμένους εἰσακοντίζειν εἰς τὰ προσπίπτοντα τῶν ζώων. (9) Τοῖς δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς βαναύσοις φέρειν προσέταξε τὰ βέλη, καὶ παραβάλλειν ἔξω παρὰ τὸν θεμέλιον τοῦ τείχους. (10) Αὐτὸς δὲ, τὰς σημαίας ἔχων, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ λαιὸν κέρας τῶν ὑπεναντίων κειμένης πύλης ἐφεστήκει, πλείους ἀεὶ καὶ πλείους ἐπαποστέλλων τοῖς ἀκροβολιζομένοις. (11) Ἅμα δὲ τῷ τούτων ὁλοσχερεστέραν γενέσθαι τὴν συμπλοκὴν, ἀντιφιλοδοξοῦντες οἱ τῶν ἐλεφάντων ἐπιστάται πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ βουλόμενοι δι' αὐτῶν ποιῆσαι τὸ προτέρημα, πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς προκινδυνεύοντας· τρεψάμενοι δὲ τούτους ῥᾳδίως, συνεδίωξαν εἰς τὴν τάφρον. (12) Προσπεσόντων δὲ τῶν θηρίων, καὶ τιτρωσκομένων μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τοξευόντων, συνακοντιζομένων δ' ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς ὑσσοῖς καὶ τοῖς γρόσφοις ὑπ' ἀκεραίων τῶν πρὸ τῆς τάφρου διατεταγμένων· (13) συμβελῆ γιγνόμενα, καὶ κατατραυματιζόμενα, ταχέως διεταράχθη, καὶ στραφέντα κατὰ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, τοὺς μὲν ἄνδρας καταπατοῦντα καὶ διαφθείροντα, τὰς δὲ τάξεις συγχέοντα καὶ κατασπῶντα τὰς αὐτῶν. (14) Ἃ καὶ κατιδὼν ὁ Καικίλιος, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐνεργῶς· καὶ συμπεσὼν ἐκ πλαγίου κατὰ κέρας τεταραγμένοις τοῖς πολεμίοις, ἀκεραίους ἔχων καὶ συντεταγμένους, τροπὴν ἐποίει τῶν ὑπεναντίων ἰσχυράν· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φεύγειν προτροπάδην. (15) Θηρία δὲ σὺν αὐτοῖς μὲν Ἰνδοῖς ἔλαβε δέκα· τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀπεῤῥιφότων, μετὰ τὴν μάχην περιελασάμενος, ἐκυρίευσε πάντων. (16) Ταῦτα δ' ἐπιτελεσάμενος, ὁμολογουμένως αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι τοῦ πάλιν ἀναθαῤῥῆσαι τὰς πεζικὰς δυνάμεις, καὶ κρατῆσαι τῶν ὑπαίθρων.

XLI. Τοῦ δὲ προτερήματος τούτου προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην, περιχαρεῖς ἦσαν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ τοὺς πολεμίους ἠλαττῶσθαι, τῶν θηρίων ἐστερημένους· ὡς ἐπὶ τῷ τοὺς ἰδίους τεθαῤῥηκέναι, τῶν ἐλεφάντων κεκρατηκότας. (2) Διὸ καὶ πάλιν ἐπεῤῥώσθησαν διὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰς τὸ μετὰ στόλου καὶ ναυτικῆς δυνάμεως τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ τὰς πράξεις ἐκπέμπειν, σπουδάζοντες εἰς δύναμιν πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ. (3) Παρασκευασθέντων δὲ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἐξαποστολὴν, ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ διακοσίαις ναυσὶν ὡς ἐπὶ τῆς Σικελίας. Ἔτος δ' ἦν τῷ πολέμῳ τεσσαρεσκαιδέκατον. (4) Καθορμισθέντες δὲ πρὸς τὸ Λιλύβαιον, ἅμα καὶ τῶν πεζικῶν ἐκεῖ στρατοπέδων αὐτοῖς ἀπηντηκότων, ἐνεχείρουν πολιορκεῖν· ὅτι κρατήσαντες ταύτης, ῥᾳδίως μεταβιβάσουσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Λιβύην. (5) Σχεδὸν δὲ περί γε τούτου τοῦ μέρους καὶ τῶν Καρχηδονίων οἱ προεστῶτες ὡμοδόξουν, καὶ τοὺς αὐτοὺς εἶχον λογισμοὺς τοῖς Ῥωμαίοις. (6) Διὸ καὶ τἄλλα πάρεργα ποιησάμενοι, περὶ τὸ βοηθεῖν ἐγίγνοντο καὶ παραβάλλεσθαι καὶ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῆς προειρημένης πόλεως· διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν καταλείπεσθαι σφίσι, πάσης δὲ τῆς ἄλλης Σικελίας ἐπι-

sent, in fossam confugere, atque inde ru illas, quæ appropinquassent, mittere. (riis, qui forum obsident, præcipit, ut bem comportent, et ad imam mœnium nant. (10) Ipse cum legionariis ad port cornui oppositam constitit, subinde pl alium subsidio mittens velitantibus. (hos acriore jam pugna, rectores belluaru Asdrubalis, suam facere victoriam opta impetu in primos pugnatores irruunt; quo gotio fugatos, in fossam compellunt. (1 phanti, quum et ab iis, qui e mœnibus s ferirentur, et validis frequentibusque pili ribus ab integris illis, qui pro fossa positi rentur; (13) mox telis confossi toto corpo confecti, sævire incipiunt; et conversi, i cum singulos proculcando interimunt, t conturbant dissipantque. (14) Hoc cogn pias propere educit: et, quum recentibu que acie hostes incompositos a latere i strage edita, multos occidit, reliquos i avertit. (15) Belluæ cum Indis suis ca ceteras, quas rectores dejecerant, post p equitibus circumventas cepit. (16) Atq fessione omnium hæc ei laus tribuebatu terrestribus copiis animus rediisset, ad e nitiones erant vindicanda.

XLI. Allato Romam hujus victoriæ nu lætitia; non tam, quod amissis elephanti viribus suis decessisset; quam, quod m tias superatas, animi spiritusque rediiss igitur hanc ob causam, sicut initio prop obfirmarunt, ut Consules cum classe co in expeditionem mitterent: bello huic fine omnibus cupientes. (3) Paratis omnibu necessariis, classe navium cc in Siciliam scuntur. Erat autem hic annus hujus be tus. (4) Quum Lilybæum appulissent, e copiæ, quæ in Sicilia erant, eodem illis pidum illud obsidere instituunt: rati, e Africam facile se translaturos. (5) In idem fuit et ducum Carthaginiensium, aliter quam Romani judicabant. (6) Qu habentes, in eo toti erant, ut opem ferre derent, ac nihil non facerent ejus urbis qua amissa, Romanis totam Siciliam præt

ὑπὸ Ῥωμαίοις, πλὴν Δρεπάνων. (7) Ἵνα δὲ μὴ τοῖς ἀγνοοῦσι τοὺς τόπους ἀσαφῆ τὰ λεγόμενα γίγνηται, πειρασόμεθα διὰ βραχέων ἀγαγεῖν εἰς ἔννοιαν τῆς εὐφυΐας καὶ θέσεως αὐτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

XLII. Τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει τοιαύτην συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐκείνης πέρατα, παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα· (2) τούτῳ δ' αὐτῷ διαφέρειν ἀλλήλων, ᾗ ἐκείνη μὲν νῆσός ἐστιν, ἡ δὲ χερρόνησος· ἧς μὲν γὰρ ὁ μεταξὺ τόπος ἐστὶ πεζευτός, ἧς δὲ πλωτός. (3) Τὸ δὲ σχῆμα τῆς Σικελίας ἐστὶ μὲν τρίγωνον, αἱ δὲ κορυφαὶ τῶν γωνιῶν ἑκάστης ἀκρωτηρίων λαμβάνουσι τάξεις. (4) Ὧν τὸ μὲν πρὸς τὰς μεσημβρίαν νεῦον, εἰς δὲ τὸ Σικελικὸν πέλαγος ἀνατεῖνον, Πάχυνος καλεῖται. (5) Τὸ δ' εἰς τὰς ἄρκτους κεκλιμένον, ὁρίζει μὲν τοῦ πορθμοῦ τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος, ἀπέχει δὲ τῆς Ἰταλίας ὡς δυοκαίδεκα σταδίους, προσαγορεύεται δὲ Πελωριάς. (6) Τὸ δὲ τρίτον τέτραπται μὲν εἰς αὐτὴν τὴν Λιβύην, ἐπίκειται δὲ τοῖς προκειμένοις τῆς Καρχηδόνος ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως, διέχον ὡς χιλίους σταδίους· νεύει δ' εἰς τὰς χειμερινὰς δύσεις, διαιρεῖ δὲ τὸ Λιβυκὸν καὶ τὸ Σαρδόνιον πέλαγος, προσαγορεύεται δὲ Λιλύβαιον. (7) Ἐπὶ δὲ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖται τῷ τόπῳ, περὶ ἣν τότε συνέβαινε τοὺς Ῥωμαίους συνίστασθαι τὴν πολιορκίαν· τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένην, καὶ πέριξ τάφρῳ βαθείᾳ, καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης· δι' ὧν ἐστιν εἰς τοὺς λιμένας εἴσπλους, πολλῆς δεόμενος ἐμπειρίας καὶ συνηθείας. (8) Ταύτῃ δὲ προσστρατοπεδεύσαντες ἐξ ἑκατέρου μέρους οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὸ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ τείχει διαλαβόντες ἤρξαντο προσάγειν ἔργα, κατὰ τὸν ἔγγιστα κείμενον τῆς θαλάττης πύργον, ὡς πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. (9) Προσκατασκευάζοντες δ' ἀεὶ τοῖς προϋπάρχουσι κατεσκευασμένοις, καὶ παρεκτείνοντες τῶν ἔργων τὰς κατασκευάς, τέλος ἓξ πύργους τοὺς συνεχεῖς τῷ προειρημένῳ κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας ἅμα κριοῖς τύπτειν ἐνεχείρησαν. (10) Γιγνομένης δ' ἐνεργοῦ καὶ καταπληκτικῆς τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν πύργων, τῶν μὲν σειομένων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν, τῶν δ' ἐρειπομένων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἔργων ἐπιβαινόντων ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐντὸς τῆς πόλεως, (11) ἦν ἰσχυρὰ διατροπὴ καὶ κατάπληξις παρὰ τοῖς πολιορκουμένοις, καίπερ ὄντων ἐν τῇ πόλει, χωρὶς τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, αὐτῶν τῶν μισθοφόρων εἰς μυρίους. (12) Οὐ μήν, ἀλλ' ὅ γε στρατηγὸς αὐτῶν Ἰμίλκων οὐδὲν παρέλειπε τῶν δυνατῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀντοικοδομῶν, τὰ δ' ἀντιμεταλλεύων, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπορίαν παρεῖχε τοῖς ὑπεναντίοις. (13) Ἔτι δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιπορευόμενος, καὶ τοῖς ἔργοις ἐγχειρῶν, εἴ πως δύναιτο πῦρ ἐμβαλεῖν, πολλοὺς ὑπὲρ τούτου τοῦ μέρους καὶ παραβόλους ἀγῶνας συνίστατο, καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ· ὥστε ἐνίοτε πλείους γίγνεσθαι νεκροὺς ἐν ταῖς τοιαύταις συμπλοκαῖς, τῶν εἰωθότων πίπτειν ἐν ταῖς παρατάξεσι.

tibus, nullam ipsi amplius in insula arcem belli erant habituri reliquam. (7) Sed ne locorum imperitis obscura sint quæ sumus dicturi, conabimur opportunitatis et situs illorum notitiam aliquam lectoribus dare.

XLII. Sicilia omnis eodem fere modo se habet, ratione situs, ad Italiam et ejus extrema, quo Peloponnesus ad reliquam Græciam et prominentes illius terminos. (2) Hoc uno differunt, quod insula illa est, hæc peninsula: nam per illius quidem isthmum, pedibus iter patet; per hujus fretum, navibus. (3) Figuram Sicilia habet trigoni: cujusque anguli vertices locum obtinent promontoriorum. (4) Quod ex iis in meridiem vergit, et in mare Siculum porrigitur, Pachynus vocatur (5): quod in Septentriones, fretum ab occasu terminans, distansque ab Italia ad mille passus et quingentos, Pelorias dicitur: (6) tertium promontorium Africam spectat, opportune oppositum illis promontoriis, quæ Carthagini præjacent, a quibus distat M. P. CXXV; vergit autem ad hibernum occasum, ac mare Africum Sardumque dividit, nomine Lilybæum. (7) In hac parte urbs habitatur ejusdem cum ipso promontorio nominis: ea est, quam tunc Romani obsidebant; muris egregie munitam, atque in circuitu alta fossa, tum aquis e mari restagnantibus; per quæ stagna patet ad portum aditus, peritia usuque multo opus habens. (8) Ad hanc urbem quum ab utraque parte castra posuissent Romani juncta inter se fossa valloque ac muro; opera versus turrim mari proximam, qua est in pelagus Libycum prospectus, admovere cœperunt. (9) Dumque prioribus semper aliquid adstruunt, et operum structuras ulterius proferunt; tandem sex dejectis turribus jam dictæ continuis, reliquas omnes simul ariete quatiunt. (10) Ita quum urgeretur acriter terribilemque in modum obsidio, et turres quotidie aliæ ruinam minarentur, aliæ ruerent, ad hæc opera magis magisque intra urbem penetrarent; (11) pavor et consternatio ingens obsessos invadit, quamvis essent in urbe, præter civilem multitudinem, externorum auxiliorum ad x millia. (12) Enimvero dux ipsorum Himilcon nihil eorum quæ fieri poterant prætermittere; sed partim novum murum intus ex adverso exstruens, partim cuniculos agens adversus opera hostium, difficultate non mediocri eos afficere. (13) Idem quotidie huc illuc incursans, et machinis intentus, si quo posset modo ignem illis injicere, multa hoc fine ac pæne temeraria et noctu et interdiu certamina excitavit: ut plures interdum in ejusmodi dimicationibus desiderarentur, quam cadere solent, cum acie utrinque instructa res agitur.

XLIII. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους τῶν ἡγεμόνων τινὲς τῶν τὰς μεγίστας χώρας ἐχόντων ἐν τοῖς μισθοφόροις, συλλαλήσαντες αὐτοὶ ἑαυτοῖς ὑπὲρ τοῦ τὴν πόλιν ἐνδοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ πεπεισμένοι πειθαρχήσειν σφίσι τοὺς ὑποτεταγμένους, ἐξεπήδησαν νυκτὸς ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ διελέγοντο τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ περὶ τούτων. (2) Ὁ δ' Ἀχαιὸς Ἀλέξων, ὁ καὶ τοῖς Ἀκραγαντίνοις κατὰ τοὺς ἐπάνω χρόνους αἴτιος γενόμενος τῆς σωτηρίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐπεβάλοντο παρασπονδεῖν αὐτοὺς οἱ τῶν Συρακουσίων μισθοφόροι· καὶ τότε πρῶτον συνεὶς τὴν πρᾶξιν, ἀνήγγειλε τῷ στρατηγῷ τῶν Καρχηδονίων. (3) Ὁ δὲ διακούσας, παραχρῆμα συνῆγε τοὺς καταλειπομένους τῶν ἡγεμόνων, καὶ παρεκάλει μετὰ δεήσεως, μεγάλας δωρεὰς καὶ χάριτας ὑπισχνούμενος, ἐὰν ἐμμείνωσι τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει, καὶ μὴ κοινωνήσωσι τοῖς ἐξεληλυθόσι τῆς ἐπιβουλῆς. (4) Δεχομένων δὲ προθύμως τοὺς λόγους, εὐθέως μετ' αὐτῶν ἀπέστειλε, πρὸς μὲν τοὺς Κελτοὺς, Ἀννίβαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀννίβου, τοῦ μεταλλάξαντος ἐν Σαρδόνι, διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τῇ στρατείᾳ πρὸς αὐτοὺς συνήθειαν· ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους μισθοφόρους Ἀλέξωνα, διὰ τὴν παρ' ἐκείνοις ἀποδοχὴν αὐτοῦ καὶ πίστιν. (5) Οἳ καὶ συναγαγόντες τὰ πλήθη, καὶ παρακαλέσαντες, ἔτι δὲ πιστωσάμενοι τὰς προτεινομένας ἑκάστοις δωρεὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, ῥᾳδίως ἔπεισαν αὐτοὺς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. (6) Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα, τῶν ἐκπηδησάντων [προσελθόντων] πρὸς τὰ τείχη, καὶ βουλομένων παρακαλεῖν καὶ λέγειν τι περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγγελίας, οὐχ οἷον προσεῖχον αὐτοῖς, ἀλλ' ἁπλῶς οὐδ' ἀκούειν ἠξίουν· βάλλοντες δὲ τοῖς λίθοις, καὶ συνακοντίζοντες, ἀπεδίωξαν ἀπὸ τοῦ τείχους. (7) Καρχηδόνιοι μὲν οὖν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀπολέσαι τὰ πράγματα, παρασπονδηθέντες ὑπὸ τῶν μισθοφόρων. (8) Ἀλέξων δὲ πρότερον Ἀκραγαντίνοις ἔσωσε διὰ τὴν πίστιν οὐ μόνον τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν ἐλευθερίαν· τότε δὲ Καρχηδονίοις αἴτιος ἐγένετο, τοῦ μὴ σφαλῆναι τοῖς ὅλοις.

XLIV. Οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι τούτων μὲν οὐδὲν εἰδότες, συλλογιζόμενοι δὲ τὰς ἐν ταῖς πολιορκίαις χρείας, πληρώσαντες στρατιωτῶν πεντήκοντα ναῦς, καὶ παρακαλέσαντες τοῖς ἁρμόζουσι λόγοις τῆς πράξεως τὸν ἐπὶ τούτοις τεταγμένον Ἀννίβαν, ὃς ἦν Ἀμίλκου μὲν υἱὸς, τριήραρχος δὲ καὶ φίλος Ἀτάρβου πρῶτος, ἐξαπέστειλαν κατὰ σπουδὴν, ἐντειλάμενοι μὴ καταμελλῆσαι, χρησάμενον δὲ σὺν καιρῷ τῇ τόλμῃ, βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. (2) Ὁ δ' ἀναχθεὶς μετὰ μυρίων στρατιωτῶν, καὶ καθορμισθεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰγούσαις, μεταξὺ δὲ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν. (3) Λαβὼν δ' οὔριον καὶ λαμπρὸν ἄνεμον, ἐκπετάσας πᾶσι τοῖς ἀρμένοις καὶ κατουρώσας, ἐπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων καθωπλισμένους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων. (4) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν

XLIII. Inter hæc duces quidam præ rios, conspiratione facta urbis tradenda obtemperaturos sibi milites suos, in ca transiliunt, deque ea re cum Romano Verum Alexo, Achæus, qui superiorib gentinis, quorum proditionem mercen moliebantur, salutis auctor fuerat; tunc dem intellexit, et Himilconi aperuit. omnes, qui restabant in urbe duces, i tur, oratque, magna etiam præmia poll maneant, neque proditionis, quam illi rant, participes esse velint. (4) Qui assentirentur, ad milites conductitios et una cum ipsis, ad Gallos quidem H lis F. qui in Sardinia vitam finierat notum ipsis ac familiarem; ad reliqu acceptum ipsis virum et cui facile fide suos quisque congregare hortari; et d Pœnus ostendebat, certam ipsis fide ab iis impetrant, ne quid ultra movca post hæc qui mœnia transiluerant, ite sissent, ut suos convenirent, et obla tiones ipsis indicarent; ne auribus qui sermones voluerunt, nedum ut ipsis immo lapidibus ac telis petitos reced pellunt. (7) Atque ita Carthaginiense riorum, parum abfuerunt, ut omnia Alexo, qui jam ante fidei integritate s bem, regionem, leges etiam et libert tunc Pœnis quoque, ne summæ rei j causa exstitit.

XLIV. Nihil quidem harum rerum, compertum habebant: sed, qui facile rebus sit obsessis opus, naves quinqu et Hannibali tradunt, Amilcaris filio, præfecto et singulari amico: quem ma res ac tempus exigebant, propere pro dantque, ut missa omni lentitudine, foret, auderet, atque obsessis opem f cum decem millibus militum solvit, e vocant, inter Lilybæum et Carthagine que tempus commodum intrandi Lilyb Deinde, ventum nactus secundum ac omnibus ac flatuum opportunitate usu tium cursu petit, milites in navium ta pugnam paratos habens. (4) Roman

παραδόξου γινομένης τῆς ἐπιφανείας, τὰ δὲ φοβούμενοι, μὴ σὺν τοῖς πολεμίοις ὑπὸ τῆς βίας τοῦ πνεύματος συγκατενεχθῶσιν εἰς τὸν λιμένα τῶν ὑπεναντίων, τὸ μὲν κωλύειν τὸν εἴσπλουν τῆς βοηθείας ἀπέγνωσαν, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάττης ἵστησαν καταπεπληγμένοι τὴν τῶν πολεμίων τόλμαν. (5) Τὸ δ' ἐκ τῆς πόλεως πλῆθος συνηθροισμένον ἐπὶ τὰ τείχη πᾶν ἅμα μὲν ἠγωνία τὸ συμβησόμενον, ἅμα δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἐλπίδος ὑπερπεριχαρὲς γινόμενον, μετὰ κρότου καὶ κραυγῆς παρεκάλει τοὺς εἰσπλέοντας. (6) Ἀννίβας δέ, παραβόλως καὶ τεθαῤῥηκότως εἰσδραμών, καὶ καθορμισθεὶς εἰς τὸν λιμένα, μετ' ἀσφαλείας ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας. (7) Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει πάντες οὐχ οὕτως ἦσαν ἐπὶ τῇ τῆς βοηθείας παρουσίᾳ περιχαρεῖς, καίπερ μεγάλην ἐλπίδα καὶ χεῖρα προσειληφότες, ὡς ἐπὶ τῷ μὴ τετολμηκέναι τοὺς Ῥωμαίους κωλῦσαι τὸν ἐπίπλουν τῶν Καρχηδονίων.

XLV. Ἰμίλκων δ', ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγός, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ προθυμίαν τῶν μὲν ἐκ τῆς πόλεως, διὰ τὴν παρουσίαν τῆς βοηθείας, τῶν δὲ παραγεγονότων, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν περιεστώτων κακῶν, (2) βουλόμενος ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς ἀμφοτέρων ὁρμαῖς πρὸς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίθεσιν τοῖς ἔργοις, συνῆγε πάντας εἰς ἐκκλησίαν· (3) παρακαλέσας δὲ τῷ καιρῷ τὰ πρέποντα διὰ πλειόνων, καὶ κινήσας ὁρμὴν ὑπερβάλλουσαν διά τε τὸ μέγεθος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῖς κατ' ἰδίαν ἀνδραγαθήσασι, καὶ διὰ τὰς κοινῇ ἐσομένας χάριτας αὐτοῖς καὶ δωρεὰς παρὰ Καρχηδονίων (4) ὁμοθυμαδὸν ἐπισημαινομένων καὶ βοώντων μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἄγειν αὐτούς· τότε μὲν ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν προθυμίαν, ἀφῆκε, παραγγείλας ἀναπαύεσθαι καθ' ὥραν, καὶ πειθαρχεῖν τοῖς ἡγεμόσι. (5) Μετ' οὐ πολὺ δὲ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, διένειμε τοὺς ἁρμόζοντας πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἑκάστοις τόπους, καὶ τὸ σύνθημα καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιθέσεως ἐδήλωσε, καὶ παρήγγειλε τοῖς ἡγεμόσι, μετὰ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπὶ τοῖς τόποις ἑωθινῆς εἶναι φυλακῆς. (6) Τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ἅμα τῷ φωτί, κατὰ πλείους τόπους ἐνεχείρει τοῖς ἔργοις. (7) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸ μέλλον, οὐκ ἀργῶς, οὐδ' ἀπαρασκεύως εἶχον, ἀλλ' ἑτοίμως παρεβοήθουν πρὸς τὰ κινδυνεύοντα, καὶ διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις ἐῤῥωμένως. (8) Ταχὺ δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἀγὼν ἦν ἐκθύμως περὶ τὸν περίβολος πέριξ τοῦ τείχους· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πόλεως ἐξεληλυθότες ἦσαν οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, οἱ δ' ἔξωθεν ἔτι πλείους τούτων. (9) Ὅσῳ δὲ συνέβαινε τοὺς ἀντιπάλους ἀσυντάκτως ποιεῖσθαι τὴν μάχην ἀναμὶξ κατὰ τὰς ἰδίας προαιρέσεις, τοσούτῳ λαμπρότερος ἦν ὁ ἀγών, ὡς ἂν ἐκ τοσούτου πλήθους κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ τάξιν οἱονεὶ μονομαχικῆς συνεστώσης περὶ τοὺς ἀγωνιζομένους τῆς φιλοτιμίας. (10) Οὐ μήν, ἀλλ' ἡ κραυγὴ καὶ τὸ σύστρεμμα διαφέρον ἦν πρὸς αὐτοῖς τοῖς ἔργοις. (11) Οἱ γὰρ ἀρχῆθεν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ταχθέντες, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τρέψασθαι τοὺς

ex inopinato hostis apparuisset, partim quod metuerent, ne vi ventorum una cum hostibus in portum deferrentur, aditu quidem prohibere advenìens auxilium supersedent; verum ad mare subsistunt, Pœnorum audaciam cum stupore spectantes. (5) Oppidanorum turba, in murum congregata, anxia simul de eventu, et spe inopinati auxilii supra modum læta, plausu et clamore portum subeuntibus animos addebat. (6) Hannibal, audaci fidentique animo delatus cursu, ut portum tenuit, tuto copias in terram exposuit. (7) Tum enimvero, qui in urbe erant, gaudio ovare, non tam propter adlatam sibi in præsens opem; et si magna tum spe, tum auxiliorum manu suscepta; quam eo potissimum nomine, quod Pœnos Romani appulsu prohibere non essent ausi.

XLV. Himilco, præfectus urbi, studio atque alacritate omnium perspecta oppidanorum, propter subsidii adventum; eorum qui advenerant, quod urgentia obsessos mala necdum erant experti: (2) iratus, priusquam resideret hic in utrisque animorum impetus, eo sibi integro adhuc utendum ad machinis ignem injiciendum, ad concionem cunctos vocat. (3) Ibi multis eos hortatus, prout res poscere videbatur; ingenti cupiditate pugnæ in omnium animis excitata, cum magnitudine eorum, quæ viritim cuique fortiter rem gesturo promittebantur, tum publicæ etiam liberalitatis ac munificentiæ a Rep. Carthaginiensium spe facta; (4) cunctis una voce assentientibus, ac clamore sublato educi poscentibus, tunc quidem illos laudatos quum gratam sibi hanc ipsorum alacritatem dixisset, dimittit, jubetque ut ad quietem mature se reciperent, ac de cetero ducibus obtemperarent. (5) Mox, ductoribus ordinum ad se vocatis, idonea ad faciendam impressionem loca cuique distribuit; dat tesseram; inchoandi tempus aperit; ductoribus imperat, ut cum omnibus suis circa matutinam vigiliam designatis locis se sistant. (6) Quibus jussa facientibus, eductis luce prima copiis pluribus simul locis machinas invadit. (7) Romani, qui præviderant, quod futurum erat, neque cessabant, neque erant imparati: sed promte, quo res cunque vocabat, laturi opem adcurrebant, hostibusque fortiter resistebant. (8) Nec longa mora est, cum totis utrimque viribus concurritur, fitque pugna atrox circa mœnia. Nam ex urbe ad viginti hominum millia exierant; quem numerum aliquando superabant, qui foris erant. (9) Quoniam autem non servatis ordinibus, sed promiscue pugnabatur ut quemque ferebat impetus; eo pugna erat acrior: utpote quum e tanta multitudine passim vir cum viro, ordo cum ordine, pari ardore dimicarent ac fieri in singulari certamine solet. (10) Verumtamen clamor ac pugnantium globus præcipuus circa machinas exstitit. (11) Nam qui utrimque e principio ad id ipsum constituti fuerant; hi, ut operum custodes

ἐπὶ τῶν ἔργων, οἱ δ' ἐπὶ τῷ μὴ προέσθαι ταῦτα, τηλικαύτην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν καὶ σπουδήν, οἱ μὲν ἐξῶσαι σπεύδοντες, οἱ δ' οὐδαμῶς εἶξαι τούτοις τολμῶντες διὰ τὴν προθυμίαν· τέλος ἐν αὐταῖς μένοντες ταῖς ἐξ ἀρχῆς χώραις, ἀπέθνησκον. (12) Οἵ γε μὴν ἅμα τούτοις ἀναμεμιγμένοι, δᾷδα καὶ στυππεῖον καὶ πῦρ ἔχοντες, οὕτω τολμηρῶς καὶ πανταχόθεν ἅμα προσπίπτοντες ἐνέβαλλον ταῖς μηχαναῖς, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν ἔσχατον παραγενέσθαι κίνδυνον, μὴ δυναμένους κατακρατῆσαι τῆς τῶν ἐναντίων ἐπιβολῆς. (13) Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, θεωρῶν ἐν μὲν τῷ κινδύνῳ πολλοὺς ἀποθνήσκοντας, οὗ δ' ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν, οὐ δυναμένους κρατῆσαι τῶν ἔργων, ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ παρήγγειλε τοῖς σαλπιγκταῖς. (14) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρ' οὐδὲν ἐλθόντες τοῦ πάσας ἀποβαλεῖν τὰς παρασκευὰς, τέλος ἐκράτησαν τῶν ἔργων, καὶ πάντα διετήρησαν ἀσφαλῶς.

XLVI. Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας μετὰ τὴν χρείαν ταύτην ἐξέπλευσε νύκτωρ ἔτι μετὰ τῶν νεῶν, λαθὼν τοὺς πολεμίους, εἰς τὰ Δρέπανα πρὸς Ἀτάρβαν τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγόν. (2) Διὰ γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, καὶ τὸ κάλλος τοῦ περὶ τὰ Δρέπανα λιμένος, ἀεὶ μεγάλην ἐποιοῦντο σπουδὴν οἱ Καρχηδόνιοι περὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ. (3) Συμβαίνει δὲ τοῦ Λιλυβαίου τοῦτον ἀπέχειν τὸν τόπον ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια. (4) Τοῖς δ' ἐν τῇ Καρχηδόνι βουλομένοις μὲν εἰδέναι τὰ περὶ τὸ Λιλύβαιον, οὐ δυναμένοις δὲ, διὰ τὸ τοὺς μὲν συγκεκλεῖσθαι, τοὺς δὲ παραφυλάττεσθαι φιλοτίμως, ἐπηγγείλατό τις ἀνὴρ τῶν ἐνδόξων, Ἀννίβας ἐπικαλούμενος Ῥόδιος, εἰσπλεύσας εἰς τὸ Λιλύβαιον, καὶ γενόμενος αὐτόπτης, ἅπαντα διασαφήσειν. (5) Οἱ δὲ τῆς ἐπαγγελίας μὲν ἀσμένως ἤκουσαν· οὐ μὴν ἐπίστευόν γε διὰ τὸ τῷ στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος ἐφορμεῖν. (6) Ὁ δὲ, καταρτίσας τὴν ἰδίαν ναῦν, ἀνήχθη· καὶ διάρας εἴς τινα τῶν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένων νήσων, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ λαβὼν εὐκαίρως ἄνεμον οὔριον, περὶ τετάρτην ὥραν, ἁπάντων τῶν πολεμίων ὁρώντων, καὶ καταπεπληγμένων τὴν τόλμαν, εἰσέπλευσε. (7) Καὶ τὴν κατόπιν εὐθέως ἐγένετο περὶ ἀναγωγήν. (8) Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, βουλόμενος ἐπιμελέστερον τὸν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπον τηρεῖν, ἐξηρτυκὼς ἐν τῇ νυκτὶ δέκα ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τοῦ λιμένος ἑστὼς, ἐθεώρει τὸ συμβαῖνον, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τὸ στρατόπεδον· (9) Αἱ δὲ νῆες τοῦ στόματος ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ἐφ' ὅσον ἦν δυνατὸν ἔγγιστα τοῖς τενάγεσι προσάγειν, ἐπεῖχον, ἐπτερωκυῖαι πρὸς τὴν ἐμβολὴν καὶ σύλληψιν τῆς ἐκπλεῖν μελλούσης νεώς. (10) Ὁ δὲ Ῥόδιος, ἐκ τοῦ προφανοῦς τὴν ἀναγωγὴν ποιησάμενος, οὕτω κατανέστη τῶν πολεμίων τῇ τε τόλμῃ, καὶ τῷ ταχυναυτεῖν, ὥστ' οὐ μόνον ἄτρωτον ἐξέπλευσε τὴν ναῦν ἔχων καὶ τοὺς ἄνδρας, οἷον ἑστῶτα παραδραμὼν τὰ σκάφη τῶν ὑπεναντίων· (11) ἀλλὰ καὶ βραχὺ προπλεύσας ἐπέστη πτερώσας τὴν

pellerent; illi, ne sinerent dam
tione gloriæ atque contentione
tentes, hi cedere nequaquam
studio tandem iisdem locis, in
immorerentur. (12) His autem
pas, atque ignem ferentes, tan
machinas invadebant, ut extrem
irent, hostilem impetum coercer
Pœnus, quum in pugna multos
men in potestatem opera redigi,
fuerat aggressus, tubicines recept
adeo Romani, qui omnes suos ap
rant, potiti tandem operum, tuto

XLVI. Post hanc operam præ
hostibus, noctu Drepana ad Adh
niensium est profectus. (2) Nam
tem, et portus Drepanitani præsta
studii adhibuere Pœni, ut id op
quod a Lilybæo abest ad millia p
Quum autem qui domi erant Carth
Lilybæi, scire cuperent, nec tamen
rentur inclusi, alii diligenter obser
honoratis, Hannibal, cognomine R
urbem ingressurum, et, quæ vidi
tiatorum. (5) Grata quidem hæc
fidem tamen homini non habebant,
ancoras staret in ostio qua aditur a
priam sibi navem instruit; deinde in
ex iis insulis transmittit, quæ ant
postridieque usus opportune vent
quartam, in oculis omnium hostiu
audaciæ defixi stabant, portum est i
tim die sequenti ad reditum se accin
quo diligentius aditum omni ex par
per noctem navibus decem quam ex
in littore cum omni exercitu, specta
tur : (9) naves vero, ab utraque
quantum fieri poterat accedentes,
cinctu erat, invadendæ comprehe
erat exitura. (10) At Rhodius, ora
stibus insultavit, audacia fretus et
non solum illæsus ipse, cum navi e
præteriret, quasi immobiles naves
(11) sed ut etiam, quum paulisper

ἐσται προκαλούμενος τοὺς πολεμίους. (12) Οὐδενὸς δὲ τολμῶντος ἐπ' αὐτὸν ἀνάγεσθαι διὰ τὸ τάχος τῆς εἰρεσίας, ἀπέπλευσε καταναστὰς μιᾷ νηῒ παντὸς τοῦ τῶν ἐναντίων στόλου. (13) Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη πλεονάκις ταὐτὸ τοῦτο, μεγάλην χρείαν παρείχετο, τοῖς μὲν Καρχηδονίοις ἀεὶ τὰ κατεπείγοντα διασαφῶν, τοὺς δὲ πολιορκουμένους εὐθαρσεῖς παρασκευάζων, τοὺς δὲ Ῥωμαίους καταπληττόμενος τῷ παραβόλῳ.

XLVII. Μέγιστα δὲ συνεβάλλετο πρὸς τὴν τόλμαν αὐτῷ τὸ τῶν βραχέων ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀκριβῶς τεθεᾶσθαι τὸν εἴσπλουν. (2) Ὑπεράρας γάρ, καὶ φανεὶς, ἔπειτα ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν μερῶν ἐλάμβανε τὸν ἐπὶ τῆς θαλάττης πύργον κατὰ πρῴραν οὕτως, ὥστε τοῖς πρὸς τὴν Λιβύην τετραμμένοις πύργοις τῆς πόλεως ἐπιπροσθεῖν ἅπασι· δι' οὗ τρόπου μόνως ἐστὶ δυνατὸν ἐξ οὐρίας πλέουσι τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν στόματος εὐστοχεῖν. (3) Τῇ δὲ τοῦ Ῥοδίου τόλμῃ πιστεύσαντες καὶ πλείους ἀπεθάῤῥησαν τῶν εἰδότας τοὺς τόπους τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. Ἐξ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι δυσχρηστούμενοι τῷ συμβαίνοντι, χωννύειν τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐπεχείρησαν. (4) Κατὰ μὲν οὖν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπιβολῆς, οὐδὲν ἤνυον, διὰ τὸ βάθος τῆς θαλάττης, καὶ διὰ τὸ μηδὲν δύνασθαι τῶν ἐμβαλλομένων στῆναι, μηδὲ συμμεῖναι τὸ παράπαν· ἀλλὰ ὑπό τε τοῦ κλύδωνος καὶ τῆς τοῦ ῥοῦ βίας τὸ ῥιπτούμενον εὐθέως ἐν τῇ καταφορᾷ παρωθεῖσθαι καὶ διασκορπίζεσθαι. (5) Κατὰ δέ τινα τόπον, ἔχοντα τενάγη, συνέστη χῶμα μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας· ἐφ' ᾧ τετρήρης ἐκτρέχουσα νυκτὸς ἐκάθισε, καὶ τοῖς πολεμίοις ὑποχείριος ἐγένετο, διαφέρουσα τῇ κατασκευῇ τῆς ναυπηγίας. (6) Ἧς οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες, καὶ πληρώσαντες καταρτίσαντες ἐπιλέκτῳ, πάντας τοὺς εἰσπλέοντας, μάλιστα δὲ τὸν Ῥόδιον, ἐπετήρουν. (7) Ὁ δὲ κατὰ τύχην, εἰσπλεύσας νυκτὸς, μετὰ ταῦτα ἀνήγετο φανερῶς. Θεωρῶν δ' ἐκ μεταβολῆς αὐτῷ τὴν τετρήρη συνεξορμήσασαν, γνοὺς τὴν ναῦν διετράπη. (8) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὥρμησεν, ὡς καταταχήσων· τῇ δὲ τοῦ εἰρέματος κατασκευῇ καταλαμβανόμενος, τέλος ἐπιστρέψας ἠναγκάσθη συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις. (9) Καταπονούμενος δὲ τοῖς ἐπιβατικοῖς, διά τε τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνδρῶν, ἐγένετο ὑποχείριος. (10) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κυριεύσαντες ταύτης τῆς νεὼς εὖ κατεσκευασμένης, καὶ καταρτίσαντες αὐτὴν τοῖς πρὸς τὴν χρείαν, οὕτως ἐκώλυσαν τοὺς κατατολμῶντας καὶ πλέοντας εἰς τὸ Λιλύβαιον.

sublatis cursum sisteret, velut ad pugnam hostem provocans. (12) Ubi nemo, propter remigii celeritatem, contra progredi audet; postquam nave unica classi universæ hostium insultasset, abit. (13) Ac deinceps quoque sæpius idem faciens, magno usui Carthaginiensibus fuit; cum subinde, quæ postulabat usus illis, nuntiaret; obsessis animos adderet; Romanos projecta hac audacia in stuporem daret.

XLVII. Plurimum vero, ut tantum facinus auderet, eo adjuvabatur, quod brevium illorum peritus semitam in iis, qua patet aditus, exacte notaverat. (2) Nam ubi pelagus medium emensus, in conspectu esse cœperat, quasi ex Italia veniret, sic navem dirigebat, ut, dum ad proram habebat turrim mari proximam, per hanc ipsam turrim conspectus omnium turrium, quæ Africam spectabant, tegeretur: qua sola ratione possunt, qui vento secundo feruntur, a faucibus in aditu non aberrare. (3) Audacia Rhodii pluribus locorum peritis fiduciam adjecit, ut idem atque ille auderent. Qua ex re quum magna Romani incommoda acciperent, fauces portus obstruere sunt aggressi. (4) In ceteris igitur partibus propter maris altitudinem, et quod nihil eorum quæ injiciebantur consistere aut omnino manere eodem loco poterat, sed semper, quidquid immitteretur, in ipso descensu a fluctibus et fluentium aquarum violentia protrudebatur atque in diversa raptabatur, non procedebat inceptum. (5) At uno loco, mari vadoso, labore improbo agger excitatus est: super quo sidens quadriremis, arte singulari fabrefacta, quæ noctu excurrerat, in hostium potestatem venit. (6) Hac capta, et selecto remigio militeque instructa; Romani omnes, qui inveherentur, maxime autem Rhodium illum, observabant. (7) Hic forte, noctis silentio ingressus, rediturus postea palam solvit: qui conspicatus quadriremem illam, quæ simul cum ipso rursus excurrerat, nave agnita, perturbatus est. (8) Primum igitur celeritate navigandi erumpere tentavit: sed cum propter præstantiam remigum jam esset comprehendendus, convertere tandem et certamen inire est coactus. (9) Verum qui a milite classiario facile vinceretur (nam et plures erant Romani et selecti), in hostium potestatem cadit. (10) Qui hac etiam affabre facta navi potiti, necessariis omnibus rebus illam instruunt, ac deinceps eorum audaciam, qui Lilybæum cursu petebant, coercent.

XLVIII. Τῶν δὲ πολιορκουμένων ταῖς μὲν ἀντοικοδομίαις ἐνεργῶς χρωμένων, τοῦ δὲ λυμαίνεσθαι καὶ διαφθείρειν τὰς τῶν ὑπεναντίων παρασκευὰς ἀπεγνωκότων, (2) γίγνεταί τις ἀνέμου στάσις ἔχουσα τηλικαύτην βίαν καὶ φορὰν εἰς αὐτὰς τὰς τῶν μηχανημάτων προσαγωγάς, ὥστε καὶ τὰς στοὰς διασαλεύειν, καὶ τοὺς προκειμένους τούτων πύργους τῇ βίᾳ βαστάζειν. (3) Ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσαντές τινες τῶν Ἑλληνικῶν

XLVIII. Dum verum obsessi instaurare quidem, quidque erat dejectum, strenue pergunt, sed de apparatibus hostium perdendis corrumpendisque desperant: (2) venti exoritur directio, ea violentia atque impetu in ipsa fulcra, quibus machinæ agebantur, flatus immittens, ut etiam porticus concuteret, structasque ante porticus turres vi abriperet. (3) Cum quidem e mercenariis Græcis nonnulli, animadver-

μισθοφόρων τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς περιστάσεως πρὸς τὴν τῶν ἔργων διαφθορὰν, προσφέρουσι τῷ στρατηγῷ τὴν ἐπίνοιαν. (4) Τοῦ δὲ δεξαμένου, καὶ ταχέως ἑτοιμάσαντος πᾶν τὸ πρὸς τὴν χρείαν ἁρμόζον· συστραφέντες οἱ νεανίσκοι κατὰ τριττοὺς τόπους ἐνέβαλον πῦρ τοῖς ἔργοις. (5) Ὡς δ' ἂν τῶν μὲν κατασκευασμάτων διὰ τὸν χρόνον εὖ παρεσκευασμένων πρὸς τὸ ῥαδίως ἐμπρησθῆναι, τῆς δὲ τοῦ πνεύματος βίας φυσώσης, καὶ αὐτῶν τῶν πύργων καὶ μηχανημάτων διασαλευούσης τὰς βάσεις, τὴν μὲν νομὴν τοῦ πυρὸς ἐνεργὸν συνέβαινε γίγνεσθαι καὶ πρακτικήν· τὴν δ' ἐπάρκειαν καὶ βοήθειαν τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τέλος ἄπρακτον καὶ δυσχερῆ. (6) Τοιαύτην γὰρ ἔκπληξιν παρίστα τὸ συμβαῖνον τοῖς βοηθοῦσιν, ὥστε μήτε συννοῆσαι μήτε συνιδεῖν δύνασθαι τὸ γιγνόμενον· ἀλλ' ἀποσκοτουμένους ὑπὸ τῆς εἰς αὐτοὺς φερομένης λιγνύος καὶ τῶν φεψαλύγων, ἔτι δὲ τῆς τοῦ καπνοῦ πολυπληθίας, οὐκ ὀλίγους ἀπόλλυσθαι καὶ πίπτειν, μὴ δυναμένους ἐγγίσαι πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ πυρὸς βοήθειαν. (7) Ὅσῳ δὲ μείζω συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν δυσχρηστίαν περὶ τοὺς ὑπεναντίους διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, τοσούτῳ πλείων εὐχρηστία περὶ τοὺς ἐνιέντας ἦν τὸ πῦρ. (8) Τὸ μὲν γὰρ προσκοτοῦν καὶ βλάπτειν δυνάμενον, πᾶν ἐξεφυσᾶτο καὶ προσωθεῖτο κατὰ τῶν ὑπεναντίων· τὸ δὲ βαλλόμενον ἢ ῥιπτούμενον ἐπί τε τοὺς βοηθοῦντας καὶ τὴν τῶν ἔργων διαφθορὰν, εὔστοχον μὲν ἐπεγίγνετο, διὰ τὸ συνορᾶν τοὺς ἀφιέντας τὸν πρὸ αὐτῶν τόπον, πρακτικὸν δὲ, διὰ τὸ γίγνεσθαι σφοδρὰν τὴν πληγὴν, συνεργούσης τοῖς βάλλουσι τῆς τοῦ πνεύματος βίας. (9) Τὸ δὲ πέρας, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν παντέλειαν τῆς καταφθορᾶς, ὥστε καὶ τὰς βάσεις τῶν πύργων, καὶ τὰ στύπη τῶν κριῶν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀχρειωθῆναι. (10) Τούτων δὲ συμβάντων, τὸ μὲν ἔτι διὰ τῶν ἔργων πολιορκεῖν ἀπέγνωσαν οἱ Ῥωμαῖοι· περιταφρεύσαντες δὲ καὶ χάρακι περιλαβόντες κύκλῳ τὴν πόλιν, ἔτι δὲ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τεῖχος προβαλλόμενοι, τῷ χρόνῳ παρέδοσαν τὴν πρᾶξιν. (11) Οἱ δ' ἐν τῷ Λιλυβαίῳ τὸ πεπτωκὸς ἐξοικοδομησάμενοι τεῖχος, εὐθαρσῶς ὑπέμενον ἤδη τὴν πολιορκίαν.

XLIX. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντων τούτων, καὶ μετὰ ταῦτα πλειόνων ἀναγγελλόντων, διότι συμβαίνει τῶν ἀπὸ τοῦ στόλου πληρωμάτων τὸ πλεῖστον μέρος ἔν τε τοῖς ἔργοις καὶ τῇ καθόλου πολιορκίᾳ διεφθάρθαι· (2) σπουδῇ κατέγραφον ναύτας, καὶ συναθροίσαντες εἰς μυρίους, ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν. (3) Ὧν διὰ τοῦ πορθμοῦ περαιωθέντων, καὶ πεζῇ παραγενομένων εἰς τὸ στρατόπεδον· συναγαγὼν τοὺς χιλιάρχους ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Πόπλιος Κλαύδιος, ἔφη, καιρὸν εἶναι πλεῖν ἐπὶ τὰ Δρέπανα παντὶ τῷ στόλῳ. (4) Τὸν γὰρ στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων Ἀτάρβαν, τὸν τεταγμένον ἐπ' αὐτῶν, ἀπαράσκευον εἶναι πρὸς τὸ μέλλον, ἀγνοοῦντα μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πληρωμάτων, πεπεισμένον δὲ μὴ δύνασθαι πλεῖν τὸν αὐτῶν στόλον, διὰ τὴν γεγενημένην ἐν τῇ πολιορκίᾳ

tentes, quantam hæc tempestas oppor hostium corrumpendi, consilium duc rem approbante, ac necessaria omnia venes isti, manu facta, tribus ex par injiciunt. (5) Erant illa ad facile conc primis apta, utpote multo ante constr torum flatus ita vehementer spirabat, u machinarum bases concuteret: eo fit, ignis magna vi atque efficacia grassare manis impediendi atque opis ferenda tiones essent difficiles et consilia irrit que ille casus pavoris afferebat opit intelligerent neque viderent quæ gere bris obtecti, cum in eos ferrentur fulig et densissimus fumus, peribant cadel quam ad ipsum defendendum ignei (7) Quo autem plura incommoda Ro perferebant; eo melius cum iis agebat bant. (8) Nam quidquid obtenebrare omne ventorum flatus in hostem impe mittebantur jaciebanturve in defenden tionem machinarum, ea et ad scopum probe utentibus qui mittebant; et effic ictus vehementiam, ipsa ventorum vi vante. (9) Tandem usque adeo sunt ut et bases turrium et arietum trabes ig (10) Propter hæc Romani de expugn hac spem omnem ponere: et quum f ab omni parte cinxissent castrisque dissent, tempori rem permittere. (instaurata muri parte quæ ciciderat tero magno animo tolerabant.

XLIX. Harum rerum fama Romam renuntiantibus multis, partem longe navalium classis Romanæ, qua in pr torum, qua in cetera obsidione, fuiss magno studio nautas conscribunt, et mille in Siciliam mittunt. (3) Qui, quum ad castra pedibus pervenissent, tribunis convocatis, opportunum esse n Drepana proficisci: (4) Adherbalem cem, loci illius præfectum, imparatum rum; utpote qui de supplemento, quo nihil dum rescivisset; et qui persuas post tantam cladem in obsidione contr

τὴν ἐπιφορὰν τῶν ἀνδρῶν. (5) Προχείρως δ' αὐτῶν συγκατατιθεμένων, εὐθέως ἐνεβίβαζε τά τε προϋπάρχοντα, καὶ τὰ προσφάτως παραγεγονότα πληρώματα, τούς τ' ἐπιβάτας ἐκ παντὸς ἐπέλεξε τοῦ στρατεύματος ἐθελοντὰς τοὺς ἀρίστους· ἅτε δὴ τοῦ μὲν πλοῦ σύνεγγυς ὄντος, τῆς δ' ὠφελείας ἑτοίμου προφαινομένης. (6) Ταῦτα δὲ παρασκευασάμενος, ἀνήχθη περὶ μέσας νύκτας, λαθὼν τοὺς πολεμίους. Καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς, ὑπὸ σιγὴν ἔπλει, δεξιὰν ἔχων τὴν γῆν. (7) Ἅμα δὲ τῷ φωτὶ, τῶν πρώτων ἐπὶ τὰ Δρέπανα νεῶν ἐπιφαινομένων, συνιδὼν Ἀτάρβας, τὸ μὲν πρῶτον ἐξενίσθη διὰ τὸ παράδοξον· (8) ταχὺ δ' ἐν αὐτῷ γενόμενος, καὶ συννοήσας τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἔκρινε παντὸς ἔργου πεῖραν λαμβάνειν, καὶ πᾶν ὑπομένειν, χάριν τοῦ μὴ περιιδεῖν σφᾶς εἰς πρόδηλον συγκλεισθέντας πολιορκίαν. (9) Διόπερ εὐθέως τὰ μὲν πληρώματα συνῆγε πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, τοὺς δ' ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους ἤθροιζε κατὰ κηρύγματος. (10) Τῶν δὲ συλλεχθέντων, ἐπεβάλετο διὰ βραχέων εἰς ἔννοιαν αὐτοὺς ἄγειν τῆς τε τοῦ νικᾶν ἐλπίδος, ἐὰν τολμήσωσι ναυμαχεῖν, καὶ τῆς ἐν τῇ πολιορκίᾳ δυσχρηστίας, ἐὰν καταμελλήσωσι προϊδόμενοι τὸν κίνδυνον. (11) Ἑτοίμως δ' αὐτῶν παρορμωμένων πρὸς τὴν ναυμαχίαν, καὶ βοώντων ἄγειν καὶ μὴ μέλλειν, ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος τὴν ὁρμὴν, παρήγγειλε κατὰ τάχος ἐμβαίνειν, καὶ βλέποντας πρὸς τὴν αὐτοῦ ναῦν ἕπεσθαι ταύτῃ κατὰ πρύμναν. (12) Διασαφήσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ σπουδὴν, πρῶτος ἐποιεῖτο τὸν ἀνάπλουν, ὑπ' αὐτὰς τὰς πέτρας ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ λιμένος ἐξάγων τοῦ τῶν πολεμίων εἴσπλου.

bere in mari non posse. (5) Cunctis ex facili assentientibus, veteres novosque remiges e vestigio navibus imponit, cum selectis militibus, qui ex universis legionibus ultro sese offerebant, quod nec longa navigatio esset conficienda, et paratæ prædæ spes ostenderetur. (6) His ita provisis, nemine hostium animadvertente, circa mediam noctem solvit classis. Quæ primum quidem silentio, ad dextram littus habens, navigabat. (7) Simul vero illuxit, primis navibus ad Drepana apparere incipientibus, iis conspectis stupere primo Adherbal ad inopinatæ rei spectaculum : (8) sed quum ad se illico rediisset, nec jam dubitaret hostem imminere, quidvis sibi statuit experiundum, quidvis tolerandum esse, prius quam obsidione, quæ manifesto pararetur, cingi se pateretur. (9) Igitur navalibus sociis propere in littus coactis, et mercenariis ex oppido per præconem convocatis, (10) ubi convenere omnes, brevi ad eos habita oratione, victoriæ spem, si prœlium navale non detrectarint, sin autem, ut periculo prævertant, cunctari velint, obsidionis mala ob oculos ponit. (11) Quum ad dimicandum paratos se ostenderent, et magno cum clamore dicerent, educeret statim, neque cunctaretur : laudare illos Adherbal, et alacritatem ipsorum sibi gratam esse dicere : tum, ut naves propere conscenderent, utque suam navem intuentes a puppi sequerentur, imperat. (12) Hisce raptim datis præceptis, primus evehi in altum, et sub ipsas rupes in contrariam portus partem copias educere illi, per quam hostis ingrediebatur.

L. Πόπλιος δ', ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, θεωρῶν τοὺς πολεμίους παρὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν οὐχ εἴκοντας, οὐδὲ καταπεπληγμένους τὸν ἐπίπλουν, ἀλλὰ πρὸς τῷ ναυμαχεῖν ὄντας· (2) τῶν δὲ σφετέρων νεῶν τὰς μὲν ἐντὸς ἤδη τοῦ λιμένος οὔσας, τὰς δὲ ἐν αὐτῷ τῷ στόματι, τὰς δὲ φερομένας ἐπὶ τὸν εἴσπλουν· πάσαις ἀναστρέφειν παρήγγειλε, καὶ ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ἔξω. (3) Ἔνθα δὴ τῶν μὲν ἐν τῷ λιμένι, τῶν δὲ κατὰ τὸν εἴσπλουν ἐκ τῆς μεταβολῆς συμπιπτουσῶν, οὐ μόνον θόρυβος ἦν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἄπλετος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ταρσοὺς ἔθραυον αἱ νῆες ἀλλήλαις συγκρούουσαι. (4) Ὅμως δ' οὖν ἀεὶ τοὺς ἀνατρέχοντας ἐκτάττοντες οἱ τριήραρχοι παρ' αὐτὴν τὴν γῆν, ταχέως ἐποίουν ἀντιπρώρους τοῖς πολεμίοις. (5) Ὁ δὲ Πόπλιος αὐτὸς μὲν ἀρχῆθεν κατόπιν ἐπὶ παντὶ τῷ στόλῳ, τότε δ' ἐπιστρέψας κατ' αὐτὸν τὸν πλοῦν πρὸς τὸ πέλαγος, εἶχε τὴν εὐώνυμον τῆς ὅλης δυνάμεως τάξιν. (6) Ἀτάρβας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὑπεράρας τὸ λαιὸν κέρας τῶν πολεμίων [νεῶν], ἔχων πέντε ναῦς ἐπίπλους, ἔστησε τὴν ἑαυτοῦ ναῦν ἀντίπρωρον τοῖς πολεμίοις, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ πέλαγος μέρους. (7) Ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐπιπλεόντων ἀεὶ τοῖς συνάπτουσι, προσεπιταττομένοις ταὐτὸ ποιεῖν παρήγγειλε διὰ τῶν ὑπηρετῶν. (8) Καταστάντων δὲ πάντων εἰς μέτωπον, σημήνας διὰ τῶν

L. Consul Publius, qui cerneret, hinc nequaquam cedentem hostem, quod ipse existimaverat, neque adventu suo territum, sed ad prælium se parantem; (2) illinc naves suas partim intra portum receptas, partim in ipso adhuc ostio versantes, alias portus aditum subeuntes; facta conversione, retro foras navigare omnes jubet. (3) Ibi quum aliæ in portu, aliæ in ejus faucibus, dum convertuntur, invicem implicarentur naves; non hominum dumtaxat ingens concitatus est tumultus, sed ipsa quoque navigia, ex mutua collisione, remorum ordines invicem sibi deterserunt. (4) Attamen triremium præfecti, ut quæque navis ex angustiis emerserat, in aciem statim juxta littus eam dirigebant; et brevi omnium proræ in hostem sunt obversæ. (5) Publius principio quidem in extremo agmine universam classem secutus erat; tum vero in ipso cursu navi versus altum conversa, lævam classis partem tenebat. (6) Inter hæc Adherbal, Romanorum cornu sinistrum navibus quinque rostratis prætervectus, ab ea parte quæ altum spectabat constitit, prora navis suæ in hostes directa : (7) simul, ut quæque insequebatur navis, ita imperavit per ministros, ut quæque sibi se ordine adjungeret idemque faceret. (8) Postquam erant omnes in frontem instructæ, primum

συνθημάτων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐν τάξει, μενόντων πρὸς τῇ γῇ τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὸ προσδέχεσθαι τὰς ἐκ τοῦ λιμένος ἀνατρεχούσας ναῦς. (9) Ἐξ οὗ συνέβαινε μεγάλα τοὺς Ῥωμαίους ἐλαττωθῆναι, πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ ποιησαμένους τὴν συμπλοκήν.

LI. Ἐπειδὴ δὲ σύνεγγυς αὐτῶν ἦσαν, ἀρθέντων τῶν συνθημάτων ἐφ' ἑκατέρας τῆς ναυαρχίδος, συνέβαλλον ἀλλήλαις. (2) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἰσόῤῥοπος ἦν ὁ κίνδυνος, ὡς ἂν ἀμφοτέροιν τοῖς ἀρίστοις ἐκ τῆς πεζικῆς δυνάμεως ἐπιβάταις χρωμένων. (3) Ἀεὶ δὲ μᾶλλον ὑπερεῖχον οἱ Καρχηδόνιοι, διὰ τὸ πολλὰ προτερήματα παρ' ὅλον ἔχειν τὸν ἀγῶνα. (4) Τῷ τε γὰρ ταχυναυτεῖν πολὺ περιῆσαν, διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ναυπηγίας, καὶ τὴν τῶν πληρωμάτων ἕξιν· ἥ τε χώρα μεγάλα συνεβάλετο αὐτοῖς, ἅτε πεποιημένων τὴν ἔκταξιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ πέλαγος τόπων. (5) Εἴ τε γὰρ πιέζοιντό τινες ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατόπιν ἀνεχώρουν ἀσφαλῶς διὰ τὸ ταχυναυτεῖν εἰς τὸν ἀναπεπταμένον τόπον. (6) Κἄπειτ' ἐκ μεταβολῆς τοῖς προπίπτουσι τῶν διωκόντων, τοτὲ μὲν περιπλέοντες, τοτὲ δὲ πλάγιοι προσπίπτοντες στρεφομένοις καὶ δυσχρηστοῦσι διὰ τὸ βάρος τῶν πλοίων καὶ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πληρωμάτων, ἐμβολάς τε συνεχεῖς ἐδίδοσαν, καὶ πολλὰ τῶν σκαφῶν ἐβάπτιζον. (7) Εἴ τε κινδυνεύοι τις τῶν συμμάχων, ἑτοίμως παρεβοήθουν ἔξω τοῦ δεινοῦ καὶ μετ' ἀσφαλείας, παρὰ τὰς πρύμνας καὶ τὸ πέλαγος ποιούμενοι τὸν πλοῦν. (8) Τοῖς γε μὴν Ῥωμαίοις τἀναντία τούτων συνέβαινε. Τοῖς τε γὰρ πιεζομένοις οὐχ ἦν εἰς τοὔπισθεν δυνατὸν ἀποχωρεῖν, πρὸς τῇ γῇ ποιουμένοις τὸν κίνδυνον· ἀεὶ δὲ τὸ θλιβόμενον ὑπὸ τῶν κατὰ πρόσωπον σκάφος, ἢ τοῖς βραχέσι περιπῖπτον ἐκάθιζε κατὰ πρύμναν, ἢ πρὸς τὴν γῆν φερόμενον ἐπώκελλε. (9) Διεκπλεῖν μὲν οὖν διὰ τῶν πολεμίων νεῶν, καὶ κατόπιν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς ἤδη πρὸς ἑτέρους διαμαχομένοις, ὅπερ ἐν τῷ ναυμαχεῖν ἐστι πρακτικώτατον, ἀδυνάτως εἶχον, διά τε τὴν βαρύτητα τῶν πλοίων, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἀπειρίαν τῶν πληρωμάτων. (10) Οὐδὲ μὴν ἐπιβοηθεῖν τοῖς δεομένοις κατὰ πρύμναν ἐδύναντο, διὰ τὸ συγκεκλεῖσθαι πρὸς τῇ γῇ, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀπολείπεσθαι τόπον τοῖς βουλομένοις ἐπαρκεῖν τῷ δεομένῳ. (11) Τοιαύτης δὲ δυσχρηστίας ὑπαρχούσης περὶ τὸν ὅλον ἀγῶνα· καὶ τῶν μὲν καθιζόντων ἐν τοῖς βραχέσι, τῶν δ' ἐκπιπτόντων σκαφῶν· κατιδὼν ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων τὸ συμβαῖνον, ὥρμησε πρὸς φυγήν, ἀπὸ τῶν εὐωνύμων παρὰ τὴν γῆν ἐξελίξας, καὶ σὺν αὐτῷ περὶ τριάκοντα νῆας, αἵπερ ἔτυχον ἐγγὺς οὖσαι. (12) Τῶν δὲ λοιπῶν σκαφῶν, ὄντων ἐνενήκοντα καὶ τριῶν, ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ τῶν πληρωμάτων, ὅσοι μὴ τῶν ἀνδρῶν τὰς ναῦς εἰς τὴν γῆν ἐκβαλόντες ἀπεχώρησαν.

LII. Γενομένης δὲ τῆς ναυμαχίας τοιαύτης, Ἀτάρβας μὲν εὐδοκίμει παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις, ὡς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἰδίαν πρόνοιαν καὶ τόλμαν κατωρθωκώς. (2) Πόπλιος δὲ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἠδόξει καὶ διεβέ-

servato ordine prout signo dato jusserat im
ire pergunt : Romanis interim ad ter
quod prodeuntes paullatim naves e p
(9) Ex quo factum, ut magno suo inc
ad ipsum littus decertarent.

LI. Ubi ventum est cominus, sublato a
citus prætoria navi signo, initur certame
pio quidem paribus utrimque momentis p
niam ab utraque parte flos pedestrium co
(3) Paullatim tamen magis magisque supe
esse cœpit; quandoquidem toto illo certa
eorum conditio fuit, quam Romanorum.
citate navigandi longe vincebant, cum fal
tum usu ac peritia remigum; et ipse locu
eos adjuvabat, quod ab ea parte, quæ p
aciem suam explicassent. (5) Sive enim
hementius, retrorsum se nullo pericul
apertum; quod præ agilitate navium facil
tum autem, si quis hostium inter persequ
sent provecti, conversa navi modo circum
dum ægre illi cum ob gravitatem tum ob
tiam circumagunt navem, in latus incur
impetus dabant, multasque naves deme
aliquis partium suarum periclitaretur, pro
fraude ac secure ferre opem, nave pos
perque altum circumducta. (8) Romani
his omnia experiebantur. Qui si prem
recipere, quum prope terram pugnarent,
ties autem aliqua navis a pugnantibus ex
infestius, aut a puppe sidebat, in brevia
terram compulsa, solo illidebatur. (9)
prælio navali plurimum ad victoriam so
medias adversariorum naves suam transm
illos invadere qui jam in pugna cum alii
hoc vero quominus a Romanis fieret, navi
et remigum imperitia prohibebat. (10) P
tias quidem laborantibus ire, a tergo navi
qui ad terram essent conclusi, et ne mini
tii vacuum haberent, ad succurrendum,
(11) Quibus tantis incommodis suos confl
Consul, quum aliæ naves inter brevia sid
allidarentur; a læva fugam capessit, ac
evolvit, triginta navibus, quas habebat
tatus. (12) Ceteras, ad tres et nonaginta,
intus erant, ceperunt Pœni; paucis viroru
navibus suis, quas ad littus impegerant, a

LII. Ex hoc prælio magnam apud suos
tus est Adherbal : ut qui solus, providen
singulari usus, auctor victoriæ exstitisse
contra lacerare maledictis Romani, vehe

ἀναχθεὶς μεγάλως, ὡς εἰκῇ καὶ ἀλογίστως τοῖς πράγμασι κεχρημένος, καὶ τὸ καθ' αὑτὸν οὐ μικροῖς ἐλαττώμασι περιβεβληκὼς τὴν Ῥώμην. (3) Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα μεγάλαις ζημίαις καὶ κινδύνοις κριθεὶς περιέπεσεν. (4) Οὐ μὴν οἵ γε Ῥωμαῖοι, καί περ τοιούτων συμβεβηκότων, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων φιλοτιμίαν, οὐδὲν ἀπέλειπον τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλ' εἴχοντο τῶν ἑξῆς πραγμάτων. (5) Διὸ καὶ συνάψαντος τοῦ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας χρόνου, στρατηγοὺς ὑπάτους καταστήσαντες, παραυτίκα τὸν ἕτερον αὐτῶν ἐξέπεμπον Λεύκιον Ἰούνιον, τάς τε σιταρχίας παρακομίζοντα τοῖς τὸ Λιλύβαιον πολιορκοῦσι, καὶ τὰς ἄλλας ἀγορὰς καὶ χορηγίας τῷ στρατοπέδῳ· πρὸς δὲ, καὶ παραπομποὺς τούτοις ἐπλήρωσαν ἑξήκοντα ναῦς. (6) Ὁ δὲ Ἰούνιος ἀφικόμενος εἰς τὴν Μεσσήνην, καὶ προσλαβὼν τὰ συνηντηκότα τῶν πλοίων ἀπό τε τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς ἄλλης Σικελίας, παρεκομίσθη κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Συρακούσας, ἔχων ἑκατὸν εἴκοσι σκάφη, καὶ τὴν ἀγορὰν σχεδὸν ἐν ὀκτακοσίαις ναυσὶ φορτηγοῖς. (7) Ἐντεῦθεν δὲ παραδοὺς τοῖς ταμίαις τὰς ἡμισείας φορτηγούς, καί τινα τῶν μακρῶν πλοίων, ἐξαπέστειλε, διακομισθῆναι σπεύδων τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν χρείαν. (8) Αὐτὸς δ' ἐν ταῖς Συρακούσαις ὑπέμενε, τούς τε κατὰ πλοῦν ἀφυστεροῦντας ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναδεχόμενος, καὶ παρὰ τῶν ἐκ τῆς μεσογαίου συμμάχων σῖτον προσαναλαμβάνων.

LIII. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀτάρβας μὲν τούς τε ἄνδρας τοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ληφθέντας, καὶ τὰς αἰχμαλώτους νῆας, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Καρχηδόνα. (2) Καρθάλωνα δὲ τὸν συνάρχοντα, δοὺς τριάκοντα ναῦς ἐξέπεμψε, πρὸς αἷς ἔχων αὐτὸς ἑβδομήκοντα κατέπλευσε· (3) προστάξας ἄφνω προσπεσόντα ταῖς ὁρμούσαις πρὸς τὸ Λιλύβαιον τῶν πολεμίων ναυσὶν, ὧν μὲν ἂν δυνηθῇ κυριεῦσαι, ταῖς δὲ λοιπαῖς πῦρ ἐμβαλεῖν. (4) Πεισθέντος δὲ τοῦ Καρθάλωνος, καὶ ποιησαμένου τὸν ἐπίπλουν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν, καὶ τὰ μὲν ἐμπιπρῶντος, τὰ δ' ἀποσπῶντος τῶν πλοίων, μεγάλην συνέπεσε γενέσθαι ταραχὴν περὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον. (5) Προσβοηθούντων γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ γινομένης κραυγῆς, συννοήσας Ἰμίλκων ὁ τὸ Λιλύβαιον τηρῶν, καὶ θεωρῶν ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης τὸ γινόμενον, ἐπαποστέλλει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως μισθοφόρους. (6) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τοῦ δεινοῦ πανταχόθεν αὐτοὺς περιστάντος, οὐκ εἰς μικρὰν, οὐδ' εἰς τὴν τυχοῦσαν ἦλθον διατροπήν. (7) Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος ὀλίγα τῶν σκαφῶν, τὰ μὲν ἀποσπάσας, τὰ δὲ συντρίψας, μετὰ ταῦτα μικρὸν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου ποιησάμενος τὸν πλοῦν ὡς ἐφ' Ἡρακλείας, ἐτήρει, βουλόμενος διακωλύειν τοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πλέοντας. (8) Προσαγγειλάντων δὲ τῶν σκοπῶν, πλῆθος ἱκανὸν πλοίων προσφέρεσθαι παντοδαπῶν καὶ συνεγγίζειν, ἀναχθεὶς ἔπλει, συμμῖξαι σπεύδων διὰ τὸ καταφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ προγεγενημένου προτερήματος. (9) Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν Συρακουσῶν προαπεσταλ-

sare, quod temeritate sua atque imprudentia male rem gessisset, et, quantum in ipso fuerat, maximis rempublicam detrimentis affecisset. (3) Unde et postea, habito de eo judicio, graviter multatus est, ac pericula magna adiit. (4) Nihil tamen Romani hac tanta clade sunt deterriti, quo minus omnia pro viribus experirentur, ac rerum deliinc agendarum curam sedulo capesserent : tanto ardebant summæ rei obtinendæ studio. (5) Igitur appetente consularium comitiorum tempore, e creatis Coss. alterum, L. Junium, mittunt, qui obsidentibus Lilybæum annonam deferret, ac necessaria alia exercitui, omnisque generis commeatus : præterea naves LX, his commeatibus præsidio futuras, armant. (6) Junius, assumtis Messanæ navibus, quæ ipsi e castris et e reliqua Sicilia erant obviam missæ, Syracusas cum longis navibus CXX, onerariis vero annona ceterisque rebus onustis, prope IↃↃↃↃ contendit. (7) Inde Quæstores, cum dimidia parte onerariarum et longis nonnullis navibus, dimittit, ut necessaria legionibus quantocius perferrent. (8) Ipse Syracusis substitit, eos, qui Messana venientem assequi non potuerant, exspectans; simul, ut frumentum mediterraneæ regioni imperatum susciperet.

LIII. Eodem tempore Adherbal, quos ceperat viros in prælio navali, quasque habuit naves captivas, misit Carthaginem. (2) Idemque Carthalonem, collegam suum, traditis navibus triginta, præter alias LXX quibuscum ipse advenerat, dimittit; (3) jubetque, ut naves hostium, quæ Lilybæi in ancoris stabant, repente adortus, quas possit, capiat, ceteris ignem injiciat. (4) Præcepta exsequente Carthalone, quum fecisset in hostes impetum, jamque aliæ naves conflagrarent, aliæ per vim abstraherentur, magna in Romanis castris fuit trepidatio. (5) Adcurrentibus namque his, ut auxilio essent navibus, Himilco, Lilybæi præfectus, ex clamore primum re cognita, deinde, ubi subluxit, omnia quæ agebantur cernens, mercenarios ex urbe in eosdem immisit. (6) Quare Romani, undique malis circumventi, non mediocriter utique sunt animis consternati. (7) Post hæc Punicæ classis præfectus, aliis avulsis navibus, aliis confractis, Lilybæo parumper Heracleam versus provectus, ibi in statione mansit, prohibiturus eos qui ad exercitum navigarent. (8) Itaque certior factus a speculatoribus, non pœnitendum numerum navium omnis generis adventare, jamque in propinquo esse; pugnæ avidus, ut qui Romanos ex superiore victoria contemneret, obviam proficiscitur. (9) Romanis quoque Quæstoribus, qui Syracusis fuerant præmissi, lembi

μένοις ταμίαις ἀνήγγειλαν οἱ προπλεῖν εἰθισμένοι λέμβοι τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. (10) Οἱ δὲ νομίσαντες οὐκ ἀξιόχρεως σφᾶς αὐτοὺς εἶναι πρὸς ναυμαχίαν, καθώρμισαν πρός τι πολισμάτιον τῶν ὑπ' αὐτοὺς ταττομένων, ἀλίμενον μὲν, σάλους δὲ ἔχον καὶ προβολὰς περικλειούσας ἐκ τῆς γῆς εὐφυεῖς. (11) Οὗ ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ τούς τε καταπέλτας καὶ τοὺς πετροβόλους τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐπιστήσαντες, προσεδόκων τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων. (12) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι συνεγγίσαντες, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τούτους, ὑπολαβόντες τοὺς μὲν ἄνδρας καταπλαγέντας εἰς τὸ πολισμάτιον ἀποχωρήσειν, τῶν δὲ πλοίων ἀσφαλῶς κυριεύσειν. (13) Οὐ προχωρούσης δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀμυνομένων γενναίως, καὶ τοῦ τόπου πολλὰς ἔχοντος καὶ παντοδαπὰς δυσχρηστίας, ὀλίγα τῶν τὰς ἀγορὰς ἐχόντων πλοίων ἀποσπάσαντες, ἀπέπλευσαν πρός τινα ποταμὸν, ἐν ᾧ καθορμισθέντες, ἐπετήρουν τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν.

LIV. Ὁ δ' ἐν ταῖς Συρακούσαις ὑπολειφθεὶς στρατηγὸς, ἐπεὶ τὰ κατὰ τὴν πρόθεσιν ἐπετέλεσε, κάμψας τὸν Πάχυνον, ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ τὸ Λιλύβαιον, οὐδὲν εἰδὼς τῶν περὶ τοὺς προπλέοντας συμβεβηκότων. (2) Ὁ δὲ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, σημηνάντων τῶν σκοπῶν αὐτῷ πάλιν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑπεναντίων, ἀναχθεὶς ἔπλει μετὰ σπουδῆς· βουλόμενος αὐτοῖς ὡς πλεῖστον ἀπέχουσι τῶν οἰκείων νεῶν συμβαλεῖν. (3) Ὁ δ' Ἰούνιος, κατιδὼν ἐκ πολλοῦ τὸν στόλον τὸν τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν σκαφῶν, οὔτε συμβαλεῖν τολμῶν, οὔτ' ἐκφυγεῖν ἔτι δυνατὸς ὢν, διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τοὺς πολεμίους, ἐγκλίνας εἰς τόπους τραχεῖς, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐπισφαλεῖς, καθωρμίσθη· (4) κρίνων αἱρετώτερον ὑπάρχειν, ὅ τι δέοι παθεῖν μᾶλλον, ἢ τοῖς πολεμίοις αὔτανδρον τὸ σφέτερον στρατόπεδον ὑποχείριον ποιῆσαι. (5) Συνιδὼν δὲ καὶ τὸ περὶ τούτου γεγονὸς ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος, τὸ μὲν παραβάλλεσθαι καὶ προσάγειν τοιούτοις τόποις, ἀπεδοκίμασε· λαβὼν δὲ ἄκραν τινὰ, καὶ προσορμισθεὶς ταύτῃ, μεταξὺ τῶν στόλων ἐτήρει, καὶ προσεῖχε τὸν νοῦν ἀμφοτέροις. (6) Ἐπιγενομένου δὲ χειμῶνος, καὶ περιστάσεως προφαινομένης ἐκ τοῦ πελάγους ὁλοσχερεστέρας· οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων κυβερνῆται, διά τε τὴν τῶν τόπων καὶ τὴν τοῦ πράγματος ἐμπειρίαν, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ προλέγοντες τὸ συμβησόμενον, ἔπεισαν τὸν Καρθάλωνα φυγεῖν τὸν χειμῶνα, καὶ κάμψαι τὴν ἄκραν τοῦ Παχύνου. (7) Πεισθέντος δὲ νουνεχῶς, οὗτοι μὲν, πολλὰ μοχθήσαντες, καὶ μόλις ὑπεράραντες τὴν ἄκραν, ἐν ἀσφαλεῖ καθωρμίσθησαν. (8) Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στόλοι, τοῦ χειμῶνος ἐπιγενομένου, καὶ τῶν τόπων εἰς τέλος ὑπαρχόντων ἀλιμένων οὕτω διεφθάρησαν, ὥστε μηδὲ τῶν ναυαγίων μηδὲν γενέσθαι χρήσιμον, ἀλλ' ἀμφοτέρους αὐτοῖς ἄρδην καὶ παραλόγως ἀχρειωθῆναι.

LV. Τούτου δὲ συμβάντος, τὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων αὖθις ἀνέκυψε, καὶ πάλιν ἐπιῤῥεπεστέρας εἶχε

classem præire soliti, imminere hostem, illi, impares se solos ad certamen navale Romanæ ditionis oppidulum appellunt; u nullus erat, sed stationes dumtaxat, et pr loca, quæ medium spatium opportune Ibi escensione facta, et catapultis balisti pido sunt inventæ, dispositis, hostium spectabant. (12) Carthaginienses initio c eos obsidendi: quod putarent, milites me lum recessuros, naves autem sine peric (13) Ea spe exitum non habente, sed con ter sese defendentibus; quum magnis in omnifariam conflictarentur Pœni, conte commeatibus onustas abduxisse, ad pro recipiunt; ibique applicatis navibus, di observant.

LIV. Consul, post res confectas, qu cusis substiterat, Pachyno superato, na Lilybæum instituit; omnium quæ iis accic cedere jusserat, ignarus. (2) Præfectus sis, factus iterum certior a speculatoribus magna celeritate in eos provehitur; id age suis navibus absunt quam longissime, c (3) Junius, qui e longo spatio classem Pu ingentem navium numerum; quum nequ neret, neque evadere jam, adeo propinq ad loca aspera et prorsus importuosa de ejicit. (4) Satius enim judicabat, quem potius, quam ut integrum exercitum su hostium traderet. (5) Quo cognito, Pœ decertare, et ad loca tam periculosa acce promontorio quodam occupato, classem i que, medius inter utramque Rom. classe vat, pariter in utramque intentus. (6) T coorta, quum manifesto appareret fund mare: Punici quidem gubernatores, quæ ritia et locorum et rei, procellam imminer ac suis prædicentes, Carthaloni auctores fu promontorium flecteret, ac tempestati se Id consilium prudenter amplectente Ca magno quidem cum labore, ægre tandem perato, naves in tuto collocarunt. (8) At R utraque, a sæviente tempestate in locis pe deprehensa, ita misere confracta est, ut r ullius usus e naufragio superaret, sed pen minum fidem utraque corrumperetur.

LV. His rebus effectum est, ut caput ru Pœnorum, et spes eorum lætiores esse

τὰς ἐλπίδας. (2) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, πρότερον μὲν ἐπὶ ποσὸν ηὐτυχηκότες, τότε δ' ὁλοσχερῶς, ἐκ μὲν τῆς θαλάττης ἐξέβησαν, τῶν δ' ὑπαίθρων ἐπεκράτουν· Καρχηδόνιοι δὲ τῆς μὲν θαλάττης ἐκυρίευον, τῆς δὲ γῆς οὐχ ὅλως ἀπήλπιζον. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα πάντες ἐπὶ μὲν τοῖς ὅλοις ἐσχετλίαζον, οἵ τε ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τὰ περὶ τὸ Λιλύβαιον στρατόπεδα διὰ τὰ προειρημένα συμπτώματα· (4) τῆς γε μὴν προθέσεως οὐκ ἀφίσταντο τῆς κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐχορήγουν κατὰ γῆν ἀπροφασίστως, οἱ δὲ προσεκαρτέρουν τῇ πολιορκίᾳ κατὰ τὸ δυνατόν. (5) Ὁ δὲ Ἰούνιος, ἀνακομισθεὶς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς ναυαγίας, καὶ περιαλγὴς ὤν, ἐγένετο πρὸς τὸ καινοτομῆσαί τι καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων, σπουδάζων ἀναμαχέσασθαι τὴν γεγενημένην περιπέτειαν. (6) Διὸ καὶ βραχείας αὐτῷ παραπεσούσης ἀφορμῆς, καταλαμβάνει πραξικοπήσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίγνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. (7) Ὁ δὲ Ἔρυξ, ἔστι μὲν ὄρος παρὰ θάλατταν τῆς Σικελίας ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἰταλίαν κειμένῃ πλευρᾷ, μεταξὺ Δρεπάνων καὶ Πανόρμου, μᾶλλον δ' ὅμορον καὶ συνάπτον πρὸς τὰ Δρέπανα. μεγέθει δὲ παρὰ πολὺ διαφέρον τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν, πλὴν τῆς Αἴτνης. (8) Τούτου δ' ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς κορυφῆς, οὔσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἱερόν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἱερῶν. (9) Ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέτακται, πάνυ μακρὰν ἔχουσα προσάντη πάντοθεν καὶ ἀνάβασιν. (10) Ἐπί τε δὴ τὴν κορυφὴν ἐπιστήσας φυλακήν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Δρεπάνων πρόσβασιν, ἐτήρει φιλοτίμως ἀμφοτέρους τοὺς τόπους, καὶ μᾶλλον ἔτι τὸν τῆς ἀναβολῆς [ἐτρέπετο αὐτόν]· πεπεισμένος οὕτω καὶ τὴν πόλιν ἀσφαλῶς καὶ τὸ σύμπαν ὄρος ὑφ' αὑτὸν ἕξειν.

LVI. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστήσαντες αὑτῶν Ἀμίλκαν, τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, τούτῳ τὰ κατὰ τὸν στόλον ἐνεχείρισαν. (2) Ὃς παραλαβὼν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, ὥρμησε πορθήσων τὴν Ἰταλίαν. Ἔτος δ' ἦν ὀκτωκαιδέκατον τῷ πολέμῳ. (3) Κατασύρας δὲ τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βρεττιανὴν χώραν, ἀποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε παντὶ τῷ στόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβάνει τὸν ἐπὶ τῆς Εἱρκτῆς λεγόμενον τόπον· ὃς κεῖται μὲν Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ, πολὺ δέ τι τῶν ἄλλων δοκεῖ διαφέρειν τόπων πρὸς ἀσφάλειαν στρατοπέδων, καὶ χρονισμόν. (4) Ἔστι γὰρ ὄρος περίτομον, ἐξανεστηκὸς ἐκ τῆς περικειμένης χώρας εἰς ὕψος ἱκανόν. Τούτου δ' ἡ περίμετρος τῆς ἄνω στεφάνης οὐ λείπει τῶν ἑκατὸν σταδίων· ὑφ' ἧς ὁ περιεχόμενος τόπος εὔβατος ὑπάρχει καὶ γεωργήσιμος, πρὸς μὲν τὰς πελαγίους πνοιὰς εὐφυῶς κείμενος, θανασίμων δὲ θηρίων εἰς τέλος ἄμοιρος. (5) Περιέχεται δὲ κρημνοῖς ἀπροσίτοις ἔκ τε τοῦ κατὰ θάλατταν μέρους, καὶ τοῦ παρὰ τὴν μεσόγαιαν

(2) At Romani, quorum vires priora quidem mala aliquantum imminuerant, hæc vero novissima clades prorsus infregerat, mari tunc excedebant, at continentem tamen et omnia in aperto posita firmiter adhunc obtinebant; Pœnis interim mari dominantibus, neque de terra spei omni renuntiantibus. (3) Post prædictas autem calamitates, tam in urbe Romani, quam legiones ad Lilybæum hærentes, lamentabantur quidem omnes miserum reipubl. statum: (4) neque tamen eo secius a consilio susceptæ obsidionis non recedebant; sed sumtus et necessaria omnia illi absque causatione per terram suppeditabant; hi totis viribus obsidioni incumbere pergebant. (5) Junius vero ad legiones post naufragium profectus, dolens casum suum, in eam curam totus incubuit, ut novo aliquo et memorabili facinore edito acceptum detrimentum sarciret. (6) Itaque, levi quadam occasione se offerente, Erycem proditione occupat, et tam Veneris ædem, quam urbem ipsam in potestatem redigit. (7) Eryx mons est ad mare, in eo Siciliæ latere quod Italiam spectat, inter Drepana et Panormum, Drepanis tamen propior et fere contiguus; magnitudine omnes Siciliæ montes, præter Ætnam, longe superans. (8) Habet hic in ipso vertice planitiem, cui immolita est Veneris Erycinæ ædes, omnium templorum sine controversia, quæ tota hac insula spectantur, et divitiis et reliquo cultu longe clarissimum. (9) Urbs sub ipsum verticem posita est, adscenditurque ad illam longa admodum et difficili via. (10) Junius igitur, cum in cacumine montis præsidio imposito, tum qua est aditus a Drepanis, locum utrumque impenso studio custodiebat, sed præcipue ei parti, qua a Drepanis adscensus patet, erat intentus: ratus, se hac ratione et urbem et montem totum in potestate sua tuto retenturum.

LVI. Post ista, Carthaginienses ducem constituunt Amilcarem cognomento Barcam, et classis imperium illi tradunt. (2) Qua mox assumta, ad devastandam Italiam proficiscitur: erat autem is annus belli hujus XVIII. (3) Barca, Locrorum et Brutiorum agros populatus, inde mox in fines Panormitanorum cum universa classe appulit: ibique locum occupavit ad mare situm, inter Erycem ac Panormum, qui dicitur Ercte (vel Epiercte, *quasi Supra carcerem;*) videturque omnium locorum, cum ad securitatem castrorum, tum ad fovendum quamvis diu exercitum, esse appositissimus. (4) Mons quippe est præruptus omni ex parte, e circumjecta planitie in altum admodum se attollens. Est autem ejus ambitus in summo fastigio, non minor quam M. P. XII et quingentorum. Eo circuitu comprehensum spatium omne pervium est, et frugibus serendis aptum; tum marinis auris egregie expositum; pestiferarum bestiarum in totum immune. (5) Utrimque autem, et a mari, et ab ea parte qua cohæret mediterraneis, ita circum-

παρήκοντος· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων ἐστὶν ὀλίγης καὶ βραχείας δεόμενα κατασκευῆς. (6) Ἔχει δ' ἐν αὐτῷ καὶ μαστὸν, ὃς ἅμα μὲν ἀκροπόλεως, ἅμα δὲ σκοπῆς εὐφυοῦς λαμβάνει τάξιν κατὰ τῆς ὑποκειμένης χώρας. (7) Κρατεῖ δὲ καὶ λιμένος εὐκαίρου πρὸς τὸν ἀπὸ Δρεπάνων καὶ Λιλυβαίου δρόμον ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾧ πλῆθος ὕδατος ἄφθονον ὑπάρχει. (8) Προσόδους δὲ τρεῖς τὰς πάσας ἔχει δυσχερεῖς· δύο μὲν ἀπὸ τῆς χώρας, μίαν δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης. (9) Ἐν ᾧ καταστρατοπεδεύσας παραβόλως Ἀμίλκας, ὡς ἂν μήτε πόλεως οἰκείας μήτ' ἄλλης ἐλπίδος μηδεμιᾶς ἀντεχόμενος, εἰς μέσους δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτὸν δεδωκώς· ὅμως οὐ μικροὺς, οὐδὲ τοὺς τυχόντας Ῥωμαίοις ἀγῶνας καὶ κιδύνους παρεσκεύασε. (10) Πρῶτον μὲν γὰρ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος κατὰ θάλατταν, τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας ἐπόρθει μέχρι τῆς Κυμαίων χώρας. (11) Δεύτερον δὲ, κατὰ γῆν παραστρατοπεδευσάντων αὐτῷ Ῥωμαίων πρὸ τῆς Πανορμιτῶν πόλεως ἐν ἴσως πέντε σταδίοις, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας συνεστήσατο κατὰ γῆν σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτούς. Περὶ ὧν οὐχ οἷόν τε διὰ τῆς γραφῆς τὸν κατὰ μέρος ἀποδοῦναι λόγον.

LVII. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πυκτῶν καὶ ταῖς γενναιότησι καὶ ταῖς εὐεξίαις, ὅταν εἰς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ στεφάνου συγκαταστάντες καιρὸν διαμάχωνται, πληγὴν ἐπὶ πληγῇ τιθέντες ἀδιαπαύστως, λόγον μὲν ἢ πρόνοιαν ἔχειν ὑπὲρ ἑκάστης ἐπιβολῆς καὶ πληγῆς, οὔτε τοῖς ἀγωνιζομένοις, οὔτε τοῖς θεωρουμένοις ἐστὶ δυνατόν. (2) Ἐκ δὲ τῆς καθόλου τῶν ἀνδρῶν ἐνεργείας καὶ τῆς ἑκατέρου φιλοτιμίας, ἔτι δὲ καὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς εὐψυχίας, ἱκανὴν ἔννοιαν λαβεῖν· οὕτω δὴ καὶ περὶ τῶν νῦν λεγομένων στρατηγῶν. (3) Τὰς μὲν γὰρ αἰτίας, ἢ τοὺς τρόπους, δι' ὧν ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεις, προσβολὰς, οὔτ' ἂν ὁ γράφων ἐξαριθμούμενος ἐφίκοιτο, τοῖς τ' ἀκούουσιν ἀπέραντος, ἅμα δ' ἀνωφελὴς ἂν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως κρίνοιτο χρεία. (4) Ἐκ δὲ τῆς καθολικῆς ἀποφάσεως περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ τέλους τῆς φιλοτιμίας, μᾶλλον ἄν τις εἰς ἔννοιαν ἔλθοι τῶν προειρημένων. (5) Οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἱστορίας στρατηγημάτων, οὔτε τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως ἐπινοημάτων, οὔτε τῶν εἰς παράβολον καὶ βίαιον ἀνηκόντων τόλμαν, οὐδὲν παρελείφθη. (6) Κρίσιν γε μὴν ὁλοσχερῆ γενέσθαι, διὰ πλείους αἰτίας οὐχ οἷόν τ' ἦν· αἵ τε γὰρ δυνάμεις ἀμφοτέρων ἦσαν ἐφάμιλλοι, τά τε κατὰ τοὺς χάρακας ὁμοίως ἀπρόσιτα διὰ τὴν ὀχυρότητα, τό τε διάστημα τῶν στρατοπέδων βραχὺ παντελῶς. (7) Ὅπερ αἴτιον ἦν μάλιστα τοῦ τὰς μὲν κατὰ μέρος συμπτώσεις ἀπαύστους γίγνεσθαι καθ' ἡμέραν, ὁλοσχερὲς δὲ συντελεῖσθαι μηδέν. (8) Τούτους γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ συνέβαινε διαφθείρεσθαι κατὰ τὰς συμπλοκὰς, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ πεσόντας· οἱ δ' ἅπαξ ἐγκλίναντες, εὐθέως ἐκτὸς τοῦ δεινοῦ πάντες ἦσαν ὑπὸ ταῖς αὐτῶν ἀσφαλείαις, καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐκινδύνευον.

datum est præruptis ac præcipitibus loc intervalla parva brevique munitione sit op illa rursus planitie tumulus assurgit, sic a ut arcis simul vicem obtinere, ac speculæ subjectam regionem, queat. (7) Habet por tum etiam, aqua abundantem, iis opport panis aut Lilybæo Italiam cursu petunt. hunc montem tres omnino sunt, iique o duo a terra, unus a mari. (9) Ibi igitur q dacia castra munisset Amilcar (sociam eni habens, neque spem ullam aliam, in med derat), plurimum Romanis negotii facessit, periculis implicuit. (10) Nam primum, ex proficiscens, oram Italiæ ad Cumanorum u stabat. (11) Deinde vero, quum a terra I normum castra eidem ex intervallo passuu posuissent, multas cum his multiplicesque p trium ferme annorum spatio, pugnavit; censeri omnes sigillatim non queunt.

LVII. Quemadmodum enim in pugilibus teritateque præstantibus usu venit, cum ipsa corona progressi, ictibus subinde ac si repetitis inter se pugnant; ut singularum p rumque rationem habere, easve notare, ne tant, neque ii qui spectant, possint; (2) eorum industria, et utriusque contentione, peritia certandi quam habent, deque virib et de animi fortitudine, judicium facere: quibus nunc loquimur, ducibus res se habet sas quidem aut modos, quibus invicem sibi struebant, aut structas in caput auctori invasiones et aggressiones, nec percensere fuerit, et longa tædiosaque res audientibus, lectoribus utilitatem sit allatura, merito jud ex eo quod in universum de iis pronunti exitu quem nacta est illa acris contentio, me noscas. (5) Etenim neque eorum stratege historiis peti possunt, neque earum invent sum tempus et instans necessitas suggeru eorum quæ abruptam et violentam audaci quidquam est prætermissum. (6) Summ prælio decernere, multis de causis non pot vires utrimque erant pares; et castra pari munitionem inaccessa; et, quum vicinis considerent, (7) ex eo fiebat, ut per part intermissione quotidie concurrerent; at, qu totius spei proficeret, nihil patrarent. (8) ambobus eveniebat, ut, quoties ad manus illi soli perirent, qui in ipsa pugna cecidisse mel aciem inclinarent, continuo extra pe intra suas munitiones recepti; unde deinde stem conversi pugnam redintegrabant.

LVIII. Οὐ μὴν, ἀλλ', ὥσπερ ἀγαθὸς βραβευτὴς, ἡ τύχη μεταβιβάσασα παραβόλως αὐτοὺς ἐκ τοῦ προειρημένου τόπου καὶ τοῦ προϋπάρχοντος ἀθλήματος, εἰς παραβολώτερον ἀγώνισμα καὶ τόπον ἐλάττω συνέκλεισε. (2) Ὁ γὰρ Ἀμίλκας, τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἔρυκα τηρούντων ἐπί τε τῆς κορυφῆς καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν, καθάπερ εἴπομεν, κατελάβετο τὴν πόλιν τῶν Ἐρυκίνων, ἥτις ἦν μεταξὺ τῆς τε κορυφῆς καὶ τῶν πρὸς τῇ ῥίζῃ στρατοπεδευσάντων. (3) Ἐξ οὗ συνέβαινε παραβόλως μὲν ὑπομένειν καὶ διακινδυνεύειν πολιορκουμένους τοὺς τὴν κορυφὴν κατέχοντας τῶν Ῥωμαίων, ἀπίστως δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀντέχειν, τῶν τε πολεμίων πανταχόθεν προσκειμένων, καὶ τῶν χορηγιῶν οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς παρακομιζομένων, ὡς ἂν τῆς θαλάττης καθ' ἕνα τόπον καὶ μίαν πρόσοδον ἀντεχομένοις. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ πάλιν ἐνταῦθα πάσαις μὲν ἀμφότεροι ταῖς πολιορκητικαῖς ἐπινοίαις καὶ βίαις χρησάμενοι κατ' ἀλλήλων, πᾶν δὲ γένος ἐνδείας ἀνασχόμενοι, πάσης δ' ἐπιθέσεως καὶ μάχης πεῖραν λαβόντες· (5) τέλος, οὐχ, ὡς Φάβιος φησὶν, ἐξαδυνατοῦντες καὶ περικακοῦντες, ἀλλ' ὡς ἂν ἀπαθεῖς καὶ ἀήττητοί τινες ἄνδρες, ἱερὸν ἐποιήσαντο στέφανον. (6) Πρότερον γὰρ ἐκείνους ἀλλήλων ἐπικρατῆσαι, καίπερ δύο ἔτη πάλιν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ διαγωνισαμένους, δι' ἄλλου τρόπου συνέβη λαβεῖν τὸν πόλεμον τὴν κρίσιν. (7) Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἔρυκα, καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις, τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν. Τὰ δὲ πολιτεύματα ἦν ἀμφοτέρων παραπλήσια τοῖς ψυχομαχοῦσι τῶν εὐγενῶν ὀρνίθων. (8) Ἐκεῖνοί τε γὰρ πολλάκις, ἀπολωλεκότες τὰς πτέρυγας διὰ τὴν ἀδυναμίαν, αὐτῇ δὲ τῇ ψυχῇ μένοντες, ἐκβάλλουσι τὰς πληγὰς, ἕως ἂν, αὐτομάτως ποτὲ περιπεσόντες αὐτοῖς, καὶ ῥᾳδίως ἀλλήλων διαδράξωνται, κἄπειτα τούτου γενομένου συμβῇ τὸν ἕτερον αὐτῶν προπεσεῖν. (9) Οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι, κάμνοντες ἤδη τοῖς πόνοις διὰ τὴν συνέχειαν τῶν κινδύνων, εἰς τέλος ἀπήλγουν, τήν τε δύναμιν παρελέλυντο καὶ παρεῖντο διὰ τὰς πολυχρονίους εἰσφορὰς καὶ δαπάνας.

LVIII. At, veluti bonus brabeuta, sic fortuna mirabili modo hos, ex prædicto loco et certato aliquamdiu certamine mirabiliter translatos, in alium certamen longe periculosius ac locum breviorem conclusit. Custodiebant, sicut diximus, Romani Erycem, præsidio vertici et ad radices montis imposito. (2) Jam Amilcar Erycinorum urbem, inter ipsum verticem et eos qui in imo monte consederant sitam, occupat. (3) Inde eveniebat, ut Romani, qui summum fastigium tenebant, ab hoste obsessi, mirabili constantia quævis aspera tolerarent, et pericula omnia subirent; Carthaginienses vero supra hominum fidem ipsi quoque hostibus undique prementibus resisterent; quamquam et commeatuum accedebat difficultas, quod uno dumtaxat loco et unico aditu usum maris retinerent. (4) Verum hic quoque postquam omnibus rationibus, quæ vel ab arte vel a vi atque robore ad expugnandos hostes petuntur, utrique essent usi, et inopiæ nullum non tolerassent genus, omnis denique invasionis et pugnæ periculum fecissent: (5) tandem, non, ut Fabius ait, exhaustis viribus et victi malis, sed ut viri quidam nullo malorum sensu præditi atque invicti, hieram fecerunt. (6) Prius enim quam alii alios vincerent, (etsi per biennium, rursus continuum eodem hoc loco ab eisdem certatum est;) accidit, ut alia quadam ratione finis bello imponeretur. (7) Igitur, quod ad Erycem, et copias terrestres, hic status rerum erat. Utraque autem respublica gallis gallinaceis similis erat, qui majoribus animis decertant quam viribus. (8) Nam et hi sæpe, postquam viribus exhausti usum alarum amiserunt, solis animis resistentes, omittunt aliquantisper plagas; sed paulo post rursus, veluti casu quodam in se invicem incidentes, facile sese mutuo corripiunt: quo facto tandem alteruter concidere solet. (9) Sic Romani quoque ac Carthaginienses, laboribus jam defatigati propter continua certamina, ad ultimum pæne desperationis jam venerant, solutis etiam ob tot annorum erogationes atque impensas viribus eorum atque remissis.

LIX. Ὁμοίως δὲ Ῥωμαῖοι ψυχομαχοῦντες, καίπερ ἔτη σχεδὸν ἤδη πέντε τῶν κατὰ θάλατταν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἀφεστηκότες, διά τε τὰς περιπετείας, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πεπεῖσθαι δι' αὐτῶν τῶν πεζικῶν δυνάμεων κρίνειν τὸν πόλεμον· (2) τότε συνορῶντες, οὐ προχωροῦν αὐτοῖς τὸ ἔργον κατὰ τοὺς ἐκλογισμοὺς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τόλμαν τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, ἔκριναν τὸ τρίτον ἀντιποιήσασθαι τῶν ἐν ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσιν ἐλπίδων· (3) ὑπολαμβάνοντες, διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης, εἰ καιρίως ἅψαιντο τῆς ἐπιβολῆς, μόνως ἂν οὕτως πέρας ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ συμφέρον. Ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν. (4) Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐξεχώρησαν τῆς θαλάττης, εἴξαντες τοῖς ἐκ τῆς τύχης συμπτώμασι· τὸ δὲ δεύτερον, ἐλαττωθέντες τῇ περὶ τὰ Δρέπανα ναυμαχίᾳ· (5) τότε δὲ τρίτην ἐποιοῦντο ταύτην τὴν ἐπιβολὴν, δι' ἧς νικήσαντες, καὶ

LIX. Pariter Romani animorum pervicaciam retinentes, etsi annis ferme jam quinque mari in totum abstinuerant, partim adversis coacti, partim etiam illa spe ducti, quod terrestribus copiis finem bello posse imponi sibi persuaserant; (2) tunc, cum animadverterunt suum illud consilium exitum qualem ipsi autumaverant non habere, obstante cum primis Pœni ducis virtute, tertio decreverunt, in navalibus apparatibus spem victoriæ sibi esse ponendam. (3) Existimabant enim, hoc demum consilio, si modo rite inceptum curarent, nec ullo alio, finem ex usu suo posse bello imponi. Quod et tandem fecerunt. (4) Nam primo quidem mari cesserant, naufragii calamitate coacti: iterum vero, clade accepta prælio navali ad Drepana: (5) tertio tunc id consilium repetebant, per quod devicto hoste, postquam

τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα τῶν Καρχηδονίων ἀποκλείσαντες τῆς κατὰ θάλατταν χορηγίας, τέλος ἐπέθηκαν τοῖς ὅλοις. (6) Ἦν δὲ τῆς ἐπιβολῆς τὸ πλεῖον ψυχομαχία. Χορηγία μὲν γὰρ οὐχ ὑπῆρχε πρὸς τὴν πρόθεσιν ἐν τοῖς κοινοῖς· οὐ μὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀνδρῶν εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν καὶ γενναιότητα, προσευρέθη ἡ πρὸς τὴν συντέλειαν. (7) Κατὰ γὰρ τὰς τῶν βίων εὐκαιρίας καθ' ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ὑφίσταντο παρέξειν πεντήρη κατηρτισμένην, ἐφ' ᾧ τὴν δαπάνην κομιοῦνται, κατὰ λόγον τῶν πραγμάτων προχωρησάντων. (8) Τῷ δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ταχέως ἑτοιμασθέντων διακοσίων πλοίων πεντηρικῶν, ὧν ἐποιήσαντο τὴν ναυπηγίαν πρὸς παράδειγμα τὴν τοῦ Ῥοδίου ναῦν· μετὰ ταῦτα στρατηγὸν καταστήσαντες Γάϊον Λυτάτιον ἐξέπεμψαν ἀρχομένης τῆς θερείας. (9) Ὃς καὶ παραδόξως ἐπιφανεὶς τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν τόποις, τόν τε περὶ τὰ Δρέπανα λιμένα κατέσχε, καὶ τοὺς περὶ τὸ Λιλύβαιον ὅρμους· παντὸς ἀνακεχωρηκότος εἰς τὴν οἰκείαν τοῦ τῶν Καρχηδονίων ναυτικοῦ. (10) Συστησάμενος δὲ περὶ τὴν ἐν τοῖς Δρεπάνοις πόλιν ἔργα, καὶ τἄλλα πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευασάμενος, ἅμα μὲν ταύτῃ προσεκαρτέρει, τὰ δυνατὰ ποιῶν· (11) ἅμα δὲ, προορώμενος τὴν παρουσίαν τοῦ Καρχηδονίων στόλου, καὶ μνημονεύων τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, ὅτι μόνως δύναται διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν κινδύνου κρίσεως τὰ ὅλα τυχεῖν, οὐκ ἀχρεῖον, οὐδ' ἀργὸν εἴα γίγνεσθαι τὸν χρόνον· (12) ἀλλ' ἀν' ἑκάστην ἡμέραν ἀναπείρας καὶ μελέτας ποιῶν τοῖς πληρώμασιν οἰκείως τῆς ἐπιβολῆς, τῇ τε λοιπῇ τῇ κατὰ τὴν δίαιταν ἐπιμελείᾳ προσκαρτερῶν, ἀθλητὰς ἀπετέλεσε πρὸς τὸ προκείμενον ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τοὺς ναύτας.

LX. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παρὰ τὴν ὑπόνοιαν προσπεσόντος αὐτοῖς τοῦ πεπλευκέναι στόλῳ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ πάλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς θαλάττης, παραυτίκα κατήρτιζον τὰς ναῦς· (2) καὶ πληρώσαντες σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, ἐξέπεμπον τὸν στόλον, βουλόμενοι μηδὲν ἐλλείπειν τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα τῶν ἀναγκαίων. (3) Κατέστησαν δὲ καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως Ἄννωνα· ὃς ἀναχθεὶς καὶ κατάρας ἐπὶ τὴν Ἱερὰν καλουμένην νῆσον, ἔσπευδε, τοὺς πολεμίους λαθὼν διακομισθῆναι πρὸς τὸν Ἔρυκα, καὶ τὰς μὲν ἀγορὰς ἀποθέσθαι καὶ κουφίσαι τὰς ναῦς, προσλαβὼν δ' ἐπιβάτας ἐκ τῶν μισθοφόρων τοὺς ἐπιτηδείους, καὶ Βάρκαν μετ' αὐτῶν, οὕτω συμμίσγειν τοῖς ὑπεναντίοις. (4) Ὁ δὲ Λυτάτιος, συνεὶς τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἄννωνα, καὶ συλλογισάμενος τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, ἀναλαβὼν ἀπὸ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, ἔπλευσε πρὸς τὴν Αἴγουσαν νῆσον, τὴν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένην. (5) Κἀνταῦθα παρακαλέσας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ τὰς δυνάμεις, διεσάφει τοῖς κυβερνήταις, ὡς ἐσομένης εἰς τὴν αὔριον ναυμαχίας. (6) Ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν, ἤδη τῆς ἡμέρας ὑποφαινούσης, ὁρῶν τοῖς μὲν ἐναντίοις φορὸν ἄνεμον καταῤῥέοντα καὶ λαμπρὸν, σφίσι δὲ δυσχερῆ γιγνόμενον

Carthaginiensium exercitum, qui ad Eryce
mis commeatibus interclusissent, summæ i
suerunt. (6) Ceterum ad hoc inceptum Rom
pervicacia potius, quam res ulla alia, im
publicam quidem pecuniam ad id, quod pa
rio habebant nullam, sed generositate et in
centia eorum, a quibus administrabatur
quantum ad exsequenda consilia sufficiebat
modo facultatum singuli, bini, vel terni, u
mem cum omni suo instrumento præbenda
ea lege, ut, rebus ex sententia confectis,
rent. (8) Hoc modo paratis brevi tempore
ducentis, quarum fabricam instituerunt ad e
qua Rhodium illum dicebamus usum; post h
Cos. classi præesse atque initio æstatis p
(9) Is ex inopinato in Sicilia apparens, quum
piæ navales domum omnes recessissent, et
pana, et stationes ad Lilybæum occupavi
circa Drepana oppidum opera molitus, aliaq
tionem necessaria, simul urbem hanc obsi
premebat; (11) simul, prævidens paulo
occursuros Pœnos, memorque consilii ind
cepti, non posse aliter universum bellum
navali prælio, nullam temporis partem fr
perire sibi sinebat: (12) sed quotidie na
tentare, et in iis se exercere jubens quæ
conducerent, tum etiam reliqua disciplina c
buens, brevi spatio nautas omnium rerum,
certamen pertinebant, peritos reddidit.

LX. Pœni, inopinato nuntio accepto, R
habere in mari, atque illud denuo sibi ire a
extemplo instruunt: (2) easque annona e
necessariis oneratas emittunt; omni studio
qui ad Erycem erant exercitus ulla re eg
classi Punicæ præficitur Hanno: qui e port
delatus, ad Erycem, priusquam hostes a
appellere magnopere contendebat; ut, co
sitis, et navibus onere levatis, deinde assu
rium militem idoneis quibusque mercen
cum his Barca, posset cum hoste confliger
vero, Hannonis cognito adventu, quid in a
facile conjiciens, fortissimum quemque e p
assumit, et insulam Ægusam, Lilybæo op
(5) Ibi pro tempore milites allocutus; seque
navale commissum iri gubernatoribus denu
vero, illucescente jam die, videns Lutatius
stibus ac validum flare ventum: suis vero d

τὸν ἀνάπλουν πρὸς ἐναντίον τὸ πνεῦμα, κοίλης καὶ τραχείας οὔσης τῆς θαλάττης· τὸ μὲν πρῶτον διηπόρει, τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι. (7) Συλλογιζόμενος δ', ὡς, ἐὰν μὲν παραβάλληται χειμῶνος ὄντος, πρὸς Ἄννωνα ποιήσεται τὸν ἀγῶνα, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, καὶ πρὸς ἔτι γέμοντα τὰ σκάφη· (8) ἐὰν δὲ τηρῶν εὐδίαν, καὶ καταμέλλων ἐάσῃ διᾶραι καὶ συμμῖξαι τοῖς στρατοπέδοις τοὺς πολεμίους, πρὸς τὰς ναῦς εὐκινήτους καὶ κεκουφισμένας ἀγωνιεῖται, πρὸς δὲ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας τῶν ἐκ τοῦ πεζοῦ στρατευμάτων, τὸ δὲ μέγιστον πρὸς τὴν Ἀμίλκου τόλμαν, ἧς οὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον· (9) διόπερ ἔκρινε, μὴ παρεῖναι τὸν ἐνεστῶτα καιρόν· συνιδὼν δὲ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἱστιοδρομούσας, ἀνήγετο μετὰ σπουδῆς. (10) Τῶν δὲ πληρωμάτων εὐχερῶς ἀναφερόντων τὸν κλύδωνα ταῖς εὐεξίαις, ταχέως ἐπὶ μίαν ἐκτείνας ναῦν, ἀντίπρῳρον κατέστησε τοῖς πολεμίοις τὸν στόλον.

tionem futuram, ventis adversis, et mari modo dehiscente, modo asperius intumente; hærere primo, anceps animi, et quid consilii caperet incertus. (7) Sed reputans, si per tempestatem periculi aleam subiret, cum Hannone rem sibi futuram, et cum solis iis, quas adducebat, navalibus copiis, ac præterea cum oneratis commeatu navibus; (8) sin exspectaret donec desævisset tempestas, et cunctatione committeret, ut trajicerent hostes et cum veterano exercitu se conjungerent; certamen sibi cum navibus fore celeritate præstantibus, onere jam levatis, et cum lectissimo e terrestribus copiis milite, denique, quod maximum erat, cum Amilcaris audacia, qua nihil tum fuit terribilius: (9) hæc igitur reputans, statuit præsentem occasionem non prætermittere; moxque conspicatus hostium naves plenis velis currentes, protinus e portu solvit. (10) Et quum nautarum dexteritas fluctus facile superaret, celeriter navibus in unam frontem directis, classem hostibus opposuit.

LXI. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, κατιδόντες τὸν διάπλουν αὐτῶν προκατέχοντας τοὺς Ῥωμαίους, καθελόμενοι τοὺς ἱστοὺς, καὶ παρακαλέσαντες κατὰ ναῦν σφᾶς αὐτοὺς, συνέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις. (2) Τῆς δ' ἑκατέρων παρασκευῆς τὴν ἐναντίαν ἐχούσης διάθεσιν τῇ περὶ τὰ Δρέπανα γενομένῃ ναυμαχίᾳ, καὶ τὸ τέλος ἑκάτερον τῆς μάχης εἰκότως ἐναντίον ἀπέβη. (3) Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ τήν τε ναυπηγίαν μετειλήφεσαν, καὶ τὰ βάρη πάντα πλὴν τῶν πρὸς τὴν ναυμαχίαν ἐπιτηδείων ἐξετίθεντο· τά τε πληρώματα συγκεκροτημένα διαφέρουσαν αὐτοῖς τὴν χρείαν παρείχετο· τούς τ' ἐπιβάτας κατ' ἐκλογὴν ἄνδρας ἀπαραχωρήτους ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων εἶχον. (4) Περὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους, τἀναντία τούτοις ὑπῆρχε. Αἱ μὲν γὰρ νῆες γέμουσαι, δυσχρήστως διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον· τὰ δὲ πληρώματα τελέως ἦν ἀνάσκητα, καὶ πρὸς καιρὸν ἐμβεβλημένα· τὰ δ' ἐπιβατικὰ, νεοσύλλογα καὶ πρωτόπειρα πάσης κακοπαθείας καὶ παντὸς δεινοῦ. (5) Διὰ γὰρ τὸ μηδέποτ' ἂν ἔτι τοὺς Ῥωμαίους ἐλπίσαι τῆς θαλάττης ἀντιποιήσασθαι, καταφρονήσαντες, ὠλιγώρουν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων. (6) Τοιγαροῦν, ἅμα τῷ συμβαλεῖν, κατὰ πολλὰ μέρη τῆς μάχης ἐλαττούμενοι, ταχέως ἐλείφθησαν· καὶ πεντήκοντα μὲν αὐτῶν ναῦς κατέδυσαν, ἑβδομήκοντα δ' ἑάλωσαν αὔτανδροι· (7) τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος, ἐπαράμενον τοὺς ἱστοὺς καὶ κατουροῦσαν, αὖθις ἀπεχώρει πρὸς τὴν Ἱερὰν νῆσον, εὐτυχῶς καὶ παραδόξως ἐκ μεταβολῆς αὐτοῖς πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν τοῦ πνεύματος συνεργήσαντος. (8) Ὁ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἀποπλεύσας πρὸς τὸ Λιλύβαιον καὶ τὰ στρατόπεδα, περὶ τὴν τῶν αἰχμαλώτων πλοίων καὶ τῶν ἀνδρῶν οἰκονομίαν ἐγίγνετο, μεγάλην οὖσαν· οὐ γὰρ πολὺ τῶν μυρίων ἔλειπε σωμάτων τὰ ληφθέντα ζωγρίᾳ κατὰ τὸν κίνδυνον.

LXI. Carthaginienses, ubi præclusum sibi a Romanis transitum sentiunt, velis contractis, mutuisque adhortationibus in suis quisque usi navibus, cum Romanis confligunt. (2) Quoniam autem utriusque exercitus apparatus contrario modo se habebat atque in prælio circa Drepana commisso; exitum quoque illi contrarium merito ambo prælia habuerunt. (3) Nam Romani modum construendi naves nunc in melius mutarant; deinde onera omnia, quorum nullus ad pugnam futurus erat usus, deposuerant; tum autem remiges probe exercitati operam in hoc prælio egregiam navaverunt; postremo selectos e copiis pedestribus propugnatores, cedere nescios, Romani habebant. (4) Apud Pœnos contraria his omnia; naves onustæ, ad certamen inhabiles; remiges penitus rudes, et pro tempore navibus impositi; miles classiarius, tiro, et qui militiæ labores terroresque tum primum experiebatur. (5) Nam quum persuasum habuissent Pœni, Romanos de asserendo sibi mari numquam amplius cogitaturos, contemtim et negligenter navales copias curaverant. (6) Itaque quum multis rebus inferiores essent Romanis, primo statim congressu facile superati sunt: demersis navibus ipsorum quinquaginta, captis cum ipsis vectoribus LXX, (7) reliqua multitudo passis velis secundo vento Hieronnesum repetierunt, raro felicitatis exemplo ventorum flatu ex inopinato mutante, et præsenti ipsorum necessitati se accommodante. (8) Romanus Cos. Lilybæum ad exercitum profectus, captarum navium et captivorum curam habebat, quorum haud exiguus numerus fuit; nec enim multo pauciores erant decem millibus, qui in prælio vivi capti fuerant.

LXII. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσούσης αὐτοῖς παραδόξως τῆς ἥττης, ταῖς μὲν ὁρμαῖς καὶ ταῖς φιλοτιμίαις ἀκμὴν ἕτοιμοι πολεμεῖν ἦσαν, τοῖς δὲ λογισμοῖς ἐξηπόρουν. (2) Οὔτε γὰρ χορηγεῖν ἔτι ταῖς ἐν τῇ

LXII. Carthaginienses, nuntio hujus cladis præter opinionem accepto, animorum quidem contentione studioque promti ad bellum gerendum æque ac prius erant; sed rationem ejus gerendi inire nullam poterant. (2) Nam submini-

Σικελίᾳ δυνάμεσιν οἷοί τ' ἦσαν, κρατούντων τῆς θαλάττης τῶν ὑπεναντίων· ἀπογνόντες δὲ ταύτας, καὶ προδόται τρόπον τινὰ γενόμενοι, ποίαις χερσὶν ἢ ποίοις ἡγεμόσι πολεμήσειν, οὐκ εἶχον. (3) Διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. Ὁ δὲ καὶ λίαν ἐποίησεν ἔργον ἡγεμόνος ἀγαθοῦ καὶ φρονίμου. (4) Μέχρι μὲν γὰρ ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἦν τις ἐλπὶς ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, οὐδὲν τῶν παραβόλων ἢ δεινῶν δοκούντων εἶναι παρέλειπεν· ἀλλὰ πάσας τὰς τοῦ νικᾷν ἐν τῷ πολεμεῖν ἐλπίδας, εἰ καί τις ἄλλος ἡγεμόνων, ἐξήλεγξεν. (5) Ἐπειδὴ δὲ περιέστη τὰ πράγματα, καὶ τῶν κατὰ λόγον οὐδὲν ἔτι κατέλιπε τῶν πρὸς τὸ σώζειν τοὺς ὑποταττομένους, πάνυ νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς εἴξας τοῖς παροῦσιν, ὑπὲρ σπονδῶν καὶ διαλύσεων ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς. (6) Τοῦ γὰρ αὐτοῦ νομιστέον εἶναι ἡγεμόνος, τὸ δύνασθαι βλέπειν τόν τε τοῦ νικᾷν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τοῦ λείπεσθαι καιρόν. (7) Τοῦ δὲ Λυτατίου προθύμως δεξαμένου τὰ παρακαλούμενα, διὰ τὸ συνειδέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι τετρυμένοις καὶ κάμνουσιν ἤδη τῷ πολέμῳ· συνέβη τέλος ἐπιθεῖναι τῇ διαφορᾷ, τοιούτων τινῶν συνθηκῶν διαγραφεισῶν· (8) « Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι
« Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ τῶν
« Ῥωμαίων συνδοκῇ· ἐκχωρεῖν Σικελίας ἁπάσης Καρ-
« χηδονίους, καὶ μὴ πολεμεῖν Ἱέρωνι, μηδ' ἐπιφέ-
« ρειν ὅπλα Συρακουσίοις, μηδὲ τῶν Συρακουσίων
« συμμάχοις. (9) Ἀποδοῦναι Καρχηδονίους Ῥωμαίοις
« χωρὶς λύτρων ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους· ἀργυρίου
« κατενεγκεῖν Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ἐν ἔτεσιν εἴκοσι
« δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα Εὐβοϊκά. »

LXIII. Τούτων δ' ἐπανενεχθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οὐ προσεδέξατο τὰς συνθήκας ὁ δῆμος, ἀλλ' ἐξαπέστειλεν ἄνδρας δέκα τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν πραγμάτων. (2) Οἳ καὶ παραγενόμενοι, τῶν μὲν ὅλων οὐδὲν ἔτι μετέθηκαν, βραχέα δὲ προσεπέτειναν τοὺς Καρχηδονίους. (3) Τόν τε γὰρ χρόνον τῶν φόρων ἐποίησαν ἥμισυν, χίλια τάλαντα προσθέντες· τῶν τε νήσων ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους προσεπέταξαν, ὅσαι μεταξὺ τῆς Ἰταλίας κεῖνται καὶ τῆς Σικελίας. (4) Ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις συστὰς περὶ Σικελίας πόλεμος, ἐπὶ τοιούτοις καὶ τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος· ἔτη πολεμηθεὶς εἴκοσι καὶ τέτταρα συνεχῶς· πόλεμος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἀκοῇ μαθόντες, πολυχρονιώτατος καὶ συνεχέστατος καὶ μέγιστος. (5) Ἐν ᾧ χωρὶς τῶν λοιπῶν ἀγώνων καὶ παρασκευῶν, καθάπερ εἴπομεν ἀνώτερον, ἅπαξ μὲν οἱ συνάμφω πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις, πάλιν δὲ μικρῷ λείπουσιν ἑπτακοσίοις σκάφεσι πεντηρικοῖς, ἐναυμάχησαν πρὸς ἀλλήλους. (6) Ἀπέβαλόν γε μὴν Ῥωμαῖοι μὲν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεντήρεις, μετὰ τῶν ἐν ταῖς ναυαγίαις διαφθαρεισῶν, εἰς ἑπτακοσίας· Καρχηδόνιοι δὲ, εἰς πεντακοσίας. (7) Ὥστε τοὺς θαυμάζοντας τὰς Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου καὶ Δημητρίου ναυμαχίας καὶ τοὺς στόλους, εἰκότως ἄν, περὶ τούτων ἱστορήσαντας, ἐκπεπλῆχθαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν πρά-

strare necessaria Siciliensi exercitui, mar
tibus, non amplius poterant: horum aut
rata, et quodammodo a se prodita, neq
duces ad bellandum sibi superare intel
Barcam igitur magna diligentia mittunt, su
illi permittunt. Atque hic boni prudenti
luculente functus est. (4) Nam quamdi
niensium spem superesse aliquam ratio pr
nihil est ab eo ne eorum quidem præter
cum audacia et præsenti periculo conjunct
sed omnes victoriæ spes, si quis unquam
lando tentavit. (5) Ubi vero in contrariu
et jam nulla ratio consulendi saluti eorum
erat relicta; tum quidem prudenter adm
rerum quem habebat, præsenti tempor
dens, legatos de fœdere ac pace ad Con
Ejusdem namque prudentiæ existimandu
tempus posse perspicere, et cedendi vic
grata cum primis ea res accidit, ut ei, qu
populi Rom. opes, suisque jam grave i
be sciret. Ita finis tandem controversi
pacis conditionibus in hunc fere modum s
« citia Carthaginiensibus cum Romanis,
« mano visum fuerit, his legibus esto.
« Sicilia excedunto. Cum Hierone bel
« neque Syracusanos vel Syracusanorum
« tunto. (9) Captivos omnes sine preti
« Romanis reddunto. Argenti talenta
« bis mille et ducenta in annos xx Pœni p

LXIII. His conditionibus Romam perla
non probasset populus Romanus; decem
spiciendas misit. (2) Qui ut venere, de su
convenerant, nihil mutarunt: leges tant
tas nonnihil intenderunt. (3) Tempus n
tributi in dimidium contraxerunt; talenta
adjecerunt; et omnibus insulis quotquot
atque Siciliam, excedere Pœnos jusserun
legibus, atque hoc modo, finitum est bellu
et Carthaginienses de Sicilia gestum, pos
tinuos xxiv durasset. Bellum omnium,
mus, longissimum, minime intermissum, d
(5) Quo quidem, ut reliqua certamina at
ceam, sicut ante diximus, semel, quinqu
quingentis, si classem utramque in unam
iterum, non multo paucioribus septing
est. (6) Ac Romani quidem eo bello quin
runt, cum iis quæ naufragiis periere,
Carthaginienses vero ad quingentas. (7)
soliti classes et prælia navalia Antigoni,
metrii regum, hac cognita historia, merit
starum magnitudinem cum stupore quoda

(8) Εἰ δέ τις βουληθείη συλλογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῶν πεντηρικῶν πλοίων πρὸς τὰς τριήρεις, αἷς οἵ τε Πέρσαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἀλλήλους ἐναυμάχουν· οὐδ' ἂν ἁπλῶς δυνηθείη τηλικαύτας δυνάμεις εὑρεῖν ἐν θαλάττῃ διηγωνισμένας. (9) Ἐξ ὧν δῆλον τὸ προτεθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐ τύχῃ Ῥωμαῖοι, καθάπερ ἔνιοι δοκοῦσι τῶν Ἑλλήνων, οὐδ' αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως, ἐν τοιούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασιν ἐναθλήσαντες, οὐ μόνον ἐπεβάλοντο τῇ τῶν ὅλων ἡγεμονίᾳ καὶ δυναστείᾳ τολμηρῶς, ἀλλὰ καὶ καθίκοντο τῆς προθέσεως.

LXIV. Καὶ τί δήποτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ἀπορήσαι τις ἄν, ὅτι, κρατηκότες τῶν ὅλων, καὶ πολλαπλασίαν ὑπεροχὴν νῦν ἢ πρόσθεν, οὔτ' ἂν πληρῶσαι τοσαύτας ναῦς, οὔτ' ἀναπλεῦσαι τηλικούτοις στόλοις δυνηθεῖεν. (2) Οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς ἀπορίας σαφῶς ἔξεσται τὰς αἰτίας κατανοεῖν, ὅταν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν τῆς πολιτείας ἔλθωμεν· ὑπὲρ ἧς οὔθ' ἡμῖν ἐν παρέργῳ ῥητέον, οὔτε τοῖς ἀκούουσιν ἀργῶς προσεκτέον. (3) Τὸ μὲν γὰρ θέαμα καλὸν, σχεδὸν δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄγνωστον ἕως τοῦ νῦν, χάριν τῶν περὶ αὐτῆς συγγεγραφότων. (4) Οἱ μὲν γὰρ ἠγνοήκασιν, οἱ δ' ἀσαφῆ καὶ τελέως ἀνωφελῆ πεποίηνται τὴν ἐξήγησιν. (5) Πλὴν ἔν γε τῷ προειρημένῳ πολέμῳ, τὰς μὲν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων προαιρέσεις ἐφαμίλλους εὕροι τις ἂν γεγενημένας, οὐ μόνον ταῖς ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς μεγαλοψυχίαις· μάλιστα δὲ τῇ περὶ τῶν πρωτείων φιλοτιμίᾳ. (6) Τούς γε μὴν ἄνδρας οὐ μικρῷ, πολλῷ δὲ γενναιοτέρους ἐν παντὶ Ῥωμαίους· ἡγεμόνα δὲ, καὶ γνώμῃ καὶ τόλμῃ θετέον ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε γεγονότων, τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου, τοῦ μετὰ ταῦτα πολεμήσαντος Ῥωμαίοις.

LXV. Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι καὶ παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. (2) Ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος, Ῥωμαίους μὲν, ὁ πρὸς τοὺς Φαλίσκους καλουμένους, ὃν ταχέως καὶ συμφερόντως ἐπετέλεσαν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐγκρατεῖς γενόμενοι τῆς πόλεως αὐτῶν· (3) Καρχηδονίους δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὐ μικρὸς, οὐδ' εὐκαταφρόνητος, ὁ πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς Νομάδας, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀποστάντας Λίβυας· (4) ἐν ᾧ πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομείναντες φόβους, τέλος οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. (5) Ἐπὶ δὲ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπιστῆσαι μὲν ἄξιον διὰ πλείους αἰτίας, ἐπὶ κεφαλαίου δὲ καὶ διὰ βραχέων αὐτοῦ ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. (6) Τόν τε γὰρ παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγόμενον ἄσπονδον πόλεμον, τίνα φύσιν ἔχει καὶ διάθεσιν, μάλιστά τις ἐκ τῶν τότε γεγονότων ἐπιγνοίη· (7) τούς τε χρωμένους μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, τίνα δεῖ προορᾶσθαι καὶ φυλάττεσθαι μακρόθεν, ἐναργέστατ' ἂν ἐκ τῆς τότε περιστάσεως συν-

(8) Quod si quis vero inire rationem velit differentiæ, quæ est inter quinqueremes, et triremes, quibus et Persæ adversus Græcos, et Athenienses ac Lacedæmonii inter sese prælia commiserunt: numquam omnino factum esse intelliget, ut tam immensæ copiæ in mari certarent. (9) Ex quibus fit manifestum, quod initio operis ostendendum suscepimus: Romanos, neque forte fortuna, ut Græcorum nonnulli arbitrantur, neque casu, sed ratione cumprimis probabili, postquam in talibus tantisque rebus fuissent exercitati, non solum cogitare magno conatu cœpisse de imperio orbis terrarum ac dominatu, sedetiam propositum esse assecutos.

LXIV. Sed quid tandem causæ est, quærat aliquis, cur, post partum orbis imperium, quum hodie multis partibus major sit illorum potentia quam prius, neque instruere remigio tot naves, neque tantis classibus expeditiones queant suscipere. (2) Verum dubitationis hujus rationes perspicue declarabuntur, cum ad explicandam reip. Romanæ formam pervenerimus: de qua neque nobis dicendum est obiter, neque audientibus animo parum attento cogitandum. (3) Nam res quidem ipsa contempiatione perquam digna; quæ tamen ad hanc usque diem, per eos qui de illa scripserunt, prope mansit incognita: (4) quod scriptorum alii res Romanas ignoraverint; alii parum dilucide ac plane inutiliter illas sint exsecuti. (5) Ceterum in superiore bello observari potest, ambas hasce respublicas pares inter se fuisse, cum audacia in suscipiendis consiliis, tum magnanimitate, maxime autem, de principatu contentione obstinata. (6) Quod ad milites quidem, illud in universum statuere debemus, generosiores longe fuisse Romanos: educibus vero, Amilcar cognomento Barca, et naturalis pater Hannibalis ejus, qui postea cum Romanis bellum gessit, et consilio et virtute omnium qui tunc fuere præstantissimus est habendus.

LXV. Pace hac facta, peculiaris quidam casus ac similis ambobus hisce populis evenit. (2) Apud Romanos enim secutum est civile bellum cum Faliscis, quod quidem cito et ex utilitate sua composuerunt, paucis diebus urbe illorum capta. (3) At Pœnos eodem tempore bellum excepit, non parvum neque contemnendum, quod cum mercenario milite Numidisque gesserunt, et qui una cum his rebellarunt, Afris. (4) Quo quidem sæpe multumque suis rebus metuere coacti, tandem non de ditione solum, verum etiam de propria salute et patriæ ipsius solo in periculum venerunt. (5) Est vero bellum istud multis de causis dignum, cui advertamus animum, quapropter illud quoque, summatim quidem ac breviter, sicut initio proposuimus, exponemus. (6) Primo enim, quod vulgo bellum inexpiabile vocatur, id quam naturam habeat, et quale sit, ex iis, quæ tum acciderunt, optime cognosci poterit. (7) Tum vero, quæ prævidenda ac multo ante cavenda sint iis qui milite utuntur mercenario, evidentissime hic Carthaginiensium casus docuerit: præ-

θεωρήσειε· πρὸς δὲ τούτοις, τί διαφέρει, καὶ κατὰ πόσον, ἤθη σύμμικτα καὶ βάρβαρα τῶν ἐν παιδείαις καὶ νόμοις καὶ πολιτικοῖς ἔθεσιν ἐκτεθραμμένων. (8) Τὸ δὲ μέγιστον, τὰς αἰτίας ἐκ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς πεπραγμένων κατανοήσειε, δι' ἃς ὁ κατ' Ἀννίβαν συνέστη Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πόλεμος. (9) Ὑπὲρ οὗ, διὰ τὸ μὴ μόνον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεπολεμηκόσιν ἔτι νῦν ἀμφισβητεῖσθαι τὰς αἰτίας, χρήσιμόν ἐστι τὴν ἀληθινωτάτην παραστῆσαι διάληψιν τοῖς φιλομαθοῦσιν.

LXVI. Ὡς γὰρ θᾶττον, ἐπιτελεσθεισῶν τῶν προειρημένων διαλύσεων, ἀποκατέστησε τὰς περὶ τὸν Ἔρυκα δυνάμεις εἰς τὸ Λιλύβαιον ὁ Βάρκας, εὐθέως αὐτὸς μὲν ἀπέθετο τὴν ἀρχήν· ὁ δ' ἐπὶ τῆς πόλεως στρατηγὸς Γέσκων, ἐγίγνετο περὶ τὸ περαιοῦν τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν Λιβύην. (2) Προϊδόμενος δὲ τὸ μέλλον, ἐμφρόνως ενεβίβαζε κατὰ μέρη διαιρῶν αὐτούς, καὶ διαλείμματα ποιῶν τῆς ἐξαποστολῆς· (3) βουλόμενος ἀναστροφὴν διδόναι τοῖς Καρχηδονίοις, εἰς τὸ τοὺς καταπλεύσαντας καὶ μισθοδοτηθέντας τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων, φθάνειν ἀπαλλαττομένους ἐκ τῆς Καρχηδόνος εἰς τὴν οἰκείαν, πρὶν ἢ τοὺς ἑξῆς περαιουμένους ἐπικαταλαβεῖν. (4) Ὁ μὲν οὖν Γέσκων, ἐχόμενος ταύτης τῆς ἐννοίας, οὕτως ἐχείριζε τὸ κατὰ τὴν ἐξαποστολήν. (5) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τὰ μὲν εὐπορούμενοι χρημάτων, διὰ τὰς προγεγενημένας δαπάνας, τὰ δὲ καὶ πεπεισμένοι παραιτήσεσθαι τοὺς μισθοφόρους μέρος τι τῶν προσοφειλομένων ὀψωνίων, ἐὰν καὶ συναθροίσωσι καὶ δέξωνται πάντας εἰς τὴν Καρχηδόνα, παρακατεῖχον ἐκεῖ τοὺς καταπλέοντας διὰ ταύτην τὴν ἐλπίδα, καὶ συνεῖχον ἐν τῇ πόλει. (6) Γιγνομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν· τὸ μὲν πρῶτον, ὑπιδόμενοι τὸν ὄχλον καὶ τὴν συμβαίνουσαν ἀκρασίαν, ἠξίωσαν τοὺς ἡγεμόνας, ἕως ἂν ἑτοιμασθῇ μὲν τὰ κατὰ τὰς σιταρχίας αὐτοῖς, προσδέξωνται δὲ τοὺς ἀπολειπομένους, ἀναχωρῆσαι πάντας εἴς τινα πόλιν τὴν προσαγορευομένην Σίκκαν, λαβόντας εἰς τὰ κατεπείγοντα χρυσοῦν ἕκαστον. (7) Προθύμως δὲ συνυπακουσάντων πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ βουλομένων αὐτοῦ καταλιπεῖν τὰς ἀποσκευάς, καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον χρόνον ὑπῆρχον, ὡς θᾶττον ἐσομένης τῆς ἐπανόδου πρὸς τοὺς ὀψωνιασμούς. (8) ἀγωνιῶντες οἱ Καρχηδόνιοι, μή ποτε διὰ χρόνου παραγεγονότες, καὶ τινὲς μὲν τέκνων, ἔνιοι δὲ καὶ γυναικῶν ἱμείροντες, οἱ μὲν οὐκ ἐκπορευθῶσι τὸ παράπαν, οἱ δὲ ἐκπορευθέντες αὖθις ἀνακάμπτωσι πρὸς ταῦτα, καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μηδὲν ἧττον ἀδίκημα γίγνηται κατὰ τὴν πόλιν· (9) ταῦτα προορώμενοι, μετὰ πολλῆς ἀπεχθείας οὐδαμῶς βουλομένους τοὺς ἀνθρώπους ἠνάγκασαν τὰς ἀποσκευὰς μεθ' ἑαυτῶν ἀπαγαγεῖν. (10) Οἱ δὲ μισθοφόροι, συναναχθέντες εἰς τὴν Σίκκαν, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τετευχότες ἀνέσεως καὶ σχολῆς· ὅπερ ἀφυέστατον ὑπάρχει ξενικαῖς δυνάμεσι, καὶ σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, ἀρχηγὸν καὶ μόνον αἴτιον γίνεται στάσεως· διῆγον ἀδεῶς. (11) Ἅμα δὲ ῥαθυμοῦντες, τινὲς μὲν αὐτῶν ἐξελογί-

terea etiam illud, quid quantumque
confusæ ac barbaræ turbæ mores, et
beralibus disciplinis imbuti, ac legibus c
fuerint innutriti. (8) Postremo, quod
iis, quæ tum gesta sunt, causas per
Hannibalicum Romanos inter et Car
runt. (9) De cujus quidem belli cau
inter scriptores, verum etiam inter illo
runt, ad hanc diem solet esse controve
fuerit, eam sententiam quæ verissima
ctorum animis insinuare.

LXVI. Statim post ictum fœdus, Am
Erycem erant, Lilybæum deductis,
Gescone, urbis præfecto, militum in A
curante. (2) Hic, quod futurum erat
consilio divisos in partes navibus impon
intervalla dimittebat. (3) Dari enim t
sibus volebat, quo possent qui advener
pendiorum cuique persoluta, suam qu
tentes, Carthagine prius excedere, q
erant trajiciendi eos consequerentur. (4
cum ita mercenarios transmitteret, id
rum Carthaginienses, partim quod pri
exhaustum ærarium ipsorum; partim
cunctos simul Carthagine congregassen
illis, ut debiti adhuc stipendii gratian
vitati facerent; hac spe illecti, omnes
lissent, ibi detinebant, ac deinde etiam
(6) Sed quum multa et noctu et interdi
leficia ederentur, essetque jam suspec
miliarem militibus intemperantiam; eg
thaginienses, ut tantisper, dum expe
solvendo stipendio, et dum ceteri qui
nissent, omnes interim in oppidum S
ad præsentes usus accepto, concederc
luntati illorum morem gerere paratis,
ibi relinquere, sicut antea fecerant,
brevi ad recipienda stipendia essent r
Carthaginienses incessit metus, ne, q
tempus rediissent, alii liberorum, a
irretiti, partim ne egrederentur quid
egressi mox ad suos affectus redirent,
hilo melius esset consultum. (9) Hæc
odiose impedimenta omnia sua plane
cere coegerunt. (10) Milites, quum se
cepissent, laborum remissionem et quie
rant, adepti (quæ res minime omniun
convenit, estque, ut sic dicam, vel s
causa seditionis), licenter agebant. (

ἄγοντες τὰ προσοφειλόμενα σφίσι τῶν ὀψωνίων ἐπὶ τὸ πλεῖον, καὶ συγκεφαλαιούμενοι πολλαπλάσια τῶν καθηκόντων, ταῦτ᾽ ἔφασαν δεῖν ἀπαιτεῖν τοὺς Καρχηδονίους. (12) πάντες δ᾽, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἐπαγγελιῶν, ὧν οἱ στρατηγοὶ κατὰ τοὺς ἐπισφαλεῖς τῶν καιρῶν παρακαλοῦντες σφᾶς ἐπεποίηντο, μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, καὶ μεγάλην προσδοκίαν τῆς ἐσομένης περὶ αὐτοὺς ἐπανορθώσεως.

LXVII. Διόπερ ἅμα τῷ συλλεχθῆναι πάντας εἰς τὴν Σίκκαν, καὶ παραγενόμενον Ἄννωνα, τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἐν τῇ Λιβύῃ τότε τῶν Καρχηδονίων, μὴ οἷον τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ἐπαγγελίας ἐκπληροῦν· ἀλλὰ τοὐναντίον, λέγοντα τὸ βάρος τῶν φόρων, καὶ τὴν καθόλου δυσχρηστίαν τῆς πόλεως, ἐγχειρεῖν παραιτεῖσθαι μέρος τι τῶν ἐξ ὁμολόγου προσοφειλομένων ὀψωνίων· (2) εὐθέως διαφορὰ καὶ στάσις ἐγεννᾶτο, καὶ συνδρομαὶ συνεχεῖς ἐγίνοντο, ποτὲ μὲν κατὰ γένη, ποτὲ δ᾽ ὁμοῦ πάντων. (3) Ὡς δ᾽ ἂν μήθ᾽ ὁμοέθνων, μήθ᾽ ὁμογλώττων ὑπαρχόντων, ἦν ἀμιξίας καὶ θορύβου καὶ τῆς λεγομένης τυρβῆς πλῆρες τὸ στρατόπεδον. (4) Καρχηδόνιοι γὰρ χρώμενοι ποικίλαις καὶ μισθοφορικαῖς δυνάμεσι, πρὸς μὲν τὸ μὴ ταχέως συμφρονήσαντας ἀπειθεῖν, μηδὲ δυσκαταπλήκτους εἶναι τοῖς ἡγουμένοις, ὀρθῶς στοχάζονται, ποιοῦντες ἐκ πολλῶν γενῶν τὴν δύναμιν· (5) πρὸς δὲ τὸ, γενομένης ὀργῆς ἢ διαβολῆς ἢ στάσεως, διδάξαι καὶ πραΰναι καὶ μεταθεῖναι τοὺς ἠγνοηκότας, ὁλοσχερῶς ἀστοχοῦσιν. (6) Οὐ γὰρ οἷον ἀνθρωπίνῃ χρῆσθαι κακίᾳ συμβαίνει τὰς τοιαύτας δυνάμεις, ὅταν ἅπαξ εἰς ὀργὴν καὶ διαβολὴν ἐμπέσωσι πρός τινας, ἀλλ᾽ ἀποθηριοῦσθαι τὸ τελευταῖον, καὶ παραπλησίαν λαμβάνειν διάθεσιν. (7) Ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ αὐτούς· ἦσαν γὰρ οἱ μὲν Ἴβηρες, οἱ δὲ Κελτοὶ, τινὲς δὲ Λιγυστινοὶ, καὶ Βαλιαρεῖς· οὐκ ὀλίγοι δὲ μιξέλληνες, ὧν οἱ πλείους αὐτόμολοι καὶ δοῦλοι· τὸ δὲ πλεῖστον μέρος αὐτῶν ἦν Λίβυες. (8) Διόπερ οὔτ᾽ ἐκκλησίαν συναθροίσαντα πάντας ὁμοῦ δυνατὸν ἦν, οὔτ᾽ ἄλλην οὐδεμίαν εὑρέσθαι πρὸς τοῦτο μηχανήν. (9) Πῶς γὰρ οἷόν τε; τὸν μὲν γὰρ στρατηγὸν εἰδέναι τὰς ἑκάστων διαλέκτους ἀδύνατον· διὰ πλειόνων δὲ ἑρμηνέων ἐκκλησιάζειν, ἅμα τετράκις καὶ πεντάκις περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγοντα πράγματος, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἔτι τοῦ ἀδυνάτου ἀδυνατώτερον. (10) Λοιπὸν ἦν, διὰ τῶν ἡγεμόνων ποιεῖσθαι τὰς ἀξιώσεις καὶ παρακλήσεις· ὅπερ ἐπειρᾶτο συνεχῶς ποιεῖν ὁ Ἄννων. (11) Ἀκμὴν δὲ καὶ τούτους συνέβαινεν ἃ μὲν οὐκ αἰσθάνεσθαι τῶν λεγομένων, ἃ δὲ καὶ συναινέσαντας ἐνίοτε τῷ στρατηγῷ, τἀναντία πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀναγγέλλειν, τοὺς μὲν δι᾽ ἄγνοιαν, τοὺς δὲ διὰ κακίαν· ἐξ ὧν ἦν ἀσαφίας, ἀπιστίας, ἀκρισίας ἅπαντα πλήρη. (12) Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐπίτηδες τοὺς μὲν εἰδότας στρατηγοὺς τὰς γεγενημένας χρείας κατὰ Σικελίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ πεποιημένους σφίσι τὰς ἐπαγγελίας, οὐκ ἀποστέλλειν ὡς αὐτούς· τὸν δὲ μηδενὶ τούτων παρηγενημένον, τοῦτον ἐκπεπομφέναι. (13) Τέλος δ᾽ οὖν

cœpere quidam stipendii adhuc debiti rationem inire, omnia in majus attollentes; et, quum summam multis partibus majorem vero confecissent, tantum a Carthaginiensibus exigendum esse dictitabant. (12) Omnes vero revocabant in memoriam promissiones sibi a ducibus, dum inter pericula illos adhortarentur, factas; magnasque animis spes concipiebant, et commoda, quæ percepturos se ampla arbitrabantur, avidi exspectabant.

LXVII. Igitur ubi Siccam convenere omnes, quum ad eos Hanno, qui illa tempestate Africæ Carthaginiensium provinciæ præerat, accessisset, atque ille non solum spei isti militum et prioribus promissis non satisfaceret, sed e contrario gravitatem tributorum causatus, et publicam rerum omnium inopiam, oraret milites, ut de stipendiis, quæ ex pacto ipsis deberentur, partem aliquam reip. condonarent; (2) illicet discordia atque seditio est coorta, et concursus assidui modo nationum singularum separatim, modo simul omnium, fieri sunt cœpti. (3) Et quum neque unius gentis, neque unius linguæ essent, aliis alios non intelligentibus, tumultus in castris omnia obtinebat, ac passim turbabatur. (4) Carthaginienses enimvero, qui copiis semper utuntur variis e locis mercede conductis; siquidem illud agitur, ut rebellioni ex conspiratione obviam eatur, et ut ne terribilis ipsis ducibus sit exercitus, nequaquam a proposito aberrant, dum ex multis gentibus copias cogunt: (5) sin illud agitur, ut, ira semel commota, aut odio concepto, vel seditione facta, docere, lenire, et in viam reducere velis errore lapsos, omnino mala eorum ratio est. (6) Cernere enim licet ejusmodi exercitus, ubi semel iram aut odium contra aliquos susceperint, non solum pro more aliorum hominum maleficia patrare; sed plane ferarum instar sævire, et animos induere ad omnem immanitatem et vesaniam comparatos. (7) Quod quidem tunc istis accidit: erant enim alii Hispani, alii Galli, quidam Ligures et Baleares: nec pauci inerant hybridæ Græci, et in his perfugæ plerique aut servi: pars vero maxima Afri erant. (8) Itaque nec pro concione omnes alloqui in unum locum congregatos quisquam poterat: neque ulla alia ad id ratio poterat excogitari. (9) Qui enim id fiat, obsecro? Nam ut omnium cujusque populi linguarum dux sit peritus, hoc vero fieri nequit: per plures autem interpretes concionem habere, quater aut quinquies eadem de re dicentem, pæne dixerim adhuc esse difficilius. (10) Restabat, ut ducum opera uterentur, si quid rogare milites vellent, aut hortari: atque hoc Hanno, quantum pote, faciebat assidue. (11) Sed enim cum maxime isti quoque persæpe, aut, quæ dicerentur, non intelligebant; aut, pacti aliquid cum Hannone, ad milites contraria referebant; alii per imperitiam, alii per malitiam: unde incertitudinis, diffidentiæ, separatorum consiliorum plena erant omnia. (12) Nam ad ceteras querelas etiam illud accedebat, quod existimabant, fecisse consulto Carthaginienses, ut conscios duces operæ ipsis bello Siciliensi præclare navatæ, et factarum pollicitationum auctores, ad se non mitterent; cum venire eum jussissent, qui nulli rerum gestarum interfuisset. (13) Tan-

ἀπαξιώσαντες μὲν τὸν Ἄννωνα, διαπιστήσαντες δὲ τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσιν, ἐξοργισθέντες δὲ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὥρμησαν πρὸς τὴν πόλιν· καὶ κατεστρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ὡς ἂν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια τῆς Καρχηδόνος, ἐπὶ τῷ καλουμένῳ Τύνητι, πλείους ὄντες τῶν δισμυρίων.

LXVIII. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τότε πρὸ ὀφθαλμῶν ἐλάμβανον τὴν αὐτῶν ἄγνοιαν, ὅτ' ἦν οὐδὲν ὄφελος. (2) Μεγάλα μὲν γὰρ ἥμαρτον, εἰς ἕνα τόπον ἀθροίσαντες τοσοῦτο πλῆθος μισθοφόρων, ἔχοντες οὐδεμίαν ἐλπίδα πολεμικῆς χρείας ἐν ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσι· (3) τούτου δὲ μεῖζον ἔτι, προέμενοι τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ σὺν τούτοις τὰς ἀποσκευάς· οἷς ἐξῆν ὁμήροις χρησαμένους, ἀσφαλέστερον μὲν αὐτοὺς βουλεύσασθαι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, εὐπειθεστέροις δ' ἐκείνοις χρῆσθαι πρὸς τὸ παρακαλούμενον. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ, καταπλαγέντες τὴν στρατοπεδείαν, πᾶν ὑπέμενον, σπουδάζοντες ἐξιλάσασθαι τὴν ὀργὴν αὐτῶν· (5) καὶ τάς τε τῶν ἐπιτηδείων ἀγορὰς ἐκπέμποντες δαψιλεῖς, ἐπώλουν, καθὼς ἐκεῖνοι βούλοιντο καὶ τάττοιεν τὰς τιμάς· τῶν τε τῆς γερουσίας ἀεί τινας ἐξαπέστελλον πρέσβεις, ὑπισχνούμενοι ποιήσειν πᾶν ὅ τι ποτ' ἂν αὐτοὺς ἀξιώσαιεν, εἰ κατὰ δύναμιν. (6) Ἦν δὲ πολὺ τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρὰ τοῖς μισθοφόροις ἐπινοούμενον, ἅτε δὴ κατατεθαρρηκότων μὲν, καὶ συντεθεωρηκότων τὴν κατάπληξιν καὶ πτοίαν τῶν Καρχηδονίων· (7) πεφρονηματισμένων δὲ, καὶ πεπεισμένων διὰ τοὺς προγεγονότας αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ πρὸς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα κινδύνους, μὴ οἷον Καρχηδονίους ἀντοφθαλμῆσαί ποτ' ἂν πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀλλὰ μηδὲ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων μηδένα ῥᾳδίως. (8) Διόπερ ἅμα τῷ συγχωρῆσαι τὰ περὶ τῶν ὀψωνίων αὐτοῖς τοὺς Καρχηδονίους, εὐθέως ἐπέβαινον, καὶ τῶν τεθνεώτων ἵππων ἀπῄτουν τὰς ἀξίας. (9) Προσδεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο, πάλιν τῆς προσοφειλομένης σιτομετρίας ἐκ πλείονος χρόνου, τὴν μεγίστην γεγονυῖαν ἐν τῷ πολέμῳ τιμὴν, ἔφασκον, αὐτοὺς δεῖν κομίζεσθαι. (10) Καθόλου δὲ ἕν τι ἀεὶ καινὸν προσεξεύρισκον, εἰς ἀδύνατον ἐκβάλλοντες τὴν διάλυσιν, διὰ τὸ πολλοὺς καχέκτας καὶ στασιώδεις ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν. (11) Οὐ μὴν, ἀλλὰ πᾶν τὸ δυνατὸν ὑπισχνουμένων τῶν Καρχηδονίων, κατένευσαν ἐπιτρέψειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἑνὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ γεγονότων στρατηγῶν. (12) Πρὸς μὲν οὖν Ἀμίλκαν τὸν Βάρκαν, μεθ' οὗ συγκεκινδυνεύκεσαν ἐν τῇ Σικελίᾳ, δυσχερῶς εἶχον· δοκοῦντες οὐχ ἥκιστα δι' ἐκεῖνον ὀλιγωρεῖσθαι, τῷ μήτε πρεσβεύειν πρὸς αὐτοὺς, τήν τε στρατηγίαν ἑκουσίως δοκεῖν ἀποτεθεῖσθαι. (13) Πρὸς δὲ Γέσκωνα πάνυ διέκειντο φιλανθρώπως, ὃς ἐγεγόνει μὲν ἐν Σικελίᾳ στρατηγὸς, ἐπεποίητο δ' αὐτῶν πρόνοιαν τὴν ἐνδεχομένην, ἔν τε τοῖς ἄλλοις, καὶ μάλιστα περὶ τὴν ἀνακομιδήν. Διόπερ ἐπέτρεψαν τούτῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων.

LXIX. Ὃς παραγενόμενος κατὰ θάλατταν μετὰ τῶν χρημάτων, καὶ προσπλεύσας πρὸς τὸν Τύνητα, τὸ

dem quum Hannonem aspernarentur, ducibus fidem non haberent; ira succen giniensès, numero supra viginti millia feruntur, et ex intervallo ab ea passu millium prope Tunetem castra ponunt.

LXVIII. Tunc demum Carthaginiens oculos obversari, cum nihil eos sera (2) Graviter siquidem peccaverant, quod rum auxiliorum copias unum in locum præsertim in urbano milite, si quid bel puisset spem nullam repositam haberen huc, quod liberos, uxores, atque omni detinuerant; quos si veluti obsides ret ipsis et tutius de eis quæ inciderent co ad postulata omnia æquiores habere. territi tum Carthaginienses hostilium leniendæ militum iræ causa omnia pe nona large subministranda, quam illi impositis emebant; tum legatis e sen binde mittendis, qui omnia impetratur postulassent, fieri modo possent. (6) aliquid in dies excogitare, quod priori cerent; ut pote quos pavor et consterna animadvertebant, faciebat audaciores. flati erant, qui propter res in Sicilia g legionibus persuasum haberent, nemi nedum Carthaginiensibus, satis fore contra ipsos in acie. (8) Itaque, simul cessissent Carthaginienses, pergere illi rum equorum pretia poscere. (9) Hoc missum, rursus illi dicere, pro frum tempore deberetur, tantum pretium quanti plurimi tempore belli frument Omnino denique, quia multi inter eo mines et seditiosi, novi semper aliqui tendentes solutionem in summam, q (11) Ad nihilo minus Carthaginiensibu quidem pares forent, detrectantibus, siverunt, ut arbitrio unius e ducibus sent, controversia permitteretur. (12 quidem Barcam, sub quo in Sicilia atque inimico erant animo; eo maxim rati, qui neque ad ipsos legatus ven sua sponte videretur deposuisse. (13) et dux in Sicilia fuerat, et cum alias, me, ipsorum commodis pro virili co bene omnes volebant. Hunc igitur cont ferunt arbitrum.

LXIX. Gesco, cum pecuniis mari pro appulit, cum ducibus primum colloqui

κατὰ πρῶτον λαμβάνων τοὺς ἡγεμόνας, μετὰ δὲ ταῦτα συναθροίζων κατὰ γένη τοὺς πολλούς· (2) ἃ μὲν ἐπετίμα περὶ τῶν γεγονότων, ἃ δὲ διδάσκειν ἐπειρᾶτο περὶ τῶν παρόντων· τὸ δὲ πλεῖον, παρεκάλει πρὸς τὸ μέλλον, ἀξιῶν αὐτούς, εὔνους ὑπάρχειν τοῖς ἐξ ἀρχῆς μισθοδόταις. (3) Τέλος δὲ ὥρμησε πρὸς τὸ διαλύειν τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων, κατὰ γένη ποιούμενος τὴν μισθοδοσίαν. (4) Ἦν δέ τις Καμπανὸς ηὐτομοληκὼς παρὰ τῶν Ῥωμαίων δοῦλος, ἔχων σωματικὴν δύναμιν καὶ τόλμαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς παράβολον, ὄνομα Σπένδιος. (5) Οὗτος, εὐλαβούμενος, μὴ παραγενόμενος αὐτὸν ὁ δεσπότης κομίσηται, καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους αἰκισθεὶς διαφθαρῇ, πᾶν ἐτόλμα καὶ λέγειν καὶ πράττειν, σπουδάζων διακόψαι τὰς διαλύσεις τὰς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· (6) ἅμα δὲ τούτῳ καὶ Λίβυς τις Μάθως, ὃς ἦν μὲν ἐλεύθερος, καὶ τῶν συνεστρατευμένων, πλεῖστα δὲ κεκινηκὼς κατὰ τὰς προειρημένας ταραχάς. Ἀγωνιῶν οὖν, μὴ τίσῃ καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἄλλων δίκην, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐγένετο γνώμης τοῖς περὶ τὸν Σπένδιον. (7) Καὶ λαμβάνων τοὺς Λίβυας, ὑπεδείκνυε, διότι, μετὰ τὸν ὀψωνιασμὸν χωρισθέντων τῶν ἄλλων γενῶν εἰς τὰς πατρίδας, ἀπερείσονται καὶ τὴν ὑπὲρ ἐκείνων ὀργὴν εἰς αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ βουλήσονται, διὰ τῆς εἰς σφᾶς τιμωρίας, ἅπαντας ἐκπλήξασθαι τοὺς ἐν τῇ Λιβύῃ. (8) Ταχὺ δὲ προσεκκαυθέντες οἱ πολλοὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις, καὶ λαβόμενοι βραχείας ἀφορμῆς, ἐκ τοῦ τὸν Γέσκωνα τὰ μὲν ὀψώνια διαλύειν, τὰς δὲ τιμὰς τοῦ τε σίτου καὶ τῶν ἵππων ὑπερτίθεσθαι, συνέτρεχον εὐθέως εἰς ἐκκλησίαν. (9) Καὶ τοῦ μὲν Σπενδίου καὶ τοῦ Μάθω διαβαλλόντων καὶ κατηγορούντων τοῦ τε Γέσκωνος καὶ τῶν Καρχηδονίων, ἤκουον, καὶ προσεῖχον ἐπιμελῶς τοῖς λεγομένοις. (10) Εἰ δέ τις ἕτερος προσπορεύοιτο συμβουλεύσων, οὐδ᾽ αὐτὸ τοῦτο περιμείναντες ἐπιγνῶναι, πότερον ἀντερῶν ἢ συνηγορήσων πάρεστι τοῖς περὶ τὸν Σπένδιον, παραχρῆμα βάλλοντες τοῖς λίθοις ἀπέκτεινον. (11) Καὶ πολλοὺς δὴ τῷ τρόπῳ τούτῳ κατὰ τὰς συνδρομάς, καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἰδιωτῶν, διέφθειρον. (12) Καὶ μόνον τὸ ῥῆμα τοῦτο κοινῇ συνίεσαν, τὸ βάλλε, διὰ τὸ συνεχῶς αὐτὸ πράττειν. Μάλιστα δὲ τοῦτ᾽ ἐποίουν, ὁπότε μεθυσθέντες ἀπὸ τῶν ἀρίστων συνδράμοιεν. (13) Διόπερ ὅτε τις ἄρξαιτο βάλλε λέγειν, οὕτως ἐγίγνετο πανταχόθεν ἅμα καὶ ταχέως, ὥστε μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὸν ἅπαξ προελθόντα. (14) Πλὴν οὐδενὸς ἔτι τολμῶντος συμβουλεύειν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, κατέστησαν αὑτῶν στρατηγοὺς Μάθω καὶ Σπένδιον.

LXX. Ὁ δὲ Γέσκων ἑώρα μὲν τὴν ὅλην ἀκαταστασίαν καὶ ταραχήν· περὶ πλείστου δὲ ποιούμενος τὸ τῇ πατρίδι συμφέρον, καὶ θεωρῶν, ὅτι, τούτων ἀποθηριωθέντων, κινδυνεύουσι προφανῶς οἱ Καρχηδόνιοι τοῖς ὅλοις πράγμασι· (2) παρεβάλλετο, καὶ προσεκαρτέρει, ποτὲ μὲν τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εἰς τὰς χεῖρας λαμβάνων, ποτὲ δὲ κατὰ γένη συναθροίζων καὶ παρακαλῶν.

quasque nationes congregari jubet. (2) Ibi tum ille, partim eos ob incepta increpare, partim de præsenti rerum statu admonere; maxime vero hortari in posterum, rogareque, ut a quibus tot antea stipendia accepissent, iis benevolentiam suam conservarent. (3) Tandem ad expungenda reliqua stipendiorum, militibus per nationes distributis, se accingit. (4) Erat vero in exercitu Spendius quidam, genere Campanus', qui apud Romanos servitutem serviens, ad Pœnos transfugerat; et corporis robore, et audaci in rebus bellicis temeritate pollens. (5) Hic veritus, ne se herus fugitivum persequens reciperet, ac mox cruciatum necaret ex Romanorum legibus; dictis factisque omnia moliebatur, quo institutam cum Carthaginiensibus transactionem rumperet. (6) Cum hoc et Matho quidam Afer se conjunxerat, liber ille quidem homo, et qui cum ceteris meruerat: sed quod præteritarum turbarum præcipuus exstitisset incentor, timens ne pro ceteris etiam luenda sibi sit pœna, cum Spendio conspiravit. (7) Itaque Afros seorsim appellans, persuadere eis aggreditur, Carthaginienses, simulac receptis stipendiis in suam quisque patriam aliæ nationes discessissent, etiam illam quam adversus ceteros concepissent iram, in capita ipsorum esse effusuros; daturosque operam, ut eas ab ipsis pœnas exigerent, quæ universis Africæ populis terrorem essent incussuræ. (8) His sermonibus mox magis magisque irritati milites, levem occasionem arripientes, quod Gesco stipendia quidem solveret, verum et frumenti et equorum pretia in aliud tempus differret; in concionem, facto concursu, ire pergunt. (9) Ac Spendium quidem et Mathonem', qui Gesconem et Carthaginienses in odium vocabant, attentis auribus animisque audiebant: (10) sin accederet alius quis dandi consilii gratia, e vestigio, prius quam vel hoc etiam ipsum scirent, assentiendine animo an contradicendi Spendio advenisset, lapidibus obrutum occidebant. (11) Atque adeo multos eo modo in istis concursibus et privatos et ordinum ductores peremerunt. (12) Solumque erat verbum hoc, Feri! quod communiter intelligerent, quia assidue hoc faciebant: maxime autem, cum vino pleni mox a prandio concurrebant. (13) Itaque simul ut dixerat aliquis, feri! tam cito ab omni simul parte hoc fiebat, ut effugere, qui semel accesserat, nulla ratione posset. (14) Nemine tandem eam ob caussam audente amplius ad dandum consilium in medium prodire, Matho ac Spendius duces sunt creati.

LXX. Non fugiebat quidem Gesconem, quanta perturbatio ac tumultus versaretur in castris: sed patriæ utilitatem in præcipua cura habens, qui prævideret, si sævire isti more ferarum cœpissent, in manifestissimum summæ rei periculum Carthaginienses fore venturos; (2) caput suum periculo objectans, ab incepto non desistebat; modo præfectos ad se vocatos appellans, modo singulas nationes cogens,

(3) Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῶν Λιβύων οὐδέπω κεκομισμένων τὰς σιταρχίας, οἰομένων δὲ δεῖν ἀποδεδόσθαι σφίσι, καὶ προσιόντων θρασέως, βουλόμενος ὁ Γέσκων ἐπιπλῆξαι τὴν προπέτειαν αὐτῶν, Μάθω τὸν στρατηγὸν ἀπαιτεῖν ἐκέλευεν. (4) Οἱ δ' ἐπὶ τοσοῦτον διωργίσθησαν, ὥστ' οὐδὲ τὸν τυχόντα χρόνον ἀναστροφὴν δόντες, ὥρμησαν τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὸ διαρπάζειν τὰ πρόχειρα τῶν χρημάτων, μετὰ δὲ ταῦτα συλλαμβάνειν τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ Καρχηδονίους. (5) Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ τὸν Σπένδιον, ὑπολαμβάνοντες, τάχιστ' ἂν οὕτως ἐκκαυθῆναι τὸν πόλεμον, εἰ παράνομόν τι πράξειαν καὶ παράσπονδον, συνήργουν ταῖς τῶν ὄχλων ἀπονοίαις, καὶ τὴν μὲν ἀποσκευὴν τῶν Καρχηδονίων ἅμα τοῖς χρήμασι διήρπαζον, τὸν δὲ Γέσκωνα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, δήσαντες ὑβριστικῶς, εἰς φυλακὴν παρεδίδοσαν. (6) Καὶ τὸ λοιπὸν ἐπολέμουν ἤδη φανερῶς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, συνωμοσίας ἀσεβεῖς καὶ παρὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων ἤθη ποιησάμενοι. (7) Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ξένους καὶ Λιβυκὸς ἐπικληθεὶς πόλεμος, διὰ ταῦτα καὶ τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν. (8) Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, συντελεσάμενοι τὰ προειρημένα, παραυτίκα μὲν ἐξαπέστελλον πρέσβεις ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Λιβύην πόλεις, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν, καὶ συνεπιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα πάντων σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἑτοίμως συνυπακουσάντων αὐτοῖς πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπόστασιν, καὶ τάς τε χορηγίας καὶ τὰς βοηθείας προθύμως ἐξαποστελλόντων, διελόντες σφᾶς, πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν, οἱ μὲν τὴν Ἰτύκην, οἱ δὲ τοὺς Ἱππακρίτας, διὰ τὸ ταύτας τὰς πόλεις μὴ βούλεσθαι μετασχεῖν αὐτοῖς τῆς ἀποστάσεως.

LXXI. Καρχηδόνιοι δὲ τοὺς μὲν κατ' ἰδίαν βίους ἀεὶ διεξαγαγόντες ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χώρας γεννημάτων, τὰς δὲ κοινὰς παρασκευὰς καὶ χορηγίας ἀθροίζοντες ἐκ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην προσόδων, ἔτι δὲ πολεμεῖν εἰθισμένοι ξενικαῖς δυνάμεσι· (2) τότε πάντων ἅμα τούτων οὐ μόνον ἐστερημένοι παραλόγως, ἀλλὰ καὶ καθ' αὑτῶν ὁρῶντες ἕκαστα τῶν προειρημένων ἐπιστρέφοντα, τελέως ἐν μεγάλῃ δυσθυμίᾳ καὶ δυσελπιστίᾳ καθέστασαν, ἅτε παρὰ τὴν προσδοκίαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀποβεβηκότων. (3) Τετρυμένοι γὰρ ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ συνεχῶς, ἤλπιζον, ἐπιτελεσθεισῶν τῶν διαλύσεων, ἀναπνοῆς τινὸς τεύξεσθαι καὶ καταστάσεως εὐδοκουμένης. (4) Συνέβαινε δ' αὐτοῖς τἀναντία. Μείζονος γὰρ ἐνίστατο πολέμου καταρχὴ καὶ φοβερωτέρου. (5) Πρόσθεν μὲν γὰρ ὑπὲρ Σικελίας ἠμφισβήτουν Ῥωμαίοις· τότε δὲ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ἔμελλον κινδυνεύσειν, πόλεμον ἀναλαμβάνοντες ἐμφύλιον. (6) Πρὸς δὲ τούτοις, οὐχ ὅπλων πλῆθος, οὐ ναυτικὴ δύναμις, οὐ πλοίων κατασκευὴ παρ' αὐτοῖς ἦν, ὡς ἂν τοσαύταις ναυμαχίαις περιπεπτωκότων· καὶ μὴν οὐδὲ χορηγιῶν διάθεσις, οὐδὲ φίλων οὐδὲ συμμάχων τῶν βοηθησόντων ἔξωθεν ἐλπὶς, οὐδ' ἥτις οὖν, ὑπῆρχε.

atque adhortans. (3) Accidit vero, c
nondum essent soluta, hique illa cum i
deposcerent, ut Gesco, temeritatem ill
lens, ipsos a Mathone duce suo stipen
(4) Qua voce adeo sunt eorum animi irri
quidem mora interposita, in paratam eo l
impetum facerent, mox vero et Gescon
comites Carthaginienses comprehendere
ac Spendius, rati ita facillime accensum i
jus atque fidem publicam aliquid patra
perditam audaciam adjuvabant : igitur s
giniensium una cum pecuniis diripiunt ;
que comites, contumeliose vinctos, in
perant. (6) Atque ita conjuratione impi
tium inita, palam cum Carthaginiensibu
(7) Hæ igitur sunt causæ, hoc princi
mercenarios, quod Africum Bellum dic
his rebus gestis, ad Africæ urbes continu
se in libertatem vindicarent, hortans; u
rent, et in societatem consiliorum ve
Deinde, quum omnes prope Africæ pop
contra Carthaginienses promtos se osten
meatus, quam auxilia undique submitte
alii Uticam, alii Hipponem Diarrhytum
rebellantibus se adjungere detrectavera
diuntur.

LXXI. Carthaginienses, qui rem fami
proventibus quærere semper consuever
apparatus et necessaria bello subsidia e
comparare; ad hæc, peregrino milite bella
temporis, cum non solum hisce universi
privatos se inopinato viderent, verum e
quæ commemorata sunt, in suam pernic
tanta animorum anxietudine sunt affecti
nitus diffiderent : adeo contra omnium o
acciderant. (3) Quippe, continuis in Sici
tibus attriti, ubi pax semel convenisset,
et in aliquo tolerabili statu se futuros, spe
vero in contrarium hæc ipsis spes verteb
periculosius bellum erat, cujus tunc p
(5) Nam antea cum Romanis de Sicilia
nunc civile bellum erat illis futurum, et
ac patria periclitandum. (6) Ad hæc null
vales copiæ, nullius classis apparatus apu
tot navalibus præliis male pugnassent.
copia parata erat in horreis publicis, nec
neque externi auxilii ab amicis aut sociis
nuissima spes suppetebat. (7) Tum itaq

διὸ καὶ τότε σαφῶς ἔγνωσαν, ἡλίκην ἔχει διαφορὰν ξενικὸς καὶ διαπόντιος πόλεμος, ἐμφυλίου στάσεως καὶ ταραχῆς. (8) Οὐχ ἥκιστα δ' αὐτοὶ σφίσι τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων κακῶν ἐγεγόνεισαν αἴτιοι.

LXXII. Κατὰ γὰρ τὸν προγεγονότα πόλεμον εὐλόγους ἀφορμὰς ἔχειν ὑπολαμβάνοντες, πικρῶς ἐπεστάτησαν τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων· (2) παραιρούμενοι μὲν τῶν ἄλλων πάντων τῶν καρπῶν τοὺς ἡμίσεις, διπλασίους δὲ ταῖς πόλεσι τοὺς φόρους ἢ πρὶν ἐπιτάττοντες, συγγνώμην δὲ τοῖς ἀπόροις ἢ συμπεριφορὰν ἡντινοῦν ἐπ' οὐδενὶ τῶν πραττομένων διδόντες. (3) Θαυμάζοντες δὲ καὶ τιμῶντες τῶν στρατηγῶν, οὐ τοὺς πρᾴως καὶ φιλανθρώπως τῷ πλήθει χρωμένους, ἀλλὰ τοὺς αὑτοῖς μὲν ἑτοιμάζοντας πλείστας χορηγίας καὶ παρασκευάς, τοῖς δὲ κατὰ τὴν χώραν πικρότατα χρωμένους· ὧν εἷς ἦν Ἄννων. (4) Τοιγαροῦν οἱ μὲν ἄνδρες οὐχ οἷον παρακλήσεως πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἀλλ' ἀγγέλου μόνον, ἐδεήθησαν. (5) αἱ δὲ γυναῖκες, αἱ τὸν πρὸ τοῦ χρόνου ἀπαγομένους περιορῶσαι τοὺς σφετέρους ἄνδρας καὶ γονεῖς πρὸς τὰς εἰσφοράς, τότε συνομνύουσαι κατὰ πόλεις, ἐφ' ᾧ μηδὲν κρύψειν τῶν ὑπαρχόντων αὑταῖς, ἀφαιρούμεναι τὸν κόσμον εἰσέφερον ἀπροφασίστως εἰς τοὺς ὀψωνιασμούς. (6) Καὶ τοιαύτην παρεσκεύασαν εὐπορίαν τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ὥστε μὴ μόνον διαλῦσαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὀψωνίων τοῖς μισθοφόροις κατὰ τὰς ἐπαγγελίας, ἃς ἐποιήσαντο πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν εὐπορῆσαι χορηγίας. (7) Οὕτως οὐδέ ποτε δεῖ βλέπειν πρὸς τὸ παρὸν μόνον, ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον ἐπισκοπεῖν ἀεὶ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους.

LXXIII. Οὐ μὴν ἀλλά, καί περ ἐν τοιούτοις καιροῖς ὄντες οἱ Καρχηδόνιοι, προστησάμενοι τὸν Ἄννωνα στρατηγόν, διὰ τὸ δοκεῖν τοῦτον καὶ πρότερον αὐτοῖς τὰ περὶ τὴν Ἑκατοντάπυλον τῆς Λιβύης καὶ κατατετελεκέναι, συνήθροιζον μὲν μισθοφόρους, καθώπλιζον δὲ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις τῶν πολιτῶν· (2) ἐγύμναζον δὲ καὶ συνέταττον τοὺς πολιτικοὺς ἵππους· παρεσκεύαζον δὲ καὶ τὰ περιλειπόμενα τῶν πλοίων, τριήρεις, καὶ πεντηκοντόρους, καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀκατίων. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, παραγενομένων αὐτοῖς εἰς ἑπτὰ μυριάδας Λιβύων, ἐπιδιελόντες τούτους, ἀσφαλῶς ἐπολιόρκουν τοὺς Ἰτυκαίους καὶ τοὺς Ἱππακρίτας· βεβαίως δὲ τὴν ἐν τῷ Τύνητι στρατοπεδείαν κατεῖχον· ἀποκεκλείκεισαν δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἁπάσης τῆς ἐκτὸς Λιβύης. (4) Ἡ γὰρ Καρχηδὼν αὐτὴ μὲν ἐν κόλπῳ κεῖται, προτείνουσα καὶ χεῤῥονησίζουσα τῇ θέσει, τὸ μὲν ὑπὸ θαλάττης, τὸ δέ τι καὶ λίμνῃ περιεχομένη κατὰ τὸ πλεῖστον. (5) Ὁ δὲ συνάπτων ἰσθμὸς αὐτὴν τῇ Λιβύῃ, τὸ πλάτος ὡς εἴκοσι καὶ πέντε σταδίων ἐστί. Τούτου δ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος νεύοντος μέρους, οὐ μακρὰν ἡ τῶν Ἰτυκαίων κεῖται πόλις· ἐπὶ δὲ θατέρου, παρὰ τὴν λίμνην, ὁ Τύνης. (6) Ἐφ' ὧν ἑκατέρων τότε στρατοπεδεύσαντες οἱ μισθοφόροι, καὶ διακλείσαντες ἐκ τῆς χώρας τοὺς Καρχηδονίους, λοιπὸν ἐπεβούλευον

scere Carthaginienses, bellum externum et transmarinum a civili seditione tumultuque quantum differat. (8) Erant vero ipsi cumprimis horumce tot tantorumque malorum sibi auctores.

LXXII. Etenim superiore bello quum satis justam sibi viderentur causam nacti, crudeliter imperaverant Africæ populis: (2) a ceteris omnibus dimidiam partem annuorum proventuum exigentes; urbium vero incolas alterum tantum tributi nomine pendere cogentes, quantum ante bellum pependerant; tum in exigendo nullam egenis veniam aut gratiam, ne minimam quidem, ulla in re concedentes; (3) denique præsides provinciarum eos maxime mirantes, et in pretio habentes, non qui benignitate et humanitate in subditos uterentur, sed qui civitati plurimos reditus plurimaque subsidia pararent, homines vero agrestes ac rusticos acerbissime tractarent: quorum unus fuerat Hanno. (4) Quapropter Afri, non dicam hortatu, sed vix nuntio opus habebant ad rebellandum. (5) Quin etiam mulieres, quæ antea persæpe maritos parentesque suos ab exactoribus tributorum in carcerem duci passæ erant, tunc in suis quæque civitatibus inter se conjuratæ, nihil rerum suarum se occultaturas; detractum sibi mundum absque ulla tergiversatione in stipendium militi conferebant. (6) Moxque tanta pecuniæ vi Matho et Spendius abundarunt, ut non solum reliqua stipendiorum mercenariis exsolverent, quæ fuerat ab initio pacta ipsis rebellionis merces, sed etiam ad reliqua incepta sumtus large suppeteret. (7) Adeo, si quis rectam consiliorum inire viam cupit, non solum præsentis, sed etiam futuri semper habenda ei ratio est.

LXXIII. At Carthaginienses, quantumvis pressi malis, belli ducatu Hannoni delato, cujus opera jam ante in subigenda parte Libyæ circa Hecatompylum fuerant usi, mercenarios undique cogere, cives armare qui ætate essent militari, equites urbanos centuriare et exercere; navium denique quidquid supererat, triremes, actuarias, et acatiorum maxima quæque, instruere. (3) Interea Matho et Spendius, postquam LXX jam Africanorum millia ad eos convenissent, partiti copias, Uticam et Hipponem tuti ab hoste obsidebant: et posita Tunete castra adversus omnia pericula firmata servabant: Carthaginiensibus ab universa exteriore Africa exclusis. (4) Urbs namque ipsa Carthago in sinu maris sita, et medio sinu ad peninsulæ formam prominet; hinc mari, inde lacu, maxima sui parte cincta. (5) Isthmus, quo Africæ jungitur patet in latitudinem millia passuum tria. In hujus altero latere, quod vergit ad mare, sita est Utica, modico ab urbe intervallo; in altero, secundum lacum, est Tunes. (6) Ad quæ duo loca quum mercenarii castra tunc admovissent, et Carthaginienses a cetera

αὐτῇ τῇ πόλει· (7) καὶ ποτὲ μὲν ἡμέρας, ποτὲ δὲ καὶ νύκτωρ παραγιγνόμενοι πρὸς τὸ τεῖχος, εἰς φόβους καὶ θορύβους ὁλοσχερεῖς ἐνέβαλλον τοὺς ἔνδον.

LXXIV. Ἄννων δὲ περὶ μὲν τὰς παρασκευὰς ἐνδεχομένως ἐγίγνετο· καὶ γὰρ ἦν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὐφυής· (2) ἐξορμήσας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως, ἕτερος ἦν· καὶ γὰρ τοῖς καιροῖς ἀστόχως ἐχρῆτο, καὶ τοῖς ὅλοις πράγμασιν ἀπείρως καὶ νωθρῶς. (3) Διὸ καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἰς Ἰτύκην παραβοηθήσας τοῖς πολιορκουμένοις, καὶ καταπληξάμενος τοὺς ὑπεναντίους τῷ πλήθει τῶν θηρίων· εἶχε γὰρ οὐκ ἐλάττους ἑκατὸν ἐλεφάντων· καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν προτερήματος ἀρχὴν ὁλοσχεροῦς, οὕτως ἐχρήσατο κακῶς, ὥστε κινδυνεῦσαι προσαπολέσαι καὶ τοὺς πολιορκουμένους. (4) Κομίσας γὰρ ἐκ τῆς πόλεως τοὺς καταπέλτας καὶ τὰ βέλη, καὶ συλλήβδην ἁπάσας τὰς πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευὰς, καὶ στρατοπεδεύσας πρὸ τῆς πόλεως, ἐνεχείρησε προσβάλλειν πρὸς τὸν τῶν ὑπεναντίων χάρακα. (5) Τῶν δὲ θηρίων βιασαμένων εἰς τὴν παρεμβολὴν, οὐ δυνάμενοι τὸ βάρος οὐδὲ τὴν ἔφοδον οἱ πολέμιοι μεῖναι, πάντες ἐξέπεσον ἐκ τῆς στρατοπεδείας. (6) Καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἀπέθανον, τρωθέντες ὑπὸ τῶν θηρίων· τὸ δὲ διασωζόμενον μέρος πρός τινα λόφον ἐρυμνὸν καὶ σύμφυτον ἔμενε, πιστεῦον ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ἀσφαλείαις. (7) Ὁ δ' Ἄννων, εἰθισμένος Νομάσι καὶ Λίβυσι πολεμεῖν, οἵτινες, ὅταν ἅπαξ ἐγκλίνωσι, ποιοῦνται τὴν φυγὴν ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ τρεῖς ἐκτοπίζοντες αὑτούς· ὑπολαβὼν καὶ τότε, πέρας ἔχειν τοὺς πολεμίους, καὶ νενικηκέναι τοῖς ὅλοις· (8) τῶν μὲν στρατιωτῶν ὠλιγώρησε, καὶ καθόλου τῆς παρεμβολῆς, αὐτὸς δ' εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν ἐγίγνετο περὶ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν. (9) Οἱ δὲ συμπεφευγότες τῶν μισθοφόρων εἰς τὸν λόφον, σύντροφοι μὲν γεγονότες τῆς Βάρκα τόλμης· συνήθεις δ' ἐκ τῶν κατὰ Σικελίαν ἀγώνων, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποτὲ μὲν ποχωρεῖν, ὑποτὲ δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἐγχειρεῖν τοῖς πολεμίοις· (10) καὶ τότε συνιδόντες τὸν μὲν στρατηγὸν ἀπηλλαγμένον εἰς τὴν πόλιν, τοὺς δὲ πολλοὺς διὰ τὸ προτέρημα ῥαθυμοῦντας καὶ διαῤῥέοντας ἐκ τῆς στρατοπεδείας· (11) συστραφέντες ἐπιτίθενται, τῷ χάρακι, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν φυγεῖν αἰσχρῶς ὑπὸ τὰ τείχη καὶ τὰς πύλας· (12) ἐκυρίευσαν δὲ τῆς ἀποσκευῆς ἁπάσης, καὶ τῆς τῶν πολιορκουμένων παρασκευῆς· ἣν Ἄννων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκκομίσας ἐκ τῆς πόλεως, ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριον. (13) Οὐ μόνον δὲ περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν οὕτως ἀνεστράφη νωθρῶς, ἀλλὰ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας περὶ τὴν καλουμένην Γόρζαν ἀντιστρατοπεδευσάντων αὐτῷ τῶν πολεμίων, λαβὼν καιροὺς, δὶς μὲν ἐκ παρατάξεως εἰς τὸ νικᾷν, δὶς δ' ἐξ ἐπιθέσεως. (14) Ὅτε μὲν στρατοπεδευόντων σύνεγγυς αὐτῷ τῶν ὑπεναντίων, ἀμφοτέρους δοκεῖ τούτους εἰκῇ καὶ παραλόγως προέσθαι.

LXXV. Διόπερ οἱ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες αὐτὸν κακῶς χειρίζοντα τὰς πράξεις, Ἀμίλκαν τὸν ἐπικα-

regione exclusissent; ipsi jam Carthagini ac modo interdiu, modo noctu, ad muro metu ac trepidatione maxima intus omn

LXXIV. Hanno autem, in apparatib rendis, nihil quod fieri posset prætern ad eam rem ingeniosus. (2) Sed quoti hostem ibat, alium diceres: qui quider bus uti nesciebat, et imperite atque ign strabat. (3) Quum igitur prima expediti sibus suppetias venisset, ac multitud quos habuit non pauciores centum, hos set, moxque universæ victoriæ principi adeo male se gessit, ut præter exercit Uticenses propemodum perdiderit. (4) et telis et omnino omni apparatu, qui ad tinet, Utica efferri jussis, castrisque ant vallum hostium adoriri cœpit. (5) Et qu castra irrupissent, hostes violentam im non sustinentes, e castris omnes se pro multi quidem ex iis, ab elephantis vul qui autem evaserunt, ad proximum c arboribus consitum substiterunt, rati i tutos fore. (7) Hanno, bellare contra antea solitus, qui, inclinata semel acie, ut bidui vel tridui viam recedant: existi omnino jam debellatum esse, hostemqu tum; (8) et milites et castra in totum n urbem ingressus, corpori curando opera cenarii vero qui in collem fugerant, ass usu audaciæ Barcæ, quibus præterea f bus in Sicilia gestis, persæpe eodem die modo conversione facta eundem invad tunc, ducem in oppidum concessisse, m riam agere negligentius, et ex castris bos collecti vallum adoriuntur, et, multi reliquos ad portas ac muros turpiter (12) Potitique sunt omnibus impedimen apparatu; quem quum Hanno cum ceter exportari jussisset, effecit ut in potestat veniret. (13) Neque hoc solum tempor gessit; sed rursus pariter paucos post di dum Gorzam castra ei opposita haberent ei offerrentur rei bene gerendæ (bis jus bita invasione) occasiones: (14) nam et propinquo essent hostium castra, utramq frustra per imprudentiam passus est peri

LXXV. Itaque Carthaginienses, male conspicati, Amilcarem Barcam exercitui

Ἀμίλκαν Βάρκαν αὖθις προεστήσαντο. (2) Καὶ τοῦτον ἐξέπεμψαν εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον στρατηγόν, δόντες ἑβδομήκοντα μὲν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἐπισυνηγμένους τῶν μισθοφόρων, καὶ τοὺς ηὐτομοληκότας ἀπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ τούτοις πολιτικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζούς, ὥστε τοὺς σύμπαντας ἐς μυρίους ὑπάρχειν. (3) Ὃς κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἔξοδον καταπληξάμενος τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιβολῆς, ἥττησε μὲν τὰς ψυχὰς τῶν ὑπεναντίων, ἔλυσε δὲ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν· ἐφάνη δ' ἄξιος τῶν προγεγονότων ἔργων, καὶ τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς προσδοκίας. (4) Τὸ δὲ πραχθὲν ἦν ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὴν χρείαν ταύτην τοιοῦτον. Τῶν γεωλόφων τῶν ἐπιζευγνύντων τὸν αὐχένα τὸν συνάπτοντα τὴν Καρχηδόνα πρὸς τὴν Λιβύην, ὄντων δυσβάτων, καὶ χειροποιήτους ἐχόντων διεκβολὰς ἐπὶ τὴν χώραν· συνέβαινε τοὺς περὶ τὸν Μάθω πάντας τοὺς διὰ τῶν προειρημένων λόφων εὐκαίρως κειμένους τόπους φυλακαῖς διειληφέναι. (5) Πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ προσαγορευομένου Μακάρα ποταμοῦ διείργοντος κατά τινας τόπους παραπλησίως τὴν ἐπὶ τὴν χώραν τοῖς ἐκ τῆς πόλεως ἔξοδον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥεύματος ἀβάτου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπάρχοντος, μιᾶς δ' οὔσης ἐπ' αὐτοῦ γεφύρας, καὶ ταύτην τηρεῖν τὴν δίοδον ἀσφαλῶς, πόλιν ἐπ' αὐτῆς ᾠκοδομηκότας. (6) Ἐξ ὧν συνέβαινε τοὺς Καρχηδονίους, μὴ οἷον στρατοπέδῳ τῆς χώρας ἐπιβαίνειν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κατ' ἰδίαν θέλοντας διελθεῖν, ῥᾳδίως ἂν δύνασθαι λαθεῖν τοὺς ὑπεναντίους. (7) Εἰς ἃ βλέπων Ἀμίλκας, καὶ παντὸς πράγματος καὶ καιροῦ πεῖραν λαμβάνων, διὰ τὸ δυσχρηστεῖν περὶ τὴν ἔξοδον, διενοήθη τι τοιοῦτον· (8) Τοῦ προειρημένου ποταμοῦ κατὰ τὴν εἰς θάλατταν ἐκβολὴν συννοήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις ἀποθινούμενον τὸ στόμα, καὶ τεναγώδη γιγνομένην τὴν παρ' αὐτῷ τὸ στόμα πάροδον· ποιήσας εὐτρεπῆ τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ κρύπτων ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιβολήν, ἐτήρει τὸ προειρημένον σύμπτωμα. (9) Παραπεσόντος δὲ τοῦ καιροῦ, νυκτὸς ἐξορμήσας ἔλαθε πάντας ἅμα τῷ φωτὶ τὸν προειρημένον τόπον διαβιβάσας τὴν δύναμιν. (10) Παραδόξου δὲ τοῦ πράγματος φανέντος καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς ὑπεναντίοις, ὁ μὲν Ἀμίλκας προῆγε διὰ τοῦ πεδίου, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τοὺς τὴν γέφυραν φυλάττοντας.

LXXVI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον, συνέντες τὸ γεγονός, ἀπήντων εἰς τὸ πεδίον· καὶ παρεβοήθουν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἐκ τῆς περὶ τὴν γέφυραν πόλεως ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων, οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ἰτύκης ὑπὲρ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους. (2) Ἐπεὶ δ' εἰς συνάπτειν ἀλλήλοις, νομίσαντες ἐν μέσῳ τοὺς Καρχηδονίους ἀπειληφέναι, σπουδῇ παρηγγύων ἅμα παρακαλοῦντες σφᾶς αὐτούς, καὶ συνῆπτον τοῖς πολεμίοις. (3) Ὁ δ' Ἀμίλκας ἦγε μὲν τὴν πορείαν, πρώτους ἔχων τοὺς ἐλέφαντας, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους, τελευταῖα δὲ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων. (4) Συνθεωρῶν δὲ προχειρότερον ἐπιφερομένους τοὺς ὑπε-

(2) Eum igitur ad hoc bellum mittunt, traditis elephantis LXX, et quotquot præterea cogi poterant mercenariis, cum iis qui transitum ab hoste fecerant, urbanorum item equitum peditumque manu, ut universus copiarum numerus ad decem millia esset. (3) Et Barca quidem primo statim egressu hostes ex inopinato adortus, tantum illis pavoris injecit, ut animis collapsi, Uticæ obsidione desisterent : atque ipse gloria anteactarum rerum dignus videretur, et ea exspectatione quam apud omnes concitaverat. (4) Series eorum, quæ hac expeditione gessit, hæc est. Cervix illa, quæ Africæ Carthaginem jungit, præcingitur collibus arduis atque difficilibus, in quibus arte munitæ sunt viæ, per quas in regionem patet transitus. Tunc autem Matho omnia bello opportuna loca in illis collibus firmata præsidiis interceperat. (5) Ad hæc, quum locis nonnullis Bacara fluvius similiter transitum impediat iis, qui Carthagine profecti in regionem tendunt, ac propter aquarum copiam vado ut plurimum transiri nequeat; Matho pontem ei amni impositum, qui est unicus, magna diligentia tuebatur, oppido etiam ad illum exstructo. (6) Quo fiebat, ut non solum exercitus in regionem ducere Carthaginienses non possent, sed ut ne singuli quidem hostem effugerent, qui transire conarentur. (7) Hæc Amilcar intuens, ad omnes et rerum et temporum occasiones semper intentus, quia educere exercitum non poterat, hujusmodi consilium excogitavit. (8) Observaverat, circa exitum fluminis ejus in mare, quo tempore certi quidam venti obtinent, sabulo oppleri ostium; atque ita vadosum quemdam transitum prope ipsum ostium patefieri. Igitur exercitu ad profectionem parato, nemine consilii conscio, exspectabat dum id fieret de quo diximus. (9) Ubi tempus advenit, noctu eductis copiis, luce prima, prius quam animadvertisset quisquam, universas trajecit. (10) Mirari ergo factum, quod fieri posse non putabant, et qui in urbe erant, et hostes. Interea per patentes campos progrediebatur Amilcar, itinere versus pontis custodes instituto.

LXXVI. At Spendius, re cognita, obviam Amilcari in planitiem procedit : et ad mutuum sibi auxilium ferendum, cum illi ex urbe ad pontem sita, decem millibus non pauciores, tum hi ab Utica, supra XV hominum millia, properabant. (2) Qui ubi invicem appropinquassent, rati Pœnos in medio deprehensos teneri, sedulo alii aliis dare mandata, invicem se adhortari, hostem aggredi. (3) Pergebat contra Amilcar agmen ducere : præcedebant elephanti; sequebantur equites cum levi armatura; agmen scutati claudebant. (4) Is ut videt hostem in suos ferri inconsultius, verti aciem totam imperat. (5) Igitur qui in primo agmine erant, hos flectere se, ac retro propere ire

ναντίους, ἀναστρέφειν παρήγγειλε πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ. (5) Καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀναστρέψαντας, σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐκέλευσε· τοὺς δ' ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντας, ἐξ ἐπιστροφῆς περισπῶν, ἐξέταττε πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. (6) Οἱ δὲ Λίβυες καὶ μισθοφόροι, νομίσαντες αὐτοὺς καταπεπληγμένους φυγεῖν, λύσαντες τὴν τάξιν, ἐπέκειντο, καὶ συνῆπτον εἰς τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως. (7) Ἅμα δὲ τῷ τοὺς ἱππεῖς, συνεγγίσαντας τοῖς παρατεταγμένοις, ἐκ μεταβολῆς ὑποστῆναι, τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἐπάγειν, ἐκπλαγεῖς γιγνόμενοι διὰ τὸ παράδοξον οἱ Λίβυες, ἐγκλίναντες εὐθέως ἔφευγον, ὡς ἂν εἰχῇ καὶ σποράδην ἐπικείμενοι. (8) Λοιπὸν, οἱ μὲν τοῖς κατόπιν ἐπιφερομένοις περιπίπτοντες, ἐσφάλλοντο, καὶ διέφθειρον αὑτούς τε καὶ τοὺς οἰκείους· οἱ δὲ πλείους συνεπατήθησαν, ἐκ χειρὸς τῶν ἱππέων ἐπικειμένων αὐτοῖς καὶ τῶν θηρίων. (9) Ἀπώλοντο μὲν οὖν εἰς ἑξακισχιλίους τῶν Λιβύων καὶ τῶν ξένων, ἑάλωσαν δὲ περὶ δισχιλίους· οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον, οἱ μὲν εἰς τὴν πρὸς τῇ γεφύρᾳ πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ Ἰτύκῃ παρεμβολήν. (10) Ἀμίλκας δὲ, ποιήσας τὸ προτέρημα τὸν προειρημένον τρόπον, εἵπετο κατὰ πόδας τοῖς πολεμίοις· καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τῆς γεφύρας πόλιν ἐξ ἐφόδου κατέσχε, προεμένων καὶ φευγόντων εἰς τὸν Τύνητα τῶν ἐν αὐτῇ πολεμίων· τὴν δὲ λοιπὴν χώραν, ἐπιπορευόμενος, τὰς μὲν προσήγετο, πλείστας δὲ κατὰ κράτος ἐξῄρει. (11) Τοῖς δὲ Καρχηδονίοις βραχύ τι θάρσους ἐνειργάσατο καὶ τόλμης, ἐπὶ ποσὸν αὐτοὺς ἀπαλλάξας τῆς προγεγενημένης δυσελπιστίας.

LXXVII. Ὁ δὲ Μάθως αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν Ἱππακριτῶν πολιορκίας ἐπέμενε· τοῖς δὲ περὶ τὸν Αὐτάριτον, τὸν τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνα, καὶ Σπένδιον, ἔχεσθαι τῶν ὑπεναντίων συνεβούλευε· (2) Τὰ μὲν πεδία φεύγοντας, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ὑπεναντίοις ἱππέων καὶ θηρίων, ταῖς δὲ ὑπωρείαις ἀντιπαράγοντας καὶ συνεπιτιθεμένους κατὰ τὰς ὑποπιπτούσας ἀεὶ δυσχερείας. (3) Ἅμα δὲ ταῖς ἐπινοίαις ταύταις, καὶ πρὸς τοὺς Νομάδας καὶ τοὺς Λίβυας ἐξέπεμπε, δεόμενος βοηθεῖν σφίσι, καὶ μὴ καταπροΐεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καιρούς. (4) Ὁ δὲ Σπένδιος, προσλαβὼν ἐκ τοῦ Τύνητος ἀφ' ἑκάστου τῶν γενῶν τοὺς πάντας εἰς ἑξακισχιλίους, προῆγε, ταῖς ὑπωρείαις ἀντιπαράγων τοῖς Καρχηδονίοις· ἔχων, ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ τοὺς μετ' Αὐταρίτου Γαλάτας, ὄντας εἰς δισχιλίους. (5) Τὸ γὰρ λοιπὸν μέρος αὐτῶν τοῦ κατ' ἀρχὰς συστήματος ηὐτομολήκει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἔρυκα στρατοπεδείαις. (6) Τοῦ δ' Ἀμίλκου παρεμβεβληκότος ἔν τινι πεδίῳ πανταχόθεν ὄρεσι περιεχομένῳ, συνέβη τὰς παρὰ τῶν Νομάδων καὶ Λιβύων βοηθείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Σπένδιον. (7) Γενομένης δὲ τοῖς Καρχηδονίοις τῆς μὲν τῶν Λιβύων ἐπιστρατοπεδείας αἰφνιδίου καὶ κατὰ πρόσωπον, τῆς δὲ τῶν Νομάδων ἀπ' οὐρᾶς, τῆς δὲ περὶ τὸν Σπένδιον ἐκ πλα-

jubet; eos vero qui in extremo agmine conversione circumducens, in aciem in opponit. (6) Afri et mercenarii, fugere C pavore rati, solutis ordinibus eos invadu nam valide capessunt. (7) Quum vero e ad illos qui in aciem instructi erant perve equis subsisterent, et reliqua acies in ho tum quidem Afri, novitate rei perculsi sparsim illos essent persecuti, e vestigio conversi. (8) Horum deinde alii, quum i quentes incidissent, corruebant, et sibi afferebant : alii, et quidem plerique omne elephantis terga prementibus, permixtin (9) Periere igitur ex Afris et mercenarii capti sunt ad duo millia : reliqui partim i jacentem, partim in castra ante Uticam pe Parta hoc modo victoria, fugientes e ve Amilcar, proximam ponti urbem primo i fugientibus Afris, et Tunetem se recipie vero reliquam incursans, alia oppida ad d alia vi expugnavit. (11) Atque ita Car paullo ante de suis rebus plane desperav nihil levatos, aliquanto audentiores reddi

LXXVII. Matho interim in Hipponis nens, Autarito Gallorum duci, ac Spendi ab hostibus ne longius recederent : (evitantes, quod equitum elephantorumq lerent, secus montium radices exercitum tum inimici procederent, tantum ipsi pr ubi difficultate aliqua impeditos sensiss eos facerent. (3) Simul cum his consilii Afros mittit, rogans ut auxilia subminis randæ libertatis occasionem ne omittant ex omnium nationum copiis, quæ Tunet ad sex millia seligit : iisque assumtis, quo ginienses, circa radices montium suos ex etiam Gallicas Autariti copias, ad bis mille trahens : (5) nam ceteri Galli, qui initio litaverant, quo tempore ad Erycem castra manos defecerant. (6) Quum autem A quadam montibus undique cincta conse tempore Spendius Numidarum atque Afro pisset; (7) Afris a fronte castra repent

[illegible], μεγάλην αὐτοῖς ἀπορίαν συνέβη περιστῆναι, καὶ [illegible].

LXXVIII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ναραύας, ὃς ἦν μὲν Νομὰς τῶν ἐνδοξοτάτων εἷς, ἦν δὲ καὶ πλήρης ὁρμῆς πολεμικῆς· οὗτος ἀεὶ μὲν οἰκείως διέκειτο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, πατρικὴν ἔχων σύστασιν· τότε δὲ μᾶλλον παρωρμήθη, διὰ τὴν Ἀμίλκου τοῦ στρατηγοῦ φήμην. (2) Διὸ καὶ νομίσας ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν τῆς ἐντεύξεως αὐτῶν καὶ σύστασιν, ἧκε πρὸς τὴν στρατοπεδείαν, ἔχων περὶ αὐτὸν Νομάδας εἰς ἑκατόν. (3) Καὶ συνεγγίσας τῷ χάρακι, τολμηρῶς ἔμενε, κατασείων τῇ χειρί. (4) Τοῦ δ' Ἀμίλκου θαυμάσαντος τὴν ἐπιβολὴν, καὶ προπέμψαντός τινα τῶν ἱππέων, εἰς λόγους ἔφη βούλεσθαι συνελθεῖν τῷ στρατηγῷ. (5) Διαποροῦντος δ' ἀκμὴν, καὶ διαπιστοῦντος τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνος, παραδοὺς ὁ Ναραύας τὸν ἵππον καὶ τὰς λόγχας τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ, παρῆν ἄνοπλος εὐθαρσῶς εἰς τὴν παρεμβολήν. (6) Οἱ δὲ τὰ μὲν ἐθαύμαζον, τὰ δὲ κατεπλήττοντο τὴν τόλμαν· ὅμως δὲ προσεδέξαντο, καὶ συνῆλθον εἰς τὰς χεῖρας. (7) Ὁ δὲ, παραγενόμενος εἰς λόγους, ἔφη, πᾶσι μὲν Καρχηδονίοις εὐνοεῖν, μάλιστα δ' ἐπιθυμεῖν Βάρκᾳ γενέσθαι φίλος· διὸ καὶ νῦν παρεῖναι συσταθησόμενος αὐτῷ, κοινωνήσων ἀδόλως παντὸς ἔργου καὶ πάσης ἐπιβολῆς. (8) Ἀμίλκας δὲ, ταῦτα ἀκούσας, οὕτως ἥσθη ἐπί τε τῷ κατὰ τὴν παρουσίαν θάρσει, καὶ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν ἔντευξιν ἁπλότητι τοῦ νεανίσκου· ὡς οὐ μόνον ὁμολογῆσαι κοινωνὸν αὐτὸν προσλαβέσθαι τῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ἐπηγγείλατο μεθ' ὅρκου, διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πρὸς Καρχηδονίους πίστιν. (9) Γενομένων δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Ναραύας ἧκε, τοὺς ὑφ' αὐτὸν τεταγμένους ἔχων Νομάδας, ὄντας εἰς δισχιλίους. (10) Ὁ δ' Ἀμίλκας, προσγενομένης αὐτῷ τῆς χειρὸς ταύτης, παρετάξατο τοῖς πολεμίοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σπένδιον, συνάψαντες ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς Λίβυσι, καὶ καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, συνέβαλλον τοῖς Καρχηδονίοις. (11) Γενομένης δὲ τῆς ἰσχυρᾶς μάχης, ἐνίκων οἱ περὶ τὸν Ἀμίλκαν· καλῶς μὲν καὶ τῶν θηρίων ἀγωνισαμένων, ἐπιφανεστάτην δὲ τοῦ Ναραύα παρεσχημένου χρείαν. (12) Ὁ μὲν οὖν Αὐτάριτος καὶ Σπένδιος διέφυγον· τῶν δὲ λοιπῶν ἔπεσον μὲν εἰς μυρίους, ἑάλωσαν δὲ εἰς τετρακισχιλίους. (13) Συντελεσθέντος δὲ τοῦ κατορθώματος, Ἀμίλκας τοῖς μὲν βουλομένοις τῶν αἰχμαλώτων μεθ' ἑαυτοῦ συστρατεύειν, ἐξουσίαν ἔδωκε, καὶ καθώπλιζε τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων σκύλοις· (14) τοὺς δὲ μὴ βουλομένους συναγαγὼν παρεκάλει, φάσκων, ἕως μὲν τοῦ νῦν συγγνώμην αὐτοῖς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων· διὸ καὶ συγχωρεῖν ἀπιέναι κατὰ τὰς ἰδίας ὁρμὰς, οὗ ποτ' ἂν ἕκαστος αὐτῶν προαιρῆται. (15) Μετὰ δὲ ταῦτα διηπείλησε, μηδένα φέρειν ὅπλον πολέμιον κατ' αὐτῶν· ὡς, ἐὰν ἁλῷ τις, ἀπαραιτήτου τευξόμενος τιμωρίας.

LXXIX. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὴν Σαρδόνα παραφυλάττοντες τῶν μισθοφόρων, ζηλώ-

tergo Numidis, ad latus Spendio, in magnas angustias et prope ineluctabile periculum Carthaginienses devenerunt.

LXXVIII. Per id tempus Narava quidam erat, genere Numida, inter suos nobilissimus, militari animo juvenis. Hic Pœnis jam ante faverat, propter eam notitiam quæ patri ipsius cum illis intercesserat : tunc vero Amilcaris ducis præstante gloria motus, magis adhuc in eadem mente est confirmatus. (2) Itaque, ratus opportunum venisse tempus ejus conveniendi, et gratiæ conciliandæ, ad castra accedit, centum circiter Numidis comitatus. (3) Jamque vallo proximus, subsistit intrepidus, manu mota dans signum. (4) Amilcar, quid hic sibi vellet admirans, unum ex equitibus ad eum mittit : ille, ducem convenire se velle, dixit. (5) Dum Pœnus cum maxime dubitat, verbis fidem non habens; Narava equum et hastas comitibus tradit, et magna confidentia nudus intra munitiones venit. (6) Mirari omnes et stupere ad hanc hominis audaciam : excipiunt tamen venientem, et cum eo congrediuntur. (7) Narava, colloquio instituto, dixit, omnibus se quidem Carthaginiensibus bene velle, sed cum Barca imprimis jungere amicitiam optare : eo nunc consilio venisse, ut ipsi conciliaretur, futurus illi in posterum omnis consilii atque incepti consors fidelis. (8) His auditis, tanta lætitia incessit Barcam, et quia magna fiducia juvenis accesserat, et quod miram in sermonibus simplicitatem præ se ferebat; ut non solum in societatem omnium consiliorum lubens illum admitteret, sed filiam quoque suam ei se daturum jurejurando confirmaret, dummodo in fide populi Carthaginiensis perpetuo maneret. (9) Icto fœdere, venit Narava cum Numidis quibus imperabat, circiter bis mille. (10) Amilcar, hac manu adauctus, copias ad pugnam educit. Spendius cum Afris se conjungit : juncti omnes in campum descendunt, et cum Carthaginiensibus confligunt. (11) Fit pugna atrox : vincit Amilcar : nam et elephanti strenue certarant, et Narava insignem præ ceteris eo prælio operam navaverat. (12) Evasere fuga Autaritus et Spendius : e reliquis desiderati sunt ad decem millia; capti ad quatuor. (13) Hac victoria parta Amilcar, captivis qui secum militare vellent, potestatem ejus rei facit, et de spoliis cæsorum arma ipsis præbet. (14) Qui recusabant, iis pro concione dixit : eorum, quæ hactenus deliquissent, veniam se illis dare; idcirco etiam liberam facultatem omnibus tribuere abeundi quo sua quemque voluntas ferret. In posterum vero ne quod telum nocivum contra Carthaginienses quisquam eorum gestaret, magnopere interminatus est. (15) Qui secus facere deprehensus foret; hunc, omni spe veniæ præcisa, grave supplicium manere.

LXXIX. Per idem tempus mercenariorum præsidium

σαντες τους περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ἐπιτίθενται τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Καρχηδονίοις. (2) Καὶ τὸν μὲν τότε παρ' αὐτοῖς ὄντα βοήθαρχον Βώσταρον, συγκλείσαντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν, μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν ἀπέκτειναν. (3) Αὖθις δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν ἐξαποστειλάντων μετὰ δυνάμεως Ἄννωνα, κἄπειτα καὶ τούτων τῶν δυνάμεων ἐγκαταλειπουσῶν τὸν Ἄννωνα, καὶ μεταθεμένων πρὸς σφᾶς· (4) γενόμενοι ζωγρείᾳ κύριοι τοῦ προειρημένου, παραυτίκα τοῦτον μὲν ἀνεσταύρωσαν· μετὰ δὲ ταῦτα παραλελειμμένας ἐπινοοῦντες τιμωρίας, πάντας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Καρχηδονίους στρεβλοῦντες ἀπέκτειναν· (5) καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη ποιησάμενοι τὰς πόλεις ὑφ' ἑαυτοὺς, εἶχον ἐγκρατῶς τὴν νῆσον, ἕως οὗ στασιάσαντες πρὸς τοὺς Σαρδονίους, ἐξέπεσον ὑπ' ἐκείνων εἰς τὴν Ἰταλίαν. (6) Ἡ μὲν οὖν Σαρδὼ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπηλλοτριώθη Καρχηδόνος, οὖσα νῆσος καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ πολυανθρωπίᾳ καὶ τοῖς γεννήμασι διαφέρουσα. (7) Τῷ δὲ πολλοὺς, καὶ πολὺν, ὑπὲρ αὐτῆς πεποιῆσθαι λόγον, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθ' εἶναι ταυτολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων. (8) Μάθως δὲ καὶ Σπένδιος, ἅμα δὲ τούτοις Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης, ὑπιδόμενοι τὴν Ἀμίλκου φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ φοβηθέντες, μὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ ψυχαγωγηθέντες ὁρμήσωσι πρὸς τὴν ὑποδεικνυμένην ἀσφάλειαν οἵ τε Λίβυες καὶ τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος· ἐβουλεύοντο, πῶς ἂν, καινοτομήσαντές τι τῶν πρὸς ἀσέβειαν, εἰς τέλος ἀποθηριώσαιεν τὰ πλήθη πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. (9) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συναθροῖσαι τοὺς πολλούς· γενομένου δὲ τούτου, γραμματοφόρον εἰσήγαγον, ὡς ἀπεσταλμένον ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρδόνος αἱρετιστῶν. (10) Ἡ δ' ἐπιστολὴ διεσάφει, τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας, οὓς παρεσπόνδησαν ἐν τῷ Τύνητι, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, φυλάττειν ἐπιμελῶς· ὡς πραττόντων τινῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῖς Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῆς τούτων σωτηρίας. (11) Λαβόμενος δὲ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ὁ Σπένδιος, πρῶτον μὲν παρεκάλει, μὴ πιστεύειν τῇ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγενημένῃ φιλανθρωπίᾳ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους. (12) Οὐ γὰρ σῶσαι προαιρούμενον αὐτὸν ταῦτα βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ἁλόντων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνων ἀφέσεως ὑμῶν ἐγκρατῆ γενέσθαι σπουδάζοντα· πρὸς τὸ, μή τινας, ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς ἅμα τιμωρήσασθαι, πιστεύσαντας αὐτῷ. (13) Πρὸς δὲ τούτοις φυλάττεσθαι παρῄνει, μὴ, προέμενοι τοὺς περὶ τὸν Γέσκωνα, καταφρονηθῶσι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, μεγάλα δὲ βλάψωσι τὰς ἰδίας πράξεις, ἄνδρα τοιοῦτον καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν ἐάσαντες διαφυγεῖν, ὃν εἰκὸς ἐχθρὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι φοβερώτατον. (14) Ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, παρῆν ἄλλος γραμματοφόρος, ὡς ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ Τύνητος ἀπεσταλμένος, παραπλήσια τοῖς ἐκ τῆς Σαρδόνος διασαφῶν.

LXXX. Ἐφ' οἷς Αὐτάριτος ὁ Γαλάτης ἐπιβαλὼν, μίαν, ἔφη, σωτηρίαν εἶναι τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι, τὸ

quod in Sardinia insula erat, Mathonis ac S secutum, adversus Carthaginienses, qui insurgit. (2) Bostarem igitur auxiliorur arcem conclusum, cum suis popularibus Deinde quum eodem Pœni, Hannone du misissent, atque etiam illæ Hannone reli se adjunxissent; (4) vivi Hannonis potit stim ipsum quidem in crucem agunt, Car omnes, qui erant in insula, inusitatis atq pliciis cruciatos necant. (5) Tum autem, facti, insulam vi obtinebant: donec, sed et Sardos orta, in Italiam ab his sunt hoc modo a Carthagine alienata est Sard magnitudine, et frequentia hominum, et fr præstans. (7) Sed quia de illa multi ja runt, necessarium non duximus, super r nemo, aliis dicta reponere. (8) Ceterur dius et una cum his Gallus Autaritus, humanitatem habebant, qua usus Amilca vos. Itaque veriti, ne et Afri et pars riorum ea arte deliniti, ostensam sibi im amplecterentur; habito concilio deliberan quo insigni ad impietatem facinore edit adversus Carthaginienses penitus effer ergo, milites in unum convocari: quo fact introducitur tabellarius cum epistola, q sectæ hominibus, qui in Sardinia erant, n autem in epistola scriptum, custodirent sconem et ceteros qui cum illo erant omne ostendimus, Tunete fidem violaverant: e citu nonnullos, qui cum Carthaginiensibu ad eos liberandos inierint. (11) Hac o Spendius primum hortatur suos, ne in eà Pœnus captivis exhibuisset, spem ullam (12) Non enim id illum spectasse hoc co servaret; sed id potius egisse, ut illis omnes in potestatem redigat, et sic non al nos simul, si fidem illi habuerimus, suppl Ad hæc cavendum admonet, ne, Gescone d hostibus debeant, et præterea rebus suis modent, si talem virum, ducem egregiu credere inimicum ipsis futurum maxime t evadere. (14) Hæc adhuc loquebatur Sp alium tabellarium, qui se ab iis missum, bant, fingens, literas idem cum Sardinien ferebat.

LXXX. Posthæc verba fecit Autaritus lem unicam rebus ipsorum esse ait, si

πάσας ἀπογνῶναι τὰς ἐν Καρχηδονίοις ἐλπίδας. (2) Ἕως γὰρ ἂν ἀντέχηταί τις τῆς ἐκείνων φιλανθρωπίας, ἀδύνατον αὐτοῖς ἀληθινὸν γενέσθαι τὸν τοιοῦτον σύμμαχον. (3) Διόπερ ἠξίου, τούτοις πιστεύειν, τούτους ἀκούειν, τούτοις προσέχειν τὸν νοῦν, οἵτινες ἂν ἀεί τι τῶν ἀπεχθεστάτων καὶ πικροτάτων εἰσαγγέλλωσι κατὰ Καρχηδονίων· τοὺς δ' ἐναντία τούτοις λέγοντας, προδότας καὶ πολεμίους ἡγεῖσθαι παρῄνει. (4) Ταῦτα δ' εἰπὼν, παρῄνει καὶ συνεβούλευε τόν τε Γέσκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συλληφθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα γενομένους αἰχμαλώτους τῶν Καρχηδονίων, αἰκισαμένους ἀποκτεῖναι. (5) Πρακτικώτατος δ' ἦν οὗτος ἐν ταῖς συμβουλίαις, διὰ τὸ πολλοὺς τὴν φωνὴν αὐτοῦ συνιέναι. (6) Πάλαι γὰρ στρατευόμενος, ἤδει διαλέγεσθαι Φοινικιστί· ταύτῃ δέ πως οἱ πλεῖστοι συνεγίνωσκον τῇ διαλέκτῳ, διὰ τὸ μῆκος τῆς προγεγενημένης στρατείας. (7) Διόπερ ἐπαινέσαντος αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν τοῦ πλήθους, οὗτος μὲν εὐδοκιμῶν ἀνεχώρησε. (8) Πολλῶν δὲ προπορευομένων ἀφ' ἑκάστου γένους ἅμα, καὶ βουλομένων αὐτὴν παραιτεῖσθαι τὴν αἰκίαν, διὰ τὰς γεγενημένας ἐκ τοῦ Γέσκωνος εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας· τῶν μὲν λεγομένων οὐδὲν ἦν συνετόν· ὡς ἂν ἅμα πολλῶν, ἑκάστου δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον ἐπιλέγοντος· (9) ἐπεὶ δὲ καὶ παρεγυμνώθη, διότι τὰς τιμωρίας παραιτοῦνται, καί τις ἐκ τῶν καθημένων εἶπεν, ὅτι βάλλε· πάντας ἅμα κατέλευσαν τοὺς προπορευθέντας. (10) Καὶ τούτους μὲν, ὥσπερ ὑπὸ θηρίων διεφθαρμένους, ἐξέφερον οἱ προσήκοντες. (11) Τοὺς δὲ περὶ τὸν Γέσκωνα λαβόντες, ὄντας εἰς ἑπτακοσίους, ἦγον ἐκ τοῦ χάρακος οἱ περὶ τὸν Σπένδιον· καὶ προαγαγόντες βραχὺ πρὸ τῆς στρατοπεδείας, πρῶτον μὲν ἀπέκοπτον τὰς χεῖρας· (12) ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Γέσκωνος, ὃν βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἐκ πάντων Καρχηδονίων προκρίναντες, ἀνέδειξαν μὲν εὐεργέτην αὑτῶν, ἐπέτρεψαν δὲ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων. (13) Ἐπειδὴ δὲ τὰς χεῖρας ἀπέκοψαν, ἠκρωτηρίαζον τοὺς ταλαιπώρους· κολοβώσαντες δὲ, καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον.

Carthaginiensibus ostenderetur, penitus renuntiassent. (2) Quamdiu namque aliquis illorum humanitatem respiceret, non posse eum, hoc animo præditum, veram cum ipsis societatem colere. (3) Monuit igitur, eis crederent, eos audirent, iis auscultarent, qui inimicissimarum et acerbissimarum sententiarum adversus Carthaginienses auctores essent. Qui his contraria dicerent, pro hostibus ac proditoribus habendos. (4) Hæc locutus, hortari suadereque cœpit, ut Gesconem, quique cum eo capti essent, nec non quotquot postea e Carthaginiensibus vivi in potestatem venissent, cruciatos omnes trucidarent. (5) Omnino autem vir hic in conciliis plurimum poterat, quod dicentem multi intelligerent. (6) Nam et Punice loqui didicerat, longo militiæ usu; cujus linguæ plerique etiam, quod perdiu sub signis Pœnorum meruerant, familiaritatem aliquam contraxerant. (7) Autaritus ergo, una voce laudatus a multitudine, magnam ex ea concione laudem reportavit. (8) Quum autem ex omnibus nationibus multi prodiissent, qui propter egregia Gesconis in ipsos merita cruciatus saltem deprecari pro eo cuperent; multis simul verba facientibus, et unoquoque propriam gentis suæ loquelam usurpante, nihil poterat intelligi. (9) Ubi tandem intellectum est, supplicium istos deprecari, atque aliquis assidentium dixit, Feri! tum vero continuo cunctos, qui prodierant, lapidibus obruerunt. (10) Et hos quidem, tanquam a bestiis interemtos, propinqui extulerunt. (11) At Gesconem et reliquos captivos numero ad septingentos, correptos, extra vallum ducit Spendius: et productis paullulum ante castra, manus primo præcidunt; (12) initio facto a Gescone ipso, quem virum non multo ante, omnibus prælatum Carthaginiensibus, et bene meritum de se prædicaverant, et controversiarum suarum arbitrum legerant. (13) Manibus præcisis, deartuant miseros: mutilatis crura suffringunt, et spirantes adhuc in fossam conjiciunt.

LXXXI. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, τοῦ δυστυχήματος αὐτοῖς προσαγγελθέντος, ποιεῖν μὲν οὐδὲν εἶχον, ἐσχετλίαζον δὲ, καὶ περιπαθεῖς γιγνόμενοι τῇ συμφορᾷ, πρός τε τὸν Ἀμίλκαν καὶ τὸν ἕτερον τῶν στρατηγῶν Ἄννωνα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπον, δεόμενοι βοηθεῖν καὶ τιμωρεῖν τοῖς ἠτυχηκόσι. (2) Πρὸς δὲ τοὺς ἠσεβηκότας κήρυκας ἐξαπέστελλον περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναιρέσεως. (3) Οἱ δ' οὔτε ἔδοσαν, προεῖπόν τε τοῖς παροῦσι, μήτε κήρυκα πέμπειν πρὸς σφᾶς, μήτε πρεσβευτήν· ὡς τῆς αὐτῆς κολάσεως ὑπομενούσης τοὺς παραγενομένους, ἧς νῦν Γέσκων τέτευχε. (4) Πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἐδογματοποίησαν καὶ παρῄνεσαν ἑαυτοῖς, ὃν μὲν ἂν λάβωσι Καρχηδονίων, τιμωρησαμένους ἀποκτείνειν· ὃν δ' ἂν τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς, ἀποκόψαντας τὰς χεῖρας, αὖθις εἰς Καρχηδόνα ἀποπέμ-

LXXXI. Carthaginienses, cognito horum infortunio, qui aliud nihil possent, lamentantes tantisque malis ingemiscentes, ad Amilcarem et alterum ducem Hannonem legatos mittunt; orant, Reipublicæ ferant opem, et miseris cæde hostium parentent. (2) Missi et caduceatores ad scelere impiatos, qui defunctorum cadavera tollerent. (3) Sed illi neque hæc tradiderunt, et eos qui advenerant monuerunt, ne vel caduceatorem postea ad se mitterent, vel legatum: si qui accederent, eodem supplicii genere cum Gescone perituros. (4) Decretum deinde, multum sese invicem hortati, in posterum faciunt; quicumque Carthaginiensium captus fuerit, hunc se cruciatum occisuros; quicumque e sociis illorum, hunc præcisis manibus ad Carthaginienses remissuros. Idque postea magna cura semper servarunt. (5) Hæc igitur intuens aliquis, merito dixerit, non corpora solum-

πειν. Ὃ δὴ καὶ διετέλεσαν ἐπιμελῶς ποιοῦντες. (5) Διόπερ εἰς ταῦτα βλέπων, οὐκ ἄν τις εἰπεῖν ὀκνήσειεν, ὡς οὐ μόνον τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, καί τινα τῶν ἐν αὐτοῖς γεννωμένων ἑλκῶν καὶ φυμάτων ἀποθηριοῦσθαι συμβαίνει, καὶ τελέως ἀβοήθητα γίγνεσθαι· (6) πολὺ δὲ μάλιστα τὰς ψυχάς. Ἐπί τε γὰρ τῶν ἑλκῶν, ἐὰν μὲν θεραπείαν τοῖς τοιούτοις προσάγῃ τις, ὑπ' αὐτῆς ἐνίοτε ταύτης ἐρεθιζόμενα, θᾶττον ποιεῖται τὴν νομήν· ἐὰν δὲ πάλιν ἀφῇ, κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν φύσιν φθείροντα τὸ συνεχές, οὐκ ἴσχει παῦλαν, ἕως ἂν ἀφανίσῃ τὸ ὑποκείμενον. (7) Ταῖς τε ψυχαῖς παραπλησίως τοιαῦται πολλάκις ἐπιφύονται μελανίαι καὶ σηπεδόνες, ὥστε μηδὲν ἀσεβέστερον ἀνθρώπου μηδὲ ὠμότερον ἀποτελεῖσθαι τῶν ζώων. (8) Οἷς ἐὰν μὲν συγγνώμην τινὰ προσάγῃς καὶ φιλανθρωπίαν, ἐπιβουλὴν καὶ παραλογισμὸν ἡγούμενοι τὸ συμβαῖνον, ἀπιστότεροι καὶ δυσμενέστεροι γίγνονται πρὸς τοὺς φιλανθρωποῦντας. (9) Ἐὰν δὲ ἀντιτιμωρῇ· διαμιλλώμενοι τοῖς θυμοῖς, οὐκ ἔστι τι τῶν ἀπειρημένων ἢ δεινῶν, ὁποῖον οὐκ ἀναδέχονται, σὺν καλῷ τιθέμενοι τὴν τοιαύτην τόλμαν· τέλος δ' ἀποθηριωθέντες, ἐξέστησαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. (10) Τῆς δὲ διαθέσεως ἀρχηγὸν μὲν καὶ μεγίστην μερίδα νομιστέον, ἔθη μοχθηρὰ καὶ τροφὴν ἐκ παίδων κακήν· συνεργὰ δὲ καὶ πλείω, μέγιστα δὲ τῶν συνεργῶν, τὰς ἀεὶ τῶν προεστώτων ὕβρεις καὶ πλεονεξίας. (11) Ἃ δὴ τότε συνέβαινε καὶ περὶ μὲν τὸ σύστημα τῶν μισθοφόρων, ἔτι δὲ μᾶλλον περὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, ὑπάρχειν.

LXXXII. Ἀμίλκας δὲ, δυσχρηστούμενος τῇ τῶν πολεμίων ἀπονοίᾳ, τὸν μὲν Ἄννωνα πρὸς ἑαυτὸν ἐκάλει· πεπεισμένος, ἀθροισθέντων ὁμοῦ τῶν στρατοπέδων, θᾶττον ἐπιθήσειν τέλος τοῖς ὅλοις. (2) Τῶν δὲ πολεμίων οὓς ποτε κρατήσειε, τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τοὺς δὲ ζωγρείᾳ πρὸς αὐτὸν εἰσαναχθέντας, ὑπέβαλλε τοῖς θηρίοις· μίαν ὁρῶν λύσιν ταύτην, εἰ δυνηθείη τοὺς ἐχθροὺς ἄρδην ἀφανίσαι. (3) Δοκούντων δὲ τῶν Καρχηδονίων ἐπικυδεστέρας ἐλπίδας ἔχειν ἤδη κατὰ τὸν πόλεμον, γίγνεταί τις ὁλοσχερὴς καὶ παράδοξος περὶ αὐτοὺς παλίῤῥοια τῶν πραγμάτων. (4) Οἵ τε γὰρ στρατηγοὶ συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ, διεστασίασαν πρὸς σφᾶς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μὴ μόνον τοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν παραλιπεῖν καιροὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ σφῶν αὐτῶν πολλὰς ἀφορμὰς διδόναι τοῖς ὑπεναντίοις, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαν. (5) Ἃ δὴ καὶ συνέντες οἱ Καρχηδόνιοι, τῷ μὲν ἑνὶ τῶν στρατηγῶν ἀπαλλάττεσθαι προσέταξαν· τῷ δ' ἑτέρῳ μένειν, ὃν ἂν αἱ δυνάμεις προκρίνωσιν. (6) Ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὰς παρακομιζομένας ἀγορὰς ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων Ἐμπορείων, ἐφ' αἷς εἶχον τὰς μεγίστας ἐλπίδας, περί τε τῆς τροφῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, διαφθαρῆναι συνέβη κατὰ θάλατταν ὁλοσχερῶς ὑπὸ χειμῶνος. (7) Τὰ δὲ κατὰ τὴν Σαρδόνα, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐτύγχανεν ἀπηλλοτριωμένα, μεγάλας αὐτοῖς ἀεί ποτε χρείας παρεχομένης τῆς νήσου ταύτης

modo hominum, et quæ in iis nascuntur nonnulla aliquando efferari, ut prorsus (6) sed multo etiam magis hoc idem an in ulceribus quidem, si curationem ita a illa ipsa irritatum nonnumquam malum, cius: rursus si curatio omittatur, prox corrumpendo, ut natura est horum ul finem faciunt, quam corpori subjecto pe (7) Similiter in animis quoque fuligines rantur, ac tabes ejusmodi ut nullum anim quod impietate atque crudelitate homo His si veniam delictorum dare et hum velis; dolum ac fraudem subesse rati, n antea fidei habent, et acrioribus odiis eo quibus fuerint humanitate provocati. ultum eas; intendunt furorem, nec ullu fas, nullum scelus tam abominandum, gent, laudi ducentes talem audaciam; don efferati, hominum exuant naturam. (1 dubitandum, provenire hunc animorum moribus, et prava a teneris educatione causæ sunt vel plures: inter quas omnes tenent injuriæ a magistratibus illatæ ac quod tunc temporis, cum in universo me pore, tum in illorum maxime ducibus, lo

LXXXII. Amilcar, per hanc desperata ciam magnis difficultatibus conflictatus, vocat: persuasus, si omnes copiæ in u universo bello facilius posse finem impo dehinc quotquot in ipsius potestatem veni discrimine interficiebat, vel, si capti addu objiciebat; unicum ratus esse tot malorum internecionem hostes posset delere. (3) derentur Carthaginienses longe meliore jam niti posse; ingenti atque mirabili mutatione labi retro cœperunt. (4) Nam et duces, una, eo discordiarum venerunt, ut non gerendæ tempora omitterent, verum eti invidiam occasiones multas sibi nocendi (5) Quod ubi Carthaginienses animadverte terum abire, alterum remanere, quem exe jusserunt. (6) Præterea eodem tempore c meatus, qui ex Emporiis, id loci apud A advehebantur, in quibus spes ferme omnes tis, tum de aliis exercitui necessariis, collo tempestate in mari coorta, funditus perire Sardinia, ut ante commemoravimus, imp subtracta, quæ insula semper antea, necess

κατὰ τὰς περιστάσεις. (8) Τὸ δὲ μέγιστον, ἡ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων ἀπέστη πόλις, αἵπερ ἐτύγχανον μόναι τῶν κατὰ τὴν Λιβύην οὐ μόνον τὸν τότε ἐνεστῶτα πόλεμον ἀναδεδεγμέναι γενναίως, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' Ἀγαθοκλέα καιροὺς καὶ τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον εὐγενῶς ὑπομεμενηκυῖαι, καὶ συλλήβδην οὐδέποτε βεβουλευμέναι Καρχηδονίοις οὐδὲν ὑπεναντίον. (9) Τότε δέ, χωρὶς τῆς ἀλόγου πρὸς τοὺς Λίβυας ἀποστάσεως, καὶ διὰ τῆς μεταθέσεως εὐθέως τούτοις μὲν τὴν μεγίστην οἰκειότητα καὶ πίστιν ἐναπεδείξαντο, πρὸς δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀπαραίτητον ὀργὴν ἐνεστήσαντο καὶ μῖσος. (10) Τοὺς μὲν γὰρ παραβεβοηθηκότας αὐτοῖς παρ' ἐκείνων, ὄντας εἰς πεντακοσίους, καὶ τὸν ἡγεμόνα τούτων, ἀποκτείναντες ἅπαντας ἔρριψαν κατὰ τοῦ τείχους, τὴν δὲ πόλιν ἐνεχείρισαν τοῖς Λίβυσι· τοῖς γε μὴν Καρχηδονίοις οὐδὲ θάψαι συνεχώρησαν τοὺς ἠτυχηκότας αἰτουμένοις. (11) Τούτων δὲ συμβάντων, οἱ μὲν περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, ἐπαρθέντες τοῖς συμβεβηκόσι, πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. (12) Βάρκας δέ, παραλαβὼν Ἀννίβαν τὸν στρατηγόν· τοῦτον γὰρ ἐξαπέστειλαν οἱ πολῖται πρὸς τὰς δυνάμεις, ἐπεὶ τὸν Ἄννωνα τὸ στρατόπεδον ἔκρινε δεῖν ἀπαλλάττεσθαι, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν πολιτῶν αὐτοῖς δοθεῖσαν ἐπιτροπὴν παρὰ τὰς γενομένας τῶν στρατηγῶν στάσεις πρὸς ἀλλήλους· (13) ὁ δ' Ἀμίλκας, ἔχων τοῦτόν τε καὶ Ναραύαν, ἐπήει τὴν χώραν, διακλείων τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον· μεγίστην αὐτῷ παρεχομένου χρείαν περί τε ταῦτα καὶ τἄλλα Ναραύα τοῦ Νομάδος. (14) Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς ὑπαίθρους δυνάμεις ἐν τούτοις ἦν.

LXXXIII. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, περικλειόμενοι πανταχόθεν, ἠναγκάζοντο καταφεύγειν ἐπὶ τὰς συμμαχίδας πόλεις. (2) Ἐπιστὰς δὲ Ἱέρων ἀεὶ μέν ποτε κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδήν, ποιῶν πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπ' αὐτῶν. (3) Τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐφιλοτιμεῖτο, πεπεισμένος συμφέρειν ἑαυτῷ καὶ πρὸς τὴν ἐν Σικελίᾳ δυναστείαν, καὶ πρὸς τὴν Ῥωμαίων φιλίαν, τὸ σώζεσθαι Καρχηδονίους· ἵνα μὴ παντάπασιν ἐξῇ τὸ προτεθὲν ἀκονιτὶ συντελεῖσθαι τοῖς ἰσχύουσι· πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζόμενος. (4) Οὐδέποτε γὰρ χρὴ τὰ τοιαῦτα παρορᾶν· οὐδὲ τηλικαύτην οὐδενὶ συγκατασκευάζειν δυναστείαν, πρὸς ἣν οὐδὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἐξέσται δικαίων ἀμφισβητεῖν. (5) Οὐ μήν, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια, προθυμίας οὐδὲν ἐνέλειπον. (6) Ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ἐγένετό τις ἀμφισβήτησις ἐξ ἀμφοῖν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. (7) Τῶν Καρχηδονίων τοὺς πλέοντας ἐξ Ἰταλίας εἰς Λιβύην καὶ χορηγοῦντας τοῖς πολεμίοις, καταγόντων ὡς αὑτούς, καὶ σχεδὸν ἀθροισθέντων τούτων εἰς τὴν φυλακὴν εἰς πεντακοσίους, ἠγανάκτησαν οἱ Ῥωμαῖοι. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσάμενοι, καὶ κομισάμενοι διὰ λόγου πάντας, ἐπὶ τοσοῦτον εὐδόκησαν, ὥστε

temporibus, maximo usui ipsis fuerat. (8) Cumulus vero malorum fuit, quod et Hippacritarum et Uticensium civitates defecerunt; quæ solæ, ex omnibus totius Africæ, non solum præsens bellum generoso animo sustinuerant, sed etiam temporibus Agathoclis, et cum Romani Africam invaserunt, fortiter restiterant; atque uno verbo rempublicam Carthaginiensium nulla unquam re læserant. (9) Tunc vero, non contentæ sine ulla idonea causa ad Afros defecisse, in ipsa etiam statim defectione pro conjunctissimis ac fidelissimis erga istos se gesserunt, adversum Carthaginienses vero inexpiabilem iram atque odium susceperunt. (10) Nam trucidatis omnibus qui Carthagine illis suppetias fuerant missi, numero fere quingentis, cum ipso duce ac de muro dejectis, urbem Afris tradiderunt; ne sepeliendi quidem occisos potestate facta Carthaginiensibus, qui id petebant. (11) Itaque his successibus elati Matho et Spendius, de Carthaginis ipsius obsidione cogitarunt. (12) At Barca, secum assumto Hannibale duce (hunc enim populus proficisci ad copias jusserat, posteaquam exercitus, accepta a Carthaginiensibus potestate, quo tempore inter se dissidebant duces, expedire pronuntiasset ut castris Hanno excederet), (13) Barca, inquam, hunc socum habens, et Naravam, regionem incursabat, commeatibus Mathonem et Spendium intercludens : in quo, ut in ceteris rebus omnibus, multam et fidelem ei operam Numida Narava præbuit. (14) Et earum quidem copiarum quæ foris erant hic tum fuit status.

LXXXIII. At Carthaginienses, undique circumclusi, ad socias civitates confugere cogebantur. (2) Et Hiero quidem, animum ad eam rem advertens, toto quidem belli tempore studiose quidquid rogaverant ipsis contulerat : (3) tum vero impensiore etiam studio in eam curam incumbebat; persuasus, expedire sibi, cum ad suum in Sicilia dominatum firmandum, tum ad Romanorum amicitiam, saluti Carthaginiensium esse consultum; ne in potestate præpotentium penitus foret, quidquid libuisset, nemine adversante facere. In quo prudenter omnino et sapienter rem reputavit. (4) Numquam enim ejusmodi principia contemnere oportet, neque tanta cuiquam adstruenda est potentia, ut cum eo postea ne de manifesto quidem jure tuo disceptare ex æquo queas. (5) At enimvero etiam Romani, fœderis leges servantes, nulla in re iis deerant : (6) quamquam initio quidem controversia quædam inter duos hosce populos, ejusmodi fere ob causam, contigerat. (7) Eos qui ex Italia in Africam navigabant, et commeatus hostibus comportabant, in suos portus Carthaginienses deduxerant : jamque prope quingentos id genus homines carceribus inclusos tenebant; cum Romani graviter succensere illis eo nomine cœperunt. (8) Sed iidem, missis legatis, ubi rogatu suo omnes recepissent; gratum adeo id

παραχρῆμα τοῖς Καρχηδονίοις ἀντιδωρήσασθαι τοὺς ὑπολειπομένους παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτους ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν πολέμου. (9) Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ καιροῦ πρὸς ἕκαστα τῶν παρακαλουμένων ἑτοίμως καὶ φιλανθρώπως ὑπήκουον. (10) Διὸ καὶ πρὸς μὲν τοὺς Καρχηδονίους ἐπέτρεψαν τοῖς ἐμπόροις ἐξαγαγεῖν ἀεὶ τὸ κατεπεῖγον, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους ἐκώλυσαν. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν μὲν ἐν τῇ Σαρδόνι μισθοφόρων, καθ' ὃν καιρὸν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀπέστησαν, ἐπισπωμένων αὐτοὺς ἐπὶ τὴν νῆσον, οὐχ ὑπήκουσαν· τῶν δ' Ἰτυκαίων ἐγχειριζόντων σφᾶς, οὐ προσεδέξαντο, τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια. (12) Καρχηδόνιοι μὲν οὖν, τῆς παρὰ τῶν προειρημένων φίλων τυγχάνοντες ἐπικουρίας, ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν.

LXXXIV. Τοῖς δὲ περὶ τὸν Μάθω καὶ Σπένδιον, οὐχ ἧττον πολιορκεῖσθαι συνέβαινεν, ἢ πολιορκεῖν. (2) Εἰς τοιαύτην γὰρ αὐτοὺς οἱ περὶ τὸν Ἀμίλχαν ἔνδειαν καθίστασαν τῶν ἐπιτηδείων, ὥστ' ἀναγκασθῆναι τέλος αὐτοὺς διαλῦσαι τὴν πολιορκίαν. (3) Μετὰ δέ τινα χρόνον, ἀθροίσαντες τῶν τε μισθοφόρων τοὺς ἀρίστους καὶ Λιβύων, τοὺς ἅπαντας εἰς πεντακισμυρίους, μεθ' ὧν ἦν Ζάρζας ὁ Λίβυς, ἔχων τοὺς ὑφ' αὑτὸν ταττομένους, ὥρμησαν αὖθις ἀντιπαράγειν ἐν τοῖς ὑπαίθροις, καὶ τηρεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἀμίλχαν. (4) Τῶν μὲν οὖν πεδινῶν τόπων ἀπείχοντο, καταπεπληγμένοι τὰ θηρία, καὶ τοὺς περὶ τὸν Ναραύαν ἱππεῖς· τοὺς δ' ὀρεινοὺς καὶ στενοὺς ἐπειρῶντο προκαταλαμβάνειν· (5) Ἐν οἷς καιροῖς συνέβη ταῖς μὲν ἐπιβολαῖς καὶ τόλμαις μηδὲν αὐτοὺς λείπεσθαι τῶν ὑπεναντίων, διὰ δὲ τὴν ἀπειρίαν πολλάκις ἐλαττοῦσθαι. (6) Τότε γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, συνιδεῖν ἐπ' αὐτῆς ἀληθείας, πηλίκην ἔχει διαφορὰν ἐμπειρία μεθοδικὴ, καὶ στρατηγικὴ δύναμις, ἀπειρίας καὶ τριβῆς ἀλόγου στρατιωτικῆς. (7) Πολλοὺς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ μέρος χρείαις ἀποτεμνόμενος, καὶ συγκλείων ὥσπερ ἀγαθὸς πεττευτὴς, ἀμαχεὶ διέφθειρε. (8) Πολλοὺς δ' ἐν τοῖς ὁλοσχερέσι κινδύνοις, τοὺς μὲν, εἰς ἐνέδρας ἀνυπονοήτους ἐπαγόμενος, ἀνῄρει. τοῖς δ' ἀνελπίστως καὶ παραδόξως, ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ, ἐπιφαινόμενος ἐξέπληττεν· ὧν ὅσους λάβοι ζωγρείᾳ, πάντας παρέβαλλε τοῖς θηρίοις. (9) Τέλος δ' ἐπιστρατοπεδεύσας αὐτοῖς ἀνυπονοήτως, ἐν τόποις ἀφυέσι μὲν πρὸς τὴν ἐκείνων χρείαν, εὐφυέσι δὲ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, εἰς τοῦτ' ἤγαγε περιστάσεως, ὥστε, μήτε διακινδυνεύειν τολμῶντας, μήτ' ἀποδρᾶναι δυναμένους, διὰ τὸ τάφρῳ καὶ χάρακι περιειλῆφθαι πανταχόθεν, τέλος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συναγομένους, ἐσθίειν ἀλλήλων ἀναγκασθῆναι· (10) τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος, τῇ πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ. (11) Πρὸς μὲν γὰρ τὸν κίνδυνον οὐκ ἐτόλμων ἐξιέναι, προδήλου τῆς ἥττης καὶ τῆς τιμωρίας τοῖς ἁλισκομένοις ὑπαρχούσης· περὶ δὲ διαλύσεως οὐδ' ὑπενόουν ποιεῖσθαι μνήμην, συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγμένα. (12) Προσανέχοντες δ' ἀεὶ ταῖς ἐκ τοῦ Τύνητος βοηθείαις, διὰ τὰς

officium habuerunt, ut extemplo Cart vicissim donarent quotquot adhuc rest captivi e bello in Sicilia gesto. (9) Ab eoq benigneque Romani omnia illis tribueba sent. (10) Idcirco etiam, mercatoribu state, ut ad Carthaginienses necessaria eorundem hostes accederent, vetuerunt mercenarios, qui in Sardinia fidem mut sulam ipsos vocabant, audire noluerun que, tradentes sese ipsis, quo fœderis le admiserunt. (12) Carthaginienses igitur diximus, opibus sublevati, obsidionem t

LXXXIV. Matho vero ac Spendius non tur quam obsidebant. (2) Tanta enim r pia eos premebat Amilcar, ut tandem cogerentur. (3) Paulo post vero, selec busque ex mercenariorum et Afrorum n ad L millibus hominum, in quibus et Za suis; expeditionem repetere, et e regio agmine suos ducere, atque Amilcarem ob (4) Ac planis quidem locis metu bestiaru ravæ, abstinebant : montana vero et arc bantur. (5) Quo tempore, molitionibus tudine nihil deteriores Pœnis, propter bellicæ disciplinæ sæpe vincebantur. (ipsa re, ut mihi quidem videtur, cernere tione nitens arsque imperatoria quantum usuique militari arte carenti. (7) Nam n minoribus agminibus exierant, intercipien quam aleator bonus circumveniens, ab dabat : (8) multos, ubi majoribus copi inopinatas insidias adductos, tollebat : spem et opinionem modo noctu, modo niens, terrorem incutiebat; e quibus si q bestiis omnes objiciebat. (9) Tandem e hensos in loco ipsis quidem incommodo exercitui opportuno, quum castris admo necessitatis adegit, ut, qui neque prælii rent, neque effugere valerent, fossa valloq urgente ad extremum fame sese mutuo v (10) hanc vicem numine divino rependen manitati, qua in alios erant usi. (11) I quidem exire, manifestam cladem certaqu prævidentes, non audebant : pacis vero u rent, quod præteritorum scelerum esser venit quidem ipsis in mentem. (12) Se

ὡ ἡγουμένων ἐπαγγελίας, πᾶν ὑπέμενον ποιεῖν κατὰ τῶν αὑτῶν.

LXXXV. Ἐπεὶ δὲ κατεχρήσαντο μὲν ἀσεβῶς τοὺς αἰχμαλώτους, τροφῇ ταύτῃ χρώμενοι, κατεχρήσαντο δὲ τὰ δουλικὰ τῶν σωμάτων, ἐβοήθει δ' ἐκ τοῦ Τύνητος οὐδείς· (2) τότε, προδήλου τῆς αἰκίας διὰ τὴν περίστασιν ἐκ τῶν πολλῶν τοῖς ἡγεμόσιν ὑπαρχούσης, ἔγνωσαν οἱ περὶ τὸν Αὐτάριτον, καὶ Ζάρζαν καὶ Σπένδιον ἐγχειρίζειν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις, καὶ διαλαλεῖν περὶ διαλύσεως Ἀμίλκᾳ. (3) Πέμψαντες οὖν κήρυκα καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρεσβείας, ἧκον, ὄντες δέκα, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. (4) Πρὸς οὓς Ἀμίλκας ὁμολογίας ἐποιήσατο τοιαύτας· « Ἐξεῖναι Καρχηδονίοις, ἐκλέξασθαι τῶν πολεμίων, οὓς ἂν αὐτοὶ βούλωνται, δέκα· τοὺς δὲ λοιποὺς ἀφιέναι μετὰ χιτῶνος. » (5) Γενομένων δὲ τούτων, εὐθέως Ἀμίλκας ἔφη τοὺς παρόντας ἐκλέγεσθαι κατὰ τὰς ὁμολογίας. Τοὺς μὲν οὖν περὶ τὸν Αὐτάριτον καὶ Σπένδιον, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων, τοῦτον τὸν τρόπον ἐκυρίευσαν οἱ Καρχηδόνιοι. (6) Τῶν δὲ Λιβύων ἐπὶ τὴν σύλληψιν ᾔσθοντο τῶν ἡγεμόνων, νομισάντων αὑτοὺς παρεσπονδῆσθαι, διὰ τὸ τὰς συνθήκας ἀγνοεῖν, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὁρμησάντων ἐπὶ τὰ ὅπλα, (7) περιστήσας αὐτοῖς Ἀμίλκας τά τε θηρία καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν, ἅπαντας διέφθειρε, πλείους ὄντας τῶν τετρακισμυρίων, περὶ τὸν τόπον τὸν Πρίονα προσαγορευόμενον ὃν συμβαίνει, διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος πρὸς τὸ νῦν εἰρημένον ὄργανον, ταύτης τετευχέναι τῆς προσηγορίας.

LXXXVI. Πράξας δὲ τὰ προδεδηλωμένα, τοῖς μὲν Καρχηδονίοις αὖθις ἐλπίδα παρέστησε μεγάλην πρὸς τὸ βέλτιον, καίπερ ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὴν σωτηρίαν· αὐτὸς δὲ μετὰ Ναραύα καὶ μετ' Ἀννίβου, τὴν χώραν ἐπῄει καὶ τὰς πόλεις. (2) Προσχωρούντων δὲ καὶ μεταβαλλομένων πρὸς αὐτοὺς τῶν Λιβύων διὰ τὸ γεγονὸς εὐτύχημα, ποιησάμενοι τὰς πλείστας πόλεις ὑφ' ἑαυτοὺς, ἧκον ἐπὶ τὸν Τύνητα, καὶ πολιορκεῖν ἐνεχείρησαν τὸν Μάθω. (3) Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀπὸ Καρχηδόνος πλευρὰν προσεστρατοπέδευσεν Ἀννίβας· κατὰ δὲ τὴν ἀντικειμένην ταύτης, Ἀμίλκας. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα προσαγαγόντες πρὸς τὰ τείχη τοὺς περὶ τὸν Σπένδιον αἰχμαλώτους, ἐσταύρωσαν ἐπιφανῶς. (5) Οἱ δὲ περὶ τὸν Μάθω, κατανοήσαντες τὸν Ἀννίβαν ῥαθύμως καὶ καταπεφρονηκότως ἀναστρεφόμενον, ἐπιθέμενοι τῷ χάρακι, πολλοὺς μὲν τῶν Καρχηδονίων ἀπέκτειναν, πάντας δ' ἐξέβαλον ἐκ τῆς στρατοπεδείας, ἐκυρίευσαν δὲ καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἁπάσης, ἔλαβον δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν ζωγρείᾳ. (6) Τοῦτον μὲν οὖν παραχρῆμα ἐπὶ τὸν τοῦ Σπενδίου σταυρὸν ἀγαγόντες, καὶ τιμωρησάμενοι πικρῶς, ἐκεῖνον μὲν καθεῖλον, τοῦτον δ' ἀνέθεσαν ζῶντα, καὶ περικατέσφαξαν τριάκοντα τῶν Καρχηδονίων τοὺς ἐπιφανεστάτους περὶ τὸ τοῦ Σπενδίου σῶμα· (7) τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐκ παραθέσεως ἐναλλὰξ διδούσης ἀφορμὰς εἰς ὑπερβολὴν ...

mittenda, propter pollicitationes ducum, semper exspectantes dira omnia adversus se mutuo patrare sustinebant.

LXXXV. Ubi vero jam captivi, quos in usum alimenti, proh scelus! verterant, erant absumti, itemque servorum corpora deficiebant; (2) nemine Tunete ad opem ferendam veniente, victa malis multitudine ac supplicia palam intentante ducibus; Autaritus, Zarzas, et Spendius dedendi sese hostibus, et de pace cum Amilcare agendi, consilium capiunt. (3) Igitur per caduceatorem petito ad legationem instituendam commeatu, ipsi, numero decem, ad Carthaginienses veniunt. (4) Amilcar deditionis leges has eis tulit: « Ut Carthaginiensibus fas esset, decem ex hostium numero, quos vellent cumque, eligere: ceteros, cum singulis tunicis, dimitterent. » (5) Facto fœdere, confestim Amilcar eos, qui aderant, eligere se ex conventu et pacto, pronuntiat. Atque hoc modo Autaritus, Spendius et alii nobilissimi duces in potestatem Carthaginiensium venerunt. (6) Afri vero, postquam comprehensos teneri duces audivere, pactionis ignari, ac fraudem illis factam rati, ad capienda arma ruunt; (7) sed Amilcar, admotis elephantis, reliquoque exercitu circumcirca locato, circumventos omnes contrucidavit: erant autem hi plures numero quadraginta millibus. Locus ubi hæc acciderunt, Prion, quasi Serram dicas, a similitudine ejus instrumenti, nuncupatur.

LXXXVI. His rebus gestis Amilcar, ut Carthaginienses, qui spem omnem salutis amiserant, meliora quæque jam sperarent in posterum, effecit. Ipse cum Narava et Hannibale regionem oppidaque circuibat. (2) Passim vero dedentibus se Afris, et ob nuperam victoriam in eorum partes transeuntibus, plerisque urbium sub nutum ditionemque Carthaginiensium redactis, Tunetem petunt, atque ibi Mathonem obsidere parant. (3) Ab eo latere, quod Carthaginem spectat, ante urbem castra ponit Hannibal; in opposita huic parte Amilcar. (4) Post hæc Spendium et reliquos captivos, muris admotos, in hostium conspectu crucibus affigunt. (5) Matho vero, animadversa Hannibalis negligentia, et nimia confidentia, munitiones illius adortus, multos Pœnorum occidit, castris excedere omnes compellit. Capta est omnis supellex castrensis; captus etiam dux ipse Hannibal. (6) Quem illico, ad Spendii crucem adductum, post acerbos cruciatus, deposito Spendii cadavere, vivum eidem infelici ligno affixerunt, mactatis simul circa Spendii corpus xxx e nobilissimis Carthaginiensium: (7) quasi de industria hos homines inter se fortuna composuisset, ut occasionem

βολὴν τῆς κατ' ἀλλήλων τιμωρίας. (8) Ὁ δὲ Βάρκας ὀψὲ μὲν συνῆκε τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐκ τῆς πόλεως, διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν στρατοπέδων· οὐδὲ μὴν, συνεὶς, οὐδ' οὕτως κατετάχει πρὸς τὴν βοήθειαν, διὰ τὰς μεταξὺ δυσχωρίας. (9) Διόπερ ἀναζεύξας ἀπὸ τοῦ Τύνητος, καὶ παρελθὼν ἐπὶ τὸν Μάκαρα ποταμὸν, κατεστρατοπέδευσε πρὸς τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ καὶ τῇ θαλάττῃ.

LXXXVII. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παραδόξου τῆς περιπετείας αὐτοῖς φανείσης, δυσθύμως καὶ δυσελπίστως εἶχον πάλιν· ἄρτι γὰρ ἀναθαῤῥοῦντες ταῖς ψυχαῖς, παρὰ πόδας ἔπιπτον αὖθις ταῖς ἐλπίσιν. (2) Οὐ μὴν ἀφίσταντο τοῦ ποιεῖν τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν. (3) Διὸ καὶ τριάκοντα μὲν τῆς γερουσίας προχειρισάμενοι, καὶ μετὰ τούτων τὸν πρότερον μὲν ἀπελθόντα στρατηγὸν Ἄννωνα, σὺν δὲ τούτοις τοὺς ὑπολοίπους τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις καθοπλίσαντες, οἷον ἐσχάτην τρέχοντες ταύτην, ἐξαπέστελλον πρὸς τὸν Βάρκαν· (4) ἐντειλάμενοι πολλὰ τοῖς τῆς γερουσίας, κατὰ πάντα τρόπον διαλῦσαι τοὺς στρατηγοὺς ἐκ τῆς προγεγενημένης διαφορᾶς, καὶ συμφρονεῖν σφᾶς ἀναγκάσαι, βλέψαντας εἰς τὰ παρόντα τῶν πραγμάτων. (5) Ὧν πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων λόγους, ἐπειδὴ συνήγαγον ὁμόσε τοὺς στρατηγοὺς, ἠναγκάσθησαν συγχωρεῖν καὶ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις οἱ περὶ τὸν Ἄννωνα καὶ τὸν Βάρκαν. (6) Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη συμφρονήσαντες μιᾷ γνώμῃ, πάντα κατὰ νοῦν ἔπραττον τοῖς Καρχηδονίοις. (7) Ὥστε τοὺς περὶ τὸν Μάθω, δυσχρηστουμένους ἐν τοῖς κατὰ μέρος κινδύνοις· πολλοὺς γὰρ ἐποιήσαντο περί τε τὴν Λέπτιν προσαγορευομένην, καί τινας τῶν ἄλλων πόλεων· τέλος ἐπὶ τὸ διὰ μάχης κρίνειν ὁρμῆσαι τὰ πράγματα, προθύμως ἐχόντων πρὸς τοῦτο τὸ μέρος καὶ τῶν Καρχηδονίων. (8) Διόπερ ἀμφότεροι, τοῦτο προθέμενοι, παρεκάλουν μὲν πάντας τοὺς συμμάχους πρὸς τὸν κίνδυνον, συνῆγον δὲ τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν πόλεων, ὡς ἂν μέλλοντες ἐκκυβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. (9) Ἐπειδὴ δ' ἑκατέροις ἦν τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἕτοιμα, παραταξάμενοι συνέβαλλον ἀλλήλοις ἐξ ὁμολόγου. (10) Γενομένου δὲ τοῦ νικήματος κατὰ τοὺς Καρχηδονίους, οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Λιβύων ἐν αὐτῷ τῷ κινδύνῳ διεφθάρησαν· οἱ δὲ πρός τινα πόλιν συμφυγόντες, μετ' οὐ πολὺ παρέδοσαν ἑαυτούς· ὁ δὲ Μάθως ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ζωγρείᾳ.

LXXXVIII. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῆς Λιβύης μετὰ τὴν μάχην εὐθέως ὑπήκουσε τοῖς Καρχηδονίοις. (2) Ἡ δὲ τῶν Ἱππακριτῶν καὶ τῶν Ἰτυκαίων πόλις ἔμενον, οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔχουσαι πρὸς διάλυσιν, διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι σφίσι τόπον ἐλέους, μηδὲ συγγνώμης, κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολάς. (3) Οὕτω καὶ κατὰ ταύτας τὰς ἁμαρτίας μεγάλην ἔχει διαφορὰν ἡ μετριότης καὶ τὸ μηδὲν ἀνήκεστον ἐπιτηδεύειν ἑκουσίως. (4) Οὐ μὴν, ἀλλὰ παραστρατοπεδεύσαντες, τῇ μὲν Ἄννων, τῇ δὲ Βάρκας, ταχέως ἠνάγκασαν αὐτοὺς ὁμολογίας ποιήσασθαι καὶ διαλύσεις εὐδοκουμένας Καρ-

alternis vicibus utrisque præberet, exq
se invicem sæviendi. (8) Sero, quidem
a castris aberat, factam ab hostibus im
sed ne tum quidem, postquam rem cog
intermediæ difficultates, ad opem feren
Itaque castra inde ad amnem Bacaram
ostium secundum mare locum castris ca

LXXXVII. Carthaginienses vero, in
culsi, animis denuo concidere ac pæne d
cum, qui vixdum ex pavore se recepisse
omnem emanibus elapsam viderent. (
men quæ ad salutem reip. facerent, n
Triginta igitur lectos senatores, cumq
qui imperium antea deponere fuerat co
quod supererat ætatis militaris, (omnes
mum hoc periculum facturi, armaverant
tunt. (4) Senatoribus etiam atque e
ducum animos, priore controversia sub
inter se concilient, et, revocatos ad pr
templationem, colere concordiam perpe
cibus in eumdem locum convocatis, pos
petita colloquia, evicere tandem, ut Ha
darent, et sententiæ ipsorum acquiesc
tempore communibus animis et consil
strantes, ex voto civium suorum omnia
tho igitur, quum minoribus præliis, qu
partim ad Leptin oppidum, partim circa a
commissa sunt, multa incommoda acc
tandem decernere cum hostibus constitui
voluntatem et Carthaginiensium animi
quam utrisque stetit sententia, socios u
societatem certaminis invitarunt, et p
urbibus convocarunt, utpote de summa r
(9) Paratis utrimque ad hoc inceptum
aciem ambo instruunt, et ex compacto pra
Quum penes Carthaginienses victaria fui
rique in ipsa pugna perierunt: reliqui in
fuga se recipiunt, moxque deditionem
hostibus vivus est captus.

LXXXVIII. Jam ceteris quidem in pa
hanc pugnam nulla mora fuit, quominus
giniensibus leges statim subirent. (2) H
Uticenses in rebellione persisterunt: nu
postulandi pacem habebant, quandoquid
fectionis neque locum neque spem ullam
veniæ sibi reliquam fecerant. (3) Adeo e
peccatis, moderari sibi et inexpiabile nihi
longe præstat. (4) Sed enim Hanno et
poni, alter Uticæ, admotis castris, brevi
in eas leges, quæ Carthaginiensibus placu

(5) Ὁ μὲν οὖν Λιβυκὸς πόλεμος εἰς τοιαύτην περίστασιν Καρχηδονίους, τοιοῦτον ἔσχε ὥστε μὴ μόνον κυριεῦσαι πάλιν τῆς Λιβύης ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως καταξίως. (6) Τὸ γὰρ πέρας, ἀγαγόν- τὸν θρίαμβον διὰ τῆς πόλεως, πᾶσαν αἰκίαν τοὺς περὶ τὸν Μάθω. (7) Τρία μὲν οὖν τέτταράς που μῆνας ἐπολέμησαν οἱ μισθοφόροι Καρχηδονίους πολέμον, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, πολύ τι τοὺς ἄλλους ὠμότητι καὶ πα- ηνοχότα. (8) Ῥωμαῖοι δὲ, κατὰ τὸν και- ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Σαρδόνος αὐτομολησάντων πρὸς σφᾶς ἐκκληθέντες, ἐπεβάλοντο πλεῖν προειρημένην νῆσον. (9) Τῶν δὲ Καρχηδο- ὡς αὐτοῖς καθηκούσης μᾶλλον δυναστείας, καὶ παρασκευαζομένων τοὺς ἀποστήσαντας αὐτῶν τὴν νῆσον· τῆς ἀφορμῆς ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι, πό- πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· φάσκοντες, ἐπὶ Σαρδονίους, ἀλλὰ ἐπὶ σφᾶς ποιεῖσθαι (11) Οἱ δὲ, παραδόξως διαπεφευ- πόλεμον, κατὰ πάντα τρόπον κατὰ τὸ παρὸν πρὸς τὸ πάλιν ἀνα- τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἀπέχθειαν· (12) εἴξαν- οὐ μόνον ἀπέστησαν τῆς Σαρδόνος, χίλια τάλαντα καὶ διακόσια προσέθηκαν τοῖς ἐφ' ᾧ μὴ κατὰ τὸ παρὸν ἀναδέξασθαι τὸν Ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράχθη.

coegerunt. (5) Bellum igitur vulgo Libycum dictum, quod in tantas Carthaginienses angustias conjecerat, hunc exitum habuit: ut non solum Africæ dominatum reciperent, sed etiam a defectionis auctoribus meritas pœnas exigerent. (6) Finis namque omnium hic tandem fuit, ut juventus, acto per urbem triumpho, omni contumeliæ cruciatusque genere Mathonem et qui cum eo erant, afficeret. (7) Tres annos et menses ferme quatuor, mercenarii cum Carthaginiensibus bellum fecere: omnium, de quibus fando accepimus, longe crudelissimum et maxime nefarium. (8) Eodem vero tempore Romani, ab illis mercenariis, qui Sardinia pulsi ad illos transfugerant, invitati, in eam insulam navigare instituerunt. (9) Quod quum ægre ferrent Pœni, ut qui ad se potius pertinere Sardorum dominationem arbitrarentur; quumque jam in eo essent, ut insulæ defectionem in auctores vindicarent; Romani eam occasionem arripiunt, et contra Carthaginienses bellum decernunt: quod dicerent, non adversus Sardos, sed adversum se, fieri istum a Pœnis apparatum. (11) Illi, ægre ac præter opinionem superiore bello liberati, ac modis omnibus male comparati ad suscipiendas impræsentiarum cum Romano rursus populo inimicitias; (12) tempori cedendum rati, non solum Sardinia cessere; verum etiam mille ac ducenta Romanis talenta adjecerunt, ne bellum sustinere hoc tempore cogerentur. Atque hæc quidem ita gesta sunt.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ διεσαφήσαμεν, πότε Ῥωμαῖοι, συστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοῖς ἐκτὸς ἐγχειρεῖν ἤρξαντο πράγμασιν· ἐπὶ δὲ τούτοις, πῶς εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ δι' ἃς αἰτίας τὸν περὶ τῆς προειρημένης νήσου συνεστήσαντο πόλεμον πρὸς Καρχηδονίους· (2) μετὰ δὲ ταῦτα, πότε πρῶτον συνίστασθαι ναυτικὰς ἤρξαντο δυνάμεις, καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τὸν πόλεμον ἑκατέροις ἕως τοῦ τέλους· ἐν ᾧ Καρχηδόνιοι μὲν ἐξεχώρησαν πάσης Σικελίας, Ῥωμαῖοι δ' ἐπεκράτησαν τῆς ὅλης νήσου, πλὴν τῶν ὑφ' Ἱέρωνι ταττομένων μερῶν. (3) Ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπεβαλόμεθα λέγειν, πῶς στασιάσαντες οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, τὸν προσαγορευθέντα Λιβυκὸν πόλεμον ἐξέκαυσαν, καὶ τὰ συμβάντα κατὰ τοῦτον ἀσεβήματα μέχρι τίνος προὔβη, καὶ τίνα διέξοδον ἔλαβε τὰ παράλογα τῶν ἔργων, ἕως τοῦ τέλους καὶ τῆς Καρχηδονίων ἐπικρατείας. (4) Νυνὶ δὲ τὰ συνεχῆ τούτοις πειρασόμεθα δηλοῦν κεφαλαιωδῶς, ἑκάστων ἐπιψαύοντες, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. (5) Καρχηδόνιοι γάρ, ὡς θᾶττον κατεστήσαντο τὰ κατὰ τὴν Λιβύην, εὐθέως Ἀμίλκαν ἐξαπέστελλον, δυνάμεις συστήσαντες, εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόπους. (6) Ὁ δ', ἀναλαβὼν τὰ στρατόπεδα, καὶ τὸν υἱὸν Ἀννίβαν, ὄντα τότε κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐτῶν ἐννέα, καὶ διαβὰς κατὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας, ἀνεκτᾶτο τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις. (7) Διατρίψας δ' ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπηκόους Καρχηδόνι, κατέστρεψε τὸν βίον ἀξίως τῶν προγεγενημένων πράξεων. (8) Πρὸς γὰρ τοὺς ἀνδρωδεστάτους καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας παραταττόμενος, καὶ χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ κατὰ τὸν τοῦ κινδύνου καιρὸν, ἐῤῥωμένως τὸν βίον μετήλλαξε. (9) Τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσδρούβᾳ, τῷ ἐκείνου κηδεστῇ καὶ τριηράρχῳ.

II. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι τὴν πρώτην διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης ἐπεβάλλοντο ποιεῖσθαι μετὰ δυνάμεως. (2) Ἅπερ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετ' ἐπιστάσεως θεωρητέον τοῖς βουλομένοις ἀληθινῶς τήν τε πρόθεσιν τὴν ἡμετέραν συνθεάσασθαι, καὶ τὴν αὔξησιν καὶ κατασκευὴν τῆς Ῥωμαίων δυναστείας. (3) Ἔγνωσαν δὲ διαβαίνειν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. (4) Ἄγρων, ὁ τῶν Ἰλλυριῶν βασιλεὺς, ἦν μὲν υἱὸς Πλευράτου, δύναμιν δὲ πεζικὴν καὶ ναυτικὴν μεγίστην ἔσχε τῶν πρὸ

POLYBI

MEGALOPOLITAN

HISTORIARUM LI

Exposuimus superiore libro, quando Italia compositis, res externas cœperint quonam modo in Siciliam trajecerint, et illa insula in certamen cum Carthagin (2) tum, quando navalibus copiis uti quæque populo utrique bello illo accid que; cum universa cessere Sicilia Cartl nis totam insulam, ea dumtaxat except parebat, occupantibus. (3) Post hæc mus, quomodo, seditione facta, mercen Libycum vocant, adversus Carthaginien progressa impietas fuerit, quemve fact tandem habuerint, ad finem belli usque victoriam. (4) Nunc, quæ sunt deinc matim pro ratione instituti quæque at conabimur. (5) Carthaginienses igitur, Africa sunt compositæ, continuo Amilc Hispaniam miserunt. (6) Is, exercitu a nibale, novem tum annorum puero, m columnas trajecto, Carthaginiensium im instaurabat. (7) Ubi novem ferme ann populis, partim bello, partim persuasio thaginis subjectis; ut tantis rebus gest occumbit. (8) Quippe cum fortissimo p ste signis collatis dimicans, dum mira mediam se infert dimicationem, vitam commutat. (9) Imperium deferunt Pœ generum Hamilcaris, et triremium ejus

II. Incidit in idem ferme tempus prim exercitu in Illyricum et partes illas Eur quæ non obiter, sed cum attentione iis propositum nostrum, et imperii, quod rerunt, incrementa vere cupient cognosc tem ejus consilii, hæ fere exstiterunt. rum rex, filius Pleurati, copiis et terre

τῶν προβεβασιλευκότων ἐν Ἰλλυριοῖς. (5) Οὗτος ὑπὸ Δημητρίου, τοῦ Φιλίππου πατρός, πεισθεὶς χρήμασιν, ὑπέσχετο βοηθήσειν Μεδιωνίοις ὑπ' Αἰτωλῶν πολιορκουμένοις. (6) Αἰτωλοὶ γὰρ οὐδαμῶς δυνάμενοι πεῖσαι Μεδιωνίους μετέχειν σφίσι τῆς αὐτῆς πολιτείας, ἐπεβάλοντο κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτούς. (7) Στρατεύσαντες δὲ πανδημεί, καὶ περιστρατοπεδεύσαντες αὐτῶν τὴν πόλιν, κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολιόρκουν, πᾶσαν βίαν προσφέροντες καὶ μηχανήν. (8) Συνάψαντος δὲ τοῦ χρόνου τῶν ἀρχαιρεσιῶν, καὶ δέον στρατηγὸν ἕτερον αἱρεῖσθαι, καὶ τῶν πολιορκουμένων ἤδη κακῶς διακειμένων, καὶ δοκούντων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν ἐνδώσειν ἑαυτούς· ὁ προϋπάρχων στρατηγὸς προσφέρει λόγον τοῖς Αἰτωλοῖς, φάσκων (9) ἐπειδὴ τὰς κακοπαθείας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτὸς ἀναδέδεκται τοὺς κατὰ τὴν πολιορκίαν, δίκαιον εἶναι, καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν λαφύρων, ἐπὰν κρατήσωσι, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων ἑαυτῷ συγχωρεῖσθαι. (10) Τινῶν δέ, καὶ μάλιστα τῶν προϊόντων πρὸς τὴν ἀρχήν, ἀμφισβητούντων πρὸς τὰ λεγόμενα, καὶ παρακαλούντων τὰ πλήθη, μὴ προδιαλαμβάνειν, ἀλλ' ἐν ἀκεραίῳ ἐᾶν, ᾧ ποτ' ἂν ἡ τύχη βουληθῇ περιθεῖναι τὸν στέφανον· (11) ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐὰν ὁ κατασταθεὶς στρατηγὸς κρατήσῃ τῆς πόλεως, κοινὴν εἶναι τῷ προϋπάρχοντι καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν λαφύρων καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ὅπλων.

III. Δεδογμένων δὲ τούτων, καὶ δέον τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ γίνεσθαι τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν παράληψιν τῆς ἀρχῆς, καθάπερ ἔθος ἐστὶν Αἰτωλοῖς· προσπλέουσι τῆς νυκτὸς ἑκατὸν λέμβοι πρὸς τὴν Μεδιωνίαν, κατὰ τοὺς ἔγγιστα τόπους τῆς πόλεως, ἐφ' ὧν ἦσαν Ἰλλυριοὶ πεντακισχίλιοι. (2) Καθορμισθέντες δέ, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης ἐνεργὸν καὶ λαθραίαν ποιησάμενοι τὴν ἀπόβασιν, καὶ χρησάμενοι τῇ παρ' αὐτοῖς εἰθισμένῃ τάξει, προῆγον κατὰ σπείρας ἐπὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν παρεμβολήν. (3) Οἱ δ' Αἰτωλοί, συνέντες τὸ γενόμενον, ἐπὶ μὲν τῷ παραδόξῳ καὶ τῇ τόλμῃ τῶν Ἰλλυριῶν ἦσαν ἐκπλαγεῖς· πεφρονηματισμένοι δ' ἐκ πολλοῦ χρόνου, καὶ καταπιστεύσαντες ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι, μετρίως εὐθαρσῶς εἶχον. (4) Τὸ μὲν οὖν πολὺ μέρος τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων, αὐτοῦ πρὸ τῆς στρατοπεδείας, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις παρενέβαλλον· μέρει δὲ τῆς ἵππου, καὶ τοῖς εὐζώνοις, τοὺς ὑπερδεξίους καὶ πρὸ τοῦ χάρακος εὐφυῶς κειμένους τόπους προκατελάμβανον. (5) Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ τοὺς μὲν ἐλαφρούς, ἐξ ἐφόδου προσπεσόντες, τῷ τε πλήθει καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ἐξέωσαν· τοὺς δὲ μετὰ τούτων ἱππεῖς συγκινδυνεύοντας ἠνάγκασαν ἀποχωρῆσαι πρὸς βαρέα τῶν ὅπλων. (6) Λοιπὸν ἐξ ὑπερδεξίου ποιούμενοι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τεταγμένους, ταχέως ἐτρέψαντο, συνεπιθεμένων τοῖς Αἰτωλοῖς ἅμα καὶ τῶν Μεδιωνίων ἐκ τῆς πόλεως. (7) Καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, ἔτι δὲ πλείους αἰχμαλώτους ἔλαβον· τῶν δὲ ὅπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς. (8) Οἱ μὲν οὖν Ἰλλυριοί, πράξαντες τὸ συνταχθὲν ὑπὸ

priores Illyrici reges longe anteibat. (5) Hic Demetrio, Philippi patri, pacta mercede receperat, se Medioniis, quos Ætoli obsidebant, opem laturum. (6) Nam Ætoli, quod impetrare ab Medioniis non poterant, ut reip. suæ se adjungerent, vi eos expugnare erant aggressi. (7) Itaque ex universa gente Ætolorum coacto exercitu, positis circa urbem illorum castris, statim omni conatu, machinis etiam adhibitis, oppugnationem urgebant. (8) Appetente comitiorum tempore, quibus novus prætor Ætolorum, erat creandus; quum malo jam loco obsessorum res essent, adeo ut in dies deditio eorum exspectaretur; prior prætor, Ætolos compellans, (9) quoniam et labores, ait, et pericula hujus obsidionis ipse sustinuisset, æquum esse, ut capta urbe et prædæ administratio et armorum inscriptio sibi tribuatur. (10) Cui petitioni quum se nonnulli opponerent, et ii maxime qui eum honorem petebant, multitudinemque hortarentur, ne ea de re præjudicarent, sed omnia inintegro servarent, cuicumque tandem hoc decus fortuna tributura esset; (11) placuit Ætolis, ut futurus prætor, quisquis fuerit, qui urbe potiretur, jus prædæ administrandæ, et arma inscribendi, cum priore communicaret.

III. His ita decretis, postridie ejus diei comitia peragenda erant, et novus prætor magistratum ex consuetudine Ætolorum statim erat initurus. Interea adveniunt noctu ad Medioniorum agrum, quam proxime urbem, lembi centum, in quibus erant Illyriorum quinque millia. (2) Hi postquam appulerunt, illucescente jam die raptim et latenter exscensione facta, aciem more suo instruunt, et manipulatim ad Ætolorum castra ire pergunt. (3) Ætoli, re intellecta, inopinata quidem Illyriorum audacia sunt perculsi; sed propter spiritus a longo tempore conceptos, cum suis viribus satis etiam confiderent, bono utcumque animo fuerunt. (4) Igitur, gravis armaturæ et equitum majori parte ante ipsa castra in plano in aciem instructa, velites et equitum aliquot alas ad occupanda loca edita pro castris et opportuna mittunt. (5) Illyrii leviter armatos primo statim impetu, quum et numero superarent et aciei pondere, statione proturbant; equites, his adjunctos, ad gravem armaturam se recipere cogunt: (6) deinde, ex superiore loco, positam in campo aciem invadentes, facile in fugam eos vertunt: irrumpentibus præsertim in Ætolos eodem tempore et Medioniis oppidanis. (7) Trucidarunt multos; plures vivos ceperunt; armis et impedimentis omnibus sunt potiti. (8) Ita Illyrii, peracto quod mandatum a rege fuerat, supellec-

τοῦ βασιλέως, καὶ διακομίσαντες τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὴν ἄλλην ὠφέλειαν ἐπὶ τοὺς λέμβους, εὐθέως ἀνήγοντο, ποιούμενοι τὸν πλοῦν εἰς τὴν οἰκείαν.

IV. Οἱ δὲ Μεδιώνιοι, τετευχότες ἀνελπίστου σωτηρίας, ἀθροισθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐβουλεύοντο περί τε τῶν ἄλλων, καὶ περὶ τῆς τῶν ὅπλων ἐπιγραφῆς. (2) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, κοινὴν ποιήσειν τὴν ἐπιγραφὴν, ἀπό τε τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν Αἰτωλῶν ἔχοντος, καὶ τῶν εἰς τὸ μέλλον προπορευομένων, κατὰ τὸ τῶν Αἰτωλῶν δόγμα· (3) τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐπὶ τῶν ἐκείνοις συμβαινόντων ἐνδεικνυμένης τὴν αὐτῆς δύναμιν. (4) Ἃ γὰρ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοὶ προσεδόκων ὅσον ἤδη πείσεσθαι, ταῦτα πράττειν αὐτοῖς ἐκείνοις παρέδωκεν ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ κατὰ τῶν πολεμίων. (5) Αἰτωλοὶ δὲ, τῇ παραδόξῳ χρησάμενοι συμφορᾷ, πάντας ἐδίδαξαν μηδέ ποτε βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς ἤδη γεγονότος· μηδὲ προκατελπίζειν βεβαιουμένους ὑπὲρ ὧν ἀκμὴν ἐνδεχόμενόν ἐστιν ἄλλως γενέσθαι· νέμειν δὲ μερίδα τῷ παραδόξῳ, πανταχῇ μὲν, ἀνθρώπους ὄντας, μάλιστα δ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἄγρων, ἐπεὶ κατέπλευσαν οἱ λέμβοι, διακούσας τῶν ἡγεμόνων τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον, καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῷ δοκεῖν Αἰτωλοὺς, τοὺς μέγιστον ἔχοντας τὸ φρόνημα, νενικηκέναι, πρὸς μέθας καί τινας τοιαύτας ἄλλας εὐωχίας τραπεὶς, ἐνέπεσεν εἰς πλευρῖτιν· ἐκ δὲ ταύτης ἐν ὀλίγαις ἡμέραις μετήλλαξε τὸν βίον. (7) Τὴν δὲ βασιλείαν ἡ γυνὴ Τεῦτα διαδεξαμένη, τὸν κατὰ μέρος χειρισμὸν τῶν πραγμάτων ἐποιεῖτο διὰ τῆς τῶν φίλων πίστεως. (8) Χρωμένη δὲ λογισμοῖς γυναικείοις, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ γεγονὸς εὐτύχημα μόνον ἀποβλέπουσα, τῶν δ' ἐκτὸς οὐδὲν περισκεπτομένη, πρῶτον μὲν συνεχώρησε τοῖς κατ' ἰδίαν πλέουσι λῄζεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας· (9) δεύτερον δ' ἀθροίσασα στόλον, καὶ δύναμιν οὐκ ἐλάττω τῆς πρότερον, ἐξέπεμψε, πᾶσαν ἀποδείξασα πολεμίαν τοῖς ἡγουμένοις.

V. Οἱ δὲ ἐξαποσταλέντες, τὴν μὲν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχον ἐπὶ τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Ταύτας γὰρ ἀεὶ τὰς χώρας Ἰλλυριοὶ πορθοῦντες διετέλουν. (2) Διὰ γὰρ τὸ μῆκος τῆς παραλίας, καὶ διὰ τὸ μεσογαίους εἶναι τὰς δυναστευούσας ἐν αὐταῖς πόλεις, μακραὶ καὶ βραδεῖαι λίαν ἐγίγνοντο τοῖς προειρημένοις αἱ παραβοήθειαι πρὸς τὰς ἀποβάσεις τῶν Ἰλλυριῶν· ὅθεν ἀδεῶς ἐπέτρεχον, καὶ κατέσυρον ἀεὶ ταύτας τὰς χώρας. (3) Οὐ μὴν, ἀλλὰ τότε, γενόμενοι τῆς Ἠπείρου κατὰ Φοινίκην, προσέσχον ἐπισιτισμοῦ χάριν. (4) Συμμίξαντες δὲ τῶν Γαλατῶν τισιν, οἳ μισθοφοροῦντες παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις διέτριβον ἐν τῇ Φοινίκῃ, τὸ πλῆθος ὄντες εἰς ὀκτακοσίους· καὶ κοινολογηθέντες τούτοις περὶ προδοσίας τῆς πόλεως, ἐξέβησαν, συγκαταθεμένων σφίσι τῶν προειρημένων· καὶ τῆς πόλεως ἐξ ἐφόδου, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, κύριοι κατέστησαν, συνεργησάντων ἔσωθεν αὐτοῖς τῶν Γαλατῶν. (5) Οἱ δ' Ἠπειρῶται, πυθόμενοι τὸ γεγονὸς, ἐβοήθουν πανδημεὶ μετὰ σπου-

tile ceteraque omni præda lembis imposit solvunt, et patriam suam repetunt.

IV. Medionii, ex insperato obsidione aliis deliberaturi, tum de armorum inscri habent. (2) Placuit, ut, quemadmodun tum fuerat, et præsentis anni Prætor, et annum præturam ambissent, in inscrip narentur. (3) Dicas, fortunam, hoc I cessu, ceteros quoque mortales suæ pot ivisse admonitum. (4) Quod enim de s arbitrabantur facturos, id ipsum ut in exercere, minimo tempore interjecto, ip Ætoli vero, hac improviso affecti clade, omnibus, ne de futuro, ceu de re jam neque spem ullam quasi certamen præcip quæ secus evenire adhuc possint: sed ci omnibus, tum in bello maxime, homin nerint, et inopinatis etiam casibus lo cogitent. (6) Rex Agron, posteaquam eique omnia duces narrassent quæ in pu credibili exsultans gaudio, quod Ætolos ferocissimam, vicisset, ebriotati et id g epulis indulgens, in pleuritim incidit, qu e vita eum sustulit. (7) Regnum Teuta amicorum in rerum administratione uten ingenii muliebris, quum nihil nisi pra ob oculos haberet, de externis nihil qu suis primum concessit, ut singuli, quo obvios inter navigandum, deprædarent parata classe, et copiis non minoribus, periores, emissis, potestatem ducibus fe populos omnes haberent.

V. Hi primam quidem expeditionem i seniorum fines suscipere instituerant. Illyriorum incursionibus erant obnoxii. in longum ora illa porrecta jacet, et a r principes illarum regionum urbes; long ex his ad oram adveniebant auxilia ad exscensiones: quare facile his erat, sine i incursare ac devastare. (3) At tunc ve nicen, Epiri oppidum, parandæ annon applicant. (4) Ibi postquam in colloqui Gallorum nonnullis, qui Epirotarum a Phœnicæ circiter octingenti degebant; qu oppidi eos compellassent, et eam ad r Galli essent polliciti, expositis copiis, o qui in eo erant, primo impetu potiuntur, conatus ipsorum adjuvantibus. (5) Ho

ἐκ. Παραγενόμενοι δὲ πρὸς τὴν Φοινίκην, καὶ προβαλόμενοι τὸν παρὰ τῇ πόλει ῥέοντα ποταμὸν, ἐστρατοπέδευσαν, τῆς ἐπ' αὐτῷ γεφύρας ἀνασπάσαντες τὰς σανίδας ἀσφαλείας χάριν. (6) Προσαγγελθέντος δ' αὐτοῖς, Σκερδιλαΐδαν, ἔχοντα πεντακισχιλίους Ἰλλυριοὺς, παραγίγνεσθαι κατὰ γῆν διὰ τῶν παρ' Ἀντιγόνειαν στενῶν· μερίσαντες αὐτῶν τινὰς ἐξαπέστειλαν παραφυλάξοντας τὴν Ἀντιγόνειαν· αὐτοὶ δὲ τά τε λοιπὰ ῥᾳθύμως ἦγον, ἀπολαύοντες τῶν ἐκ τῆς χώρας ἀνέδην, καὶ τὰς φυλακὰς καὶ προκοιτίας ὠλιγώρουν. (7) Οἱ Ἰλλυριοὶ, συνέντες τὸν μερισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν λοιπὴν ῥᾳθυμίαν, ἐκπορεύονται νυκτός· καὶ τῇ γεφύρᾳ σανίδας ἐπιβαλόντες, τόν τε ποταμὸν ἀσφαλῶς διέβησαν, καὶ λαβόντες ὀχυρὸν τόπον, ἔμειναν τὸ λοιπὸν μέρος τῆς νυκτός. (8) Ἐπιγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ παραταξαμένων ἀμφοτέρων πρὸ τῆς πόλεως, συνέβη λειφθῆναι τοὺς Ἠπειρώτας, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν πεσεῖν, ἔτι δὲ πλείους ἁλῶναι, τοὺς δὲ λοιποὺς φυγεῖν ὡς ἐπὶ Ἀτιντάνων.

VI. Οὗτοι μὲν οὖν τοιούτοις περιπεσόντες ἀτυχήμασι, καὶ πάσας ἀπολέσαντες τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, ἐπρέσβευον πρός τε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, δεόμενοι μεθ' ἱκετηρίας σφίσι βοηθεῖν. (2) Οἱ δ' ἐλεήσαντες τὰς συμφορὰς αὐτῶν, ὑπήκουσαν· καὶ μετὰ ταῦτα παραβοηθοῦντες ἧκον εἰς Ἑλίκρανον. (3) Οἱ δὲ τὴν Φοινίκην κατασχόντες, τὸ μὲν πρῶτον, παραγενόμενοι μετὰ Σκερδιλαΐδου πρὸς τὸ χωρίον, παρεστρατοπέδευσαν τοῖς βεβοηθηκόσι, βουλόμενοι συμβαλεῖν. (4) Δυσχρηστούμενοι δὲ διὰ τὰς δυσχωρίας τῶν τόπων, ἅμα δὲ καὶ προσπεσόντων παρὰ τῆς Τεύτας γραμμάτων, δι' ὧν ᾤετο δεῖν αὐτοὺς τὴν ταχίστην εἰς οἶκον ἀναχωρεῖν, διὰ τὸ τινὰς τῶν Ἰλλυριῶν ἀφεστάναι πρὸς τοὺς Δαρδανεῖς· (5) οὕτω, λεηλατήσαντες τὴν Ἤπειρον, ἀνοχὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας. (6) Ἐν αἷς τὰ μὲν ἐλεύθερα σώματα καὶ τὴν πόλιν ἀπολυτρώσαντες αὐτοῖς, τὰ δὲ ἀνδράποδα, καὶ τὴν λοιπὴν σκευὴν ἀναλαβόντες εἰς τοὺς λέμβους, οἱ μὲν ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Σκερδιλαΐδαν πεζῇ πάλιν ἀνεχώρησαν διὰ τῶν παρὰ τὴν Ἀντιγόνειαν στενῶν· (7) Οὐ μικρὰν οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν κατάπληξιν καὶ φόβον ἐνεργασάμενοι τοῖς τὰς παραλίους κατοικοῦσι τῶν Ἑλλήνων. (8) Ἕκαστοι γὰρ θεωροῦντες τὴν ὀχυρωτάτην ἅμα καὶ δυνατωτάτην πόλιν τῶν ἐν τῇ Ἠπείρῳ παραλόγως οὕτως ἐξηνδραποδισμένην, οὐκέτι περὶ τῶν ἀπὸ τῆς χώρας ἠγωνίων, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ἀλλὰ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν πόλεων. (9) Οἱ δ' Ἠπειρῶται παραδόξως διασεσωσμένοι, τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ πειρᾶσθαι ἀμύνεσθαι τοὺς ἠδικηκότας, ἢ χάριν ἀποδιδόναι τοῖς βεβοηθηκόσιν, ὥστε τοὐναντίον διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὴν Τεύταν, συμμαχίαν ἔθεντο μετὰ Ἀκαρνάνων πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς· (10) καθ' ἣν ἐκείνοις μὲν ἐν τοῖς ἑξῆς καιροῖς συνήργουν, τοῖς δ' Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς ἀντέπραττον. (11) Ἐξ ὧν ἐγένοντο

Epirotæ extemplo ad ferendam opem omnes accurrunt. Qui ut venere ad Phœnicen, castra sic metantur, ut amnis, qui urbem præterfluit, pro munimento ipsis esset; ad majorem securitatem tabulis detractis, quibus pons fluvio impositus erat constratus. (6) Deinde certiores facti, adventare Scerdilaïdam cum quinque Illyriorum millibus, itinere terrestri per fauces ad Antigoneam; parte exercitus sui ad custodiendam Antigoneam missa, ipsi interea negligentius agere; commeatibus, quos large regio subministrabat, perfrui; stationes ac vigilias contemtim obire. (7) Illyrii, de copiarum divisione moniti et eorum negligentia, noctu profecti, tabulas ponti imponunt, et sine periculo amnem trajiciunt. Munitum dein locum occupant, et per reliquum noctis ibi subsistunt. (8) Prima luce utrique ante urbem instructa acie certamen ineunt : quo victi Epirotæ, multi in prælio cecidere, plures capti sunt; reliqui versus Atintaniam fugam capessunt.

VI. Tam adversam experti fortunam Epirotæ, omnique salutis spe, quod quidem in ipsis foret, amissa, legatos cum infulis et velamentis ad Ætolos et Achæorum gentem mittunt, auxilium petentes. (2) Qui eorum calamitatis miserti, faciles ad ipsorum postulata se præbent : nec multo post cum auxiliis Helicranum veniunt. (3) Eodem et Illyrii qui Phœnicen occupaverant, una cum Scerdilaïda, se conferunt : et primum quidem non longe a copiis auxiliaribus metantur castra, dimicare cupientes. (4) Sed impediebat difficultas locorum : simulque allatæ sunt a Teuta litteræ, quibus domum quantocius redire, quod pars Illyriorum ad Dardanos defecisset, jubebantur. (5) Itaque, Epirum populati, inducias cum Epirotis faciunt : (6) per quas, quidquid liberorum hominum in potestate habebant, cum ipsa urbe, pretio accepto, eis restituunt. Mancipiis et supellectili omni lembis impositis, domum navigant : Scerdilaïdas cum suis per Antigoneæ fauces pedibus remeavit. (7) Magnum ea res maritimis Græcorum urbibus terrorem attulit : (8) nam qui cernerent, munitissimam et potentissimam Epiri urbem ita præter omnium opinionem in captivitatem incidisse; non jam, ut antea, de agrorum cultoribus, verum de propria sua et urbium suarum salute, solliciti erant. (9) Epirotæ, hoc periculo mirabiliter liberati, tantum ab eo abfuerunt, ut vel calamitatis suæ auctores ultum irent, vel iis qui auxilio fuerant gratiam referrent; ut contra, legatione ad Teutam missa, societatem cum Illyriis et ipsi et Acarnanes inirent. (10) Neque ab eo tempore postea destiterunt, horum partes amplexi, Achæis et Ætolis adversari. (11) Quod consilium et iniquam tunc

καταφανεῖς, ἀκρίτως μὲν κεχρημένοι τότε τοῖς εὐεργέταις, ἐμφρόνως δ' ἐξ ἀρχῆς βεβουλευμένοι περὶ τῶν καθ' αὑτοὺς πραγμάτων.

VII. Τὸ μὲν γὰρ, ἀνθρώπους ὄντας, παραλόγως περιπεσεῖν τινὶ τῶν δεινῶν, οὐ τῶν παθόντων, τῆς τύχης δὲ, καὶ τῶν πραξάντων, ἐστὶν ἔγκλημα. (2) Τὸ δ' ἀκρίτως καὶ προφανῶς περιβαλεῖν αὑτοὺς ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς, ὁμολογούμενόν ἐστι τῶν πασχόντων ἁμάρτημα. (3) Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐκ τύχης πταίουσιν, ἔλεος ἕπεται μετὰ συγγνώμης, καὶ ἐπικουρία· τοῖς δὲ διὰ τὴν αὑτῶν ἀβουλίαν, ὄνειδος καὶ ἐπιτίμησις συνεξακολουθεῖ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν. (4) Ἃ δὴ καὶ τότε παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰκότως ἂν τοῖς Ἠπειρώταις ἀπηντήθη. (5) Πρῶτον γὰρ, τίς οὐκ ἂν, τὴν κοινὴν περὶ Γαλατῶν φήμην ὑπιδόμενος, εὐλαβηθείη τούτοις ἐγχειρίσαι πόλιν εὐδαίμονα, καὶ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχουσαν εἰς παρασπόνδησιν; (6) δεύτερον, τίς οὐκ ἂν ἐφυλάξατο τὴν αὐτοῦ τοῦ συστήματος ἐκείνου προαίρεσιν; οἵ γε, τὴν μὲν ἀρχὴν, ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἰδίας, συνδραμόντων ἐπ' αὐτοὺς τῶν ὁμοεθνῶν, διὰ τὸ παρασπονδῆσαι τοὺς αὐτῶν οἰκείους καὶ συγγενεῖς (7) ὑποδεξαμένων γε μὴν αὐτοὺς Καρχηδονίων, διὰ τὸ κατεπείγεσθαι πολέμῳ, τὸ μὲν πρῶτον, γενομένης τινὸς ἀντιῤῥήσεως τοῖς στρατιώταις πρὸς τοὺς στρατηγοὺς ὑπὲρ ὀψωνίων, ἐξαυτῆς ἐπεβάλοντο διαρπάζειν τὴν τῶν Ἀκραγαντίνων πόλιν, φυλακῆς χάριν εἰσαχθέντες εἰς αὐτὴν, ὄντες τότε πλείους τῶν τρισχιλίων (8) μετὰ δὲ ταῦτα, παρεισαγαγόντων αὐτοὺς πάλιν εἰς Ἔρυκα τῆς αὐτῆς χρείας ἕνεκεν, πολιορκούντων τὴν πόλιν Ῥωμαίων, ἐπεχείρησαν μὲν καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμπολιορκουμένους προδοῦναι· (9) τῆς δὲ πράξεως ταύτης ἀποτυχόντες, ηὐτομόλησαν πρὸς τοὺς πολεμίους· παρ' οἷς πιστευθέντες, πάλιν ἐσύλησαν τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκινῆς ἱερόν. (10) Διὸ καὶ σαφῶς ἐπεγνωκότες Ῥωμαῖοι τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν, ἅμα τῷ διαλύσασθαι τὸν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον, οὐδὲν ἐποιήσαντο προυργιαίτερον, τοῦ παροπλίσαντας αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς πλοῖα, καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης ἐξορίστους καταστῆσαι. (11) Οὓς Ἠπειρῶται, τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν νόμων φύλακας ποιησάμενοι, καὶ τὴν εὐδαιμονεστάτην πόλιν ἐγχειρίσαντες, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως φανείησαν αὐτοὶ τῶν συμπτωμάτων αὑτοῖς αἴτιοι γεγονότες; (2) Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἠπειρωτῶν ἀγνοίας, καὶ περὶ τοῦ μηδέποτε δεῖν τοὺς εὖ φρονοῦντας ἰσχυροτέραν εἰσάγεσθαι φυλακὴν, ἄλλως τε καὶ βαρβάρων, ἐπὶ τοσοῦτον ἔκρινον ποιήσασθαι μνήμην.

VIII. Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω μὲν χρόνους, συνεχῶς ἠδίκουν τοὺς πλοϊζομένους ἀπ' Ἰταλίας· (2) καθ' οὓς δὲ καιροὺς περὶ τὴν Φοινίκην διέτριβον, καὶ πλείους, ἀπὸ τοῦ στόλου χωριζόμενοι, πολλοὺς τῶν Ἰταλικῶν ἐμπόρων εὐθὺς μὲν ἐσύλησαν, οὓς δ' ἀπέσφαξαν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ζωγρείᾳ τῶν ἁλισκομένων ἀνῆγον. (3) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, παρα-

illorum mentem erga bene de se meritos dentium, qui in rerum suarum admi principio usi erant, patefecit.

VII. Quippe si quis mortalium in cal quæ provideri humana ratione non poterat sed fortunæ, et ejus qui nocuerit, cul suam imprudentiam manifesto in graviss jiciat; nemo dubitat, ipsis esse peccatum fortunam lapsis parata est misericordia auxilium : ubi vero propria inest stul sequitur et sapientum increpatio. (4) potuere tunc Epirotæ a Græcis merito su mum enim, quis non Gallorum commun ctam habeat, vereaturque opulentam urb tem perfidiæ irritamenta in potestatem Deinde, quis non intelligat, ab illius pot menos consiliis fuisse cavendum? Qui, i ribus communi patria ejecti, quod perfid cognatosque suos se gesserant, (7) sus thaginiensibus urgente bello, quum sup milites ac duces orta esset aliqua cont continuo coperunt diripiendæ Agrigenti præsidii causa fuerant intromissi, plures millibus. (8) Deinde similem ob caus ducti, cum Romani urbem obsideren quotquot una cum ipsis obsidebantur ho nati sunt : (9) ut dolus exitum non hal hostes fecerunt; apud quos fidem nacti Veneris ædem spoliarunt. (10) Quare tate eorum probe perspecta, simul ac int ginienses pax convenit, nihil habuere ar ademtis armis, navibus impositos ex exterminarent. (11) His igitur hominil et civitatem suam et leges custodiend beatam rerum omnium copia urbem ei quid causæ dicere queant, quo minus i videantur accivisse? (12) Atque hæc d prudentia dicta voluimus; quo simul do validiora, barbarorum præsertim, in ur recipienda.

VIII. Ceterum Illyrii, quum jam ante los mare exercentes crebris injuriis eo præsertim tempore quo Phœnicæ m etiam, a classe discedentes, mercatorum dati sunt, et eorum alios trucidarunt, n vivos et secum abduxerunt. (3) Romani

…ως τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τῶν ἐγκαλούντων τοῖς Ἰλλυριοῖς, τότε καὶ πλειόνων ἐπελθόντων ἐπὶ τὴν σύγκλητον, κατέστησαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, τοὺς ἐπισκεψομένους ποιησομένους περὶ τῶν προειρημένων, Γάιον καὶ Λεύκιον Κορογκανίους. (4) Ἡ δὲ Τεῦτα, καταπλευσάντων πρὸς αὐτὴν τῶν ἐκ τῆς Ἠπείρου λέμβων, καταπλαγεῖσα τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀγομένης κατασκευῆς· πολὺ γὰρ ἡ Φοινίκη διέφερε τότε τῶν κατὰ τὴν Ἤπειρον πόλεων εὐδαιμονίᾳ· διπλασίως ἐπερρώσθη πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὁρμήν. (5) Οὐ μήν, ἀλλὰ τότε μὲν ἐπέσχε, διὰ τὰς ἐμφυλίους ταραχάς· καταστησαμένη δὲ ταχέως τὰ κατὰ τοὺς ἀποστάντας Ἰλλυριούς, ἐπολιόρκει τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ ταύτην ἔτι μόνην ἀπειθεῖν αὐτῇ. (6) Ἐπὶ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον κατέπλευσαν οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις· καὶ δοθέντος αὐτοῖς καιροῦ πρὸς ἔντευξιν, διελέγοντο περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων ἀδικημάτων. (7) Ἡ δὲ Τεῦτα καθόλου μὲν παρ' ὅλην τὴν ὁμιλίαν, ἀγερώχως καὶ λίαν ὑπερηφάνως αὐτῶν ἤκουε. (8) Καταπαυσάντων δὲ τὸν λόγον· Κοινῇ μέν, ἔφη, πειρᾶσθαι φροντίζειν, ἵνα μηδὲν ἀδίκημα γίγνηται Ῥωμαίοις ἐξ Ἰλλυριῶν· ἰδίᾳ γε μήν, οὐ νόμιμον εἶναι τοῖς βασιλεῦσι κωλύειν Ἰλλυριοὺς τῆς κατὰ θάλατταν ὠφελείας. (9) Ὁ δὲ νεώτερος τῶν πρεσβευτῶν, δυσχεράνας ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἐχρήσατο παρρησίᾳ καθηκούσῃ μέν, οὐδαμῶς δὲ πρὸς καιρόν. (10) Εἶπε γάρ, ὅτι Ῥωμαίοις μέν, ὦ Τεῦτα, κάλλιστον ἔθος ἐστί, τὰ κατ' ἰδίαν ἀδικήματα κοινῇ μεταπορεύεσθαι, καὶ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. (11) Πειρασόμεθα δέ, θεοῦ βουλομένου, ἐφετῶς καὶ ταχέως ἀναγκάσαι σε, τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι πρὸς Ἰλλυριούς. (12) Ἡ δέ, γυναικοθύμως καὶ ἀλογίστως δεξαμένη τὴν παρρησίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωργίσθη πρὸς τὸν ῥηθέντα λόγον, ὥς, ὀλιγωρήσασα τῶν παρ' ἀνθρώποις ὡρισμένων δικαίων, ἀποπλέουσιν αὐτοῖς ἐπαποστεῖλαι τινάς, τὸν παρρησιασάμενον τῶν πρέσβεων ἀποκτεῖναι. (13) Προσπεσόντος δὲ τοῦ γεγονότος εἰς τὴν Ῥώμην, παροξυνθέντες ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ τῆς γυναικός, εὐθέως ἐν παρασκευῇ ἐγίγνοντο, καὶ στρατόπεδα κατέγραφον, καὶ στόλον συνήθροιζον.

IX. Ἡ δὲ Τεῦτα, τῆς ὥρας ἐπιγενομένης, ἐπισκευάσασα λέμβους πλείους τῶν πρότερον, ἐξαπέστειλε πάλιν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους. (2) Ὧν οἱ μὲν διὰ πόρου τὸν πλοῦν ἐπὶ τὴν Κέρκυραν ἐποιοῦντο, μέρος δέ τι προσέσχε τὸν τῶν Ἐπιδαμνίων λιμένα· λόγῳ μέν, ὑδρείας καὶ ἐπισιτισμοῦ χάριν, ἔργῳ δ' ἐπιβουλῇ καὶ πράξεως ἐπὶ τὴν πόλιν. (3) Τῶν δ' Ἐπιδαμνίων ἀκάκως ἅμα καὶ ῥᾳθύμως αὐτοὺς παραδεξαμένων, παρελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς περιζώμασιν ὡς ὑδρευσόμενοι, μαχαίρας ἔχοντες ἐν τοῖς κεραμίοις, οὕτω κατασφάξαντες τοὺς φυλάττοντας τὴν πύλην, ταχέως ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τοῦ πυλῶνος. (4) Ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸ συντεταγμένον ἐνεργῶς τῆς ἀπὸ τῶν πλοίων βοηθείας, παραδεξάμενοι τούτους, ῥᾳδίως κατεῖχον τὰ

tenus delatas ad se querimonias de Illyriis neglectim audierant, tunc, cum plures simul ea gratia in senatum venissent, legatos in Illyricum decernunt, Caium et Lucium Coruncanios; qui de iis, quæ diximus accurate cognoscerent. (4) Teuta interim, reversis ex Epiro lembis, copiam atque multitudinem advectæ ex Epiro supellectilis demirata (longe enim ceteras Epiri urbes opibus tunc superabat Phœnice), ad lacessendos injuriis Græcos duplo animosior erat reddita. (5) Verum, quia domi tunc res turbatæ erant, nihil statim moverat. Celeriter autem rebus in ea Illyrici parte, quæ defecerat, constitutis; Issam, quæ sola adhuc parere ipsi recusabat, obsidione cinctam tenebat. (6) Per id tempus advenerunt Romanorum legati: qui quum ad colloquium essent admissi, de suis injuriis expostularunt. (7) Teuta, quamdiu verba facientes audiebat, ingentem animi ferociam et superbiam præ se ferre. (8) Postea vero quam dicendi finem fecissent: Curæ sibi, ait, fore, ne qua Romano populo ab Illyriis publice fiat injuria: ceterum, ut impediat, quo minus privatim quam potest quisque utilitatem e mari capiat, hoc vero Illyriæ regibus in more nequaquam esse. (9) Tulit indigne hæc illius verba junior legatorum; et apud reginam libertate usus, conveniente illa quidem, sed cui omnino tunc non erat locus: (10) At Romanis, inquit, o Teuta, mos hic est pulcherrimus, ut privatim factas injurias publice persequantur, et injuriam passis opem ferant. (11) Operam autem, Deo volente, dabimus, et quidem cito, ut regia illa instituta, quæ cum Illyriis tenes, corrigere te cogamus. (12) Libertatem hujus dicti ita iracunde, qui mos est mulierum, atque impotenter, accepit Teuta, ut, spreto gentium jure, mitteret qui proficiscentes legatos insequerentur, et liberioris dicti auctorem necarent. (13) Quod ut est Romam perlatum, tanto fœminæ hujus scelere irritati Romani, ad belli apparatum illico se convertere, delectus habere, classem comparare.

IX. Teuta interim, redeunte vere, lembos a se refectos, majore quam antea numero, in Græciam rursus emisit. (2) Horum alii Corcyram recta trajiciunt: quidam ad Dyrrhachii portum applicant: specie quidem, ceu aquari et frumentari vellent; re autem ipsa, ut urbem ex insidiis et occulta fraude caperent. (3) Quibus quum Dyrrhachini, nibil mali suspectantes, negligenter aditum patefecissent; ingressi sunt solis campestribus succincti, velut aquaturi, in testis absconditos gladios habentes atque ita portæ custodibus obtruncatis, nullo negotio portam occupant. (4) Celeriter deinde, uti convenerat, auxiliari manu e navibus adveniente, junctis viribus murorum partem maximam facile obtinebant. (5) Sed oppidanis, licet imparatis, ut in re inopinata, acriter sese defendentibus, fortiterque di-

πλεῖστα τῶν τειχῶν. (5) Τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ἀπαρασκεύως μὲν, διὰ τὸ παράδοξον, ἐκθύμως δὲ, βοηθούντων καὶ διαγωνιζομένων· συνέβη τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντιποιησαμένους, τέλος ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς πόλεως. (6) Ἐπιδάμνιοι μὲν οὖν ἐν ταύτῃ τῇ πράξει, διὰ μὲν τὴν ὀλιγωρίαν, ἐκινδύνευσαν ἀποβαλεῖν τὴν πατρίδα· διὰ δὲ τὴν εὐψυχίαν, ἀβλαβῶς ἐπαιδεύθησαν πρὸς τὸ μέλλον. (7) Τῶν δ' Ἰλλυριῶν οἱ προεστῶτες, κατὰ σπουδὴν ἀναχθέντες, καὶ συνάψαντες τοῖς προπλέουσι, κατῆραν εἰς τὴν Κέρκυραν· καὶ ποιησάμενοι καταπληκτικὴν τὴν ἀπόβασιν, ἐνεχείρησαν πολιορκεῖν τὴν πόλιν. (8) Ὧν συμβαινόντων, οἱ Κερκυραῖοι, δυσχρηστούμενοι καὶ δυσελπίστως διακείμενοι τοῖς ὅλοις, ἐπρεσβεύοντο πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἅμα δὲ τούτοις Ἀπολλωνιᾶται καὶ Ἐπιδάμνιοι· δεόμενοι, σφίσι βοηθεῖν κατὰ σπουδὴν, καὶ μὴ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναστάτους γενομένους ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν. (9) Οἱ δὲ, διακούσαντες τῶν πρέσβεων, καὶ προσδεξάμενοι τοὺς λόγους, ἐπλήρωσαν κοινῇ τὰς τῶν Ἀχαιῶν δέκα ναῦς καταφράκτους· καταρτίσαντες δ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἐλπίζοντες λύσειν τὴν πολιορκίαν.

X. Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, συμπαραλαβόντες Ἀκαρνάνων ναῦς κατὰ τὴν συμμαχίαν, οὔσας ἑπτὰ καταφράκτους, ἀνταναχθέντες, συνέβαλλον τοῖς τῶν Ἀχαιῶν σκάφεσι, περὶ τοὺς καλουμένους Παξούς. (2) Οἱ μὲν οὖν Ἀκαρνᾶνες, καὶ τῶν Ἀχαϊκῶν νεῶν αἱ κατὰ τούτους ταχθεῖσαι, πάρισον ἐποιοῦντο ἀγῶνα, καὶ διέμενον ἀκέραιοι κατὰ τὰς συμπλοκὰς, πλὴν τῶν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας γιγνομένων τραυμάτων. (3) Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ, ζεύξαντες τοὺς παρ' αὑτῶν λέμβους ἀνὰ τέτταρας, συνεπλέκοντο τοῖς πολεμίοις. Καὶ τῶν μὲν ἰδίων ὠλιγώρουν, καὶ παραβάλλοντες πλαγίους, συνήργουν ταῖς ἐμβολαῖς τῶν ὑπεναντίων. (4) Ὅτε δὲ τρώσαντα, καὶ δεθέντα κατὰ τὰς ἐμβολὰς, ἐδυσχρήστουν τὰ τῶν ἀντιπάλων σκάφη, προσκρεμαμένων αὐτοῖς περὶ τοὺς ἐμβόλους τῶν ἐζευγμένων λέμβων· τότ' ἐπιπηδῶντες ἐπὶ τὰ καταστρώματα τῶν Ἀχαϊκῶν νεῶν, κατεκράτουν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν. (5) Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τεττάρων μὲν πλοίων ἐκυρίευσαν τετρηρικῶν, μίαν δὲ πεντήρη σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσιν ἐβύθισαν· ἐφ' ἧς ἔπλει Μάρκος ὁ Κερυνεὺς, ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματι πεποιηκὼς, μέχρι τῆς καταστροφῆς. (6) Οἱ δὲ πρὸς τοὺς Ἀκαρνᾶνας διαγωνιζόμενοι, συνιδόντες τὸ κατὰ τοὺς Ἰλλυριοὺς προτέρημα, καὶ πιστεύοντες τῷ ταχυναυτεῖν, ἐπουρώσαντες, ἀσφαλῶς τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν ἐποιήσαντο. (7) Τὸ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν πλῆθος, φρονηματισθὲν ἐπὶ τῷ προτερήματι, λοιπὸν ἤδη ῥᾳδίως ἐχρήσατο τῇ πολιορκίᾳ, καὶ τεθαῤῥηκότως. (8) Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, δυσελπιστήσαντες τοῖς ὅλοις ἐκ τῶν συμβεβηκότων, βραχὺν ἔτι χρόνον ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, συνέθεντο τοῖς Ἰλλυριοῖς, καὶ παρεδέξαντο φρουρὰν, καὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς Δημήτριον τὸν Φάριον. (9) Τούτων δὲ πρα-

micantibus; tandem Illyrii, postquam di[...] sunt expulsi. (6) Atque ita, per negligen[...] rhachinorum factum, ut patriam ipsi suam [...] terent: per virtutem vero, ut nullo suo d[...] erudirentur. (7) Illyriorum duces, co[...] evecti, et iis juncti qui ante ipsos navig[...] appellunt: deinde, in ipsa exscensione[...] terrore injecto, urbem obsidere parant. [...] tanto pressi casu, jamque omni prope spe [...] suarum amissa, legationes ad Achæos et [...] et una cum his Apolloniatæ ac Dyrrhachi[...] lium et ipsi petentes, orantesque, ne [...] ab Illyriis paterentur. (9) Benigne ha[...] acceptæ ab Achæis et Ætolis: qui aux[...] decem constratas naves, quas habebant [...] consilio, remigio ac milite omnibusque re[...] Quod ubi paucis diebus fecissent, spe sol[...] Corcyram versus navigant.

X. Illyrii, assumtis ex fœderis legibus [...] navibus armatis, in altum provecti, juxta [...] orum classe prælium ineunt. (2) Et A[...] cum his opposita Achaicarum navium p[...] rem gerentes, integri e dimicatione, excep[...] ribus, discesserunt. (3) Illyrii vero, quat[...] colligatis, sic cum hostibus confligebant, [...] securi, obliquos illos objiciendo, hostilem [...] rent. (4) Sed postquam adversæ naves, [...] sione facta lembis, sese illigaverant; du[...] hærebant, ut ex quarum rostris vincti inter[...] rent; tum vero Illyrii in tabulata Achaica [...] lientes, ob classiarii militis multitudinem [...] bant. (5) Hac ratione quadriremes quatuor [...] quinqueremis una cum viris ipsis demers[...] Cerynensis erat, vir erga commune Achæ[...] genere semper, quoad vixit, egregie func[...] Acarnanibus dimicabant, secundam Illyri[...] nentes, freti navium suarum celeritate, [...] ventus vela impleret, patriam tuto repe[...] hac victoria superbi, de cetero facilem obs[...] impune quidvis audentes. (8) Corcyren[...] illa quæ acciderant, plane omni spe sa[...] amplius diu obsidione tolerata, pacem cu[...] et præsidium in urbem suam recipiunt,

φάντων, εὐθέως οἱ τῶν Ἰλλυριῶν προεστῶτες ἀνήγοντο· καὶ κατάραντες εἰς τὴν Ἐπίδαμνον, ταύτην πάλιν ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τὴν πόλιν.

XI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τῶν τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἐχόντων Γνάϊος μὲν Φουλούϊος ἐξέπλει ναυσὶ διακοσίαις ἐκ τῆς Ῥώμης· Αὖλος δὲ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς ἔχων δυνάμεις, ἐξώρμα. (2) Τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐπιβολὴν ἔσχε πλεῖν ὁ Γνάϊος ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ὑπολαμβάνων ἔτι καταλήψεσθαι τὴν πολιορκίαν ἄκριτον. (3) Ὑστερήσας δὲ τοῦ καιροῦ, ὅμως ἐπὶ τὴν νῆσον ἔπλει, βουλόμενος ἅμα μὲν ἐπιγνῶναι σαφῶς τὰ γεγονότα περὶ τὴν πόλιν· ἅμα δὲ πεῖραν λαβεῖν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου προσαγγελλομένων. (4) Ὁ γὰρ Δημήτριος ἐν διαβολαῖς ὢν, καὶ φοβούμενος τὴν Τεῦταν, ἐπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαγγελλόμενος, τήν τε πόλιν παραδώσειν, καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα παραδώσειν, ὧν ἦν ἐγκύριος. (5) Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἀσμένως ἰδόντες, τήν τε φρουρὰν παρέδοσαν τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακληθέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν· μίαν ταύτην ὑπολαβόντες ἀσφάλειαν αὑτοῖς ὑπάρχειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον πρὸς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν παρανομίαν. (6) Ῥωμαῖοι δὲ, προσδεξάμενοι τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν φιλίαν ἔπλεον ἐπὶ τῆς Ἀπολλωνίας, ἔχοντες εἰς τὰ κατάλοιπα τῶν πραγμάτων ἡγεμόνα τὸν Δημήτριον. (7) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς διεβίβαζε δυνάμεις ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους, ἱππεῖς δὲ πρὸς δισχιλίους. (8) Ἅμα δὲ τῷ προσέχειν ἑκατέρας τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν, ὁμοίως καὶ τούτων ἀποδεξαμένων καὶ δόντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, παραχρῆμα πάλιν ἀνήχθησαν, ἀκούοντες πολιορκεῖσθαι τὴν Ἐπίδαμνον. (9) Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ πυθόμενοι τὴν ἔφοδον τῶν Ῥωμαίων, οὐδενὶ κόσμῳ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ἔφυγον. (10) Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τοὺς Ἐπιδαμνίους παραλαβόντες εἰς τὴν πίστιν, προῆγον εἰς τοὺς εἴσω τόπους τῆς Ἰλλυρίδος, ἅμα καταστρεφόμενοι τοὺς Ἀρδιαίους. (11) Συμμιξάντων δὲ πρεσβευτῶν αὐτοῖς καὶ πλειόνων, ὧν οἱ παρὰ τῶν Παρθεινῶν ἧκον, ἐπιτρέποντες τὰ καθ' αὐτούς· δεξάμενοι τούτους εἰς τὴν φιλίαν, παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀτιντάνων προσεληλυθότας, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ καὶ ταύτην ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν πολιορκεῖσθαι τὴν πόλιν. (12) Ἀφικόμενοι δὲ, καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, προσεδέξαντο καὶ τοὺς Ἰσσαίους εἰς τὴν αὑτῶν πίστιν. (13) Εἷλον δὲ καὶ πόλεις τινὰς Ἰλλυρίδας ἐν τῷ παράπλῳ κατὰ κράτος· ἐν αἷς περὶ Νούτρια οὐ μόνον τῶν στρατιωτῶν ἀπέβαλον πολλοὺς, ἀλλὰ καί τινας τῶν χιλιάρχων καὶ τὸν ταμίαν. (14) Ἐκυρίευσαν δὲ καὶ λέμβων εἴκοσι, τῶν ἀποκομιζόντων τὰς ἐκ τῆς χώρας ὠφελείας. (15) Τῶν δὲ πολιορκούντων τὴν Ἴσσαν, οἱ μὲν ἐν τῇ Φάρῳ διὰ τὸν Δημήτριον ἀβλαβεῖς ἔμειναν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἔφυγον εἰς τὸν Ἄρβωνα διασκεδασθέντες. (16) Ἡ δὲ Τεῦτα πάνυ μετ'

Demetrium Pharium. (9) Quibus rebus gestis, duces Illyriorum naves extemplo solvunt et classe Dyrrhachium appulsa, ejus urbis obsidionem iterum moliuntur.

XI. Circa idem tempus Cn. Fulvius Cos. cum ducentarum navium classe, itemque alter Consul, A. Postumius, cum terrestribus copiis, Roma proficiscuntur. (2) Fulvio erat animus ante omnia Corcyram petere; quod prius se illuc perventurum speraret, quam exitum obsidio haberet. (3) Ac licet serum jam auxilium esset, ad insulam tamen accessit, cum ut propius omnia cognosceret, quæ ibi facta essent; tum ut, vera, an falsa essent, quæ de Demetrio nuntiabantur disceret. (3) Demetrius enim, nonnullis apud Teutam ipsum criminantibus, metuens ab illa sibi, ad Romanos miserat, qui pollicerentur, et urbem se, et quæcunque alia in potestate haberet, ipsis traditurum. (5) Corcyrenses, Romanorum adventu læti, præsidium Illyriorum consentiente Demetrio eis tradunt: deinde etiam, invicem cohortati, de communi cunctorum sententia, fidei Romanorum se dedunt: hanc solam rati superesse rationem, qua tuti in posterum ab Illyriorum injuriis forent. (6) Romani, Corcyrensibus in amicitiam receptis, Apolloniam classe petunt, ducem ad peragenda reliqua Demetrium habentes. (7) Inter hæc et Postumius terrestres copias Brundusio trajecit: pedites ad viginti millia, equitum duo millia. (8) Uterque simul exercitus Apolloniam appulit; et statim eos Apolloniatæ pariter, ut Corcyrenses, in urbem receperunt, et Romanorum fidei se tradiderunt. Quo facto, e vestigio Consules, quod Dyrrhachium obsideri audierant, portu rursus solvunt. (9) Illyrii, ubi adventare Romanos sensere, obsidione soluta effusam fugam capessunt. (10) Dyrrhachinis quoque in fidem receptis, ad interiora Illyrici progrediuntur, subactis obiter Ardiæis. (11) Adfuere mox plures legationes aliorum populorum; et in his etiam Parthenorum, nec non Atintanum: qui omnes, quum se fidei Romanorum permitterent, sunt in amicitiam suscepti. Ita ventum ad Issam urbem, quæ et ipsa ab Illyriis oppugnabatur. (12) Adventu Romanorum solutum est obsidium: Issæi in fidem recepti. (13) Sed et per vim, dum oram illam prætervehuntur, ex Illyricis oppidis quædam Consules expugnavere: in his Nutriam, ad quam non solum multos milites, sed etiam tribunorum aliquos et quæstorem amiserunt. (14) Ceperunt autem et lembos viginti, qui fructus ex agris devehebant. (15) Eorum qui Issam obsidebant, Pharii quidem in gratiam Demetrii immunes omni damno manserunt: reliqui omnes varie dissipati Arbonem confugerunt. (16) Teuta cum paucis admo-

ὀλίγων εἰς τὸν Ῥίζωνα διεσώθη, πολισμάτιον εὖ πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένον, ἀνακεχωρηκὸς μὲν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐπ' αὐτῷ δὲ κείμενον τῷ Ῥίζωνι ποταμῷ. (17) Ταῦτα δὲ πράξαντες, καὶ τῷ Δημητρίῳ τοὺς πλείους ὑποτάξαντες τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ μεγάλην αὐτῷ περιθέντες δυναστείαν ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον ἅμα τῷ στόλῳ καὶ τῇ πεζικῇ δυνάμει.

XII. Γνάϊος μὲν οὖν Φουλούϊος εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέπλευσε, τὸ πλεῖον ἔχων μέρος τῆς τε ναυτικῆς καὶ πεζικῆς στρατιᾶς. (2) Ὁ δὲ Ποστούμιος, ὑπολειπόμενος τετταράκοντα σκάφη, καὶ στρατόπεδον ἐκ τῶν περικειμένων πόλεων ἀθροίσας, παρεχείμαζε· συνεφεδρεύων τῷ τε τῶν Ἀρδιαίων ἔθνει, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς δεδωκόσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν. (3) Ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἡ Τεῦτα διαπρεσβευσαμένη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ποιεῖται συνθήκας, ἐν αἷς εὐδόκησε· « φόρους τε τοὺς « διαταχθέντας οἴσειν, πάσης τε ἀναχωρήσειν τῆς Ἰλ« λυρίδος, πλὴν ὀλίγων τόπων· καὶ, » τὸ συνέχον δ' μάλιστα πρὸς τοὺς Ἕλληνας διέτεινε· « μὴ πλεύσειν πλέον « ἢ δυσὶ λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις ἀνόπλοις. » (4) Ὧν συντελεσθέντων, ὁ Ποστούμιος μετὰ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε πρός τε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος· οἳ καὶ παραγενόμενοι, πρῶτον μὲν ἀπελογίσαντο τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου, καὶ τῆς διαβάσεως, ἑξῆς δὲ τούτοις, τὰ πεπραγμένα διεξῆλθον, καὶ τὰς συνθήκας παρανέγνωσαν, ἃς ἐπεποίηντο πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς. (5) Τυχόντες δὲ παρ' ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν τῆς καθηκούσης φιλανθρωπίας, αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἱκανοῦ τινὸς ἀπολελυκότες φόβου τοὺς Ἕλληνας διὰ τὰς προειρημένας συνθήκας. (6) Οὐ γὰρ τισὶν, ἀλλὰ πᾶσι, τότε κοινοὺς ἐχθροὺς εἶναι συνέβαινε τοὺς Ἰλλυριούς. (7) Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ῥωμαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δ' ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, τοιάδε καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας. (8) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς καταρχῆς, Ῥωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς Ἀθηναίους· ὅτε δὴ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον ἀπεδέξαντο μετέχειν Ῥωμαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνος.

XIII. Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (ἐν γὰρ τούτοις ἀπελίπομεν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν) νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς χειρίζων τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἔν τε τοῖς ὅλοις μεγάλην ἐποιεῖτο προκοπὴν, τήν τε παρὰ μέν τισι Καρχηδόνα, παρὰ δέ τισι Καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κατασκευάσας, οὐ μικρὰ, μεγάλα δὲ συνεβάλλετο Καρχηδονίοις, εἰς πραγμάτων λόγον· (2) καὶ μάλιστα διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, πρός τε τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Λιβύην· περὶ ἧς ἡμεῖς, εὐφυέστερον καιρὸν λαβόντες, ὑποδείξομεν τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν χρείαν, ἣν ἀμφοτέραις δύναται παρέχεσθαι ταῖς εἰρημέναις χώραις. (3) Ὃν καὶ θεωροῦντες Ῥωμαῖοι, μείζω καὶ φοβερωτέραν ἤδη συνιστάμενον δυναστείαν, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ πολυπραγμονεῖν

dum Rizonem evasit: id nomen est oppidul
procul quidem a mari, ad ipsum vero R
siti. (17) His rebus gestis, Romani plero
pulos Demetrio subjiciunt: magnoque ill
dito, utrumque exercitum Dyrrhachium re

XII. Romam inde Cn. Fulvius, cum m
valium terrestriumque copiarum, est rev
stumius cum XL navibus longis est relictu
circumjacentibus oppidis conscripto, in hib
ita ut simul Ardiæis reliquisque populis, q
permiserant, esset præsidio. (3) Sub initi
legatis ad Romanos missis, pacem hisce co
illis sanxit: « Ut tributa, quæ ipsi imperar
« penderet: ut toto Illyrico, paucis excepti
« et (quo continetur id, quod ad Græcos ma
« ne pluribus quam duobus lembis, iisque
« Lissum navigare ei liceret. » (4) Quibus
Postumius legatos ad Ætolos et Achæorum
qui causas primum belli, et trajectionis Ro
partes, eis exponerent; deinde, quæ gesta
morarent; denique pacis leges, cum Illyrii
sessu illorum prælegerent. (5) Legati,
comitate habiti ab utroque populo, Corcyr
non mediocri metu liberatis Græciæ popul
pacis leges. (6) Quippe ea tempestate,
illorum, sed in universum omnium Græco
Illyrii. (7) Prima igitur Romanorum c
Illyricum, et partes illas Europæ, trajectio
cum Græciæ populis per legationem comm
fuit, easque causas habuit. (8) Ab illo v
deinde alii ad Corinthios atque Athenien
fuere a Romanis: eoque primum tempore
cretum est, ut Isthmicorum ludorum pa
fierent.

XIII. Iisdem temporibus Asdrubal, (in
mus, cum a rebus Hispaniæ divertimus
dentia atque solertia provinciam adminis
omnibus ad summam rerum proficiebat; tu
quam alii Carthaginem, alii Novam Urb
magnum ad amplificandum Pœnorum im
tum attulerat. (2) Nam, ut alia ne dicam
tas maxima est, sive in Hispania, sive i
gerendæ. Cujus urbis situm, et quanta
utilitas ad utramque regionem, alibi c
declarabimus. (3) Ubi animadvertere R
hunc et jam terribilem consecutum esse

καὶ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. (4) Εὑρόντες δὲ σφᾶς ἐπικεκοιμημένους ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ προϊεμένους εἰς τὸ μεγάλην χεῖρα κατασκευάσασθαι Καρχηδονίους, ἀνατρέχειν ἐπειρῶντο κατὰ δύναμιν. (5) Αὐτόθεν μὲν οὖν ἐπιτάττειν ἢ πολεμεῖν οὐκ ἐτόλμων τοῖς Καρχηδονίοις, διὰ τὸ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον ἐπικρέμασθαι τοῖς σφετέροις πράγμασι, καὶ μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδοκᾶν τὴν ἔφοδον αὐτῶν. (6) Καταψήσαντες δὲ καὶ πραΰναντες τὸν Ἀσδρούβαν, οὕτως ἔκριναν ἐγχειρεῖν τοῖς Κελτοῖς, καὶ διακινδυνεύειν πρὸς αὐτούς· οὐδέποτ' ἂν ὑπολαμβάνοντες, οὐχ οἷον δυναστεῦσαι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' οὐδ' ἀσφαλῶς οἰκῆσαι τὴν αὑτῶν πατρίδα, τούτους ἔχοντες ἐφέδρους τοὺς ἄνδρας. (7) Διόπερ ἅμα τῷ, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, ποιήσασθαι συνθήκας, ἐν αἷς τὴν μὲν ἄλλην Ἰβηρίαν παρεσιώπων, τὸν δὲ καλούμενον Ἴβηρα ποταμὸν οὐκ ἔδει Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ διαβαίνειν, εὐθέως ἐξήνεγκαν τὸν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτοὺς πόλεμον.

XIV. Ὑπὲρ ὧν δοκεῖ μοι χρήσιμον εἶναι, κεφαλαιώδη μὲν ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν, ἵνα τὸ τῆς προκατασκευῆς οἰκεῖον συσσώσωμεν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν· ἀναδραμεῖν δὲ τοῖς χρόνοις ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ὅτε κατέσχον οἱ προειρημένοι τὴν χώραν. (2) Νομίζω γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν οὐ μόνον ἀξίαν εἶναι γνώσεως καὶ μνήμης, ἀλλὰ καὶ τελέως ἀναγκαίαν, χάριν τοῦ μαθεῖν, τίσι μετὰ ταῦτα πιστεύσας ἀνδράσι καὶ τόποις Ἀννίβας ἐπεβάλετο καταλύειν τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν. (3) Πρῶτον δὲ περὶ τῆς χώρας ῥητέον, ποία τίς ἐστι, καὶ πῶς κεῖται πρὸς τὴν ἄλλην Ἰταλίαν. Οὕτω γὰρ ἔσται καὶ τὰ περὶ τὰς πράξεις διαφέροντα κατανοεῖν βελτίονα, ὑπογραφέντων τῶν κατὰ τοὺς τόπους καὶ τὴν χώραν ἰδιωμάτων. (4) Τῆς δὴ συμπάσης Ἰταλίας τῷ σχήματι τριγωνοειδοῦς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν μίαν ὁρίζει πλευρὰν αὐτῆς, τὴν πρὸς τὰς ἀνατολὰς κεκλιμένην, ὅ τ' Ἰόνιος πόρος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὁ κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπος· τὴν δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμὰς τετραμμένην, τὸ Σικελικὸν καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος. (5) Αὗται δ' αἱ πλευραὶ συμπίπτουσαι πρὸς ἀλλήλας, κορυφὴν ποιοῦσι τοῦ τριγώνου, τὸ προκείμενον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν μεσημβρίαν, ὃ προσαγορεύεται μὲν Κόκυνθος, διαιρεῖ δὲ τὸν Ἰόνιον πόρον καὶ τὸ Σικελικὸν πέλαγος. (6) Τὴν δὲ λοιπὴν τὴν παρά τε τὰς ἄρκτους καὶ τὴν μεσόγαιαν παρήκουσαν, ὁρίζει κατὰ τὸ συνεχὲς ἡ τῶν Ἄλπεων παρώρεια, λαμβάνουσα τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ Μασσαλίας καὶ τῶν ὑπὲρ τὸ Σαρδῷον πέλαγος τόπων, ἀρήκουσα δὲ συνεχῶς μέχρι πρὸς τὸν τοῦ παντὸς Ἀδρίου μυχόν· πλὴν βραχέος, ὃ προκαταλήγουσα λείπει τοῦ μὴ συνάπτειν αὐτῷ. (7) Παρὰ δὲ τὴν προειρημένην παρώρειαν, ἣν δεῖ νοεῖν ὡσανεὶ βάσιν τοῦ τριγώνου, παρὰ ταύτην ἀπὸ μεσημβρίας ὑπόκειται πεδία τῆς συμπάσης Ἰταλίας τελευταῖα πρὸς τὰς ἄρκτους, ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος· ἀρετῇ καὶ μεγέθει διαφέροντα τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην,

quoque aliquid in Hispania tentandi impetum cœperunt. (4) Quumque ita judicarent, eo crevisse opes Carthaginiensium, quia ipsi hactenus profundo quodam somno capti omnem illarum rerum curam neglexerant; quod prius erat peccatum, emendare omnibus viribus studebant. (5) Sed impræsentiarum quidem durius aliquid Carthaginiensibus imperare, aut bellum adversus eos movere, ob impendentem a Gallis metum, non audebant; quippe tantum non quotidie exspectabant nuntium de impetu ab his in Rom. imperium facto. (6) Igitur mitigandum sibi esse deliniendumque Asdrubalem prius statuunt : atque ita Gallos aggrediuntur, et acie cum ipsis dimicandum : quippe, dum a tergo sibi semper imminentes Gallos haberent, non dicam imperare Italiæ, sed ne patriam quidem sine periculo retinere se posse, arbitrabantur. (7) Quapropter, icto per legatos fœdere cum Asdrubale, quo cavebatur, ne Iberum amnem, bellandi consilio, transirent Pœni, nulla interim reliquæ Hispaniæ mentione facta; extemplo adversus Gallos Italiam incolentes bellum suscepere.

XIV. De his Gallis operæ pretium mihi videtur, nonnihil commemorare; summatim illud quidem, quo servetur ratio ea, quæ ex instituto nostro, quod inde ab initio secuti sumus, propria est huic Præparationi; at paullo tamen altius repetita narratione ab eis temporibus quibus illas regiones occupare cœperunt. (2) Res namque illorum non solum scitu memoratuque dignas ducimus; sed etiam prorsus necessarias, ut cognosci deinceps queat, quibus viris, quibusve locis fretus Hannibal Romanorum imperium evertere sit aggressus. (3) Sed de regione ipsa prius nobis dicendum, qualis ipsa sit, et quomodo ad reliquam Italiam sita. Locorum enim et provinciæ universæ natura ob oculos posita, melius, quæ fuerint præcipue observanda in actionibus postea commemorandis, capias. (4) Quum igitur trigoni speciem Italia tota referat; unum ejus latus, quod orientem spectat, Ionium mare et continuus illi sinus Adriaticus terminant; meridiei vero et occidenti obversum latus, Siculum Etruscumque mare. (5) Qua se duo hæc latera contingunt, triquetræ figuræ vertex efficitur : estque ibi procurrens ex Italia meridiem versus promontorium, quod Cocynthus appellatur, quo separantur Ionium mare et Siculum pelagus. (6) Reliquum latus, quod septentrionem spectat, et mediterranea prætexit, Alpium continua juga definiunt : quæ a Massilia et superjectis mari Sardoo locis incipiunt, indeque tractu perpetuo ad ultimum Adriatici sinus recessum extenduntur; nisi quod aliquantulo prius desinunt, quam mare contingant. (7) Horum montium latus illud, quod meridiem spectat, pro basi trigoni accipiendum est : eique subjecti campi sunt, in ultima et maxime boreali parte Italiæ siti, de quibus nunc nobis sermo est; camporum omnium, quos nos quidem vel vidimus, vel fama novimus, tota Europa præstantissimi rebus omnibus, latissi-

ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. (8) Ἔστι δὲ τὸ μὲν ὅλον εἶδος καὶ τῆς ταῦτα τὰ πεδία περιγραφούσης γραμμῆς τριγωνοειδές. Τούτου δὲ τοῦ σχήματος τὴν μὲν κορυφὴν ἥ τε τῶν Ἀπεννίνων καλουμένων ὀρῶν καὶ τῶν Ἀλπεινῶν σύμπτωσις, οὐ μακρὰν ἀπὸ τοῦ Σαρδῴου πελάγους ὑπὲρ Μασσαλίας, ἀποτελεῖ. (9) Τῶν δὲ πλευρῶν παρὰ μὲν τὴν ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τὰς Ἄλπεις αὐτὰς ἐπὶ δισχιλίους καὶ διακοσίους σταδίους παρήκειν συμβαίνει. (10) Παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας, τὸν Ἀπέννινον ἐπὶ τρισχιλίους ἑξακοσίους. (11) Βάσεώς γε μὴν τάξιν λαμβάνει τοῦ παντὸς σχήματος ἡ παραλία τοῦ κατὰ τὸν Ἀδρίαν κόλπου· τὸ δὲ μέγεθος τῆς βάσεώς ἐστιν, ἀπὸ πόλεως Σήνης ὡς ἐπὶ τὸν μυχὸν, ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους σταδίους καὶ πεντακοσίους. (12) Ὥστε τὴν πᾶσαν περίμετρον τῶν προειρημένων πεδίων, μὴ πολὺ λείπειν τῶν μυρίων σταδίων.

XV. Περί γε μὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον. Σίτου τε γὰρ τοσαύτην ἀφθονίαν ὑπάρχειν συμβαίνει κατὰ τοὺς τόπους, ὥστ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς πολλάκις τεττάρων ὀβολῶν εἶναι τῶν πυρῶν τὸν Σικελικὸν μέδιμνον, τῶν δὲ κριθῶν δυοῖν, τοῦ δ' οἴνου τὸν μετρητὴν ἰσόκριθον. (2) Ἐλύμου γε μὴν καὶ κέγχρου τελέως ὑπερβάλλουσα δαψίλεια γίγνεται παρ' αὐτοῖς. Τὸ δὲ τῶν βαλάνων πλῆθος τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν κατὰ διάστημα δρυμῶν ἐν τοῖς πεδίοις, ἐκ τούτων ἄν τις μάλιστα τεκμήραιτο· (3) πλείστων γὰρ ὑϊκῶν ἱερείων κοπτομένων ἐν Ἰταλίᾳ, διά τε τὰς εἰς τοὺς ἰδίους βίους, καὶ τὰς εἰς τὰ στρατόπεδα παραθέσεις, τὴν ὁλοσχερεστάτην χορηγίαν ἐκ τούτων συμβαίνει τῶν πεδίων αὐτοῖς ὑπάρχειν. (4) Περὶ δὲ τῆς κατὰ μέρος εὐωνίας καὶ δαψιλείας τῶν πρὸς τὴν τροφὴν ἀνηκόντων οὕτως ἄν τις ἀκριβέστατα κατανοήσειε· (5) Ποιοῦνται γὰρ τὰς καταλύσεις οἱ διοδεύοντες τὴν χώραν ἐν τοῖς πανδοχείοις, οὐ συμφωνοῦντες περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπιτηδείων, ἀλλ' ἐρωτῶντες, πόσου τὸν ἄνδρα δέχεται. (6) Ὡς μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολὺ παρίενται τοὺς καταλύτας οἱ πανδοχεῖς, ὡς ἱκανὰ πάντ' ἔχειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ἡμιασσαρίου· τοῦτο δ' ἔστι τέταρτον μέρος ὀβολοῦ· σπανίως δὲ τοῦθ' ὑπερβαίνουσι. (7) Τό γε μὴν πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῶν σωμάτων, ἔτι δὲ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις τόλμαν, ἐξ αὐτῶν τῶν πράξεων σαφῶς ἔσται καταμαθεῖν. (8) Τῶν δ' Ἄλπεων ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς, τῆς ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία νευούσης, τοὺς βουνώδεις καὶ γαιώδεις τόπους κατοικοῦσι, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν καὶ τὰς ἄρκτους ἐστραμμένους, Γαλάται Τρανσάλπινοι προσαγορευόμενοι· τοὺς δ' ἐπὶ τὰ πεδία, Ταυρίσκοι καὶ Ἄγωνες, καὶ πλείω γένη βαρβάρων ἕτερα. (9) Τρανσάλπινοί γε μὴν, οὐ διὰ τὴν τοῦ γένους, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ τόπου διαφορὰν προσαγορεύονται· τὸ γὰρ τρᾶνς ἐξερμηνευόμενόν ἐστι πέραν· διὸ τοὺς ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων, Τρανσαλπίνους καλοῦσι. (10) Τὰ δ' ἄκρα,

meque patentes. (8) Habet vero planitie
ram et ambitum similem trigono : cujus ve
duorum montium facit, Apennini atque Al
a Sardinio mari, supra Massiliam. (9) Po
latus claudunt perpetua ipsarum Alpium
dicebamus, per M. P. CCLXXV : (10) meridio
patens in longitudinem CDL millia passuu
baseos figuræ totius obtinet ora maritima
ab urbe Sena ad ultimum usque recessum
et quingentos passus, atque amplius, p
Ut non multum absit, quin universus amb
tiei, millia passuum colligat CIƆCCL.

XV. Quantum vero excellat rebus omni
tractus, ne dici quidem satis potest. Ja
menti ea copia est, ut persæpe nostra hac
dimnus Siculus obolis quatuor veneat, hor
metreta ejusdem pretii sit cum medimno ho
et milio adeo abundat, ut nihil supra. G
copia in quercetis proveniat, quæ totis illi
tervalla cernuntur, sic facile intelligas : (3
plurimos Itali homines porcos mactent, tum
victitent, tum ut in usus exercituum repo
eorum copiam hæc planities subministrat.
denique rerum ad victum necessariarum q
atque abundantia, ex eo non male aliquis c
licet qui per regionem iter faciunt, cum ad
tunt, non paciscuntur de singulis rebus,
particulatim; sed, quanti quemque excipia
Atque illi ut plurimum, præbituros se hospi
omnia, ita ut desit nihil, recipiunt, sem
quarta pars est : idque pretium raro excedu
rum multitudinem, corporum magnitudin
dinem, nec non audaciam in bellis, res g
arguent. (8) In utroque Alpium latere, ta
danum fluvium, quam quod prædictos c
paulo humiliores colles depressioraque loca
tata sunt : versus Rhodanum atque sept
Transalpini, qui vocantur, habitant; versu
Taurisci et Agones [*an* Euganeos?] et aliæ g
(9) Transalpini e re nomen habent : neque e
differentiam, sed quia trans Alpes habitant

διά τε τὴν τραχύτητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιμενούσης ἀεὶ χιόνος, ἀοίκητα τελέως ἐστί.

XVI. Τὸν δ' Ἀπέννινον, ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχῆς, τῆς ὑπὲρ Μασσαλίαν καὶ τῆς πρὸς τὰς Ἄλπεις συμπτώσεως, Λιγυστινοὶ κατοικοῦσι, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος πλευρὰν αὐτοῦ κεκλιμένην, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία· (2) παρὰ θάλατταν μέν, μέχρι πόλεως Πίσης, ἣ πρώτη κεῖται τῆς Τυρρηνίας ὡς πρὸς τὰς δυσμάς· κατὰ δὲ τὴν μεσόγαιαν, ἕως τῆς Ἀρρητίνων χώρας. (3) Ἑξῆς δὲ Τυρρηνοί· τούτοις δὲ συνεχεῖς ἑκάτερον τὸ κλίμα νέμονται τῶν προειρημένων ὀρῶν Ὄμβροι. (4) Λοιπὸν ὁ μὲν Ἀπέννινος, ἀπέχων τῆς κατὰ τὸν Ἀδρίαν θαλάττης σταδίους ὡσανεὶ πεντακοσίους, ἀπολείπει τὰ πεδία, δεξιὸς ἀπονεύων, καὶ διὰ μέσης τῆς λοιπῆς Ἰταλίας διήκων εἰς τὸ Σικελικὸν κατατείνει πέλαγος. (5) Τὸ δ' ἀπολειπόμενον μέρος πεδινὸν τῆς πλευρᾶς, ἐπὶ θάλατταν καὶ πόλιν καθήκει Σήνην. (6) Ὁ δὲ Πάδος, ὑπὸ δὲ τῶν ποιητῶν Ἠριδανὸς θρυλλούμενος, ἔχει μὲν τὰς πηγὰς ἀπὸ τῶν Ἄλπεων, ὡς πρὸς τὴν κορυφὴν μᾶλλον τοῦ προειρημένου σχήματος· καταφέρεται δ' εἰς τὰ πεδία, ποιούμενος τὴν ῥύσιν ὡς ἐπὶ μεσημβρίαν. (7) Ἀφικόμενος δ' εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους, ἐγκλίνας τῷ ῥεύματι, πρὸς ἕω φέρεται δι' αὐτῶν· ποιεῖται δὲ τὴν ἐκβολὴν δυσὶ στόμασιν εἰς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπους· τὸ δὲ πλεῖον ἀποτέμνεται μέρος τῆς πεδιάδος χώρας εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὸν Ἀδριατικὸν μυχόν. (8) Ἄγει δὲ πλῆθος ὕδατος, οὐδενὸς ἔλαττον τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ποταμῶν· διὰ τὸ τὰς ῥύσεις, τὰς εἰς τὰ πεδία νευούσας, ἀπό τε τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν εἰς τοῦτον ἐμπίπτειν ἁπάσας καὶ πανταχόθεν. (9) Μεγίστῳ δὲ καὶ καλλίστῳ ῥεύματι φέρεται περὶ Κυνὸς ἐπιτολήν, αὐξόμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐκτηκομένων χιόνων ἐν τοῖς προειρημένοις ὄρεσι. (10) Ἀναπλεῖται δ' ἐκ θαλάττης κατὰ τὸ στόμα τὸ καλούμενον Ὄλανα, σχεδὸν ἐπὶ δισχιλίους σταδίους. (11) Τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἐκ τῶν πηγῶν ἔχει ῥύσιν ἁπλῆν, σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη κατὰ τοὺς προσαγορευομένους Τριγαβόλους· τούτων δὲ τὸ μὲν ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα, τὸ δ' ἕτερον Ὄλανα. (12) Κεῖται δ' ἐπὶ τούτῳ λιμήν, οὐδενὸς τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν ἥττω παρεχόμενος ἀσφάλειαν τοῖς ἐν αὐτῷ καθορμιζομένοις. Παρά γε μὴν τοῖς ἐγχωρίοις ὁ ποταμὸς προσαγορεύεται Βόδεγκος. (13) Τἄλλα δὲ τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἱστορούμενα παρὰ τοῖς Ἕλλησι, λέγω δὲ τὰ περὶ Φαέθοντα καὶ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, ἔτι δὲ τὰ δάκρυα τῶν αἰγείρων, καὶ τοὺς μελανείμονας τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὕς φασι τὰς ἐσθῆτας ἔτι νῦν φορεῖν τοιαύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ Φαέθοντα πένθους, (14) καὶ πᾶσαν δὴ τὴν τραγικὴν καὶ ταύτῃ προσεοικυῖαν ὕλην, ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος ὑπερθησόμεθα, διὰ τὸ μὴ λίαν καθήκειν τῷ τῆς προκατασκευῆς γένει τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβολογίαν. (15) Μεταλαβόντες δὲ καιρὸν ἁρμόττοντα, ποιησόμεθα τὴν καθή-

dicti. (10) Cacumina vero, propter locorum asperitatem, et altas nives ibi perennantes, a nemine prorsus coluntur.

XVI. Apenninum, inde a principio, quod supra Massiliam est, ubi Alpibus jungitur, Ligures habitant ex utroque latere, et quod Etruscum mare spectat, et quod illam, de qua diximus, planitiem; (2) illic quidem, secundum mare, Pisam usque, primam Etruriæ urbem, occidentem versus; hinc vero, in mediterraneis, usque ad fines Arretinorum. (3) Sequuntur Etrusci; et qui hos contingunt Umbri, dictorum montium latus utrumque inhabitantes. (4) Ceterum idem Apenninus, distans a mari Adriatico circiter LXII millia passuum et quadringentos, relictis campis, deflectit ad dextram, et reliquam mediam Italiam secans, ad Siculum usque mare pertinet. (5) Campi vero, quos relinqui dicebamus ab Apennino in hoc latere, ad mare et ad urbem Senam pertingunt. (6) Padus fluvius, quem Eridani nomine poetæ celebrant, oritur ex Alpibus, qua potissimum parte est figuræ supra expositæ vertex. Primo quidem cursu subjectos petit campos, in meridiem conversus : (7) sed deinde, planitiem ingressus, mutato in orientem cursu, per eam labitur, donec sinum Adriaticum duobus ostiis ingrediatur : ceterum universam planitiem ita dividit Padus, ut major longe pars ea sit, quæ ad Alpes et intimum Adriam porrigitur. (8) Copia aquarum tanta, ut nulli Italicorum fluviorum concedat : quidquid enim aquarum in hosce campos sive ex Alpibus sive ex Apenninis montibus defluit, id omne undique in Padum illabitur. (9) Fluit autem copiosissimus pulcerrimusque circa Caniculæ ortum, ubi liquatis in utroque monte nivibus augetur. (10) Adscendunt in eo naves e mari, per ostium, cui Olana nomen est, ad millia passuum ducenta propemodum et quinquaginta. (11) Nam primum quidem, inde a fontibus, unico fertur alveo; ubi vero ad Trigabolos, quos vocant, pervenit, in duo ostia funditur, quorum alteri nomen Paduæ [*vel* Padusæ] est, alteri Olanæ; (12) ubi portus est, nulli omnium quos habet sinus Adriaticus inferior, ad securitatem appellentibus præstandam. Indigenæ flumen hoc Bodencum nuncupant. (13) Cetera quæ de Pado a Græcis sunt prodita : narrationem, inquam, de Phaethonte, et ejus casu; de populorum arborum lacrymis; de atrata ad hunc amnem gente, quam dicunt etiamnunc vestitum illum servare a Phaethontis luctu; (14) et quæ sunt hujus generis tragicæ fabulæ aliæ, eas impræsentiarum missas facimus : neque enim Præparationi, cujusmodi hæc est, accuratior de talibus disputatio conveniat. (15) In sequentibus vero,

χουσαν μνήμην, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Τιμαίου περὶ τοὺς προειρημένους τόπους ἄγνοιαν.

XVII. Πλὴν ταῦτά γε τὰ πεδία, τὸ παλαιὸν ἐνέμοντο Τυῤῥηνοὶ, καθ' οὓς χρόνους καὶ τὰ Φλέγραια ποτὲ καλούμενα τὰ περὶ Καπύην καὶ Νώλην· ἃ δὴ καὶ, διὰ τὸ πολλοῖς ἐμποδὼν εἶναι καὶ γνωρίζεσθαι, μεγάλην ἐπ' ἀρετῇ δόξαν εἴληφε. (2) Διὸ καὶ τοὺς ἱστοροῦντας τὰς Τυῤῥηνῶν δυναστείας, οὐ χρὴ ποιεῖσθαι τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν νῦν κατεχομένην ὑπ' αὐτῶν χώραν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ προειρημένα πεδία, καὶ τὰς ἐκ τούτων τῶν τόπων ἀφορμάς. (3) Οἷς ἐπιμιγνύμενοι κατὰ τὴν παράθεσιν Κελτοὶ, καὶ περὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας ὀφθαλμιάσαντες, ἐκ μικρᾶς προφάσεως μεγάλῃ στρατιᾷ παραδόξως ἐπελθόντες, ἐξέβαλον ἐκ τῆς περὶ τὸν Πάδον χώρας Τυῤῥηνούς· καὶ κατέσχον αὐτοὶ τὰ πεδία. (4) Τὰ μὲν οὖν πρῶτα καὶ περὶ τὰς ἀνατολὰς τοῦ Πάδου κείμενα, Λάοι καὶ Λεβέκιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἴσομβρες κατῴκησαν, ὃ μέγιστον ἔθνος ἦν αὐτῶν· ἑξῆς δὲ τούτοις, παρὰ τὸν ποταμὸν, Γονομάνοι. (5) Τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδρίαν ἤδη προσήκοντα γένος ἄλλο πάνυ παλαιὸν διακατέσχε· προσαγορεύονται δὲ Οὐένετοι, τοῖς μὲν ἔθεσι καὶ τῷ κόσμῳ βραχὺ διαφέροντες Κελτῶν, γλώττῃ δ' ἀλλοίᾳ χρώμενοι. (6) Περὶ ὧν οἱ τραγῳδιογράφοι πολύν τινα πεποίηνται λόγον, καὶ πολλὴν διατίθενται τερατείαν. (7) Τὰ δὲ πέραν τοῦ Πάδου, τὰ περὶ τὸν Ἀπέννινον, πρῶτοι μὲν Ἄνανες, μετὰ δὲ τούτους Βοῖοι κατῴκησαν· ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὸν Ἀδρίαν, Λίγγωνες· τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ Σήνωνες. (8) Τὰ μὲν οὖν ἐπιφανέστατα τῶν κατασχόντων τοὺς προειρημένους τόπους ἐθνῶν, ταῦθ' ὑπῆρχεν. (9) Ὤικουν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους, τῆς λοιπῆς κατασκευῆς ἄμοιροι καθεστῶτες. (10) Διὰ γὰρ τὸ στιβαδοκοιτεῖν καὶ κρεωφαγεῖν, ἔτι δὲ μηδὲν ἄλλο πλὴν τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ κατὰ γεωργίαν ἀσκεῖν, ἁπλοῦς εἶχον τοὺς βίους· οὔτ' ἐπιστήμης ἄλλης, οὔτε τέχνης παρ' αὐτοῖς τὸ παράπαν γινωσκομένης. (11) Ὕπαρξίς γε μὴν ἑκάστοις ἦν θρέμματα καὶ χρυσὸς, διὰ τὸ μόνα ταῦτα κατὰ τὰς περιστάσεις ῥᾳδίως δύνασθαι πανταχῇ περιαγαγεῖν καὶ μεθιστάναι κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. (12) Περὶ δὲ τὰς ἑταιρείας μεγίστην σπουδὴν ἐποιοῦντο, διὰ τὸ καὶ φοβερώτατον καὶ δυνατώτατον εἶναι παρ' αὐτοῖς τοῦτον, ὃς ἂν πλείστους ἔχειν δοκῇ τοὺς θεραπεύοντας καὶ συμπεριφερομένους αὐτῷ.

XVIII. Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οὐ μόνον τῆς χώρας ἐπεκράτουν· ἀλλὰ καὶ τῶν σύνεγγυς πολλοὺς ὑπηκόους ἐπεποίηντο, τῇ τόλμῃ καταπεπληγμένοι. (2) Μετὰ δέ τινα χρόνον μάχῃ νικήσαντες Ῥωμαίους καὶ τοὺς μετὰ τούτων παραταξαμένους, ἑπόμενοι τοῖς φεύγουσι, τρισὶ τῆς μάχης ἡμέραις ὕστερον κατέσχον αὐτὴν τὴν Ῥώμην, πλὴν τοῦ Καπιτωλίου. (3) Γενομένου δ' ἀντισπάσματος, καὶ τῶν Οὐενέτων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, τότε μὲν ποιησάμενοι συνθήκας πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν πόλιν ἀποδόντες, ἐπανῆλθον εἰς τὴν

loco magis idoneo, maxime ut Timæi ig
tractuum ostendamus, quoad satis erit,
cuturi.

XVII. Istam igitur planitiem tenuere q
quo tempore et campos circa Capuam ac l
olim dictos, possederunt; quorum de pr
multis hi in medio positi cognitique sunt
bris apud omnes fama est. (2) Idcirco q
de principatibus Etruscorum, eos oportet
tionem quam nunc obtinent, oculos referr
de quibus diximus, campos, et ad opes q
peditabant. (3) Etruscorum finitimi era
mercia cum eis frequentabant : deinde
in pulcerrimam planitiem adjectis, arrep
numeroso cum exercitu nihil cogitantes E
ex regione circumpadana ejiciunt, atque i
occupant. (4) Et prima quidem, quæ c
sita sunt, loca Lai (*sive* Lævi) occupar
Libui); hos sequebantur Insubres, gens
maxima, deinde juxta fluvium Cenomani.
est spatium ad Adriaticum sinum, alius p
quissimus obtinebat, Venetos vocant; se
verso a Gallis utentes, ceterum moribus
tum dissimiles. (6) De his multam Trag
nem fecerunt, multaque fabulantur. (
circa Apenninum, primi occurrunt Ana
post istos, versus Adriam, Lingones; p
ad mare Senones. (8) Atque hæ nobilis
inter illas, quæ prædictas regiones occup
tabant autem vicatim sine muris, nec su
usum norant. (10) Quippe simplex illis v
quibus somnus in herbæ aut stramenti torc
carnes potissimum; nec quidquam aliu
bellicæ et agrorum cultus : nulla alia, n
que ars, apud ipsos cognita. (11) Opes
in pecore et auro; quod sola hæc ad omn
facile sit circumducere, ac pro arbitrio tra
dalitatibus colendis præcipue studebant :
illos plurimum timetur, et potentissimu
plurimi colunt, ex nutu illius ac voluntate

XVIII. Ac principio quidem Galli non sc
lam obtinebant; sed multos etiam vicinoru
dacia sua perterrefactos, parere sibi coeger
aliquanto post, parta de Romanis victori
mul in acie contra ipsos steterant, per t
fugientes, ipsam mox Romam præter Capi
(3) Mox interveniente casu qui domum eos
Veneti ipsorum fines cum infesto exercit
pace cum Romanis facta, urbeque ipsis r

...ων. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα, τοῖς ἐμφυλίοις συνείχοντο ...μοις· ἔνιοι δὲ καὶ τῶν τὰς Ἄλπεις κατοικούντων ...ὰς ἐποιοῦντο, καὶ συνηθροίζοντο πολλάκις ἐπ' αὐ..., θεωροῦντες ἐκ παραθέσεως τὴν παραγεγενημένην ...ῖς εὐδαιμονίαν. (5) Ἐν ᾧ καιρῷ Ῥωμαῖοι τήν τε ...ῶν δύναμιν ἀνέλαβον, καὶ τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους ... πράγματα συνεστήσαντο. (6) Παραγενομένων ...θις τῶν Κελτῶν εἰς Ἄλβαν στρατεύματι μεγάλῳ, ... τὴν τῆς πόλεως κατάληψιν ἔτει τριακοστῷ, τότε ...κ ἐτόλμησαν ἀντεξαγαγεῖν Ῥωμαῖοι τὰ στρατό-... διὰ τὸ, παραδόξου γενομένης τῆς ἐφόδου, προκα-...ῆναι, καὶ μὴ καταταχῆσαι τὰς τῶν συμμάχων ...σαι δυνάμεις. (7) Αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς ἑτέ-... ἔτει δωδεκάτῳ μετὰ μεγάλης στρατιᾶς ἐπιπο-..., προαισθόμενοι καὶ συναγείροντες τοὺς συμ-..., μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων, σπεύδοντες ... καὶ διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων. (8) Οἱ ...ται καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον αὐτῶν, καὶ δια-...σαντες πρὸς σφᾶς, νυκτὸς ἐπιγενομένης, φυγῇ ... ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰ-... (9) Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ φόβου, τριακαίδεκα ... τὴν ἡσυχίαν ἔσχον· μετὰ δὲ ταῦτα, συνορῶντες ... τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, εἰρήνην ἐποιή-... καὶ συνθήκας.

... Ἐν αἷς ἔτη τριάκοντα μείναντες ἐμπεδῶς, ...ένου κινήματος ἐκ τῶν Τρανσαλπίνων, δεί-... μὴ πόλεμος αὐτοῖς ἐγερθῇ βαρύς, ἀπὸ μὲν ... τὰς ὁρμὰς τῶν ἐξανισταμένων, δωροφο-... καὶ προτιθέμενοι τὴν συγγένειαν· ἐπὶ δὲ Ῥω-...ξαν, καὶ μετέσχον αὐτοῖς τῆς στρατείας. ... τὴν ἔφοδον ποιησάμενοι διὰ Τυῤῥηνίας, ...σαμένων σφίσι Τυῤῥηνῶν, καὶ περιβα-... πλῆθος, ἐκ μὲν τῆς Ῥωμαίων ἐπαρχίας ...ανῆλθον. (3) Εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἀφικόμε-...σαντες περὶ τὴν τῶν εἰλημμένων πλεο-... λείας καὶ τῆς αὐτῶν δυνάμεως τὸ πλεῖστον ...ρεν. (4) Τοῦτο δὲ σύνηθές ἐστι Γαλάταις, ... σφετερίσωνταί τι τῶν πέλας, καὶ ... τὰς ἀλόγους οἰνοφλυγίας καὶ πλησμονάς. ... πάλιν, ἔτει τετάρτῳ, συμφρονήσαντες ... καὶ Γαλάται, παρετάξαντο Ῥωμαίοις ἐν ... χώρᾳ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐν τῷ κινδύνῳ ... (6) Ἐν ᾧ καιρῷ, προσφιλονεικήσαντες ... ἐλάττωμα αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, μετ' ὀλίγας ... καὶ συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατοπέ-... τῶν Σεντινατῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προειρημέ-... πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγ-... ἑκάστους εἰς τὴν οἰκείαν διαφυγεῖν. ... δὲ πάλιν ἐτῶν δέκα, παρεγένοντο ... μεγάλης στρατιᾶς, πολιορκήσοντες τὴν ... (8) Ῥωμαῖοι δὲ παραβοηθήσαντες, ... πρὸ τῆς πόλεως, ἡττήθησαν. Ἐν δὲ ... Λευκίου τοῦ στρατηγοῦ τελευτήσαντος, ...κατέστησαν τὸν Κόριον. (9) Οὗ πρεσβευτὰς

... — I.

sedes redierunt. (4) Posthaec vero bella civilia Gallos exceperunt: nonnulli item Inalpini populi, conjunctis viribus, bella frequentia in eos moverunt; quum, ex comparatione rerum suarum, opes, quas illi sibi paraverant, animadverterent. (5) Interea Romani priores recuperant vires, ac cum Latinis res componunt. (6) Annis inde elapsis triginta ab occupata Urbe, iterum Galli magno cum exercitu Albam usque progrediuntur: cum quidem Romani, quod inopinata hac invasione ipsorum conatus hostis anteverterat, neque satis cito sociorum auxilia contrahi potuerant, ire contra non sunt ausi. (7) Sed anno duodecimo post, Gallis iterum magna vi eos invadentibus; re prius cognita, Romani, sociis contractis, magna cum alacritate obviam procedunt; manum conserere, et ad universæ rei dimicationem venire cupientes. (8) Quo ipso territi Galli, quod occurrere Romanus auderet, dissidio etiam inter ipsos orto, insequenti nocte fugientibus similes domum retrocesserunt. (9) Quietem post hæc per annos tredecim egerunt: deinde ut vident Romanorum incrementa, etiam pacem fœdusque cum illis icerunt.

XIX. Triginta jam annos pacem constanter servaverant, cum Transalpinis arma in ipsos moventibus, bellum pavescentes, quod perniciosum fore arbitrabantur; largitione munerum, et generis communione allegata, hostis jam concitati impetum a se amoliti, in Romanos eumdem irritarunt, atque adeo expeditionis comites ipsi fuerunt. (2) Per fines Etruscorum, qui et ipsi expeditionis participes erant, incursione in Romanam ditionem facta, copiosa quidem præda potiti, sine periculo redierunt. (3) Verum in patriam ubi rediissent, mutua cupiditate rerum captarum ad seditionem impulsi, et prædæ et exercitus sui plurimam partem perdiderunt. (4) Familiaris est hæc Gallis insania, quoties aliena rapuerunt, ubi præsertim mero ciboque sese ingurgitarunt. (5) Quarto deinde anno conspirant inter se Samnites et Galli, et cum Romanis in Camertium finibus acie dimicant, magnamque eorum cædem faciunt. (6) Quo quidem tempore Romani, clade accepta vehementius irritati, paucis diebus interjectis copias educunt: et omnibus legionibus in agro Sentinati cum eisdem Gallis inito prælio, partem illorum maximam obtruncant, reliquos effusa fuga in suam quemque patriam se recipere compellunt. (7) Rursus decem elapsi erant anni; ecce iterum Gallos, magna belli mole Arretium parantes obsidere. (8) Adsunt et Romani ad ferendam opem: sed ante urbem collatis signis, inferiores e pugna discedunt. Illo prælio quum occisus fuisset Lucius prætor, in ejus locum Manius Curius est suffectus. (9) Hic postmo-

ἐκπέμψαντος εἰς Γαλατίαν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων, παρασπονδήσαντες ἐπανείλοντο τοὺς πρέσβεις. (10) Τῶν δὲ Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν θυμὸν ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων, ἀπαντήσαντες συνέβαλλον οἱ Σήνωνες καλούμενοι Γαλάται. (11) Ῥωμαῖοι δ' ἐκ παρατάξεως κρατήσαντες αὐτῶν, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξέβαλον· τῆς δὲ χώρας ἐγένοντο πάσης ἐγκρατεῖς. (12) Εἰς ἣν καὶ πρώτην τῆς Γαλατίας ἀποικίαν ἔστειλαν τὴν Σήνην προσαγορευομένην πόλιν, ὁμώνυμον οὖσαν τοῖς πρότερον αὐτὴν κατοικοῦσι Γαλάταις· (13) ὑπὲρ ἧς ἀρτίως διεσαφήσαμεν, φάσκοντες αὐτὴν παρὰ τὸν Ἀδρίαν ἐπὶ τῷ πέρατι κεῖσθαι τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων.

XX. Οἱ δὲ Βοῖοι, θεωροῦντες ἐκπεπτωκότας τοὺς Σήνωνας, καὶ δείσαντες περὶ σφῶν καὶ τῆς χώρας, μὴ πάθωσι τὸ παραπλήσιον, ἐξεστράτευσαν πανδημεὶ παρακαλέσαντες Τυῤῥηνούς. (2) Ἀθροισθέντες δὲ περὶ τὴν Ὀάδμονα προσαγορευομένην λίμνην, παρετάξαντο Ῥωμαίοις. (3) Ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ, Τυῤῥηνῶν μὲν οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν, τῶν δὲ Βοίων τελέως ὀλίγοι διέφυγον. (4) Οὐ μὴν, ἀλλὰ τῷ κατὰ πόδας ἐνιαυτῷ συμφρονήσαντες αὖθις οἱ προειρημένοι, καὶ τοὺς ἄρτι τῶν νέων ἡβῶντας καθοπλίσαντες, παρετάξαντο πρὸς Ῥωμαίους. (5) Ἡττηθέντες δ' ὁλοσχερῶς τῇ μάχῃ, μόλις εἶξαν ταῖς ψυχαῖς· καὶ διαπρεσβευσάμενοι περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων, συνθήκας ἔθεντο πρὸς Ῥωμαίους. (6) Ταῦτα δὲ συνέβαινε γίγνεσθαι τῷ τρίτῳ πρότερον ἔτει τῆς Πύῤῥου διαβάσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν, πέμπτῳ δὲ τῆς Γαλατῶν περὶ Δελφοὺς διαφθορᾶς. (7) Ἐν γὰρ τούτοις ἡ τύχη τοῖς καιροῖς, ὡσανεὶ λοιμικήν τινα πολέμου διάθεσιν ἐπέστησε πᾶσι Γαλάταις. (8) Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀγώνων, δύο τὰ κάλλιστα συνεκύρησε Ῥωμαίοις· τοῦ γὰρ κατακόπτεσθαι συνήθειαν ἐσχηκότες ὑπὸ Γαλατῶν, οὐδὲν ἠδύναντο δεινότερον ἰδεῖν, οὐδὲ προσδοκῆσαι, τῶν αὐτοῖς ἤδη πεπραγμένων. (9) Ἐξ ὧν πρός τε Πύῤῥον ἀθληταὶ τέλειοι γεγονότες τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων συγκατέστησαν. (10) Τήν τε τῶν Γαλατῶν τόλμαν ἐν καιρῷ καταπληξάμενοι, λοιπὸν ἀπερισπάστως τὸ μὲν πρῶτον πρὸς Πύῤῥον περὶ τῆς Ἰταλίας ἐπολέμουν· μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς Καρχηδονίους ὑπὲρ τῆς τῶν Σικελιωτῶν ἀρχῆς διηγωνίζοντο.

XXI. Γαλάται δὲ ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαττωμάτων ἔτη μὲν πέντε καὶ τετταράκοντα τὴν ἡσυχίαν ἔσχον, εἰρήνην ἄγοντες πρὸς Ῥωμαίους. (2) Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν αὐτόπται γεγονότες τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ ζῆν ἐξεχώρησαν διὰ τὸν χρόνον, ἐπεγένοντο δὲ νέοι, θυμοῦ μὲν ἀλογίστου πλήρεις, ἄπειροι δὲ καὶ ἀόρατοι παντὸς κακοῦ καὶ πάσης περιστάσεως· (3) αὖθις ἤρξαντο τὰ καθεστῶτα κινεῖν· ὃ φύσιν ἔχει γίγνεσθαι· καὶ τραχύνεσθαι μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πρὸς Ῥωμαίους, ἐπισπᾶσθαι δὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαλάτας. (4) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον χωρὶς τοῦ πλήθους, δι' αὐτῶν τῶν ἡγουμένων, ἐν ἀποῤῥήτοις ἐπράττετο τὰ προειρημένα. (5)

dum legatos de redemtione captivorum a quos ipsi, datam fidem fallentes, necant. censi Romani, e vestigio copias educunt, e Gallis obviam prodeuntibus conserunt manu superiores, maximam hostium partem c sedibus expellunt. (12) Ita potiti universa S primam in Galliam coloniam eo mittunt; q de eorum Gallorum nomine, qui prius te cimus nos paullo ante ejus mentionem, os Adriam esse sitam, in extrema planitie qu

XX. Boii, ut excidisse patria Senones vid fortunæ, omnibus suis qui arma ferre potera cis etiam advocatis, adversus Romano (2) Postquam ad Vadimonis lacum, qui vo versæ convenerant, acie instructa certa Cæsi sunt in eo prælio Etrusci plerique oppido pauci evaserunt. (4) Neque ver quenti statim anno iidem populi iterum c ciunt; juventutem omnem, quicumque vi armant; et contra Romanos in aciem pro quibus victi, atque in totum profligati, æg cessere; petitaque per legatos pace et b fœdus cum Romanis feriunt. (6) Gesta priusquam Pyrrhus in Italiam trajiceret ante Delphicam Gallorum cladem. (7) E ubique locorum fortuna Gallos, ceu pestile afflatos, bellis exercebat. (8) Romani ver taminibus duo consecuti sunt pulcerrim ab eis cladibus affecti, nihil deinceps ter aut exspectare poterant, quam fuerant e trata erant. (9) Ex quo cum adversus I progressi, perfecti bellicorum certaminun (10) tum vero, Gallorum audacia opport cetero, absque ullo impedimento, prim Pyrrhum de Italia bellum gesserunt, de giniensibus de Siculorum dominatu certa

XXI. Quievere, post hæc detrimenta quadraginta quinque, pacem cum Roma Postea vero, quam temporis progressu e priorum malorum oculati testes, succes venes, animosæ temeritatis pleni, omni rum atque adversæ fortunæ rudes et in perunt denuo Galli, prout natura est hom rerum statum sollicitare, et adversus R causas exasperari, Inalpinosque Gallos (4) Initio quidem soli principes, absque sensu, in occulto hujusmodi consilia agita

διὸ καί, παραγενομένων τῶν Τρανσαλπίνων ἕως Ἀριμίνου μετὰ δυνάμεως, διαπιστήσαντα τὰ πλήθη τῶν Βοίων, καὶ στασιάσαντα πρός τε τοὺς ἑαυτῶν προεστῶτας, καὶ πρὸς τοὺς παραγεγονότας, ἀνεῖλον μὲν τοὺς ἰδίους βασιλεῖς Ἄτιν καὶ Γάλατον, κατέκοψαν δ᾽ ἀλλήλους, συμβαλόντες ἐκ παρατάξεως. (6) ὅτε δὴ καὶ Ῥωμαῖοι κατάφοβοι γενόμενοι τὴν ἔφοδον, ἐξῆλθον μετὰ στρατοπέδου· συνέντες δὲ τὴν αὐθαίρετον καταφθορὰν τῶν Γαλατῶν, αὖθις ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν φόβον ἔτει πέμπτῳ, Μάρκου Λεπίδου στρατηγοῦντος, κατεκληρεύχησαν ἐν Γαλατίᾳ Ῥωμαῖοι τὴν Πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν, ἐξ ἧς νικήσαντες ἐξέβαλον τοὺς Σήνωνας προσαγορευομένους Γαλάτας· (8) Γαΐου Φλαμινίου ταύτην τὴν δημαγωγίαν εἰσηγησαμένου καὶ πολιτείαν, ἣν δὴ καὶ Ῥωμαίοις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φατέον ἀρχηγὸν μὲν γενέσθαι τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τοῦ δήμου διαστροφῆς· αἰτίαν δὲ καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα πολέμου συστάντος αὐτοῖς πρὸς τοὺς προειρημένους. (9) Πολλοὶ μὲν γὰρ τῶν Γαλατῶν [illegible]ντο τὴν πρᾶξιν, μάλιστα δ᾽ οἱ Βοῖοι, διὰ τὸ συντερμονεῖν τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ· νομίσαντες, οὐχ ὑπὲρ ἡγεμονίας ἔτι καὶ δυναστείας Ῥωμαίους τὸν πρὸς αὐτοὺς ποιήσεσθαι πόλεμον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὁλοσχεροῦς ἐξαναστάσεως καὶ καταφθορᾶς.

XXII. Διόπερ εὐθέως τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν, τό τε τῶν Ἰνσόμβρων καὶ Βοίων, συμφρονήσαντα, διεπέμποντο πρὸς τοὺς κατὰ τὰς Ἄλπεις καὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν κατοικοῦντας Γαλάτας, προσαγορευομένους δὲ διὰ τὸ μισθοῦ στρατεύειν Γαισάτους· ἡ γὰρ λέξις αὕτη τοῦτο σημαίνει κυρίως. (2) Ὧν τοῖς βασιλεῦσι, Κογκολιτάνῳ καὶ Ἀνηροέστῳ, παραυτίκα μὲν χρυσίου προτείναντες πλῆθος, εἰς τὸ μέλλον δὲ ὑποδεικνύντες τὸ μέγεθος τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαρξόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν, ἐὰν κρατήσωσι, προτρέποντες καὶ παρώξυνον πρὸς τὴν ἐπὶ Ῥωμαίους στρατείαν. Ῥᾳδίως δ᾽ ἔπεισαν, ἅμα τοῖς προειρημένοις διδόντες τὰ πιστὰ περὶ τῆς αὑτῶν συμμαχίας, ἀναμιμνήσκοντες δὲ τῆς τῶν ἰδίων προγόνων πράξεως αὐτούς· ἐν ᾗ ἐκεῖνοι στρατεύσαντες, οὐ μόνον ἐνίκησαν μαχόμενοι Ῥωμαίους, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μάχην ἐξ ἐφόδου κατάσχοιεν αὐτὴν τὴν Ῥώμην· (5) γενόμενοι δὲ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ τῆς πόλεως αὐτῆς ἑπτὰ μῆνας κυριεύσαντες, τέλος ἐθελοντὶ καὶ μετὰ χάριτος παραδόντες τὴν πόλιν, ἄθραυστοι καὶ ἀσινεῖς ἔχοντες τὴν ὠφέλειαν, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον. (6) Ὧν ἀκούοντες οἱ περὶ αὐτοὺς ἡγεμόνες, οὕτω παρωρμήθησαν ἐπὶ τὴν στρατείαν, ὥστε μηδέ ποτε μήτε πλείους, μήτ᾽ ἐνδοξοτέρους, μήτε μαχιμωτέρους ἄνδρας ἐξελθεῖν ἐκ τούτων τῶν τόπων τῆς Γαλατίας. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν ἀκούοντες, τὰ δὲ καταμαντευόμενοι τὸ μέλλον, εἰς φόβους ἐνέπιπτον συνεχεῖς καὶ ταραχάς· (8) ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ποτὲ μὲν στρατόπεδα καταγράφειν, καὶ σίτου καὶ τῶν ἄλλων ποιεῖσθαι παρασκευάς, ποτὲ δὲ καὶ

quum Transalpinorum exercitus Ariminum usque processisset, plebes Boiorum parum illis fidei habens; seditione cum adversus proprios duces, tum adversus eos qui advenerant, excitata; reges primum suos, Atin et Galatum, occidit; deinde mutuis cædibus inter se, signis etiam collatis, sunt grassati. (6) Cum quidem etiam Romani, horum invasione territi, copias suas eduxerunt : at deinde certiores facti de pernicie quam ipsi sibi consciverant, domum rediere. (7) Quinto ab hoc tumultu anno, M. Lepido Consule, Romani Galliæ Cisalpinæ agrum, Picenum dictum, quem devictis Senonibus ademerant, diviserunt; (8) postquam C. Flaminius, popularem auram captans, legem illam tulisset; quam profecto legem, verum si quærimus, et mutatorum in deterius morum populi Romani, et orti postea Romanis cum prædictis populis belli, causam et originem fuisse, existimandum est. (9) Multi enim Gallorum populi, præsertim Boii, in societatem ejus belli nomina dederunt, quod Romanis essent contermini : quippe, non jam de imperio aut dominatione secum illos certare, arbitrabantur; sed ut ipsos sedibus suis funditus everterent atque delerent.

XXII. Statim igitur communi consilio, duæ inter illas potentissimæ gentes, Insubres et Boii, legationem ad eos Gallos misere, qui inter Alpes et Rhodanum accolebant; Gæsati e re dicti, quod æra bellando mereri essent soliti : id enim vox illa proprie significat. (2) Horum reges Concolitanum et Aneroestum, magnam in præsens auri vim illis pollicentes, in futurum autem magnitudinem opum Romanorum ob oculos ponentes, et immensas divitias quibus parta victoria sint fruituri, hortantur incitantque ad bellum Romanis inferendum. (3) Id vero Gæsatis facile isti persuadent : quum præsertim illud adderent, socios belli se futuros, ejusque rei certam ipsis fidem facerent; tum vero etiam majorum suorum res gestas illis in memoriam revocarent : (4) qui expeditione simili suscepta, non solum prælio Romanos vicissent, sed etiam a pugna Romam ipsam primo impetu cepissent; (5) bonis deinde illorum omnibus potiti, urbe etiam ipsa per septem menses in potestate sua detenta, posteaquam sua sponte et gratia a victis relata urbem his reddidissent, illæsi ipsi atque incolumes cum omni præda in patriam essent reversi. (6) Hujusmodi sermones tantam Gæsatarum ducibus ejus belli cupiditatem injecerunt, ut numquam ex illo Galliarum tractu, neque major exercitus, neque præstantiorum aut bellicosiorum virorum, exierit. (7) Per hæc tempora Romani, quum et multa de Gallorum consiliis audirent, et futura mala cogitatione præciperent, inter metus ac trepidationem assidue versabantur : (8) adeo ut modo exercitus conscriberent, parandisque commeatibus operam darent; modo copias etiam

τὰς δυνάμεις ἐξάγειν ἐπὶ τοὺς ὅρους, ὡς ἤδη παρόντων εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων, οὐδέπω κεκινηκότων ἐκ τῆς οἰκείας τῶν Κελτῶν. (9 Οὐχ ἐλάχιστα δὲ συνήργησε καὶ Καρχηδονίοις τοῦτο τὸ κίνημα, πρὸς τὸ κατασκευάσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀσφαλῶς. (10) Ῥωμαῖοι γάρ, ὡς καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἴρηται, κρίνοντες ἀναγκαιότερα ταῦτα διὰ τὸ πρὸς ταῖς πλευραῖς αὐτῶν ὑπάρχειν, παρορᾷν ἠναγκάζοντο τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, σπουδάζοντες πρότερον ἐν καλῷ θέσθαι τὰ κατὰ τοὺς Κελτούς. (11) Διόπερ ἀσφαλισάμενοι τὰ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους διὰ τῶν πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν ὁμολογιῶν, ὑπὲρ ὧν ἄρτι δεδηλώκαμεν, ἐνεχείρησαν ὁμοθυμαδὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς πρὸς τὰ κατὰ τοὺς πολεμίους· νομίζοντες, συμφέρειν σφίσι τὸ διακριθῆναι πρὸς τούτους.

XXIII. Οἱ δὲ Γαισάται Γαλάται συστησάμενοι δύναμιν πολυτελῆ καὶ βαρεῖαν, ἧκον, ὑπεράραντες τὰς Ἄλπεις, εἰς τὸν Πάδον ποταμὸν, ἔτει μετὰ τὴν τῆς χώρας διάδοσιν ὀγδόῳ. (2) Τὸ μὲν οὖν τῶν Ἰσόμβρων καὶ Βοίων γένος, ἔμεινε γενναίως ἐν ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολαῖς· οἱ δὲ Οὐένετοι καὶ Γονομάνοι, διαπρεσβευσαμένων Ῥωμαίων, τούτοις εἵλοντο συμμαχεῖν. (3) Διὸ καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Κελτῶν, φυλακῆς χάριν τῆς χώρας πρὸς τὸν ἀπὸ τούτων φόβον. (4) Αὐτοὶ δ' ἐξάραντες παντὶ τῷ στρατεύματι κατατεθαῤῥηκότως ὥρμησαν, ποιούμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Τυῤῥηνίας, ἔχοντες πεζοὺς μὲν εἰς πεντακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ καὶ συνωρίδας, εἰς δισμυρίους. (5) Ῥωμαῖοι δ', ὡς θᾶττον ἤκουσαν τοὺς Κελτοὺς ὑπερβεβληκέναι τὰς Ἄλπεις, Λεύκιον μὲν Αἰμίλιον ὕπατον, μετὰ δυνάμεως ἐξαπέστειλαν ὡς ἐπ' Ἀριμίνου, τηρήσοντα ταύτῃ τῶν ἐναντίων τὴν ἔφοδον, ἕνα δὲ τῶν ἐξαπελέκεων εἰς Τυῤῥηνίαν. (6) Ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Γάϊος Ἀτίλιος προεξεληλυθὼς ἔτυχεν εἰς Σαρδόνα μετὰ τῶν στρατοπέδων. (7) Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πάντες περιδεεῖς ἦσαν, μέγαν καὶ φοβερὸν αὐτοῖς ὑπολαμβάνοντες ἐπιφέρεσθαι κίνδυνον. Ἔπασχον δὲ τοῦτ' εἰκότως, ἔτι περὶ Γαλατῶν ἐγκαθημένου ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ παλαιοῦ φόβου. (8) Διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἀναφέροντες τὴν ἔννοιαν, τὰ μὲν συνήθροιζον, τὰ δὲ κατέγραφον στρατόπεδα, τοῖς δ' ἑτοίμοις εἶναι παρήγγελλον τῶν συμμάχων. (9) Καθόλου δὲ τοῖς ὑποτεταγμένοις ἀναφέρειν ἐπέταξαν ἀπογραφὰς τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις, σπουδάζοντες εἰδέναι τὸ σύμπαν πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς δυνάμεως. (10) Μετὰ μὲν δὴ τῶν ὑπάτων ἐξεληλυθέναι τὸ πλεῖστον ἐσπούδαζον καὶ ἄριστον τῆς δυνάμεως. (11) Σίτου δὲ καὶ βελῶν καὶ τῆς ἄλλης ἐπιτηδειότητος πρὸς πόλεμον τηλικαύτην ἐποιήσαντο παρασκευὴν, ἡλίκην οὐδείς πω μνημονεύει πρότερον. (12) Συνηργεῖτο δ' αὐτοῖς πάντα καὶ πανταχόθεν ἑτοίμως. (13) Καταπεπληγμένοι γὰρ οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες τὴν τῶν Γαλατῶν ἔφοδον, οὐκ ἔτι Ῥωμαίοις ἡγοῦντο συμμαχεῖν, οὐδὲ περὶ τῆς τούτων ἡγεμονίας γίγνεσθαι τὸν πόλεμον· ἀλλὰ περὶ σφῶν

ad fines usque educerent, hostes adesse r nondum moverant. (9) Non mediocriter v thaginiensibus isti tumultus, ut interea tu componerent. (10) Romani enim, quod apparatum ad Gallicum bellum magis nece tes, quæ interim in Hispania gerebantur, e proximo hostis, negligere sunt coacti, d curam incumbunt, ante omnia extra pe remp. collocent. (11) Itaque Punica pac dere quod cum Asdrubale, ut paullo ante runt, uno consensu omnes hac tempesta hostem cogitationes suas convertebant : bus persuasi, ut cum his debelletur.

XXIII. Gæsatæ Galli, cum bene instr exercitu, superatis Alpibus, ad Padum v mum anno post ejus agri, qui Senonum fu (2) Et Insubres quidem ac Boii in suscep fortiter persistebant : Veneti vero ac Cen Romanis legatione, horum societatem p Quare etiam necesse fuit Gallorum regi istis metuerent, partem copiarum ad fines tu (4) Ipsi cum reliquo omni exercitu, in q peditum circiter quinquaginta, equitum e viginti millia, fidenter progrediuntur, E (5) Romani, audito Celtas trajecisse Alp Æmilium Cos. cum legionibus Ariminum hostis impetum illac esset facturus. Præ est Etruria : (6) nam alter Consul, C. A Sardiniam cum suis legionibus erat profect inter hæc metus ingens omnes incesserat; formidabile periculum sibi imminere exis id mirum : utpote quorum animis terror Gallici adhuc insidebat. (8) Igitur dum bus agitant, exercitus alios contrahunt, a sociis, ut præsto sint auxilia, imperant. terea universæ militaris ætatis undique ad ut, quas omnino vires habeant, cognosc Consulibus quidem majorem melioremqu exire jubent. (11) Frumentum, tela, et bellum solet esse necessarium, tanta copi tam nemo ad eam diem poterat meminis que omnes, ut quisque poterat, conatu adjuvabant. (13) Populi namque Italiæ, perterriti, non jam ut Romanorum socii bantur, neque de illorum imperio agi hoc

ἐνόμιζον ἕκαστοι, καὶ τῆς ἰδίας πόλεως καὶ χώρας ἐπιφέρεσθαι τὸν κίνδυνον. (14) Διόπερ ἑτοίμως τοῖς παραγγελλομένοις ὑπήκουον.

XXIV. Ἵνα δὲ συμφανὲς ὑπ' αὐτῶν γένηται τῶν ἔργων, ἡλίκοις Ἀννίβας ἐτόλμησε πράγμασιν ἐπιθέσθαι μετὰ ταῦτα, καὶ πρὸς ἡλίκην δυναστείαν παραβόλως ἀντοφθαλμήσας, ἐπὶ τοσοῦτον καθίκετο τῆς προθέσεως, ὥστε τοῖς μεγίστοις συμπτώμασι περιβάλλειν Ῥωμαίους· (2) ῥητέον ἂν εἴη τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τότε δυνάμεως. (3) Ἅμα μὲν οὖν τοῖς ὑπάτοις ἐξεληλύθει τέτταρα στρατόπεδα Ῥωμαϊκά, πεντάκις μὲν χιλίους καὶ διακοσίους πεζούς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους ἔχον ἕκαστον. (4) Σύμμαχοι δὲ μεθ' ἑκατέρων ἦσαν οἱ συνάμφω, πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. (5) Τῶν δ' ἐκ τοῦ καιροῦ προσβοηθησάντων εἰς τὴν Ῥώμην Σαβίνων καὶ Τυῤῥηνῶν, ἱππεῖς μὲν ἦσαν εἰς τετρακισχιλίους, πεζοὶ δὲ πλείους τῶν πεντακισμυρίων. (6) Τούτους μὲν ἀθροίσαντες, ὡς ἐπὶ Τυῤῥηνίας προεκάθισαν, ἐξαπέλεκυν αὐτοῖς ἡγεμόνα συστήσαντες. (7) Οἱ δὲ τὸν Ἀπέννινον κατοικοῦντες Ὄμβροι καὶ Σαρσινάτοι συνήχθησαν εἰς δισμυρίους· μετὰ δὲ τούτων Οὐένετοι καὶ Γονομάνοι δισμύριοι. (8) Τούτους δ' ἔταξαν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Γαλατίας, ἵν' ἐμβαλόντες εἰς τὴν τῶν Βοΐων χώραν, ἀντιπερισπῶσι τοὺς ἐξεληλυθότας. Τὰ μὲν οὖν προκαθήμενα στρατόπεδα τῆς χώρας ταῦτα ἦν. (9) Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ διέτριβον ἡτοιμασμένοι, χάριν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς πολέμοις, ἐφεδρείας ἔχοντες τάξιν, Ῥωμαίων μὲν αὐτῶν πεζοὶ δισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς χίλιοι καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ συμμάχων, πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, δισχίλιοι δ' ἱππεῖς. (10) Καταγραφαὶ δ' ἀνηνέχθησαν, Λατίνων μὲν ὀκτακισμύριοι πεζοί, πεντακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Σαυνιτῶν δὲ πεζοὶ μὲν ἑπτακισμύριοι, μετὰ δὲ τούτων ἱππεῖς ἑπτακισχίλιοι. (11) Καὶ μὴν Ἰαπύγων καὶ Μεσσαπίων, συνάμφω, πεζοὶ μὲν πέντε μυριάδες, ἱππεῖς δὲ μύριοι σὺν ἑξακισχιλίοις. (12) Λευκανῶν δὲ πεζοὶ μὲν τρισμύριοι, τρισχίλιοι δ' ἱππεῖς. Μάρσων δὲ καὶ Μαῤῥουκίνων, καὶ Φρεντανῶν, ἔτι δ' Οὐεστίνων, πεζοὶ μὲν δισμύριοι, τετρακισχίλιοι δ' ἱππεῖς. (13) Ἔτι δὲ μὴν καὶ ἐν Σικελίᾳ καὶ Τάραντι στρατόπεδα δύο παρεφήδρευεν· ὧν ἑκάτερον ἦν ἀνὰ τετρακισχιλίους καὶ διακοσίους πεζούς, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. (14) Ῥωμαίων δὲ καὶ Καμπανῶν ἡ πληθὺς πεζῶν μὲν εἰς εἴκοσι καὶ πέντε κατελέχθησαν μυριάδας· ἱππέων δέ, ἐπὶ ταῖς δύο μυριάσιν ἐπῆσαν ἔτι τρεῖς χιλιάδες. (15) Ὥστ' εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν μὲν προκαθημένων τῆς Ῥώμης δυνάμεων, πεζοὶ μὲν ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδες, ἱππεῖς δὲ πρὸς ἑξακισχιλίους· (16) τὸ δὲ σύμπαν πλῆθος τῶν δυναμένων ὅπλα βαστάζειν, αὐτῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων, πεζῶν μὲν ὑπὲρ τὰς ἑβδομήκοντα μυριάδας, ἱππέων δὲ εἰς ἑπτὰ μυριάδας. (17) Ἐφ' οὓς Ἀννίβας, ἐλάττους ἔχων δισμυρίων, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον ἐκποιήσει κατανοεῖν.

sed vero salutem suam, suas urbes, suos agros in periculum vocari, omnes autumabant. (14) Itaque alacres jussa capessebant.

XXIV. Ut autem ex ipsis rebus intelligatur, quantæ fuerint opes, contra quas aliquanto post Hannibal ausus est insurgere; quantumque illud imperium fuerit, adversus quod ubi mira audacia oculos sustinuisset attollere, voti sui in tantum factus est compos, ut maximis cladibus Romanos afficeret; (2) operæ pretium fuerit, apparatum ad hoc bellum, et copiarum vim, quas tunc habebant, commemorare. (3) Exiere igitur cum Consulibus legiones Romanæ quatuor, in quarum unaquaque erant peditum quinque millia et ducenti; equites trecenti. (4) Sociorum auxilia utrique Consuli aderant, quæ junctim numerum efficiebant peditum tricies mille: equitum bis mille. (5) Aderant præterea, qui necessario tempore suppetias Romam venerant, Sabinorum et Etruscorum equites quater mille, pedites ultra L millia: (6) quos in unum coactos pro finibus Etruriæ hosti objecerunt, duce illis imposito prætore. (7) Convenerunt et ex Umbris ac Sarsinatibus, qui Apenninos montes incolunt, ad XX millia; (8) item e Venetis ac Cenomanis, millia pariter viginti: qui in Galliæ finibus sunt collocati, ut, facta impressione in Boiorum ditionem, eos qui exierant retrocedere coactos a ceteris divellerent. Ac pro finibus quidem variis locis dispositi exercitus hi erant. (9) Romæ vero præsto erant propter incertos belli casus, velut subsidiaria manus quædam, e civibus, viginti peditum millia; equites mille et quingenti: e sociis, peditum XXX, equitum duo millia. (10) In tabulis ætatis militaris, quæ ad Senatum sunt adlatæ, descripti erant, sociorum Latini nominis, octuaginta peditum millia, equitum quinque: e Samnitibus, peditum millia septuaginta, et cum his equites septies mille. (11) Ad hæc Apuli et Messapii, juncti, peditum quinquaginta millia detulere, equitum decem et sex: (12) Lucani, peditum XXX, equitum III millia: Marsi, Marrucini, Ferentani et Vestini, pedites vicies mille, equites quater. (13) Præterea duas legiones in Sicilia et Tarenti subsidio locaverant, in quarum utraque fuere pedites quater milleni et duceni, equitesque duceni. (14) Jam vero e plebe Romana atque Campana dedere nomina militiæ, peditum ducenta et quinquaginta millia, equitum tria et viginti millia. (15) Ita efficiebatur summa copiarum quæ Romano imperio præsidebant, peditum amplius millia centum quinquaginta, equitum circiter millia sex: (16) universus vero numerus aptæ ad militiam multitudinis erat, peditum amplius millia septingenta, equitum ad septuaginta millia. (17) Et ausus tamen est Hannibal, quum vix ipse viginti millia haberet, quos huic numero opponeret, Italiam invadere. Verum de his melius ex iis, quæ inferius dicentur, judicare licebit.

XXV. Οἱ δὲ Κελτοὶ, κατάραντες εἰς τὴν Τυῤῥηνίαν ἐπεπορεύοντο τὴν χώραν, πορθοῦντες ἀδεῶς· οὐδενὸς δ' αὐτοῖς ἀντιταττομένου, τέλος ἐπ' αὐτὴν ὥρμησαν τὴν Ῥώμην. (2) Ἤδη δ' αὐτῶν περὶ πόλιν ὄντων, ἣ καλεῖται μὲν Κλούσιον, ἀπέχει δ' ἡμερῶν τριῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσαγγέλλεται, διότι κατόπιν αὐτοῖς ἕπονται καὶ συνάπτουσιν αἱ προκαθήμεναι τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Τυῤῥηνίᾳ δυνάμεις. (3) Οἱ δ', ἀκούσαντες ἐξ ὑποστροφῆς ἀπήντων, σπεύδοντες τούτοις συμβαλεῖν. (4) Ἐγγίσαντες δ' ἀλλήλοις ἤδη περὶ δυσμὰς ἡλίου, τότε μὲν ἐν συμμέτρῳ διαστήματι καταστρατοπεδεύσαντες ηὐλίσθησαν ἀμφότεροι. (5) Τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης, πυρὰ ἀνακαύσαντες οἱ Κελτοὶ, τοὺς μὲν ἱππεῖς ἀπέλιπον· συντάξαντες, ἅμα τῷ φωτὶ, συμφανεῖς γενομένους τοῖς πολεμίοις, ὑποχωρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν στίβον. (6) Αὐτοὶ δὲ λαθραίαν ποιησάμενοι τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ πόλιν Φαίσολα, αὐτοῦ παρενέβαλον· πρόθεσιν ἔχοντες, ἅμα μὲν ἐκδέχεσθαι τοὺς ἑαυτῶν ἱππεῖς, ἅμα δὲ παραδόξως ἐνοχλῆσαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον. (7) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, συνιδόντες τοὺς ἱππεῖς αὐτοὺς, καὶ νομίσαντες τοὺς Κελτοὺς ἀποδεδρακέναι, κατὰ σπουδὴν ἠκολούθουν τοῖς ἱππεῦσι κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν. (8) Ἅμα δὲ τῷ συνεγγίζειν τοῖς πολεμίοις, διαναστάντων τῶν Κελτῶν, καὶ συμπεσόντων αὐτοῖς, ἦν ἀγὼν τὰς ἀρχὰς ἐξ ἀμφοῖν βίαιος. (9) Τέλος δὲ, καθυπερεχόντων τῶν Κελτῶν τῇ τόλμῃ καὶ τῷ πλήθει, συνέβη διαφθαρῆναι μὲν τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἐλάττους ἑξακισχιλίων, τοὺς δὲ λοιποὺς φεύγειν· ὧν οἱ πλείους πρός τινα τόπον ἐρυμνὸν ἀποχωρήσαντες ἔμενον. (10) Οὓς τὸ μὲν πρῶτον οἱ Κελτοὶ πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο· κακῶς δ' ἀπαλλάττοντες ἐκ τῆς προγεγενημένης ἐν τῇ νυκτὶ πορείας καὶ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας, ὥρμησαν πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ θεραπείαν, φυλακὴν ἀπολιπόντες τῶν ἰδίων ἱππέων περὶ τὸν λόφον· (11) πρόθεσιν ἔχοντες, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν πολιορκεῖν τοὺς συμπεφευγότας, ἐὰν μὴ παραδῶσιν ἑαυτοὺς ἑκουσίως.

XXVI. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Λεύκιος Αἰμίλιος, ὁ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπων, ἀκούσας τοὺς Κελτοὺς διὰ Τυῤῥηνίας ἐμβεβληκότας συνεγγίζειν τῇ Ῥώμῃ, παρῆν βοηθῶν καὶ κατὰ σπουδὴν εὐτυχῶς εἰς δέοντα καιρόν. (2) Καταστρατοπεδεύσαντος δ' αὐτοῦ σύνεγγυς τῶν πολεμίων, κατιδόντες τὰ πυρὰ καὶ νοήσαντες τὸ γεγονὸς οἱ συμπεφευγότες ἐπὶ τὸν λόφον, ταχέως ἀναθαῤῥήσαντες, ἐξαπέστειλαν αὐτῶν τινὰς τῆς νυκτὸς ἀνόπλους διὰ τῆς ὕλης, ἀναγγελοῦντας τῷ στρατηγῷ τὸ συμβεβηκός. (3) Ὁ δὲ, διακούσας, καὶ θεωρῶν οὐδὲ διαβούλιον αὐτῷ καταλειπόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων, τοῖς μὲν χιλιάρχοις ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε τοὺς πεζοὺς ἐξάγειν· αὐτὸς δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβὼν, καθηγεῖτο τῆς δυνάμεως, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν προειρημένον βουνόν. (4) Οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἡγεμόνες, ἀφορῶντες τὰ πυρὰ τῆς νυκτὸς, καὶ συλλογιζόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, συνή-

XXV. Galli, postquam in Etruriam perve[...] incursantes impune populabantur : et quu[...] se opponeret, invenirent, Romam tande[...] (2) Jam circa Clusium erant, urbem tridu[...] distantem; cum nuntius eis adfertur, Rom[...] qui in finibus Etruriæ hosti fuerat object[...] a tergo, et jam imminere. (3) Quo cog[...] convertere, obviam hostibus procedere, p[...] desiderio ardere. (4) Quum vergente ad [...] vicem appropinquassent, tunc quidem, [...] medio relicto, eo loci positis castris utri[...] rati. (5) Nocte vero oborta, accensis ig[...] suum Galli relinquunt, mandatumque dan[...] postquam conspiciendos se hostibus præbui[...] mox vestigia se subsequerentur : (6) ip[...] ctione Fæsulam tendunt; ibique eo consil[...] ut et equites suos reciperent, et hosti terga i[...] ex inopinato instarent. (7) Romani, ubi il[...] tes conspicati, Gallosque aufugisse rati, eq[...] tem magno studio insequuntur. (8) Post[...] propius accesserant, insurgentibus ex in[...] que adorientibus, utrimque acris principio[...] Tandem et audacia et numero prævalenti[...] amissa sex millia suorum, fugiunt qui sup[...] quorum plerique in munitum quemdam lo[...] que subsistunt. (10) Hos primo Galli pa[...] sidere : verum ex itinere superioris nocti[...] busque plane confecti, relicta ad custodia[...] parte equitatus, ad quietem et corpora cur[...] tur : (11) habentes in animo, postero die p[...] gnare qui in collem confugerant, nisi dediti[...] facerent.

XXVI. Dum hæc agebantur, advenit sane et feliciter Lucius Æmilius : qui, quum lo[...] mare sitis præsedisset, simul atque audi[...] hostes irrupisse, Romamque contendere, a[...] adcurrerat. (2) Qui ubi prope hostes cas[...] vero ii qui in tumulum confugerant, ex i[...] nebant adventu illius cognito, animos con[...] et suorum nonnullos inermes per sylvam [...] omnem gestam Consuli renuntient. (3) A[...] ne ad presandum quidum consilium tem[...] intelligens, tribunis imperat, ut luce pri[...] cant : ipse, assumtis equitibus, recta ad [...] pergit ire. (4) Gallorum vero duces, qu[...] ignes cernerent, hostium adventum conj[...] quid esset opus facto, communi consilio d[...]

[illegible] (5) Οἷς Ἀνηροέστης ὁ βασιλεὺς γνώμην εἰσέφερε, λέγων, ὅτι δεῖ τοσαύτης λείας ἐγκρατεῖς γεγονότας (ἦν γάρ, ὡς ἔοικε, καὶ τὸ τῶν σωμάτων καὶ θρεμμάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τῆς ἀποσκευῆς, ἧς εἶχον, ἄφατον) (6) διόπερ ἔφη, δεῖν μὴ κινδυνεύειν ἔτι, μηδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκείαν ἀσφαλῶς ἐπανάγειν· ταῦτα δ' ἀποσκευασαμένους, καὶ γενομένους εὐζώνους, αὖθις ἐγχειρεῖν ὁλοσχερῶς, ἐὰν δοκῇ, τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι. (7) Δόξαντος δὲ σφίσι κατὰ τὴν Ἀνηροέστου γνώμην χρήσασθαι τοῖς παροῦσι, ταύτῃ μὲν τῆς νυκτὸς ταῦτα βουλευσάμενοι, πρὸ φωτὸς ἀναζεύξαντες, προῆγον παρὰ θάλατταν, διὰ τῆς Τυῤῥηνῶν χώρας. (8) Ὁ δὲ Λεύκιος, ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ βουνοῦ τὸ διασωζόμενον τοῦ στρατοπέδου μέρος μετὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, τὸ μὲν διακινδυνεύειν ἐκ παρατάξεως οὐδαμῶς ἔκρινε συμφέρειν, ἐπιτηρεῖν δὲ μᾶλλον καιροὺς καὶ τόπους εὐφυεῖς, ἑπόμενος, ἐάν πῃ τι βλάψαι τοὺς πολεμίους ἢ τῆς λείας ἀποσπάσαι δυνηθῇ.

XXVII. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ἐκ Σαρδόνος μετὰ τῶν στρατοπέδων Γάϊος Ἀτίλιος ὕπατος εἰς Πίσας καταπεπλευκώς, προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ῥώμην, ἐναντίαν ποιούμενος τοῖς πολεμίοις τὴν πορείαν. (2) Ἤδη δὲ περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυῤῥηνίας τῶν Κελτῶν ὑπαρχόντων, οἱ προνομεύοντες ἐξ αὐτῶν ἐμπεσόντες εἰς τοὺς παρὰ τοῦ Γαΐου προπορευσαμένους, ἑάλωσαν· (3) Καὶ τά τε προγεγονότα διεσάφουν ἀνακρινόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τὴν παρουσίαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων ἀπήγγελλον· σημαίνοντες, διότι τελείως σύνεγγύς εἰσιν οἱ Κελτοί, καὶ τούτων κατόπιν οἱ περὶ τὸν Λεύκιον. (4) Ὁ δέ, τὰ μὲν ξενισθεὶς ἐπὶ τοῖς προσπίπτουσι, τὰ δ' εὔελπις γενόμενος ἐπὶ τῷ δοκεῖν μέσους κατὰ πορείαν ἀπειληφέναι τοὺς Κελτούς, τοῖς μὲν χιλιάρχοις παρήγγειλε τάττειν τὰ στρατόπεδα, καὶ βάδην εἰς τοὔμπροσθεν προάγειν, καθόσον ἂν οἱ τόποι προσδέχωνται τὴν μετωπηδὸν ἔφοδον. (5) Αὐτὸς δέ, συνθεωρήσας εὐκαίρως λόφον κείμενον ὑπὲρ τὴν ὁδόν, ὑφ' ὃν ἔδει παραπορευθῆναι τοὺς Κελτούς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς, ὥρμησε σπεύδων προκαταλαβέσθαι τὴν ἀκρολοφίαν, καὶ πρῶτος κατάρξαι τοῦ κινδύνου· πεπεισμένος τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐκβαινόντων πλεῖστον οὕτω μεθέξειν. (6) Οἱ δὲ Κελτοί, τὸ μὲν πρῶτον τὴν παρουσίαν τῶν περὶ τὸν Ἀτίλιον ἀγνοοῦντες, ἐκ δὲ τοῦ συμβαίνοντος ὑπολαμβάνοντες τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον περιπεπορεῦσθαι τὴν νύκτα τοῖς ἱππεῦσι, καὶ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς τόπους, εὐθέως ἐξαπέστελλον τοὺς παρ' αὑτῶν ἱππεῖς, καί τινας τῶν εὐζώνων, ἀντιποιησομένους τῶν κατὰ τὸν βουνὸν τόπων. (7) Ταχὺ δὲ συνέντες τὴν τοῦ Γαΐου παρουσίαν ἔκ τινος τῶν ἀχθέντων αἰχμαλώτων, σπουδῇ παρενέβαλλον τοὺς πεζούς, ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν ἅμα πρὸς ἑκατέραν τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν ἀπ' οὐρᾶς καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον· (8) οὓς μὲν γὰρ ᾔδεσαν ἑπομένους αὐτοῖς, οὓς δὲ κατὰ στόμα προσεδόκων ἀπαντήσειν, ἔκ τε τῶν προσαγ-

Ibi Aneroestus rex hujusmodi sententiæ auctor exstitit: quoniam tanta jam præda essent potiti; (quippe facile intelligitur, hominum, pecorum, et omnis supellectilis tantam vim ab eis captam fuisse, ut verbis nemo queat exprimere:) (6) idcirco, ait, prælii aleam non esse subeundam, nec periculum summæ rerum audaci temeritate faciendum; sed in patriam tuto redeundum. Postea vero quam sarcinis positis expeditiores facti essent; tum denuo, si ita visum fuerit, adversus Romanum nomen esse bellum totis viribus sumendum. (7) Universis Aneroesti sententiam approbantibus, eadem nocte qua consilium istud habuerant, priusquam illucesceret, castra movent: et per fines Etruscorum secundum mare pergunt ire. (8) Lucius, reliquiis amissi exercitus, quæ collem tenebant, ad suum adjunctis, ut justo quidem prælio dimicaret, e re sua non existimabat: sed potius, ut temporum locorumque occasiones, imminens a tergo, captaret, si qua forte aut hostibus nocere, aut prædæ aliquid posset avertere.

XXVII. Per idem tempus C. Atilius, alter Consul, qui exercitum e Sardinia reductum Pisis exposuerat, contrarium Gallis in eadem inferi maris ora iter habens, Romam cum copiis tendebat. (2) Jam circa Telamonem Etruriæ Galli erant; cum eorum pabulatores in Caii præcursores incidunt, et ab illis capiuntur. (3) Qui ab duce Romano interrogati, de omnibus quæ acciderant certiorem illum faciunt: adesse utrumque exercitum, significant, et quidem admodum vicinos esse Gallos, pone quos sequatur Lucius. (4) Consul, partim novitate rerum quæ nuntiabantur perculsus, partim spei bonæ plenus, quod Gallos in itinere medios intercepisse se intelligeret; tribunis imperat, aciem instruant, eaque, quantum per locorum naturam liceat, in frontem porrecta, ut militari gradu ire pergant. (5) Ipse, opportunitate animadversa collis viæ imminentis, ad quem in transitu subire Galli cogebantur, ad occupandum collis verticem festinanter cum equitatu contendit; simul id spectans ut prior ipse cum hoste prælium capessat; persuasus, ita facile se consecuturum, ut omnium, quæ accidissent, decus sibi potissimum adscriberetur. (6) Galli principio Atilii reditum ignorabant: verum, ex re conjecturam facientes, Æmilium equitibus noctu circumductis loca opportuna occupare, confestim etiam ipsi suos equites cum expeditorum nonnullis mittunt, ut de illo colle Romanos dejiciant. (7) Sed mox ubi adventum Caii de aliquo ex captivis intellexissent, pedites diligenter ordinant, acie in utramque partem versa, sive extremum agmen, sive primam frontem hostis invaderet: (8) nam alios a tergo sequi hostes norant; alios a fronte occursuros jam non dubitabant, partim ex nuntiis

γελλομένων τεκμαιρόμενοι, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν σαμβαινόντων.

XXVIII. Οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον ἀκηκοότες μὲν τὸν εἰς τὰς Πίσας κατάπλουν τῶν στρατοπέδων, οὔπω δὲ προσδοκῶντες αὐτὰ συνεγγίζειν, τότε σαφῶς ἐκ τοῦ περὶ τὸν λόφον ἀγῶνος ἔγνωσαν, διότι τελέως ἐγγὺς εἶναι συμβαίνει τὰς οἰκείας αὐτῶν δυνάμεις. (2) Διὸ καὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς παραυτίκα βοηθήσοντας ἐξαπέστελλον τοῖς ἐν τῷ λόφῳ διαγωνιζομένοις· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὰς εἰθισμένας τάξεις διακοσμήσαντες τοὺς πεζούς, προῆγον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. (3) Οἱ δὲ Κελτοὶ τοὺς μὲν ἐκ τῶν Ἄλπεων Γαισάτους προσαγορευομένους ἔταξαν πρὸς τὴν ἀπ' οὐρᾶς ἐπιφάνειαν, ᾗ προσεδόκων τοὺς περὶ τὸν Αἰμίλιον, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἴσομβρας· (4) πρὸς δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον, τοὺς Ταυρίσκους, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου κατοικοῦντας Βοίους παρενέβαλλον, τὴν ἐναντίαν μὲν στάσιν ἔχοντας τοῖς προειρημένοις, βλέποντας δὲ πρὸς τὴν τῶν τοῦ Γαΐου στρατοπέδων ἔφοδον. (5) Τὰς δ' ἁμάξας καὶ συνωρίδας ἐκτὸς ἑκατέρου τοῦ κέρατος παρέστησαν. Τὴν δὲ λείαν εἴς τι τῶν παρακειμένων ὀρῶν, φυλακὴν περιστήσαντες, ἤθροιζον. (6) Γενομένης δ' ἀμφιστόμου τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως, οὐ μόνον καταπληκτικήν, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν εἶναι συνέβαινε τὴν τάξιν. (7) Οἱ μὲν οὖν Ἴσομβρες καὶ Βοῖοι τὰς ἀναξυρίδας ἔχοντες καὶ τοὺς εὐπετεῖς τῶν σάγων περὶ αὐτοὺς ἐξέταξαν· (8) οἱ δὲ Γαισάται, διά τε τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸ θάρσος ταῦτ' ἀποῤῥίψαντες, γυμνοὶ μετ' αὐτῶν τῶν ὅπλων, πρῶτοι τῆς δυνάμεως κατέστησαν· ὑπολαβόντες οὕτως ἔσεσθαι πρακτικώτατοι, διὰ τὸ τινὰς τῶν τόπων βατώδεις ὄντας ἐμπλέκεσθαι τοῖς ἐφάμμασι, καὶ παραποδίζειν τὴν τῶν ὅπλων χρείαν. (9) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, αὐτὸς ὁ κατὰ τὸν λόφον ἐνειστήκει κίνδυνος, ἅπασιν ὢν σύνοπτος, ὡς ἂν ἅμα τοσούτου πλήθους ἱππέων ἀφ' ἑκάστου τῶν στρατοπέδων ἀναμὶξ ἀλλήλοις συμπεπτωκότος. (10) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη Γάϊον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλέας ἐπανενεχθῆναι τῶν Κελτῶν· τοὺς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, κινδυνεύσαντας ἐῤῥωμένως, τέλος ἐπικρατῆσαι τοῦ τόπου, καὶ τῶν ὑπεναντίων. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἤδη σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις, ἴδιον ἦν καὶ θαυμαστὸν τὸ συμβαῖνον οὐ μόνον τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τότε παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποτε μετὰ ταῦτα δυναμένοις ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνειν ἐκ τῶν λεγομένων τὸ γεγονός.

XXIX. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐκ τριῶν στρατοπέδων τῆς μάχης συνισταμένης, δῆλον, ὡς ξένην καὶ παρηλλαγμένην εἰκὸς καὶ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν χρείαν φαίνεσθαι τοῦ συντεταγμένου. (2) Δεύτερον δέ, πῶς οὐκ ἂν ἀπορήσαι τις, καὶ νῦν, καὶ τότε παρ' αὐτὸν ὢν τὸν καιρόν, πότερον οἱ Κελτοὶ τὴν ἐπισφαλεστάτην εἶχον χώραν, ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ἅμα τῶν πολεμίων ἐπαγόντων αὐτοῖς; (3) ἢ τοὐναντίον τὴν ἐπι-

qui afferebantur, partim ex iis quæ fieri ligentes.

XXVIII. Æmilius, legiones Pisas quid ignorans, at nondum appropinquaturas postquam pugnari ad collem cœpit, pr collegæ exercitum certo cognovit. (2) eis, qui in colle pugnabant, equites aux pro more militiæ Romanæ disposita ped stem vadit. (3) Galli Inalpinos Gæsatos, illa parte, quæ a tergo erat, qua facturi exspectabant Æmilium, statuunt : pone cant : (4) ab anteriore parte Tauriscos et tantes Boios in aciem instruunt; qui cont stationem obtinebant, in Atilii exercitum impetum exciperent. (5) Plaustris atque aciem submotis, cornu utrumque prætexi propinquum collem, custodibus appositis Ita ergo disposita Gallorum bifrons acies speciem terribilis est visa; sed etiam ad cum primis efficax. (7) Ad hanc igitur p et Boii, braccati, ac leviore sago induti Gæsatarum vero tanta fuit vanitas et braccis sagisque abjectis, nudi cum soli ordines occuparent; hac ratione quam exp se rati, quum senticeta alicubi essent, adhærerent, et armorum usum impedirent igitur solum in tumulo certamen est com bus facile spectantibus, propter equitum qui ex omnibus exercitibus illuc accurrer permisti pugnabant. (10) Ibi tum contigit lem, dum audacius pugnam capessit, in i mortem oppetere, ejusque caput trunco pr Gallorum afferri; Romanos vero equites, gnantes, tandem et loco potiri, et hosti (11) Post hæc, pedestribus copiis invicem quantibus, cernere erat spectaculum oppid iis solum mirabile, qui tum præsentes pugn sed et his qui posthac ex narratione rem ge sibi ponere possunt.

XXIX. Primo enim, quum ex tribus e prælium constaret, quis non intelligat, genere ipso pugnandi novam et inusitatam rere debuisse illam commissionem? (2) D ambigeret, sive nunc, sive olim in ipso pra riculosissima omnium ea Gallorum ordinati simul utrimque illos hostis invaderet? (3

πρακτικωτάτην· ἅμα μὲν ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἀμφοτέρους, ἅμα δὲ τὴν ἀφ' ἑκατέρων ἀσφάλειαν ἐκ τῶν ὄπισθεν αὑτοῖς παρασκευάζοντες· τὸ δὲ μέγιστον, ἀποκεκλεισμένης πάσης τῆς εἰς τοὔπισθεν ἀναχωρήσεως, καὶ τῆς ἐν τῷ λείπεσθαι σωτηρίας; (4) ἡ γὰρ τῆς ἀμφιστόμου τάξεως ἰδιότης τοιαύτην ἔχει τὴν χρείαν. (5) Τούς γε μὴν Ῥωμαίους, τὰ μὲν, εὐθαρσεῖς ἐποίει τὸ μέσους καὶ πάντοθεν περιειληφέναι τοὺς πολεμίους· τὰ δὲ, πάλιν ὁ κόσμος αὐτοὺς καὶ θόρυβος ἐξέπληττε τῆς τῶν Κελτῶν δυνάμεως. (6) Ἀναρίθμητον μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν βυκανητῶν καὶ σαλπιγκτῶν πλῆθος. Οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου συμπαιανίζοντος, τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συνέβαινε γενέσθαι κραυγὴν, ὥστε μὴ μόνον τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους συνηχοῦντας, ἐξ αὑτῶν δοκεῖν προΐεσθαι φωνήν. (7) Ἐκπληκτικὴ δ' ἦν καὶ τῶν γυμνῶν προεστώτων ἀνδρῶν, ἥ τε ἐπιφάνεια καὶ κίνησις, ὡς ἂν διαφερόντων ταῖς ἀκμαῖς καὶ τοῖς εἴδεσι. (8) Πάντες δ' οἱ τὰς πρώτας κατέχοντες σπείρας, χρυσοῖς μανιάκαις καὶ περιχείροις ἦσαν κατακεκοσμημένοι. (9) Πρὸς ἃ βλέποντες οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν ἐξεπλήττοντο· τὰ δ' ὑπὸ τῆς τοῦ λυσιτελοῦς ἐλπίδος ἀγόμενοι, διπλασίως παρωξύνοντο πρὸς κίνδυνον.

XXX. Πλὴν ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς, προελθόντας ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων κατὰ τὸν ἐθισμὸν, εἰσακοντίζειν ἐνεργοῖς καὶ πυκνοῖς τοῖς βέλεσι· τοῖς μὲν κατόπιν τῶν Κελτῶν, πολλὴν εὐχρηστίαν οἱ σάγοι μετὰ τῶν ἀναξυρίδων παρεῖχον· (2) τοῖς δὲ γυμνοῖς προεστῶσι, παρὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ πράγματος συμβαίνοντος, τἀναντία πολλὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν παρεῖχε τὸ γινόμενον. (3) Οὐ γὰρ δυναμένου τοῦ Γαλατικοῦ θυρεοῦ τὸν ἄνδρα περισκέπειν, ὅσῳ γυμνὰ καὶ μείζω τὰ σώματα ἦν, τοσούτῳ συνέβαινε μᾶλλον τὰ βέλη πίπτειν ἔνδον. (4) Τέλος δ', οὐ δυνάμενοι μὲν ἀμύνασθαι τοὺς εἰσακοντίζοντας, διὰ τὴν ἀπόστασιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιπτόντων βελῶν· περικακοῦντες δὲ, καὶ δυσχρηστούμενοι τοῖς παροῦσιν· οἱ μὲν, εἰς τοὺς πολεμίους ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀλογιστίας εἰκῇ προσπίπτοντες, καὶ διδόντες σφᾶς αὐτοὺς, ἑκουσίως ἀπέθνησκον· οἱ δ' εἰς τοὺς φίλους ἀναχωροῦντες ἐπὶ πόδα, καὶ προδήλως ἀποδειλιῶντες, διέστρεφον τοὺς κατόπιν. (5) Τὸ μὲν οὖν τῶν Γαισατῶν φρόνημα παρὰ τοῖς ἀκοντισταῖς, τούτῳ τῷ τρόπῳ κατελύθη. (6) Τὸ δὲ τῶν Ἰνσόμβρων καὶ Βοίων, ἔτι δὲ Ταυρίσκων πλῆθος, ἅμα τῷ τοὺς Ῥωμαίους, δεξαμένους τοὺς ἑαυτῶν ἀκοντιστὰς, προσβάλλειν σφίσι τὰς σπείρας, συμπεσὸν τοῖς πολεμίοις ἐκ χειρὸς, ἐποίει μάχην ἰσχυράν. (7) Καὶ κατακοπτόμενοι, παρέμενον ἐπ' ἴσον ταῖς ψυχαῖς· αὐτῷ δὲ τούτῳ καὶ καθόλου καὶ κατ' ἄνδρα λειπόμενοι, ταῖς τῶν ὅπλων κατασκευαῖς. (8) Οἱ μὲν ουν θυρεοὶ πρὸς ἀσφάλειαν, αἱ δὲ μάχαιραι πρὸς πρᾶξιν μεγάλην διαφορὰν *** ἔχειν, τὴν δὲ Γαλατικὴν καταφορὰν ἔχειν μόνον. (9) Ἐπεὶ δ' ἐξ ὑπερδεξίου καὶ κατὰ κέρας οἱ

victoriam accommodatissima? quod eadem opera cum utroque hoste dimicarent, et securitatem sibi invicem simul præstarent, ne terga ipsis cædere hostes possent; et, quod maximum est, omnes ad fugam aditus præclusos haberent, nulla si vincerentur spe relicta : (4) quæ præcipua est bifrontis aciei utilitas, ipsi propria. (5) Romanis illud quidem animos addebat, quod hostem undique conclusum tenerent : sed rursus illos stupore quodam percellebat, cum ipse adspectus Gallici exercitus, tum tumultus illorum et clamor. (6) Nam præter buccinatorum tubicinumque innumerabilem multitudinem, universo exercitu ululatum insimul tollente, talis tantusque exortus est clamor, ut non tubæ solum ac milites, sed etiam resonantia e proximo loca vocem per se viderentur edere. (7) Terribilis vero etiam erat cum species, tum motus illorum, qui in prima acie nudi stabant : viri, et flore ætatis et corporum forma præstantes. (8) Jam in primis ordinibus neminem cerneres maniacis armillisque aureis non adornatum. (9) Ad quod spectaculum Romani partim stupescebant; partim, lucri spe ducti, tanto animosiores ad pugnandum fiebant.

XXX. Ceterum ubi jaculatores, Romanæ militiæ more progressi ante reliquam aciem, densis ac certa manu destinatis jaculis pugnam committere cœperunt : secundis quidem Gallorum ordinibus saga et braccæ magno erant usui : (2) at contra Gæsatæ, qui in prima acie nudi pugnabant, quoniam res aliter eveniebat, quam ipsi existimaverant, quid agerent, aut quid consilii caperent, non sciebant. (3) Quia enim scutum Gallicum protegere virum non potest, quo majora erant horum corpora, et quidem nuda, eo minus jacula cadebant irrita. (4) Ad extremum, quum adversus jaculatores Romanos, cum ob intervallum ex quo illi jacula sua vibrabant, tum ob telorum undique incidentium frequentiam, efficere nihil possent; malis tandem victi, et difficultatibus pressi, pars præ ira et furore in hostes temere irruebant, et ad cædem sese ultro objectabant; alii ad suos pedetentim sese recipientes, metum ac pavorem suum palam professi, positos a tergis ordines conturbabant. (5) Ita Romani jaculatores Gæsatarum feroces animos dejecerunt. (6) Insubres vero et Boii ac Taurisci, posteaquam Romani, jaculatoribus suis receptis, manipulos in ipsos immiserunt; cominus rem manu gerentes, atrociter dimicabant. (7) Et quamquam concidebantur, animis tamen pariter resistebant; hoc uno et universi et singuli inferiores, quod genere armorum vincerentur. (8) Nam et scuta Romanorum ad munimentum, et gladius ad pugnandum longe excellunt : quum contra *** Gallicis gladiis cæsim tantum pugnari queat. (9) Inter

τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐμβαλόντες ἀπὸ τοῦ λόφου προσέφερον τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως, τόθ' οἱ μὲν πεζοὶ τῶν Κελτῶν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ κατεκόπησαν, οἱ δ' ἱππεῖς πρὸς φυγὴν ὥρμησαν.

XXXI. Ἀπέθανον μὲν οὖν τῶν Κελτῶν εἰς τετρακισμυρίους, ἑάλωσαν δ' οὐκ ἐλάττους μυρίων· ἐν οἷς καὶ τῶν βασιλέων Κογκολιτάνος. (2) Ὁ δ' ἕτερος αὐτῶν, Ἀνηρόεστος, εἴς τινα τόπον συμφυγὼν μετ' ὀλίγων, προσήνεγκε τὰς χεῖρας αὑτῷ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις. (3) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, τὰ μὲν σκῦλα συναθροίσας, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε, τὴν δὲ λείαν ἀπέδωκε τοῖς προσήκουσιν. (4) Αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τὰ στρατόπεδα, καὶ διελθὼν παρ' αὐτὴν τὴν Λιγυστικὴν, εἰς τὴν τῶν Βοίων ἐνέβαλε χώραν. Πληρώσας δὲ τὰς ὁρμὰς τῶν στρατοπέδων τῆς ὠφελείας, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ῥώμην. (5) Καὶ τὸ μὲν Καπιτώλιον ἐκόσμησε ταῖς τε σημαίαις καὶ τοῖς μανιάκαις· τοῦτο δ' ἐστὶ χρυσοῦν ψέλλιον, ὃ φοροῦσι περὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται· (6) τοῖς δὲ λοιποῖς σκύλοις καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις, πρὸς τὴν εἴσοδον ἐχρήσατο τὴν ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θριάμβου διακόσμησιν. (7) Ἡ μὲν οὖν βαρυτάτη τῶν Κελτῶν ἔφοδος οὕτω καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεφθάρη· πᾶσι μὲν Ἰταλιώταις, μάλιστα δὲ Ῥωμαίοις, μέγαν καὶ φοβερὸν ἐπικρεμάσασα κίνδυνον. (8) Ἀπὸ δὲ τοῦ κατορθώματος τούτου κατελπίσαντες Ῥωμαῖοι δυνήσεσθαι τοὺς Κελτοὺς ἐκ τῶν τόπων τῶν περὶ τὸν Πάδον ὁλοσχερῶς ἐκβαλεῖν, τούς τε μετὰ ταῦτα κατασταθέντας ὑπάτους, Κόϊντον Φουλούϊον καὶ Τίτον Μάλλιον, ἀμφοτέρους, καὶ τὰς δυνάμεις μετὰ παρασκευῆς μεγάλης, ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τοὺς Κελτούς. (9) Οὗτοι δὲ τοὺς μὲν Βοίους ἐξ ἐφόδου καταπληξάμενοι, συνηνάγκασαν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἑαυτοὺς δοῦναι πίστιν. (10) Τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον τῆς στρατείας, ἐπιγενομένων ὄμβρων ἐξαισίων, ἔτι δὲ λοιμικῆς διαθέσεως ἐμπεσούσης αὐτοῖς, ἐς τέλος ἄπρακτον εἶχον.

XXXII. Μετὰ δὲ τούτους κατασταθέντες Πόπλιος Φούριος καὶ Γάϊος Φλαμίνιος, αὖθις ἐνέβαλον εἰς τὴν Κελτικὴν, διὰ τῆς τῶν Ἀναμάρων χώρας· οἷς συμβαίνει, μὴ μακρὰν ἀπὸ Μασσαλίας ἔχειν τὴν οἴκησιν. (2) Οὓς εἰς τὴν φιλίαν προσαγαγόμενοι, διέβησαν εἰς τὴν τῶν Ἰσόμβρων γῆν, κατὰ τὰς συῤῥοίας τοῦ τε Ἀδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ. (3) Λαβόντες δὲ πληγὰς περί τε τὴν διάβασιν, καὶ περὶ τὴν στρατοπεδείαν, παραυτίκα μὲν ἔμειναν· μετὰ δὲ ταῦτα σπεισάμενοι, καθ' ὁμολογίαν ἀνέλυσαν ἐκ τῶν τόπων. (4) Περιελθόντες δὲ πλείους ἡμέρας, καὶ διελθόντες τὸν Κλούσιον ποταμὸν, ἦλθον εἰς τὴν τῶν Γονομάνων χώραν, καὶ προσλαβόντες τούτους, ὄντας συμμάχους, ἐνέβαλον πάλιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις τόπων εἰς τὰ τῶν Ἰσόμβρων πεδία, καὶ τήν τε γῆν ἐδῄουν, καὶ τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐξεπόρθουν. (5) Οἱ δὲ τῶν Ἰσόμβρων προεστῶτες, θεωροῦντες ἀμετάθετον οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, ἔκριναν τῆς τύχης λαβεῖν πεῖραν, καὶ διακινδυ-

hæc Romani equites de colle descendere, i
riore loco et impressione in latus facta in
rem gerere. Tum vero Gallorum pedites
bus passim contruncantur; equites fugam

XXXI. Periere Gallorum ad quadragin
sunt non pauciores decem millibus; in qu
erat Concolitanus. (2) Alter rex, Aneroes
mitantibus in quemdam locum fuga se r
sibi et necessariis suis manus intulit. (
perator, collecta spolia Romam misit: præ
a quibus fuerat abacta. (4) Ipse cum
secundum Liguriæ fines iter faciens, in
irrumpit. Satiatisque militum animis, præ
cis post diebus copias universas Roma
Signis militaribus et maniacis (ita vocant
ad collum et manus gestari a Gallis solit
Consul ornavit. (6) Reliqua spolia et ca
ad triumphi apparatum, quando urbem i
vavit. (7) Hunc pernicialem exitum habu
memorabilis expeditio: quæ cum universo
tum maxime Romanos, in periculum m
sens conjecerat. (8) Ceterum post hanc v
adductus populus Romanus, posse Gallos
nis regionibus a se penitus expelli, Cons
sequente anno sunt creati, Q. Fulvium
eum exercitu et ingenti apparatu contra
Hi Boios, primo impetu perterrefactos,
norum se permittere adegerunt. (10)
peditionis reliquo tempore, propter iml
grassantemque pestilentiam, nihil plane
gestum est.

XXXII. Etiam qui hos insecuti sunt
Furius et C. Flaminius, in eamdem Gallia
rum fines exercitus ductavere. Non long
Massilia [an Placentia?] sedes suas hab
amicitiam recepto, Consules in regionem
Addua in Padum influit, trajecerunt. (3
transitu, et dum castra ponunt, cæsi, st
nihil moverunt: at postea fœdus icerunt,
muni excessere illis locis. (4) Deinde per
nes multos dies vagati, transmisso flu
Cenomanorum ditionem venerunt. Quibus
socii essent Romani populi, e Subalpinis l
Insubrum exercitu infesto iterum irruper
exusserunt, et villas devastarunt. (5) Qu
brum principes, qui inita a Romanis cons
mutari non posse animadverterent, fort
esse subeundam, et de rerum summa c

ὄντες πρὸς αὐτοὺς ὁλοσχερῶς. (6) Συναθροίσαντες δὲ πάσας ἐπὶ ταὐτόν, καὶ τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτους λεγομένας καθελόντες ἐκ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἱεροῦ, καὶ τἄλλα παρασκευασάμενοι δεόντως· μετὰ ταῦτα τεθαρρηκότως καὶ καταπληκτικῶς ἀντεστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, ὄντες τὸ πλῆθος εἰς πέντε μυριάδας. (7) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τὰ μέν, ὁρῶντες σφᾶς ἐλάττους ὄντας παρὰ πολὺ τῶν ἐναντίων, ἐβούλοντο συγχρῆσθαι ταῖς τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Κελτῶν δυνάμεσι· (8) τὰ δέ, συλλογισάμενοι τήν τε Γαλατικὴν ἀθεσίαν, καὶ διότι πρὸς ὁμοφύλους τῶν προσλαμβανομένων μέλλουσι ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον, εὐλαβοῦντο τοιούτοις ἀνδράσι τοιούτου καιροῦ καὶ πράγματος κοινωνεῖν. (9) Τέλος δ' οὖν αὐτοὶ μὲν ὑπέμειναν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τοὺς δὲ τῶν Κελτῶν σφίσι συνόντας, διαβιβάσαντες εἰς τὸ πέραν, ἀνέσπασαν τὰς ἐπὶ τοῦ ῥείθρου γεφύρας· (10) ἅμα μὲν ἀσφαλιζόμενοι τὰ πρὸς ἐκείνους, ἅμα δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀπολείποντες ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὴν ἐν τῷ νικᾶν, διὰ τὸ κατόπιν αὐτοῖς ἄβατον ὄντα παρακεῖσθαι τὸν προειρημένον ποταμόν. (11) Πράξαντες δὲ ταῦτα, πρὸς τὸ διακινδυνεύειν ἦσαν.

XXXIII. Δοκοῦσι δ' ἐμφρόνως κεχρῆσθαι τῇ μάχῃ ταύτῃ Ῥωμαῖοι, τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων, ὡς δεῖ ποιεῖσθαι τὸν ἀγῶνα κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστους. (2) Τεθεωρηκότες γὰρ ἐκ τῶν προγεγονότων κινδύνων, ἔκ τε τοῦ θυμοῖς κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον, ἕως ἂν ἀκέραιον ᾖ, φοβερώτατόν ἐστι πᾶν τὸ Γαλατικὸν φῦλον· (3) διὰ τὸ τὰς μαχαίρας ταῖς κατασκευαῖς, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην καταφορὰν καιρίαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυστροῦνται, καμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἂν μὴ δῷ τις ἀναστροφὴν τοῖς χρωμένοις, ἐρείσαντες πρὸς τὴν γῆν ἀπευθῦναι τῷ ποδί, τελέως ἄπρακτον εἶναι τὴν δευτέραν πληγὴν αὐτῶν· (4) ἀναδόντες οὖν οἱ χιλίαρχοι τὰ τῶν τριαρίων δόρατα τῶν κατόπιν ἐφεστώτων ταῖς πρώταις σπείραις, καὶ παραγγείλαντες ἐκ μεταλήψεως τοῖς ξίφεσι χρῆσθαι, συνέβαλον ἐκ παρατάξεως κατὰ πρόσωπον τοῖς Κελτοῖς. (5) Ἅμα δὲ τῶν Γαλατῶν πρὸς τὰ δόρατα ταῖς πρώταις καταφοραῖς χρωμένων, καὶ ἀχρειωθῆναι τὰς μαχαίρας· συνδραμόντες εἰς τὰς χεῖρας, τοὺς μὲν Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν, ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρσεως αὐτῶν μάχην, ὅπερ ἐστὶ Γαλατικῆς χρείας, διὰ τὸ μηδαμῶς τὸ ξίφος κέντημα ἔχειν· (6) αὐτοὶ δ' οὐκ ἐκ καταφορᾶς, ἀλλ' ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μαχαίραις, τῆς τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς ὑπάρχοντος, τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ πληγὴν ἐπὶ πληγῇ φέροντες, διέφθειραν τοὺς πλείστους τῶν παραταξαμένων, διὰ τὴν τῶν χιλιάρχων πρόνοιαν. (7) Ὁ μὲν γὰρ στρατηγὸς Φλαμίνιος οὐκ ὀρθῶς δοκεῖ κεχρῆσθαι τῷ προειρημένῳ κινδύνῳ. Παρ' αὐτὴν γὰρ τὴν ὀφρὺν τοῦ ποταμοῦ ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν, τὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς τὴν ἐπὶ πόδα ταῖς σπείραις ἀναχώ-

nendum statuunt. (6) Omnibus igitur militaribus signis in unum coactis; aureis etiam illis quæ immobilia nuncupant, ex æde Minervæ depromtis, ceteris quoque necessariis apparatibus probe instructis; cum exercitu, in quo erant hominum ad L millia, feroces, minarumque pleni in conspectu hostium castra ponunt. (7) Romani, quia numero longe ab hostibus vinci sese viderunt, auxiliaribus Gallorum sociorum copiis uti in animo habuerant: (8) sed, Gallicam in fœderibus inconstantiam ad animum revocantes, simulque cognationem eorum quos assumerent cum iis, quibuscum erat bellandum; talem occasionem, tantæque rei communionem, ejusmodi hominum fidei permittere non audebant. (9) Tandem hoc consilii ineunt: Gallorum auxilia fluvium trajicere jubent; ipsi ad alteram ejus partem remanent, rescissis pontibus quibus junctum flumen erat; (10) atque ita eadem opera et illis nocendi facultatem adimunt, et sibi spem unicam salutis per victoriam reliquam faciunt. Neque enim vado transiri fluvius poterat, quem a tergo subjectum relinquebant. (11) His factis, ad prælium se comparant.

XXXIII. Celebratur militum Romanorum sollertia, qua in eo usi sunt certamine; edocti a tribunis suis, quomodo et universi et singuli pugnam capessere deberent. (2) Observaverant quippe tribuni e superioribus bellis, Gallorum genus omne in fervore animorum et primo impetu, dum adhuc integri sunt, atrocissimum esse: (3) gladios item illorum ita fabricatos, sicut ante diximus, ut ad cædendum primum dumtaxat ictum habeant: a quo statim et in longitudine et in latitudine ad instar strigilum incurvantur usque adeo, ut, nisi tempus militi concedatur, quo mucronem terræ inniti faciens gladium pede dirigat, prorsus inefficax alter illorum sit ictus. (4) Inde hastas triariorum, qui in postremis ordinibus locari solent, primis manipulis dividunt tribuni: mandantque militibus, ut gladios postea in manus sumant, iisque rem gerant. (5) Deinde signis collatis, a fronte Gallos adoriuntur: quorum ubi gladii, primis ictibus hastas cædentes, redditi sunt inutiles: Romani, ad cominus pugnandum irruentes, usum armorum suorum adversariis adimunt; facultate ablata gladios ad cæsim feriendum attollendi, qui proprius est Gallorum pugnandi modus, quod mucrone ensis illorum omnino careat. (6) Romani vero non cæsim feriendo, sed punctim subinde rectis gladiis utendo, qui mucronibus valent, crebro repetitis ictibus pectora et facies hostium cædentes, illorum plerosque in ipsa acie contruncant. Prudentiæ tribunorum hoc decus tribuitur: (7) nam Consul quidem Flaminius parum utique prudenter suo exercitui in hac pugna consuluisse videtur. Ad ripam enim ipsam fluminis instructa acie, id corruperat quo præcipue Romanum præliandi genus excellit. Quippe nullum a tergo spatium reliquerat, quo se pedetentim reci-

ρησιν. (8) Εἰ γὰρ συνέβη βραχὺ μόνον πιεσθῆναι τῇ χώρᾳ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν μάχην, ῥίπτειν ἂν εἰς τὸν ποταμὸν αὐτοὺς ἔδει, διὰ τὴν ἀστοχίαν τοῦ προεστῶτος. (9) Οὐ μὴν, ἀλλά γε πολὺ νικήσαντες ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς, καθάπερ εἶπον, καὶ παμπληθοῦς μὲν λείας, οὐκ ὀλίγων δὲ σκύλων κρατήσαντες, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην.

XXXIV. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, διαπρεσβευσαμένων τῶν Κελτῶν ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ πᾶν ποιήσειν ὑπισχνουμένων, ἔσπευσαν οἱ κατασταθέντες ὕπατοι, Μάρκος Κλαύδιος, καὶ Γνάϊος Κορνήλιος, τοῦ μὴ συγχωρηθῆναι τὴν εἰρήνην αὐτοῖς. (2) Οἱ δ', ἀποτυχόντες, καὶ κρίναντες ἐξελέγξαι τὰς τελευταίας ἐλπίδας, αὖθις ὥρμησαν ἐπὶ τὸ μισθοῦσθαι τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν Γαισατῶν Γαλατῶν εἰς τρισμυρίους· οὓς παραλαβόντες εἶχον ἐν ἑτοίμῳ, καὶ προσεδόκων τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον. (3) Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ, τῆς ὥρας ἐπιγενομένης, ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἦγον εἰς τὴν τῶν Ἰσόμβρων χώραν. (4) Παραγενόμενοι δὲ καὶ στρατοπεδεύσαντες περὶ πόλιν Ἀχέῤῥας, ἣ μεταξὺ κεῖται τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν, ἐπολιόρκουν ταύτην. (5) Οἱ δ' Ἴσομβρες, βοηθεῖν μὲν οὐ δυνάμενοι, διὰ τὸ προκαταληφθῆναι τοὺς εὐφυεῖς τόπους· σπεύδοντες δὲ λῦσαι τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀχεῤῥῶν, μέρος τι τῆς δυνάμεως διαβιβάσαντες τὸν Πάδον εἰς τὴν τῶν Ἄνδρων χώραν, ἐπολιόρκουν τὸ προσαγορευόμενον Κλαστίδιον. (6) Προσπεσόντος δὲ τοῦ συμβαίνοντος τοῖς στρατηγοῖς, ἀναλαβὼν τοὺς ἱππεῖς Μάρκος Κλαύδιος, καὶ τῶν πεζικῶν, ἠπείγετο σπεύδων βοηθῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις. (7) Οἱ δὲ Κελτοὶ, πυθόμενοι τὴν παρουσίαν τῶν ὑπεναντίων, λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ὑπήντων καὶ παρετάξαντο. (8) Τῶν δὲ Ῥωμαίων αὐτοῖς τοῖς ἱππεῦσιν ἐξ ἐφόδου τολμηρῶς σφίσι προσπεσόντων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀντεῖχον· μετὰ δὲ ταῦτα περιισταμένων καὶ κατὰ νώτου καὶ κατὰ κέρας, δυσχρηστούμενοι τῇ μάχῃ, τέλος ἐτράπησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἱππέων. (9) Καὶ πολλοὶ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντες, ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διεφθάρησαν, οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεκόπησαν. (10) Ἔλαβον δὲ καὶ τὰς Ἀχέῤῥας οἱ Ῥωμαῖοι, σίτου γεμούσας, ἐκχωρησάντων εἰς τὸ Μεδιόλανον τῶν Γαλατῶν· ὅσπερ ἐστὶ κυριώτατος τόπος τῆς τῶν Ἰσόμβρων χώρας. (11) Οἷς ἐκ ποδὸς ἐπακολουθήσαντος τοῦ Γναΐου, καὶ προσβαλόντος ἄφνω πρὸς τὸ Μεδιόλανον, τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχίαν ἔσχον. (12) Ἀπολυομένου δ' αὐτοῦ πάλιν εἰς τὰς Ἀχέῤῥας, ἐπεξελθόντες καὶ τῆς οὐραγίας ἁψάμενοι θρασέως πολλοὺς μὲν νεκροὺς ἐποίησαν, μέρος δέ τι καὶ φυγεῖν αὐτῶν ἠνάγκασαν· (13) ἕως ὁ Γνάϊος ἀνακαλεσάμενος τοὺς ἐκ τῆς πρωτοπορείας, παρώρμησε στῆναι, καὶ συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις. (14) Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, πειθαρχήσαντες τῷ στρατηγῷ, διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπικειμένους εὐρώστως. (15) Οἱ δὲ Κελτοὶ, διὰ τὸ παρὸν εὐτύχημα μείναντες ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσῶς, μετ' οὐ πολὺ τραπέντες, ἔφευγον εἰς τὰς παρω-

pere manipuli possent. (8) Itaque, si vel n
aciem inter pugnandum contigisset, in flu
cere fuissent coacti : ea fuerat Consulis inc
nihilominus Romani, virtute sua, insign
mus, victoriam adepti, præda onusti, ac s
potiti, Romam redierunt.

XXXIV. Insecuto dein anno, de pace
Galli, quascumque conditiones accipere pa
concederentur, per ejus anni Consules,
Cnæum Cornelium, est effectum. (2) C
ultimam spem sibi tentandam rati, ad mer
auxilia Gæsatarum Gallorum, qui Rhodan
nuo se convertunt : quorum ubi ad xxx m
hostis adventum præstolantes, paratos in a
(3) Consules appetente æstate legiones in
ducunt. (4) Urbem deinde Acerras, inte
tana Alpium sitam, admotis castris, obside
quum ferre opem, occupatis omnibus loci
possent : studio liberandi Acerras obsidion
rum trajecto Pado in ditionem Androrum [
aut Anamanum?] mittunt; et Clastidium
est in eo tractu,) obsident. (6) De quo pc
facti Consules sunt, M. Claudius, equitea
tem secum trahens, auxiliatum obsessis
Galli, cognito Marcelli adventu discedunt
obviam progressi, aciem instruunt. (8) I
mani, solis immissis equitibus, impetum i
principio quidem contra hostem stabant;
tergo circumventi et a lateribus, ac difficu
conflictati, ab ipsis tandem equitibus in fu
(9) Multos flumen hausit, in quod se præc
plerique ab hoste sunt peremti. (10) Tum
meatibus refertas, ceperunt Romani, Galli
recipientibus; qui locus est regionis Insul
(11) E vestigio Cnæus hos insequitur, si
ad Mediolanum usque fertur. Galli tum q
vere : (12) sed Consule Acerras redeunte, in
mum agmen carpere, multis occisis, part
fugam vertere; (13) quoad Cnæus reve
agmen sistere gradum et propere cum hoste
(14) Parent Romani dicto Consulis; et a
suorum terga cædentes, acre certamen
Illi, spe animati jam prope partæ victoria
quamdiu prælium sustinent : mox vero t

Ὁ δὲ Γνάιος ἐπακολουθήσας τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ τὸ Μεδιόλανον εἷλε κατὰ κράτος.

XXXV. Οὗ συμβαίνοντος, οἱ προεστῶτες τῶν Ἰσόμβρων, ἀπογνόντες τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας, πάντα τὰ καθ' αὑτοὺς ἐπέτρεψαν τοῖς Ῥωμαίοις. (2) Ὁ μὲν οὖν πρὸς τοὺς Κελτοὺς πόλεμος τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος· κατὰ μὲν τὴν ἀπόνοιαν καὶ τόλμαν τῶν ἀγωνιζομένων ἀνδρῶν, ἔτι δὲ κατὰ τὰς μάχας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐταῖς ἀπολλυμένων καὶ παραταττομένων, οὐδενὸς καταδεέστερος τῶν ἱστορημένων· (3) κατὰ δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ τὴν ἀκρισίαν τοῦ κατὰ μέρος χειρισμοῦ, τελέως εὐκαταφρόνητος· διὰ τὸ μὴ τὸ πλεῖον, ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαν τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ βραβεύεσθαι. (4) Περὶ ὧν ἡμεῖς, συνθεωρήσαντες μετ' ὀλίγον χρόνον αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ἐξωσθέντας, πλὴν ὀλίγων τόπων τῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς Ἄλπεις κειμένων, οὐκ ᾠήθημεν δεῖν οὔτε τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔφοδον αὐτῶν ἀμνημόνευτον παραλιπεῖν, οὔτε τὰς μετὰ ταῦτα πράξεις, οὔτε τὴν τελευταίαν ἐξανάστασιν· (5) ὑπολαμβάνοντες οἰκεῖον ἱστορίας ὑπάρχειν, τὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια τῆς τύχης εἰς μνήμην ἄγειν καὶ παράδοσιν τοῖς ἐπιγενομένοις· (6) ἵνα μή, τελέως ἀνεπιστήμονες οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνεννόητοι τῶν τοιούτων ὑπάρχοντες, ἐκπλήττωνται τὰς αἰφνιδίους καὶ παραλόγους τῶν βαρβάρων ἐφόδους· ἀλλ', ἐπὶ ποσὸν ἐν νῷ λαμβάνοντες, ὡς ὀλιγοχρόνιόν ἐστι καὶ εὔφθαρτον τὸ φῦλον αὐτῶν, ὑπομένωσι, καὶ πάσας ἐξελέγχωσι τὰς σφετέρας ἐλπίδας πρότερον, ἢ παραχωρῆσαι τινὸς τῶν ἀναγκαίων. (7) Καὶ γὰρ οἱ τὴν Περσῶν ἔφοδον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Γαλατῶν ἐπὶ Δελφοὺς εἰς μνήμην καὶ παράδοσιν ἡμῖν ἀγαγόντες, οὐ μικρά, μεγάλα δ' οἴομαι συμβεβλῆσθαι πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνας. (8) Οὔτε γὰρ χορηγιῶν, οὔθ' ὅπλων, οὔτ' ἀνδρῶν πλῆθος καταπλαγεὶς ἄν τις ἀποσταίη τῆς τελευταίας ἐλπίδος, τοῦ διαγωνίζεσθαι περὶ τῆς σφετέρας χώρας καὶ πατρίδος, λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ παράδοξον τῶν τότε γενομένων, καὶ μνημονεύων, ὅσας μυριάδας καὶ τίνας τόλμας καὶ πηλίκας παρασκευάς, ἡ τῶν μετὰ νοῦ καὶ μετὰ λογισμοῦ κινδυνευόντων αἵρεσις καὶ δύναμις καθεῖλεν. (9) Ὁ δὲ ἀπὸ Γαλατῶν φόβος οὐ μόνον τὸ παλαιὸν ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμᾶς ἤδη πλεονάκις ἐξέπληξε τοὺς Ἕλληνας. (10) Διὸ καὶ μᾶλλον ἔγωγε παρωρμήθην ἐπὶ τὸ κεφαλαιώδη μέν, ἀνέκαθεν δέ, ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἐξήγησιν.

XXXVI. Ἀσδρούβας δ', ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός, (ἐντεῦθεν γὰρ τούτων παρεξέβημεν τῆς ἐξηγήσεως·) ὀκταετῆ χρόνον ἐπιτροπεύσας τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἐτελεύτησε, δολοφονηθεὶς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καταλύμασι νυκτὸς ὑπό τινος Κελτοῦ τὸ γένος, ἰδίων ἕνεκα ἀδικημάτων· (2) οὐ μικρὰν ἀλλὰ μεγάλην ποιήσας ἐπίδοσιν τοῖς Καρχηδονίων πράγμασι, οὐχ οὕτω διὰ τῶν πολεμίων ἔργων, ὡς διὰ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ὁμιλίας. (3) Τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀννίβᾳ περιέθεσαν, ὄντι νέῳ, διὰ τὴν ὑποφαινομένην

ad montes proximos fuga se recipiunt. Cnæus fugientes insecutus, agros populatur, et Mediolanum per vim capit.

XXXV. Post hanc cladem principes Insubrum, omni spe salutis amissa, in Romanorum fidem se suaque omnia permiserunt. (2) Hunc exitum id bellum habuit, quod cum Gallis gestum est: bellum, si perditam hostium audaciam spectes, pugnas in illo pugnatas, numerum dimicantium et occisorum, nulli eorum secundum, quæ a scriptoribus sunt commemorata: (3) sin ipsa incepta, et stolidam rerum singularum administrationem, prorsus aspernabile; quoniam Galli, non dicam in plerisque, sed prorsus in omnibus actionibus suis ira atque impetu, non consilio, reguntur. (4) Quos quum cogitarem haud ita multo post ex Circumpadana planitie, paucis locis exceptis, quæ ipsis subjacent Alpibus, fuisse expulsos; non committendum putavi, ut, quomodo primum in Italiam venerint, quas postea res ibi gesserint, ac tandem quomodo postremam insionem fecerint, silentio prætermitterem. (5) Officium enim scriptorum esse putamus, ut talia episodia fortunæ memorabilia ad posteros memoriæ tradant: (6) ne ventura ætas, si de similibus casibus nihil plane cognoverit, subitas atque temerarias barbarorum irruptiones expavescat; sed ut cogitent aliquantisper, quam brevi tempore, quamque facile deleri genus illud hominum possit ab iis qui fortiter restiterint; atque adeo omnia prius experiantur, quam necessaria ulla re ipsis cedant. (7) Neque enim parvum, judicio meo, sed vel maximum momentum ad ea bella, quæ pro communi Græciæ libertate sunt gesta, illi attulerunt, qui Persarum expeditionem in Græciam, aut Delphorum invasionem a Gallis factam, nobis prodiderunt. (8) Nam, si quis rerum tunc gestarum miracula ob oculos sibi posuerit, recordatusque fuerit, quot hominum millia, quanta audacia viros, quantos apparatus, valida illorum manus debellaverit, qui discrimina cum judicio et recta ratione adeunt, hunc nullæ opes, nulla armorum aut virorum copia deterreat, quo minus pro patria regioneque sua extremum virium conatum periclitari velit. (9) Porro metus Gallorum, non solum majorum temporibus, sed memoria etiam nostra, Græcos sæpius sollicitos anxiosque habuit. (10) Quo magis equidem incitatus sum, ut res illorum summatim quidem, verum altius repetitas a principio, exponerem.

XXXVI. Jam Asdrubal, dux Carthaginiensium, (nam ab his rebus digressa est nostra narratio;) post administratam per annos octo Hispaniam, noctu in hospitio suo periit; a Gallo quodam, privatas injurias ulciscente, per dolum cæsus. (2) Qui vir magnopere Carthaginiensium auxit imperium, non tam armis, quam comitate, qua regulos demerebatur. (3) Post cujus obitum Hispaniam provinciam Carthaginienses Hannibali detulerunt; admodum quidem juveni, sed qui in omnibus quæ instituerat, magni ingenii

ἐκ τῶν πράξεων ἀγχίνοιαν αὐτοῦ καὶ τόλμαν. (4) Ὃς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, εὐθέως δῆλος ἦν ἐκ τῶν ἐπινοημάτων πόλεμον ἐξοίσων Ῥωμαίοις. Ὃ δὴ καὶ τέλος ἐποίησε, πάνυ βραχὺν ἐπισχὼν χρόνον. (5) Τὰ μὲν οὖν κατὰ Καρχηδονίους καὶ Ῥωμαίους ἀπὸ τούτων ἤδη τῶν καιρῶν ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς ἀλλήλους καὶ παρατριβαῖς. (6) Οἱ μὲν γὰρ ἐπεβούλευον, ἀμύνασθαι σπεύδοντες διὰ τὰς περὶ Σικελίαν ἐλαττώσεις· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διηπίστουν, θεωροῦντες αὐτῶν τὰς ἐπιβολάς. (7) Ἐξ ὧν δῆλον ἦν τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, ὅτι μέλλουσι πολεμεῖν ἀλλήλοις οὐ μετὰ πολὺν χρόνον.

XXXVII. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Ἀχαιοὶ καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, ἅμα τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, συνίσταντο τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς πόλεμον, τὸν προσαγορευθέντα Συμμαχικόν. (2) Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ, τάς τε περὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην καὶ τὰς ἑξῆς πράξεις διεξιόντες, κατὰ τὸ συνεχὲς τῆς προκατασκευῆς ἥκομεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε Συμμαχικοῦ, καὶ τοῦ δευτέρου συστάντος μὲν Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πολέμου, προσαγορευθέντος δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις Ἀννιβιακοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐπηγγειλάμεθα ποιήσασθαι τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαυτῶν συντάξεως· (3) πρέπον ἂν εἴη, τούτων ἀφεμένους, ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα μεταβαίνειν πράξεις, ἵνα πανταχόθεν ὁμοίαν ποιησάμενοι τὴν προκατασκευὴν καὶ τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, οὕτως ἤδη τῆς ἰδίας καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς ἱστορίας ἀρχώμεθα. (4) Ἐπεὶ γὰρ οὐ τινὰς πράξεις, καθάπερ οἱ πρὸ ἡμῶν, οἷον τὰς Ἑλληνικὰς ἢ Περσικὰς, ὁμοῦ δὲ τὰς ἐν τοῖς γνωριζομένοις μέρεσι τῆς οἰκουμένης ἀναγράφειν ἐπικεχειρήκαμεν, διὰ τὸ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς ὑποθέσεως ἴδιόν τι συμβεβλῆσθαι τοὺς καθ' ἡμᾶς καιροὺς, ὑπὲρ ὧν σαφέστερον ἐν ἑτέροις δηλώσομεν· (5) δέον ἂν εἴη καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς ἐπὶ βραχὺ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ γνωριζομένων ἐθνῶν καὶ τόπων ἐφάψασθαι τῆς οἰκουμένης. (6) Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἀρκούντως ἔχει, ποιεῖσθαι τὴν ἀνάμνησιν ἀπὸ τῶν νῦν ῥηθέντων καιρῶν· διὰ τὸ τὴν μὲν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων παρ' αὐτοῖς ἱστορίαν ὑπὸ πλειόνων ἐκδεδόσθαι καὶ γνώριμον ὑπάρχειν ἅπασιν, ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς μηδὲν αὐτοῖς ἐξηλλαγμένον ἀπηντῆσθαι μηδὲ παράλογον ὑπὸ τῆς τύχης, ὥστε προσδεῖσθαι τῆς τῶν προγεγονότων ὑπομνήσεως. (7) Περὶ δὲ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, καὶ περὶ τῆς Μακεδόνων οἰκίας, ἁρμόσει διὰ βραχέων ἀναδραμεῖν τοῖς χρόνοις· (8) ἐπειδὴ περὶ μὲν ταύτην ὁλοσχερὴς ἐπαναίρεσις, περὶ δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, παράδοξος αὔξησις καὶ συμφρόνησις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς γέγονε. (9) Πολλῶν γὰρ ἐπιβαλλομένων ἐν τοῖς παρεληλυθόσι χρόνοις, ἐπὶ ταὐτὸ συμφέρον ἀγαγεῖν Πελοποννησίους, οὐδενὸς δὲ καθικέσθαι δυνηθέντος, διὰ τὸ μὴ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας

virtutisque specimen dabat. (4) Vix imperi
Hannibal, cum ex omnibus ejus consiliis faci
ligi, bellum contra Romanos fore gesturum :
intermisso tempore, tandem fecit. (5) Jam
tempestate Carthaginienses et Romani inv
suspecti, mutuisque offensionibus irritari
Nam illi, studio ulciscendi acceptas in Sici
silia clandestina inibant : Romani, quid ill
ignari, parum eis fidere. (7) Ut existimat
brevi inter hos duos populos bellum eruptur

XXXVII. Per idem tempus Achæi et rex
reliquis sociis bellum contra Ætolos suscepe
ciale est nuncupatum. (2) Quoniam igitur,
Siculis atque Africanis, et hisce connexis a
tinua præparationis nostræ series postulab
devenimus Socialis belli, et Punici secundi
Carthaginiensesque gesti; (plerique Hanniba
a quibus temporibus opus nostrum esse
statim in illius principio sumus polliciti;
nunc fuerit, ut prioribus omissis sermonibu
corum declarandas nos conferamus : ut, p
ex parte sibi similem præparationem nost
mus, et ad eadem tempora narrationem per
demum eam historiam inchoemus, quæ p
suscepta est, et cum uberiore demonstra
momentorum erit conjuncta. (4) Nam, qui
populi gesta, ut fecere alii hactenus, verbi g
vel Persarum, commemoranda suscepimus
orbis partium simul omnia, quandoquiden
propria quædam subsidia ætas hæc nostra a
bus sigillatim alibi dicemus : (5) opus fuc
historiam ipsam aggrediamur, populorum k
die in orbe cognitorum nobilissimos qu
attingere. (6) Sed Asiaticorum quidem c
mentionem a prædicto tempore exordiri satis
pristini quidem illorum status historiam m
et tenent jam omnes; temporibus autem no
ximis nullam magnopere singularem et ino
conversionem fortuna invexit, cujus gratia
debeat eorum memoria. (7) Contra in Ac
et Macedonum regia domo, paucis meminiss
porum oportebit : (8) quoniam hæc quiden
tus; Achæi vero, ut supra dixi, mirifice p
mutuam nostra memoria crevere. (9) Nan
ante hæc tempora essent conati Peloponnesi
ut communibus consiliis omnium saluti co
tamen perficere id quisquam potuisset; qu
defendendæ communis libertatis, sed ad stab

ἐκείνων, ἀλλὰ τῆς σφετέρας δυναστείας χάριν, ἑκάστους ποιεῖσθαι τὴν σπουδήν· (10) τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς ἔσχε προκοπὴν καὶ συντέλειαν τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε μὴ μόνον συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεγονέναι πραγμάτων περὶ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς, καὶ σταθμοῖς, καὶ μέτροις, καὶ νομίσμασι, πρὸς δὲ τούτοις, ἄρχουσι, βουλευταῖς, δικασταῖς τοῖς αὐτοῖς· (11) καθόλου δὲ τούτῳ μόνῳ διαλλάττειν τοῦ μὴ μιᾶς πόλεως διάθεσιν ἔχειν σχεδὸν τὴν σύμπασαν Πελοπόννησον, τῷ μὴ τὸν αὐτὸν περίβολον ὑπάρχειν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν· τἄλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστοις ταὐτὰ καὶ παραπλήσια.

XXXVIII. Πρῶτον δὲ, πῶς ἐπεκράτησε καὶ τίνι τρόπῳ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ὄνομα κατὰ πάντων Πελοποννησίων, οὐκ ἄχρηστον μαθεῖν. (2) Οὔτε γὰρ χώρας καὶ πόλεων πλήθει διαφέρουσιν οἱ πάτριον ἐξ ἀρχῆς ἔχοντες τὴν προσηγορίαν ταύτην, οὔτε πλούτοις, οὔτε ταῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρεταῖς. (3) Τό τε γὰρ τῶν Ἀρκάδων ἔθνος, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Λακώνων, πλήθει μὲν ἀνδρῶν καὶ χώρας, οὐδὲ παρὰ μικρὸν ὑπερέχει· καὶ μὴν οὐδὲ τῶν τῆς ἀνδραγαθίας πρωτείων, οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων οἷοί τ' εἰσὶν οὐδέποτε παραχωρεῖν οἱ προειρημένοι. (4) Πῶς οὖν καὶ διὰ τί νῦν εὐδοκοῦσιν οὗτοί τε, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν Πελοποννησίων, ἅμα τὴν πολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν προσηγορίαν μετειληφότες; (5) δῆλον, ὡς, τύχην μὲν λέγειν, οὐδαμῶς ἂν εἴη πρέπον· φαῦλον γάρ· αἰτίαν δὲ μᾶλλον ζητεῖν. Χωρὶς γὰρ ταύτης, οὔτε τῶν κατὰ λόγον, οὔτε τῶν παρὰ λόγον εἶναι δοκούντων οὐδὲν οἷόν τε συντελεσθῆναι. Ἔστι δ' οὖν, ὡς ἐμὴ δόξα, τοιαύτη. (6) Ἰσηγορίας καὶ παρρησίας καὶ καθόλου δημοκρατίας ἀληθινῆς σύστημα καὶ προαίρεσιν εἰλικρινεστέραν οὐκ ἂν εὕροι τις, τῆς παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπαρχούσης. (7) Αὕτη τινὰς μὲν ἐθελοντὶ αἱρετιστὰς εὗρε τῶν Πελοποννησίων· πολλοὺς δὲ πειθοῖ καὶ λόγῳ προσηγάγετο· τινὰς δὲ βιασαμένη σὺν καιρῷ, παραχρῆμα τοὺς αὐτοὺς ἐποίησεν αὐτῇ τοὺς ἀναγκασθέντας. (8) Καὶ γὰρ οὐδὲν ὑπολειπομένη πλεονέκτημα τῶν ἐξ ἀρχῆς, ἴσα δὲ πάντα ποιοῦσα τοῖς ἀεὶ προσλαμβανομένοις, ταχέως καθικνεῖτο τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς, δυσὶ συνεργοῖς χρωμένη τοῖς ἰσχυροτάτοις, ἰσότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ. (9) Διὸ ταύτην ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον νομιστέον τοῦ, συμφρονήσαντας Πελοποννησίους, τὴν νῦν παροῦσαν αὐτοῖς εὐδαιμονίαν καταστήσασθαι. (10) Τὸ μὲν οὖν τῆς προαιρέσεως, καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἰδίωμα τὸ νῦν εἰρημένον, καὶ τὸ πρότερον ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. (11) Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ δι' ἑτέρων μὲν πλειόνων, πρὸς δὲ τὸ παρὸν ἀρκέσει, πίστεως χάριν, ἓν ἢ καὶ δύο ληφθὲν μαρτύριον.

XXXIX. Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα τότε προσαγορευομένην, ἐνέπρησαν τὰ συνέδρια τῶν Πυθαγορείων· (2) μετὰ ταῦτα γενομένου κινήματος ὁλοσχε-

que suam dominationem id negotium susciperent : (10) nostra ætate tale tantumque ea res incrementum cepit, atque adeo perfecta est; ut non solum ad amicitiam sociali fœdere inter se jungendam coierint, sed etiam legibus, ponderibus, mensuris, pecunia denique eadem utantur; ad hæc, magistratibus, senatoribus, judicibus iisdem; (11) atque ut, uno verbo, quominus universa propemodum Peloponnesus pro una urbe possit censeri, id unum obstet, quod non eorumdem mœnium ambitu omnes ejus incolæ sint circumscripti, cetera apud illos et in commune et per singulas urbes similia sint atque eadem.

XXXVIII. Ipsum primo nomen Achæorum quomodo, et qua ratione de omnibus Peloponnesiis cœperit usurpari, pretium operæ fuerit cognoscere. (2) Qui enim a majoribus suis eam appellationem acceperunt, neque urbium numero, neque opibus, neque eximia virorum fortitudine ceteris ullo modo excellunt. (3) Nam Arcadum sane populus, et Lacedæmoniorum quoque, qua numero hominum, qua ditionis magnitudine, Achæos longo intervallo superant, tum vero ne fortitudinis quidem gloriam hi, quos diximus, cuiquam ex omnibus Græcis concesserint. (4) Qui igitur factum est, aut cur hoc tempore, ut et hi ipsi, quos modo nominavi, et reliqui omnes per Peloponnesum populi bene secum actum putent, quod cum Achæis et in reipubl. et in nominis societatem coaluerint? (5) Sane fortunam ejus rei auctorem facere, nequaquam deceat : putidum namque id fuerit. Quin potius causam scrutari debemus; sine qua, neque eorum quæ rationem manifestam habent, neque eorum quæ præter rationem fieri videntur, evenire quidquam potest. Est autem, meo judicio, causa hujusmodi. (6) Non est invenire ullam hominum societatem, in qua juris æquabilitas, libertas, et, ut brevi absolvam, popularis vere status magis vigeat, aut instituta sinceriora, quam apud Achæos. (7) Hæc reipublicæ forma a nonnullis Peloponnesiis ultro est suscepta; multi rationibus et apta ad persuadendum oratione, ut illa uterentur, sunt adducti : ad quosdam cum per occasionem vis esset adhibita, facile deinde impetratum est, ut in eo propriis voluntatibus acquiescerent, quod initio coacti probaverant. (8) Nam quia nullum iis reservabatur privilegium, qui ab initio eam condiderant; sed, ut quisque assumebatur, idem penitus jus cum ceteris ei tribuebatur; sane quam facile res hæc publica, duabus rebus usa, quæ plurimum possunt, æquabilitate juris, et comitate, voti sui compos est facta. (9) Hæc ego prima certaque existimari causa debet, ejus concordiæ, qua semel inita, ad has opes tantas Peloponnesii pervenere. (10) Istud autem institutum, et publicarum rerum administratio hæc, qualem diximus, jam olim penes Achæos obtinuerat : (11) quod quidem ex multis etiam aliis liquet documentis; verum ex omnibus unum aut alterum attulisse, in præsentia ad fidem faciendam suffecerit.

XXXIX. Quo tempore in illa parte Italiæ quam Magnam Græciam vocabant, Pythagoreorum collegia sunt incensa; (2) gravissimo motu rerum, sicuti consentaneum erat, mox coorto in civitatibus, quarum singulæ principes suos rei-

ροῦς περὶ τὰς πολιτείας, ὅπερ εἰκὸς, ὡς ἂν τῶν πρώτων ἀνδρῶν ἐξ ἑκάστης πόλεως οὕτω παραλόγως διαφθαρέντων· (3) συνέβη τὰς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους Ἑλληνικὰς πόλεις ἀναπλησθῆναι φόνου καὶ στάσεως καὶ παντοδαπῆς ταραχῆς. (4) Ἐν οἷς καιροῖς ἀπὸ τῶν πλείστων μερῶν τῆς Ἑλλάδος πρεσβευόντων ἐπὶ τὰς διαλύσεις, Ἀχαιοῖς καὶ τῇ τούτων πίστει συνεχρήσαντο πρὸς τὴν τῶν παρόντων κακῶν ἐξαγωγήν. (5) Οὐ μόνον δὲ κατὰ τούτους τοὺς καιροὺς ἀπεδέξαντο τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀχαιῶν· ἀλλὰ καὶ μετά τινας χρόνους ὁλοσχερῶς ὥρμησαν ἐπὶ τὸ μιμηταὶ γενέσθαι τῆς πολιτείας αὐτῶν. (6) Παρακαλέσαντες γὰρ σφᾶς, καὶ συμφρονήσαντες, Κροτωνιᾶται, Συβαρῖται, Καυλωνιᾶται, πρῶτον μὲν ἀπέδειξαν Διὸς Ὁμαρίου κοινὸν ἱερὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ τάς τε συνόδους καὶ τὰ διαβούλια συνετέλουν· δεύτερον, τοὺς ἐθισμοὺς καὶ νόμους ἐκλαβόντες τοὺς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεβάλοντο χρῆσθαι καὶ διοικεῖν κατὰ τούτους τὴν πολιτείαν. (7) Ὑπὸ δὲ τῆς Διονυσίου τοῦ Συρακουσίου δυναστείας, ἔτι δὲ τῆς τῶν περιοικούντων βαρβάρων ἐπικρατείας ἐμποδισθέντες, οὐχ ἑκουσίως, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην αὐτῶν ἀπέστησαν. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα, Λακεδαιμονίων μὲν παραδόξως πταισάντων περὶ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, Θηβαίων δ' ἀνελπίστως ἀντιποιησαμένων τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας· ἦν ἀκρισία περὶ πάντας μὲν τοὺς Ἕλληνας, μάλιστα δὲ περὶ τοὺς προειρημένους, ὡς ἂν τῶν μὲν μὴ συγχωρούντων ἡττῆσθαι, τῶν δὲ μὴ πιστευόντων ὅτι γενικήκασιν. (9) Οὐ μὴν, ἀλλά γε περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐπέτρεψαν Θηβαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι μόνοις τῶν Ἑλλήνων Ἀχαιοῖς· (10) οὐ πρὸς τὴν δύναμιν ἀποβλέψαντες· σχεδὸν γὰρ ἐλαχίστην τότε γε τῶν Ἑλλήνων εἶχον· τὸ δὲ πλεῖον, εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὅλην καλοκἀγαθίαν. Ὁμολογουμένως γὰρ δὴ τότε ταύτην περὶ αὐτῶν πάντες εἶχον τὴν δόξαν. (11) Τότε μὲν οὖν ψιλῶς αὐτὰ τὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς· ἀποτέλεσμα δὲ, ἢ πρᾶξις ἀξιόλογος πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἰδίων ἀνήκουσα πραγμάτων, οὐκ ἐγίγνετο· (12) τῷ μὴ δύνασθαι φῦναι προστάτην ἄξιον τῆς προαιρέσεως, ἀεὶ δὲ τὸν ὑποδείξαντα ποτὲ μὲν ὑπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρχῆς ἐπισκοτεῖσθαι καὶ κωλύεσθαι, ποτὲ δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς Μακεδόνων.

XL. Ἐπεὶ δέ ποτε σὺν καιρῷ προστάτας ἀξιόχρεως εὗρε, ταχέως τὴν αὑτῆς δύναμιν ἐποίησε φανεράν· ἐπιτελεσαμένη τὸ κάλλιστον ἔργον, τὴν Πελοποννησίων ὁμόνοιαν. (2) Ἧς ἀρχηγὸν μὲν καὶ καθηγεμόνα τῆς ὅλης ἐπιβολῆς Ἄρατον νομιστέον τὸν Σικυώνιον· ἀγωνιστὴν δὲ καὶ τελεσιουργὸν τῆς πράξεως, Φιλοποίμενα τὸν Μεγαλοπολίτην· βεβαιωτὴν δὲ τοῦ μόνιμον αὐτὴν ἐπὶ ποσὸν γενέσθαι Λυκόρταν, καὶ τοὺς ταὐτὰ τούτῳ προελομένους ἄνδρας. (3) Τίνα δ' ἦν ἑκάστοις τὰ πραχθέντα, καὶ πῶς, καὶ κατὰ ποίους καιροὺς, πειρασόμεθα δηλοῦν, ἀεὶ κατὰ τὸ πρέπον τῇ γραφῇ ποιούμενοι τὴν ἐπίστασιν. (4) Τῶν μέν τοι γε Ἀράτῳ διῳκημένων, καὶ νῦν, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἐπικεφα-

publicæ adeo inopinato casu amiserant; (
quæ sunt in illa ora Græcæ originis urbes, c
et tumultu omnifariam complerentur. (4) T
plerique omnes Græci legatos suos ad concil
eo mitterent; unius tamen populi Achæor
siliis civitates usæ sunt ad componenda, q
tur, mala. (5) Neque vero ea dumtaxat tem
orum instituta probare se, ostenderunt; sed
post, communi omnes consensu formam
rum imitari decreverunt : (6) Hortatiqu
Crotoniatæ, Sybaritæ, Cauloniatæ, unan
quidem Jovi Homario communem ædem po
ad conventus agendos et consilia communia
de mores legesque Achæorum adsciscunt, il
nistratione rei suæ publicæ instituunt uti.
postea mutaverint, non voluntate ipsorum
sed necessitate sunt coacti; quum ejus rei f
adimeret, partim Dionysii Syracusani dom
circumjacentium barbarorum prævalens po
sequentibus temporibus, in Græcia, poste
monii inopinatam apud Leuctram cladem
Thebani, quod nemo unquam speraverat,
patum sibi vindicaverant : (9) quum ex
omnes in universum Græcos, et præcipue
monios ac Thebanos ingens perturbatio; (il
negantibus; his, se vicisse, non credentil
hujus contentionis arbitrium uterque populu
ex omni Græcorum numero Achæis. (10)
fecerunt, potentiæ ratione habita Achæo
certe temporibus minimum hi inter Græc
fidei potius, et probitatis, quam in omni
se ferebant : cuncti enim per illa tempora
de Achæis sine controversia consentiebant.
quidem voluntas et consilia solum recta pe
effectum aliquem, aut memorabile ullum
suas amplificandas edere non poterant. (
consiliis par illis deerat : nam simul aliquis
specimen dederat, continuo vel Lacedæm
patus, vel Macedones, (et quidem hi potis
bus ejus obstruebant, et conatus impedieb

XL. Postea vero quam tandem aliquand
suis ea resp. duces fuit nacta; brevi tempo
virium ac roboris esset, palam fecit; facir
pulcherrimo : concordiam dico Peloponnesi
jus universi instituti dux quidem et auctor h
est Sicyonius : promovit autem illud, ac t
mavit, Megalopolitanus Philopœmen : confi
ut etiam in posterum stabilitatem aliquam
tas effecit, aliique qui eadem cum hoc cons
(3) Quid autem singuli præstiterint, quove
pore, narrare tentabimus, quoad consentan
hujus operis. (4) Arati tamen facta, et
rursus, non nisi summatim dicemus : quia

καίμενοι μνησθησόμεθα, διὰ τὸ καὶ λίαν ἀληθινοὺς καὶ σαφεῖς ἐκεῖνον περὶ τῶν ἰδίων συντεταχέναι πράξεων ὑπομνηματισμούς· (5) τῶν δὲ τοῖς ἄλλοις, ἀκριβέστερον καὶ μετὰ διαστολῆς ποιησόμεθα τὴν ἐξήγησιν. Ὑπολαμβάνω δὲ, ῥάστην ἐμοί τ' ἂν γενέσθαι τὴν διήγησιν, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν εὐπαρακολούθητον τὴν μάθησιν, εἰ ποιησαίμεθα τὴν ἐπίστασιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν, ἐν οἷς κατὰ πόλιν διαλυθέντος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους ὑπὸ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων, ἀρχὴ πάλιν ἐγένετο καὶ σύννευσις τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας. (6) Ἀφ' ἧς αὐξανόμενον κατὰ τὸ συνεχὲς τὸ ἔθνος, εἰς ταύτην ἦλθε τὴν συντέλειαν, ἐν ᾗ καθ' ἡμᾶς ἦν, ὑπὲρ ἧς κατὰ μέρος ἀρτίως εἶπον.

XLI. Ὀλυμπιὰς μὲν ἦν εἰκοστὴ καὶ τετάρτη πρὸς ταῖς ἑκατὸν, ὅτε Πατρεῖς ἤρξαντο συμφρονεῖν καὶ Δυμαῖοι. (2) καιροὶ δὲ, καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς, μετήλλαξαν τὸν βίον. Πάντες γὰρ οὗτοι περὶ τὴν προειρημένην Ὀλυμπιάδα τὸ ζῆν ἐξέλιπον. (3) Τοὺς μὲν οὖν ἀνώτερον τούτων χρόνους, τοιαύτη τις ἦν ἡ περὶ τὸ προειρημένον ἔθνος διάθεσις. (4) Ἀπὸ γὰρ Τισαμενοῦ βασιλευθέντες, ὃς ἦν Ὀρέστου μὲν υἱὸς, κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἐκπεσὼν τῆς Σπάρτης, κατέσχε τοὺς περὶ Ἀχαΐαν τόπους. (5) ἀπὸ τούτου κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ κατὰ τὸ γένος ἕως Ὠγύγου βασιλευθέντες μετὰ ταῦτα δυσαρεστήσαντες τοῖς τοῦ προειρημένου παισὶν, ἐπὶ τῷ μὴ νομίμως ἀλλὰ δεσποτικῶς αὐτῶν ἄρχειν, μετέστησαν εἰς δημοκρατίαν τὴν πολιτείαν. (6) Λοιπὸν ἤδη τοὺς ἑξῆς χρόνους μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου δυναστείας, ἄλλοτε μὲν ἄλλως ἐχώρει τὰ πράγματ' αὐτοῖς κατὰ τὰς περιστάσεις· τό γε μὴν κοινὸν πολίτευμα, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἐν δημοκρατίᾳ συνέχειν ἐπειρῶντο. (7) Τοῦτο δ' ἦν ἐκ δώδεκα πόλεων· ἃς ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει διαμένειν, πλὴν Ὠλένου, καὶ Ἑλίκης, τῆς πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ὑπὸ τῆς θαλάττης καταποθείσης· (8) Αὗται δ' εἰσὶ, Πάτραι, Δύμη, Φαραὶ, Τριταία, Λεόντιον, Αἴγειρα, Πελλήνη, Αἴγιον, Βοῦρα, Κερύνεια, Ὤλενος καὶ Ἑλίκη. (9) Κατὰ δὲ τοὺς ὑστέρους μὲν τῶν κατ' Ἀλέξανδρον καιρῶν, προτέρους δὲ τῆς ἄρτι ῥηθείσης Ὀλυμπιάδος, εἰς τοιαύτην διαφορὰν καὶ καχεξίαν ἐνέπεσον, καὶ μάλιστα διὰ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων, ἐν ᾗ συνέβη πάσας τὰς πόλεις, χωρισθείσας ἀπ' αὐτῶν, ἐναντίως τὸ συμφέρον ἄγειν ἀλλήλαις. (10) Ἐξ οὗ συνέβη, τὰς μὲν ἐμφρούρους αὐτῶν γενέσθαι διά τε Δημητρίου καὶ Κασσάνδρου, καὶ μετὰ ταῦτα δι' Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τὰς δὲ καὶ τυραννεῖσθαι· πλείστους γὰρ δὴ μονάρχους οὗτος ἐμφυτεῦσαι δοκεῖ τοῖς Ἕλλησι. (11) Περὶ δὲ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ἑκατὸν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, αὖθις ἤρξαντο μετανοήσαντες συμφρονεῖν. Ταῦτα δ' ἦν κατὰ τὴν Πύρρου διάβασιν εἰς Ἰταλίαν. (12) Καὶ πρῶτοι συνέστησαν Δυμαῖοι, Πατρεῖς, Τριταιεῖς, Φαραιεῖς· διόπερ οὐδὲ στήλην ὑπάρχειν συμβαίνει τῶν πόλεων

editi singulari cum fide tum sermonis perspicuitate Commentarii. (5) Quæ a ceteris gesta sunt, ea quidem exquisitiore diligentia et enucleatius persequemur. Existimo autem, et faciliorem mihi narrationem futuram, et lectoribus ad intelligenda recte omnia expeditiorem viam, si ab eo tempore ordiamur, quo post divisam oppidatim gentem Achæorum a Macedoniæ regibus, cœpere rursus civitatum voluntates ad mutuam sociatatem inclinare: (6) ex quo gens Achæorum continuis incrementis aucta, ad eam perfectionem tandem pervenit, quam nostra ætate vidimus, et de qua jam paulo ante nonnihil commemoravimus.

XLI. Olympias igitur agebatur centesima vigesima quarta, cum Patrenses et Dymæi concordiæ hujus fundamenta jecerunt: (2) eodem fere tempore, quo Ptolemæus, Lagi filius, tum Lysimachus, itemque Seleucus, et Ptolemæus cognomine Ceraunus, vitam cum morte commutarunt: omnes enim isti circa eandem Olympiadem in vivis esse desierunt. (3) Ad superiora vero tempora quod attinet, gentis Achæorum status fuit hujusmodi. (4) Tisamenus, Orestis filius, post reditum Heraclidarum Sparta ejectus, Achaiæ loca obtinuit, primusque rex ejus populi fuit. (5) Duravit institutum ab eo regnum, continua stirpis ejusdem serie propagatum ad Ogygum usque: cujus postea filios aversati, quoniam non pro legitimis regibus, sed pro dominis inter illos se gerebant, rei publicæ formam in popularem statum converterunt. (6) Inde insecutis temporibus, ad dominatum usque Alexandri et Philippi, licet alias aliter, pro temporum necessitatibus, res illorum se haberent; non desierunt tamen formam reip. in populari statu, sicut diximus, pro viribus retinere. (7) Ea democratia e XII urbibus constabat; quæ nunc quoque in fœdere permanent, præter Olenum et Helicen, quam ante res Leuctricas mare hausit. (8) Sunt autem civitates hæ: Patræ, Dyme, Pharæ, Tritæa, Leontium, Ægira, Pellene, Ægium, Bura, Cerynea, Olenus, Helice. (9) Medio vero tempore inter Alexandri mortem et modo dictam Olympiadem, tanta inter eos incessit discordia et gliscens per membra lues, idque regum Macedoniæ opera potissimum; ut, dissipata civitatum concordia, contrariis consiliis sibi unaquæque privatim consuleret. (10) Et quo factum, ut aliis ipsorum urbibus Demetrius et Cassander, ac postea Gonatas Antigonus præsidia imposuerint; aliæ etiam a tyrannis occuparentur; quorum plerique ejusdem Antigoni opera in Græcas civitates irrepsisse videntur. (11) At circa Olympiadem CXXIV, sicuti paulo ante diximus, quo tempore in Italiam Pyrrhus trajecit, ducti pœnitentia, ad concordiam redire cœperunt. (12) Primi omnium concordiam instaurarunt Dymæi, Patrenses, Tritæenses, Pharæenses: quamobrem ne columna quidem ulla exstat de harum urbium in eandem reipubl.

τούτων περὶ τῆς συμπολιτείας. (13) Μετὰ δὲ ταῦτα, μάλιστά πως ἔτει πέμπτῳ, τὴν φρουρὰν ἐκβαλόντες Αἰγιεῖς, μετέσχον τῆς συμπολιτείας· ἑξῆς δὲ τούτοις Βούριοι, τὸν τύραννον ἀποκτείναντες. (14) Ἅμα δὲ τούτοις Κερυνεῖς ἀποκατέστησαν. Συνιδὼν γὰρ Ἰσέας ὁ τῆς Κερυνείας τότε τυραννεύων, ἐκπεπτωκυῖαν μὲν ἐξ Αἰγίου τὴν φρουράν, ἀπολωλότα δὲ τὸν ἐν τῇ Βούρᾳ μόναρχον διὰ Μάρκου καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἑαυτὸν δὲ πανταχόθεν ὁρῶν ὅσον οὐκ ἤδη πολεμηθησόμενον· (15) ἀποθέμενος τὴν ἀρχήν, καὶ λαβὼν τὰ πιστὰ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας, προσέθηκε τὴν πόλιν πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν σύστημα.

XLII. Τίνος οὖν χάριν ἐπὶ τοὺς χρόνους τούτους ἀνέδραμον; Ἵνα πρῶτον μὲν γένηται συμφανὲς, πῶς, καὶ κατὰ ποίους καιροὺς, καὶ τίνες πρῶτοι τῶν ἐξ ἀρχῆς Ἀχαιῶν αὖθις ἐποιήσαντο τὴν ἐπιβολὴν τῆς νῦν συστάσεως· (2) δεύτερον δ', ἵνα καὶ τὰ τῆς προαιρέσεως μὴ μόνον διὰ τῆς ἡμετέρας ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, πίστεως τυγχάνῃ· (3) διότι μία τις ἀεὶ τῶν Ἀχαιῶν αἵρεσις ὑπῆρχε, καθ' ἣν προτείνοντες μὲν τὴν παρ' αὐτοῖς ἰσηγορίαν καὶ παῤῥησίαν, πολεμοῦντες δὲ καὶ καταγωνιζόμενοι συνεχῶς τοὺς ἢ δι' αὐτῶν ἢ διὰ τῶν βασιλέων τὰς σφετέρας πατρίδας καταδουλουμένους, τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ταύτῃ τῇ προθέσει, τοῦτο τοὔργον ἐπετέλεσαν, τὰ μὲν δι' αὐτῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν συμμάχων. (4) Καὶ γὰρ τὰ δι' ἐκείνων συνεργήματα γεγονότα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, ἐπὶ τὴν τῶν Ἀχαιῶν προαίρεσιν ἀνοιστέον. (5) Πολλοῖς γὰρ κοινωνήσαντες πραγμάτων, πλείστων τε καὶ καλλίστων Ῥωμαίοις, οὐδέποτε τὸ παράπαν ἐπεθύμησαν ἐκ τῶν κατορθωμάτων οὐδενὸς ἰδίᾳ λυσιτελοῦς· (6) ἀλλ' ἀντὶ πάσης τῆς ἑαυτῶν φιλοτιμίας, ἣν παρείχοντο τοῖς συμμάχοις, ἀντικατηλλάττοντο τὴν ἑκάστων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν Πελοποννησίων. (7) Σαφέστερον δ' ὑπὲρ τούτων ἔσται διαλαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τῶν περὶ τὰς πράξεις ἐνεργημάτων.

XLIII. Εἴκοσι μὲν οὖν ἔτη τὰ πρῶτα καὶ πέντε συνεπολιτεύσαντο μεθ' ἑαυτῶν αἱ προειρημέναι πόλεις, γραμματέα κοινὸν ἐκ περιόδου προχειριζόμεναι, καὶ δύο στρατηγούς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἔδοξεν αὐτοῖς ἕνα καθιστάνειν, καὶ τούτῳ πιστεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. Καὶ πρῶτος ἔτυχε τῆς τιμῆς ταύτης Μάρκος ὁ Κερυνεύς. (3) Τετάρτῳ δ' ὕστερον ἔτει τοῦ προειρημένου στρατηγοῦντος, Ἄρατος ὁ Σικυώνιος, ἔτη μὲν ἔχων εἴκοσι, τυραννουμένην δὲ ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα διὰ τῆς ἀρετῆς τῆς ἑαυτοῦ καὶ τόλμης, προσένειμε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν· ἀρχῆθεν εὐθὺς ἐραστὴς γενόμενος τῆς προαιρέσεως αὐτῶν. (4) Ὀγδόῳ δὲ πάλιν ἔτει, στρατηγὸς αἱρεθεὶς τὸ δεύτερον, καὶ ποαξικοπήσας τὸν Ἀκροκόρινθον, Ἀντιγόνου κυριεύοντος, καὶ γενόμενος ἐγκρατής· μεγάλου μὲν ἀπέλυσε φόβου τοὺς τὴν Πελοπόννησον κατοικοῦντας· ἐλευθερώσας δὲ Κορινθίους, προσηγάγετο πρὸς τὴν

formam consensu. (13) Quinto ferme post postquam præsidium oppido ejecerunt, eid scripti sunt. Secuti dein Burii, occiso tyı mul cum his et Cerynenses pristinum sta Iseas namque, tempestate illa Ceryneæ tyı sidium Ægio cerneret ejectum, occisum v num Marci et Achæorum opera, tum se jamjam undique bello petendum; (15) p fideque ab Achæis accepta, fraudi eam re ad conventum Achæorum civitatum suam a

XLII. Quorsum vero antiquiorum illoru heic attigimus? Primum quidem, ut palam et quando et qui primi ex veteribus Achæis fundamenta rursus jecerint. (2) Deinde, mus de institutis ejus gentis, non solum stra, verum ex ipsis etiam rebus fidem in delicet, unum fuisse semper Achæorum in ad æqualitatem ac libertatem, quæ inte homines invitando; eos autem, qui, vel vel regum auxilio freti, suas civitates sil sent, continue armis petendo detrudendoq ratione et proposito, rem tantam, partim sociorum opera ad exitum perducerent. sociis adjuvantibus in hoc genere sunt p Achæorum institutum referri debent. (5) multos alios, et in plurimis præclarissimis nos illi adjuverint; numquam tamen, rei bene gestæ, ullum sibi proprium co runt: (6) sed semper, pro navata egre mercedis loco, singularum civitatum lib munem omnium Peloponnesiorum concord (7) Verum de his quidem ex ipsa rerum melius liquebit.

XLIII. Quinque igitur et viginti primos bes rempublicam eamdem coluerunt, scr et prætores duos in orbem eligentes. (unum designare, cui rerum summam per honore primus functus est Marcus Cerynei post hujus præturam anno, Aratus Sicyoni natus, ereptam jugo tyranni patriam virt dine, Achæorum reip. attribuit: adeo jam ætatis mores atque instituta illorum adam sus octavo inde anno, quum prætor esse capto proditione Acrocorintho, quam Anti bat, ingenti Peloponnesios metu liberavit,

τὴν Ἀχαιῶν πολιτείαν. (5) Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν διαπραξάμενος, προσένειμε τοῖς Ἀχαιοῖς. (6) Ταῦτ' ἐγίγνετο τῷ προτέρῳ ἔτει τῆς Καρχηδονίων ἥττης, ἐν ᾗ καθόλου Σικελίας ἐκχωρήσαντες, πρῶτον ὑπέμειναν τότε φόρους ἐνεγκεῖν Ῥωμαίοις. (7) Μεγάλην δὲ προκοπὴν ποιήσας τῆς ἐπιβολῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, λοιπὸν ἤδη διετέλει προστατῶν μὲν τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, πάσας δὲ τὰς ἐπιβολὰς καὶ πράξεις πρὸς ἓν τέλος ἀναφέρων. (8) Τοῦτο δ' ἦν, τὸ Μακεδόνας μὲν ἐκβαλεῖν ἐκ Πελοποννήσου, τὰς δὲ μοναρχίας καταλῦσαι, βεβαιῶσαι δ' ἑκάστοις τὴν κοινὴν καὶ πάτριον ἐλευθερίαν. (9) Μέχρι μὲν οὖν ἦν Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, πρός τε τὴν ἐκείνου πολυπραγμοσύνην, καὶ πρὸς τὴν τῶν Αἰτωλῶν πλεονεξίαν ἀντιταττόμενος διετέλει, πραγματικῶς ἕκαστα χειρίζων· (10) καίπερ εἰς τοῦτο προβάντων ἀμφοτέρων ἀδικίας καὶ τόλμης, ὥστε ποιήσασθαι συνθήκας πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ διαιρέσεως τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους.

XLIV. Ἀντιγόνου δὲ μεταλλάξαντος, καὶ συνθεμένων τῶν Ἀχαιῶν καὶ συμμαχίαν πρὸς Αἰτωλούς, καὶ μετασχόντων εὐγενῶς σφίσι τοῦ πρὸς Δημήτριον πολέμου, τὰ μὲν τῆς ἀλλοτριότητος καὶ δυσμενείας ἦν κατὰ τὸ παρὸν, ὑπεγένετο δὲ κοινωνικὴ καὶ φιλική τις αὐτοῖς διάθεσις. (2) Δημητρίου δὲ βασιλεύσαντος δέκα μόνον ἔτη, καὶ μεταλλάξαντος τὸν βίον περὶ τὴν πρώτην διάβασιν εἰς τὴν Ἰλλυρίδα Ῥωμαίων, ἐγένετό τις εὔροια πραγμάτων πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολὴν τῶν Ἀχαιῶν. (3) Οἱ γὰρ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μόναρχοι, δυσελπιστήσαντες ἐπὶ τῷ μετηλλαχέναι μὲν τὸν Δημήτριον, ὃς ἦν αὐτοῖς οἱονεὶ χορηγὸς καὶ μισθοδότης, ἐπικεῖσθαι δὲ τὸν Ἄρατον, οἰόμενον δεῖν ἀποτίθεσθαι τὰς τυραννίδας, καὶ τοῖς μὲν πειθομένοις μεγάλας δωρεὰς καὶ τιμὰς προτείνοντα, τοῖς δὲ μὴ προσέχουσιν ἔτι μείζους ἐπανατεινόμενον φόβους καὶ κινδύνους διὰ τῶν Ἀχαιῶν· (4) ὥρμησαν ἐπὶ τὸ, πεισθέντες, ἀποθέσθαι μὲν τὰς τυραννίδας, ἐλευθερῶσαι δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, μετασχεῖν δὲ τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας. (5) Λυδιάδας μὲν οὖν ὁ Μεγαλοπολίτης, ἔτι ζῶντος Δημητρίου, κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, πάνυ πραγματικῶς καὶ φρονίμως προϊδόμενος τὸ μέλλον, ἀπετίθετο τὴν τυραννίδα, καὶ μετεσχήκει τῆς ἐθνικῆς συμπολιτείας. (6) Ἀριστόμαχος δὲ ὁ τῶν Ἀργείων τύραννος, καὶ Ξένων ὁ τῶν Ἑρμιονέων, καὶ Κλεώνυμος ὁ τῶν Φλιασίων, τότε ἀποθέμενοι τὰς μοναρχίας, ἐκοινώνησαν τῆς τῶν Ἀχαιῶν δημοκρατίας.

XLV. Ὁλοσχερεστέρας δὲ γενομένης αὐξήσεως ταύτης καὶ προκοπῆς περὶ τὸ ἔθνος· Αἰτωλοὶ, διὰ τὴν ἔμφυτον ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν φθονήσαντες, τὸ δὲ πλεῖον ἐλπίσαντες καταδιελέσθαι τὰς πόλεις, καθάπερ καὶ πρότερον τὰς μὲν Ἀκαρνάνων διενείμαντο πρὸς Ἀλέξανδρον, τὰς δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπεβάλοντο πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν· (2) καὶ τότε παρα-

in libertatem restitutos, reipubl. Achæorum adjunxit. (5) In eadem prætura etiam perfecit, ut Megarensium civitas Achæis sese adjungeret. (6) Gesta hæc sunt anno prius quam Carthaginienses illa afficerentur clade per quam universa excedere Sicilia, et tributum Romanis pendere tum primum sunt coacti. (7) Quum autem multum brevi tempore in suscepto consilio Aratus promovisset, ita deinceps gentis Achæorum principatum obtinebat, ut, quæcumque institueret aut ageret, ad unum hunc finem referret: (8) quo nimirum Macedonas Peloponneso ejiceret, tyrannides amoliretur, communem ac patriam libertatem singulis firmaret. (9) Hoc igitur animo, dum Antigonus Gonatas viveret, qua illius variis conatibus, qua Ætolorum cupiditati crescendi ex aliena injuria, assidue sese Aratus opponebat, singulari sollertia omnia feliciter administrans; (10) licet eo iniquitas et audacia utrorumque sit progressa, ut fœdus inter se inirent ad societatem Achæorum dissolvendam.

XLIV. Post Antigoni vero obitum, quum sociali etiam fœdere Ætolis se Achæi junxissent, atque etiam in bello contra Demetrium strenuam iis operam navassent; exstinctis in præsens simultatibus atque odiis; paullatim in eorumdem Ætolorum animos societatis amor et amicabilis affectio irrepserunt. (2) Decem tantum annos regnavit Demetrius: eodem fere tempore fato functus, quo prima Romanorum in Illyricum trajectio contigit. Tum vero Achæis ad id perficiendum, quod initio proposuerant, magnæ rerum opportunitates se obtulerunt. (3) Quotquot enim tyranni in Peloponneso fuere, spe omni destituti, partim ob Demetrii mortem, qui suis illos opibus ac mercedem pensitando sustentaverat; partim ob imminentem ipsorum cervicibus Aratum, qui poni tyrannides volebat, et sponte sua deponentibus magna præmia atque honores pollicebatur, renuentibus vero majora etiam mala minitabatur et pericula ab Achæis timenda; (4) consilium cepere, tyrannide sponte exuta, patrias quisque suas liberandi, et reip. Achæorum eas adjungendi. (5) Et Lydiadas quidem, Megalopolitanus, vivo adhuc Demetrio, propria voluntate ac consilio, sollerter plane ac prudenter prævidens quod futurum erat, tyrannidi renuntiavit, ac communis juris universæ gentis particeps est factus. (6) Postea vero tyrannus Argivorum Aristomachus, Hermionensium Xenon, Phliasiorum Cleonymus, abdicato unius dominatu, in communionem status popularis Achæorum concesserunt.

XLV. Quibus accessionibus quum jam vehementer Achæorum vires crevissent; Ætoli, stimulati invidia ob insitam illorum ingeniis improbitatem cupiditatemque; et, quod præcipuum erat, spe dividendi conjunctas invicem urbes, sicut olim Acarnanum oppida cum Alexandro diviserant, et de Achaicis deinde oppidis cum Antigono Gonata eadem consilia inierant; (2) sic igitur tunc quoque, simili spe

πλησίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἀπετόλμησαν Ἀντιγόνῳ τε, τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς προεστῶτι Μακεδόνων, ἐπιτροπεύοντι δὲ Φιλίππου παιδὸς ὄντος, καὶ Κλεομένει, τῷ βασιλεῖ Λακεδαιμονίων, κοινωνεῖν, καὶ συμπλέκειν ἀμφοτέροις ἅμα τὰς χεῖρας. (3) Ὁρῶντες γὰρ τὸν Ἀντίγονον, κυριεύοντα μὲν τῶν κατὰ Μακεδονίαν ἀσφαλῶς, ὁμολογούμενον δὲ καὶ πρόδηλον ἐχθρὸν ὄντα τῶν Ἀχαιῶν, διὰ τὴν κατὰ τὸν Ἀκροκόρινθον πρᾶξιν· (4) ὑπέλαβον, εἰ, τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι προσλαβόντες κοινωνοὺς σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, προεμβιβάσαιεν εἰς τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀπέχθειαν, ῥᾳδίως καταγωνίσασθαι τοὺς Ἀχαιούς, ἐν καιρῷ συνεπιτιθέμενοι, καὶ πανταχόθεν περιστήσαντες αὐτοῖς τὸν πόλεμον. (5) Ὃ δὴ καὶ ταχέως ἂν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐπετέλεσαν, εἰ μὴ τὸ κυριώτατον παρεῖδον τῆς προθέσεως· οὐ συλλογισάμενοι, διότι ταῖς ἐπιβολαῖς Ἄρατον ἕξουσιν ἀνταγωνιστήν, ἄνδρα δυνάμενον πάσης εὐστοχεῖν περιστάσεως. (6) Τοιγαροῦν ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ πολυπραγμονεῖν, καὶ χειρῶν ἄρχειν ἀδίκων, οὐχ οἷον ἤνυσάν τι τῶν ἐπινοηθέντων· ἀλλὰ τοὐναντίον, καὶ τὸν Ἄρατον τότε προεστῶτα, καὶ τὸ ἔθνος ἐσωματοποίησαν· πραγματικῶς ἀντιπερισπάσαντος ἐκείνου, καὶ λυμηναμένου τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. (7) Ὡς δ' ἐχειρίσθη τὰ ὅλα, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λέγεσθαι μελλόντων.

XLVI. Θεωρῶν γὰρ τοὺς Αἰτωλοὺς ὁ προειρημένος ἀνήρ, τὸν μὲν πόλεμον, τὸν πρὸς αὐτούς, αἰσχυνομένους ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ φανεροῦ, διὰ τὸ καὶ λίαν εἶναι προσφάτους τὰς ἐκ τῶν Ἀχαιῶν εὐεργεσίας περὶ τὸν Δημητριακὸν πόλεμον εἰς αὐτούς· (2) συμβουλευομένους δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ φθονοῦντας τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, Κλεομένους πεπραξικοπηκότος αὐτούς, καὶ παρῃρημένου Τέγεαν, Μαντίνειαν, Ὀρχομενόν, τὰς Αἰτωλοῖς οὐ μόνον συμμαχίδας ὑπαρχούσας, ἀλλὰ καὶ συμπολιτευομένας τότε πόλεις, οὐχ οἷον ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ καὶ βεβαιοῦντας αὐτῷ τὴν παράληψιν· (3) καὶ τοὺς πρότερον κατὰ τῶν μηδὲν ἀδικούντων πᾶσαν ἱκανὴν ποιουμένους πρόφασιν εἰς τὸ πολεμεῖν διὰ τὴν πλεονεξίαν, [καὶ] τότε συνορῶν ἑκουσίως παρασπονδουμένους, καὶ τὰς μεγίστας ἀπολλύντας πόλεις ἐθελοντί, ἐφ' ᾧ μόνον ἰδεῖν ἀξιόχρεων γενόμενον ἀνταγωνιστὴν Κλεομένην τοῖς Ἀχαιοῖς· (4) ἔγνω, δεῖν, εἰς ταῦτα βλέπων οὗτός τε καὶ πάντες ὁμοίως οἱ προεστῶτες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματος, πολέμου μὲν πρὸς μηδένα κατάρχειν, ἐνίστασθαι δὲ ταῖς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιβολαῖς. (5) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπὶ τούτων ἦσαν τῶν διαλήψεων· θεωροῦντες δὲ κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους τὸν Κλεομένην θρασέως ἐποικοδομοῦντα μὲν τὸ καλούμενον Ἀθήναιον ἐν τῇ τῶν Μεγαλοπολιτῶν χώρᾳ, πρόδηλον δὲ καὶ πικρὸν ἀναδεικνύντα σφίσι πολέμιον ἑαυτόν· (6) τότε δὴ συναθροίσαντες τοὺς Ἀχαιούς, ἔκριναν μετὰ τῆς βουλῆς ἀναλαμβάνειν φανερῶς τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέχθειαν. (7) Ὁ μὲν οὖν Κλεομε-

concitati, scelerate ausi sunt, et cum Antig
doniæ tunc præerat, relictus Philippo adh
et cum Cleomene, Lacedæmoniorum rege,
amicitiamque cum utroque illorum contrah
enim viderent, tota Macedonia tuto Ant
eumdemque propter interceptum Acrocorin
professum Achæorum esse hostem, sic apu
(4) si Lacedæmonios insuper ad societatem
moliebantur, possent pellicere, et in inimici
inducere; haud sane difficile sibi fore, ut,
pore illos aggredientes, et bellum undique
debellarent. (5) Et omnino simile veri
fuisse exitum Ætolorum istud inceptum, ni
in eo suscipiendo, quod præcipue erat anin
neque enim in mentem illis venerat, rem
futuram: viro, omnibus difficultatibus con
gnaro. (6) Itaque res novare orsi, belloqu
adorti, non solum nihil effecerunt eorum q
sed etiam contra, tam Aratum, qui tum er
gentem ipsam Achæorum, potentiores re
lerter Arato consilia omnia illorum in cont
atque corrumpente. (7) Quomodo autem
gesta, ex iis quæ deinceps narrabuntur, p

XLVI. Considerans siquidem Aratus, Æt
centissimam memoriam beneficii ab Achæis
accepti, palam quidem bellum illis inferre,
retentos, non audere; (2) at consilia tam
moniis communicare: tanta flagrantes in
ut, quum Cleomenes per dolum et occult
esset ipsos adortus, atque ea ratione Tegea
et Orchomenum intercepisset, urbes, non
taxat, sed etiam communione ejusdem rei
id tempus junctas, ea injuria nihil moti, u
rum urbium possessionem illi firmarent:
antea præ cupiditate lucri vel levissima occ
lebat ad bellum in eos movendum, qui n
læserant, hos nunc cernens scientes prude
violetur fides, et sponte sua maximas urbes
modo ea re crescere Cleomenis opes sent
Achæis sese opponere: (4) hæc, inquan
derantes Aratus et ceteri Achæorum pro
quidem bello sibi provocandum, Lacedæm
conatibus adversandum statuunt. (5) Ac p
cogitationes illorum hujusmodi fuere: po
Cleomenem viderunt in ditione Megalopoli
audacia Athenæum, quod vocant, exstruen
acrique Achæorum hoste sese gerere; (6
Achæorum consilio convocato, fit decretum
pro hostibus palam esse habendos. (7) Tunc

καὶ προσαγορευθεὶς πόλεμος, τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν, καὶ κατὰ τούτους τοὺς καιρούς.

XLVII. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως ὥρμησαν ἀντοφθαλμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις· ἅμα μὲν ὑπολαμβάνοντες, κάλλιστον εἶναι τὸ μὴ δι' ἑτέρων σφίσι πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' αὐτοὺς δι' αὑτῶν σώζειν τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· (2) ἅμα δὲ βουλόμενοι καὶ τὴν πρὸς Πτολεμαῖον τηρεῖν φιλίαν, διὰ τὰς προγεγενημένας εὐεργεσίας, καὶ μὴ φαίνεσθαι πρὸς ἑτέρους ἐκτείνοντες τὰς χεῖρας. (3) Ἤδη δ' ἐπὶ πολὺ τοῦ πολέμου προβαίνοντος, καὶ τοῦ μὲν Κλεομένους τό τε πάτριον πολίτευμα καταλύσαντος, καὶ τὴν ἔννομον βασιλείαν εἰς τυραννίδα μεταστήσαντος, χρωμένου δὲ καὶ τῷ πολέμῳ πρακτικῶς καὶ παραβόλως· (4) προορώμενος Ἄρατος τὸ μέλλον, καὶ δεδιὼς τήν τε τῶν Αἰτωλῶν ἐπίνοιαν καὶ τόλμαν, ἔκρινε πρὸ πολλοῦ λυμαίνεσθαι τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν. (5) Καταμαθὼν δὲ τὸν Ἀντίγονον καὶ πρᾶξιν ἔχοντα καὶ σύνεσιν, καὶ πίστεως ἀντιποιούμενον· τοὺς δὲ βασιλεῖς σαφῶς εἰδώς, φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτε ἐχθρὸν οὔτε φίλον, ταῖς δὲ τοῦ συμφέροντος ψήφοις ἀεὶ μετροῦντας τὰς ἔχθρας καὶ τὰς φιλίας· (6) ἐπεβάλετο λαλεῖν πρὸς τὸν προειρημένον βασιλέα, καὶ συμπλέκειν τὰς χεῖρας, ὑποδεικνύων αὐτῷ τὸ συμβησόμενον ἐκ τῶν πραγμάτων. (7) Προδήλως μὲν οὖν αὐτὸ πράττειν ἀσύμφορον ἡγεῖτο διὰ πλείους αἰτίας. Τόν τε γὰρ Κλεομένη καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀνταγωνιστὰς παρασκευάζειν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ἐπιβολήν· (8) τούς τε πολλοὺς τῶν Ἀχαιῶν διατρέψειν, καταφεύγων ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, καὶ δόξειν ὁλοσχερῶς ἀπεγνωκέναι τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας· ὅπερ ἥκιστα φαίνεσθαι πράττων ἐβούλετο. (9) Διόπερ ταύτην ἔχων τὴν πρόθεσιν, ἀδήλως αὐτὰ διενοεῖτο χειρίζειν. (10) Ἐξ οὗ πολλὰ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἠναγκάζετο καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πρὸς τοὺς ἐκτός, δι' ὧν ἔμελλε τὴν ἐναντίαν ἔμφασιν ὑποδεικνύων, ταύτην ἐπικρύψεσθαι τὴν οἰκονομίαν. (11) Ὧν χάριν ἔνια τούτων οὐδ' ἐν τοῖς ὑπομνήμασι κατέταξεν.

XLVIII. Εἰδὼς δέ, τοὺς Μεγαλοπολίτας, κακοπαθοῦντας μὲν τῷ πολέμῳ, διὰ τὸ παρακειμένους τῇ Λακεδαίμονι προπολεμεῖν τῶν ἄλλων· οὐ τυγχάνοντας δὲ τῆς καθηκούσης ἐπικουρίας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, διὰ τὸ καὶ τούτους δυσχρηστεῖσθαι, θλιβομένους ὑπὸ τῆς περιστάσεως· (2) σαφῶς δὲ γινώσκων, οἰκείως διακειμένους πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἀμύντου Φίλιππον εὐεργεσιῶν· (3) δεῖγμα ποιούμενος, ταχέως ἄν, ὑπὸ τοῦ Κλεομένους πιεζόμενοι, καταφυγεῖν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ τὰς Μακεδόνων ἐλπίδας. (4) Κοινολογηθεὶς οὖν δι' ἀποῤῥήτων περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς Νικοφάνει καὶ Κερκιδᾷ τοῖς Μεγαλοπολίταις, οἳ ἦσαν αὐτοῦ πατρικοὶ ξένοι, καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν εὐφυεῖς· (5) ῥᾳδίως διὰ τούτων ὁρμὴν παρέστησε τοῖς Μεγαλοπολίταις εἰς τὸ πρεσβεύειν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, καὶ παρακαλεῖν πρὸς τὸν Ἀντίγονον ὑπὲρ βοηθείας. (6) Οἱ μὲν οὖν Μεγαλοπολῖται κατέστη-

et ab hoc principio bellum illud cœpit, quod Cleomenicum est appellatum.

XLVII. Hujus initio ausi sunt Achæi contra Lacedæmonios propriis freti copiis attollere oculos : partim quod honestissimum ducerent, ad salutem suam tuendam alieno auxilio non indigere, sed ipsos per se cum urbes tum regionem posse defendere; (2) partim etiam, quod beneficiorum memores, quæ Ptolemæus in Achæos olim contulerat, amicitiam cum illo conservare studebant, neque existimari volebant ullum alium respicere. (3) Procedente vero bello, quum Cleomenes Lacedæmone formam reipubl. a patribus acceptam antiquasset, ac regnum legitimum in tyrannidem mutasset, nec minus interea sollerter atque acriter bellum gereret; (4) prævidens Aratus id quod futurum erat, et Ætolorum vafritiem audaciamque reformidans, faciendum sibi duxit, ut eorum consilia multo ante conturbaret. (5) Quamobrem, qui animadverteret Macedoniæ regem Antigonum et rebus agendis intentum, et prudentem, et ad colendas cum fide societates pronum; ceterum satis gnarus, reges natura neminem vel hostem vel amicum ducere, verum ex suis semper utilitatibus amicitias et inimicitias æstimare; (6) impetum cepit cum eo rege colloquendi, amicitiamque cum eo jungendi, admonendo illum de exitu qui futurus esset earum rerum quæ tunc parabantur. (7) Sed palam quidem id facere, multis de causis non expedire judicabat. Nam et Cleomenem cum Ætolis suo adversaturos proposito non ignorabat; (8) et vulgi Achæorum vehementer se animos dejecturum, qui ad subsidium hostium confugeret, nullamque spem amplius in ipsis reponere videretur; quod quidem minime omnium videri volebat. (9) Quare quod volvebat animo, sic tractandum censuit, ut nemo animadverteret. (10) Unde accidebat, ut et facere et dicere multa in vulgus cogeretur, per quæ, contrariam mentem præ se ferens, molitionem hanc suam occultaret. (11) Quare ne in commentarios quidem suos horum nonnulla retulit.

XLVIII. Non fugiebat Aratum, Megalopolitanos, qui Lacedæmoni adjacerent, præ ceteris ad bellum expositos, pessimo loco esse; et, quoniam ab Achæis, qui et ipsi difficultatibus premebantur, necessaria auxilia non acciperent, præcipuis belli calamitatibus adfligi. (2) Notum etiam habebat, propensum eorumdem Megalopolitanorum animum in regiam Macedonum domum, jam inde a temporibus Philippi Amyntæ filii, qui de illis bene fuit meritus. (3) His argumentis inductus non dubitabat, quin hi, si gravius a Cleomene urgerentur, Antigonum et Macedonicas opes respecturi essent. (4) Erant autem duo Megalopolitani cives, Nicophanes et Cercidas, quibus cum Arato hospitium paternum intercedebat; ambo ad rem, quam ille parabat, ingenio apti. (5) Cum his arcano colloquio habito, facile per eos efficit, ut Megalopolitani consilium ineant legatos mittendi ad Achæorum conventum; acturos cum iis, ut auxilium legatione missa ab Antigono petant. (6) Igitur

σαν αὐτοὺς τοὺς περὶ τὸν Νικοφάνην καὶ τὸν Κερκιδᾶν πρεσβευτὰς πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς, κἀκεῖθεν εὐθέως πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἂν αὐτοῖς συγκατάθηται τὸ ἔθνος. (7) Οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνεχώρησαν πρεσβεύειν τοῖς Μεγαλοπολίταις. (8) Σπουδῇ δὲ συμμίξαντες οἱ περὶ τὸν Νικοφάνην τῷ βασιλεῖ, διελέγοντο, περὶ μὲν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, αὐτὰ τἀναγκαῖα διὰ βραχέων καὶ κεφαλαιωδῶς, τὰ δὲ πολλὰ περὶ τῶν ὅλων, κατὰ τὰς ἐντολὰς τὰς Ἀράτου καὶ τὰς ὑποθέσεις.

XLIX. Αὗται δ' ἦσαν, ὑποδεικνύναι τὴν Αἰτωλῶν καὶ Κλεομένους κοινοπραγίαν, τί δύναται, καὶ ποῖ τείνει· καὶ δηλοῦν, ὅτι πρώτοις μὲν αὐτοῖς Ἀχαιοῖς εὐλαβητέον, ἑξῆς δὲ καὶ μᾶλλον Ἀντιγόνῳ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ, ὡς Ἀχαιοὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν πόλεμον οὐκ ἂν ὑπενέγκαιεν, εὐθεώρητον εἶναι πᾶσι· τοῦτο δ', ὡς Αἰτωλοὶ καὶ Κλεομένης, κρατήσαντες τούτων, οὐκ εὐδοκήσουσιν, οὐδὲ μενοῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, ἔτι τοῦ πρόσθεν ῥᾷον εἶναι τῷ νοῦν ἔχοντι συνιδεῖν. (3) Τήν τε γὰρ Αἰτωλῶν πλεονεξίαν οὐχ οἷον τοῖς Πελοποννησίων ὅροις εὐδοκῆσαί ποτ' ἂν περιληφθεῖσαν, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τῆς Ἑλλάδος. (4) Τήν τε Κλεομένους φιλοτιμίαν, καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολὴν, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, αὐτῆς ἐφίεσθαι τῆς Πελοποννησίων ἀρχῆς· τυχόντα δὲ ταύτης τὸν προειρημένον, κατὰ πόδας ἀνθέξεσθαι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας. (5) Ἧς οὐχ οἷόν τε καθικέσθαι, μὴ οὐ πρόσθεν καταλύσαντα τὴν Μακεδόνων ἀρχήν. (6) Σκοπεῖν οὖν αὐτὸν ἠξίουν, προορώμενον τὸ μέλλον, πότερον συμφέρει τοῖς σφετέροις πράγμασι, μετ' Ἀχαιῶν καὶ Βοιωτῶν ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς Κλεομένην πολεμεῖν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας· ἢ, προέμενον τὸ μέγιστον ἔθνος, διακινδυνεύειν ἐν Θετταλίᾳ πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Βοιωτοὺς, ἔτι δ' Ἀχαιοὺς καὶ Λακεδαιμονίους, ὑπὲρ τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς. (7) Ἐὰν μὲν οὖν Αἰτωλοὶ, τὴν ἐκ τῶν Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς γεγενημένην εὔνοιαν ἐν τοῖς κατὰ Δημήτριον καιροῖς ἐντρεπόμενοι, τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ὑποκρίνωνται, καθάπερ καὶ νῦν· πολεμήσειν αὐτοὺς ἔφασαν τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς τὸν Κλεομένην· κἂν μὲν ἡ τύχη συνεπιλαμβάνηται, μὴ δεῖσθαι χρείας τῶν βοηθησόντων. (8) Ἂν δ' ἀντιπίπτῃ τὰ τῆς τύχης, Αἰτωλοὶ δὲ συνεπιτίθωνται, προσέχειν αὐτὸν παρεκάλουν τοῖς πράγμασιν, ἵνα μὴ πρόηται τοὺς καιροὺς, ἔτι δὲ δυναμένοις σώζεσθαι Πελοποννησίοις ἐπαρκέσῃ· (9) περὶ δὲ πίστεως καὶ χάριτος ἀποδόσεως, ῥᾳθυμεῖν αὐτὸν ᾤοντο δεῖν· τῆς γὰρ χρείας ἐπιτελουμένης, αὐτὸν εὑρήσειν τὸν Ἄρατον εὐδοκουμένας ἀμφοτέροις ὑπισχνοῦντο πίστεις. (10) Ὁμοίως δ', ἔφασαν, καὶ τὸν καιρὸν τῆς βοηθείας αὐτὸν ὑποδείξειν.

L. Ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος, ἀκούσας ταῦτα, καὶ δόξας ἀληθινῶς καὶ πραγματικῶς ὑποδεικνύναι τὸν Ἄρατον, προσεῖχε τοῖς ἑξῆς πραττομένοις ἐπιμελῶς. (2) Ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς Μεγαλοπολίταις, ἐπαγγελλόμενος βοηθήσειν, ἐὰν καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦτο βουλομένοις ᾖ. (3) Τῶν δὲ περὶ τὸν Νικοφάνην καὶ Κερκιδᾶν ἐπανελ-

decreto facto a Megalopolitanis, jubentur il[...] nes et Cercidas ad Achæos publico nomine [...] inde recta, si modo ita visum Achæis fuis[...] num. (7) Concessere Achæi Megalopolita[...] mitterent. (8) Nicophanes igitur cum colle[...] venisset, sermonem cum eo habet : de pat[...] nihil commemorans, nisi quæ maxime ess[...] et hæc ipsa quidem breviter et summatim [...] rerum copiose verba faciens, ex Arati man[...] nitis.

XLIX. Ea autem erant : Ut ob oculos [...] hæc Ætolorum et Cleomenis societas qua[...] et quo spectaret : ostenderentque primu[...] Achæis periculum imminere; proximum a[...] quidem, ipsi Antigono. (2) Nam quod [...] ambobus illis populis illato pares non sint [...] dem facile ab omnibus intelligi : quod aute[...] menes, debellatis Achæis, cupiditati suæ [...] facturi, neque in eo statu mansuri; id v[...] manti manifestius etiam esse quam illud [...] Nam avaritiæ quidem Ætolorum, nec G[...] fines fore satis, nedum ut Peloponnesus ill[...] Cleomenem vero, quæ hominis est ambiti[...] propositum; quantumvis in præsentia so[...] dominatum petat; postquam hujus voti c[...] ctus, e vestigio principatum Græcorum si[...] naturum : (5) quem impetrare, nisi evers[...] num imperio, nemo queat. (6) Orare er[...] in futurum cogitationes suas extender[...] utrum magis e re sua fuerit, Achæis Bœo[...] tem, in Peloponneso cum Cleomene de pr[...] rum contendere? an, neglecta occasione [...] sibi conciliandæ, in Thessalia cum Ætol[...] non Achæis et Lacedæmoniis pro Macedo[...] gnantem periclitari? (7) Jam quod si Æt[...] biti ob beneficia ab Achæis bello Demetria[...] velle se quiescere simulaverint, sicut adhu[...] quidem solos Achæos cum Cleomene, a[...] gesturos : quorum conatibus si fortuna fa[...] auxilio nihil fore opus. (8) Sin adversam [...] et cum hoste Ætoli se conjunxerint; pe[...] mum animadverteret ad ea quæ agerentur, [...] nes rerum sibi elabi sineret; sed Pelopon[...] vari adhuc potuerint, ferret opem. (9) [...] referenda gratia securum esse illum debere [...] que ipsum, cum rei exsequendæ tempus [...] pignora utrisque grata esse inventurum. [...] caturum eumdem, quando opportunum [...] auxilio.

L. Hæc cum intellexisset Antigonus; ve[...] Arati consilium judicans, magna deinceps c[...] ageretur, attendebat. (2) Ad Megalopolita[...] psit, auxilia promittens, dummodo id vo[...] fieret. (3) Nicophanes et Cercidas, domu[...]

[illegible]των εἰς οἶκον, καὶ τάς τε παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιστολὰς ἀποδόντων, καὶ τὴν λοιπὴν εὔνοιαν αὐτοῦ καὶ προθυμίαν διασαφούντων· (4) μετεωρισθέντες οἱ Μεγαλοπολῖται, προθύμως ἔσχον ἰέναι πρὸς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, καὶ παρακαλεῖν ἐπισπάσασθαι τὸν Ἀντίγονον, καὶ τὰ πράγματα κατὰ σπουδὴν ἐγχειρίζειν αὐτῷ. (5) Ὁ δ' Ἄρατος, διακούσας κατ' ἰδίαν τῶν περὶ τὸν Νικοφάνην τὴν τοῦ βασιλέως αἵρεσιν, ἣν ἔχει πρός τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ πρὸς αὐτὸν, περιχαρὴς ἦν, ἐπὶ τῷ μὴ διακενῆς πεποιῆσθαι τὴν ἐπίνοιαν, μηδ' εὑρῆσθαι κατὰ τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἐλπίδα τὸν Ἀντίγονον εἰς τέλος ἀπηλλοτριωμένον ἑαυτοῦ. (6) Πάνυ δὲ πρὸς λόγον ἡγεῖτο γίγνεσθαι, καὶ τὸ τοὺς Μεγαλοπολίτας προθύμους εἶναι, διὰ τῶν Ἀχαιῶν φέρειν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον τὰ πράγματα. (7) Μάλιστα μὲν γὰρ, ὡς ἐπάνω προεῖπον, ἐσπούδαζε μὴ προσδεηθῆναι τῆς βοηθείας· εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦτο δέοι καταφεύγειν, οὐ μόνον ἐβούλετο δι' αὐτοῦ γενέσθαι τὴν κλῆσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐξ ἁπάντων τῶν Ἀχαιῶν. (8) Ἠγωνία γὰρ, εἰ παραγενόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοῦ Κλεομένους καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλοιότερόν τι βουλεύσαιτο περὶ τῆς κοινῆς πολιτείας, μή ποθ' ὁμολογουμένως τῶν συμβαινόντων αὐτὸς ἀναλάβῃ τὴν αἰτίαν· (9) δοξάντος δικαίως τοῦτο πράττειν, διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ γεγενημένην ἀδικίαν περὶ τὸν Ἀκροκόρινθον εἰς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. (10) Διόπερ, ἅμα τῷ παρελθόντας τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὸ κοινὸν βουλευτήριον, τά τε γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιδεικνύναι, καὶ διασαφεῖν τὴν ὅλην εὔνοιαν τοῦ βασιλέως πρὸς δὲ τούτοις ἀξιοῦν ἐπισπᾶσθαι τὸν Ἀντίγονον τὴν ταχίστην, εἶναι δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμῆς· (11) προσελθὼν Ἄρατος, καὶ τήν τε τοῦ βασιλέως προθυμίαν ἀποδεξάμενος, καὶ τὴν τῶν πολλῶν διάληψιν ἐπαινέσας, παρεκάλει διὰ πλειόνων, μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι δι' αὑτῶν σώζειν καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν· οὐδὲν γὰρ εἶναι τούτου κάλλιον, οὐδὲ συμφορώτερον. (12) Ἐὰν δ' ἄρα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνῃ τὰ τῆς τύχης, πρότερον, ἔφη, δεῖν ἐξελέγξαντας πάσας τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, τότε καταφεύγειν ἐπὶ τὰς τῶν φίλων βοηθείας.

LI. Ἐπισημηναμένου δὲ τοῦ πλήθους, ἔδοξε μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ δι' αὐτῶν ἐπιτελεῖν τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. (2) Ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος μὲν, ἀπογνοὺς τὸ ἔθνος, Κλεομένει χορηγεῖν ἐπεβάλλετο, βουλόμενος αὐτὸν ἐπαλείφειν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, διὰ τὸ μᾶλλον ἐλπίδας ἔχειν ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἤπερ ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς, τοῦ δύνασθαι διακατέχειν τὰς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων ἐπιβολάς· (3) οἱ δ' Ἀχαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠλαττώθησαν περὶ τὸ Λύκαιον, συμπλακέντες κατὰ πορείαν τῷ Κλεομένει· τὸ δὲ δεύτερον ἐκ παρατάξεως ἡττήθησαν, ἐν τοῖς Λαδοκείοις καλουμένοις τῆς Μεγαλοπολίτιδος, ὅτε καὶ Λυδιάδας ἔπεσε· τὸ δὲ τρίτον ὁλοσχερῶς ἔπταισαν ἐν τῇ Δυμαίᾳ, περὶ τὸ καλούμενον Ἑκατόμβαιον, πανδημεὶ διακινδυνεύοντες· (4) τότ' ἤδη τῶν πραγμάτων οὐκ ἔτι διδόντων ἀναστροφὴν,

traditas regis literas, benevolentiam et propensam ejus voluntatem declarant. (4) Megalopolitani, elatis ad hunc nuntium animis, nihil habuere antiquius, quam ut ad conventum Achæorum profecti eos hortarentur, ut Antigonum arcesserent, et quantocius rerum curam illi demandarent. (5) Aratus vero, ubi privatim a Nicophane et collega ejus didicisset, quo animo esset rex cum erga universos Achæos, tum erga se; lætitia gestire, quod non frustra ejusmodi consilium excogitasset, neque penitus a se alienatus, sicuti speraverant Ætoli, Antigonus esset repertus. (6) Maxime autem facere ad rem illi videbatur prompta hæc voluntas Megalopolitanorum, rerum summam per Achivos ad Antigonum deferendi. (7) Aratus enim, quemadmodum ante diximus, optabat ille quidem, summoque id agebat studio, ne cujusquam auxilio opus foret: sin eo necessitatis essent venturi; non a se uno, verum ab universis Achæis, regem volebat vocari. (8) Magnopere enim verebantur, postquam rex advenisset, ac Cleomenem Lacedæmoniosque debellasset, si secius deinde aliquid consuleret adversus communem ipsorum rempublicam, ne mali totius causa uni sibi tunc adscriberetur; (9) atque omnes ita judicarent, jure id Antigonum facere, propter insignem injuriam, capto Acrocorintho, regibus Macedonum per Aratum illatam. (10) Itaque, cum Megalopolitani ad commune Achæorum consilium accessissent, ostensaque epistola quam acceperant, eximiam regis erga totum illum cœtum benevolentiam declarassent, ad hæc faciendum dicerent, ut quamprimum Antigonus acciretur; cumque id ipsum plerique etiam Achæorum percuperent; (11) prodit Aratus in medium, et regis prumta voluntate commendata, multitudinis etiam laudata sententia, multis hortari eos cœpit, ut in hanc præcipue curam incumberent, quo, si fieri posset, cum urbes, tum agros, per se defenderent: nihil enim aut honestius eo futurum aut utilius. (12) Sin fortunam suis conatibus adversam experiantur, tunc demum ad subsidia amicorum esse confugiendum, postquam omnia prius, quæ in ipsis essent, forent experti.

LI. Approbata omnium consensu Arati sententia; placuit, nihil movere: et ut præsens bellum per se Achæi soli gererent. (2) Sed cum Ptolemæus, desperans retinere se posse in amicitia sua gentem Achæorum, Cleomeni necessaria suppeditare cœpisset: (quia enim ad impedienda regnum Macedoniæ consilia majorem in Lacedæmoniis quam in Achæis spem ponebat; propterea adversus Antigonum Cleomenem stimulans, sumtus etiam suggerebat :) (3) cum etiam Achæi primo ad Lycæum, conflictu cum Cleomene habito, qui forte iter facientibus occurrerat, cæsi essent; et alteram deinde cladem, collatis signis cum hostes congressi ad Ladocea, quæ vocantur in Megalopolitanorum finibus, accepissent; quo prælio etiam Lydiadas est occisus; tertio denique, cum in Dymæensi agro ad Hecatombæum quod vocant, totis viribus inito certamine, ingenti strage fusi essent: (4) tum enimvero, dilationem rebus jam non fe-

ἠνάγκαζε τὰ περιεστῶτα καταφεύγειν ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον. (5) Ἐν ᾧ καιρῷ πρεσβευτὴν τὸν υἱὸν ἐξαποστείλας Ἄρατος πρὸς Ἀντίγονον, ἐβεβαιώσατο τὰ περὶ τῆς βοηθείας. (6) Παρεῖχε δ' αὐτοῖς ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν μεγίστην, τὸ μήτε τὸν βασιλέα δοκεῖν ἂν βοηθῆσαι χωρὶς τοῦ κομίσασθαι τὸν Ἀκροκόρινθον, καὶ λαβεῖν ὁρμητήριον πρὸς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν· μήτε τοὺς Ἀχαιοὺς ἂν τολμῆσαι Κορινθίους ἄκοντας ἐγχειρίσαι Μακεδόσι. (7) Διὸ καὶ τὸ πρῶτον ὑπέρθεσιν ἔσχε τὸ διαβούλιον, χάριν τῆς περὶ τῶν πίστεων ἐπισκέψεως.

LII. Ὁ δὲ Κλεομένης, καταπληξάμενος τοῖς προειρημένοις εὐτυχήμασι, λοιπὸν ἀδεῶς ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις, ἃς μὲν πείθων, αἷς δὲ τὸν φόβον ἀνατεινόμενος. (2) Προσλαβὼν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ Καφύας, Πελλήνην, Φενεὸν, Ἄργος, Φλιοῦντα, Κλεωνὰς, Ἐπίδαυρον, Ἑρμιόνα, Τροιζῆνα, τελευταῖον Κόρινθον· αὐτὸς μὲν προσεστρατοπέδευσε τῇ τῶν Σικυωνίων πόλει, τοὺς δ' Ἀχαιοὺς ἀπέλυσε τοῦ μεγίστου προβλήματος. (3) Τῶν γὰρ Κορινθίων τῷ μὲν Ἀράτῳ στρατηγοῦντι καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς παραγγειλάντων ἐκ τῆς πόλεως ἀπαλλάττεσθαι, πρὸς δὲ τὸν Κλεομένην διαπεμπομένων καὶ καλούντων· παρεδόθη τοῖς Ἀχαιοῖς ἀφορμὴ καὶ πρόφασις εὔλογος. (4) Ἧς ἐπιλαβόμενος Ἄρατος, καὶ προτείνας Ἀντιγόνῳ τὸν Ἀκροκόρινθον, κατεχόντων Ἀχαιῶν τότε τὸν τόπον τοῦτον, ἔλυσε μὲν τὸ γεγονὸς ἔγκλημα πρὸς τὴν οἰκίαν, ἱκανὴν δὲ πίστιν παρέσχετο τῆς πρὸς τὰ μέλλοντα κοινωνίας· τὸ δὲ συνέχον, ὁρμητήριον παρεσκεύασεν Ἀντιγόνῳ πρὸς τὸν κατὰ Λακεδαιμονίων πόλεμον. (5) Ὁ δὲ Κλεομένης, ἐπιγνοὺς τοὺς Ἀχαιοὺς συντιθεμένους τὰ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἀναζεύξας ἀπὸ τοῦ Σικυῶνος, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Ἰσθμὸν, διαλαβὼν χάρακι καὶ τάφρῳ τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τε Ἀκροκορίνθου καὶ τῶν Ὀνείων καλουμένων ὀρῶν· πᾶσαν ἤδη βεβαίως περιειληφὼς ταῖς ἐλπίσι τὴν Πελοποννησίων ἀρχήν. (6) Ἀντίγονος δὲ πάλαι μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ, καραδοκῶν τὸ μέλλον, κατὰ τὰς ὑποθέσεις τὰς Ἀράτου· (7) τότε δὲ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν προσπιπτόντων, ὅσον οὔπω παρεῖναι τὸν Κλεομένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἕως εἰς Θετταλίαν, διαπεμψάμενος πρός τε τὸν Ἄρατον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ τῶν ὡμολογημένων, ἧκεν ἔχων τὰς δυνάμεις διὰ τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τὸν Ἰσθμόν. (8) Οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τότε βουλόμενοι κωλῦσαι τὸν Ἀντίγονον τῆς βοηθείας, ἀπεῖπον αὐτῷ πορεύεσθαι μετὰ δυνάμεως ἐντὸς Πυλῶν· εἰ δὲ μὴ, διότι κωλύσουσι μεθ' ὅπλων αὐτοῦ τὴν δίοδον. (9) Ὁ μὲν οὖν Ἀντίγονος καὶ Κλεομένης ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις· ὁ μὲν εἰσελθεῖν σπουδάζων εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κλεομένης, κωλῦσαι τῆς εἰσόδου τὸν Ἀντίγονον.

LIII. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, καίπερ οὐ μετρίως ἠλαττωμένοι τοῖς ὅλοις, ὅμως οὐκ ἀφίσταντο τῆς προθέσεως, οὐδ' ἐγκατέλιπον τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. (2) Ἀλλ', ἅμα τῷ τὸν Ἀριστοτέλην τὸν Ἀργεῖον ἐπαναστῆναι τοῖς

rentibus, præsens periculum Achæos coe
auxilium communi omnes consensu implo
tempore Aratus, filio ad Antigonum misso
ferenda ope fuerant acta, firmavit. (6) S
difficultas atque dubitatio sese offerebat :
auxiliatum venturus credebatur, nisi prius
cepto, et Corinthiorum urbe tradita, ut ea
ad res agendas uteretur; neque Achæi aude
rinthios Macedonibus in potestatem tradere.
lata primum illa deliberatio est, ut de fidei
gentius cogitaretur.

LII. Cleomenes interim, magno sui terror
gesta injecto, fidenter dehinc grassari, urbes
alias metu adjungere. (2) Quumque hoc r
Pellenem, Pheneum, Argos, Phliuntem, C
rum, Hermionem, Trœzenem, postremo C
passet; ipse quidem ad Sicyoniorum urbe
vit, ceterum Achæos dubitatione, quæ se
maxima, absolvit. (3) Quum enim Corin
tori ceterisque Achæis denuntiassent, ut u
et ad Cleomenem contra misissent, qui eum
Achæis occasio est, quam jure merito prætex
prehendit Aratus : oblatoque regi Acrocorin
Achæi tenebant, et veterem Macedonicæ d
obliteravit, et futuræ in posterum societati
Antigono fecit; eidemque, quod maximi m
bellandum contra Lacedæmonios arcem bel
Cleomenes, qui totius Peloponnesi principa
jam spe sibi desponderat; pactione cognita
et Antigonus inter se fecerant, omissa Sicyo
castra locat; omneque spatium, quod est i
thum et Oneos montes, vallo ac fossa mun
nus, pridem ad bellum accinctus, occasioni
fuerat ab Arato monitus. (7) Tunc igitur e
tiabantur colligens, brevi tempore cum exer
liam usque penetraturum Cleomenem; moni
Arato et Achæis de eis quæ inter ipsos conve
bœam ad Isthmum copias ducit. (8) Ætoli en
alia experti, tunc quoque impedire cupien
quominus Achæis auxiliaretur, ne cum exe
traret, ei denuntiaverant : sin minus, armis
itu prohibituros. (9) Antigonus igitur, ub
venit, castris Cleomenis castra opponere :
Peloponnesum intrare : hic prohibere, ne int

LIII. Achæi, licet afflictæ penitus res ipsoru
a proposito non discedere, neque ullam sp
tere. (2) Sed simulac Aristoteles Argivus iis

Κλεομενισταῖς, βοηθήσαντες, καὶ παρεισπεσόντες μετὰ Τιμοξένου τοῦ στρατηγοῦ, κατέλαβον τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν. (3) Ὃ δὴ καὶ νομιστέον αἰτιώτατον γεγονέναι τῆς τῶν πραγμάτων κατορθώσεως. Τὸ γὰρ ἐπιλαβόμενον τῆς ὁρμῆς τοῦ Κλεομένους, καὶ προηττῆσαν τὰς ψυχὰς τῶν δυνάμεων, τοῦτο ἦν, ὡς ἐξ αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. (4) Καὶ γὰρ τόπους εὐφυεστέρους προκατέχων, καὶ χορηγίαις δαψιλεστέραις Ἀντιγόνου χρώμενος, καὶ τόλμῃ καὶ φιλοτιμίᾳ μείζονι παρωρμημένος· (5) ὅμως, ἅμα τῷ προσπεσεῖν αὐτῷ, διότι κατειλῆφθαι συμβαίνει τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, εὐθὺς ἀνάσπαστος, ἀπολιπὼν τὰ προειρημένα προτερήματα, φυγῇ παραπλησίαν ἐποιεῖτο τὴν ἐπιχώρησιν· δείσας μὴ πανταχόθεν αὐτῷ περιχυθῶσιν οἱ πολέμιοι. (6) Παραπεσὼν δ' εἰς Ἄργος, καὶ κατά ποσὸν ἀντιποιησάμενος τῆς πόλεως· μετὰ ταῦτα, γενναίως μὲν τῶν Ἀχαιῶν, φιλοτίμως δὲ τῶν Ἀργείων ἐκ μεταμελείας αὐτὸν ἀμυναμένων, ἀποπεσὼν καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ Μαντινείας, οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην.

LIV. Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἀσφαλῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσελθὼν, παρέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον. Οὐδένα δὲ χρόνον μείνας, εἴχετο τῶν προκειμένων, καὶ παρῆν εἰς Ἄργος. (2) Ἐπαινέσας δὲ τοὺς Ἀργείους, καὶ καταστησάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, αὖθις ἐκ ποδὸς ἐκίνει, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπ' Ἀρκαδίας. (3) Ἐκβαλὼν δὲ τοὺς φρουροὺς ἐκ τῶν ἐποικοδομηθέντων χωρίων ὑπὸ Κλεομένους κατά τε τὴν Αἰγῦτιν καὶ Βελμινᾶτιν χώραν, καὶ παραδοὺς τὰ φρούρια Μεγαλοπολίταις, ἧκε πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον εἰς Αἴγιον. (4) Ἀπολογισάμενος δὲ περὶ τῶν καθ' αὑτὸν, καὶ χρηματίσας περὶ τῶν μελλόντων, ἔτι δὲ κατασταθεὶς ἡγεμὼν ἁπάντων τῶν συμμάχων· (5) μετὰ ταῦτα χρόνον μέν τινα παραχειμάζων διέτριβε περὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον. Τῆς δ' ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, προῆγε. (6) Καὶ διανύσας τριταῖος πρὸς τὴν τῶν Τεγεατῶν πόλιν, ἀπηντηκότων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐνταῦθα, περιστρατοπεδεύσας ἤρξατο πολιορκεῖν αὐτήν. (7) Τῶν δὲ Μακεδόνων ἐνεργῶς χρωμένων τῇ τε λοιπῇ πολιορκίᾳ καὶ τοῖς ὀρύγμασι, ταχέως ἀπελπίσαντες οἱ Τεγεᾶται τὴν σωτηρίαν, παρέδοσαν αὑτούς. (8) Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, εἴχετο τὸ συνεχὲς τῶν ἑξῆς, καὶ προῆγε κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὴν Λακωνικήν. (9) Ἐγγίσας δὲ τῷ Κλεομένει, προκαθημένῳ τῆς ἑαυτοῦ χώρας, κατεπείραζε, καὶ συνίστατό τινας ἀκροβολισμούς. (10) Προσπεσόντος δὲ διὰ τῶν κατασκόπων αὐτῷ, τοὺς ἐξ Ὀρχομενοῦ στρατιώτας παραβεβοηθηκέναι πρὸς τὸν Κλεομένην, παραυτίκα ποιησάμενος ἀναζυγὴν, ἠπείγετο. (11) Καὶ τὸν μὲν Ὀρχομενὸν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος εἷλε· μετὰ δὲ ταῦτα περιστρατοπεδεύσας τὴν τῶν Μαντινέων ἐπολιόρκει πόλιν. (12) Ταχὺ δὲ καὶ ταύτην καταπληξαμένων τῶν Μακεδόνων, καὶ λαβόντων ὑποχείριον, ἀνα-

nis sectam sequebantur, se opponere cœpisset, auxilio profecti, cum prætore Timoxeno fraude clam oppidum ingressi, Argivorum urbem occupant. (3) Qui successus præcipua censeri causa debet, cur res illorum in melius mutarint: nam et Cleomenis impetum in casus retardavit, et militum animos jam tum dejecit, sicut res ipsæ ostenderunt. (4) Quamvis enim opportuniora loca præoccupata teneret, et commeatibus magis quam Antigonus abundaret, denique ad audendum majore studio atque impetu ferretur; (5) tamen, simul nuntiatum illi est, Achæos Argivorum urbem cepisse, confestim itinere arrepto, omnia quæ dixi commoda, quibus superior Antigono erat, reliquit, et fugienti similis ab Isthmo recessit: veritus, ne ab hostibus undique circumveniretur. (6) Argos inde profectus, impetum in urbem fecit, et aliquamdiu eam sibi vindicare conatus est. Sed, fortiter Achæis, et pertinaciter etiam Argivis, ex pœnitentia prioris consilii, eum repellentibus; mox hoc quoque conatu frustratus, ducto per Mantineam suorum agmine, Spartam est reversus.

LIV. Antigonus sine periculo Peloponnesum intrat, traditumque sibi Acrocorinthum accipit: nec ulla ibi mora facta, propositum urgens, Argos se confert. (2) Ibi laudatis civibus, et rebus in urbe compositis, e vestigio iterum castra movet, versus Arcadiam instituto itinere. (3) Quumque præsidia e castellis nuper a Cleomene, cum in Ægytico, tum in Belminati agro exstructis dejecisset, eaque loca Megalopolitanis tradidisset, ad conventum Achæorum Ægium venit. (4) Ubi exposita rerum ad se pertinentium ratione, et collatis de his quæ agenda superessent consiliis, dux omnium sociorum renuntiatus, (5) temporis aliquantum Sicyone et Corinthi hiemavit. Sed ineunte statim vere copias ex hibernis educit, (6) tertiisque castris ad Tegeatarum oppidum venit; quo etiam Achæi eodem tempore venerunt, cum illoque se junxerunt. Tum circa Tegeam positis castris, obsidere oppidum cœpit. (7) Et quum Macedones artibus expugnandarum urbium omnibus strenue obsessos premerent, maxime autem cuniculis faciendis; despondere statim animum Tegeatæ, et deditionem fecere. (8) Antigonus, urbe præsidio firmata, ad alia porro pergit, et in Laconicam raptim copias ducit. (9) Ut ad Cleomenem est ventum, qui pro finibus ditionis suæ cum exercitu eum exspectabat; lacessere statim hostem Antigonus, ac leves pugnas facere. (10) Dein ab exploratoribus monitus, præsidiarios Orchomeni milites auxiliatum Cleomeni venisse, castris confestim motis illuc contendit. (11) Et Orchomenum quidem primo impetu per vim capit: deinde vero ad Mantineam positis castris, eam obsidet. (12) Hac quoque motu Macedonum perculsa et deditionem cito fa-

ζεύξας προῆγε τὴν ἐφ' Ἡραίας καὶ Τελφούσης. (13) Παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτας τὰς πόλεις, ἐθελοντὶ προσχωρησάντων αὐτῷ τῶν κατοικούντων, οὕτως, ἤδη συνάπτοντος τοῦ χειμῶνος, παρῆν εἰς Αἴγιον πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον. (14) Καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας ἐπ' οἴκου διαφῆκε πάντας εἰς τὴν χειμασίαν· αὐτὸς δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς διελέγετο καὶ συνδιενοεῖτο περὶ τῶν ἐνεστώτων.

LV. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους συνθεωρῶν ὁ Κλεομένης, τὰς μὲν δυνάμεις διαφειμένας, τὸν δὲ Ἀντίγονον μετὰ τῶν μισθοφόρων ἐν Αἰγίῳ διατρίβοντα, καὶ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀφεστῶτα τῆς Μεγαλοπόλεως· (2) τὴν δὲ πόλιν ταύτην εἰδὼς δυσφύλακτον οὖσαν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐρημίαν, τότε δὲ καὶ ῥαθύμως τηρουμένην, διὰ τὴν Ἀντιγόνου παρουσίαν, τὸ δὲ μέγιστον ἀπολωλότας τοὺς πλείστους τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις ἔν τε τῇ περὶ τὸ Λύκαιον, καὶ μετὰ ταῦτα τῇ περὶ Λαδόκεια μάχῃ· (3) λαβὼν συνεργούς τινας τῶν ἐκ Μεσσήνης φυγάδων, οἳ διατρίβοντες ἐτύγχανον ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει, παρεισῆλθε διὰ τούτων λάθρα νυκτὸς ἐντὸς τῶν τειχῶν. (4) Τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγενομένης, παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ μὴ μόνον ἐκπεσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις κινδυνεῦσαι, διὰ τὴν εὐψυχίαν τῶν Μεγαλοπολιτῶν. (5) Ὃ δὴ καὶ τρισὶ μησὶ πρότερον αὐτῷ συνέβη παθεῖν, παρεισπεσόντι κατὰ τὸν Κωλαιὸν προσαγορευόμενον τόπον τῆς πόλεως. (6) Τότε δὲ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως καὶ τῷ προκαταλαμβάνεσθαι τοὺς εὐκαίρους τόπους, καθίκετο τῆς ἐπιβολῆς· καὶ πέρας ἐκβαλὼν τοὺς Μεγαλοπολίτας, κατέσχε τὴν πόλιν. (7) Γενόμενος δ' ἐγκρατής, οὕτως αὐτὴν πικρῶς διέφθειρε καὶ δυσμενῶς, ὥστε μηδ' ἐλπίσαι μηδένα, διότι δύναιτ' ἂν συνοικισθῆναι πάλιν. (8) Τοῦτο δὲ ποιῆσαί μοι δοκεῖ, διὰ τὸ, κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, παρὰ μόνοις Μεγαλοπολίταις καὶ Στυμφαλίοις μηδέποτε δυνηθῆναι μήτε αἱρετιστὴν καὶ κοινωνὸν τῶν ἰδίων ἐλπίδων, μήτε προδότην, κατασκευάσασθαι. (9) Τὸ μὲν γὰρ Κλιτορίων φιλελεύθερον καὶ γενναῖον εἷς ἀνὴρ κατῄσχυνε διὰ τὴν ἑαυτοῦ κακίαν, Θεάρκης· ὃν εἰκότως ἐξαρνοῦνται Κλιτόριοι, μὴ φῦναι παρὰ σφίσι, γένος δὲ ὑποβολιμαῖον ἐξ Ὀρχομενοῦ τῶν ἐπηλύδων τινὸς στρατιωτῶν.

LVI. Ἐπεὶ δὲ τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀράτῳ γεγραφότων, παρ' ἐνίοις ἀποδοχῆς ἀξιοῦται Φύλαρχος, ἐν πολλοῖς ἀντιδοξῶν καὶ τἀναντία γράφων αὐτῷ· (2) χρήσιμον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον ἡμῖν, Ἀράτῳ προῃρημένοις κατακολουθεῖν περὶ τῶν Κλεομενικῶν, μὴ παραλιπεῖν ἄσκεπτον τοῦτο τὸ μέρος· ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς γράμμασιν ἰσοδυναμοῦν ἀπολίπωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. (3) Καθόλου μὲν οὖν ὁ συγγραφεὺς οὗτος, πολλὰ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηκε. (4) Πλὴν περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιτιμᾶν κατὰ τὸ παρὸν, οὐδ' ἐξακριβοῦν· ὅσα δὲ συνεπιβάλλει τοῖς ὑφ' ἡμῶν γραφομένοις καιροῖς, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ περὶ τὸν

ciente, movet castra, ac versus Heræam et eit. (13) Quumque etiam harum urbium sua se illi adjunxissent, hieme jam appete conventum Achæorum se contulit. (14) omnibus ad hiberna domum dimissis, ipse tidiana colloquia habebat; et cum illis, esset, deliberabat.

LV. Inter hæc Cleomenes, copias ab An cogitans, ipsum Ægii cum mercenariis coh rari, qui locus tridui itinere abest Megalopo hanc urbem, propter vastitatem ac solitud sollicito præsidio opus habere, tunc vero, rat Antigonus, negligentius custodiri; et, q erat; maximam partem civium, qui per æ ctare poterant, in duobus præliis, primo ad ad Ladocea, fuisse concisos: (3) adjutus a nullis, qui ab solo patrio extorres Megalopo rum opera noctu omnibus insciis, in urb Mox vero, appetente die, singulari virtute c tum pæne ejectus fuit, verum etiam de salute est periclitatus: (5) sicut etiam a illi acciderat, cum ea regione urbis, quam leum, id est, Lustrum?] vocant, clam op gressus. (6) Sed jam, partim ob numerun tim quod omnia opportuna loca occupaver est factus: ac tandem expulsis Megalopolita tur. (7) Quam ubi semel in potestate hab ter omni clade belli in eam est grassatus, u dæ spes nulla videretur in posterum relict tem immanitate usum Cleomenem arbitror, Megalopolitanos et Stymphalios nullo un quamtumvis difficili, conciliare sibi quem qui vel suæ factioni se adjungeret, vel spe ret, vel patriam suam ei proderet. (9) N quidem generosum animum et amorem liber proprio scelere maculavit, Thearces, quem torii natum apud se negant, sed inquilini n ex Orchomeno suppositam fuisse sobolem.

LVI. Quoniam autem non desunt, qui in temporum, ab Arato descripta, Phylarcho habeant, de multis aliter sentienti, et con benti; (2) utile, aut necesse potius, fueri tim in exponendis Cleomenis rebus gestis constituerimus, indiscussam hanc rem n silentio culpaque nostra parem ex scripti mendacium cum veritate sibi vindicet. (3 quidem omnino auctor ille, in universo op sine judicio scripsit. (4) Sed de aliis non e quirendi locus, et hominis castigandi: quæ

Κλεομενικὸν πόλεμον, ὑπὲρ τούτων ἀναγκαῖον ἐστὶν ἡμῖν διευκρινεῖν. (5) Ἔσται δὲ πάντως ἀρκοῦντα εἶναι πρὸς τὸ καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ δύναμιν ἐν τῇ πραγματείᾳ καταμαθεῖν. (6) Βουλόμενος δὴ διασαφεῖν τὴν ὠμότητα τὴν Ἀντιγόνου καὶ Μακεδόνων, ἅμα δὲ τούτοις τὴν Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν, φησί· τοὺς Μαντινέας, γενομένους ὑποχειρίους, μεγάλοις περιπεσεῖν ἀτυχήμασι, καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ μεγίστην πόλιν τῶν κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν τηλικαύταις παλαῖσαι συμφοραῖς, ὥστε πάντας εἰς ἐπίστασιν καὶ δάκρυα τοὺς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. (7) Σπουδάζων δ' εἰς ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ συμπαθεῖς ποιεῖν τοῖς λεγομένοις, εἰσάγει περιπλοκὰς γυναικῶν, καὶ κόμας διεῤῥιμμένας, καὶ μαστῶν ἐκβολάς· πρὸς δὲ τούτοις, δάκρυα καὶ θρήνους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀναμὶξ ἅμα τέκνοις καὶ γονεῦσι γηραιοῖς ἀπαγομένων. (8) Ποιεῖ δὲ τοῦτο παρ' ὅλην τὴν ἱστορίαν, πειρώμενος ἑκάστοις ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέναι τὰ δεινά. (9) Τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς καὶ γυναικῶδες τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ παρείσθω· τὸ δὲ τῆς ἱστορίας οἰκεῖον ἅμα καὶ χρήσιμον ἐξεταζέσθω. (10) Δεῖ τοιγαροῦν οὐκ ἐκπλήττειν τὸν συγγραφέα, τερατευόμενον διὰ τῆς ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐδὲ τοὺς ἐνδεχομένους λόγους ζητεῖν, καὶ τὰ παρεπόμενα τοῖς ὑποκειμένοις ἐξαριθμεῖσθαι, καθάπερ οἱ τραγῳδιογράφοι· τῶν δὲ πραχθέντων καὶ ῥηθέντων κατ' ἀλήθειαν αὐτῶν μνημονεύειν πάμπαν, ἂν πάνυ μέτρια τυγχάνοντα ὄντα. (11) Τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας, οὐ ταὐτὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας· ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. (12) Ἐπειδήπερ ἐν ἐκείνοις μὲν ἡγεῖται τὸ πιθανὸν, κἂν ᾖ ψεῦδος, διὰ τὴν ἀπάτην τῶν θεωμένων· ἐν δὲ τούτοις τἀληθὲς, διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν φιλομαθούντων. (13) Χωρὶς δὲ τούτων, τὰς πλείστας ἡμῖν ἐξηγεῖται τῶν περιπετειῶν, οὐχ ὑποτιθεὶς αἰτίαν καὶ τρόπον τοῖς γινομένοις, ὧν χωρὶς οὔτ' ἐλεεῖν εὐλόγως, οὔτ' ὀργίζεσθαι καθηκόντως δυνατὸν, ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων. (14) Ἐπεὶ τίς ἀνθρώπων οὐ δεινὸν ἡγεῖται, τύπτεσθαι τοὺς ἐλευθέρους; ἀλλ' ὅμως, ἐὰν μὲν ἄρχων ἀδίκων χειρῶν πάθῃ τις τοῦτο, δικαίως κρίνεται πεπονθέναι. Ἐὰν δ' ἐπὶ διορθώσει καὶ μαθήσει ταὐτὸ τοῦτο γίγνηται, προσέτι καὶ τιμῆς καὶ χάριτος οἱ τύπτοντες τοὺς ἐλευθέρους ἀξιοῦνται. (15) Καὶ μὴν τό γε τοὺς πολίτας ἀποκτιννύναι, μέγιστον ἀσέβημα νομίζεται, καὶ μεγίστων ἄξιον προστίμων. Καίτοι γε προφανῶς ὁ μὲν τὸν κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας, ἀθῷός ἐστιν· ὁ δὲ τὸν προδότην ἢ τύραννον τιμωρῶν, τιμῆς καὶ προεδρίας τυγχάνει παρὰ πᾶσιν. (16) Οὕτως ἐν οὐ τῷ τέλος κεῖται τῆς διαλήψεως ὑπέρ τε τῶν πραττομένων ἐν τοῖς τελουμένοις, ἀλλ' ἐν ταῖς αἰτίαις,

incidunt, in quibus nunc versamur, et bellum Cleomenicum, ea jam nobis examinanda. (5) Atque id satis fuerit ad palam faciendum, et quo ille animo ad scribendam historiam accesserit, et qua arte potissimum valeat. (6) Quum igitur vellet Phylarchus Antigoni et Macedonum, nec non Arati et Achæorum crudelitatem declarare; Mantinenses, ait, postquam in hostium potestatem venissent, maximas perpessos esse ærumnas: et civitatem illam, omnium Arcadicarum maximam atque antiquissimam, tantis conflictatam esse calamitatibus, ut Græcos omnes in curam et lacrimas ea res adduceret. (7) Cupiens autem lectorum misericordiam commovere, et narratione sua illos afficere; mulierum amplexus commemorat, crines passos, mammas exsertas: ad hæc lacrimas et ejulatus qua virorum et mulierum, qua liberorum et senum parentum, qui nullo discrimine simul abducebantur. (8) Atque hoc per universam historiam huic scriptori familiare est, qui dira et adversa semper ob oculos ponere lectoribus studet. (9) Mitto jam dicere, quam parum decora generosi animi viro, quamque muliebris sit ista ratio: id spectemus, quod historiæ proprium, et in quo ejus utilitas est sita. (10) Enimvero scriptoris historiarum officium est; non, ut, mirabilia crepando, percellat narratione sua lectores; neque ut sermones consectetur, quos fuisse habitos sit verisimile; aut ut ea, quæ quamque rem, de qua agitur, vel consequi vel comitari fortasse potuerant, enumeret; quod tragœdiarum poetæ faciunt: sed ut ex veritate omnia, prout quæque gesta dictave sunt, etiamsi parum mirabilia fuerint, exponat. (11) Non est enim idem, sed potius contrarius, tragœdiæ et historiæ finis. In illa, oratione quam maxime fieri potest probabili, admiratio et præsens oblectatio auditorum quæritur: hic, factis dictisque veris in omne deinceps ævum studiosi lectores docendi simul sunt ac ducendi. (12) Siquidem apud tragicos regnat probabilitas, quamvis mendax, ut decipiantur spectatores: apud rerum scriptores veritas, ad studiosorum utilitatem. (13) Præterea vero maximos quosque casus sic narrat hic scriptor, ut causam non subjiciat, neque initia ac modum illorum: quæ tamen si ignoraveris, neque misereri recte, neque irasci convenienter ulla in re queas. (14) Quis est enim omnium, qui, cædi homines liberos, non ferat indigne? Et tamen, si patratæ injuriæ auctorem cædi contingat, jure cædi omnes pronuntiant. Quod si idem fiat corrigendi consilio et disciplinæ gratia, tum enimvero etiam laude et gratiarum actione digni habentur qui liberos homines cædunt. (15) Ad eumdem modum, cives occidere, nefas maximum ac diris suppliciis censetur dignissimum. Et tamen palam est, si quis furem aut adulterum occidat, cessare legum pœnas: sin autem ad proditoris vel tyranni vindictam facta cædes fuerit, honores etiam ac præmia deferuntur. (16) Adeo ubique finis judicii non ab ipsis rebus, quæ factæ sunt, pendet;

καὶ προαιρέσεσι τῶν πραττόντων, καὶ ταῖς τούτων διαφοραῖς.

LVII. Μαντινεῖς τοίνυν, τὸ μὲν πρῶτον ἐγκαταλιπόντες τὴν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν πολιτείαν ἐθελοντὶ, Αἰτωλοῖς ἐνεχείρισαν αὑτοὺς καὶ τὴν πατρίδα, μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένει. (2) Γεγονότες δ' ἐπὶ τοιαύτης προαιρέσεως, καὶ μετέχοντες τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, ἔτει τετάρτῳ πρότερον τῆς Ἀντιγόνου παρουσίας, ἑάλωσαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, Ἀράτου πραξικοπήσαντος αὐτῶν τὴν πόλιν. (3) Ἐν ᾧ καιρῷ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ παθεῖν τι δεινὸν διὰ τὴν προειρημένην ἁμαρτίαν, ὡς καὶ περιβόητον γενέσθαι συνέβη τὸ πραχθὲν, διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀμφοτέρων μεταβολῆς. (4) Ἅμα γὰρ τῷ κατασχεῖν τὴν πόλιν, Ἄρατος παραυτίκα μὲν τοῖς ὑφ' αὑτὸν ταττομένοις παρήγγελλε, μηδένα μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν ἀλλοτρίων. (5) Ἑξῆς δὲ τούτοις τοὺς Μαντινέας συναθροίσας, παρεκάλεσε θαῤῥεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ἰδίων· ὑπάρξειν γὰρ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν πολιτευομένοις μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. (6) Τοῖς δὲ Μαντινεῦσιν ἀνυπονοήτου καὶ παραδόξου φανείσης τῆς ἐλπίδος, παραυτίκα πάντες ἐπὶ τῆς ἐναντίας ἐγένοντο γνώμης. (7) Καὶ πρὸς οὓς μικρῷ πρότερον μαχόμενοι, πολλοὺς μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐπεῖδον ἀπολλυμένους, οὐκ ὀλίγους δ' αὐτῶν βιαίοις τραύμασι περιπεσόντας· τούτους εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας εἰσαγόμενοι, καὶ ποιησάμενοι σφίσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίοις ὁμεστίους, οὐδὲν ἀπέλιπον τῆς μετ' ἀλλήλων φιλοφροσύνης. (8) Καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐποίουν· οὐ γὰρ οἶδ', εἴ τινες ἀνθρώπων εὐγνωμονεστέροις ἐνέτυχον πολεμίοις, οὐδ' εἴ τινες ἀβλαβέστερον ἐπάλαισαν τοῖς μεγίστοις δοκοῦσιν εἶναι συμπτώμασι Μαντινέων, διὰ τὴν Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν εἰς αὐτοὺς φιλανθρωπίαν.

LVIII. Μετὰ δὲ ταῦτα, προορώμενοι τὰς ἐν αὑτοῖς στάσεις καὶ τὰς ὑπ' Αἰτωλῶν καὶ Λακεδαιμονίων ἐπιβουλάς· πρεσβεύσαντες πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἠξίωσαν δοῦναι παραφυλακὴν αὑτοῖς. (2) Οἱ δὲ, πεισθέντες, ἀπεκλήρωσαν ἐξ αὑτῶν τριακοσίους ἄνδρας· ὧν οἱ λαχόντες ὥρμησαν, ἀπολιπόντες τὰς ἰδίας πατρίδας καὶ τοὺς βίους, καὶ διέτριβον ἐν Μαντινείᾳ, παραφυλάττοντες τὴν ἐκείνων ἐλευθερίαν ἅμα καὶ σωτηρίαν. (3) Σὺν δὲ τούτοις καὶ μισθοφόρους διακοσίους ἐξέπεμψαν, οἳ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συνδιετήρουν τὴν ὑποκειμένην αὐτοῖς κατάστασιν. (4) Μετ' οὐ πολὺ δὲ στασιάσαντες πρὸς σφᾶς οἱ Μαντινεῖς, καὶ Λακεδαιμονίους ἐπισπασάμενοι, τήν τε πόλιν ἐνεχείρισαν, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν διατρίβοντας παρ' αὐτοῖς κατέσφαξαν· οὗ μεῖζον παρασπόνδημα καὶ δεινότερον, οὐδ' εἰπεῖν εὐμαρές. (5) Ἐπειδὴ γὰρ ἔδοξε σφίσι καθόλου, τὴν πρὸς τὸ ἔθνος χάριν καὶ φιλίαν ἀθετεῖν· τῶν γε προειρημένων ἀνδρῶν ἐχρῆν δή που φεισαμένους, ἐᾶσαι πάντας ὑποσπόνδους ἀπελθεῖν. (6) Τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πολεμίοις ἔθος ἐστὶ συγχωρεῖσθαι κατὰ τοὺς

verum a causis, et ab eorum, qui fecere, harumque differentiis.

LVII. Mantinenses igitur, principio sponte s Achæorum, cujus pars erant, renuntiantes, triam suam Ætolis tradiderant : deinde v (2) Has igitur quum amplexi essent partes, reipublicæ Lacedæmoniorum adscripti, ann Antigonus adveniret quarto, intervenientibus artibus, per vim ab Achæis sunt capti. (3) A tantum abfuit, ut delicti, quod modo commer dederint; ut contra jactata sit omnium sermo tunc accidit : adeo repentina fuit voluntatum que mutatio. (4) Nam Aratus statim occup datum suis dedit, ne quis alienam rem u (5) Deinde Mantinenses convocatos bono ess et ut sua quisque domi curaret : viventes e cum Achæis reipubl. communione, omni dan nes. (6) Mantinenses, quibus mirabilis ade nerat quidem unquam in mentem, extemp priori voluntatem omnes induerunt : (7) ante cum Achæis pugnantes, necessariorum viderant pereuntes, aliosque haud paucos graviter vulneratos; iidem hos ipsos Achæos admittunt, ad focos suos una secum ac reliq admovent; cum his omnia benevolentiæ a mutua officia exercent. (8) Et merito quide dem haud scio, an quisquam mortalium beni unquam sit expertus : aut quisquamne mala tur maxima, minore cum noxa sit eluctatus, nensibus tunc contigit, propter singularem A rum in ipsos humanitatem.

LVIII. Post hæc, quum et seditiosos civium et Ætolorum atque Lacedæmoniorum clande nes præsentirent; missis ad Achæos legatis, dari postulant. (2) Achæi, precibus eorum centos suorum civium sorte deligunt. Quib rat, patria relicta fortunisque suis, profecti tam degebant, libertatem ac salutem illorum (3) Misere cum his et mercenarios ducentos Achæis civitatem in eodem statu conservaba dein non multo post inter ipsos seditione, accitis Lacedæmoniis, simul urbem suam et, qui ab Achæis ad illos missi in urbe m contruncant : qua perfidia ne dici quidem u detestabilior potest. (5) Nam quodsi omnin beneficii quod ab Achæis acceperant et m memoriam, fidem mutando, delere; illis cer diximus, parcere, et novi fœderis legibus e tere debebant. (6) Quippe hoc etiam hosti

κοινὰς τῶν ἀνθρώπων νόμους. (7) Οἱ δ᾽ ἵνα Κλεομένει καὶ Λακεδαιμονίοις ἱκανὴν παράσχωνται πίστιν πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἐπιβολήν, τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων δίκαια παραβάντες, τὸ μέγιστον ἀσέβημα κατὰ προαίρεσιν ἐπετέλεσαν. (8) Τὸ γὰρ τούτων αὐτόχειρας γενέσθαι καὶ τιμωρούς, οἵτινες πρότερον μὲν κατὰ κράτος λαβόντες αὐτοὺς ἀθῴους ἀφῆκαν, τότε δὲ τὴν ἐκείνων ἐλευθερίαν καὶ σωτηρίαν ἐφύλαττον, πηλίκης ὀργῆς ἐστιν ἄξιον; (9) τί δ᾽ ἂν παθόντες οὗτοι, δίκην εἶεν ἁρμόζουσαν δεδωκέναι; τυχὸν ἴσως εἴποι τις ἂν πραθέντες μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν, ἐπεὶ κατεπολεμήθησαν. (10) Ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ τοῖς μηδὲν ἀσεβὲς ἐπιτελεσαμένοις, κατὰ τοὺς τοῦ πολέμου νόμους, ὑπόκειται παθεῖν. Οὐκοῦν ὁλοσχερεστέρας τινὸς καὶ μείζονος τυχεῖν ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας. (11) Ὥστ᾽, εἴπερ ἔπαθον ἃ Φύλαρχος φησίν, οὐκ ἔλεον εἰκὸς ἦν συνεξακολουθεῖν αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔπαινον δὲ καὶ συγκατάθεσιν μᾶλλον τοῖς πράττουσι καὶ μεταπορευομένοις τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν. (12) Ἀλλ᾽ ὅμως, οὐδενὸς περαιτέρω συνεξακολουθήσαντος Μαντινεῦσι κατὰ τὴν περιπέτειαν, πλὴν τοῦ διαρπαγῆναι τοὺς βίους, καὶ πραθῆναι τοὺς ἐλευθέρους· ὁ συγγραφεύς, αὐτῆς τῆς τερατείας χάριν, οὐ μόνον ψεῦδος εἰσήνεγκε τὸ ὅλον, ἀλλὰ καὶ τὸ ψεῦδος ἀπίθανον. (13) Καί, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγνοίας, οὐδὲ τὸ παρακείμενον ἠδυνήθη συνεπιστῆσαι· πῶς οἱ αὐτοὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, κυριεύσαντες Τεγεατῶν κατὰ κράτος, οὐδὲν τῶν ὁμοίων ἔπραξαν. (14) Καίτοι γε, εἰ μὲν ἡ τῶν πραττόντων ὠμότης ἦν αἰτία, καὶ τούτους εἰκὸς ἦν πεπονθέναι ταὐτὰ τοῖς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὑποπεπτωκόσι καιρόν. (15) Εἰ δὲ περὶ μόνους γέγονε Μαντινεῖς ἡ διαφορά, φανερόν, ὅτι καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὀργῆς ἀνάγκη διαφέρουσαν γεγονέναι περὶ τούτους.

LIX. Πάλιν Ἀριστόμαχον τὸν Ἀργεῖον, φησίν, ἄνδρα τῆς ἐπιφανεστάτης οἰκίας ὑπάρχοντα, καὶ τετυραννηκότα μὲν Ἀργείων, πεφυκότα δὲ ἐκ τυράννων, ὑποχείριον Ἀντιγόνῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς γενόμενον, εἰς Κεγχρεὰς ἀπαχθῆναι, καὶ στρεβλούμενον ἀποθανεῖν· ἀδικώτατα καὶ δεινότατα παθόντα πάντων ἀνθρώπων. (2) Τηρῶν δὲ καὶ περὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν ὁ συγγραφεὺς τὸ καθ᾽ αὑτὸν ἰδίωμα, φωνάς τινας πλάττει, διὰ τῆς νυκτὸς αὐτοῦ στρεβλουμένου προσπιπτούσας τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσιν· ὧν τοὺς μὲν ἐκπληττομένους τὴν ἀσέβειαν, τοὺς δ᾽ ἀπιστοῦντας, τοὺς δ᾽ ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, προστρέχειν πρὸς τὴν οἰκίαν φησί. (3) Περὶ μὲν οὖν τῆς τοιαύτης τερατείας παρείσθω· δεδήλωται γὰρ ἀρκούντως. (4) Ἐγὼ δ᾽ Ἀριστόμαχον, εἰ καὶ μηδὲν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ἕτερον ἥμαρτανε, κατά γε τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν, καὶ τὴν εἰς τὴν πατρίδα παρανομίαν, τῆς μεγίστης ἄξιον κρίνω τιμωρίας. (5) Καίπερ ὁ συγγραφεύς, βουλόμενος αὔξειν αὐτοῦ τὴν δόξαν, καὶ παραστήσασθαι τοὺς ἀκούοντας εἰς τὸ μᾶλλον αὐτῷ συναγανακτεῖν ἐφ᾽ οἷς ἔπαθεν, οὐ μόνον αὐτόν φησι γεγονέναι τύραννον, ἀλλὰ

tium concedi solet. (7) Verum isti, quo Cleomeni et Lacedæmoniis promti animi sui ad ea quæ parabant fidem satis probabilem darent, jure gentium violato, maximum hoc nefas ultro patrarunt. (8) Qua namque ira digni sunt, qui suis ipsi manibus occidunt et supplica de iis exigunt, qui paulo ante, occupata per vim urbe, impunitatem illis concesserant, et libertatem salutemque ipsorum tunc custodiebant? (9) Aut quid pati istos oportuit, ut noxæ par pœna censeri jure posset? Dicat fortasse aliquis : ut cum liberis et uxoribus, postquam debellati fuissent, venumdarentur. (10) At hoc, jure belli, etiam illos manet, qui nullum nefas admiserunt. Digni igitur isti fuerunt, in quos majore aliquo et graviore supplicio animadverteretur. (11) Itaque si ea passi sunt, quæ narrat Phylarchus; par erat, ut Græci non commiseratione aliqua istorum tangerentur, sed potius, ut eorum factum probarent ac laudarent, qui facinus tam impium inultum non sivissent. (12) Et tamen, cum in ea calamitate gravius nihil Mantinensibus acciderit, quam ut fortunæ illorum diriperentur, et libera capita hastæ subjicerentur; egregius hic scriptor, quo rei miraculum adaugeret, non solum mera mendacia concinnavit, sed etiam ejusmodi mendacia, quæ omni probabilitate carerent. (13) Tantaque fuit hominis ignorantia, ut ne ad illud quidem, quod proximum erat, advertere animum potuerit : quomodo iidem Achæi tempore eodem, capta per vim Tegeatarum urbe, nihil simile in hos consuluerint. (14) Atqui, si ejus rei vera causa crudelitas Achæorum exstitisset; quis dubitet, etiam istis eadem fuisse eventura, quæ Mantinensibus, circa idem tempus captis? (15) Nunc, cum in solos Mantinenses gravius sit sævitum; manifestum est, oportuisse ut insignem aliquam iræ causam ii dedissent.

LIX. Præterea scribit idem Phylarchus : Aristomachum, Argivum, nobilissimo genere ortum, qui tyrannus fuerit Argivorum, et tyrannis prognatum; postquam in potestatem venisset Antigoni et Achæorum, Cenchreas abductum, adeo cruciabiliter necatum fuisse, ut par iniquitas aut crudelitas in neminem unquam mortalium fuerit admissa. (2) Deinde etiam hic more usus suo scriptor, voces quasdam fingit, quas per noctem in ipsis tormentis ab eo editas vicini audiverint : quorum alios, ait, ad facinus tam impium stupentes, alios quia non crederent, multos quod rem indigne ferrent, ad illam domum adcurrisse. (3) Sed tragicam pompam missam faciamus : satis enim ea de re superius. (4) Ego vero Aristomachum, vel si nulla re alia Achæos unquam læsisset, tamen propter vitæ institutum et scelus in patriam admissum, quamvis magno supplicio dignum censeo. (5) Quamquam hic scriptor, amplificandæ gloriæ illius gratia, et ut majorem lectoribus indignationem exprimeret propter illa quæ ei acciderunt, non ipsum tantum, ait, fuisse tyrannum : sed etiam tyrannis

καὶ ἐκ τυράννων πεφυκέναι. (6) Ταύτης δὲ μείζω κατηγορίαν ἢ πικροτέραν, οὐδ' ἂν εἰπεῖν ῥᾳδίως δύναιτ' οὐδείς. Αὐτὸ γὰρ τοὔνομα περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. (7) Ἀριστόμαχος δ', εἰ τὰς δεινοτάτας ὑπέμεινε τιμωρίας, ὥς οὗτός φησιν, ὅμως οὐχ ἱκανὴν ἔδωκε δίκην μιᾶς ἡμέρας. (8) Ἐν ᾗ, παρεισπεσόντος εἰς τὴν πόλιν Ἀράτου μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ κινδύνους ὑπομείναντος ὑπὲρ τῆς Ἀργείων ἐλευθερίας, τέλος δ' ἐκπεσόντος διὰ τὸ μηδένα συγκινηθῆναι τῶν ἔσωθεν αὐτῷ ταξαμένων, διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ τυράννου φόβον· (9) Ἀριστόμαχος, ἀφορμῇ ταύτῃ καὶ προφάσει χρησάμενος, ὥς τινων συνειδότων τὰ περὶ τὴν εἴσοδον τῶν Ἀχαιῶν, ὀγδοήκοντα τοὺς πρώτους τῶν πολιτῶν, οὐδὲν ἀδικήσαντας, στρεβλώσας ἐναντίον τῶν ἀναγκαίων ἀπέσφαξε. (10) Παρίημι τὰ παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τῶν προγόνων ἀσεβήματα· μακρὸν γάρ.

LX. Διόπερ οὐκ, εἴ τινι τῶν ὁμοίων περιέπεσε, δεινὸν ἡγητέον· πολὺ δὲ δεινότερον, εἰ μηδενὸς τούτων πεῖραν λαβών, ἀθῷος ἀπέθανεν. (2) Οὐδ' Ἀντιγόνῳ προσαπτέον οὐδ' Ἀράτῳ παρανομίαν, ὅτι λαβόντες κατὰ πόλεμον ὑποχείριον τύραννον, στρεβλώσαντες ἀπέκτειναν· ὃν γε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν εἰρήνην τοῖς ἀνελοῦσι καὶ τιμωρησαμένοις, ἔπαινος καὶ τιμὴ συνεξηκολούθει παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. (3) Ὅτε δὲ, χωρὶς τῶν προειρημένων, καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς παρεσπόνδησε, τί παθεῖν ἦν ἄξιος; (4) ἐκεῖνος γὰρ ἀπέθετο μὲν τὴν τυραννίδα χρόνοις οὐ πολλοῖς πρότερον, ὑπὸ τῶν καιρῶν συγκλειόμενος, διὰ τὸν Δημητρίου θάνατον· ἀνελπίστως δὲ τῆς ἀσφαλείας ἔτυχε, περισταλεὶς ὑπὸ τῆς τῶν Ἀχαιῶν πρᾳότητος καὶ καλοκἀγαθίας· (5) οἵτινες οὐ μόνον αὐτὸν τῶν ἐκ τῆς τυραννίδος ἀσεβημάτων ἀζήμιον ἐποίησαν, ἀλλὰ καὶ προσλαβόντες εἰς τὴν πολιτείαν, τὴν μεγίστην τιμὴν περιέθεσαν, ἡγεμόνα καὶ στρατηγὸν καταστήσαντες σφῶν αὐτῶν. (6) Ὁ δ', ἐπιλαθόμενος τῶν προειρημένων φιλανθρώπων παρὰ πόδας, ἐπεὶ μικρὸν ἐπικυδεστέρας ἔσχε τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐν Κλεομένει· τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς, προσένειμε τοῖς ἐχθροῖς. (7) Ὃν, ὑποχείριον γενόμενον, οὐκ ἐν Κεγχρεαῖς ἔδει τὴν νύκτα στρεβλούμενον ἀποθανεῖν, ὡς Φύλαρχος φησί· περιαγόμενον δ' εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ μετὰ τιμωρίας παραδειγματιζόμενον, οὕτως ἐκλιπεῖν τὸ ζῆν. (8) Ἀλλ' ὅμως, τοιοῦτος ὤν, οὐδενὸς ἔτυχε δεινοῦ, πλὴν τοῦ καταποντισθῆναι, διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς Κεγχρεαῖς τεταγμένων.

LXI. Χωρὶς δὲ τούτων, τὰς μὲν Μαντινέων ἡμῖν συμφορὰς μετ' αὐξήσεως καὶ διαθέσεως ἐξηγήσατο· δηλονότι καθήκειν ὑπολαμβάνων τοῖς συγγραφεῦσιν, τὰς παρανόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. (2) Τῆς δὲ Μεγαλοπολιτῶν γενναιότητος, ᾗ περὶ τοὺς αὐτοὺς

prognatum. (6) Quod ipsum tale est, ut n tio aut gravior ne fingi quidem facile possit. tyranni nomen summæ impietatis significati ctam habet; injurias sceleraque omnia com inter homines solent versari. (7) Aristomac ut hic ait, gravissimas dedisset pœnas; uno illo die meritas non satis luit, quo die, urbem clam esset ingressus, Achæorum ma et pro Argivorum libertate magno certamin gentia pericula adiisset; tandem vero, nemi ratorum ob tyranni metum se movente, ex (9) Aristomachus, occasione hac atque p quod conscii fuissent nonnulli ingressus Ach giata primores civitatis, qui nihil peccaver conspectu suorum jugulavit. (10) Taceo q tum ejus majores, per totam vitam imp longa enim oratio sit.

LX. Quamobrem non illud videri indig simile quid eorum quæ fecerat Aristomachu contigit: verum illud futurum fuisse indign debemus, si nihil ejusmodi expertus, i clausisset. (2) Neque Antigonus aut Arat postulandi sunt, si captum jure belli, cum lerunt: quem si quis in ipsa pace cruciabil omnes recte rem æstimantes auctorem cæd dibus et honoribus prosecuturi. (3) Quun ter jam dicta, etiam Achæis datam fidem v eum pati æquum fuit? (4) Nam non multo a ratione in angustias redactus propter mor deposita tyrannide, insperatam securitat benignitate et probitate tectus Achæorum solum præteritorum scelerum, quæ in tyr rat, gratiam ei fecerunt; sed rempubl. eti illo participarunt, et copiarum suarum du in summo honore habuerunt. (6) At ille t tis e vestigio oblitus, simul ac in Cleo melior spes rebus suis affulsit, et patriam ab Achæis, maxime necessario illorum te vit, atque hostibus eorum adjunxit. (7) H fuit captus, oportebat, non ut auctor e silentio noctis cruciatum Cenchreis mori: sam Peloponnesum circumductam, et exe omnium ora traductum, inter tormenta vi Et tamen homo tam scelestus nihil gravi quam ut in profundum mare dejiceretur p præfectos.

LXI. Ad hæc idem Phylarchus Mantinen lamitatem cum exaggeratione et multo ver nobis commemorat: ratus nimirum ad o pertinere, ut iniqua hominum facta adnote rosi Megalopolitanorum facinoris, quod circa

ἐγκεχρήσαντο καιροῖς, οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐποιήσατο μνήμην· (3) ὥσπερ τὸ τὰς ἁμαρτίας ἐξαριθμεῖσθαι τῶν πραξάντων, οἰκειότερον ὑπάρχον τῆς ἱστορίας, τοῦ τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι· ἢ τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς ὑπομνήμασιν ἧττόν τι διορθουμένους ὑπὸ τῶν σπουδαίων καὶ ζηλωτῶν ἔργων, ἤπερ ὑπὸ τῶν παρανόμων καὶ φευκτῶν πράξεων. (4) Ὁ δὲ, πῶς μὲν εἷλε Κλεομένης τὴν πόλιν, καὶ πῶς ἀκέραιον διαφυλάξας, ἐξαπέστειλε παραχρῆμα πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας εἰς τὴν Μεσσήνην γραμματοφόρους, ἀξιῶν αὐτούς, ἀβλαβῆ κομισαμένους τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, κοινωνῆσαι τῶν ἰδίων πραγμάτων· ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐδήλωσε, βουλόμενος ὑποδεῖξαι τὴν Κλεομένους μεγαλοψυχίαν καὶ μετριότητα πρὸς τοὺς πολεμίους. (5) Ἔτι δὲ, πῶς οἱ Μεγαλοπολῖται τῆς ἐπιστολῆς ἀναγινωσκομένης, οὐκ ἐάσαιεν εἰς τέλος ἀναγνωσθῆναι, μικροῦ δὲ καταλεύσαιεν τοὺς γραμματοφόρους, ἕως τούτου διεσάφησε. (6) Τὸ δ' ἀκόλουθον, καὶ τὸ τῆς ἱστορίας ἴδιον, ἀφεῖλε· τὸν ἔπαινον, καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ μνήμην τῶν ἀξιολόγων προαιρέσεων. Καίτοι γ' ἐμποδὼν ἦν. (7) Εἰ γὰρ τοὺς λόγῳ καὶ δόγματι μόνον ὑπομείναντας πόλεμον ὑπὲρ φίλων καὶ συμμάχων, ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν· τοῖς δὲ καὶ χώρας καταφθορὰν καὶ πολιορκίαν ἀναδεξαμένοις, οὐ μόνον ἔπαινον, ἀλλὰ καὶ χάριτας καὶ δωρεὰς τὰς μεγίστας ἀπονέμομεν· (8) τίνα γε χρὴ περὶ Μεγαλοπολιτῶν ἔχειν διάληψιν; ἆρ' οὐχὶ τὴν σεμνοτάτην καὶ βελτίστην; (9) Οἳ πρῶτον μὲν τὴν χώραν Κλεομένει προεῖντο· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὁλοσχερῶς ἔπταισαν τῇ πατρίδι διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς αἵρεσιν. (10) Τὸ δὲ τελευταῖον, δοθείσης ἀνελπίστως καὶ παραδόξως αὐτοῖς ἐξουσίας, ἀβλαβῆ ταύτην ἀπολαβεῖν προείλοντο στέρεσθαι χώρας, τάφων, ἱερῶν, πατρίδος, τῶν ὑπαρχόντων, ἁπάντων συλλήβδην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀναγκαιοτάτων, χάριν τοῦ μὴ προδοῦναι τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους πίστιν. (11) Οὗ τί κάλλιον ἔργον ἢ γέγονεν, ἢ γένοιτο; ἐπὶ τί δ' ἂν μᾶλλον συγγραφεὺς ἐπιστήσαι τοὺς ἀκούοντας; διὰ τίνος δ' ἔργου μᾶλλον ἂν παρορμήσαι πρὸς φυλακὴν πίστεως καὶ πρὸς ἀληθινῶν πραγμάτων καὶ βεβαίων κοινωνίαν; ὧν οὐδεμίαν ἐποιήσατο μνήμην Φύλαρχος· (12) τυφλώττων, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα συγγραφεῖ καθήκοντα τῶν ἔργων.

LXII. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τούτοις ἑξῆς φησιν, ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς Μεγάλης πόλεως λαφύρων ἑξακισχίλια τάλαντα τοῖς Λακεδαιμονίοις πεσεῖν, ὧν τὰ δισχίλια Κλεομένει δοθῆναι κατὰ τοὺς ἐθισμούς. (2) Ἐν δὲ τούτοις πρῶτον μὲν τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ἄγνοιαν τῆς κοινῆς ἐννοίας, ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων χορηγίας καὶ δυνάμεως; ἣν μάλιστα δεῖ παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις ὑπάρχειν. (3) Ἐγὼ γὰρ, οὐ λέγω κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ὑπό τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων, ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς συνεχείας τῶν πρὸς ἀλλήλους πολέμων, ἄρδην κατέφθαρτο τὰ Πελοποννησίων· (4) ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, ἐν οἷς

ediderunt, ne minimam quidem mentionem facit: (3) ceu magis ad rem faceret, in scribenda historia hominum delicta recensere, quam præclare facta observare: aut quasi ad emendationem hominum egregia facinora et laude digna minus conferrent, quam improbæ et vituperandæ actiones. (4) Quo igitur pacto urbem Cleomenes ceperit, quomodo incolumem servaverit, et ad Megalopolitanos continuo Messenam tabellarios miserit, rogans, ut, patria absque ullo damno recepta, consentire secum vellent, et consilia miscere: hæc quidem Phylarchus narravit, studio commendandi magnanimitatem Cleomenis et moderationem erga hostes. (5) Item, quomodo Megalopolitani inchoatam epistolæ lectionem perduci ad finem non siverint; tabellarios quinetiam lapidibus prope obruerint: hæc quoque non prætermisit, rem hactenus persecutus. (6) Quod vero consequens erat, et historiæ proprium, ut memorabile generosumque Megalopolitanorum animum debito testimonio ac laude merita afficeret, id prætermisit: quamquam in promtu sane res fuerat. (7) Nam, si bonos viros illos judicamus, qui pro amicis et sociis bellum se suscepturos verbis solum et interposito decreto declaraverint; iis vero, qui vastationem etiam agrorum et obsidionem ex simili causa toleraverint, non modo laudem tribuimus, verum etiam maxima præmia cum gratiarum actione rependimus: (8) quid tandem de Megalopolitanis existimare oportet? (9) annon viros optimos et gravissimos fuisse? Qui primo agros suos a Cleomene peruri, æquo animo tulerunt; deinde universa patria penitus exciderunt, partium Achæorum studio; (10) postremo, quum præter omnium spem et exspectationem facta esset illis potestas recuperandæ patriæ, agris suis, sepulcris sacris, patria, forturis, atque, ut uno verbo dicam, carissimis rebus omnibus privari præoptarunt, quam ut datam sociis fidem proderent. (11) Quo facinore quodnam aut exstitit unquam aut exsistere potest pulcrius? Ubinam vero potius, quam hic, scriptor historiæ attentionem lectorum excitet? aut quo potius exemplo hortetur ad fidem servandam, et societatem ineundam cum justis et firmis rebuspublicis? Quæ tamen prætermisit omnia Phylarchus: (12) ad pulcherrima quæque facta, et scriptoris stilo dignissima, prorsus, ut equidem arbitror, cæcutiens.

LXII. Qui etiam in sequentibus scriptum reliquit, e præda urbis Megalopoleos sex talentorum millia ad Lacedæmonios rediisse; quorum duo millia, ex veteri consuetudine, Cleomeni cesserint. (2) Hic vero quis non admiretur imperitiam et ignorantiam communis omnium sensus super Græcarum civitatum opibus ac divitiis? in quo tamen præcipua scriptoris historiarum cura esse debet. (3) Nam equidem e contrario, non dicam illis temporibus, cum et per Macedoniæ reges, et multo magis per continua bella civilia funditus attritæ Peloponnesiorum opes erant; (4) sed nostris hisce

πάντες ἓν καὶ ταὐτὸ λέγοντες, μεγίστην καρποῦσθαι δοκοῦσιν εὐδαιμονίαν, ὅμως ἐκ Πελοποννήσου πάσης, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπίπλων, χωρὶς σωμάτων, οὐχ οἷόν τε συναχθῆναι τοσοῦτο πλῆθος χρημάτων. (5) Καὶ διότι τοῦτο νῦν οὐκ εἰκῆ, λόγῳ δέ τινι μᾶλλον ἀποφαινόμεθα, δῆλον ἐκ τούτων. (6) Τίς γὰρ ὑπὲρ Ἀθηναίων οὐχ ἱστόρηκε, διότι καθ' οὓς καιροὺς μετὰ Θηβαίων εἰς τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους ἐνέβαινον πόλεμον, καὶ μυρίους μὲν ἐξέπεμπον στρατιώτας, ἑκατὸν δ' ἐπλήρουν τριήρεις· (7) ὅτι τότε κρίναντες ἀπὸ τῆς ἀξίας ποιεῖσθαι τὰς εἰς τὸν πόλεμον εἰσφορὰς, ἐτιμήσαντο τήν τε χώραν τὴν Ἀττικὴν ἅπασαν, καὶ τὰς οἰκίας, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν· ἀλλ' ὅμως τὸ σύμπαν τίμημα τῆς ἀξίας ἐνέλιπε τῶν ἑξακισχιλίων, διακοσίοις καὶ πεντήκοντα ταλάντοις. (8) Ἐξ ὧν οὐκ ἀπεοικὸς ἂν φανείη τὸ περὶ Πελοποννησίων ἄρτι ῥηθὲν ὑπ' ἐμοῦ. (9) Κατὰ δ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Μεγάλης πόλεως, ὑπερβολικῶς ἀποφαινόμενος, οὐκ ἄν τις εἰπεῖν τολμήσειε, πλείω γενέσθαι τριακοσίων. (10) Ἐπειδή περ ὁμολογούμενόν ἐστι, διότι καὶ τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δουλικῶν σωμάτων τὰ πλεῖστα συνέβη διαφυγεῖν εἰς τὴν Μεσσήνην. Μέγιστον δὲ τῶν προειρημένων τεκμήριον· (11) οὐδενὸς γὰρ ὄντες δεύτεροι τῶν Ἀρκάδων Μαντινεῖς, οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν, οὔτε κατὰ τὴν περιουσίαν, ὡς αὐτὸς οὗτος φησίν· ἐκ πολιορκίας δὲ καὶ παραδόσεως ἁλόντες, ὥστε μή τε διαφυγεῖν μηδένα, μή τε διακλαπῆναι ῥᾳδίως μηδέν· (12) ὅμως τὸ πᾶν λάφυρον ἐποίησαν, μετὰ τῶν σωμάτων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, τάλαντα τριακόσια.

LXIII. Τὸ δὲ συνεχὲς τούτῳ τίς οὐκ ἂν ἔτι μᾶλλον θαυμάσειε; ταῦτα γὰρ ἀποφαινόμενος λέγει· πρὸ τῆς παρατάξεως δέκα ἡμέραις μάλιστα, τὸν παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτὴν ἐλθεῖν, ἀγγέλλοντα πρὸς τὸν Κλεομένην, διότι Πτολεμαῖος τὸ μὲν χορηγεῖν ἀπολέγει, διαλύεσθαι δὲ παρακαλεῖ πρὸς τὸν Ἀντίγονον. (2) Τὸν δ', ἀκούσαντα, φησὶ, κρῖναι, διότι δεῖ τὴν ταχίστην ἐκκυβεύειν τοῖς ὅλοις, πρὸ τοῦ συνεῖναι τὰ προσπεπτωκότα τὰς δυνάμεις· διὰ τὸ μηδεμίαν ὑπάρχειν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐλπίδα τοῦ δύνασθαι μισθοδοτεῖν. (3) Ἀλλ', εἴπερ ἑξακισχιλίων ἐγκρατὴς ἐγεγόνει ταλάντων κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, τὸν Πτολεμαῖον αὐτὸν ἠδύνατο ταῖς χορηγίαις ὑπερθέσθαι. (4) Πρὸς δὲ τὸν Ἀντίγονον, εἰ μόνον τριακοσίων ὑπῆρχε κύριος, καὶ λίαν ἱκανὸς ἦν ἀσφαλῶς ὑπομένων τρίβειν τὸν πόλεμον. (5) Τὸ δ' ἅμα μὲν πάσας ἀποφαίνειν τῷ Κλεομένει τὰς ἐλπίδας ἐν Πτολεμαίῳ διὰ τὰς χορηγίας, ἅμα δὲ τοσούτων χρημάτων αὐτὸν φάναι κύριον γεγονέναι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, πῶς οὐ τῆς μεγίστης ἀλογίας, ἔτι δ' ἀσκεψίας ἐστὶ σημεῖον; (6) Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῷ συγγραφεῖ τοιαῦτα, καὶ κατὰ τοὺς ἀποκειμένους καιροὺς, καὶ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν, κατατέτακται· περὶ ὧν ἀρκεῖν ὑπολαμβάνω, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, καὶ τὰ νῦν εἰρημένα.

LXIV. Μετὰ δὲ τὴν τῆς Μεγάλης πόλεως ἅλωσιν,

temporibus, quando in summa omnes conco maximam consecuti opulentiam videntur, tame nesi totius universis supellectilibus, si corpor pias, tantam pecuniæ summam nego posse Quod autem non temere, sed cum ratione, hoc hinc potest cognosci. (6) Nam quis legit hi sciat, Athenienses, quo tempore una cum Th adversus Lacedæmonios suscipiebant, et milit lia armabant, triremes centum instruebant; pecuniam ex censu civium ad bellum tunc conf sent; et agrorum universæ Atticæ, et domorun pariter fortunarum suarum æstimationem inii census totius summam ad sex millia talentoru nisse, deficientibus scilicet ducentis quinquagi liquet, per esse verisimile id quod de Pelop dicebamus. (9) Istis vero temporibus e Megalo quam trecenta talenta, fuisse redactum, nem aggerare summam voluerit, affirmare tame Nam illud in confesso est, et liberos et servos q Messenam fuga evasisse. Maxime autem ei, q fidem facit illud : (11) Mantinenses neque nu neque opibus, ulli populorum Arcadiæ erant etiam hic ipse fatetur. Hi obsidione capti, cu fecissent, ita ut neque effugere quisquam subripi res ulla facile posset, (12) opimiorem non attulere, corporibus etiam venditis, qua lenta.

LXIII. Quis vero non magis adhuc miretu scriptor istis subjicit? Nam eodem loco ait : d bus ante quam pugna pugnaretur, legatum a P sum venisse, qui nuntiaret, pecuniam nolle maeum suppeditare, sed ad pacem cum Antig hortari : (2) quod ubi accepisset Cleomene eum, fortunam summæ rerum sibi quam pri tandam, prius quam de accepto nuntio aliquid citus; quoniam quidem spem nullam ipse ha priis opibus militi stipendia posse se solvere. circa tempus idem sex millium talentorum c ctus; vel Ptolemæum ipsum sumtibus supera Bellum vero cum Antigono quod attinet, si v lummodo talenta receperat Cleomenes, facil ullo periculo bellum illud sustinere atque tr dicere, omnes Cleomeni spes suas in Ptolen beralitate fuisse positas; simulque affirmare, niam illo ipso tempore in ejusdem Cleomenis manibus fuisse; hoc annon summæ dementia tantiæ argumentum est? (6) Similia vero h scriptor, cum in istorum temporum rebus, t historia, retulit : de quibus, pro instituto nus dicta sufficiant.

LXIV. Capta Megalopoli, Antigono in ur

Ἀντιγόνου παραχειμάζοντος ἐν τῇ τῶν Ἀργείων πόλει, συναγαγὼν Κλεομένης ἅμα τῷ τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἐνίστασθαι τοὺς στρατιώτας, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ἐξαγαγὼν τὴν στρατιὰν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Ἀργείων χώραν· (2) ὡς μὲν τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, παραβόλως καὶ τολμηρῶς, διὰ τὴν ὀχυρότητα τῶν κατὰ τὰς εἰσόδους τόπων· ὡς δὲ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις, ἀσφαλῶς καὶ νουνεχῶς. (3) Ὁρῶν γὰρ τὸν Ἀντίγονον διαφεικότα τὰς δυνάμεις, ᾔδει σαφῶς, ὅτι πρῶτον μὲν τὴν εἰσβολὴν ἀκινδύνως ποιήσεται· δεύτερον δὲ ὅτι τῆς χώρας καταφθειρομένης ἕως τῶν τειχῶν, ἀνάγκη τοὺς Ἀργείους, θεωροῦντας τὸ γιγνόμενον, ἀσχάλλειν, καὶ καταμέμφεσθαι τὸν Ἀντίγονον. (4) Εἰ μὲν οὖν συμβαίη, μὴ δυνάμενον αὐτὸν ὑποφέρειν τὸν ὀνειδισμὸν τῶν ὄχλων, ἐξελθεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι τοῖς παροῦσι, πρόδηλον ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἦν αὐτῷ, διότι νικήσει ῥᾳδίως. (5) Εἰ δ' ἐμμείνας τοῖς λογισμοῖς, ἐφησυχάζοι, καταπληξάμενος τοὺς ὑπεναντίους, καὶ ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι θάρσος ἐνεργασάμενος, ἀσφαλῶς ὑπελάμβανε ποιήσασθαι τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν. (6) Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. Τῆς γὰρ χώρας δῃουμένης, οἱ μὲν ὄχλοι συστρεφόμενοι, τὸν Ἀντίγονον ἐλοιδόρουν· ὁ δὲ καὶ λίαν ἡγεμονικῶς καὶ βασιλικῶς, οὐδὲν περὶ πλείονος ποιούμενος τοῖς κατὰ λόγον πράγμασιν, ἦγε τὴν ἡσυχίαν. (7) Ὁ δὲ Κλεομένης, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, καταφθείρας μὲν τὴν χώραν, καταπληξάμενος δὲ τοὺς ὑπεναντίους, εὐθαρσεῖς δὲ πεποιηκὼς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον κίνδυνον, ἀσφαλῶς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθε.

LXV. Τοῦ δὲ θέρους ἐνισταμένου, καὶ συνελθόντων τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τῆς χειμασίας, ἀναλαβὼν τὴν στρατιὰν Ἀντίγονος προῆγε μετὰ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Λακωνικήν· (2) ἔχων Μακεδόνας μὲν τοὺς εἰς τὴν φάλαγγα μυρίους, πελταστὰς δὲ τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους, Ἀγριᾶνας δὲ σὺν τούτοις χιλίους, καὶ Γαλάτας ἄλλους τοσούτους· μισθοφόρους δὲ τοὺς πάντας, πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς τριακοσίους· (3) Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους, πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους· καὶ Μεγαλοπολίτας χιλίους, εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένους, ὧν ἡγεῖτο Κερκιδᾶς Μεγαλοπολίτης· (4) τῶν δὲ συμμάχων, Βοιωτῶν μὲν πεζοὺς δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους· Ἠπειρωτῶν πεζοὺς χιλίους, ἱππεῖς πεντήκοντα· Ἀκαρνάνων ἄλλους τοσούτους· Ἰλλυριῶν χιλίους ἑξακοσίους, ἐφ' ὧν Δημήτριος ὁ Φάριος. (5) Ὥστ' εἶναι τὴν πᾶσαν δύναμιν, πεζοὺς μὲν εἰς δισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους καὶ διακοσίους. (6) Ὁ δὲ Κλεομένης, προσδοκῶν τὴν ἔφοδον, τὰς μὲν ἄλλας τὰς εἰς τὴν χώραν εἰσβολὰς ἠσφαλίσατο φυλακαῖς καὶ τάφροις καὶ δένδρων ἐκκοπαῖς· (7) αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν Σελλασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστρατοπέδευε, οὔσης τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ στρατιᾶς εἰς δύο μυριάδας· στοχαζόμενος ἐκ τῶν κατὰ λόγον, ταύτῃ ποιήσασθαι τοὺς πολεμίους τὴν εἰσβολήν. (8) Ὃ καὶ συνεχύρησε. Δύο

hibernante, Cleomenes ineunte statim vere contrahit copias, suosque hortatus prout res admonebat, educit, et in fines Argivorum impetum facit: (2) consilio usus, ut quidem vulgus arbitrabatur, temerario atque audaci, propter difficiles aditus et loca munita; ut prudentioribus videbatur, tuto juxta et callido. (3) Quippe qui videret, Antigonum copias suas dimisisse, illud primum certo sciebat, sine ullo periculo invasionem illam fore: deinde, ubi ad muros usque vastari regio cœpisset, Argivos id cernentes, iniquo rem animo laturos, atque omnino de Antigono graviter questuros. (4) Qui si populi convicia ferre non sustinens, copias quæ ad manus essent educeret, acieque dimicaret; non dubitabat Cleomenes, quantum provideri ratione posset, paratam sibi victoriam fore: (5) sin manens in suscepta sententia, nihil se commoveret; tum vero tantum hostibus terrorem se injecturum, tantosque suis facturum spiritus, ut domum tuto reverti queat. (6) Atque ita evenit. Nam dum vastantur agri, plebs in circulis Antigono obtrectare: ille contra, imperatorio ac plane regio animo, nihil antiquius habens quam ut omnium quæ faceret ratio sibi constaret, quiescere. (7) Ita Cleomenes, sicut initio proposuerat, agrum populatus, hoste perterrefacto, animis suorum adversus imminens periculum confirmatis, impune domum rediit.

LXV. Initio æstatis Antigonus, postquam et Macedones et Achæi ex hibernis reversi convenissent, suas et sociorum copias in Laconicam ducit. (2) In eo exercitu erant Macedonum, ex quibus constabat phalanx, decem millia; cetrati, ter mille; equites, trecenti: ad hæc Agrianes mille, et Galli item mille: stipendiarii in universum, peditum tria millia: equites trecenti. (3) Achæorum vero selecti, pedites ter mille, equites trecenti. Megalopolitani, more Macedonum armati, mille, Cercida Megalopolitano duce. (4) Aderant præterea sociorum auxilia: Bœotorum quidem pedites bis mille, equites CC; Epirotarum, pedites CIↃ, equites L; Acarnanes item pari numero; Illyriorum, mille sexcenti, quorum dux erat Demetrius Pharius. (5) Ut omnino constaret ille exercitus e peditum millibus fere XXVIII; equitibus vero MCC. (6) Cleomenes vero, hostium impressionem exspectans, reliquos aditus præsidiis, fossis, concædibus munit: (7) ipse cum exercitu profectus, in quo ad viginti millia hominum erant, ad Sellasiam castra ponit; probabili conjectura adductus, ut illac irrupturum hostem crederet. (8) Neque aliter accidit. Duo colles sunt, qui fauces illas efficiunt, quorum

δὲ λόφων ἐπ' αὐτῆς τῆς εἰσόδου κειμένων, ὧν τὸν μὲν Εὔαν, τὸν δ' ἕτερον Ὄλυμπον καλεῖσθαι συμβαίνει. (9) Τῆς δ' ὁδοῦ μεταξὺ τούτων παρὰ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς τὴν Σπάρτην, ὁ μὲν Κλεομένης, τῶν προειρημένων λόφων συνάμφω τάφρον καὶ χάρακα προβαλόμενος, ἐπὶ μὲν τὸν Εὔαν ἔταξε τοὺς περιοίκους καὶ συμμάχους· ἐφ' ὧν ἐπέστησε τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν· αὐτὸς δὲ τὸν Ὄλυμπον κατεῖχε μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν μισθοφόρων. (10) Ἐν δὲ τοῖς ἐπιπέδοις παρὰ τὸν ποταμὸν ἐφ' ἑκάτερα τῆς ὁδοῦ τοὺς ἱππεῖς μετὰ μέρους τινὸς τῶν μισθοφόρων παρενέβαλεν. (11) Ἀντίγονος δὲ, παραγενόμενος, καὶ συνθεωρήσας τήν τε τῶν τόπων ὀχυρότητα, καὶ τὸν Κλεομένην πᾶσι τοῖς οἰκείοις μέρεσι τῆς δυνάμεως οὕτως εὐστόχως προκατειληφότα τὰς εὐκαιρίας, ὥςτε παραπλήσιον εἶναι τὸ σύμπαν σχῆμα τῆς στρατοπεδείας τῆς τῶν ἀγαθῶν ὁπλομάχων προβολῆς· (12) οὐδὲν γὰρ ἀπέλιπε τῶν πρὸς ἐπίθεσιν ἅμα καὶ φυλακὴν, ἀλλ' ἦν ὁμοῦ παράταξις ἐνεργὸς, καὶ παρεμβολὴ δυσπρόσοδος· (13) διὸ καὶ τό τε μὲν ἐξ ἐφόδου καταπειράζειν καὶ συμπλέκεσθαι προχείρως ἀπέγνω.

LXVI. Στρατοπεδεύσας δ' ἐν βραχεῖ διαστήματι, καὶ λαβὼν πρόβλημα τὸν Γόργυλον καλούμενον ποταμόν· τινὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμένων, συνεθεώρει τάς τε τῶν δυνάμεων διαφοράς. (2) Ἅμα δὲ καὶ προδεικνύων τινὰς ἐπιβολὰς, πρὸς τὸ μέλλον ἐξεκαλεῖτο τὰς τῶν ὑπεναντίων ἐπινοίας. (3) Οὐ δυνάμενος δὲ λαβεῖν οὐδὲν ἀργὸν, οὐδ' ἔξοπλον, διὰ τὸ πρὸς πᾶν ἑτοίμως ἀντικινεῖσθαι τὸν Κλεομένην· (4) Τῆς μὲν τοιαύτης ἐπινοίας ἀπέστη. Τέλος δ' ἐξ ὁμολόγου διὰ μάχης ἀμφότεροι προέθεντο κρίνειν τὰς πράξεις. Πάνυ γὰρ εὐφυεῖς καὶ παραπλησίους ἡγεμόνας ἡ τύχη συνέβαλε τούτους τοὺς ἄνδρας. (5) Πρὸς μὲν οὖν τοὺς κατὰ τὸν Εὔαν ὁ βασιλεὺς ἀντέταξε τῶν τε Μακεδόνων τοὺς χαλκάσπιδας, καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς, κατὰ σπείρας ἐναλλὰξ τεταγμένους· Ἀλέξανδρον τὸν Ἀκμήτου, καὶ Δημήτριον τὸν Φάριον ἐπιστήσας. (6) Ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Κρῆτας ἐπέβαλε· τούτων δὲ κατόπιν ἦσαν δισχίλιοι τῶν Ἀχαιῶν, ἐφεδρείας λαμβάνοντες τάξιν. (7) Τοὺς δ' ἱππεῖς περὶ τὸν Οἰνοῦντα ποταμὸν ἀντέθηκε τῷ τῶν πολεμίων ἱππικῷ, συστήσας αὐτοῖς Ἀλέξανδρον ἡγεμόνα, καὶ συμπαραθεὶς πεζοὺς τῶν Ἀχαϊκῶν χιλίους, καὶ Μεγαλοπολίτας τοὺς ἴσους. (8) Αὐτὸς δὲ, τοὺς μισθοφόρους ἔχων καὶ τοὺς Μακεδόνας, κατὰ τὸν Ὄλυμπον πρὸς τοὺς περὶ τὸν Κλεομένην διέγνω ποιεῖσθαι τὴν μάχην. (9) Προτάξας οὖν τοὺς μισθοφόρους, ἐπέστησε διφαλαγγίαν ἐπάλληλον τῶν Μακεδόνων· ἐποίει δὲ τοῦτο διὰ τὴν στενότητα τῶν τόπων. (10) Σύνθημα δ' ἦν τοῖς μὲν Ἰλλυριοῖς, τότε ποιεῖσθαι τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς τὸν λόφον προσβολῆς, ὅταν ἴδωσιν ἀρθεῖσαν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ὄλυμπον τόπων σινδόνα· προσηρτημένοι γὰρ ἦσαν οὗτοι νυκτὸς ἐν τῷ Γοργύλῳ ποταμῷ, πρὸς αὐτῇ τῇ τοῦ λόφου ῥίζῃ· (11) τοῖς δὲ Μεγαλοπολίταις καὶ τοῖς

alteri nomen Evæ, alteri Olympo : (9) Œnus, propter quem via est Spartam ducer que collem fossam duxerat Cleomenes, vall Periœcis et sociorum auxiliis in Eva locati trem Euclidam imposuerat : ipse cum Lacec cenariis Olympum tenebat. (10) In can utramque fluminis ripam, equites cum part disposuerat. (11) Accedit dein Antigonus, naturam conspicatur; observatque, Cle exercitu, et convenienle cuique parti statio portuna quæque loca scite adeo occupasse exercitus ejus universa forma similis esset torum positioni, qui scutis hastisque proje casionem intenti sunt : (12) nihil enim era quod vel ad inferendum, vel ad cavendur sed erat simul ad pugnam valide instructa hostis superventu tuta castrametatio. (1: gio hostem tentare et temere confligere nol

LXVI. Sed modico spatio interjecto, pro gylum fluvium habens, castra ponit; ib moratur, partim ut locorum naturam, pa ingenia melius cognosceret. (2) Simul, præbens impressionem meditantis, quid esset hostibus, elicere studuit. (3) Sed qu vacuum, aut parum firmo præsidio munit ret, quia in omnes partes promte se Cle bat; (4) consilium mutavit de improviso i faciendi. Tandemque inter ambos conve mini rem universam permittere. Admod præstantes et inter se pares erant hi duce tuna commisit. (5) Igitur Antigonus iis, bant, chalcaspidas Macedones opposuit, I nipulos inter horum ordines alternatim loca imposuit Alexandrum, Acmeti filium, et rium. (6) Pone hos Acarnanes et Creten quorum a tergo Achæos bis mille in sub Equites circa Œnuntem fluvium hostiu oppositi : estque illis præfectus Alexander pedites Achæorum mille et Megalopolita equitum latera tegere. (8) Ipse Antigonu Olympum stabant, qua parte Cleomenes e tuit, mercenarios et Macedonas ducens. cenariis in prima acie positis, phalangem M cem, cujus pars altera alteram presse sequ locat; propter locorum angustias id facer Signum inchoandi prælii, Illyriis quidem Gorgylum amnem ad ipsas collis radices constitutum fuerat, ut invadere collem inc mum e proximis Olympo locis linteam attol

καὶ παρακλήσεως, ἐπειδὰν φοινικὶς ἐξαρθῇ παρὰ τοῦ βασιλέως.

LXVII. Ἐπειδὴ δ' ὁ μὲν καιρὸς ἧκε τῆς χρείας, τὸ δὲ σύνθημα τοῖς Ἰλλυριοῖς ἀπεδόθη, παρήγγειλαν ποιεῖν τὸ δέον, οἷς ἦν ἐπιμελές· πάντες εὐθέως ἀναδείξαντες αὑτούς, κατήρχοντο τῆς πρὸς τὸν βουνὸν προσβολῆς. (2) Οἱ δὲ μετὰ τῶν Κλεομένους ἱππέων ἐξ ἀρχῆς ταχθέντες εὔζωνοι, θεωροῦντες τὰς σπείρας τῶν Ἀχαιῶν ἐρήμους ἐκ τῶν κατόπιν οὔσας, κατ' οὐρὰν προσπίπτοντες, εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἦγον τοὺς πρὸς τὸν λόφον βιαζομένους· (3) ὡς ἂν τῶν μὲν περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἐξ ὑπερδεξίου κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς ἐφεστώτων, τῶν δὲ μισθοφόρων κατόπιν ἐπικειμένων, καὶ προσφερόντων τὰς χεῖρας ἐρρωμένως. (4) Ἐν ᾧ καιρῷ συννοήσας τὸ γενόμενον, ἅμα δὲ προορώμενος τὸ μέλλον, Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης, τὸ μὲν πρῶτον ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο τοῖς προεστῶσι τὸ συμβησόμενον· (5) οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ, διὰ τὸ μήτ' ἐν ἡγεμονίας τετάχθαι μηδεπώποτε, κομιδῇ τε νέον ὑπάρχειν αὐτόν· παρακαλέσας τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας, συνέβαλε τοῖς πολεμίοις τολμηρῶς. (6) Οὗ γενομένου, ταχέως οἱ προσκείμενοι μισθοφόροι κατ' οὐρὰν τοῖς προσβαίνουσιν, ἀκούσαντες τῆς κραυγῆς, καὶ συνιδόντες τὴν τῶν ἱππέων συμπλοκήν, ἀφέμενοι τῶν προκειμένων, ἀνέτρεχον εἰς τὰς ἐξ ἀρχῆς τάξεις, καὶ προσεβοήθουν τοῖς παρ' αὑτῶν ἱππεῦσι. (7) Τούτου δὲ συμβάντος, ἀνεμπόδιστον γενόμενον τό τε τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν ἅμα τούτοις προσβαινόντων πλῆθος, ἐκθύμως ὥρμησε καὶ τεθαρρηκότως ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. (8) Ἐξ οὗ καὶ μετὰ ταῦτα φανερὸν ἐγενήθη, διότι τοῦ κατὰ τὸν Εὐκλείδαν προτερήματος αἴτιος ἐγένετο Φιλοποίμην.

LXVIII. Ὅθεν καὶ τὸν Ἀντίγονόν φασι μετὰ ταῦτα καταπειράζοντα πυνθάνεσθαι τοῦ ταχθέντος ἐπὶ τῶν ἱππέων Ἀλεξάνδρου, διὰ τί πρὸ τοῦ παραδοθῆναι τὸ σύνθημα τοῦ κινδύνου κατάρξαιτο. (2) Τοῦ δ' ἀρνουμένου, φάσκοντος δέ, μειράκιόν τι Μεγαλοπολιτικὸν ἐγχειρῆσαι παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην· εἰπεῖν, διότι τὸ μὲν μειράκιον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ ποιῆσαι, λαβόμενον τὸν καιρόν· ἐκεῖνος δ', ἡγεμὼν ὑπάρχων, μειρακίου τοῦ τυχόντος. (3) Οὐ μὴν, ἀλλ' οἵ γε περὶ τὸν Εὐκλείδαν ὁρῶντες προσβαινούσας τὰς σπείρας, ἀφέμενοι τοῦ χρῆσθαι ταῖς τῶν τόπων εὐκαιρίαις· (4) τοῦτο δ' ἦν, ἐκ πολλοῦ συναντῶντας καὶ προσπίπτοντας τοῖς πολεμίοις, τὰ μὲν ἐκείνων στίφη ταράττειν καὶ διαλύειν, αὐτοὺς δ' ὑποχωρεῖν ἐπὶ πόδα καὶ μεθίστασθαι πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους ἀεὶ τόπους ἀσφαλῶς· (5) οὕτω γὰρ ἂν προλυμηνάμενοι καὶ συγχέαντες τὸ τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως ἴδιον τῶν ὑπεναντίων, ῥᾳδίως αὐτοὺς ἐτρέψαντο διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν· (6) τούτων μὲν οὐδὲν ἐποίησαν, καθάπερ δ' ἐξ ἑτοίμου σφίσι τῆς νίκης ὑπαρχούσης, τοὐναντίον ἔπραξαν. (7) Κατὰ γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν ἔμενον ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς ἀνωτάτω

Megalopolitanis vero pariter et equitibus, cum primum rex puniceum paludamentum sustulisset.

LXVII. Ubi tempus dimicandi advenit, postquam Illyriis datum signum fuit, suique illos officii, quorum eæ partes erant, admonuere; extemplo omnes se hosti ostendunt, et collem adoriri incipiunt. (2) Ibi tum levis armatura Cleomenis, quam inter equites fuisse locatam ostendimus, animadvertentes Achæorum ordines a tergo nudos ultimum eorum agmen invadunt, et in summum discrimen hos, qui in collem nitebantur, adducunt. (3) Etenim simul et Euclidas e superiore loco in frontem illis imminebat; et ipsi mercenarii, a tergo instantes, valide cædebant. (4) Vidit hoc Philopœmen Megalopolitanus, ac statim providens quod futurum erat, de ingruente periculo primum quidem ductores ordinum admonere instituit: (5) sed quum nemo animum ad verba ipsius adverteret, quia nullam unquam militiæ præfecturam gesserat, et juvenis admodum erat; cives suos cohortatus, magna audacia hostium equitatum aggreditur. (6) Quod ubi factum est, mercenarii, qui terga tendentium in collem premebant, clamore audito, et cognito equitum conflictu, omisso eo quod instituerant, stationem priorem repetunt, et equitibus suis suppetias ferunt. (7) Hoc modo Illyrii et Macedones, universaque multitudo quæ una cum his in collem pergebat, liberati oblato impedimento, quod conatum ipsorum retardaverat, acriter atque fidenter hosti obviam ire pergunt. (8) Ex quo postea intellectum est, rei adversus Euclidam bene gestæ causam præbuisse Philopœmenem.

LXVIII. Igitur fertur Antigonus post hæc Alexandrum equitum præfectum interrogasse, quæsisseque ex eo tentandi gratia: Cur prius, quam datum esset signum, pugnam inchoasset? (2) Qui quum negaret a se factum; sed adolescentem nescio quem Megalopolitanum, se repugnante, prælium occœpisse; tum dixisse Antigonum: Hunc quidem adolescentem, qui idoneum ac necessarium tempus animadvertisset, strenui ducis officio functum; ipsum vero, qui dux esset, gregarii adolescentis. (3) Jam vero Euclidas, ut appropinquantes vidit Illyriorum ordines, commoditate locorum uti prætermisit. (4) Partes autem periti ducis fuerant, ut hosti longe occurreret, impetuque facto, ordines illius conturbaret ac dissiparet; tum rursus pedetentim retrocedens, ad superiora loca sese absque periculo reciperet. (5) Sic enim confuso prius hoste, eaque opportunitate corrupta, quam ex genere armorum et propria dispositione aciei sibi spoponderant adversarii, facile postea, adjuvante loci natura, terga vertere eosdem coegisset. (6) At horum nihil Euclidas fecit, sed contrarium potius. (7) Nam, quasi parata cessantibus victoria foret, sicut initio collocatus fuerat, sic in summo

σπεύδοντες λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους, εἰς τὸ τὴν φυγὴν ἐπὶ πολὺ καταφερῆ καὶ κρημνώδη γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. (8) Συνέβη δ', ὅπερ εἰκὸς ἦν, τοὐναντίον· οὐ γὰρ ἀπολικόντες αὐτοῖς ἀναχώρησιν, προσδεξάμενοι δ' ἀκεραίους ἅμα καὶ συνεστώσας τὰς σπείρας, εἰς τοῦτο δυσχρηστίας ἦλθον, ὥστε δι' αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου κορυφῆς διαμάχεσθαι πρὸς τοὺς βιαζομένους. (9) Λοιπὸν, ὅσον ἐκ ποδὸς ἐπιέσθησαν τῷ βάρει τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῆς συντάξεως· εὐθέως δ' οἱ μὲν Ἰλλυριοὶ τὴν κατάστασιν ἐλάμβανον, οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐκλείδαν τὴν ὑπὸ πόδα, διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι τόπον εἰς ἀναχώρησιν καὶ μετάστασιν ἑαυτοῖς. (10) Ἐξ οὗ ταχέως συνέβη τραπέντας αὐτοὺς, ὀλεθρίῳ χρήσασθαι φυγῇ, κρημνώδη καὶ δύσβατον ἐχόντων ἐπὶ πολὺ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τόπων.

LXIX. Ἅμα δὲ τούτοις, ὁ περὶ τοὺς ἱππεῖς συνετελεῖτο κίνδυνος, ἐκπρεπῆ ποιουμένων τὴν χρείαν τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων ἁπάντων, μάλιστα δὲ Φιλοποίμενος, διὰ τὸ περὶ τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας συνεστάναι τὸν ὅλον ἀγῶνα. (2) Καθ' ὃν καιρὸν τῷ προειρημένῳ συνέβη, τὸν μὲν ἵππον πεσεῖν, πληγέντα καιρίως· αὐτὸν δὲ πεζομαχοῦντα περιπεσεῖν τραύματι βιαίῳ, δι' ἀμφοῖν τοῖν μηροῖν. (3) Οἱ δὲ βασιλεῖς κατὰ τὸν Ὄλυμπον τὸ μὲν πρῶτον ἐποιοῦντο διὰ τῶν εὐζώνων καὶ μισθοφόρων τὴν συμπλοκὴν, παρ' ἑκατέροις σχεδὸν ὑπαρχόντων τούτων εἰς πεντακισχιλίους. (4) Ὧν ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων, διαφέρουσαν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἐξ ἀμφοῖν χρείαν, ὁμοῦ τῶν τε βασιλέων καὶ τῶν στρατοπέδων ἐν συνόψει ποιουμένων τὴν μάχην. (5) Ἡμιλλῶντο δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ τάγμα ταῖς εὐψυχίαις. (6) Ὁ δὲ Κλεομένης, ὁρῶν τοὺς μὲν περὶ τὸν ἀδελφὸν πεφευγότας, τοὺς δ' ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἱππεῖς ὅσον οὔπω κλίνοντας· καταπλαγὴς ὢν, μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς πολεμίους, ἠναγκάζετο διασπᾷν τὰ προτειχίσματα, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐξάγειν μετωπηδὸν κατὰ μίαν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας. (7) Ἀνακληθέντων δὲ τῶν παρ' ἑκατέροις εὐζώνων ἐκ τοῦ μεταξὺ τόπου διὰ τῆς σάλπιγγος, συναλαλάξασαι, καὶ μεταλαβοῦσαι τὰς σαρίσσας, συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις. (8) Ἀγῶνος δὲ γενομένου κραταιοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπὶ πόδα ποιουμένων τὴν ἀναχώρησιν, καὶ πιεζομένων ἐπὶ πολὺ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῆς τῶν Λακώνων εὐψυχίας, ποτὲ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τῶν Μακεδόνων τάξεως· (9) τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον συμφράξαντες τὰς σαρίσσας, καὶ χρησάμενοι τῷ τῆς ἐπαλλήλου φάλαγγος ἰδιώματι, βίᾳ προσπεσόντες, ἐξέωσαν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς Λακεδαιμονίους. (10) Τὸ μὲν οὖν ἄλλο πλῆθος ἔφευγε προτροπάδην, φονευόμενον· ὁ δὲ Κλεομένης, ἱππεῖς τινὰς ἔχων περὶ ἑαυτὸν, ἀνεχώρησε μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην. (11) Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καταβὰς εἰς Γύθιον, ἡτοιμασμένων αὐτῷ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἐκ πλείονος χρό-

remanet colle; ratus, in ipso, si posset fi stem sibi excipiendum, quo longior mox abrupta esset illius fuga. (8) Plane vero c uti par erat, evenit : quum enim vacuu spatium reliquisset ad pedem referendum; mique Illyriorum ordines fuere excipiendi, venit Euclidas, ut per ipsum verticem cun dimicare cogeretur. (9) Itaque e vestigio vitate armorum et aciei robore hostium : et statione potiti sunt, quam tenuerant hostes suis inferiora capere coactus est, quia spat dendum, et ad locum commode mutandi liquerat. (10) Ex quo facile Illyriis fuit, v tes premere, quum per loca praerupta atqu illis evadendum.

LXIX. Dum haec fiunt, simul equestris est; omnibus Achaicis equitibus fortiter pu tibus, quod eo certamine libertas eorum cipue tamen Philopoemene. (2) Et huic praelio accidit, ut equus, letali accepto vu atque ipse, inter pedites pugnans, gravi v utroque femore, afficeretur. (3) Reges pum, primum per expeditos et mercer habebant utrimque quinque millia, certam (4) Qui, modo per partes, modo conferti concurrentes, memorandum praelium cie oculis et regum et exercituum res gerere et vir cum viro, et ordo cum ordine, acr micabant. (6) Cleomenes vero, conspec prope jam inclinatas equitum etiam turm in planis pugnabant; metuens, ne omni ex se ingruerent; munimenta castris suis obje ab uno illorum latere copias omnes recta cogitur. (7) Tubis deinde ab utraque part revocati sunt levioris armaturae milites e m que aciem spatio; ac sublato clamore, p concurrunt phalanges. (8) Insequitur at qua quum modo Macedones virtuti Laco rentur impares, et jam pedem referrent; monii, Macedonicae aciei vim ac robur n cederent : (9) tandem Antigoni phalanx incredibili violentia, quae geminatae phalan in hostem irruens Lacedaemonios ex suis m cit. (10) Tum vero reliqua multitudo pass fusam fugam versa est : Cleomenes cum Spartam incolumis se recepit. (11) Unde Gythium descendit, navibusque ibi consce

πρὸς τὸ συμβαῖνον, ἀπῆρε μετὰ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

LXX. Ἀντίγονος δ', ἐγκρατὴς γενόμενος ἐξ ἐφόδου τῆς Σπάρτης, τά τε λοιπὰ μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως ἐχρήσατο τοῖς Λακεδαιμονίοις, τό τε πολίτευμα τὸ πάτριον αὐτοῖς καταστήσας, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀνέζευξε μετὰ τῶν δυνάμεων ἐκ τῆς πόλεως· προσαγγελθέντος αὐτῷ, τοὺς Ἰλλυριοὺς εἰσβεβληκότας εἰς Μακεδονίαν, πορθεῖν τὴν χώραν. (2) Οὕτως ἀεὶ ἡ τύχη τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων παρὰ λόγον εἴωθε κρίνειν. (3) Καὶ γὰρ τότε Κλεομένης, εἰ τὰ περὶ τὸν κίνδυνον παρείλκυσε τελέως ὀλίγας ἡμέρας, ἢ τότε, ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς μάχης εἰς τὴν πόλιν, εἰς βραχὺ τῶν καιρῶν ἀντεποιήσατο, διακατέσχεν ἂν τὴν ἀρχήν. (4) Οὐ μὴν, ἀλλ' ὅ γ' Ἀντίγονος, παραγενόμενος εἰς Τέγεαν, καὶ τούτοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος, ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυριν. (5) Ἐν ᾗ τυχὼν πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν ἀνηκόντων, ὑπό τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστης τῶν πόλεων, ὥρμησε κατὰ σπουδὴν εἰς Μακεδονίαν. (6) Καταλαβὼν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ συμβαλὼν ἐκ παρατάξεως, τῇ μὲν μάχῃ κατώρθωσε· τῇ δὲ παρακλήσει καὶ κραυγῇ, τῇ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκθύμως χρησάμενος, εἰς αἵματος ἀναγωγὴν καί τινα τοιαύτην διάθεσιν ἐμπεσὼν, μετ' οὐ πολὺ νόσῳ τὸν βίον μετήλλαξε· (7) καλὰς ἐλπίδας ὑποδείξας ἐν αὑτῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείαν, ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν καὶ καλοκἀγαθίαν. (8) Τὴν δὲ Μακεδόνων βασιλείαν ἀπέλιπε Φιλίππῳ, τῷ Δημητρίου.

LXXI. Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου μνήμην; (2) Διότι, τῶν καιρῶν τούτων συναπτόντων τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἱστορεῖσθαι μέλλουσι, χρήσιμον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὸ ποιῆσαι πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρχουσαν περὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἕλληνας τότε κατάστασιν. (3) Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς καὶ Πτολεμαίου νόσῳ τὸν βίον μεταλλάξαντος, Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ διεδέξατο τὴν βασιλείαν. (4) Μετήλλαξε δὲ καὶ Σέλευκος, ὁ Σελεύκου, τοῦ Καλλινίκου καὶ Πώγωνος ἐπικληθέντος· Ἀντίοχος δὲ διεδέξατο τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ. (5) Παραπλήσιον γάρ τι συνέβη τούτοις, τοῖς πρώτοις μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν κατασχοῦσι τὰς ἀρχὰς ταύτας· λέγω δὲ, Σελεύκῳ, Πτολεμαίῳ, Λυσιμάχῳ. (6) Ἐκεῖνοί τε γὰρ πάντες περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην πρὸς ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάδα μετήλλαξαν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· οὗτοί τε περὶ τὴν ἐννάτην καὶ τριακοστήν. (7) Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τὴν ἐπίστασιν καὶ προκατασκευὴν τῆς ὅλης ἱστορίας διεληλύθαμεν, δι' ἧς δεδήλωται, πότε, καὶ πῶς, καὶ δι' ἃς αἰτίας τὴν Ἰταλίαν κρατήσαντες Ῥωμαῖοι, πρῶτον

ante ad incerta casuum paraverat, amicis comitantibus, Alexandriam est profectus.

LXX. Antigonus vero, repentina invasione Sparta potitus, cum in ceteris humanitate singulari et magnitudine animi usus erga Lacedæmonios, tum avita Reipublicæ forma illis restituta, paucis interjectis diebus, copias ex urbe reduxit; quum nuntiatum ei fuisset, Illyrios, in Macedoniam ingressos, agros ibi depopulari. (2) Adeo semper maximas quasque hominum actiones inopinato fine terminare amat fortuna. (3) Nam illo tempore, si Cleomenes prælium ad paucos dies distulisset; vel postea, cum e pugna in urbem se recepit, si paulisper uti conatus esset opportunitatibus; regnum profecto retinuisset. (4) Ceterum Antigonus Tegeam venit, et Tegeatis quoque restituta patria reipublicæ forma, biduo post, Argos, sub ipsum tempus ludorum Nemeensium, pervenit. (5) Ubi, cum communi Achæorum decreto, tum propriis singularum urbium suffragiis, omnia consecutus, quibus honos ac gloria immortalis deferri solet; magnis itineribus in Macedoniam est reversus. (6) Ibi cum Illyriis, etiamnum in Macedonia deprehensis, collatis signis congressus, victoriam quidem reportavit: sed quia in adhortando milite, et clamoribus inter dimicandum editis, vehementiore voce contenderat, sanguinem emittere cœpit: contractoque ea ex re languore quodam, non ita multo post morbo est exstinctus: (7) vir, qui magnam sui spem apud universos Græciæ populos concitaverat; non eo solum nomine, quod totius rei castrensis magnum usum habebat; sed multo etiam magis propter morum probitatem, et præclara instituta quæ semper tenuerat. (8) Macedoniæ regnum moriens reliquit Philippo, Demetrii filio.

LXXI. Quorsum autem Cleomenicum istud bellum pluribus est a nobis expositum? (2) Quia nimirum, quum hæc tempora iis connexa essent, quæ sumus ex professo uberius enarraturi, utile, imo vero necessarium duximus, si modo vellemus implere quod initio polliciti sumus; ut, qui tunc temporis esset status Macedonum et Græcorum, ostenderemus. (3) Per idem vero tempus etiam morbo e vivis excessit Ptolemæus; qui successorem regni habuit Ptolemæum cognomine Philopatorem. (4) Obiitque etiam Seleucus, Seleuci illius filius, qui Callinici et Pogonis cognomen gesserat; illique in Syriæ regnum Antiochus, frater ipsius, successit. (5) Simile quid enim in his factum est ei, quod primis illis evenerat, qui post fata Alexandri regna hæc occupaverant, Seleucum dico, Ptolemæum et Lysimachum: (6) qui ut supremum diem obierunt omnes circa Olympiadem CXXIV, quemadmodum supra dicebamus; ita hi circa Olympiadem CXXXIX. (7) Jam nos vero, postquam introitum et præparationem totius historiæ nostræ hactenus persecuti sumus; qua exposuimus, quando, et quomodo, et quibus de causis Romani, post

ἐγχειρεῖν ἤρξαντο τοῖς ἔξω πράγμασι, καὶ πρῶτον ἐτόλμησαν ἀμφισβητεῖν Καρχηδονίοις τῆς θαλάττης· (8) ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Καρχηδονίους, ὑπάρχουσαν τότε κατάστασιν δεδηλώκαμεν· (9) Καθῆκον ἂν εἴη, παραγεγονότας ἐπὶ τούτους τοὺς καιροὺς κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐν οἷς ἔμελλον οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν Συμμαχικὸν, Ῥωμαῖοι δὲ τὸν Ἀννιβιακὸν, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν βασιλεῖς τὸν περὶ Κοίλης Συρίας ἐνίστασθαι πόλεμον, (10) καὶ τὴν βίβλον ταύτην ἀφορίζειν ἀκολούθως τῇ τε τῶν προγεγονότων πραγμάτων περιγραφῇ, καὶ τῇ τῶν κεχειρικότων τὰ πρὸ τοῦ δυναστῶν καταστροφῇ.

Italiam universam devictam, primum extr
promovere, et de maris imperio cum Ca
certare sint ausi; (8) ad hæc, quis fu
Græcos, apud Macedones, et apud Cartha
que, rerum status, declaravimus : (9)
hæc ipsa pervenimus tempora, quorum his
mo nostro instituto perscribendam susce
temporibus Græci Bellum Sociale, Roman
cundum, reges Asiæ Cœlesyriacum bellum
(10) librum hunc in superiorum bellorum
principum qui illa administrarunt, comm
rimus.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

Ὅτι μὲν ἀρχὰς ὑποτιθέμεθα τῆς αὑτῶν πραγματείας, τόν τε Συμμαχικὸν, καὶ τὸν Ἀννιβιακὸν, πρὸς δὲ τούτοις τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, ἐν τῇ πρώτῃ μὲν τῆς ὅλης συντάξεως, τρίτῃ δὲ ταύτης ἀνώτερον βύβλῳ δεδηλώκαμεν· (2) ὁμοίως δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς, ἀναδραμόντες τοῖς χρόνοις πρὸ τούτων τῶν καιρῶν, συνεταξάμεθα τὰς πρὸ ταύτης βίβλους, ἐν τῇ αὐτῇ διεσαφήσαμεν. (3) Νῦν δὲ πειρασόμεθα τοὺς προειρημένους πολέμους, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐγένοντο, καὶ δι' ἃς ἐπὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, μετ' ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν, βραχέα προειπόντες ὑπὲρ τῆς ἰδίας πραγματείας. (4) Ὄντος γὰρ ἑνὸς ἔργου καὶ θεάματος ἑνὸς τοῦ σύμπαντος, ὑπὲρ τούτου γράφειν ἐπικεχειρήκαμεν· τοῦ, πῶς καὶ πότε καὶ διὰ τί πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν ἐγένετο. (5) Τούτου δ' ἔχοντος καὶ τὴν ἀρχὴν γνωριζομένην, καὶ τὸν χρόνον ὡρισμένον, καὶ τὴν συντέλειαν ὁμολογουμένην· χρήσιμον ἡγούμεθ' εἶναι, καὶ τὸ περὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτῷ μερῶν, ὅσα μεταξὺ κεῖται τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, κεφαλαιωδῶς ἐπιμνησθῆναι καὶ προεκθέσθαι. (6) Μάλιστα γὰρ οὕτως ὑπολαμβάνομεν τοῖς φιλομαθοῦσι παρασκευάσειν ἱκανὴν ἔννοιαν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. (7) Πολλὰ γὰρ προλαμβανούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν ὅλων πρὸς τὴν κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων γνῶσιν, πολλὰ δ' ἐκ τῶν κατὰ μέρος πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιστήμην· ἀρίστην ἡγούμενοι τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἐπίστασιν καὶ θέαν, ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις ποιησόμεθα τὴν προέκθεσιν τῆς αὑτῶν πραγματείας. (8) Τὴν μὲν οὖν καθόλου τῆς ὑποθέσεως ἔμφασιν καὶ τὴν περιγραφὴν, ἤδη δεδηλώκαμεν. (9) Τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ γεγονότων, ἀρχὰς μὲν εἶναι συμβαίνει τοὺς προειρημένους πολέμους, καταστροφὴν δὲ καὶ συντέλειαν, τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας· χρόνον δὲ, τὸν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, ἔτη πεντήκοντα τρία· (10) περιέχεσθαι δ' ἐν τούτῳ τηλικαύτας καὶ τοιαύτας πράξεις, ὅσας οὐδεὶς τῶν προγεγονότων καιρῶν ἐν ἴσῳ περιέλαβε διαστήματι. (11) Περὶ ὧν, ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος ἀρξάμενοι, ταύτῃ ποιησόμεθα τὴν ἔφοδον τῆς ἐξηγήσεως.

II. Ὑποδείξαντες γὰρ τὰς αἰτίας, δι' ἃς ὁ προδεδηλωμένος συνέστη Καρχηδονίοις καὶ Ῥωμαίοις πόλεμος, ὁ προσαγορευθεὶς Ἀννιβιακός· (2) ἐροῦμεν, ὡς εἰς Ἰταλίαν ἐμβαλόντες Καρχηδόνιοι, καὶ καταλύσαντες τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, εἰς μέγαν μὲν φόβον

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARUM LIBER III.

Principium historiæ nostræ ponere nos Sociale Bellum, et Hannibalicum [sive Punicum secundum], tum illud quod de Cœle-Syria est gestum, primo totius operis libro, qui tertius ab hoc est, declaravimus : (2) causasque etiam ibidem aperuimus, cur repetitam altius superiorum temporum historiam duobus libris qui hunc præcedunt, simus persecuti. (3) Nunc ad illa ipsa bella com memoranda, et causas simul demonstrandas propter quas et conflata ab initio fuere, et postea tam ingentia evasere, nos accingemus : si pauca prius de instituto opere fuerimus præfati. (4) Nam quum sit una res, unumque spectaculum, quo continetur totum hoc, ut omnes orbis terrarum cognitæ partes imperio Romano fuerint subjectæ, id ipsum quo modo, quo tempore, quibus causis effectum sit, memoriæ prodere constituimus. (5) Quumque ea res et notum habeat principium, et tempus definitum, et exitum manifestum de quo dubitare nemo queat; utile fore arbitramur, si notabiliores etiam quasque partes rei universæ, quæ inter initium atque exitum interjectæ sunt, summatim prius commemoraverimus atque ob oculos lectorum posuerimus. (6) Ita enim facillime, opinor, consequemur, ut studiosus lector opus universum, quod suscepimus, animo concipiat. (7) Quoniam enim animus ex anticipata quadam rei universæ notitia multum juvatur ad rerum particularium cognitionem, et harum vicissim notitia multum confert ad scientiam rei totius; ideo, rationem considerandi contemplandique argumenti nostri optimam eam esse judicantes, quæ ex utroque istorum generum juncta sit; (8) præmittemus, quemadmodum diximus, brevem totius nostræ historiæ conspectum. Ac universi quidem argumenti nostri formam ambitumque jam declaravimus. (9) Rerum vero particulatim gestarum, quæ isto ambitu continentur, principia fuerunt bella illa, quorum paulo ante mentionem fecimus; exitus et consummatio, regni Macedonici eversio; tempus medium inter principium et finem, anni tres et quinquaginta. (10) Quo spatio tales tantæque res continentur, quantas nulla superior ætas pari temporis intervallo est complexa. (11) De quibus, initio ducto ab Olympiade CXL, narrationem tali ordine instituemus.

II. Nimirum, postquam causas demonstraverimus belli inter Carthaginienses et Romanos conflati, quod ab Hannibale appellationem est sortitum; (2) ostendemus, quomodo Pœni in Italiam ingressi, Romanorum everso domi-

ἐκείνους ἤγαγον περὶ σφῶν καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, μεγάλας δ' ἔσχον αὐτοὶ καὶ παραδόξους ἐλπίδας, ὡς καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐξ ἐφόδου κρατήσοντες. (3) Ἑξῆς δὲ τούτοις πειρασόμεθα διασαφεῖν, ὡς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος μὲν ὁ Μακεδὼν, διαπολεμήσας Αἰτωλοῖς, καὶ μετὰ ταῦτα συστησάμενος τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐπεβάλετο κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· (4) Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἠμφισβήτουν, τέλος δὲ ἐπολέμησαν, ὑπὲρ Κοίλης Συρίας πρὸς ἀλλήλους· (5) Ῥόδιοι δὲ καὶ Προυσίας, ἀναλαβόντες πρὸς Βυζαντίους πόλεμον, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ παραγωγιάζειν τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον. (6) Στήσαντες δ' ἐπὶ τούτων τὴν διήγησιν, τὸν ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησόμεθα λόγον· ᾧ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑποδείξομεν, ὅτι μέγιστα συνεβάλετο αὐτοῖς ἡ τοῦ πολιτεύματος ἰδιότης, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνακτήσασθαι τὴν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν δυναστείαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰβήρων προσλαβεῖν καὶ Κελτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ, κρατήσαντας τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων, ἔννοιαν ἔχειν τῆς τῶν ὅλων ἐπιβολῆς. (7) Ἅμα δὲ τούτοις, κατὰ παρέκβασιν, δηλώσομεν τὴν κατάλυσιν τῆς Ἱέρωνος τοῦ Συρακουσίου δυναστείας. (8) Οἷς ἐπισυνάψομεν τὰς περὶ τὴν Αἴγυπτον ταραχὰς, καὶ τίνα τρόπον, Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως μεταλλάξαντος τὸν βίον, συμφρονήσαντες Ἀντίοχος καὶ Φίλιππος ἐπὶ διαιρέσει τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἀρχῆς, ἤρξαντο κακοπραγμονεῖν, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν, Φίλιππος μὲν τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Καρίαν καὶ Σάμον· Ἀντίοχος δὲ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.

III. Μετὰ δὲ ταῦτα συγκεφαλαιωσάμενοι τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ Σικελίᾳ πράξεις Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, μεταβιβάσομεν τὴν διήγησιν ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, ἅμα ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς. (2) Ἐξηγησάμενοι δὲ τὰς Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ναυμαχίας πρὸς Φίλιππον, ἔτι δὲ τὸν Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου πόλεμον, ὡς ἐπράχθη, καὶ διὰ τίνων, καὶ τί τὸ τέλος ἔσχε· (3) τούτῳ συνάπτοντες τὸ συνεχὲς, μνησθησόμεθα τῆς Αἰτωλῶν ὀργῆς, καθ' ἣν Ἀντίοχον ἐπισπασάμενοι, τὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἀχαιοῖς καὶ Ῥωμαίοις ἐξέκαυσαν πόλεμον. (4) Οὗ δηλώσαντες τὰς αἰτίας, καὶ τὴν Ἀντιόχου διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώπην, διασαφήσομεν πρῶτον μὲν, τίνα τρόπον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἔφυγε· δεύτερον δὲ, πῶς ἡττηθεὶς, τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάσης ἐξεχώρησε· (5) Τὸ δὲ τρίτον, τίνα τρόπον Ῥωμαῖοι, καταλύσαντες τὴν Γαλατῶν ὕβριν, ἀδήριτον μὲν σφίσι παρεσκεύασαν τὴν τῆς Ἀσίας ἀρχὴν, ἀπέλυσαν δὲ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦντας βαρβαρικῶν φόβων, καὶ τῆς Γαλατῶν παρανομίας. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα, θέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰς Αἰτωλῶν καὶ Κεφαλλήνων ἀτυχίας, ἐπιβαλοῦμεν τοὺς Εὐμένει συστάντας πρός τε Προυσίαν

natu, illos quidem in maximum periculum ac patrio solo adduxerint, ipsi vero in magn tam spem venerunt Romam quoque ipsan occupandi. (3) Exponere dein conabimur idem tempus rex Macedoniæ Philippus, con cum Ætolis gesserat, ac rebus Græciæ dei salutis et periculi societatem cum Carthag trahere instituerit. (4) Tum, quemadmodu Ptolemæus Philopator de Syria Cava contro inter se habuerint, ac tandem eadem ex invicem gesserint: (5) Rhodii vero ac Pru tra Byzantios suscepto, coegerint hos a por quod soliti erant a navigantibus in Pontum loci narrationem sistemus, et ad sermone Romana nos convertemus: cui proximum mus, suam illis reipublicæ formam maxim attulisse, non solum ad dominatum Italiæ perandum, Hispaniamque præterea et Gal subjiciendam; sed tandem etiam, post dev cogitationem de quærendo totius terraru suscipiendam. (7) Simul, quomodo Hier principatus fuerit eversus, per digression (8) Post hæc de Ægypti turbis subjicienu post mortem Ptolemæi, societate de divid pilli imperio inita, Antiochus et Philippu cœperint agere, dein aperte Philippus Ægy Samo [potius: Philippus Chio atque Samo], Cœle-Syriæ et Phœniciæ manus injecerint.

III. Postea, brevi compendio collectis Hispania, Africa, et Sicilia Romani ac P narrationem totam ad Græciæ populos si ipsis eo se convertentibus, transferemus. autem Attali ac Rhodiorum dimicationibu versus Philippum; nec non bello Romanc lippo, quemadmodum illud fuit gestum, q quo exitu: (3) quæ deinceps proxime su demus, et Ætolorum iram commemorabin gentes Antiochum acciverunt, et bellum As Romanisque concitaverunt. (4) Cujus b indicaverimus, et Antiochi in Europam fugam primo illius e Græcia peragemus pacto victus omni cis Taurum Asia exce tio, qua ratione Romani, Galatarum cas sibi quidem Asiæ imperium absque contr rint, incolas vero citerioris Asiæ terroribus injuriis, quas barbari Galatæ soliti erant e Positis inde ob oculos calamitatibus Ætolo lenum; bella Eumenis cum Prusia et Ga

καὶ Γαλάτας πολέμους· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν μετ' Ἀριαράθου πρὸς Φαρνάκην. (7) Οἷς ἑξῆς ἐπιμνησθέντες τῆς Πελοποννησίων ὁμονοίας καὶ καταστάσεως, ἔτι δὲ τῆς αὐξήσεως τοῦ Ῥοδίων πολιτεύματος, συγκεφαλαιωσόμεθα τὴν ὅλην διήγησιν ἅμα καὶ τὰς πράξεις· (8) ἐπὶ πᾶσιν ἐξηγησάμενοι τὴν Ἀντιόχου στρατείαν εἰς Αἴγυπτον τοῦ κληθέντος Ἐπιφανοῦς, καὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον, καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας. (9) Δι' ὧν ἅμα θεωρηθήσεται, πῶς ἕκαστα χειρίσαντες Ῥωμαῖοι, πᾶσαν ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὑτοῖς.

IV. Εἰ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν τῶν κατορθωμάτων, ἢ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων, ἱκανὴν ἐνεδέχετο ποιήσασθαι τὴν διάληψιν ὑπὲρ τῶν ψεκτῶν ἢ τοὐναντίον ἐπαινετῶν ἀνδρῶν καὶ πολιτευμάτων· ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει, καὶ καταστρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς τελευταίας ῥηθείσας πράξεις, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. (2) Ὅ τε γὰρ χρόνος ὁ πεντηκοντακαιτριετὴς εἰς ταῦτα ἔληγεν· ἥ τε αὔξησις καὶ προκοπὴ τῆς Ῥωμαίων δυναστείας ἐτετελείωτο. (3) Πρὸς δὲ τούτοις, ὁμολογούμενον ἐδόκει τοῦτ' εἶναι καὶ κατηναγκασμένον ἅπασιν, ὅτι λοιπόν ἐστι Ῥωμαίων ἀκούειν, καὶ τούτοις πειθαρχεῖν ὑπὲρ τῶν παραγγελλομένων. (4) Ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτοτελεῖς εἰσιν, οὔτε περὶ τῶν κρατησάντων, οὔτε περὶ τῶν ἡλαττωμένων, αἱ ψιλῶς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγωνισμάτων διαλήψεις· (5) διὰ τὸ πολλοῖς μὲν τὰ μέγιστα δοκοῦντα εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ὅταν μὴ δεόντως αὐτοῖς χρήσονται, τὰς μεγίστας ἐπενηνοχέναι συμφοράς· οὐκ ὀλίγοις δὲ τὰς ἐκπληκτικωτάτας περιπετείας, ὅταν εὐγενῶς αὐτὰς ἀναδέξωνται, πολλάκις εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος περιπεπτωκέναι μερίδα· (6) προσθετέον ἂν εἴη ταῖς προειρημέναις πράξεσι, τήν τε τῶν κρατούντων αἵρεσιν, ποία τις ἦν μετὰ ταῦτα, καὶ πῶς προεστάτει τῶν ὅλων· τάς τε τῶν ἄλλων ἀποδοχὰς καὶ διαλήψεις, πόσαι καὶ τίνες ὑπῆρχον περὶ τῶν ἡγουμένων· πρὸς δὲ τούτοις τὰς ὁρμὰς καὶ τοὺς ζήλους ἐξηγητέον, τίνες παρ' ἑκάστοις ἐπεκράτουν καὶ κατίσχυον, περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰς κοινὰς πολιτείας. (7) Δῆλον γάρ, ὡς ἐκ τούτων φανερὸν ἔσται τοῖς μὲν νῦν οὖσι, πότερα φευκτήν, ἢ τοὐναντίον αἱρετὴν εἶναι συμβαίνει τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν· τοῖς δ' ἐπιγενομένοις, πότερα ἐπαινετὴν καὶ ζηλωτήν, ἢ ψεκτὴν γεγονέναι νομιστέον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. (8) Τὸ γὰρ ὠφέλιμον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, πρός τε τὸ παρόν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον, ἐν τούτῳ πλεῖστον κείσεται τῷ μέρει. (9) Οὐ γὰρ δὴ τοῦτ' εἶναι τέλος ὑποληπτέον ἐν πράγμασιν, οὔτε τοῖς ἡγουμένοις, οὔτε τοῖς ἀποφαινομένοις ὑπὲρ τούτων, τὸ νικῆσαι καὶ ποιήσασθαι πάντας ὑφ' ἑαυτούς. (10) Οὔτε γὰρ πολεμεῖ τοῖς πέλας οὐδεὶς νοῦν ἔχων, ἕνεκεν αὐτοῦ τοῦ καταγωνίσασθαι τοὺς ἀντιταττομένους· οὔτε πλεῖ τὰ πελάγη χάριν τοῦ περαιωθῆναι μόνον· καὶ μὴν οὐδὲ τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας αὐτῆς ἕνεκα τῆς ἐπιστήμης ἀναλαμβάνει. (11) Πάντες δὲ πράττουσι πάντα, χά-

ciemus; eo etiam adjecto, quod cum Ariarathe adversus Pharnacem gesserunt. (7) Mox, ubi mentionem fecerimus de Peloponnesiorum concordia et ordinatione, nec non de incrementis reipublicæ Rhodiorum : universam narrationem nostram et res ante expositas in pauca verba contrahemus. (8) Postremo denique loco Antiochi Epiphanis expeditionem in Ægyptum, tum bellum Persicum, et Macedonici regni eversionem exponemus. (9) Quibus ex rebus simul palam erit, qua rerum administratione in singulis usi Romani, orbem terrarum imperio suo subjecerint.

IV. Jam vero, si ex ipsis per se eventibus rerum susceptarum, sive prosperis, sive adversis, iniri recta æstimatio posset eorum quæ vel laudem vel vituperationem merentur, sive in personis singulis, sive in ipsis rebuspublicis; desinere, pro prima instituti nostri ratione, historiam nostram et scribendi finem nos facere par erat in iis rebus, quas postremo attigimus. (2) Nam tempus illud annorum LIII ibi desinit, et Romani imperii incrementum atque amplificatio ad summum jam pervenerat. (3) Ad hæc in confesso apud omnes erat, atque adeo confessionem hanc necessitas omnibus exprimebat, parendum dehinc esse Romanis, et illorum jussa capessenda. (4) Sed quoniam de victoribus aut victis quid sit sentiendum, ex nudo certaminum eventu satis recte judicari non potest : (5) quod multis res secundissimæ, quibus convenienter uti nesciverunt, evasere tandem perniciosissimæ; nec paucis res adversæ, quas generoso animo ferebant, maximas sæpe utilitates conciliavere : (6) propterea ad res gestas, quas commemoravimus, adjicienda tractatio fuerit, de eorum, qui vicere, institutis, qualia post victoriam fuerint; et quomodo orbis imperium administraverint : tum, quo affectu animatæ fuerint gentes in hos, penes quos fuit imperium, quamve de eis opinionem conceptam habuerint : denique dicendum, quinam animorum impetus, quæve studia, apud singulos populos, tum in vitis privatorum, tum in publicis consiliis, obtinuerint præcipue vigueríntque. (7) Certe enim perspicue ex his intelligent, et qui nunc sunt, fugiendane sit ipsis, an contra probanda, Romanorum dominatio? et posteri, utrum laude atque admiratione dignum fuerit eorum imperium, an e contrario vituperatione? (8) Quippe, et in præsens, et in posterum, in hanc potissimum partem plurimum utilitatis adferre poterit nostra historia. (9) Nam neque qui rebus præsunt, neque qui horum facta exponunt, finem rerum agendarum in hoc uno per se positum esse arbitrari debent, ut vincant et alios sibi subjiciant. (10) Nemo siquidem sapiens eo solo fine bellum suscipit, ut a certamine cum hoste superior discedat; neque navigantur maria, trajiciendi dumtaxat causa : sed ne scientiarum quidem disciplinæ aut artes aliæ hoc uno fine addiscuntur, ut sciantur. (11) Quin potius faciunt omnes

ριν τῶν ἐπιγιγνομένων τοῖς ἔργοις ἡδέων, ἢ καλῶν, ἢ συμφερόντων. (12) Διὸ καὶ τῆς πραγματείας ταύτης τοῦτ' ἔσται τελεσιούργημα, τὸ γνῶναι τὴν κατάστασιν παρ' ἑκάστοις, ποία τις ἦν μετὰ τὸ καταγωνισθῆναι τὰ ὅλα, καὶ πεσεῖν εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν, ἕως τῆς μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπιγενομένης ταραχῆς καὶ κινήσεως. (13) Ὑπὲρ ἧς, διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῇ πράξεων καὶ τὸ παράδοξον τῶν συμβαινόντων, τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ τῶν πλείστων μὴ μόνον αὐτόπτης, ἀλλ' ὧν μὲν συνεργὸς, ὧν δὲ καὶ χειριστὴς γεγονέναι, προήχθην, οἷον ἀρχὴν ποιησάμενος ἄλλην, γράφειν.

V. Ἦν δ' ἡ προειρημένη κίνησις, ἐν ᾗ Ῥωμαῖοι μὲν πρὸς Κελτίβηρας καὶ Οὐακκαίους ἐξήνεγκαν πόλεμον· Καρχηδόνιοι δὲ τὸν πρὸς Μασσανάσσην βασιλέα τῶν Λιβύων· (2) περὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος μὲν καὶ Προυσίας πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν· ὁ δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς Ἀριαράθης, ἐκπεσὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Ὀροφέρνους διὰ Δημητρίου τοῦ βασιλέως, αὖθις ἀνεκτήσατο δι' αὐτοῦ τὴν πατρῴαν ἀρχήν· (3) Ὁ δὲ Σελεύκου Δημήτριος κύριος γενόμενος ἔτη δώδεκα τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλείας, ἅμα τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς ἐστερήθη, συστραφέντων ἐπ' αὐτὸν τῶν ἄλλων βασιλέων. (4) Ἀποκατέστησαν δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν οἰκείαν, τοὺς ἐκ τοῦ Περσικοῦ πολέμου καταιτιαθέντας, ἀπολύσαντες τῆς ἐπενεχθείσης αὐτοῖς διαβολῆς. (5) Οἱ δ' αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺ Καρχηδονίοις ἐπέβαλον τὰς χεῖρας· τὸ μὲν πρῶτον μεταναστῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄρδην αὐτοὺς ἐξαναστῆσαι προθέμενοι, διὰ τὰς ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθησομένας αἰτίας. (6) Οἷς κατάλληλα, Μακεδόνων μὲν ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Λακεδαιμονίων δὲ τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας ἀποστάντων, ἅμα τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἔσχε τὸ κοινὸν ἀτύχημα πάσης τῆς Ἑλλάδος. (7) Τὰ μὲν οὖν τῆς ἐπιβολῆς ἡμῶν τοιαῦτα. Προσδεῖ δὲ τὰ τῆς τύχης, ἵνα συνδράμῃ τὰ τοῦ βίου πρὸς τὸ τὴν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀναγαγεῖν. (8) Πέπεισμαι μὲν γὰρ, κἄν τι συμβῇ περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπινον, οὐκ ἀργήσειν τὴν ὑπόθεσιν, οὐδ' ἀπορήσειν ἀνδρῶν ἀξιοχρέων· διὰ δὲ τὸ κάλλος πολλοὺς κατεγγυηθήσεσθαι, καὶ σπουδάσειν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν αὐτήν. (9) Ἐπεὶ δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν πράξεων ἐπὶ κεφαλαίου διεληλύθαμεν, βουλόμενοι καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς ὅλης ἱστορίας τοὺς ἐντυγχάνοντας· ὥρα, μνημονεύοντας τῆς προθέσεως, ἐπαναγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

VI. Ἔνιοι δὲ τῶν συγγεγραφότων τὰς κατ' Ἀννίβαν πράξεις, βουλόμενοι τὰς αἰτίας ὑποδεικνύναι ἡμῖν, δι' ἃς Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὁ προειρημένος πόλεμος ἐνέστη, πρώτην μὲν ἀποφαίνουσι τὴν Ζακάνθης πολιορκίαν ὑπὸ Καρχηδονίων· (2) δευτέραν δὲ, τὴν διάβασιν αὐτῶν, παρὰ τὰς συνθήκας, τοῦ προσαγορευομένου παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις Ἴβηρος ποταμοῦ. (3) Ἐγὼ δὲ ταύτας ἀρχὰς μὲν εἶναι τοῦ πολέμου φήσαιμ' ἄν· αἰτίας γε μὴν, οὐδαμῶς ἂν συγχωρήσαιμι. Πολλοῦ

omnia propter voluptatem aliquam, aut d
tem, quae opera demum perfecta consequ
etiam operis hujus ultima consummatio eri
scatur, quis fuerit singulorum populorum
omnes gentes debellatæ Romanorum in
nerunt: donec rursus novæ turbae ac
(13) Quos motus ut et ipsos deinde, nov
initio sumto, enarrare coustituerim,
rerum quæ tunc acciderunt, et casus mir
lerunt; tum vero et illud inprimis, quod
tor plerorumque omnium fueram, sed etian
lorum, quorumdam et curator et adminis

V. Sunt autem prædicti motus hi: quil
lum adversus Celtiberos et Vaccæos susce
ginienses contra Massanissam regem in
Asia Attalus et Prusias inter se bellarunt:
Cappadocum, regno expulsus ab Oroferne
opibus adjuto, per se regnum paternum r
leucus, Demetrii filius, cum annos duodec
riæ tenuisset, ceteris regibus in ipsum
vitam simul cum regno amisit. (4) Quo te
Græcis exulibus, quibus ex bello Persico
impacta, criminatione liberatis, in patriam
statem fecerunt. (5) Nec multo post iider
adorti; primo quidem, ut sedes mutare cog
vero, ut eos funditus delerent; eas ob cau
loco sumus expositi. (6) Quo simul ten
Macedones a Romanorum amicitia, Lace
Achæorum societate ac republica descivissen
calamitas universæ Græciæ principium simul
consecuta. (7) Atque hæc quidem sunt qu
suscipimus. Ceterum indulgentia fortunæ
ad finem usque operis suscepti vita nobis su
Verumtamen, si quid humanitus nobis co
dem persuasum habeo, non neglectum iri
tum, nec defuturos illi viros idoneos: (9
pulcritudine operis illectos multos hanc pr
fore desponsuros, operamque daturos, ut
inchoatum, ad finem perducant. Nunc,
inter ceteras maxime insignes, quo magis lec
historiam et in totum et per partes animo co
strinximus: tempus est, ut propositi memo
pium rerum narrandarum orationem nostra

VI. Eorum, qui res Hannibalis memoria
nonnulli, quum exponere causas vellent, ex q
est inter Carthaginienses ac Romanos bellu
meminimus; primam hanc assignant, qu
Carthaginienses obsederint: (2) alteram ver
contra pacis leges amnem Iberum, quem i
iidem transierint. (3) Ego vero initia qu
fuisse, inficias non ierim: causas exstitisse

γὰρ δεῖ. (4) Εἰ μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν, αἰτίαν εἶναί τις φήσει τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, καὶ τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα τοῦ πρὸς Ῥωμαίους· ὧν οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀληθές ἐστιν οὐδέτερον. (5) Τίς γὰρ ἂν νομίσειε ταύτας αἰτίας ὑπάρχειν, ὧν πολλὰ μὲν Ἀλέξανδρος πρότερον, οὐκ ὀλίγα δὲ Φίλιππος ἔτι ζῶν, ἐνήργησε καὶ παρεσκευάσατο πρὸς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον; ὁμοίως δὲ πάλιν Αἰτωλοὶ πρὸ τῆς Ἀντιόχου παρουσίας, πρὸς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων; (6) Ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα, μὴ διειληφότων, ἀρχὴ τί διαφέρει καὶ πόσον διέστηκεν αἰτίας καὶ προφάσεως, καὶ διότι τὰ μέν ἐστι πρῶτα τῶν ἁπάντων, ἡ δ' ἀρχὴ τελευταῖον τῶν εἰρημένων. (7) Ἐγὼ δὲ παντὸς ἀρχὰς μὲν εἶναί φημι, τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ πράξεις τῶν ἤδη κεκριμένων· αἰτίας δὲ, τὰς προκαθηγουμένας τῶν κρίσεων καὶ διαλήψεων· λέγω δ' ἐπινοίας καὶ διαθέσεις καὶ τοὺς περὶ ταῦτα συλλογισμοὺς, καὶ δι' ὧν ἐπὶ τὸ κρῖναί τι καὶ προθέσθαι παραγιγνόμεθα. (8) Δῆλον δ', οἷον τὸ προειρημένον, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων. (9) Τίνες γὰρ ἀληθῶς ἦσαν αἰτίαι, καὶ πόθεν φῦναι συνέβη τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμον, εὐμαρὲς καὶ τῷ τυχόντι συνιδεῖν. (10) Ἦν δὲ, πρώτη μὲν, ἡ τῶν μετὰ Ξενοφῶντος Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐπάνοδος· ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διαπορευομένων αὐτῶν, πολεμίαν ὑπάρχουσαν, οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον τῶν βαρβάρων. (11) Δευτέρα δὲ, τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως Ἀγησιλάου διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν ᾗ ἐκεῖνος οὐδὲν ἀξιόχρεων οὐδ' ἀντίπαλον εὑρὼν ταῖς σφετέραις ἐπιβολαῖς, ἄπρακτος ἠναγκάσθη μεταξὺ διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλλάδα ταραχὰς ἐπανελθεῖν. (12) Ἐξ ὧν Φίλιππος κατανοήσας καὶ συλλογισάμενος τὴν Περσῶν ἀνανδρίαν καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ τὴν αὑτοῦ καὶ Μακεδόνων εὐεξίαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἔτι δὲ καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐσομένων ἄθλων ἐκ τοῦ πολέμου πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος, (13) ἅμα τῷ περιποιήσασθαι τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν ὁμολογουμένην, εὐθέως προφάσει χρώμενος, ὅτι σπεύδει μετελθεῖν τὴν Περσῶν παρανομίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὁρμὴν ἔσχε καὶ προέθετο πολεμεῖν, καὶ πάντα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἡτοίμαζε. (14) Διόπερ αἰτίας μὲν τὰς πρώτας ῥηθείσας ἡγητέον τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, πρόφασιν δὲ τὴν δευτέραν, ἀρχὴν δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν.

VII. Καὶ μὴν τοῦ κατ' Ἀντίοχον καὶ Ῥωμαίους, δῆλον, ὡς αἰτίαν μὲν τὴν Αἰτωλῶν ὀργὴν θετέον. (2) Ἐκεῖνοι γὰρ δόξαντες ὑπὸ Ῥωμαίων ὀλιγωρεῖσθαι κατὰ πολλὰ περὶ τὴν ἔκβασιν τὴν ἐκ τοῦ Φιλίππου πολέμου, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, οὐ μόνον Ἀντίοχον ἐπεσπάσαντο, πᾶν δὲ καὶ πρᾶξαι καὶ παθεῖν ὑπέστησαν διὰ τὴν ἐπιγενομένην ὀργὴν ἐκ τῶν προειρημένων καιρῶν. (3) Πρόφασιν δ' ἡγητέον, τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν, ἣν ἐκεῖνοι, περιπορευόμενοι μετ' Ἀντιόχου τὰς πόλεις, ἀλόγως καὶ ψευδῶς κατήγγελλον· ἀρχὴν δὲ τοῦ πολέμου, τὸν Ἀντιόχου κατάπλουν εἰς Δημητριάδα.

concesserim. Quia longe aliter res habet. (4) Nisi quis putet, Alexandri transitum in Asiam, belli contra Persas causam fuisse; et Antiochi adventum Demetriadem cum classe, causam ejus belli quod cum Romanis ab eo gestum est. Quorum neutrum verum est, ac ne probabile quidem. (5) Nam quis eam fuisse causam existimet earum rerum, quas multas jam ante id tempus Alexander, nec paucas ipse etiam Philippus, dum erat in vivis, effecerat, et ad bellum adversus Persas apparaverat? aut eorum, quæ similiter ante Antiochi adventum Ætoli ad bellum paraverunt contra Romanos? (6) Hoc vero dicere, hominum est, qui numquam cogitarunt, quid discriminis sit, et quantum inter se distent principium, causa, et prætextus: quorum duo posteriora præcedunt rem universam; principium vero, postremum est eorum quæ diximus. (7) Ego principia cujusque rei esse statuo, primos conatus, primasque effectiones eorum quæ fuerint decreta: causas vero, quæ decreta animi et capta consilia antecedunt; nempe cogitationes, animorum affectiones et ratiocinationes quæ de rebus agendis suscipiuntur, et per quas ad decernendum aliquid nobisque proponendum accedimus. (8) Quod dico, clarius fiet ex his, quæ statim subjiciam. (9) Nam quæ veræ causæ fuerint, unde sit natum bellum contra Persas, quivis facile intelligat. (10) Prima earum est, Græcorum, qui cum Xenophonte erant, reditus e superioris Asiæ satrapiis; cum quidem totam Asiam, hostium suorum sedem, pertranseuntibus ipsis, nemo repertus erat barbarorum, qui prodire contra, et se eis opponere auderet. (11) Altera causa est, Agesilai Lacedæmoniorum regis transitus in Asiam; qui neminem ibi, cui satis animi aut virium esset ad prohibenda sua incepta, invenerat; sed in medio conatu, propter tumultus in Græcia exortos, re infecta coactus erat redire. (12) Quibus ex rebus quum de ignavia et socordia Persarum conjecturam fecisset Philippus; suam et Macedonum peritiam rei militaris non ignorans; et præmiorum magnitudinem ac decus ob oculos sibi ponens, quæ eo bello consecuturus esset; (13) simul ac Græcorum omnium consentientem benevolentiam sibi conciliaverat, confestim eo prætextu utens, quasi Græcorum injurias a Persis acceptas omni studio ultum iret, impetum cepit consiliumque iniit belli gerendi, omniaque ad tantum inceptum necessaria apparare cœpit. (14) Quamobrem, belli contra Persas causæ quidem censeri debent, quas primo loco posuimus; prætextus vero, quem secundo; principium autem, Alexandri trajectio in Asiam.

VII. Sic etiam ejus belli, quod inter Antiochum et Romanos fuit, palam est, causam debere statui, indignationem Ætolorum. (2) Nam hi, quum circa exitum belli Philippici multis modis sperni a Romanis sibi viderentur, non solum Antiochum acciverunt, ut ante dicebamus, sed etiam ob iram ex illo tempore conceptam quidvis facere ac pati sustinuerunt. (3) At prætextus existimandus est, liberatio Græcorum; ad quam Ætoli, singulas urbes cum Antiocho obeuntes, absurde et falso omnes vocabant. Principium vero fuit, Antiochi ad Demetriadem cum

(4) Ἐγὼ δὲ τὴν ἐπὶ πλεῖον διαστολὴν πεποίημαι περὶ τούτων, οὐχ ἕνεκα τῆς τῶν συγγραφέων ἐπιτιμήσεως, χάριν δὲ τῆς τῶν φιλομαθούντων ἐπανορθώσεως. (5) Τί γὰρ ὄφελος ἰατροῦ κάμνουσιν ἀγνοοῦντος τὰς αἰτίας τῶν περὶ τὰ σώματα διαθέσεων; τί δ' ἀνδρὸς πραγματικοῦ, μὴ δυναμένου συλλογίζεσθαι, πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς εἴληφεν; (6) Οὔτε γὰρ ἐκεῖνον εἰκὸς οὐδέποτε δεόντως στήσασθαι τὰς τῶν σωμάτων θεραπείας· οὔτε τὸν πραγματικὸν οὐδὲν οἷόν τε κατὰ τρόπον χειρίσαι τῶν προσπιπτόντων, ἄνευ τῆς τῶν προειρημένων ἐπιγνώσεως. (7) Διόπερ οὐδὲν οὕτω φυλακτέον καὶ ζητητέον, ὡς τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν συμβαινόντων. Ἐπειδὴ φύεται μὲν ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων, ἰᾶσθαι δὲ ῥᾷστόν ἐστι παντὸς τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ διαλήψεις.

VIII. Φάβιος δέ φησιν, ὁ Ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς, ἅμα τῷ κατὰ Ζακανθαίους ἀδικήματι, καὶ τὴν Ἀσδρούβου πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν, αἰτίαν γίγνεσθαι τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου. (2) Ἐκεῖνον γάρ, μεγάλην ἀνειληφότα τὴν δυναστείαν ἐν τοῖς κατ' Ἰβηρίαν τόποις, μετὰ ταῦτα παραγενόμενον ἐπὶ Λιβύην, ἐπιβαλέσθαι, καταλύσαντα τοὺς νόμους, εἰς μοναρχίαν περιστῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν Καρχηδονίων· (3) τοὺς δὲ πρώτους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, προειδομένους αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆναι πρὸς αὐτόν· (4) τὸν δ' Ἀσδρούβαν, ὑπειδόμενον, ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς Λιβύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, οὐ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν Καρχηδονίων· (5) Ἀννίβαν δέ, κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μειρακίου γεγονότα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ τότε διαδεξάμενον τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν Ἀσδρούβᾳ ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων. (6) Διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τοῦτον ἐξενηνοχέναι κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν Ῥωμαίοις, παρὰ τὴν Καρχηδονίων γνώμην. (7) Οὐδένα γὰρ εὐδοκεῖν τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν Καρχηδόνι τοῖς ὑπ' Ἀννίβου περὶ τὴν Ζακανθαίων πόλιν πραχθεῖσι. (8) Ταῦτα δ' εἰπών, φησί, μετὰ τὴν τῆς προειρημένης πόλεως ἅλωσιν παραγενέσθαι τοὺς Ῥωμαίους, οἰομένους δεῖν ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι τοὺς Καρχηδονίους, ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν. (9) Εἰ δέ τις ἔροιτο τὸν συγγραφέα, ποῖος ἦν καιρὸς οἰκειότερος τοῖς Καρχηδονίοις, ἢ ποῖον πρᾶγμα τούτου δικαιότερον ἢ συμφορώτερον, ἐπείπερ ἐξ ἀρχῆς δυσηρεστοῦντο, καθάπερ οὗτός φησι, τοῖς ὑπ' Ἀννίβου πραττομένοις· (10) τοῦ, πεισθέντας τότε τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων παρακαλουμένοις, ἐκδοῦναι μὲν τὸν αἴτιον τῶν ἀδικημάτων, ἐπανελέσθαι δ' εὐλόγως δι' ἑτέρων τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως, περιποιήσασθαι δὲ τῇ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν, ἀποτριψαμένους τὸν ἐπιφερόμενον πόλεμον, δόγματι μόνον τὴν ἐκδίκησιν ποιησαμένους; τί ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς αὐτά; δῆλον γάρ, ὡς οὐδέν. (11) Οἵ γε τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ

classe appulsus. (4) Ego vero propterea inter hæc tria ideo pluribus exposui; non ut ptores reprehenderem; verum ut, errore agi lectores proficerent. (5) Nam quorsum ægi qui causas ignoret affectionum humani corp viri utilitas, qui ad tractandam remp. acce men dignoscere valet, quomodo, quare, et u quæ eveniunt, causam cur fierent sint nacta neque ille curandi corpora rectam viam unqu neque hic ullum negotium, si ea ignoret q recta ratione poterit administrare. (7) Idcir sollicite observandum, neque inquirendum, q eventuum causæ. Sæpe enim res maximæ cipiis oriuntur : in omni autem re facillimu statim conatibus consiliisque medicinam oppo

VIII. Fabius vero, historiarum scriptor R sam bello Hannibalico præbuisse, ait, pr Saguntinis illatam, Asdrubalis etiam avariti nandi cupiditatem. (2) Illum enim, postqu in Hispania potentatum sibi peperisset, in A rediisse, et antiquare patrias leges esse a formam reipublicæ Carthaginiensium in unius mutare. (3) Sed primores civitatis vi illius animadverso, magno consensu se ab il (4) Quod suspicatum Asdrubalem, ex Africa atque Hispaniam ex illo tempore pro libidin strasse, nulla posthac senatus Carthaginiens bita. (5) Hannibalem vero, qui ab adolescen et æmulus consiliorum illius fuisset, quum in provincia Hispania ei successisset, in ad rerum idem cum Asdrubale tenuisse institut que hoc quoque bellum nunc ab eo Romanis proprio ipsius consilio, præter Carthaginien tiam : (7) neminem enim Carthagine, qui q loco esset in republica, ea approbasse quæ guntinorum civitatem fecit Hannibal. (8) addit deinde : capta Saguntinorum urbe, adv nos, qui aut dedi sibi Hannibalem a Pœnis aut bellum suscipi. (9) Hic si quis quærat e quam meliorem Carthaginienses exspectare quiverint, quodve inire justius aut sibi utili potuerint, siquidem semper ipsis, ut hic qu cta Hannibalis displicuerant; (10) quam ut, postulatis morem gerentes, auctorem injuri communem patriæ hostem probabili ratione lerent, publicam ditioni suæ tranquillitatem bellum imminens a suis cervicibus depell denique decreti ope ab illo homine se vindi habeat, quod ad hæc respondeat? Palam est nihil posse. (11) Nam Carthaginienses qui

πράξει τι τῶν προειρημένων, ὡς, ἑπτακαίδεκα ἔτη συνεχῶς πολεμήσαντες κατὰ τὴν Ἀννίβου προαίρεσιν, οὐ πρότερον κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἕως οὗ πάσας ἐξελέγξαντες τὰς ἐλπίδας, τελευταῖον εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σωμάτων παρεγένοντο κίνδυνον.

IX. Τίνος δὲ χάριν ἐμνήσθην Φαβίου καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου γεγραμμένων; (2) Οὐχ ἕνεκα τῆς πιθανότητος τῶν εἰρημένων ἀγωνιῶν, μὴ πιστευθῇ παρά τισιν· ἡ μὲν γὰρ παρὰ τούτων ἀλογία, καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως, αὐτὴ δι' αὐτῆς δύναται θεωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν· (3) ἀλλὰ τῆς τῶν ἀναλαμβανόντων τὰς ἐκείνου βίβλους ὑπομνήσεως· ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ πρὸς τὰ πράγματα βλέπωσιν. (4) Ἔνιοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τὰ λεγόμενα συνεπιστήσαντες, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν λέγοντα, καὶ λαβόντες ἐν νῷ, διότι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁ γράφων γέγονε, καὶ τοῦ συνεδρίου μετεῖχε τῶν Ῥωμαίων, πᾶν εὐθέως ἡγοῦνται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τούτου πιστόν. (5) Ἐγὼ δέ φημι μὲν δεῖν, οὐκ ἐν μικρῷ προσλαμβάνεσθαι τὴν τοῦ συγγραφέως πίστιν, οὐκ αὐτοτελῆ δὲ κρίνειν· τὸ δὲ πλεῖον, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰς δοκιμασίας. (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ γε Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πολέμου (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) νομιστέον πρώτην μὲν αἰτίαν γεγονέναι, τὸν Ἀμίλκου θυμὸν, τοῦ Βάρκα μὲν ἐπικαλουμένου, πατρὸς δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου γεγονότος. (7) Ἐκεῖνος γὰρ, οὐχ ἡττηθεὶς τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ τῇ ψυχῇ, τῷ δοκεῖν αὐτὸς μὲν ἀκέραια διατετηρηκέναι τὰ περὶ τὸν Ἔρυκα στρατόπεδα ταῖς ὁρμαῖς ἐφ' ὧν αὐτὸς ἦν, διὰ δὲ τὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῶν Καρχηδονίων ἧτταν τοῖς καιροῖς εἴκων, πεποιῆσθαι τὰς συνθήκας, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς, τηρῶν ἀεὶ πρὸς ἐπίθεσιν. (8) Εἰ μὲν οὖν μὴ τὸ περὶ τοὺς ξένους ἐγένετο κίνημα τοῖς Καρχηδονίοις, εὐθέως ἂν ἄλλην ἀρχὴν ἐποιεῖτο καὶ παρασκευὴν πραγμάτων, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ. (9) Προκαταληφθεὶς δὲ ταῖς ἐμφυλίοις ταραχαῖς, ἐν τούτοις καὶ περὶ ταύτας διέτριβε τὰς πράξεις.

X. Ῥωμαίων δὲ, μετὰ τὸ καταλύσασθαι Καρχηδονίους τὴν προειρημένην ταραχὴν, ἀπαγγειλάντων αὐτοῖς πόλεμον τὸ μὲν πρῶτον εἰς πᾶν συγκατέβαινον, ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς νικήσειν τοῖς δικαίοις· καθάπερ ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις περὶ τούτων δεδηλώκαμεν. (2) Ὧν χωρὶς, οὐχ οἷόν τε ἦν συμπεριενεχθῆναι δεόντως οὔτε τοῖς νῦν λεγομένοις, οὔτε τοῖς μετὰ ταῦτα δηλουμένοις ὑφ' ἡμῶν. (3) Πλὴν οὐκ ἐντρεπομένων τῶν Ῥωμαίων, εἴξαντες τῇ περιστάσει, καὶ βαρυνόμενοι μὲν, οὐκ ἔχοντες δὲ ποιεῖν οὐδὲν, ἐξεχώρησαν Σαρδόνος, συνεχώρησαν δ' εἰσοίσειν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα πρὸς τοῖς πρότερον, ἐφ' ᾧ μὴ τὸν πόλεμον ἐκείνοις ἀναδέξασθαι τοῖς καιροῖς. (4) Διὸ καὶ δευτέραν, μεγίστην δὲ, ταύτην θετέον αἰτίαν τοῦ μετὰ ταῦτα συστάντος πολέμου. (5) Ἀμίλκας γάρ,

ab eo abfuerunt, ut quidquam facerent illorum quæ diximus; ut bellum ex Hannibalis sententia susceptum per annos septemdecim continuos gesserint, neque prius incepto destiterint, quam, tentata quavis belli spe, de patria ipsa tandem et sua omnium salute cœperunt periclitari.

IX. Quorsum vero Fabii, et eorum quæ ab illo scripta sunt, mentionem feci? (2) Non, quod adeo similia veri putem ista quæ commemoravi, ut verear, ne fidem apud nonnullos inveniant. Etenim, quam sint hæc a ratione aliena, vel me tacente, facile in oculos legentium incurrit. (3) Verum ut eos admonerem, in quorum manus historiæ illius venerint, ne titulum libri, sed res ipsas attendant. (4) Reperiuntur enim, qui ad narrantem potius, quam ad illa quæ narrantur, animum advertentes, quum eisdem temporibus auctorem vixisse cogitant, et Romanum senatorem fuisse, quidquid ab eo dictum est, pro fide digno protinus arripiunt. (5) Ego vero, fidem ejus scriptoris, sicut minime aspernandam censeo, ita non tanti certe faciendam, ut judicium lectoris unice velim inde pendere : sed ex rebus potius ipsis, quæ narrantur, faciendum judicium dico. (6) Enimvero belli hujus Romanorum et Carthaginiensium, (nam inde sumus digressi) prima causa censeri debet, ira Amilcaris, qui Barca est cognominatus, fuitque Hannibalis pater naturalis. (7) Hic enim, post bellum de Sicilia invictum animum retinens, quod copias, quibus ad Erycem præfuerat, integras illæsasque conservaverat, eadem secum agitantes consilia : utut propter cladem maritimo prælio acceptam a Carthaginiensibus, temporibus cedens, pacem fecerat; iram tamen coquebat, occasioni ad bellum inferendum semper intentus. (8) Itaque, nisi motu mercenariorum impediti Carthaginienses fuissent; nulla interposita mora novum bellum denuo esset exorsus, quantum quidem in ipso foret. (9) Nunc, intestina seditione præventus, in rebus patriæ componendis coactus est se occupare.

X. Quum autem Carthaginiensibus, post sedatum illum tumultum de quo modo diximus, bellum indixissent Romani; principio quidem lubentes illi in omnes iverant conditiones, sperantes, se causæ suæ justitia victuros; quemadmodum superioribus libris ostendimus : (2) absque quibus foret, nec quæ jam dicimus, nec quæ deinceps dicentur, capi commode possent. (3) Sed Romanis justa illorum non curantibus, præsenti sese necessitati accommodantes Pœni, qui aliud nihil possent, Sardinia, ægre quidem, sed tamen excesserunt : quin etiam, ne tam alieno tempore bellum sustinere cogerentur, ad superius stipendium alia mille et ducenta annua talenta pendere consenserunt. (4) Itaque secundam hanc, eamque maximam, belli postea conflati causam statuere convenit. (5) Amilcar enim, ubi ira ci-

προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θυμοῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργὴν τῶν πολιτῶν· ὡς θᾶττον, τοὺς ἀποστάντας τῶν μισθοφόρων καταπολεμήσας, ἐβεβαίωσε τῇ πατρίδι τὴν ἀσφάλειαν, εὐθέως ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. (6) Ἣν δὴ καὶ τρίτην αἰτίαν νομιστέον, λέγω δὲ τὴν εὔροιαν τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμάτων Καρχηδονίοις. Ταύταις γὰρ ταῖς χερσὶ πιστεύσαντες, εὐθαρσῶς ἐνέβησαν εἰς τὸν προειρημένον πόλεμον. (7) Ὅτι δ' Ἀμίλκας πλεῖστα μὲν συνεβάλετο πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ δευτέρου πολέμου, καίπερ τετελευτηκὼς ἔτεσι δέκα πρότερον τῆς καταρχῆς αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἂν εὕροι τις εἰς τοῦτο· σχεδὸν δὲ πρὸς πίστιν ἀρκοῦν ἔσται τὸ λέγεσθαι μέλλον.

XI. Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς καταπολεμηθεὶς Ἀννίβας ὑπὸ Ῥωμαίων, τέλος ἐκ τῆς πατρίδος ἐξεχώρησε, καὶ παρ' Ἀντιόχῳ διέτριβε· τότε Ῥωμαῖοι, συνθεωροῦντες ἤδη τὴν Αἰτωλῶν ἐπιβολὴν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον· βουλόμενοι, μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. (2) Οἱ δὲ πρέσβεις ὁρῶντες τὸν Ἀντίοχον προσέχοντα τοῖς Αἰτωλοῖς, καὶ πρόθυμον ὄντα πολεμεῖν Ῥωμαίοις, ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. (3) Προβαίνοντος γὰρ τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ βασιλέως ὑπόπτως ἔχοντος ἀεὶ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, ἐγένετό τις καιρὸς, ὡς ἐπὶ λόγον ἀχθῆναι τὴν ὑποικουρουμένην ἀτοπίαν ἐν αὐτοῖς. (4) Ἐν ᾧ, καὶ πλείους ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος Ἀννίβας, τέλος ἐπὶ τὸ τοιοῦτο κατήντησε, δυσχρηστούμενος τοῖς λόγοις. (5) Ἔφη γὰρ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς Ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα· θύοντος δ' αὐτοῦ τῷ Διῒ, παρεστάναι παρὰ τὸν βωμόν. (6) Ἐπεὶ δὲ καλλιερήσας κατασπεῖσαι τοῖς θεοῖς καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα, τοὺς μὲν ἄλλους τοὺς περὶ τὴν θυσίαν ἀποστῆναι κελεῦσαι μικρὸν, αὐτὸν δὲ προσκαλεσάμενον ἐρέσθαι φιλοφρόνως, εἰ βούλοιτο συνεξορμᾷν ἐπὶ τὴν στρατείαν. (7) Ἀσμένως δὲ κατανεύσαντος αὐτοῦ, καί τι καὶ προσαξιώσαντος παιδικῶς, λαβόμενον τῆς δεξιᾶς προσαγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν βωμὸν, καὶ κελεύειν, ἁψάμενον τῶν ἱερῶν ὀμνύναι, μηδέποτε Ῥωμαίοις εὐνοήσειν. (8) Ταῦτ' οὖν εἰδότα σαφῶς, ἠξίου τὸν Ἀντίοχον, ἕως μὲν ἂν δυσχερές τι βουλεύηται κατὰ Ῥωμαίων, θαῤῥεῖν, καὶ πιστεύειν, αὐτὸν συνεργὸν ἕξειν νομίζοντα ἀληθινώτατον. (9) Ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτοὺς, τότε μὴ προσδεῖσθαι διαβολῆς, ἀλλ' ἀπιστεῖν καὶ φυλάττεσθαι. Πᾶν γάρ τι πρᾶξαι κατ' αὐτῶν, ὃ δυνατὸς ἂν εἴη.

XII. Ὁ μὲν οὖν Ἀντίοχος ἀκούσας, καὶ δόξας, αὐτοπαθῶς, ἅμα δὲ ἀληθινῶς εἰρῆσθαι, πάσης τῆς προϋπαρχούσης ὑποψίας ἀπέστη. (2) Τῆς μέντοι γε δυσμενείας τῆς Ἀμίλκου, καὶ τῆς ὅλης προθέσεως,

vium ad proprium ipsius odium accessit, vic
qui rebellaverant, patria in tuto collocata, c
Hispaniæ eo consilio animum adjecit, ut p
lum contra Romanos inde sibi compararet.
belli causa debet existimari; prosperi scilice
sium in Hispania successus : nam illis freti
hoc, de quo loquimur, animose susceperunt.
vero belli secundi Punici vel præcipuam
licet decem annis prius obiisset quam illu
multis quidem argumentis probari potest;
ciendam rei fidem, hoc fuerit satis quod jam

XI. Quo tempore Hannibal, victus bell
solum vertere tandem coactus, apud Anti
Romani, jam tum quid pararent Ætoli prospi
tiochum, consilia ejus explorandi causa, legat
Hi regem cum Ætolis sentire conspicati, ac
sus populum Romanum meditari; Hannibal
tuerunt hoc consilio, ut eum suspectum redd
Atque ita res evenit. (3) Sed quum progress
gis ac magis suspicio regis in Hannibalem al
tandem se illi obtulit in disceptationem adduc
nis illius, quæ inter ipsos gliscebat. (4) Ibi
alia multa ad purgandum se disseruit, tum,
rum proficiebant, ad extremum eo venit,
(5) Se, quo tempore pater Amilcar in Hispa
citu proficiscebatur, puerum fuisse novem
sacra Jovi faciente, ad altare se adstiti
patrem, ubi litasset, libationesque diis feci
pro more peregisset; ceteris, qui sacris inte
paullulum jussis, sese, propius advocatum
rogasse, ecquid expeditionis comes secum p
(7) Quum alacris annuisset, atque insuper pu
bus etiam hoc ipsum ab eo contendisset; dext
prehendisse, et ad altare admotum tactis sa
adegisse, numquam amicum populo Roman
bat igitur Antiochum, ut, de hoc animo su
quidem contra Romanos aliquid vellet moli
sibi consilia crederet, neque dubitaret, oper
buscumque rebus posset summa fide navatu
vero de concordia et amicitia cum Romanis
tum ne exspectaret, ut a calumniatoribus
caveret, neque fidem sibi haberet. Omnia
que posset, adversus illos se tentaturum.

XII. Antiochus, hoc sermone audito,
Hannibal ex animi affectu et vero sensu loqui
suspiciones deposuit. (2) Atqui hoc cert
stimonium debet odii quo Amilcar flagrabat,

ὁμολογούμενον θετέον εἶναι τοῦτο μαρτύριον· ὡς καὶ δι' αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο τῶν πραγμάτων. (3) Τοιούτους γὰρ ἐχθροὺς παρεσκεύασε Ῥωμαίοις, Ἀσδρούβαν τε τὸν τῆς θυγατρὸς ἄνδρα, καὶ τὸν αὑτοῦ κατὰ φύσιν υἱὸν Ἀννίβαν, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν δυσμενείας. (4) Ἀσδρούβας μὲν οὖν, προαποθανὼν, οὐ πᾶσιν ἔκδηλον ἐποίησε τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν· Ἀννίβᾳ δὲ παρέδωκαν οἱ καιροὶ, καὶ λίαν ἐναποδείξασθαι τὴν πατρῴαν ἔχθραν εἰς Ῥωμαίους. (5) Διὸ καὶ τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους χρὴ τῶν τοιούτων οὐδενὸς μᾶλλον φροντίζειν, ὥστε μὴ λανθάνειν τὰς προαιρέσεις τῶν διαλυομένων τὰς ἔχθρας, ἢ συντιθεμένων τὰς φιλίας, πότε τοῖς καιροῖς εἴκοντες, καὶ πότε ταῖς ψυχαῖς ἡττώμενοι ποιοῦνται τὰς συνθήκας· (6) ἵνα τοὺς μὲν, ἐφέδρους νομίζοντες εἶναι τῶν καιρῶν, ἀεὶ φυλάττωνται· τοῖς δὲ πιστεύοντες, ὡς ὑπηκόοις ἢ φίλοις ἀληθινοῖς, πᾶν τὸ παραπίπτον ἐξ ἑτοίμου παραγγέλλωσι. (7) Αἰτίας μὲν οὖν τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου, τὰς προειρημένας ἡγητέον· ἀρχὰς δὲ, τὰς μελλούσας λέγεσθαι.

XIII. Καρχηδόνιοι γὰρ βαρέως μὲν ἔφερον καὶ τὴν περὶ Σικελίας ἧτταν· συνεπέτεινε δ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, τὰ κατὰ Σαρδόνα, καὶ τὸ τῶν τελευταῖον συντεθέντων χρημάτων πλῆθος. (2) Διόπερ ἅμα τῷ τὰ πλεῖστα κατ' Ἰβηρίαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιήσασθαι, πρὸς πᾶν ἑτοίμως διέκειντο τὸ κατὰ Ῥωμαίων ὑποδεικνύμενον. (3) Προσπεσούσης οὖν τῆς Ἀσδρούβου τελευτῆς, ᾧ μετὰ τὸν Ἀμίλκου θάνατον ἐνεχείρισαν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, τὸ μὲν πρῶτον ἐκαραδόκουν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς· (4) ἀφικομένης δὲ τῆς ἀγγελίας ἐκ τῶν στρατοπέδων, ὅτι συμβαίνει τὰς δυνάμεις ὁμοθυμαδὸν ᾑρῆσθαι στρατηγὸν Ἀννίβαν, παραυτίκα συναθροίσαντες τὸν δῆμον, μιᾷ γνώμῃ κυρίαν ἐποίησαν τὴν τῶν στρατοπέδων αἵρεσιν. (5) Ἀννίβας δὲ παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, εὐθέως ὥρμησεν ὡς καταστρεψόμενος τὸ τῶν Ὀλκάδων ἔθνος. Ἀφικόμενος δὲ πρὸς Ἀλθαίαν, τὴν βαρυτάτην αὐτῶν πόλιν, κατεστρατοπέδευσε. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα χρησάμενος ἐνεργοῖς ἅμα καὶ καταπληκτικαῖς προσβολαῖς, ταχέως ἐκράτησε τῆς πόλεως. Οὗ συμβάντος, οἱ λοιποὶ, γενόμενοι καταπλαγεῖς, ἐνέδωκαν αὑτοὺς τοῖς Καρχηδονίοις. (7) Ἀργυρολογήσας δὲ τὰς πόλεις, καὶ κυριεύσας πολλῶν χρημάτων, ἧκε παραχειμάσων εἰς Καινὴν πόλιν. (8) Μεγαλοψύχως δὲ χρησάμενος τοῖς ὑποταττομένοις, καὶ τὰ μὲν δοὺς τῶν ὀψωνίων τοῖς συστρατευομένοις, τὰ δ' ὑπισχνούμενος, πολλὴν εὔνοιαν καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἐνειργάσατο ταῖς δυνάμεσι.

XIV. Τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ θέρει πάλιν ὁρμήσας ἐπὶ τοὺς Οὐακκαίους, Ἑλμαντικὴν μὲν, ἐξ ἐφόδου προσπεσὼν, κατέσχεν· Ἀρβουκάλην δὲ, διά τε τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ τὸ πλῆθος, ἔτι δὲ τὴν γενναιότητα τῶν οἰκητόρων, μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας πολιορκήσας, κατὰ κράτος εἷλε. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα

consiliorum; sicut res etiam ipsæ postea ostenderunt. (3) Hostes enim ejusmodi populo Rom. paravit, Asdrubalem generum, et Hannibalem, qui natura filius erat illius, ut ad malevolentiæ vehementiam addi nihil posset. (4) Sed Asdrubal quidem prius est mortuus, quam suum hunc animum palam omnibus faceret: Hannibali vero per tempora abunde licuit acceptas a patre inimicitias in Romanos cum maxime exercere. (5) Hoc igitur, si quid aliud, qui respublicas regunt sollicite observandum meminerint; ut, quos animos afferant, qui in gratiam positis inimicitiis redeunt, aut novam amicitiam ineunt, ne ignorent: quando temporibus cedentes, quando victis animis, pacis conditiones amplectantur: (6) ut ab illis quidem, ceu temporum suorum insidiatoribus, semper sibi caveant; his vero fidem habeant, et, ut fidis subditis, vel amicis veris, quidquid inciderit sine cunctatione imperent. (7) Causæ ergo belli Hannibalici hæ censeri debent: initia vero ea, quæ statim dicentur.

XIII. Nempe Carthaginienses et amissæ quidem Siciliæ detrimentum graviter ferebant: sed magis etiam exacuit eorum iram Sardiniæ jactura, sicut ante diximus, et ingens illa vis pecuniæ postremo pactæ. (2) Quare simul atque Hispaniæ majorem partem imperio suo adjecerant, quidquid eis ostendebatur quod contra Romanos facere videretur, cupide arripiebant. (3) Itaque, nuntiata morte Asdrubalis, cui post Amilcaris fata Hispaniam regendam tradiderant, principio quidem, militum animi quo inclinarent, exspectarunt: (4) deinde vero, quum ab exercitu nuntium accepissent, quo ducatum Hannibali omnium consensu a copiis Hispaniensibus delatum significabatur; concione protinus convocata, militum suffragia unanimi decreto rata fecerunt. (5) Hannibal autem, simul ac dux est creatus, ad subjiciendam Pœnorum imperio Olcadum gentem, animum appulit. (6) Ad Althæam igitur, opulentissimam illorum urbem, ducto exercitu, castra ante illam ponit: deinde in obsessorum oppugnatione strenuum adeo et formidabilem se præbet, ut non multo post urbe potiretur. Quo casu et ceteri territi, Carthaginiensibus se dediderunt. (7) Hannibal, multa ex oppidis pecunia exacta, maximis jam opibus abundans; Carthaginem novam ad hiberna se recepit. (8) Liberaliter vero tractans eos quibus præerat, et stipendia commilitonibus alia large præbens, alia in posterum pollicitans, magnum sui amorem, nec non spes ingentes in militum animis excitavit.

XIV. Sequenti æstate rursus, suscepta in Vaccæos expeditione, Salmanticam repentina invasione occupavit: Arbucalam vero magnis cum difficultatibus, quod et magna urbs erat et frequens, quodque acerrime cives resistebant, oppugnavit, ac per vim tandem cepit. (2) At deinde in reditu,

παραδόξως εἰς τοὺς μεγίστους ἦλθε κινδύνους ἐπανάγων, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν Καρπησίων, ὃ σχεδὸν ἰσχυρότατόν ἐστιν ἔθνος τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους· (3) ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων ἀθροισθέντων ἅμα τούτοις, οὓς ἠρέθισαν μάλιστα μὲν οἱ τῶν Ὀλκάδων φυγάδες, συνεξέκαυσαν δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἐλμαντικῆς οἱ διασωθέντες. (4) Πρὸς οὓς εἰ μὲν ἐκ παρατάξεως ἠναγκάσθησαν οἱ Καρχηδόνιοι διακινδυνεύειν, ὁμολογουμένως ἂν ἡττήθησαν. (5) Νῦν δὲ πραγματικῶς καὶ νουνεχῶς ἐξ ὑποστροφῆς ἀναχωρήσαντος Ἀννίβου, καὶ πρόβλημα ποιησαμένου τὸν Τάγον καλούμενον ποταμὸν, καὶ περὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν συστησαμένου τὸν κίνδυνον, ἅμα δὲ συγχρησαμένου συναγωνιστῇ τῷ ποταμῷ καὶ τοῖς θηρίοις, οἷς εἶχε περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμὸν, συνέβη τὰ ὅλα παραδόξως καὶ κατὰ λόγον αὐτῷ χωρῆσαι. (6) Τῶν γὰρ βαρβάρων ἐπιβαλλομένων κατὰ πλείους τόπους βιάζεσθαι καὶ περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν, τὸ μὲν πλεῖστον αὐτῶν μέρος διεφθάρη περὶ τὰς ἐκβάσεις, παραπορευομένων τῶν θηρίων παρὰ τὸ χεῖλος, καὶ τοὺς ἐκβαίνοντας ἀεὶ προκαταλαμβανόντων· (7) πολλοὶ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἀπώλοντο, διὰ τὸ κρατεῖν μὲν μᾶλλον τοῦ ῥεύματος τοὺς ἵππους, ἐξ ὑπερδεξίου δὲ ποιεῖσθαι τὴν μάχην τοὺς ἱππέας πρὸς τοὺς πεζούς. (8) Τέλος δὲ, τοὔμπαλιν ἐπιδιαβάντες οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἐτρέψαντο πλείους ἢ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων. (9) Ὧν ἡττηθέντων, οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα πλὴν Ζακανθαίων. (10) Ταύτης δὲ τῆς πόλεως ἐπειρᾶτο κατὰ δύναμιν ἀπέχεσθαι, βουλόμενος μηδεμίαν ἀφορμὴν ὁμολογουμένην δοῦναι τοῦ πολέμου Ῥωμαίοις, ἕως τἄλλα πάντα βεβαίως ὑπ' αὐτὸν ποιήσαιτο, κατὰ τὰς Ἀμίλκου τοῦ πατρὸς ὑποθέσεις καὶ παραινέσεις.

XV. Οἱ δὲ Ζακανθαῖοι συνεχῶς ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην· ἅμα μὲν, ἀγωνιῶντες περὶ σφῶν, καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον· ἅμα δὲ, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν Ῥωμαίους τὴν γιγνομένην εὔροιαν Καρχηδονίοις τῶν κατ' Ἰβηρίαν πραγμάτων. (2) Ῥωμαῖοι δὲ, πλεονάκις αὐτῶν παρακηκοότες, τότε πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν, τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν προσπιπτόντων. (3) Ἀννίβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πεποιημένος ὑπ' αὐτὸν οὓς προέθετο, παρῆν αὖθις μετὰ τῶν δυνάμεων παραχειμάζων εἰς Καινὴν πόλιν, ἥ τις ὡσανεὶ πρόσχημα καὶ βασίλειον ἦν Καρχηδονίων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν τόποις. (4) Καταλαβὼν δὲ τὴν παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβείαν, καὶ δοὺς αὑτὸν εἰς ἔντευξιν, διήκουε περὶ τῶν ἐνεστώτων. (5) Ῥωμαῖοι μὲν οὖν διεμαρτύροντο, Ζακανθαίων ἀπέχεσθαι (κεῖσθαι γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ σφετέρᾳ πίστει), καὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν κατὰ τὰς ἐπ' Ἀσδρούβου γενομένας ὁμολογίας. (6) Ὁ δ' Ἀννίβας, ἅτε νέος μὲν ὢν, πλήρης δὲ πολεμικῆς ὁρμῆς, ἐπιτυχὴς δ' ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, πάλαι δὲ παρωρμημένος πρὸς τὴν κατὰ Ῥωμαίων

impetum Carpetanis in ipsum facientibus, qu
sima gens est totius illius tractus, maxima ex
ricula adiit: (3) nam et finitimi populi cum hi
rant, quos præcipue quidem Olcades, patria
adversus Pœnos concitaverant; nonnihil etiai
rant, qui Salmantica evaserant. (4) Quibu
prælio dimicare Carthaginienses fuissent coac
bium est, quin male rem fuerint gesturi. (
nibal singulari sollertia ac prudentia sensim
recipere; Tagum flumen munimenti loco hosti
prælium ad transitum amnis committere: ita
vius simul, et elephanti, quos habebat circite
ipsius conatus adjuvarent, evenit præter omi
ex animi sententia res ei succederet. (6) Barl
facere, atque amnem trajicere multis locis cona
rum maxima in exitu ex aquis periit; quipp
ripam ambulantes, ut quæque manus hos
ierat, hanc prius quam alii opem ferrent per
tum autem in ipso flumine multi ab equitibu
quum et fluminis impetum facilius equi sustii
tes ex superiori loco cum peditibus dimicaban
vice versa Hannibal rursus fluvium trajicit,
irruens, amplius centum millia hominum p
Quibus ita devictis, nemo amplius intra Il
fuit, Saguntinis exceptis, qui temere contra
ses attollere oculos auderet. (10) Sagunto
studio abstinebat Hannibal; quod, patris moni
secutus, reliqua omnia prius sibi asserere c
occasionem ullam Romanis belli suscipiendi

XV. Inter hæc Saguntini crebros Romam
tere; partim quod futura prospicientes, de su
solliciti; partim quod prosperos Carthaginien
nia successus, nollent Romanos ignorare.
antea negligenter auditis eorum nuntiis, ho
gatos in Hispaniam, illa inspecturos quæ nu
mittunt. (3) Circa idem tempus Hannibal,
proposuerat gentibus, ad hiberna rursus Ca
vam se receperat: erat enim urbs illa quasi
quædam in ea Hispaniæ parte quæ Carthagien
(4) Ibi quum legationem populi Romani inven
adeundi potestate, disserentes de mandato s
divit. (5) Romani igitur deûm fidem testan
ut Saguntinis, qui in fide et clientela populi R
abstineret: utque, ex eo fœdere quod cum A
erat, amnem Iberum ne trajiceret. (6) At Ha
juvenis, militaris ferociæ plenus, felix in in
pridem concitatus ad inimicitias cum populo

ἐποιεῖτο (7) πρὸς μὲν ἐκείνους, ὡς κηδόμενος Ζακανθαίων, ἐνεκάλει Ῥωμαίοις, διότι μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, στασιαζόντων αὐτῶν, λαβόντες τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ διαλῦσαι, ἀδίκως ἐπανέλοιντό τινας τῶν προεστώτων· οὓς οὐ περιόψεσθαι παρεσπονδημένους· πάτριον γὰρ εἶναι Καρχηδονίοις, τὸ μηδένα τῶν ἀδικουμένων περιορᾷν. (8) Πρὸς δὲ Καρχηδονίους διεπέμπετο, πυνθανόμενος, τί δεῖ ποιεῖν, ὅτι Ζακανθαῖοι, πιστεύοντες τῇ Ῥωμαίων συμμαχίᾳ, τινὰς τῶν ὑπ' αὐτοὺς ταττομένων ἀδικοῦσι. (9) Καθόλου δ' ἦν πλήρης ἀλογίας καὶ θυμοῦ βιαίου· διὸ καὶ ταῖς μὲν ἀληθιναῖς αἰτίαις οὐκ ἐχρῆτο, κατέφευγε δ' εἰς προφάσεις ἀλόγους· ὅπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ διὰ τὰς προεγκαθημένας αὐτοῖς ὁρμὰς ὀλιγωροῦντες τοῦ καθήκοντος. (10) Πόσῳ γὰρ ἦν ἄμεινον, οἴεσθαι δεῖν Ῥωμαίους ἀποδοῦναι σφίσι Σαρδόνα, καὶ τοὺς ἐπιταχθέντας ἅμα ταύτῃ φόρους, οὓς, τοῖς καιροῖς συνεπιθέμενοι πρότερον, ἀδίκως παρ' αὐτῶν ἔλαβον· εἰ δὲ μὴ, φάναι πολεμήσειν. (11) Νῦν δὲ, τὴν μὲν οὖσαν αἰτίαν ἀληθινὴν παρασιωπῶν, τὴν δ' οὐχ ὑπάρχουσαν, περὶ Ζακανθαίων, πλάττων· οὐ μόνον ἀλόγως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀδίκως, κατάρχειν ἐδόκει τοῦ πολέμου. (12) Οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις, ὅτι μὲν εἴη πολεμητέον, σαφῶς εἰδότες, ἀπέπλευσαν εἰς Καρχηδόνα, τὰ παραπλήσια θέλοντες ἐπιμαρτύρασθαι κἀκείνους. (13) Οὐ μὴν ἐν Ἰταλίᾳ γε πολεμήσειν ἤλπισαν, ἀλλ' ἐν Ἰβηρίᾳ· χρήσεσθαι δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμητηρίῳ τῇ Ζακανθαίων πόλει.

XVI. Διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενοι τὴν ὑπόθεσιν, ἡ σύγκλητος ἔκρινεν ἀσφαλίσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πράγματα, προορωμένη, διότι μέγας ἔσται καὶ πολυχρόνιος καὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας ὁ πόλεμος. (2) Συνέβαινε γὰρ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, Δημήτριον τὸν Φάριον, ἐπιλελησμένον μὲν τῶν προγεγονότων εἰς αὐτὸν εὐεργετημάτων ὑπὸ Ῥωμαίων, καταπεφρονηκότα δὲ, πρότερον μὲν διὰ τὸν ἀπὸ Γαλατῶν, τότε δὲ διὰ τὸν ἀπὸ Καρχηδονίων φόβον περιεστῶτα Ῥωμαίους· (3) πάσας δ' ἔχοντα τὰς ἐλπίδας ἐν τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ, διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι καὶ μετεσχηκέναι τῶν πρὸς Κλεομένη κινδύνων Ἀντιγόνῳ· πορθεῖν μὲν καὶ καταστρέφεσθαι τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους ταττομένας, πεπλευκέναι δ' ἔξω τοῦ Λίσσου παρὰ τὰς συνθήκας πεντήκοντα λέμβοις, καὶ πεπορθηκέναι πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων. (4) Εἰς ἃ βλέποντες Ῥωμαῖοι, καὶ θεωροῦντες ἀνθοῦσαν τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ἔσπευδον ἀσφαλίσασθαι τὰ πρὸς ἕω τῆς Ἰταλίας· πεπεισμένοι καταταχήσειν διορθωσάμενοι μὲν τὴν Ἰλλυριῶν ἄγνοιαν, ἐπιτιμήσαντες δὲ καὶ κολάσαντες τὴν ἀχαριστίαν καὶ προπέτειαν τὴν Δημητρίου. (5) Διεψεύσθησαν δὲ τοῖς λογισμοῖς· κατετάχησε γὰρ αὐτοὺς Ἀννίβας, ἐξελὼν τὴν Ζακανθαίων πόλιν. (6) Καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη τὸν πόλεμον οὐκ ἐν Ἰβηρίᾳ, πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ, καὶ κατὰ πᾶσαν γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτοις

cendas, (7) apud legatos quidem, veluti ipse Saguntinorum fautor, conquestus est, quod, exorta haud multo ante Saguntini seditione, quum totius controversiæ arbitrium Romanis fuisset permissum, principum nonnullos iniqua morte affecerint: quam perfidiam non inultam, ait, se relicturum; Carthaginienses enim acceptum a patribus tenere institutum, ut neminem impune injuria patiantur affici. (8) Ad Carthaginienses vero sciscitatum misit, quid opus esset facto, cum Saguntini, amicitia Romanorum freti, populos ditionis ipsorum injuriis lacessant? (9) Omnino enim, seposita constantis animi ratione, feroci iræ unice tunc indulgebat Hannibal: idcirco, prætermissis veris causis, ad prætextus injustos confugiebat; sicut facere illi consueverunt, qui, affectibus præoccupati, honesti rationem nullam ducunt. (10) Quanto enim futurum erat melius postulare, ut Romani Sardiniam restituerent, et simul stipendia eodem tempore imperata, quæ per occasionem adversæ Carthaginiensium fortunæ injuste ab ipsis exegissent? quod si recusarent Romani, bellum denuntiaret. (11) Nunc, veram causam reticens, falsamque confingens, de injuria facta Saguntinis; non solum sine ratione, verum etiam injuste, bellum visus est inchoasse. (12) Legati Romanorum, satis intelligentes bellum esse suscipiendum, Carthaginem ea mente proficiscuntur, ut etiam apud hos similia testarentur. (13) Sed in Italia esse bellandum, utique non putabant; verum in Hispania, ubi Saguntum arx belli sibi esset futura.

XVI. Idcirco Senatus, ad hujusmodi cogitationem consilia sua referens; quia bellum fore diuturnum providebat et longinquum; res Illyrici firmandas statuit. (2) Etenim circa eadem tempora Demetrius Pharius, oblitus beneficiorum quæ Romani in ipsum contulerant; quum jam ante contemnere eos cœpisset, quando formidabiles ipsis imminere Gallos videbat: tunc vero etiam propter metum a Carthaginiensibus impendentem eosdem floccifaceret, (3) spemque omnem in Macedonum regibus locatam haberet, quod bello Cleomenico socia arma cum Antigono junxerat; urbes ditionis Romanæ in Illyrico vastare et in suam potestatem redigere erat aggressus, ultraque Lissum contra leges pacis quinquaginta lembis navigans, multas e Cycladibus insulis incursaverat. (4) Quæ quum animadverterent Romani et regiam Macedonum domum florere intelligerent, res suas in regionibus ad ortum Italiæ sitis quamprimum in tuto sibi collocandas existimarunt; sperantes, priusquam in occidente erumperet bellum, posse se Illyriorum errorem coercere, et Demetrii ingratum animum temeritatemque castigare atque ulcisci. (5) Sed fefellit eos opinio: nam ipsos Hannibal antevertit, et Saguntinorum urbem interim excidit. (6) Quo factum, ut bellum non in Hispania, sed proxime ipsam Romam, totaque Italia, gerendum ipsis fuerit. (7)

χρησάμενοι τοῖς διαλογισμοῖς, Ῥωμαῖοι μὲν ὑπὸ τὴν ὡραίαν Λεύκιον τὸν Αἰμίλιον ἐξαπέστειλαν μετὰ δυνάμεως ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πράξεις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος.

XVII. Ἀννίβας δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἐκ τῆς Καινῆς πόλεως, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὴν Ζάκανθαν. (2) Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς, τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας καὶ Κελτιβηρίας· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. (3) Νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. (4) Ἧ τότε παραστρατοπεδεύσας Ἀννίβας, ἐνεργὸς ἐγίγνετο περὶ τὴν πολιορκίαν, πολλὰ προορώμενος εὔχρηστα πρὸς τὸ μέλλον ἐκ τοῦ κατὰ κράτος ἑλεῖν αὐτήν. (5) Πρῶτον μὲν γὰρ ὑπέλαβε παρελέσθαι Ῥωμαίων τὴν ἐλπίδα τοῦ συστήσασθαι τὸν πόλεμον ἐν Ἰβηρίᾳ. Δεύτερον δὲ, καταπληξάμενος ἅπαντας, εὐτακτοτέρους μὲν ἐπέπειστο παρασκευάσειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἤδη ταττομένους, εὐλαβεστέρους δὲ τοὺς ἀκμὴν αὐτοκράτορας ὄντας τῶν Ἰβήρων. (6) Τὸ δὲ μέγιστον, οὐδὲν ἀπολιπὼν ὄπισθεν πολέμιον, ἀσφαλῶς ποιήσεσθαι τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν. (7) Χωρίς τε τούτων, εὐπορήσειν μὲν χορηγιῶν αὐτὸς ὑπελάμβανε πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, προθυμίαν δ' ἐνεργάσασθαι ταῖς δυνάμεσιν ἐκ τῆς ἐσομένης ἑκάστοις ὠφελείας, προκαλέσασθαι δὲ τὴν εὔνοιαν τῶν ἐν οἴκῳ Καρχηδονίων διὰ τῶν ἀποσταλησομένων αὐτοῖς λαφύρων. (8) Τοιούτοις δὲ χρώμενος διαλογισμοῖς, ἐνεργῶς προσέκειτο τῇ πολιορκίᾳ· ποτὲ μὲν ὑπόδειγμα τῷ πλήθει ποιῶν αὑτὸν, καὶ γιγνόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ταλαιπωρίας, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρακαλῶν τὰ πλήθη, καὶ παραβόλως διδοὺς αὑτὸν εἰς τοὺς κινδύνους. (9) Πᾶσαν δὲ κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπομείνας, τέλος ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. (10) Κύριος δὲ γενόμενος χρημάτων πολλῶν, καὶ σωμάτων, καὶ κατασκευῆς, τὰ μὲν χρήματα εἰς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν· τὰ δὲ σώματα διένειμε κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις τῶν συστρατευομένων, τὴν δὲ κατασκευὴν παραχρῆμα πᾶσαν ἐξέπεμψε τοῖς Καρχηδονίοις. (11) Ταῦτα δὲ πράξας, οὐ διεψεύσθη τοῖς λογισμοῖς, οὐδ' ἀπέτυχε τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως· ἀλλὰ τούς τε στρατιώτας προθυμοτέρους ἐποίησε πρὸς τὸ κινδυνεύειν, τούς τε Καρχηδονίους ἑτοίμους παρεσκεύασε πρὸς τὸ παραγγελλόμενον, αὐτός τε πολλὰ τῶν χρησίμων μετὰ ταῦτα κατειργάσατο διὰ τῆς τῶν χορηγιῶν παραθέσεως.

XVIII. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δημήτριος, ἅμα τῷ συνιέναι τὴν ἐπιβολὴν τῶν Ῥωμαίων, παραυτίκα μὲν εἰς τὴν Δίμαλον ἀξιόχρεων φρουρὰν εἰσέπεμψε, καὶ τὰς ἁρμοζούσας ταύτῃ χορηγίας· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν πόλεων τοὺς μὲν ἀντιπολιτευομένους ἐπανείλετο, τοῖς δ' αὑτοῦ φίλοις ἐνεχείρισε τὰς δυναστείας.

Ceterum Romani, id consilium quod ostendim æstatem anni primi Olympiadis centesimæ qu L. Æmilium ad res in Illyrico gerendas cum tunt.

XVII. Hannibal vero, cum omnibus copi nova profectus, Saguntum versus iter instit autem hæc urbs est in radice montis, ex Iberi que confinibus ad mare excurrentis, distatque fere mille. (3) Ager urbis omnibus abundat que longe melioribus quam in ulla alia parte I riantur. (4) Positis ad Saguntum castris, I dionem acriter urgebat : quantum enim mom quæ parabat, esset allaturus, si eam urbem gnaret, facile prospiciebat. (5) Nam primum manis spem belli in Hispania gerendi ademt trabatur : deinde, territis hoc exemplo omnib tabat, quin et subacti jam populi dicto futuri tiores; et ceteri, qui sui adhuc juris erant, (6) Quodque longe maximum erat, nullo a terg tuto se in ulteriora confidebat perrecturum. insuper opum vim ad persequenda sua incepta se sperabat; et cum milites, ubi prædam s rent, promtiores se redditurum; tum etiam ses, qui domi erant, mittendis spoliis sibi se (8) Hæc apud se reputans, obsidionem a modo ipsum se exemplo multitudini præbens dis operibus plurimum manibus suis labora tes hortans, seque omnibus periculis non sin ctans. (9) Atque ita nullum laborem nul refugiens, tandem intra menses octo urbem e Potitus pecunia ingenti, captivis et supellec pecuniam ad bellum contra Romanos, si posuerat, reservavit; captivos inter milites jusque divisit; supellectilia extemplo omnia a ses transmisit. (11) Quibus peractis, nequ est fustratus; sed, quod initio proposuerat, nam et milites ad belli pericula alacriores thaginienses ad postulata sua reddidit æqu quod ab omnibus necessariis probe esset in deinceps, quæ ad institutum suum pertineb facultatem habuit.

XVIII. Circa idem tempus Demetrius, si lis Romanorum rescivit, extemplo idoneum omnibus quæ postulat usus, Dimalum mi urbium gubernacula, occisis qui contrariæ

(2) Αὐτὸς δ' ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιλέξας τοὺς ἀνδρωδεστάτους ἑξακισχιλίους, συνέστησε τούτους εἰς τὴν Φάρον. (3) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἀφικόμενος εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ θεωρῶν τοὺς ὑπεναντίους θαῤῥοῦντας ἐπὶ τῇ τῆς Διμάλης ὀχυρότητι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, ἔτι δὲ τῷ δοκεῖν αὐτὴν ἀνάλωτον ὑπάρχειν· ταύτῃ πρῶτον ἐγχειρεῖν ἔκρινε, βουλόμενος καταπλήξασθαι τοὺς πολεμίους. (4) Παρακαλέσας δὲ τοὺς κατὰ μέρος ἡγεμόνας, καὶ προσαγαγὼν ἔργα κατὰ πλείους τόπους, ἤρξατο πολιορκεῖν. (5) Λαβὼν δὲ κατὰ κράτος ἐν ἡμέραις ἑπτὰ, παραχρῆμα πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς τοὺς ὑπεναντίους. (6) Διόπερ εὐθέως παρῆσαν ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, ἐπιτρέποντες καὶ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν. (7) Ὁ δὲ, προσδεξάμενος ἑκάστους ταῖς ἁρμοζούσαις ὁμολογίαις, ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Φάρον, ἐπ' αὐτὸν τὸν Δημήτριον. (8) Πυνθανόμενος δὲ, τήν τε πόλιν ὀχυρὰν εἶναι, καὶ πλῆθος ἀνδρῶν διαφερόντων εἰς αὐτὴν ἠθροῖσθαι, πρὸς δὲ ταῖς χορηγίαις ἐξηρτῦσθαι, καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς ὑφεωρᾶτο, μὴ δυσχερῆ καὶ πολυχρόνιον συμβῇ γίνεσθαι τὴν πολιορκίαν. (9) Διὸ, προορώμενος ταῦτα, ἐχρήσατο παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τοιῷδέ τινι στρατηγήματος. (10) Ποιησάμενος γὰρ τὸν ἐπίπλουν νυκτὸς ἐπὶ τὴν νῆσον παντὶ τῷ στρατεύματι, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς δυνάμεως ἀπεβίβασεν εἴς τινας ὑλώδεις καὶ κοίλους τόπους. (11) Εἴκοσι δὲ ναυσὶν, ἅμα τῷ φωτὶ τῆς ἡμέρας, ἔπλει προδήλως ἐπὶ τὸν ἔγγιστα τῆς πόλεως λιμένα. (12) Συνορῶντες δὲ τὰς ναῦς οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, καὶ καταφρονοῦντες τοῦ πλήθους, ὥρμων ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν λιμένα, κωλύσοντες τὴν ἀπόβασιν τῶν ὑπεναντίων.

XIX. Ἅμα δὲ τῷ συμμῖξαι, γενομένης ἰσχυρᾶς τῆς συμπλοκῆς, προσεβοήθουν ἀεὶ πλείους τῶν ἐκ τῆς πόλεως· τέλος δὲ πάντες ἐξεληλύθεσαν εἰς τὸν κίνδυνον. (2) Τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ τῆς νυκτὸς ἀποβάντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον συνῆψαν, διὰ τόπων ἀδήλων ποιούμενοι τὴν πορείαν. (3) Καὶ καταλαβόμενοι μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος λόφον ἐρυμνὸν, διέκλεισαν ἀπὸ τῆς πόλεως τοὺς ἐκβεβοηθηκότας. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Δημήτριον, συννοήσαντες τὸ γεγονὸς, τοῦ μὲν διακωλύειν τοὺς ἀποβαίνοντας ἀπέστησαν· συναθροίσαντες δὲ σφᾶς αὐτοὺς, καὶ παρακαλέσαντες, ὥρμησαν, κρίναντες ἐκ παρατάξεως διακινδυνεύειν πρὸς τοὺς ἐπὶ τὸν λόφον. (5) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, θεωροῦντες τὴν ἔφοδον τῶν Ἰλλυριῶν ἐνεργὸν καὶ συντεταγμένην, ἀντέπεσαν ταῖς σπείραις καταπληκτικῶς. (6) Ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις, οἱ πεποιημένοι τὴν ἀπόβασιν ἀπὸ τῶν νεῶν, συνορῶντες τὸ γιγνόμενον, προσέκειντο κατόπιν· καὶ πανταχόθεν προσπίπτοντες, θόρυβον καὶ ταραχὴν οὐ μικρὰν ἐν τοῖς Ἰλλυριοῖς κατεσκεύαζον. (7) Ὅθεν τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, τῶν δὲ κατὰ νώτου πιεζομένων, τέλος οἱ περὶ τὸν Δημήτριον ἐτράπησαν· καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν ἔφυγον ὡς πρὸς τὴν πόλιν, οἱ δὲ

amicis suis tradit. (2) Ipse ex omni subditorum numero fortissimos seligit ad sex millia, eosque Phari collocat. (3) Romanus Consul postquam in Illyricum cum legionibus pervenit, cognovitque considere hostes Dimali munitione et apparatu, præsertim quod inexpugnabile illud oppidum eis videretur; hanc omnium primam adoriri constituit, terrorem hosti incussurus. (4) Igitur tribunos militum centurionesque hortatus, admotis variis locis operibus, oppugnare eam instituit. (5) Vi capta urbs est die septimo; eaque res hostium animos confestim ita fregit, (6) ut ex omnibus mox urbibus advenirent, qui in Romanorum fidem se permitterent dederentque. (7) Consul convenientes quibusque leges dicere, eosque in fidem recipere: deinde Pharum versus, ad ipsum Demetrium cum classe navigare. (8) Quia autem acceperat urbem esse admodum munitam, magnumque virorum fortium numerum eo convenisse, ad hæc commeatibus ac reliquis belli apparatibus abundare; ne difficilis ac diuturna ejus obsidio sibi foret, verebatur. (9) Hæc metuens Æmilius, hujusmodi strategemate in ipso adventus sui articulo est usus. (10) Noctu cum omnibus copiis in insulam appulsus, majorem exercitus partem in terram exponit, et locis cavis ac silvosis occultat. (11) Ipse cum viginti navibus palam, ubi illuxisset, proximum urbi portum petit. (12) Demetrius, eas naves conspicatus, numerumque illarum aspernatus, ex urbe ad portum cum suorum manu venit, ne egredi navibus hostis posset, impediturus.

XIX. Ubi ad hostem venerunt, atroci commisso prælio, plures subinde ex urbe succurrunt; donec tandem omnes ad certamen exierunt. (2) Eodem tempore Romani qui noctu expositi fuerant, per ignota loca facto itinere, appropinquant: (3) et occupato colle munito, qui inter urbem ac portum erat interjectus, excludunt urbe hos, qui ad pugnandum cum hoste exierant. (4) Ea re cognita Demetrius, omisso certamine cum egredientibus in terram, congregatis omnibus suis, eosque hortatus, justa acie cum his, qui collem obtinebant, dimicare constituit. (5) Romani, animadverso Illyrios acie ordinata acrem in se facere impetum, terribili vicissim et ipsi audacia irruunt in eorum manipulos. (6) Simul uno tempore ceteri, e navibus egressi, terga hostium cædebant; et omni ex parte illos adorti, tumultu et perturbatione magna Illyrios implebant. (7) Itaque quum et a fronte et a tergo laboraret acies, fugam tandem capessere Demetrii exercitus est coactus. Pars in urbem fugit: plures aviis itineribus per insulam

πλείους ἀνοδίᾳ κατὰ τῆς νήσου διεσπάρησαν. (8) Ὁ δὲ Δημήτριος, ἔχων ἑτοίμους λέμβους πρὸς τὸ συμβαῖνον ἔν τισι τόποις ἐρήμοις ὑφορμοῦντας, ἐπὶ τούτους ἐποιήσατο τὴν ἀποχώρησιν. Εἰς οὓς ἐμβὰς, ἐπιγενομένης τῆς νυκτὸς ἀπέπλευσε, καὶ διεκομίσθη παραδόξως πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον, παρ' ᾧ τὸ λοιπὸν διέτριψε τοῦ βίου μέρος· (9) ἀνὴρ, θράσος μὲν καὶ τόλμαν κεκτημένος, ἀλόγιστον δὲ ταύτην καὶ τελέως ἄκριτον. (10) Διὸ καὶ τὴν καταστροφὴν παραπλησίαν αὐτῷ συνέβη γενέσθαι τῇ κατὰ τὸν ὅλον βίον προαιρέσει. (11) Καταλαβέσθαι γὰρ ἐγχειρήσας, μετὰ τῆς Φιλίππου γνώμης, τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν εἰκῆ καὶ παραβόλως, ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πράξεως καιρῷ διεφθάρη· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος, ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν, διασαφήσομεν. (12) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, Αἰμίλιος, τὴν μὲν Φάρον εὐθέως ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν, κατέσκαψε· τῆς δὲ λοιπῆς Ἰλλυρίδος ἐγκρατὴς γενόμενος, καὶ πάντα διατάξας κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, μετὰ ταῦτα, ληγούσης ἤδη τῆς θερείας, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ τὴν εἴσοδον ἐποιήσατο μετὰ θριάμβου καὶ τῆς ἁπάσης εὐδοξίας. (13) Ἐδόκει γὰρ οὐ μόνον ἐπιδεξίως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνδρωδῶς, κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν.

XX. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, προσπεπτωκυίας αὐτοῖς ἤδη τῆς τῶν Ζακανθαίων ἁλώσεως, οὐ μὰ Δία περὶ τοῦ πολέμου τότε διαβούλιον ἦγον, καθάπερ ἔνιοι τῶν συγγραφέων φασὶ, προσκατατάττοντες ἔτι καὶ τοὺς εἰς ἑκάτερα ῥηθέντας λόγους· πάντων ἀτοπώτατον πρᾶγμα ποιοῦντες. (2) Πῶς γὰρ οἷόν τ' ἦν, Ῥωμαίους, τοὺς ἐνιαυτῷ πρότερον ἐπηγγελκότας πόλεμον Καρχηδονίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσι τῆς Ζακανθαίων χώρας, τούτους, κατὰ κράτος ἑαλωκυίας αὐτῆς τῆς πόλεως, τότε βουλεύεσθαι συνελθόντας, πότερα πολεμητέον, ἢ τοὐναντίον; (3) Πῶς δὲ, καὶ τίνα τρόπον, ἅμα μὲν τὴν στυγνότητα τοῦ συνεδρίου παρεισάγουσι θαυμάσιον· ἅμα δὲ, τοὺς υἱοὺς ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν ἄγειν, φασὶ, τοὺς πατέρας εἰς τὸ συνέδριον. Οὓς, μετέχοντας τῶν διαβουλίων, οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων οὐδενὶ προΐεσθαι τῶν ἀποῤῥήτων οὐδέν; (4) Ὧν οὔτ' εἰκὸς, οὔτε ἀληθές ἐστι τὸ παράπαν οὐδέν· εἰ μὴ, νὴ Δία, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἡ τύχη καὶ τοῦτο προσένειμε Ῥωμαίοις, τὸ φρονεῖν αὐτοὺς εὐθέως ἐκ γενετῆς. (5) Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας καὶ Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλέον λέγειν· οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἐμοί γε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν καὶ δύναμιν. (6) Ῥωμαῖοι δὲ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονότος κατὰ τοὺς Ζακανθαίους ἀτυχήματος, παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἑλόμενοι, κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστειλαν εἰς τὴν Καρχηδόνα. (7) Δύο προτείνοντες αὐτοῖς· ὧν τὸ μὲν, αἰσχύνην ἅμα καὶ βλάβην ἐδόκει φέρειν δεξαμένοις τοῖς Καρχηδονίοις· τὸ δ' ἕτερον, πραγμάτων καὶ κινδύνων ἀρχὴν μεγάλων. (8) Ἢ γὰρ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συνέδρους, ἐκδότους διδόναι Ῥωμαίοις ἀπῄτουν, ἢ προηγ-

dissipati sunt. (8) Demetrius ad lembos su quos desertis quibusdam locis stantes ad ancl in omnem eventum paratos. His consce profectus, ad regem Philippum præter omn est delatus : apud quem reliquam vitæ sua (9) Vir intrepidus quidem, et audax; sed nullius plane judicii. (10) Quare etiam exit institutis congruentem, quibus per omne fuerat. (11) Urbem enim Messeniorum, d tentia, occupare temerario ausu conatus, ir articulo oppressus periit : quemadmodum s sumus ostensuri. (12) Æmilius, Consul I rum urbem repentino incursu statim invadi captam diruit. Deinde Illyrico universo redacto, rebusque omnibus ex animi sente exeunte jam æstate Romam reversus, triumpho urbem ingressus est : (13) neque taxat, verum etiam fortitudinis laudem ex tavit.

XX. Romani vero, postquam de capto S acceperunt, nequaquam illi quidem de be tunc deliberationem instituerunt, sicut a n ribus memoriæ est proditum; qui etiam ser que parte dictas libris suis inseruerunt : q quidem absurdius queat. (2) Nam qui Romani, qui superiori anno bellum C indixerant, si ditionem Saguntinorum inf tur; iidem, capta per vim urbe ipsa, tum berandum convenirent, sitne suscipiendum (3) Quam absurdum vero illud : quod incre mœstitiam commemorantes, simul adjiciu cim dumtaxat annis majores, a parentibu troductos; qui publicorum consiliorum nemini ne propinquorum quidem quidqua enuntiari nefas, prodiderint? (4) Quæ su aliena et palam falsa : nisi profecto hoc cetera Romanis fortuna, si diis placet, est a pueris statim saperent. (5) Verum de qualia sunt Chæreæ et Sosili, hæc sufficiat enim pro historiis, meo quidem judicio, m sed pro fabulis ex alicujus tonsoris officina profectis. (6) Romani igitur, cognita Sag mitate, legatos continuo legunt, quos Car rare jubent, (7) duasque conditiones C offerre; quarum altera cum dedecore simu rum, si eam accepissent, erat conjuncta; a periculosi belli initia secum trahebat. (enim, ut ducem Hannibalem et consiliarios

ἀλλὰ τὸν πόλεμον. (9) Παραγενομένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρελθόντων εἰς τὸ συνέδριον, καὶ διασαφούντων ταῦτα, δυσχερῶς ἤκουον οἱ Καρχηδόνιοι τὴν αἵρεσιν τῶν προτεινομένων. (10) Ὅμως δὲ προστησάμενοι τὸν ἐπιτηδειότατον ἐξ αὑτῶν, ἤρξαντο περὶ τοῦ δικαιολογεῖσθαι.

XXI. Τὰς μὲν οὖν πρὸς Ἀσδρούβαν ὁμολογίας παρεσιώπων, ὡς οὔτε γεγενημένας· εἴτε γεγόνασιν, οὐδὲν οὔσας πρὸς αὐτούς, διὰ τὸ χωρὶς τῆς σφετέρας πεποιῆσθαι γνώμης. (2) Ἐχρῶντο δ' ἐξ αὐτῶν Ῥωμαίων καὶ τούτῳ παραδείγματι. Τὰς γὰρ ἐπὶ Λουτατίου γενομένας συνθήκας ἐν τῷ πολέμῳ τῷ περὶ Σικελίας, ἔφασαν, ἤδη συνωμολογημένας ὑπὸ Λουτατίου, μετὰ ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων ἀκύρους ποιῆσαι, διὰ τὸ χωρὶς τῆς αὐτοῦ γενέσθαι γνώμης. […]ίζον δὲ, καὶ προσαπηρείδοντο παρ' ὅλην τὴν δικαιολογίαν ἐπὶ τὰς τελευταίας συνθήκας, τὰς γενομένας ἐν τῷ περὶ Σικελίας πολέμῳ· (4) Ἐν αἷς περὶ μὲν Ἰβηρίας οὐκ ἔφασαν, ὑπάρχειν ἔγγραφον οὐδὲν, περὶ δὲ τοῦ, τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν παρ' αὐτῶν ἀσφάλειαν εἶναι, ῥητῶς κατατετάχθαι (5) Ζακανθαίους δὲ παρεδείκνυον οὐκ ὄντας τότε Ῥωμαίων συμμάχους, καὶ παρανεγίνωσκον πρὸς τοῦτο πλεονάκις τὰς συνθήκας. (6) Ῥωμαῖοι δὲ, τὸ μὲν δικαιολογεῖσθαι καθάπαξ ἀπεγίνωσκον· φάσκοντες, ἀκεραίου μὲν διαμενούσης τῆς τῶν Ζακανθαίων πόλεως, ἐπιδέχεσθαι τὰ πράγματα δικαιολογίαν, καὶ δυνατὸν εἶναι λόγῳ περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διεξάγειν· (7) ταύτης δὲ παρεσπονδημένης, ἢ τοὺς αἰτίους ἐκδοτέον εἶναι, δι' οὗ φανερὸν ἔσται πᾶσιν, ὡς οὐ μετέχουσι τῆς ἀδικίας, ἀλλ' ἄνευ τῆς αὐτῶν γνώμης πεπράχασι τοῦτο τοὔργον· (8) ἤ, μὴ βουλομένους τοῦτο ποιεῖν, ὁμολογοῦντας δὴ κοινωνεῖν. Οὕτω καθολικώτερόν πως ἐχρήσαντο τοῖς λόγοις. (9) Ἡμῖν δ' ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ, τὸ μὴ παραλιπεῖν ἄσκεπτον τοῦτο τὸ μέρος· ἵνα μήτε, οἷς καθήκει καὶ διαφέρει τὸ σαφῶς εἰδέναι τὴν ἐν τούτοις ἀκρίβειαν, παραπαίωσι τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις διαβουλίοις· (10) μήθ' οἱ φιλομαθοῦντες περὶ τούτων ἀστοχῶσι, συμπλανώμενοι ταῖς ἀγνοίαις καὶ φιλοτιμίαις τῶν συγγραφέων· ἀλλ' ᾖ τις ὁμολογουμένη θεωρία τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρξάντων δικαίων Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πρὸς ἀλλήλους, ἕως εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς καιρούς.

XXII. Γίνονται τοιγαροῦν συνθῆκαι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πρῶται, κατὰ Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον καὶ Μάρκον Ὡράτιον, τοὺς πρώτους κατασταθέντας ὑπάτους μετὰ τὴν τῶν βασιλέων κατάλυσιν, ὑφ' ὧν συνέβη καθιερωθῆναι καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν τοῦ Καπετωλίου. (2) Ταῦτα δ' ἐστὶ πρότερα τῆς Ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τριάκοντ' ἔτεσι λείπουσι δυεῖν. (3) Ἃς καθόσον ἦν δυνατὸν ἀκριβέστατα διερμηνεύσαντες ἡμεῖς ὑπογεγράφαμεν. Τηλικαύτη γὰρ ἡ διαφορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου, καὶ

Romanis : aut, ni illud fieret, bellum denuntiabant. (9) Hæc quum legati, ubi Carthaginem venerunt, et senatus eis datus est, exponerent; iniquis admodum auribus propositæ conditiones a Pœnis sunt acceptæ. (10) Verumtamen, uni e suis, quem ad id norant aptissimum, cura demandata, disceptare de jure suo instituunt.

XXI. Ac fœdus quidem cum Asdrubale ictum silentio prætermittebant, quasi numquam factum; aut, si factum esset, quasi ad se nihil pertineret, quod suo injussu esset percussum. (2) Quin etiam Romanorum ipsorum simile exemplum afferebant; de pace bello Siculo facta, Lutatio Consule : plane enim Lutatium in conditiones, aiebant, consensisse; et tamen populum postea Romanum, quia sine sua auctoritate pactio convenisset, pax ut esset irrita jussisse. (3) Per totam autem disceptationem urgebant postremum fœdus, quod bello Siculo fuerat factum, eique firmiter innitebantur; (4) in quo de Hispania nihil prorsus haberi scriptum aiebant : sociis dumtaxat utriusque populi utrimque caveri : idque diserte ita perscriptum esse in legibus pacis. (5) Saguntinos autem tunc non fuisse socios populi Romani, demonstrabant. In eam rem leges illius pacis subinde recitabant. (6) Romani vero de jure disceptare verbis omnino nolebant. Dicebant enim : huic disceptationi tunc futurum fuisse locum, si adhuc integra Saguntum urbs maneret : ac potuisse tunc controversiam oratione decidi. (7) Hac vero contra fœdus exscisa, aut dedendos esse injuriæ auctores; ex quo manifestum futurum sit omnibus, participes delicti admissi ipsos non fuisse, verum sine publica auctoritate id fecisse Hannibalem : (8) aut, si hoc nollent, confessam nimirum esse ipsorum participationem. Ita Romani generaliori quodam modo locuti sunt. (9) Nobis vero visum est faciendum, ut hunc locum silentio non præterveheremur : ne, quorum interest rem penitus habere perspectam, veritatem in maximi momenti deliberationibus ignorent; (10) neve studiosi harum rerum, errore et partium studiis scriptorum seducti, parum recte de his statuant; sed ut certam quamdam et nulli dubitationi obnoxiam notitiam earum conventionum, quæ inter Romanos et Pœnos jam inde a principio ad nostra usque tempora factæ sunt, lectoribus afferamus.

XXII. Primum igitur fœdus inter Romanos et Carthaginienses ictum est, consulatu Junii Bruti, et Marci Horatii, primorum post reges exactos Consulum, a quibus etiam Jovis Capitolini ædes fuit consecrata : (2) annis prius quam Xerxes in Græciam trajiceret duodetriginta. (3) Fœderis istius verba, quanta maxima potuimus fide interpretati, infra subjecimus. Veteris sane linguæ etiam

παρὰ Ῥωμαίοις, τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. (4) Εἰσὶ δ' αἱ συνθῆκαι τοιαίδε τινές· « Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις, καὶ Καρχηδονίοις καὶ τοῖς Καρχηδονίων συμμάχοις· (5) Μὴ πλεῖν Ῥωμαίους, μήτε τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους ἐπέκεινα τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, ἐὰν μὴ ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων ἀναγκασθῶσιν· (6) ἐὰν δέ τις βίᾳ κατενεχθῇ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ μηδὲν ἀγοράζειν, μηδὲ λαμβάνειν [μηδὲν,] πλὴν ὅσα πρὸς πλοίου ἐπισκευὴν, ἢ πρὸς ἱερά. [(7) Ἐν πέντε ἡμέραις δὲ ἀποτρεχέτωσαν οἱ κατενεχθέντες.] (8) Τοῖς δὲ κατ' ἐμπορίαν παραγιγνομένοις, μηδὲν ἔστω τέλος, πλὴν ἐπὶ κήρυκι ἢ γραμματεῖ. (9) Ὅσα δ' ἂν τούτων παρόντων πραθῇ, δημοσίᾳ πίστει ὀφειλέσθω τῷ ἀποδομένῳ· ὅσα ἂν ἢ ἐν Λιβύῃ, ἢ ἐν Σαρδόνι πραθῇ. (10) Ἐὰν Ῥωμαίων τις εἰς Σικελίαν παραγίγνηται, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσιν, ἴσα ἔστω τὰ Ῥωμαίων πάντα. (11) Καρχηδόνιοι δὲ μὴ ἀδικείτωσαν δῆμον Ἀρδεατῶν, Ἀντιατῶν, Λαυρεντίνων, Κιρκαιιτῶν, Ταῤῥακινιτῶν, μηδ' ἄλλον μηδένα Λατίνων, ὅσοι ἂν ὑπήκοοι. (12) Ἐὰν δέ τινες μὴ ὦσιν ὑπήκοοι, τῶν πόλεων ἀπεχέσθωσαν· ἂν δὲ λάβωσι, Ῥωμαίοις ἀποδιδότωσαν ἀκέραιον. (13) Φρούριον μὴ ἐνοικοδομείτωσαν ἐν τῇ Λατίνῃ. Ἐὰν ὡς πολέμιοι εἰς τὴν χώραν εἰσέλθωσιν, ἐν τῇ χώρᾳ μὴ ἐννυκτερευέτωσαν. »

XXIII. Τὸ μὲν οὖν Καλὸν ἀκρωτήριον, ἔστι τὸ προκείμενον αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· (2) Οὗ καθάπαξ ἐπέκεινα πλεῖν ὡς πρὸς μεσημβρίαν οὐκ οἴονται δεῖν Καρχηδόνιοι τοὺς Ῥωμαίους μακραῖς ναυσὶ, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι γινώσκειν αὐτοὺς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μήτε τοὺς κατὰ τὴν Βυσσάτιν, μήτε τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Σύρτιν τόπους, ἃ δὴ καλοῦσιν Ἐμπορεῖα, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. (3) Ἐὰν δέ τις ὑπὸ χειμῶνος ἢ πολεμίων βίᾳ κατενεχθεὶς δέηταί του τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἱερὰ καὶ πρὸς ἐπισκευὴν πλοίου, ταῦτα, παρὲξ δὲ μηδὲν, οἴονται δεῖν λαμβάνειν, καὶ κατ' ἀνάγκην ἐν πένθ' ἡμέραις ἀπαλλάττεσθαι τοὺς καθορμισθέντας. (4) Εἰς δὲ Καρχηδόνα, καὶ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λιβύης, καὶ Σαρδόνα, καὶ Σικελίαν, ἧς ἐπάρχουσι Καρχηδόνιοι, κατ' ἐμπορίαν πλεῖν Ῥωμαίοις ἔξεστι· καὶ τὸ δίκαιον ὑπισχνοῦνται βεβαιώσειν οἱ Καρχηδόνιοι δημοσίᾳ πίστει. (5) Ἐκ δὲ τούτων τῶν συνθηκῶν, περὶ μὲν Σαρδόνος καὶ Λιβύης ἐμφαίνουσιν ὡς περὶ ἰδίας ποιούμενοι τὸν λόγον· ὑπὲρ δὲ Σικελίας τἀναντία διαστέλλονται ῥητῶς, ὑπὲρ αὐτῶν τούτων ποιούμενοι τὰς συνθήκας, ὅσα τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν Καρχηδονίων πίπτει δυναστείαν. (6) Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς Λατίνης αὐτῆς χώρας ποιοῦνται τὰς συνθήκας· τῆς δὲ λοιπῆς Ἰταλίας οὐ μνημονεύουσι, διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν.

XXIV. Μετὰ δὲ ταύτας, ἑτέρας ποιοῦνται συνθή-

latinæ tanta diversitas est ab illa qua hodie mani, ut vel peritissimi nonnulla non nisi mum attenderint, explanare queant. (4) F habet : « Amicitia Romanis et Romanorum « thaginiensibus et Carthaginiensium sociis, « conditionibus esto : (5) Ne naviganto Ro « rumve socii ultra Pulchrum promontorium « si tempestatis aut hostium vi fuerint co « quis vi delatus fuerit, emendi aut sumen « præter necessaria reficiendis navibus et « dis, jus ei ne esto. [(7) Intra diem quint « applicuerint, abeunto.] (8) Qui mercat « nerint, his nulla res pro confecta habea « bito præcone publico aut scriba. (9) « præsentibus fuerit venditum, publica fide « tor; quod quidem in Africa aut Sardinia f « (10) Si quis Romanorum in eam Siciliæ « quæ imperio Carthaginiensium paret, jur « nibus Romani utuntor. (11) Carthaginiens « ceant populo Ardeati, Antiati, Laurenti « Tarracinensi, neve ulli alii e Latinis qui s « ditione sunt. (12) Etiam eorum urbibus, « Romanorum non sunt, abstinento : sin i « ceperint, Romanis sine ulla noxa tradunt « lum ullum in Latino agro ne ædificanto. « infesti pedem in regione posuerint, in ea n

XXIII. Appellatur hic Pulchrum promo ipsi Carthagini præjacet et septemtriones ultra quod meridiem versus nolunt Carthag nos navibus longis navigare, quoniam, ut ab illis nolebant, neque loca circa Byzatium, vam Syrtim, quæ vocant Emporia, propter (3) Sin aliquis tempestate aut vi hostili eo d piam opus habeat, quæ vel ad sacra facien ctionem navium necessaria sit; eam rem ut æquum censent, sed nihil quidquam præt quintum diem necessario discedere jubent h rint appulsi. (4) Carthaginem vero, et re Africæ cis Pulchrum promontorium, item Siciliæ partem Carthaginiensium imperio s caturæ gratia adire licet Romanis : et, jus servaturos, publica fide pollicentur Cartha Apparet autem ex hoc fœdere, sic Carthag de Sardinia et Africa, tamquam de sua diti contra diserte distinguunt, et de ea tantum p fœdere cavent, quæ Pœnorum dominatio (6) Similiter Romani de solo Latio fœdere ist quæ Italiæ mentionem nullam faciunt, ut q illorum non esset.

XXIV. Post hæc, aliud sancitum est int

ας, ἐν αἷς προσπεριειλήφασι Καρχηδόνιοι Τυρίους καὶ τὸν Ἰτυκαίων δῆμον. (2) Πρόσκειται δὲ καὶ τῷ Καλῷ ἀκρωτηρίῳ, Μαστία, Ταρσήϊον· ὧν ἐκτὸς οἴονται δεῖν Ῥωμαίους μήτε λῄζεσθαι, μήτε πόλιν κτίζειν. (3) Εἰσὶ δὲ τοιαίδε τινές· « Ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις, καὶ Καρχηδονίων καὶ Τυρίων καὶ Ἰτυκαίων δήμῳ, καὶ τοῖς τούτων συμμάχοις. (4) Τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, Μαστίας, Ταρσηΐου, μὴ λῄζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους, μηδὲ ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ πόλιν κτίζειν. (5) Ἐὰν δὲ Καρχηδόνιοι λάβωσιν ἐν τῇ Λατίνῃ πόλιν τινὰ μὴ οὖσαν ὑπήκοον Ῥωμαίοις, τὰ χρήματα καὶ τοὺς ἄνδρας ἐχέτωσαν, τὴν δὲ πόλιν ἀποδιδότωσαν. (6) Ἐὰν δέ τινες Καρχηδονίων λάβωσί τινας, πρὸς οὓς εἰρήνη μέν ἐστιν ἔγγραπτος Ῥωμαίοις, μὴ ὑποτάττονται δέ τι αὐτοῖς, μὴ καταγέτωσαν εἰς τοὺς Ῥωμαίων λιμένας· ἐὰν δὲ καταχθέντος ἐπιλάβηται ὁ Ῥωμαῖος, ἀφιέσθω. (7) Ὡσαύτως δὲ μηδ' οἱ Ῥωμαῖοι ποιείτωσαν. (8) Ἂν ἔκ τινος χώρας, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσιν, ὕδωρ ἢ ἐφόδια λάβῃ ὁ Ῥωμαῖος· μετὰ τούτων τῶν ἐφοδίων μὴ ἀδικείτω μηδένα πρὸς οὓς εἰρήνη καὶ φιλία ἐστὶ Καρχηδονίοις. (9) [Ὡσαύτως δὲ μηδ' ὁ Καρχηδόνιος] ποιείτω. (10) Εἰ δὲ, μὴ ἰδίᾳ μεταπορευέσθω· ἐὰν δέ τις τοῦτο ποιήσῃ, δημόσιον γιγνέσθω τὸ ἀδίκημα. (11) Ἐν Σαρδόνι καὶ Λιβύῃ μηδεὶς Ῥωμαίων μήτ' ἐμπορευέσθω, μήτε πόλιν κτιζέτω,** εἰ μὴ ἕως τοῦ ἐφόδια λαβεῖν, ἢ πλοῖον ἐπισκευάσαι. Ἐὰν δὲ χειμὼν κατενέγκῃ, ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτρεχέτω. (12) Ἐν Σικελίᾳ, ἧς Καρχηδόνιοι ἐπάρχουσι, καὶ ἐν Καρχηδόνι, πάντα καὶ ποιείτω καὶ πωλείτω, ὅσα καὶ τῷ πολίτῃ ἔξεστιν. (13) Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Καρχηδόνιος ποιείτω ἐν Ῥώμῃ. » (14) Πάλιν ἐν ταύταις ταῖς συνθήκαις τὰ μὲν κατὰ Λιβύην καὶ Σαρδόνα προσεπιτείνουσιν ἐξιδιαζόμενοι, καὶ πάσας ἀφαιρούμενοι τὰς ἐπιβάθρας Ῥωμαίων. (15) Περὶ δὲ Σικελίας τἀναντία, προσδιασαφοῦσι, περὶ τῆς ὑπ' αὐτοὺς ταττομένης. (16) Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς Λατίνης οὐκ οἴονται δεῖν τοὺς Καρχηδονίους ἀδικεῖν Ἀρδεάτας, Ἀντιάτας, Κιρκαιίτας, Ταρρακινίτας. Αὗται δ' εἰσὶν αἱ πόλεις αἱ περιέχουσαι παρὰ θάλατταν τὴν Λατίνην χώραν, ὑπὲρ ἧς ποιοῦνται τὰς συνθήκας.

XXV. Ἔτι τοιγαροῦν, τελευταίας ποιοῦνται συνθήκας Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν Πύρρου διάβασιν, πρὸ τοῦ συστήσασθαι τοὺς Καρχηδονίους τὸν περὶ Σικελίας πόλεμον. (2) Ἐν αἷς τὰ μὲν ἄλλα τηροῦσι πάντα κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ὁμολογίας· πρόσκειται δὲ τούτοις τὰ ὑπογεγραμμένα· (3) « Ἐὰν συμμαχίαν ποιῶνται πρὸς Πύρρον ἔγγραπτον, ποιείσθωσαν ἀμφότεροι, ἵνα ἐξῇ βοηθεῖν ἀλλήλοις ἐν τῇ τῶν πολεμουμένων χώρᾳ· Ὁπότεροι δ' ἂν χρείαν ἔχωσι τῆς βοηθείας, τὰ πλοῖα παρεχέτωσαν Καρχηδόνιοι, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ εἰς τὴν ἔφοδον· τὰ δὲ ὀψώνια τοῖς αὑτῶν ἑκάτεροι. (5) Καρχηδόνιοι δὲ καὶ κατὰ θάλατταν Ῥω-

fœdus, in quo simul complexi Carthaginienses sunt Tyrios et Uticensem populum. (2) Pulchro autem promontorio adjecta sunt Mastia et Tarseium : ultra quæ loca Romanis non permittitur neque prædas facere, neque urbem condere. (3) Verba fœderis sunt hujusmodi : « Amicitia Romanis et « Romanorum sociis cum populo Carthaginiensi, Tyriis, « et Uticensibus, eorumque sociis, his legibus esto. (4) « Romani ultra Pulchrum promontorium, Mastiam et Tar« seium prædas ne faciunto, nec ad mercaturam eunto, « nec urbem condunto. (5) Si in Latio urbem aliquam « Carthaginienses ceperint, quæ sub ditione Romanorum « non sit; pecuniam et captivos ipsi habento, urbem red« dunto. (6) Si qui Carthaginiensium aliquos ceperint, « quibuscum fœdere scripto juncti sint Romani, qui ta« men sub Romanorum imperio non fuerint, hos in populi « Romani portus ne deducunto : si quis erit deductus, et « manum Romanus injecerit, liber esto. (7) Eodem vero « jure et Romani tenentor. (8) Si Romanus ex aliqua « regione, quæ sub imperio Carthaginiensium erit, aquam « commeatusve sumserit : cum his commeatibus ne cui eo« rum injuriam facito, quibuscum pax et amicitia est Car« thaginiensibus. (9) Similiter Pœnus ne facito. (10) Sin « fecerit; ne privatim instituatur ejus persecutio. Sed si « quis tale aliquid admiserit, publica ea injuria esto. (11) « In Sardinia et Africa neque mercaturam faciat quisquam « Romanorum, neque urbem condito [neve eo appellito], « nisi commeatus accipiendi gratia, vel naves reficiendi. « Si tempestas detulerit, intra diem quintum excedito. (12) « In Sicilia, ubi Carthaginienses imperaverint, item Car« thagine, omnia Romanus facito, et vendito, quæ civi « licebit. (13) Idem Romæ Carthaginiensi jus esto. » (14) Rursus in hoc fœdere Carthaginienses contendunt, et quidem majore etiam studio, Africam Sardiniamque sibi asserere proprias : omnesque ad illas aditus Romanis præcludunt. (15) Contra, de Sicilia cum loquuntur, distinctionem illam adhibent, de ea se loqui, quæ sit dominationi ipsorum subjecta. (16) Similiter Romani de Latio; cavent enim, ne fiat injuria Ardeatibus, Antiatibus, Circeiensibus, Tarracinensibus : hæc autem sunt oppida Latii maritima, quæ legibus hujus fœderis volunt esse comprehensa.

XXV. Postremum deinde fœdus hæ civitates icerunt, circa Pyrrhi trajectionem; priusquam de Sicilia bellum a Pœnis esset susceptum. (2) In hoc fœdere omnes conditiones servantur, de quibus in prioribus convenerant. Adjiciunt vero ad illa hæc, quæ sequuntur : « (3) Si societatem « cum Pyrrho populus Romanus aut Carthaginiensis fœdere « prescripto inierit, fœderis legibus uterque caveto, ut si « alterutrius ditionem hostis invaserit, invicem sibi ferre « opem liceat. (4) Utriutri vero opus auxilio habuerint, na« ves a Carthaginiensibus præbentor, et ad iter et ad aggre« diendum hostem : stipendia suis utrique danto. (5) Car-

« μαίοις βοηθείτωσαν, ἂν χρεία ᾖ. Τὰ δὲ πληρώματα « μηδεὶς ἀναγκαζέτω ἐκβαίνειν ἀκουσίως. » (6) Τὸν δὲ ὅρκον ὀμνύειν ἔδει τοιοῦτον· ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων συνθηκῶν, Καρχηδονίους μὲν, τοὺς Θεοὺς τοὺς πατρῴους· Ῥωμαίους δὲ, Δία Λίθον, κατά τι παλαιὸν ἔθος· ἐπὶ δὲ τούτων, τὸν Ἄρην καὶ τὸν Ἐνυάλιον. (7) Ἐστὶ δὲ τὸ Δία Λίθον, τοιοῦτον· λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρκια περὶ τῶν συνθηκῶν, ἐπειδὰν ὀμόσῃ δημοσίᾳ πίστει, λέγει τάδε· (8) « Εὐορκοῦντι μὲν « ποιεῖν τἀγαθά· εἰ δ' ἄλλως διανοηθείην τι ἢ πράξαιμι, « πάντων τῶν ἄλλων σωζομένων ἐν ταῖς ἰδίαις πατρί- « σιν, ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις, ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων, ἱερῶν, « τάφων, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὕτως, ὡς ὅδε λίθος « νῦν. » (9) Καὶ ταῦτ' εἰπὼν, ῥίπτει τὸν λίθον ἐκ τῆς χειρός.

XXVI. Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, καὶ τηρουμένων τῶν συνθηκῶν ἔτι νῦν ἐν χαλκώμασι παρὰ τὸν Δία τὸν Καπιτώλιον, ἐν τῷ τῶν ἀγορανόμων ταμιείῳ· (2) τίς οὐκ ἂν εἰκότως θαυμάσειε Φιλίνου τοῦ συγγραφέως, οὐ διότι ταῦτ' ἠγνόει· (τοῦτο μὲν γὰρ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ καθ' ἡμᾶς ἔτι καὶ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων οἱ πρεσβύτατοι, καὶ μάλιστα δοκοῦντες περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζειν, ἠγνόουν·) (3) ἀλλὰ, πόθεν ἢ πῶς ἐθάῤῥησε γράψαι τἀναντία τούτοις· διότι Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ὑπάρχοιεν συνθῆκαι, καθ' ἃς ἔδει Ῥωμαίους μὲν ἀπέχεσθαι Σικελίας ἁπάσης, Καρχηδονίους δ' Ἰταλίας· (4) καὶ διότι ὑπερέβαινον Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους, ἐπεὶ ἐποιήσαντο τὴν πρώτην εἰς Σικελίαν διάβασιν· μήτε γεγονότος, μήθ' ὑπάρχοντος τὸ παράπαν ἐγγράφου τοιούτου μηδενός. (5) Ταῦτα γὰρ ἐν τῇ δευτέρᾳ λέγει βίβλῳ διαῤῥήδην. Περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς ἰδίας πραγματείας μνησθέντες, εἰς τοῦτον ὑπερεθέμεθα τὸν καιρὸν, κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ἐξεργάσασθαι, διὰ τὸ καὶ πλείους διεψεῦσθαι τῆς ἀληθείας ἐν τούτοις, πιστεύσαντες τῇ Φιλίνου γραφῇ. (6) Οὐ μὴν, ἀλλ' εἰ κατὰ τοῦτό τις ἐπιλαμβάνεται Ῥωμαίων περὶ τῆς εἰς Σικελίαν διαβάσεως, ὅτι καθόλου Μαμερτίνους προσέλαβον εἰς τὴν φιλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα δεομένοις ἐβοήθησαν, οἵτινες οὐ μόνον τὴν Μεσσηνίων πόλιν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥηγίνων παρεσπόνδησαν, εἰκότως ἂν δόξειε δυσαρεστεῖν. (7) Εἰ δὲ παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας ὑπολαμβάνει τις αὐτοὺς πεποιῆσθαι τὴν διάβασιν· ἀγνοεῖ προφανῶς.

XXVII. Συντελεσθέντος τοίνυν τοῦ περὶ Σικελίας πολέμου, ποιοῦνται συνθήκας ἄλλας, ἐν αἷς τὰ συνέχοντα τῶν ἐγγράπτων ἦν ταῦτα· (2) « Ἐκχωρεῖν « Καρχηδονίους Σικελίας, καὶ τῶν νήσων ἁπασῶν τῶν « κειμένων Ἰταλίας μεταξὺ καὶ Σικελίας. (3) Τὴν ἀσφά- « λειαν ὑπάρχειν παρ' ἑκατέρων τοῖς ἑκατέρων συμμά- « χοις. (4) Μηδετέρους ἐν ταῖς ἀλλήλων ἐπαρχίαις « μηδὲν ἐπιτάττειν, μηδ' ἐποικοδομεῖν δημοσίᾳ, μηδὲ « ξενολογεῖν, μηδὲ προσλαμβάνειν εἰς φιλίαν τοὺς ἀλ- « λήλων συμμάχους. (5) Ἐξενεγκεῖν Καρχηδονίους

« thaginienses etiam mari, si opus erit, Rom « tor : socios vero navales nemo invitos navi « to. » (6) Porro jusjurandum ejusmodi dand ribus fœderibus Carthaginienses quidem pe jurarunt : Romani vero Jovem Lapidem, ex ritu ; postremo autem hoc fœdere Martem et Q Mos autem jurandi Jovem Lapidem talis est. jurejurando fœdus firmat, lapidem in manus quam fide publica juravit, hæc dicit : « (8 « vasso, tum me dii adjuvent : sin sciens fefel « salvis ceteris omnibus in suis patriis, suis « penatibus, sacris, sepulchris, solus, excida « lapis. » (9) His dictis, lapidem manu ejici

XXVI. Quum igitur hujusmodi exstent fœ turque etiam nunc, tabulis æneis inscripta, Capitolinum in Ædilium ærario ; (2) quis rito Philinum historiæ scriptorem miretur? ignoraverit : (nam id quidem mirum non est ; memoria adhuc nostra et Romanorum et Car maximi quique natu, et eorum quæ ad r omnium judicio callentissimi, hæc nesciebant auctore quave ratione sit ausus contraria istis ter Romanos et Carthaginienses fœdus interc jus legibus tenerentur Romani universa Sici Carthaginienses vero Italia : (4) primosque dus illud et jusjurandum violasse, quando i jecerunt : quum neque factum unquam fuer die exstet monumentum ullum talis fœderis. men disertis verbis in secundo historiarum Philinus. Qua de re cum in præparatione mentionem faciebamus, curatiorem hujus qua tionem in hunc locum rejecimus : quod mult scriptoris secuti, falsum pro vero sint ample vero, si quis Romanorum trajectionem in Sicil reprehendat, quod Mamertinos, quocumque textu, in amicitiam suam acceperint, et m opem tulerint ; qui non solum Messaniorum urb Rhegiensium scelesta fraude interceperant ; factum hoc illorum improbaverit. (7) Sin co dum et leges fœderis in Siciliam eos transfret verit ; in manifesto errore versabitur.

XXVII. Finito igitur bello Siculo, fœdus cujus præcipuæ conditiones hæ fuerunt : (2 « nienses Sicilia et omnibus insulis, quæ in « Siciliam sunt, decedunto. (3) Utriusque p « utroque populo tuti sunto. (4) Neuter in « ditione quidquam imperato ; neve publice in « militem conducito : neque alterius populi s « amicitiam recipito. (5) Carthaginienses u

ἐν ἔτεσι δέκα δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα, παραυτίκα δὲ δοῦναι χίλια. (6) Τοὺς αἰχμαλώτους χωρὶς λύτρων ἀποδοῦναι πάντας Καρχηδονίους τοῖς Ῥωμαίοις.» (7) Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν, λήξαντες τοῦ Λιβυκοῦ πολέμου, Ῥωμαῖοι, Καρχηδονίοις πόλεμον ἐξενέγκαντες ἕως δόγματος ἐπισυνθήκας ἐποιήσαντο τοιαύτας· (8) «Ἐκχωρεῖν Καρχηδονίους Σαρδόνος, καὶ προσεξενεγκεῖν ἄλλα χίλια καὶ διακόσια τάλαντα,» καθάπερ ἐπάνω προείπομεν. (9) Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, τελευταῖαι πρὸς Ἀσδρούβαν ἐν Ἰβηρίᾳ γίγνονται διομολογήσεις, «ἐφ' ᾧ μὴ διαβαίνειν Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ τὸν Ἴβηρα ποταμόν.» (10) Ταῦθ' ὑπῆρχε τὰ δίκαια Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως εἰς τοὺς κατ' Ἀννίβαν καιρούς.

XXVIII. Ὥσπερ οὖν τὴν εἰς Σικελίαν διάβασιν Ῥωμαίων οὐ παρὰ τοὺς ὅρκους εὑρίσκομεν γεγενημένην, οὕτως ὑπὲρ τοῦ δευτέρου πολέμου, καθ' ὃν ἐποιήσαντο τὰς περὶ Σαρδόνος συνθήκας, οὔτε πρόφασιν οὔτ' αἰτίαν εὕροι τις ἂν εὔλογον· (2) ἀλλ' ὁμολογουμένως τοὺς Καρχηδονίους ἠναγκασμένους, παρὰ πάντα τὰ δίκαια, διὰ τὸν καιρὸν, ἐκχωρῆσαι μὲν Σαρδόνος, ἐξενεγκεῖν δὲ τὸ προειρημένον πλῆθος τῶν χρημάτων. (3) Τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων περὶ τούτων λεγόμενον ἔγκλημα, διότι τοὺς παρὰ σφῶν πλοϊζομένους ἠδίκουν κατὰ τὸν Λιβυκὸν πόλεμον, ἐλύθη καθ' οὓς καιροὺς κομισάμενοι παρὰ Καρχηδονίων ἅπαντας τοὺς κατηγμένους, ἀντιδωρήσαντο χωρὶς λύτρων ἐν χάριτι τοὺς παρὰ σφίσιν ὑπάρχοντας αἰχμαλώτους. (4) Ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλώκαμεν. (5) Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, λοιπὸν διαλαβεῖν δεῖ καὶ σκέψασθαι περὶ τοῦ κατ' Ἀννίβαν πολέμου, ποτέροις αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἀναθετέον.

XXIX. Τὰ μὲν οὖν ὑπὸ Καρχηδονίων τότε ῥηθέντα προειρήκαμεν. Τὰ δ' ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα νῦν ἐροῦμεν· οἷς τότε μὲν οὐκ ἐχρήσαντο, διὰ τὸν ἐπὶ τῇ Ζακανθαίων ἀπωλείᾳ θυμόν· λέγεται δὲ πολλάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν παρ' αὐτοῖς. (2) Πρῶτον μὲν, ὅτι τὰς πρὸς Ἀσδρούβαν γενομένας ὁμολογίας οὐκ ἀθετητέον, καθάπερ οἱ Καρχηδόνιοι λέγειν ἐθάῤῥουν. (3) Οὐ γὰρ προσέκειτο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Λουτατίου, «κυρίας εἶναι ταύτας, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ τῶν Ῥωμαίων·» ἀλλ' αὐτοτελῶς ἐποιήσατο τὰς ὁμολογίας Ἀσδρούβας, «ἐφ' ᾧ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μὴ διαβαίνειν ἐπὶ πολέμῳ Καρχηδονίους.» (4) Καὶ μὴν ἐν ταῖς περὶ Σικελίας συνθήκαις ἦν ἔγγραπτον, καθάπερ κἀκεῖνοί φασιν, «ὑπάρχειν τοῖς ἀμφοτέρων συμμάχοις τὴν παρ' ἑκατέρων ἀσφάλειαν·» οὐχ αὐτοῖς μόνον τοῖς τότε συμμαχοῦσι, καθάπερ ἐποιοῦντο τὴν ἐκδοχὴν οἱ Καρχηδόνιοι. (5) προσέκειτο γὰρ ἂν, ἤτοι τὸ, «μὴ προσλαμβάνειν ἑτέρους συμμάχους παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας,» ἢ τὸ, μὴ περιλαμβάνεσθαι τοὺς ὕστερον προσληφθέντας τούτων τῶν συνθηκῶν·» (6) Ὅτε δὲ τούτων οὐδέτερον ἐγράφη, προφανὲς ἦν, ὅτι πᾶσι τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις, καὶ τοῖς οὖσι τότε, καὶ τοῖς

« annos duo millia et ducenta talenta conferrent; mille sine « mora darent. (6) Captivos sine pretio omnes Romanis « Carthaginienses redderent. » (7) Rursus vero postea, finito bello Africo mercenariorum, quum Romani decreto tenus bellum intulissent Carthaginiensibus, priori fœderi has insuper conditiones adjecerunt : (8) « Decederent Carthaginienses e Sardinia, et mille alia ac ducenta talenta con« ferrent ; » sicut supra diximus. (9) Ista omnia secuta est deinde in Hispania cum Asdrubale inita pactio : (10) « ne « belli causa Iberum amnem transirent Carthaginienses. » Hæ sunt conventiones inter Romanos et Carthaginienses celebratæ, inde a principio, ad tempora usque Hannibalis.

XXVIII. Quemadmodum igitur transitu in Siciliam jusjurandum a Romanis fuisse violatum non invenimus : sic alterius belli, quando Sardiniam pacis legibus sibi vindicarunt, nec prætextum nec causam probabilem aliquis reperiat. (2) Quippe extra controversiam res est, Carthaginienses necessitate temporum, contra jus, fuisse coactos Sardinia decedere, et tantam pecuniæ vim, quantam ante commemoravimus, solvere. (3) Nam quod de Pœnis queruntur Romani, multos suorum mercatorum, bello Africo, ab his fuisse injuria affectos; ea vero culpa dissoluta est, quo tempore Romani a Carthaginiensibus omnes, qui in illorum portus fuerant deducti, receperunt; cum quidem vicissim et ipsi, referendæ gratiæ causa, quoscumque penes se habuerant Pœnorum captivos, sine pretio illis restituerunt. (4) Quibus de rebus in superioribus libris particulatim exposuimus. (5) Quæ quum ita sint, superest ut videamus, diligenterque inquiramus, ad utros illorum causa hujus belli, quod duce Hannibale gestum est, sit referenda.

XXIX. Ac Carthaginienses quidem super ea re quid dixerint, ante ostendimus. Romani vero ad quæ jura provocarint, nunc exponemus. Nam etsi illi quidem tunc temporis, ob Sagunti exscisionem ira æstuantes, nihil horum in medium attulerunt; tamen et sæpe et a multis illorum proferuntur. (2) Primum quidem, initas cum Asdrubale conventiones pro irritis non esse habendas, quemadmodum ausi sunt Carthaginienses dicere. (3) Nullam enim ejusmodi exceptionem adjectam fuisse, qualem in Lutatii pace : « ita « fore ratam, si et populo Romano visum esset. » Sed Asdrubalem plena atque absoluta auctoritate conditiones ejus pacis probasse, quibus cavebatur, « ne belli causa Iberum am« nem Carthaginienses transirent. » (4) Jam vero in pace qua de Sicilia transactum est, scriptum erat, quod et illi faten« tur; utriusque populi socii ab utroque populo tuti sunto : » non solum ii, qui tunc socii essent; quemadmodum Carthaginienses interpretantur. (5) Sic enim additum fuisset, vel, « ut socios novos adsciscere jus ne esset : vel, hoc fœ« dere eos non comprehendi, qui ad societatem post pacem « factam accessissent. » (6) Quorum neutrum quum sit adjectum, perspicuum est, oportuisse, ut omnes utriusque

μετὰ ταῦτα προσληφθησομένοις, τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν ἀεὶ δέον ἦν ὑπάρχειν. (7) Ὃ δὴ καὶ πάντως ἂν εἰκὸς εἶναι δόξειεν. Οὐ γὰρ δήπου τοιαύτας ἔμελλον ποιήσεσθαι συνθήκας, δι' ὧν ἀφελοῦνται τὴν ἐξουσίαν σφῶν αὐτῶν τοῦ προσλαμβάνειν, κατὰ καιρούς, ἄν τινες ἐπιτήδειοι φανῶσιν αὐτοῖς φίλοι καὶ σύμμαχοι· (8) οὐδὲ μὴν, προσλαβόντες εἰς τὴν σφετέραν πίστιν, περιόψεσθαι τούτους, ὑπό τινων ἀδικουμένους. (9) Ἀλλ' ἦν ἀμφοτέρων τὸ συνέχον τῆς ἐννοίας, τῆς ἐν ταῖς συνθήκαις· τῶν μὲν ὑπαρχόντων ἀμφοτέροις τότε συμμάχων ἀφέξεσθαι, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον τοὺς ἑτέρους παρὰ τῶν ἑτέρων ἐπιδέξασθαί τινας τούτων εἰς συμμαχίαν· (10) περὶ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα προσληφθησομένων, αὐτὸ τοῦτο, τὸ, « μὴ ξενο-« λογεῖν, μήτ' ἐπιτάττειν μηδετέρους μηδὲν ἐν ταῖς ἀλ-« λήλων ἐπαρχίαις καὶ συμμαχίαις· ὑπάρχειν τε τὴν « ἀσφάλειαν πᾶσι τὴν παρ' ἀμφοῖν. »

XXX. Τούτων δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, ὁμολογούμενον ἦν κἀκεῖνο· διότι Ζακανθαῖοι πλείοσιν ἔτεσιν ἤδη πρότερον τῶν κατ' Ἀννίβαν καιρῶν ἐδεδώκεισαν αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. (2) Σημεῖον δὲ τοῦτο μέγιστον, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Καρχηδονίοις ὁμολογούμενον· ὅτι στασιάσαντες Ζακανθαῖοι πρὸς σφᾶς, οὐ Καρχηδονίοις ἐπέτρεψαν, καίπερ ἐγγὺς ὄντων αὐτῶν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἤδη πραττόντων, ἀλλὰ Ῥωμαίοις, καὶ διὰ τούτων ἐποιήσαντο τὴν κατόρθωσιν τῆς πολιτείας. (3) Διόπερ, εἰ μέν τις τὴν Ζακάνθης ἀπώλειαν αἰτίαν τίθησι τοῦ πολέμου, συγχωρητέον, ἀδίκως ἐξενηνοχέναι τὸν πόλεμον Καρχηδονίους· κατά τε τὰς ἐπὶ τοῦ Λουτατίου συνθήκας, καθ' ἃς ἔδει τοῖς ἑκατέρων συμμάχοις τὴν ὑφ' ἑκατέρων ὑπάρχειν ἀσφάλειαν· κατά τε τὰς ἐπ' Ἀσδρούβου, καθ' ἃς οὐκ ἔδει διαβαίνειν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν ἐπὶ πολέμῳ Καρχηδονίους. (4) Εἰ δὲ τὴν Σαρδόνος ἀφαίρεσιν καὶ τὰ σὺν ταύτῃ χρήματα· πάντως ὁμολογητέον, εὐλόγως πεπολεμηκέναι τὸν κατ' Ἀννίβαν πόλεμον τοὺς Καρχηδονίους· καιρῷ γὰρ πεισθέντες, ἠμύνοντο σὺν καιρῷ τοὺς βλάψαντας.

XXXI. Ἔνιοι δὲ τῶν ἀκρίτως τὰ τοιαῦτα θεωμένων τάχα ἂν φήσαιεν, ἡμᾶς οὐκ ἀναγκαίως ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν τοὺς ὑπὲρ τῶν τοιούτων λόγους. (2) Ἐγὼ δ', εἰ μέν τις ὑπείληφε πρὸς πᾶσαν περίστασιν αὐτάρκης ὑπάρχειν, καλὴν μὲν, οὐκ ἀναγκαίαν δ' ἴσως, φήσαιμ' ἂν, εἶναι τὴν τῶν προγεγονότων ἐπιστήμην. (3) Εἰ δὲ μηδεὶς ἂν, μήτε περὶ τῶν κατ' ἰδίαν, μήτε περὶ τῶν κοινῶν, τολμήσαι τοῦτ' εἰπεῖν, ἄνθρωπος ὤν· διὰ τὸ, κἂν κατὰ τὸ παρὸν εὐτυχῇ, τήν γε περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδα μηδένα τῶν νοῦν ἐχόντων ποτ' ἂν εὐλόγως βεβαιώσασθαι· (4) οὐ μόνον καλὴν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀναγκαίαν εἶναί φημι διὰ ταῦτα τὴν τῶν παρεληλυθότων ἐπίγνωσιν. (5) Πῶς γὰρ ἂν, εἴ τε αὐτὸς ἀδικούμενός τις, ἢ τῆς πατρίδος ἀδικουμένης, βοηθοὺς εὕροι καὶ συμμάχους; εἴ τε κτήσασθαί τι καὶ προκατάρξασθαι σπουδάζων, τοὺς συνεργήσοντας αὐτῷ παρορμῆσαι πρὸς τὰς ἐπιβολάς; (6) πῶς δ' ἂν, εὐδοκούμενος τοῖς ὑποκειμέ-

populi socii; et qui tunc erant, et qui post tur, ab utroque populo tuti essent. (7) Id rationi consentaneum videri debet. Neque pacem profecto erant facturi, per quam libe tur, assumendi eos, qui pro temporum occa amici ac socii viderentur; (8) neque, si quos recepissent, eos injuria ab aliis affectos, er (9) Quin imo populi utriusque mens ac sente dere fuit, super sociis quidem quos jam alte ut iis alter abstineret, neque ulla ratione al cium aliquem reciperet in societatem : (qui postea essent assumendi, hoc ipsum « ne militem conduceret aut quidquam imp « alterius provinciis, et sociis populis : et « essent ab utrisque. »

XXX. Hæc quum ita se habeant, etiam il erat. Saguntinos pluribus annis ante Hannit Romanorum fidem se dedidisse. (2) Cujus hoc documentum est, vel ipsorum Carthagi monio : quod exorta Sagunti inter cives sedit discordiarum suarum non permisere Carthag tamen et vicini erant, et res in Hispania jam sed Romanis : quorum opera usi sunt in co tatis suæ statu. (3) Quare, si quis belli Sagunti excidium statuat, concedendum nec giniensea injuste bellum istud suscepisse : tatio Consule factam species, per quam ut socios ab utrisque tutos esse oportuit; Asdrubale inita, per quæ non licuit Carthag causa amnem Iberum transire. (4) Sin be tuas ademtam Sardiniam, et pecuniam sim tendum omnino, justam Carthaginienses h ejus belli gerendi, quod duce Hannibale fui postquam tempori cesserant, rursus comm tum iverunt eos, qui ipsis injuriam fecerant

XXXI. Sed dicet fortasse aliquis ex eoru in lectione historiarum nullo judicio versa fuisse causæ, cur in hoc sermone diutius (2) Enimvero, si quis putaverit satis sibi præsidii adversus omnes casus; huic ego ante gestarum honestam quidem, at non f riam, fore duxerim. (3) Sed quando homo dicere ausit, neque de privata sua, neque quoniam, licet præsenti fruatur felicitate, d sanæ mentis nemo certam spem sibi sit s idcirco præteritarum rerum cognitionem, n stam, verum etiam necessariam, pronuntia verear. (5) Nam, sive ipse aut patria ip quoquam acceperint, qua ratione adjutore conciliaverit? sive acquirere sibi aliquid, et initium facere cogitet; qui alios incitaverit, velint ire adjutum? (6) Quomodo denique

σας, τοὺς βεβαιώσοντας τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν καὶ διαφυλάξοντας τὴν κατάστασιν παροξῦναι δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστους ὑπομνήσεως; (7) Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι, καὶ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι πάντες, ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκάστου προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. (8) Τὰ δὲ παρεληλυθότα τῶν ἔργων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων λαμβάνοντα τὴν δοκιμασίαν, ἀληθινῶς ἐμφαίνει τὰς ἑκάστων αἱρέσεις καὶ διαλήψεις, καὶ δηλοῖ, παρ' οἷς μὲν χάριν, εὐεργεσίαν, βοήθειαν ἡμῖν ὑπάρχουσαν, παρ' οἷς δὲ τἀναντία τούτων. (9) Ἐξ ὧν καὶ τὸν ἐλεήσοντα, καὶ τὸν συνοργιζόμενον, ἔτι δὲ τὸν δικάσοντα, πολλάκις καὶ ἐπὶ πολλῶν εὑρεῖν ἔστιν. (10) Ἅπερ ἔχει μεγίστας ἐπικουρίας, καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἰδίαν, πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. (11) Διόπερ οὐχ οὕτως ἐστὶ φροντιστέον τῆς αὐτῶν τῶν πράξεων ἐξηγήσεως, οὔτε τοῖς γράφουσιν, οὔτε τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἱστορίας, ὡς τῶν πρότερον, καὶ τῶν ἅμα, καὶ τῶν ἐπιγινομένων τοῖς ἔργοις. (12) Ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερα εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος· τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μέν, μάθημα δὲ οὐ γίγνεται· (13) καὶ παραυτίκα μὲν τέρπει, πρὸς δὲ τὸ μέλλον οὐδὲν ὠφελεῖ τὸ παράπαν.

XXXII. Ἦι καὶ τοὺς ὑπολαμβάνοντας, δύσκτητον εἶναι καὶ δυσανάγνωστον τὴν ἡμετέραν πραγματείαν, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν βίβλων, ἀγνοεῖν νομιστέον. (2) Πόσῳ γὰρ ῥᾷόν ἐστι καὶ κτήσασθαι καὶ διαγνῶναι βίβλους τετταράκοντα, καθαπερανεὶ κατὰ μίτον ἐξυφασμένας, καὶ παρακολουθῆσαι σαφῶς ταῖς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην πράξεσιν, ἀπὸ τῆς τῶν κατὰ Πύρρον ὑπὸ Τιμαίου συγγραφέντων καιρῶν ἕως εἰς τὴν Καρχηδόνος ἅλωσιν· (3) ταῖς δὲ κατὰ τὴν λοιπὴν οἰκουμένην, ἀπὸ τῆς Κλεομένους τοῦ Σπαρτιάτου φυγῆς, κατὰ τὸ συνεχές, μέχρι τῆς Ἀχαιῶν καὶ Ῥωμαίων περὶ τὸν Ἰσθμὸν παρατάξεως· ἢ τὰς τῶν κατὰ μέρος γραφόντων συντάξεις ἀναγινώσκειν ἢ κτᾶσθαι; (4) Χωρὶς γὰρ τοῦ πολλαπλασίους αὐτὰς ὑπάρχειν τῶν ἡμετέρων ὑπομνημάτων, οὐδὲ καταλαβεῖν ἐξ αὐτῶν βεβαίως οὐδὲν οἷόν τε τοὺς ἀναγινώσκοντας· πρῶτον μὲν διὰ τὸ τοὺς πλείστους μὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν γράφειν· (5) εἶτα, διὰ τὸ τὰς καταλλήλους τῶν πράξεων παραλείπειν· ὧν ἐκ παραθέσεως συνθεωρουμένων καὶ συγκρινομένων, ἀλλοιοτέρας ἕκαστα τυγχάνει δοκιμασίας τῆς κατὰ μέρος διαλήψεως· τῶν δὲ κυριωτάτων μηδὲ ψαύειν αὐτοὺς δύνασθαι τὸ παράπαν. (6) Ἀκμὴν γὰρ φαμὲν ἀναγκαιότατα μέρη τῆς ἱστορίας εἶναι, τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς ἔργοις, καὶ τὰ παρεπόμενα, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὰς αἰτίας. (7) Θεωροῦμεν δὲ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον ἐκ τοῦ Φιλιππικοῦ τὰς ἀφορμὰς εἰληφότα· τὸν δὲ Φιλιππικόν, ἐκ τοῦ κατ' Ἀννίβαν· τὸν δ' Ἀννιβιακόν, ἐκ τοῦ περὶ Σικελίαν· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, πολλὰς καὶ ποικίλας ἐσχηκότα διαθέσεις,

sentibus acquiescat, alios impulerit, ut quam ipse formam reip. probat, eam adfirmare velint, neque sollicitari statum civitati patiantur; si ex rerum apud quosque ante gestarum memoria nihil habeat compertum? (7) Etenim præsenti tempori se accommodantes, simulantes ac dissimulantes, ita agunt semper et loquuntur omnes, ut, quæ sint illorum voluntates atque consilia, difficile sit cognoscere, atque multis in rebus veritas obscuretur. (8) At præterita facta, de quibus ex ipso exitu judicare licet, voluntates ac cogitationes cujusque vere palam faciunt; ostenduntque nobis, a quibus gratiam, beneficium, auxilium sperare; a quibus contraria metuere debeamus. (9) Ex quo sæpe in multis est intelligere, quis tuos casus sit miseraturus; cui iram facta tibi injuria sit expressura; quis denique in auctorem injuriæ sit animadversurus. (10) Quæ omnia ad communem hominum vitam, qua privatim, qua publice, magno comprimis subsidio esse queant. (11) Quamobrem, nec qui scribunt, nec qui legunt historias, tantopere ad ea per se, quæ sunt gesta, par est attendere; quam ad ea, quæ ante acciderant, quæque simul evenere, aut res transactas sunt consecuta. (12) Quippe si tollas ex historia, qua causa, quo modo, quo consilio quidque fuerit gestum, denique an probabilem exitum res suscepta habuerit; quod superest illius, ludicrum spectaculum est, non autem opus ad erudiendum lectorem comparatum: (13) et in præsens quidem oblectationem, in posterum vero utilitatem nullam omnino afferre potest.

XXXII. Quare et errant illi, si qui opus nostrum propter numerum amplitudinemque librorum, et comparatu et lectu difficile putant. (2) Quanto enim est facilius, parare sibi et perlegere libros XL, continuo filo detextos, ex quibus recta serie res in Italia, in Sicilia, in Africa, inde a temporibus in quibus desinunt Timæi de Pyrrho historiæ, usque ad captam Carthaginem, gestas; (3) in ceteris vero orbis partibus quæ a Cleomenis fuga, Spartanorum regis, ad pugnam usque Achæorum et Romanorum ad Isthmum pugnatam, persequi et perspicue cognoscere valeas: quam illorum libros vel legere vel tibi comparare, qui separatim res easdem sunt persecuti. (4) Nam, ut taceam, quod multis partibus nostri commentarii mole illorum scriptorum superantur; ne capere quidem certi quidquam lectores ex illis possunt: primum, quia plerique eorum de rebus iisdem non eadem scribunt: (5) deinde quia res eodem tempore alibi gestas prætermittunt; quas si invicem compares et contendas, aliud de singulis judicium feras, quam, separatim illa intuens, cogitaveras. Accedit, quod ne possunt quidem omnino scriptores illi vel attingere quæ maximi sunt momenti. (6) Partes enim quam maxime necessarias historiæ esse dicimus, quæ res gestas sunt secuta, aut easdem dum gererentur comitata sunt; maxime autem, antecedentes causas. (7) Sic intelligimus, bello Antiochico Philippicum præbuisse occasionem; Philippico Hannibalicum; huic, præcedens Siculum: tum, quæ inter ista bella acciderunt, quæ multa quidem et diversi generis fuerunt, cuncta ad eamdem summam tendere videmus.

πάσας δὲ συννευούσας πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. (8) Ταῦτα δὴ πάντα διὰ μὲν τῶν γραφόντων καθόλου δυνατὸν ἐπιγνῶναι καὶ μαθεῖν· διὰ δὲ τῶν τοὺς πολέμους αὐτοὺς, οἷον Περσικὸν, ἢ τὸν Φιλιππικὸν, ἀδύνατον. (9) Εἰ μὴ καὶ τὰς παρατάξεις τις ἀναγινώσκων αὐτὰς ἐξ ὧν ἐκεῖνοι συγγράφουσιν, ὑπολαμβάνοι σαφῶς ἐπεγνωκέναι καὶ τὴν τοῦ πολέμου τοῦ συμπάντος οἰκονομίαν καὶ διάθεσιν. (10) Ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν· ἀλλ' ὅσῳ διαφέρει τὸ μαθεῖν τοῦ μόνον ἀκοῦσαι, τοσούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν ὑπολαμβάνω διαφέρειν τῶν ἐπὶ μέρος συντάξεων.

XXXIII. Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις (τὴν γὰρ παρέκβασιν ἐντεῦθεν ἐποιησάμεθα) διακούσαντες τὰ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπον. (2) Ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν, δείξας τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὸν κόλπον· Ἐνταῦθα καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, ἔφη, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν· ἐκβαλὼν οὖν, ὁπότερον ἂν κελεύσωσιν, ἀπολείψειν. (3) Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Καρχηδονίων, ὁπότερον αὐτοῖς φαίνεται, τοῦτ' ἐκβαλεῖν ἐκέλευσε. (4) Τοῦ δὲ Ῥωμαίου φήσαντος, τὸν πόλεμον ἐκβαλεῖν· ἀνεφώνησαν ἅμα καὶ πλείους τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου, δέχεσθαι φάσκοντες. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. (5) Ἀννίβας δὲ, παραχειμάζων ἐν Καινῇ πόλει, πρῶτον μὲν διαφῆκε τοὺς Ἴβηρας ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν πόλεις, βουλόμενος ἑτοίμους καὶ προθύμους παρασκευάζειν πρὸς τὸ μέλλον. (6) Δεύτερον δ' Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ διέταξε, πῶς δεήσει τῇ τε τῶν Ἰβήρων ἀρχῇ καὶ δυναστείᾳ χρῆσθαι, ταῖς τε πρὸς Ῥωμαίους παρασκευαῖς, ἐὰν αὐτὸς χωρίζηταί που. (7) Τρίτον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐν Λιβύῃ προὐνοεῖτο πραγμάτων. (8) Πάνυ δ' ἐμπείρως καὶ φρονίμως ἐκλογιζόμενος, ἐκ μὲν Λιβύης εἰς Ἰβηρίαν, ἐκ δ' Ἰβηρίας εἰς Λιβύην διεβίβαζε στρατιώτας, ἐκδεσμεύων τὴν ἑκατέρων πίστιν εἰς ἀλλήλους διὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας. (9) Ἦσαν δ' οἱ διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην Θερσῖται, Μαστιανοὶ, πρὸς δὲ τούτοις, ὀρεῖται Ἴβηρες, Ὀλκάδες. (10) Οἱ δὲ σύμπαντες ἀπὸ τούτων τῶν ἐθνῶν, ἱππεῖς μὲν χίλιοι διακόσιοι, πεζοὶ δὲ μύριοι τρισχίλιοι ὀκτακόσιοι πεντήκοντα. (11) Πρὸς δὲ τούτοις, Βαλιαρεῖς· οὓς κυρίως μὲν καλοῦσι σφενδονήτας, ἀπὸ δὲ τῆς χρείας ταύτης συνωνύμως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν προσαγορεύουσι, καὶ τὴν νῆσον. (12) Τῶν δὲ προειρημένων τοὺς μὲν πλείους εἰς τὰ Μεταγώνια τῆς Λιβύης, τινὰς δ' εἰς αὐτὴν Καρχηδόνα κατέταξεν. (13) ἀπὸ δὲ τῶν πόλεων τῶν Μεταγωνιτῶν καλουμένων, ἀπέστειλεν ἄλλους εἰς Καρχηδόνα πεζοὺς τετρακισχιλίους, ὁμηρείας ἔχοντας καὶ βοηθείας ἅμα τάξιν. (14) Ἐπὶ δὲ τῆς Ἰβηρίας ἀπέλιπεν Ἀσδρούβᾳ τἀδελφῷ πεντήρεις μὲν πεντήκοντα, τετρήρεις δὲ δύο, καὶ τριήρεις πέντε· τούτων ἐχούσας πληρώματα, πεντήρεις μὲν τριάκοντα δύο, τριήρεις δὲ πέντε. (15) Καὶ μὴν ἱππεῖς, Λιβυφοινίκων μὲν καὶ Λιβύων τετρακοσίους πεντήκοντα· Ἰλεργητῶν δὲ, τριακοσίους· Νομάδων δὲ, Μασσυλέων, καὶ Μασσαισυλίων, καὶ Μακ-

(8) Hæc igitur omnia ex universali quidem
capias discasque : ex iis vero qui singula b
descripserunt, Persicum, puta, aut Philipp
quam. (9) Nisi forte quis putet, ubi ex h
nudas pugnarum descriptiones legerit, toti
administrationem rationemque penitus expl
bere. (10) Quod quum nullo modo fieri pc
historiam nostram tantum præstare rerum si
rationibus existimo, quanto præstantius es
dumtaxat audisse.

XXXIII. Romani legati, (redeo enim ill
digressus,) auditis quæ afferebant Carthagi
quidem nihil dixerunt. (2) Verum maxin
illos, sinum ostendens iis qui concilio inter
bellum et pacem, ait, se eis adferre; exc
utrum ipsi jusserint, eisque relicturum. (3)
niensium, utrum visum illis foret, promer
Quumque dixisset Romanus, bellum se p
pluribus simul e senatorum numero, accipe
matum est. His peractis legati et senatus, i
runt. (5) Hannibal interim, Carthagine no
Hispanos ante omnia domos dimisit : cupien
ram expeditionem promtos atque alacres red
cepta deinde Asdrubali fratri dedit, quon
recte imperaturus dominaturusque esset,
adversus Romanos se comparare deberet, si
discessisset. (7) Tertia Hannibalis cura era
Africæ prospiceret. (8) Quam ad rem caut
prudente consilio usus, ex Africa in Hispani
nia vero in Africam milites trajecit : hac rat
pulorum utrorumque mutuo inter ipsos vi
(9) Qui in Africam transierunt, sunt : Ther
lenses], Mastiani, tum montani Hispani [
et Olcades. (10) Fuere omnino ex his g
equites mille ducenti : pedites vero octingen
supra tredecim millia. (11) Erant et Bal
quod quidem nomen funditores propric s
quod fundis præcipue utuntur qui illam ins
eodem nomine et ipse populus et insula ap
Istorum autem, quos dixi, majori parti in M
cæ statio est assignata : nonnullis in ipsa ur
(13) Ab oppidis autem Metagonitarum, qui
pedites alios quater mille Carthaginem ju
ut simul obsidum, simul præsidii loco es
Hispania vero fratri Asdrubali reliquit quinq
quaginta, quadriremes duas, triremes quinq
navigiis remigio instructæ erant quinque
duæ, triremes quinque. (15) Equites aut
quit Libyphœnices et Afros quadringentos
Ilergetas trecentos; Numidas, Massylos,

...ων, καὶ Μαυρουσίων τῶν παρὰ τὸν ὠκεανὸν, χιλίους ὀκτακοσίους· (16) πεζοὺς δὲ Λιβύων μυρίους χιλίους ὀκτακοσίους πεντήκοντα. Λιγυστινοὺς τριακοσίους, Βαλιαρεῖς πεντακοσίους, ἐλέφαντας εἴκοσι καὶ ἕνα. (17) Οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀναγραφῆς, εἰ τοιαύτῃ κεχρήμεθα περὶ τῶν ὑπ' Ἀννίβου κατ' Ἰβηρίαν πεπραγμένων, οἵᾳ μόλις ἂν χρήσαιτό τις αὐτὸς κεχειρικὼς τὰς κατὰ μέρος πράξεις· οὐδὲ προκαταγινωσκέτω, εἰ πεποιήκαμεν παραπλήσιον τοῖς ἀξιοπίστως ψευδομένοις τῶν συγγραφέων. (18) Ἡμεῖς γὰρ εὑρόντες ἐπὶ Λακινίῳ τὴν γραφὴν ταύτην ἐν χαλκώματι κατατεταγμένην ὑπ' Ἀννίβου, καθ' οὓς καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις ἀνεστρέφετο, πάντως ἐνομίσαμεν αὐτὴν περί γε τῶν τοιούτων ἀξιόπιστον εἶναι· διὸ καὶ κατακολουθεῖν εἱλόμεθα τῇ γραφῇ ταύτῃ.

XXXIV. Ἀννίβας δὲ, πάντα προνοηθεὶς περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν τε κατὰ Λιβύην πραγμάτων καὶ τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, λοιπὸν ἐκαραδόκει, καὶ προσεδέχετο τοὺς παρὰ τῶν Κελτῶν πρὸς αὐτὸν ἀποστελλομένους. (2) Σαφῶς γὰρ ἐξητάκει καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπὸ τὰς Ἄλπεις καὶ περὶ τὸν Πάδον ποταμὸν χώρας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων αὐτὴν, ἔτι δὲ τὴν πρὸς τοὺς πολέμους τῶν ἀνδρῶν τόλμαν. (3) Καὶ τὸ μέγιστον, τὴν ὑπάρχουσαν δυσμένειαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ προγεγονότος πολέμου πρὸς Ῥωμαίους, ὑπὲρ οὗ διήλθομεν ἡμεῖς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, χάριν τοῦ συμπεριφέρεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς νῦν μέλλουσι λέγεσθαι. (4) Διόπερ εἴχετο ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ πᾶν ὑπισχνεῖτο, διαπεμπόμενος ἐπιμελῶς πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν Κελτῶν, τούς τε ἐπὶ τάδε καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ταῖς Ἄλπεσιν ἐνοικοῦντας· (5) μόνως ἂν ὑπολαμβάνων ἐν Ἰταλίᾳ συστήσασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, εἰ δυνηθείη, διελθὼν τὰς πρὸ τοῦ δυσχωρίας, εἰς τοὺς προειρημένους ἀφικέσθαι τόπους, καὶ συνεργοῖς καὶ συμμάχοις χρήσασθαι Κελτοῖς εἰς τὴν προκειμένην ἐπιβολήν. (6) Ἀφικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων, καὶ τήν τε τῶν Κελτῶν βούλησιν καὶ προσδοκίαν ἀπαγγειλάντων, τήν τε τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν ὑπερβολὴν ἐπίπονον μὲν καὶ δυσχερῆ λίαν, οὐ μὴν ἀδύνατον εἶναι, φασκόντων· συνῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς παραχειμασίας ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν. (7) προσπεπτωκότων δὲ προσφάτως αὐτῷ τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐπαρθεὶς τῷ θυμῷ, καὶ πιστεύων τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ, παρεκάλει τὰς δυνάμεις φανερῶς ἤδη πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. (8) ἐνεφάνιζε μὲν, ὃν τρόπον ἔκδοτον αὐτὸν ἐγχειρήσαιεν ἐξαιτεῖσθαι Ῥωμαῖοι, καὶ πάντας τοὺς τοῦ στρατοπέδου ἡγεμόνας ἐζήτουν καὶ στρατηγοῦντας· ὑποδεικνύων δὲ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν, εἰς ἣν ἀφίξονται, καὶ τὴν τῶν Κελτῶν εὔνοιαν καὶ συμμαχίαν. (9) Εὐθύμως δὲ τῶν ὄχλων αὐτῷ συνεξορμωμένων, ἐπαινέσας καὶ παραγγείλας τακτὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὴν ἔξοδον ποιήσεται, τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

XXXV. Ἐπιτελέσας δὲ τὰ προειρημένα κατὰ τὴν παραχειμασίαν, καὶ παρασκευάσας ἱκανὴν ἀσφάλειαν

Maccæos [an, Vaccenses?], Mauritanos accolas Oceani, mille octingentos. (16) Pedites vero Afros undecies mille, octingentos et quinquaginta. Ligures trecentos; Baleares quingentos; elephantos unum et viginti. (17) Nemo autem miretur, quod rerum in Hispania tunc ab Hannibale gestarum descriptionem adeo exactam afferimus, qualem vix aliquis possit, qui singula ipse administrasset: neque incognita causa nos condemnet, si quid fecimus simile illis scriptoribus, qui mendacia sua ita concinnant, ut fidem mereri videantur. (18) Nos enim, quum in Lacinio æneam tabulam invenissemus, ab Hannibale eo tempore descriptam quando in illa Italiæ ora versabatur, omnino illi tabulæ fidem, certe quidem in talibus, habendam duximus: itaque eam sequi non dubitavimus.

XXXIV. Postquam Hannibal securitati tum Africæ tum Hispaniæ prospexisset, de cetero intentus occasiones rerum captabat; et nuntios a Gallis ad se mittendos præstolabatur. (2) Nam et fertilitatem Subalpinarum Circumpadanarumque regionum magna diligentia exploraverat, et numerum hominum qui illos tractus incolunt, audaciamque illorum in bellis; (3) et, quod caput erat, quam hostili odio essent in Romanos, ex eo tempore quo bellum illud cum eis gesserant, de quo in priore libro de industria diximus, ut, quæ jam narraturi sumus, intelligi facilius a lectoribus possent. (4) In eam itaque spem incumbebat, prolixeque omnia pollicebatur, ad Gallorum regulos, quique cis Alpes, et qui in ipsis Alpibus degunt, nuntios crebro missitans. (5) Existimabat enim ita demum fieri posse, ut in Italia bellum geratur cum Romanis; si, superatis difficultatibus quæ in itinere se prius offerrent, in eas quas diximus regiones posset pervenire, et adjutores sociosque belli, quod moliebatur, Gallos sibi adjungere. (6) Venere tandem nuntii: qui postquam Gallorum voluntatem egregiam, atque exspectationem retulissent; Alpiumque juga magno illa quidem labore et multis cum difficultatibus superatum iri, non tamen inexsuperabilia esse, disseruissent: tum Hannibal, principio veris copias ex hibernis contrahit. (7) Quum autem non multo ante certior factus esset de iis quæ Carthagine gesta erant; elatus animo, et civium benevolentia fretus, aperte jam exercitum ad bellum contra Romanos cœpit hortari. (8) Narrabatque illis, ausos esse Romanos, et se et omnes ductores exercitus ad deditionem poscere: tum vero etiam regionis bonitatem, in quam essent venturi, benevolentiamque Gallorum, et initam cum iis societatem commemorabat. (9) Ubi læto animo se proficisci cum ipso quo vellet cumque Hannibal, multitudo significasset; laudata eorum voluntate, et die qua expeditionem auspicari vellet significata, concionem dimittit.

XXXV. His igitur inter hibernandum peractis, rebus Africæ atque Hispaniæ in tuto locatis, ubi dictâ dies adve-

τοῖς τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι· παραγενομένης τῆς ταχθείσης ἡμέρας, προῆγε, πεζῶν μὲν ἔχων εἰς ἐννέα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ περὶ μυρίους καὶ δισχιλίους. (2) Καὶ διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, κατεστρέφετο τό τε τῶν Ἰλουργητῶν ἔθνος καὶ Βαργουσίων, ἔτι δὲ τοὺς Αἰρηνοσίους, καὶ τοὺς Ἀνδοσίνους, μέχρι τῆς προσαγορευομένης Πυρήνης. (3) Ποιησάμενος δὲ πάντας ὑφ' ἑαυτὸν, καί τινας πόλεις κατὰ κράτος ἑλὼν, ταχέως μὲν καὶ παρ' ἐλπίδα, μετὰ πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἀγώνων, ἔτι δὲ πολλῆς καταφθορᾶς ἀνδρῶν· (4) ἡγεμόνα μὲν ἐπὶ πάσης κατέλιπε τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ ποταμοῦ χώρας Ἄννωνα, τῶν δὲ Βαργουσίων καὶ δεσπότην· μάλιστα γὰρ τούτοις ἠπίστει διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. (5) Ἀπεμέρισε δὲ καὶ τῆς δυνάμεως, ἧς εἶχε, τῷ μὲν Ἄννωνι πεζοὺς μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους· καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἀπέλιπε τούτῳ τῶν αὐτῷ συνεξορμώντων. (6) Εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἀπέλυσε τοὺς ἴσους τοῖς προειρημένοις, βουλόμενος αὐτούς τε τούτους εὔνους ἀπολιπεῖν, τοῖς τε λοιποῖς ὑποδεικνύων ἐλπίδα τῆς εἰς οἶκον ἐπανόδου, καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ μὲν στρατευομένοις, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοῖς ἐν οἴκῳ μένουσι τῶν Ἰβήρων, ἵνα προθύμως ἐξορμῶσι πάντες, ἄν ποτέ τις ἐπικουρίας χρεία γένηται παρ' αὐτῶν. (7) Τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν εὔζωνον, πεζοὺς μὲν πεντακισμυρίους, ἱππεῖς δὲ πρὸς ἐνακισχιλίους, ἦγε διὰ τῶν Πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν, ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ καλουμένου ποταμοῦ διάβασιν· (8) ἔχων οὐχ οὕτω πολλὴν δύναμιν, ὡς χρησίμην καὶ γεγυμνασμένην διαφερόντως ἐκ τῆς συνεχείας τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀγώνων.

XXXVI. Ἵνα δὲ μὴ, τῶν τόπων ἀγνοουμένων, παντάπασιν ἀσαφῆ γίγνεσθαι συμβαίνῃ τὴν διήγησιν, ῥητέον ἂν εἴη, πόθεν ὁρμήσας Ἀννίβας, καὶ τίνας καὶ πόσους διελθὼν τόπους, εἰς ποῖα μέρη κατῆρε τῆς Ἰταλίας. (2) Ῥητέον δ' οὐχ αὐτὰς τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων καὶ ποταμῶν καὶ πόλεων· ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν συγγραφέων, ὑπολαμβάνοντες ἐν παντὶ πρὸς γνῶσιν καὶ σαφήνειαν αὐτοτελὲς εἶναι τοῦτο τὸ μέρος. (3) Οἶμαι δ', ἐπὶ μὲν τῶν γνωριζομένων τόπων, οὐ μικρὰ, μεγάλα δὲ συμβάλλεσθαι πέφυκε πρὸς ἀνάμνησιν, ἡ τῶν ὀνομάτων παράθεσις· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγνοουμένων εἰς τέλος, ὁμοίαν ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τῶν ὀνομάτων ἐξήγησις, ταῖς ἀδιανοήτοις καὶ κρουσματικαῖς λέξεσι. (4) Τῆς γὰρ διανοίας ἐπ' οὐδὲν ἀπερειδομένης, οὐδὲ δυναμένης ἐφαρμόττειν τὸ λεγόμενον ἐπ' οὐδὲν γνώριμον, ἀνυπότακτος καὶ κωφὴ γίγνεται ἡ διήγησις. (5) Διόπερ ὑποδεικτέος ἂν εἴη τρόπος, δι' οὗ δυνατὸν ἔσται, περὶ τῶν ἀγνοουμένων λέγοντας, κατὰ ποσὸν εἰς ἀληθινὰς καὶ γνωρίμους ἐννοίας ἄγειν τοὺς ἀκούοντας. (6) Πρώτη μὲν οὖν καὶ μεγίστη γνῶσις, ἔτι δὲ κοινὴ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἐστὶν ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς διαίρεσις καὶ τάξις· καθ' ἣν πάντες, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἀνατολὰς, δύσεις, μεσημβρίαν, ἄρκτον, γνωρίζομεν. (7) Δευτέρα δὲ, καθ' ἣν ἑκάστῃ διαφορᾷ τῶν προειρημέ-

nit, copias educit: in quibus erant peditum xc tes ad millia xii. (2) Trajecto amne Ibero, I gusios, item Ærenosios, et Andosinos [sive qui populi ad Pyrenæos usque pertinent, Quibus omnibus, brevi quidem tempore ac sed post multa magnaque certamina, et multa jactura, in potestatem redactis, oppidisque vim captis: (4) universo cis Iberum tractu præsidere, Bargusiis vero dominari etiam, enim, ut Romanorum amicis, potissimum d Ex omni autem numero copiarum, quas hal millia peditum Hannoni dedit, et mille equite impedimenta, qui expeditionem cum ipso huic reliquit. (6) Parem vero numerum mil quemque suam dimisit; quo et istos bene erg discedens relinqueret, et ceteris quoque sp patriam ostenderet, cum iis qui jam sub sign aliis Hispanis qui domi remanebant; ut omn scendum promti essent, si forte aliquando s eos rogare opus haberet. (7) Reliquum dei expeditum, pedites L millia, equites ad IX m renæos quos vocant montes, ad Rhodani flu tum ducit: (8) copiis non adeo magnis i validis, et ex continuis bellis, quæ in Hispan singulariter exercitatis.

XXXVI. Verum quoniam, si loca fueri obscura penitus narratio nostra est futura: hic nobis est, unde profectus Hannibal, per loca transierit, in quam Italiæ partem perve quidem non appellationes nudæ locorum, urbium sunt afferendæ, sicut a nonnullis sc factum; qui ad rei omnis notitiam et decla nomina dumtaxat apponerentur, amplius nil putarent. (3) Ego vero existimo, in notis q quo in memoriam illa revocentur, usurpatione non dicam aliquantum, sed vel plurimum vero nulla prorsus locorum notitia præcessit, apposita eamdem vim habere cum vocibus ni tibus, et aures solummodo pulsantibus. (4 mens nihil habet cui innitatur, neque potes notæ aptare id quod dicitur; confusa et vaga tio, ut si fabulam surdo narres. (5) Itaqu indicanda est a nobis, per quam, de locis in dam narrantes, ad veras et sibi familiares n rem aliquatenus perducamus. (6) Prima igitu notitia, et omnibus mortalibus communis, est lum et omne hoc, quo sumus circumdati, suam cuique parti sedem assignamus: qua ra qui quidem non plane plumbei sunt, Ortum Meridiem, Septemtrionem dignoscimus. (7 per quam singula terræ loca singulis partiti

τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τόπους ὑποτάττοντες, καὶ φέροντες ἀεὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον ἐπί τι τῶν προειρημένων, εἰς γνωρίμους καὶ συνήθεις ἐπινοίας ἐμπίπτομεν καὶ περὶ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀοράτων τόπων.

XXXVII. Τούτων δὲ περὶ τῆς ὅλης γῆς ὑποκειμένων, ἀκόλουθον ἂν εἴη, τὸ καὶ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον διελομένους, εἰς ἐπίστασιν ἀγαγεῖν τοὺς ἀκούοντας. (2) Ταύτης διῃρημένης εἰς τρία μέρη, καὶ τρεῖς ὀνομασίας· τὸ μὲν ἓν μέρος αὐτῆς Ἀσίαν, τὸ δὲ ἕτερον Λιβύην, τὸ δὲ τρίτον Εὐρώπην προσαγορεύουσι. (3) Τὰς δὲ διαφορὰς ταύτας ὁρίζουσιν, ὅ τε Τάναϊς ποταμὸς, καὶ Νεῖλος, καὶ τὸ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόμα. (4) Νείλου μὲν οὖν καὶ Τανάϊδος μεταξὺ, τὴν Ἀσίαν κεῖσθαι συμβέβηκε· πέπτωκε δὲ τοῦ περιέχοντος ὑπὸ τὸ μεταξὺ διάστημα θερινῶν ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας. (5) Ἡ δὲ Λιβύη κεῖται μὲν μεταξὺ Νείλου καὶ στηλῶν Ἡρακλείων· τοῦ δὲ περιέχοντος πέπτωκεν ὑπό τε τὴν μεσημβρίαν καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑπὸ τὰς χειμερινὰς δύσεις, ἕως τῆς ἰσημερινῆς καταφορᾶς, ἣ πίπτει καθ' Ἡρακλείους στήλας. (6) Αὗται μὲν οὖν αἱ χῶραι, καθολικώτερον θεωρούμεναι, τὸν πρὸς τὴν μεσημβρίαν τόπον ἐπέχουσι τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης, ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ὡς πρὸς τὰς δύσεις. (7) Ἡ δ' Εὐρώπη ταύταις ἀμφοτέραις ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους ἀντιπαράκειται, κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν παρήκουσα μὲν ἄχρι πρὸς τὰς δύσεις. (8) Κεῖται δ' αὐτῆς τὸ μὲν ὁλοσχερέστερον καὶ βαθύτερον μέρος, ὑπ' αὐτὰς τὰς ἄρκτους, μεταξὺ τοῦ τε Τανάϊδος ποταμοῦ καὶ τοῦ Νάρβωνος· ὃς οὐ πολὺν ἀπέχει τόπον ὡς πρὸς δύσεις ἀπὸ Μασσαλίας καὶ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων, δι' ὧν εἰς τὸ Σαρδόνιον πέλαγος ἐξίησιν ὁ προειρημένος ποταμός. (9) Ἀπὸ δὲ τοῦ Νάρβωνος, καὶ τὰ περὶ τοῦτον, Κελτοὶ νέμονται, μέχρι τῶν προσαγορευομένων Πυρηναίων ὀρῶν· ἃ διατείνει κατὰ τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης ἕως εἰς τὴν ἐκτός. (10) Τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν τὸ συνάπτον πρός τε τὰς δύσεις καὶ πρὸς Ἡρακλείους στήλας, περιέχεται μὲν ὑπό τε τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς ἔξω θαλάττης· καλεῖται δὲ τὸ μὲν παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς παρῆκον ἕως Ἡρακλείων στηλῶν, Ἰβηρία· (11) τὸ δὲ παρὰ τὴν ἔξω καὶ μεγάλην προσαγορευομένην, κοινὴν μὲν ὀνομασίαν οὐκ ἔχει, διὰ τὸ προσφάτως κατωπτεῦσθαι, κατοικεῖται δὲ πᾶν ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν καὶ πολυανθρώπων· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς μετὰ ταῦτα τὸν κατὰ μέρος λόγον ἀποδώσομεν.

XXXVIII. Καθάπερ δὲ καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καθὸ συνάπτουσιν ἀλλήλαις περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδεὶς ἔχει λέγειν ἀτρεκῶς ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν, πότερον ἤπειρός ἐστι κατὰ τὸ συνεχὲς τὰ πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἢ θαλάττῃ περιέχεται· (2) τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ μεταξὺ Τανάϊδος καὶ Νάρβωνος εἰς τὰς ἄρκτους ἀνῆκον, ἄγνωστον ἡμῖν ἕως τοῦ νῦν ἐστιν, ἐὰν μή τι μετὰ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἱστορήσωμεν. (3) Τοὺς δὲ λέγοντας ἢ περὶ τούτων ἄλλως ἢ γράφοντας, ἀγνοεῖν καὶ

positis subjicientes, et, quidquid de terra nominatum fuerit, cogitatione ad unam aliquam ex illis referentes, incognita neque unquam visa loca ad notas et familiares quasdam notiones revocamus.

XXXVII. His de universa terra sic positis, proximum fuerit, ut de ea parte quæ nobis est nota, servantes eamdem partiendi viam, lectores commoneamus. (2) Hæc quum in tres partes dividatur, totidem appellationibus distinctas, partem unam Asiam, alteram Africam, tertiam Europam nominant. (3) Istas autem partes terminant Tanais fluvius, Nilus, et ostium ad columnas Herculis. (4) Inter Nilum et Tanaim jacet Asia; ei plagæ cœli subjecta, qua patet spatium ab ortu æstivo usque versus meridiem. (5) Africa intra Nilum et columnas Herculis sita est; cœli regioni subjacens meridionali, ac deinceps occasui hiberno, æquinoctiali tenus occasu, qui incidit in columnas Herculeas. (6) Et hæ quidem terræ, universim spectatæ, plagam obtinent ad meridiem maris mediterranei sitam, ab oriente versus occidentem. (7) Europa vero utrique harum ad septemtrionem est opposita; continuo tractu ab oriente versus occidentem se porrigens. (8) Pars ejus potissima atque amplissima subjacet septemtrionibus, inter fluvios Tanaim et Narbonem, qui in occasu non longo tractu abest a Massilia et Rhodani ostiis, quibus in Sardoum pelagus influit hic amnis. (9) Inde a Narbone Galli habitant, et circa illum fluvium usque ad montes, quos Pyrenæos dicunt, a nostro mari ad externum continuo tractu porrectos. (10) Reliqua pars Europæ inde ab illis montibus, quæ ad occasum et ad columnas Herculeas pertinet, partim a nostro mari, partim ab externo, ambitur : quæ pars secundum nostrum mare porrigitur ad columnas usque Herculis, Iberia nominatur : (11) quæ secundum mare externum, quod et magnum indigetant, communem appellationem nondum invenit; quia non diu est, cum fuit explorata; tota autem a nationibus barbaris iisque frequentissimis, incolitur : de quibus postea sigillatim sumus dicturi.

XXXVIII. Quemadmodum vero de Asia et Africa, qua se circa Æthiopiam hæ contingunt, nemo ad hæc usque tempora affirmare habet, sit ne continens terra, quæ inde versus meridiem se porrigit, an mari ambiatur? (2) ita plane, quidquid inter Tanaim et Narbonem ad Septemtriones vergit, hactenus nobis est ignotum : nisi quid post hac curiosa investigatione de eo tractu didicerimus. (3) Qui de his locis temere aliquid loquuntur aut scribunt, pro

μύθους διατιθέναι νομιστέον. (4) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι, χάριν τοῦ μὴ τελέως ἀνυπόταχτον εἶναι τοῖς ἀπείροις τῶν τόπων τὴν διήγησιν· ἀλλὰ κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συνεπιβάλλειν καὶ φέρειν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ τὸ λεγόμενον, τεκμαιρομένους ἐκ τοῦ περιέχοντος. (5) Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ὁράσεως εἰθίσμεθα συνεπιστρέφειν ἀεὶ τὰ πρόσωπα πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἔνδειξιν ὑποδεικνύμενον· οὕτω καὶ τῇ διανοίᾳ χρὴ συνδιανεύειν καὶ συῤῥέπειν ἐπὶ τοὺς τόπους ἀεὶ τοὺς διὰ τοῦ λόγου συνεπιδεικνυμένους.

XXXIX. Ἀφέμενοι δὲ τούτων, τρεψόμεθα πρὸς τὸ συνεχὲς τῆς προκειμένης ἡμῖν διηγήσεως. (2) Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῆς μὲν Λιβύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν, ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλείους στήλας. (3) Τοῦτο δὲ τὸ μῆκός ἐστι τῆς παραλίου ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους σταδίους. (4) Διαβάντες δὲ τὸν καθ' Ἡρακλείους στήλας πόρον, ὁμοίως ἐκεκρατήκεισαν καὶ τῆς Ἰβηρίας ἁπάσης ἕως τῆς ῥαχίας, ὃ πέρας ἐστὶ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἃ διορίζει τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτούς. (5) Ἀπέχει δὲ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος αὐτὸς ὁ τόπος, περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους. (6) Ἐπὶ μὲν γὰρ Καινὴν πόλιν ἀπὸ στηλῶν εἶναι συμβαίνει τρισχιλίους, ὅθεν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν Ἀννίβας τὴν εἰς Ἰταλίαν. Τὴν δὲ Καινὴν πόλιν ἔνιοι Νέαν Καρχηδόνα καλοῦσιν. Ἀπὸ δὲ ταύτης εἰσὶν ἐπὶ μὲν τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, ἑξακόσιοι στάδιοι πρὸς δισχιλίοις· (7) Ἀπὸ δὲ τούτου πάλιν εἰς Ἐμπορεῖον, χίλιοι σὺν ἑξακοσίοις. (8) Καὶ μὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, περὶ χιλίους ἑξακοσίους· ταῦτα γὰρ νῦν βεβημάτισται, καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς. (9) Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥοδανοῦ πορευομένοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς πηγὰς, ἕως πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν Ἄλπεων τὴν εἰς Ἰταλίαν, χίλιοι τετρακόσιοι. (10) Λοιπαὶ δὲ αἱ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολαὶ, περὶ χιλίους διακοσίους· ἃς ὑπερβάλλων ἔμελλεν ἥξειν εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία τῆς Ἰταλίας. (11) Ὥστ' εἶναι τοὺς πάντας ἐκ Καινῆς πόλεως σταδίους περὶ ἐνναχισχιλίους, οὓς ἔδει διελθεῖν αὐτόν. (12) Τούτων δὴ τῶν τόπων κατὰ μὲν τὸ μῆκος ἤδη σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις διεληλύθει· κατὰ δὲ τὴν δυσχέρειαν, τὸ πλέον αὐτῷ μέρος ἀπελείπετο τῆς πορείας.

XL. Ἀννίβας μὲν οὖν ἐνεχείρει ταῖς διεκβολαῖς τῶν Πυρηναίων ὀρῶν· κατάφοβος ὢν τοὺς Κελτοὺς, διὰ τὰς ὀχυρότητας τῶν τόπων. (2) Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, διακούσαντες μὲν τῶν ἐξαποσταλέντων εἰς Καρχηδόνα πρεσβευτῶν τὰ δεδογμένα καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους· προσπεσόντος δὲ θᾶττον ἢ προσεδόκων, Ἀννίβαν διαβεβηκέναι τὸν Ἴβηρα ποταμὸν μετὰ τῆς δυνάμεως· προεχειρίσαντο πέμπειν μετὰ στρατοπέδων, Πόπλιον μὲν Κορνήλιον εἰς Ἰβηρίαν, Τιβέριον δὲ Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην. (3) Ἐν ὅσῳ δ' οὗτοι περὶ τὰς

imperitis et fabularum concinnatoribus sunt
Atque hæc mihi dicta sunto, ne apud locor
fusa et vaga sit nostra narratio : sed ut, quo a
tem et rudiori mensura institutas divisiones
cogitationes sequi possint narrationem et ad
ratur, oculos dirigere, indicium sequentes p
(5) Nam quemadmodum, ubi oculis conspic
lumus, solemus faciem convertere ad id qu
cio fuerit demonstratum : sic, ut quæque
fuerint subindicata, ad illa cogitationem s
convertere ac dirigere debemus.

XXXIX. His expeditis, ad seriem prop
nunc convertamur. (2) Erant igitur tunc te
giniensium imperio subjectæ omnes Afric
mare internum sitæ, a Philæniaris, quæ
majoris Syrtis, ad columnas usque Hercul
spatium oræ maritimæ ultra XVI stadioru
(4) Iidem, freto ad Columnas trajecto, omn
niæ pariter subegerant, usque ad illos scop
desinunt ad mare nostrum Pyrenæi mont
spani et Galli invicem separantur. (5) Di
scopuli a columnis stadia circiter octies m
a columnis ad Carthaginem novam, (quam
id est, Novam urbem vulgo vocamus,) und
Hannibal cum Italiam petebat, stadia num
CIↃ. Inde ad Iberum amnem, stadia sunt
bis mille : (7) ab Ibero ad Emporium, st
et sexcenta. (8) Jam vero inde usque ad
tum fere otidem numero stadia reperiuntur :
a Romanis per passus dimensa sunt, et si
stadia positis accurate distincta. (9) A
Rhodani, propter ipsum fluvium versus eju
tibus, usque ad principium Alpium, qua as
Italiam, stadia sunt mille et quadringenta.
ipse Alpium transitus, stadiorum mille du
bus superatis, in Italiam et campos Circu
venturus. (11) Spatium igitur per quod H
thagine nova profecto, erat transeundum,
stadiorum ad novies mille. (12) Cujus sp
nem spectes, dimidium ferme jam pereger
tates respicias, maxima pars illius adhuc r

XL. Jam itaque Hannibal per Pyrenæi
exercitum trajicere instituebat; non medi
sibi metuens, propter egregie munitam loc
(2) Per idem tempus Romani, ubi a legati
ginem miserant, quæ ibi dicta decretaque
sent; esselque illis opinione ipsorum cit
amnem jam Iberum transiisse Hannibalem
nelium in Hispaniam, Tiberium vero Semp
cam cum exercitibus mittendos statuunt.

ἀπογραφὰς ἐγίγνοντο τῶν στρατοπέδων καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν, ἔσπευσαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὰ κατὰ τὰς ἀποικίας, ἃς ἤδη πρότερον ἦσαν εἰς Γαλατίαν ἀποστέλλειν προκεχειρισμένοι. (4) Τὰς μὲν οὖν πόλεις ἐνεργῶς ἐτείχιζον, τοὺς δ' οἰκήτορας ἐν ἡμέραις τριάκοντα προσέταξαν ἐπὶ τοὺς τόπους παραγίγνεσθαι, τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἰς ἑκατέραν τὴν πόλιν εἰς ἑξακισχιλίους· (5) ὧν τὴν μὲν μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου ποταμοῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν· τὴν δ' ἄλλην ἐπὶ θάτερα, κατονομάσαντες Κρεμώνην. (6) Ἤδη δὲ τούτων συνῳκισμένων, οἱ Βοῖοι καλούμενοι Γαλάται, πάλαι μὲν οἷον λοχῶντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, οὐκ ἔχοντες δὲ τότε καιρόν· (7) μετεωριζόμενοι καὶ πιστεύοντες ἐκ τῶν διαπεμπομένων τῇ παρουσίᾳ τῶν Καρχηδονίων, ἀπέστησαν ἀπὸ Ῥωμαίων· ἐγκαταλιπόντες τοὺς ὁμήρους, οὓς ἔδοσαν ἐκβαίνοντες ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ προγεγονότος, ὑπερ οὗ τὴν ἐξήγησιν ἡμεῖς ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ ταύτης ἐποιησάμεθα. (8) Παρακαλέσαντες δὲ τοὺς Ἴσομβρας, καὶ συμφρονήσαντες διὰ τὴν προγεγενημένην ὀργήν, κατέσυραν τὴν κατακεκληρουχημένην χώραν ὑπὸ Ῥωμαίων· καὶ τοὺς φεύγοντας συνδιώξαντες εἰς Μοτίνην, ἀποικίαν ὑπάρχουσαν Ῥωμαίων, ἐπολιόρκουν. (9) Ἐν οἷς καὶ τρεῖς ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν συνέκλεισαν, τοὺς ἐπὶ τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας ἀπεσταλμένους· ὧν εἷς μὲν ἦν Γάϊος Λυτάτιος, καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφώς, οἱ δὲ δύο ἑξαπέλεκυν. (10) Οἰομένων δὲ δεῖν τούτων εἰς λόγους σφίσι συνελθεῖν, ὑπήκουσαν οἱ Βοῖοι. Τῶν δ' ἀνδρῶν ἐξελθόντων, παρασπονδήσαντες συνέλαβον αὐτούς, ἐλπίσαντες διὰ τούτων κομιεῖσθαι τοὺς αὑτῶν ὁμήρους. (11) Λεύκιος δὲ Μάλλιος ἑξαπέλεκυς ὑπάρχων, καὶ προκαθήμενος ἐπὶ τῶν τόπων μετὰ δυνάμεως, ἀκούσας τὸ γεγονός, ἐβοήθει κατὰ σπουδήν. (12) Οἱ δὲ Βοῖοι συνέντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, ἔν τισι δρυμοῖς ἑτοιμάσαντες ἐνέδρας, ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τοὺς ὑλώδεις τόπους, πανταχόθεν ἅμα προσπεσόντες, πολλοὺς ἀπέκτειναν τῶν Ῥωμαίων. (13) Οἱ δὲ λοιποὶ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὥρμησαν πρὸς φυγήν· ἐπεὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ἥψαντο χωρίων, ἐπὶ ποσὸν συνέστησαν οὕτως, ὥστε μόλις εὐσχήμονα ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν. Οἱ δὲ Βοῖοι κατακολουθήσαντες συνέκλεισαν καὶ τούτους εἰς τὴν Τάννητος καλουμένην κώμην. (14) Τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προσπεσόντος, ὅτι τὸ τέταρτον στρατόπεδον περιειλημμένον ὑπὸ τῶν Βοίων πολιορκεῖται κατὰ κράτος, τὰ μὲν τῷ Ποπλίῳ προκεχειρισμένα στρατόπεδα κατὰ σπουδὴν ἐξαπέστελλον ἐπὶ τὴν τούτων βοήθειαν, ἡγεμόνα συστήσαντες ἑξαπέλεκυν, ἄλλα δὲ συνάγειν καὶ καταγράφειν ἐκ τῶν συμμάχων αὐτῷ παρήγγελλον.

XLI. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Κελτούς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως εἰς τὴν Ἀννίβου παρουσίαν, ἐν τούτοις ἦν, καὶ τοιαύτας ἔσχε διεξόδους, οἵας ἔν τε τοῖς πρὸ τοῦ καὶ νῦν δεδηλώκαμεν. (2) Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων, ἡτοιμασμένοι τὰ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολάς, ἐξέπλεον

delectus habent, et cetera expediunt bello necessaria; interim negotium de coloniis in Galliam Cisalpinam deducendis propere perficere conabantur, quas jam ante illuc mittendas decreverant. (4) Igitur oppida summo studio mœnibus cingunt; futurosque incolas, (erant autem sena colonorum millia utrique urbi assignata) intra dies xxx ad suas colonias sistere se jubent. (5) Harum alteram cis Padum condebant, cui nomen fecerunt Placentiæ: alteram trans Padum, quæ dicta est Cremona. (6) Vix erant coloniæ istæ deductæ, cum Boii Galli, pridem amicitiæ Romanorum quasi insidiantes, sed hactenus occasione destituti; (7) tum vero, accepto de Pœnis nuntio, elati animis, ac freti illorum adventu, deficiunt a Romanis; proditis obsidibus, quos in exitu ejus belli, de quo superiore libro diximus, eisdem dederant. (8) Sollicitatis Insubribus, qui ob veteres in populum Romanum iras facile cum ipsis conspirarunt, agros recens divisos populari aggrediuntur; quumque Mutinam, Romanorum coloniam, se recepissent quos expulerant, eos persequuntur, atque ibi obsident. (9) In his Triumviros etiam ad metationem agrorum missos, viros insignes, conclusos tenebant: quorum unus, C. Lutatius, consularis erat, duo prætorii. (10) Quibus colloquium postulantibus annuunt Boii: dein egressos, violata fide quam dederant, comprehendunt; non dubitantes, quin obsides suos essent per istos recepturi. (11) Quod ubi cognovit L. Manlius Prætor, qui illis locis cum exercitu præsidebat, ad ferendam opem propere contendit. (12) Boii, adventu Manlii intellecto, paratis in quodam saltu insidiis, simulac Romani sylvas intraverant, undique facto impetu plerosque eorum occiderunt. (13) Ceteri in fugam principio se converterunt: deinde celsiora loca nacti, aliquantisper constiterunt, ita ut, ægre quidem, at honeste tamen, deinde sese reciperent. Sed hos quoque persecuti Boii, in Tannetis vicum, qui vocatur, concluserunt. (14) Postquam Romam est allatum, legionem quartam magna vi obsessam a Boiis teneri; extemplo copiæ, quæ Publio destinatæ fuerant, ad ferendam his opem duce prætore missæ; et Publius alias copias cogere conscribereque e sociis jussus est.

XLI. Hæc in Galliâ a principio belli ad Hannibalis usque adventum sunt acta: eratque hic rerum status in ea provincia, qualem partim antea, partim modo exposuimus. (2) Ineunte æstate Romani Consules, omnibus jam satis ad perficiendum quæ moliebantur comparatis, in suas provin-

ὑπὸ τὴν ὡραίαν ἐπὶ τὰς προκειμένας πράξεις. Πόπλιος μὲν οὖν εἰς Ἰβηρίαν ἑξήκοντα ναυσὶ, Τιβέριος δὲ Σεμπρώνιος εἰς Λιβύην ἑκατὸν ἑξήκοντα σκάφεσι πεντηρικοῖς. (3) Οἷς οὕτω καταπληκτικῶς ἐπεβάλετο πολεμεῖν, καὶ τοιαύτας ἐποιεῖτο παρασκευὰς ἐν τῷ Λιλυβαίῳ, πάντας καὶ πανταχόθεν ἀθροίζων, ὡς εὐθέως ἐκ κατάπλου πολιορκήσων αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. (4) Πόπλιος δὲ, κομισθεὶς παρὰ τὴν Λιγυστικὴν, ἧκε πεμπταῖος ἀπὸ Πισῶν εἰς τοὺς κατὰ Μασσαλίαν τόπους. (5) Καὶ καθορμισθεὶς πρὸς τὸ πρῶτον στόμα τοῦ Ῥοδανοῦ, τὸ Μασσαλιωτικὸν προσαγορευόμενον, ἀπεβίβαζε τὰς δυνάμεις· (6) ἀκούων μὲν, ὑπερβάλλειν ἤδη τὰ Πυρηναῖα τὸν Ἀννίβαν ὄρη· πεπεισμένος δ', ἔτι μακρὰν ἀπέχειν αὐτὸν, διά τε τὰς δυσχωρίας τῶν τόπων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μεταξὺ κειμένων Κελτῶν. (7) Ἀννίβας δὲ παραδόξως, τοὺς μὲν χρήμασι πείσας τῶν Κελτῶν, τοὺς δὲ βιασάμενος, ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων, δεξιὸν ἔχων τὸ Σαρδόνιον πέλαγος, ἐπὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν. (8) Ὁ δὲ Πόπλιος, διασαφηθέντος αὐτῷ, παρεῖναι τοὺς ὑπεναντίους· τὰ μὲν ἀπιστῶν, διὰ τὸ τάχος τῆς παρουσίας, τὰ δὲ βουλόμενος εἰδέναι τὴν ἀκρίβειαν· αὐτὸς μὲν ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πλοῦ, καὶ διενοεῖτο μετὰ τῶν χιλιάρχων, ποίοις χρηστέον τῶν τόπων καὶ συμμικτέον τοῖς ὑπεναντίοις· (9) τριακοσίους δὲ τῶν ἱππέων ἐξαπέστειλε τοὺς ἀνδρωδεστάτους, συστήσας μετ' αὐτῶν καθηγεμόνας ἅμα καὶ συναγωνιστὰς Κελτοὺς, οἳ παρὰ τοῖς Μασσαλιώταις ἐτύγχανον μισθοφοροῦντες.

XLII. Ἀννίβας δὲ, προσμίξας τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν τόποις, εὐθέως ἐνεχείρει ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν κατὰ τὴν ἁπλῆν ῥύσιν, σχεδὸν ἡμερῶν τεττάρων ὁδὸν ἀπέχων στρατοπέδῳ τῆς θαλάττης. (2) Καὶ φιλοποιησάμενος παντὶ τρόπῳ τοὺς κατοικοῦντας τὸν ποταμὸν, ἐξηγόρασε παρ' αὐτῶν τά τε μονόξυλα πλοῖα πάντα, καὶ τοὺς λέμβους, ὄντας ἱκανοὺς τῷ πλήθει, διὰ τὸ ταῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἐμπορίαις πολλοὺς χρῆσθαι τῶν παροικούντων τὸν Ῥοδανόν. (3) Ἔτι δὲ τὴν ἁρμόζουσαν ξυλείαν ἐξέλαβε πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν μονοξύλων· ἐξ ὧν ἐν δυσὶν ἡμέραις πλῆθος ἀναρίθμητον ἐγένετο πορθμείων· ἑκάστου σπεύδοντος μὴ προσδεῖσθαι τοῦ πέλας, ἐν αὑτῷ δ' ἔχειν τὰς τῆς διαβάσεως ἐλπίδας. (4) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ πέραν πλῆθος ἠθροίσθη βαρβάρων, χάριν τοῦ κωλύειν τὴν τῶν Καρχηδονίων διάβασιν. (5) Εἰς οὓς ἀποβλέπων Ἀννίβας καὶ συλλογιζόμενος ἐκ τῶν παρόντων, ὡς οὔτε διαβαίνειν μετὰ βίας δυνατὸν εἴη, τοσούτων πολεμίων ἐφεστώτων, οὔτ' ἐπιμένειν, μὴ πανταχόθεν προσδέξηται τοὺς ὑπεναντίους· (6) ἐπιγενομένης τῆς τρίτης νυκτὸς, ἐξαποστέλλει μέρος τι τῆς δυνάμεως, συστήσας καθηγεμόνας ἐγχωρίους, ἐπὶ δὲ πάντων Ἄννωνα τὸν Βοαμίλκου τοῦ βασιλέως· (7) Οἳ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ἀντίοι τῷ ῥεύματι παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπὶ διακόσια στάδια, παραγενόμενοι πρός τινα τόπον, ἐν ᾧ συνέβαινε περί τι χωρίον νησίζον

cias classe proficiscuntur. Ac Publius qui ginta navibus, in Hispaniam cursum dirige Sempronius in Africam, cum centum se quinqueremibus : (3) quibus tam atrox hosti cogitabat, tantosque Lilybæi apparat neis omnibus undique congregatis, quasi ipsam Carthaginem esset obsessurus. (4) Liguriæ oram navigans, quinto die Pisis I nit; (5) quumque ad proximum Rhodar Massiliense vocant, appulisset, copias in cœpit : (6) qui licet Hannibalem Pyrenæ acceperat, longe tamen adhuc abesse illu cum propter locorum difficultates, tum qu dio sitæ Gallorum gentes. (7) Hannibal aliis pretio pacatis, aliis vi subactis, cum ad dextram Sardoum mare habens, ad Rl pervenit. (8) Publius, allato nuntio h partim quia non crederet, ob celeritaten partim, quo rem certius exploraret; dur jactatione maritima reficiebat, et cum trib quæ loca insistenda, et ubi esset adversari (9) trecentos interim eximiæ virtutis equ bus viæ pariter et auxiliaribus adjectis (Massilienses stipendia merebant.

XLII. Hannibal, simul accessit ad fluvi dum continuo se comparavit, ubi simplex vii, ex intervallo quatuor fere dierum itine metatus. (2) Omni itaque ratione accolis liatis, lintres universas ipsorum e singulis tas, et lembos, quorum satis magnum nun quia plerique Rhodani accolæ negotiatio exercent, redimit. (3) Materiam prætere vandas lintres habito selectu sumsit : ex pontonum innumerabilis multitudo est fa unoquoque summo studio enitente, ne alter sed trajiciendi spes in se ipso reposita ha hæc magna barbarorum multitudo, ad (trajectionem impediendam, in opposita rip Quos ut conspexit Hannibal, judicans ex que vi transire se posse, quum tantus h immineret; neque commorari eo loci posse dique ab hostibus invaderetur : (6) terti suum nocte partem exercitus, datis Gal viam præirent, et præposito universæ m Bomilcaris regis filio, proficisci jubet. (7 mine euntes propter ipsum amnem, XXV mi progressi, ad locum quemdam accedunt, ul

…ριζεσθαι τὸν ποταμὸν, ἐνταῦθα κατέμειναν. (8) …δὲ τῆς παρακειμένης ὕλης τὰ μὲν συμπηγνύντες …λων, τὰ δὲ συνδεσμεύοντες, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ …λὰς ἥρμοσαν σχεδίας, ἀρκούσας τῇ χρείᾳ πρὸς τὸ …ον· ἐφ' αἷς διεκομίσθησαν ἀσφαλῶς, μηδενὸς κω…ντος. (9) Καταλαβόμενοι δὲ τόπον ὀχυρὸν, ἐκεί… μὲν τὴν ἡμέραν διέμειναν, ἀναπαύοντες σφᾶς ἐκ …προγεγενημένης κακοπαθείας, ἅμα δὲ παρασκευα…μενοι πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν χρείαν κατὰ τὸ συντετα…γμένον. (10) Καὶ μὴν Ἀννίβας τὸ παραπλήσιον ἐποίει …τὰς μεθ' ἑαυτοῦ καταλειφθείσας δυνάμεις. (11) …λιστα δ' αὐτῷ παρεῖχε δυσχρηστίαν ἡ τῶν ἐλε…φάντων διάβασις. Οὗτοι δ' ἦσαν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα …ἀριθμόν.

XLIII. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἐπιγενομένης τῆς πέμπτης …κτὸς, οἱ μὲν προδιαβάντες ἐκ τοῦ πέραν ὑπὸ τὴν …ἑωθινὴν προῆγον παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοὺς …αντίπερα βαρβάρους. (2) Ὁ δ' Ἀννίβας, ἑτοίμους …ἔχων τοὺς στρατιώτας, ἐπεῖχε τῇ διαβάσει, τοὺς μὲν …κέλητας πεπληρωκὼς τῶν πελτοφόρων ἱππέων, τὰ δὲ …μονόξυλα τῶν εὐκινητοτάτων πεζῶν. (3) Εἶχον δὲ …οἱ μὲν ἐξ ὑπερδεξίου καὶ παρὰ τὸ ῥεῦμα τάξιν, οἱ …δὲ τὴν δ' ὑπὸ τούτους, τὰ λεπτὰ τῶν πορθμείων· …τὸ πολὺ τῆς τοῦ ῥεύματος βίας ἀποδεχομένων τῶν …λέμβων, ἀσφαλεστέρα γίγνοιτο τοῖς μονοξύλοις ἡ πα…ρακομιδὴ διὰ τοῦ πόρου. (4) Κατὰ δὲ τὰς πρύμνας …τῶν λέμβων ἐφέλκειν διενοοῦντο τοὺς ἵππους νέοντας, …ἅμα καὶ τέτταρας τοῖς ἀγωγεῦσιν ἑνὸς ἀνδρὸς …ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πρύμνης οἰακίζοντος· ὥστε …ἱκανὸν ἵππων συνδιακομίζεσθαι κατὰ τὴν …εὐθέως διάβασιν. (5) Οἱ δὲ βάρβαροι, θεω…ροῦντες τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑπεναντίων, ἀτάκτως ἐκ …χάρακος ἐξεχέοντο καὶ σποράδην, πεπεισμένοι …εὐχερῶς τὴν ἀπόβασιν τῶν Καρχηδονίων. …Ἀννίβας δ', ἅμα τῷ συνιδεῖν ἐν τῷ πέραν ἐγγί…ζοντας ἤδη τοὺς παρ' αὐτοῦ στρατιώτας, σημηνάντων …τὴν παρουσίαν τῷ καπνῷ κατὰ τὸ συντετα…γμένον, ἐμβαίνειν ἅπασιν ἅμα παρήγγελλε, καὶ βιάζε…σθαι πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῖς ἐπὶ τῶν πορθμείων τετα…γμένοις. (7) Ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἐν …τοῖς πλοίοις ἁμιλλωμένων μὲν πρὸς ἀλλήλους μετὰ …κραυγῆς, διαγωνιζομένων δὲ πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ …βίαν· (8) τῶν δὲ στρατοπέδων ἀμφοτέρων ἐξ ἑκατέ…ρου τοῦ μέρους παρὰ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ παρεστώ…των, καὶ τῶν μὲν ἰδίων συναγωνιώντων καὶ παρα…καλούντων μετὰ κραυγῆς, τῶν δὲ κατὰ πρόσωπον …βαρβάρων παιανιζόντων, καὶ προκαλουμένων τὸν κίν…δυνον· ἦν τὸ γιγνόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ παραστατικὸν …ἀγωνίας. (9) Ἐν ᾧ καιρῷ, τῶν βαρβάρων ἀπολελοι…πότων τὰς σκηνὰς, ἐπιπεσόντες ἄφνω καὶ παραδόξως …οἱ πέραν Καρχηδόνιοι, τινὲς μὲν αὐτῶν ἐνεπίμπρασαν …τὴν στρατοπεδείαν, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς …τὴν διάβασιν τηροῦντας. (10) Οἱ δὲ βάρβαροι, πα…ραδόξου τοῦ πράγματος φανέντος αὐτοῖς, οἱ μὲν ἐπὶ

parvam insulam efficit, ibique commorantur. (8) Cæsam deinde in proxima sylva materiam partim compingentes, partim invicem colligantes, multas brevi tempore rates concinnarunt, ad præsentem usum satis idoneas; quibus vecti, nemine obsistente, Rhodanum tuto transmiserunt. (9) Locum autem nacti munitum, diem illum ibi agunt, ut ex præcedentibus laboribus brevi quiete reficerentur, simulque ad instans negotium, prout ipsis mandatum erat, exsequendum sese præpararent. (10) Similiter vero et Hannibal eas copias, quæ cum ipso remanserant, ad id quod futurum erat, præparabat. (11) Nulla vero re æque impeditus erat, ac circa trajectionem elephantorum, quos habebat numero septem et triginta.

XLIII. Ut quinta nox venit, copiæ quæ in ulteriorem trajecerant ripam, circa quartam vigiliam secundum ipsum amnem in oppositos Hannibali barbaros ire pergunt. (2) Hannibal, milites paratos habens, quum lembos cetratis equitibus complesset, lintres expeditissimis quibusque peditum, ad trajiciendum amnem se accingit. (3) In superiore parte ad ipsum amnis cursum lembi sunt collocati; pone hos sequebantur leves pontones sive lintres: ut, majore ex parte excipientibus lembis adversi impetum fluminis, major lintribus præberetur ad trajiciendum securitas. (4) Excogitatum et illud est, ut equos nantes e puppibus lemborum traherent: qua ratione quum ex utroque latere cujusque puppis ternos vel quaternos unus homo ductaret, primo statim commeatu ingens equorum numerus est transmissus. (5) Barbari, ut conata adversariorum sunt conspicati, confuse et sparsim extra vallum ruere; facile se impedituros rati, quo minus Pœni trajicerent. (6) Hannibal simulac ex adverso appropinquantes jam suos intellexit, quum adventum suum hi, sicut fuerat eis præceptum, fumo significassent; mandat protinus, ut inscendant omnes, et contra adversum flumen nitantur navigiorum rectores. (7) Quod quum cito esset factum; his, qui in navibus erant, mutuis se hortatibus cum clamore provocantibus, et vim fluminis perrumpere contendentibus; (8) ambobus vero exercitibus ad latus utrumque fluvii adsistentibus; quum et Pœni partim suis timerent, partim cum clamore eosdem adhortarentur; et barbari, qui ex adverso stabant, hymnos canerent, prælium que deposcerent; terribilis facies rerum erat, et quæ spectantium animos magna anxietate afficeret. (9) Eo tempore, quum a tentoriis suis Galli omnes discessissent, subito atque inopinato irruunt Carthaginienses, qui in ulteriorem ripam ante pervenerant: quorum alii castra incendere, plures in eos qui transitum custodiebant impetum facere. (10) Barbari, inopinato casu deprehensi, pars ad tabernacula defendenda accur-

τὰς σκηνὰς ἐφέροντο βοηθήσοντες, οἱ δ' ἠμύνοντο καὶ διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἐπιτιθεμένους. (11) Ἀννίβας δὲ, κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτῷ συντρεχόντων τῶν πραγμάτων, εὐθέως τοὺς πρώτους ἀποβαίνοντας συνίστα, καὶ παρεκάλει, καὶ συνεπλέκετο τοῖς βαρβάροις. (12) Οἱ δὲ Κελτοὶ, καὶ διὰ τὴν ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος ταχέως τραπέντες, ὥρμησαν πρὸς φυγήν.

XLIV. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἅμα τῆς τε διαβάσεως καὶ τῶν ὑπεναντίων κεκρατηκὼς, παραυτίκα μὲν ἐγίγνετο πρὸς τῇ παρακομιδῇ τῶν πέραν ἀπολειπομένων ἀνδρῶν. (2) Πάσας δ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαπεραιώσας τὰς δυνάμεις, ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν κατεστρατοπέδευσε. (3) Τῇ δ' ἐπαύριον, ἀκούων τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον περὶ τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ καθωρμίσθαι, προχειρισάμενος πεντακοσίους τῶν Νομαδικῶν ἱππέων ἐξαπέστειλε, κατασκεψομένους, ποῦ καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. (4) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐλεφάντων διάβασιν προεχειρίσατο τοὺς ἐπιτηδείους. (5) Αὐτὸς δὲ συναγαγὼν τὰς δυνάμεις, εἰσήγαγε τοὺς βασιλίσκους τοὺς περὶ Μάγιλον· οὗτοι γὰρ ἧκον πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων· καὶ δι' ἑρμηνέως τὰ δεδογμένα παρ' αὐτῶν διεσάφει τοῖς ὄχλοις. (6) Ἦν δὲ τῶν λεγομένων ἰσχυρότατα πρὸς θάρσος τῶν πολλῶν, πρῶτον μὲν, ἡ τῆς παρουσίας ἐνάργεια τῶν ἐπισπωμένων, καὶ κοινωνήσειν ἐπαγγελλομένων τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου· (7) δεύτερον δὲ, τὸ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἀξιόπιστον, ὅτι καθηγήσονται διὰ τόπων τοιούτων, δι' ὧν οὐδενὸς ἐπιδεόμενοι τῶν ἀναγκαίων, συντόμως ἅμα καὶ μετὰ ἀσφαλείας ποιήσονται τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν· (8) πρὸς δὲ τούτοις, ἡ τῆς χώρας γενναιότης, εἰς ἣν ἀφίξονται, καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τῶν ἀνδρῶν ἡ προθυμία, μεθ' ὧν μέλλουσι ποιεῖσθαι τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. (9) Οἱ μὲν οὖν Κελτοὶ τοιαῦτα διαλεχθέντες, ἀνεχώρησαν. (10) Μετὰ δὲ τούτους εἰσελθὼν αὐτὸς, πρῶτον μὲν τῶν προγεγενημένων πράξεων ἀνέμνησε τοὺς ὄχλους· ἐν αἷς, ἔφη, πολλοῖς αὐτοὺς καὶ παραβόλοις ἔργοις καὶ κινδύνοις ἐπικεχειρηκότας, ἐν οὐδενὶ διεσφάλθαι, κατακολουθήσαντας τῇ ἐκείνου γνώμῃ καὶ συμβουλίᾳ. (11) Τούτοις δ' ἑξῆς εὐθαρσεῖς εἶναι παρεκάλει, θεωροῦντας, διότι τὸ μέγιστον ἤνυσται τῶν ἔργων· ἐπειδὴ τῆς τε τοῦ ποταμοῦ διαβάσεως κεκρατήκασι, τῆς τε τῶν συμμάχων εὐνοίας καὶ προθυμίας αὐτόπται γεγόνασι. (12) Διόπερ ᾤετο δεῖν περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ῥᾳθυμεῖν, ὡς αὐτῷ μελόντων· πειθαρχοῦντας δὲ τοῖς παραγγέλμασιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι, καὶ τῶν προγεγονότων ἔργων ἀξίους. (13) Τοῦ δὲ πλήθους ἐπισημαινομένου, καὶ μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν ἐμφαίνοντος, ἐπαινέσας αὐτοὺς, καὶ τοῖς θεοῖς ὑπὲρ ἁπάντων εὐξάμενος, διαφῆκε, παραγγείλας θεραπεύειν σφᾶς, καὶ παρασκευάζεσθαι μετὰ σπουδῆς, ὡς εἰς τὴν αὔριον ἀναζυγῆς ἐσομένης.

rere, pars urgenti hosti resistere, et pugnam mittere. (11) Hannibal, rebus ex animi sen dentibus, ut quisque suorum in terram evase omnes dirigebat; et statim, suos adhortatus, barbaris conserebat. (12) Galli, et quia inor bantur, et quia novitate rei perculsi erant, protinus coacti, in pedes se conjiciunt.

XLIV. Pœnus, uno tempore transitu et vic extemplo eos, qui in altera ripa erant relicti ciendos : (2) ac mox omnibus transmissis illa, ad Rhodanum ipsum castra locat. (3) ut accepit Hannibal, Romanam classem ad appulisse; selectos Numidas equites quingent culatum, ubi et quantæ copiæ essent, et hostes. (4) Simul trajiciendi elephantos pr neis hominibus mandat. (5) Ipse interim, cione, regulum Magilum et qui cum eo er qui e Circumpadanis campis ad eum access interpretem, quæ decreta fuissent a Gallis declarat. (6) Ex omnibus quæ dicta sunt plu mandos vulgi animos momenti habebant i quidem, ipse præsentium conspectus illorum cirent, et belli contra Romanos participes se rent : (7) deinde quod, quum sponderet Magi loca ipsos ductorum, per quæ cito ac tuto nulla deficiente, in Italiam essent venturi, ne auctor hujus promissionis esse videbatur. (8 insuper id, quod tum de bonitate atque ampl nis quam peterent, tum de promta et prope luntate, quibuscum adversus Romanos ex pugnaturi, demonstrabatur. (9) His expositis cedunt Galli. (10) Post quos prodiens ipse H res ante gestas militi in memoriam revocare auctore se et consultore, audaciæ et pericul cinora suscepissent, quorum nullius unqua tuerit. (11) Hortari igitur, bono essent anim sertim peractum esse id, quod difficillimum fu nam et trajiciendi amnis consilium exitum qualem optassent; et benevolentiæ atque egre sociorum oculatos ipsos esse testes. (12) P que, ut de singulis, quæ gerenda forent, soll gnari, sibi illa esse curæ : sed jussis suis ob fortes et gloria rerum ante gestarum dignos (13) Quum multitudo voce manuque signific sus dedisset, magnamque alacritatem et cu gnandi ostendisset; laudavit eos Hannibal salute omnium diis nuncupavit : monitos d pora curarent, et ad iter omnia diligenter movere postridie castra constituisset, eos di

XLV. Λυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ἧκον τῶν Νομάδων οἱ προαποσταλέντες ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν, τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἀπολωλεκότες, οἱ δὲ λοιποὶ προτροπάδην πεφευγότες. (2) Συμπεσόντες γὰρ οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῦσι, τοῖς ἐπὶ τὴν αὐτὴν χρείαν ἐξαπεσταλμένοις ὑπὸ τοῦ Ποπλίου, τοιαύτην ἐποιήσαντο φιλοτιμίαν ἀμφότεροι κατὰ τὴν συμπλοκὴν, ὥστε τῶν Ῥωμαίων καὶ Κελτῶν εἰς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ τετταράκοντα διαφθαρῆναι, τῶν δὲ Νομάδων ὑπὲρ τοὺς διακοσίους. (3) Γενομένων δὲ τούτων, οἱ Ῥωμαῖοι συνεγγίσαντες κατὰ τὸ δίωγμα τῷ τῶν Καρχηδονίων χάρακι, καὶ κατοπτεύσαντες, αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς ἠπείγοντο, διασαφήσοντες τῷ στρατηγῷ τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων. Ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀνήγγειλαν. (4) Πόπλιος δὲ παραυτίκα τὴν ἀποσκευὴν ἀναθέμενος ἐπὶ τὰς ναῦς, ἀνέζευξε παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ προῆγε παρὰ τὸν ποταμὸν, σπεύδων συμμῖξαι τοῖς ὑπεναντίοις. (5) Ἀννίβας δὲ τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἅμα τῷ φωτὶ, τοὺς μὲν ἱππεῖς προέθηκε πάντας ὡς πρὸς θάλατταν, ἐφεδρείας ἔχοντας τάξιν· τὴν δὲ τῶν πεζῶν ἐκίνει δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος εἰς πορείαν. (6) Αὐτὸς δὲ τοὺς ἐλέφαντας ἐξεδέχετο, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀπολελειμμένους ἄνδρας. Ἦν δὲ ἡ διακομιδὴ τῶν θηρίων τοιαύτη τις.

XLVI. Πήξαντες σχεδίας καὶ πλείους, ἀραρότως δύο πρὸς ἀλλήλας ζεύξαντες βιαίως, ἤρεισαν ἀμφοτέρας εἰς τὴν γῆν κατὰ τὴν ἔμβασιν τοῦ ποταμοῦ, πλάτος ἐχούσας τὸ συναμφότερον, ὡς πεντήκοντα πόδας. (2) Ταύταις δὲ συζευγνύντες ἄλλας ἐκ τῶν ἐκτὸς προσήρμοζον, προτείνοντες τὴν κατασκευὴν τοῦ ζεύγματος εἰς τὸν πόρον. (3) Τὴν δ' ἀπὸ τοῦ ῥεύματος πλευρὰν ἠσφαλίζοντο τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἐπιγύοις, εἰς τὰ περὶ τὸ χεῖλος πεφυκότα τῶν δένδρων ἐνάπτοντες, πρὸς τὸ συμμένειν καὶ μὴ παρωθεῖσθαι τὸ ὅλον ἔργον κατὰ τοῦ ποταμοῦ. (4) Ποιήσαντες δὲ πρὸς δύο πλέθρα τῷ μήκει τὸ ζεῦγμα τῆς προβολῆς, μετὰ ταῦτα δύο πεπηγυίας σχεδίας διαφερόντως, τὰς μεγίστας, προσέβαλον ταῖς ἐσχάταις· πρὸς αὑτὰς μὲν βιαίως δεδεμένας, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας οὕτως, ὥστ' εὐδιακόπους αὐτῶν εἶναι τοὺς δεσμούς. (5) Ῥύματα δὲ καὶ πλείω ταύταις ἐνῆψαν, οἷς ἔμελλον οἱ λέμβοι ῥυμουλκοῦντες οὐκ ἐάσειν φέρεσθαι κατὰ τοῦ ποταμοῦ, βίᾳ δὲ πρὸς τὸν ῥοῦν κατέχοντες προσκομιεῖν καὶ περαιώσειν ἐπὶ τούτων τὰ θηρία. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα χοῦν ἔφερον ἐπὶ πάσας πολὺν, ἕως ἐπιβάλλοντες ἐξωμοίωσαν, ὁμαλὴν καὶ σύγχρουν ποιοῦντες τῇ διὰ τῆς χέρσου φερούσῃ πρὸς τὴν διάβασιν ὁδῷ. (7) Τῶν δὲ θηρίων εἰθισμένων τοῖς Ἰνδοῖς μέχρι μὲν πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀεὶ πειθαρχεῖν, εἰς δὲ τὸ ὕδωρ ἐμβαίνειν οὐδαμῶς ἔτι τολμώντων, ἦγον διὰ τοῦ χώματος δύο προθέμενοι θηλείας, πειθαρχούντων αὐτοῖς τῶν θηρίων. (8) Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς τελευταίας ἐπέστησαν σχεδίας, διακόψαντες τοὺς δεσμοὺς, οἷς προσήρτηντο πρὸς τὰς ἄλλας, καὶ τοῖς λέμβοις ἐπισπασάμενοι τὰ ῥύματα,

XLV. Soluta concione advenerunt Numidæ, qui speculatum ante fuerant missi, quorum major pars ceciderat, reliqui effusa fuga evaserant. (2) Nam quum haud longe suorum castris obvios Romanos equites habuissent, pari de causa a Publio missos; tanta animorum contentione utrique pugnam inierunt, ut Romanorum quidem ac Gallorum centum et quadraginta desiderati sint, e Numidis vero amplius ducenti. (3) Romani dum a conflictu hostem insequuntur, propius vallum Pœnorum progressi, omniaque speculati, redire ad suos properabant, quo possent de adventu hostium certiorem facere consulem : quod et mox, in castra reversi, fecerunt. (4) Extemplo Scipio, impedimentis in naves impositis, castra movit, et, cupidus dimicandi cum hoste, copias omnes pedestri itinere secundum flumen pergit ducere. (5) At Hannibal, postridie quam habita erat concio, prima luce equitatum omnem ab ea parte quæ mare spectabat, velut in subsidium agminis, disponit, deinde pedites movere castra atque iter facere jubet : (6) ipse elephantos, et cum his relictos viros, præstolatur. Trajectio autem bestiarum tali modo facta est.

XLVI. Quum plures rates compegissent, duas harum invicem probe ac firmiter junctas, quæ latitudinem simul ambæ quinquaginta pedum habebant, magna vi terræ infigunt, qua parte in amnem ibatur. (2) Hisce alias ab exteriore parte copulant connectuntque, ita ut hujus quasi pontis fabrica in ipsum amnem, qua erant trajecturi, porrigeretur. (3) Latus, quod impetum fluminis excipiebat rudentibus e terra firmant, ad arbores alligatis, quibus superior fluminis ripa erat consita; ut staret opus totum immotum, neque secunda aqua deferretur. (4) Postquam pontis partem in flumen porrectam ad pedum cc longitudinem produxerunt; tum vero ratibus postremis duas maximas alias, singulari arte compactas, adjiciunt; ipsas quidem inter se firmissime colligatas, ad ceteras vero sic, ut præcidi vincula facile possent. (5) His funes ductarios plures alligaverunt, quorum ope lembi remulco eas trahentes impedituri erant, quominus secundus fluvius easdem deferret, ac, contra fluminis impetum vi sua rates sustinendo, ad ripam ipsas perducturi, et bestias super his erant trajecturi. (6) Humum dein multam in omnes rates congerunt, eamque ita injiciunt, ut similem prorsus redderent viæ, quæ per firmam terram ad amnis transitum ferebat, æque planam et ejusdem coloris. (7) Consueverunt elephanti magistris suis morigeros se præbere, donec aliqua occurrat aqua; intrare vero aquas non audent. Propterea in hunc aggerem illos duxere, duabus præpositis fœminis; atque ita reliqui sunt obsecuti. (8) Quos postquam in ultimas rates perduxerant, incisis vinculis, quibus ceteris erant istæ adnexæ, lembis ductarios funes attrahentibus,

ταχέως ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ χώματος τά τε θηρία καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῖς σχεδίας. (9) Οὗ γενομένου, διαταραχθέντα τὰ ζῶα, κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ἐστρέφετο, καὶ κατὰ πάντα τόπον ὥρμα· περιεχόμενα δὲ πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, ἀπεδειλία, καὶ μένειν ἠναγκάζετο κατὰ χώραν. (10) Καὶ τοιούτῳ δὴ τρόπῳ προσαρμοζομένων ἀεὶ σχεδιῶν δυοῖν, τὰ πλεῖστα τῶν θηρίων ἐπὶ τούτων διεκομίσθη. (11) Τινὰ δὲ κατὰ μέσον τὸν πόρον ἀπέρριψεν εἰς τὸν ποταμὸν αὐτὰ, διὰ τὸν φόβον· ὧν τοὺς μὲν Ἰνδοὺς ἀπολέσθαι συνέβη πάντας, τοὺς δ' ἐλέφαντας διασωθῆναι. (12) Διὰ γὰρ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μέγεθος τῶν προβοσκίδων, ἐξαίροντες ταύτας ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν, καὶ διαπνέοντες, ἅμα δ' ἐκφυσῶντες πᾶν τὸ παρεμπίπτον, ἀντέσχον, τὸ πολὺ καθ' ὕδατος ὀρθοὶ ποιούμενοι τὴν πορείαν.

XLVII. Περαιωθέντων δὲ τῶν θηρίων, ἀναλαβὼν Ἀννίβας τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς ἱππεῖς, προῆγε, τούτοις ἀπουραγῶν, παρὰ τὸν ποταμόν· ἀπὸ θαλάττης ὡς ἐπὶ τὴν ἕω ποιούμενος τὴν πορείαν, ὡς εἰς τὴν μεσόγαιον τῆς Εὐρώπης. (2) Ὁ δὲ Ῥοδανὸς ἔχει τὰς μὲν πηγὰς ὑπὲρ τὸν Ἀδριατικὸν μυχὸν πρὸς τὴν ἑσπέραν νευούσας, ἐν τοῖς ἀποκλίνουσι μέρεσι τῶν Ἄλπεων ὡς πρὸς τὰς ἄρκτους· ῥεῖ δὲ πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις, ἐκβάλλει δ' εἰς τὸ Σαρδῷον πέλαγος. (3) Φέρεται δ' ἐπιπολὺ δι' αὐλῶνος· οὗ πρὸς μὲν τὰς ἄρκτους Ἄρδυες Κελτοὶ κατοικοῦσι, τὴν δ' ἀπὸ μεσημβρίας αὐτοῦ πλευρὰν ὁρίζουσι πᾶσαν αἱ πρὸς ἄρκτον κεκλιμέναι τῶν Ἄλπεων παρώρειαι. (4) Τὰ δὲ πεδία τὰ παρὰ τὸν Πάδον, ὑπὲρ ὧν ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν Ῥοδανὸν αὐλῶνος διαζευγνύουσιν αἱ τῶν προειρημένων ὀρῶν ἀκρώρειαι, λαμβάνουσαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Μασσαλίας, ὡς ἐπὶ τὸν τοῦ παντὸς Ἀδρία μυχόν· (5) ἃς τόθ' ὑπεράρας Ἀννίβας ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ῥοδανὸν τόπων, ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν. (6) Ἔνιοι δὲ τῶν γεγραφότων περὶ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης, βουλόμενοι τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐκπλήττειν τῇ περὶ τῶν προειρημένων τόπων παραδοξολογίᾳ, λανθάνουσιν ἐμπίπτοντες εἰς δύο τὰ πάσης ἱστορίας ἀλλοτριώτατα· καὶ γὰρ ψευδολογεῖν, καὶ μαχόμενα γράφειν αὑτοῖς ἀναγκάζονται. (7) Ἅμα μὲν γὰρ τὸν Ἀννίβαν ἀμίμητόν τινα παρεισάγοντες στρατηγὸν καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ, τοῦτον ὁμολογουμένως ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀλογιστότατον· (8) ἅμα δὲ, καταστροφὴν οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν, οὐδ' ἔξοδον τοῦ ψεύδους, θεοὺς καὶ θεῶν παῖδας εἰς πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσιν. (9) Ὑποθέμενοι γὰρ τὰς ἐρυμνότητας καὶ τραχύτητας τῶν Ἀλπεινῶν ὀρῶν τοιαύτας, ὥστε, μὴ οἷον ἵππους καὶ στρατόπεδα, σὺν δὲ τούτοις ἐλέφαντας, ἀλλὰ μηδὲ πεζοὺς εὐζώνους εὐχερῶς ἂν διελθεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἔρημον τοιαύτην τινὰ περὶ τοὺς τόπους ὑπογράψαντες ἡμῖν, ὥστ', εἰ μὴ θεὸς ἤ τις ἥρως ἀπαντήσας τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν ὑπέδειξε τὰς ὁδοὺς, ἐξαπορήσαντας ἂν καταφθαρῆναι πάντας· ὁμολογουμένως ἐκ τούτων εἰς ἑκάτερον τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων ἐμπίπτουσι.

celeriter et bestias et rates quæ illas sustinebant divellerunt. (9) Tum vero trepidantes belluæ dem convertere se, et in omnes partes impetu quod aqua undique cingerentur, subeunte pav manere cogebantur. (10) Atque hoc modo bi rates ad ceteras admovendo, plerique omnes ele illis sunt transmissi. (11) Quidam præ metu jectu præcipites se in flumen dedere; quorum periere omnes, ipsi vero servati sunt. (12) N validas magnasque habent proboscides, his supr latis, simul respirabant, et si quid aquæ incide atque ita per majorem viæ partem sub aqua r tes, evaserunt incolumes.

XLVII. His ita peractis, Hannibal, assumti atque equitibus, hisque in extremo agmine coll flumen pergit ire, a mari versus orientem profe Europæ mediterranea peteret. (2) Rhodanus supra sinum Hadriaticum in occasum versos Alpium, quæ septemtrionem spectant: fertur occasum hibernum, et exonerat se in mare S Plurimus ejus cursus est intra convallem, c trionale latus Ardyes Galli colunt, meridianu terminant radices Alpium, quæ in septemtri (4) Circumpadanos campos, de quibus multa in sunt nobis dicta, ab ea convalle, quam perme separant eorumdem, quos dixi, montium juga silia ad ultimum usque Hadriæ recessum port Quos montes tunc transgressus Hannibal, a lo danum, in Italiam intravit. (6) Nonnulli ve superatis ab Hannibale Alpibus scriberent, rerum novarum, quas de locis illis narrant, ctores cupiunt; imprudentes in duo vitia incid historia alienissima: nam et mendacia et sil scribere coguntur. (7) Qui enim Hannibalem inimitabilis cujusdam virtutis et prudentiæ simul tamen eumdem faciunt sine controver tissimum. (8) Deinde, ubi exitum rei non i quomodo e mendacio se extricent; deos et d historiam, rerum gestarum veram et seriar professam, inducunt. (9) Alpium siquidem j cessa atque aspera esse fingunt, ut vix a pediti nedum equis, exercitibus, elephantis superar ita deserta nobis describunt ista loca, ut, ni ros aliquis Hannibali occurrisset, qui viam ind incerti quo se verterent, fuerint perituri: qua bunt, nemini dubium est, quin utriusque pe diximus, se obligent.

XLVIII. Πρῶτον μὲν γάρ, τίς ἂν φανείη στρατηγὸς ἀλογιστότερος Ἀννίβου καὶ σκαιότερος ἡγεμών· (2) ὅς, τοσούτων ἡγούμενος δυνάμεων, καὶ τὰς μεγίστας ἐλπίδας ἔχων ἐν τούτοις τοῦ κατορθώσειν τοῖς ὅλοις, οὔτε τὰς ὁδούς, οὔτε τόπους, ὥς οὗτοί φασιν, οὔτε ποῦ πορεύεται τὸ παράπαν, οὔτε πρὸς τίνας, ἐγίνωσκε· τὸ δὲ πέρας, οὔ τι καθόλου δυνατοῖς, τοὐναντίον δ' ἀδυνάτοις ἐπιβάλλεται πράγμασιν; (4) Ἀλλ', ὅπερ οἱ τοῖς ὅλοις ἐπταικότες, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐξαποροῦντες οὐχ ὑπομένουσιν· ὥστ' εἰς ἀπρονοήτους καθιέναι τόπους μετὰ δυνάμεως· τοῦτο περιτιθέασιν οἱ συγγραφεῖς Ἀννίβᾳ, τῷ τὰς μεγίστας ἐλπίδας ἀκεραίους ἔχοντι, περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν πραγμάτων. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐρημίας, ἔτι δ' ἐρυμνότητος καὶ δυσχωρίας τῶν τόπων, ἔκδηλον ποιεῖ τὸ ψεῦδος αὐτῶν. (6) Οὐχ ἱστορήσαντες γάρ, ὅτι συμβαίνει τοὺς Κελτούς, τοὺς παρὰ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δίς, πρὸ τῆς Ἀννίβου παρουσίας, οὐδὲ μὴν πάλαι, προσφάτως δέ, μεγάλοις στρατοπέδοις ὑπερβάντας τὰς Ἄλπεις, παρατετάχθαι μὲν Ῥωμαίοις, συνηγωνίσθαι δὲ Κελτοῖς τοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία κατοικοῦσι, καθάπερ ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν· (7) πρὸς δὲ τούτοις, οὐκ εἰδότες, ὅτι πλεῖστον ἀνθρώπων φῦλον κατ' αὐτὰς οἰκεῖν συμβαίνει τὰς Ἄλπεις· ἀλλ' ἀγνοοῦντες ἕκαστα τῶν εἰρημένων, ἥρωά τινα, φασίν, ἐπιφανέντα, συνυποδεῖξαι τὰς ὁδοὺς αὐτοῖς. (8) Ἐξ ὧν εἰκότως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ παραπλήσιον τοῖς τραγῳδιογράφοις. Καὶ γὰρ ἐκείνοις πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέονται θεοῦ καὶ μηχανῆς, διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδεῖς καὶ παραλόγους λαμβάνειν. (9) Τοὺς δὲ συγγραφέας ἀνάγκη τὸ παραπλήσιον πάσχειν, καὶ ποιεῖν ἥρωάς τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινομένους, ἐπειδὰν τὰς ἀρχὰς ἀπιθάνους καὶ ψευδεῖς ὑποστήσωνται. Πῶς γὰρ οἷόν τε, παραλόγοις ἀρχαῖς εὔλογον ἐπιθεῖναι τέλος; (10) Ἀννίβας γε μήν, οὐχ ὡς οὗτοι γράφουσι, λίαν δὲ περὶ ταῦτα πραγματικῶς ἐχρῆτο ταῖς ἐπιβολαῖς. (11) Καὶ γὰρ τὴν τῆς χώρας ἀρετήν, εἰς ἣν ἐπεβάλετο κατιέναι, καὶ τὴν τῶν ὄχλων ἀλλοτριότητα πρὸς Ῥωμαίους ἐξητακὼς σαφῶς, εἴς τε τὰς μεταξὺ δυσχωρίας ὁδηγοῖς καὶ καθηγεμόσιν ἐγχωρίοις ἐχρῆτο, τοῖς τῶν αὐτῶν ἐλπίδων μέλλουσι κοινωνεῖν. (12) Ἡμεῖς δὲ περὶ τούτων εὐθαρσῶς ἀποφαινόμεθα, διὰ τὸ περὶ τῶν πράξεων παρ' αὐτῶν ἱστορηκέναι τῶν παρατετευχότων τοῖς καιροῖς, τοὺς δὲ τόπους κατωπτευκέναι, καὶ τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων αὐτοὺς κεχρῆσθαι πορείᾳ, γνώσεως ἕνεκα καὶ θέας.

XLIX. Οὐ μήν, ἀλλὰ Πόπλιος μὲν ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς τῶν Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐθαύμασε μὲν ὡς ἐνδέχεται μάλιστα· (2) πεπεισμένος, μηδέποτ' ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς

XLVIII. Primum enim, quis imperator Hannibale imprudentior, aut dux sinisterior videri omnibus deberet; (2) qui tantas copias trahens, in quibus spes maximas habuit repositas de prospero summæ rerum eventu, neque itinera, neque loca, ut quidem isti aiunt, neque quo vel ad quos iret, notum omnino habuerit? (3) Denique qui res adgressus sit nullo modo possibiles, et quæ humanas vires omnes ubique superarent. (4) At, quod ne ii quidem facere sustinent, qui perdita rerum suarum summa ad ultimam consilii inopiam fuerint redacti; ut in loca inexplorata sese cum suis copiis conjiciant; id præclari isti scriptores Hannibali adscribunt, qui spes universas de suis rebus, easque maximas, tunc temporis habebat integras atque illibatas. (5) Sed et quod aiunt, fuisse illa loca ita deserta atque ita a natura munita, ut plane insuperabilia essent, palam facit ipsorum mendacia. (6) Non enim didicerant isti, Gallos Rhodani accolas, non semel aut iterum, ante Hannibalis adventum, neque jam olim, sed paulo ante cum magnis exercitibus Alpes superasse, et Circumpadanis Gallis opem ferentes cum Romanis arma contulisse; quemadmodum in superioribus est a nobis ostensum. (7) Nesciebant præterea, numerosissimam gentem ipsas Alpes inhabitare. Verum, ignari horum omnium, heroem quemdam, aiunt, Pœnis apparuisse, et viam ipsis monstrasse. (8) In quo simile illis usu venit ac poetis, qui tragœdias componunt: nam quoniam hi argumenta falsa et a ratione aliena initio sibi proponunt, semper in fabularum exitu deo indigent et machina. (9) His igitur scriptoribus ut idem eveniat, necessum plane est; ut heroas aut deos fingant visos, postquam semel principia a veri similitudine aliena et falsa posuerunt. Absurdis enim principiis, qui potest colophon imponi rationi consentaneus? (10) Enimvero Hannibal in hoc incepto, non quomodo isti scribunt, sed adprime solerter se gessit: (11) qui et præstantiam regionis quam erat aditurus, atque alienatos populorum animos a Romanis certo exploraverat; et ad itinerum difficultates ducibus usus est indigenis, qui eamdem secum belli fortunam erant experturi. (12) Nos autem de hisce rebus eo majore fiducia scribimus, quia ab illis hominibus eas didicimus, qui temporibus eisdem vixerunt; et quod loca ipsi lustravimus, ac visendi studio veritatisque cognoscendæ iter per Alpes suscepimus.

XLIX. Ceterum Publius, Romanorum imperator, triduo postquam inde Pœni castra moverant, ad transitum fluminis accessit: unde quum profectos hostes cognovisset, mirari quidem ille quam maxime: (2) qui præsertim persuasum haberet, nunquam Pœnos hac via Italiam petere ausuros, tot populis barbaris tam fluxæ fidei in medio po-

Ἰταλίαν πορείαν, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀθεσίαν τῶν κατοικούντων τοὺς τόπους βαρβάρων. (3) Θεωρῶν δὲ τετολμηκότας, αὖθις ἐπὶ τὰς ναῦς ἠπείγετο, καὶ παραγενόμενος ἐνεβίβαζε τὰς δυνάμεις. (4) Καὶ τὸν μὲν ἀδελφὸν ἐξέπεμπεν ἐπὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις· αὐτὸς δὲ, πάλιν ὑποστρέψας εἰς Ἰταλίαν ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, σπεύδων καταταχῆσαι τοὺς ὑπεναντίους διὰ Τυῤῥηνίας πρὸς τὴν τῶν Ἄλπεων ὑπερβολήν. (5) Ἀννίβας δὲ ποιησάμενος ἑξῆς ἐπὶ τέτταρας ἡμέρας τὴν πορείαν ἀπὸ τῆς διαβάσεως, ἧκε πρὸς τὴν καλουμένην Νῆσον, χώραν πολύοχλον καὶ σιτοφόρον, ἔχουσαν δὲ τὴν προσηγορίαν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συμπτώματος. (6) Τῇ μὲν γὰρ ὁ Ῥοδανὸς, τῇ δὲ ὁ Ἰσάρας προσαγορευόμενος, ῥέοντες παρ' ἑκατέραν τὴν πλευρὰν, ἀποκορυφοῦσιν αὐτῆς τὸ σχῆμα κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους σύμπτωσιν. (7) Ἔστι δὲ παραπλησία, τῷ μεγέθει καὶ τῷ σχήματι, τῷ κατ' Αἴγυπτον καλουμένῳ Δέλτα· πλὴν ἐκείνου μὲν θάλαττα τὴν μίαν πλευρὰν καὶ τὰς τῶν ποταμῶν ῥύσεις ἐπιζεύγνυσι· ταύτης δ' ὄρη δυσπρόσοδα καὶ δυσέμβολα, καὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀπρόσιτα. (8) Πρὸς ἣν ἀφικόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐν αὐτῇ δύο ἀδελφοὺς ὑπὲρ τῆς βασιλείας στασιάζοντας, καὶ μετὰ στρατοπέδων ἀντικαθημένους ἀλλήλοις· (9) ἐπισπωμένου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ παρακαλοῦντος εἰς τὸ συμπρᾶξαι καὶ συμπεριποιῆσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αὐτῷ, ὑπήκουσε· προδήλου σχεδὸν ὑπαρχούσης τῆς πρὸς τὸ παρὸν ἐσομένης αὐτῷ χρείας. (10) Διὸ καὶ συνεπιθέμενος, καὶ συνεκβαλὼν τὸν ἕτερον, πολλῆς ἐπικουρίας ἔτυχε παρὰ τοῦ κρατήσαντος. (11) Οὐ γὰρ μόνον σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδείοις ἀφθόνως ἐχορήγησε τὸ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῶν ὅπλων τὰ παλαιὰ καὶ τὰ πεπονηκότα πάντα διαλλάξας, ἐκαινοποίησε πᾶσαν τὴν δύναμιν εὐκαίρως. (12) Ἔτι δὲ τοὺς πλείστους ἐσθῆτι καὶ πρὸς τούτοις ὑποδέσει κοσμήσας, μεγάλην εὐχρηστίαν παρέσχετο πρὸς τὰς τῶν ὀρῶν ὑπερβολάς. (13) Τὸ δὲ μέγιστον, εὐλαβῶς διακειμένοις πρὸς τὴν διὰ τῶν Ἀλλοβρίγων καλουμένων Γαλατῶν πορείαν, ἀπουραγήσας μετὰ τῆς σφετέρας δυνάμεως, ἀσφαλῆ παρεσκεύασε τὴν δίοδον αὐτοῖς, ἕως ἤγγισαν τῇ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολῇ.

L. Ἀννίβας δ' ἐν ἡμέραις δέκα πορευθεὶς παρὰ τὸν ποταμὸν εἰς ὀκτακοσίους σταδίους, ἤρξατο τῆς πρὸς τὰς Ἄλπεις ἀναβολῆς, καὶ συνέβη μεγίστοις αὐτὸν περιπεσεῖν κινδύνοις. (2) Ἕως μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἦσαν, ἀπείχοντο πάντες αὐτῶν οἱ κατὰ μέρος ἡγεμόνες τῶν Ἀλλοβρίγων, τὰ μὲν τοὺς ἱππεῖς δεδιότες, τὰ δὲ τοὺς παραπέμποντας βαρβάρους. (3) Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνοι μὲν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγησαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἤρξαντο προάγειν εἰς τὰς δυσχωρίας, τότε συναθροισθέντες τῶν Ἀλλοβρίγων ἡγεμόνες, ἱκανὸν τὸ πλῆθος, προκατελάβοντο τοὺς εὐκαίρους τόπους, δι' ὧν ἔδει τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν κατ' ἀνάγκην ποιεῖσθαι τὴν ἀναβολήν. (4) Εἰ μὲν οὖν ἔκρυψαν τὴν ἐπίνοιαν, ὁλοσχερῶς ἂν διέφθειραν τὸ στράτευμα τῶν Καρχηδονίων· νῦν δὲ καταφανεῖς γενόμενοι, μεγάλα μὲν καὶ τοὺς

sitis. (3) Sed ut ausos cognovit, ad naves retr
tendere: ad quas simul pervenit, copias insce
(4) Ac fratrem quidem in Hispaniam ad bellun
dum mittit: ipsi vero Italiam navibus repete
stetit; quo hostes anteverteret, ac per Hetruriar
ubi est Alpium transitus, maturius perveniret
nibal quarto die, postquam a Rhodano erat pı
Insulam, quam vocant, pervenit, regionem, e
frequentem, et frumenti feracem; e re ipsa ita
(6) Siquidem hinc Rhodanus, inde Isara, late
præterfluentes, qua in unum confluunt, fasti
figuram reddunt. (7) Est autem similis regio i
gnitudine, tum figura, illi quam in Ægypto Delta
eo differunt, quod hujus quidem uni lateri m
ditur, quod fluminum meatus præcingit; illius
difficilem accessum introitumque, imo vero p
nullum aditum habentes. (8) Eo quum perve
que ibi invenisset fratres de regno inter se cert
stra castris opposita habentes; (9) accitus a m
tusque ut in asserendo regno se vellet adjuva
annuit: quod prope manifesta esset utilitas, q
in præsens ipsi erat allatura. (10) Itaque societ
ipso inita, et fratre altero ejecto, multis rebus
adjutus. (11) Non enim commeatum solumn
necessaria exercitui subministravit: verum eti
tusta et quassata confractaque aliis mutans, u
pias opportune renovavit. (12) Præterea plero
vestimentis atque etiam calceamentis adorn
perandos montes magna iis auxilia præbuit. (
præcipuum ejus meritum fuit, male metuen
transitu per fines Gallorum quos Allobroges v
tremo agmine subsecutus cum suis militibus,
præstitit, donec ad ipsum transcensum Alpiu
quarunt.

L. Hannibal, decem diebus centum ferme p
lia propter fluvium emensus, conscendere Alp
inde quidem in maxima pericula incidit. (2)
quidem per plana transibat agmen; minores
brogum duces, partim equitum metu, partim
qui præsidii causa comitabantur Pœnos, ses
stinuerant. (3) At illi postquam domum redie
nibal erigere in primos clivos agmen cœpit; tun
mero congregati principes Allobrogum, opport
quæ necessario ascendendum Hannibali erat
(4) Qui si insidias occuluissent, Pœnorum exer
necione delevissent: nunc, detecto dolo, ma
dem strage hostes affecerunt, sed ipsi quoque n

περὶ Ἀννίβαν ἔβλαψαν, οὐκ ἐλάττω δὲ αὑτούς. (5) Γνοὺς γὰρ ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ὅτι προκατέχουσιν οἱ βάρβαροι τοὺς εὐκαίρους τόπους, αὐτὸς μὲν καταστρατοπεδεύσας πρὸς ταῖς ὑπερβολαῖς, ἐπέμενε· (6) προέπεμψε δέ τινας τῶν καθηγουμένων αὐτοῖς Γαλατῶν, χάριν τοῦ κατασκέψασθαι τὴν τῶν ὑπεναντίων ἐπίνοιαν, καὶ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. (7) Ὧν πραξάντων τὸ συνταχθὲν, ἐπιγνοὺς ὁ στρατηγὸς, ὅτι τὰς μὲν ἡμέρας ἐπιμελῶς παρευτακτοῦσι καὶ τηροῦσι τοὺς τόπους οἱ πολέμιοι, τὰς δὲ νύκτας εἴς τινα παρακειμένην πόλιν ἀπαλλάττονται· πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἁρμοζόμενος, συνεστήσατο πρᾶξιν τοιαύτην. (8) Ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, προῆγεν ἐμφανῶς· καὶ συνεγγίσας ταῖς δυσχωρίαις, οὐ μακρὰν τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσε. (9) Τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης, συντάξας τὰ πυρὰ καίειν, τὸ μὲν πλεῖον μέρος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ κατέλιπε· τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους εὐζώνους ποιήσας, διῆλθε τὰ στενὰ τὴν νύκτα, καὶ κατέσχε τοὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων προκαταληφθέντας τόπους, ἀποκεχωρηκότων τῶν βαρβάρων κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὴν πόλιν.

LI. Οὗ συμβάντος, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, οἱ βάρβαροι συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα, θεωροῦντες τὸ τῶν ὑποζυγίων πλῆθος καὶ τοὺς ἱππεῖς δυσχερῶς ἐκμηρυομένους καὶ μακρῶς τὰς δυσχωρίας, ἐξεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ συμβαίνοντος, ἐξάπτεσθαι τῆς πορείας. (3) Τούτου δὲ γενομένου, καὶ κατὰ πλείω μέρη προσπεσόντων τῶν βαρβάρων, οὐχ οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, ὡς ὑπὸ τῶν τόπων, πολὺς ἐγίγνετο φθόρος τῶν Καρχηδονίων, καὶ μάλιστα τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων. (4) Οὔσης γὰρ οὐ μόνον στενῆς καὶ τραχείας τῆς προσβολῆς, ἀλλὰ καὶ κρημνώδους, ἀπὸ παντὸς κινήματος καὶ πάσης ταραχῆς ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν ὁμόσε τοῖς φορτίοις, πολλὰ τῶν ὑποζυγίων. (5) Καὶ μάλιστα τὴν τοιαύτην ταραχὴν ἐποίουν οἱ τραυματιζόμενοι τῶν ἵππων. Τούτων γὰρ οἱ μὲν, ἀντίοι προσπίπτοντες τοῖς ὑποζυγίοις, ὁπότε διαπτοηθεῖεν ἐκ τῆς πληγῆς, οἱ δὲ, κατὰ τὴν εἰς τοὔμπροσθεν ὁρμὴν ὠθοῦντες πᾶν τὸ παραπῖπτον ἐν ταῖς δυσχωρίαις, μεγάλην ἀπειργάζοντο ταραχήν. (6) Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, καὶ συλλογιζόμενος, ὡς οὐδὲ τοῖς διαφυγοῦσι τὸν κίνδυνον ἔστι σωτηρία, τοῦ σκευοφόρου διαφθαρέντος, ἀναλαβὼν τοὺς προκατασχόντας τὴν νύκτα τὰς ὑπερβολὰς, ὥρμησε παραβοηθήσων τοῖς τῇ πορείᾳ προσβάλλουσιν. (7) Οὗ γενομένου, πολλοὶ μὲν τῶν πολεμίων ἀπώλλυντο, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίων τὸν Ἀννίβαν, οὐκ ἐλάττους δὲ καὶ τῶν ἰδίων. (8) Ὁ γὰρ κατὰ τὴν πορείαν θόρυβος ἐξ ἀμφοῖν ηὔξετο διὰ τὴν τῶν προειρημένων κραυγὴν καὶ συμπλοκήν. (9) Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πλείστους τῶν Ἀλλοβρίγων ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος ἠνάγκασε φυγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν· τότε δὴ τὸ μὲν ἔτι περιλειπόμενον πλῆθος τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων μόλις καὶ ταλαιπώρως διήνυε τὰς δυσχωρίας. (10)

acceperunt. (5) Ut enim cognovit dux Carthaginiensium, barbaros opportuna loca occupata tenere; ipse juxta locum ubi ascendendum erat, positis castris, substitit: (6) deinde Gallorum nonnullos, quibus utebatur ducibus ad exploranda adversariorum consilia, et quid omnino pararent, præmittit. (7) Qui quum fecissent quod jussi fuerant, edoctus Hannibal, interdiu quidem diligenter custodiarum vices obiri et obsideri saltum ab hoste, noctu vero in propinquum oppidum quoddam omnes abire; ad hoc institutum sese accommodans, rem hujusmodi est commentus. (8) Promotis castris exercitum tantisper duxit ex aperto, donec angustiis jam appropinquans, intervallo non adeo magno ab hoste castra communit. (9) Insequente dein nocte, ignibus accendi jussis, majorem copiarum partem ibi reliquit; ipse, acerrimo quoque viro ad expeditorum manum conficiendam selecto, angustias silentio noctis evadit, eosque ipsos tumulos, quos hostes occupaverant, insidet; quum pro more suo barbari in urbem concessissent.

LI. Barbari, luce orta, ubi quod factum erat cognovere, principio quidem conatu destiterunt: (2) postea vero, ut vident, tum jumentorum multitudinem, tum ipsos equites ægre atque longo admodum agmine e locis difficilibus eniti; e re nata impetum ceperunt carpendi hostium agmen. (3) Igitur quum multis simul ex locis barbari irruerent, nec hostes dumtaxat, sed multo magis locorum iniquitas Pœnis noceret, magna facta est eorum strages; maxime autem equorum ac jumentorum. (4) Nam quia non solum angustus et asper ascensus erat, verum etiam præruptus; quidquid accederet motus, quidquid trepidationis, ipsis cum sarcinis multa jumenta per præcipitia deferebantur. (5) Præcipua vero trepidationis causa equi vulnerati erant: nam hi, quoties ex ictu consternati erant, partim a fronte in jumenta irrumpentes, partim in anteriora ruentes, et, quidquid obvium fieret in angustiis, protrudentes, ingenti tumultu omnia complebant. (6) Quod ubi vidit Hannibal, cogitans, nequicquam incolumem futurum exercitum, si jumenta cum impedimentis periissent; cum ea manu, quæ angustias noctu occupaverat, ad ferendam iis opem, qui agmine adscendebant, proficiscitur. (7) Ita Hannibal e superiore loco impetum in adversarios faciens, magnam illis perniciem attulit: sed nec minorem suorum fecit jacturam. (8) Tumultus enim agminis nunc ex utraque parte augebatur, propter eorum quos diximus clamorem et dimicationem. (9) Posteaquam tandem pars maxima Allobrogum est occisa, et reliqui domum fuga repetere coacti sunt; tum quidem quæ supererant cladi jumenta et equi, ægre magnaque cum difficultate angustias transierunt. (10)

Αὐτὸς δὲ συναθροίσας ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐκ τοῦ κινδύνου, προσέβαλε πρὸς τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιοι. (11) Καταλαβὼν δὲ σχεδὸν ἔρημον, διὰ τὸ πάντας ἐκκληθῆναι πρὸς τὰς ὠφελείας, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς πόλεως. Ἐκ δὲ τούτου πολλὰ συνέβη τῶν χρησίμων αὐτῷ, πρός τε τὸ παρὸν καὶ πρὸς τὸ μέλλον. (12) Παραυτίκα μὲν γὰρ ἐκομίσατο πλῆθος ἵππων καὶ ὑποζυγίων, καὶ τῶν ἅμα τούτοις ἑαλωκότων ἀνδρῶν· εἰς δὲ τὸ μέλλον ἔσχε μὲν καὶ σίτου καὶ θρεμμάτων ἐπὶ δυοῖν καὶ τρισὶν ἡμέραις εὐπορίαν. (13) Τὸ δὲ συνέχον, φόβον εἰργάσατο τοῖς ἑξῆς, πρὸς τὸ μὴ τολμᾷν αὐτῷ ῥᾳδίως ἐγχειρεῖν μηδένα τῶν παρακειμένων ταῖς ἀναβολαῖς.

Ipse, periculo illo defunctus, quam plurimos
et oppidum illud, unde hostes fecerant im
adoritur. (11) Nactus autem prope desertam,
spe invitati omnes exierant, loco potitur. Q
præsens et in futurum tempus magno illi com
(12) Nam et statim numerum ingentem equo
torum atque hominum, qui capti simul fuer
et præterea ad duos tresve dies insecutos fru
coribus abundavit. (13) Tum, quod maxim
rore injecto proximis Gallis, effecit, ne quisq
lis eorum locorum, per quæ ascendebat, s
facessere auderet.

LII. Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ ποιησάμενος τὴν παρεμβολὴν, καὶ μίαν ἐπιμείνας ἡμέραν, αὖθις ὥρμα. (2) Ταῖς δ' ἑξῆς, μέχρι μέν τινος ἀσφαλῶς διῆγε τὴν στρατιάν· ἤδη δὲ τεταρταῖος ὢν, αὖθις εἰς κινδύνους παρεγένετο μεγάλους. (3) Οἱ γὰρ περὶ τὴν δίοδον οἰκοῦντες, συμφρονήσαντες ἐπὶ δόλῳ, συνήντων αὐτῷ, θαλλοὺς ἔχοντες καὶ στεφάνους· τοῦτο γὰρ σχεδὸν πᾶσι τοῖς βαρβάροις ἐστὶ σύνθημα φιλίας, καθάπερ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. (4) Εὐλαβῶς δὲ διακείμενος πρὸς τὴν τοιαύτην πίστιν Ἀννίβας, ἐξήτασε φιλοτίμως τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολήν. (5) Τῶν δὲ φασκόντων, καλῶς εἰδέναι καὶ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὴν τῶν ἐγχειρησάντων αὐτὸν ἀδικεῖν ἀπώλειαν, καὶ διασαφούντων, ὅτι πάρεισι διὰ ταῦτα, βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν δυσχερὲς μηδὲν, ὑπισχνουμένων δὲ καὶ δώσειν ἐξ αὐτῶν ὅμηρα· (6) πολὺν μὲν χρόνον ηὐλαβεῖτο, καὶ διηπίστει τοῖς λεγομένοις· συλλογιζόμενος μὲν, ὡς εἰ λάβοι τὰ προτεινόμενα, τάχ' ἂν ἴσως εὐλαβεστέρους καὶ πρᾳοτέρους ποιήσαι τοὺς παραγεγονότας· μὴ προσδεξάμενος δὲ, προδήλους ἕξει πολεμίους αὐτούς· συγκατένευσε τοῖς λεγομένοις, καὶ συνυπεκρίθη τίθεσθαι φιλίαν πρὸς αὐτούς. (7) Τῶν δὲ βαρβάρων τὰ ὅμηρα παραδόντων, καὶ θρέμμασι χορηγούντων ἀφθόνως, καὶ καθόλου διδόντων σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ἀπαρατηρήτως, ἐπὶ ποσὸν ἐπίστευσαν οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, ὥστε καὶ καθηγεμόσιν αὐτοῖς χρῆσθαι πρὸς τὰς ἑξῆς δυσχωρίας. (8) Προπορευομένων δ' αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέραις, συναθροισθέντες οἱ προειρημένοι καὶ συνακολουθήσαντες, ἐπιτίθενται, φάραγγά τινα δύσβατον καὶ κρημνώδη περαιουμένων αὐτῶν.

LII. Tum igitur castra eo loci metatus,
quievit, ac deinde ire perrexit. (2) Sequen
aliquantum viæ sine ullo periculo cum cop
quarto die in periculum ingens iterum inci
namque accolæ, clam conspiratione facta,
olivæ ramis et coronis fiunt illi obviam : fere
apud barbaros hoc pacis et amicitiæ signum
ceus inter Græcos. (4) Hannibal, caute fide
nus hominibus jam olim persuasus, quid
esset, aut omnino quid sibi vellent, diligentiss
(5) Quum dicerent, non ignorare se neque
dum, neque eorum perniciem, qui ipsum co
juria lacessere; significarentque, idcirco se ad
nec facere nec pati injuriam vellent; pignoraq
pollicerentur : (6) ille, diu cunctatus, qu
non haberet, tandem cogitans, si condition
futuros fortasse, qui advenerant, eo ipso ca
tiores; sin respueret, aperte hostes evasuros
rum annuit, et, amicitiam velle se cum illis ju
simulavit. (7) Quum deinde fidei pignora ba
sent, magnaque pecorum copia exercitum ad
que omnino incaute inter Pœnos versarentur
fidere Hannibal cœpit, ut etiam ducibus illi
viæ salebras uteretur. (8) Qui ubi per biduu
exercitui, congregati reliqui quos dixi, et a
copias Hannibalis in transitu confragosæ et
jusdam convallis, adoriuntur.

LIII. Ἐν ᾧ καιρῷ πάντας ἄρδην ἀπολέσθαι συνέβη τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν, εἰ μὴ, δεδιότες ἀκμὴν ἐπὶ ποσὸν, καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοὺς ἱππεῖς εἶχον ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ, τοὺς δ' ὁπλίτας ἐπὶ τῆς οὐραγίας. (2) Τούτων δὲ ἐφεδρευόντων, ἔλαττον συνέβη γενέσθαι τὸ πάθος· οὗτοι γὰρ ἔστεξαν τὴν ἐπιφορὰν τῶν βαρβάρων.. (3) Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τούτου συγκυρήσαντος, πολύ τι πλῆθος καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων διεφθάρη. (4) Τῶν γὰρ τόπων ὑπερδεξίων ὄντων τοῖς

LIII. Tum vero deletus Pœnorum univer
fuisset, nisi Hannibal, nonnihil etiam tum
ipsum animo præsagiens, impedimenta et eq
agmine, quod erat robur peditum in extremo
Hoc subsidio firmata acies, cladem accepit
namque impressionem hostium cohibuerunt
tamen, etiam sic, multitudo ingens qua vir
mentorum atque equorum, periit. (4) Nam
superiora loca obtinebant, tantum progredi
bus montium, quantum in convalle Pœni

πλαγίας, ἀντιπαράγοντες οἱ βάρβαροι ταῖς παρωρείαις, καὶ τοῖς μὲν τὰς πέτρας ἐπικυλίοντες, τοὺς δ' ἐκ χειρὸς τοῖς λίθοις τύπτοντες, εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν καὶ κίνδυνον ἦγον· (5) οὕτως, ὥστ' ἀναγκασθῆναι τὸν Ἀννίβαν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως νυκτερεῦσαι περί τι λευκόπετρον ὀχυρὸν χωρὶς τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων, ἐφεδρεύοντα τούτοις, ἕως ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ ταῦτα μόλις ἐξεμηρύσατο τῆς χαράδρας. (6) Τῇ δ' ἐπαύριον, τῶν πολεμίων χωρισθέντων, συνάψας τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις, προῆγε πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τὰς ἀνωτάτω τῶν Ἄλπεων, ὁλοσχερεῖ μὲν οὐδενὶ περιπίπτων ἔτι συστήματι τῶν βαρβάρων, κατὰ μέρη δὲ καὶ κατὰ τόπους παρενοχλούμενος ὑπ' αὐτῶν· (7) ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς οὐραγίας, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀπέσπων τῶν σκευοφόρων ἔνια, προσπίπτοντες εὐκαίρως. (8) Μεγίστην δ' αὐτῷ παρείχετο χρείαν τὰ θηρία. Καθ' ὃν γὰρ ἂν τόπον ὑπάρχοι τῆς πορείας ταῦτα, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐτόλμων οἱ πολέμιοι προσιέναι, τὸ παράδοξον ἐκπληττόμενοι τῆς τῶν ζώων φαντασίας. (9) Ἐνναταῖος δὲ διανύσας εἰς τὰς ὑπερβολάς, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ δύο ἡμέρας προσέμεινε· βουλόμενος ἅμα μὲν ἀναπαῦσαι τοὺς διασεσωσμένους, ἅμα δὲ προσδέξασθαι τοὺς ὑστεροῦντας. (10) Ἐν ᾧ καιρῷ συνέβη πολλοὺς μὲν ἵππους τῶν ἀπεπτοημένων, πολλὰ δ' ὑποζύγια τῶν ἀπερριφότων τὰ φορτία, παραδόξως ἀναδραμεῖν τοῖς στίβοις ἑπόμενα, καὶ συνάψαι πρὸς τὴν παρεμβολήν.

LIV. Τῆς δὲ χιόνος ἤδη περὶ τοὺς ἄκρους ἀθροιζομένης, διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν, θεωρῶν τὰ πλήθη δυσθύμως διακείμενα, καὶ διὰ τὴν προγεγενημένην ταλαιπωρίαν, καὶ διὰ τὴν ἔτι προσδοκωμένην· (2) ἐπειρᾶτο συναθροίσας παρακαλεῖν, μίαν ἔχων ἀφορμὴν εἰς τοῦτο, τὴν τῆς Ἰταλίας ἐνάργειαν. Οὕτως γὰρ ὑποπεπτώκει τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε συνθεωρουμένων ἀμφοῖν, ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. (3) Διόπερ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία, καὶ καθόλου τῆς εὐνοίας ὑπομιμνήσκων τῆς τῶν κατοικούντων αὐτὰ Γαλατῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸν τῆς Ῥώμης αὐτῆς τόπον ὑποδεικνύων, ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσεῖς ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους. (4) Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας ἐνήρχετο τῆς καταβάσεως. Ἐν ᾗ πολεμίοις μὲν οὐκέτι περιέτυχε, πλὴν τῶν λάθρα κακοποιούντων· ὑπὸ δὲ τῶν τόπων καὶ τῆς χιόνος, οὐ πολλῷ λείπους ἀπέβαλε τῶν κατὰ τὴν ἀνάβασιν φθαρέντων. (5) Οὔσης γὰρ στενῆς καὶ κατωφεροῦς τῆς καταβάσεως, τῆς δὲ χιόνος ἄδηλον ποιούσης ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν τὸ παραπεσὸν τῆς ὁδοῦ καὶ σφαλὲν ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν. (6) Οὐ μήν, ἀλλὰ ταύτην μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπωρίαν, ἅτε συνήθεις ὄντες ἤδη τοῖς τοιούτοις κακοῖς. (7) Ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις, οὔτε τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα· σχεδὸν γὰρ ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς ἀποῤῥῶγος καὶ

partim in subjectum agmen saxa devolventes, partim cominus lapidum ictu petentes, usque adeo ad extremum trepidationis ac periculi eos conjecerunt; (5) ut cogeretur Hannibal in munita quadam et deserta nudaque petra separatim ab equis et jumentis, cum dimidia parte exercitus, ut his præsidio esset, pernoctare; donec ægre tandem nocte tota ex confragosa ista convalle agmen horum est evolutum. (6) Postero die, hostibus inde digressis, equites ac jumenta assecutus, suprema Alpium juga petebat Hannibal; non jam cum universa acie incursantibus amplius barbaris, sed per partes tantum et passim intercursantibus. (7) Quippe alii novissimum agmen, alii primum opportune adorti, impedimentorum partem aliquam carpebant. (8) Ac tunc quidem elephantorum præcipuus usus illi fuit : quacumque enim bestiæ incederent, tutum ab hostibus, novitate spectaculi territis, agmen præstabant. (9) Nono die ad juga Alpium est perventum : ubi stativa Hannibal biduum habuit : nam et quietem dare militibus, qui incolumes eo evaserant, volebat; et eos opperiri, qui a tergo fuerant relicti. (10) Accidit eo temporis spatio, ut equi multi ex iis, quos fuisse consternatos ante diximus, multa item jumenta quæ sarcinas abjecerant, agminis vestigia sequendo præter omnium spem ad suos redirent, et in castra pervenirent.

LIV. Quoniam autem multa jam in summis montibus nix erat, ad occasum inclinante sidere Vergiliarum, animadvertens Hannibal, multitudinem, partim propter præterita mala, partim propter imminentia, animos despondere; (2) advocata concione, adhortari milites conabatur, unicam ejus faciendi occasionem nactus, quod in conspectu esset Italia : quæ quidem illis montibus ita subjicitur, ut, simul utraque aspiciens, universæ Italiæ arcem Alpes dicas. (3) Itaque Circumpadanos campos illis ostentans, et omnino incolarum Gallorum benevolentiam erga ipsos subinde memorans, ipsius vero etiam Romæ locum designans, aliquanto alacriorem militem reddebat. (4) Postero die, motis signis, descendere cœpit. Et in descensu quidem hostes illi non occurrere, præter paucos furtim infestantes : sed per locorum iniquitatem ac per nivem non multo pauciores amisit, quam in ascensu perierant. (5) Quia enim descendentibus via erat angusta et declivis; non dignoscente milite propter nivem, ubi pedem poneret, quidquid via aberrans semel excidisset, per præcipitia deferebatur. (6) Verumtamen hanc ærumnam, ut jam hoc genus malis assueti milites, patienter ferebant. (7) Ubi vero ad quemdam locum est ventum, quem propter angustias neque elephanti, neque jumenta, transire poterant : siquidem locus, jam ante præruptus in passus fere

Αὐτὸς δὲ συναθροίσας δ[illegible]
κινδύνου, προσέβαλε π[illegible]
τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιο[illegible]
ἔρημον, διὰ τὸ πάντα
ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆ[illegible]
συνέβη τῶν χρησίμ[illegible]
τὸ μέλλον. (12) Π[illegible]
ἵππων καὶ ὑποζυ[illegible]
των ἀνδρῶν· εἰς
θρεμμάτων ἐπὶ [illegible]
Τὸ δὲ συνέχο[illegible]
μὴ τολμᾷν α[illegible]
κειμένων ταῖ[illegible]

LII. Τό[illegible]
βολήν, καὶ
Ταῖς δ' [illegible]
στρατιάν[illegible]
παρεγέν[illegible]
οἰκοῦντ[illegible]
θαλλο[illegible]
πᾶσι [illegible]
κηρύ[illegible]
νος [illegible]
τίμ[illegible]
Τ[illegible]
ἄ[illegible]
ἀ[illegible]

[illegible] ... δὲ [illegible] χνα [illegible] ἡ [illegible] ασιν, [illegible] κασιν, [illegible] δ' ὑπο- [illegible] κατὰ τὴν [illegible] φορτίων [illegible] πῆγμα [illegible] τῆς [illegible] ῥάχιν, [illegible] ταῦτα πα- [illegible] μετὰ [illegible] ζυγίοις καὶ [illegible] ἡμέρᾳ μιᾷ. [illegible] καταστρατο- [illegible] χιόνα τόπους, [illegible] Νομάδας ἀνὰ [illegible] ἐν ἡμέραις [illegible]. Καὶ τάδε [illegible]. (13) Τῶν [illegible] τὰς ὑπερβολὰς [illegible] ἐστι, διὰ τὸ [illegible] καὶ χειμῶνος· [illegible] ἀμφοῖν τοῖν με- [illegible] ὅλον οἰκήσιμά

[illegible] πᾶσαν τὴν δύ- [illegible] προειρημένων [illegible]· (2) πολλοὺς [illegible] τῶν πολε- [illegible]· πολλοὺς [illegible] κατὰ τὰς Ἄλ- [illegible] καὶ ὑπο- [illegible] ἐκ Και- [illegible], τὴν δὲ τῶν [illegible], κατῆρε [illegible] πεδία, καὶ τὸ τῶν

[illegible] sexaginta, [illegible] : [illegible] atque trepidare. (4) [illegible] cepit, invia haec loca [illegible] nivis copia [illegible] exemplo destitit.

LV. Etenim rarum [illegible] et [illegible] evenicbat. Nam [illegible] priore hieme [illegible], [illegible] haec quidem, [illegible] quia modicae [illegible] (2) Postea vero quam, [illegible] huic aliam et [illegible] haec cedebat : sed, [illegible] fallente, cadebant, sicut in terra [illegible] per solum [illegible] superficie [illegible] vero major etiam difficultas sequebatur. [illegible] imprimere [illegible] nivem illam inferiorem vest[illegible] igni; si qui conciderant et [illegible] ad assur[illegible] nibus seu manibus [illegible], cum ipsis [illegible] prona admodum loca, [illegible], corruebant. (5) Jumenta vero ubi cecide[illegible] in assurgendo inferiorem nivem rumpebant : [illegible] cum ipsis sarcinis quasi congelata haereba[illegible] gravitatem suam, et propter glaciem ea pri[illegible] ter adstrictam. (6) Itaque desperato consil[illegible] circa ipsum illud dorsum, effossa egestaq[illegible] omnia tegebantur, metatus est castra : de[illegible] tum usus, labore improbo per praecipitium [illegible] (7) ac jumentis quidem et equis idoneum [illegible] die expedivit : quare hos statim transmisit, [illegible] ad loca ubi nix nulla reperiebatur, ad pascu[illegible] Ipse interea Numidas ad viam muniendam p[illegible] vet : vixque tertio demum die, mala passus [illegible] phantos trajecit; qui jam prope fame erant [illegible] Nam Alpium cacumina et proxima illis loca [illegible] ubique sunt, absque ulla omnino arbore, pe[illegible] et aestate et hieme obsessa : quae vero m[illegible] montium lateribus subjectae sunt, arbus[illegible] gignunt, et omnino habitari possunt.

LVI. Hannibal, universo exercitu congre[illegible] dit : ac tertio die, ex quo praerupta illa quae [illegible] vimus loca est emensus, ad plana pervenit [illegible] militibus amissis, quos toto itinere partim h[illegible] flumina, exstinxerant; multis item, quos pr[illegible] inviae Alpes hauserant, non solum viris, [illegible] equis jumentisque longe pluribus. (3) Tand[illegible] itinere a Carthagine nova quinque mensib[illegible] Alpibus vero diebus quindecim superatis, in [illegible]

...ρων ἔθνος· (4) ἔχων διασωζόμενον μέρος τῆς μὲν Λιβύων δυνάμεως, πεζοὺς μυρίους καὶ δισχιλίους, ... τῶν Ἰβήρων εἰς ὀκτακισχιλίους· ἱππεῖς δὲ τοὺς ... οὐ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων· ὡς αὐτὸς ἐν τῇ ... τῇ περὶ τοῦ πλήθους ἐχούσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ ... διασαφεῖ. (5) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, ... προεῖπον, Πόπλιος ἀπολελοιπὼς τὰς δυνάμεις ... τῷ ἀδελφῷ, καὶ παρακεκληκὼς αὐτὸν ἔχεσθαι ... ἐν Ἰβηρίᾳ πραγμάτων, καὶ πολεμεῖν ἐρρωμένως ...δα, κατέπλευσε μετ' ὀλίγων αὐτὸς εἰς Πίσας. ...μενος δὲ τὴν πορείαν διὰ Τυῤῥηνίας, καὶ ...ῶν τὰ παρὰ τῶν ἑξαπελέκεων στρατόπεδα τὰ ...μενα καὶ προσπολεμοῦντα τοῖς Βοίοις, ἧκε ... περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ καταστρατοπεδεύ-... τοῖς πολεμίοις, σπεύδων συμβαλεῖν εἰς ...

LVII. Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ καὶ τὴν διήγησιν, καὶ τοὺς ... ἀμφοτέρων, καὶ τὸν πόλεμον, εἰς Ἰταλίαν ... πρὸ τοῦ τῶν ἀγώνων ἄρξασθαι, βραχέα ... περὶ τῶν ἁρμοζόντων τῇ πραγματείᾳ διελ-... (2) Ἴσως γὰρ δή τινες ἐπιζητήσουσι, πῶς, πε-... τὸν πλεῖστον λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Λιβύην ... κατ' Ἰβηρίαν τόπων, οὔτε περὶ τοῦ καθ' Ἡρα-...ς στήλας στόματος οὐδὲν ἐπὶ πλεῖον εἰρήκαμεν, ... περὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμ-... ἰδιωμάτων· (3) οὐδὲ μὴν περὶ τῶν Βρεττα-... νήσων, καὶ τῆς τοῦ καττιτέρου κατασκευῆς, ἔτι ... ἀργυρείων καὶ χρυσείων τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ... οἱ συγγραφεῖς, ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλή-... τὸν πλεῖστον διατίθενται λόγον. (4) Ἡμεῖς δ', ... νομίζοντες ἀλλότριον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς ..., διὰ τοῦτο παρελίπομεν· ἀλλὰ πρῶτον μέν, οὐ ... παρ' ἕκαστα διασπᾷν τὴν διήγησιν, οὐδ' ... ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ὑποθέσεως τοὺς φι-...· (5) δεύτερον δέ, κρίνοντες, οὐ διεῤῥιμμέ-..., οὐδ' ἐν παρέργῳ, ποιήσασθαι τὴν περὶ αὐτῶν ... ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἀπο-... τῷ μέρει τούτῳ, καθόσον οἷοί δ' ἐσμὲν τὴν ... περὶ αὐτῶν ἐξηγήσασθαι. (6) Διόπερ οὐ ...μάζειν οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐάν, ἐπί τινας τόπους ... τοιούτους, παραλείπωμεν τοῦτο τὸ μέρος, ... προειρημένας αἰτίας. (7) Εἰ δέ τινες πάντως ... κατὰ τόπον καὶ κατὰ μέρος τῶν τοιούτων ...· ἴσως ἀγνοοῦσι, παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς ... τῶν δειπνητῶν. (8) Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πάντων ... τῶν παρακειμένων, οὔτε κατὰ τὸ παρὸν ... ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, οὔτ' εἰς ... ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν ...· πᾶν δὲ τοὐναντίον· (9) οἵ τε περὶ τὴν ... τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, οὔτε τῆς παραυ-... ἀληθινῶς, οὔτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφε-... δεόντως.

LVIII. Διότι μὲν οὖν, εἰ καί τι τῶν τῆς ἱστορίας ... ἄλλο, καὶ τοῦτο προσδεῖ λόγου καὶ διορθώσεως

nos campos et Insubrium fines audacter est ingressus. (4) Copiæ, quæ tum illi restabant incolumes, hæ fuere : ex Africanis, peditum millia duodecim; ex Hispanis, ad octo millia : equitum universus numerus sex millia non excedebat : sicut testatur ipse in columna Lacinii inventa, qua suorum numerum est complexus. (5) Eodem vero tempore, quemadmodum supra dixi, Publius, legionibus fratri Cnæo relictis, multumque illum hortatus, ad res in Hispania diligenter gerendas, et fortiter cum Asdrubale bellandum : ipse cum paucis Pisas navigavit. (6) Deinde per Hetruriam iter faciens, ubi a prætoribus eos exercitus accepisset, qui locis illis præsidebant, et adversus Boios rem gerebant, ad Padum accessit : ibique positis castris substitit, cum hoste manus quamprimum cupiens conserere.

LVII. Nunc quoniam et narrationem, et populi utriusque duces, bellumque adeo ipsum, in Italiam perduximus; priusquam pugnas ibi pugnatas narrare incipimus, pauca de officio nostro in scribenda hac historia dicemus. (2) Quærent enim fortasse nonnulli, quum de variis in Africa atque Hispania locis multum simus locuti, cur de Freto ad columnas Herculis, de externo mari, ejusque natura, (3) de Britannicis insulis, et stanni confectione, de auri argentique metallis in Hispania, de quibus multa, eaque invicem pugnantia, auctores prodidere, non fuse verba fecerimus. (4) Nos vero hæc prætermisimus, non eo quidem nomine, quia parum illa pertinere ad historiam arbitraremur : sed primo, ne interrumpere narrationem ad singulorum mentionem cogeremur, et a rerum gestarum serie studiosos notitiæ illarum avocare : (5) deinde, quia constituimus, non sparsim variis locis, neque obiter, meminisse eorum; sed seorsim, loco ac tempore ei tractationi destinato, veritatem rerum illarum pro nostra virili explicare. (6) Nemo igitur nec in sequentibus mirari debet, si delati narratione rerum gestarum ad nonnulla ejusmodi loca, propter illas quam diximus causas, naturam ipsorum exponere supersederimus. (7) De qua si qui omnino postulant, ut ubique et in quacumque historiæ parte disseratur; non animadvertunt, opinor, isti, idem sibi usu venire ac catillonibus convivis : (8) nam quemadmodum hi, singula fercula degustando, neque in præsentia ullo ex cibis vere fruuntur, neque in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt, sed omnia potius contraria experiuntur; (9) simillime et illi, qui parem animum ad librorum lectionem afferunt, neque in præsentia vere se oblectandi, neque in posterum proficiendi rectam ineunt viam.

LVIII. Quod autem ista pars, si qua ulla pars historiæ, tractari adhuc et propius veritatem emendari opus habeat,

ἀληθινωτέρας, προφανὲς ἐκ πολλῶν, μάλιστα δ' ἐκ τούτων. (2) Σχεδὸν γὰρ πάντων, εἰ δὲ μή γε τῶν πλείστων συγγραφέων, πεπειραμένων μὲν ἐξηγεῖσθαι τὰς ἰδιότητας καὶ θέσεις τῶν περὶ τὰς ἐσχατιὰς τόπων τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ἐν πολλοῖς δὲ τῶν πλείστων διημαρτηκότων, (3) παραλιπεῖν μὲν οὐδαμῶς καθήκει, ῥητέον δέ τι πρὸς αὐτούς, οὐκ ἐκ παρέργου καὶ διεῤῥιμμένως, ἀλλ' ἐξ ἐπιστάσεως· (4) καὶ ῥητέον, οὐκ ἐπιτιμῶντας, οὐδ' ἐπιπλήττοντας, ἐπαινοῦντας δὲ μᾶλλον, καὶ διορθουμένους τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν· γινώσκοντας, ὅτι κἀκεῖνοι, τῶν νῦν καιρῶν ἐπιλαβόμενοι, πολλὰ τῶν αὐτοῖς εἰρημένων, εἰς διόρθωσιν ἂν καὶ μετάθεσιν ἤγαγον. (5) Ἐν μὲν γὰρ τῷ προγεγονότι χρόνῳ σπανίους ἂν εὕροι τις τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐπιβεβλημένους πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὰς ἐσχατιὰς, διὰ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ἀδύνατον. (6) Πολλοὶ μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κατὰ θάλατταν τότε κίνδυνοι καὶ δυσεξαρίθμητοι· πολλαπλάσιοι δὲ τούτων, οἱ κατὰ γῆν. (7) Ἀλλ' εἰ καί τις, ἢ κατ' ἀνάγκην, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἐξίκοιτο πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης οὐδ' οὕτως ἤνυε τὸ προκείμενον. (8) Δυσχερὲς μὲν γὰρ ἐπὶ πλέον τινῶν αὐτόπτην γενέσθαι, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐκβεβαρβαρῶσθαι, τοὺς δ' ἐρήμους εἶναι τόπους· ἔτι δὲ χαλεπώτερον, τὸ περὶ τῶν ὁραθέντων διὰ λόγου τι γνῶναι καὶ μαθεῖν, διὰ τὸ τῆς φωνῆς ἐξηλλαγμένον. (9) Ἐὰν δὲ καὶ γνοίη τις, ἔτι τῶν πρὸ τοῦ δυσχερέστερον τὸ τῶν ἑωρακότων τινὰ μετρίῳ χρῆσθαι τρόπῳ, καὶ, καταφρονήσαντα τῆς παραδοξολογίας καὶ τερατείας, ἑαυτοῦ χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μηδὲν τῶν παρὲξ ὄντων ἡμῖν ἀναγγεῖλαι.

LIX. Διόπερ, οὐ δυσχεροῦς, ἀλλ' ἀδυνάτου σχεδὸν ὑπαρχούσης κατά γε τοὺς προγεγονότας καιροὺς τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας ὑπὲρ τῶν προειρημένων, οὐκ, εἴ τι παρέλιπον οἱ συγγραφεῖς ἢ διήμαρτον, ἐπιτιμᾶν αὐτοῖς ἄξιον· (2) ἀλλ', ἐφ' ὅσον ἔγνωσάν τι καὶ προεβίβασαν τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τούτων ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν αὐτοὺς δίκαιον. (3) Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς, τῶν μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου δυναστείαν, τῶν δὲ λοιπῶν τόπων, διὰ τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχὴν, σχεδὸν ἁπάντων πλωτῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων· (4) ἀπολελυμένων δὲ καὶ τῶν πρακτικῶν ἀνδρῶν τῆς περὶ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις φιλοτιμίας, ἐκ δὲ τούτων μεγάλας ἀφορμὰς εἰληφότων εἰς τὸ πολυπραγμονεῖν καὶ φιλομαθεῖν περὶ προειρημένων· (5) δέον ἂν εἴη καὶ βέλτιον, γινώσκειν ἀληθινώτερον ὑπὲρ τῶν πρότερον ἀγνοουμένων. (6) Ὅπερ ἡμεῖς αὐτοί τε πειρασόμεθα ποιεῖν, λαβόντες ἁρμόζοντα τόπον ἐν τῇ πραγματείᾳ τῷ μέρει τούτῳ, τούς τε φιλοπευστοῦντας ὁλοσχερέστερον βουλησόμεθα συνεπιστῆσαι περὶ τῶν προειρημένων. (7) Ἐπειδὴ καὶ τὸ πλεῖον τούτου χάριν ὑπεδεξάμεθα τοὺς κινδύνους καὶ τὰς κακοπαθείας τὰς συμβάσας ἡμῖν ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην, καὶ κατ' Ἰβηρίαν, ἔτι δὲ Γαλατίαν, καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις συγκυροῦσαν θάλατταν· (8) ἵνα, διορθωσάμενοι τὴν τῶν προγεγονότων ἄγνοιαν

multa arguunt; quorum nos præcipua att Nam quum omnes, certe quidem plurimi sc mas orbis cogniti partes, quæ locorum natu enarrare sint conati, in multis autem plu erraverint; (3) nequaquam sane prætermitt rum debeat, sed confutare illos oportet; ne aut carptim, verum ex professo: (4) co sic, non ut auctores incuses, aut in eos i laudes potius, et quæ fuerint ab illis igno atque apud te cogites, etiam illos, si ad han venissent, multa quæ scripserant fuisse e mutaturos. (5) Etenim superioribus quid bus paucos Græcorum invenires, qui extrem curiosius investigare aggrederentur; quoniam rei nulla erat. (6) Nam et maria naviga ferme pericula impendebant; et multo etia euntibus. (7) Sed et si quis etiam, sive ne pulsus, sive ultro, ad fines orbis accessiss dem multum profecisset. (8) Nam difficile ut diutius eorum sis ipse spectator; quum feris barbaris habitentur, alia sint deserta : iis, quæ ipse etiam videris, sermone aliquid docearis, id vero, propter linguarum dive ficilius etiam est. (9) Quin et, si quis n rerum nactus sit, restat omnium quæ dix mum; ut moderate uti sciat eis quæ videri miraculorum figmentis ac portentis, ipsam p tatem colat, neque quidquam, quod ab illa nuntiet.

LIX. Quum igitur superioribus sæculis i vera cognitio, non dicam difficulter, sed omn potuerit : si quid auctores prætermisere, a peere, non tam eo nomine reprehensionem n quam laudem et admirationem, eo quod talib aliquid saltem de iis rebus cognoverint, et st hac parte iverint adjutum. (3) Nostra vero æ Asia per Alexandri dominatum, reliquæ ve per Romanorum imperium terra marique om (4) quum etiam viri, qui in agendis rebus solit curis jam qua bellicis, qua civilibus, sint so que ex ea re opportunitates sint nacti, dil exactius de istis inquirendi : (5) necesse melius, ut, quæ prius fere ignorabantur, hodi scantur. (6) Quod quidem et nos præstare dederit se occasio in hoc opere de hujusmo diximus, disserendi, et curiosorum ejus stu ad eas penitius noscenda erigemus. (7) Nam tissimum consilio tot pericula tantosque su res, quantos in peragranda Africa, Hispania, externo quod has regiones alluit, exantlav antiquorum ignorantiam et errores circa has

ἐπὶ πίστεως, γνώριμα ποιήσωμεν τοῖς Ἕλλησι καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. (9) Νῦν δ', ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παρέκβασιν τῆς διηγήσεως, πειρασόμεθα δηλοῦν τοὺς γενομένους ἐκ παρατάξεως ἐν Ἰταλίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀγῶνας.

LX. Τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῆς δυνάμεως, ὅπερ ἔχων Ἀννίβας ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν, ἤδη δεδηλώκαμεν. (2) Μετὰ δὲ τὴν εἰσβολὴν, καταστρατοπεδεύσας ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν τῶν Ἄλπεων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις. (3) Οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων, ἔτι δὲ τραχυτήτων τῶν κατὰ τὰς ὑπερβολὰς, δεινῶς τεταλαιπωρήκει τὸ σύμπαν αὐτῷ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδείων σπάνει, καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ἀθεραπευσίαις, κακῶς ἀπήλλαττε. (4) Πολλοὶ δὲ καὶ καθυφεῖντο ἑαυτοὺς ὁλοσχερῶς, διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ συνέχειαν τῶν πόνων. Οὔτε γὰρ διακομίζειν εἰς τοσαύτας μυριάδας διὰ τοιούτων τόπων ἀφθόνως τὰ πρὸς τὴν τροφὴν οἷοί τ' ἦσαν· ἅ τε καὶ παρεκόμιζον, ἅμα τῇ τῶν ὑποζυγίων καταφθορᾷ, καὶ τούτων τὰ πλεῖστα συναπώλλυτο. (5) Διόπερ, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥοδανοῦ διαβάσεως, πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τρισμυρίους ἔχων, ἱππεῖς δὲ πλείους ὀκτακισχιλίων, σχεδόν που τὴν ἡμίσειαν τῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς διέφθειρεν. (6) Οἵ γε μὴν σωθέντες, καὶ ταῖς ἐπιφανείαις καὶ τῇ λοιπῇ διαθέσει, διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προειρημένων πόνων, οἷον ἀποτεθηριωμένοι πάντες ἦσαν. (7) Πολλὴν οὖν ποιούμενος πρόνοιαν Ἀννίβας τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν, ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν ἵππων. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα, προσανειληφυίας ἤδη τῆς δυνάμεως, τῶν Ταυρινῶν, οἳ τυγχάνουσι πρὸς τῇ παρωρείᾳ κατοικοῦντες, στασιαζόντων μὲν πρὸς τοὺς Ἴσομβρας, ἀπιστούντων δὲ τοῖς Καρχηδονίοις· (9) τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς εἰς φιλίαν προὐκαλεῖτο καὶ συμμαχίαν· οὐχ ὑπακουόντων δὲ, περιστρατοπεδεύσας τὴν βαρυτάτην πόλιν, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπολιόρκησε. (10) Κατασφάξας δὲ τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, τοιοῦτον ἐνειργάσατο φόβον τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσι τῶν βαρβάρων, ὥστε πάντας ἐκ χειρὸς παραγίγνεσθαι, διδόντας αὑτοὺς εἰς τὴν πίστιν. (11) Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν τὰ πεδία κατοικούντων Κελτῶν, ἐσπούδαζε μὲν κοινωνεῖν τοῖς Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολήν· (12) παρηλλαχότων δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἤδη τοὺς πλείστους αὐτῶν, καὶ διακεκλεικότων, ἡσυχίαν ἦγον· τινὲς δὲ καὶ συστρατεύειν ἠναγκάζοντο τοῖς Ῥωμαίοις. (13) Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, ἔκρινε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν, καὶ πράττειν τι πρὸς τὸ θαῤῥῆσαι τοὺς βουλομένους μετέχειν τῶν αὐτῶν ἐλπίδων.

LXI. Προθέμενος δὲ ταῦτα, καὶ τὸν Πόπλιον ἀκούων ἤδη διαβεβηκέναι τὸν Πάδον μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ σύνεγγυς εἶναι· τὸ μὲν πρῶτον ἠπίστει τοῖς προσαγγελλομένοις· (2) ἐνθυμούμενος μὲν ὅτι πρότερον

remus, et illos quoque tractus orbis nostri Græcis hominibus aperiremus. (9) Jam vero, unde excessit oratio nostra, eo redeamus: et ad Romanorum Carthaginiensiumque prælia, collatis signis in Italia pugnata, explicanda accedamus.

LX. Copias igitur Hannibalis, quibuscum Italiam est ingressus, ante declaravimus. (2) Prima illius, postquam eo pervenit, cura fuit, ut positis ad radices ipsas Alpium castris, militem reficeret. (3) Universus siquidem illius exercitus, non solum ascendendi descendendique difficultate, et asperitate viæ per montium juga, misere confectus erat: verum etiam a commeatuum inopia, et corporum illuvie, pessime habebat. (4) Multi et salutem suam ultro in hac inopia et continuis laboribus negligebant. Neque enim deferri per ejusmodi loca commeatus poterant, qui tot hominum millibus abunde sufficerent: et illi ipsi qui adferebantur, una cum pereuntibus jumentis, magnam partem perierant. (5) Ex quo factum, ut, qui profectus esset a transitu Rhodani cum octo et triginta peditum millibus, equitum octo et amplius, dimidium ferme ejus numeri, ut supra ostendimus, in jugis Alpium amiserit. (6) Qui vero evaserant, propter continuas ærumnas, de quibus diximus, specie habituque prope efferati omnes erant. (7) Itaque summo studio Hannibal id operam dabat, ut et viri animis corporibusque reficerentur, et equi etiam curarentur. (8) Secundum hæc, recreato jam exercitu, Taurinos, qui, ad radices Alpium siti, bellum eo tempore adversus Insubres moverant, neque fidem Pœnis habebant, pellicere primo ad amicitiam societatemque suam tentavit: (9) deinde, quum parum benigne respondissent, castris ante opulentissimam eorum urbem positis, triduo eam expugnavit. (10) Tum vero, occisis qui se ipsi opposuerant, tantum vicinis barbaris metum injecit, ut extemplo omnes advenirent, in fidem illius sese dedentes. (11) Ceteri vero Galli, qui planitiem illam colunt, cupiebant illi quidem, sicut ab initio constituerant, Hannibali se adjungere: (12) sed, quia ulterius jam Romanæ legiones processerant, et plerosque eorum intercluserant, quiescebant: nonnulli etiam Romanis militare cogebantur. (13) Eapropter Hannibal, nihil cunctandum ratus, promovere exercitum statuit, et insigni aliquo facinore, animos eorum erigere, qui suas partes sequi vellent.

LXI. Inter hæc allato nuntio, Scipionem cum legionibus Padum jam trajecisse, atque adeo abesse haud longe: non credere primo Hannibal huic famæ. (2) Quippe veniebat illi in mentem, ante paucos dies relictum a se Scipionem

ἡμέραις ὀλίγαις αὐτὸν ἀπέλιπε περὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, καὶ συλλογιζόμενος τὸν πλοῦν τὸν ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Τυῤῥηνίαν, ὡς μακρὸς καὶ δυσπαρακόμιστος εἴη· (3) πρὸς δὲ τούτοις, τὴν πορείαν ἱστορῶν, τὴν ἀπὸ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πελάγους διὰ τῆς Ἰταλίας μέχρι πρὸς τὰς Ἄλπεις, ὡς πολλὴ καὶ δυσδίοδος ὑπάρχει στρατοπέδοις. (4) Πλειόνων δὲ καὶ σαφέστερον ἀεὶ προσαγγελλόντων, ἐθαύμαζε καὶ κατεπέπληκτο τὴν ὅλην ἐπιβολὴν καὶ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ. (5) Τὸ δὲ παραπλήσιον συνέβαινε πάσχειν καὶ τὸν Πόπλιον· τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς, οὐδ' ἐπιβάλλεσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων ἤλπισε πορείᾳ τὸν Ἀννίβαν δυνάμεσιν ἀλλοφύλοις· εἰ δὲ καὶ τολμήσαι, καταφθαρήσεσθαι προδήλως αὐτὸν ὑπελάμβανε. (6) Διόπερ ἐν τοιούτοις ὢν διαλογισμοῖς, ὡς ἐπυνθάνετο, καὶ σεσῶσθαι, καὶ πολιορκεῖν αὐτὸν ἤδη τινὰς πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ, κατεπέπληκτο τὴν τόλμαν καὶ τὸ παράβολον τἀνδρός. (7) Τὸ δ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ πεπονθέναι περὶ τῶν προσπιπτόντων. (8) Ἄρτι γὰρ τῆς τελευταίας φήμης καταληγούσης ὑπὲρ τῶν Καρχηδονίων, ὅτι Ζάκανθαν εἰλήφασι, καὶ πρὸς ταύτην βεβουλευμένων τὴν ἔννοιαν, καὶ τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐξαπεσταλκότων εἰς τὴν Λιβύην, ὡς αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα πολιορκήσοντα, τὸν δ' ἕτερον εἰς Ἰβηρίαν, ὡς πρὸς Ἀννίβαν ἐκεῖ διαπολεμήσοντα· παρῆν ἀγγελία, διότι πάρεστιν Ἀννίβας μετὰ δυνάμεως, καὶ πολιορκεῖ τινας ἤδη πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ. (9) Διότι, παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ γιγνομένου, διαταραχθέντες, παραχρῆμα πρὸς τὸν Τιβέριον εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστελλον· δηλοῦντες μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, οἰόμενοι δὲ δεῖν ἀφέμενον τῶν προκειμένων, κατὰ σπουδὴν βοηθεῖν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν. (10) Ὁ δὲ Τιβέριος τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στόλου παραυτίκα συναθροίσας ἐξέπεμψε, παραγγείλας ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' οἴκου· τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις ἐξώρκισε διὰ τῶν χιλιάρχων, τάξας ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει πάντας ἐν Ἀριμίνῳ γενέσθαι κοιταίους. (11) Αὕτη δ' ἐστὶ πόλις παρὰ τὸν Ἀδρίαν, ἐπὶ τῷ πέρατι κειμένη τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ὡς ἀπὸ μεσημβρίας. (12) Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινήματος ἅμα γιγνομένου, καὶ τῶν συμβαινόντων πᾶσι παρὰ δόξαν προσπιπτόντων, ἦν παρ' ἑκάστοις ἐπίστασις ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος οὐκ εὐκαταφρόνητος.

LXII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη συνεγγίζοντες ἀλλήλοις Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐπεβάλοντο παρακαλεῖν τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἑκάτερος, προθέμενος τὰ πρέποντα τοῖς παροῦσι καιροῖς. (2) Ἀννίβας μὲν οὖν διὰ τοιοῦδέ τινος ἐνεχείρει τρόπου ποιεῖσθαι τὴν παραίνεσιν. (3) Συναγαγὼν γὰρ τὰ πλήθη, παρήγαγε νεανίσκους τῶν αἰχμαλώτων, οὓς εἰλήφει κακοποιοῦντας τὴν πορείαν ἐν ταῖς περὶ τὰς Ἄλπεις δυσχωρίαις. (4) Τούτους δὲ κακῶς διετίθετο, παρασκευαζόμενος πρὸς τὸ μέλλον· καὶ γὰρ δεσμοὺς εἶχον βαρεῖς, καὶ τῷ λιμῷ συνέσχηντο, καὶ ταῖς πληγαῖς αὐτῶν τὰ σώματα διέφθαρτο. (5) Καθίσας οὖν τούτους εἰς τὸ μέσον, προέ-

circa Rhodani transitum : cogitabatque, a Mas
riam et longam et difficilem esse navigationem.
dicebatur illi inquirenti, tractum ab Etrusco ma
non solum longum esse, verum etiam exerciti
vium. (4) Sed aliis deinde atque aliis idem c
tiantibus, Romani ducis conatum atque indust
admirabatur. (5) Idem vero et Publio quoqu
bat : nam hic initio sibi persuaserat, Hannib
taturum quidem superare Alpes, cum exercit
tot diversarum gentium : quod si vero tanta fo
quin periturus esset misere, ne dubitandum q
bat. (6) Itaque in his cogitationibus dum es
pit, et incolumem pervenisse in Italiam, et a
ea urbes obsidere; audaciam hominis temerit
mirabatur. (7) Romæ quoque, ad ejus rei fa
non dissimiles animorum erant. (8) Vix eni
ultima de capta a Carthaginiensibus Sagunto f
siliis in eam partem directis, alterum consule
miserant Romani ad Carthaginis ipsius obsidio
in Hispaniam, bellum ibi cum Hannibale ge
ecce, adesse Hannibalem cum exercitu, affe
nonnulla jam in Italia oppida premere obsidio
rei novitate perculsi consternatique, continu
qui Lilybæi erat, missis nuntiis, de hostium
tiorem faciunt; et, omissis quæ destinaverat,
tempore opem patriæ ferre jubent. (10) Tib
classicum statim convocatum, Romam versu
bet; pedestres copias per tribunos juramento
que edicit, qua die omnes Arimini adesse
vesperam. (11) Hæc urbs Adriatico mari a
extremitate Circumpadanæ planitiei meridie
est. (12) Quum igitur motus ubique locorum
coortus, et inopinata omnibus essent quæ
non mediocriter cunctorum animos hæc cog
advertit, ecquis tandem futurus esset hujus b

LXII. Eo tempore Hannibal et Scipio, jam
propinquantes, suos uterque cohortari, et,
tempora postulabant, ob oculos iis ponere
(2) Et Hannibal quidem ad cohortandos suos
est usus. (3) Concione advocata, juvenes ca
dium producit, qui carpentes agmen transeu
per angustias Alpium capti fuerant. (4) Ho
ipsum præpararet, dure antea habuerat : nam
alligati erant vinculis, et fame enecti, et verbe
eorum probe contusa. (5) His igitur in medi

ὅπλα καὶ πανοπλίας Γαλατικάς, οἵας εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ὅταν μονομαχεῖν μέλλωσι, κατακοσμεῖσθαι· πρὸς δὲ τούτοις, ἵππους παρέστησε, καὶ σάγους εἰσήνεγκε πολυτελεῖς. (6) Κἄπειτα τῶν νεανίσκων ἤρετο, τίνες αὐτῶν βούλονται διαγωνίσασθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν νικήσαντα τὰ προκείμενα λαμβάνειν ἆθλα, τὸν δ' ἡττηθέντα τῶν παρόντων ἀπηλλάχθαι κακῶν, τελευτήσαντα τὸν βίον. (7) Πάντων δ' ἀναβοησάντων ἅμα, καὶ δηλούντων, ὅτι βούλονται μονομαχεῖν, κληρώσασθαι προσέταξε, καὶ δύο τοὺς λαχόντας καθοπλισαμένους ἐκέλευσε μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. (8) Παραυτίκα μὲν οὖν ἀκούσαντες οἱ νεανίσκοι ταῦτα, καὶ τὰς χεῖρας ἐξαίροντες, εὔχοντο τοῖς θεοῖς, σπεύδων ἕκαστος αὐτὸς γενέσθαι τῶν λαχόντων. (9) Ἐπεὶ δ' ἐδηλώθη τὰ κατὰ τὸν κλῆρον, ἦσαν οἱ μὲν εἰληχότες περιχαρεῖς, οἱ δ' ἄλλοι τοὐναντίον. (10) Γενομένης δὲ τῆς μάχης, οὐχ ἧττον ἐμακάριζον οἱ περιλειπόμενοι τῶν αἰχμαλώτων τὸν τεθνεῶτα τοῦ νενικηκότος· ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐκείνου μὲν ἀπολελυμένου, σφᾶς δ' αὐτοὺς ἀκμὴν ὑπομένοντας. (11) Ἦν δὲ παραπλησία καὶ περὶ τοὺς πολλοὺς τῶν Καρχηδονίων ἡ διάληψις· ἐκ παραθέσεως γὰρ θεωρουμένης τῆς τῶν ἀγομένων καὶ ζώντων ταλαιπωρίας, τούτους μὲν ἠλέουν, τὸν δὲ τεθνεῶτα πάντες ἐμακάριζον.

LXIII. Ἀννίβας δὲ διὰ τῶν προειρημένων τὴν προκειμένην διάθεσιν ἐνεργασάμενος ταῖς τῶν δυνάμεων ψυχαῖς, (2) μετὰ ταῦτα προελθὼν αὐτὸς, Τούτου χάριν, ἔφη, παρεισάγειν τοὺς αἰχμαλώτους, ἵν' ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων ἐναργῶς θεασάμενοι τὸ συμβαῖνον, βέλτιον ὑπὲρ τῶν σφίσι παρόντων βουλεύωνται πραγμάτων. (3) Εἰς παραπλήσιον γὰρ αὐτοὺς ἀγῶνα καὶ καιρὸν τὴν τύχην συγκεκλεικέναι, καὶ παραπλήσια καὶ νῦν ἆθλα προτεθεικέναι. (4) Δεῖν γὰρ ἢ νικᾷν, ἢ θνήσκειν, ἢ τοῖς ἐχθροῖς ὑποχειρίους γενέσθαι ζῶντας. Εἶναι δ' ἐκ μὲν τοῦ νικᾷν, ἆθλον, οὐχ ἵππους καὶ σάγους, ἀλλὰ τὸ πάντων ἀνθρώπων γενέσθαι μακαριωτάτους, κρατήσαντας τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας· (5) ἐκ δὲ τοῦ μαχομένους τι παθεῖν, διαγωνιζομένους ἕως τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ὑπὲρ τῆς καλλίστης ἐλπίδος, μεταλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν νόμῳ, μηδενὸς κακοῦ λαβόντας πεῖραν· (6) τοῖς δ' ἡττωμένοις καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιθυμίαν ὑπομένουσι φεύγειν, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον αἱρουμένοις τὸ ζῆν, παντὸς κακοῦ καὶ πάσης ἀτυχίας μετασχεῖν. (7) Οὐδένα γὰρ οὕτως ἀλόγιστον οὐδ' ἠλίθιον αὐτῶν ὑπάρχειν, ὃς μνημονεύων μὲν τοῦ μήκους τῆς ὁδοῦ τῆς διηνυσμένης ἐκ τῶν πατρίδων, μνημονεύων δὲ τοῦ πλήθους τῶν μεταξὺ πολέμων, εἰδὼς δὲ τὰ μεγέθη τῶν ποταμῶν, ὧν διεπέρασεν, ἐλπίσαι ποτ' ἄν, ὅτι φεύγων εἰς τὴν οἰκείαν ἀφίξεται. (8) Διόπερ ᾤετο δεῖν αὐτοὺς, ἀποκεκομμένης καθόλου τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, τοιαύτην διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ τῶν καθ' αὑτοὺς πραγμάτων, ἥνπερ ἀρτίως ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων. (9) Καθάπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων τὸν μὲν νικήσαντα καὶ τὸν τεθνεῶτα πάντες

arma Gallica, qualibus reges illorum, quoties ad singulare se parant certamen, ornari solent, equos præterea et saga magnifica ipsis proposuit. (6) Deinde juvenes interrogat: ecquinam illorum certare ferro ea lege vellent, ut victorum proposita præmia sequerentur; victus, fato simul et præsentibus malis defungeretur? (7) Quum ab universis simul acclamatum esset, pugnare se velle; sortem in id dejicere jubet: et, duos illos, quibus sors evenisset, arma capturos invicemque pugnaturos esse, prædicit. (8) Ea voce audita, extemplo juvenes, manibus in cœlum sublatis, se quisque eum esse optare, quem fortuna ad id certamen eligeret. (9) Deinde, sortitione facta, supra modum læti erant quibus sors obvenerat; ceteri contra. (10) Peracta dimicatione, qui supererant captivi, non minus mortui fortunam, quam victoris, prædicabant: ut qui multis magnisque ærumnis esset liberatus, quas ipsi cum maxime perpetiebantur. (11) Similis vero in plerisque etiam Carthaginiensium habitus animorum erat: viventium enim, quos duci videbant, calamitatem comparantes, hos ipsos miserebantur, mortuum vero felicem omnes pronuntiabant.

LXIII. Hannibal, postquam militum animos hoc exemplo ita, uti voluerat, affecit præparavitque; ipse deinde in medium progressus concionem: ea causa captivos se, ait, produxisse, ut conditione rerum in alienis casibus evidenter spectata, melius ipsi super præsenti suo statu consilium capiant. (3) Fortunam enim simili ipsos dimicandi necessitate conclusisse, ac præmia quoque similia proposuisse. (4) Nam aut vincendum illis esse, aut moriendum, aut hostile jugum vivis subeundum. Porro, si vincerent, ipsos manere non equos aut saga; sed hoc, ut, potiti Romanorum opibus, beatissimi omnium mortalium evadant: (5) sin pugnantibus, et ad extremum usque spiritum pro pulcherrima spe dimicantibus, aliquid humanitus contingeret; hoc consecuturos, ut tamquam viri fortes, sine ullius mali sensu, vitam finiant: (6) at, si vincerentur, et cupiditate vitæ fugam capessere sustinerent, aut quocumque alio modo saluti consulerent; tum vero hoc illos manere, ut omne malorum atque infelicitatis genus sint experturi. (7) Neminem quippe illorum adeo stultum aut stupidum esse, qui, memor longi itineris ex sua cujusque patria confecti, totque pugnarum in itinere pugnatarum, amnium denique maximorum quos trajecerint, spem redeundi in patriam sit in fuga collocaturus. (8) Faciendum igitur illis esse, ut, omni ejusmodi spe præcisa, quem animum in alienis casibus paulo ante habuissent, eumdem in æstimanda sua fortuna habeant. (9) Nam ut in illis et victoris et mortui sortem pariter omnes laudarint, vivos miserati sint: ita de suis

ἐμακάριζον, τοὺς δὲ ζῶντας ἠλέουν· οὕτως ᾤετο δεῖν καὶ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς διαλαμβάνειν· καὶ πάντας ἰέναι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, μάλιστα μὲν νικήσοντας· ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ᾖ δυνατὸν, ἀποθανουμένους. (10) Τὴν δὲ τοῦ ζῆν ἡττημένους Ἐλπίδα, κατὰ μηδένα τρόπον ἠξίου λαμβάνειν ἐν νῷ. (11) Τούτῳ γὰρ χρησαμένων αὐτῶν τῷ λογισμῷ, καὶ τῇ προθέσει ταύτῃ, καὶ τὸ νικᾷν ἅμα καὶ τὸ σώζεσθαι προδήλως σφίσι συνεξακολουθήσειν. (12) Πάντας γὰρ τοὺς ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ κατ' ἀνάγκην τοιαύτῃ προθέσει κεχρημένους, οὐδέποτε διεψεῦσθαι τοῦ κρατεῖν τῶν ἀντιταξαμένων. (13) Ὅταν δὲ δὴ καὶ τοῖς πολεμίοις συμβαίνῃ τὴν ἐναντίαν ἐλπίδα ταύτης ὑπάρχειν· ὃ νῦν ἐστὶ περὶ Ῥωμαίους, ὥςτε φεύγουσι πρόδηλον εἶναι τοῖς πλείστοις τὴν σωτηρίαν, παρακειμένης αὐτοῖς τῆς οἰκείας· δῆλον, ὡς ἀνυπόστατον γένοιτ' ἂν ἡ τῶν ἀπηλπικότων τόλμα. (14) Τῶν δὲ πολλῶν ἀποδεχομένων τό τε παράδειγμα καὶ τοὺς λόγους, καὶ λαμβανόντων ὁρμὴν καὶ παράστασιν, οἵαν ὁ παρακαλῶν ἐσπούδασε· τότε μὲν ἐπαινέσας αὐτοὺς διαφῆκε, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζυγὴν ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε.

LXIV. Πόπλιος δὲ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, τὸν Πάδον ποταμὸν ἤδη πεπεραιωμένος, τὸν δὲ Τίκινον κρίνων εἰς τοὔμπροσθεν διαβαίνειν, τοῖς μὲν ἐπιτηδείοις γεφυροποιεῖν παρήγγειλε, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις συναγαγὼν παρεκάλει. (2) Τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν λεγομένων ἦν περί τε τοῦ τῆς πατρίδος ἀξιώματος καὶ τῶν προγονικῶν πράξεων, τὰ δὲ τοῦ παρεστῶτος καιροῦ τοιάδε· (3) ἔφη γὰρ, δεῖν καὶ μηδεμίαν μὲν εἰληφότας πεῖραν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ὑπεναντίων, αὐτὸ δὲ τοῦτο γινώσκοντας, ὅτι μέλλουσι πρὸς Καρχηδονίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴν τοῦ νικᾷν ἐλπίδα· (4) καὶ καθόλου δεινὸν ἡγεῖσθαι καὶ παράλογον, εἰ τολμῶσι Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ἀντοφθαλμεῖν, πολλάκις μὲν ὑπ' αὐτῶν ἡττημένοι, πολλοὺς δ' ἐξενηνοχότες φόρους, μόνον δ' οὐχὶ δουλεύοντες αὐτοῖς ἤδη τοσούτους χρόνους. (5) Ὅταν δὲ, χωρὶς τῶν προειρημένων, καὶ τῶν νῦν παρόντων ἀνδρῶν ἔχωμεν ἐπὶ ποσὸν πεῖραν, ὅτι μόνον οὐ τολμῶσι κατὰ πρόσωπον ἰδεῖν ἡμᾶς, τίνα χρὴ διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος τοὺς ὀρθῶς λογιζομένους; (6) Καὶ μὴν οὔτε τοὺς ἱππεῖς, συμπεσόντας τοῖς παρ' αὐτῶν ἱππεῦσι περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, ἀπαλλάξαι καλῶς· ἀλλὰ, πολλοὺς ἀποβαλόντας αὐτῶν, φυγεῖν αἰσχρῶς μέχρι τῆς ἰδίας παρεμβολῆς· (7) τόν τε στρατηγὸν αὐτῶν καὶ τὴν σύμπασαν δύναμιν, ἐπιγνόντας τὴν παρουσίαν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, φυγῇ παραπλησίαν ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, διὰ τὸν φόβον, κεχρῆσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων πορείᾳ. (8) Παρεῖναι δὲ καὶ νῦν, ἔφη, τὸν Ἀννίβαν, κατεφθαρκότα μὲν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς δυνάμεως, τὸ δὲ περιλειπόμενον, ἀδύνατον καὶ δύσχρηστον ἔχοντα διὰ τὴν κακουχίαν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων τοὺς μὲν πλείστους ἀπολωλεκότα, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχρειωκότα, διὰ

quoque rebus statuere debere; atque eo anim descendere omnes, primo quidem, ut qu deinde, si illud nequeant, ut quibus mo destinatum sit. Nam vitæ quidem spem, vi omnem penitùs ex anima esse tollendam. (1 fixum omnibus destinatumque fuerit, nullum quin et victoriam et salutem sint consecutu quam enim factum esse, ut, qui, vel ultro, coacti, hunc animum in prælia attulerint, vict bus non reportarint. (13) Quod si vero etian contrariam spem habeant hostes; quemadm mani, quorum plerisque certa spes salutis in ut quorum patria in vicino est; tum quide tales adversarios impetum ex desperatione p toleraturos. (14) His dictis, quum et exem nem probaret multitudo, et jam eos spirit eamque indueret mentem, quam dux opta tunc milites Hannibal dimisit, postero vero culo promovere signa jussit.

LXIV. P. Cornelius circa eosdem dies Pa cerat : quum vero ulterius etiam progr transire vellet, mandatum idoneis homin ponte fluvium jungerent. (2) Interim reliq concionem vocato, suos adhortari cœpit. guitate patriæ et rebus gestis majorum diss ad rem præsentem facerent, hujusmodi fuer quam nullum etiam nunc periculum host tamen vel eo solo nomine, quod cum Ca res ipsis futura sit, certam oportere illo exploratam victoriæ spem habere. (4) O indignam atque intolerabilem videri debe Romanos Pœni attollere oculos audeant : to cti, tot jam annos stipendiarii, et tantum n longo tempore assueti. (5) Sed si hoc a mento etiam cognovimus, præsentem boste dem conspectum nostrum posse; quid de judicemus, sperandum nobis? (6) Atqui n illorum pugnam ad Rhodanum cum Romanis cessisse; verum, post cædem multorum, fuga in sua castra esse compulsos : (7) e omnemque exercitum, ubi advenisse leg senserunt, fugientibus similes abiisse, et propositum, metu Romanorum per Alpium j (8) Nunc quoque venisse Hannibalem, a parte exercitus sui amissa. Quos haberet propter magnitudinem malorum, quæ per haustis viribus, ad belli usum inutiles fact ter et equorum plurimos periisse; reliquo gitudinem et difficultatem confecti itineris,

μῆκος καὶ τὴν δυσχέρειαν τῆς ὁδοῦ. (9) Δι' ὧν ἀποδεικνύειν ἐπειρᾶτο, διότι μόνον ἐπιφανῆναι δεῖ τοῖς πολεμίοις. (10) Μάλιστα δ' ἠξίου, θαῤῥεῖν αὐτούς, βλέποντας εἰς τὴν αὐτοῦ παρουσίαν· οὐδέποτε γὰρ ἄν, ἀπολιπὼν τὸν στόλον, καὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἐφ' ἃς ἐξαπεστάλη, δεῦρο μετὰ τοιαύτης ἐλθεῖν σπουδῆς, εἰ μὴ καὶ λίαν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἑώρα, τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀναγκαίαν μὲν οὖσαν τῇ πατρίδι, πρόδηλον δ' ἐν αὐτῇ τὴν νίκην ὑπάρχουσαν. (11) Πάντων δὲ, καὶ διὰ τὴν τοῦ λέγοντος πίστιν, καὶ διὰ τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν, ἐκθύμως ἐχόντων πρὸς τὸ κινδυνεύειν· ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμήν, διαφῆκε, προσπαρακαλέσας ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸ παραγγελλόμενον.

LXV. Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ προῆγον ἀμφότεροι παρὰ τὸν ποταμόν, ἐκ τοῦ πρὸς τὰς Ἄλπεις μέρους, ἔχοντες εὐώνυμον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, δεξιὸν δὲ τὸν ῥοῦν οἱ Καρχηδόνιοι. (2) Γνόντες δὲ τῇ δευτέρᾳ διὰ τῶν προνομευόντων, ὅτι σύνεγγύς εἰσιν ἀλλήλων, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσαντες, ἔμειναν. (3) Τῇ δ' ἐπαύριον πᾶσαν τὴν ἵππον ἀναλαβόντες ἀμφότεροι, Πόπλιος δὲ καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἀκοντιστάς, προῆγον διὰ τοῦ πεδίου, σπεύδοντες κατοπτεῦσαι τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. (4) Ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν αὐτοῖς, καὶ συνιδεῖν τὸν κονιορτὸν ἐξαιρόμενον, εὐθέως συνετάττοντο πρὸς μάχην. (5) Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος, προθέμενος τοὺς ἀκοντιστάς, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις Γαλατικοὺς ἱππεῖς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν μετώπῳ καταστήσας, προῄει βάδην. (6) Ὁ δ' Ἀννίβας, τὴν μὲν κεχαλινωμένην ἵππον καὶ πᾶν τὸ στάσιμον αὐτῆς κατὰ πρόσωπον τάξας, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ Νομαδικοὺς ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρου τοῦ κέρως ἡτοιμάκει πρὸς κύκλωσιν. (7) Ἀμφοτέρων δὲ καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἱππέων φιλοτίμως διακειμένων πρὸς τὸν κίνδυνον, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν πρώτην σύμπτωσιν, ὥστε τοὺς ἀκοντιστὰς μὴ φθάσαι τὸ πρῶτον ἐκβαλόντας βέλος, φεύγειν δ' ἐκκλίναντας εὐθέως διὰ τῶν διαστημάτων ὑπὸ τὰς παρ' αὐτῶν ἴλας, καταπλαγέντας τὴν ἐπιφορὰν, καὶ περιδεεῖς γενομένους μὴ συμπατηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπιφερομένων ἱππέων. (8) Οἱ μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον ἀλλήλοις συμπεσόντες, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐποίουν ἰσόῤῥοπον τὸν κίνδυνον. (9) Ὁμοῦ γὰρ ἦν ἱππομαχία καὶ πεζομαχία, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρακαταβαινόντων ἀνδρῶν ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ. (10) Τῶν δὲ Νομάδων κυκλωσάντων, καὶ κατόπιν ἐπιπεσόντων, οἱ μὲν πεζακοντισταί, τὸ πρῶτον διαφυγόντες τὴν σύμπτωσιν τῶν ἱππέων, τότε συνεπατήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν Νομάδων. (11) Οἱ δὲ κατὰ πρόσωπον ἐξ ἀρχῆς διαμαχόμενοι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπολωλεκότες, ἔτι δὲ πλείους τῶν Καρχηδονίων διεφθαρκότες, συνεπιθεμένων ἐπ' οὐρᾶς τῶν Νομάδων, ἐτράπησαν, οἱ μὲν πολλοὶ σποράδες, τινὲς δὲ περὶ τὸν ἡγεμόνα συστραφέντες.

LXVI. Πόπλιος μὲν οὖν, ἀναζεύξας, προῆγε διὰ τῶν πεδίων ἐπὶ τὴν τοῦ Πάδου γέφυραν, σπεύδων

(9) His rationibus persuadere ipsis contendebat, satis ad victoriam fore, si dumtaxat se ostenderent hostibus. (10) Sed et sua ipsius præsentia confirmari vel maxime animos eorum debere. Numquam enim, aiebat, classe omissa, et Hispania provincia, ad quam missus eram, tanto studio huc contendissem, nisi ratione certa ductus ita judicarem, expeditionem hanc cum ad patriæ salutem esse necessariam, tum manifesta cum victoriæ spe conjunctam. (11) Omnibus deinde, partim propter dicentis auctoritatem, partim quod vera omnia locutus erat, prælium magna contentione deposcentibus, laudata eorum alacritate, hortatus etiam, ut ad excipienda mandata parati atque intenti essent, concionem dimisit.

LXV. Postero die progrediuntur duces ambo secundum amnem, in ea quæ versus Alpes est ripa, quum haberent ipsum fluvium Romani quidem ad lævam, Carthaginienses vero ad dextram. (2) Altero dein die, quum uterque a pabulatoribus edoctus fuisset, parum invicem distare exercitus, tum quidem, communitis castris ibi morati sunt. (3) Postridie vero ejus diei cum omni equitatu duces ambo, Scipio etiam cum peditibus jaculatoribus, per campos agmen suorum præcedebant; cupiens uterque alterius copias speculari. (4) Tum simul ac exortus pulvis propinquantium hostium signum ambobus dedit, acies utrimque ad prælium instrui cœperunt. (5) Scipio, jaculatoribus et Gallis equitibus, qui una cum his erant, ante locatis, reliquis in frontem directis, lentis incessibus procedebat. (6) Hannibal frenatis equis et quod roboris fuit ac stabilis in ejus equitatu, ex adverso oppositis, occurrere hosti pergit : Numidas equites ab utroque cornu ad cingendum hostem præparaverat. (7) Quum utrimque et duces et equites pugnæ essent avidi, prima commissio ejusmodi fuit, ut jaculatores, primis jaculis missis, ruentis in se hostis impetu territi, metu ne ab imminente equitatu conculcarentur, illico fuga sese per aciei intervalla post equitum suorum turmas reciperent. (8) Qui a fronte invicem concurrerunt, æquo Marte perdiu dimicarunt. (9) Simul enim equites peditesque pugnabant, quum in ipso prælio multi ad pedes desilirent. (10) Ubi vero Numidæ equites hostis circumventi terga cædere cœperunt, tum vero pedites jaculatores, quos jam ostendimus ingruentibus equitibus fuga sibi consuluisse, ab ingenti irruentium Numidarum manu, sunt proculcati. (11) Et mox illi, qui inde ab initio prælii adversa fronte cum Carthaginiensibus conflixerant, multis suorum amissis, at pluribus etiam Pœnorum occisis, postquam Numidæ ipsos quoque a tergo adoriebantur, dare se in fugam sunt coacti. Plerique passim huc illuc fugere; nonnulli globo circa consulem facto.

LXVI. Itaque Scipio, motis castris, per plana exercitum ad pontem Padi duxit; amnem trajicere, priusquam super-

Αὐτὸς δὲ συναθροίσας ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐκ τοῦ κινδύνου, προσέβαλε πρὸς τὴν πόλιν, ἐξ ἧς ἐποιήσαντο τὴν ὁρμὴν οἱ πολέμιοι. (11) Καταλαβὼν δὲ σχεδὸν ἔρημον, διὰ τὸ πάντας ἐκκληθῆναι πρὸς τὰς ὠφελείας, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς πόλεως. Ἐκ δὲ τούτου πολλὰ συνέβη τῶν χρησίμων αὐτῷ, πρός τε τὸ παρὸν καὶ πρὸς τὸ μέλλον. (12) Παραυτίκα μὲν γὰρ ἐκομίσατο πλῆθος ἵππων καὶ ὑποζυγίων, καὶ τῶν ἅμα τούτοις ἑαλωκότων ἀνδρῶν· εἰς δὲ τὸ μέλλον ἔσχε μὲν καὶ σίτου καὶ θρεμμάτων ἐπὶ δυοῖν καὶ τρισὶν ἡμέραις εὐπορίαν. (13) Τὸ δὲ συνέχον, φόβον εἰργάσατο τοῖς ἑξῆς, πρὸς τὸ μὴ τολμᾷν αὐτῷ ῥᾳδίως ἐγχειρεῖν μηδένα τῶν παρακειμένων ταῖς ἀναβολαῖς.

LII. Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ ποιησάμενος τὴν παρεμβολὴν, καὶ μίαν ἐπιμείνας ἡμέραν, αὖθις ὥρμα. (2) Ταῖς δ' ἑξῆς, μέχρι μέν τινος ἀσφαλῶς διῆγε τὴν στρατιάν· ἤδη δὲ τεταρταῖος ὢν, αὖθις εἰς κινδύνους παρεγένετο μεγάλους. (3) Οἱ γὰρ περὶ τὴν δίοδον οἰκοῦντες, συμφρονήσαντες ἐπὶ δόλῳ, συνήντων αὐτῷ, θαλλοὺς ἔχοντες καὶ στεφάνους· τοῦτο γὰρ σχεδὸν πᾶσι τοῖς βαρβάροις ἐστὶ σύνθημα φιλίας, καθάπερ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. (4) Εὐλαβῶς δὲ διακείμενος πρὸς τὴν τοιαύτην πίστιν Ἀννίβας, ἐξήτασε φιλοτίμως τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην ἐπιβολήν. (5) Τῶν δὲ φασκόντων, καλῶς εἰδέναι καὶ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὴν τῶν ἐγχειρησάντων αὐτὸν ἀδικεῖν ἀπώλειαν, καὶ διασαφούντων, ὅτι πάρεισι διὰ ταῦτα, βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν δυσχερὲς μηδὲν, ὑπισχνουμένων δὲ καὶ δώσειν ἐξ αὑτῶν ὅμηρα· (6) πολὺν μὲν χρόνον ηὐλαβεῖτο, καὶ διηπίστει τοῖς λεγομένοις· συλλογιζόμενος μὲν, ὡς εἰ λάβοι τὰ προτεινόμενα, τάχ' ἂν ἴσως εὐλαβεστέρους καὶ πρᾳοτέρους ποιήσαι τοὺς παραγεγονότας· μὴ προσδεξάμενος δὲ, προδήλους ἕξει πολεμίους αὐτούς· συγκατένευσε τοῖς λεγομένοις, καὶ συνυπεκρίθη τίθεσθαι φιλίαν πρὸς αὐτούς. (7) Τῶν δὲ βαρβάρων τὰ ὅμηρα παραδόντων, καὶ θρέμμασι χορηγούντων ἀφθόνως, καὶ καθόλου διδόντων σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ἀπαρατηρήτως, ἐπὶ ποσὸν ἐπίστευσαν οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, ὥστε καὶ καθηγεμόσιν αὐτοῖς χρῆσθαι πρὸς τὰς ἑξῆς δυσχωρίας. (8) Προπορευομένων δ' αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέραις, συναθροισθέντες οἱ προειρημένοι καὶ συνακολουθήσαντες, ἐπιτίθενται, φάραγγά τινα δύσβατον καὶ κρημνώδη περαιουμένων αὐτῶν.

LIII. Ἐν ᾧ καιρῷ πάντας ἄρδην ἀπολέσθαι συνέβη τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν, εἰ μὴ, δεδιότες ἀκμὴν ἐπὶ ποσὸν, καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοὺς ἱππεῖς εἶχον ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ, τοὺς δ' ὁπλίτας ἐπὶ τῆς οὐραγίας. (2) Τούτων δὲ ἐφεδρευόντων, ἔλαττον συνέβη γενέσθαι τὸ πάθος· οὗτοι γὰρ ἔστεξαν τὴν ἐπιφορὰν τῶν βαρβάρων.. (3) Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τούτου συγκυρήσαντος, πολύ τι πλῆθος καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἵππων διεφθάρη. (4) Τῶν γὰρ τόπων ὑπερδεξίων ὄντων τοῖς

Ipse, periculo illo defunctus, quam plurimos
et oppidum illud, unde hostes fecerant im
adoritur. (11) Nactus autem prope desertum,
spe invitati omnes exierant, loco potitur. Q
præsens et in futurum tempus magno illi com
(12) Nam et statim numerum ingentem equo
torum atque hominum, qui capti simul fuera
et præterea ad duos tresve dies insecutos fru
coribus abundavit. (13) Tum, quod maxim
rore injecto proximis Gallis, effecit, ne quisq
lis eorum locorum, per quæ ascendebat, s
facessere auderet.

LII. Tum igitur castra eo loci metatus,
quievit, ac deinde ire perrexit. (2) Sequen
aliquantum viæ sine ullo periculo cum cop
quarto die in periculum ingens iterum inci
namque accolæ, clam conspiratione facta,
olivæ ramis et coronis fiunt illi obviam : fere
apud barbaros hoc pacis et amicitiæ signum
ceus inter Græcos. (4) Hannibal, caute fide
nus hominibus jam olim persuasus, quid
esset, aut omnino quid sibi vellent, diligentiss
(5) Quum dicerent, non ignorare se neque
dum, neque eorum perniciem, qui ipsum co
juria lacessere; significarentque, idcirco se ad
nec facere nec pati injuriam vellent; pignoraq
pollicerentur : (6) ille, diu cunctatus, qu
non haberet, tandem cogitans, si condition
futuros fortasse, qui advenerant, eo ipso ca
tiores; sin respueret, aperte hostes evasuros
rum annuit, et, amicitiam velle se cum illis ju
simulavit. (7) Quum deinde fidei pignora ba
sent, magnaque pecorum copia exercitum ad
que omnino incaute inter Pœnos versarentur
fidere Hannibal cœpit, ut etiam ducibus ill
viæ salebras uteretur. (8) Qui ubi per biduu
exercitui, congregati reliqui quos dixi, et a
copias Hannibalis in transitu confragosæ et
jusdam convallis, adoriuntur.

LIII. Tum vero deletus Pœnorum unive
fuisset, nisi Hannibal, nonnihil etiam tum
ipsum animo præsagiens, impedimenta et eq
agmine, quod erat robur peditum in extrem
Hoc subsidio firmata acies, cladem accepi
namque impressionem hostium cohibuerunt
tamen, etiam sic, multitudo ingens qua vir
mentorum atque equorum, periit. (4) Nam
superiora loca obtinebant, tantum progredi
bus montium, quantum in convalle Pœni

πολεμίους, ἀντιπαράγοντες οἱ βάρβαροι ταῖς παρωρείαις, καὶ τοῖς μὲν τὰς πέτρας ἐπικυλίοντες, τοὺς δ' ἐκ χειρὸς τοῖς λίθοις τύπτοντες, εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν καὶ κίνδυνον ἦγον· (5) οὕτως, ὥστ' ἀναγκασθῆναι τὸν Ἀννίβαν μετὰ τῆς ἡμισείας δυνάμεως νυκτερεῦσαι περί τι λευκόπετρον ὀχυρὸν χωρὶς τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων, ἐφεδρεύοντα τούτοις, ἕως ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ ταῦτα μόλις ἐξεμηρύσατο τῆς χαράδρας. (6) Τῇ δ' ἐπαύριον, τῶν πολεμίων χωρισθέντων, συνάψας τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις, προῆγε πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τὰς ἀνωτάτω τῶν Ἄλπεων, ὁλοσχερεῖ μὲν οὐδενὶ περιπίπτων ἔτι συστήματι τῶν βαρβάρων, κατὰ μέρη δὲ καὶ κατὰ τόπους παρενοχλούμενος ὑπ' αὐτῶν· (7) ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς οὐραγίας, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πρωτοπορείας ἀπέσπων τῶν σκευοφόρων ἔνια, προσπίπτοντες εὐκαίρως. (8) Μεγίστην δ' αὐτῷ παρείχετο χρείαν τὰ θηρία. Καθ' ὃν γὰρ ἂν τόπον ὑπάρχοι τῆς πορείας ταῦτα, πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐτόλμων οἱ πολέμιοι προσιέναι, τὸ παράδοξον ἐκπληττόμενοι τῆς τῶν ζώων φαντασίας. (9) Ἐνναταῖος δὲ διανύσας εἰς τὰς ὑπερβολάς, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ δύο ἡμέρας προσέμεινε· βουλόμενος ἅμα μὲν ἀναπαῦσαι τοὺς διασεσωσμένους, ἅμα δὲ προσδέξασθαι τοὺς ὑπολειπομένους. (10) Ἐν ᾧ καιρῷ συνέβη πολλοὺς μὲν ἵππους τῶν ἀπεπτοημένων, πολλὰ δ' ὑποζύγια τῶν ἀπερριφότων τὰ φορτία, παραδόξως ἀναδραμεῖν τοῖς στίβοις ἑπόμενα, καὶ συνάψαι πρὸς τὴν παρεμβολήν.

LIV. Τῆς δὲ χιόνος ἤδη περὶ τοῖς ἄκροις ἀθροιζομένης, διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν, θεωρῶν τὰ πλήθη δυσθύμως διακείμενα, καὶ διὰ τὴν προγεγενημένην ταλαιπωρίαν, καὶ διὰ τὴν ἔτι προσδοκωμένην· (2) ἐπειρᾶτο συναθροίσας παρακαλεῖν, μίαν ἔχων ἀφορμὴν εἰς τοῦτο, τὴν τῆς Ἰταλίας ἐνάργειαν· οὕτω γὰρ ὑποπεπτώκει τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε συνθεωρουμένων ἀμφοῖν, ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. (3) Διόπερ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία, καὶ καθόλου τῆς εὐνοίας ὑπομιμνήσκων τῆς τῶν κατοικούντων αὐτὰ Γαλατῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸν τῆς Ῥώμης αὐτῆς τόπον ὑποδεικνύων, ἐπὶ ποσὸν εὐθαρσεῖς ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους. (4) Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας, ἐνήρχετο τῆς καταβάσεως. Ἐν ᾗ πολεμίοις μὲν οὐκέτι περιέτυχε, πλὴν τῶν λάθρα κακοποιούντων, ὑπὸ δὲ τῶν τόπων καὶ τῆς χιόνος, οὐ πολλῷ λείποντας ἀπέβαλε τῶν κατὰ τὴν ἀνάβασιν φθαρέντων. (5) Οὔσης γὰρ στενῆς καὶ κατωφεροῦς τῆς καταβάσεως, τῆς δὲ χιόνος ἄδηλον ποιούσης ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν τὸ παραπεσὸν τῆς ὁδοῦ καὶ σφαλὲν ἐφέρετο κατὰ τῶν κρημνῶν. (6) Οὐ μὴν, ἀλλὰ ταύτην μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπωρίαν, ἅτε συνήθεις ὄντες ἤδη τοῖς τοιούτοις κακοῖς. (7) Ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις, οὔτε τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα, σχεδὸν ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς ἀπορρῶγος καὶ

partim in subjectum agmen saxa devolventes, partim cominus lapidum ictu petentes, usque adeo ad extremum trepidationis ac periculi eos conjecerant; (5) ut cogeretur Hannibal in munita quadam et deserta nudaque petra separatim ab equis et jumentis, cum dimidia parte exercitus, ut his præsidio esset, pernoctare; donec ægre tandem nocte tota ex confragosa ista convalle agmen horum est evolutum. (6) Postero die, hostibus inde digressis, equites ac jumenta assecutus, suprema Alpium juga petebat Hannibal; non jam cum universa acie incursantibus amplius barbaris, sed per partes tantum et passim intercursantibus. (7) Quippe alii novissimum agmen, alii primum opportune adorti, impedimentorum partem aliquam carpebant. (8) Ac tunc quidem elephantorum præcipuus usus illi fuit : quacumque enim bestiæ incederent, tutum ab hostibus, novitate spectaculi territis, agmen præstabant. (9) Nono die ad juga Alpium est perventum : ubi stativa Hannibal biduum habuit : nam et quietem dare militibus, qui incolumes eo evaserant, volebat; et eos opperiri, qui a tergo fuerant relicti. (10) Accidit eo temporis spatio, ut equi multi ex iis, quos fuisse consternatos ante diximus, multa item jumenta quæ sarcinas abjecerant, agminis vestigia sequendo præter omnium spem ad suos redirent, et in castra pervenirent.

LIV. Quoniam autem multa jam in summis montibus nix erat, ad occasum inclinante sidere Vergiliarum, animadvertens Hannibal, multitudinem, partim propter præterita mala, partim propter imminentia, animos despondere; (2) advocata concione, adhortari milites conabatur, unicam ejus faciendi occasionem nactus, quod in conspectu esset Italia : quæ quidem illis montibus ita subjicitur, ut, simul utraque aspiciens, universæ Italiæ arcem Alpes dicas. (3) Itaque Circumpadanos campos illis ostentans, et omnino incolarum Gallorum benevolentiam erga ipsos subinde memorans, ipsius vero etiam Romæ locum designans, aliquanto alacriorem militem reddebat. (4) Postero die, motis signis, descendere cœpit. Et in descensu quidem hostes illi non occurrere, præter paucos furtim infestantes : sed per locorum iniquitatem ac per nivem non multo pauciores amisit, quam in ascensu perierant. (5) Quia enim descendentibus via erat angusta et declivis; non dignoscente milite propter nivem, ubi pedem poneret, quidquid via aberrans semel excidisset, per præcipitia deferebatur. (6) Verumtamen hanc ærumnam, ut jam hoc genus malis assueti milites, patienter ferebant. (7) Ubi vero ad quemdam locum est ventum, quem propter angustias neque elephanti, neque jumenta, transire poterant : siquidem locus, jam ante præruptus in passus fere

πρὸ τοῦ μὲν οὔσης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἔτι προσφάτως ἀπεῤῥωγυίας· ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμῆσαι καὶ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος. (6) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσχωρίας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγός· ἐπιγενομένης δὲ χιόνος, καὶ ταύτην ἀδύνατον ποιούσης τὴν πορείαν, ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς.

LV. Τὸ γὰρ συμβαῖνον ἴδιον ἦν καὶ παρηλλαγμένον. Ἐπὶ γὰρ τὴν προϋπάρχουσαν χιόνα καὶ διαμεμενηκυῖαν ἐκ τοῦ πρότερον χειμῶνος, ἄρτι τῆς ἐπιετοῦς πεπτωκυίας, ταύτην μὲν εὐδιάκοπτον εἶναι συνέβαινε, καὶ διὰ τὸ, πρόσφατον οὖσαν, ἁπαλὴν ὑπάρχειν, καὶ διὰ τὸ μηδέπω βάθος ἔχειν. (2) Ὁπότε δὲ ταύτην διαπατήσαντες, ἐπὶ τὴν ὑποκάτω καὶ συνεστηκυῖαν ἐπιβαῖεν, οὐκ ἔτι διέκοπτον, ἀλλ' ἐπέπλεον ὀλισθαίνοντες ἀμφοτέροις ἅμα τοῖς ποσί· καθάπερ ἐπὶ τῇ γῇ συμβαίνει τοῖς διὰ τῶν ἀκροπήλων πορευομένοις. (3) Τὸ δὲ συνεξακολουθοῦν τούτοις, ἔτι δυσχερέστερον ὑπῆρχεν. (4) Οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες οὐ δυνάμενοι τὴν κάτω χιόνα διακόπτειν, ὁπότε πεσόντες βουληθεῖεν ἢ τοῖς γόνασιν ἢ ταῖς χερσὶ προσεξερείσασθαι πρὸς τὴν ἐξανάστασιν, τότε καὶ μᾶλλον ἐπέπλεον ἅμα πᾶσι τοῖς ἐρείσμασιν, ἐπιπολὺ κατωφερῶν ὄντων τῶν χωρίων· (5) τὰ δ' ὑποζύγια διέκοπτεν, ὅτε πέσοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ τὴν διανάστασιν· διακόψαντα δὲ, ἔμενε μετὰ τῶν φορτίων οἷον καταπεπηγότα, διά τε τὸ βάρος, καὶ διὰ τὸ πῆγμα τῆς προϋπαρχούσης χιόνος. (6) Ὅθεν ἀποστὰς τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν ῥάχιν, διαμησάμενος τὴν ἐπ' αὐτῇ χιόνα· καὶ μετὰ ταῦτα παραστήσας τὰ πλήθη, τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας. (7) Τοῖς μὲν οὖν ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἵπποις ἱκανὴν ἐποίησε πάροδον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Διὸ καὶ ταῦτα μὲν εὐθέως διαγαγὼν καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ τοὺς ἐκφεύγοντας ἤδη τὴν χιόνα τόπους, διαφῆκε πρὸς τὰς νομάς. (8) Τοὺς δὲ Νομάδας ἀνὰ μέρος προῆγε πρὸς τὴν οἰκοδομίαν· καὶ μόλις ἐν ἡμέραις τρισὶ κακοπαθήσας, διήγαγε τὰ θηρία. Καὶ τάδε συνέβαινε κακῶς διατεθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ λιμοῦ. (9) Τῶν γὰρ Ἄλπεων τὰ μὲν ἄκρα καὶ τὰ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς ἀνήκοντα, τελέως ἄδενδρα καὶ ψιλὰ πάντ' ἐστὶ, διὰ τὸ συνεχῶς ἐπιμένειν τὴν χιόνα καὶ θέρους καὶ χειμῶνος· τὰ δ' ὑπὸ μέσην τὴν παρώρειαν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, ὑλοφόρα καὶ δενδροφόρα, καὶ τὸ ὅλον οἰκήσιμά ἐστιν.

LVI. Ἀννίβας δὲ, συναθροίσας ὁμοῦ πᾶσαν τὴν δύναμιν, κατέβαινε· καὶ τριταῖος ἀπὸ τῶν προειρημένων κρημνῶν διανύσας, ἥψατο τῶν ἐπιπέδων· (2) πολλοὺς μὲν ἀπολωλεκὼς τῶν στρατιωτῶν, ὑπό τε τῶν πολεμίων, καὶ τῶν ποταμῶν, ἐν τῇ καθόλου πορείᾳ· πολλοὺς δ' ὑπὸ τῶν κρημνῶν καὶ τῶν δυσχωριῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις οὐ μόνον ἄνδρας, ἔτι δὲ πλείους ἵππους καὶ ὑποζύγια. (3) Τέλος δὲ, τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος, τὴν δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις πεντεκαίδεκα, κατῆρε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία, καὶ τὸ τῶν

centum nonaginta, recenti insuper ruina magis e abruptus : tum enimvero multitudo iterum de animos atque trepidare. (8) Hic Pœnus consiliu pio cepit, invia hæc loca circumeundi; sed quoni veniens nivis copia eam viam redderet insup incepto destitit.

LV. Etenim rarum aliquid et singulare illac inc eveniebat. Nam quum super veterem nivem, priore hieme remanserat, nova præsentis anni c hæc quidem, tum quia mollis erat, utpote rec quia modicæ adhuc erat altitudinis facile cedebat (2) Postea vero quam, ista conculcata, per huic aliam et gelu concretam ingrediebantur, no hæc cedebat : sed, veluti supernatantes, utro fallente, cadebant; sicut in terra usu venire sol per solum in superficie limosum incedunt. (vero major etiam difficultas sequebatur. (4) N imprimere in nivem illam inferiorem vestigium sent; si qui conciderant et conniti ad assurgendu nubus seu manibus volebant, cum ipsis admi prona admodum loca, veluti innatantes, fœd corruebant. (5) Jumenta vero ubi ciderant, in assurgendo inferiorem nivem rumpebant : sed cum ipsis sarcinis quasi congelata hærebant, gravitatem suam, et propter glaciem ex priore r ter adstrictam. (6) Itaque desperato consilii hu circa ipsum illud dorsum, effossa egestaque omnia tegebantur, metatus est castra : deinde tum usus, labore improbo per præcipitium viam (7) ac jumentis quidem et equis idoneum tran die expedivit : quare hos statim transmisit, et m ad loca ubi nix nulla reperiebatur, ad pascua dir Ipse interea Numidas ad viam muniendam per v vet : vixque tertio demum die, mala passus in phantos trajecit; qui jam prope fame erant cons Nam Alpium cacumina et proxima illis loca nu ubique sunt, absque ulla omnino arbore, perpet et æstate et hieme obsessa : quæ vero medii montium lateribus subjectæ sunt, arbusta gignunt, et omnino habitari possunt.

LVI. Hannibal, universo exercitu congregat dit : ac tertio die, ex quo prærupta illa quæ co vimus loca est emensus, ad plana pervenit : militibus amissis, quos toto itinere partim host flumina, exstinxerant; multis item, quos præci inviæ Alpes hauserant, non solum viris, ve equis jumentisque longe pluribus. (3) Tanden itinere a Carthagine nova quinque mensibus Alpibus vero diebus quindecim superatis, in C

Ἰνσόμβρων ἔθνος· (4) ἔχων διασωζόμενον μέρος τῆς μὲν ἐκ Λιβύων δυνάμεως, πεζοὺς μυρίους καὶ δισχιλίους, τῆς δὲ τῶν Ἰβήρων εἰς ὀκτακισχιλίους· ἱππεῖς δὲ τοὺς πάντας οὐ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων· ὡς αὐτὸς ἐν τῇ στήλῃ τῇ περὶ τοῦ πλήθους ἐχούσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ Λακινίῳ διασαφεῖ. (5) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, καθάπερ προεῖπον, Πόπλιος ἀπολελοιπὼς τὰς δυνάμεις Γναΐῳ τῷ ἀδελφῷ, καὶ παρακεκληκὼς αὐτὸν ἔχεσθαι τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ πραγμάτων, καὶ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως Ἀσδρούβᾳ, κατέπλευσε μετ' ὀλίγων αὐτὸς εἰς Πίσας. (6) Ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ Τυῤῥηνίας, καὶ παραλαβὼν τὰ παρὰ τῶν ἑξαπελέκεων στρατόπεδα τὰ προκαθήμενα καὶ προσπολεμοῦντα τοῖς Βοΐοις, ἧκε πρὸς τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία καὶ καταστρατοπεδεύσας, ἐπεῖχε τοῖς πολεμίοις, σπεύδων συμβαλεῖν εἰς χεῖρας.

LVII. Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ καὶ τὴν διήγησιν, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρων, καὶ τὸν πόλεμον, εἰς Ἰταλίαν ἠγάγομεν· πρὸ τοῦ τῶν ἀγώνων ἄρξασθαι, βραχέα βουλόμεθα περὶ τῶν ἁρμοζόντων τῇ πραγματείᾳ διελθεῖν. (2) Ἴσως γὰρ δή τινες ἐπιζητήσουσι, πῶς, πεποιημένοι τὸν πλεῖστον λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Λιβύην καὶ κατ' Ἰβηρίαν τόπων, οὔτε περὶ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος οὐδὲν ἐπὶ πλεῖον εἰρήκαμεν, οὔτε περὶ τῆς ἔξω θαλάττης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόντων ἰδιωμάτων· (3) οὐδὲ μὴν περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων, καὶ τῆς τοῦ καττιτέρου κατασκευῆς, ἔτι δὲ τῶν ἀργυρείων καὶ χρυσείων τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὑπὲρ ὧν οἱ συγγραφεῖς, ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους, τὸν πλεῖστον διατίθενται λόγον. (4) Ἡμεῖς δ', οὐχ ἡγούμενοι ἀλλότριον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἱστορίας, διὰ τοῦτο παρελείπομεν· ἀλλὰ πρῶτον μέν, οὐ βουλόμενοι παρ' ἕκαστα διασπᾶν τὴν διήγησιν, οὐδ' ἀποπλανᾶν ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ὑποθέσεως τοὺς φιληκοοῦντας· (5) δεύτερον δέ, κρίνοντες, οὐ διεῤῥιμμένως οὐδ' ἐν παρέργῳ, ποιήσασθαι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἀπονέμοντες τῷ μέρει τούτῳ, καθόσον οἷοί τ' ἐσμὲν τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἐξηγήσασθαι. (6) Διόπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν οὐδ' ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐάν, ἐπί τινας τόπους ἀφικνούμενοι τοιούτους, παραλείπωμεν τοῦτο τὸ μέρος, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (7) Εἰ δέ τινες πάντως ἐπιζητοῦσι κατὰ τόπον καὶ κατὰ μέρος τῶν τοιούτων ἀκούειν, ἴσως ἀγνοοῦσι, παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λίχνοις τῶν δειπνητῶν. (8) Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, οὔτε κατὰ τὸ παρὸν οὐδενὸς ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, οὔτ' εἰς τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται· πᾶν δὲ τοὐναντίον· (9) οἵ τε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, οὔτε τῆς παραυτίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, οὔτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας στοχάζονται δεόντως.

LVIII. Διότι μὲν οὖν, εἰ καί τι τῶν τῆς ἱστορίας ἄλλο, καὶ τοῦτο προσδεῖ λόγου καὶ διορθώσεως

nos campos et Insubrium fines audacter est ingressus. (4) Copiæ, quæ tum illi restabant incolumes, hæ fuere : ex Africanis, peditum millia duodecim; ex Hispanis, ad octo millia : equitum universus numerus sex millia non excedebat : sicut testatur ipse in columna Lacinii inventa, qua suorum numerum est complexus. (5) Eodem vero tempore, quemadmodum supra dixi, Publius, legionibus fratri Cnæo relictis, multumque illum hortatus, ad res in Hispania diligenter gerendas, et fortiter cum Asdrubale bellandum : ipse cum paucis Pisas navigavit. (6) Deinde per Hetruriam iter faciens, ubi a prætoribus eos exercitus accepisset, qui locis illis præsidebant, et adversus Boios rem gerebant, ad Padum accessit : ibique positis castris substitit, cum hoste manus quamprimum cupiens conserere.

LVII. Nunc quoniam et narrationem, et populi utriusque duces, bellumque adeo ipsum, in Italiam perduximus; priusquam pugnas ibi pugnatas narrare incipimus, pauca de officio nostro in scribenda hac historia dicemus. (2) Quærent enim fortasse nonnulli, quum de variis in Africa atque Hispania locis multum simus locuti, cur de Freto ad columnas Herculis, de externo mari, ejusque natura, (3) de Britannicis insulis, et stanni confectione, de auri argentique metallis in Hispania, de quibus multa, eaque invicem pugnantia, auctores prodidere, non fuse verba fecerimus. (4) Nos vero hæc prætermisimus, non eo quidem nomine, quia parum illa pertinere ad historiam arbitraremur : sed primo, ne interrumpere narrationem ad singulorum mentionem cogeremur, et a rerum gestarum serie studiosos notitiæ illarum avocare : (5) deinde, quia constituimus, non sparsim variis locis, neque obiter, meminisse eorum; sed seorsim, loco ac tempore ei tractationi destinato, veritatem rerum illarum pro nostra virili explicare. (6) Nemo igitur nec in sequentibus mirari debet, si delati narratione rerum gestarum ad nonnulla ejusmodi loca, propter illas quam diximus causas, naturam ipsorum exponere supersederimus. (7) De qua si qui omnino postulant, ut ubique et in quacumque historiæ parte disseratur; non animadvertunt, opinor, isti, idem sibi usu venire ac catillonibus convivis : (8) nam quemadmodum hi, singula fercula degustando, neque in præsentia ullo ex cibis vere fruuntur, neque in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt, sed omnia potius contraria experiuntur; (9) simillime et illi, qui parem animum ad librorum lectionem afferunt, neque in præsentia vere se oblectandi, neque in posterum proficiendi rectam ineunt viam.

LVIII. Quod autem ista pars, si qua ulla pars historiæ, tractari adhuc et propius veritatem emendari opus habeat,

ἀληθινωτέρας, προφανὲς ἐκ πολλῶν, μάλιστα δ' ἐκ τούτων. (2) Σχεδὸν γὰρ πάντων, εἰ δὲ μή γε τῶν πλείστων συγγραφέων, πεπειραμένων μὲν ἐξηγεῖσθαι τὰς ἰδιότητας καὶ θέσεις τῶν περὶ τὰς ἐσχατιὰς τόπων τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ἐν πολλοῖς δὲ τῶν πλείστων διημαρτηκότων, (3) παραλιπεῖν μὲν οὐδαμῶς καθήκει, ῥητέον δέ τι πρὸς αὐτοὺς, οὐκ ἐκ παρέργου καὶ διεῤῥιμμένως, ἀλλ' ἐξ ἐπιστάσεως· (4) καὶ ῥητέον, οὐκ ἐπιτιμῶντας, οὐδ' ἐπιπλήττοντας, ἐπαινοῦντας δὲ μᾶλλον, καὶ διορθουμένους τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν· γινώσκοντας, ὅτι κἀκεῖνοι, τῶν νῦν καιρῶν ἐπιλαβόμενοι, πολλὰ τῶν αὐτοῖς εἰρημένων, εἰς διόρθωσιν ἂν καὶ μετάθεσιν ἤγαγον. (5) Ἐν μὲν γὰρ τῷ προγεγονότι χρόνῳ σπανίους ἂν εὕροι τις τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐπιβεβλημένους πολυπραγμονεῖν τὰ κατὰ τὰς ἐσχατιὰς, διὰ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ἀδύνατον. (6) Πολλοὶ μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κατὰ θάλατταν τότε κίνδυνοι καὶ δυσεξαρίθμητοι· πολλαπλάσιοι δὲ τούτων, οἱ κατὰ γῆν. (7) Ἀλλ' εἰ καί τις, ἢ κατ' ἀνάγκην, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἐξίκοιτο πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης οὐδ' οὕτως ἤνυε τὸ προκείμενον. (8) Δυσχερὲς μὲν γὰρ ἐπὶ πλέον τινῶν αὐτόπτην γενέσθαι, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐκβεβαρβαρῶσθαι, τοὺς δ' ἐρήμους εἶναι τόπους· ἔτι δὲ χαλεπώτερον, τὸ περὶ τῶν ὁραθέντων διὰ λόγου τι γνῶναι καὶ μαθεῖν, διὰ τὸ τῆς φωνῆς ἐξηλλαγμένον. (9) Ἐὰν δὲ καὶ γνοίη τις, ἔτι τῶν πρὸ τοῦ δυσχερέστερον τὸ τῶν ἑωρακότων τινὰ μετρίῳ χρῆσθαι τρόπῳ, καὶ, καταφρονήσαντα τῆς παραδοξολογίας καὶ τερατείας, ἑαυτοῦ χάριν προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μηδὲν τῶν παρὲξ ὄντων ἡμῖν ἀναγγεῖλαι.

LIX. Διόπερ, οὐ δυσχεροῦς, ἀλλ' ἀδυνάτου σχεδὸν ὑπαρχούσης κατά γε τοὺς προγεγονότας καιροὺς τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας ὑπὲρ τῶν προειρημένων, οὐχ, εἴ τι παρέλιπον οἱ συγγραφεῖς ἢ διήμαρτον, ἐπιτιμᾷν αὐτοῖς ἄξιον· (2) ἀλλ', ἐφ' ὅσον ἔγνωσάν τι καὶ προεβίβασαν τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τούτων ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν αὐτοὺς δίκαιον. (3) Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς, τῶν μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου δυναστείαν, τῶν δὲ λοιπῶν τόπων, διὰ τὴν Ῥωμαίων ὑπεροχὴν, σχεδὸν ἁπάντων πλωτῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων· (4) ἀπολελυμένων δὲ καὶ τῶν πρακτικῶν ἀνδρῶν τῆς περὶ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις φιλοτιμίας, ἐκ δὲ τούτων μεγάλας ἀφορμὰς εἰληφότων εἰς τὸ πολυπραγμονεῖν καὶ φιλομαθεῖν περὶ προειρημένων· (5) δέον ἂν εἴη καὶ βέλτιον, γινώσκειν ἀληθινώτερον ὑπὲρ τῶν πρότερον ἀγνοουμένων. (6) Ὅπερ ἡμεῖς αὐτοί τε πειρασόμεθα ποιεῖν, λαβόντες ἁρμόζοντα τόπον ἐν τῇ πραγματείᾳ τῷ μέρει τούτῳ, τούς τε φιλοπευστοῦντας ὁλοσχερέστερον βουλησόμεθα συνεπιστῆσαι περὶ τῶν προειρημένων. (7) Ἐπειδὴ καὶ τὸ πλεῖον τούτου χάριν ὑπεδεξάμεθα τοὺς κινδύνους καὶ τὰς κακοπαθείας τὰς συμβάσας ἡμῖν ἐν πλάνῃ τῇ κατὰ Λιβύην, καὶ κατ' Ἰβηρίαν, ἔτι δὲ Γαλατίαν, καὶ τὴν ἔξωθεν ταύταις ταῖς χώραις συγχυροῦσαν θάλατταν· (8) ἵνα, διορθωσάμενοι τὴν τῶν προγεγονότων ἄγνοιαν

multa arguunt; quorum nos præcipua atting
Nam quum omnes, certe quidem plurimi scripl
mas orbis cogniti partes, quæ locorum natura,
enarrare sint conati, in multis autem pleriq
erraverint; (3) nequaquam sane prætermitti e
rum debent, sed confutare illos oportet; neque
aut carptim, verum ex professo: (4) confu
sic, non ut auctores incuses, aut in eos inv
laudes potius, et quæ fuerint ab illis ignorat
atque apud te cogites, etiam illos, si ad hanc a
venissent, multa quæ scripserant fuisse emer
mutaturos. (5) Etenim superioribus quiden
bus paucos Græcorum invenires, qui extrema
curiosius investigare aggrederentur; quoniam f
rei nulla erat. (6) Nam et maria navigantil
ferme pericula impendebant; et multo etiam
euntibus. (7) Sed et si quis etiam, sive nece
pulsus, sive ultro, ad fines orbis accessisset,
dem multum profecisset. (8) Nam difficile es
ut diutius eorum sis ipse spectator; quum loc
feris barbaris habitentur, alia sint deserta : u
iis, quæ ipse etiam videris, sermone aliquid cc
docearis, id vero, propter linguarum diversi
ficilius etiam est. (9) Quin et, si quis notit
rerum nactus sit, restat omnium quæ dixim
mum; ut moderate uti sciat eis quæ viderit,
miraculorum figmentis ac portentis, ipsam pro
tatem colat, neque quidquam, quod ab illa rec
nuntiet.

LIX. Quum igitur superioribus sæculis ista
vera cognitio, non dicam difficulter, sed omnin
potuerit : si quid auctores prætermisere, aut
psere, non tam eo nomine reprehensionem mer
quam laudem et admirationem, eo quod talibus
aliquid saltem de iis rebus cognoverint, et studi
hac parte iverint adjutum. (3) Nostra vero ætat
Asia per Alexandri dominatum, reliquæ vero
per Romanorum imperium terra marique omnil
(4) quum etiam viri, qui in agendis rebus soliti e
curis jam qua bellicis, qua civilibus, sint solut
que ex ea re opportunitates sint nacti, dilig
exactius de istis inquirendi : (5) necesse uti
melius, ut, quæ prius fere ignorabantur, hodie v
scantur. (6) Quod quidem et nos præstare cor
dederit se occasio in hoc opere de hujusmodi
diximus, disserendi, et curiosorum ejus studii
ad eas penitius noscenda erigemus. (7) Nam et
tissimum consilio tot pericula tantosque susce
res, quantos in peragranda Africa, Hispania, Gal
externo quod has regiones alluit, exantlavim
antiquorum ignorantiam et errores circa has pa

γνώριμα ποιήσωμεν τοῖς Ἕλλησι καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. (9) Νῦν δ', ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παρέκβασιν τῆς διηγήσεως, πειρασόμεθα δηλοῦν τοὺς γενομένους ἐκ παρατάξεως ἐν Ἰταλίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀγῶνας.

LX. Τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῆς δυνάμεως, ὅπερ ἔχων Ἀννίβας ἐνέβαλεν εἰς Ἰταλίαν, ἤδη δεδηλώκαμεν. (2) Μετὰ δὲ τὴν εἰσβολὴν, καταστρατοπεδεύσας ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν τῶν Ἄλπεων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις. (3) Οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τῶν ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων, ἔτι δὲ τραχυτήτων τῶν κατὰ τὰς ὑπερβολὰς, δεινῶς τεταλαιπωρήκει τὸ σύμπαν αὐτῷ στρατόπεδον· ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδείων σπάνει, καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ἀθεραπευσίαις, κακῶς ἀπήλλαττε. (4) Πολλοὶ δὲ καὶ καθυφεῖντο ἑαυτοὺς ὁλοσχερῶς, διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ συνέχειαν τῶν πόνων. Οὔτε γὰρ διακομίζειν εἰς τοσαύτας μυριάδας διὰ τοιούτων τόπων δαψιλῆ τὰ πρὸς τὴν τροφὴν οἷοί τ' ἦσαν· ἅ τε καὶ παρεκόμιζον, ἅμα τῇ τῶν ὑποζυγίων καταφθορᾷ, καὶ ταῦτα τὰ πλεῖστα συναπώλλυτο. (5) Διόπερ, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥοδανοῦ διαβάσεως, πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τρισμυρίους ἔχων, ἱππεῖς δὲ πλείους ὀκτακισχιλίων, σχεδόν που τὴν ἡμίσειαν τῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς διέφθειρεν. (6) Οἵ γε μὴν σωθέντες, καὶ ταῖς ἐπιφανείαις καὶ τῇ λοιπῇ διαθέσει, διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προειρημένων πόνων, οἷον ἀποτεθηριωμένοι πάντες ἦσαν. (7) Πολλὴν οὖν ποιούμενος πρόνοιαν Ἀννίβας τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν, ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν ἵππων. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα, προσανειληφυίας ἤδη τῆς δυνάμεως, τῶν Ταυρινῶν, οἳ τυγχάνουσι πρὸς τῇ παρωρείᾳ κατοικοῦντες, στασιαζόντων μὲν πρὸς τοὺς Ἴσομβρας, ἀπιστούντων δὲ τοῖς Καρχηδονίοις· (9) τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς εἰς φιλίαν προὐκαλεῖτο καὶ συμμαχίαν· οὐχ ὑπακουόντων δὲ, περιστρατοπεδεύσας τὴν βαρυτάτην πόλιν, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπολιόρκησε. (10) Κατασφάξας δὲ τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, τοιοῦτον ἐνειργάσατο φόβον τοῖς σύνεγγυς κατοικοῦσι τῶν βαρβάρων, ὥστε πάντας ἐκ χειρὸς παραγίγνεσθαι, διδόντας αὑτοὺς εἰς τὴν πίστιν. (11) Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν τὰ πεδία κατοικούντων Κελτῶν, ἐσπούδαζε μὲν κοινωνεῖν τοῖς Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολήν· (12) παρηλλαχότων δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἤδη τοὺς πλείστους αὐτῶν, καὶ διακεκλειμένων, ἡσυχίαν ἦγον· τινὲς δὲ καὶ συστρατεύειν ἠναγκάζοντο τοῖς Ῥωμαίοις. (13) Εἰς ἃ βλέπων Ἀννίβας, ἔκρινε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν, καὶ πράττειν τι πρὸς τὸ θαῤῥῆσαι τοὺς βουλομένους μετέχειν σφίσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων.

LXI. Προθέμενος δὲ ταῦτα, καὶ τὸν Πόπλιον ἀκούων ἤδη διαβεβηκέναι τὸν Πάδον μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ σύνεγγυς εἶναι· τὸ μὲν πρῶτον ἠπίστει τοῖς προσαγγελλομένοις· (2) ἐνθυμούμενος μὲν ὅτι πρότερον

remus, et illos quoque tractus orbis nostri Græcis hominibus aperiremus. (9) Jam vero, unde excessit oratio nostra, eo redeamus : et ad Romanorum Carthaginiensiumque prælia, collatis signis in Italia pugnata, explicanda accedamus.

LX. Copias igitur Hannibalis, quibuscum Italiam est ingressus, ante declaravimus. (2) Prima illius, postquam eo pervenit, cura fuit, ut positis ad radices ipsas Alpium castris, militem reficeret. (3) Universus siquidem illius exercitus, non solum ascendendi descendendique difficultate, et asperitate viæ per montium juga, misere confectus erat : verum etiam a commeatuum inopia, et corporum illuvie, pessime habebat. (4) Multi et salutem suam ultro in hac inopia et continuis laboribus negligebant. Neque enim deferri per ejusmodi loca commeatus poterant, qui tot hominum millibus abunde sufficerent : et illi ipsi qui adferebantur, una cum pereuntibus jumentis, magnam partem perierant. (5) Ex quo factum, ut, qui profectus esset a transitu Rhodani cum octo et triginta peditum millibus, equitum octo et amplius, dimidium ferme ejus numeri, ut supra ostendimus, in jugis Alpium amiserit. (6) Qui vero evaserant, propter continuas ærumnas, de quibus diximus, specie habituque prope efferati omnes erant. (7) Itaque summo studio Hannibal id operam dabat, ut et viri animis corporibusque reficerentur, et equi etiam curarentur. (8) Secundum hæc, recreato jam exercitu, Taurinos, qui, ad radices Alpium siti, bellum eo tempore adversus Insubres moverant, neque fidem Pœnis habebant, pellicere primo ad amicitiam societatemque suam tentavit : (9) deinde, quum parum benigne respondissent, castris ante opulentissimam eorum urbem positis, triduo eam expugnavit. (10) Tum vero, occisis qui se ipsi opposuerant, tantum vicinis barbaris metum injecit, ut extemplo omnes advenirent, in fidem illius sese dedentes. (11) Ceteri vero Galli, qui planitiem illam colunt, cupiebant illi quidem, sicut ab initio constituerant, Hannibali se adjungere : (12) sed, quia ulterius jam Romanæ legiones processerant, et plerosque eorum intercluserant, quiescebant : nonnulli etiam Romanis militare cogebantur. (13) Eapropter Hannibal, nihil cunctandum ratus, promovere exercitum statuit, et insigni aliquo facinore, animos eorum erigere, qui suas partes sequi vellent.

LXI. Inter hæc allato nuntio, Scipionem cum legionibus Padum jam trajecisse, atque adeo abesse haud longe : non credere primo Hannibal huic famæ. (2) Quippe veniebat illi in mentem, ante paucos dies relictum a se Scipionem

ἡμέραις ὀλίγαις αὐτὸν ἀπέλιπε περὶ τὴν τοῦ Ῥοδανοῦ διάβασιν, καὶ συλλογιζόμενος τὸν πλοῦν τὸν ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Τυῤῥηνίαν, ὡς μακρὸς καὶ δυσπαρακόμιστος εἴη· (3) πρὸς δὲ τούτοις, τὴν πορείαν ἱστορῶν, τὴν ἀπὸ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πελάγους διὰ τῆς Ἰταλίας μέχρι πρὸς τὰς Ἄλπεις, ὡς πολλὴ καὶ δυσδίοδος ὑπάρχει στρατοπέδοις. (4) Πλειόνων δὲ καὶ σαφέστερον ἀεὶ προσαγγελλόντων, ἐθαύμαζε καὶ κατεπέπληκτο τὴν ὅλην ἐπιβολὴν καὶ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ. (5) Τὸ δὲ παραπλήσιον συνέβαινε πάσχειν καὶ τὸν Πόπλιον· τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς, οὐδ' ἐπιβάλλεσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων ἤλπισε πορείᾳ τὸν Ἀννίβαν δυνάμεσιν ἀλλοφύλοις· εἰ δὲ καὶ τολμῆσαι, καταφθαρήσεσθαι προδήλως αὐτὸν ὑπελάμβανε. (6) Διόπερ ἐν τοιούτοις ὢν διαλογισμοῖς, ὡς ἐπυνθάνετο, καὶ σεσῶσθαι, καὶ πολιορκεῖν αὐτὸν ἤδη τινὰς πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ, κατεπέπληκτο τὴν τόλμαν καὶ τὸ παράβολον τἀνδρός. (7) Τὸ δ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ πεπονθέναι περὶ τῶν προσπιπτόντων. (8) Ἄρτι γὰρ τῆς τελευταίας φήμης καταληγούσης ὑπὲρ τῶν Καρχηδονίων, ὅτι Ζάκανθαν εἰλήφασι, καὶ πρὸς ταύτην βεβουλευμένων τὴν ἔννοιαν, καὶ τὸν μὲν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἐξαπεσταλκότων εἰς τὴν Λιβύην, ὡς αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα πολιορκήσοντα, τὸν δ' ἕτερον εἰς Ἰβηρίαν, ὡς πρὸς Ἀννίβαν ἐκεῖ διαπολεμήσοντα· παρῆν ἀγγελία, διότι πάρεστιν Ἀννίβας μετὰ δυνάμεως, καὶ πολιορκεῖ τινας ἤδη πόλεις ἐν Ἰταλίᾳ. (9) Διότι, παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ γιγνομένου, διαταραχθέντες, παραχρῆμα πρὸς τὸν Τιβέριον εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστελλον· δηλοῦντες μὲν τὴν παρουσίαν τῶν πολεμίων, οἰόμενοι δὲ δεῖν ἀφέμενον τῶν προκειμένων, κατὰ σπουδὴν βοηθεῖν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν. (10) Ὁ δὲ Τιβέριος τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στόλου παραυτίκα συναθροίσας ἐξέπεμψε, παραγγείλας ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' οἴκου· τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις ἐξώρκισε διὰ τῶν χιλιάρχων, τάξας ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει πάντας ἐν Ἀριμίνῳ γενέσθαι κοιταίους. (11) Αὕτη δ' ἐστὶ πόλις παρὰ τὸν Ἀδρίαν, ἐπὶ τῷ πέρατι κειμένη τῶν περὶ τὸν Πάδον πεδίων ὡς ἀπὸ μεσημβρίας. (12) Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινήματος ἅμα γιγνομένου, καὶ τῶν συμβαινόντων πᾶσι παρὰ δόξαν προσπιπτόντων, ἦν παρ' ἑκάστοις ἐπίστασις ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος οὐκ εὐκαταφρόνητος.

LXII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη συνεγγίζοντες ἀλλήλοις Ἀννίβας καὶ Πόπλιος, ἐπεβάλοντο παρακαλεῖν τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἑκάτερος, προθέμενος τὰ πρέποντα τοῖς παροῦσι καιροῖς. (2) Ἀννίβας μὲν οὖν διὰ τοιοῦδέ τινος ἐνεχείρει τρόπου ποιεῖσθαι τὴν παραίνεσιν. (3) Συναγαγὼν γὰρ τὰ πλήθη, παρήγαγε νεανίσκους τῶν αἰχμαλώτων, οὓς εἰλήφει κακοποιοῦντας τὴν πορείαν ἐν ταῖς περὶ τὰς Ἄλπεις δυσχωρίαις. (4) [illegible] δὲ κακῶς διετίθετο, παρασκευαζόμενος πρὸς τὸ [illegible] καὶ γὰρ δεσμοὺς εἶχον βαρεῖς, καὶ τῷ λιμῷ [illegible]το, καὶ τα[illegible]ῖς αὐτῶν τὰ σώματα διέ[illegible] (5) Κα[illegible]ύτους εἰς τὸ μέσον, προέ-

circa Rhodani transitum: cogitabatque, a Massil riam et longam et difficilem esse navigationem. (dicebatur illi inquirenti, tractum ab Etrusco mari non solum longum esse, verum etiam exercitib vium. (4) Sed aliis deinde atque aliis idem cer tiantibus, Romani ducis conatum atque industri admirabatur. (5) Idem vero et Publio quoque bat: nam hic initio sibi persuaserat, Hannibal taturum quidem superare Alpes, cum exercitu tot diversarum gentium: quod si vero tanta fore quin periturus esset misere, ne dubitandum qui bat. (6) Itaque in his cogitationibus dum esse pit, et incolumem pervenisse in Italiam, et aliq ea urbes obsidere; audaciam hominis temeritat mirabatur. (7) Romæ quoque, ad ejus rei fam non dissimiles animorum erant. (8) Vix enim ultima de capta a Carthaginiensibus Sagunto fam siliis in eam partem directis, alterum consulem miserant Romani ad Carthaginis ipsius obsidione in Hispaniam, bellum ibi cum Hannibale gestu ecce, adesse Hannibalem cum exercitu, affert nonnulla jam in Italia oppida premere obsidione. rei novitate perculsi consternatique, continuo qui Lilybæi erat, missis nuntiis, de hostium a tiorem faciunt; et, omissis quæ destinaverat, pr tempore opem patriæ ferre jubent. (10) Tiber classicum statim convocatum, Romam versus r bet; pedestres copias per tribunos juramento a que edicit, qua die omnes Arimini adesse op vesperam. (11) Hæc urbs Adriatico mari adj extremitate Circumpadanæ planitiei meridiem est. (12) Quum igitur motus ubique locorum e coortus, et inopinata omnibus essent quæ nu non mediocriter cunctorum animos hæc cogit advertit, ecquis tandem futurus esset hujus bell

LXII. Eo tempore Hannibal et Scipio, jam i propinquantes, suos uterque cohortari, et, q tempora postulabant, ob oculos iis ponere i (2) Et Hannibal quidem ad cohortandos suos est usus. (3) Concione advocata, juvenes capti dium producit, qui carpentes agmen transeunti per angustias Alpium capti fuerant. (4) Hos, ipsum præpararet, dure antea habuerat: nam alligati erant vinculis, et fame enecti, et verberib eorum probe contusa. (5) His igitur in medio

ὅπλα πανοπλίας Γαλατικάς, οἵας εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ὅταν μονομαχεῖν μέλλωσι, κατακοσμεῖσθαι· πρὸς δὲ τούτοις, ἵππους παρέστησε, καὶ σάγους εἰσήνεγκε πολυτελεῖς. (6) Κἄπειτα τῶν νεανίσκων ἤρετο, τίνες αὐτῶν βούλονται διαγωνίσασθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν νικήσαντα τὰ προκείμενα λαμβάνειν ἆθλα, τὸν δ' ἡττηθέντα τῶν παρόντων ἀπηλλάχθαι κακῶν, τελευτήσαντα τὸν βίον. (7) Πάντων δ' ἀναβοησάντων ἅμα, καὶ δηλούντων, ὅτι βούλονται μονομαχεῖν, κληρώσασθαι προσέταξε, καὶ δύο τοὺς λαχόντας ἐξοπλισαμένους ἐκέλευσε μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. (8) Παραυτίκα μὲν οὖν ἀκούσαντες οἱ νεανίσκοι ταῦτα, καὶ τὰς χεῖρας ἐξαίροντες, εὔχοντο τοῖς θεοῖς, σπεύδων ἕκαστος αὐτὸς γενέσθαι τῶν λαχόντων. (9) Ἐπεὶ δ' ἐδηλώθη τὰ κατὰ τὸν κλῆρον, ἦσαν οἱ μὲν εἰληχότες περιχαρεῖς, οἱ δ' ἄλλοι τοὐναντίον. (10) Γενομένης δὲ τῆς μάχης, οὐχ ἧττον ἐμακάριζον οἱ περιλειπόμενοι τῶν αἰχμαλώτων τὸν τεθνεῶτα τοῦ νενικηκότος· ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐκείνου μὲν ἀπολελυμένου, σφᾶς δ' αὐτοὺς ἀκμὴν ὑπομένοντας. (11) Ἦν δὲ παραπλησία καὶ περὶ τοὺς πολλοὺς τῶν Καρχηδονίων ἡ διάληψις· ἐκ παραθέσεως γὰρ θεωρουμένης τῆς τῶν ἀγομένων καὶ ζώντων ταλαιπωρίας, τούτους μὲν ἠλέουν, τὸν δὲ τεθνεῶτα πάντες ἐμακάριζον.

LXIII. Ἀννίβας δὲ διὰ τῶν προειρημένων τὴν προκειμένην διάθεσιν ἐνεργασάμενος ταῖς τῶν δυνάμεων ψυχαῖς, (2) μετὰ ταῦτα προελθὼν αὐτὸς, Τούτου χάριν ἔφη, παρεισάγειν τοὺς αἰχμαλώτους, ἵν' ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων ἐναργῶς θεασάμενοι τὸ συμβαῖνον, βέλτιον ὑπὲρ τῶν σφίσι παρόντων βουλεύωνται πραγμάτων. (3) Εἰς παραπλήσιον γὰρ αὐτοὺς ἀγῶνα καὶ καιρὸν τὴν τύχην συγκεκλεικέναι, καὶ παραπλήσια καὶ νῦν ἆθλα προτεθεικέναι. (4) Δεῖν γὰρ ἢ νικᾷν, ἢ θνήσκειν, ἢ τοῖς ἐχθροῖς ὑποχειρίους γενέσθαι ζῶντας. Εἶναι δ' ἐκ μὲν τοῦ νικᾷν, ἆθλον, οὐχ ἵππους καὶ σάγους, ἀλλὰ τὸ πάντων ἀνθρώπων γενέσθαι μακαριωτάτους, κρατήσαντας τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας· (5) ἐκ δὲ τοῦ μαχομένους τι παθεῖν, διαγωνιζομένους ἕως τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ὑπὲρ τῆς καλλίστης ἐλπίδος, μεταλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν νόμῳ, μηδενὸς κακοῦ λαβόντας πεῖραν· (6) τοῖς δ' ἡττωμένοις καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιθυμίαν ὑπομένουσι φεύγειν, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον αἱρουμένοις τὸ ζῆν, παντὸς κακοῦ καὶ πάσης ἀτυχίας μετασχεῖν. (7) Οὐδένα γὰρ οὕτως ἀλόγιστον οὐδὲ νωθρὸν αὐτῶν ὑπάρχειν, ὃς μνημονεύων μὲν τοῦ μήκους τῆς ὁδοῦ τῆς διηνυσμένης ἐκ τῶν πατρίδων, μνημονεύων δὲ τοῦ πλήθους τῶν μεταξὺ πολέμων, εἰδὼς δὲ τὰ μεγέθη τῶν ποταμῶν, ὧν διεπέρασεν, ἐλπίσαι ποτ' ἄν, ὅτι φεύγων εἰς τὴν οἰκείαν ἀφίξεται. (8) Διόπερ ᾤετο δεῖν αὐτοὺς, ἀποκεκομμένης καθόλου τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, τοιαύτην διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ τῶν καθ' αὑτοὺς πραγμάτων, ἥνπερ ἀρτίως ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἀλλοτρίων συμπτωμάτων. (9) Καθάπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων τὸν μὲν νικήσαντα καὶ τὸν τεθνεῶτα πάντες

[illegible] — I.

arma Gallica, qualibus reges illorum, quoties ad singulare se parant certamen, ornari solent, equos præterea et saga magnifica ipsis proposuit. (6) Deinde juvenes interrogat: ecquinam illorum certare ferro ea lege vellent, ut victorum proposita præmia sequerentur; victus, fato simul et præsentibus malis defungeretur? (7) Quum ab universis simul acclamatum esset, pugnare se velle; sortem in id dejicere jubet: et, duos illos, quibus sors evenisset, arma capturos invicemque pugnaturos esse, prædicit. (8) Ea voce audita, extemplo juvenes, manibus in cœlum sublatis, se quisque eum esse optare, quem fortuna ad id certamen eligeret. (9) Deinde, sortitione facta, supra modum læti erant quibus sors obvenerat; ceteri contra. (10) Peracta dimicatione, qui supererant captivi, non minus mortui fortunam, quam victoris, prædicabant: ut qui multis magnisque ærumnis esset liberatus, quas ipsi cum maxime perpetiebantur. (11) Similis vero in plerisque etiam Carthaginiensium habitus animorum erat: viventium enim, quos duci videbant, calamitatem comparantes, hos ipsos miserebantur, mortuum vero felicem omnes pronuntiabant.

LXIII. Hannibal, postquam militum animos hoc exemplo ita, uti voluerat, affecit præparavitque; ipse deinde in mediam progressus concionem: ea causa captivos se, ait, produxisse, ut conditione rerum in alienis casibus evidenter spectata, melius ipsi super præsenti suo statu consilium capiant. (3) Fortunam enim simili ipsos dimicandi necessitate conclusisse, ac præmia quoque similia proposuisse. (4) Nam aut vincendum illis esse, aut moriendum, aut hostile jugum vivis subeundum. Porro, si vincerent, ipsos manere non equos aut saga; sed hoc, ut, potiti Romanorum opibus, beatissimi omnium mortalium evadant: (5) sin pugnantibus, et ad extremum usque spiritum pro pulcherrima spe dimicantibus, aliquid humanitus contingeret; hoc consecuturos, ut tamquam viri fortes, sine ullius mali sensu, vitam finiant: (6) at, si vincerentur, et cupiditate vitæ fugam capessere sustinerent, aut quocumque alio modo saluti consulerent; tum vero hoc illos manere, ut omne malorum atque infelicitatis genus sint experturi. (7) Neminem quippe illorum adeo stultum aut stupidum esse, qui, memor longi itineris ex sua cujusque patria confecti, totque pugnarum in itinere pugnatarum, amnium denique maximorum quos trajecerint, spem redeundi in patriam sit in fuga collocaturus. (8) Faciendum igitur illis esse, ut, omni ejusmodi spe præcisa, quem animum in alienis casibus paulo ante habuissent, eumdem in æstimanda sua fortuna habeant. (9) Nam ut in illis et victoris et mortui sortem pariter omnes laudarint, vivos miserati sint: ita de suis

ἐμακάριζον, τοὺς δὲ ζῶντας ἠλέουν· οὕτως ᾤετο δεῖν καὶ περὶ τῶν κατ' αὑτοὺς διαλαμβάνειν· καὶ πάντας ἰέναι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, μάλιστα μὲν νικήσοντας· ἂν δὲ μὴ τοῦτ' ᾖ δυνατὸν, ἀποθανουμένους. (10) Τὴν δὲ τοῦ ζῆν ἡττημένους ἐλπίδα, κατὰ μηδένα τρόπον ἠξίου λαμβάνειν ἐν νῷ. (11) Τούτῳ γὰρ χρησαμένων αὐτῶν τῷ λογισμῷ, καὶ τῇ προθέσει ταύτῃ, καὶ τὸ νικᾷν ἅμα καὶ τὸ σώζεσθαι προδήλως σφίσι συνεξακολουθήσειν. (12) Πάντας γὰρ τοὺς ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ κατ' ἀνάγκην τοιαύτῃ προθέσει κεχρημένους, οὐδέποτε διεψεῦσθαι τοῦ κρατεῖν τῶν ἀντιταξαμένων. (13) Ὅταν δὲ δὴ καὶ τοῖς πολεμίοις συμβαίνῃ τὴν ἐναντίαν ἐλπίδα ταύτης ὑπάρχειν· ὃ νῦν ἐστὶ περὶ Ῥωμαίους, ὥστε φεύγουσι πρόδηλον εἶναι τοῖς πλείστοις τὴν σωτηρίαν, παρακειμένης αὐτοῖς τῆς οἰκείας· δῆλον, ὡς ἀνυπόστατον γένοιτ' ἂν ἡ τῶν ἀπηλπικότων τόλμα. (14) Τῶν δὲ πολλῶν ἀποδεχομένων τό τε παράδειγμα καὶ τοὺς λόγους, καὶ λαμβανόντων ὁρμὴν καὶ παράστασιν, οἵαν ὁ παρακαλῶν ἐσπούδασε· τότε μὲν ἐπαινέσας αὐτοὺς διαφῆκε, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζυγὴν ἅμα τῷ φωτὶ παρήγγειλε.

LXIV. Πόπλιος δὲ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, τὸν Πάδον ποταμὸν ἤδη πεπεραιωμένος, τὸν δὲ Τίκινον κρίνων εἰς τοὔμπροσθεν διαβαίνειν, τοῖς μὲν ἐπιτηδείοις γεφυροποιεῖν παρήγγειλε, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις συναγαγὼν παρεκάλει. (2) Τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν λεγομένων ἦν περί τε τοῦ τῆς πατρίδος ἀξιώματος καὶ τῶν προγονικῶν πράξεων, τὰ δὲ τοῦ παρεστῶτος καιροῦ τοιάδε· (3) ἔφη γὰρ, δεῖν καὶ μηδεμίαν μὲν εἰληφότας πεῖραν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῶν ὑπεναντίων, αὐτὸ δὲ τοῦτο γινώσκοντας, ὅτι μέλλουσι πρὸς Καρχηδονίους κινδυνεύειν, ἀναμφισβήτητον ἔχειν τὴν τοῦ νικᾷν ἐλπίδα· (4) καὶ καθόλου δεινὸν ἡγεῖσθαι καὶ παράλογον, εἰ τολμῶσι Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ἀντοφθαλμεῖν, πολλάκις μὲν ὑπ' αὐτῶν ἡττημένοι, πολλοὺς δ' ἐξενηνοχότες φόρους, μόνον δ' οὐχὶ δουλεύοντες αὐτοῖς ἤδη τοσούτους χρόνους. (5) Ὅταν δὲ, χωρὶς τῶν προειρημένων, καὶ τῶν νῦν παρόντων ἀνδρῶν ἔχωμεν ἐπὶ ποσὸν πεῖραν, ὅτι μόνον οὐ τολμῶσι κατὰ πρόσωπον ἰδεῖν ἡμᾶς, τίνα χρὴ διάληψιν ποιεῖσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος τοὺς ὀρθῶς λογιζομένους; (6) Καὶ μὴν οὔτε τοὺς ἱππεῖς, συμπεσόντας τοῖς παρ' αὐτῶν ἱππεῦσι περὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν, ἀπαλλάξαι καλῶς· ἀλλὰ, πολλοὺς ἀποβαλόντας αὐτῶν, φυγεῖν αἰσχρῶς μέχρι τῆς ἰδίας παρεμβολῆς· (7) τόν τε στρατηγὸν αὐτῶν καὶ τὴν σύμπασαν δύναμιν, ἐπιγνόντας τὴν παρουσίαν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, φυγῇ παραπλησίαν ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, διὰ τὸν φόβον, κεχρῆσθαι τῇ διὰ τῶν Ἄλπεων πορείᾳ. (8) Παρεῖναι δὲ καὶ νῦν, ἔφη, τὸν Ἀννίβαν, κατεφθαρκότα μὲν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς δυνάμεως, τὸ δὲ περιλειπόμενον, ἀδύνατον καὶ δύσχρηστον ἔχοντα διὰ τὴν κακουχίαν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων τοὺς μὲν πλείστους ἀπολωλεκότα, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχρειωκότα, διὰ

quoque rebus statuere debere; atque eo animo i descendere omnes, primo quidem, ut quib deinde, si illud nequeant, ut quibus morte destinatum sit. Nam vitæ quidem spem, victi omnem penitùs ex anima esse tollendam. (11) fixum omnibus destinatumque fuerit, nullum es quin et victoriam et salutem sint consecuturi. quam enim factum esse, ut, qui, vel ultro, vel coacti, hunc animum in prælia attulerint, victori bus non reportarint. (13) Quod si vero etiam c contrariam spem habeant hostes; quemadmodu mani, quorum plerisque certa spes salutis in fug ut quorum patria in vicino est; tum quidem tales adversarios impetum ex desperatione pug toleraturos. (14) His dictis, quum et exemplu nem probaret multitudo, et jam eos spiritus eamque indueret mentem, quam dux optaver tunc milites Hannibal dimisit, postero vero di culo promovere signa jussit.

LXIV. P. Cornelius circa eosdem dies Pad cerat: quum vero ulterius etiam progredi transire vellet, mandatum idoneis hominib ponte fluvium jungerent. (2) Interim reliquo concionem vocato, suos adhortari cœpit. Mu gnitate patriæ et rebus gestis majorum disser ad rem præsentem facerent, hujusmodi fuerun quam nullum etiam nunc periculum hostiu tamen vel eo solo nomine, quod cum Cart res ipsis futura sit, certam oportere illos, exploratam victoriæ spem habere. (4) Om indignam atque intolerabilem videri debere, Romanos Pœni attollere oculos audeant: toti cti, tot jam annos stipendiarii, et tantum non longo tempore assueti. (5) Sed si hoc am mento etiam cognovimus, præsentem hostem dem conspectum nostrum posse; quid de fut judicemus, sperandum nobis? (6) Atqui neq illorum pugnam ad Rhodanum cum Romanis e cessisse; verum, post cædem multorum, r fuga in sua castra esse compulsos: (7) et d omnemque exercitum, ubi advenisse legio senserunt, fugientibus similes abiisse, et, propositum, metu Romanorum per Alpium jug (8) Nunc quoque venisse Hannibalem, aiel parte exercitus sui amissa. Quos haberet propter magnitudinem malorum, quæ perpe haustis viribus, ad belli usum inutiles factos ter et equorum plurimos periisse; reliquos, gitudinem et difficultatem confecti itineris, ina

ῥώμας καὶ τὴν δυσχέρειαν τῆς ὁδοῦ. (9) Δι' ὧν ὑποδεικνύειν ἐπειρᾶτο, διότι μόνον ἐπιφανῆναι δεῖ τοῖς πολεμίοις. (10) Μάλιστα δ' ἠξίου, θαῤῥεῖν αὐτοὺς, βλέποντας εἰς τὴν αὐτοῦ παρουσίαν· οὐδέποτε γὰρ ἄν, ἀπολιπὼν τὸν στόλον, καὶ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἐφ' ἃς ἐξαπεστάλη, δεῦρο μετὰ τοιαύτης ἐλθεῖν σπουδῆς, εἰ μὴ καὶ λίαν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἑώρα, τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀναγκαίαν μὲν οὖσαν τῇ πατρίδι, πρόδηλον δ' ἐν αὐτῇ τὴν νίκην ὑπάρχουσαν. (11) Πάντων δὲ, καὶ διὰ τὴν τοῦ λέγοντος πίστιν, καὶ διὰ τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν, ἐκθύμως ἐχόντων πρὸς τὸ κινδυνεύειν· ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, διαφῆκε, προσπαρακαλέσας ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸ παραγγελλόμενον.

LXV. Τῇ δὲ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ προῆγον ἀμφότεροι παρὰ τὸν ποταμὸν, ἐκ τοῦ πρὸς τὰς Ἄλπεις μέρους, ἔχοντες εὐώνυμον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, δεξιὸν δὲ τὸν ῥοῦν Καρχηδόνιοι. (2) Γνόντες δὲ τῇ δευτέρᾳ διὰ τῶν προνομευόντων, ὅτι σύνεγγύς εἰσιν ἀλλήλων, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσαντες, ἔμειναν. (3) Τῇ δ' ἐπαύριον πᾶσαν τὴν ἵππον ἀναλαβόντες ἀμφότεροι, Πόπλιος δὲ καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἀκοντιστὰς, προῆγον διὰ τοῦ πεδίου, σπεύδοντες κατοπτεῦσαι τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. (4) Ἅμα δὲ τῷ πλησιάζειν αὐτοῖς, καὶ συνιδεῖν τὸν κονιορτὸν ἐξαιρόμενον, εὐθέως συνετάττοντο πρὸς μάχην. (5) Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος, προθέμενος τοὺς ἀκοντιστὰς, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις Γαλατικοὺς ἱππεῖς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν μετώπῳ καταστήσας, προῄει βάδην. (6) Ὁ δ' Ἀννίβας, τὴν μὲν κεχαλινωμένην ἵππον καὶ πᾶν τὸ στάσιμον αὐτῆς κατὰ πρόσωπον τάξας, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ Νομαδικοὺς ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρου τοῦ κέρως ἡτοιμάκει πρὸς κύκλωσιν. (7) Ἀμφοτέρων δὲ καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἱππέων φιλοτίμως διακειμένων πρὸς τὸν κίνδυνον, τοιαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν πρώτην σύμπτωσιν, ὥστε τοὺς ἀκοντιστὰς μὴ φθάσαι τὸ πρῶτον ἐκβαλόντας βέλος, φεύγειν δ' ἐκκλίναντας διὰ τῶν διαστημάτων ὑπὸ τὰς παρ' αὐτῶν ἴλας, καταπλαγέντας τὴν ἐπιφορὰν, καὶ περιδεεῖς γενομένους μὴ συμπατηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπιφερομένων ἱππέων. (8) Οἱ μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον ἀλλήλοις συμπεσόντες, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐποίουν ἰσόῤῥοπον τὸν κίνδυνον. (9) Ὁμοῦ γὰρ ἦν ἱππομαχία καὶ πεζομαχία, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρακαταβαινόντων ἀνδρῶν ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ. (10) Τῶν δὲ Νομάδων κυκλωσάντων, καὶ κατόπιν ἐπιπεσόντων, οἱ μὲν πεζακοντισταὶ, τὸ πρῶτον διαφυγόντες τὴν σύμπτωσιν τῶν ἱππέων, τότε συνεπατήθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν Νομάδων. (11) Οἱ δὲ κατὰ πρόσωπον ἐξ ἀρχῆς διαμαχόμενοι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπολωλεκότες, ἔτι δὲ πλείους τῶν Καρχηδονίων διεφθαρκότες, συνεπιθεμένων ἐπ' οὐρᾶς τῶν Νομάδων, ἐτράπησαν, οἱ μὲν σποράδες, τινὲς δὲ περὶ τὸν ἡγεμόνα συστρα-

LXVI. Πόπλιος μὲν οὖν, ἀναζεύξας, προῆγε διὰ τῶν πεδίων ἐπὶ τὴν τοῦ Πάδου γέφυραν, σπεύδων

(9) His rationibus persuadere ipsis contendebat, satis ad victoriam fore, si dumtaxat se ostenderent hostibus. (10) Sed et sua ipsius præsentia confirmari vel maxime animos eorum debere. Numquam enim, aiebat, classe omissa, et Hispania provincia, ad quam missus eram, tanto studio huc contendissem, nisi ratione certa ductus ita judicarem, expeditionem hanc cum ad patriæ salutem esse necessariam, tum manifesta cum victoriæ spe conjunctam. (11) Omnibus deinde, partim propter dicentis auctoritatem, partim quod vera omnia locutus erat, prælium magna contentione deposcentibus, laudata eorum alacritate, hortatus etiam, ut ad excipienda mandata parati atque intenti essent, concionem dimisit.

LXV. Postero die progrediuntur duces ambo secundum amnem, in ea quæ versus Alpes est ripa, quum haberent ipsum fluvium Romani quidem ad lævam, Carthaginienses vero ad dextram. (2) Altero dein die, quum uterque a pabulatoribus edoctus fuisset, parum invicem distare exercitus, tum quidem, communitis castris ibi morati sunt. (3) Postridie vero ejus diei cum omni equitatu duces ambo, Scipio etiam cum peditibus jaculatoribus, per campos agmen suorum præcedebant; cupiens uterque alterius copias speculari. (4) Tum simul ac exortus pulvis propinquantium hostium signum ambobus dedit, acies utrimque ad prælium instrui cœperunt. (5) Scipio, jaculatoribus et Gallis equitibus, qui una cum his erant, ante locatis, reliquis in frontem directis, lentis incessibus procedebat. (6) Hannibal frenatis equis et quod roboris fuit ac stabilis in ejus equitatu, ex adverso oppositis, occurrere hosti pergit: Numidas equites ab utroque cornu ad cingendum hostem præparaverat. (7) Quum utrimque et duces et equites pugnæ essent avidi, prima commissio ejusmodi fuit, ut jaculatores, primis jaculis missis, ruentis in se hostis impetu territi, metu ne ab imminente equitatu conculcarentur, illico fuga sese per aciei intervalla post equitum suorum turmas reciperent. (8) Qui a fronte invicem concurrerunt, æquo Marte perdiu dimicarunt. (9) Simul enim equites peditesque pugnabant, quum in ipso prælio multi ad pedes desilirent. (10) Ubi vero Numidæ equites hostis circumventi terga cædere cœperunt, tum vero pedites jaculatores, quos jam ostendimus ingruentibus equitibus fuga sibi consuluisse, ab ingenti irruentium Numidarum manu, sunt proculcati. (11) Et mox illi, qui inde ab initio prælii adversa fronte cum Carthaginiensibus conflixerant, multis suorum amissis, at pluribus etiam Pœnorum occisis, postquam Numidæ ipsos quoque a tergo adoriebantur, dare se in fugam sunt coacti. Plerique passim huc illuc fugere; nonnulli globo circa consulem facto.

LXVI. Itaque Scipio, motis castris, per plana exercitum ad pontem Padi duxit; amnem trajicere, priusquam super-

φθᾶσαι διαβιβάσας τὰ στρατόπεδα. (2) Θεωρῶν γὰρ τοὺς μὲν τόπους ἐπιπέδους ὄντας, τοὺς δ' ὑπεναντίους ἱπποκρατοῦντας, αὐτὸν δὲ βαρυνόμενον ἐκ τοῦ τραύματος, εἰς ἀσφαλὲς ἔκρινε δεῖν ἀποκαταστῆσαι τὰς δυνάμεις. (3) Ἀννίβας δὲ μέχρι μέν τινος ὑπέλαβε τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις αὐτοὺς διακινδυνεύσειν· συνιδὼν δὲ κεκινηκότας ἐκ τῆς παρεμβολῆς, ἕως μὲν τοῦ πρώτου ποταμοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γεφύρας ἐπηκολούθει. (4) Καταλαβὼν δὲ τὰς μὲν πλείστας τῶν σανίδων ἀνεσπασμένας, τοὺς δὲ φυλάττοντας τὴν γέφυραν ἔτι περὶ τὸν ποταμὸν ὑπολειπομένους, τούτων μὲν ἐγκρατὴς ἐγένετο, σχεδὸν ἑξακοσίων ὄντων τὸν ἀριθμόν· (5) τοὺς δὲ λοιποὺς ἀκούων ἤδη πολὺ προειληφέναι, μεταβαλλόμενος αὖθις, εἰς τἀναντία, παρὰ τὸν ποταμὸν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, σπεύδων ἐπὶ τόπον εὐγεφύρωτον ἀφικέσθαι τοῦ Πάδου. (6) Καταλύσας δὲ δευτεραῖος, καὶ γεφυρώσας τοῖς ποταμίοις πλοίοις τὴν διάβασιν, Ἀσδρούβᾳ μὲν ἐπέταξε διακομίζειν τὸ πλῆθος· αὐτὸς δὲ διαβὰς εὐθέως, ἐχρημάτιζε τοῖς παραγεγονόσι πρεσβευταῖς ἀπὸ τῶν σύνεγγυς τόπων. (7) Ἅμα γὰρ τῷ γενέσθαι τὸ προτέρημα, πάντες ἔσπευδον οἱ παρακείμενοι Κελτοὶ, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, καὶ φίλοι γίγνεσθαι καὶ χορηγεῖν καὶ συστρατεύειν τοῖς Καρχηδονίοις. (8) Ἀποδεξάμενος δὲ τοὺς παρόντας φιλανθρώπως, καὶ κομισάμενος τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ πέραν, προῆγε παρὰ τὸν ποταμὸν, τὴν ἐναντίαν ποιούμενος τῇ πρόσθεν παρόδῳ· κατὰ ῥοῦν γὰρ ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, σπεύδων συνάψαι τοῖς ὑπεναντίοις. (9) Ὁ δὲ Πόπλιος, περαιωθεὶς τὸν Πάδον, καὶ στρατοπεδεύσας περὶ πόλιν Πλακεντίαν, ἥ τις ἦν ἀποικία Ῥωμαίων, ἅμα μὲν αὐτὸν ἐθεράπευε καὶ τοὺς ἄλλους τραυματίας, ἅμα δὲ τὰς δυνάμεις εἰς ἀσφαλὲς ἀπηρεῖσθαι νομίζων, ἦγε τὴν ἡσυχίαν. (10) Ἀννίβας δὲ, παραγενόμενος δευτεραῖος ἀπὸ τῆς διαβάσεως ἐγγὺς τῶν πολεμίων, τῇ τρίτῃ παρέταξε τὴν δύναμιν ἐν συνόψει τοῖς ὑπεναντίοις. (11) Οὐδενὸς δὲ σφίσιν ἀντεξάγοντος, κατεστρατοπέδευσε λαβὼν περὶ πεντήκοντα στάδια τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν στρατοπέδων.

LXVII. Οἱ δὲ συστρατευόμενοι Κελτοὶ τοῖς Ῥωμαίοις, θεωροῦντες ἐπικυδεστέρας τὰς τῶν Καρχηδονίων ἐλπίδας, συνταξάμενοι πρὸς ἀλλήλους, καιρὸν ἐπετήρουν πρὸς ἐπίθεσιν, μένοντες ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἕκαστοι σκηναῖς. (2) Δειπνοποιησαμένων δὲ, καὶ κατακοιμηθέντων τῶν ἐν τῷ χάρακι, παρελθεῖν ἐάσαντες τὸ πλεῖον μέρος τῆς νυκτὸς, καθοπλισάμενοι περὶ τὴν ἑωθινὴν φυλακὴν, ἐπιτίθενται τοῖς σύνεγγυς τῶν Ῥωμαίων παραστρατοπεδεύουσι. (3) Καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, οὐκ ὀλίγους δὲ κατετραυμάτισαν· τέλος δὲ τὰς κεφαλὰς ἀποτεμόντες τῶν τεθνεώτων, ἀπεχώρουν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὄντες πεζοὶ μὲν εἰς δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ μικρῷ λείποντες διακοσίων. (4) Ἀννίβας δὲ, φιλοφρόνως ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν παρουσίαν, τούτους μὲν εὐθέως παρακαλέσας, καὶ

veniret hostis, properans. (2) Quia enim pa erant, et melior equitatu Pœnus, ipse vulne legiones in tuto collocandas duxit. (3) Hannib diu exspectata peditum legionariorum pugna, u cessisse Romanos cognovit, usque ad flumen, erat Romanis ex Italia advenientibus, et ad i pontem eos insecutus est. (4) Postquam a plerosque avulsos, attamen præsidium adhuc ad custodiam pontis invenit; præsidium quide sexcentorum fere hominum, in potestatem sed quum reliquos longe jam processisse intell conversa, itinere contrario secus fluvium ire cum in Pado quærere properans, ubi facile jungi posset. (6) Postridie autem ejus diei ponte in amne e fluvialibus navigiis confecto copias transmittere jubet; ipse extemplo trajic dis legatis, qui e vicinis locis advenerant, (7) Simul namque ac victoriam adeptus e omnes circumjacentium regionum Galli ad ses inclinare animos, sicut ab initio constitu amicitiam expetere, rebus omnibus adjuv arma cum iis velle jungere. (8) Hannibal, advenerant, exceptis, ubi omnes ipsius copia propter amnem, contrario quam proximis die itinere, secunda fluminis ripa progreditur, qui properans. (9) Publius Scipio, Padum ad Placentiam Romanorum coloniam castra c ibique sese et reliquos vulneratos curans, ex uti existimabat, locato, nihil movebat. (1 bal binis castris a transitu fluminis in vici pervenit, et tertio die in eorum conspectu a (11) Nemine autem adversus ipsum prodeun plius sex millia ab hoste locum castris capi

LXVII. Qui Romanis militabant Galli, u fortunæ spem Carthaginiensibus affulgere vid consilio tempus ad insidias circumspectabant, que tentoriis se continentes. (2) Igitur qu quietem se recepissent qui intra vallum eran per reliquam noctem dolo, circa quartam vi armis, Romanos, qui in proximo tentoria vadunt. (3) Multis occisis, nec paucis vu dem capitibus mortuorum præcisis, ad C transeunt, pedites ad bis mille, equites pa centi. (4) Hannibal, perquam gratos sibi testatus, protinus et verbis multum hortatus

δωρεὰς ἑκάστοις τὰς ἁρμοζούσας ἐπαγγειλάμενος ἐξέπεμψεν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις, δηλώσοντας μὲν τὰ πεπραγμένα τοῖς πολίταις, παρακαλέσοντας δὲ πρὸς τὴν αὑτοῦ συμμαχίαν. (5) Ἤδει γάρ, ὅτι πάντες κατ' ἀνάγκην αὐτῷ κοινωνήσουσι τῶν πραγμάτων, ἐπιγνόντες τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν σφετέρων πολιτῶν παρασπόνδημα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. (6) Ἅμα δὲ τούτοις καὶ τῶν Βοίων παραγεγονότων, καὶ τοὺς τρεῖς ἄνδρας ἐγχειριζόντων αὐτῷ, τοὺς ἐπὶ τὴν διάδοσιν τῆς χώρας ὑπὸ Ῥωμαίων ἐξαπεσταλμένους, ὧν κατ' ἀρχὰς ἐκυρίευσαν τοῦ πολέμου, παρασπονδήσαντες, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· (7) ἀποδεξάμενος Ἀννίβας τὴν εὔνοιαν αὐτῶν, ὑπὲρ μὲν τῆς φιλίας καὶ συμμαχίας ἔθετο πρὸς τοὺς παρόντας πίστεις· τούς γε μὴν ἄνδρας αὐτοῖς ἀπέδωκε, παραγγείλας τηρεῖν, ἵνα ὑπὲρ αὐτῶν κομίσωνται τοὺς αὐτῶν ὁμήρους κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. (8) Πόπλιος δὲ σχετλιάζων ἐπὶ τῷ γεγονότι παρασπονδήματι, καὶ συλλογισάμενος, ὅτι, πάλαι τῶν Κελτῶν πρὸς αὐτοὺς ἀλλοτρίως διακειμένων, τούτων ἐπιγεγονότων, πάντας τοὺς πέριξ Γαλάτας συμβήσεται πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀπονεύειν, ἔγνω δεῖν εὐλαβηθῆναι τὸ μέλλον. (9) Διόπερ, ἐπιγενομένης τῆς νυκτός, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἀναζεύξας, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὸν Τρεβίαν ποταμόν, καὶ τοὺς τούτῳ συνάπτοντας γεωλόφους· πιστεύων τῇ τε τῶν τόπων ὀχυρότητι, καὶ τοῖς παροικοῦσι τῶν συμμάχων.

LXVIII. Ἀννίβας δέ, τὴν ἀναζυγὴν αὐτῶν ἐπιγνούς, παραυτίκα μὲν τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς ἐξαπέστελλε, μετ' οὐ πολὺ δὲ τοὺς ἄλλους· τούτοις δ' ἐκ ποδὸς τὴν δύναμιν ἔχων αὐτός, εἵπετο κατόπιν. (2) Οἱ μὲν οὖν Νομάδες εἰς ἔρημον τὴν στρατοπεδείαν ἐμπεσόντες, ταύτην ἐνεπίμπρασαν. (3) Ὃ δὴ καὶ λίαν συνήνεγκε τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς, εἴπερ οὗτοι εὐθέως ἀκολουθήσαντες συνῆψαν ταῖς ἀποσκευαῖς, πολλοὺς ἂν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐν τοῖς ἐπιπέδοις διαφθαρῆναι. (4) Νῦν δὲ οἱ πλείους ἔφθασαν διαβάντες τὸν Τρεβίαν ποταμόν· τῶν δὲ καταλειφθέντων ἐπὶ τῆς οὐραγίας, οἱ μὲν διεφθάρησαν, οἱ δὲ ζῶντες ἑάλωσαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. (5) Πόπλιος μὲν διαβὰς τὸν προειρημένον ποταμὸν ἐστρατοπέδευσε περὶ τοὺς πρώτους λόφους. (6) Καὶ περιβαλὼν τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν παρεμβολήν, ἀνεδέχετο μὲν τὸν Τεβέριον καὶ τὰς μετ' ἐκείνου δυνάμεις· ἐθεράπευε δ' αὑτὸν ἐπιμελῶς, σπουδάζων εἰ δύναιτο κοινωνῆσαι τοῦ μέλλοντος κινδύνου. (7) Ἀννίβας δὲ περὶ τετταράκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῶν πολεμίων, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. (8) Τὸ δὲ τῶν Κελτῶν πλῆθος τὸ τὰ πεδία κατοικοῦν, συνεστηκὸς ταῖς τῶν Καρχηδονίων ἐλπίσιν, ἀφθόνως μὲν ἐχορήγει τὸ στρατόπεδον τοῖς ἐπιτηδείοις, ἕτοιμον δ' ἦν παντὸς κοινωνεῖν ἔργου καὶ κινδύνου τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. (9) Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσπεπτωκότων τῶν κατὰ τὴν ἱππομαχίαν, ἐξεπλάγησαν μὲν τῷ τὸ συμβεβηκὸς εἶναι παρὰ τὴν

que convenientia pollicitus, in civitates quemque suas, ad significanda quæ gesta essent, et sollicitandos popularium animos, dimisit. (5) Norat enim, secum omnes, vellent nollent, consensuros, cognita suorum in Romanos perfidia. (6) Simul cum his et Boii venerunt, triumviros agrorum dividendorum illi tradentes, quos belli principio perfidia ea, quam supra commemoravimus, interceperant. (7) Hannibal, laudata eorum voluntate amicitiam quidem et societatem cum præsentibus firmavit : triumviros autem ipsis reddidit; monuitque, ut eos servarent, quo possent per illos, sicut initio decreverant, suos recipere obsides. (8) Publius, cædem fraude peremtorum lamentans, neque dubitans, Gallorum animo pridem a Romanis alienato, plerosque ex omnibus circumcirca regionibus ad partes Carthaginiensium post istud facinus inclinaturos, cavendum sibi in posterum judicavit. (9) Itaque silentio proximæ noctis sub quartam vigiliam versus Trebiam fluvium et tumulos ei vicinos castra movet : tum naturæ locorum confisus, tum sociis populi Romani eum tractum incolentibus.

LXVIII. Hannibal, simul atque horum profectionem sensit, statim Numidas equites, deinde etiam reliquos, vestigia eorum sequi jussit : moxque ipse etiam cum omnibus copiis pone istos insequitur. (2) Numidæ, vacua nacti castra, illa incenderunt. (3) Quæ res adprime Romanos juvit : nam si nulla facta mora consecuti impedimenta fuissent, multi Romanorum in campis patentibus ab equitibus cæsi, erant perituri. (4) Nunc plerisque omnibus Trebiam transgressis, partem dumtaxat aliquam extremi agminis, qua occiderunt Pœni, qua ceperunt. (5) Scipio igitur, trajecto Trebia, circa proximos tumulos locum stativis deligit; (6) ibique fossa ac vallo castris munitis, Tiberium opperiens ejusque legiones, vulnus suum diligenter curabat, quo posset futuro mox prælio interesse. (7) Hannibal quinque millium intervallo ab hoste castra ponit. (8) Galli plana colentes, qui se adjunxerant spei Carthaginiensium, commeatus et necessaria omnia largiter subministrabant; parati in omnibus consiliis et periculis Hannibali esse participes. (9) Romani vero in urbe, ubi allatus nuntius est de superiore equitum pugna, mirari illi quidem quod acciderat, utpote longe contra ipsorum opinionem :

προσδοκίαν· οὐ μὴν ἠπόρουν γε σκήψεων, πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν αὐτοῖς ἧτταν εἶναι τὸ γεγονός· (10) ἀλλ' οἱ μὲν ᾐτιῶντο τὴν τοῦ στρατηγοῦ προπέτειαν, οἱ δὲ τὴν τῶν Κελτῶν ἐθελοκάκησιν, στοχαζόμενοι διὰ τῆς τελευταίας ἀποστάσεως. (11) Καθόλου δὲ, τῶν πεζικῶν στρατοπέδων ἀκεραίων ὄντων, ἀκεραίους εἶναι διελάμβανον τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐλπίδας. (12) Ὅθεν καὶ, συνάψαντος τοῦ Τιβερίου καὶ τῶν μετ' ἐκείνου στρατοπέδων, καὶ διαπορευομένων διὰ τῆς Ῥώμης, ἐξ ἐπιφανείας ἐδόξαζον κριθήσεσθαι τὴν μάχην. (13) Ἀθροισθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν κατὰ τὸν ὅρκον εἰς Ἀρίμινον, ἀναλαβὼν αὐτοὺς ὁ στρατηγὸς, προῆγε, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον. (14) Συμμίξας δὲ, καὶ καταστρατοπεδεύσας παρ' αὐτοῖς ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι, τὸ μὲν πλῆθος ἀνελάμβανε τῶν ἀνδρῶν, ὡς ἂν ἐκ Λιλυβαίου, τετταράκοντα συνεχῶς ἡμέρας πεπεζοπορηκότων εἰς Ἀρίμινον· τὰς δὲ παρασκευὰς ἐποιεῖτο πάσας ὡς πρὸς μάχην. (15) Αὐτὸς δ' ἐπιμελῶς συνήδρευε τῷ Ποπλίῳ, τὰ μὲν ἤδη γεγονότα πυνθανόμενος, περὶ δὲ τῶν παρόντων συνδιανοούμενος.

LXIX. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀννίβας πραξικοπήσας πόλιν Κλαστίδιον, ἐνδόντος αὐτῷ τοῦ πεπιστευμένου παρὰ Ῥωμαίων, ἀνδρὸς Βρεντεσινοῦ, κατέσχε. (2) Γενόμενος δὲ κύριος τῆς τε φρουρᾶς, καὶ τῆς τοῦ σίτου παραθέσεως, τούτῳ μὲν πρὸς τὸ παρὸν ἐχρήσατο, τοὺς δὲ παραληφθέντας ἄνδρας ἀβλαβεῖς μεθ' ἑαυτοῦ προῆγε· (3) δεῖγμα βουλόμενος ἐκφέρειν τῆς σφετέρας προαιρέσεως, πρὸς τὸ μὴ, δεδιότας, ἀπελπίζειν τὴν παρ' αὐτῷ σωτηρίαν τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν καταλαμβανομένους. (4) Τὸν δὲ προδότην ἐτίμησε μεγαλείως, ἐκκαλέσασθαι σπουδάζων τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα, συνθεωρήσας τινὰς τῶν Κελτῶν, οἳ κατῴκουν μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Τρεβία ποταμοῦ, πεποιημένους μὲν καὶ πρὸς αὐτὸν φιλίαν, διαπεμπομένους δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πεπεισμένους, τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τὴν παρ' ἀμφοῖν ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρξειν· (6) ἐξαποστέλλει πεζοὺς μὲν δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ Κελτοὺς καὶ Νομάδας εἰς χιλίους, προστάξας ἐπιδραμεῖν αὐτῶν τὴν χώραν. (7) Τῶν δὲ πραξάντων τὸ προσταχθὲν, καὶ πολλὴν περιβαλομένων λείαν, εὐθέως οἱ Κελτοὶ παρῆσαν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. (8) Τιβέριος δὲ, καὶ πάλαι ζητῶν ἀφορμὴν τοῦ πράττειν, τότε λαβὼν πρόφασιν, ἐξαπέστειλε τῶν μὲν ἱππέων τὸ πλεῖστον μέρος, πεζοὺς δὲ σὺν τούτοις ἀκοντιστὰς εἰς χιλίους. (9) Σπουδῇ δὲ τούτων προσμιξάντων πέραν τοῦ Τρεβία καὶ διαμαχομένων τοῖς πολεμίοις ὑπὲρ τῆς λείας, ἐτράπησαν οἱ Κελτοὶ σὺν τοῖς Νομάσι, καὶ τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν ἐποιοῦντο χάρακα. (10) Ταχὺ δὲ συννοήσαντες τὸ γιγνόμενον οἱ προκαθήμενοι τῆς τῶν Καρχηδονίων παρεμβολῆς, ἐντεῦθεν ταῖς ἐφεδρείαις ἐβοήθουν τοῖς πιεζομένοις· οὗ γενομένου, τραπέντες οἱ Ῥωμαῖοι,

sed non deerant causæ, cur victos eo prælio fuisse; (10) aliis temeritatem ducis accusa Gallorum perfidiam, qui de industria male quod novissima defectione satis ostendissent. que, legionum peditibus salvis atque integri que suas de summa rerum superesse credeba (12) Quamobrem ut venit Tiberius Semproni ille habebat legiones, dum has Romam transe rent, si vel tantum hic exercitus se ostendisset iri uno prælio, sibi persuadebant. (13) Post Ariminum, sicuti juramento fuerant adacti, consul iis assumtis ad Scipionem properavi quem ut pervenit, junctisque castris ibi cons suos, fatigatos itinere XL continuorum dierum lybæo Ariminum venerant, refecit; simulque gnam necessaria comparavit. (15) Quæ dum interim Publio assiduus adesse, præterita ab de iis quæ instabant cum eo deliberare.

LXIX. Eodem fere tempore Hannibal Clas dum proditione cepit, tradente viro Brundus loco Romani præfecerant. (2) Pœnus, pra mento ibi condito potitus, hoc quidem ad præsentem inopiam est usus, captivos ve secum abduxit: (3) id spectans, ut hoc ed specimine, eos qui temporibus deprehensi stetissent, admoneret, posito metu clemen diffidere. (4) Proditorem magnifice donavit munere aliquo fungerentur, ad partes Car cupiens allicere. (5) Secundum hæc, intelli rum nonnullos, qui quod inter Padum et Tr colebant, post initam secum amicitiam cum R communicare, ratos, se per hunc ambiguum f ab utroque futuros hoste; (6) peditum duo m Gallos et Numidas mille fere, adversus eos fines incursare. (7) Quibus imperata facienti que prædam abigentibus, extemplo ad Rom nitiones Galli adveniunt, opem illos poscent pronius, qui manus conserendi occasione quærebat, tunc illam adeptus, equitum parte et simul pedites jaculatores ad mille emisit. stem, Trebia trajecto, propere aggressi, a acriter cum illo dimicantes, Gallos Numida castra compellunt. (10) Quo statim anim pro munitionibus Carthaginiensium in statio ipsa statione illico laborantibus succurrentes,

πάλιν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν παρεμβολήν. (11) Τιβέριος δὲ, συνορῶν τὸ γιγνόμενον, πάντας ἐπαφῆκε τοὺς ἵππους, καὶ τοὺς ἀκοντιστάς. Τούτου δὲ συμπεσόντος, αὖθις ἐγκλίναντες οἱ Κελτοὶ, πρὸς τὴν αὑτῶν ἀσφάλειαν ὑπεχώρουν. (12) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ἀπαράσκευος ὢν πρὸς τὸ κρίνειν τὰ ὅλα, καὶ νομίζων δεῖν μηδέποτε χωρὶς προθέσεως, μηδ' ἐκ παντὸς ἀφορμῆς ποιεῖσθαι τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους· ὅπερ εἶναι φατέον ἡγεμόνος ἔργον ἀγαθοῦ· (13) τότε μὲν ἐπέσχε τοὺς παρ' αὐτῶν συνεγγίσαντας τῷ χάρακι, καὶ στῆναι μὲν ἐκ μεταβολῆς ἠνάγκασε, διώκειν δὲ καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐκώλυσε, διὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ σαλπιγκτῶν ἀνακαλούμενος. (14) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι βραχὺν ἐπισχόντες χρόνον, ἀνέλυσαν, ὀλίγους μὲν αὑτῶν ἀποβαλόντες, πλείους δὲ τῶν Καρχηδονίων διεφθαρκότες.

LXX. Ὁ δὲ Τιβέριος, μετεωρισθεὶς, καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τῷ προτερήματι, φιλοτίμως εἶχε πρὸς τὸ τὴν ταχίστην κρῖναι τὰ ὅλα. (2) Προέκειτο μὲν οὖν αὐτῷ, κατὰ τὴν ἰδίαν γνώμην χρῆσθαι τοῖς παροῦσι, διὰ τὸ τὸν Πόπλιον ἀῤῥωστεῖν· ὅμως δὲ βουλόμενος προσλαβέσθαι καὶ τὴν τοῦ συνάρχοντος γνώμην, ἐποιεῖτο λόγους περὶ τούτων πρὸς αὐτόν. (3) Ὁ δὲ Πόπλιος τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν περὶ τῶν ἐνεστώτων· (4) τά τε γὰρ στρατόπεδα, χειμασκήσαντα, βελτίω τὰ παρ' αὑτῶν ὑπελάμβανε γενήσεσθαι, τήν τε τῶν Κελτῶν ἀθεσίαν οὐκ ἐμμενεῖν ἐν τῇ πίστει, τῶν Καρχηδονίων ἀπραγούντων, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀναγκαζομένων ἄγειν, ἀλλὰ καινοτομήσειν τι πάλιν κατ' ἐκείνων. (5) Πρὸς δὲ τούτοις καὶ αὐτὸς, ὑγιασθεὶς ἐκ τοῦ τραύματος, ἀληθινὴν παρέξεσθαι χρείαν ἤλπιζε τοῖς κοινοῖς πράγμασι. (6) Διὸ καὶ τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς μένειν ἠξίου τὸν Τιβέριον ἐπὶ τῶν προκειμένων. (7) Ὁ δὲ προειρημένος ᾔδει μὲν ἕκαστα τούτων ἀληθινῶς λεγόμενα καὶ δεόντως· ὑπὸ δὲ τῆς φιλοδοξίας ἐλαυνόμενος, καὶ καταπιστεύων τοῖς πράγμασι, παραλόγως ἔσπευδε κρῖναι δι' αὑτοῦ τὰ ὅλα, καὶ μήτε τὸν Πόπλιον δύνασθαι παρατυχεῖν τῇ μάχῃ, μήτε τοὺς ἐπικαθισταμένους στρατηγοὺς φθᾶσαι παραλαβόντας τὴν ἀρχήν· οὗτος γὰρ ἦν ὁ χρόνος. (8) Διόπερ οὐ τὸν τῶν πραγμάτων καιρὸν ἐκλεγόμενος, ἀλλὰ τὸν ἴδιον, ἔμελλε τοῦ δέοντος σφαλήσεσθαι προφανῶς. (9) Ὁ δ' Ἀννίβας, παραπλησίους ἔχων ἐπινοίας Ποπλίῳ περὶ τῶν ἐνεστώτων, κατὰ τοὐναντίον ἔσπευδε συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις· θέλων μὲν, πρῶτον, ἀκεραίοις ἀποχρήσασθαι ταῖς τῶν Κελτῶν ὁρμαῖς· (10) δεύτερον, ἀνασκήτοις καὶ νεοσυλλόγοις συμβαλεῖν τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοπέδοις· τρίτον, ἀδυνατοῦντος ἔτι τοῦ Ποπλίου ποιήσασθαι τὸν κίνδυνον· τὸ δὲ μέγιστον, πράττειν τι, καὶ μὴ προΐεσθαι διακενῆς τὸν χρόνον. (11) Τῷ γὰρ εἰς ἀλλοτρίαν καθέντι χώραν στρατόπεδα, καὶ παραβόλοις ἐγχειροῦντι πράγμασιν, εἷς τρόπος ἐστὶν οὗτος σωτηρίας, τὸ συνεχῶς καινοποιεῖν ἀεὶ τὰς τῶν συμμά-

Romanos et castra repetere coegerunt. (11) Tum vero Tiberius, re cognita, omnes equites jaculatoresque immisit: atque ita Galli vicissim cedentes loco, intra munitiones suas se recipiunt. (12) Hannibal vero, qui ad universæ rei dimicationem adhuc erat imparatus, existimans, non ex quavis occasione, neque sine certa animi destinatione, periculum summæ rerum esse faciendum; magni ducis, quod omnes fateantur, officio fungens; (13) contentus in præsentia recipientis se in castra militis fugam sistere, et, ut hostibus frontem rursus obverteret, cogere; persequi Romanos, aut cum iis confligere, nequaquam est passus, per ministros et buccinatores revocans suos. (14) Romani, breve tempus morati, paucis suorum desideratis, ac longe pluribus hostium occisis, e pugna recesserunt.

LXX. Tiberius, ferox jam, gaudioque ob victoriam exsultans, universi belli fortunam quam primum dijudicare gestiebat. (2) Etsi autem stabat illi sententia, quia Scipio ægrotabat, arbitrio suo omnia administrare; tamen, quia magni faciebat ut idem et collega sentiret, consilium hoc suum cum illo communicat. (3) At P. Cornelio alia longe mens erat: (4) nam et suos exercitus, si per hiemem tiro miles exerceretur, valentiores futuros; et Gallos, pro insita levitate, si cessarent Carthaginienses et quiescere cogerentur, novi aliquid molituros, ac rursus ab illis defecturos. (5) Ad hæc sperabat, sese, ubi ex vulnere convaluisset, utilem patriæ operam rem strenue gerendo esse præstiturum. (6) His igitur rationibus adductus, ne quid tentaret, auctor collegæ erat. (7) At Sempronius, etsi non ignorabat vere hæc et prudenter monere Scipionem, ambitione tamen et nimia confidentia excæcatus, id omni studio agebat, ut per se ipse summam rerum cerneret; priusquam aut Publius prælio posset interesse, aut novi consules iniissent; jam enim tempus illud appetebat. (8) Igitur, qui sua consilia non rerum temporibus accommodaret, sed suis, nihil bene se consulturum, nemini dubium relinquebat. (9) Hannibal vero, de rebus præsentibus pari ratione cum Scipione judicans, e contrario dimicare acie quam primum cupiebat. Nam et Gallorum primo impetu, dum adhuc recens esset, uti volebat: (10) tum autem cum inexercitato et recens conscripto Romanorum exercitu conserere manum optabat: tertio illud spectabat, ut, dum adhuc æger esset e vulnere Publius, decertaret: postremo, quod sua plurimum putaret interesse, ne frustra tempus tereret, sed faceret aliquid. (11) Nam qui in alienos fines cum exercitu se conjicit, et res magnas præter hominum opinionem molitur, huic ad salutem unica hæc patet via, si spes sociorum, aliis atque aliis subinde bellicis facinoribus editis, continenter renovet. (12) Et Hanni-

χων ἐλπίδας. (12) Ἀννίβας μὲν οὖν, εἰδὼς τὴν ἐσομένην ὁρμὴν τοῦ Τιβερίου, πρὸς τούτοις ἦν.

LXXI. Πάλαι δὲ συνεωρακὼς μεταξὺ τῶν στρατοπέδων τόπον, ἐπίπεδον μὲν καὶ ψιλὸν, εὐφυῆ δὲ πρὸς ἐνέδραν, διά τι ῥεῖθρον, ἔχον ὀφρὺν, ἐπὶ δὲ ταύτης ἀκάνθας καὶ βάτους συνεχεῖς ἐπιπεφυκότας, ἐγίγνετο πρὸς τῷ καταστρατηγεῖν τοὺς ὑπεναντίους. (2) Ἔμελλε δ' εὐχερῶς λήσειν· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι πρὸς μὲν τοὺς ὑλώδεις τόπους ὑπόπτως εἶχον, διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἀεὶ τιθέναι τὰς ἐνέδρας ἐν τοῖς τοιούτοις χωρίοις, τοῖς δ' ἐπιπέδοις καὶ ψιλοῖς ἀπεπίστευον· (3) οὐκ εἰδότες, ὅτι καὶ πρὸς τὸ λαθεῖν καὶ πρὸς τὸ μηδὲν παθεῖν τοὺς ἐνεδρεύσαντας εὐφυέστατοι τυγχάνουσιν ὄντες τῶν ὑλωδῶν· διὰ τὸ δύνασθαι μὲν ἐκ πολλοῦ προορᾷν πάντας τοὺς ἐνεδρεύοντας, εἶναι δ' ἐπιπροσθήσεις ἱκανὰς ἐν τοῖς πλείστοις τόποις. (4) Τὸ γὰρ τυχὸν ῥεῖθρον μετὰ βραχείας ὀφρύος, ποτὲ δὲ καὶ κάλαμοι, καὶ πτέρεις, καί τι γένος ἀκανθῶν, οὐ μόνον πεζοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐνίοτε δύναται κρύπτειν· ἐὰν βραχέα τις προνοηθῇ τοῦ τὰ μὲν ἐπίσημα τῶν ὅπλων ὕπτια τιθέναι πρὸς τὴν γῆν, τὰς δὲ περικεφαλαίας ὑποτιθέναι τοῖς ὅπλοις. (5) Πλὴν ὅ γε τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, κοινολογηθεὶς Μάγωνι τῷ ἀδελφῷ καὶ τοῖς συνέδροις περὶ τοῦ μέλλοντος ἀγῶνος, συγκατατιθεμένων αὐτῷ πάντων ταῖς ἐπιβολαῖς· (6) ἅμα τῷ δειπνοποιήσασθαι τὸ στρατόπεδον, ἀνακαλεσάμενος Μάγωνα τὸν ἀδελφὸν, ὄντα νέον μὲν, ὁρμῆς δὲ πλήρη καὶ παιδομαθῆ περὶ τὰ πολεμικὰ, συνέστησε τῶν ἱππέων ἄνδρας ἑκατὸν, καὶ πεζοὺς τοὺς ἴσους. (7) Ἔτι δὲ τῆς ἡμέρας οὔσης ἐξ ὅλου τοῦ στρατοπέδου σημηνάμενος τοὺς εὐρωστοτάτους, παρηγγέλκει δειπνοποιησαμένους ἥκειν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. (8) Παρακαλέσας δὲ, καὶ παραστήσας τούτοις τὴν πρέπουσαν ὁρμὴν τῷ καιρῷ, παρήγγειλε δέκα τοὺς ἀνδρωδεστάτους ἕκαστον ἐπιλεξάμενον ἐκ τῶν ἰδίων τάξεων, ἥκειν εἴς τινα τόπον ἤδη τῆς στρατοπεδείας. (9) Τῶν δὲ πραξάντων τὸ συνταχθὲν, τούτους μὲν, ὄντας ἱππεῖς χιλίους, καὶ πεζοὺς ἄλλους τοσούτους, ἐξαπέστειλε νυκτὸς εἰς τὴν ἐνέδραν, συστήσας ὁδηγοὺς, καὶ τἀδελφῷ διαταξάμενος περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιθέσεως. (10) Αὐτὸς δ' ἅμα τῷ φωτὶ τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς συναγαγὼν, ὄντας φερεκάκους διαφερόντως, παρεκάλεσε, καί τινας δωρεὰς ἐπαγγειλάμενος τοῖς ἀνδραγαθήσασι, προσέταξε, πελάσαντας τῷ τῶν ἐναντίων χάρακι, κατὰ σπουδὴν ἐπιδιαβαίνειν τὸν ποταμὸν, καὶ προσακροβολιζομένους, κινεῖν τοὺς πολεμίους· βουλόμενος ἀναρίστους καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀπαρασκεύους λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους. (11) Τοὺς δὲ λοιποὺς ἡγεμόνας ἀθροίσας, ὁμοίως παρεκάλεσε πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ πᾶσιν ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλε, καὶ περὶ τὴν τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἵππων γίγνεσθαι θεραπείαν.

LXXII. Ὁ δὲ Τιβέριος, ἅμα τῷ συνιδεῖν ἐγγίζοντας τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς, παραυτίκα μὲν αὐτὴν τὴν ἵππον ἐξαπέστελλε, προστάξας ἔχεσθαι καὶ συμπλέκε-

bal quidem, gnarus Sempronium mox ad præl rum, in his erat.

LXXI. Quum autem locum idem observasset que castra, planum quidem et nudum, sed aptu sidiis, propter rivum quemdam altam haben eamque vepribus ac virgultis continuis vestitam, decipere parabat. (2) Latere autem ibi eo facili quia Romani, silvas quidem omnes suspectant Galli ad insidiandum loca semper deligunt arbo dita, campis tamen patentibus plane fidebant: tes nimirum, et occultius et periculo etiam min tie collocari insidias, quam in sylvosis saltibu insidiatores facile prospiciant ceteros, neque tan rimum, desint eminentiæ quædam ad ipsos tegen (4) Quamlibet parvus enim rivus, cui modicum lium, interdum vero et arundines vel filices, au que sentis genus, satis magnas ad occultandos pedites, verum etiam equites, latebras habet: s vel mediocrem adhibeat prudentiam, ut, quæ ginquo conspicua arma, humi supina deponat clypeis subjiciat. (5) Hannibal enimvero, d cum fratre Magone ac ceteris, qui concilio inte bita super edendo mox certamine; quum eju omnes laudassent; (6) simul ac cœnam exerci fratrem Magonem, militaris spiritus juvenem e belli artes edoctum, ad se vocat; eique centu totidem pedites, attribuit: (7) quos nimirum i adhuc seligens ex universo exercitu validissimo jusserat ut post cœnam ad suum tentorium c (8) Hos igitur cohortatus, postquam ita affect res postulabat, mandat singulis, ut decem fo suis ordinibus quisque sibi adjungat, et cum illi castrorum partem protinus omnes sese conferan ut fecere quod fuerant jussi, hos Hannibal (e equites mille, pedites totidem;) noctu ad insidi proficisci, ducibus itineris additis, jubet; man de tempore, quo ad pugnam cooriri eos vellet, (10) Ipse prima luce Numidas, imprimis labo genus hominum, in unum advocat; eosque propositis etiam virtutis præmiis, prope hostium cedere jubet, et raptim trajicere amnem Trebi doque ad pugnam elicere adversarios: imprans ad prælium imparatos cupiebat deprehendere. ceteros duces cogit, et similiter cohortatus a prandere omnibus et arma atque equos parare p

LXXII. Sempronius, ut videt appropinquan equites, extemplo equitatum quidem solum, hoste jussum conserere, emittit. (2) Deinde et

ἅμα τοῖς πολεμίοις. (2) Ἑξῆς δὲ τούτοις, ἐξέπεμπε τοὺς πεζακοντιστὰς εἰς ἑξακισχιλίους· ἐκίνει δὲ καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος, ὡς ἐξ ἐπιφανείας κριθησομένων τῶν ὅλων· ἐπαιρόμενος τῷ τε πλήθει τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῷ γεγονότι τῇ προτεραίᾳ περὶ τοὺς ἱππεῖς εὐημερήματι. (3) Οὔσης δὲ τῆς ὥρας περὶ χειμερινὰς τροπάς, καὶ τῆς ἡμέρας νιφετώδους καὶ ψυχρᾶς διαφερόντως, τῶν δ' ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, ἁπάντων ἀναρίστων ἐκπεπορευμένων· τὸ μὲν πρῶτον, ὁρμὴ καὶ προθυμία περὶ τὸ πλῆθος ἦν· (4) ἐπιγενομένης δὲ τῆς τοῦ Τρεβία ποταμοῦ διαβάσεως, καὶ προσαναβεβηκότος τοῦ ῥεύματος, διὰ τὸν ἐν τῇ νυκτὶ γενόμενον ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατόπεδα τόποις ὄμβρον, μόλις, ἕως τῶν μαστῶν οἱ πεζοὶ βαπτιζόμενοι, διέβαινον. (5) Ἐξ ὧν ἐκακοπάθει τὸ στρατόπεδον ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἐνδείας, ὡς ἂν ἤδη τῆς ἡμέρας προβαινούσης. (6) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, κατὰ τὰς σκηνὰς βεβρωκότες καὶ πεπωκότες, καὶ τοὺς ἵππους ἠτοιμακότες, ἠλείφοντο καὶ καθωπλίζοντο περὶ τὰ πυρὰ πάντες. (7) Ἀννίβας δέ, τὸν καιρὸν ἐπιτηρῶν, ἅμα τῷ συνιδεῖν διαβεβηκότας τοὺς Ῥωμαίους τὸν ποταμόν, προβαλόμενος ἐφεδρείαν τοὺς λογχοφόρους καὶ Βαλιαρεῖς, ὄντας εἰς ὀκτακισχιλίους, ἐξῆγε τὴν δύναμιν. (8) Καὶ προαγαγὼν ὡς ὀκτὼ στάδια πρὸ τῆς στρατοπεδείας, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν παρενέβαλε, περὶ δισμυρίους ὄντας τὸν ἀριθμόν, Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς καὶ Λίβυας· (9) τοὺς δ' ἱππεῖς διελὼν ἐφ' ἑκάτερον προσέθηκε τὸ κέρας, πλείους ὄντας μυρίων σὺν τοῖς παρὰ τῶν Κελτῶν συμμάχοις· τὰ δὲ θηρία μερίσας πρὸ τῶν κεράτων, δι' ἀμφοτέρων προεβάλλετο. (10) Τιβέριος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν ἱππεῖς ἀνεκαλεῖτο, θεωρῶν οὐκ ἔχοντας ὅ τι χρήσονται τοῖς ὑπεναντίοις, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας ἀποχωρεῖν μὲν εὐχερῶς καὶ σποράδην, ἐπικεῖσθαι δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς τολμηρῶς καὶ θρασέως. Τὸ γὰρ τῆς Νομαδικῆς μάχης ἴδιόν ἐστι τοῦτο. (11) Τοὺς δὲ πεζοὺς παρενέβαλε κατὰ τὰς συνήθεις παρ' αὐτοῖς τάξεις, ὄντας τοὺς μὲν Ῥωμαίους εἰς μυρίους ἑξακισχιλίους, τοὺς δὲ συμμάχους εἰς δισμυρίους. (12) Τὸ γὰρ τέλειον στρατόπεδον παρ' αὐτοῖς πρὸς τὰς ὁλοσχερεῖς ἐπιβολάς, ἐκ τοσούτων ἀνδρῶν ἐστιν, ὅταν ὁμοῦ τοὺς ὑπάτους ἑκατέρους οἱ καιροὶ συγκαλῶσι. (13) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς ἐφ' ἑκάτερον θεὶς τὸ κέρας, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἐπῄει τοῖς πολεμίοις σοβαρῶς, ἐν τάξει καὶ βάδην ποιούμενος τὴν ἔφοδον.

LXXIII. Ἤδη δὲ σύνεγγυς ὄντων ἀλλήλοις, συνεπλέκοντο οἱ προκείμενοι τῶν δυνάμεων εὔζωνοι. (2) Τούτου δὲ συμβάντος, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι κατὰ πολλοὺς τρόπους ἠλαττοῦντο, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ὑπερδέξιον συνέβαινε γίνεσθαι τὴν χρείαν· (3) ἅτε δὴ τῶν μὲν Ῥωμαίων πεζακοντιστῶν κακοπαθούντων ἐξ ὄρθρου, καὶ τὰ πλεῖστα βέλη κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Νομάδας συμπλοκὴν προειμένων, τῶν δὲ καταλειπομένων βελῶν ἀχρείων αὐτοῖς διὰ τὴν συνέχειαν τῆς νοτίδος.

culatores, ad sex mille, sequi jubet : simul vero reliquas omnes copias castris educit : adeo multitudine suorum, et equestri victoria pridiana fretus, ut vel conspectum sui exercitus satis futurum ad devincendum Pœnum existimaret. (3) Quum autem brumæ tempus esset, et dies nivalis ac supra modum frigidus, omnesque ferme et viri et equi non curatis ante corporibus essent educti; (4) multitudo, quæ magnam initio alacritatem præ se tulerat, mox ubi amnem Trebiam trajicere oportuit, qui, ob imbrem in partibus supra castra nocte proxima effusum, adeo vehementer intumuerat, ut pectoribus tenus qui transibant mergerentur; (5) malis tum victa, partim frigore, partim fame (jam enim dies processerat), deficere cœpit. (6) At Carthaginienses, in suis tabernaculis esu potuque refecti, tam ipsi, quam eorum equi, omnes interea ad ignis calorem sedentes ungebant sese atque arma induebant. (7) Hannibal, tempus opportunum pridem exspectans, simul ac transgressos amnem videt hostes, præire jussis, ut præsidio essent aliis, jaculatorum et Balearium octo fere millibus, copias educit. (8) Mille dein passus a castris progressus, pedites, quorum habuit ad viginti millia, Hispanos, Gallos, Afros, in unam seriem omnes dirigit : (9) equites, numero plures decem millibus, annumeratis iis quos Galli socii miserant, utroque cornu circumfundit : atque elephantos divisos pro cornibus, secundum utrumque per totam latitudinem statuit. (10) Dum hæc a Pœno gerebantur, Sempronius equites suos dato signo revocat, plane quid consilii caperent adversus hostem oppositum ignaros : quippe illis res erat cum Numidis, facile et passim terga vertere, ac deinde fronte iterum conversa hostem acriter atque audacter petere, assuetis; quæ propia est Numidarum dimicandi ratio. (11) Pedites vero pro more Romanæ militiæ ordinavit. Erant autem Romani pedites ad sedecim millia : socii ad millia viginti. (12) Nam quoties summa rerum agitur, et necessitate aliqua urgente ambo consules copias conjungunt, plenus exercitus populi Romani ex tot numero hominibus constat. (13) Exin equites, qui ad quatuor millia ei aderant, ab utroque cornu peditibus circumdat; et in hostem superbo incessu pergit, ordinate ac lente ad illum aggrediendum procedens.

LXXIII. Postquam invicem appropinquaverant exercitus, a levibus armaturis ante signa locatis pugna committitur. (2) Ibi tum statim Romanam rem multis modis deteriorem esse apparuit : quum contra Pœnis omnia faverent. (3) Nam Romanorum jaculatores pedites a mane defatigati erant, et in conflictu cum Numidis maximam jaculorum partem emiserant : quæ superabant, continuo humore ma-

(4) Παραπλήσια δὲ τούτοις συνέβαινε καὶ περὶ τοὺς ἱππεῖς γίγνεσθαι, καὶ περὶ τὸ σύμπαν αὐτοῖς στρατόπεδον. (5) Περί γε μὴν τοὺς Καρχηδονίους ὑπῆρχε τἀναντία τούτων· ἀκμαῖοι γὰρ παρατεταγμένοι καὶ νεαλεῖς, ἀεὶ πρὸς τὸ δέον εὐχρήστως καὶ προθύμως εἶχον. (6) Διόπερ ἅμα τῷ δέξασθαι διὰ τῶν διαστημάτων τοὺς προκινδυνεύοντας, καὶ συμπεσεῖν τὰ βαρέα τῶν ὅπλων ἀλλήλοις, οἱ μὲν ἱππεῖς οἱ τῶν Καρχηδονίων εὐθέως ἀπ' ἀμφοῖν τοῖν κεράτοιν ἐπίεζον τοὺς ὑπεναντίους, ὡς ἂν τῷ πλήθει πολὺ διαφέροντες, καὶ ταῖς ἀκμαῖς αὐτῶν τε καὶ τῶν ἵππων, διὰ τὴν προειρημένην ἀκεραιότητα περὶ τὴν ἔξοδον. (7) Τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τῶν ἱππέων ὑποχωρησάντων, καὶ ψιλωθέντων τῶν τῆς φάλαγγος κεράτων, οἵ τε λογχοφόροι τῶν Καρχηδονίων, καὶ τὸ τῶν Νομάδων πλῆθος, ὑπεραίροντες τοὺς προτεταγμένους τῶν ἰδίων, καὶ πρὸς τὰ κέρατα προσπίπτοντες τοῖς Ῥωμαίοις, πολλὰ καὶ κακὰ διειργάζοντο, καὶ μάχεσθαι τοῖς κατὰ πρόσωπον οὐκ εἴων. (8) Οἱ δ' ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις, παρ' ἀμφοῖν τὰς πρώτας ἔχοντες καὶ μέσας τῆς ὅλης παρεμβολῆς τάξεις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμάχοντο συστάδην, ἐφάμιλλον ποιούμενοι τὸν κίνδυνον.

LXXIV. Ἐν ᾧ καιρῷ διαναστάντων τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας Νομάδων, καὶ προσπεσόντων ἄφνω κατὰ νώτου τοῖς ἀγωνιζομένοις περὶ τὰ μέσα, μεγάλην ταραχὴν καὶ δυσχρηστίαν συνέβαινε γίγνεσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. (2) Τέλος δ' ἀμφότερα τὰ κέρατα τῶν περὶ τὸν Τιβέριον πιεζόμενα, κατὰ πρόσωπον μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων, πέριξ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας ὑπὸ τῶν εὐζώνων, ἐτράπησαν, καὶ συνωθοῦντο κατὰ τὸν διωγμὸν πρὸς τὸν ὑποκείμενον ποταμόν. (3) Τούτου δὲ συμβάντος, οἱ κατὰ μέσον τὸν κίνδυνον ταχθέντες τῶν Ῥωμαίων, οἱ μὲν κατόπιν ἐφεστῶτες, ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας προσπεσόντων ἀπώλλυντο καὶ κακῶς ἔπασχον· (4) οἱ δὲ περὶ τὰς πρώτας χώρας, ἐπαναγκασθέντες, ἐκράτησαν τῶν Κελτῶν καὶ μέρους τινὸς τῶν Λιβύων· καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες, διέκοψαν τὴν τῶν Καρχηδονίων τάξιν. (5) Θεωροῦντες δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν ἰδίων κεράτων ἐκπεπιεσμένους, τὸ μὲν ἐπιβοηθεῖν τούτοις, ἢ πάλιν εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀπιέναι παρεμβολὴν, ἀπέγνωσαν· ὑφορώμενοι μὲν τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων, κωλυόμενοι δὲ διὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν ἐπιφορὰν καὶ συστροφὴν τοῦ κατὰ κεφαλὴν ὄμβρου. (6) Τηροῦντες δὲ τὰς τάξεις, ἀθρόοι μετ' ἀσφαλείας ἀπεχώρησαν εἰς Πλακεντίαν, ὄντες οὐκ ἐλάττους μυρίων. (7) Τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν πλεῖστοι περὶ τὸν ποταμὸν ἐφθάρησαν ὑπό τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων. (8) Οἱ δὲ διαφυγόντες τῶν πεζῶν, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἱππέων, πρὸς τὸ προειρημένον σύστημα ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ἀνεκομίσθησαν ἅμα τούτοις εἰς Πλακεντίαν. (9) Τὸ δὲ τῶν Καρχηδονίων στρατόπεδον, ἕως τοῦ ποταμοῦ καταδιῶξαν τοὺς πολεμίους, ὑπὸ δὲ τοῦ χειμῶνος οὐκ ἔτι δυνάμενον περαιτέρω προβαίνειν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν παρεμβο-

dida, evaserant inutua. (4) Nec melius cum
reliquo universo exercitu agebatur. (5) Contra
apud Carthaginienses omnia : qui quum viribu
aciem descendissent, recentes et alacres quo
postulabat, veniebant. (6) Itaque simul ac p
a suis recepti sunt qui ante signa pugnaverant;
statim gravioris armaturæ concursum, equit
niensium (qui et numero superabant, et sua
corpora, ut ante ostendimus, sub exitum e
curaverant) ab utroque cornu Romanos pren
Igitur impulso Romanorum equitatu, nudataqu
cornu acie, jaculatores Carthaginiensium et
turba, suos quorum a tergo erant, præterlati,
manorum invadunt, adeoque vehementer ill
ut dimicare cum ex adverso pugnantibus non
(8) Gravis vero armatura, quæ in primis med
nibus utrimque stabat, satis diu paribus ani
Marte cominus decertavit.

LXXIV. Tum vero Numidæ, ex insidiis co
tergo eos qui circa mediam aciem dimicabant
cædentes, tumultum ingentem atque perturbati
norum exercitui injecere. (2) Tandem qui
cornu a Sempronio stabant, prementibus a front
ad latera vero circumcirca levibus armaturis,
fugam; eosque Pœnus insequens in subject
compellit. (3) Inter hæc, mediæ Romanorum
mos ordines Numidæ, qui ex insidiis invaser
maleque habent. (4) Et primi ordines, ip
necessitate, Gallos et partem etiam Afrorum
magnaque eorum strage edita, Carthaginie
perrumpunt. (5) Sed hi, ut vident, cornu j
suorum impulsum profligatumque esse; despe
illis a se opem ferri, aut castra sua repeti; qu
equitatus multitudo ipsos terrebat, et flumen,
quo magna vi compluebantur, conata ipsorum
(6) servatis ordinibus, conferto agmine,
Placentiam se receperunt, non pauciores dec
(7) Reliquorum plerosque, circa Trebiam, p
partim equites contrucidaverunt. (8) Qui ex i
pedites, cum maxima parte equitum, prioris
de qua diximus vestigia sequendo, una cum hi
incolumes pervenerunt. (9) Carthaginiensiu
adversarios ad flumen usque insecutus, quum
pergere ulterius non posset, in castra est re

ὑπ. (10) Καὶ πάντες ἐπὶ μὲν τῇ μάχῃ περιχαρεῖς ἦσαν, ὡς κατωρθωκότες· συνέβαινε γὰρ ὀλίγους μὲν τῶν Ἰβήρων καὶ Λιβύων, τοὺς δὲ πλείους ἀπολωλέναι τῶν Κελτῶν. (11) Ὑπὸ δὲ τῶν ὄμβρων καὶ τῆς ἐπιγενομένης χιόνος, οὕτω διετίθεντο δεινῶς, ὥστε τὰ μὲν θηρία διαφθαρῆναι, πλὴν ἑνός· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπόλλυσθαι καὶ τῶν ἵππων διὰ τὸ ψῦχος.

LXXV. Ὁ δὲ Τιβέριος, εἰδὼς μὲν τὰ συμβεβηκότα, βουλόμενος δὲ κατὰ δύναμιν ἐπικρύπτεσθαι τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ γεγονὸς, ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι, μάχης γενομένης, τὴν νίκην αὐτῶν ὁ χειμὼν ἀφείλετο. (2) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραυτίκα μὲν ἐπίστευον τοῖς προσαγγελλουσι· μετ' οὐ πολὺ δὲ πυνθανόμενοι, τοὺς μὲν Καρχηδονίους καὶ τὴν παρεμβολὴν τὴν αὐτῶν τηρεῖν, καὶ τοὺς Κελτοὺς πάντας ἀπονενευκέναι πρὸς τὴν ἐκείνων φιλίαν· (3) τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν, ἀπολελοιπότας τὴν παρεμβολὴν, ἐκ τῆς μάχης ἀνακεχωρηκέναι καὶ συνηθροῖσθαι πάντας εἰς τὰς πόλεις, καὶ χορηγεῖσθαι δὲ τοῖς ἀναγκαίοις ἐκ θαλάττης ἀνὰ τὸν Πάδον ποταμόν· καὶ λίαν σαφῶς ἔγνωσαν τὰ γεγονότα περὶ τὸν κίνδυνον. (4) Διὸ καὶ παραδόξου φανέντος αὐτοῖς τοῦ πράγματος, περὶ τὰς λοιπὰς παρασκευὰς διαφερόντως ἐγίγνοντο, καὶ περὶ φυλακὴν τῶν προκειμένων τόπων· πέμποντες εἰς Σαρδόνα καὶ Σικελίαν στρατόπεδα, πρὸς δὲ τούτοις εἰς Τάραντα προφυλακὰς, καὶ τῶν ἄλλων τόπων εἰς τοὺς εὐκαίρους· παρεσκεύασαν δὲ καὶ ναῦς ἑξήκοντα πεντήρεις. (5) Γνάϊος δὲ Σερουΐλιος καὶ Γάϊος Φλαμίνιος, οἵπερ ἔτυχον ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, συνῆγον τοὺς συμμάχους, καὶ κατέγραφον τὰ παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα. (6) Παρῆγον δὲ καὶ τὰς ἀγορὰς, τὰς μὲν εἰς Ἀρίμινον, τὰς δ' εἰς Τυῤῥηνίαν, ὡς ἐπὶ τούτοις ποιησόμενοι τοῖς τόποις τὴν ἔξοδον. (7) Ἔπεμψαν δὲ καὶ πρὸς Ἱέρωνα περὶ βοηθείας· ὃς καὶ πεντακοσίους αὐτοῖς ἐξαπέστειλε Κρῆτας, καὶ χιλίους πελτοφόρους· πάντα δὲ καὶ πανταχόθεν ἐνεργῶς ἡτοίμαζον. (8) Τότε γάρ εἰσι φοβερώτατοι Ῥωμαῖοι, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, ὅταν αὐτοὺς περιστῇ φόβος ἀληθινός.

LXXVI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Γνάϊος Κορνήλιος, ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ τἀδελφοῦ Ποπλίου ἡγεμὼν ἐπὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἀναχθεὶς ἀπὸ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων παντὶ τῷ στόλῳ, προσέσχε τῆς Ἰβηρίας πρὸς τοὺς κατὰ τὸ καλούμενον Ἐμπορεῖον τόπους. (2) Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τούτων, ἀποβάσεις ἐποιεῖτο· καὶ τοὺς μὲν ἀπειθοῦντας ἐπολιόρκει τῶν τὴν παραλίαν κατοικούντων ἕως Ἴβηρος ποταμοῦ· τοὺς δὲ προσδεχομένους ἐφιλανθρώπει, τὴν ἐνδεχομένην ποιούμενος περὶ αὐτῶν προμήθειαν. (3) Ἀσφαλισάμενος δὲ τοὺς προσκεχωρηκότας τῶν παραθαλαττίων, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι, ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγαιον. (4) Πολὺ γὰρ ἤδη καὶ συμμαχικὸν ἠθροίκει τῶν Ἰβήρων. Ἅμα δὲ προϊὼν, τὰς μὲν προσήγετο, τὰς δὲ κατεστρέφετο τῶν πόλεων. (5) Τῶν δὲ Καρχηδονίων, οὓς ἔχων ἐπὶ τούτων ἀπελελείπτο Ἄννων, ἀντιστρατοπεδευσάντων αὐτοῖς

Atque omnes quidem quod bene rem gessissent, gaudio exsultabant : pauci enim ex occisis Hispani aut Afri erant; plerique Galli. (11) Verum imbribus ac permista nive adeo vexati fuerant, ut universi elephanti, uno excepto, absumerentur, multique et viri et equi frigore enecarentur.

LXXV. Tiberius, non quod acceptæ cladis magnitudinem ignoraret, verum ut, quantum posset, senatum populumque Romanum rem celaret, Romam misit qui nuntiarent, pugna pugnata, hiemem sibi victoriam de manibus eripuisse. (2) Ei nuntio fidem initio habuerunt Romani : at mox, ut audierunt, etiam suorum castra a Pœnis teneri, et Gallos universos illorum partes esse amplexos; (3) suos autem milites, desertis castris, in proximas urbes e prælio se recepisse, et eos solum habere commeatus, quos e mari naves Pado subveherent : tum vero, quisnam exstitisset prælii eventus, probe intellexerunt. (4) Quare quum præter opinionem res cecidisset, in conquirendis reliquis apparatibus, et tutandis locis hosti objectis, diligentiam summam ponunt : exercitus in Sardiniam et Siciliam destinant : præsidia item Tarentum, et in alia opportuna omnia loca mittunt : naves præterea quinqueremes sexaginta parant. (5) Adhæc Cn. Servilius et C. Flaminius, creati tunc consules, auxilia sociorum conscribunt, delectumque civium habent : (6) et commeatus partim Ariminum, partim in Etruriam convehunt, utpote in illa loca exercitus ducturi. (7) Auxiliares præterea copias ab Hierone petunt; qui Cretenses quingentos et cetratos mille iis misit. Denique omnia undique belli subsidia summo studio sibi comparant. (8) Quippe Romani, qua publice, qua privatim, maxime tunc sunt terribiles, quando præsentis alicujus periculi metu acri terrentur.

LXXVI. Dum hæc in Italia geruntur, Cn. Cornelius Scipio, classi a fratre præfectus, ut ante ostendimus, ab Rhodani ostiis cum universa classe profectus, in illa Hispaniæ parte, ubi Emporiæ sunt, portum tenuit. (2) Inde orsus exercitum exponere, quotquot populi per omnem oram usque ad Iberum flumen ei resisterent, vi expugnavit; deditionem facientes singulari humanitate est complexus; et, ne quid hi detrimenti caperent, pro virili operam dedit. (3) Deinde ubi præsidiis firmavit quidquid in ea ora Romanæ ditionis fecerat, cum omnibus copiis in mediterranea processit. (4) Jam enim ex ipsis etiam Hispanis non paucas auxiliorum cohortes conscripserat. Eaque expeditione omnia oppida, quæ progredienti occurrebant, aut in amicitiam recepit, aut vi subegit. (5) Quum vero Carthaginienses, quibus dux Hanno fuerat relictus, circa oppidum Cissam

περὶ πόλιν προσαγορευομένην Κίσσαν, συμβαλὼν ὁ Γναῖος ἐκ παρατάξεως, καὶ νικήσας τῇ μάχῃ, πολλῶν μὲν ἐγένετο χρημάτων ἐγκρατὴς, ὡς ἂν ἁπάσης τῆς ἀποσκευῆς τῶν εἰς Ἰταλίαν ὁρμησάντων παρὰ τούτοις ἀπολελειμμένης· (6) πάντας δὲ τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ συμμάχους ἐποιήσατο καὶ φίλους· ζωγρείᾳ δὲ τόν τε Καρχηδονίων στρατηγὸν Ἄννωνα, καὶ τὸν τῶν Ἰβήρων Ἀνδοβάλην ἔλαβε. (7) Τοῦτον δὲ συνέβαινε τύραννον μὲν εἶναι τῶν κατὰ τὴν μεσόγαιον τόπων, εὔνουν δὲ διαφερόντως ἀεί ποτε τοῖς Καρχηδονίοις. (8) Ταχὺ δὲ συνεὶς τὸ γεγονὸς Ἀσδρούβας, ἧκε παραβοηθῶν διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν. (9) Καὶ καταμαθὼν, ἀπολελειμμένους τοὺς ἀπὸ τοῦ στόλου τῶν Ῥωμαίων, ῥᾳθύμως καὶ κατατεθαῤῥηκότως ἀναστρεφομένους διὰ τὸ προτέρημα τῶν πεζικῶν στρατοπέδων, (10) παραλαβὼν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως πεζοὺς μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους, καὶ καταλαβὼν ἐσκεδασμένους κατὰ τῆς χώρας τοὺς ἀπὸ τῶν πλοίων, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς. (11) Οὗτος μὲν οὖν ἀναχωρήσας, καὶ διαβὰς αὖθις τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, ἐγίγνετο περὶ παρασκευὴν καὶ φυλακὴν τῶν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τόπων, ποιούμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν Καινῇ πόλει. (12) Ὁ δὲ Γναῖος, συνάψας τῷ στόλῳ, καὶ τοὺς αἰτίους τῶν συμβεβηκότων κατὰ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐθισμοὺς κολάσας, τὸ λοιπὸν ἤδη συναγαγὼν ἐπὶ ταὐτὸ τήν τε πεζὴν καὶ τὴν ναυτικὴν στρατιὰν, ἐν Ταῤῥάκωνι τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. (13) Διαδοὺς δὲ τὴν λείαν ἴσως τοῖς στρατιώταις, μεγάλην εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἐνειργάσατο πρὸς τὸ μέλλον.

LXXVII. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἐν τούτοις ἦν. Ἐνισταμένης δὲ τῆς ἐαρινῆς ὥρας, Γάϊος μὲν Φλαμίνιος ἀναλαβὼν τὰς αὑτοῦ δυνάμεις, προῆγε διὰ Τυῤῥηνίας, καὶ κατεστρατοπέδευσε διὰ τῆς τῶν Ἀῤῥητίνων πόλεως· (2) Γναῖος δὲ Σερουΐλιος τοὔμπαλιν ὡς ἐπ' Ἀριμίνου, ταύτῃ παρατηρήσων τὴν εἰσβολὴν τῶν ὑπεναντίων. (3) Ἀννίβας δὲ, παραχειμάζων ἐν τῇ Κελτικῇ, τοὺς μὲν Ῥωμαίους τῶν ἐκ τῆς μάχης αἰχμαλώτων ἐν φυλακῇ συνεῖχε, τὰ μέτρια τῶν ἐπιτηδείων διδούς· (4) τοὺς δὲ συμμάχους αὐτῶν, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ πάσῃ φιλανθρωπίᾳ διεξῆγε, μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν παρεκάλει, φάσκων· οὐχ ἐκείνοις ἥκειν πολεμήσων, ἀλλὰ Ῥωμαίοις ὑπὲρ ἐκείνων. (5) Διόπερ, ἔφη, δεῖν αὐτοὺς, ἐὰν ὀρθῶς φρονῶσιν, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας. (6) Παρεῖναι γὰρ, πρῶτον μὲν, τὴν ἐλευθερίαν ἀνακτησόμενος Ἰταλιώταις· ὁμοίως δὲ, τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν, ἣν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀπολωλεκότες ἕκαστοι τυγχάνουσι, συνανασώσων. (7) Ταῦτα δ' εἰπὼν ἀφῆκε χωρὶς λύτρων εἰς τὴν οἰκείαν, βουλόμενος ἅμα μὲν προκαλεῖσθαι διὰ τοιούτου τρόπου πρὸς αὐτὸν τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰταλίαν, ἅμα δ' ἀπαλλοτριοῦν τῆς πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας, ἐρεθίζειν δὲ τοὺς δοκοῦντας πόλεσιν ἢ λιμέσιν ἠλαττῶσθαί τι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς.

ex adverso illius castra posuissent, Cn. Scipio coll pugnam cum his conseruit: eoque prælio victor, opima potitus est præda, quoniam penes istos impedimenta reliquerant ii qui in Italiam cum erant profecti; (6) verum etiam omnes cis Iberu amicitia et societate armorum sibi junxit: vivos e Hannonem Carthaginiensium ducem, et Hispan bilem, (7) qui inter mediterraneos regium c usurpans, præcipua semper benevolentia Cartl erat prosecutus. (8) Asdrubal, ea re cognit Iberum amnem, suppetias laturus, trajicit. accepit eos, qui ad custodiendam classem R erant relicti, negligenter agere, confidentiæ ple cundam pedestrium copiarum pugnam; (10) cu e suo exercitu octo millibus peditum, et equiti palantes per agros nactus navales socios, magn trucidavit, reliquos ad naves compulit. (11) Et h quum inde se protinus recepisset, trajecto ite dum Carthagine nova est in hibernis, necessari gerendum, et locorum trans Iberum defensione prospiciebat. (12) Cn. vero Scipio, ad classem r acceptæ cladis auctores pro more disciplinæ R madvertit, et congregatis in unum pedestribus que copiis, Tarracone hiemabat. (13) Idemque æquo inter milites divisa, et benevolentiam i conciliavit ingentem, et ad ea quæ restabant certa tos atque alacres reddidit.

LXXVII. Status igitur rerum in Hispania tu hic erat. Jam ver appetebat, cum C. Flamini bus suis assumtis, per Etruriam itinere facto pervenit, ibique consedit. (2) Cn. Servilius e minum, ut illo aditu hostem prohiberet, contend nibal in Cisalpina Gallia hibernans, Romanos nuper captos in vinculis habebat, modiceque illi subministrabat. (4) Sociis vero illorum, qui in e erant, primum omnem humanitatem exhibui unum coactos cohortatus est, dicens: in Italiam non ut cum ipsis, sed ut pro ipsis contra Roma gereret. (5) Debere igitur illos, si modo saper tiam suam sequi. (6) Id enim se in hac expe ctare, primum, ut Italicis hominibus libertatem deinde, ut singulos eorum in recuperandis ur agris, quos Romani ipsis eripuissent, adjuvet. fatus, sine pretio cunctos domum quemque su cogitans, ea ratione et sibi benevolentiam incol liam conciliare, et a Romanorum partibus an abalienare; illosque sollicitare, qui aut oppidis bus detrimentum aliquod per populi Romani in pisse viderentur.

LXXVIII. Ἐχρήσατο δέ τινι καὶ Φοινικικῷ στρατηγήματι τοιούτῳ κατὰ τὴν παραχειμασίαν. (2) Ἀγωνιῶν γὰρ τὴν ἀθεσίαν τῶν Κελτῶν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς περὶ τὸ σῶμα, διὰ τὸ πρόσφατον τῆς πρὸς αὐτοὺς συστάσεως, κατεσκευάσατο περιθετὰς τρίχας, ἁρμοζούσας ταῖς κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς τῶν ἡλικιῶν ἐπιπρεπείαις. (3) Καὶ ταύταις ἐχρῆτο, συνεχῶς μετατιθέμενος· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας μετελάμβανε τὰς καθηκούσας ἀεὶ ταῖς περιθεταῖς. (4) Δι' ὧν οὐ μόνον τοῖς αἰφνιδίως ἰδοῦσι δύσγνωστος ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν συνηθείᾳ γεγονόσι. (5) Θεωρῶν δὲ τοὺς Κελτοὺς δυσχεραίνοντας ἐπὶ τῷ τὸν πόλεμον ἐν τῇ παρ' αὐτῶν χώρᾳ λαμβάνειν τὴν τριβήν, σπεύδοντας δὲ καὶ μετεώρους ὄντας εἰς τὴν πολεμίαν, προφάσει μὲν διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ὀργήν, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὰς ὠφελείας, ἔκρινε τὴν ταχίστην ἀναζευγνύειν, καὶ συνεκπληροῦν τὰς τῶν δυνάμεων ὁρμάς. (6) Διόπερ ἅμα τῷ τὴν ὥραν μεταβάλλειν, πυνθανόμενος τῶν μάλιστα τὴν χώραν δοκούντων ἐμπειρεῖν, τὰς μὲν ἄλλας ἐμβολὰς τὰς εἰς τὴν πολεμίαν μακρὰς εὕρισκε καὶ προδήλους τοῖς ὑπεναντίοις· τὴν δὲ διὰ τῶν ἑλῶν εἰς Τυῤῥηνίαν φέρουσαν, δυσχερῆ μέν, σύντομον δὲ καὶ παράδοξον φανησομένην τοῖς περὶ τὸν Φλαμίνιον. (7) Ἀεί δέ πως οἰκεῖος ὢν τῇ φύσει τούτου τοῦ μέρους, ταύτῃ προέθετο ποιεῖσθαι τὴν πορείαν. (8) Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης ἐν τῷ στρατοπέδῳ, διότι μέλλει διά τινων ἑλῶν ἄγειν αὐτοὺς ὁ στρατηγός, πᾶς τις εὐλαβῶς εἶχε πρὸς τὴν πορείαν, ὑφορώμενος βάραθρα καὶ τοὺς λιμνώδεις τῶν τόπων.

LXXIX. Ἀννίβας δ' ἐπιμελῶς ἐξητακὼς τεναγώδεις καὶ στερεοὺς ὑπάρχοντας τοὺς κατὰ τὴν δίοδον τόπους, ἀναζεύξας, εἰς μὲν τὴν πρωτοπορείαν ἔθηκε τοὺς Λίβυας καὶ Ἴβηρας, καὶ πᾶν τὸ χρησιμώτερον μέρος τῆς σφετέρας δυνάμεως· συγκαταμίξας αὐτοῖς τὴν ἀποσκευήν, ἵνα πρὸς τὸ παρὸν εὐπορῶσι τῶν ἐπιτηδείων. (2) Πρὸς γὰρ τὸ μέλλον εἰς τέλος ἀφροντίστως εἶχε περὶ παντὸς τοῦ σκευοφόρου· λογιζόμενος, ὡς ἐὰν ἅψηται τῆς πολεμίας, ἡττηθεὶς μὲν οὐ προσδεήσεται τῶν ἀναγκαίων, κρατῶν δὲ τῶν ὑπαίθρων, οὐκ ἀπορήσει τῶν ἐπιτηδείων. (3) Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, ἐπέβαλε τοὺς Κελτούς· ἐπὶ δὲ πᾶσι, τοὺς ἱππεῖς. (4) Ἐπιμελητὴν δὲ τῆς οὐραγίας, τὸν ἀδελφὸν ἀπέλιπε Μάγωνα· τῶν τε λοιπῶν χάριν, καὶ μάλιστα τῆς τῶν Κελτῶν μαλακίας καὶ φυγοπονίας, ἵν', ἐὰν κακοπαθοῦντες τρέπωνται πάλιν εἰς τοὐπίσω, κωλύῃ διὰ τῶν ἱππέων, καὶ προσφέρῃ τὰς χεῖρας αὐτοῖς. (5) Οἱ μὲν οὖν Ἴβηρες καὶ Λίβυες δι' ἀκεραίων τῶν ἑλῶν ποιούμενοι τὴν πορείαν, μετρίως κακοπαθοῦντες ἤνυον· ὡς ἂν καὶ σκληρόκακοι πάντες ὄντες, καὶ συνήθεις ταῖς τοιαύταις ταλαιπωρίαις. (6) Οἱ δὲ Κελτοὶ δυσχερῶς μὲν εἰς τοὔμπροσθεν προύβαινον, τεταραγμένων καὶ διαπεπατημένων εἰς βάθος τῶν ἑλῶν· ἐπιπόνως δὲ καὶ ταλαιπώρως ὑπέμενον τὴν κακοπάθειαν, ἄπειροι πάσης τῆς τοιαύτης ὄντες κακουχίας. (7) Ἐκωλύοντο δὲ πάλιν

LXXVIII. In iisdem hibernis hanc præterea Punicam versutiam est commentus. (2) Quum levitatem Gallorum reformidaret, metueretque ne vitæ suæ insidiarentur, utpote recens contracto inter ipsos amicitiæ usu, capillamenta concinnavit, omnium ætatum formis, quæ notabilem differentiam homini afferunt, convenientia. (3) His sic utebatur, ut alia aliis subinde mutaret : cum capillamentis autem et vestes congruas cuique eorum capiebat. (4) Quo factum est, ut non ii solum, a quibus repente esset visus, eum ignorarent : sed ipsi quoque familiares ægre agnoscerent. (5) Porro, animadvertens Hannibal, moleste Gallos ferre, quod in ipsorum regione bellum traheretur; eosdemque paratos esse, jamque adeo exspectatione illius diei suspensos, quo hostium fines essent invasuri; cui cupiditati quidem suæ Romanorum odium prætexebant, quum re vera prædæ spe maxime impellerentur : faciendum duxit, ut stativis quam primum educeret, ac militum aviditatem expleret. (6) Igitur, statim ut anni tempus mutatum est, quum viarum rationem a peritissimis quibusque esset percunctatus; ceteŕos in ditionem hostium aditus longos esse comperit et adversariis notos; eum vero, qui per paludes in Etruriam ducebat, difficilem quidem, sed brevem, et qui Flaminium ipsa novitate incepti esset perculsurus. (7) Itaque, quum naturali quadam inclinatione pronus esset ad ejusmodi consilia, hac iter facere constituit. (8) Postea vero quam didita est per exercitum fama, in eo esse imperatorem, ut per palustria copias ducat; omnes ab eo itinere sibi metuere, quod paludum aụt lacuum voragines profundas formidarent.

LXXIX. Hannibal, ut diligenter in̍quirendo didicit, vadosa atque solida esse loca per quæ transeundum erat, castra movet : ac in primo quidem agmine Hispanos et Afros ire jussit, et quidquid erat roboris in exercitu : admistis ipsorum impedimentis, ne ad præsentem usum necessaria illis deessent. (2) Nam in posterum quidem nullam plane de supellectile militum curam habebat : quippe, simul ac in hostico versari cœpisset, aut victo nulla re fore opus, aut, si regionem obtineret, nihil quidquam sibi defuturum. (3) Post istos collocavit Gallos, et novissimos omnium equites. (4) Cogendi agminis curam Magoni fratri commisit; cum reliquorum causa, tum Gallorum maxime, quorum mollitiem et laboris impatientiam norat : ut, si tædio tam molestæ viæ pedem referrent, per equites eos cohiberet, et vim afferret. (5) Hispani igitur et Afri, quum per intactas adhuc paludes ingrederentur, satis quidem laborum tolerantes, constanter pergebant : utpote genus hominum durum, et ejusmodi mala perpeti longo usu assuetum. (6) Galli vero et procedebant ægre, paludibus jam conturbatis, atque ad magnam altitudinem conculcatis; et hanc ærumnam graviter atque impatienter tolerabant, ut similium vexationum penitus inexperti. (7) Quo minus autem

ἀπονεύειν εἰς τοὐπίσω, διὰ τοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς ἱππεῖς. (8) Πάντες μὲν οὖν ἐκακοπάθουν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀγρυπνίαν, ὡς ἂν ἑξῆς ἡμέρας τέτταρας καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς δι' ὕδατος ποιούμενοι τὴν πορείαν· διαφερόντως γε μὴν ἐπόνουν καὶ κατεφθείροντο ὑπὲρ τοὺς ἄλλους οἱ Κελτοί. (9) Τῶν δὲ ὑποζυγίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα, πίπτοντα διὰ τοὺς πηλοὺς, ἀπώλλυντο, μίαν παρεχόμενα χρείαν ἐν τῷ πεσεῖν τοῖς ἀνθρώποις· (10) καθεζόμενοι γὰρ ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν σκευῶν σωρηδὸν, ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερεῖχον, καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βραχὺ μέρος τῆς νυκτὸς ἀπεκοιμῶντο. (11) Οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῶν ἵππων τὰς ὁπλὰς ἀπέβαλον διὰ τὴν συνέχειαν τῆς διὰ τῶν πηλῶν πορείας. (12) Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας· ὑπεραλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν οὐδὲ θεραπείαν, διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον.

LXXX. Διαπεράσας δὲ παραδόξως τοὺς ἑλώδεις τόπους, καὶ καταλαβὼν ἐν Τυῤῥηνίᾳ τὸν Φλαμίνιον στρατοπεδεύοντα πρὸ τῆς τῶν Ἀῤῥητίνων πόλεως, τότε μὲν αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἕλεσι κατεστρατοπέδευσε· (2) βουλόμενος τήν τε δύναμιν ἀναλαβεῖν, καὶ πολυπραγμονῆσαι τὰ περὶ τοὺς ὑπεναντίους καὶ τοὺς προκειμένους τῶν τόπων. (3) Πυνθανόμενος δὲ, τὴν μὲν χώραν τὴν πρόσθεν πολλῆς γέμειν ὠφελείας, τὸν δὲ Φλαμίνιον ὀχλοκόπον μὲν καὶ δημαγωγὸν εἶναι τέλειον, πρὸς ἀληθινῶν δὲ καὶ πολεμικῶν πραγμάτων χειρισμὸν οὐκ εὐφυῆ, πρὸς δὲ τούτοις καταπεπιστευκέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι, (4) συνελογίζετο, διότι παραλλάξαντος αὐτοῦ τὴν ἐκείνων στρατοπεδείαν, καὶ καθέντος εἰς τοὺς ἔμπροσθεν τόπους, τὰ μὲν ἀγωνιῶν τὸν ἐπιτωθασμὸν τῶν ὄχλων, οὐ δυνήσεται περιορᾷν δῃουμένην τὴν χώραν· τὰ δὲ κατηλγηκὼς, παρέσται προχείρως, εἰς πάντα τόπον ἑπόμενος, σπουδάζων δι' αὑτοῦ ποιήσασθαι τὸ προτέρημα, καὶ μὴ προσδέξασθαι τὴν παρουσίαν τοῦ τὴν ἴσην ἀρχὴν ἔχοντος. (5) Ἐξ ὧν πολλοὺς αὐτῷ ὑπελάμβανε παραδώσειν καιροὺς πρὸς ἐπίθεσιν. Πάντα δ' ἐμφρόνως ἐλογίζετο ταῦτα, καὶ πραγματικῶς· οὐ γὰρ εἰκὸς ἄλλως εἰπεῖν.

LXXXI. Ὡς εἴ τις οἴεται κυριώτερόν τι μέρος εἶναι στρατηγίας, τοῦ γνῶναι τὴν προαίρεσιν καὶ φύσιν τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος, ἀγνοεῖ καὶ τετύφωται. (2) Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κατ' ἄνδρα καὶ ζυγὸν ἀγωνισμάτων, δεῖ τὸν μέλλοντα νικᾷν συνθεωρεῖν, πῶς δυνατὸν ἐφικέσθαι τοῦ σκοποῦ, καὶ τί γυμνὸν ἢ ποῖον ἔξοπλον μέρος φαίνεται τῶν ἀνταγωνιστῶν· (4) οὕτω χρὴ καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων προεστῶτας σκοπεῖν, οὐχ ὅπου τι τοῦ σώματος γυμνὸν, ἀλλὰ ποῦ τῆς ψυχῆς εὐχείρωτόν τι παραφαίνεται τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος. (4) Ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν διὰ ῥαθυμίαν καὶ τὴν σύμπασαν ἀργίαν, οὐ μόνον τὰς κοινὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους καταπροΐενται βίους ἄρδην. (5) Πολλοὶ δὲ, διὰ τὴν πρὸς τὸν οἶνον ἐπιθυμίαν, οὐδ' ὑπνῶσαι

retrocedendo dilaberentur, equites impediebant. (8
quidem tantorum malorum sensu omnes vehement
ciebantur; et insomnia potissimum conficiebantur,
quatuor continuos dies tresque noctes per aquam it
rent : sed omnium maxime laborabant et absum
Galli. (8) Et jumenta inibi pleraque, in luto passin
psa, periere, casu suo unum saltem usum hominib
bentia: (10) horum enim corporibus atque sarc
cumulis incumbentes, aquis exstabant, atque ita l
aliquam noctis partem dormiebant. (11) Equorum eti
tis, ob longum per paludes iter, ungulæ exciderunt
Ipse Hannibal, elephanto, qui unus superfuerat,
ægre multaque passus evasit: dolore ille quidem
conflictatus, propter ægritudinem oculorum, quæ ta
illum invasit, ut altero tandem oculo sit captus; qu
dendi moram tempus illud ac præsens rerum condit
modo admitteret.

LXXX. Superatis tandem præter opinionem pal
illis locis, et Etruriam ingressus Hannibal, quum Fl
jam cum exercitu circa Arretii mœnia consedisset,
mum in sicco potuit, castra locavit: (2) hoc spect
et suum reficeret exercitum, et consilia hostium si
regionum exploraret. (3) Postquam vero inquiren
cit, regionem illam, quam erat ingressurus, opibu
dare; Flaminium vero hominem esse popularem
captantem, et qui ad populum dicendo supra modu
ret, ceterum ad rem bellicam administrandam et v
tamina ineptum; ad hoc, præ magna suarum virium
ferocem : (4) ita apud se statuit : Si castra ejus
gressus ulteriora peteret, Flaminium, partim quod
et sannas multitudinis esset veriturus, ad prohiben
pulationem agrorum esset comparaturum; partim
per se indigne eam rem laturum, sponteque adf
et, quocumque ipse duceret, cupide secuturum
consilio, ut per se solus quamprimum victoriam
neque adventus collegæ esset ei exspectandus. (5)
ex rebus multas sibi opportunitates aggrediendi h
per insidias præbitum iri ab eo sperabat. Et hæc
omnia quin prudenter sane et ex rerum usu perit
reputaverit Hannibal, nemo facile dubitaverit.

LXXXI. Errat namque et stolidus est, si quis int
ratorias virtutes ullam potiorem ducit solertia ex
ingenium ac naturam ducis adversariorum. (2) C
modum enim ubi vir cum viro, aut ordo cum ordin
tant, eum qui victoriam reportare cogitet, diligent
dere opus est, qua ratione voti compos fieri possit,
nudum, aut quænam pars adversariorum non satis t
(3) sic eos oportet, qui summæ belli præsunt, in
duce observare, non quidem ecquid in corpore pat
qua parte animi ille facilius capi queat. (4) Multi si
per ignaviam summamque socordiam, non pu
dumtaxat rerum curam negligunt, sed rem familiar
que suam pessum ire sinunt. (5) Alii adeo vini sun
ut ne somnum quidem capere, nisi alienata prius e

ὅπονται χωρὶς ἀλλοιώσεως καὶ μέθης. (6) Ἔνιοι δὲ, διὰ τὴν πρὸς τὰ τῶν ἀφροδισίων ὁρμὴν καὶ τὴν ἐν τούτοις ἔκπληξιν, οὐ μόνον πόλεις καὶ βίους ἀναστάτους πεποιήκασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν αὐτῶν ἀφῄρηνται μετ' αἰσχύνης. (7) Καὶ μὴν δειλία καὶ βλακεία, κατ' ἰδίαν μὲν, αὐτοῖς ὄνειδος ἐπιφέρει τοῖς ἔχουσι· περὶ δὲ τὸν τῶν ὅλων ἡγεμόνα γενομένη, κοινόν ἐστι καὶ μέγιστον συμπτωμάτων. (8) Οὐ γὰρ μόνον ἀπράκτους ποιεῖ τοὺς ὑποταττομένους, πολλάκις δὲ καὶ κινδύνους ἐπιφέρει τοὺς μεγίστους τοῖς πεπιστευκόσι. (9) Προπέτειά γε μὴν καὶ θρασύτης καὶ θυμὸς ἄλογος, ἔτι δὲ κενοδοξία καὶ τῦφος, εὐχείρωτα μὲν τοῖς ἐχθροῖς, ἐπισφαλέστατα δὲ τοῖς φίλοις. Πρὸς γὰρ πᾶσαν ἐπιβουλὴν, ἐνέδραν, ἀπάτην ἕτοιμος ὅ γε τοιοῦτος. (10) Διόπερ, εἴ τις δύναιτο συννοεῖν τὰ περὶ τοὺς πέλας ἁμαρτήματα, καὶ τῇδέ που προσιέναι τοῖς ὑπεναντίοις, μάλιστα καὶ δι' ὧν εὐχείρωτος ἔσται ὁ προεστὼς τῶν πολεμίων, τάχιστ' ἂν τῶν ὅλων κατακρατοίη. (11) Καθάπερ γὰρ νεὼς ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸν κυβερνήτην, τὸ ὅλον αὔτανδρον σκάφος ὑποχείριον γίγνεται τοῖς ἐχθροῖς· τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν τὸν προεστῶτα ἐν πολέμῳ δυνάμεως χειρώσηταί τις κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ συλλογισμούς, αὐτανδρὶ γίγνεται πολλάκις κρατεῖν τῶν ἀντιταττομένων. (12) Ἃ δὴ καὶ τότε προϊδόμενος καὶ συλλογισάμενος Ἀννίβας περὶ τοῦ τῶν ἐναντίων ἡγεμόνος, οὐ διεσφάλη τῆς ἐπιβολῆς.

LXXXII. Ὡς γὰρ θᾶττον, ποιησάμενος ἀναζυγὴν ἐκ τῶν κατὰ τὴν Φαισόλαν τόπων, καὶ μικρὸν ὑπερβαλὼν τὴν τῶν Ῥωμαίων στρατοπεδείαν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν προκειμένην χώραν, (2) εὐθέως μετέωρος ἦν ὁ Φλαμίνιος καὶ θυμοῦ πλήρης, δοξάζων ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων καταφρονεῖσθαι. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα πορθουμένης τῆς χώρας, καὶ πανταχόθεν τοῦ καπνοῦ σημαίνοντος τὴν καταφθορὰν αὐτῆς, ἐσχετλίαζε, δεινὸν ἡγούμενος τὸ γιγνόμενον. (4) Διὸ καὶ, τινῶν οἰομένων δεῖν μὴ προχείρως ἐπακολουθεῖν, μηδὲ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις, φυλάττεσθαι δὲ καὶ προσέχειν τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων, μάλιστα δὲ καὶ τὸν ἕτερον ὕπατον προσλαβεῖν, καὶ πᾶσιν ἐπὶ ταὐτὸ τοῖς στρατοπέδοις ποιήσασθαι τὸν κίνδυνον· (5) οὐχ οἷον προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' οὐδ' ἀνείχετο τῶν ἀποφαινομένων ταῦτα. (6) Παρεκάλει δ' αὐτοὺς, ἐν νῷ λαμβάνειν, τί λέγειν εἰκὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι, τῆς μὲν χώρας καταφθειρομένης σχεδὸν ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, αὐτῶν δὲ στρατοπεδευόντων τῶν πολεμίων ἐν Τυῤῥηνίᾳ στρατοπεδευόντων. (7) Τέλος δὲ, ταῦτ' εἰπὼν, ἀναζεύξας προῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως, οὐ καιρὸν, οὐ τόπον προορώμενος, μόνον δὲ σπεύδων συμπεσεῖν τοῖς πολεμίοις, ὡς προδήλου τῆς νίκης αὐτοῖς ὑπαρχούσης. (8) Τηλικοῦτον γὰρ προενεβεβλήκει κατελπισμὸν τοῖς ὄχλοις, ὥστε πλείους εἶναι τῶν τὰ ὅπλα φερόντων τοὺς ἐκτὸς παρεπομένους τῆς ὠφελείας χάριν, κομίζοντας ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην παρασκευήν. (9) Ὁ δ' Ἀννίβας ἅμα μὲν εἰς τοὔμπροσθεν ὡς πρὸς τὴν

mente, queant. (6) Nonnulli, res venereas sectantes, et libidine furentes, non urbes solum ac domos suas everterunt, sed propriæ etiam vitæ jacturam cum dedecore fecerunt. (7) Jam timor atque inertia, cum privatam, iis ignominiam, quibus insunt, solent conciliare; tum, si in imperatore fuerint, publicam eamque maximam calamitatem afferunt: (8) quippe quæ non solum otio torpentem ejus exercitum faciunt, sed et in pericula persæpe maxima eos conjiciunt qui tali duce fidebant. (9) Temeritas vero, ferocia, et præceps iracundia, nec non inanis gloriæ studium, et fastus, hostibus facilem victoriam præbent, amicis, ut plurimum perniciem: quum iis moribus præditi homines omnium machinationi, insidiis ac fraudi sint expositi. (10) Quamobrem si quis aliorum peccata posset cognoscere, et ea parte eaque via ac ratione hostes aggredi, qua facillime dux illorum est expugnabilis, hic brevissimo tempore omnium potiretur. (11) Ut enim, sublato gubernatore, navis universa cum ipsis vectoribus in potestatem hostium venit: sic, ubi in bello ducem hostilium copiarum astu et consilio circumveneris, non raro universum etiam exercitum in tuam redegeris potestatem. (12) Quæ tunc Hannibal quum de Flaminio prævidisset, atque ita ratiocinatus esset, nequaquam ejus inceptum frustra fuit.

LXXXII. Simul ac namque ex agro Fœsulano signa movisset, ac Romana ultra castra aliquantum progressus, in proximos agros incursionem fecisset, (2) extemplo efferre animos Flaminius, graviterque indignari, quod se ab hoste spretum crederet. (3) Deinde, ut regionem populari Hannibal cœpit, et maximam undique vastitatem fumus ei ostendit, rei indignitatem lamentis etiam est prosecutus (4) Igitur monentibus nonnullis, non temere insequi hostem oportere, neque manus cum illo conserere, sed cautione magna opus esse ob multitudinem præsertim equitatus; ante omnia vero consulem alterum esse assumendum, nec nisi omnibus simul junctis copiis dimicandum: (5) tantum abfuit, ut horum consilio uteretur, ut ne ferre quidem ita disserentium vocem potuerit. (6) Quin ipsis potius cogitandum esse, ait, ecquid vulgo omnes in patria dicere par esset, si Pœnus, vastando urendoque omnia, ad ipsa prope jam mœnia urbis Romæ pervenisset, ipsis interim a tergo hostium in Etruria considentibus. (7) Tandem, hæc locutus, castra movet; cumque omnibus copiis, nulla neque temporis neque loci ratione habita, pergit ire: hoc unum studens, ut quamprimum cum hoste concurreret, ceu parata certaque esset victoria. (8) Nam vulgi animos tanta spe ante compleral consul, ut armatos numero superarent hi, qui prædæ avidi extra agmen sequebantur, catenis, vinculis, et id genus rerum apparatibus, onusti. (9) Hannibal interea Romam versus per Etruriam suos ducere, habens ad lævam Cortonem oppi-

Ῥώμην προῄει διὰ τῆς Τυῤῥηνίας· εὐώνυμον μὲν πόλιν ἔχων τὴν προσαγορευομένην Κυρτώνιον, καὶ τὰ ταύτης ὄρη, δεξιὰ δὲ τὴν Ταρσιμένην καλουμένην λίμνην· (10) ἅμα δὲ προάγων, ἐπυρπόλει καὶ κατέφθειρε τὴν χώραν, βουλόμενος ἐκκαλέσασθαι τὸν θυμὸν τῶν ὑπεναντίων. (11) Ἐπεὶ δὲ τὸν Φλαμίνιον ἤδη συνάπτοντα καθεώρα, τόπους δ' εὐφυεῖς συνεθεώρησε πρὸς τὴν χρείαν, ἐγίγνετο πρὸς τὸ διακινδυνεύειν.

LXXXIII. Ὄντος δὲ κατὰ τὴν δίοδον αὐλῶνος ἐπιπέδου, τούτου δὲ παρὰ μὲν τὰς εἰς μῆκος πλευρὰς ἑκατέρας βουνοὺς ἔχοντος ὑψηλοὺς καὶ συνεχεῖς· παρὰ δὲ τὰς εἰς πλάτος, κατὰ μὲν τὴν ἀντικρὺ, λόφον ἐπικείμενον ἐρυμνὸν καὶ δύσβατον· κατὰ δὲ τὴν ἀπ' οὐρᾶς, λίμνην, τελείως στενὴν ἀπολείπουσαν πάροδον ὡς εἰς τὸν αὐλῶνα παρὰ τὴν παρώρειαν· (2) διελθὼν τὸν αὐλῶνα παρὰ τὴν λίμνην, τὸν μὲν κατὰ πρόσωπον τῆς πορείας λόφον αὐτὸς κατελάβετο, καὶ τοὺς Λίβυας καὶ τοὺς Ἴβηρας ἔχων ἐπ' αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε· (3) τοὺς δὲ Βαλιαρεῖς καὶ λογχοφόρους κατὰ τὴν πρωτοπορείαν ἐκπεριάγων ὑπὸ τοὺς ἐν δεξιᾷ βουνοὺς τῶν παρὰ τὸν αὐλῶνα κειμένων, ἐπὶ πολὺ παρατείνας, ὑπέστειλε· (4) τοὺς δ' ἱππεῖς καὶ τοὺς Κελτοὺς ὁμοίως τῶν εὐωνύμων βουνῶν κύκλῳ περιαγαγὼν, παρεξέτεινε συνεχεῖς, ὥστε τοὺς ἐσχάτους εἶναι κατὰ ταύτην τὴν εἴσοδον, τὴν παρά τε τὴν λίμνην καὶ τὰς παρωρείας φέρουσαν εἰς τὸν προειρημένον τόπον. (5) Ὁ μὲν οὖν Ἀννίβας, ταῦτα προκατασκευασάμενος τῆς νυκτὸς, καὶ περιειληφὼς τὸν αὐλῶνα ταῖς ἐνέδραις, τὴν ἡσυχίαν ἦγεν. (6) Ὁ δὲ Φλαμίνιος εἵπετο κατόπιν, σπεύδων συνάψαι τοῖς πολεμίοις. (7) κατεστρατοπεδευκὼς δὲ τῇ προτεραίᾳ πρὸς αὐτῇ τῇ λίμνῃ, τελέως ὀψὲ τῆς ὥρας, μετὰ ταῦτα τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, εὐθέως ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἦγε τὴν πρωτοπορείαν παρὰ τὴν λίμνην εἰς τὸν ὑποκείμενον αὐλῶνα, βουλόμενος ἐξάπτεσθαι τῶν πολεμίων.

LXXXIV. Οὔσης δὲ τῆς ἡμέρας ὁμιχλώδους διαφερόντως, Ἀννίβας, ἅμα τῷ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πορείας εἰς τὸν αὐλῶνα προσδέξασθαι, καὶ συνάπτειν πρὸς αὐτὸν ἤδη τὴν τῶν ἐναντίων πρωτοπορείαν, ἀποδοὺς τὰ συνθήματα, καὶ διαπεμψάμενος πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐνέδραις, συνεπεχείρει πανταχόθεν ἅμα τοῖς πολεμίοις. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Φλαμίνιον, παραδόξου γενομένης αὐτοῖς τῆς ἐπιφανείας, ἔτι δὲ δυσσυνόπτου τῆς κατὰ τὸν ἀέρα περιστάσεως ὑπαρχούσης, καὶ τῶν πολεμίων κατὰ πολλοὺς τόπους ἐξ ὑπερδεξίου καταφερομένων καὶ προσπιπτόντων, οὐχ οἷον παραβοηθεῖν ἐδύναντο πρός τι τῶν δεομένων οἱ ταξίαρχοι καὶ χιλίαρχοι τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' οὐδὲ συννοῆσαι τὸ γιγνόμενον. (3) Ἅμα γὰρ οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον, οἱ δ' ἀπ' οὐρᾶς, οἱ δ' ἐκ τῶν πλαγίων αὐτοῖς προσέπιπτον. (4) Διὸ καὶ συνέβη τοὺς πλείστους ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πορείας σχήματι κατακοπῆναι, μὴ δυναμένους αὐτοῖς βοηθεῖν, ἀλλ' ὡσανεὶ προδεδομένους ὑπὸ τῆς τοῦ προεστῶτος ἀκρισίας. (5) Ἔτι γὰρ διαβουλευόμενοι τί δεῖ πράτ-

dum, et adjacentes illi montes; ad dextram, Tra lacum. (10) Simul, quo magis iram hostis acu qua iter faceret, agros urere, omnique belli cla stare. (11) Jam appropinquabat Flaminius, cum idoneis locis ad ea quæ parabat exploratis, in cog prælii totus cœpit incumbere.

LXXXIII. Erat in ipso transitu plana conval utrumque latus, qua porrigitur ejus longitud prælti et continui claudunt : qua autem patet habet a fronte collem imminentem, natura mu inaccessum; a tergo vero lacum, inter quem et radices via interest perangusta, per quam aditu lis. (2) Hanc igitur convallem Hannibal ingress cundum lacum, emensusque, collem ex adverso tem ipse insidet, ibique Afros atque Hispanos l Baleares et ceteram levem armaturam e prim circumducit, et post tumulos, qui dextrum conv continent, longa admodum serie extensos occul equites deinde ac Gallos similiter post lateris sinis los circumducit, et continua serie porrectos ita ut eorum novissimi ad illam viam pertinerent, lacum et radices montium in demonstratum loc bat. (5) His ita noctu præparatis, Hannibal, in circumclusa convalle, silentio se continebat. hunc sequebatur Flaminius, magno studio hoste qui cupiens. Et quum priore die ad lacum ipsi enim plane serum diei) castris locum delegisset die, primo statim diluculo præter lacum in subje vallem primum agmen ducit, lacessere hostes atq in animo habens.

LXXXIV. Erat forte admodum nebulosus dies, c bal, ubi partem majorem agminis Romani intra sentit pervenisse, et jam primam aciem non lon abesse; signo dato invadendi, et ad eos etiam m dato qui in insidiis latebant, simul undique in ho ritur. (2) Ita autem ex inopinato apparente Pœ præsertim densa caligo prospectum eriperet, et superiore loco variis ex partibus ingrueret im faceret, ductores ordinum Flaminii tribunique, rantibus suppetias ferre non poterant, ut ne qui quidem satis intelligere valerent. (3) Simul e fronte, alii a tergo, alii ab lateribus in ipsos irrue Quo factum, ut plerique Romanorum, non in ac tes, sed eo habitu quo in agmine fuerant depre truncarentur, prius quam defendere se possent; ab imperatoris sui stoliditate proditos diceres. enim adhuc, quid opus facto, deliberabant, impro

τα, ἀπώλλυντο παραδόξως. (6) Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τὸν Φλαμίνιον αὐτόν, δυσχρηστούμενον καὶ περικακοῦντα ταῖς ὅλαις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν. (7) Ἔπεσον οὖν τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν αὐλῶνα σχεδὸν εἰς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, οὔτ' εἴκειν τοῖς παροῦσιν, οὔτε πράττειν οὐδὲν δυνάμενοι· ... δ' ἐκ τῶν ἐθισμῶν αὐτὸ περὶ πλείστου ποιούμενοι, τὸ μὴ φεύγειν, μηδὲ λείπειν τὰς τάξεις. (8) Οἱ δὲ κατὰ πορείαν μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῆς παρωρείας ἐν τοῖς στενοῖς συγκλεισθέντες, αἰσχρῶς, ἔτι δὲ μᾶλλον ταλαιπώρως διεφθείροντο. (9) Συνωθούμενοι μὲν γὰρ εἰς τὴν λίμνην, οἱ μέν, διὰ τὴν παράστασιν τῆς διανοίας ὁρμῶντες ἐπὶ τὸ νήχεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις, ἀπεπνίγοντο· τὸ δὲ πολὺ πλῆθος, μέχρι μὲν τοῦ δυνατοῦ προβαῖνον εἰς τὴν λίμνην, ἔμενε τὰς κεφαλὰς αὐτὰς ... τὸ ὑγρὸν ὑπερίσχον. (10) Ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἱππέων, καὶ προδήλου γενομένης ἀπωλείας, ἐξαίροντες τὰς χεῖρας, καὶ δεόμενοι ζωγρεῖν, καὶ πᾶσαν προϊέμενοι φωνὴν τὸ τελευταῖον, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ... παρακαλέσαντες αὐτούς, ὑπ' αὐτῶν διεφθάρησαν. (11) Ἑξακισχίλιοι δ' ἴσως τῶν κατὰ τὸν αὐλῶνα τοὺς κατὰ πρόσωπον νικήσαντες, παραβοηθεῖν μὲν τοῖς ... καὶ περιΐστασθαι τοὺς ὑπεναντίους ἠδυνάτουν, ... μηδὲν συνορᾶν τῶν γιγνομένων, καίπερ μεγάλην ... πρὸς τὰ ὅλα παρέχεσθαι χρείαν· (12) ἀεὶ ... τοὔμπροσθεν ὀρεγόμενοι, προῆγον πεπεισμένοι συμπεσεῖσθαί τισιν, ἕως ἔλαθον ἐκπεσόντες πρὸς τοὺς ὑπερδεξίους τόπους. (13) Γενόμενοι δὲ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ τῆς ὁμίχλης ἤδη πεπτωκυίας, συνέντες τὸ γεγονὸς ἀτύχημα, καὶ ποιεῖν οὐδὲν ὄντες δυνατοὶ ἔτι, διὰ τὸ τοῖς ὅλοις ἐπικρατεῖν καὶ πάντα προκατέχειν ἤδη τοὺς πολεμίους, συστραφέντες ἀπεχώρησαν εἴς τινα κώμην Τυρρηνίδα. (14) Μετὰ δὲ τὴν μάχην, ἀποσταλέντος ... τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν Ἰβήρων καὶ λογχοφόρων ... καὶ περιστρατοπεδεύσαντος τὴν κώμην, ... αὐτοῖς ἀπορίας περιεστώσης, ἀποθέμενοι τὰ ὅπλα, παρέδοσαν αὑτοὺς ὑποσπόνδους, ὡς τευξόμενοι σωτηρίας. (15) Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν ὅλον κίνδυνον γενόμενον ἐν Τυῤῥηνίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις τοῦτον ἐπετελέσθη τὸν τρόπον.

LXXXV. Ἀννίβας δέ, πρὸς αὐτὸν ἐπαναχθέντων τῶν ὑποσπόνδων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων, συναγαγὼν πάντας, ὄντας πλείους τῶν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων, (2) πρῶτον μὲν διεσάφησεν, ὅτι Μαάρβας οὐκ εἴη κύριος ἄνευ τῆς αὑτοῦ γνώμης διδοὺς τὴν ἀσφάλειαν τοῖς ὑποσπόνδοις· μετὰ δὲ ταῦτα κατηγορίαν ἐποιήσατο Ῥωμαίων. (3) Λήξας δὲ τούτων, ὅσοι μὲν ἦσαν Ῥωμαῖοι τῶν ἑαλωκότων, διέδωκεν εἰς φυλακὴν ἐπὶ τὰ τάγματα· τοὺς δὲ συμμάχους ἀπέλυσε χωρὶς λύτρων ἅπαντας εἰς τὴν οἰκείαν· (4) ἐπιφθεγξάμενος τὸν αὐτόν, ὃν καὶ πρόσθεν λόγον, ὅτι πάρεστι πολεμήσων οὐχ Ἰταλιώταις, ἀλλὰ Ῥωμαίοις ὑπὲρ τῆς Ἰταλιωτῶν ἐλευθερίας. (5) Τὴν δὲ αὑτοῦ δύναμιν ἀνελάμβανε, καὶ τῶν νεκρῶν τῶν ἐκ τῆς σφετέρας δυ-

bantur. (6) Quo tempore ipsum quoque Flaminium, hisce difficultatibus circumventum, et jam de summa rerum anxie sollicitum ac despondentem animum, Galli quidam adorti interemerunt. (7) Cecidere intra convallem ad quindecim millia Romanorum, qui neque præsenti fortunæ cedere, neque agere quidquam poterant; hoc unum, ex instituto disciplinæ illorum militaris, plurimi facientes, ut non fugerent, neque ordines desererent. (8) At qui procedentes in agmine inter lacum et montes in ipsis faucibus sunt intercepti, fœde, vel potius misere, perierunt. (9) Compulsi enim in lacum, partim repentino casu turbata mente, insilientes in aquam, cum armis enataturi, suffocabantur: partim (ii autem plurimi fuere), in lacum progressi quantum vires ferebant, capite dumtaxat exstante manebant: (10) deinde equitatu eos invadente, quum certa esset pernicies, manibus sublatis vitam poscentes, et omni deprecationum usi genere, vel ab hostibus occidebantur, vel, ipsi sese adhortati, mutuo sibi manus inferebant. (11) Sex ferme millia eorum, qui convallem fuerant ingressi, hoste, qui ex adverso pugnabat, devicto, suis illi quidem ferre opem, aut a tergo cingere hostem, non potuerunt; ut qui nihil eorum, quæ fiebant, viderent: idonei alioquin, magnum ad summam rei momentum afferre. (12) Sed tantisper in ulteriora pergunt ire, hostem semper, quocum dimicent, exspectantes; donec, prius quam satis animadverterent, in superiora loca evaserunt. (13) Exin ut ad summos colles perventum, et jam nebula fuit depulsa; clade suorum intellecta, quum jam tentare nihil amplius possent, quod omnia hostis late victor obtineret, conglobati vicum Etruriæ quemdam petunt. (14) Sed ut, prælio facto, Maharbal, cum Hispanis et jaculatoribus adversus eos missus, vicum circumsedit, variis malis urgentibus victi, fidem dante Maharbale, salvam ipsis vitam fore, se dediderunt. (15) Ac prælium quidem in Etruria inter Romanos et Carthaginienses commissum, ita se in universum habuit.

LXXXV. Hannibal, perductis ad se Romanis, quibus data fides fuerat, et captivis item aliis, omnes in unum congregat, qui plures erant quindecim millibus. (2) His ante omnia significat, non fuisse in Maharbalis potestate, ut se inconsulto securitatem iis sponderet, quibus fidem dederat. Deinde accusationem Romanorum instituit. (3) Secundum hæc, quotquot e captivis Romani cives erant, inter militum ordines ad custodiendum ipsos distribuit: qui e sociis erant, sine pretio omnes in suam quemque patriam dimisit; (4) eodem prius sermone allocutus, quo jam ante usus fuerat: in Italiam se venisse, non ut adversus Italos, sed ut pro Italorum libertate adversus Romanos pugnaret. (5) Exercitum deinde suum refecit: et ex suis, qui in pugna ciderant, nobilissimos quosque (ad triginta erant) se-

νάμεως τοὺς ἐπιφανεστάτους ἔθαψεν, ὄντας εἰς τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. Οἱ μὲν γὰρ πάντες εἰς χιλίους καὶ πενταχοσίους ἔπεσον, ὧν ἦσαν οἱ πλείους Κελτοί. (6) Ταῦτα δὲ πράξας, διενοεῖτο μετ' ἀδελφοῦ καὶ τῶν φίλων, ποῦ καὶ πῶς δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ὁρμὴν, εὐθαρσὴς ὢν ἤδη περὶ τῶν ὅλων. (7) Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεσόντος ἤδη τοῦ γεγονότος ἀτυχήματος, στέλλεσθαι μὲν ἢ ταπεινοῦν τὸ συμβεβηκὸς οἱ προεστῶτες τοῦ πολιτεύματος ἠδυνάτουν, διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς· λέγειν δὲ τοῖς πολλοῖς ἠναγκάζοντο τὰ γεγονότα, συναθροίσαντες τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. (8) Διόπερ ἅμα τῷ τὸν στρατηγὸν εἰπεῖν τοῖς ὄχλοις ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ὅτι Λειπόμεθα μάχῃ μεγάλῃ· τηλικαύτην συνέβη γενέσθαι διατροπὴν, ὥστε τοῖς παραγενομένοις ἐφ' ἑκατέρων τῶν καιρῶν, πολλῷ μεῖζον τότε φανῆναι τὸ γεγονὸς, ἢ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς μάχης καιρόν. (9) Καὶ τοῦτ' εἰκότως συνέβη. Πολλῶν γὰρ χρόνων ἄπειροι καὶ τοῦ ῥήματος καὶ τοῦ πράγματος ὑπάρχοντες, τῆς ὁμολογουμένης ἥττης, οὐ μετρίως, οὐδὲ κατὰ σχῆμα τὴν περιπέτειαν ἔφερον. (10) Οὐ μὴν ἥ γε σύγκλητος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ καθήκοντος ἔμενε λογισμοῦ, καὶ διενοεῖτο περὶ τοῦ μέλλοντος, πῶς καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις εἴη.

LXXXVI. Κατὰ δὲ τοὺς τῆς μάχης καιροὺς, καὶ Γνάϊος Σερουίλιος, ὁ προκαθήμενος ὕπατος ἐπὶ τῶν κατ' Ἀρίμινον τόπων, (2) (οὗτοι δ' εἰσὶν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν Ἀδρίαν πλευρᾶς, οὗ συνάπτει τὰ Γαλατικὰ πεδία πρὸς τὴν ἄλλην Ἰταλίαν, οὐ μακρὰν τῆς εἰς θάλατταν ἐκβολῆς τῶν τοῦ Πάδου στομάτων·) (3) ἀκούσας, εἰσβεβληκότα τὸν Ἀννίβαν εἰς Τυῤῥηνίαν ἀντιστρατοπεδεύειν τῷ Φλαμινίῳ, ἐπεβάλετο μὲν πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις αὐτὸς συνάπτειν· ἀδυνατῶν δὲ διὰ τὸ τῆς στρατείας βάρος, Γάϊον Κεντήνιον κατὰ σπουδὴν, δοὺς τετρακισχιλίους ἱππεῖς, προεξαπέστειλε, βουλόμενος, εἰ δέοινθ' οἱ καιροὶ, πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας τούτους καταταχεῖν. (4) Ἀννίβας δὲ, μετὰ τὴν μάχην προσαγγελθείσης αὐτῷ τῆς τῶν ὑπεναντίων βοηθείας, ἐξαποστέλλει Μαάρβαν, ἔχοντα τοὺς λογχοφόρους καὶ τὸ μέρος τῶν ἱππέων. (5) Οἳ καὶ συμπεσόντες τοῖς περὶ τὸν Γάϊον, ἐν αὐτῇ μὲν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ, σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν διέφθειραν· τοὺς δὲ λοιποὺς εἴς τινα λόφον συνδιώξαντες, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ πάντας ἔλαβον ὑποχειρίους. (6) Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ, τριταίας οὔσης τῆς κατὰ τὴν μάχην προσαγγελίας, καὶ μάλιστα τότε τοῦ πάθους κατὰ τὴν πόλιν ὡσανεὶ φλεγμαίνοντος, ἐπιγενομένης καὶ ταύτης τῆς περιπετείας, οὐ μόνον τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ τὴν σύγκλητον αὐτὴν συνέβη διατραπῆναι. (7) Διὸ καὶ παρέντες τὴν κατ' ἐνιαυτὸν ἀγωγὴν τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων, μειζόνως ἐπεβάλοντο βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων, νομίζοντες αὐτοκράτορος δεῖσθαι στρατηγοῦ τὰ πράγματα, καὶ τοὺς περιεστῶτας καιρούς. (8) Ἀννίβας δὲ, κατατεθαῤῥηκὼς τοῖς ὅλοις ἤδη, τὸ μὲν συνεγγίζειν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ παρὸν ἀπεδοκίμασεν· τὴν δὲ χώραν ἐπιπορευόμενος, ἀδεῶς

peliri jussit. Numerus autem omnium ex ipsis desideratorum fuit mille et quingenti, majore Galli. (6) His peractis, cum fratre et amicis quo et qua ratione impressionem faceret, d victoria plenus jam spei. (7) At Romæ ut nu est acceptus, magistratus, qui propter calamita tudinem dissimulare aut verbis minuere tant non poterant, advocata populi concione, rem ge nere multitudini sunt coacti. (8) Cum primum tor e rostris ad circumfusam turbam, Magna, d victi sumus; tanta repente animorum secuta est tio, ut iis qui utrique tempori interfuerant, quam, et concioni, multo tunc major clades ac visa, quam in ipsa pugna. (9) Et merito qui qui a longo tempore et rem et verbum illud q victos faterentur, ignoraverant; nunc casum i mediocriter neque moderate ferebant. (10) Se nihil, quod a sua dignitate alienum esset, co iis quæ instabant assidue consultans, quid in quid singulis, et quomodo agendum.

LXXXVI. Dum hæc geruntur, Cn. Servilius sul, qui Ariminum provinciam tutabatur, (2 est ad Adriaticum mare, in confinio Galliæ ac liæ, non longe a Padi ostiis, quibus in idem n nerat), (3) ut accipit, intrasse Hannibalem i et castra castris Flaminii opposita habere, co dem, ipse cum omnibus suis copiis cum illo ret: sed quoniam ob gravitatem sui exercitu poterat, C. Centenium cum IV millibus equit præmisit, qui, si forte res postularet, ante adv Flaminio suppetias ferre contenderet. (4) H significatum ei est post pugnam, adventare subsidium, Maharbalem, cum jaculatoribus parte equitatus, obviam progredi jussit. (5) cum Centenio commisso, alteram fere partem primo conflictu contruncarunt: reliquos in tum dam compulerunt, ac postero die vivos omne (6) Tertius dies erat ab allato Romam nunti ad Tarsimenum, quando, luctu illius cladis cu ut ita dicam, fervente, casus insuper Cente Tum enimvero non jam populi dumtaxat, se quoque animos ea jactura consternavit. (7) Ita annua rerum administratione, et consueta ne gistratuum electione, de majori adhibendo m cogitarunt; et imperatore, cui absoluta esse indigere præsentem rerum conditionem existim Hannibal vero, victoriæ jam universæ confide Romam impræsentiarum accedendum sibi n sed agros incursans, sine cujusquam metu on

ἀδεῶς, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν. (9) Διανύσας δὲ τήν τε τῶν Ὄμβρων καλουμένην χώραν καὶ τὴν τῶν Πικέντων, ἧκε δεκαταῖος πρὸς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπους· (10) πολλῆς μὲν λείας γεγονὼς ἐγκρατής, ὥστε μήτε ἄγειν, μήτε φέρειν δύνασθαι τὸ στρατόπεδον τὰς ὠφελείας· πολὺ δὲ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπεκταγκὼς κατὰ τὴν δίοδον. (11) Καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν πόλεων καταλήψεσι, καὶ τότε παράγγελμά τι δεδομένον ἦν, φονεύειν τοὺς ὑποπίπτοντας τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις. Ταῦτα δὲ ἐποίει διὰ τὸ προϋπάρχον αὐτῷ μῖσος ἔμφυτον πρὸς Ῥωμαίους.

LXXXVII. Ἐν ᾧ καιρῷ καταστρατοπεδεύσας παρὰ τὸν Ἀδρίαν, ἐν χώρᾳ πρὸς πάντα τὰ γεννήματα διαφερούσῃ, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν ὑπὲρ τῆς ἀναλήψεως καὶ θεραπείας τῶν ἀνδρῶν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν ἵππων. (2) Ὡς ἂν γὰρ ὑπαίθρου τῆς παραχειμασίας γεγενημένης ἐν τοῖς κατὰ Γαλατίαν τόποις, ὑπό τε τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀνηλειψίας, ἔτι δὲ τῆς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἑλῶν πορείας καὶ ταλαιπωρίας, ἐπεγεγόνει σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἵπποις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσι, ὁ λεγόμενος λιμόψωρος, καὶ τοιαύτη καχεξία. (3) Διό, γενόμενος ἐγκρατὴς χώρας εὐδαίμονος, ἐσωματοποίει μὲν τοὺς ἵππους, ἀνεκτήσατο δὲ τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν· μετακαθώπλισε δὲ τοὺς Λίβυας εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον, ὡς ἂν πολλῶν ὅπλων γεγονὼς κύριος, ἐκ τῶν τοσούτων σκύλων. (4) Ἐξέπεμψε δὲ κατὰ θάλατταν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ τοὺς διασαφήσοντας εἰς τὴν Καρχηδόνα περὶ τῶν γεγονότων· τότε γὰρ πρῶτον ἥψατο θαλάττης, ἀφ' οὗ τὴν εἰσβολὴν ἐποιήσατο τὴν εἰς Ἰταλίαν. (5) Ἐφ' οἷς, ἀκούσαντες, μεγαλείως ἐχάρησαν οἱ Καρχηδόνιοι· καὶ πολλὴν ἐποιοῦντο σπουδὴν καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐπικουρεῖν καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι. (6) Ῥωμαῖοι δὲ Δικτάτορα μὲν κατέστησαν Κόιντον Φάβιον, ἄνδρα καὶ φρονήσει διαφέροντα, καὶ πεφυκότα καλῶς. Ἔτι γοῦν ἐπεκαλοῦντο καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ ταύτης τῆς οἰκίας Μάξιμοι, τοῦτ' ἔστι μέγιστοι, διὰ τὰς ἐκείνου τἀνδρὸς ἐπιτυχίας καὶ πράξεις. (7) Ὁ δὲ Δικτάτωρ ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν τῶν ὑπάτων. Τῶν μὲν γὰρ ὑπάτων ἑκατέρῳ, δώδεκα πελέκεις ἀκολουθοῦσι, τούτῳ δ' εἴκοσι καὶ τέτταρες. (8) Κἀκεῖνοι μὲν ἐν πολλοῖς προσδέονται τῆς συγκλήτου πρὸς τὸ συντελεῖν τὰς ἐπιβολάς· οὗτος δ' ἔστιν αὐτοκράτωρ στρατηγός, οὗ κατασταθέντος παραχρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ, πλὴν τῶν δημάρχων. (9) Οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις ἀκριβεστέραν ποιησόμεθα τὴν διαστολήν. Ἅμα δὲ τῷ Δικτάτορι, κατέστησαν ἱππάρχην Μάρκον Μινούκιον. Οὗτος δὲ τέτακται μὲν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα· γίγνεται δ' οἱονεὶ διάδοχος τῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς ἐκείνου περισπασμοῖς.

LXXXVIII. Ὁ δὲ Ἀννίβας κατὰ βραχὺ μεταθεὶς τὴν παρεμβολήν, ἐνδιέτριβε τῇ παρὰ τὸν Ἀδρίαν χώρᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἵππους ἐκλούων τοῖς παλαιοῖς οἴνοις διὰ τὸ

batur, itinere versus Adriaticum mare instituto : (9) quæ in loca, decimis castris per Umbriam ac Picenum ducto exercitu, pervenit; tanta potitus præda, ut milites ejus neque ferre neque ducere rapta omnia possent; (10) ingenti præterea hominum numero in eo transitu occiso. (11) Quemadmodum enim in captis urbibus fieri solet, sic tunc quoque edictum militibus fuerat, ut omnes obvios, qui ætate militari forent, obtruncarent : adeo erat alte insitum in animo Hannibalis odium Romanorum.

LXXXVII. Eo tempore dux Carthaginiensium, juxta Adriaticum stativa habens, in regione ubi omnia quæ terra nascuntur bonitate excellunt, in reficiendis curandisque suorum qua virorum, qua equorum corporibus, operam omnem posuit. (2) Quoniam enim sub dio in Gallia Cisalpina hibernantes, frigore, illuvie, ac squalore conflictati fuerant, ac deinde per paludes ingrediendo multa perpessi mala erant; omnes fere cum equi, tum et viri intemperie illa et genere morbi laborabant, quem Græci limopsoron, quasi dicas scabiem e fame ortam, nominant. (3) Quamobrem locum adeo rebus omnibus opportunum adeptus, corpora quidem equorum pariter et virorum refovebat; horum vero etiam animos instaurabat. Tum etiam Afros Romano more armis instrui jussit, magnam eorum copiam e tanto spoliorum numero consecutus. (4) Misit et mari Carthaginem nuntios, qui res a se gestas illis exponerent : nam ante illum diem, ex quo Italiam erat ingressus, ad mare numquam accesserat. (5) Ea victoria supra modum læti Carthaginienses, omni studio atque contentione enitebantur necessaria omnia exercitibus suppeditare, qui in Italia atque in Hispania rem gerebant. (6) Romani vero dictatorem creant Q. Fabium Maximum, virum et prudentia insignem et [ad res feliciter gerendas] eximiis a natura dotibus instructum. Sane etiam memoria nostra qui ejusdem stirpis erant, Maximi, propter magnitudinem rerum ab illo feliciter gestarum, nominabantur. (7) Est autem inter dictatorem et consulem hæc differentia; consulum utrumque duodenæ secures comitantur, hunc, quatuor et viginti. (8) Et illis quidem ad multa perficienda, quæ proposuerint, senatus auctoritate est opus : hic sui plane juris est imperator; quo renuntiato, extemplo omnes reliqui magistratus, tribunis plebis exceptis, potestate exeunt. (9) Verum de his alibi accuratius et magis distinctius verba faciemus. Simul cum Fabio dictatore, dictus est Magister equitum M. Minucius. Est autem magister equitum imperio quidem dictatoris subjectus; sed eo alibi occupato, in ejus locum quodammodo succedit.

LXXXVIII. Hannibal, modicis intervallis castra mutans, in regione ad mare Adriaticum moras trahebat. Equos autem veteribus vinis, quorum ibi magna copia, diligenter

πλῆθος, ἐξεθεράπευσε τὴν καχεξίαν αὐτῶν καὶ τὴν ψώραν. (2) Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς μὲν τραυματίας ἐξυγίασε, τοὺς δὲ λοιποὺς εὐέκτας παρεσκεύασε καὶ προθύμους εἰς τὰς ἐπιφερομένας χρείας. (3) Διελθὼν δὲ καὶ καταφθείρας τήν τε Πραιτεττιανὴν καὶ τὴν Ἀδριανήν, ἔτι δὲ τὴν Μαῤῥουκίνην καὶ Φρεντανὴν χώραν, ὥρμησε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Ἰαπυγίαν. (4) Ἧς διῃρημένης εἰς τρεῖς ὀνομασίας, καὶ τῶν μὲν προσαγορευομένων Δαυνίων, [τῶν δὲ Πευκετίων,] τῶν δὲ Μεσσαπίων, εἰς πρώτην ἐνέβαλε τὴν Δαυνίαν. (5) Ἀρξάμενος δὲ ταύτης ἀπὸ Λουκερίας, οὔσης ἀποικίας Ῥωμαίων, ἐπόρθει τὴν χώραν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα καταστρατοπεδεύσας περὶ τὸ καλούμενον Ἰβώνιον, ἐπέτρεχε τὴν Ἀργυριππανήν, καὶ πᾶσαν ἀδεῶς ἐλεηλάτει τὴν Δαυνίαν. (7) Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Φάβιος, μετὰ τὴν κατάστασιν θύσας τοῖς θεοῖς, ἐξώρμησε μετὰ τοῦ συνάρχοντος καὶ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ καταγραφέντων τεττάρων στρατοπέδων. (8) Συμμίξας δὲ ταῖς ἀπ' Ἀριμίνου βοηθούσαις δυνάμεσι περὶ τὴν Δαυνίαν, Γνάϊον μὲν τὸν ὑπάρχοντα στρατηγὸν ἀπολύσας τῆς κατὰ γῆν στρατείας, ἐξαπέστειλε μετὰ παραπομπῆς εἰς τὴν Ῥώμην· ἐντειλάμενος, ἐάν τι κατὰ θάλατταν κινῶνται Καρχηδόνιοι, βοηθεῖν ἀεὶ τοῖς ὑποπίπτουσι καιροῖς. (9) Αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ συνάρχοντος, παραλαβὼν τὰς δυνάμεις, ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς Καρχηδονίοις περὶ τὰς Αἴκας καλουμένας, ἀπέχων τῶν πολεμίων περὶ πεντήκοντα σταδίους.

LXXXIX. Ἀννίβας δὲ, συνεὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Φαβίου, καὶ βουλόμενος ἐξ ἐφόδου καταπλήξασθαι τοὺς ὑπεναντίους, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, καὶ συνεγγίσας τῷ τῶν Ῥωμαίων χάρακι, παρετάξατο. Χρόνον δέ τινα μείνας, οὐδενὸς ἐπεξιόντος, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολήν. (2) Ὁ γὰρ Φάβιος, διεγνωκὼς, μήτε παραβάλλεσθαι, μήτε διακινδυνεύειν, στοχάζεσθαι δὲ πρῶτον καὶ μάλιστα τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑποταττομένων, ἔμενε βεβαίως ἐπὶ τῆς διαλήψεως ταύτης. (3) Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς κατεφρονεῖτο, καὶ παρεῖχε λόγον, ὡς ἀποδεδειλιακὼς, καὶ καταπληγμένος τὸν κίνδυνον· τῷ δὲ χρόνῳ πάντας ἠνάγκασε παρομολογῆσαι καὶ συγχωρεῖν, ὡς οὔτε νουνεχέστερον, οὔτε φρονιμώτερον οὐδένα δυνατὸν ἦν χρῆσθαι τοῖς τότε περιεστῶσι καιροῖς. (4) Ταχὺ δὲ καὶ τὰ πράγματα προσεμαρτύρησε τοῖς λογισμοῖς αὐτοῦ. Καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐγένετο. (5) Τὰς μὲν γὰρ τῶν ὑπεναντίων δυνάμεις συνέβαινε γεγυμνάσθαι μὲν ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας συνεχῶς ἐν τοῖς πολεμικοῖς· ἡγεμόνι δὲ χρῆσθαι συντεθραμμένῳ σφίσι, καὶ παιδομαθεῖ περὶ τὰς ἐν τοῖς ὑπαίθροις χρείας· (6) νενικηκέναι δὲ πολλὰς μὲν ἐν Ἰβηρίᾳ μάχας, δὶς δὲ Ῥωμαίους ἑξῆς καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν· τὸ δὲ μέγιστον, ἀπεγνωκότας πάντα, μίαν ἐλπίδα ἔχειν τῆς σωτηρίας, τὴν ἐν τῷ νικᾶν. (7) Περὶ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων στρατιὰν, τἀναντία τούτοις ὑπῆρχε. (8) Διόπερ εἰς μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον οὐχ οἷός τ' ἦν συγκαταβαίνειν, προδήλου τῆς ἐλαττώσεως ὑπαρχούσης· εἰς δὲ

lavans, intemperie scabieque liberavit. (2) Si milites, vulneratos quidem persanandos curavit vero habitiores reddidit, et alacres paratosque restabant certamina. (3) Ubi deinde pertransii vitque Prætutianum, et Hadrianum agrum, ne rucinorum et Frentanorum fines, in Apuliam aver Est autem Apulia (quam Iapygiam Græci vocant minibus distincta; partemque illius aliam habent tur Daunii; [aliam Peucetii;] aliam Messapii. E tium Hannibal primam petit Dauniam: (5) orsus a Luceria, Romanorum colonia, agros perpop (6) Deinde circa Vibenates castra locat; indequ universam Dauniam agebat, ferebat. (7) Per id Fabius, inito magistratu, post sacra diis facta, tum magistro, et quatuor novis legionibus, quæ conscriptæ fuerant, urbe egreditur. (8) Qui Dauniorum fines copiis, quæ Arimino suppetia suas junxisset, Cn. Servilium consulem terre solutum, Romam cum comitatu dimisit: dato e ut, si quid mari Carthaginienses moverent, q caret, auxiliatum iret. (9) Ipse cum magistr acceptis legionibus, circa Æcas (id loco nome conspectu hostium, paulo amplius sex millium castra ponit.

LXXXIX. Hannibal, postquam advenisse Fab ut primo impetu hostem perterrefaceret, educit Romanorum vallum aciem instruit. Ibi aliqu ratus, nemine adversus se prodeunte, in castr Fabius enim, qui apud se constituerat, nihil dere, neque prælii aleam subire, sed præcip omnia suorum securitati consulere, in suscept constanter permansit. (3) Igitur initio quide est, vulgo omnibus dictitantibus, meticulosun sisse, et qui pugnam horreret; tandem vero co hanc omnibus, manus dare coactis, expressit, n quemquam majori ratione aut prudentia tali te lum administrare. (4) Sed et res ipsæ non ejus consiliis testimonium luculentum præbu merito id quidem. (5) Nam hostium copi juventute continuis bellis erant exercitatæ; ducem habebant, qui a teneris annis inter ip vixerat, et jam inde a puero castrensis militiæ o didicerat. (6) Sæpe etiam in Hispania acie vicerant; jamque de Romanis et eorum sociis tempore victorias reportaverant: quodque om mum est, omni salutis spe alia destitutæ era eam, quam in vincendo ponebant. (7) In Ro exercitu secus habebant omnia. (8) Propterea F mam rerum universo periculo committere no certus, victoriam se hosti traditurum, si facere

τὰ σφέτερα προτερήματα τοῖς λογισμοῖς ἀναχωρήσας, ἐν τούτοις διέτριβε, καὶ διὰ τούτων ἐχείριζε τὸν πόλεμον. (9) Ἦν δὲ τὰ προτερήματα Ῥωμαίων, ἀκατάφθαρτα χορήγια, καὶ χειρῶν πλῆθος.

XC. Διόπερ κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους, ἀντιπαρῆγε τοῖς πολεμίοις ἀεὶ, καὶ τοὺς εὐκαίρους προκατελάμβανε τόπους κατὰ τὴν ἐμπειρίαν. (2) Ἔχων δὲ κατὰ νώτου τὰς χορηγίας ἀφθόνους, οὐδέποτε τοὺς στρατιώτας ἠφίει προνομεύειν, οὐδὲ χωρίζεσθαι κἂν ἅπαξ ἐκ τοῦ χάρακος· ἀθρόους δ' ἀεὶ καὶ συνεστραμμένους τηρῶν, ἐφήδρευε τοῖς τόποις καὶ καιροῖς. (3) Καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων, ἀποσπωμένους ἀπὸ τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἐπὶ τὰς προνομὰς διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὑποχειρίους ἐλάμβανε, καὶ κατέφθειρε τῷ τοιούτῳ τρόπῳ. (4) Ταῦτα δ' ἔπραττε, βουλόμενος ἅμα μὲν ἀφωρισμένου πλήθους ἐλαττοῦν ἀεὶ τοὺς ὑπεναντίους· ἅμα δὲ τὰς τῶν ἰδίων δυνάμεων ψυχὰς, προηττημένας τοῖς ὅλοις, διὰ τῶν κατὰ μέρος προτερημάτων κατὰ βραχὺ σωματοποιεῖν καὶ προσαναλαμβάνειν. (5) Εἰς ὁλοσχερῆ δὲ κρίσιν ἐξ ὁμολόγου συγκαταβαίνειν οὐδαμῶς οἷός τ' ἦν. (6) Οὐ μὴν Μάρκῳ γε τῷ συνάρχοντι τούτων οὐδὲν ἤρεσκε. Σύμψηφον δὲ τοῖς ὄχλοις ποιῶν αὐτὸν, τὸν μὲν Φάβιον κατελάλει πρὸς πάντας, ὡς ἀγεννῶς χρώμενον τοῖς πράγμασι καὶ νωθρῶς· αὐτὸς δὲ πρόθυμος ἦν παραβάλλεσθαι καὶ παρακινδυνεύειν. (7) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, καταφθείραντες τοὺς προειρημένους τόπους, ὑπερέβαλον τὸν Ἀπέννινον· καὶ κατάραντες εἰς τὴν Σαυνῖτιν χώραν, οὖσαν εὐδαίμονα, καὶ πολλῶν χρόνων ἀπολέμητον, ἐν τοιαύτῃ περιουσίᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἦσαν, ὥστε μήτε χρωμένους, μήτε καταφθείροντας, ἀνύειν δύνασθαι τὰς λείας. (8) Κατέδραμον δὲ καὶ τὴν Οὐενοαντάνην, Ῥωμαίων ἀποικίαν ὑπάρχουσαν· εἷλον δὲ καὶ πόλιν Οὐενουσίαν, εὐτείχιστον οὖσαν, καὶ πολλῆς καὶ παντοδαπῆς κατασκευῆς γέμουσαν. (9) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἐπέκειντο συνεχῶς, μιᾶς καὶ δυοῖν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντες, ἐγγίζειν γε μὴν καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις οὐχ οἷοί τε ἦσαν. (10) Διόπερ Ἀννίβας, ὁρῶν τὸν Φάβιον φυγομαχοῦντα μὲν προδήλως, τοῖς δ' ὅλοις οὐκ ἀποχωροῦντα τῶν ὑπαίθρων, ὥρμησε τολμηρῶς εἰς τὰ περὶ Καπύην πεδία, καὶ τούτων εἰς τὸν προσαγορευόμενον Φάλερνον τόπον· (11) πεπεισμένος, δυοῖν θάτερον, ἢ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πᾶσι δῆλον ποιήσειν, ὅτι κρατεῖ τῶν ὅλων, καὶ παραχωροῦσι Ῥωμαῖοι τῶν ὑπαίθρων αὐτοῖς. (12) Οὗ γενομένου, καταπλαγείσας ἤλπιζε τὰς πόλεις ὁρμήσειν πρὸς τὴν ἀπὸ Ῥωμαίων ἀπόστασιν. (13) Ἕως γὰρ τότε δυσὶ μάχαις ἡττημένων αὐτῶν, οὐδεμία πόλις ἀπέστη τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πρὸς Καρχηδονίους, ἀλλὰ διετήρουν τὴν πίστιν, καίπερ ἔνιαι πάσχουσαι κακῶς. (14) Ἐξ οὗ καὶ παρασημήναιτ' ἄν τις τὴν κατάπληξιν καὶ καταξίωσιν παρὰ τοῖς συμμάχοις τοῦ Ῥωμαίων πολιτεύματος.

XCI. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε Ἀννίβας εἰκότως ἐπὶ τοῦτον ἐπήνεγκε τοὺς λογισμούς. (2) Τὰ γὰρ πεδία τὰ

tia usus singulari, ad ea se præsidia recepit, quibus nomen Romanum vincebat: intra illa se continuit: per illa bellum administravit. (9) Erant autem præsidia, quibus vincebant Romani, hæc: commeatuum copia, quæ absumi non poterat, et hominum multitudo.

XC. Itaque semper deinde modico ab hoste intervallo agmen e regione ducebat, loca opportuna et probe sibi nota occupans. (2) Et quum a tergo commeatus abunde subveherentur; numquam pabulatum suos dimittebat, neque ullam omnino recedendi a vallo potestatem eis faciebat; sed confertos et conglobatos semper servans, locorum ac temporum occasiones circumspectabat. (3) Atque ea ratione multos ex hostibus, qui præ contemtu Romanorum longius a castris suis pabulandi causa effundebantur, intercipiebat concidebatque. (4) Hoc autem eo consilio faciebat, ut et definito quodam numero adversarios semper minueret; et suorum animos, in summæ rei certaminibus ante victos, per partes vincendo refoveret ac recrearet. (5) Ceterum, ut in casum universæ dimicationis ex compacto veniret, adduci nullo modo poterat. (6) At Minucio, equitum magistro, longe alia mens erat. Is enim ad militaris turbæ judicium suam aggregans sententiam, Fabio apud omnes obtrectabat, tamquam segniter atque ignave bellum administranti. Ipse contra temere quidvis audere, et aleam prælii paratus erat subire. (7) Pœni, agros, quos diximus, perpopulati, Apenninum montem superant, atque in Samnium transeunt, regionem cunctis abundantem rebus et bello jam pridem intactam: ubi tantam commeatuum copiam nacti sunt milites, ut quamvis utendo multa absumerent, multa item perderent, exhaurire tamen prædam non possent. (8) Agrum præterea Beneventanum, ubi colonia erat Romanorum, incursant; Venusiam item, muris probe munitam urbem, et multa omnis generis supellectile refertam, capiunt. (9) Romani Pœnos a tergo continenter sequebantur, unius tamen aut alterius diei intervallo distantes: propius accedere et pugnam cum inimicis capessere nolebant. (10) Itaque animadvertens Hannibal, Fabium pugnam quidem propalam detrectare, ceterum a militia castrensi plane haud recedere, audaci consilio campos ad Capuam petere instituit, et in his locum cui Falerno nomen est: (11) persuasus, duorum alterum eventurum; vel ut hostes ad necessitatem prælii adigeret; vel ut manifestum faceret omnibus, universam penes se victoriam esse, et Romanos cunctis sibi locis cedere, quæ extra munimenta essent. (12) Quo facto, arbitrabatur, urbes metu perculsas, a Romanis defecturas. (13) Nam ad eum diem, etsi duobus præliis victi Romani fuerant, nulla tamen urbium Italiæ ad partes Carthaginiensium se applicuerat: sed in fide omnes manebant, quantumvis premerentur earum nonnullæ. (14) Ex quo intelligi par est, quanta admiratione atque reverentia Romanam rempublicam socii coluerint.

XCI. Nequaquam vero temere id consilii ceperat Hannibal. (2) Nam planities circa Capuam pars est Italiæ

κατὰ Καπύην ἐπιφανέστατα μέν ἐστι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τὸ κάλλος, καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτῇ κεῖσθαι τῇ θαλάττῃ, καὶ τούτοις τοῖς ἐμπορείοις χρῆσθαι, εἰς ἃ σχεδὸν ἁπάσης τῆς οἰκουμένης κατατρέχουσιν οἱ πλέοντες εἰς Ἰταλίαν. (3) Περιέχουσι δὲ καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ καλλίστας πόλεις τῆς Ἰταλίας ἐν αὐτοῖς. (4) Τὴν μὲν γὰρ παραλίαν αὐτῶν Σινουεσσανοὶ καὶ Κυμαῖοι καὶ Δικαιαρχῖται νέμονται, πρὸς δὲ τούτοις Νεαπολῖται, τελευταῖον δὲ τὸ τῶν Νουκερίνων ἔθνος. (5) Τῆς δὲ μεσογαίου, τὰ μὲν πρὸς τὰς ἄρκτους Καληνοὶ καὶ Τιανῖται κατοικοῦσι· τὰ δὲ πρὸς ἕω καὶ μεσημβρίαν, Δαύνιοι καὶ Νωλανοί. (6) Κατὰ μέσα δὲ τὰ πεδία κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πασῶν ποτε μακαριωτάτην γεγονυῖαν πόλιν Καπύην. (7) Ἐπιεικέστατος δὲ καὶ παρὰ τοῖς μυθογράφοις ὁ περὶ τούτων τῶν πεδίων λέγεται λόγος· προσαγορεύεται δὲ καὶ ταῦτα Φλεγραῖα, καθάπερ καὶ ἕτερα τῶν ἐπιφανῶν πεδίων· θεούς γε μὴν μάλιστα περὶ τούτων εἰκὸς ἠριχέναι, διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν. (8) Ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις, ὀχυρὰ δοκεῖ καὶ δυσέμβολα τελέως εἶναι τὰ πεδία· τὰ μὲν γὰρ θαλάττῃ, τὸ δὲ πλέον ὄρεσι μεγάλοις πάντῃ καὶ συνεχέσι περιέχεται, δι' ὧν εἰσβολαὶ τρεῖς ὑπάρχουσι μόνον ἐκ τῆς μεσογαίου, στεναὶ καὶ δύσβατοι· (9) μία μὲν ἀπὸ τῆς Σαυνίτιδος, δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ Ἐριβανοῦ, ἡ δὲ κατάλοιπος ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς Ἱρπινοὺς τόπων. (10) Διόπερ ἔμελλον εἰς ταῦτα καταστρατοπεδεύσαντες ὥσπερ εἰς θέατρον οἱ Καρχηδόνιοι, καταπλήξεσθαι μὲν τῷ παραλόγῳ πάντας, ἐκθεατριεῖν δὲ τοὺς πολεμίους φυγομαχοῦντας· αὐτοὶ δὲ ἐξ ὁμολόγου φανήσεσθαι τῶν ὑπαίθρων κρατοῦντες.

XCII. Ἀννίβας μὲν οὖν, τοιούτοις χρησάμενος λογισμοῖς, καὶ διελθὼν ἐκ τῆς Σαυνίτιδος τὰ στενὰ κατὰ τὸν Ἐριβιανὸν καλούμενον λόφον, κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Οὐλθυρνον ποταμὸν, ὃς σχεδὸν δίχα διαιρεῖ τὰ προειρημένα πεδία. (2) Καὶ τὴν μὲν παρεμβολὴν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην μέρους εἶχε, ταῖς δὲ προνομαῖς πᾶν ἐπιτρέχων ἐπόρθει τὸ πεδίον ἀδεῶς. (3) Φάβιος δὲ κατεπέπληκτο μὲν τὴν ἐπιβολὴν καὶ τόλμαν τῶν ὑπεναντίων, καὶ οὕτω δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κεκριμένων ἔμενεν. (4) Ὁ δὲ συνάρχων αὐτοῦ Μάρκος, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὸ στρατόπεδον χιλίαρχοι καὶ ταξίαρχοι, νομίζοντες ἐν καλῷ τοὺς πολεμίους ἀπειληφέναι, σπεύδειν ᾤοντο δεῖν, καὶ συνάπτειν εἰς τὰ πεδία, καὶ μὴ περιορᾷν τὴν ἐπιφανεστάτην χώραν δῃουμένην. (5) Φάβιος δὲ, μέχρι μὲν τοῦ συνάψαι τοῖς τόποις, ἔσπευδε καὶ συνυπεκρίνετο τοῖς προθύμως καὶ φιλοκινδύνως διακειμένοις. (6) Ἐγγίσας δὲ τῷ Φαλέρνῳ, ταῖς μὲν παρωρείαις ἐπιφαινόμενος, ἀντιπαρῆγε τοῖς πολεμίοις, ὥστε μὴ δοκεῖν τοῖς αὐτῶν συμμάχοις ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων· (7) εἰς δὲ τὸ πεδίον οὐ καθίει τὴν δύναμιν, εὐλαβούμενος τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους, διά τε τὰς προειρημένας αἰτίας, καὶ διὰ τὸ προφανῶς ἱπποκρατεῖν παρὰ πολὺ τοὺς ὑπε-

totius nobilissima : regio bonitate atque amœn cellens : ad hoc, mari adjacens, et emporia ea h quæ sollent appelere, qui ex omnibus fere orbis p Italiam navigant. (3) Urbes præterea celeberrima rimasque Italiæ continet. (4) Oram enim mariti paniæ Sinuessani, Cumani, et Puteolani colunt : politani, et novissimi omnium Nucerini. (5) In raneis ad septemtrionem sunt Caleni et qui Teanu ad ortum et meridiem Daunii [*immo* Caudini] et N In mediis campis sita Capua urbs est, quæ omne citate quondam superabat. (7) Estque adeo cump babile, quod in fabulis de hisce campis narratu hi quoque Phlegræi campi nominati sunt, quem et alii præcipua bonitate insignes : et sane de his p deos inter se pugnasse simile vero est, prop amœnitatem ac præstantiam. (8) Accedit ad e ximus; quod natura sua hæc loca sunt munita, campos aditus est difficillimus : cinguntur enim parte mari, ex majore vero montibus ubique mag tinuis; per quos venientibus e mediterraneis tres viæ patent, eæque angustæ et difficiles. (9) Prim venitur e Samnio; altera ex Eribano [*an* e Latio? ma ex Hirpinis. (10) Quamobrem sperabant Ca ses, si eam partem Italiæ, ceu quoddam theatrum rent, ipsa inopinati casus novitate omnes iri per et quasi in scena se hostium ignaviam detrecta gnam esse publicaturos : quum interim dubitaturu mo, quin omnia, quæ extra munimenta forent siatem ipsi haberent.

XCII. Hæc igitur cogitans Hannibal, postqu mnio ad Eribianum collem, quem vocant, fauces t propter amnem Vulturnum, qui medios fere ca diximus secat, (2) ab eo latere quod Romam sp stra communivit : unde sine periculo regionem om lationibus devastabat. (3) Cujus consilii audacia t quidem Fabius; sed tanto etiam magis in propos veravit. (4) Collega vero Fabii, Minucius, et om eo totius exercitus tribuni ductoresque ordinum, opportuno hostem esse interceptum, summa c festinandum in Campaniam censebant, neque c dum, ut nobilissima Italiæ pars impune devasta Fabius, quoad quidem in ea loca pervenisset, agmen ducens, eamdem cum ceteris alacritatem et p ditatem simulate præ se ferebat. (6) Ubi vero lerno appropinquavit, secundum montium latera ostendens, quantum hostis in planitie progredieb tum ipse e regione procedebat; ne sociis viderentu metu hostis intra munimenta concedere coacti. (7) vero copias numquam deducebat; a justis prœliis nens, cum ob eas quas commemoravi causas,

ναντίους. (8) Ἀννίβας δέ, ἐπειδὴ καταπειράσας τῶν πολεμίων, καὶ καταφθείρας πᾶν τὸ πεδίον, ἤθροισε λείας ἄπλετον πλῆθος, ἐγίγνετο πρὸς ἀναζυγήν· (9) βουλόμενος μὴ καταφθεῖραι τὴν λείαν, ἀλλ' εἰς τοιοῦτον ἀπερείσασθαι τόπον, ἐν ᾧ καὶ τὴν παραχειμασίαν δυνήσεται ποιήσασθαι· ἵνα μὴ μόνον κατὰ τὸ παρὸν εὐωχίαν, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς δαψίλειαν ἔχῃ τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον. (10) Φάβιος δέ, καταμαθὼν αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, ὅτι προχειρίζεται ποιεῖσθαι τὴν ἐπάνοδον ἧπερ ἐποιήσατο καὶ τὴν εἴσοδον· καὶ θεωρῶν τοὺς τόπους στενοὺς ὄντας, καὶ καθ' ὑπερβολὴν εὐφυεῖς πρὸς ἐπίθεσιν· (11) ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς διεκβολῆς περὶ τετρακισχιλίους ἐπέστησε, παρακαλέσας χρήσασθαι τῇ προθυμίᾳ σὺν καιρῷ, μετὰ τῆς ἐκ τῶν τόπων εὐφυΐας· αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ μέρος ἔχων τῆς δυνάμεως, ἐπί τινα λόφον ὑπερδέξιον πρὸ τῶν στενῶν κατεστρατοπέδευσε.

XCIII. Παραγενομένων δὲ τῶν Καρχηδονίων, καὶ ποιουμένων τὴν παρεμβολὴν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ὑπ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν· τὴν μὲν λείαν αὐτῶν ἤλπισεν ἀκονιτὶ περισυρεῖν, ὡς δὲ τὸ πολὺ καὶ τοῖς ὅλοις τέλος ἐπιθήσειν, διὰ τὴν τῶν τόπων εὐκαιρίαν. (2) καὶ δὴ περὶ ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ἐγίγνετο τοῖς διαβουλίοις, διανοούμενος πῇ καὶ πῶς χρήσεται τοῖς τόποις, καὶ τίνες καὶ πόθεν πρῶτον ἐγχειρήσουσι τοῖς πολεμίοις. (3) Ἀννίβας δέ, ταῦτα πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν παρασκευαζομένων τῶν πολεμίων, συλλογισάμενος ἐκ τῶν εἰκότων, οὐ δέδωκε χρόνον οὐδ' ἀναστροφὴν ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν. (4) Ἀνακαλεσάμενος δὲ τὸν ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τεταγμένον Ἀσδρούβαν, παρήγγειλε λαμπάδας δεσμεύειν ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ παντοδαπῆς ὕλης κατὰ τάχος ὡς πλείστας· καὶ τῶν ἐργατῶν βοῶν ἐκλέξαντας ἐκ πάσης τῆς λείας τοὺς εὐρωστοτάτους εἰς δισχιλίους, ἀθροῖσαι πρὸ τῆς παρεμβολῆς. (5) γενομένου δὲ τούτου, συναγαγὼν ὑπέδειξε τοῖς λειτουργοῖς ὑπερβολήν τινα μεταξὺ κειμένην τῆς αὐτοῦ στρατοπεδείας καὶ τῶν στενῶν, δι' ἧς ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν πορείαν· πρὸς ἣν ἐκέλευσε συνελαύνειν τοὺς βοῦς ἐνεργῶς καὶ μετὰ βίας, ὅταν δοθῇ τὸ παράγγελμα, μέχρι συνάψωσι τοῖς ἄκροις. (6) Μετὰ δὲ τοῦτο, δειπνοποιησαμένοις ἀναπαύεσθαι κατὰ ὥραν παρήγγειλε πᾶσιν. (7) Ἅμα δὲ τῷ κλῖναι τὸ τρίτον μέρος τῆς νυκτός, εὐθέως ἐξῆγε τοὺς λειτουργούς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. (8) Ταχὺ δὲ τούτου γενομένου διὰ τὸ πλῆθος, ἀνάψαι παρήγγειλε πάσας, καὶ τοὺς βοῦς ἐλαύνειν καὶ προσβάλλειν πρὸς τὰς ἀκρωρείας ἐπέταξε. (9) Τοὺς δὲ λογχοφόρους κατόπιν ἐπιστήσας τούτοις, ἕως μέν τινος συνεργεῖν παρεκελεύετο τοῖς ἐλαύνουσιν· ὅταν δὲ τὴν πρώτην ἅπαξ ὁρμὴν λάβῃ τὰ ζῷα, παρατρέχοντας παρὰ τὰ πλάγια, καὶ συγκρούοντας, ἐπὶ τῶν ὑπερδεξίων ἀντέχεσθαι τόπων, καὶ προκαταλαμβάνειν τὰς ἀκρωρείας, ἵνα παραβοηθῶσι καὶ συμπλέκωνται τοῖς πολεμίοις, ἐάν που συναντῶσι πρὸς

sine controversia longe melior equitatu Pœnus erat. (8) Hannibal, tot indignitatibus tentato hoste, universam Campaniam perpopulatus, prædaque immensa coacta, ad movenda castra se comparabat. (9) Cupiebat enim prædam captam non perdere, sed alicubi in tuto collocare, ubi etiam hibernare posset; ut non in præsens tantum largam genio indulgendi copiam suus exercitus haberet, sed porro etiam omnibus rebus necessariis abundaret. (10) Fabius, consilium Pœni animadvertens, eadem qua intraverat via redire cogitantis; reputansque angustias locorum, ad impetum ex insidiis faciendum inprimis opportunas; (11) quatuor suorum millia ipsum locum, ubi transeundum erat, insidere jubet; hortatus, ut commodum nunc tempus nacti, alacritate sua simul cum opportunitate locorum uterentur : ipse cum majori exercitus parte, in colle, qui iisdem angustiis ab introitu imminet, consedit.

XCIII. Quum advenissent Carthaginienses, et in æquo sub ipsis montis radicibus castra communissent; prædam quidem sine ullo discrimine eis se erepturum Romanus sperabat, maxime vero etiam toti se bello impositurum finem, in tanta quidem locorum opportunitate. (2) Totus igitur in his rebus atque hujusmodi consiliis erat Fabius : quæ loca eligeret, quomodo ad insidias militem locaret, quos et unde primum in hostem cooriri juberet, deliberans. (3) Sed quum in diem sequentem suos apparatus referrent Romani; Hannibal, conjectura rem assecutus, ad exsequenda, quæ cogitaverat hostis, tempus atque otium non dedit. (4) Quin, accito Asdrubale, ministeriis militaribus præfecto, negotium dat illi, ut faces quam plurimas raptim conficiat ex colligatis fascibus lignorum siccorum cujuscumque generis, selectosque ex universa præda boves operi assuetos, ad bis mille, quam robustissimos, pro castris cogat. (5) Quod ubi factum est, operis militaribus medium quoddam jugum ostendit inter castra sua et angustias, per quas transiturus erat : eo boves naviter ac per vim agi, postquam signum esset datum, jubet, donec ad cacumina foret perventum. (6) His mandatis, cœnare et ad quietem se tempestive recipere omnibus præcipit. (7) Deinde tertia noctis vigilia jam inclinante, operas primum educit, et boum cornibus faces alligari imperat. (8) Quod quum propere propter multitudinem ministrorum esset peractum, faces omnes accendendi signum dat, et armenta ln adversos concitandi montes. (9) Horum a tergo jaculatores sequi jubet, datque eis mandatum, ut operas, quæ boves agebant, aliquantisper adjuvarent; sed ubi primum ad cursum se armenta incitarint, ad latera devertant, et concurrentes loca superiora invadant summaque juga occupent : ut, sicubi in iis hostes occur-

τὰς ὑπερβολάς. (10) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, αὐτὸς ἀναλαβὼν πρῶτα μὲν τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, ἑξῆς δὲ τὴν λείαν, ἐπὶ δὲ πᾶσι τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς Κελτοὺς, ἧκε πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὰς διεκβολάς.

XCIV. Τῶν δὲ Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἐπὶ τοῖς στενοῖς φυλάττοντες, ἅμα τῷ συνιδεῖν τὰ φῶτα προσβάλλοντα πρὸς τὰς ὑπερβολὰς, νομίσαντες ταύτῃ ποιεῖσθαι τὴν ὁρμὴν τὸν Ἀννίβαν, ἀπολιπόντες τὰς δυσχωρίας, παρεβοήθουν τοῖς ἄκροις. (2) Ἐγγίζοντες δὲ τοῖς βουσὶν, ἠποροῦντο διὰ τὰ φῶτα, μεῖζόν τι τοῦ συμβαίνοντος καὶ δεινότερον ἀναπλάττοντες καὶ προσδοκῶντες. (3) Ἐπιγενομένων δὲ τῶν λογχοφόρων, οὗτοι μὲν βραχέα πρὸς ἀλλήλους ἀκροβολισάμενοι, τῶν βοῶν αὐτοῖς ἐμπιπτόντων, ἔμειναν διαστάντες ἐπὶ τῶν ἄκρων ἀμφότεροι, καὶ προσανεῖχον καραδοκοῦντες τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἡμέρας, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γνῶναι τὸ γιγνόμενον. (4) Φάβιος δὲ, τὰ μὲν ἀπορούμενος ἐπὶ τῷ συμβαίνοντι, καὶ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ὀϊσσάμενος δόλον εἶναι, τὰ δὲ, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, οὐδαμῶς κρίνων ἐκκυβεύειν, οὐδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις, ἦγε τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ τῷ χάρακι, καὶ προσεδέχετο τὴν ἡμέραν. (5) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἀννίβας, προχωρούντων αὐτῷ τῶν πραγμάτων κατὰ τὴν ἐπιβολὴν, τήν τε δύναμιν διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ' ἀσφαλείας καὶ τὴν λείαν, λελοιπότων τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας· (6) ἅμα δὲ τῷ φωτὶ συνιδὼν τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀντικαθημένους τοῖς λογχοφόροις, ἐπαπέστειλέ τινας τῶν Ἰβήρων· οἳ καὶ συμμίξαντες, κατέβαλον μὲν τῶν Ῥωμαίων εἰς χιλίους· ῥᾳδίως δὲ τοὺς παρὰ σφῶν εὐζώνους ἐκδεξάμενοι κατεβίβασαν. (7) Ἀννίβας μὲν οὖν, τοιαύτην ἐκ τοῦ Φαλέρνου ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, λοιπὸν ἤδη στρατοπεδεύων ἀσφαλῶς, κατεσκέπτετο καὶ προὐνοεῖτο περὶ τῆς χειμασίας, ποῦ καὶ πῶς ποιήσεται· μέγαν φόβον καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρεσταχὼς ταῖς πόλεσι, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώποις. (8) Φάβιος δὲ κακῶς μὲν ἤκουε παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὡς ἀνάνδρως ἐκ τοιούτων τόπων προέμενος τοὺς ὑπεναντίους· οὐ μὴν ἀφίστατό γε τῆς προθέσεως. (9) Καὶ ἀναγκασθεὶς δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐπί τινας ἀπελθεῖν θυσίας εἰς τὴν Ῥώμην, παρέδωκε τῷ συνάρχοντι τὰ στρατόπεδα, καὶ πολλὰ χωριζόμενος ἐνετείλατο, μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ βλάψαι τοὺς πολεμίους, ἡλίκην ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αὐτοὺς παθεῖν δεινόν. (10) Ὧν οὐδὲ μικρὸν ἐν νῷ τιθέμενος Μάρκος, ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ταῦτα, πρὸς τῷ παραβάλλεσθαι καὶ τῷ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν.

XCV. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τοιαύτην εἶχε τὴν διάθεσιν. (2) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ταῖς προειρημέναις πράξεσιν, Ἀσδρούβας, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας στρατηγὸς, κατηρτικὼς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τὰς ὑπὸ τἀδελφοῦ καταλειφθείσας τριάκοντα ναῦς, καὶ δέκα προσπεπληρωκὼς ἄλλας, ἀρχομένης τῆς θερείας ἀνήχθη τετταράκοντα ναυσὶ καταφράκτοις ἐκ

rant, in eos incursent, et manum cum illis conser
Eodem tempore ipse, instructo agmine, ita ut p
gravis armatura, tum sequerentur equites, post
dæ, denique novissimi omnium Hispani et Galli,
atque transitum perrexit.

XCIV. Romani, qui ad transitum saltus locati
ignes ad juga accedentes conspexerunt, ea transi
balem rati, relictis angustiis ubi in statione erant,
juga accurrunt. (2) Sed appropinquantes ad bo
rei essent isti ignes, nesciebant; majoraque et gr
ris pericula capitibus suis imminentia fingebant.
supervenientibus jaculatoribus, levi prælio comm
boves in medias acies incurrerent, diremti sunt,
quo intervallo in jugis substiterunt; ac lucis ortu
animis præstolantes, quoniam videre, quæ fierent
terant, quieti se continuerunt. (4) Fabius, parti
quod nesciret quid sibi istud vellet, atque, ut
« esse dolum quia credidit hostis, » partim susce
cipio sententiæ memor, aleam jacere et periculu
rerum facere nequaquam volens, et ipse, diem e
suos munimentis tenuit. (5) Interea Hannibal,
proposuerat succedentibus, quum stationes in fau
tæ præsidio excessissent, et exercitum et præda
tum tuto traduxit. (6) Atque ut prima luce ani
suis jaculatoribus periculum imminere ab iis Ro
summa juga occupaverant, manum Hispanorun
eos misit: qui, certamine cum illis inito, mille c
manorum prostraverunt, suos vero expeditos non
receptos e montibus deduxerunt. (7) Hoc egre
Hannibal ex agro Falerno, tuta jam ab hoste cast
locum hibernis circumspectabat, et, ubi quove i
illa acturus, deliberabat; tanto terrore urbibus e
Italiæ cultoribus injecto, ut quo se verterent nesc
Fabium vero multitudo sermonibus differre, quas
viam e locis adeo opportunis Pœnos elabi passus
contra nihilo secius tenax propositi sibi constare
quum paucis post diebus sacrorum quorumdam
mam abire esset coactus, legiones Minucio trad
atque etiam in discessu illi mandavit, ut plus i
poneret, ne detrimentum ullum suus exercitus
quam ut hostem læderet. (10) Quod præceptun
adeo ad animum non revocavit, ut, priusqua
loqui desiisset, totus et mente et animo in eo es
mere quidvis auderet ac pugnæ discrimen subiret

XXCV. Et in Italia quidem facies rerum hæc
In Hispania vero, quo tempore hæc gerebantur,
qui eam cum exercitu obtinebat, instructis per bi
ginta navibus, quas a fratre acceperat, decemq
eum numerum adjectis cum remigio, principio æ

Καινῆς πόλεως, προχειρισάμενος Ἀμίλκαν τοῦ στόλου ναύαρχον. (3) Ἅμα δὲ καὶ τὴν πεζὴν ἐκ τῆς παραχειμασίας ἠθροικὼς δύναμιν, ἀνέζευξε· καὶ ταῖς μὲν ναυσὶ παρὰ τὴν χέρσον ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, τοῖς δὲ πεζοῖς τὴν πορείαν παρὰ τὸν αἰγιαλόν· σπεύδων ἀμφοτέραις ἅμα ταῖς δυνάμεσι καταζεῦξαι πρὸς τὸν Ἴβηρα ποταμόν. (4) Γνάϊος δὲ τὰς ἐπιβολὰς συλλογιζόμενος τῶν Καρχηδονίων, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐκ τῆς παραχειμασίας ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν. (5) Ἀκούων δὲ τὸ πλῆθος τῶν δυνάμεων, καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς, τὸ μὲν κατὰ γῆν ἀπαντᾶν ἀπεδοκίμασε· συμπληρώσας δὲ πέντε καὶ τριάκοντα ναῦς, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ πεζικοῦ στρατεύματος τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἄνδρας πρὸς τὴν ἐπιβατικὴν χρείαν, ἀνήχθη, καὶ κατῆρε δευτεραῖος ἐκ Ταρράκωνος εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν τόπους. (6) Καθορμισθεὶς δὲ τῶν πολεμίων ἐν ἀποστήματι περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα σταδίους, προαπέστειλε κατασκεψομένας δύο ναῦς ταχυπλοούσας Μασσαλιωτικάς· καὶ γὰρ προηγοῦντο καὶ προεκινδύνευον οὗτοι, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς σφίσι παρείχοντο τὴν χρείαν. (7) Εὐγενῶς γάρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, κεκοινωνήκασι Ῥωμαίοις πραγμάτων καὶ Μασσαλιῶται, πολλάκις μὲν καὶ μετὰ ταῦτα, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν Ἀννιβιακὸν πόλεμον. (8) Διασαφούντων δὲ τῶν ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν ἐκπεμφθέντων, ὅτι περὶ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ συμβαίνει τὸν τῶν ὑπεναντίων ὁρμεῖν στόλον, ἀνήγετο κατὰ σπουδήν, βουλόμενος ἄφνω προσπεσεῖν τοῖς πολεμίοις.

XCVI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, σημηνάντων αὐτοῖς τῶν σκοπῶν ἐκ πολλοῦ τὸν ἐπίπλουν τῶν ὑπεναντίων, ἅμα τὰς πεζικὰς ἐξέταττον δυνάμεις παρὰ τὸν αἰγιαλόν, καὶ τοῖς πληρώμασι παρήγγελλον ἐμβαίνειν εἰς τὰς ναῦς. (2) Ἤδη δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων σύνεγγυς ὄντων, σημήναντες πολεμικόν, ἀνήγοντο, κρίναντες ναυμαχεῖν. Συμβαλόντες δὲ τοῖς πολεμίοις, βραχὺν μὲν χρόνον ἀντεποιήσαντο τῆς νίκης· μετ' οὐ πολὺ δὲ πρὸς τὸ κλίνειν ὥρμησαν. (3) Ἡ γὰρ ἐφεδρεία τῶν πεζῶν ἡ περὶ τὸν αἰγιαλόν, οὐχ οὕτως αὐτοὺς ὤνησε, παριστάνουσα πρὸς τὸν κίνδυνον, ὡς ἔβλαψε, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἑτοίμην παρασκευάζουσα. (4) [illegible], δύο μὲν αὐτάνδρους νῆας ἀποβαλόντες, τεττάρων δὲ τοὺς ταρσοὺς καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ἔφευγον ἐκκλίναντες εἰς τὴν γῆν. (5) Ἐπικειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῖς εὐθύμως, τὰς μὲν ναῦς ἐξέβαλον εἰς τὸν αἰγιαλόν, αὐτοὶ δ' ἀποπηδήσαντες ἐκ τῶν πλοίων, ἐσώζοντο πρὸς τοὺς παρατεταγμένους. (6) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τολμηρῶς συνεγγίσαντες τῇ γῇ, καὶ τὰ δυνάμενα κινεῖσθαι τῶν πλοίων ἀναδησάμενοι, μετὰ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἀπέπλεον· νενικηκότες μὲν ἐξ ἐφόδου τοὺς πολεμίους, κρατοῦντες δὲ τῆς θαλάττης, εἴκοσι δὲ καὶ πέντε ναῦς ἔχοντες τῶν πολεμίων. (7) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ τούτων κυδεστέρας εἰλήφει τοῖς Ῥωμαίοις τὰς ἐλπίδας, διὰ τὸ προειρημένον κατόρθωμα. (8) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, προσπεσόντος αὐ-

quadraginta armatarum navium classe, cui Amilcarem præfecerat, Carthagine nova solvit. (3) Simul vero pedestres etiam copias ex hibernis accivit; atque ita profectus, naves prope terram, pedestrem exercitum secundum littus, ducebat: habens in animo, cum utroque exercitu ad Iberum amnem considere. (4) Cn. Scipio, consilio Carthaginiensium intellecto, constituerat primo ex hibernis et pedestri itinere et maritimo obviam hosti procedere. (5) Sed ut multitudinem hostilium copiarum et apparatus magnitudinem fama accepit, improbata priore sententia de pedestri occursu, quinque et triginta navium classem remigio instruit; et fortissimis quibusque ex omni copiarum pedestrium numero in usum classicæ militiæ selectis, obviam hosti profectus, altero ab Tarracone die ad proxima ostiis Iberi amnis loca pervenit. (6) Ibi statione capta ad decem millia passuum ab hoste, duas Massiliensium naves celerrimo remigio instructas speculatum præmisit: hi enim et viæ duces ei erant, et primi se periculis objectabant, et omnino ad omne officii genus præsto erant. (7) Generose namque Massilienses, si qui alii, cum postea sæpe, tum hoc maxime bello Hannibalico, consilia cum Romanis consociarunt. (8) Referentibus qui speculatum missi fuerant, classem Punicam stare ad ostium fluminis, sublatis protinus ancoris pergit, ex improviso hostem invasurus.

XCVI. Sed Asdrubali jam multo ante ab exploratoribus datum signum erat, quo de adventu classis hostilis monebatur. Itaque terrestres simul in littore copias in aciem instruxerat, et remigium naves jusserat conscendere. (2) Et quum jam haud procul Romana classis abesset, classicum canentes Pœni solvunt, confligere cum hoste parati. Sed prælio commisso, breve tempus pro victoria certarunt, mox in fugam inclinarunt. (3) Subsidium enim peditum, in littore ob oculos illis positum, non tam illos juvit, ut forti animo prælium capesserent, quam eo nocuit, quod salutis spem paratam illis ostendebat. (4) Igitur, postquam cum ipsis viris naves duas amisissent, et quatuor aliarum remi detersi, milites occisi essent, re inclinata in terram fugerunt. (5) Pressi deinde ab instantibus acerrime Romanis, in littus passim naves agunt: ipsi in terram saltu se ejiciunt, et ad suorum aciem in littore stantem evadunt. (6) Romani intrepide ad littus accedunt, et omnes quæ moveri potuerunt naves, religatas puppibus, secum abducunt: gaudio incredibili exsultantes, quod primo impetu hostes vicissent, et toto illius oræ mari potirentur, navesque adversariorum quinque et viginti in potestate haberent. (7) Post hanc victoriam, meliore loco res Romanorum in Hispania esse cœperunt. (8) At Carthaginienses, nuntio hujus cladis

τοῖς τοῦ γεγονότος ἐλαττώματος, παραχρῆμα πληρώσαντες ἑβδομήκοντα νῆας ἐξαπέστειλαν· κρίναντες, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολὰς, ἀντέχεσθαι τῆς θαλάττης. (9) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, εἰς Σαρδόνα, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τοὺς περὶ Πίσας τόπους τῆς Ἰταλίας προσέβαλον, πεπεισμένων τῶν ἐπιπλεόντων, συμμίξειν ἐνθάδε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. (10) Ταχὺ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀναχθέντων ἐπ' αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς τῆς Ῥώμης ἑκατὸν εἴκοσι σκάφεσι πεντηρικοῖς, πυθόμενοι τὸν ἀνάπλουν, οὗτοι μὲν αὖθις ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σαρδόνα, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Καρχηδόνα. (11) Γνάϊος δὲ Σερουΐλιος, ἔχων τὸν προειρημένον στόλον, ἕως μέν τινος ἐπηκολούθει τοῖς Καρχηδονίοις, συνάψειν πεπεισμένος· πολὺ δὲ καθυστερῶν, ἀπέγνω. (12) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῆς Σικελίας Λιλυβαίῳ προσέσχε· μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας τῆς Λιβύης ὡς ἐπὶ τὴν τῶν Κερκινητῶν νῆσον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν χρήματα τοῦ μὴ πορθῆσαι τὴν χώραν, ἀπηλλάγη. (13) Κατὰ δὲ τὸν ἀνάπλουν γενόμενος κύριος νήσου Κοσσύρου, καὶ φρουρὰν εἰς τὸ πολισμάτιον εἰσαγαγὼν, αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον κατῆρε. (14) Καὶ τὸ λοιπὸν, οὗτος μὲν αὐτοῦ συνορμίσας τὸν στόλον, μετ' οὐ πολὺν χρόνον αὐτὸς ἀνεκομίσθη πρὸς τὰς πεζικὰς δυνάμεις.

XCVII. Οἱ δ' ἐκ τῆς συγκλήτου, πυθόμενοι τὸ γεγονὸς προτέρημα διὰ τοῦ Γναΐου περὶ τὴν ναυμαχίαν, καὶ νομίσαντες, χρήσιμον εἶναι, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον, τὸ μὴ προΐεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἀλλ' ἐνίστασθαι τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ τὸν πόλεμον αὔξειν· (2) προχειρισάμενοι ναῦς εἴκοσι, καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσαντες Πόπλιον Σκιπίωνα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐξαπέστελλον μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γνάϊον, κοινῇ πράξοντα μετ' ἐκείνου τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. (3) Πάνυ γὰρ ἠγωνίων, μὴ κρατήσαντες Καρχηδόνιοι τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ περιποιησάμενοι χορηγίας ἀφθόνους καὶ χεῖρας, ἀντιποιήσωνται μὲν τῆς θαλάττης ὁλοσχερέστερον, συνεπίθωνται δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν, στρατόπεδα πέμποντες καὶ χρήματα τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν. (4) Διόπερ ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι καὶ τοῦτον τὸν πόλεμον, ἐξαπέστειλαν τάς τε ναῦς καὶ τὸν Πόπλιον. Ὃς καὶ παραγενόμενος εἰς Ἰβηρίαν, καὶ συμμίξας τἀδελφῷ, μεγάλην παρεῖχε χρείαν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. (5) Οὐδέποτε γὰρ πρότερον θαῤῥήσαντες διαβῆναι τὸν Ἴβηρα ποταμὸν, ἀλλ' ἀσμενίζοντες τῇ τῶν ἐπὶ τάδε φιλίᾳ καὶ συμμαχίᾳ, τότε διέβησαν, καὶ τότε πρῶτον ἐθάῤῥησαν ἀντιποιεῖσθαι τῶν πέραν πραγμάτων· μεγάλα καὶ τοῦ αὐτομάτου συνεργήσαντος σφίσι πρὸς τοὺς περιεστῶτας καιρούς. (6) Ἐπειδὴ γὰρ καταπληξάμενοι τοὺς περὶ τὴν διάβασιν οἰκοῦντας τῶν Ἰβήρων, ἧκον πρὸς τὴν Ζακανθαίων πόλιν, ἀποσχόντες σταδίους ὡς τετταράκοντα περὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν κατεστρατοπέδευσαν· (7) λαβόντες τόπον εὐφυῶς κείμενον πρός τε τὴν ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ θαλάττης χορηγίαν· (8) ὁμοῦ δὲ αὐτοῖς συνέβαινε

accepto, aptas extemplo instructasque remigio nave ginta emiserunt : necessarium ad omnia sua incept mare capesserent. (9) Ea classis primo in Sardini Pisas in Italia appulit, sperantibus qui vehebantur, cum Hannibale sese conjungere posse. (10) Sed mani ex ipsa urbe centum viginti navium longarum remium classe adversus eos essent profecti, aud profectione, Carthaginienses in Sardiniam mox, Carthaginem sunt reversi. (11) Servilius, impera Romanæ, assequi eos sperans, aliquamdiu est i sed quum jam longius essent provecti, incepto dest Ac primo quidem ad Lilybæum in Sicilia appulit : Cercinam, Africæ insulam, navigavit; ibique acc nia ab incolis ne agrum popularetur, cursum repe In transitu vero Cossyrum insulam cepit, et in illius præsidium imposuit; atque Lilybæum rediit ibi in statione locavit. (14) Ceterum inde, haud post, idem Servilius ad pedestres copias est reve

XCVII. Senatus, cognita victoria quam Cnæ prælio reportaverat, utile rebus suis, imo neces tus, ne res Hispaniæ negligerentur, sed aucto i bello Carthaginienses premerentur : (2) classe vium parata, cui P. Scipionem præfecerunt, qu initio factum fuerat, summo studio ad fratrem runt, ut communi cum eo consilio res Hispaniæ ret. (3) Non enim mediocriter anxius et sollicit natus, ne Carthaginienses, si in potestatem ea redegissent, nacti copiam commeatuum rerumqu necessariarum, et majore conatu ad vindicandum accingerentur, et simul Italiam quoque adorirent tus ac pecuniam Hannibali suppeditantes. (4) I mani, hoc quoque bellum ad profectum rerum sua mum momentum esse allaturum arbitrati, et clas blium in Hispaniam miserunt. Qui ubi eo perven est conjunctus, publicam rem plurimum adjuvit. qui transgredi Iberum numquam antea erant ausi, secum putaverant, si populis cis amnem ac amicis rentur, tunc primum ultra Iberum belli gerendi ca dere ausi sunt : in quo incepto non mediocriter e aliquis conatum eorum adjuvit. (6) Ut enim iis ctis, qui ad Iberi transitum habitabant, Saguntir appropinquarunt, quinque fere millia ab oppido ris sedem castra communiunt; (7) locum nacti e incursione tutum, et ad commeatus mari subveh commodum : (8) nam quantum ipsi terra, tant

καὶ τὸν στόλον ποιεῖσθαι τὸν παράπλουν. Ἔνθα δὴ γίγνεταί τις πραγμάτων περιπέτεια τοιάδε.

XCVIII. Καθ' οὓς καιροὺς Ἀννίβας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅσαις πόλεσιν ἠπίστησε τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἔλαβε παρὰ τούτων ὅμηρα τοὺς υἱοὺς τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν· οὓς πάντας εἰς τὴν Ζακανθαίων ἀπέθετο πόλιν, διά τε τὴν ὀχυρότητα, καὶ διὰ τὴν τῶν ἀπολειπομένων ἐπ' αὐτῆς ἀνδρῶν πίστιν. (2) Ἦν δέ τις ἀνὴρ Ἴβηρ, Ἀβίλυξ ὄνομα, κατὰ μὲν τὴν δόξαν, καὶ τὴν τοῦ βίου περίστασιν, οὐδενὸς δεύτερος Ἰβήρων· κατὰ δὲ τὴν πρὸς Καρχηδονίους εὔνοιαν καὶ πίστιν, πολύ τι διαφέρειν δοκῶν τῶν ἄλλων. (3) Οὗτος, θεωρῶν τὰ πράγματα, καὶ νομίσας ἐπικυδεστέρας εἶναι τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλπίδας, συνελογίσατο παρ' αὐτῷ περὶ τῆς τῶν ὁμήρων προδοσίας συλλογισμὸν Ἰβηρικὸν καὶ βαρβαρικόν. (4) Πεισθεὶς γὰρ, διότι δύναιτο μέγας γενέσθαι παρὰ Ῥωμαίοις, προσενεγκάμενος ἐν καιρῷ πίστιν ἅμα καὶ χρείαν, ἐγίγνετο πρὸς τὸ, παρασπονδήσας τοὺς Καρχηδονίους, ἐγχειρίσαι τοὺς ὁμήρους τοῖς Ῥωμαίοις. (5) Θεωρῶν δὲ, τὸν Βώστορα, τὸν τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸν (ὃς ἀπεστάλη μὲν ὑπ' Ἀσδρούβα κωλύσων τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν τὸν ποταμόν, οὐ θαῤῥήσας δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἀνακεχωρηκὼς ἐστρατοπέδευε τῆς Ζακάνθης ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν μέρεσι), τοῦτον μὲν ἄκακον ὄντα τὸν ἄνδρα καὶ πρᾶον τῇ φύσει, πιστῶς δὲ τὰ πρὸς αὐτὸν διακείμενον, (6) προσφέρει λόγους ὑπὲρ τῶν ὁμήρων πρὸς τὸν Βώστορα· φάσκων, ἐπειδὴ διαβεβήκασι Ῥωμαῖοι τὸν ποταμὸν, οὐκ ἔτι δύνασθαι Καρχηδονίους φόβῳ συνέχειν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, προσδεῖσθαι δὲ τοὺς καιροὺς τῆς τῶν ὑποταττομένων εὐνοίας· (7) νῦν οὖν ἠγγικότων Ῥωμαίων, καὶ προσκαθεζομένων τῇ Ζακάνθῃ, καὶ κινδυνευούσης τῆς πόλεως, ἐὰν ἐξαγαγὼν τοὺς ὁμήρους ἀποκαταστήσῃ τοῖς γονεῦσι καὶ ταῖς πόλεσιν, ἐκλύσειν μὲν αὐτὸν τῶν Ῥωμαίων τὴν φιλοτιμίαν· τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ μάλιστα σπουδάζειν ἐκείνους πρᾶξαι, κυριεύοντας τῶν ὁμήρων· (8) ἐκκαλέσεσθαι δὲ τὴν τῶν Ἰβήρων πάντων πρὸς Καρχηδονίους εὔνοιαν, προϊδόμενον τὸ μέλλον, καὶ προνοηθέντα τῆς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας· τὴν δὲ χάριν ηὔξησεν ἔφη, πολλαπλασίαν, αὐτὸς γενόμενος χειριστὴς τοῦ πράγματος. (9) Ἀποκαθιστάνων γὰρ εἰς τὰς πατρίδας τοὺς παῖδας, οὐ μόνον τὴν παρ' αὐτῶν εὔνοιαν ἐπισπάσεσθαι τῶν γεννησάντων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πολλῶν, ὑπὸ τὴν ὄψιν τιθεὶς διὰ τοῦ συμβαίνοντος τὴν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς συμμάχους αἵρεσιν καὶ μεγαλοψυχίαν. (10) Προσδοκᾷν δ' αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ δῶρα πολλὰ κατ' ἰδίαν παρὰ τῶν τὰ τέκνα κομιζομένων· παραδόξως γὰρ ἑκάστους ἐγκρατεῖς γιγνομένους τῶν ἀναγκαιοτάτων, ἅμιλλαν ποιήσασθαι τῆς εἰς τὸν κύριον τῶν πραγμάτων εὐεργεσίας. (11) Παραπλήσια δὲ τούτοις ἕτερα πλείω πρὸς τὸν αὐτὸν τρόπον διαλεχθεὶς, ἔπεισε τὸν Βώστορα, συγκαταθέσθαι τοῖς λεγομένοις.

XCIX. Καὶ τότε μὲν ἐπανῆλθε, ταξάμενος ἡμέραν, ἐν ᾗ παρέσται μετὰ τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὴν ἀνακομιδὴν

sis oram legens, mari progrediebatur. Ibi tum rerum mutatio contigit ejuscemodi.

XCVIII. Quo tempore in Italiam Hannibal profectus est, quotquot fere civitates erant, quarum fidem suspectam haberet, obsides ab his acceperat, clarissimorum virorum filios: quos omnes Sagunti custodiri jusserat, partim quia locus erat probe munitus, partim etiam fidem eorum secutus quos ad præsidium urbis ibi reliquit. (2) Erat autem Hispanus quidam, nomine Abilyx, celebritate nominis et conditione vitæ nemini suorum popularium secundus, benevolentia vero et fide in Carthaginiensem populum longe alios omnes creditus superare. (3) Hic, præsentem rerum statum cernens, meliore loco spes Romanorum esse ratus, de obsidum proditione consilium apud se iniit, homine Hispano et barbaro dignum. (4) Persuasus enim, magnum se apud Romanos fieri posse, si opportuno et fidem suam illis probasset, et magnum simul aliquod emolumentum conciliasset; id agebat omni studio, ut, proditis Carthaginiensibus, obsides Romanis traderet. (5) Missus fuerat in hæc loca ab Asdrubale Bostar, unus e Carthaginiensium ducibus, Romanos impediturus, ne flumen transgrederentur: quod quum ille tentare non esset ausus, ab Ibero recedens, ad Saguntum qua parte ejus agrum mare alluit, castra communiverat. Hunc virum norat Abilyx, minime callidum, natura mitem, et qui fidem ipsi haberet. (6) Itaque de obsidibus cum Bostare agit: et, quoniam Iberum jam transierint Romani, non posse amplius, ait, Carthaginienses metu Hispaniam obtinere: benevolentia subditorum in hoc periculoso rerum statu illis opus esse. (7) Nunc igitur, quando Romani Sagunto appropinquaverint, jamque adeo illam obsideant, et sit urbs in periculo: si eductos inde obsides parentibus restituat, et conatum Romanorum frustraturum, qui id vel maxime studeant, ut, obsidibus potiti, gratiam parentum demereantur; (8) et Hispanorum omnium animos in amorem Carthaginiensium pellecturum, quod, futuri providus, obsidum securitati consuluisset. Se quoque beneficii gratiam multis partibus aucturum, si ejus negotii administratio sibi fuisset demandata. (9) Obsides enim in suam quemque patriam restituendo, non parentum modo benevolentiam Pœnis conciliaturum; sed et ipsorum quoque populorum, dum ob oculos cuique in tam memorabili exemplo positurus esset egregiam Carthaginiensium erga socios voluntatem et munificentiam. (10) Ipsi quoque Bostari magna privatim munera esse exspectanda, confirmabat, ab iis qui liberos recepissent suos: scilicet omnes illos, carissimis sibi pignoribus præter spem potitos, de remunerando tantæ rei auctore, cum æmulatione inter se certaturos. (11) Hæc et plura in eamdem sententiam locutus Abilyx, tenuit, ut, quæ dixerat, Bostari probaret.

XCIX. Post hæc, die constituto, quo rediturus esset cum hominibus idoneis ad pueros reportandos, domum

τῶν παίδων. (2) Παραγενόμενος δὲ νυκτὸς ἐπὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, καὶ συμμίξας τισὶ τῶν συστρατευομένων ἐκείνοις Ἰδήρων, διὰ τούτων εἰσῆλθε πρὸς τοὺς στρατηγούς. (3) Ἐκλογιζόμενος δὲ διὰ πλειόνων τὴν ἐσομένην ὁρμὴν καὶ μετάπτωσιν πρὸς αὐτοὺς τῶν Ἰδήρων, ἐὰν ἐγκρατεῖς γένωνται τῶν ὁμήρων, ἐπηγγείλατο παραδώσειν αὐτοῖς τοὺς παῖδας. (4) Τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον ὑπερβολῇ προθυμίας δεξαμένων τὴν ἐλπίδα, καὶ μεγάλας ὑπισχνουμένων δωρεὰς, τότε μὲν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγη, συνθέμενος ἡμέραν καὶ καιρὸν καὶ τόπον, ἐν ᾧ δεήσει τοὺς ἐκδεξομένους αὐτὸν ὑπομένειν. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα παραλαδὼν τοὺς ἐπιτηδείους τῶν φίλων, ἧκε πρὸς τὸν Βώστορα· καὶ, παραδοθέντων αὐτῷ τῶν παίδων ἐκ τῆς Ζακάνθης, νυκτὸς ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, ὡς θέλων λαθεῖν, παραπορευθεὶς τὸν χάρακα τῶν πολεμίων, ἧκε πρὸς τὸν τεταγμένον καιρὸν καὶ τόπον, καὶ πάντας ἐνεχείρισε τοὺς ὁμήρους τοῖς ἡγεμόσι τῶν Ῥωμαίων. (6) Οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον ἐτίμησάν τε διαφερόντως τὸν Ἀβίλυγα, καὶ πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὁμήρων εἰς τὰς πατρίδας ἐχρήσαντο τούτῳ, συμπέμψαντες τοὺς ἐπιτηδείους. (7) Ὃς ἐπιπορευόμενος τὰς πόλεις, καὶ διὰ τῆς τῶν παίδων ἀποκαταστάσεως τιθεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν τῶν Ῥωμαίων πρᾳότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, παρὰ τὴν Καρχηδονίων ἀπιστίαν καὶ βαρύτητα, καὶ προσπαρατιθεὶς τὴν αὑτοῦ μετάθεσιν, πολλοὺς Ἰδήρων παρώρμησε πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν. (8) Βώστωρ δὲ, παιδικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν δόξας ἐγκεχειρικέναι τοὺς ὁμήρους τοῖς πολεμίοις, οὐκ εἰς τοὺς τυχόντας ἐπεπτώκει κινδύνους. (9) Καὶ τότε μὲν, ἤδη τῆς ὥρας κατεπειγούσης, διέλυον εἰς παραχειμασίαν ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις· ἱκανοῦ τινος ἐκ τῆς τύχης γεγονότος συνεργήματος τοῖς Ῥωμαίοις, τοῦ περὶ τοὺς παῖδας, πρὸς τὰς ἐπιχειμένας ἐπιβολάς. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰδηρίαν ἐν τούτοις ἦν.

C. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἀννίβας, ὅθεν ἀπελίπομεν, πυνθανόμενος παρὰ τῶν κατασκόπων, πλεῖστον ὑπάρχειν σῖτον ἐν τῇ περὶ τὴν Λουκερίαν καὶ τὸ καλούμενον Γερούνιον χώρᾳ, πρὸς δὲ τὴν συναγωγὴν εὐφυῶς ἔχειν τὸ Γερούνιον, (2) κρίνας ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν παρὰ τὸ Λίδυρνον ὄρος, ἐπὶ τοὺς προειρημένους τόπους. (3) Ἀφικόμενος δὲ πρὸς τὸ Γερούνιον, ὃ τῆς Λουκερίας ἀπέχει διακόσια στάδια, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ λόγων τοὺς ἐνοικοῦντας εἰς φιλίαν προυκαλεῖτο, καὶ πίστεις ἐδίδου τῶν ἐπαγγελιῶν. (4) Οὐδενὸς δὲ προσέχοντος, πολιορκεῖν ἐπεβάλετο. Ταχὺ δὲ γενόμενος κύριος, τοὺς μὲν οἰκήτορας κατέφθειρε, τὰς δὲ πλείστας οἰκίας ἀκεραίους διεφύλαξε καὶ τὰ τείχη, βουλόμενος σιτοβολίοις χρήσασθαι πρὸς τὴν παραχειμασίαν. (5) Τὴν δὲ δύναμιν πρὸ τῆς πόλεως παρεμβαλὼν, ὠχυρώσατο τάφρῳ καὶ χάρακι τὴν στρατοπεδείαν. (6) Γενόμενος δ' ἀπὸ τούτων, τὰ μὲν δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν σιτολογίαν ἐξέπεμπε, προστάξας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τακτὸν

revertitur. (2) Noctu clam deinde progressus castra, conventis quibusdam auxiliaribus His hos ad Scipiones est productus. (3) Quibus pluribus verbis demonstravit, si obsides in po haberent, fore omnino, ut ad eorum partes His itum faciant; pueros ipsis se traditurum, polli Publio cum incredibili alacritate spem ostensam magnaque ei præmia pollicente, die, tempore a stituto, ubi præstolaturi ipsum essent, qui excep domum redit. (5) Post hæc, assumtis secum maxime idoneos putabat, ad Bostarem venit; sibi pueris, nocte Sagunto egreditur, ut hostiu falleret : quorum castra prætergressus, ad horam locumque venit, et omnes obsides Ro bus tradit. (6) Publius magno in honore Abilyc ejusque opera ad restituendos in suam quemq obsides usus est, missis cum eo suorum non Abilyx, singulas urbes obiens, argumento istiu restitutionis usus, hinc clementiam et magn Romanorum, hinc diffidens et atrox Carth ingenium, ob oculos omnibus ponens; adhæc suum, qui socios mutasset, in medium affere manorum amicitiam amplectendam multos I incitavit. (8) Bostar, qui Abilyci obsides tradi catus pro puero se gessisse, non pro ea ætat magnis postea implicitus est periculis. (9) quia jam instabat hiems, utrique in hiberna s tus dimiserunt : quum Romani ad ea, quæ de bant, beneficio fortunæ haudquaquam pœni illos pueros plurimum essent adjuti. Ac in Hisp eo loco res erant.

C. Hannibal, inde enim excessit oratio, ab bus admonitus, Luceriæ ac Gerunii magnam fr copiam, et præterea Gerunium ad usum horre esse locum, (2) in eo tractu hibernare statuit montem Liburnum [Taburnum?] ad prædicta cit. (3) Ut ventum ad Gerunium est, quod Luceria millia passuum quinque et viginti ab primo ad suam amicitiam incolas conatus est p ratus fidem dare super eis quæ pollicitus fuisset hac non succederet, obsidionem parat : et, urbe, incolas delevit, tecta vero pleraque ser cum mœnibus, ut pro horreis illis uteretur (5) Copias pro mœnibus locat, fossaque et communit. (6) His perfectis, duas exercitus mentatum emisit, dato mandato, ut quotidie tam frumenti mensuram, tantam quidem, qua

διαφέρειν μετρον ἕκαστον τοῖς ἰδίοις, ἐπιβολὴν τοῦ σιτήματος, τοῖς προκεχειρισμένοις ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν ταύτην. (7) Τῷ δὲ τρίτῳ μέρει, τήν τε στρατοπεδείαν ἐτήρει, καὶ τοῖς σιτολογοῦσι παρεφήδρευε κατὰ τόπους. (8) Οὔσης δὲ τῆς μὲν χώρας τῆς πλείστης εὐεφόδου καὶ πεδιάδος, τῶν δὲ συναγόντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀναριθμήτων, ἔτι δὲ τῆς ὥρας ἀκμαζούσης πρὸς τὴν συγκομιδὴν, ἄπλετον συνέβαινε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθροίζεσθαι τοῦ σίτου τὸ πλῆθος.

CI. Μάρκος δὲ, παρειληφὼς τὰς δυνάμεις παρὰ Φαβίου, τὸ μὲν πρῶτον ἀντιπαρῆγε ταῖς ἀκρωρείαις· πεπεισμένος ἀεὶ, περὶ τὰς ὑπερβολὰς συμπεσεῖσθαί ποτε τοῖς Καρχηδονίοις. (2) Ἀκούσας δὲ, τὸ μὲν Γερούνιον τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν ἤδη κατέχειν, τὴν δὲ χώραν σιτολογεῖν, πρὸ δὲ τῆς πόλεως χάρακα προβεβλημένους στρατοπεδεύειν, ἐπιστρέψας ἐκ τῶν ἀκρωρειῶν, κατέβαινε κατὰ τὴν ἐπὶ τὰ πεδία κατατείνουσαν ῥάχιν. (3) Ἀφικόμενος δ' ἐπὶ τὴν ἄκραν, ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Λαρινάτιδος χώρας, προσαγορεύεται δὲ Καλήλη, κατεστρατοπέδευσε περὶ ταύτην, πρόχειρος ὢν ἐκ παντὸς τρόπου συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις. (4) Ἀννίβας δὲ θεωρῶν ἐγγίζοντας τοὺς πολεμίους, τὸ μὲν τρίτον μέρος τῆς δυνάμεως εἴασε σιτολογεῖν· τὰ δὲ δύο μέρη λαβὼν, καὶ προελθὼν ἀπὸ τῆς πόλεως ἑκκαίδεκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπί τινος βουνοῦ κατεστρατοπέδευσε· βουλόμενος ἅμα μὲν καταπλῆξαι τοὺς ὑπεναντίους, ἅμα δὲ τοῖς σιτολογοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα, γεωλόφου τινὸς ὑπάρχοντος μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, ὃς εὐκαίρως καὶ σύνεγγυς ἐπέκειτο τῇ τῶν πολεμίων παρεμβολῇ, τοῦτον ἔτι νυκτὸς, ἐξαποστείλας εἰς δισχιλίους τῶν λογχοφόρων, κατελάβετο. (6) Οὗ, ἐπιγενομένης τῆς ἡμέρας, συνιδὼν Μάρκος, ἐξῆγε τοὺς εὐζώνους, καὶ προσέβαλε τῷ λόφῳ. (7) Γενομένου δὲ ἀκροβολισμοῦ νεανικοῦ, τέλος ἐπεκράτησαν Ῥωμαῖοι· καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ὅλην στρατοπεδείαν μετέθεσαν εἰς τοῦτον τὸν τόπον. (8) Ὁ δ' Ἀννίβας, μέχρι μέν τινος, διὰ τὴν ἀντιστρατοπεδείαν, συνεῖχε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς δυνάμεως ἐπ' αὐτόν. (9) Πλειόνων δὲ γενομένων ἡμερῶν, ἠναγκάζετο τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν νομὴν τῶν θρεμμάτων ἀπομερίζειν, τοὺς δ' ἐπὶ τὴν σιτολογίαν· (10) σπουδάζων, κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ πρόθεσιν, μήτε τὴν λείαν καταφθεῖραι, τόν τε σῖτον ὡς πλεῖστον συναγαγεῖν· ἵνα πάντων ᾖ κατὰ τὴν παραχειμασίαν δαψίλεια τοῖς ἀνδράσι, μὴ χεῖρον δὲ τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἵπποις. (11) Εἶχε γὰρ τὰς πλείστας ἐλπίδας αὑτοῦ δυνάμεως ἐν τῷ τῶν ἱππέων συντάγματι.

CII. Καθ' ὃν δὴ καιρὸν Μάρκος, συνθεωρήσας τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τὰς προειρημένας χρείας κατὰ τῆς χώρας σκεδαννύμενον, λαβὼν τὸν ἀκμαιότατον καιρὸν τῆς ἡμέρας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν. (2) Καὶ συνεγγίσας τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων, τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἐξέταξε, τοὺς δ' ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους κατὰ μέρος διελὼν, ἐπαφῆκε τοῖς προνομεύουσι, παραγ-

ordinibus competeret in singulos dies, deferret ad suos; ad eos, inquam, qui administrandis annonis erant præpositi. (7) Ipse cum tertia parte simul castris præsidio erat, et dispositis passim stationibus, nec unde impetus in frumentatores fieret, circumspectabat. (8) Igitur, quum esset regio ferme omnis plana et campestris, et qui convehebant numero prope infiniti, anni præterea tempus ad fruges comportandas opportunum, infinitus propemodum frumenti numerus quotidie convehebatur.

CI. Minucius, postquam a Fabio exercitum accepit, principio quidem per juga montium e regione hostis agmen ductabat: persuasus semper, fore tandem aliquam sibi in ipsis jugis potestatem dimicandi cum Carthaginiensibus. (2) Ubi vero audivit, Annibalem Gerunium jam occupasse, frumentum tota regione metere, et pro oppidi mœnibus castra vallo cinxisse: ilicet e montium cacuminibus flectit iter, et per proximum dorsum, quod sensim in planitiem protenditur, descendit. (3) Deinde ubi ad arcem venit, in Larinati agro sitam, cui Calela (*sive* Calena) nomen est, castra circa illam posuit, paratum habens, quacumque ratione cum hoste confligere. (4) Hannibal, propinquare Romanos cernens, tertiam partem militum frumentari sinit: ipse cum duabus partibus propius hostem castris motis, duo ferme a Gerunio millia tumulum quemdam obsidet; ut et adversariis terrori esset, et frumentatoribus suis præsidio. (5) Dein quum tumulus esset alius inter amborum munimenta, castris hostium ex propinquo imminens, missis noctu jaculatorum duobus millibus, eum cepit. (6) Hos postera die ut vidit Minucius, expeditos et ipse educit, et tumulum adoritur. (7) Post acrem velitationem, obtinent tandem Romani, et mox omnibus copiis eum ipsum locum insident. (8) Hannibal, quia castra castris erant collata, aliquandiu secum maximam militum partem retinuit. (9) Sed crescente numero dierum, coactus est alios ad pascenda pecora, alios ad frumentandum dimittere; (10) quoniam, sicut ab initio proposuerat, neque prædam suis perire volebat, et frumenti quantum posset maximum modum convehere cupiebat, ut in hibernis commeatuum tam homines quam jumenta atque equi largam copiam haberent. (11) Spem enim victoriæ suæ plurimam in equitatu positam habebat.

CII. Per id tempus Minucius, quum majorem Punici exercitus partem, ob eas quas commemoravimus causas, palari animadvertisset per agros, opportunissimam diei partem seligens, copias educit. (2) Tum, ubi breve spatium ab hostium vallo abest, gravem armaturam in aciem instruit, equitatum et leviter armatos in plures manus dividit, et in pabulatores immittit, ac vivum quemquam

[illegible] πολλοὺς ἐφόνευον. (2) Ἀννίβας δὲ, τούτου συμβάντος, εἰς ἀπορίαν ἐνεπεπτώκει· οὔτε γὰρ ἐπιβοηθεῖν τοῖς παρατεταγμένοις ἐδύνατο ἔτι, οὔτε [illegible] τοῖς ἐπὶ τῆς χώρας διεσπαρμένοις. (4) Τῶν δὲ Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς προνομεύοντας ἐξεσταλμένοι, πολλοὺς τῶν ἀποσκεδασθέντων ἀπέκτειναν· οἱ δὲ παρατεταγμένοι, τέλος εἰς τοῦτ᾽ ἦλθον καταφρονήσεως, ὥστε καὶ διασπᾶν τὸν χάρακα, καὶ μόνον οὐ πολιορκεῖν τοὺς Καρχηδονίους. (5) Ὁ δ᾽ Ἀννίβας ἦν μὲν ἐν κακοῖς, ὅμως δὲ χειμαζόμενος ἔμενε, τοὺς πελάζοντας ἀποτριβόμενος, καὶ μόλις διεφύλαττε τὴν παρεμβολὴν, (6) ἕως Ἀσδρούβας ἀναλαβὼν τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας συμπεφευγότας εἰς τὸν χάρακα τὸν περὶ τὸ Γερούνιον, ὄντας εἰς τετρακισχιλίους, ἧκε παραβοηθῶν. (7) Τότε δὲ μικρὸν ἀναθαρρήσας ἐπεξῆλθε· καὶ βραχὺ πρὸ τῆς στρατοπεδείας παρεμβαλὼν, μόλις ἀπετρέψατο τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον. (8) Μάρκος δὲ πολλοὺς μὲν ἐν τῇ περὶ τὸν χάρακα συμπλοκῇ τῶν πολεμίων ἀποκτείνας, ἔτι δὲ πλείους ἐπὶ τῆς χώρας διεφθαρκὼς, τότε μὲν ἐπανῆλθε, μεγάλας ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. (9) Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ, ἐκλιπόντων τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων, ἐπέβη καὶ κατελάβετο τὴν ἐκείνων παρεμβολήν. (10) Ὁ γὰρ Ἀννίβας διαγωνιάσας τοὺς Ῥωμαίους, μὴ καταλαβόμενοι νυκτὸς ἔρημον ὄντα τὸν ἐπὶ τῷ Γερουνίῳ χάρακα, κύριοι γένωνται τῆς ἀποσκευῆς καὶ τῶν παραθέσεων, ἔκρινεν αὐτὸς ἀναχωρεῖν, καὶ πάλιν ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὴν στρατοπεδείαν. (11) Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ταῖς προνομαῖς εὐλαβέστερον ἐχρῶντο καὶ φυλακτικώτερον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τἀναντία, θαρραλεώτερον καὶ προπετέστερον.

CIII. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσπεσόντος σφίσι τοῦ γεγονότος μειζόνως ἢ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, περιχαρεῖς ἦσαν διὰ τὸ, πρῶτον μὲν ἐκ τῆς προϋπαρχούσης ὑπὲρ τῶν ὅλων δυσελπιστίας οἱονεὶ μεταβολήν τινα πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῖς προφαίνεσθαι· (2) δεύτερον δὲ, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν, τὸν πρὸ τούτου χρόνον, τὴν ἀπραγίαν καὶ κατάπληξιν τῶν στρατοπέδων μὴ παρὰ τὴν τῶν δυνάμεων ἀποδειλίασιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ προεστῶτος εὐλάβειαν, γεγονέναι. (3) Διὸ καὶ τὸν μὲν Φάβιον ᾐτιῶντο καὶ κατεμέμφοντο πάντες, ὡς ἀτόλμως χρώμενον τοῖς καιροῖς· τὸν δὲ Μάρκον ἐπὶ τοσοῦτον ηὖξον διὰ τὸ συμβεβηκὸς, ὥστε τότε γενέσθαι τὸ μηδέποτε γεγονός. (4) Αὐτοκράτορα γὰρ κἀκεῖνον κατέστησαν, πεπεισμένοι ταχέως αὐτὸν τέλος ἐπιθήσειν τοῖς πράγμασι· καὶ δὴ δύο Δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ Ῥωμαίοις. (5) Τῷ δὲ Μάρκῳ διασαφηθείσης τῆς τε τοῦ πλήθους εὐνοίας, καὶ τῆς παρὰ τοῦ δήμου δεδομένης ἀρχῆς αὐτῷ, διπλασίως παρωρμήθη πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κατατολμᾷν τῶν πολεμίων. (6) Ἧκε δὲ καὶ Φάβιος ἐπὶ τὰς δυνάμεις, οὐδὲν ἠλλοιωμένος ὑπὸ τῶν συμβεβηκότων, ἔτι δὲ βεβαιότερον μένων ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς διαλήψεως. (7) Θεωρῶν δὲ τὸν Μάρκον ἐκπεφυσημένον, καὶ πρὸς πάντα ἀντιφιλονεικοῦντα, καὶ καθόλου πολὺν ὄντα πρὸς

[illegible] aquam. (2) Hannibal ea re [illegible]
difficultate: nam neque ad [illegible]
visum erat, neque ad opem suis [illegible]
sis ferendam. (4) Romani, qui in pabulat
fuerant, multos hac illac dilapsos trucidant
dispositi stabant, neque eo Poenos contem
ceperunt, ut et vallum perrumpere, et tantu
pene Carthaginienses auderent. (5) Ibi i
res Hannibalis erant: qui tamen, quantv
procella agitatus, loco non cedebat, pugn
repellens, et castra aegre tuens: (6) don
his assumtis, qui ex agris in castra pro Ger
posita confugerant, quatuor fere millibus ho
petitus venit. (7) Tum vero nonnihil confirmat
in Romanos exiit: et, non longe a castris i
praesens periculum aegre quidem, sed tamen
Minucius, postquam multos hostium in pugn
occidisset, pluresque in agris absumsisset, m
posterum plenus, se recepit. (9) Postero die
thaginienses vallo excessissent, secutus ipse,
cepit. (10) Hannibal enim, metuens sibi a
forte castra ad Gerunium praesidio nudata n
rent, et supellectile atque omnibus quos cong
meatibus potirentur, signa eo movere, atqu
castra metari constituerat. (11) Ab eo temp
nienses parcius et cautius pabulari: Romani c
cius atque inconsultius.

CIII. Rei gestae nuntio magnificentius, q
Romam perlato, omnes gaudio exsultabant;
dem, quod, quum paulo ante de summa reru
sperassent, nunc mutatio quasi quaedam in n
debatur; (2) deinde, quod torpor pavorque,
ante id tempus tenuerat, non a timiditate mili
ab ingenio ducis omnia timentis, profectus vid
Itaque Fabium omnes accusare, eique graviter
ut qui parum audendo occasiones rei gerendae
ret. Magistri vero equitum, ob ea quae fece
adeo exaggerabant, ut novum exemplum nunq
visum in remp. introducerent. (4) Nam et i
potestatis jus detulerunt, persuasi, brevi fine
eo impositum iri. Itaque duo dictatores idem
ministrabant, quod ad eam diem apud Ron
umquam viderat. (5) Quam multitudinis erga
lentiam ut cognovit Minucius, et delatum sib
honorem, duplo factus est animosior ad peri
spernenda, et adversus hostem quidvis aude
Redit vero et Fabius ad exercitum, propter ill
derant nihil quidquam immutatus: sed tanto c
in eo, quod semel destinatum animo habuer
quoniam Marcum videbat secundis rebus in
omnibus sibi prae aemulatione repugnantem, et t

...κινδυνεύειν, αἵρεσιν αὐτῷ προὔτεινε τοιαύτην·
... μέρος ἄρχειν, ἢ, διελόμενον τὰς δυνάμεις,
... τοῖς σφετέροις στρατοπέδοις κατὰ τὴν αὐτοῦ
...σιν. (8) Τοῦ δὲ καὶ λίαν ἀσμένως δεξαμένου
...μιν, διελόμενοι τὸ πλῆθος, χωρὶς ἐστρατοπέ-
... ἀλλήλων, ἀπέχοντες ὡς δώδεκα σταδίους.

...V. Ἀννίβας δὲ, τὰ μὲν ἀκούων τῶν ἁλισκομένων
..., τὰ δὲ θεωρῶν ἐκ τῶν πραττομένων ἤδη
... τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίαν, καὶ
... καὶ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Μάρκου· (2) διόπερ
... αὐτοῦ, πρὸς αὐτοῦ δὲ νομίσας εἶναι τὰ συμ-
... περὶ τοὺς ἐναντίους, ἐγίγνετο περὶ τὸν Μάρ-
...δάζων τὴν τόλμαν ἀφελέσθαι, καὶ προκατα-
... τὴν ὁρμήν. (3) Οὔσης δέ τινος ὑπεροχῆς
... τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς τοῦ Μάρκου στρατοπεδείας,
... ἑκατέρους βλάπτειν, ἐπεβάλετο καταλαβεῖν
... Σαφῶς δὲ γινώσκων ἐκ τοῦ προγεγονότος
...ματος, ὅτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρὸς πρὸς
... τὴν ἐπιβολὴν, ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. (4) Τῶν γὰρ
... τῶν περὶ τὸν λόφον, ὑπαρχόντων ψιλῶν μὲν,
... δὲ καὶ παντοδαπὰς ἐχόντων περικλάσεις καὶ
..., ἐξέπεμψε τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐπιτηδειοτάτας
..., ἀνὰ διακοσίους καὶ τριακοσίους, πενταχο-
... ἱππεῖς, ψιλοὺς δὲ καὶ πεζοὺς τοὺς πάντας εἰς
...χιλίους. (5) Ἵνα δὲ μὴ πρωῒ κατοπτευθῶσιν
... εἰς τὰς προνομὰς ἐκπορευομένων, ἅμα τῷ διαυ-
... κατελάμβανε τοῖς εὐζώνοις τὸν λόφον. (6) Ὁ
...ρκος θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ νομίσας ἕρμαιον
... παραυτίκα μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς ψιλοὺς, κελεύσας
...σθαι καὶ διαμάχεσθαι περὶ τοῦ τόπου, μετὰ δὲ
... τοὺς ἱππεῖς· (7) ἑξῆς δὲ τούτοις, κατόπιν αὐτὸς
...γῆ τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, καθάπερ καὶ πρότε-
... ποιούμενος παραπλήσιον τὸν χειρισμόν.

...V. Ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, καὶ πάντων
... ἐννοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περιεσπασμένων περὶ
... τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας, ἀνύποπτος ἦν ἡ
...μένων ὑποβολή. (2) Τοῦ δ' Ἀννίβου συνε-
... ἐπαποστέλλοντος τοῖς ἐν τῷ λόφῳ τοὺς βοη-
..., ἑπομένου δὲ κατὰ πόδας μετὰ τῶν ἱππέων
... καὶ τῆς δυνάμεως, ταχέως συνέβη καὶ τοὺς ἱπ-
...πεσεῖν ἀλλήλοις. (3) Οὗ γενομένου, καὶ πιε-
... τῶν Ῥωμαίων εὐζώνων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν
..., ἅμα μὲν οὗτοι καταφεύγοντες εἰς τὰ βαρέα τῶν
...θόρυβον ἐποίουν· (4) ἅμα δὲ, τοῦ συνθήματος
...ντος τοῖς ἐν ταῖς ἐνέδραις, πανταχόθεν ἐπιφαι-
... καὶ προσπιπτόντων τούτων, οὐκ ἔτι περὶ τοὺς
... μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ πᾶν τὸ στράτευμα, μέ-
... συνειστήκει τοῖς Ῥωμαίοις. (5) Κατὰ δὲ
... τοῦτον Φάβιος, θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ
..., μὴ σφαλῶσι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγε τὰς δυνά-
..., καὶ κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τοῖς κινδυνεύουσι.
... δὲ συνεγγίσαντος αὐτοῦ, πάλιν ἀναθαρρή-
... Ῥωμαῖοι, καίπερ λελυκότες ἤδη τὴν ὅλην
... ἀθροιζόμενοι περὶ τὰς σημαίας, ἀνεχώρουν,

incumbentem ut acie quamprimum decerneret, optionem ei dedit, ut vel partitis temporibus imperarent, vel, diviso exercitu, suis legionibus uterque, prout vellet, uteretur. (8) Quum adprime sibi placere Minucius ostendisset, ut dividerentur legiones, facta divisione, castra separatim posuerunt, mille et quingentorum fere passuum intervallo.

CIV. Hannibal partim ex captivorum sermonibus, partim vero jam nunc ex iis, quæ agebantur, videns ducum Romanorum æmulationem, et Minucii temeritatem atque ambitionem, (2) præsentem igitur rerum apud hostes statum non damno sibi, verum commodo potius, cessurum ratus, Marcum observabat, ut audaciam illius comprimeret, et conatus præveniret. (3) Quum igitur tumulus esset, inter Pœnorum et Marci castra, qui alterutris incommodare poterat, hunc occupare decrevit. Ac quoniam Minucium, ob rem paulo ante prospere gestam, e vestigio accursurum ad obsistendum huic conatui non dubitabat, talem fraudem excogitavit. (4) Nempe quum circa eum collem nuda quidem loca essent, sed quæ multos variosque anfractus et cavitates habebant, noctu de suis ducenos vel trecenos, ut quique locus ad tegendos milites aptissimus erat, in universum quingentos equites, levis armaturæ et aliorum peditum ad quinque millia, præmisit: (5) ac, ne mane ab iis, qui pabulatum exirent, conspicerentur, primo diluculo per expeditos suos collem occupat. (6) Id cernens Marcus, occasionem præsentis lucri sibi datam existimans, velites confestim emisit, et de illo tumulo certamen serere ac dimicare jubet; deinde etiam equites submittit: (7) tum ab equitum tergo mox sequitur ipse, conferto agmine legiones ducens; omnia simili modo, atque antea fecerat, administrans.

CV. Luce orta, quum essent mentes atque oculi omnium circa eos occupati, qui in tumulo pugnabant; de eis, qui in insidiis latebant, nihil suspicabantur Romani. (2) Quum vero Hannibal confligentibus in colle alia atque alia continue submitteret auxilia, atque ipse horum a tergo cum equitibus ac reliquis copiis sequeretur, cito equites etiam inter se concurrerunt. (3) Quo facto, quum expediti Romanorum vim Punici equitatus non sustinerent, simul hi, dum ad gravem armaturam suam se recipiunt, aciem turbant: (4) simul, dato iis signo qui in insidiis sedebant, quum omni ex parte se ostenderent isti atque irruerent, non jam circa expeditos solos, sed circa universam aciem Romanam, certamen atrox est accensum. (5) Hoc est tempus, quando Fabius, animadverso quid ageretur, veritus ne universæ Minucii copiæ delerentur, ipse suas educit, et periculose laborantibus propere suppetias venit. (6) Eoque mox appropinquante, Romani, quorum universa jam solutis ordinibus dissipata acies erat, ad signa quisque sua denuo coeunt, sensimque

καὶ κατέφευγον ὑπὸ τὴν τούτων ἀσφάλειαν· πολλοὺς μὲν ἀπολωλεκότες τῶν εὐζώνων, ἔτι δὲ πλείους ἐκ τῶν ταγμάτων, καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν, καταπλαγέντες τὴν ἀκεραιότητα καὶ σύνταξιν τῶν παραβεβοηθηκότων στρατοπέδων, ἀπέστησαν τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς μάχης. (8) Τοῖς μὲν οὖν παρ' αὐτὸν γενομένοις τὸν κίνδυνον ἦν ἐναργές, ὅτι διὰ μὲν τὴν Μάρκου τόλμαν ἀπόλωλε τὰ ὅλα, διὰ δὲ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Φαβίου, σέσωσται καὶ πρὸ τοῦ καὶ νῦν. (9) Τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ἐγένετο φανερὸν ὁμολογουμένως, τί διαφέρει στρατιωτικῆς προπετείας καὶ κενοδοξίας στρατηγικὴ πρόνοια, καὶ λογισμὸς ἑστὼς καὶ νουνεχής. (10) Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν Ῥωμαῖοι, διδαχθέντες ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ βαλόμενοι χάρακα πάλιν ἕνα πάντες, ἐστρατοπέδευσαν ὁμόσε· καὶ λοιπὸν ἤδη Φαβίῳ προσεῖχον τὸν νοῦν, καὶ τοῖς ὑπὸ τούτου παραγγελλομένοις. (11) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸν μὲν μεταξὺ τόπον τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς σφετέρας παρεμβολῆς διετάφρευσαν· περὶ δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ καταληφθέντος λόφου χάρακα περιβαλόντες, καὶ φυλακὴν ἐπιστήσαντες, λοιπὸν ἤδη πρὸς τὴν χειμασίαν ἀσφαλῶς ἡτοιμάζοντο.

CVI. Τῆς δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων ὥρας συνεγγιζούσης, εἵλοντο στρατηγοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, Λεύκιον Αἰμίλιον καὶ Γάϊον Τερέντιον. Ὧν κατασταθέντων, οἱ μὲν δικτάτορες ἀπέθεντο τὴν ἀρχήν. (2) Οἱ δὲ προϋπάρχοντες ὕπατοι, Γνάϊος Σερουΐλιος, καὶ Μάρκος Ῥηγοῦλος, ὁ μετὰ τὴν Φλαμινίου τελευτὴν ἐπικατασταθείς, τότε προχειρισθέντες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰμίλιον ἀντιστράτηγοι, καὶ παραλαβόντες τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξουσίαν, ἐχείριζον κατὰ τὴν ἑαυτῶν γνώμην τὰ κατὰ τὰς δυνάμεις. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰμίλιον, βουλευσάμενοι μετὰ τῆς συγκλήτου, τὸ μὲν ἐλλεῖπον πλῆθος ἔτι τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν ὅλην ἐπιβολὴν παραχρῆμα καταγράψαντες, ἐξαπέστειλαν. (4) Τοῖς δὲ περὶ τὸν Γνάϊον διεσάφησαν, ὁλοσχερῆ μὲν κίνδυνον κατὰ μηδένα τρόπον συνίστασθαι, τοὺς δὲ κατὰ μέρος ἀκροβολισμοὺς ὡς ἐνεργοτάτους ποιεῖσθαι καὶ συνεχεστάτους, χάριν τοῦ γυμνάζειν καὶ παρασκευάζειν εὐθαρσεῖς τοὺς νέους πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας· (5) τῷ καὶ τὰ πρότερον αὐτοῖς συμπτώματα δοκεῖν οὐχ ἥκιστα γεγονέναι διὰ τὸ νεοσυλλόγοις καὶ τελέως ἀνασκήτοις κεχρῆσθαι τοῖς στρατοπέδοις. (6) Αὐτοὶ δὲ Λεύκιον μὲν Ποστούμιον, ἑξαπέλεκυν ὄντα στρατηγόν, στρατόπεδον δόντες, εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλαν, βουλόμενοι ποιεῖν ἀντιπερίσπασμα τοῖς Κελτοῖς τοῖς μετ' Ἀννίβου στρατευομένοις. (7) Πρόνοιαν δ' ἐποιήσαντο καὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ παραχειμάζοντος ἐν τῷ Λιλυβαίῳ στόλου· διεπέμψαντο δὲ καὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγοῖς πάντα τὰ κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν. (8) Οὗτοι μὲν οὖν περὶ ταῦτα καὶ περὶ τὰς λοιπὰς ἐγίγνοντο παρασκευὰς ἐπιμελῶς. (9) Οἱ δὲ περὶ τὸν Γνάϊον, κομισάμενοι παρὰ τῶν ὑπάτων ἐντολάς, πάντα τὰ κατὰ μέρος ἐχείριζον κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην. (10) Διὸ καὶ τὸ πλείω γράφειν ὑπὲρ αὐτῶν παρήσομεν. Ὁλοσχερὲς μὲν γὰρ ἢ

recedentes ad horum præsidium se recipiunt; multi ditorum, sed pluribus etiam legionariorum amissis viris fortissimis. (7) Hannibal, adventu legionu liantium, quæ et recentes erant et ad prælium scit sitæ, perterritus, persequi hostem et pugnare destit Igitur qui periculo interfuerant, iis liquido constab Minucii audaciam profligatum penitus Romanoru citum fuisse; cauta vero cunctatione Fabii, et a nunc, rem esse restitutam. (9) Sed et iis, qu erant, manifesto tunc claruit, imperatoria prud judicium firmum ac sapiens quid præstet militari tati et inani jactationi. (10) Ceterum Romani, mento meliora edocti, commune rursus vallum et iisdem omnes castris consedere : Fabiumque respicientes cuncti, imperiis illius paruere. (11) ginienses, fossa ducta inter illum tumulum et ca summum collem occupatum vallo cinxerunt; ibiq præsidio, nullo amplius periculo imminente, ad se comparabant.

CVI. Appetebat jam comitiorum consulari Creati sunt a Romanis consules L. Æmilius et C tius : deinde magistratu dictatores abierunt. (2 anni consules vero, Cn. Servilius, et Marcus (qui in locum defuncti Cos. Flaminii fuerat su proconsulari imperio ab Æmilio ornati, accepta ex qui in castris erant potestate, copias pro suo arbi bant. (3) Æmilius, re cum patribus communica deerat legionibus ad summam propositam, novi bus protinus supplevit, et ad exercitum misit. ptum et ad Servilium est, totis quidem viribus ut abstineret : minuta vero passim prælia quam posset ac frequentissime consereret, quo tirone rentur, et ad justa certamina audenda præpa (5) Priorum enim cladium eam vel præcipuam fuisse censebant, quod recens conscripto atque us ris penitus rudi milite essent usi. (6) Luciun Postumium, prætorem, in Galliam patres eo con exercitu miserunt, ut Gallos, qui Hannibali m in suam retraherent patriam. (7) Curæ etiam fui ut classis, quæ Lilybæi hiemabat, in Italiam red Ad hæc Scipionibus, qui in Hispania bellum omnia quæ postulabat usus miserunt. (8) Ita et senatus cum hæc, tum reliquos omnes belli a enixe curabant. (9) Cn. Servilius, ut accepit mandata, ita ex eorum sententia omnia, quæ suam pertinerent, gerebat. (10) Quamobrem pl rebus scribere supersedebimus : prorsus enim in belli nihil profectum, neque gestum quidquam

μνήμης ἄξιον ἁπλῶς οὐδὲν ἐπράχθη διὰ τὴν ἐντολήν, καὶ διὰ τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν. (11) Ἀκροβολισμοὶ δὲ μόνον καὶ συμπλοκαὶ κατὰ μέρος ἐγίγνοντο πλείους, ἐν αἷς εὐδοκίμουν οἱ προεστῶτες τῶν Ῥωμαίων· καὶ γὰρ ἀνδρωδῶς καὶ νουνεχῶς ἐδόκουν ἕκαστα χειρίζειν.

CVII. Τὸν μὲν οὖν χειμῶνα καὶ τὴν ἐαρινὴν ὥραν διέμειναν ἀντιστρατοπεδεύοντες ἀλλήλοις. Ἤδη δὲ παραδιδόντος τοῦ καιροῦ τὴν ἐκ τῶν ἐπετείων καρπῶν χορηγίαν, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ Γερούνιον χάρακος Ἀννίβας. (2) Κρίνων δὲ συμφέρειν τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχεσθαι τοὺς πολεμίους, καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσαγορευομένης πόλεως ἄκραν. (3) Εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν τε σῖτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων· ἐκ δὲ ταύτης ἀεὶ πρὸς τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον παρακομίζεσθαι. (4) Τὴν μὲν οὖν πόλιν ἔτι πρότερον συνέβαινε κατεσκάφθαι· τῆς παρασκευῆς δὲ καὶ τῆς ἄκρας τότε καταληφθείσης, οὐ μικρὰν συνέπεσε ταραχὴν γενέσθαι περὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. (5) Οὐ γὰρ μόνον διὰ τὰς χορηγίας ἐδυσχρηστοῦντο ἐπὶ τῷ κατειλῆφθαι τὸν προειρημένον τόπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κατὰ τῆς πέριξ εὐφυῶς κεῖσθαι χώρας. (6) Πέμποντες οὖν εἰς τὴν Ῥώμην συνεχῶς, ἐπυνθάνοντο, τί δεῖ ποιεῖν· ὡς ἐὰν ἐγγίσωσι τοῖς πολεμίοις, οὐ δυνησόμενοι φυγομαχεῖν, τῆς μὲν χώρας καταφθειρομένης, τῶν δὲ συμμάχων πάντων μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις. (7) Οἱ δὲ ἐβουλεύσαντο μάχεσθαι, καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις. Τοῖς μὲν οὖν περὶ τὸν Γνάϊον, ἐπισχεῖν ἔτι διεσάφησαν· αὐτοὶ δὲ τοὺς ὑπάτους ἐξαπέστελλον. (8) Συνέβαινε δὲ, πάντας εἰς τὸν Αἰμίλιον ἀποβλέπειν, καὶ πρὸς τοῦτον ἐπερείδεσθαι τὰς πλείστας ἐλπίδας, διά τε τὴν ἐκ τοῦ λοιποῦ βίου καλοκἀγαθίαν, καὶ διὰ τὸ μικροῖς πρότερον χρόνοις ἀνδρωδῶς ἅμα καὶ συμφερόντως δοκεῖν κεχειρικέναι τὸν πρὸς Ἰλλυριοὺς πόλεμον. (9) Προέθεντο δὲ, στρατοπέδοις ὀκτὼ διακινδυνεύειν, ὃ πρότερον οὐδέποτ' ἐγεγόνει παρὰ Ῥωμαίοις· ἑκάστου τῶν στρατοπέδων ἔχοντος ἄνδρας εἰς πεντακισχιλίους, χωρὶς τῶν συμμάχων. (10) Ῥωμαῖοι γάρ, καθά που καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀεί ποτε τέτταρα στρατόπεδα προχειρίζονται. Τὸ δὲ στρατόπεδον, πεζοὺς μὲν λαμβάνει περὶ τετρακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. (11) Ὅταν δέ τις ὁλοσχερεστέρα προφαίνηται χρεία, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ ποιοῦσι περὶ πεντακισχιλίους, τοὺς δ' ἱππεῖς τριακοσίους. (12) Τῶν δὲ συμμάχων, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος, πάρισον ποιοῦσι τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις· τὸ δὲ τῶν ἱππέων ὡς ἐπίπαν τριπλάσιον. (13) Τούτων δὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν συμμάχων καὶ τὰ δύο στρατόπεδα δόντες ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων, ἐξαποστέλλουσιν ἐπὶ τὰς πράξεις. (14) Καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀγῶνας δι' ἑνὸς ὑπάτου καὶ δύο στρατοπέδων, καὶ τοῦ προειρημένου πλήθους τῶν συμμάχων κρίνουσι· σπανίως δὲ πᾶσι πρὸς ἕνα καιρὸν καὶ πρὸς ἕνα χρῶνται κίνδυνον. (15) Τότε δὲ οὕτως ἐκ-

memoria, sive propter illa ipsa mandata, sive quod ita tulerit temporis ratio. (11) Leviter dumtaxat, et per partes sæpius est pugnatum : quibus ex prœliis laudem Romani duces reportarunt, quod fortiter prudenterque singula administrarint.

CVII. Ac per hiemem quidem et ver totum castra castris opposita habentes manserunt. Sed ubi novarum frugum tempus advenit : castra, quæ ante Gerunium habebat, movit Hannibal. (2) Qui, expedire suis rebus judicans, ut omnibus artibus hostem ad pugnandum cogeret, arcem oppidi, cui Canna nomen est, occupat. (3) In eam enim Romani et frumentum et reliquos commeatus é Canusio convehebant; atque inde rursus, prout usus postulabat, ad exercitum deferebant. (4) Oppidum quidem ipsum superiori tempore dirutum fuerat : tunc vero belli apparatibus simul cum arce amissis, non mediocriter Romanus exercitus ea re est perturbatus. (5) Non solum enim propter commeatus magnis ex eo difficultatibus afficiebantur, quod is locus in potestatem hostis venisset; verum eo etiam nomine, quod vicino tractui arx illa opportune imminebat. (6) Romam igitur crebro missitantes, quid opus esset facto sciscitabantur : sibi namque, si hosti semel proximassent, detrectandi certaminis facultatem nullam futuram; pervastato omni agro, et erectis omnium sociorum animis, atque eventus exspectatione suspensis. (7) Censuere tum patres, dimicandum esse. Sed Cnæo quidem per literas significatum, ut pugna adhuc abstineret : ipsos vero consules ab urbe senatus mittit. (8) Erant autem omnium animi in Æmilium conversi, suasque spes cuncti in hoc innixas habebant, cum propter reliquam vitæ illius probitatem, tum quia paucis ante annis bellum adversus Illyrios fortiter atque ex utilitate reipubl. credebatur administrasse. (9) Placuit vero octo legionibus rem gerere, quod nunquam antea populus Romanus fecerat : et cuique legioni ad quina hominum millia attributa erant, præter sociorum auxilia. (10) Nam Romani, quod et ante diximus, quatuor quotannis legiones conscribunt. Legio autem, peditum circiter quatuor millia, equites ducentos capit. (11) At quoties major aliqua necessitas exsistit, unicuique legioni assignantur fere quina millia, equites treceni. (12) In sociorum auxiliis peditum numerum æquant legionibus Romanis, equitum triplo [duplo?] majorem, ut plurimum, constituunt. (13) Horum auxiliorum dimidia pars cum duabus legionibus dari solet utrique consulum, quando ad res gerendas mittuntur. (14) Ad pleraque autem bella alter tantum consulum cum duabus legionibus et ea, quam diximus, copia sociorum adhibetur : raro omnibus viribus simul et ad unum bellum utuntur. (15) At hoc tempore usque adeo perculsi perterritique

πλαγεῖς ἦσαν καὶ κατάφοβοι τὸ μέλλον, ὡς οὐ μόνον τέτταρσιν, ἀλλ' ὀκτὼ στρατοπέδοις Ῥωμαϊκοῖς ὁμοῦ προῄρηντο διακινδυνεύειν.

CVIII. Διὸ καὶ παρακαλέσαντες τοὺς περὶ τῶν Αἰμίλιον, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν θέντες τὸ μέγεθος τῶν εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ἀποβησομένων ἐκ τῆς μάχης, ἐξαπέστειλαν, ἐντειλάμενοι, σὺν καιρῷ κρίνειν τὰ ὅλα γενναίως, καὶ τῆς πατρίδος ἀξίως. (2) Οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὰς δυνάμεις, καὶ συναθροίσαντες τὰ πλήθη, τήν τε τῆς συγκλήτου γνώμην διεσάφησαν τοῖς πολλοῖς, καὶ παρεκάλουν τὰ πρέποντα τοῖς παρεστῶσι καιροῖς, ἐξ αὐτοπαθείας τοῦ Λευκίου διατιθεμένου τοὺς λόγους. (3) Ἦν δὲ τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων πρὸς τοῦτον τείνοντα τὸν νοῦν, τὸν ὑπὲρ τῶν νεωστὶ γεγονότων συμπτωμάτων. Ὧδε γὰρ καὶ τῇδέ που συνέβαινε διατετράφθαι, καὶ προσδεῖσθαι παραινέσεως τοὺς πολλούς. (4) Διόπερ ἐπειρᾶτο συνιστάνειν, ὅτι τῶν μὲν ἐν ταῖς προγεγενημέναις μάχαις ἐλαττωμάτων οὐχ ἕν, οὐδὲ δεύτερον, καὶ πλείω δ' ἂν εὕροι τις αἴτια, δι' ἃ τοιοῦτον αὐτῶν ἐξέβη τὸ τέλος. (5) Ἐπὶ δὲ τῶν νῦν καιρῶν, οὐδεμία λείπεται πρόφασις, ἐὰν ἄνδρες ὦσι, τοῦ μὴ νικᾶν τοὺς ἐχθρούς. (6) Τότε μὲν γὰρ οὔτε τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρους οὐδέποτε συνηγωνίσθαι τοῖς στρατοπέδοις, οὔτε ταῖς δυνάμεσι κεχρῆσθαι γεγυμνασμέναις, ἀλλὰ νεοσυλλόγοις καὶ ἀοράτοις παντὸς δεινοῦ. (7) Τό τε μέγιστον, ἐπὶ τοσοῦτον ἀγνοεῖσθαι παρ' αὐτοῖς πρότερον τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους, ὥστε σχεδὸν μηδ' ἑωρακότας τοὺς ἀνταγωνιστὰς παρατάττεσθαι, καὶ συγκαταβαίνειν εἰς τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους. (8) Οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν σφαλέντες, ἐκ Σικελίας τῇ προτεραίᾳ παραγενηθέντες, ἅμα τῷ φωτὶ τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ παρετάξαντο. (9) Τοῖς δὲ κατὰ Τυῤῥηνίαν ἀγωνισαμένοις, οὐχ οἷον πρότερον, ἀλλ' οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ συνιδεῖν ἐξεγένετο τοὺς πολεμίους, διὰ τὸ περὶ τὸν ἀέρα γενόμενον σύμπτωμα. (10) Νῦν γε μὴν πάντα τἀναντία τοῖς προειρημένοις ὑπάρχει.

CIX. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς ἀμφότεροι πάρεσμεν, οὐ μόνον αὐτοὶ κοινωνήσοντες ὑμῖν τῶν κινδύνων· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ πρότερον ἔτους ἄρχοντας ἑτοίμους παρεσκευάκαμεν πρὸς τὸ μένειν καὶ μετέχειν τῶν αὐτῶν ἀγώνων. (2) Ὑμεῖς γε μὴν οὐ μόνον ἑωράκατε τοὺς καθοπλισμοὺς, τὰς τάξεις, τὰ πλήθη τῶν πολεμίων· ἀλλὰ καὶ διαμαχόμενοι μονονοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, δεύτερον ἐνιαυτὸν ἤδη διατελεῖτε. (3) Πάντων οὖν τῶν κατὰ μέρος ἐναντίως ἐχόντων ταῖς προγεγενημέναις μάχαις, εἰκὸς καὶ τὸ τέλος ἐναντίον ἐκβήσεσθαι τοῦ νῦν ἀγῶνος. (4) Καὶ γὰρ ἄτοπον, μᾶλλον δ', ὡς εἰπεῖν, ἀδύνατον, ἐν μὲν τοῖς κατὰ μέρος ἀκροβολισμοῖς, ἴσους πρὸς ἴσους συμπίπτοντας, τὸ πλεῖον ἐπικρατεῖν· ὁμοῦ δὲ πάντας παραταξαμένους, πλείους ὄντας ἢ διπλασίους τῶν ὑπεναντίων, ἐλαττωθῆναι. (5) Διόπερ, ὦ ἄνδρες, πάντων ὑμῖν παρεσκευασμένων πρὸς τὸ νικᾶν, ἑνὸς προσδεῖται τὰ πράγματα, τῆς ὑμετέρας βουλήσεως καὶ προθυμίας· ὑπὲρ ἧς οὐδὲ παρακαλεῖσθαι πλείω πρέπειν

erant metu impendentis mali, ut non solum qua etiam octo legionibus simul, rem gerere constitue

CVIII. Igitur Æmilium collegamque cohortat oculos illi posuissent, quanti in utramvis partem ti hæc pugna esset futura, profectum ab urb et pro majestate Romani nominis, simul atque o lata fuerit, rem cernere jubent. (2) Consules u citum venerunt, concione advocata, senatus v multitudini exponunt, et, prout res postulabat, tantur; L. Æmilio mandata patrum ita referent sentire ipsum quæ loqueretur intelligeres. (3) raque oratio eo tendebat, ut acceptas nuper cl saret. Harum quippe memoria territus miles tione ejusmodi opus habebat. (4) Probare igitur quod superioribus præliis victi fuissent, non un alteram, sed vero plures rationes afferri poss accideril. (5) Nunc vero, si viri fuerint, n dici posse, cur de hoste victoriam non sint r (6) Ad id enim temporis neque ambos consule legionibus junctis decertasse; neque militem exercitatum, sed tironem, et omnium, quæ mil runt dura et terribilia, inexpertum: (7) quod mum erat, in tantum priores illos naturam ignorasse, ut prius ferme, quam eos unquam quibuscum pugnandum erat, in aciem contra rent, et ad certandum cum ipsis de summa rer derent. (8) Nam qui ad Trebiam, ait, parun pugnarunt, quum ex Sicilia pridie venissent, postridie ejus diei, in acie steterunt. (9) Qui dimicarunt, iis, non dicam ante, sed ne in ip pugna, propter aëris caliginem, videre licu Nunc vero omnia contraria se ratione habent.

CIX. Etenim primum quidem, ecce nos co bos, qui non solum ipsi ejusdem vobiscum per sumus participes; sed hoc amplius effecimus, quoque consules, qui magistratu exierunt, in societatem hujus certaminis venire non re (2) Vos deinde non solum armorum genus hosti instruendi modum, numerum, notum habetis, jam annum inter quotidianas prope cum adve gnas egistis. (3) Quandoquidem igitur secus n quæque se habent atque in superioribus præliis quoque certaminis contrarium futurum neces Absurdum enim foret, imo vero ne fieri quid ut, qui, pari numero dimicantes, e minutis p riores fere semper discessistis, iidem nunc, uni collatis pugnantes, plus quam dimidia parte h mero superiores, ab iis vincamini. (5) Itaqu quum cetera omnia ad victoriam vobis sint p unicum superest, ut vincendi voluntatem et

ἐπιλαμβάνει. (6) Τοῖς μὲν γε μισθοῦ παρά τισι στρατευομένοις, ἢ τοῖς κατὰ συμμαχίαν ὑπὲρ τῶν πέλας μέλλουσι κινδυνεύειν, οἷς κατ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καιρός ἐστι δεινότατος, τὰ δ' ἐκ τῶν ἀποβαινόντων βραχεῖαν ἔχει διαφοράν, ἀναγκαῖος ὁ τῆς παρακλήσεως γίγνεται τρόπος. (7) Οἷς δέ, καθάπερ ὑμῖν νῦν, οὐχ ὑπὲρ ἑτέρων, ἀλλ' ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν καὶ πατρίδος καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων ὁ κίνδυνος συνέστηκε, καὶ πολλαπλασίαν τὰ μετὰ ταῦτα συμβαίνοντα τὴν διαφορὰν ἔχει τῶν ἐνεστώτων αἰεὶ κινδύνων, ὑπομνήσεως μόνον, παρακλήσεως δὲ προσδεῖ. (8) Τίς γὰρ οὐκ ἂν βούλοιτο, μάλιστα μὲν νικᾶν ἀγωνιζόμενος· εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη δυνατόν, τεθνάναι πρόσθεν μαχόμενος, ἢ ζῶν ἐπιδεῖν τὴν τῶν προειρημένων ὕβριν καὶ καταφθοράν; (9) Διόπερ, ὦ ἄνδρες, χωρὶς τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, αὐτοὶ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐκ τοῦ λείπεσθαι καὶ τοῦ νικᾶν διαφοράν, καὶ τὰ συνεξακολουθοῦντα τούτοις, οὕτως ἑαυτοὺς παραστήσασθε πρὸς τὴν μάχην, ὡς τῆς πατρίδος κινδυνευούσης νῦν αὐτοῖς τοῖς στρατοπέδοις, ἀλλὰ τῶν ὅλων. (10) Τί γὰρ ἔτι προσθεῖσα τοῖς ὑποκειμένοις, ἂν ἄλλως πως τὰ παρόντα κριθῇ, περιγενήσεται τῶν ἐχθρῶν, οὐκ ἔχει. (11) Πᾶσαν γὰρ τὴν αὑτῆς σπουδὴν καὶ δύναμιν εἰς ὑμᾶς ἀπήρεισται, καὶ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχει τῆς σωτηρίας ἐν ὑμῖν. (12) Ὧν ὑμεῖς αὐτὴν μὴ διαψευσθῆτε νῦν· ἀλλ' ἀπόδοτε μὲν τῇ πατρίδι τὰς ἁρμοζούσας χάριτας, φανερὸν δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσατε, διότι καὶ τὰ πρότερον ἐλαττώματα γέγονεν, οὐ διὰ τὸ Ῥωμαίους χείρους ἄνδρας εἶναι Καρχηδονίων, ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν τῶν τότε μαχομένων, καὶ διὰ τὰς ἐκ τῶν καιρῶν περιστάσεις. (13) Τότε μὲν οὖν καὶ ταῦτα παρακαλέσας ὁ Λεύκιος, διαφῆκε τοὺς πολλούς.

CX. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξαντες, ἦγον τὴν δύναμιν, οὗ τοὺς πολεμίους ἤκουον στρατοπεδεύειν. Δευτεραῖοι δ' ἐπιβάλλοντες, παρενέβαλον, περὶ πεντήκοντα σταδίους ἀποσχόντες τῶν πολεμίων. (2) Ὁ μὲν οὖν Λεύκιος, συνθεασάμενος ἐπιπέδους καὶ ψιλοὺς ὄντας τοὺς πέριξ τόπους, οὐκ ἔφη δεῖν συμβάλλειν ἱπποκρατούντων τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐπισπᾶσθαι καὶ προάγειν μᾶλλον εἰς τόπους τοιούτους, ἐν οἷς τὸ πλέον ἔσται διὰ τῶν πεζῶν στρατοπέδων ἡ μάχη. (3) Τοῦ δὲ Γαΐου, διὰ τὴν ἀπειρίαν, ὑπὲρ τῆς ἐναντίας ὑπάρχοντος γνώμης, ἦν ἀμφισβήτησις καὶ δυσχρηστία περὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὃ πάντων ἐστὶ σφαλερώτατον. (4) Τῆς δ' ἡγεμονίας τῷ Γαΐῳ καθηκούσης εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, κατὰ τὸ παρ' ἡμέραν ἐκ τῶν ἐθισμῶν μεταλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν τοὺς ὑπάτους, ἀναστρατοπεδεύσας προῆγε, βουλόμενος ἐγγίσαι τοῖς πολεμίοις, πολλὰ διαμαρτυρομένου καὶ κωλύοντος τοῦ Λευκίου. (5) Ὁ δ' Ἀννίβας ἀναλαβὼν τοὺς εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππεῖς ἀπήντα· καὶ συμπεσὼν ἔτι κατὰ πορείαν οὖσι, παραδόξως συνεπλέξατο καὶ πολλὴν ἐν αὐτοῖς ἐποιεῖτο θόρυβον. (6) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν μὲν πρώτην ἐπιφορὰν ἐδέξαντο, προθέμενοί τινας τῶν ἐν τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς· μετὰ δὲ

ad pugnam vos adferatis: de qua re ne decere quidem vos arbitror ut pluribus admoneamini. (6) Iis nempe sunt necessariæ adhortationes, qui mercede aliis militant, aut ex lege fœderis pericula pro sociis sunt obituri; quibus, sicut ipsum pugnæ tempus periculosissimum est, sic ea, quæ post pugnam sunt eventura, exiguum in utramlibet partem momentum habent. (7) At quibus, quemadmodum nunc vobis, pro se ipsis, pro patria, pro conjugibus ac liberis, propositum est certamen; quibus ea, quæ pugnatam pugnam consequentur, multis partibus majora gravioraque sunt, quam præsentia pericula; hos monuisse sufficit, adhortari non est necesse. (8) Quis est enim, quin malit, maxime quidem pugnando vincere; aut, si hoc non licet, in prælio certe mori potius, quam vivus hos, quos modo commemoravi, hostis libidini et crudelitati misere expositos videre? (9) Agite igitur, milites, ipsi per vos, tacente me, facite diligenter cogitetis, quam diversa vos victores aut victos maneant; quæ vel præmia sperare, vel mala metuere habeatis: atque ita comparati animis ad prælium accedite, ut memineritis, non solis legionibus periclitari hic patriam, sed universum imperium agi. (10) Quod enim, si secus ceciderit instans certamen, amplius ad præsentes apparatus adjiciat patria, quo hostibus superior evadat, nihil reliquum habet. (11) In vobis enim omne studium omnesque vires suas reposuit; in vobis omnes spes salutis suæ locatas habet. (12) Quæ spes ne eam fallant, videte, quæso, milites: et prout de vobis patria merita est, ita nunc erga ipsam vos gerite: faciteque, ut omnes mortales intelligant, etiam superiorum temporum detrimenta non ideo fuisse accepta, quod virtute Romanus Carthaginiensi cedat; sed partim propter illorum exercituum, qui tunc pugnarunt, imperitiam, partim propter locorum ac temporum iniquitatem. (13) Hæc et similia his alia postquam Æmilius ad excitandos multitudinis animos dixisset, concionem dimisit.

CX. Postridie ejus diei consules, motis castris, eo duxere, ubi castra esse hostium cognoverant. Quo ut alteris castris ventum est, paulo amplius sex millium intervallo ab hoste consident. (2) Ibi tum L. Æmilius, plana et nuda omnia circumcirca esse videns, quia superior equitatu Pœnus erat, abstinendum prælio censebat; et in ejusmodi loca deducendum exercitum attrahendumque hostem esse, ubi pedestribus copiis plurimum res geretur. (3) Huic sententiæ quum pro sua imperitia refragaretur C. Terentius, accidit, quod omnium periculosissimum est, ut diffiderent animis inter se duces, neque in commune consulerent. (4) Proximo die Terentius, cujus imperium tunc erat (moris enim habent consules Romani alternis diebus imperare), motis castris, multum obtestante et renitente collega, propius hostem accedit. (5) Hannibal cum expeditis et equitibus obviam illis procedit: quos ducentes adhuc agmen subito nec opinantes adortus, pugnamque capessens, magno tumultu complevit. (6) At hi, postquam primum hostis impetum, objecta gravis armaturæ aliqua manu, sustinuerunt, deinde, jaculatoribus atque equitibus in hostem immissis, ita rem gesserunt, ut universi certaminis penes ipsos victoria

ταῦτα τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐπαφέντες, ἐπροτέρουν κατὰ τὴν ὅλην συμπλοκὴν, διὰ τὸ τοῖς μὲν Καρχηδονίοις μηδὲν ἐφεδρεύειν ἀξιόλογον, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀναμεμιγμένας τοῖς εὐζώνοις ὁμόσε κινδυνεύειν τινὰς σπείρας. (7) Τότε μὲν οὖν ἐπιγενομένης νυκτὸς, ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, οὐ κατὰ τὴν ἐλπίδα τοῖς Καρχηδονίοις ἐκβάσης τῆς ἐπιθέσεως. (8) Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ὁ Λεύκιος, οὔτε μάχεσθαι κρίνων, οὔτε μὴν ἀπάγειν ἀσφαλῶς τὴν στρατιὰν ἔτι δυνάμενος, τοῖς μὲν δυσὶ μέρεσι κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Αὔφιδον ποταμὸν καλούμενον· (ὃς μόνος διαῤῥεῖ τὸν Ἀπέννινον· (9) τοῦτο δ' ἐστὶν ὄρος συνεχὲς, ὃ διείργει πάσας τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ῥύσεις, τὰς μὲν εἰς τὸ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος, τὰς δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν· δι' οὗ ῥέοντα συμβαίνει τὸν Αὔφιδον τὰς μὲν πηγὰς ἔχειν ἐν τοῖς πρὸς τὸ Τυῤῥηνικὸν κλίμασι τῆς Ἰταλίας, ποιεῖσθαι δὲ τὴν ἐκβολὴν εἰς τὸν Ἀδρίαν·) (10) τῷ δὲ τρίτῳ πέραν, ἀπὸ διαβάσεως πρὸς τὰς ἀνατολὰς, ἐβάλετο χάρακα, τῆς μὲν ἰδίας παρεμβολῆς περὶ δέκα σταδίους ἀποσχὼν, τῆς δὲ τῶν ὑπεναντίων μικρῷ πλεῖον· (11) βουλόμενος διὰ τούτων προκαθῆσθαι μὲν τῶν ἐκ τῆς πέραν παρεμβολῆς προνομευόντων, ἐπικεῖσθαι δὲ τοῖς παρὰ τῶν Καρχηδονίων.

CXI. Ἀννίβας δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν θεωρῶν, ὅτι καλεῖ τὰ πράγματα μάχεσθαι καὶ συμβάλλειν τοῖς πολεμίοις, εὐλαβούμενος δὲ, μὴ διατέτραπται τὸ πλῆθος ἐκ τοῦ προγεγονότος ἐλαττώματος· κρίνας προσδεῖσθαι παρακλήσεως τὸν καιρὸν, συνῆγε τοὺς πολλούς. (2) Ἀθροισθέντων δὲ, περιβλέψαι κελεύσας πάντας εἰς τοὺς πέριξ τόπους, ἤρετο, τί μεῖζον εὔξασθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τοὺς παρόντας ἐδύναντο καιροὺς, δοθείσης αὐτοῖς ἐξουσίας, τοῦ, παρὰ πολὺ τῶν πολεμίων ἱπποκρατοῦντας, ἐν τοιούτοις τόποις διακριθῆναι περὶ τῶν ὅλων. (3) Πάντων δὲ τὸ ῥηθὲν ἐπισημηναμένων, διὰ τὴν ἐνάργειαν τούτου· Τοιγαροῦν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔχετε χάριν· ἐκεῖνοι γὰρ ἡμῖν συγκατασκευάζοντες τὴν νίκην, εἰς τοιούτους τόπους ἤχασι τοὺς ἐχθρούς· (4) δεύτερον δ' ἡμῖν, ὅτι καὶ μάχεσθαι τοὺς πολεμίους συνηναγκάσαμεν (οὐ γὰρ ἔτι δύνανται τοῦτο διαφυγεῖν) καὶ μάχεσθαι προφανῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις προτερήμασι. (5) Τὸ δὲ παρακαλεῖν ὑμᾶς νῦν διὰ πλειόνων, εὐθαρσεῖς καὶ προθύμους εἶναι πρὸς τὸν κίνδυνον, οὐδαμῶς μοι δοκεῖ καθήκειν. (6) Ὅτε μὲν γὰρ ἀπείρως διέκεισθε τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ἔδει τοῦτο ποιεῖν· καὶ μεθ' ὑποδειγμάτων ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς πολλοὺς διεθέμην λόγους. (7) Ὅτε δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς τρισὶ μάχαις τηλικαύταις ἐξ ὁμολογουμένου νενικήκατε Ῥωμαίους, ποῖος ἂν ἔτι λόγος ὑμῖν ἰσχυρότερον παραστήσαι θάρσος αὐτῶν τῶν ἔργων; (8) Διὰ μὲν οὖν τῶν πρὸ τοῦ κινδύνων κεκρατήκατε τῆς χώρας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀγαθῶν, κατὰ τὰς ἡμετέρας ἐπαγγελίας, ἀψευστούντων ἡμῶν ἐν πᾶσι τοῖς πρὸς ὑμᾶς εἰρημένοις· ὁ δὲ νῦν ἀγὼν ἐνέστηκε περὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἀγαθῶν. (9) Οὗ κρατήσαντες,

staret; quandoquidem Carthaginiensium acies o[...] modum subsidio erat nudata, quum Romani[...] armaturæ nonnullos legionariorum manipulos[...] haberent, qui simul pugnarunt. (7) Tunc igit[...] niente nocte invicem sunt separati, haud sane [...] tionis eventu, quem speraverant Carthagini[...] hostem sunt adorti. (8) Die sequenti Æmil[...] neque pugnandi consilium probaret, neque ta[...] tum inde absque periculo posset abducere, d[...] copiarum partibus castra ad Aufidum amnem [...] (Hic unicus est fluvius, qui Apenninum monte[...] (9) quo monte omnes, qui Italiam rigant, fluvi[...] tur, aliis superum, aliis inferum mare peten[...] vero amnis per Apenninum fluens, fontes qu[...] regione Italiæ, quæ in Etruscum mare verg[...] ostium vero in Adriaticum exit.) (10) Terti[...] exercitus trans Aufidum, ad ortum ejus loci [...] transibatur, ex MCCL passuum intervallo a su[...] paulo vero amplius ab hoste, castra metari ju[...] hoc consilio, ut per hos simul præsidio esset su[...] ulterioribus castris pabulatum exirent, sim[...] immineret, qui ob eamdem causam e vallo Ca[...] sium prodirent.

CXI. Hannibal vero, tempus adesse cernens[...] nus conserere et dimicare cum hostibus oportere[...] ne recens dammum animis militum aliquam attu[...] sternationem, suos sibi esse alloquendos ratus, [...] advocavit. (2) Qui ubi convenere, jubet omn[...] cumjecta circumspicere : deinde quærit ex il[...] impræsentiarum, si facta sibi a diis esset potes[...] majus ab iis potuissent, quam ut, qui hoster[...] longe superent, talibus in locis periculum sum[...] facerent? (3) Quum, in re tam manifesta, o[...] sensu comprobata ejus vox esset : Vos igit[...] diis primo gratias agite, qui, victoriam nobi[...] in ejuscemodi loca hostes deduxerunt : (4[...] nobis, qui ad necessitatem pugnandi eos [...] (pugnam enim jam declinare amplius non p[...] quidem loco iniquo ipsis, nobis autem palam[...] (5) Ut autem pluribus vos horter, quo fidente [...] animo pugnam capessatis, nequaquam nunc[...] mihi videtur. (6) Tunc fuit ei orationi loc[...] pugnæ cum Romanis nullum adhuc periculum[...] quo tempore multa ego apud vos in eam senten[...] plis etiam sub oculos positis, disserui. (7) [...] tribus continuis prœliis tantas tamque profess[...] de Romanis reportavistis; quæ vis dicendi [...] queat ad animos vobis faciendos, quam res [...] gessistis? (8) Igitur præcedentibus quidem [...] gione potiti estis, et omnibus ejus bonis, sicut [...] seramus; et quæcumque vobis dixeram, ea om[...] comprobarunt : nunc vero de urbibus, et ear[...] superest certamen. (9) Ex quo si victores d[...]

κύριοι μὲν ἔσεσθε παραχρῆμα πάσης Ἰταλίας· ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν νῦν πόνων, γενόμενοι συμπάσης ἐγκρατεῖς τῆς Ῥωμαίων εὐδαιμονίας, ἡγεμόνες ἅμα καὶ δεσπόται πάντων γενήσεσθε διὰ ταύτης τῆς μάχης. (10) Διόπερ οὐκ ἔτι λόγων, ἀλλ' ἔργων ἐστὶν ἡ χρεία. Θεῶν γὰρ βουλομένων, ὅσον οὔπω βεβαιώσειν ἡμῖν πέπεισμαι τὰς ἐπαγγελίας. (11) Ταῦτα δὲ καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθεὶς, προθύμως αὐτὸν ἐπισημαινομένου τοῦ πλήθους, ἐπαινέσας καὶ δεξάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, ἀφῆκε· καὶ παραχρῆμα κατεστρατοπέδευσε, ποιούμενος τὸν χάρακα παρὰ τὴν αὐτὴν πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ τῇ μείζονι στρατοπεδείᾳ τῶν ὑπεναντίων.

CXII. Τῇ δ' ἐχομένῃ περὶ παρασκευὴν καὶ θεραπείαν παρήγγειλε γίγνεσθαι πᾶσι. Τῇ δ' ἑξῆς παρὰ τὸν ποταμὸν ἐξέταττε τὰ στρατόπεδα, καὶ δῆλος ἦν μάχεσθαι σπεύδων τοῖς ὑπεναντίοις. (2) Ὁ δὲ Λεύκιος, δυσαρεστούμενος μὲν τοῖς τόποις, ὁρῶν δ' ὅτι ταχέως ἀναγκασθήσονται μεταστρατοπεδεύειν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὸν πορισμὸν τῶν ἐπιτηδείων, εἶχε τὴν ἡσυχίαν, ἀσφαλισάμενος ταῖς ἐφεδρείαις τὰς παρεμβολάς. (3) Ἀννίβας δὲ, χρόνον ἱκανὸν μείνας, οὐδενὸς ἀντεξιόντος, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν αὖθις εἰς χάρακα ἀπήγαγε· τοὺς δὲ Νομάδας ἐπαφῆκε τοῖς ὑδρευομένοις ἀπὸ τῆς ἐλάττονος παρεμβολῆς. (4) Τῶν δὲ Νομάδων μέχρι πρὸς αὐτὸν τὸν χάρακα προσπιπτόντων, καὶ διακωλυόντων τὴν ὑδρείαν, ὅ τε Γάϊος ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτοις παρωξύνετο, τά τε πλήθη πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμὴν εἶχε, καὶ δυσχερῶς ἔφερε τὰς ὑπερθέσεις. (5) Βαρύτατος γὰρ δὴ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τοῦ μέλλειν γίγνεται χρόνος· ὅταν δ' ἅπαξ κριθῇ, ὅ τι ἂν ᾖ πάσχειν πάντων ἐστὶ τῶν δοκούντων εἶναι δεινῶν ὑπομενετέον. (6) Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην προσπεπτωκότος, ὅτι παραστρατοπεδεύουσιν ἀλλήλοις, καὶ συμπλοκαὶ γίγνονται τῶν προκινδυνευόντων ἀνὰ ἑκάστην ἡμέραν, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις· (7) δεδιότων μὲν τῶν πολλῶν τὸ μέλλον, διὰ τὸ πολλάκις ἤδη προηττῆσθαι, προορωμένων δὲ καὶ προλαμβανόντων τὰ συμβησόμενα ταῖς ἐννοίαις, ἐὰν σφαλῶσι τοῖς ὅλοις. (8) Πάντα δ' ἦν τὰ παρ' αὐτοῖς λόγια πᾶσι τότε διὰ στόματος, σημείων δὲ καὶ τεράτων πᾶν μὲν ἱερὸν, πᾶσα δ' ἦν οἰκία πλήρης· ἐξ ὧν εὐχαὶ καὶ θυσίαι καὶ θεῶν ἱκετηρίαι καὶ δεήσεις ἐπεῖχον τὴν πόλιν. (9) Δεινοὶ γὰρ ἐν ταῖς περιστάσεσι Ῥωμαῖοι καὶ θεοὺς ἐξιλάσκεσθαι καὶ ἀνθρώπους, καὶ μηδὲν ἀπρεπὲς μηδ' ἀγεννὲς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἡγεῖσθαι τῶν περὶ ταῦτα συντελουμένων.

CXIII. Ὁ δὲ Γάϊος, ἅμα τῷ παραλαβεῖν τῇ κατὰ τὸ ἑξῆς ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν, ἄρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαινομένης, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐξ ἑκατέρας ἅμα τῆς παρεμβολῆς. (2) Καὶ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ μείζονος χάρακος διαβιβάζων τὸν ποταμὸν, εὐθέως παρενέβαλλε· τοὺς δ' ἐκ θατέρου συνάπτων τούτοις, ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἐξέταττε, λαμβάνων πᾶσι τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς μεσημβρίαν. (3) Τοὺς μὲν οὖν τῶν Ῥω-

ilicet vestra erit universa Italia : et vos unicum hoc prælium, omnibus perfunctos laboribus, imperio atque divitiis universis Romanorum potitos, principes ac dominos omnium efficiet. (10) Quare non jam verbis est opus; sed manu res gerenda. Etenim, diis volentibus, brevi temporis momento promissa mea effecta vobis me daturum confido. (11) Hæc et in hanc sententiam alia postquam dixerat Hannibal, multitudine approbationis signum voce manuque dante, ipse, egregia suorum voluntate laudata, concionem dimisit : statimque ab eadem parte amnis, ubi majora castra hostium erant, ipse quoque castra communivit.

CXII. Postridie curari corpora et parari omnes ad pugnam præcipit. Tum sequenti die secundum fluvium aciem instruxit, et pugnandi potestatem Romanis facit. (2) Lucius, cui iniquus admodum locus displicebat, quum non dubitaret brevi Carthaginenses commeatuum expediendorum causa coactum iri signa transferre, intra castra suos continuit, firmioribus stationibus pro valliis utrorumque castrorum locatis. (3) Hannibal, quum aliquamdiu stetisset in acie, hoste non educente, reliquas copias intra vallum reducit; Numidas in eos immittit, qui e minoribus castris aquabantur. (4) Numidis vero ad ipsum usque vallum Romanorum procursantibus, et aquationem intercludentibus, majore adhuc pugnæ cupiditate flagrare Terentius cœpit; et milites quoque ipsos, omnis jam moræ impatientes, præliandi ardor invasit. (5) Adeo nullum mortalibus tempus est longius atque molestius, quam ubi mora nobis nectitur. Postquam vero semel jacta est alea, non recusandum est pati quidquid tandem evenerit eorum quæ dura hominibus videntur. (6) Ubi Romam est allatus nuntius, castra castris esse collata, et velitationes inter stationes quotidie fieri, erecta animis et plena metus civitas fuit; (7) eventum prælii, propter memoriam tot recentium cladium, cunctis horrentibus, ac facile intelligentibus, cogitationeque sibi fingentibus, quis, fractis ibi rebus, futurus esset reip. status. (8) Et erant in ore omnibus omnia fatidicis ipsorum libris comprehensa oracula : ostentorum item ac prodigiorum templa cuncta et cunctas privatorum domos cerneres refertas. Omnes igitur per universam urbem vota concipere, rem divinam facere, diis immortalibus supplicia ac preces agitare. (9) Solent namque Romani periculosis temporibus miram quamdam industriam ad deûm hominumque iram avertendam adhibere : neque eorum, quæ in ejusmodi casibus fieri amant, quidquam aut parum decorum, aut parum ex sua dignitate esse arbitrantur.

CXIII. At Varro postero die, (cujus sors ejus diei imperii erat,) susceptis statim fascibus, vix dum illucescente sole, ex utrisque simul castris copias educit. (2) Et majoribus quidem egressos, statim, ut quosque traduxerat, ita in acie locat : tum alteros ex minoribus castris his jungit, et continuata serie dirigit; ita quidem, ut frons totius aciei meridiem spectaret. (3) Romanos igitur equi-

μαίων ἱππεῖς παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατέστησε· τοὺς δὲ πεζοὺς συνεχεῖς τούτοις ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας ἐξέτεινε, πυκνοτέρας ἢ πρόσθεν τὰς σημαίας καθιστάνων, καὶ ποιῶν πολλαπλάσιον τὸ βάθος ἐν ταῖς σπείραις τοῦ μετώπου. (4) Τοὺς δὲ τῶν συμμάχων ἱππεῖς εἰς τὸ λαιὸν κέρας παρενέβαλε. Πάσης δὲ τῆς δυνάμεως προέστησε τοὺς εὐζώνους ἐν ἀποστάσει. (5) Ἦσαν δὲ σὺν τοῖς συμμάχοις, πεζῶν μὲν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ μικρῷ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων. (6) Ἀννίβας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τοὺς μὲν Βαλιαρεῖς καὶ λογχοφόρους διαβιβάσας τὸν ποταμὸν, προεβάλετο τῆς δυνάμεως· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ χάρακος, καὶ περαιώσας κατὰ διττοὺς τόπους τὸ ῥεῖθρον, ἀντετάττετο τοῖς πολεμίοις· (7) ἐτίθει δὲ ἐπ' αὐτὸν μὲν τὸν ποταμὸν, ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς, ἀντίους τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῦσι· συνεχεῖς δὲ τούτοις, πεζοὺς, τοὺς ἡμίσεις τῶν ἐν τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς Λιβύων· ἑξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις, Ἴβηρας καὶ Κελτούς· παρὰ δὲ τούτοις, τὸ λοιπὸν μέρος ἔθηκε τῶν Λιβύων· ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέρως, ἐπέταξε τοὺς Νομαδικοὺς ἱππεῖς. (8) Ἐπεὶ δὲ πάντ' ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἐξέτεινε, μετὰ ταῦτα λαβὼν τὰ μέσα τῶν Ἰβήρων καὶ Κελτῶν τάγματα, προῆγε, καὶ τἄλλα τούτοις ἐκ τοῦ κατὰ λόγον παρίστανε ζυγοῦντα, μηνοειδὲς ποιῶν τὸ κύρτωμα, καὶ λεπτύνων τὸ τούτων αὐτῶν σχῆμα· (9) βουλόμενος ἐφεδρείας μὲν τάξιν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς Λίβυας αὐτῶν ἔχειν, προκινδυνεῦσαι δὲ τοῖς Ἴβηρσι καὶ Κελτοῖς.

CXIV. Ἦν δ' ὁ καθοπλισμὸς τῶν μὲν Λιβύων Ῥωμαϊκὸς, οὓς πάντας Ἀννίβας, ἐν τοῖς ἐκ τῆς προγεγενημένης μάχης σκύλοις ἐκλέξας, κατακεκοσμήκει. (2) Τῶν δ' Ἰβήρων καὶ Κελτῶν ὁ μὲν θυρεὸς ἦν παραπλήσιος· τὰ δὲ ξίφη τὴν ἐναντίαν εἶχε διάθεσιν. (3) Τῆς μὲν γὰρ οὐκ ἔλαττον τὸ κέντημα τῆς καταφορᾶς ἴσχυε πρὸς τὸ βλάπτειν· ἡ δὲ Γαλατικὴ μάχαιρα μίαν εἶχε χρείαν τὴν ἐκ καταφορᾶς, καὶ ταύτην ἐξ ἀποστάσεως. (4) Ἐναλλὰξ δὲ ταῖς σπείραις αὐτῶν παρατεταγμένων, καὶ τῶν μὲν Κελτῶν γυμνῶν, τῶν δὲ Ἰβήρων λινοῖς περιπορφύροις χιτωνίσκοις κεκοσμημένων κατὰ τὰ πάτρια, ξενίζουσαν ἅμα καὶ καταπληκτικὴν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν πρόσοψιν. (5) Ἦν δὲ τὸ μὲν τῶν ἱππικῶν πλῆθος τὸ σύμπαν τοῖς Καρχηδονίοις εἰς μυρίους· τὸ δὲ τῶν πεζῶν, οὐ πολὺ πλεῖον τετρακισμυρίων σὺν τοῖς Κελτοῖς. (6) Εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ῥωμαίων Αἰμίλιος· τὸ δὲ εὐώνυμον Γάϊος· τὰ δὲ μέσα Μάρκος καὶ Γνάϊος, οἱ τῷ πρότερον ἔτει στρατηγοῦντες. (7) Τῶν δὲ Καρχηδονίων τὸ μὲν εὐώνυμον Ἀσδρούβας εἶχε· τὸ δὲ δεξιὸν Ἄννων· ἐπὶ δὲ τοῖς μέσοις αὐτὸς ἦν Ἀννίβας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Μάγωνα τὸν ἀδελφόν. (8) Βλεπούσης δὲ τῆς μὲν τῶν Ῥωμαίων τάξεως πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, τῆς δὲ τῶν Καρχηδονίων πρὸς τὰς ἄρκτους· ἑκατέροις ἀβλαβῆ συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν κατὰ τὸν ἥλιον

tes ad ipsum flumen in dextro cornu locat: pedi continuos in eadem serie porrigit: confertos magis alias, manipulos statuens, et multo majorem altitudinem faciens quam frontem. (4) Sociorum tum in lævum cornu disponit. Ante universam leviter armatos ex modico intervallo constituit. (5) autem omnino in exercitu Romanorum cum socii tum octoginta millia, equites paulo amplius mi (6) Per idem tempus Hannibal Baleares et ja Aufidum transmisit, et ante signa constituit; reli copias, castris eductas, ac duobus locis fluvium jussas, ex adverso hostium instruit. (7) In læ (id erat amni proximum) Hispani et Galli equit Romanum equitatum dispositi: proxime istos lo pedites; primum quidem dimidia pars Afrorum armaturæ, tum juxta hos Hispani et Galli, dei reliqua pars Afrorum: dextro cornu Numidæ circumfusi. (8) Postquam vero omnes copias fronte recta serie produxisset, tum vero ipse cu Hispanorum et Gallorum ordinibus præ ceteris sua, reliquos utrimque ordines juxta hos ita c ut lunata efficeretur convexitas, et altitudo ho num pro portione minueretur. (9) Id eo consi ut dum ipse in acie staret cum Hispanis et Gallis sidium parati manerent Afri.

CXIV. Erant autem Afri omnes Romano mor armis ab Hannibale ex superioris prælii spoliis (2) Hispanorum et Gallorum scuta ejusdem form dispares ac dissimiles gladii. (3) Hispanorum minus ad punctim feriendum hostem valebant, cæsim petendum: Gallorum gladii ad cæsim feriendum utiles; quam ad rem opus erat aliquo (4) Quum autem utrorumque manipuli alterna dispositi, et Galli quidem nudi, Hispani vero gentis suæ linteis tunicis purpura prætextis ad rent; novam ac terribilem præ se speciem fere Equites a parte Carthaginiensium erant omni mille: pedites, cum auxiliis Gallorum, non m quadraginta millibus. (6) Cornua tenebant ap nos, Æmilius dextrum: lævum Terentius Varr pugnam Regulus et Servilius, superioris anni tuebantur. (7) Apud Carthaginienses, lævum regebat; in dextro curabat Hanno: mediam acie ipse cum fratre Magone tenebat. (8) Et quum acies meridiem spectaret, quod ante diximus, niensis septemtrionem, neutros exorti solis r debant.

CXV. Γενομένης δὲ τῆς συμπλοκῆς τῆς πρώτης ἐκ τῶν προτεταγμένων, τὰς μὲν ἀρχὰς αὐτῶν τῶν εὐζώνων ἴσος ἦν ὁ κίνδυνος. (2) Ἅμα δὲ τῷ τοὺς Ἴβηρας καὶ Κελτοὺς ἱππεῖς ἀπὸ τῶν εὐωνύμων πελάσαι τοῖς Ῥωμαίοις, ἐποίουν οὗτοι μάχην ἀληθινὴν καὶ βαρβαρικήν. (3) Οὐ γὰρ ἦν κατὰ νόμους ἐξ ἀναστροφῆς καὶ μεταβολῆς ὁ κίνδυνος· ἀλλ' εἰσάπαξ συμπεσόντες, ἐμάχοντο συμπλεκόμενοι κατ' ἄνδρα, παρακαταβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. (4) Ἐπειδὴ δὲ ἐκράτησαν οἱ παρὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν ἐν τῇ συμπλοκῇ, πάντων ἐκθύμως καὶ γενναίως διαγωνιζομένων τῶν Ῥωμαίων, τοὺς δὲ λοιποὺς ἤλαυνον παρὰ τὸν ποταμὸν φονεύοντες, καὶ προσφέροντες τὰς χεῖρας ἀπαραιτήτως· τότε δὴ τὰ πεζικὰ στρατόπεδα, διαδεξάμενα τοὺς εὐζώνους, συνέπεσεν ἀλλήλοις. (5) Ἐπὶ βραχὺ μὲν οὖν τῶν Ἰβήρων καὶ τῶν Κελτῶν ἔμενον αἱ τάξεις, καὶ διεμάχοντο τοῖς Ῥωμαίοις γενναίως· μετὰ δὲ ταῦτα τῷ βάρει θλιβόμενοι, εἴκοντες ὑπεχώρουν εἰς τοὐπίσω, λύσαντες τὸν μηνίσκον. (6) Αἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων σπεῖραι, κατὰ τὴν ἀκμὴν ἑπόμεναι τούτοις, διέκοψαν ῥᾳδίως τὴν τῶν ὑπεναντίων τάξιν· ἅτε δὴ τῶν μὲν Κελτῶν ἐπὶ λεπτὸν ἐκτεταγμένων, αὐτοὶ δὲ πεπυκνωκότες ἀπὸ τῶν κεράτων ἐπὶ τὰ μέσα καὶ τὸν κινδυνεύοντα τόπον. (7) Οὐ γὰρ ἅμα συνέβαινε τὰ κέρατα καὶ τὰ μέσα συμπίπτειν, ἀλλὰ πρῶτα τὰ μέσα· διὰ τὸ τοὺς Κελτοὺς ἐν μηνοειδεῖ σχήματι τεταγμένους, πολὺ προπεπτωκέναι τῶν κεράτων, ἅτε τοῦ μηνίσκου τὸ κύρτωμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἔχοντος. (8) Πλὴν ἑπόμενοί γε τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ συντρέχοντες ἐπὶ τὰ μέσα καὶ τὸν εἴκοντα τόπον τῶν πολεμίων, οὕτως ἐπιπολὺ προέπεσον, ὥστ' ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους κατὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας τοὺς Λίβυας αὐτῶν γενέσθαι, τοὺς ἐν τοῖς βαρέσι καθοπλισμοῖς. (9) Ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως κλίναντες ἐπ' ἀσπίδα, καὶ τὴν ἐμβολὴν ἐκ δόρατος ποιούμενοι, παρίσταντο παρὰ πλευρὰν τοῖς πολεμίοις. (10) Οἱ δ' ἀπὸ τῶν εὐωνύμων, ἐπὶ δόρυ ποιούμενοι τὴν κλίσιν, ἐξ ἀσπίδος ἐπιπαρενέβαλλον, αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὃ δέον ἦν ποιεῖν, ὑποδεικνύντος. (11) Ἐξ οὗ συνέβη κατὰ τὴν Ἀννίβου πρόνοιαν, μέσους ἀποληφθῆναι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λιβύων, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Κελτοὺς παράπτωσιν. (12) Οὗτοι μὲν οὖν οὐκέτι φαλαγγηδὸν, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ σημαίας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς ἐκ τῶν πλαγίων προσπεπτωκότας, ἐποιοῦντο τὴν μάχην.

CXVI. Λεύκιος δὲ, καίπερ ὢν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος, καὶ μετασχὼν τοῦ τῶν ἱππέων ἀγῶνος, ὅμως ἔτι τότε διεσώζετο. (2) Βουλόμενος δὲ τοῖς κατὰ τὴν παράκλησιν λόγοις ἀκολούθως ἐπ' αὐτῶν γίγνεσθαι τῶν ἔργων, καὶ θεωρῶν τὸ συνέχον τῆς κατὰ τὸν ἀγῶνα κρίσεως ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις κείμενον, (3) παριππεύων ἐπὶ τὰ μέσα τῆς ὅλης παρατάξεως, ἅμα μὲν αὐτὸς συνεπλέκετο, καὶ προσέφερε τὰς χεῖρας τοῖς ὑπεναντίοις, ἅμα δὲ παρεκάλει καὶ παρώξυνε τοὺς παρ'

CXV. Commissa pugna ab iis qui ante signa stabant, principio soli leviter armati pari utrimque discrimine decertarunt. (2) Ubi vero, qui in lævo cornu erant, equites Hispani et Galli congressi sunt cum Romanis, vere atrox et barbaricum prælium per hos est editum. (3) Neque enim, ut in legitimis pugnis fieri solet, aversione ab hoste, et rursus conversione in eumdem, dimicabatur; sed ut semel erant congressi, ad pedes desilientes, vir cum viro decertabant. (4) Vicerunt autem Carthaginiensium equites, ac pleroaque Romanorum in conflictu, quantumvis forti atque obstinato animo pugnantes, occiderunt, reliquos secundum flumen propulsos contrucidarunt, et, nulla cuiquam venia data, omnes interemerunt. Ac tunc demum gravis armaturæ pedites, in locum expeditorum succedentes, inter se concurrunt. (5) Et Hispani quidem Gallique, quum Romanorum impetum aliquamdiu, servatis ordinibus acriter dimicando, sustinuissent, mox hostium mole ipsa obruti, terga vertere ac pedem referre, soluta figura lunulæ, quam prius effecerant, cœpere. (6) Quos Romanorum manipuli ingenti animorum ardore secuti, hostilem aciem facile perrupere: quandoquidem Gallorum acies exigua altitudine erat instructa, Romani autem confertis ordinibus e cornibus versus mediam pugnam et locum discriminis sese contulerant. (7) Non enim Carthaginiensium cornua cum media acie simul concurrerunt, sed media primo acies: quia Galli, in lunulæ formam dispositi, multum ultra cornua prominebant; pars quippe lunulæ convexa hosti erat obversa. (8) Quum igitur hos Romani sequerentur, et in medium cedentemque hostium sinum irruerent, in tantum sese præcipitaverunt spatii, ut ex utraque parte ad latera consistentes graviores armis pedites Afros haberent. (9) Horum enim illi, qui in dextro cornu erant, flexione ad sinistram facta, aliis a dextra se adplicabant, atque ita lateri hostium oppositi stabant: (10) qui in sinistro cornu erant, inclinatione facta ad dextram, lævo hostium lateri erant oppositi: et res quidem ipsa, quid facto opus esset, illos admonuerat. (11) Ita accidit, quod prudenter viderat Hannibal, ut Romani, dum Gallos temere insequuntur, medii interciperentur ab Afris. (12) Hi igitur, non jam tota simul acie, sed viritim et manipulatim in hostem undique a lateribus ipsos invadentem conversi, pugnabant.

CXVI. L. Æmilius, etsi ab initio in dextro cornu steterat, et equestri prælio interfuerat, adhuc tamen erat in vivis. (2) Hic quum, quemadmodum in cohortatione ad milites prædixerat, rebus ipsis ubique vellet interesse, (3) cernens universæ pugnæ eventum in legionario pedite verti, in mediam aciem adacto equo, simul obvios hostium manu trucidabat, simul suos milites ad pugnam cohortabatur atque

αὐτοῦ στρατιώτας. (4) Τὸ δὲ παραπλήσιον Ἀννίβας ἐποίει· καὶ γὰρ οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπέστη τῆς δυνάμεως. (5) Οἱ δὲ Νομάδες ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος προσπίπτοντες τοῖς ὑπεναντίοις ἱππεῦσι, τοῖς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων τεταγμένοις, μέγα μὲν οὔτ' ἐποίουν οὐδὲν, οὔτ' ἔπασχον, διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς μάχης· ἀπράκτους γε μὴν τοὺς πολεμίους παρεσκεύαζον, περισπῶντες, καὶ πανταχόθεν προσπίπτοντες. (6) Ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀποκτείναντες τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς πλὴν παντελῶς ὀλίγων, παρεβοήθησαν ἀπὸ τῶν εὐωνύμων τοῖς Νομάσι· τότε προϊδόμενοι τὴν ἔφοδον αὐτῶν οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἐκκλίναντες ἀπεχώρουν. (7) Ἐν ᾧ καιρῷ πραγματικὸν δοκεῖ ποιῆσαι καὶ φρόνιμον ἔργον Ἀσδρούβας. Θεωρῶν γὰρ τοὺς Νομάδας τῷ τε πλήθει πολλοὺς ὄντας, καὶ πρακτικωτάτους καὶ φοβερωτάτους τοῖς ἅπαξ ἐγκλίνασι, τοὺς μὲν φεύγοντας παρέδωκε τοῖς Νομάσι· πρὸς δὲ τὴν τῶν πεζῶν μάχην ἡγεῖτο, σπεύδων παραβοηθῆσαι τοῖς Λίβυσι. (8) Προσπεσὼν δὲ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις κατὰ νώτου, καὶ ποιούμενος ἐκ διαδοχῆς ταῖς ἴλαις ἐμβολὰς ἅμα κατὰ πολλοὺς τόπους, ἐπέῤῥωσε μὲν τοὺς Λίβυας, ἐταπείνωσε δὲ καὶ κατέπληξε ταῖς ψυχαῖς τοὺς Ῥωμαίους. (9) Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος, περιπεσὼν βιαίοις πληγαῖς, ἐν χειρῶν νόμῳ μετήλλαξε τὸν βίον· ἀνὴρ πάντα τὰ δίκαια τῇ πατρίδι κατὰ τὸν λοιπὸν βίον, καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν, εἴ καί τις ἕτερος, ποιήσας. (10) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν ἐμάχοντο κατὰ τὰς ἐπιφανείας στρεφόμενοι πρὸς τοὺς κεκυκλωκότας, ἀντεῖχον. (11) Ἀεὶ δὲ τῶν πέριξ ἀπολλυμένων, καὶ κατὰ βραχὺ συγκλειόμενοι, τέλος αὐτοῦ πάντες, ἐν οἷς καὶ Μάρκος καὶ Γνάϊος, ἔπεσον· οἱ τὸ πρότερον ἔτος ὕπατοι γεγονότες, ἄνδρες ἀγαθοὶ, καὶ τῆς Ῥώμης ἄξιοι γενόμενοι κατὰ τὸν κίνδυνον. (12) Κατὰ δὲ τὸν τούτων φόνον καὶ τὴν συμπλοκὴν, οἱ Νομάδες, ἑπόμενοι τοῖς φεύγουσι τῶν ἱππέων, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ κατεκρήμνισαν ἀπὸ τῶν ἵππων. (13) Ὀλίγοι δέ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον, ἐν οἷς ἦν καὶ Γάϊος Τερέντιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός· ἀνὴρ, αἰσχρὰν μὲν τὴν ψυχὴν ἀλυσιτελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ τῇ πατρίδι πεποιημένος.

CXVII. Ἡ μὲν οὖν περὶ Κάνναν γενομένη μάχη Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων ἐπετελέσθη τὸν τρόπον τοῦτον· μάχη γενναιοτάτους ἄνδρας ἔχουσα, καὶ τοὺς νικήσαντας καὶ τοὺς ἡττηθέντας. (2) Δῆλον δὲ τοῦτ' ἐγένετο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τῶν μὲν γὰρ ἑξακισχιλίων ἱππέων, ἑβδομήκοντα μὲν εἰς Οὐενουσίαν μετὰ Γαΐου διέφυγον, περὶ τριακοσίους δὲ τῶν συμμάχων σποράδες εἰς τὰς πόλεις ἐσώθησαν. (3) Ἐκ δὲ τῶν πεζῶν μαχόμενοι μὲν ἑάλωσαν εἰς μυρίους· οἱ δ', ἐκτὸς ὄντες τῆς μάχης. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ κινδύνου, τρισχίλιοι μόνον ἴσως εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις διέφυγον. (4) Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ὄντες εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἀπέθανον εὐγενῶς· τὴν μεγίστην χρείαν παρε-

accendebat. (4) Idem pariter Hannibal faciebat, principio eam partem aciei regendam susceperat. midæ qui e dextro cornu cum oppositis in sinistro rum equitibus pugnabant, licet, propter genus pu utuntur, nullum memorabile detrimentum aut in aut ipsi acceperint, hostem tamen undique invad nuere sic occupatum, ut subvenire suis non po Ubi vero Asdrubal, omnibus (paucis oppido exc prope flumen steterant, equitibus occisis, auxilia midis e lævo cornu venit, tum enimvero socii Ro equites, ut irruentem illum præsenserunt, inclin cessere. (7) Quo tempore singularis solertiæ a dentiæ facinus ab Asdrubale editum memorant. Numidarum magnum esse numerum videret, a semel in fugam versis maxime omnium infestos a les eos esse: persequendos fugientes Numidis tra ad peditum pugnam suis præit, suppetias Afris fe rans. (8) Tum Romanorum aciem a tergo invade pluribus simul locis per intervalla cum alis equit invehens, eadem opera Afris animos addidit, Ro jecit, magnumque pavorem incussit. (9) Ibi tunc lius, gravibus vulneribus acceptis, in ipso prælio vir, omnibus boni civis officiis, tum in cetera vit hoc ultimo certamine, si quis alius, præclare func Romani, quamdiu quidem in orbem pugnare cu fusis undique hostibus potuerunt, fortiter restiten Sed quum orbis collecti semper extremi periren viore proinde circulo includerentur omni ex par tremum omnes ibi ceciderunt. In his fuere supe consules, Marcus Atilius et Cn. Servilius; viri pr in eo certamine Romanæ virtutis specimen exh derant. (12) Dum isti pugnant atque cæduntu Numidæ, qui fugientes equites insequebantur, pl lorum contruncarunt, alios de equis suis deturbar Pauci quidam Venusiam confugerunt, in quib Terentius Varro, Romanus consul; pravi fœdi animi, et qui maximo reipublicæ damno magis patria sua gessit.

CXVII. Atque hoc modo Cannensis Romanoru thaginiensum pugna est peracta; pugna a fortissi sive qui vicere, sive qui victi sunt, pugnata: qu satis res ipsa per se arguit. (2) Nam e sex equi bus, septuaginta cum Caio Venusiam evaserun ferme e sociis, alius in aliam urbem, profugeru peditibus pugnantes capti sunt ad decem millia; etiam qui ipsi prælio non interfuerint. Qui ver pugna in proxima oppida sparsim fuga perveneru fortasse millia erant. (4) Reliqui omnes, nume ptuaginta millia, forti animo mortem oppetieru

τηρίων τοῖς Καρχηδονίοις εἰς τὸ νικᾷν, καὶ τότε καὶ πρὸ τοῦ, τοῦ τῶν ἱππέων ὄχλου. (5) Καὶ δῆλον ἐγένετο τοῖς ἐπιγινομένοις, ὅτι κρεῖττόν ἐστι πρὸς τοὺς τῶν πολέμων καιρούς, ἡμίσεις ἔχειν πεζούς, ἱπποκρατεῖν δὲ τοῖς ὅλοις μᾶλλον, ἢ πάντα πάρισα τοῖς πολεμίοις ἔχοντα διακινδυνεύειν. (6) Τῶν δὲ μετ' Ἀννίβου, Κελτοὶ μὲν ἔπεσον εἰς τετρακισχιλίους, Ἴβηρες δὲ καὶ Λίβυες εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ περὶ διακοσίους. (7) Οἱ δὲ ζωγρηθέντες τῶν Ῥωμαίων, ἐκτὸς ἐγένοντο τοῦ κινδύνου καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν. (8) Λεύκιος ἀπέλιπε μυρίους πεζοὺς ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ παρεμβολῆς, ἵν', ἐὰν μὲν Ἀννίβας ὀλιγωρήσας τοῦ χάρακος ἐκτάξῃ πάντας, παραπεσόντες οὗτοι κατὰ τὸν τῆς μάχης καιρὸν, κύριοι γένωνται τῆς τῶν πολεμίων ἀποσκευῆς· (9) ἐὰν δὲ, προϊδόμενος τὸ μέλλον, ἀπολίπῃ φυλακὴν ἀξιόχρεων, πρὸς ἐλάττους αὐτοῖς ὁ περὶ τῶν ὅλων γένηται κίνδυνος. (10) Ἑάλωσαν δὲ τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ. Καταλιπόντος Ἀννίβου φυλακὴν ἀρκοῦσαν ἐπὶ τοῦ χάρακος, ἅμα τῷ κατάρξασθαι τὴν μάχην, κατὰ τὸ συντεταγμένον, ἐπολιόρκουν οἱ Ῥωμαῖοι, προσβάλλοντες, τοὺς καταλελειμμένους ἐν τῷ τῶν Καρχηδονίων χάρακι. (11) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀντεῖχον· ἤδη δ' αὐτῶν πιεζομένων, ἐπειδὴ κατὰ πάντα τὰ μέρη τὴν μάχην Ἀννίβας ἐκρίνε, καὶ τότε παραβοηθήσας, καὶ τρεψάμενος συνέκλεισε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, καὶ δισχιλίους μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τῶν δὲ λοιπῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο ζωγρείᾳ πάντων. (12) Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν ἐρύματα συμπεφευγότας ἐκπολιορκήσαντες οἱ Νομάδες ἐπανῆγον, ὄντας εἰς δισχιλίους τῶν εἰς φυγὴν τραπέντων ἱππέων.

CXVIII. Βραβευθείσης δὲ τῆς μάχης τὸν προειρημένον τρόπον, ἀκόλουθον εἰλήφει τὰ ὅλα κρίσιν τοῖς ὑπ' ἀμφοτέρων προσδοκωμένοις. (2) Καρχηδόνιοι μὲν γὰρ διὰ τῆς πράξεως ταύτης παραχρῆμα τῆς μὲν λοιπῆς παραλίας σχεδὸν πάσης καὶ Μεγάλης καλουμένης Ἑλλάδος ἦσαν ἐγκρατεῖς. (3) Ταραντῖνοί τε γὰρ εὐθέως ἐνεχείριζον αὑτούς, Ἀργυριππανοὶ δὲ καὶ Καπυανῶν τινὲς ἐκάλουν τὸν Ἀννίβαν. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπέβλεπον ἤδη τότε πρὸς Καρχηδονίους. (4) Μεγάλας δ' εἶχον ἐλπίδας ἐξ ἐφόδου καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἔσεσθαι κύριοι. (5) Ῥωμαῖοί γε μὴν τὴν Ἰταλιωτῶν δυναστείαν παραχρῆμα διὰ τὴν ἧτταν ἀπεγνώκεισαν· ἐν μεγάλοις δὲ φόβοις καὶ κινδύνοις ἦσαν περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους, ὅσον οὔπω προσδοκῶντες ἥξειν αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν. (6) Καὶ γὰρ, ὥσπερ ἐπιμετρούσης καὶ συνεπαγωνιζομένης τοῖς γεγονόσι τῆς τύχης, συνέβη μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τοῦ φόβου κατέχοντος τὴν πόλιν, καὶ τὸν εἰς τὴν Γαλατίαν στρατηγὸν ἀποσταλέντα, εἰς ἐνέδραν ἐμπεσόντα παραδόξως, ἄρδην ὑπὸ τῶν Κελτῶν διαφθαρῆναι μετὰ τῆς δυνάμεως. (7) Οὐ μὴν ἥ γε σύγκλητος οὐδὲν ἀπέλειπε τῶν ἐνδεχομένων· ἀλλὰ παρεκάλει μὲν τοὺς πολλοὺς, ἠσφαλίζετο δὲ τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἐβουλεύετο δὲ περὶ τῶν ἐνεστώτων ἀνδρωδῶς. Τοῦτο δ' ἐγένετο φανερὸν ἐκ τῶν μετὰ

thaginiensibus vero ad victoriam parandam, maximo et tunc et semper antea usui fuit ingens equitatus copia. (5) Et clarum posteris documentum est traditum; præstare belli tempore, ut dimidiam peditum partem habeas, sed equitatu omnino prævaleas, quam ut paria omnia cum hoste habens in aciem descendas. (6) Desideravit e suis Hannibal Gallorum ad quatuor millia; Hispanos vero et Afros ad mille et quingentos; equites ferme ducentos. (7) Romani illi qui in hostium potestatem vivi venerunt, extra prælium fuerant: cujus rei hæc fuit causa. (8) Reliquerat L. Æmilius in castris suis peditum decem millia, eo consilio, ut, si, neglecta suorum castrorum cura, omnes in aciem copias Hannibal educeret, impetum isti facerent, interea dum pugnaretur, et supellectilis adversariorum potirentur: (9) sin, ut huic periculo præverteret, præsidium relinqueret idoneum, cum minoribus hostium copiis de summa rerum Romani dimicarent. (10) Capti autem sunt in hunc fere modum. Quum sufficiente præsidio castra Pœnus munisset, simul ac principium pugnæ factum est, Romani, uti fuerant jussi, ea obsident, et relictos intra vallum milites Carthaginiensium adoriuntur. (11) Illi primo egregie se tueri: deinde ubi laborare incipiunt, Hannibal, prælio jam omni ex parte profligato, tunc demum fert illis auxilium, et Romanos, in fugam compulsos, castris suis inclusit, interfectisque eorum duobus millibus, reliquos deinde omnes in potestatem vivos redegit. (12) Similis fuit eorum fortuna, qui per agros palati, in loca munita se receperant: nam et hos Numidæ expugnarunt, et captivos abduxerunt, numero fere bis mille, ex equitibus quos fusos fugatosque fuisse ostendimus.

CXVIII. Hancce prælii istius fortunam, quæ a nobis est declarata, excepit rerum status apud populum utrumque, amborum exspectationi consentaneus. (2) Carthaginienses enim parta hac victoria, reliquam protinus ferme omnem Italiæ oram, quæ Magna Græcia nominatur, obtinuerunt. (3) Nam et Tarentini statim eis se tradiderunt, et Arpani et Campanorum nonnulli ultro advocarunt Hannibalem; et jam tum ceteri omnes ad Carthaginiensium partes animos inclinare cœperunt. (4) Magna quin etiam in spe tunc Pœni erant ipsius quoque Romæ impetu subito occupandæ. (5) Romani contra, propter hanc cladem, Italiæ populorum dominationem retinere se posse confestim desperarunt: magnisque in terroribus ac periculis versantes, cum de propria salute, tum de patrio solo anxii, ipsum Hannibalem jamjam exspectabant adventurum. (6) Nam, quasi cumulum adversis illorum adjicere atque intendere fortuna vellet, post paucos dies accidit, cum omnes in urbe metu trepidarent, ut Prætor, qui in Galliam Cisalpinam fuerat missus, in inopinatas insidias illapsus, cum universo exercitu a Gallis occidione occideretur. (7) Patres enimvero nihil eorum quæ fieri poterant prætermittere: sed omnes hortari, urbem præsidiis firmare, fortibus animis rebus præsentibus consulere. Quod quidem ex iis apparuit, quæ postea

ταῦτα συμβάντων. (8) Ὁμολογουμένως γὰρ τῶν Ῥωμαίων ἡττηθέντων τότε, καὶ παραχωρησάντων τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἀρετῆς, (9) τῇ τοῦ πολιτεύματος ἰδιότητι, καὶ τῷ βουλεύεσθαι καλῶς, οὐ μόνον ἀνεκτήσαντο τὴν τῆς Ἰταλίας δυναστείαν, νικήσαντες μετὰ ταῦτα Καρχηδονίους· ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἐγκρατεῖς ἐγένοντο μετ' ὀλίγους χρόνους. (10) Διόπερ ἡμεῖς ταύτην μὲν τὴν βίβλον ἐπὶ τούτων τῶν ἔργων καταστρέψομεν ἃ περιέλαβεν Ἰβηρικῶν καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἡ τετταρακοστὴ πρὸς ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάσι δηλώσαντες. (11) Ὅταν δὲ, τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν Ὀλυμπιάδα γενομένας διεξιόντες, ἐπιστῶμεν τοῖς καιροῖς τούτοις, τότ' ἤδη προθέμενοι ψιλῶς τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ποιησόμεθα λόγον· (12) νομίζοντες, οὐ μόνον πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας σύνταξιν οἰκείαν εἶναι τὴν περὶ αὐτῆς ἐξήγησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῶν πολιτευμάτων διορθώσεις καὶ κατασκευὰς μεγάλα συμβάλλεσθαι τοῖς φιλομαθοῦσι καὶ πραγματικοῖς τῶν ἀνδρῶν.

contigerunt. (8) Nam quum ex omnium confesso vi fuerint Romani, et virtute militarique laude cesser ipso tamen genere reipublicæ, ac consiliorum pruden imperium dumtaxat Italiæ, victis postmodum Carth sibus, recuperarunt; verum etiam post non ita mu nos universo terrarum orbe sunt potiti. (10) N librum hunc harum rerum commemoratione clau postquam res exposuimus in Hispania atque Itali quæ Olympiade centesima quadragesima continentu Ubi vero, enarratis rebus Græcanicis quæ in Olympiadem incidunt, ad hæc tempora pervenerim quod quidem jam nunc propositum habemus, a blicæ Romanæ formam per se explicandam ex pro lum convertemus. (12) Neque enim solum ad tractationem pertinere putamus illam explicationem etiam ad emendandas instituendasve respublicas, hominibus, et iis qui in administrandis rebus ve adprime futuram utilem.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, τὰς αἰτίας ἐδηλώσαμεν τοῦ δευτέρου συστάντος Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις πολέμου, καὶ τὰ περὶ τῆς εἰσβολῆς τῆς εἰς Ἰταλίαν Ἀννίβου διήλθομεν. (2) Πρὸς δὲ τούτοις ἐξηγησάμεθα τοὺς γενομένους αὐτοῖς ἀγῶνας πρὸς ἀλλήλους, μέχρι τῆς μάχης τῆς περὶ τὸν Αὔφιδον ποταμὸν καὶ πόλιν Κάνναν γενομένης. (3) Νῦν δὲ τὰς Ἑλληνικὰς ἐκθήσομεν πράξεις τὰς κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐπιτελεσθείσας τοῖς προειρημένοις, καὶ ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος· (4) πρότερον ἀναμνήσαντες διὰ βραχέων τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ πραγματείᾳ τῆς κατασκευῆς, ἣν ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐποιησάμεθα, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, διὰ τὸ καὶ τοῦτο τὸ πολίτευμα παράδοξον ἐπίδοσιν λαβεῖν εἴς τε τοὺς πρὸ ἡμῶν καὶ καθ' ἡμᾶς καιρούς. (5) Ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ Τισαμενοῦ, τῶν Ὀρέστου παίδων ἑνός, καὶ φήσαντες, αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τούτου βασιλευθῆναι κατὰ γένος ἕως εἰς Ὤγυγον, μετὰ δὲ ταῦτα καλλίστῃ προαιρέσει χρησαμένους δημοκρατικῆς πολιτείας, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐκ Μακεδονίας βασιλέων διασπασθῆναι κατὰ πόλεις καὶ κώμας· (6) ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπεβαλόμεθα λέγειν, πῶς πάλιν ἤρξαντο συμφρονεῖν, καὶ πότε, καὶ τίνες αὐτοῖς πρῶτοι συνέστησαν. (7) Τούτοις δ' ἑπομένως ἐδηλώσαμεν, τίνι τρόπῳ καὶ ποίᾳ προαιρέσει προσαγόμενοι τὰς πόλεις, ἐπεβάλοντο Πελοποννησίους πάντας ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἄγειν ὀνομασίαν καὶ πολιτείαν. (8) Καθολικῶς δὲ περὶ τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς ἀποφηνάμενοι, μετὰ ταῦτα τῶν κατὰ μέρος ἔργων κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιψαύοντες, εἰς τὴν Κλεομένους τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως ἔκπτωσιν κατηντήσαμεν. (9) Συγκεφαλαιωσάμενοι δὲ τὰς ἐκ τῆς Προκατασκευῆς πράξεις, ἕως τῆς Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου τελευτῆς, ἐπειδὴ περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς πάντες οὗτοι μετήλλαξαν, λοιπὸν ἐπηγγειλάμεθα τῆς αὐτῶν πραγματείας ἀρχὴν ποιήσασθαι τὰς ἑξῆς τοῖς προειρημένοις πράξεις.

II. Καλλίστην ὑπόστασιν ὑπολαμβάνοντες εἶναι ταύτην· διὰ τό, πρῶτον μὲν τὴν Ἀράτου σύνταξιν ἐπὶ τούτους καταστρέφειν τοὺς καιρούς· οἷς συνάπτοντες τὴν διήγησιν, τὸν ἀκόλουθον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀποδιδόναι προῃρήμεθα λόγον. (2) Δεύτερον δέ, διὰ τὸ καὶ τοὺς χρόνους οὕτω συντρέχειν, τοὺς ἑξῆς καὶ τοὺς πίπτοντας ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν, ὥστε τοὺς μὲν καθ' ἡμᾶς εἶναι, τοὺς δὲ κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν· ἐξ

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARUM LIBER IV.

Superiore libro causas belli secundi quod Romani et Carthaginienses inter se gesserunt, exposuimus. Hannibalis quoque ingressum in Italiam declaravimus; (2) pugnas præterea peregimus, quas invicem pugnaverunt, ad illud usque prælium, quod prope amnem Aufidum et urbem Cannas est commissum. (3) Nunc Græcorum res, quæ temporibus iisdem contigere, quibus et modo dicta, Olympiade videlicet quadragesima supra centesimam, commemorabimus; (4) si prius tamen lectori breviter in memoriam revocaverimus, quæ libro secundo præstruximus, cum de ceteris Græcis, tum maxime de Achæis, quoniam istorum etiam respublica, nostra et patrum nostrorum memoria, admirandum cepit incrementum. (5) Orsi namque a Tisameno, qui fuit unus e filiis Orestæ, postquam ostendimus, Achæos paruisse regibus ex horum genere continua successione ad Ogygum usque, deinde autem translata ad populum potestate, rempublicam instituisse pulcherrimam, quæ a Macedonum regibus primo quidem divulsa fuerit et per oppida vicosque diremta, (6) his statim subjecimus, quomodo iterum consentire in unum cœperint, et quando, et quinam primi eis se adjunxerint. (7) Post hæc declaravimus, quonam modo et quibus consiliis, in suam societatem urbibus pellectis, efficere sint aggressi, ut omnes Peloponnesi populi communi simul nomine ac reipubl. forma continerentur. (8) Quo de incepto postquam aliquid generatim diximus, postea, res particulares breviter perstringendo, continuam narrationem ad illa tempora perduximus, quando Cleomenes rex Lacedæmoniorum regno excidit. (9) Tum autem in brevem summam collectis omnibus, quæ præparatione nostra comprehenduntur, usque ad Antigoni, Seleuci et Ptolemæi excessum, qui omnes circa eadem tempora fato sunt functi, principium operis nostri esse nos ducturos sumus polliciti ab iis rebus, quæ proxime cum iis cohærent, quæ modo attigimus.

II. Existimamus enim non aliud historiæ nostræ commodius poni posse veluti fundamentum: primo, quoniam in illorum temporum expositione desinunt Arati Commentarii. Itaque, continuantes illius narrationem, quæ deinceps videbuntur de Græcis dicenda, subtexemus. (2) Deinde, quoniam res ita tulit, ut tempora hæc, quæ ista exceperunt et quæ historia nostra persequitur, partim in nostram ætatem, partim in patrum nostrorum inciderint

οὗ συμβαίνει, τοῖς μὲν αὐτοὺς ἡμᾶς παραγεγονέναι, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἑωρακότων ἀκηκοέναι. (3) Τὸ γὰρ ἀνωτέρω προσλαμβάνειν τοῖς χρόνοις, ὡς ἀκοὴν ἐξ ἀκοῆς γράφειν, οὐκ ἐφαίνεθ' ἡμῖν ἀσφαλεῖς ἔχειν οὔτε τὰς διαλήψεις, οὔτε τὰς ἀποφάσεις. (4) Μάλιστα δὲ ἀπὸ τούτων ἠρξάμεθα τῶν καιρῶν, διὰ τὸ καὶ τὴν τύχην ὡσανεὶ κεκαινοποιηκέναι πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐν τοῖς προειρημένοις καιροῖς. (5) Φίλιππος μὲν γὰρ, ὁ Δημητρίου κατὰ φύσιν υἱὸς, ἔτι παῖς ὢν, ἄρτι παρελάμβανε τὴν Μακεδόνων ἀρχήν. (6) Ἀχαιὸς δὲ, τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστεύων, οὐ μόνον προστασίαν εἶχε βασιλικὴν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν. (7) Ὁ δὲ Μέγας ἐπικληθεὶς Ἀντίοχος, μικροῖς ἀνώτερον χρόνοις, τοῦ ἀδελφοῦ Σελεύκου μετηλλαχότος, ἔτι κομιδῇ νέος ὢν, τὴν ἐν Συρίᾳ διεδέδεκτο βασιλείαν. (8) Ἅμα δὲ τούτοις Ἀριαράθης παρέλαβε τὴν Καππαδοκῶν ἀρχήν. Ὁ δὲ Φιλοπάτωρ Πτολεμαῖος ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐγεγόνει κύριος. (9) Λυκοῦργος δὲ Λακεδαιμονίων μετ' οὐ πολὺ κατεστάθη βασιλεύς. Ἥρηντο δὲ Καρχηδόνιοι προσφάτως ἐπὶ τὰς προειρημένας πράξεις στρατηγὸν αὐτῶν Ἀννίβαν. (10) Οὕτω δὲ τοιαύτης περὶ πάσας τὰς δυναστείας καινοποιΐας οὔσης, ἔμελλε πραγμάτων ἔσεσθαι καινῶν ἀρχή. Τοῦτο γὰρ δὴ πέφυκε καὶ φιλεῖ συμβαίνειν κατὰ φύσιν· ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι. (11) Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ καὶ Καρχηδόνιοι τὸν προειρημένον ἐνεστήσαντο πόλεμον· Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος ἅμα τούτοις, τὸν ὑπὲρ τῆς Κοίλης Συρίας· Ἀχαιοὶ δὲ καὶ Φίλιππος, τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους· οὗ τὰς αἰτίας συνέβη γενέσθαι τοιαύτας.

III. Αἰτωλοὶ πάλαι μὲν δυσχερῶς ἔφερον τὴν εἰρήνην, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων δαπάνας· ὡς ἂν εἰθισμένοι μὲν ζῆν ἀπὸ τῶν πέλας, δεόμενοι δὲ πολλῆς χορηγίας διὰ τὴν ἔμφυτον ἀλαζονείαν, ᾗ δουλεύοντες ἀεὶ πλεονεκτικὸν καὶ θηριώδη ζῶσι βίον, οὐδὲν οἰκεῖον, πάντα δ' ἡγούμενοι πολέμια. (2) Οὐ μὴν, ἀλλὰ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον, ἕως Ἀντίγονος ἔζη, δεδιότες Μακεδόνας, ἦγον ἡσυχίαν. (3) Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος μετήλλαξε τὸν βίον, παῖδα καταλιπὼν Φίλιππον, καταφρονήσαντες, ἐζήτουν ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐπιπλοκῆς· ἀγόμενοι κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐπὶ τὰς ἐκ ταύτης ἁρπαγὰς, ἅμα δὲ καὶ νομίζοντες ἀξιοχρεωτέρους εἶναι σφᾶς πρὸς τὸ πολεμεῖν αὐτοῖς Ἀχαιοῖς. (4) Ὄντες δ' ἐπὶ ταύτης τῆς προθέσεως, βραχέα τ' αὐτομάτου σφίσι συνεργήσαντος, ἔλαβον ἀφορμὰς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τοιαύτας. (5) Δορίμαχος ὁ Τριχωνεὺς ἦν μὲν υἱὸς Νικοστράτου, τοῦ παρασπονδήσαντος τὴν τῶν Παμβοιωτίων πανήγυριν. Νέος δ' ὢν καὶ πλήρης Αἰτωλικῆς ὁρμῆς καὶ πλεονεξίας, ἐξαπεστάλη κατὰ κοινὸν εἰς τὴν τῶν Φιγαλέων πόλιν· (6) ἥτις ἐστὶ μὲν ἐν Πελοποννήσῳ, κεῖται δὲ πρὸς τοῖς τῶν Μεσσηνίων ὅροις, ἐτύγχανε δὲ τότε συμπολιτευομένη τοῖς Αἰτωλοῖς· (7) λόγῳ μὲν, παραφυλάξων τήν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν τῶν Φιγαλέων, ἔργῳ δὲ κατα-

memoriam: quo factum est, ut aliis rebus ipsi [...] rimus, alias ab iis acceperimus qui testes oculati f[...] Anteriorum siquidem temporum res gestas simul e[...] ut auditionem ex auditione scriberem, parum e[...] tutum: quod nec satis claræ notiones earum reru[...] mari possunt, nec de earumdem veritate satis ce[...] cari potest. (4) Maxime autem impulit nos ut inch[...] remur, quod ea tempestate fortuna universis pr[...] terrarum partibus novam quasi faciem induxerit. [...] lippus siquidem, Demetrii filius, etiamnum puer, [...] niæ regnum recens susceperat. (6) Achæus, r[...] Asiæ cis Taurum dominans, non speciem solum [...] sed et potentiam obtinebat. (7) Antiochus qui [...] est cognominatus, paucis ante annis, mortuo f[...] leuco admodum adhuc puer in regnum Syriæ [...] (8) Simul et Ariarathes Cappadociæ regnum c[...] Ptolemæus item Philopator circa idem tempus [...] regno potitus est. (9) Nec multo post, Lycurgu[...] cedæmoniorum est constitutus. Carthaginienses [...] per ad res eas gerendas, quas commemoravimus, [...] lem imperatorem creaverant. (10) Hoc igitur modo [...] ubique locorum potestatibus, quin novandaru[...] rerum principia nascerentur, nullum erat dubium [...] ita comparatum natura est: neque aliter tunc eve[...] Romani enim et Carthaginienses bellum, de quo [...] inchoarunt: simul Antiochus et Ptolemæus de S[...] bellarunt: Achæi et Philippus adversus Ætolos [...] dæmonios. Hujus autem belli causæ hæ fuerunt.

III. Jamdudum Ætoli pacem, et quod suis se [...] sustentare cogebantur, iniquo animo ferebant: [...] sueta ex rapto vivere, et multis vitæ præsid[...] propter insitam arrogantiam; cui dum indulge[...] appetere, ac ferinam quamdam agitare vitam c[...] nihil amicum, omnia hostilia reputans. (2) S[...] superioribus temporibus, quamdiu vixit Antigon[...] Macedonum quieti egerant. (3) Postea vero qua[...] Antigonus excessit, relicto Philippo adhuc puero [...] eo spreto, occasiones ac prætextus quæsivere im[...] se rebus Peloponnesi: nam et pro veteri sua con[...] ad hanc deprædandam ducebantur, et magis pare[...] existimabant bello adversus solos Achæos gere[...] Hæc quum animo destinassent, casu quodam [...] eorum consilia adjuvante, ad bellum suscipien[...] usi sunt prætextu. (5) Dorimachus, Trichonien[...] strati filius fuit, illius, cujus in universæ gentis B[...] conventum insignis exstitit perfidia. Hic tum juven[...] Ætolus, turbulento ingenio atque alieni avido, P[...] (6) Peloponnesi urbem, ad fines Messeniorum sit[...] eamdem tunc temporis rempublicam cum Ætolis c[...] publice missus est; (7) in speciem quidem, ad [...] Phigalensium agros atque urbem; re vera, ut cor[...]

τάξιν ἔχων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πραγμάτων. (8) Συνδραμόντων δὲ πειρατῶν, καὶ παραγενομένων εἰς αὐτὸν εἰς τὴν Φιγαλέαν, οὐκ ἔχων τούτοις ἀπὸ τοῦ δικαίου συμπαρασκευάζειν ὠφελείας, διὰ τὸ μένειν ἔτι τότε τὴν κοινὴν εἰρήνην τοῖς Ἕλλησι τὴν ὑπ' Ἀντιγόνου συντελεσθεῖσαν· (9) τέλος ἀπορούμενος ἐπέτρεψε τοῖς πειραταῖς λῄζεσθαι τὰ τῶν Μεσσηνίων θρέμματα, φίλων ὄντων καὶ συμμάχων. (10) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐσύλων τὰ περὶ τὰς ἐσχατιὰς ποίμνια· μετὰ δὲ ταῦτα, προβαινούσης τῆς ἀπονοίας, ἐνεχείρησαν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκίας ἐκκόπτειν, ἀνυπονοήτως τὰς νύκτας ἐπιφαινόμενοι. (11) Τῶν δὲ Μεσσηνίων ἐπὶ τούτοις ἀγανακτούντων, καὶ διαπρεσβευομένων πρὸς τὸν Δορίμαχον, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουε, βουλόμενος ἅμα μὲν ὠφελεῖν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ταττομένους, τὰ δ' αὐτὸς ὠφελεῖσθαι, μερίτης γιγνόμενος τῶν λαμβανομένων. (12) Πλεοναζούσης δὲ τῆς παρουσίας τῶν πρεσβειῶν διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἀδικημάτων, αὐτὸς ἥξειν ἐπὶ τὴν Μεσσήνην, ἔφη, δικαιολογησόμενος πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τοῖς Αἰτωλοῖς. (13) Ἐπειδὴ δὲ παρεγένετο, προσπορευομένων αὐτῷ τῶν ἠδικημένων, τοὺς μὲν διέσυρε χλευάζων, τοῖς δὲ κατανίστατο, τοὺς δ' ἐξέπληττε λοιδορῶν.

IV. Ἔτι δ' αὐτοῦ παρεπιδημοῦντος ἐν τῇ Μεσσήνῃ, συνεγγίσαντες τῇ πόλει νυκτὸς οἱ πειραταί, καὶ προσθέντες κλίμακας, ἐξέκοψαν τὸ Χείρωνος καλούμενον ἔπαυλιν· καὶ τοὺς μὲν ἀμυνομένους ἀπέσφαξαν, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν οἰκετῶν δήσαντες, καὶ τὰ κτήνη μετ' αὐτῶν ἀπήγαγον. (2) Οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων ἔφοροι, πάλαι μὲν ἐπί τε τοῖς γιγνομένοις καὶ τῇ παρεπιδημίᾳ τοῦ Δοριμάχου διαλγοῦντες, τότε δὲ καὶ προσενυβρίσθαι δόξαντες, ἀνεκαλοῦντο αὐτὸν εἰς τὰς συναρχίας. (3) Ἐν ᾧ καιρῷ Σκίρων, ὃς ἦν μὲν ἔφορος τότε τῶν Μεσσηνίων, εὐδοκίμει δὲ καὶ κατὰ τὸν ἄλλον βίον παρὰ τοῖς πολίταις, συνεβούλευε μὴ προΐεσθαι τὸν Δορίμαχον ἐκ τῆς πόλεως, ἐὰν μὴ τὰ μὲν ἀπολωλότα πάντα τοῖς Μεσσηνίοις ἀποκαταστήσῃ, περὶ δὲ τῶν τεθνεώτων ὑποδίκους παράσχῃ τοὺς ἠδικηκότας. (4) Πάντων δ' ἐπισημηναμένων, ὡς δίκαια λέγοντος τοῦ Σκίρωνος, διοργισθεὶς ὁ Δορίμαχος, εὐήθεις αὐτοὺς ἔφη ὑπάρχειν, εἰ Δορίμαχον οἴονται νῦν προπηλακίζειν, ἀλλ' οὐ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν· καὶ καθόλου δεινὸν ἡγεῖτο τὸ γιγνόμενον, καὶ κοινῆς αὐτοὺς ἐπιστροφῆς ἔφη τεύξεσθαι· καὶ τοῦτο πείσεσθαι δικαίως. (5) Ἦν δέ τις κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἄνθρωπος ἀσυρὴς ἐν τῇ Μεσσήνῃ, τῶν ἐξηρμένων τὸν ἄνδρα κατὰ πάντα τρόπον, ὄνομα Βαβύρτας, ᾧ τις εἰ περιέθηκε τὴν καυσίαν καὶ χλαμύδα τοῦ Δοριμάχου, μὴ οἷόν τ' εἴη διαγινώσκειν· (6) ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμοίωτο κατά τε τὴν φωνὴν καὶ τἄλλα μέρη τοῦ σώματος τῷ προειρημένῳ. Καὶ τοῦτ' οὐκ ἐλάνθανε τὸν Δορίμαχον. (7) Ὁμιλοῦντος δ' αὐτοῦ ἀνατατικῶς τε καὶ μάλα ὑπερηφάνως τοῖς Μεσσηνίοις, παροργισθεὶς ὁ Σκίρων, Νομίζεις γὰρ ἡμῖν, ἔφη, σοῦ μέλειν ἢ τῆς σῆς ἀνατάσεως, Βαβύρτα;

in Peloponneso fierent, speculatorem ageret. (8) Ad hunc quum variis ex locis piratæ Phigaleam concurrissent; quia nullam ipsis justam prædam conciliare poterat, durante adhuc inter Græcos communi pace per Antigonum facta; (9) tandem, quia aliud nullum consilium suppetebat, abigendi pecora Messeniorum, qui amici Ætolorum ac socii erant, potestatem piratis facit. (10) Hi igitur principio greges in extremis finibus repertos raptabant; deinde, crescente audaciæ immanitate, villas in agris noctu aggredientes, nemine tale quid suspicante, effringere cœperunt. (11) Et quum Messenii quererentur, ac de injuriis expostulatum legatos ad Dorimachum mitterent, initio rationem eorum nullam habebat: tum quia illos qui sibi militabant ditare, tum quia ipse ditari cupiebat, factus eorum quæ capiebantur particeps. (12) Urgentibus deinde frequentioribus legationibus, propter assiduas istorum rapinas, ipse, inquit, Messenam veniam, et querentibus de Ætolis jus reddam. (13) Eo ut venit, quum adirent eum qui injuria fuerant affecti, alios cum jocis irridebat, contra alios ipse insurgebat, alios conviciis terrebat.

IV. Messenæ adhuc morabatur Dorimachus, quando piratæ, nocte quadam propius urbem progressi, Chironis quam vocant villam scalis admotis effregerunt: ubi occisis qui repugnabant, reliquam familiam catenis oneratam, et cum his jumenta, abduxerunt. (2) Messeniorum Ephori, dudum tam propter piratarum rapinas, quam propter Dorimachi in ipsorum urbe commorationem, dolore accensi, tum vero etiam nova contumelia affectos se rati, ad magistratuum conventum diem illi dicunt. (3) Erat tunc temporis Messeniorum Ephorus Sciron, ob reliquæ etiam vitæ probitatem in magna apud cives suos opinione, qui consilium dedit, ne Dorimacho exeundi ex urbe prius facerent potestatem, quam omnia damna, quæ accepissent Messenii, sarcisset, perpetratarumque cædium auctores ad pœnas pendendas stitisset. (4) Secuta omnium approbatione, tamquam æqua suadente Scirone, excandescens Dorimachus plane stultos esse illos pronuntiat, si Dorimachum se nunc contumelia afficere, non autem commune Ætolorum arbitrentur: atque omnino factum illorum indignum sibi, ait, videri: addit denique, publica animadversione, quæ nunc agerent, esse luituros, idque jure merito ipsis eventurum. (5) Fuit autem quidam Messenæ tempestate illa, homo impurus, qui virilitatem prorsus omnibus modis exuerat, cui nomen Babyrtæ: huic causiam et chlamydem imponeres Dorimachi, ab illo neutiquam dignosceres; (6) tanta hominem similitudine referebat et voce et aliis corporis partibus: neque hoc Dorimachus nesciebat. (7) Eo igitur superbe tum Messenios compellante, et minas etiam intentante, ira effervescens Sciron: Tune, inquit, reris, Babyrta, aut te aut minas tuas nos curare? (8) Post hanc

(8) Ῥηθέντος δὲ τούτου, παραυτίκα μὲν εἴξας ὁ Δορίμαχος τῇ περιστάσει, συνεχώρησε πάντων ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι τῶν γεγονότων ἀδικημάτων τοῖς Μεσσηνίοις. (9) Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν Αἰτωλίαν, οὕτω πικρῶς ἤνεγκε καὶ βαρέως τὸ ῥηθέν, ὡς, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχων εὔλογον πρόφασιν, δι' αὐτὸ τοῦτο τοῖς Μεσσηνίοις ἐξέκαυσε τὸν πόλεμον.

V. Στρατηγὸς μὲν οὖν ὑπῆρχε τῶν Αἰτωλῶν Ἀρίστων. Οὗτος δὲ διά τινας σωματικὰς ἀσθενείας ἀδύνατος ὢν πρὸς πολεμικὴν χρείαν, ἅμα δὲ καὶ συγγενὴς ὑπάρχων Δοριμάχου καὶ Σκόπα, τρόπον τινὰ παρακεχωρήκει τούτῳ τῆς ὅλης ἀρχῆς. (2) Ὁ δὲ Δορίμαχος κατὰ κοινὸν μὲν οὐκ ἐτόλμα παρακαλεῖν τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς τὸν κατὰ τῶν Μεσσηνίων πόλεμον, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἀξίαν λόγου πρόφασιν· ἀλλ' ὁμολογουμένως ἐκ παρανομίας καὶ σκώμματος γεγονέναι τὴν ὁρμήν. (3) Ἀφέμενος δὲ τῆς ἐπινοίας ταύτης, ἰδίᾳ προετρέπετο τὸν Σκόπαν, κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ τῆς κατὰ τῶν Μεσσηνίων· ὑποδεικνύων μὲν τὴν ἀπὸ Μακεδόνων ἀσφάλειαν διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ προεστῶτος· (οὐ γὰρ εἶχε πλεῖον ἐτῶν τότε Φίλιππος ἑπτακαίδεκα·) (4) παρατιθεὶς δὲ τὴν Λακεδαιμονίων ἀλλοτριότητα πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, ἀναμιμνήσκων δὲ τῆς Ἠλείων πρὸς σφᾶς εὐνοίας καὶ συμμαχίας· ἐξ ὧν ἀσφαλῆ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐσομένην αὐτοῖς ἀπέφαινε. (5) Τὸ δὲ συνέχον τῆς Αἰτωλικῆς προτροπῆς, ὑπὸ τὴν ὄψιν ἐτίθει τὰς ἐσομένας ὠφελείας ἐκ τῆς τῶν Μεσσηνίων χώρας, οὔσης ἀπρονοήτου, καὶ διαμεμενηκυίας ἀκεραίου μόνης τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον. (6) Ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις συνίστανε τὴν ἐξακολουθήσασαν εὔνοιαν σφίσι παρὰ τοῦ τῶν Αἰτωλῶν πλήθους. (7) Ἀχαιοὺς δ', ἂν μὲν κωλύσωσι τὴν δίοδον, οὐκ ἐρεῖν ἐγκλήματα τοῖς ἀμυνομένοις· ἐὰν δὲ ἀγάγωσι τὴν ἡσυχίαν, οὐκ ἐμποδιεῖν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐπιβολήν. (8) Πρὸς δὲ Μεσσηνίους, προφάσεως οὐκ ἀπορήσειν, ἔφη· πάλαι γὰρ αὐτοὺς ἀδικεῖν, Ἀχαιοῖς καὶ Μακεδόσιν ἐπηγγελμένους κοινωνήσειν τῆς συμμαχίας. (9) Ταῦτα δ' εἰπών, καὶ παραπλήσια τούτοις ἕτερα πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, τοιαύτην ὁρμὴν παρέστησε τῷ Σκόπᾳ καὶ τοῖς τούτου φίλοις, ὥστε οὐ τὴν κοινὴν τῶν Αἰτωλῶν προσδεξάμενοι σύνοδον, οὔτε τοῖς Ἀποκλήτοις συμμεταδόντες, οὐδὲ μὴν ἄλλο τῶν καθηκόντων οὐδὲν πράξαντες, (10) κατὰ δὲ τὰς αὐτῶν ὁρμὰς καὶ κρίσεις διαλαβόντες, ἅμα Μεσσηνίοις, Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Μακεδόσι, πόλεμον ἐξήνεγκαν.

VI. Καὶ κατὰ μὲν θάλατταν παραχρῆμα πειρατὰς ἐξέπεμψαν· οἳ παρατυχόντες πλοίῳ βασιλικῷ τῶν ἐκ Μακεδονίας περὶ Κύθηρα, τοῦτό τε εἰς Αἰτωλίαν καταγαγόντες αὔτανδρον, τούς τε ναυκλήρους καὶ τοὺς ἐπιβάτας, σὺν τούτοις δὲ καὶ τὴν ναῦν, ἀπέδοντο. (2) Τῆς δ' Ἠπείρου τὴν παραλίαν ἐπόρθουν, συγχρώμενοι πρὸς τὴν ἀδικίαν ταῖς τῶν Κεφαλλήνων ναυσίν· ἐπεβάλλοντο δὲ καὶ τῆς Ἀκαρνανίας Θύρεον καταλαβέσθαι.

vocem Dorimachus, impræsentiarum quidem ne concedens, permisit Messeniis, ut factarum sibi in omnium pœnas exigerent. (9) Idem vero, in reversus, adeo acerbe ac graviter dictum illud propter id unum, (neque enim quidquam aliud quod cum aliquo saltem colore prætexeret,) bell seniis conflaverit.

V. Prætor Ætolorum tunc erat Ariston : qui ob infirmitates aliquas ad belli munia inhabilis, ad rimachum et Scopam cognatione contingens, uni gistratu huic quodammodo cessit. (2) Dorimac in publicis quidem conventibus bellum contra Ætolis suadere non audebat : quippe cujus nul dignam causam posset afferre, quum apud omne ret, ob commissa scelera et jactum in se dicteriu bellum ipsum stimulari. (3) Hac igitur omissa co privatim Scopam cœpit hortari, ut eorum quæ Messenios moliebatur, particeps fieri vellet; os illi, nihil quidquam a Macedonibus periculi imm ætatem illius qui rebus tum præerat : nondum en pus annum ætatis decimum septimum excesserat. dit et de Lacedæmoniorum animis, qui a Messe alienati : re vocat insuper illi in memoriam Ele Ætolos benevolentiam, et initam cum iis societa quibus efficiebat, absque omni periculo impres Messenios esse se facturos. (5) Enimvero vali argumentum Ætolicæ cohortationis erat, quod ob oculos, quantam prædam e ditione Messenior relaturi : omni namque custodia vacuam regi deprehensuros, quæ Cleomenici belli tempore, s ponnesi urbibus, mansisset ab hostili populatione (6) Secundum hæc omnia prædicabat, quantoper dinem Ætolorum eo pacto esset demeriturus. (vero, siquidem transitu eos prohiberent, non quod de vim vi repellentibus querantur : sin qu rent, sua consilia nihil impedituros. (8) Neque v quod adversus Messenios prætexerent : qui dud agerent, quod Achæis ac Macedonibus sint p consilia cum eis consociaturos. (9) Hæc et alia in eamdem sententiam afferens Dorimach ardoris Scopæ et ejus amicis injecit, ut commune consilium non exspectarent, ac ne cum Apocle rem communicarent, aut omnino pro more cons quam agerent; (10) sed de proprio ipsorum judicio, Messeniis, Epirotis, Achæis, Acarn Macedonibus simul bellum inferrent.

VI. Statim igitur piratas per maria dimiserun viam circa Cythera sibi factam navem regis M in portum cum omnibus viris deduxerunt, et vectores, navem denique ipsam, venumdede Simul Epiri oram maritimam populari incipiun leniorum navibus ad id scelus utentes. Te Thyreum Acarnaniæ oppidum occupare. (3) Ad

Ἅμα δὲ τούτοις λάθρα διὰ Πελοποννήσου τινὰς παρεισπέμψαντες, ἐν μέσῃ τῇ τῶν Μεγαλοπολιτῶν χώρᾳ καταλαμβάνουσι τὸ καλούμενον ὀχύρωμα Κλάριον· ᾧ λαφυροπωλείῳ χρησάμενοι, διῆγον ἐν τούτῳ πρὸς τὰς ἁρπαγάς. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτο μὲν Τιμόξενος, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, παραλαβὼν Ταυρίωνα τὸν ἐπὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ βασιλικῶν πραγμάτων ὑπ' Ἀντιγόνου καταλελειμμένον, ἐξεπολιόρκησε τελέως ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. (5) Ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἀντίγονος Κόρινθον μὲν εἶχε, κατὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν συγχώρημα, διὰ τοὺς Κλεομενικοὺς καιρούς· Ὀρχομενὸν δὲ κατὰ κράτος ἑλὼν, οὐκ ἀποκατέστησε τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀλλὰ σφετερισάμενος κατεῖχε· (6) βουλόμενος, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ μόνον τῆς εἰσόδου κυριεύειν τῆς εἰς Πελοπόννησον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεσόγαια αὐτῆς παραφυλάττειν, διὰ τῆς ἐν Ὀρχομενῷ φρουρᾶς καὶ παρασκευῆς. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Δωρίμαχον καὶ Σκόπαν, παρατηρήσαντες τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ Τιμοξένῳ μὲν ὀλίγος ἔτι χρόνος τῆς ἀρχῆς, Ἄρατος δὲ καθίστατο μὲν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἐπιόντα στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οὔπω δὲ ἔμελλε τὴν ἀρχὴν ἔχειν, (8) συναθροίσαντες πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ Ῥίον, καὶ παρασκευασάμενοι πορθμεῖα, καὶ τὰς τῶν Κεφαλλήνων ἑτοιμάσαντες ναῦς, διεβίβασαν τοὺς ἄνδρας εἰς Πελοπόννησον, καὶ προῆγον ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν. (9) Ποιούμενοι δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Πατραιέων καὶ Φαραιέων καὶ Τριταιέων χώρας, ὑπεκρίνοντο μὲν, βούλεσθαι μηδὲν ἀδίκημα ποιεῖν εἰς τοὺς Ἀχαιούς· (10) οὐ δυναμένου δὲ τοῦ πλήθους ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, διὰ τὴν πρὸς τὰς ὠφελείας ἀκρασίαν, κακοποιοῦντες αὐτοὺς καὶ λυμαινόμενοι διῄεσαν, μέχρι παρεγενήθησαν εἰς Φιγαλέαν. (11) Ποιησάμενοι δὲ τὴν ὁρμὴν ἐκ ταύτης αἰφνιδίως καὶ θρασέως, ἐνέβαλον εἰς τὴν τῶν Μεσσηνίων χώραν· οὔτε τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ἐκ παλαιῶν χρόνων πρὸς τοὺς Μεσσηνίους φιλίας καὶ συμμαχίας οὐδ' ἡντινοῦν ποιησάμενοι πρόνοιαν· οὔτε τῶν κοινῇ παρὰ πᾶσιν ὡρισμένων δικαίων παρ' ἀνθρώποις. (12) Πάντα δ' ἐν ἐλάττονι θέμενοι τῆς σφετέρας πλεονεξίας ἐπόρθουν, οὐ τολμώντων ἐπεξιέναι καθόλου τῶν Μεσσηνίων.

VII. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, καθηκούσης αὐτοῖς ἐκ τῶν νόμων συνόδου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἧκον εἰς Αἴγιον. (2) Συνελθόντες δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῶν τε Πατρέων καὶ Φαραιέων ἀπολογιζομένων τὰ γεγονότα περὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἀδικήματα κατὰ τὴν τῶν Αἰτωλῶν δίοδον· τῶν τε Μεσσηνίων παρόντων κατὰ πρεσβείαν, καὶ δεομένων σφίσι βοηθεῖν ἀδικουμένοις καὶ παρεσπονδημένοις· (3) διακούσαντες τῶν λεγομένων, καὶ συναγανακτοῦντες μὲν τοῖς Πατραιεῦσι καὶ Φαραιεῦσι, συμπάσχοντες δὲ ταῖς τῶν Μεσσηνίων ἀτυχίαις· (4) μάλιστα δὲ νομίζοντες εἶναι δεινὸν, εἰ μήτε συγχωρήσαντος τοῖς Αἰτωλοῖς μηδενὸς τὴν δίοδον, μηδὲ καθόλου ἐπιβαλλόμενοι παραιτεῖσθαι, κατετόλμησαν ἐπιβαίνειν στρατοπέδῳ τῆς Ἀχαΐας παρὰ τὰς συνθήκας· (5) ἐπὶ τούτοις παροξυνθέντες, ἐψηφίσαντο βοηθεῖν

submissa per Peloponnesum manu militum, in media Megalopolitanorum ditione castellum, quod Clarium vocant, ceperunt: ubi manubiarum auctione instituta, sedem ad rapinas faciendas eum locum sibi statuere. (4) Verum id quidem castellum paucis admodum diebus penitus expugnavit Timoxenus, Achæorum prætor, assumto expeditionis comite Taurione, quem Antigonus reliquerat rebus Peloponnesi ad reges Macedonum pertinentibus præfectum. (5) Rex enim Antigonus Corinthum quidem permissu Achæorum, Cleomenici belli causa, obtinuerat; Orchomenum vero, vi a se captum, Achæis non restituerat, verum ipse sibi vindicaverat detinueratque; (6) nempe eo consilio, ut mihi quidem videtur, quo non aditum dumtaxat liberum in Peloponnesum haberet, sed et mediterranea custodiret præsidii illius ope, quod cum necessario apparatu Orchomeni esset futurum. (7) Dorimachus et Scopas, tempore observato, quò pauci Timoxeno dies ad abeundum magistratu superabant, Aratus vero, in annum sequentem prætor designatus, nondum inierat; (8) jussa Rhium convenire omni Ætolorum multitudine, præparatis vectoriis navigiis, provisoque ut præsto essent Cephalleniorun naves, copias in Peloponnesum trajiciunt, ac Messeniam versus agmen ducunt. (9) Et quum per fines Patræensium, Pharæensium, et Tritæensium iter facerent, simularunt illi quidem, nullo se maleficio Achæos velle lædere: (10) sed quum agrorum copiis abstinere manum miles non posset, (tanta fuit ejus incontinentia et prædæ aviditas) populabundi atque omnia vastantes transiverunt, donec ad Phigaleam pervenerunt. (11) Ea belli arce usi, subito atque audacter Messeniorum agros incursant: neque aut illius amicitiæ et societatis, quæ a longo tempore ipsis intercedebat cum Messeniis, aut communis juris, in quod gentes omnes consensere, rationem habent vel minimam. (12) Sed jura omnia avaritiæ suæ postponentes, impune populationes faciebant, Messeniis in hostem exire plane non audentibus.

VII. Achæi, legitimi concilii tempore appetente, Ægium veniunt. Ubi omnes ad concilium convenere, Patræenses Pharæensesque detrimenta agris in transitu Ætolorum illata exponunt, et Messenii per legatos suos opem sibi ferri poscunt, de injuriis ac perfidia Ætolorum in se conquerentes. (3) His auditis, Achæi, Patræensium ac Pharæensium indignationi consentientes, Messeniorumque miseriis ad misericordiam moti, (4) maxime vero indignum rati, ausos esse Ætolos præter formulam pactionis cum exercitu Achaiam ingredi, quum neque quisquam transitum illis concessisset, et ipsi ne de rogando quidem transitu cogitassent, (5) hasce omnes ob causas irritati,

τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ συνάγειν τὸν στρατηγὸν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις· ὃ δ' ἂν τοῖς συνελθοῦσι βουλευομένοις δόξῃ, τοῦτ' εἶναι κύριον. (6) Ὁ μὲν οὖν Τιμόξενος, ὁ τότε ἔτι ὑπάρχων στρατηγὸς, ὅσον οὔπω ληγούσης τῆς ἀρχῆς, ἅμα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπιστῶν, διὰ τὸ ῥαθύμως αὐτοὺς ἐσχηκέναι κατὰ τὸ παρὸν περὶ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις γυμνασίαν, ἀνεδύετο τὴν ἔξοδον, καὶ καθόλου τὴν συναγωγὴν τῶν ὄχλων. (7) Μετὰ γὰρ τὴν Κλεομένους τοῦ Σπαρτιατῶν βασιλέως ἔκπτωσιν, κάμνοντες μὲν τοῖς προγεγονόσι πολέμοις, πιστεύοντες δὲ τῇ παρούσῃ καταστάσει, πάντες ὠλιγώρησαν Πελοποννήσιοι τῆς περὶ τὰ πολεμικὰ παρασκευῆς. (8) Ὁ δ' Ἄρατος, σχετλιάζων καὶ παροξυνόμενος ἐπὶ τῇ τόλμῃ τῶν Αἰτωλῶν, θυμικώτερον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασιν, ἅτε καὶ προϋπαρχούσης αὐτοῖς ἀλλοτριότητος ἐκ τῶν ἐπάνω χρόνων. (9) Διὸ καὶ συνάγειν ἔσπευδε τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ συμβαλεῖν πρόθυμος ἦν τοῖς Αἰτωλοῖς. (10) Τέλος δὲ, πένθ' ἡμέραις πρότερον τοῦ καθήκοντος αὐτῷ χρόνου παραλαβὼν παρὰ τοῦ Τιμοξένου τὴν δημοσίαν σφραγίδα, πρός τε τὰς πόλεις ἔγραφε, καὶ συνῆγε τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν. (11) Ὑπὲρ οὗ δοκεῖ μοι πρέπον εἶναι βραχέα προειπεῖν, διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς φύσεως.

VIII. Ἄρατος γὰρ ἦν τὰ μὲν ἄλλα τέλειος ἀνὴρ εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον. (2) Καὶ γὰρ εἰπεῖν καὶ διανοηθῆναι καὶ στέξαι τὸ κριθὲν δυνατός· καὶ μὴν ἐνεγκεῖν τὰς πολιτικὰς διαφορὰς πρᾴως, καὶ φίλους ἐνδήσασθαι καὶ συμμάχους προσλαβεῖν, οὐδενὸς δεύτερος· (3) ἔτι δὲ πράξεις, ἀπάτας, ἐπιβουλὰς συστήσασθαι κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ ταύτας ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν διὰ τῆς αὐτοῦ κακοπαθείας καὶ τόλμης, δεινότατος. (4) ἐναργῆ δὲ τῶν τοιούτων μαρτύρια καὶ πλείω μὲν, ἐκφανέστατα δὲ τοῖς ἱστορηκόσι κατὰ μέρος περί τε τῆς Σικυῶνος καὶ Μαντινείας καταλήψεως, καὶ περὶ τῆς Αἰτωλῶν ἐκ τῆς Πελληνέων πόλεως ἐκβολῆς· τὸ δὲ μέγιστον, περὶ τῆς εἰς Ἀκροκόρινθον πράξεως. (5) Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος, ὁπότε τῶν ὑπαίθρων ἀντιποιήσασθαι βουληθείη, νωθρὸς μὲν ἐν ταῖς ἐπινοίαις, ἄτολμος δὲ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς· ἐν ὄψει δ' οὐ μένων τὸ δεινόν. (6) Διὸ καὶ τροπαίων ἐπ' αὐτὸν βλεπόντων ἐπλήρωσε τὴν Πελοπόννησον· καὶ τῇδέ πῃ τοῖς πολεμίοις ἀεί ποτ' ἦν εὐχείρωτος. (7) Οὕτως αἱ τῶν ἀνθρώπων φύσεις οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἔχουσί τι πολυειδὲς, ἔτι δὲ μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς· ὥστε τὸν αὐτὸν ἄνδρα μὴ μόνον ἐν τοῖς διαφέρουσι τῶν ἐνεργημάτων, πρὸς ἃ μὲν εὐφυῶς ἔχειν, πρὸς ἃ δὲ ἐναντίως, ἀλλὰ καὶ περί τινα τῶν ὁμοειδῶν πολλάκις τὸν αὐτὸν καὶ συνετώτατον εἶναι καὶ βραδύτατον, ὁμοίως δὲ καὶ τολμηρότατον καὶ δειλότατον. (8) Οὐ παράδοξα ταῦτά γε, συνήθη δὲ καὶ γνώριμα τοῖς βουλομένοις συνεφιστάνειν. (9) Τινὲς μὲν γὰρ ἐν ταῖς κυνηγίαις εἰσὶ τολμηροὶ πρὸς τὰ τῶν θηρίων συγκαταστάσεις, οἱ δ' αὐτοὶ πρὸς ὅπλα καὶ πολεμίους ἀγεννεῖς· καὶ τῆς τε πολεμικῆς χρείας, τῆς κατ' ἄνδρα μὲν καὶ κατ' ἰδίαν, εὐχερεῖς καὶ πρακτικοὶ, κοινῇ δὲ καὶ μετὰ πολεμικῆς ἐνίων συντάξεως ἀπρα-

creverunt Messeniis auxiliari; et, postquam præto
in armis coegisset, quidquid congregatis super
berantibus visum esset faciendum, id ut ratum e
At Timoxenus quidem, qui prætor adhuc tunc e
niam et instabat tempus, quo magistratu erat
et parum ipse Achæis fidebat, propterea quod i
state admodum negligenter in armis erant exercit
ditionem atque omnino congregationem multitud
giebat. (7) Omnes namque Peloponnesii, a qu
regno Lacedæmoniorum Cleomenes excidit, parti
ribus bellis fessi, partim duraturum præsente
confisi, rei bellicæ curam contemtui habuerant.
vero, indigne ferens, graviterque commotus au
Ætolorum, ardentiore animo rem tractabat; u
tum primum, sed jam olim Ætolis infensus. (9)
rem Achæos in armis cogere festinabat, manum
cum Ætolis paratus. (10) Tandem, diebus quin
quam tempus advenisset, quo illi ineundus erat
tus, suscepto publico sigillo a Timoxeno, litter
tates scripsit, et universæ pubi armis gerendis a
qua Megalopolin convenirent, edixit. (11) C
hoc viro, propter singularem ejus indolem, con
videtur pauca hic prius commemorare.

VIII. Erat nempe ARATUS vir cetera numeris om
solutus ad res gerendas. (2) Nam et eloquendi
et mente ingenioque, et arte consilia sua tegendi
in dissensionibus civilibus leniter ferendis, jung
citiis, sociis alliciendis, nemini secundus: adha
litionibus occultis, dolis, et insidiis hosti struen
laboris improbi tolerantia audacter ad effectum pe
solertissimus. (4) Cujus rei manifesta sunt
cum alia multa, tum illustrissima, si quis res al
sigillatim cognitas habeat, quando urbes Sicyon
tineam occupavit, item cum Ætolos Pellenensiu
ejecit: omnium vero maximum, Acrocorinthus
cepta. (5) Hic idem tamen Aratus, quoties in ap
re exercitum instituit, tardus in consiliis excogi
rebus aggrediendis parum audax fuit; et qui ec
terribilia censentur, conspectum ferre non va
Itaque etiam tropæis ad se spectantibus Pelo
implevit: semperque ab hac parte non magno
adversariis fuit superatus. (7) Adeo naturæ
non corporibus tantum, sed multo magis etia
e variis veluti mixtæ sunt formis; ut idem hom
aptus, partim ineptus inveniatur, non dicam
sas actiones, verum etiam ad nonnullas quæ ge
ejusdem: estque idem sæpe ingeniosissimus
simus; ac similiter audentissimus idem ac tim
(8) Neque rem novam aut abhorrentem a com
minum opinione dicimus, sed quam usu sint ex
beque norint, quicumque voluerint attendere. (9
invenire nonnullos, qui in venationibus ad congr
feris sint animosi, quum adversus arma atque ho
sint ignavi: alii ad belli usus, quoties viritim et pr

[illegible] (10) Θετταλῶν γοῦν ἱππεῖς, κατ' ἴλην μὲν καὶ φαλαγγηδὸν, ἀνυπόστατοι· χωρὶς δὲ παρατάξεως πρὸς καιρὸν καὶ τόπον κατ' ἄνδρα κινδυνεῦσαι, δύσχρηστοι καὶ βραδεῖς. Αἰτωλοὶ δὲ τούτων τἀναντία. (11) Κρῆτες δὲ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, πρὸς μὲν ἐνέδρας καὶ λῃστείας καὶ κλοπὰς πολεμίων, καὶ νυκτερινὰς ἐπιθέσεις, καὶ πάσας τὰς μετὰ δόλου καὶ κατὰ μέρος χρείας ἀνυπόστατοι· πρὸς δὲ τὴν ἐξ ὁμολόγου καὶ κατὰ πρόσωπον φαλαγγηδὸν ἔφοδον, ἀγεννεῖς καὶ [illegible] ταῖς ψυχαῖς. Ἀχαιοὶ δὲ καὶ Μακεδόνες τἀναντία τούτων. (12) Ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι, χάριν τοῦ μὴ διαπιστεῖν τοὺς ἀναγινώσκοντας τοῖς λεγομένοις, ἐάν που περὶ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ἐναντίας ἀποφάσεις ποιώμεθα περὶ τὰ παραπλήσια τῶν ἐπιτηδευμάτων.

IX. Ἀθροισθέντων δὲ τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν κατὰ δόγμα τῶν Ἀχαιῶν ([illegible] γὰρ τούτων παρεξέβημεν), (2) καὶ τῶν Μεσσηνίων [illegible] ἐμπορευθέντων ἐπὶ τὸ πλῆθος, καὶ δεομένων μὴ [illegible] σφᾶς, προφανῶς οὕτω παρασπονδουμένους, [illegible] δὲ καὶ τῆς κοινῆς συμμαχίας μετασχεῖν, [illegible] ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπιγραφῆναι· (3) [illegible] μὲν τῆς συμμαχίας οἱ προεστῶτες τῶν Ἀχαιῶν [illegible], οὐ φάσκοντες δυνατὸν εἶναι, χωρὶς Φιλίππου [illegible] τῶν συμμάχων, οὐδένα προσλαβεῖν· (4) ἔτι γὰρ [illegible] ἔμενε πᾶσιν ἡ γεγενημένη συμμαχία δι' Ἀντιγόνου κατὰ τοὺς Κλεομενικοὺς καιροὺς Ἀχαιοῖς, Ἠπειρώταις, Φωκεῦσι, Μακεδόσι, Βοιωτοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Θετταλοῖς. (5) Ἐξελεύσεσθαι δὲ καὶ βοηθήσειν αὐτοῖς [illegible], ἐὰν ὅμηρα δῶσιν οἱ παραγεγονότες τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν, χάριν τοῦ μὴ [illegible] πρὸς Αἰτωλοὺς χωρὶς τῆς τῶν Ἀχαιῶν [illegible]. (6) Ἐστρατοπέδευον δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι, κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐξεληλυθότες, ἐπὶ τοῖς τῶν [illegible] ὅροις, ἐφέδρων καὶ θεωρῶν μᾶλλον, ἢ [illegible] ἔχοντες τάξιν. (7) Ἄρατος δὲ, τὸν τρόπον [illegible] τὰ πρὸς Μεσσηνίους διαπράξας, ἔπεμπε πρὸς [illegible], διασαφῶν τὰ δεδογμένα, καὶ παρακελευόμενος ἐπανάγειν ἐκ τῆς τῶν Μεσσηνίων χώρας, καὶ [illegible] μὴ ψαύειν· εἰ δὲ μὴ, διότι χρήσεται τοῖς [illegible] ὡς πολεμίοις. (8) Σκόπας δὲ καὶ Δορίμαχος [illegible] ἀκούσαντες τὰ λεγόμενα, καὶ γνόντες ἠθροισμένους τοὺς Ἀχαιοὺς, ἡγοῦντο συμφέρειν σφίσι τότε πειθαρχεῖν τοῖς παραγγελλομένοις. (9) Παραυτίκα μὲν οὖν [illegible] γραμματοφόρους εἴς τε Κυλλήνην, καὶ [illegible] τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸν, ἀξιοῦντες [illegible] αὐτοῖς ἀποστέλλειν τὰ πορθμεῖα τῆς [illegible] τὴν Φειάδα καλουμένην νῆσον. (10) Αὐτοὶ [illegible] ἡμέρας ἀνέζευξαν πέμποντες τὰς λείας, [illegible] ὡς ἐπὶ τὴν Ἠλείαν. Ἀεὶ γάρ ποτε τῆς [illegible] ἀντείχοντο φιλίας Αἰτωλοὶ, χάριν τοῦ διὰ [illegible] λαμβάνειν πρὸς τὰς ἁρπαγὰς τὰς ἐκ [illegible] καὶ λῃστείας.

X. Ὁ δ' Ἄρατος, ἐπιμείνας δύο ἡμέρας, καὶ πιστεύ-

geritur, expediti sunt atque solertes, in communi bello, et cum aliis in acie stantes, sunt inutiles. (10) Sic certe Thessalorum equitum impetus, quando turmatim aut justa acie pugnant, sustineri non potest; ad pugnandum extra aciem pro loco et tempore viritim, inhabiles sunt ac lenti : Ætoli contrario modo se habent. (11) Cretensium, terra marique, ad insidias, latrocinia, furta belli, nocturnas invasiones, et omnia facinora cum dolo conjuncta ac minuta, vis est intolerabilis; at, quoties ex compacto res agitur, et hostis acie instructa ex adverso irruit, parum generosos et animi parum firmi se produnt : contrarium observes in Achæis et Macedonibus. (12) Atque hæc dicta nobis sunto, ne fidem nostram suspectam lectores habeant, sicubi de viris iisdem contraria judicia fecerimus super similibus institutis.

IX. Igitur, postquam ex Achæorum edicto armati Megalopolin convenerant qui ætate militari erant, (2) (inde enim divertit nostra oratio) quum ad multitudinem iterum adiissent Messenii, orantes, ne se tam manifesto scelere oppressos desererent, cupientesque in communis societatis fœdus recipi, et, ut columnæ fœderis suum cum ceteris nomen inscriberetur, admodum optantes : (3) de societate quidem principes Achæorum abnuerunt, quod dicerent, insciis Philippo ac reliquis sociis neminem admitti posse. (4) Adhuc enim manebat illius jurisjurandi religio, quo temporibus Cleomenicis Antigonus societatem sanciverat inter Achæos, Epirotas, Phocenses, Macedones, Bœotos, Acarnanes ac Thessalos. (5) Copias tamen educturos se, et opem eis laturos, promisere : si modo qui advenerant non recusarent, filios suos obsidum loco Lacedæmone collocare, quo ne absque Achæorum voluntate pacem cum Ætolis essent facturi. (6) Egressi etiam erant ex fœderis legibus Lacedæmonii, et ad fines Megalopolitanorum castra habebant; magis ut sedentes spectantesque eventum observarent, quam ut sociorum officio fungerentur. (7) Ita administrato Messeniorum negotio, Aratus ad Ætolos mittit, qui significarent quod decretum fuerat : monetque illos, ut ex agro Messeniorum excedant, neque in Achaiam pedem inferant; alioquin pro hostibus se habiturum, si qui ingrederentur. (8) Quæ ut audiverunt Scopas et Dorimachus, cernentes convenisse jam in unum Achæos, e re sua duxerunt, ut in præsentia postulata facerent. (9) Sine mora igitur tabellarios Cyllenen et ad Aristonem prætorem Ætolorum expediunt; postulantes, mitti sibi festinato vectorias naves in Elidem, ad Pheiadem insulam quæ vocatur. (10) Ipsi biduo post, prædam comitantes, versus Eleorum fines castra movent. Ætoli namque cum Eleis semper amicitiam coluere, ut per illos immiscere se rebus Peloponnesi ad rapinas et latrocinia facienda possent.

X. Aratus, post duorum dierum exspectationem, con-

σας εὐήθως, ὅτι ποιήσονται τὴν ἐπάνοδον, καθάπερ ὑπεδείκνυσαν· τοὺς μὲν λοιποὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους διαφῆκε πάντας εἰς τὴν οἰκείαν· (2) τρισχιλίους δὲ ἔχων πεζοὺς καὶ τριακοσίους ἱππεῖς, καὶ τοὺς ἅμα τῷ Ταυρίωνι στρατιώτας, προῆγε τὴν ἐπὶ Πάτρας, ἀντιπαράγειν τοῖς Αἰτωλοῖς προαιρούμενος. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Δορίμαχον, πυνθανόμενοι τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον ἀντιπαράγειν αὐτοῖς, καὶ συμμένειν, τὰ μὲν διαγωνιάσαντες, μὴ κατὰ τὴν εἰς τὰς ναῦς ἔμβασιν ἐπιθῶνται σφίσι περισπωμένοις, τὰ δὲ σπουδάζοντες συγχέαι τὸν πόλεμον, (4) τὴν μὲν λείαν ἀπέστειλαν ἐπὶ τὰ πλοῖα, συστήσαντες τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν διακομιδὴν, προσεντειλάμενοι τοῖς ἐκπεμπομένοις ταῦτα πρὸς τὸ Ῥίον ἀπαντᾷν, ὡς ἐντεῦθεν ποιησόμενοι τὴν ἔμβασιν. (5) Αὐτοὶ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐφήδρευον τῇ τῆς λείας ἐξαποστολῇ περιέποντες· μετὰ δὲ ταῦτα προῆγον ἐκ μεταβολῆς ὡς ἐπ' Ὀλυμπίας. (6) Ἀκούοντες δὲ, τοὺς περὶ τὸν Ταυρίωνα μετὰ τοῦ προειρημένου πλήθους περὶ τὴν Κλειτορίαν εἶναι, καὶ νομίζοντες οὐδ' ὣς δυνήσεσθαι τὴν ἀπὸ τοῦ Ῥίου διάβασιν ἄνευ κινδύνου ποιήσασθαι καὶ συμπλοκῆς, (7) ἔκριναν συμφέρειν τοῖς σφετέροις πράγμασιν, ὡς τάχιστα συμμῖξαι τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον, ἀκμὴν ὀλίγοις οὖσι, καὶ τοῦ μέλλοντος ἀνυπονοήτοις· (8) ὑπολαβόντες, ἂν μὲν τρέψωνται τούτους, προκατασύραντες τὴν χώραν, ἀσφαλῆ ποιήσασθαι τὴν ἀπὸ τοῦ Ῥίου διάβασιν, ἐν ᾧ μέλλει καὶ βουλεύεται συναθροίζεσθαι πάλιν τὸ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος· (9) ἂν δὲ καταπλαγέντες φυγομαχῶσι, καὶ μὴ βούλωνται συμβάλλειν οἱ περὶ τὸν Ἄρατον, ἄνευ κινδύνου ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, ὁπόταν αὐτοῖς δοκῇ συμφέρειν. (10) Οὗτοι μὲν οὖν, τοιούτοις χρησάμενοι λογισμοῖς, προῆγον, καὶ κατεστρατοπέδευσαν περὶ Μεθύδριον τῆς Μεγαλοπολίτιδος.

XI. Οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμόνες, συνέντες τὴν παρουσίαν τῶν Αἰτωλῶν, οὕτω κακῶς ἐχρήσαντο τοῖς πράγμασιν, ὥστ' ὑπερβολὴν ἀνοίας μὴ καταλιπεῖν. (2) Ἀναστρέψαντες γὰρ ἐκ τῆς Κλειτορίας, κατεστρατοπέδευσαν περὶ Καφύας. (3) Τῶν δ' Αἰτωλῶν ποιουμένων τὴν πορείαν ἀπὸ Μεθυδρίου παρὰ τὴν τῶν Ὀρχομενίων πόλιν, ἐξάγοντες τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐν τῷ τῶν Καφυέων πεδίῳ παρενέβαλον, πρόβλημα ποιούμενοι τὸν δι' αὐτοῦ ῥέοντα ποταμόν. (4) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, καὶ διὰ τὰς μεταξὺ δυσχωρίας (ἦσαν γὰρ ἔτι πρὸ τοῦ ποταμοῦ τάφροι καὶ πλείους δύσβατοι) καὶ διὰ τὴν ἐπίφασιν τῆς ἑτοιμότητος τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τὸν κίνδυνον, τοῦ μὲν ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπεναντίοις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀπεδειλίασαν· (5) μετὰ δὲ πολλῆς εὐταξίας ἐποιοῦντο τὴν πορείαν, ὡς ἐπὶ τὰς ὑπερβολὰς, ἐπὶ τὸν Ὀλίγυρτον· ἀσμενίζοντες, εἰ μή τις αὐτοῖς ἐγχειροίη καὶ βιάζοιτο κινδυνεύειν. (6) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον, τῆς μὲν πρωτοπορείας τῶν Αἰτωλῶν ἤδη προσβαινούσης πρὸς τὰς ὑπερβολὰς, τῶν δ' ἱππέων οὐραγούντων διὰ τοῦ πεδίου, καὶ συνεγγιζόντων τῷ προσαγορευομένῳ Πρόποδι τῆς παρωρείας, ἐξαποστέλλουσι

fisus, quae fuit illius magna simplicitas, Ætolos, sicu derant, domum redituros, reliquis omnibus Ach Lacedæmoniis, domos dimissis, (2) ipse cum trib tum millibus, equitibus trecentis, et Taurionis versus Patras, ea mente proficiscitur, ut neque abs Ætolis, neque congrediens, duceret. (3) Dorim Scopas, audito Aratum modico intervallo infestum tum ducere, manereque in armis, (4) partim v dum ipsi in navium ingressu forent occupati, ab ho derentur, partim belli conflandi studio, prædam mittunt; cura illius deferendæ idoneo numero hom eam rem aptorum commissa, quibus proficiscentib darunt, ut ad Rhium deinde sibi præsto essent, utp inde conscensuris. (5) Ipsi primo prædam præmis sidii causa subsequi, omnia circumspectantes: dein piam versus iter avertunt. (6) Quum vero Taurion Aratum, cum iis quas diximus copiis, in agro rum esse intelligerent, rati, ne sic quidem traject Rhio absque periculo et dimicatione; (7) optim constituerunt, quam primum cum hostibus concur adhuc pauci numero essent, et nihil dum tale su tur. (8) Ita enim apud se cogitabant: si hos fugar omni clade belli regione pervastata, tuto se, dum retur Aratus, et de convocanda Achæorum multit liberaret, a Rhio fore trajecturos: (9) quod si, casu perterriti, pugnam adversarii detrectarent, e nollent, tum se absque ullo periculo, quando ita suis rationibus arbitrarentur, discessuros. (10) secum reputantes, pergunt ducere, donec circa Me in agro Megalopolitanorum castra metantur.

XI. Achæorum duces, ut resciverunt appro hostes, adeo male rebus suis consuluerunt, ut tiam nihil sibi reliqui fecerint. (2) Reversi enim riorum finibus, prope Caphyas consederunt: (3 Ætoli, Methydrio profecti, præter urbem Or agmen ducerent; ipsi Achæos educunt, atque in sium campis in aciem dirigunt, habentes muni amnem qui per illam regionem labitur. (4) propter medii intervalli difficultates (nam præte ante ipsum fossæ complures ductæ fuerant, ficiles), tum propter alacritatem ad prælium, derant Achæi, manum cum hoste conserere, destinaverant, ausi non sunt: (5) sed compo per loca elata Oligyrtum petunt; satis in pr bentes, si nemo ipsos adoriretur, nec invitos geret. (6) Aratus et Taurion, postquam prim Ætolorum ad juga montis jam processisset, planis ultimam aciem tuentibus, et jam ad p collem, qui Propus appellatur, accedentibus, e

τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους, Ἐπίστρατον ἐπιστήσαντες τὸν Ἀκαρνᾶνα, καὶ συντάξαντες ἐξάπτεσθαι τῆς οὐραγίας, καὶ καταπειράζειν τῶν πολεμίων. (7) Καίτοι γε, εἰ μὲν ἦν κινδυνευτέον, οὐ πρὸς τὴν οὐραγίαν ἐχρῆν συμπλέκεσθαι, διηνυκότων ἤδη τῶν πολεμίων τοὺς ὁμαλοὺς τόπους, πρὸς δὲ τὴν πρωτοπορείαν, εὐθέως ἐκπεπτωκότων εἰς τὸ πεδίον. (8) Οὕτω γὰρ ἂν τὸν ἀγῶνα συνέβη γενέσθαι τὸν ὅλον ἐν τοῖς ἐπιπέδοις καὶ πεδινοῖς τόποις· οὗ τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς δυσχρηστοτάτους εἶναι συμβαίνει, διά τε τὸν καθοπλισμὸν καὶ τὴν ὅλην σύνταξιν· τοὺς δ' Ἀχαιοὺς εὐχρηστοτάτους καὶ δυναμικωτάτους, διὰ τἀναντία τῶν προειρημένων. (9) Νῦν δ' ἀφέμενοι τῶν οἰκείων τόπων καὶ καιρῶν, εἰς τὰ τῶν ὑπεναντίων προτερήματα συγκατέβησαν. Τοιγαροῦν ἀκόλουθον τὸ τέλος ἐξέβη τοῦ κινδύνου ταῖς ἐπιβολαῖς.

XII. Ἐξαπτομένων γὰρ τῶν εὐζώνων, τηροῦντες οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς τὴν τάξιν, ἀπεχώρουν εἰς τὴν παρώρειαν, σπεύδοντες συνάψαι τοῖς παρ' αὐτῶν πεζοῖς. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον, οὔτε κατιδόντες καλῶς τὸ γινόμενον, οὐδ' ἐκλογισάμενοι δεόντως τὸ μετὰ ταῦτα συμβησόμενον, ἅμα τῷ τοὺς ἱππεῖς ἰδεῖν ὑποχωροῦντας, ἐλπίσαντες αὐτοὺς φεύγειν, (3) τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν κεράτων θωρακίτας ἐξαπέστειλαν, παραγγείλαντες βοηθεῖν καὶ συνάπτειν τοῖς παρ' αὐτῶν εὐζώνοις· αὐτοὶ δ' ἐπὶ θάτερον κέρας κλίναντες τὴν δύναμιν, ἦγον μετὰ δρόμου καὶ σπουδῆς. (4) Οἱ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς, διανύσαντες τὸ πεδίον, ἅμα τῷ συνάψαι τοῖς πεζοῖς, αὐτοὶ μὲν ὑπὸ τὴν παρώρειαν ὑποστείλαντες ἔμενον· (5) τοὺς δὲ πεζοὺς ἤθροιζον πρὸς τὰ πλάγια, καὶ παρεκάλουν, πρὸς τὴν κραυγὴν ἀνατρεχόντων καὶ παραβοηθούντων ἀεὶ τῶν ἐκ τῆς πορείας. (6) Ἐπεὶ δ' ἀξιόχρεως ὑπελάμβανον εἶναι σφᾶς αὐτοὺς κατὰ τὸ πλῆθος, συμφράξαντες ἐνέβαλον τοῖς προμάχοις τῶν Ἀχαϊκῶν ἱππέων καὶ ψιλῶν· ὄντες δὲ πλείους, καὶ ποιούμενοι τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίου, πολὺν μὲν χρόνον ἐκινδύνευσαν, τέλος δ' ἐτρέψαντο τοὺς συγκαθεστῶτας. (7) Ἐν δὲ τῷ τούτους ἐγκλίναντας φεύγειν, οἱ παραβοηθοῦντες θωρακῖται σποράδην ἀτάκτως ἐπιπαραγενόμενοι καὶ σποράδην, οἱ μὲν ἀποροῦντες ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, οἱ δὲ ἐμπίπτοντες τοῖς φεύγουσι κατὰ τὴν ἀποχώρησιν, ἠναγκάζοντο, καὶ τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. (8) Διὸ καὶ συνέβαινε τοὺς μὲν ἐκ τῆς συγκαταστάσεως ἡττημένους, μὴ πλείους εἶναι πεντακοσίων· τοὺς δὲ φεύγοντας πλείους δισχιλίων. (9) Τοῦ δὲ πράγματος ὑποδεικνύοντος τοὺς Αἰτωλοὺς ὃ δεῖ ποιεῖν, εἵποντο κατόπιν ἀκολαστικῶς καὶ καταχόρως χρώμενοι τῇ κραυγῇ. (10) Ποιουμένων δὲ τῶν Ἀχαϊκῶν τὴν ἀποχώρησιν πρὸς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, ὡς μενόντων ὑπὸ τὴν ἀσφάλειαν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς τάξεως, τὸ μὲν πρῶτον εὐσχήμων ἐγίνεθ' ἡ φυγὴ καὶ σωτήριος. (11) Συνθεασάμενοι δὲ καὶ τούτους λελοιπότας τὰς τῶν τόπων ἀσφαλείας, καὶ μακροὺς ὄντας ἐν πορείᾳ καὶ διαλελυμένους, οἱ μὲν αὐτῶν, εὐθέως διαβαίνοντες, ἀτάκτως ἐποιοῦντο τὴν ἀναχώρησιν ἐπὶ τὰς παρακειμένας πό-

orum cum leviter armatis, duce Epistrato Acarnane, in eos mittunt, novissimumque agmen carpere et lacessere hostem jubent. (7) Atqui, si pugnandum tunc fuit, nequaquam ultimos adoriri oportuit, cum jam plana loca essent emensi hostes, sed primos, simul atque in planitiem sunt ingressi. (8) Ita namque certamen omne in planis et campestribus locis fuisset: ubi propter armorum genus, et universam dispositionem aciei, magno suo incommodo dimicaturi erant Ætoli; Achæi vero, qui et armati et dispositi genere diverso erant, magno suo commodo pugnaturi et plurimum roboris habituri erant. (9) Nunc, et loco suo et tempore prætermisso, quo maxime opportunum erat hostibus, eo ad pugnandum descenderunt. Itaque consiliis eventus prælii respondit.

XII. Namque, ut pugnam levis armatura inchoavit, Ætoli equites servatis ordinibus sub montem succedunt, et consequi pedites suos festinant. (2) Aratus vero, nec quid ageretur satis cognito, nec proviso quanta par fuerat prudentia quid postmodum esset futurum, (3) simul atque videt equites sensim recedere, ratus fugere illos, progredi e cornibus suæ aciei loricatos, et conjungere se cum leviter armatis, eisque auxiliatum ire jubet. Ipse detortum in alterum cornu agmen curriculo ducere, et festinanter omnia agere. (4) Equites Ætolorum, planitiem emensi, statim ut peditem sunt adepti, ipsi quidem monti sese applicant, ibique gradum figunt: (5) pedites vero ad latera congregant, eosque hortantur: cunctis ad ipsorum clamorem propere accurrentibus, et opis ferendæ causa ex itinere se convertentibus. (6) Qui ubi numero suo confidere cœperunt, cuneo facto, Achaicorum equitum velitumque primos ordines invadunt: quumque et numero vincerent, et hostem e loco superiore peterent, post longam quidem dimicationem eos, quibuscum erant congressi, in fugam tandem avertunt. (7) Qui dum tergis versis profugiunt, interim loricati, incomposito agmine atque sparsim auxilio venientes, partim incerti quid consilii caperent, partim quod in pedem referentes fugientesque inciderent, ipsi quoque redire retrorsum et idem facere cum aliis cogebantur. (8) Ex quo evenit, ut, qui in congressu, cum vincerentur, plures quingentis non fuerant, in fuga plures essent duobus millibus. (9) Ætoli, ab ipsa re admoniti quid opus esset facto, tergis eorum instare, immodice effuseque vociferantes. (10) Quum autem Achaicæ copiæ ad gravem armaturam suam se reciperent, quam putabant loco tuto sic ordinatam, ut principio fuerat, manere, honesta primum et salutaris fuga eorum erat. (11) Ubi vero tuta ad receptum loca etiam ab his esse relicta, et longo atque interrupto agmine progredi eos cognoverunt, alii huc illuc extemplo dilapsi, in propinquas urbes ordinibus non servatis evadunt; (12)

λεις· (12) οἱ δὲ, συμπίπτοντες ἀντίοις τοῖς ἐπιφερομένοις φαλαγγίταις, οὐ προσεδέχοντο τῶν πολεμίων· αὐτοὶ δὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐκπλήττοντες, ἠνάγκαζον φεύγειν προτροπάδην. (13) Ἐχρῶντο δὲ τῇ φυγῇ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν, ὡς προείπομεν, ἐπὶ τὰς πόλεις· ὅ τε γὰρ Ὀρχομενὸς, αἵ τε Κάφυαι σύνεγγυς οὖσαι, πολλοὺς ὤνησαν. Μὴ γὰρ τούτου συμβάντος, ἅπαντες ἂν ἐκινδύνευσαν διαφθαρῆναι παραλόγως. (14) Ὁ μὲν οὖν περὶ Καφύας γενόμενος κίνδυνος, τοῦτον ἀπέβη τὸν τρόπον.

XIII. Οἱ δὲ Μεγαλοπολῖται, συνέντες τοὺς Αἰτωλοὺς περὶ τὸ Μεθύδριον ἐστρατοπεδευκότας, ἧκον ἀπὸ σάλπιγγος πανδημεὶ βοηθοῦντες τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τῆς μάχης. (2) Καὶ μεθ' ὧν ζώντων ἤλπισαν κινδυνεύσειν πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, τούτους ἠναγκάζοντο θάπτειν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τετελευτηκότας· (3) ὀρύξαντες δὲ τάφρον ἐν τῷ τῶν Καφυέων πεδίῳ, καὶ συναθροίσαντες τοὺς νεκροὺς, ἐκήδευσαν μετὰ πάσης φιλοτιμίας τοὺς ἠτυχηκότας. (4) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, παραδόξως δι' αὐτῶν τῶν ἱππέων καὶ τῶν ψιλῶν ποιήσαντες τὸ προτέρημα, λοιπὸν ἤδη μετ' ἀσφαλείας διὰ μέσης Πελοποννήσου διῄεσαν. (5) Ἐν ᾧ καιρῷ καταπειράσαντες μὲν τῆς Πελληνέων πόλεως, κατασύραντες δὲ τὴν Σικυωνίων χώραν, τέλος κατὰ τὸν Ἰσθμὸν ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν. (6) Τὴν μὲν οὖν αἰτίαν καὶ τὴν ἀφορμὴν ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος ἔσχεν ἐκ τούτων, τὴν δ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου δόγματος ἁπάντων τῶν συμμάχων· (7) οἳ συνελθόντες εἰς τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν ἐπεκύρωσαν, διαπροστατεύσαντος τὸ διαβούλιον Φιλίππου τοῦ βασιλέως.

XIV. Τὸ δὲ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος μετά τινας ἡμέρας ἀθροισθὲν εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον, πικρῶς διέκειτο καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς τὸν Ἄρατον, ὡς τοῦτον ὁμολογουμένως αἴτιον γεγονότα τοῦ προειρημένου συμπτώματος. (2) Διὸ καὶ τῶν ἀντιπολιτευομένων κατηγορούντων αὐτοῦ, καὶ φερόντων ἀπολογισμοὺς ἐναργεῖς, ἔτι μᾶλλον ἠγανάκτει καὶ παρωξύνετο τὸ πλῆθος. (3) Ἐδόκει γὰρ πρῶτον ἁμάρτημα προφανὲς εἶναι, τὸ, μηδέπω τῆς ἀρχῆς αὐτῷ καθηκούσης, προλαβόντα τὸν ἀλλότριον καιρὸν, ἀναδέχεσθαι τὰς τοιαύτας πράξεις, ἐν αἷς συνῄδει πολλάκις αὑτῷ διεσφαλμένῳ. (4) Δεύτερον δὲ, καὶ μεῖζον τούτου, τὸ διαφεῖναι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀκμὴν ἐν μέσῳ Πελοποννήσου τῶν Αἰτωλῶν ὑπαρχόντων· ἄλλως τε, καὶ προδιειληφότα, διότι σπεύδουσιν οἱ περὶ τὸν Σκόπαν καὶ Δορίμαχον κινεῖν τὰ καθεστῶτα, καὶ συνταράξαι τὸν πόλεμον. (5) Τρίτον δὲ, τὸ συμβαλεῖν τοῖς ὑπεναντίοις οὕτω μετ' ὀλίγων, μηδεμιᾶς κατεπειγούσης ἀνάγκης· δυνάμενον ἀσφαλῶς εἰς τὰς παρακειμένας πόλεις ἀποχωρῆσαι, καὶ συναγαγεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τότε συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις, εἰ τοῦτο πάντως ἡγεῖτο συμφέρειν. (6) Τελευταῖον, καὶ μέγιστον, τὸ, προθέμενον καὶ συμβαλεῖν, οὕτως εἰκῇ καὶ ἀσκόπως χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε, παρέντα τὰ πεδία καὶ τὴν τῶν ὁπλιτῶν χρείαν, δι' αὐτῶν τῶν εὐζώνων ἐν ταῖς παρωρείαις πρὸς Αἰτω-

alii, in phalangem, quæ subsidio ipsis obviam veniel
cidentes, ut nullus fuisset hostis, ipsi sibi invicem
causam præbebant, et effusam capessere fugam
lebant. (13) Fugientes autem proximas urbes, ut
ximus, petebant : multisque Orchomenus et Caphy
oppida non longe aberant, saluti fuerunt. Nam
hoc foret, inopinata hæc clades universos fortas
visset. (14) Hic igitur pugnæ ad Caphyas pugnat
fuit.

XIII. Megalopolitani, cognito Ætolos circa Met
castra posuisse, postridie ejus diei qua pugnatum e
bus suis copiis tubæ classico convocatis, supp
niunt : (2) et, quibuscum pugnaturos se adversu
putabant, eos ab hoste occisos sepelire sunt coacti.
tur fovea in agro Caphyensium effossa, defunct
davera colligunt, et miseris omni honorum gene
tant. (4) Ætoli, parta præter spem per equites tan
et velites victoria, de cetero, sine ullo jam peri
mediam Peloponnesum ire pergunt (5) Quo te
oppidum Pellenensium impetum facere conati,
rum etiam agrum populati, ad extremum per Istl
cessionem fecerunt. (6) Hæc sunt quæ Bello S
sam et occasionem præbuerunt : principium vero
decretum cunctorum sociorum, quod postea sec
id enim in concilio Corinthi congregato, cui Ph
tererat decreti suasor et auctor, sancitum est.

XIV. At multitudo Achæorum, post paucos d
tum conventum coire; ibique et publice et priv
graviter omnes succensere ; ut qui, confessione o
lus acceptæ cladis culpam sustineret. (2) Et qu
nis contrariæ homines ipsum accusarent, ac,
tumque ab eo peccatum esset, manifestis rationib
crescere etiam magis magisque indignatio atqu
tudinis. (3) In hoc quippe primo péccasse Ar
dubitabat; quod, priusquam magistratus ineun
nisset, tempore non suo eum occupasset, resq
suscepisset, quas parum feliciter sibi succedere f
perientia didicerat. (4) Deinde etiam in hoc err
dem gravius, arguebatur; quod Ætolis in media
cum maxime constitutis, Achæos dimisisset; qu
jam ante cognovisset, Scopam et Dorimachum
ut præsentem statum turbarent, et bellum con
Tertium peccatum fuit, quod milites adeo pau
cum hostibus conflixisset; qui posset sine ullo c
proximas urbes sese recipere, et copias Achæo
atque ita, si id omnino duceret expedire, man
stibus conserere. (6) Postremum, et maximu
illud erat; quod, quandoquidem pugnare dec
mere ac nullo consilio omnia egisset, ut, camp
gravi armatura, cujus præcipua futura erat
velites dumtaxat in radicibus montium pugna

...ἀναδέξασθαι τὸν κίνδυνον· οἷς οὐδὲν ἦν τούτου ...γκαιότερον, οὐδὲ οἰκειότερον. (7) Οὐ μὴν ἀλλ' ...ἐπὶ τῷ προελθόντα τὸν Ἄρατον ἀναμνῆσαι μὲν τῶν πεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων πρότερον αὐτῷ, ...δ' ἀπολογισμοὺς περὶ τῶν ἐγκαλουμένων, ὡς οὐ ... αἴτιος τῶν συμβεβηκότων, αἰτεῖσθαι δὲ συγ-...η, εἰ καί τι παρεώρακε κατὰ τὸν γενόμενον κίν-..., ἀξιοῦσθαι δὲ δεῖν καὶ καθόλου σκοπεῖσθαι τὰ πρά-... μὴ πικρῶς, ἀλλ' ἀνθρωπίνως· (8) οὕτω ταχέως ...μεγαλοψύχως μετεμελήθη τὸ πλῆθος, ὥςτε καὶ ...ἐπιτιθεμένοις αὐτῷ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐπι-...δυσαρεστῆσαι, καὶ περὶ τῶν ἑξῆς πάντα βουλεύε-... κατὰ τὴν Ἀράτου γνώμην. (9) Ταῦτα μὲν οὖν ...τὴν προτέραν ἔπεσεν Ὀλυμπιάδα· τὰ δ' ἑξῆς, εἰς ...τετταρακοστὴν ἐπὶ ταῖς ἑκατόν.

XV. Ἦν δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ταῦτα· πρε-...σβεύειν πρὸς Ἠπειρώτας, Βοιωτούς, Φωκέας, Ἀκαρ-...νᾶνας, Φίλιππον· (2) καὶ διασαφεῖν, τίνα τρόπον Αἰ-...τωλοὶ παρὰ τὰς συνθήκας μεθ' ὅπλων ἤδη δὶς εἰσβε-...βληκότες εἶησαν εἰς τὴν Ἀχαΐαν· καὶ παρακαλεῖν ...βοηθεῖν κατὰ τὰς ὁμολογίας, προσδέξασθαι δὲ ...τοὺς Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν. (3) Τὸν δὲ ...στρατηγὸν ἐπιλέξαι τῶν Ἀχαιῶν πεζοὺς μὲν πεντακισ-...χιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους, καὶ βοηθεῖν τοῖς Μεσ-...σηνίοις, ἐὰν ἐπιβαίνωσιν Αἰτωλοὶ τῆς χώρας αὐτῶν· ...συνταξάσθαι δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους, καὶ πρὸς ...Μεσσηνίους, ὅσους δεήσει παρ' ἀμφοῖν ὑπάρχειν ἱππεῖς ...καὶ πεζοὺς πρὸς τὰς κοινὰς χρείας. (5) Δοξάντων δὲ ..., οἱ μὲν Ἀχαιοί, φέροντες γενναίως τὸ γεγονός, ... τοὺς Μεσσηνίους ἐγκατέλιπον, οὔτε τὴν αὑτῶν ...· οἱ δὲ πρὸς τοὺς συμμάχους καθεσταμένοι, ...πρεσβείας ἐπετέλουν. (6) Ὁ δὲ στρατηγὸς τοὺς ...ἐκ τῆς Ἀχαΐας ἄνδρας ἐπέλεγε κατὰ τὸ δόγμα· ... τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Μεσσηνίους συνετάτ-..., πεζοὺς μὲν παρ' ἑκατέρων ὑπάρχειν δισχιλίους ...πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα καὶ διακοσίους· ...τ' εἶναι τὸ πᾶν σύστημα πρὸς τὰς ἐπιγενομένας ..., πεζοὺς μὲν μυρίους, ἱππεῖς δὲ χιλίους. (8) Οἱ ...ωλοί, παραγενομένης αὐτοῖς τῆς καθηκούσης ἐκ-..., συνελθόντες ἐβουλεύσαντο, πρός τε Λακεδαι-... καὶ Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἄλλους πάντας εἰρή-... κακοπραγμονοῦντες, καὶ βουλόμενοι φθεί-... καὶ λυμαίνεσθαι τοὺς τῶν Ἀχαιῶν συμμάχους. ... αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἀχαιούς, ἐὰν μὲν ἀφιστῶνται ... Μεσσηνίων συμμαχίας, ἄγειν ἐψηφίσαντο τὴν ...· εἰ δὲ μή, πολεμεῖν· πρᾶγμα πάντων ἀλογώ-... (10) Ὄντες γὰρ αὐτοὶ σύμμαχοι καὶ τῶν ..., καὶ τῶν Μεσσηνίων, εἰ μὲν οὗτοι πρὸς ἀλλή-...λους ἄγοιεν καὶ συμμαχίαν, τὸν πόλεμον τοῖς ... ἐπήγγελλον· εἰ δ' ἔχθραν ἕλοιντο πρὸς τοὺς ...ους, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐποίουν καταμόνας. ... μηδ' ὑπὸ λόγον πίπτειν τὴν ἀδικίαν αὐτῶν, ...παρηλλαγμένον αὐτῶν τῶν ἐπιχειρημάτων.

XVI. Οἱ δ' Ἠπειρῶται καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεύς,

lis conseruisset; quibus nihil utilius neque commodius potuerat evenire. (7) At enimvero, simul atque progressus in mediam concionem Aratus de suis prioribus in rempubl. meritis et rebus gestis disseruit, et, ad ea quæ sibi fuerant objecta respondens, probare annisus est, non esse damnum sua culpa acceptum; veniam autem petiit, si qua etiam ex parte in eo prælio imprudens peccavisset; denique postulavit, ut omnino res gestas non malevolo animo, sed humaniter spectarent: (8) ibi tum ita repente et liberaliter mutata in melius est populi voluntas, ut et Arati inimicis, qui illum premebant, perdiu irasceretur, et super iis quæ deinceps erant agenda, unius Arati consiliis staret. (9) Hæc superiore Olympiade sunt gesta: quæ deinceps sequuntur, in centesimam quadragesimam incidunt.

XV. Decreta autem sunt ab Achæis hæc: ut ad Epirotas, Bœotos, Phocenses, Acarnanas, et Philippum, legati mitterentur; (2) qui et significarent eis, quomodo bis jam Ætoli violato fœdere Achaiam cum armis essent ingressi; et auxilia ab eisdem ex fœdere postularent, rogarentque ut Messenios etiam in societatem recipi vellent. (3) Ad hæc, ut prætor exercitum conscriberet Achæorum, quinque millium peditum, equitum quingentorum; quibus suppetias iret Messeniis, si eorum agrum invaderent Ætoli: (4) denique, ut cum Lacedæmoniis ac Messeniis constitueret prætor, quantum equitum peditumque numerum ad commune bellum subministrare illos oporteret. (5) His ita decretis, Achæi, nuperum detrimentum fortiter ferentes, neque Messenios, neque propositum suum destituerunt. Legati mandatam sibi legationem obeunt. (6) Prætor, ut communi concilio placuerat, et in Achaia copias legit, et cum Lacedæmoniis ac Messeniis constituit mittendos ab utroque populo, pedites bis millenos quingenos, equites vero ducenos quinquagenos. (7) Ita ut esset universus exercitus, quem ad omnia paratum habituri erant, peditum decies mille, equitum mille. (8) Conveniunt et Ætoli appetente legitimi concilii die; ibi doloso consilio, et ut socios Achæorum corrumperent atque ab illis averterent, decernunt, cum Lacedæmoniis, Messeniis, et aliis omnibus pacem sancire: (9) cum ipsis vero Achæis ita demum pacem colere constituunt, si a Messeniorum societate recessissent; sin minus, bellum cum iis gerere placuit. Qua re nulla fingi potest absurdior. (10) Nam quum esset ipsis et cum Achæis, et cum Messeniis amicitia, si quidem manerent hi amicitia et societate inter se juncti, bellum Achæis indicebant; sin fierent inimici, privatim cum Achæis fœdus feriebant. (11) Itaque tam iniquarum conditionum ne ratio quidem ulla iniri poterat: in tantum a communi sensu abhorrebant eorum consilia.

XVI. Epirotæ, et Philippus, auditis legatis, Messenios

ἀκούσαντες τῶν πρέσβεων, τοὺς μὲν Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν προσέλαβον· (2) ἐπὶ δὲ τοῖς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν πεπραγμένοις παραυτίκα μὲν ἠγανάκτησαν, οὐ μὴν ἐπὶ πλεῖον ἐθαύμασαν· διὰ τὸ μηδὲν παράδοξον, τῶν εἰθισμένων δέ τι πεποιηκέναι τοὺς Αἰτωλούς. (3) Διόπερ οὐδ' ὠργίσθησαν ἐπὶ πλεῖον, ἀλλ' ἐψηφίσαντο τὴν εἰρήνην ἄγειν πρὸς αὐτούς· οὕτως ἡ συνεχὴς ἀδικία συγγνώμης τυγχάνει μᾶλλον τῆς σπανίου καὶ παραδόξου πονηρίας. (4) Αἰτωλοὶ γοῦν τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι, καὶ λῃστεύοντες συνεχῶς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολέμους ἀνεπαγγέλτους φέροντες πολλοῖς, οὐδ' ἀπολογίας ἔτι κατηξίουν τοὺς ἐγκαλοῦντας, ἀλλὰ καὶ προσεχλεύαζον, εἴ τις αὐτοὺς εἰς δικαιοδοσίας προκαλοῖτο περὶ τῶν γεγονότων, ἢ καὶ νὴ Δία τῶν μελλόντων. (5) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, προσφάτως μὲν ἠλευθερωμένοι δι' Ἀντιγόνου καὶ διὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν φιλοτιμίας, ὀφείλοντες δὲ Μακεδόσι καὶ Φιλίππῳ μηδὲν ὑπεναντίον πράττειν, διαπεμψάμενοι λάθρα πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, φιλίαν δι' ἀποῤῥήτων ἔθεντο καὶ συμμαχίαν. (6) Ἤδη δ' ἐπιλελεγμένων τῶν Ἀχαϊκῶν νεανίσκων, καὶ συντεταγμένων ὑπὲρ τῆς βοηθείας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων, Σκερδιλαΐδας ὁμοῦ καὶ Δημήτριος ὁ Φάριος, ἔπλευσαν ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος ἐνενήκοντα λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, παρὰ τὰς Ῥωμαίων συνθήκας. (7) Οἳ τὸ μὲν πρῶτον τῇ Πύλῳ προσμίξαντες, καὶ ποιησάμενοι προσβολάς, ἀπέπεσον. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα Δημήτριος μέν, ἔχων τοὺς πεντήκοντα τῶν λέμβων, ὥρμησεν ἐπὶ νήσων· καὶ περιπλέων, τινὰς μὲν ἠργυρολόγει, τινὰς δ' ἐπόρθει τῶν Κυκλάδων. (9) Σκερδιλαΐδας δέ, ποιούμενος τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' οἴκου, προσεῖχε πρὸς Ναύπακτον μετὰ τετταράκοντα λέμβων, πεισθεὶς Ἀμύνᾳ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθαμάνων, ὃς ἐτύγχανε κηδεστὴς ὑπάρχων αὐτοῦ. (10) Ποιησάμενος δὲ συνθήκας πρὸς Αἰτωλοὺς δι' Ἀγελάου περὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν λαφύρων, ὑπέσχετο συνεμβαλεῖν ὁμόσε τοῖς Αἰτωλοῖς εἰς τὴν Ἀχαΐαν. (11) Συνθέμενοι δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Σκερδιλαΐδαν οἱ περὶ τὸν Ἀγέλαον καὶ Δορίμαχον καὶ Σκόπαν, πραττομένης αὐτοῖς τῆς τῶν Κυναιθέων πόλεως, συναθροίσαντες πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλούς, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀχαΐαν μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν.

XVII. Ἀρίστων δ', ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγός, οὐ προσποιούμενος οὐδὲν τῶν γιγνομένων, ἦγε τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ τῆς οἰκείας, φάσκων οὐ πολεμεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀλλὰ διατηρεῖν τὴν εἰρήνην· εὐήθες καὶ παιδικὸν πρᾶγμα ποιῶν. (2) Δῆλον γάρ, ὡς εὐήθη καὶ μάταιον εἰκὸς φαίνεσθαι τὸν τοιοῦτον, ὅταν ὑπολαμβάνῃ τοῖς λόγοις ἐπικρύψασθαι τὰς τῶν πραγμάτων ἐναργείας. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Δορίμαχον, διὰ τῆς Ἀχαιάτιδος ποιησάμενοι τὴν πορείαν, ἧκον ἄφνω πρὸς τὴν Κύναιθαν. (4) Συνέβαινε δὲ τοὺς Κυναιθεῖς, ὄντας Ἀρκάδας, ἐκ πολλῶν χρόνων ἐν ἀκαταπαύστοις καὶ μεγάλαις συνεσχῆσθαι στάσεσι, καὶ πολλὰς μὲν κατ' ἀλλήλων πεποιῆσθαι σφαγὰς καὶ φυγάς· πρὸς δὲ τούτοις, ἁρπαγὰς ὑπαρχόντων, ἔτι δὲ γῆς ἀναδασμούς· (5) τέλος δ' ἐπικρα-

in societatem recipiunt : (2) Ætolorum vero faci[illegible] indignati quidem statim, neque tamen magnopere [illegible] sunt; quoniam novi nihil hic fecerant Ætoli, sed [illegible] suetudine institutisque suis se gesserant. (3) Q[illegible] irati quidem gravius illis sunt; sed pacem cum [illegible] vare decreverunt. Adeo continuæ injuriæ faciliu[illegible] solet, quam raræ et inopinatæ pravitati. (4) Itaq[illegible] quidem, hoc institutum tenentes, assidui Græcia[illegible] nes, et ultro bella multis sine ulla denuntiation[illegible] soliti, ne excusatione quidem ulla jam uti apud [illegible] ipsos accusabant, dignabantur : verum etiam cum [illegible] et cachinnis dimittebant, si quis eos ad satisdati[illegible] damno illato, quin et de eo quod jam nunc inferre p[illegible] vocaret. (5) Lacedæmonii vero, recenti beneficio [illegible] et liberali studio Achæorum libertatem nacti, q[illegible] officii ratio deberet impedire, ne Macedonibus aut [illegible] contrarium quidquam facerent, clam missis ad Æ[illegible] gatis, arcanum amicitiæ et societatis fœdus cum [illegible] gerunt. (6) Jam e juventute Achaica exercitus [illegible] scriptus, et ad ferendam opem Lacedæmonii ac [illegible] subsidia promiserant, quum Scerdilaidas, una cu[illegible] trio Phario, classe nonaginta lemborum, ex Illy[illegible] Lissum, contra quam fœdere Romano cautum er[illegible] garunt. (7) Hi ad Pylum primo appellunt; eamq[illegible] gnare agressi, frustra fuerunt. (8) Postea Demetri[illegible] bis quinquaginta comitatus, insulas petere insti[illegible] Cycladas circumiens, ab aliis pecuniam exigit, ali[illegible] latur. (9) Scerdilaidas, cursu domum versus dire[illegible] lembis quadraginta Naupactum venit, Amynæ re[illegible] manum, quocum affinitate junctus erat, amiciti[illegible] (10) Deinde, per Agelaum de spoliorum ac prædæ [illegible] cum Ætolis pactus, expeditionis adversus Achæos [illegible] se eis futurum est pollicitus. (11) Quam pactio[illegible] Agelaus, Dorimachus, et Scopas cum Scerdilaida f[illegible] quum proderetur ipsis urbs Cynæthensium, co[illegible] citu quantum maximum ex Ætolia poterant, in [illegible] cum Illyriis impressionem faciunt.

XVII. Aristo interim, Ætolorum prætor, tam[illegible] hil prorsus ad se pertinerent quæ gerebantur, do[illegible] tus manebat, et, nullum esse cum Achæis bellum, [illegible] sed pacem durare : sane quam stulte ac pueriliter [illegible] gerens. (2) Nam qui verbis tegere posse sperat, [illegible] dentibus rerum argumentis patent, hunc pro stult[illegible] homine esse habendum, nemo negaverit. Dori[illegible] per ditionem Achæorum itinero facto, Cynætha[illegible] venit. (4) Cynæthenses, genere Arcades, a longo [illegible] continuis magnisque seditionibus agitati, qua cædil[illegible] ejectionibus in exilium, persæpe invicem sævier[illegible] hæc, facultates alii aliis diripere; divisionem deni[illegible] patrii denuo instaurare. (5) Tandem, vincente ill[illegible]

ἦσαν τοὺς τὰ τῶν Ἀχαιῶν αἱρουμένους, καὶ κατασχεῖν τὴν πόλιν, φυλακὴν ἔχοντας τῶν τειχῶν, καὶ στρατηγὸν τῆς πόλεως ἐξ Ἀχαΐας. (6) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὀλίγοις ἔμπροσθεν χρόνοις τῆς τῶν Αἰτωλῶν παρουσίας, διαπεμπομένων τῶν φυγάδων πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ δεομένων διαλυθῆναι πρὸς αὐτοὺς, καὶ κατάγειν σφᾶς εἰς τὴν οἰκείαν· (7) πεισθέντες οἱ κατέχοντες τὴν πόλιν, ἐπρέσβευον πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, βουλόμενοι μετὰ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις. (8) Ἐπιχωρησάντων δ' ἑτοίμως τῶν Ἀχαιῶν, διὰ τὸ πεπεῖσθαι σφίσιν ἀμφοτέρους εὐνοήσειν ἐπεὶ τῶν μὲν κατεχόντων τὴν πόλιν, ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἠρτημένων πάσας τὰς ἐλπίδας· τῶν δὲ καταπορευομένων, μελλόντων τυγχάνειν τῆς σωτηρίας διὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν συγκατάθεσιν· (9) οὕτως ἀποστείλαντες τὴν παραφυλακὴν καὶ τὸν στρατηγὸν ἐκ τῆς πόλεως οἱ Κυναιθεῖς, διελύσαντο καὶ κατήγαγον τοὺς φυγάδας, ὄντας σχεδὸν εἰς τριακοσίους, λαβόντες πίστεις τῶν παρ' ἀνθρώποις νομιζομένων τὰς ἰσχυροτάτας. (10) Οἱ δὲ, κατανοστήσαντες, οὐχ ὡς αἰτίας ἢ προφάσεως ἐπιγενομένης τοῦ δοκεῖν ἄλλης διαφορᾶς ἀρχὴν αὐτοῖς τινὰ γεγενῆσθαι· τοὐναντίον, παραχρῆμα κατελθόντες, εὐθέως ἐπεβούλευον τῇ πατρίδι καὶ τοῖς σώσασι. (11) Καί μοι δοκοῦσι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπὶ τῶν σφαγίων τοὺς ὅρκους καὶ τὰς πίστεις ἐδίδοσαν ἀλλήλοις, τότε μάλιστα διανοεῖσθαι περί τε τῆς εἰς τὸ θεῖον καὶ τοὺς πιστεύσαντας ἀσεβείας. (12) Ἅμα γὰρ τῷ μετασχεῖν τῆς πολιτείας, εὐθέως ἐπεσπῶντο τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ τούτοις ἔπραττον τὴν πόλιν, σπεύδοντες τοὺς σώσαντας ἅμα καὶ τὴν θρέψασαν ἄρδην ἀπολέσαι.

XVIII. Τὴν δὲ πρᾶξιν, τοιᾷδέ τινι τόλμῃ καὶ τοιούτῳ τρόπῳ συνεστήσαντο. (2) Πολέμαρχοι τῶν κατεληλυθότων τινὲς ἐγεγόνεισαν· ταύτην δὲ συμβαίνει τὴν ἀρχὴν κλείειν τὰς πύλας, καὶ τὸν μεταξὺ χρόνον κυριεύειν τῶν κλειδῶν· ποιεῖσθαι δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμέραν τὴν δίαιταν ἐπὶ τῶν πυλώνων. (3) Οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ διεσκευασμένοι, καὶ τὰς κλίμακας ἑτοίμους ἔχοντες, ἐπετήρουν τὸν καιρόν. (4) Οἱ δὲ πολεμαρχοῦντες τῶν φυγάδων, κατασφάξαντες τοὺς συνάρχοντας ἐπὶ τοῦ πυλῶνος, ἀνέῳξαν τὴν πύλην. (5) Οὗ συμβάντος, τινὲς μὲν τῶν Αἰτωλῶν διὰ ταύτης εἰσέπιπτον· τινὲς δὲ τὰς κλίμακας προσερείσαντες ἐβιάσαντο διὰ τούτων, καὶ κατελάμβανον τὸ τεῖχος. (6) Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει πάντες, ἐκπλαγεῖς ὄντες ἐπὶ τοῖς συντελουμένοις, ἀπόρως καὶ δυσχρήστως εἶχον πρὸς τὸ συμβαῖνον. Οὔτε γὰρ πρὸς τοὺς διὰ τῆς πύλης εἰσπίπτοντας οἷοί τ' ἦσαν βοηθεῖν ἀπερισπάστως, διὰ τοὺς πρὸς τὰ τείχη προσβάλλοντας, οὔτε πρὸς τοῖς τείχεσιν ἐπαμύνειν, διὰ τοὺς τῇ πύλῃ βιαζομένους. (7) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ταχέως ἐγκρατεῖς γενόμενοι τῆς πόλεως, τῶν ἀδίκων ἓν τοῦτ' ἔπραξαν δικαιότατον· πρώτους γὰρ τοὺς εἰσαγαγόντας καὶ προδόντας αὐτοῖς τὴν πόλιν κατασφάξαντες, διήρπασαν τοὺς τούτων βίους. (8) Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐχρήσαντο πᾶσι· τὸ δὲ τελευταῖον ἐπι-

ctione qui Achæis favebant, erat in ipsorum potestate civitas; cujus mœnia tuebantur, accito duce ex Achaia ad præfecturam urbis. (6) Hic erat rerum status, cum, paulo ante Ætolorum adventum, exules, missis Cynætham nuntiis, cives rogarunt, ut redire in gratiam secum, et ab exilio in patriam ipsos revocare vellent. (7) Cui petitioni annuere parati cives, quo gererentur omnia ex Achæorum voluntate, legationem ea de re ad eorum gentem decreverunt. (8) Quum facile illis Achæi rem permisissent, quod persuasum haberent, utrosque sibi amicos fore; illos quorum in potestate urbs erat, quia spes omnes suas in Achæis sitas haberent; qui redituri erant ab exilio, quia consensus Achæorum hanc ipsis salutem peperisset: (9) Cynæthenses, dimisso præsidio et urbis præfecto, exulibus (trecenti fere numero erant) reconciliati, potestatem redeundi in patriam faciunt, acceptis fidei pignoribus quæ inter homines validissima habentur. (10) Illi vero, in patriam reduces, ne causa quidem vel specie ulla accedente, quæ odia quodammodo renovasse posset videri, sed prorsus simul atque reversi ab exilio sunt, e vestigio et patriæ et auctoribus salutis suæ insidias struunt. (11) Ac mihi videntur eo ipso tempore, quo super mactatas victimas jusjurandum ac fidem invicem præstabant, de impio hoc scelere in deum, et in eos qui sibi fidebant, cum maxime cogitasse. (12) Simul enim ac patuit ipsis ad rempublicam aditus, confestim Ætolos acciverunt, iisque urbem prodiderunt; ipsam quæ eos aluerat patriam, cum suis servatoribus, funditus ire perditum gestientes.

XVIII. Proditionem illam hujusmodi audacia et modo instituerunt. (2) Ex iis, qui ab exilio redierant, quidam rei bellicæ fuerant præfecti: Polemarchos vocant: qui magistratus portas claudit, et, quamdiu illæ clausæ manent, claves in sua potestate habet; idemque per totum etiam diem in statione ad portam moratur. (3) Aderant igitur Ætoli, parati, et in promtu habentes scalas, rei perficiendæ tempus exspectantes. (4) Polemarchi qui exsules fuerant, collegis in statione pro porta jugulatis, portam aperiunt. (5) Quo facto, Ætoli, partim qua patefacta erat via irruere, partim per admotas scalas irrumpere ac mœnia occupare. (6) At cives, inopinato casu omnes perculsi, quo se verterent, aut quid consilii caperent, nescire. Neque enim aut iis, qui per portam irruebant, se opponere poterant, quin statim revocarentur ab his qui ad mœnia scalas applicabant; neque rursus mœnia defendere ii sinebant, qui per portam magna vi se inferebant. (7) Has ob causas quum urbis cito potiti essent Ætoli, inter multa scelera, quæ ibi tum patrarunt, unum hoc facinus justissimum ediderunt: quod eos, a quibus introducti in proditam sibi urbem fuerant, primos occiderunt, eorumque bona diripuerunt. (8) Simili vero modo et erga alios omnes se gesserunt: ac tandem in civium domicilia immigrantes, fortunas

σκηνώσαντες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἐξετοιχωρύχησαν μὲν τοὺς βίους, ἐστρέβλωσαν δὲ πολλοὺς τῶν Κυναιθέων, οἷς ἠπίστησαν ἔχειν κεκρυμμένον διάφορον ἢ κατασκεύασμα ἢ ἄλλο τι τῶν πλείονος ἀξίων. (9) Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον λωβησάμενοι τοὺς Κυναιθεῖς, ἀνεστρατοπέδευσαν, ἀπολιπόντες φυλακὴν τῶν τειχῶν, καὶ προῆγον ὡς ἐπὶ Λούσων· (10) καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ὃ κεῖται μὲν μεταξὺ Κλείτορος καὶ Κυναίθης, ἄσυλον δὲ νενόμισται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀνετείνοντο διαρπάσειν τὰ θρέμματα τῆς Θεοῦ, καὶ τἄλλα τὰ περὶ τὸν ναόν. (11) Οἱ δὲ Λουσιᾶται, νουνεχῶς δόντες τινὰ τῶν κατασκευασμάτων τῆς θεοῦ, παρῃτήσαντο τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἀσέβειαν, καὶ τὸ μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον. (12) Οἱ δὲ, δεξάμενοι, παραχρῆμα ἀναζεύξαντες, προσεστρατοπέδευσαν τῇ τῶν Κλειτορίων πόλει.

XIX. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἄρατος, ἐξαπέστειλε μὲν πρὸς Φίλιππον, παρακαλῶν βοηθεῖν, συνῆγε δὲ τοὺς ἐπιλέκτους, μετεπέμπετο δὲ παρὰ Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων τοὺς διατεταγμένους κατὰ τὰς ὁμολογίας. (2) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεκάλουν τοὺς Κλειτορίους, ἀποστάντας τῶν Ἀχαιῶν αἱρεῖσθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν. (3) Τῶν δὲ Κλειτορίων ἁπλῶς οὐ προσιεμένων τοὺς λόγους, προσβολὰς ἐποιοῦντο· καὶ προσερείδοντες τὰς κλίμακας τοῖς τείχεσι, κατεπείραζον τῆς πόλεως. (4) Ἀμυνομένων δὲ γενναίως καὶ τολμηρῶς τῶν ἔνδον, εἴξαντες τοῖς πράγμασιν, ἀνεστρατοπέδευσαν· καὶ προαγαγόντες αὖθις ὡς ἐπὶ τὴν Κύναιθαν, ὁμοίως τὰ θρέμματα τῆς θεοῦ περισύραντες ἀπήγαγον. (5) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεδίδοσαν τοῖς Ἠλείοις τὴν Κύναιθαν· οὐ βουλομένων δὲ προσδέξασθαι τῶν Ἠλείων, ἐπεβάλοντο μὲν δι' αὐτῶν κατέχειν τὴν πόλιν, στρατηγὸν ἐπιστήσαντες Εὐριπίδην. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα, πάλιν δείσαντες ἐκ τῶν προσαγγελλομένων τὴν ἐκ Μακεδονίας βοήθειαν, ἐμπρήσαντες τὴν πόλιν ἀπηλλάγησαν· καὶ προῆγον αὖθις ὡς ἐπὶ τὸ Ῥίον, ταύτῃ κρίνοντες ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν. (7) Ὁ δὲ Ταυρίων, πυνθανόμενος τὴν τῶν Αἰτωλῶν εἰσβολὴν, καὶ τὰ περὶ τὴν Κύναιθαν πεπραγμένα, θεωρῶν δὲ τὸν Δημήτριον τὸν Φάριον ἀπὸ τῶν νήσων εἰς τὰς Κεγχρεὰς καταπεπλευκότα, παρεκάλει τοῦτον βοηθῆσαι τοῖς Ἀχαιοῖς· καὶ διϊσθμίσαντα τοὺς λέμβους, ἐπιτίθεσθαι τῇ τῶν Αἰτωλῶν διαβάσει. (8) Ὁ δὲ Δημήτριος, λυσιτελῆ μὲν, οὐκ εὐσχήμονα δὲ πεποιημένος τὴν ἀπὸ τῶν νήσων ἐπάνοδον, διὰ τὸν τῶν Ῥοδίων ἐπ' αὐτὸν ἀνάπλουν, ἄσμενος ὑπήκουσε τῷ Ταυρίωνι, προσδεξαμένου ἐκείνου τὴν εἰς τὴν ὑπέρβασιν τῶν λέμβων δαπάνην. (9) Οὗτος μὲν οὖν ὑπερισθμίσας, καὶ δυσὶ καθυστερήσας ἡμέραις τῆς τῶν Αἰτωλῶν διαβάσεως, προκατασύρας τινὰς τόπους τῆς παραλίας τῆς τῶν Αἰτωλῶν, κατήχθη πάλιν εἰς τὴν Κόρινθον. (10) Λακεδαιμόνιοι δὲ τὸ μὲν πέμπειν τὰς βοηθείας κατὰ τὴν διάταξιν, ἐνεκάκησαν· βραχεῖς δέ τινας παντελῶς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς, στοχαζόμενοι τοῦ δοκεῖν μόνον, ἐξέπεμψαν. (11) Ἄρατος δὲ, τοὺς Ἀχαι-

omnes eorum, velut parietibus effossis, exhauserunt, etiam Cynæthensium tormentis affecerunt, quos v niam, vel exquisitam supellectilem, vel aliquid al tiosi habere absconditum putabant. (9) Hunc in male habitis Cynæthensibus, Ætoli, præsidio ad cu murorum relicto, castra moverunt, ac versus L instituerunt. (10) Quumque ad Dianæ fanum, int rem et Cynætham situm, pervenissent, quod asyli Græci colunt, sacrum deæ pecus ac cetera circa fa ripere minati sunt. (11) Lusiatæ, data prudente supellectis parte, furorem impium Ætolorum, ne vius in se consuleretur, averterunt. (12) Illi, quod accepto, motis extemplo signis, ante Clitoriorun metantur castra.

XIX. Eo tempore prætor Achæorum Aratus, m Philippum qui auxilia poscerent, ipse lectos jam lites cogebat, et constituta ex fœdere subsidia a moniis atque Messeniis arcessebat. (2) Ætoli a initio postulare, ut, fœderi Achaico renuntiantes, tem secum inirent: (3) deinde, quum penitus con aspernarentur, vi illos aggrediuntur, et scalis admo rare muros, atque in urbem ingredi conantur. (4 oppidanis forti constantique animo mœnia defens fortunæ concedentes, castra movent: (5) inde ru næetham versus populabundi ducunt, et sacrum de nihilo minus abigunt. Ipsum oppidum principio dere voluerunt: his vero repudiantibus, custod ipsi per se, Euripidem custodiæ præficientes, insti (6) At mox, subeunte iterum animos metu, ob a nuntium de auxiliaribus Macedonum copiis, crema discedunt. Rhium inde repetunt, et trajicere ex e Ætoliam constituunt. (7) Taurion, incursione A cognita, et omnibus quæ Cynæthæ admiserant sc Demetrium Pharium, quem ex insulis Cycladibus C appulisse intellexerat, hortari cœpit ad ferendum auxilium, et ut, lembis suis per isthmum traductis, dum trajiciunt, aggrederetur. (8) Demetrius, qu quentes Rhodios fugiens, e Cycladibus insulis no decoris quam prædæ retulerat, Taurioni nec invit titur: quum præsertim sumtum in trajectionem le faciendum Taurion in se susciperet. (9) Verum, Isthmo, quum Ætoli biduo prius trajicere occupas cursionibus factis in quædam loca agri Ætoloru proxima, Corinthum rursus se recipit. (10) Laced auxilia quæ fuerant imperata submittere, pravo negligunt; paucos dumtaxat quosdam equites ped dicis modo causa, misisse contenti. (11) Aratu

εἰς ἔργον, πολιτικώτερον ἢ στρατηγικώτερον ὑπὲρ τῶν παρόντων ἐβουλεύσατο. (12) Μέχρι γὰρ τούτου τὴν ἡσυχίαν ἦγε, προσανέχων καὶ μεμνημένος τῆς προγεγενημένης συμφορᾶς, ἕως οὗ πάντα διαπραξάμενοι κατὰ τὰς αὑτῶν προαιρέσεις οἱ περὶ τὸν Σκόπαν καὶ Δορίμαχον ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκείαν, καίπερ διὰ τόπων ποιούμενοι τὰς πορείας εὐεπιθέτων καὶ στενῶν, καὶ μόνον σαλπικτοῦ δεομένων. (13) Κυναιθεῖς δέ, μεγάλοις ἀτυχήμασιν ὑπ' Αἰτωλῶν καὶ μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσόντες, ὅμως πάντων ἀνθρώπων ἔδοξαν ἠτυχηκέναι δικαιότατα.

XX. Ἐπειδὴ δὲ κοινῇ τὸ τῶν Ἀρκάδων ἔθνος ἔχει τινὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἐπ' ἀρετῇ φήμην, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ βίοις φιλοξενίαν καὶ φιλανθρωπίαν, μάλιστα δὲ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐσέβειαν, (2) ἄξιον, βραχὺ διαπορῆσαι περὶ τῆς Κυναιθέων ἀγριότητος, πῶς, ὄντες ὁμολογουμένως Ἀρκάδες, τοσοῦτο κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς διήνεγκαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὠμότητι καὶ παρανομίᾳ. (3) Δοκοῦσι δή μοι, διότι τὰ καλῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπινενοημένα, καὶ φυσικῶς συντεθεωρημένα περὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀρκαδίαν, ταῦτα δὴ πρῶτοι καὶ μόνοι τῶν Ἀρκάδων ἐγκατέλιπον. (4) Μουσικὴν γάρ, τήν γε ἀληθῶς μουσικήν, πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν, Ἀρκάσι δὲ καὶ ἀναγκαῖον. (5) Οὐ γὰρ ἡγητέον, μουσικήν, ὡς Ἔφορός φησιν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ὅλης πραγματείας, οὐδαμῶς ἁρμόζοντα λόγον αὐτῷ ῥίψας, ἐπ' ἀπάτῃ καὶ γοητείᾳ παρεισῆχθαι τοῖς ἀνθρώποις· (6) οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων αὐλὸν καὶ ῥυθμὸν εἰς τὸν πόλεμον ἀντὶ σάλπιγγος εἰκῇ νομιστέον εἰσαγαγεῖν· (7) οὐδὲ τοὺς πρώτους Ἀρκάδων εἰς τὴν ὅλην πολιτείαν τὴν μουσικὴν παραλαβεῖν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μὴ μόνον παισὶν οὖσιν, ἀλλὰ καὶ νεανίσκοις γενομένοις ἕως τριάκοντ' ἐτῶν, κατ' ἀνάγκην σύντροφον ποιεῖν αὐτήν, τἄλλα τοῖς βίοις ὄντας αὐστηροτάτους. (8) Ταῦτα γὰρ πᾶσίν ἐστι γνώριμα, καὶ συνήθη, διότι σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκάσι, πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τοὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τοὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ θεοὺς ὑμνοῦσι· (9) μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς Φιλοξένου καὶ Τιμοθέου νόμους μανθάνοντες, πολλῇ φιλοτιμίᾳ χορεύουσι κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις, οἱ μὲν παῖδες, τοὺς παιδικοὺς ἀγῶνας, οἱ δὲ νεανίσκοι, τοὺς τῶν ἀνδρῶν λεγομένους. (10) Ὁμοίως γε μὴν καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον τὰς ἀγωγὰς τὰς ἐν ταῖς συνουσίαις, οὐχ οὕτω ποιοῦνται διὰ τῶν ἐπεισάκτων ἀκροαμάτων, ὡς δι' αὑτῶν, ἀνὰ μέρος ᾄδειν ἀλλήλοις προστάττοντες. (11) Καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναί τι μὴ γινώσκειν, οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγοῦνται· τήν γε μὴν ᾠδὴν οὔτ' ἀρνηθῆναι δύνανται, διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν, οὔθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι, διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο. (12) Καὶ μὴν ἐμβατήρια μετ' αὐλοῦ καὶ τάξεως ἀσκοῦντες, ἔτι δ'

quam Achæorum copiæ ad eum convenerunt, ita in hoc negotio se gessit, ut insignem civili prudentia virum potius, quam strenuum ducem, agnosceres. (12) Tantisper enim quietum se tenuit, eventum rei opperiens, acceptæ prius cladis memor, donec Scopas et Dorimachus, omnibus quæ destinaverant confectis, in patriam reverterunt, quum tamen per loca arcta et insidiis nata iter haberent, quæ tantum non vocarent tubicinem. (13) Cynæthenses vero, magno infortunio magnisque calamitatibus ab Ætolis affecti, dignissimi tamen hisce malis, supra omnes homines, quibus adversa unquam contigerunt, sunt existimati.

XX. Quoniam vero gens Arcadum aliquam virtutis opinionem apud Græcos obtinet, non solum propter mores et instituta vitæ erga hospites omnesque homines laudabilia, verum etiam ob pietatem erga numen vel maxime : (2) non alienum sit, de feritate Cynæthensium paucis disquirere, quanam ratione factum sit, ut, qui sine dubio Arcades erant, crudelitate ac scelere omnes ejus ætatis Græcos longo adeo intervallo superarent. (3) Mihi quidem, evasisse tales videntur, quod præclara majorum inventa, quæque convenienter naturæ omnium, qui Arcadiam colunt, observata fuerant, primi et soli ex universis Arcadibus deseruissent. (4) Studium enim musicæ (veram intelligo musicam) amplecti, quum omnibus mortalibus sit utile, tum Arcadibus etiam est necessarium. (5) Neque enim arbitrari debemus, quod Ephorus in præfatione universi sui operis scripsit, vocem effutiens minime ipso dignam : Musicam ad fraudem et deceptionem fuisse inter homines introductam. (6) Neque item existimandum, veteres Lacedæmonios et Cretenses loco tubæ tibiam et rhythmum ad bella sine causa usurpare cœpisse : (7) aut priscos Arcades sine ratione, in republica sua formanda, musicæ tantum tribuisse, ut, quum ceteris vitæ institutis uterentur severissimis, in musica tamen erudiri non solum pueros juberent, verum etiam adolescentes ac juvenes ad annum usque trigesimum. (8) Nam, ut notum est usuque compertum omnibus, soli ferme sunt Arcades, apud quos pueri primo ab ipsa infantia ex legibus assuefiant hymnos et pæanes canere, quibus more patrio singuli suos heroas et deos concelebrant : (9) deinde Philoxeni ac Timothei nomos addiscentes, quotannis per Liberalia ipsi in theatris cum saltatione et tibiis, summo studio puerilia quæ vocant ludicra pueri agitant; juvenes, quæ dicuntur virorum. (10) Similiter et in universa vita, quoties convivantur, non tam adscititiis acroamatis sese oblectant, quam ipsi per se cantionibus, quas sua quemque vice canere alius alii imperant. (11) Et ceterarum quidem disciplinarum aliquam se tenere si quis negaverit, probri loco non ducunt : at cantandi peritiam neque negare possunt, quia discendi necessitas omnibus incumbit; neque, peritiam fatentes, ullam excusationem, quominus canant, afferre, quoniam turpe id moribus ipsorum habetur. (12) Quin etiam ad præliares modulos cum tibia et ordinata acie se exercentes, saltationibus ad hæc operam navantes, cura sumtuque publico

ὀρχήσεις ἐκπονοῦντες, μετὰ κοινῆς ἐπιστροφῆς καὶ δαπάνης κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιδείκνυνται τοῖς αὐτῶν πολίταις οἱ νέοι.

XXI. Ταῦτα δή μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρεισαγαγεῖν οὐ τρυφῆς καὶ περιουσίας χάριν· ἀλλὰ θεωροῦντες μὲν τὴν ἑκάστων αὐτουργίαν, καὶ συλλήβδην τὸ τῶν βίων ἐπίπονον καὶ σκληρόν· θεωροῦντες δὲ τὴν τῶν ἠθῶν αὐστηρίαν, ἥτις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ στυγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην. (2) Οὐ γὰρ δι' ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν, κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαστάσεις πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείστοις. (3) Βουλόμενοι δὲ μαλάττειν καὶ κιρνᾶν τὸ τῆς φύσεως αὔθαδες καὶ σκληρὸν, τά τε προειρημένα πάντα παρεισήγαγον, καὶ πρὸς τούτοις συνόδους κοινὰς καὶ θυσίας πλείστας ὁμοίως ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατείθισαν, ἔτι δὲ χοροὺς παρθένων ὁμοῦ καὶ παίδων· (4) καὶ συλλήβδην, πᾶν ἐμηχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πραΰνειν. (5) Ὧν Κυναιθεῖς ὀλιγωρήσαντες εἰς τέλος, καὶ ταῦτα πλείστης δεόμενοι τῆς τοιαύτης ἐπικουρίας, διὰ τὸ σκληρότατον παρὰ πολὺ τῆς Ἀρκαδίας ἔχειν ἀέρα καὶ τόπον, πρὸς αὐτὰς δὲ τὰς ἐν ἀλλήλοις παρατριβὰς καὶ φιλοτιμίας ὁρμήσαντες, (6) τέλος ἀπεθηριώθησαν οὕτως, ὥστε μηδ' ἐν ὁποίᾳ γεγονέναι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀσεβήματα μείζονα καὶ συνεχέστερα. (7) Σημεῖον δὲ τῆς Κυναιθέων ἀτυχίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἀρκάδων τοῖς τοιούτοις τῶν ἐπιτηδευμάτων δυσαρεστήσεως· (8) καθ' οὓς γὰρ καιροὺς, τὴν μεγάλην σφαγὴν ποιήσαντες Κυναιθεῖς, ἐπρέσβευσαν πρὸς Λακεδαιμονίους, εἰς ἃς πόλεις ποτὲ Ἀρκαδικὰς εἰσῆλθον κατὰ τὴν ὁδὸν, οἱ μὲν ἄλλοι παραχρῆμα πάντες αὐτοὺς ἐξεκήρυξαν· (9) Μαντινεῖς δὲ μετὰ τὴν μεταλλαγὴν αὐτῶν, καὶ καθαρμὸν ἐποιήσαντο, καὶ σφάγια περιήνεγκαν τῆς τε πόλεως κύκλῳ καὶ τῆς χώρας πάσης. (10) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω, χάριν τοῦ μὴ διὰ μίαν πόλιν τὸ κοινὸν ἦθος διαβάλλεσθαι τῶν Ἀρκάδων· ὁμοίως δὲ καὶ, τοῦ μὴ, νομίσαντας ἐνίους τῶν κατοικούντων τὴν Ἀρκαδίαν περιουσίας χάριν τὰ κατὰ μουσικὴν ἐπὶ πλεῖον ἀσκεῖσθαι παρ' αὐτοῖς, ὀλιγωρεῖν ἐγχειρῆσαι τούτου τοῦ μέρους. (11) Ἔτι δὲ καὶ Κυναιθέων ἕνεκα· ἵν', ἄν ποτ' αὐτοῖς ὁ θεὸς εὖ δῷ, τραπέντες πρὸς παιδείαν, ἡμερώσειαν αὑτοὺς, καὶ μάλιστα ταύτης πρὸς μουσικήν. Οὕτω γὰρ μόνως ἂν λήξαιεν τῆς τότε περὶ αὐτοὺς γενομένης ἀγριότητος. (12) Ἡμεῖς δ', ἐπειδὴ τὰ περὶ Κυναιθέων ὑποπίπτοντα δεδηλώκαμεν, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐκτροπὴν ἐπάνιμεν.

XXII. Αἰτωλοὶ μὲν οὖν, τοιαῦτα διεργασάμενοι κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἧκον εἰς τὴν οἰκείαν ἀσφαλῶς. (2) Φίλιππος δὲ, μετὰ δυνάμεως βοηθῶν τοῖς Ἀχαιοῖς, παρῆν εἰς Κόρινθον· ὑστερήσας δὲ τοῦ και-

quotannis prodeunt juvenes in theatrum, ut suæ indu specimen civibus edant.

XXI. Quæ quidem videntur mihi instituisse antiqu ad luxum, neque ex supervacuo: sed quia cernerent gulos Arcadum operi manum assidue admovere, paucis dicam, vitam degere laboriosam ac duram quia notam haberent austeritatem morum, quam ips ciliat aeris qualitas, quo in plerisque locis utuntur fri et tristiore; quum ita sit natura comparatum, ut cœl tationis consimiles necessario omnes evadamus. (2 namque, non alia causa ulla est, cur, pro varietate num, et ut quæque invicem longissimis distant inter ita plurimum invicem, moribus, formis, coloribus, r denique parte institutorum, mortales differamus. igitur naturæ rigorem hunc torvitatemque ac durit quo temperamento emollirent, ea, quæ jam commer mus, in usum invexerunt: præterea communibus co bus et sacris quam plurimis viros pariter ac m assuefecerunt, puerorum insuper ac puellarum una tium choros instituerunt: (4) et, ut verbo expedia possent durum illud atque ingratum animi robur morum mansuefacere ac mitigare, quidvis sunt moli Hæc ergo quum penitus neglexissent Cynæthens præsertim, quod ex omnibus Arcadibus cœlo soloq tur longe inclementissimo, hoc subsidio præ ceteris bant, quumque contra ad mutuas offensiones, contentiones, animos convertissent, (6) ad extrem que eo sunt efferati, ut neque majora, neque freq summæ impietatis scelera in ulla Græcanicarum exstiterint. (7) Singularem vero quamdam hac i Cynæthensium exstitisse infelicitatem, quum interim Arcades instituta eorum hujuscemodi vehementer i rent, indicio hoc fuerit. (8) Scilicet, quo tempore thenses, post perpetratam illam magnam cædem, Lacedæmonem miserunt, simul atque hi aliquam ex Arcadiæ intrassent, aliarum quidem omnium cives plo ut excederent, præconis voce edixerunt; (9) M ses vero, hoc amplius, post illorum exitum lust quoque instituerunt, et victimas circa urbem atq suos circumtulerunt. (10) Hæc dicta nobis sunto, pter unam civitatem, communes Arcadum mores te cusentur: simul, ne forte aliquis populorum Arca tus studia musicæ ex supervacuo ad delicias apud i negligere eam disciplinæ partem incipiat: postrem ipsorum quoque Cynæthensium causa; (11) ut, si clementius cum ipsis egerit deus, ad studia disci conversi, præcipue autem ad eam partem quæ cir cam versatur, ipsi sese mansuefaciant. Nulla e ratio est, qua veterem illam superiorum temporum possint exuere. (12) Sed nos, expositis quæ tun thensibus acciderunt, eo, unde sumus digressi, ja mus.

XXII. Igitur Ætoli, his rebus in Peloponneso c sine discrimine in patriam reverterunt. (2) In Philippus ad ferendam opem Achæis Corinthum c

ρῶ, ἐπέστειλε βιβλιαφόρους πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους, παρακαλῶν πέμπειν ἑκάστους παρ' αὑτῶν κατὰ σπουδὴν εἰς Κόρινθον τοὺς βουλευσομένους ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων. (3) Αὐτὸς δ', ἀναζεύξας, ὡς ἐπὶ Τεγέας προῆγε, πυνθανόμενος τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς σφαγὰς καὶ ταραχὰς ἐμπεπτωκέναι πρὸς ἀλλήλους. (4) Οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι, συνήθεις ὄντες βασιλεύεσθαι, καὶ πάντα τοῖς προεστῶσι πειθαρχεῖν, τότε προσφάτως μὲν ἠλευθερωμένοι δι' Ἀντιγόνου, βασιλέως δ' οὐχ ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς, ἐστασίαζον πρὸς σφᾶς, πάντες ὑπολαμβάνοντες ἴσον αὐτοῖς μετεῖναι τῆς πολιτείας. (5) Τὰς μὲν οὖν ἀρχάς, οἱ μὲν δύο τῶν Ἐφόρων ἄδηλον εἶχον τὴν γνώμην, οἱ δὲ τρεῖς ἐκοινώνουν τοῖς Αἰτωλοῖς τῶν πραγμάτων, πεπεισμένοι, διὰ τὴν ἡλικίαν τὸν Φίλιππον οὐδέπω δυνήσεσθαι τοῖς κατὰ τὴν Πελοπόννησον πράγμασιν ἐπαρκεῖν. (6) Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν Αἰτωλοὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν αὐτῶν ἐκ Πελοποννήσου ταχεῖαν ἐποιήσαντο τὴν ἐπάνοδον, ὁ δὲ Φίλιππος ἐκ Μακεδονίας ἔτι θάττω τὴν παρουσίαν· (7) ἀπιστοῦντες οἱ τρεῖς ἑνὶ τῶν δυοῖν Ἀδειμάντῳ, διὰ τὸ συνειδέναι μὲν σφίσι πάσας τὰς ἐπιβολάς, μὴ λίαν δὲ τοῖς γιγνομένοις εὐδοκεῖν· ἠγωνίων, μὴ συνεγγίσαντος τοῦ βασιλέως πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸν Φίλιππον ἐξηγήσηται. (8) Δι' ἃ δὴ συλλαλήσαντές τισι τῶν νέων, ἐκήρυττον εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου τέμενος μετὰ τῶν ὅπλων προϊέναι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις, ὡς τῶν Μακεδόνων ἐπὶ τὴν πόλιν παραγιγνομένων. (9) Ταχὺ δὲ διὰ τὸ παράδοξον ἀθροισθέντων, δυσαρεστούμενος Ἀδείμαντος τοῖς γιγνομένοις, ἐπειρᾶτο προπορευθεὶς παρακαλεῖν καὶ διδάσκειν· (10) διότι πρῴην ἔδει τὰ κηρύγματα ταῦτα καὶ τοὺς ἀθροισμοὺς τοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις παραγγέλλειν, καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Αἰτωλούς, πολεμίους ὄντας, ἠκούομεν τοῖς ὅροις τῆς χώρας ἡμῶν συνεγγίζειν· οὐ νῦν, ὅτε Μακεδόνας, τοὺς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας, πυνθανόμεθα πλησιάζειν μετὰ τοῦ βασιλέως. (11) Ἔτι δ' αὐτοῦ ταῦτ' [illegible]ουμένου, προσπεσόντες οἱ παρακεκλημένοι τῶν νέων, τοῦτόν τε συνεκέντησαν καὶ μετὰ τούτου Σθενέλαον, Ἀλκαμένην, Θυέστην, Βιωνίδαν, ἑτέρους τῶν πολιτῶν καὶ πλείους. (12) Οἱ δὲ περὶ Πολυφόντην, καί τινες ἅμα τούτοις, ἐμφρόνως προϊδόμενοι τὸ μέλλον, ἀπεχώρησαν πρὸς τὸν Φίλιππον.

XXIII. Ταῦτα δὲ πράξαντες, εὐθέως ἔπεμπον οἱ προεστῶτες Ἔφοροι τῶν πραγμάτων τοὺς κατηγορήσοντας πρὸς τὸν Φίλιππον τῶν ἀνῃρημένων, καὶ παρακαλέσοντας αὐτόν, ἐπισχεῖν τὴν παρουσίαν, ἕως ἂν ἐκ τοῦ γεγονότος κινήματος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἔλθῃ τὰ κατὰ τὴν πόλιν· γινώσκειν δέ, διότι πρόκειται τηρεῖν αὐτοῖς πάντα τὰ δίκαια καὶ φιλάνθρωπα πρὸς Μακεδόνας. (2) Οἳ καί, συμμίξαντες ἤδη περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος ὄντι τῷ βασιλεῖ, διελέχθησαν ἀκολούθως ταῖς ἐντολαῖς. (3) Ὁ δέ, διακούσας, παρεκάλεσε τοὺς ἥκοντας, κατὰ σπουδὴν ποιήσασθαι τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον, καὶ δηλοῦν τοῖς Ἐφόροις, ὅτι κατὰ τὸ

citu pervenit. Sed quia tardior adventus rerum gerendarum occasiones illi ademerat, tabellariis ad omnes socios missis, eos rogavit, ut de suis aliquos celeriter Corinthum mitterent, de salute publica in commune secum deliberaturos. (3) Ipse Tegeam versus castra movet, quod intellexerat, Lacedæmonios domi tumultuari, et occisionibus mutuis invicem grassari. (4) Lacedæmonii enim, regio imperio et dominantium obsequio in rebus omnibus assueti, recentem tunc temporis libertatem ope Antigoni consecuti, regemque nullum jam habentes, dum pari jure esse in civitate omnes æquum putant, seditionem inter se agitabant. (5) Principio duobus ex Ephoris, quam in partem inclinarent, palam non facientibus, tres alii ad Ætolos res trahere: tenerioris adhuc ætatis Philippum esse rati, quam ut rebus Peloponnesi providere posset. (6) Ubi vero exspectatione ipsorum citius e Peloponneso Ætoli excesserunt, multo etiam citius e Macedonia Philippus advenit; (7) tres illos, fidem Adimanti (is erat alter e duobus) suspectam habentes, quod omnium inceptorum conscius parum sibi illa placere ostenderat, animi sollicitudo ingens invasit, ne, postquam rex Philippus accessisset propius, omnia illi quæ agerentur aperiret. (8) Itaque consilio cum nonnullis e juventute communicato, præconio edicunt, ut, quoniam urbi Macedones immineant, quicumque per ætatem apti essent, ad Minervæ Chalciœcæ fanum omnes cum armis se conferrent. (9) Quo quum propter rei novitatem cito armati convenissent, Adimantus, cui ea res displicebat, in medium progressus, hortatus est multitudinem docuitque: (10) Nuper hujusmodi præconiis locum fuisse, et edictis, quæ congregari in armis eos juberent, quando Ætoli, hostes nostri, ad fines ditionis accedere nuntiabantur: non nunc, cum Macedones, adeo præclare de nobis meritos, servatores nostros, appropinquare cum rege audimus. (11) Adhuc sermones hujusmodi exordiebatur Adimantus, cum juvenes, quibus mandatum fuerat negotium, impetu in eum facto, gladiorum mucronibus eum conficiunt, et una cum ipso, Sthenelaum, Alcamenem, Thyestem, Bionidam, et plures alios e civibus. (12) Polyphontes vero, et nonnulli cum eo, exitum rei, qua prudentia erant, prævidentes, ad Philippum se contulerunt.

XXIII. Hoc patrato facinore, Ephori, rerum Spartæ tunc potientes, ad Philippum protinus miserunt, qui occisos criminarentur, orarentque regem, ut, adventum in urbem tantisper differret, donec res civitatis, sidente motu præsentium turbarum, ad priorem statum rediissent: pro certo interim haberet, propositum ipsis esse, fidem in omnibus atque amicitiam Macedonibus præstare. (2) Ad montem Parthenium jam rex pervenerat, quando isti cum eo congressi, mandatis quæ acceperant convenientes sermones habuerunt. (3) Ille, auditis quæ afferebant qui venerant, domum ipsos extemplo reversos Ephoris significare jubet, se quidem con-

συντείνας πορευθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐν Τεγέᾳ ποιήσεται τὴν στρατοπεδείαν· ἐκείνους δ' οἴεται δεῖν τὴν ταχίστην ἐκπέμπειν ἄνδρας ἀξιοχρέους, τοὺς κοινολογησομένους πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. (4) Ποιησάντων δὲ τὸ προσταχθὲν τῶν ἀπαντησάντων, διακούσαντες τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ προεστῶτες τῶν Λακεδαιμονίων, ἐξέπεμψαν ἄνδρας δέκα πρὸς τὸν Φίλιππον. (5) Οἳ καὶ πορευθέντες εἰς τὴν Τέγεαν, καὶ παρελθόντες εἰς τὸ τοῦ βασιλέως συνέδριον, Ὠμίου προεστῶτος αὐτῶν, κατηγόρησαν μὲν τῶν περὶ τὸν Ἀδείμαντον, ὡς αἰτίων γεγονότων τῆς κινήσεως· (6) πάντα δ' ὑπισχνοῦντο ποιήσειν αὐτῷ δὴ τῷ Φιλίππῳ τὰ κατὰ τὴν συμμαχίαν, καὶ μηδενὸς ἐν μηδενὶ φανήσεσθαι δεύτεροι, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν, τῶν δοκούντων ἀληθινῶν αὐτῷ φίλων ὑπάρχειν. (7) Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι, ταῦτα καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθέντες, μετέστησαν. Οἱ δὲ μετέχοντες τοῦ συνεδρίου διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους ταῖς γνώμαις. (8) Καί τινες μὲν, εἰδότες τὴν κακοπραγμοσύνην τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ, καὶ πεπεισμένοι, τοὺς περὶ τὸν Ἀδείμαντον ἀπολωλέναι διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν, τούς τε Λακεδαιμονίους ἐπιβεβλῆσθαι κοινοπραγεῖν τοῖς Αἰτωλοῖς, συνεβούλευον τῷ Φιλίππῳ, παράδειγμα ποιῆσαι τοὺς Λακεδαιμονίους, χρησάμενον αὐτοῖς τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο Θηβαίοις εὐθέως παραλαβὼν τὴν ἀρχήν. (9) Ἕτεροι δὲ τῶν πρεσβυτέρων τὴν μὲν τοιαύτην ὀργὴν βαρυτέραν ἀπέφαινον εἶναι τῶν γεγονότων, ἐπιτιμῆσαι δὲ δεῖν τοῖς αἰτίοις, καὶ μεταστησάμενον τούτους, ἐγχειρίσαι τὸ πολίτευμα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῖς αὐτοῦ φίλοις.

XXIV. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ πᾶσιν· εἴ χρὴ τοῦ βασιλέως λέγειν τὰς τότε γνώμας· οὐ γὰρ εἰκὸς ἑπτακαιδεκαετῆ παῖδα περὶ τηλικούτων δύνασθαι πραγμάτων διευκρινεῖν· (2) ἀλλ' ἡμῖν μὲν καθήκει τοῖς γράφουσι, τὰς κυρούσας τὰ διαβούλια γνώμας ἀνατιθέναι τοῖς προεστῶσι τῶν ὅλων· τοὺς μέντοι γε ἀκούοντας αὐτοὺς χρὴ συνυπονοεῖν, διότι τῶν συνόντων, καὶ μάλιστα τῶν παρακειμένων, εἰκός ἐστιν εἶναι τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις καὶ διαλήψεις· (3) ὧν Ἀράτῳ τις ἐπιεικέστατ' ἂν προσάπτοι τὴν τότε ῥηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως γνώμην. (4) Ὁ γὰρ Φίλιππος, τὰ μὲν κατ' ἰδίαν τῶν συμμάχων εἰς αὐτοὺς ἀδικήματα, καθήκειν, ἔφησεν, αὐτῷ μέχρι λόγου καὶ γραμμάτων διορθοῦν καὶ συνεπισημαίνεσθαι· (5) τὰ δὲ πρὸς τὴν κοινὴν ἀνήκοντα συμμαχίαν, ταῦτ', ἔφη, μόνα δεῖν κοινῆς ἐπιστροφῆς καὶ διορθώσεως τυγχάνειν ὑπὸ πάντων. (6) Λακεδαιμονίων δὲ μηδὲν εἰς τὴν κοινὴν συμμαχίαν ἐκφανὲς ἡμαρτηκότων, ἐπαγγελλομένων δὲ πάντα καὶ ποιεῖν τὰ δίκαια πρὸς ἡμᾶς, οὐ καλῶς ἔχον εἶναι, τὸ βουλεύεσθαί τι περὶ αὐτῶν ἀπαραίτητον. (7) Καὶ γὰρ ἄτοπον, τὸν μὲν πατέρα, πολεμίων ὄντων κρατήσαντα, μηδὲν ποιῆσαι δεινόν· αὐτὸν δ' ἐφ' οὕτω μικρᾶς αἰτίας ἀνήκεστόν τι βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν. (8) Ἐπικυρωθείσης δὲ ταύτης τῆς γνώμης, ὅτι δεῖ παριδεῖν τὸ

tento itinere castra Tegeæ positurum, illos vero ho[...] ut quamprimum idoneos viros ad se mittant, qui de i[...] tibus negotiis secum possint consultare. (4) Quum mandato legati paruissent, principes Lacedæmonioru[...] res decem ad Philippum miserunt. (5) Hi, Tegean[...] fecti, et in concilium regis admissi, (Omias caput leg[...] erat) Adimantum, tamquam tumultus auctorem ac[...] instituerunt; (6) ipsi vero Philippo omnia se officia so[...] præstituros receperunt; neque commissuros, ut de b[...] lentia erga ipsum ulli populo, ex iis quos sibi vere [...] esse confidat, videri possint concedere. (7) Hæc sim[...] his locuti Lacedæmonii, excesserunt. Qui concilio [...] rant, dissidere sententiis. (8) Nonnulli, malam Sparta[...] mentem notam habentes, gnari præterea Adimantu[...] ceteris propter suarum partium amorem fuisse occi[...] hæc, Lacedæmonios consiliorum societatem cum [...] inire voluisse, Philippo auctores erant, ut severitati[...] plum in Lacedæmonios statueret; neque aliter eos [...] ret, quam olim Thebanos Alexander statim post sus[...] regnum. (9) Alii e senioribus dicere gravius id sup[...] fore, quam pro commerita noxa: in auctores tam[...] tionis animadvertendum, iisque de statione depulsi[...] publ. et omnes magistratus amicis regis esse traden[...]

XXIV. Post omnes rex infit; si modo regi tribui[...] quæ per ea tempora pronuntiatæ ab eo sunt sen[...] neque enim simile est veri, id ætatis puerum, anno[...] septemdecim, statuere de tantis rebus posse. (2) [...] quemadmodum nos, qui res gestas perscribimus, [...] tias illas, quæ in deliberationibus et consiliis s[...] ratæ fuerunt, adscribere iis par est, qui rerum [...] præsunt: sic, qui hæc legunt, simul illud taciti[...] debent, per esse verisimile, hujusmodi sententias [...] liaribus principum, et iis maxime, qui deliberanti[...] dent, proficisci. (3) Ex omnibus autem Arato po[...] sententiam, quæ tunc a rege dicta, æquissimus [...] adscripserit. (4) Dixit igitur rex: inique facta, q[...] ciorum quibusque intra ipsorum civitatem admitta[...] sese hactenus solum pertinere, ut verbis litterisve [...] neat et reprehendat: (5) at, quæ communem so[...] attingant, ea vero sola esse, dixit, quæ ad totiu[...] curam pertinerent, ut iis prospiciant, atque re[...] afferant. (6) Quum igitur Lacedæmonii, nihil, q[...] dem appareat, adversus communem societatem deli[...] sed contra etiam polliceantur omnia se nobis, q[...] et æqua fuerint, præstituros; non convenire ut [...] quidquam adversus eos statuat. (7) Absurdum e[...] rum, si, quos pater hostes a se victos nulla re læs[...] eosdem propter levem adeo causam, durius aliq[...] consuleret. (8) Postquam ea sententia obtinuis[...]

γεγονός· εὐθέως ὁ βασιλεὺς Πετραῖον, τῶν αὑτοῦ φίλων ἕνα τοῖς περὶ τὸν Ὠμίαν ἐξαπέστειλε, παρακαλέσοντα τοὺς πολλοὺς, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ Μακεδόνας εὐνοίας, ἅμα δὲ δώσοντα καὶ ληψόμενον τοὺς ὅρκους περὶ συμμαχίας. (9) Αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας προῆγε πάλιν ὡς ἐπὶ Κόρινθον, καλὸν δεῖγμα τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως τοῖς συμμάχοις ἐκθέμενος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀποφάσει.

XXV. Καταλαβὼν δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων παραγεγονότας εἰς τὴν Κόρινθον, συνήδρευε καὶ διελάμβανε μετὰ τούτων, τί δεῖ ποιεῖν, καὶ πῶς χρήσασθαι τοῖς Αἰτωλοῖς. (2) Ἐγκαλούντων δὲ Βοιωτῶν μὲν, ὅτι συλήσαιεν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἰτωνίας ἱερὸν, εἰρήνης ὑπαρχούσης· Φωκέων δὲ, διότι στρατεύσαντες ἐπ' Ἀμβρυσσὸν καὶ Δαύλιον, ἐπιβάλοιντο καταλαβέσθαι τὰς πόλεις· (3) Ἠπειρωτῶν δὲ, καθότι πορθήσαιεν αὐτῶν τὴν χώραν· Ἀκαρνάνων δὲ παραδεικνυόντων, τίνα τρόπον συστησάμενοι πρᾶξιν ἐπὶ Θύριον, νυκτὸς ἔτι προσβαλεῖν τολμήσαιεν τῇ πόλει· (4) πρὸς δὲ τούτοις Ἀχαιῶν ἀπολογιζομένων, ὡς καταλάβοιντο μὲν τῆς Μεγαλοπολίτιδος Κλάριον, πορθήσαιεν δὲ διεξιόντες τὴν Πατρέων καὶ Φαραιέων χώραν, διαρπάσαιεν δὲ Κύναιθαν, συλήσαιεν δὲ τὸ τῆς ἐν Λούσοις Ἀρτέμιδος ἱερὸν, πολιορκήσαιεν δὲ Κλειτορίους, ἐπιβουλεύσαιεν δὲ κατὰ μὲν θάλατταν Πύλῳ, κατὰ δὲ γῆν ἄρτι συνοικιζομένῃ τῇ Μεγαλοπόλει, μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν, ἀνάστατον αὐτὴν ποιῆσαι· (5) διακούσαντες τούτων οἱ τῶν συμμάχων σύνεδροι, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐκφέρειν ἐψηφίσαντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν πόλεμον. (6) Προθέμενοι δὲ τὰς προειρημένας αἰτίας ἐν τῷ δόγματι, παρακατεβάλοντο ψήφισμα· προσδιασαφοῦντες, ὅτι συνανασώσουσι τοῖς συμμάχοις εἴ τινα κατέχουσιν αὐτῶν Αἰτωλοὶ χώραν ἢ πόλιν, ἀφ' οὗ Δημήτριος ὁ Φιλίππου κατὰ φύσιν πατὴρ μετήλλαξε· (7) παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν ἠναγκασμένους ἀκουσίως μετέχειν τῆς Αἰτωλῶν συμπολιτείας, ὅτι πάντας τούτους ἀποκαταστήσουσιν εἰς τὰ πάτρια πολιτεύματα, χώραν ἔχοντας καὶ πόλεις τὰς αὑτῶν, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, ἐλευθέρους ὄντας, πολιτείαις καὶ νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις· (8) συνανακομιεῖσθαι δὲ καὶ τοῖς Ἀμφικτύοσιν ἔγραψαν τοὺς νόμους, καὶ τὴν περὶ τοῦ ἱεροῦ ἐξουσίαν, ἣν Αἰτωλοὶ παρῄρηνται νῦν, βουλόμενοι τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν ἐπικρατεῖν αὐτοί.

XXVI. Τούτου δὲ τοῦ δόγματος κυρωθέντος, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος ὁ μὲν Συμμαχικὸς προσαγορευόμενος πόλεμος ἀρχὴν εἰλήφει δικαίαν, καὶ πρέπουσαν τοῖς γεγονόσιν ἀδικήμασιν. (2) Οἱ δὲ σύνεδροι παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον πρὸς τοὺς συμμάχους, ἵνα, παρ' ἑκάστοις διὰ τῶν πολλῶν ἐπικυρωθέντος τοῦ δόγματος, ἐκφέρωσι πάντες τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πόλεμον. (3) Ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπιστολὴν ὁ Φίλιππος, διασαφῶν, ἵν', εἴ τι λέγειν δί-

negligi quod acciderat volebat, extemplo rex Petræum, e cohorte amicorum, cum Omia misit, qui et populum hortaretur, ut in sua et Macedonum amicitia maneret, et simul societatem præstito exactoque jurejurando firmaret: (9) ipse cum exercitu Corinthum revertitur, postea quam egregium animi sui propositum luculenter sociis per ea probasset, quæ de Lacedæmoniis statuerat.

XXV. Corinthi eos nactus, qui a sociis civitatibus, illuc missi fuerant, communiter cum illis de rebus præsentibus, et quonam modo erga Ætolos se gererent, consultabat. (2) Quum autem a Bœotis accusarentur Ætoli, quod Minervæ Itoniæ fanum pacis tempore spoliassent: a Phocensibus, quod, expeditione adversus Ambrysum et Daulium suscepta, oppugnare eas urbes essent conati: (3) ab Epirotis, quod agrum ipsorum vastassent: quum etiam demonstrarent Acarnanes, quomodo Ætoli, conflata urbis Thyrii proditione, noctu illam invadere essent ausi: (4) ad hæc, quum exposuissent Achæi, quomodo Clarium in agro Megalopolitāno cepissent, Patræensium et Pharæensium agros in transitu populati essent, Cynætham diripuissent, Dianæ templum Lusis expilassent, Clitorios obsedissent; denique quod una cum Illyriis, mari quidem, Pylum, terra vero Megalopolim tentassent, hancque, recens tunc frequentari rursus incolis cœptam, funditus evertere voluissent: (5) hæc, inquam, omnia ubi in communi concilio fuissent exposita, bellum Ætolis esse inferendum, omnes uno ore consenserunt. (6) Igitur omnibus, quas dixi, belli causis in introitu decreti commemoratis, subjiciunt decretum, quo profitebantur: Mutuam sociis operam se laturos ad recipiendos sive agros illorum, sive urbes, si quas Ætoli occupassent ab illo inde tempore, quo Philippi pater Demetrius e vivis excessit. (7) Similiter, si qui temporibus coacti, præter voluntatem se Ætolis contribuissent, omnibus his pristinam reipubl. formam se reddituros, ut et agros suos et urbes sine præsidio tenerent, liberi, absque ulla tribut pensitatione viverent, legibus atque institutis patriis civitatem administrarent. (8) Amphictyones etiam se adjuturos in legum instauratione, et in subjiciendo potestati ipsorum templo, quam eis Ætoli ademerant, cum omnium ad illud spectantium soli domini esse voluissent.

XXVI. Rato igitur habito hoc decreto, circa annum primum Olympiadis centesimæ quadragesimæ BELLUM SOCIALE principium habuit, justum et ex Ætolorum injuriis conflatum. (2) Et protinus concilium publicum legatos ad urbes socias misit, ut, firmato ubique populi etiam suffragiis decreto, omnes conscriptis ex tota regione copiis bellum Ætolis inferrent. (3) Ætolos vero etiam per litteras Philippus monuit, ut, si quæ justa haberent, quibus dilui objecta

καιον ἔχουσιν ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων, ἔτι καὶ νῦν συνελθόντες διὰ λόγου ποιῶνται τὴν διεξαγωγήν. (4) Εἰ δ' ὑπειλήφασι, διότι χωρὶς κοινοῦ δόγματος λεηλατοῦσι καὶ πορθοῦσι πάντας, οὐκ ἀμυνεῖσθαι τοὺς ἀδικουμένους· ἐὰν δ' ἀμύνωνται, νομισθήσεσθαι τούτους κατάρχειν τοῦ πολέμου· πάντων αὐτοὺς εὐηθεστάτους εἶναι. (5) Κομισάμενοι δ' οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἄρχοντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, τὸ μὲν πρῶτον ἐλπίσαντες, οὐχ ἥξειν τὸν Φίλιππον, συνέθεντο ῥητὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ πρὸς τὸ Ῥίον ἀπαντήσουσι. (6) Γνόντες δὲ παραγιγνόμενον, ἀπέστειλαν γραμματοφόρον διασαφοῦντες, ὡς οὐ δύνανται πρὸ τῆς τῶν Αἰτωλῶν συνόδου δι' αὑτῶν οὐδὲν ὑπὲρ τῶν ὅλων οἰκονομεῖν. (7) Οἱ δ' Ἀχαιοί, συνελθόντες εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον, τό τε δόγμα πάντες ἐπεκύρωσαν, καὶ τὸ λάφυρον ἐπεκήρυξαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. (8) Προσελθόντος δὲ καὶ τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν βουλὴν ἐν Αἰγίῳ, καὶ διαλεχθέντος διὰ πλειόνων, τὰ ῥηθέντα μετ' εὐνοίας ἀπεδέξαντο, καὶ τὰ προϋπάρχοντα φιλάνθρωπα τοῖς προγόνοις ἀνενεώσαντο πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον.

XXVII. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Αἰτωλοί, συνάψαντος τοῦ τῶν ἀρχαιρεσίων χρόνου, στρατηγὸν αὑτῶν εἵλοντο Σκόπαν, ὃς ἐγεγόνει πάντων τῶν προειρημένων ἀδικημάτων αἴτιος. (2) Ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδα, πῶς χρὴ λέγειν. Τὸ γὰρ κοινῷ μὲν δόγματι μὴ πολεμεῖν, πανδημεὶ δὲ στρατεύοντας ἄγειν καὶ φέρειν τὰ τῶν πέλας, καὶ κολάζειν μὲν μηδένα τῶν αἰτίων, στρατηγοὺς δ' αἱρεῖσθαι καὶ τιμᾷν τοὺς προεστῶτας τῶν τοιούτων ἔργων· ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τῆς πάσης γέμειν κακοπραγμοσύνης. (3) Τί γὰρ ἂν ἄλλο τις τὰς τοιαύτας κακίας ὀνομάσειε; δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων. (4) Λακεδαιμόνιοι, τὴν Καδμείαν Φοιβίδου παρασπονδήσαντος, τὸν μὲν αἴτιον ἐζημίωσαν, τὴν δὲ φρουρὰν οὐκ ἐξήγαγον· ὥσπερ λυομένης τῆς ἀδικίας διὰ τῆς τοῦ πράξαντος βλάβης· παρὸν τἀναντία ποιεῖν· τοῦτο γὰρ διέφερε τοῖς Θηβαίοις. (5) Πάλιν ἐκήρυττον ἀφιέναι τὰς πόλεις ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμους, κατὰ τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου γενομένην εἰρήνην· τοὺς δ' ἁρμοστὰς οὐκ ἐξῆγον ἐκ τῶν πόλεων. (6) Μαντινεῖς, φίλους ὄντας καὶ συμμάχους, ἀναστάτους ποιήσαντες, οὐκ ἔφασαν ἀδικεῖν, ἐκ μιᾶς πόλεως εἰς πλείους αὐτοὺς διοικίσαντες. (7) Ἄνοια μετὰ κακίας, τὸ δοκεῖν, ἐάν τις αὐτὸς ἐπιμύῃ, μηδὲ τοὺς πέλας ὁρᾷν. (8) Ἀμφοτέροις τοίνυν ὁ ζῆλος οὗτος τῆς πολιτείας, αἴτιος κατέστη τῶν μεγίστων συμπτωμάτων. Ὃν οὐδαμῶς οὐδαμῇ ζηλωτέον, οὔτε κατ' ἰδίαν, οὔτε κοινῇ, τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους. (9) Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, χρηματίσας τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ Μακεδονίας, σπεύδων ἐπὶ τὴν παρασκευὴν τῶν πρὸς τὸν πόλεμον· (10) οὐ μόνον τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι διὰ τοῦ προειρημένου ψηφίσματος καλὰς ἐλπίδας ὑποδεικνύων πρᾳότητος καὶ μεγαλοψυχίας βασιλικῆς.

XXVIII. Ταῦτα δ' ἐπράττετο κατὰ τοὺς αὐτοὺς

crimina possent, vel nunc in publico illa convento e[…] rent, et controversiam colloquio dirimerent. (4) Q[…] autem existimarent, quia absque publico decreto depr[…] tur depopulenturque omnium agros, injuriam no[…] ulturos quos lacesserent, aut, si vindictam læsi p[…] primos belli auctores eos iri habitum; omnium stulti[…] ipsos esse. (5) Hac epistola accepta Ætolorum pri[…] rati primo non venturum Philippum, diem certam […] tuerunt, qua Rhium congregarentur. (6) Deinde, P[…] adventu cognito, misso nuntio significarunt, ante[…] mum Ætolorum cœtum de publicis rebus statuend[…] quam non habere se potestatem. (7) Achæi, pos[…] statum tempus conventus ipsorum appetiit, in unum […] et decretum universi confirmarunt, et, jus esse capiendi ab Ætolis, voce præconis edixerunt. (8) Et rex quoque Ægium ad concilium venisset, multos[…] sermones habuisset, benevole ejus oratio est exce[…] amicitiæ jura, quæ fuerant genti Achæorum cum ejus[…] ribus, omnia cum Philippo sunt renovata.

XXVII. Circa idem tempus Ætoli, ad solennia su[…] cli comitia, prætorem creant Scopam, qui auctor omnium ante expositarum injuriarum. (2) Qua de […] dicam, equidem nescio. Nam decreto quidem publi[…] gerere bellum, quum interea copioso exercitu feras […] passim aliorum agasque, et, nocentium neminem pu[…] hos, qui ad scelera id genus patranda duces se præbu[…] imperiis etiam et dignitatibus augeas; id meo quid[…] dicio, facinus est perditissimæ malitiæ plenum. ([…] enim alio nomine hoc genus pravitatis nomines? […] sentio, manifestius ex his poterit intelligi. (4) L[…] monii, quum Cadmeam Phœbidas fraude et perfidia[…] passet, a noxio quidem pœnas exegerunt, ceterum C[…] præsidium non eduxerunt; tamquam expiatum ess[…] missum scelus damno auctoris : quum contrarium faciendum; id enim Thebanorum intererat. (5) […] iidem, tempore pacis ab Antalcida factæ, præconio[…] ficarunt, dimittere se liberas civitates ut suis legibu[…] tur : harmostas vero ex urbibus non revocarunt[…] Quum Mantinensium, sociorum atque amicorum su[…] statum atque urbem funditus evertissent; nihil se i[…] commisisse dictitabant, qui ex uno oppido in plu[…] distribuissent. (7) Enimvero amentia est cum maliti[…] juncta, putare, si tu oculos claudas, ne alios quide[…] nere. (8) His igitur institutis usus in suæ reip. a[…] stratione uterque ille populus, maximas sibi cala[…] accivit. Quæ quidem instituta, nemo, neque pri[…] neque publice, ullo modo unquam æmulari debe[…] quidem recte sibi consulere cupiat. (9) Philippus, quam operam Achæis dedit, cum exercitu in Maced[…] est reversus; ad præparandum bellum ingenti studi[…] tendens : (10) magna non sociis dumtaxat, verum[…] bus in universum Græcis, clementiæ et regiæ magn[…] tatis spe per decretum illud, de quo diximus, osten[…]

XXVIII. Hæc iisdem temporibus gesta sunt, q[…]

χοράς, καθ' οὓς Ἀννίβας, γεγονὼς ἤδη κύριος τῶν ἐκτὸς Ἴβηρος ποταμοῦ πάντων, ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν Ζακανθαίων πόλιν. (2) Εἰ μὲν οὖν τὰς πρώτας ἐπιβολὰς τὰς Ἀννίβου ταῖς Ἑλληνικαῖς πράξεσιν ἀπ' ἀρχῆς εὐθέως ἐπιπεπλέχθαι συνέβαινε, δῆλον ὡς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ περὶ τούτων ἂν ἡμᾶς ἐναλλὰξ ἔδει, καὶ κατὰ παράθεσιν τοῖς Ἰβηρικοῖς, πεποιῆσθαι τὴν ἐξήγησιν, ἀκολουθοῦντας τοῖς καιροῖς. (3) Ἐπεὶ δὲ τά τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰς μὲν ἀρχὰς τῶν πολέμων τούτων ἰδίας εἰλήφει, τὰς δὲ συντελείας κοινάς· καὶ τὴν ἐξήγησιν περὶ αὐτῶν ἐκρίναμεν ποιήσασθαι κατ' ἰδίαν, ἕως ἂν ἐπὶ τὸν καιρὸν ἔλθωμεν τοῦτον, ἐν ᾧ συνεπλάκησαν αἱ προειρημέναι πράξεις ἀλλήλαις, καὶ πρὸς ἓν τέλος ἤρξαντο τὴν ἀναφορὰν ἔχειν· (4) (οὕτω γὰρ ἥ τε περὶ τὰς ἀρχὰς ἑκάστων ἔσται διήγησις σαφής, ἥ τε συμπλοκὴ καταφανής, περὶ ἧς ἐν ἀρχαῖς ἐνεδειξάμεθα, παραδεικνύντες, πότε καὶ πῶς καὶ δι' ἃς αἰτίας γέγονε·) λοιπὸν ἤδη κοινὴν ποιήσασθαι περὶ πάντων τὴν ἱστορίαν. (5) Ἐγένετο δὲ ἡ συμπλοκὴ τῶν πράξεων περὶ τὴν τοῦ πολέμου συντέλειαν, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος. Διὸ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα κοινῇ, τοῖς καιροῖς ἀκολουθοῦντες, ἐξηγησόμεθα· τὰ δὲ πρὸ τοῦ κατ' ἰδίαν, ὡς εἶπον· (6) προσαναμιμνήσκοντες μόνον τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλωμένων ἵνα μὴ μόνον εὐπαρακολούθητος, ἀλλὰ καὶ καταπληκτικὴ γίγνηται τοῖς προσέχουσιν ἡ διήγησις.

XXIX. Φίλιππος δὲ, παραχειμάζων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπήγετο τὰς δυνάμεις πρὸς τὴν μέλλουσαν χρείαν ἐπιμελῶς. Ἅμα δὲ τούτοις ἠσφαλίζετο τὰ πρὸς τοὺς ὑπερκειμένους τῆς Μακεδονίας βαρβάρους. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα συνελθὼν πρὸς Σκερδιλαΐδαν, καὶ τολμηρῶς δοὺς αὑτὸν εἰς τὰς χεῖρας, διελέγετο περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας· (3) καὶ, τὰ μὲν ὑπισχνούμενος αὐτῷ συγκατασκευάσειν τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων, τὰ δὲ κατηγορῶν τῶν Αἰτωλῶν, ὄντων εὐκατηγορήτων, ῥᾳδίως ἔπεισε συγχωρεῖν τοῖς παρακαλουμένοις. (4) Τὰ μὲν γὰρ οὐδὲν διαφέρει τὰ κατ' ἰδίαν ἀδικήματα τῶν κοινῶν, ἀλλὰ πλήθει μόνον καὶ μεγέθει τῶν συμβαινόντων. Καὶ γὰρ κατ' ἰδίαν τὸ τῶν ῥᾳδιουργῶν καὶ κλεπτῶν φῦλον τούτῳ μάλιστα τῷ τρόπῳ σφάλλεται, τῷ μὴ ποιεῖν ἀλλήλοις τὰ δίκαια, καὶ συλλήβδην ταῖς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἀθεσίαις. (5) Ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ τοὺς Αἰτωλούς. Συνθέμενοι γὰρ τῷ Σκερδιλαΐδᾳ, μέρος τι τῆς λείας ἐὰν συνεισβάλῃ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀχαΐαν· (6) πεισθέντος, καὶ ποιήσαντος τοῦτο, διαρπάσαντες τὴν τῶν Κυναιθέων πόλιν, καὶ πολλὰ περιελασάμενοι σώματα καὶ θρέμματα, τὸν Σκερδιλαΐδαν οὐδενὸς μερίτην ἐποιήσαντο τῶν ἁλόντων. (7) Διόπερ ὑποκειμένης ἐκ τούτων αὐτῷ τῆς ὀργῆς, βραχέα προσαναμνήσαντος τοῦ Φιλίππου, ταχέως ὑπήκουσε, καὶ συνέθετο μεθέξειν τῆς κοινῆς συμμαχίας· ἐφ' ᾧ λαμβάνειν μὲν εἴκοσι τάλαντα κατ' ἐνιαυτὸν,

Hannibal, devictis trans Iberum omnibus, adversus Saguntinorum urbem arma convertit. (2) Quod si igitur Hannibalis prima incepta rebus gestis Græcorum statim a principio fuissent immista, nobis utique superiori libro de his verba per vices fuissent facienda; ut, temporis ratione habita, rebus Hispanicis Græcanicas velut e regione apponeremus. (3) Sed quoniam res Italiæ, Græciæ, et Asiæ, causas quidem bellorum separatas habuerunt, exitus vero communes; nos quoque separatim de iis agendum duximus, donec ad illud pervenerimus tempus, quo res jam dictæ inter se mutuo implicitæ, et ad unum eumdemque finem referri omnes sunt cœptæ. (4) Hoc enim modo, et principia singularum rerum clarius explicabuntur, et illa commistio erit illustrior, de qua initio jam monui, obiter simul ostendens, quando, quomodo, quasve ob causas, ea contigerit. Deinde demum communem rerum omnium historiam contexemus. (5) Contigit autem ea commistio circa belli hujus finem, anno tertio Olympiadis CXL. Idcirco sequentia quidem, convenienter temporibus, conjunctim narrabimus; antecedentia vero, separatim, ut jam dixi; (6) obiter tantum in memoriam revocatis, quæ circa eadem tempora gesta superiore libro ostendimus: ut non perspicua tantum sit narratio, sed etiam admirationem apud attentos lectores inveniat.

XXIX. Philippus, dum hiberna ageret in Macedonia, ad futurum bellum exercitus summo studio conscribebat: simul Macedoniam adversus barbaros, illi superne imminentes, muniebat. (2) Deinde cum Scerdilaida congressus, temere atque audacter fidei illius se permittens, de amicitia et pace cum illo egit: (3) ac, partim auxilium illi pollicitans ad perficienda nonnulla quæ in Illyrico agitabat, partim Ætolos incusans, quæ sane facilis materia erat, haud difficulter hominem perpulit, ut postulatis suis annueret. (4) Nihil enim admodum privatorum injuriæ a publicis differunt, nisi multitudine et magnitudine delictorum. Nam et qui privatim ad scelerum et latrociniorum societatem coierunt, hoc potissimum modo perire solent, cum fidem inter se non servant, et, ut summatim dicam, pacta mutua violant. (5) Quod ipsum etiam Ætolis tunc usu venit. Pacti enim Ætoli cum Scerdilaida, partem aliquam prædæ se ei daturos, si ad expeditionem Achaicam una secum vellet proficisci, (6) quum is conditionem accepisset implevissetque, illi, urbe Cynæthensium direpta, et, qua mancipiorum, qua pecorum, magna præda abacta, nullius penitus eorum quæ capta fuerant Scerdilaidæ partem ullam dederant. (7) Magnam igitur ille ex ea re iram animo concipere: cujus ubi memoriam ei Philippus paucis revocasset, extemplo morem ei gessit, et ad communem societatem sese adjuncturum promisit his legibus: ut quo-

[illegible] Αἰτω-λοῖς [illegible].

XXX. [illegible] Φίλιππος [illegible] Ἀκαρνᾶνες [illegible] Αἰτωλοῖς [illegible] Αἰτωλῶν [illegible] Αἰτωλῶν [illegible] Αἰτωλοὺς [illegible]. (4) Ἀλλὰ καὶ δοκοῦσί μοι [illegible] Ἀκαρ-νᾶνες ἐν τοῖς [illegible] Ἑλλήνων [illegible]. (5) [illegible] Ἑλλήνων· καὶ γὰρ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ [illegible]. (6) Ἠπειρῶται δὲ, ἐκ παρρησίας, διακούσαντες τῶν πρέσβεων, τὸ μὲν δόγμα παραπλησίως ἐκύρωσαν· τὸν δὲ πόλεμον ἐκφέρειν ἐψηφίσαντο τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπειδὰν καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ἐξενέγκῃ. (7) Τοῖς δὲ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρεσβευταῖς ἀπεκρίθησαν, ὅτι δέδοκται τοῖς Ἠπειρώταις, διατηρεῖν πρὸς αὐτοὺς τὴν εἰρήνην· ἀγεννῶς καὶ ποικίλως χρώμενοι τοῖς πράγμασιν. (8) Ἀπεστάλησαν δὲ καὶ πρὸς βασιλέα Πτολεμαῖον πρέσβεις, οἱ παρακαλέσοντες αὐτὸν, μήτε χρήματα πέμπειν τοῖς Αἰτωλοῖς, μήτ' ἄλλο μηδὲν χορηγεῖν κατὰ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων.

XXXI. Μεσσήνιοι δὲ, δι' οὓς ὁ πόλεμος τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, τοῖς παραγενομένοις πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίθησαν· ὅτι, τῆς Φιγαλίας κειμένης ἐπὶ τοῖς ὅροις αὐτῶν, καὶ ταττομένης ὑπ' Αἰτωλοὺς, οὐκ ἂν ἐπιδέξαιντο τὸν πόλεμον, πρὶν ἢ ταύτην ἀπ' Αἰτωλῶν ἀποσπασθῆναι τὴν πόλιν. (2) Περὶ δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης κατίσχυσαν, οὐδαμῶς εὐδοκούντων τῶν πολλῶν, οἱ ἔφοροι, Οἶνις καὶ Νίκιππος, καί τινες ἕτεροι τῶν ὀλιγαρχικῶν· ἀγνοοῦντες, καὶ πολὺ παραπαίοντες τοῦ δέοντος, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην. (3) Ἐγὼ γὰρ, φοβερὸν μὲν εἶναι, φημὶ, τὸ πολεμεῖν, οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν, ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον. (4) Ἐπεὶ τί καὶ θρασύνομεν τὴν ἰσηγορίαν καὶ παῤῥησίαν καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα πάντες, εἰ μηδὲν ἔσται προυργιαίτερον τῆς εἰρήνης; (5) Οὐδὲ γὰρ Θηβαίους ἐπαινοῦμεν κατὰ τὰ Μηδικὰ, διότι, τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποστάντες κινδύνων, τὰ Περσῶν εἵλοντο διὰ τὸν φόβον· οὐδὲ Πίνδαρον, τὸν

[illegible], et ut trigata le[illegible] bellum cum Ætolis [illegible].

XXX. [illegible] Philippus, legati, [illegible] primo [illegible], cum illisque ag[illegible] et [illegible] pro sua parte ca[illegible] animo [illegible], et universis regioni[illegible] bellum Ætolis [illegible]. Quamquam, si [illegible] populus, [illegible] procrastinasti, c[illegible] atque [illegible] bellum cum finitimis susci[illegible] profecto est: (3) [illegible] et proximi sunt Æ[illegible] eorum [illegible]; et, quod majus est, ipsi [illegible] [illegible] debellari; tum autem, quod rei ca[illegible] multis ante annis propter odium Ætolorum gravi[illegible] fortunia [illegible]. (4) Sed mihi videntur qui ing[illegible] liberali atque ingenuo, neque privatim, neque [illegible] pluris fecere quidquam honestate: cujus in maxim[illegible] que fere periculis rationem habuisse Acarnanes ([illegible] non magna ipsis fiducia aderat), non minus qu[illegible] alios e Græcis, invenias. (5) Ut in adversis dubi[illegible] debeat, societatem cum his inire, si quacum ulla [illegible] eorum gente: nam et privatim et publice cons[illegible] amantes libertatis reperiuntur. (6) Epirotæ, e [illegible] legatione audita, decretum illi quidem pariter [illegible] runt: at bellum Ætolis tunc demum inferre dec[illegible] quando et Philippus intulisset. (7) Ætolorum ve[illegible] responderunt, statuisse se pacem cum ipsis servar[illegible] generose neque constanter in eo se gerentes. [illegible] vero sunt etiam ad Ptolemæum regem legati, qu[illegible] ab ipso, ne Ætolos aut pecunia aut ulla alia o[illegible] Philippum et socios adjuvaret.

XXXI. Messenii, propter quos initium cepit b[illegible] gatis, qui ad se venerant, responderunt: quum fi[illegible] Phigalea immineat, urbs ditionis Ætolorum, non [illegible] cepturos se bellum, quam oppidum illud ab [illegible] concilio fuisset divulsum. (2) Hoc autem decret[illegible] vita multitudine expresserunt Œnis et Nicippus, i[illegible] poris ephori, et alii nonnulli qui paucorum pote[illegible] bant: perperam illi quidem, ut judicium meum es[illegible] via consiliorum procul aberrantes. (3) Nam m[illegible] esse bellum, equidem non abnuo: sed non usque [illegible] tuendum, ut ejus vitandi gratia omnia velis susci[illegible] Quid enim juris æquabilitatem jactamus omnes, [illegible] tem ex æquo dicendi quæ sentias, ipsum denique [illegible] nomen, si nihil est omnium, quod potius ducan[illegible] (5) Neque enim Thebanos laudamus, quod, belli M[illegible] pore, pericula refugientes pro communi Græciæ s[illegible] eunda, præ formidine Persis se adjunxerunt; neque

κατωφηνάμενον αὐτοῖς ἄγειν τὴν ἡσυχίαν, διὰ τῶνδε ἐν ποιημάτων·

(6) Τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδίᾳ τιθεὶς
ἐρευνασάτω μεγαλάνορος ἡσυχίας
τὸ φαιδρὸν φάος·

ἡ δόξας γὰρ παραυτίκα πιθανῶς εἰρηκέναι, μετ' οὐ πολὺ πάντων αἰσχίστην εὑρέθη καὶ βλαβερωτάτην πεποιημένος ἀπόφασιν. (8) Εἰρήνη γὰρ μετὰ μὲν τοῦ δικαίου, καὶ πρέποντος, κάλλιστόν ἐστι κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον· μετὰ δὲ κακίας ἢ δουλείας ἐπονειδίστου, πάντων αἴσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

XXXII. Οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων προεστῶτες, ὀλιγαρχικοί, καὶ στοχαζόμενοι τοῦ παραυτίκα κατ' ἰδίαν λυσιτελοῦς, φιλοτιμότερον τοῦ δέοντος ἀεὶ διέκειντο πρὸς τὴν εἰρήνην. (2) Διὸ πολλὰς μὲν περιστάσεις καὶ καιροὺς ἔχοντες, ἐνίοτε δὲ καὶ φόβους καὶ κινδύνους ἐξωλίσθανον· ἠθροίζετο δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν ταύτην ἐπὶ τὸ κεφάλαιον αὐτοῖς, καὶ μεγίσταις ἐποίουν περιπίπτειν τὴν πατρίδα συμφοραῖς. (3) Δοκῶ δ' ἔγωγε, τὴν αἰτίαν εἶναι ταύτην· ὅτι δυσὶ γειτνιῶντες ἔθνεσι τοῖς μεγίστοις τῶν κατὰ Πελοπόννησον, μᾶλλον δὲ σχεδὸν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, λέγω δὲ τῷ τε τῶν Ἀρκάδων καὶ τῷ τῶν Λακώνων· (4) καὶ τοῦ μὲν ἐχθρῶς καὶ ἀκαταλλάκτως ἀεί ποτε πρὸς αὐτοὺς ἔχοντος, ἐξ οὗ καὶ κατέσχον τὴν χώραν, τοῦ δὲ φιλικῶς καὶ κηδεμονικῶς· οὔτε τὴν πρὸς Λακεδαιμονίους ἔχθραν εὐγενῶς ἐπελάμβανον, οὔτε τὴν πρὸς Ἀρκάδας φιλίαν. (5) Λοιπὸν, ὅταν μὲν οὗτοι πρὸς ἀλλήλους ἢ πρὸς ἑτέρους πολεμοῦντες, ἐν περισπασμοῖς ἦσαν, ἐγένετο καλῶς αὐτοῖς. Ἦγον γὰρ τὴν εἰρήνην ἀεὶ παρευδιάζοντες, διὰ τὴν τοῦ τόπου παράπτωσιν. (6) Ὅταν δ' εὐσχολίαν καὶ ἀπερίσπαστοι Λακεδαιμόνιοι γενηθέντες, ἐτράπησαν πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτούς· (7) οὔτ' αὐτοὶ δι' αὑτῶν ἀντοφθαλμεῖν ἠδύναντο πρὸς τὸ βάρος τῶν Λακεδαιμονίων, οὔτε προκατεσκευασμένοι φίλους τοὺς ἀληθινῶς αὐτοῖς πάντα συνυποστησομένους, ἢ δουλεύειν ἠναγκάζοντο τούτοις ἀχθοφοροῦντες, ἢ, φεύγοντες τὴν δουλείαν, ἀνάστατοι γίγνεσθαι, λείποντες τὴν χώραν μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν. (8) Ὅπερ καὶ πλεονάκις αὐτοῖς συνέβη παθεῖν, οὐ πάνυ πολλοῖς χρόνοις. (9) Εἴη μὲν οὖν οἱονεὶ συμφῦναι τὴν νῦν ὑπάρχουσαν κατάστασιν Πελοποννησίοις, ἵνα μηδενὸς δέῃ τῶν λέγεσθαι μελλόντων. (10) Ἐὰν δέ ποτε κίνησιν καὶ μετάστασιν σχῇ ταῦτα, μίαν ὁρῶ Μεσσηνίοις καὶ Μεγαλοπολίταις ἐλπίδα τοῦ δύνασθαι νέμεσθαι τὴν αὑτῶν χώραν τὸν πλείω χρόνον· ἐὰν, συμφρονήσαντες, κατὰ τὴν Ἐπαμινώνδου γνώμην, παντὸς καιροῦ καὶ πράγματος ἕλωνται κοινωνεῖν ἀλλήλοις εἰλικρινῶς.

XXXIII. Ὁ δὲ λόγος οὗτος ἔχει μὲν ἴσως καὶ διὰ τῶν πάλαι γεγονότων πίστιν. (2) Οἱ γὰρ Μεσσήνιοι, χωρὶς ἄλλοις πολλοῖς, καὶ παρὰ τὸν τοῦ Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμὸν ἀνέθεσαν στήλην ἐν τοῖς κατ' Ἀριστομένην

darum, qui sententiæ illorum et ipse assentiens de conservanda quiete, in suis poematis sic ait: (6) Pro se quisque civium publicæ tranquillitati consulens, quietis magnanimæ lætum jubar requirito. (7) Pindarus enimvero, quum visus statim esset dixisse aliquid quod merito omnes probarent, non multo post et turpissimæ et damnosissimæ sententiæ auctor fuisse est compertus. (8) Ut enim pace justa et honesta nihil pulchrius, nihil utilius: sic ea, quam vel ignavia vel servitus infamant, nihil neque turpius est, neque magis noxium.

XXXII. Verum qui rebus præerant ex optimatum factione apud Messenios, dum præsentis suæ privatim utilitatis rationem habent, majore semper studio, quam par erat, pacem amplectebantur. (2) Itaque multas temporum difficultates experti, imminentes nonnunquam metus et pericula declinanda evaserunt; sed semper, dum istud institutum secuti sunt, cumulata eis mali summa est, et cum maximis calamitatibus luctari patriam coëgerunt. (3) Cujus rei causam arbitror istam esse: quod, vicini quum essent duobus maximis totius Peloponnesi, imo vero omnium Græciæ, populis, Arcadibus nempe et Lacedæmoniis, (4) quorum alteri jam inde a principio, quo eum agrum occuparunt, inimici eorum sic erant, ut conciliari invicem potuerint nunquam, alteri vero eos amabant, et salutem ipsorum curæ habebant: neque inimicitias cum Lacedæmoniis generoso animo exercuerunt; neque cum Arcadibus amicitiam recte coluerunt. (5) Proinde, si quando hi populi vel inter se vel cum aliis bellum gerendo occuparentur, bene cum Messeniis agebatur: pace enim et tranquillitate fruebantur semper, quod extra viam illorum erant siti. (6) Quoties vero Lacedæmoniis, postquam ab omni alia occupatione se expediissent, otium fuit convertendi animos ad perniciem Messeniorum; (7) quum neque ipi per se oculos contra possent attollere, ob gravem potentiam nominis Laconici, neque amicos ante sibi comparassent, qui fortunæ cujuscumque aleam ex animo subire cum ipsis vellent; aut servire Spartanis, bajulorum munia obeuntes, cogebantur, aut, si jugum servitutis pati recusarent, extorres in exilium, patria relicta cum liberis atque uxoribus abire. (8) Quam quidem fortunam jam illis experiri contigit, idque intra non admodum multos annos sæpius. (9) Jam opto equidem, ut, qui nunc est rerum status in Peloponneso, ita coalescat, ut iis quæ dicam nihil sit opus. (10) Sed si quis aliquando motus aut mutatio status contigerit, unicam spem superesse video Messeniis et Megalopolitanis, in agri sui possessione posthac manendi; si concordes inter sese, ex Epaminondæ consilio, omnium temporum omniumque rerum sinceram colant societatem.

XXXIII. Ac facit quidem fortasse et vetus historia his, quæ diximus, fidem. (2) Messenii enim, ut alia omittam, etiam ad Jovis Lycæi aram, temporibus Aristomenis, co-

καιροῖς, καθάπερ καὶ Καλλισθένης φησὶ, γράψαντες τὸ γράμμα τοῦτο·

(3) Πάντως ὁ χρόνος εὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆϊ,
εὗρε δὲ Μεσσήνη σὺν Διὶ τὸν προδότην
ῥηϊδίως. Χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἀνδρ' ἐπίορκον.
Χαῖρε Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάω Ἀρκαδίαν.

(4) Ἐπεὶ γὰρ τῆς αὐτῶν ἐστερήθησαν, οἱονεὶ περὶ δευτέρας πατρίδος, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, τοῖς θεοῖς εὐχόμενοι σώζειν τὴν Ἀρκαδίαν, τοῦτ' ἀνέθεσαν τὸ γράμμα· καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐποίουν. (5) Οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς Ἀρκάδες ὑποδεξάμενοι κατὰ τὴν ἔκπτωσιν τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ὑπὸ τὸν Ἀριστομένειον πόλεμον, ὁμεστίους ἐποιήσαντο καὶ πολίτας, ἀλλὰ καὶ τὰς θυγατέρας ἐψηφίσαντο τοῖς ἐν ἡλικίᾳ διδόναι τῶν Μεσσηνίων. (6) Πρὸς δὲ τούτοις, ἀναζητήσαντες τὴν Ἀριστοκράτους τοῦ βασιλέως προδοσίαν ἐν τῇ μάχῃ τῇ καλουμένῃ περὶ Τάφρον, αὐτόν τ' ἀνεῖλον, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ πᾶν ἠφάνισαν. (7) Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τῶν πάλαι τὰ τελευταῖα γεγονότα μετὰ τὸν Μεγάλης πόλεως καὶ Μεσσήνης συνοικισμὸν, ἱκανὴν ἂν παράσχοι πίστιν τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις. (8) Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς, τῆς περὶ Μαντίνειαν μάχης τῶν Ἑλλήνων ἀμφιδήριτον ἐχούσης τὴν νίκην διὰ τὸν Ἐπαμινώνδου θάνατον, ἐκώλυον Λακεδαιμόνιοι μετέχειν τῶν σπονδῶν Μεσσηνίους, ἀκμὴν σφετεριζόμενοι ταῖς ἐλπίσι τὴν Μεσσηνίαν· (9) ἐπὶ τοσοῦτον διέσπευσαν Μεγαλοπολῖται, καὶ πάντες οἱ κοινωνοῦντες Ἀρκάδων τῆς αὐτῶν συμμαχίας, ὥστε Μεσσηνίους μὲν ὑπὸ τῶν συμμάχων προσδεχθῆναι, καὶ μετασχεῖν τῶν ὅρκων καὶ διαλύσεων, Λακεδαιμονίους δὲ μόνους ἐκσπόνδους γενέσθαι τῶν Ἑλλήνων. (10) Ἃ τίς οὐκ ἂν τῶν ἐπιγιγνομένων ἐν νῷ τιθέμενος νομίσειε καλῶς εἰρῆσθαι τὰ μικρῷ πρότερον ὑφ' ἡμῶν δεδηλωμένα; (11) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν Ἀρκάδων καὶ Μεσσηνίων· ἵνα, μνημονεύοντες τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς περὶ τὰς πατρίδας τυχημάτων ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἀληθινῶς ἀντέχωνται τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας καὶ πίστεως· (12) καὶ μήτε φόβον ὑφορώμενοι, μήτ' εἰρήνης ἐπιθυμοῦντες, ἐγκαταλίπωσιν ἀλλήλους ἐν ταῖς ὁλοσχερέσι περιστάσεσι.

XXXIV. Λακεδαιμόνιοι δὲ τῶν εἰθισμένων ἐποίησάν τι (τοῦτο γὰρ συνεχὲς ἦν τοῖς προειρημένοις)· τέλος γὰρ τοὺς παρὰ τῶν συμμάχων πρέσβεις ἀναποκρίτους ἀπέστειλαν· οὕτως ἐξηπόρησαν, ὑπὸ τῆς ἀλογίας καὶ κακίας τῆς αὐτῶν. (2) Καί μοι δοκεῖ τοῦτ' ἀληθὲς εἶναι, διότι Πολλάκις τὸ τολμᾷν περιττὸν εἰς ἄνοιαν καὶ εἰς τὸ μηδὲν καταντᾷν εἴωθεν. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, κατασταθέντων Ἐφόρων ἄλλων, οἱ κινήσαντες ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα, καὶ γενόμενοι τῆς προειρημένης σφαγῆς αἴτιοι, διεπέμποντο πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐπισπώμενοι πρεσβευτήν. (4) Τῶν δὲ καὶ μάλα ἀσμένως ὑπακουσάντων, ἧκε μετ' ὀλίγον πρεσβεύων εἰς τὴν Λακεδαίμονα Μαχατᾶς. (5) Καὶ παραυτίκα προσῄεσαν τοῖς Ἐφόροις, οἰόμενοι δεῖν τῷ τε

lumnam dedicarunt, in qua, teste Callisthene, huj epigrammà fuit insculptum :

Injustum regem tempus non sivit inultum :
Messenæ inventus cum Jove proditor est
perfacile : haud poterat perjurus fallere numen.
Jupiter, o salve : protege et Arcadiam.

(4) Amissa enim propria patria, deos orantes, credo cadiam, velut alteram suam patriam, servarent, l scriptionem Messenii posuerunt. (5) Et merito illi q nam belli Aristomenici tempore, Arcades non solu sua extorres eos in suam ditionem acceperunt ac donarunt, sed etiam filias suas puberibus ipsorum das decreverunt. (6) Ad hæc, facta inquisition Aristocratis regis proditione in pugna, quæ dicitur sam, et ipsum necaverunt, et genus universum i stinxerunt. (7) Sed, ut taceamus hæc antiqua, stremo acciderunt post Megalopoleos et Messenæ ins nem, satis id, quod dicebamus, confirmant. (8) postquam ad Mantineam pugnatum est a Græcis vic cipite ob mortem Epaminondæ; Lacedæmoniis M fœderi adscribi vetantibus, quod Messeniam certa jam vindicarent; (9) Megalopolitani contra, et qu societate juncti cum Arcadibus erant, usque perte donec, Messeniis in societatem receptis, et pacis risjurandi formula comprehensis, soli Lacedæmoni fœderis excluderentur. (10) Quæ si diligenter con rit insequens ætas, non dubitabit profecto, rec consilium, quod paulo ante exponebamus. (11) A in gratiam Arcadum et Messeniorum dicta mihi s calamitatum memores, quas ditionibus ipsorum monii intulerunt, mutuæ fidei atque benevolentiæ ter dent operam; (12) neve aut propter terrores cupiditate pacis, quando agetur de salute patriæ rum, se mutuo deserant.

XXXIV. Lacedæmonii vero etiam hic pro more (ad ordinem enim institutæ narrationis regredior tos a sociis missos prorsus sine responso dimiser sua stultitia et improbitas omnem illis consilii co mebat. (2) Ut recte mihi videatur dictum, *persæp audaciam in amentiam et in nihilum abire.* stea, Ephoris aliis creatis, iidem qui a principio cam turbaverant, et cædis, quam supra comm actores fuerant, ad Ætolos miserunt, quo legation accirent. (4) Quibus petitioni illorum promtissi entibus, venit paulo post publico Ætolorum no chatas. (5) Tum vero protinus iidem illi Ephoro

Μαχατᾷ δίδοσθαι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς πολλούς, καὶ βασιλέα καθιστάναι κατὰ τὰ πάτρια, καὶ μὴ περιορᾷν ἐπὶ πλείω χρόνον παρὰ τοὺς νόμους καταλελυμένην τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν ἀρχήν. (6) Οἱ δ' Ἔφοροι, δυσαρεστούμενοι μὲν τοῖς ὅλοις πράγμασιν, οὐ δυνάμενοι δὲ πρὸς τὴν ὁρμὴν ἀντοφθαλμεῖν, ἀλλὰ δεδιότες τὴν τῶν νέων συστροφήν, περὶ μὲν τῶν βασιλέων ἔφασαν μετὰ ταῦτα βουλεύσεσθαι, τῷ δὲ Μαχατᾷ συνεχώρησαν δώσειν τὴν ἐκκλησίαν. (7) Συναχθέντος δὲ τοῦ πλήθους, παρελθὼν ὁ Μαχατᾶς, παρεκάλει διὰ πλειόνων αὐτούς, αἱρεῖσθαι τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν, εἰκῇ μὲν καὶ θρασέως κατηγορῶν Μακεδόνων, ἀλόγως δὲ καὶ ψευδῶς ἐγκωμιάζων τοὺς Αἰτωλούς. (8) Μεταστάντος δὲ τούτου, πολλῆς ἀμφισβητήσεως ἐτύγχανε τὸ πρᾶγμα. Τινὲς μὲν γὰρ συνηγόρουν τοῖς Αἰτωλοῖς, καὶ συντίθεσθαι πρὸς αὐτοὺς παρῄνουν τὴν συμμαχίαν· ἔνιοι δὲ τούτοις ἀντέλεγον. (9) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων τινές, ἐπιστήσαντες τὸ πλῆθος ἐπί τε τὰς Ἀντιγόνου καὶ Μακεδόνων εὐεργεσίας, ἐπί τε τὰς Χαριξένου καὶ Τιμαίου βλάβας, ὅτε στρατεύσαντες Αἰτωλοὶ πανδημεὶ, κατέφθειραν μὲν αὐτῶν τὴν χώραν, ἐξηνδραποδίσαντο δὲ τοὺς Περιοίκους, ἐπεβούλευσαν δὲ τῇ Σπάρτῃ, μετὰ δόλου καὶ βίας τοὺς φυγάδας ἐπανάγοντες (10) ἐπ' ἄλλης ἐγένοντο γνώμης, καὶ τέλος ἐπείσθησαν τηρεῖν τὴν πρὸς Φίλιππον καὶ Μακεδόνας συμμαχίαν. (11) Γενομένων δὲ τούτων, ὁ μὲν Μαχατᾶς ἄπρακτος ἐπανῄει πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν.

XXXV. Οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς αἴτιοι γεγονότες τῆς κινήσεως, οὐδαμῶς εἶξαι δυνάμενοι τοῖς παροῦσιν, αὖθις ἐβουλεύοντο πρᾶγμα ποιεῖν πάντων ἀσεβέστατον, φθείραντές τινας τῶν νέων. (2) Κατὰ γάρ τινα θυσίαν πάτριον ἔδει τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἡλικίαις μετὰ τῶν ὅπλων πομπεύειν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου νεών, τοὺς δ' Ἐφόρους συντελεῖν τὰ περὶ τὴν θυσίαν, αὐτοῦ περὶ τὸ τέμενος διατρίβοντας. (3) Ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τῶν συμπομπευόντων ἐν τοῖς ὅπλοις τινὲς τῶν νεανίσκων ἄφνω προσπεσόντες θύουσι τοῖς Ἐφόροις, ἀπέσφαξαν αὐτούς· καίτοι πᾶσι τοῖς καταφυγοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρεσκεύαζε τὸ ἱερόν, κἂν θανάτου τις ᾖ κατακεκριμένος. (4) Τότε δὲ διὰ τὴν ὠμότητα τῶν τολμώντων εἰς τοῦτ' ἦλθε καταφρονήσεως, ὥστε περὶ τὸν βωμὸν καὶ τὴν τράπεζαν τῆς θεοῦ κατασφαγῆναι τοὺς Ἐφόρους ἅπαντας. (5) Ἑξῆς δὲ τούτου, τἀκόλουθον τῇ προθέσει πράττοντες, ἀπέκτειναν μὲν τοὺς περὶ Γυρίδαν τῶν γερόντων, ἐφυγάδευσαν δὲ τοὺς ἀντειπόντας τοῖς Αἰτωλοῖς· κατέστησαν δ' ἐξ αὑτῶν Ἐφόρους· συνέθεντο δὲ πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς τὴν συμμαχίαν. (6) Ἐποίουν δὲ ταῦτα, καὶ τὴν πρὸς Ἀχαιοὺς ἀπέχθειαν, καὶ τὴν πρὸς Μακεδόνας ἀχαριστίαν, καὶ καθόλου τὴν πρὸς πάντας ἀλογιστίαν ἀναδεχόμενοι, οὐχ ἥκιστα διὰ Κλεομένην, καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν, ἐλπίζοντες ἀεὶ, καὶ προσδοκίαν ἔχοντες τῆς ἐκείνου παρουσίας ἅμα καὶ σωτηρίας. (7) Οὕτως οἱ δυνάμενοι τῶν ἀνθρώπων ἐπιδεξίως ὁμιλεῖν

petunt que, ut Machatæ potestas fiat populum pro concione appellandi; utque more patrio rex creetur, neque sinatur Heraclidarum principatus, contra quam per leges liceat, diutius jacere, dissolutus. (6) Displicebant omnia, quæ gerebantur, Ephoris: sed, qui impetum istorum reprimere non possent, et juniorum coitionem metuerent, de regibus quidem postea se deliberaturos dixerunt; Machatæ vero concionem daturos. (7) Cogitur concio: prodit Machatas in medium, hortaturque multis Lacedæmonios, ut cum Ætolis consilia consociare velint: Macedones temere et audacter incusat: Ætolos inepte et falso dilaudat. (8) Qui postquam concione excessit, de proposita re altercatio magna est coorta: aliis partem Ætolorum tuentibus, et populum hortantibus ad societatem cum illis ineundam; aliis horum sententiæ contradicentibus. (9) Verumtamen e senioribus nonnulli, revocatis populo in memoriam hinc Antigoni et Macedonum beneficiis, inde Charixeni et Timæi maleficiis, quo tempore Ætoli, omnibus viribus expeditione suscepta, agrum ipsorum essent populati, finitimos ditioni Spartanorum subjectos in servitutem abduxissent, ipsique etiam Spartæ insidias struxissent, dolo ac vi exsules in eam reducentes, (10) ut multitudo sententiam mutaret, obtinuerunt: persuasumque illi ad extremum est, ut in Philippi et Macedonum societate maneretur. (11) Atque ita Machatas infecta re ad suos est reversus.

XXXV. Tum vero seditionis nuperæ auctores, quum præsenti statui acquiescere nullo possent modo, nonnullis e juventute corruptis, rursus facinus ausi sunt scelestissimum. (2) Erat moris, per solenne quoddam a majoribus traditum, ut universa pubes cum armis ad Minervæ Chalciœcæ fanum pompam duceret, Ephoris ad peragenda sacra circa delubrum manentibus. (3) Eo igitur tempore adolescentes quidam, ex iis qui pompam armati comitabantur, Ephoros rei divinæ operantes repente invadunt, et contrucidant; idque eo ipso in templo, quod omnibus ad illud confugientibus securitatem præstabat, etiam si mortis damnatus aliquis esset: (3) tum vero, præ immanitate illorum, qui tantum scelus patrare sustinuerunt, ita contemtui habita loci religio est, ut circa aram ipsam et mensam deæ omnes Ephori jugularentur. (5) Iidem, reliqua deinceps consilii sui peragentes, Gyridam et alios e senioribus sustulerunt: eos, qui Ætolis fuerant contrarii, exilio multarunt: Ephoros ex suo numero crearunt: postremo, societatem cum Ætolorum gente junxerunt. (6) Fecerunt autem ista, et tantum adversus Achæos odium, tantam adversus Macedones ingratitudinem exercuerunt, tamque adversus omnes in universum temerarios atque vesanos se præbuerunt, potissimum propter Cleomenem et singularem in eum benevolentiam, quum sperarent semper exspectarentque, salvum eum et incolumem Spartam rediturum. (7) Usque adeo, qui dextre solerterque erga eos, quorum consuetu-

τοῖς συμπεριφερομένοις, οὐ μόνον παρόντες, ἀλλὰ καὶ μακρὰν ἀφεστῶτες, ἐγκαταλείπουσί τινα καὶ λίαν ἰσχυρὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας αἰθύγματα. (8) Οἵ γε, χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ τότε, πολιτευόμενοι κατὰ τὰ πάτρια σχεδὸν ἤδη τρεῖς ἐνιαυτοὺς μετὰ τὴν Κλεομένους ἔκπτωσιν, οὐδ' ἐπενόησαν οὐδέποτε βασιλεῖς καταστῆσαι τῆς Σπάρτης· (9) ἅμα δὲ τῷ τὴν φήμην ἀφικέσθαι περὶ τῆς Κλεομένους τελευτῆς, εὐθέως ὥρμησαν ἐπὶ τὸ βασιλεῖς καθιστάναι τά τε πλήθη καὶ τὸ τῶν Ἐφόρων ἀρχεῖον. (10) Καὶ κατέστησαν οἱ κοινωνοῦντες Ἔφοροι τῆς αἱρέσεως τοῖς στασιώταις, οἱ καὶ τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς συνθέμενοι συμμαχίαν, ὑπὲρ ὧν τὸν ἄρτι λόγον ἐποιησάμην, τὸν μὲν ἕνα νομίμως καὶ καθηκόντως, Ἀγησίπολιν, ὄντα μὲν παῖδα τὴν ἡλικίαν, υἱὸν δὲ Ἀγησιπόλιδος τοῦ Κλεομβρότου. (11) Τὸν δὲ συνέβαινε βεβασιλευκέναι, καθ' οὓς καιροὺς ἐξέπεσε Λεωνίδης ἐκ τῆς ἀρχῆς, διὰ τὸ κατὰ γένος ὑπάρχειν ἔγγιστα τῆς οἰκίας ταύτης. (12) Ἐπίτροπον δὲ τοῦ παιδὸς εἵλοντο Κλεομένην, Κλεομβρότου μὲν υἱόν, Ἀγησιπόλιδος δ' ἀδελφόν. (13) Ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας οἰκίας, ὄντων ἐκ τῆς Ἱππομέδοντος θυγατρὸς Ἀρχιδάμῳ δυοῖν παίδων, ὃς ἦν υἱὸς Εὐδαμίδου· ζῶντος δὲ καὶ Ἱππομέδοντος ἀκμήν, ὃς ἦν υἱὸς Ἀγησιλάου τοῦ Εὐδαμίδου, καὶ ἑτέρων δὲ πλειόνων ἀπὸ τῆς οἰκίας ὑπαρχόντων, ἀνωτέρω μὲν τῶν προειρημένων, προσηκόντων δὲ κατὰ γένος· (14) τούτους μὲν ἅπαντας ὑπερεῖδον, Λυκοῦργον δὲ βασιλέα κατέστησαν, οὗ τῶν προγόνων οὐδεὶς ἐτετεύχει τῆς προσηγορίας· ὃς δοὺς ἑκάστῳ τῶν Ἐφόρων τάλαντον, Ἡρακλέους ἀπόγονος καὶ βασιλεὺς ἐγεγόνει τῆς Σπάρτης. (15) Οὕτως εὔωνα πανταχῇ τὰ κακὰ γέγονε. Τοιγαροῦν οὐ παῖδες παίδων, ἀλλ' αὐτοὶ πρῶτοι τῆς ἀνοίας ἀπέτισαν τοὺς μισθοὺς οἱ καταστήσαντες.

XXXVI. Ὁ δὲ Μαχατᾶς, πυθόμενος τὰ γεγονότα περὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἧκε πάλιν ὑποστρέψας εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ παρεκάλει τοὺς Ἐφόρους καὶ τοὺς βασιλέας, ἐξενεγκεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς τὸν πόλεμον. (2) Μόνως γὰρ οὕτως, ἔφη, λῆξαι τὴν τῶν Λακεδαιμονίων φιλονεικίαν τῶν ἐκ παντὸς τρόπου διακοπτόντων τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν, τήν τε τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ τὰ παραπλήσια τούτοις πραττόντων. (3) Πεισθέντων δὲ τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν βασιλέων, ὁ μὲν Μαχατᾶς ἐπανῆλθε, συντελεσμένος τὴν πρόθεσιν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν συμπραττόντων· (4) ὁ δὲ Λυκοῦργος, ἀναλαβὼν τοὺς στρατιώτας καί τινας τῶν πολιτικῶν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ἀργείαν, ἀφυλάκτως διακειμένων εἰς τέλος τῶν Ἀργείων διὰ τὴν προϋπάρχουσαν κατάστασιν. (5) Καὶ Πολίχναν μὲν καὶ Πρασίας καὶ Λεύκας καὶ Κύφαντα, προσπεσὼν ἄφνω, κατέσχε· Γλύμπεσι δὲ καὶ Ζάραξι προσπεσών, ἀπέπεσε. (6) Τούτου δὲ ταῦτα πράξαντος, ἐπεκήρυξαν τὸ λάφυρον οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τῶν Ἀχαιῶν· ἔπεισαν δὲ καὶ τοὺς Ἠλείους οἱ περὶ τὸν Μαχατᾶν, παραπλήσια λέγοντες ἅπερ καὶ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐξενεγκεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς τὸν πόλεμον. (7) Παραδόξως δὲ καὶ κατὰ νοῦν τοῖς Αἰτωλοῖς τῶν πρα-

dine utuntur, gerere se norunt, non solum præsent etiam longe locati, suæ benevolentiæ fomitem qu vehementem atque validum relinquunt. (8) Hi sane, taceam, quum ipsorum respublica tertium jam fere a Cleomenis fuga patriis legibus administraretur, de dis Spartæ regibus, ne cogitarent quidem unquam qui tamen, simul atque audita est Cleomenis mors, creandos statim se accinxerunt, tam populus, quan rorum curia. (10) Et constituerunt quidem illi ex E qui factionis ejusdem erant cum auctoribus seditio etiam societatem cum Ætolis sunt pacti, de qua mo mus); alterum regem rite et legitime, Agesipolim quidem puerum, sed filium Agesipolidis, cui pate Cleombrotus ille, (11) qui olim, postquam Leoni gno excidisset, regnaverat, quod hanc regiam dom gnatione proxime contingebat. (12) Tutor puero Cleomenes, Cleombroti filius, Agesipolidis frater Quod ad regem ex altera familia attinet, quum ess chidami, qui Eudamidæ filius erat, duo filii ex Hi dontis filia; et Hippomedon etiam ipse adhuc in vivi Agesilai filius, Eudamidæ nepos; essentque præte plures ex eadem stirpe, qui longius quidem quam p sed tamen contingebant genere eam familiam regum aspernati hosce omnes, Lycurgo regnum detuler cujus majoribus nemo eo honore fuerat usus. Ve talentum cuique Ephororum largitus, Herculis pro rex Spartæ est factus. (15) Adeo ubique venalia s leficia. Itaque etiam non nati natorum, sed illi i omnes, qui regem hunc creaverant, stultitiæ suæ pœ runt.

XXXVI. Machatas, auditis quæ Lacedæmon erant, Spartam denuo pergit ire, hortaturque Eph reges, ut Achæis bellum inferant. (2) Nunquam aliter finem, ait, habituras eorum contentiones, Lacedæmone societatem cum Ætolis divellere c modis conarentur, vel qui in Ætolia idem istis f (3) Perductis in suam sententiam ephoris ac regibu Machatas, confectis ex animi sententia quæ destin per stultitiam eorum qui ab illius partibus era Lycurgus, assumto milite, et parte etiam copiaru narum, Argivorum fines incursat, quos Argivi null sus modo custodiebant, præsenti rerum statu fr Polichnam igitur, Prasias, Leucas et Cyphantem tino impetu capit. Glympes quoque et Zaracem i sed hoc quidem conatu excidit. (6) Quæ postqua Lycurgus, Lacedæmonii spolia capiendi de Ach fasque esse præconis voce significant. Eleis item sit Machatas, iisdem verbis usus, quibus Laceda impulerat, ut bellum Achæis inferrent. (7) Ho rebus Ætolis ex animi sententia mirabiliter succede

αὐτῶν προκεχωρηκότων, οὗτοι μὲν εὐθαρσῶς ἐνέβαινον εἰς τὸν πόλεμον· οἱ δ' Ἀχαιοὶ τἀναντία. (8) Φίλιππος μὲν γάρ, ἐφ' ᾧ τὰς ἐλπίδας εἶχον, ἀκμὴν ἐγίνετο περὶ παρασκευήν· Ἠπειρῶται δ' ἔμελλον πολεμεῖν, Μεσσήνιοι δ' ἡσυχίαν εἶχον. (9) Αἰτωλοὶ δέ, προσειληφότες τὴν Ἠλείων καὶ Λακεδαιμονίων ἄγνοιαν, πανταχόθεν περιεῖχον αὐτοὺς τῷ πολέμῳ.

XXXVII. Ἀράτῳ μὲν οὖν συνέβαινε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη λήγειν τὴν ἀρχήν, Ἄρατον δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καθεσταμένον ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, παραλαμβάνειν τὴν στρατηγίαν. (2) Αἰτωλῶν δ' ἐστρατήγει Σκόπας· ὁ δὲ χρόνος αὐτῷ τῆς ἀρχῆς μάλιστα τότε πως διῄρητο. Τὰς γὰρ ἀρχαιρεσίας Αἰτωλοὶ μὲν ἐποίουν μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν εὐθέως· Ἀχαιοὶ δὲ τότε περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολήν. (3) Ἤδη δὲ τῆς θερείας ἐνισταμένης, καὶ μετειληφότος Ἀράτου τοῦ νεωτέρου τὴν στρατηγίαν, ἅμα πάντα τὰ πράγματα τὰς ἐπιβολὰς ἐλάμβανε καὶ τὰς ἀρχάς. (4) Ἀννίβας μὲν γὰρ ἐνεχείρει κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους Ζάκανθαν πολιορκεῖν· Ῥωμαῖοι δὲ Λεύκιον Αἰμίλιον εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ δυνάμεως ἐξαπέστελλον ἐπὶ Δημήτριον τὸν Φάριον. Ὑπὲρ ὧν ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ δεδηλώκαμεν. (5) Ἀντίοχος δέ, Πτολεμαΐδα καὶ Τύρον παραδόντος αὐτῷ Θεοδότου, τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν ἐγχειρεῖν ἐπεβάλετο· Πτολεμαῖος δὲ περὶ παρασκευὴν ἐγίγνετο τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πολέμου. (6) Λυκοῦργος δ', ἀπὸ τῶν ὁμοίων βουλόμενος ἄρχεσθαι Κλεομένει, τὸ τῶν Μεγαλοπολιτῶν Ἀθήναιον ἐπολιόρκει προσεστρατοπεδευκώς. Ἀχαιοὶ δὲ μισθοφόρους ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἤθροιζον εἰς τὸν περιεστῶτα πόλεμον· (7) Φίλιππος δ' ἐκ Μακεδονίας ἐκίνει μετὰ τῆς δυνάμεως, ἔχων Μακεδόνων φαλαγγίτας μὲν μυρίους, πελταστὰς δὲ πεντακισχιλίους· ἅμα δὲ τούτοις ἱππεῖς ὀκτακοσίους. (8) Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντ' ἦν ἐν τοιαύταις ἐπιβολαῖς καὶ παρασκευαῖς. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐξήνεγκαν Ῥόδιοι Βυζαντίοις πόλεμον, διά τινας τοιαύτας αἰτίας.

XXXVIII. Βυζάντιοι, κατὰ μὲν θάλατταν, εὐκαιρότατον οἰκοῦσι τόπον, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν, πάντων τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ· κατὰ δὲ γῆν πρὸς ἀμφότερα πάντων ἀφυέστατον. (2) Κατὰ μὲν γὰρ θάλατταν οὕτως ἐπίκεινται τῷ στόματι τοῦ Πόντου κυρίως, ὥστε μήτ' εἰσπλεῦσαι μήτ' ἐκπλεῦσαι δυνατὸν εἶναι τῶν ἐμπόρων τινά, χωρὶς τῆς ἐκείνων βουλήσεως. (3) Ἔχοντος δὲ τοῦ Πόντου πολλὰ τὰ πρὸς τὸν βίον εὐχρήστων τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, πάντων εἰσὶ τούτων κύριοι Βυζάντιοι. (4) Πρὸς μὲν γὰρ τὰς ἀναγκαίας τοῦ βίου χρείας, τά τε θρέμματα καὶ τὸ τῶν εἰς τὰς δουλείας ἀγομένων σωμάτων πλῆθος, οἱ κατὰ τὸν Πόντον ἡμῖν τόποι παρασκευάζουσι δαψιλέστατον καὶ χρησιμώτατον ὁμολογουμένως· πρὸς δὲ περιουσίαν, μέλι, κηρόν, τάριχος, ἀφθόνως ἡμῖν χορηγοῦσι. (5) Δέχονταί γε μὴν τῶν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν τόποις περιττευόντων, ἔλαιον καὶ πᾶν οἴνου γένος· σίτῳ δ' ἀμείβονται, ποτὲ μὲν εὐκαίρως διδόντες, ποτὲ δὲ

ipsi quidem ingenti cum spe bellum capessebant : apud Achæos vero contrario modo res se habebant. (8) Nam Philippus in quo spes suas reposuerant, in apparatu belli adhuc erat occupatus : Epirotæ vero suscipere bellum cunctabantur : Messenii manebant quieti. (9) Ætoli autem, adjuvante ipsos Eleorum et Lacedæmoniorum stultitia, omnibus ex partibus bello eos cingebant.

XXXVII. Circa id tempus magistratu exierat Aratus, in cujus locum suffragiis Achæorum succedens Aratus, Arati filius, præturam inierat. (2) Ætolorum prætor Scopas erat : qui eo maxime tempore dimidium legitimi spatii in magistratu confecerat. Ætoli namque statim ab æquinoctio autumnali comitia prætorum suorum celebrabant : Achæi vero, illis quidem temporibus, circa Pleiadum ortum. (3) Ineunte itaque jam æstate, quum junior Aratus imperium suscepisset, simul omnium ubique bellorum principia inchoabantur. (4) Quippe eo tempore Hannibal Sagunti obsidionem moliebatur. Romani L. Æmilium cum legionibus in Illyricum adversus Demetrium Pharium mittebant : de quibus rebus superiore libro est actum. (5) Antiochus, tradente sibi Theodoto Poletmaidem et Tyrum, occupare Syriam Cœlen aggrediebatur. Ptolemæus adversus Antiochum se comparabat. (6) Lycurgus autem, initio statim regiminis vestigiis Cleomenis studens insistere, positis ante Athenæum Megalopolitanorum castris, obsidione illud premebat. Achæi ad bellum, quod undique cooriebatur, equites peditesque mercede conducebant. (7) Philippus e Macedonia movebat, habens in exercitu gravis armaturæ millia decem, cetratorum quinque millia, et cum his equites octingentos. (8) Hæc igitur omnia illo tempore ita destinabantur parabanturque. Eodem vero tempore Rhodii etiam adversus Byzantios bellum susceperunt, ob causas hujusmodi.

XXXVIII. Byzantii locum tenent, omnium in nostro orbe, mari quidem, commodissimum aptissimumque ad vitam cum secure, tum beate, degendam : terra vero, ad utrumque horum minime omnium accommodatum. (2) Nam quod ad mare, ita prorsus ori Ponti imminent, ut, absque eorum voluntate, nulla cujusquam mercatoris navis neque intrare neque exire queat. (3) Quum igitur multa Pontus ferat ceteris mortalibus ad vitam expetita, omnia illa Byzantii in sua potestate habent. (4) Ad necessarios quippe vitæ usus, pecorum ingentem copiam, et servilium corporum maximum numerum, et quidem optimorum sine controversia, Ponticæ regiones nobis subministrant : ad lautitiam vero, mel, ceram, salsamenta, abunde præbent. (5) Recipiunt vero e nostrorum locorum copiis, oleum, et quæcumque sunt vini genera : in frumento mutuum faciunt, alias opportune dando,

λαμβάνοντες. (6) Πάντων δὴ τούτων ἢ κωλύεσθαι δέον ἦν ὁλοσχερῶς τοὺς Ἕλληνας, ἢ τελέως ἀλυσιτελῆ γίγνεσθαι σφίσι τὴν ἀλλαγὴν αὐτῶν, Βυζαντίων ἤτοι βουλομένων ἐθελοκακεῖν, καὶ συνδυάζειν, ποτὲ μὲν Γαλάταις, τότε δὲ πλείονα Θρᾳξὶν, ἢ τὸ παράπαν μὴ κατοικούντων τοὺς τόπους. (7) Διό τε γὰρ τὴν στενότητα τοῦ πόρου, καὶ τὸ παρακείμενον πλῆθος τῶν βαρβάρων, ἄπλους ἂν ἡμῖν ἦν ὁμολογουμένως ὁ Πόντος. (8) Μέγιστα μὲν οὖν ἴσως αὐτοῖς ἐκείνοις περιγίγνεται λυσιτελῆ πρὸς τοὺς βίους διὰ τὰς τῶν τόπων ἰδιότητας. (9) Ἅπαν γὰρ τὸ μὲν περιττεῦον παρ' αὐτοῖς, ἐξαγωγῆς· τὸ δὲ λεῖπον, εἰσαγωγῆς ἑτοίμου τυγχάνει καὶ λυσιτελοῦς, ἄνευ πάσης κακοπαθείας καὶ κινδύνου. (10) Πολλά γε μὴν καὶ τοῖς ἄλλοις εὔχρηστα δι' ἐκείνους, ὡς εἰρήκαμεν, ἀπαντᾷ. Διὸ καὶ κοινοί τινες ὡς εὐεργέται πάντων ὑπάρχοντες, εἰκότως ἂν οὐ μόνον χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἐπικουρίας κοινῆς τυγχάνοιεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων περιστάσεις. (11) Ἐπεὶ δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις ἀγνοεῖσθαι συνέβαινε τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ τόπου, διά τὸ μικρὸν ἔξω κεῖσθαι τῶν ἐπισκοπουμένων μερῶν τῆς οἰκουμένης· (12) βουλόμεθα δὲ πάντας εἰδέναι τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα μὲν αὐτόπτας γίγνεσθαι τῶν ἐχόντων παρηλλαγμένον τι καὶ διαφέρον τόπων· εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατὸν, ἐννοίας γε καὶ τύπους ἔχειν ἐν αὐτοῖς ὡς ἔγγιστα τῆς ἀληθείας· (13) ῥητέον ἂν εἴη, τί τὸ συμβαῖνόν ἐστι, καὶ τί τὸ ποιοῦν τὴν τηλικαύτην καὶ τοιαύτην εὐπορίαν τῆς προειρημένης πόλεως.

XXXIX. Ὁ δὴ καλούμενος Πόντος ἔχει τὴν μὲν περίμετρον, ἔγγιστα τῶν δισμυρίων καὶ δισχιλίων σταδίων· στόματα δὲ διττὰ, κατὰ διάμετρον ἀλλήλοις κείμενα· τὸ μὲν ἐκ τῆς Προποντίδος, τὸ δ' ἐκ τῆς Μαιώτιδος λίμνης· ἥτις αὐτὴ καθ' αὑτὴν ὀκτακισχιλίων ἔχει σταδίων τὴν περιγραφήν. (2) Εἰς δὲ τὰ προειρημένα κοιλώματα πολλῶν μὲν καὶ μεγάλων ποταμῶν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκβαλλόντων, ἔτι δὲ μειζόνων καὶ πλειόνων ἐκ τῆς Εὐρώπης, συμβαίνει, τὴν μὲν Μαιῶτιν ἀναπληρουμένην ὑπὸ τούτων, ῥεῖν εἰς τὸν Πόντον διὰ τοῦ στόματος, τὸν δὲ Πόντον εἰς τὴν Προποντίδα. (3) Καλεῖται δὲ τὸ μὲν τῆς Μαιώτιδος στόμα, Κιμμερικὸς βόσπορος, ὃ τὸ μὲν πλάτος ἔχει περὶ τριάκοντα στάδια, τὸ δὲ μῆκος ἑξήκοντα στάδια· πᾶν δ' ἐστὶν ἀλιτενές. (4) Τὸ δὲ τοῦ Πόντου, παραπλησίως ὀνομάζεται μὲν Βόσπορος Θρᾴκιος· ἔστι δὲ τὸ μὲν μῆκος ἐφ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια, τὸ δὲ πλάτος οὐ πάντη ταὐτόν. (5) Ἄρχει δὲ τοῦ στόματος, ἀπὸ μὲν τῆς Προποντίδος, τὸ κατὰ Καλχηδόνα διάστημα καὶ Βυζάντιον, ὃ δεκατεττάρων ἐστὶ σταδίων· (6) ἀπὸ δὲ τοῦ Πόντου, τὸ καλούμενον Ἱερὸν (ἐφ' οὗ τόπου φασὶ κατὰ τὴν ἐκ Κόλχων ἀνακομιδὴν, Ἰάσονα θῦσαι πρῶτον τοῖς δώδεκα θεοῖς), ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἀπέχει δὲ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ δώδεκα στάδια πρὸς τὸ κατ᾽ ἀντικρὺ κείμενον Σαραπιεῖον τῆς Θρᾴκης. (7) Τοῦ δὲ ῥεῖν ἔξω κατὰ τὸ συνεχὲς τήν τε Μαιῶτιν καὶ τὸν Πόντον, εἰσὶν αἰτίαι

alias accipiendo. (6) Harum igitur omnium rerum
mercio aut carendum omnino fuerat Græcis, au
penitus cum utilitate id fuerat exercendum, si B
deteriora consilia sequi, et olim cum Galatis, tu
cum Thracibus magis, societate jungi voluissent,
illa loca penitus non inhabitarent. (7) Nam par
freti angustias, partim ob adjacentium barbarorum
tudinem, erepta nobis esset in Pontum navigandi
tas. (8) Puto igitur, ad ipsos quidem primo By
ex natura locorum maxima redire vitæ commod
quum et ea, quibus superfluunt, exportari, et,
deficiunt, importari facile et cum lucro et sine u
lestia aut periculo possint. (10) Sed et ad alio
commoda propter ipsos, ut diximus, perveniunt.
velut communes omnium benefactores, non gratia
taxat jure merito a Græcis referant; sed etiam co
Græcorum omnium auxilium, quando a barbaris
lum eis imminet. (11) Quoniam autem propriet
naturam hujus loci plerique hominum idcirco ig
quia aliquanto longius abest ab iis orbis nostri pa
ad quas visendas iri solet: (12) nos, qui res huj
notas esse omnibus cupimus, et maxime quidem,
possit, ex inspectione omnia cognosci loca, in
peculiare aliquid aut excellens inest, aut, si hoc n
test, unumquemque in animo habere notiones
eorum et expressas formas, ad veritatem quam p
accedentes; (13) dicendum existimamus, quid id re
quæ causa dictæ urbi talem tantamque felicitatem co

XXXIX. Pontus igitur, quem vocant, ambitum
stadiorum circiter XXII millium: ora duo, sibi ex
opposita; alterum e Propontide; alterum e lacu M
qui et ipse per se in circuitum patet stadia octies
(2) Quum autem in descriptos alveos multi magnique
ex Asia influant, majores vero etiam et plures ex E
evenit, ut Mæotius quidem lacus, ubi ab illis flu
est repletus, in Pontum per os suum effundatur;
vero, in Propontidem. (3) Nominatur autem os
dis, Cimmerius Bosporus; cujus latitudo est st
plus minus triginta; longitudo, sexaginta; est au
tum illud ostium humile et vadosum. (4) Ipsius P
similiter vocatur Bosporus, et quidem Thracius,
ctum in longitudinem ad centum viginti stadia: l
non ubique semper eadem. (5) Oris principium
Propontide venienti, illud intervallum, quod es
Calchedonem et Byzantium, stadiorum quatuord
(6) exeunti vero e Ponto, locus ille quem Hieron v
ubi fama est Iasonem, quando e Colchis revert
duodecim diis primum sacrificasse. Est autem ill
in Asia situs, abestque ab Europa et fano Sarapidis
in opposita est Thracia, duodecim fere stadia. (7)
autem Mæotis et Pontus continenter effluant, ej

ἐστί. Μία μὲν αὐτόθεν καὶ πᾶσι προφανής· καθ' ἥν, πολλῶν εἰσπιπτόντων ῥευμάτων εἰς περιγραφὴν ἀγγείου ὡρισμένων, πλεῖον ἀεὶ καὶ πλεῖον γίγνεται τὸ ὑγρόν. (8) Ὃ, μηδεμιᾶς μὲν ὑπαρχούσης ἐκρύσεως, ἔμελλεν ἂν ἦν, προσαναβαῖνον, ἀεὶ μείζω καὶ πλείω τοῦ κοιλώματος περιλαμβάνειν τόπον· ὑπαρχουσῶν δ' ἐκρύσεων, ἀνάγκη, τὸ προσγιγνόμενον καὶ πλεονάζον, ὑπερπῖπτον ἀποῤῥεῖν καὶ φέρεσθαι συνεχῶς διὰ τῶν ὑπαρχόντων στομάτων. (9) Δευτέρα δέ· καθ' ἥν, πολὺν καὶ παντοδαπὸν χοῦν εἰσφερόντων εἰς τὰ προειρημένα κοιλώματα τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς τῶν ὄμβρων ἐπιτάσεις, ἐκπιεζόμενον τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τῶν συνισταμένων ἐγχωμάτων, ἀεὶ προσαναβαίνει, καὶ φέρεται κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐκρύσεων. (10) Τῆς δ' ἐγχώσεως καὶ τῆς ἐπιῤῥύσεως ἀδιαπαύστου καὶ συνεχοῦς γιγνομένης ἐκ τῶν ποταμῶν, καὶ τὴν ἀπόῤῥυσιν ἀδιάπαυστον καὶ συνεχῆ γίγνεσθαι διὰ τῶν στομάτων ἀναγκαῖον. (11) Αἱ μὲν οὖν ἀληθεῖς αἰτίαι τοῦ ῥεῖν ἔξω τὸν Πόντον, αἵδ' εἰσίν· οὐχ ἐξ ἐμπορικῶν ἔχουσαι διηγημάτων τὴν πίστιν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν θεωρίας, ἧς ἀκριβεστέραν εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον.

XL. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τὸν τόπον ἐπέστημεν, οὐδὲν ἀφετέον ἀργόν, οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει κείμενον, ὅπερ οἱ πλεῖστοι ποιεῖν εἰώθασι τῶν συγγραφέων· ἀποδεικτικῇ δὲ μᾶλλον τῇ διηγήσει χρηστέον, ἵνα μηδὲν ἄπορον καταλείπωμεν τῶν ζητουμένων τοῖς φιληκόοις. (2) Τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τῶν νῦν καιρῶν, ἐν οἷς, πάντων πλωτῶν καὶ πορευτῶν γεγονότων, οὐκ ἂν ἔτι πρέπον εἴη, ποιηταῖς καὶ μυθογράφοις χρῆσθαι μάρτυσι περὶ τῶν ἀγνοουμένων· (3) ὅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν πεποιήκασι περὶ τῶν πλείστων, ἀπίστους ἀμφισβητουμένων παρεχόμενοι βεβαιωτάς, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον. Πειρατέον δὲ, δι' αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἱκανὴν παριστάναι πίστιν τοῖς ἀκούουσι. (4) Φαμὲν δὴ, χώννυσθαι μὲν καὶ πάλαι καὶ νῦν τὸν Πόντον, χρόνῳ γε μὴν ὁλοσχερῶς ἐγχωσθήσεσθαι τήν τε Μαιῶτιν καὶ τοῦτον· μενούσης γε δὴ τῆς αὐτῆς τάξεως περὶ τοὺς τόπους, καὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐγχώσεως ἐνεργούντων κατὰ τὸ συνεχές. (5) Ὅταν γὰρ ὁ μὲν χρόνος ἄπειρος ᾖ, τὰ δὲ κοιλώματα πάντη πάντως ὡρισμένα· δῆλον, ὡς, κἂν τὸ τυχὸν εἰσφέρηται, πληρωθήσονται τῷ χρόνῳ. (6) Κατὰ φύσιν γὰρ, τὸ πεπερασμένον, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ συνεχῶς γιγνόμενον, ἢ φθειρόμενον, κἂν κατ' ἐλάχιστον γίγνηται (τοῦτο γὰρ ὑποκείσθω νῦν), ἀνάγκη τελειωθῆναι κατὰ τὴν πρόθεσιν. (7) Ὅταν δὲ μὴ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ καὶ λίαν πολύς τις εἰσφέρηται χοῦς, φανερὸν, ὡς οὔ ποτε, ταχέως δὲ, συμβήσεται γενέσθαι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν. (8) Ὃ δὴ καὶ φαίνεται γιγνόμενον. Τὴν μὲν οὖν Μαιῶτιν ἤδη κεχῶσθαι συμβαίνει· τὸ γάρ τοι πλεῖστον αὐτῆς μέρος, ἐν ἑπτὰ καὶ πέντε ὀργυιαῖς ἐστι. Διὸ καὶ πλεῖν αὐτὴν οὐκ ἔτι δύνανται ναυσὶ μεγάλαις, χωρὶς καθηγεμόνος. (9) Οὖσά τ' ἐξ ἀρχῆς θάλαττα σύῤῥους τῷ Πόντῳ, καθὰ οἱ παλαιοὶ συμφωνοῦσι, νῦν ἔστι λίμνη γλυκεῖα, τῆς μὲν θαλάττης ἐκπεπιεσμένης ὑπὸ τῶν ἐγ-

causa duplex est: una in promtu, et nemini non manifesta: quatenus enim multi amnes vasa ingrediuntur, quorum est circumscripta definitaque mensura, accedit major in dies aquarum copia; (8) quæ, si nullus pateret exitus, assurgere magis magisque in altum deberet, et majorem amplioremque alvei locum semper occupare. Nunc quum pateant exitus, necesse est, ut, quod nova accessione redundat, id excedens oram effluat, ac per ea quæ adsunt ora continenter labatur. (9) Altera causa est hujusmodi. Quum per magnos et vehementes imbres flumina multum atque omnis generis limum in prædictos alveos inferant, elisa aqua ab aggesta terra, altius semper attollitur, et ratione ea, quam diximus, per alveorum exitus manat. (10) Et quoniam indesinenter atque continuo ab amnibus et humus aggeritur, et aquæ infunduntur, etiam emanantes per ora aquas nunquam desinere, sed semper fluere est necesse. (11) Ac veræ quidem causæ, cur extra alveum feratur Pontus, istæ sunt: quarum fides non ex mercatorum narrationibus pendet, verum e rerum naturalium contemplatione, quam maxime fieri potest, accurata.

XL. Quoniam autem ad istum locum devenimus; nihil nobis, ne eorum quidem quæ in rerum natura sunt posita, inexplicatum prætermittendum est; quod plerique historiarum scriptores facere solent: imo vero eo genere narrationis utendum est, quo rerum commemoratarum rationes etiam exponuntur; ne dubium ullum de eis rebus, de quibus quæritur, studiosis relinquamus. (2) Eam siquidem diligentiam hodierna tempora requirunt. Nam quia hodie terra marique sunt omnia pervia, turpe jam sit, de iis, quæ vulgo ignorantur, poetas et fabularum scriptores testes afferre: (3) quod in plerisque superiores scriptores fecerunt, infidos rerum de quibus disceptatur fidejussores, ut ait Heraclitus, afferentes. Quin potius conandum est nobis, ut ipsa per se nostra narratio fidem audientibus faciat. (4) Dicimus igitur, et olim et nunc Pontum humo obrui atque adimpleri: tandem vero etiam penitus et Mæotidem et ipsum Pontum iri oppletum, si modo eadem maneat conditio illorum locorum, et causæ aggestus illius continenter operentur. (5) Quando enim tempus quidem infinitum est, alvei vero certis plane finibus circumscripti, perspicuum est, etsi vel minimum sit quod invehitur, futurum tamen aliquando tandem, ut impleantur. (6) Ita enim natura comparatum est: si finitum aliquid tempore infinito nascatur, aut denascatur, etsi minimum est quod sit quotidie (ponamus enim id nunc quidem), necesse est, ut illud ad destinatum finem perveniat. (7) Jam vero, si non parum nescio quid, sed longe plurimum limi aggeratur; perspicuum est, non dico aliquando, sed brevi eventurum id quod modo dicebamus. (8) Quin, fieri jam id ipsum, apparet. Mæotius siquidem lacus jam nunc est oppletus: nam in plerisque illius partibus non ultra septem aut quinque ulnarum est ejus altitudo; ut sine itineris duce navigari magnis navibus non amplius possit. (9) Et quum olim mare illud fuerit, Ponto conjunctum, ut consentiunt veteres; nunc lacus est

χωμάτων, τῆς δὲ τῶν ποταμῶν εἰσβολῆς ἐπικρατούσης. (10) Ἔσται δὲ καὶ περὶ τὸν Πόντον παραπλήσιον, καὶ γίγνεται νῦν· ἀλλ' οὐ λίαν τοῖς πολλοῖς ἐστι καταφανὲς, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος. Τοῖς μέντοι γε βραχέα συνεπιστήσασι, καὶ νῦν ἐστι δῆλον τὸ γιγνόμενον.

XLI. Τοῦ γὰρ Ἴστρου πλείοσι στόμασιν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλοντος, συμβαίνει πρὸς τοῦτον σχεδὸν ἐπὶ χίλια στάδια συνιστάναι ταινίαν, ἡμέρας δρόμον ἀπέχουσαν τῆς γῆς· ἥτις νῦν συνέστηκεν ἐκ τῆς τοῖς στόμασιν εἰσφερομένης ἰλύος· (2) ἐφ' ἣν, ἔτι πελάγιοι, τρέχοντες οἱ πλέοντες τὸν Πόντον, λανθάνουσι ἐποκέλλοντες νυκτὸς ἐπὶ τοὺς τόπους. Καλοῦσι δ' αὐτοὺς οἱ ναυτικοὶ Στήθη. (3) Τοῦ δὲ μὴ παρ' αὐτὴν συνίστασθαι τὴν γῆν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ προωθεῖσθαι τὸν χοῦν, ταύτην νομιστέον εἶναι τὴν αἰτίαν. (4) Ἐφ' ὅσον μὲν γὰρ αἱ ῥύσεις τῶν ποταμῶν διὰ τὴν βίαν τῆς φορᾶς ἐπικρατοῦσι καὶ διωθοῦνται τὴν θάλατταν, ἐπὶ τοσοῦτο καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ φερόμενα τοῖς ῥεύμασιν ἀνάγκη προωθεῖσθαι, καὶ μὴ λαμβάνειν μονὴν μηδὲ στάσιν ἁπλῶς. (5) Ὅταν δὲ διὰ τὸ βάθος ἤδη καὶ πλῆθος τῆς θαλάττης ἐκλύηται τὰ ῥεύματα, τότ' εἰκὸς ἤδη, κατὰ φύσιν φερόμενον κάτω, μονὴν καὶ στάσιν λαμβάνειν τὸν χοῦν. (6) Δι' ἃ δὴ τῶν μὲν λάβρων καὶ μεγάλων ποταμῶν, τὰ μὲν χώματα μακρὰν συνίσταται, τὰ δὲ παρὰ τὴν χέρσον ἐστὶν ἀγχιβαθῆ· τῶν δ' ἐλαττόνων καὶ πρᾴως ῥεόντων, παρ' αὐτὰς τὰς εἰσβολὰς οἱ θῖνες συνίστανται. (7) Μάλιστα δ' ἔκδηλον γίγνεται τοῦτο κατὰ τὰς τῶν ὄμβρων ἐπιφοράς. Καὶ γὰρ τὰ τυχόντα τότε τῶν ῥείθρων, ἐπειδὰν ἐπικρατήσωσι τοῦ κύματος κατὰ τὴν εἰσβολὴν, προωθοῦσι τὸν χοῦν εἰς θάλατταν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πρὸς λόγον ἑκάστου γίγνεσθαι τὴν ἀπόστασιν τῇ βίᾳ τῶν ἐμπιπτόντων ῥευμάτων. (8) Τῷ δὲ μεγέθει τῆς προειρημένης ταινίας, καὶ καθόλου τῷ πλήθει τῶν εἰσφερομένων λίθων καὶ ξύλων καὶ γῆς ὑπὸ τῶν ποταμῶν, οὐδαμῶς ἀπιστητέον (εὔηθες γάρ), (9) θεωροῦντας ὑπὸ τὴν ὄψιν τὸν τυχόντα χειμάῤῥουν, ἐν βραχεῖ χρόνῳ πολλάκις ἐκχαραδροῦντα μὲν καὶ διακόπτοντα τόπους ἠλιβάτους, φέροντα δὲ πᾶν γένος ὕλης καὶ γῆς καὶ λίθων, ἐπιχώσεις δὲ ποιούμενον τηλικαύτας, ὥστ' ἀλλοιοῦν ἐνίοτε, καὶ μηδὲ γινώσκειν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τοὺς αὐτοὺς τόπους.

XLII. Ἐξ ὧν οὐκ εἰκὸς θαυμάζειν, πῶς οἱ τηλικοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ποταμοὶ, συνεχῶς ῥέοντες, ἀπεργάζονταί τι τῶν προειρημένων, καὶ τέλος ἐκπληροῦσι τὸν Πόντον. (2) Οὐ γὰρ εἰκὸς, ἀλλ' ἀναγκαῖον γενέσθαι τοῦτό γε, προφαίνεται κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. (3) Σημεῖον δὲ τοῦ μέλλοντος· ὅσῳ γάρ ἐστι νῦν ἡ Μαιῶτις γλυκυτέρα τῆς Ποντικῆς θαλάττης, τοσούτῳ θεωρεῖται διαφέρουσα προφανῶς ἡ Ποντικὴ τῆς καθ' ἡμᾶς. (4) Ἐξ ὧν δῆλον, ὡς, ὅταν ὁ χρόνος, ἐν ᾧ πεπληρῶσθαι συμβαίνει τὴν Μαιῶτιν, τοῦτον λάβῃ τὸν λόγον πρὸς τὸν χρόνον, ὃν ἔχει τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος πρὸς τὸ κοίλωμα, τότε συμβήσεται καὶ τὸν Πόντον τεναγώδη

aquæ dulcis, postquam maris aqua elisa est ab a terra, et ingredientium amnium influxus pervicit. Idem vero fiet etiam Ponto, et jam nunc fit : sed pra magnitudine parum id vulgus observat; verum q mediocriter attendunt, jam nunc super eo nihil dub

XLI. Nam quum pluribus ostiis ex Europa in P Ister præcipitet, efficitur in Ponto et nunc obtinet quædam, sive moles, per mille circiter stadia in l porrecta, diei unius cursu distans a terra, ex limo c quem ostia fluviorum deferunt. (2) In quam si hi, q tum navigant, dum adhuc in alto esse putant, incurru cidit illis noctu, ut imprudentes navem in hæc loca gant. Stethe, id est dorsa, nautæ vocant. (3) Quod agger ille non propius terram crescit, sed procul in movetur, causam existimare hanc oportet. (4) Sci quantum influentia flumina impetum ob eam, qua fe violentiam servant, et mare protrudunt, in tantum et l et quæcumque cursu aquarum devehuntur, protrudi i est, neque moram ullam accipere ad subsistendum (5) Ubi vero, propter profunditatem et immensitate ris, fluentorum vis minuit, ibi demum rationi nat consentaneum est, ut materia illa quæ aggeritur su et quieta firmaque maneat. (6) Propterea rapidoru gnorumque amnium moles procul excitantur, et pro ram mare altum est : minorum vero fluminum et fluentium, prope ipsa ostia aggeres consistunt. (7) M autem manifestum hoc sit, ubi magni imbres cadunt tunc vel minimi amnes, superata vi fluctuum circa o limum adeo longe protrudunt in altum, ut, pro vi cujusque amnis in mare se exonerantis, brevior aut l distantia intercedat. (8) De magnitudine autem illi niæ, quam diximus Istro prætendi, aut omnino de saxorum, lignorum, et terræ, quam invehunt amne est quod fidem superare cuiquam ea res videatur : s enim hoc fuerit : (9) quum cernere sæpe sit oculis, vis parvum torrentem brevi tempore per loca præcels ruptaque meatus sibi confragosos aperire, et vi perru materiam omne genus, terramque, et saxa devehenten vero, per quæ transit, usque adeo aggere complere, f que locorum interdum penitus adeo immutare, ut n temporis intervallo eadem loca non agnoscantur.

XLII. Quare mirari nemo debet, si tanti amnes, ta rapidi, continuo influxu, eorum quæ diximus aliqui ciunt, ac tandem Pontum sunt impleturi. (2) Nam ratione rem putantibus, non simile veri, sed necess videbitur, ut id ita fiat. (3) Futuri porro argumentu quod, in quantum dulcior Mæotis Pontico mari, id t differre palam est Ponticum a nostro. (4) Ex quo ap ubi tempus, quo compleri Mæotim contigit, pervene eam proportionem, quam inter se habent magnitudi voorum : futurum tunc, ut Pontus dulcescat, fiatq

καὶ [illegible] καὶ λιμνώδη γενέσθαι, παραπλησίως τῇ Μαιώτιδι λίμνῃ. (5) Καὶ θᾶττον δὲ τοῦτον ὑποληπτέον, ὅσῳ μείζους καὶ πλείους εἰσὶν αἱ ῥύσεις τῶν εἰς τοῦτον ἐκπιπτόντων ποταμῶν. (6) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ἀπίστως διακειμένους, εἰ δὴ χώννυται καὶ νῦν, καὶ χωσθήσεσθαί ποτε συμβήσεται τὸν Πόντον, καὶ λίμνη καὶ τέναγος ἔσται τὸ τηλικοῦτον πέλαγος. (7) Ἔτι δὲ μᾶλλον εἰρήσθω καὶ τῆς τῶν πλοϊζομένων ψευδολογίας καὶ τερατείας χάριν· ἵνα μὴ παντὶ τῷ λεγομένῳ προσκεχηνέναι παιδικῶς ἀναγκαζώμεθα διὰ τὴν ἀπειρίαν· ἔχοντες δ' ἴχνη τῆς ἀληθείας ἐπί τινα, ἐξ αὐτῶν ἐπικρίνειν δυνώμεθα τὸ λεγόμενον ὑπό τινων ἀληθῶς ἢ τοὐναντίον. (8) Ἐπὶ δὲ τὸ συνεχὲς τῆς εὐκαιρίας τῶν Βυζαντίων ἐπάνιμεν.

XLIII. Τοῦ δὴ στόματος, τοῦ τὸν Πόντον καὶ τὴν Προποντίδα συνάπτοντος, ὄντος ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων τὸ μῆκος, καθάπερ ἀρτίως εἴπομεν, καὶ τοῦ μὲν Ἱεροῦ τὸ πρὸς τὸν Πόντον πέρας ὁρίζοντος, τοῦ δὲ κατὰ Βυζάντιον διαστήματος, τὸ πρὸς τὴν Προποντίδα· (2) μεταξὺ τούτων ἐστὶν Ἑρμαῖον, τῆς Εὐρώπης ἐπί τινος ἀκρωτηριαζούσης ἐν τῷ στόματι κείμενον, ὃ τῆς μὲν Ἀσίας ἀπέχει περὶ πέντε στάδια, κατὰ τὸν στενώτατον δὲ τόπον ὑπάρχει τοῦ παντὸς στόματος· ᾗ καὶ Δαρεῖον ζεῦξαί φασι τὸν πόρον, καθ' ὃν χρόνον ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ Σκύθας διάβασιν. (3) Κατὰ μὲν δὴ τὸν ἄλλον τόπον ἀπὸ τοῦ Πόντου, παραπλήσιός ἐστιν ἡ φορὰ τοῦ ῥεύματος, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς παρ' ἑκάτερον τὸ μέρος τῷ στόματι παρηκόντων τόπων. (4) Ἐπειδὰν δὲ εἰς τὸ τῆς Εὐρώπης Ἑρμαῖον, ᾗ στενώτατον ἔφαμεν εἶναι, φερόμενος ἐκ τοῦ Πόντου καὶ συγκλειόμενος ὁ ῥοῦς βίᾳ προσπέσῃ· τότε δὴ τραπεὶς, ὥσπερ ἀπὸ πληγῆς, ἐμπίπτει τοῖς ἀντικρὺ τῆς τόποις. (5) Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν, οἷον ἐξ ὑποστροφῆς, τὴν ἀνταπόδοσιν ποιεῖται πρὸς τὰ περὶ τὰς Ἑστίας ἄκρα καλούμενα τῆς Εὐρώπης. (6) Ὅθεν αὖθις ὁρμήσας, προσπίπτει πρὸς τὴν Βοῦν καλουμένην· ὅς ἐστι τῆς Ἀσίας τόπος, ἐφ' ὃν ἐπιστῆναί φασι πρῶτον οἱ μῦθοι τὴν Ἰὼ περαιωθεῖσαν. (7) Πλὴν ὅ γε ῥοῦς, τὸ τελευταῖον ὁρμήσας ἀπὸ τῆς Βοὸς, ἐπ' αὐτὸ φέρεται τὸ Βυζάντιον· περισχισθεὶς δὲ περὶ τὴν πόλιν, βραχὺ μὲν εἰς τὸν κόλπον ἀπομερίζει, τὸ καλούμενον Κέρας, τὸ δὲ πλεῖον πάλιν ἐκκλίνει. (8) Διευτονεῖν μὲν οὖν οὐκ ἔτι δύναται πρὸς τὴν ἀντιπέρας χώραν, ἐφ' ἧς ἐστι Καλχηδών. (9) Πλεονάκις γὰρ τὴν ἀνταπόδοσιν πεποιημένος, καὶ τοῦ πόρου πλάτος ἔχοντος, ἤδη περὶ τοῦτον τὸν τόπον ἐκλελυμένος ὁ ῥοῦς, οὐκ ἔτι βραχείας πρὸς ὀξεῖαν γωνίαν ποιεῖται τὰς ἀνακλάσεις ἐπὶ τὴν περαίαν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἀμβλεῖαν. (10) Διόπερ ἀπολιπὼν τὴν τῶν Καλχηδονίων πόλιν, φέρεται διὰ πόρου.

XLIV. Καὶ τὸ ποιοῦν τὴν μὲν τῶν Βυζαντίων πόλιν εὐκαιροτάτην, τὴν δὲ τῶν Καλχηδονίων τἀναντία, τοῦτ' ἔστι τὸ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένον· καίπερ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἀμφοτέραις δοκούσης εἶναι τῆς θέσεως τῆς αὐτῆς εὐκαιρίαν. (2) Ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν μὲν βου-

instar paludis et lacus, haud secus ac Maeotis palus. (5) Imo vero tanto citius hoc eventurum existimare debemus, quo majora et plura flumina asunt, quae in hunc praecipitant. (6) Haec igitur dicta sint adversus eos, quibus incredibile videtur, Pontum et adimpleri jam nunc, et oppletum iri quandoque, et tantum pelagus lacum paludemque aliquando futurum. (7) Atque magis etiam adversus navigantium mendacia miraculosaque figmenta sunto haec dicta: ne, propter imperitiam, more puerorum cogamur quidquid dictum fuerit ore hianto excipere; sed ut, vestigia atque indicia quaedam veritatis habentes, per nos ipsos, verum sit, nec ne, quod quisque dixerit, dijudicare valeamus. (8) Nunc redeamus ad reliquam opportunitatem situs Byzantiorum.

XLIII. Quum igitur fretum illud, quod Pontum et Propontidem jungit, longitudinem habeat stadiorum, ut paulo ante dicebamus, centum et viginti: cumque ejus extremum, Ponto proximum, terminetur Hiero (sive Fano), alterum vero, Propontidem versus, eo intervallo quod est inter Byzantium et oram oppositam: (2) est in medio spatio isto ab Europae latere Hermaeum, id est, Mercurii fanum, rupi cuidam, instar promontorii in fretum prominenti, superstructum; stadiis quinque distans ab Asia, qua parte angustissimum est fretum. Ubi etiam dicitur Darius, quando infesto exercitu Scythas petiit, ponte fretum junxisse. (3) In cetero igitur tractu inde a Ponto, quia similis est utraque ora hinc inde juxta fretum porrecta, etiam cursus aquae ubique aequabilis est. (4) Postquam vero delapsae e Ponto aquae fluxus, in angustias jam coarctatus, magna cum violentia in oram Europaeam, ad Hermaeum, qua angustissimum esse trajectum diximus, impulsus est; tunc, quasi accepto ictu, conversus, oppositis in Asia locis vehemens ingruit. (5) Tum inde rursus, velut nova conversione facta, ad illa Europae loca redit, quae dicuntur ad Hestias promontoria. (6) Hinc iterum magno impetu Asiae locum petit, quem Bovem vocant; in quo, ut narrant fabulae, trajecto freto, Io pedem primo posuit. (7) Quo ex loco repercussus fluxus, ad Byzantium ipsum postremo fertur. Ubi, circa urbem divisus, parvam sui partem sinui immittit, quem Cornu vocant; pars vero major aquae cursum inde avertit. (8) Sed jam quidem languidior factus fluxus, ad Calchedonem e regione sitam pervenire porro non potest. (9) Saepius enim ultro citroque repercussus, nunc jam hoc loco, quia latius ibi fretum est, resoluto impetu cursus aquae nequaquam amplius breves reciprocationes ad rectos angulos versus oppositam continentem facit, sed potius ad obtusos. (10) Itaque, omissa urbe Calchedoniorum, per medium fretum fertur.

XLIV. Quamobrem, cur Byzantinae urbis situs tantas commoditates habeat, Calchedoniorum tantas incommoditates, causa ea est, quam jam ostendimus; quamquam loca intuentibus parem utriusque urbis situs commoditatem habere videtur. (2) Verum enimvero ad alteram cupienti ap-

ληθέντα καταπλεῦσαι οὐ ῥᾴδιον· πρὸς τὴν δὲ, κἂν μὴ βούλῃ, φέρει κατ' ἀνάγκην ὁ ῥοῦς, καθάπερ ἀρτίως εἴπομεν. (3) Σημεῖον δὲ τούτου· ἐκ Καλχηδόνος γὰρ οἱ βουλόμενοι διαίρειν εἰς Βυζάντιον, οὐ δύνανται πλεῖν κατ' εὐθεῖαν διὰ τὸν μεταξὺ ῥοῦν· ἀλλὰ παράγουσιν ἐπί τε τὴν Βοῦν, καὶ τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν· (4) (ἣν Ἀθηναῖοί ποτε κατασχόντες, Ἀλκιβιάδου γνώμῃ παραγωγιάζειν ἐπεβάλοντο πρῶτον τοὺς εἰς Πόντον πλέοντας·) τῷ δ' ἔμπροσθεν ἀφιᾶσι κατὰ ῥοῦν, ᾧ φέρονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸ Βυζάντιον. (5) Ὅμοια δὲ τούτοις καὶ τὰ κατὰ τὸν ἐπὶ θάτερα πλοῦν ἐστι τῆς Βυζαντίων πόλεως. (6) Ἄν τε γὰρ ἀφ' Ἑλλησπόντου τρέχῃ τις τοῖς νότοις, ἄν τ' ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐκ τοῦ Πόντου τοῖς ἐτησίοις, παρὰ μὲν τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Βυζαντίων πόλεως ὀρθὸς, ἅμα δ' εὐπαρακόμιστος, ἐστὶν ὁ πλοῦς, ἐπὶ τὰ τῆς Προποντίδος στενὰ κατ' Ἄβυδον καὶ Σηστὸν, κἀκεῖθεν ὡσαύτως πάλιν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον. (7) Ἀπὸ δὲ Καλχηδόνος παρὰ γῆν Ἀσίαν τἀναντία τούτοις, διὰ τὸ κολπώδη τὸν παράπλουν ὑπάρχειν, καὶ προτείνειν πολὺ τὴν τῶν Κυζικηνῶν χώραν. (8) Ἀφ' Ἑλλησπόντου γὰρ φερόμενον εἰς Καλχηδόνα, χρήσασθαι τῷ παρὰ τὴν Εὐρώπην πλῷ, κἄπειτα συνεγγίζοντα τοῖς κατὰ Βυζάντιον τόποις, κάμπτειν καὶ προστρέχειν πρὸς τὴν Καλχηδόνα, διὰ τὸν ῥοῦν καὶ τὰ προειρημένα, δυσχερές. (9) Ὁμοίως δὲ πάλιν ἐκπλέοντα προστρέχειν εὐθέως τῇ Θρᾴκῃ, τελέως ἀδύνατον, διά τε τὸν μεταξὺ ῥοῦν καὶ διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους ἑκατέρους ἀντιπίπτειν πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιβολάς. (10) Ἐπειδήπερ εἰσάγει μὲν εἰς τὸν Πόντον Νότος, ἐξάγει δὲ Βορέας· καὶ τούτοις ἀνάγκη χρῆσθαι πρὸς ἑκάτερον τὸν δρόμον τοῖς ἀνέμοις. (11) Τὰ μὲν οὖν τὴν κατὰ θάλατταν εὐκαιρίαν ποιοῦντα Βυζαντίοις, ταῦτα ἐστί· τὰ δὲ τὴν κατὰ γῆν ἀκαιρίαν, τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι.

XLV. Τῆς γὰρ Θρᾴκης κύκλῳ περιεχούσης αὐτῶν τὴν χώραν οὕτως, ὥστ' ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν καθήκειν, ἀΐδιον ἔχουσι πόλεμον καὶ δυσχερῆ πρὸς τούτους. (2) Οὔτε γὰρ, παρασκευασάμενοι, καὶ κρατήσαντες αὐτῶν εἰσάπαξ, ἀποτρίψασθαι τὸν πόλεμον οἷοί τε εἰσὶ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὄχλων καὶ τῶν δυναστῶν. (3) Ἐάν τε γὰρ ἑνὸς περιγένωνται, τρεῖς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν τούτων χώραν ἄλλοι βαρύτεροι δυνάσται. (4) Καὶ μὴν οὐδ', εἴξαντες καὶ συγκαταβάντες εἰς φόρους καὶ συνθήκας, οὐδὲν ποιοῦσι πλέον. Ἂν γὰρ ἑνὶ πρόωνταί τι, πενταπλασίους δι' αὐτὸ τοῦτο πολεμίους εὑρίσκουσι. (5) Διόπερ ἀϊδίῳ συνέχονται καὶ δυσχερεῖ πολέμῳ. Τί γὰρ ἐπισφαλέστερον ἀστυγείτονος φαύλου; καὶ βαρβάρου πολέμου τί δεινότερον; (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτοις τὸ παράπαν κακοῖς παλαίοντες κατὰ γῆν, χωρὶς τῶν ἄλλων τῶν παρεπομένων τῷ πολέμῳ κακῶν, ὑπομένουσί τινα καὶ τιμωρίαν Ταντάλειον κατὰ τὸν ποιητήν. (7) Ἔχοντες γὰρ χώραν γενναιοτάτην, ὅταν διαπονήσωσι ταύτην, καὶ γένηται τὸ τῶν καρπῶν πλῆθος τῷ κάλλει διαφέρον, κἄπειτα παραγενηθέντες οἱ βάρβαροι

pellere, multum erit negotii : ad alteram, velis nolis, c
aquæ te feret, sicuti modo dicebamus. (3) Quod hoc
documento constat. Qui Calchedone Byzantium traj
volunt, propter aquæ cursum qui in medio spatio est, re
conficere navigationem non possunt, sed naves defle
Bovem versus, et Chrysopolim quam vocant: (4) (
urbem quum olim occupassent Athenienses, ex Alcil
consilio portorium exigere primi instituerunt ab eis,
Pontum navigabant :) deinde paululum ulterius pro
descendentis aquæ cursui se permittunt, atque ita nece
Byzantium devehuntur. (5) Similis vero ratio est n
tionis ab altera parte urbis Byzantii. (6) Sive enim fl
Austris ab Hellesponto, sive ad Hellespontum etesi
rantibus e Ponto tendat aliquis, recta facilisque nav
est secundum oram Europæ ab oppido Byzantioru
Propontidis fauces, ubi Sestus et Abydus, et inde
pariter versus Byzantium. (7) A Calchedone vero,
dum Asiaticam oram, contraria ratio est; quoniam
xuosa inter sinus navigatio est, et admodum promi
mare ager Cyzicenorum. (8) Petentibus autem Cal
nem ab Hellesponto, Europæ littus legere, et deind
ad loca ventum fuerit Byzantio vicina, cursum flect
accedere ad Calchedonem, propter aquæ cursum et
diximus, difficile est. (9) Similiterque rursus, si C
done exieris, Thraciam statim appellere, nulla p
ratione queas; cum propter aquæ cursum, qui med
tervenit; tum quod uterque ventus utrique navigatio
trarius est. (10) Nam in Pontum deducit Auster,
vero Boreas : quibus ventis ad utrumque cursum uta
cesse est. (11) Quæ igitur Byzantiis tantam mari c
ditatem præbent, hæc sunt : incommodorum vero qu
accipiunt, causam aperient quæ jam dicemus.

XLV. Quia enim Thracia fines eorum cingit undi
mari ad mare pertinens; perpetuum ac difficile cum
cibus bellum gerunt. (2) Ut enim, magnis belli ap
bus usi, eos semel debellent; tamen in posterum
cum iis belli molestia se liberare non possunt, propt
barorum et dynastarum multitudinem. (3) Nam si
populum superaverint, tres alii dynastæ poten tiores
rum locum succedunt. (4) Sed nec, si hostibus c
rint, et ad pensitationem tributorum et pacta ineu
scenderint, quidquam tamen proficiunt. Ubi enim
uni indulserint, quinque mox pro uno hostes eo i
ctos, nanciscuntur. (5) Propterea perpetuo difficiliq
premuntur. Nam quid mala gente vicina periculosi
quid bello terribilius cum hoste barbaro? (6) At h
hisce malis assidue in terra luctantes, præter reliqu
calamitates, supplicium etiam quoddam Tantaleum
cat poeta, sustinent. (7) Quum enim agrum habea
rimum, postquam magno labore eum excoluerunt,
ctuum optimorum ingens copia provenit; ecce dem b

τοὺς μὲν καταφθείρουσι, τοὺς δὲ συναθροίσαντες ἀποφέρουσι. (8) Τότε δὴ, χωρὶς τῶν ἔργων καὶ τῆς δαπάνης, καὶ τὴν καταφθορὰν θεώμενοι, διὰ τὸ κάλλος τῶν καρπῶν σχετλιάζουσι, καὶ βαρέως φέρουσι τὸ συμβαῖνον. (9) Ἀλλ' ὅμως τὸν μὲν ἀπὸ τῶν Θρᾳκῶν πόλεμον κατὰ τὴν συνήθειαν ἀναφέροντες, ἔμενον ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς δικαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (10) Προσεπιγενομένων δὲ Γαλατῶν αὐτοῖς τῶν περὶ Κομοντόριον, εἰς πᾶν ἦλθον περιστάσεως.

XLVI. Οὗτοι δ' ἐκίνησαν μὲν ἅμα τοῖς περὶ Βρέννον ἐκ τῆς οἰκείας· διαφυγόντες δὲ τὸν περὶ Δελφοὺς κίνδυνον, καὶ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰς μὲν τὴν Ἀσίαν οὐκ ἐπεραιώθησαν, αὐτοῦ δὲ κατέμειναν, διὰ τὸ φιλοχωρῆσαι τοῖς περὶ τὸ Βυζάντιον τόποις. (2) Οἳ καὶ κρατήσαντες τῶν Θρᾳκῶν, καὶ κατασκευασάμενοι βασίλειον τὴν Τύλην, εἰς ὁλοσχερῆ κίνδυνον ἦγον τοὺς Βυζαντίους. (3) Κατὰ μὲν οὖν τὰς ἀρχὰς ἐν ταῖς ἐφόδοις αὐτῶν, ταῖς κατὰ Κομοντόριον, τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα, δῶρα διετέλουν οἱ Βυζάντιοι διδόντες, ἀνὰ τρισχιλίους, καὶ πεντακισχιλίους, ποτὲ δὲ καὶ μυρίους χρυσοῦς, ἐφ' ᾧ μὴ καταφθείρειν τὴν χώραν αὐτῶν. (4) Τέλος δ' ἠναγκάσθησαν ὀγδοήκοντα τάλαντα συγχωρῆσαι φόρον τελεῖν κατ' ἐνιαυτὸν, ἕως εἰς Καύαρον· ἐφ' οὗ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, τὸ δὲ γένος αὐτῶν ἐξεφθάρη πᾶν, ὑπὸ Θρᾳκῶν ἐκ μεταβολῆς καταπολεμηθέν. (5) Ἐν οἷς καιροῖς ὑπὸ τῶν φόρων πιεζόμενοι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν καὶ συγχορηγεῖν εἰς τοὺς περιεστῶτας καιρούς. (6) Τῶν δὲ πλείστων παρολιγωρούντων, ἐνεχείρησαν ἐπαναγκασθέντες παραγωγιάζειν τοὺς εἰς τὸν Πόντον πλέοντας.

XLVII. Μεγάλης δὲ γενομένης τῆς ἀλυσιτελείας καὶ δυσχρηστίας πᾶσιν ἐκ τοῦ τέλος πράττειν τοὺς Βυζαντίους τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ Πόντου, δεινὸν ἡγοῦντο· καὶ πάντες ἐνεκάλουν οἱ πλοϊζόμενοι τοῖς Ῥοδίοις, διὰ τὸ δοκεῖν τούτους προεστάναι τῶν κατὰ θάλατταν. (2) Ἐξ οὗ συνέβη φῦναι τὸν πόλεμον, ὑπὲρ οὗ νῦν ἡμεῖς ἱστορεῖν μέλλομεν. (3) Οἱ γὰρ Ῥόδιοι, συνεξεγερθέντες ἅμα μὲν διὰ τὴν σφετέραν βλάβην, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν πέλας ἐλάττωσιν· τὸ μὲν πρῶτον παραλαβόντες τοὺς συμμάχους, ἐπρέσβευον πρὸς τοὺς Βυζαντίους, ἀξιοῦντες καταλύσειν αὐτοὺς τὸ παραγώγιον. (4) Οὐκ ἐντρεπομένων δὲ τοῖς ὅλοις, ἀλλὰ πεπεισμένων δίκαια λέγειν ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς γενομένης παρ' αὐτοῖς τοῖς τῶν περὶ τὸν Ἑκατοντόδωρον καὶ Ὀλυμπιόδωρον πρὸς τοὺς τῶν Ῥοδίων πρεσβευτάς· (5) (οὗτοι γὰρ τότε προέστησαν τοῦ τῶν Βυζαντίων πολιτεύματος) τότε μὲν ἀπηλλάγησαν οἱ Ῥόδιοι, περάναντες οὐδέν. (6) Ἐπανελθόντες δὲ, τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο τοῖς Βυζαντίοις, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (7) Καὶ παραυτίκα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον πρὸς Προυσίαν, παρακαλοῦντες καὶ τοῦτον εἰς τὸν πόλεμον· ᾔδεσαν γὰρ τὸν Προυσίαν παρατριβόμενον ἔκ τινων πρὸς τοὺς Βυζαντίους.

qui partim illos perdunt, partim collectos auferunt. (8) Tum vero Byzantii, cum præter operam impensam, et sumtus in eam rem factos, oculis suis perdi fruges vident, præstantiam fructuum deplorant, et fortunam suam ferunt indignissime. (9) Sed hoc tamen cum Thracibus bellum longa mali assuetudine tolerantes, antiqua jura cum Græcis populis servaverunt. (10) Postea vero quam ad priora mala accessere Galli, duce Comontorio, afflicta modis omnibus conditio eorum fuit.

XLVI. Hi Galli pars eorum erant, qui cum Brenno patria excesserunt: verum isti, quum periculum ad Delphos effugissent, ubi ad Hellespontum venerunt, nequaquam in Asiam trajecerunt: sed bonitate agrorum circa Byzantium capti, sedes ibidem posuerunt. (2) Deinde Thracibus devictis, ac regni sui sede Tulæ instituta, ultimum Byzantiis periculum creaverunt. (3) Et initio quidem, quoties primus illorum rex Comontorius incursavit fines eorum, muneris specie pendere solebant Byzantii terna aut quina aureorum millia; interdum et denum millium numeratione vastationem agrorum suorum redimebant. (4) Tandem vero LXXX annua talenta stipendii nomine pendere coacti sunt, usque ad tempora Cavari; quo imperante regnum est eversum, et universa gens, a Thracibus versa vice debellata, funditus interiit. (5) Illis igitur temporibus Byzantii, tributorum magnitudine oppressi, principio legationes ad Græcos mittere, opem atque auxilium petentes, et in adversis subsidium aliquod. (6) Eam petitionem cum plerique omnes Græci insuper habuissent, portorium ab iis, qui in Pontum navigabant, exigere instituerunt, necessitate eo adacti.

XLVII. Ubi vero Byzantiis Ponticæ merces vectigal pendere cœperunt, mox omnes ex ea re damnum ingens atque incommodum sentire, facinusque indignum dicere: Rhodios denique, qui maris imperium tenere videbantur, incusare cuncti qui maria exercebant. (2) Atque ex istis causis bellum illud conflatum est, de quo nunc dicturi sumus. (3) Rhodii enim, tum propriis detrimentis excitati, tum aliorum quoque damnis moti, principio legationem, sociis etiam assumtis, ad Byzantios mittunt; postulantes, ut impositum portorium tollerent. (4) Cui postulationi quum morem nullo modo gererent Byzantii; quippe quibus, re ab Hecatontodoro et Olympiodoro, (5) qui summum tunc magistratum apud eos obtinebant, publice cum legatis disceptata, persuasum esset justam suam esse causam; infecta re discesserunt Rhodii. (6) Domumque reversi, bellum adversus Byzantios, propter prædictas causas, decreverunt. (7) Itaque missis illico ad Prusiam legatis, ad societatem belli ipsum hortantur: norant enim, Prusiam certis de causis esse Byzantiis infensum.

XLVIII. Τὸ δὲ παραπλήσιον ἐποίουν καὶ Βυζάντιοι. Πρός τε γὰρ Ἄτταλον καὶ πρὸς Ἀχαιὸν ἔπεμπον πρέσβεις, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν. (2) Ὁ μὲν οὖν Ἄτταλος ἦν πρόθυμος· εἶχε δὲ βραχεῖαν τότε ῥοπὴν, ὡς ἂν ὑπ' Ἀχαιοῦ συνεληλαμένος εἰς τὴν πατρῴαν ἀρχήν. (3) Ὁ δὲ Ἀχαιὸς, κρατῶν μὲν τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, βασιλέα δὲ προσφάτως αὑτὸν ἀναδεδειχὼς, ἐπηγγέλλετο βοηθήσειν. (4) Ὑπάρχων δ' ἐπὶ ταύτης τῆς προαιρέσεως, τοῖς μὲν Βυζαντίοις μεγάλην ἐλπίδα παρεσκεύαζε, τοῖς δὲ Ῥοδίοις καὶ Προυσίᾳ τἀναντία κατάπληξιν. (5) Ἀχαιὸς γὰρ ἦν μὲν Ἀντιόχου συγγενὴς, τοῦ παρειληφότος τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν· ἐγκρατὴς δ' ἐγένετο τῆς προειρημένης δυναστείας, διά τινας τοιαύτας αἰτίας. (6) Σελεύκου μεταλλάξαντος τὸν βίον, ὃς ἦν Ἀντιόχου τοῦ προειρημένου πατὴρ, διαδεξαμένου δὲ τὴν βασιλείαν Σελεύκου, πρεσβυτάτου τῶν υἱῶν· ἅμα τούτῳ διὰ τὴν οἰκειότητα συνυπερέβαλε τὸν Ταῦρον, δυσὶ μάλιστά πως ἔτεσι πρότερον τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν. (7) Σέλευκος γὰρ ὁ νέος, ὡς θᾶττον παρέλαβε τὴν βασιλείαν, πυνθανόμενος Ἄτταλον πᾶσαν ἤδη τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν ὑφ' αὑτὸν πεποιῆσθαι, παρωρμήθη βοηθεῖν τοῖς σφετέροις πράγμασιν. (8) Ὑπερβαλὼν δὲ μεγάλῃ δυνάμει τὸν Ταῦρον, καὶ δολοφονηθεὶς ὑπό τε Ἀπατουρίου τοῦ Γαλάτου καὶ Νικάνορος, μετήλλαξε τὸν βίον. (9) Ἀχαιὸς δὲ κατὰ τὴν ἀναγκαιότητα τὸν φόνον αὐτοῦ μετῆλθε παραχρῆμα, τοὺς περὶ τὸν Νικάνορα καὶ τὸν Ἀπατούριον ἀποκτείνας· τῶν δὲ δυνάμεων καὶ τῶν ὅλων πραγμάτων φρονίμως καὶ μεγαλοψύχως προέστη. (10) Τῶν γὰρ καιρῶν παρόντων αὐτῷ, καὶ τῆς τῶν ὄχλων ὁρμῆς συνεργούσης εἰς τὸ διάδημα περιθέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ προείλετο ποιῆσαι· τηρῶν δὲ τὴν βασιλείαν Ἀντιόχῳ τῷ νεωτέρῳ τῶν υἱῶν, ἐνεργῶς ἐπιπορευόμενος, ἀνεκτᾶτο τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πᾶσαν. (11) Τῶν δὲ πραγμάτων αὐτῷ παραδόξως εὐροούντων, ἐπεὶ τὸν μὲν Ἄτταλον εἰς αὐτὸ τὸ Πέργαμον συνέκλεισε, τῶν δὲ λοιπῶν πάντων ἦν ἐγκρατὴς, ἐπαρθεὶς τοῖς εὐτυχήμασι, παρὰ πόδας ἐξώκειλε. (12) Καὶ, διάδημα περιθέμενος, καὶ βασιλέα προσαγορεύσας αὑτὸν, βαρύτατος ἦν τότε καὶ φοβερώτατος τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου βασιλέων καὶ δυναστῶν. (13) Ὧ καὶ μάλιστα τότε Βυζάντιοι πιστεύσαντες, ἀνεδέξαντο τὸν πρὸς τοὺς Ῥοδίους καὶ Προυσίαν πόλεμον.

XLIV. Ὁ δὲ Προυσίας ἐνεκάλει μὲν πρότερον τοῖς Βυζαντίοις, ὅτι ψηφισαμένων τινὰς εἰκόνας αὐτοῦ, ταύτας οὐκ ἀνετίθεσαν, ἀλλ' εἰς ἐπισυρμὸν καὶ λήθην ἄγοιεν. (2) Δυσηρέστει δ' αὐτοῖς καὶ ἐπὶ τῷ πᾶσαν προσενέγκασθαι φιλονεικίαν, εἰς τὸ διαλῦσαι τὴν Ἀχαιοῦ πρὸς Ἄτταλον ἔχθραν καὶ τὸν πόλεμον· νομίζων, κατὰ πολλοὺς τρόπους ἀλυσιτελῆ τοῖς αὑτοῦ πράγμασιν ὑπάρχειν τὴν ἐκείνων φιλίαν. (3) Ἠρέθιζε δ' αὐτὸν καὶ τὸ δοκεῖν, Βυζαντίους πρὸς μὲν Ἄτταλον εἰς τοὺς τῆς Ἀθηνᾶς ἀγῶνας τοὺς συνθύσοντας ἐξαπεσταλκέναι· πρὸς αὐτὸν δ' εἰς τὰ Σωτήρια, μηδένα πεπομ-

XLVIII. Rhodiorum exemplum seciti sunt et Byzan
qui et ab Attalo, et ab Achæo per legatos auxilium pe
runt. (2) Et erat quidem Attalo voluntas prompta :
qui ab Achæo intra paterni regni fines erat compuls
momentum ad victoriam afferre poterat non sane magn
(3) Achæus vero, qui in regionibus Asiæ cis Taurum
dominabatur, et Regis nomen paulo ante assumserat,
xilia Byzantiis promisit. (4) Atque is, has partes am
xus, Byzantiis spem magnam, Rhodiis contra, et Pru
ingentem terrorem injecit. (5) Hic siquidem Achæus
gnatione Antiochum illum contingebat, qui in reg
Syriæ successerat : dominatum vero, quem diximus
hujuscemodi causas erat consecutus. (6) Postquam
leucus, pater Antiochi modo nominati, fatis concessis
regnumque illius Seleucus filius natu maximus accepis
cum hoc Achæus, propter familiaritatem cognationem
Taurum superavit, duobus circiter annis, priusquam
gererentur, de quibus hic agimus. (7) Junior enim S
cus, statim a suscepto regno certior factus, Attalum om
jam cis Taurum Asiam suo imperio subjecisse, r
suis consulendi impetum cepit. (8) Sed ubi Tau
magno cum exercitu esset transgressus, dolo appetitu
Apaturio Gallo et Nicanore, vitam cum morte commut
(9) Hujus cædem Achæus e vestigio ulciscens, tamq
occisi cognatus, Apaturium et Nicanorem trucida
copias vero et res universas, cum prudentia, tum ma
tudine animi singulari, administravit. (10) Nam q
diadematis capiti imponendi occasionem esset nactus
cederetque etiam populorum voluntas, regnum illi c
tim deferentium, ipse inclinare animum in eam pa
noluit : sed Antiocho, juniori ex filiis, imperium co
vans, per omnes regiones bellum circumferens, quid
cis Taurum fuerat amissum recepit. (11) Verum k
postquam Attalum in ipsam urbem Pergami conclusi
omniaque alia in potestatem suam redegisset, inop
rerum successu elatus, e vestigio ab honestis co
deflexit : (12) et quum diadema sumsisset, nome
regium adscivisset, omnium cis Taurum regum ac
starum potentissimus erat, maximeque formidabilis.
Quo et Byzantii potissimum tunc freti, bellare cum
diis et Prusia sunt ausi.

XLIX. Jampridem Prusias eo nomine Byzantiis su
sebat, quod imagines, quas sibi decreverant, non de
sent; sed in moram atque oblivionem rem istam trahe
(2) Idem præterea infensus eisdem erat, quod ad
mendas inimicitias inter Achæum et Attalum tantum s
adhibuerant, ut nihil supra : multis enim modis damn
rebus suis esse illorum mutuam amicitiam existim
(3) Accedebat etiam hoc iræ incentivum, quod By
ad Attalum quidem, Minervæ ludicrum celebrantem,
tos, qui solennibus interessent, misissent; quum ad ip

φῆναι. (4) Διόπερ, ἐκ πάντων τούτων ὑποικουρουμένης παρ' αὐτῷ τῆς ὀργῆς, ἄσμενος ἐπελάβετο τῆς τῶν Ῥοδίων προφάσεως· καὶ, συγκαταθέμενος τοῖς πρεσβευταῖς, ἐκείνους μὲν ᾤετο δεῖν κατὰ θάλατταν πολεμεῖν, αὐτὸς δὲ κατὰ γῆν οὐκ ἐλάττω βλάψειν ἔδοξε τοὺς ὑπεναντίους. (5) Ὁ μὲν οὖν Ῥοδίων πρὸς Βυζαντίους πόλεμος, διὰ ταῦτα καὶ τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν.

L. Οἱ δὲ Βυζάντιοι τὸ μὲν πρῶτον ἐῤῥωμένως ἐπολέμουν· πεπεισμένοι, τὸν μὲν Ἀχαιὸν σφίσι βοηθεῖν, αὐτοὶ δὲ, τὸν Τιβοίτην ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐπαγαγόντες, ἀντιπεριστήσειν τῷ Προυσίᾳ φόβους καὶ κινδύνους· (2) ὃς, κατὰ τὴν προειρημένην ὁρμὴν πολεμῶν, παρείλετο μὲν αὐτῶν τὸ καλούμενον ἐπὶ τοῦ στόματος Ἱερόν· (3) (ὃ Βυζάντιοι μικροῖς ἀνώτερον χρόνοις μεγάλων ὠνησάμενοι χρημάτων ἐσφετερίσαντο, διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου· βουλόμενοι μηδεμίαν ἀφορμὴν μηδενὶ καταλιπεῖν, μήτε κατὰ τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεόντων ἐμπόρων, μήτε περὶ τοὺς δούλους, καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάττης ἐργασίας·) (4) παρείλετο δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας χώραν, ἣν κατεῖχον Βυζάντιοι τῆς Μυσίας πολλοὺς ἤδη χρόνους. (5) Οἱ δὲ Ῥόδιοι, πληρώσαντες ναῦς ἕξ, ἅμα δὲ ταύταις παρὰ τῶν συμμάχων προσλαβόντες τέτταρας, καὶ ναύαρχον προχειρισάμενοι Ξενόφαντον, ἔπλεον ἐφ' Ἑλλησπόντου δέκα ναυσί. (6) Καὶ ταῖς μὲν λοιπαῖς ὁρμοῦντες περὶ Σηστὸν, ἐκώλυον τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον· μιᾷ δ' ἀναχθεὶς ὁ ναύαρχος, κατεπείραζε τῶν Βυζαντίων, εἴ πως ἤδη μεταμέλοιντο, καταπεπληγμένοι τὸν πόλεμον. (7) Τῶν δ' οὐ προσεχόντων, ἀπέπλευσε· καὶ, παραλαβὼν τὰς λοιπὰς ναῦς, ἀπῆρε πάσαις εἰς τὴν Ῥόδον. (8) Οἱ δὲ Βυζάντιοι πρός τε Ἀχαιὸν ἔπεμπον, ἀξιοῦντες βοηθεῖν· ἐπί τε τὸν Τιβοίτην ἐξαπέστελλον τοὺς ἄξοντας αὐτὸν ἐκ τῆς Μακεδονίας. (9) Ἐδόκει γὰρ οὐχ ἧττον ἡ Βιθυνῶν ἀρχὴ Τιβοίτῃ καθήκειν ἢ Προυσίᾳ, διὰ τὸ πατρὸς ἀδελφὸν αὐτὸν ὑπάρχειν τῷ Προυσίᾳ. (10) Οἱ δὲ Ῥόδιοι, θεωροῦντες τὴν τῶν Βυζαντίων ὑπόστασιν, πραγματικῶς διενοήθησαν πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς προθέσεως.

LI. Ὁρῶντες γὰρ, τὸ συνέχον τοῖς Βυζαντίοις τῆς ὑπομονῆς τοῦ πολέμου, κείμενον ἐν ταῖς κατὰ τὸν Ἀχαιὸν ἐλπίσι· θεωροῦντες δὲ, τὸν πατέρα τοῦ Ἀχαιοῦ κατεχόμενον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὸν δ' Ἀχαιὸν περὶ πλείστου ποιούμενον τὴν τοῦ πατρὸς σωτηρίαν, ἐπεβάλοντο πρεσβεύειν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, καὶ παραιτεῖσθαι τὸν Ἀνδρόμαχον· (2) καὶ πρότερον μὲν ἐκ παρέργου τοῦτο πεποιηκότες, τότε δὲ ἀληθινῶς σπεύδοντες ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἵνα προσενεγκάμενοι πρὸς τὸν Ἀχαιὸν τὴν χάριν ταύτην, ὑπόχρεων αὐτὸν ποιήσωνται πρὸς πᾶν τὸ παρακαλούμενον. (3) Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, παραγενομένων τῶν πρέσβεων, ἐβουλεύετο μὲν παρακατέχειν τὸν Ἀνδρόμαχον, ἐλπίζων αὐτῷ χρήσεσθαι πρὸς καιρὸν, διὰ τὸ τά τε πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἄκριτα μένειν αὐτῷ, καὶ τὸν Ἀχαιὸν, ἀναδεδειχότα προσφάτως αὐτὸν βασιλέα, πραγμάτων εἶναι κύριον ἱκανῶν τινων. (4) Ἦν

Soteriorum solemne agitantem, nemo ab eisdem fuisset missus. (4) Qui igitur ex omnibus hisce causis latentem in præcordiorum penetralibus iram foveret, oblatam a Rhodiis occasionem avide arripuit; et cum legatis ita constituit, ut rem mari gerere illis suaderet; ipse, non minora hostibus detrimenta se terra illaturum, pollicerelur. (5) Hæ sunt causæ, hoc principium belli, quod Rhodii cum Byzantiis gesserunt.

L. Jam Byzantii per initia quidem strenue bellum faciebant: dum et a partibus suis Achæum stare confidunt, et, accito e Macedonia Tibœte, quem metuebant, belli metum ac periculum vicissim se allaturos sperant. (2) Nam Prusias, animi sui impetum illum secutus de quo diximus, Byzantios bello aggressus, Hieron ad introitum freti situm illis ademit: (3) quod quidem ipsi paucis ante annis, magna pecuniæ vi emtum, propter opportunitatem loci, acquisiverant; nemini subsidium ullum aut refugium relicturi, nec eis qui mercandi causa in Pontum navigarent, nec qui mancipia inde peterent, denique nè eis quidem qui piscatoriam in illo mari exercerent. (4) Ademit præterea iisdem Prusias eam Mysiæ partem, quam in Asiæ ora a longo jam tempore Byzantii tenuerant. (5) Rhodii, sex navibus instructis, quatuor item aliis sociorum accedentibus, decem navium classe, cui Xenophantum præfecerunt, Hellespontum petunt. (6) Ibi reliquæ, in ancoris stantes circa Sestum, navigationem Pontum versus impediebant: unam navarchus abducit ad tentandos Byzantiorum animos, ecquid, tanto belli apparatu territi, consilium mutarent. (7) Qui quum rationem ejus nullam haberent, abiit Xenophantus; ceterisque assumtis navibus, Rhodum cum universa classe est profectus. (8) Byzantii interea et ad Achæum miserunt, qui auxilia poscerent; et ad Tibœten, qui ipsum e Macedonia adducerent. (9) Existimabatur enim, Bithynorum regnum pari jure ad Tibœten pertinere, atque ad Prusiam, cujus ipse patruus erat. (10) At Rhodii, ubi constantem hanc fiduciam Byzantiorum cernunt, sollertem rationem excogitarunt perficiendi quod optabant.

LI. Animadvertentes enim, Byzantiorum constantiam circa belli negotium eo præcipue niti, quod in Achæo spes locatas habebant: quum non ignorarent, Achæi patrem captivum Alexandriæ detineri, cujus libertatem atque salutem maximi ipse æstimaret; consilium inierunt legationis ad Ptolemæum mittendæ, quæ Andromachum condonari sibi peterent. (2) Atque id ipsum quidem jam et antea, nec tamen tam professo studio, fecerant; nunc vero in eam curam serio incubuerunt: ut hoc beneficio Achæum demeriti, obnoxium sibi illum redderent ad omnia quæ postularent. (3) Ptolemæus, ubi venerunt legati, deliberavit quidem secum, annon retinendus esset Andromachus; sperans, magno illum sibi tempore suo fore usui, quoniam nec dum ei controversiæ, quam habuerat cum Antiocho, finis erat impositus; et Achæus, qui nuper regem se declaraverat, magnum in utramque partem momentum af-

γὰρ Ἀνδρόμαχος, Ἀχαιοῦ μὲν πατὴρ, ἀδελφὸς δὲ Λαοδίκης, τῆς Σελεύκου γυναικός. (5) Οὐ μὴν, ἀλλὰ προσκλίνων τοῖς Ῥοδίοις ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὴν ὅλην αἵρεσιν, καὶ πάντα σπεύδων χαρίζεσθαι, συνεχώρησε καὶ παρέδωκε τὸν Ἀνδρόμαχον αὐτοῖς ἀποκομίζειν ὡς τὸν υἱόν. (6) Οἱ δ', ἐπιτελεσάμενοι τοῦτο, καὶ προσεπιμετρήσαντες τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν τιμάς τινας, παρείλοντο τὴν ὁλοσχερεστάτην ἐλπίδα τῶν Βυζαντίων. (7) Συνεκύρησε δέ τι καὶ ἕτερον τοῖς Βυζαντίοις ἄτοπον. Ὁ γὰρ Τιβοίτης, καταγόμενος ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἔσφηλε τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν, μεταλλάξας τὸν βίον. (8) οὗ συμβάντος, οἱ μὲν Βυζάντιοι ταῖς ὁρμαῖς ἀνέπεσον· ὁ δὲ Προυσίας, ἐπιῤῥωσθεὶς ταῖς πρὸς τὸν πόλεμον ἐλπίσιν, ἅμα μὲν αὐτὸς ἀπὸ τῶν κατ' Ἀσίαν μερῶν ἐπολέμει, καὶ προσέκειτο τοῖς πράγμασιν ἐνεργῶς· ἅμα δὲ τοὺς Θρᾷκας μισθωσάμενος, οὐκ εἴα τὰς πύλας ἐξιέναι τοὺς Βυζαντίους ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην μερῶν. (9) Οἱ δὲ Βυζάντιοι, τῶν σφετέρων ἐλπίδων ἐψευσμένοι, τῷ πολέμῳ πονοῦντες πανταχόθεν, ἐξαγωγὴν περιέβλεπον εὐσχήμονα τῶν πραγμάτων.

LII. Καυάρου δὲ, τοῦ τῶν Γαλατῶν βασιλέως, παραγενομένου πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σπουδάζοντος διαλῦσαι τὸν πόλεμον, καὶ διέχοντος τὰς χεῖρας φιλοτίμως, συνεχώρησαν τοῖς παρακαλουμένοις, ὅ τε Προυσίας, οἵ τε Βυζάντιοι. (2) Πυθόμενοι δὲ Ῥόδιοι τήν τε τοῦ Καυάρου σπουδὴν, καὶ τὴν ἐντροπὴν τοῦ Προυσίου· σπουδάζοντες δὲ καὶ τὴν αὐτῶν πρόθεσιν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν· πρεσβευτὴν μὲν Ἀριδίκην προεχειρίσαντο πρὸς τοὺς Βυζαντίους, Πολεμοκλῆν δὲ τρεῖς ἔχοντα τριήρεις ὁμοῦ συναπέστειλαν· (3) βουλόμενοι, τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον ἅμα πέμπειν πρὸς τοὺς Βυζαντίους. (4) Ἐπιφανέντων δὲ τούτων, ἐγένοντο διαλύσεις, ἐπὶ Κώθωνος, τοῦ Καλλιγείτονος, Ἱερομνημονοῦντος ἐν τῷ Βυζαντίῳ· (5) πρὸς μὲν Ῥοδίους ἁπλαῖ· « Βυζαντίους μὲν, μηδένα πράττειν τὸ « διαγώγιον τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεόντων· Ῥοδίους δὲ « καὶ τοὺς συμμάχους, τούτου γενομένου, τὴν εἰρήνην « ἄγειν πρὸς Βυζαντίους. » (6) Πρὸς δὲ Προυσίαν τοιαίδε τινές· « εἶναι Προυσίᾳ καὶ Βυζαντίοις εἰρήνην « καὶ φιλίαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. Μὴ στρατεύειν « δὲ μήτε Βυζαντίους ἐπὶ Προυσίαν τρόπῳ μηδενὶ, « μήτε Προυσίαν ἐπὶ Βυζαντίους· (7) ἀποδοῦναι δὲ « Προυσίαν Βυζαντίοις τάς τε χώρας, καὶ τὰ φρούρια, « καὶ τοὺς λαοὺς, καὶ τὰ πολεμικὰ σώματα χωρὶς λύ« τρων· πρὸς δὲ τούτοις τὰ πλοῖα τὰ κατ' ἀρχὰς ληφθέντα « τοῦ πολέμου, καὶ τὰ βέλη τὰ καταληφθέντα ἐν τοῖς « ἐρύμασιν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ξύλα, καὶ τὴν λιθείαν, « καὶ τὸν κέραμον τὸν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ χωρίου. » (8) Ὁ γὰρ Προυσίας, ἀγωνιῶν τὴν τοῦ Τιβοίτου κάθοδον, πάντα καθεῖλε τὰ δοκοῦντα τῶν φρουρίων εὐκαίρως πρός τι κεῖσθαι. (9) « Ἐπαναγκάσαι δὲ Προυσίαν καὶ, « ὅσα τινὲς τῶν Βιθυνῶν εἶχον ἐκ τῆς Μυσίας χώρας, « τῆς ὑπὸ Βυζαντίους ταττομένης, ἀποδοῦναι τοῖς γε« ωργοῖς. » (10) Ὁ μὲν οὖν Ῥοδίοις καὶ Προυσίᾳ πρὸς

ferre poterat. (4) Erat enim Andromachus Achæi qui pater, Laodicæ vero frater, conjugis Seleuci. (5) Ve tamen, tota voluntate in Rhodios inclinans Ptolem atque omnibus rebus gratum facere illis cupiens, peti Rhodiorum adnuit, Andromachumque ipsis tradidit illum filio restituerent. (6) Qua re impetrata, non insuper honoribus Achæo decretis, Rhodii spem By tiis, qua plurimum illi nisi erant, ademerunt. (7) et alia quoque res tunc incidit, parum opportuna Byza Tibœtes enim, dum in patriam ex Macedonia redu fato functus, morte sua consilia ipsorum vehem conturbavit. (8) Quo casu icti Byzantii, animos de derunt : Prusias vero, nova spe ad bellum acce simul ipse ab Asiæ partibus bellum intendere, et acriter gerere : simul per Thraces, mercede condu Byzantios impedire, quo minus ab Europæ partibus p porta possent efferre. (9) Quare Byzantii, quos omne spes defecerant, undique vexati bello, honestum ali rerum exitum circumspiciebant.

LII. Eo tempore quum rex Gallorum Cavarus B tium venisset, cuperetque bellum dirimere, et hinc ind nus porrigeret, petitioni illius locum utrique, et Pr et Byzantii, dederunt. (2) Rhodii, Cavari studium sciverunt, et quantum illi Prusias tribueret; cum minus destinata perficere averent; legatum quidem cem ad Byzantios decreverunt, sed et Polemoclem tribus triremibus una proficisci jusserunt : (3) vol sicut proverbio dicitur, hastam simul et caduceum zantiis mittere. (4) Horum superventu pax conv quo tempore Byzantii Hieromnemon erat Cothon, C tonis filius. (5) Et cum Rhodiis quidem pax simp facta in hæc verba : « Ne Byzantiorum populus p « nomine quidquam ab ullo eorum exigeret, qui in « tum navigant. Hoc si fieret, populum Rhodi « ipsorumque socios, cum Byzantiis pacem servatu (6) Cum rege vero Prusia hisce legibus : « Prusiæ « pulo Byzantiorum pax et amicitia in perpetuum « Neque Byzantii Prusiam infesto exercitu ullo mo « vadunto, neque Prusias populum Byzantiorum « Agros, castella, populos, et bello capta mancipi « pretio Prusias Byzantiis reddito : item naves pe « belli captas, et quidquid telorum in munitionibu « rit repertum : ad hæc, materiam, omne lapidum g « tegulas, ex Hiero oppido ablatas. » (8) Rex eni sias, Tibœtæ adventum metuens, omnia castella, bus aliqua videbatur esse ad res bello gerendas tumitas, demolitus erat. (9) « Sed et, quæcumq « thynorum nonnulli de Byzantiorum agro in Mysia « rapuissent, ea ut agrorum cultoribus reddantur « sias Bithynos cogito. » (10) Hoc igitur modo et

Βυζαντίοις συστὰς πόλεμος τοιαύτας ἔλαβε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ τέλος.

LIII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Κνώσσιοι, πρεσβεύσαντες πρὸς Ῥοδίους, ἔπεισαν, τάς τε μετὰ Πολεμοκλέους ναῦς, καὶ τρία τῶν ἀφράκτων προσκατασπάσαντας, αὐτοῖς ἀποστεῖλαι. (2) Γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῶν πλοίων ἀφικομένων εἰς τὴν Κρήτην, καὶ ἐχόντων ὑποψίαν τῶν Ἐλευθερναίων, ὅτι τὸν πολίτην αὐτῶν Τίμαρχον οἱ περὶ τὸν Πολεμοκλῆν χαριζόμενοι τοῖς Κνωσσίοις ἀνῃρήκασι· τὸ μὲν πρῶτον ῥύσια κατήγγειλαν τοῖς Ῥοδίοις, μετὰ δὲ ταῦτα πόλεμον ἐξήνεγκαν. (3) Περιέπεσον δὲ καὶ Λύττιοι βραχὺ πρὸ τούτων τῶν καιρῶν ἀνηκέστῳ συμφορᾷ. Καθόλου γὰρ ὁ κατὰ τὴν σύμπασαν Κρήτην ὑπῆρχεν ἐν τοιαύτῃ τινὶ τότε καταστάσει. (4) Κνώσσιοι, συμφρονήσαντες Γορτυνίοις, πᾶσαν ἐποιήσαντο τὴν Κρήτην ὑφ' αὑτούς, πλὴν τῆς Λυττίων πόλεως. Μόνης δὲ ταύτης ἀπειθούσης, ἐπεβάλοντο πολεμεῖν, σπεύδοντες αὐτὴν εἰς τέλος ἀνάστατον ποιῆσαι, καὶ παραδείγματος καὶ φόβου χάριν τῶν ἄλλων Κρηταιέων. (5) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπολέμουν πάντες οἱ Κρηταιεῖς τοῖς Λυττίοις· ἐγγενομένης δὲ φιλοτιμίας ἐκ τῶν τυχόντων, ὅπερ ἔθος ἐστὶ Κρησίν, ἐστασίασαν πρὸς τοὺς ἄλλους. (6) Καὶ Πολυρρήνιοι μὲν καὶ Κερέται καὶ Λαμπαῖοι, πρὸς δὲ τούτοις Ὤριοι μετ' Ἀρκάδων, ὁμοθυμαδὸν ἀποστάντες τῆς τῶν Κνωσσίων φιλίας, ἔγνωσαν τοῖς Λυττίοις συμμαχεῖν. (7) Τῶν δὲ Γορτυνίων οἱ μὲν πρεσβύτατοι τὰ τῶν Κνωσσίων, οἱ δὲ νεώτεροι τὰ τῶν Λυττίων αἱρούμενοι, διεστασίασαν πρὸς ἀλλήλους. (8) Οἱ δὲ Κνώσσιοι, παραδόξου γεγονότος αὐτοῖς τοῦ περὶ τοὺς συμμάχους κινήματος, ἐπισπῶνται χιλίους ἐξ Αἰτωλίας ἄνδρας κατὰ συμμαχίαν. (9) Οὗ γενομένου, παραυτίκα τῶν Γορτυνίων οἱ πρεσβύτεροι, καταλαβόμενοι τὴν ἄκραν, εἰσάγονται τούς τε Κνωσσίους καὶ τοὺς Αἰτωλούς· καὶ τοὺς μὲν ἐξέβαλον, τοὺς δὲ ἀπέκτειναν τῶν νέων, τὴν δὲ πόλιν ἐνεχείρισαν τοῖς Κνωσσίοις.

LIV. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Λυττίων ἐξωρμηκότων εἰς τὴν πολεμίαν πανδημεί, συννοήσαντες οἱ Κνώσσιοι τὸ γεγονός, καταλαμβάνονται τὴν Λύττον, ἔρημον οὖσαν τῶν βοηθησόντων· (2) καὶ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἰς Κνωσσὸν ἀπέπεμψαν, τὴν δὲ πόλιν ἐμπρήσαντες καὶ κατασκάψαντες καὶ λωβησάμενοι κατὰ πάντα τρόπον, ἐπανῆλθον. (3) Οἱ δὲ Λύττιοι παραγενόμενοι πρὸς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς στρατείας, καὶ συνθεασάμενοι τὸ συμβεβηκός, οὕτω περιπαθεῖς ἐγένοντο ταῖς ψυχαῖς, ὥστε μηδ' εἰσελθεῖν μηδένα τολμῆσαι τῶν παρόντων εἰς τὴν πατρίδα· (4) πάντες δὲ περιπορευθέντες αὐτὴν κύκλῳ, καὶ πολλάκις ἀνοιμώξαντες καὶ κατολοφυράμενοι τήν τε τῆς πατρίδος καὶ τὴν αὑτῶν τύχην, αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς ἐπανῆλθον εἰς τὴν τῶν Λαμπαίων πόλιν. (5) Φιλανθρώπως δὲ αὐτοὺς καὶ μετὰ πάσης προθυμίας τῶν Λαμπαίων ὑποδεξαμένων, οὗτοι μέν, ἀντὶ

ptum et confectum est bellum Rhodiorum et Prusiæ cum Byzantiis.

LIII. Eodem fere tempore Cnossii, missa ad Rhodios legatione, ab his impetrarunt, ut et classem cui præerat Polemocles, et tria insuper aphracta, ob id ipsum in mare deducta, sibi mitterent. (2) Quo facto, ubi naves in Cretam venerunt, Eleuthernæi, suspicati occisum civem suum Timarchum a Polemocle in gratiam Cnossiorum, primo prædam capiendi a Rhodiis jus suis esse edixerunt : deinde bellum etiam intulerunt. (3) Lyttiis quoque, non multo prius quam hæc contingerent, immedicabilis calamitas accidit. Erat enim, ut summatim dicam, universæ Cretæ hujusmodi fere tunc status. (4) Cnossii et Gortynii, conspiratione inter se facta, totam Cretam, unica Lyttiorum urbe excepta, sibi subjecerant. Quum igitur sola hæc eorum imperia negligeret, bello eam aggredi constituerunt; funditus Lyttios delere vehementer cupientes, ut eorum exemplo alii Cretenses terrerentur. (5) Principio igitur Cretenses universi contra Lyttios bellum gerebant : sed mox levi de causa contentione inter eos orta, sicuti mos est Cretensium, seditionem invicem agitant. (6) Polyrrhenii, Ceretæ, Lampæi, item Orii cum Arcadibus, communi consilio a Cnossiorum amicitia ad Lyttiorum societatem deficiunt. (7) Gortynæ quum seniores Cnossiis faverent, juniores Lyttiis, in gravi seditione res erat. (8) Cnossii, hoc sociorum inopinato motu perculsi, mille ex Ætolia milites ad belli societatem arcessunt. (9) Quod ubi factum, illico seniores Gortyniorum, arce occupata, Cnossiisque et Ætolis in urbem introductis, e juventute alios urbe ejiciunt, alios occidunt, suamque Cnossiis urbem tradunt.

LIV. Per idem vero tempus quum in hostilem agrum copias omnes suas Lyttii eduxissent, Cnossii, hac expeditione cognita, Lyttum oppidum omni vacuum præsidio occupant : (2) et liberis conjugibusque Lyttiorum Cnossum missis, urbem incendunt, diruunt, omnique maleficio in eam sæviunt, atque ita ad suos redeunt. (3) Lyttiis ab expeditione ad suam urbem reversis, ubi casum illius vident, tanta commiseratio luctusque animos subiit, ut ne pedem quidem inferre in suam patriam quisquam illorum sustinuerit; (4) sed omnes, lustrato illius ambitu, multis ejulatibus et planctibus suam patriæque fortunam prosecuti, in Lampæorum urbem retro itinere converso, sese conferrent. (5) Ab his humaniter et singulari benignitate suscepti Lyttii, unius diei spatio et extorres urbe

πολιτῶν ἀπόλιδες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ξένοι γεγονότες, ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Κνωσσίους ἅμα τοῖς συμμάχοις. (6) Λύττος δ', ἡ Λακεδαιμονίων μὲν ἄποικος οὖσα, καὶ συγγενὴς Ἀθηναίων, ἀρχαιοτάτη δὲ τῶν κατὰ Κρήτην πόλεων, ἄνδρας δ' ὁμολογουμένως ἀρίστους ἀεὶ τρέφουσα Κρηταιέων, οὕτως ἄρδην καὶ παραλόγως ἀνηρπάσθη.

LV. Πολυῤῥήνιοι δὲ καὶ Λαμπαῖοι, καὶ πάντες οἱ τούτων σύμμαχοι, θεωροῦντες τοὺς Κνωσσίους ἀντεχομένους τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίας, τοὺς δ' Αἰτωλοὺς ὁρῶντες πολεμίους ὄντας τῷ τε βασιλεῖ Φιλίππῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς, πέμπουσι πρέσβεις πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, περὶ βοηθείας καὶ συμμαχίας. (2) Οἱ δ' Ἀχαιοὶ καὶ Φίλιππος εἴς τε τὴν κοινὴν συμμαχίαν αὐτοὺς προσεδέξαντο, καὶ βοήθειαν ἐξαπέστειλαν, Ἰλλυριοὺς μὲν τετρακοσίους, ὧν ἡγεῖτο Πλάτωρ, Ἀχαιοὺς δὲ διακοσίους, Φωκέας ἑκατόν. (3) Οἳ καὶ, παραγενόμενοι, μεγάλην ἐποιήσαντο ἐπίδοσιν τοῖς Πολυῤῥηνίοις καὶ τοῖς τούτων συμμάχοις. (4) Πάνυ γὰρ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τειχήρεις καταστήσαντες τούς τ' Ἐλευθερναίους καὶ Κυδωνιάτας, ἔτι δὲ τοὺς Ἀπτεραίους, ἠνάγκασαν ἀποστάντας τῆς τῶν Κνωσσίων συμμαχίας κοινωνῆσαι σφίσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. (5) Τούτων δὲ γενομένων, ἐξαπέστειλαν Πολυῤῥήνιοι μὲν, καὶ μετὰ τούτων οἱ σύμμαχοι, Φιλίππῳ καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς πεντακοσίους Κρῆτας· Κνώσσιοι δὲ μικρῷ πρότερον ἐξαπεστάλκεισαν χιλίους τοῖς Αἰτωλοῖς. Οἳ καὶ συνεπολέμουν ἀμφοτέροις τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. (6) Κατελάβοντο δὲ καὶ τὸν λιμένα τῶν Φαιστίων οἱ τῶν Γορτυνίων φυγάδες· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν αὐτῶν τῶν Γορτυνίων λιμένα παραβόλως διακατεῖχον· καὶ προσεπολέμουν, ἐκ τούτων ὁρμώμενοι τῶν τόπων, τοῖς ἐν τῇ πόλει. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Κρήτην ἐν τούτοις ἦν.

LVI. Περὶ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους καὶ Μιθριδάτης ἐξήνεγκε Σινωπεῦσι πόλεμον· καί τις οἷον ἀρχὴ τότε καὶ πρόφασις ἐγένετο τῆς ἐπὶ τὸ τέλος ἀχθείσης ἀτυχίας Σινωπεῦσιν. (2) Εἰς δὲ τὸν πόλεμον τοῦτον πρεσβευσάντων αὐτῶν πρὸς Ῥοδίους, καὶ παρακαλούντων βοηθεῖν, ἔδοξε τοῖς Ῥοδίοις προχειρίσασθαι τρεῖς ἄνδρας, καὶ δοῦναι τούτοις δραχμῶν δεκατέσσαρας μυριάδας· τοὺς δὲ, λαβόντας, παρασκευάσαι τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτήδεια τοῖς Σινωπεῦσι. (3) Οἱ δὲ κατασταθέντες, ἡτοίμασαν οἴνου κεράμια μύρια, τριχὸς εἰργασμένης τάλαντα τριακόσια, νεύρων εἰργασμένων ἑκατὸν τάλαντα, πανοπλίας χιλίας, χρυσοῦς ἐπισήμους τρισχιλίους, ἔτι δὲ λιθοφόρους τέτταρας, καὶ [πρὸς], τοὺς ἀφέτας τούτοις. (4) Ἃ καὶ λαβόντες οἱ τῶν Σινωπέων πρέσβεις, ἐπανῆλθον. Ἦσαν γὰρ οἱ Σινωπεῖς ἐν ἀγῶνι, μὴ πολιορκεῖν σφᾶς ὁ Μιθριδάτης ἐγχειρήσῃ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· διὸ καὶ τὰς παρασκευὰς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐποιοῦντο πάσας. (5) Ἡ δὲ Σινώπη κεῖται μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ Πόντου παρὰ τὸν εἰς Φᾶσιν πλοῦν· οἰκεῖται δὲ ἐπί τινος χεῤῥονήσου προτεινούσης εἰς τὸ πέλαγος· ἧς τὸν

sua amissa, et hospites atque inquilini in aliena facti sociis adversus Cnossios bellum gerebant. (6) Lyttus quæ colonia Lacedæmoniorum erat, et cognatione Atheniensibus conjuncta, omnium Cretæ urbium an sima, civium educatrix, qui sine controversia Cretensibus semper præstabant, ita inopinato del exoculis hominum est erepta.

LV. Polyrrhenii vero et Lampæi, omnesque socii, animadvertentes Cnossios uti auxiliis Æto quos hostes esse intelligebant cum regis Philipp Achæorum; et ad hos et ad illum de ferenda ope, citia invicem jungenda, legatos mittunt. (2) Ac Philippus acceptis in communem societatem suppet tunt, Illyrios quadringentos, duce Platore; Acha centos; Phocenses centum. (3) Quorum adventu m res Polyrrheniorum et sociorum incrementum runt. (4) Brevi enim tempore conclusos intra mæ Eleutheræos, Cydoniatas, et Apteræos, renuntiar siorum societati, et eamdem secum fortunæ ale bire, coëgerunt. (5) Quo facto Polyrrhenii eorumq Philippo et Achæis Cretas quingentos subsidio mi jam enim aliquanto prius Cnossii mille e suis a los miserant. Ita Cretensium opera ad instans et hi et illi sunt usi. (6) Inter hæc Phæstiorum occupant Gortyniorum exules; qui etiam urbis su tynæ portum mira audacia in sua retinebant potest que locis belli arcibus usi, cum iis qui erant in u lum gerebant. Et in Creta quidem status rerum h

LVI. Circa eadem vero tempora etiam Mithrida lum Sinopensibus intulit: cœperuntque ejus cala quam ad extremum experti sunt Sinopenses, qua menta tunc jaci et occasiones nasci. (2) Quum a auxilio ad hoc bellum legatos ad Rhodiorum misissent, tres viri constituti sunt a Rhodiis, qui tum quadraginta drachmarum millia attribuerunt ea summa Sinopensibus necessaria pararent. (3 tres viri doliorum vini decem millia compararun elaborati talenta trecenta; nervorum præparatorum centum; armaturas mille; aureorum signatorum lia: ad hæc quatuor balistas saxa emittentes, simul qui his recte uti scirent. (4) Quibus rebus legati Sinopensium domum redierunt. Erant enim poris Sinopenses in periculo, ne terra marique ipsos Mithridates aggrederetur: propterea apparat omnes suos ad illum metum referebant. (5) E Sinope ad illud Ponti latus sita, quod a dextra qui ad Phasim navigant; in peninsula quadam si

μὲν αὐχένα τὸν συνάπτοντα πρὸς τὴν Ἀσίαν (ὅς ἐστιν οὐ πλείων δυοῖν σταδίων) ἡ πόλις ἐπικειμένη διακλείει τελέως. (5) Τὸ δὲ λοιπὸν τῆς χεῤῥονήσου πρόκειται μὲν εἰς τὸ πέλαγος· ἔστι δ' ἐπίπεδον καὶ πανευέφοδον ἐπὶ τὴν πόλιν, κύκλῳ δ' ἐκ θαλάττης ἀπότομον, καὶ δυσπροσόρμιστον, καὶ παντελῶς ὀλίγας ἔχον προσβάσεις. (7) Διόπερ ἀγωνιῶντες οἱ Σινωπεῖς, μή ποτε κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πλευρὰν ὁ Μιθριδάτης συστησάμενος ἔργα, καὶ κατὰ τὴν ἀπέναντι ταύτης ὁμοίως ποιησάμενος ἀπόβασιν κατὰ θάλατταν εἰς τοὺς ὁμαλεῖς καὶ τοὺς ὑπερκειμένους τῆς πόλεως τόπους, ἐγχειρήσῃ πολιορκεῖν αὐτούς· (8) ἐπεβάλοντο τῆς χεῤῥονήσου κύκλῳ τὸ νησίζον ὀχυροῦν, ἀποσταυροῦντες καὶ περιχαρακοῦντες τὰς ἐκ θαλάττης προσβάσεις· ἅμα δὲ καὶ βέλη καὶ στρατιώτας τιθέντες ἐπὶ τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων. (9) Ἔστι γὰρ τὸ πᾶν μέγεθος αὐτῆς οὐ πολύ· τελέως δ' εὐκαταχράτητον καὶ μέτριον. Καὶ τὰ μὲν περὶ Σινώπην ἐν τούτοις ἦν.

LVII. Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἀναζεύξας ἐκ Μακεδονίας μετὰ τῆς δυνάμεως (ἐν γὰρ ταύταις ταῖς ἐπιβολαῖς ἀπελίπομεν ἄρτι τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον), ὥρμησεν ἐπὶ Θετταλίας καὶ τῆς Ἠπείρου· σπεύδων ταύτῃ ποιήσασθαι τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Αἰτωλίαν. (2) Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Δορίμαχος κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἔχοντες πρᾶξιν κατὰ τῆς τῶν Αἰγειρατῶν πόλεως, ἁθροίσαντες τῶν Αἰτωλῶν περὶ χιλίους καὶ διακοσίους εἰς Οἰάνθειαν τῆς Αἰτωλίας, ἣ κεῖται καταντικρὺ τῆς προειρημένης πόλεως, καὶ πορθμεῖα τούτοις ἑτοιμάσαντες, πλοῦν ἐτήρουν πρὸς τὴν ἐπιβολήν. (3) Τῶν γὰρ ηὐτομοληκότων τις ἐξ Αἰτωλίας, καὶ πλείω χρόνον διατετριφὼς παρὰ τοῖς Αἰγειράταις, καὶ συντεθεωρηκὼς τοὺς φυλάττοντας τὸν ἀπ' Αἰγίου πυλῶνα μεθυσκομένους καὶ ῥαθύμως διεξάγοντας τὰ κατὰ τὴν φυλακήν· (4) πλεονάκις προβαλλόμενος καὶ διαβαίνων πρὸς τοὺς περὶ Δορίμαχον, ἐξεκέκλητο πρὸς τὴν πρᾶξιν αὐτούς, ἅτε λίαν οἰκείους ὄντας τῶν τοιούτων πραγμάτων. (5) Ἡ δὲ τῶν Αἰγειρατῶν πόλις ἔκτισται μὲν τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, μεταξὺ τῆς Αἰγιέων καὶ Σικυωνίων πόλεως· κεῖται δ' ἐπὶ λόφων ἐρυμνῶν καὶ δυσβάτων· νεύει δὲ τῇ θέσει πρὸς τὸν Παρνασσόν, καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς ἀντιπέρα χώρας· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ σταδίους. (6) Παραπεσόντος δὲ πλοῦ τοῖς περὶ τὸν Δορίμαχον, ἀνήχθησαν, καὶ καθορμίζονται νυκτὸς ἔτι πρὸς τὸν παρὰ τὴν πόλιν καταῤῥέοντα ποταμόν. (7) Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ Δορίμαχον, ἅμα δὲ τούτοις Ἀρχίδαμον τὸν Πανταλέοντος υἱόν, ἔχοντες περὶ αὑτοὺς τὸ πλῆθος τῶν Αἰτωλῶν, προσέβαινον πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγίου φέρουσαν ὁδόν. (8) Ὁ δ' αὐτόμολος, ἔχων εἴκοσι τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διανύσας ταῖς ἀνοδίαις τοὺς κρημνοὺς θᾶττον τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ διαδὺς διά τινος ὑδροῤῥόας, ἔτι κοιμωμένους κατέλαβε τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος. (9) Κατασφάξας δ' αὐτούς, ἀκμὴν ἐν ταῖς κοίταις

longe in mare prominet. Illius peninsulæ fauces (eæ duo, non amplius, patent stadia) quibus Asiæ conjungitur, urbs ista, posita in medio, plane intersepit. (6) Reliqua peninsulæ pars in altum procurrit, ubique plana, et ex qua facillime in urbem fieri impetus queat : sed extrema loca ad mare circumcirca prærupta sunt, ad quæ difficillime navis possit appellere, aditusque omnino pauci sunt. (7) Itaque metuentes Sinopenses, ne Mithridates, dispositis ab ea parte quæ Asiam spectat tormentis, similiterque ab altera parte e regione hujus, exposito e navibus milite in loca plana et ea quæ urbi imminent, oppugnationem illius tentaret; (8) ambitum peninsulæ, qua mari cingitur, munire instituerunt, omnesque aditus ab ea parte sudibus ac vallis præcludere : simulque tela etiam et præsidia in locis omnibus opportunis collocantur. (9) Est enim peninsulæ hujus universæ spatium haud adeo magnum : et modico præsidio facile defendi ipsa potest.

LVII. Dum hæc Sinopæ aguntur, Philippus rex, cum exercitu e Macedonia profectus (in his enim eramus, quum a Sociali bello orationem defleximus), in Thessaliam et Epirum duxit : habens in animo, per has regiones in Ætoliam facere impressionem. (2) Eodem vero tempore Alexander et Dorimachus, proditores nacti qui Ægiratarum urbem ipsis tradere constituerant, coactis Ætolorum ad mille ducentos Œanthiæ, quod est Ætoliæ oppidum, ex adverso situm ejus quam nominavimus urbis, vectoriis etiam navigiis ad horum trajectionem provisis, opportunitatem navigandi ad rem exsequendam opperiebantur. (3) Quidam enim eorum qui ex Ætolia profugerant, longo tempore in Ægiratarum oppido moratus, animadverso custodes ejus portæ, quæ ab Ægio venientibus patet, vino crapulæque indulgentes, negligenter admodum custodias agere; (4) sua opera sæpius proposita Dorimacho, quum ad illum ventitaret, gnarus virum esse hujusmodi incepti*s* inprimis assuetum; ad rem perficiendam illum vocaverat. (5) Oppidum autem Ægira situm est in ea Peloponnesi parte, quam Corinthiacus sinus alluit, inter Ægium et Sicyonem; collibus quibusdam imposita egregie munitis et inaccessis. Spectat ejus situs Parnassum et vicina loca in opposita continenti; distatque a mari stadia septem. (6) Igitur Dorimachus, navigationi opportunum tempus nactus, oram solvit; et, dum adhuc nox erat, naves in statione locat prope amnem, qui oppidum præterlabitur. (7) Mox Alexander et Dorimachus, et una cum his Archidamus, Pantaleontis filius, manum Ætolorum secum habentes, urbem ab ea parte qua Ægio iter est, adoriuntur. (8) Transfuga vero cum expeditissimis viginti militibus, deviis callibus propter locorum peritiam ceteris citius præcipitia emensus, et per quemdam aquæductum clam urbem ingressus, custodes portæ adhuc dormientes invenit. (9) Quibus occisis dum adhuc in lectis jacent, diffra-

ὄντας, καὶ διακόψας τοῖς πελέκεσι τοὺς μοχλοὺς, ἀνέῳξε τοῖς Αἰτωλοῖς τὰς πύλας. (10) Οἱ δὲ, παρεισπεσόντες ἀπερινοήτως, λαμπρῶς ἐχρήσαντο τοῖς πράγμασιν. Ὃ καὶ παραίτιον ἐγένετο τοῖς μὲν Αἰγειράταις τῆς σωτηρίας, τοῖς δ' Αἰτωλοῖς τῆς ἀπωλείας. (11) Ὑπολαμβάνοντες γὰρ τοῦτο τέλος εἶναι τοῦ κατασχεῖν ἀλλοτρίαν πόλιν, τὸ γενέσθαι τῶν πυλώνων ἐντὸς, τοῦτον τὸν τρόπον ἐχρῶντο τοῖς πράγμασι.

LVIII. Διὸ καὶ βραχὺν παντελῶς χρόνον ἀθρόοι συμμείναντες περὶ τὴν ἀγορὰν, λοιπὸν, ἐκπαθεῖς ὄντες πρὸς τὰς ὠφελείας, διέῤῥεον, καὶ παρεισπίπτοντες εἰς τὰς οἰκίας διήρπαζον τοὺς βίους, ἤδη φωτὸς ὄντος. (2) Οἱ δ' Αἰγειρᾶται, τοῦ πράγματος αὐτοῖς ἀνελπίστου καὶ παραδόξου τελέως συμβεβηκότος, οἷς μὲν ἐπέστησαν οἱ πολέμιοι κατὰ τὰς οἰκίας, ἐκπλαγεῖς καὶ περίφοβοι γενόμενοι, πάντες ἐτρέποντο πρὸς φυγὴν ἔξω τῆς πόλεως, ὡς ἤδη βεβαίως αὐτῆς κεκρατημένης ὑπὸ τῶν πολεμίων. (3) Ὅσοι δὲ τῆς κραυγῆς ἀκούοντες ἐξ ἀκεραίων τῶν οἰκιῶν ἐξεβοήθουν, πάντες εἰς τὴν ἄκραν συνέτρεχον. (4) Οὗτοι μὲν οὖν ἀεὶ πλείους ἐγίγνοντο, καὶ θαρσαλεώτεροι· τὸ δὲ τῶν Αἰτωλῶν σύστρεμμα, τοὐναντίον ἔλαττον καὶ ταραχωδέστερον, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Δορίμαχον ἤδη τὸν περιεστῶτα κίνδυνον αὐτοὺς, συστραφέντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν ἄκραν· ὑπολαμβάνοντες τῇ θρασύτητι καὶ τόλμῃ καταπληξάμενοι τρέψασθαι τοὺς ἠθροισμένους ἐπὶ τὴν βοήθειαν. (6) Οἱ δ' Αἰγειρᾶται, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτοὺς, ἠμύνοντο καὶ συνεπλέκοντο τοῖς Αἰτωλοῖς γενναίως. (7) Οὔσης δὲ τῆς ἄκρας ἀτειχίστου, καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐκ χειρὸς καὶ κατ' ἄνδρα γιγνομένης, τὸ μὲν πρῶτον ἦν ἀγὼν οἷον εἰκός· ἅτε τῶν μὲν ὑπὲρ πατρίδος καὶ τέκνων, τῶν δ' ὑπὲρ σωτηρίας ἀγωνιζομένων· τέλος γε μὴν ἐτράπησαν οἱ παρεισπεπτωκότες τῶν Αἰτωλῶν. (8) Οἱ δ' Αἰγειρᾶται, λαβόντες ἀφορμὴν ἐγκλίματος, ἐνεργῶς ἐπέκειντο καὶ καταπληκτικῶς τοῖς πολεμίοις. Ἐξ οὗ συνέβη τοὺς πλείστους τῶν Αἰτωλῶν διὰ τὴν πτοίαν, αὐτοὺς ὑφ' αὑτῶν, φεύγοντας, ἐν ταῖς πύλαις συμπατηθῆναι. (9) Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐν χειρῶν νόμῳ κατ' αὐτὸν ἔπεσε τὸν κίνδυνον· ὁ δὲ Δορίμαχος ἐν τῷ περὶ τὰς πύλας ὠθισμῷ καὶ πνιγμῷ διεφθάρη. (10) Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν Αἰτωλῶν, τὸ μὲν συνεπατήθη, τὸ δὲ κατὰ τῶν κρημνῶν, φεῦγον ταῖς ἀνοδίαις, ἐξετραχηλίσθη. (11) Τὸ δὲ καὶ συνδιασωθὲν αὐτῶν μέρος πρὸς τὰς ναῦς, ἐῤῥιφὸς τὰ ὅπλα, πάνυ αἰσχρῶς, ἅμα δ' ἀνελπίστως ἐποιήσαντο τὸν ἀπόπλουν. (12) Αἰγειρᾶται μὲν οὖν, διὰ τὴν ὀλιγωρίαν ἀποβαλόντες τὴν πατρίδα, διὰ τὴν εὐψυχίαν καὶ γενναιότητα πάλιν ἔσωσαν παραδόξως.

LIX. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Εὐριπίδας, ὃς ἦν ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς τοῖς Ἠλείοις, καταδραμὼν τὴν Δυμαίων καὶ Φαραιέων, ἔτι δὲ τὴν Τριταιέων χώραν, καὶ περιελασάμενος λείας πλῆθος

ctis vectibus securium ictibus, portas Ætolis p (10) Illi, postquam inopinato irrupissent in urbe pro victoribus palam sese gerere: quæ res, ut saluti, ita illis exitio vertit. (11) Existimante hostilis urbis occupationem tunc jam esse consum cum intra portas aliquis penetravit, eo quem modo res administrarunt.

LVIII. Itaque postquam breve admodum tem ferti in foro constitissent, de cetero, prædæ avid tes, dilabi cœperunt: et primam quamque domun introeuntes, clara jam luce, fortunas civium di (2) Eo casu inopinato et novitate ipsa terribili it sunt Ægiratæ, ut, quotquot illorum in suis æ gressi sunt hostes, attoniti trepidantesque om se extra urbem proriperent, quam non dubia jan ab hostibus teneri putabant. (3) Quicumque intactis adhuc ædibus suis, clamore aliorum a ferendam opem prosiluerant, omnes in arcem co (4) Et hi quidem sicut numero semper cresce etiam fiducia animorum: quum contra corpus Æ propter expositas causas, et numero minueretur, e magis magisque repleretur. (5) Dorimachus, ub stantis periculi magnitudinem sensit, collectis s neum, arcem et qui illam tenebant invadit: ratu vicaci hac audacia territurum et in fugam versurum hanc pro defensione loci multitudinem. (6) Ægira sese invicem cohortati, vim defendere, et cum A titer manum conserere. (7) Erat arx sine muris baturque cominus, et vir cum viro manum co Itaque prima commissio talis fuit, qualem par era eorum existere, qui hinc pro patria et liberis, salute dimicabant. Tandem is fuit exitus, ut, perant Ætoli, terga darent. (8) Ægiratæ, inclin occasione utentes, acriter instare, et cum terrifi terga fugientium cædere. Ex quo factum, ut pra natione Ætoli plerique, fugientes, in portis sese a conculcarent. (9) Alexander in ipso certamine i candum cæsus est. Dorimachus [Archidamus?] eorum qui ad portas, dum invicem trudunt ac t sese enecabant, periit. (10) Reliqua multitudo Æ partim conculcata fuit, partim per abrupta fugi invia rupium aspreta cervices fregerunt. (11) Q ves etiam evaserant, projectis armis, turpiter præter spem domum redierunt. (12) Ita Ægiratæ negligentiam patriam amiserant, per virtutem e sam fortitudinem, eamdem receperunt.

LIX. Per idem etiam tempus Euripidas, qu ducem exercitus Eleis miserant, Dymæorum, Phar nec non Tritæensium fines populatus, nec medi

..., ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὴν Ἠλείαν. (2) Ὁ δὲ Μίκκος ὁ Δυμαῖος, ὅσπερ ἐτύγχανε κατ' ἐκεί... τοὺς καιροὺς ὑποστράτηγος ὢν τῶν Ἀχαιῶν, ἐκβοη... πανδημεὶ τούς τε Δυμαίους καὶ Φαραιεῖς, ἅμα ... καὶ Τριταιεῖς ἔχων, προσέκειτο τοῖς πολεμίοις ἀπαλ... ...μένοις ἐνεργότερον. (3) Ἐμπεσὼν δ' εἰς ἐνέδραν, ...σε, καὶ πολλοὺς ἀπέβαλε τῶν ἀνδρῶν· τετταρά... ...τα μὲν γὰρ ἔπεσον, ἑάλωσαν δὲ περὶ διακοσίους τῶν ... (4) Ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδας, ποιήσας τοῦτο τὸ ...τερημα, καὶ μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι, μετ' ὀλί... ἡμέρας αὖθις ἐξελθὼν, κατέλαβε παρὰ τὸν Ἄραξον ... τῶν Δυμαίων εὔκαιρον, τὸ καλούμενον Τεῖχος· ... οἱ μῦθοι, τὸ παλαιὸν Ἡρακλέα, πολεμοῦντα ... Ἠλείοις, ἐποικοδομῆσαι, βουλόμενον ὁρμητηρίῳ ... τούτῳ κατ' αὐτῶν.

LX. Οἱ δὲ Δυμαῖοι καὶ Φαραιεῖς καὶ Τριταιεῖς, ...κότες μὲν περὶ τὴν βοήθειαν, δεδιότες δὲ τὸ μέλ... ... τῆς τοῦ φρουρίου καταλήψεως, τὸ μὲν πρῶτον ... ἀγγέλους πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν, ...ντες τὰ γεγονότα, καὶ δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν· μετὰ ... πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλον τοὺς περὶ τῶν αὐτῶν ...οῦντας. (2) Ὁ δ' Ἄρατος, οὔτε τὸ ξενικὸν ἐδύνατο ...σασθαι, διὰ τὸ κατὰ τὸν Κλεομενικὸν πόλεμον ...σθαι τινὰ τῶν ὀψωνίων τοὺς Ἀχαιοὺς τοῖς μι... ... καθόλου τε ταῖς ἐπιβολαῖς, καὶ συλλήβδην ... τοῦ πολέμου πράγμασιν, ἀτόλμως ἐχρῆτο καὶ ... (3) Διόπερ ὅ τε Λυκοῦργος εἷλε τὸ τῶν Με... Ἀθήναιον· ὅ τ' Εὐριπίδας, ἑξῆς τοῖς εἰρη... Γόρτυναν τῆς Τελφουσίας. (4) Οἵ τε Δυμαῖοι ... Φαραιεῖς καὶ Τριταιεῖς, δυσελπιστήσαντες ἐπὶ ταῖς ...στρατηγοῦ βοηθείαις, συνεφρόνησαν ἀλλήλοις εἰς τὸ ... κοινὰς εἰσφορὰς τοῖς Ἀχαιοῖς μὴ συντελεῖν· ... συστήσασθαι μισθοφόρους, πεζοὺς μὲν τρια... ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα, καὶ διὰ τούτων ἀσφα... τὴν χώραν. (6) Τοῦτο δὲ πράξαντες, ὑπὲρ ... καθ' αὑτοὺς πραγμάτων ἐνεδεχομένως ἔδοξαν ...σθαι, περὶ δὲ τῶν κοινῶν τἀναντία. Πονηρᾶς ... καὶ προφάσεως, τοῖς βουλομένοις διαλύειν ... ἔδοξαν ἀρχηγοὶ καὶ καθηγεμόνες γεγονέναι. ... δὲ τῆς πράξεως τὸ μὲν πλεῖστον τῆς αἰτίας ... στρατηγὸν ἄν τις ἀναφέροι δικαίως, τὸν ὀλι... καὶ καταμέλλοντα καὶ προϊέμενον ἀεὶ τοὺς ... (8) Πᾶς γὰρ ὁ κινδυνεύων, ἕως μὲν ἄν τι... ἀντέχηται παρὰ τῶν οἰκείων καὶ συμμά... ...προσανέχειν φιλεῖ ταύταις· ὅταν δὲ δυσχρηστῶν ... τότ' ἤδη βοηθεῖν ἀναγκάζεται αὐτῷ κατὰ δύ... (9) Διὸ καὶ Τριταιεῦσι καὶ Φαραιεῦσι καὶ ..., ὅτι μὲν ἰδίᾳ συνεστήσαντο μισθοφόρους, ...λλοντος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμόνος, οὐκ ἐγκλη... ... δὲ τὰς εἰς τὸ κοινὸν εἰσφορὰς ἀπεῖπον, μεμ... (10) Ἐχρῆν γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν χρείαν μὴ ... εὐκαιροῦντας δὲ δὴ καὶ δυναμένους τά γε ... κοινὴν πολιτείαν δίκαια συντηρεῖν· ἄλλως τε ... κομιδῆς ὑπαρχούσης ἀδιαπτώτου κατὰ τοὺς

ablata præda, in Elidem se recepit. (2) Miccus vero Dymæus, qui ea tempestate prætoris Achæorum legatus erat, eductis copiis omnibus Dymæorum, Pharæensium, nec non Tritæensium, recedentes hostes persecutus est. (3) In quos dum fertur acrius, in insidias illatus, detrimentum accepit, et multos suorum amisit; occisis quadraginta, captis e numero peditum ad ducentos. (4) Quare Euripidas, prospero pugnæ successu elatus, post dies paucos iterum exercitu educto, castellum Dymæorum prope Araxum, Tichos dictum, loco situm opportuno, occupat. (5) Id castellum fabulæ narrant ab Hercule fuisse olim exstructum, bellum gerente cum Eleis; qua veluti arce belli adversus eos uteretur.

LX. Dymæi, Pharæenses, Tritæenses, et quod hostem insequentes male pugnaverant, et quia post captum castellum metuebant in posterum, nuntios initio ad prætorem Achæorum miserunt, ut illum de eo quod acciderat facerent certiorem, et simul subveniri sibi rogarent: deinde legatos etiam miserunt, idem rogaturos. (2) Aratus vero neque mercenarium militem conscribere poterat, quod belli Cleomenici tempore partem aliquam stipendiorum Achæi conductitio militi non persolverant: et omnino in universis inceptis, atque uno verbo, in omnibus iis quæ ad bellum pertinebant, cunctatorem et segnem se præbebat. (3) Idcirco et Lycurgus Athenæum Megalopolitanorum expugnavit: et Euripidas, post illa quæ diximus, Gortynam in Telphusiorum finibus. (4) Dymæi vero, Pharæenses et Tritæenses, ubi de auxilio a prætore mittendo desperare cœperunt, communi consilio decreverunt, nihil amplius in commune Achæis contribuere; (5) sed privatim sibi militem mercede conducere: pedites nempe trecentos, equites vero quinquaginta, quorum præsidio fines suos tutarentur. (6) Qui cum hoc fecerunt, suis illi quidem privatis commodis non male existimati sunt consuluisse: publicæ vero utilitati omnium Achæorum pessime. Cupientibus enim gentis corpus dissipare duces atque auctores pravi conatus, cum aliqua justi specie suscipiendi, se præbuisse sunt crediti. (7) Hujus autem admissi culpam maximam jure aliquis in Prætorem conjiciat, per negligentiam et cunctationem spes semper eorum, quibus opus erat auxilio, frustrari solitum. (8) Nempe ita fieri semper amat: qui in periculo versatur, quamdiu spes superest opis impetrandæ ab amicis et sociis, in ea acquiescit: ubi vero, adversis conflictatus, spem illam amiserit, tunc ipsemet sibi pro viribus subvenire cogitur. (9) Quamobrem Tritæensibus, Pharæensibus, et Dymæensibus, quod privatim militem conduxerint, moras trahente Achæorum prætore; eo nomine succensendum non est: at, quod erogare in commune quidquam recusarunt, id vero reprehendendum. (10) Oportebat enim propria quidem non prætermittere commoda; sed et quum opibus abundarent atque possent communia quoque reipublicæ jura servare: quum præsertim per communes leges recepturi omnino essent quod contulissent; et, quod maximum est, quum

κοινοὺς νόμους· τὸ δὲ μέγιστον, γεγονότας ἀρχηγοὺς τοῦ τῶν Ἀχαιῶν συστήματος.

LXI. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος διελθὼν τὴν Θετταλίαν, παρῆν εἰς Ἤπειρον. (2) Ἀναλαβὼν δὲ τοὺς Ἠπειρώτας ἅμα τοῖς Μακεδόσι πανδημεὶ, καὶ τοὺς ἐξ Ἀχαΐας αὐτῷ συνηντηκότας σφενδονήτας τριακοσίους, ἔτι δὲ τοὺς παρὰ Πολυῤῥηνίων ἀπεσταλμένους Κρῆτας πεντακοσίους, προῆγε· καὶ διελθὼν τὴν Ἤπειρον, παρῆν εἰς τὴν τῶν Ἀμβρακιωτῶν χώραν. (3) Εἰ μὲν οὖν ἐξ ἐφόδου κατὰ τὸ συνεχὲς ἐνέβαλεν εἰς τὴν μεσόγαιαν τὴν Αἰτωλίας, ἄφνω καὶ παραδόξως ἐπιπεσὼν δυνάμει βαρείᾳ, τοῖς ὅλοις πράγμασιν ἐπετεθείκει ἂν τέλος. (4) Νῦν δὲ, πεισθεὶς τοῖς Ἠπειρώταις πρῶτον ἐκπολιορκῆσαι τὸν Ἄμβρακον, ἔδωκε τοῖς Αἰτωλοῖς ἀναστροφὴν εἰς τὸ καὶ στῆναι καὶ προνοηθῆναί τε καὶ παρεσκευάσθαι πρὸς τὸ μέλλον. (5) Οἱ γὰρ Ἠπειρῶται, τὸ σφέτερον ἀναγκαιότερον τιθέμενοι τοῦ κοινοῦ τῶν συμμάχων, καὶ μεγάλως σπουδάζοντες ὑφ' αὑτοὺς ποιήσασθαι τὸν Ἄμβρακον, ἐδέοντο τοῦ Φιλίππου ποιήσασθαι πολιορκίαν περὶ τὸ χωρίον, καὶ τοῦτο πρότερον ἐξελεῖν· (6) περὶ πλείστου ποιούμενοι, τὸ κομίσασθαι τὴν Ἀμβρακίαν παρὰ τῶν Αἰτωλῶν· τοῦτο δὲ γενέσθαι μόνως ἂν ἐλπίζοντες, εἰ τοῦ προειρημένου τόπου κυριεύσαντες, ἐπικαθίσαιεν τῇ πόλει. (7) Ὁ γὰρ Ἄμβρακος ἔστι μὲν χωρίον εὖ κατεσκευασμένον καὶ προτειχίσμασι καὶ τείχει· κεῖται δ' ἐν λίμναις, μίαν ἀπὸ τῆς χώρας στενὴν καὶ χωστὴν ἔχων πρόσοδον· ἐπίκειται δ' εὐκαίρως τῇ τε χώρᾳ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ τῇ πόλει. (8) Φίλιππος μὲν οὖν, πεισθεὶς Ἠπειρώταις, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ τὸν Ἄμβρακον, ἐγίγνετο περὶ τὴν παρασκευὴν τῶν πρὸς τὴν πολιορκίαν.

LXII. Σκόπας δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἀναλαβὼν τοὺς Αἰτωλοὺς πανδημεὶ, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ Θετταλίας, ἐνέβαλεν εἰς Μακεδονίαν, καὶ τὸ πεδίον ἐπιπορευόμενος τὸ κατὰ τὴν Πιερίαν, ἔφθειρε· καὶ λείας περιβαλόμενος πλῆθος ἐπανῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὸ Δῖον. (2) Ἐκλιπόντων δὲ τῶν κατοικούντων τὸν τόπον, εἰσελθὼν, τὰ τείχη κατέσκαψε καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ γυμνάσιον· πρὸς δὲ τούτοις, ἐνέπρησε τὰς στοὰς τὰς περὶ τὸ τέμενος, καὶ τὰ λοιπὰ διέφθειρε τῶν ἀναθημάτων, ὅσα πρὸς κόσμον ἢ χρείαν ὑπῆρχε τοῖς εἰς τὰς πανηγύρεις συμπορευομένοις· ἀνέτρεψε δὲ καὶ τὰς εἰκόνας τῶν βασιλέων ἁπάσας. (3) Οὗτος μὲν οὖν, εὐθέως κατὰ τὴν ἔνστασιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν πρώτην πρᾶξιν, οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς πόλεμον ἐξενηνοχὼς, ἐπανῄει. (4) Καὶ παραγενόμενος εἰς Αἰτωλίαν, οὐχ ὡς ἠσεβηκὼς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς ἀνὴρ εἰς τὰ κοινὰ πράγματα γεγονὼς, ἐτιμᾶτο καὶ περιεβλέπετο, πλήρεις ἐλπίδων καινῶν καὶ φρονήματος ἀλόγου πεποιηκὼς τοὺς Αἰτωλούς. (5) Ἔσχον γὰρ ἐκ τούτων διάληψιν, ὡς τῆς μὲν Αἰτωλίας οὐδ' ἐγγίζειν τολμήσοντος οὐδενός· αὐτοὶ δὲ πορθήσοντες ἀδεῶς οὐ μόνον τὴν Πελοπόννησον, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν Θετταλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν.

auctores ipsi corporis ac concilii Achæorum ins exstitissent.

LXI. Dum in Peloponneso hæc geruntur, rex P Thessaliam emensus, in Epirum venerat : (2) il sumtis Epirotis, qui omnes suas vires Macedoni junxerant, et funditoribus trecentis qui ex Ach fuerant, Cretensibus item quingentis, quos Polyr serant, pergebat ire : transgressusque Epirum, braciotarum fines accessit. (3) Quod si igitur ab mora primo statim impetu in mediterranea Ætoliæ eamque repente et inopinato cum valido exercitu set, universo bello finem impositurus fuerat. (4) Epirotis persuasus, ut Ambracum prius expugnar Ætolis dedit obfirmandi se ad resistendum, et p prospiciendique necessaria in posterum. (5) Epir potiorem suæ privatæ utilitatis rationem ducent communis sociorum, magnoque desiderio flagr tiundi Ambraco, petierant a Philippo, ut locum sideret, atque ante omnia caperet. (6) Quippe æstimabant, si recipere ab Ætolis Ambraciam quod quidem nulla ratione fieri posse sperabatur, hoc, quem diximus, prius potiti, urbi illi infest rent. (7) Est enim Ambracus locus probe mun castellis pro mœnibus, tum muris ipsis. Situs est paludibus, aditumque a circumjacente regione unu eumque angustum et ex aggesta terra manu factu net autem opportune ad nocendum qua regioni A tarum, qua urbi. (8) Igitur Philippus, Epirotaru positis ante Ambracum castris, necessaria ad ol parabat.

LXII. At Scopas per idem tempus Ætolorum c versas secum trahens, instituto per Thessaliam i Macedoniam fecit impressionem : ubi per planiti in Pieria est, vagans impune, omnia vastavit : ex iis locis facta non mediocri, Dium iter avertit. bem ab incolis derelictam ingressus, muros et gymnasium solo æquat; porticus ad hæc circa cendit; cetera omnia donaria corrumpit, quæ v causa eo loci posita erant, vel ad usus eorum qui nium celebrationem undique illuc consueverant c regum denique imagines omnes subvertit. (3) A qui in ipso statim belli principio et prima expedit solum hominibus, verum etiam diis, bellum (4) postquam in Ætoliam est reversus, non pro conscelerato est habitus; sed, tamquam vir fortis de communi re meritus, magno honore est omniumque ora in se convertit : quum novorum su spe et vana arrogantia animos Ætolorum complevi Quippe jam ita ipsi secum cogitabant : Ætoliæ qu surum neminem vel appropinquare; se vero non nesum dumtaxat, quod solenne jam pridem ipsis etiam Thessaliam ac Macedoniam, sine timore pop

LXIII. Φίλιππος δὲ, τὰ περὶ τὴν Μακεδονίαν ἀκούσας, καὶ παραχρῆμα τῆς Ἠπειρωτῶν ἀγνοίας καὶ φιλοτιμίας τἀπίχειρα κεκομισμένος, ἐπολιόρκει τὸν Ἄμβρακον. (2) Χρησάμενος δὲ τοῖς τε χώμασιν ἐνεργῶς, καὶ τῇ λοιπῇ παρασκευῇ, ταχέως κατεπλήξατο τοὺς ἐνόντας, καὶ παρέλαβε τὸ χωρίον ἐν ἡμέραις τετταράκοντα ταῖς πάσαις. (3) Ἀφεὶς δὲ τοὺς φυλάττοντας ὑποσπόνδους, ὄντας εἰς πεντακοσίους Αἰτωλῶν· τὴν μὲν τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπιθυμίαν ἐπλήρωσε, παραδοὺς τὸν Ἄμβρακον· (4) αὐτὸς δ᾽, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, προῆγε παρὰ Χαράδραν, σπεύδων διαβῆναι τὸν Ἀμβρακικὸν καλούμενον κόλπον· ὃς στενώτατός ἐστι κατὰ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων ἱερὸν, καλούμενον Ἄκτιον. (5) Ὁ γὰρ προειρημένος κόλπος, ἐκπίπτει μὲν ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους μεταξὺ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, στενῷ παντελῶς στόματι· λείπει γὰρ τῶν πέντε σταδίων. (6) Προβαίνων δ᾽ εἰς τὴν μεσόγαιαν, κατὰ μὲν τὸ πλάτος ἐφ᾽ ἑκατὸν στάδια κεῖται, κατὰ δὲ τὸ μῆκος ἀπὸ τοῦ πελάγους προπίπτει περὶ τριακόσια στάδια· διορίζει δὲ τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν, ἔχων τὴν μὲν Ἤπειρον ἀπὸ τῶν ἄρκτων, τὴν δ᾽ Ἀκαρνανίαν ἀπὸ μεσημβρίας. (7) Περαιώσας δὲ κατὰ τὸ προειρημένον στόμα τὴν δύναμιν, καὶ διελθὼν τὴν Ἀκαρνανίαν, ἧκε τῆς Αἰτωλίας πρὸς τὴν καλουμένην πόλιν Φοιτείας· προσαναλαβὼν Ἀκαρνάνων μὲν πεζοὺς δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. (8) Περιστρατοπεδεύσας δὲ τὴν προειρημένην πόλιν, καὶ προσβολὰς ἐνεργοὺς καὶ καταπληκτικὰς ἐπὶ δύο ἡμέρας ποιησάμενος, παρέλαβε καθ᾽ ὁμολογίαν, ἀφεὶς ὑποσπόνδους τοὺς ὄντας τῶν Αἰτωλῶν. (9) Τῆς δ᾽ ἐπιούσης νυκτὸς, ὡς ἔτι μενούσης ἀναλώτου τῆς πόλεως, ἧκον βοηθοῦντες πεντακόσιοι τῶν Αἰτωλῶν. Ὧν τὴν παρουσίαν προαισθανόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ θεὶς ἐπί τινας τόπους εὐκαίρους ἐνέδρας, τοὺς μὲν πλείους αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑποχειρίους ἔλαβε, πλὴν τελέως ὀλίγων. (10) Μετὰ δὲ ταῦτα σιτομετρήσας εἰς τριάκονθ᾽ ἡμέρας τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ περικαταληφθέντος σίτου (πολὺ γὰρ πλῆθος ἐν ταῖς Φοιτείαις εὑρέθη συνηθροισμένον) προῆγε τὴν δύναμιν, ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν Στρατικήν. (11) Ἀποσχὼν δὲ τῆς πόλεως περὶ δέκα στάδια, κατεστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Ἀχελῷον ποταμόν. Ὁρμώμενος δ᾽ ἐντεῦθεν, ἀδεῶς ἐπόρθει τὴν χώραν, οὐδενὸς ἐπεξιέναι τολμῶντος τῶν ὑπεναντίων.

LXIV. Οἱ δ᾽ Ἀχαιοὶ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, θλιβόμενοι τῷ πολέμῳ, τὸν δὲ βασιλέα πυνθανόμενοι σύνεγγυς εἶναι, πέμπουσι πρέσβεις, ἀξιοῦντες βοηθεῖν. (2) Οἳ καὶ συμμίξαντες ἔτι περὶ Στράτον ὄντι Φιλίππῳ, τά τε λοιπὰ διελέγοντο κατὰ τὰς ἐντολάς· καὶ τὰς ὠφελείας ὑποδεικνύοντες τῷ στρατοπέδῳ τὰς ἐκ τῆς πολεμίας, ἔπειθον αὐτὸν διαβάντα τὸ Ῥίον, ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἠλείαν. (3) Ὧν ὁ βασιλεὺς διακούσας, τοὺς μὲν πρεσβευτὰς παρακατέσχε, φήσας βουλεύσασθαι περὶ τῶν παρακαλουμένων· αὐτὸς δ᾽ ἀναζεύξας προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Μητροπόλεως καὶ

LXIII. Philippus vero, auditis quæ in Macedonia gesta fuerant, quum perversitati et aviditati Epirotarum debitas pœnas statim ipse luisset, Ambracum obsidebat : (2) et partim aggeribus excitandis, partim reliquo apparatu naviter utendo, territis mox qui intus erant, intra dies quadraginta locum deditione cepit. (3) Præsidio, quod erat Ætolorum quingentorum, post datam fidem dimisso, Ambracum Epirotis tradidit, atque ita cupiditatem eorum explevit. (4) Ipse propter Charadram cum exercitu ire pergit, ad trajiciendum sinum Ambracicum properans; qui juxta fanum Acarnanum quod Actium dicitur, est arctissimus. (5) Sinus enim Ambracicus e mari Siculo terras irrumpit inter Epirum et Acarnaniam, ore admodum angusto : quinque enim stadiorum non est. (6) Provectus vero in mediterranea, latitudinem obtinet stadiorum centum; in longum porrigitur a mari Siculo stadia trecenta. Epirum ab Acarnania separat, hanc quidem a Septemtrione, illam vero habens a meridie. (7) Igitur per os illud, quod diximus, exercitu transmisso, tum per Acarnaniam traducto, ad Ætoliæ urbem Phœtias venit : assumtis in transitu Acarnanum peditum duobus millibus, equitibus ducentis. (8) Positis autem circa dictam urbem castris, postquam per biduum illam variis assultibus acriter et terribiliter tentasset, deditione mox sibi traditam accepit; et, data fide, eos qui intus erant Ætolos dimisit. (9) Insecuta nocte, quasi nondum capta urbs esset, suppetias venerunt Ætoli quingenti. Quorum adventum quum rex præsensisset, opportunis quibusdam locis insessis, plerosque eorum occidit : reliquos, exceptis oppido paucis, vivos cepit. (10) Deinde triginta dierum annonam exercitui demensus, ex eo frumento quod ingenti copia Phœtiis deprehensum in horreis fuerat, perrexit ire, versus Straticam agmen ducens. (11) Ubi ad stadia decem urbi appropinquasset, circa amnem Acheloum castra fecit : unde proficiscens assidue, agros impune populabatur, nemine hostium contra progredi audente.

LXIV. Eo tempore Achæi, belli incommodis oppressi, audito non procul regem Philippum abesse, missis legatis, auxilium ab eo petunt. (2) Hærebat adhuc Philippus ad Stratum, quando illum legati convenerunt : qui cum alia, quæ in mandatis acceperant, cum eo sunt locuti, tum etiam exposita ubertate prædæ quæ in hostium ditione parata esset exercitui, suaserunt illi, ut trajectis Rhium copiis in Eleam faceret impressionem. (3) Rex, his auditis, legatos quidem secum detinuit, deque postulatis ipsorum se deliberaturum dixit : celerum motis castris ad Metropolin et

Κωνώπης. (4) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὴν μὲν ἄκραν τῆς Μητροπόλεως κατεῖχον, τὴν δὲ πόλιν ἐξέλιπον. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἐμπρήσας τὴν Μητρόπολιν, προῄει κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ τὴν Κωνώπην. (5) Τῶν δ' Αἰτωλῶν ἱππέων ἀθροισθέντων, καὶ τολμησάντων ἀπαντᾷν πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, ᾗ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως, εἴκοσι στάδια διέχουσα, καὶ πεπεισμένων, ἢ κωλύειν τελείως, ἢ κακοποιήσειν πολλὰ τοὺς Μακεδόνας περὶ τὴν ἔκβασιν· (6) συννοήσας αὐτῶν τὴν ἐπιβολὴν ὁ βασιλεὺς, παρήγγειλε τοῖς πελτασταῖς, πρώτοις ἐμβαλεῖν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ ποιεῖσθαι τὴν ἔκβασιν ἀθρόους κατὰ τάγμα συνησπικότας. (7) Τῶν δὲ πειθαρχούντων, ἅμα τῷ τὴν πρώτην διαβῆναι σημαίαν, βραχέα ταύτης καταπειράσαντες οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς, ἐν τῷ ταύτην τε μεῖναι συνασπίσασαν, καὶ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην διαβαινούσας συμφράττειν τοῖς ὅπλοις πρὸς τὴν ὑφεστῶσαν· ἀπραγοῦντες καὶ δυσχρήστως ἀπαλλάττοντες, ἀπεχώρουν πρὸς τὴν πόλιν. (8) Καὶ λοιπὸν ἤδη τὸ μὲν Αἰτωλῶν φρόνημα, συμπεφευγὸς εἰς τὰς πόλεις, ἦγε τὴν ἡσυχίαν. (9) Ὁ δὲ Φίλιππος ἐπιδιαβὰς τῷ στρατεύματι, καὶ πορθήσας ἀδεῶς καὶ ταύτην * * Ἰθωρίαν. Τοῦτο δ' ἔστι χωρίον, ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς παρόδου κυρίως, ὀχυρότητι δὲ φυσικῇ καὶ χειροποιήτῳ διαφέρει. (10) Συνεγγίζοντος δ' αὐτοῦ, καταπλαγέντες οἱ φυλάττοντες ἐξέλιπον τὸν τόπον· ὁ δὲ βασιλεὺς, κυριεύσας τοῦ τόπου, εἰς ἔδαφος καθεῖλε. (11) Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πύργους τοὺς κατὰ τὴν χώραν ἐπέταξε τοῖς προνομεύουσι καταφέρειν.

LXV. Διελθὼν δὲ τὰ στενὰ, τὸ λοιπὸν ἤδη βάδην καὶ πραεῖαν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, ἀναστροφὴν διδοὺς τῇ δυνάμει πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς χώρας ὠφελείας. (2) Γέμοντος δὲ τοῦ στρατοπέδου πάντων τῶν ἐπιτηδείων, ἧκε πρὸς τοὺς ἐπ' Ἀχελῴῳ Οἰνιάδας. (3) Καταστρατοπεδεύσας δὲ πρὸς τὸ Παιάνιον, τοῦτο πρῶτον ἐξελεῖν ἔκρινε· ποιησάμενος δὲ προσβολὰς συνεχεῖς, εἷλεν αὐτὸ κατὰ κράτος, πόλιν κατὰ μὲν τὸν περίβολον, οὐ μεγάλην· ἐλάττων γὰρ ἦν ἑπτὰ σταδίων· κατὰ δὲ τὴν σύμπασαν κατασκευὴν οἰκιῶν καὶ τειχῶν καὶ πύργων, οὐδ' ὁποίας ἥττων. (4) Ταύτης δὲ τὸ μὲν τεῖχος κατέσκαψε πᾶν εἰς ἔδαφος· τὰς δ' οἰκήσεις διαλύων, τὰ ξύλα καὶ τὸν κέραμον εἰς σχεδίας καθήρμοζε τῷ ποταμῷ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας εἰς τοὺς Οἰνιάδας. (5) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο διατηρεῖν τὴν ἄκραν τὴν ἐν τοῖς Οἰνιάδαις, ἀσφαλισάμενοι τείχεσι καὶ τῇ λοιπῇ κατασκευῇ· συνεγγίζοντος δὲ τοῦ Φιλίππου, καταπλαγέντες, ἐξεχώρησαν. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς, παραλαβὼν καὶ ταύτην τὴν πόλιν, ἐξ αὐτῆς προελθὼν, κατεστρατοπέδευσε τῆς Καλυδωνίας πρός τι χωρίον ὀχυρὸν, ὃ καλεῖται μὲν Ἔλαιος, ἠσφάλισται δὲ τείχεσι καὶ ταῖς λοιπαῖς παρασκευαῖς διαφερόντως· Ἀττάλου τὴν περὶ αὐτὸ κατασκευὴν ἀναδεξαμένου τοῖς Αἰτωλοῖς. (7) Γενόμενοι δὲ καὶ τούτου κύριοι κατὰ κράτος οἱ Μακεδόνες, καὶ πᾶσαν κατασύραντες τὴν Καλυδωνίαν, ἧκον πάλιν εἰς τοὺς Οἰνιάδας. (8) Ὁ δὲ Φίλιππος συνθεα-

Conopen ducit. (4) Arcem Metropoleos tenebant Æto
bem deseruerant. Philippus, Metropoli cremata,
nopen iter continuat. (5) Quum autem equites Æ
unum convenissent, et ad fluminis transitum (qu
stadia viginti ab urbe distat) occurrere illi ausi e
sperantes, se vel transitu hostem omnino prohibitur
certe transeuntium agmen male prorsus habituros
rex, cognito eorum consilio, cetratos in amnem pri
bet ingredi, et ut per manipulos in testudines con
fluvio exirent. (7) Quod quum hi fecissent, simul ac
trajecit manus, equites Ætolorum, levi prælio cum
bito, ubi et hanc densatis scutis subsistere, et sec
tertiamque transire, et ad eam quæ jam firma st
adjungere, pariterque nexa scutorum compage se pr
vident; quia adeo nihil efficere poterant, ut admod
laborarent, in urbem se recipiunt. (8) Ac jam de
ferox ille animus Ætolorum intra mœnia compuls
continuit. (9) Philippus deinde, reliquo exercitu tr
agrum impune depopulatus, Ithoriam [usque accedi
locus cum natura tum arte munitissimus, in ipsa
per quam necessario transitur. (10) Appropinquant
præsidiarii milites metu perculsi stationem deserunt
loco potitus, solo æquavit: (11) simulque popula
imperavit, ut ceteras omnes arces, quæ in ea regi
sent, pariter dejicerent.

LXV. Superatis autem angustiis, lento deinde gr
leniter procedebat, otiumque militi dabat prædas ex
gione convectandi. (2) Deinde, quum jam rebus o
abundaret exercitus, ad Œniadas oppidum duxit, in
fluminis ripa situm: (3) castrisque ad Pæanium c
nitis, id primum statuit expugnare; ac mox, contin
invasionibus, per vim cepit: urbem ambitu non m
minor enim est stadiorum septem; ceterum, quæ a
omni ædium, mœnium, turrium, nulli prorsus
(4) Hujus mœnia undique solo æquavit: domos
moliens, materiam et lateres coctiles cum cura i
ratibus Œniadas per amnem devexit. (5) Ætoli p
arcem, quæ Œniadis erat, tueri constituerant,
teroque apparatu firmatam: sed, ubi Philippus
accessit, præ formidine locum deseruerunt. (6)
quoque potitus urbe, castra continuo promovet a
agri Calydonii, qui Elæus dicitur, et mœnibus eg
nitum, et ceteris rebus omnibus necessariis; quip
exstruendum instruendumque receperat Ætolis.
quoque per vim in potestatem redacta, Macedones
niorum fines agunt feruntque, deinde retro Œni

σας τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, πρός τε τἆλλα, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς εἰς Πελοπόννησον διαβάσεις, ἐπεβάλετο τειχίζειν τὴν πόλιν. (9) Τοὺς γὰρ Οἰνιάδας κεῖσθαι συμβαίνει παρὰ θάλατταν, ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς καρνανίας, τῷ πρὸς Αἰτωλοὺς συνάπτοντι περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. (10) Τῆς δὲ Πελοποννήσου τέτακται μὲν ἡ πόλις καταντικρὺ τῆς παραλίας τῆς τῶν Δυμαίων· ἔγγιστα δ' αὐτῆς ὑπάρχει τοῖς κατὰ τὸν Ἄραξον τόποις· ἀπέχει γὰρ οὐ πλεῖον ἑκατὸν σταδίων. (11) Εἰς ἃ βλέψας, τήν τε ἄκραν καθ' αὑτὴν ἠσφαλίσατο, καὶ τῷ λιμένι καὶ τοῖς νεωρίοις ὁμοῦ τεῖχος περιβαλὼν, ἐνεχείρει συνάψαι πρὸς τὴν ἄκραν, χρώμενος εἰς τὴν οἰκονομίαν ταῖς ἐκ τοῦ Παιανίου κατασκευαῖς.

LXVI. Ἔτι δὲ περὶ ταῦτα γιγνομένου τοῦ βασιλέως, παρῆν ἐκ Μακεδονίας ἄγγελος, διασαφῶν· ὅτι ..., τοὺς Δαρδανεῖς, ὑπονενοηκότας τὴν εἰς Πελοπόννησον αὐτοῦ στρατείαν, ἀθροίζειν δυνάμεις, καὶ παρασκευὴν ποιεῖσθαι μεγάλην, κεκρικότας ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν. (2) Ἀκούσας δὲ ταῦτα, καὶ νομίσας ἀναγκαῖον εἶναι βοηθεῖν κατὰ τάχος τῇ Μακεδονίᾳ, τοὺς μὲν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἀπέστειλε, ... ἀπόκρισιν, ὅτι, τοῖς προσηγγελμένοις ἐπαρκέσας, ... πραγματικώτερον ποιήσεται μετὰ ταῦτα, τοῦ βοηθεῖν σφίσι κατὰ δύναμιν. (3) Αὐτὸς δ' ἀναζεύξας, ... σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν ἐπάνοδον, ᾗπερ καὶ τὴν παρουσίαν ἐπεποίητο. (4) Μέλλοντος δὲ αὐτοῦ διαβαίνειν τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐξ Ἀκαρνανίας εἰς Ἤπειρον, παρῆν ἐφ' ἑνὸς λέμβου Δημήτριος ὁ Φάριος, ...πεπτωκὼς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος· ὑπὲρ ... ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἡμῖν δεδήλωται. (5) Τοῦτον ... ὁ Φίλιππος ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως, ἐκέλευσε πλεῖν ὡς ἐπὶ Κόρινθον, κἀκεῖθεν ἥκειν διὰ Θετταλίας εἰς Μακεδονίαν· αὐτὸς δὲ διαβὰς εἰς τὴν Ἤπειρον, προῆγε κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς τὸ πρόσθεν. (6) Παραγενομένου δ' αὐτοῦ τῆς Μακεδονίας εἰς Πέλλαν, ... οἱ Δαρδάνιοι παρὰ Θρᾳκῶν τινων αὐτομόλων τὴν παρουσίαν τοῦ Φιλίππου, καταπλαγέντες, ... διέλυσαν τὴν στρατιὰν, καίπερ ἤδη σύνεγγυς ὄντες τῆς Μακεδονίας. (7) Φίλιππος δὲ πυθόμενος τὴν τῶν Δαρδανέων μετάνοιαν, τοὺς μὲν Μακεδόνας ... πάντας ἐπὶ τὴν τῆς ὀπώρας συγκομιδήν· αὐτὸς δὲ, πορευθεὶς εἰς Θετταλίαν, τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ... ἐν Λαρίσσῃ διῆγε. (8) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ..., Αἰμίλιος ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος εἰσῆγε λαμπρῶς εἰς τὴν Ῥώμην τὸν θρίαμβον· Ἀννίβας δὲ, Ζάκανθαν ᾑρηκὼς κατὰ κράτος, διέλυσε τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν. (9) Ῥωμαῖοι δὲ, προσπεσούσης αὐτοῖς τῆς ... ἁλώσεως, πρεσβευτὰς ἔπεμπον ἐξαιτήσοντες Ἀννίβαν παρὰ Καρχηδονίων, ἅμα δὲ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζοντο, καταστήσαντες ὑπάτους Πόπλιον Κορνήλιον, καὶ Τιβέριον Σεμπρώνιον. (10) ... ἡμεῖς τὰ μὲν κατὰ μέρος ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ δεδηλώκαμεν· νῦν δ' ἀναμνήσεως χάριν αὐτὰ προ-

tunt. (8) Philippus, animadversa opportunitate loci, tum ad alia, tum ad trajiciendum in Peloponnesum, muris urbem cingere constituit. (9) Œniadarum enim oppidum ad mare situm est, in ultima parte Acarnaniæ, qua Ætolos contingit, circa principium sinus Corinthiaci. (10) Habet oppositam sibi in Peloponneso oram Dymæorum; proximeque abest a vicinis Araxo locis : sunt enim interjecta stadia non amplius centum. (11) Propterea Philippus et arcem per se valide munivit; et portui ac navalibus muro circumdato, arci illa conjungere cogitabat : usus in eam rem iis copiis, quas Pæanio avexerat.

LXVI. Dum in his rex erat, ecce a Macedonia nuntium, qui diceret, Dardanios, intelligentes regem parare expeditionem in Peloponnesum, decrevisse Macedoniam invadere, in eamque rem exercitum conscribere, et magnos apparatus facere. (2) Quo nuntio accepto, Philippus, quum oportere omnino judicaret Macedoniæ quam primum auxiliatum ire, legatos Achæorum cum hoc responso domum remisit : simul iis providisset, quæ modo nuntiata fuerant, nihil postmodo antiquius sibi futurum, quam ut pro virili opem ipsis ferat. (3) Deinde, motis castris, eadem qua venerat magnis itineribus retrogreditur. (4) Cum inibi esset, ut trajecto sinu Ambracico ex Acarnania in Epirum ingrederetur, adfuit illi Demetrius Pharius, qui ex Illyrico a Romanis ejectus (sicut ante narravimus) cum unico lembo advenerat. (5) Hunc rex benigne acceptum, petere Corinthum jubet, atque inde per Thessaliam in Macedoniam ad se venire. Ipse, Epirum emensus, continuis itineribus pergebat. (6) Qui ut ad Pellam, Macedoniæ urbem, pervenit; Dardanii, cognito per Thraces quosdam transfugas ejus reditu, re inopinata perterriti, etsi non longe a finibus Macedoniæ aberant, exercitum tamen protinus dimiserunt. (7) Philippus, postquam Dardanios consilium sensit mutasse, omnibus Macedonibus ad fruges fructusque ex agris comportandos missionem dedit : ipse in Thessaliam se contulit, reliquum æstatis Larissæ acturus. (8) Eodem tempore Paulus Æmilius triumphum ex Illyrico magnificum reportavit : et Hannibal, post expugnatam magna vi Saguntum, in hibernis exercitum collocavit : (9) Romani vero, de capta urbe Sagunto facti certiores, legatos ad Carthaginienses miserunt, qui dedi sibi Hannibalem deposcerent; ipsique interim nihilo segnius ad bellum se parabant, creatis consulibus Publ. Cornelio Scipione, et Tib. Sempronio. (10) De quibus rebus quum sigillatim libro superiore dixerimus, nunc refricandæ dumtaxat memoriæ gratia, sicut antea promisimus, eorum

... Καὶ τὸ ... Ὀλυμπιάδος.

... τὴν ἀρχαιρε- ... Δωρίμαχος· ὃς πα- ... καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ... εἰς τοὺς ἄνω τόπους ... θυμικώτερον χρώ- ... γὰρ πλεῖον οὐ τῆς σφετέ- ... τῶν Ἠπειρωτῶν βλάβης χάριν ... παραγενόμενος δὲ πρὸς τὸ ... τάς τε στοὰς ἐνέπρησε, καὶ πολλὰ ... κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν ... μήτ' εἰρήνης ὅρον, μήτε πολέμου, ... ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πε- ... παρὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων ἔθη καὶ νόμιμα ... ταῖς ἐπιβολαῖς. (5) Οὗτος μὲν οὖν, ταῦτα ... διαπραξάμενος, ἐπανῆγεν αὖθις εἰς τὴν ... (6) Τοῦ δὲ χειμῶνος ἔτι προβαίνοντος, καὶ πάντων ἀπηλπικότων τὴν παρουσίαν τοῦ Φιλίππου διὰ τὸν καιρὸν, ἀναλαβὼν ὁ βασιλεὺς χαλκάσπιδας μὲν τρισχιλίους, πελταστὰς δὲ δισχιλίους, καὶ Κρῆτας τριακοσίους, πρὸς δὲ τούτοις ἱππεῖς τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν εἰς τετρακοσίους, προῆγεν ἀπὸ Λαρίσσης· (7) καὶ διαβιβάσας τούτους ἐκ Θετταλίας εἰς Εὔβοιαν, κἀκεῖθεν εἰς Κῦνον, ἧκε διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ Μεγαρίδος εἰς Κόρινθον περὶ τροπὰς χειμερινάς· ἐνεργὸν καὶ λαθραίαν πεποιημένος τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε μηδένα Πελοποννησίων ὑπονοῆσαι τὸ γεγονός. (8) Κλείσας δὲ τὰς πύλας τοῦ Κορίνθου, καὶ διαλαβὼν τὰς ὁδοὺς φυλακαῖς, τῇ κατὰ πόδας Ἄρατον μὲν τὸν πρεσβύτερον ὡς αὐτὸν ἐκ τοῦ Σικυῶνος μετεπέμπετο, γράμματά τε πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν καὶ πρὸς τὰς πόλεις ἐξαπέστελλεν· ἐν οἷς διεσάφει, πότε καὶ ποῦ δεήσει συναντᾶν πάντας ἐν τοῖς ὅπλοις. (9) Ταῦτα δὲ οἰκονομήσας, ἀνέζευξε· καὶ προελθὼν, κατεστρατοπέδευσε τῆς Φλιασίας περὶ τὸ Διοσκούριον.

LXVIII. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Εὐριπίδας, ἔχων Ἠλείων δύο λόχους, μετὰ τῶν πειρατῶν καὶ μισθοφόρων, ὥστ' εἶναι τοὺς πάντας εἰς δισχιλίους καὶ διακοσίους, ἅμα δὲ τούτοις ἱππεῖς ἑκατὸν, ὁρμήσας ἐκ Ψωφῖδος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν διὰ τῆς Φενικῆς καὶ Στυμφαλίας· οὐδὲν μὲν εἰδὼς τῶν κατὰ τὸν Φίλιππον, βουλόμενος δὲ κατασῦραι τὴν τῶν Σικυωνίων χώραν. (2) Τῆς δὲ νυκτὸς τῆς αὐτῆς, ἐν ᾗ συνέβαινε στρατοπεδεύειν τὸν Φίλιππον περὶ τὸ Διοσκούριον, παρηλλαχὼς τὴν στρατοπεδείαν τοῦ βασιλέως, περὶ τὴν ἑωθινὴν ἐμβάλλειν οἷός τ' ἦν εἰς τὴν Σικυωνίαν. (2) Τῶν δὲ παρὰ τοῦ Φιλίππου Κρητῶν τινες ἀπολελοιπότες τὰς τάξεις, καὶ διιχνεύοντες περὶ τὰς προνομὰς, ἐμπίπτουσιν εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐριπίδαν· (6) οὓς ἀνακρίνας, καὶ συνεὶς τὴν παρουσίαν τῶν Μακεδόνων ὁ προειρημένος, οὐδενὶ ποιήσας φανερὸν οὐδὲν τῶν προσπεπτωκότων, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ἐξ ὑποστροφῆς αὖθις ἀνέλυε

meminimus : ut eo melius, quæ res gestæ in idem te... incidant, cognoscatur. (11) Tum autem Olympiadi... tesimæ quadragesimæ primus annus in exitu erat.

LXVII. Jam Ætoli, appetente comitiorum tem... prætorem Dorimachum creaverunt : qui, simul ac... stratum iniit, jussos convenire in armis Ætolos, in... riorem Epiri partem duxit, eamque regionem omn... belli affecit, agrorum vastationi animosius indulgens... ut qui non tam compendii sui studio id faceret, qu... Epirotis noceret. (3) Ad Dodonæum fanum ut ve... porticus cremavit et donaria multa corrupit : ipsa... que sacram ædem funditus evertit. (4) Quippe Æ... que pacis neque belli leges norunt : sed utroque te... contra jus gentium et omnium hominum instituta, ... facere audent. (5) Ac Dorimachus quidem, talib... tisque facinoribus admissis, domum ad suos reverti... Philippus vero, adulta jam hieme, cum nemo ... propter anni tempus de ejus reditu spem ullam ha... tribus millibus eorum militum assumtis, qui ab... clypeis quos gestant chalcaspides dicuntur, cetra... mille, Cretensibus trecentis, cum aulico suo equita... dringentorum fere equitum, Larissa proficiscitur : ... trajectis copiis e Thessalia in Eubœam, inde Cynu... Bœotiæ et Megaridis fines Corinthum circa bruman... ita contento et occulto itinere usus, ut ne suspi... dem ejus rei ulla Peloponnesiis suboleret. (8) ... portis clausis, et dispositis per vias custodibus, p... ejus diei Aratum seniorem Sicyone arcessit : datisq... ris ad prætorem Achæorum et urbes Achaicas qu... quo illos sibi in armis vellet occurrere, significat. ... bus rebus curatis, versus Dioscurium Phliasiæ ca... vet, ibique consedit.

LXVIII. Eodem illo tempore Euripidas, duabus ... cohortibus comitatus, cum piratis et mercede c... (ut simul omnes numerum explerent duum mi... ducentorum), ad hæc equitibus centum, profect... phide, per Pheneensium et Stymphaliorum fine... ducebat : quum de Philippi expeditione nihil ina... verum ex agro Sicyonio prædas vellet agere. (2) ... illa ipsa nocte qua Philippus circa Dioscurium con... castra regia prætergressus, in fines Sicyoniorum ... ingressurus. (3) Sed quum e Cretensibus Philippi ... signis suis relictis, dum inter pabulandum omnia v... in hostes incidissent; (4) Euripidas, ubi express... tensibus indicio cognovit de adventu Macedonum... penitus eorum quæ didicerat significatione cuiqua... cum exercitu retrocessit, eamdem qua venerat via...

τὴν αὐτὴν ὁδὸν, ἐν ᾗπερ ἧκε· (5) βουλόμενος, ἅμα δὲ καὶ καταλπίζων, καταταχήσειν τοὺς Μακεδόνας διεκβαλὼν τὴν Στυμφαλίαν, καὶ συνάψας ταῖς ὑπερκειμέναις δυσχωρίαις (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς, οὐδὲν εἰδὼς τῶν περὶ τοὺς ὑπεναντίους, κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν ἀναζεύξας τὴν ἑωθινὴν, προῆγε, κρίνων ποιεῖσθαι τὴν πορείαν παρ' αὐτὴν Στύμφαλον, ὡς ἐπὶ τὰς Καφύας. (7) Ἐνθάδε γὰρ ἐγεγράφει τοῖς Ἀχαιοῖς συναθροίζεσθαι μετὰ τῶν ὅπλων.

LXIX. Τῆς δὲ πρωτοπορείας τῶν Μακεδόνων ἐπιβαλούσης ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν τὴν περὶ τὸ καλούμενον Ἀπέλαυρον, ἣ πρόκειται τῆς τῶν Στυμφαλίων πόλεως περὶ δέκα στάδια, ἅμα συνεκύρησε καὶ τὴν τῶν Ἠλείων πρωτοπορείαν συμπεσεῖν ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν. (2) Ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδας, συννοήσας τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν προσαγγελλομένων, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τινὰς τῶν ἱππέων, καὶ διαδρὰς τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν, ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν Ψωφίδα ταῖς ἀνοδίαις. (3) Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν Ἠλείων ἐγκαταλελειμμένον ὑπὸ τοῦ προεστῶτος, καὶ γεγονὸς ἐκπλαγὲς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι, κατὰ πορείαν ἔμενε, διαπορούμενον τί δεῖ ποιεῖν, καὶ ποῖ τρέπεσθαι. (4) Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον αὐτῶν οἱ προεστῶτες ὑπελάμβανον τῶν Ἀχαιῶν αὐτῶν τινας συμβεβοηθηκέναι· καὶ μάλιστ' ἠπάτων αὐτοὺς οἱ χαλκάσπιδες· (5) Μεγαλοπολίτας γὰρ εἶναι τούτους ἐδόξαζον, διὰ τὸ τοιούτοις ὅπλοις κεχρῆσθαι τοὺς προειρημένους ἐν τῷ περὶ Σελασίαν πρὸς Κλεομένην κινδύνῳ, καθοπλίσαντος Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν. (6) Διόπερ ἀπεχώρουν τηροῦντες τὰς τάξεις πρός τινας ὑπερδεξίους τόπους, οὐκ ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν· ἅμα δὲ τῷ προάγοντας αὐτοῖς τοὺς Μακεδόνας ἐγγὺς γενέσθαι, λαβόντες ἔννοιαν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος, πάντες ὥρμησαν πρὸς φυγὴν, ῥίψαντες τὰ ὅπλα. (7) Ζωγρείᾳ μὲν οὖν ἑάλωσαν αὐτῶν περὶ χιλίους καὶ διακοσίους· τὸ δὲ λοιπὸν διεφθάρη πλῆθος, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν κρημνῶν· διέφυγον δ' οὐ πλείους τῶν ἑκατόν. (8) Ὁ δὲ Φίλιππος τά τε σκῦλα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εἰς Κόρινθον ἀποπέμψας, εἴχετο τῶν προκειμένων. (9) Τοῖς δὲ Πελοποννησίοις πᾶσι παράδοξον ἐφάνη τὸ γεγονός· ἅμα γὰρ ἤκουον τὴν παρουσίαν καὶ τὴν νίκην τοῦ βασι-

LXX. Ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς Ἀρκαδίας, καὶ πολλὰς ἀναδεξάμενος χιόνας καὶ ταλαιπωρίας ἐν ταῖς περὶ τὸν Ὀλίγυρτον ὑπερβολαῖς, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν κατῆρε νύκτωρ εἰς Καφύας. (2) Διαναπαύσας δὲ τὴν δύναμιν ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐνταῦθα, καὶ προσαναλαβὼν Ἄρατον τὸν νεώτερον, καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ συνηθροισμένους τῶν Ἀχαιῶν, ὥστ' εἶναι τὴν πᾶσαν δύναμιν εἰς τοὺς μυρίους, προῆγε διὰ τῆς Κλειτορίας ὡς ἐπὶ Ψωφῖδος, συναθροίζων ἐκ τῶν πόλεων, δι' ὧν ἐπορεύετο, βέλη καὶ κλίμακας. (3) Ἡ δὲ Ψωφὶς ἔστι μὲν ὁμολογούμενον καὶ παλαιὸν Ἀρκάδων κτίσμα τῆς Ἀζανίδος· κεῖται δὲ τῆς μὲν συμπάσης

diens; (5) quo posset (ita enim sperabat) Macedones antevertere, et, Stymphaliam emensus, superiora atque aspera loca attingere. (6) Rex, quid ageret hostis prorsus ignarus, primo mane, uti constituerat, itineri se accingit, per ipsam urbem Stymphalum Caphyas petere in animo habens: (7) eo namque ut cum armis convenirent Achæi, per litteras cum ipsis egerat.

LXIX Pervenerat jam Macedonum primum agmen ad summitatem clivi, qui prope locum est, quem Apelaurum vocant, urbi Stymphaliorum præjacentem, stadiorum circiter decem intervallo: cum et Eleorum pariter primum agmen eidem summitati appropinquare contigit. (2) Quod ubi ex iis, quæ nuntiabantur, intellexit Euripidas; assumtis aliquot equitibus, præsenti discrimini se eripiens, per invias cotes Psophidem se recepit. (3) Cetera vero multitudo Eleorum, a ductore suo prodita, novitate rei stupens, gradum sistere, et, quid consilii caperet, quo se verteret, hærere. (4) Nam initio arbitrabantur qui eis præfecti erant, Achæorum solummodo nonnullos pro ferenda ope congregatos in unum accurrisse: et in primis in errorem eos inducebant illi qui æneos clypeos gestabant. (5) Megalopolitanos enim hos esse arbitrabantur: quoniam in pugna cum Cleomene ad Selasiam pugnata, eo genere armorum usi fuerant Megalopolitani, quum ita eos Antigonus in usum illius prælii armassent. (6) Itaque servatis ordinibus ad proximos colles succedebant, nondum spe salutis amissa. Ubi vero Macedones ulterius pergentes propius ad illos accesserunt, cognito quod res erat, abjicere omnes arma et in pedes se conjicere. (7) Capti igitur sunt ad mille et ducentos: reliqua turba partim a Macedonibus cæsa est, partim inter abrupta montium periit: evaserunt non amplius centum. (8) Philippus, spoliis et captivis Corinthum amandatis, pergit destinata exsequi. (9) Omnibus autem Peloponnesiis mira res ea visa est: simul enim, et venisse, et vicisse regem, audiebant.

LXX. Itinere dein facto per Arcadiam, postquam nives multas atque ærumnas in superando Olygyrto monte pertulisset, tertio demum die Caphyas pervenit. (2) Ibi post refectum bidui spatio exercitum, assumto juniore Arato, cum iis copiis Achæorum, quas ille tum paratas habuit, ita ut fierent omnes ad decem millia, per agrum Clitoris oppidi Psophidem duxit, ex omnibus urbibus per quas transibat, tela et scalas congerens. (3) Psophis oppidum est, quod omnes fatentur, antiquum, ab illis Arcadibus conditum,

Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγαιαν, αὐτῆς δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς πέρασι, συνάπτουσα τοῖς περὶ τὰς ἐσχατιὰς κατοικοῦσι τῶν προσεσπερίων Ἀχαιῶν. (4) Ἐπίκειται δ' εὐφυῶς τῇ τῶν Ἠλείων χώρᾳ, μεθ' ὧν συνέβαινε τότε πολιτεύεσθαι αὐτήν. (5) Πρὸς ἣν Φίλιππος τριταῖος ἐκ τῶν Καφυῶν διανύσας, κατεστρατοπέδευε περὶ τοὺς ἀπέναντι τῆς πόλεως ὑπερκειμένους βουνοὺς, ἀφ' ὧν ἦν κατοπτεύειν τήν τε πόλιν ὅλην ἀσφαλῶς, καὶ τοὺς πέριξ αὐτῆς τόπους. (6) Συνθεωρῶν δὲ τὴν ὀχυρότητα τῆς Ψωφίδος ὁ βασιλεὺς, ἠπορεῖτο, τί χρὴ ποιεῖν. (7) Παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν αὐτῆς καταφέρεται λάβρος χειμάῤῥους ποταμὸς, ὃς κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος ἄβατός ἐστι, ποιεῖ δὲ καὶ τὸ παράπαν ἐχυρὰν καὶ δυσπρόσοδον τὴν πόλιν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος, ὃ κατὰ βραχὺ τῷ χρόνῳ κατείργασται, φερόμενος ἐξ ὑπερδεξίων τόπων. (8) Παρὰ δὲ τὴν ἀπ' ἠοῦς πλευρὰν ἔχει τὸν Ἐρύμανθον, μέγαν καὶ λάβρον ποταμόν· ὑπὲρ οὗ πολὺς καὶ ὑπὸ πολλῶν τεθρύλληται λόγος. (9) Τοῦ δὲ χειμάῤῥου προσπίπτοντος πρὸς τὸν Ἐρύμανθον ὑπὸ τὸ πρὸς μεσημβρίαν μέρος τῆς πόλεως, συμβαίνει τὰς μὲν τρεῖς ἐπιφανείας αὐτῆς, ὑπὸ τῶν ποταμῶν περιλαμβανομένας, ἀσφαλίζεσθαι τὸν προειρημένον τρόπον. (10) Τῇ δὲ λοιπῇ, τῇ πρὸς ἄρκτον, βουνὸς ἐρυμνὸς ἐπίκειται, τετειχισμένος, ἄκρας εὐφυοῦς καὶ πραγματικῆς λαμβάνων τάξιν. Ἔχει δὲ καὶ τείχη διαφέροντα τῷ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς. (11) Πρὸς δὲ τούτοις, βοήθειαν συνέβαινε παρὰ τῶν Ἠλείων εἰσπεπτωκέναι· καὶ τὸν Εὐριπίδαν ἐκ τῆς φυγῆς διασεσωσμένον ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ.

LXXI. Ταῦτ' οὖν πάντα συνορῶν καὶ συλλογιζόμενος ὁ Φίλιππος, τὰ μὲν ἀφίστατο τοῖς λογισμοῖς τοῦ βιάζεσθαι καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν, τὰ δὲ προθύμως εἶχε, τὴν εὐκαιρίαν ὁρῶν τοῦ τόπου. (2) Καθ' ὅσον γὰρ ἐπέκειτο τοῖς Ἀχαιοῖς τότε καὶ τοῖς Ἀρκάσι, καὶ πολεμητήριον ὑπῆρχε τοῖς Ἠλείοις ἀσφαλές· κατὰ τοσοῦτον πάλιν, κρατηθὲν, ἔμελλε τῶν μὲν Ἀρκάδων προκεῖσθαι, κατὰ δὲ τῶν Ἠλείων ὁρμητήριον ὑπάρξειν τοῖς συμμάχοις εὔκαιρον. (3) Διόπερ ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ὁρμήσας τῇ γνώμῃ, παρήγγειλε τοῖς Μακεδόσιν ἅμα τῷ φωτὶ πᾶσιν ἀριστοποιεῖσθαι, καὶ διεσκευασμένους ἑτοίμους ὑπάρχειν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα διαβὰς τὴν κατὰ τὸν Ἐρύμανθον γέφυραν, οὐδενὸς ἐμποδὼν στάντος διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς, ἧκε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐνεργῶς καὶ καταπληκτικῶς. (5) Οἱ δὲ κατὰ τὸν Εὐριπίδαν, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν, διηπόρουν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι, τῷ πεπεῖσθαι, μήτ' ἂν ἐξ ἐφόδου τολμῆσαι τοὺς πολεμίους προσβαλεῖν καὶ βιάζεσθαι πρὸς οὕτως ὀχυρὰν πόλιν, μήτε χρόνιον ἂν συστήσασθαι πολιορκίαν διὰ τὴν τοῦ καιροῦ περίστασιν. (6) Ἅμα δὲ ταῦτα λογιζόμενοι, διηπίστουν ἀλλήλοις· δεδιότες, μὴ πρᾶξιν ὁ Φίλιππος εἴη διὰ τῶν ἔνδον συνεσταμένος κατὰ τῆς πόλεως. (7) Ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἑώρων τοιοῦτον ἐξ αὐτῶν γιγνόμενον, ὥρμησαν οἱ μὲν πλείους

qui Azanidem habent. Situm est, universam Pelopo[n]sum si spectes, in mediterraneis; sed in Arcadiæ part[ibus] occiduis, ultimorum occidentem versus Achæorum f[ines] attingens. (4) Ditioni vero Eleorum, quibuscum erant t[unc] Psophidiis omnia jura consociata, opportune imminet. Ad hanc quum e Caphyis Philippus tertiis castris p[erve]nisset, in collibus quibusdam consedit, urbi e regione [e]minentibus; unde cum urbs ipsa, tum circumjac[entia] loca commode et sine periculo poterant conspici. (6) rex, loci firmitatem animadvertens, quid opus esset anxius hærebat. (7) Ab occasu enim Psophidis vehe[mens] torrens præterlabitur, qui per maximam hiemis partem transiri non potest : quique propter alvei magnitudi[nem], quem progressu temporis paulatim excavavit, de su[periore] loco ruens, urbem egregie munitam et aditu diffi[cilem] præstat. (8) Qua orienti est obversa, fluvium ma[gnum] et præcipitem habet Erymanthum : de quo multi [multa] dixerunt, quæ sunt in ore vulgi. (9) Quum aute[m] amnem Erymanthum torrens ille se exoneret ab ea p[arte] quæ ad meridiem vergit, accidit, ut tria oppidi lat[era] fluviis circumdata, eam, quam diximus, firmitud[inem] inde nanciscantur. (10) Reliquo lateri quod septe[ntri]ones respicit, collis munitus imminet, arcis oppor[tunæ] validæque locum obtinens. Habet præterea muros e[t ma]gnitudine et opere eximios. (11) Accedebat eo præsi[dium] ab Eleis inductum; et Euripidæ præsentia, qui a [fuga] evaserat.

LXXI. Quæ omnia Philippus considerans ac s[ecum] reputans, modo abstinendum a vi et obsidione ap[ud se] statuebat; modo in contrariam sententiam propend[ebat] opportunitatem loci cogitans : (2) qui, ut infest[us eo] tempore Achæis et Arcadibus imminebat, eratque pro firmo propugnaculo et arce belli; sic, ubi foret ca[ptus], munimentum Arcadibus erat futurus hosti objectu[m], sociis adversus Eleos bellantibus receptaculum op[portu]num. (3) Igitur postquam eo sententia inclinasset, rat rex Macedonibus, ut prima luce pransi, et ceteris parati, adsint. (4) Deinde, trajecto ponte qui erat i[mposi]tus Erymantho, nemine impediente, quia nihil eju[smodi] posse fieri in mentem cuiquam venerat, ad ipsam u[rbem] magna molitione et cum terribili specie accessit. (5) enim vero stupere mirabundus Euripidas, et quicu[mque] in urbe erant; ut quibus esset persuasum, non au[suros] hostes, neque ex tempore vim adversus urbem ade[o mu]nitam experiri; neque diuturniorem obsidionem, p[er] anni tempus et asperitatem hiemis, instituere. (6) vero cum hisce cogitationibus diffidere sibi invicem [cœ]piebant; metuentes, ne forte per aliquos, qui forent intr[a mu]ros, proditionem loci Philippus esset molitus. (7) De[inde] quum nihil ejusmodi animadverterent a quoquam tent[ari],

ἐπὶ τὰ τείχη, βοηθήσοντες· οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Ἠλείων κατά τινα πύλην ὑπερδέξιον ἐξῆλθον, ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς πολεμίοις. (8) Ὁ δὲ βασιλεὺς, διατάξας κατὰ τρεῖς τόπους τοὺς προσοίσοντας τῷ τείχει τὰς κλίμακας, καὶ τούτοις ὁμοίως μερίσας τοὺς ἄλλους Μακεδόνας, μετὰ ταῦτα διὰ τῶν σαλπιγκτῶν ἀποδοὺς ἑκάστοις τὸ σύνθημα, πανταχόθεν ἅμα τὴν προσβολὴν ἐποιεῖτο τοῖς τείχεσι. (9) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἠμύνοντο γενναίως οἱ κατέχοντες τὴν πόλιν, καὶ πολλοὺς ἀπὸ τῶν κλιμάκων ἀπέῤῥιπτον. (10) Ἐπεὶ δ' ἥ τε χορηγία τῶν βελῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτηδείων ἐνέλειπεν, ὡς ἂν ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς παρασκευῆς γεγενημένης, οἵ τε Μακεδόνες οὐ κατεπλήττοντο τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τοῦ ῥιφέντος ἀπὸ τῶν κλιμάκων χώραν ὁ κατόπιν ἀμελλήτως ἐπέβαινε· (11) τέλος οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως, τραπέντες, ἔφευγον πάντες, πρὸς τὴν ἀκρόπολιν· τῶν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως, οἱ μὲν Μακεδόνες ἐπέβησαν τοῦ τείχους, οἱ δὲ Κρῆτες, πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ὑπερδέξιον πύλην ἐπεξελθόντας τῶν μισθοφόρων συμμίξαντες, ἠνάγκασαν αὐτοὺς οὐδενὶ κόσμῳ ῥίψαντας τὰ ὅπλα φεύγειν. (12) Οἷς ἐπικείμενοι καὶ προσφέροντες τὰς χεῖρας, συνεισέπεσον διὰ τῆς πύλης· ἐξ οὗ συνέβη πανταχόθεν ἅμα καταληφθῆναι τὴν πόλιν. (13) Οἱ μὲν οὖν Ψωφίδιοι μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπεχώρησαν εἰς τὴν ἄκραν· ἅμα δὲ τούτοις οἱ περὶ τὸν Εὐριπίδαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος τῶν διασεσωσμένων.

LXXII. Οἱ δὲ Μακεδόνες εἰσπεσόντες, τὴν μὲν ἐνδομενίαν πᾶσαν ἐκ τῶν οἰκιῶν παραχρῆμα διήρπασαν· μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς οἰκίαις ἐπισκηνώσαντες, κατεῖχον τὴν πόλιν. (2) Οἱ δὲ συμπεφευγότες εἰς τὴν ἀκρόπολιν, οὐδεμιᾶς σφίσι παρασκευῆς ὑπαρχούσης, προορώμενοι τὸ μέλλον, ἔγνωσαν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς τῷ Φιλίππῳ. (3) Πέμψαντες οὖν κήρυκα πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ λαβόντες συγχώρημα περὶ πρεσβείας, ἐξαπέστειλαν τοὺς ἄρχοντας, καὶ μετὰ τούτων Εὐριπίδαν· οἳ καὶ ποιησάμενοι σπονδὰς, ἔλαβον τὴν ἀσφάλειαν τοῖς συμπεφευγόσιν ὁμοῦ ξένοις καὶ πολίταις. (4) Οὗτοι μὲν οὖν αὖθις ἐπανῆλθον, ὅθεν ὥρμησαν, ἔχοντες παράγγελμα, μένειν κατὰ χώραν, ἕως ἂν ἡ δύναμις ἀπαλλαγῇ· μή τινες ἀπειθήσαντες τῶν στρατιωτῶν διαρπάσωσιν αὐτούς. (5) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπιγενομένης χιόνος, ἠναγκάσθη μένειν ἐπὶ τόπου τινὰς ἡμέρας. Ἐν αἷς συναγαγὼν τοὺς παρόντας τῶν Ἀχαιῶν, πρῶτον μὲν τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν εὐκαιρίαν ἐπεδείκνυε τῆς πόλεως πρὸς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον· (6) ἀπελογίσατο δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν εὔνοιαν, ἣν ἔχει πρὸς τὸ ἔθνος· ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἔφη, καὶ νῦν παραχωρεῖν καὶ διδόναι τοῖς Ἀχαιοῖς τὴν πόλιν· προκεῖσθαι γὰρ αὐτῷ, κατὰ δύναμιν χαρίζεσθαι, καὶ μηδὲν ἐλλείπειν προθυμίας. (7) Ἐφ' οἷς εὐχαριστούντων αὐτῷ τῶν τε περὶ τὸν Ἄρατον καὶ τῶν πολλῶν, διαλύσας τὴν ἐκκλησίαν, ὁ μὲν βασιλεὺς μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας, ἐπὶ Λασιῶνος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν· (8) οἱ δὲ Ψωφίδιοι, κατα-

defensionem urbis conversi, muros plerique ascendunt : mercenarii vero Eleorum, per quamdam portam quæ in superiore oppidi parte erat, ut ex insidiis hostem adoriantur, egrediuntur. (8) Rex certos homines ordinaverat, qui a tribus partibus scalas muris admoverent, pariterque ceteros Macedones trifariam erat partitus : deinde, per tubicines dato omnibus signo, simul undique urbem invadit. (9) Principio igitur fortiter repugnare oppidani, multosque de scalis dejicere. (10) Verum ubi tela et cetera defensioni necessaria deficere cœperunt (quippe ex tempore apparatus erat factus), et Macedonas virtus obsessorum nihil terruit, sed, ut quisque erat dejectus e scalis, proximus sine cunctatione in detrusi locum succedebat ; (11) tandem obsessi, relicta urbe, in arcem omnes confugiunt : simulque, e regiis militibus, Macedones muros conscendunt, Cretenses vero cum mercenariis illis congressi, qui per superiorem portam exierant, effusam fugam, projectis armis, capessere illos cogunt. (12) Atque hos isti dum persequuntur, et terga fugientibus cædunt, per portam una cum ipsis irrumpunt. Ita factum, ut ex omnibus partibus in potestatem hostium urbs veniret. (13) Itaque Psophidii cum liberis et conjugibus in arcem sese recipiunt : facit idem et Euripidas, ceteraque omnis turba quæ evaserat.

LXXII. Macedones simul irruperant, omnem ex ædibus supellectilem diripere ; deinde in civium domicilia immigrantes, urbem tenere. (2) Qui in arcem confugerant, quid immineret sibi mali prospicientes, quia nulla intus suppetebat annonæ copia, Philippo sesē dedere constituerunt. (3) Itaque impetrata a rege per caduceatorem legationis venia, mittunt ad eum principes civitatis, et una cum his Euripidam : qui, pactione facta, omnibus qui in arcem evaserant, cum peregrinis, tum civibus, impunitatem impetrarunt. (4) Verum hi legati unde venerant redierunt, accepto mandato, ne loco prius excederent, quam exercitus esset abductus : ne forte invenirentur milites, dicto regis parum obtemperantes, qui ipsos spoliarent. (5) Rex, superveniente nive, dies aliquot eo loci coactus est morari. Quo quidem tempore convocatis, qui aderant, Achæis primo firmitatem opportunitatemque loci ad præsens bellum demonstravit ; (6) tum de suo affectu et benevolentia erga ipsorum gentem verba fecit. Postremo adjecit, nunc quoque cedere se ultro Achæis hac urbe, eamque illis donare ; propositum enim sibi esse, quibus posset cumque modis illis gratificari, et ad declarandum suum studium nihil reliqui facere. (7) His dictis, quum et Aratus et cetera multitudo pro hisce beneficiis gratias egissent, Philippus, concione dimissa, Lasionem cum exercitu iter instituit. (8)

βάντες ἐκ τῆς ἄκρας, ἐκομίσαντο τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκήσεις ἕκαστοι τὰς αὑτῶν· οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐριπίδαν, ἀπῆλθον εἰς τὸν Κόρινθον, κἀκεῖθεν εἰς Αἰτωλίαν. (9) Τῶν δ' Ἀχαϊκῶν ἀρχόντων οἱ παρόντες ἐπὶ μὲν τὴν ἄκραν ἐπέστησαν μετὰ φυλακῆς ἱκανῆς Πρόσλαον Σικυώνιον· ἐπὶ δὲ τὴν πόλιν Πυθίαν Πελληνέα. (10) Καὶ τὰ μὲν περὶ Ψωφίδα τοιοῦτον ἐπετελέσθη τὸν τρόπον.

LXXIII. Οἱ δὲ παραφυλάσσοντες τὸν Λασιῶνα τῶν Ἠλείων, συνέντες τὴν παρουσίαν τῶν Μακεδόνων, πεπυσμένοι δὲ καὶ τὰ γεγονότα περὶ τὴν Ψωφίδα, παραχρῆμα τὴν πόλιν ἐξέλιπον. (2) Ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς θᾶττον ἧκε, ταύτην μὲν ἐξ ἐφόδου παρέλαβε· συναύξων δὲ τὴν πρόθεσιν, ἣν εἶχε πρὸς τὸ ἔθνος, παρέδωκε καὶ τὸν Λασιῶνα τοῖς Ἀχαιοῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Στράτον, ἐκλιπόντων τῶν Ἠλείων, ἀποκατέστησε τοῖς Τελφουσίοις. (3) Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος, ἧκε πεμπταῖος εἰς Ὀλυμπίαν. Θύσας δὲ τῷ θεῷ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἑστιάσας, ἅμα δὲ καὶ τὴν λοιπὴν προσαναπαύσας δύναμιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνέζευξε. (4) Καὶ προσελθὼν εἰς τὴν Ἠλείαν, τὰς μὲν προνομὰς ἐπαφῆκε κατὰ τῆς χώρας· αὐτὸς δὲ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸ καλούμενον Ἀρτεμίσιον. (5) Προσδεξάμενος δ' ἐνταῦθα τὴν λείαν, μετέβη πάλιν ἐπὶ τὸ Διοσκούριον. Δῃουμένης δὲ τῆς χώρας, πολὺ μὲν ἦν τὸ τῶν ἁλισκομένων πλῆθος, ἔτι δὲ πλέον τὸ συμφεῦγον εἰς τὰς παρακειμένας κώμας καὶ τοὺς ἐρυμνοὺς τῶν τόπων. (6) Συμβαίνει γὰρ τὴν τῶν Ἠλείων χώραν διαφερόντως οἰκεῖσθαι, καὶ γέμειν σωμάτων καὶ κατασκευῆς παρὰ τὴν ἄλλην Πελοπόννησον. (7) Ἔνιοι γὰρ αὐτῶν οὕτω στέργουσι τὸν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν βίον, ὥστε τινὰς ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς γενεὰς, ἔχοντας ἱκανὰς οὐσίας, μὴ παραβεβηκέναι τὸ παράπαν εἰς Ἠλείαν. (8) Τοῦτο δὲ γίγνεται, διὰ τὸ μεγάλην ποιεῖσθαι σπουδὴν καὶ πρόνοιαν· τοὺς πολιτευομένους τῶν ἐπὶ τῆς χώρας κατοικούντων· ἵνα τό τε δίκαιον αὐτοῖς ἐπὶ τόπου διεξάγηται, καὶ τῶν πρὸς βιωτικὰς χρείας μηδὲν ἐλλείπῃ. (9) Δοκοῦσι δέ μοι πάντα ταῦτα καὶ διὰ τὸ πλῆθος μὲν τῆς χώρας τὸ παλαιὸν ἐπινοῆσαι καὶ νομοθετῆσαι· τὸ δὲ πλεῖστον, διὰ τὸν ὑπάρχοντά ποτε παρ' αὐτοῖς ἱερὸν βίον· (10) ὅτε, λαβόντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων συγχώρημα διὰ τὸν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμπίων, ἱερὰν καὶ ἀπόρθητον ᾤκουν τὴν Ἠλείαν, ἄπειροι παντὸς ὄντες δεινοῦ, καὶ πάσης πολεμικῆς περιστάσεως.

LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα, διὰ τὴν Ἀρκάδων ἀμφισβήτησιν περὶ Λασιῶνος καὶ τῆς Πισάτιδος γῆς ἀναγκασθέντες ἐπαμύνειν τῇ χώρᾳ, καὶ μεταλαβεῖν τὰς ἀγωγὰς τῶν βίων· (2) οὐχ ἔτι περὶ τοῦ πάλιν ἀνακτήσασθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν παλαιὰν καὶ πάτριον ἀσυλίαν οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ἐπιμέλειαν ἔσχον, ἀλλ' ἔμειναν ἐπὶ τῶν αὐτῶν· οὐκ ὀρθῶς, κατά γε τὴν ἐμὴν, περὶ τοῦ μέλλοντος ποιούμενοι πρόνοιαν. (3) Εἰ γὰρ, ἧς πάντες εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς τυχεῖν, καὶ πᾶν ὑπομένομεν ἱμείροντες αὐτῆς μετασχεῖν, καὶ μόνον τοῦτο τῶν νομι-

Psophidii, postquam ex arce descendissent, et urbem
domos quisque suas receperunt. Euripidas Corinthum
que inde in Ætoliam, se contulit. (9) Arci præfectu
a magistratibus Achæorum, qui forte aderant, Pros
Sicyonius cum idoneo præsidio; urbi vero Pythias P
nensis. (10) Et ad Psophidem quidem quod attinet
transacta sunt omnia.

LXXIII. Præsidium Eleorum quod Lasione erat, co
Macedonum adventu, iisque auditis quæ Psophide c
gerant, urbem sine mora deserit. (2) Quam, simul v
primo impetu rex occupat : et, quo testatiorem ani
suum erga gentem Achæorum faceret, hanc etiam u
illis tradidit. Similiter et Stratum, ab Eleis derelic
Telphusiis restituit. (3) Quibus rebus gestis, quintis c
Olympiam pervenit. Ubi quum sacra deo fecisset, et d
exercitus convivio excepisset, ceteramque turbam m
rem tridui quiete refecisset; (4) vasis conclamati
Eleorum regionem est profectus. Ad quorum a
devastandum milite immisso, ipse circa Artemisium,
vocant, castra communivit : (5) et accepta ibi præda
sus motis castris Dioscurium se contulit. Dum a
passim uruntur agri, etsi captus est magnus hom
numerus, major tamen pars in proximos vicos et loc
nita evaserunt. (6) Eleorum namque ager præ c
omnibus Peloponnesi frequens habitatoribus, et ma
orum numero et rerum omnium copia est refertiss
(7) Adeo enim nonnulli eorum rusticam vitam adama
reperiantur opulenti satis homines, qui per alteran
tertiam generationem urbem Elidem omnino non adi
(8) Fit autem hoc ideo, quia principes civitatis magn
et studio agricolas complectuntur, ut et jus ipsis ruri
tur, et necessariorum ad vitam nihil quidquam desit
Ejusmodi autem legibus atque institutis usi mihi jan
videntur, primo quidem, propter amplitudinem agr
cultorum multitudinem; deinde autem, et multo q
istud magis, propter vitam sacrosanctam, qua anti
fruebantur : (10) quando, universa consentiente et
dente Græcia, ob ludicrum Olympiorum, omni p
exemti, omnisque belli expertes, Eleam incolæ sacr
nulli populationi obnoxiam habitabant.

LXXIV. Postea vero, Arcadibus Lasionem et Pisa
sibi vindicantibus, quum pugnare pro finibus fuisse
cti, et genus vitæ ac priora instituta mutare; (2) ut v
atque avitæ immunitatis jus a Græcis reciperent, ne m
quidem amplius curæ illis fuit, sed in eodem deincep
manserunt : non recte sane, ut equidem existimo,
suorum securitati in posterum consulentes. (3) Quun
res sit, quam a diis concedi nobis omnes petimus,
desiderio nihil non perferimus, quamque ex omnibus

ὁμολογουμένου ἀγαθοῦ ἀναμφισβήτητόν ἐστι παρ' ἀνθρώποις (λέγω δὴ τὴν εἰρήνην), ταύτην δυνάμενοί τινες μετὰ τοῦ δικαίου καὶ καθήκοντος παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς πάντα τὸν χρόνον ἀδήριτον κτᾶσθαι, παρολιγωροῦσι, ἢ προὐργιαίτερόν τι ποιοῦνται τούτου· πῶς οὐκ ἂν ὁμολογουμένως ἀγνοεῖν δόξαιεν; (4) Νὴ Δί', ἀλλ' ἴσως εὐεπίθετοι τοῖς πολεμεῖν καὶ παρασπονδεῖν προθεμένοις ἐκ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς γίγνονται τῶν βίων. (5) Ἀλλ' ἔστιν μὲν σπάνιον· κἂν ποτε γένηται, δυνάμενον κοινῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τυγχάνειν ἐπικουρίας. (6) Πρὸς δὲ τὰς κατὰ μέρος ἀδικίας, ὑπογενομένης τοῖς βίοις εὐπορίας, ὅπερ εἰκὸς ὑπάρξειν πάντα χρόνον ἐν εἰρήνῃ διάγουσι, δῆλον ὡς οὐκ ἂν ἠπόρησαν ξένων καὶ μισθοφόρων, τῶν κατὰ τόπους ἢ καιροὺς παρεφεδρευόντων. (7) Νῦν δέ, τὸ σπάνιον καὶ παράδοξον δεδιότες, ἐν συνεχέσι πολέμοις καὶ καταφθοραῖς τήν τε χώραν ἔχουσι καὶ τοὺς βίους. (8) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν τῆς Ἠλείων ὑπομνήσεως εἰρήσθω χάριν· ἐπειδὴ τὰ τῶν καιρῶν οὐδέποτε πρότερον εὐφυεστέραν διάθεσιν ἔσχηκε τῆς νῦν πρὸς τὸ παρὰ πάντων ὁμολογουμένην κτήσασθαι τὴν ἀσυλίαν· τὴν δὲ χώραν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, ἔτι τῆς παλαιᾶς συνηθείας οἷον αἰθυγμάτων ἐμμενόντων, οἰκοῦσι διαφερόντως Ἠλεῖοι.

LXXV. Διὸ καὶ κατὰ τὴν Φιλίππου παρουσίαν, ἄπλετον μὲν ἦν τὸ τῶν ἁλισκομένων πλῆθος, ἔτι δὲ πλεῖον τὸ τῶν συμπεφευγότων. (2) Πλείστη δ' ἀποσκευὴ καὶ πλεῖστος ὄχλος ἠθροίσθη σωμάτων καὶ θρεμμάτων εἰς τὸ χωρίον, ὃ καλοῦσι Θαλάμας· διὰ τὸ τήν τε χώραν τὴν πέριξ αὐτοῦ στενὴν εἶναι καὶ δυσέμβολον, τό τε χωρίον ἀπραγμάτευτον καὶ δυσπρόσοδον. (3) Ἀκούων δ' ὁ βασιλεὺς τὸ πλῆθος τῶν συμπεφευγότων εἰς τὸν προειρημένον τόπον, καὶ κρίνας μηδὲν ἀνεξέταστον μηδ' ἀπέραντον ἀπολιπεῖν, τοῖς μὲν μισθοφόροις προκατελάβετο τοὺς ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς εὐφυῶς κειμένους τόπους· (4) αὐτὸς δὲ τὴν ἀποσκευὴν καταλιπὼν ἐν τῷ χάρακι, καὶ τὸ πλεῖον μέρος τῆς δυνάμεως, ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ εὐζώνους, προῆγε διὰ τῶν στενῶν· οὐδενὸς δὲ κωλύοντος, ἧκε πρὸς τὸ χωρίον. (5) Καταπλαγέντων δὲ τῶν συμπεφευγότων τὴν ἔφοδον, ὡς ἂν πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χρείαν ἀπείρως καὶ ἀπαρασκεύως διακειμένων, ἅμα δὲ καὶ συνδεδραμηκότος ὄχλου συρφετώδους· ταχέως παρέδοσαν αὑτούς. (6) Ἐν οἷς ἦσαν καὶ μισθοφόροι διακόσιοι μιγάδες, οὓς ἦγεν ἔχων Ἀμφίδαμος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἠλείων. (7) Ὁ δὲ Φίλιππος, κυριεύσας ἀποσκευῆς τε πολλῆς καὶ σωμάτων πλειόνων ἢ πεντακισχιλίων, πρὸς δὲ τούτοις τετραπόδων λείας ἀναρίθμητον ἐξελασάμενος πλῆθος, τότε μὲν ἐπανῆλθε πρὸς χάρακα· (8) μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς δυνάμεως ὑπεργεμούσης αὐτῷ παντοδαπῆς ὠφελείας, βαρὺς ὤν, καὶ δύσχρηστος, ἀνεχώρει διὰ ταῦτα, καταζεύξας πάλιν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

LXXVI. Ἀπελλῆς δέ, ὃς ἦν μὲν εἷς τῶν ὑπ' Ἀντιγόνου καταλειφθέντων ἐπιτρόπων τοῦ παιδός, πλεῖστον δ' ἐτύγχανε τότε δυνάμενος παρὰ τῷ βασιλεῖ, βου-

bona existimantur, solam nemo ambigat vere esse bonam, pacem dico: hanc si qui bonis honestisque rationibus a Græcis impetrare certam firmamque in omne tempus possint, deinde beneficium tantum negligant, et aliud quidpiam potius ducant, quis dubitet in magno istos errore versari? (4) At enimvero, dicet aliquis, per genus istud vitæ expositi sunt eorum injuriis, qui bello ipsos lacessere et fidem violare voluerint. (5) Sed hoc et raro accidit; et, si quando contingat, subveniri malo communibus Græcorum auxiliis potest. (6) Ad defendendas autem minores injurias, postquam suppetiissent opes, quod in perpetua pace degentibus consentaneum est futurum fuisse, non defuissent sane milites peregrini et mercede conducti, qui certis locis aut temporibus præsidio ipsis essent. (7) Nunc, dum id metuunt, quod vix aliquando, si forte, præter omnium opinionem accidit; perpetuis bellis et populationibus et agrum et fortunas suas habent obnoxias. (8) Quæ dicta nobis sunto, ut suæ Eleos utilitati admoneremus: quum præsertim, ad recuperandum omnium consensu jus illud immunitatis a bello, nullum unquam tempus fuerit illis opportunius præsenti rerum statu; et quum ad hunc usque diem, velut scintilla aliqua pristinæ consuetudinis superante, longe frequentius, quam fiat alibi, vitam in agris Elei, quemadmodum supra diximus, degant.

LXXV. Idcirco cum Philippus advenit, et eorum qui passim capiebantur ingens fuit numerus, et eorum, qui intra muros confugiebant, adhuc major. (2) Plurima autem cum supellex, tum corporum pecorumque copia, in castello, cui Thalamæ nomen est, fuit coacta: tum quod in angusta regione, et quam hostis non facile adire posset, situm est id castellum; tum quod ipsum quoque per se a commercio hominum est remotum atque inaccessum. (3) Rex, ut rescivit de ingenti illorum numero qui eo confugerant, nihil intentatum aut imperfectum sibi judicans esse relinquendum omnia primum loca juxta introitum opportune sita per conductitium militem occupat: (4) deinde, impedimentis cum majore copiarum parte in castris relictis, cetratos et expeditos dumtaxat secum trahens, ipse per fauces illas agmen ducit: et nemine impediente, venit ad castellum. (5) Qua re perterriti qui eo confugerant, cum omnis rei militaris prorsus essent rudes, et ab omnibus bello necessariis imparati, quum multi etiam e plebis fæce eodem concurrissent, deditionem cito fecerunt. (6) Erant inter hos et mercenarii duceni, turba promiscua, quos Amphidamus, dux Eleorum, secum adduxerat. (7) Philippus, supellectile plurima potitus, mancipiorum quinque millibus et amplius, ad hæc præda pecorum abacta, quæ omnem numerum superabat, tunc quidem ad castra se recepit: (8) postea vero, quod haberet exercitum præda omnis generis onustum et ad rès gerendas parum habilem, referre pedem coactus, Olympiam iterum castra movit.

LXXVI. Inter alios ab Antigono tutores, puero Philippo relictos, Apelles erat, qui ea tempestate apud regem gratia plurimum pollebat. Hic quum in animum induxisset,

ληθεὶς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος ἀγαγεῖν εἰς παραπλησίαν διάθεσιν τῇ Θετταλῶν, ἐπεβάλετο πρᾶγμα ποιεῖν μοχθηρόν. (2) Θετταλοὶ γὰρ ἐδόκουν μὲν κατὰ νόμους πολιτεύειν, καὶ πολὺ διαφέρειν Μακεδόνων· διέφερον δ' οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶν ὁμοίως ἔπασχον Μακεδόσι, καὶ πᾶν ἐποίουν τὸ προσταττόμενον τοῖς βασιλικοῖς. (3) Διὸ καὶ πρὸς ταύτην ἁρμοζόμενος τὴν ὑπόθεσιν ὁ προειρημένος, ἐπεβάλετο καταπειράζειν τῶν συστρατευομένων. (4) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐπέτρεψε τοῖς Μακεδόσιν, ἐκβαλεῖν ἐκ τῶν σταθμῶν ἀεὶ τοὺς προκατέχοντας τῶν Ἀχαιῶν καταλύσεις· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λείαν ἀφαιρεῖσθαι. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς χεῖρας προσέφερε διὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἐπὶ ταῖς τυχούσαις αἰτίαις· τοὺς δὲ συναγανακτοῦντας ἢ προσβοηθοῦντας τοῖς μαστιγουμένοις, παρὼν αὐτὸς, εἰς τὴν ἅλυσιν ἀπῆγε· (6) πεπεισμένος, διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου, τῷ κατὰ βραχὺ λήσειν εἰς συνήθειαν ἀγαγὼν τοῦ μηδένα μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ὅ ποτ' ἂν πάσχῃ τις ὑπὸ τοῦ βασιλέως. (7) Καὶ ταῦτα, μικροῖς χρόνοις πρότερον μετ' Ἀντιγόνου συνεστρατευμένος, καὶ τεθεαμένος τοὺς Ἀχαιοὺς, ὅτι παντὸς δεινοῦ λαβεῖν πεῖραν ὑπέμειναν, ἐφ' ᾧ μὴ ποιεῖν Κλεομένει τὸ προσταττόμενον. (8) Οὐ μὴν ἀλλὰ συστραφέντων τινῶν Ἀχαϊκῶν νεανίσκων, καὶ προσελθόντων τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον, καὶ διασαφούντων τὴν Ἀπελλοῦ βούλησιν, ἧκον ἐπὶ τὸν Φίλιππον οἱ περὶ τὸν Ἄρατον, κρίναντες ἐν ἀρχαῖς περὶ τῶν τοιούτων ἐνίστασθαι, καὶ μὴ καταμέλλειν· (9) ἐντυχόντων δ' αὐτῶν τῷ βασιλεῖ περὶ τούτων, διακούσας ὁ Φίλιππος τὰ γεγονότα, τοὺς μὲν νεανίσκους περεκάλει θαῤῥεῖν, ὡς οὐδενὸς αὐτοῖς ἔτι συμβησομένου τοιούτου· τῷ δ' Ἀπελλῇ παρήγγειλε, μηδὲν ἐπιτάττειν τοῖς Ἀχαιοῖς, χωρὶς τῆς τοῦ στρατηγοῦ γνώμης.

LXXVII. Φίλιππος μὲν οὖν κατὰ τὴν ὁμιλίαν τὴν πρὸς τοὺς ἐν ὑπαίθροις συνδιατρίβοντας, καὶ κατὰ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς πρᾶξιν καὶ τόλμαν, οὐ μόνον παρὰ τοῖς στρατευομένοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς πᾶσι Πελοποννησίοις εὐδοκίμει. (2) Βασιλέα γὰρ πλείοσιν ἀφορμαῖς ἐκ φύσεως κεχορηγημένον πρὸς πραγμάτων κατάκτησιν, οὐκ εὐμαρὲς εὑρεῖν. (3) Καὶ γὰρ ἀγχίνοια, καὶ μνήμη, καὶ χάρις ἐπῆν αὐτῷ διαφέρουσα· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπίφασις βασιλικὴ καὶ δύναμις· τὸ δὲ μέγιστον, πρᾶξις καὶ τόλμα πολεμική. (4) Καὶ τί δή ποτ' ἦν τὸ ταῦτα πάντα καταγωνισάμενον, καὶ ποιῆσαν ἐκ βασιλέως εὐφυοῦς τύραννον ἄγριον, οὐκ εὐχερὲς διὰ βραχέων δηλῶσαι. Διὸ καὶ περὶ μὲν τούτων σκέπτεσθαι καὶ διαπορεῖν ἄλλος ἁρμόσει καιρὸς μᾶλλον τοῦ νῦν ἐνεστῶτος. (5) Ὁ δὲ Φίλιππος, ἐκ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀναζεύξας τὴν ἐφ' Ἡραίας, παρῆν εἰς Τέλφουσαν, κἀκεῖθεν εἰς Ἡραίαν. Καὶ τὴν μὲν λείαν ἐλαφυροπώλει· τὴν δὲ γέφυραν ἐπεσκεύαζε τὴν κατὰ τὸν Ἀλφειόν· βουλόμενος ταύτῃ ποιήσασθαι τὴν εἰς τὴν Τριφυλίαν εἰσβολήν. (6) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Δορίμαχος, ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς, δεομένων τῶν Ἠλείων σφίσι βοηθεῖν προθυμουμένοις, ἐξα-

Achæorum gentem ad eamdem redigere conditionem, Thessali tunc erant, rem ausus est nefariam. (2) The namque, etsi legibus suis videbantur uti, longeque jure esse quam Macedones, nihil tamen ab illis differeb erantque iisdem obnoxii quibus et Macedones, et, quid aulæ proceres imperarent, faciebant. (3) Huic igitur posito sua omnia consilia accommodans hic Apelles, e riri patientiam eorum, qui erant in castris, instituit. Et primum quidem Macedonibus permisit, ut Achæos diversoria occupassent, ejicerent hospitiis : similiter partam prædam ut iis eriperent. (5) Post hæc, per stros quamlibet levi ex causa eos cædebat : si quis ver querenti de injuria patrocinaretur, aut, cum flagris c rentur, opem ferret, ipsemet in vincula eos ducebat: persuasus, se, hoc pacto paulatim progrediendo, ne animadvertente in eam consuetudinem Achæos adductu ut nihil penitus grave cuiquam videretur, quod rex i quem statuisset. (7) Et hoc sperare ausus est ille, qu multis ante annis in Antigoni castris versans, vider chæos quidvis mali paratos perpeti, modo ne ea facere imperaret Cleomenes, cogerentur. (8) Sed quum ju quidam Achaici, manu facta, Aratum convenissent, Apellis consilium aperuissent, ad Philippum adit Aratu scenti malo resistere fixum animo habens, neque cun (9) Ex hujus igitur colloquio ubi Philippus quæ accid cognovit, juvenes quidem, bono ut essent animo, j nihil enim simile deinceps fore illis patiendum : Apelli præcipit, ne quid posthac Achæis, prætore ipsoru consulto, imperaret.

LXXVII. Philippus itaque, cum propter institut bus erga expeditionis socios in castris utebatur, tum p singularem in re bellica navitatem atque audaciam, solum apud castrensem multitudinem, verum etiam reliquos omnes Peloponnesios bene audiebat. (2) Eni non est facile regem invenire, majoribus a natura d ad parandum imperium necessariis ornatum. (3) N sollertia mentis, et memoria, et suavitate eximia p bat : accedebat eo vultus speciesque regia et regiu genium : supra omnia erat navitas et audacia bellica Quid autem illud fuerit, quod omnia hæc expugnav præstantis ingenii regem in ferum tyrannum mutavit est facile paucis exsequi. Itaque ista considerandi, illa quæstione disceptandi, erit alius convenientior, hic nunc sit, locus. (5) Jam Philippus castra mov Olympia Heræam versus; et mox Thelphusam venit, que Heræam; ubi præda divendita, pontem Alphei i ravit; facturus per illum in Triphyliam impressionem Eodem vero tempore Dorimachus, Ætolorum præt

ξακοσίους Αἰτωλοὺς καὶ στρατηγὸν Φιλίδαν αὐτοῖς ἐξέπεμψεν. (7) Ὃς παραγενόμενος εἰς τὴν Ἠλείαν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μισθοφόρους τῶν Ἠλείων, ὄντας εἰς πεντακοσίους, καὶ πολιτικοὺς χιλίους, ἅμα δὲ τούτοις τοὺς Ταραντίνους, ἧκε βοηθῶν εἰς τὴν Τριφυλίαν. (8) Ἣ τῆς μὲν προσηγορίας τέτευχε ταύτης ἀπὸ Τριφύλου τοῦ τῶν Ἀρκάδος παίδων ἑνός· κεῖται δὲ τῆς Πελοποννήσου παρὰ θάλατταν, μεταξὺ τῆς Ἠλείων καὶ Μεσσηνίων χώρας· τέτραπται δ' εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος, ἐσχατεύουσα τῆς Ἀρκαδίας ὡς πρὸς χειμερινὰς δύσεις. (9) Ἔχει δ' ἐν αὐτῇ πόλεις ταύτας, Σαμικόν, Λέπρεον, Ὕπαναν, Τυπανέας, Πύργον, Αἴπιον, Βώλακα, Στυλάγγιον, Φρίξαν. (10) Ὧν ὀλίγοις χρόνοις πρότερον ἐπικρατήσαντες Ἠλεῖοι, προσελάβοντο καὶ τὴν τῶν Ἀλιφειραίων πόλιν, συντελοῦσαν ἐξ ἀρχῆς εἰς Ἀρκαδίαν καὶ Μεγαλόπολιν· Λυδιάδου τοῦ Μεγαλοπολίτου κατὰ τὴν τυραννίδα πρός τινας ἰδίας πράξεις ἀλλαγὴν δόντος τοῖς Ἠλείοις.

LXXVIII. Πλὴν ὅ γε Φιλίδας, τοὺς μὲν Ἠλείους εἰς Λέπρεον, τοὺς δὲ μισθοφόρους εἰς Ἀλίφειραν ἀποστείλας, αὐτὸς δὲ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔχων ἐν Τυπανέαις, ἐκαραδόκει τὸ συμβησόμενον. (2) Ὁ δὲ βασιλεύς, ἀποθέμενος τὴν ἀποσκευήν, καὶ διαβὰς τῇ γεφύρᾳ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν, ὃς ῥεῖ παρ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡραιέων πόλιν, ἧκε πρὸς τὴν Ἀλίφειραν· (3) ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου κρημνώδους πανταχόθεν, ἔχοντος πλεῖον ἢ δέκα σταδίων πρόσβασιν· ἔχει δ' ἄκραν ἐν αὐτῇ τῇ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος λόφου, καὶ χαλκοῦν Ἀθηνᾶς ἀνδριάντα, κάλλει καὶ μεγέθει διαφέροντα. (4) Οὗ τὴν μὲν αἰτίαν, ἀπὸ ποίας προθέσεως ἢ χορηγίας ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς κατασκευῆς, ἀμφισβητεῖσθαι συμβαίνει καὶ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις· οὔτε γὰρ πόθεν, οὔτε τίς ἀνέθηκεν, εὑρίσκεται τρανῶς. (5) Τὸ μέντοι γε τῆς τέχνης ἀποτέλεσμα συμφωνεῖται παρὰ πᾶσι, διότι τῶν μεγαλομερεστάτων καὶ τεχνικωτάτων ἔργων ἐστίν, Ἑκατοδώρου καὶ Σωστράτου κατεσκευακότων. (6) Οὐ μήν, ἀλλ' ἐπιγενομένης ἡμέρας αἰθρίου καὶ λαμπρᾶς, διαδοὺς ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ὁ βασιλεὺς κατὰ πλείους τόπους τοὺς τὰς κλίμακας φέροντας, καὶ τὰς τῶν μισθοφόρων ἐφεδρείας πρὸ τούτων· (7) ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις τοὺς Μακεδόνας διῃρημένους κατόπιν ἑκάστοις ἐπιστήσας· ἅμα τῷ τὸν ἥλιον ἐπιβάλλειν πᾶσι προσέταξε προσβαίνειν πρὸς τὸν λόφον. (8) Ποιούντων δὲ τὸ παραγγελθὲν ἐκθύμως καὶ καταπληκτικῶς τῶν Μακεδόνων, συνέβαινε τοὺς Ἀλιφειρεῖς πρὸς τούτους ὁρμᾶν ἀεὶ καὶ συντρέχειν τοὺς τόπους, οἷς μάλιστα τοὺς Μακεδόνας ἑώρων προσπελάζοντας. (9) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον αὐτὸς ὁ βασιλεύς, ἔχων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διά τινων κρημνῶν ἔλαθε πρὸς τὸ τῆς ἄκρας προάστειον ἀναβάς. (10) Ἀποδοθέντος δὲ τοῦ συνθήματος, πάντες ἅμα προσερείσαντες τὰς κλίμακας, κατεπείραζον τῆς πόλεως. (11) Πρῶτος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς κατέσχε τὸ προάστειον τῆς ἄκρας, ἔρημον καταλαβών. Τούτου δ' ἐμπρησθέντος, προϊδόμενοι τὸ μέλλον οἱ τοῖς τείχεσιν

tentibus Eleis auxilia, adversus eos qui ipsorum agros urebant, Ætolos sexcentos duce Philida misit. (7) Qui ubi in Eleam venit, assumtis Eleorum mercenariis ad quingentos, e civilibus copiis mille militibus, et simul Tarentinis, suppetias venit Triphyliam. (8) Ea regio nomen invenit a Triphylo, uno ex Arcadis filiis. Sita est in maritima Peloponnesi parte, inter Eleorum et Messeniorum fines; spectatque mare Libycum, contermina Arcadiæ, qua illa ad hibernum occasum vergit. (9) Urbes regionis hujus sunt: Samicum, Lepreum, Hypana, Typaneæ, Pyrgus, Æpium, Bolax, Stylangium, Phrixa. (10) Has quum non multo ante Elei ditionis suæ fecissent, urbem quoque Alipheræorum, quæ ab initio Arcadiæ et Megalopoli attributa fuerat, adjecerunt; Lydiada Megalopolitano, tempore tyrannidis suæ, tradente in permutatione propter privatas quasdam causas cum Eleis instituta.

LXXVIII. Philidas, missis Lepreum Eleis, mercenariis Alipheram, ipse Typaneis cum suis Ætolis, quid rex pararet, sollicitus exspectabat. (2) Philippus vero, impedimentis depositis, et Alphei ponte trajecto (is amnis urbem ipsam Heræorum alluit), Alipheram venit. (3) Imposita est urbs ista colli ab omni parte prærupto, ad quem ascenditur per stadia amplius decem: arcem habet in ipso vertice totius collis, et æneam Minervæ statuam, specie atque magnitudine præstantem. (4) Quæ qua de causa, quo consilio, et cujus sumtibus initio confecta fuerit, ipsi quoque indigenæ parum norant: neque enim satis explorato constat, unde, aut a quo fuerit dedicata. (5) At de artificibus, ex quorum officina prodiit, consentiunt omnes: Hecatodori nempe [*ni potius* Hypatodori] et Sostrati opus esse inter magnificentissima et exquisitissimæ artis, quæ sint ab iis facta. (6) Ceterum postridie Philippus sub auroram, sereno die et claro, dispositis per varia loca qui scalas gestarent, præmissisque mercenariis qui præsidio ipsis forent; (7) ad hæc, Macedonum manu separatim singulos eorum sequi jussa; simul cum exoriente sole omnibus imperat, ut colli succedant. (8) Quod quum Macedones animose et formidabiliter exsequerentur; accidit, ut Alipherenses semper ad ea potissimum loca facto concursu se conferrent, ad quæ plurimos Macedonas videbant accedere. (9) At Philippus ipse per idem tempus, cum lecto milite ex cohortibus, in arcis suburbium, nemine animadvertente, per quædam præcipitia et abrupta loca ascendit. (10) Tum vero dato signo, simul omnes scalas admovere, et urbem conari invadere. (11) Primus omnium rex ipse suburbium arcis, quod nudatum præsidio invenerat, tenuit. Quo incenso, qui pro muris pugnabant, ubi ignem vident,

ἐπαμύνοντες, καὶ περιδεεῖς γενόμενοι, μὴ, τῆς ἄκρας προκαταληφθείσης, στερηθῶσι καὶ τῆς τελευταίας ἐλπίδος, ὥρμησαν ἀπολιπόντες τὰ τείχη φεύγειν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. (12) Οἱ δὲ Μακεδόνες, γενομένου τούτου, παραχρῆμα καὶ τῶν τειχῶν καὶ τῆς πόλεως ἐκυρίευσαν. (13) Μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσαμένων τῶν ἐκ τῆς ἄκρας πρὸς τὸν Φίλιππον, δοὺς τὴν ἀσφάλειαν παρέλαβε καὶ ταύτην καθ' ὁμολογίαν.

LXXIX. Συντελεσθέντων δὲ τούτων, καταπλαγεῖς γεγονότες πάντες οἱ κατὰ τὴν Τριφυλίαν, ἐβουλεύοντο περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων πατρίδων. (2) Ὁ δὲ Φιλίδας, ἐκλιπὼν τὰς Τυπανέας, προσδιαρπάσας τινὰς τῶν οἰκείων, ἀπεχώρησεν εἰς τὸ Λέπρεον. (3) Ταῦτα γὰρ τἀπίχειρα τότε τοῖς Αἰτωλῶν ἐγίγνετο συμμάχοις, τὸ, μὴ μόνον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς ἐγκαταλείπεσθαι προφανῶς, ἀλλὰ καὶ, διαρπαγέντας, ἢ προδοθέντας, τούτοις περιπίπτειν ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἃ τοῖς κρατηθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὀφείλεται πάσχειν. (4) Οἱ δὲ Τυπανεᾶται παρέδοσαν τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. Τούτοις δὲ τὸ παραπλήσιον ἐποίησαν οἱ τὴν Ὕπαναν κατοικοῦντες. (5) Ἅμα δὲ τούτοις Φιαλεῖς, ἀκούοντες τὰ περὶ τὴν Τριφυλίαν, καὶ δυσαρεστούμενοι τῇ τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίᾳ, κατέλαβον μετὰ τῶν ὅπλων τὸν περὶ τὸ Πολεμάρχιον τόπον. (6) Οἱ δὲ τῶν Αἰτωλῶν πειραταὶ, διατρίβοντες ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, διὰ τὰς ἐκ τῆς Μεσσηνίας ὠφελείας, τὸ μὲν πρῶτον οἷοί τ' ἦσαν ἐγχειρεῖν, καὶ κατατολμᾷν τῶν Φιαλέων. (7) Ὁρῶντες δὲ τοὺς πολίτας ὁμοθυμαδὸν ἀθροιζομένους πρὸς τὴν βοήθειαν, ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς· σπεισάμενοι δὲ, καὶ λαβόντες τὰς αὑτῶν ἀποσκευὰς, ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως. (8) Οἱ δὲ Φιαλεῖς, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν Φίλιππον, ἐνεχείρισαν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

LXXX. Ἔτι δὲ τούτων πραττομένων, οἱ Λεπρεᾶται, καταλαβόμενοι τόπον τινὰ τῆς πόλεως, ἠξίουν ἐκχωρεῖν τῆς ἄκρας καὶ τῆς πόλεως τοὺς Ἠλείους καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ Λακεδαιμονίων· ἧκε γὰρ καὶ παρ' ἐκείνων αὐτοῖς βοήθεια. (2) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φιλίδαν οὐ προσεῖχον, ἀλλ' ἔμενον, ὡς καταπληξόμενοι τοὺς ἐν τῇ πόλει. (3) Τοῦ δὲ βασιλέως εἰς μὲν τὴν Φιαλίαν Ταυρίωνα μετὰ στρατιωτῶν ἐξαποστείλαντος, τοῦ δὲ προάγοντος εἰς τὸ Λέπρεον, καὶ συνεγγίζοντος ἤδη τῇ πόλει, συνέντες οἱ περὶ τὸν Φιλίδαν, ἐταπεινώθησαν· οἱ δὲ Λεπρεᾶται προσεπεῤῥώσθησαν ταῖς ὁρμαῖς. (4) Καλὸν γὰρ δὴ τοῦτο Λεπρεάταις ἔργον πέπρακται, τὸ, χιλίων μὲν ἔνδον ὄντων Ἠλείων, χιλίων δὲ σὺν τοῖς πειραταῖς Αἰτωλῶν, πεντακοσίων δὲ μισθοφόρων, διακοσίων δὲ Λακεδαιμονίων, πρὸς δὲ τούτοις, τῆς ἄκρας κατεχομένης, ὅμως ἀντιποιήσασθαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, καὶ μὴ προέσθαι τὰς σφετέρας ἐλπίδας. (5) Ὁ δὲ Φιλίδας, ὁρῶν τοὺς Λεπρεάτας ἀνδρωδῶς ὑφισταμένους, καὶ τοὺς Μακεδόνας ἐγγίζοντας, ἐξεχώρησε τῆς πόλεως, ἅμα τοῖς Ἠλείοις, καὶ τοῖς παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων.

imminens malum prospicientes, et metuentes ne occ arce ultimam illam spem amitterent, impetu mœni serunt, et in arcem confugiunt. (12) Quo facto, Macedones et muris et urbe potiri. (13) Post hæc, c arce erant, legationem ad Philippum mittunt: et, fide accepta de sua salute, ex pacto deditionem faciunt.

LXXIX. Quibus rebus gestis, passim consternati omnes tota Triphylia, de sua et patriæ suæ salute c tabant. (2) Philidas vero, Typaneis desertis, no etiam sociorum direptis, Lepreum concessit. (3) Ho præmium ea tempestate socii Ætolorum referre sol non solum necessariis maxime temporibus manifeste derelinquerentur, sed etiam, direpti aut proditi, ea p tur a sociis Ætolis, quæ victis ab hoste victore sunt ctanda. (4) Typaneatæ urbem Philippo tradiderunt tique sunt eorum exemplum Hypanæ cives et habit (5) Similiter vero etiam Phialenses, de iis quæ in Tri acciderant facti certiores, societatem Ætolorum a animis, aream ubi Polemarchorum curia vel statio e armata occupant. (6) Ætoli vero piratæ, qui præda ex agro Messeniaco faciendæ morabantur Phialiæ, movendi se et tentandi aliquid adversus Phialenses a initio præ se tulissent; (7) mox, ubi conspirare om ves ad vim arcendam senserunt, incepto destiterunt, cepta fide, cum omnibus sarcinis suis urbe exces (8) Et mox Phialenses, oratoribus ad Philippum mis que et suam illi urbem tradunt.

LXXX. Dum hæc agebantur, Lepreatæ, parte ur occupata, postulant, ut arce et oppido exeant Ele Ætoli, itemque illi quos Lacedæmonii, auxilii caus submiserant. (2) Nihil principio hic motus Philidam vit: neque eo segnius in tenenda urbe perstitit, ta oppidanis terrorem injecturus. (3) Ubi vero Ph Taurione cum præsidio militum Phialiam misso, i preum versus progressus est et appropinquare urbi j pit; Philidas, re cognita, animum despondere: Le contra, eo nuntio confirmati, animosiores fieri. (clarum enim vero Lepreatarum hoc facinus exstitit quum essent in urbe ipsorum Elei mille, tum Æto piratis mille, mercenarii quingenti, Lacedæmonii d ad hæc in hostium potestate quum arx esset; patriæ liberandæ dederunt operam, neque propriam salutem via prodiderunt. (5) Philidas, ubi animose et fortit stere sibi Lepreatas, appropinquare vero Macedona urbe cum Eleis, et qui Lacedæmone venerant, e

(6) Οἱ μὲν οὖν περὶ τῶν Σπαρτιατῶν Κρῆτες διὰ τῆς Μεσσηνίας εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλίδαν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν ὡς ἐπὶ τὸ Σαμικόν. (7) Τὸ δὲ τῶν Λεπρεατῶν πλῆθος, ἐγκρατὲς γεγονὸς τῆς πατρίδος, ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς, ἐγχειρίζον τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. (8) Ὁ δὲ βασιλεύς, ἀκούσας τὰ γεγονότα, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν εἰς τὸ Λέπρεον ἀπέστειλε· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς εὐζώνους ἀναλαβὼν ἦγε, συνάψαι σπεύδων τοῖς περὶ τὸν Φιλίδαν. (9) Καταλαβὼν δέ, τῆς μὲν ἀποσκευῆς ἐγκρατὴς ἐγένετο πάσης· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλίδαν κατετάχησαν εἰς τὸ Σαμικὸν παρεισπεσόντες. (10) Προσστρατοπεδεύσας δὲ τῷ χωρίῳ, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπισπασάμενος ἐκ τοῦ Λεπρέου δύναμιν, ἔμφασιν ἐποίει τοῖς ἔνδον, ὡς πολιορκήσων τὸ χωρίον. (11) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ μετὰ τῶν Ἠλείων οὐδὲν ἔχοντες ἕτοιμον πρὸς πολιορκίαν πλὴν χειρῶν, καταπλαγέντες τὴν περίστασιν, ἐλάλουν περὶ ἀσφαλείας πρὸς τὸν Φίλιππον. (12) Λαβόντες δὲ συγχώρημα, μετὰ τῶν ὅπλων ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, οὗτοι μὲν ὥρμησαν εἰς τὴν Ἠλείαν· ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ μὲν Σαμικοῦ παραυτίκα κύριος ἐγένετο. (13) Μετὰ δὲ ταῦτα, παραγενομένων πρὸς αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων μεθ' ἱκετηρίας, παρέλαβε Φρίξαν, Στυλάγγιον, Αἰπιόν, Βώλακα, Πύργον, Ἐπιτάλιον. (14) Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸ Λέπρεον, πᾶσαν ὑφ' ἑαυτὸν πεποιημένος τὴν Τριφυλίαν ἐν ἡμέραις ἕξ. (15) Παρακαλέσας δὲ τοὺς Λεπρεάτας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, καὶ φρουρὰν εἰσαγαγὼν εἰς τὴν ἄκραν, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐφ' Ἡραίας· ἀπολιπὼν ἐπιμελητὴν τῆς Τριφυλίας Λαδίκον τὸν Ἀκαρνᾶνα. (16) Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν προειρημένην πόλιν, τὴν μὲν λείαν διένειμε πᾶσαν· τὴν δ' ἀποσκευὴν ἀναλαβὼν ἐκ τῆς Ἡραίας, ἧκε μέσου χειμῶνος εἰς Μεγάλην πόλιν.

LXXXI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος μὲν ἦν περὶ τὰ κατὰ τὴν Τριφυλίαν, καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, ὑπολαμβάνων αὐτῷ καθήκειν κατὰ γένος τὴν βασιλείαν, καὶ βαρέως φέρων τὴν γεγενημένην ὀλιγωρίαν περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν Ἐφόρων ἐν τῇ κατὰ τὸν Λυκοῦργον κρίσει περὶ τῆς βασιλείας, κινεῖν ἐπεβάλετο τὰ καθεστῶτα. (2) Νομίσας δέ, εἰ τὴν ὁδὸν τὴν αὐτὴν Κλεομένει πορεύοιτο, καὶ τοῖς πολλοῖς ὑποδείξαι τὴν ἐλπίδα κληρουχίας καὶ τῶν ἀναδασμῶν, ταχέως ἐπακολουθήσειν αὐτῷ τὸ πλῆθος, ὥρμησε πρὸς τὴν πρᾶξιν. (3) Συμφρονήσας δὲ περὶ τούτων πρὸς τοὺς φίλους, καὶ λαβὼν κοινωνοὺς τῆς τόλμης εἰς διακοσίους τὸ πλῆθος, ἐγένετο πρὸς τὸ συντελεῖν τὴν ἐπίνοιαν. (4) Θεωρῶν δὲ μέγιστον ἐμπόδιον ὑπάρχον αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὸν Λυκοῦργον καὶ τοὺς Ἐφόρους τοὺς περιθέντας ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν, ὥρμησε πρῶτον ἐπὶ τούτους. (5) Τοὺς μὲν οὖν Ἐφόρους δειπνοῦντας καταλαβών, πάντας αὐτοῦ κατέσφαξε· τῆς τύχης τὴν πρέπουσαν αὐτοῖς ἐπιθείσης δίκην. Καὶ γὰρ ὑφ' οὗ καὶ ὑπὲρ οὗ τότ' ἔπαθον, δικαίως αὐτοὺς ἄν τις φήσειε πεπονθέναι. (6) Ὁ δὲ Χίλων, τὰ κατὰ τούτους συν-

(6) Ac Cretenses quidem, quos Spartiatæ miserant, per Messeniam in patriam redierunt, Philidas vero Samicum se recepit. (7) Tum Lepreatæ, recuperata patria, decreta ad Macedonem legatione, urbem suam Philippo in potestatem tradunt. (8) Rex, nuntio ejus rei accepto, reliquas copias Lepreum proficisci jubet: ipse cum cetratis et expeditis ire pergit, Philidam persequi properans. (9) Quem consecutus, impedimentis quidem omnibus et præda potitur; at Philidas, summa celeritate usus, Samicum prius quam caperetur irrupit. (10) Rex, ante Samicum positis castris, et reliquo exercitu, qui Leprei erat, accito, speciem oppidanis præbebat, quasi urbem obsidere vellet. (11) Itaque Ætoli et Elei, quibus ad tolerandam obsidionem præter manus suas nihil provisum usquam erat, inopinato malo perterriti, de impunitate sua mentionem fecerunt apud Philippum: (12) quo concedente ut cum armis exirent, in Eleam sese receperunt; et rex sine mora Samico est potitus. (13) Deinde, aliis quoque civitatibus fidem ejus implorantibus, Phrixam, Stylangium, Æpium, Bolacem, Pyrgum, Epitalium, in deditionem accepit. (14) Quibus rebus gestis, Lepreum repetit, sex dierum spatio universa Triphylia in potestatem redacta. (15) Deinde, ubi apud Lepreatas ea disseruisset quæ res et tempus monebant, inducto in arcem præsidio, vasis conclamatis Heræam castra movet; relicto, qui Triphyliæ rebus præesset, Ladico Acarnane. (16) Heræam ut ventum est, prædam omnem militibus divisit, et, receptis ibidem impedimentis, media inde hieme Megalopolin venit.

LXXXI. Dum in Triphylia hæc a Philippo geruntur, Chilo Lacedæmonius, existimans regnum ad se prærogativa generis pertinere, indigneque ferens spretum se ab Ephoris, quando regnum Lycurgo potius quam sibi detulerant, ad res novandas animum appulit. (2) Et qui persuasum haberet, si Cleomenis exemplo spem plebi ostenderet novæ divisionis agrorum et sortitionis instaurandæ, extemplo secuturam esse multitudinem; ad id consilium exsequendum se accinxit. (3) Igitur, re cum amicis communicata, nactus circiter ducentos qui secum conspirarent, id agebat, ut rem quam primum ad finem perduceret. (4) Sed quia non ignorabat, præcipuo sibi impedimento in iis quæ parabat Lycurgum ipsum fore, et Ephoros, qui regem illum creaverant, in hos primum fecit impetum. (5) Et Ephoros quidem, quum cœnantes invenisset, in ipsa cœnatione omnes trucidavit: fortuna ab iis pœnas exigente quas erant commeriti. Nam, sive illum spectes a quo occisi sunt, sive illum cujus gratia, dices, hoc illos fuisse dignos exitio. (6) Chilo, pa-

ἐπαμύνοντες, καὶ περιδεεῖς γενόμενοι, μὴ, τῆς ἄκρας προκαταληφθείσης, στερηθῶσι καὶ τῆς τελευταίας ἐλπίδος, ὥρμησαν ἀπολιπόντες τὰ τείχη φεύγειν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. (12) Οἱ δὲ Μακεδόνες, γενομένου τούτου, παραχρῆμα καὶ τῶν τειχῶν καὶ τῆς πόλεως ἐκυρίευσαν. (13) Μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσαμένων τῶν ἐκ τῆς ἄκρας πρὸς τὸν Φίλιππον, δοὺς τὴν ἀσφάλειαν παρέλαβε καὶ ταύτην καθ' ὁμολογίαν.

LXXIX. Συντελεσθέντων δὲ τούτων, καταπλαγεῖς γεγονότες πάντες οἱ κατὰ τὴν Τριφυλίαν, ἐβουλεύοντο περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων πατρίδων. (2) Ὁ δὲ Φιλίδας, ἐκλιπὼν τὰς Τυπανέας, προσδιαρπάσας τινὰς τῶν οἰκείων, ἀπεχώρησεν εἰς τὸ Λέπρεον. (3) Ταῦτα γὰρ τἀπίχειρα τότε τοῖς Αἰτωλῶν ἐγίγνετο συμμάχοις, τὸ, μὴ μόνον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς ἐγκαταλείπεσθαι προφανῶς, ἀλλὰ καὶ, διαρπαγέντας, ἢ προδοθέντας, τούτοις περιπίπτειν ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἃ τοῖς κρατηθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὀφείλεται πάσχειν. (4) Οἱ δὲ Τυπανεᾶται παρέδοσαν τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. Τούτοις δὲ τὸ παραπλήσιον ἐποίησαν οἱ τὴν Ὕπαναν κατοικοῦντες. (5) Ἅμα δὲ τούτοις Φιαλεῖς, ἀκούοντες τὰ περὶ τὴν Τριφυλίαν, καὶ δυσαρεστούμενοι τῇ τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίᾳ, κατέλαβον μετὰ τῶν ὅπλων τὸν περὶ τὸ Πολεμάρχιον τόπον. (6) Οἱ δὲ τῶν Αἰτωλῶν πειραταὶ, διατρίβοντες ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, διὰ τὰς ἐκ τῆς Μεσσηνίας ὠφελείας, τὸ μὲν πρῶτον οἷοί τ' ἦσαν ἐγχειρεῖν, καὶ κατατολμᾷν τῶν Φιαλέων. (7) Ὁρῶντες δὲ τοὺς πολίτας ὁμοθυμαδὸν ἀθροιζομένους πρὸς τὴν βοήθειαν, ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς· σπεισάμενοι δὲ, καὶ λαβόντες τὰς αὑτῶν ἀποσκευὰς, ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως. (8) Οἱ δὲ Φιαλεῖς, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν Φίλιππον, ἐνεχείρισαν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

LXXX. Ἔτι δὲ τούτων πραττομένων, οἱ Λεπρεᾶται, καταλαβόμενοι τόπον τινὰ τῆς πόλεως, ἠξίουν ἐκχωρεῖν τῆς ἄκρας καὶ τῆς πόλεως τοὺς Ἠλείους καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς παρὰ Λακεδαιμονίων· ἧκε γὰρ καὶ παρ' ἐκείνων αὐτοῖς βοήθεια. (2) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φιλίδαν οὐ προσεῖχον, ἀλλ' ἔμενον, ὡς καταπληξόμενοι τοὺς ἐν τῇ πόλει. (3) Τοῦ δὲ βασιλέως εἰς μὲν τὴν Φιαλίαν Ταυρίωνα μετὰ στρατιωτῶν ἐξαποστείλαντος, τοῦ δὲ προάγοντος εἰς τὸ Λέπρεον, καὶ συνεγγίζοντος ἤδη τῇ πόλει, συνέντες οἱ περὶ τὸν Φιλίδαν, ἐταπεινώθησαν· οἱ δὲ Λεπρεᾶται προσεπεῤῥώσθησαν ταῖς ὁρμαῖς. (4) Καλὸν γὰρ δὴ τοῦτο Λεπρεάταις ἔργον πέπρακται, τὸ, χιλίων μὲν ἔνδον ὄντων Ἠλείων, χιλίων δὲ σὺν τοῖς πειραταῖς Αἰτωλῶν, πεντακοσίων δὲ μισθοφόρων, διακοσίων δὲ Λακεδαιμονίων, πρὸς δὲ τούτοις, τῆς ἄκρας κατεχομένης, ὅμως ἀντιποιήσασθαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, καὶ μὴ προέσθαι τὰς σφετέρας ἐλπίδας. (5) Ὁ δὲ Φιλίδας, ὁρῶν τοὺς Λεπρεάτας ἀνδρωδῶς ὑφισταμένους, καὶ τοὺς Μακεδόνας ἐγγίζοντας, ἐξεχώρησε τῆς πόλεως, ἅμα τοῖς Ἠλείοις, καὶ τοῖς παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων.

imminens malum prospicientes, et metuentes ne occ[upata] arce ultimam illam spem amitterent, impetu moeni[a dese]serunt, et in arcem confugiunt. (12) Quo facto, Macedones et muris et urbe potiri. (13) Post hæc, q[ui in] arce erant, legationem ad Philippum mittunt: et, fide accepta de sua salute, ex pacto deditionem faciunt.

LXXIX. Quibus rebus gestis, passim consternati omnes tota Triphylia, de sua et patriæ suæ salute c[onsul]tabant. (2) Philidas vero, Typaneis desertis, non etiam sociorum direptis, Lepreum concessit. (3) Ho[c] præmium ea tempestate socii Ætolorum referre sol[ebant,] non solum necessariis maxime temporibus manifeste [ut] derelinquerentur, sed etiam, direpti aut proditi, ea pa[teren]tur a sociis Ætolis, quæ victis ab hoste victore sunt [exspe]ctanda. (4) Typaneatæ urbem Philippo tradiderunt: [idem]que sunt eorum exemplum Hypanæ cives et habita[tores.] (5) Similiter vero etiam Phialenses, de iis quæ in Tri[phylia] acciderant facti certiores, societatem Ætolorum a[versati] animis, aream ubi Polemarchorum curia vel statio e[rat,] armata occupant. (6) Ætoli vero piratæ, qui prædas ex agro Messeniaco faciendæ morabantur Phialiæ, [primo] movendi se et tentandi aliquid adversus Phialenses a[nimos] initio præ se tulissent; (7) mox, ubi conspirare om[nes ci]ves ad vim arcendam senserunt, incepto destiterunt, [et ac]cepta fide, cum omnibus sarcinis suis urbe excess[erunt.] (8) Et mox Phialenses, oratoribus ad Philippum miss[is, se]que et suam illi urbem tradunt.

LXXX. Dum hæc agebantur, Lepreatæ, parte urb[is] occupata, postulant, ut arce et oppido exeant Ele[i,] Ætoli, itemque illi quos Lacedæmonii, auxilii causa, submiserant. (2) Nihil principio hic motus Philidam[...] vit: neque eo segnius in tenenda urbe perstitit, ta[nquam] oppidanis terrorem injecturus. (3) Ubi vero Ph[ilippus] Taurione cum præsidio militum Phialiam misso, i[pse Le]preum versus progressus est et appropinquare urbi j[am cœ]pit; Philidas, re cognita, animum despondere: Le[preatæ] contra, eo nuntio confirmati, animosiores fieri. (4) [Præ]clarum enim vero Lepreatarum hoc facinus exstitit: quum essent in urbe ipsorum Elei mille, tum Ætol[i cum] piratis mille, mercenarii quingenti, Lacedæmonii d[ucenti,] ad hæc in hostium potestate quum arx esset; patriæ liberandæ dederunt operam, neque propriam salute[m na]via prodiderunt. (5) Philidas, ubi animose et fortit[er ob]stere sibi Lepreatas, appropinquare vero Macedonas, urbe cum Eleis, et qui Lacedæmone venerant, e[...]

(6) Οἱ μὲν οὖν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν Κρῆτες διὰ τῆς Μεσσηνίας εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλίδαν ἐποιοῦντο τὴν ἀπόλυσιν ὡς ἐπὶ τὸ Σαμικόν. (7) Τὸ δὲ τῶν Λεπρεατῶν πλῆθος, ἐγκρατὲς γεγονὸς τῆς πατρίδος, ἐξαπέστελλε πρεσβευτὰς, ἐγχειρίζον τῷ Φιλίππῳ τὴν πόλιν. (8) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀκούσας τὰ γεγονότα, τὴν μὲν λοιπὴν δύναμιν εἰς τὸ Λέπρεον ἀπέστειλε· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς εὐζώνους ἀναλαβὼν ἤει, συνάψαι σπεύδων τοῖς περὶ τὸν Φιλίδαν. (9) Καταλαβὼν δὲ, τῆς μὲν ἀποσκευῆς ἐγκρατὴς ἐγένετο πάσης· οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλίδαν κατετάχησαν εἰς τὸ Σαμικὸν παρεισπεσόντες. (10) Προσστρατοπεδεύσας δὲ τῷ χωρίῳ, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπισπασάμενος ἐκ τοῦ Λεπρέου δύναμιν, ἔμφασιν ἐποίει τοῖς ἔνδον, ὡς πολιορκήσων τὸ χωρίον. (11) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ μετὰ τῶν Ἠλείων οὐδὲν ἔχοντες ἕτοιμον πρὸς πολιορκίαν πλὴν χειρῶν, καταπλαγέντες τὴν περίστασιν, ἐλάλουν περὶ ἀσφαλείας πρὸς τὸν Φίλιππον. (12) Λαβόντες δὲ συγχώρημα, μετὰ τῶν ὅπλων ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, οὗτοι μὲν ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἠλείαν· ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ μὲν Σαμικοῦ παραυτίκα κύριος ἐγένετο. (13) Μετὰ δὲ ταῦτα, παραγενομένων πρὸς αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων μεθ' ἱκετηρίας, παρέλαβε Φρίξαν, Στυλάγγιον, Αἰπιὸν, Βώλακα, Πύργον, Ἐπιτάλιον. (14) Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸ Λέπρεον, πᾶσαν ὑφ' ἑαυτὸν πεποιηκὼς τὴν Τριφυλίαν ἐν ἡμέραις ἕξ. (15) Παρακαλέσας δὲ τοὺς Λεπρεάτας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, καὶ φυλακὴν εἰσαγαγὼν εἰς τὴν ἄκραν, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐφ' Ἡραίας· ἀπολιπὼν ἐπιμελητὴν τῆς Τριφυλίας Λαδικὸν τὸν Ἀκαρνᾶνα. (16) Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν προειρημένην πόλιν, τὴν μὲν λείαν διένειμε πᾶσαν· τὴν δ' ἀποσκευὴν ἀναλαβὼν ἐκ τῆς Ἡραίας, ἦλθε μέσου χειμῶνος εἰς Μεγάλην πόλιν.

LXXXI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος ἔπραττε τὰ κατὰ τὴν Τριφυλίαν, καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, ὑπολαμβάνων αὐτῷ καθήκειν κατὰ γένος τὴν βασιλείαν, καὶ βαρέως φέρων τὴν γεγενημένην ὀλιγωρίαν περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν Ἐφόρων ἐν τῇ κατὰ τὸν Λυκοῦργον κρίσει περὶ τῆς βασιλείας, κινεῖν ἐπεβάλετο τὰ καθεστῶτα. (2) Νομίσας δὲ, εἰ τὴν ὁδὸν τὴν αὐτὴν ἔλθοι Κλεομένει, καὶ τοῖς πολλοῖς ὑποδείξαι τὴν ἐλπίδα κληρουχίας καὶ τῶν ἀναδασμῶν, ταχέως ἐπακολουθήσειν αὐτῷ τὸ πλῆθος, ὥρμησε πρὸς τὴν πρᾶξιν. (3) Συμμεριμνησάμενος δὲ περὶ τούτων πρὸς τοὺς φίλους, καὶ λαβὼν κοινωνοὺς τῆς τόλμης εἰς διακοσίους τὸ πλῆθος, ἐγίγνετο πρὸς τὸ συντελεῖν τὴν ἐπίνοιαν. (4) Θεωρῶν δὲ μέγιστον ἐμπόδιον ὑπάρχον αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὸν Λυκοῦργον καὶ τοὺς Ἐφόρους τοὺς περιθέντας ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν, ὥρμησε πρῶτον ἐπὶ τούτους. (5) Τοὺς μὲν οὖν Ἐφόρους δειπνοῦντας καταλαβὼν, πάντας αὐτοῦ κατέσφαξε· τῆς τύχης τὴν πρέπουσαν αὐτοῖς ἐπιθείσης δίκην. Καὶ γὰρ ὑφ' οὗ καὶ ὑπὲρ οὗ ταῦτ' ἔπαθον, δικαίως αὐτοὺς ἄν τις φήσειε πεπονθέναι. (6) Ὁ δὲ Χίλων, τὰ κατὰ τούτους συν-

(6) Ac Cretenses quidem, quos Spartiatæ miserant, per Messeniam in patriam redierunt, Philidas vero Samicum se recepit. (7) Tum Lepreatæ, recuperata patria, decreta ad Macedonem legatione, urbem suam Philippo in potestatem tradunt. (8) Rex, nûntio ejus rei accepto, reliquas copias Lepreum proficisci jubet : ipse cum cetratis et expeditis ire pergit, Philidam persequi properans. (9) Quem consecutus, impedimentis quidem omnibus et præda potitur; at Philidas, summa celeritate usus, Samicum prius quam caperetur irrupit. (10) Rex, ante Samicum positis castris, et reliquo exercitu, qui Leprei erat, accito, speciem oppidanis præbebat, quasi urbem obsidere vellet. (11) Itaque Ætoli et Elei, quibus ad tolerandam obsidionem præter manus suas nihil provisum usquam erat, inopinato malo perterriti, de impunitate sua mentionem fecerunt apud Philippum : (12) quo concedente ut cum armis exirent, in Eleam sese receperunt; et rex sine mora Samico est potitus. (13) Deinde, aliis quoque civitatibus fidem ejus implorantibus, Phrixam, Stylangium, Æpium, Bolacem, Pyrgum, Epitalium, in deditionem accepit. (14) Quibus rebus gestis, Lepreum repetit, sex dierum spatio universa Triphylia in potestatem redacta. (15) Deinde, ubi apud Lepreatas ea disseruisset quæ res et tempus monebant, inducto in arcem præsidio, vasis conclamatis Heræam castra movet; relicto, qui Triphyliæ rebus præesset, Ladico Acarnane. (16) Heræam ut ventum est, prædam omnem militibus divisit, et, receptis ibidem impedimentis, media inde hieme Megalopolin venit.

LXXXI. Dum in Triphylia hæc a Philippo geruntur, Chilo Lacedæmonius, existimans regnum ad se prærogativa generis pertinere, indigneque ferens spretum se ab Ephoris, quando regnum Lycurgo potius quam sibi detulerant, ad res novandas animum appulit. (2) Et qui persuasum haberet, si Cleomenis exemplo spem plebi ostenderet novæ divisionis agrorum et sortitionis instaurandæ, extemplo secuturam esse multitudinem; ad id consilium exsequendum se accinxit. (3) Igitur, re cum amicis communicata, nactus circiter ducentos qui secum conspirarent, id agebat, ut rem quam primum ad finem perduceret. (4) Sed quia non ignorabat, præcipuo sibi impedimento in iis quæ parabat Lycurgum ipsum fore, et Ephoros, qui regem illum creaverant, in hos primum fecit impetum. (5) Et Ephoros quidem, quum cœnantes invenisset, in ipsa cœnatione omnes trucidavit : fortuna ab iis pœnas exigente quas erant commeriti. Nam, sive illum spectes a quo occisi sunt, sive illum cujus gratia, dices, hoc illos fuisse dignos exitio. (6) Chilo, pa-

[illegible] τοῦ Λυκούργου [illegible] γ' ἐγκρατὴς [illegible] φίλων καὶ γειτόνων [illegible] αὐτῶν. Οὗτος μὲν οὖν [illegible] εἰς τὴν ἐν τῇ Τριπόλει προσ- [illegible] Ὁ δὲ Χίλων, ἀπεσφαλ- [illegible] τὴν ἐπιβολήν, ἀθύμως διέ- [illegible] ἠναγκάζετο τὸ συνεχές. (9) [illegible] εἰσβαλὼν, τοῖς μὲν ἐχθροῖς [illegible], τοὺς δ' οἰκείους καὶ φίλους πα- [illegible] ὑπεδείκνυε τὰς ἄρτι ῥηθείσας [illegible] Οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ, τἀναν- [illegible] ἐπ' αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων, συν- [illegible], ἀπεχώρει λαθραίως, καὶ διελθὼν [illegible], ἧκε μόνος εἰς τὴν Ἀχαΐαν ἐκπεπτωκώς. (11) [illegible] Λακεδαιμόνιοι, δείσαντες τὴν τοῦ Φιλίππου [illegible] τὰ ἀπὸ τῆς χώρας ἀπεσκευάζοντο, καὶ τὸ τῶν Μεγαλοπολιτῶν Ἀθήναιον κατασκάψαντες ἐξέλει- πον. (12) Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν, ἀπὸ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας καλλίστῃ χρησάμενοι πολιτείᾳ, καὶ μεγί- στην ἔχοντες δύναμιν, ἕως τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης· αὖθις ἐπὶ τἀναντία τραπείσης αὐτοῖς τῆς τύχης, καὶ τοὔμπαλιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ καὶ μᾶλλον τῆς πολι- τείας αὐτῶν προβαινούσης· (13) τέλος πλείστων μὲν πόνων καὶ στάσεων ἐμφυλίων πεῖραν εἶχον, πλείστοις δ' ἐπάλαισαν ἀναδασμοῖς καὶ φυγαῖς, πικροτάτης δὲ δου- λείας πεῖραν ἔλαβον, ἕως τῆς Νάβιδος τυραννίδος· οἱ τὸ πρὶν οὐδὲ τοὔνομα δυνηθέντες ἀνασχέσθαι ῥᾳδίως αὐτῆς. (14) Τὰ μὲν οὖν πάλαι καὶ τὰ πλείω περὶ Λακεδαιμονίων εἰς ἑκάτερον μέρος ὑπὸ πολλῶν εἴρη- ται· τὰ δ' ἐναργέστατα ἐστὶν, ἀφ' οὗ Κλεομένης ὁλο- σχερῶς κατέλυσε τὸ πάτριον πολίτευμα· ἃ νῦν δὴ ὑφ' ἡμῶν ῥηθήσεται κατὰ τοὺς ἁρμόζοντας ἀεὶ καιρούς.

LXXXII. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἀναζεύξας ἐκ τῆς Με- γάλης πόλεως, καὶ πορευθεὶς διὰ τῆς Τεγέας, παρῆν εἰς Ἄργος, κἀκεῖ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ χειμῶνος διέ- τριβε· κατά τε τὴν λοιπὴν ἀναστροφὴν καὶ κατὰ τὰς πράξεις τεθαυμασμένος ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἐν ταῖς προ- ειρημέναις στρατείαις. (2) Ὁ δ' Ἀπελλῆς οὐδ' ὣς ἔληγε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλ' οἷός τ' ἦν ἄγειν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῷ κατὰ βραχὺ τοὺς Ἀχαιούς. (3) Ὁρῶν δὲ τῇ τοι- αύτῃ προθέσει τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον ἐμποδὼν ἱστα- μένους, καὶ τὸν Φίλιππον αὐτοῖς προσέχοντα, καὶ μᾶλλον τῷ πρεσβυτέρῳ, διά τε τὴν πρὸς Ἀντίγονον σύστασιν, καὶ διὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἰσχύειν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ νουνέχειαν τἀνδρός· περὶ τούτους ἐπεβάλετο γίγνεσθαι, καὶ κακο- πραγμονεῖν τοιῷδέ τινι τρόπῳ. (4) Ἐξετάζων τοὺς ἀντιπολιτευομένους τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον, τίνες εἰσὶν, ἑκάστους ἐκ τῶν πόλεων ἐπεσπάσατο, καὶ λαμβάνων εἰς τὰς χεῖρας ἐψυχαγώγει, καὶ παρεκάλει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φιλίαν. (5) Συνίστανε δὲ καὶ τῷ Φιλίππῳ, προσεπιδεικνύων αὐτῷ παρ' ἕκαστον· ὡς, ἐὰν μὲν Ἀράτῳ προσέχῃ, χρήσεται τοῖς Ἀχαιοῖς κατὰ τὴν

trata horum cæde, recta ad Lycurgum pergit: et i[llegible] quidem illum domi, sed, ut ipse potiretur, efficere n[illegible] tuit. (7) Amicorum enim nonnullorum et vicinorum furtim abreptus, inscio Chilone aufugit evasitque: [illegible] per vias invias Pellenen in Tripoli, quam vocant, se[illegible] lit. (8) At Chilo quod in ea re frustra fuerat quæ ad[illegible] nata perficienda erat præcipua, nihil boni ille quid[illegible] exitu ominabatur: pergere tamen de cetero, ut ince[illegible] cogebatur. (9) Itaque in forum magna vi irrumpere, [illegible] cis manus afferre; necessarios et amicos exhortari; [illegible] spes illas, de quibus supra diximus, ostentare. (10) [illegible] vero nemo rationem illius haberet, sed e contrario ad[illegible] illum coitiones a civibus fierent; re animadversa, [illegible] subducit, Laconicamque emensus universam, ext[illegible] patria in Achaiam solus concessit. (11) Lacedæmo[illegible] tem, præsentia Philippi conterriti, omnes ruris copi[illegible] vehunt, et Athenæum Megalopolitarum evertun[illegible] deserunt. (12) Ita ergo Lacedæmonii, qui post lata[illegible] curgo leges pulcherrima reip. forma usi fuerant, ma[illegible] que potentiam ad prælium usque Leuctricum obtine[illegible] postquam fortuna ipsis in contrarium vertit, cœpit [illegible] rum resp. magis magisque in dies retro sublabi, ac [illegible] pejus: (13) ad extremum ærumnas plurimas, sed[illegible] que intestinas sunt experti; repetitis subinde agroru[illegible] sionibus atque exiliis sunt agitati; acerbissimam [illegible] servitutem servierunt, ad Nabidis usque tyrannide[illegible] tamen olim ne nomen quidem ipsum tyrannidis ferr[illegible] rant. (14) Sed Lacedæmoniorum res antiquitus ge[illegible] que adeo pleraque omnia illorum, in utramque parte[illegible] edisseruerunt: verum maxime insignia omnium il[illegible] quæ post eversam a Cleomene funditus antiquam [illegible] blicam sunt consecuta, de quibus, prout cujusque [illegible] pus venerit, sumus dicturi.

LXXXII. Philippus, Megalopoli profectus, per [illegible] ducto agmine, Argos venit, ibique reliquam hiemi[illegible] egit: cum propter ceteram vitam, tum ob rerum g[illegible] magnitudinem, majorem quam pro ætate admiratio[illegible] minum ex narratis hactenus expeditionibus consecut[illegible] Apelles vero ille, de quo diximus, ne sic quidem a p[illegible] discedebat; quin id agere ipsum apparebat, ut [illegible] progrediendo Achæos jugo subderet. (3) Ac quoni[illegible] ptum suum ab Arato utroque videbat impediri [illegible] enim Philippus eos faciebat, majorem natu praeser[illegible] tum; cum propter notitiam quæ illi cum Antigono [illegible] serat, tum quod auctoritate in Achæorum gente p[illegible] valebat; maxime vero propter singularem hominis [illegible] tatem et prudentiam): hos sibi adoriendos esse [illegible] et astu quodam tali circumveniendos. (4) Cura [illegible] ut, quinam essent qui ab Arato in rep. dissidere[illegible] set, singulos, ex suis urbibus ad se vocatos, adm[illegible] in familiaritatem, blanditiis demulcebat, et, ut [illegible] secum amicitiam vellent, hortabatur. (5) Eosdem Philippo commendans, subinde ei conabatur demo[illegible] si Arato adhæreret, ex formula societatis agend[illegible]

τούτων συμμαχίαν· ἐὰν δ' αὐτῷ πείθηται, καὶ τούτους προσλαμβάνῃ φίλους, χρήσεται πᾶσι Πελοποννησίοις κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν. (6) Περί τε τῶν ἀρχαιρεσιῶν εὐθὺς ἐσπούδαζε, βουλόμενος τούτων τινὶ περιποιῆσαι τὴν στρατηγίαν, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἄρατον ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς ὑποθέσεως. (7) Δι' ἃ δὴ καὶ πείθει τὸν Φίλιππον, παραγενέσθαι πρὸς τὰς τῶν Ἀχαιῶν ἀρχαιρεσίας εἰς Αἴγιον, ὡς εἰς τὴν Ἠλείαν ἅμα ποιούμενον τὴν πορείαν. (8) Πεισθέντος δ' αὐτῷ τοῦ βασιλέως, παρὼν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ καιροῦ, καὶ τοὺς μὲν παρακαλῶν, οἷς δ' ἀνατεινόμενος, μόλις μὲν ἤνυσε, κατεπράξατο δ' οὖν ὅμως τοῦ γενέσθαι στρατηγὸν Ἐπήρατον Φαραιέα· τὸν δὲ Τιμόξενον ἐκπεσεῖν, τὸν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἄρατον εἰσαγόμενον.

LXXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναζεύξας ὁ βασιλεὺς, ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ Πατρῶν καὶ Δύμης, ἧκε πρὸς τὸ φρούριον, ὃ καλεῖται μὲν Τεῖχος, πρόκειται δὲ τῆς Δυμαίων χώρας· κατέσχον δ' αὐτὸ μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον, οἱ περὶ τὸν Εὐριπίδαν. (2) Σπεύδων δὲ τοῦτο κατὰ πάντα τρόπον ἀνακομίσασθαι τοῖς Δυμαίοις, προσεστρατοπέδευσε μετὰ πάσης δυνάμεως. (3) Καταπλαγέντες δ' οἱ φυλάττοντες τῶν Ἠλείων, παρέδοσαν τὸ χωρίον τῷ Φιλίππῳ· χωρίον οὐ μέγα μὲν, ἠσφαλισμένον δὲ διαφερόντως. (4) Τὴν μὲν γὰρ περίμετρον οὐ πλείω τριῶν ἡμισταδίων· τὸ δ' ὕψος τοῦ τείχους οὐδαμῇ τριάκοντα πήχεων ἔλαττον. (5) Παραδοὺς δὲ τοῦτο τοῖς Δυμαίοις, ἐπῄει πορθῶν τὴν τῶν Ἠλείων χώραν· φθείρας δὲ ταύτην, καὶ πολλὴν περιβαλόμενος λείαν, ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Δύμην.

LXXXIV. Ὁ δ' Ἀπελλῆς, δοκῶν ἠνυκέναι τι τῆς προθέσεως, τῷ δι' αὐτοῦ καθεστάσθαι τὸν τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸν, αὖθις ἐνεχείρει τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον, βουλόμενος εἰς τέλος ἀποσπάσαι τὸν Φίλιππον ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς φιλίας. Ἐπεβάλετο δὲ τὴν διαβολὴν κατασκευάζειν διὰ τοιαύτης τινὸς ἐπινοίας. (2) Ἀμφίδαμος, ὁ τῶν Ἠλείων στρατηγὸς, ἐν ταῖς Θαλάμαις ἁλοὺς μετὰ τῶν συμπεφευγότων, καθάπερ ἀνώτερον ἡμῖν ἐρρήθη περὶ τούτων, ὡς ἧκε μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων ἀγόμενος εἰς Ὀλυμπίαν, ἔσπευσε διά τινων εἰς λόγους ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ. (3) Τυχὼν δὲ τούτου, διελέγετο, φάσκων εἶναι δυνατὸς ἐπαγαγέσθαι τοὺς Ἠλείους εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Ὁ δὲ Φίλιππος, πεισθεὶς, ἐξαπέστειλε τὸν Ἀμφίδαμον χωρὶς λύτρων· (4) κελεύσας ἐπαγγέλλεσθαι τοῖς Ἠλείοις, ἐὰν ἕλωνται τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, ὅτι τὰ μὲν αἰχμάλωτα πάντα χωρὶς λύτρων ἀποδώσει, τῇ δὲ χώρᾳ τὴν ἀσφάλειαν αὐτὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτὸς παρασκευάσει· (5) πρὸς δὲ τούτοις, αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, χρωμένους τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, διατηρήσει. (6) Οἱ μὲν οὖν Ἠλεῖοι, διακούσαντες, οὐδὲν προσέσχον, καίπερ ἐπισπαστικῶν καὶ μεγάλων εἶναι δοκούντων τῶν προτεινομένων. (7) Ὁ

fore cum Achæis : sin autem sibi morem gereret, atque hosce potius atque tales amicos sibi adjungeret, cum universis Peloponnesiis pro lubitu ipsum acturum. (6) Mox et ad comitia curam Apelles convertit, id studens, ut aliquis istorum, opera sua, præturam consequeretur, et ut Aratos de statu dejiceret. (7) Propterea auctor est Philippo, ut, per speciem itineris in Eleam, ad comitialem conventum Achæorum Ægium ipse veniat. (8) Paret consilio rex : et in temporis articulo ipse quoque adest Apelles; aliosque rogando, alios minis terrendo, ægre ille quidem, sed tamen obtinet tandem, ut prætor crearetur Eperatus, Pharæensis; et ut repulsam Timoxenus pateretur, quem Aratus commendaverat.

LXXXIII. Post hæc castra rex movet, ac per Patras et Dymam transiens, ad castellum accedit, Tichos dictum; quod in aditu situm est terræ Dymæorum, non multo ante, sicut supra diximus, ab Euripida occupatum. (2) Id castellum Philippus quum vehementissime optaret Dymæis recuperare, ante ipsum cum universo exercitu consedit. (3) Ac statim præsidium Eleorum, quod intus erat, præ metu castellum regi tradidit; locum non magnum illum quidem, sed excellenter munitum : cujus ambitus, major non est stadio uno cum dimidio; (4) altitudo vero muri, nusquam minor cubitis triginta. (5) Rex Dymæis Tichos tradit; deinde per omnem Eleorum agrum populabundus infestum agmen ducit : tum, ea vastata, onustum præda ingenti exercitum Dymam reducit.

LXXXIV. Apelles autem, qui se existimabat promovisse nonnihil in suo incepto, quod ex animi sui sententia prætor Achæorum fuerat creatus, Aratos iterum est aggressus, quo penitus ab eorum amicitia Philippum abduceret. Igitur calumniam fingere hoc fere modo instituit. (2) Amphidamus, Eleorum dux, qui Thalamis, una cum ceteris qui eo confugerant, sicut antea exposuimus, fuerat captus, postquam inter reliquos ductus captivos Olympiam venerat, per certos homines operam dederat, ut cum rege colloqueretur. (3) Qua re impetrata, ejusmodi sermonem apud eum habuit, ut in sua potestate esse diceret, Eleos regi amicos et socios reddere. Cui fidem habens Philippus, sine pretio ipsum dimisit : (4) jussum promittere Eleis, si amicitiam secum velint jungere, omnes se captivos gratis restituturum; agro securitatem ab omni externo hoste præstiturum; (5) ad hæc libertatem ipsis suam conservaturum, ita ut sine ullo præsidio, sine ullius stipendii pensitatione, legibus suis uterentur. (6) Quæ conditiones oblatæ, quamvis amplæ essent et ad pelliciendum efficaces, Eleos tamen, cum illas audissent, nihil quidquam moverant. (7) Hinc

δὲ Ἀπελλῆς, ἐκ τούτου τοῦ πράγματος πλάσας τὴν διαβολὴν, προσήνεγκε τῷ Φιλίππῳ· φάσκων, τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον οὐχ εἰλικρινῆ τὴν φιλίαν ἄγειν πρὸς Μακεδόνας, οὐδ' ἀληθῶς εὐνοεῖν αὐτῷ. Καὶ γὰρ νῦν, τῆς Ἠλείων ἀλλοτριότητος τούτους αἰτίους γεγονέναι. (8) Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν Ἀμφίδαμον ἐξ Ὀλυμπίας εἰς Ἦλιν ἀπέστειλε, τούτους, ἔφη, κατ' ἰδίαν λαβόντας, ἐπιτρίψαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ λέγειν, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον συμφέρει τοῖς Πελοποννησίοις τὸ γενέσθαι Φίλιππον Ἠλείων κύριον· (9) καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, πάνθ' ὑπεριδόντας τὰ προτεινόμενα τοὺς Ἠλείους, διατηρεῖν μὲν τὴν πρὸς Αἰτωλοὺς φιλίαν, ὑπομένειν δὲ τὸν πρὸς Μακεδόνας πόλεμον.

LXXXV. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον Φίλιππος δεξάμενος τοὺς λόγους, καλεῖν ἐκέλευε τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον, καὶ λέγειν ἐναντίον ἐκείνων ταῦτα τὸν Ἀπελλῆν. (2) Τῶν δὲ παραγενομένων, ἔλεγε τὰ προειρημένα τολμηρῶς καὶ καταπληκτικῶς ὁ Ἀπελλῆς· καί τι προσεπεῖπε τοιοῦτον, ἔτι σιωπῶντος τοῦ βασιλέως· (3) Ἐπείπερ οὕτως ἀχαρίστους ὑμᾶς ὁ βασιλεὺς, Ἄρατε, καὶ λίαν ἀγνώμονας εὑρίσκει, κρίνει, συναγαγὼν τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ περὶ τούτων ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος, ἀπαλλάττεσθαι πάλιν εἰς Μακεδονίαν. (4) Ὁ δὲ πρεσβύτερος Ἄρατος, ὑπολαβὼν, καθόλου μὲν ἠξίου τὸν Φίλιππον, μηδενὶ τῶν λεγομένων ὀξέως μηδ' ἀκρίτως μηδέποτε πιστεύειν, (5) ὅταν δὲ κατά τινος τῶν φίλων καὶ συμμάχων προσπέσῃ τις αὐτῷ λόγος, τὸν ἀκριβέστερον ἔλεγχον ποιεῖσθαι, πρὶν ἢ δέξασθαι τὴν διαβολήν. Καὶ γὰρ βασιλικὸν εἶναι τὸ τοιοῦτο, καὶ πρὸς πᾶν συμφέρον. (6) Διὸ καὶ νῦν, ἠξίου, περὶ τῶν ὑπ' Ἀπελλοῦ λεγομένων καλεῖν τοὺς ἀκηκοότας, ἄγειν εἰς τὸ μέσον τὸν εἰρηκότα πρὸς αὐτὸν, μηδὲν παραλιπεῖν τῶν δυνατῶν εἰς τὸ γνῶναι τὴν ἀλήθειαν, πρὶν ἢ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνακαλύπτειν τι τούτων.

LXXXVI. Τοῦ δὲ βασιλέως εὐαρεστήσαντος τοῖς λεγομένοις, καὶ φήσαντος, οὐκ ὀλιγωρήσειν, ἀλλ' ἐξετάσειν, τότε μὲν διελύθησαν. (2) Ἐν δὲ ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ὁ μὲν Ἀπελλῆς οὐδεμίαν ἀπόδειξιν προσῆγε τοῖς εἰρημένοις· τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἄρατον ἐγένετό τι συγκύρημα τοιοῦτον. (3) Οἱ γὰρ Ἠλεῖοι, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Φίλιππος αὐτῶν ἐπόρθει τὴν χώραν, ὑποπτεύσαντες τὸν Ἀμφίδαμον, ἐπεβάλοντο συλλαβεῖν, καὶ δήσαντες εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐκπέμπειν. (4) Ὁ δὲ, προαισθόμενος αὐτῶν τὴν ἐπίνοιαν, ἀπεχώρησε τὰς μὲν ἀρχὰς εἰς Ὀλυμπίαν· μετὰ δὲ ταῦτα, πυνθανόμενος τὸν Φίλιππον ἐν τῇ Δύμῃ περὶ τὴν τῶν λαφύρων οἰκονομίαν διατρίβειν, ἔσπευσε πρὸς τοῦτον διαπεσεῖν. (5) Ὅθεν οἱ περὶ τὸν Ἄρατον, ἀκούσαντες τὸν Ἀμφίδαμον ἐκ τῆς Ἤλιδος ἐκπεπτωκότα παρεῖναι, γενόμενοι περιχαρεῖς, διὰ τὸ μηδὲν αὑτοῖς συνειδέναι, προσελθόντες ᾤοντο δεῖν τὸν βασιλέα καλεῖν τὸν Ἀμφίδαμον· (6) καὶ γὰρ εἰδέναι περὶ τῶν κατηγορουμένων ἐκεῖνον βέλτιστα πρὸς ὃν ἐῤῥήθη, καὶ δηλώσειν τὴν ἀλήθειαν· πεφευγότα μὲν ἐξ οἴκου διὰ τὸν Φίλιππον,

data occasio Apelli fingendæ calumniæ, quam ad Phil
detulit, Aratos accusans, quasi parum sincere am
cum Macedonibus colerent, parumque sincero affect
studerent commodis. Nam et nunc, quod alieno
animo sint Elei, in causa hos esse. (8) Quo enim t
Amphidamus Elidem ab Olympia est dimissus,
seduxisse hominem instigasseque, dicentes, null
expedire Peloponnesiis, ut Eleos Philippus in p
habeat : (9) atque hanc esse causam, cur Elei,
omnibus quæ a Philippo oblata sint, in Ætolorum
manentes, bellum adversus Macedones tolerent.

LXXXV. Primum igitur Philippus non negligen
tans illum sermonem, vocari Aratos jubet, ut cor
eadem Apelles diceret. (2) Qui ubi veniunt, Apell
dixerat, repetit audacter et minaci vultu; regequ
silente, nonnihil etiam adjicit in hanc sententiar
Quandoquidem, inquit, usque adeo ingratos rex v
ritur, Arate, et beneficiis suis tam insigniter indign
illi animo, Achæorum concilium convocare, et, u
rebus verba apud illos fecerit, in Macedoniam reve
Excipit sermonem Aratus pater, et cum in universu
Philippum, ne temere quidquam aut inconsiderat
quæ audiverit credat, (5) tum vero quoties aut a
socii accusatio aliqua ad ipsum delata fuerit, dilige
ut omnia prius inquirat, quam accusationi fidem
Nam et regium hoc esse, et ad omnia conducibile.
que et nunc æquum esse, ut ad illa dijudicanda, q
rat Apelles, vocaret rex eos qui audivissent; pr
illum in medium, qui hæc Apelli dixisset; nihil
prætermitteret eorum, per quæ ad veri cognitione
perveniri, priusquam Achæis quidquam horum ap

LXXXVI. Approbante rege Arati sententiam,
que, non neglecturum se eam rem, sed diligente
turum, tunc quidem ita discessum est. (2) Prox
ab hoc colloquio diebus, Apelle dictorum a se nu
bationem afferente, causam Aratorum hujusmodi
casus adjuvit. (3) Elei, quo tempore ipsorum ag
lippus devastabat, suspectam Amphidami fidem h
manus in illum injiciendi et vinctum in Ætoliam
consilium inierant. (4) Ille, præsentiens aliquid
voluntate, Olympiam primo concessit : cognito
Philippum in curandis iis quæ ad prædam pe
occupatum Dymæ hærere, festinato ad illum se
(5) Aratus, ut accepit Amphidamum fuga elapsum
advenisse, alacer gaudioque exsultans, ut qui n
sibi esset conscius, ad regem adire, orare, ut
mum ad se vocet : (6) nam et scire hunc opti
criminis veritatem, quicum res fuerit communica
demque utique, quod res est, declaraturum, qui i

τὰς δ' ἐλπίδας ἔχοντα τῆς σωτηρίας κατὰ τὸ παρὸν ἐν αὑτῷ. (7) Πεισθεὶς δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ βασιλεὺς, καὶ μεταπεμψάμενος τὸν Ἀμφίδαμον, εὗρε τὴν διαβολὴν οὖσαν ψευδῆ. (8) Διὸ καὶ τὸν μὲν Ἄρατον ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας, ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἀπεδέχετο καὶ κατηξίου· πρὸς δὲ τὸν Ἀπελλῆν, λοξότερον εἶχε· τῇ γε μὴν δυσχερεῖ προκατεχόμενος ἀποδοχῇ, πολλὰ παρορᾷν ἠναγκάζετο τῶν ὑπ' αὐτοῦ γιγνομένων.

LXXXVII. Ὁ δ' Ἀπελλῆς οὐδαμῶς ἀφίστατο τῆς προθέσεως· ἀλλ' ἅμα μὲν τὸν Ταυρίωνα, τὸν ἐπὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τεταγμένον, διέβαλλεν· οὐ ψέγων, ἀλλ' ἐπαινῶν (2) καὶ φάσκων, ἐπιτήδειον αὐτὸν εἶναι μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ὑπαίθροις συνδιατρίβειν· βουλόμενος ἕτερον ἐπισταθῆναι δι' αὐτοῦ τοῖς ἐν Πελοποννήσῳ πράγμασι. (3) Καινὸς γὰρ δή τις οὗτος εὕρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ, μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τοὺς πέλας. (4) Εὕρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κακεντρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῆς θεραπείας τεταγμένον Ἀλέξανδρον, ὅτε λάβοι καιρὸν, διέδακνε, βουλόμενος καὶ τὴν περὶ τὸ σῶμα φυλακὴν τοῦ βασιλέως δι' αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ καθόλου κινῆσαι τὴν ὑπ' Ἀντιγόνου καταλειφθεῖσαν διάταξιν. (6) Ἀντίγονος γὰρ καλῶς μὲν, ζῶν προέστη τῆς τε βασιλείας καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καλῶς δὲ, τὸν βίον μεταλλάττων, προενοήθη πρὸς τὸ μέλλον περὶ πάντων τῶν πραγμάτων. (7) Ἀπολιπὼν γὰρ διαθήκην, ἔγραφε Μακεδόσιν ὑπὲρ τῶν διῳκημένων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος διέταξε, πῶς καὶ διὰ τίνων ἕκαστα δεήσει χειρίζεσθαι· βουλόμενος μηδεμίαν ἀφορμὴν καταλιπεῖν τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίας καὶ στάσεως. (8) Ἐν οἷς, τῶν τότε συστρατευομένων, αὐτὸς μὲν Ἀπελλῆς ἐν τοῖς ἐπιτρόποις ἀπελέλειπτο, Λεόντιος δ' ἐπὶ τῶν πελταστῶν, Μεγαλέας δ' ἐπὶ τοῦ γραμματείου, Ταυρίων δ' ἐπὶ τῶν κατὰ Πελοπόννησον, Ἀλέξανδρος δ' ἐπὶ τῆς θεραπείας. (9) Τὸν μὲν οὖν Λεόντιον καὶ Μεγαλέαν ὑφ' αὑτὸν εἶχεν ὁλοσχερῶς· τὸν δ' Ἀλέξανδρον καὶ Ταυρίωνα μεταστησάμενος ἀπὸ τῆς χρείας, ἔσπευδε καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα πάντα δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων χειρίζειν. (10) Ὃ δὴ καὶ ῥᾳδίως ἂν ἐπετέλεσε, μὴ παρασκευάσας ἀνταγωνιστὴν Ἄρατον αὐτῷ· νῦν δὲ ταχέως πεῖραν ἔλαβε τῆς σφετέρας ἀφροσύνης καὶ πλεονεξίας. (11) Ὃ γὰρ αὐτὸς ἐπεβάλετο πρᾶξαι κατὰ τῶν πέλας, τοῦτ' ἔπαθε, καὶ λίαν ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ. (12) Πῶς δὲ καὶ τίνι τρόπῳ τοῦτο συνέβη γενέσθαι, κατὰ μὲν τὸ παρὸν ὑπερθησόμεθα, καὶ καταστρέψομεν τὴν βίβλον ταύτην· ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς, πειρασόμεθα σαφῶς ὑπὲρ ἑκάστων ἐξαγγέλλειν. (13) Φίλιππος δὲ, τὰ προειρημένα διαταξάμενος, ἐπανῆλθεν εἰς Ἄργος· κἀνταῦθα τὴν παραχειμασίαν ἐποίει μετὰ τῶν φίλων, τὰς δὲ δυνάμεις ἀπέλυσεν εἰς Μακεδονίαν.

gratiam extorris ab solo patrio exsulet, omnesque suas spes in præsentia sitas in ipso habeat. (7) Æqua Arati postulatio regi est visa: qui mox accito Amphidamo, criminationem falsam fuisse comperit. (8) Quapropter ab illo die magis magisque Aratum est complexus, et in pretio habuit; Apellem vero suspectum habere cœpit: quamquam, præoccupato animo auctoritate illa qua in universum pollebat Apelles, connivere in multis, quæ ab eo fiebant, cogebatur.

LXXXVII. Sed Apelles interim nihilo segnius propositum urgere: qui etiam Taurionem, Peloponnesi præfectum, traducebat: non vituperans ille quidem, sed laudans potius; (2) et dignum esse dictitans, qui regem in expeditionibus sub dio versantem comitetur: id studens, ut opera sua Peloponnesi rebus alius præficeretur. (3) Novus enimvero calumniandi modus hic est inventus; cum non obtrectando, sed laudando, alteri nocetur. (4) Quæ malignitas, et invidia atque fraus ab illis primo fuit excogitata, qui in aulis principum vitam degunt: ea est illorum hominum invidentia inter ipsos, ea cupiditas. (5) Similiter vero etiam Alexandrum, satellitum præfectum, quoties dabatur occasio, maligno dente appetebat: in animo habens etiam satellitium regis ex sua sententia constituere, et, ut summatim dicam, universam ordinationem quæ ab Antigono fuerat relicta, immutare. (6) Antigonus namque, et dum viveret, qua regnum, qua puerum ipsum præclare rexerat: et, cum moreretur, rebus omnibus in posterum sapienter providerat. (7) Testamentum enim reliquit, quo et administrationis, qua usus erat, rationes Macedonibus exposuit, et in futurum tempus pari cura ordinavit, quomodo et per quos singula essent administranda: eo maxime spectans, ut omnem ministris aulicis mutuæ discordiæ et seditionis occasionem eriperet. (8) Atque inter ceteros, qui tempore illo in regio comitatu erant, Apelles ipse unus e tutoribus fuerat relictus; Leontius cetratis præfectus; Megaleas regiorum scribarum collegio; Taurio, rebus Peloponnesi; Alexander satellitio fuerat præpositus. (9) Sed Apelles, cum Leontium et Megaleam in sua penitus potestate haberet, id jam conabatur efficere, ut, submotis Alexandro et Taurione a cura rerum, et hæc et alia omnia aut per se aut per amicos suos ipse administraret. (10) Quod quidem facillimum illi futurum erat, nisi Aratum adversarium sibi parasset: nunc stultitiæ suæ periculum brevi ipse fecit, et avaritiæ fructum cepit. (11) Quod enim mali in alios cogitaverat, id ipse est expertus, et quidem brevi admodum interjecto tempore. (12) Id vero quomodo et qua ratione contigerit, in præsentia dicere omittemus, et huic libro finem imponemus: in sequentibus vero perspicue singula et diligenter edisseremus. (13) Philippus igitur post illas res gestas, quæ hactenus sunt expositæ, Argos est reversus, atque ibi una cum amicis, exercitu in Macedoniam dimisso, hibernavit.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀράτου τοῦ νεωτέρου στρατηγίαν ἔτος ἐτύγχανε διεληλυθὸς περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολήν· οὕτω γὰρ ἦγε τοὺς χρόνους τότε τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος. (2) Διόπερ οὗτος μὲν ἀπετίθετο τὴν ἀρχήν, Ἐπήρατος δὲ παρελάμβανε τὴν τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν· Αἰτωλῶν δὲ Δορίμαχος ἐστρατήγει. (3) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιρούς, ἀρχομένης τῆς θερείας, Ἀννίβας μέν, ἐκφανῶς ἤδη τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἀνειληφώς, ὁρμήσας ἐκ Καινῆς πόλεως, καὶ διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν, ἐνήρχετο τῆς ἐπιβολῆς καὶ πορείας τῆς εἰς Ἰταλίαν. (4) Ῥωμαῖοι δὲ Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον εἰς Λιβύην μετὰ δυνάμεως, Πόπλιον δὲ Κορνήλιον εἰς Ἰβηρίαν, ἐξαπέστελλον. (5) Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος, ἀπεγνωκότες τὰς πρεσβείας, καὶ τὸ λόγῳ διεξάγειν τὴν ὑπὲρ κοίλης Συρίας ἀμφισβήτησιν, ἐνήρχοντο πολεμεῖν ἀλλήλοις. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἐνδεὴς ὢν σίτου καὶ χρημάτων εἰς τὰς δυνάμεις, συνῆγε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων εἰς ἐκκλησίαν. (7) Ἀθροισθέντος δὲ τοῦ πλήθους εἰς Αἴγιον κατὰ τοὺς νόμους, ὁρῶν τοὺς μὲν περὶ Ἄρατον ἐθελοκακοῦντας, διὰ τὴν περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας γεγενημένην εἰς αὐτοὺς τῶν περὶ τὸν Ἀπελλῆν κακοπραγμοσύνην· τὸν δ' Ἐπήρατον ἄπρακτον ὄντα τῇ φύσει, καὶ καταγινωσκόμενον ὑπὸ πάντων· (8) συλλογισάμενος ἐκ τῶν προειρημένων τὴν ἄγνοιαν τῶν περὶ τὸν Ἀπελλῆν καὶ Λεόντιον, ἔκρινεν αὖθις ἀντέχεσθαι τῶν περὶ τὸν Ἄρατον. (9) Πείσας οὖν τοὺς ἄρχοντας μεταγαγεῖν τὴν ἐκκλησίαν εἰς Σικυῶνα, λαβὼν τόν τε πρεσβύτερον καὶ τὸν νεώτερον Ἄρατον εἰς τὰς χεῖρας, καὶ πάντων τῶν γεγονότων ἀναθεὶς τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὸν Ἀπελλῆν, παρεκάλει μένειν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεως. (10) Τῶν δὲ συγκαταθεμένων ἑτοίμως, εἰσελθὼν εἰς τοὺς Ἀχαιούς, καὶ χρησάμενος συνεργοῖς τοῖς προειρημένοις, πάντα κατέπραξε τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολήν. (11) Πεντήκοντα μὲν γὰρ ἔδοξε τάλαντα τοῖς Ἀχαιοῖς εἰς τὴν πρώτην ἀναζυγὴν αὐτῷ δοῦσι παραχρῆμα, τριμήνου μισθοδοτῆσαι τὴν δύναμιν καὶ σίτου προσθεῖναι μυριάδα· (12) τὸ δὲ λοιπόν, ἕως ἂν παρὼν ἐν Πελοποννήσῳ συμπολεμῇ, τάλαντα λαμβάνειν ἑκάστου μηνὸς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἑπτακαίδεκα.

II. Δοξάντων δὲ τούτων, οἱ μὲν Ἀχαιοὶ διελύθησαν ἐπὶ τὰς πόλεις· τῷ δὲ βασιλεῖ, βουλευομένῳ μετὰ τῶν φίλων, ἐπειδὴ συνῆλθον αἱ δυνάμεις ἐκ τῆς παραχειμασίας, ἔδοξε χρῆσθαι κατὰ θάλατταν τῷ πολέμῳ. (2) Οὕτω γὰρ ἐπέπειστο μόνως, αὐτὸς μὲν συνήσεσθαι

POLYBII

MEGALOPOLITANI

HISTORIARUM LIBER V.

Jam ille annus, quo junior Aratus prætura est fun in Vergiliarum exortu circumagebatur : ita enim tunc Achæorum tempora putabat. (2) Arato igitur exeunte gistratu, Eperatus summum apud Achæos imperium cepit : eratque tum prætor Ætolorum Dorimachus. Quo tempore Hannibal, manifeste jam suscepto adv Romanos bello, ineunte æstate Carthagine Nova prof Iberumque amnem transgressus, consilium simul et profectionem in Italiam exsequi cœpit. (4) R Tiberium Sempronium cum exercitu in Africam, Cornelium in Hispaniam miserunt. (5) Antiochus quo Ptolemæus, postquam sperare desierant exortam inter de Cœle-Syria controversiam legationibus ac coll componi posse, bellare invicem aggrediebantur. (6) Philippus, et frumento et pecunia ad alendum milite stitutus, per magistratus concilium Achæorum con (7) Coacta autem Ægii ut leges jubebant, multitudin madvertens rex, Aratum quidem propter fraudem et artes Apellis, quibus adversus ipsum usus in comitii auctoritatem qua pollebat apud suam gentem ultro tere; Eperatum vero natura inhabilem ad res agenda eumdemque ab omnibus prorsus contemni : (8) cogi hæc Apellis et Leontii errore, præcipuam deinde Ar rursus habere rationem statuit. (9) Itaque magist persuasit, ut concilium Sicyonem transferrent : ibi sumtis et seniore et juniore Arato ad familiare collo præteritorum omnium culpa in Apellem translata, p illis, ut, quo prius erga se fuissent animo, eodem e posterum esse vellent. (10) Quod quum ab ipsis voluntate esset ei promissum, rex in Achæorum co ingressus est : atque ibi, dictorum virorum ope omnia facile impetravit ad ea quæ moliebatur necessari Decretum est ab Achæis, extemplo talenta quinq regi pro prima expeditione numerare; trimestreque dium militi dividere, et decem millia modium fr adjicere : (12) in posterum vero, quamdiu in Pelop præsens ipse bellum gesturus esset, ut menstrua tal Achæis septena dena acciperet.

II. Hoc decreto facto, solutum est Achæorum co et ad suas quique urbes sunt reversi. Consultanti aut cum amicis, ubi jam ex hibernis in castra copiæ red visum est faciendum, ut bellum mari gereretur. (2) persuasus erat, hanc rationem esse unicam, opp

ταχέως πανταχόθεν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς πολεμίοις· τοὺς δ' ὑπεναντίους ἥκιστ' ἂν δύνασθαι παραβοηθεῖν ἀλλήλοις· (3) ἅτε διεσπασμένους μὲν ταῖς χώραις, δεδιότας δ' ἑκάστους περὶ σφῶν διὰ τὴν ἀδηλότητα καὶ τὸ τάχος τῆς κατὰ θάλατταν παρουσίας τῶν πολεμίων. Πρὸς γὰρ Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους, ἔτι δ' Ἠλείους ὁ πόλεμος ἦν αὐτῷ. (4) Κριθέντων δὲ τούτων, ἤθροιζε τάς τε τῶν Ἀχαιῶν νῆας καὶ τὰς σφετέρας εἰς τὸ Λέχαιον καὶ συνεχεῖς ποιούμενος ἀναπείρας, ἐγύμναζε τοὺς φαλαγγίτας, καὶ συνείθιζε ταῖς εἰρεσίαις, προθύμως αὐτῷ πρὸς τὸ παραγγελλόμενον συνυπακουόντων τῶν Μακεδόνων. (5) Πρός τε γὰρ τοὺς ἐν γῇ κινδύνους ἐκ παρατάξεως δοκιμώτατοί τε καὶ γενναιότατοι, πρός τε τὰς κατὰ θάλατταν ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας ἑτοιμότατοι, λειτουργοί γε μὴν περὶ τὰς ταφρείας καὶ χαρακοποιίας καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην ταλαιπωρίαν φιλοπονώτατοί τινες· (6) οἵους Ἡσίοδος παρεισάγει τοὺς

Αἰακίδας, πολέμῳ κεχαρηότας, ἠΰτε δαιτί.

(7) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ τὸ τῶν Μακεδόνων πλῆθος ἐν τῇ Κορίνθῳ διέτριβε, περὶ τὴν κατὰ θάλατταν ἄσκησιν καὶ παρασκευὴν γιγνόμενος. (8) Ὁ δ' Ἀπελλῆς, οὔτ' ἐπικρατεῖν τοῦ Φιλίππου δυνάμενος, οὔτε φέρειν τὴν ἐλάττωσιν, παρορώμενος, ποιεῖται συνωμοσίαν πρὸς τοὺς περὶ Λεόντιον καὶ Μεγαλέαν· ὥστ' ἐκείνους μὲν, συμπαρόντας ἐπ' αὐτῶν τῶν καιρῶν, ἐθελοκακεῖν καὶ λυμαίνεσθαι τὰς τοῦ βασιλέως χρείας· αὐτὸς δὲ, χωρισθεὶς εἰς Χαλκίδα, φροντίζειν, ἵνα μηδαμόθεν αὐτῷ χορηγία παραγίγνηται πρὸς τὰς ἐπιβολάς. (9) Οὗτος μὲν οὖν, τοιαῦτα συνθέμενος καὶ κακοτροπευσάμενος πρὸς τοὺς προειρημένους, ἀπῆρεν εἰς Χαλκίδα, σκήψεις τινὰς ἀλόγους πρὸς τὸν βασιλέα πορισάμενος· (10) κἀκεῖ διατρίβων, οὕτω βεβαίως ἐτήρει τὰ κατὰ τοὺς ὅρκους, πάντων αὐτῷ πειθαρχούντων κατὰ τὴν προγεγενημένην πίστιν, ὥστε τὸ τελευταῖον ἀναγκασθῆναι τὸν βασιλέα, δι' ἀπορίαν ὑποθέντα τῶν πρὸς αὐτὴν τὴν χρείαν ἀργυρωμάτων τινὰ, ἀπὸ τούτων ποιεῖσθαι τὴν διαγωγήν. (11) Συναχθέντων δὲ τῶν πλοίων, καὶ τῶν Μακεδόνων πρὸς τὰς εἰρεσίας κατηρτισμένων, σιτομετρήσας καὶ μισθοδοτήσας ὁ βασιλεὺς τὴν δύναμιν, ἀνήχθη, καὶ κατῆρε δευτεραῖος εἰς Πάτρας, ἔχων Μακεδόνας μὲν ἑξακισχιλίους, μισθοφόρους δὲ χιλίους καὶ διακοσίους.

III. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Δορίμαχος, ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς, Ἀγέλαον καὶ Σκόπαν ἐξαπέστειλε τοῖς Ἠλείοις μετὰ Νεοκρήτων πεντακοσίων· οἱ δ' Ἠλεῖοι δεδιότες, μὴ τὴν Κυλλήνην ὁ Φίλιππος ἐπιβάληται πολιορκεῖν, στρατιώτας τε μισθοφόρους ἤθροιζον, καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἡτοίμαζον· ὠχυροῦντο δὲ καὶ τὴν Κυλλήνην ἐπιμελῶς. (2) Εἰς ἃ βλέπων ὁ Φίλιππος, τούς τε τῶν Ἀχαιῶν μισθοφόρους, καὶ τῶν παρ' αὐτῷ Κρητῶν καὶ τῶν Γαλατικῶν ἱππέων τινὰς, καὶ τοὺς πεζοὺς τῶν ἐξ Ἀχαΐας ἐπιλέκτων εἰς δισχι-

undique hostes imparatos, qui subvenire sibi invicem nequaquam sint valituri; (3) utpote et regionibus divisi, et sibi quisque metuentes, quod mari hostis, quocunque vellet, subito adesse, et imprudentes invadere posset: cum Ætolis enim, et Lacedæmoniis, et Eleis, res illi erat. (4) Quæ ubi statuit rex, et suas et Achæorum naves Lechæum convenire jubet. Ibi continuis experimentis milites Macedonicæ phalangis exercens, remis tractandis eos assuefaciebat: Macedonibus, quidquid esset imperatum, promto alacrique animo exsequentibus. (5) Etenim Macedones et in acie probatissimi fortissimique milites sunt, et, si forte ita postulet usus atque occasio, ad maritimæ rei ministeria promtissimi; ad hæc, in fossis ducendis, castris muniendis, et toto illo durorum operum genere, laboris patientissimi; (6) quales Hesiodus facit Æacidas, bello gaudentes veluti epulis. (7) Dum Philippus et Macedones Corinthi in exercitatione et apparatu rei navalis occupantur: (8) Apelles, qui neque expugnare regis propositum poterat, neque honoris sui imminutionem ex regis contemtu tolerare, cum Leontio et Megalea conjurationem facit; ut illi quidem, omnibus quæ gererentur intervenientes, de industria rem male gerendo conatus regis impedirent: ipse vero, profectus Chalcidem ex aula, id operam daret, quo ne commeatus necessarii ad ea quæ parabat ulla ex parte ad regem subveherentur. (9) Quæ ubi cum prædictis viris constituit improbus hic veterator, absurda quædam commentus apud Philippum prætexenda, Chalcidem se confert: (10) ibique moram trahens, ita exacte jusjurandum servavit, omnibus illi obtemperantibus pro ea auctoritate quam hactenus obtinuerat, ut ad extremum rei nummariæ inopia cogeretur rex, vasa argentea ad quotidianum usum comparata, sustentandi sui causa, pignori opponere. (11) Ubi classis convenit, et Macedones satis magnum jam usum remigandi visi sunt habere; rex, frumentum exercitui mensus, et stipendio quoque numerato, habens secum Macedonum sex millia, mercenarios mille ducentos, portu solvit, et postridie Patras appulit.

III. Per idem tempus Ætolorum prætor, Dorimachus, Agelaum et Scopam cum Neocretibus quingentis suppetias Eleis misit: qui, veriti ne Cyllenen obsidere in animo Philippus haberet, et mercede peregrinum militem conducebant, et civiles copias ex Elea conscribebant; ipsam quoque Cyllenam summo studio munientes. (2) Propterea Philippus, coactos in unum Achæorum mercenarios nonnullosque ex Cretensibus, quos habebat sub signis, et ex Gallicis equitibus, tum bis mille pedites qui ex Achaia

λίους πεζοὺς ἀθροίσας, ἐν τῇ τῶν Δυμαίων πόλει κατέλιπεν· ἅμα μὲν ἐφεδρείας ἔχοντας, ἅμα δὲ προφυλακῆς τάξιν πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Ἠλείας φόβον. (3) Αὐτὸς δ', ἔτι πρότερον γεγραφὼς τοῖς Μεσσηνίοις καὶ τοῖς Ἠπειρώταις, ἔτι δὲ τοῖς Ἀκαρνᾶσι, καὶ Σκερδιλαΐδᾳ, πληροῦν ἑκάστοις τὰ παρ' αὐτοῖς πλοῖα, καὶ συναντᾷν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀναχθεὶς ἐκ τῶν Πατρῶν κατὰ τὴν σύνταξιν ἔπλει, καὶ προσέσχε τῆς Κεφαλληνίας κατὰ Πρόννους. (4) Ὁρῶν δὲ τό τε πολισμάτιον τοὺς Πρόννους δυσπολιόρκητον ὄν, καὶ τὴν χώραν στενήν, παρέπλει τῷ στόλῳ, καὶ καθωρμίσθη πρὸς τὴν τῶν Παλαιέων πόλιν. (5) Συνιδὼν δὲ ταύτην τὴν χώραν γέμουσαν σίτου, καὶ δυναμένην τρέφειν στρατόπεδον, τὴν μὲν δύναμιν ἐκβιβάσας προσεστρατοπέδευσε τῇ πόλει· τὰς δὲ ναῦς συνορμίσας, τάφρῳ καὶ χάρακι περιέβαλε, τοὺς δὲ Μακεδόνας ἐφῆκε σιτολογεῖν. (6) Αὐτὸς δὲ περιῄει τὴν πόλιν, ἐπισκοπῶν πῶς δυνατὸν εἴη προσάγειν ἔργα τῷ τείχει καὶ μηχανάς· βουλόμενος ἅμα μὲν προσδέξασθαι τοὺς συμμάχους, ἅμα δὲ τὴν πόλιν ἐξελεῖν· (7) ἵνα, πρῶτον μέν, Αἰτωλῶν παρέληται τὴν ἀναγκαιοτάτην ὑπηρεσίαν· ταῖς γὰρ τῶν Κεφαλλήνων ναυσὶ χρώμενοι, τάς τ' εἰς Πελοπόννησον ἐποιοῦντο διαβάσεις, καὶ τὰς Ἠπειρωτῶν, ἔτι δ' Ἀκαρνάνων ἐπόρθουν παραλίας· (8) δεύτερον δ', ἵνα παρασκευάσῃ μὲν αὑτῷ, παρασκευάσῃ δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις, ὁρμητήριον εὐφυὲς κατὰ τῆς τῶν πολεμίων χώρας. (9) Ἡ γὰρ Κεφαλληνία κεῖται μὲν κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ὡς εἰς τὸ Σικελικὸν ἀνατείνουσα πέλαγος· (10) ἐπίκειται δὲ τῆς μὲν Πελοποννήσου τοῖς πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς ἑσπέραν μέρεσι κεκλιμένοις, καὶ μάλιστα τῇ τῶν Ἠλείων χώρᾳ· τῆς δ' Ἠπείρου καὶ τῆς Αἰτωλίας, ἔτι δὲ τῆς Ἀκαρνανίας, τοῖς πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς τὰς δύσεις μέρεσιν ἐστραμμένοις.

IV. Διὸ καὶ πρός τε τὴν συναγωγὴν τῶν συμμάχων εὐφυῶς ἐχούσης, καὶ κατὰ τῆς τῶν πολεμίων καὶ πρὸ τῆς τῶν φίλων χώρας εὐκαίρως κειμένης, ἔσπευδε χειρωσάμενος ὑφ' αὑτὸν ποιήσασθαι τὴν νῆσον. (2) Συνθεωρῶν δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα μέρη τῆς πόλεως, τὰ μὲν θαλάττῃ, τὰ δὲ κρημνοῖς περιεχόμενα, βραχὺν δέ τινα τόπον ἐπίπεδον αὐτῆς ὑπάρχοντα, τὸν πρὸς τὴν Ζάκυνθον ἐστραμμένον, τῇδε διενοεῖτο προσάγειν ἔργα, καὶ τῇδε τὴν ὅλην συνίστασθαι πολιορκίαν. (3) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ἦν. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, πεντεκαίδεκα μὲν ἧκον λέμβοι παρὰ Σκερδιλαΐδου· τοὺς γὰρ πλείστους ἐκωλύθη πέμψαι, διὰ τὰς γενομένας ἐπιβολὰς καὶ ταραχὰς περὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα δυνάστας. (4) Ἧκον δὲ καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν, καὶ παρ' Ἀκαρνάνων, ἔτι δὲ Μεσσηνίων, οἱ διαταχθέντες σύμμαχοι. (5) Τῆς γὰρ τῶν Φιαλέων πόλεως ἐξαιρεθείσης, ἀπροφασίστως τὸ λοιπὸν ἤδη μετεῖχον οἱ Μεσσήνιοι τοῦ πολέμου. (6) Τῶν δὲ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἡτοιμασμένων, διαθεὶς τὰ βέλη καὶ τοὺς πετροβόλους κατὰ τοὺς ἁρμόζοντας

erant conscripti, in Dymæorum urbe collocavit, simul
subsidium sibi, simul ut, si quis ab Eleis metus ingrue
præsidio essent. (3) Ipse, litteris prius datis ad Messe
Epirotas, Acarnanes, atque Scerdilaidam, ut suas qu
naves instruerent, et ad Cephalleniam sibi occurre
Patris ad diem constitutam classe profectus, ad Pron
qui locus est in Cephallenia, portum tenuit. (4) An
vertens autem, neque oppidulum Pronnos sine magna
cultate obsideri posse, et regionem illam esse angus
provectus ulterius, ad Palæensium urbem naves ap
(5) Ubi copiam segetum uberrimam in agris nactus, q
ali commode exercitus poterat, expositis in terram co
ad ipsum oppidum castra communit. Et quum in sic
naves subduxisset, fossa valloque eas sepsit, ac Maced
frumentatum misit. (6) Ipse urbem circumcirca lus
et circumspicere, qui possent opera tormentaque mo
admoveri: habens in animo et socios eo loci exciper
simul urbem illam expugnare. (7) In quo illud pri
spectabat, ut Ætolis necessarium adprime subsidium
meret: quippe illi, quoties aut in Peloponnesum velle
jicere, aut Epirotarum Acarnanumve oram deprædari,
phalleniorum navibus uti consueverant. (8) Deinde
sibi et sociis receptaculum pararet opportunum ad im
siones in hostilem agrum faciendas. (9) Cephallenia
ad sinum Corinthiacum sita, Siculumque spectans m
(10) Peloponnesi partibus quæ ad septemtrionem et occ
vergunt, præcipue autem regioni Eleorum, imminet;
vero et Ætoliæ atque Acarnaniæ partibus illis quæ mer
et occidenti soli sunt obversæ.

IV. Quoniam igitur et ad congregandas sociorum
locus erat peropportunus, et ad lædendum hostes,
gendumque amicos pares commoditates habebat, occ
insulam suique juris facere vehementer cupiebat.
Considerans autem, ceteras urbis partes aut mari aut
ruptis cotibus cingi, brevem vero quemdam locum
Zacynthum spectabat, per planum adiri posse, ab hac
machinas admovere, et eo molem totam obsidionis co
statuit. (3) Dum hæc curat, inque his occupatur P
pus, lembi quindecim a Scerdilaida missi veniunt:
enim ne posset mittere, impediverunt molitiones
turbæ a variis per Illyriam dynastis excitatæ. (4)
runt autem et a sociis milites, qui fuerant imperati,
tis, Acarnanibus et Messeniis. (5) Post captam na
Phialensium urbem, de cetero nihil jam recusabant
nii, quo minus participes belli essent. (6) Ubi fa
omnia ad obsidionem parata, et locis opportunis adv

ἑτοίμως πρὸς τὸ κωλύειν τοὺς ἀμυνομένους, παρακαλέσας τοὺς Μακεδόνας ὁ βασιλεὺς, προσῆγε τὰς μηχανὰς τοῖς τείχεσι, καὶ διὰ τούτων τοῖς ὀρύγμασιν ἐνεχείρει. (7) Ταχὺ δὲ τοῦ τείχους ἐπὶ δύο πλέθρα κρεμασθέντος, διὰ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις προθυμίαν τῶν Μακεδόνων, ἐγγίσας τοῖς τείχεσιν ὁ βασιλεὺς, παρῄνει τοῖς ἐν τῇ πόλει, τίθεσθαι πρὸς αὐτὸν τὴν εἰρήνην. (8) Τῶν δὲ παρακουόντων, ἐμβαλὼν πῦρ τοῖς ἐρείσμασιν, ὁμοῦ πᾶν τὸ διεστυλωμένον κατέβαλε τεῖχος. (9) Οὗ γενομένου, πρώτους ἐφῆκε τοὺς πελταστὰς, τοὺς ὑπὸ Λεόντιον ταττομένους, σπειρηδὸν τάξας, καὶ παραγγείλας βιάζεσθαι διὰ τοῦ πτώματος. (10) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, τηροῦντες τὰ πρὸς τὸν Ἀπελλῆν συγκείμενα, τρὶς ἑξῆς τοὺς νεανίσκους, ὑπερβάντας τὸ πτῶμα, διέτρεψαν τοῦ μὴ τελεσιουργῆσαι τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως. (11) προδιεφθαρκότες μὲν τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων, θελοκακοῦντες δὲ, καὶ παρ' ἕκαστον ἀποδειλιῶντες αὐτοί. (12) Τέλος ἐξέπεσον ἐκ τῆς πόλεως, πολλὰς πληγὰς λαβόντες, καίπερ εὐχερῶς δυνάμενοι κρατῆσαι τῶν πολεμίων. (12) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὁρῶν ἀποδειλιῶντας μὲν τοὺς ἡγεμόνας, τραυματίας δὲ καὶ πλείους γεγονότας τῶν Μακεδόνων, τῆς μὲν πολιορκίας ἀπέστη, περὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἐβουλεύετο μετὰ τῶν φίλων.

mœnium propugnatores catapultæ balistæque dispositæ; rex, hortatus Macedonas, muris machinas admovet, earumque præsidio tutus, cuniculos incipit agere. (7) Quumque brevi tempore, propter singularem Macedonum alacritatem in opere faciendo, ad duo jugera suffossi suspensique muri essent, succedit rex ad muros, et oppidanos ad pacem secum ineundam invitat. (8) Quibus negligenter audientibus, immisso igne fulturas corrumpit; ac simul, quantum erat muri spatium sublicis suspensum, dejicit. (9) Quod ubi factum est, cetratos cum duce suo Leontio per cohortes divisos, omnium primos immittit, jussos per ruinam irrumpere. (10) At Leontius, memor conjurationis cum Apelle factæ, ter deinceps juvenes, postquam ruinam jam superaverant, terrore injecto avertit, quo minus institutum perficerent urbemque caperent; (11) quum et potissimos quosque ductores ordinum antea corrupisset, et ipse, de industria ignaviam affectans, metuere subinde se ostenderet. (12) Itaque urbe tandem, magno detrimento accepto, ejecti sunt; quum facile superare hostem potuissent. (13) Rex, ubi duces ignave se gerere, Macedonum autem plurimos videt esse sauciatos, soluta obsidione, quid deinceps facto sit opus, concilio amicorum habito, deliberat.

V. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Λυκοῦργος μὲν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐξεστρατεύκει, Δορίμαχος δὲ, τοὺς ἡμίσεις ἔχων Αἰτωλῶν, εἰς Θετταλίαν ἐπεποίητο τὴν ὁρμήν· ἀμφότεροι πεπεισμένοι, τὸν Φίλιππον ἀποσπάσειν τῆς τῶν Παλαιέων πολιορκίας. (2) Ὑπὲρ ὧν ἧκον πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα, παρά τε Ἀκαρνάνων καὶ παρὰ Μεσσηνίων· οἱ μὲν παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων, παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν τῶν Αἰτωλῶν χώραν, καὶ τόν τε Δορίμαχον ἀποστῆσαι τῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁρμῆς, καὶ τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν ἐπελθεῖν καὶ πορθῆσαι πᾶσαν ἀδεῶς· (3) οἱ δὲ παρὰ τῶν Μεσσηνίων, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν, καὶ διδάσκοντες, ὅτι, τῶν ἐτησίων ἤδη στάσιν ἐχόντων, δυνατόν ἐστι τὴν παρακομιδὴν ἐκ τῆς Κεφαλληνίας εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐν ἡμέρᾳ ποιήσασθαι μιᾷ. (4) Διὸ οἱ περὶ Γόργον τὸν Μεσσήνιον, αἰφνίδιον καὶ πραγματικὴν ἀπέφαινον συνίστασαν τὴν ἐπὶ τὸν Λυκοῦργον ἐπίθεσιν. (5) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, τηροῦντες τὴν αὑτῶν ὑπόθεσιν, συνήργουν τοῖς περὶ τὸν Γόργιον ἐκτενῶς, θεωροῦντες, ὅτι συμβήσεται τὴν θερείαν εἰς τέλος ἄπρακτον γενέσθαι τῷ Φιλίππῳ. (6) Πλεῦσαι μὲν γὰρ εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ῥᾴδιον ἦν· ἀναπλεῦσαι δ' ἐκεῖθεν, τῶν ἐτησίων ἐπεχόντων, ἀδύνατον. (7) Ἐξ οὗ δῆλον ἦν, ὡς ὁ μὲν Φίλιππος, ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ μετὰ τῆς δυνάμεως συγκλεισθεὶς, ἀναγκασθήσεται τὸ λοιπὸν τοῦ θέρους ἄπρακτος μένειν, οἱ δ' Αἰτωλοὶ, τὴν Θετταλίαν καὶ τὴν Ἤπειρον ἐπιπορευόμενοι, κατασύρουσι καὶ πορθοῦσι πᾶσαν ἀδεῶς. (8) Οὗτοι μὲν οὖν [illegible]όμενοι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συνεβούλευον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον, συμπαρόντες, τῆς ἐναντίας

V. Eodem vero tempore et Lycurgus in Messeniam expeditionem fecerat, et Dorimachus cum dimidia parte Ætolorum in Thessaliam irruperat: persuasi ambo, se hoc pacto Philippum ab obsidione Palæensium esse revocaturos. (2) Nec defuerunt eo nomine missæ ad regem legationes cum ab Acarnanibus, tum a Messeniis. Qui ex Acarnania veniebant, hortabantur, ut, in Ætolorum agrum impressione facta, et Dorimachum ab invadenda Macedonia retraheret, et universam Ætolorum regionem sine ullo periculo depopularetur. (3) Messeniorum vero legati, opem sibi ferri orantes, addebant, nunc, cum Etesiarum flatus vigerent, posse uno die a Cephallenia in Messeniam trajici. (4) Ex quo efficiebat Gorgus Messenius, inopinato invadi Lycurgum posse et bene rem geri. (5) Et Leontius, propositum sibi consilium spectans, Gorgum studio summo adjuvat; ut qui futurum provideret, totam ut æstatem plane inutiliter eo pacto Philippus consumeret. (6) Etenim navigare quidem in Messeniam, perfacile erat; rediri vero inde Etesiarum diebus nullo poterat modo. (7) Ex quo apparebat, Philippum, cum exercitu in Messenia inclusum, reliquam æstatem necessario per otium traducturum; Ætolis vero Thessaliam et Epirum omnem impune incursandi, vastandi, urendi, esse potestatem. (8) Ita ergo isti hæc et similia his perniciosa consilia regi suggerebant. Aratus vero, qui consilio intererat, plane contrarium suadere,

προέστασαν γνώμης. (9) Δεῖν γὰρ ἔφασαν, εἰς τὴν Αἰτωλίαν ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν, καὶ τούτων ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων· ἐξεστρατευκότων γὰρ τῶν Αἰτωλῶν μετὰ Δοριμάχου, κάλλιστον εἶναι καιρὸν ἐπελθεῖν καὶ πορθῆσαι τὴν Αἰτωλίαν. (10) Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὰ μὲν ἀπιστῶν ἤδη τοῖς περὶ τὸν Λεόντιον ἐκ τῆς περὶ τὴν πολιορκίαν ἐθελοκακήσεως, συναισθανόμενος δὲ καὶ ἐκ τοῦ περὶ τὸν Παλοῦντα διαβουλίου αὐτῶν τὴν κακοπραγμοσύνην, ἔκρινε χρῆσθαι τοῖς πράγμασι κατὰ τὴν Ἀράτου γνώμην. (11) Διόπερ Ἐπηράτῳ μὲν ἔγραψε, τῷ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγῷ, βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις, ἀναλαβόντι τοὺς Ἀχαιούς· αὐτὸς δ' ἀναχθεὶς ἐκ τῆς Κεφαλληνίας, παρῆν δευτεραῖος εἰς Λευκάδα μετὰ τοῦ στόλου νυκτός. (12) Εὐτρεπισάμενος δὲ τὰ περὶ τὸν Διόρυκτον, καὶ ταύτῃ διακομίσας τὰς ναῦς, ἐποιεῖτο τὸν ἀπόπλουν κατὰ τὸν Ἀμβρακικὸν καλούμενον κόλπον. (13) Ὁ δὲ προειρημένος κόλπος, ἐπὶ πολὺ προτείνων ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους, εἰς τοὺς μεσογαίους ἀνήκει τόπους τῆς Αἰτωλίας, καθάπερ καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται. (14) Διανύσας δὲ, καὶ καθορμισθεὶς βραχὺ πρὸ ἡμέρας πρὸς τῇ καλουμένῃ Λιμναίᾳ, τοῖς μὲν στρατιώταις ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλε, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀποσκευῆς ἀποθεμένοις, εὐζώνους σφᾶς παρασκευάζειν πρὸς ἀναζυγήν. (15) Αὐτὸς δὲ, τοὺς ὁδηγοὺς ἀθροίσας, τά τε περὶ τοὺς τόπους καὶ τὰς παρακειμένας πόλεις ἐπυνθάνετο καὶ διηρεύνα.

VI. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἧκεν ἔχων Ἀριστόφαντος ὁ στρατηγὸς πανδημεὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας· πολλὰ γὰρ καὶ δεινὰ πεπονθότες ἐν τοῖς ἀνώτερον χρόνοις ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἐκθύμως εἶχον πρὸς τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι καὶ βλάψαι τοὺς Αἰτωλούς. (2) Διόπερ ἀσμένως ἐπιλαβόμενοι τότε τῆς Μακεδόνων ἐπαρκείας, ἧκον ἐν τοῖς ὅπλοις, οὐ μόνον ὅσοις ὁ νόμος ἐπέταττε στρατεύειν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τινές. (3) Οὐχ ἐλάττω δὲ τούτων ὁρμὴν εἶχον Ἠπειρῶται, διὰ τὰς παραπλησίους αἰτίας· διὰ δὲ τὸ μέγεθος τῆς χώρας, καὶ διὰ τὸ τῆς παρουσίας αἰφνίδιον τῆς τοῦ Φιλίππου, καθυστέρουν τῇ συναγωγῇ τῶν καιρῶν. (4) Τῶν δ' Αἰτωλῶν τοὺς μὲν ἡμίσεις ἔχων [ἀπῆν] Δορίμαχος, καθάπερ εἶπον, τοὺς δ' ἡμίσεις ἀπολελοίπει· νομίζων ἀξιόχρεων πρὸς τὰ παράδοξα ταύτην τὴν ἐφεδρείαν ὑπάρχειν τῶν τε πόλεων, καὶ τῆς χώρας. (5) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀπολιπὼν φυλακὴν ἱκανὴν τῆς ἀποσκευῆς, τότε μὲν ἀναζεύξας ἐκ τῆς Λιμναίας δείλης, καὶ προελθὼν ὡς ἑξήκοντα στάδια κατεστρατοπέδευσε. (6) Δειπνοποιησάμενος δὲ, καὶ βραχὺ διαναπαύσας τὴν δύναμιν, αὖθις ὥρμα· καὶ συνεχῶς νυκτοπορήσας ἧκε πρὸς τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν, ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινούσης, μεταξὺ Κωνώπης καὶ Στράτου· σπεύδων ἄφνω καὶ παραδόξως ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς Θέρμοις τόπον ἐπιβαλεῖν.

VII. Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, κατὰ δύο τρόπους ὁρῶντες τὸν μὲν Φίλιππον καθιξόμενον τῆς προθέσεως, τοὺς δὲ Αἰτωλοὺς ἀδυνατήσοντας τοῖς παροῦσι· καθ' ἕνα μὲν, ἣ ταχεῖα καὶ παράδοξος ἡ τῶν Μακεδόνων ἐγεγό-

(9) et, Ætoliam classe petendam esse, dicere, eoque b[…] lum esse transferendum : quippe nunc, Ætolis cum D[…] macho in expeditionem profectis, opportunissimum e[…] tempus illius regionis incursandæ atque diripiendæ. ([…] Rex, Leontio partim jam diffidens, ex quo affectatam e[…] ignaviam in oppugnatione viderat, partim ex consultati[…] circa Paluntem instituta intelligens prava hominis consi[…] Arati sententiam sibi sequendam esse duxit. (11) Ita[…] litteris ad Eperatum prætorem Achæorum datis, impe[…] ei, ut collecto ex Achæis exercitu Messeniis opem fer[…] ipse Leucadem ex Cephallenia cum classe altero post[…] noctis silentio appellit. (12) Ubi rebus omnibus præp[…] tis in freto manu effosso, quem Dioryctum vocant, tr[…] latisque illac navibus, Ambracium sinum est invecta[…] (13) qui, ut jam ante diximus, et Siculo mari longe […] currens, ad mediterranea Ætoliæ pertinet. (14) Conf[…] autem cursu prius aliquanto quam illucesceret, ad Limn[…] (oppidi id nomen est) portum cepit. Moxque pran[…] milites, et, posita impedimentorum majori parte, com[…] nare se ad iter expeditos, jubet. (15) Ipse, ducibus […] pluribus coactis, de natura locorum, et de adjacentium […] bium situ percontari et omnia diligenter inquirere.

VI. Eo tempore Aristophantus, prætor Acarnan[…] omnes ejus gentis copias secum trahens ad regem v[…] Multas enim easque graves injurias ab Ætolis superiori[…] temporibus perpessi, vindicandi se et damnum Ætolis […] ferendi cupiditate mirum in modum flagrabant. (2) I[…] igitur occasionem Macedonici auxilii amplectentes, no[…] solum qui per leges militiæ dare nomen tenebantur, […] etiam e grandioribus ætate militari nonnulli, cum a[…] præsto aderant. (3) Nec minore impetu, similes ob cau[…] etiam Epirotæ ferebantur; sed propter provinciæ amp[…] dinem, et subitum Philippi adventum, haud satis te[…] stive cogere copias suas potuerant. (4) Totius Ætolo[…] exercitus dimidiam partem, ut antea diximus, Dorima[…] secum abduxerat, alteram reliquerat; satis idoneum […] sidium adversus incerta casuum, et urbibus et agris t[…] dis, id futurum existimans. (5) Rex, ad tuitionem i[…] dimentorum manu militum idonea relicta, circa vespe[…] profectus e Limnæa, stadiis circiter sexaginta confe[…] metatur castra. (6) Cœnatus deinde, et modico spati[…] quiescendum militi concesso, mox iterum pergit ire[…] per noctem continuato itinere, ad amnem Acheloum […] Conopen et Stratum, illucescente jam die, pervenit : […] bens in animo, irruptione subita et inopinata Thermum […] cupare.

VII. Intellexerat Leontius, duplicem ob causam Phi[…] consilium habiturum exitum, neque fieri posse ut […] conatus illius impedirent; tum quia celeriter et præte[…] minum opinionem Macedonum exercitus advenerat; […]

καὶ παρουσίαν· (2) καθ' ἕτερον δὲ, ἢ πρός γε τὸν ἐν τοῖς Θέρμοις τόπον, οὐδέποτ' ἂν ὑπολαβόντες Αἰτωλοὶ τολμῆσαι τὸν Φίλιππον οὕτω προχείρως αὑτὸν δοῦναι, διὰ τὰς ὀχυρότητας τῶν τόπων, ἔμελλον ἀπρονόητοι καὶ τελέως ἀπαράσκευοι ληφθήσεσθαι πρὸς τὸ συμβαῖνον· (3) εἰς ἃ βλέποντες, καὶ τηροῦντες τὴν ἑαυτῶν πρόθεσιν, ᾤοντο δεῖν τὸν Φίλιππον, περὶ τὸν Ἀχελῷον στρατοπεδεύσαντα, προσαναπαῦσαι τὴν δύναμιν ἐκ τῆς νυκτοπορίας, σπουδάζοντες βραχεῖάν γε τοῖς Αἰτωλοῖς ἀναστροφὴν δοῦναι πρὸς τὴν βοήθειαν. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον, θεωροῦντες τὸν μὲν καιρὸν ὀξὺν ὄντα τῆς ἐμβολῆς, τοὺς δὲ περὶ τὸν Λεόντιον προδήλως ἐμποδίζοντας, διεμαρτύροντο τὸν Φίλιππον, μὴ παριέναι τὸν καιρὸν, μηδὲ καταμέλλειν. (5) Οἷς καὶ πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ προσκόπτων ἤδη τοῖς περὶ τὸν Λεόντιον, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν κατὰ τὸ συνεχές. (6) Διαβὰς δὲ τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν, προῆγε συντόνως ὡς ἐπὶ τὸ Θέρμον· ἅμα δὲ προάγων, ἐδῄου καὶ κατέφθειρε τὴν χώραν. (7) Παρῄει δὲ, ἐκ μὲν εὐωνύμων ἀπολιπὼν Στράτον, Ἀγρίνιον, Θεστιεῖς· ἐκ δὲ δεξιῶν Κωνώπην, Λυσιμαχίαν, Τριχώνιον, Φοίτεον. (8) Ἀφικόμενος δὲ πρὸς πόλιν τὴν καλουμένην Μέταπαν, ἣ κεῖται μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ τῶν παρὰ ταύτῃ στενῶν, ἀπέχει δὲ σχεδὸν ἑξήκοντα στάδια τοῦ προσαγορευομένου Θέρμου· (9) ταύτην μὲν, ἐκλιπόντων τῶν Αἰτωλῶν, εἰσαγαγὼν πεντακοσίους στρατιώτας κατεῖχε, βουλόμενος ἐφεδρείᾳ χρήσασθαι πρός τε τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον τὴν ἐκ τῶν στενῶν. (10) Ἔστι γὰρ πᾶς ὁ παρὰ τὴν λίμνην τόπος ὀρεινὸς καὶ τραχὺς, συνηγμένος ταῖς ὕλαις· διὸ καὶ παντελῶς στενὴν καὶ δυσδίοδον ἔχει τὴν πάροδον. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα, τοὺς μὲν μισθοφόρους προθέμενος πάσης τῆς πορείας, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἑξῆς δὲ τοὺς πελταστὰς καὶ φαλαγγίτας ἔχων, προῆγε διὰ τῶν στενῶν· ἀπουραγούντων μὲν αὐτῷ τῶν Κρητῶν, δεξιῶν δὲ παρὰ πλάγια τῶν Θρᾳκῶν καὶ ψιλῶν ἀντιπαραπορευομένων ταῖς χώραις. (12) Τὴν μὲν γὰρ ἐκ τῶν εὐωνύμων ἐπιφάνειαν τῆς πορείας ἠσφαλίσθη λίμνη σχεδὸν ἐπὶ τριάκοντα στάδια.

tum quia, quod ad Thermum quidem attinet, nihil prorsus tale cogitantes planeque imparatos erat Ætolos oppressurus: qui quidem persuasum haberent, nunquam ita salutis suæ prodigum fore Philippum, ut in loca usque adeo munita et difficilia se immitteret. (3) Hæc igitur cogitans Leontius, et in suscepta proditione perstans, auctor regi erat, ut ad Acheloum amnem communitis castris militem ex itinere nocturno reficeret: id nempe agens sedulo, ut breve saltem aliquod tempus ad subveniendum sibi ipsis daret Ætolis. (4) Sed Aratus, qui non ignorabat rei gerendæ occasionem esse præcipitem, cernens Leontium salutaria consilia manifeste impedientem, Philippum obtestatur, ne cessando et prolatando agendi tempora consumeret. (5) Cujus approbata sententia, rex, quem Leontii facta jam offendebant, inceptum iter pergit exsequi. (6) Itaque Acheloum transgressus, Thermum versus festinato agmen ducit: simul, quacumque iter faceret, omnia urere ac vastare. (7) In transitu reliquit ad sinistram Stratum, Agrinium, Thestienses; ad dexteram vero Conopen, Lysimachiam, Trichonium, Phœteum. (8) Deinde ad urbem pervenit, quam Metapam vocant, ad Trichonium lacum et ipsas illius fauces sitam, et ab eo loco quem Thermum appellant, stadia sexaginta distantem. (9) Hanc, ab Ætolis desertam, quingentorum militum præsidio inducto rex tenuit, ut per fauces ingredienti atque exeunti, munimento esset. (10) Est enim tota ripa illius lacus montosa et aspera, ac propter sylvas viæ imminentes angusta: itaque arcto admodum et difficili tramite transitur. (11) Deinde mercenariis agmen universum præire jussis, quos sequebantur Illyrii; ipse, proximos his ducens cetratos cum Macedonicæ phalangis legionariis, per fauces pergere instituit. Agmen claudebant Cretenses; cum interim ad latus dextrum Thraces et levis armatura æquis passibus extra viam progrederentur: (12) nam in sinistro agminis latere tegebatur Philippus ipso lacu, per triginta porrecto stadia.

VIII. Ἀνύσας δὲ τοὺς προειρημένους τόπους, καὶ παραγενόμενος πρὸς τὴν καλουμένην κώμην Παμφίαν, ὁμοίως καὶ ταύτην ἀσφαλισάμενος φρουρᾷ, προέβαινε πρὸς τὸ Θέρμον, ὁδὸν οὐ μόνον προσάντη καὶ τραχεῖαν ὑπερβολῶς, ἀλλὰ καὶ κρημνοὺς ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους ἔχουσαν βαθεῖς· (2) ὥστε καὶ λίαν ἐπισφαλῆ καὶ στενὴν τὴν πάροδον εἶναι κατ' ἐνίους τόπους· τῆς πάσης ἀναβάσεως οὔσης σχεδὸν ἐπὶ τριάκοντα στάδια. (3) Διανύσας δὲ καὶ ταύτην ἐν βραχεῖ χρόνῳ, διὰ τὸ τοὺς Μακεδόνας ἐνεργὸν ποιεῖσθαι τὴν πορείαν, ἧκε πολλῆς ὥρας ἐπὶ τὸ Θέρμον· (4) καὶ καταστρατοπεδεύσας, ἀφῆκε τὴν δύναμιν τάς τε περιοικίδας κώμας πορθεῖν, καὶ τὸ τῶν Θερμίων πεδίον ἐπιτρέχειν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκίας τὰς ἐν αὐτῷ τῷ Θέρμῳ διαρπάζειν, οὔσας πλήρεις οὐ μόνον σίτου καὶ τῆς τοιαύτης χορηγίας, ἀλλὰ καὶ κατασκευῆς διαφερούσης τῶν παρ' Αἰτωλῶν. (5)

VIII. Confecto per hujusmodi loca itinere, ad vicum nomine Pamphiam venitur: unde, locato hic quoque præsidio, Thermum rex progreditur: via non solum ardua et cum primis aspera, sed quæ etiam ab utraque parte præruptas et altas habet rupes; (2) ut nonnullis in locis per arctam transeunti semitam, magnum sit adeundum periculum. Est autem adscensus universus stadiorum circiter triginta. (3) Quod spatium pariter brevi tempore emensus (etenim strenue admodum Macedones iter carpebant), multo jam die ad Thermum pervenit. (4) Ibi positis castris, exercitum dimisit, ut populabundus per omnes vicos circumcirca vagaretur et Thermiorum campos incursaret, et domos pariter, quæ in ipso Thermo erant, diriperet, non frumento dumtaxat et omnis generis commeatu refertas, sed etiam pretiosissima supellectile quam Ætoli haberent.

(5) Καθ' ἕκαστον γὰρ ἔτος ἀγοράς τε καὶ πανηγύρεις ἐπιφανεστάτας, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῶν ἀρχαιρεσίων καταστάσεις ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συντελούντων, ἕκαστοι πρὸς τὰς ὑποδοχὰς καὶ τὰς εἰς ταῦτα παρασκευὰς τὰ πολυτελέστατα τῶν ἐν τοῖς βίοις ὑπαρχόντων εἰς τοῦτον ἀπετίθεντο τὸν τόπον. (6) Χωρὶς δὲ τῆς χρείας, καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἤλπιζον ἐνταυθοῖ βεβαιοτάτην αὐτοῖς ὑπάρχειν, διὰ τὸ μήτε πολέμιον τετολμηκέναι μηδένα πώποτε εἰς τοὺς τόπους τούτους ἐμβαλεῖν, εἶναί τε τῇ φύσει τοιούτους, ὥστε τῆς συμπάσης Αἰτωλίας οἷον ἀκροπόλεως ἔχειν τάξιν. (7) Διότι περ, εἰρηνευομένης ἐκ παλαιοῦ τῆς χώρας, πλήρεις ἦσαν ἀγαθῶν πολλῶν αἵ τε περὶ τὸ ἱερὸν οἰκίαι, καὶ πάντες οἱ πέριξ τόποι. (8) Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα παντοδαπῆς γέμοντες ὠφελείας, αὐτοῦ κατηυλίσθησαν. Τῇ δ' ἐπαύριον, τῆς μὲν κατασκευῆς τὰ πολυτελέστατα καὶ τὰ δυνατὰ κομίζεσθαι διέλεγον· τὰ δὲ λοιπὰ σωρεύοντες πρὸ τῶν σκηνῶν, ἐνεπίμπρασαν. (9) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ὅπλων, τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀνακειμένων, τὰ μὲν πολυτελῆ καθαιροῦντες ἀπεκόμιζον, τινὰ δ' ὑπήλλαττον· τὰ δὲ λοιπὰ συναθροίσαντες, πῦρ ἐνέβαλλον. Ἦν δὲ ταῦτα πλείω τῶν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων.

IX. Καὶ ἕως μὲν τούτου πάντα κατὰ τοὺς τοῦ πολέμου νόμους καλῶς καὶ δικαίως ἐπράττετο· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα πῶς χρὴ λέγειν, οὐκ οἶδα. (2) Λαβόντες γὰρ ἔννοιαν τῶν ἐν Δίῳ καὶ Δωδώνῃ πεπραγμένων τοῖς Αἰτωλοῖς, τάς τε στοὰς ἐνεπίμπρασαν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειραν, ὄντα πολυτελῆ ταῖς κατασκευαῖς, καὶ πολλῆς ἐπιμελείας ἔνια τετευχότα καὶ δαπάνης. (3) Οὐ μόνον δὲ τῷ πυρὶ κατελυμήναντο τὰς ὀροφὰς, ἀλλὰ καὶ κατέσκαψαν εἰς ἔδαφος. Ἀνέτρεψαν δὲ καὶ τοὺς ἀνδριάντας, ὄντας οὐκ ἐλάττους δισχιλίων· πολλοὺς δὲ καὶ διέφθειραν, πλὴν ὅσοι θεῶν ἐπιγραφὰς ἢ τύπους εἶχον· τῶν δὲ τοιούτων ἀπέσχοντο. (4) Κατέγραφον δ' εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὸν περιφερόμενον στίχον· ἤδη τότε τῆς ἐπιδεξιότητος τῆς Σάμου φυομένης, ὃς ἦν υἱὸς μὲν Χρυσογόνου, σύντροφος δὲ τοῦ βασιλέως. (5) Ὁ δὲ στίχος ἦν·

Ὁρᾷς τὸ δῖον οὗ βέλος διέπτατο;

(6) Καὶ μεγίστη δὴ καὶ παράστασις ἐπὶ τούτοις εἶχε τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους, ὡς δικαίως ταῦτα πράττοντας καὶ καθηκόντως, ἀμυνομένους τοῖς ὁμοίοις τὴν τῶν Αἰτωλῶν περὶ τὸ Δῖον ἀσέβειαν. (7) Ἐμοὶ δὲ τἀναντία δοκεῖ τούτων. Εἰ δ' ὀρθὸς ὁ λόγος, σκοπεῖν ἐν μέσῳ πάρεστι, χρωμένους οὐχ ἑτέροις τισὶν, ἀλλὰ τοῖς ἐξ αὐτῆς τῆς οἰκίας ταύτης παραδείγμασιν. (8) Ἀντίγονος, ἐκ παρατάξεως νικήσας μάχῃ Κλεομένην, τὸν βασιλέα τῶν Λακεδαιμονίων, ἐγκρατὴς ἐγένετο καὶ τῆς Σπάρτης. (9) Αὐτός τε ὢν κύριος, ὃ βούλοιτο, χρῆσθαι καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἐμπολιτευομένοις, τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ κακῶς ποιεῖν τοὺς γεγονότας ὑποχειρίους, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων, ἀποδοὺς τὸ πάτριον πολίτευμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τῶν μεγί-

(5) Quoniam enim mercatus quotannis et ludos celeberri ibi agitabant, eratque is locus legitimus comitiorum, un quisque Ætolorum ad instruenda hospitia, et ad apparat solemnium, pretiosissima quæque rerum suarum eo co rebat. (6) Atque id quidem faciebant non solum, ut ibi rebus uterentur, verum etiam securitatis gratia, quam loci certissimam esse confidebant, cum quia nemo unqu hostis illuc penetraverat, tum quod ea locorum natura set, ut universæ Ætoliæ arx quædam esse hic locus cr retur. (7) Quare, quum longa diuturnaque pace essent et proximæ templo domus, et quæ undique circumjaceb bonis multis abundabant. (8) Nocte igitur illa, cujus modi præda onusti, ibi tetenderunt. Postridie vero universa supellectile præstantissima quæque selegeru quæ quidem auferri poterant : reliqua, pro tabernac acervatim congesta, cremant. (9) Similiter etiam ex a quæ in porticibus visebantur suspensa, quæcumque m ris pretii erant, auferunt, quædam permutant : ceter unum congerunt, ignemque iis immittunt. Cremata sunt armorum quina dena millia et amplius.

IX. Et hactenus quidem recte ac juste e belli leg omnia : de iis vero, quæ postea sunt secuta, quid di non satis scio. (2) Nam ubi venit illis in mentem ea quæ Dii ac Dodonæ fecerant Ætoli, et porticus cons runt incendio, et, quidquid restabat donariorum, con runt, quorum nonnulla pretiosa admodum, et studio m et impensa ingenti erant elaborata. (3) Nec contenti flammis absumsisse, ipsam quoque ædificium solo æqua Statuas quin etiam omnes everterunt, quæ pauciore mille non erant : multasque etiam diffregerunt, quæ qu inscriptæ diis non essent, aut formas deorum non habe nam ab ejusmodi tamen manus abstinuerunt. (4) Pa bus autem versiculum illum, omnium postea sermo jactatum, inscripserunt; jam tum elegantis sui ingeni cimen edere incipiente Samo, Chrysogoni filio, qui una rege fuerat educatus. (5) Versus fuit talis :

Vides dium telum quo pervolaverit ?

(6) Quæ dum patrabantur a Macedonibus, ipsum qu regem etiam ejusque amicos summa persuasio bat, juste hæc atque honeste fieri, quod jus talion Ætolis exigeretur pro impiis facinoribus, quæ in urb illi admisissent. (7) Mihi vero contrarium potius vid qui an recte sentiam, nec ne, promtum est unicuique dicare; non aliunde, quam ex illa ipsa regia familia titis exemplis. (8) Antigonus post devictum acie Cl nem, Lacedæmoniorum regem, ipsius quoque Sparta titus est. (9) Erat tunc in ejus manu, quidquid vellet de urbe, quam de omnibus civibus, statuere : ille tantum abfuit, ut maleficio ullo victos afficeret, ut e trario patrias ipsis leges et libertatem restituerit, r

ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν Λακεδαιμονίοις, οὕτως εἰς τὴν οἰκείαν ἀπηλλάγη. (10) Τοιγαροῦν οὐ μόνον ἐκρίθη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν εὐεργέτης, ἀλλὰ καὶ, μεταλλάξας, σωτήρ· οὐδὲ παρὰ μόνοις Λακεδαιμονίοις, ἀλλὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, ἀθανάτου τέτευχε τιμῆς καὶ δόξης ἐπὶ τοῖς προειρημένοις.

X. Ἐπεὶ μὴν ὁ πρῶτος αὐτῶν αὐξήσας τὴν βασιλείαν, καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ προσχήματος τῆς οἰκίας, Φίλιππος, νικήσας Ἀθηναίους τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, οὐ τοσοῦτον ἤνυσε διὰ τῶν ὅπλων, ὅσον διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ φιλανθρωπίας τῶν τρόπων. (2) Τῷ μὲν γὰρ πολέμῳ καὶ τοῖς ὅπλοις, αὐτῶν μόνων περιεγένετο καὶ κύριος κατέστη τῶν ἀντιταξαμένων· τῇ δ' εὐγνωμοσύνῃ καὶ μετριότητι, πάντας Ἀθηναίους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἔσχεν ὑποχείριον· (3) οὐκ ἐπεκτείνων τὸν θυμὸν τοῖς πραττομένοις, ἀλλὰ μέχρι τοῦ πολεμεῖν καὶ φιλονεικεῖν, ἕως τοῦ λαβεῖν ἀφορμὰς εἰς ἀπόδειξιν τῆς αὐτοῦ πρᾳότητος καὶ καλοκἀγαθίας. (4) Τοιγαροῦν, χωρὶς λύτρων ἀποστείλας τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ κηδεύσας Ἀθηναίων τοὺς τετελευτηκότας, ἔτι δὲ συνθεὶς Ἀντιπάτρῳ τὰ τούτων ὀστᾶ, καὶ τῶν ἀπαλλαττομένων τοὺς πλείστους ἀμφιέσας, μικρᾷ δαπάνῃ, διὰ τὴν ἀγχίνοιαν, τὴν μεγίστην πρᾶξιν κατειργάσατο. (5) Τὸ γὰρ Ἀθηναίων φρόνημα καταπληξάμενος τῇ μεγαλοψυχίᾳ, πρὸς πᾶν ἑτοίμους αὐτοὺς συναγωνιστὰς ἀντὶ πολεμίων. (6) Τί δ' Ἀλέξανδρος; ἐκεῖνος γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξοργισθεὶς Θηβαίοις, ὥστε τοὺς μὲν οἰκήτορας ἐξανδραποδίσασθαι, τὴν δὲ πόλιν εἰς ἔδαφος κατασκάψαι, τῆς γε πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας οὐκ ὠλιγώρησε περὶ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως· (7) ἀλλὰ πλείστην ἐποιήσατο πρόνοιαν ὑπὲρ τοῦ μηδ' ἀκούσιον ἁμάρτημα γενέσθαι περὶ τὰ ἱερὰ καὶ καθόλου τὰ τεμένη. (8) Καὶ μὴν, ὅτε, διαβὰς εἰς τὴν Ἀσίαν, μετεπορεύετο τὴν Περσῶν ἀσέβειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπειράθη λαβεῖν δίκην ἀξίαν τῶν σφίσι πεπραγμένων· τῶν δὲ τοῖς θεοῖς κατεπιφημισμένων πάντων ἀπέσχετο· καίπερ τῶν Περσῶν μάλιστα περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐξαμαρτόντων ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις. (9) Ταῦτ' οὖν ἔδει καὶ τότε Φίλιππον ἐν νῷ λαμβάνοντα συνεχῶς, μὴ τοσοῦτον τῆς ἀρχῆς, ὡς τῆς προαιρέσεως, καὶ τῆς μεγαλοψυχίας διάδοχον αὑτὸν ἀναδεικνύναι καὶ κληρονόμον τῶν προειρημένων ἀνδρῶν. (10) Ὁ δὲ, ἵνα μὲν συγγενὴς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου φαίνηται, μεγάλην ἐποιεῖτο παρ' ὅλον τὸν βίον σπουδήν· ἵνα δὲ ζηλωτής, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἔσχε λόγον. (11) Τοιγαροῦν τἀναντία τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν ἐπιτηδεύων, τἀναντίας ἔτυχε παρὰ πᾶσι δόξης, προβαίνων κατὰ τὴν ἡλικίαν.

XI. Ὧν ἦν ἓν καὶ τὸ τότε πραχθέν. Τοῖς γὰρ Αἰτωλῶν ἀσεβήμασι συνεξαμαρτάνων διὰ τὸν θυμὸν, καὶ κακὸν κακῷ ἰώμενος, οὐδὲν ᾤετο ποιεῖν ἄτοπον. (2) Σκοπᾷ μὲν καὶ Δοριμάχῳ παρ' ἕκαστον εἰς ἀσέλ-

maque in Lacedæmonios beneficia, qua publice, qua privatim, contulerit: quod ubi factum, in suum regnum est reversus. (10) Itaque, non illo dumtaxat tempore cum res agebantur, ut bene meritus, verum etiam post obitum, ut servator, judicio omnium est laudatus: neque apud Lacedæmoniòs tantum, sed apud omnes Græcos, laudem et gloriam immortalem his rebus gestis sibi peperit.

X. Sed et ille, qui primus regni hujus opes auxit, quique domum hanc in istud fastigium princeps evexit Philippus, devictis ad Chæroneam Atheniensibus, non tantum armis, quantum æquitate atque humanitate morum, est consecutus. (2) Bello namque et armis eos solum superavit et in potestatem redegit, qui in acie contra ipsum steterant: benignitate vero atque moderatione, simul populum universum Atheniensium et urbem ipsam eorum sui juris fecit. (3) Neque enim mala bello patrata novo iræ cumulo auxit: sed hactenus inimicos armis magna contentione persequebatur, donec clementiæ et probitatis suæ declarandæ facultatem nancisceretur. (4) Igitur quum captivos gratis restituisset, et occisis Atheniensibus justa funebria fecisset, eorumque ossa per Antipatrum Athenas deferenda curasset, et pleroseque etiam redeuntium amictibus donasset, prudenti consilio cum modico sumtu rem longe maximam confecit. (5) Hac enim tanta animi magnitudine, Atheniensium feroces illos spiritus ita perculit dejecitque, ut, pro infestis hostibus, paratos ad omnia adjutores deinceps illos haberet. (6) Quid Alexander? Nam et hic, postquam eo crevit ipsius adversus Thebanos ira, ut, habitatoribus sub corona venditis, urbem ipsam funditus everteret, pietatis tamen erga deos, cum illa caperetur, non est oblitus: (7) sed summo studio cavit, ne vel imprudentia ædes deorum aut omnino sacra ulla loca violarentur. (8) Idem, postquam in Asiam transiit, ut immania Persarum facta adversus Græcos ulcisceretur, ab hominibus quidem pares sceleribus ipsorum pœnas conatus est exigere: ceterum a locis omnibus quæ diis dedicata erant, vim abstinuit: quantumvis Persæ hoc potissimum injuriæ genere per Græciam sævissent. (9) Hæc assidue tunc cogitare Philippum etiam oportebat, ne in imperio magis, quam in vitæ institutis, et magnitudine animi, successorem se illorum virorum atque hæredem probaret. (10) At ille contra, ut de Alexandri quidem et Philippi genere videretur prognatus, plurimum per omnem vitam laboravit; virtutes vero illorum ut æmularetur, ne minimum quidem curavit. (11) Itaque, quum prædictorum institutis virorum factis contrariis repugnaret, contrariam etiam apud homines famam, procedente ætate, invenit.

XI. Ejusmodi unum fuit, quod tunc accidit. Immanibus namque Ætolorum sceleribus paria delinquens præ ira, et malum malo, quod aiunt, sanans, nihil peccari a se existimabat. (2) Et qui, propter admissa Dodonæ ac Dii faci-

νος, ἐκίνει τοὺς πρώτους, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Λιμναίαν καὶ τὰς ναῦς. (3) Ἅμα δὲ τῷ τὴν οὐραγίαν παραλλάξαι τὴν πόλιν, τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγοι τῶν Αἰτωλικῶν ἱππέων, ἐξελθόντες, κατεπείραζον τῶν ἐσχάτων. (4) Ἐπεὶ δὲ τό τε τῶν Κρητῶν πλῆθος ἐκ τῆς πόλεως καί τινες τῶν Αἰτωλικῶν συνῆψαν τοῖς αὐτῶν ἱππεῦσι, γιγνομένης ὁλοσχερεστέρας συμπλοκῆς, ἠναγκάσθησαν ἐκ μεταβολῆς οἱ περὶ τὴν οὐραγίαν κινδυνεύειν. (5) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἀμφοτέρων ἐφάμιλλος ἦν ὁ κίνδυνος· προσβοηθησάντων δὲ τοῖς παρὰ τοῦ Φιλίππου μισθοφόροις τῶν Ἰλλυριῶν, ἐνέκλιναν καὶ σποράδην ἔφευγον οἱ τῶν Αἰτωλῶν ἱππεῖς καὶ μισθοφόροι. (6) Καὶ τὸ μὲν πολὺ μέρος αὐτῶν ἕως εἰς τὰς πύλας καὶ πρὸς τὰ τείχη συνεδίωξαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, κατέβαλον δ' εἰς ἑκατόν. (7) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς χρείας, λοιπὸν οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως τὴν ἡσυχίαν ἦγον· οἱ δ' ἀπὸ τῆς οὐραγίας ἀσφαλῶς συνῆψαν πρὸς τὸ στρατόπεδον καὶ τὰς ναῦς. (8) Ὁ δὲ Φίλιππος, καταστρατοπεδεύσας ἐν ὥρᾳ, τοῖς θεοῖς ἔθυεν εὐχαριστήρια τῆς γεγενημένης αὐτῷ περὶ τὴν ἐπιβολὴν εὐροίας· ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἐκάλει, βουλόμενος ἑστιᾶσαι πάντας. (9) Ἐδόκει γὰρ εἰς τόπους αὐτὸν δεδωκέναι παραβόλους, καὶ τοιούτους, εἰς οὓς οὐδεὶς ἐτόλμησε πρότερον στρατοπέδῳ παρεμβαλεῖν. (10) Ὁ δὲ οὐ μόνον ἐνέβαλε μετὰ τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ πᾶν, ὃ προέθετο, συντελεσάμενος, ἀσφαλῶς ἐποιήσατο τὴν ἐπάνοδον. Δι' ἃ περιχαρὴς ὢν οὗτος μὲν ἐγίγνετο περὶ τὴν τῶν ἡγεμόνων ὑποδοχήν. (11) Οἱ δὲ περὶ τὸν Μεγαλέαν καὶ Λεόντιον δυσχερῶς ἔφερον τὴν γεγενημένην ἐπιτυχίαν τοῦ βασιλέως, ὡς ἂν διατεταγμένοι μὲν πρὸς τοῦ Ἀπελλοῦ πάσαις μὲν ἐμποδιεῖν ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτοῦ, μὴ δυνάμενοι δὲ τοῦτο ποιεῖν. (12) Ἀλλὰ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς κατὰ τοὐναντίον προχωρούντων, ἀθυμοῦντες μέν, ἀλλ' ἧκόν γε πρὸς τὸ δεῖπνον.

XV. Ἦσαν μὲν οὖν εὐθέως ἐν ὑπονοίᾳ τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐχ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς χαίροντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. (2) Προβαίνοντος δὲ τοῦ πότου, κἄπειτα γενομένης ἀκαιρίας καὶ πολυποσίας, ἀναγκασθέντες συμπεριφέρεσθαι, ταχέως ἐξεθεάτρισαν αὐτούς. (3) Λυθείσης γὰρ τῆς συνουσίας, ὑπό τε τῆς μέθης καὶ τῆς ἀλογιστίας ἐλαυνόμενοι, περιῄεσαν ζητοῦντες τὸν Ἄρατον. (4) Συμμίξαντες δὲ κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῷ, τὸ μὲν πρῶτον ἐλοιδόρουν· μετὰ δέ, βάλλειν ἐνεχείρησαν τοῖς λίθοις. (5) Προσβοηθούντων δὲ πλειόνων ἀμφοτέροις, θόρυβος ἦν καὶ κίνημα κατὰ τὴν παρεμβολήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούων τῆς κραυγῆς, ἐξαπέστειλε τοὺς ἐπιγνωσομένους καὶ διαλύσοντας τὴν ταραχήν. (6) Ὁ μὲν οὖν Ἄρατος, παραγενομένων τούτων, εἰπὼν τὰ γεγονότα, καὶ μάρτυρας παρασχόμενος τοὺς συμπαρόντας, ἀπηλλάττετο τῆς κακουχίας ἐπὶ τὴν αὑτοῦ σκηνήν. (7) Ὁ δὲ Λεόντιος ἀλόγως πως κατὰ τὸν θόρυβον ἀπέῤῥευσε. Τὸν δὲ Μεγαλέαν καὶ Κρίνωνα μεταπεμψάμενος ὁ βασιλεύς, ἐπεὶ συνῆκε τὸ γεγονός, ἐπετίμα πικρῶς. (8) Οἱ δ' οὐχ οἷον συνεστάλησαν,

progredi jubet, Limnæam ad naves contendens. (3) primum vero, qui agmen claudebant, urbem sunt pra gressi, pauci initio equites Ætoli, oppido egressi, ulti carpere : (4) mox, progressis pariter extra muros Cre sibus, nonnullis etiam Ætolis equitatui suo se adjun tibus, orto majore certamine, coacti sunt qui in ult erant agmine, fronte versa dimicare. (5) Et principio dem æquo utrimque Marte pugnabatur : ubi vero m nariis, qui a Philippo stabant, auxilium ferri cœpi Illyriis, inclinata acies Ætolorum est, equitibus ac m nariis passim fugam arripientibus. (6) Plurima pars sus urbem profugit : quos regii usque ad portas et m ipsa persecuti, ad centum occiderunt. (7) Ab hoc pra quum de cetero jam oppidani quiescerent, novissimum agmen tuto ad castra et ad naves pervenit. (8) Ibi pestive metatus castra rex, diis rem divinam fecit, c felici expeditionis suæ exitu laudes gratesque illis simul duces vocat, et convivio omnes excipit. (9) F enim omnium opinio, Philippum in desperata qua loca temere se præcipitasse, quo ante ipsum nemo esset mortalium cum exercitu accedere : (10) at ille solum copias suas eo adduxerat, verum etiam, omn quæ destinaverat confectis, tuto inde se receperat. pterea gaudio exsultans, ducibus suis epulas appar (11) Megaleas vero et Leontius lætis Philippi rebus bant, ut qui erant quidem ab Apelle constituti, ut co illius modis omnibus impedirent, sed efficere id no tuerant. (12) Itaque, rebus in contrarium vertenti mœrentes illi quidem, sed tamen venerunt.

XV. Ibi tum confestim regi ceterisque oborta su est, rerum successu non pariter cum reliquis ipsos gau (2) Deinde vero compotatione protracta, quum supr dum ferverent pocula, coacti Megaleas et Leontius cum ceteris facere, ilicet interiora animorum suorum publicarunt. (3) Etenim soluto convivio, mente ex tate alienata, Aratum quærentes huc illum circumcu (4) Et quum in reditu a cœna in eum forte incidis dicteria primo in illum jacere, deinde etiam lapidibu cessere. (5) Mox ab utraque parte multis ad clam pro ferenda ope accurrentibus, tumultus quidam et r in castris est excitatus. Rex ut clamantes audit, foras, qui, quid rei esset, viderent, tumultumque rent. (6) Quibus postquam rem omnem, uti gesta f Aratus exposuit, et cunctorum qui aderant testi confirmavit, e turba et vexatione in suum taberna se recepit. (7) Leontius vero, nescio quo modo, tumultuantium strepitum dilabitur. Rex, accitis M et Crinone, et quæ acciderant cognitis, acerbe illos pat. (8) Qui adeo non submiserunt se in humili

ἀλλ' ἐκαμέτρησαν φάσκοντες, οὐδὲ λήξειν τῆς προθέσεως, ἕως ἂν τὸν μισθὸν ἐπιθῶσι τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον. (9) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ ῥηθέντι, παραχρῆμα, πρὸς εἴκοσι τάλαντα κατεγγυήσας, ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς φυλακὴν ἀπαγαγεῖν.

XVI. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀνακαλεσάμενος τὸν Ἄρατον, παρεκάλει θαῤῥεῖν, ὅτι ποιήσεται τὴν ἐνδεχομένην ἐπιστροφὴν τοῦ πράγματος. (2) Ὁ δὲ Λεόντιος, συνεὶς τὰ περὶ τὸν Μεγαλέαν, ἧκε πρὸς τὴν σκηνὴν μετά τινων πελταστῶν· πεπεισμένος, καταπλήξεσθαι διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ταχέως εἰς μετάνοιαν ἄξειν τὸν βασιλέα. (3) Συντυχὼν δ' αὐτῷ, προσεπυνθάνετο, τίς ἐτόλμησεν ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖρας τῷ Μεγαλέᾳ; καὶ τίς εἰς τὴν φυλακὴν ἀπαγαγεῖν; (4) Τοῦ δὲ βασιλέως ὑποστατικῶς εἰπόντος φήσαντος συντεταχέναι, καταπλαγεὶς ὁ Λεόντιος, καί τι προσανοιμώξας, ἀπῄει τεθυμωμένος. (5) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀναχθεὶς παντὶ τῷ στόλῳ, καὶ διάρας τὸν κόλπον, ὡς θᾶττον εἰς τὴν Λευκάδα καθωρμίσθη, τοῖς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν λαφύρων οἰκονομίας τεταγμένοις, τὰ πάντα συνέταξε, γιγνομένοις μὴ καθυστερεῖν· αὐτὸς δὲ, συναγαγὼν τοὺς φίλους, ἀπέδωκε κρίσιν τοῖς περὶ τὸν Μεγαλέαν. (6) Τοῦ δ' Ἀράτου κατηγορήσαντος ἀπ' ἀρχῆς τὰ πεπραγμένα τοῖς περὶ τὸν Λεόντιον, καὶ διελθόντος τὴν γενομένην ὑπ' αὐτῶν ἐν Ἄργει σφαγὴν, ἣν ἐποιήσαντο μετὰ τὸν Ἀντιγόνου χωρισμὸν, καὶ τὰς πρὸς Ἀπελλῆν συνθήκας, ἔτι δὲ τὸν περὶ τοὺς Παλαιεῖς ἐμποδισμόν· (7) καὶ πάντα ταῦτα μετ' ἀποδείξεως διδασκομένου καὶ μαρτύρων, οὐ δυνάμενοι πρὸς ταῦτα ἀντιλέγειν οἱ περὶ τὸν Μεγαλέαν, κατεκρίθησαν ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν φίλων. (8) Καὶ Κρίνων μὲν ἔμενεν ἐν τῇ φυλακῇ· τὸν δὲ Μεγαλέαν Λεόντιος ἀνεδέξατο τῶν χρημάτων. (9) Ἡ μὲν οὖν Ἀπελλοῦ καὶ τῶν περὶ τὸν Λεόντιον πρᾶξις ἐν τούτοις ἦν, παρὰ πᾶσαν λαμβάνουσα τὴν προκοπὴν ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἐλπίσιν. (10) Ἔδοξαν μὲν γὰρ, καταπληξάμενοι τὸν Ἄρατον, καὶ μονώσαντες τὸν Φίλιππον, ποιήσειν ὅ,τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ συμφέρειν· ἀπέβη δὲ τούτων τἀναντία.

XVII. Κατὰ δὲ τοὺς προειρημένους καιροὺς, Λυκοῦργος ἐκ μὲν τῆς Μεσσηνίας, οὐδὲν ἄξιον λόγου πράξας, ἐπανῆλθε· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὁρμήσας ἐκ Λακεδαίμονος, κατελάβετο τὴν τῶν Τεγεατῶν πόλιν. (2) Καὶ τῶν σωμάτων ἀποχωρησάντων εἰς τὴν ἄκραν ἐπεβάλετο πολιορκεῖν ταύτην. Οὐδαμῶς δὲ δυνάμενος ἀνύειν, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σπάρτην. (3) Οἱ δ' ἐκ τῆς Ἠλιδος, καταδραμόντες τὴν Δυμαίαν, καὶ τοὺς βοηθήσαντας τῶν ἱππέων εἰς ἐνέδραν ἐπαγαγόμενοι, ῥᾳδίως ἐτρέψαντο. (4) Καὶ τῶν μὲν Γαλατικῶν οὐκ ὀλίγους κατέβαλον, τῶν δὲ πολιτικῶν αἰχμαλώτους ἔλαβον Πολυμήδην τε τὸν Αἰγιέα, καὶ Δυμαίους, Ἀγησίπολιν καὶ Διοκλέα. (5) Δορίμαχος δὲ τὴν μὲν πρώτην ἔξοδον ἐποιήσατο μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, πεπεισμένος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, αὐτὸν μὲν ἀσφαλῶς κατασύρειν τὴν Θετταλίαν, τὸν δὲ Φίλιππον ἀναστήσειν

reorum, ut contumeliam insuper adjicerent, dicerentque, non prius se ab incepto destituros, quam meritas ab Arato pœnas exegissent. (9) Qua voce rex irritatus, e vestigio exacta ab iis satisdatione, talenta viginti multæ nomine solutum iri, in carcerem duci eos jubet.

XVI. Die insequenti Aratum ad se arcessitum bono animo rex esse jubet : sibi enim, quantæ par sit, curæ negotium hoc futurum. (2) Sed Leontius de Megaleæ casu factus certior, cum cetratorum manu ad regem venit : ratus, facile se propter ætatem terrorem illi incussurum et ad mutandam sententiam compulsurum. (3) Is regem alloquens, ultro quærere ab illo sustinuit, quisnam Megaleæ manus injicere, atque in carcerem compingere esset ausus? (4) Rege vero constanter ac fidenter respondente, suo id factum esse jussu : territus Leontius, ac nonnihil etiam suspirans plenus iræ discessit. (5) Mox cum universa classe profectus Macedo, sinu trajecto, brevi ad Leucadem appulit : ubi quum prædæ administrandæ præfectos negotium accelerare jussisset, ipse, coactis ad concilium amicis, de causa Megaleæ cognitionem instituit. (6) In eo consessu, omnium criminum, quæ inde a principio patraverant Leontius et qui cum eo sentiebant, Aratus illos accusavit : qui etiam cædem post discessum Antigoni Argis ab his factam exposuit, tum conjurationem cum Apelle initam, postremo regiis conatibus oblata in Palæensium obsidione impedimenta. (7) Quorum omnium quia certa argumenta et testimonia idonea Aratus afferebat, Megaleas et socii, quid adversus objecta responderent, nihil habentes, omnium qui aderant consentientibus suffragiis sunt damnati. (8) Crinon in carcere est detentus : pro Megaleæ dicta multa Leontius sponsorem se obtulit. (9) Hic fuit successus illius proditionis quam Apelles et Leontius instituerant : spei, per initia ab eis conceptæ, plane in exitu contrarius. (10) Speraverant enim, territo fugatoque Arato, rege in solitudine amicorum derelicto, pro sua libidine omnia se recturos. Quod consilium in alia omnia ipsis vertit.

XVII. Per idem tempus Lycurgus, nullo operæ pretio facto, e Messenia domum rediit : deinde vero iterum Lacedæmone profectus, Tegeatarum urbem occupat. (2) Et, quoniam quidquid erat hominum, in arcem confugerat, obsidionem hujus aggreditur : sed quum nihil promoveret, atque omnia ejus incepta caderent irrita, Spartam redire est coactus. (3) Elei vero, in Dymæorum fines incursione facta, equites qui ad obsistendum occurrerant, in locum insidiarum adductos, non magno conatu fugant. (4) Desiderati sunt e Gallorum turmis non pauci : ex oppidanis capti nonnulli; in his Polymedes Ægiensis, et Agesipolis ac Megacles Dymæi. (5) Dorimachus initio, cum ad bellum gerendum copias Ætolorum educeret, pro certo habebat, sicut ante diximus, se Thessaliam impune devastantem, ab obsidione Palæensium regem esse revocaturum. (6) Sed, quum in Thessalia Chrysogonum et Petræum ad

ἀπὸ τῆς περὶ τοὺς Παλαιεῖς πολιορκίας. (6) Εὑρὼν δὲ τοὺς περὶ τὸν Χρυσόγονον καὶ Πετραῖον ἑτοίμους ἐν Θετταλίᾳ πρὸς τὸ διακινδυνεύειν, εἰς μὲν τὸ πεδίον οὐκ ἐθάῤῥει καταβαίνειν, ἐν δὲ ταῖς παρωρείαις προσανέχων, διῆγε. (7) Προσπεσούσης δ' αὐτῷ τῆς τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰσβολῆς, ἀφέμενος τῶν κατὰ Θετταλίαν, ἐβοήθει τούτοις κατὰ σπουδήν. Καταλαβὼν δ' ἀπηλλαγμένους ἐκ τῆς Αἰτωλίας τοὺς Μακεδόνας, οὗτος μὲν ὑπελείπετο καὶ καθυστέρει πάντων. (8) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀναχθεὶς ἐκ τῆς Λευκάδος, καὶ πορθήσας ἐν παράπλῳ τὴν τῶν Οἰανθέων χώραν, κατῆρε μετὰ τοῦ στόλου παντὸς εἰς Κόρινθον. (9) Ὁρμίσας δὲ τὰς νῆας ἐν τῷ Λεχαίῳ, τήν τε δύναμιν ἐξεβίβαζε, καὶ τοὺς γραμματοφόρους διαπέστελλε πρὸς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ συμμαχίδας πόλεις, δηλῶν τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει πάντας μετὰ τῶν ὅπλων κοιταίους ἐν τῇ τῶν Τεγεατῶν γίγνεσθαι πόλει.

XVIII. Ταῦτα δὲ διαταξάμενος, καὶ μείνας οὐδένα χρόνον ἐν τῇ Κορίνθῳ, παρήγγειλε τοῖς Μακεδόσιν ἀναζυγήν. Ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν δι' Ἄργους, ἧκε δευτεραῖος εἰς Τέγεαν. (2) Προσαναλαβὼν δὲ τοὺς ἠθροισμένους τῶν Ἀχαιῶν, προῆγε διὰ τῆς ὀρεινῆς, σπουδάζων λαθεῖν τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐμβαλὼν εἰς τὴν χώραν. (3) Περιελθὼν δὲ ταῖς ἐρημίαις, τεταρταῖος ἐπέβαλε τοῖς καταντικρὺ τῆς πόλεως λόφοις· καὶ παρῄει, δεξιὸν ἔχων τὸ Μενελάϊον, ἐπ' αὐτὰς τὰς Ἀμύκλας. (4) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, θεωροῦντες ἐκ τῆς πόλεως παράγουσαν τὴν δύναμιν, ἐκπλαγεῖς ἐγένοντο καὶ περίφοβοι, θαυμάζοντες τὸ συμβαῖνον. (5) Ἀκμὴν γὰρ ταῖς διανοίαις ἦσαν μετέωροι ἐκ τῶν προσπιπτόντων ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου περὶ τὴν καταφθορὰν τοῦ Θέρμου, καὶ καθόλου ταῖς ἐν Αἰτωλίᾳ πράξεσι. Καί τις ἐνεπεπτώκει θροῦς παρ' αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ τὸν Λυκοῦργον ἐκπέμπειν, βοηθήσοντα τοῖς Αἰτωλοῖς. (6) Ὑπὲρ δὲ τοῦ τὸ δεινὸν ἥξειν ἐπὶ σφᾶς οὕτως ὀξέως ἐκ τηλικούτου διαστήματος, οὐδὲ διενοεῖτο τὸ παράπαν αὐτῶν οὐδείς· ἅτε καὶ τῆς ἡλικίας ἐχούσης ἀκμὴν εὐκαταφρόνητόν τι τῆς τοῦ βασιλέως. Διὸ καὶ παρὰ δόξαν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων συγκυρούντων, εἰκότως ἦσαν ἐκπλαγεῖς. (7) Ὁ γὰρ Φίλιππος, τολμηρότερον καὶ πρακτικώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν χρώμενος ταῖς ἐπιβολαῖς, εἰς ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν ἅπαντας ἦγε τοὺς πολεμίους. (8) Ἀναχθεὶς γὰρ ἐκ μέσης Αἰτωλίας, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, καὶ διανύσας ἐν νυκτὶ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, εἰς Λευκάδα κατῆρε. (9) Δύο δὲ μείνας ἡμέρας ἐνταῦθα, τῇ τρίτῃ ποιησάμενος ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν τὸν ἀνάπλουν, δευτεραῖος πορθήσας ἅμα τὴν τῶν Αἰτωλῶν παραλίαν, ἐν Λεχαίῳ καθωρμίσθη. (10) Μετὰ δὲ ταῦτα, κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὰς πορείας, ἑβδομαῖος ἐπέβαλε τοῖς ὑπὲρ τὴν πόλιν κειμένοις παρὰ τὸ Μενελάϊον λόφοις. Ὥστε τοὺς πλείστους, ὁρῶντας τὸ γεγονὸς, μὴ πιστεύειν τοῖς συμβαίνουσιν. (11) Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι, περιδεεῖς γεγονότες διὰ

dimicandum paratos offendisset, non ausus in ca descendere, ad montium radices succedens, ibi se c nebat. (7) Postea, certior factus de impressione M donum in Ætoliam, omissa Thessalia, ad ferendum p auxilium accurrit : sed, prius quam veniret, Maced Ætolia jam excesserant : ita iste tardius semper occur frustra ubique erat. (8) At rex, Leucade conso navibus, populatus in transitu Œanthensium agrum, universa classe Corinthum appulit : (9) subductisque bus in Lechæum portum, et milite in terram exposit socias Peloponnesi urbes tabellarios in omnem p cum litteris mittit, diem edicens, qua die in Tegeat urbe cum armis manere ipsos volebat.

XVIII. His ita ordinatis nulla amplius mora Co facta, vasis conclamatis, per Argos iter faciens, castris Tegeam cum Macedonibus suis pervenit. (2 sumtaque ibi Achæorum manu, quæ parata erat, cu Lacedæmoniorum agrum nec cogitantibus ipsis inva per montana agmen duxit. (3) Quarto die, circum per deserta loca exercitu, adsitos e regione urbis coll assecutus : habensque ad dextram Menelaium, ad Am ipsas pervenit. (4) Lacedæmonii, cum ex urbe præte tes copias cernerent, stupore ac metu defixi, mirari fa (5) Adhuc enim, propter nuntium de clade Thermi et ceteris rebus in Ætolia a Philippo gestis, suspenso maxime animos futuri exspectatione habebant; atque mentio quædam apud illos fuerat injecta de mittend curgo, qui Ætolis auxilium ferret. (6) Quod ant ipsos tam cito, e spatio tam longinquo, transiturum periculum, ne venerat quidem in mentem cu omnino Spartanorum : quum præsertim ea rex ætate quæ adprime contemtui est obnoxia. Quamobrem præter ipsorum spem rebus evenientibus, non sine commoti perturbatique erant. (7) Philippus namq audacia et sollertia majore, quam pro ætate, consi regens, ingentem animis hostium omnium suorum citudinem atque fluctuationem injiciebat. (8) Et media Ætolia, sicut paulo ante dicebam, profectus, Ambracio per noctem trajecto, Leucadem perven (9) ubi mora bidui facta, tertio die sub lucem p profectus, populatus obiter Ætoliæ quam prætervel oram, postridie ejus diei Lechæum appulerat. (10 de, continuato itinere, colles qui ad Menelaium imminent, septimis castris attigit. Ut plerique, cernerent qua celeritate res gereret, vix factum cre (11) Lacedæmonii igitur, inopinata rei novitate per

παράδοξον, ἠπόρουν, καὶ δυσχρήστως διέκειντο πρὸς τὸ παρόν.

XIX. Ὁ δὲ Φίλιππος, τῇ μὲν πρώτῃ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰς Ἀμύκλας. (2) Αἱ δ' Ἀμύκλαι καλοῦνται, τόπος ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς χώρας καλλιδενδρότατος, καὶ καλλικαρπότατος· ἀπέχει δὲ τῆς Λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι στάδια. (3) Ὑπάρχει δὲ καὶ τέμενος Ἀπόλλωνος ἐν αὐτῷ σχεδὸν ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ Λακωνικὴν ἱερῶν. Κεῖται δὲ τῆς πόλεως ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ θάλατταν κεκλιμένοις μέρεσι. (4) Τῇ δ' ἐπιούσῃ, πορθῶν ἅμα τὴν χώραν, εἰς τὸν Πύῤῥου καλούμενον κατέβη χάρακα. Δύο δὲ τὰς ἑξῆς ἡμέρας ἐπιδραμὼν καὶ πορθήσας τοὺς σύνεγγυς τόπους, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸ Κάρνιον. (5) Ὅθεν ὁρμήσας, ἧγε πρὸς Ἀσίνην· καὶ ποιησάμενος προσβολὰς, οὐδέν γε τῶν προὔργου πράττων, ἀνέζευξε· καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιπορευόμενος ἐπόρθει τὴν χώραν πᾶσαν, τὴν ἐπὶ τὸ Κρητικὸν πέλαγος κεκλιμένην, ἕως Ταινάρου. (6) Μεταβαλλόμενος δὲ πάλιν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν παρὰ τὸ ναύσταθμον τῶν Λακεδαιμονίων, ὃ καλεῖται μὲν Γύθιον, ἔχει δ' ἀσφαλῆ λιμένα, τῆς δὲ πόλεως ἀπέχει περὶ τριάκοντα στάδια. (7) Τοῦτο δ' ἀπολιπὼν κατὰ πορείαν δεξιὸν, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὴν Ἑλίαν· ἥτις ἐστὶν, ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη, πλείστη καὶ καλλίστη χώρα τῆς Λακωνικῆς. (8) Ὅθεν ἀφιεὶς τὰς προνομὰς, αὐτόν τε τὸν τόπον τοῦτον πάντα κατεπυρπόλει, καὶ διέφθειρε τοὺς ἐν αὐτῷ καρπούς· ἀφικνεῖτο δὲ ταῖς προνομαῖς καὶ μέχρι Ἀκρίας καὶ Λεύκας, ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν Βοιῶν χώραν.

XX. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι, κομισάμενοι τὰ γράμματα παρὰ τοῦ Φιλίππου, τὰ περὶ τῆς στρατείας, τῇ μὲν προθυμίᾳ τῶν ἄλλων οὐκ ἐλείποντο συμμάχων, ἀλλὰ τὴν ἔξοδον ἐποιήσαντο μετὰ σπουδῆς, καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους τῶν ἀνδρῶν ἐξέπεμψαν, πεζοὺς μὲν δισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. (2) Τῷ δὲ μήκει τῆς ὁδοῦ καθυστερήσαντες τῆς εἰς Τέγεαν παρουσίας τοῦ Φιλίππου, τὸ μὲν πρῶτον ἠπόρουν, τί δέον εἴη ποιεῖν. (3) Ἀγωνιῶντες δὲ μὴ δόξωσιν ἐθελοκακεῖν, διὰ τὰς προγεγενημένας περὶ αὐτοὺς ὑποψίας, ὥρμησαν διὰ τῆς Ἀργείας εἰς τὴν Λακωνικὴν, βουλόμενοι συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Φίλιππον. (4) Παραγενόμενοι δὲ πρὸς Γλυμπεῖς χωρίον, ὃ κεῖται περὶ τοὺς ὅρους τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, πρὸς τούτῳ κατεστρατοπέδευσαν ἀπείρως ἅμα καὶ ῥᾳθύμως. (5) Οὔτε γὰρ τάφρον, οὔτε χάρακα τῇ παρεμβολῇ περιεβάλοντο, οὔτε τόπον εὐφυῆ περιέβλεψαν· ἀλλὰ, τῇ τῶν κατοικούντων τὸ χωρίον εὐνοίᾳ πιστεύοντες, ὑπὸ τὰ πρὸ τοῦ τείχους αὐτοῦ παρενέβαλον. (6) Ὁ δὲ Λυκοῦργος, προσαγγελθείσης αὐτῷ τῆς τῶν Μεσσηνίων παρουσίας, ἀναλαβὼν τοὺς μισθοφόρους, καί τινας τῶν Λακεδαιμονίων, προῆγε· καὶ συνάψας τοῖς τόποις ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν, ἐπέθετο τῇ στρατοπεδείᾳ τολμηρῶς. (7) Οἱ δὲ Μεσσήνιοι, τἆλλα πάντα κακῶς βουλευσάμενοι, καὶ μάλιστα τὸ προελθεῖν ἐκ τῆς Τεγέας, μήτε τῷ πλήθει ἀξιόχρεοι ὑπάρχοντες, μήτε πιστεύον-

quo se verterent in præsentia quidve consilii caperent, nesciebant.

XIX. Philippus ad Amyclas primo die consedit. (2) Quas vocant Amyclas, locus est, stadia circiter viginti distans ab urbe Sparta; qua præstantium arborum numero, qua fructuum optimorum copia, ante omnes alios excellens. (3) Habet et Apollinis fanum, cuncta fere totius Laconicæ templa celebritate vincens. Sitæ autem sunt Amyclæ ad eam partem urbis quæ vergit ad mare. (4) Postero die, agrum populatus, ad Pyrrhi castra, quæ vocant, descendit. Quumque per continuum biduum loca vicina devastasset, ad Carnium castris locum cœpit. (5) Inde Asinam duxit: conatusque illud oppidum oppugnare, quum nihil magnopere profecisset, motis signis, per omnem agrum qui Creticum mare spectat, Tænarum usque, infesto agmine populabundus ivit. (6) Converso deinde itinere, ad Lacedæmoniorum navale flexit, quod Gythium vocant, ubi portus est tutus, distans ab eo oppido triginta fere stadia. (7) Mox relicto ad dextram Gythio circa Heliam consedit; quæ agri Laconici portio quædam est, omnium ejus partium et maxima et pulcherrima. (8) Inde pabulatum dimisso milite, totum hunc locum omni clade belli affecit, et fruges fructusque universos, qui in eo erant, corrupit. Quin et Acrias usque, et Leucas, atque etiam ad Bœarum agrum, populationibus est perventum.

XX. Messenii, litteris a Philippo acceptis de educendo milite, voluntate quidem propensa nemini sociorum cesserunt: quin summo studio expeditionem susceperunt, conscripto exercitu lectissimorum peditum ad bis mille, equitum ducentorum. (2) Verum quia propter viæ longitudinem Tegeam occurrere ad eam diem, qua illuc Philippus venit, non poterant; serius advenientes, quid jam facto esset opus, ancipites animi primum dubitarunt. (3) Veriti autem, ne, ob præteritas suspiciones, quibus laboraverant, de industria viderentur cessasse, per Argivorum fines Laconicam petere constituerunt; conjungi cum Philippo quam primum cupientes. (4) Ad Glympes autem ut ventum, (castellum est, in confinio ditionis Argivorum et Laconum,) castra metati sunt eo loci, et inscite, et negligenter. (5) Nam neque fossa neque vallo se muniverunt; ac ne locum quidem stativis idoneum delegerant: sed benevolentiæ incolarum confisi, nihil quidquam mali suspectantes, pro mœnibus castelli consederunt. (6) Lycurgus, de adventu Messeniorum factus certior, cum mercenario milite et paucis Lacedæmoniis eo ducit: et quum prima luce appropinquasset, magno impetu castra Messeniorum invadit. (7) Illi, qui ceteroquin nihil pro sanis fecerant, maximeque in eo peccaverant, quod pedem Tegea efferre ausi erant, neque idoneum armatorum numerum habentes, neque peritorum consilio utentes; in

τες ἐμπείροις, παρ' αὐτόν γε τὸν κίνδυνον κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ὅμως τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν πραγμάτων ἔλαβον πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτήριαν. (8) Ἅμα γὰρ τῷ συνιδεῖν ἐπιφαινομένους τοὺς πολεμίους, ἀφέμενοι πάντων, σπουδῇ πρὸς τὸ χωρίον προσέφυγον. (9) Διόπερ Λυκοῦργος τῶν μὲν ἵππων ἐγκρατὴς ἐγένετο τῶν πλείστων, καὶ τῆς ἀποσκευῆς· τῶν δ' ἀνδρῶν ζωγρείᾳ μὲν οὐδενὸς ἐκυρίευσε, τῶν δ' ἱππέων ὀκτὼ μόνον ἀπέκτεινε. (10) Μεσσήνιοι μὲν οὖν τοιαύτῃ περιπετείᾳ χρησάμενοι, πάλιν δι' Ἄργους εἰς τὴν οἰκείαν ἀνεκομίσθησαν. (11) Ὁ δὲ Λυκοῦργος, μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι, παραγενόμενος εἰς τὴν Λακεδαίμονα περὶ παρασκευὴν ἐγίγνετο· καὶ συνήδρευε μετὰ τῶν φίλων, ὡς οὐκ ἐάσων τὸν Φίλιππον ἐπανελθεῖν ἐκ τῆς χώρας ἄνευ κινδύνου καὶ συμπλοκῆς. (12) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐκ τῆς Ἑλίας ἀναζεύξας, προῆγε, πορθῶν ἅμα τὴν χώραν· καὶ τεταρταῖος αὖθις εἰς τὰς Ἀμύκλας κατῆρε παντὶ τῷ στρατεύματι περὶ μέσον ἡμέρας.

XXI. Λυκοῦργος δὲ, διαταξάμενος περὶ τοῦ μέλλοντος κινδύνου τοῖς ἡγεμόσι καὶ τοῖς φίλοις, αὐτὸς μὲν ἐξελθὼν ἐκ τῆς πόλεως, κατελάβετο τοὺς περὶ τὸ Μενελάϊον τόπους, ἔχων τοὺς πάντας οὐκ ἐλάττους δισχιλίων. (2) Τοῖς δ' ἐν τῇ πόλει συνέθετο, προσέχειν τὸν νοῦν, ἵν', ὅταν αὐτοῖς αἴρῃ τὸ σύνθημα, σπουδῇ κατὰ πλείους τόπους ἐξαγαγόντες πρὸ τῆς πόλεως τὴν δύναμιν ἐκτάττωσι, βλέπουσαν ἐπὶ τὸν Εὐρώταν, καθ' ὃν ἐλάχιστον τόπον ἀπέχει τῆς πόλεως ὁ ποταμός. (3) Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Λυκοῦργον καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐν τούτοις ἦν. (4) Ἵνα δὲ μὴ, τῶν τόπων ἀγνοουμένων, ἀνυπότακτα καὶ κωφὰ γίγνηται τὰ λεγόμενα, συνυποδεικτέον ἂν εἴη τὴν φύσιν καὶ τάξιν αὐτῶν· (5) ὃ δὴ καὶ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν πειρώμεθα ποιεῖν, συνάπτοντες καὶ συνοικειοῦντες ἀεὶ τοὺς ἀγνοουμένους τῶν τόπων τοῖς γνωριζομένοις καὶ παραδιδομένοις. (6) Ἐπεὶ γὰρ τῶν κατὰ πόλεμον κινδύνων τοὺς πλείους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν σφάλλουσιν αἱ τῶν τόπων διαφοραί· βουλόμεθα δὲ, πάντας, οὐχ οὕτω τὸ γεγονὸς, ὡς τὸ πῶς ἐγένετο, γινώσκειν· (7) οὐ παρολιγωρητέον τῆς τῶν τόπων ὑπογραφῆς, ἐν οὐδ' ὁποίᾳ μὲν τῶν πράξεων, ἥκιστα δ' ἐν ταῖς πολεμικαῖς· οὐδ' ὀκνητέον, ποτὲ μὲν λιμέσι καὶ πελάγεσι καὶ νήσοις συγχρῆσθαι σημείοις, ποτὲ δὲ πάλιν, ἱεροῖς, ὄρεσι, χώραις, ἐπωνύμοις· (8) τὸ δὲ τελευταῖον, ταῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος διαφοραῖς, ἐπειδὴ κοινόταται πᾶσιν ἀνθρώποις εἰσὶν αὗται. (9) Μόνως γὰρ οὕτω δυνατὸν, εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῶν ἀγνοουμένων τοὺς ἀκούοντας, καθάπερ καὶ πρότερον εἰρήκαμεν. (10) Ἔστι δ' ἡ τῶν τόπων φύσις τοιαύτη, ὑπὲρ ὧν νῦν δὴ ὁ λόγος.

XXII. Τῆς γὰρ Σπάρτης τῷ μὲν καθόλου σχήματι, περιφεροῦς ὑπαρχούσης, καὶ κειμένης ἐν τόποις ἐπιπέδοις, κατὰ μέρος δὲ περιεχούσης ἐν αὐτῇ διαφόρους ἀνωμάλους καὶ βουνώδεις τόπους· (2) τοῦ δὲ ποταμοῦ παραῤῥέοντος ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς μερῶν, ὃς καλεῖται μὲν Εὐρώτας, γίγνεται δὲ τὸν πλείω χρόνον

ipsa tamen pugna adversus invadentem hostem, saluti s quod quidem in ipsis fuit, non defuerunt. (8) Nam ut mum apparere hostes viderunt, omnibus relictis im mentis, ad ipsum castellum curriculo sese receperunt. Itaque supellectile quidem et equis plerisque Lycurgu potitus: sed militum vivum quidem cepit neminem, tantum ex equitibus occidit. (10) Messenii, hac clad fecti, per Argos patriam repetunt. (11) Lycurgus, re gesta ferox, ubi Lacedæmonem est reversus, instru bello intentus, concilia cum amicis agitabat: et Phi exeundi e Laconica potestatem, priusquam prælii discr subiisset, videbatur non facturus. (12) Rex, castr Helia motis, populabundus agmen ducens, quartis c Amyclas cum universo exercitu circa meridiem est reve

XXI. Lycurgus, postquam ducibus amicisque suis n saria ad futurum certamen præcepisset, cum bis mille c no armatorum manu urbem ipse egressus, proxima M laio loca insidet: (2) cum remanentibus in urbe const ut signum, quod daturus ipsis erat, diligenter observa eoque sublato, militem propere multis simul locis o educerent, et, qua minimum a Sparta abest Eurota ante ipsam urbem copias in aciem ita dirigerent, ut flu spectaret acies. (3) Et Lycurgus quidem ac Lacedæ in his tum erant. (4) Sed ne propter memorandorum lo ignorationem sequens narratio confusa et vaga, atque dicam, surda exsistat; faciendum nobis, ut in rebus commemorandis naturam simul ac situm locorum mus. (5) Quod quidem ubique in hoc opere facere con ut notis jam locis et in historiis priorum memoratis connectamus componamusque. (6) Quoniam enim e et mari res gerentibus plerisque ignorata locorum disc et proprietates sunt fraudi; nos autem optamus, ut o qui nostra legent, non tantum quid actum fuerit, sed simum quo modo quæque res gesta sit, cognoscant nulla quidem in parte omittenda nobis est locorum ptio; nusquam vero minus, quam ubi bellicæ actio plicantur: neque refugere debemus, quo minus mod aliquo, aut mari, aut insula, modo aliquo templo, r agro, aut aliquo cognomine, (8) postremo cœli diffe (quoniam harum notitia universis mortalibus maxim munis est) ad designanda loca, quibus quæque res est, utamur. (9) Hac quippe ratione sola, ut ante di ad eorum locorum cognitionem, quæ adhuc ignorant duci lectores queant. (10) Est autem locorum, qu nunc agimus, natura hujusmodi.

XXII. Sparta urbs, si universam illius figuram s formam habet rotundam: estque in planitie quidem s tamen, ut ex parte loca etiam aspera nonnulla atque los in se contineat. (2) Hanc ab ortu præterlabitur Eurotas; qui per majorem anni partem, propter aq

ἄβατος διὰ τὸ μέγεθος· (3) συμβαίνει τοὺς βουνοὺς ἐφ' ὧν τὸ Μενελάϊόν ἐστι, πέραν μὲν εἶναι τοῦ ποταμοῦ, κεῖσθαι δὲ τῆς πόλεως κατὰ χειμερινὰς ἀνατολάς, ὄντας τραχεῖς καὶ δυσβάτους καὶ διαφερόντως ὑψηλούς, ἐπικεῖσθαι δὲ τῷ πρὸς τὴν πόλιν τοῦ ποταμοῦ διαστήματι κυρίως, (4) δι' οὗ φέρεται μὲν ὁ προειρημένος ποταμὸς παρ' αὐτὴν τὴν τοῦ λόφου ῥίζαν· ἔστι δ' οὐ πλεῖον τὸ πᾶν διάστημα, τριῶν ἡμισταδίων. (5) Δι' οὗ τὴν ἐπάνοδον ἔδει ποιεῖσθαι κατ' ἀνάγκην τὸν Φίλιππον, ἐξ εὐωνύμων μὲν ἔχοντα τὴν πόλιν καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἑτοίμους καὶ παρατεταγμένους, ἐκ δεξιῶν δὲ τόν τε ποταμὸν καὶ τοὺς περὶ τὸν Λυκοῦργον, ἐπὶ τῶν λόφων ἐφεστῶτας. (6) Ἐμεμηχάνηντο δέ τι πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι καὶ τοιοῦτον οἱ Λακεδαιμόνιοι. Φράξαντες γὰρ τὸν ποταμὸν ἄνωθεν, ἐπὶ τὸν μεταξὺ τόπον τῆς πόλεως καὶ τῶν βουνῶν ἐφῆκαν· οὗ διαβρόχου γενηθέντος, οὐχ οἷον τοὺς ἵππους, ἀλλ' οὐδ' ἂν τοὺς πεζοὺς ἀσφαλῶς ἦν ἐμβαίνειν. (7) Διόπερ ἀπελείπετο, παρ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν ὑπὸ τοὺς λόφους τὴν δύναμιν ἄγοντας, δυσπαραβοηθήτους καὶ μακροὺς αὐτοὺς ἐν πορείᾳ παραδιδόναι τοῖς πολεμίοις. (8) Εἰς ἃ βλέπων ὁ Φίλιππος, καὶ βουλευσάμενος μετὰ τῶν φίλων, ἀναγκαιότατον ἔκρινε τῶν παρόντων, τὸ τρέψασθαι πρώτους τοὺς περὶ τὸν Λυκοῦργον ἀπὸ τῶν κατὰ Μενελάϊον τόπων. (9) Ἀναλαβὼν οὖν τούς τε μισθοφόρους καὶ τοὺς πελταστάς, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, προῆγε, διαβὰς τὸν ποταμόν, ὡς ἐπὶ τοὺς λόφους. (10) Ὁ δὲ Λυκοῦργος, συνθεωρῶν τὴν ἐπίνοιαν τοῦ Φιλίππου, τούς τε μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἡτοίμαζε καὶ παρεκάλει πρὸς τὸν κίνδυνον· τοῖς δὲ ἐν τῇ πόλει τὸ σημεῖον ἦρεν. (11) Οὗ γενομένου, παραυτίκα τοὺς πολιτικούς, οἷς ἐπιμελὲς ἦν, ἐξῆγον κατὰ τὸ συντεταγμένον πρὸ τοῦ τείχους, ποιοῦντες ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοὺς ἱππέας.

XXIII. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἐγγίσας τοῖς περὶ τὸν Λυκοῦργον, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῖς ἐφῆκε τοὺς μισθοφόρους. (2) Ἐξ οὗ καὶ συνέβη τὰς ἀρχὰς ἐπικυδεστέρως ἀγωνίζεσθαι τοὺς παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων· ἅτε καὶ τοῦ καθοπλισμοῦ καὶ τῶν τόπων αὐτοῖς οὐ μικρὰ συμβαλλομένων. (3) Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πελταστὰς ὁ Φίλιππος ἐπέβαλε τοῖς ἀγωνιζομένοις, ἐφεδρείας ἔχοντας τάξιν, τοῖς δ' Ἰλλυριοῖς ὑπεράρας ἐκ πλαγίων ἐποιεῖτο τὴν ἔφοδον· (4) τότε δὴ συνέβη, τοὺς μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου μισθοφόρους, ἐπαρθέντας τῇ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ πελταστῶν ἐφεδρείᾳ, πολλαπλασίως ἐπιῤῥωσθῆναι πρὸς τὸν κίνδυνον· τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Λυκούργου, καταπλαγέντας τὴν τῶν βαρέων ὅπλων ἔφοδον, ἐκκλίναντας φυγεῖν. (5) Ἔπεσον μὲν οὖν αὐτῶν εἰς ἑκατόν, ἑάλωσαν δὲ μικρῷ πλείους· οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον εἰς τὴν πόλιν. Λυκοῦργος αὐτός, ταῖς ἀνοδίαις ὁρμήσας, νύκτωρ ὕστερον ἐποιήσατο τὴν εἰς τὴν πόλιν πάροδον. (6) Ὁ δὲ Φίλιππος τοὺς μὲν λόφους τοῖς Ἰλλυριοῖς κατελάβετο· τοὺς δ' εὐζώνους ἔχων καὶ πελταστάς, ἐπανῄει πρὸς τὴν δύναμιν. (7) Ἄρατος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον,

copiam, vado transiri non potest. (3) Illi autem tumuli, quibus impositum est Menelaium, ab altera fluminis sunt ripa, qua vergit urbs ad hibernum solis ortum: qui quum asperi sint difficilesque superatu, et insigni altitudine, prorsus imminent illi spatio, quod inter urbem atque Eurotam est interjectum. (4) Atque hoc intervallum universum, cum ipso amne, qui per illud juxta collium radices labitur, ultra stadium unum cum dimidio nequaquam patet. (5) Hac necessario transeundum Philippo fuit in reditu: ita ut urbem et Lacedæmonios paratos instructosque in acie, ad lævam haberet; ad dextram vero, tum amnem ipsum, tum Lycurgi copias, quæ colles insederant. (6) Hoc amplius autem Lacedæmonii artificium istiusmodi erant commenti: obstructo namque flumine in superiore parte, restagnare aquam in illud quod diximus spatium, inter urbem et colles interceptum, fecerant, ut per locum irriguum ne pedites quidem tuto vestigium figere possent, nedum equites. (7) Itaque illud unum supererat, ut præter radices montium et sub ipsos colles longo et minime ad subsidiandum sibi invicem apto agmine ductans exercitum, sese ac suos rex hostium telis exponeret. (8) Hæc Philippus animadvertens, collato cum amicis consilio nihil magis necessarium ex presentibus judicavit, quam ut Lycurgum primo de locis circa Menelaium deturbaret. (9) Itaque mercenariis secum assumtis cetratisque, præter hos Illyriis, trajecto amne, ad colles ducit. (10) Lycurgus, Philippi consilio cognito, suos parare, et ad certamen accendere: simul iis qui in urbe erant, signum dare. (11) Quod ubi sublatum est in altum, extemplo urbanarum copiarum duces, sicut mandatum ipsis fuerat, urbe illas educunt, et pro mœnibus aciem instruunt; in cujus dextro cornu equites sunt locati.

XXIII. Macedo, ut propius Lycurgum est ventum, mercenarios ire in hostem, et pugnæ initium facere jubet. (2) Unde etiam accidit, ut principio certaminis Lacedæmonii, quos et armatura et loci ingenium adjuvabat, secundiore fortuna pugnarent. (3) Verum postquam cetratos Philippus subsequi illos jussit, et in usum subsidii a tergo pugnantium stare, atque ipse, circumductis Illyriis, a lateribus hostes cœpit invadere: (4) tum enimvero mercenarii quidem regis, præsidio cetratorum et Illyriorum feroces, multis partibus acrius ac fortius in pugnam incumbere; Lycurgeus vero miles, ingruentis sibi gravis armaturæ metu perculsus, acie inclinata fugæ sese mandare. (5) Desiderati sunt ex horum numero fere centum: capti aliquanto plures: reliqui in urbem fuga se receperunt. Lycurgus ipse, avia pervagatus, noctis silentio cum paucis Spartam rediit. (6) Philippus Illyriorum opera colles occupat: ipse cum expedito milite et cetratis ad exercitum revertitur. (7) Per idem tempus Aratus phalangem Amy-

ἄγων ἐκ τῶν Ἀμυκλῶν τὴν φάλαγγα, σύνεγγυς ἦν ἤδη τῆς πόλεως. (8) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς, διαβὰς τὸν ποταμὸν, ἐφήδρευε τοῖς εὐζώνοις καὶ πελτασταῖς, ἔτι δὲ τοῖς ἱππεῦσιν, ἕως τὰ βαρέα τῶν ὅπλων ὑπ' αὐτοὺς τοὺς βουνοὺς ἀσφαλῶς διήει τὰς δυσχωρίας. (9) Τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐπιβαλλομένων ἐγχειρεῖν τοῖς ἐφεδρεύουσι τῶν ἱππέων, καὶ γενομένης συμπλοκῆς ὁλοσχερεστέρας, καὶ τῶν πελταστῶν εὐψύχως ἀγωνισαμένων, (10) καὶ περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν Φίλιππος ὁμολογούμενον προτέρημα ποιήσας, καὶ συνδιώξας τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ἱππεῖς εἰς τὰς πύλας, μετὰ ταῦτα διαβὰς ἀσφαλῶς τὸν Εὐρώταν, ἀπουράγει τοῖς αὐτοῦ φαλαγγίταις.

XXIV. Ἤδη δὲ τῆς ὥρας συναγούσης ἅπαντας, ἀναγκαζόμενος αὐτοῦ στρατοπεδεύειν, περὶ τὴν ἐκ τῶν στενῶν ἔξοδον ἐχρήσατο στρατοπεδείᾳ· (2) κατὰ σύμπτωμα τῶν ἡγουμένων περιβαλομένων τοιοῦτον τόπον, οἷον οὐχ ἂν ἄλλον τις εὕροι, βουλόμενος εἰς τὴν χώραν τῆς Λακωνικῆς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν ποιεῖσθαι τὴν εἰσβολήν. (3) Ἔστι γὰρ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν προειρημένων στενῶν, ὅταν ἀπὸ τῆς Τεγέας ἢ καθόλου τῆς μεσογαίου παραγιγνόμενος ἐγγίζῃ τις τῇ Λακεδαίμονι, τόπος ἀπέχων μὲν τῆς πόλεως δύο μάλιστα σταδίους, ἐπ' αὐτοῦ δὲ κείμενος τοῦ ποταμοῦ. (4) Τούτου δὲ συμβαίνει τὴν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν ποταμὸν βλέπουσαν πλευρὰν περιέχεσθαι πᾶσαν ἀνόδῳ μεγάλῃ καὶ παντελῶς ἀπροσίτῳ· τὸ δ' ἐπὶ τοῖς κρημνοῖς τούτοις χωρίον, ἐπίπεδόν ἐστι καὶ γεῶδες καὶ κάθυδρον, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὰς εἰσαγωγὰς καὶ τὰς ἐξαγωγὰς τῶν δυνάμεων εὐφυῶς κείμενον· (5) ὥστε τὸν στρατοπεδεύσαντα ἐν αὐτῷ, καὶ κατασχόντα τὸν ὑπερκείμενον λόφον, δοκεῖν μὲν ἐν ἀσφαλεῖ στρατοπεδεύειν διὰ τὴν παράθεσιν τῆς πόλεως· στρατοπεδεύειν δὲ ἐν καλλίστῳ, κρατοῦντα τῆς εἰσόδου καὶ τῆς διόδου τῶν στενῶν. (6) Πλὴν ὅγε Φίλιππος, καταστρατοπεδεύσας ἐν τούτῳ μετ' ἀσφαλείας, τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ τὴν μὲν ἀποσκευὴν προαπέστειλε, τὴν δὲ δύναμιν ἐξέταξεν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, εὐσύνοπτον τοῖς ἐκ τῆς πόλεως. (7) Χρόνον μὲν οὖν τινα βραχὺν ἔμεινε· μετὰ δὲ ταῦτα κλίνας ἐπὶ κέρας, ἦγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Τέγεαν. (8) Συνάψας δὲ τοῖς τόποις, ἐν οἷς Ἀντίγονος καὶ Κλεομένης συνεστήσαντο τὸν κίνδυνον, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. (9) Τῇ δ' ἑξῆς θεασάμενος τοὺς τόπους, καὶ θύσας τοῖς θεοῖς ἐφ' ἑκατέρου τῶν λόφων, ὧν ὁ μὲν Ὄλυμπος, ὁ δ' Εὔας καλεῖται, μετὰ ταῦτα προῆγε, στερροποιησάμενος τὴν οὐραγίαν. (10) Ἀφικόμενος δ' εἰς Τέγεαν, καὶ λαφυροπωλήσας πᾶσαν τὴν λείαν, καὶ μετὰ ταῦτα ποιησάμενος δι' Ἄργους τὴν πορείαν, ἧκε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κόρινθον. (11) Παρόντων δὲ καὶ πρεσβευτῶν παρά τε Ῥοδίων καὶ Χίων, περὶ διαλύσεως τοῦ πολέμου, χρηματίσας τούτοις, καὶ συνυποκριθεὶς, καὶ φήσας, ἕτοιμος εἶναι διαλύεσθαι καὶ νῦν καὶ πάλαι πρὸς Αἰτωλούς· τούτους μὲν ἐξέπεμπε, διαλέγεσθαι κελεύσας καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς περὶ τῆς διαλύσεως.

clis ducebat: (8) quo ad urbem jam appropinquante, transiit flumen, et cum levi armatura cetratisque et eq bus in subsidiis mansit, donec graviter armati juxta c ipsos angustias viarum sine periculo sunt emensi. (9) nantibus interim oppidanis subsidiarios equites ad magno excitato certamine, ita fortiter pugnarunt ce (10) ut etiam hac in parte non ancipitem rex victo consequeretur: qui, fugatis Lacedæmoniorum equi ad portas usque, mox amnem Eurotam sine discri transgressus, phalangis suæ agmen extremum cogebat

XXIV. Quum vero hora diei omnes jam de recipien admoneret, coactus eo loci considere Philippus, in ipso angustiarum castra est metatus. (2) Evenerat que fort tuna, ut viarum ductores ejusmodi locum ad castrame nem caperent, cui similem alium nemo inveniat, habe animo præter urbem ipsam facere in Laconicam impre nem. (3) Venientibus namque Tegea, sive omnino e diterranea parte Peloponnesi, in aditu ipso illarum fau cum Spartæ jam appropinquas, ad duo ab urbe stad fluminis ripa locus ille occurrit: (4) cujus lateri ei, urbem fluviumque respicit, longum ac difficile jugum susque inaccessum prætexitur. At super istis præruptis tibus campus est planus, terrenus, et aquarum copia dans, ad introducendum pariter educendumque militen portune situs: (5) ut, qui ibi castra posuerit, et immine collem semel occupaverit, consedisse in tuto dici p quod ad propinquam quidem urbem attinet; simulque modissimo loco, quandoquidem et aditum faucium et itum in sua habet potestate. (6) Ceterum Philippus, quam ibi extra periculum quievisset, postero die, præm impedimentis, in locis planis aciem in oculis oppidan instruit: (7) et, quum pugnandi potestatem ad breve te fecisset hostibus, mox detorquens aciem in alterum c Tegeam agmen ducit. (8) Ut ad id locorum est ventum, u tigonus et Cleomenes olim pugnaverant, rex stativa ibi h (9) dieque insequenti loca illa contemplatus, post rem nam factam in utriusque collis vertice, quorum alteri O po, alteri Evæ nomen; postrema acie valide firmata, Te contendit. (10) Tegeæ quum prædam omnem curass vendi, itinere dein per Argos habito, cum universo ex Corinthum pervenit. (11) Ibi quum adessent Rhodi et Chiorum legati, de componendo bello missi, his le nibus operam rex dedit: et, simulatione usus, qu ratum se diceret et nunc esse, et jam pridem fuisse, ad igendum cum Ætolis, eos dimisit, jussos, cum ei

(12) Αὐτὸς δὲ καταβὰς εἰς τὸ Λέχαιον, ἐγίγνετο περὶ πλοῦν, ἔχων τινὰς πράξεις ὁλοσχερεστέρας ἐν τοῖς περὶ Φωκίδα τόποις.

XXV. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, οἱ περὶ τὸν Λεόντιον καὶ Μεγαλέαν καὶ Πτολεμαῖον, ἔτι πεπεισμένοι καταπλήξεσθαι τὸν Φίλιππον, καὶ λύειν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τὰς προγεγενημένας ἁμαρτίας, ἐνέβαλον λόγους εἴς τε τοὺς πελταστὰς καὶ τοὺς ἐκ τοῦ λεγομένου παρὰ τοῖς Μακεδόσιν ἀγήματος· (2) ὅτι κινδυνεύουσι μὲν ὑπὲρ πάντων, γίγνεται δ' αὐτοῖς οὐδὲν τῶν δικαίων, οὐδὲ κομίζονται τὰς λείας τὰς γιγνομένας αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐθισμῶν. (3) Δι' ὧν παρώξυναν τοὺς νεανίσκους, συστραφέντας ἐγχειρῆσαι διαρπάζειν μὲν τὰς τῶν ἐπιφανεστάτων φίλων καταλύσεις, ἐκβάλλειν δὲ τὰς θύρας καὶ κατακόπτειν τὸν κέραμον τῆς τοῦ βασιλέως αὐλῆς. (4) Τούτων δὲ συμβαινόντων, καὶ τῆς πόλεως ὅλης ἐν θορύβῳ καὶ ταραχῇ καθεστώσης, ἀκούσας ὁ Φίλιππος, ἧκε μετὰ σπουδῆς ἐκ τοῦ Λεχαίου, θέων εἰς τὴν πόλιν. (5) Καὶ συναγαγὼν εἰς τὸ θέατρον τοὺς Μακεδόνας, τὰ μὲν παρεκάλει, τὰ δ' ἐπέπληττε πᾶσιν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. (6) Θορύβου δ' ὄντος καὶ πολλῆς ἀκρισίας, καὶ τῶν μὲν οἰομένων δεῖν ἄγειν καὶ βάλλειν τοὺς αἰτίους, τῶν δὲ διαλύεσθαι καὶ μηδενὶ μνησικακεῖν· (7) τότε μὲν ὑποκριθεὶς ὡς πεπεισμένος, καὶ παρακαλέσας πάντας, ἐπανῆλθε· σαφῶς μὲν εἰδὼς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς κινήσεως γεγονότας, οὐ προσποιηθεὶς δὲ, διὰ τὸν καιρόν.

XXVI. Μετὰ δὲ τὴν ταραχὴν ταύτην αἱ μὲν ἐν τῇ Φωκίδι προφανεῖσαι πράξεις, ἐμποδισμούς τινας ἔσχον. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεόντιον, ἀπεγνωκότες τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας, διὰ τὸ μηδὲν σφίσι προχωρεῖν τῶν ἐπινοουμένων, κατέφευγον ἐπὶ τὸν Ἀπελλῆν· καὶ διαπεμπόμενοι συνεχῶς ἐκάλουν αὐτὸν ἐκ τῆς Χαλκίδος, ἀπολογιζόμενοι τὴν περὶ σφᾶς ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν ἐκ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα διαφορᾶς. (3) Συνέβαινε δὲ τὸν Ἀπελλῆν κατὰ τὴν ἐν Χαλκίδι διατριβὴν ἐξουσιαστικώτερον τοῦ καθήκοντος αὐτῷ. (4) Τὸν μὲν γὰρ βασιλέα, ὡς νέον ἔτι καὶ τὸ πλεῖον ὑφ' αὑτὸν ὄντα, καὶ μηδενὸς κύριον, ἐπεδείκνυε· τὸν δὲ τῶν πραγμάτων χειρισμὸν, καὶ τὴν τῶν ὅλων ἐξουσίαν, εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆγε. (5) Διόπερ οἵ τε ἀπὸ Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐπιστάται καὶ χειρισταὶ τὴν ἀναφορὰν ἐποιοῦντο πρὸς ἐκεῖνον, αἵ τε κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεις ἐν τοῖς ψηφίσμασι καὶ ταῖς τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἐπὶ βραχὺ μὲν ἐμνημόνευον τοῦ βασιλέως· τὸ δ' ὅλον αὐτοῖς ἦν καὶ τὸ πᾶν Ἀπελλῆς. (6) Ἐφ' οἷς ὁ Φίλιππος, πυνθανόμενος, πάλαι μὲν [illegible], καὶ δυσχερῶς ἔφερε τὸ γιγνόμενον· ἅτε καὶ [illegible] ὄντος Ἀράτου, καὶ πραγματικῶς ἐξεργαζομένου τὴν ὑπόθεσιν· ἀλλ' ἐκαρτέρει, καὶ πᾶσιν ἄδηλος ἦν, ἐπὶ τί φέρεται, καὶ ἐπὶ ποίας ὑπάρχει γνώμης. (7) Ὁ δ' Ἀπελλῆς, ἀγνοῶν τὰ κατ' αὐτὸν, πεπεισμένος δὲ, ἂν εἰς ὄψιν ἔλθῃ τῷ Φιλίππῳ, πάντα κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην διοικήσειν, ὥρμησε, τοῖς περὶ τὸν Λεόντιον ἐπικουρήσων, ἐκ τῆς Χαλκίδος. (8) Πα-

Ætolis pariter de pace agere. (12) Ipse ad Lechæum descendit, et ad trajiciendum se parat; spem habens rerum quarumdam majoris momenti in Phocide conficiendarum.

XXV. Circa idem tempus, Leontius, Megaleas, et Ptolemæus, sperantes adhuc terreri Philippum posse, atque hoc pacto delicta sua priora fore tecta, apud cetratos, et eos qui more Macedonum Agema dicuntur, hujusmodi sermones jaciunt: (2) pericula quidem pro omnibus ipsos adire; ceterum nihil juris prorsus ipsis jam esse relictum; ac ne prædam quidem concedi quæ ex more ipsis deberetur. (3) His verbis animos juvenum ita incenderunt, ut divisi in cuneos præcipuorum ex amicis regis diversoria aggrederentur, et fores quoque regii prætorii revellerent, et gulasque effringerent. (4) Quo facto, quum trepidationis ac tumultus plena jam omnia essent in urbe, Philippus, re cognita, e Lechæo in urbem ingenti celeritate accurrit. (5) Deinde convocatos in theatro Macedones, partim monere, partim, propter illa quæ facta erant, universos increpare. (6) Orto autem tumultu magnaque perturbatione, quum alii dicerent, ducendos in vincula cædendosque seditionis auctores; alii, dimittendos, ac veniam dandam; (7) tum quidem dissimulata mente sua rex, tamquam effecisset quod voluerat, cohortatus omnes, concione discessit: gnarus probe, quinam primi seditionis incentores exstitissent, verum in præsentia dissimulandum id sibi esse ratus.

XXVI. Composito isto tumultu, rerum Phocide moliendarum occasio, Philippo ostensa, jam impedimenta quædam monstravit. (2) Leontius vero, postquam vidit omnia sua consilia frustra esse, de salute jam sua desperans, Apellis opem imploravit: mittendisque subinde nuntiis, quibus significabat ipsi, quantis difficultatibus atque incommodis ob susceptam cum rege simultatem circumveniretur, e Chalcide eum arcessebat. (3) Apelles autem, dum Chalcide morabatur, licenter omnia et pro libidine agebat. (4) Regem enim, utpote juvenem admodum, auctoritate sua plurimum regi, neque habere ullius rei potestatem, persuaserat hominibus: itaque administrationum omnem rerum et summum imperium ad se trahebat. (5) Quamobrem et, qui per Macedoniam ac Thessaliam in magistratibus aut negotiorum procurationibus erant constituti, ad ipsum de omnibus referebant; et Græciæ urbes, in suis decretis, et in honoribus donisque deferendis, levem admodum regis mentionem facientes, Apellis nomine primam pariter et imam ceram complebant. (6) Quæ Philippus quum intelligeret, etsi rem indignam neque ferendam sibi dudum existimaverat (præsertim quum Aratus etiam fodicaret illi latus, et exsequendo proposito suo sollerter intenderet), sustinebat se tamen, adeo ut, quid moliretur, aut quid in animo haberet, nemo omnium sciret. (7) Apelles igitur, Philippi mentem prorsus ignorans, haud dubitans vero, quin, ubi semel in conspectum regis venisset, omnia ex animi sui sententia esset confecturus, ad ferendum Leontio auxilium Chalcide proficiscitur. (8) Quo Corinthum ad-

ραγενομένου δὲ εἰς Κόρινθον αὐτοῦ, μεγάλην σπουδὴν ἐποιοῦντο καὶ παρώξυναν τοὺς νέους εἰς τὴν ἀπάντησιν οἱ περὶ τὸν Λεόντιον καὶ Πτολεμαῖον καὶ Μεγαλέαν, ὄντες ἡγεμόνες τῶν τε πελταστῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων συστημάτων. (9) Γενομένης δὲ τῆς εἰσόδου τραγικῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπαντησάντων ἡγεμόνων καὶ στρατιωτῶν, ἧκε πρὸς τὴν αὐλὴν ὁ προειρημένος εὐθέως ἐκ πορείας. (10) Βουλομένου δ' αὐτοῦ κατὰ τὴν προγεγενημένην συνήθειαν εἰσιέναι, παρακατέσχε τις τῶν ῥαβδούχων κατὰ τὸ συντεταγμένον, φήσας, οὐκ εὐκαίρως ἔχειν τὸν βασιλέα. (11) Ξενισθεὶς δὲ, καὶ διαπορήσας ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τὸ παράδοξον, ὁ μὲν Ἀπελλῆς ἐπανῆγε διατετραμμένος· οἱ δὲ λοιποὶ παραχρῆμα πάντες ἀπέῤῥεον ἀπ' αὐτοῦ προφανῶς, ὥστε τὸ τελευταῖον μόνον μετὰ τῶν ἰδίων παίδων εἰσελθεῖν εἰς τὴν αὐτοῦ κατάλυσιν. (12) Βραχεῖς γὰρ δὴ πάνυ καιροὶ πάντας μὲν ἀνθρώπους ὡς ἐπίπαν ὑψοῦσι καὶ πάλιν ταπεινοῦσι· μάλιστα δὲ τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις. (13) Ὄντως γάρ εἰσιν οὗτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. Ἐκεῖναί τε γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ψηφίζοντος βούλησιν, ἄρτι χαλκοῦν, καὶ παραυτίκα τάλαντον ἴσχουσιν· οἵ τε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως νεῦμα μακάριοι, καὶ παρὰ πόδας ἐλεεινοὶ γίγνονται. (14) Ὁ δὲ Μεγαλέας, ὁρῶν παρὰ δόξαν ἐκβαίνουσαν αὐτοῖς τὴν ἐπικουρίαν τὴν κατὰ τὸν Ἀπελλῆν, φόβου πλήρης ἦν, καὶ περὶ δρασμὸν ἐγένετο. (15) Ὁ δ' Ἀπελλῆς ἐπὶ μὲν τὰς συνουσίας καὶ τοιαῦτα τῶν τιμῶν παρελαμβάνετο· τῶν δὲ διαβουλίων καὶ τῆς μεθ' ἡμέραν συμπεριφορᾶς, οὐ μετεῖχε. (16) Ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Φωκίδα πράξεις πάλιν ἐκ τοῦ Λεχαίου ποιούμενος τὸν πλοῦν, ἐπεσπάσατο τὸν Ἀπελλῆν. Διαπεσούσης δ' αὐτῷ τῆς ἐπιβολῆς, οὗτος μὲν αὖθις ἐξ Ἐλατείας ἀνέστρεφε.

XXVII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Μεγαλέας εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπεχώρησε, καταλιπὼν τὸν Λεόντιον ἔγγυον τῶν εἴκοσι ταλάντων. (2) Τῶν δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις στρατηγῶν οὐ προσδεξαμένων αὐτὸν, μετῆλθε πάλιν εἰς τὰς Θήβας. (3) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀναχθεὶς ἐκ τῶν κατὰ Κίῤῥαν τόπων, κατέπλευσε μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν εἰς τὸν τῶν Σικυωνίων λιμένα· κἀκεῖθεν ἀναβὰς εἰς τὴν πόλιν, τοὺς μὲν ἄρχοντας παρῃτήσατο, πρὸς δὲ τὸν Ἄρατον καταλύσας, μετὰ τούτου τὴν πᾶσαν ἐποιεῖτο διαγωγὴν, τῷ δ' Ἀπελλῇ συνέταξε πλεῖν εἰς Κόρινθον. (4) Προσπεσόντων δὲ τῶν κατὰ τὸν Μεγαλέαν αὐτῷ, τοὺς μὲν πελταστὰς, ὧν ἡγεῖτο Λεόντιος, εἰς τὴν Τριφυλίαν ἐξαπέστειλε μετὰ Ταυρίωνος, ὥς τινος χρείας κατεπειγούσης· τούτων δὲ ἀφορμησάντων, ἀπαγαγεῖν ἐκέλευσε τὸν Λεόντιον πρὸς τὴν ἀναδοχήν. (5) Συνέντες δ' οἱ πελτασταὶ τὸ γεγονὸς, διαπεμψαμένου τινὰ πρὸς αὐτοὺς τοῦ Λεοντίου, πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα· παρακαλοῦντες, εἰ μὲν πρὸς ἄλλο τι πεποίηται τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ Λεοντίου, μὴ χωρὶς αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ τῶν

ventante, Leontius, Ptolemæus et Megaleas, qui cæ rum et aliorum corporum nobilissimorum præfecturas nebant, summo studio et assiduo juvenum hortatu runt, ut obviam illi prodiretur. (9) Quod quum m duces et milites fecissent, fuissetque ejus introitus in affectata quadam pompa celebratus, ipse ex itinere con ad aulam perrexit. (10) At ubi ad regem, pro veteri s suetudine, recta vult introire, unus e lictoribus, cui gotii fuerat mandatum, retinuit, non vacare, dicens, regi. (11) Novitate rei insolitæ conturbatus Apelles, quid faceret dubitans, pedem tandem anxius et co referre: ceteri palam ab ejus comitatu dilabi, ut ad mum pueris dumtaxat suis stipatus hospitium ingred (12) Enimvero, quum in universum omnes mortales momentis et sublimes evehantur, et rursum dejici tum in eis qui regum aulas colunt, id præcipue loc bet. (13) Plane enim similes isti sunt calculis, quo bulis calculatoriis est videre: nam ut hi, pro lubitu lantis, modo chalcum (sive oboli octavam partem) va modo talentum; ita etiam aulici, ad regis nutum, bea miseri repente exsistunt. (14) Megaleas, postquam præter opinionem ea spe auxilii, quam in Apelle pos destitutum se videt, metu plenus fugam occupare co (15) Apelles vero ad cœnam quidem et id genus ho admittebatur: at in deliberationibus habendis, et in d regis conversatione, nullus erat ei locus. (16) Pro diebus, in Phocidem ad ea exsequenda, quæ dudum liebatur, trajecturus e Lechæo Philippus, Apellem comitem adjunxit. Postquam vero ad irritum spes i cecidit, ab Elatea rursus est retrogressus.

XXVII. Quo quidem tempore Megaleas, derelicto tio, qui pro viginti talentorum summa fidem suam nomine obstrinxerat, Athenas concessit: (2) deinde niam a magistratibus Atheniensium non admittebatur bas se contulit. (3) Rex, cum satellitio suo Cirrha ctus, ad Sicyoniorum portum naves applicat: mox urbem adscendit, quum principes civitatis hospitio invitarent, comitate illorum non usus, ad Aratum di et cum eo omne tempus transigebat; Apellem vero thum jussit navigare. (4) Mox cognita Megaleæ cetratos, quorum dux erat Leontius, in Triphyliam Taurione, tamquam opera illorum in aliqua necessi usurus, mittit; statimque post horum discessum Le ad luendam pecuniam, pro qua spoponderat, in v duci jubet. (5) Qua de re certiores facti cetrati per dam a Leontio missum, regem per legatos orant, si p aliam causam aliquam Leontium duci jussisset, ne ip sentibus de accusatione illius vellet cognoscere: (6) a

ἐγκαλουμένων κρίσιν· (6) εἰ δὲ μή, ὅτι νομιοῦσι μεγάλως παρολιγωρεῖσθαι καὶ καταγινώσκεσθαι πάντες· εἶχον γὰρ ἀεὶ τὴν τοιαύτην ἰσηγορίαν Μακεδόνες πρὸς τοὺς βασιλεῖς· (7) εἰ δὲ πρὸς τὴν ἐγγύην τοῦ Μεγαλέου, διότι τὰ χρήματα κατὰ κοινὸν εἰσενέγκαντες, ἐκτίσουσιν αὐτοί. (8) Τὸν μὲν οὖν Λεόντιον ὁ βασιλεύς, παροξυνθείς, θᾶττον ἢ προέθετο, διὰ τὴν τῶν πελταστῶν φιλοτιμίαν, ἐπανείλετο.

XXVIII. Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ῥοδίων καὶ Χίων πρέσβεις ἐπανῆκον ἐκ τῆς Αἰτωλίας ἀνοχάς τε πεποιημένοι τριακονθημέρους, καὶ πρὸς τὰς διαλύσεις ἑτοίμους φάσκοντες εἶναι τοὺς Αἰτωλούς· (2) καὶ τεταγμένοι ῥητὴν ἡμέραν, εἰς ἣν ἠξίουν τὸν Φίλιππον ἀπαντῆσαι πρὸς τὸ Ῥίον, ὑπισχνούμενοι πάντα ποιήσειν τοὺς Αἰτωλούς, ἐφ' ᾧ συνθέσθαι τὴν εἰρήνην. (3) Ὁ δὲ Φίλιππος, δεξάμενος τὰς ἀνοχάς, τοῖς μὲν συμμάχοις ἔγραψε, διασαφῶν, πέμπειν εἰς Πάτρας τοὺς συνεδρεύσοντας καὶ βουλευσομένους ὑπὲρ τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεως· αὐτὸς δ' ἐκ τοῦ Λεχαίου κατέπλευσε δευτεραῖος εἰς τὰς Πάτρας. (4) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐπιστολαί τινες ἀνεπέμφθησαν πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν κατὰ τὴν Φωκίδα τόπων, παρὰ τοῦ Μεγαλέα διαπεμπόμεναι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, ἐν αἷς ἦν παράκλησις τῶν Αἰτωλῶν, θαρρεῖν καὶ μένειν ἐν τῷ πολέμῳ, διότι τὰ κατὰ τὸν Φίλιππον ἐξώλη τελέως ἐστὶ διὰ τὴν ἀχορηγίαν· πρὸς δὲ τούτοις, κατηγορίαι τινὲς τοῦ βασιλέως καὶ λοιδορίαι φιλαπεχθεῖς ἦσαν. (5) Ἀναγνοὺς δὲ ταύτας, καὶ νομίσας πάντων τῶν κακῶν ἀρχηγὸν εἶναι τὸν Ἀπελλῆν, τοῦτον μὲν εὐθέως, φυλακῇ περιστήσας, ἐξαπέστειλε μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν Κόρινθον, ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐρώμενον. (6) Ἐπὶ δὲ τὸν Μεγαλέαν εἰς τὰς Θήβας Ἀλέξανδρον ἐξέπεμψε, προστάξας ἄγειν αὐτὸν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κατὰ τὴν ἐγγύην. (7) Τοῦ δ' Ἀλεξάνδρου τὸ προσταχθὲν πράξαντος, οὐχ ὑπέμεινε τὴν πρᾶξιν ὁ Μεγαλέας, ἀλλ' αὑτῷ προσήνεγκε τὰς χεῖρας. (8) Περὶ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας συνέβη καὶ τὸν Ἀπελλῆ μεταλλάξαι τὸν βίον, ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν ἐρώμενον. (9) Οὗτοι μὲν οὖν, τῆς ἁρμοζούσης τυχόντες καταστροφῆς, ἐξέλιπον τὸν βίον, καὶ μάλιστα διὰ τὴν εἰς Ἄρατον γενομένην ἐξ αὐτῶν ἀσέλγειαν.

XXIX. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ τὰ μὲν ἔσπευδον ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην, πιεζόμενοι τῷ πολέμῳ, καὶ παρὰ δόξαν αὐτοῖς προχωρούντων τῶν πραγμάτων. (2) Ἐλπίζοντες γὰρ ὡς παιδίῳ νηπίῳ χρήσασθαι τῷ Φιλίππῳ, διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀπειρίαν· τὸν μὲν Φίλιππον εὗρον τέλειον ἄνδρα, καὶ κατὰ τὰς ἐπιβολὰς καὶ κατὰ τὰς πράξεις· αὐτοὶ δὲ ἐφάνησαν εὐκαταφρόνητοι, καὶ παιδαριώδεις, ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος καὶ τοῖς καθόλου πράγμασιν. (3) Ἅμα δὲ προσπιπτούσης αὐτοῖς καὶ τῆς περὶ τοὺς πελταστὰς γενομένης ταραχῆς, καὶ τῆς περὶ τὸν Ἀπελλῆ καὶ Λεόντιον ἀπωλείας, ἐλπίσαντες μέγα τι καὶ δυσχερὲς κίνημα περὶ τὴν αὐλὴν γενέσθαι, παρεῖλκον ὑπερτιθέμενοι τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον τα-

in suam maximam contumeliam et contemtum ipsorum omnium id fieri putaturos : sic enim Macedones cum suis regibus libere loquendi potestatem semper habuerunt : (7) sin autem ex causa sponsionis pro Megalea ductus foret; paratos se esse, collatitia pecunia id nomen expungere. (8) Offendit gravissime regem tantus hic cetratorum erga Leontium favor ac studium : propterea que citius, quam habuerat in animo, e vivis eum sustulit.

XXVIII. Inter hæc Rhodiorum et Chiorum legati ex Ætolia revertuntur, pacti inducias ad dies triginta : et, inclinatis ad pacem faciendam animis Ætolos esse, nuntiant. (2) Quin etiam diem certum iidem constituerant, ad quem ut Rhium Philippus veniret postulabant : omnia facturos esse Ætolos, quo pax conveniat, promittentes. (3) Rex, induciis affirmatis, per literas cum sociis egit, ut legatos suos, de pace cum Ætolis facienda tractaturos, mitterent Patras : quo etiam ipse e Lechæo post bidui navigationem pervenit. (4) Eodem vero tempore epistolæ quædam Megaleæ ad eum missæ sunt e Phocide, quas ille ad Ætolos scripserat, hortans, ut in suscepto bello fortiter pergerent : Philippi enim res, deficiente commeatu, plane esse profligatas deploratasque : ad hæc criminationes quædam in regem et probra erant subjecta, quæ odium Megaleæ in ipsum palam facerent. (5) His literis lectis, Philippus, omnium malorum caput Apellem esse nihil dubitans, extemplo custodibus circumdatum, cum filio, et cum puero quem in deliciis habebat, Corinthum misit. (6) Alexandro etiam imperat, ut ad Megaleam persequendum Thebas iret, et de ea pecunia, cujus nomine sponsio facta fuerat, diem illi ad magistratus diceret. (7) Et Alexander quidem, quod jussus fuerat, exsequitur : sed Megaleas, non exspectato rei exitu, manus sibi intulit. (8) Iisdemque diebus Apelles quoque una cum filio ac puero delicato mortem obiit. (9) Hic fuit istorum hominum finis, anteactæ vitæ, maxime autem insolentiæ, qua in Aratum usi fuerant, conveniens.

XXIX. Ætoli, ducebantur illi quidem studio pacis, ut quibus esset jam bellum grave, quum nihil quidquam ipsis ex voto succederet. (2) Nam qui speraverant, cum Philippo sibi tamquam cum puero infante rem futuram, et propter ætatem, et propter rerum imperitiam; Philippum quidem, et in suscipiendis, et in exsequendis consiliis, perfectæ ætatis virum erant experti; ipsi vero tam in singulorum administratione, quam in bello universo, nullius momenti homines atque puerilis ingenii apparuerant. (3) Simul vero ac renuntiatum ipsis est de motu cetratorum, et de Apellis ac Leontii interitu; magnam aliquam ac difficilem seditionem in aula regis excitatum iri sperantes, constitutum diem conveniendi ad Rhium dilationibus producebant.

χθεῖσαν ἡμέραν. (4) Ὁ δὲ Φίλιππος, ἀσμένως ἐπιλαβόμενος τῆς προφάσεως ταύτης, διὰ τὸ θαῤῥεῖν ἐπὶ τῷ πολέμῳ, καὶ προδιειληφὼς ἀποτρίβεσθαι τὰς διαλύσεις, τότε παρακαλέσας τοὺς ἀπηντηκότας τῶν συμμάχων, οὐ τὰ πρὸς διαλύσεις πράσσειν, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀναχθεὶς αὖθις ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. (5) Καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας διὰ Θετταλίας ἀπέλυσε πάντας εἰς τὴν οἰκείαν, παραχειμάσοντας· αὐτὸς δ' ἀναχθεὶς ἐκ Κεγχρεῶν, καὶ παρὰ τὴν Ἀττικὴν κομισθεὶς δι' Εὐρίπου, κατέπλευσεν εἰς Δημητριάδα· (6) κἀκεῖ Πτολεμαῖον, ὃς ἦν ἔτι λοιπὸς τῆς τῶν περὶ τὸν Λεόντιον ἑταιρείας, κρίνας ἐν τοῖς Μακεδόσιν, ἀπέκτεινε. (7) Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους, Ἀννίβας μὲν, εἰς Ἰταλίαν ἐμβεβληκὼς, ἀντεστρατοπέδευε ταῖς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεσι, περὶ τὸν Πάδον καλούμενον ποταμόν· (8) Ἀντίοχος δὲ, τὰ πλεῖστα μέρη Κοίλης Συρίας κατεστραμμένος, αὖθις εἰς παραχειμασίαν ἀνέλυσε· Λυκοῦργος δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων εἰς Αἰτωλίαν ἔφυγε, καταπλαγεὶς τοὺς Ἐφόρους. (9) Οἱ γὰρ Ἔφοροι, προσπεσούσης αὐτοῖς ψευδοῦς διαβολῆς, ὡς μέλλοντος αὐτοῦ νεωτερίζειν, ἀθροίσαντες τοὺς νέους νυκτὸς, ἦλθον ἐπὶ τὴν οἰκίαν· ὁ δὲ προαισθόμενος, ἐξεχώρησε μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν.

XXX. Τοῦ δὲ χειμῶνος ἐπιγενομένου, καὶ Φιλίππου μὲν τοῦ βασιλέως εἰς Μακεδονίαν ἀπηλλαγμένου, τοῦ δ' Ἐπηράτου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν καταπεφρονημένου μὲν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νεανίσκων, κατεγνωσμένου δὲ τελέως ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, οὔτ' ἐπειθάρχει τοῖς παραγγελλομένοις οὐδεὶς, οὔτ' ἦν ἕτοιμον οὐδὲν πρὸς τὴν τῆς χώρας βοήθειαν. (2) Εἰς ἃ βλέψας Πυῤῥίας, ὁ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ἀπεσταλμένος στρατηγὸς τοῖς Ἠλείοις, ἔχων Αἰτωλῶν εἰς χιλίους καὶ τριακοσίους, καὶ τοὺς τῶν Ἠλείων μισθοφόρους, ἅμα δὲ τούτοις πολιτικοὺς πεζοὺς μὲν εἰς χιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους, ὥστ' εἶναι τοὺς πάντας εἰς τρισχιλίους· (3) οὐ μόνον τὴν τῶν Δυμαίων καὶ Φαραιέων συνεχῶς ἐπόρθει χώραν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Πατραιέων. (4) Τὸ δὲ τελευταῖον ἐπὶ τὸ Παναχαϊκὸν ὄρος καλούμενον ἐπιστρατοπεδεύσας, τὸ κείμενον ὑπὲρ τῆς τῶν Πατραιέων πόλεως, ἐδῄου πᾶσαν τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον καὶ τὴν ἐπὶ Αἴγιον κεκλιμένην χώραν. (5) Λοιπὸν αἱ μὲν πόλεις κακοπαθοῦσαι, καὶ μὴ τυγχάνουσαι βοηθείας, δυσχερῶς προσεῖχον πρὸς τὰς εἰσφοράς· οἱ δὲ στρατιῶται, τῶν ὀψωνίων παρελκομένων καὶ καθυστερούντων, τὸ παραπλήσιον ἐποίουν περὶ τὰς βοηθείας. (6) Ἐξ ἀμφοῖν δὲ τῆς τοιαύτης ἀνταποδόσεως γιγνομένης, ἐπὶ τὸ χεῖρον προύβαινε τὰ πράγματα, καὶ τέλος διελύθη τὸ ξενικόν. Πάντα δὲ ταῦτα συνέβαινε γίγνεσθαι διὰ τὴν τοῦ προεστῶτος ἀδυναμίαν. (7) Ἐν τοιαύτῃ δ' ὄντων διαθέσει τῶν κατὰ τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τῶν χρόνων ἤδη καθηκόντων, Ἐπήρατος μὲν ἀπετίθετο τὴν ἀρχὴν, οἱ δ' Ἀχαιοὶ τῆς θερείας ἐναρχομένης, στρατηγὸν αὐτῶν Ἄρατον κατέστησαν τὸν πρεσβύτερον.

(4) Eam occasionem lætus arripiens Philippus, ut qui be[llo] exitum sibi sponderet faustum, quique jam ante constitu[is]set impedire quo minus fœdus feriretur; hortatus soci[os] qui aderant, ne pacis, sed belli curam susciperent, subla[tis] ancoris denuo Corinthum petit. (5) Deinde, venia Ma[ce]donibus data, ut per Thessaliam hibernatum in patri[am] concederet; ipse Cenchreis profectus, Atticæque or[am] prætervectus, Demetriadem per Euripum navigans appul[it]: (6) ubi Ptolemæum, solum jam relictum ex omnibus [qui] ejusdem cum Leontio societatis fuerant, Macedonibus causa ejus cognoscentibus, capitis pœna affecit. (7) I[d] est tempus, quo Hannibal, Italiam ingressus, circa Pad[um] fluvium castra castris Romanorum opposita habebat: et Antiochus, redacta in potestatem majori parte C[œles] Syriæ, in hiberna se recepit: Lycurgus vero, rex Lace[dæ]moniorum, metuens sibi ab Ephoris, in Ætoliam conf[ugit]. (9) Falso namque crimine delatus ad Ephoros Lyc[urgus] fuerat, quasi res novas moliretur: qui propterea noctu [con]gregatis juvenibus ad domum illius adierant: verum i[s] prius intellecta, cum familia sua periculum prævertit.

XXX. Quum autem ineunte hieme in Macedoniam esset reversus, et Achæorum prætorem Eperatum . quidem Achaicus contemneret, mercenarius vero p[ro] pro nihilo haberet; nemine imperio illius obediente, lum erat ad defensionem finium præsidium paratum. Idcirco Pyrrhias, quem Ætoli ducem Eleis miserant, bens secum Ætolos ad mille trecentos, et mercenarios rum, præterea e civilibus Eleorum copiis pedites c[irciter] mille, equites ducentos, ut in summa constaret illius citus e tribus fere militum millibus; (3) non solum mæorum et Pharæensium agros assidue populabatur etiam Patræensium: (4) ac tandem Panachaicum tem, qui vocatur, qui Patræensium urbi imminet milite insidens, omnem circa regionem, et qua Rhiu[m] qua Ægium spectat, vastare, urereque. (5) Itaque tes Achaicæ, ab hoste vexatæ, nec defensæ a suis, tum jam ægre admodum conferebant: milites autem prorogabantur ipsis stipendia, neque sua die præstab[antur] quoties pro ferenda ope aliquo vocabantur, idem faci[ebant]. (6) Et quum utrique suam vicem hoc pacto ulcisce[rentur] quotidie ruere omnia in pejus: ac tandem, quod era[t] tis stipendiarii, dilabi. Omnia autem hæc mala A[chaiæ] afferebat socors et imbecillum prætoris Eperati inge[nium]. (7) Hic erat Achaiæ status, quando Eperatus anno, c[on]acto, magistratu abiit. Achæorum gens initio æstat[is]

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐν τούτοις ἦν. (8) Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ, κατά τε τὴν τῶν χρόνων διαίρεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν πράξεων περιγραφὴν, ἁρμόζοντα [illegible] εἰλήφαμεν, μεταβάντες ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις, τὰς κατὰ τὴν αὐτὴν Ὀλυμπιάδα τοῖς προειρημένοις ἐπιτελεσθείσας, εὐθέως ὑπὲρ ἐκείνων ποιησόμεθα τὴν ἐξήγησιν.

XXXI. Καὶ πρῶτον ἐγχειρήσομεν δηλοῦν, κατὰ [illegible] ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, τὸν ὑπὲρ Κοίλης Συρίας Ἀν[illegible] καὶ Πτολεμαίῳ [illegible] γνόντες, ὅτι κατὰ [illegible] τῶν Ἑλληνικῶν, [illegible] καὶ πέρας λαμβάνειν [illegible]

[illegible]

tum seniorem creavit prætorem. Ac de rebus quidem Europæ hactenus. (8) Nunc, quoniam et per temporum distinctionem, et per rerum gestarum [illegible] pționem, commodum [illegible] ad res Asiæ, quæ eadem Olympiade cum rebus [illegible] contigerunt, oratione versa, de illis [illegible]

XXXI. Primum autem, sicut [illegible] bellum exponemus, quod pro Cœle-Syria [illegible] inter se gesserunt. (2) [illegible] bellum istud tempore illo, [illegible]

[illegible]

χθεῖσαν ...
λαβόμ...
τῷ π...
λύσεις ...
μάγ... ... τῶν
τὸν ... περὶ
ριν ... ...των καὶ
α... ... μὲν πλείω
α ... ...ματος κα-
; ... διότι τῶν
... τρισὶν ἢ τέτ-
... τῶν Ῥωμαίων καὶ
... ...λου γράφειν. (4)
... ...γισται τότε περί τε
... τὴν Σικελίαν καὶ Ἰτα-
... ...φανέστατος δὲ καὶ πο-
... ...ίων πόλεμος γέγονε πλὴν
... ...ν ἠναγκάσθημεν πρὸς αὐτὸν
... ...λος, ...ντες τὴν συντέλειαν τῶν
... ...των ἐστὶν ἀδαής, ὃς οὐκ οἶδεν; (5)
... ...ματευομένων, οὐδὲ ἐφ' ὅσον οἱ τὰ
... ...χρονογραφίαις ὑπομνηματιζόμενοι
... τοίχους, οὐδ' ἐπὶ τοσοῦτον μνησθέν-
... τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Βάρβαρον
... πράξεις. (6) Τούτου δ' ἐστὶν αἴτιον, ὅτι
... τῶν μεγίστων ἔργων ἀντιποιήσασθαι,
... ...λον· τὸ δὲ τοῖς πράγμασιν ἐφικέσθαι
... ...λῶν, οὐκ εὐμαρές. (7) Διὸ καὶ τὸ μὲν ἐν
... ...ται, καὶ πᾶσι κοινὸν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοῖς μό-
... ...μᾶν δυναμένοις ὑπάρχει· τὸ δὲ καὶ λίαν ἐστὶ
... καὶ σπανίοις συνεξέδραμε κατὰ τὸν βίον. (8)
Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, χάριν τῆς ἀλαζο-
νείας τῶν ὑπερηφανούντων ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἰδίας πρα-
γματείας. Ἐπὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπάνειμι τῆς ἐμαυτοῦ προ-
θέσεως.

XXXIV. Ὡς γὰρ θᾶττον Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ, μεταλλάξαντος τοῦ πατρὸς, ἐπανελόμενος τὸν ἀδελφὸν Μάγαν, καὶ τοὺς τούτῳ συνεργοῦντας, παρέλαβε τὴν τῆς Αἰγύπτου δυναστείαν· (2) νομίσας, τῶν μὲν οἰκείων φόβων ἀπολελύσθαι δι' αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς προειρημένης πράξεως· τῶν δ' ἐκτὸς κινδύνων ἀπηλλάχθαι διὰ τὴν τύχην, Ἀντιγόνου μὲν καὶ Σελεύκου μετηλλαχότων, Ἀντιόχου δὲ καὶ Φιλίππου, τῶν διαδεδεγμένων τὰς ἀρχὰς, παντάπασι νέων καὶ μονονοὺ παίδων ὑπαρχόντων· (3) καταπιστεύσας διὰ ταῦτα τοῖς παροῦσι καιροῖς, πανηγυρικώτερον διῆγε τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν· (4) ἀνεπίστατον μὲν καὶ δυσέντευκτον αὑτὸν παρασκευάζων τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον χειρίζουσιν· ὀλίγωρον δὲ καὶ ῥᾴθυμον ὑποδεικνύων τοῖς ἐπὶ τῶν ἔξω πραγμάτων διατεταγμένοις· (5) ὑπὲρ ὧν οἱ πρότεροι οὐκ ἐλάττω, μείζω δ' ἐποιοῦντο σπουδὴν, ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον δυναστείας. (6) Τοιγαροῦν ἐπέκειντο μὲν τοῖς τῆς Συρίας βασιλεῦσι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-

...mum illa pertinere. Id quod et nos pro virili ... ipsi conabimur.

XXXIII. Quamquam haud clam me est, plerosque re... gestarum scriptores idem mecum dicere, universale... mirum scribere se historiam, et majus a se opus esse... sceptum, quam fuerit unquam ab ullo e prioribus. De quibus ego scriptoribus si, velut e turba ceteror... unum Ephorum exemero, qui primus et solus ad ... ptionem universalis historiæ animum appulit, plura dicere, aut quemquam illorum nominatim perstring... supersedebo. (3) Tantum dicam, exstitisse me... nostra nonnullos, ex iis qui res gestas posteris tr... sunt aggressi, qui tribus quatuorve pagellis Roman... et Carthaginiensium bellum complexi, orbis terraru... peragere se jactarent. (4) Atqui temporibus illis plurim... ximaque facinora per Hispaniam, Africam, item Si... atque Italiam fuisse edita, bellumque Hannibalicum et ... celebritate, et temporis longinquitate, alia omnia supe... primo Punico excepto, quo de Sicilia certatum est; ... denique momenti bellum hoc fuisse, ut, metuentibus ... ctis quorsum tandem illud evaderet, mentes omnium ... strum in se converteret: hæc, inquam, omnia, quis ... rudis atque imperitus est, quin sciat? (5) Non ... tamen ex istarum rerum scriptoribus, qui, quum i... in tantum quidem persecuti sint, quantum ab hi... solet, qui rerum subinde gestarum annales in do... parietibus populari ratione describunt, tamen om... profitentur esse complexos, quæ aut apud Græcos ... apud barbaros acciderint. (6) Est autem hujus rei ... quod, maxima quæque operum verbis quidem ... sane quam facillimum est; at factis et re ipsa præ... aliquod inceptum exsequi, difficile. (7) Quamobre... quidem, ut in medio positum, fere dixerim, commu... omnibus, qui modo audere voluerint: hoc vero adpi... duum ac rarum est, et paucis in omni vita conting... Ad hæc igitur dicenda me impulit illorum jactan... de se suisque operibus nimis magnifice prædicant. ... illa de quibus dicere institui, pergam ordiri.

XXXIV. Ptolemæus, cognomento Philopator, p... itum patris, occiso fratre Maga, et qui ejus sectam ... bantur, Ægypti dominatum suscepit. (2) Qui qui... existimabat; a domesticorum quidem metu ipsum ... opera sua, et eorum quos diximus cæde, libera... exteris vero ne periculum ullum haberet metuen... fortuna esse provisum: quippe Antigono et Seleuco ... ctis, regnare nunc in eorum locum Antiochum et ... pum, ambos juvenes admodum, et tantum non ... (3) Igitur fortunæ suæ præsenti propter illas, qua... mus, causas confisus, sic regnum suum adminis... quasi continuos ludos agitaret. (4) Et cum aulici... tum ceteris qui rebus in Ægypto præerant, incurio... omnium, et difficilem aditu, præbebat: negligente... et socordem illis se ostendebat, qui extra Ægyptum ... curas curabant; (5) quum priores reges non minori, quin imo majori, quam Ægyptum ipsam, suumque ... imperium, res externas habuissent. (6) Nam Cœl... et Cypri regna quum tenerent, Syriæ regibus terra ...

ἅτε καὶ Κοίλης Συρίας καὶ Κύπρου βασιλεύοντες· (7) ἐπέκειντο δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνάσταις, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς νήσοις· δεσπόζοντες τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων καὶ τόπων καὶ λιμένων κατὰ πᾶσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ Παμφυλίας ἕως Ἑλλησπόντου, καὶ τῶν κατὰ Λυσιμάχειαν τόπων. (8) Ἐφήδρευον δὲ τοῖς ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ πράγμασι, τῶν κατ' Αἶνον καὶ Μαρώνειαν καὶ πορρώτερον ἔτι πόλεων κυριεύοντες. (9) Καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μακρὰν ἐκτεταχότες τὰς χεῖρας, καὶ προβεβλημένοι πρὸ αὐτῶν ἐκ πολλοῦ τὰς δυναστείας, οὐδέποτε περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον ἠγωνίων ἀρχῆς. Διὸ καὶ τὴν σπουδὴν εἰκότως μεγάλην ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἔξω πραγμάτων. (10) Ὁ δὲ προειρημένος βασιλεὺς ὀλιγώρως ἕκαστα τούτων χειρίζων διὰ τοὺς ἀπρεπεῖς ἔρωτας, καὶ τὰς ἀλόγους καὶ συνεχεῖς μέθας, εἰκότως ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ καὶ τῆς ψυχῆς ἅμα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπιβούλους εὗρε καὶ πλείους. (11) Ὧν ἐγένετο πρῶτος Κλεομένης ὁ Σπαρτιάτης.

XXXV. Οὗτος γάρ, ἕως μὲν ὁ προσαγορευόμενος Εὐεργέτης ἔζη, πρὸς ὃν ἐποιήσατο τὴν κοινωνίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὰς πίστεις, ἦγε τὴν ἡσυχίαν· πεπεισμένος ἀεί, δι' ἐκείνου τεύξεσθαι τῆς καθηκούσης ἐπικουρίας, εἰς τὸ τὴν πατρῴαν ἀνακτήσασθαι βασιλείαν. (2) Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος μὲν μετήλλαξε, προῄει δ' ὁ χρόνος, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καιροὶ μονονοὺκ ἐπ' ὀνόματος ἐκάλουν τὸν Κλεομένην, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, πολεμουμένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, κοινωνούντων δὲ Λακεδαιμονίων Αἰτωλοῖς τῆς πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ἀπεχθείας κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολὴν καὶ πρόθεσιν τὴν Κλεομένους· (3) τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἠπείγετο σπεύδειν καὶ φιλοτιμεῖσθαι περὶ τῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀπαλλαγῆς. (4) Διόπερ τὸ μὲν πρῶτον ἐντεύξεις ἐποιεῖτο, παρακαλῶν, μετὰ χορηγίας τῆς καθηκούσης καὶ δυνάμεως αὐτὸν ἐκπέμψαι· (5) μετὰ δὲ ταῦτα, παρακουόμενος, ἠξίου μετὰ δεήσεως, μόνον αὐτὸν ἀπολῦσαι μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν· τοὺς γὰρ καιροὺς ἱκανῶς ὑποδεικνύειν ἀφορμὰς αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς. (6) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὐκ ἐφιστάνων οὐδενὶ τῶν τοιούτων, οὔτε προνοούμενος τοῦ μέλλοντος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, εὐήθως καὶ ἀλόγως ἀεὶ παρήκουε τοῦ Κλεομένους. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Σωσίβιον (οὗτος γὰρ μάλιστα τότε προεστὼς τῶν πραγμάτων) συνεδρεύσαντες, τοιαύτας τινὰς ἐποιήσαντο περὶ αὐτοῦ διαλήψεις· (8) μετὰ μὲν στόλου καὶ χορηγίας ἐκπέμπειν αὐτὸν οὐκ ἔκρινον, καταφρονοῦντες τῶν ἔξω πραγμάτων, διὰ τὸ μετηλλαχέναι τὸν Ἀντίγονον, καὶ νομίζειν μάταιον αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. (9) Πρὸς δὲ τούτοις ἐδεδίεσαν, μή ποτε, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, τῶν δὲ λοιπῶν μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀντιπάλου, ταχέως ἀκονιτὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ποιησάμενος ὑπ' αὐτόν, βαρὺς καὶ φοβερὸς αὐτοῖς ὁ Κλεομένης ἀνταγωνιστὴς σφίσι γένηται· (10) τεθεαμένος μὲν ὑπ' αὐγὰς αὐτῶν τὰ πράγματα, κατεγνωκὼς δὲ τοῦ βασιλέως, θεωρῶν δὲ πολλὰ

imminebant. (7) Et, quum clarissimas urbes opportunissimaque loca per omnem oram a Pamphylia ad Hellespontum in potestate sua haberent, Lysimachiæ item vicinum tractum obtinerent, Asiæ regulos, ipsasque insulas ex proximo observabant. (8) Thraciæ denique ac Macedoniæ rebus velut ex insidiis inhiabant; Æno, Maronea, et ulterioribus etiam urbibus potientes. (9) Atque hoc pacto porrectis in longinqua manibus, quum externis hisce tot principatibus velut objecto scuto tegerentur, de imperio Ægypti nullam unquam sollicitudinem habuerant. Quare merito magnæ illis curæ erant res extra Ægyptum. (10) Quas rex hic, de quo loquimur, quum susque deque haberet, dum fœdis amoribus et insanis continuisque potationibus indulget; mirari debet nemo, si multos brevi tempore, qua vitæ, qua regni, insidiatores invenit. (11) Primus autem horum omnium Spartanus fuit Cleomenes.

XXXV. Hic vir, quamdiu Ptolemæus Evergeta vivebat, quocum societatem et fœdus icerat, nihil movit; quod semper speraret idonea se ab illo auxilia impetraturum ad regnum paternum recuperandum. (2) Sed postquam ille quidem obierat, tempora autem currebant, et rerum in Græcia status tantum non ipso nomine Cleomenem vocabat: mortuus namque erat Antigonus, et Achæi bello distinebantur: quodque inde a principio propositum habuerat et perficere studuerat Cleomenes, Ætoli Lacedæmoniis juncti communi jam odio Achæos et Macedones persequebantur: (3) tum vero magis etiam cogebatur Cleomenes omni studio atque animi contentione suum ab Alexandria discessum urgere. (4) Regem igitur adire primo, hortarique, ut rebus necessariis ac milite instructum se dimittat: (5) deinde, quum negligenter audiretur, precibus etiam atque etiam contendere, quo abeundi sibi cum sua dumtaxat familia veniam daret: ipsa namque tempora satis luculentas sibi regni patrii recipiendi occasiones suppeditare. (6) Et rex quidem nulli serio negotio attendens, futurique parum providus ob jam expositas causas, pro cetera fatuitate atque stultitia sua verborum Cleomenis rationem nullam habebat. (7) Sosibius vero, cujus erat tum in eo regno summa auctoritas, coacto amicorum concilio, de Cleomene ita statuit: (8) cum classe et pecunia ac commeatu nequaquam esse illum emittendum. Nam quia fato functus erat Antigonus, res externas negligebant, et, omnem ejusmodi sumtum frustra factum iri, autumabant. (9) Præterea sollicitudo hæc eos angebat, ne forte, quum sublato Antigono nemo jam superesset adversarius, Cleomenes ipse, universa Græcia celeriter ac nullo prope certamine in potestatem redacta, gravis et metuendus ipsis inciperet esse adversarius: (10) qui præsertim Ægyptiaci regni statum in clara luce, quod aiunt, spectasset, regemque conte-

τὰ παρακρεμάμενα μέρη καὶ μακρὰν ἀπεσπασμένα τῆς βασιλείας, καὶ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχοντα πρὸς πραγμάτων λόγον. (11) Καὶ γὰρ νῆες ἐν τοῖς κατὰ Σάμον ἦσαν τόποις οὐκ ὀλίγαι· καὶ στρατιωτῶν πλῆθος ἐν τοῖς κατ' Ἔφεσον. (12) Δι' ἃ ταύτην μὲν οὖν τὴν ἐπιβολὴν, ὥστ' ἐκπέμπειν αὐτὸν μετὰ χορηγίας, ἀπεδοκίμασαν, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας· τό γε μὴν, ὀλιγωρήσαντας ἄνδρα τοιοῦτον, ἐξαποστεῖλαι, πρόδηλον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, οὐδαμῶς ἡγοῦντο σφίσι συμφέρειν. (13) Λοιπὸν ἦν, ἄκοντα κατέχειν. Τοῦτο δ' αὐτόθεν καὶ χωρὶς λόγου πάντες μὲν ἀπεδοκίμαζον, οὐκ ἀσφαλὲς νομίζοντες εἶναι λέοντι καὶ προβάτοις ὁμοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἔπαυλιν· μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ μέρος ὁ Σωσίβιος ὑφεωρᾶτο, διά τινα τοιαύτην αἰτίαν.

XXXVI. Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν ἐγίγνοντο περὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Μάγα καὶ τῆς Βερενίκης, ἀγωνιῶντες μὴ διασφαλῶσι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Βερενίκης τόλμαν, ἠναγκάζοντο πάντας αἰκάλλειν τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν, καὶ πᾶσιν ὑπογράφειν ἐλπίδας, ἐὰν κατὰ λόγον αὐτοῖς χωρήσῃ τὰ πράγματα. (2) Τότε δὴ κατανοῶν ὁ Σωσίβιος τὸν Κλεομένην, δεόμενον μὲν τῆς ἐκ τῶν βασιλέων ἐπικουρίας, ἔχοντα δὲ γνώμην καὶ πραγμάτων ἀληθινῶν ἔννοιαν, ὑπογράφων αὐτῷ μεγάλας ἐλπίδας, ἅμα συμμετέδωκε τῆς ἐπιβολῆς. (3) Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ Κλεομένης ἐξεπτοημένον, καὶ μάλιστα δεδιότα τοὺς ξένους καὶ μισθοφόρους, θαῤῥεῖν παρεκάλει· τοὺς γὰρ μισθοφόρους βλάψειν μὲν αὐτὸν οὐδὲν, ὠφελήσειν δ' ὑπισχνεῖτο. (4) Μᾶλλον δ' αὐτοῦ θαυμάσαντος τὴν ἐπαγγελίαν· Οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, διότι σχεδὸν εἰς τρισχιλίους εἰσὶν ἀπὸ Πελοποννήσου ξένοι, καὶ Κρῆτες εἰς χιλίους, οἷς ἐὰν νεύσωμεν ἡμεῖς μόνον, ἑτοίμως ὑπουργήσουσι πάντες; (5) Τούτων δὲ συστραφέντων, τίνας ἀγωνιᾷς; ἢ δῆλον, ἔφη, τοὺς ἀπὸ Συρίας καὶ Καρίας στρατιώτας; (6) Τότε μὲν οὖν ἡδέως ὁ Σωσίβιος ἀκούσας ταῦτα, διπλασίως ἐπεῤῥώσθη πρὸς τὴν κατὰ τῆς Βερενίκης πρᾶξιν. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα, θεωρῶν τὴν τοῦ βασιλέως ῥᾳθυμίαν, ἀεὶ τὸν λόγον ἀνενεοῦτο, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τήν τε τοῦ Κλεομένους τόλμαν ἐλάμβανε, καὶ τὴν τῶν ξένων πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν. (8) Διὸ καὶ τότε μάλιστα παρέστησε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς φίλοις ὁρμὴν οὗτος εἰς τὸ προκαταλαβέσθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένην. (9) Πρὸς δὲ τὴν ἐπίνοιαν ταύτην, ἐχρήσατο συνεργήματι τοιούτῳ τινί.

XXXVII. Νικαγόρας τις ἦν Μεσσήνιος. Οὗτος ὑπῆρχε πατρικὸς ξένος Ἀρχιδάμου τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως. (2) Τὸν μὲν οὖν πρὸ τοῦ χρόνον βραχεῖά τις ἦν τοῖς προειρημένοις ἐπιπλοκὴ πρὸς ἀλλήλους· καθ' ὃν δὲ καιρὸν Ἀρχίδαμος ἐκ τῆς Σπάρτης ἔφυγε, δείσας τὸν Κλεομένην, καὶ παρεγένετ' εἰς Μεσσηνίαν, οὐ μόνον οἰκίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίοις ὁ Νικαγόρας αὐτὸν ὑπεδέξατο προθύμως· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς συμπεριφορὰν ἐγένετό τις αὐτοῖς ὁλοσχερὴς εὔνοια καὶ συνήθεια πρὸς ἀλλήλους. (3) Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα, τοῦ Κλεομένους ὑποδείξαντος ἐλπίδα καθόδου καὶ διαλύσεως

neret ad hæc, qui sciret, multas esse ejus regni, ut dicam, lacinias, longe summotas, quæ rerum gerendar occasiones præclaras dare possent. (11) Nam et nave Samo erant non paucæ: et militum ingens Ephesi numer (12) Igitur, propter hasce modo expositas causas, co lium dimittendi Cleomenem cum necessario apparatu, probarunt: at rursus, virum tantum adeo conten habitum dimittere, inimicum certum atque hostem, quaquam e re sua esse judicabant. (13) Quamobren lud supererat, ut invitum retinerent. Id vero statin sine longiore deliberatione cum ceteri omnes improbab qui periculosum rebantur esse, leonem et pecudes in eo stabulo continere: tum vero Sosibius præ ceteris eam suspectam habebat, idque ob hujuscemodi causam.

XXXVI. Quo tempore super cæde Magæ ac Bere deliberabatur, anxii ac solliciti, ne forte, propter Bere potissimum audaciam, id inceptum frustra esse, co sunt auctores ejus consilii, ministros aulicos bland delinire, magnorum spem commodorum omnibus o dentes, si ex voto res ipsis succederent. (2) Eo tempore animadvertens Sosibius, Cleomenem, qui re auxilio indigebat, singulari prudentia et vero usu re pollere, magna pollicitans, participem consilii eum f (3) Cleomenes, cernens hominem præ timore attoni et a peregrino potissimum conductitioque milite male tuentem, bono animo esse illum jubet: ac, merce nihil quidquam ipsi nocituros, imo potius auxilio fut spondet. (4) Mirante adhuc impensius dictum istud bio, Non vides, subjicit Cleomenes, inter mercenario propemodum millia merere Peloponnesiorum, Cretens mille? quibus ego si vel nutu signum dedero, ad o quæ voluero exsequenda præsto erunt. (5) Hi si facta a te steterint, ecquos metuis? Syriaci, credo, Caria te terrent milites. (6) Et tum quidum lubent audiverat Sosibius: eumque ista verba duplo animo ad cædem Berenicæ reddiderunt. (7) At postea, q regis socordiam considerabat, semper illi in memori sermo redibat, jugiterque ob oculos ei versabatur Cl nis audacia, et stipendiariorum erga ipsum benevol (8) Hic igitur potissimum tempore illo et regi et ejus stimulos admovebat, ut Cleomenem, prius evaderet, comprehenderent, et includerent. (9) hoc moliens Sosibius occasione usus est hujusmodi.

XXXVII. Nicagoras quidam Messenius fuit, Archid Spartæ tum regnanti, paterni hospitii jure conjunctus Hi prioribus quidem temporibus raro commeare al alterum soliti: postea vero quam Archidamus, metu menis, Sparta exulare coactus in Messeniam venit, N ras non solum hospitio et necessariis omnibus rebus magna comitate excepit: sed etiam, ex consuetudi illo tempore cum eo contracta, amicissimus eidem et liarissimus factus est. (3) Idcirco, ubi postea Cleo reditus spem fecit Archidamo et reconciliandæ

...τὸν Ἀρχίδαμον, ἔδοξεν αὐτὸν ὁ Νικαγόρας εἰς τὰς ἀποστολάς, καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν πίστεων συνθήκας. (4) Ὧν κυρωθέντων, ὁ μὲν Ἀρχίδαμος εἰς τὴν Σπάρτην κατῄει, πιστεύσας ταῖς διὰ τοῦ Νικαγόρου γεγενημένας συνθήκαις. (5) Ὁ δὲ Κλεομένης, ἀπαντήσας, τὸν μὲν Ἀρχίδαμον ἐπανείλετο, τοῦ δὲ Νικαγόρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνόντων ἐφείσατο. (6) Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐκτὸς ὁ Νικαγόρας ὑπεκρίνετο χάριν ὀφείλειν τῷ Κλεομένει διὰ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν· ἐν αὐτῷ γε μὴν βαρέως ἔφερε τὸ συμβεβηκός, δοκῶν αἴτιος γεγονέναι τῷ βασιλεῖ τῆς ἀπωλείας. (7) Οὗτος ὁ Νικαγόρας, ἵππους ἄγων, κατέπλευσε βραχεῖ χρόνῳ πρότερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. (8) Ἀποβαίνων δ' ἐκ τῆς νεώς, συνέβαλε... τόν τε Κλεομένην, καὶ τὸν Παντέα, καὶ μετὰ τούτων Ἱππίταν, ἐν τῷ λιμένι παρὰ τὴν κρηπῖδα περιπατοῦντας. (9) Ἰδὼν δὲ ὁ Κλεομένης αὐτόν, καὶ προσελθών, ἠσπάζετο φιλοφρόνως, καὶ προσεπύθετο, τί παρείη. (10) Τοῦ δ' εἰπόντος, ὅτι παραγέγονεν ἵππους ἄγων· Ἐβουλόμην ἄν σε, ἔφη, καὶ λίαν, ἀντὶ τῶν ἵππων κιναίδους ἄγειν καὶ σάμβυκας· τούτων γὰρ ὁ νῦν βασιλεὺς κατεπείγεται. (11) Τότε γοῦν ἐπιγελάσας ὁ Νικαγόρας, ἐσιώπησε. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας οἰκειότερον ἐλθὼν εἰς τὰς χεῖρας τῷ Σωσιβίῳ διὰ τοὺς ἵππους, εἶπε κατὰ τοῦ Κλεομένους τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον. (12) Θεωρῶν δὲ τὸν Σωσίβιον ἡδέως ἀκούοντα, ἐξέθετο τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τὸν Κλεομένην ἀπεχθείαν.

XXXVIII. Ὃν ὁ Σωσίβιος ἐπιγνοὺς ἀλλοτρίως πρὸς τὸν Κλεομένην διακείμενον, τὰ μὲν παραχρῆμα δωρησάμενος, τὰ δ' εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγειλάμενος, συνέπεισε, γράψαι κατὰ τοῦ Κλεομένους ἐπιστολὴν ἀπολιπεῖν ἐσφραγισμένην· (2) ἵν', ἐπειδὰν ὁ Νικαγόρας ἐκπλεύσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὁ παῖς ἀνενέγκῃ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ὡς ὑπὸ τοῦ Νικαγόρου πεμφθεῖσαν. (3) Συμπράξαντος δὲ τοῦ Νικαγόρου τὰ προειρημένα, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἀνενεχθείσης ὑπὸ τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν Σωσίβιον μετὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ Νικαγόρου, (4) παραυτίκα ἅμα τὸν οἰκέτην καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἧκεν ἔχων πρὸς τὸν βασιλέα· τοῦ μὲν παιδὸς φάσκοντος, Νικαγόραν καταλιπεῖν τὴν ἐπιστολήν, ἐντειλάμενον ἀποδοῦναι Σωσιβίῳ. (5) Τῆς δ' ἐπιστολῆς διασαφούσης, ὅτι μέλλει Κλεομένης, ἐὰν μὴ ποιῶνται τὴν ἐξαποστολὴν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἁρμοζούσης παρασκευῆς καὶ χορηγίας, ἐπαναστήσεσθαι τοῖς τοῦ βασιλέως πράγμασιν, (6) εὐθέως ὁ Σωσίβιος λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, παρώξυνε τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους φίλους, πρὸς τὸ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ φυλάξασθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένην. (7) Γενομένου δὲ τούτου, καί τινος ἀποδοθείσης οἰκίας αὐτῷ μεγάλης, ἐποιεῖτο τὴν διατριβὴν ἐν ταύτῃ παραφυλαττόμενος· τούτῳ διαφέρων τῶν ἄλλων τῶν ἀπηγμένων εἰς τὰς φυλακάς, τῷ ποιεῖσθαι τὴν δίαιταν ἐν μείζονι δεσμωτηρίῳ. (8) Εἰς ἃ βλέπων ὁ Κλεομένης, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, πάντα ... ἔκρινε πεῖραν λαμβάνειν· (9) οὐχ οὕτω

gratiæ, Nicagoras operam suam interposuit, legationes eam ob causam suscipiendo, et de conditionibus atque fide danda inter eos agendo. (4) Quum essent transacta omnia, Archidamus, pactis confisus quæ Nicagoras pepigerat, Spartam ab exilio repetere instituit. (5) At Cleomenes, obviam ei progressus, ipsum quidem Archidamum obtruncat, Nicagoræ vero et ceteris qui aderant parcit. (6) Propterea Nicagoras, apud alios quidem magno beneficio se obstrictum Cleomeni, qui vitam sibi non eripuisset, simulabat : ipse vero apud se clam iniquissimo animo casum Archidami ferebat, eo magis, quod perniciei causa illi exstitisse videbatur. (7) Iste Nicagoras non multo ante cum equis venalibus Alexandriam appulerat. (8) Qui navi egressus, Cleomenem Panteumque, et una cum his Hippitam, ambulantes in portus crepidine invenit. (9) Cleomenes, ut primum Nicagoram videt, adire hominem, comiter salutare, et mox, quorsum adesset, sciscitari. (10) Cui quum ille, equos se adduxisse, respondisset : Quam vellem, Cleomenes ait, equorum loco cinædos et sambucistrias potius advexisses : in his enim is, qui nunc regnum tenet, studium omne suum ponit. (11) Ridere tum Nicagoras, et hanc vocem silentio premere. Interjectis vero diebus aliquot, per occasionem equorum factus Sosibio familiarior, ad invidiam Cleomeni conflandam sermonem quem modo retulimus illi recitat. (12) Et quum rem gratam facere se Sosibio animadverteret, omne vetus illud suum in Cleomenem odium ipsi aperit.

XXXVIII. Sosibius, inimicum hunc esse Cleomenis sentiens, partim collatis in præsentia muneribus, partim alia se daturum pollicitus, ab eo impetrat, ut epistolam scriberet criminationem Cleomenis continentem, eamque discedens obsignatam relinqueret, (2) ut, paucis mox diebus ab ipsius profectione, eam epistolam puer ad se perferret, tamquam a Nicagora missam. (3) Ut hic monuerat, ita ille fecit : qui postquam oram solvisset, allata est a puero epistola ad Sosibium. (4) Ille igitur, famulum simul et literas secum habens, extemplo ad regem. Dicebat puer, abeuntem Nicagoram hanc epistolam reliquisse, cum mandatis, ut Sosibio traderetur. (5) Literis autem significabatur : Cleomenem, nisi cum idoneo apparatu et omnibus suo incepto necessariis rebus dimitteretur, res novas in imperio regis esse moliturum. (6) Tam bonam occasionem arripit statim Sosibius, et tam regem quam amicos regis cohortatur, ut nulla interposita mora caverent, et Cleomenem concluderent. (7) Ac mox de hujus sententia domus quædam amplissima illi decreta est, in qua circummunitus custodiis degebat : hoc uno a ceteris qui sunt in carcerem conjecti differens, quod amplior carcer illum habebat. (8) Propterea Cleomenes, exiguam de cetero spem salutis sibi relictam intelligens, omnia sibi statuit experiunda : (9)

πεπεισμένος καταχρατήσειν τῆς προθέσεως (οὐδὲν γὰρ εἶχε τῶν εὐλόγων πρὸς τὴν ἐπιβολὴν), τὸ δὲ πλεῖον, εὐθανατῆσαι σπουδάζων, καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπομεῖναι τῆς περὶ αὐτὸν προγεγενημένης τόλμης· (10) ἅμα δὲ καὶ λαμβάνων ἐν νῷ τὸ τοιοῦτον, ὥς γέ μοι δοκεῖ, καὶ προτιθέμενος, ὅπερ εἴωθε συμβαίνειν πρὸς τοὺς μεγαλόφρονας τῶν ἀνδρῶν·

Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

XXXIX. Παρατηρήσας οὖν ἔξοδον τοῦ βασιλέως εἰς Κάνωβον, διέδωκε τοῖς φυλάττουσιν αὐτὸν φήμην, ὡς ἀφίεσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ βασιλέως· καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, αὐτός τε τοὺς αὐτοῦ θεράποντας εἱστία, καὶ τοῖς φυλάττουσιν ἱερεῖα καὶ στεφάνους, ἅμα δὲ τούτοις οἶνον, ἐξαπέστειλε. (2) Τῶν δὲ χρωμένων τούτοις ἀνυπονοήτως, καὶ καταμεθυσθέντων, παραλαβὼν τοὺς συνόντας φίλους, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν παῖδας, περὶ μέσον ἡμέρας λαθὼν τοὺς φύλακας ἐξῆλθε μετ' ἐγχειριδίων. (3) Προάγοντες δὲ, καὶ συντυχόντες κατὰ τὴν πλατεῖαν Πτολεμαίῳ, τῷ τότε ἐπὶ τῆς πόλεως ἀπολελειμμένῳ, καταπληξάμενοι τῷ παραβόλῳ τοὺς συνόντας αὐτῷ, τοῦτον μὲν κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ τεθρίππου, παρέκλεισαν· τὰ δὲ πλήθη παρεκάλουν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν. (4) Οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτοῖς, οὐδὲ συνεξανισταμένου, διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς, ἐπιστρέψαντες ὥρμησαν πρὸς τὴν ἄκραν, ὡς ἀνασπάσοντες ταύτης τὰς πυλίδας, καὶ συγχρησόμενοι τοῖς εἰς τὴν φυλακὴν ἀπηγμένοις τῶν ἀνδρῶν. (5) Ἀποσφαλέντες δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, διὰ τὸ τοὺς ἐφεστῶτας προαισθομένους τὸ μέλλον ἀσφαλίσασθαι τὴν πύλην, προσήνεγκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, εὐψύχως πάνυ καὶ Λακωνικῶς. (6) Κλεομένης μὲν οὖν οὕτω μετήλλαξε τὸν βίον· ἀνὴρ γενόμενος καὶ πρὸς τὰς ὁμιλίας ἐπιδέξιος, καὶ πρὸς πραγμάτων οἰκονομίαν εὐφυὴς, καὶ συλλήβδην ἡγεμονικὸς καὶ βασιλικὸς τῇ φύσει.

XL. Μετὰ δὲ τοῦτον οὐ πολὺ κατόπιν, Θεόδοτος, ὁ τεταγμένος ἐπὶ Κοίλης Συρίας, ὢν τὸ γένος Αἰτωλὸς, τὰ μὲν καταφρονήσας τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀσέλγειαν τοῦ βίου καὶ τῆς ὅλης αἱρέσεως, (2) τὰ δὲ διαπιστήσας τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν, διὰ τὸ μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀξιολόγους παρασχόμενος χρείας τῷ βασιλεῖ περί τε τἄλλα, καὶ περὶ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν Ἀντιόχου τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν πράγμασι, μὴ οἷον ἐπὶ τούτοις τυχεῖν τινος χάριτος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀνακληθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παρ' ὀλίγον κινδυνεῦσαι τῷ βίῳ· (3) διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἐπεβάλετο τότε λαλεῖν Ἀντιόχῳ, καὶ τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις ἐγχειρίζειν. Τοῦ δ' ἀσμένως δεξαμένου τὴν ἐλπίδα, ταχεῖαν ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα τὴν οἰκονομίαν. (4) Ἵνα δὲ καὶ περὶ ταύτης τῆς οἰκίας τὸ παραπλήσιον ποιήσωμεν, ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παράληψιν τῆς Ἀντιόχου δυναστείας, ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ποιησόμεθα κεφαλαιώδη τὴν ἐφοδὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μέλλοντος λέγεσθαι πολέμου.

non adeo quod voti compotem posse fieri se crederet (quip omnibus præsidiis in eam rem necessariis destitutus), potius, ut honesta defungeretur morte, neve quidquam teretur virtute illa, qua hactenus claruerat, indignum. (Simul, ut equidem reor, succurrebat illi, atque proponel ipse sibi hoc ante oculos, uti fieri amat a viris magnis :

At non ignavus certe, obscurusve peribo :
verum aliquid faciam, ætas quod ventura loquetur.

XXXIX. Igitur observata profectione Ptolemæi Ca pum, rumorem inter custodias differt Cleomenes, inibi esse, ut a rege liberetur : atque adeo hanc prætexens c sam ; tum ipse suis epulas struit, tum custodibus in rem carnes, coronas et insuper vinum mittit. (2) Illi, hil quidquam de dolo suspicati, dum acceptis vescun vinoque se ingurgitant, interim Cleomenes, amicis qui erant et famulis comitatus, circa meridiem, clam cust bus, strictis pugionibus foras erupit. (3) Progredient occurrit in platea Ptolemæus, ad urbis custodiam tum ctus : cujus comitibus ad tantam audaciam pavore ter tibus, ipse de quadriga dejectus includitur : simul ad l tatem populus vocatur. (4) Quum vero nemo sequer neque rebellii socium se adderet (quippe omnes in novitas terrebat), converso agmine arcem petunt con portulas effracturi, et ad destinata vinctorum opera (5) Quod eorum consilium ut præsenserunt præfecti valido præsidio portam muniunt : itaque hac quoqu lapsi, generoso animo et Laconico, manus sibi intule (6) Atque hunc habuit vitæ exitum Cleomenes : vir, in vitæ consuetudine et colloquiis familiaribus, dexte cujusdam singularis, tum etiam qui ad seria negoti ctanda optime ab ingenio comparatus, et, ut verbo di ad ducis vel regis munia obeunda factus a natura.

XL. Non multo post Cleomenem, defecit a rege dotus, Cœlæ-Syriæ præfectus, genere Ætolus. Hic p contemtu Ptolemæi, ob luxum atque impuram ipsius et genus universum institutorum, (2) partim quia cerum ejus aulæ voluntatem erga se suspectam habeb qui paucis ante annis, post egregie novatam regi op cum aliis in rebus, tum illo bello, quod cum Anti Cœlen-Syriam tunc primum invadente, gestum adeo nullam parem meritis gratiam reportaverat, ut Alexandriam accitus, etiam de vita periculum subin is igitur hisce de causis, tum Antiochum statuit conv et Cœlæ-Syriæ urbes illi tradere. Oblatam spem læt accipit : et brevi tempore ad exitum res est perduct Ut autem in hac etiam regia familia præstemus idem in superiore fecimus ; narrationem, paulo altius rep ab eo tempore quo Antiochus imperium suscepit, p mus dehinc ad principium usque ejus belli, de quo instituimus. (5) Antiochus igitur filius erat natu

ὁ γὰρ Ἀντίοχος ἦν μὲν υἱὸς νεώτερος Σελεύκου, τοῦ Καλλινίκου προσαγορευθέντος. Μεταλλάξαντος δὲ τοῦ πατρὸς, καὶ διαδεξαμένου τἀδελφοῦ Σελεύκου τὴν βασιλείαν διὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς ἄνω τόποις μεθιστάμενος ἐποιεῖτο τὴν διατριβήν. (6) Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, μετὰ δυνάμεως ὑπερβαλὼν τὸν Ταῦρον, δολοφονηθῆ, καθάπερ καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, μεταλαβὼν τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐβασίλευσε· (7) διαπιστεύων τὴν μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν Ἀχαιῷ, τὰ δ' ἄνω μέρη τῆς βασιλείας ἐγκεχειρικὼς Μόλωνι, καὶ ἀδελφῷ τοῦ Μόλωνος Ἀλεξάνδρῳ· Μόλωνος μὲν Μηδίας ὑπάρχοντος σατράπου, τἀδελφοῦ δὲ τῆς Περσίδος.

XLI. Οἱ καταφρονήσαντες μὲν αὐτοῦ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἐλπίσαντες δὲ τὸν Ἀχαιὸν ἔσεσθαι κοινωνὸν σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, μάλιστα δὲ φοβούμενοι τὴν ὠμότητα καὶ κακοπραγμοσύνην τὴν Ἑρμείου, τοῦ τότε προεστῶτος τῶν ὅλων πραγμάτων, ἀφίστασθαι καὶ διαστρέφειν ἐπεβάλοντο τὰς ἄνω σατραπείας. (2) Ὁ δὲ Ἑρμείας ἦν μὲν ἐκ Καρίας, ἐπέστη δὲ ἐπὶ τὰ πράγματα, Σελεύκου τἀδελφοῦ ταύτην αὐτῷ τὴν πίστιν ἐγχειρίσαντος, καθ' οὓς καιροὺς ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τὸν Ταῦρον στρατείαν. (3) Τυχὼν δὲ ταύτης τῆς ἐξουσίας, πᾶσι μὲν ἐφθόνει τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς οὖσι τῶν περὶ τὴν αὐλήν· ὢν δὲ φύσει ὠμὸς ὢν, τῶν μὲν τὰς ἀγνοίας ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐξηγούμενος ἐκόλαζε· τοῖς δὲ χειροποιήτους καὶ ψευδεῖς ἐπιφέρων αἰτίας, ἀπαραίτητος ἦν καὶ πικρὸς δικαστής. (4) Μάλιστα δ' ἔσπευδε καὶ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο, βουλόμενος ἐπανελέσθαι τὸν ἀποκομίσαντα τὰς δυνάμεις τὰς μετὰ Σελεύκου συνελθούσας Ἐπιγένην, διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν ἄνδρα καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνάμενον, καὶ μετ' ἀποδοχῆς ἀξιούμενον παρὰ ταῖς δυνάμεσιν. (5) Ὢν δὲ πρὸς τούτῳ ταύτης τῆς προθέσεως, ἐπεῖχε, βουλόμενος ἀεί τινος ἀφορμῆς ἐπιλαβέσθαι καὶ προφάσεως κατὰ τοῦ προειρημένου. (6) Ἀθροισθέντος δὲ τοῦ συνεδρίου περὶ τῆς τοῦ Μόλωνος ἀποστάσεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως λέγειν ἕκαστον τὸ φαινόμενον, περὶ τοῦ πῶς δεῖ χρῆσθαι τοῖς κατὰ τοὺς ἀποστάτας πράγμασι· (7) καὶ πρώτου συμβουλεύοντος Ἐπιγένους, διότι δεῖ μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἐκ χειρὸς ἔχεσθαι τῶν προκειμένων, καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα τὸν βασιλέα συνάπτειν τοῖς τόποις καὶ παρ' αὐτοὺς εἶναι τοὺς καιρούς· (8) οὕτω γὰρ ἢ τὸ παράπαν οὐδὲ τολμήσειν ἀλλοτριοπραγεῖν τοὺς περὶ τὸν Μόλωνα, τοῦ βασιλέως παρόντος, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐν ὄψει γενομένου μετὰ συμμέτρου δυνάμεως· (9) ἢ κἂν ὅλως τολμήσωσι καὶ μείνωσιν ἐπὶ τῆς προθέσεως, ταχέως αὐτοὺς συναρπασθέντας ὑπὸ τῶν ὄχλων ἐγχειρίστους παραδοθήσεσθαι τῷ βασιλεῖ.

XLII. Ταῦτα λέγοντος ἔτι τοῦ προειρημένου, διοργισθεὶς ὁ Ἑρμείας, πολὺν ἔφησεν αὐτὸν χρόνον ἐπίβουλον καὶ προδότην τῆς βασιλείας διαλεληθέναι· (2) νῦν δὲ καλῶς ποιοῦντα φανερὸν ἐκ τῆς συμβουλῆς γεγονέναι, σπουδάζοντα μετ' ὀλίγων ἐγχειρίσαι τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα τοῖς ἀποστάταις. (3) Τότε μὲν οὖν,

Seleuci illius, cui fuit cognomen Callinici. Postquam defuncto patri successit in regno Seleucus frater major Antiochi, ipse in superiora Asiæ migravit, ibique vitam degit. (6) Deinde vero, ubi Seleucus, Taurum transgressus, per dolum fuit occisus, quod et antea dicebamus, Antiochus imperium defuncti adeptus, regnavit : (7) et totius cis Taurum Asiæ dominatione Achæo concredita, superiores autem regni provincias Moloni et ejus fratri Alexandrò regendas dedit : eratque Molo Mediæ præfectus (satrapam vocant), Alexander Persidis.

XLI. Molo igitur et Alexander, regis pueritiam aspernati, sperantesque Achæum consilia cum ipsis esse consociaturum, præcipue autem veriti crudelitatem malasque artes Hermeæ, qui summæ rerum in aula præerat, deficiendi, et avertendi a rege superiores satrapias consilium inierunt. (2) Hermeas iste, genere Car, admotus ad rerum curam fuerat a Seleuco, Antiochi fratre, qui, expeditionem versus Taurum suscipiens, ejus fidei regnum commendaverat. (3) Tantam autem hanc adeptus dignitatem, omnibus, qui auctoritate et gratia apud regem valebant, invidere cœpit : itaque, homo natura sævus, in alios propter levia delicta, quæ interpretatione sua graviora faciebat, graviter animadvertebat; aliis per calumniam falsa crimina impingens, inexorabilem se et immitem judicem præbebat. (4) Omnium vero maxime id studebat, plurimique æstimabat, ut Epigenem perderet, qui eas copias reduxerat, quæ cum Seleuco erant profectæ : hunc enim virum esse intelligebat, dicendi simul agendique peritum, et apud legiones præcipuæ auctoritatis. (5) Atque hoc animo versans, continuit se, causam et occasionem semper aliquam aucupans calumniandi Epigenis. (6) Quum autem de rebellione Molonis concilium esset coactum, jubente rege, ut, quomodo rebellantium audaciæ occurrendum existimarent, ex animi sui sententia quisque diceret; (7) omnium primus Epigenes ita censuit : Non esse cunctandum, sed e vestigio incumbendum præsenti negotio : ante omnia vero illud vel maxime requiri, ut ad ea loca rex ipse accedat, et rerum gerendarum momenta præsens ipse captet. (8) Hoc enim pacto, vel omnino moliri res novas non ausurum Molonem quique cum eo sentiunt, rege præsente, et cum idoneis copiis in oculis populorum versante : (9) aut, si omnino ausuri sint et in proposito mansuri, futurum brevi, ut ab ipsa multitudine correpti, in potestatem regis tradantur.

XLII. Nondum dicendi finem fecerat Epigenes, cum ira percitus Hermeas dixit : a longo tempore ipsum regno insidiantem, salutemque ejus prodentem, omnes fefellisse : (2) nunc autem bene fecisse, cum id consilii dederit, palam sit factum, velle ipsum rebellibus regis personam tradere, paucis comitatam. (3) His dictis, quasi calumniæ fomitem

οἷον ὑποθύψας τὴν διαβολὴν, παρῆκε τὸν Ἐπιγένην, πικρίαν ἄκαιρον μᾶλλον ἢ δυσμένειαν ἐπιφήνας. (4) Αὐτὸς δὲ, κατὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην, τὴν μὲν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατείαν, κατάφοβος ὢν τὸν κίνδυνον, ἐξέκλινε διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πολεμικῶν· ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐσπούδαζε στρατεύειν, ἀσφαλῆ τοῦτον εἶναι πεπεισμένος τὸν πόλεμον, διὰ τὴν τοῦ προειρημένου βασιλέως ῥᾳθυμίαν. (5) Τότε μὲν οὖν, καταπληξάμενος τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ πάντας, ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα στρατηγοὺς ἐξέπεμψε μετὰ δυνάμεως Ξένωνα καὶ Θεόδοτον τὸν Ἡμιόλιον· τὸν δ' Ἀντίοχον παρώξυνε συνεχῶς, οἰόμενος δεῖν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν πράγμασι· (6) μόνως οὕτως ὑπολαμβάνων, εἰ πανταχόθεν τῷ νεανίσκῳ περισταίη πόλεμος, οὔτε τῶν πρότερον ἡμαρτημένων ὑφέξειν δίκας, οὔτε τῆς παρούσης ἐξουσίας κολουθήσεσθαι, διὰ τὰς χρείας καὶ τοὺς ἀεὶ περιϊσταμένους ἀγῶνας τῷ βασιλεῖ καὶ κινδύνους. (7) Διὸ καὶ τὸ τελευταῖον ἐπιστολὴν πλάσας ὡς παρ' Ἀχαιοῦ διαπεσταλμένην, προσήνεγκε τῷ βασιλεῖ, διασαφοῦσαν, ὅτι Πτολεμαῖος αὐτὸν παρακαλεῖ πραγμάτων ἀντιποιήσασθαι, καί φησι καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι χορηγήσειν πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολὰς, ἐὰν ἀναλάβῃ διάδημα, καὶ φανερὸς γένηται πᾶσιν ἀντιποιούμενος τῆς ἀρχῆς· (8) ἣν τοῖς πράγμασιν ἔχειν αὐτὸν καὶ νῦν, τῆς δὲ ἐπιγραφῆς αὐτῷ φθονοῦντα, τὸν ὑπὸ τῆς τύχης διδόμενον ἀποτρίβεσθαι στέφανον. (9) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς, πιστεύσας τοῖς γραφομένοις, ἕτοιμος ἦν καὶ μετέωρος στρατεύειν ἐπὶ Κοίλην Συρίαν.

XLIII. Ὄντος δὲ αὐτοῦ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους περὶ Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ζεύγματος, παρῆν Διόγνητος, ὁ ναύαρχος, ἐκ Καππαδοκίας τῆς περὶ τὸν Εὔξεινον, ἄγων Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ βασιλέως θυγατέρα, παρθένον οὖσαν, γυναῖκα τῷ βασιλεῖ κατωνομασμένην. (2) Ὁ δὲ Μιθριδάτης εὔχετο μὲν ἀπόγονος εἶναι τῶν ἑπτὰ Περσῶν ἑνὸς, τῶν ἐπανελομένων τὸν μάγον· διατετηρήκει δὲ τὴν δυναστείαν ἀπὸ προγόνων, τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς διαδοθεῖσαν ὑπὸ Δαρείου παρὰ τὸν Εὔξεινον πόντον. (3) Ἀντίοχος δὲ, προσδεξάμενος τὴν παρθένον μετὰ τῆς ἁρμοζούσης ἀπαντήσεως καὶ προστασίας, εὐθέως ἐπετέλει τοὺς γάμους, μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς χρώμενος ταῖς παρασκευαῖς. (4) Μετὰ δὲ τὴν συντέλειαν τῶν γάμων καταβὰς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, βασίλισσαν ἀποδείξας τὴν Λαοδίκην, λοιπὸν ἐγίγνετο περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν. (5) Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Μόλων, ἑτοίμους παρεσκευακὼς πρὸς πᾶν τοὺς ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας ὄχλους, διά τε τὰς ἐλπίδας τὰς ἐκ τῶν ὠφελειῶν, καὶ τοὺς φόβους, οὓς ἐνειργάσατο τοῖς ἡγεμόσιν, ἀνατατικὰς καὶ ψευδεῖς εἰσφέρων ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ βασιλέως· (6) ἕτοιμον δὲ συναγωνιστὴν ἔχων τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον, ἠσφαλισμένος δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς παρακειμένας σατραπείας διὰ τῆς τῶν προεστώτων εὐνοίας καὶ δωροδοκίας· ἐξεστράτευσε μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπὶ τοὺς τοῦ βασιλέως στρατηγούς. (7) Οἱ

leviter accendisse tum quidem contentus, Epigenem mis fecit; intempestivæ magis cujusdam amaritudinis, qu odii significatione data. (4) Ipse, in dicenda sententia peditionem adversus Molonem declinans, ut qui pra peritia rei bellicæ periculum horreret, contra Ptolem ducere exercitum studebat, persuasus, propter ejus ignaviam, sine periculo bellum illud fore. (5) Ita, uni consessui terrore injecto, bellum tunc adversus Mol ducibus Xenoni et Theodoto Hemiolio gerendum mand Antiochum vero assidue stimulavit hortatusque est, repetendam Cœlen-Syriam animum converteret. (6) rum id Hermeas agebat, ut rex adolescentulus ab parte belli curis premeretur : qua sola ratione fieri arbitrabatur, ut, novis subinde certaminibus ac per regem circumstantibus, quum opera sua indigerent neque præteritorum maleficiorum pœnas lueret, nequ quam obtinebat, potestas ei accideretur. (7) Itaque tremum etiam fingit epistolam, quasi ab Achæo mi eamque regi offert : qua significabat Achæus, sollicit ab Ptolemæo, ut imperium sibi vindicet : polliceri meum naves, pecuniam, omnia incepto necessaria, si diadema assumeret, et palam regnum sibi arrogaret quod quidem regnum re ipsa jam obtineat, quam ipse, titulum sibi invidens, oblatam a fortuna coron spuat. (9) Istis literis rex fidem habens, promto pat animo erat ad suscipiendam in Cœlen-Syriam expediti

XLIII. Inter hæc, dum Seleuciæ ad Zeugma Antiochus, advenit Diognetus navarchus e Cap Euxinum attingente, Laodicen Mithridatis regis fil ducens, virginem matrimonio regis destinatam. thridates hic, genus suum referebat ad unum e sept Persis, qui magum occiderunt : tributumque ja majoribus suis a Dario dominatum ad Euxinum P perpetuo exinde conservaverat. (3) Antiochus, par erat comitatu obviam progrediente, virginem excipit, nuptiasque statim magnifice, regioque omnium rerum, celebrat. (4) Peractis nuptiarum nibus rex Antiochiam venit e superioribus regioni que Laodicen salutari reginam jubet : totusque ad bellum comparat. (5) Eodem vero tempore Mo paratis ad omnia animis populorum præfecturæ commodorum spe injecta, qua metu proceribus productis ad id ipsum falsis epistolis regis minarum (6) habens etiam promtum ad omnia coadjutorem Alexandrum : proviso denique, ne quid e proximi ciis metuendum haberet, largitionibus concil eorum, qui inter ceteros ibi eminebant, benev adversus regios duces cum magno exercitu est p

περὶ τὸν Ξένωνα καὶ Θεόδοτον, καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πόλεις. (8) Ὁ δὲ Μόλων, ἐγκρατὴς γενόμενος τῆς Ἀπολλωνιάτιδος χώρας, εὐπορεῖτο ταῖς χορηγίαις ὑπερβαλλόντως. Ἦν δὲ φοβερὸς μὲν καὶ πρὸ τοῦ διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας.

XLIV. Τά τε γὰρ ἱπποφόρβια πάντα τὰ βασιλικὰ Μήδοις ἐγκεχείρισται· σίτου τε καὶ θρεμμάτων πλῆθος ἀμύθητον παρ' αὐτοῖς ἐστί. (2) Περί γε μὴν τῆς ὀχυρότητος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας, οὐδ' ἂν εἰπεῖν κατ' ἀξίαν οὐδείς. (3) Ἡ γὰρ Μηδία κεῖται μὲν περὶ μέσην τὴν Ἀσίαν· διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπων, ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη. (4) ...μὲν ἐπίκειται τοῖς ἀλκιμωτάτοις καὶ μεγίστοις ἔθνεσι. Πρόκειται γὰρ αὐτῆς, παρὰ μὲν τὴν ἕω καὶ τὰς ἀνατολὰς μέρη, τὰ κατὰ τὴν ἔρημον πεδία, τὰ μεταξὺ κειμένην τῆς Περσίδος καὶ τῆς Παρθυίας· (5) ἐπίκειται δὲ καὶ κρατεῖ τῶν καλουμένων Κασπίων πυλῶν· συνάπτει δὲ τοῖς Ταπύρων ὄρεσιν, ἃ δὴ τῆς Ὑρκανίας θαλάττης οὐ πολὺ διέστηκε. (6) Τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν κλίμασι καθήκει πρός τε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀπολλωνιᾶτιν χώραν· παράκειται δὲ τῇ Περσίδι, προβεβλημένη τὸ Ζάγρον ὄρος· ὃ τὴν ἀνάβασιν ἔχει πρὸς ἑκατὸν στάδια, διαφορὰς δὲ καὶ συγκλείσεις πλείους ἔχον ἐν αὐτῷ, διέζευκται κοιλάσι, κατὰ δέ τινας τόπους αὐλῶσιν, οὓς κατοικοῦσι Κοσσαῖοι καὶ Κορβρῆναι, καὶ Κάρχοι, καὶ πλείω γένη βαρβάρων ἕτερα, διαφέρειν δοκοῦντα πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας. (8) Τοῖς δὲ πρὸς τὰς δύσεις μέρεσι κειμένη, συνάπτει τοῖς Σατραπείοις καλουμένοις· τούτοις ...δέδοται μὴ πολὺ διεστάναι τῶν ἐθνῶν, τῶν ἐπὶ τὸν Εὔξεινον καθηκόντων πόντον. (9) Τὰ δ' ἐπὶ τὰς ἄρκτους αὐτῆς τετραμμένα μέρη, περιέχεται μὲν Ἐλυμαίοις, καὶ τοῖς Ἀνιαράκαις, ἔτι δὲ Καδουσίοις καὶ Ματιανοῖς· (10) ὑπέρκειται δὲ τῶν συναπτόντων πρὸς τὴν Μαιῶτιν τοῦ Πόντου μερῶν. (11) Αὐτὴ δὲ ἡ Μηδία διείληπται πλείοσιν ὄρεσιν ἀπὸ τῆς ἠοῦς ἕως πρὸς τὰς δύσεις, ὧν μεταξὺ κεῖται πεδία πληθύοντα πόλεσι καὶ κώμαις.

XLV. Κυριεύων δὲ ταύτης τῆς χώρας, βασιλικὴν ἔχούσης περίστασιν, καὶ πάλαι μὲν φοβερὸς ἦν, ὡς πρόσθεν εἶπα, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυναστείας· (2) τότε δὲ τῶν τοῦ βασιλέως στρατηγῶν δοκούντων παρακεχωρηκέναι τῶν ὑπαίθρων αὐτῷ, καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐπηρμένων ταῖς ὁρμαῖς, διὰ τὸ κατὰ λόγον σφίσι ...τὰς πρώτας ἐλπίδας, τελέως ἐδόκει φοβερὸς ... καὶ ἀνυπόστατος πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσι. (3) Διὸ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο, διαβὰς τὸν Τίγριν, πολιορκεῖν τὴν Σελεύκειαν. (4) Κωλυθείσης δὲ τῆς διαβάσεως ὑπὸ Ζεύξιδος, διὰ τὸ καταλαβέσθαι τὰ ποτάμια πλοῖα, τοῦτον τὸν τρόπον ἀναχωρήσας εἰς τὴν ἐπὶ τῇ Κτησιφῶντι λεγομένῃ στρατοπεδείαν, παρεσκεύαζε ταῖς δυνάμεσι τὰ πρὸς τὴν παραχειμασίαν. (5) Ὁ δὲ βασιλεύς, ἀκούσας τήν τε τοῦ Μόλωνος ἔφο-

(7) Xeno et Theodotus, ejus adventu perturbati, intra urbes se recipiunt. (8) Molo, Apolloniatide potitus, commeatibus omnis generis supra modum abundabat : etiam ante terribilis, propter dominatus quem obtinebat magnitudinem.

XLIV. Etenim equorum armenta omnia regia in manu sunt Medorum. (2) Præterea frumenti et pecoris infinita quædam apud illos est copia. De munitione vero naturali et magnitudine regionis, quidquid dixerit aliquis, minus erit. (3) Sita est enim Media in Asiæ meditullio : et, cum aliis Asiæ provinciis collata, ceteras omnes et amplitudine spatii superat, et soli altitudine. (4) Imminet autem fortissimis maximisque populis. Præjacet namque illi, ab aurora et orientis partibus, planities ejus deserti, quod Persidi et Parthiæ est interjectum : (5) imminet etiam Caspiis, quas vocant, Pylis, easque in potestate habet : Tapyrorum quoque montes, qui non longe absunt ab Hyrcanio mari, contigit. (6) Qua vergit in meridiem, ad Mesopotamiam et regionem Apolloniatidem pertinet : adsidet etiam Persidi, tegiturque ab ea parte monte Zagro; (7) qui mons adscensum habet stadiorum ferme centum, ceterum, in multa diversa juga passim distinctus, rursusque alibi continuo jugo excurrens, partim cavis vallibus dirimitur, partim paulo apertiores includit campos, quos Cossæi colunt, et Corbrenæ, et Carchi, pluraque alia barbarorum genera, ad bellorum usus præcipue commendata. (8) Qua occasum respicit, populos tangit quos Satrapios [Atropatios? *an* Saspiros?] vocant; qui non longe distant ab illis populis qui ad Pontum Euxinum pertingunt. (9) Latus Mediæ ad septemtriones conversum prætexunt Elymæi, Aniaracæ, Cadusii et Matiani; (10) habet autem subjectam illam Ponti partem, quæ Mæoti cohæret. (11) Ipsa autem Media montibus multis, ab ortu ad occasum porrectis, dividitur; inter quos jacent campi urbibus ac vicis referti.

XLV. Hac igitur regione, ad regnum in ea stabiliendum adeo accommodata, quum potiretur Molo, jam antea formidabilis, uti dicebamus, propter potentiæ eminentiam : (2) tunc, ubi regii duces etiam in tecta compulsi cedere ipsi locis in aperto positis videbantur, quum e contrario copiis ejus vehementer animi crevissent, propterea quod primæ illis spes ex animi sententia successerant, plane sic terribilis vulgo erat, ut passim omnes Asiæ populi vim ejus sustineri a nemine posse crederent. (3) Itaque principio Seleuciam obsidere, Tigri trajecto, est conatus. (4) Deinde, quominus copias transmitteret, impeditus a Zeuxide, qui fluviatiles omnes naves occupaverat, in castra ad Ctesiphontem, quæ vocatur, concessit; ibique necessaria exercitui ad hibernandum comparavit. (5) Rex, ut Mo-

δον, καὶ τὴν τῶν ἰδίων στρατηγῶν ἀναχώρησιν, αὐτὸς μὲν ἦν ἕτοιμος πάλιν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατεύειν, ἀποστὰς τῆς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁρμῆς, καὶ μὴ προΐεσθαι τοὺς καιρούς. (6) Ἑρμείας δὲ, τηρῶν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα Ξενοίταν τὸν Ἀχαιὸν ἐξέπεμψε στρατηγὸν αὐτοκράτορα μετὰ δυνάμεως· φήσας, δεῖν πρὸς μὲν τοὺς ἀποστάτας στρατηγοῖς πολεμεῖν, πρὸς δὲ τοὺς βασιλεῖς αὐτὸν ποιεῖσθαι τὸν βασιλέα καὶ τὰς ἐπιβολὰς, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας. (7) Αὐτὸς δὲ, διὰ τὴν ἡλικίαν ὑποχείριον ἔχων τὸν νεανίσκον, προῆγε, καὶ συνήθροιζε τὰς δυνάμεις εἰς Ἀπάμειαν· ἐντεῦθεν δ' ἀναζεύξας, ἧκε πρὸς τὴν Λαοδίκειαν. (8) Ἀφ' ἧς ποιησάμενος τὴν ὁρμὴν ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς, καὶ διελθὼν τὴν ἔρημον, ἐνέβαλεν εἰς τὸν αὐλῶνα τὸν προσαγορευόμενον Μαρσύαν· (9) ὃς κεῖται μὲν μεταξὺ τῆς κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον παρωρείας, συνάγεται δ' εἰς στενὸν ὑπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν. (10) Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν τόπον, ᾗ στενώτατός ἐστι, διείργεσθαι τενάγεσι καὶ λίμναις, ἐξ ὧν ὁ μυρεψικὸς κείρεται κάλαμος.

XLVI. Ἐπίκειται δὲ τοῖς στενοῖς, ἐκ μὲν θατέρου μέρους, Βρόχοι προσαγορευόμενόν τι χωρίον· ἐκ δὲ θατέρου, Γέῤῥα· στενὴ ἀπολείποντα πάροδον. (2) Ποιησάμενος δὲ διὰ τοῦ προειρημένου τὴν πορείαν αὐλῶνος ἐπὶ πλείους ἡμέρας, καὶ προσαγαγόμενος τὰς παρακειμένας πόλεις, παρῆν πρὸς τὰ Γέῤῥα. (3) Καταλαβὼν δὲ τὸν Θεόδοτον τὸν Αἰτωλὸν προκατειληφότα τὰ Γέῤῥα καὶ τοὺς Βρόχους, τὰ δὲ παρὰ τὴν λίμνην στενὰ διωχυρωμένον τάφροις καὶ χάραξι, καὶ διειληφότα φυλακαῖς εὐκαίροις, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο βιάζεσθαι· (4) πλείω δὲ πάσχων ἢ ποιῶν κακὰ, διὰ τὴν ὀχυρότητα τῶν τόπων, καὶ διὰ τὸ μένειν ἔτι τὸν Θεόδοτον ἀκέραιον, ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς. (5) Διὸ καὶ, τοιαύτης οὔσης τῆς περὶ τοὺς τόπους δυσχρηστίας, προσπεσόντος αὐτῷ, Ξενοίταν ἐπταικέναι τοῖς ὅλοις, καὶ τὸν Μόλωνα πάντων τῶν ἄνω τόπων ἐπικρατεῖν, ἀφέμενος τούτων, ὥρμησε τοῖς οἰκείοις πράγμασι βοηθήσων. (6) Ὁ γὰρ Ξενοίτας, ὁ στρατηγὸς ἀποσταλεὶς αὐτοκράτωρ, καθάπερ ἐπάνω προεῖπα, καὶ μείζονος ἐξουσίας ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν τυχὼν, ὑπεροπτικώτερον μὲν ἐχρῆτο τοῖς αὐτοῦ φίλοις, θρασύτερον δὲ ταῖς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐπιβολαῖς. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ, καταζεύξας εἰς τὴν Σελεύκειαν, καὶ μεταπεμψάμενος Διογένην τὸν τῆς Σουσιανῆς ἔπαρχον, καὶ Πυθιάδην τὸν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάττης, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις· καὶ, λαβὼν πρόβλημα τὸν Τίγριν ποταμὸν, ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς πολεμίοις. (8) Πλειόνων δὲ διακολυμβώντων πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Μόλωνος στρατοπεδείας, καὶ δηλούντων, ὡς, ἐὰν διαβῇ τὸν ποταμὸν, ἅπαν ὑπονεύσει πρὸς αὐτὸν τὸ τοῦ Μόλωνος στρατόπεδον· τῷ μὲν γὰρ Μόλωνι φθονεῖν, τῷ δὲ βασιλεῖ τὸ πλῆθος εὔνουν ὑπάρχειν διαφερόντως· ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Ξενοίτας, ἐπεβάλετο διαβαίνειν τὸν Τίγριν. (9) Ὑποδείξας δὲ, διό-

lonem progredi in expeditione suscepta, suos vero p referre, cognovit, rursus in eo erat, ut, omissa exped contra Ptolemæum, ipse adversus eum duceret, n bene gerendæ tempora amitteret. (6) At Hermeas positi sui tenax, misso adversus Molonem Xenœta, g Achæo, cui et exercitum et summum liberumque imp attribuerat, dixit: adversus rebelles quidem Antioch duces gerendum esse bellum, adversus reges vero per se regi et consilia esse suscipienda, et certami eunda, in quibus de summa rerum agitur. (7) Ju igitur in potestate habens propter ætatem, pergit i Apamæ copias cogit: indeque Laodiceam castra move Unde profectus cum universo exercitu suo rex, des emensus, ad Marsyam nomine campum vel conv venit, (9) quæ inter Libani et Antilibani radices s angustum spatium ab iisdem montibus cogitur: (1 parte autem maximæ sunt angustiæ, paludes inte ac lacus, in quibus calamus odoratus colligitur.

XLVI. Faucibus illis hinc castellum imminet Br ctum, inde Gerra, angusto ad iter relicto tramite. hanc convallem plures dies ducto agmine, et adjac oppidis in potestatem redactis, Gerra demum perve Ubi quum Gerra et Brochos a Theodoto Ætolo occu venisset, fauces vero, quæ sunt ad lacum, ab ipso fo lisque septas, disposita item præsidia opportunis q locis, vim facere principio instituit: (4) sed quia locorum munitissimam naturam, et propter inte huc tunc Theodoti fidem, plus ipse detrimenti ac quam hosti inferebat, incepto destitit. (5) Quod hac locorum difficultate oblato, ubi nuntius fu de internecina Xenœtæ clade, et Molonis vict superiores omnes præfecturas sui jam plane juris relicta expeditione quam inchoaverat, ad subve rebus suis accurrit. (6) Xenœtas enim, quem dicebamus ad bellum gerendum cum summo imp missum, majorem dignitatem quam sperasset ua eptus amicos arroganter fastidire, hostes tem audacter aggredi cœpit. (7) Is quum in Seleucia citu consedisset, Diogene accito, qui Susianæ p Pythiada, qui Rubro mari erat præfectus, copia ac, Tigrim amnem pro munimento habens, in hostium consedit. (8) Erant multi qui flumen tra e castris Molonis ad Xenœtam veniebant, affir copias amnem trajiceret, universum Molonis ex partes ipsius esse inclinaturum: nam et Molo invidere, et multitudinem egregia cumprimis esse voluntate. Hac persuasione inflatus Xenœt amnem statuit. (9) Igitur quum speciem præ quasi loco quodam, ubi insulam format Tigr

ἤμελλε ζευγνύναι τὸν ποταμὸν κατά τινα νησίζοντα τόπον, τῶν μὲν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐπιτηδείων οὐδὲν ἡτοίμαζε· διὸ καὶ συνέβη καταφρονῆσαι τοὺς περὶ τὸν Μόλωνα τῆς ὑποδεικνυμένης ἐπιβολῆς. (10) Τὰ δὲ πλοῖα συνήθροιζε καὶ κατήρτιζε, καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο περὶ τούτων. (11) Ἐπιλέξας δ' ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος τοὺς εὐρωστοτάτους ἱππεῖς καὶ πεζούς, ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς ἀπολιπὼν Ζεῦξιν καὶ Πυθιάδην, προῆλθε νυκτὸς ὡς ὀγδοήκοντα στάδια ὑποκάτω τῆς τοῦ Μόλωνος στρατοπεδείας· (12) καὶ διακομίσας τοῖς πλοίοις τὴν δύναμιν ἀσφαλῶς, νυκτὸς ἔτι κατεστρατοπέδευσε, λαβὼν εὐφυῆ τόπον, ᾧ συνέβαινε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ περιέχεσθαι, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἠσφαλίσθαι καὶ τέλμασιν.

XLVII. Ὁ δὲ Μόλων συνεὶς τὸ γεγονὸς ἐξαπέστειλε τοὺς ἱππεῖς, ὡς κωλύσων τοὺς ἔτι διαβαίνοντας ῥᾳδίως, καὶ συντρίψων τοὺς ἤδη διαβεβηκότας. (2) Οἳ καὶ συνεγγίσαντες τοῖς περὶ τὸν Ξενοίταν, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν τόπων οὐ προσεδέοντο τῶν πολεμίων· αὐτοὶ δ' ὑφ' αὑτῶν βαπτιζόμενοι, καὶ καταδύνοντες ἐν τοῖς τέλμασιν, ἄχρηστοι μὲν ἦσαν ἅπαντες, πολλοὶ δὲ καὶ διεφθάρησαν αὐτῶν. (3) Ὁ δὲ Ξενοίτας, πεπεισμένος, ἐὰν ἐγγίσῃ, μεταβαλεῖσθαι τὰς τοῦ Μόλωνος πρὸς αὑτὸν δυνάμεις, προελθὼν παρὰ τὸν ποταμόν, καὶ συνάψας, παρεστρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις. (4) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Μόλων, εἴ τε καὶ στρατηγικῷ γένει, εἴ τε καὶ διαπιστήσας ταῖς δυνάμεσι, μή τι συμβῇ τῶν ὑπὸ τοῦ Ξενοίτου προσδοκωμένων, καταλιπὼν ἐν τῷ χάρακι τὴν ἀποσκευήν, ἀνέζευξε νυκτὸς καὶ προῆγε, σύντονον ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Μηδίας. (5) Ὁ δὲ Ξενοίτας, ὑπολαβὼν πεφευγέναι τὸν Μόλωνα καταπεπληγμένον τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, καὶ διαπιστοῦντα ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ δυνάμεσι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιστρατοπεδεύσας κατελάβετο τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολήν, καὶ διεπεραίου πρὸς αὐτὸν τοὺς ἱππεῖς καὶ τὰς τούτων ἀποσκευὰς ἐκ τῆς Ζεύξιδος παρεμβολῆς. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα συναθροίσας παρεκάλει τοὺς πολλούς, θαῤῥεῖν, καὶ καλὰς ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὡς πεφευγότος τοῦ Μόλωνος. (7) Καὶ ταῦτ' εἰπών, ἐπιμελεῖσθαι παρήγγειλε καὶ θεραπεύειν αὑτοὺς ἕκαστον, ὡς ἐκ ποδὸς ἀκολουθήσων πρωῒ τοῖς ὑπεναντίοις.

XLVIII. Οἱ δὲ πολλοί, κατατεθαῤῥηκότες, καὶ παντοδαπῆς ἐπειλημμένοι χορηγίας, ὥρμησαν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ μέθην, καὶ τὴν ταῖς τοιαύταις ὁρμαῖς παρεπομένην ῥᾳθυμίαν. (2) Ὁ δὲ Μόλων διανύσας ἱκανὸν τόπον, καὶ δειπνοποιησάμενος, παρῆν ἐξ ὑποστροφῆς, καὶ καταλαβὼν ἐῤῥιμμένους καὶ μεθύοντας πάντας, προσέβαλε τῷ χάρακι τῶν πολεμίων ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ξενοίταν, ἐκπλαγέντες ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι διὰ τὸ παράδοξον, ἀδυνατοῦντες δὲ τοὺς πολλοὺς ἐγείρειν διὰ τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς μέθην, αὐτοὶ ἀλογίστως ὁρμήσαντες εἰς τοὺς πολεμίους διεφθάρησαν· τῶν δὲ κοιμωμένων οἱ μὲν πλείους ἐν αὐταῖς

flumen vellet, nihil quidem eorum, quæ in eam rem desiderantur, præparabat (ex quo factum, ut quod ostendebatur inceptum, Molonem nihil moraretur) : (10) verum navigia undique cogebat, instruebatque, et in eo plurimum studii ponebat. (11) Deinde ex universo exercitu fortissimos quosque equites peditesque legit, ac relictis ad tuitionem castrorum Zeuxide et Pythiada, decem fere millia passuum infra Molonis castra silentio noctis progressus; (12) postquam sine periculo navibus impositas copias trajecisset, nocte eadem, opportunum castris locum cepit, qui hostibus imminebat, ibique consedit; cinctus maximam partem a fluvio, in reliquo vero circuitu paludes et lacunas cœnosas pro munimento habens.

XLVII. Molo, re intellecta, equitatum in hostem mittit, qui partim transitu impediret eos qui priores sequerentur, partim jam transgressos concideret. (2) Sed ad conficiendos ipsos hos equites, ubi Xenœtæ appropinquarunt, nihil hostium manibus erat opus : quippe, propter locorum ignorationem ipsi sese mergentes, et in palustres voragines præcipitantes, cum ad pugnam facti sunt omnes inutiles, tum etiam multi interierunt. (3) Jam vero Xenœtas, pro certo habens, si propius accederet, defecturas ad se Molonis copias, propter oram fluminis instituto itinere, hosti proximus metatur castra. (4) Ibi tum Molo, sive ut imperatoria arte hostem falleret, sive militi sui fidem suspectans, illudque ipsum metuens, quod sperabat Xenœtas, impedimenta omnia relinquens in castris, per noctis tenebras profectus, Mediam versus ire contendit. (5) Xenœtas, fugere Molonem ratus, cum sui adventus metu, tum propter suspiciones de proprii exercitus fide, castra primo hostium aggreditur occupatque; tum equites cum suis impedimentis e castris Zeuxidis transmitti ad se imperat. (6) Deinde, concione advocata, considere jubet multitudinem, et de summa re optime sperare : jam enim aufugisse Molonem. (7) His dictis, monet omnes, ut corpora sedulo curent : e vestigio namque se summo mane hostes insecuturum.

XLVIII. Xenœtæ milites, fiducia pleni et commeatibus omne genus abundantes, epulis vinoque indulgent, et illi socordiæ, quæ talem animorum habitum solet comitari. (2) At Molo, satis magnum viæ spatium emensus cœnatusque, rursus itinere converso advolat : hostesque palatos atque ebrios nactus, castra illorum prima luce invadit. (3) Xenœtas, inopinati casus novitate defixus, quum milites crapulam edormientes somno excitare non posset, temere in hostem irruens, perit. (4) Cubantium vero pars major

δὴν, καὶ τοὺς λέγοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας περὶ τῶν ὅλων. Ὃ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς πειρασόμεθα ποιεῖν.

XXXIII. Καίτοι γ' οὐκ ἀγνοῶ διότι καὶ πλείους ἕτεροι τῶν συγγραφέων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ προεῖνται φωνὴν, φάσκοντες τὰ καθόλου γράφειν, καὶ μεγίστην τῶν προγεγονότων ἐπιβεβλῆσθαι πραγματείαν· (2) περὶ ὧν ἐγὼ, παραιτησάμενος Ἔφορον, τὸν πρῶτον καὶ μόνον ἐπιβεβλημένον τὰ καθόλου γράφειν, τὸ μὲν πλείω λέγειν ἢ μνημονεύειν τινὸς τῶν ἄλλων ἐπ' ὀνόματος παρήσω. (3) Μέχρι δὲ τούτου μνησθήσομαι, διότι τῶν καθ' ἡμᾶς τινες γραφόντων ἱστορίαν, ἐν τρισὶν ἢ τέτταρσιν ἐξηγησάμενοι σελίσιν ἡμῖν τὸν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων πόλεμον, φασὶ τὰ καθόλου γράφειν. (4) Καίτοι, διότι πλεῖσται μὲν καὶ μέγισται τότε περί τε τὴν Ἰβηρίαν καὶ Λιβύην, ἔτι δὲ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἐπετελέσθησαν πράξεις, ἐπιφανέστατος δὲ καὶ πολυχρονιώτατος ὁ κατ' Ἀννίβαν πόλεμος γέγονε πλὴν τοῦ περὶ Σικελίαν, πάντες δὲ ἠναγκάσθημεν πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπειν διὰ τὸ μέγεθος, δεδιότες τὴν συντέλειαν τῶν ἀποβησομένων, τίς οὕτως ἐστὶν ἀδαὴς, ὃς οὐκ οἶδεν; (5) Ἀλλ' ἔνιοι τῶν πραγματευομένων, οὐδὲ ἐφ' ὅσον οἱ τὰ κατὰ καιροὺς ἐν ταῖς χρονογραφίαις ὑπομνηματιζόμενοι πολιτικῶς εἰς τοὺς τοίχους, οὐδ' ἐπὶ τοσοῦτον μνησθέντες, πάσας φασὶ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ βάρβαρον περιειληφέναι πράξεις. (6) Τούτου δ' ἐστὶν αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν τῷ λόγῳ τῶν μεγίστων ἔργων ἀντιποιήσασθαι, τελείως ἐστὶ ῥᾴδιον· τὸ δὲ τοῖς πράγμασιν ἐφικέσθαι τινὸς τῶν καλῶν, οὐκ εὐμαρές. (7) Διὸ καὶ τὸ μὲν ἐν μέσῳ κεῖται, καὶ πᾶσι κοινὸν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοῖς μόνον τολμᾷν δυναμένοις ὑπάρχει· τὸ δὲ καὶ λίαν ἐστὶ σπάνιον, καὶ σπανίοις συνεξέδραμε κατὰ τὸν βίον. (8) Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, χάριν τῆς ἀλαζονείας τῶν ὑπερηφανούντων ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἰδίας πραγματείας. Ἐπὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπάνειμι τῆς ἐμαυτοῦ προθέσεως.

XXXIV. Ὡς γὰρ θᾶττον Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ, μεταλλάξαντος τοῦ πατρὸς, ἐπανελόμενος τὸν ἀδελφὸν Μάγαν, καὶ τοὺς τούτῳ συνεργοῦντας, παρέλαβε τὴν τῆς Αἰγύπτου δυναστείαν· (2) νομίσας, τῶν μὲν οἰκείων φόβων ἀπολελύσθαι δι' αὑτοῦ, καὶ διὰ τῆς προειρημένης πράξεως· τῶν δ' ἐκτὸς κινδύνων ἀπηλλάχθαι διὰ τὴν τύχην, Ἀντιγόνου μὲν καὶ Σελεύκου μετηλλαχότων, Ἀντιόχου δὲ καὶ Φιλίππου, τῶν διαδεδεγμένων τὰς ἀρχὰς, παντάπασι νέων καὶ μονονοὺ παίδων ὑπαρχόντων· (3) καταπιστεύσας διὰ ταῦτα τοῖς παροῦσι καιροῖς, πανηγυρικώτερον διῆγε τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν· (4) ἀνεπίστατον μὲν καὶ δυσέντευκτον αὑτὸν παρασκευάζων τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον χειρίζουσιν· ὀλίγωρον δὲ καὶ ῥᾴθυμον ὑποδεικνύων τοῖς ἐπὶ τῶν ἔξω πραγμάτων διατεταγμένοις· (5) ὑπὲρ ὧν οἱ πρότεροι οὐκ ἐλάττω, μείζω δ' ἐποιοῦντο σπουδὴν, ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον δυναστείας. (6) Τοιγαροῦν ἐπέκειντο μὲν τοῖς τῆς Συρίας βασιλεῦσι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-

ultimum illa pertinere. Id quod et nos pro virili fac[...] ipsi conabimur.

XXXIII. Quamquam haud clam me est, plerosque rer[...] gestarum scriptores idem mecum dicere, universalem [...] mirum scribere se historiam, et majus a se opus esse [...] sceptum, quam fuerit unquam ab ullo e prioribus. De quibus ego scriptoribus si, velut e turba ceteroru[m] unum Ephorum exemero, qui primus et solus ad s[...] ptionem universalis historiæ animum appulit, plura [...] dicere, aut quemquam illorum nominatim perstringe[re] supersedebo. (3) Tantum dicam, exstitisse memo[riâ] nostra nonnullos, ex iis qui res gestas posteris trad[ere] sunt aggressi, qui tribus quatuorve pagellis Romanor[um] et Carthaginiensium bellum complexi, orbis terrarum [...] peragere se jactarent. (4) Atqui temporibus illis plurima [...] ximaque facinora per Hispaniam, Africam, item Sicili[am] atque Italiam fuisse edita, bellumque Hannibalicum et fa[...] celebritate, et temporis longinquitate, alia omnia superas[se] primo Punico excepto, quo de Sicilia certatum est; ta[...] denique momenti bellum hoc fuisse, ut, metuentibus c[...] ctis quorsum tandem illud evaderet, mentes omnium [...] strum in se converteret : hæc, inquam, omnia, quis a[deo] rudis atque imperitus est, quin sciat? (5) Non des[unt] tamen ex istarum rerum scriptoribus, qui, quum ista[...] in tantum quidem persecuti sint, quantum ab his [...] solet, qui rerum subinde gestarum annales in domor[um] parietibus populari ratione describunt, tamen omnia [...] profitentur esse complexos, quæ aut apud Græcos, [...] apud barbaros acciderint. (6) Est autem hujus rei ca[usa] quod, maxima quæque operum verbis quidem aggr[edi] sane quam facillimum est; at factis et re ipsa præcla[rum] aliquod inceptum exsequi, difficile. (7) Quamobrem, [...] quidem, ut in medio positum, fere dixerim, commune [...] omnibus, qui modo audere voluerint : hoc vero adprim[e] duum ac rarum est, et paucis in omni vita contingit. Ad hæc igitur dicenda me impulit illorum jactantia, [...] de se suisque operibus nimis magnifice prædicant. [...] illa de quibus dicere institui, pergam ordiri.

XXXIV. Ptolemæus, cognomento Philopator, post [...] itum patris, occiso fratre Maga, et qui ejus sectam se[que]bantur, Ægypti dominatum suscepit. (2) Qui quiden[...] existimabat; a domesticorum quidem metu ipsum s[...] opera sua, et eorum quos diximus cæde, liberasse [...] exteris vero ne periculum ullum haberet metuendum [...] fortuna esse provisum : quippe Antigono et Seleuco ex[...] ctis, regnare nunc in eorum locum Antiochum et Ph[ilip]pum, ambos juvenes admodum, et tantum non pu[eros]. (3) Igitur fortunæ suæ præsenti propter illas, quas [...] mus, causas confisus, sic regnum suum administr[...] quasi continuos ludos agitaret. (4) Et cum aulicis [...] tum ceteris qui rebus in Ægypto præerant, incuriosu[...] omnium, et difficilem aditu, præbebat : negligentem [...] et socordem illis se ostendebat, qui extra Ægyptum p[ro]curas curabant; (5) quum priores reges non minori cu[ra] quin imo majori, quam Ægyptum ipsam, suumque [...] imperium, res externas habuissent. (6) Nam Cœle-S[yriam] et Cypri regna quum tenerent, Syriæ regibus terra ma[...]

λιπτον, Κοίλης Συρίας καὶ Κύπρου βασιλεύοντες· (7) παρέκειντο δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνάσταις, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς νήσοις· δεσπόζοντες τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων καὶ τόπων καὶ λιμένων κατὰ πᾶσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ Παμφυλίας ἕως Ἑλλησπόντου, καὶ τῶν κατὰ Λυσιμάχειαν τόπων. (8) Ἐφήδρευον δὲ τοῖς ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ πράγμασι, τῶν κατ' Αἶνον καὶ Μαρώνειαν καὶ πορρώτερον ἔτι πόλεων κυριεύοντες. (9) Καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μακρὰν ἐκτετακότες τὰς χεῖρας, καὶ προβεβλημένοι πρὸ αὑτῶν ἐκ πολλοῦ τὰς δυναστείας, οὐδέποτε περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον ἠγωνίων ἀρχῆς. Διὸ καὶ τὴν σπουδὴν εἰκότως μεγάλην ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἔξω πραγμάτων. (10) Ὁ δὲ προειρημένος βασιλεὺς ὀλιγώρως ἕκαστα τούτων χειρίζων διὰ τοὺς ἀπρεπεῖς ἔρωτας, καὶ τὰς ἀλόγους καὶ συνεχεῖς μέθας, εἰκότως ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ καὶ τῆς ψυχῆς ἅμα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπιβούλους εὗρε καὶ πλείους. (11) Ὧν ἐγένετο πρῶτος Κλεομένης ὁ Σπαρτιάτης.

XXXV. Οὗτος γάρ, ἕως μὲν ὁ προσαγορευόμενος Εὐεργέτης ἔζη, πρὸς ὃν ἐποιήσατο τὴν κοινωνίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὰς πίστεις, ἦγε τὴν ἡσυχίαν· πεπεισμένος ἀεί, δι' ἐκείνου τεύξεσθαι τῆς καθηκούσης ἐπικουρίας, εἰς τὸ τὴν πατρῴαν ἀνακτήσασθαι βασιλείαν. (2) Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος μὲν μετήλλαξε, προῄει δ' ὁ χρόνος, οἱ δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καιροὶ μονονοὐκ ἐπ' ὀνόματος ἐκάλουν τὸν Κλεομένην, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, πολεμουμένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, κοινωνούντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Αἰτωλοῖς τῆς πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ἀπεχθείας κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολὴν καὶ πρόθεσιν τὴν Κλεομένους· (3) τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἠναγκάζετο σπεύδειν καὶ φιλοτιμεῖσθαι περὶ τῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀπαλλαγῆς. (4) Διόπερ τὸ μὲν πρῶτον ἐντεύξεις ἐποιεῖτο, παρακαλῶν, μετὰ χορηγίας τῆς καθηκούσης καὶ δυνάμεως αὐτὸν ἐκπέμψαι· (5) μετὰ δὲ ταῦτα, παρακουόμενος, ἠξίου μετὰ δεήσεως, μόνον αὐτὸν ἀπολῦσαι μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν· τοὺς γὰρ καιροὺς ἱκανὰς ὑποδεικνύειν ἀφορμὰς αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς. (6) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὔτ' ἐπιστάνων οὐδενὶ τῶν τοιούτων, οὔτε προνοούμενος τοῦ μέλλοντος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, εὐήθως καὶ ἀλόγως ἀεὶ παρήκουε τοῦ Κλεομένους. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Σωσίβιον (οὗτος γὰρ μάλιστα τότε προεστάτει τῶν πραγμάτων) συνεδρεύσαντες, τοιαύτας τινὰς ἐποιήσαντο περὶ αὐτοῦ διαλήψεις· (8) μετὰ μὲν γὰρ στόλου καὶ χορηγίας ἐκπέμπειν αὐτὸν οὐκ ἔκρινον, καταφρονοῦντες τῶν ἔξω πραγμάτων, διὰ τὸ μετηλλαχέναι τὸν Ἀντίγονον, καὶ νομίζειν μάταιον αὑτοῖς ἔσεσθαι τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. (9) Πρὸς δὲ τούτοις ἐδεδίεσαν, μή ποτε, μετηλλαχότος μὲν Ἀντιγόνου, τῶν δὲ λοιπῶν μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀντιπάλου, ταχέως ἀκονιτὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ποιησάμενος ὑπ' αὑτόν, βαρὺς καὶ φοβερὸς αὐτὸς ὁ Κλεομένης ἀνταγωνιστὴς σφίσι γένηται· (10) τεθεαμένος μὲν ὑπ' αὐγὰς αὐτῶν τὰ πράγματα, κατεγνωκὼς δὲ τοῦ βασιλέως, θεωρῶν δὲ πολλὰ

imminebant. (7) Et, quum clarissimas urbes opportunissimaque loca per omnem oram a Pamphylia ad Hellespontum in potestate sua haberent, Lysimachiæ item vicinum tractum obtinerent, Asiæ regulos, ipsasque insulas ex proximo observabant. (8) Thraciæ denique ac Macedoniæ rebus velut ex insidiis inhiabant; Æno, Maronea, et ulterioribus etiam urbibus potientes. (9) Atque hoc pacto porrectis in longinqua manibus, quum externis hisce tot principatibus velut objecto scuto tegerentur, de imperio Ægypti nullam unquam sollicitudinem habuerant. Quare merito magnæ illis curæ erant res extra Ægyptum. (10) Quas rex hic, de quo loquimur, quum susque deque haberet, dum fœdis amoribus et insanis continuisque potationibus indulget; mirari debet nemo, si multos brevi tempore, qua vitæ, qua regni, insidiatores invenit. (11) Primus autem horum omnium Spartanus fuit Cleomenes.

XXXV. Hic vir, quamdiu Ptolemæus Evergeta vivebat, quocum societatem et fœdus icerat, nihil movit; quod semper speraret idonea se ab illo auxilia impetraturum ad regnum paternum recuperandum. (2) Sed postquam ille quidem obierat, tempora autem currebant, et rerum in Græcia status tantum non ipso nomine Cleomenem vocabat: mortuus namque erat Antigonus, et Achæi bello distinebantur: quodque inde a principio propositum habuerat et perficere studuerat Cleomenes, Ætoli Lacedæmoniis juncti communi jam odio Achæos et Macedones persequebantur: (3) tum vero magis etiam cogebatur Cleomenes omni studio atque animi contentione suum ab Alexandria discessum urgere. (4) Regem igitur adire primo, hortarique, ut rebus necessariis ac milite instructum se dimittat: (5) deinde, quum negligenter audiretur, precibus etiam atque etiam contendere, quo abeundi sibi cum sua dumtaxat familia veniam daret: ipsa namque tempora satis luculentas sibi regni patrii recipiendi occasiones suppeditare. (6) Et rex quidem nulli serio negotio attendens, futurique parum providus ob jam expositas causas, pro cetera fatuitate atque stultitia sua verborum Cleomenis rationem nullam habebat. (7) Sosibius vero, cujus erat tum in eo regno summa auctoritas, coacto amicorum concilio, de Cleomene ita statuit: (8) cum classe et pecunia ac commeatu nequaquam esse illum emittendum. Nam quia fato functus erat Antigonus, res externas negligebant, et, omnem ejusmodi sumtum frustra factum iri, autumabant. (9) Præterea sollicitudo hæc eos angebat, ne forte, quum sublato Antigono nemo jam superesset adversarius, Cleomenes ipse, universa Græcia celeriter ac nullo prope certamine in potestatem redacta, gravis et metuendus ipsis inciperet esse adversarius: (10) qui præsertim Ægyptiaci regni statum in clara luce, quod aiunt, spectasset, regemque conte-

τὰ παρακρεμάμενα μέρη καὶ μακρὰν ἀπεσπασμένα τῆς βασιλείας, καὶ πολλὰς ἀφορμὰς ἔχοντα πρὸς πραγμάτων λόγον. (11) Καὶ γὰρ νῆες ἐν τοῖς κατὰ Σάμον ἦσαν τόποις οὐκ ὀλίγαι· καὶ στρατιωτῶν πλῆθος ἐν τοῖς κατ' Ἔφεσον. (12) Δι' ἃ ταύτην μὲν οὖν τὴν ἐπιβολὴν, ὥστ' ἐκπέμπειν αὐτὸν μετὰ χορηγίας, ἀπεδοκίμασαν, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας· τό γε μὴν, ὀλιγωρήσαντας ἄνδρα τοιοῦτον, ἐξαποστεῖλαι, πρόδηλον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, οὐδαμῶς ἡγοῦντο σφίσι συμφέρειν. (13) Λοιπὸν ἦν, ἄκοντα κατέχειν. Τοῦτο δ' αὐτόθεν καὶ χωρὶς λόγου πάντες μὲν ἀπεδοκίμαζον, οὐκ ἀσφαλὲς νομίζοντες εἶναι λέοντι καὶ προβάτοις ὁμοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἔπαυλιν· μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ μέρος ὁ Σωσίβιος ὑφεωρᾶτο, διά τινα τοιαύτην αἰτίαν.

XXXVI. Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν ἐγίγνοντο περὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Μάγα καὶ τῆς Βερενίκης, ἀγωνιῶντες μὴ διασφαλῶσι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Βερενίκης τόλμαν, ἠναγκάζοντο πάντας αἰκάλλειν τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν, καὶ πᾶσιν ὑπογράφειν ἐλπίδας, ἐὰν κατὰ λόγον αὐτοῖς χωρήσῃ τὰ πράγματα. (2) Τότε δὴ κατανοῶν ὁ Σωσίβιος τὸν Κλεομένην, δεόμενον μὲν τῆς ἐκ τῶν βασιλέων ἐπικουρίας, ἔχοντα δὲ γνώμην καὶ πραγμάτων ἀληθινῶν ἔννοιαν, ὑπογράφων αὐτῷ μεγάλας ἐλπίδας, ἅμα συμμετέδωκε τῆς ἐπιβολῆς. (3) Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ Κλεομένης ἐξεπτοημένον, καὶ μάλιστα δεδιότα τοὺς ξένους καὶ μισθοφόρους, θαῤῥεῖν παρεκάλει· τοὺς γὰρ μισθοφόρους βλάψειν μὲν αὐτὸν οὐδὲν, ὠφελήσειν δ' ὑπισχνεῖτο. (4) Μᾶλλον δ' αὐτοῦ θαυμάσαντος τὴν ἐπαγγελίαν· Οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, διότι σχεδὸν εἰς τρισχιλίους εἰσὶν ἀπὸ Πελοποννήσου ξένοι, καὶ Κρῆτες εἰς χιλίους, οἷς ἐὰν νεύσωμεν ἡμεῖς μόνον, ἑτοίμως ὑπουργήσουσι πάντες; (5) Τούτων δὲ συστραφέντων, τίνας ἀγωνιᾷς; ἢ δῆλον, ἔφη, τοὺς ἀπὸ Συρίας καὶ Καρίας στρατιώτας; (6) Τότε μὲν οὖν ἡδέως ὁ Σωσίβιος ἀκούσας ταῦτα, διπλασίως ἐπεῤῥώσθη πρὸς τὴν κατὰ τῆς Βερενίκης πρᾶξιν. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα, θεωρῶν τὴν τοῦ βασιλέως ῥᾳθυμίαν, ἀεὶ τὸν λόγον ἀνενεοῦτο, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τήν τε τοῦ Κλεομένους τόλμαν ἐλάμβανε, καὶ τὴν τῶν ξένων πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν. (8) Διὸ καὶ τότε μάλιστα παρέστησε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς φίλοις ὁρμὴν οὗτος εἰς τὸ προκαταλαβέσθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένην. (9) Πρὸς δὲ τὴν ἐπίνοιαν ταύτην, ἐχρήσατο συνεργήματι τοιούτῳ τινί.

XXXVII. Νικαγόρας τις ἦν Μεσσήνιος. Οὗτος ὑπῆρχε πατρικὸς ξένος Ἀρχιδάμου τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως. (2) Τὸν μὲν οὖν πρὸ τοῦ χρόνον βραχεῖά τις ἦν τοῖς προειρημένοις ἐπιπλοκὴ πρὸς ἀλλήλους· καθ' ὃν δὲ καιρὸν Ἀρχίδαμος ἐκ τῆς Σπάρτης ἔφυγε, δείσας τὸν Κλεομένην, καὶ παρεγένετ' εἰς Μεσσηνίαν, οὐ μόνον οἰκίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίοις ὁ Νικαγόρας αὐτὸν ὑπεδέξατο προθύμως· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς συμπεριφορὰν ἐγένετό τις αὐτοῖς ὁλοσχερὴς εὔνοια καὶ συνήθεια πρὸς ἀλλήλους. (3) Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα, τοῦ Κλεομένους ὑποδείξαντος ἐλπίδα καθόδου καὶ διαλύσεως

neret ad hæc, qui sciret, multas esse ejus regni, ut [...] dicam, lacinias, longe summotas, quæ rerum gerendaru[m] occasiones præclaras dare possent. (11) Nam et naves [...] Samo erant non paucæ: et militum ingens Ephesi numeru[s]. (12) Igitur, propter hasce modo expositas causas, con[si]lium dimittendi Cleomenem cum necessario apparatu, i[m]probarunt: at rursus, virum tantum adeo contemt[um] habitum dimittere, inimicum certum atque hostem, [nu]quaquam e re sua esse judicabant. (13) Quamobrem [il]lud supererat, ut invitum retinerent. Id vero statim sine longiore deliberatione cum ceteri omnes improbaba[nt], qui periculosum rebantur esse, leonem et pecudes in eod[em] stabulo continere: tum vero Sosibius præ ceteris eam r[em] suspectam habebat, idque ob hujuscemodi causam.

XXXVI. Quo tempore super cæde Magæ ac Beren[icæ] deliberabatur, anxii ac solliciti, ne forte, propter Beren[icæ] potissimum audaciam, id inceptum frustra esse, co[n]sunt auctores ejus consilii, ministros aulicos blandi[tiis] delinire, magnorum spem commodorum omnibus ost[en]dentes, si ex voto res ipsis succederent. (2) Eo igi[tur] tempore animadvertens Sosibius, Cleomenem, qui reg[um] auxilio indigebat, singulari prudentia et vero usu rer[um] pollere, magna pollicitans, participem consilii eum fa[cit]. (3) Cleomenes, cernens hominem præ timore attonitu[m] et a peregrino potissimum conductitioque milite male [me]tuentem, bono animo esse illum jubet: ac, mercena[rios] nihil quidquam ipsi nocituros, imo potius auxilio futu[ros] spondet. (4) Mirante adhuc impensius dictum istud S[osi]bio, Non vides, subjicit Cleomenes, inter mercenarios propemodum millia merere Peloponnesiorum, Cretenses mille? quibus ego si vel nutu signum dedero, ad o[m]quæ voluero exsequenda præsto erunt. (5) Hi si m[odo] facta a te steterint, ecquos metuis? Syriaci, credo, a[c] Caria te terrent milites. (6) Et tum quidem lubenter audiverat Sosibius: eumque ista verba duplo animosio[rem] ad cædem Berenicæ reddiderunt. (7) At postea, qui regis socordiam considerabat, semper illi in memoriam sermo redibat, jugiterque ob oculos ei versabatur Cle[ome]nis audacia, et stipendiariorum erga ipsum benevole[ntia]. (8) Hic igitur potissimum tempore illo et regi et a[micis] ejus stimulos admovebat, ut Cleomenem, prius q[uam] evaderet, comprehenderent, et includerent. (9) A[d] hoc moliens Sosibius occasione usus est hujusmodi.

XXXVII. Nicagoras quidam Messenius fuit, Archida[mo] Spartæ tum regnanti, paterni hospitii jure conjunctus. Hi prioribus quidem temporibus raro commeare alte[r ad] alterum soliti: postea vero quam Archidamus, metu C[leo]menis, Sparta exulare coactus in Messeniam venit, Nic[ago]ras non solum hospitio et necessariis omnibus rebus il[lum] magna comitate excepit: sed etiam, ex consuetudine illo tempore cum eo contracta, amicissimus eidem et f[ami]liarissimus factus est. (3) Idcirco, ubi postea Cleom[enes] reditus spem fecit Archidamo et reconciliandæ invi[...]

πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον, ἔδωκεν αὐτὸν ὁ Νικαγόρας εἰς τὰς ἀποστολάς, καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν πίστεων συνθήκας. (4) Ὧν κυρωθέντων, ὁ μὲν Ἀρχίδαμος εἰς τὴν Σπάρτην κατῄει, πιστεύσας ταῖς διὰ τοῦ Νικαγόρου συντεταγμέναις συνθήκαις. (5) Ὁ δὲ Κλεομένης, ἀπαντήσας, τὸν μὲν Ἀρχίδαμον ἐπανείλετο, τοῦ δὲ Νικαγόρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνόντων ἐφείσατο. (6) Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐκτὸς ὁ Νικαγόρας ὑπεκρίνετο χάριν ὀφείλειν τῷ Κλεομένει διὰ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν· ἐν αὐτῷ γε μὴν βαρέως ἔφερε τὸ συμβεβηκός, δοκῶν αἴτιος γεγονέναι τῷ βασιλεῖ τῆς ἀπωλείας. (7) Οὗτος ὁ Νικαγόρας, ἵππους ἄγων, κατέπλευσε βραχεῖ χρόνῳ πρότερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. (8) Ἀποβαίνων δ' ἐκ τῆς νεώς, καταλαμβάνει τόν τε Κλεομένην, καὶ τὸν Παντέα, καὶ μετ' αὐτῶν Ἱππίταν, ἐν τῷ λιμένι παρὰ τὴν κρηπῖδα περιπατοῦντας. (9) Ἰδὼν δὲ ὁ Κλεομένης αὐτόν, καὶ συμμίξας, ἠσπάζετο φιλοφρόνως, καὶ προσεπύθετο, τί παρείη. (10) Τοῦ δ' εἰπόντος, ὅτι παραγέγονεν ἵππους ἄγων· Ἐβουλόμην ἄν σε, ἔφη, καὶ λίαν, ἀντὶ τῶν ἵππων κιναίδους ἄγειν καὶ σαμβύκας· τούτων γὰρ ὁ νῦν βασιλεὺς κατεπείγεται. (11) Τότε γοῦν ἐπιγελάσας ὁ Νικαγόρας, ἐσιώπησε. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἐπὶ πλεῖον ἐλθὼν εἰς τὰς χεῖρας τῷ Σωσιβίῳ διὰ τοὺς ἵππους, εἶπε κατὰ τοῦ Κλεομένους τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον. (12) Θεωρῶν δὲ τὸν Σωσίβιον ἡδέως ἀκούοντα, πᾶσαν ἐξέθετο τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τὸν Κλεομένην διαφοράν.

XXXVIII. Ὁ δὲ Σωσίβιος ἐπιγνοὺς ἀλλοτρίως πρὸς τὸν Κλεομένην διακείμενον, τὰ μὲν παραχρῆμα δούς, τὰ δὲ εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγειλάμενος, συνέπεισε, γράψαντα κατὰ τοῦ Κλεομένους ἐπιστολὴν ἀπολιπεῖν ἐσφραγισμένην· (2) ἵν', ἐπειδὰν ὁ Νικαγόρας ἐκπλεύσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὁ παῖς ἀνενέγκῃ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ὡς ὑπὸ τοῦ Νικαγόρου πεμφθεῖσαν. (3) Συνεργήσαντος δὲ τοῦ Νικαγόρου τὰ προειρημένα, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἀνενεχθείσης ὑπὸ τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν Σωσίβιον μετὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ Νικαγόρου, (4) παραχρῆμα ἅμα τὸν οἰκέτην καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἧκεν ἔχων πρὸς τὸν βασιλέα· τοῦ μὲν παιδὸς φάσκοντος, Νικαγόραν καταλιπεῖν τὴν ἐπιστολήν, ἐντειλάμενον ἀποδοῦναι Σωσιβίῳ. (5) Τῆς δ' ἐπιστολῆς διασαφούσης, ὅτι Κλεομένης, ἐὰν μὴ ποιῶνται τὴν ἐξαποστολὴν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἁρμοζούσης παρασκευῆς καὶ χορηγίας, ἐπιθήσεται τοῖς τοῦ βασιλέως πράγμασιν, (6) εὐθέως ὁ Σωσίβιος λαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, παρώξυνε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους φίλους, πρὸς τὸ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ φυλάξασθαι καὶ συγκλεῖσαι τὸν Κλεομένην. (7) Γενομένου δὲ τούτου, καί τινος ἀποδοθείσης οἰκίας αὐτῷ μεγάλης, ἐποιεῖτο τὴν διατριβὴν ἐν ταύτῃ παραφυλαττόμενος· τούτῳ διαφέρων τῶν ἄλλων τῶν ἀπηγμένων εἰς τὰς φυλακάς, τῷ ποιεῖσθαι τὴν δίαιταν ἐν μείζονι δεσμωτηρίῳ. (8) Εἰς ἃ βλέπων ὁ Κλεομένης, καὶ μικρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, παντὸς πράγματος ἔκρινε πεῖραν λαμβάνειν· (9) οὐχ οὕτω

gratiæ, Nicagoras operam suam interposuit, legationes eam ob causam suscipiendo, et de conditionibus atque fide danda inter eos agendo. (4) Quum essent transacta omnia, Archidamus, pactis confisus quæ Nicagoras pepigerat, Spartam ab exilio repetere instituit. (5) At Cleomenes, obviam ei progressus, ipsum quidem Archidamum obtruncat, Nicagoræ vero et ceteris qui aderant parcit. (6) Propterea Nicagoras, apud alios quidem magno beneficio se obstrictum Cleomeni, qui vitam sibi non eripuisset, simulabat : ipse vero apud se clam iniquissimo animo casum Archidami ferebat, eo magis, quod perniciei causa illi exstitisse videbatur. (7) Iste Nicagoras non multo ante cum equis venalibus Alexandriam appulerat. (8) Qui navi egressus, Cleomenem Panteumque, et una cum his Hippitam, ambulantes in portus crepidine invenit. (9) Cleomenes, ut primum Nicagoram videt, adire hominem, comiter salutare, et mox, quorsum adesset, sciscitari. (10) Cui quum ille, equos se adduxisse, respondisset : Quam vellem, Cleomenes ait, equorum loco cinædos et sambucistrias potius advexisses : in his enim is, qui nunc regnum tenet, studium omne suum ponit. (11) Ridere tum Nicagoras, et hanc vocem silentio premere. Interjectis vero diebus aliquot, per occasionem equorum factus Sosibio familiarior, ad invidiam Cleomeni conflandam sermonem quem modo retulimus illi recitat. (12) Et quum rem gratam facere se Sosibio animadverteret, omne vetus illud suum in Cleomenem odium ipsi aperit.

XXXVIII. Sosibius, inimicum hunc esse Cleomenis sentiens, partim collatis in præsentia muneribus, partim alia se daturum pollicitus, ab eo impetrat, ut epistolam scriberet criminationem Cleomenis continentem, eamque discedens obsignatam relinqueret, (2) ut, paucis mox diebus ab ipsius profectione, eam epistolam puer ad se perferret, tamquam a Nicagora missam. (3) Ut hic monuerat, ita ille fecit : qui postquam oram solvisset, allata est a puero epistola ad Sosibium. (4) Ille igitur, famulum simul et literas secum habens, extemplo ad regem. Dicebat puer, abeuntem Nicagoram hanc epistolam reliquisse, cum mandatis, ut Sosibio traderetur. (5) Literis autem significabatur : Cleomenem, nisi cum idoneo apparatu et omnibus suo incepto necessariis rebus dimitteretur, res novas in imperio regis esse moliturum. (6) Tam bonam occasionem arripit statim Sosibius, et tam regem quam amicos regis cohortatur, ut nulla interposita mora caverent, et Cleomenem concluderent. (7) Ac mox de hujus sententia domus quædam amplissima illi decreta est, in qua circummunitus custodiis degebat : hoc uno a ceteris qui sunt in carcerem conjecti differens, quod amplior carcer illum habebat. (8) Propterea Cleomenes, exiguam de cetero spem salutis sibi relictam intelligens, omnia sibi statuit experiunda : (9)

πεπεισμένος καταχρατήσειν τῆς προθέσεως (οὐδὲν γὰρ εἶχε τῶν εὐλόγων πρὸς τὴν ἐπιβολὴν), τὸ δὲ πλεῖον, εὐθανατῆσαι σπουδάζων, καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπομεῖναι τῆς περὶ αὐτὸν προγεγενημένης τόλμης· (10) ἅμα δὲ καὶ λαμβάνων ἐν νῷ τὸ τοιοῦτον, ὥς γέ μοι δοκεῖ, καὶ προτιθέμενος, ὅπερ εἴωθε συμβαίνειν πρὸς τοὺς μεγαλόφρονας τῶν ἀνδρῶν·

Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

XXXIX. Παρατηρήσας οὖν ἔξοδον τοῦ βασιλέως εἰς Κάνωβον, διέδωκε τοῖς φυλάττουσιν αὐτὸν φήμην, ὡς ἀφίεσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ βασιλέως· καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, αὐτός τε τοὺς αὐτοῦ θεράποντας εἱστία, καὶ τοῖς φυλάττουσιν ἱερεῖα καὶ στεφάνους, ἅμα δὲ τούτοις οἶνον, ἐξαπέστειλε. (2) Τῶν δὲ χρωμένων τούτοις ἀνυπονοήτως, καὶ καταμεθυσθέντων, παραλαβὼν τοὺς συνόντας φίλους, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν παῖδας, περὶ μέσον ἡμέρας λαθὼν τοὺς φύλακας ἐξῆλθε μετ' ἐγχειριδίων. (3) Προάγοντες δὲ, καὶ συντυχόντες κατὰ τὴν πλατεῖαν Πτολεμαίῳ, τῷ τότε ἐπὶ τῆς πόλεως ἀπολελειμμένῳ, καταπληξάμενοι τῷ παραβόλῳ τοὺς συνόντας αὐτῷ, τοῦτον μὲν κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ τεθρίππου, παρέκλεισαν· τὰ δὲ πλήθη παρεκάλουν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν. (4) Οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτοῖς, οὐδὲ συνεξανισταμένου, διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιβολῆς, ἐπιστρέψαντες ὥρμησαν πρὸς τὴν ἄκραν, ὡς ἀνασπάσοντες ταύτης τὰς πυλίδας, καὶ συγχρησόμενοι τοῖς εἰς τὴν φυλακὴν ἀπηγμένοις τῶν ἀνδρῶν. (5) Ἀποσφαλέντες δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, διὰ τὸ τοὺς ἐφεστῶτας προαισθομένους τὸ μέλλον ἀσφαλίσασθαι τὴν πύλην, προσήνεγκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, εὐψύχως πάνυ καὶ Λακωνικῶς. (6) Κλεομένης μὲν οὖν οὕτω μετήλλαξε τὸν βίον· ἀνὴρ γενόμενος καὶ πρὸς τὰς ὁμιλίας ἐπιδέξιος, καὶ πρὸς πραγμάτων οἰκονομίαν εὐφυὴς, καὶ συλλήβδην ἡγεμονικὸς καὶ βασιλικὸς τῇ φύσει.

XL. Μετὰ δὲ τοῦτον οὐ πολὺ κατόπιν, Θεόδοτος, ὁ τεταγμένος ἐπὶ Κοίλης Συρίας, ὢν τὸ γένος Αἰτωλὸς, τὰ μὲν καταφρονήσας τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀσέλγειαν τοῦ βίου καὶ τῆς ὅλης αἱρέσεως, (2) τὰ δὲ διαπιστήσας τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν, διὰ τὸ μικροῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀξιολόγους παρασχόμενος χρείας τῷ βασιλεῖ περί τε τἄλλα, καὶ περὶ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν Ἀντιόχου τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν πράγμασι, μὴ οἷον ἐπὶ τούτοις τυχεῖν τινος χάριτος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀνακληθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παρ' ὀλίγον κινδυνεῦσαι τῷ βίῳ· (3) διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἐπεβάλετο τότε λαλεῖν Ἀντιόχῳ, καὶ τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις ἐγχειρίζειν. Τοῦ δ' ἀσμένως δεξαμένου τὴν ἐλπίδα, ταχεῖαν ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα τὴν οἰκονομίαν. (4) Ἵνα δὲ καὶ περὶ ταύτης τῆς οἰκίας τὸ παραπλήσιον ποιήσωμεν, ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν παράληψιν τῆς Ἀντιόχου δυναστείας, ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ποιησόμεθα κεφαλαιώδη τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μέλλοντος λέγεσθαι πολέμου.

non adeo quod voti compotem posse fieri se crederet (quip omnibus præsidiis in eam rem necessariis destitutus), potius, ut honesta defungeretur morte, neve quidquam teretur virtute illa, qua hactenus claruerat, indignum. (Simul, ut equidem reor, succurrebat illi, atque propone ipse sibi hoc ante oculos, uti fieri amat a viris magnis :

At non ignavus certe, obscurusve peribo :
verum aliquid faciam, ætas quod ventura loquetur.

XXXIX. Igitur observata profectione Ptolemæi Ca pum, rumorem inter custodias differt Cleomenes, inib esse, ut a rege liberetur : atque adeo hanc prætexens c sam; tum ipse suis epulas struit, tum custodibus in rem carnes, coronas et insuper vinum mittit. (2) Illi, hil quidquam de dolo suspicati, dum acceptis vescun vinoque se ingurgitant, interim Cleomenes, amicis qui erant et famulis comitatus, circa meridiem, clam cust bus, strictis pugionibus foras erupit. (3) Progredienti occurrit in platea Ptolemæus, ad urbis custodiam tum ctus : cujus comitibus ad tantam audaciam pavore tor tibus, ipse de quadriga dejectus includitur : simul ad li tatem populus vocatur. (4) Quum vero nemo sequere neque rebellii socium se adderet (quippe omnes inc novitas terrebat), converso agmine arcem petunt conju portulas effracturi, et ad destinata vinctorum opera u (5) Quod eorum consilium ut præsenserunt præfecti a valido præsidio portam muniunt : itaque hac quoque lapsi, generoso animo et Laconico, manus sibi intule (6) Atque hunc habuit vitæ exitum Cleomenes : vir, in vitæ consuetudine et colloquiis familiaribus, dexter cujusdam singularis, tum etiam qui ad seria negotiá ctanda optime ab ingenio comparatus, et, ut verbo di ad ducis vel regis munia obeunda factus a natura.

XL. Non multo post Cleomenem, defecit a rege T dotus, Cœlæ-Syriæ præfectus, genere Ætolus. Hic p contemtu Ptolemæi, ob luxum atque impuram ipsius vi et genus universum institutorum, (2) partim quia cerum ejus aulæ voluntatem erga se suspectam habeb qui paucis ante annis, post egregie novatam regi op cum aliis in rebus, tum illo bello, quod cum Anti Cœlen-Syriam tunc primum invadente, gestum fu adeo nullam parem meritis gratiam reportaverat, ut Alexandriam accitus, etiam de vita periculum subire is igitur hisce de causis, tum Antiochum statuit conv et Cœlæ-Syriæ urbes illi tradere. Oblatam spem læt accipit : et brevi tempore ad exitum res est perducta Ut autem in hac etiam regia familia præstemus idem, in superiore fecimus; narrationem, paulo altius repe ab eo tempore quo Antiochus imperium suscepit, pe mus dehinc ad principium usque ejus belli, de quo instituimus. (5) Antiochus igitur filius erat natu

(5) Ἀντίοχος γὰρ ἦν μὲν υἱὸς νεώτερος Σελεύκου, τοῦ Καλλινίκου προσαγορευθέντος. Μεταλλάξαντος δὲ τοῦ πατρὸς, καὶ διαδεξαμένου τἀδελφοῦ Σελεύκου τὴν βασιλείαν διὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς ἄνω τόποις μεθιστάμενος ἐποιεῖτο τὴν διατριβήν. (6) Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, μετὰ δυνάμεως ὑπερβαλὼν τὸν Ταῦρον, δολοφονήθη, καθάπερ καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, μεταλαβὼν τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐβασίλευσε· (7) διαπιστεύων τὴν μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείαν Ἀχαιῷ, τὰ δ' ἄνω μέρη τῆς βασιλείας ἐγκεχειρικὼς Μόλωνι, καὶ ἀδελφῷ τοῦ Μόλωνος Ἀλεξάνδρῳ· Μόλωνος μὲν Μηδίας ὑπάρχοντος σατράπου, τἀδελφοῦ δὲ τῆς Περσίδος.

XLI. Οἱ καταφρονήσαντες μὲν αὐτοῦ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἐλπίσαντες δὲ τὸν Ἀχαιὸν ἔσεσθαι κοινωνὸν σφίσι τῆς ἐπιβολῆς, μάλιστα δὲ φοβούμενοι τὴν ὠμότητα καὶ κακοπραγμοσύνην τὴν Ἑρμείου, τοῦ τότε προεστῶτος τῶν ὅλων πραγμάτων, ἀφίστασθαι καὶ διαστρέφειν ἐπεβάλοντο τὰς ἄνω σατραπείας. (2) Ὁ δὲ Ἑρμείας ἦν μὲν ἀπὸ Καρίας, ἐπέστη δὲ ἐπὶ τὰ πράγματα, Σελεύκου τἀδελφοῦ ταύτην αὐτῷ τὴν πίστιν ἐγχειρίσαντος, καθ' οὓς καιροὺς ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τὸν Ταῦρον στρατείαν. (3) Τυχὼν δὲ ταύτης τῆς ἐξουσίας, πᾶσι μὲν ἐφθόνει τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς οὖσι τῶν περὶ τὴν αὐλήν· φύσει δὲ ὠμὸς ὤν, τῶν μὲν τὰς ἀγνοίας ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐξηγούμενος ἐκόλαζε· τοῖς δὲ χειροποιήτους καὶ ψευδεῖς ἐπιφέρων αἰτίας, ἀπαραίτητος ἦν καὶ πικρὸς δικαστής. (4) Μάλιστα δ' ἔσπευδε καὶ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο, βουλόμενος ἐπανελέσθαι τὸν ἀποκομίσαντα τὰς δυνάμεις τὰς μετὰ Σελεύκου συνελθούσας Ἐπιγένην, διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν ἄνδρα καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνάμενον, καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ἀξιούμενον παρὰ ταῖς δυνάμεσιν. (5) Ἔχων δὲ ταύτης τῆς προθέσεως, ἐπεῖχε, βουλόμενος ἀεί τινος ἀφορμῆς ἐπιλαβέσθαι καὶ προφάσεως κατὰ τοῦ προειρημένου. (6) Ἀθροισθέντος δὲ τοῦ συνεδρίου περὶ τῆς Μόλωνος ἀποστάσεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως λέγειν ἕκαστον τὸ φαινόμενον, περὶ τοῦ πῶς δέοι χρῆσθαι τοῖς κατὰ τοὺς ἀποστάτας πράγμασι· (7) πρώτου συμβουλεύοντος Ἐπιγένους, διότι δεῖ μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἐκ χειρὸς ἔχεσθαι τῶν προκειμένων, καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα τὸν βασιλέα συνάπτειν τοῖς τόποις, καὶ παρ' αὐτοὺς εἶναι τοὺς καιρούς· (8) οὕτω γὰρ ἢ μηδὲ πράξειν οὐδὲ τολμήσειν ἀλλοτριοπραγεῖν τοὺς περὶ τὸν Μόλωνα, τοῦ βασιλέως παρόντος, καὶ τοῖς ὄχλοις ἐν ὄψει γενομένου μετὰ συμμέτρου δυνάμεως· (9) ἢ κἂν ὅλως τολμήσωσι καὶ μείνωσιν ἐπὶ τῆς προθέσεως, ταχέως αὐτοὺς συναρπασθέντας ὑπὸ τῶν ὄχλων ὑποχειρίους παραδοθήσεσθαι τῷ βασιλεῖ.

XLII. Ταῦτα λέγοντος ἔτι τοῦ προειρημένου, διοργισθεὶς ὁ Ἑρμείας, πολὺν ἔφησεν αὐτὸν χρόνον ἐπίβουλον καὶ προδότην τῆς βασιλείας διαλεληθέναι· (2) νῦν δὲ καλῶς ποιοῦντα φανερὸν ἐκ τῆς συμβουλῆς γεγονέναι, σπουδάζοντα μετ' ὀλίγων ἐγχειρίσαι τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα τοῖς ἀποστάταις. (3) Τότε μὲν οὖν,

Seleuci illius, cui fuit cognomen Callinici. Postquam defuncto patri successit in regno Seleucus frater major Antiochi, ipse in superiora Asiæ migravit, ibique vitam degit. (6) Deinde vero, ubi Seleucus, Taurum transgressus, per dolum fuit occisus, quod et antea dicebamus, Antiochus imperium defuncti adeptus, regnavit : (7) et totius cis Taurum Asiæ dominatione Achæo concredita, superiores autem regni provincias Moloni et ejus fratri Alexandrò regendas dedit : eratque Molo Mediæ præfectus (satrapam vocant), Alexander Persidis.

XLI. Molo igitur et Alexander, regis pueritiam aspernati, sperantesque Achæum consilia cum ipsis esse consociaturum, præcipue autem veriti crudelitatem malasque artes Hermeæ, qui summæ rerum in aula præerat, deficiendi, et avertendi a rege superiores satrapias consilium inierunt. (2) Hermeas iste, genere Car, admotus ad rerum curam fuerat a Seleuco, Antiochi fratre, qui, expeditionem versus Taurum suscipiens, ejus fidei regnum commendaverat. (3) Tantam autem hanc adeptus dignitatem, omnibus, qui auctoritate et gratia apud regem valebant, invidere cœpit : itaque, homo natura sævus, in alios propter levia delicta, quæ interpretatione sua graviora faciebat, graviter animadvertebat; aliis per calumniam falsa crimina impingens, inexorabilem se et immitem judicem præbebat. (4) Omnium vero maxime id studebat, plurimique æstimabat, ut Epigenem perderet, qui eas copias reduxerat, quæ cum Seleuco erant profectæ : hunc enim virum esse intelligebat, dicendi simul agendique peritum, et apud legiones præcipuæ auctoritatis. (5) Atque hoc animo versans, continuit se, causam et occasionem semper aliquam aucupans calumniandi Epigenis. (6) Quum autem de rebellione Molonis concilium esset coactum, jubente rege, ut, quomodo rebellantium audaciæ occurrendum existimarent, ex animi sui sententia quisque diceret; (7) omnium primus Epigenes ita censuit : Non esse cunctandum, sed e vestigio incumbendum præsenti negotio : ante omnia vero illud vel maxime requiri, ut ad ea loca rex ipse accedat, et rerum gerendarum momenta præsens ipse captet. (8) Hoc enim pacto, vel omnino moliri res novas non ausurum Molonem quique cum eo sentiunt, rege præsente, et eum idoneis copiis in oculis populorum versante : (9) aut, si omnino ausuri sint et in proposito mansuri, futurum brevi, ut ab ipsa multitudine correpti, in potestatem regis tradantur.

XLII. Nondum dicendi finem fecerat Epigenes, cum ira percitus Hermeas dixit : a longo tempore ipsum regno insidiantem, salutemque ejus prodentem, omnes fefellisse : (2) nunc autem bene fecisse, cum id consilii dederit, palam sit factum, velle ipsum rebellibus regis personam tradere, paucis comitatam. (3) His dictis, quasi calumniæ fomitem

οἷον ὑποθύψας τὴν διαβολὴν, παρῆκε τὸν Ἐπιγένην, πικρίαν ἄκαιρον μᾶλλον ἢ δυσμένειαν ἐπιφήνας. (4) Αὐτὸς δὲ, κατὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην, τὴν μὲν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατείαν, κατάφοβος ὢν τὸν κίνδυνον, ἐξέκλινε διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πολεμικῶν· ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐσπούδαζε στρατεύειν, ἀσφαλῆ τοῦτον εἶναι πεπεισμένος τὸν πόλεμον, διὰ τὴν τοῦ προειρημένου βασιλέως ῥᾳθυμίαν. (5) Τότε μὲν οὖν, καταπληξάμενος τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ πάντας, ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα στρατηγοὺς ἐξέπεμψε μετὰ δυνάμεως Ξένωνα καὶ Θεόδοτον τὸν Ἡμιόλιον· τὸν δ' Ἀντίοχον παρώξυνε συνεχῶς, οἰόμενος δεῖν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν πράγμασι· (6) μόνως οὕτως ὑπολαμβάνων, εἰ πανταχόθεν τῷ νεανίσκῳ περισταίη πόλεμος, οὔτε τῶν πρότερον ἡμαρτημένων ὑφέξειν δίκας, οὔτε τῆς παρούσης ἐξουσίας κολουθήσεσθαι, διὰ τὰς χρείας καὶ τοὺς ἀεὶ περιϊσταμένους ἀγῶνας τῷ βασιλεῖ καὶ κινδύνους. (7) Διὸ καὶ τὸ τελευταῖον ἐπιστολὴν πλάσας ὡς παρ' Ἀχαιοῦ διαπεσταλμένην, προσήνεγκε τῷ βασιλεῖ, διασαφοῦσαν, ὅτι Πτολεμαῖος αὐτὸν παρακαλεῖ πραγμάτων ἀντιποιήσασθαι, καί φησι καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι χορηγήσειν πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολὰς, ἐὰν ἀναλάβῃ διάδημα, καὶ φανερὸς γένηται πᾶσιν ἀντιποιούμενος τῆς ἀρχῆς· (8) ἣν τοῖς πράγμασιν ἔχειν αὐτὸν καὶ νῦν, τῆς δὲ ἐπιγραφῆς αὐτῷ φθονοῦντα, τὸν ὑπὸ τῆς τύχης διδόμενον ἀποτρίβεσθαι στέφανον. (9) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς, πιστεύσας τοῖς γραφομένοις, ἕτοιμος ἦν καὶ μετέωρος στρατεύειν ἐπὶ Κοίλην Συρίαν.

XLIII. Ὄντος δὲ αὐτοῦ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους περὶ Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ζεύγματος, παρῆν Διόγνητος, ὁ ναύαρχος, ἐκ Καππαδοκίας τῆς περὶ τὸν Εὔξεινον, ἄγων Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ βασιλέως θυγατέρα, παρθένον οὖσαν, γυναῖκα τῷ βασιλεῖ κατωνομασμένην. (2) Ὁ δὲ Μιθριδάτης εὔχετο μὲν ἀπόγονος εἶναι τῶν ἑπτὰ Περσῶν ἑνὸς, τῶν ἐπανελομένων τὸν μάγον· διατετηρήκει δὲ τὴν δυναστείαν ἀπὸ προγόνων, τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς διαδοθεῖσαν ὑπὸ Δαρείου παρὰ τὸν Εὔξεινον πόντον. (3) Ἀντίοχος δὲ, προσδεξάμενος τὴν παρθένον μετὰ τῆς ἁρμοζούσης ἀπαντήσεως καὶ προστασίας, εὐθέως ἐπετέλει τοὺς γάμους, μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς χρώμενος ταῖς παρασκευαῖς. (4) Μετὰ δὲ τὴν συντέλειαν τῶν γάμων καταβὰς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, βασίλισσαν ἀποδείξας τὴν Λαοδίκην, λοιπὸν ἐγίγνετο περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν. (5) Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Μόλων, ἑτοίμους παρεσκευακὼς πρὸς πᾶν τοὺς ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας ὄχλους, διά τε τὰς ἐλπίδας τὰς ἐκ τῶν ὠφελειῶν, καὶ τοὺς φόβους, οὓς ἐνειργάσατο τοῖς ἡγεμόσιν, ἀνατατικὰς καὶ ψευδεῖς εἰσφέρων ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ βασιλέως· (6) ἕτοιμον δὲ συναγωνιστὴν ἔχων τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον, ἠσφαλισμένος δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς παρακειμένας σατραπείας διὰ τῆς τῶν προεστώτων εὐνοίας καὶ δωροδοκίας· ἐξεστράτευσε μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπὶ τοὺς τοῦ βασιλέως στρατηγούς. (7) Οἱ

leviter accendisse tum quidem contentus, Epigenem n
fecit; intempestivæ magis cujusdam amaritudinis,
odii significatione data. (4) Ipse, in dicenda sentent
peditionem adversus Molonem declinans, ut qui p
peritia rei bellicæ periculum horreret, contra Ptole
ducere exercitum studebat, persuasus, propter eju
ignaviam, sine periculo bellum illud fore. (5) Ita, u
consessui terrore injecto, bellum tunc adversus M
ducibus Xenoni et Theodoto Hemiolio gerendum ma
Antiochum vero assidue stimulavit hortatusque est
repetendam Cœlen-Syriam animum converteret. (
rum id Hermeas agebat, ut rex adolescentulus a
parte belli curis premeretur : qua sola ratione fier
arbitrabatur, ut, novis subinde certaminibus ac p
regem circumstantibus, quum opera sua indigere
neque præteritorum maleficiorum pœnas lueret, ne
quam obtinebat, potestas ei accideretur. (7) Itaqu
tremum etiam fingit epistolam, quasi ab Achæo n
eamque regi offert : qua significabat Achæus, solli
ab Ptolemæo, ut imperium sibi vindicet : pollice
mæum naves, pecuniam, omnia incepto necessaria,
diadema assumeret, et palam regnum sibi arrogar
quod quidem regnum re ipsa jam obtineat, qua
ipse, titulum sibi invidens, oblatam a fortuna coro
spuat. (9) Istis literis rex fidem habens, promto p
animo erat ad suscipiendam in Cœlen-Syriam exped

XLIII. Inter hæc, dum Seleuciæ ad Zeugma
Antiochus, advenit Diognetus navarchus e Ca
Euxinum attingente, Laodicen Mithridatis regis fi
ducens, virginem matrimonio regis destinatam.
thridates hic, genus suum referebat ad unum e sep
Persis, qui magum occiderunt : tributumque j
majoribus suis a Dario dominatum ad Euxinum
perpetuo exinde conservaverat. (3) Antiochus,
par erat comitatu obviam progrediente, virginem s
excipit, nuptiasque statim magnifice, regioque
omnium rerum, celebrat. (4) Peractis nuptiaru
nibus rex Antiochiam venit e superioribus regioni
que Laodicen salutari reginam jubet : totusque e
ad bellum comparat. (5) Eodem vero tempore M
paratis ad omnia animis populorum præfecturæ s
commodorum spe injecta, qua metu proceribus
productis ad id ipsum falsis epistolis regis minarun
(6) habens etiam promtum ad omnia coadjutorem
Alexandrum : proviso denique, ne quid e proximi
ciis metuendum haberet, largitionibus concili
eorum, qui inter ceteros ibi eminebant, benev
adversus regios duces cum magno exercitu est p

περὶ τὸν Ξένωνα καὶ Θεόδοτον, καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πόλεις. (8) Ὁ δὲ Μόλων, ἐγκρατὴς γενόμενος τῆς Ἀπολλωνιάτιδος χώρας, εὐπορεῖτο ταῖς χορηγίαις ὑπερβαλλόντως. Ἦν δὲ φοβερὸς μὲν καὶ πρὸ τοῦ διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας.

XLIV. Τά τε γὰρ ἱπποφόρβια πάντα τὰ βασιλικὰ Μήδοις ἐγκεχείρισται· σίτου τε καὶ θρεμμάτων πλῆθος ἀναρίθμητον παρ' αὐτοῖς ἐστί. (2) Περί γε μὴν τῆς ὀχυρότητος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας, οὐδ' ἂν εἰπεῖν κατ' ἀξίαν οὐδείς. (3) Ἡ γὰρ Μηδία κεῖται μὲν κατὰ μέσην τὴν Ἀσίαν· διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπων, ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη. (4) Καὶ μὴν ἐπίκειται τοῖς ἀλκιμωτάτοις καὶ μεγίστοις ἔθνεσι. Πρόκειται γὰρ αὐτῆς, παρὰ μὲν τὴν ἕω καὶ τὰς ἀνατολὰς μέρη, τὰ κατὰ τὴν ἔρημον πεδία, τὴν μεταξὺ κειμένην τῆς Περσίδος καὶ τῆς Παρθυΐας· (5) ἐπίκειται δὲ καὶ κρατεῖ τῶν καλουμένων Κασπίων πυλῶν· συνάπτει δὲ τοῖς Ταπύρων ὄρεσιν, ἃ δὴ τῆς Ὑρκανίας θαλάττης οὐ πολὺ διέστηκε. (6) Τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν κλίμασι καθήκει πρός τε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀπολλωνιᾶτιν χώραν· παράκειται δὲ τῇ Περσίδι, προβεβλημένη τὸ Ζάγρον ὄρος· ὃ τὴν μὲν ἀνάβασιν ἔχει πρὸς ἑκατὸν στάδια, διαφορὰς δὲ καὶ συγκλείσεις πλείους ἔχον ἐν αὐτῷ, διέζευκται κοιλάσι, κατὰ δέ τινας τόπους αὐλῶσιν, οὓς κατοικοῦσι Κοσσαῖοί τε καὶ Κορβρῆναι, καὶ Κάρχοι, καὶ πλείω γένη βαρβάρων ἕτερα, διαφέρειν δοκοῦντα πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας. (8) Τοῖς δὲ πρὸς τὰς δύσεις μέρεσι κεῖται, συνάπτει τοῖς Σατραπείοις καλουμένοις· τούτοις δὲ συμβαίνει μὴ πολὺ διεστάναι τῶν ἐθνῶν, τῶν ἐπὶ τὸν Εὔξεινον καθηκόντων πόντον. (9) Τὰ δ' ἐπὶ τὰς ἄρκτους αὐτῆς τετραμμένα μέρη, περιέχεται μὲν Ἐλυμαίοις, καὶ τοῖς Ἀνιαράκαις, ἔτι δὲ Καδουσίοις καὶ Ματιανοῖς· (10) ὑπέρκειται δὲ τῶν συναπτόντων πρὸς τὴν Μαιῶτιν τοῦ Πόντου μερῶν. (11) Αὐτὴ δὲ ἡ Μηδία διέζευκται πλείοσιν ὄρεσιν ἀπὸ τῆς ἠοῦς ἕως πρὸς τὰς δύσεις, ὧν μεταξὺ κεῖται πεδία πληθύοντα πόλεσι καὶ κώμαις.

XLV. Κυριεύων δὲ ταύτης τῆς χώρας, βασιλικὴν ἔχουσαν προστασίαν, καὶ πάλαι μὲν φοβερὸς ἦν, ὡς πρόσθεν εἶπα, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυναστείας· (2) τότε δὲ καὶ τῶν τοῦ βασιλέως στρατηγῶν δοκούντων παρακεχωρηκέναι τῶν ὑπαίθρων αὐτῷ, καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐπηρμένων ταῖς ὁρμαῖς, διὰ τὸ κατὰ λόγον σφίσι προχωρῆσαι τὰς πρώτας ἐλπίδας, τελέως ἐδόκει φοβερὸς εἶναι καὶ ἀνυπόστατος πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσι. (3) Διὸ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο, διαβὰς τὸν Τίγριν, πολιορκεῖν τὴν Σελεύκειαν. (4) Κωλυθείσης δὲ τῆς διαβάσεως ὑπὸ Ζεύξιδος, διὰ τὸ καταλαβέσθαι τὰ ποτάμια πλοῖα, τοῦτον τὸν τρόπον ἀναχωρήσας εἰς τὴν ἐν τῇ Κτησιφῶντι λεγομένῃ στρατοπεδείαν, παρεσκευάζετο ταῖς δυνάμεσι τὰ πρὸς τὴν παραχειμασίαν. (5) Ὁ δὲ βασιλεύς, ἀκούσας τήν τε τοῦ Μόλωνος ἔφο-

(7) Xeno et Theodotus, ejus adventu perturbati, intra urbes se recipiunt. (8) Molo, Apolloniatide potitus, commeatibus omnis generis supra modum abundabat : etiam ante terribilis, propter dominatus quem obtinebat magnitudinem.

XLIV. Etenim equorum armenta omnia regia in manu sunt Medorum. (2) Præterea frumenti et pecoris infinita quædam apud illos est copia. De munitione vero naturali et magnitudine regionis, quidquid dixerit aliquis, minus erit. (3) Sita est enim Media in Asiæ meditullio : et, cum aliis Asiæ provinciis collata, ceteras omnes et amplitudine spatii superat, et soli altitudine. (4) Imminet autem fortissimis maximisque populis. Præjacet namque illi, ab aurora et orientis partibus, planities ejus deserti, quod Persidi et Parthiæ est interjectum : (5) imminet etiam Caspiis, quas vocant, Pylis, easque in potestate habet : Tapyrorum quoque montes, qui non longe absunt ab Hyrcanio mari, contigit. (6) Qua vergit in meridiem, ad Mesopotamiam et regionem Apolloniatidem pertinet : adsidet etiam Persidi, tegiturque ab ea parte monte Zagro; (7) qui mons adscensum habet stadiorum ferme centum, ceterum, in multa diversa juga passim distinctus, rursusque alibi continuo jugo excurrens, partim cavis vallibus dirimitur, partim paulo apertiores includit campos, quos Cossæi colunt, et Corbrenæ, et Carchi, pluraque alia barbarorum genera, ad bellorum usus præcipue commendata. (8) Qua occasum respicit, populos tangit quos Satrapios [Atropatios? *an* Saspiros?] vocant; qui non longe distant ab illis populis qui ad Pontum Euxinum pertingunt. (9) Latus Mediæ ad septemtriones conversum prætexunt Elymæi, Aniaracæ, Cadusii et Matiani; (10) habet autem subjectam illam Ponti partem, quæ Mæoti cohæret. (11) Ipsa autem Media montibus multis, ab ortu ad occasum porrectis, dividitur; inter quos jacent campi urbibus ac vicis referti.

XLV. Hac igitur regione, ad regnum in ea stabiliendum adeo accommodata, quum potiretur Molo, jam antea formidabilis, uti dicebamus, propter potentiæ eminentiam : (2) tunc, ubi regii duces etiam in tecta compulsi cedere ipsi locis in aperto positis videbantur, quum e contrario copiis ejus vehementer animi crevissent, propterea quod primæ illis spes ex animi sententia successerant, plane sic terribilis vulgo erat, ut passim omnes Asiæ populi vim ejus sustineri a nemine posse crederent. (3) Itaque principio Seleuciam obsidere, Tigri trajecto, est conatus. (4) Deinde, quominus copias transmitteret, impeditus a Zeuxide, qui fluviatiles omnes naves occupaverat, in castra ad Ctesiphontem, quæ vocatur, concessit; ibique necessaria exercitui ad hibernandum comparavit. (5) Rex, ut Mo-

δον, καὶ τὴν τῶν ἰδίων στρατηγῶν ἀναχώρησιν, αὐτὸς μὲν ἦν ἕτοιμος πάλιν ἐπὶ τὸν Μόλωνα στρατεύειν, ἀποστὰς τῆς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁρμῆς, καὶ μὴ προΐεσθαι τοὺς καιρούς. (6) Ἑρμείας δὲ, τηρῶν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἐπὶ μὲν τὸν Μόλωνα Ξενοίταν τὸν Ἀχαιὸν ἐξέπεμψε στρατηγὸν αὐτοκράτορα μετὰ δυνάμεως· φήσας, δεῖν πρὸς μὲν τοὺς ἀποστάτας στρατηγοῖς πολεμεῖν, πρὸς δὲ τοὺς βασιλεῖς αὐτὸν ποιεῖσθαι τὸν βασιλέα καὶ τὰς ἐπιβολὰς, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας. (7) Αὐτὸς δὲ, διὰ τὴν ἡλικίαν ὑποχείριον ἔχων τὸν νεανίσκον, προῆγε, καὶ συνήθροιζε τὰς δυνάμεις εἰς Ἀπάμειαν· ἐντεῦθεν δ' ἀναζεύξας, ἧκε πρὸς τὴν Λαοδίκειαν. (8) Ἀφ' ἧς ποιησάμενος τὴν ὁρμὴν ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς, καὶ διελθὼν τὴν ἔρημον, ἐνέβαλεν εἰς τὸν αὐλῶνα τὸν προσαγορευόμενον Μαρσύαν· (9) ὃς κεῖται μὲν μεταξὺ τῆς κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον παρωρείας, συνάγεται δ' εἰς στενὸν ὑπὸ τῶν προειρημένων ὀρῶν. (10) Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν τόπον, ᾗ στενώτατός ἐστι, διείργεσθαι τενάγεσι καὶ λίμναις, ἐξ ὧν ὁ μυρεψικὸς κείρεται κάλαμος.

XLVI. Ἐπίκειται δὲ τοῖς στενοῖς, ἐκ μὲν θατέρου μέρους, Βρόχοι προσαγορευόμενόν τι χωρίον· ἐκ δὲ θατέρου, Γέῤῥα· στενὴ ἀπολείποντα πάροδον. (2) Ποιησάμενος δὲ διὰ τοῦ προειρημένου τὴν πορείαν αὐλῶνος ἐπὶ πλείους ἡμέρας, καὶ προσαγαγόμενος τὰς παρακειμένας πόλεις, παρῆν πρὸς τὰ Γέῤῥα. (3) Καταλαβὼν δὲ τὸν Θεόδοτον τὸν Αἰτωλὸν προκατειληφότα τὰ Γέῤῥα καὶ τοὺς Βρόχους, τὰ δὲ παρὰ τὴν λίμνην στενὰ διωχυρωμένον τάφροις καὶ χάραξι, καὶ διειληφότα φυλακαῖς εὐκαίροις, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλετο βιάζεσθαι· (4) πλείω δὲ πάσχων ἢ ποιῶν κακὰ, διὰ τὴν ὀχυρότητα τῶν τόπων, καὶ διὰ τὸ μένειν ἔτι τὸν Θεόδοτον ἀκέραιον, ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς. (5) Διὸ καὶ, τοιαύτης οὔσης τῆς περὶ τοὺς τόπους δυσχρηστίας, προσπεσόντος αὐτῷ, Ξενοίταν ἐπταικέναι τοῖς ὅλοις, καὶ τὸν Μόλωνα πάντων τῶν ἄνω τόπων ἐπικρατεῖν, ἀφέμενος τούτων, ὥρμησε τοῖς οἰκείοις πράγμασι βοηθήσων. (6) Ὁ γὰρ Ξενοίτας, ὁ στρατηγὸς ἀποσταλεὶς αὐτοκράτωρ, καθάπερ ἐπάνω προεῖπα, καὶ μείζονος ἐξουσίας ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν τυχὼν, ὑπεροπτικώτερον μὲν ἐχρῆτο τοῖς αὑτοῦ φίλοις, θρασύτερον δὲ ταῖς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐπιβολαῖς. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ, καταζεύξας εἰς τὴν Σελεύκειαν, καὶ μεταπεμψάμενος Διογένην τὸν τῆς Σουσιανῆς ἔπαρχον, καὶ Πυθιάδην τὸν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάττης, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις· καὶ, λαβὼν πρόβλημα τὸν Τίγριν ποταμὸν, ἀντεστρατοπέδευσε τοῖς πολεμίοις. (8) Πλειόνων δὲ διακολυμβώντων πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Μόλωνος στρατοπεδείας, καὶ δηλούντων, ὡς, ἐὰν διαβῇ τὸν ποταμὸν, ἅπαν ὁπονεύσει πρὸς αὐτὸν τὸ τοῦ Μόλωνος στρατόπεδον· τῷ μὲν γὰρ Μόλωνι φθονεῖν, τῷ δὲ βασιλεῖ τὸ πλῆθος εὔνουν ὑπάρχειν διαφερόντως· ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Ξενοίτας, ἐπεβάλετο διαβαίνειν τὸν Τίγριν. (9) Ὑποδείξας δὲ, διό-

lonem progredi in expeditione suscepta, suos vero referre, cognovit, rursus in eo erat, ut, omissa exp contra Ptolemæum, ipse adversus eum duceret bene gerendæ tempora amitteret. (6) At Herme positi sui tenax, misso adversus Molonem Xenœta Achæo, cui et exercitum et summum liberumque i attribuerat, dixit: adversus rebelles quidem Anti duces gerendum esse bellum, adversus reges v per se regi et consilia esse suscipienda, et certa eunda, in quibus de summa rerum agitur. (7) igitur in potestate habens propter ætatem, perg Apamæ copias cogit: indeque Laodiceam castra m Unde profectus cum universo exercitu suo rex, emensus, ad Marsyam nomine campum vel c venit, (9) quæ inter Libani et Antilibani radice angustum spatium ab iisdem montibus cogitur: parte autem maximæ sunt angustiæ, paludes i ac lacus, in quibus calamus odoratus colligitur.

XLVI. Faucibus illis hinc castellum imminet ctum, inde Gerra, angusto ad iter relicto tramite. hanc convallem plures dies ducto agmine, et adj oppidis in potestatem redactis, Gerra demum per Ubi quum Gerra et Brochos a Theodoto Ætolo oc venisset, fauces vero, quæ sunt ad lacum, ab ipso lisque septas, disposita item præsidia opportunis locis, vim facere principio instituit: (4) sed qu locorum munitissimam naturam, et propter in huc tunc Theodoti fidem, plus ipse detrimenti quam hosti inferebat, incepto destitit. (5) Quo hac locorum difficultate oblato, ubi nuntius f de internecina Xenœtæ clade, et Molonis vic superiores omnes præfecturas sui jam plane juri relicta expeditione quam inchoaverat, ad subv rebus suis accurrit. (6) Xenœtas enim, quem dicebamus ad bellum gerendum cum summo imp missum, majorem dignitatem quam sperasset u eptus amicos arroganter fastidire, hostes tem audacter aggredi cœpit. (7) Is quum in Seleucia citu consedisset, Diogene accito, qui Susianæ Pythiada, qui Rubro mari erat præfectus, copi ac, Tigrim amnem pro munimento habens, in hostium consedit. (8) Erant multi qui flumen tra e castris Molonis ad Xenœtam veniebant, affir copias amnem trajiceret, universum Molonis ex partes ipsius esse inclinaturum: nam et Molon invidere, et multitudinem egregia cumprimis esse voluntate. Hac persuasione inflatus Xenœta amnem statuit. (9) Igitur quum speciem præ quasi loco quodam, ubi insulam format Tigri

βούλετο ζευγνύναι τὸν ποταμὸν κατά τινα νησίζοντα τόπον, τῶν μὲν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐπιτηδείων οὐδὲν ἡτοίμαζε· διὸ καὶ συνέβη καταφρονῆσαι τοὺς περὶ τὸν Μόλωνα τῆς ὑποδεικνυμένης ἐπιβολῆς. (10) Τὰ δὲ πλοῖα συνήθροιζε καὶ κατήρτιζε, καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο περὶ τούτων. (11) Ἐπιλέξας δ' ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος τοὺς εὐρωστοτάτους ἱππεῖς καὶ πεζούς, ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς ἀπολιπὼν Ζεῦξιν καὶ Πυθιάδην, προῆλθε νυκτὸς ὡς ὀγδοήκοντα στάδια ὑποκάτω τῆς τοῦ Μόλωνος στρατοπεδείας· (12) καὶ διακομίσας τοῖς πλοίοις τὴν δύναμιν ἀσφαλῶς, νυκτὸς ἔτι κατεστρατοπέδευσε, λαβὼν εὐφυῆ τόπον, ᾧ συνέβαινε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ περιέχεσθαι, τὸ δὲ λοιπὸν ἠσφαλίσθαι καὶ τέλμασιν.

XLVII. Ὁ δὲ Μόλων συνεὶς τὸ γεγονὸς ἐξαπέστειλε τοὺς ἱππεῖς, ὡς κωλύσων τοὺς ἔτι διαβαίνοντας ῥᾳδίως, καὶ συντρίψων τοὺς ἤδη διαβεβηκότας. (2) Οἳ καὶ συνεγγίσαντες τοῖς περὶ τὸν Ξενοίταν, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν τόπων οὐ προσεδέοντο τῶν πολεμίων· αὐτοὶ δ' ὑφ' αὑτῶν βαπτιζόμενοι, καὶ καταδύνοντες ἐν τοῖς τέλμασιν, ἄχρηστοι μὲν ἦσαν ἅπαντες, πολλοὶ δὲ καὶ διεφθάρησαν αὐτῶν. (3) Ὁ δὲ Ξενοίτας, πεπεισμένος, ἐὰν ἐγγίσῃ, μεταβαλεῖσθαι τὰς τοῦ Μόλωνος πρὸς αὑτὸν δυνάμεις, προελθὼν παρὰ τὸν ποταμόν, καὶ συνεγγίσας, παρεστρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις. (4) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Μόλων, εἴ τε καὶ στρατηγήματος χάριν, εἴ τε καὶ διαπιστήσας ταῖς δυνάμεσι, μή τι συμβῇ τῶν ὑπὸ τοῦ Ξενοίτου προσδοκωμένων, ἀπολιπὼν ἐν τῷ χάρακι τὴν ἀποσκευήν, ἀνέζευξε νυκτός, καὶ προῆγε, σύντονον ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Μηδίας. (5) Ὁ δὲ Ξενοίτας, ὑπολαβὼν πεφευγέναι τὸν Μόλωνα καταπεπληγμένον τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, καὶ διαπιστοῦντα ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ δυνάμεσι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιστρατοπεδεύσας κατελάβετο τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολήν, καὶ διεπεραίου πρὸς αὑτὸν τοὺς ἱππεῖς καὶ τὰς τούτων ἀποσκευὰς ἐκ τῆς Ζεύξιδος παρεμβολῆς. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα συναθροίσας παρεκάλει τοὺς πολλούς, θαῤῥεῖν, καὶ καλὰς ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὡς πεφευγότος τοῦ Μόλωνος. (7) Ταῦτα δ' εἰπών, ἐπιμελεῖσθαι παρήγγειλε καὶ θεραπεύειν αὑτοὺς ἅπαντας, ὡς ἐκ ποδὸς ἀκολουθήσων πρωῒ τοῖς ὑπεναντίοις.

XLVIII. Οἱ δὲ πολλοί, κατατεθαῤῥηκότες, καὶ παντοδαπῆς ἐπειλημμένοι χορηγίας, ὥρμησαν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ μέθην, καὶ τὴν ταῖς τοιαύταις ὁρμαῖς παρεπομένην ῥᾳθυμίαν. (2) Ὁ δὲ Μόλων διανύσας ἱκανὸν τόπον, καὶ δειπνοποιησάμενος, παρῆν ἐξ ὑποστροφῆς καὶ καταλαβὼν ἐῤῥιμμένους καὶ μεθύοντας πάντας, ἐπέβαλε τῷ χάρακι τῶν πολεμίων ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ξενοίταν, ἐκπλαγέντες ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι διὰ τὸ παράδοξον, ἀδυνατοῦντες δὲ τοὺς πολλοὺς ἐγείρειν διὰ τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς μέθην, αὐτοὶ ἀλόγως ὁρμήσαντες εἰς τοὺς πολεμίους διεφθάρησαν. (4) Τῶν δὲ κοιμωμένων οἱ μὲν πλείους ἐν αὐταῖς

flumen vellet, nihil quidem eorum, quæ in eam rem desiderantur, præparabat (ex quo factum, ut quod ostendebatur inceptum, Molonem nihil moraretur): (10) verum navigia undique cogebat, instruebatque, et in eo plurimum studii ponebat. (11) Deinde ex universo exercitu fortissimos quosque equites peditesque legit, ac relictis ad tuitionem castrorum Zeuxide et Pythiada, decem fere millia passuum infra Molonis castra silentio noctis progressus; (12) postquam sine periculo navibus impositas copias trajecisset, nocte eadem, opportunum castris locum cepit, qui hostibus imminebat, ibique consedit; cinctus maximam partem a fluvio, in reliquo vero circuitu paludes et lacunas cœnosas pro munimento habens.

XLVII. Molo, re intellecta, equitatum in hostem mittit, qui partim transitu impediret eos qui priores sequerentur, partim jam transgressos concideret. (2) Sed ad conficiendos ipsos hos equites, ubi Xenœtæ appropinquarunt, nihil hostium manibus erat opus: quippe, propter locorum ignorationem ipsi sese mergentes, et in palustres voragines præcipitantes, cum ad pugnam facti sunt omnes inutiles, tum etiam multi interierunt. (3) Jam vero Xenœtas, pro certo habens, si propius accederet, defecturas ad se Molonis copias, propter oram fluminis instituto itinere, hosti proximus metatur castra. (4) Ibi tum Molo, sive ut imperatoria arte hostem falleret, sive militi sui fidem suspectans, illudque ipsum metuens, quod sperabat Xenœtas, impedimenta omnia relinquens in castris, per noctis tenebras profectus, Mediam versus ire contendit. (5) Xenœtas, fugere Molonem ratus, cum sui adventus metu, tum propter suspiciones de proprii exercitus fide, castra primo hostium aggreditur occupatque; tum equites cum suis impedimentis e castris Zeuxidis transmitti ad se imperat. (6) Deinde, concione advocata, considere jubet multitudinem, et de summa re optime sperare: jam enim aufugisse Molonem. (7) His dictis, monet omnes, ut corpora sedulo curent: e vestigio namque se summo mane hostes insecuturum.

XLVIII. Xenœtæ milites, fiducia pleni et commeatibus omne genus abundantes, epulis vinoque indulgent, et illi socordiæ, quæ talem animorum habitum solet comitari. (2) At Molo, satis magnum viæ spatium emensus cœnatusque, rursus itinere converso advolat: hostesque palatos atque ebrios nactus, castra illorum prima luce invadit. (3) Xenœtas, inopinati casus novitate defixus, quum milites crapulam edormientes somno excitare non posset, temere in hostem irruens, perit. (4) Cubantium vero pars major

ταῖς στιβάσι κατεκόπησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς εἰς τὸν ποταμὸν, ἐπειρῶντο διαβαίνειν πρὸς τὴν ἀντίπερα στρατοπεδείαν· οὐ μὴν ἀλλ' οἱ πλείους καὶ τούτων ἀπώλλυντο. (5) Καθόλου δὲ ποικίλη τις ἦν ἀκρισία περὶ τὰ στρατόπεδα καὶ κυδοιμός· πάντες γὰρ ἐκπλαγεῖς καὶ περιδεεῖς ἦσαν. (6) Ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀντίπερα παρεμβολῆς ὑπὸ τὴν ὄψιν οὔσης ἐν πάνυ βραχεῖ διαστήματι, τῆς μὲν τοῦ ποταμοῦ βίας καὶ δυσχρηστίας ἐξελανθάνοντο διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν πρὸς τὸ σώζεσθαι. (7) Κατὰ δὲ τὴν παράστασιν καὶ τὴν ὁρμὴν τὴν πρὸς σωτηρίαν, ἐῤῥίπτουν ἑαυτοὺς εἰς τὸν ποταμὸν, ἐνίεσαν δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια σὺν ταῖς ἀποσκευαῖς· (8) ὡς τοῦ ποταμοῦ κατά τινα πρόνοιαν αὐτοῖς συνεργήσοντος, καὶ διακομιοῦντος ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἀντίπερα κειμένην στρατοπεδείαν. (9) Ἐξ ὧν συνέβαινε, τραγικὴν καὶ παρηλλαγμένην φαίνεσθαι τοῦ ῥεύματος τὴν φαντασίαν· ὡς ἂν ὁμοῦ τοῖς νηχομένοις φερομένων ἵππων, ὑποζυγίων, ὅπλων, νεκρῶν, ἀποσκευῆς παντοδαπῆς. (10) Μόλων δὲ, καὶ κυριεύσας τῆς τοῦ Ξενοίτου παρεμβολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα διαβὰς τὸν ποταμὸν ἀσφαλῶς, ἅτε μηδενὸς κωλύοντος, διὰ τὸ φυγεῖν τὴν ἔφοδον αὐτοῦ καὶ τοὺς περὶ τὸν Ζεῦξιν, ἐγκρατὴς γίγνεται καὶ τῆς τούτων στρατοπεδείας. (11) Συντελεσάμενος δὲ τὰ προειρημένα, παρῆν μετὰ τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὴν Σελεύκειαν. (12) Παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτην ἐξ ἐφόδου διὰ τὸ πεφευγέναι τοὺς περὶ τὸν Ζεῦξιν, ἅμα δὲ τούτοις τὸν Διομέδοντα τὸν ἐπιστάτην τῆς Σελευκείας· λοιπὸν ἤδη προάγων ἀκονιτὶ κατεστρέφετο τὰς ἄνω σατραπείας. (13) Γενόμενος δὲ κύριος τῆς τε Βαβυλωνίας, καὶ τῆς περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν, ἧκε πρὸς Σοῦσα. (14) Τὴν μὲν οὖν πόλιν ἐξ ἐφόδου καὶ ταύτην κατέσχε· τῇ δ' ἄκρᾳ προσβολὰς ποιούμενος, οὐδὲν ἤνυε, τῷ φθάσαι Διογένην τὸν στρατηγὸν εἰς αὐτὴν παρεισπεσόντα. (15) Διὸ καὶ ταύτης μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστη· καταλιπὼν δὲ τοὺς πολιορκήσοντας, κατὰ τὸ συνεχὲς ἀνέζευξε, καὶ κατῆρε μετὰ τῆς δυνάμεως πάλιν εἰς Σελεύκειαν, τὴν ἐπὶ τῷ Τίγριδι. (16) Πολλὴν δὲ ποιησάμενος τὴν ἐπιμέλειαν ἐνταῦθα τοῦ στρατοπέδου, καὶ παρακαλέσας τὸ πλῆθος, ὥρμησε πρὸς τὰς ἑξῆς πράξεις· καὶ τὴν μὲν Παραποταμίαν μέχρι πόλεως Εὐρώπου κατέσχε, τὴν δὲ Μεσοποταμίαν ἕως Δούρων. (17) Ἀντίοχος δὲ, τούτων αὐτῷ προσπεσόντων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, ἀπογνοὺς τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν ἐλπίδας, ὥρμησε πρὸς ταύτας τὰς ἐπιβολάς.

XLIX. Ἐν ᾧ καιρῷ πάλιν ἀθροισθέντος τοῦ συνεδρίου, καὶ κελεύσαντος λέγειν τοῦ βασιλέως ὑπὲρ τοῦ πῶς δεῖ χρῆσθαι ταῖς ἐπὶ τὸν Μόλωνα παρασκευαῖς, αὖθις τοῦ Ἐπιγένους καταρξαμένου, καὶ λέγοντος περὶ τῶν ἐνεστώτων· (2) ὡς ἔδει μὲν πάλαι μὴ μέλλειν κατὰ τὴν αὐτοῦ συμβουλίαν, πρὸ τοῦ τηλικαῦτα προτερήματα λαβεῖν τοὺς ἐχθρούς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἔτι, φάσκοντος, δεῖν ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων· (3) πάλιν Ἑρμείας ἀκρίτως καὶ προπετῶς ἐξοργισθεὶς, ἤρξατο λοιδορεῖν τὸν εἰρημένον. (4) Ἅμα δὲ φορτικῶς μὲν

in ipsis stramentis obtruncatur : reliqui, in flumen d
tes, trajicere ad posita ex adverso castra contend
at horum quoque pauci pestem effugerunt. (5) V
enimvero multiplicemque cerneres per universum
tum errorem, trepidationem ac tumultum : omne
miraculo attoniti perterritique erant. (6) Simul,
oculos alterius ripæ castra habebant, modico ad
intervallo distantia, amnis violentiam et difficulta
periculum obliviscebantur : tanta erat evadendi cu
(7) Ea porro alienatio mentis, et is impetus erat ad
dam salutem, ut et se ipsos in amnem præcipites da
jumenta etiam cum sarcinis eodem immitterent :
secus ac si providentia quadam fluvius ipsos foret
rus, et sine periculo ád castra ulteriora transpor
(9) Itaque miserabilis omnino et insolens facies tu
erat : cum una inter nantes fluitarent equi, jumenta
cadavera, et omnis generis supellex. (10) Molo,
castris potitus, ac deinde fluvio impune trajecto
erat nemo qui vetaret; nam Zeuxis, ut ingruenti ho
verteret, in fugam sese conjecerat), etiam altera c
cupat. (11) Quibus rebus confectis, Seleuciam cu
citu celeriter advenit. (12) Hac quoque impet
capta, quoniam Zeuxis aufugerat, et una cum illo
don Seleuciæ ipsius præfectus, de cetero jam prog
nullo sive labore sive periculo superiores provi
potestatem redegit. (13) Subacta autem Babylon
fectura, et item ea quæ est ad mare Rubrum, Sus
dit. (14) Et urbem quidem hanc pariter e vestigi
arcem vero adortus, frustra fuit; præverterat en
dux Diogenes, et in eam se conjecerat. (15) Qua
hoc incepto absistens, relictis qui arcem obsidion
rent, ipse protinus castra inde movet, ac Seleu
Tigrim repetit. (16) Ibi summa cura refocillat
multitudinem adhortatus, ad reliqua sua consilia ex
perrexit. Et Parapotamiam quidem usque ad
urbem occupat; Mesopotamiam vero, usque ad Du
Quibus de rebus postquam certior factus est An
sicut antea dicebamus, spei de Cœle-Syria concept
tians, ad bellum hoc omnem convertit impetum.

XLIX. Eo tempore convocato iterum concilio
dicere quemque rex jussisset, qua ratione bellum
sus Molonem esset apparandum; rursus sermonem
auspicatus Epigenes, ait : (2) oportuisse quidem j
usos consilio quod ipse dederat, non cunctari, pr
tantum incrementi res hostium cepissent; horta
etiam nunc, ut in ejus belli curam rex incumbe
Quæ simul ac ille profatus est, rursus Hermeas in
rate, præcipiti ira elatus, in Epigenem convicia j
cipit; (4) simul, suas ipsius laudes odiose pr

αὐτὸν ἐγκωμιάζων, ἀστόχους δὲ καὶ ψευδεῖς ποιούμενος κατηγορίας Ἐπιγένους, μαρτυρόμενος δὲ τὸν βασιλέα, μὴ περιιδεῖν οὕτως ἀλόγως, μηδ' ἀποστῆναι τῶν περὶ Κοίλης Συρίας ἐλπίδων· (5) προσέκοπτε μὲν τοῖς πολλοῖς, ἐλύπει δὲ καὶ τὸν Ἀντίοχον, μόλις δὲ κατέπαυσε τὴν ἐριμαχίαν, πολλὴν ποιησαμένου τοῦ βασιλέως σπουδὴν εἰς τὸ διαλύειν αὐτούς. (6) Δόξαντος δὲ τοῖς πολλοῖς Ἐπιγένους ἀναγκαιότερα καὶ συμφορώτερα λέγειν, ἐκυρώθη τὸ διαβούλιον, στρατεύειν ἐπὶ τὸν Μόλωνα, καὶ τούτων ἔχεσθαι τῶν πράξεων. (7) Ταχὺ δὲ συγκαταριθεὶς καὶ μεταπεσὼν Ἑρμείας, καὶ φήσας, δεῖν ἅπαντας τὸ κριθὲν ἀπροφασίστως ποιεῖν, ἕτοιμος ἦν καὶ πολὺς πρὸς ταῖς παρασκευαῖς.

L. Ἀθροισθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων εἰς Ἀπάμειαν, καί τινος ἐγγενομένης στάσεως τοῖς πολλοῖς ὑπὲρ τῶν προσοφειλομένων ὀψωνίων· (2) λαβὼν ἐπτοημένον τὸν βασιλέα, καὶ δεδιότα τὸ γεγονὸς κίνημα διὰ τὸν καιρόν, ἐπηγγείλατο διαλύσειν πᾶσι τὰς σιταρχίας, ἐὰν αὐτῷ συγχωρήσῃ, μὴ στρατεύειν μετ' αὐτῶν τὸν Ἐπιγένην. (3) Οὐ γὰρ οἷόν τ' εἶναι τῶν κατὰ λόγον οὐδὲν πράττεσθαι κατὰ τὴν στρατείαν, τηλικαύτης ἐν αὐτοῖς ὀργῆς καὶ στάσεως ἐγγεγενημένης. (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς δυσχερῶς μὲν ἤκουσε, καὶ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο σπουδάζων, διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν πολεμικῶν, συστρατεύειν αὐτῷ τὸν Ἐπιγένην· (5) περιεχόμενος δὲ καὶ προκατειλημμένος οἰκονομίαις καὶ φυλακαῖς καὶ θεραπείαις ὑπὸ τῆς Ἑρμείου κακοηθείας, οὐχ ἦν αὐτοῦ κύριος. Διὸ καὶ τοῖς παροῦσιν εἴκων, συνεχώρησε τοῖς ἀξιουμένοις. (6) Τοῦ δ' Ἐπιγένους κατὰ τὸ προσταχθὲν ἀναχωρήσαντος εἰς Ἀπάμειαν, οἱ μὲν ἐν τῷ συνεδρίῳ κατεπλάγησαν τὸν φθόνον· (7) αἱ δὲ δυνάμεις, τυχοῦσαι τῶν ἀξιουμένων, μεταβολῆς εὐνοϊκῶς διέκειντο πρὸς τὸν αἴτιον τῆς τῶν ὀψωνίων διορθώσεως, πλὴν τῶν Κυρρηστῶν. (8) Οὗτοι δ' ἐστασίασαν, καί, σχεδὸν εἰς ἑξακισχιλίους ὄντες τὸν ἀριθμόν, ἀπέστησαν, καὶ πολλάς δή τινας πράξεις ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν παρέσχον· τέλος δὲ μάχῃ κρατηθέντες ὑπό τινος τῶν τοῦ βασιλέως στρατηγῶν, οἱ μὲν πλεῖστοι διεφθάρησαν, οἱ δὲ περιλειφθέντες παρέδοσαν σφᾶς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως πίστιν. (9) Ὁ δ' Ἑρμείας τοὺς μὲν φίλους τοῦ βασιλέως διὰ τὸν φόβον, τὰς δὲ δυνάμεις διὰ τὴν εὐχρηστίαν ὑφ' ἑαυτὸν πεποιημένος, ἀναζεύξας προῆγε μετὰ τοῦ βασιλέως. (10) Περὶ δὲ τὸν Ἐπιγένην πρᾶξιν συνεστήσατο τοιαύτην, λαβὼν συνεργὸν τὸν ἀκροφύλακα τῆς Ἀπαμείας Ἄλεξιν. (11) Ἐπιστολὴν γὰρ ὡς παρὰ Μόλωνος ἀπεσταλμένην ἐπιγράψας πρὸς τὸν Ἐπιγένην, πείθει τινὰ τῶν ἐκείνου παίδων, ἐλπίσι μεγάλαις ψυχαγωγήσας, εἰσενέγκαντα πρὸς τὸν Ἐπιγένην, καταμῖξαι τὴν ἐπιστολὴν τοῖς ὑπάρχουσι γράμμασιν. (12) Οὗ γενομένου, παρῆν εὐθέως ὁ Ἄλεξις, καὶ διηρώτα τὸν Ἐπιγένην, μή τινας ἐπιστολὰς κεκόμισται παρὰ τοῦ Μόλωνος. (13) Τοῦ δὲ ἀρνουμένου, πικρῶς ἐρευνᾶν ἤτει. Ταχὺ δὲ παρεισελθὼν εὗρε τὴν ἐπιστολήν. Ἧι χρησάμενος ἀφορμῇ, παραχρῆμα τὸν Ἐπιγένην ἀπέκτεινεν. (14) Οὗ συμ-

illum vero parum probabilibus ac falsis accusationibus onerare; tum regem contestans obsecrare, ne tam imprudenter Cœlen-Syriam insuper haberet, aut spem ejus recipiendæ abjiceret. (5) Quibus sermonibus et ceteros offendit, et ipsi quoque Antiocho fuit molestus : quo summa vi connitente ut hos inter se conciliaret, vix tandem jurgandi finem Hermeas fecit. (6) Probata plurimorum consensu Epigenis sententia, ut magis necessaria et utiliora suadentis, decretum est, bellum contra Molonem gerendum esse, ejusque negotii curam ante omnia esse habendam. (7) Ibi tum Hermeas totum sese ad sententiam aliorum componere, fierique repente alius : et quum diceret, oportere, ut quod semel statutum sit, omnibus amputatis excusationibus cuncti exsequantur, ad bellum apparandum alacrem se præbebat, multusque in eo erat.

L. Copiis Apameæ congregatis, exorto inter militarem turbam seditionis alicujus principio, propter reliqua stipendiorum non depensa : (2) Hermeas regem nactus, eo motu, qui tempore adeo alieno erat excitatus, consternatum metuque perculsum, recepit ei, quidquid de stipendiis militi deberetur, id omne se exsoluturum, si modo concederet sibi rex, ne huic expeditioni interesset Epigenes : (3) nihil enim administrari posse recte et uti par est in hoc bello, postquam tanta ira ipsos atque discordia incessisset. (4) Rex invitus ille quidem hæc audivit, qui magni æstimabat comitem se habere in hac expeditione Epigenem, virum propter rei bellicæ peritiam sibi carum : (5) verum ille, vario astu circumventus Hermeæ, qui suppeditando pecunias, circumsedendo, officiis prosequendo, prorsus obstrictum sibi eum habebat, sui juris non erat. Itaque præsenti concedens necessitati, hujus petitioni adnuit. (6) Et Epigenes quidem, ut jussus est, Apameam [hiematum] abiit. At qui regis concilium participabant, metuere omnes tumultum. (7) Exercitus e contrario, postulata sua consecutus, mutatis animis, studium ac favorem in persoluti stipendii auctorem inclinat. (8) Soli Cyrrhestæ idem ceteris non fecerunt : sed, facta seditione, numero ad sex milla, defecerunt, et multas per satis longum tempus molestias regi exhibuerunt, donec victi tandem ab aliquo e regiis ducibus, plerique perierunt; qui superfuerunt cladi, in fidem regis sese permiserunt. (9) Hermeas, postquam amicos quidem regis, terrendo, milites vero, commoda eorum procurando, fecisset sibi obnoxios, signis motis, una cum Antiocho pergit ire. (10) Adversus Epigenem vero porro dolum hujusmodi est commentus, opera usus Alexidis, qui Apameæ custos erat arcis. (11) Hic quum epistolam scripsisset, tamquam a Molone ad Epigenem missam, corrupto quodam illius puero, ingentium bonorum pollicitatione, persuadet ei, ut acceptam epistolam in domum Epigenis inferret, ac ceteris illius chartis immisceret. (12) Quod ut factum, adest extemplo Alexis : qui Epigenem interrogat, num literarum aliquid a Molone acceperit? (13) Quod quum ille negaret, acerbis verbis Alexis, ut inquirendi copia sibi detur, postulat : ingressusque, mox invenit epistolam. Eo igitur prætextu usus, Epigenem sine mora occidit. (14) Quo scelere admisso, regi quidem per-

δάντος, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπείσθη δικαίως ἀπολωλέναι τὸν Ἐπιγένην· οἱ δὲ περὶ τὴν αὐλὴν ὑπώπτευον μὲν τὸ γεγονὸς, ἦγον δὲ τὴν ἡσυχίαν διὰ τὸν φόβον.

LI. Ἀντίοχος δὲ, παραγενόμενος ἐπὶ τὸν Εὐφράτην, καὶ προσαναλαβὼν τὴν δύναμιν, αὖθις ἐξώρμα· καὶ διανύσας εἰς Ἀντιόχειαν τὴν ἐν Μυγδονίᾳ περὶ τροπὰς χειμερινὰς, ἐπέμεινε, θέλων ἀποδέξασθαι τὴν ἐπιφορὰν καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος. (2) Μείνας δὲ περὶ τετταράκοντα ἡμέρας, προῆγεν εἰς Λίβαν. (3) Ἀποδοθέντος δ' ἐκεῖσε διαβουλίου, ποίᾳ δεῖ προάγειν ὁδῷ ἐπὶ τὸν Μόλωνα, καὶ πῶς καὶ πόθεν κεχρῆσθαι ταῖς εἰς τὰς πορείας χορηγίαις (ἐτύγχανε γὰρ ὁ Μόλων ἐν τοῖς περὶ Βαβυλῶνα τόποις ὑπάρχων), (4) Ἑρμείᾳ μὲν ἐδόκει, παρὰ τὸν Τίγριν ποιεῖσθαι τὴν πορείαν, προβαλλομένους τοῦτόν τε καὶ τὸν Λύκον ποταμὸν καὶ τὸν Κάπρον. (5) Ζεῦξις δὲ, λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀπώλειαν τὴν τοῦ Ἐπιγένους, τὰ μὲν ἠγωνία λέγειν τὸ φαινόμενον, τὰ δὲ, προδήλου τῆς ἀγνοίας οὔσης τῆς κατὰ τὸν Ἑρμείαν, μόλις ἐθάῤῥησε συμβουλεύειν, ὅτι διαβατέον εἴη τὸν Τίγριν· (6) ἀπολογιζόμενος τήν τε λοιπὴν δυσχέρειαν τῆς παρὰ τὸν ποταμὸν πορείας, καὶ διότι δέοι, διανύσαντας ἱκανοὺς τόπους, μετὰ ταῦτα διελθόντας ὁδὸν ἔρημον ἡμερῶν ἓξ, παραγενέσθαι πρὸς τὴν Βασιλικὴν Διώρυχα καλουμένην· (7) ἧς προκαταληφθείσης ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀδύνατον μὲν γενέσθαι τὴν διάβασιν αὐτῆς, ἐπισφαλῆ δὲ προφανῶς τὴν διὰ τῆς ἐρήμου πάλιν ἀποχώρησιν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐσομένην ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων. (8) Ἐκ δὲ τοῦ διαβῆναι τὸν Τίγριν, πρόδηλον μὲν ἀπεδείκνυε τὴν μετάνοιαν καὶ πρόσκλισιν τῷ βασιλεῖ, τῶν κατὰ τὴν Ἀπολλωνιᾶτιν χώραν ὄχλων, διὰ τὸ καὶ νῦν αὐτοὺς μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀνάγκῃ δὲ καὶ φόβῳ ποιεῖν Μόλωνι τὸ προσταττόμενον· (9) πρόδηλον δὲ τὴν δαψίλειαν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατοπέδοις, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. (10) Τὸ δὲ μέγιστον, ἀπέφαινε διακλεισθησόμενον τὸν Μόλωνα τῆς εἰς τὴν Μηδίαν ἐπανόδου, καὶ τῆς ἐξ ἐκείνων τῶν τόπων ἐπαρκείας· (11) ἐξ ὧν ἀναγκασθήσεσθαι διακινδυνεύειν αὐτὸν, ἢ, μὴ θέλοντος τοῦτο ποιεῖν ἐκείνου, μεταβαλέσθαι τὰς δυνάμεις ταχέως πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως ἐλπίδας.

LII. Κριθείσης δὲ τῆς τοῦ Ζεύξιδος γνώμης, παραυτίκα διελόντες τὰς δυνάμεις εἰς τρία μέρη, κατὰ τριττοὺς τόπους τοῦ ποταμοῦ διεπεραίουν τὸ πλῆθος καὶ τὰς ἀποσκευάς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Δούρων, ταύτης μὲν τῆς πόλεως ἔλυσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πολιορκίαν· ἐτύγχανε γὰρ ὑπό τινος τῶν τοῦ Μόλωνος ἡγεμόνων πολιορκουμένη. (3) Χρησάμενοι δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐντεῦθεν ταῖς ἀναζυγαῖς, ὀγδοαῖοι τὸ καλούμενον Ὀρεικὸν ὑπερέβαλον, καὶ κατῆραν εἰς Ἀπολλωνίαν. (4) Μόλων δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, πυθόμενος τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν, καὶ διαπιστῶν τοῖς περὶ τὴν Σουσιανὴν καὶ Βαβυλωνίαν ὄχλοις, διὰ τὸ προσφάτως καὶ παραδόξως αὐτῶν ἐγκρατὴς γεγονέναι, φοβούμενος δὲ καὶ τῆς εἰς Μηδίαν ἐπανόδου μὴ

suadetur, ex justa causa fuisse interemtum Epigene proceres ejus aulæ, etsi metu se continuerunt ne moverent, rem tamen suspectam habebant.

LI. Antiochus ut ad Euphratem ventum, assumti bus quæ ibi erant, ulterius statim progreditur. Qu Antiochiam in Mygdonia circa brumam pervenisset, desæviret quæ tum ingruebat hiems, ibi substitit indeque profectus quadragesimo post die, Libam (3) Eo loci rege suos consulente, qua via adversus M esset pergendum, et quomodo, et unde agmini poss cessaria subministrari : erat enim Molo in tractibus I niæ vicinis; (4) censebat Hermeas, secundum Tigri progrediendum, ita ut pro munimento exercitui esse hic, tum alii duo amnes, Lycus et Capros. (5) At Z etsi, quo minus libere suam proferret sententiam, simo Epigenis exitu, quem ob oculos sibi ponebat, batur, tamen, quoniam cum manifesto errore erat ctum quod dabatur ab Hermea consilium, ægre tand sententia dicere est ausus, Tigrim omnino esse tr dum. (6) Simul tum difficultates alias exponit, experturi essent, si propter flumen iter instituerent hanc in primis commemorat, quod oporteret eos, pe fectum viæ spatium satis magnum, post habitum d iter dierum sex per terram desertam, ad Regiam F quæ dicitur, pervenire : (7) quam si hostes præoc sent, nulla ratione trajicere essent valituri : atque it grediendum tunc fore per deserta loca, quod sine m periculo fieri non posset, quum præsertim penuria omnium forent laboraturi. (8) Contra, si Tigrim rent, nequaquam dubitandum esse asserebat, qui loniatidis regionis incolæ, pœnitentia ducti, ad reg inclinaturi; qui nunc quoque non voluntate, sed n tate ac metu, Moloni sint dicto audientes : (9) nequ ambigendum esse, quin omni genere commeatuum tus esset abundaturus, propter soli ubertatem. (1 stremo (id quod ipse omnium esse maximum conten Molonem ea ratione reditu in Mediam, et commeat illis regionibus, iri interclusum; (11) atque ita ad nendum prælio coactum iri, aut, si pugnam detre sine mora copias ejus universas, mutatis animis, a regis esse respecturas.

LII. Zeuxidis comprobata sententia, confestim e trifariam diviso, tribus locis copias cum impedi flumen trajecerunt. (2) Deinde Dura versus profect urbem, quæ a duce quodam Molonis tenebatur o primo impetu obsidione liberarunt. (3) Postea qu bus singulis castra moverent, octavo die, Oricum, vocant, montem superarunt, et Apolloniam perve (4) Eodem tempore Molo, regis adventu cognito, q sianæ et Babyloniæ populis, recens a se et inopinat ria subactis parum fidebat, ad hæc metuebat, ne re Mediam prohiberetur, Tigrim ponte statuit junge

ἐκκλιθῇ, διέγνω ζευγνύειν τὸν Τίγριν, καὶ διαβιβάζειν τὰς δυνάμεις (5) σπεύδων, εἰ δύναιτο, προκαταλαβέσθαι τὴν τραχεῖαν τῆς Ἀπολλωνιάτιδος, διὰ τὸ πιστεύειν τῷ πλήθει τῶν σφενδονητῶν τῶν προσαγορευομένων Κυρτίων. (6) Πράξας δὲ τὸ κριθὲν, ταχεῖαν ἐποιεῖτο καὶ σύντονον τὴν πορείαν. (7) Ἅμα δὲ τοῦ τε Μόλωνος συνάπτοντος τοῖς προειρημένοις τόποις, καὶ τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας ὁρμήσαντος μετὰ πάσης δυνάμεως, συνέβη τοὺς ὑπ' ἀμφοτέρων προαποσταλέντας εὐζώνους ἅμα συμπεσεῖν ἐπί τινας ὑπερβολάς. (8) Οἳ τὸ μὲν πρῶτον συνεπλέκοντο, καὶ κατεπείραζον ἀλλήλων· ἐν δὲ τῷ συνάψαι τὰς παρ' ἀμφοῖν δυνάμεις, ἀπέστησαν καὶ τότε μὲν ἀναχωρήσαντες εἰς τὰς ἰδίας παρεμβολὰς, ἐστρατοπέδευσαν τετταράκοντα σταδίους ἀπ' ἀλλήλων διεστῶτες. (9) Τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγενομένης, συλλογισάμενος ὁ Μόλων, ὡς ἐπισφαλὴς γίγνεται καὶ δύσχρηστος τοῖς ἀποστάταις πρὸς τοὺς βασιλεῖς ὁ μεθ' ἡμέραν καὶ κατὰ πρόσωπον κίνδυνος, ἐπεβάλετο νύκτωρ ἐγχειρεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον. (10) Ἐπιλέξας δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐκ πάσης τῆς στρατοπέδου, περιῄει κατά τινας τόπους, σπεύδων ἐξ ὑπερδεξίου ποιήσασθαι τὴν ἐπίθεσιν. (11) Γνοὺς δὲ, κατὰ τὴν πορείαν δέκα νεανίσκους ἀθρόους διακεχωρηκότας πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ταύτης μὲν τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστη. (12) Ταχὺ δ' ἐκ μεταβολῆς ποιησάμενος τὴν ἀποχώρησιν, καὶ παραγενόμενος εἰς τὸν ἑαυτοῦ χάρακα περὶ τὴν ἑωθινὴν, πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐπλήρου θορύβου καὶ ταραχῆς. (13) Δείσαντες γὰρ ἐκ τοῦ ὕπνου οἱ κατὰ τὸν χάρακα διὰ τὴν τῶν προσιόντων [illegible], μικροῦ δεῖν ἐξέπεσον ἐκ τῆς παρεμβολῆς. (14) [illegible] μὲν οὖν, καθόσον ἐδύνατο, κατεπράϋνε τὴν γεγενημένην ἐν αὐτοῖς ταραχήν.

LIII. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἕτοιμος ὢν πρὸς τὸν κίνδυνον, ἅμα τῷ φωτὶ τὴν δύναμιν ἐκίνει πᾶσαν ἐκ τοῦ χάρακος. (2) Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἔταξε πρώτους τοὺς ξυστοφόρους ἱππεῖς, ἐπιστήσας Ἄρδυν, κεκριμένον ἄνδρα κατὰ τὰς πολεμικὰς πράξεις. (3) Τούτοις δὲ παρέθηκε τοὺς συμμαχικοὺς Κρῆτας· ὧν εἴχοντο Γαλάται Τεκτόσαγες. Παρὰ δὲ τούτους ἔθηκε τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ξένους καὶ μισθοφόρους, οἷς ἐχόμενον παρενέβαλε τὸ τῆς φάλαγγος σύστημα. (4) Τὸ δ' εὐώνυμον κέρας ἀπέδωκε τοῖς Ἑταίροις προσαγορευομένοις, οὖσιν ἱππεῦσι. Τὰ δὲ θηρία πρὸ τῆς δυνάμεως ἐν διαστήμασι [illegible], δέκα τὸν ἀριθμὸν ὄντα. (5) Τὰ δ' ἐπιτάγματα τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ἐπὶ τὰ κέρατα μερίσας, κυκλοῦν παρήγγειλε τοὺς πολεμίους, ἐπειδὰν συμ[illegible]. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα παρεκάλει τὰς δυνάμεις, ἐπιπορευόμενος, διὰ βραχέων τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς. Τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας Ἑρμείᾳ καὶ Ζεύξιδι παρέδωκε, τὸ δὲ δεξιὸν αὐτὸς εἶχε. (7) Μόλων δὲ δύσχρηστον μὲν ἐποιήσατο τὴν ἐξαγωγὴν, ταραχώδη δὲ τὴν ἔκταξιν, διὰ τὴν ἐν τῇ νυκτὶ προγεγενημένην ταραχήν. (8) Οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς μὲν ἱππεῖς ἐφ' ἑκάτερον διείλετο κέρας, στοχαζόμενος τῆς τῶν ὑπεναν-

copias transmittere: (5) studens, si qua fieri posset, montana regionis Apolloniatidis prior Antiocho occupare; quod in funditorum, qui Cyrtii nominantur, multitudine fiduciam magnam poneret. (6) Ac mox, quod statuerat aggressus, celeri contentoque itinere utebatur. (7) Quum autem tempore eodem et Molo dictis locis appropinquaret, et rex Apollonia cum omnibus viribus esset profectus, accidit, ut, quæ utrimque fuerant præmissæ delectorum manus, in quibusdam jugis sibi invicem occurrerent. (8) Hi primo lacessere sese mutuo, ac pugnam conserere: sed deinde, ubi utrorumque exercitus propius accesserunt, e conflictu discedunt: ac tum quidem ad suos utrique reversi, quinque millium intervallo metantur castra. (9) Per noctis silentium reputans Molo, quam periculosæ et ancipitis res sit aleæ, ut rebelles cum regibus suis interdiu et recta fronte congrediantur, concubia nocte adoriendum sibi Antiochum esse censuit. (10) Delectos igitur ex omni suorum numero fortissimos ac valentissimos occultis quibusdam callibus circumducit, ut de superiore loco impetum in hostem faceret. (11) Verum ubi cognovit, decem simul juvenes ex illo itinere ad regem transiisse, desistens ab hoc incepto, eodem, unde erat profectus, repente iter intendit. (12) Sub lucem primam in castra reversus, tumultu ac trepidatione universum exercitum complevit. (13) Nam qui fuerant intra vallum relicti, redeuntium adventu inter evigilandum perterrefacti, tantum non e castris se proripuerunt. (14) Et Molo quidem perturbationem hanc, quantum ejus fieri poterat, sedare conabatur.

LIII. At Antiochus, ad dimicandum paratus, luce prima copias omnes castris educit. (2) Igitur in dextro cornu equites primo xystophoros locat, duce imposito Ardye, viro in bellicis rebus egregia virtute cognito. (3) His proximos admovet Cretenses socios: tum Tectosages Galatas. Deinde ad horum latus applicuit peregrinos ex Græcia et mercenarios Græcos: juxta quos denique phalangitarum disposuit corpus. (4) Lævum cornu equitibus dedit, quos Hetæros, sive regis Socios appellant. Elephantos (ii erant numero decem) ante aciem per intervalla collocavit. (5) Subsidiarias vero manus, qua peditum, qua equitum, in cornua distribuit; et, ut hostem, ubi semel inchoata pugna fuerit, circumirent præcepit. (6) Ordines deinde interequitans, paucis pro tempore militem est cohortatus. Lævum cornu Hermeæ et Zeuxidi tradidit; ipse in dextro curabat. (7) At Molo, propter consternationem animorum, quæ precedente nocte in castris erat versata, parum ex usu militem educere, confuse ac perturbate aciem struere. (8) Verumtamen, ad formam aciei hostilis suas rationes accommodans, equites

τίων παρατάξεως· τοὺς δὲ θυρεαφόρους καὶ Γαλάτας καὶ καθόλου τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, εἰς τὸν μεταξὺ τόπον ἔθηκε τῶν ἱππέων. (9) Ἔτι δὲ τοὺς τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ συλλήβδην τὸ τοιοῦτον γένος, ἐκτὸς τῶν ἱππέων παρ' ἑκάτερα παρενέβαλλε. (10) Τὰ δὲ δρεπανηφόρα τῶν ἁρμάτων, προεβάλετο τῆς δυνάμεως ἐν διαστάσει. (11) Καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας Νεωλάῳ παρέδωκε τἀδελφῷ, τὸ δὲ δεξιὸν αὐτὸς εἶχε.

LIV. Μετὰ δὲ ταῦτα ποιησαμένων τῶν δυνάμεων τὴν ἐπαγωγὴν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τοῦ Μόλωνος διετήρησε τὴν πίστιν, καὶ συνέβαλε τοῖς περὶ τὸν Ζεῦξιν ἐῤῥωμένως· τὸ δ' εὐώνυμον ἅμα τῷ συνιὸν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ, μετεβάλετο πρὸς τοὺς πολεμίους. (2) Οὗ γενομένου, συνέβη τοὺς μὲν περὶ τὸν Μόλωνα διατραπῆναι, τοὺς δὲ τοῦ βασιλέως ἐπιῤῥωσθῆναι διπλασίως. (3) Ὁ δὲ Μόλων, συννοήσας τὸ γεγονὸς, καὶ πανταχόθεν ἤδη κυκλούμενος, λαβὼν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἐσομένας περὶ αὐτὸν αἰκίας, ἐὰν ὑποχείριος γένηται καὶ ζωγρείᾳ ληφθῇ, προσήνεγκε τὰς χεῖρας ἑαυτῷ. (4) Παραπλησίως δὲ καὶ πάντες οἱ κοινωνήσαντες τῆς ἐπιβολῆς, φυγόντες εἰς τοὺς οἰκείους ἕκαστοι τόπους, τὴν αὐτὴν ἐποιήσαντο τοῦ βίου καταστροφήν. (5) Ὁ δὲ Νεώλαος, ἀποφυγὼν ἐκ τῆς μάχης, καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Περσίδα πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν τοῦ Μόλωνος ἀδελφὸν, τὴν μὲν μητέρα καὶ τὰ τοῦ Μόλωνος τέκνα κατέσφαξε· μετὰ δὲ τὸν τούτων θάνατον, ἐπικατέσφαξεν αὑτὸν, πείσας τὸ παραπλήσιον ποιῆσαι καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς, διαρπάσας τὴν παρεμβολὴν τῶν πολεμίων, τὸ μὲν σῶμα τοῦ Μόλωνος ἀνασταυρῶσαι προσέταξε, κατὰ τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς Μηδίας. (7) Ὃ καὶ παραχρῆμα συνετέλεσαν οἱ πρὸς τούτοις τεταγμένοι. Διακομίσαντες γὰρ εἰς τὴν Καλλωνῖτιν, πρὸς αὐταῖς ἀνεσταύρωσαν ταῖς εἰς τὸν Ζάγρον ἀναβολαῖς. (8) Μετὰ ταῦτα δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἐπιτιμήσας διὰ πλειόνων, καὶ δοὺς δεξιὰν, συνέστησε τοὺς ἀποκομιοῦντας αὐτοὺς εἰς Μηδίαν, καὶ καταστησομένους τὰ κατὰ τὴν χώραν. (9) Αὐτὸς δὲ καταβὰς εἰς Σελεύκειαν, καθίστατο τὰ κατὰ τὰς πέριξ σατραπείας, ἡμέρως χρώμενος πᾶσι καὶ νουνεχῶς. (10) Ἑρμείας δὲ, τηρῶν τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, ἐπέφερε μὲν αἰτίας τοῖς ἐν τῇ Σελευκείᾳ, καὶ χιλίοις ἐζημίου ταλάντοις τὴν πόλιν· ἐφυγάδευε δὲ τοὺς καλουμένους Ἀδειγάνας, ἀκρωτηριάζων δὲ καὶ φονεύων καὶ στρεβλῶν πολλοὺς διέφθειρε τῶν Σελευκέων· (11) Ἃ μόλις βασιλεὺς, τὰ μὲν πείθων τὸν Ἑρμείαν, ἃ δὲ καὶ κατὰ τὴν αὑτοῦ γνώμην χειρίζων, τέλος ἐπράϋνε· καὶ κατέστησε τὴν πόλιν, ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα τάλαντα μόνον ἐπιτίμιον αὐτοὺς πραξάμενος τῆς ἀγνοίας. (12) Ταῦτα δὲ διοικήσας, Διογένην μὲν στρατηγὸν ἀπέλιπε Μηδίας, Ἀπολλόδωρον δὲ τῆς Σουσιανῆς. Τύχωνα δὲ, τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς δυνάμεως, στρατηγὸν ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν τόπους ἐξαπέστειλε. (13) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Μόλωνος ἀπόστασιν, καὶ τὸ διὰ ταῦτα

in cornu utrumque dividit, scutatos, et Galatas, e erat gravis armaturæ, medio inter equites loco statu Præterea sagittarios, funditores, et id omne genus armatorum, ultra equites ad dextram et sinistram fudit. (10) Falcatos currus ante aciem ex modico in collocavit. (11) Sinistrum cornu Neolao fratri co dextrum ipse tenuit.

LIV. Secundum hæc, cœpta est pugna commi dextrum quidem Molonis cornu fidem constanter s et cum Zeuxide acerrime conflixit. Lævum vero, in conspectum regis inter concurrendum venit, trans ad hostes fecit. (2) Quæ res, ut trepidationem i exercitui Molonis attulit, sic regiis copiis animoru duplicavit. (3) Molo, suorum transfugia animad quum prope jam undique cingeretur, animo reput ciatus ac tormenta sibi parata si vivus in hostium tem veniret, manus sibi ipse intulit: (4) pariterque qui conjurationis participes fuerant, domum suam concedunt, ibique similem exitum faciunt. (5) Neol que, ubi pugna evasit, et in Persidem ad Alexand lonis fratrem pervenit, matrem et Molonis liberos ob dein super mortuorum cadaveribus ipse se jugul quam Alexandro persuasisset, ut ipse quoque idem (6) Rex direptis hostium castris, Molonis corpus lo Mediæ maxime conspicuo jussit in crucem tolli. (mora, quibus in negotium datum, rem sunt exsecu tum namque cadaver in Chalonitidem regionem, adscensu Zagri montis, cruci affixerunt. (8) S hæc rebellem exercitum rex, multis verbis increp fidem data dextra recipit; et certos viros decernit, in Mediam reducerent, et res ejus provinciæ ordin Ipse interim Seleuciam e superiore tractu regni r circumjacentium præfecturarum statum conponit, suetudine ac prudentia in omnibus utens. (10) vero, suum servans institutum, Seleucenses va nari, ac tandem multæ nomine mille talenta a civ gere; Adiganes etiam (id magistratus apud illos men) in exilium pellere; in multos ad hæc Seleu mutilatione membrorum, cædibus ac tormentis sæ Quæ mala rex ægre tandem, modo iram Herme leniens, modo pro arbitrio suo quædam disponens vit: contentusque civium errorem centum quinqu lentorum multa castigasse, in pristinum statum e tuit. (12) His rebus peractis, Diogenem Mediæ pr Apollodorum Susianæ reliquit. Tychonem vero, q et quæstoribus in exercitu præfectus erat, in proxi mari loca misit prætorem. (13) Ac Molonis quiden quique illam est insecutus superiorum Asiæ præfe

γενόμενον κίνημα περὶ τὰς ἄνω σατραπείας, τοιαύτης ἔτυχε διορθώσεως καὶ καταστάσεως.

LV. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπαρθεὶς τῷ γεγονότι προτερήματι, καὶ βουλόμενος ἀναταθῆναι καὶ καταπλήξασθαι τοὺς ὑπερκειμένους ταῖς ἑαυτοῦ σατραπείαις καὶ συνορίζοντας δυνάστας τῶν βαρβάρων, ἵνα μήτε συγχορηγεῖν μήτε συμπολεμεῖν τολμῶσι τοῖς ἀποστάταις αὐτοῦ χορηγίαις, ἐπεβάλετο στρατεύειν ἐπ' αὐτούς· (2) καὶ πρῶτον ἐπὶ τὸν Ἀρταβαζάνην, ὃς ἐδόκει βαρύτατος εἶναι καὶ πρακτικώτατος τῶν δυναστῶν, δεσπόζειν δὲ καὶ τῶν Σατραπείων καλουμένων, καὶ τῶν τούτοις συγκυρούντων ἐθνῶν. (3) Ἑρμείας δὲ, κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ἐδεδίει μὲν τὴν εἰς τοὺς ἄνω τόπους στρατείαν διὰ τὸν κίνδυνον, ὠρέγετο δὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν τῆς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον στρατείας. (4) Οὐ μὴν ἀλλὰ, προσπεσόντος υἱὸν γεγονέναι τῷ βασιλεῖ, νομίσας καὶ παθεῖν ἄν τι τὸν Ἀντίοχον ἐν τοῖς ἄνω τόποις ὑπὸ τῶν βαρβάρων, καὶ παραδοῦναι καιροὺς αὐτῷ πρὸς ἐπαναίρεσιν, συγκατέθετο τῇ στρατείᾳ· (5) πεπεισμένος, ἐὰν ἐπανέληται τὸν Ἀντίοχον, ἐπιτροπεύσας τοῦ παιδίου, κύριος ἔσεσθαι τῆς ἀρχῆς αὐτός. (6) Κριθέντων δὲ τούτων, ὑπερβαλόντες τὸν Ζάγρον, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀρταβαζάνου χώραν. (7) Ἡ παράκειται μὲν τῇ Μηδίᾳ, διειργούσης αὐτὴν τῆς ἀνὰ μέσον ὀρεινῆς· ὑπέρκειται δ' αὐτῆς τινὰ μέρη τοῦ Πόντου, κατὰ τοὺς ὑπὲρ τὸν Φᾶσιν τόπους, συνάπτει δὲ πρὸς τὴν Ὑρκανίαν θάλατταν. (8) Ἔχει δὲ πλῆθος ἀνδρῶν ἀλκίμων, καὶ μᾶλλον ἱππέων· αὐτάρκης δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐστι ταῖς πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευαῖς. (9) Ταύτην δὲ συμβαίνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Περσῶν ἔτι διαμένειν, παροραθείσης αὐτῆς ἐν τοῖς κατ' Ἀλέξανδρον καιροῖς. (10) Ὁ δ' Ἀρταβαζάνης, καταπλαγεὶς τὴν ἔφοδον τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἡλικίαν (τελέως γὰρ ἤδη γηραιὸς ἦν), εἴξας τοῖς παροῦσιν, ἐποιήσατο συνθήκας εὐδοκουμένας Ἀντιόχῳ.

LVI. Τούτων δὲ κυρωθέντων, Ἀπολλοφάνης ὁ ἰατρὸς, ἠγαπημένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως διαφερόντως, θεωρῶν τὸν Ἑρμείαν οὐκ ἔτι φέροντα κατὰ σχῆμα τὴν ἐξουσίαν, ἠγωνία μὲν καὶ περὶ τοῦ βασιλέως, τὸ δὲ πλεῖον ἐπίστευσε καὶ κατάφοβος ἦν ὑπὲρ τῶν καθ' αὑτόν. (2) Διὸ, λαβὼν καιρὸν, προσφέρει τῷ βασιλεῖ λόγον παρακαλῶν, μὴ ῥᾳθυμεῖν, μηδ' ἀνυπονόητον εἶναι τῆς Ἑρμείου τόλμης, μηδ' ἕως τούτου περιμεῖναι, ἕως ἂν οὗ τοῖς ὁμοίοις τἀδελφῷ παλαίῃ συμπτώμασι. (3) Ἀπέχειν δ' οὐ μακρὰν αὐτὸν, ἔφη, τοῦ κινδύνου. Διὸ προσέχειν ἠξίου καὶ βοηθεῖν κατὰ σπουδὴν αὑτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις. (4) Τοῦ δ' Ἀντιόχου πρὸς αὐτὸν ἀνθομολογησαμένου, διότι καὶ δυσαρεστεῖ καὶ φοβεῖται τὸν Ἑρμείαν, ἐκείνῳ δὲ μεγάλην χάριν ἔχειν φήσαντος ἐπὶ τῷ κηδεμονικῶς τετολμηκέναι περὶ τούτων λέγειν πρὸς αὐτόν· (5) ὁ μὲν Ἀπολλοφάνης εὐθέως ἐγένετο, τῷ δοκεῖν μὴ διεψεῦσθαι τῆς αἱρέσεως καὶ τῆς ἐκλήψεως τῆς τοῦ βασιλέως. (6) Ὁ δ' Ἀντίοχος ἠξίου τὸν Ἀπολλοφάνην, συνεπιλαβέσθαι μὴ μόνον τοῖς

motus, hac animadversione sopita est, omniaque in hunc modum sunt composita.

LV. Antiochus, successu læto rerum suarum ferox, minis terrere ac metum injicere volens barbarorum populorum dynastis, qui provinciis suis imminentes, earum fines attingebant, ne posthac aut commeatibus adjuvare suos rebelles auderent, aut belli societatem cum iisdem inire, expeditionem adversus illos suscipiendam sibi duxit. (2) Omnium autem primum Artabazanem statuit aggredi, qui ceteros et potentia et usu rerum ac sollertia credebatur antecellere; idemque Satrapios [Atropatios? *an* Saspiros?] quos vocant, et vicinas alias gentes dominio obtinebat. (3) Eo tempore Hermeas, etsi, propter periculum ei expeditioni conjunctum, adversus superiores illos populos bellum transferre metuebat, utque arma in Ptolemæum verterentur, quod a principio ipsi fuerat propositum, optabat: (4) quoniam tamen regem filio esse auctum nuntii attulerant, ratus fieri posse, ut in superioribus illis tractibus cum barbaris bellum gerenti vel aliquid humanitus regi contingeret, vel ut ejus tollendi opportunitas ex rebus ipsis sibi nasceretur, (5) ad suscipiendam eam expeditionem consensit: persuasus, si semel Antiochum e vivis sustulisset, tutorem se infantis futurum, et omne imperium in suam potestatem habiturum. (6) His ita constitutis, Zagrum montem superant, et in ditionem Artabazanis impressionem faciunt. (7) Hæc regio Mediæ adjacet, montibus dumtaxat interjacentibus ab ea separata: pars illius Ponto imminet, qua parte Phasis in eum descendit: pertinet vero ad Hyrcanum mare. (8) Magnus hic virorum fortium numerus, equitum maxime: abundeque omnia suppetunt belli paratibus conducibilia. (9) Atque hoc regnum inde a Persarum temporibus durabat, tempestate Alexandri neglectum. (10) Artabazanes vero, regis adventu perterritus, maxime propter ætatem jam plane decrepitam, vi majori cedendum ratus, pacem fœdusque cum Antiocho, quibus ipse voluit legibus, fecit.

LVI. Hac pace firmata, Apollophanes medicus, eximie regi dilectus, animadvertens, Hermeam non amplius tolerabiliter fortunam, ad quam erat evectus, ferre, et de regis ille quidem salute, sed multo magis de sua, cœpit esse sollicitus. (2) Itaque ut primum nactus est tempus opportunum, de ea re agit cum Antiocho, hortaturque illum, ne socordem in hac parte se præbeat, neve eum esse Hermeam ducat, de cujus audacia nihil debeat suspicari: caveret denique, ne tamdiu differret remedium, donec idem ipsum, qui prius fratrem, casus opprimat. (3) Neque vero longius jam periculum abesse: quo majorem curam ei esse adhibendam, ne et suam et amicorum salutem proderet. (4) Quæ ubi ille dixit, vicissim Antiochus non diffitetur, et sibi odio Hermeam esse, jamque ab eo metuere ipsum sibi: magnas porro illi gratias agit, quod, sollicitus de sua salute, ausus esset de his rebus verba ad ipsum facere. (5) Ea oratio gaudio et spe læta Apollophanem implevit, animadvertentem, non fefellisse ipsum opinionem suam, quam de animo atque sententia regis concepisset. (6) Itaque rogatus mox ab Antiocho, ut non verbis tantum, verum etiam

λόγοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις, τῆς αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων σωτηρίας. (7) Τοῦ δὲ πρὸς πᾶν ἑτοίμως ἔχειν φήσαντος, συμφρονήσαντες μετὰ ταῦτα, καὶ προβαλόμενοι σκῆψιν, ὡς σκοτωμάτων τινῶν ἐπιπεπτωκότων τῷ βασιλεῖ, τὴν μὲν θεραπείαν ἀπέλυσαν ἐπί τινας ἡμέρας, καὶ τοὺς εἰθισμένους παρευτακτεῖν. (8) Πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἔλαβον ἐξουσίαν, οἷς βούλοιντο, κατ' ἰδίαν χρηματίζειν, διὰ τὴν τῆς ἐπισκέψεως πρόφασιν. (9) Ἐν ᾧ καιρῷ κατασκευασάμενοι τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν πρᾶξιν, πάντων ἑτοίμως αὐτοῖς συνυπακουόντων διὰ τὸ πρὸς τὸν Ἑρμείαν μῖσος, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ συντελεῖν τὴν ἐπιβολήν. (10) Φασκόντων δὲ δεῖν τῶν ἰατρῶν ἅμα τῷ φωτὶ ποιεῖσθαι τοὺς περιπάτους ὑπὸ τὸ ψῦχος τὸν Ἀντίοχον· ὁ μὲν Ἑρμείας ἧκε πρὸς τὸν ταχθέντα καιρὸν, ἅμα δὲ τούτῳ καὶ τῶν φίλων οἱ συνειδότες τὴν πρᾶξιν. (11) Οἱ δὲ λοιποὶ καθυστέρουν, διὰ τὸ πολὺ παρηλλάχθαι τὴν ἔξοδον τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν εἰθισμένον καιρόν. (12) Διόπερ ἀποσπάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας εἴς τινα τόπον ἔρημον, κἄπειτα μικρὸν ἀπονεύσαντος τοῦ βασιλέως, ὡς ἐπί τι τῶν ἀναγκαίων, ἐξεκέντησαν. (13) Ἑρμείας μὲν οὖν τούτῳ τῷ τρόπῳ μετήλλαξε τὸν βίον, οὐδεμίαν ὑποσχὼν τιμωρίαν ἀξίαν τῶν αὐτῷ πεπραγμένων. (14) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀπολυθεὶς φόβου καὶ δυσχρηστίας πολλῆς, ἐπανῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπ' οἴκου, πάντων τῶν κατὰ τὴν χώραν ἀποδεχομένων τάς τε πράξεις αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπιβολὰς, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν δίοδον ἐπισημαινομένων τὴν Ἑρμείου μετάστασιν. (15) Ἐν ᾧ καιρῷ καὶ κατὰ τὴν Ἀπάμειαν αἱ μὲν γυναῖκες τὴν γυναῖκα τοῦ Ἑρμείου κατέλευσαν, οἱ δὲ παῖδες τοὺς υἱεῖς.

LVII. Ἀντίοχος δὲ, παραγενόμενος εἰς τὴν οἰκείαν, καὶ διαφεὶς τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν, διεπέμπετο πρὸς τὸν Ἀχαιόν· (2) ἐγκαλῶν καὶ διαμαρτυρόμενος, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῷ τετολμηκέναι διάδημα περιθέσθαι, καὶ βασιλέα χρηματίζειν· δεύτερον δὲ προλέγων, ὡς οὐ λανθάνει κοινοπραγῶν Πτολεμαίῳ, καὶ καθόλου πλείω τοῦ δέοντος κινούμενος. (3) Ὁ γὰρ Ἀχαιὸς, καθ' οὓς καιροὺς ἐπὶ τὸν Ἀρταβαζάνην ὁ βασιλεὺς ἐστράτευε, πισθεὶς καὶ παθεῖν ἄν τι τὸν Ἀντίοχον, καὶ, μὴ παθόντος, ἐλπίσας διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως φθάσειν ἐμβαλὼν εἰς Συρίαν, (4) καὶ συνεργοῖς χρησάμενος Κυῤῥησταῖς τοῖς ἀποστάταις γεγονόσι τοῦ βασιλέως, ταχέως ἂν κρατῆσαι τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν πραγμάτων, ὥρμησε μετὰ πάσης δυνάμεως ἐκ Λυδίας. (5) Παραγενόμενος δ' εἰς Λαοδίκειαν τὴν ἐν Φρυγίᾳ, διάδημά τε περιέθετο, καὶ βασιλεὺς τότε πρῶτον ἐτόλμησε χρηματίζειν, καὶ γράφειν πρὸς τὰς πόλεις, Γαρσυήριδος αὐτὸν τοῦ φυγάδος εἰς τοῦτο τὸ μέρος μάλιστα προτρεψαμένου. (6) Προάγοντος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς αὐτοῦ, καὶ σχεδὸν ἤδη περὶ Λυκαονίαν ὄντος, αἱ δυνάμεις ἐστασίασαν, δυσαρεστούμεναι τῷ δοκεῖν γίγνεσθαι τὴν στρατείαν ἐπὶ τὸν κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντα βασιλέα. (7) Διόπερ Ἀχαιὸς συνεὶς, τὴν ἐν αὐτοῖς διατροπὴν τῆς μὲν προκειμένης ἐπιβολῆς

opere, suam et amicorum salutem una secum vell vare, paratum se ad omnia respondet. (7) Mox que consilio, prætextu usi, quasi vertigine quadam rex ret, ad dies aliquot intermittendum edicunt officiu num eorum, qui salutandi causa publice convenire eique præsto esse, consueverant : (8) sed amicos qu net, facultatem nacti sunt privatim agendi et confere quibuscumque vellent, qui specie invisendi regis v (9) Præparatis igitur eis, qui ad hoc inceptum idon bantur esse (quum propter Hermeæ odium, haud ter omnes consentirent), destinata pergunt exsequ Antiocho imperant medici, ut luce prima, dum adh dior est aër, prodeat ambulatum. Ad constitutan præsto est Hermeas, et una cum eo quotquot ex am silii facti erant participes. (11) Reliqui in temp aderant, quia multo maturius rex, quam pro solit exierat. (12) Hoc pacto Hermeas abducitur e c desertum quemdam locum : deinde ubi paululum nere, velut necessitatis cujusdam causa, rex defle circumstantibus confoditur. (13) Hoc modo vitan Hermeas, supplicium perferens sceleribus suis i parte comparandum. (14) Rex, metu et impedim tanto suorum inceptorum liberatus, domum reduce citum instituit : quo in reditu provinciales omnes, rum fines agmen ducebat, quum facta consultaq omnia laudarent, tum imprimis, quod submotus administratione rerum Hermeas, laudibus præte ferebant in cœlum. (15) Quo etiam tempore, Apan uxores uxorem Hermeæ, liberi liberos, lapidibus ob

LVII. Antiochus, domum reversus, dimissis a nandum copiis, nuntios ad Achæum missitat; (illius primo accusans, ac testans, quod diadema capi esset imponere, et rex salutari : deinde denunti notam se habere initam ab eo cum Ptolemæo rum societatem, et reliqua quæ præter jus et veret. (3) Etenim Achæus, quo tempore expeditio versus Artabazanem rex suscipiebat, cogitans ne ut in ea expeditione aliquid humanitus Antiocho e aut etiam, ut id non esset, sperans facile sibi esse ingens locorum intervallum, in quæ profectus rex Syriam prius irrumpere, quam ille reverteretur, Cyrrhestis, qui a rege defecerant, adjuvantibus, re lud celeriter obtinere : e Lydia cum universo exercit profectus. (5) Laodiceam Phrygiæ ut ventum, di capiti imposito, nomen regium tunc primum assum que in literis ad civitates datis usus est; Garsyeri præ ceteris, ut id faceret, ipsum impellente. (6) nere aliquamdiu continuato, ubi jam Lycaoniæ appro bat, seditio in exercitu est orta; ægre ferente milite, ad bellum cum eo gerendum, quem sibi regem natur set. (7) Qua re intellecta, Achæus, ista nimirum

...βουλόμενος δὲ πεισθῆναι τὰς δυνάμεις, ὡς οὐδ' ἐξ ἀρχῆς ἐπεβάλετο στρατεύειν εἰς Συρίαν, ἐπιστρέψας, ἐπόρθει τὴν Πισιδικήν. (8) Καὶ πολλὰς ὠφελείας περιποιήσας τῷ στρατοπέδῳ, πάντας εὔνους αὐτῷ καὶ πεπιστευκότας ἔχων, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν.

LVIII. Ὁ δὲ βασιλεὺς σαφῶς ἕκαστα τούτων ἐπεγίνωσκε, πρὸς μὲν τὸν Ἀχαιὸν διεπέμπετο συνεχῶς, ἀπειλούμενος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· πρὸς δὲ ταῖς κατὰ τὸν Πτολεμαῖον παρασκευαῖς ὅλος καὶ πᾶς ἦν. (2) Διὸ καὶ συναθροίσας εἰς Ἀπάμειαν τὰς δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἐαρινὴν ὥραν, ἀνέδωκε τοῖς φίλοις διαβούλιον, πῶς χρηστέον ἐστὶ ταῖς εἰς Κοίλην Συρίαν εἰσβολαῖς. (3) Πολλῶν δ' εἰς τοῦτο τὸ μέρος ῥηθέντων, καὶ περὶ τῶν τόπων, καὶ περὶ παρασκευῆς, καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν ναυτικὴν δύναμιν συνεργείας· Ἀπολλοφάνης, ὑπὲρ οὗ καὶ πρότερον εἴπομεν, τὸ γένος ὢν Σελευκεύς, ἐπέτεμε πάσας τὰς προειρημένας γνώμας. (4) Ἔφη γὰρ, εὐήθη εἶναι τὸ Κοίλης μὲν Συρίας ἐπιθυμεῖν, καὶ στρατεύειν ἐπὶ ταύτην, Σελεύκειαν δὲ περιορᾶν, ὑπὸ Πτολεμαίου κρατουμένην, ἀρχηγέτιν οὖσαν, καὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἑστίαν ὑπάρχουσαν τῆς αὐτῶν δυναστείας· (5) χωρὶς τῆς αἰσχύνης, ἣν περιποιεῖ νῦν τῇ βασιλείᾳ φρουρουμένη διὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέων, καὶ πρὸς τὰ πράγματα λόγον μεγίστας ἔχειν καὶ καλλίστας ἀφορμάς. (6) Κρατουμένην μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, μέγιστον ἐμπόδιον εἶναι πρὸς πάσας αὐτοῖς τὰς ἐπιβολάς. (7) Οὗ γὰρ ἂν ἐπινοήσωσιν ἀεὶ προβαίνειν, οὐκ ἐλάττονος δεῆσαι προνοίας καὶ φυλακῆς αὐτοῖς τοὺς ἰδίους τόπους, διὰ τὸν ἀπὸ ταύτης φόβον, τῆς ἐπὶ τοὺς πολεμίους παρασκευῆς. (8) Κρατηθεῖσάν γε μὴν, οὐ μόνον ἱκανὴν, δύνασθαι βεβαίως τηρεῖν τὴν οἰκείαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐπινοίας καὶ προθέσεις, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, μεγάλα δύνασθαι συνεργεῖν διὰ τὴν εὐφυΐαν τοῦ τόπου. (9) Πεισθέντων δὲ πάντων τοῖς εἰρημένοις, ἔδοξε ταύτην πρῶτον ἐξαιρεῖν τὴν πόλιν. (10) Συνέβαινε γὰρ, Σελεύκειαν ἔτι τότε κατέχεσθαι φρουραῖς ὑπὸ τῶν ἐξ Αἰγύπτου βασιλέων, ἐκ τῶν κατὰ τὸν Εὐεργέτην ἐπικληθέντα Πτολεμαῖον καιρῶν· (11) ὅτε κἀκεῖνος διὰ τὰ Βερενίκης συμπτώματα, καὶ τὴν ὑπὲρ ἐκείνης ὀργὴν, στρατεύσας εἰς τοὺς κατὰ Συρίαν τόπους, ἐγκρατὴς ἐγένετο ταύτης τῆς πόλεως.

LIX. Οὐ μὴν ἀλλ' Ἀντίοχος, κριθέντων τούτων, Διογνήτῳ μὲν τῷ ναυάρχῳ παρήγγειλε πλεῖν ὡς ἐπὶ Σελευκείας· αὐτὸς δ' ἐκ τῆς Ἀπαμείας ὁρμήσας μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ περὶ πέντε σταδίους ἀποσχὼν τῆς πόλεως, προσεστρατοπέδευσε κατὰ τὸν Ἱππόδρομον. (2) Ἀπέστειλε δὲ τὸν Ἡμιόλον ἐξαπέστειλε μετὰ τῆς ἱκανῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς κατὰ Κοίλην Συρίαν τόπους, καταληψόμενον τὰ στενὰ, καὶ προκαθησόμενον τῶν αὐτοῦ πραγμάτων. (3) Τὴν δὲ τῆς Σελευκείας θέσιν, καὶ τὴν τῶν πέριξ τόπων ἰδιότητα, τοιαύτην εἶναι τὴν φύσιν συμβαίνει. (4) Κειμένης γὰρ αὐτῆς ἐπὶ θαλάττῃ μεταξὺ Κιλικίας καὶ Φοινίκης, ὄρος

batione suorum, ab inceptis absistit: et, persuadere militi conatus, de invadenda Syria nihil unquam a se fuisse cogitatum, mutato itinere Pisidiam populatur. (8) Hac ratione ditato exercitu, conciliata sibi benevolentia ac fide militum, domum est reversus.

LVIII. Antiochus, nihil horum ignorans, subinde, quod antea dicebamus, nuntios cum mandatis minarum plenis mittebat: ceterum omni studio suo, omnique impetu ad bellum contra Ptolemæum se comparabat. (2) Idcirco, convocato sub initium veris Apameam exercitu, consultandum amicis proposuit, ecqua potissimum via impressio in Cœlen-Syriam sit tentanda. (3) Et quum in eam rem multa essent dicta de natura locorum, de paratibus necessariis, deque opera egregia quam ad id inceptum copiæ navales possent præstare, Apollophanes, genere Seleucensis, quem ante commemoravimus, omnes ante ipsum dictas sententias incidit: (4) stultum esse, inquiens, Cœlen-Syriam concupiscere, atque adeo expeditionem in eam suscipere, cum interim possidere Seleuciam Ptolemæus sineretur, urbem principem, et universi ferme imperii communem penatium sedem: (5) quæ præsertim (ut de ignominia sileatur, quam nunc, præsidio regum Ægypti occupata, regno affert) ad res gerendas habeat maximas easque pulcherrimas opportunitates. (6) Hanc siquidem, quamdiu ab hostibus tenebitur, plurimum semper Antiocho ad omnia incepta sua incommodaturam: (7) quocumque enim bellum inferre cogitaret, non minore cura esse illi providendum, ut sua loca idoneis præsidiis muniret, ob impendens illis a Seleucia periculum, quam ut susceptæ expeditioni necessaria omnia prospiciat. (8) Eamdem, si ab Antiocho caperetur, non solum ceteris regni urbibus præsidio futuram, verum etiam alia cogitanti molientique magnam utilitatem terra marique, propter opportunum loci situm, esse allaturam. (9) Probata suffragiis omnium Apollophanis sententia, Seleuciam ante omnia visum est aggredi. (10) Adhuc enim illa tempestate regum Ægypti præsidiis tenebatur Seleucia, (11) jam inde ab illis temporibus, cum Ptolemæus cognomento Evergeta, propter casum Berenicæ Seleuco regi iratus, bello Syriæ illato, ea urbe est potitus.

LIX. Enimvero posteaquam hæc sedit sententia, Antiochus Diogneto navarcho mandat, ut ad Seleuciam classe navigaret: ipse, Apamea cum exercitu profectus, stadiorum ferme quinque intervallo ab urbe, juxta Hippodromum consedit. (2) Theodotum vero Hemiolium cum idonea manu in Cœlen-Syriam misit, jussum fauces occupare, et illi regioni præsidere. (3) Est autem Seleuciæ urbis situs, et circumjacentium locorum natura hujusmodi. (4) Sita est Seleucia ad mare, inter Ciliciam et Phœnicen: in proximo

ὑπόκειται παμμέγεθες, ὃ καλοῦσι Κορυφαῖον· (5) ᾧ πρὸς μὲν τὴν ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν προσκλύζει τὸ καταλῆγον τοῦ πελάγους, τοῦ μεταξὺ κειμένου Κύπρου καὶ Φοινίκης· τοῖς δ' ἀπὸ τῆς ἠοῦς μέρεσιν ὑπέρκειται τῆς Ἀντιοχέων καὶ Σελευκέων χώρας. (6) Ἐν δὲ τοῖς πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ κλίμασι τὴν Σελεύκειαν συμβαίνει κεῖσθαι, διεζευγμένην φάραγγι κοίλῃ καὶ δυσβάτῳ· καθήκουσαν μὲν καὶ περικλωμένην ὡς ἐπὶ θάλατταν, κατὰ δὲ τὰ πλεῖστα μέρη κρημνοῖς καὶ πέτραις ἀποῤῥῶξιν περιεχομένην. (7) Ὑπὸ δὲ τὴν ἐπὶ θάλατταν αὐτῆς νεύουσαν πλευρὰν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, τά τ' ἐμπορεῖα καὶ τὸ προάστειον κεῖται, διαφερόντως τετειχισμένον. (8) Παραπλησίως δὲ καὶ τὸ σύμπαν τῆς πόλεως κύτος τείχεσι πολυτελέσιν ἠσφάλισται, κεκόσμηται δὲ καὶ ναοῖς καὶ ταῖς τῶν οἰκοδομημάτων κατασκευαῖς ἐκπρεπῶς. (9) Πρόσβασιν δὲ μίαν ἔχει κατὰ τὴν ἀπὸ θαλάττης πλευρὰν κλιμακωτὴν καὶ χειροποίητον, ἐγκλίμασι καὶ σκαιώμασι πυκνοῖς καὶ συνεχέσι διειλημμένην. (10) Ὁ δὲ καλούμενος Ὀρόντης ποταμὸς οὐ μακρὰν αὐτῆς ποιεῖται τὰς ἐκβολάς· ὃς τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος λαμβάνων ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Λίβανον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον τόπων, καὶ διανύσας τὸ καλούμενον Ἀμύκης πεδίον, ἐπ' αὐτὴν ἱκνεῖται τὴν Ἀντιόχειαν· (11) δι' ἧς φερόμενος, καὶ πάσας ὑποδεχόμενος τὰς ἀνθρωπείας λύμας διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥεύματος, τέλος οὐ μακρὰν τῆς Σελευκείας ποιεῖται τὴν ἐκβολὴν εἰς τὸ προειρημένον πέλαγος.

LX. Ἀντίοχος δὲ τὸ μὲν πρῶτον διεπέμπετο πρὸς τοὺς ἐπιστάτας τῆς πόλεως, προτείνων χρήματα καὶ πλῆθος ἐλπίδων, ἐφ' ᾧ παραλαβεῖν ἄνευ κινδύνου τὴν Σελεύκειαν. (2) Ἀδυνατῶν δὲ πείθειν τοὺς ἐπὶ τῶν ὅλων ἐφεστῶτας, ἔφθειρέ τινας τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων· οἷς πιστεύσας, ἡτοίμαζε τὴν δύναμιν, ὡς κατὰ μὲν τὸν ἀπὸ θαλάττης τόπον τοῖς ἀπὸ τοῦ ναυτικοῦ ποιησόμενος τὰς προσβολὰς, κατὰ δὲ τὸν ἀπὸ τῆς ἠπείρου τοῖς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. (3) Διελὼν οὖν εἰς τρία μέρη τὴν δύναμιν, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ, καὶ δωρεὰς μεγάλας καὶ στεφάνους ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ καὶ τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς ἡγεμόσι προκηρύξας· (4) Ζεύξιδι μὲν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ παρέδωκε τοὺς κατὰ τὴν ἐπ' Ἀντιόχειαν φέρουσαν πύλην τόπους, Ἑρμογένει δὲ τοὺς κατὰ τὸ Διοσκούριον· Ἄρδυϊ δὲ καὶ Διογνήτῳ τὰς κατὰ τὸ νεώριον καὶ τὸ προάστειον ἐπέτρεψε προσβολάς· (5) διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἔνδοθεν αὐτῷ τοιαύτας τινὰς γεγονέναι συνθήκας, ὡς, ἐὰν κρατήσῃ τοῦ προαστείου μετὰ βίας, οὕτως ἐγχειρισθησομένης αὐτῷ καὶ τῆς πόλεως. (6) Ἀποδοθέντος δὲ τοῦ συνθήματος, πάντες ἅμα καὶ πανταχόθεν ἐνεργὸν ἐποιοῦντο καὶ βίαιον τὴν προσβολήν· τολμηρότατα μέντοι προσέβαλον οἱ περὶ τὸν Ἄρδυν καὶ Διόγνητον· (7) διὰ τὸ τοὺς μὲν ἄλλους τόπους, εἰ μὴ τετραποδητὶ τρόπον τινὰ προσπλεκόμενοι βιάζοιντο, τήν γε διὰ τῶν κλιμάκων προσβολὴν μὴ προσίεσθαι παράπαν· τὰ δὲ νεώρια καὶ τὸ προάστειον ἐπιδέχεσθαι τὴν προσφορὰν καὶ στάσιν καὶ πρόσθεσιν

autem montem habet celsitudinis immensæ, que[m] ... phæum vocant. (5) Huic monti ab occasu fluctus n[...] illiduntur pelagi illius, quod Cyprum separat a Ph[...] ab ortu Antiochensium Seleucensiumque agris im[...] (6) ad meridiem vero ejusdem montis Seleucia ja[cet] ... funda admodum valle et salebrosa ab illo disjuncta. ... ipsa variis anfractibus pertinet illa quidem ad mar[e] ... rum ab omni ferme parte prærupta præcipitia eam c[...] (7) Qua parte ad mare vergit, subjacet planities, ... emporia sunt et suburbium mœnibus egregie muni[tum] ... Pariter vero et ipsa urbs muris clauditur magna ... exstructis : et magnificis cum templis, tum aliis æd[...] eximie ornata est. (9) Aditum habet ab eo latere ... mari est obversum, dumtaxat unicum, ad instar sc[...] manufactum; crebris continuisque flexibus et iti[...] scævis distinctum. (10) Non longe ab hoc loco flu[...] ostia, qui Orontes dicitur. Is amnis, in Libani et ... bani confiniis ortus, per eam quam Amycæ planiti[em] ... minant, labens, Antiochiam petit : (11) eamque di[...] ac purgamenta omnia hominum præ ingenti aquaru[m] ... secum avehens, ad extremum non procul a Seleucia ... dictum mare se exonerat.

LX. Antiochus, prius quam quidquam moliretur, ... bem misit, qui principibus viris pecuniam offerrent ... maque in posterum beneficia pollicerentur, si urbem ... certamine traderent. (2) Et quum flectere præposit[...] mæ rerum non posset, eorum nonnullos, qui per pa[...] rabant, corrupit. His confisus copias parabat, ta[...] a mari urbem classico milite invasurus; a contine[nte] ... eos qui erant in castris. (3) Igitur exercitu trifar[iam] ... viso, suos cohortatus prout occasio præsens pos[...] propositis etiam præconis voce ingentibus præmiis ... que, tam militibus, quam ducibus qui fortiter dim[...] (4) Zeuxidi cum ipsius commilitonibus portam, ... Antiochiam, attribuit; Hermogeni, loca fano Castor[um] ... xima. Ardyem et Diognetum ab ea parte, ubi na[...] et suburbium, impetum facere præcipit. (5) ... nerat enim hoc fere modo inter regem et prodito[res] ... si per vim caperetur suburbium, urbs illi mox e[...] denda. (6) Ubi datum signum fuit, omnes simul ... acriter magnaque vi irruere : eximia tamen præ ce[...] dacia irruptionem conari Ardys et Diognetus. (7) ... terræ quidem partes, nisi quis more quadrupedum i[...] atque interim cum hoste confligens, vi locum ... occupaverit, scalarum certe ope omnino haud qu[...] vadi : navalibus contra ac suburbio, et admoveri ... scalæ et ad muros firmiter erigi, tutoque applicari ...

ἐπιβάλλειν ἀσφαλῶς. (8) Διὸ τῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ναυτικοῦ τοῖς νεωρίοις, τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄρδυν τοῖς προαστείοις προσηρεικότων τὰς κλίμακας, καὶ βιαζομένων ἐρρωμένως, τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως οὐ δυναμένων τούτοις βοηθεῖν, διὰ τὸ κατὰ πάντα τόπον περιεστάναι τὸ δεινόν, ταχέως συνέβη τὸ προάστειον ὑποχείριον γενέσθαι τοῖς περὶ τὸν Ἄρδυν. (9) Οὗ κρατηθέντος, εὐθέως οἱ διεφθαρμένοι τῶν κατὰ μέρος ἡγεμόνων, προστρέχοντες πρὸς τὸν Λεόντιον τὸν ἐπὶ τῶν ὅλων, ἐκπέμπειν ᾤοντο δεῖν, καὶ τίθεσθαι τὰ πρὸς Ἀντίοχον, πρὶν ἢ κατὰ κράτος ἁλῶναι τὴν πόλιν. (10) Ὁ δὲ Λεόντιος, ἀγνοῶν μὲν τὴν διαφθορὰν τῶν ἡγεμόνων, καταπεπληγμένος δὲ τὴν διατροπὴν αὐτῶν, ἐξέπεμψε τοὺς θησομένους τὰς συνθήκας ὑπὲρ τῆς τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων ἀσφαλείας πρὸς τὸν Ἀντίοχον.

LXI. Ὁ δὲ βασιλεύς, δεξάμενος τὴν ἔντευξιν, συνεχώρησε δώσειν τοῖς ἐλευθέροις τὴν ἀσφάλειαν. Οὗτοι δ' ἦσαν εἰς ἑξακισχιλίους. (2) Παραλαβὼν δὲ τὴν πόλιν, οὐ μόνον ἐφείσατο τῶν ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φυγάδας τῶν Σελευκέων καταγαγών, τήν τε πολιτείαν αὐτοῖς ἀπέδωκε καὶ τὰς οὐσίας· ἠσφαλίσατο δὲ φυλακαῖς τόν τε λιμένα καὶ τὴν ἄκραν. (3) Ἔτι δὲ περὶ ταῦτα διατρίβοντος αὐτοῦ, προσπεσόντων παρὰ Θεοδότου γραμμάτων, ἐν οἷς αὐτὸν ἐκάλει κατὰ σπουδὴν, ἐγχειρίζων τὰ κατὰ Κοίλην Συρίαν, πολλῆς ἀπορίας ἦν καὶ δυσχρηστίας πλήρης, ὑπὲρ τοῦ τί πρακτέον, καὶ πῶς χρηστέον ἐστὶ τοῖς προσαγγελλομένοις. (4) Ὁ δὲ Θεόδοτος, ὢν τὸ γένος Αἰτωλὸς, καὶ μεγάλας παρεσχημένος τῇ Πτολεμαίου βασιλείᾳ χρείας, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· ἐπὶ δὲ τούτοις, οὐχ οἷον χάριτος ἠξιωμένος, ἀλλὰ καὶ τῷ βίῳ κεκινδυνευκώς, καθ' οὓς καιροὺς Ἀντίοχος ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ Μόλωνα στρατείαν· (5) τότε κατεγνωκὼς τοῦ βασιλέως, καὶ διηπιστηκὼς τοῖς περὶ τὴν αὐλήν, καταλαβόμενος διὰ μὲν αὑτοῦ Πτολεμαΐδα, διὰ δὲ Παναιτώλου Τύρον, ἐκάλει τὸν Ἀντίοχον μετὰ σπουδῆς. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς, καὶ τὰς ἐπὶ τὸν Ἀχαιὸν ἐπιβολὰς ὑπερτιθέμενος, καὶ τἄλλα πάντα πάρεργα ποιησάμενος, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως, ποιούμενος τὴν πορείαν ᾗ καὶ πρόσθεν. (7) Διελθὼν δὲ τὸν ἐπικαλούμενον αὐλῶνα Μαρσύαν, κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰ στενὰ τὰ κατὰ Γέρρα, πρὸς αὐτῇ τῇ κειμένῃ λίμνῃ. (8) Πυνθανόμενος δὲ, Νικόλαον τὸν παρὰ Πτολεμαίου στρατηγὸν, προσκαθῆσθαι τῇ Πτολεμαΐδι, πολιορκοῦντα τὸν Θεόδοτον, τὰ μὲν βαρέα τῶν ὅπλων ἀπέλιπε, προστάξας τοῖς ἡγουμένοις πολιορκεῖν τοὺς Βρόχους, τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ τῆς παρόδου χωρίον· αὐτὸς δὲ, τοὺς εὐζώνους ἀναλαβὼν, προῆγε, βουλόμενος λῦσαι τὴν πολιορκίαν. (9) Ὁ δὲ Νικόλαος πρότερον ἤδη, πεπυσμένος τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν, αὐτὸς μὲν ἀνεχώρησε· Λαγόραν δὲ τὸν Κρῆτα καὶ Δορυμένην τὸν Αἰτωλὸν ἐξαπέστειλε, προκαταληψομένους τὰ στενὰ τὰ κατὰ Βηρυτόν. (10) Οἷς προσβαλὼν ὁ βασιλεὺς ἐξ ἐφόδου, καὶ τρεψάμενος, ἐπεστρατοπέδευσε τοῖς στενοῖς.

(8) Itaque quum miles e classe navalia, Ardys suburbium scalis applicitis, acerrime invaderent, nec possent oppidani ferre opem quia ab omni parte hostes urgebant, brevi in Ardyis potestatem suburbium devenit. (9) Quo occupato, confestim duces illi minores, qui a rege erant corrupti, ad Leontium, penes quem summum erat imperium, accurrunt; et, ut ad Antiochum legati de pace mittantur, priusquam per vim urbs expugnetur, postulant. (10) Leontius, qui fraudem suorum ducum ignorabat, consternatione illorum perterritus, misit ad Antiochum, qui pro securitate omnium, qui in urbe erant, paciscerentur.

LXI. Rex, acceptis conditionibus quæ offerebantur, liberis capitibus nihil se nociturum pollicetur : erant autem hi ad sex millia. (2) Tradita vero urbe, non liberis solum pepercit, sed etiam, restitutis in patriam civibus qui in exilium pulsi fuerant, et leges suas civitati, et suas cuique privatorum facultates reddidit : portum vero et arcem præsidiis firmavit. (3) Erat adhuc in his occupatus Antiochus, cum literæ a Theodoto illi afferuntur, quibus rogabatur, ut quam primum in Cœlen-Syriam contenderet; quam se totam ipsi traditurum literis significabat. Eo nuntio accepto, hærere ac fluctuari dubius animi rex; ut qui plane statuere haud posset, nec quid ageret, nec quid consilii super eo, quod afferebatur, caperet. (4) Erat Theodotus ille, ut supra diximus, genere Ætolus; qui maximo usui quum fuisset Ægypti regibus, adeo condignum meritis præmium nullum retulerat, ut etiam de vita periculum ipsi esset creatum per id tempus, quo Antiochus adversus Molonem bellum gerebat. (5) Tunc igitur Theodotus, Ptolemæum plane insuper habens, et illius aulæ proceribus diffisus, occupata per se Ptolemaide, per Panætolum Tyro, Antiochum magno studio vocabat. (6) Jam rex, et expeditione adversus Achæum in aliud tempus dilata, et aliis inceptis omnibus posthabitis, cum exercitu profectus, eamdem, quam etiam ante instituerat, viam ingreditur. (7) Et Marsyam campum, qui vocatur, emensus, circa fauces ubi sunt Gerra, ad lacum qui montes interjacet, castra locat. (8) Ibi cognito, Nicolaum Ptolemæi ducem, oppidum Ptolemaidem obsidere in qua Theodotus esset inclusus, relicta gravi armatura, datoque ducibus mandato, ut Brochos castellum, in ipso propter lacum transitu situm, obsiderent, ipse cum expeditis militibus ad eximendam obsessione Ptolemaidem iter intendit. (9) Sed priusquam eo veniret, multo ante Nicolaus, cognito regis adventu, Ptolemaide discesserat, misso Lagora Cretensi cum Dorymene Ætolo, qui fauces prope Berytum occuparent. (10) Hos igitur adortus rex, quum primo impetu in fugam compulisset, in ipsis faucibus castra metatur.

LXII. Προσδεξάμενος δὲ καὶ τὴν λοιπὴν δύναμιν ἐνταῦθα, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα ταῖς προκειμέναις ἐπιβολαῖς, μετὰ ταῦτα προήγαγε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, εὐθαρσὴς καὶ μετέωρος ὢν πρὸς τὰς ὑπογραφομένας ἐλπίδας. (2) Ἀπαντησάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Παναίτωλον αὐτῷ, καὶ τῶν ἅμα τούτοις φίλων, ἀποδεξάμενος τούτους φιλανθρώπως, παρέλαβε τήν τε Τύρον καὶ Πτολεμαΐδα, καὶ τὰς ἐν ταύταις παρασκευάς· (3) ἐν αἷς ἦν καὶ πλοῖα τετταράκοντα· τούτων κατάφρακτα μὲν εἴκοσι διαφέροντα ταῖς κατασκευαῖς, ἐν οἷς οὐδὲν ἔλαττον ἦν τετρήρους· τὰ δὲ λοιπὰ, τριήρεις καὶ δίκροτα καὶ κέλητες. Ταῦτα μὲν οὖν Διογνήτῳ παρέδωκε τῷ ναυάρχῳ. (4) Προσπεσόντος δ' αὐτῷ τὸν μὲν Πτολεμαῖον εἰς Μέμφιν ἐξεληλυθέναι, τὰς δὲ δυνάμεις ἠθροῖσθαι πάσας εἰς Πηλούσιον, καὶ τάς τε διώρυγας ἀναστομοῦν, καὶ τὰ πότιμα τῶν ὑδάτων ἐμφράττειν, (5) τῆς μὲν ἐπὶ τὸ Πηλούσιον ἐπιβολῆς ἀπέστη, τὰς δὲ πόλεις ἐπιπορευόμενος ἐπειρᾶτο, τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ πειθοῖ, πρὸς αὑτὸν ἐπάγεσθαι. (6) Τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν ἐλαφραὶ, καταπεπληγμέναι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, προσετίθεντο· αἱ δὲ πιστεύουσαι ταῖς παρασκευαῖς, καὶ ταῖς ὀχυρότησι τῶν τόπων, ὑπέμενον· ἃς ἠναγκάζετο προσκαθεζόμενος πολιορκεῖν, καὶ κατατρίβειν τοὺς χρόνους. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον τοῦ μὲν ἐκ χειρὸς βοηθεῖν τοῖς σφετέροις πράγμασιν, ὅπερ ἦν καθῆκον, οὕτω παρεσπονδημένοι προφανῶς, οὐδ' ἐπιβολὴν εἶχον, διὰ τὴν ἀδυναμίαν. (8) Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ αὐτοῖς ὠλιγώρητο πάντα τὰ κατὰ τὰς πολεμικὰς παρασκευάς.

LXIII. Λοιπὸν δὲ συνεδρεύσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοχλέα καὶ Σωσίβιον, οἱ τότε προεστῶτες τῆς βασιλείας ἐκ τῶν ἐνδεχομένων τὸ δυνατὸν ἔλαβον πρὸς τὸ παρόν. (2) Ἐβουλεύσαντο γὰρ, γίγνεσθαι μὲν περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ διαπρεσβευόμενοι κατεκλύειν τὸν Ἀντίοχον, συνεργοῦντες κατὰ τὴν ἔμφασιν τῇ προϋπαρχούσῃ περὶ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ Πτολεμαίου διαλήψει. (3) Αὕτη δ' ἦν, ὡς πολεμεῖν μὲν οὐκ ἂν τολμήσοντος· διὰ λόγου δὲ καὶ τῶν φίλων διδάξοντος, καὶ πείσοντος αὐτὸν ἀποστῆναι τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν τόπων. (4) Κριθέντων δὲ τούτων, οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοχλέα καὶ Σωσίβιον, ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ταχθέντες, ἐξέπεμπον ἐπιμελῶς τὰς πρεσβείας πρὸς Ἀντίοχον. (5) Ἅμα δὲ διαπεμψάμενοι πρός τε Ῥοδίους καὶ Βυζαντίους, καὶ Κυζικηνοὺς, σὺν δὲ τούτοις Αἰτωλοὺς, ἐπεσπάσαντο πρεσβείας ἐπὶ τὰς διαλύσεις. (6) Αἳ καὶ παραγενόμεναι, μεγάλας αὐτοῖς ἔδοσαν ἀφορμὰς, διαπρεσβευόμεναι πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς, εἰς τὸ λαβεῖν ἀναστροφὴν καὶ χρόνον εἰς τὰς τοῦ πολέμου παρασκευάς. (7) Ταύταις τε δὴ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐχρημάτιζον ἐν τῇ Μέμφει προκαθήμενοι· παραπλησίως δὲ καὶ τὰς παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀπεδέχοντο, φιλανθρώπως ποιούμενοι τὰς ἀπαντήσεις. (8) Ἀνεκαλοῦντο δὲ καὶ

LXII. Eo loci copiis deinde ceteris acceptis, p suos quæ res et tempus monebant esset cohort cetero bonæ spei plenus, et exspectatione elatu rum rerum quarum spes ei ostendebatur, cum exercitu ire pergebat. (2) Processerunt illi obvia dotus et Panætolus, amicis suis comitati : quo quum benigne Antiochus appellasset, Tyrum et l dem traditas ab his, cum omnibus apparatibus qu dis illis erant, accepit. (3) Inter cetera repertæ naves quadraginta : quarum erant viginti tectæ, armamentis egregie instructæ; earumdemque nu quadriremi : ceteræ, triremes, dicrota et celoces quidem naves Diogneto navarcho sunt traditæ. (4 factus certior, Ptolemæum Memphim concessisse Pelusii esse congregatas, Nilique canales aperire, omnes aquam dulcem continentes obruere; (5 sententia de ducendo versus Pelusium, oppidatim ducens exercitum, urbium alias vi, alias æquitate num sibi adjungere conabatur. (6) Igitur quæ le nitæ erant, hæ adventu illius perterritæ, ad ejus fidemque se applicabant; quæ rerum necessariar tibus et firmitate locorum fidebant, eæ manebant et his obsidendis plurimum temporis insumere c (7) At Ptolemæus e vestigio subveniendi rebus s par erat ipsum facere, manifesta adeo perfidia ap ne consilium quidem aut rationem ullam, præ inibat : (8) usque adeo rei militaris cura atque e omnis ab eo fuerat insuper habita.

LXIII. Ceterum Agathocles et Sosibius, penes tempestate summa in eo regno fuit auctoritas, e fieri poterant id quod possibile erat in præsentia e (2) Decernunt enim : in præparatione belli operan viter esse ponendam; interim vero legatos ad A mittendos, qui impetum illius relaxent : ita deniq in speciem esse comparanda, ut Antiochus in ea, q concepisset de Ptolemæo, opinione confirmetur : quam videlicet ausurum ipsum bellare secum; ve amicos et colloquia acturum, et, ut Cœle-Syria rogaturum. (4) Hæc ubi placuit sententia, Agat Sosibius, quibus negotii totius cura fuerat deman Antiochum magno studio legationes miserunt. (ab Rhodiis, Byzantiis, Cyzicenis, itemque Ætoli ad tractandum de pace arcessunt : (6) qui ut v dum ultro citroque ad reges ambos commeant, p ipsis occasionem dederunt, et tempus et otium na ad bellum præparandum. (7) Cum hisce legatis A et Sosibius de negotiis, prout quæque res incidera phi sedentes agebant : ibidemque eos excipieban Antiocho venirent, postulatisque illorum perhu spondebant. (8) Simul vero mercenarios omnes,

συνήθροιζον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοὺς μισθοφόρους τοὺς ἐν ταῖς ἔξω πόλεσιν ὑπ' αὐτῶν μισθοδοτουμένους. (9) Ἐξαπέστελλον δὲ καὶ ξενολόγους, καὶ παρεσκεύαζον τοῖς προϋπάρχουσι καὶ τοῖς παραγιγνομένοις τὰς σιταρχίας. (10) Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τὴν λοιπὴν ἐγίνοντο παρασκευήν, ἀνὰ μέρος καὶ συνεχῶς διαπορευόμενοι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπῃ τῶν χρειῶν πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς. (11) Τὴν δὲ περὶ τὰ ὅπλα κατασκευήν, καὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐκλογὴν καὶ διαίρεσιν, Ἐχεκράτει τῷ Θετταλῷ καὶ Φοξίδι τῷ Μελιταιεῖ παρέδοσαν· (12) ἅμα δὲ τούτοις Εὐρυλόχῳ τῷ Μάγνητι, καὶ Σωκράτει τῷ Βοιωτῷ, σὺν οἷς ἦν καὶ Κνωπίας Ἀλωρίτης. (13) Εὐκαιρότατα γὰρ δὴ τούτων ἐπελάβοντο τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπὶ Δημητρίῳ καὶ Ἀντιγόνῳ συστρατευόμενοι ποσὴν ἔννοιαν εἶχον τῆς ἀληθείας, καὶ καθόλου τῆς ἐν ταῖς ὑπαίθροις χρείας. (14) Οὗτοι δέ, παραλαβόντες τὸ πλῆθος, ἐνδεχομένως ἐχείριζον καὶ στρατιωτικῶς.

LXIV. Πρῶτον μὲν γὰρ κατὰ γένη καὶ καθ' ἡλικίας διελόντες, ἀνέδοσαν ἑκάστοις τοὺς ἐπιτηδείους καθοπλισμούς, ὀλιγωρήσαντες τῶν πρότερον αὐτοῖς ὑπαρχόντων. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα συνέταξαν οἰκείως πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν, λύσαντες τὰ συστήματα καὶ τὰς ἐκ τῶν πρότερον ὀψωνιασμῶν καταγραφάς. (3) Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐγύμναζον, συνήθεις ἑκάστους ποιοῦντες οὐ μόνον τοῖς παραγγέλμασιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς κατὰ μέρος τῶν καθοπλισμῶν κινήσεσιν. (4) Ἐποιοῦντο δὲ καὶ συναγωγὰς ἐπὶ τῶν ὅπλων καὶ παρακλήσεις, ἐν οἷς μεγίστην παρείχοντο χρείαν Ἀνδρόμαχος Ἀσπένδιος καὶ Πολυκράτης Ἀργεῖος· (5) προσφάτως μὲν ἐκ τῆς Ἑλλάδος διαβεβηκότες, συνήθεις δὲ ἀκμὴν ὄντες ταῖς Ἑλληνικαῖς ὁρμαῖς, καὶ ταῖς ἑκάστων ἐπινοίαις· ἅμα δὲ καὶ ἐπιφανεῖς ὑπάρχοντες ταῖς τε πατρίσι καὶ τοῖς βίοις· (6) Πολυκράτης δὲ καὶ μᾶλλον, διά τε τὴν τῆς οἰκίας ἀρχαιότητα, καὶ διὰ τὴν Μνασιάδου τοῦ πατρὸς δόξαν ἐκ τῆς ἀθλήσεως. (7) Οἵ, καὶ κατ' ἰδίαν καὶ κοινῇ παρακαλοῦντες, ὁρμὴν καὶ προθυμίαν ἐνεποίουν τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὸν μέλλοντα κίνδυνον.

LXV. Εἶχον δὲ καὶ τὰς ἡγεμονίας ἕκαστοι τῶν προειρημένων ἀνδρῶν, οἰκείας ταῖς ἰδίαις ἐμπειρίαις. (2) Εὐρύλοχος μὲν γάρ, ὁ Μάγνης, ἡγεῖτο σχεδὸν ἀνδρῶν τρισχιλίων, τοῦ καλουμένου παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν ἀγήματος. Σωκράτης δέ, ὁ Βοιώτιος, πελταστὰς ὑφ' αὑτὸν εἶχε δισχιλίους. (3) Ὁ δ' Ἀχαιὸς Φοξίδας καὶ Πτολεμαῖος ὁ Θρασέου, σὺν δὲ τούτοις Ἀνδρόμαχος ὁ Ἀσπένδιος, συνεγύμναζον μὲν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν φάλαγγα καὶ τοὺς μισθοφόρους Ἕλληνας· (4) ἡγοῦντο δέ, τῆς μὲν φάλαγγος, Ἀνδρόμαχος καὶ Πτολεμαῖος, τῶν δὲ μισθοφόρων Φοξίδας· οὔσης τῆς μὲν φάλαγγος εἰς δισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους, τῶν δὲ μισθοφόρων εἰς ὀκτακισχιλίους. (5) Τοὺς δ' ἱππεῖς, τοὺς μὲν περὶ τὴν αὐλήν, ὄντας εἰς ἑπτακοσίους, Πο-

urbibus ditionis suæ extra Ægyptum Ptolemæus alebat, convocant et Alexandriam contrahunt. (9) Ad conducendum etiam militem peregrinum conquisitores dimittunt : et, ne vel iis quos jam habebant, vel iis qui deinceps essent venturi, annona deesset, providebant. (10) Nec minus de ceteris quoque omnibus rebus bello necessariis solliciti erant : eaque fine Alexandriam alternis vicibus subinde excurrebant, ut ne quid omnino deficeret eorum, quæ ad proposita exsequenda poterant desiderari. (11) Armorum vero fabricam, virorumque delectum atque centuriationem Echecrati Thessalo et Phoxidæ Melitæensi permiserunt. (12) Adhibiti etiam sunt ad curationem ejusdem muneris Eurylochus Magnes, et Socrates Bœotius, et cum his Cnopias Alorita. (13) Accidit enim sane quam opportunissima res Ægyptiis, ut viros istos nanciscerentur; qui sub Demetrio et Antigono adhuc stipendia fecerant, et verorum certaminum, atque adeo omnium quæ ad expeditionales usus spectant, mediocrem saltem peritiam habebant. (14) Hi igitur multitudinem sibi traditam, quantum fieri poterat, militari disciplina informabant.

LXIV. Jam primum per genera perque ætates distributis, convenientia cuique arma, spretis iis quibus ante uti solebant, diviserunt. (2) Deinde, dissolutis legionibus, et antiquata tota illa descriptione, quæ in recensendis stipendiorum causa militibus antea servabatur, ex usu præsente eos centuriarunt. (3) Secundum hæc, assiduis exercitationibus non solum imperia militiæ familiaria illis reddebant, sed etiam proprios cuique armorum generi motus. (4) Postremo armatos in concionem quoque subinde convocabant, et cohortabantur : qua in re egregiam cumprimis operam illis navaverunt Andromachus Aspendius et Polycrates Argivus, (5) qui et recens e Græcia illuc trajecerant, et quibus Græcanicus adhuc ardor animi inerat, omniumque Græcarum artium usus; prætereaque viri illustres erant, tum splendore patriæ suæ uterque, tum et privatis opibus : (6) Polycrates præsertim, qui antiquissima prognatus stirpe, patrem habuerat Mnasiadem, plurimarum olim palmarum athletam. (7) Hi modo privatim, modo publice, hortando monendoque audaciam et alacritatem ad futurum certamen animis militum inseruerunt.

LXV. Porro singuli eorum, quos modo nominavimus, virorum pro ea peritia, qua quisque præcipue pollebat, ducatus in exercitu gerebant. (2) Eurylochus Magnes trium ferme millium dux erat, eorum qui apud reges Agema vocantur. Socrates Bœotius cetratis bis mille præerat. (3) Phoxidas Achæus, et Ptolemæus Thraseæ filius, prætereaque Andromachus Aspendius, eodem in campo phalangem et Græcos mercenarios exercebant : (4) ceterum phalangis duces erant Andromachus et Ptolemæus; conductitii militis, Phoxidas. Constabat autem phalanx viginti quinque fere hominum millibus : mercede conducti ad octies mille erant. (5) Equites, ad regium comitatum pertinentes, erant ad septingentos; quos Polycrates instituebat

λυκράτης παρεσκεύαζε καὶ τοὺς ἀπὸ Λιβύης, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐγχωρίους· καὶ τούτων αὐτὸς ἡγεῖτο πάντων, περὶ τρισχιλίους ὄντων τὸν ἀριθμόν. (6) Τούς γε μὴν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ πᾶν τὸ τῶν μισθοφόρων ἱππέων πλῆθος Ἐχεκράτης, ὁ Θετταλὸς, διαφερόντως ἀσκήσας, ὄντας εἰς δισχιλίους, μεγίστην ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κινδύνου παρέσχετο χρείαν. (7) Οὐδενὸς δ' ἧττον ἔσπευδε περὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ταττομένους Κνωπίας Ἀλωρίτης, ἔχων τοὺς μὲν πάντας Κρῆτας εἰς τρισχιλίους, αὐτῶν δὲ τούτων χιλίους Νεοκρῆτας, ἐφ' ὧν ἐτετάχει Φίλωνα, τὸν Κνώσσιον. (8) Καθώπλισαν δὲ καὶ Λίβυας τρισχιλίους εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον· ἐφ' ὧν ἦν Ἀμμώνιος, ὁ Βαρκαῖος. (9) Τὸ δὲ τῶν Αἰγυπτίων πλῆθος ἦν μὲν εἰς δισμυρίους φαλαγγίτας, ὑπετάττετο δὲ Σωσιβίῳ. (10) Συνήχθη δὲ καὶ Θρᾳκῶν καὶ Γαλατῶν πλῆθος, ἐκ μὲν τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐπιγόνων εἰς τετρακισχιλίους· οἱ δὲ προσφάτως ἐπισυναχθέντες ἦσαν εἰς δισχιλίους· ὧν ἡγεῖτο Διονύσιος, ὁ Θρᾷξ. (11) Ἡ μὲν οὖν Πτολεμαίῳ παρασκευαζομένη δύναμις, τῷ τε πλήθει, καὶ ταῖς διαφοραῖς, τοσαύτη καὶ τοιαύτη τις ἦν.

LXVI. Ἀντίοχος δὲ, συνεσταμένος πολιορκίαν περὶ τὴν καλουμένην πόλιν Δῶρα, καὶ περαίνειν οὐδὲν δυνάμενος, διά τε τὴν ὀχυρότητα τοῦ τόπου καὶ τὰς τῶν περὶ τὸν Νικόλαον παραβοηθείας· (2) συνάπτοντος ἤδη τοῦ χειμῶνος, συνεχώρησε ταῖς παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβείαις, ἀνοχάς τε ποιήσασθαι τετραμήνους, καὶ περὶ τῶν ὅλων εἰς πάντα συγκαταβήσεσθαι τὰ φιλάνθρωπα. (3) Ταῦτα δ' ἔπραττε, πλεῖστον μὲν ἀπέχων τῆς ἀληθείας· σπεύδων δὲ, μὴ πολὺν χρόνον ἀποσπᾶσθαι τῶν οἰκείων τόπων, ἀλλ' ἐν τῇ Σελευκείᾳ ποιήσασθαι τὴν τῶν δυνάμεων παραχειμασίαν, διὰ τὸ προφανῶς τὸν Ἀχαιὸν ἐπιβουλεύειν μὲν τοῖς σφετέροις πράγμασι, συνεργεῖν δὲ τοῖς περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁμολογουμένως. (4) Τούτων δὲ συγχωρηθέντων, Ἀντίοχος τοὺς μὲν πρέσβεις ἐξέπεμψε, παραγγείλας διασαφεῖν αὐτῷ τὴν ταχίστην τὰ δόξαντα τοῖς περὶ τὸν Πτολεμαῖον, καὶ συνάπτειν εἰς Σελεύκειαν. (5) Ἀπολιπὼν δὲ φυλακὰς τὰς ἁρμοζούσας ἐν τοῖς τόποις, καὶ παραδοὺς Θεοδότῳ τὴν τῶν ὅλων ἐπιμέλειαν, ἐπανῆλθε· καὶ, παραγενόμενος εἰς τὴν Σελεύκειαν, διαφῆκε τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν. (6) Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τοῦ μὲν γυμνάζειν τοὺς ὄχλους ὠλιγώρει· πεπεισμένος, οὐ προσδεηθήσεσθαι τὰ πράγματα μάχης, διὰ τὸ τινῶν μὲν μερῶν τῆς Κοίλης Συρίας καὶ Φοινίκης ἤδη κυριεύειν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐλπίζειν ἐξ ἑκόντων καὶ διὰ λόγου παραλήψεσθαι· (7) μὴ τολμώντων τὸ παράπαν τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον εἰς τὸν περὶ τῶν ὅλων συγκαταβαίνειν κίνδυνον. (8) Ταύτην δὲ συνέβαινε τὴν διάληψιν καὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἔχειν· διὰ τὸ τὰς ἐντεύξεις αὐτοῖς τὸν Σωσίβιον, ἐν τῇ Μέμφει προκαθήμενον, φιλανθρώπους ποιεῖσθαι· (9) τῶν δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρασκευῶν μηδέποτε

et una cum his alios, partim e Libya accitos, pa[...] Ægypto conscriptos : præeratque idem hisce omnib[...] ad tria millia complebant. (6) Græcis vero et mer[...] cunctis equitibus (ad duo omnino millia erant) Ec[...] Thessalus erat præfectus : qui, quum eximia c[...] exercuisset, in ipso dein discrimine plurimum ope[...] tium fecit. (7) Cnopias quoque Alorita in comm[...] milite instruendo præparandoque nemini omnium [...] bat : ii autem erant omnino Cretenses ad ter mille[...] rum numero fuere Neocretas mille, quibus Philon[...] sium præposuerat. (8) Armaverunt et Afrorum t[...] more Macedonico, præfecto Ammonio Barcæo. [...] ptiorum multitudo ad viginti millia phalangitarum [...] bat; qui ducem Sosibium habebant. (10) Contra[...] Thracum Gallorumque manus, cum ex inquilinis [...] liberis, ad millia quatuor; tum ex iis qui insup[...] fuerant conscripti, ad duo ferme hominum millia [...] illis impositus Dionysius Thrax. (11) Igitur P[...] quidem qui præparabatur exercitus, hoc numero e[...] et hac gentium ceterarumque rerum diversitate.

LXVI. Antiochus interim urbem Dora preme[...] dione, cujus incepti quum exitum nullum videre[...] locus erat natura munitus, et obsessis auxilia [...] bat Nicolaus), (2) adpetente jam hieme, missi[...] mæo legationibus demum annuit, ut et induciæ a[...] quatuor fierent, et de summa re ad conditiones æ[...] se descensurum diceret. (3) Hoc autem ille facieb[...] longe ab eo abesset, ut veram animi mentem p[...] sed, qui diutius a ditione sua abesse nollet, [...] exercitum reducere ad hibernandum properaba[...] manifeste imperio ipsius insidiaretur Achæus, [...] jam cum Ptolemæo faceret. (4) Pactus igitur [...] Antiochus, legatos remisit, jussos quam primum s[...] tatem Ptolemæi renuntiare, et Seleuciam ad s[...] (5) Deinde, ubi præsidia locis opportunis impos[...] rum omnium cura Theodoto mandata, ad redit[...] cinxit. Seleuciam ut ventum, in hiberna exerci[...] sit; (6) nullam de cetero exercendi militis cura[...] Persuaserat enim sibi, ad conficiendam rem nih[...] tione futurum opus : et, partes nonnullas Cœla[...] Phœniciæ jam in potestate habens, cetera loca a [...] se accepturum, et omnia colloquiis transacturum [...] (7) Ptolemæum quidem certe, periculum sum[...] facere nequaquam ausurum. (8) In eadem sente[...] sione cum Antiocho legati etiam erant : quoniam [...] humaniter cum eis Sosibius, Memphi præsidens, [...] locutus; (9) et nemo eorum, qui ad Antiochum

...πεπεισμένους πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐᾷν αὐτόπτας γενέσθαι.

LXVII. Πλὴν καὶ τότε τῶν πρέσβεων ἀφικομένων, ...περὶ τὸν Σωσίβιον ἕτοιμοι πρὸς πᾶν. (2) Ὁ δ' ...μεγίστην ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς τὸ, καθάπερ ...τοῖς ὅπλοις, καὶ τοῖς δικαίοις ἐπὶ τῶν ἐντεύξεων, ...περιεῖναι τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας. (3) Καὶ δὴ, ...παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὴν Σελεύκειαν, ...συγκαταβαινόντων εἰς τοὺς κατὰ μέρος ὑπὲρ τῆς ...εἰρήνης λόγους, κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σωσίβιον ...ἐντολάς· (4) ὁ μὲν βασιλεὺς τὸ μὲν ἄρτι γεγονὸς ἀτύχημα καὶ προφανὲς ἀδίκημα, περὶ τῆς ἐνεστώσης κατοχῆς τῶν περὶ Κοίλην Συρίαν τόπων, οὐ δεινὸν ἐνόμιζεν ἐπὶ τῆς δικαιολογίας· (5) τὸ δὲ πλεῖστον, οὐδ' ...ἀδίκημα κατηριθμεῖτο τὴν πρᾶξιν, ὡς καθηκόντων ...τῶν ἀντιπεποιημένος. (6) Τὴν δὲ πρώτην Ἀντιγόνου τοῦ Μονοφθάλμου κατάληψιν καὶ τὴν Σελεύκου ...τῶν τόπων τούτων, ἐκείνας, ἔφη, κυριωτάτας ...καὶ δικαιοτάτας κτήσεις· καθ' ἃς αὐτοῖς, οὐ Πτολεμαίῳ, καθήκειν τὰ κατὰ Κοίλην Συρίαν. (7) Καὶ ...Πτολεμαῖον διαπολεμῆσαι πρὸς Ἀντίγονον, οὐχ ...Σελεύκῳ δὲ συγκατασκευάζοντα τὴν ἀρχὴν τῶν ...τόπων. (8) Μάλιστα δὲ τὸ κοινὸν ἐπίεζε πάντων ...βασιλέων συγχώρημα, καθ' οὓς καιροὺς, Ἀντίγονον ...καὶ βουλευόμενοι κατὰ προαίρεσιν ...Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Σέλευκος, ...Σελεύκου τὴν ὅλην Συρίαν ὑπάρχειν. (9) Οἱ ...Πτολεμαίου, τἀναντία τούτων ἐπειρῶντο συν... Τό τε γὰρ παρὸν ηὖξον ἀδίκημα, καὶ δεινὸν ...γεγονὸς, εἰς παρασπόνδημα τὴν Θεοδότου ...καὶ τὴν ἔφοδον ἀνάγοντες τὴν Ἀντιόχου. (10) ...δὲ καὶ τὰς ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ...κτήσεις, ἐπὶ τούτῳ συμπολεμῆσαι Σελεύκῳ ..., ἐφ' ᾧ τὴν μὲν ὅλης τῆς Ἀσίας ἀρχὴν Σελεύκῳ ...τὰ δὲ κατὰ Κοίλην Συρίαν αὐτῷ κα... καὶ Φοινίκην. (11) Ἐλέγετο μὲν οὖν ...παραπλήσια τούτοις πλεονάκις ὑπ' ἀμφοτέρων ...τῆς διαπρεσβείας καὶ τὰς ἐντεύξεις, ἐπετελεῖτο ...παράπαν οὐδέν· ἅτε τῆς δικαιολογίας γιγνομένης ...τῶν κοινῶν φίλων, μεταξὺ δὲ μηδενὸς ὑπάρχοντος τοῦ δυνησομένου παρακατασχεῖν καὶ κωλῦσαι ...ἀδικεῖν ὁρμήν. (12) Μάλιστα δὲ ...δυσχρηστίαν ἀμφοτέροις τὰ περὶ τὸν Ἀχαιόν. ...μὲν γὰρ ἐσπούδαζε περιλαβεῖν ταῖς συνθήκαις... (13) Ἀντίοχος δὲ καθάπαξ οὐδὲ λόγον ἠνείχετο ...τούτου, δεινὸν ἡγούμενος τὸ καὶ τολμᾷν τὸν ...προστέλλειν τοὺς ἀποστάτας, καὶ μνήμην ...περί τινος τῶν τοιούτων.

LXVIII. Διόπερ, ἐπεὶ πρεσβεύοντες μὲν ἅλις εἶχον ...πέρας δ' οὐδὲν ἐγίγνετο περὶ τὰς συνθήκας, ...τῆς ἐαρινῆς ὥρας· Ἀντίοχος μὲν συνῆγε ..., ὡς εἰσβαλῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ καταστρεψάμενος τὰ καταλειπόμενα μέρη

bantur, apparatus belli, qui Alexandriæ fiebant, oculis suis unquam viderat.

LXVII. Igitur tunc quoque, ubi ad Sosibium advenerunt legati, ille, ad omnia paratum se, dicere. (2) Antiochus autem, quoties cum legatis conveniebat, summo studio id agebat, ut non minus causæ justitia, quam vi armorum, Alexandrinos superare videretur. (3) Et postquam Seleuciam legati venere, et ad disceptandas sigillatim pacis conditiones descenderunt, prout mandatum illis a Sosibio fuerat; (4) Antiochus, in commemorandis causæ suæ justis, illatum paulo ante damnum Ptolemæo, et manifestam injuriam, quod loca nonnulla Cœlæ-Syriæ occupasset, non ita gravem esse, aiebat; (5) immo vero ne injuriæ quidem loco habendam : quippe res ad se pertinentes ipsum vindicasse sibi. (6) Antigonum Coclitem, qui primus hæc loca tenuerit, ac deinde Seleucum, verissimos justissimosque fuisse Cœlæ Syriæ possessores; ad illos, non ad Ptolemæum, pertinuisse istam provinciam. (7) Nam quod Ptolemæus cum Antigono bellum gessisset, id eum fecisse, non ut sibi, sed ut Seleuco eorum locorum imperium pararet. (8) Maxime vero communem cunctorum regum concessionem urgebat, qua, Antigono devicto, Cassander, Lysimachus, et Seleucus, ad consultandum congregati, de communi sententia Seleuco Syriam universam decreto suo attribuerunt. (9) Contraria his, qui a Ptolemæo erant missi, probare nitebantur. Nam et præsentem injuriam exaggerabant : et, proditione Theodoti, atque expeditione ista Antiochi, indigno modo violatam fidem esse, contendebant. (10) Objiciebant et illud : Ptolemæum, Lagi filium, provinciam istam quæsivisse sibi : quippe ea lege arma ipsum consociasse cum Seleuco, ut Asiæ quidem universæ dominatus Seleuco pararetur, Cœlen vero Syriam et Phœnicen propriam ut sibi faceret. (11) Hæc et his similia quum in colloquiis cum legatis, ultro citroque commeantibus, sæpius utrimque essent jactata, effici tamen nihil omnino poterat : quoniam per communes amicos controversia disceptabatur, et intererat conventibus nemo, a quo reprimi et inhiberi posset impetus illius, qui lædere alterum videretur. (12) Maximam vero utrisque difficultatem afferebat causa Achæi : nam, quum Ptolemæus id summo studio ageret, ut fœderibus ille comprehenderetur, (13) Antiochus contra, ne fieri quidem mentionem ullam omnino ejus rei ferre poterat; rem esse indignam clamitans, audere Ptolemæum rebelles protegere, aut hujusmodi cujuspiam conditionis meminisse.

LXVIII. Ita tempore legationibus extracto, quum pax tamen nullo modo conveniret, ineunte jam vere, copias contrahit suas Antiochus, habens in animo terra marique hostem aggredi, et reliquas Cœlæ-Syriæ partes nondum subactas in potestatem redigere. (2) Ptolemæus summam rerum tuen-

τῶν ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ πραγμάτων. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὁλοσχερέστερον ἐπιτρέψαντες τῷ Νικολάῳ, χορηγίας τε παρεῖχον εἰς τοὺς κατὰ Γάζαν τόπους δαψιλεῖς, καὶ δυνάμεις ἐξέπεμπον πεζικὰς καὶ ναυτικάς. (3) Ὧν προσγενομένων, εὐθαρσῶς ὁ Νικόλαος εἰς τὸν πόλεμον ἐνέβαινε, πρὸς πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἑτοίμως αὐτῷ συνεργοῦντος Περιγένους τοῦ ναυάρχου. (4) Τοῦτον γὰρ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἐξαπέστειλαν οἱ περὶ τὸν Πτολεμαῖον· ἔχοντα καταφράκτους μὲν ναῦς τριάκοντα, φορτηγοὺς δὲ πλείους τῶν τετρακοσίων. (5) Νικόλαος δὲ τὸ μὲν γένος ὑπῆρχεν Αἰτωλός· τριβὴν δὲ καὶ τόλμαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς οὐδενὸς εἶχεν ἐλάττω τῶν Πτολεμαίῳ στρατευομένων. (6) Προκαταλαβόμενος δὲ μέρει μέν τινι τὰ κατὰ Πλάτανον στενὰ, τῇ δὲ λοιπῇ δυνάμει, μεθ' ἧς ἦν αὐτὸς, τὰ περὶ Πορφυρεῶνα πόλιν· ταύτῃ παρεφύλαττε τὴν εἰσβολὴν τοῦ βασιλέως, ὁμοῦ συνορμούσης αὐτῷ καὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως. (7) Ἀντίοχος δὲ, παρελθὼν εἰς Μάραθον, καὶ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν Ἀραδίων ὑπὲρ συμμαχίας, οὐ μόνον προσεδέξατο τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διαφορὰν τὴν προϋπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατέπαυσε, διαλύσας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ πρὸς τοὺς τὴν ἤπειρον κατοικοῦντας τῶν Ἀραδίων. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενος τὴν εἰσβολὴν κατὰ τὸ καλούμενον Θεοῦ πρόσωπον, ἧκε πρὸς Βηρυτόν· Βότρυν μὲν ἐν τῇ παρόδῳ καταλαβόμενος, Τριήρη δὲ καὶ Κάλαμον ἐμπρήσας. (9) Ἐντεῦθεν δὲ Νίκαρχον μὲν καὶ Θεόδοτον προαπέστειλε, συντάξας προκαταλαβέσθαι τὰς δυσχωρίας περὶ τὸν Λύκον καλούμενον ποταμόν· αὐτὸς δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν, προῆλθε καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὸν Δαμούραν ποταμὸν, συμπαραπλέοντος ἅμα καὶ Διογνήτου τοῦ ναυάρχου. (10) Παραλαβὼν δὲ πάλιν ἐντεῦθεν τούς τε περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Νίκαρχον τοὺς ἐκ τῆς δυνάμεως εὐζώνους, ὥρμησε κατασκεψόμενος τὰς προκατεχομένας ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Νικόλαον δυσχωρίας. (11) Συνθεωρήσας δὲ τὰς τῶν τόπων ἰδιότητας, τότε μὲν ἀνεχώρησε πρὸς τὴν παρεμβολήν· κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, καταλιπὼν αὐτοῦ τά τε βαρέα τῶν ὅπλων, καὶ Νίκαρχον ἐπὶ τούτων, προῆγε μετὰ τῆς λοιπῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν προκειμένην χρείαν.

LXIX. Τῆς δὲ κατὰ τὸν Λίβανον παρωρείας κατὰ τοὺς τόπους τούτους συγκλειούσης τὴν παραλίαν εἰς στενὸν καὶ βραχὺν τόπον, συμβαίνει καὶ τοῦτον αὐτὸν ῥάχει δυσβάτῳ καὶ τραχείᾳ διεζῶσθαι, στενὴν δὲ καὶ δυσχερῆ παρ' αὐτὴν τὴν θάλατταν ἀπολειπούσῃ πάροδον. (2) Ἐφ' ᾗ τότε Νικόλαος παρεμβεβληκὼς, καὶ τοὺς μὲν τῷ τῶν ἀνδρῶν πλήθει προκατειληφὼς τόπους, τοὺς δὲ ταῖς χειροποιήτοις κατασκευαῖς διησφαλισμένος, ῥᾳδίως ἐπέπειστο κωλύσειν τῆς εἰσόδου τὸν Ἀντίοχον. (3) Ὁ δὲ βασιλεὺς, διελὼν εἰς τρία μέρη τὴν δύναμιν, τὸ μὲν ἐν Θεοδότῳ παρέδωκε, προστάξας, συμπλέκεσθαι καὶ βιάζεσθαι παρ' αὐτὴν τὴν παρώρειαν τοῦ Λιβάνου. (4) τὸ δὲ ἕτερον μέρος Μενεδήμῳ· διὰ πλειόνων ἐντειλάμενος κατὰ μέσην πειράζειν τὴν ῥάχιν. (5) Τὸ δὲ τρίτον

dam Nicolao tradit : commeatus omnium rerum Ga fatim convehit : copias, cum pedestres, tum na emittit. (3) Quæ ubi advenerunt, audacter jam accingit Nicolaus : ad omnia quæ imperaret prom jutorem habens Perigenem, qui navibus præerat. enim Ptolemæus classi, quam submittebat, præp tectas quidem naves triginta habentem, onerarias plius quadringentas. (5) Nicolaus genere Ætolus vero bellicarum rerum et fortitudine, nemini eorum qui Ptolemæo tunc militabant, concedebat. (6) E exercitus præoccupatis angustiis ad Platanum, alte cum qua erat ipse, proxima Porphyreoni urbi loca ne hac faceret Antiochus impressionem, impediebat interim cum navalibus copiis haud procul in ancori (7) Antiochus, Marathum progressus, quum ad eu venissent de societate acturi, non solum accepit il cietatem, sed etiam controversiam, quæ insulano et eos qui continentem habent invicem antea aliena davit, atque ut in gratiam inter se coirent effe Deinde juxta Theoprosopon, quod vocatur, hosti ingressus, Berytum venit, Botry in transitu capt et Calamo crematis. (9) Inde Nicarchum et Th præmisit, jussos in angustiis viæ ad Lycum fluvi pandis hostem antevertere. Ipse cum exercitu p moxque ad Damuram amnem castra communit; navarcho cum classe illum semper comitante, rursus assumtis secum Theodoto et Nicarcho cum ditorum manu quam habebant, angustias, quas præoccupaverat, speculatum est profectus : (1 que locorum probe perspecta, in castra se recepit. die, relicto ibidem milite graviter armato, et Ni præfecto, ad proposita exsequenda cum reliquis c rex accinxit.

LXIX. Quum autem Libani montis tractus o timam in angustum ac breve spatium eo loci cog insuper, ut illud ipsum spatium arduo atque as transversim intercipiatur, quod arctum et difficile mare tramitem relinquit. (2) Ibi tunc Nicolaus c et, locis aliis idoneo militum præsidio occupatis, ctura castellorum munitis, facile se aditu prohibi Antiochum credebat. (3) Rex, diviso in tres acie unam Theodoto tradit, addito præcepto, ut ad ip latus aggrederetur hostem, et vi perrumpere c (4) alteram aciem Menedemo attribuit, cui etiam imperavit, ut per medium illud dorsum tentaret (5) tertiam aciem litus maris legere jussit, præ

...θάλατταν ἀπένειμε, Διοκλέα τὸν στρατηγὸν τῆς ...ποταμίας ἡγεμόνα συστήσας. (6) Αὐτὸς δὲ, μετὰ τῆς ...πείας, εἶχε τὸν μέσον τόπον, πάντα βουλόμε... ...πτεύειν καὶ παντὶ τῷ δεομένῳ παραβοηθεῖν. (7) ...δὲ τούτοις ἐξηρτυμένοι παρενέβαλον εἰς ναυμαχίαν ...περὶ τὸν Διόγνητον καὶ Περιγένην, συνάπτοντες κατὰ ...δύνατὸν τῇ γῇ, καὶ πειρώμενοι ποιεῖν ὡσανεὶ μίαν ...φάνειαν τῆς πεζομαχίας καὶ ναυμαχίας. (8) Πάντων ...πεσημένων ἀφ' ἑνὸς σημείου καὶ παραγγέλματος ...τὰς προσβολὰς, ἡ μὲν ναυμαχία πάρισον εἶχε τὸν ...κίνδυνον, διὰ τὸ καὶ τῷ πλήθει καὶ ταῖς παρασκευαῖς πα... ...πλήσιον εἶναι τὸ παρ' ἀμφοῖν ναυτικόν. (9) Τῶν δὲ ...γῆν, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεκράτουν οἱ τοῦ Νικολάου, ...χρώμενοι ταῖς τῶν τόπων ὀχυρότησι· ταχὺ δὲ τῶν ...περὶ τὸν Θεόδοτον ἐκβιασαμένων τοὺς ἐν τῇ παρωρείᾳ, ...ποιουμένων ἐξ ὑπερδεξίου τὴν ἔφοδον, τρα... ...οἱ περὶ τὸν Νικόλαον, ἔφευγον προτροπάδην ... (10) Κατὰ δὲ τὴν φυγὴν ἔπεσον μὲν αὐτῶν ...χιλίους, ζωγρείᾳ δ' ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους τού... ... Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀπεχώρησαν ἐπὶ Σιδῶνος. ...Ὁ δὲ Περιγένης, ἐπικυδέστερος ὢν ταῖς ἐλπίσι ...τὴν ναυμαχίαν, συνθεωρήσας τὸ κατὰ τοὺς πεζοὺς ..., καὶ διατραπεὶς, ἀσφαλῶς ἐποιήσατο τὴν ...ποστροφὴν εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους.

...ΙΧ. Ἀντίοχος δὲ, τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν, ἧκε καὶ ...στρατοπέδευσε πρὸς τῇ Σιδῶνι. (2) Τὸ μὲν οὖν ...πειράζειν τῆς πόλεως ἀπέγνω, διὰ τὴν προϋπάρ... ...αὐτῇ δαψίλειαν τῆς χορηγίας, καὶ τὸ πλῆθος ...ἐνοικούντων καὶ συμπεφευγότων ἀνδρῶν. (3) Ἀνα... ...δὲ τὴν δύναμιν, αὐτὸς μὲν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ...Φιλοτερίας· Διογνήτῳ δὲ συνέταξε, τῷ ναυάρχῳ ...ἔχοντι τὰς ναῦς ἀποπλεῖν εἰς Τύρον. (4) Ἡ δὲ ...κεῖται παρ' αὐτὴν τὴν λίμνην, εἰς ἣν ὁ κα... ...Ἰορδάνης ποταμὸς εἰσβάλλων, ἐξίησι πάλιν ...τὰ περὶ τὴν Σκυθῶν πόλιν προσαγορευο... ... (5) Γενόμενος δὲ καθ' ὁμολογίαν ἐγκρατὴς ἀμ... ...τῶν προειρημένων πόλεων, εὐθαρσῶς ἔσχε ...τὰς μελλούσας ἐπιβολάς· διὰ τὸ τὴν ὑποτεταγμέ... ...χώραν ταῖς πόλεσι ταύταις, ῥᾳδίως δύνασθαι παντὶ ...στρατοπέδῳ χορηγεῖν, καὶ δαψιλῆ παρασκευάζειν ...ἀνήκοντα πρὸς τὴν χρείαν. (6) Ἀσφαλισάμε... ...φρουραῖς ταύτας, ὑπερέβαλε τὴν ὀρεινὴν, καὶ ...ἐπὶ Ἀταβύριον· ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου μαστοει... ...τὴν δὲ πρόσβασιν ἔχει πλεῖον ἢ πεντεκαίδεκα ... (7) Χρησάμενος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ...καὶ στρατηγήματι, κατέσχε τὴν πόλιν. (8) ...σάμενος γὰρ εἰς ἀκροβολισμὸν τοὺς ἀπὸ τῆς ..., καὶ συγκαταβιβάσας ἐπὶ πολὺ τοὺς προκινδυ... ..., κἄπειτα πάλιν ἐκ μεταβολῆς τῶν φευγόντων ...στάσεως τῶν ἐγκαθημένων συμβαλὼν, πολ... ...τούτων ἀπέκτεινε· (9) τέλος δ' ἐπακολουθήσας, ...καταπληξάμενος, ἐξ ἐφόδου παρέλαβε καὶ ταύ... ...πόλιν. (10) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, Κε... ..., εἷς τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομένων ὑπάρχων,

cle, qui Parapotamiam ad Euphratem præfecturam obtinebat. (6) Ipse, cum prætoria cohorte, medium cepit locum; testis spectatorque omnium quæ gererentur futurus, et ut quisque suorum laboraret, opem eo laturus. (7) Simul vero et Diognetus ac Perigenes navales copias ad pugnam direxerunt, terræ quam maxime fieri poterat appropinquantes; et ut terrestris navalisque prælii una dumtaxat facies appareret, connitentes. (8) Mox quum uno omnes dato signo, et uno imperio, hostem simul invaderent, mari quidem discrimen pugnæ æquabatur: nam et numero et ceteris rebus æquales erant utriumque navalis prælii apparatus. (9) Terra vero, licet principio superior esset Nicolaus, locorum præsertim natura munitissima eum adjuvante, mox tamen, postquam Theodotus stationem in monte locatam vi dejecit pervasitque, ac deinde e superiori loco hostes est aggressus, fugam effusam capessit Nicolaus. (10) Cæsi sunt inter fugiendum, ad duo millia; nec pauciores vivi sunt capti: qui supererant, cuncti Sidonem se recipiunt. (11) Perigenes, qui de prælio maritimo spe lætiore jam erat, ut cladem terra esse acceptam videt, consternatus animo, in eadem loca sine discrimine se recepit.

LXX. Antiochus, cum exercitu profectus, ad Sidonem signa constituit. (2) Urbis tamen oppugnationem non censuit sibi tentandam: quod et rerum necessariarum copia abundaret, et hominibus, cum habitatoribus, tum recentibus profugis, esset refertissima. (3) Igitur, motis castris, Philoteriam ducit: Diognetum vero navarchum Tyrum cum classe redire jubet. (4) Philoteria ad lacum ipsum est sita, quem Jordanes amnis influit; qui, inde egressus, per planitiem Scythopoleos dictæ urbis labitur. (5) Hisce duobus oppidis in deditionem acceptis, rex ad reliqua incepta, bonæ spei jam plenus, sese comparabat: quia subjecti illis agri alendo exercitui abunde suppetebant, et quæcumque usui essent ad res gerendas largiter subministrabant. (6) Præsidio deinde in has inducto, et montibus superatis, proxime Atabyrium accessit. Id oppidum in rotundo colle situm est, ad cujus summitatem stadia numerantur amplius quindecim. (7) Ibi tunc Antiochus dolo atque insidiis hostes aggressus, urbem cepit. (8) Etenim quum ad leve certamen provocasset oppidanos, mox retrogredi jussis eis qui prælium inceperant, hostes simul longius abstraxit: tum vero repente conversis qui fugiebant, et iis coortis qui erant in insidiis locati, acre prælium fecit, et multos eorum occidit: (9) ac tandem insecutus ipse, eum cunctis terrorem injecit, ut primo impetu hac quoque urbe potiretur. (10) Eo tempore Keræas [Chæreas?], e numero præfectorum

ἀπέστη πρὸς αὐτόν. Ὧ χρησάμενος μεγαλοπρεπῶς πολλοὺς ἐμετεώρισε τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἡγεμόνων (11) Ἱππόλοχος γοῦν, ὁ Θετταλὸς, οὐ μετὰ πολὺ τετρακοσίους ἱππεῖς ἧκεν ἔχων πρὸς αὐτὸν τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομένων. (12) Ἀσφαλισάμενος δὲ καὶ τὸ Ἀταβύριον, ἀνέζευξε· καὶ προάγων, παρέλαβε Πέλλαν, καὶ Καμοῦν, καὶ Γεφροῦν.

LXXI. Τοιαύτης δὲ γενομένης τῆς εὐροίας, οἱ τὴν παρακειμένην Ἀραβίαν κατοικοῦντες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτοὺς, ὁμοθυμαδὸν αὐτῷ προσέθεντο πάντες. (2) Προσλαβὼν δὲ καὶ τὴν παρὰ τούτων ἐλπίδα καὶ χορηγίαν, προῆγε· καὶ κατασχὼν εἰς τὴν Γαλάτιν, περιγίγνεται Ἀβίλων, καὶ τῶν εἰς αὐτὰ παραβεβοηθηκότων· ὧν ἡγεῖτο Νικίας, ἀναγκαῖος ὢν καὶ συγγενὴς Μεννέου. (3) Καταλειπομένων δ' ἔτι τῶν Γαδάρων, ἃ δοκεῖ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους ὀχυρότητι διαφέρειν, προσστρατοπεδεύσας αὐτοῖς, καὶ συστησάμενος ἔργα, ταχέως κατεπλήξατο, καὶ παρέλαβε τὴν πόλιν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα, πυνθανόμενος, εἰς τὰ Ῥαββατάμανα τῆς Ἀραβίας καὶ πλείους ἠθροισμένους τῶν πολεμίων, πορθεῖν καὶ κατατρέχειν τὴν τῶν προσκεχωρηκότων Ἀράβων αὐτῷ χώραν· πάντ' ἐν ἐλάττονι θέμενος, ὥρμησε καὶ προσεστρατοπέδευσε τοῖς βουνοῖς, ἐφ' ὧν κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν. (5) Περιελθὼν δὲ, καὶ συνθεασάμενος τὸν λόφον, κατὰ δύο τόπους μόνον ἔχοντα πρόσοδον, ταύτῃ προσέβαινε, καὶ κατὰ τούτους συνίστατο τοὺς τόπους τὰς τῶν μηχανημάτων κατασκευάς. (6) Ἀποδοὺς δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἔργων, τῶν μὲν Νικάρχῳ, τῶν δὲ Θεοδότῳ· τὸ λοιπὸν αὐτὸς ἤδη κοινὸν αὑτὸν παρεσκεύαζε κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἑκατέρου περὶ ταῦτα φιλοτιμίας. (7) Πολλὴν δὲ ποιουμένων σπουδὴν τῶν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Νίκαρχον, καὶ συνεχῶς ἁμιλλωμένων πρὸς ἀλλήλους, περὶ τοῦ πότερος αὐτῶν φθάσει καταβαλὼν τὸ προκείμενον τῶν ἔργων τεῖχος· ταχέως συνέβη, καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν, ἑκάτερον πεσεῖν τὸ μέρος. (8) Οὗ συμβάντος, ἐποιοῦντο καὶ νύκτωρ μὲν καὶ μεθ' ἡμέραν προσβολὰς, καὶ πᾶσαν προσέφερον βίαν, οὐδένα παραλιπόντες καιρόν. (9) Συνεχῶς δὲ καταπειράζοντες τῆς πόλεως, οὐ μὴν ἤνυον τῆς ἐπιβολῆς οὐδὲν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰς τὴν πόλιν συνδεδραμηκότων ἀνδρῶν· ἕως οὗ, τῶν αἰχμαλώτων τινὸς ὑποδείξαντος τὸν ὑπόνομον, δι' οὗ κατέβαινον ἐπὶ τὴν ὑδρείαν οἱ πολιορκούμενοι, τοῦτον ἀναῤῥήξαντες ἐνέφραξαν ὕλῃ καὶ λίθοις καὶ παντὶ τῷ τοιούτῳ γένει. (10) Τότε δὲ συνείξαντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν διὰ τὴν ἀνυδρίαν, παρέδοσαν αὑτούς. (11) Οὗ γενομένου, κυριεύσας τῶν Ῥαββαταμάνων, ἐπὶ μὲν τούτων ἀπέλιπε Νίκαρχον μετὰ φυλακῆς τῆς ἁρμοζούσης· Ἱππόλοχον δὲ καὶ Κεραίαν, τοὺς ἀποστάντας, μετὰ πεζῶν πεντακισχιλίων ἐξαποστείλας ἐπὶ τοὺς κατὰ Σαμάρειαν τόπους, καὶ συντάξας προκαθῆσθαι, καὶ πᾶσι τὴν ἀσφάλειαν προκατασκευάζειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταττομένοις· (12) ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως ὡς ἐπὶ Πτολεμαΐδος, ἐκεῖ ποιεῖσθαι διεγνωκὼς τὴν παραχειμασίαν.

Ptolemæi, ad Antiochum defecit : qui munifice i... piendo effecit, ut multorum animi e ducibus reg... fluctuarent. (11) Itaque non multo post Hippolo... salus, abductis de Ptolemaico exercitu equitibu... gentis, ad ipsum transfugit. (12) Antiochus, ... præsidio Atabyrium firmasset, castra movit. In... oppida Pellam, Camum, Gephrum dedita sibi a...

LXXI. Hic adeo felix rerum successus, adjace... populos movit, ut cohortationibus mutuis incita... nibus suffragiis se illi omnes adjungerent. (2) ... spe auctus rex, opibusque Arabum subnixus, in ... [*vel* Galaaditidem] devenit, ibique Abila in ... redigit, et simul omnes qui pro ferenda ope e... rant; quibus Nicias præerat, familiaris et cognatu... (3) Restabant adhuc Gadara, locus opinione om... ceteris illius tractus eximie munitus. Ad hunc ... vit exercitum, molitusque opera, oppidanos ita ... in deditionem extemplo venerint. (4) Post hæc ... tior, magnum hostium numerum in urbem Arab... tamana [Rabbath Ammon] convenisse, et agros e... bum, qui se illi conjunxerant, populari, atque i... bus infestare; posthabitis rebus omnibus, eo cast... ac prope illos tumulos considet, quibus urbs est ... (5) Deinde quum circuisset collem, eoque om... perspecto, deprehendisset, duos tantum aditus es... illac copias admovet, machinarumque fabricam ub... instituit. (6) Operum curam partim Nicarcho, par... doto separatim mandat : ipse interim, quæ utro... bant, pari diligentia curat, et utriusque horum st... que contentionem animorum peræque observat. ... que autem egregiam operam navante, et assidua t... ne certantibus ambobus, uter prior objectam suis ... murorum partem esset dejecturus, evenit, ut c... opinione hominum citius pars utraque mœnium ru... Quod ut factum, dies pariter ac noctes sine ulla ... sione impetus dabant, summaque vi irruptionem t... (9) Qui tam assidui conatus et tentamenta, prop... num multitudinem, qui in urbem se receperant, i... tantisper ceciderunt, donec captivorum aliquis obs... meatum subterraneum ostendit, per quem obsessi ... descendebant. (10) Hoc igitur refracto, et mater... ceterisque id genus rebus obstructo, aquæ inopia o... adegit, ut victos demum sese faterentur, et dediti... cerent. (11) Hoc modo rex urbe Rabbatamanis ... Nicarchum ibi cum idoneo præsidio reliquit : jussi... polocho et Keræa [Chærea] qui a Ptolemæo defecer... quinque peditum millibus in Samariam proficisci, ... vinciæ illi præsiderent, et omnes, qui suum imperi... scerent, ab hostium vi atque injuriis tutarentur; ... Ptolemaidem versus castra movet, eo loci hibern...

LXXII. Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν θερείαν Πεδνηλισσεῖς, πολιορκούμενοι καὶ κινδυνεύοντες ὑπὸ Σελγέων, διεπέμψαντο περὶ βοηθείας πρὸς Ἀχαιόν. (2) Τοῦ δ' ἀσμένως ὑπακούσαντος, οὗτοι μὲν εὐθαρσῶς ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν, προσανέχοντες ταῖς ἐλπίσι τῆς βοηθείας. (3) Ὁ δ' Ἀχαιός, προχειρισάμενος Γαρσύηριν μετὰ πεζῶν ἑξακισχιλίων, ἱππέων δὲ πεντακοσίων, ἐξαπέστειλε κατὰ σπουδὴν παραβοηθήσοντα τοῖς Πεδνηλισσεῦσιν. (4) Οἱ δὲ Σελγεῖς, συνέντες τὴν παρουσίαν τῆς βοηθείας, κατελάβοντο τὰ στενὰ τὰ περὶ τὴν καλουμένην Κλίμακα τῷ πλείονι μέρει τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως· καὶ τὴν μὲν εἰσβολὴν τὴν ἐπὶ Σάπορδα κατεῖχον, τὰς δὲ διόδους καὶ προσβάσεις πάσας ἔφθειρον. (5) Ὁ δὲ Γαρσύηρις, ἐμβαλὼν εἰς τὴν Μιλυάδα, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ τὴν καλουμένην Κρητῶν πόλιν, ἐπεὶ συνῄσθετο, προκατεχομένων τῶν τόπων, ἀδύνατον οὖσαν τὴν εἰς τοὔμπροσθεν πορείαν, ἐπινοεῖ τινα δόλον τοιοῦτον. (6) Ἀναζεύξας, ἦγε πάλιν εἰς τοὐπίσω τὴν πορείαν, ὡς ἀπεγνωκὼς τὴν βοήθειαν, διὰ τὸ προκατέχεσθαι τοὺς τόπους. (7) Οἱ δὲ Σελγεῖς, προχείρως πιστεύσαντες, ὡς ἀπεγνωκότος βοηθεῖν Γαρσυήριδος, οἱ μὲν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπεχώρησαν, οἱ δ' εἰς τὴν πόλιν, διὰ τὸ κατεπείγειν τὴν τοῦ σίτου κομιδήν. (8) Ὁ δὲ Γαρσύηρις, ἐξ ἐπιστροφῆς ἐνεργὸν ποιησάμενος τὴν πορείαν, ἧκε πρὸς τὰς ὑπερβολάς. Καταλαβὼν δὲ ταύτας ἐρήμους, ταύτας μὲν ἠσφαλίσατο φυλακαῖς, Φάϋλλον ἐπιστάτην καταστήσας. (9) Αὐτὸς δὲ, μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Πέργην κατάρας, ἐντεῦθεν ἐποιεῖτο τὰς διαπρεσβείας, πρός τε τοὺς ἄλλους τοὺς τὴν Πισιδικὴν κατοικοῦντας, καὶ πρὸς τὴν Παμφυλίαν· (10) ὑποδεικνύων μὲν τὸ τῶν Σελγέων βάρος, παρακαλῶν δὲ πάντας πρὸς τὴν Ἀχαιοῦ συμμαχίαν, καὶ πρὸς τὴν βοήθειαν τὴν Πεδνηλισσεῦσιν.

LXXIII. Οἱ δὲ Σελγεῖς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, στρατηγὸν ἐξαποστείλαντες μετὰ δυνάμεως, ἤλπισαν, πιστεύοντες ταῖς τῶν τόπων ἐμπειρίαις, ἐκβαλεῖν τὸν Φάϋλλον ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων. (2) Οὐ καθικόμενοι δὲ τῆς προθέσεως, ἀλλὰ πολλοὺς ἀποβαλόντες τῶν στρατιωτῶν ἐν ταῖς προσβολαῖς, ταύτης μὲν τῆς ἐλπίδος ἀπέστησαν, τῇ δὲ πολιορκίᾳ καὶ τοῖς ἔργοις οὐχ ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ πρὸ τοῦ, προσεκαρτέρουν. (3) Τοῖς δὲ Γαρσυήριδι, Ἐτεννεῖς μὲν, οἱ τῆς Πισιδικῆς τὴν ὑπὲρ Σίδης ὀρεινὴν κατοικοῦντες, ὀκτακισχιλίους ὁπλίτας ἔπεμψαν, Ἀσπένδιοι δὲ τοὺς ἡμίσεις. (4) Σιδῆται δὲ, τὰ μὲν στοχαζόμενοι τῆς πρὸς Ἀντίοχον εὐνοίας, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὸ πρὸς Ἀσπενδίους μῖσος, οὐ μετέσχον τῆς βοηθείας. (5) Ὁ δὲ Γαρσύηρις, ἀναλαβὼν τὰς τῶν συμμάχων καὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἧκε πρὸς τὴν Πεδνηλισσόν, πεπεισμένος, ἐξ ἐφόδου λύσειν τὴν πολιορκίαν· οὐ καταπληττομένων δὲ τῶν Σελγέων, λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα, κατεστρατοπέδευσε. (6) Τῶν δὲ Πεδνηλισσέων πιεζομένων ὑπὸ τῆς ἐνδείας, ὁ Γαρσύηρις, σπουδάζων ποιεῖν τὰ δυνατά, δισχιλίους ἑτοιμάσας, καὶ δοὺς ἑκάστῳ μέδιμνον πυρῶν, νυκτὸς

LXXII. Eadem æstate Pednelissenses a Selgensibus obsessi, jamque de salute periclitantes, per legatos opem ab Achæo petierunt. (2) Quorum petitioni quum libenter ille annuisset, oppidani, in promissi auxilii spe acquiescentes, obsidionem forti animo sustinebant. (3) Achæus peditum sex millia, equites quingentos, duce Garsyeri, opitulatum Pednelissensibus misit. (4) Selgenses, ut adventare auxilia senserunt, majore copiarum suarum parte angustias ad Climacem, quam vocant, occupant, et aditum quidem ad Saporda præsidio tenent; transitus vero omnes ac tramites corrumpunt. (5) Garsyeris in Milyadem impressione facta, castrisque admotis urbi quam Cretopolin dicunt, ut animadvertit, obsessis ab infesto hoste illis locis, nulla ratione pergi posse ulterius, dolum hujusmodi comminiscitur. (6) Motis castris, retro agmen ducit; quasi, propter præoccupatas fauces, ferendæ opis consilio cogeretur absistere. (7) Selgenses, facile persuasi, ex desperatione sententiam Garsyerin mutasse, pars in castra, pars in urbem redeunt: etenim messis jam tempus instabat. (8) Interim Garsyeris, itinere converso, ductoque raptim agmine, ad transitum montis pervenit: quem nactus præsidio nudatum, ipse præsidiis firmat, et summæ rei Phyallum præficit. (9) Deinde cum exercitu Pergam profectus, dimissis circa nuntiis, tum alios Pisidiæ populos sollicitat, tum etiam Pamphyliam: (10) ponensque illis ob oculos, quam gravis immineret omnibus Selgensium civitas, ad societatem cum Achæo ineundam, et auxilia Pednelissensibus mittenda, cunctos hortabatur.

LXXIII. Per id tempus Selgenses, misso duce cum exercitu, sperabant, propter eximiam locorum peritiam, terrorem incutere se Phayllo posse, et munitionibus eum dejicere. (2) Qui conatus quum fuisset irritus, quumque multos etiam suorum, dum invasionem sæpius tentant, amisissent, huic quidem spei renuntiant: at in obsidionis et operum faciendorum curam acrius etiam, quam antea, incumbunt. (3) Etennenses vero, qui montana Pisidiæ supra Sidam colunt, octo millia hominum gravis armaturæ Garsyeri submittunt: Aspendii quatuor millia. (4) Sidetæ, quod amicitiam Antiochi respicerent, ac multo magis, quod Aspendiorum odio flagrarent, ad ferendam obsessis opem non consenserunt. (5) Garsyeris, et sociorum auxilia et suas copias assumens, ad Pednelissum accedit; persuasus, primo impetu obsidionem se soluturum: sed, quum ejus adventu nihil terrerentur Selgenses, modico ab his intervallo castra ipse communit. (6) Premebantur interim rerum omnium inopia Pednelissenses: quibus laborantibus, ut qua posset cumque fieri ratione subveniret Garsyeris, duo millia armatorum parat; traditoque illorum unicuique modio frumenti, silentio noctis urbem jubet

εἰς τὴν Πεδνηλισσὸν εἰσέπεμπε. (7) Τῶν δὲ Σελγέων συνέντων τὸ γιγνόμενον, καὶ παραβοηθησάντων, συνέβη, τῶν μὲν ἀνδρῶν τῶν εἰσφερόντων καταχοπῆναι τοὺς πλείστους, τοῦ δὲ σίτου παντὸς χυριεῦσαι τοὺς Σελγεῖς. (8) Οἷς ἐπαρθέντες, ἐνεχείρησαν οὐ μόνον τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τὸν Γαρσύηριν πολιορκεῖν. Ἔχουσι γὰρ δή τι τολμηρὸν ἀεὶ καὶ παράβολον ἐν τοῖς πολεμίοις οἱ Σελγεῖς. (9) Δι' ἃ καὶ τότε, καταλιπόντες φυλακὴν τὴν ἀναγκαίαν τοῦ χάρακος, τοῖς λοιποῖς περιστάντες κατὰ πλείους τόπους, ἅμα προσέβαλλον εὐθαρσῶς τῇ τῶν ὑπεναντίων παρεμβολῇ. (10) Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινδύνου παραδόξως περιεστῶτος, κατὰ δέ τινας τόπους καὶ τοῦ χάρακος ἤδη διασπωμένου, θεωρῶν ὁ Γαρσύηρις τὸ συμβαῖνον, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἐξέπεμψε τοὺς ἱππεῖς κατά τινα τόπον ἀφυλακτούμενον. (11) Οὓς νομίσαντες οἱ Σελγεῖς καταπεπληγμένους, καὶ δεδιότας τὸ μέλλον ἀποχωρήσειν, οὐ προσέσχον, ἀλλ' ἁπλῶς ὠλιγώρησαν. (12) Οἱ δὲ, περιϊππεύσαντες, καὶ γενόμενοι κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις, ἐνέβαλον, καὶ προσέφερον τὰς χεῖρας ἐῤῥωμένως. (13) Οὗ συμβαίνοντος, ἀναθαῤῥήσαντες οἱ τοῦ Γαρσυήριδος πεζοὶ, καίπερ ἤδη τετραμμένοι, πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἠμύνοντο τοὺς εἰσπίπτοντας. (14) Ἐξ οὗ περιεχόμενοι πανταχόθεν οἱ Σελγεῖς, τέλος εἰς φυγὴν ὥρμησαν. (15) Ἅμα δὲ τούτοις οἱ Πεδνηλισσεῖς ἐπιθέμενοι, τοὺς ἐν τῷ χάρακι περιλειφθέντας ἐξέβαλον. (16) Γενομένης δὲ τῆς φυγῆς ἐπὶ πολὺν τόπον, ἔπεσον μὲν οὐκ ἐλάττους μυρίων· τῶν δὲ λοιπῶν, οἱ μὲν σύμμαχοι πάντες εἰς τὴν οἰκείαν, οἱ δὲ Σελγεῖς διὰ τῆς ὀρεινῆς εἰς τὴν αὑτῶν πατρίδα κατέφυγον.

LXXIV. Ὁ δὲ Γαρσύηρις ἀναζεύξας, ἐκ ποδὸς εἵπετο τοῖς φεύγουσι· σπεύδων διελθεῖν τὰς δυσχωρίας, καὶ συνεγγίσαι τῇ πόλει, πρὶν ἢ στῆναι καὶ βουλεύσασθαί τι τοὺς πεφευγότας ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ παρουσίας. (2) Οὗτος μὲν οὖν ἧκε μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν πόλιν. (3) Οἱ δὲ Σελγεῖς, δυσελπιστοῦντες μὲν ἐπὶ τοῖς συμμάχοις, διὰ τὴν κοινὴν περιπέτειαν, ἐκπεπληγμένοι δὲ ταῖς ψυχαῖς διὰ τὸ γεγονὸς ἀτύχημα, περίφοβοι τελέως ἦσαν, καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ τῆς πατρίδος. (4) Διὸ συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἐβουλεύσαντο πρεσβευτὴν ἐκπέμπειν ἕνα τῶν πολιτῶν, Λόγβασιν, ὃς ἐγεγόνει μὲν ἐπὶ πολὺ συνήθης καὶ ξένος Ἀντιόχου, τοῦ μεταλλάξαντος τὸν βίον ἐπὶ Θρᾴκης· (5) δοθείσης δ' ἐν παρακαταθήκῃ καὶ Λαοδίκης αὐτῷ, τῆς Ἀχαιοῦ γενομένης γυναικὸς, ἐτετρόφει ταύτην ὡς θυγατέρα, καὶ διαφερόντως ἐπεφιλοστοργήκει τὴν παρθένον. (6) Δι' ἃ νομίζοντες οἱ Σελγεῖς εὐφυέστατον ἔχειν πρεσβευτὴν πρὸς τὰ περιεστῶτα, τοῦτον ἐξαπέστειλαν. (7) Ὃς, ποιησάμενος ἰδίᾳ τὴν ἔντευξιν πρὸς Γαρσύηριν, τοσοῦτον κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀπέσχε τοῦ βοηθεῖν τῇ πατρίδι κατὰ τὸ δέον, ὥστε τἀναντία παρεκάλει τὸν Γαρσύηριν, σπουδῇ πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀχαιὸν, ἀναδεχόμενος ἐγχειριεῖν αὐτοῖς τὴν πόλιν. (8) Ὁ μὲν

ingredi. (7) Selgenses, re cognita, hostibus ad obsi dum occurrunt : acciditque, ut frumento omni Selg potirentur, maxima eorum parte qui importabant o (8) Quo successu elati, non solum urbem, sed etiam syerim in suis castris oppugnare incipiunt. Amant Selgenses in rebus bellicis consilia audacia et inop (9) Itaque ergo tunc quoque, idoneo intra vallum r præsidio, reliquum exercitum variis locis circa ho castra disponunt, magnaque audacia impetum simul que faciunt. (10) Garsyeris, inopinato malo omni ex circumventus, vallo etiam nonnullis jam locis pro ubi ultimum periculi rem videt perductam, de rebus mis prope jam desperans, equites via quadam, qu hostibus non custodiebatur, emittit. (11) Selgenses, hos terrore perculsos imminentis periculi metum prævertere, nulla eorum ratione habita, contemtu pliciter rem habent. (12) At illi hostium aciem ci equitare; deinde, ut a tergo horum constiterunt, ir acerrimumque prælium ciere. (13) Quo facto, ped Garsyeridis, licet jam inclinatis in fugam, redit vir animos, iterumque in hostem conversi, irruentibus ter obsistunt. (14) Itaque Selgenses, undique pres extremum in pedes sese conjiciunt. (15) Eodem vero pore Pednelissenses aggressi eos, qui relicti in c fuerant, vallo expellunt. (16) Ita, quum longe la fugerent hostes, non pauciores illorum decem mi ciderunt : quod ad reliquos, socii domum quisque repetunt, et Selgenses quoque per aspreta montium triam fuga evadunt.

LXXIV. Garsyeris, e vestigio motis castris, fugien instat : festinans saltuum difficultates superare, et urbi castra admovere, quam satis constaret hostibus e fuga ad consultandum super ipsius adventu. (2) I quidem cum exercitu ad Selgam accessit. (3) Selg vero, qui exiguam de cetero spem in sociis propter munem casum ponebant, ipsi in tanta clade pavore t tes, de sua et patriæ salute anxii, male metuebant Igitur, concione advocata, visum illis, legatum m Logbasim civem suum, longo amicitiæ usu jureque tii Antiocho illi, qui in Thracia obiit, quondam junc (5) quique Laodicen, quæ postea Achæo nupserat, suæ commendatam, ut filiam educaverat, singulari ca puellam complexus. (6) Propterea Selgenses, aptiss ad præsentem necessitatem legatum habere se rati, miserunt. (7) Logbasis, re arcano cum Garsyere co nicata, adeo fuit alieno animo a procuranda pro eo a buit patriæ salute, ut contra Garsyerim monuerit, pr advocaret Achæum, receperitque se civitatem eis tra rum. (8) Garsyeris, oblatam spem promte animo accip

ὁ Γαρσύηρις, δεξάμενος ἑτοίμως τὴν ἐλπίδα, πρὸς μὲν τὸν Ἀχαιὸν ἐξέπεμψε τοὺς ἐπισπασομένους, καὶ διασαφήσοντας περὶ τῶν ἐνεστώτων. (9) Πρὸς δὲ τοὺς Σελγεῖς ἀνοχὰς ποιησάμενος, εἷλκε τὸν χρόνον τῶν συνθηκῶν ἀεὶ, ὑπὲρ τῶν κατὰ μέρος ἀντιλογίας καὶ σκήψεις προφερόμενος, χάριν τοῦ προσδέξασθαι μὲν τὸν Ἀχαιὸν, δοῦναι δὲ ἀναστροφὴν τῷ Λογβάσει πρὸς τὰς ἐντεύξεις καὶ παρασκευὰς τῆς ἐπιβολῆς.

LXXV. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον πλεονάκις συμπορευομένων πρὸς ἀλλήλους εἰς σύλλογον, ἐγίγνετό τις συνήθεια τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρεισιόντων πρὸς τὰς σιταρχίας εἰς τὴν πόλιν. (2) Ὃ δὴ καὶ πολλοῖς καὶ πολλάκις ἤδη παραίτιον γέγονε τῆς ἀπωλείας. Καί μοι δοκεῖ πάντων τῶν ζώων εὐπαραλογιστότατον ὑπάρχειν ἄνθρωπος, δοκοῦν εἶναι πανουργότατον. (3) Πόσαι μὲν γὰρ παρεμβολαὶ καὶ φρούρια, πόσαι δὲ καὶ ἡλίκαι πόλεις, τούτῳ τῷ τρόπῳ παρεσπόνδηνται; (4) Καὶ, τούτων οὕτω συνεχῶς καὶ προφανῶς πολλοῖς ἤδη συμβεβηκότων, οὐκ οἶδ' ὅπως καινοί τινες αἰεὶ καὶ νέοι πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπάτας πεφύκαμεν. (5) Τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τὰς τῶν πρότερον ἐπταικότων ἐν ἑκάστοις περιπετείας οὐ ποιούμεθα προχείρους· ἀλλὰ σίτου μὲν καὶ χρημάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τειχῶν καὶ βελῶν κατασκευὰς, μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης ἑτοιμαζόμεθα πρὸς τὰ παράδοξα τῶν συμβαινόντων· (6) ὃ δ' ἐστὶ ῥᾷστον μὲν τῶν ὄντων, μεγίστας δὲ παρέχεται χρείας ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι καιροῖς, τούτου πάντες κατολιγωροῦμεν· καὶ ταῦτα, δυνάμενοι μετ' εὐσχήμονος ἀναπαύσεως ἅμα καὶ διαγωγῆς ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ πολυπραγμοσύνης περιποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐμπειρίαν. (7) Πλὴν ὁ μὲν Ἀχαιὸς ἧκε πρὸς τὸν καιρόν. Οἱ δὲ Σελγεῖς, συμμίξαντες αὐτῷ, μεγάλας ἔσχον ἐλπίδας, ὡς ὁλοσχεροῦς τινος τευξόμενοι φιλανθρωπίας. (8) Ὁ δὲ Λόγβασις ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ κατὰ μικρὸν συνηθροικὼς εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου παρεισιόντων στρατιωτῶν, συνεβούλευε τοῖς πολίταις μὴ παρεῖναι τὸν καιρόν· (9) ἀλλὰ πράττειν, βλέποντας εἰς τὴν ὑποδεικνυμένην φιλανθρωπίαν ὑπ' Ἀχαιοῦ, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι ταῖς συνθήκαις, πανδημεὶ βουλευσαμένους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. (10) Ταχὺ δὲ συναθροισθείσης τῆς ἐκκλησίας, οὗτοι μὲν ἐβουλεύοντο, καλέσαντες καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν φυλακείων ἅπαντας, ὡς τέλος ἐπιθήσοντας τοῖς προκειμένοις.

LXXVI. Ὁ δὲ Λόγβασις, ἀποδοὺς τὸ σύνθημα τοῦ καιροῦ τοῖς ὑπεναντίοις, ἡτοίμαζε τοὺς ἠθροισμένους εἰς τὴν οἰκίαν· διεσκευάζετο δὲ καὶ καθωπλίζετο μετὰ τῶν υἱῶν αὐτὸς ἅμα πρὸς τὸν κίνδυνον. (2) Τῶν δὲ πολεμίων, ὁ μὲν Ἀχαιὸς τοὺς μὲν ἡμίσεις ἔχων, προῄει πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν· ὁ δὲ Γαρσύηρις, τοὺς ἡμίσεις ἀναλαβὼν, προῆγεν ὡς ἐπὶ τὸ Κεσβέδιον καλούμενον. Τοῦτο δ' ἐστὶ μὲν Διὸς ἱερὸν, κεῖται δ' εὐφυῶς κατὰ τῆς πόλεως· ἄκρας γὰρ λαμβάνει διάθεσιν. (3) Συνθεασαμένου δέ τινος κατὰ τύχην αἰπόλου τὸ συμβαῖνον, καὶ προσαγγείλαντος πρὸς τὴν ἐκ-

ad Achæum misit, qui allato hujus rei nuntio illum arcesserent. (9) Cum Selgensibus vero interim pactus inducias, feriendi fœderis tempus ex alio in aliud proferebat, super aliqua conditione illius subinde controversiam movens, aut aliquam comminiscens causam; donec adveniret Achæus, et daretur Logbasi tempus ad colloquia et ad proditionem moliendam.

LXXV. Dum hæc aguntur et ultro citroque ad colloquendum commeatur, cœpere milites familiarius e castris annonæ parandæ gratia in oppidum ventitare. (2) Quæ res multis sæpe jam exitio fuit. Ut mihi videatur homo, quum omnium animalium versutissimum habeatur, omnium esse decipi facillimum. (3) Quot enim castra, quot castella, quot denique quantæque urbes, hoc genere perfidiæ sunt proditæ? (4) Atque hæc calamitas quum adeo frequenter, adeoque evidenter multis jam inciderit, fit tamen, nescio quomodo, ut ad hujusmodi fraudes semper rudes ac novi inveniamur. (5) Causa autem hujus rei est, quod non curamus, ut eorum calamitates, qui ante nos hac illave parte peccaverunt, in numerato nobis et in promptu sint. Sed frumenti quidem et pecuniæ copiam, itemque murorum telorumque fabricas, adversus incerta et inopinata casuum, multo labore sumtuque nobis comparamus: (6) rem vero omnium facillimam, omniumque, ubi aliquid adversi increpuit, utilissimam, hanc omnes susque deque habemus; quamvis facile queamus, honesto fruentes otio atque oblectatione animi, ex historia et diligenti variarum artium et litterarum studio, hanc nobis peritiam atque prudentiam parare. (7) Enimvero Achæus ad constitutum tempus præsto fuit. Selgenses autem, cum eo collocuti, magna in spe erant, eximiam se illius humanitatem esse experturos. (8) Logbasis vero, contractis interea paulatim domi suæ militibus, qui subinde e castris urbem ingrediebantur, civibus suadere instituit, ne occasionem elapsi sinerent: (9) sed, humanitatem respicientes quam præ se ferat Achæus, agerent si quid agerent, ac, populo universo ad deliberandum de re præsenti convocato, fœdus inchoatum perducerent ad exitum. (10) Et illi quidem, congregata mox concione, iis etiam, qui in stationibus custodias agebant, evocatis ut conficiendo negotio interessent, in commune consultabant.

LXXVI. Interim Logbasis, cui de illo tempore cum hostibus convenerat, congregatam domi manum præparabat; et se quoque ipsum et filios suos ad certamen comparabat, armisque instruebat. (2) Quod ad hostes, Achæus quidem cum altera copiarum parte ad urbem ipsam gradum faciebat; Garsyeris vero cum parte altera Cesbedium quod vocant petebat. Jovis id templum est, urbi opportune imminens: arcis enim instar habet. (3) Forte autem, quæ agebantur, ubi caprarius quidam animadvertit, ejusque rei

κλησίαν, οἱ μὲν ἐπὶ τὸ Κεσβέδιον ὥρμων μετὰ σπουδῆς, οἱ δ' ἐπὶ τὰ φυλακεῖα, τὸ δὲ πλῆθος ὑπὸ τὸν θυμὸν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Λογβάσιος. (4) Καταφανοῦς δὲ τῆς πράξεως γενομένης, οἱ μὲν αὐτῶν ἐπὶ τὸ τέγος ἀναβάντες, οἱ δὲ ταῖς αὐλείοις βιασάμενοι, τόν τε Λόγβασιν καὶ τοὺς υἱοὺς, ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας αὐτοῦ κατεφόνευσαν. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα κηρύξαντες τοῖς δούλοις ἐλευθερίαν, καὶ διελόντες σφᾶς αὐτοὺς, ἐβοήθουν ἐπὶ τοὺς εὐκαίρους τῶν τόπων. (6) Ὁ μὲν οὖν Γαρσύηρις, ἰδὼν προκατεχόμενον τὸν Κεσβέδιον, ἀπέστη τῆς προθέσεως. (7) Τοῦ δ' Ἀχαιοῦ βιαζομένου πρὸς αὐτὰς τὰς πύλας, ἐξελθόντες οἱ Σελγεῖς, ἑπτακοσίους μὲν κατέβαλον τῶν Μυσῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέστησαν τῆς ὁρμῆς. (8) Μετὰ δὲ ταύτην τὴν πρᾶξιν, ὁ μὲν Ἀχαιὸς καὶ Γαρσύηρις ἀνεχώρησαν εἰς τὴν αὐτῶν παρεμβολήν. (9) Οἱ δὲ Σελγεῖς, δεδιότες μὲν τὰς ἐν αὐτοῖς στάσεις, δεδιότες δὲ καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἐπιστρατοπεδείαν, ἐξέπεμψαν μεθ' ἱκετηριῶν τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ σπονδὰς ποιησάμενοι, διελύσαντο τὸν πόλεμον ἐπὶ τούτοις. (10) « Ἐφ' ᾧ παραχρῆμα μὲν δοῦναι τετρακόσια τά-« λαντα, καὶ τοὺς τῶν Πεδνηλισσέων αἰχμαλώτους· « μετὰ δέ τινα χρόνον, ἕτερα προσθεῖναι τριακόσια. » (11) Σελγεῖς μὲν οὖν, διὰ τὴν Λογβάσιος ἀσέβειαν τῇ πατρίδι κινδυνεύσαντες, διὰ τὴν σφετέραν εὐτολμίαν τήν τε πατρίδα διετήρησαν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν οὐ κατῄσχυναν, καὶ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς Λακεδαιμονίους συγγένειαν.

LXXVII. Ἀχαιὸς δὲ, ποιησάμενος ὑφ' ἑαυτὸν τὴν Μιλυάδα, καὶ τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Παμφυλίας, ἀνέζευξε· καὶ παραγενόμενος εἰς Σάρδεις, ἐπολέμει μὲν Ἀττάλῳ συνεχῶς, ἀνετείνετο δὲ Προυσίᾳ, πᾶσι δ' ἦν φοβερὸς καὶ βαρὺς τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦσι. (2) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν Ἀχαιὸς ἐποιεῖτο τὴν ἐπὶ τοὺς Σελγεῖς στρατείαν, Ἄτταλος, ἔχων τοὺς Αἰγοσάγας Γαλάτας, ἐπεπορεύετο τὰς κατὰ τὴν Αἰολίδα πόλεις, καὶ τὰς συνεχεῖς ταύταις, ὅσαι πρότερον Ἀχαιῷ προσεκεχωρήκεισαν διὰ τὸν φόβον. (3) Ὧν αἱ μὲν πλείους ἐθελοντὶ αὐτῷ προσέθεντο καὶ μετὰ χάριτος· ὀλίγαι δέ τινες τῆς βίας προσεδεήθησαν. (4) Ἦσαν δὲ δὴ τότε μεταθέμεναι πρὸς αὐτὸν, πρῶτον μὲν Κύμη καὶ Σμύρνα καὶ Φώκαια· μετὰ δὲ ταύτας, Αἰγαιεῖς καὶ Τημνῖται προσεχώρησαν, καταπλαγέντες τὴν ἔφοδον. (5) Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Τηΐων καὶ Κολοφωνίων πρέσβεις, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. (6) Προσδεξάμενος δὲ καὶ τούτους ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, αἷς καὶ τὸ πρότερον, καὶ λαβὼν ὁμήρους, ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Σμυρναίων πρεσβευταῖς φιλανθρώπως, διὰ τὸ μάλιστα τούτους τετηρηκέναι τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν. (7) Προελθὼν δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς, καὶ διαβὰς τὸν Λύκον ποταμὸν, προῆγεν ἐπὶ τὰς τῶν Μυσῶν κατοικίας. Ἀπὸ δὲ τούτων γενόμενος, ἧκε πρὸς Καρσέας. (8) Καταπληξάμενος δὲ τούτους, ὁμοίως τε καὶ τοὺς τὰ Δίδυμα τείχη φυλάττοντας, παρέλαβε καὶ ταῦτα τὰ χωρία, Θεμιστοκλέους αὐτὰ παραδόντος· ὃς ἐτύγχανε

nuntium ad concionem attulit; extemplo pars Cesbed accurrunt; alii stationes suas repetunt: multitudo, p furore, Logbasis domum petit. (4) Ibi proditione palam facta, alii tecta conscendere, alii per vestibuli irrumpere, et Logbasim filiosque et ceteros omnes cum his ibidem trucidare. (5) Post hæc servis per conem ad pileum vocatis, partitis viribus suis, ad p gnationem locorum opportunorum discedunt. (6) Gars ut præoccupatum videt Cesbedium, incepto abstitit. Achæo vero ad ipsas usque portas penetrante, Selge urbe egressi, septingentos ex hostibus (ii erant Mysii) prostraverunt, ceterorum impetum repulerunt. (8) ita peractis, Achæus et Garsyeris in castra sunt rev (9) At Selgenses, metuentes sibi ab intestina sediti metuentes etiam ab imminente ipsorum cervicibus h seniores cum velamentis ad Achæum, mittunt, et facta his conditionibus bellum finiunt: (10) « Ut qua « genta talenta statim pendant: et Pednelissensium c « vos reddant: deinde post certum tempus, trecent « talenta adjiciant. » (11) Hoc igitur modo Selge quum scelere impio Logbasis in periculum patriæ tendæ venissent, virtute sua patriam servarunt; n aut libertatem aut eam, quæ ipsis intercedit cum Lac moniis cognationem, dehonestarunt.

LXXVII. Achæus postquam Milyadem et partem phyliæ maximam sui juris fecisset, vasis conclamatis des proficiscitur: ubi continuum cum Attalo bellum bat, et Prusiæ etiam minabatur, eratque omnibus, q Taurum Asiam colunt, formidabilis ac gravis. (2) tempore autem Achæus in expeditione contra Selg erat occupatus, Attalus, Ægosagas Gallos secum hab per Æolidis urbes agmen ductabat, et per finitimas quæ prius metu se Achæo dediderant. (3) Harum pl que voluntate colentium recepit: ut etiam benefici rem ducerent. Paucæ quædam ut vis admoveretu spectarunt. (4) Inter eas quæ ultro se ei adjunxe fuere, primo Cuma, Smyrna, Phocæa: post has, Ægæe et Temnitæ, adventu illius perterriti, deditionem fece (5) Adiere Attalum et a Teiis Colophoniisque legati, s besque suas illius fidei permittentes. (6) Quos ubi i dem fœderis leges recepisset atque ante, obsidibus acceptis, Smyrnæorum legatis cum singulari benign operam dedit: constantissime enim hic populus in eju præ ceteris manserat. (7) Continuato deinde itinere jectoque Lyco amne, in Mysorum fines progressus Inde ad Carsenses [Caresenses?] pervenit: (8) et cum tum præsidium quod Didyma-Tiche custodiebat, ita te ut castellum utrumque Themistocles, quem iis locis Ac

στρατηγὸς ὑπ' Ἀχαιοῦ καταλελειμμένος τῶν τόπων τούτων. (9) Ὁρμήσας δὲ ἐντεῦθεν, καὶ κατασύρας τὸ Ἀπίας πεδίον, ὑπερέβαλε τὸ καλούμενον ὄρος Πελεκᾶντα, καὶ κατέζευξε περὶ τὸν Μέγιστον ποταμόν.

discedens præfecerat, ipsi traderet. (9) Profectus inde, Apiæ campum populatus, Pelecantem quem vocant montem superavit, et super Megistum amnem posuit castra.

LXXVIII. Οὗ γενομένης ἐκλείψεως σελήνης, πάλαι δυσχερῶς φέροντες οἱ Γαλάται τὰς ἐν ταῖς πορείαις κακοπαθείας, ἅτε ποιούμενοι τὴν στρατείαν μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων, ἑπομένων αὐτοῖς τούτων ἐν ταῖς ἁμάξαις· (2) τότε σημειωσάμενοι τὸ γεγονὸς, οὐκ ἂν ἔφασαν ἔτι προελθεῖν εἰς τὸ πρόσθεν. (3) Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἄτταλος, χρείαν μὲν ἐξ αὐτῶν οὐδεμίαν ὁλοσχερῆ ποιούμενος, θεωρῶν δ' ἀποσπωμένους ἐν ταῖς πορείαις, καὶ καθ' ἑαυτοὺς στρατοπεδεύοντας, καὶ τὸ ὅλον ἀπειθοῦντας καὶ πεφρονηματισμένους, εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτεν οὐ τὴν τυχοῦσαν. (4) Ἅμα μὲν γὰρ ἠγωνία, μὴ πρὸς τὸν Ἀχαιὸν ἀπονεύσαντες συνεπίθωνται τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν· ἅμα δ' ὑφεωρᾶτο τὴν ἐξακολουθοῦσαν αὐτῷ φήμην, ἐὰν περιστήσας τοὺς στρατιώτας διαφθείρῃ πάντας τοὺς δοκοῦντας διὰ τῆς ἰδίας πίστεως πεποιῆσθαι τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν. (5) Διὸ τῆς προειρημένης ἀφορμῆς ἐπιλαβόμενος, ἐπηγγείλατο, κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἀποκαταστήσειν αὐτοὺς πρὸς τὴν διάβασιν, καὶ τόπον δώσειν εὐφυῆ πρὸς κατοικίαν· μετὰ δὲ ταῦτα συμπράξειν εἰς ὁπόσα ἂν αὐτὸν παρακαλῶσι τῶν δυνατῶν καὶ καλῶς ἐχόντων. (6) Ἄτταλος μὲν οὖν, ἀποκαταστήσας τοὺς Αἰγοσάγας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ χρηματίσας φιλανθρώπως Λαμψακηνοῖς, Ἀλεξανδρεῦσιν, Ἰλιεῦσι, διὰ τὸ τετηρηκέναι τούτους τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Πέργαμον.

LXXVIII. Eo loci quum luna defecisset, Galli molestias itineris ægre jam pridem ferentes (ut quos in expeditione uxores liberique plaustris vecti sequebantur), (2) tunc ostenti loco quod acciderat de luna ducentes, ulterius se progressuros negarunt. (3) Enimvero rex Attalus, cui exiguo admodum usui hi erant, quos viderat tota illa expeditione ab agmine separatos, castra seorsum metari, parere prorsus velle nemini, superbi denique et elati spiritus homines esse, quod consilium caperet, non mediocriter anxius sollicitusque erat. (4) Simul enim angebat eum hic metus, ne forte inclinatis ad Achæum animis, res suas invaderent : simul ne malam inde famam nancisceretur metuebat, si velut indagine cinctos a milite suo omnes contrucidaret; quum satis constaret, eos fidem ipsius secutos in Asiam trajecisse. (5) Propter hæc Attalus præsente occasione ratus sibi esse utendum, pollicitus est, in præsentia se ad eum locum per quem trajecerant, tuto ut deducerentur curaturum, et agros ad colendum idoneos assignaturum; de cetero, quoties aliquid deinceps æquum a se postularent, pro sua virili se ipsos adjuturum. (6) Atque ita rex, deductis ad Hellespontum Gallis istis, ac deinde benigne compellatis Lampsacenis, Alexandrensibus atque Iliensibus, quod in ipsius fide mansissent, Pergamum cum exercitu est reversus.

LXXIX. Ἀντίοχος δὲ καὶ Πτολεμαῖος, τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἑτοίμους ἔχοντες τὰς παρασκευὰς, ἐγίνοντο πρὸς τῷ διὰ μάχης κρίνειν τὴν ἔφοδον. (2) Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὥρμησαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔχοντες πεζῶν μὲν εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ πεντακισχιλίους, ἐλέφαντας ἑβδομήκοντα τρεῖς. (3) Ἀντίοχος δὲ, γνοὺς τὴν ἔφοδον αὐτῶν, συνῆγε τὰς δυνάμεις. Ἦσαν δ' αὗται, Δᾶαι μὲν καὶ Καρμάνιοι καὶ Κίλικες, εἰς τὸν τῶν εὐζώνων τρόπον καθωπλισμένοι περὶ πεντακισχιλίους· τούτων δ' ἅμα τὴν ἐπιμέλειαν εἶχε καὶ τὴν ἡγεμονίαν Βύτταχος ὁ Μακεδών. (4) Ὑπὸ δὲ Θεόδοτον τὸν Αἰτωλὸν, τὸν ποιησάμενον τὴν προδοσίαν, ἦσαν ἐκ πάσης ἐκλελεγμένοι τῆς βασιλείας, καθωπλισμένοι δ' εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον, ἄνδρες μύριοι. Τούτων οἱ πλείονες Ἀργυράσπιδες. (5) Τὸ δὲ τῆς φάλαγγος πλῆθος ἦν εἰς δισμυρίους· ἧς ἡγεῖτο Νίκαρχος καὶ Θεόδοτος ὁ καλούμενος Ἡμιόλιος. (6) Πρὸς δὲ τούτοις, Ἀγριᾶνες καὶ Πέρσαι, τοξόται καὶ σφενδονῆται, δισχίλιοι. Μετὰ δὲ τούτων, χίλιοι Θρᾷκες, ὧν ἡγεῖτο Μενέδημος ὁ Ἀλαβανδεύς. (7) Ὑπῆρχον δὲ καὶ Μήδων καὶ Κισσίων καὶ Καδουσίων καὶ Καρμανῶν, οἱ πάντες εἰς πεντακισχιλίους· οἷς ἀκούειν Ἀσπασιανοῦ προσετέτακτο τοῦ Μήδου. (8) Ἄραβες δὲ, καί τινες τῶν τούτοις προσχώρων, ἦσαν μὲν εἰς μυ-

LXXIX. Ineunte vere, Antiochus et Ptolemæus, præparatis rebus omnibus, in eo jam erant, ut expeditionem susceptam prælio terminarent. (2) Ptolemæus igitur, peditum septuaginta millia, equitum quinque, bestias tres et septuaginta, secum trahens, Alexandria movet. (3) Antiochus, cognita hostium profectione, et ipse copias suas in unum cogit. Erant autem in ejus exercitu hi : Daæ, Carmani, Cilices, ad instar expeditorum ornati, ad quinque millia : quos universos curabat ducebatque Byttacus Macedo. (4) Theodotus Ætolus, qui Ptolemæum prodiderat, decem hominum millibus præerat, ex universo delectis regno, Macedonico more armatis : et erant plerique eorum argenteis clypeis insignes. (5) Phalanx ad viginti millium numerum explebat; erantque hujus duces Nicarchus et Theodotus cognomento Hemiolius. (6) Aderant præterea Agrianes et Persæ, sagittarii et funditores, bis mille, et una cum his mille Thraces, duce Menedemo Alabandensi. (7) Aderant et Medorum, Cissiorum, Cadusiorum, et Carmanorum ad quinque millia : qui parere Aspasiano Medo jussi. Arabes, et e finitimis populis alii, decem fere millium summam efficiebant, et ducem Zabdibelum sequebantur.

ρίους· ὑπετάττοντο δὲ Ζαβδιβήλῳ. (9) Τῶν δ' ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μισθοφόρων ἡγεῖτο μὲν Ἱππόλοχος Θετταλός· ὑπῆρχον δὲ τὸν ἀριθμὸν εἰς πεντακισχιλίους. (10) Κρῆτας δὲ χιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους εἶχε, τοὺς μετ' Εὐρυλόχου· χιλίους δὲ Νεοκρῆτας, τοὺς ὑπὸ Ζέλυν τὸν Γορτύνιον ταττομένους. (11) Οἷς ἅμα συνῆσαν ἀκοντισταὶ Λυδοὶ πεντακόσιοι, καὶ Κάρδακες οἱ μετὰ Λυσιμάχου τοῦ Γαλάτου χίλιοι. (12) Τῶν δ' ἱππέων ἦν τὸ πᾶν πλῆθος εἰς ἑξακισχιλίους. Εἶχε δὲ τῶν μὲν τετρακισχιλίων τὴν ἡγεμονίαν Ἀντίπατρος, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδοῦς· ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐτέτακτο Θεμίσων. (13) Καὶ τῆς μὲν Ἀντιόχου δυνάμεως τὸ πλῆθος ἦν, πεζοὶ μὲν ἑξακισμύριοι καὶ δισχίλιοι; σὺν δὲ τούτοις ἱππεῖς ἑξακισχίλιοι, θηρία δὲ δυσὶ πλείω τῶν ἑκατόν.

LXXX. Πτολεμαῖος δέ, ποιησάμενος τὴν πορείαν ἐπὶ Πηλουσίου, τὸ μὲν πρῶτον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κατέζευξε. (2) Προσαναλαβὼν δὲ τοὺς ἐφελκομένους, καὶ σιτομετρήσας τὴν δύναμιν, ἐκίνει καὶ προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν παρὰ τὸ Κάσιον καὶ τὰ Βάραθρα καλούμενα διὰ τῆς ἀνύδρου. (3) Διανύσας δ' ἐπὶ τὸ προκείμενον πεμπταῖος, κατεστρατοπέδευσε πεντήκοντα σταδίους ἀποσχὼν Ῥαφίας· ἣ κεῖται μετὰ Ῥινοκόλουρα, πρώτη τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεων ὡς πρὸς τὴν Αἴγυπτον. (4) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀντίοχος ἧκε, τὴν δύναμιν ἔχων. Παραγενόμενος δ' εἰς Γάζαν, καὶ προσαναλαβὼν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν, αὖθις προῄει βάδην. Καί, παραλλάξας τὴν προειρημένην πόλιν, κατεστρατοπέδευσε νυκτός, ἀποσχὼν τῶν ὑπεναντίων ὡς δέκα σταδίους. (5) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι γεγονότες, ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις. (6) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας Ἀντίοχος, ἅμα τόπον βουλόμενος εὐφυέστερον μεταλαβεῖν, καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐμποιῆσαι θάρσος, προσεστρατοπέδευσε τοῖς περὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὥστε μὴ πλεῖον τῶν πέντε σταδίων τοὺς χάρακας ἀπέχειν ἀλλήλων. (7) Ἐν ᾧ καιρῷ περί τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομὰς ἐγίγνοντο συμπλοκαὶ πλείους· ὁμοίως δὲ καὶ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων ἀκροβολισμοὶ συνίσταντο, ποτὲ μὲν ἱππέων, ποτὲ δὲ καὶ πεζῶν.

LXXXI. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Θεόδοτος Αἰτωλικῇ μέν, οὐκ ἀνάνδρῳ δ' ἐπεβάλετο τόλμῃ καὶ πράξει. (2) Συνειδὼς γὰρ ἐκ τῆς προγεγενημένης συμβιώσεως τὴν τοῦ βασιλέως αἵρεσιν καὶ δίαιταν ποία τις ἦν, εἰσπορεύεται, τρίτος γενόμενος, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν εἰς τὸν τῶν πολεμίων χάρακα. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ὄψιν, ἄγνωστος ἦν διὰ τὸ σκότος· (3) κατὰ δὲ τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην περικοπήν, ἀνεπισήμαντος, διὰ τὸ ποικίλην εἶναι καὶ ἐκείνων τὴν ἐνδυμενίαν. (4) Ἐστοχασμένος δ' ἐν ταῖς πρότερον ἡμέραις τῆς τοῦ βασιλέως σκηνῆς, διὰ τὸ παντελῶς σύνεγγυς γίγνεσθαι τοὺς ἀκροβολισμούς, ὥρμησε θρασέως ἐπ' αὐτήν. Καὶ τοὺς μὲν πρώτους πάντας διελθὼν ἔλαθε. (5) Παραπεσὼν δ' εἰς τὴν σκηνήν, ἐν ᾗ χρηματίζειν εἰώθει καὶ δειπνεῖν ὁ βασιλεύς, πάντα τόπον ἐρευνήσας, τοῦ μὲν

tur. (9) Mercede conductos e Græcia, ad millia quinq ducebat Hippolochus Thessalus. (10) Habebat et Cretes mille quingentos, qui Eurylochus; et Neocretas mille, q bus Zelys Gortynius imperabat. (11) Una cum his et L jaculatores erant quingenti; et Cardaces sub Lysima Gallo mille. (12) Equitatus vero universi numerus ad millia accedebat : quorum millia quatuor ducem agno bant Antipatrum, regis fratre natum : ceteris præerat T mison. (13) Summa copiarum erat Antiochi : pedit duo et sexaginta millia, equitum sex, elephanti duo su centum.

LXXX. Ptolemæus, Pelusium profectus, in ea prim urbe paulisper substitit. (2) Et, receptis ibi qui seq bantur a tergo, frumentum exercitui dimensus, mo castra, pergitque ire; per terram carentem aqua, prop Casium montem, et Barathra quæ vocantur, iter habe (3) Quintis castris, quo destinaverat, pervenit; et st quinquaginta Raphia signa constituit : quæ ex urbi Cœlæ Syriæ, post Rhinocoluram, prima occurrit ex Æg venientibus. (4) Per eadem vero tempora Antiochus exercitu adventabat : qui, postquam Gazam pervenit, fectis ibi copiis, rursus inde profectus, lente processit; Raphiam prætergressus, decem ferme stadia ab boste, cum castris noctu cepit. (5) Ac primo quidem castra cas collata hoc intervallo habebant. (6) Post paucos vero Antiochus, partim ut locum minus commodum commod mutaret, partim ut animis suorum audaciam adderet, pius Ptolemæum consedit; non longiore stadiorum quin intervallo inter utraque castra relicto. (7) Quo temp sæpe factum, ut et, qui aquatum et pabulatum exiba manus inter se consererent, et medio inter castra spa modo equitum, modo peditum velitationes committeren

LXXXI. Per idem tempus Theodotus facinus est ar Ætolicæ quidem, sed tamen virilis prorsus audaciæ. Quia enim in Ptolemæi aula ante versatus fuerat, ac pterea mores illius et vitæ quotidianæ consuetudinem tam habebat, duobus tantum comitatus, ante lucem ho vallum intrat. (3) Et a vultu ille quidem dignosci poterat propter tenebras; a veste autem et cetero c notabilis non erat, quum etiam in illis castris varius tus reperiretur. (4) Observato autem superioribus di loco tabernaculi regii (admodum enim exiguo a ca intervallo velitationes erant editæ), magna audacia eo impetum. Ac primo quidem obvios omnes fefellit : verum ubi in tentorium illud irrupit, in quo responsa d adeuntibus et cœnare solitus rex erat, omnes scruta

βασιλέως ἀπέτυχε, διὰ τὸ τὸν μὲν Πτολεμαῖον ἐκτὸς τῆς ἐπιφανοῦς καὶ χρηματιστικῆς σκηνῆς ποιεῖσθαι τὴν ἀνάπαυσιν. (6) Δύο δέ τινας τῶν αὐτοῦ κοιμωμένων τραυματίσας, καὶ τὸν ἰατρὸν τοῦ βασιλέως Ἀνδρέαν ἀποκτείνας, ἀνεχώρησε μετ' ἀσφαλείας εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολὴν, βραχέα θορυβηθεὶς ἤδη περὶ τὴν τοῦ χάρακος ἔκπτωσιν· (7) τῇ μὲν τόλμῃ συντετελεκὼς τὴν πρόθεσιν, τῇ δὲ προνοίᾳ διεσφαλμένος, διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐξητακέναι, ποῦ τὴν ἀνάπαυσιν ὁ Πτολεμαῖος εἰώθει ποιεῖσθαι.

LXXXII. Οἱ δὲ βασιλεῖς, πένθ' ἡμέρας ἀντιστρατοπεδεύσαντες ἀλλήλοις, ἔγνωσαν ἀμφότεροι, διὰ μάχης κρίνειν τὰ πράγματα. (2) Καταρχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον κινεῖν τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος, εὐθέως οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀντεξῆγον. Καὶ τὰς μὲν φάλαγγας ἀμφότεροι, καὶ τοὺς ἐπιλέκτους τοὺς εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένους, κατὰ πρόσωπον ἀλλήλων ἔταξαν. (3) Τὰ δὲ κέρατα, Πτολεμαῖος μὲν, ἑκάτερα τουτονὶ συνίστατο τὸν τρόπον. Πολυκράτης μὲν εἶχε μετὰ τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἱππέων τὸ λαιὸν κέρας. (4) Τούτου δὲ καὶ τῆς φάλαγγος μεταξὺ, Κρῆτες ἦσαν παρ' αὐτοὺς τοὺς ἱππεῖς. Ἑξῆς δὲ τούτοις, τὸ βασιλικὸν ἄγημα. Μετὰ δὲ τούτους, οἱ μετὰ Σωκράτους πελτασταὶ, συνάπτοντες τοῖς Λίβυσι τοῖς εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένοις. (5) Ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέρως, Ἐχεκράτης ἦν ὁ Θετταλὸς, ἔχων τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἱππεῖς. Παρὰ δὲ τοῦτον ἐκ τῶν εὐωνύμων ἵσταντο Γαλάται καὶ Θρᾷκες. (6) Ἑξῆς δὲ τούτοις, Φοξίδας εἶχε τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μισθοφόρους, συνάπτοντας τοῖς τῶν Αἰγυπτίων φαλαγγίταις. (7) Τῶν δὲ θηρίων, τὰ μὲν τετταράκοντα κατὰ τὸ λαιὸν ἦν, ἐφ' οὗ Πτολεμαῖος αὐτὸς ἔμελλε ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον· τὰ δὲ τριάκοντα καὶ τρία πρὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἵστατο, κατ' αὐτοὺς τοὺς μισθοφόρους ἱππεῖς. (8) Ἀντίοχος δὲ τοὺς μὲν ἑξήκοντα τῶν ἐλεφάντων, ἐφ' ὧν ἦν Φίλιππος ὁ σύντροφος αὐτοῦ, πρὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος προέστησε, καθ' ὃ ποιεῖσθατ τὸν κίνδυνον αὐτὸς ἔμελλε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον. (9) Τούτων δὲ κατόπιν δισχιλίους μὲν ἱππεῖς τοὺς ὑπ' Ἀντίπατρον ταττομένους ἐπέστησε, δισχιλίους δὲ ἐν ἐπικαμπίῳ παρενέβαλε. (10) Παρὰ δὲ τοὺς ἱππεῖς ἐν μετώπῳ τοὺς Κρῆτας ἔστησε. Τούτοις δ' ἑξῆς ἔταξε τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μισθοφόρους· μετὰ δὲ τούτων, καὶ τῶν εἰς τὸν Μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένων τοὺς μετὰ Βυττάκου τοῦ Μακεδόνος ὄντας πεντακισχιλίους παρενέβαλε. (11) Τῆς δ' εὐωνύμου τάξεως, ἐπ' αὐτὸ μὲν τὸ κέρας ἔθηκε δισχιλίους ἱππεῖς, ὧν ἡγεῖτο Θεμίσων. Παρὰ δὲ τούτους Κάρδακας καὶ Λυδοὺς ἀκοντιστάς· ἑξῆς δὲ τούτοις, τοὺς ὑπὸ Μενέδημον εὐζώνους, ὄντας εἰς τρισχιλίους. (12) Μετὰ δὲ τούτους, Κισσίους καὶ Μήδους καὶ Καρμανίους· παρὰ δὲ τούτους, Ἄραβας ἅμα τοῖς προσχώροις, συνάπτοντας τῇ φάλαγγι. (13) Τὰ δὲ κατάλοιπα τῶν θηρίων τοῦ λαιοῦ κέρατος προ-

angulos, a rege aberravit; quippe qui extra insigne illud tabernaculum et prætorium suum solebat quiescere. (6) Ceterum ex iis qui ibi cubabant duobus vulneratis, Andrea etiam medico obtruncato, sine discrimine in castra sua se recepit, tum demum, cum vallo erumperet, leviter interpellatus. (7) Atque adeo, quod ad audaciam quidem attinet, propositum suum est exsecutus; imprudentia tantum lapsus, quia parum diligenter locum inquisiverat, ubi quietem capere moris haberet Ptolemæus.

LXXXII. Postquam per dies quinque opposita invicem castra reges habuissent, visum utrique est, prælio jam decernendum. (2) Quum igitur prior Ptolemæus suos vallo eduxisset, extemplo Antiochus quoque educere e castris et aciem contra dirigere. Phalanges suas ambo et delectorum aciem armatu Macedonico instructorum adversis invicem frontibus collocarunt. (3) Cornua Ptolemæus utrimque hoc ordinaverat modo. Lævum curabat Polycrates cum iis equitibus qui ducatum ejus sequebantur. (4) Inter hos et phalangem, primi erant Cretenses ad latus ipsum equitum. Juxta hos regium Agema stabat. Deinde cetrati, duce Socrate; hi Libyas contingebant, qui Macedonum armis erant armati. (5) Dextrum cornu tenebat Echecrates Thessalus, equites habens quibus præerat. Ad lævam Echecratis stabant Galli ac Thraces. (6) Deinde Phoxidas cum mercenariis Græcis, qui Ægyptiacæ phalangi adhærebant. (7) Ex elephantis quadraginta in lævo cornu erant locati, Ptolemæus ipse pugnam erat facturus : tres et triginta dextrum cornu et mercenarios equites protegebant. (8) Antiochus vero bestias sexaginta, quibus erat præpositus Philippus, regis collactaneus, ante cornu dextrum, ubi dimicaturus ipse erat cum Ptolemæo, locat. (9) Horum a tergo equites bis mille, duce Antipatro, stare jussit : quibus totidem alios falcata figura dispositos adjunxit. (10) Juxta equites, eadem fronte, Cretenses statuit : deinde eos, qui mercede fuerant e Græcia acciti; hisque intermiscuit quinque illa millia, Macedonico more armata, quibus Byttacus præerat Macedo. (11) Lævam quod attinet aciem, in ipso quidem cornu equites bis mille posuit, quorum dux Themison. His Cardaces applicuit et Lydos jaculatores : deinde expeditorum tria millia sub Menedemi ducatu. (12) His adhærebant Cissii, Medi, et Carmani : his Arabes, et finitimi populi, qui jam phalangem ipsam contingebant. (13) Reliquos elephantos cornui

ἐβάλετο, τῶν βασιλικῶν τινὰ γεγονότα παίδων ἐπιστήσας, Μυΐσκον τοὔνομα.

LXXXIII. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον τῶν δυνάμεων ἐκτεταγμένων, ἐπιπαρῄεσαν οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι κατὰ πρόσωπον, τὰς αὑτῶν τάξεις παρακαλοῦντες ἅμα τοῖς ἡγεμόσι καὶ φίλοις. (2) Μεγίστας δ' ἐν τοῖς φαλαγγίταις ἐλπίδας ἔχοντες ἀμφότεροι, πλείστην καὶ σπουδὴν καὶ παράκλησιν ἐποιοῦντο περὶ ταύτας τὰς τάξεις· (3) Πτολεμαίῳ μὲν Ἀνδρομάχου καὶ Σωσιβίου καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης τῷ δὲ Ἀντιόχῳ, Θεοδότου καὶ Νικάρχου συμπαρακαλούντων, διὰ τὸ παρ' ἑκατέρων τούτους ἔχειν τὰς τῶν φαλαγγιτῶν ἡγεμονίας. (4) Ἦν δὲ παραπλήσιος ὁ νοῦς τῶν ὑπὸ ἑκατέρου παρακαλουμένων. Ἴδιον μὲν γὰρ ἔργον ἐπιφανὲς καὶ κατηξιωμένον προφέρεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις, οὐδέτερος αὐτῶν εἶχε, διὰ τὸ προσφάτως παρειληφέναι τὰς ἀρχάς. (5) Τῆς δὲ τῶν προγόνων δόξης, καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ἀναμιμνήσκοντες, φρόνημα καὶ θάρσος τοῖς φαλαγγίταις ἐπειρῶντο παριστάναι. (6) Μάλιστα δὲ τὰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἐπιδεικνύντες, καὶ κατ' ἰδίαν τοὺς ἡγουμένους καὶ κοινῇ πάντας τοὺς ἀγωνίζεσθαι μέλλοντας ἠξίουν καὶ παρεκάλουν, ἀνδρωδῶς καὶ γενναίως χρήσασθαι τῷ παρόντι κινδύνῳ. (7) Ταῦτα δὲ καὶ τούτοις παραπλήσια λέγοντες, τὰ μὲν δι' αὐτῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν ἑρμηνέων, παρίππευον.

LXXXIV. Ἐπεὶ δὲ παριὼν ἧκε μετὰ τῆς ἀδελφῆς Πτολεμαῖος μὲν ἐπὶ τὸ πάσης τῆς σφετέρας παρατάξεως εὐώνυμον, Ἀντίοχος δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς ἴλης ἐπὶ τὸ δεξιόν, σημήναντες τὸ πολεμικόν, συνέβαλον πρῶτον τοῖς θηρίοις. (2) Ὀλίγα μὲν οὖν τινα τῶν παρὰ Πτολεμαίου συνήρεισε τοῖς ἐναντίοις· ἐφ' ὧν ἐποίουν ἀγῶνα καλὸν οἱ πυργομαχοῦντες, ἐκ χειρὸς ταῖς σαρίσσαις διαδορατιζόμενοι καὶ τύπτοντες ἀλλήλους· ἔτι δὲ καλλίω τὰ θηρία, βιαιομαχοῦντα καὶ συμπίπτοντα κατὰ πρόσωπον αὑτοῖς. (3) Ἔστι γὰρ ἡ τῶν ζώων μάχη τοιαύτη τις· συμπλέξαντα καὶ παρεμβαλόντα τοὺς ὀδόντας εἰς ἀλλήλους, ὠθεῖ τῇ βίᾳ, διερειδόμενα περὶ τῆς χώρας, ἕως ἂν καταχρατήσαν τῇ δυνάμει θάτερον, παρώσῃ τὴν θατέρου προνομήν. (4) Ὅταν δ' ἅπαξ ἐγκλῖναν πλάγιον λάβῃ, τιτρώσκει τοῖς ὀδοῦσι, καθάπερ οἱ ταῦροι τοῖς κέρασι. (5) Τὰ δὲ πλεῖστα τῶν τοῦ Πτολεμαίου θηρίων ἀπεδειλία τὴν μάχην· ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Λιβυκοῖς ἐλέφασι. (6) Τὴν γὰρ ὀσμὴν καὶ φωνὴν οὐ μένουσιν, ἀλλὰ καί, καταπεπληγμένοι τὸ μέγεθος καὶ τὴν δύναμιν, ὥς γέ μοι δοκεῖ, φεύγουσιν εὐθέως ἐξ ἀποστήματος τοὺς Ἰνδικοὺς ἐλέφαντας· ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι. (7) Τούτων δὲ διαταραχθέντων, καὶ πρὸς τὰς αὑτῶν τάξεις συνωθουμένων, τὸ μὲν ἄγημα τὸ τοῦ Πτολεμαίου πιεζόμενον ὑπὸ τῶν θηρίων, ἐνέκλινε. (8) Τοῖς δὲ περὶ τὸν Πολυκράτην, καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦτον ἱππεῦσι διατεταγμένοις, οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον ὑπὲρ τὰ θηρία περικεροῦντες καὶ προσπίπτοντες, ἐνέβαλον. (9) Ἅμα δὲ τούτοις, τῶν

sinistro præposuit, præfecto illis Myisco, inter pueros
gios in aula quondam educato.

LXXXIII. Ad hunc modum instructis utrimque copi
uterque rex, amicis ac ducibus comitatus, aciei front
obequitans, suos alloqui cœpit. (2) Et quum in suis an
phalangitis spem maximam reponerent, ad horum cohor
incitandas adhortandasque plurimum studii posuerunt.
Ac Ptolemæo quidem Andromachus, et Sosibius, cum
sinoe, regis sorore; Antiocho vero Theodotus et Nicarc
suos hortando secundas agebant : hi enim erant in utro
exercitu phalangitarum duces. (4) Quæ autem irrita
militis causa utraque ex parte dicebantur a regibus, si
fere erant argumento. Neuter namque illorum faci
ullum suum insigne ac memorabile habebat in medium
ferre : utpote qui non multo ante regna illa suscepisse
(5) Itaque gloria et rebus gestis majorum commemorar
erigere phalangitarum animos et ad prælium accendere
nabantur. (6) Ante omnia vero maximis propositis p
miis, qua privatim duces, qua omnes in commune qui
micaturi erant, orare, hortari, ut generoso fortique an
præsentem pugnam capesserent. (7) Hæc illi, obequit
tes, et his similia, partim per se, partim per interpre
dicere.

LXXXIV. Deinde ut pervenere Ptolemæus quidem
soror ipsius ad aciei suæ lævum cornu, Antiochus vero
regia equitum turma in dextrum, classicum incinere ju
tubicinibus, prælium ab elephantorum pugna incepere
(2) Ac fuerunt e Ptolemaicis bestiæ nonnullæ quidem,
in adversas irruerunt. Ac tunc quidem, qui super his e
ribus pugnabant, præclarum prælium ciere; sarissis,
manibus tenebant, e proximo rem gerentes, seque invi
cædentes : pulchrius tamen adhuc spectaculum erant bel
ipsæ, totis viribus inter se decertantes, et cum im
aliæ in alias irruentes. (3) Est enim elephantorum pu
hujusmodi. Complexi invicem, dentibus commissis, qu
maxima vi pollent, adversus se invicem connituntur,
statione dimicantes, donec victor tandem alter evadat
alterius proboscidem impulsu suo dimoveat. (4) Ubi
semel inclinatæ bestiæ latus patet, sic dentibus, ut tau
cornibus, victor infert vulnera. (5) Ceterum belluar
Ptolemæi pleræque certamen detrectabant. Quod enim
bycis elephantis accidere solet, (6) ut neque odorem ne
barritum ferant Indicarum, sed, cum magnitudine, t
robore illarum, ut equidem arbitror, perterritæ, fug
statim ante quam appropinquent; id tunc quoque
venit. (7) Consternatis igitur belluis, et ad suorum o
nes retro compulsis, agema Ptolemæi, ab his pressu
inclinari cœpit. (8) Antiochus vero, circumducto su
bestias agmine, in Polycratem et equitatum, cui ille p
erat, dedit impetum : (9) simulque, præter interius

λεφάντων ἐντὸς, οἱ περὶ τὴν φάλαγγα τῶν Ἑλλήνων μισθοφόροι προσπεσόντες, τοὺς τοῦ Πτολεμαίου πελταστὰς ἐξέωσαν, προσυγκεχυκότων ἤδη καὶ τὰς τούτων τάξεις τῶν θηρίων. (10) Τὸ μὲν οὖν εὐώνυμον τοῦ Πτολεμαίου, τοῦτον τὸν τρόπον πιεζόμενον, ἐνέκλινε ...

LXXXV. Ἐχεκράτης δ', ὁ τὸ δεξιὸν ἔχων κέρας, τὸ ... πρῶτον ἐκαραδόκει τὴν τῶν προειρημένων κεράτων ... ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν κονιορτὸν ἑώρα κατὰ τῶν ... φερόμενον, τὰ δὲ παρ' αὐτοῖς θηρία τὸ παράπαν ... προσιέναι τολμῶντα τοῖς ὑπεναντίοις· (2) τῷ μὲν ... παρήγγειλε, τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἔχοντι ... φόρους, συμβαλεῖν τοῖς κατὰ πρόσωπον ἀντιτεταγμένοις. (3) Αὐτὸς δ' ἐξαγαγὼν κατὰ κέρας τοὺς ... καὶ τοὺς ὑπὸ τὰ θηρία τεταγμένους, τῆς μὲν ἐφόδου τῶν θηρίων ἐκτὸς ἐγεγόνει· τοὺς δὲ τῶν πολεμίων ἱππέας, οὓς μὲν ὑπεραίρων, οἷς δὲ κατὰ κέρας ἐμβάλλων ... ἐτρέψατο. (4) Τὸ δὲ παραπλήσιον ὅ τε Φοξίδας ... πάντες οἱ περὶ αὐτὸν ἐποίησαν· προσπεσόντες γὰρ ... Ἄραψι καὶ τοῖς Μήδοις, ἠνάγκασαν ἀποστραφέντας ... προτροπάδην. (5) Τὸ μὲν οὖν δεξιὸν τῶν περὶ ... Ἀντίοχον ἐνίκα, τὸ δ' εὐώνυμον ἡττᾶτο. (6) Τὸν ... προειρημένον τρόπον αἱ φάλαγγες, ἀμφοτέρων τῶν ... αὐταῖς ἐψιλωμένων, ἔμενον ἀκέραιοι κατὰ μέσον τὸ πεδίον, ἀμφηρίστους ἔχουσαι τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας. (7) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἀντίοχος μὲν ἠγωνίζετο τῷ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας προτερῶν. (8) Πτολεμαῖος δὲ, τὴν ἀποχώρησιν ὑπὸ τὴν φάλαγγα πεποιημένος, τότε προελθὼν εἰς μέσον, καὶ ... ταῖς δυνάμεσι, τοὺς μὲν ὑπεναντίους κατεπλήξε, ταῖς δὲ παρ' αὐτοῦ μεγάλην ὁρμὴν ἐνειργάσατο, ... προθυμίαν. (9) Διὸ καὶ καταβαλόντες παραχρῆμα ... σαρίσας οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόμαχον καὶ Σωσίβιον ... (10) Οἱ μὲν οὖν ἐπίλεκτοι τῶν Συριακῶν βραχὺν ... χρόνον ἀντέστησαν, οἵ τε μετὰ τοῦ Νικάρχου ... ἐγκλίναντες ὑπεχώρουν. (11) Ὁ δ' Ἀντίοχος, ... ἄπειρος καὶ νέος, ὑπολαμβάνων ἐκ τοῦ καθ' ... μέρους, καὶ τὰ λοιπὰ παραπλησίως αὐτῷ πάντα ... ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσιν. (12) Ὀψὲ δέ ποτε τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἐπιστήσαντος αὐτὸν, καὶ δείξαντος ... τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῆς φάλαγγος ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ παρεμβολὴν, τότε συννοήσας τὸ γιγνόμενον, ἀνα... ὥρμητο μετὰ τῆς βασιλικῆς ἐπὶ τὸν τῆς παρατάξεως τόπον σημαίας. (13) Καταλαβὼν δὲ τοὺς παρ' ... πάντας πεφευγότας, οὕτως ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν Ῥαφίαν· τὸ μὲν καθ' ἑαυτὸν μέρος ... νικᾷν, διὰ δὲ τὴν τῶν ἄλλων ἀγεννίαν ... ἐσφάλθαι νομίζων τοῖς ὅλοις.

LXXXVI. Πτολεμαῖος δὲ, διὰ μὲν τῆς φάλαγγος ... διακρίνας, διὰ δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ... καὶ μισθοφόρων πολλοὺς ἀποκτείνας κατὰ τὸ ... τῶν ὑπεναντίων· τότε μὲν ἀναχωρήσας, ἐπὶ ... προϋπαρχούσης ηὐλίσθη παρεμβολῆς. (2) Τῇ δ' ἐπαύριον τοὺς μὲν ἰδίους νεκροὺς ἀνελόμενος καὶ θάψας,

phantorum latus, Græcorum mercenarii, qui circa phalangem erant constituti, Ptolemæi cetratos impellunt, quorum jam ante ordines bestiæ turbaverant. (10) Itaque lævum quidem Ptolemæi cornu, hoc pacto pressum, omni ex parte in fugam inclinavit.

LXXXV. Echecrates vero, qui dextro præerat, principio quidem illorum de quibus diximus cornuum concursum observabat; postea vero quam pulverem ingentem ferri in suos vidit, bestias autem, quæ a suis partibus stabant, ne accedere quidem ullo modo ad hostem velle; (2) Phoxidæ Græcorum mercenariorum ductori mandat, ut oppositos sibi hostes invadat: (3) ipse vero, equitibus et eis, qui pone elephantos stabant, a latere eductis, et extra periculum ab impulsu bestiarum positis, hostilem equitatum, aliorum terga petens, alios a latere adoriens, in fugam cito avertit. (4) Idem et Phoxidas et omnes qui circa illum erant fecerunt; in Arabes namque et Medos facta impressione, terga dare et fugam effusam capessere omnes coegerunt. (5) Igitur dextrum quidem Antiochi cornu vincere, at sinistrum vinci. (6) Et quum hoc pacto phalanges amborum nudatæ suis cornibus essent, ipsæ interim medio campo integræ manebant, inter spem metumque de futuro pariter fluctuantes. (7) Quæ dum agebantur, Antiochus in dextro cornu cum maxime prosperam pugnam faciebat. (8) Ptolemæus vero, qui ad phalangem se receperat, in mediam progressus aciem, ubi in utriusque exercitus conspectum venit, pavorem hostibus, at suis alacritatem ingentem et pugnæ ardorem ingeneravit. (9) Igitur Andromachus et Sosibius, inclinatis propere prætentisque sarissis, in hostem ducere. (10) Quo facto, delecti ex Syriacis vix aliquantisper restiterunt in acie; et qui cum Nicarcho erant, protinus inclinati cesserunt. (11) Antiochus vero, ut rerum imperitus ac juvenis, quia ipse ex adverso stantes hostes vicerat, ceteras quoque sui exercitus partes vincere omnes ratus, fugientibus incumbebat. (12) Tandem vero ab aliquo e senioribus, quid ageretur, monitus attendere, quum ille pulverem ei indicaret, qui a phalange ad castra ipsius ferebatur; tum demum, re cognita, in eum locum, ubi steterat acies, accurrere cum prætorianis conatus est. (13) Sed ubi omnes suos fugæ se mandasse vidit, etiam ipse Raphiam concessit: persuasus, quod in se fuisset, vincere se, sed propter aliorum degeneres animos et ignaviam universa dimicatione victum se ratus.

LXXXVI. Ptolemæus, prosperum summæ rerum eventum per phalangem consecutus, per equites vero et mercenarios dextri sui cornu multis fugientium hostium occisis, e pugna se recipiens, in castris, unde militem eduxerat, nocte illa mansit. (2) Postridie vero ejus diei, sublatis

τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων σκυλεύσας, ἀνέζευξε, καὶ προῆγε πρὸς τὴν Ῥαφίαν. (3) Ὁ δ' Ἀντίοχος ἐκ τῆς φυγῆς ἐβούλετο μὲν εὐθέως ἔξω στρατοπεδεύειν, συναθροίσας τοὺς ἐν τοῖς συστήμασι πεφευγότας· τῶν δὲ πλείστων εἰς τὴν πόλιν πεποιημένων τὴν ἀποχώρησιν, ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς εἰσελθεῖν. (4) Οὗτος μὲν οὖν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξαγαγὼν τὸ σωζόμενον μέρος τῆς δυνάμεως, διέτεινε πρὸς Γάζαν· κἀκεῖ καταστρατοπεδεύσας, καὶ διαπεμψάμενος περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναιρέσεως, ἐκήδευσε τοὺς τεθνεῶτας ὑποσπόνδους. (5) Ἦσαν δ' οἱ τετελευτηκότες τῶν παρ' Ἀντιόχου, πεζοὶ μὲν οὐ πολὺ λείποντες μυρίων, ἱππεῖς δὲ πλείους τριακοσίων· ζωγρείᾳ δ' ἑάλωσαν ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους. (6) Ἐλέφαντες δὲ τρεῖς μὲν παραχρῆμα, δύο δ' ἐκ τῶν τραυμάτων ἀπέθανον. Τῶν δὲ παρὰ Πτολεμαίου, πεζοὶ μὲν εἰς χιλίους καὶ πεντακοσίους ἐτελεύτησαν, ἱππεῖς δὲ εἰς ἑπτακοσίους· τῶν δὲ ἐλεφάντων ἑκκαίδεκα μὲν ἀπέθανον, ᾑρέθησαν δ' αὐτῶν οἱ πλείους. (7) Ἡ μὲν οὖν πρὸς Ῥαφίαν μάχη γενομένη τοῖς βασιλεῦσι περὶ Κοίλης Συρίας, τοῦτον ἀπετελέσθη τὸν τρόπον. (8) Μετὰ δὲ τὴν τῶν νεκρῶν ἀναίρεσιν, Ἀντίοχος μὲν ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν μετὰ τῆς δυνάμεως· Πτολεμαῖος δὲ τήν τε Ῥαφίαν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἐξ ἐφόδου παρελάμβανε· πάντων τῶν πολιτευμάτων ἁμιλλωμένων ὑπὲρ τοῦ φθάσαι τοὺς πέλας περὶ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ μετάθεσιν τὴν πρὸς αὐτόν. (9) Ἴσως μὲν οὖν εἰώθασι πάντες περὶ τοὺς τοιούτους καιροὺς ἁρμόζεσθαί πως ἀεὶ πρὸς τὸ παρόν· μάλιστα δὲ τὸ κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους γένος τῶν ἀνθρώπων εὐφυὲς καὶ πρόχειρον πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χάριτας. (10) Τότε δὲ καὶ τῆς εὐνοίας προκαθηγουμένης πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας βασιλεῖς, εἰκότως τοῦτο συνέβαινε γίγνεσθαι. Τῇ γὰρ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεί πως οἱ κατὰ Κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκυνοῦσι. (11) Διόπερ οὐκ ἀπέλιπον ὑπερβολὴν ἀρεσκείας, στεφάνοις καὶ θυσίαις καὶ βωμοῖς καὶ παντὶ τοιούτῳ τρόπῳ τιμῶντες τὸν Πτολεμαῖον.

LXXXVII. Ἀντίοχος δέ, παραγενόμενος εἰς τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ πόλιν, εὐθέως ἐξέπεμψε τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον τὸν ἀδελφιδοῦν, καὶ Θεόδοτον τὸν Ἡμιόλιον, πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ διαλύσεως, ἀγωνιῶν τὴν τῶν ὑπεναντίων ἔφοδον. (2) Ἠπίστει μὲν γὰρ τοῖς ὄχλοις, διὰ τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα περὶ αὐτόν· ἐφοβεῖτο δὲ τὸν Ἀχαιόν, μὴ συνεπίθηται τοῖς καιροῖς. (3) Πτολεμαῖος δέ, τούτων οὐδὲν συλλογιζόμενος, ἀλλ' ἀσμενίζων ἐπὶ τῷ γεγονότι προτερήματι διὰ τὸ παράδοξον, καὶ συλλήβδην ἐπὶ τῷ Κοίλην Συρίαν κεκτῆσθαι παραδόξως, οὐκ ἀλλότριος ἦν τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δέον οἰκεῖος, ἑλκόμενος ὑπὸ τῆς συνήθους ἐν τῷ βίῳ ῥᾳθυμίας καὶ καχεξίας. (4) Πλήν, παραγενομένων τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, βραχέα προσανατασθεὶς καὶ καταμεμψάμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις τὸν Ἀντίοχον, συνεχώρησε σπονδὰς ἐνιαυσίους. (5) Καὶ ἅμα τούτοις μὲν ἐπικυρώσοντα τὰς

suorum corporibus humatisque, hostium autem spoli
movet signa et Raphiam ducit. (3) Antiochus stat
fuga, iis suorum in unum collectis, qui catervatim co
bati fugerant, extra urbem munire castra voluerat
quia plerique illorum intra mœnia se receperant, ipse
que ingredi fuit coactus. (4) Inde vero ante lucem rel
exercitus eductis, Gazam contendit : ubi positis ca
ad Ptolemæum de tollendis cadaveribus mittit; impe
que ab eo venia, mortuis justa facit. (5) Ceciderant
ex Antiochi copiis non multo pauciores decem millibus
tum; equites amplius trecenti. Capti sunt viri supra
tuor millia. (6) Elephanti in conflictu periere tres, e
ribus postea duo. De Ptolemæi exercitu occisi sunt p
ad mille quingenti; equites fere septingenti. Ex elep
sedecim sunt trucidati; reliquorum pars major capta.
Hic fuit ejus pugnæ exitus, quam de Cœlæ-Syriæ im
ad Raphiam reges pugnarunt. (8) Sepultis suorum
veribus, Antiochus cum reliquis copiis domum est
sus. Ptolemæus et Raphiam et reliquas urbes e vest
civibus sibi traditas recepit : quum omnes civitates,
minatu ipsius instaurando et ad illum deficiendo, de
tate inter se certarent. (9) Et est sane quidem mo
cunctis mortalibus in ejusmodi temporibus, ut præsen
tunæ semper se accommodent : eximie tamen ejus re
populi præ ceteris accommodato ingenio sunt prom
ad id genus obsequia, si qua forte occasio ea postula
(10) Tunc vero, quum jam ante quoque animos ho
benevolentia erga Ægypti reges occupasset, non mir
id accidisse. Fit enim, nescio quomodo, ut Cœle
populi ad venerationem hujus regiæ familiæ magis inc
(11) Itaque ad demerendam ejus gratiam, nullum
menti genus prætermittentes, coronis, sacrificiis,
bus, ceteroque ejus generis cultu, Ptolemæum hono

LXXXVII. Antiochus simul ac cognominem sibi
est ingressus, Antipatrum fratris filium, et Theo
Hemiolium legatos de pace ad Ptolemæum mittit;
anxius, ne ab hostibus bello peteretur. (2) Nam et
suis diffidebat, propter acceptam cladem; et ab A
ne hac occasione adversus se uteretur, sibi metueba
Quorum omnium nihil reputans animo Ptolemæus,
tam inopinata contentus, et omnino Cœlæ-Syriæ im
recuperasse præter spem satis habens, adeo non era
nus a quiete, ut plus etiam, quam par esset, ejus de
tangeretur; impellente ignavia et ceteris animi
qui per universam vitam fuerunt illi familiares. (4)
ubi Antipater cum reliquis legatis ad eum venit, mi
paululum eos allocutus, et de Antiochi questus i
inducias in annum eis concessit. (5) Simulque cu

διαλύσεις ἐξαπέστειλε Σωσίβιον. (6) Αὐτὸς δὲ, διατρίψας ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν τοῖς κατὰ Συρίαν καὶ Φοινίκην τόποις, καὶ καταστησάμενος τὰς πόλεις· μετὰ ταῦτα, καταλιπὼν τὸν Ἀνδρόμαχον τὸν Ἀσπένδιον στρατηγὸν ἐπὶ πάντων τῶν προειρημένων τόπων, ἀνέζευξε μετὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν φίλων ἐπ' Ἀλεξανδρείας· (7) παράδοξον τοῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ πρὸς τὴν τοῦ λοιποῦ βίου προαίρεσιν τέλος ἐπιτεθεικὼς τῷ πολέμῳ. (8) Ἀντίοχος δὲ, τὰ περὶ τὰς σπονδὰς ἀσφαλισάμενος πρὸς τὸν Σωσίβιον, ἐγίγνετο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν περὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἀχαιὸν παρασκευήν. (9) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν.

LXXXVIII. Ῥόδιοι δὲ, κατὰ τοὺς προειρημένους καιρούς, ἐπειλημμένοι τῆς ἀφορμῆς τῆς κατὰ τὸν σεισμὸν γενομένου παρ' αὐτοῖς βραχεῖ χρόνῳ πρότερον, ἐν ᾧ συνέβη τόν τε Κολοσσὸν τὸν μέγαν πεσεῖν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τειχῶν καὶ τῶν νεωρίων· (2) οὕτως ἐχείρισαν νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς τὸ γεγονὸς, ὡς μὴ βλάβης, διορθώσεως δὲ μᾶλλον, αὐτοῖς αἴτιον γενέσθαι τὸ σύμπτωμα. (3) Τοσοῦτον ἄγνοια καὶ ῥᾳθυμία διαφέρει παρ' ἀνθρώποις ἐπιμελείας καὶ φρονήσεως, κατά τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰς κοινὰς πολιτείας, ὥστε τοῖς μὲν καὶ τὰς ἐπιτυχίας βλάβην ἐπιφέρειν, τοῖς δὲ καὶ τὰς περιπετείας ἐπανορθώσεως γίγνεσθαι παραιτίας. (4) Οἱ γοῦν Ῥόδιοι τότε, παρὰ τὸν χειρισμὸν, τὸ μὲν σύμπτωμα ποιοῦντες μέγα καὶ δεινὸν, σεμνῶς καὶ προστατικῶς κατὰ τὰς πρεσβείας χρώμενοι ταῖς ἐντεύξεσι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ὁμιλίαις, εἰς τοῦτ' ἤγαγον τὰς πόλεις, καὶ μάλιστα τοὺς βασιλεῖς, ὥστε μὴ μόνον λαμβάνειν δωρεὰς ὑπερβαλλούσας, ἀλλὰ καὶ χάριν προσοφείλειν αὐτοὺς τοὺς διδόντας. (5) Ἱέρων γὰρ καὶ Γέλων, οὐ μόνον ἔδωκαν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἀργυρίου τάλαντα, πρὸς τὴν εἰς τὸ ἔλαιον τὴν ἐν τῷ γυμνασίῳ χορηγίαν, τὰ μὲν παραχρῆμα, τὰ δ' ἐν χρόνῳ βραχεῖ παντελῶς· ἀλλὰ καὶ λέβητας ἀργυροῦς καὶ βάσεις τούτων, καί τινας ὑδρίας ἀνέθεσαν. (6) Πρὸς δὲ τούτοις, εἰς τὰς θυσίας δέκα τάλαντα, καὶ εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῶν πολιτῶν ἄλλα δέκα· χάριν τοῦ τὸ πᾶν εἰς ἑκατὸν τάλαντα γενέσθαι δωρεάν. (7) Καὶ τὴν ἀτέλειαν τοῖς πρὸς αὐτοὺς πλοϊζομένοις ἔδοσαν, καὶ πεντήκοντα καταπέλτας τριπήχεις. (8) Καὶ τέλος, τοσαῦτα δόντες, ὡς προσοφείλοντες χάριν, ἔστησαν ἀνδριάντας ἐν τῷ τῶν Ῥοδίων Δείγματι, στεφανούμενον τὸν Δῆμον τῶν Ῥοδίων ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν Συρακοσίων.

LXXXIX. Ἐπηγγείλατο δὲ καὶ Πτολεμαῖος αὐτοῖς ἀργυρίου τάλαντα τριακόσια, καὶ σίτου μυριάδας ἀρταβῶν ἑκατόν· ξύλα δὲ ναυπηγήσιμα ἐξ πεντήρων, καὶ δέκα τριήρων· πευκίνων τετραγώνων πήχεις ἐμμέτρων τετρακισμυρίους· (2) καὶ χαλκοῦ νομίσματος τάλαντα χίλια· στυππίου τρισχίλια· ὀθονίων ἱστοὺς τρισχιλίους· (3) εἰς τὴν τοῦ Κολοσσοῦ κατασκευὴν, τάλαντα τρισχίλια, οἰκοδόμους ἑκατὸν, ὑπουργοὺς τριακοσίους καὶ πεντήκοντα, καὶ τούτοις καθ' ἕκαστον

Sosibium, firmando fœderi, ad Antiochum dimisit. (6) Ipse vero, tres in Syria ac Phœnicia menses moratus, composito civitatum statu, prætorem deinde omnibus prædictis locis relinquens Andromachum Aspendium, cum sorore et amicis Alexandriam repetiit; (7) imposito eo fine huic bello, quem subditi, reliquæ ejus vitæ atque institutorum gnari, satis mirari non poterant. (8) Antiochus, firmato cum Sosibio fœdere, ad bellum contra Achæum, sicut antea proposuerat, se comparabat. (9) Et Asiæ quidem res in hoc statu erant.

LXXXVIII. Per ea tempora, quæ hactenus persecuti sumus, Rhodii, occasione terræ motus usi, quo paulo ante fuerant conquassati, quo et magnus Colossus corruerat, et murorum ac navalium magna pars fuerat dejecta; (2) in ea calamitate tam prudenter ac sollerter se gesserunt, ut emolumento potius, quam damno, is casus illis cederet. (3) Adeo enim cum in privata tum in publica re multum inter homines differunt imprudentia ignaviaque ab diligentia et prudentia, ut, qui illas sequitur, ei etiam res bene gesta male vertat; has qui adhibet, etiam gravissimi casus utilitatem ipsi concilient. (4) Rhodii igitur, ea tempestate hoc modo res suas administrantes, dum cladem acceptam mirifice exaggerant, dumque in legationibus, quas propterea obibant, cum in publicis congressibus, tum in privatis colloquiis, gravitate quadam et dignitate uterentur, eo adduxerunt civitates, et reges maxime, ut non solum dona ingentia ab iis acciperent, verum ut illi etiam ipsi, qui ea dabant, gratiam accipientibus haberent. (5) Nam Hiero quidem et Gelo non solum argenti talenta septuaginta ** quinque ad præbendum iis oleum, qui in gymnasio exercerentur, largiti sunt; eamque summam partim in præsenti pecunia, partim minimo spatio interjecto, numerarunt: sed etiam lebetes argenteos suis cum basibus, et hydrias aliquot in ipsorum urbe dedicarunt. (6) Præterea ad sacra facienda decem talenta iis dederunt, ad sublevandos cives, alia decem; ut efficeret datæ pecuniæ summa in unum collecta, talenta centum. (7) Præterea navigantibus Syracusas immunitatem a vectigalibus concesserunt. Catapultas etiam trium cubitorum eis dederunt quinquaginta. (8) Ac postremo, quum tam multa essent largiti, quasi beneficium ab illis accepissent, statuas in Digmate Rhodiorum geminas posuerunt; populum videlicet Rhodiorum a populo Syracusano coronatum.

LXXXIX. Promisit et Ptolemæus iisdem argenti trecenta talenta: frumenti artabarum decies centena millia: materiam ad fabricandas sex quinqueremes, triremes decem: trabium pinearum justæ mensuræ ulnas quadraginta millia: (2) æneæ pecuniæ mille talenta: stuppæ tria millia: linteorum telas ter mille. (3) Ad Colossum reficiendum, tria millia talentum; architectos centum; operas ministrantes, trecentos quinquaginta; et ad horum stipendium, ta.

ἔτος εἰς ὀψώνιον τάλαντα δεκατέτταρα. (4) Πρὸς δὲ τούτοις, εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας, ἀρτάβας σίτου μυρίας δισχιλίας· καὶ μὴν εἰς σιτομετρίαν δέκα τριήρων, ἀρτάβας δισμυρίας. (5) Καὶ τούτων ἔδωκε τὰ μὲν πλεῖστα παραχρῆμα, τοῦ δ' ἀργυρίου παντὸς τὸ τρίτον μέρος. (6) Παραπλησίως Ἀντίγονος, ξύλα ἀπὸ ἑκκαιδεκαπήχους ἕως ὀκταπήχους, εἰς σφηκίσκων λόγον, μύρια· στρωτῆρας ἑπταπήχεις πεντακισχιλίους, σιδήρου τάλαντα τρισχίλια, πίττης τάλαντα χίλια, ἄλλης ὠμῆς μετρητὰς χιλίους· ἀργυρίου, πρὸς τούτοις, ἑκατὸν ἐπηγγείλατο τάλαντα. (7) Χρυσηῒς δ', ἡ γυνή, δέκα μὲν σίτου μυριάδας, τρισχίλια δὲ μολίβδου τάλαντα. (8) Σέλευκος δ', ὁ πατὴρ Ἀντιόχου, χωρὶς μὲν, ἀτέλειαν τοῖς εἰς τὴν αὑτοῦ βασιλείαν πλοϊζομένοις, χωρὶς δὲ, πεντήρεις μὲν δέκα κατηρτισμένας, σίτου δ' εἴκοσι μυριάδας, (9) καὶ μὴν ξύλων, καὶ ῥητίνης, καὶ τριχὸς, μυριάδας πηχῶν, καὶ ταλάντων χιλιάδας.

XC. Παραπλήσια δὲ τούτοις Προυσίας καὶ Μιθριδάτης· ἔτι δ' οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὄντες δυνάσται τότε, λέγω δὲ Λυσανίαν, Ὀλύμπιχον, Λιμναῖον. (2) Τάς γε μὴν πόλεις τὰς συνεπιλαμβανομένας αὐτοῖς κατὰ δύναμιν, οὐδ' ἂν ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως οὐδείς. (3) Ὥσθ', ὅταν μέν τις εἰς τὸν χρόνον ἐμβλέψῃ καὶ τὴν ἀρχὴν, ἀφ' οὗ συμβαίνει τὴν πόλιν αὐτῶν συνῳκίσθαι, καὶ λίαν θαυμάζειν, ὡς βραχεῖ χρόνῳ μεγάλην ἐπίδοσιν εἴληφε, περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως· (4) ὅταν δ' εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἔξωθεν ἐπιφορὰν καὶ συμπλήρωσιν τῆς εὐδαιμονίας, μηκέτι θαυμάζειν, μικροῦ δ' ἐλλείπειν δοκεῖν τοῦ καθήκοντος. (5) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι, χάριν πρῶτον μὲν τῆς Ῥοδίων περὶ τὰ κοινὰ προστασίας· ἐπαίνου γάρ εἰσιν ἄξιοι, καὶ ζήλου· δεύτερον δὲ, τῆς τῶν νῦν βασιλέων μικροδοσίας, καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων μικροληψίας· (6) ἵνα μήθ' οἱ βασιλεῖς τέτταρα καὶ πέντε προϊέμενοι τάλαντα δοκῶσί τι ποιεῖν μέγα, καὶ ζητῶσι τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν αὐτοῖς εὔνοιαν καὶ τιμὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἣν οἱ πρὸ τοῦ βασιλεῖς εἶχον· (7) αἵ τε πόλεις, λαμβάνουσαι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ μέγεθος τῶν πρότερον δωρεῶν, μὴ λανθάνωσιν ἐπὶ μικροῖς καὶ τοῖς τυχοῦσι νῦν τὰς μεγίστας καὶ καλλίστας προϊέμεναι τιμάς· (8) ἀλλὰ πειρῶνται τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστοις τηρεῖν, ὅσῳ πλεῖστον διαφέρουσιν Ἕλληνες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

XCI. Ἄρτι δὲ τῆς θερινῆς ὥρας ἐνισταμένης, καὶ στρατηγοῦντος Ἀγήτα μὲν τῶν Αἰτωλῶν, Ἀράτου δὲ παρειληφότος τὴν τῶν Ἀχαιῶν στρατηγίαν (ἀπὸ γὰρ τούτων ἐποιησάμεθα τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου τὴν ἐκτροπήν), Λυκοῦργος μὲν ὁ Σπαρτιάτης ἐπανῆκε πάλιν ἐξ Αἰτωλίας. (2) Οἱ γὰρ Ἔφοροι, ψευδῆ τὴν διαβολὴν εὑρόντες, δι' ἣν ἔφυγε, μετεπέμποντο καὶ μετεκάλουν αὖθις τὸν Λυκοῦργον. (3) Οὗτος μὲν οὖν ἐτάττετο πρὸς Πυῤῥίαν τὸν Αἰτωλὸν, ὃς ἐτύγχανε τότε παρὰ τοῖς Ἠλείοις στρατηγὸς ὢν, περὶ τῆς εἰς τὴν Μεσσηνίαν

lenta quatuordecim per annos singulos. (4) Ad hæc, in
tus ludorum et sacrorum, frumenti artabarum millia
decim : item ad annonam decem triremium, vicies
artabas. (5) Quorum omnium pleraque statim dedit
cuniæ vero totius partem tertiam. (6) Similiter Antig
trabes cubitorum senorum denorum et deinceps, ad o
usque cubitos, quæ palorum vel sublicarum usum p
rent, decies mille : trabes transversarias septenorum c
rum, quinquies mille : ferri, tria millia talenta : picis
talenta : crudæ picis, metretas mille : argenti insuper
citus est talenta centum. (7) Chryseis, uxor ejus, me
frumenti centies mille : plumbi tria millia pondo. (
leucus, pater Antiochi, præter immunitatem Rhodi
cessam, qui in ditionem ipsius navibus appellerent;
quinqueremes instructas decem, et mensurarum fr
ducenta millia; (9) hoc amplius, materiæ, resinæ,
nis, dena millia cubitorum, et talenta millena.

XC. Similia his Prusias et Mithridates, et qui tem
illa per Asiam rerum potiebantur dynastæ; Lysanian
Olympichum, Limnæum. (2) Civitatem vero, qua
diorum casum pro suis quæque viribus sublevaru
numerum facile aliquis ineat. (3) Ut si tempus spe
quo cœpit urbs illorum instaurari, ingens subeat adm
qui tam brevi spatio sive privatæ sive publicæ illoru
eo creverint : (4) sin autem loci opportunitatem cog
rerum copiam ab exteris collatarum, ne quid ei dees
minus beata foret civitas, desinas mirari : ac proper
censeas, minus, quam par erat, res ipsorum flore
Atque hæc dicta nobis sunto, cum ut Rhodiorum i
cis institutis magnificentiam declaremus : digni eum
quos laudent atque æmulentur omnes : tum etiam
ges intelligant, quam sint hodie tenues ipsorum l
nes; et populi ac civitates, quam exigua sint, quæ
accipiunt; (6) quo neque reges, ubi quatuor aut quin
lenta profuderint, magnum aliquid se præstitisse
paremque sibi benevolentiam atque honorem a Gra
bori postulent, atque antiquis regibus haberi solit
(7) et civitates, veterum largitionum magnitudin
oculos sibi ponentes, pro parvis et vilibus beneficii
mos honores per imprudentiam ne rependant, (8)
mores, longe præstare ceteris mortalibus Græcos,
ritis suis unumquemque honorare studeant.

XCI. Ineunte jam æstate, prætore Ætolorum Agel
Aratus senior Achæorum præturam iniisset (in eo e
mus, cum a sociali bello deflexit oratio), Lycurgus
nus ex Ætolia patriam repetiit. (2) Ephori enim, c
falsam esse criminationem, cujus causa exilio fue
ctus, miserant qui illum accirent ac revocarent.
igitur cum Pyrrhia Ætolo, qui apud Eleos prætor tu
de facienda in fines Messeniorum impressione, tr

(4) Ἄρατος δὲ παρειλήφει τό τε ξενικὸν τὸ τῶν Ἀχαιῶν κατεφθαρμένον, τάς τε πόλεις ὀλιγώρως διακειμένας πρὸς τὰς εἰς τοῦτο τὸ μέρος εἰσφοράς· διὰ τὸ τὸν πρὸ αὑτοῦ στρατηγὸν Ἐπήρατον, ὡς ἐπάνω προεῖπον, κακῶς καὶ ῥᾳθύμως κεχρῆσθαι τοῖς κοινοῖς πράγμασι. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ παρακαλέσας τοὺς Ἀχαιούς, καὶ λαβὼν δόγμα περὶ τούτων, ἐνεργὸς ἐγένετο περὶ τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν. (6) Ἦν δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ταῦτα· Πεζοὺς μὲν τρέφειν μισθοφόρους ὀκτακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ πεντακοσίους· Ἀχαιῶν δ' ἐπιλέκτους, πεζοὺς μὲν τρισχιλίους, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους. (7) Εἶναι δὲ τούτων Μεγαλοπολίτας μὲν χαλκάσπιδας, πεζοὺς μὲν πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ πεντήκοντα· καὶ τοὺς ἴσους Ἀργείων. (8) Ἔδοξε δὲ καὶ ναῦς πλεῖν, τρεῖς μὲν περὶ τὴν Ἀκτὴν καὶ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, τρεῖς δὲ κατὰ Πάτρας καὶ Δύμην καὶ τὴν ταύτῃ θάλατταν.

XCII. Ἄρατος μὲν οὖν ταῦτ' ἔπραττε, καὶ ταύτας ἐποιεῖτο τὰς παρασκευάς. (2) Ὁ δὲ Λυκοῦργος καὶ Πυῤῥίας, διαπεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἵνα ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ποιήσωνται τὴν ἔξοδον, προῆγον εἰς τὴν Μεσσηνίαν. (3) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, συνεὶς τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν, ἧκεν ἔχων τοὺς μισθοφόρους καί τινας τῶν ἐπιλέκτων, εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν, παραβοηθήσων τοῖς Μεσσηνίοις. (4) Λυκοῦργος δ', ἐξορμήσας, Καλάμας μὲν, χωρίον τι τῶν Μεσσηνίων, ἐκ προδοσίας κατέσχε· μετὰ δὲ ταῦτα προῆγε, σπεύδων συμμῖξαι τοῖς Αἰτωλοῖς. (5) Ὁ δὲ Πυῤῥίας, παντελῶς εὐζώνους ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἤλιδος, καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Μεσσηνίαν εὐθέως κωλυθεὶς ὑπὸ τῶν Κυπαρισσέων, ἀνέστρεψε. (6) Διόπερ ὁ Λυκοῦργος, οὔτε συμμῖξαι δυνάμενος τοῖς περὶ τὸν Πυῤῥίαν, οὔτ' αὐτὸς ἀξιόχρεως ὑπάρχων, ἐπὶ βραχὺ προσβολὰς ποιησάμενος τῇ Ἀνδανίᾳ, ἄπρακτος αὖθις εἰς τὴν Σπάρτην ἐπανῆλθε. (7) Ἄρατος δὲ, διαπεσούσης τοῖς πολεμίοις τῆς ἐπιβολῆς, τὸ κατὰ λόγον ποιῶν, καὶ προνοούμενος τοῦ μέλλοντος, συνετάξατο πρός τε Ταυρίωνα, παρασκευάζειν ἱππεῖς πεντήκοντα καὶ πεζοὺς πεντακοσίους, καὶ πρὸς Μεσσηνίους, ἵνα τοὺς ἴσους τούτοις ἐξαποστείλωσι καὶ πεζούς· (8) βουλόμενος τούτοις τοῖς ἀνδράσι παραφυλάττεσθαι τήν τε τῶν Μεσσηνίων χώραν, καὶ Μεγαλοπολιτῶν, καὶ Τεγεατῶν, ἔτι δὲ Ἀργείων· (9) (αὗται γὰρ αἱ χῶραι, συντερμονοῦσαι τῇ Λακωνικῇ, πρόκεινται τῶν ἄλλων Πελοποννησίων πρὸς τὸν ἀπὸ Λακεδαιμονίων πόλεμον·) (10) τοῖς δ' Ἀχαϊκοῖς ἐπιλέκτοις καὶ μισθοφόροις, τὰ πρὸς τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Αἰτωλίαν ἐστραμμένα μέρη τῆς Ἀχαΐας τηρεῖν.

XCIII. Ταῦτα δὲ ἁρμοσάμενος, διέλυε τοὺς Μεγαλοπολίτας πρὸς αὑτοὺς, κατὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα. (2) Συνέβαινε γὰρ τούτους, προσφάτως ὑπὸ Κλεομένους ἐκπεπτωκότας ἐκ τῆς πατρίδος, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐκ θεμελίων ἀνῃρημένους, πολλῶν μὲν ἐπιδεῖσθαι, πάντων δὲ σπανίζειν. (3) Τοῖς μὲν γὰρ φρονήμασιν ἔμενον, ταῖς

(4) Aratus vero et peregrinum militem licentia corruptum acceperat, et urbes invenerat conferendæ in eam rem pecuniæ parum studiosas; quoniam qui ante eum præturam gesserat Eperatus, de quo supra dictum, rempublicam male atque ignave gesserat. (5) Verumtamen, ubi Achæos fuisset cohortatus, et super ea re decretum ab iis abstulisset, in curam apparandi belli strenue cœpit incumbere. (6) Erant autem Achæis decreta hæc: Peditum mercede conductorum octo millia esse alenda, equites quingentos: ex Achaica pube delectum esse habendum, peditum ter mille, equitum trecentorum. (7) Ad quem numerum conficiendum Megalopolitanos chalcaspidas (hi a clypeo æneo quem gestabant sic dicti), pedites quidem quingentos, equites vero quinquaginta, conscribere jubebant: Argivos totidem. (8) Decretum etiam est, ut naves in mare mitterentur: tres, quæ circa Actam et Argolicum sinum versarentur; tres aliæ, circa Patras, Dymen, et ejus tractus mare.

XCII. Dum in his erat Aratus, et hæc ad bellum præsidia comparabat, (2) Lycurgus et Pyrrhias, per internuntios tempore, quo simul uterque exiret, constituto, in Messeniam ducunt. (3) Quo de consilio factus certior Achæorum prætor, cum mercenariis et delectorum manu, ad ferendam Messeniis opem ad Megalopolim accurrit. (4) Jam Lycurgus quidem, Sparta profectus cum copiis, Calamas castellum Messeniorum proditione cepit: deinde jungi cum Ætolis cupiens, iter continuat. (5) At Pyrrhias, quum numerum oppido exiguum ex Elide eduxisset, aditu primo in Messeniorum fines a Cyparissensibus prohibitus, domum rediit. (6) Idcirco Lycurgus, qui conjungere se Pyrrhiæ nequibat, neque porro solus par erat incepto, [Andaniam] aliquantisper oppugnare conatus, re infecta Spartam est reversus. (7) Postea vero quam depulsi a conatis suis hostes fuissent, Aratus de futuro, uti par erat, sollicitus, cum Taurione egit, ut equites quinquaginta, pedites quingentos pararet, et cum Messeniis, ut totidem et equites et pedites submitterent; (8) habens in animo, istis quidem copiis fines Messeniorum, Megalopolitanorum, Tegeatarum et Argivorum propugnare. (9) Horum enim populorum agri, quum sint Laconicæ finitimi, quoties reliquis Peloponnesiis bellum infertur a Lacedæmoniis, primi omnium impetum illorum excipiunt. (10) Delectis vero Achæorum et mercenariis, partes illas Achaiæ, quæ in Eleam et Ætoliam vergunt, protegere constituit.

XCIII. Quibus ita dispositis, ex Achæorum decreto Megalopolitanorum mutuas inter se dissensiones composuit. (2) Megalopolitani enim, recens a Cleomene patria privati, et, quod aiunt, funditus eversi, multis rebus carebant, omnium rerum penuria laborabant. (3) Et animis quidem ac spiritibus iidem manebant; ad faciendos vero sumtus, et

21.

[illegible] (5) [illegible] Μάλιστα δὲ [illegible] τοῦ Πρυτανίδος [illegible] (6) Τυχὼν δὲ αὐτὸς τῆς [illegible] (7) [illegible] τῆς Ἑστίας [illegible] ἐν Ὁμαρίῳ.

XCIV. Μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας ἐκζεύξας, αὐτὸς μὲν ἦγε κατὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον, τοὺς δὲ μισθοφόρους παρέδωκε Λύκῳ τῷ Φαραιεῖ, διὰ τὸ τοῦτον ὑποστράτηγον εἶναι τότε τῆς συντελείας τῆς πατρικῆς. (2) Οἱ δ' Ἠλεῖοι, δυσαρεστούμενοι τῷ Πυῤῥίᾳ, πάλιν ἐπεσπάσαντο στρατηγὸν παρὰ τῶν Αἰτωλῶν Εὐριπίδαν. (3) Ὃς, τηρήσας τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον, καὶ παραλαβὼν ἱππεῖς μὲν ἑξήκοντα, πεζοὺς δὲ δισχιλίους, ἐξῆλθε, καὶ διελθὼν διὰ τῆς Φαραϊκῆς, ἐπέδραμε τὴν χώραν, ἕως τῆς Αἰγιάλου. (4) Περιβαλόμενος δὲ λείαν ἱκανὴν, ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ Λεόντιον. (5) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λύκον, συνέντες τὸ γεγονὸς, ἐβοήθουν κατὰ σπουδήν. Συνάψαντες δὲ τοῖς πολεμίοις, καὶ συμμίξαντες ἐξ ἐφόδου, κατέβαλον μὲν αὐτῶν εἰς τετρακοσίους, ζωγρείᾳ δ' ἔλαβον εἰς διακοσίους· (6) ἐν οἷς ἦσαν ἐπιφανεῖς ἄνδρες, Φυσσίας, Ἀντάνωρ, Κλέαρχος, Ἀνδρολόχος, Εὐανορίδας, Ἀριστογείτων, Νικάσιππος, Ἀσπάσιος. Τῶν δ' ὅπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἐκυρίευσαν πάσης. (7) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ὁ τῶν Ἀχαιῶν ναύαρχος, ἐξοδεύσας εἰς Μολυκρίαν, ἧκεν ἄγων οὐ πολὺ λείποντα τῶν ἑκατὸν σωμάτων. (8) Αὖθις δ' ὑποστρέψας, ἔπλευσε πρὸς Χάλκειαν· τῶν δ' ἐκβοηθησάντων, ἐκυρίευσε δύο μακρῶν πλοίων αὐτάνδρων· ἔλαβε δὲ καὶ κέλητα περὶ τὸ Ῥίον Αἰτωλικὸν, ὁμοῦ τῷ πληρώματι. (9) Συνδραμόντων δὲ τῶν τε κατὰ γῆν καὶ τῶν κατὰ θάλατταν λαφύρων περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, καὶ συναχθείσης ἀπὸ τούτων προσόδου καὶ χορηγίας ἱκανῆς, ἐγένετο τοῖς τε στρατιώταις θάρσος ὑπὲρ τῆς τῶν ὀψωνίων χο-

[illegible] (5) [illegible] Maxime vero [illegible] a Prytanide scriptis, quem [illegible] virum illustrem inter [illegible] (6) Qu[...] [illegible] Aratus, [...] [illegible] omnem ex[...] [illegible] (7) Conditiones autem, qu[...] [illegible] inscriptas, ad Vestae aram Ho[...] [illegible] posuerunt.

XCIV. Hac conciliata concordia, castra movet Ar[...] ipse quidem ad conventum Achaeorum se confert: [...]rios vero Lyco Pharaeensi tradit, qui pro praetore tun[...] praeerat, patriae ipsius contributae. (2) Elei vero, q[...] placeret ipsis Pyrrhias, alium denuo ducem ab Ætoli[...] runt, Euripidam. 3 Qui observato conventus Ach[...] pore, assumtis equitibus sexaginta, peditibus bis mil[...] eduxit: e Pharaeensium agros transgressus, popul[...] quoque versum duxit agmen usque ad fines Ægi[...] 4 deinde magnam abigens praedam, Leontium s[...] (5) Lycus, re cognita, ad resistendum accurrit: [...] hostem consecutus, repenteque cum eo congress[...] dringentos eorum occidit, ducentos in potestatem [...] degit; (6) in quibus praecipuae dignationis erant P[...] Antanor, Clearchus, Evanoridas, Aristogiton, Nic[...] Aspasius: armis item atque omnibus impedimentis [...] ti. (7) Eodem quoque tempore, qui Achaeorum [...] praeerat, Molycriam profectus, captivos inde pau[...] centum abduxit. Inde reversus, Chalceam infest[...] (8) et quum prodiissent contra eum Chalcienses, [...] ves longas cum viris ipsis cepit; cepitque et celo[...] Rhium Ætolium, una cum defensoribus remigibus[...] Ita quum circa idem tempus terra marique partae [...] concurrerent, essetque ex iis pecunia et comm[...] mediocris redactus, inceperunt milites de praest[...] stipendio jam confidere, et civitates quoque in sp[...]

…ῆς, ταῖς τε πόλεσιν ἐλπὶς ὑπὲρ τοῦ μὴ βαρυνθήσε-σθαι ταῖς εἰσφοραῖς.

XCV. Ἅμα δὲ τοῖς προειρημένοις, Σκερδιλαΐδας, …ζων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀδικεῖσθαι, διὰ τό τινα τῶν …των ἐλλείπειν αὐτῷ τῶν κατὰ τὰς συντάξεις …ηθέντων, ἃς ἐποιήσατο πρὸς Φίλιππον, ἐξαπέ-…λε λέμβους πεντεκαίδεκα, μετὰ δόλου ποιούμενος … ἐπιβολὴν τῆς κομιδῆς τῶν χρημάτων. (2) Οἳ καὶ …ήχθησαν εἰς Λευκάδα, πάντων αὐτοὺς ὡς φίλους …δεγμένων, διὰ τὴν γεγενημένην κοινοπραγίαν. …λλο μὲν οὖν οὐχ ἔφθασαν οὐδὲν ἐργάσασθαι κα-…δ' ἠδυνήθησαν· Ἀγαθύνῳ δὲ καὶ Κασσάνδρῳ, τοῖς …ίοις, ἐπιπλέουσι ταῖς Ταυρίωνος ναυσί, καὶ …ωρμισθεῖσιν ὡς φίλοις μετὰ τεττάρων πλοίων, …νδήσαντες ἐπέθεντο, καὶ συλλαβόντες αὐτοὺς …ὶ τὰ πλοῖα, πρὸς Σκερδιλαΐδαν ἀπέπεμψαν. …ὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι τὴν ἀναγωγὴν ἐκ τῆς …δος, καὶ πλεύσαντες ὡς ἐπὶ Μαλέας, ἐλῄζοντο …ῆγον τοὺς ἐμπόρους. (5) Ἤδη δὲ τοῦ θερι-…άπτοντος, καὶ τῶν περὶ τὸν Ταυρίωνα κατολι-…ύντων τῆς τῶν ἄρτι ῥηθεισῶν πόλεων προφυλακῆς, … μὲν ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους, ἐφήδρευε τῇ τοῦ …κομιδῇ περὶ τὴν Ἀργείαν· (6) Εὐριπίδας δὲ, τοὺς …οὺς ἔχων, ἐξώδευσε, βουλόμενος κατασῦραι τῶν …ων χώραν. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λύκον, καὶ …ον, τὸν τῶν Ἀχαιῶν ἱππάρχην, συνέντες τὴν …ς Ἤλιδος τῶν Αἰτωλῶν ἔξοδον, ἐπισυναγαγόντες …αίους καὶ τοὺς Πατραιεῖς καὶ Φαραιεῖς, σὺν …ον ἔχοντες τοὺς μισθοφόρους, ἐνέβαλον εἰς τὴν …ν. (8) Παραγενόμενοι δ' ἐπὶ τὸ Φύξιον καλού-…, τοὺς μὲν εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππεῖς ἀφῆκαν εἰς …δρομήν· τὰ δὲ βαρέα τῶν ὅπλων ἔκρυψαν περὶ …μένον τόπον. (9) Ἐκβοηθησάντων δὲ παν-…ῶν Ἠλείων ἐπὶ τοὺς κατατρέχοντας, καὶ προσ-… τοῖς ἀποχωροῦσιν ἐξαναστάντες οἱ περὶ τὸν … ἐπέθεντο τοῖς προπεπτωκόσι. (10) Τῶν δ' … οὐ δεξαμένων τὴν ὁρμήν, ἀλλ' ἐξ ἐπιφανείας …, ἀπέκτειναν μὲν αὐτῶν εἰς διακοσίους, ζω-… ἔλαβον ὀγδοήκοντα· συνεκόμισαν δὲ καὶ τὴν …εῖσαν λείαν ἀσφαλῶς. (11) Ἅμα δὲ τούτοις, …χος τῶν Ἀχαιῶν, ποιησάμενος ἀποβάσεις πλεο-… τε τὴν Καλυδωνίαν καὶ Ναυπακτίαν, τήν τε … κατέσυρε καὶ τὴν βοήθειαν αὐτῶν συνέτριψε … (12) Ἔλαβε δὲ καὶ Κλεόνικον, τὸν Ναυπάκτιον· … τὸ πρόξενος ὑπάρχειν τῶν Ἀχαιῶν, παραυτὰ … ἐπράθη, μετὰ δέ τινα χρόνον ἀφείθη χωρὶς …

XCVI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, Ἀγήτας, ὁ … Αἰτωλῶν στρατηγός, συναγαγὼν πανδημεὶ τοὺς …ούς, ἐπόρθησε μὲν τὴν τῶν Ἀκαρνάνων χώ-…επορεύθη δὲ πορθῶν πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Ἤπει-… (2) Οὗτος μὲν οὖν, ταῦτα πράξας, ἐπανελθὼν … τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ τὰς πόλεις. (3) Οἱ δ' …νες, ἀντεμβαλόντες εἰς τὴν Στρατικήν, καὶ

adductæ, non amplius gravatum se iri conferendarum pecuniarum onere.

XCV. Dum ista agebantur, Scerdilaidas, injuriam sibi à Philippo factam ratus, quod reliqua nonnulla pecuniæ, quæ ex pacto cum rege inito sibi debebatur, non acceptisset, lembos quindecim emisit, debitum sibi stipendium dolo recipere moliens. (2) Ii lembi Leucadem primum appulsi, quum propter prioris temporis societatem tamquam amici ab omnibus essent admissi, (3) nihil illi quidem mali aliud cuiquam fecerunt (neque enim per tempus potuerunt); tantum Agathyno et Cassandro Corinthiis, qui Taurionis navibus eodem venerant, jamque navigia sua quatuor haud procul ab Illyricis, tamquam amicis in portu collocaverant, violato fœdere insidias struunt; captosque ipsos cum navigiis ad Scerdilaïdam mittunt. (4) Deinde, relicta Leucade, versus Maleam navigant, prædas undique agentes, et mercatores captivos abducentes. (5) Appetente autem messis tempore, quum civitatibus illis, de quibus ante dictum est, nihil quidquam præsidii afferre curaret Taurio, Aratus quidem cum Achæorum delectis securitatem metentibus Argivis præstabat. (6) Euripidas vero suos Ætolos ad vastandos Tritæensium agros educit. (7) At Lycus, et Demodocus equitum Achaicorum præfectus, cognito Ætolos ex Elide in expeditionem esse eductos, coactis præter mercenarios, quos habebant, Dymæis, Patræensibus, et Pharæensibus, in Eleam impressionem fecerunt. (8) Ut ad Phyxium est ventum (id loci nomen), expeditis et equitibus ad incursandam regionem dimissis, gravis armaturæ militem eo quem diximus loco occulunt. (9) Deinde quum universus Eleorum populus in eos exiisset qui fines depopulabantur, et ipsos pedem referentes insequerentur, Lycus, ex insidiis cooriens, Eleos longius progressos invadit. (10) Quibus illorum impetum non sustinentibus, sed ad primum conspectum fugientibus, Achæi ducentos admodum eorum occiderunt, vivos ceperunt octoginta, prædamque ex omni agro abactam tuto converrunt. (11) Simul qui navibus Achæorum præerat, exscensione sæpius facta in oras Calydoniorum et Naupactiorum, quum ferret cuncta passim atque ageret, auxilia ipsorum bis fudit. (12) Cepit et Cleonicum Naupactium: qui, quod publicus Achæorum hospes erat, neque statim captus fuit venundatus, et aliquanto post sine pretio est dimissus.

XCVI. Per idem tempus Agetas, prætor Ætolorum, ex universo populo exercitum conscripsit, et, ubi ex Acarnania prædas egisset, Epirum totam populabundus incursavit. (2) Quo facto, domum reversus, Ætolos in suam quemque urbem dimisit. (3) Acarnanes, vice versa, in Strati fines irrumpere: ubi panico terrore correpti, turpiter

πανικῷ περιπεσόντες, αἰσχρῶς μὲν, ἀβλαβῶς γε μὴν ἐπανῆλθον· οὐ τολμησάντων αὐτοὺς ἐπιδιῶξαι τῶν ἐκ τοῦ Στράτου, διὰ τὸ νομίζειν ἐνέδρας ἕνεκα ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν. (4) Ἐγένετο δὲ καὶ περὶ Φανοτεῖς παλιμπροδοσία, τοιόνδε τινὰ τρόπον. Ἀλέξανδρος, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς Φωκίδος ὑπὸ Φιλίππου, συνεστήσατο πρᾶξιν ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς διά τινος Ἰάσονος, ὃς ἐτύγχανεν ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένος ἐπὶ τῆς τῶν Φανοτέων πόλεως. (5) Ὃς, διαπεμψάμενος πρὸς Ἀγήταν, τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸν, ὡμολόγησε τὴν ἄκραν αὐτοῖς παραδώσειν τὴν ἐν τοῖς Φανοτεῦσι· καὶ περὶ τούτων ὅρκους ἐποιήσατο καὶ συνθήκας. (6) Παραγενομένης δὲ τῆς ταχθείσης ἡμέρας, ὁ μὲν Ἀγήτας ἧκεν ἔχων τοὺς Αἰτωλοὺς νυκτὸς πρὸς τοὺς Φανοτεῖς. Καὶ τοὺς μὲν λοιποὺς ἐν ἀποστήματι κρύψας, ἔμεινε· τοὺς δ' ἐπιτηδειοτάτους ἑκατὸν ἐπιλέξας, ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἄκραν. (7) Ὁ δ' Ἰάσων τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ἕτοιμον εἶχε μετὰ σαρατιωτῶν ἐν τῇ πόλει· τοὺς δὲ νεανίσκους παραλαβὼν κατὰ τοὺς ὅρκους, εἰσήγαγε πάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν. (8) Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον εὐθέως ἐπεισπεσόντων, οἱ μὲν ἐπίλεκτοι τῶν Αἰτωλῶν ἑάλωσαν· ὁ δ' Ἀγήτας, ἐπιγενομένης τῆς ἡμέρας, συνεὶς τὸ γεγονὸς, αὖθις ἐπανῆγε τὴν δύναμιν, οὐχ ἀνοικείῳ πράγματι περιπεπτωκὼς τοῖς πολλάκις ὑφ' ἑαυτοῦ πραττομένοις.

XCVII. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Φίλιππος ὁ βασιλεὺς κατελάβετο Βυλάζωρα, μεγίστην οὖσαν πόλιν τῆς Παιονίας, καὶ λίαν εὐκαίρως κειμένην πρὸς τὰς εἰσβολὰς τὰς ἀπὸ τῆς Δαρδανικῆς εἰς Μακεδονίαν· ὥστε διὰ τῆς πράξεως ταύτης σχεδὸν ἀπολελῦσθαι τοῦ φόβου τοῦ κατὰ Δαρδανίους. (2) Οὐ γὰρ ἔτι ῥᾴδιον ἦν αὐτοῖς ἐμβαλεῖν εἰς Μακεδονίαν, κρατοῦντος Φιλίππου τῶν εἰσόδων διὰ τῆς προειρημένης πόλεως. (3) Ἀσφαλισάμενος δὲ ταύτην, Χρυσόγονον μὲν ἐξαπέστειλε κατὰ σπουδὴν, ἐπισυνάξοντα τοὺς ἄνω Μακεδόνας. (4) Αὐτὸς δὲ, παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Βοττίας καὶ τῆς Ἀμφαξίτιδος, ἧκεν ἔχων εἰς Ἔδεσσαν· προσδεξάμενος δ' ἐνταῦθα τοὺς μετὰ Χρυσογόνου Μακεδόνας, ἐξώρμησε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καὶ παρῆν ἑκταῖος εἰς Λάρισσαν. (5) Κατὰ δὲ τὸ συνεχὲς ἐνεργῷ νυκτοπορίᾳ χρησάμενος, ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἧκε πρὸς Μελίτειαν· καὶ προσθεὶς τὰς κλιμακίδας τοῖς τείχεσι, κατεπείραζε τῆς πόλεως. (6) Τῷ μὲν οὖν αἰφνιδίῳ καὶ παραδόξῳ κατεπλήξατο τοὺς Μελιταιεῖς, ὥστε ῥᾳδίως ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως· τῷ δὲ παρὰ πολὺ γενέσθαι τὰς κλίμακας ἐλάττους τῆς χρείας, διεψεύσθη τῆς πράξεως.

XCVIII. Ἐν ᾧ δὴ γένει μάλιστ' ἄν τις ἐπιτιμήσειε τοῖς ἡγουμένοις. (2) Εἴ τε γάρ τινες, μηδεμίαν πρόνοιαν ποιησάμενοι, μηδ' ἐκμετρησάμενοι τείχη, κρημνοὺς, ἕτερα τῶν τοιούτων, δι' ὧν ἐπιβάλλονται ποιεῖσθαι τὴν εἴσοδον, αὐτόθεν ἀσκέπτως παραγίγνονται, πόλιν καταληψόμενοι· τίς οὐκ ἂν τοῖς τοιούτοις ἐπιτιμήσειεν; (3) εἴ τ' ἐκμετρησάμενοι τὸ καθ' ἑαυτοὺς, κἄπειτα τὴν

quidem, sed sine damno redierunt : non audentibu pidanis eos persequi, quum insidiandi animo fugere suspicarentur. (4) Fuit etiam in Phanotensium urbe quædam et simulata proditio instituta, hoc fere Alexander, quem Philippus Phocidi præfecerat, molitus est in Ætolos, opera Iasonis cujusdam utens jussu ipsius Phanotensium oppido præerat. (5) Hic sis ad Agetam Ætolorum prætorem internuntiis, Phanotensium se ei traditurum pollicetur : eamque nem jurejurando firmat. (6) Ubi constitutus dies ad adest noctu Agetas cum Ætolis ad urbem Phanote deinde ex omni numero centum deligit incepto n idoneos, et ad arcem mittit : ipse reliquos modico interjecto occultat, ibique manet. (7) Iaso, cui erat in urbe Alexander cum militibus, ex pacto juvenes in arcem introducit. (8) Eodem vero irru mox Alexandro cum suis, delecti Ætolorum capt Agetas, die orto ut rem cognovit, domum reducit citum : casu ictus non dissimili iis dolis, quib persæpe utebatur.

XCVII. Atque hæc dum in Græcia aguntur, Pl rex Bylazora, totius Pæoniæ urbem maximam, o quæ ita opportune imminet illis locis per quos e D aditur Macedonia, ut ea capta, omni propemodu de Dardaniis liberaretur. (2) Non enim facile j erat Macedoniam invadere, postquam Philippus, dum tenens, cunctos aditus in potestate habebat. hanc urbem præsidio inducto, Chrysogonum rex misit ad novas copias e superiore Macedonia add (4) Ipse cum ea manu quam e Bottia [Bottiæa?] et xitide coegerat, Edessam venit : ubi assumtis Mac quos Chrysogonus adduxerat, cum universo exercitu, sextis castris venit Larissam. (5) Co inde itinere, ac ne noctibus quidem intermisso, s Melitæam pervenit, admotisque ad mœnia scaluli tentavit. (6) Melitæenses repentinum et inopina lum adeo perculit, ut facile capi urbs potuerit : breviores multo, quam oportebat, scalæ sunt conatus frustra fuit.

XCVIII. Quo in genere, si ulla in re, culpa ducum peccatum. (2) Qui sive, parum provis neque muros et prærupta loca, et id genus alia, irruptionem parant facere, dimensi, temere atq siderate ad capiendam urbem accesserint; quis ha diam illorum non damnet? (3) sive mensurar ipsi ceperunt, sed confectionem scalarum, et

κατασκευὴν τῶν κλιμάκων καὶ καθόλου τῶν τοιούτων ὀργάνων, ἃ, μικρὰν ἔχοντα τὴν ἀσχολίαν, ἐν μεγάλῳ λαμβάνει τὴν αὐτῶν πεῖραν, εἰκῇ καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις ἐγχειρίζουσι· πῶς οὐχ ἄξιον ἐγκαλεῖν; (4) Οὐ γάρ ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων πράξεων, ἢ μὴ ποιῆσαί τι τῶν δεόντων, ἢ μηδὲν παθεῖν δεινόν. (5) Ἀλλ' ἅμα τῆς ἀποτυχίας ἕπεται βλάβη, κατὰ πολλοὺς τρόπους· κατ' αὐτὸν μὲν τὸν τοῦ πράττειν καιρὸν, κίνδυνος περὶ τοὺς ἀρίστους τῶν ἀνδρῶν· ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀποχωρήσεις, ὅταν ἅπαξ καταφρονηθῶσι. (6) Πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ παραδείγματα. Πλείους γὰρ ἂν εὕροι τις τῶν ἀποτυγχανόντων ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς, τοὺς μὲν ἀπολωλότας, τοὺς δ' εἰς τὸν ἔσχατον παραγεγονότας κίνδυνον, τῶν ἀβλαβῶς ἀπολελυμένων. (7) Πρός γε μὴν τὸ μέλλον ὁμολογουμένως ἀπιστίας καὶ μῖσος ἐξεργάζονται καθ' αὑτῶν. (8) Ἔτι φυλακὴν παραγγέλλουσι πᾶσιν. Οὐ γὰρ μόνον τοῖς παροῦσι, ἀλλὰ καὶ τοῖς συνιεῖσι τὸ γεγονὸς, τρόπον τινὰ παράγγελμα δίδοται, προσέχειν αὐτοῖς καὶ φυλάττεσθαι. (9) Διόπερ οὐδέποτε ταῖς τοιαύταις ἐπινοίαις εἰκῇ χρηστέον τοὺς ἐπὶ πραγμάτων ταττομένους. (10) Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐκμετρήσεως καὶ κατασκευῆς τῶν ὀργάνων, εὐχερὴς καὶ ἀδιάπτωτος, ἐὰν λαμβάνηται μεθοδικῶς. (11) Νῦν μὲν οὖν τὸ συνεχὲς τῆς διηγήσεως ἀναληπτέον· περὶ δὲ τοῦ τοιούτου γένους, πάλιν μεταλαβόντες ἁρμόζοντα καιρὸν καὶ τόπον κατὰ τὴν πραγματείαν, πειρασόμεθα συνυποδεικνύειν, πῶς ἄν τις ἥκιστα περὶ τὰς τοιαύτας ἐπιβολὰς ἁμαρτάνοι.

XCIX. Ὁ δὲ Φίλιππος, διαψευσθεὶς τῆς πράξεως, καὶ στρατοπεδεύσας περὶ τὸν Ἐνιπέα ποταμὸν, ἦγε τὰς παρασκευὰς ἔκ τε τῆς Λαρίσσης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἃς ἐπεποίητο κατὰ χειμῶνα πρὸς τὴν πολιορκίαν. (2) Ἡ γὰρ ὅλη πρόθεσις ἦν αὐτῷ τῆς στρατείας, ἐξελεῖν τὰς Φθιώτιδας καλουμένας Θήβας. (3) Ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἀπέχουσα Λαρίσσης ὡς τριακοσίους σταδίους· ἐπίκειται δ' εὐκαίρως τῇ τε Μαγνησίᾳ καὶ τῇ Θετταλίᾳ· μάλιστα τῆς μὲν Μαγνησίας, τῇ τῶν Δημητριέων χώρᾳ, τῆς δὲ Θετταλίας, τῇ τῶν Φαρσαλίων καὶ Φεραίων. (4) Ἐξ ἧς καὶ τότε, κατεχόντων αὐτὴν Αἰτωλῶν, καὶ συνεχεῖς ποιουμένων τὰς ἐπιδρομὰς, μεγάλως συνέβαινε βλάπτεσθαι τούς τε Δημητριεῖς καὶ Φαρσαλίους, ἔτι δὲ Λαρισσαίους. (5) Πολλάκις γὰρ ἐποιοῦντο τὰς καταδρομὰς, ἕως ἐπὶ τὸ καλούμενον Ἀμυρικὸν πεδίον. (6) Διόπερ ὁ Φίλιππος, οὐχ ἐν μικροῖς τιθέμενος, μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ κατὰ κράτος ἐξελεῖν αὐτήν. (7) Συναχθέντων δὲ καταπελτῶν μὲν ἑκατὸν πεντήκοντα, πετροβολικῶν δὲ πέντε καὶ εἴκοσι, προσῆλθε ταῖς Θήβαις, καὶ διελὼν τὸ στρατόπεδον εἰς τρία μέρη, διέλαβε τοὺς πέριξ τόπους τῆς πόλεως· (8) καὶ τῷ μὲν ἑνὶ περὶ τὸ Σκόπιον ἐστρατοπέδευσε, τῷ δ' ἄλλῳ περὶ τὸ καλούμενον Ἡλιοτρόπιον· τὸ δὲ τρίτον εἶχε κατὰ τὸ τῆς πόλεως ὑπερκείμενον ὄρος. (9) Τὰ δὲ μεταξὺ τῶν στρα-

machinamentorum, quæ brevi negotio constant, in magna vero re experimento cognoscuntur, incuriose obviis quibusque mandaverint; quis neget criminationi justæ locum eos dare? (4) Non enim licet in ejusmodi inceptis sine detrimento aliquid eorum prætermittere, quæ fieri debebant. (5) Sed simul peccaveris, statim præsto est noxa: idque multis modis. In ipso quidem agendi tempore, fortissimi viri periculo objectantur: tum autem in referendo pedem, majus adhuc periculum, postquam semel contemni ab hoste cœperis. Id quod exemplis quam plurimis est probatum. (6) Nam eorum, qui ab ejusmodi conatis sunt depulsi, plures invenias, qui aut perierint, aut ad ultimum periculi venerint, quam qui sine damno discesserint. (7) Illud porro omnes fateantur, hac molitione hoc eos consequi, ut nemo in posterum fidem ipsis habeat, omnes oderint. (8) Præterea iidem omnibus dant signum, ut ab ipsis caveant: neque enim iis dumtaxat, qui in periculum venere, sed omnibus qui rem intellegunt, datur præceptum, ut custódias intendant caveantque. (9) Idcirco iis qui rebus præsunt, in suscipiendis ejusmodi consiliis, nunquam licet esse negligentibus. (10) Modus autem capiendæ mensuræ, et fabricandi quæ eo pertinent, si ars adhibeatur, facilis est ac certus. (11) Verum nunc quidem ad reliqua narrationis nobis redeundum est: in alia vero parte hujus operis, occasionem commodam nacti, rationem docere conabimur, qua omnis error in his inceptis possit vitari.

XCIX. Philippus, spe rei perficiendæ frustratus, positis super Enipeo amne castris, omnia ad obsidionem necessaria, quæ per hiemem paraverat, ex Larissa et ex aliis urbibus convehit. (2) Summa enim votorum, cum hanc expeditionem susciperet, fuit, ut Thebas quas vocant Phthiotidas caperet. (3) Non procul a mari hæc urbs sita est, trecenta circiter stadia a Larissa distans. Est autem locus opportune imminens et Magnesiæ et Thessaliæ: Magnesiæ quidem illi potissimum parti, ubi est Demetriensium regio; Thessaliæ vero illi, quæ a Pharsaliis et Pheræis colitur. (4) Qua ex urbe per illa tempora, quum ab Ætolis teneretur, qui continuas inde excursiones faciebant, detrimenta ingentia iisdem Demetriensibus, Pharsaliis, atque etiam Larisseis importabantur. (5) Sæpe enim populabundi usque ad Amyricum nomine campum perveniebant. (6) Propterea Philippus, rem haud negligendam ratus, magnam curam ac diligentiam adhibebat, quo posset urbem illam vi expugnare. (7) Coactis igitur catapultis quidem centum et quinquaginta, balistis vero saxa emittentibus viginti quinque, castra Thebis admovit, divisoque trifariam exercitu, circumjacentia urbi loca occupat. (8) Parte una, circa Scopium consedit; altera circa Heliotropium: tertiam in monte collocat, qui urbi imminet. (9) Intervalla ipsa castrorum, fossa duplicique vallo munit:

δυνάμεως, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ Πάνορμον· ὅς ἐστι μὲν τῆς Πελοποννήσου λιμὴν, κεῖται δὲ καταντικρὺ τῆς τῶν Ναυπακτίων πόλεως· ἀνέμενε τοὺς τῶν συμμάχων συνέδρους. (10) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, καθ' ὃν ἔδει συναθροίζεσθαι τοὺς προειρημένους, πλεύσας εἰς Ζάκυνθον, δι' αὑτοῦ κατεστήσατο τὰ κατὰ τὴν νῆσον, καὶ παρῆν αὖθις ἀναπλέων.

CIII. Ἤδη δὲ καὶ τῶν συνέδρων ἠθροισμένων, ἐξέπεμψε πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς Ἄρατον καὶ Ταυρίωνα, καί τινας τῶν ἡκόντων ἅμα τούτοις. (2) Οἳ καὶ συμμίξαντες τοῖς Αἰτωλοῖς, πανδημεὶ συνηθροισμένοις ἐν Ναυπάκτῳ, βραχέα διαλεχθέντες, καὶ θεωροῦντες αὐτῶν τὴν ὁρμὴν τὴν πρὸς τὰς διαλύσεις, ἔπλεον ἐξ ὑποστροφῆς πρὸς τὸν Φίλιππον, χάριν τοῦ διασαφῆσαι περὶ τούτων. (3) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, σπεύδοντες διαλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἐξαπέστελλον ἅμα τούτοις πρέσβεις πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀξιοῦντες παραγενέσθαι μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς σφᾶς, ἵνα, τῆς κοινολογίας ἐκ χειρὸς γιγνομένης, τύχῃ τὰ πράγματα τῆς ἁρμοζούσης διεξαγωγῆς. (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρμηθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, διέπλευσε μετὰ τῆς δυνάμεως πρὸς τὰ λεγόμενα Κοῖλα τῆς Ναυπακτίας, ἃ τῆς πόλεως εἴκοσι μάλιστα σταδίους ἀφέστηκε. (5) Στρατοπεδεύσας δὲ, καὶ περιλαβὼν χάρακι τὰς νῆας καὶ τὴν παρεμβολὴν, ἔμενε, προσανέχων τὸν καιρὸν τῆς ἐντεύξεως. (6) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ χωρὶς τῶν ὅπλων ἧκον πανδημεὶ, καὶ, διασχόντες ὡς δύο στάδια τῆς Φιλίππου παρεμβολῆς, διεπέμποντο καὶ διελέγοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων. (7) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὁ βασιλεὺς πάντας ἐξέπεμπε τοὺς ἥκοντας παρὰ τῶν συμμάχων, κελεύσας ἐπὶ τούτοις προτείνειν τὴν εἰρήνην τοῖς Αἰτωλοῖς, ὥστ' ἔχειν ἀμφοτέρους, ἃ νῦν ἔχουσι. (8) Δεξαμένων δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἑτοίμως, τὸ λοιπὸν ἤδη περὶ τῶν κατὰ μέρος συνεχεῖς ἐγίγνοντο διαποστολαὶ πρὸς ἀλλήλους· ὧν τὰς μὲν πλείους παρήσομεν, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἄξιον μνήμης· (9) τῆς δ' Ἀγελάου, τοῦ Ναυπακτίου, παραινέσεως ποιησόμεθα μνήμην, ᾗ κατὰ τὴν πρώτην ἔντευξιν ἐχρήσατο πρός τε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παρόντας συμμάχους.

CIV. Ὃς ἔφη· Δεῖν μάλιστα μὲν μηδέποτε πολεμεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀλλήλοις, ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς, εἰ, λέγοντες ἓν καὶ ταὐτὸ πάντες, καὶ συμπλέκοντες τὰς χεῖρας, καθάπερ οἱ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνοντες, δύναιντο, τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους ἀποτριβόμενοι, συσσώζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. (2) Οὐ μὴν ἀλλ', εἰ τὸ παράπαν τοῦτο μὴ δυνατὸν, κατά γε τὸ παρὸν ἠξίου συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προϊδομένους τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συνεστῶτος πρὸς ταῖς δύσεσι πολέμου. (3) Δῆλον γὰρ εἶναι παντὶ τῷ καὶ μετρίως περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζοντι καὶ νῦν, ὡς, ἐάν τε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίων, ἐάν τε Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων περιγένωνται τῷ πολέμῳ, διότι κατ' οὐδένα τρόπον εἰκός ἐστι, τοὺς κρατήσαντας ἐπὶ ταῖς Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν μεῖναι δυναστείαις, ἥξειν δὲ καὶ διατείνειν τὰς ἐπιβολὰς καὶ

citu Panormum se transfert : is portus est Pelopon
qui urbem Naupactiorum habet in adversa ripa opposit
ibi rex vallum jacere, et legatos sociorum præstolari,
in conventu indicto erant consessuri. (10) Interea a
dum hi conveniunt, Zacynthum navibus petens, res
insulæ ex sua auctoritate constituit. Tum inde rever
Panormum repetiit.

CIII. Ubi omnes ad deliberandum vocati convene
Philippus Aratum et Taurionem cum iisque nonnullos
qui in concilium venerant, ad Ætolos mittit. (2)
quum adiissent legati, communi gentis consilio Na
congregatos, brevi oratione eos allocuti, ut omnium v
tates ad pacem inclinatas animadverterunt, mox, n
turi quod invenerant, ad regem revertuntur. (3) Æ
finem bello imponere gestientes, suos cum his legat
Philippum jubent proficisci : orantes, ut cum suis
in Ætoliam veniat, quo facilius, dum ex proximo in
utrique communicarent, commodus finis imponi rebu
sit. (4) Rex, postulatis eorum incitatus, ad Cœla
vocantur Naupactia, stadia ab urbe admodum viginti
exercitu trajecit : (5) ubi constitutis signis, ac n
pariter castrisque vallo circumdatis, tempus colloqu
spectabat. (6) Eodem mox gens Ætolorum sine arm
venit : et, quum a Philippi castris duo dumtaxat
abessent, de rebus singulis inter se communicabant
rebantque. (7) Principio rex omnes sociorum lega
eos emisit, jussos his legibus pacem Ætolis offerre, u
jam tenerent utrique, servarent. (8) Quod quum
essent libenter amplexi, de cetero super conditi
particularibus ultro citroque assiduæ legationes mi
tur. Quarum plerasque nos silentio prætereuntes, q
dignum memoratu nihil continent, (9) Agelai Na
adhortationem commemorabimus, quam in primo co
ad regem et omnes qui aderant socios habuit.

CIV. Is igitur dixit : Maxime quidem illud Græ
bere cavere, ne bellum invicem unquam gerant.
magnas diis gratias agendas illis fore, si, optime
consentientes, et manus mutuo connectentes, sicu
qui amnes vado una transeunt, ingruentes barbaro
lere possent, seque et urbes suas tueri. (2) Cete
absoluta omnibus numeris concordia sanciri nequ
præsentia quidem certe conspirandum esse cavend
quum robur illud exercituum et molem belli ab o
coorti prospiciant. (3) Esse enim neminem, quam
diocriter in republica versatum, quin videat jam nu
Carthaginienses vicerint hoc bello Romanos, sive
Carthaginienses, non esse ullo modo simile veri,
aut Siciliæ imperio victores fore contentos; sed co
vires suas ulterius quam esset optandum eosdem e

δυνάμεις αὐτῶν πέρα τοῦ δέοντος. (4) Διόπερ ἠξίου, πάντας μὲν φυλάξασθαι τὸν καιρὸν, μάλιστα δὲ Φίλιππον. (5) Εἶναι δὲ φυλακὴν, ἐὰν, ἀφέμενος τοῦ καταφθείρειν τοὺς Ἕλληνας, καὶ ποιεῖν εὐχειρώτους τοῖς ἐπιβαλλομένοις, κατὰ τοὐναντίον ὡς ὑπὲρ ἰδίου σώματος βουλεύηται, καὶ καθόλου πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος μερῶν, ὡς οἰκείων καὶ προσηκόντων αὐτῷ, ποιῆται πρόνοιαν. (6) Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον χρωμένου τοῖς πράγμασι, τοὺς μὲν Ἕλληνας εὔνους ὑπάρχειν αὐτῷ, καὶ βεβαίους συναγωνιστὰς πρὸς τὰς ἐπιβολάς· τοὺς δ' ἔξωθεν ἧττον ἐπιβουλεύσειν αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ, καταπεπληγμένους τὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν πίστιν. (7) Εἰ δὲ πραγμάτων ὀρέγεται, πρὸς τὰς δύσεις βλέπειν αὐτὸν ἠξίου, καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ συνεστῶσι πολέμοις προσέχειν τὸν νοῦν. ἵνα, γενόμενος ἔφεδρος ἔμφρων, πειραθῇ σὺν καιρῷ τῆς τῶν ὅλων ἀντιποιήσασθαι δυναστείας. (8) Εἶναι δὲ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν οὐκ ἀλλότριον τῆς ἐλπίδος ταύτης. (9) Τὰς δὲ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαφορὰς καὶ τοὺς πολέμους, εἰς τὰς ἀναπαύσεις αὐτὸν ὑπερτίθεσθαι παρεκάλει· καὶ μάλιστα σπουδάζειν περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἵν' ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν, ὅταν βούληται, καὶ διαλύεσθαι καὶ πολεμεῖν πρὸς αὐτούς. (10) Ὡς, ἐὰν ἅπαξ τὰ προφαινόμενα νῦν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας νέφη προσδέξηται τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐπιστῆναι, καὶ λίαν ἀγωνιᾷν ἔφη, μὴ τὰς ἀνοχὰς καὶ τοὺς πολέμους, καὶ καθόλου τὰς παιδιὰς, ἃς νῦν παίζομεν πρὸς ἀλλήλους, ἐκκοπῆναι συμβῇ πάντων ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον, (11) ὥστε κἂν εὔξασθαι τοῖς θεοῖς ὑπάρχειν ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν ταύτην, καὶ πολεμεῖν ὅταν βουλώμεθα, καὶ διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ καθόλου κυρίους εἶναι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβητουμένων.

CV. Ὁ μὲν οὖν Ἀγέλαος, τοιαῦτα διαλεχθεὶς, πάντας μὲν παρώρμησε τοὺς συμμάχους πρὸς τὰς διαλύσεις· μάλιστα δὲ τὸν Φίλιππον, οἰκείοις χρησάμενος λόγοις πρὸς τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, τὴν ἤδη προκατεσκευασμένην ὑπὸ τῶν τοῦ Δημητρίου παραινέσεων. (2) Διόπερ ὁμολογησάμενοι πρὸς σφᾶς ὑπὲρ τῶν κατὰ μέρος, καὶ κυρώσαντες τὰς διαλύσεις, ἐχωρίσθησαν, κατάγοντες εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστοι πατρίδας εἰρήνην ἀντὶ πολέμου. (3) Ταῦτα δὲ πάντα συνέβη γενέσθαι κατὰ τὸν τρίτον ἐνιαυτὸν τῆς ἑκατοστῆς καὶ τετταρακοστῆς Ὀλυμπιάδος· λέγω δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων περὶ Τυρρηνίαν μάχην, καὶ τὴν Ἀντιόχου περὶ Κοίλην Συρίαν, ἔτι δὲ τὰς Ἀχαιῶν καὶ Φιλίππου πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεις. (4) Τὰς μὲν οὖν Ἑλληνικὰς καὶ τὰς Ἰταλικὰς, ἔτι δὲ τὰς Λιβυκὰς πράξεις, οὗτος ὁ καιρὸς καὶ τοῦτο τὸ διαβούλιον συνέπλεξε πρῶτον. (5) Οὐ γὰρ ἔτι Φίλιππος, οὐδ' οἱ τῶν Ἑλλήνων προεστῶτες ἄρχοντες, πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράξεις ποιούμενοι τὰς ἀναφορὰς, οὔτε τοὺς πολέμους, οὔτε τὰς διαλύσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ἤδη πάντες πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ σκοποὺς ἀπέβλεπον. (6) Ταχέως δὲ καὶ πρὸς τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας τὸ παραπλήσιον συνέβη γενέσθαι. (7) Καὶ

recturos, et ad se deinde venturos. (4) Hortari igitur omnes, maxime vero Philippum, ut ab impendente caveant periculo. (5) Cavendi autem hanc esse rationem, si, pro eo quod Græcos hactenus attriverit, et facile expugnabiles reddiderit invadentibus, jam e contrario iisdem, veluti suo consuleret, omniumque in universum Græciæ partium parem curam esset habiturus, ac si conjuncti essent ipsi omnes, et proprio jure ad eum pertinerent. (6) Hoc enim modo si res administraret, paratam ipsi Græcorum benevolentiam esse, quos in omnibus inceptis constantes adjutores sit habiturus : exteros vero populos, firma Græcorum fide erga ipsum territos, ejus regno haud ita facile insidiaturos. (7) Quod si rerum gerendarum cupiditate ducatur, respiceret occidentem et ad bella, quibus flagrat Italia, animum intenderet : ut, observato prudenter rerum eventu, cum se dederit occasio, summum imperium sibi vindicare conetur : (8) a qua quidem spe præsentis temporis statum non abhorrere. (9) Si quas vero cum Græcis habeat controversias, aut bella in eos moliatur, bene facturum, si in majus otium illa distulerit, summaque cura id operam dederit, ut et gerendi et finiendi belli cum Græcis liberam semper habeat potestatem. (10) Nam, si ingruentem ab occidente nubem semel in Græciam pateretur incumbere, valde equidem vereor, inquiebat, ne et induciarum, et bellorum, et omnium istorum quos inter nos nunc ludimus ludorum, (11) adeo omnibus nobis facultas præcidatur, ut pro magno beneficio a diis simus optaturi, sumendi ponendique belli inter nos, quoties voluerimus, potestatem nobis esse, et omnino nobis permitti nostrarum discordiarum arbitrium.

CV. Hac oratione Agelaus cum ceteros omnes socios cupiditate pacis incendit, tum imprimis Philippum, cujus voluntati, hortatu Demetrii jam ante excitatæ, admodum congruentia erat locutus. (2) Itaque, postquam de singulis conditionibus inter ipsos convenisset, firmato fœdere discesserunt : et loco belli pacem in suam quisque patriam reduxerunt. (3) Gesta autem omnia hæc sunt, Romanorum, inquam, pugna in Etruria pugnata, Antiochi bellum pro Cœle-Syria, et Achæorum ac Philippi pax cum Ætolis, Olympiadis centesimæ quadragesimæ anno tertio. (4) Atque hoc primum tempus, primumque concilium est, quod rebus Græcorum Italicas atque etiam Libycas immiscuit. (5) Nam ex illo tempore non tam aut Philippus, aut Græcarum civitatum principes, cum vel bella susciperent vel pacem facerent, ad Græciæ statum suà consilia referebant, quam ad Italiam omnes, ceu ad communem scopum, oculos convertebant. (6) Nec longa intercessit mora, cum et qui insulas et qui Asiam colunt, idem facere cœperunt. (7) Nam ii

γὰρ οἱ Φιλίππῳ δυσαρεστούμενοι, καί τινες τῶν τῷ Ἀττάλῳ διαφερομένων, οὐκ ἔτι πρὸς Ἀντίοχον καὶ Πτολεμαῖον, οὐδὲ πρὸς Μεσημβρίαν καὶ τὰς Ἀνατολὰς ἔνευον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν Ἑσπέραν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἔβλεπον· καί τινες μὲν πρὸς Καρχηδονίους, οἱ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευον. (8) Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δεδιότες τὴν τοῦ Φιλίππου τόλμαν καὶ προορώμενοι, μὴ συνεπίθηται τοῖς τότε περιεστῶσιν αὐτοὺς καιροῖς. (9) Ἡμεῖς δ', ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόσχεσιν σαφῶς οἶμαι δεδείχαμεν, πότε, καὶ πῶς, καὶ δι' ἃς αἰτίας αἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράξεις συνεπλάκησαν ταῖς Ἰταλικαῖς καὶ Λιβυκαῖς· (10) λοιπὸν κατὰ τὸ συνεχὲς ποιησάμενοι τὴν διήγησιν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ἕως εἰς τοὺς καιρούς, ἐν οἷς Ῥωμαῖοι τὴν περὶ Κάνναν μάχην ἡττήθησαν, ἐφ' ἣν τῶν Ἰταλικῶν πράξεων τὴν καταστροφὴν ἐποιησάμεθα, καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἀφοριοῦμεν, ἐξισώσαντες τοῖς προειρημένοις καιροῖς.

CVI. Ἀχαιοὶ μὲν οὖν, ὡς θᾶττον ἀπέθεντο τὸν πόλεμον, στρατηγὸν αὐτῶν ἑλόμενοι Τιμόξενον, ἀναχωρήσαντες εἰς τὰ σφέτερα νόμιμα καὶ τὰς διαγωγάς, (2) ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις αἱ κατὰ Πελοπόννησον, ἀνεκτῶντο μὲν τοὺς ἰδίους βίους, ἐθεράπευον δὲ τὴν χώραν, ἀνενεοῦντο δὲ τὰς πατρίους θυσίας καὶ πανηγύρεις, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς παρ' ἑκάστοις ὑπάρχοντα νόμιμα. (3) Σχεδὸν γὰρ ὡσανεὶ λήθην συνέβαινε γεγονέναι παρὰ τοῖς πλείστοις περὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τὴν συνέχειαν τῶν προγεγονότων πολέμων. (4) Οὐ γὰρ οἶδ' ὅπως ἀεί ποτε Πελοποννήσιοι, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οἰκειότατα πρὸς τὸν ἥμερον καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἔχοντες, ἥκιστα πάντων ἀπολελαύκασιν αὐτοῦ, κατά γε τοὺς ἀνώτερον χρόνους· μᾶλλον δέ πως, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἦσαν αἰεὶ πρασίμοχθοί τινες, καὶ οὔποτε ἥσυχοι δορί. (5) Τοῦτο δέ μοι δοκοῦσιν πάσχειν εἰκότως. Ἅπαντες γὰρ ἡγεμονικοὶ καὶ φιλελεύθεροι ταῖς φύσεσιν ὄντες, μάχονται συνεχῶς πρὸς ἀλλήλους, ἀπαραχωρήτως διακείμενοι περὶ τῶν πρωτείων. (6) Ἀθηναῖοι δὲ τῶν ἐκ Μακεδονίας φόβων ἀπελέλυντο, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν ἐδόκουν ἤδη βεβαίως. (7) Χρώμενοι δὲ προστάταις Εὐρυκλείδᾳ καὶ Μικίωνι, τῶν μὲν ἄλλων Ἑλληνικῶν πράξεων οὐδ' ὁποίας μετεῖχον· ἀκολουθοῦντες δὲ τῇ τῶν προεστώτων αἱρέσει, καὶ ταῖς τούτων ὁρμαῖς, εἰς πάντας τοὺς βασιλεῖς ἐξεκέχυντο, καὶ μάλιστα τούτων εἰς Πτολεμαῖον· (8) καὶ πᾶν γένος ὑπέμενον ψηφισμάτων καὶ κηρυγμάτων, βραχύν τινα λόγον ποιούμενοι τοῦ καθήκοντος, διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀκρισίαν.

CVII. Πτολεμαίῳ γε μὴν εὐθέως ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν συνέβαινε γίγνεσθαι τὸν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους πόλεμον. (2) Ὁ γὰρ προειρημένος βασιλεὺς καθοπλίσας τοὺς Αἰγυπτίους ἐπὶ τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον, πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐνδεχομένως ἐβουλεύσατο, τοῦ δὲ μέλλοντος ἠστόχησε. (3) Φρονηματισθέντες γὰρ ἐκ τοῦ περὶ Ῥαφίαν προτερήματος, οὐκ ἔτι τὸ προστατ-

quibus gravis erat Philippus, ac nonnulli etiam qui ali controversiæ cum Attalo habebant, non jam ad Antioc aut Ptolemæum, aut ad meridiem vel orientem se conv bant : sed ad occidentem deinceps omnes spectabant erant qui ad Carthaginienses mitterent legationes, eran ad Romanos. (8) Similiter et Romani, veriti Philippi a ciam, matureque sibi cavendum rati, ne ad cetera, qu undique premebantur mala, ipse quoque infestus hosti cederet, in Græciam legatos mittebant. (9) Nos autem c clare jam docuerimus, quando, et quomodo, et quibu causis, rebus Italicis Libycisque Græcanicæ fuerint mixtæ; (10) nunc, postquam narrationem rerum Gr nicarum ad illa usque tempora continuaverimus, qu Romani ad Cannas male pugnarunt, in qua clade de narratio nostra rerum Italicarum; hunc quoque librum eadem tempora pariter perductum, finiemus.

CVI. Achæi igitur, ut primum bello sunt defuncti, c prætore Timoxeno, ad priora sua intituta moresque re (2) Similique modo etiam per ceteras Peloponnesi civit rei familiaris damna pro se quisque reparare, agros c sacra, ludos, et peculiares patriæ suæ ritus instaurare quæ omnia, propter diuturnitatem superiorum bell apud plerosque in oblivionem prope jam venerant. (4 cidit enim fere semper, nescio quo modo, ut Pelepon quos ad vitam mansuetam humanioremque natura accommodatissimos supra omnes mortales, iidem t omnium minime, ad superiora quidem certe tempora attinet, ejus vitæ fructum ceperint; sed fuerint potius, Euripides ait, perpetim bella spirantes, et nunqua armis quieti. (5) Quod quidem puto non sine cau usu venire. Nam qui ad imperandum natura sint fa libertatis studiosi, de principatu cedere cuiquam nesc ter se continenter præliantur. (6) Athenienses vero, Macedonum liberati, firma jam frui videbantur pace Quum vero Euryclidæ ac Micionis consiliis regerentu lius prorsus rei communionem cum reliquis Græcis h tes, studia atque impulsionem rectorum suorum secu reges omnes, sed Ptolemæum maxime, effuso studio bantur; (8) nullum non decretorum aut præconioru nus sciscere sustinentes, omni propemodum (tanta era cipum civitatis levitas) honesti cura abjecta.

CVII. Ptolemæo autem statim postquam hæc gesta cum Ægyptiis bellum gerere contigit. (2) Is enim cum adversus Antiochum Ægyptios armavit, consil est, ut in præsens non inutili, ita in posterum perni (3) Secunda namque ad Raphiam pugna inflati, di dientes esse regi non amplius dignabantur, sed (

οὗτοι οἷοί τ' ἦσαν ὑπομένειν, ἀλλ' ἐζήτουν ἡγεμόνα καὶ προστάτην, ὡς ἱκανοὶ βοηθεῖν ὄντες αὑτοῖς. Ὃ καὶ τέλος ἐποίησαν, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον. (4) Ἀντίοχος δέ, μεγάλῃ παρασκευῇ χρησάμενος ἐν τῷ χειμῶνι· μετὰ ταῦτα, τῆς θερείας ἐπιγενομένης, ὑπερέβαλε τὸν Ταῦρον, καί, συνθέμενος πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα κοινοπραγίαν, ἐνίστατο τὸν πρὸς Ἀχαιὸν πόλεμον. (5) Αἰτωλοὶ δέ, παραυτὰ μὲν εὐδοκοῦντες τῇ γενομένῃ διαλύσει πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ὡς ἂν μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς τοῦ πολέμου προκεχωρηκότος (διὸ καὶ στρατηγὸν Ἀγέλαον εἵλοντο τὸν Ναυπάκτιον, δοκοῦντα πλεῖστα συμβεβλῆσθαι πρὸς τὰς διαλύσεις)· (6) οὐδένα δὲ χρόνον διαλιπόντες, δυσηρέστουν, καὶ κατεμέμφοντο τὸν Ἀγέλαον, ὡς ὑποτετμημένον πάσας αὐτῶν τὰς ἔξωθεν ὠφελείας, καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας, διὰ τὸ μὴ πρός τινας, πρὸς πάντας δὲ τοὺς Ἕλληνας πεποιῆσθαι τὴν εἰρήνην. (7) Ὁ δὲ προειρημένος ἀνήρ, ὑπομένων τὴν προειρημένην τοιαύτην ἀλογίαν καὶ μέμψιν, κατεῖχέ γε τὰς ὁρμὰς αὐτῶν· διὸ καὶ καρτερεῖν οὗτοι μὲν ἠναγκάζοντο παρὰ φύσιν.

modo et auctorem requirebant, tamquam idonei ipsi ad opem sibi ferendam : quod ad extremum etiam, et quidem haud ita multo post, fecerunt. (4) Antiochus bello per hiemem magna cura adornato, ineunte æstate Taurum superat, et facta cum Attalo societate, Achæum bello est aggressus. (5) Ætoli primum quidem, quoniam parum ex animi sententia bellum successerat, pace confecta lætari : eamque adeo ob causam Agelaum Naupactium, cujus maxime opera atque auctoritate res inter ipsos et Achæos videbantur fuisse compositæ, prætorem gentis Ætolorum constituerunt. (6) At iidem, ne minimo quidem spatio temporis interjecto, ægre ferre, et Agelaum incusare : omnem quippe sibi ab exteris populis prædas agendi occasionem esse præcisam omnesque in posterum spes commodorum ereptas, quoniam non cum his aut illis Græciæ populis, sed cum universis, pax esset conciliata. (7) Sed enim vir ille, tantam hanc istorum amentiam et querelas patienter ferens, impetus eorum cohibebat; ita ut, quantumvis repugnante natura, quieti manere tamen cogerentur.

CVIII. Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἀνακομισθεὶς κατὰ θάλατταν ἀπὸ τῶν διαλύσεων εἰς Μακεδονίαν, καὶ καταλαβὼν τὸν Σκερδιλαΐδαν, ἐπὶ τῇ προφάσει τῶν προσοφειλομένων χρημάτων, πρὸς ἃ καὶ τὰ περὶ τὴν Λευκάδα πλοῖα παρεσπόνδησε, καὶ τότε τῆς μὲν Πελαγονίας πόλισμα διηρπακότα, τὸ προσαγορευόμενον Πισσαῖον· (2) τῆς δὲ Δασσαρήτιδος προσηγμένον πόλεις, τὰς μὲν Φοιβάτιδας ἐπαγγελίαις, Ἀντιπάτριαν, Χρυσονδύωνα, Γερτοῦντα, πολλὴν δὲ καὶ τῆς συνορούσης ταύταις Μακεδονίας ἐπιδεδραμηκότα· (3) παραυτίκα μὲν ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως, ὡς ἀνακτήσασθαι σπουδάζων τὰς ἀφεστηκυίας πόλεις· (4) καθόλου δ' ἔκρινε πολεμεῖν πρὸς τὸν Σκερδιλαΐδαν, νομίζων ἀναγκαιότατον εἶναι παρευτρεπίσασθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα, πρός τε τὰς ἄλλας ἐπιβολάς, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν εἰς Ἰταλίαν διάβασιν. (5) Ὁ γὰρ Δημήτριος οὕτως ἐξέκαιε τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῷ βασιλεῖ ταύτην συνεχῶς, ὥστε κατὰ τοὺς ὕπνους τὸν Φίλιππον ταῦτ' ὀνειρώττειν, καὶ περὶ ταύτας εἶναι τὰς πράξεις. (6) Ἐποίει δὲ ταῦτα Δημήτριος, οὐ Φιλίππου χάριν (τούτῳ μὲν γὰρ τρίτην ἴσως ἐν τούτοις ἔνεμε μερίδα), μᾶλλον δὲ τῆς πρὸς Ῥωμαίους δυσμενείας· τὸ δὲ πλεῖστον, ἕνεκεν αὑτοῦ καὶ τῶν ἰδίων ἐλπίδων. (7) Μόνως γὰρ οὕτως ἐπέπειστο τὴν ἐν τῇ Φάρῳ δυναστείαν κατακτήσεσθαι πάλιν. (8) Πλήν γε Φίλιππος, στρατεύσας, ἀνεκτήσατο μὲν τὰς προειρημένας πόλεις· κατελάβετο δὲ τῆς μὲν Δασσαρήτιδος, Κρεώνιον καὶ Γεροῦντα· τῶν δὲ περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην, Ἐγχελάνας, Κέρακα, Σατίωνα, Βοιούς· τῆς δὲ Καλικοίνων χώρας, Βαντίαν· τῶν δὲ καλουμένων Πισσαντίνων, Ὄργυσον. (9) Ἐπιτελεσάμενος δὲ ταῦτα, διαφῆκε τὰς δυνάμεις εἰς παραχειμασίαν. Ἦν δ' ὁ χειμὼν οὗτος, καθ' ὃν Ἀννίβας, πορθήσας τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τῆς Ἰταλίας, ἔμελλε περὶ τὸ Γερούνιον τῆς Δαυνίας ποιεῖσθαι

CVIII. Philippus rex statim a pace navibus in Macedoniam est revectus : ubi quum invenisset Scerdilaidam, prætextu debitæ adhuc sibi pecuniæ (cujus etiam gratia Leucade naves regias, violata fide, ceperat), Pelagoniæ oppidum, quod Pissæum nuncupant, recens diripuisse; (2) et Dassaretidis etiam urbes sibi adjunxisse, et pollicitationibus illexisse Phœbatides, puta, Antipatriam, Chrysondyona, Gertunta; ad hæc finitimæ Macedoniæ multos agros incursasse : (3) extemplo qui ad recuperandas urbes, quæ defecerant, agmen duxit : sed mox justum bellum adversus Scerdilaidam sibi suscipiendum esse statuit : ante omnia necessarium judicans, ut res in Illyrico componeret, cum ad alia quæ moliebatur, tum ad trajectionem in Italiam. (5) Demetrius namque adeo regis animum ad hanc spem et molitionem dies noctesque inflammabat, ut etiam dormiens de iis rebus somniaret, totusque esset in bello Italico. (6) Hoc autem Demetrius faciebat, non adeo quod Philippo cuperet (vix enim tertio loco aliquam hujus rationem habebat), sed magis quia Romanos oderat : maxime vero se et commoda sua spectabat. (7) Persuasus enim erat, hanc unicam sibi rationem superesse, recuperandæ dominationis quam in Pharo insula habuerat. (8) Ceterum Philippus, cum exercitu profectus, urbes quas supra diximus recepit : occupavitque in Dassaretide Creonium et Geruntem; circa Lychnidium lacum, Enchelanas, Ceraca, Sationem, Bœos : in ditione Calicœnorum, Bantiam : et in finibus Pissantinorum quos vocant, Orgysum. (9) Quibus rebus confectis, hiematum copias dimisit. Hæc est hiems, qua Hannibal, præcipuis quibusque locis Italiæ devastatis, ad Geryonem

τὴν παραχειμασίαν. (10) Ῥωμαῖοι δὲ τότε κατέστησαν στρατηγοὺς αὐτῶν Γάϊον Τερέντιον καὶ Λεύκιον Αἰμίλιον.

CIX. Φίλιππος δὲ, κατὰ τὴν παραχειμασίαν ἀναλογιζόμενος, ὅτι πρὸς τὰς ἐπιβολὰς αὐτοῦ χρεία πλοίων ἐστὶ, καὶ τῆς κατὰ θάλατταν ὑπηρεσίας, καὶ ταύτης οὐχ ὡς πρὸς ναυμαχίαν· (2) τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἤλπισε δυνατὸς εἶναι, Ῥωμαίοις διαναυμαχεῖν· ἀλλὰ μᾶλλον ἕως τοῦ παρακομίζειν στρατιώτας, καὶ θᾶττον διαίρειν οὗ πρόθοιτο, καὶ παραδόξως ἐπιφαίνεσθαι τοῖς πολεμίοις· (3) διόπερ, ὑπολαβὼν ἀρίστην εἶναι πρὸς ταῦτα τὴν τῶν Ἰλλυριῶν ναυπηγίαν, ἑκατὸν ἐπεβάλετο λέμβους κατασκευάζειν, σχεδὸν πρῶτος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων. (4) Καταρτίσας δὲ τούτους, συνῆγε τὰς δυνάμεις, ἀρχομένης θερείας, καὶ βραχέα προσασκήσας τοὺς Μακεδόνας ἐν ταῖς εἰρεσίαις, ἀνήχθη. (5) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, Ἀντίοχος μὲν ὑπερεβάλετο τὸν Ταῦρον. Φίλιππος δὲ ποιησάμενος τὸν πλοῦν δι' Εὐρίπου καὶ περὶ Μαλέαν, ἧκε πρὸς τοὺς περὶ Κεφαλληνίαν καὶ Λευκάδα τόπους· ἐν οἷς καθορμισθεὶς, ἐκαραδόκει, πολυπραγμονῶν τὸν τῶν Ῥωμαίων στόλον. (6) Πυνθανόμενος δὲ, περὶ τὸ Λιλύβαιον αὐτοὺς ὁρμεῖν, θαῤῥήσας ἀνήχθη, καὶ προῆγε, ποιούμενος τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' Ἀπολλωνίας.

CX. Ἤδη δὲ συνεγγίζοντος αὐτοῦ τοῖς περὶ τὸν Ἀῷον ποταμὸν τόποις, ὃς ῥεῖ παρὰ τὴν τῶν Ἀπολλωνιατῶν πόλιν, ἐμπίπτει πανικὸν, παραπλήσιον τοῖς γιγνομένοις ἐπὶ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. (2) Τῶν γὰρ ἐπὶ τῆς οὐραγίας πλεόντων τινὲς λέμβοι, καθορμισθέντες εἰς τὴν νῆσον, ἣ καλεῖται μὲν Σάσων, κεῖται δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς τὸν Ἰόνιον πόρον, ἧκον ὑπὸ νύκτα πρὸς τὸν Φίλιππον, φάσκοντες, συνωρμηκέναι τινὰς αὐτοῖς πλέοντας ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ· (3) τούτους δ' ἀπαγγέλλειν, ὅτι καταλίποιεν ἐν Ῥηγίῳ πεντήρεις Ῥωμαϊκὰς, πλεούσας ἐπ' Ἀπολλωνίας καὶ πρὸς Σκερδιλαΐδαν. (4) Ὁ δὲ Φίλιππος, ὑπολαβὼν ὅσον οὔπω τὸν στόλον ἐπ' αὐτὸν παρεῖναι, περίφοβος γενόμενος, καὶ ταχέως ἀνασπάσας τὰς ἀγκύρας, αὖθις εἰς τοὐπίσω παρήγγειλε πλεῖν. (5) Οὐδενὶ δὲ κόσμῳ ποιησάμενος τὴν ἀναζυγὴν καὶ τὸν ἀνάπλουν, δευτεραῖος εἰς Κεφαλληνίαν κατῆρε, συνεχῶς ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν πλοῦν ποιούμενος. (6) Βραχὺ δέ τι θαῤῥήσας, ἐνταῦθα κατέμεινε, ποιῶν ἔμφασιν, ὡς ἐπί τινας τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πράξεων ἐπεστροφώς. (7) Συνέβη δὲ, ψευδῶς γενέσθαι τὸν ὅλον φόβον περὶ αὐτόν. (8) Ὁ γὰρ Σκερδιλαΐδας, ἀκούων κατὰ χειμῶνα λέμβους ναυπηγεῖσθαι τὸν Φίλιππον πλείους, καὶ προσδοκῶν αὐτοῦ τὴν κατὰ θάλατταν παρουσίαν, διεπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, διασαφῶν ταῦτα, καὶ παρακαλῶν βοηθεῖν. (9) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι δεκαναΐαν ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ Λιλύβαιον ἐξαπέστειλαν στόλου, ταύτην τὴν περὶ Ῥήγιον ὀφθεῖσαν. (10) Ἣν Φίλιππος εἰ μὴ πτοηθεὶς ἀλόγως ἔφυγε, τῶν περὶ τὴν Ἰλλυρίδα πράξεων μάλιστ' ἂν τότε καθίκετο, διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους πάσαις ταῖς ἐπινοίαις καὶ παρασκευαῖς περὶ τὸν

in Apulia hibernaturus erat : (10) quo tempore Rom
crearunt consules Caium Terentium et Lucium Æmiliu

CIX. Philippus autem, dum in hibernis erat, cogit
cœpit, ad ea quæ parabat opus sibi esse navibus, et n
ticis ministeriis, non quidem ad prælii navalis usum :
nam ut copiis navalibus dimicare cum populo Romano p
set, ne sperabat quidem : sed potius quoad satis esset
transportandum militem, et ut citius quo destinasset t
ceret, et hostes non cogitantes opprimeret. (3) Idci
ratus accommodatissimas ad suos usus eas naves esse, q
Illyrici fabricant, centum lembos, primus fere omnium
gum Macedoniæ, construi jussit. (4) Quos ubi rebus
cessariis instruxisset, ineunte æstate copias contrahit
postquam paulisper in remigatione Macedones exercui
classe proficiscitur; (5) idque tempore eodem, quo A
chus Taurum montem superabat. Philippus ubi per
ripum copias trajecisset, Maleam etiam flexisset, ad
phalleniæ et Leucadi vicina loca pervenit : ibique nav
in statione locatis, classem Romanam sollicite observa
omnia sedulo inquirens. (6) Quum vero esset ei allat
prope Lilybæum in ancoris stare Romanos, auctus an
cœptum iter persequitur, cursu versus Apolloniam dir

CX. Ubi autem ventum prope amnis Aoi ostia, qui A
loniatarum urbem præterlabitur, panicus terror, iis si
qui occupare exercitus terrestres solent, classem inv
(2) Nam ex iis lembis, qui in extremo classis erant agm
nonnulli portum ingressi ejus insulæ quæ Saso dicitu
Ionii maris introitu sitæ, noctu ad Philippum vene
dicentes, una secum eodem appulisse nonnullos e fret
culo) venientes : (3) hos nuntiare, relictas a se Rhegii
queremes Romanorum, quæ Apolloniam et ad Scerdila
tenderent. (4) Igitur Philippus jamjam affuturam ho
classem suspicans, metu perculsus, propere sublati
coris, retro navigandi dat signum. (5) Atque ita
ordine se recipiens, continuata diem noctemque na
tione, postridie Cephalleniam appulit. (6) Ibi re
nonnihil animis, consedit : præ se ferens, causam r
præbuisse nonnulla, quæ in Peloponneso facere de
set. (7) Falso autem totus ille terror Philippum i
rat. (8) Nam Scerdilaidas, ubi comperisset, Phili
plures lembos per hiemem parare, arbitratus classe
ad se venturum, ad Romanos miserat, qui rem sig
rent, et auxilium eos poscerent. (9) Et Romani
naves e classe ad Lilybæum ei submiserant; eas n
quæ Rhegii erant conspectæ. (10) Quas nisi tant
pavore Philippus reformidasset, illud erat cum m
tempus, quo destinata perficere in Illyrico poterat, I

[illegible] καὶ τὴν περὶ Κάνναν μάχην γίγνεσθαι· τῶν τε πλοίων, ἐκ τοῦ κατὰ λόγον, ἐγκρατὴς ἂν ἐγεγόνει. (11) Νῦν δὲ διαταραχθεὶς ὑπὸ τῆς προσαγγελίας, ἀβλαβῆ μὲν, οὐκ εὐσχήμονα δ' ἐποιήσατο τὴν ἀναχώρησιν εἰς Μακεδονίαν.

CXI. Ἐπράχθη δέ τι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ Προυσίᾳ μνήμης ἄξιον. (2) Τῶν γὰρ Γαλατῶν, οὓς διεβίβασεν ἐκ τῆς Εὐρώπης ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος εἰς τὸν πρὸς Ἀχαιὸν πόλεμον διὰ τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν, τούτων χωρισθέντων τοῦ προειρημένου βασιλέως, διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας ὑποψίας, καὶ πορθούντων μετὰ πολλῆς ἀσελγείας καὶ βίας τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ πόλεις, τὸ δὲ τελευταῖον καὶ πολιορκεῖν τοὺς Ἰλιεῖς ἐπιβαλλομένων· (3) ἐγένετο μέν τις οὐκ ἀγεννὴς περὶ ταῦτα πρᾶξις καὶ ὑπὸ τῶν τὴν Τρῳάδα κατοικούντων Ἀλεξανδρέων. (4) Θεμίστην γὰρ ἐξαποστείλαντες μετ' ἀνδρῶν τετρακισχιλίων, ἔλυσαν μὲν τὴν Ἰλιέων πολιορκίαν, ἐξέβαλον δ' ἐκ πάσης τῆς Τρῳάδος τοὺς Γαλάτας, ἀποκλείοντες ταῖς χορηγίαις, καὶ διαλυμαινόμενοι τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν. (5) Οἱ δὲ Γαλάται κατασχόντες τὴν Ἀρίσβαν καλουμένην ἐν τῇ τῶν Ἀβυδηνῶν χώρᾳ, λοιπὸν ἐπεβουλεύοντο καὶ προσεπολέμουν ταῖς περὶ τοὺς τόπους ἐκτισμέναις πόλεσιν. (6) Ἐφ' οὓς στρατεύσας μετὰ δυνάμεως Προυσίας, καὶ παραταξάμενος, τοὺς μὲν ἄνδρας κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τὰ δὲ τέκνα σχεδὸν ἅπαντα καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐν τῇ παρεμβολῇ κατέσφαξε, τὴν δ' ἀποσκευὴν ἐφῆκε διαρπάσαι τοῖς ἠγωνισμένοις. (7) Πράξας δὲ ταῦτα, μεγάλου μὲν ἀπέλυσε φόβου καὶ κινδύνου τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ πόλεις· καλὸν δὲ παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἀπέλιπε, τοῦ μὴ ῥᾳδίαν ποιεῖσθαι τοὺς ἐκ τῆς Εὐρώπης βαρβάρους τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν. (8) Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν. Τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, τῆς περὶ Κάνναν μάχης ἐπιτελεσθείσης, τὰ πλεῖστα μετετίθετο πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, καθάπερ ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἡμῖν δεδήλωται. (9) Ἡμεῖς δὲ νῦν ἐπὶ τούτων τῶν καιρῶν τῆς διηγήσεως λήξαιμεν, ἐπεὶ διεληλύθαμεν, ἃς περιέσχε τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πράξεων, ἡ τετταρακοστὴ τῶν Ὀλυμπιάδων πρὸς ταῖς ἑκατόν. (10) Ἐν δὲ τῇ μετὰ ταύτην βίβλῳ, βραχέα προσαναμνήσαντες τῆς ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ προκατασκευῆς, ἐπὶ τὸν περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας λόγον ἐπάνιμεν, κατὰ τὴν ἐν ἀρχαῖς ὑπόσχεσιν.

nis tota mente totisque viribus ad Hannibalem et ad Cannense prælium conversis : ipsasque adeo naves capturum eum fuisse, rationi est consentaneum. (11) Nunc eo nuntio perterrefactus, sine damno ille quidem, sed non sine ignominia, in Macedoniam se recepit.

CXI. Per idem tempus Prusias rem gessit, memoratu non indignam. (2) Galli, quos propter opinionem virtutis Attalus ad bellum contra Achæum ex Europa acciverat, quum a prædicto rege, ob eas, quas antea commemoravimus, suspiciones discessissent, effusa licentia ac violentia civitates ad Hellespontum depopulabantur, et ad extremum Ilienses quoque obsidere sunt aggressi. (3) Ibi tum egregium sane facinus etiam ab Alexandrensibus Troadem colentibus est editum. (4) Misso enim Themista cum quatuor militum millibus, non solum Ilienses obsidione liberarunt; sed etiam ex universa Troade Gallos ejecerunt, impediendo commeatus, et eorum conatibus se opponendo. (5) Tum vero Galli, occupata in Abydena ditione urbe, quam Arisbam dicunt, cetera ejus tractus oppida ex insidiis conabantur invadere et assiduum cum illis bellum gerebant. (6) Adversus hos igitur expeditionem Prusias suscepit, et acie dimicavit, ac viros quidem in ipso prælio, dum manus conseruntur, contrucidavit; sobolem vero propemodum omnem atque conjuges in ipsis castris jugulavit, impedimenta victori militi diripienda concessit. (7) Qua victoria rex et Hellespontiacas urbes magno metu ac periculo absolvit; et exemplum posteris præclarum dedit, ne, qui in Europa sunt barbari, temere in Asiam transire velint. (8) Rerum igitur Græcanicarum et Asiaticarum hic tum fuit status. In Italia vero, sicut supra ostendimus, post pugnam ad Cannas, pleraque omnia ad Carthaginienses deficiebant. (9) Nos vero expositis rebus gestis, quæ in quadragesimam supra centesimam Olympiadem incidunt, narrationem in hoc tempore terminabimus. (10) Libro autem sequente, si quæ in hoc [in *tertio libro*] sunt præstructa, breviter in memoriam revocaverimus, ad sermonem de reipublicæ Romanæ forma, sicut initio promisimus, nos conferemus.

ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I.

(Polyb. III, 2, 6.)

I. Στήσαντες δ' ἐπὶ τούτων τὴν διήγησιν, τὸν ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συστησόμεθα λόγον. (2) Ὡ κατὰ τὸ συνεχὲς ὑποδείξομεν, ὅτι μέγιστα συνεβάλετο αὐτοῖς ἡ τοῦ πολιτεύματος ἰδιότης πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνακτήσασθαι τὴν Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν δυναστείαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰβήρων προσλαβεῖν καὶ Κελτῶν ἀρχήν· (3) ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ, κρατήσαντας τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων, ἔννοιαν ἔχειν τῆς τῶν ὅλων ἐπιβολῆς.

[I. a. Οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν διότι τινὲς διαπορήσουσι πῶς ἀφέμενοι τοῦ συνάπτειν καὶ προστιθέναι τὸ συνεχὲς τῆς διηγήσεως, εἰς τοῦτον ἀπεθέμεθα τὸν καιρὸν τὸν περὶ τῆς προειρημένης πολιτείας ἀπολογισμόν· (2) ἐμοὶ δ' ὅτι μὲν ἦν ἐξ ἀρχῆς ἕν τι τῶν ἀναγκαίων, καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ὅλης προθέσεως, ἐν πολλοῖς οἶμαι δῆλον αὐτὸ πεποιηκέναι· (3) μάλιστα δ' ἐν τῇ καταβολῇ καὶ προεκθέσει τῆς ἱστορίας, ἐν ᾗ τοῦτο κάλλιστον ἔφαμεν ἅμα δὲ ὠφελιμώτατον εἶναι τῆς ἡμετέρας ἐπιβολῆς τοῖς ἐντυγχάνουσι τῇ πραγματείᾳ, τὸ γνῶναι καὶ μαθεῖν πῶς καὶ τίνι γένει πολιτείας ἐπικρατηθέντα σχεδὸν πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἐν οὐδ' ὅλοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν, ὑπὸ μίαν ἀρχὴν τῶν Ῥωμαίων ἔπεσεν, ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός· (4) κεκριμένου δὲ τούτου, καιρὸν οὐχ ἑώρων ἐπιτηδειότερον εἰς ἐπίστασιν καὶ δοκιμασίαν τῶν λέγεσθαι μελλόντων ὑπὲρ τῆς πολιτείας, τοῦ νῦν ἐνεστῶτος. (5) Καθάπερ γὰρ οἱ κατ' ἰδίαν ὑπὲρ τῶν φαύλων ἢ τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν ποιούμενοι τὰς διαλήψεις, ἐπειδὰν ἀληθῶς προθῶνται δοκιμάζειν, οὐκ ἐκ τῆς ἀπεριστάτου ῥᾳστώνης κατὰ τὸν βίον ποιοῦνται τὰς ἐπισκέψεις, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν ἀτυχίαις περιπετειῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις κατορθωμάτων· (6) μόνον νομίζοντες εἶναι ταύτην ἀνδρὸς τελείου βάσανον, τὸ τὰς ὁλοσχερεῖς μεταβολὰς τῆς τύχης μεγαλοψύχως δύνασθαι καὶ γενναίως ὑποφέρειν· τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ θεωρεῖν καὶ πολιτείαν. (7) Διόπερ οὐχ ὁρῶν ποίαν ἄν τις ὀξυτέραν ἢ μείζονα λάβοι μεταβολὴν (τῆς) καθ' ἡμᾶς τοῖς γε Ῥωμαίοις συμβάσης, εἰς τοῦτον ἀπεθέμην τὸν καιρὸν τὸν περὶ τῶν προειρημένων ἀπολογισμόν· γνοίη δ' ἄν τις τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς ἐκ τούτων. ΖΗΤΕΙ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΑΣ.]

LIBRI SEXTI
HISTORIARUM POLYBI
RELIQUIÆ.

I.

Argumentum Libri Sexti.

Eo loci (scil. post res libro quinto expositas) narrati sistemus, et ad explicandam reipublicæ romanæ rati nos convertemus. (2) Indeque continuo docebimus, Romanis reipublicæ formam maximum momentum lisse, non solum ad dominatum Italiæ Siciliæque recu dum, et Hispaniam præterea et Galliam suæ ditioni ciendam; (3) sed tandem etiam, post devictos bello Pœn cogitationem de totius terrarum orbis imperio suscipie

I. *a.* Non ignoro equidem quæsituros esse nonn curnam omisso nexu serieque narrationis, in hoc t translulerimus prædictæ reipublicæ expositionem. Ego vero, quod jam inde ab initio præcipua res qu mihi esset proposita, quæ pars universi argumenti compluribus in locis significasse puto, (3) præsertim ingressu ac propositione historiæ, quo loco diximu cherrimum simul atque utilissimum nostri operis fc ctoribus fructum, si a nobis edocti cognoscerent qu politices genere superatæ cunctæ propemodum orbis nes, intra annos tres supra quinquaginta nondum ex sub unius populi Romani dominationem ceciderint, numquam antea factum reperitur. (4) Quum id ani liberavissem, nullum præsente tempus aptius putav tentionem fidemque iis conciliandam quæ de politic mine dicturus eram. (5) Nam quemadmodum illi singulis hominibus vel ineptis vel frugi judicium inst siquidem vere judicare volunt, non ad tempus sec respiciunt, sed ad contrariæ fortunæ vices atque a gia in felicitate facinora, (6) existimantes scilice unam esse perfecti viri explorationem, si is summa næ conversiones magno animo ac forti perferre po sic, inquam, rem quoque politicam contemplari dec Jam quia haud scio an quisquam seu citiorem se rem fortunæ conversionem, quam ea quæ Romanis memoria accidit, prolaturus sit, idcirco in hunc contuli prædictæ reipublicæ descriptionem. Licea magnitudinem conversionis ex his cognoscere. Q IN TITULO DE ARTE IMPERATORIA.

II.

(Polyb. apud Dionys. Halic. I, 74.)

II. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι.

II.

Ex vetustiori Populi Romani Historia.

II. Romam conditam esse persuasum habeo anno secundo Olympiadis septimæ.

(Georgius Syncellus in Chronographia, p. 195 sq.)

Ὀλυμπιὰς δέ ἐστι παρ' Ἕλλησι τετραετηρικὸς χρόνος, οὗ κατὰ συμπλήρωσιν, ἀρχομένου τοῦ ε' ἔτους, Ὀλυμπιακὸς ἀγὼν ἤγετο... Τὸν δὲ ἀγῶνα τετέλεχεν Ἴφιτος Ἡρακλείδης σὺν Λυκούργῳ συγγενεῖ. Ἑκάτεροι δὲ Ἡρακλεῖδαι. Τότε δὲ ἀγὼν σταδίου ἦν μόνον, οὐδεὶς ἀνεγράφετο νικηφόρος, ἀμελούντων τῶν τηνικαῦτα. Ὀγδόῃ δὲ καὶ εἰκάδι Ὀλυμπιάδι Κόροιβος Ἠλεῖος ἀνεγράφη στάδιον νικήσας, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν Ὀλυμπιὰς πρώτη ἐτάχθη, ἀφ' ἧς Ἕλληνες ἀριθμεῖν δοκοῦσιν ἀκριβῶς χρονικόν. Ταῦτα Ἀριστόδημος ἱστορεῖ, καὶ συνῳδὰ τούτῳ Πολύβιος.

Olympias apud Græcos tempus est quatuor annorum; quo completo, ineunte anno quinto, certamen Olympicum celebrabatur... Certamen autem instituit Iphitus Heraclides, cum Lycurgo cognato suo; ambo quippe Heraclidæ erant. Tum vero solum stadii certamen erat, et nullius victoris nomen mandatum est annalibus; negligentibus rem eis qui eo tempore fuerunt. Octava autem et vicesima Olympiade Corœbus Eliensis scriptus est, qui stadio vicit; et Olympias ea prima constituta est, a qua Græci putant in designandis temporibus aliquid certi se constituere posse. Hæc Aristodemus narrat, et consentit cum eo Polybius.

(Polyb. apud Dionys. Halic. I, 32.)

(2) Παλάντιον λέγεται ἀπό τινος μειρακίου, Πάλαντος, αὐτόθι τελευτήσαντος.

(2) Palatium nomen habet ab adolescente quodam, Palante, qui eo loci obiit.

(Cicero, de Republica, II, 14.)

[Ac ille (*Romulus*) quum undequadraginta annos summa in pace concordiaque regnavisset (sequamur enim potissimum Polybium nostrum, quo nemo fuit in exquirendis temporibus diligentior), excessit e vita.]

(Apud Athenæum lib. X, c. XI, p. 440.)

(3) Παρὰ Ῥωμαίοις ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον· τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσιν. (4) Οὗτος δὲ ποιεῖται μὲν ἐκ τῆς ἀσταφίδος, καὶ ἔστι παραπλήσιος πινόμενος τῷ Αἰγοσθενίτῃ τῷ γλυκεῖ καὶ τῷ Κρητικῷ. Διὸ πρὸς τὸ κατεπεῖγον τοῦ δίψους χρῶνται αὐτῷ. (5) Λαθεῖν δ' ἐστὶν ἀδύνατον τὴν γυναῖκα πιοῦσαν οἶνον. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐδ' ἔχει οἴνου κυρίαν ἡ γυνή· (6) πρὸς δὲ τούτοις φιλεῖν δεῖ τοὺς συγγενεῖς τοὺς ἑαυτῆς, καὶ τοὺς τοῦ ἀνδρὸς, ἕως ἐξανεψίων· καὶ τοῦτο ποιεῖν καθ' ἡμέραν, ὁπόταν ἴδῃ πρῶτον. (7) Λοιπὸν, ἀδήλου τῆς ἐντυχίας οὔσης, τίσιν ἀπαντήσει, φυλάσσεται. (8) Τὸ γὰρ πρᾶγμα, κἂν γεύσηται μόνον, οὐ προσδεῖ διαβολῆς.

(3) Apud Romanos vino interdictum est mulieribus: at passum vinum eisdem licet bibere. (4) Id ex uva passa fit, gustu simile vino dulci Ægosthenensi aut Cretico. Isto igitur sitim, ubi urget, leniunt. (5) Vinum autem si qua biberit, celare factum non potest. Primum quidem, quod cellæ vinariæ potestatem non habet mulier: (6) deinde, quod eam oportet osculari et suos et mariti cognatos, ad filios usque consobrinorum; et id quidem quotidie, ubi primum eos videt. (7) Itaque, quum nesciat, quis ipsam allocuturus sit, aut quibus obviam sit futura, cavet sibi. (8) Nam si vel minimum degustasset, in facto aperto nulla præterea opus est criminatione.

(Steph. Byz. v. Ὠστία.)

(9) Ἔκτισε δὲ καὶ πόλιν Ὠστίαν, ἐπὶ τοῦ Τιβέριδος.

(9) Condidit vero etiam (Ancus Marcius) Ostiam oppidum, ad Tiberim.

(Excerpta Valesiana et Suidas v. Λεύκιος.)

(10) Λεύκιος, ὁ Δημαράτου τοῦ Κορινθίου υἱὸς, εἰς Ῥώμην ὥρμησε, πιστεύων αὑτῷ τε καὶ τοῖς χρήμασι· πεπεισμένος, οὐδενὸς ἔλαττον ἕξειν ἐν τῇ πολιτείᾳ διά τινας ἀφορμάς· (11) ἔχων γυναῖκα χρησίμην τά τ' ἄλλα, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπιβολὴν πραγματικὴν εὐφυᾶ συνεργόν. (12) Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ τυχὼν τῆς πολιτείας, εὐθέως ἡρμόσατο πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως θεραπείαν. (13) Ταχὺ δὲ, καὶ διὰ τὴν χορηγίαν, καὶ διὰ

(10) Lucius, Demarati Corinthii filius, Romam profectus est, cum in se ipso, tum in opibus magnam spem collocans; persuasusque non defore sibi occasiones, quibus effecturus esset ut in republica nulli foret inferior. (11) Habebatque etiam uxorem, cum ad alia idoneam, tum ad juvandos conatus, ad quos consilio et industria opus est, natura eximiam. (12) Romam igitur postquam venit, civitateque donatus est, statim ad regis obsequium sese accommodavit. (13) Et partim liberalitate sua, partim ingenii dexteritate,

τὴν τῆς φύσεως ἐπιδεξιότητα, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐκ παίδων ἀγωγὴν, ἁρμόσας τῷ προεστῶτι, μεγάλης ἀποδοχῆς ἔτυχε καὶ πίστεως παρ' αὐτοῦ. (14) Χρόνου δὲ προϊόντος, εἰς τοῦτ' ἦλθε παραδοχῆς, ὥστε συνοικεῖν καὶ συγχειρίζειν τῷ Μαρκίῳ τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν. (15) Ἐν δὲ τούτοις ἐπ' ἀγαθῷ πᾶσι γενόμενος, καὶ συνεργῶν καὶ συγκατασκευάζων τοῖς δεομένοις ἀεί τι τῶν χρησίμων, ἅμα δὲ καὶ τῇ τοῦ βίου χορηγίᾳ μεγαλοψύχως εἰς τὸ δέον ἑκάστοτε καὶ σὺν καιρῷ χρώμενος, ἐν πολλοῖς μὲν ἀπετίθετο χάριν, ἐν πᾶσι δ' εὔνοιαν ἐνειργάσατο καὶ φήμην ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ, καὶ τῆς βασιλείας ἔτυχεν.

III.

Περὶ διαφόρων Πολιτειῶν.

(Excerpta Antiqua ex lib. VI, cap. 1 - 8.)

III. Τῶν μὲν γὰρ Ἑλληνικῶν πολιτευμάτων ὅσα πολλάκις μὲν ηὔξηται, πολλάκις δὲ τῆς εἰς τἀναντία μεταβολῆς ὁλοσχεροῦς πεῖραν εἴληφε, ῥᾳδίαν εἶναι συμβαίνει καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων ἐξήγησιν, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀπόφασιν. (2) Τό τε γὰρ ἐξαγγεῖλαι τὰ γινωσκόμενα, ῥᾴδιον· τό τε προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, στοχαζόμενον ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων, εὐμαρές. (3) Περὶ δὲ τῆς Ῥωμαίων οὐδ' ὅλως εὐχερὲς, οὔτε περὶ τῶν παρόντων ἐξηγήσασθαι, διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς πολιτείας· οὔτε περὶ τοῦ μέλλοντος προειπεῖν, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν προγεγονότων περὶ αὐτοὺς ἰδιωμάτων καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. (4) Διόπερ οὐ τῆς τυχούσης ἐπιστάσεως προσδεῖται καὶ θεωρίας, εἰ μέλλοι τις τὰ διαφέροντα καθαρίως ἐν αὐτῇ συνόψεσθαι. (5) Συμβαίνει δὲ, τοὺς πλείστους τῶν βουλομένων διδασκαλικῶς ἡμῖν ὑποδεικνύειν περὶ τῶν τοιούτων, τρία γένη λέγειν πολιτειῶν· ὧν τὸ μὲν καλοῦσι Βασιλείαν, τὸ δ' Ἀριστοκρατίαν, τὸ δὲ τρίτον Δημοκρατίαν. (6) Δοκεῖ δέ μοι πάνυ τις εἰκότως ἂν ἐπαπορῆσαι πρὸς αὐτοὺς, πότερον ὡς μόνας ταύτας, ἢ καὶ νὴ Δί' ὡς ἀρίστας ἡμῖν εἰσηγοῦνται τῶν πολιτειῶν. (7) Κατ' ἀμφότερα γὰρ ἀγνοεῖν μοι δοκοῦσι. Δῆλον γὰρ, ὡς ἀρίστην μὲν ἡγητέον πολιτείαν τὴν ἐκ πάντων τῶν προειρημένων ἰδιωμάτων συνεστῶσαν. (8) Τούτου γὰρ τοῦ μέρους οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλ' ἔργῳ πεῖραν εἰλήφαμεν, Λυκούργου συστήσαντος πρώτου κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ Λακεδαιμονίων πολίτευμα. (9) Καίτοι οὐδ' ὡς μόνας ταύτας προσδεκτέον· καὶ γὰρ μοναρχικὰς καὶ τυραννικὰς ἤδη τινὰς τεθεάμεθα πολιτείας, αἳ, πλεῖστον διαφέρουσαι βασιλείας, παραπλήσιον ἔχειν τι ταύτῃ δοκοῦσιν· (10) ᾗ καὶ συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. (11) Καὶ μὴν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα καὶ πλείω γέγονε, δοκοῦντα παρόμοιον ἔχειν τι τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, ἃ πλεῖστον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διεστᾶσιν. (12) Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ δημοκρατίας.

IV. Ὅτι δ' ἀληθές ἐστι τὸ λεγόμενον, ἐκ τούτων

maxime vero iis artibus quibus fuerat a puero instit
brevi tempore ita se insinuavit regi, ut magnam auct
tem fidemque apud eum invenerit. (14) Progress
temporis in eum familiaritatis gradum est admissus,
habitaret una cum Marcio, et regni negotia cum eode
ministraret. (15) In qua ille administratione cum om
utilitati prospiceret, ac singulos, qui ab eo quidpiam p
labant, gratia atque opera sua adjuvaret, divitiisque
suis pro loco ac tempore magnifice uteretur, multos q
sibi devinctos beneficiis tenebat, benevolentiam vero
tutis famam apud omnes sibi comparaverat : quibus
regnum etiam est adeptus.

III.

De variis Rerumpublicarum Formis.

III. Quod si de Græcorum rebuspublicis quæstio
tur, ac de eis quidem, quibus sæpius accidit, ut in
crementum caperent, modo rursus funditus everse
riam fortunam experirentur; facile est, et præterito
commemorare, et de iis, quæ impendent, pronuntiar
Nam et narrare, quæ nota sunt, pronum; et futura præ
conjectura ex iis, quæ jam acciderunt, ducta, hau
difficile est. (3) De Romana vero republica dice
præsentem statum explicare arduum, propter mult
ejus varietatem; et de futuro præsagire aliquid,
ignorationem propriorum institutorum, quibus ad h
pus et publice et privatim usus est populus Roman
Itaque non mediocri attentione et diligenti inquisitio
si quis velit, quæ sunt in ea eximia, quibus differt
clare penitiusque perspicere. (5) Quum autem, qu
jusmodi rebus via et arte disserere instituunt, tres
publicarum formas enumerent; quarum unam vo
gnum, alteram Optimatium principatum, tertiam
imperium; (6) videtur mihi merito quæri posse
utrum has reipublicæ formas in medium afferant
an ut omnium certe optimas. (7) Nam equidem
modo errare eos existimo : quum eam rempublicam
debere optimam liquido constet, quæ ex omnibus i
diximus, formis sit composita. (8) Cujus rei pro
non ratione solum collectam, sed usu etiam et ex
firmatam habemus; postquam primus omnium Lyc
hoc instar publicam rem Lacedæmoniorum instit
Sed neque illud admittendum, solas esse has reip
Vidimus enim etiam monarchicas nonnullas et t
dominationes, quæ, quum longissime a regno di
aliquid tamen illi simile videntur habere : (10) qu
ob causam solent omnes qui dominantur soli,
fieri ejus potest, regnum ementiri eoque uti nomi
Multæ præterea civitates exstiterunt a paucis gu
non abhorrentes in speciem ab optimatium prin
quo tamen, ut verbo absolvam, plurimum dista
Atque eadem ratio est popularis etiam imperii.
IV. Vere autem dici hæc a nobis, ex his cla

…κέ. (2) Οὔτε γὰρ πᾶσαν δήπου μοναρχίαν εὐ-…ως βασιλείαν ῥητέον· ἀλλὰ μόνην τὴν ἐξ ἑκόντων …ρευομένην, καὶ τῇ γνώμῃ τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ καὶ …κυβερνωμένην. (3) Οὐδὲ μὴν πᾶσαν ὀλιγαρχίαν …στοκρατίαν νομιστέον· ἀλλὰ ταύτην, ἥτις ἂν κατ' …ὑπὸ τῶν δικαιοτάτων καὶ φρονιμωτάτων ἀν-…βραβεύηται. (4) Παραπλησίως οὐδὲ δημοκρα-…ἐν ᾗ πᾶν πλῆθος κύριόν ἐστι ποιεῖν ὅ τι ποτ' ἂν …βουληθῇ καὶ πρόθηται. (5) Παρὰ δὲ ᾧ πάτριόν …καὶ σύνηθες, θεοὺς σέβεσθαι, γονεῖς θεραπεύειν, …βυτέρους αἰδεῖσθαι, νόμοις πείθεσθαι· παρὰ τοῖς …τοιούτοις συστήμασιν ὅταν τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν νικᾷ, …[δεῖ] καλεῖν δημοκρατίαν. (6) Διὸ καὶ γένη μὲν …ῥητέον πολιτειῶν· τρία μὲν, ἃ πάντες θρυλ-…καὶ νῦν προείρηται· τρία δὲ τούτοις συμφυῆ, …μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν, ὀχλοκρατίαν. (7) …μὲν οὖν ἀκατασκεύως καὶ φυσικῶς συνίσταται …χία· ταύτῃ δ' ἕπεται καὶ ἐκ ταύτης γεννᾶται …κατασκευῆς καὶ διορθώσεως Βασιλεία. (8) Με-…βαλλούσης δὲ ταύτης εἰς τὰ συμφυῆ κακὰ, λέγω δ' …τυραννίδα· αὖθις ἐκ τῆς τούτων καταλύσεως Ἀρι-…φύεται. (9) Καὶ μὴν ταύτης εἰς Ὀλιγαρ-…ἐκτραπείσης κατὰ φύσιν, τοῦ δὲ πλήθους ὀργῇ …τὰς τῶν προεστώτων ἀδικίας, γεννᾶται … (10) Ἐκ δὲ τούτου πάλιν ὕβρεως καὶ παρανο-…ἀποπληροῦται σὺν χρόνοις Ὀχλοκρατία. (11) …δ' ἄν τις σαφέστατα περὶ τούτων, ὡς ἀληθῶς …δὴ νῦν εἶπον, ἐπὶ τὰς ἑκάστων κατὰ φύσιν …καὶ γενέσεις καὶ μεταβολὰς ἐπιστήσας. (12) Ὁ …ἕκαστον αὐτῶν ὡς φύεται, μόνος ἂν οὗτος …δύναιτ' ἂν καὶ τὴν αὔξησιν, καὶ τὴν ἀκμὴν, καὶ …ἑκάστων, καὶ τὸ τέλος, πότε, καὶ πῶς, …καταντήσει πάλιν· (13) Μάλιστα δ' ἐπὶ τῆς …πολιτείας τοῦτον ἁρμόσειν τὸν τρόπον ὑπεί-…τῆς ἐξηγήσεως, διὰ τὸ κατὰ φύσιν αὐτὴν ἀπ' …εἰληφέναι τήν τε σύστασιν καὶ αὔξησιν.

…ἀκριβέστερον μὲν οὖν ἴσως ὁ περὶ τῆς κατὰ φύ-…βολῆς τῶν πολιτειῶν εἰς ἀλλήλας διευκρινεῖται …Πλάτωνι, καί τισιν ἑτέροις τῶν φιλοσό-…πολλοῖς δὲ ὢν καὶ διὰ πλειόνων λεγόμενος, …ἐφικτός ἐστιν. (2) Διόπερ ὅσον ἀνήκειν ὑπο-…αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν, …κοινὴν ἐπίνοιαν, τοῦτο πειρασόμεθα κεφαλαιω-…δέξαι. (3) Καὶ γὰρ ἂν ἐλλείπειν τι δόξῃ διὰ …τῆς ἐμφάσεως, ὁ κατὰ μέρος λόγος τῶν ἑξῆς …ἱκανὴν ἀνταπόδοσιν ποιήσει τῶν νῦν ἐπα-… (4) Ποίας οὖν ἀρχὰς λέγω, καὶ πόθεν …τὰς πολιτείας πρῶτον; (5) Ὅταν ἢ διὰ …ῥοὰς, ἢ διὰ λοιμικὰς περιστάσεις, ἢ δι' ἀφορίας …ἢ δι' ἄλλας τοιαύτας αἰτίας φθορὰ γένηται τοῦ …γένους, οἵας ἤδη γεγονέναι παρειλήφα-…πολλάκις ἔσεσθαι ὁ λόγος αἱρεῖ· (6) …συμφθειρομένων πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων …ὅταν ἐκ τῶν περιλειφθέντων οἱονεὶ σπερ-

Neque enim unius dominatio omnis continuo Regnum dicenda est: sed ea demum, quæ a volentibus conceditur, et quæ consilio potius, quam metu ac vi, regitur. (3) Ita nec, ubicumque paucorum est potentia, par est arbitrari, esse optimatium principatum: verum, ubi justissimi prudentissimique viri per electionem summa rerum potiuntur. (4) Similiter nec populi imperium jure dixeris, ubi penes quamlibet turbam potestas est faciendi quidquid voluerit aut proposuerit. (5) Sed ubi patrius mos viget deos colendi, parentes honorandi, seniores reverendi, legibus parendi; ii sunt cœtus, apud quos, si vincit illud, quod pluribus visum fuerit, populi imperium esse dici jure potest. (6) Itaque genera rerumpublicarum statui sex debent: tria, quæ omnium ore jactantur, quæque modo posita sunt a nobis: tria, cognatæ cum his naturæ, dominatum dico unius, paucorum, et turbæ vulgaris. (7) Ac prima quidem, sine ulla arte, et naturæ impetu, constituitur unius dominatio: hanc sequitur atque adeo ex ea originem habet, cum accessit ars et emendatio, Regnum. (8) Quod ubi ad congenita mala degeneravit, nempe Tyrannidem; regibus sublatis, nascitur Optimatium principatus. (9) Hoc quoque in Paucorum dominationem, ut natura est hominum, verso; ubi multitudo, ira incensa, principum injurias ulta est, exoritur Populi imperium. (10) Rursusque ex hujus insolentia et legum contemtu emergit tandem turbæ potentatus. (11) Vera autem esse, quæ de his rebus diximus, facile quis intelligat, si uniuscujusque generis naturalia initia et exortus mutationesque ad animum revocaverit. (12) Etenim qui, quo pacto unumquodque istorum generum oriatur, perspexerit, is demum incrementum etiam, et florentissimum statum, et rursus mutationem cujusque, et finem poterit cognoscere, quando quove modo sit eventurus, et quo tandem quæque forma sit reditura. (13) Hanc autem explicationis rationem Romanæ cumprimis reipublicæ aptam fore existimavi; quoniam et a principio fundata et postea amplificata est convenienter naturæ.

V. Fortasse quidem igitur apud Platonem et alios nonnullos philosophos subtiliori quadam ratione enucleatur naturalis rerumpubl. conversio in aliud atque aliud genus. (2) Verum istorum disputatio quum a paucis percipi possit, quod et multiplex est et prolixior; nos ex illa quæstione, quantum pertinere videbitur ad pragmaticam historiam, et quantum capit communis hominum intelligentia, tantum summatim delibare conabimur. (3) Nam si quid etiam deesse videbitur in generali hac expositione, explicatio rerum singularium, de quibus deinceps dicemus, abunde satisfaciet pro eis, de quibus fuerit nunc dubitatio aliqua relicta. (4) Quænam igitur initia existere societatum civilium dicimus, et unde primum eas nasci? (5) Quoties aut propter diluvia, aut ob pestilentes tempestates, aut sterilitatem fructuum, aut similibus aliis de causis, humani generis interitus contigit (quales et jam ante fuisse accepimus, et rursus sæpe venturos ratio vincit), (6) tunc igitur, pereuntibus simul omnibus institutis hominum atque artibus, postquam ex superstitibus veluti seminibus progressu temporis

μάτων αὖθις αὐξηθῇ σὺν χρόνῳ πλῆθος ἀνθρώπων (7) τότε δήπου, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων συναθροιζομένων (ὅπερ εἰκὸς, κατὰ τούτων εἰς τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν), ἀνάγκη, τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τοῦτον ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν· (8) καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων θεωρούμενον τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν, παρ' οἷς ὁμολογουμένως τοὺς ἰσχυροτάτους ὁρῶμεν ἡγουμένους· λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τούτοις παραπλήσια. (9) Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς, εἰκὸς τοιούτους εἶναι καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων βίους, ζωηδὸν συναθροιζομένων, καὶ τοῖς ἀλκιμωτάτοις καὶ δυναμικωτάτοις ἑπομένων· οἷς ὅρος μέν ἐστι τῆς ἀρχῆς ἰσχὺς, ὄνομα δ' ἂν εἴποι τις Μοναρχίαν. (10) Ἐπειδὰν δὲ τοῖς συστήμασι διὰ τὸν χρόνον ὑπογένηται συντροφία καὶ συνήθεια, τοῦτ' ἀρχὴ Βασιλείας φύεται· καὶ τότε πρώτως ἔννοια γίγνεται τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου τοῖς ἀνθρώποις, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις.

VI. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς γενέσεως τῶν εἰρημένων τοιόσδε. (2) Πάντων γὰρ πρὸς τὰς συνουσίας ὁρμώντων κατὰ φύσιν, ἐκ δὲ τούτων παιδοποιΐας ἀποτελουμένης, ὁπότε τις τῶν ἐκτραφέντων εἰς ἡλικίαν ἱκόμενος, μὴ νέμοι χάριν, μηδ' ἀμύναι τούτοις, οἷ ἐκτρέφοιεν, ἀλλά που τἀναντία κακῶς λέγειν ἢ δρᾷν τούτους ἐγχειροίη· (3) δῆλον, ὡς δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν εἰκὸς τοὺς συνόντας, καὶ συνιδόντας τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν γεννησάντων ἐπιμέλειαν καὶ κακοπάθειαν περὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν τούτων θεραπείαν καὶ τροφήν. (4) Τοῦ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέροντος τῶν ἄλλων ζώων, ᾗ μόνοις αὐτοῖς μέτεστι νοῦ καὶ λογισμοῦ, φανερὸν, ὡς οὐκ εἰκὸς παρατρέχειν αὐτοὺς τὴν προειρημένην διαφορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων· (5) ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γιγνόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἑκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. (6) Καὶ μὴν, ὅταν που πάλιν ἕτερος, ὑπὸ θατέρου τυχὼν ἐπικουρίας ἢ βοηθείας ἐν τοῖς δεινοῖς, μὴ νέμῃ τῷ σώσαντι χάριν, ἀλλά ποτε καὶ βλάπτειν ἐγχειρῇ τοῦτον, φανερὸν, ὡς εἰκὸς τῷ τοιούτῳ δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν τοὺς εἰδότας, συναγανακτοῦντας μὲν τῷ πέλας, ἀναφέροντας δ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ παραπλήσιον. (7) Ἐξ ὧν ὑπογίγνεταί τις ἔννοια παρ' ἑκάστῳ τῆς τοῦ καθήκοντος δυνάμεως καὶ θεωρίας· ὅπερ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τέλος δικαιοσύνης. (8) Ὁμοίως πάλιν, ὅταν ἀμύνῃ μέν τις πρὸ πάντων ἐν τοῖς δεινοῖς, ὑφίστηται δὲ καὶ μένῃ τὰς ἐπιφορὰς τῶν ἀλκιμωτάτων ζώων, εἰκὸς μὲν, τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προστατικῆς· τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. (9) Ἐξ οὗ πάλιν εὔλογον, ὑπογίγνεσθαί τινα θεωρίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς αἰσχροῦ καὶ καλοῦ, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς, καὶ τὸ μὲν ζήλου καὶ μιμήσεως τυγχάνειν, διὰ τὸ συμφέρον, τὸ δὲ φυγῆς. (10)

rursus multitudo hominum est propagata; (7) tu
sicut in ceteris fit animalibus, sic et in hominum g
cesse est, ut, ubi in societatem coierunt (conse
est enim, adversus illa hos propter naturæ imbec
cum sui similibus congregari), quicumque corporis
animi audacia eminet, is ducatum atque imperium
ros obtineat. (8) Hoc ipsum enim, quod in alii
animantium generibus, quæ non reguntur opinioni
videmus, pro verissimo naturæ instituto habend
videmus autem in illis manifeste ducum officio fu
stissimos quosque, tauros dico, apros, gallos gall
et id genus alia animalia. (9) Itaque initio quide
modi esse etiam hominum vitam, consentaneum
communi animantium more in unum gregem coean
tissimos ac valentissimos sequantur. Atque hi qu
bore metiuntur imperium : quod rite appelles Mona
sive unius dominationem. (10) Postea vero qua
dente tempore inter hos cœtus sodalitium quoddam
consuetudo subnata est, tunc Regni seruntur init
pitque tum primum honesti justique, et eorum q
his contraria, animis hominum oboriri notitia.

VI. Ratio autem atque modus, quo existunt ori
hæc quæ diximus, hujusmodi est. (2) Scilicet c
conjunctionem maris et fœminæ naturaliter omne
lentur, ex eoque liberi nascantur, quoties adultu
eorum, qui educati fuerint, gratiam non refert,
subvenit, a quibus fuerit alitus, sed e contrario
ctisve eos aggreditur lædere : (3) perspicuum est
animo rem ferre, graviterque offendi eos, qui fo
sunt, et, quanta cura atque ærumna parentes liber
verint atque aluerint, notum habent. (4) Quonia
homo a ceteris animantibus hoc differt, quod solu
et rationis sit particeps; non est profecto simile ve
hanc voluntatum diversitatem inobservatam præt
ros, quod faciunt aliæ animantes : (5) sed admi
lictum revocaturos ad animum, et præsens factum
turos; ut qui, futura prospicientes, facile cogit
cuique ex suo numero idem posse evenire. (
autem, si quis, ab alio opem ac præsidium in
nactus, auctori suæ salutis gratiam non rependat,
injuriam ei facere conetur, quis dubitat, talem
apud omnes, qui resciverint, in offensa gravi f
mul alterius vicem indignantibus cunctis, et,
injuriæ exemplum ad se perveniat, metuentibu
quo suboritur in singulorum animis notio quæ
et quæ sit hujus vis atque ratio : quod quidem
et finis est justitiæ. (8) Similiter rursus, qu
in periculis acriter pro omnibus propugnat, ide
valentissimas subsistit, et earum sustinet impet
dubitandum, quin hunc acclamationibus prose
stis multitudo, cum benevolentiæ et honoris sig
eum vero, qui contraria huic faciat, vituperati
num consequi offensionemque. (9) Ex quo ru
taneum est subnasci in animis vulgi turpis at
quamdam notitiam, et ejus discriminis quo h
separantur; atque ita honestum quidem æmul
imitarique, propter adjunctum commodum;

ὅταν οὖν καὶ ὁ προεστὼς καὶ τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχων ἀεὶ συνεπισχύῃ τοῖς προειρημένοις κατὰ τὰς τῶν πολλῶν διαλήψεις, καὶ δόξῃ τοῖς ὑποταττομένοις διανεμητικὸς εἶναι τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστοις· (11) οὐκ ἔτι τὴν βίαν φοβούμενοι, τῇ δὲ γνώμῃ τὸ πλεῖον εὐδοκοῦντες, ὑποτάττονται καὶ συσσώζουσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, κἂν ὅλως ᾖ γηραιὸς, ὁμοθυμαδὸν ἐπαμύνοντες καὶ διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ. (12) Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βασιλεὺς ἐκ μονάρχου λανθάνει γενόμενος, ὅταν παρὰ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἰσχύος μεταλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ὁ λογισμός.

VII. Αὕτη καλοῦ καὶ δικαίου πρώτη παρ' ἀνθρώποις φυσικῶς ἔννοια, καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις· αὕτη βασιλείας ἀληθινῆς ἀρχὴ καὶ γένεσις. (2) Οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τούτων ἐπὶ πολὺ διαφυλάττουσι τὰς ἀρχάς· πεπεισμένοι, τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονότας, καὶ τραφέντας ὑπὸ τοιούτοις, παραπλησίους ἕξειν καὶ τὰς προαιρέσεις. (3) Ἐὰν δέ ποτε τοῖς ἐκγόνοις δυσαρεστήσωσι, ποιοῦνται μετὰ ταῦτα τὴν αἵρεσιν ἀρχόντων καὶ βασιλέων οὐκ ἔτι κατὰ τὰς σωματικὰς καὶ θυμικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ τὰς τῆς γνώμης καὶ τοῦ λογισμοῦ διαφορὰς, πεῖραν εἰληφότες ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς ἐξ ἀμφοῖν παραλλαγῆς. (4) Τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐγήρασκον ταῖς βασιλείαις οἱ κριθέντες ἅπαξ καὶ τυχόντες τῆς ἐξουσίας ταύτης, τόπους τε διαφέροντας ὀχυρούμενοι καὶ τειχίζοντες, καὶ χώραν κατακτώμενοι, τὸ μὲν τῆς ἀσφαλείας χάριν, τὸ δὲ τῆς δαψιλείας τῶν ἐπιτηδείων τοῖς ὑποτεταγμένοις· (5) ἅμα δὲ, περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, ἐκτὸς ἦσαν πάσης διαβολῆς καὶ φθόνου· διὰ τὸ μήτε περὶ τὴν ἐσθῆτα μεγάλας ποιεῖσθαι τὰς παραλλαγὰς, μήτε περὶ τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἀλλὰ παραπλήσιον ἔχειν τὴν βιοτείαν τοῖς ἄλλοις, ὁμόσε ποιούμενοι τοῖς πολλοῖς ἀεὶ τὴν δίαιταν. (6) Ἐπεὶ δ' ἐκ διαδοχῆς καὶ κατὰ γένος τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντες, ἕτοιμα μὲν εἶχον ἤδη τὰ πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, ἕτοιμα δὲ καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν τὰ πρὸς τὴν τροφήν· (7) τότε δὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἑπόμενοι διὰ τὴν περιουσίαν, ἐξάλλους μὲν ἐσθῆτας ὑπέλαβον δεῖν ἔχειν τοὺς ἡγουμένους τῶν ὑποταττομένων, ἐξάλλους δὲ καὶ ποικίλας τὰς περὶ τὴν τροφὴν ἀπολαύσεις καὶ παρασκευὰς, ἀναντιῤῥήτους δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ προσηκόντων τὰς τῶν ἀφροδισίων χρείας καὶ συνουσίας. (8) Ἐφ' οἷς τοῦ μὲν φθόνου γενομένου καὶ προσκοπῆς, ἐφ' οἷς δὲ μίσους ἐκκαιομένου καὶ δυσμενικῆς ὀργῆς, ἐγένετο μὲν ἐκ τῆς βασιλείας τυραννὶς, ἀρχὴ δὲ καταλύσεως ἐγεννᾶτο, καὶ σύστασις ἐπιβουλῆς τοῖς ἡγουμένοις· (9) ἣν οὐκ ἐκ τῶν χειρίστων, ἀλλ' ἐκ τῶν γενναιοτάτων καὶ μεγαλοψυχοτάτων, ἔτι δὲ θαρραλεωτάτων ἀνδρῶν συνέβαινε γενέσθαι, διὰ τὸ τοὺς τοιούτους ἥκιστα δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν ἐφεστώτων ὕβρεις.

VIII. Τοῦ δὲ πλήθους, ὅταν λάβῃ προστάτας, συνεπισχύοντος κατὰ τῶν ἡγουμένων διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, τὸ μὲν τῆς βασιλείας καὶ μοναρχίας εἶδος ἄρδην ἀνῃρεῖτο, τὸ δὲ τῆς Ἀριστοκρατίας αὖθις ἀρχὴν

quod sit turpe. (10) Quando igitur is, qui ceteris præest et supremam potestatem habet, semper etiam illis, quos diximus, viris, secundum multitudinis opinionem favet, suisque viribus eos juvat, atque a subditis suis existimatur is esse, qui cuique tribuat quod meritis cujusque convenit; (11) tum vero non amplius vim veriti, sed animis potius ac voluntate consentientes, ejus se potestati subjiciunt, et ad conservandum ipsi imperium cuncti conspirant: ac, licet ad ultimam senectutem pervenerit, paribus omnes animis illum defendunt, et adversus eos, qui ejus dominationi insidias struunt, nullum non certamen subeunt. (12) Atque hoc pacto, quum a ferocia et robore ad rationem principatus fuerit translatus, pro eo, quod erat monarchus invidioso nomine, sensim nemine animadvertente rex evadit.

VII. Hæc est prima apud homines honesti et justi a natura profecta notio, et eorum quæ his sunt contraria: hæc veri Regni origo, hinc ortus. (2) Non solum enim ipsis, sed et soboli, per longum tempus imperium subditi conservant: persuasi, talibus viris prognatos, et a talibus educatos, animis quoque et voluntatibus pares eis futuros. (3) Quod si horum posteri tandem displicuerint, magistratus deinde ac reges sibi eligunt, non utique eos, qui corporis robore aut spiritus ferocia præstent, sed eos, qui sapientia et prudentia excellant: ut qui rebus ipsis fuerint edocti, quantum inter hos atque illos sit discriminis. (4) Ac primis quidem temporibus, qui electione populorum regiam potestatem semel fuerant adepti, in regnis suis consenescebant; loca opportuna munientes ac mœnibus cingentes, et ditionem quisque suam amplificantes; partim securitatis causa, partim ut subditis rerum ad victum necessariarum uberem copiam exhiberent. (5) Simul vero, dum his animum intendebant, extra offensam atque invidiam hominum erant: quia neque cultu admodum diverso a ceteris utebantur, neque victu, sed, vitæ genus reliquis simile usurpantes, una cum multitudine assidue versabantur. (6) Ubi vero qui ex successione generis regna susceperant, comparata habuerunt quæ ad securitatem desiderabantur, et comparata etiam quæ sunt ad victum necessaria, ac multo quidem plura quam erat necesse; (7) tum enimvero cupiditatibus obsecuti, ob superfluentèm rerum omnium copiam arbitrati sunt, debere principes alio, quam subditos, uti cultu, aliis et variis ad luxum frui voluptatibus atque apparatibus, in usu item Veneris quamvis illicitæ contradicendi sibi nemini jus esse. (8) Atque ita, dum ex aliis facinoribus invidiam atque offensionem sibi conflarunt, ex aliis odium hominum atque iram infestam in se accenderunt; de regno facta est Tyrannis, simulque ejus tollendæ fundamenta jacta sunt, et in caput dominantium conspiratio iniri cœpta est: (9) cujus quidem auctores erant non deterrimi civium, sed generosissimi quique et maximi animi atque audacissimi; quoniam hi sunt, qui principum injurias minime omnium ferre possunt.

VIII. Populo autem, ubi duces nactus est, connitente cum illis ad regum perniciem propter dictas causas, et regno et unius dominatione de republica sublatis, principium originemque habuit optimatium principatus. (2) Nam iis,

ἐλάμβανε καὶ γένεσιν. (2) Τοῖς γὰρ καταλύσασι τοὺς μονάρχους οἱονεὶ χάριν ἐκ χειρὸς ἀποδιδόντες οἱ πολλοὶ, τούτοις ἐχρῶντο προστάταις, καὶ τούτοις ἐπέτρεπον περὶ σφῶν. (3) Οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀσμενίζοντες τὴν ἐπιτροπὴν, οὐδὲν προὐργιαίτερον ἐποιοῦντο τοῦ κοινῇ συμφέροντος, καὶ κηδεμονικῶς καὶ φυλακτικῶς ἕκαστα χειρίζοντες, καὶ τὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τὰ κοινὰ τοῦ πλήθους. (4) Ὅτε δὲ διαδέξαιντο πάλιν παῖδες παρὰ πατέρων τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν, ἄπειροι μὲν ὄντες κακῶν, ἄπειροι δὲ καθόλου πολιτικῆς ἰσότητος καὶ παῤῥησίας, τεθραμμένοι δ' ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς τῶν πατέρων ἐξουσίαις, καὶ προαγωγαῖς· (5) ὁρμήσαντες οἱ μὲν ἐπὶ πλεονεξίαν καὶ φιλαργυρίαν ἄδικον, οἱ δ' ἐπὶ μέθας καὶ τὰς ἅμα ταύτας ἀπλήστους εὐωχίας, οἱ δ' ἐπὶ τὰς τῶν γυναικῶν ὕβρεις καὶ παίδων ἁρπαγὰς, μετέστησαν μὲν τὴν ἀριστοκρατίαν εἰς Ὀλιγαρχίαν. (6) Ταχὺ δὲ κατεσκεύασαν ἐν τοῖς πλήθεσι πάλιν τὰ παραπλήσια τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι· διὸ καὶ παραπλήσιον συνέβαινε τὸ τέλος αὐτῶν γίγνεσθαι τῆς καταστροφῆς τοῖς περὶ τοὺς τυράννους ἀτυχήμασι.

IX. Ἐπειδὰν γάρ τις συνθεασάμενος τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος κατ' αὐτῶν, τὸ παρὰ τοῖς πολίταις ὑπάρχον, κἄπειτα θαῤῥήσῃ λέγειν ἢ πράττειν τι κατὰ τῶν προεστώτων, πᾶν ἕτοιμον καὶ συνεργὸν λαμβάνει τὸ πλῆθος. (2) Λοιπὸν, οὓς μὲν φονεύσαντες, οὓς δὲ φυγαδεύσαντες, οὔτε βασιλέα προΐστασθαι τολμῶσιν, ἔτι δεδιότες τὴν τῶν πρότερον ἀδικίαν, οὔτε πλείοσιν ἐπιτρέπειν τὰ κοινὰ θαῤῥοῦσι· παρὰ πόδας αὐτοῖς οὔσης τῆς πρότερον ἀγνοίας. (3) Μόνης δὲ σφίσι καταλειπομένης ἐλπίδος ἀκεραίου τῆς ἐν αὐτοῖς, ἐπὶ ταύτην καταφέρονται· καὶ τὴν μὲν πολιτείαν ἐξ ὀλιγαρχικῆς δημοκρατίαν ἐποίησαν, τὴν δὲ τῶν κοινῶν πρόνοιαν καὶ πίστιν εἰς σφᾶς αὐτοὺς ἀνέλαβον. (4) Καὶ μέχρι μὲν ἂν ἔτι σώζωνταί τινες τῶν ὑπεροχῆς καὶ δυναστείας πεῖραν εἰληφότων, ἀσμενίζοντες τῇ παρούσῃ καταστάσει, περὶ πλείστου ποιοῦνται τὴν ἰσηγορίαν καὶ τὴν παῤῥησίαν. (5) Ὅταν δ' ἐπιγένωνται νέοι, καὶ παισὶ παίδων πάλιν ἡ δημοκρατία παραδοθῇ, τότε οὐκ ἔτι διὰ τὸ σύνηθες ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τὸ τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας, ζητοῦσι πλέον ἔχειν τῶν πολλῶν· μάλιστα δ' εἰς τοῦτ' ἐμπίπτουσιν οἱ ταῖς οὐσίαις ὑπερέχοντες. (6) Λοιπὸν, ὅταν ὁρμήσωσιν ἐπὶ τὸ φιλαρχεῖν, καὶ μὴ δύνωνται δι' αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς τυγχάνειν τούτων, διαφθείρουσι τὰς οὐσίας, δελεάζοντες καὶ λυμαινόμενοι τὰ πλήθη κατὰ πάντα τρόπον. (7) Ἐξ ὧν, ὅταν ἅπαξ δωροδόκους καὶ δωροφάγους κατασκευάσωσι τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν ἄφρονα δοξοφαγίαν, τότ' ἤδη πάλιν τὸ μὲν τῆς δημοκρατίας καταλύεται, μεθίσταται δ' εἰς βίαν καὶ χειροκρατίαν ἡ δημοκρατία. (8) Συνειθισμένον γὰρ τὸ πλῆθος ἐσθίειν τὰ ἀλλότρια, καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τοῦ ζῆν ἐπὶ τοῖς τῶν πέλας, ὅταν λάβῃ προστάτην μεγαλόφρονα καὶ τολμηρὸν, ἐκκλειόμενον δὲ διὰ πενίαν τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τιμίων· τότε δὴ χειροκρατίαν ἀποτελεῖ. (9) Καὶ τότε συναθροιζόμενον

qui monarchiam sustulerant, hanc e vestigio quasi
cedem populus rependebat, ut rectoribus illis ute
seque ipsis permitteret. (3) Illi igitur primum, conte
nore traditæ sibi reipublicæ, communem utilitatem
bus rebus anteferre, et singulari cura ac studio et
tudine cuncta tum privatorum tum reipubl. admini
(4) Verum ubi rursus traditam sibi a patribus fili
potestatem obtinuissent, homines, qui malorum pe
nullum unquam fecerant, nullum æquabilitatis ne
tatis civilis, sed a pueris innutriti fuerant paternis
bus et dignitatibus : (5) quum alii avaritiæ et
opum cupiditati se dedidissent, alii ebrietati et helh
bus, quæ illam comitari solent, quidam ad stupra
bus inferenda, aut pueros rapiendos, animum adjec
mutarunt illi quidem optimatium principatum in pa
dominationem. (6) Ceterum in animis populorum
tempore eosdem affectus excitarunt cum iis, de
paulo ante diximus. Itaque parem et ipsi exitum
illi quem tyranni habuerunt, cum eos oppressit cal

IX. Postquam enim observavit aliquis, quanta in
odio flagrarent optimates apud populum, ausus de
dicto vel facto aliquid adversus eos moliri, ilicet m
nem universam præsto habet, conatus ipsius adju
(2) Quo facto, aliis optimatium occisis, aliis in exili
sis, neque regem suis rebus audent præficere, me
injustitiæ qua superiores erant usi; neque vero
rempublicam tradere sustinent, ob oculos adhuc v
bus sceleribus nuper admissis. (3) Quum igitur
integra spes restet, quam in sese ponant, hanc sec
publicam a paucorum dominatione ad Populi in
transferunt, et publicarum rerum curam ac fidem
se suscipiunt. (4) Ac quoad quidem supersunt adhu
nonnulli, qui potentiam dominationemque paucor
experti, in præsenti statu acquiescentes, antiqui
litate juris et libertate civium nihil habent. (5) S
quam nova soboles est exorta, et ad priorum ne
puli imperium pervenit, tum enimvero æqualitati
tatis bonum parvi facientes, utpote cui assueveru
posse quam ceteri cupiunt : estque hoc vitium iis po
familiare, qui divitiis alios antecedunt. (6) Igitu
biendos honores conversi, ubi hos per se et propri
consequi non valent, inescando et omni genere l
corrumpendo populo rem familiarem suam dilapida
Qui postquam semel, sua stulta aviditate dignitat
titudinem largitiones captare devorareque docuer
vero rursus incipit populi imperium labefactari, suc
ejus loco vis ac manuum violentia. (8) Assueta e
de alieno vivere, et in aliorum fortunis spes vitæ
magni animi audacemque nacta ducem, cui aditu
nores in republica paupertas præcludit, populi im
manuum violentiam convertit. (9) Ac tunc qui
tione facta, cædibus, exiliis, divisionibus novis

καὶ σφαγάς, φυγάς, γῆς ἀναδασμούς· ἕως ἄν, ἀποτεθηριωμένον, πάλιν εὕρῃ δεσπότην καὶ μόναρχον. (10) Αὕτη πολιτειῶν ἀνακύκλωσις, αὕτη φύσεως οἰκονομία, καθ' ἣν μεταβάλλει καὶ μεθίσταται, καὶ πάλιν εἰς αὑτὰ καταντᾷ τὰ κατὰ τὰς πολιτείας. (11) Ταῦτά τις σαφῶς ἐπεγνωκώς, χρόνοις μὲν ἴσως διαμαρτήσεται, λέγων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος περὶ πολιτείας· τὸ δὲ ποῦ τῆς αὐξήσεως ἕκαστόν ἐστιν ἢ τῆς φθορᾶς, ἢ ποῦ μεταστήσεται, σπανίως ἂν διασφάλλοιτο, χωρὶς ὀργῆς ἢ φθόνου ποιούμενος τὴν ἀπόφασιν. (12) Καὶ μὴν περὶ γε τῆς Ῥωμαίων πολιτείας κατὰ ταύτην τὴν ἐπίστασιν μάλιστ' ἂν ἔλθοιμεν εἰς γνῶσιν καὶ τῆς συστάσεως, καὶ τῆς αὐξήσεως, καὶ τῆς ἀκμῆς· ὁμοίως δὲ καὶ τῆς εἰς τοὔμπαλιν ἐσομένης ἐκ τούτων μεταβολῆς. (13) Εἰ γάρ τινα καὶ ἑτέραν πολιτείαν, ὡς ἀρτίως εἶπα, καὶ ταύτην συμβαίνει, κατὰ φύσιν ἀπ' ἀρχῆς ἔχουσαν τὴν σύστασιν καὶ τὴν αὔξησιν, κατὰ φύσιν ἕξειν καὶ τὴν εἰς τἀναντία μεταβολήν. (14) Σκοπεῖν δ' ἔσται διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων.

X. Νῦν δ' ἐπὶ βραχὺ ποιησόμεθα μνήμην ὑπὲρ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας· ἔστι γὰρ οὐκ ἀνοίκειος ὁ λόγος τῆς προθέσεως. (2) Ἐκεῖνος γάρ, ἕκαστα τῶν προειρημένων συννοήσας ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς ἐπιτελούμενα, καὶ συλλογισάμενος, ὅτι πᾶν εἶδος πολιτείας ἁπλοῦν καὶ κατὰ μίαν συνεστηκὸς δύναμιν, ἐπισφαλὲς γίνεται, διὰ τὸ ταχέως εἰς τὴν οἰκείαν καὶ φύσει παρεπομένην ἐκτρέπεσθαι κακίαν. (3) (καθάπερ γὰρ σιδήρῳ μὲν ἰός, ξύλοις δὲ θρίπες καὶ τερηδόνες συμφυεῖς εἰσι λῦμαι, δι' ὧν, κἂν πάσας τὰς ἔξωθεν διαφύγωσι βλάβας, ὑπ' αὐτῶν φθείρονται τῶν συγγενομένων· (4) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν πολιτειῶν συγγίγνεται κατὰ φύσιν ἑκάστῃ καὶ παρέπεταί τις κακία· βασιλείᾳ μὲν ὁ μοναρχικὸς λεγόμενος τρόπος, ἀριστοκρατίᾳ δ' ὁ τῆς ὀλιγαρχίας, δημοκρατίᾳ δὲ ὁ θηριώδης καὶ χειροκρατικός· (5) εἰς οὓς οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ πάντα τὰ προειρημένα σὺν χρόνῳ ποιεῖσθαι τὰς μεταστάσεις κατὰ τὸν ἄρτι λόγον)· (6) ἃ προϊδόμενος Λυκοῦργος, οὐχ ἁπλῆν, οὐδὲ μονοειδῆ συνεστήσατο τὴν πολιτείαν, ἀλλ' ὁμοῦ πάσας ὁμοῦ συνήθροιζε τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν ἀρίστων πολιτευμάτων· (7) ἵνα μηδὲν αὐξανόμενον ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς συμφυεῖς ἐκτρέπηται κακίας· ἀντισπωμένης δὲ τῆς ἑκάστου δυνάμεως ὑπ' ἀλλήλων, μηδαμοῦ νεύῃ, μηδ' ἐπὶ πολὺ καταρρέπῃ μηδὲν αὐτῶν, ἀλλ' ἰσορροποῦν καὶ ζυγοστατούμενον ἐπὶ πολὺ διαμένῃ κατὰ τὸν τῆς ἀντιπλοίας λόγον ἀεὶ τὸ πολίτευμα· (8) τῆς μὲν βασιλείας κωλυομένης ὑπερηφανεῖν, διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ δήμου φόβον, δεδομένης καὶ τούτῳ μερίδος ἱκανῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ· (9) τοῦ δὲ δήμου πάλιν μὴ θαρροῦντος καταφρονεῖν τῶν βασιλέων, διὰ τὸν ἀπὸ τῶν γερόντων φόβον, οἳ κατ' ἐκλογὴν ἀριστίνδην κεκριμένοι πάντες ἔμελλον ἀεὶ τῷ δικαίῳ προσνέμειν ἑαυτούς. (10) Ὥστε τὴν τῶν ἐλαττουμένων μερίδα, διὰ τὸ τοῖς ἔθεσιν ἐμμένειν, ταύτην γίνεσθαι μείζω καὶ βαρυτέραν, τῇ τῶν γερόντων

usque eo sævit, donec tandem, efferata, dominum rursus nanciscatur, qui rerum potiatur solus. (10) Hic orbis est, quo in sese respublicæ revolvuntur : hic naturæ ordo, per quem rerumpubl. status mutatur, transformatur, et rursus eodem redit. (11) Quæ si quis accurate cognita habuerit, de iis, quæ remp. manent, dicere aggressus, in ratione temporum ille quidem fortasse falletur : at quo loco sit quæque illarum incrementone propior an ruinæ, et in quam formam sit immutanda; vix est, ut in hoc fallatur : si modo ira atque invidia vacuus, sententiam super ea re suam pronuntiaverit. (12) Ad Romanam quidem certe quod attinet rempublicam, hoc potissimum inquisitionis genere intelligemus, quo pacto ab initio constituta, deinde aucta, et ad hunc statum florentissimum, quo nunc viget, perducta fuerit : et similiter, quænam in contrarium illam maneat conversio. (13) Hæc enim respublica, quemadmodum, si qua alia, ut paulo ante dixi, secundum naturam constituta atque aucta est, sic et mutationem in contrarium secundum naturam habebit : (14) quod quidem ex iis, quæ deinceps dicentur, planius intelligetur.

X. Nunc vero de latis a Lycurgo legibus pauca dicemus : neque enim a proposito alienus est hic sermo. (2) Animadverterat ille vir, necessaria naturæ lege omnia ista venire statueratque apud se, quamlibet reipubl. formam simplicem et uno genere constantem, periculosam esse : quia facile ad proprium sibi vitium, quod ipsam natura comitatur, deflectit. (3) Sicut enim rubigo ferro, cossi et teredines ligno congenitæ pestes insunt; adeo ut, quamvis nihil extrinsecus illa læserit, per ea tamen, quæ intra ipsa nascuntur, intereant : (4) sic etiam naturæ legibus simul cum singulis rerumpublicarum formis nascitur aliquod vitium, quod assidue illas comitatur : puta, regnum, monarchicus, qui dicitur, status; optimatium principatum, dominatio paucorum; imperium populi, ferinæ similis potentia, quando obtinet manuum violentiæ : (5) in quæ vitia quominus singulæ rerumpubl. formæ, quas prius diximus, conversæ tandem mutentur, vitari non potest. (6) Hæc igitur quum prævidisset Lycurgus, non simplicem neque uniformem remp. constituit : sed optimarum quarumque rerumpubl. virtutes omnes ac proprietates in unum copulavit : ne, si qua illarum supra modum augeretur, ad vitia congenita deflecteret : (7) sed, dum cujusque vis mutuo omnium nisu in contrarium retrahitur, nulla illarum pars vergat usquam aut nimium propendeat; verum æquis ponderibus librata, et æqua lance suspensa, quam diutissime respublica duret; quemadmodum in navigando servatur navis, dum nimius ventorum impetus opposita vi remorum temperatur. (8) Nam reges quidem ne superbe atque impotenter agerent, metus populi, cui et ipsi suæ partes in civitate erant attributæ, impediebat : (9) populus vero, ne reges contemneret, metu seniorum cohibebantur; qui quum essent omnes pro virtutis merito in senatorium ordinem lecti, justiori utique parti se semper erant adjuncturi. (10) Itaque senioribus veterem disciplinam retinentibus, quoties pars aliqua erat facta infirmior, inclinatione ac nutu senatus ad illam,

προσκλίσει καὶ ῥοπῇ. (11) Τοιγαροῦν οὕτω συστησάμενος, πλεῖστον, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, χρόνον διεφύλαξε τοῖς Λακεδαιμονίοις τὴν ἐλευθερίαν.

IV.

Περὶ συστάσεως (τῆς τῶν Ῥωμαίων) Πολιτείας.

XI. Ἐκεῖνος μὲν οὖν λόγῳ τινὶ προϊδόμενος, πόθεν ἕκαστα, καὶ πῶς πέφυκε συμβαίνειν, ἀβλαβῶς συνεστήσατο τὴν προειρημένην πολιτείαν. (2) Ῥωμαῖοι δὲ τὸ μὲν τέλος ταὐτὸ πεποίηνται τῆς ἐν τῇ πατρίδι καταστάσεως· (3) οὐ μὴν διὰ λόγου, διὰ δὲ πολλῶν ἀγώνων καὶ πραγμάτων, ἐξ αὐτῆς ἀεὶ τῆς ἐν ταῖς περιπετείαις ἐπιγνώσεως αἱρούμενοι τὸ βέλτιον, οὕτως ἦλθον ἐπὶ ταὐτὸ μὲν Λυκούργῳ τέλος, κάλλιστον δὲ σύστημα τῶν καθ' ἡμᾶς πολιτειῶν.

———

(4) Ἦν μὲν δὴ τρία μέρη τὰ κρατοῦντα τῆς πολιτείας, ἅπερ εἶπα πρότερον, ἅπαντα· οὕτω δὲ πάντα κατὰ μέρος ἴσως καὶ πρεπόντως συνετέτακτο, καὶ διῳκεῖτο διὰ τούτων, ὥστε μηδένα ποτ' ἂν εἰπεῖν δύνασθαι βεβαίως, μηδὲ τῶν ἐγχωρίων, πότερα ἀριστοκρατικὸν τὸ πολίτευμα σύμπαν, ἢ δημοκρατικόν, ἢ μοναρχικόν. (5) Καὶ τοῦτ' εἰκὸς ἦν πάσχειν. Ὅτε μὲν γὰρ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀτενίσαιμεν ἐξουσίαν, τελείως μοναρχικὸν ἐφαίνετ' εἶναι καὶ βασιλικόν· ὅτε δὲ εἰς τὴν τῆς συγκλήτου, πάλιν ἀριστοκρατικόν. Καὶ μὴν εἰ τὴν τῶν πολλῶν ἐξουσίαν θεωροίη τις, ἐδόκει σαφῶς εἶναι δημοκρατικόν. (6) Ὧν δ' ἕκαστον εἶδος μερῶν τῆς πολιτείας ἐπεκράτει, καὶ τότε, καὶ νῦν ἔτι, πλὴν ὀλίγων τινῶν, ταῦτ' ἐστίν.

XII. Οἱ μὲν γὰρ Ὕπατοι, πρὸ τοῦ μὲν ἐξάγειν τὰ στρατόπεδα, παρόντες ἐν Ῥώμῃ, πασῶν εἰσὶ κύριοι τῶν δημοσίων πράξεων. (2) Οἵ τε γὰρ ἄρχοντες οἱ λοιποὶ πάντες ὑποτάττονται καὶ πειθαρχοῦσι τούτοις, πλὴν τῶν δημάρχων· εἴς τε τὴν σύγκλητον οὗτοι τὰς πρεσβείας ἄγουσι. (3) Πρὸς δὲ τοῖς προειρημένοις, οὗτοι τὰ κατεπείγοντα τῶν διαβουλίων ἀναδιδόασιν, αὐτοὶ τὸν ὅλον χειρισμὸν τῶν δογμάτων ἐπιτελοῦσι. (4) Καὶ μὴν ὅσα δεῖ διὰ τοῦ δήμου συντελεῖσθαι τῶν πρὸς τὰς κοινὰς πράξεις ἀνηκόντων, τούτοις καθήκει φροντίζειν, καὶ συνάγειν ἀεὶ τὰς ἐκκλησίας, τούτοις εἰσφέρειν τὰ δόγματα, τούτοις βραβεύειν τὰ δοκοῦντα τοῖς πλείοσι. (5) Καὶ μὴν περὶ πολέμου κατασκευῆς, καὶ καθόλου τῆς ἐν ὑπαίθροις οἰκονομίας, σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι. (6) Καὶ γὰρ ἐπιτάττειν τοῖς συμμαχικοῖς τὸ δοκοῦν, καὶ τοὺς χιλιάρχους καθιστάναι, καὶ διαγράφειν τοὺς στρατιώτας, καὶ διαλέγειν τοὺς ἐπιτηδείους, τούτοις ἔξεστι. (7) Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις ζημιῶσαι τῶν ὑποταττομένων ἐν τοῖς ὑπαίθροις ὃν ἂν βουληθῶσι, κύριοι καθεστᾶσιν. (8) Ἐξουσίαν δ' ἔχουσι καὶ δαπανᾶν τῶν δημοσίων ὅσα προθεῖντο, παρεπομένου ταμίου, καὶ πᾶν τὸ προσταχθὲν ἑτοίμως ποιοῦντος. (9) Ὥστ' εἰκότως εἰπεῖν ἄν, ὅτε τις εἰς ταύτην ἀποβλέψειε τὴν

major semper erat evasura ac prægravatura. (11) Ly
gus igitur, hoc pacto constituta republica, Lacedæm
libertatem diutius conservavit, quam ulli alii populo,
quidem cognito, contigit.

IV.

De Reipublicæ Romanæ constitutione.

XI. Sic ille quidem, ratione quadam prævidens, un
quomodo evenire quæque soleant, dictam republica
stituit. (2) Romani vero in ordinando patriæ statu eun
quidem adepti sunt finem : (3) at non ratiocination
eo sunt ducti, sed per certamina multa et rerum d
mina jactati, id quod erat melius ex ipsis semper ca
edocti elegerunt; eaque demum via ad eumdem cun
curgo finem pervenerunt, et reipublicæ corpus constitu
omnium, quæ nostra memoria fuerunt, pulcherrimum

———

(4) Omnes igitur tres partes, quas supra nominavi
testatem habebant in republica : atque cuncta, distr
cuique parti suis vicibus, ita æquabiliter ac conven
ordinata erant et ab his administrabantur, ut ne ind
rum quidem quisquam satis certo pronuntiare habe
universa republica, optimatium ne, an populi, an
esset imperium. (5) Ac merito id quidem. Nam c
consulum potestatem oculos referimus, prorsus m
chica et regia videtur ea esse : cum ad auctoritatem se
regimen optimatium : cum ad populi imperium, l
putet aliquis statum esse popularem. (6) Propria
jura, quæ pars unaquæque et tunc obtinuit, atque
nunc, paucis exceptis, obtinet in republica, hæc sun

XII. Consules, quamdiu in urbe sunt, priusquam
nes educant, omnia, quæ publice fiunt, in potestate h
(2) Omnes enim reliqui magistratus, præter tribunos
sulibus obnoxii sunt, eisque parent. Hi legationes
natum inducunt. (3) Iidem, quoties deliberari ali
re usus postulat, referunt ad senatum : ac, quæ a s
decreta sunt, ipsi conficiunt et exsequuntur. (4) præte
blicæ omnes actiones, quæ per populum fieri debent, ad
horum pertinent : horum est, advocare conciones, rog
ferre, administrare ea quæ plurium suffragiis fuerint sc
Jam vero belli adornandi, gerendi, et omnia, quæ
peditionem pertinent, administrandi potestatem pr
dum absolutam consules habent. (6) Nam et socii
lia, quantum satis videtur, imperare, et tribunos m
constituere, et conscribere exercitum, et dilectus ag
licet. (7) Huc accedit, quod jus animadvertendi h
in quem voluerint cumque ex omnibus, qui in bel
ipsorum imperio sunt constituti. (8) Possunt etiam
de publicis pecuniis quantum libuerit insumere, co
quæstore, qui prompte, quidquid consul jusserit,
quitur. (9) Ut merito dicat aliquis, hanc partem in
remp. Rom. plane ab unius imperio pendere, et regian

φαίη, διότι μοναρχικὸν ἁπλῶς καὶ βασιλικόν ἐστι τὸ πολίτευμα. (10) Εἰ δέ τινα τούτων ἢ τῶν λέγεσθαι μελλόντων λήψεται μετάθεσιν, ἢ κατὰ τὸ παρὸν, ἢ μετά τινα χρόνον, οὐδὲν ἂν εἴη πρὸς τὴν νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομένην ἀπόφασιν.

XIII. Καὶ μὴν ἡ Σύγκλητος πρῶτον μὲν ἔχει τὴν τοῦ ταμιείου κυρίαν. Καὶ γὰρ τῆς εἰσόδου πάσης αὕτη κρατεῖ, καὶ τῆς ἐξόδου παραπλησίως. (2) Οὔτε γὰρ εἰς τὰς κατὰ μέρος χρείας οὐδεμίαν ποιεῖν ἔξοδον οἱ ταμίαι δύνανται, χωρὶς τῶν τῆς συγκλήτου δογμάτων, πλὴν τὴν εἰς τοὺς ὑπάτους. (3) Τῆς δὲ παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ὁλοσχερεστάτης καὶ μεγίστης δαπάνης, ἣν οἱ τιμηταὶ ποιοῦσιν εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατασκευὰς τῶν δημοσίων κατὰ πενταετηρίδα, ταύτης ἡ σύγκλητός ἐστι κυρία, καὶ διὰ ταύτης γίγνεται τὸ συγχώρημα τοῖς τιμηταῖς. (4) Ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδικημάτων, τῶν κατ' Ἰταλίαν, προσδεῖται δημοσίας ἐπισκέψεως, λέγω δὲ, οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τούτων. (5) Πρὸς δὲ τούτοις, εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις, τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, διαλύσεως, ἢ ἐπιτιμήσεως, ἢ βοηθείας, ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τούτων πάντων ἐπιμελές ἐστι τῇ συγκλήτῳ. (6) Καὶ μὴν εἰ τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας πρός τινας ἐξαποστέλλειν δέοι πρεσβείαν τινὰ, ἢ διαλύσουσάν τινας, ἢ παρακαλέσουσαν, ἢ καὶ νὴ Δία ἐπιτάξουσαν, ἢ παραληψομένην, ἢ πόλεμον ἐπαγγέλλουσαν, αὕτη ποιεῖται τὴν πρόνοιαν. (7) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν παραγενομένων εἰς Ῥώμην πρεσβειῶν ὡς δέον ἐστὶν ἑκάστοις χρῆσθαι, καὶ ὡς δέον ἀποκριθῆναι, πάντα ταῦτα χειρίζεται διὰ τῆς συγκλήτου. Πρὸς δὲ τὸν δῆμον καθάπαξ οὐδέν ἐστι τῶν προειρημένων. (8) Ἐξ ὧν πάλιν, ὁπότε τις ἐπιδημήσαι μὴ παρόντος ὑπάτου, τελείως ἀριστοκρατικὴ φαίνεται ἡ πολιτεία. (9) Ὃ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν βασιλέων, πεπεισμένοι τυγχάνουσι, διὰ τὸ τὰ σφῶν πράγματα σχεδὸν πάντα τὴν σύγκλητον κυροῦν.

XIV. Ἐκ δὲ τούτων τίς οὐκ ἂν εἰκότως ἐπιζητήσειε, ποία καὶ τίς ποτέ ἐστιν ἡ τῷ δήμῳ καταλειπομένη μερὶς ἐν τῷ πολιτεύματι· (2) τῆς μὲν συγκλήτου τῶν κατὰ μέρος, ὧν εἰρήκαμεν, κυρίας ὑπαρχούσης, τὸ δὲ μέγιστον, ὑπ' αὐτῆς καὶ τῆς εἰσόδου καὶ τῆς ἐξόδου χειριζομένης ἁπάσης· τῶν δὲ στρατηγῶν ὑπάτων κατὰ πόλιν αὐτοκράτορα μὲν ἐχόντων δύναμιν περὶ τὰς τοῦ πολέμου παρασκευὰς, αὐτοκράτορα δὲ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξουσίαν; (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ καταλείπεται μερὶς καὶ τῷ δήμῳ, καὶ καταλείπεταί γε βαρυτάτη. (4) Τιμῆς γάρ ἐστι καὶ τιμωρίας ἐν τῇ πολιτείᾳ μόνος ὁ δῆμος κύριος, οἷς συνέχονται μόνοις καὶ δυναστεῖαι καὶ πολιτεῖαι καὶ συλλήβδην πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος. (5) Παρ' οἷς γὰρ ἢ μὴ γινώσκεσθαι συμβαίνει τὴν τοιαύτην διαφορὰν, ἢ, γινωσκομένην χειρίζεσθαι κακῶς, παρὰ τούτοις οὐδὲν οἷόν τε κατὰ λόγον διοικεῖσθαι τῶν ὑφισταμένων. Πῶς γὰρ εἰκὸς, ἐν ἴσῃ τιμῇ ὄντων τῶν ἀγαθῶν τοῖς κακοῖς; (6) Κρίνει μὲν οὖν ὁ δῆμος καὶ

(10) Quod si quid vero horum, vel eorum quæ deinceps dicturi sumus, aut hoc ipso tempore, aut posthac fuerit mutatum, nihil ad præsens judicium hoc nostrum ea res facere poterit.

XIII. Ad senatum quod attinet, ante omnia in potestate illius est ærarium : nam et redituum omnium, et item eorum quæ expenduntur, penes hunc est arbitrium. (2) Etenim nec quæstores in quoscumque reipublicæ usus sumtum ullum possunt facere absque senatusconsulto patrum, eo sumtu excepto, qui consulum fit nomine. (3) Et illa quoque omnium summa et maxima impensa, quam singulis lustris censores faciunt in reficienda exstruendaque ædificia publica, auctoritate fit senatus, a quo ejus rei potestatem censores accipiunt. (4) Similiter et delicta in Italia admissa, quæ animadversione publica opus habent, puta, proditio, conjuratio, veneficium, aut cædes dolo malo patrata, ad cognitionem senatus spectant. (5) Porro, si quis aut privatus aut civitas ex sociis Italicis aliquid controversiæ dirimendum habuerit, aut objurgatione dignum facinus commiserit, aut ope vel præsidio indiguerit, omnia hæc senatui sunt curæ. (6) Sed et extra Italiam si mittenda aliquo fuerit legatio, vel conciliandæ pacis inter dissidentes gratia, vel rogandi aut sane etiam imperandi causa, vel ad populum aliquem in deditionem accipiendum, aut ad bellum indicendum, senatus hæc cura est. (7) Postremo ubi Romam legationes exteræ advenerunt, quomodo cum unaquaque illarum sit agendum, quomodo respondendum, omnia hæc per Patres administrantur. Populi vero in his, quæ diximus hactenus, nullæ omnino sunt partes. (8) Itaque si quis Romam veniat, quando neuter in urbe est consul, plane optimatium principatus is esse videtur : (9) quæ sane multorum et Græcorum et regum constans persuasio est, quoniam a senatu confirmantur, quæcumque fere illi cum Romanis agunt.

XIV. Hæc quum ita sint, quis non quærat hic merito, quæ et qualis pars reipublicæ curanda populo sit relicta ? (2) senatu quidem de singulis eorum, quæ diximus, auctoritate sua decernente, et, quod maximum est, de reditibus etiam atque impensis omnibus statuente, consulibus vero et in urbe cum summo imperio bella apparantibus, et militiæ item cum summo imperio omnia gerentibus. (3) Verumtamen etiam sic pars aliqua populo est relicta, et ea quidem longe gravissima. (4) Solus enim in civitate populus præmiorum et pœnarum est arbiter : quibus solis et principatus et respublicæ et universa hominum vita continetur. (5) Nam apud quos nullum tale discrimen agnoscitur, aut agnoscitur quidem, verum ea pars male administratur ; apud hos nulla res suscepta potest ratione recta gubernari. Ubi enim boni malique eodem loco sunt, quid recti esse queat ? (6) Judicia igitur exercet populus quum

διαφόρου πολλάκις, ὅταν ἀξιόχρεων ᾖ τὸ τίμημα τῆς ἀδικίας, καὶ μάλιστα τοὺς τὰς ἐπιφανεῖς ἐσχηκότας ἀρχάς. Θανάτου δὲ κρίνει μόνος. (7) Καὶ γίγνεταί τι περὶ ταύτην τὴν χρείαν παρ' αὐτοῖς ἄξιον ἐπαίνου καὶ μνήμης. Τοῖς γὰρ θανάτου κρινομένοις, ἐπὰν καταδικάζωνται, δίδωσι τὴν ἐξουσίαν τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἀπαλλάττεσθαι φανερῶς, κἂν ἔτι μία λείπηται φυλὴ τῶν ἐπικυρουσῶν τὴν κρίσιν ἀψηφοφόρητος, ἑκούσιον ἑαυτοῦ καταγνόντα φυγαδείαν. (8) Ἔστι δ' ἀσφάλεια τοῖς φεύγουσιν ἔν τε τῇ Νεαπολιτῶν καὶ Πραινεστινῶν, ἔτι δὲ Τιβουρίνων πόλει, καὶ ταῖς ἄλλαις, πρὸς ἃς ἔχουσιν ὅρκια. (9) Καὶ μὴν τὰς ἀρχὰς ὁ δῆμος δίδωσι τοῖς ἀξίοις· ὅπερ ἐστὶ κάλλιστον ἆθλον ἐν πολιτείᾳ καλοκἀγαθίας. (10) Ἔχει δὲ τὴν κύριαν καὶ περὶ τῆς τῶν νόμων δοκιμασίας· καὶ, τὸ μέγιστον, ὑπὲρ εἰρήνης οὗτος βουλεύεται καὶ πολέμου. (11) Καὶ μὴν περὶ συμμαχίας, καὶ διαλύσεως, καὶ συνθηκῶν, οὗτός ἐστιν ὁ βεβαιῶν ἕκαστα τούτων καὶ κύρια ποιῶν, ἢ τοὐναντίον. (12) Ὥστε πάλιν ἐκ τούτων εἰκότως ἄν τινα εἰπεῖν, ὅτι μεγίστην ὁ δῆμος ἔχει μερίδα, καὶ δημοκρατικόν ἐστι τὸ πολίτευμα.

XV. Τίνα μὲν οὖν τρόπον διῄρηται τὰ τῆς πολιτείας εἰς ἕκαστον εἶδος, εἴρηται· τίνα δὲ τρόπον ἀντιπράττειν βουληθέντα, καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις πάλιν ἕκαστα τῶν μερῶν δύναται, νῦν ῥηθήσεται. (2) Ὁ μὲν γὰρ ὕπατος, ἐπειδὰν τυχὼν τῆς προειρημένης ἐξουσίας ὁρμήσῃ μετὰ τῆς δυνάμεως, δοκεῖ μὲν αὐτοκράτωρ εἶναι πρὸς τὴν τῶν προκειμένων συντέλειαν. (3) Προσδεῖται δὲ τοῦ δήμου, καὶ τῆς συγκλήτου· καὶ χωρὶς τούτων ἐπὶ τέλος ἄγειν τὰς πράξεις οὐχ ἱκανός ἐστι. (4) Δῆλον γάρ, ὡς δεῖ μὲν ἐπιπέμπεσθαι τοῖς στρατοπέδοις ἀεὶ τὰς χορηγίας· ἄνευ δὲ τοῦ τῆς συγκλήτου βουλήματος οὔτε σῖτος, οὔτε ἱματισμὸς, οὔτε ὀψώνια δύναται χορηγεῖσθαι τοῖς στρατοπέδοις. (5) Ὥστ' ἀπράκτους γίγνεσθαι τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἡγουμένων, ἐθελοκακεῖν καὶ κωλυσιεργεῖν προθεμένης τῆς συγκλήτου. (6) Καὶ μὴν τό γ' ἐπιτελεῖς ἢ μὴ γίγνεσθαι τὰς ἐπινοίας καὶ προθέσεις τῶν στρατηγῶν, ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖται. Τοῦ γὰρ ἐπαποστεῖλαι στρατηγὸν ἕτερον, ἐπειδὰν ἐνιαύσιος διέλθῃ χρόνος, ἢ τὸν ὑπάρχοντα ποιεῖν ἐπίμονον, ἔχει τὴν κυρίαν αὕτη. (7) Καὶ μὴν τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἡγουμένων ἐκτραγῳδῆσαι καὶ συναυξῆσαι, καὶ πάλιν ἀμαυρῶσαι καὶ ταπεινῶσαι, τὸ συνέδριον ἔχει τὴν δύναμιν. (8) Τοὺς γὰρ προσαγορευομένους παρ' αὐτοῖς θριάμβους, δι' ὧν ὑπὸ τὴν ὄψιν ἄγεται τοῖς πολίταις ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἡ τῶν κατειργασμένων πραγμάτων ἐνάργεια, τούτους οὐ δύνανται χειρίζειν, ὡς πρέπει, ποτὲ δὲ τὸ παράπαν οὐδὲ συντελεῖν, ἐὰν μὴ τὸ συνέδριον συγκατάθηται, καὶ δῷ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. (9) Τοῦ γε μὴν δήμου εἰς τὸ διαλύεσθαι καὶ λίαν αὐτοῖς ἀναγκαῖόν ἐστι, κἂν ὅλως ἀπὸ τῆς οἰκείας τύχωσι πολὺν τόπον ἀφεστῶτες. Ὁ γὰρ τὰς διαλύσεις καὶ συνθήκας ἀκύρους καὶ κυρίας ποιῶν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, οὗτός ἐστιν. (10) Τὸ δὲ μέγιστον, ἀποτιθεμένους τὴν ἀρχὴν,

pecuniæ persæpe, quoties multa gravior maleficio est ir
ganda; præsertim vero, ubi res eorum agitur, qui major
magistratus gesserunt : capitis vero judicia exercet sol
(7) Quo in genere mos apud eos viget laude et commen
ratione cumprimis dignus : qui mos capitis accusatis, du
in eo sunt ut condemnentur, potestatem facit abeundi
lam et in spontaneum secedendi exilium, licet e tribub
quæ ad peragendum judicium convenerunt, non nisi
supersit, quæ suffragia necdum tulerit. (8) Exulibus
tem impune degere licet Neapoli, Præneste, Tibure, it
aliis in urbibus, quibus hoc jure fœdus intercedit cum
manis. (9) Honores præterea populus largitur, ut quis
illis fuerit dignus; quod pulcherrimum est in republ. virt
probitatisque præmium. (10) Legum quoque sanciendar
abdicandarumve jus penes populum est; et, quod k
maximum, de pace et bello hic deliberat : (11) ac siv
societate agatur, sive de terminando bello sive de fœd
populus est, qui singula hæc firmat, et vel rata facit,
irrita. (12) Ut, hæc rursus intuens aliquis, haud tem
sit dicturus, maximam reipubl. partem a populo obti
esseque adeo in ea populi imperium.

XV. Quonam igitur modo sit divisa Romana civitas i
las tres formas ostensum est. Qui autem singulæ ha
partium in rebus agendis vel impedimento vel auxilio
invicem, quoties voluerint, esse queant, jam declarabi
(2) Scilicet consul, postquam imperium nactus, de qu
ximus, in expeditionem fuerit profectus, videtur ille
dem absolutam potestatem rerum gerendarum habere
ceterum et populi et senatus ope illi est opus, futuro
quin perficiendis inceptis impari. (4) Nam, quum le
bus submittendi semper sint commeatus; sine sentent
tem senatus suppeditari neque frumentum, neque v
neque stipendia queant; si propositum patribus fuer
industria cessare et conatibus obstare, omnino cad
irritum imperatorum consilia. (5) Ad hæc, ut incep
et destinata consilia perducere ad exitum duces exerc
possint, aut non possint, in voluntate positum est se
(6) Nam ubi circumegerit se annus, demandandi provi
alteri, aut prorogandi imperii potestatem patres h
(7) Quin et partas bello victorias aut cum pompa cel
atque amplificare, aut contra obscurare atque elevare
ordo potest. (8) Triumphos enim, quos ipsi vocant,
rerum ab imperatoribus gestarum imago quædam evi
expressa civium oculis subjicitur, pro dignitate ag
omnino ne agere quidem potest imperator, nisi cons
senatus, et in eam rem pecuniam decreverit. (9) Ja
quoniam finiendi belli potestatem populus obtinet,
quoque consensu, licet domo absint quam longissime
primis tamen est illis opus. Populus enim, ut ante
bam, pacta et fœdera aut infirmat aut firmat. (10
vero longe est maximum : ubi deposuerint imperium,

ἐν τούτῳ δεῖ τὰς εὐθύνας ὑπέχειν τῶν πεπραγμένων. (11) Ὥστε κατὰ μηδένα τρόπον ἀσφαλὲς εἶναι τοῖς στρατηγοῖς, ὀλιγωρεῖν μήτε τῆς συγκλήτου μήτε τῆς τοῦ πλήθους εὐνοίας.

XVI. Ἡ γε μὴν σύγκλητος πάλιν, ἡ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δήμου· (2) τὰς δ' ὁλοσχερεστάτας καὶ μεγίστας ζητήσεις καὶ διορθώσεις τῶν ἁμαρτανομένων κατὰ τῆς πολιτείας, οἷς θάνατος ἀκολουθεῖ τὸ πρόστιμον, οὐ δύναται συντελεῖν, ἂν μὴ συνεπικυρώσῃ τὸ προβεβουλευμένον ὁ δῆμος. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν εἰς ταύτην ἀνηκόντων. Ἐὰν γάρ τις εἰσφέρῃ νόμον, ἢ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρούμενός τι τῆς ὑπαρχούσης τῇ συγκλήτῳ κατὰ τοὺς ἐθισμούς, ἢ τὰς προεδρίας καὶ τιμὰς καταλύων αὐτῶν, ἢ καὶ νὴ Δία ποιῶν ἐλαττώματα περὶ τοὺς βίους· πάντων ὁ δῆμος γίγνεται τῶν τοιούτων καὶ θεῖναι, καὶ μή, κύριος. (4) Τὸ δὲ συνέχον, ἐὰν εἷς ἐνίστηται τῶν δημάρχων, οὐχ οἷον ἐπὶ τέλος ἄγειν τι δύναται τῶν διαβουλίων ἡ σύγκλητος, ἀλλ' οὐδὲ συνεδρεύειν ἢ συμπορεύεσθαι τὸ παράπαν. (5) Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, καὶ μάλιστα στοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως. Διὸ, πάντων τῶν προειρημένων χάριν, δέδιε τοὺς πολλούς, καὶ προσέχει τὸν νοῦν τῷ δήμῳ ἡ σύγκλητος.

XVII. Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐστι τῇ συγκλήτῳ, καὶ στοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλει, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. (2) Πολλῶν γὰρ ἔργων ὄντων ἐκδιδομένων ὑπὸ τῶν τιμητῶν διὰ πάσης Ἰταλίας, εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατασκευὰς τῶν δημοσίων, ἅ τις οὐκ ἂν ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως, πολλῶν δὲ ποταμῶν, λιμένων, κηπίων, μετάλλων, χώρας, συλλήβδην ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν· (3) πάντα χειρίζεσθαι συμβαίνει τὰ προειρημένα διὰ τοῦ πλήθους, καὶ σχεδόν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντας ἐνδεδέσθαι ταῖς ὠναῖς καὶ ταῖς ἐργασίαις ταῖς ἐκ τούτων. (4) Οἱ μὲν γὰρ ἀγοράζουσι παρὰ τῶν τιμητῶν αὐτοὶ τὰς ἐκδόσεις, οἱ δὲ κοινωνοῦσι τούτοις, οἱ δ' ἐγγυῶνται τοὺς ἠγορακότας, οἱ δὲ τὰς οὐσίας διδόασιν περὶ τούτων εἰς τὸ δημόσιον. (5) Ἔχει δὲ περὶ πάντων τῶν προειρημένων τὴν κυρίαν τὸ συνέδριον· καὶ γὰρ χρόνον δοῦναι, καὶ συμπτώματος γενομένου κουφίσαι, καὶ τὸ παράπαν, ἀδυνάτου τινὸς συμβάντος, ἀπολῦσαι τῆς ἐργωνίας. (6) Καὶ πολλά δή τινά ἐστιν, ἐν οἷς καὶ βλάπτει μεγάλα, καὶ πάλιν ὠφελεῖ τοὺς τὰ δημόσια χειρίζοντας ἡ σύγκλητος. Ἡ γὰρ ἀναφορὰ τῶν προειρημένων γίγνεται πρὸς ταύτην. (7) Τὸ δὲ μέγιστον, ἐκ ταύτης ἀποδίδονται κριταὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγμάτων, ὅσα μέγεθος ἔχει τῶν ἐγκλημάτων. (8) Διὸ πάντες εἰς τὴν ταύτης πίστιν ἐνδεδεμένοι, καὶ δεδιότες τὸ τῆς χρείας ἄδηλον, εὐλαβῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἐνστάσεις καὶ τὰς ἀντιπράξεις τῶν τῆς συγκλήτου βουλημάτων. (9) Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὑπάτων ἐπιβολὰς δυσχερῶς ἀντιπράττουσιν, διὰ τὸ

quæ in provincia gesserint, apud populum ratio est eis reddenda. (11) Idcirco nec senatus benevolentiam nec populi contemnere sine suo periculo consulibus ullo modo licet.

XVI. Rursus vero senatus, qui tantum potest, ante omnia in administratione publicæ rei multitudinem respicere, et Populi rationem habere cogitur. (2) Gravissima vero quæque judicia et maxima peragere non potest, neque publica delicta, quæ capite luuntur, punire, nisi ipsius auctoritatem populus comprobarit. (3) Similis populi potestas etiam in iis, quæ ad ipsum senatum pertinent. Nam si quis legem suadeat, qua vel potestas senatus, quam more majorum obtinet, minuatur, vel aliqua dignitatis honorisve prærogativa patribus adimatur, aut etiam (nam et hoc interdum usu venit) res familiaris ipsorum accidatur; omnes hujusmodi rogationes, vel ratas habendi, vel minus, jus est penes populum. (4) Illud vero omnium maximum, quod, si vel unus tribunorum plebis intercesserit, non modo dicam perficere Senatus quidquam eorum, quæ decreverit, nequit, (5) sed ne in curiam quidem venire, aut ullo modo convenire senatores possunt. Tribunorum autem partes sunt, id semper exsequi, quod populo placuerit, et voluntatis ejus præcipuam rationem ducere. Itaque, propter hæc omnia quæ dixi, metuit senatus multitudinem, et ad populum habet respectum.

XVII. Similiter vero rursus etiam populus senatui est obnoxius, et tam publice quam privatim illius rationem habeat oportet. (2) Quum enim multa sint, quæ a censoribus locantur, partim sarta tecta operum publicorum per Italiam, quæ difficile sit enumerare, partim vectigalia fluminum, portuum, hortorum, metallorum, agrorum, denique omnia, quæ ditione Romana continentur: (3) cuncta hæc a populo exercentur, adeo ut pene ad unum omnes redemtionibus, quæ earum rerum fiunt, et quæstu inde faciendo sint impliciti. (4) Alii enim a censoribus locationes per se emunt, alii cum his societatem habent, alii pro redemtoribus fidem suam interponunt, alii horum nomine bona sua in publicum addicunt. (5) Sunt autem omnia ista in potestate et arbitrio senatus. Nam et diem proferre potest, et, si qua intervenerit calamitas, mercedum parte publicanos relevare, aut si quis casus impedierit, quominus exitum res habere posset, locationem rescindere. (6) Et sunt ejusmodi sane multa, in quibus aut lædi aut adjuvari a senatu possunt, qui vectigalia vel ultrotributa tractant: de istis enim omnibus ad Patres refertur. (7) Quod autem maximum est: ex senatorio ordine judices dantur ad plurimas, qua publicas, qua privatas causas, quoties paulo gravior est accusatio. (8) Itaque in fidem senatus quum sint omnes adstricti, metuentes, ne olim forte ejus auxilio sibi futurum sit opus, voluntati illius obsistere et reluctari non audent. (9) Similique de causa et consulum inceptis haud temere se opponunt; quoniam et privatim singuli, et

κατ' ἰδίαν καὶ κοινῇ πάντας ἐν τοῖς ὑπαίθροις ὑπὸ τὴν ἐκείνων πίπτειν ἐξουσίαν.

XVIII. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἑκάστου τῶν μερῶν δυνάμεως, εἰς τὸ καὶ βλάπτειν καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις, πρὸς πάσας συμβαίνει τὰς περιστάσεις δεόντως ἔχειν τὴν ἁρμογὴν αὐτῶν, ὥστε μὴ οἷόν τ' εἶναι, ταύτης εὑρεῖν ἀμείνω πολιτείας σύστασιν. (2) Ὅταν μὲν γάρ τις ἔξωθεν κοινὸς φόβος ἐπιστὰς ἀναγκάσῃ σφᾶς συμφρονεῖν καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις, τηλικαύτην καὶ τοιαύτην συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν δύναμιν τοῦ πολιτεύματος, (3) ὥστε μήτε παραλείπεσθαι τῶν δεόντων μηδὲν, ἅτε περὶ τὸ προσπεσὸν ἀεὶ πάντων ὁμοῦ ταῖς ἐπινοίαις ἁμιλλωμένων, μήτε τὸ κριθὲν ὑστερεῖν τοῦ καιροῦ, κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστου συνεργοῦντος πρὸς τὴν τοῦ προκειμένου συντέλειαν. (4) Διόπερ ἀνυπόστατον συμβαίνει γίγνεσθαι, καὶ παντὸς ἐφικνεῖσθαι τοῦ κριθέντος, τὴν ἰδιότητα τοῦ πολιτεύματος. (5) Ὅταν γε μὴν πάλιν ἀπολυθέντες τῶν ἐκτὸς φόβων ἐνδιατρίβωσι ταῖς εὐτυχίαις καὶ περιουσίαις, ταῖς ἐκ τῶν κατορθωμάτων, ἀπολαύοντες τῆς εὐδαιμονίας, καὶ ὑποκολακευόμενοι καὶ ῥαθυμοῦντες τρέπωνται πρὸς ὕβριν, καὶ πρὸς ὑπερηφανίαν, ὃ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι· (6) τότε καὶ μάλιστα συνιδεῖν ἐστιν αὐτὸ παρ' αὑτοῦ πορίζόμενον τὸ πολίτευμα τὴν βοήθειαν. (7) Ἐπειδὰν γὰρ ἐξοιδοῦν τι τῶν μερῶν φιλονεικῇ, καὶ πλέον τοῦ δέοντος ἐπικρατῆται· δῆλον, ὡς, οὐδενὸς αὐτοτελοῦς ὄντος κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἀντισπᾶσθαι δὲ καὶ παραποδίζεσθαι δυναμένης τῆς ἑκάστου προθέσεως ὑπ' ἀλλήλων, οὐδὲν ἐξοιδεῖ τῶν μερῶν, οὐδ' ὑπερφρονεῖ. (8) Πάντα γὰρ ἐμμένει τοῖς ὑποκειμένοις, τὰ μὲν κωλυόμενα τῆς ὁρμῆς, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς δεδιότα τὴν ἐκ τοῦ πέλας ἐπίστασιν.

V.

Πολεμικὰ Ῥωμαίων ἐπιτηδεύματα.

XIX. Ἐπειδὰν ἀποδείξωσι τοὺς ὑπάτους, μετὰ ταῦτα χιλιάρχους καθιστᾶσι, τεσσαρεσκαίδεκα μὲν, ἐκ τῶν πέντε ἐνιαυσίους ἐχόντων ἤδη στρατείας, δέκα δ' ἄλλους σὺν τούτοις, ἐκ τῶν δέκα. (2) Τῶν λοιπῶν τοὺς μὲν ἱππεῖς δέκα, τοὺς δὲ πεζοὺς ες ου * δεῖ στρατείας τελεῖν κατ' ἀνάγκην, ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ἀπὸ γενεᾶς, πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων. (3) Τούτους δὲ παριᾶσι πάντας εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν· ἐὰν δέ ποτε κατεπείγῃ τὰ τῆς περιστάσεως, ὀφείλουσι καὶ πεζῇ στρατεύειν εἴκοσι στρατείας ἐνιαυσίους. (4) Πολιτικὴν δὲ λαβεῖν ἀρχὴν οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ πρότερον, ἐὰν μὴ δέκα στρατείας ἐνιαυσίους ᾖ τετελεκώς. (5) Ἐὰν δὲ μέλλωσι ποιεῖσθαι τὴν καταγραφὴν τῶν στρατιωτῶν οἱ τὰς ὑπάτους ἔχοντες ἀρχάς, προλέγουσιν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει παραγενέσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις Ῥωμαίους ἅπαντας. Ποιοῦσι δὲ τοῦτο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. (6) Τῆς δὲ ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ τῶν στρατευσίμων παραγενομένων εἰς τὴν

mones in universum, expeditionis tempore, in potestat sunt consulum.

XVIII. Quum igitur singulæ civitatis partes et incomm dare et commodare sibi invicem hoc modo queant, evenit ut adversus omnes casus apte convenienterque sint conci natæ: ex quo fit, ut meliorem hac rempublicam nemo poss instituere. (2) Quamobrem quoties alicujus ab exteris p riculi metus ingruens concordare cives ac sibi invicem fer opem coëgerit, ea est ac tanta hujus reip. vis, ut neque deliberationibus quidquam eorum prætermittatur, quæ cto sunt opus; (3) quum ut quidque accidit, eo certati cuncti suas cogitationes referant; et eorum, quæ sunt d creta, nihil fiat tardius quam oporteat, publice privatimq omnibus ad consulta perficienda connitentibus. (4) Qu ob causas invicta atque inexsuperabilis hæc respublica e per ipsam qua constat formam; ac quidquid semel decreve ad exitum perducit. (5) Rursus autem, quoties omni exteris metu liberati, læto rerum successu diutius perf untur, atque illis opibus, quas vincendis hostibus sibi pepererunt; ubi præsenti felicitate gaudentes, otio atque a lationibus corrupti, ad injurias atque superbiam, ut fi amat, sese converterunt: (6) tum sane ut cum maxi cernere est, rempublicam ipsam ex sese malis suis re dium parare. (7) Ubi enim pars aliqua se efferens jurgi movere, et majorem, quam conveniat, potentiam sibi c perit vindicare: quia nullius potentia omnibus suis nu ris in se est perfecta, sed consilia omnium, ut jam ost dimus, ab obsistentibus mutuo impediri queunt; n efferre se pars supra ceteras valet, neque impotenter perbire. (8) Omnia quippe in suo statu manent; qu aliorum reprimatur impetus, alii autem jam inde ab i metuant animadversionem aliorum.

V.

Militia Romana.

XIX. Postquam consules designarunt, tribunos mili deinceps creant, quatuordecim quidem ex iis, qui a jam quina stipendia habent, decem vero alios præter s riores ex iis, qui dena. (2) Ceterum necessario tene stipendia facere intra annum ætatis quadragesimum sex equites quidem, dena, pedites vero, [viginti]: iis du xat exceptis qui infra quaterna millia æris censi fue (3) Hos omnes omittunt, et in usus nauticos reserva quod si quis tamen casus gravior urgeat, hi quoque pe merere et vicena stipendia annua facere tenentur. (4 banum vero magistratum capiendi jus nemini est, ante dena stipendia emerita habeat. (5) Quando autem c les sunt conscripturi milites, diem populo edicunt, die Romanos omnes militaris ætatis sistere se opo Atque id faciunt quotannis. (6) Ubi dies advenit, e

Ῥώμην, καὶ μετὰ ταῦτα συναθροισθέντων εἰς τὸ Καπιτώλιον· (7) διεῖλον σφᾶς αὐτοὺς οἱ νεώτεροι τῶν χιλιάρχων, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθῶσιν, ἢ τῶν στρατηγῶν, εἰς τέτταρα μέρη· διὰ τὸ τέτταρα παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα τὴν ὁλοσχερῆ καὶ πρώτην διαίρεσιν τῶν δυνάμεων ποιεῖσθαι. (8) Καὶ τοὺς μὲν πρώτους κατασταθέντας τέτταρας εἰς τὸ πρῶτον καλούμενον στρατόπεδον ἔνειμαν· τοὺς δ' ἑξῆς τρεῖς, εἰς τὸ δεύτερον· τοὺς δ' ἑπομένους τούτοις τέτταρας, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον. (9) Τῶν δὲ πρεσβυτέρων δύο μὲν τοὺς πρώτους, εἰς τὸ πρῶτον· τρεῖς δὲ τοὺς δευτέρους, εἰς τὸ δεύτερον τιθέασι στρατόπεδον· δύο δὲ τοὺς ἑξῆς, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον.

XX. Γενομένης δὲ τῆς διαιρέσεως καὶ καταστάσεως τῶν χιλιάρχων τοιαύτης, ὥστε πάντα τὰ στρατόπεδα τοὺς ἴσους ἔχειν ἄρχοντας· (2) μετὰ ταῦτα καθίσαντες χωρὶς ἀλλήλων κατὰ στρατόπεδον, κληροῦσι τὰς φυλὰς κατὰ μίαν, καὶ προσκαλοῦνται τὴν ἀεὶ λαχοῦσαν. (3) Ἐκ δὲ ταύτης ἐκλέγουσι τῶν νεανίσκων τέτταρας ἐπιεικῶς τοὺς παραπλησίους ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς ἕξεσιν. (4) Προσαχθέντων δὲ τούτων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν ἐκλογὴν οἱ τοῦ πρώτου στρατοπέδου, δεύτεροι δ' οἱ τοῦ δευτέρου, τρίτοι δ' οἱ τοῦ τρίτου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ τετάρτου. (5) Πάλιν δ' ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν αἵρεσιν οἱ τοῦ δευτέρου στρατοπέδου, καὶ ἑξῆς οὕτως, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ πρώτου. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, πρῶτοι λαμβάνουσιν οἱ τοῦ τρίτου στρατοπέδου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ δευτέρου. (7) Καὶ, ἀεὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐκ περιόδου τῆς ἐκλογῆς γιγνομένης, παραπλησίους συμβαίνει λαμβάνεσθαι τοὺς ἄνδρας εἰς ἕκαστον τῶν στρατοπέδων. (8) Ὅταν δ' ἐκλέξωσι τὸ προκείμενον πλῆθος (τοῦτο δ' ἐστὶν ὅτὲ μὲν εἰς ἕκαστον στρατόπεδον πεζοὶ τετρακισχίλιοι καὶ διακόσιοι, ποτὲ δὲ πεντακισχίλιοι, ἐπειδὰν μείζων τις αὐτοῖς προφαίνηται κίνδυνος), (9) μετὰ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς τὸ μὲν παλαιὸν ὑστέρους εἰώθεσαν δοκιμάζειν ἐπὶ τοῖς τετρακισχιλίοις διακοσίοις, νῦν δὲ προτέρους, πλουτίνδην αὐτῶν γεγενημένης ὑπὸ τοῦ τιμητοῦ τῆς ἐκλογῆς· καὶ ποιοῦσι τριακοσίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον.

XXI. Ἐπιτελεσθείσης δὲ τῆς καταγραφῆς τὸν προειρημένον τρόπον, ἀθροίσαντες τοὺς ἐπιλελεγμένους οἱ προσήκοντες τῶν χιλιάρχων καθ' ἕκαστον στρατόπεδον, καὶ λαβόντες ἐκ πάντων ἕνα τὸν ἐπιτηδειότατον, ἐξορκίζουσιν· (2) « Ἦ μὴν πειθαρχήσειν, καὶ ποιήσειν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ δύναμιν. » (3) Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὀμνύουσι καθ' ἕνα προπορευόμενοι, ταὐτ' αὐτὸ δηλοῦντες, ὅτι ποιήσουσι πάντα, καθάπερ ὁ πρῶτος. (4) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἔχοντες παραγγέλλουσι τοῖς ἄρχουσι ταῖς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων, τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν ἂν βούλωνται συστρατεύειν τοὺς συμμάχους, διασαφοῦντες τὸ πλῆθος, καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ

mam apti militiæ convenerunt, iidemque mox in Capitolio congregati sunt; (7) ibi tunc juniores e tribunis militum, eo ordine, quo quisque eorum vel a populo vel ab imperatoribus fuerit constitutus, in quatuor dividere se partes solent; quia apud eos summa et prima divisio copiarum est, in quatuor legiones. (8) Et quatuor quidem illos, qui primi creati fuerint, primæ, quam vocant legioni, attribuunt, tres proximos, secundæ; quatuor qui hos excipiunt, tertiæ; tres novissimos, quartæ. (9) Seniorum autem, duos quidem primo creatos in prima locant legione; tres secundo loco designatos, in secunda; duos proximos, in tertia; tres postremos, in ultima.

XX. Peracta vero electione et divisione tribunorum, sic ut singulæ legiones totidem duces habeant: (2) separatim postea sedentes cujusque legionis tribuni sigillatim tribus sortiuntur, et, ut cuique sors contigit, eam ad se vocant. (3) Tum ex ea quatuor juvenes eligunt, pares, quoad ejus fieri potest, ætate et habitu corporis. (4) His propius admotis, primi electionem faciunt primæ legionis tribuni: secundi, secundæ: tertii, tertiæ: novissimi, quartæ. (5) Rursus vero aliis quatuor admotis, primi eligunt secundæ legionis tribuni, et sic deinceps: ultimi vero primæ. (6) Post hæc aliis denuo quatuor adductis, primi dilectum habent tertiæ legionis tribuni: ultimi, legionis secundæ. (7) Et ita, dum hac ratione semper idem electionis orbis volvitur, evenit illud, ut pares ac similes capiantur in quamque legionem milites. (8) Postquam vero legerunt quem proposuerant numerum (is est quandoque in singulas legiones peditum quaternum millium et ducentorum: aliquando quinum millium, quoties majus aliquod ipsis imminet periculum), (9) mox equites, olim quidem posteriore loco moris erat deligere, post quatuor mille et ducentos pedites; nunc priore loco eos centuriant, e censu per censorem electos, atque illorum trecentos unicuique legioni assignant.

XXI. Peracto dilectu eo quem diximus modo, Tribuni militum suæ quisque legionis eos, qui fuerunt lecti, congregant, atque unum ex omnibus eligentes, maxime idoneum, sacramento adigunt: (2) « Fore omnino, ut pareat « imperio ducum, et quidquid ab iis fuerit jussus, pro viribus præstet. » (3) Reliqui autem omnes, procedentes alter post alterum, in eodem verba jurant, omnia se facturos, sicut ille primus. (4) Circa idem vero tempus consules magistratibus sociarum in Italia civitatum, ex quibus auxilia eo bello secum militare volunt, nuntium mittunt; numerum et diem locumque ad conveniendum edicentes

τὸν τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι τοὺς κεχριμένους. (5) Αἱ δὲ πόλεις παραπλησίαν ποιησάμεναι τῇ προειρημένῃ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν ὅρκον, ἐκπέμπουσιν, ἄρχοντα συστήσασαι καὶ μισθοδότην. (6) Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ χιλίαρχοι μετὰ τὸν ἐξορκισμὸν παραγγείλαντες ἡμέραν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ, καὶ τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι χωρὶς τῶν ὅπλων, τότε μὲν ἀφῆκαν. (7) Παραγενομένων δ' εἰς τὴν ταχθεῖσαν ἡμέραν, διαλέγουσι τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν νεωτάτους καὶ πενιχροτάτους εἰς τοὺς Γροσφομάχους· τοὺς δ' ἑξῆς τούτοις, εἰς τοὺς Ἀστάτους καλουμένους· τοὺς δ' ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις, εἰς τοὺς Πρίγκιπας· τοὺς δὲ πρεσβυτάτους εἰς τοὺς Τριαρίους. (8) Αὗται γάρ εἰσι καὶ τοσαῦται διαφοραὶ παρὰ Ῥωμαίοις καὶ τῶν ὀνομασιῶν, καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἔτι δὲ τῶν καθοπλισμῶν ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ. (9) Διαιροῦσι δ' αὐτοὺς τὸν τρόπον τοῦτον, ὥστ' εἶναι τοὺς μὲν πρεσβυτάτους, καὶ Τριαρίους προσαγορευομένους, ἑξακοσίους· τοὺς δὲ Πρίγκιπας, χιλίους καὶ διακοσίους· ἴσους δὲ τούτοις τοὺς Ἀστάτους· τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ νεωτάτους Γροσφοφόρους. (10) Ἐὰν δὲ πλείους τῶν τετρακισχιλίων ὦσιν, κατὰ λόγον ποιοῦνται τὴν διαίρεσιν, πλὴν τῶν Τριαρίων· τούτους ἀεὶ τοὺς ἴσους. * *

XXII. Καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις παρήγγειλαν μάχαιραν φορεῖν, καὶ γρόσφους, καὶ πάρμην. (2) Ἡ δὲ πάρμη καὶ δύναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς ἀσφάλειαν· περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. (3) Προσεπικοσμεῖται δὲ καὶ λιτῷ περικεφαλαίῳ· ποτὲ δὲ λυκείαν ἤ τι τῶν τοιούτων ἐπιτίθεται, σκέπης ἅμα καὶ σημείου χάριν, ἵνα τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσι προκινδυνεύοντες ἐῤῥωμένως, καὶ μή, διάδηλοι γίγνωνται. (4) Τὸ δὲ τῶν γρόσφων βέλος ἔχει τῷ μὲν μήκει τὸ ξύλον ὡς ἐπίπαν δίπηχυ, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαῖον, τὸ δὲ κέντρον, σπιθαμιαῖον, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ λεπτὸν ἐξεληλαμένον καὶ συνωξυσμένον, ὥστε κατ' ἀνάγκην εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλλειν· εἰ δὲ μή, κοινὸν γίγνεται τὸ βέλος.

XXIII. Τοῖς γε μὴν δευτέροις μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, Ἀστάτοις δὲ προσαγορευομένοις, παρήγγειλαν φέρειν πανοπλίαν. (2) Ἔστι δ' ἡ Ῥωμαϊκὴ πανοπλία πρῶτον μὲν θυρεός, οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας πένθ' ἡμιποδίων· τὸ δὲ μῆκος, ποδῶν τεττάρων· ὁ δὲ μείζων, ἔτι καὶ παλαιστιαῖος. (3) Ἐκ διπλοῦ σανιδώματος ταυροκόλλῃ πεπηγώς, ὀθονίῳ, μετὰ δὲ ταῦτα μοσχείῳ δέρματι περιείληπται τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. (4) Ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν, ἐκ τῶν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μερῶν, σιδηροῦν σιάλωμα, δι' οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται, καὶ τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερείσεις. (5) Προσήρμοσται δ' αὐτῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς λίθων, καὶ σαρισσῶν, καὶ καθόλου βιαίων βελῶν. (6) Ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιρα· ταύτην δὲ περὶ τὸν

iis, qui lecti fuerint. (5) Civitates lectos a se simili ration[e] ei, quam exposuimus, milites, eodem sacramento adactos adjecto duce et quæstore mittunt. (6) At Romæ tribun[i] militum, postquam sacramento milites adegerunt, denun[tiato] legioni cuique die ac loco ad conveniendum sine a[r]mis, tunc quidem eos dimittunt. (7) Ceterum ubi ad di[]ctam diem illi convenerunt, natu minimos et pauperrim[os] Tribuni seligunt in Velites: proximos his in Hastatos, qu[os] vocant: ætatem florentissimam in Principes: maxim[e] natu in Triarios. (8) Hæ sunt enim, et tot numero, di[f]ferentiæ apud Romanos appellationum et ætatum atq[ue] etiam armaturæ in unaquaque legione. (9) Ita autem h[os] dividunt, ut ætate maxime provecti, qui Triarii dicuntu[r] sint numero sexcenti; Principes mille ducenti; totid[em] Hastati: ceteri ac natu minimi Velites. (10) Sin pluribu[s] quam quatuor millibus, constet legio, eadem proportio[ne] et ceterorum partitionem instituunt, nisi quod Triarioru[m] numerus variat numquam.

XXII. Ac minimis quidem natu præcipiunt, ut gladi[os] gestent, et hastas, atque parmam. (2) Parma et firmitat[em] habet a structura, et magnitudinem, quæ ad defensio[nem] sufficiat; quippe cui figura rotunda, diameter tripeda[lis]. (3) Insuper adornantur velites nuda galea; cui tamen lup[ina] interdum aut aliquid ejusmodi imponitur, simul tut[elæ] causa, et indicii, ut in obeundis fortiter secusve pr[æ]... dignosci ab ordinum queant ductoribus. (4) Hasta v[eli]taris telum est, habens hastile duos ut plurimum cub[itos] longum, crassum vero digitum unum: spiculum illi spi[thā]mæ longitudine, eo tenuitatis atque acuminis perduct[um] ut necessario statim a primo jactu reflectatur, neque rem[itti] possit ab hostibus: quod nisi ita est, commune sit telum.

XXIII. Ætate proximis, quos vocant Hastatos, pr[æci]piunt, ut justa arma ferant. (2) Ea sunt apud Roman[os] primum quidem scutum; latum in superficie gibba ... pedes cum dimidio, longum vero pedes quatuor: aut ... sit majus, ad hanc longitudinis mensuram palmus acc... (3) E duplici tabulato glutine taurino est compactum; ... trema superficies linteo, deinde vitulino corio circum... tur. (4) In ambitu circa superam inferamque partem ... rea prætexitur lamina; qua adversus cæsim illatos i... munitur, et ne humo incumbens corrumpatur. (5) Ad... tur etiam illi concha ferrea (is est umbo), quæ ictus ... hementiores defendit, lapidum, sarissarum, et violento[rum] omnium telorum. (6) Simul cum scuto est gladius, q...

ἐπὶ τῶν δεξιῶν φέρει μηρῶν, καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἰβηρικήν. (7) Ἔχει δ' αὕτη κέντημα διάφορον, καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον, διὰ τὸ τὸν ὀβελίσκον αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ μόνιμον εἶναι. (8) Πρὸς δὲ τούτοις ὑσσοὶ δύο, καὶ περικεφαλαία χαλκῆ, καὶ προκνημίς. (9) Τῶν δ' ὑσσῶν εἰσὶν οἱ μὲν παχεῖς, οἱ δὲ λεπτοί. Τῶν δὲ στερεωτέρων οἱ μὲν στρογγύλοι παλαιστιαίαν ἔχουσι τὴν διάμετρον· οἱ δὲ τετράγωνοι, τὴν πλευράν. Οἵ γε μὴν λεπτοὶ σιβυνίοις ἐοίκασι συμμέτροις, οὓς φοροῦσι μετὰ τῶν προειρημένων. (10) Ἁπάντων δὲ τούτων τοῦ ξύλου τὸ μῆκός ἐστιν ὡς τρεῖς πήχεις. Προσήρμοσται δ' ἑκάστοις βέλος σιδηροῦν ἀγκιστρωτόν, ἴσον ἔχον τὸ μῆκος τοῖς ξύλοις· (11) οὗ τὴν ἔνδεσιν καὶ τὴν χρείαν οὕτως ἀσφαλίζονται βεβαίως, ἕως μέσου τῶν ξύλων ἐνδέοντες, καὶ πυκναῖς ταῖς λαβίσι καταπερονῶντες, ὥστε μὴ πρότερον τὸν δεσμὸν ἐν ταῖς χρείαις ἐγχαλασθῆναι, ἢ τὸν σίδηρον θραύεσθαι, καίπερ ὄντα τὸ πάχος ἐν τῷ πυθμένι καὶ τῇ πρὸς τὸ ξύλον συναφῇ τριῶν ἡμιδακτυλίων. Ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοιαύτην πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἐνδέσεως. (12) Ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικίοις ἢ μέλασιν ὀρθοῖς τρισίν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος. (13) Ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις. (14) Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ προσλαβόντες χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντῃ πάντως, ὃ προστίθενται μὲν πρὸ τῶν στέρνων, καλοῦσι δὲ καρδιοφύλακα, τελείαν ἔχουσι τὴν καθόπλισιν. (15) Οἱ δὲ ὑπὲρ τὰς μυρίας τιμώμενοι δραχμάς, ἀντὶ τοῦ καρδιοφύλακος σὺν τοῖς ἄλλοις ἁλυσιδωτοὺς περιτίθενται θώρακας. (16) Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς καθοπλίσεώς ἐστι καὶ περὶ τοὺς Πρίγκιπας καὶ Τριαρίους, πλὴν ἀντὶ τῶν ὑσσῶν οἱ Τριάριοι δόρατα φοροῦσιν.

XXIV. Ἐξ ἑκάστου δὲ τῶν προειρημένων γενῶν, πλὴν τῶν νεωτάτων, ἐξέλεξαν ταξιάρχους ἀριστίνδην δέκα. Μετὰ δὲ τούτους ἑτέραν ἐκλογὴν ἄλλων δέκα ποιοῦνται. (2) Καὶ τούτους μὲν ἅπαντας προσηγόρευσαν ταξιάρχους, ὧν ὁ πρῶτος αἱρεθεὶς καὶ συνεδρίου κοινωνεῖ. Προσεκλέγονται δ' οὗτοι πάλιν αὐτοὶ τοὺς ἴσους οὐραγούς. (3) Ἑξῆς δὲ τούτοις, μετὰ τῶν ταξιάρχων, διεῖλον τὰς ἡλικίας, ἑκάστην εἰς δέκα μέρη, πλὴν τῶν γροσφομάχων· καὶ προσένειμαν ἑκάστῳ μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν δύο ἡγεμόνας, καὶ δύο οὐραγούς. (4) Τῶν δὲ γροσφομάχων τοὺς ἐπιβάλλοντας κατὰ τὸ πλῆθος, ἴσους ἐπὶ πάντα τὰ μέρη διένειμαν. (5) Καὶ τὸ μὲν μέρος ἕκαστον ἐκάλεσαν καὶ τάγμα, καὶ σπεῖραν, καὶ σημαίαν· τοὺς δὲ ἡγεμόνας κεντυρίωνας καὶ ταξιάρχους. (6) Οὗτοι δὲ καθ' ἑκάστην σπεῖραν ἐκ τῶν καταλειπομένων ἐξέλεξαν αὐτοὶ δύο, τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ γενναιοτάτους ἄνδρας, σημαιαφόρους. (7) Δύο δὲ καθ' ἕκαστον τάγμα ποιοῦσιν ἡγεμόνας, εἰκότως· ἀδήλου γὰρ ὄντος καὶ τοῦ ποιῆσαι καὶ τοῦ παθεῖν τι τὸν ἡγεμόνα, τῆς πολεμικῆς χρείας

ad dextrum femur gestant: Hispaniensem ipsi vocant. (7) Est autem hic gladius et ad punctim lædendum excellens, et ad cæsim ex utraque parte feriendum vehemens: constat enim lamina valida et firma. (8) Accedunt pila duo, et galea ærea, et ocrea. Sunt autem e pilis alia crassiora, tenuiora alia. (9) E solidioribus rursus alia rotunda sunt, quæ palmarem habent dimetientem: alia quadrata, latus habentia palmare. (10) Tenuia mediocribus venabulis sunt similia; atque hæc gestant cum prædictis. (11) Istorum autem omnium hastile tria fere cubita longum est: aptaturque singulis telum ferreum, hamatum, paris longitudinis cum ipsis lignis, cujus insertionem in lignum et ceterum usum tam valide muniunt, ad media usque ligna religantes et crebris fibulis configentes, ut non ante nexus inter utendum laxetur, quam ferrum frangatur: quamquam id quidem vix potest fieri, quoniam in fundo, et qua parte ligno committitur, crassitiem habet digiti unius cum dimidio: usque adeo magna cautione prospiciunt huic adnexioni. (12) Ad hæc galea insuper crista ornata est, et pennis tribus puniceis aut nigris, iisque rectis, longitudine fere cubitalibus: (13) quæ ubi ceteris armis ad summum verticem accesserunt, vir quidem duplo, quam sit, major apparet; species autem existit pulchra, et hosti formidabilis. (14) Jam plerique, assumta præterea lamina ærea duodecim undique digitorum, quam pectori apponunt, et pectorale dicunt, plenam ita absolvunt armaturam. (15) Sed qui ultra centum millium æris in censu habent, loco pectoralis super cetera arma loricas hamis consertas induunt. (16) Eodem vero modo armantur et Principes et Triarii, nisi quod Triarii pro pilis hastas gestant.

XXIV. Ex unoquoque autem prædictorum generum, exceptis natu minimis, ordinum ductores decem, pro virtutis merito, eligunt. Et post hos, altera electione, iterum alios decem. (2) Atque hos quidem omnes appellant ordinum ductores: quorum is, qui primo loco est electus, concilium etiam participat. (3) Rursus autem hi ipsi totidem coactores agminis eligunt. Secundum hæc, una cum ordinum ductoribus, ætates deinde singulas, velitibus exceptis, in partes decem tribuunt; et binos cuique parti duces, binosque agminis coactores e lectis viris assignant. (4) Velites vero, prout ipsorum numerus est, æquabiliter in omnes partes dividunt. (5) Ac singulas quidem has partes appellant Ordinem, Manipulum, Vexillum: duces vero Centuriones et ordinum ductores. (6) Hi vero in suis quisque manipulis vexillarios duos ex omni numero eligunt, vigore corporis et animi præstantissimos. (7) Quod autem duos cuique manipulo ductores attribuunt, ratione id faciunt: quum enim sit incertum, quid dux vel facturus sit, vel passurus, neque causationem ullam bellica res

οὐκ ἐπιδεχομένης πρόφασιν, οὐδέποτε βούλονται τὴν σπεῖραν χωρὶς ἡγεμόνος εἶναι καὶ προστάτου. (8) Παρόντων μὲν οὖν ἀμφοτέρων, ὁ μὲν πρῶτος αἱρεθεὶς ἡγεῖται τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς σπείρας· ὁ δὲ δεύτερος τῶν εὐωνύμων ἀνδρῶν τῆς σημαίας ἔχει τὴν ἡγεμονίαν. Μὴ παρόντων δ', ὁ καταλειπόμενος ἡγεῖται πάντων. (9) Βούλονται δ' εἶναι τοὺς ταξιάρχους οὐχ οὕτω θρασεῖς καὶ φιλοκινδύνους, ὡς ἡγεμονικούς, καὶ στασίμους, καὶ βαθεῖς μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, οὐκ ἐξ ἀκεραίου προσπίπτειν ἢ κατάρχεσθαι τῆς μάχης, ἐπικρατουμένους δὲ καὶ πιεζομένους ὑπομένειν, καὶ ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς χώρας.

XXV. Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον· ἐξ ἑκάστης δὲ τρεῖς προκρίνουσιν ἰλάρχας, οὗτοι δ' αὐτοὶ τρεῖς προσέλαβον οὐραγούς. (2) Ὁ μὲν οὖν πρῶτος αἱρεθεὶς ἰλάρχης ἡγεῖται τῆς ἴλης· οἱ δὲ δύο, δεκαδάρχων ἔχουσι τάξιν, καλοῦνται δὲ πάντες Δεκουρίωνες. Μὴ παρόντος δὲ τοῦ πρώτου, πάλιν ὁ δεύτερος ἰλάρχου λαμβάνει τάξιν. (3) Ὁ δὲ καθοπλισμὸς τῶν ἱππέων νῦν ἐστι παραπλήσιος τῷ τῶν Ἑλλήνων· τὸ δὲ παλαιόν, πρῶτον μὲν θώρακας οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐκινδύνευον. (4) Ἐξ οὗ πρὸς μὲν τὸ καταβαίνειν καὶ ταχέως ἀναπηδᾶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἑτοίμως διέκειντο καὶ πρακτικῶς· πρὸς δὲ τὰς συμπλοκὰς ἐπισφαλῶς εἶχον, διὰ τὸ γυμνοὶ κινδυνεύειν. (5) Τὰ δὲ δόρατα κατὰ δύο τρόπους ἄπρακτα ἦν αὐτοῖς· καθ' ἕνα μέν, ᾗ λεπτὰ καὶ κλαδαρὰ ποιοῦντες, οὔτε τοῦ προτεθέντος ἠδύναντο σκοποῦ στοχάζεσθαι, καὶ πρὸ τοῦ γε τὴν ἐπιδορατίδα πρός τι προσερεῖσαι, κραδαινόμενα δι' αὐτῆς τῆς τῶν ἵππων κινήσεως, τὰ πλεῖστα συνετρίβετο· (6) πρὸς δὲ τούτοις, ἄνευ σαυρωτήρων κατασκευάζοντες, μιᾷ τῇ πρώτῃ διὰ τῆς ἐπιδορατίδος ἐχρῶντο πληγῇ, μετὰ δὲ ταῦτα κλασθέντων, λοιπὸν ἦν ἄπρακτα αὐτοῖς καὶ μάταια. (7) Τόν γε μὴν θυρεὸν εἶχον ἐκ βοείου δέρματος, τοῖς ὀμφαλωτοῖς ποπάνοις παραπλήσιον, τοῖς ἐπὶ τὰς θυσίας ἐπιτιθεμένοις· οἷς οὔτε πρὸς τὰς ἐπιβολὰς ἦν χρῆσθαι, διὰ τὸ μὴ στάσιν ἔχειν· ὑπό τε τῶν ὄμβρων ἀποδερματούμενοι καὶ μυδῶντες, δύσχρηστοι καὶ πρότερον ἦσαν, καὶ νῦν ἔτι γίγνονται παντελῶς. (8) Διόπερ ἀδοκίμου τῆς χρείας οὔσης, ταχέως μετέλαβον τὴν Ἑλληνικὴν κατασκευὴν τῶν ὅπλων. (9) Ἐν ᾗ τῶν μὲν δοράτων τὴν πρώτην εὐθέως τῆς ἐπιδορατίδος πληγὴν εὔστοχον ἅμα καὶ πρακτικὴν γίγνεσθαι συμβαίνει, διὰ τὴν κατασκευὴν ἀτρεμοῦς καὶ στασίμου τοῦ δόρατος ὑπάρχοντος· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐκ μεταλήψεως τοῦ σαυρωτῆρος χρείαν, μόνιμον καὶ βίαιον. (10) Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν θυρεῶν· καὶ γὰρ πρὸς τὰς ἐπιβολὰς καὶ πρὸς τὰς ἐπιθέσεις ἑστηκυῖαν καὶ τεταγμένην ἔχουσι τὴν χρείαν. (11) Ἃ συνιδόντες, ἐμιμήσαντο ταχέως. Ἀγαθοὶ γάρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη, καὶ ζηλῶσαι τὸ βέλτιον καὶ Ῥωμαῖοι.

XXVI. Τοιαύτην δὲ ποιησάμενοι τὴν διαίρεσιν οἱ χιλίαρχοι, καὶ ταῦτα παραγγείλαντες περὶ τῶν ὅπλων,

admittat, committere nolunt, ut duce ac præfecto unqu ordo careat. (8) Igitur præsentibus quidem ambob uter fuerit prior electus, is dextræ manipuli præest par alter sinistræ. Si non adsunt ambo, qui solus restat, omnium ducatum obtinet. (9) Probant autem Romani c turiones, non tam eos; qui sunt audaces et ad peric subeunda promti, quam eos, qui arte imperatoria vale suntque firmi ac stabiles, et altis magis animis, non t ad invadendum hostem rebus integris, atque ad initi pugnæ faciendum, quam ad durandum ubi superior j hostis est, et ad mortem prius oppetendam rebus affli quam ut stationem deserant.

XXV. Simili modo etiam equites in turmas decem d dere solent; e quarum singulis tres turmarum præfe creant; qui ipsi totidem coactores agminis assumunt. Qui primus turmæ ductor est electus, turmæ præest; qui decurionum locum obtinent: sed omnes eodem no Decuriones vocantur. Quoties vero primus abest, se dus pro turmæ præfecto se gerit. (3) Armatura p equitum nunc quidem Græcanicæ est similis : at non olim. Primum enim loricas non habebant; sed solis c pestribus succincti pugnabant : (4) ex quo fiebat, u descendendum quidem et celeriter insiliendum in e promti essent atque expediti; inter pugnandum vero p culis objicerentur, ut qui nudi dimicabant. (5) H deinde duabus de causis erant illis inutiles. Prior est, quod, quum graciles eas et tremulas facerent, n ad propositum scopum poterant collimare, et, priusq etiam cuspis aliquo defigeretur, concussæ pleræque equorum agitatione frangebantur. (6) Ad hæc, quum cuspide in ima parte eas facerent, ad unicum et pri illum ictum iis utebantur, quando mucrone feriebant; d fractæ, nulli amplius usui erant. (7) Scutum vero erat e bovillo corio, ad instar eorum umbilicatorum libo quæ sacrificiis moris est imponere : quæ scuta nec adv impetum hostium valebant, quum firmitatem non rent; et, ubi imbribus corrupta atque madore re sunt, cum jam ante non magno usui fuerint, tunc inutilia evadunt. (8) Quare quum istorum armorum experientia reprobaret, mox Græcanicam armorum st ram suæ loco adoptarunt : (9) qua fit, ut, hastam attinet, primus statim mucronis ictus dirigi recte p atque efficax sit; eo quod ita conficitur hasta, ut s sit, non tremula; et similiter, ut, versa hasta, cu usus firmus sit ac violentus. (10) Eadem ratio et i tis : nam et adversus eminus et adversus cominus in tia firmum atque certum usum præstant. (11) Qu animadverterunt, cito sunt imitati. Romani enim, alii, facile aliorum mores adsciscunt, et, quod est m æmulantur.

XXVI. Tribuni militum postquam hujusmodi parti instituerunt, et hæc super armis dederunt mandata,

ἀπέλυσαν τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν οἰκίαν. (2) Παραγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, εἰς ἣν ὤμοσαν ἀθροισθῆναι πάντες ὁμοίως εἰς τὸν ἀποδειχθέντα τόπον ὑπὸ τῶν ὑπάτων (3) (τάττει δ' ὡς ἐπίπαν ἑκάτερος χωρὶς τὸν τόπον τοῖς αὑτοῦ στρατοπέδοις· ἑκατέρῳ γὰρ δίδοται τὸ μέρος τῶν συμμάχων, καὶ δύο τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων) (4) παραγίγνονται δὴ πάντες ἀδιαπτώτως οἱ καταγραφέντες, ὡς ἂν μηδεμιᾶς ἄλλης συγχωρουμένης προφάσεως τοῖς ἐξορκισθεῖσι, πλὴν ὀρνιθείας καὶ τῶν ἀδυνάτων. (5) Ἀθροισθέντων δὲ καὶ τῶν συμμάχων ὁμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, τὴν μὲν οἰκονομίαν καὶ τὸν χειρισμὸν ποιοῦνται τούτων αὐτῶν οἱ καθεσταμένοι μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἄρχοντες, προσαγορευόμενοι δὲ Πραίφεκτοι, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες. (6) Οἳ πρῶτον μὲν τοῖς ὑπάτοις τοὺς ἐπιτηδειοτάτους πρὸς τὴν ἀληθινὴν χρείαν ἐκ πάντων τῶν παραγεγονότων συμμάχων, ἱππεῖς καὶ πεζούς, ἐκλέγουσι, τοὺς καλουμένους Ἐκστραορδιναρίους, ὃ μεθερμηνευόμενον ἐπιλέκτους δηλοῖ. (7) Τὸ δὲ πλῆθος γίγνεται τὸ πᾶν τῶν συμμάχων, τὸ μὲν τῶν πεζῶν, πάρισον τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, ὡς τὸ πολύ· τὸ δὲ τῶν ἱππέων, τριπλάσιον. (8) Ἐκ δὲ τούτων λαμβάνουσιν, τῶν μὲν ἱππέων, εἰς τοὺς ἐπιλέκτους, ὡς ἐπιτοπλεῖστον, τὸ τρίτον μέρος· τῶν δὲ πεζῶν, τὸ πέμπτον. (9) Τοὺς δὲ λοιποὺς διεῖλον εἰς δύο μέρη, καὶ καλοῦσι τὸ μὲν δεξιόν, τὸ δ' εὐώνυμον κέρας. (10) Τούτων δ' εὐτρεπῶν γενομένων, παραλαβόντες οἱ χιλίαρχοι τούς Ῥωμαίους ὁμοῦ καὶ τοὺς συμμάχους, καταστρατοπεδεύουσιν· ἑνὸς ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς θεωρήματος ἁπλοῦ περὶ τὰς παρεμβολάς, ᾧ χρῶνται πρὸς πάντα καιρὸν καὶ τόπον. (11) Διὸ καὶ δοκεῖ μοι πρέπειν τῷ καιρῷ τὸ πειραθῆναι, καθόσον οἷόν τε τῷ λόγῳ, εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῦ κατὰ τὰς πορείας στρατοπεδείας καὶ παρατάξεις χειρισμοῦ τῶν δυνάμεων. (12) Τίς γὰρ οὕτως ἐστὶν ἀπεοικὼς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα τῶν ἔργων, ὃς οὐκ ἂν βουληθείη μικρῷ ἐπιμελέστερον ἐπιστῆσαι περὶ τῶν τοιούτων, ὧν ἅπαξ ἀκούσας, ἐπιστήμων ἔσται πράγματος τῶν ἀξίων λόγου καὶ γνώσεως;

XXVII. Ἔστι δὲ τὸ γένος αὐτῶν τῆς στρατοπεδείας. Τοῦ κριθέντος ἀεὶ τόπου πρὸς στρατοπεδείαν, τούτου τὸν ἐπιτηδειότατον εἰς σύνοψιν ἅμα καὶ παραγγελίαν ἡ τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴ καταλαμβάνει. (2) Τεθείσης δὲ τῆς σημαίας, οὗ μέλλουσι πηγνύναι ταύτην, ἀπομετρεῖται πέριξ τῆς σημαίας τετράγωνος τόπος, ὥστε πάσας τὰς πλευρὰς ἑκατὸν ἀπέχειν πόδας τῆς σημαίας, τὸ δ' ἐμβαδὸν γίγνεσθαι τετράπλεθρον. (3) Τούτου δὲ τοῦ σχήματος ἀεὶ παρὰ μίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευράν, ἥτις ἂν ἐπιτηδειοτάτη φανῇ πρός τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομάς, παραβάλλεται τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα τὸν τρόπον τοῦτον. (4) Ἓξ ὑπαρχόντων χιλιάρχων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, δυοῖν δὲ στρατοπέδων ὄντων τῶν Ῥωμαίων ἀεὶ μεθ' ἑκατέρου τῶν ὑπάτων, φανερόν, ὅτι δώδεκα χιλιάρχους ἀνάγκη συστρατεύειν ἑκατέρῳ τῶν

quemque domum remittunt. (2) Ubi vero dies adest, ad quam se eo, quem consul designavit, loco conventuros pariter omnes jurarunt, (3) (fere autem separatim uterque consul locum suis legionibus ad conveniendum edicit : utrique enim eorum sua pars auxiliorum attribuitur, et Romanæ legiones duæ); (4) ibi tum omnes qui sunt conscripti, adveniunt indubitanter et necessario quippe alia nulla prorsus eorum, qui sacramenta dixerint, excusatio admittitur, præter auspicium, et ea quæ sunt impossibilia. (5) Ubi vero cum Romanis etiam socii sunt congregati, omnia inter hos seorsim administrant atque gubernant viri a consulibus constituti, quos vocant Præfectos, numero duodecim. (6) Hi ante omnia Consulibus ex universo cœtu sociorum, qui adsunt, aptissimos ad verum belli usum, equites peditesque, seligunt, quos vocant Extraordinarios : id nomen, si græce interpreteris, electos valet. (7) Sociorum autem multitudo omnis est, peditum quidem, par ut plurimum legionibus Romanis; equitum vero tripla. (8) Ex his sumunt ad extraordinarios ex equitibus quidem tertiam fere partem; e peditibus quintam. (9) Reliquos in partes duas tribuunt, earumque alteram dextrum cornu vel alam; alteram lævam alam nominant. (10) His rite paratis, tribuni militum Romanas legiones una cum sociis accipiunt, et metari castra incipiunt. Est autem apud illos una et simplex disponendarum copiarum ratio, qua omni tempore ac loco utuntur. (11) Propterea visum mihi opportunum jam esse, ut, quantum ejus fieri verbis poterit, efficiam, quo audientes modum rationemque illorum cognoscant disponendi copias in agmine ducendo, in metandis castris et in acie instruenda. (12) Nam quis adeo alienus sit ab iis, quæ pulchra et præclara sunt, ut paulo accuratius animum istis nolit intendere? quæ si semel perceperit, rei inter alias memorabilis ac scitu dignæ evadet peritus.

XXVII. Est autem castrametatio Romanorum hujusmodi. Quoties locus castris est captus, partem illius, quæ ad prospiciendum et ad mandata danda fuerit commodissima, prætorium occupat. (2) Vexillo autem eo loci posito, ubi prætorium sunt fixuri, spatium quadratum circa ipsum vexillum sic metiuntur, ut ab hoc latera omnia centum distent pedes, et area fiat ducentorum quoquoversum pedum. (3) Ad unum semper figuræ hujus latus, quod aquationibus pabulationibusque opportunissimum visum fuerit, Romanæ legiones tali modo collocantur. (4) Quum sint in quaque legione tribuni sex, ut modo dicebamus, et quum binas uterque consul legiones secum habeat, palam est, duodecim in utriusque exercitu tribu-

ὑπάτων. (5) Τιθέασι δὲ τὰς τούτων σκηνὰς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἁπάσας, ἥτις ἐστὶ παράλληλος τῇ τοῦ τετραγώνου προκριθείσῃ πλευρᾷ, πεντήκοντα δ' ἀπέχει πόδας ἀπ' αὐτῆς· ἵπποις, ἅμα δ' ὑποζυγίοις, καὶ τῇ λοιπῇ τῶν χιλιάρχων ἀποσκευῇ, τόπος. (6) Αἱ δὲ σκηναὶ, τοῦ προειρημένου σχήματος εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμέναι, πήγνυνται πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν· ἣ νοείσθω καὶ καλείσθω δὲ καθάπαξ ἡμῖν ἀεὶ, τοῦ παντὸς σχήματος κατὰ πρόσωπον. (7) Ἀφεστᾶσι δ' ἀλλήλων μὲν ἴσον αἱ τῶν χιλιάρχων σκηναί· τοσοῦτον δὲ τόπον, ὥστε παρ' ὅλον τὸ πλάτος ἀεὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων παρήκειν.

XXVIII. Ἀπομετρηθέντων δὲ πάλιν ἑκατὸν ποδῶν εἰς τὸ πρόσθεν κατὰ πάσας τὰς σκηνὰς, λοιπὸν ἀπὸ τῆς τοῦτο τὸ πλάτος ὁριζούσης εὐθείας, ἥτις γίγνεται παράλληλος ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἀπὸ ταύτης ἄρχονται ποιεῖσθαι τὰς τῶν στρατοπέδων παρεμβολὰς, χειρίζοντες τὸν τρόπον τοῦτον. (2) Διχοτομήσαντες τὴν προειρημένην εὐθεῖαν, ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου πρὸς ὀρθὰς τῇ γραμμῇ, τοὺς ἱππεῖς ἀντίους ἑαυτοῖς ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβάλλουσι, πεντήκοντα διέχοντας πόδας ἀλλήλων, μέσην ποιοῦντες τὴν τομὴν τοῦ διαστήματος. (3) Ἔστι δ' ἥ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν σκηνοποιΐα παραπλήσιος· γίγνεται γὰρ τὸ ὅλον σχῆμα καὶ τῆς σημαίας καὶ τῶν οὐλαμῶν τετράγωνον. (4) Τοῦτο δὲ βλέπει μὲν εἰς τὰς διόδους, ἔχει δὲ τὸ μὲν μῆκος ὡρισμένον, τὸ παρὰ τὴν δίοδον· ἔστι γὰρ ἑκατὸν ποδῶν· ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ τὸ βάθος ἴσον πειρῶνται ποιεῖν, πλὴν τῶν συμμάχων. (5) Ὅταν δὲ τοῖς μείζοσι στρατοπέδοις χρῶνται, τὸ κατὰ λόγον καὶ τῷ μήκει καὶ τῷ βάθει προστιθέασι.

XXIX. Γενομένης δὲ τῆς τῶν ἱππέων παρεμβολῆς κατὰ μέσας τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς, οἱονεὶ ῥύμης τινὸς ἐπικαρσίου πρὸς τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν εὐθεῖαν καὶ τὸν πρὸ τῶν χιλιάρχων τόπον· (2) (τῷ γὰρ ὄντι ῥύμαις παραπλήσιον ἀποτελεῖται τὸ τῶν διόδων σχῆμα πασῶν, ὡς ἂν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους, αἷς μὲν ταγμάτων, αἷς δ' οὐλαμῶν ἐπὶ τὸ μῆκος παρεμβεβληκότων·) (3) πλὴν τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν κατόπιν τοὺς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων Τριαρίους, κατ' οὐλαμὸν ἑκάστην σημαίαν, ἐν ὁμοίῳ σχήματι τιθέασι· συμψαυόντων μὲν τῶν σχημάτων ἀλλήλοις, βλεπόντων δ' ἔμπαλιν πρὸς τὰς ἐναντίας τοῖς ἱππεῦσιν ἐπιφανείας· (4) ἥμισυ ποιοῦντες τὸ βάθος τοῦ μήκους ἑκάστης σημαίας, τῷ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἡμίσεις ὡς ἐπίπαν εἶναι τούτους τῶν ἄλλων μερῶν. (5) Διότι περ ἀνίσων ὄντων πολλάκις τῶν ἀνδρῶν, ἰσάζειν ἀεὶ συμβαίνει πάντα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆκος, διὰ τὴν τοῦ βάθους διαφοράν. (6) Αὖθις δὲ πεντήκοντα πόδας ἀφ' ἑκατέρων τούτων ἀποστήσαντες, ἀντίους παρεμβάλλουσι τοῖς Τριαρίοις τοὺς Πρίγκιπας. (7) Νευόντων δὲ καὶ τούτων εἰς τὰ προειρημένα διαστήματα, δύο αὗται πάλιν ἀποτελοῦνται ῥύμαι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας λαμβάνουσαι καὶ τὰς εἰσβολὰς, ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσιν, ἐκ τοῦ

nos necessario versari. (5) Statuunt igitur horum
tentoria ad lineam unam rectam, quæ parallela sit qu
illius lateri ei, quod præ ceteris electum fuerit :
autem ab eo pedes quinquaginta, ut equis, jumen
reliquis tribunorum impedimentis sit locus. (6) Lo
autem tentoria ita, ut aversa a figura jam descripta
teriorem partem spectent : quam partem cogitet lec
lut anteriorem, ac frontem totius figuræ; atque ita
semper a nobis illa vocabitur. (7) Distant vero i
tribunorum tentoria pari intervallo; eoque tanto,
totam latitudinem Romanarum legionum porrigantur.

XXVIII. Deinde rursus inita mensura pedum c
ab omnibus tribunorum tentoriis antrorsum progre
jam a linea, quæ spatium hoc secundum totam lati
terminat et parallela est tentoriis tribunorum, a
inquam, linea legiones locare incipiunt. Atque id
hoc modo administrant. (2) Prædicta linea in du
tes secta, lineæ a puncto sectionis ad rectos angulos
equites legionis utriusque applicant, ex adverso sibi
sitos, et pedum quinquaginta intervallo inter se disju
cujus intervalli medium sectio illa obtinet. (3) Est
tentoriorum in equite et pedite par ac similis rati
enim universa figura et manipuli et turmæ quadrat
Respicit illa vero intercurrentes vias : ac longitudi
dem modum habet definitum juxta ipsam viam, es
centum pedum; ut plurimum vero etiam efficere co
ut profunditas sive latitudo eamdem mensuram h
præterquam in sociis. (5) Quoties autem pleurioribu
nibus utuntur, et longitudinis et latitudinis modum
proportione adaugent.

XXIX. Equitum igitur metatione mediis tribunor
toriis hoc modo opposita, ut veluti vicus vel via fo
in lineam paulo ante dictam, et in illud spatium q
ante tabernacula tribunorum, ex transverso incide
(est enim revera vicorum similis hæc omnis specie
currentium viarum; utpote secundum quas ab
latere, partim manipuli, partim turmæ, porrectas
gum suas metationes habeant :) (3) porro prædicti
bus Triarios legionis utriusque a tergo applicant;
nempe manipulos singulis turmis, figura simili, it
gentibus se mutuo figuris, quas metatio utrorum
mat, in aversam ab equitibus partem respiciant
(4) Latitudinem vero cujusque manipuli dimidiam
dinis faciunt, quia et ipsi dimidio fere superantur
partibus. (5) Qua ratione, quamvis impar sæpe s
rus virorum, semper tamen metationum longi
æqualis, propter latitudinis variationem. (6) R
tem pedum quinquaginta ab his utrimque inter
adverso Triariorum Principes collocant. (7) Qu
ipsi in illa, quæ commemoravimus, intervalla
duæ ecce rursus fiunt viæ, principia atque aditus
recta linea sumentes cum equitibus, ab area nemp

πρὸ τῶν χιλιάρχων ἑκατομπέδου διαστήματος, λήγουσαι δὲ πρὸς τὴν καταντικρὺ τῶν χιλιάρχων πλευρὰν τοῦ χάρακος, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα κατὰ πρόσωπον εἶναι τοῦ παντὸς σχήματος. (8) Μετὰ δὲ τοὺς Πρίγκιπας, ὄπισθεν τούτων ὁμοίως ἔμπαλιν βλέποντα, συμψαύοντα δέ, τὰ σχήματα τιθέντες, τοὺς Ἀστάτους παρεμβάλλουσι. (9) Δέκα δὲ σημαίας ἐχόντων ἁπάντων τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς διαίρεσιν, πάσας ἴσας συμβαίνει γίγνεσθαι τὰς ῥύμας καὶ κατὰ τὸ μῆκος, καὶ διὰ τὰς ἐπιτομὰς ἰσάζειν αὐτῶν τὰς πρὸς τῇ κατὰ τὸ πρόσωπον πλευρᾷ τοῦ χάρακος· πρὸς ἣν καὶ τὰς τελευταίας σημαίας ἐπιστρέφοντες στρατοπεδεύουσιν.

XXX. Ἀπὸ τῶν Ἀστάτων πεντήκοντα πάλιν διαλείποντες πόδας, τοὺς τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἀντίους παρεμβάλλουσι τούτοις· ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας, καὶ λήγοντες ἐπὶ τὴν αὐτήν. (2) Ἔστι δὲ τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, ἀφαιρουμένων τῶν ἐπιλέκτων· τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλάσιον, ἀφαιρουμένου καὶ τούτων τοῦ τρίτου μέρους εἰς τοὺς ἐπιλέκτους. (3) Διὸ καὶ τὸ βάθος αὔξοντες τούτοις πρὸς λόγον ἐν τοῖς στρατοπεδευτικοῖς σχήμασι, πειρῶνται τοῖς μήκεσι ἐξισοῦν τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοπέδοις. (4) Ἀποτελεσθεισῶν δὲ τῶν ἀπασῶν πέντε διόδων, τὰς εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμένας ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσι τιθέασι τὰς τῶν συμμαχικῶν πεζῶν σημαίας, αὔξοντες τὸ βάθος πρὸς λόγον, βλεπούσας δὲ πρὸς τὸν χάρακα καὶ πρὸς τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας ἑκατέρας. (5) Καθ' ἑκάστην δὲ σημαίαν τὰς πρώτας ἀφ' ἑκατέρου τοῦ μέρους σκηνὰς οἱ ταξίαρχοι λαμβάνουσιν. Κατὰ δὲ τὸν προειρημένον τρόπον παρεμβάλλοντες, ἐφ' ἑκάτερον μέρος τὸν ἕκτον οὐλαμὸν ἀπὸ τοῦ πέμπτου πεντήκοντα πόδας ἀφιστᾶσι, παραπλησίως δὲ καὶ τῶν πεζῶν τάξεις· (6) ὥστε γίγνεσθαι καὶ ταύτην κατὰ μέσον τῶν στρατοπέδων δίοδον, ἐπικάρσιον μὲν πρὸς τὰς ῥύμας, παράλληλον δὲ ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἣν καλοῦσι πέμπτην, διὰ τὸ παρὰ τὰ πέμπτα τάγματα παρήκειν.

XXXI. Ὁ δ' ὑπὸ τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς ὄπισθεν τόπος ὑποπεπτωκώς, ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τοῦ στρατηγίου περιστάσεως παρακείμενος, ὁ μὲν ἀγορᾷ γίγνεται τόπος, ὁ δ' ἕτερος τῷ τε ταμίᾳ, καὶ ταῖς ἅμα τούτῳ χορηγίαις. (2) Ἀπὸ δὲ τῆς ἐφ' ἑκάτερα τελευταίας τῶν χιλιάρχων σκηνῆς κατόπιν, οἷον ἐπικάμπιον ἔχοντες τάξιν πρὸς τὰς σκηνάς, οἱ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι, καί τινες τῶν ἐθελοντηδὸν στρατευόμενοι τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι, πάντες οὗτοι στρατοπεδεύουσι παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων τοῦ χάρακος ἐπιφανείας, βλέποντες οἱ μὲν ἐπὶ τὰς τοῦ ταμιείου παρασκευάς, οἱ δ' ἐκ θατέρου μέρους εἰς τὴν ἀγοράν. (3) Ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει τούτοις, μὴ μόνον κατὰ τὴν στρατοπεδείαν σύνεγγυς τῶν ὑπάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πορείας, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χρείας, περὶ τὸν ὕπατον καὶ τὸν ταμίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν

tum pedum, quæ ante tribunorum est sedem; desinentes vero in latus illud castrorum, quod tribunis ex adverso situm est, quod initio posuimus universæ figuræ frontem esse. (8) Post Principes et ab eorum tergo locant Hastatos, retrorsum iterum spectantes, figuris autem, quas occupant utrique, se invicem contingentibus. (9) Quum autem in quaque legionis parte, ex divisione initio exposita, sint manipuli decem, viæ omnes pari etiam sunt longitudine, et earum extrema quoque æqualiter pertinent ad latus illud quod est frons castrorum, quo etiam conversi postremi manipuli tendunt.

XXX. Ab Hastatis relicto iterum quinquaginta pedum intervallo, sociorum equites locant adversos; ab eadem cum superioribus linea incipientes, et in eadem recta desinentes. (2) Multitudo sociorum, ut jam supra dixi, peditum quidem par est Romanis legionibus, demtis extraordinariis : equitum vero dupla, postquam et ex illorum numero pars tertia in extraordinarios est detracta. (3) Idcirco in castrametationum pedaturis instituendis, pro rata ad horum latitudinem adjiciendo, efficere conantur, ut longitudine pares sint Romanis legionibus. (4) Ubi vero jam absolutæ sunt quinque intercurrentes viæ, rursus manipulos peditum sociorum similiter equitibus apponunt ab illis aversos, et latitudinem his pro portione augent : spectantque hi manipuli vallum versus ac duo utrimque latera castrorum. (5) In singulis autem ordinibus, ab utraque parte, prima tentoria centuriones occupant. Dum vero ea quam indicavi ratione castra metantur, simul in quaque parte sextam turmam a quinta spatio pedum quinquaginta separant, idemque pariter in peditum manipulis observant. (6) Ita fit eo loco alius transitus per media castra, qui vias prædictas e transverso secat, tentoriis vero tribunorum parallelus est. Eum transitum Romani, quia secundum quintos ordines pergit, viam Quintanam nominant.

XXXI. Qui tribunorum tentoriis a tergo subjacet locus, et circuitum prætorii ab utraque parte attingit, ejus unam partem occupat forum, alteram quæstor, cum rebus exercitui necessariis, quæ illum sequuntur. (2) Ab extremo vero in utraque parte tribunitio tentorio retrorsum, veluti forcipis figuram cum ipsis tribunorum tentoriis efficientes, metantur selecti ex equitibus extraordinariis, et eorum nonnulli, qui ultro in gratiam consulis militant : omnes hi secundum latera castrorum locati, spectant partim quæstorii apparatus, partim, qui his sunt oppositi, forum. (3) Ac fere solent isti non metari tantum prope consulem; verum etiam, quoties agmen ducitur, aut aliud aliquod negotium suscipitur, consuli et quæstori præsto esse, et circa

ὅλην διατριβήν. (4) Ἀντίκεινται δὲ τούτοις, ἐπὶ τὸν χάρακα βλέποντες, οἱ τὴν παραπλήσιον χρείαν παρεχόμενοι πεζοὶ τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν. (5) Ἑξῆς δὲ τούτοις δίοδος ἀπολείπεται, πλάτος ποδῶν ἑκατὸν, παράλληλος μὲν ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἐπὶ θάτερα δὲ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ στρατηγίου καὶ τοῦ ταμιείου παρατείνουσα παρὰ πάντα τὰ προειρημένα μέρη τοῦ χάρακος. (6) Παρὰ δὲ τὴν ἀνωτέρω πλευρὰν ταύτης, οἱ τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἐπίλεκτοι στρατοπεδεύουσι, βλέποντες ἐπί τε τὴν ἀγορὰν ἅμα καὶ τὸ στρατήγιον, καὶ τὸ ταμιεῖον. (7) Κατὰ μέσην δὲ τὴν τούτων τῶν ἱππέων παρεμβολὴν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ στρατηγίου περίστασιν, δίοδος ἀπολείπεται πεντήκοντα ποδῶν, φέρουσα μὲν ἐπὶ τὴν ὄπισθεν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας, τῇ δὲ τάξει πρὸς ὀρθὰς κειμένη τῇ προειρημένῃ πλατείᾳ. (8) Τοῖς δ' ἱππεῦσι τούτοις ἀντίτυποι τίθενται πάλιν οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι πεζοὶ, βλέποντες πρὸς τὸν χάρακα, καὶ τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης στρατοπεδείας. (9) Τὸ δ' ἀπολειπόμενον ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τούτων κένωμα παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων πλευρὰς, δίδοται τοῖς ἀλλοφύλοις καὶ τοῖς ἐκ τοῦ καιροῦ προσγιγνομένοις συμμάχοις.

(10) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, τὸ μὲν σύμπαν σχῆμα γίγνεται τῆς στρατοπεδείας τετράγωνον ἰσόπλευρον· τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας, πόλει παραπλησίαν ἔχει τὴν διάθεσιν. (11) Τὸν δὲ χάρακα τῶν σκηνῶν ἀφιστᾶσι κατὰ πάσας τὰς ἐπιφανείας διακοσίους πόδας. Τοῦτο δὲ τὸ κένωμα πολλὰς καὶ δοκίμους αὐτοῖς παρέχεται χρείας. (12) Πρός τε γὰρ τὰς εἰσαγωγὰς, καὶ τὰς ἐξαγωγὰς τῶν στρατοπέδων εὐφυῶς ἔχει καὶ δεόντως· ἕκαστοι γὰρ κατὰ τὰς ἑαυτῶν ῥύμας εἰς τοῦτο τὸ κένωμα ποιοῦνται τὴν ἔξοδον, ἀλλ' οὐκ εἰς μίαν συμπίπτοντες ἀνατρέπουσι καὶ συμπατοῦσιν ἀλλήλους. Τάς τε τῶν παρεισαγομένων θρεμμάτων, καὶ τὰς ἐκ τῶν πολεμίων λείας εἰς τοῦτο παράγοντες, ἀσφαλῶς τηροῦσι τὰς νύκτας. (14) Τὸ δὲ μέγιστον, ἐν ταῖς ἐπιθέσεσι ταῖς νυκτεριναῖς, οὔτε πῦρ, οὔτε βέλος ἐξικνεῖται πρὸς αὐτοὺς, πλὴν τελείως ὀλίγων· γίγνεται δὲ καὶ ταῦτα σχεδὸν ἀβλαβῆ, διά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως, καὶ διὰ τὴν τῶν σκηνῶν περίστασιν.

XXXII. Δεδομένου δὲ τοῦ πλήθους καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων καθ' ἑκατέραν τὴν πρόθεσιν, ἄν τε τετρακισχιλίους, ἄν τε πεντακισχιλίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον ποιῶσι, παραπλησίως δὲ καὶ τῶν σημαιῶν τοῦ τε βάθους, καὶ τοῦ μήκους, καὶ τοῦ πλήθους δεδομένου, πρὸς δὲ τούτοις τῶν κατὰ τὰς διόδους καὶ πλατείας διαστημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων δεδομένων· (2) συμβαίνει τοῖς βουλομένοις συνεφιστάνειν καὶ τοῦ χωρίου τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην περίμετρον τῆς παρεμβολῆς. (3) Ἐὰν δέ ποτε πλεονάζῃ τὸ τῶν συμμάχων πλῆθος, ἢ τῶν ἐξ ἀρχῆς συστρατευομένων, ἢ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ προσγιγνομένων· (4) τοῖς μὲν ἐκ τοῦ καιροῦ, πρὸς τοῖς προειρημένοις, καὶ τοὺς περὶ τὸ

eos continenter agere. (4) His a tergo opponuntur, ctantes versus vallum, pedites qui similia modo d equitibus ministeria obeunt. (5) Post hos vero via r quitur pedes centum lata; quæ, tentoriis tribunorum p lela, ab altera parte fori, prætorii ac quæstorii, omn castrorum partibus, quæ hactenus exposita sunt, præ ditur. (6) Ad superius viæ hujusce latus extraordi sociorum equites castrametantur, versus forum sim prætorium ac quæstorium prospicientes. (7) Ad m horum equitum tentoria, ex adverso ejus loci quem occ prætorium, via relinquitur pedum quinquaginta, qu posticum latus castrorum ducit, atque sua directione ei viæ, quam paulo ante diximus, ad angulos recto cumbit. (8) Jam vero pone equites istos locantur soci pedites extraordinarii, vallum et universorum castr posteriorem partem respicientes. (9) Quod vero ab utrimque relinquitur vacui spatii, lateribus castrorum et inde obversi, illud extraneis et qui forte pro tem adfuerint sociis attribuitur.

(10) Hæc quum ita se habeant, universa quidem c rum forma est quadrata æquilatera : viarum vero i directiones et reliqua partium dispositio speciem ur milem præbet. (11) Porro inter vallum ac tentoria tium quaquaversum pedum ducentorum interjicium est illis hic vacuus locus ad res multas easque eximi gno usui. (12) Nam et ut induci educique rite ac com legiones queant, præstat id spatium : quippe omnes pe quique vias in hoc spatium egrediuntur, neque, in ea viam, concursu facto omnium, sese invicem evert conculcant. (13) Ad hæc prædam, sive pecudum vicinis locis subinde abiguntur, sive illam quæ hostib mitur, in hunc locum cogunt, et tuto ibi per noctes diunt. (14) Maximum vero est, quod in nocturnis i nibus neque ignis neque telum ad eos pertingit, nisi pe rarissime, et id quoque fere sine ullo damno; cum p intervalli latitudinem, tum propter tentoriorum am

XXXII. Quum igitur data sit qua peditum qua e multitudo, pro utraque ratione, sive quatuor sive q millium fecerint legiones, dataque sit pariter vex (sive ordinum) profunditas, longitudo, ac numerus que quum et intervalla viarum, sive arctiorum siv rum, ceteraque omnia data sint; (2) facile est iis, tendere voluerint, magnitudinem etiam spatii totius universum castrorum ambitum simul intelligere. (3 si vero major aliquando sociorum adsit copia, qui initio expeditionis comites fuerint, vel pro tempore advenerint : (4) istis quidem, quos occasio abduxi

στρατήγιον ἀναπληροῦσι τόπους, τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ταμιεῖον συναγηγόντες εἰς αὐτὸν τὸν κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν τόπον· (5) τοῖς δ' ἐξ ἀρχῆς συνεκπορευομένοις, ἐὰν ᾖ πλῆθος ἱκανώτερον, ῥύμην μίαν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων πρὸς τὰς ὑπαρχούσαις παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας παρατιθέασι. (6) Πάντων δὲ τῶν τε τεττάρων στρατοπέδων καὶ τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων εἰς ἕνα χάρακα συναθροισθέντων, οὐδὲν ἕτερον δεῖ νοεῖν, πλὴν δύο στρατιάς, κατὰ τὸν ἄρτι λόγον παρεμβεβληκυίας, ἀντεστραμμένας αὐταῖς συνηρμόσθαι, συναπτούσας κατὰ τὰς τῶν ἐπιλέκτων ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβολάς, ὡς ἐποιοῦμεν εἰς τὴν ὀπίσω βλέποντας ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης παρεμβολῆς· (7) ὅτε δὴ συμβαίνει γίνεσθαι τὸ μὲν σχῆμα παράμηκες, τὸ δὲ χωρίον διπλάσιον τοῦ πρόσθεν, τὴν δὲ περίμετρον ἡμιόλιον. (8) Ὅταν μὲν οὖν συμβαίνῃ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους ὁμοῦ στρατοπεδεύειν, οὕτως ἀεὶ χρῶνται ταῖς στρατοπεδείαις· ὅταν δὲ χωρίς, τἄλλα μὲν ὡσαύτως, τὴν δ' ἀγοράν, καὶ τὸ ταμιεῖον, καὶ τὸ στρατήγιον, μέσον τιθέασι τῶν δυοῖν στρατοπέδων.

XXXIII. Μετὰ δὲ τὴν στρατοπεδείαν συναθροισθέντες οἱ χιλίαρχοι, τοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου πάντας ἐλευθέρους ὁμοῦ καὶ δούλους ὁρκίζουσι, καθ' ἕνα ποιούμενοι τὸν ὁρκισμόν. (2) Ὁ δ' ὅρκος ἐστίν· « μηδὲν ἐκ τῆς παρεμβολῆς κλέψειν· ἀλλὰ κἂν εὕρῃ τι, τοῦτ' ἀνοίσειν ἐπὶ τοὺς χιλιάρχους. » (3) Ἑξῆς δὲ τούτοις, ἀποδεικνύουσι τὰς σημαίας ἐξ ἑκάστου στρατοπέδου τῶν Πριγκίπων καὶ τῶν Ἀστάτων, δύο μὲν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ τόπου τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων· (4) τὴν γὰρ διατριβὴν ἐν ταῖς καθημερείαις οἱ πλεῖστοι τῶν Ῥωμαίων ἐν ταύτῃ ποιοῦνται τῇ πλατείᾳ· διόπερ ἀεὶ σπουδάζουσι περὶ ταύτης, ὡς ῥαίνηται καὶ καλλύνηται φιλοτίμως. (5) Τῶν δὲ λοιπῶν ὀκτωκαίδεκα, τρεῖς ἕκαστος τῶν χιλιάρχων διαλαγχάνει· τοσαῦται γάρ εἰσι τῶν Ἀστάτων καὶ Πριγκίπων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ σημαῖαι, κατὰ τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν διαίρεσιν· χιλίαρχοι δὲ ἕξ. (6) Τῶν δὲ τριῶν σημαιῶν ἀνὰ μέρος ἑκάστη παρὰ τῶν χιλιάρχων λειτουργεῖ λειτουργίαν τοιαύτην. Ἐπειδὰν καταστρατοπεδεύσωσι, τὴν σκηνὴν ἱστᾶσιν οὗτοι, καὶ τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἠδάφισαν. Κἄν τι περιφράξαι δέῃ τῶν σκευῶν ἀσφαλείας χάριν, οὗτοι φροντίζουσι. (7) Διδόασι δὲ καὶ φυλάκεια δύο. Τὸ δὲ φυλάκειόν ἐστιν ἐκ τεττάρων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν πρὸ τῆς σκηνῆς, οἱ δὲ κατόπιν παρὰ τοὺς ἵππους ποιοῦνται τὴν φυλακήν. (8) Οὐσῶν δὲ σημαιῶν ἑκάστῳ χιλιάρχῳ τριῶν, ἐν ἑκάστῃ δὲ τούτων ἀνδρῶν ὑπαρχόντων ὑπὲρ τοὺς ἑκατόν, χωρὶς τῶν Τριαρίων καὶ γροσφομάχων (οὗτοι γὰρ οὐ λειτουργοῦσι), (9) τὸ μὲν ἔργον γίγνεται κοῦφον, διὰ τὸ παρὰ τετάρτην ἡμέραν ἑκάστῃ σημαίᾳ γίγνεσθαι τὴν λειτουργίαν· τοῖς δὲ χιλιάρχοις ἅμα μὲν τὸ τῆς χρηστείας ἀναγκαῖον, ἅμα δὲ τὸ τῆς τιμῆς διὰ τῆς προειρημένης ἀποτελεῖται σεμνὸν καὶ προστατικόν. (10) Αἱ δὲ τῶν Τριαρίων σημαῖαι τῆς μὲν τῶν

ter jam dicta, etiam quæ circa prætorium sunt loca complent; forum et quæstorium in arctius spatium, quod sufficiat necessario usui, contrahentes : (5) iis vero, qui ab initio comitantur, locandis, si major eorum sit numerus, strigam unam ab utraque parte Romanarum legionum ad superiorem metaturam in utroque latere apponunt. (6) Jam vero si omnes quatuor legiones et consules ambo intra unum vallum fuerint congregati, aliud nihil fingere animo debes, nisi duos exercitus, exposito jam modo locatos, cohærere inter se, invicem sibi obversos; contingentes sese ea parte, qua utriusque exercitus extraordinarii, quos statuebamus tergum universorum castrorum spectare, metantur. (7) Ac tum quidem fit, ut figura sit oblonga, spatium prioris duplum, circuitus sesquialter. (8) Quoties igitur ambo consules juncta habent castra, semper hoc modo illa disponuntur : quoties vero separata, cetera quidem, ut dictum est, locant; forum vero, et quæstorium, ac prætorium, in medio locant utriusque legionis.

XXXIII. Peracta metatione castrorum, conveniunt in unum tribuni, et ab omnibus, qui in exercitu sunt liberi aut servi, jusjurandum exigunt, viritim singulis jurantibus. (2) Est illud juramentum hujusmodi : « Nihil e « castris se furaturos : verum et si quid forte aliquis inve« nerit, id ad tribunos relaturum. » (3) Secundum hæc manipulos Principum et Hastatorum cujusque legionis duos ordinant ad curam loci ante tribunorum tentoria. (4) In hac namque lata via plerique Romanorum dies totos versantur : propterea, ut aspergatur ac scopis mundetur diligenter, curam semper adhibent. (5) E reliquis octodecim manipulis, ternos singuli tribuni sortiuntur : tot enim sunt in unaquaque legione, ex superiore nostra tributione, Hastatorum ac Principum manipuli : tribuni autem militum sex. (6) Trium autem horum manipulorum quisque in suam vicem tribuno hujusmodi præstant ministerium. Ubi castris locus est captus, hi sunt, qui tentorium statuere, et locum circa pavire ac complanare solent : et si quid ex impedimentis fuerit custodiæ causa septo claudendum, id quoque istis curæ est. (7) Præstant et binas custodias, quarum singulas quaterni viri obeunt : earum autem altera ante tabernacula, altera a tergo juxta equos stationem habet. (8) Quum autem quisque tribunorum tres habeat manipulos, et in quoque eorum milites sint supra centum, præter Triarios et Velites, qui non ministrant; (9) haud grave illis hoc munus est, quarto demum die vice sua ad singulos manipulos redeunte : at tribunorum tum commoditati ad ea, quæ sunt necessaria, hac ratione consulitur, tum etiam honori, ad dignitatem atque auctoritatem eis conciliandam. (10) Triariorum vero manipuli a ministrando

χιλιάρχων παραλύονται λειτουργίας· εἰς δὲ τοὺς τῶν ἱππέων οὐλαμοὺς ἑκάστη σημαία καθ' ἡμέραν δίδωσι φυλάκειον ἀεὶ τῷ γειτνιῶντι κατόπιν τῶν οὐλαμῶν· (11) οἵτινες τηροῦσι μὲν καὶ τἄλλα, μάλιστα δὲ τοὺς ἵππους, ἵνα μήτ' ἐμπλεκόμενοι τοῖς δέμασι βλάπτωνται πρὸς τὴν χρείαν, μήτε λυόμενοι καὶ προσπίπτοντες ἀλλήλοις οἱ ἵπποι ταραχὰς καὶ θορύβους ἐμποιῶσι τῷ στρατοπέδῳ. (12) Μία δ' ἐξ ἁπασῶν καθ' ἡμέραν σημαία ἀνὰ μέρος τῷ στρατηγῷ παρακοιτεῖ, ἥτις ἅμα μὲν ἀσφάλειαν παρασκευάζει τῷ στρατηγῷ πρὸς τὰς ἐπιβουλάς, ἅμα δὲ κοσμεῖ τὸ πρόσχημα τῆς ἀρχῆς.

XXXIV. Τῆς δὲ ταφρείας καὶ χαρακοποιίας δύο μὲν ἐπιβάλλουσι πλευραὶ τοῖς συμμάχοις, παρ' ἃς καὶ στρατοπεδεύει τὸ κέρας αὐτῶν ἑκάτερον· δύο δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ἑκατέρῳ τῷ στρατοπέδῳ μία. (2) Διαιρεθείσης δὲ τῆς πλευρᾶς ἑκάστης κατὰ σημαίαν, τὴν μὲν κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν οἱ ταξίαρχοι ποιοῦνται παρεστῶτες· τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῆς πλευρᾶς δύο τῶν χιλιάρχων. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τὴν κατὰ τὸ στρατόπεδον ἐπιμέλειαν οὗτοι ποιοῦνται. Κατὰ δύο γὰρ σφᾶς αὐτοὺς διελόντες ἀνὰ μέρος τῆς ἑκμήνου τὴν δίμηνον ἄρχουσι, καὶ πάσης οἱ λαχόντες τῆς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προΐστανται χρείας. (4) Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς ἀρχῆς ἐστι καὶ τῶν Πραιφέκτων περὶ τοὺς συμμάχους. (5) Οἱ δ' ἱππεῖς καὶ ταξίαρχοι πάντες ἅμα τῷ φωτὶ παραγίγνονται πρὸς τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνάς, οἱ δὲ χιλίαρχοι πρὸς τὸν ὕπατον. (6) Κἀκεῖνος μὲν τὸ κατεπεῖγον ἀεὶ παραγγέλλει τοῖς χιλιάρχοις, οἱ δὲ χιλίαρχοι τοῖς ἱππεῦσι καὶ ταξιάρχοις, οὗτοι δὲ τοῖς πολλοῖς, ὅταν ἑκάστων ὁ καιρὸς ᾖ. (7) Τὴν δὲ τοῦ νυκτερινοῦ συνθήματος παράδοσιν ἀσφαλίζονται τὸν τρόπον τοῦτον. (8) Καθ' ἕκαστον γένος καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν ἐκ τῆς δεκάτης σημαίας καὶ τελευταίας στρατοπεδευούσης κατὰ τὰς ῥύμας, ἐκ τούτων εἷς ἑκάστης ἀνὴρ λαμβάνεται κατ' ἐκλογήν, ὃς τῶν μὲν κατὰ τὰς φυλακὰς λειτουργιῶν ἀπολύεται, παραγίγνεται δὲ καθ' ἡμέραν δύνοντος ἡλίου πρὸς τὴν τοῦ χιλιάρχου σκηνήν, καὶ λαβὼν τὸ σύνθημα (τοῦτο δ' ἐστὶ πλατεῖον ἐπιγεγραμμένον) ἀπαλλάττεται πάλιν. (9) Ἀναχωρήσας δ' ἐπὶ τὴν αὑτοῦ σημαίαν, τό τε ξυλήφιον παρέδωκε καὶ τὸ σύνθημα μετὰ μαρτύρων τῷ τῆς ἐχομένης σημαίας ἡγεμόνι· παραπλησίως δὲ πάλιν οὗτος τῷ τῆς ἐχομένης. (10) Τὸ δ' ὅμοιον ἑξῆς ποιοῦσι πάντες, ἕως ἂν ἐπὶ τὰς πρώτας καὶ σύνεγγυς τοῖς χιλιάρχοις στρατοπεδευούσας σημαίας ἐξικνῆται. Τούτους δὲ δεῖ τὸ πλατεῖον, ἔτι φωτὸς ὄντος, ἀναφέρειν πρὸς τοὺς χιλιάρχους. (11) Κἂν μὲν ἀνενεχθῇ πάντα τὰ δοθέντα, γιγνώσκει, διότι δέδοται τὸ σύνθημα πᾶσι, καὶ διὰ πάντων εἰς αὐτὸν ἥκει. (12) Ἐὰν δ' ἐλλείπῃ τι, παρὰ πόδας ζητεῖ τὸ γεγονός, εἰδὼς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ἐκ ποίου μέρους οὐχ ἥκει τὸ πλατεῖον. Οὗ δ' ἂν εὑρεθῇ τὸ κώλυμα, τυγχάνει τῆς καθηκούσης ζημίας.

XXXV. Τὰ δὲ περὶ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς οὕτως

tribunis sunt liberi : sed equitum turmis custodias p… bent, et quidem quisque manipulus quotidie custod… unam ei turmæ, quæ a tergo proxime assidet. (11) … cum alia custodiunt, tum equos maxime : ne aut vinc… impliciti lædantur ac fiant inutiles, aut soluti in alios e… incidant, et trepidationem ac tumultum in castris faci… (12) Unus porro quotidie e cunctis manipulis in suam … que vicem imperatori excubat; qui et tutum ab in… eum præstat, et imperii majestatem simul ornat.

XXXIV. Porro in præducenda fossa et struendo vallo socils latera incumbunt, ad quæ ipsorum utraque ala… tatur : duo reliqua Romanis; utrique legioni unum. Diviso autem per manipulos unoquoque latere, si… inspiciunt centuriones, ipsi instantes operi; universi lateris probatio ad duos e tribunis pertinet. (3) S… ter et ceteram castrorum curam hi sustinent : in binos dividentes sese, mutua vice, semestris spatii menses… imperant; ac quibus sors evenit, ii omnibus, quæ in c… geruntur, præsunt. (4) Eadem est imperandi ratio Præ… rum inter socios. (5) Ad tribunorum vero tabernacula… orta, equites præsto sunt et ductores ordinum : t… autem ad consulem. (6) Et hic quidem, quæ usus … lat, tribunis mandat; tribuni equitibus et centurio… isti militibus, ubi suum quæque res tempus est nacta… In nocturnæ Tesseræ traditione ne quid peccetur, h… vent modo. (8) In unoquoque genere equitum pedit… ex decimo ordine, qui in extremitate cujusque strig… tatur; ex unoquoque, inquam, horum ordinum u… eligitur, qui ab excubandi munere liberatur : hic q… circa solis occasum ad tribuni tentorium venit, et … accepta (ea est, tabella lignea inscripta) revertitur… qui ut ad signum suum est reversus, parvulum id … ac simul tesseram, adhibitis testibus, proximi ordi… ctori tradit, ille similiter sequentis centurioni; (10… idem omnes deinceps faciunt, donec ad primos ordi… prope tribunos tendunt, signum perveniat. Hos … tabellam ad tribunos referre, dum adhuc lucet. … Quod si igitur omnes tabellæ, quæ traditæ erant, … relatæ; intelligit tribunus, tesseram ad omnes et per… ad se venisse. (12) Sin desit aliqua; e vestigio, qu… sit hoc, inquirit, notum habens ex inscriptione, cu… tis tabella non sit allata : atque is, per quem stetis… nitur, mulcta condigna afficitur.

XXXV. Quod ad vigilias nocturnas, eæ adminis…

ἐπιτελεῖται παρ' αὐτοῖς. (2) Τὸν μὲν στρατηγὸν, καὶ τὴν τούτου σκηνὴν, ἡ παρακοιτοῦσα σημαία φυλάττει· τὰς δὲ τῶν χιλιάρχων, καὶ τοὺς τῶν ἱππέων οὐλαμοὺς, οἱ διατεταγμένοι, κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἐξ ἑκάστης σημαίας. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ παρ' ἕκαστον τάγμα αὐτοὶ ἐξ ἑαυτῶν τιθέασι φυλακήν· τὰς δὲ λοιπὰς ὁ στρατηγὸς ἀποτάττει. (4) Γίγνονται δὲ ὡς ἐπίπαν τρεῖς φυλακαὶ παρὰ τὸν ταμίαν, καὶ παρ' ἕκαστον τῶν πρεσβευτῶν καὶ συμβούλων δύο. (5) Τὴν δ' ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οἱ γροσφομάχοι πληροῦσι, παρ' ὅλον καθ' ἡμέραν τὸν χάρακα παρακοιτοῦντες· αὕτη γὰρ ἐπιτέτακται τοῖς τοιούτοις ἡ λειτουργία. Ἐπί τε τῶν εἰσόδων ἀνὰ δέκα τιθέασι τούτων αὐτῶν τὰς προκοιτείας. (6) Τῶν δ' ἐπὶ τὰς φυλακὰς ἀποταχθέντων ἀφ' ἑκάστου φυλακείου τὸν τὴν πρώτην μέλλοντα τηρεῖν, εἷς ἐξ ἑκάστης σημαίας οὐραγὸς ἄγει πρὸς τὸν χιλίαρχον ἑσπέρας. (7) Ὁ δὲ δίδωσι τούτοις πᾶσι ξυλήφια κατὰ φυλακὴν, βραχέα τελέως, ἔχοντα χαρακτῆρα· λαβόντες δ' οὗτοι μὲν ἐπὶ τοὺς ἀποδεδειγμένους ἀπαλλάττονται τόπους. (8) Ἡ δὲ τῆς ἐφοδείας πίστις εἰς τοὺς ἱππεῖς ἀνατίθεται. Δεῖ γὰρ τὸν πρῶτον ἰλάρχην καθ' ἕκαστον στρατόπεδον ἑνὶ τῶν οὐραγῶν τῶν αὐτοῦ παραγγεῖλαι πρωῒ παράγγελμα τοιοῦτον· ἵνα τέτταρσιν οὗτος ἐμφανίσῃ νεανίσκοις τῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἴλης πρὸ ἀρίστου τοῖς μέλλουσιν ἐφοδεύειν. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα τῷ τῆς ἐχομένης ἴλης ἰλάρχῃ δεῖ τὸν αὐτὸν ἀφ' ἑσπέρας παραγγεῖλαι, διότι αὐτῷ καθήκει τὰ περὶ τῆς ἐφοδείας φροντίζειν εἰς τὴν ἐπιοῦσαν. (10) Τοῦτον δ' ἀκούσαντα, παραπλησίως ταὐτὰ ποιεῖν τοῖς προειρημένοις εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἑξῆς. (11) Οἱ δὲ προκριθέντες ὑπὸ τῶν οὐραγῶν ἐκ τῆς πρώτης ἴλης τέτταρες, ἐπειδὰν διακληρώσωνται τὰς φυλακὰς, πορεύονται πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ γραφὴν λαμβάνουσι, πόστην καὶ πόσας ἐφοδεῦσαι δεῖ φυλακάς. (12) Μετὰ δὲ ταῦτα παρακοιτοῦσιν οἱ τέτταρες παρὰ τὴν πρώτην σημαίαν τῶν Τριαρίων· ταύτης γὰρ ὁ ταξίαρχος τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ κατὰ φυλακὴν βουκανᾶν.

XXXVI. Συνάψαντος δὲ τοῦ καιροῦ, τὴν πρώτην ἐφοδεύει φυλακὴν ὁ ταύτην λαχὼν, ἔχων μετ' αὐτοῦ μάρτυρας τῶν φίλων. (2) Ἐπιπορεύεται δὲ τοὺς ῥηθέντας τόπους, οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν χάρακα καὶ τὰς πύλας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ σημαίαν ἅπαντας, καὶ τοὺς κατ' οὐλαμόν. (3) Κἂν μὲν εὕρῃ τοὺς φυλάττοντας τὴν πρώτην ἐγρηγορότας, λαμβάνει παρὰ τούτων τὸ ξυλήφιον· ἐὰν δ' εὕρῃ κοιμώμενον ἢ λελοιπότα τινὰ τὸν τόπον, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς σύνεγγυς, ἀπαλλάττεται. (4) Τὸ δὲ παραπλήσιον γίγνεται καὶ ὑπὸ τῶν τὰς ἑξῆς φυλακὰς ἐφοδευόντων. (5) Τὴν δ' ἐπιμέλειαν τοῦ κατὰ φυλακὴν βουκανᾶν, ὡς ἀρτίως εἶπον, ἵνα σύμφωνοι γίγνωνται τοῖς ἐφοδεύουσι πρὸς τοὺς φυλάττοντας, οἱ τῆς πρώτης σημαίας τῶν Τριαρίων ἐξ ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου ταξίαρχοι καθ' ἡμέραν ποιοῦνται. (6) Τῶν δ' ἐφοδευόντων ἕκαστος ἅμα τῷ φωτὶ πρὸς τὸν χιλίαρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα. Κἂν μὲν ᾖ πάντα τὰ δεδομένα χωρὶς

a Romanis hoc modo. (2) Imperatorem, et prætorium ejus, custodit ille manipulus, quem ad prætorium excubare diximus; tribunorum tabernacula et equitum turmas, qui ad id sunt designati e singulis manipulis, ut paulo ante dictum est. (3) Similiter etiam ad quemque ordinem excubias e suo numero omnes locant; reliquas vero imperator ipse disponit. (4) Fere autem ad quæstoris tutelam ternæ custodiæ constituuntur: ad legatorum et consiliariorum, binæ. (5) Exteriorum laterum custodiam velites agunt, secundum totum vallum quotidie excubantes: hoc enim muneris est illis impositum: et ad portas singulæ eorumdem decuriæ excubias agunt. (6) E singulis autem quaternionibus eorum, qui ad excubias sunt destinati, illum militem qui primus in statione est futurus, ad tribunum vespere deducit agminis coactor cujusque vexilli. (7) Tribunus omnibus his pro quaque vigilia parvulas e ligno tessellas tradit, exiguas admodum, nota insignitas: quibus acceptis, illi ad designatas quisque stationes concedunt. (8) At circuitionis fides curæ equitum demandatur. Oportet enim, ut, qui primus in quaque legione turmarum præfectus est, uni e suis coactoribus agminis mane hujusmodi dent præceptum, ut juvenibus quatuor suæ turmæ ante prandium edicat, ipsos esse, qui circumire debeant. (9) Deinde præfecto turmæ secundæ significare idem præfectus tenetur sub vesperam, pertinere ad ipsum circuitionis munus in diem sequentem. (10) Hunc quoque similiter, ubi præceptum accepit, eadem facere, quæ modo dicta sunt, in proximum diem oportet: et ita alios quoque deinceps. (11) Quatuor autem illi, quos e prima turma coactores agminis elegerunt, vigilias inter se sortiti, tribunum adeunt, et scriptum ab eo accipiunt, quota vigilia, et quot stationes obire oporteat. (12) Deinde ad primum manipulum triariorum accubant illi quatuor; quoniam illius manipuli centurioni cura incumbit ad quamque vigiliam buccina signum dandi.

XXXVI. Ubi tempus venit, primam vigiliam circuit, qui eam est sortitus; testes secum habens ex amicis nonnullos. (2) Obit autem hic dictas stationes, non circa vallum dumtaxat et portas, verum etiam circa manipulos omnes ac turmas. (3) Qui si primæ vigiliæ custodes offenderit vigilantes, accipit ab illis eam, quam dixi, tesserulam: at si quis dormiens fuerit inventus, aut qui stationem deseruerit, attestatus eos, qui adsunt, abit. (4) Consimile fit et ab iis, qui sequentes vigilias lustrant. (5) Ut autem signum buccina vigiliis singulis detur, quo circuitoribus cum vigilibus conveniat; ejus rei, ut jam dixi, curam semper gerunt centuriones primi manipuli triariorum, ex utraque legione. (6) Prima dein luce singuli, qui perlustraverunt vigilias, ad tribunum tesseras deferunt: quæ si tot inveniantur, quot fuerant datæ, nec apud quemquam culpa inventa est, rursus illi discedunt.

ἐγκλήματος, ἀπαλλάττονται πάλιν. (7) Ἂν δέ τις ἐλάττω φέρῃ τοῦ πλήθους τῶν φυλακείων, ζητοῦσιν ἐκ τοῦ χαρακτῆρος, ποῖον ἐκ τῶν φυλακείων λέλοιπε. (8) Τούτου δὲ γνωσθέντος, καλεῖ τὸν ταξίαρχον· οὗτος δ' ἄγει τοὺς ἀποταχθέντας εἰς τὴν φυλακὴν, οὗτοι δὲ συγκρίνονται πρὸς τὸν ἔφοδον. (9) Ἐὰν μὲν οὖν ἐν τοῖς φύλαξιν ᾖ τὸ κακὸν, εὐθέως δῆλός ἐστιν ὁ τὴν ἐφοδείαν ἔχων, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς σύνεγγυς· ὀφείλει γὰρ τοῦτο ποιεῖν. Ἐὰν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτο γεγονὸς, εἰς τὸν ἔφοδον ἀναχωρεῖ τοὔγκλημα.

XXXVII. Καθίσαντος δὲ παραχρῆμα συνεδρίου τῶν χιλιάρχων, κρίνεται· κἂν καταδικασθῇ, ξυλοκοπεῖται. (2) Τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπίας ἐστὶ τοιοῦτον. Λαβὼν ξύλον ὁ χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακριθέντος οἷον ἥψατο μόνον. (3) Οὗ γενομένου, πάντες οἱ τοῦ στρατοπέδου τύπτοντες τοῖς ξύλοις καὶ τοῖς λίθοις, τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ καταβάλλουσι. (4) Τοῖς δ' ἐκπεσοῦσιν οὐδ' ὧς ὑπάρχει σωτηρία. Πῶς γάρ; οἷς οὔτ' εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν ἐπανελθεῖν ἔξεστιν, οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς ἐν οἰκίᾳ τολμήσειε δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. Διὸ τελείως οἱ περιπεσόντες ἅπαξ τοιαύτῃ συμφορᾷ καταφθείρονται. (5) Τὸ δ' αὐτὸ πάσχειν ὀφείλει τοῖς προειρημένοις ὅ τε οὐραγὸς καὶ ὁ τῆς ἴλης ἡγεμὼν, ἐὰν μὴ παραγγείλωσιν, ὁ μὲν τοῖς ἐφόδοις, ὁ δὲ τῷ τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμόνι τὸ δέον ἐν τῷ καθήκοντι καιρῷ. (6) Διόπερ, οὕτως ἰσχυρᾶς οὔσης καὶ ἀπαραιτήτου τῆς τιμωρίας, ἀδιάπτωτα γίγνεται παρ' αὐτοῖς τὰ κατὰ τὰς νυκτερινὰς φυλακάς. (7) Δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς χιλιάρχοις, τούτους δ' ἔτι τοῖς ὑπάτοις. (8) Κύριος δ' ἐστὶ καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος, καὶ ἐνεχυριάζων, καὶ μαστιγῶν· τοὺς δὲ συμμάχους οἱ Πραίφεκτοι. (9) Ξυλοκοπεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας τι τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου· καὶ μὴν ὁ μαρτυρήσας ψευδῆ, παραπλησίως· καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρησάμενος εὑρεθῇ τῷ σώματι· πρὸς δὲ τούτοις, ὁ τρὶς περὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας ζημιωθείς. (10) Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς ἀδικήματα, κολάζουσιν. Εἰς δ' ἀνανδρίαν τιθέασι καὶ στρατιωτικὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων· ἐάν τινες ψευδῆ πέρὶ αὐτῶν ἀνδραγαθίαν ἀπαγγείλωσι τοῖς χιλιάρχοις, ἕνεκεν τοῦ τιμὰς λαβεῖν· (11) ὁμοίως, ἄν τινες ἐς ἐφεδρείαν ταχθέντες, φόβου χάριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον· παραπλησίως, ἐάν τις ἀποῤῥίψῃ τι τῶν ὅπλων κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ φόβον. (12) Διὸ καί τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίων αὐτοῖς ἐπιγιγνομένων, οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν· (13) ἔνιοι δὲ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἐκβαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἤ τι τῶν ἄλλων ὅπλων, παραλόγως ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους· ἢ κυριεύειν ἐλπίζοντες ὧν ἀπέβαλον, ἢ, παθόντες τι, τὴν πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.

XXXVIII. Ἐὰν δέ ποτε τὰ αὐτὰ περὶ πλείους συμβῇ γενέσθαι, καὶ σημαίας τινὰς ὁλοσχερῶς πιεσθείσας

(7) Sin pauciores aliquis referat quam pro numero excub rum, ex impressa nota de eo excubitorum quaternio cujus ratio non constat, inquirunt. (8) Qua re cogni centurionem tribunus vocat: isque eos, qui ad istam gilliam erant constituti, adducit, qui cum circuitore ceptant. (9) Quod si penes vigiles est culpa, statim ap ret innocentia circuitoris ex eo, quod testificatus est qui illi aderant: hoc enim facere tenetur. Atque id si fuerit factum, ad circuitorem redit culpa.

XXXVII. Statim igitur convocato tribunorum conci causa ejus cognoscitur; et, si damnatus fuerit, fuste cutitur. (2) Est autem fustuarii supplicium hujusm Tribunus fustem capit; eoque condemnatum quasi a git tantum. (3) Quo facto, omnes legionarii qua fust qua saxis petentes sontem, inibi intra castra ut pluri necant. Sed et si qui evaserint, non tamen salvi pro ea sunt. (4) Nam quæ illis salus? quibus in patriam dem redire non licet, et quos necessariorum nemo tecto recipere. Quamobrem qui semel in eam calamit inciderunt, planissime pereunt. (5) Idem vero suppli manet tam coactorem agminis, quam turmæ præfect si ille circuitoribus, hic sequentis turmæ decurioni, quod oportebat, in tempore non denunciavit. (6) Q quum adeo vehementer et sine spe veniæ delicta hæ niantur, disciplina nocturnarum excubiarum inoffens nore servatur. (7) Tenentur autem milites quidem nis parere, tribuni vero rursus consulibus. (8) autem tribunus potestatem et mulctæ dicendæ, et ris capiendi, et virgis cædendi: idemque jus est Pra in socios. (9) Fuste autem percutitur etiam is, q quid e castris fuerit furatus; item qui falsum testim dixerit; nec non si quis in flore ætatis male usus c fuerit deprehensus: ad hæc is, cui ter eamdem ob c mulcta fuerit irrogata. (10) Ac hæc quidem ut c puniunt. Ignaviæ vero et probro militari vertunt modi delicta: si qui, præmii adipiscendi causa, strenuum aliquod facinus suum ad tribunos retul (11) similiter, si qui, in statione constituti, locum cati fuerant, formidinis ergo, deseruerint: itemq quis in ipso prælio armorum aliquam partem metu rit. (12) Propterea nonnulli in stationibus suis festam mortem oppetunt, ab hostibus oppressi qui partibus sint plures; dum, usitatum apud illos cium metuentes, assignatum sibi locum deserere n (13) quidam vero, excusso inter dimicandum scut ense, aut alia parte armorum, temere conjiciunt i in hostes; sperantes, aut recepturos se ea quæ ami aut, si quid evenerit secius, certam ignominiam e meliam, a suis imminentem, evitaturos.

XXXVIII. Si quando autem delicta eadem a p contingat admitti, et manipuli quidam universi ho

λεῖν τοὺς τόπους, τὸ μὲν ἅπαντας ξυλοκοπεῖν ἢ φονεύειν ἀποδοκιμάζουσι, λύσιν δὲ τοῦ πράγματος εὑρίσκουσι, συμφέρουσαν ἅμα καὶ καταπληκτικήν. (2) Συναθροίσας γὰρ τὸ στρατόπεδον ὁ χιλίαρχος, καὶ προαγαγὼν εἰς μέσον τοὺς λελοιπότας, κατηγορεῖ πικρῶς· καὶ τὸ τέλος, ποτὲ μὲν πέντε, ποτὲ δὲ ὀκτὼ, ποτὲ δὲ εἴκοσι, τὸ δ' ὅλον πρὸς τὸ πλῆθος ἀεὶ στοχαζόμενος, ὥστε δέκατον μάλιστα γίγνεσθαι τῶν ἡμαρτηκότων, τούτους ἐκ πάντων κληροῦται τῶν ἀποδεδειλιακότων. (3) καὶ τοὺς μὲν λαχόντας ξυλοκοπεῖ κατὰ τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον ἀπαραιτήτως· τοῖς δὲ λοιποῖς τὸ μέτρημα κριθὰς δοὺς ἀντὶ πυρῶν, ἔξω κελεύει τοῦ χάρακος καὶ τῆς ἀσφαλείας ποιεῖσθαι τὴν παρεμβολήν. (4) Λοιπὸν, τοῦ μὲν κινδύνου καὶ φόβου, τοῦ κατὰ τὸν κλῆρον, ἐπ' ἴσον ἐπικρεμαμένου πᾶσιν, ὡς ἂν ἀδήλου τοῦ συμπτώματος ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ παραδειγματισμοῦ μετὰ τῆς κριθοφαγίας ὁμοίως συμβαίνοντος περὶ πάντας, τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν ἐθισμῶν εἴληπται καὶ πρὸς κατάπληξιν καὶ διόρθωσιν τῶν συμπτωμάτων.

XXXIX. Καλῶς δὲ καὶ τοὺς νέους ἐκκαλοῦνται πρὸς τὸ κινδυνεύειν. (2) Ἐπειδὰν γὰρ γένηταί τις χρεία, καί τινες αὐτῶν ἀνδραγαθήσωσι, συναγαγὼν ὁ στρατηγὸς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ παραστησάμενος τοὺς δόξαντάς τι πεπραγέναι διαφέρον, πρῶτον μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἑκάστου λέγει περί τε τῆς ἀνδραγαθίας, κἄν τι κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο συνυπάρχῃ τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἄξιον. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ μὲν τρώσαντι πολέμιον, γαῖσον δωρεῖται· τῷ δὲ καταβαλόντι καὶ σκυλεύσαντι, τῷ μὲν πεζῷ, φιάλην, τῷ δ' ἱππεῖ, φάλαρα· ἐξ ἀρχῆς δὲ γαῖσον μόνον. (4) Τυγχάνει δὲ τούτων, οὐκ ἐὰν ἐν παρατάξει τις ἢ πόλεως καταλήψει τρώσῃ ἢ σκυλεύσῃ τῶν πολεμίων· ἀλλ' ἐὰν ἐν ἀκροβολισμοῖς, ἤ τισιν ἄλλοις τοιούτοις καιροῖς, ἐν οἷς, μηδεμιᾶς ἀνάγκης οὔσης κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, αὐτοί τινες ἑκουσίως καὶ κατὰ προαίρεσιν αὐτοὺς εἰς τοῦτο διδόασιν. (5) Τοῖς δὲ, πόλεως καταλαμβανομένης, πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι χρυσοῦν δίδωσι στέφανον. (6) Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερασπίσαντας καὶ σώσαντάς τινας τῶν πολιτῶν ἢ συμμάχων, ὅ τε στρατηγὸς ἐπισημαίνεται δώροις οἵ τε χιλίαρχοι τοὺς σωθέντας, ἐὰν μὲν ἑκόντες ποιῶσιν, εἰ δὲ μὴ, κρίναντες συναναγκάζουσι τὸν σώσαντα στεφανοῦν. (7) Σέβεται δὲ τοῦτον καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον ὁ σωθεὶς, ὡς πατέρα, καὶ πάντα δεῖ τούτῳ ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τῷ γονεῖ. (8) Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παρορμήσεως οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας καὶ παρόντας ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ἅμιλλαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ μένοντας. (9) Οἱ γὰρ τυχόντες τῶν τοιούτων δωρεῶν, χωρὶς τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις εὐκλείας, καὶ τῆς ἐν οἴκῳ παραχρῆμα φήμης, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν εἰς τὴν πατρίδα, τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύουσι, διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτίθεσθαι κόσμον τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις· (10) ἔν τε ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα,

vius urgente cesserint loco, ut omnes fuste percutiant aut necent, non est moris illorum; sed remedium ei rei invenerunt utile juxta ac terribile. (2) Tribunus [ai potius Imperator] enim, advocata concione, desertores in medium producit, eosque atroci oratione increpat: qua finita, modo quinque sortitur, modo octo, modo viginti; atque, ut verbo complectar, id semper agit, ut, pro numero noxiorum, decimus quisque fere eorum capiatur. (3) Hos, inquam, ex omnibus, qui ignave se gesserunt, arbitrio sortis seligit: et, qui designati sorte sunt, eos inexorabiliter fustuarii supplicio, quod ante descripsimus, afficit: reliquis hordeum pro tritico admetitur, et extra castra et munitionem castrorum tendere eos jubet. (4) Atque ita, quum periculum et metus sortis ex aequo omnibus impendeat (quandoquidem nemo scit, in quem ea sit casura), ignominiosa autem notatio et hordei dimensio pro tritico ad omnes pariter pertineat, hoc instituto, quam maxime poterat fieri, consultum est utrique rei, ut et terror injiciatur, et acceptum detrimentum sarciretur.

XXXIX. Praeclare vero etiam juventutem ad pericula subeunda excitant. (2) Nam ubi praelium aliquod est commissum, ac juvenes aliqui fortiter se gesserunt, imperator, advocato in concionem exercitu, productos prope se eos, quorum prae ceteris virtus insignis exstitit, primum quidem singulos laudat a fortitudine, et si quid aliud in eorum vita fuerit, quod commemorari cum ipsorum laude queat: (3) deinde, ei, qui hostem vulneraverit, hastam donat: qui prostraverit et spolia detraxerit, pediti quidem pateram, equiti vero phaleras: quamquam olim hasta sola praemium erat. (4) Ceterum ista consequitur, non qui in justo praelio signis collatis dimicans, aut in capienda urbe, aliquos hostes sanciaverit vel spoliaverit; verum qui in velitationibus cum hoste, aut aliis ejusmodi occasionibus, ubi nulla necessitas dimicare viritim cogit, ipsi suamet sponte ac propria voluntate eo descenderint. (5) At quoties urbs capitur, auream iis coronam, qui primi muros conscenderint, donat. (6) Similiter vero etiam eos, qui vel cives vel socios propugnaverint et servaverint, imperator donis insignit: et, qui servati fuerunt, solent ultro, sin minus, tribuno post causae cognitionem cogente, servatorem suum coronare. (7) Atque adeo per omnem vitam is, qui servatus est, illum pro parente colit, omniaque ei tenetur praestare, quae filius patri. (8) Hujusmodi autem stimulatione non eos tantum, qui praesentes audiunt, ad pericula certatim et cum aemulatione adeunda excitant; sed eos etiam, qui sunt domi. (9) Nam qui donis hoc genus sunt donati, praeter gloriam qua fruuntur in castris, et famam quam domi statim consequuntur, hoc amplius, reversi in patriam, solennes pompas honorum insignibus conspicui celebrant: nam ejusmodi ornamenta gestare solis licet iis, qui virtutis causa ab imperatore fuerint iisdem honestati. (10) Tum vero in maxime conspicuis aedium suarum locis spolia hosti-

σημεῖα ποιούμενοι καὶ μαρτύρια τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς. (11) Τοιαύτης δ' ἐπιμελείας οὔσης καὶ σπουδῆς περί τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις· εἰκότως καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐπιτυχῆ καὶ λαμπρὰ γίγνεται δι' αὐτῶν. (12) Ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολούς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν, οἱ δ' ἱππεῖς δραχμήν. (13) Σιτομετροῦνται δ' οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν Ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη μάλιστά πως· οἱ δ' ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. (14) Τῶν δὲ συμμάχων οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δ' ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτον μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. (15) Δίδοται δὲ τοῖς μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωρεᾷ· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τοῦ τε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, κἄν τινος ὅπλου προσδεηθῶσι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγμένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται.

XL. Τὰς δ' ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἀναστρατοπεδείας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον. (2) Ὅταν τὸ πρῶτον σημήνῃ, καταλύουσι τὰς σκηνάς, καὶ συντιθέασι τὰ φορτία πάντες· οὔτε δὲ καθελεῖν ἔξεστιν, οὔτ' ἀναστῆσαι πρότερον οὐδένα τῆς τῶν χιλιάρχων καὶ τοῦ στρατηγοῦ σκηνῆς. (3) Ὅταν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατιθέασι τὰ σκευοφόρα τοῖς ὑποζυγίοις. Ἐπὰν δὲ τὸ τρίτον σημήνῃ, προάγειν δεῖ τοὺς πρώτους, καὶ κινεῖν τὴν ὅλην παρεμβολήν. (4) Εἰς μὲν οὖν τὴν πρωτοπορείαν, ὡς ἐπίπαν, τάττουσι τοὺς ἐπιλέκτους. Τούτοις δὲ τὸ τῶν συμμάχων δεξιὸν ἐπιβάλλει κέρας. Ἑξῆς δὲ τούτοις ἕπεται τὰ τῶν προειρημένων ὑποζύγια. (5) Τῇ δὲ τούτων πορείᾳ τὸ πρῶτον τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀκολουθεῖ στρατόπεδον, ἔχον ὄπισθεν τὴν ἰδίαν ἀποσκευήν. (6) Ἔπειτα κατακολουθεῖ τὸ δεύτερον στρατόπεδον, ἑπομένων αὐτῷ τῶν ἰδίων ὑποζυγίων, καὶ τῆς τῶν συμμάχων ἀποσκευῆς, τῶν ἀπὸ τῆς οὐραγίας τεταγμένων. Τελευταῖον γὰρ ἐν τῇ πορείᾳ τάττεται τὸ τῶν συμμάχων εὐώνυμον κέρας. (7) Οἱ δ' ἱππεῖς ποτὲ μὲν ἀπουραγοῦσι τοῖς αὐτῶν ἕκαστοι μέρεσι, ποτὲ δὲ παρὰ τὰ ὑποζύγια πλάγιοι παραπορεύονται, συνέχοντες ταῦτα, καὶ τὴν ἀσφάλειαν τούτοις παρασκευάζοντες. (8) Προσδοκίας δ' οὔσης κατὰ τὴν οὐραγίαν, τὰ μὲν ἄλλα παρ' αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον· αὐτοὶ δ' οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι τὴν οὐραγίαν ἀντὶ τῆς πρωτοπορείας μεταλαμβάνουσι. (9) Παρὰ δὲ μίαν ἡμέραν τὰ μὲν ἡγεῖται τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν κεράτων, τὰ δ' αὐτὰ πάλιν ἕπεται ταῦτα κατόπιν, ἵνα τῆς περὶ τὰς ὑδρείας καὶ σιτολογίας ἀκεραιότητος πάντες ἐπ' ἴσον κοινωνῶσι, μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὴν ἐπὶ τῆς πρωτοπορείας ἐναλλὰξ τάξιν. (10) Χρῶνται δὲ καὶ ἑτέρῳ γένει πορείας ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι τῶν καιρῶν, ἐὰν ἀναπεπταμένους ἔχωσι τόπους. (11) Ἄγουσι γὰρ τριφαλαγγίαν παράλληλον τῶν Ἀστάτων καὶ Πριγκίπων καὶ Τριαρίων, τάττοντες τὰ τῶν ἡγουμένων σημαιῶν ὑποζύγια πρὸ πάντων, ἐπὶ δὲ ταῖς πρώταις σημαίαις τὰ τῶν δευτέρων ἐπὶ δὲ ταῖς δευτέραις τὰ τῶν τρίτων, καὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐναλλὰξ ἀεὶ τιθέντες τὰ ὑποζύγια ταῖς σημαίαις. (12) Οὕτω δὲ συντάξαντες

bus detracta defigunt, ut sint monumenta ac testimonia su
virtutis. (11) Qui igitur et pœnas et præmia militaria tan
cura ac studio dispensent, merito, quoties bella suscipiun
læto atque illustri fine ea terminant. (12) Stipendii n
mine pedites in diem accipiunt binos obolos, centurion
duplum, equites drachmam. (13) Admetiuntur vero pe
tibus quidem tritici partes fere duas medimni Attici: eq
tibus vero hordei in mensem septenos medimnos; tri
vero binos. (14) Sociorum peditibus par mensura da
ac Romanis: equitibus, tritici medimnus unus cum trien
hordei quinque medimni. (15) Atque hoc sociis quid
gratis donatur; Romanis vero sive frumentum sive ve
tribuatur, aut etiam si quibus armis denuo opus habueri
horum omnium certa pretia quæstor de stipendio deduci

XL. Profectionem e castris hoc modo instituunt.
Simul datum est primum signum, tentoria omnes de
dunt, et vasa colligunt. Ceterum neque auferre, ne
figere suum cuiquam tabernaculum prius fas est, quam
bunorum et imperatoris fuerint tensa aut detensa. (3)
autem editum iterum est signum, sarcinas jumentis
ponunt. Denique tertio dato signo, primos oportet pr
dere, et tota castra movere. (4) Et in primo qui
agmine ut plurimum extraordinarios locant. Succedit
sociorum ala dextra: eosque continuo sequuntur præd
rum impedimenta. (5) Horum agmen prima legio Rom
excipit, suas a tergo sarcinas habens. (6) Pone hos it
cunda legio, sequentibus propriis jumentis, et eorum s
rum impedimentis, qui universum agmen cogunt: na
novissimo agmine læva sociorum locatur ala. (7) Eq
modo suam quisque partem a tergo consequuntur, mod
latera jumentis adequitant, continentes ea et securit
præstantes. (8) Ubi vero a tergo hostis exspectatur, d
tero ordine nihil mutantes, solos extraordinarios soci
a primo agmine ad ultimum traducunt. (9) Alternis a
diebus et legionum et alarum altera præcedit, eædem
rursus subsequuntur; ut ex æquo omnes aquatione a
bulatione integra fruantur, primum in agmine locum
quisque vicem perpetuo occupantes. (10) Est et aliu
neris faciendi modus, quo utuntur, quando periculu
hoste imminet, ac patentia nacti sunt loca. (11) Has
enim, Principes ac Triarios, tribus seriebus juxta se
cem incedentes ducunt: jumenta autem manipulorum
ceteris præeunt, ante omnes locant; tum primis mani
jumenta secundorum subjiciunt; secundis, tertiorum
que sic continue impedimenta ordinesque alternatim l
(12) Hac ratione autem composito agmine, si quid in

τὴν πορείαν, ἐπειδὰν προσπίπτῃ τι τῶν δεινῶν, ποτὲ μὲν παρ' ἀσπίδα κλίναντες, ποτὲ δ' ἐπὶ δόρυ, προάγουσι τὰς σημαίας ἐκ τῶν ὑποζυγίων πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. (13) Λοιπὸν, ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ μιᾷ κινήσει, τὸ μὲν τῶν ὁπλιτῶν σύστημα λαμβάνει παρατάξεως διάθεσιν, ἐὰν μή ποτε προσεξελίξαι δέῃ τοὺς Ἀστάτους· (14) τὸ δὲ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν παρεπομένων τούτοις πλῆθος, ὑπὸ τοὺς παρατεταγμένους ὑπεσταλκὸς, ἔχει τὴν καθήκουσαν χώραν πρὸς τὸν κίνδυνον.

XLI. Ὅταν δὲ κατὰ τὰς πορείας ἐγγίζωσι τοῦ στρατοπεδεύειν, προπορεύονται χιλίαρχος, καὶ τῶν ταξιαρχῶν οἱ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀεὶ προχειρισθέντες. (2) Οἵτινες, ἐπειδὰν συνθεάσωνται τὸν ὅλον τόπον, οὗ δεῖ στρατοπεδεύειν, ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον μὲν διέλαβον τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν οὗ δεήσει θεῖναι κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, καὶ παρὰ ποίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευρὰν τῆς περὶ τὴν σκηνὴν περιστάσεως παρεμβαλεῖν τὰ στρατόπεδα. (3) Τούτων δὲ προκριθέντων, διαμετροῦνται τὴν περίστασιν τῆς σκηνῆς· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν εὐθεῖαν, ἐφ' ἧς αἱ σκηναὶ τίθενται τῶν χιλιάρχων· ἑξῆς δὲ τὴν ταύτης παράλληλον, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὰ στρατόπεδα παρεμβάλλειν. (4) Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπὶ θάτερα μέρη τῆς σκηνῆς κατεμετρήσαντο γραμμαῖς, περὶ ὧν ὑπεδείξαμεν ἄρτι διὰ πλειόνων κατὰ μέρος. (5) Γενομένων δὲ τούτων ἐν βραχεῖ χρόνῳ, διὰ τὸ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καταμέτρησιν, ὡς ἁπάντων ὡρισμένων καὶ συνήθων ὄντων διαστημάτων· (6) μετὰ δὲ ταῦτα σημαίαν ἐπήξαν μίαν μὲν καὶ πρώτην, ἐν ᾧ δεῖ τόπῳ τίθεσθαι τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν, δευτέραν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς προκριθείσης πλευρᾶς, τρίτην ἐπὶ μέσης τῆς γραμμῆς ἐφ' ἧς οἱ χιλίαρχοι σκηνοῦσι, τετάρτην, παρ' ἣν τίθενται τὰ στρατόπεδα. (7) Καὶ ταύτας μὲν ποιοῦσι φοινικᾶς, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ λευκήν. Τὰ δ' ἐπὶ θάτερα ποτὲ μὲν ψιλὰ δόρατα πηγνύουσι, ποτὲ δὲ σημαίας ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων. (8) Γενομένων δὲ τούτων, ἑξῆς τὰς ῥύμας διεμέτρησαν, καὶ δόρατα κατέπηξαν ἐφ' ἑκάστης ῥύμης. (9) Ἐξ ὧν εἰκότως, ὅταν ἐγγίσῃ τὰ στρατόπεδα κατὰ τὰς πορείας, καὶ γίγνηται εὐσύνοπτος ὁ τόπος τῆς παρεμβολῆς, εὐθέως ἅπαντα γίγνεται πᾶσι γνώριμα, τεκμαιρομένοις καὶ συλλογιζομένοις ἀπὸ τῆς τοῦ στρατηγοῦ σημαίας. (10) Λοιπὸν, ἑκάστου σαφῶς γινώσκοντος, ἐν ποίᾳ ῥύμῃ καὶ ποίῳ τόπῳ τῆς ῥύμης σκηνοῖ, διὰ τὸ πάντας ἀεὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἐπέχειν τῆς στρατοπεδείας, γίγνεταί τι παραπλήσιον, οἷον, ὅταν εἰς πόλιν εἰσίῃ στρατόπεδον ἐγχώριον. (11) Καὶ γὰρ ἐκεῖ διακλίναντες ἀπὸ τῶν πυλῶν, εὐθέως ἕκαστοι προάγουσι, καὶ παραγίγνονται πρὸς τὰς ἰδίας οἰκήσεις ἀδιαπτώτως, διὰ τὸ καθόλου καὶ κατὰ μέρος γινώσκειν, ποῦ τῆς πόλεως ἐστιν αὐτοῖς ἡ κατάλυσις. (12) Τὸ δὲ παραπλήσιον τούτοις καὶ περὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς συμβαίνει στρατοπεδείας.

XLII. Ἧι καὶ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι, καταδιώκοντες τὴν ἐν τούτοις εὐχέρειαν, τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορεύεσθαι

periculi, modo ad lævam, modo ad dextram agmen convertentes, manipulos extra jumenta in eam partem educunt, unde hostis apparuerit. (13) Atque ita brevi tempore et motu unico, cum armatorum manus in acie reperitur instructa (nisi forte insuper oporteat Hastatos subduci), (14) tum jumenta et omnis multitudo, quæ castra sequitur, seducta pone terga stantium in acie, commodam adversus pericula stationem obtinent.

XLI. Postquam prope illum locum agmen pervenit, ubi castra sunt facienda, præcedunt tribunus et illi ex centurionibus, qui pro tempore ad eam rem designati sunt. (2) Hi locum universum, ubi metari oportet, contemplati, ante omnia convenientem prætorio sedem, prout ante diximus, capiunt: et, ad quem aspectum latusve spatii prætorium ambientis locandæ sint legiones, dispiciunt. (3) Quæ ubi delecta sunt loca, prætorii ambitum dimetiuntur: deinde rectam illam, ad quam tribunorum tentoria defiguntur: denique aliam lineam rectam, huic parallelam, unde incipit metatura legionum. (4) Similiter etiam spatium illud, quod ab altera parte est prætorii, lineis dimetiuntur, de quibus jam paulo ante pluribus exposuimus. (5) His brevi tempore expeditis, utpote facili dimensione, quum omnia intervalla sint definita, et ex familiari usu nota; (6) mox vexillum defigere solent, unum quidem et primum eo loco, ubi prætorium est ponendum, alterum in electo latere, tertium in medio ejus lineæ, ad quam tribuni tendunt, quartum in ea, ad quam legiones metantur. (7) Et cetera quidem punicea statuunt: at imperatorium vexillum est album. Ab altera parte prætorii modo nudas hastas defigunt, modo vexilla ex aliis coloribus. (8) His factis, vias deinde dimetiuntur, et in singulis earum hastas figunt. (9) Ita fit, ut, simul ac appropinquarunt legiones, et locus castrorum potest conspici, omnia confestim omnibus sint nota, vexillo imperatoris pro indicio utentibus ex quo cetera intelligunt. (10) Denique quum nemo sit, quin sciat, in qua striga et qua strigæ parte tendat, quia semper eumdem singuli locum in castris occupant; simile quid evenit, ut cum urbem suæ regionis ingreditur exercitus aliquis. (11) Tunc enim recta a portis divertentes alius alio progrediuntur, et ad suas habitationes sine errore perveniunt, quia et in universum, et per partes norunt, in qua regione proprium cujusque sit diversorium. (12) Simile, inquam, his est, quod in Romanorum castrametatione usu venit.

XLII. Quod autem hanc facilitatem in ponendis castris spectant Romani, in eo quidem maxime contrariam Græcis

τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. (2) Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες ἐν τῷ στρατοπεδεύειν ἡγοῦνται κυριώτατον, τὸ κατακολουθεῖν ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ὀχυρότησιν· ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν περὶ τὰς ταφρείας ταλαιπωρίαν, ἅμα δὲ νομίζοντες, οὐχ ὁμοίας εἶναι τὰς χειροποιήτους ἀσφαλείας ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότησιν. (3) Διὸ καὶ κατά τε τὴν τῆς ὅλης παρεμβολῆς θέσιν πᾶν ἀναγκάζονται σχῆμα μεταλαμβάνειν, ἑπόμενοι τοῖς τόποις, τά τε μέρη μεταλλάττειν ἄλλοτε πρὸς ἄλλως καὶ ἀκαταλλήλους τόπους. (4) Ἐξ ὧν ἄστατον ὑπάρχειν συμβαίνει καὶ τὸν κατ' ἰδίαν καὶ τὸν κατὰ μέρος ἑκάστων τόπον τῆς στρατοπεδείας. (5) Ῥωμαῖοι δὲ τὴν περὶ τὰς τάφρους ταλαιπωρίαν καὶ τἄλλα τὰ παρεπόμενα τούτοις ὑπομένειν αἱροῦνται χάριν τῆς εὐχερείας, καὶ τοῦ γνώριμον καὶ μίαν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν αἰεὶ παρεμβολήν. (6) Τὰ μὲν οὖν ὁλοσχερέστερα μέρη τῆς περὶ τὰ στρατόπεδα θεωρίας, καὶ μάλιστα περὶ τὰς παρεμβολάς, ταῦτ' ἐστίν.

VI.

Σύγκρισις τοῦ Λακώνων καὶ Καρχηδονίων Ῥωμαίων τε πολιτεύματος.

XLIII. Σχεδὸν δὴ πάντες οἱ συγγραφεῖς περὶ τούτων ἡμῖν τῶν πολιτευμάτων παραδεδώκασι τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην, περί τε τοῦ Λακεδαιμονίων, καὶ Κρητῶν, καὶ Μαντινέων, ἔτι δὲ Καρχηδονίων· ἔνιοι δὲ καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων πολιτείας πεποίηνται μνήμην. (2) Ἐγὼ δὲ ταύτας μὲν ἐῶ· τὴν δ' Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων οὐ πάνυ τι πολλοῦ προσδεῖσθαι πέπεισμαι λόγου, διὰ τὸ μήτε τὰς αὐξήσεις ἐσχηκέναι κατὰ λόγον, μήτε τὰς ἀκμὰς ἐπιμόνους, μήτε τὰς μεταβολὰς ἐνηλλαχέναι μετρίως· (3) ἀλλ', ὥσπερ ἐκ προσπαίου τινὸς τύχης σὺν καιρῷ λάμψαντας, τὸ δὴ λεγόμενον, ἔτι δοκοῦντας ἀκμὴν καὶ μέλλοντας εὐτυχεῖν, τῆς ἐναντίας πεῖραν εἰληφέναι μεταβολῆς. (4) Θηβαῖοι μὲν γάρ, τῇ Λακεδαιμονίων ἀγνοίᾳ, καὶ τῷ τῶν συμμάχων πρὸς αὐτοὺς μίσει συνεπιθέμενοι, διὰ τὴν ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετήν, ἢ καὶ δευτέρου, τῶν τὰ προειρημένα συνιδόντων, περιεποιήσαντο παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην. (5) Ὅτι γὰρ οὐχ ἡ τῆς πολιτείας σύστασις αἰτία τότε ἐγένετο Θηβαίοις τῶν εὐτυχημάτων, ἀλλ' ἡ τῶν προεστώτων ἀνδρῶν ἀρετή, παρὰ πόδας ἡ τύχη τοῦτο πᾶσιν ἐποίησε δῆλον. (6) Καὶ γὰρ συνηυξήθη, καὶ συνήκμασε καὶ συγκατελύθη τὰ Θηβαίων ἔργα τῷ τε Ἐπαμινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου βίῳ προφανῶς. (7) Ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας, ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας.

XLIV. Τὸ δὲ παραπλήσιον καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας διαληπτέον. (2) Καὶ γὰρ αὕτη, πλεονάκις μὲν ἴσως, ἐκφανέστατα δὲ τῇ Θεμιστοκλέους ἀρετῇ συνανθήσασα, ταχέως τῆς ἐναντίας μεταβολῆς ἔλαβε πεῖραν διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς φύσεως. (3) Ἀεὶ γάρ ποτε τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆμον παραπλήσιον εἶναι συμ-

viam mihi videntur insistere. (2) Græci enim quoties m
tantur castra, maximum momentum in eo ponunt, ut l
sequantur a natura munita, simul laborem ducendæ fo
fugientes, simul quia non æqualiter fidunt arte factis m
nitionibus, et iis, quas ipsa locorum natura exhibet. (
Ea propter cum in universorum castrorum positione cog
tur figuram quamlibet assumere, dum locis obsequunt
tum partes quoque ipsas variare aliter atque aliter pro
genio loci. (4) Unde evenit, ut in metandis castris ne
certus sit de loco aut suo privatim, aut ordinis sui. (5)
Romani et ducendæ fossæ laborem et vexationes id ge
alias eo consilio sustinent, ut faciliori ratione consta
omnia, utque nota et unica eademque semper castrame
tione utantur. (6) Atque hæc quidem castrorum Roma
rum rationem quod attinet, et maxime castrametandi
dum, per summa rerum capita dicta sunto.

VI.

Reipublicæ Romanæ cum aliis, præcipue cum Laconica et Carthaginiensi, collatio.

XLIII. Omnes fere scriptores respublicas virtute præst
tes memoriæ prodiderunt hasce, Lacedæmoniorum, C
tensium, Mantinensium, itemque Carthaginiensium : fu
et qui Atheniensium reip. ac Thebanorum facerent mer
nem. (2) At ego quidem illas missas facio : Atheniens
vero atque Thebanam longa disquisitione opus non hab
censeo : ut quæ neque incrementa rationi congrua sunt nac
neque, cum floruerunt, in eo statu manserunt diu, ne
mutationibus moderate factis sunt usæ. (3) Hi enim
puli, ubi repentina quadam fortuna per occasionem ful
sent, quod dici solet, dum adhuc crederentur splendor
suum cum maxime obtinere, et in posterum obtentui, n
tationem in contrarium sunt experti. (4) Nam Theb
quidem, ad aggrediendum Lacedæmonios occasione
quam horum stultitia et sociorum in eos odium ipsis dal
virtute unius aut alterius viri, qui ea, quæ modo dixi,
tellexerant, virtutis opinionem ac famam apud Græcos
pepererunt. (5) Quod enim rebus feliciter tunc gestis
ipsa reipublicæ Thebanæ forma causam præbuerit, sed
rum virtus qui rebus præerant, e vestigio fortuna mar
stum omnibus fecit. (6) Palam enim est, et incrementu
et florem suum, et finem res Thebanorum habuisse in
illud spatium temporis, quo Epaminondas et Pelopidas v
runt. (7) Quare splendorem illum ac decus, quo enitu
tunc Thebani, non civitati ipsorum, sed illis viris, par
adscribere.

XLIV. Idem et de republica Atheniensium est existim
dum : (2) quæ sæpius quidem fortasse, verum excelle
tum floruit, quamdiu Themistoclis virtute sustentabatur;
brevi semper, propter naturæ suæ inconstantiam, con
riam fortunam experta est. (3) Semper enim populus A
niensium navibus præfecto carentibus est similis : (4

ἔοικε τοῖς ἀδεσπότοις σκάφεσι. (4) Καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων, ὅταν μὲν ἢ διὰ πολεμίων φόβον, ἢ διὰ περίστασιν χειμῶνος, ὁρμὴ παραστῇ τοῖς ἐπιβάταις συμφρονεῖν καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τῷ κυβερνήτῃ, γίγνεται τὸ δέον ἐξ αὐτῶν διαφερόντως. (5) Ὅταν δὲ θαρρήσαντες ἄρξωνται καταφρονεῖν τῶν προεστώτων, καὶ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους, διὰ τὸ μηκέτι δοκεῖν πᾶσι ταὐτά (6) τότε δή, τῶν μὲν ἔτι πλεῖν προαιρουμένων, τῶν δὲ κατεπειγόντων ὁρμίζειν τὸν κυβερνήτην, καὶ τῶν μὲν ἐκσειόντων τοὺς κάλους, τῶν δ' ἐπιλαμβανομένων, καὶ στέλλεσθαι παρακελευομένων, αἰσχρὰ μὲν ἡ θέα γίγνεται τοῖς ἔξωθεν θεωμένοις, διὰ τὴν ἐν ἀλλήλοις διαφορὰν καὶ στάσιν· ἐπισφαλὴς δὲ ἡ διάθεσις τοῖς μετασχοῦσι καὶ κοινωνήσασι τοῦ πλοῦ. (7) Διὸ καὶ πολλάκις, διαφυγόντες τὰ μέγιστα πελάγη καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους χειμῶνας, ἐν τοῖς λιμέσι καὶ πρὸς τῇ γῇ ναυαγοῦσιν. (8) Ὃ δὴ καὶ τῇ τῶν Ἀθηναίων πολιτείᾳ πλεονάκις ἤδη συμβέβηκε. Διωσαμένη γὰρ ἐνίοτε τὰς μεγίστας καὶ δεινοτάτας περιστάσεις διά τε τὴν τοῦ δήμου καὶ τὴν τῶν προεστώτων ἀρετήν, ἐν ταῖς ἀπραγμονεστάταις ῥᾳστώναις εἰκῇ πως ἀλόγως ἐνίοτε σφάλλεται. (9) Διὸ καὶ περὶ μὲν ταύτης τε καὶ τῆς τῶν Θηβαίων οὐδὲν δεῖ πλείω λέγειν, ἐν αἷς ὄχλος χειρίζει τὰ ὅλα κατὰ τὴν ἰδίαν ὁρμήν, ὁ μὲν ὀξύτητι καὶ πικρίᾳ διαφέρων, ὁ δὲ βίᾳ καὶ θυμῷ συμπεπαιδευμένος.

XLV. Ἐπὶ δὲ τὴν Κρητῶν μεταβάντες, ἄξιον ἐπιστῆσαι κατὰ δύο τρόπους, πῶς οἱ λογιώτατοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, Ἔφορος, Ξενοφῶν, Καλλισθένης, Πλάτων, πρῶτον μὲν ὁμοίαν εἶναί φασι καὶ τὴν αὐτὴν τῇ Λακεδαιμονίων· δεύτερον δ' ἐπαινετὴν ὑπάρχουσαν ἀποφαίνουσι. (2) Ὧν οὐδέτερον ἀληθὲς εἶναί μοι δοκεῖ. Σκοπεῖν δ' ἐκ τούτων πάρεστι. (3) Καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἀνομοιότητος διέξιμεν. Τῆς μὲν δὴ Λακεδαιμονίων πολιτείας ἴδιον εἶναί φασι, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τὰς ἐγγαίους κτήσεις, ὧν οὐδενὶ μέτεστι πλεῖον, ἀλλὰ πάντας τοὺς πολίτας ἴσον ἔχειν δεῖ τῆς πολιτικῆς χώρας. (4) Δεύτερον δέ, τὰ περὶ τὴν τοῦ διαφόρου κτῆσιν, ἧς εἰς τέλος ἀδοκίμου παρ' αὐτοῖς ὑπαρχούσης, ἄρδην ἐκ τῆς πολιτείας ἀνῃρῆσθαι συμβαίνει τὴν περὶ τὸ πλεῖον καὶ τοὔλαττον φιλοτιμίαν. (5) Τρίτον, τῶν Λακεδαιμονίοις οἱ μὲν βασιλεῖς ἀΐδιον ἔχουσι τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ προσαγορευόμενοι Γέροντες διὰ βίου, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν πάντα χειρίζεται τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν.

XLVI. Παρὰ δὲ Κρηταιεῦσι πάντα τούτοις ὑπάρχει τἀναντία· τήν τε γὰρ χώραν κατὰ δύναμιν αὐτοῖς ἐφιᾶσιν οἱ νόμοι, τὸ δὴ λεγόμενον, εἰς ἄπειρον κτᾶσθαι. (2) τό τε διάφορον ἐκτετίμηται παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μὴ μόνον ἀναγκαίαν, ἀλλὰ καὶ καλλίστην εἶναι δοκεῖν τὴν τούτου κτῆσιν. (3) Καθόλου θ' ἡ περὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ πλεονεξίαν τρόπος οὕτως ἐπιχωριάζει παρ' αὐτοῖς, ὥστε παρὰ μόνοις Κρηταιεῦσι τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων μηδὲν αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος. (4) Καὶ μὴν τὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἐπέ-

quibus, quoties aut propter metum hostium, aut ob sævientis tempestatis periculum, vectoribus voluntas incessit in unum consentiendi et gubernatori parendi, suo quisque officio eximie funguntur omnes: (5) postquam vero resumtis animis aspernari rectores cœperunt, et, aliis alia autumantibus, sententiis inter se dissidere; (6) tum enimvero, ubi pars navigationem cupit persequi, pars instat acriter gubernatori ut navem aliquo ejiciat, aliis rudentes explicantibus, aliis manu injecta inhibentibus et contrahere jubentibus: tum vero rixæ istæ atque turbæ et extrinsecus spectantibus fœdum exhibent spectaculum, et in periculum adducunt hos qui intus navigationem participant. (7) Fitque adeo persæpe, ut, qui vastissima eluctati fuerint maria et tempestates maxime insignes, in ipso portu et ad terram naufragium faciant. (8) Quod sane Atheniensium reip. sæpius jam evenit: hæc enim, propulsatis interdum populi et principum civitatis virtute maximis gravissimisque periculis, nescio qua temeritate et præter omnem rationem, in facillimo rerum cursu, ubi nullum erat periculum, subinde impegit. (9) Itaque de republ. Atheniensium ac Thebanorum, ubi proprium secuta impetum regit omnia atque administrat turba hominum, apud illos quidem præcipiti et amarulento præ ceteris ingenio præditorum, apud hos violentiæ et iræ innutritorum, nihil attinet plura proferre.

XLV. Nunc ad Cretensium remp. conversa oratione, duo circa illam considerare nos operæ pretium fuerit, quæ sunt ab eruditissimis scriptoribus antiquis prodita, Ephoro, Xenophonte, Callisthene, Platone: qui illud primo dixerunt, similem hanc esse atque adeo eamdem cum Spartana; deinde laude dignam pronuntiarunt. (2) Quorum neutrum mihi quidem videtur esse verum: ceterum ex iis, quæ dicemus, erit uniuscujusque æstimatio. (3) Ac primum quidem de dissimilitudine agemus. Nempe Lacedæmoniorum reip. proprium esse aiunt, primum illud circa fundorum possessiones, quod in ea parte nemo alium superat, sed omnes cives æqualem publici agri modum necesse est obtinere. (4) Alterum est circa pecuniæ et divitiarum æstimationem: nam quum apud illos omnis pecuniæ auctoritas esset ademta, evenit, ut contentio illa funditus e civitate deleretur, quæ ex eo solet manare, quod plus minusve aliquis possideat. (5) Tertio, apud Lacedæmonios reges liberique ipsorum perpetuum imperium habent; qui vero dicuntur Senes, quoad vivunt: atque isti sunt, quorum auspiciis et consiliis publica omnia negotia tractantur.

XLVI. Atqui apud Cretenses contraria horum sunt omnia. Nam et agri modum pro cujusque viribus producere in infinitum, quod aiunt, per leges cuique licet: (2) et pecunia apud hos adeo fit magni, ut non solum necessaria, verum etiam honestissima censeatur ejus acquisitio. (3) Denique sordidi avarique mores adeo apud illos obtinent, ut ex omnibus hominibus solos Cretenses sit invenire, apud quos nullum lucrum turpe censeatur. (4) Accedit, quod magi-

των εὐπορῆσαι πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων δυναστείαν· (6) ὅτε δὴ καὶ τὸ τῆς νομοθεσίας ἐλλιπὲς συνώφθη παρ' αὐτοῖς. (7) Ἕως μὲν γὰρ τῆς τῶν ἀστυγειτόνων, ἔτι δὲ τῆς Πελοποννησίων αὐτῶν ἀρχῆς ἐφίεντο· συνεξεποιοῦντο ταῖς ἐκ τῆς Λακωνικῆς αὐτῆς ἐπαρκείαις καὶ χορηγίαις, προχείρους μὲν ἔχοντες τὰς τῶν ἐπιτηδείων παρασκευὰς, ταχείας δὲ ποιούμενοι τὰς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανόδους καὶ παρακομιδάς. (8) Ἐπεὶ δὲ στόλους μὲν ἐπεβάλλοντο κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν, στρατεύειν δὲ πεζικοῖς στρατοπέδοις ἔξω Πελοποννήσου· δῆλον, ὡς οὔτε τὸ νόμισμα τὸ σιδηροῦν, οὔθ' ἡ τῶν ἐπετείων καρπῶν ἀλλαγὴ πρὸς τὰ λείποντα τῆς χρείας ἔμελλεν αὐτοῖς ἐξαρκεῖν κατὰ τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν. (9) Προσεδεῖτο γὰρ τὰ πράγματα κοινοῦ νομίσματος, καὶ ξενικῆς παρασκευῆς. (10) Ὅθεν ἠναγκάσθησαν ἐπὶ θύρας μὲν πορεύεσθαι τὰς Περσῶν, φόρους δὲ τοῖς νησιώταις ἐπιτάττειν, ἀργυρολογεῖν δὲ πάντας τοὺς Ἕλληνας· γνόντες, ὡς οὐχ οἷόν τε, κατὰ τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν, οὐχ ὅτι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας, ἀλλ' οὐδὲ πραγμάτων ἀντιποιεῖσθαι τὸ παράπαν.

L. Τίνος οὖν χάριν εἰς ταῦτα παρεξέβην; ἵνα γένηται δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων συμφανὲς, ὅτι πρὸς μὲν τὸ τὰ σφέτερα βεβαίως διαφυλάττειν, καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τηρεῖν, αὐτάρκης ἐστὶν ἡ τοῦ Λυκούργου νομοθεσία. (2) Καὶ τοῖς γε τοῦτο τὸ τέλος ἀποδεχομένοις τῆς πολιτείας συγχωρητέον, ὡς οὔτε ἔστιν, οὔτε γέγονεν οὐδὲν αἱρετώτερον τοῦ Λακωνικοῦ καταστήματος καὶ συντάγματος. (3) Εἰ δέ τις μειζόνων ἐφίεται, κἀκεῖνο κάλλιον καὶ σεμνότερον εἶναι νομίζει τὸ πολλῶν μὲν ἡγεῖσθαι, πολλῶν δ' ἐπικρατεῖν καὶ δεσπόζειν, πάντας δ' εἰς αὐτὸν ἀποβλέπειν, καὶ νεύειν πρὸς αὐτόν· (4) τῇδέ πῃ συγχωρητέον, τὸ μὲν Λακωνικὸν ἐνδεὲς εἶναι πολίτευμα, τὸ δὲ Ῥωμαίων διαφέρειν, καὶ δυναμικωτέραν ἔχειν τὴν σύστασιν. (5) Δῆλον δὲ τοῦτ' ἐξ αὐτῶν γέγονε τῶν πραγμάτων. Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ, ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ καταχτᾶσθαι τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν, ταχέως ἐκινδύνευσαν καὶ περὶ τῆς σφετέρας ἐλευθερίας· (6) Ῥωμαῖοι δὲ, τῆς Ἰταλιωτῶν αὐτῶν ἐπιλαβόμενοι δυναστείας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην· οὐ μικρὰ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πράξεως ταύτης συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ἑτοιμότητος τῆς κατὰ τὰς χορηγίας.

LI. Τὸ δὲ Καρχηδονίων πολίτευμα, τὸ μὲν ἀνέκαθέν μοι δοκεῖ καλῶς κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς συνεστάσθαι. (2) Καὶ γὰρ βασιλεῖς ἦσαν παρ' αὐτοῖς, καὶ τὸ Γερόντιον εἶχε τὴν ἀριστοκρατικὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸ πλῆθος ἦν κύριον τῶν καθηκόντων αὐτῷ· καθόλου δὲ τὴν τῶν ὅλων ἁρμογὴν εἶχε παραπλησίαν τῇ Ῥωμαίων καὶ Λακεδαιμονίων. (3) Κατά γε μὴν τοὺς καιροὺς τούτους, καθ' οὓς εἰς τὸν Ἀννιβιακὸν ἐνέβαινε πόλεμον χεῖρον ἦν τὸ Καρχηδονίων, ἄμεινον δὲ τὸ Ῥωμαίων. (4) Ἐπειδὴ γὰρ παντὸς καὶ σώματος καὶ

ad subjiciendos dominatui suo Græcos. (6) Quo quid tempore satis apparuit, qua parte manca esset institu ipsorum reipublicæ. (7) Quamdiu enim finitimorum po lorum atque solius Peloponnesi imperium affectabant, s ficiebant ipsis copiæ atque commeatus ex solo Lacon agro, quum et haberent ad manum rerum necessariar apparatus, et brevi tempore domum ipsi repeterent s pedestri itinere, sive navibus transeuntes. (8) Ubi v per mare classes emittere, ac terra expeditiones extra loponnesum suscipere cœperunt, tum nimirum appar neque ferream illam pecuniam, neque annuorum fructu permutationem cum ceteris rebus quibus indigerent, curgi legibus introductam, posse illis sufficere. (9) I enim opus ad res gerendas communi pecunia, et copiis exteris regionibus comparatis. (10) Quare ad colendas res regis Persarum coacti sunt se conferre, insulanis trib imperare, ex omnibus denique Græcis pecuniam corrog intelligentes nempe, si Lycurgi legibus starent nullam o no rerum gerendarum fore sibi facultatem, nedum ut G corum imperium possent sibi vindicare.

L. Sed quorsum hæc a proposito digressio? Ut re ipsis attestantibus docerem, institutam a Lycurgo remp propriorum finium tuitionem, libertatisque conservatio abunde sufficere. (2) Atque adeo iis, qui reipublicæ h finem probarint, debemus concedere, nullam esse aut f unquam ullius civitatis compositionem aut ordinatio quam Laconicæ jure possis anteponere. (3) Quod si vero majora moliatur, et eo quem diximus fine hoc pulc ac gloriosius ducat, præesse multis, late imperare et d nari, eum denique esse se, ad quem omnes respiciant, clinent: (4) tum enimvero fatendum est, Laconicam formam esse imperfectam, et longe præstare Roma ejusque constitutionem ad vires parandas et imperium aptiorem. (5) Id vero ex ipsis rebus palam est factum cedæmonii enim, quum ad occupandam Græciæ impe se accinxissent, mox etiam libertatis propriæ peric adierunt. (6) At Romani, populorum ipsius Italiæ do tionem semel nacti, brevi tempore orbem terrarum su fecerunt; non mediocriter hoc uno adjuti ad perficie istud inceptum, quod rerum omnium copia abunda facillimeque cuncta eis subministrabantur.

LI. Jam Carthaginiensium rempublicam equidem ad summas illas differentias quod attinet, præclare initio constitutam. (2) Nam et reges apud illos era senatus optimatibus convenientem potentiam habeb populus quoque potestatem habuit rerum nonnull quæ ad ejus curam pertinebant: (3) summa denique simili modo concinnata compactaque apud hos fuit, apud Romanos et Lacedæmonios. Verum enim v tempestate, qua bellum Hannibalicum resp. Carthagin suscepit, deterior illorum, potior Romanorum erat co (4) Nam quum sit cujuslibet corporis, civitatis, a

καὶ πράξεώς ἐστί τις αὔξησις κατὰ φύσιν, μετὰ δὲ ταύτην ἀκμή, κἄπειτα φθίσις, κράτιστα δὲ διακεῖσθαι πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀκμήν· παρὰ τοῦτο καὶ τότε διέφερον ἀλλήλων τὰ πολιτεύματα. (5) Καθ' ὅσον γὰρ ἡ Καρχηδονίων πρότερον ἴσχυε, καὶ πρότερον εὐτύχει τῆς Ῥωμαίων, κατὰ τοσοῦτον ἡ μὲν Καρχηδὼν ἤδη τότε παρήκμαζεν· ἡ δὲ Ῥώμη μάλιστα τότ' εἶχε τὴν ἀκμήν, κατά γε τὴν τῆς πολιτείας σύστασιν. (6) Διόπερ καὶ τὴν πλείστην δύναμιν ἐν τοῖς διαβουλίοις παρὰ μὲν Καρχηδονίοις ὁ δῆμος ἤδη μετειλήφει, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἀκμὴν εἶχεν ἡ σύγκλητος. (7) Ὅθεν, παρ' οἷς μὲν τῶν πολλῶν βουλευομένων, παρ' οἷς δὲ τῶν ἀρίστων, κατίσχυε τὰ Ῥωμαίων διαβούλια περὶ τὰς κοινὰς πράξεις. (8) Ἧ καί, πταίσαντες τοῖς ὅλοις, τῷ βουλεύεσθαι καλῶς τέλος ἐπεκράτησαν τῷ πολέμῳ τῶν Καρχηδονίων.

LII. Τά γε μὴν κατὰ μέρος, οἷον εὐθέως τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, τὸ μὲν πρὸς τὰς κατὰ θάλατταν, ὅπερ εἰκός, ἄμεινον ἀσκοῦσι καὶ παρασκευάζονται Καρχηδόνιοι· διὰ τὸ καὶ πάτριον αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐκ παλαιοῦ τὴν ἐμπειρίαν ταύτην, καὶ θαλαττουργεῖν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων. (2) Τὸ δὲ περὶ τὰς πεζικὰς χρείας, πολὺ δή τι Ῥωμαῖοι πρὸς τὸ βέλτιον ἀσκοῦσι Καρχηδονίων. (3) Οἱ μὲν γάρ, τὴν ὅλην περὶ τοῦτο ποιοῦνται σπουδήν· Καρχηδόνιοι δέ, τῶν μὲν πεζικῶν τελέως ὀλιγωροῦσι, τῶν δ' ἱππικῶν βραχεῖάν τινα ποιοῦνται πρόνοιαν. (4) Αἴτιον δὲ τούτων ἐστίν, ὅτι ξενικαῖς καὶ μισθοφόροις χρῶνται δυνάμεσι, Ῥωμαῖοι δ' ἐγχωρίοις καὶ πολιτικαῖς. (5) Ἧ καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος ταύτην τὴν πολιτείαν ἀποδεκτέον ἐκείνης μᾶλλον. Ἡ μὲν γάρ, ἐν ταῖς τῶν μισθοφόρων εὐψυχίαις ἔχει τὰς ἐλπίδας ἀεὶ τῆς ἐλευθερίας· ἡ δὲ Ῥωμαίων ἐν ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς, καὶ ταῖς τῶν συμμάχων ἐπικουρίαις. (6) Διὸ κἄν ποτε πταίσωσι κατὰ τὰς ἀρχάς, Ῥωμαῖοι μὲν ἀναμάχονται τοῖς ὅλοις, Καρχηδόνιοι δὲ τοὐναντίον. (7) [Οἱ γὰρ] ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζόμενοι καὶ τέκνων, οὐδέποτε δύνανται λῆξαι τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ μένουσι ψυχομαχοῦντες, ἕως ἂν περιγένωνται τῶν ἐχθρῶν. (8) Διὸ καί, περὶ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις πολύ τι λειπόμενοι Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἐμπειρίαν, ὡς προεῖπον ἐπάνω, τοῖς ὅλοις ἐπικρατοῦσι, διὰ τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀρετάς. (9) Καίπερ γὰρ οὐ μικρὰ συμβαλλομένης εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν κινδύνους τῆς ναυτικῆς χρείας, ὅμως ἡ τῶν ἐπιβατῶν εὐψυχία πλείστην παρέχεται ῥοπὴν εἰς τὸ νικᾶν. (10) Διαφέρουσι μὲν οὖν καὶ φύσει πάντες Ἰταλιῶται Φοινίκων καὶ Λιβύων τῇ τε σωματικῇ ῥώμῃ, καὶ ταῖς ψυχικαῖς τόλμαις· μεγάλην δὲ καὶ διὰ τῶν ἐθισμῶν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ποιοῦνται τῶν νέων παρόρμησιν. (11) Ἓν δὲ ῥηθὲν ἱκανὸν ἔσται σημεῖον τῆς τοῦ πολιτεύματος σπουδῆς, ἣν ποιεῖ περὶ τὸ τοιούτους ἀποτελεῖν ἄνδρας, ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ τυχεῖν ἐν τῇ πατρίδι τῆς ἐπ' ἀρετῇ φήμης.

LIII. Ὅταν γὰρ μεταλλάξῃ τις παρ' αὐτοῖς τῶν

tionis, naturale aliquod crescendi tempus, dein florem statumque suum obtinendi, ac demum vergendi ad interitum, sitque ita natura comparatum, ut tum maxime quæque vigeant, quando in illo perfecto suo sunt statu : hac ipsa ex parte discrimen tunc inter illas obtinuit civitates. (5) Quanto namque citius Carthaginiensis et prius, quam Romana, suum illum præcipuum florem ac felicitatem fuerat adepta, tanto magis Carthago quidem jam tum deflorebat et quasi senescebat; Roma vero, integra vigente reipublicæ forma, cum maxime florebat. (6) Ideo etiam in rerum deliberationibus apud Carthaginienses quidem plurimam populus auctoritatem sibi jam vindicaverat, quæ apud Romanos illibata penes senatum adhuc erat. (7) Ex quo factum, ut, illic plebe de omnibus consultante, hic vero civium optimo quoque, vincerent in rebus publice gestis Romanorum consilia : (8) qui etiam eamdem ob causam, quamvis penitus attritæ eorum res fuissent, tamen, quia rectis utebantur consiliis, ad extremum bello Carthaginienses superarunt.

LII. Jam si particulatim singula consideremus, verbi gratia, quæ ad bellicos usus spectant : res nauticas, uti par est, melius exercent meliusque ad eas se comparant Carthaginienses; ut qui hanc scientiam jam olim a majoribus suis acceperint, et qui usu majore navigandi ceteris mortalibus longe præstent. (2) Terrestris vero militiæ exercitationibus Romani Carthaginienses longo utique intervallo superant. (3) Nam illi omne suum studium ei curæ applicant : Carthaginienses vero de pedestri quidem militia nihil quidquam prorsus curant; equestris rei levem aliquam curam habent. (4) Cujus rei causa est, quod peregrino et mercenario milite Pœni utuntur; Romani domestico et urbano. (5) Quare in hac quidem parte hæc potiorem, quam illa respublica, laudem meretur. Illa enim spem libertatis suæ in mercenariorum fortitudine positam semper habet; Romana in suorum virtute et sociorum auxiliis. Itaque licet initio nonnunquam damnum aliquod gravius sit acceptum, (6) Romani quidem integros exercitus mox reparant; at Carthaginienses e contrario facere idem non possunt. (7) Adde quod Romani, patriam ac liberos propugnantes, iræ modum nesciunt imponere, sed pervicacibus animis in proposito pugnando manent, donec hostem devicerint. (8) Quare licet rei navalis usu longe inferiores sint Romani, ut antea est dictum, virtute tamen civium suorum universi belli victores semper evadunt. (9) Etsi enim non parum ad prœlia navalia nauticæ rei scientia confert, plurimum tamen ad victoriam momenti facit classiarii militis virtus. (10) Sane quidem et a natura hoc habent Italici populi, ut tam corporis robore, quam audacia ac præsentia animi, Pœnos atque Afros superent. Sed et instituta sunt publica, quæ juvenes eodem vehementer incitent. (11) Unum ex his commemorare satis fuerit, ut hoc velut signo omnes intelligant, quantæ sit Romanis curæ, quo juventus in viros evadat, omnia paratos perpeti, dummodo præclarum in patria nomen consequantur.

LIII. Nam quoties aliquis vir illustris apud illos migravit

ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, συντελουμένης τῆς ἐκφορᾶς, κομίζεται μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου πρὸς τοὺς καλουμένους Ἔμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν, ποτὲ μὲν ἑστὼς ἐναργὴς, σπανίως δὲ κατακεκλιμένος. (2) Πέριξ δὲ παντὸς τοῦ δήμου στάντος, ἀναβὰς ἐπὶ τοὺς Ἐμβόλους, ἂν μὲν υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ καταλείπηται καὶ τύχῃ παρὼν, οὗτος· εἰ δὲ μὴ, τῶν ἄλλων εἴ τις ἀπὸ γένους ὑπάρχει, λέγει περὶ τοῦ τετελευτηκότος τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἐπιτετευγμένας ἐν τῷ ζῆν πράξεις. (3) Δι' ὧν συμβαίνει, τοὺς πολλοὺς ἀναμιμνησκομένους καὶ λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰ γεγονότα, μὴ μόνον τοὺς κεκοινωνηκότας τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτὸς, ἐπὶ τοσοῦτον γίγνεσθαι συμπαθεῖς, ὥστε μὴ τῶν κηδευόντων ἴδιον, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ δήμου φαίνεσθαι τὸ σύμπτωμα. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα θάψαντες, καὶ ποιήσαντες τὰ νομιζόμενα, τιθέασι τὴν εἰκόνα τοῦ μεταλλάξαντος εἰς τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς οἰκίας, ξύλινα ναΐδια περιτιθέντες. (5) Ἡ δὲ εἰκών ἐστι πρόσωπον εἰς ὁμοιότητα διαφερόντως ἐξειργασμένον, καὶ κατὰ τὴν πλάσιν, καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφήν. (6) Ταύτας δὲ τὰς εἰκόνας ἔν τε ταῖς δημοτελέσι θυσίαις ἀνοίγοντες κοσμοῦσι φιλοτίμως· ἐπὰν δὲ τῶν οἰκείων μεταλλάξῃ τις ἐπιφανὴς, ἄγουσιν εἰς τὴν ἐκφορὰν, περιτιθέντες ὡς ὁμοιοτάτοις εἶναι δοκοῦσι κατά τε τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἄλλην περικοπήν. (7) Οὗτοι δὲ προσαναλαμβάνουσιν ἐσθῆτας, ἐὰν μὲν ὕπατος ᾖ στρατηγὸς ᾖ γεγονὼς, περιπορφύρους· ἐὰν δὲ τιμητὴς, πορφυρᾶς· ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς, ἤ τι τοιοῦτον κατειργασμένος, διαχρύσους. (8) Αὐτοὶ μὲν οὖν ἐφ' ἁρμάτων οὗτοι πορεύονται, ῥάβδοι δὲ καὶ πελέκεις καὶ τἆλλα, τὰ ταῖς ἀρχαῖς εἰωθότα συμπαρακεῖσθαι, προηγεῖται κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ τῆς γεγενημένης κατὰ τὸν βίον ἐν τῇ πολιτείᾳ προαγωγῆς. (9) Ὅταν δ' ἐπὶ τοὺς Ἐμβόλους ἔλθωσι, καθέζονται πάντες ἑξῆς ἐπὶ δίφρων ἐλεφαντίνων. Οὗ κάλλιον οὐκ εὐμαρὲς ἰδεῖν θέαμα νέῳ φιλοδόξῳ καὶ φιλαγάθῳ. (10) Τὸ γὰρ τὰς τῶν ἐπ' ἀρετῇ δεδοξασμένων ἀνδρῶν εἰκόνας ἰδεῖν ὁμοῦ πάσας, οἱονεὶ ζώσας καὶ πεπνυμένας, τίν' οὐκ ἂν παραστῆσαι; τί δ' ἂν κάλλιον θέαμα τούτου φανείη;

LIV. Πλὴν ὅ γε λέγων ὑπὲρ τοῦ θάπτεσθαι μέλλοντος, ἐπὰν διέλθῃ τὸν περὶ τούτου λόγον, ἄρχεται τῶν ἄλλων ἀπὸ τοῦ προγενεστάτου τῶν παρόντων, καὶ λέγει τὰς ἐπιτυχίας ἑκάστου καὶ τὰς πράξεις. (2) Ἐξ ὧν καινοποιουμένης ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπ' ἀρετῇ φήμης, ἀθανατίζεται μὲν ἡ τῶν καλόν τι διαπραξαμένων εὔκλεια, γνώριμος δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ παραδόσιμος τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἡ τῶν εὐεργετησάντων τὴν πατρίδα γίγνεται δόξα. (3) Τὸ δὲ μέγιστον, οἱ νέοι παρορμῶνται πρὸς τὸ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων, χάριν τοῦ τυχεῖν τῆς συνακολουθούσης τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν εὐκλείας. (4) Πίστιν δ' ἔχει τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἐμονομάχησαν ἑκουσίως Ῥωμαίων ὑπὲρ τῆς τῶν ὅλων κρίσεως· οὐκ ὀλίγοι δὲ προδήλους εἵλοντο θανάτους, τινὲς μὲν ἐν πολέμῳ, τῆς τῶν ἄλλων ἕνεκεν σωτηρίας, τινὲς δ' ἐν

de vita, is, ubi exsequiæ celebrantur, cum reliquo cult forum ad Rostra, quæ vocant, effertur, erectus interdu ut sit omnibus conspicuus, rarius jacens. (2) Ibi po totius corona circumstante, aut filius, si contingat fil ætate adultum ab eo esse relictum, atque ille præsens a si minus, e sanguine junctis aliquis rostra conscendit, functique laudes commemorat, et si quæ, dum viveret, titer feliciterque ab eo fuerint gesta. (3) Unde evenit populus, rediens in memoriam anteactorum, et ob oc sibi ea ponens, sic afficiatur (non illi dumtaxat, qu rendis rebus, quæ sunt narratæ, interfuerunt; sed ii eti qui plane abfuerant ab iis quæ narrantur), ut publicu deatur is luctus esse, non eorum proprius, ad quos f pertinet. (4) Deinde ubi cadaver sepelierunt, et justa regerunt, imaginem defuncti in celeberrima ædium part nunt, lignea ædicula circumtectam. (5) Est autem imago, persona ad similitudinem quam accuratissim pressa, tam conformatione figuræ, quam colore. (que hasce nimirum imagines per solennitates publicas riunt, et cum studio exornant : cum autem illustr aliquis ex eadem gente vel familia diem clausit ultim ad funeris elationem easdem proferunt, imponuntque h nibus quos et statura et reliquo habitu quam simil putant defunctis. (7) Hi igitur togas assumunt, si vi sularis aut prætorius quis fuerit, prætextas; si censo purpureas; si triumphalis, aut qui digna triumpho ge auro radiantes. (8) Et ipsi quidem hi curru vecti p dunt; fasces autem et secures et quæcumque alia stratus comitari solent insignia, præferuntur pro bon dignitate quam quisque in republica, dum viveret, nuerat. (9) Tum ad Rostra postquam venerunt, omnes sellis insident eburneis. Quo spectaculo null cile pulchrius juvenis veræ laudis ac virtutis amans intueri. (10) Quis est enim, quem impetus ad laude capiat, cum imagines virorum, quos sua virtus feci gnes, velut vivas omnes spectet ac spirantes? aut ho ctaculo quod potest aliud esse pulchrius?

LIV. Ceterum qui sepeliendum laudat, absoluta laudatione, reliquorum etiam qui adsunt, a maxim orsus, laudes singulorum ac res gestas commemora Atque hoc modo bonorum præstanti laude ac fam inde renovata, immortalis fit eorum gloria qui facin quod memorabile ediderunt; et nomen illorum, qui tria præclare sunt meriti, vulgo innotescens, ad p tatis memoriam propagatur. (3) Quod vero longe e ximum, juventus ad omnia ferenda excitatur, quo illam indipiscatur gloriam, quæ fortes viros solet co Id vero probari vel his exemplis potest. (4) Exstiter que inter Romanos multi, qui singulari certamine s scepto summam rerum cernerent; nec pauci ad certi tium caput suum devoverunt, pars in bello, ut

ἀρχῆς, χάριν τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀσφαλείας. (5) Καὶ μὴν ἀρχὰς ἔχοντες ἔνιοι, τοὺς ἰδίους υἱοὺς παρὰ πᾶν ἔθος ἢ νόμον ἀπέκτειναν, περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον, τῆς κατὰ φύσιν οἰκειότητος πρὸς τοὺς ἀναγκαιοτάτους. (6) Πολλὰ μὲν οὖν τοιαῦτα καὶ περὶ πολλῶν ἱστορεῖται παρὰ Ῥωμαίοις· ἓν δὲ ἀρκοῦν ἔσται πρὸς τὸ παρὸν ἐπ' ὀνόματος ῥηθὲν, ὑποδείγματος καὶ πίστεως ἕνεκεν.

LV. Ὡράτιον γὰρ λέγεται, τὸν Κόκλην ἐπικληθέντα, διαγωνιζόμενον πρὸς δύο τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τῷ κατ' ἀντικρὺ τῆς γεφύρας πέρατι τῆς ἐπὶ τοῦ Τιβέριδος, ἣ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως, ἐπεὶ πλῆθος ἐπιφερόμενον εἶδε τῶν βοηθούντων τοῖς πολεμίοις, δείσαντα, μὴ βιασάμενοι παραπέσωσιν εἰς τὴν πόλιν, βοᾷν ἐπιστραφέντα τοῖς κατόπιν, ὡς τάχος ἀναχωρήσαντας διασπᾷν τὴν γέφυραν. (2) Τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἕως μὲν οὗτοι διέσπων, ὑπέμενε τραυμάτων πλῆθος ἀναδεχόμενος, καὶ διακατέσχε τὴν ἐπιφορὰν τῶν ἐχθρῶν· οὐχ οὕτω τὴν δύναμιν, ὡς τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ καὶ τόλμαν καταπεπληγμένων τῶν ὑπεναντίων. (3) Διασπασθείσης δὲ τῆς γεφύρας, οἱ μὲν πολέμιοι τῆς ὁρμῆς ἐκωλύθησαν· ὁ δὲ Κόκλης ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὸν ποταμὸν ἐν τοῖς ὅπλοις, κατὰ προαίρεσιν μετήλλαξε τὸν βίον, περὶ πλείονος ποιησάμενος τὴν τῆς πατρίδος ἀσφάλειαν, καὶ τὴν ἐσομένην μετὰ ταῦτα περὶ αὐτὸν εὔκλειαν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τοῦ καταλειπομένου βίου. (4) Τοιαύτη τις, ὡς ἔοικε, διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐθισμῶν ἐγγεννᾶται τοῖς νέοις ὁρμὴ καὶ φιλοτιμία πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων.

LVI. Καὶ μὴν τὰ περὶ τοὺς χρηματισμοὺς ἔθη καὶ νόμιμα, βελτίω παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶν, ἢ παρὰ Καρχηδονίοις. (2) Παρ' οἷς μὲν γὰρ, οὐδὲν αἰσχρὸν τῶν ἀνηκόντων πρὸς κέρδος· παρ' οἷς δὲ, οὐδὲν αἴσχιον τοῦ δωροδοκεῖσθαι καὶ τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπὸ τῶν μὴ καθηκόντων. (3) Καθ' ὅσον γὰρ ἐν καλῷ τίθενται τὸν ἀπὸ τοῦ κρατίστου χρηματισμὸν, κατὰ τοσοῦτον πάλιν ἐν ὀνείδει ποιοῦνται τὴν ἐκ τῶν ἀπειρημένων πλεονεξίαν. (4) Σημεῖον δὲ τοῦτο· παρὰ μὲν Καρχηδονίοις δῶρα φανερῶς διδόντες λαμβάνουσι τὰς ἀρχάς· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις θάνατός ἐστι περὶ τοῦτο πρόστιμον. (5) Ὅθεν, τῶν ἄθλων τῆς ἀρετῆς ἐναντίων τιθεμένων παρ' ἀμφοῖν, εἰκὸς, ἀνόμοιον εἶναι καὶ τὴν παρασκευὴν ἑκατέρων πρὸς ταῦτα. (6) Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. (7) Καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα, λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. (8) Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκτετραγῴδηται καὶ παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. (9) Ὃ καὶ δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι θαυμάσιον. Ἐμοί γε μὴν δοκοῦσι τοῦ πλήθους χάριν τοῦτο πεποιηκέναι. (10) Εἰ μὲν γὰρ ἦν σοφῶν ἀνδρῶν πολίτευμα συναγαγεῖν, ἴσως οὐδὲν ἦν ἀναγκαῖος ὁ τοιοῦτος τρόπος. (11)

essent saluti, pars in pace, ut rempublicam in tuto collocarent. (5) Alii, in imperio constituti, filios suos præter omnem morem aut legem necaverunt, utilitatem patriæ vinculis proximitatis, etiam cum maxime necessariis et conjunctissimis, anteponentes. (6) Ac multa quidem hujusmodi facta apud Romanos narrantur : verum unius nominatim in præsentia meminisse, et exempli et fidei causa satis fuerit.

LV. Fertur Horatius, cui cognomen Cocliti, quum in ulteriore limine pontis, qui ante urbem Tiberi est impositus, adversus hostes duos dimicaret; multitudine ingruentium adversariorum, qui illis suppetias veniebant, animadversa; metuens, ne per vim in urbem irrumperent, conversus ad eos qui pone stabant, clamore magno jussisse, ut celeriter pedem referrent ac pontem rescinderent. (2) Quibus imperata facientibus, duravit Cocles, dum pons rescinditur, quantumvis vulnera acciperet plurima, atque ita irruentium hostium impetum inhibuit; quos non adeo vis Coclitis, ut præsentia animi constantiaque et audacia, admiratione defixit. (3) Ponte rescisso, hostes quidem a conatu sunt depulsi; at Cocles, in amnem cum armis sese projiciens, voluntariæ morti se destinavit, anteposita salute patriæ et gloria, quæ mortuum ipsum maneret, præsenti vitæ, et iis, qui adhuc illi ad vivendum superessent, annis. (4) Adeo nimirum magnus est ille impetus ad honesta facinora, et æmulatio virtutis, quæ ex ipsorum institutis in animis juvenum ingeneratur.

LVI. Jam quod ad rem familiarem augendam attinet, melioribus Romani, quam Carthaginienses, moribus atque institutis utuntur. (2) Nam apud hos nihil turpe est, quod cum lucro sit conjunctum : apud illos nihil turpius, quam largitionibus corrumpi, et malis artibus rem facere. (3) In quantum enim laudi ducunt honestis rationibus congestas opes, in tantum divitias parum legitimis factis cumulasse probro vertunt. (4) Argumentum hujus rei est, quod Carthagine dignitates et honores palam largitionibus redimuntur : Romæ idem fecisse, crimen est capitale. (5) Quum igitur apud hosce duos populos contraria virtuti proposita sint præmia; vias etiam, quibus ad illas cives grassantur, contrarias esse apud utrosque, consentaneum est. (6) Sed nulla re æque præstare ceteris populis Romanos arbitror, ac opinione illa, quam de diis habent. (7) Atque adeo quæ res apud reliquos mortales vitio vertitur, ea ipsa continere Romanam remp. mihi videtur : anxiam quamdam dico religionis curam. (8) Nam usque eo apud hos superstitio in majus est exaggerata, et cum in privatam hominum vitam, tum in publica consilia est inducta, ut non queat magis. (9) Quod mirum utique multis videbitur : ego vero multitudinis causa factum ab illis existimo. (10) Enimvero si ex solis sapientibus constitui posset respublica, esset fortasse totum illud genus non necessarium. (11) Nunc quum omnis multitudo sit levis, plena illicitarum

Ἐπεὶ δὲ πᾶν πλῆθός ἐστιν ἐλαφρὸν καὶ πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου, θυμοῦ βιαίου· λείπεται, τοῖς ἀδήλοις φόβοις καὶ τῇ τοιαύτῃ τραγῳδίᾳ τὰ πλήθη συνέχειν. (12) Διόπερ οἱ παλαιοὶ δοκοῦσί μοι τὰς περὶ θεῶν ἐννοίας, καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἐν ᾅδου διαλήψεις οὐκ εἰκῇ, καὶ ὡς ἔτυχεν, εἰς τὰ πλήθη παρεισαγαγεῖν· πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ νῦν εἰκῇ καὶ ἀλόγως ἐκβάλλειν αὐτά. (13) Τοιγαροῦν, χωρὶς τῶν ἄλλων, οἱ τὰ κοινὰ χειρίζοντες, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν, ἐὰν ταλάντου μόνον πιστευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα, καὶ σφραγῖδας τοσαύτας, καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν· (14) παρὰ δὲ Ῥωμαίοις, κατά τε τὰς ἀρχὰς καὶ πρεσβείας πολύ τι πλῆθος χρημάτων χειρίζοντες, δι' αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν ὅρκον πίστεως τηροῦσι τὸ καθῆκον. (15) Καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις σπάνιόν ἐστιν εὑρεῖν ἀπεχόμενον ἄνδρα τῶν δημοσίων, καὶ καθαρεύοντα περὶ ταῦτα· παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις σπάνιόν ἐστι τὸ λαβεῖν τινα πεφωραμένον ἐπὶ τοιαύτῃ πράξει.

VII.

LVII. Ὅτι μὲν οὖν πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπόκειται φθορὰ καὶ μεταβολή, σχεδὸν οὐ προσδεῖ λόγων· ἱκανὴ γὰρ ἡ τῆς φύσεως ἀνάγκη, παραστῆσαι τὴν τοιαύτην πίστιν. (2) Δυοῖν δὲ τρόπων ὄντων, καθ' οὓς φθείρεσθαι πέφυκε πᾶν γένος πολιτείας, τοῦ μὲν ἔξωθεν, τοῦ δ' ἐν αὐτοῖς φυομένου· τὸ μὲν ἐκτὸς ἄστατον ἔχειν συμβαίνει τὴν θεωρίαν, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν, τεταγμένην. (3) Τί μὲν δὴ πρῶτον φύεται γένος πολιτείας, καὶ τί δεύτερον, καὶ πῶς εἰς ἄλληλα μεταπίπτουσιν, εἴρηται πρόσθεν ἡμῖν· (4) ὥστε τοὺς δυναμένους τὰς ἀρχὰς τῷ τέλει συνάπτειν τῆς ἐνεστώσης ὑποθέσεως, κἂν αὐτοὺς ἤδη προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. Ἔστι δέ, ὡς ἐγῷμαι, δῆλον. (5) Ὅταν γάρ, πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους διωσαμένη πολιτεία, μετὰ ταῦτα εἰς ὑπεροχὴν καὶ δυναστείαν ἀδήριτον ἀφίκηται· φανερόν, ὡς, εἰσοικιζομένης εἰς αὐτὴν ἐπὶ πολὺ τῆς εὐδαιμονίας, συμβαίνει, τοὺς μὲν βίους γίγνεσθαι πολυτελεστέρους, τοὺς δ' ἄνδρας φιλονεικοτέρους τοῦ δέοντος περί τε τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιβολάς. (6) Ὧν προβαινόντων ἐπὶ πλέον, ἄρξει μὲν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἡ φιλαρχία, καὶ τὸ τῆς ἀδοξίας ὄνειδος· πρὸς δὲ τούτοις ἡ περὶ τοὺς βίους ἀλαζονεία καὶ πολυτέλεια. (7) Λήψεται δὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς μεταβολῆς ὁ δῆμος, ὅταν ὑφ' ὧν μὲν ἀδικεῖσθαι δόξῃ διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὑφ' ὧν δὲ χαυνωθῇ κολακευόμενος διὰ τὴν φιλαρχίαν. (8) Τότε γὰρ ἐξοργισθείς, καὶ θυμῷ πάντα βουλευόμενος, οὐκ ἔτι θελήσει, πειθαρχεῖν, οὐδ' ἴσον ἔχειν τοῖς προεστῶσιν, ἀλλὰ πᾶν καὶ τὸ πλεῖστον αὐτός. (9) Οὗ γενομένου, τῶν μὲν ὀνομάτων τὸ κάλλιστον ἡ πολιτεία μεταλήψεται, τὴν ἐλευθερίαν καὶ δημοκρατίαν· τῶν δὲ πραγμάτων τὸ χείριστον, τὴν ὀχλοκρατίαν. (10) Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ τήν τε σύστασιν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς πολιτείας, ἔτι δὲ τὴν

cupiditatum, ira aestuet praecipiti, et ad vim iracun impellatur; hoc restat, ut incertis terroribus et ejusm tragœdiarum figmentis vulgus cohibeatur. (12) Idc videntur mihi veteres, nec temere nec sine gravi ca istas de diis opiniones, et de pœnis apud inferos, in vu introduxisse : contra autem, temere ac sine ratione, nunc vivunt, illas rejicere. (13) Itaque, ut alia tace qui publicam pecuniam apud Graecos quidem tractant vel unum dumtaxat talentum fuerit eis creditum, de rescriptoribus adhibitis, sigillis totidem, testibus au duplo pluribus, fidem tamen ut servent, impetrare al nequeas : (14) iidem apud Romanos, quum et in m stratibus et in legationibus magnam pecuniæ vim tract propter unicam jurisjurandi religionem, fidem serv (15) Et quum apud alios raro aliquis inveniatur, qui pul manus abstineat, quique ejusmodi sceleris purus sit : Romanos contra, ut manifesti peculatus aliquis argu raro accidit.

VII.

LVII. Jam vero, manere humanas res omnes interi ac mutationem, ne admonendi quidem sumus : ipsa n que naturæ necessitas ad firmandam huic rei fidem ab sufficit. (2) Quum autem duo modi sint, quibus re blicæ omnes perire possunt, scilicet vel extrinsecus i peste, vel in ipsis ingenerata; ejus, quæ venit extrinse incerta et instabilis est cognitio; ad illa autem mala attinet, quæ ex ipsa rerumpubl. ratione nascuntur, ce illa definitamque habent cognitionem. (3) Jam, qua tura prima existat forma reipublicæ, quæ deinceps, quomodo invicem mutentur alia in aliam, antea docui (4) ita fit, ut, si qui in proposito argumento extremi ma connectere potuerint, vel ipsi per se, quid in p rum immineat, prædicere valeant. Et vero manifes est, ut equidem arbitror. (5) Postquam enim civita qua multa eaque magna pericula fuit eluctata, jamqu principatum et potentiam non controversam pervenit Iam est, ubi beata fortuna suam sedem in ea civitat sat longum tempus fixerit, fieri ut in mores luxus in in animos virorum major semper contentio, cum circ gistratus, tum circa alia incepta. (6) Quæ ubi semel verint mala, mutationis in deterius principium exist honoribus per ambitionem petitis aut negatis : itemq illa arrogantia et luxu, quo civium mores erunt depr (7) Perficiendæ vero mutationis auctor erit populus ab his quidem injuria affectus propter eorum avariti rapinas sibi videbitur, ab aliis vero propter ambit assentatione corruptus et vano tumore fuerit inflatus Tunc enim incensus ira, et solis iis, quæ iracundia gesserit, utens consiliis, parere amplius aut æquo ju cum magistratibus detrectabit; verum pro omnibus ipse esse volet, plurimumque posse. (9) Quo pacto tata facie reipublicæ, nomen quidem longe pulcherr civitas recipiet, libertatem, inquam, et popularem st re vero ipsa malum experietur longe omnium gravissi turbæ inconditæ dominationem. (10) Sed nos post institutionem primam hujus reipublicæ, et increme

ἀκμὴν καὶ τὴν διάθεσιν, πρὸς δὲ τούτοις τὴν διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ τε χείρονος ἐν αὐτῇ καὶ βελτίονος διεληλύθαμεν· τὸν μὲν περὶ τῆς Πολιτείας λόγον ὡδέ πῃ καταστρέφομεν.

[LVII. a. Ὅτι ἀπὸ τῆς Ξέρξου διαβάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα, τριάκοντα ἔτεσιν ὕστερον ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἀεὶ τῶν κατὰ μέρος προδιευκρινουμένων, ἦν καὶ κάλλιστον καὶ τέλειον ἐν τοῖς Ἀννιβιακοῖς καιροῖς, ἐφ' ὧν ἡμεῖς εἰς ταῦτα τὴν ἐκτροπὴν ἐποιησάμεθα· (2) διὸ καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς συστάσεως αὐτοῦ λόγον ἀποδεδωκότες, πειρασόμεθα νῦν ἤδη διασαφεῖν ὁποῖόν τι κατ' ἐκείνους ὑπῆρχε τοὺς καιρούς, ἐν οἷς λειφθέντες τῇ περὶ Κάνναν μάχῃ τοῖς ὅλοις ἔπταισαν πράγμασιν. (3) Οὐκ ἀγνοῶ δὲ διότι τοῖς ἐξ αὐτῆς πολιτείας ὁρμωμένοις ἐλλιπεστέραν φανησόμεθα ποιεῖσθαι τὸν ἐξήγησιν, ἔνια παραλιπόντες τῶν κατὰ μέρος· (4) πᾶν γὰρ ἐπιγινώσκοντες καὶ παντὸς πεῖραν εἰληφότες διὰ τὴν ἐκ παίδων τοῖς ἔθεσι καὶ νομίμοις συντροφίαν, οὐ τὸ λεγόμενον θαυμάσουσιν ἀλλὰ τὸ παραλειπόμενον ἐπιζητήσουσιν· (5) οὐδὲ κατὰ πρόθεσιν ὑπολήψονται τὸν γράφοντα παραλιπεῖν τὰς μικρὰς διαφοράς, ἀλλὰ κατ' ἄγνοιαν παρασιωπᾶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ συνέχοντα τῶν πραγμάτων· (6) καὶ ῥηθέντα μὲν οὐκ ἂν ἐθαύμαζον ὡς ὄντα μικρὰ καὶ πάρεργα, παραλειπόμενα δ' ἐπιζητοῦσιν ὡς ἀναγκαῖα, βουλόμενοι δοκεῖν αὐτοὶ πλέον εἰδέναι τῶν συγγραφέων·] (7) δεῖ δὲ τὸν ἀγαθὸν κριτὴν οὐκ ἐκ τῶν παραλειπομένων δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομένων· (8) κἂν μὲν ἐν τούτοις λαμβάνῃ ψεῦδος, εἰδέναι ὅτι κἀκεῖνα παραλείπεται δι' ἄγνοιαν· ἐὰν δὲ πᾶν τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ᾖ, συγχωρεῖν διότι κἀκεῖνα παρασιωπᾶται κατὰ κρίσιν, οὐκ ἀγνοίᾳ. [(9) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς φιλοτιμότερον ἢ δικαιότερον ἐπιτιμῶντας τοῖς συγγραφεῦσιν.]

[LVII. b. Ὅτι πᾶν πρᾶγμα σὺν καιρῷ θεωρούμενον τὰς λαμβάνει καὶ τὰς συγκαταθέσεις καὶ τὰς ἐπικρίσεις· μεταπεσόντος δὲ τούτου πρὸς τὰς ἄλλας περιστάσεις, συγκρινόμενον οὐχ οἷον αἱρετόν, ἀλλ' οὐδ' ἀνεκτὸν ἂν φανείη τὸ κράτιστα καὶ ἀληθινώτατα πολλάκις ὑπὸ τῶν συγγραφέων εἰρημένον.]

LVIII. Τῶν δὲ συναπτόντων μερῶν τῆς ἱστορίας τοῖς καιροῖς, ἀφ' ὧν παρεξέβημεν, παραλαβόντες ἐπὶ βραχύ, μιᾶς πράξεως ποιησόμεθα κεφαλαιώδη μνήμην, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασιν, ὥσπερ ἀγαθοῦ τεχνίτου δεῖγμα τῶν ἔργων ἕν τι προενεγκάμενοι, φανερὰν ποιήσωμεν τῆς πολιτείας τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν, οἵα τις ἦν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. (2) Ἀννίβας γὰρ ἐπειδὴ τῇ περὶ Κάνναν μάχῃ περιγενόμενος Ῥωμαίων, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῶν τὸν χάρακα φυλαττόντων ὀκτακισχιλίων, ζωγρήσας ἅπαντας συνεχώρησε διαπέμπεσθαι σφίσι πρὸς τοὺς ἐν οἴκῳ περὶ λύτρων

itemque illum ejus statum, quo nunc maxime viget, ad hæc quid distet a ceteris, et quibus rebus vel deterior vel melior hæc sit aliis, instituto sermoni de republica Romana finem hic faciemus.

LVII. *a*. Inde a Xerxis in Græciam expeditione, anno trigesimo post ea tempora, quæ sigillatim antea distinximus, (floruit Romanorum respublica,) pulcherrima autem et perfecta fuit Hannibalis temporibus, a quibus ad hanc narrationem digressi sumus. (2) Age vero quum de Romani populi constitutione verba jam fecerimus, superest nunc dicendum qualis quantaque ea fuerit quo tempore Romani superati Cannensi prœlio rem omnem publicam amisisse videbantur. (3) Neque sane sum inscius fore ut ii, qui in prædicta republica versantur, manca esse adfirment narrationem nostram, quippe qui ex singulis omiserimus. (4) Ipsi enim patriarum rerum adfatim periti atque in iis exerciti, propterea quod a pueris hisce moribus atque institutis imbuti fuerunt, non tam dicta mirabuntur quam prætermissa requirent: (5) neque existimabunt, historicum quasdam minutas dedita opera prætermisisse quæstiunculas, sed inscitiæ causa initia rerum et nexus reticuisse. (6) Quamobrem dicta, ceu parvum quid neque ad summam rei pertinens, haud magnopere suspiciunt; quidquid autem prætermissum fuerit, id tamquam necessarium desiderant, ut ipsi historicis peritiores esse videantur. (7) Atqui oportet a recto judice non ex omissis æstimari scriptores, sed ex dictis: (8) et si forte in his falsum aliquid deprehenderit, credat sane illa quoque ob inscitiam fuisse omissa: sin omnia dicta vera esse invenerit, concedat utique, judicio, non inscitia, res ceteras fuisse prætermissas. (9) Hactenus adversus eos qui studiose potius quam juste historicos objurgant.

LVII. *b*. Omnis res si opportuno tempore spectetur, ea sano judicio vel probatur vel improbatur: verum si dicta opportunitas desit, resque alieno tempore perpendatur, etiamsi historicus optime et verissime narret, nihil tamen tolerabile, nedum probabile, dicere videbitur.

LVIII. Jam vero illas partes historiæ paulisper resumentes, quæ temporibus eis cohærent unde sumus digressi, unius facti ex eisdem temporibus brevem mentionem faciemus; quo, non oratione solum, sed et rebus ipsis, producto in medium, more excellentium artificum, aliquo opere, quanta fuerit per illa tempora reipublicæ Romanæ vis, quantus vigor, clare ostendamus. (2) Post victoriam de Romanis ad Cannas partam, Hannibal octo millibus hominum, qui castra tuebantur, est potitus. His omnibus quum vitam concessisset, potestatem insuper fecit mittendi ad

καὶ σωτηρίας. (3) Τῶν δὲ προχειρισαμένων δέκα τοὺς ἐπιφανεστάτους, ὁρκίσας, ἦ μὴν ἐπανήξειν πρὸς αὐτὸν, ἐξέπεμψε τούτους. (4) Εἷς δὲ τῶν προχειρισθέντων, ἐκπορευόμενος ἐκ τοῦ χάρακος ἤδη, καί τι φήσας ἐπιλελῆσθαι, πάλιν ἀνέκαμψε, καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο· νομίζων, διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τετηρηκέναι τὴν πίστιν, καὶ λελυκέναι τὸν ὅρκον. (5) Ὧν παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ δεομένων, καὶ παρακαλούντων τὴν σύγκλητον, μὴ φθονῆσαι τοῖς ἑαλωκόσι τῆς σωτηρίας, ἀλλ' ἐᾶσαι τρεῖς μνᾶς ἕκαστον καταβαλόντα σωθῆναι πρὸς τοὺς ἀναγκαίους· τοῦτο γὰρ συγχωρεῖν ἔφασαν τὸν Ἀννίβαν· (6) εἶναι δ' ἀξίους σωτηρίας αὐτούς· οὔτε γὰρ ἀποδεδειλιακέναι κατὰ τὴν μάχην, οὔτ' ἀνάξιον οὐδὲν πεποιηκέναι τῆς Ῥώμης· ἀλλ' ἀπολειφθέντας τὸν χάρακα τηρεῖν, πάντων ἀπολομένων τῶν ἄλλων ἐν τῇ μάχῃ, τῷ καιρῷ περιληφθέντας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. (7) Ῥωμαῖοι δὲ, μεγάλοις κατὰ τὰς μάχας περιπεπτωκότες ἐλαττώμασι, πάντων δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐστερημένοι τότε τῶν συμμάχων, ὅσον οὔπω δὲ προσδοκῶντες τὸν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ἐκφέρεσθαι κίνδυνον, διακούσαντες τῶν λεγομένων· (8) οὔτε τοῦ πρέποντος αὐτοῖς, εἴξαντες ταῖς συμφοραῖς, ὠλιγώρησαν, οὔτε τῶν δεόντων οὐδὲν τοῖς λογισμοῖς παρεῖδον. (9) Ἀλλὰ, συνιδόντες τὴν Ἀννίβου πρόθεσιν, ὅτι βούλεται διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἅμα μὲν εὐπορῆσαι χρημάτων, ἅμα δὲ τὸ φιλότιμον ἐν ταῖς μάχαις ἐξελέσθαι τῶν ἀντιταττομένων, ὑποδείξας, ὅτι τοῖς ἡττημένοις ὅμως ἐλπὶς ἀπολείπεται σωτηρίας· (10) τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ποιῆσαί τι τῶν ἀξιουμένων, ὥστε οὔτε τὸν τῶν οἰκείων ἔλεον, οὔτε τὰς ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐσομένας χρείας ἐποιήσαντο περὶ πλείονος· (11) ἀλλὰ τοὺς μὲν Ἀννίβου λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐν τούτοις ἐλπίδας ἀπέδειξαν κενὰς, ἀπειπάμενοι τὴν διαλύτρωσιν τῶν ἀνδρῶν· τοῖς δὲ παρ' αὐτῶν ἐνομοθέτησαν, ἢ νικᾶν μαχομένους, ἢ θνήσκειν, ὡς ἄλλης οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ὑπαρχούσης εἰς σωτηρίαν αὐτοῖς ἡττωμένοις. (12) Διὸ καὶ ταῦτα προθέμενοι, τοὺς μὲν ἐννέα τῶν πρεσβευτῶν ἐθελοντὴν κατὰ τὸν ὅρκον ἀναχωροῦντας ἐξέπεμψαν, τὸν δὲ σοφισάμενον πρὸς τὸ λῦσαι τὸν ὅρκον, δήσαντες ἀποκατέστησαν πρὸς τοὺς πολεμίους· (13) ὥστε τὸν Ἀννίβαν μὴ τοσοῦτον χαρῆναι νικήσαντα τῇ μάχῃ Ῥωμαίους, ὡς συντριβῆναι καταπλαγέντα τὸ στάσιμον καὶ τὸ μεγαλόψυχον τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς διαβουλίοις.

suos de pretio redemptionis et reditu in patriam. (3) decem e suo numero dignitate præcipuos in eam rem d gerunt; quos Hannibal jurejurando prius adactos, uti seredituros, Romam dimisit. (4) E decem vero illis un cum jam egrederetur castris, aliquid se oblitum dixit, et stra repetiit: deinde, eo assumto quod omiserat, itineri de se accinxit, ratus, simulato illo reditu fidem se præstitis et religione jurisjurandi semet exsolvisse. (5) Romam ventum, rogare et orare legati senatum, ne captis redit invideret, sed ternas quemque minas pro se sineret p dere, atque ita ad necessarios suos redire: per Hanniba namque hoc licere sibi, affirmabant. (6) Dignos aut salute esse; ut qui neque in prælio ignave se gessisse nec Romano nomine quidquam indignum admisissent; ad tuitionem castrorum relicti, cæteris omnibus in occisis, circumclusi a fortuna adversa, in potestatem stium venissent. (7) Romani vero quamvis ingentes d cando in acie clades accepissent, omnesque propemo socios tunc suos amisissent, in exspectatione denique sent ultimi periculi, quod patriæ suæ videbant pr imminere; (8) nihilominus tamen, audita petitione le rum, neque honesti decorique immemores, cedendo a sis, se præbuerunt, neque quidquam prætermiserunt ad bene consulendum rebus suis pertineret. (9) Hanni enim consilio intellecto, qui eo pacto et pecuniarum co sibi volebat parare, et simul acrem illam in dimic pervicaciam hostibus suis adimere, ostentata victis sp lutis, (10) tantum abfuit, ut legatorum petitis con rent Romani, ut contra neque miseratione proxim moverentur, neque illius utilitatis, quam captivi, diissent, essent allaturi, rationem ullam haberent. Quin potius Hannibalis consilia et spes inde pende negata captivorum redemptione, vanas reddiderunt: autem militibus legem sanxerunt, ut aut vincerent pu do, aut morerentur : quippe viam salutis aliam n victis superesse. (12) His igitur ita decretis, novem dem legatos, sponte sua ob jusjurandum revertente miserunt; illum vero, qui ad solvendam religionem dem adhibuerat, vinctum ad hostem remiserunt. (1 quo factum, ut non tam lætaretur Hannibal, prælio a se Romanos, quam admiratione constantiæ et ma dinis animi, quibus in capiendis conciliis iidem uteb perculsus frangeretur.

VIII.

(Excerpt. Valesian.)

LIX. (1) Πάντα χρὴ τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα τοὺς καλῶς ἀσκοῦντας ἐκ παίδων ἀσκεῖν, μάλιστα δὲ τὴν ἀνδρείαν.

(Ora codicis Urbin.)

(2) Τὸ γὰρ ἀδύνατον ἐν τῷ ψεύδει, μόνον οὐδ' ἀπολογίαν ἐπιδέχεται τοῖς ἁμαρτάνουσι.

VIII.

Varia Fragmenta minora.

LIX. (1) Eos, qui rectæ institutioni student, cum virtutes statim a puero condiscere atque exercere op tum maxime fortitudinem.

---

(2) Qui falsa ejusmodi profert, quæ etiam impos sunt, ejus peccatum ne excusationem quidem ulla mittit.

(Ora codicis Urbin.)

(3) Πρᾶγμα ποιῶν φρονίμου καὶ νουνεχοῦς ἀνδρός, τὸ γνῶναι κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

(3) Fecit quod prudentis consideratique viri est, qui novit, secundum Hesiodum, quanto plus sit dimidium toto.

(Ex eodem cod. Urbin.)

(4) Τὸ γὰρ μανθάνειν ἀψευστεῖν πρὸς τοὺς θεούς, ὑπέκκαυμά ἐστι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀληθείας.

[ι. α. Ὅτι τὸ ψυχαγωγοῦν ἅμα καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐπιφέρον. — Τῆς φιλομαθεστάτου [ψυχῆς] ἐστὶν ἡ τῶν αἰτιῶν θεωρία καὶ τοῦ βελτίονος ἐν ἑκάστοις αἵρεσις· μεγίστην δ' αἰτίαν ἡγητέον ἐν παντὶ πράγματι πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ τοὐναντίον τὴν τῆς πολιτείας σύστασιν· ἐκ γὰρ ταύτης ἥπερ ἐκ πηγῆς οὐ μόνον ἀναφέρεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἐπινοίας καὶ ἐπιβολὰς τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ συντέλειαν λαμβάνειν.]

(4) Discere adversus deos non esse mendacem, fomes est veracitatis cum hominibus colendæ.

2. Res jucunda simul et utilis. — Studiosissimi animi est causarum inquisitio, et rei melioris in quibusque electio. Maxima autem vel boni vel mali in re unaquaque eventus causa putanda est civitatis constitutio. Quippe ex hoc veluti fonte non solum omnia consilia et molimina operum manant, verum etiam eorum successus proveniunt.

(Ex codd. Urb. et Vat.)

(5) Ἐν γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρωπείων ἔργων, οἱ μὲν κτησάμενοι, πρὸς τὴν τήρησιν, οἱ δ' ἕτοιμα παραλαβόντες, πρὸς τὴν ἀπώλειαν εὐφυεῖς εἰσίν.

(5) In plerisque rebus humanis fieri videmus, ut, qui eas paraverint, ad easdem conservandas; qui paratas acceperint, ad dissipandas, natura sint proniores.

(Athenæus lib. III, c. 15, p. 95.)

(6) Καὶ τόπος δέ τις οὕτω καλεῖται Ῥύγχος, περὶ Στράτον τῆς Αἰτωλίας, ὥς φησι Πολύβιος ἐν ἕκτῃ ἱστοριῶν.

(6) Atque etiam locus aliquis ita vocatur, Rhynchus, circa Stratum in Ætolia; ut Polybius ait Historiarum libro sexto.

(Steph. Byzant.)

(7) Ὄλκιον, πόλις Τυῤῥηνίας. Πολύβιος ἕκτῳ.

(7) Volcium, oppidum Etruriæ. Polybius VI.

ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI SEPTIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — BELLUM HANNIBALICUM.

Athenæus lib. XII, c. 6, p. 528.

I. Πολύβιος ἐν τῇ ἑβδόμῃ, Καπυησίους (φησί), τοὺς ἐν Καμπανίᾳ, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς γῆς πλοῦτον περιβαλομένους, ἐξοκεῖλαι εἰς τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν, ὑπερβαλλομένους τὴν περὶ Κρότωνα καὶ Σύβαριν παραδεδομένην φήμην. (2) Οὐ δυνάμενοι οὖν, φησὶ, φέρειν τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν, ἐκάλουν τὸν Ἀννίβαν. Διόπερ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνήκεστα δεινὰ ἔπαθον. (3) Πετηλινοὶ δὲ, τηρήσαντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, εἰς τοσοῦτον καρτερίας ἦλθον πολιορκούμενοι ὑπ' Ἀννίβα, ὥστε μετὰ τὸ πάντα μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν δέρματα καταφαγεῖν, ἁπάντων δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν δένδρων τοὺς φλοιοὺς καὶ τοὺς ἁπαλοὺς πτόρθους ἀναλῶσαι, καὶ ἕνδεκα μῆνας ὑπομεῖναι τὴν πολιορκίαν, οὐδενὸς βοηθοῦντος, συνευδοκούντων τῶν Ῥωμαίων, παρέδωκαν ἑαυτούς.

I. Polybius libro septimo scribit: Capuanos, in Campa… ob agri bonitatem tantum opum congessisse, ut volup… sumptuosoque luxui sese dederint, ac eo vitio famam… Crotoniatis et Sybaritis vulgatam exsuperaverint. (2) … sentem igitur opulentiam, ait, quum ferre non poss… Hannibalem acciverunt: quamobrem a Romanis postea… vissimis atrocissimisque malis sunt afflicti. (3) Pet… vero, servata erga Romanos fide, ab Hannibale obsessi, fortes constantesque se præstiterunt, ut, peresis omn… coriis quæ in oppido fuerant, absumtisque corticibus ca… et tenellis surculis arborum quæ intra muros erant, … cimo demum mense, quo obsidionem toleraverant, ne… auxilium ferente, consentientibus et fidem ipsorum… laudantibus Romanis, Pœno sese tradiderint.

(Suidas in Καπύη.)

(4) Ἡ δὲ Καπύη, μεταθεμένη πρὸς Καρχηδονίους, τῷ βάρει συνεπεσπάσατο καὶ τὰς ἄλλας πόλεις.

(4) Capua autem, cum ad Carthaginienses defecisset, … dere suo alias etiam urbes secum traxit.

II. — RES SYRACUSANÆ.

(I.) Ecloga I de Legationibus.

II. Μετὰ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατὰ Ἱερωνύμου, τοῦ βασιλέως Συρακουσίων, ἐκχωρήσαντος τοῦ Θράσωνος, οἱ περὶ τὸν Ζώϊππον καὶ Ἀνδρανόδωρον πείθουσι τὸν Ἱερώνυμον, εὐθέως πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Ἀννίβαν πέμψαι. (2) Προχειρισάμενος δὲ Πολύκλειτον Κυρηναῖον, καὶ Φιλόδημον τὸν Ἀργεῖον, τούτους μὲν εἰς Ἰταλίαν ἀπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς λαλεῖν ὑπὲρ κοινοπραγίας τοῖς Καρχηδονίοις· ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπέπεμψεν. (3) Ἀννίβας δὲ τοὺς περὶ Πολύκλειτον καὶ Φιλόδημον ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ὑπογράψας τῷ μειρακίῳ Ἱερωνύμῳ, σπουδῇ πάλιν ἀπέπεμπε τοὺς πρέσβεις, σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον, ὄντα τότε τριήραρχον, καὶ τοὺς Συρακουσίους Ἱπποκράτη καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν νεώτερον Ἐπικύδη. (4) Συνέβαινε δὲ, τούτους τοὺς ἄνδρας καὶ πλείω χρόνον ἤδη στρατεύεσθαι μετ' Ἀννίβου, πολιτευομένους παρὰ Καρχηδο-

(I.) *Hieronymus rex ab amicitia Romanorum ad P… desciscit.*

II. Post conjurationem in caput Hieronymi regis Sy… sarum factam, Thrasone de medio sublato, Zoippus … dranodorus auctores sunt regi, ut legatos e vestigio a… nibalem mittat. (2) Qui delectos ad id munus Polyc… Cyrenensem et Philodemum Argivum in Italiam pr… jubet, datque eis mandata, ut de societate ineund… Carthaginiensibus verba faciant: simul vero fratre… Alexandriam. (3) Hannibal Polycletum et Philodem… maniter excipit, adolescentique Hieronymo spes pr… ostentat, et celeriter legatos remittit, cumque his … balem Carthaginiensem, triremium tunc præfectum, cum superioribus viros Syracusios, Hippocratem, atq… cydem, fratrem illius natu minorem. (4) Multos jam… hi fratres Hannibali militaverant, ut qui lares Cart…

τίας, διὰ τὸ φεύγειν αὐτῶν τὸν πάππον ἐκ Συρακουσῶν, δόξαντα προσενηνοχέναι τὰς χεῖρας ἑνὶ τῶν Ἀγαθοκλέους υἱῶν, Ἀγαθάρχῳ. (5) Παραγενομένων δὲ τούτων εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ τῶν μὲν περὶ Πολύκλειτον ἀποπρεσβευσάντων, τοῦ δὲ Καρχηδονίου διαλεχθέντος κατὰ τὰς ὑπ' Ἀννίβου δεδομένας ἐντολάς, εὐθέως ἕτοιμος ἦν κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων. (6) καὶ τόν τε παραγεγονότα πρὸς αὐτὸν Ἀννίβαν ἔφη δεῖν πορεύεσθαι κατὰ τάχος εἰς τὴν Καρχηδόνα, καὶ παρ' αὐτοῦ συμπέμπειν ἐπηγγείλατο τοὺς διαλεχθησομένους τοῖς Καρχηδονίοις.

III. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ τεταγμένος ἐπὶ Λιλυβαίου στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ταῦτα πυνθανόμενος, ἐξέπεμψε πρὸς Ἱερώνυμον πρέσβεις, τοὺς ἀνανεωσομένους τὰς πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ συντεθειμένας συνθήκας. (2) Ὁ δὲ Ἱερώνυμος, ἅτε ἐν μίσει ὄντων τῶν πρεσβευτῶν, ἔφη, συλλυπεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι κακοὶ κακῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μάχαις ἀπολώλασιν ὑπὸ Καρχηδονίων. (3) Τῶν δὲ καταπλαγέντων τὴν ἀστοχίαν, ὅμως δὲ προσπυθομένων, τίς λέγει ταῦτα περὶ αὐτῶν, ἔδειξε τοὺς Καρχηδονίους παρόντας, καὶ τούτους ἐκέλευσε διελέγχειν, εἴ τι τυγχάνουσι ψευδόμενοι. (4) Τῶν δὲ φησάντων, οὐ πάτριον εἶναι σφίσι, πιστεύειν τοῖς πολεμίοις, παρακαλούντων δέ, μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὰς συνθήκας, ὅτι τοῦτο καὶ δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον αὐτῷ μάλιστ' ἐκείνῳ· περὶ μὲν τούτων, ἔφη, βουλευσάμενος αὐτοῖς πάλιν διασαφήσειν. (5) Ἤρετο δέ, πῶς πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πάππου πλεύσαντες ἕως τοῦ Παχύνου πεντήκοντα ναυσί, πάλιν ἀνεχώρησαν; (6) Συμβεβήκει δέ, Ῥωμαίους, βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἀκούσαντας, Ἱέρωνα μετηλλαχέναι, καὶ δὴ ἀγωνιάσαντας, μή τι νεωτερίσωσιν οἱ ἐν ταῖς Συρακούσαις καταφρονήσαντες τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἡλικίας, πεποιῆσθαι τὸν ἐπίπλουν· πυθομένους δὲ τὸν Ἱέρωνα ζῆν, αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀνακομισθῆναι. (7) Διὸ καὶ τότε παρομολογούντων, πεποιῆσθαι μὲν τὸν ἐπίπλουν, θέλοντας ἐφεδρεῦσαι τις ἡλικίᾳ τῇ ἐκείνου καὶ συνδιαφυλάξαι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ· προσπεσόντος δέ, ζῆν τὸν πάππον, ἀποπλεῦσαι πάλιν· (8) ἀκούσαντος δὲ τούτων, πάλιν ὑπολαβὼν τὸ μειράκιον, ἐάσατε τοίνυν, ἔφη, κἀμὲ νῦν, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, διαφυλάξαι τὴν ἀρχήν, παλινδρομήσαντα πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας. (9) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, συνέντες τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ, τότε μὲν κατασιωπήσαντες ἐπανῆλθον, καὶ διεσάφουν τὰ λεγόμενα τῷ πέμψαντι· τὸ δὲ λοιπὸν προσεῖχον, καὶ παρεφύλαττον ὡς πολέμιον.

IV. Ἱερώνυμος δέ, προχειρισάμενος Ἀγάθαρχον καὶ Ὀνησιγένη καὶ Ἱπποσθένη, πέμπει μετ' Ἀννίβου πρὸς Καρχηδονίους, δοὺς ἐντολὰς ἐπὶ τοῖσδε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας· (2) « Ἐφ' ᾧ Καρχηδονίους βοηθεῖν καὶ « πεζαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι, καὶ συνεκβαλόντας « Ῥωμαίους ἐκ Σικελίας, οὕτω διελέσθαι τὰ κατὰ τὴν « νῆσον, ὥστε τῆς ἑκατέρων ἐπαρχίας ὅρον εἶναι τὸν « Ἱμέραν ποταμόν, ὃς μάλιστά πως δίχα διαιρεῖ τὴν

haberent, postquam eorum avus, quod diceretur uni e filiis Agathoclis Agatharcho manus intulisse, patrium Syracusarum solum vertere fuerat coactus. (5) Hi igitur ubi Syracusas venissent, et legationem Polycletus ac Philodemus renuntiassent, mandata item, quæ ab Hannibale acceperat, Carthaginiensis exposuisset; nulla per regem mora fuit, quominus societatem cum Carthaginiensibus statim jungeret. (6) Placuit vero illi, ut Hannibal, qui missus ad se fuerat, Carthaginem celeriter proficisceretur; quo et ipse suos missurum se recepit, de communi re cum Carthaginiensibus collocuturos.

III. Per idem vero tempus prætor Romanus, qui Lilybæo præerat, certior factus de iis, quæ Syracusanus rex parabat, legatos ad eum misit, renovandi fœderis causa, quod cum ejus majoribus fuerat factum. (2) Hieronymus, cui odiosa erat præsens legatio, vicem Romanorum se dolere, ait, quod mali male a Carthaginiensibus cæsi in præliis per Italiam habitis perierint. (3) Hominis importunitatem stupere legati; quærere tamen, quo auctore hæc diceret. Ille, Carthaginiensibus qui aderant ostensis, isti, ait, mendacii vobis sunt arguendi, si quid forte præter verum narrarunt. (4) Quum dicerent legati, non solere Romanos fidem hostibus habere; ipsum vero monerent, ne fidem mutaret, id enim et æquum esse, et rebus maxime illius ipsius expedire: Ego vero, rex inquit, super hoc deliberatione habita, quod statuero, faciam vos ut sciatis. (5) Pergit deinde illos interrogare, qui factum esset, quod, quum ante obitum avi sui quinquaginta navium classe Pachynum usque accessissent, cursum inde retro flexissent? (6) Acciderat nempe aliquanto prius, ut Romani, accepto nuntio, Hieronem fato esse functum, anxii, ne quid ex contemtu ætatis relicti pueri rerum novarum moveretur Syracusis, Pachynum usque navigarent; sed mox, ubi vivere adhuc Hieronem accepissent, Lilybæum extemplo redirent. (7) Tunc igitur quum fassi essent ingenue, eo quidem se classe esse profectos, idque eo animo, ut juventuti illius adessent, parati ad omne auxilium, quo regnum illi suum communi opera conservarent, simul atque vero fuisset nuntiatum, vivere ipsius avum, pedem retulisse : (8) hæc, inquam, quum dixissent legati : subjicit adolescens : Sinite igitur, inquit, nunc me quoque, Romani, mutata pariter velificatione spes Carthaginiensium amplexum, meum mihi conservare imperium. (9) Romani, cognito animi illius impetu, nulla tum voce edita, discesserunt, et rem omnem ei, a quo missi fuerant, significarunt. Ex illo vero tempore ipsum observare, sibique ab eo, ut ab hoste, cavere cœperunt.

IV. Jam Hieronymus legatos cum Hannibale ad Carthaginienses proficisci jubet, Agatharchum, Onesigenem, et Hipposthenem; mandans, ut fœdus hisce conditionibus facerent : « (2) Carthaginienses ut terrestribus maritimisque « copiis opem sibi ferrent : ubi Romanos communi opera expulissent Sicilia, insulam ita dividerent, ut Himera fluvius, « qui mediam fere universam Siciliam dividit, utriusque po-

« ὅλην Σικελίαν. » (2) Οὗτοι μὲν οὖν ἀφικόμενοι πρὸς Καρχηδονίους, διελέγοντο περὶ τούτων, καὶ ταῦτ' ἔπραττον, εἰς πᾶν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων τῶν Καρχηδονίων. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱπποκράτην, λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸ μειράκιον, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐψυχαγώγουν, ἐξηγούμενοι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ πορείας Ἀννίβου καὶ παρατάξεις καὶ μάχας· (5) μετὰ δὲ ταῦτα φάσκοντες, μηδενὶ καθήκειν μᾶλλον τὴν ἁπάντων Σικελιωτῶν ἀρχὴν, ὡς ἐκείνῳ· πρῶτον μὲν διὰ τὸ τῆς Πύῤῥου θυγατρὸς υἱὸν εἶναι Νηρηΐδος, ὃν μόνον κατὰ προαίρεσιν καὶ κατ' εὔνοιαν Σικελιῶται πάντες εὐδόκησαν σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ βασιλέα· δεύτερον δὲ κατὰ τὴν Ἱέρωνος τοῦ πάππου δυναστείαν. (6) Καὶ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμίλησαν τὸ μειράκιον, ὥστε καθόλου μηδενὶ προσέχειν τῶν ἄλλων, διὰ τὸ καὶ φύσει μὲν ἀκατάστατον ὑπάρχειν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων τότε μετεωρισθὲν, (7) ἀκμὴν τῶν περὶ Ἀγάθαρχον ἐν τῇ Καρχηδόνι τὰ προειρημένα διαπραττομένων, ἐπιπέμπει πρεσβευτάς· τὴν μὲν τῆς Σικελίας ἀρχὴν φάσκων αὐτῷ καθήκειν ἅπασαν, ἀξιῶν δὲ Καρχηδονίους μὲν βοηθεῖν περὶ Σικελίας, αὐτὸς δὲ Καρχηδονίοις ὑπισχνούμενος ἐπαρκεῖν εἰς τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν πράξεις. (8) Τὴν μὲν οὖν ὅλην ἀκαταστασίαν καὶ μανίαν καλῶς συνθεωρούμενοι Καρχηδόνιοι τοῦ μειρακίου, νομίζοντες δὲ, κατὰ πολλοὺς τρόπους συμφέρειν σφίσι τὸ μὴ προέσθαι τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν· (9) ἐκείνῳ μὲν ἅπαντα συγκατένευον, αὐτοὶ δὲ καὶ πρότερον ἤδη παρασκευασάμενοι ναῦς καὶ στρατιώτας, ἐγίγνοντο πρὸς τὸ διαβιβάζειν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Σικελίαν.

V. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ταῦτα πυνθανόμενοι, πάλιν ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, διαμαρτυρόμενοι, μὴ παραβαίνειν τὰς πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ τεθειμένας συνθήκας. (2) Ὑπὲρ ὧν Ἱερώνυμος, ἀθροίσας τὸ συνέδριον, ἀνέδωκε διαβούλιον, τί δεῖ ποιεῖν. (3) Οἱ μὲν οὖν ἐγχώριοι τὴν ἡσυχίαν ἦγον, δεδιότες τὴν τοῦ προεστῶτος ἀκρισίαν· Ἀριστόμαχος δ' ὁ Κορίνθιος, καὶ Δάμιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ Αὐτόνους ὁ Θετταλὸς, ἠξίουν ἐμμένειν ταῖς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκαις. (4) Ἀνδρανόδωρος δὲ μόνος οὐκ ἔφη δεῖν παριέναι τὸν καιρόν· εἶναι δὲ τὸν ἐνεστῶτα μόνον, ἐν ᾧ καταχτήσασθαι δυνατόν ἐστι τὴν τῆς Σικελίας ἀρχήν. (5) Τοῦ δὲ ταῦτ' εἰπόντος, ἤρετο τοὺς περὶ τὸν Ἱπποκράτην, ποίας μετέχουσι γνώμης; τῶν δὲ φησάντων, τῆς Ἀνδρανοδώρου, πέρας εἶχε τὸ διαβούλιον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ῥωμαίους ἐκεκύρωτο τὸν τρόπον τοῦτον. (6) Βουλόμενος δὲ μὴ σκαιῶς δοκεῖν ἀποκρίνεσθαι τοῖς πρεσβευταῖς, εἰς τηλικαύτην ἀστοχίαν ἐνέπεσε, δι' ἧς τοῖς Ῥωμαίοις οὐ μόνον δυσαρεστήσειν, ἀλλὰ καὶ προσκόπτειν ἔμελλε προφανῶς. (7) Ἔφη γὰρ ἐμμένειν ἐν ταῖς συνθήκαις, ἐὰν αὐτῷ πρῶτον μὲν τὸ χρυσίον ἀποδῶσι πᾶν, ὃ παρὰ Ἱέρωνος ἔλαβον τοῦ πάππου· δεύτερον δὲ τὸν σῖτον ἐκ παντὸς ἀποκαταστήσωσι τοῦ χρόνου, καὶ τὰς ἄλλας δωρεὰς, ἃς εἶχον παρ' ἐκείνου· τὸ δὲ τρίτον ὁμολογήσωσι, τὴν ἐντὸς Ἱμέρα ποταμοῦ

« puli provinciarum esset terminus. » (3) Ubi appul
legati, agunt de hisce rebus cum Carthaginiensibus : q
paratis quascunque conditiones probare, negotium
ficiunt. (4) Interea vero Hippocrates atque Epicy
animum adolescentis se insinuare : quem initio narratio
oblectabant, cum illi exponerent, quomodo Italiam
bal persultasset, et quas ibi pugnas signis collatis edid
(5) Postea vero hujusmodi sermones apud illum cœp
habere : Ad neminem magis, quam ad ipsum, univ
Siciliæ imperium pertinere : primo, quia Nereide P
filia sit genitus, quem solum omnes Siculi et certo co
et ob benevolentiam ducem ac regem habere consens
deinde, propter Hieronis avi ipsius dominatum. (
tandem ita adolescentem hujusmodi fabulis isti ceperu
ceterorum omnium nullam omnino rationem haberet, q
qui et natura sua levis esset, et multo etiam magis
vana spe ab istis fuisset inflatus. (7) Igitur cum m
ea, quæ diximus, Carthagine agerentur ab Agath
legationem aliam mittit Hieronymus, qua universa
ciliæ imperium ad se spectare dicebat, et æquum cen
ut sibi in dominatu Siciliæ parando opem ferrent Car
nienses : quum vicissim ipse promitteret, se illis auxi
rum ad ea perficienda, quæ in Italia gererent. (8) N
git Carthaginienses, quanta hujus adolescentis in om
rebus esset inconstantia, quis furor ; sed, qui multis n
nibus sua putarent interesse, ne res Siciliæ neglige
regi omnia concedunt, (9) et, quum jam ante præp
sent naves atque milites, in eo erant ut copias in Sici
transportarent.

V. His auditis, Romani legatos denuo ad regem mitt
qui illum monerent obtestarenturque, ne discederet
dere, quod cum ejus majoribus populo Romano fui
(2) Super ea re convocat Hieronymus concilium, et
sit opus facto consultat cum amicis. (3) Ibi tum indi
silentium tenuerunt, stultitiam principis reveriti : Arist
chus vero Corinthius, Damippus Lacedæmonius, et A
nus Thessalus, ut in societate Romanorum maneret
ctores fuerunt. (4) Solus Andranodorus pro sententia
non esse occasionem prætermittendam ; esse autem
sionem unam eamque jam instantem, per quam Sicili
perium sibi parare possit. (5) Quæ postquam iste dix
Hippocratem rex interrogavit, quorum sententiæ a
ret? Qui ubi Andranodoro se assentiri significasset,
habuit deliberatio : atque ita quidem bellum cum Ro
est decretum. (6) Ceterum Hieronymus, dum id a
in dando legatis responso dexteritate usus videatur, i
absurditatem incidit, quæ non dicam parum grata
nis erat futura, sed omnino palam eos offensura. (7
enim : mansurum se in amicitia Romanorum; si
primo aurum illi redderent, quod ab avo Hierone a
sent ; deinde si frumentum, et quæcumque alia mun
eo collata fuissent jam inde a principio fœderis, om
stituerent ; tertio concederent, omnem cis amnem Hi

χώραν καὶ πόλεις εἶναι Συρακουσίων. (8) Οἱ μὲν οὖν πρεσβευταὶ καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱερώνυμον ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐνήργουν τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τάς τε δυνάμεις ἤθροιζον καὶ καθώπλιζον, τάς τε λοιπὰς χορηγίας ἡτοίμαζον.

(II.) Excerpt. antiq.

VI. Ἡ γὰρ τῶν Λεοντίνων πόλις τῷ μὲν ὅλῳ κλίματι τέτραπται πρὸς τὰς ἄρκτους. (2) Ἔστι δὲ διὰ μέσης αὐτῆς αὐλὼν ἐπίπεδος, ἐν ᾧ συμβαίνει τάς τε τῶν ἀρχείων καὶ δικαστηρίων κατασκευὰς καὶ καθόλου τὴν ἀγορὰν ὑπάρχειν. (3) Τοῦ δ' αὐλῶνος παρ' ἑκατέραν πλευρὰν παρήκει λόφος, ἔχων ἀποῤῥῶγα συνεχῆ· τὰ δ' ἐπίπεδα τῶν λόφων τούτων ὑπὲρ τὰς ὀφρῦς οἰκιῶν ... πλήρη καὶ ναῶν. (4) Δύω δ' ἔχει πυλῶνας ἡ πόλις, ὧν ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν πέρατός ... τοῦ προειρημένου αὐλῶνος, φέρων ἐπὶ Συρακούσας· ὁ δ' ἕτερος ἐπὶ τοῦ πρὸς ἄρκτους, ἄγων ἐπὶ τὰ Λεοντῖνα ... πεδία καὶ τὴν γεωργήσιμον χώραν. (5) ... δὲ τὴν μίαν ἀποῤῥῶγα, τὴν πρὸς τὰς δύσεις, παραῤῥεῖ ποταμὸς, ὃν καλοῦσι Λίσσον. (6) Τούτῳ δὲ ... παράλληλοι καὶ πλείους ὑπ' αὐτὸν τὸν κρημνὸν ... συνεχεῖς, ὧν μεταξὺ καὶ τοῦ ποταμοῦ συμβαίνει τὴν προειρημένην ὁδὸν ὑπάρχειν.

(III.) Excerpt. Valesian. et Suid.

VII. Τινὲς τῶν λογογράφων, τῶν ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἱερωνύμου γεγραφότων, πολύν τινα πεποίηνται λόγον, καὶ πολλήν τινα διατέθεινται τερατείαν· ... μὲν τὰ πρὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς γενόμενα ..., καὶ τὰς ἀτυχίας τὰς Συρακουσίων· (2) τραγῳδοῦντες δὲ τὴν ὠμότητα τῶν τρόπων, καὶ τὴν ἀσέβειαν τῶν πράξεων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τὸ παράλογον καὶ τὸ ... τῶν περὶ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ συμβάντων, ... μήτε Φάλαριν, μήτ' Ἀπολλόδωρον, μήτ' ἄλλον ... γεγονέναι τύραννον ἐκείνου πικρότερον. (3) * ... παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, εἶτα μῆνας οὐ πλείους ... ἢ δώδεκα βιώσας, μετήλλαξε τὸν βίον. (4) Κατὰ ... χρόνον τοῦτον, ἕνα μέν τινα καὶ δεύτερον ἐστρεβλῶσθαι, καί τινας τῶν φίλων καὶ τῶν ἄλλων Συρακουσίων ἀπεκτάνθαι, δυνατόν· ὑπερβολὴν δὲ γεγονέναι ... καὶ παρηλλαγμένην ἀσέβειαν, οὐκ εἰκός. ... τῷ μὲν τρόπῳ διαφερόντως εἰκαῖον αὐτὸν γεγονέναι καὶ παράνομον, φατέον· οὐ μὴν εἴς γε σύγκρισιν ... οὐδενὶ τῶν προειρημένων τυράννων. (6) Ἀλλά ... οἱ τὰς ἐπὶ μέρους γράφοντες πράξεις, ἐπειδὰν ... ὑποθέσεις εὐπεριλήπτους ὑποστήσωνται καὶ στενὰς, ... πτωχεύοντες πραγμάτων ἀναγκάζεσθαι τὰ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν, καὶ περὶ τῶν μηδὲ μνήμης ἀξίων πολλοὺς ... διατίθεσθαι λόγους. Ἔνιοι δὲ καὶ δι' ἀκρισίαν εἰς τὸ παραπλήσιον τούτοις ἐμπίπτουσιν. (7) ... γὰρ ἄν τις εὐλογώτερον καὶ περὶ ταῦτα τὸν ἀναπληροῦντα τὰς βίβλους καὶ τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον

agrum atque urbes ditionis Syracusiorum esse. (8) Post ista, soluto concilio, legati discessere. Hieronymus vero ex illo tempore bellum sedulo parare, copias cogere, arma et cetera omnia ad bellum necessaria comparare.

(II.) *Hieronymus occiditur Leontii.*

VI. Urbs Leontinorum, universum situm si spectes, vergit ad septemtriones. (2) Per mediam vero urbem plana quædam porrigitur convallis, in qua magistratuum est curia, et judiciorum sedes, denique ipsum forum. (3) Utrumque hujus convallis latus colles prætexunt continuis præcipitiis asperi: at quæ super collium horum supercilio est planities, domibus templisque est referta. (4) Portæ oppidi sunt duæ: una, quæ ab extremitate prædictæ convallis meridionali Syracusas ducit: altera, quæ ab extremitate septemtrionibus obversa ad Leontinos campos, quos vocant, et cultos agros ducit. (5) Præter alterum ex duobus præruptis collibus, eum nempe qui ad occasum spectat, amnis infra præterlabitur, quem Lissum vocant. (6) Sub ima rupe continua series extenditur domorum multarum, quæ pari intervallo omnes a fluvio distant: inter has et amnem via illa, quam prædiximus, excurrit.

(III.) *Judicium Polybii de Hieronymo, ejusque avo Hierone, et patre Gelone.*

VII. Quidam historiæ scriptores, qui de Hieronymi interitu scripsere, plurimis verbis ad commovendam admirationem abusi sunt; dum partim prodigia, qui illius tyrannidem præcessere, narrant, et Syracusanorum calamitates; (2) partim crudelitatem ingenii ac res ab eo impie gestas tragicorum more exaggerant, ac postremo novitatem atque atrocitatem eorum, quæ in ipsius obitu acciderunt; ut nec Phalaris neque Apollodorus, neque alius porro quisquam, illo acerbior tyrannus unquam extitisse videatur. (3) Qui tamen cum admodum puer regnum suscepisset, et inde non amplius tredecim vel duodecim menses vixisset, statim e vita discessit. (4) Hoc autem temporis spatio fieri sane potuit, ut unus aut alter cruciatus sit, et ex ipsius amicis ac reliquis Syracusanis nonnulli fuerint interfecti; singularem vero crudelitatem atque inauditam impietatem illam fuisse, minime credibile est. (5) Ac natura quidem levem atque injustum illum fuisse, fatendum omnino est: at nulli tamen ante dictorum tyrannorum est conferendus. (6) Sed nimirum, qui particulares historias conscribunt, cum argumenta brevia atque angusta tractanda susceperint, mihi videntur rerum inopia laborantes eo necessitatis adduci, ut res exiguas in majus extollant, ac rebus ne mentione quidem dignis multa verba faciant. Quidam etiam præ judicii inopia in idem vitium incurrunt. (7) Quanto enim rectius [atque copiosius] hujusmodi sermo, qui librorum explendorum causa narrationibus cumuli vicem adjici solet, Hieronem potius

τῆς διηγήσεως εἰς Ἱέρωνα καὶ Γέλωνα διάγοιτο, παρεὶς Ἱερώνυμον. (8) Καὶ γὰρ τοῖς φιληκόοις ἡδίων οὗτος, καὶ τοῖς φιλομαθοῦσι τῷ παντὶ χρησιμώτερος.

VIII. Ἱέρων μὲν γὰρ πρῶτον μὲν δι' ἑαυτοῦ κατεκτήσατο τὴν τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων ἀρχήν, οὐ πλοῦτον, οὐ δόξαν, οὐχ ἕτερον οὐδὲν ἐκ τῆς τύχης ἕτοιμον παραλαβών. (2) Καὶ μὴν οὐκ ἀποκτείνας, οὐ φυγαδεύσας, οὐ λυπήσας οὐδένα τῶν πολιτῶν, δι' αὑτοῦ βασιλεὺς κατέστη τῶν Συρακουσίων, ὃ πάντων ἐστὶ παραδοξότατον. (3) Ἔτι δὲ τὸ μὴ μόνον κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν οὕτως, ἀλλὰ καὶ διαφυλάξαι τὸν αὐτὸν τρόπον. (4) Ἔτη γὰρ ν' καὶ τέτταρα βασιλεύσας, διετήρησε μὲν τῇ πατρίδι τὴν εἰρήνην, διεφύλαξε δ' αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἀνεπιβούλευτον, διέφυγε δὲ τὸν ταῖς ὑπεροχαῖς παρεπόμενον φθόνον· (5) ὅς γε πολλάκις ἐπιβαλλόμενος ἀποθέσθαι τὴν δυναστείαν, ἐκωλύθη κατὰ κοινὸν ὑπὸ τῶν πολιτῶν. (6) Εὐεργετικώτατος δὲ καὶ φιλοδοξότατος γενόμενος εἰς τοὺς Ἕλληνας, μεγάλην μὲν αὑτῷ δόξαν, οὐ μικρὰν δὲ Συρακουσίοις εὔνοιαν παρὰ πᾶσιν ἀπέλιπε. (7) Καὶ μὴν ἐν περιουσίᾳ καὶ τρυφῇ καὶ δαψιλείᾳ πλείστῃ διαγενόμενος, ἔτη μὲν ἐβίωσε πλείω τῶν ἐννενήκοντα, διεφύλαξε δὲ τὰς αἰσθήσεις πάσας, διετήρησε δὲ πάντα καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀβλαβῆ. (8) Τοῦτο δέ μοι δοκεῖ σημεῖον οὐ μικρόν, ἀλλὰ παμμέγεθες εἶναι βίου σώφρονος.

---

(9) Γέλων, πλείων τῶν ν' βιώσας ἐτῶν, σκοπὸν προέθηκε κάλλιστον ἐν τῷ ζῆν, τὸ πειθαρχεῖν τῷ γεννήσαντι, καὶ μήτε πλοῦτον, μήτε βασιλείας μέγεθος, μήτ' ἄλλο περὶ πλείονος ποιήσασθαι μηδέν, τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς εὐνοίας καὶ πίστεως.

ac Gelonem transferri potuerat, omisso Hieronymo! Hic enim audiendi discendique cupidis longe gratior se atque utilior erat futurus.

VIII. Namque Hiero, primum quidem, Syracusano ac sociorum principatum sua industria sibi compar cum neque opes, neque gloriam, neque aliud porro quidq a fortuna paratum habuisset. (2) Præterea, nemine vibus occiso aut in exilium misso, nemine vel molesti fecto, suo Marte Syracusanorum regnum est adeptus, quidem maximam habet admirationem. (3) Illud vero minus mirabile, quod regnum non modo ita est assecutus etiam iisdem artibus conservavit. (4) Nam cum annos tuor et quinquaginta regnaverit, patriæ quidem suæ pa sibi vero securum ab insidiis regnum præstitit; atque invidiam, quæ summa quæque comitari solet, effugit. Qui cum sæpius dominatu se abdicare tentasset, a ci publice est prohibitus. (6) Cumque esset liberalissim Græcos et gloriæ apud eos comparandæ cupidissimus, sibi maximam famam, tum Syracusanis non medio apud omnes benevolentiam conciliavit. (7) Denique in omnium rerum abundantia ac deliciis summaque degeret, annos tamen amplius nonaginta vixit, sensu omnes et cuncta corporis membra integra ac sana retin (8) quod mihi quidem certissimum temperantiæ argu tum videtur.

---

(9) Gelo, annos amplius quinquaginta cum vixerit, pulcherrimum vitæ scopum sibi proposuit, ut parenti m gereret, ac nec divitias, nec regni majestatem, neque quidquam benevolentia ac fide, quæ parentibus debetur ris faceret.

III. — RES PHILIPPI, REGIS MACEDONIÆ.

(1.) Excerpt. antiq. ex lib. VII, cap. 2.

IX. « Ὅρκος, ὃν ἔθετο Ἀννίβας ὁ στρατηγός, Μάγωνος, Μύρκανος, Βαρμόκαρος, καὶ πάντες οἱ γερουσιασταὶ Καρχηδονίων οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ πάντες Καρχηδόνιοι στρατευόμενοι μετ' αὐτοῦ· πρὸς Ξενοφάνη Κλεομάχου Ἀθηναῖον, πρεσβευτήν, ὃν ἀπέστειλε πρὸς ἡμᾶς Φίλιππος ὁ βασιλεύς, Δημητρίου, ὑπὲρ αὑτοῦ καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν συμμάχων· (2) ἐναντίον Διὸς καὶ Ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος· ἐναντίον δαίμονος Καρχηδονίων καὶ Ἡρακλέους καὶ Ἰολάου· ἐναντίον Ἄρεως, Τρίτωνος, Ποσειδῶνος· ἐναντίον θεῶν τῶν συστρατευομένων, καὶ Ἡλίου καὶ Σελήνης καὶ Γῆς· ἐναντίον ποταμῶν καὶ λειμώνων καὶ ὑδάτων· (3) ἐναντίον πάντων θεῶν, ὅσοι κατέχουσι Καρχηδόνα· ἐναντίον θεῶν πάντων, ὅσοι Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κατέχουσιν· ἐναντίον θεῶν πάντων τῶν κατὰ στρατείαν, ὅσοι τινὲς ἐφεστήκασιν ἐπὶ τοῦδε τοῦ ὅρκου. (4) Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς εἶπε, καὶ πάντες οἱ Καρχηδονίων γερουσιασταὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ πάντες Καρχηδόνιοι στρατευόμενοι μετ'

(I.) *Fœdus Philippi cum Hannibale.*

IX. « Hoc est fœdus jurejurando sancitum, quod icit nibal imperator, Mago, Myrcal, Barmocal, omnesqu adsunt senatores Carthaginiensium, et universi Ca ginienses, qui in ejus sunt exercitu, cum Xenop Cleomachi filio, Atheniensi, quem ad nos legatum Philippus rex, Demetrii filius, pro se et Macedo atque sociis: (2) et est fœdus hoc ictum coram Jove none atque Apolline: coram Numine Carthaginiensi et Hercule et Iolao: coram Marte, Tritone, Neptuno ram diis expeditionis comitibus, et Sole, et Luna, et lure: coram fluviis, pratis, aquis: (3) coram om diis, qui Carthaginem imperio tenent: coram diis versis, qui Macedoniam et reliquam Græciam im suo obtinent: coram diis omnibus præsidibus rei bel qui huic sanciendo fœderi præsentes interveniunt. Hannibal imperator dixit, et omnes senatores, qui cum eo sunt, et quicunque Carthaginienses in ejus exercitu: ex animi vestri nostrique sententia fœdus

αὐτοῦ, ὃ ἂν δοκῇ ὑμῖν καὶ ἡμῖν, τὸν ὅρκον τοῦτον θέσθαι περὶ φιλίας καὶ εὐνοίας καλῆς, φίλους καὶ οἰκείους καὶ ἀδελφούς· (5) ἐφ' ᾧ τ' εἶναι σωζομένους ὑπὸ βασιλέως Φιλίππου καὶ Μακεδόνων, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅσοι εἰσὶν αὐτῶν σύμμαχοι, κυρίους Καρχηδονίους, καὶ Ἀννίβαν τὸν στρατηγὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς Καρχηδονίων ὑπάρχους, ὅσοι τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρῶνται, καὶ Ἰτυκαίους, καὶ ὅσαι πόλεις καὶ ἔθνη Καρχηδονίων ὑπήκοα, καὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ τοὺς συμμάχους· (6) καὶ πάσας πόλεις καὶ ἔθνη, πρὸς ἅς ἐστιν ἡμῖν ἥ τε φιλία, τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κελτίᾳ καὶ ἐν τῇ Λιγυστίνῃ, καὶ πρὸς οὕστινας ἡμῖν ἐὰν γένηται φιλία καὶ συμμαχία ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ. (7) Ἔσται δὲ καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, καὶ Μακεδόνες, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ σύμμαχοι, σωζόμενοι καὶ φυλαττόμενοι ὑπὸ Καρχηδονίων τῶν συστρατευομένων, καὶ ὑπὸ Ἰτυκαίων, καὶ ὑπὸ πασῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν, ὅσα ἐστὶ Καρχηδονίοις ὑπήκοα, καὶ συμμάχων, καὶ στρατιωτῶν· καὶ ὑπὸ πάντων ἐθνῶν καὶ πόλεων, ὅσα ἐστὶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κελτίᾳ καὶ Λιγυστίνῃ, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἂν γένωνται σύμμαχοι ἐν τοῖς κατ' Ἰταλίαν τόποις τούτοις. (8) Οὐκ ἐπιβουλεύσομεν ἀλλήλοις, οὐδὲ λόχῳ χρησόμεθα ἐπ' ἀλλήλοις· μετὰ πάσης δὲ προθυμίας καὶ εὐνοίας ἄνευ δόλου καὶ ἐπιβουλῆς ἐσόμεθα ** πολέμιοι τοῖς πρὸς Καρχηδονίους πολεμοῦσι, χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ λιμένων, πρὸς οὓς ὑμῖν εἰσὶν ὅρκοι καὶ φιλίαι. (9) Ἐσόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς πολέμιοι τοῖς πολεμοῦσι πρὸς βασιλέα Φίλιππον, χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, πρὸς οὓς ἡμῖν εἰσὶν ὅρκοι καὶ φιλίαι. (10) Ἔσεσθε δὲ καὶ ἡμῖν ** πρὸς τὸν πόλεμον, ὅς ἐστιν ἡμῖν πρὸς Ῥωμαίους, ἕως ἂν ἡμῖν καὶ ὑμῖν οἱ θεοὶ διδῶσι τὴν εὐημερίαν. (11) Βοηθήσετε δὲ καὶ ἡμῖν, ὡς ἂν χρεία ᾖ, καὶ ὡς ἂν συμφωνήσωμεν. (12) Ποιησάντων δὲ τῶν θεῶν ὑμῖν μὲν καὶ ἡμῖν κατὰ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἂν ἀξιῶσι Ῥωμαῖοι συντίθεσθαι περὶ φιλίας, συνθησόμεθα· ὥστ' εἶναι πρὸς ὑμᾶς τὴν αὐτὴν φιλίαν· (13) ἐφ' ᾧ τε μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς ἄρασθαι πρὸς ὑμᾶς μηδέποτε πόλεμον, μηδ' εἶναι Ῥωμαίους κυρίους Κερκυραίων, μηδ' Ἀπολλωνιατῶν καὶ Ἐπιδαμνίων, μηδὲ Φάρου, μηδὲ Διμάλλης καὶ Παρθίνων, μηδ' Ἀτιντανίας. (14) Ἀποδώσουσι δὲ καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαρίῳ τοὺς οἰκείους πάντας, οἵ εἰσιν ἐν τῷ κοινῷ τῷ Ῥωμαίων. (15) Ἐὰν δὲ αἴρωνται Ῥωμαῖοι πρὸς ὑμᾶς πόλεμον, ἢ πρὸς ἡμᾶς, βοηθήσομεν ἀλλήλοις εἰς τὸν πόλεμον, καθὼς ἂν ἑκατέροις ᾖ χρεία. (16) Ὁμοίως δὲ καὶ ἐάν τινες ἄλλοι· χωρὶς βασιλέων καὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, πρὸς ἃ ἡμῖν εἰσιν ὅρκοι καὶ φιλίαι. (17) Ἐὰν δὲ δοκῇ ἡμῖν ἀφελεῖν ἢ προσθεῖναι πρὸς τόνδε τὸν ὅρκον, ἀφελοῦμεν ἢ προσθήσομεν, ὡς ἂν ἡμῖν δοκῇ ἀμφοτέροις. »

« esto amicitiæ ac benevolentiæ, ut amici societate juncti et fratres simus, hisce legibus. (5) A Philippo, et Macedonibus, ceterisque Græcis quotquot eorum socii, salus propugnator dominorum Carthaginiensium, et Hannibalis imperatoris, et eorum qui cum ipso sunt, et eorum qui in ditione sunt Carthaginiensium, quicumque iisdem legibus utuntur, et Uticensium, et omnium civitatum atque gentium, quæ Carthaginiensibus parent, et militum, atque sociorum; (6) tum omnium civitatum atque gentium amicitia nobis junctarum in Italia, in Gallia, et in Liguria, et quicumque in hac ipsa regione amicitia ac societate nobiscum se sunt juncturi. (7) Pariter vero et Philippi regis salus, et Macedonum, reliquorumque Græcorum sociorum, propugnabitur; atque ipsi conservabuntur a Carthaginiensium exercitibus, et ab Uticensibus et a civitatibus ac nationibus omnibus, quæ Carthaginiensibus parent, et sociis, et militibus; ab omnibus denique gentibus et civitatibus, quæ per Italiam, Galliam et Liguriam societate nobis junctæ sunt, aut si qui alii in his Italiæ locis ad nostram societatem accesserint. (8) Non appetemus nos mutuo occultis consiliis, neque insidias struemus invicem: sed cum omni promtitudine et benevolentia, sine dolo malo aut insidiis, hostes eritis hostibus Carthaginiensium; exceptis regibus et civitatibus ac portibus, quibuscum fœdus vobis est atque amicitia. (9) Similiter vero et nos erimus hostes hostium regis Philippi; regibus eis exceptis et civitatibus atque populis, quibuscum fœdus nobis est atque amicitia. (10) Eritis autem nobis etiam socii in hoc bello, quod nobis cum Romanis est; donec nobis vobisque dii lætum exitum duint: (11) et subministrabitis nobis auxilia, prout opus fuerit, et prout inter nos convenerit. (12) Quod si vero lætum exitum hujus belli, quod cum Romanis eorumque sociis gerimus, effecerint vobis nobisque dii, ac petierint a nobis Romani, ut fœdus et amicitiam cum ipsis jungamus; (13) sic jungemus, ut eadem illa et vobiscum sit amicitia cum ipsis: atque his quidem legibus, ne unquam illis fas sit bellum vobis inferre, neve in potestatem Romani habeant Corcyræos, neque Apolloniatas, neque Dyrrhachinos, neque Pharum, neque Dimallen et Parthinos, neque Atintaniam: (14) reddantque iidem et Demetrio Phario omnes ad ipsum pertinentes, qui intra Romanorum ditionem fuerint. (15) Quod si adversus vos bellum Romani susceperint, aut adversus nos, auxilia invicem ad id bellum nobis subministrabimus, prout fuerit utrisque opus. (16) Idem erit et ab aliis suscepto bello; regibus exceptis et civitatibus atque gentibus, quibuscum fœdera sunt nobis atque amicitia. (17) Huic vero fœderi si quid nobis vel demere vel adjicere visum erit, ex communi amborum sententia dememus vel adjiciemus.»

(II.) Suidas in Ἰσηγορεῖ.

X. Οὔσης δημοκρατίας παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ τῶν μὲν ἀξιολόγων ἀνδρῶν πεφυγαδευμένων, τῶν δὲ κατακεκληρουχημένων τὰς τούτων οὐσίας ἐπικρατούντων τῆς πολιτείας, δυσχερῶς ὑπέφερον τὴν τούτων ἰσηγορίαν οἱ μένοντες τῶν ἀρχαίων πολιτῶν.

Excerpt. Valesian.

(2) Γόργος, ὁ Μεσσήνιος, οὐδενὸς ἦν δεύτερος Μεσσηνίων πλούτῳ καὶ γένει· διὰ δὲ τὴν ἄθλησιν, κατὰ τὴν ἀκμὴν, πάντων ἐνδοξότατος ἐγεγόνει τῶν περὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας φιλοστεφανούντων. (3) Καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν τοῦ λοιποῦ βίου προστασίαν, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν στεφάνων, οὐδενὸς ἐλείπετο τῶν καθ' αὑτόν. (4) Καὶ μὴν, ὅτε, καταλύσας τὴν ἄθλησιν, ἐπὶ τὸ πολιτεύεσθαι καὶ τὸ πράττειν τὰ τῆς πατρίδος ὥρμησε, καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐλάττω δόξαν ἐξεφέρετο τῆς πρότερον ὑπαρχούσης αὐτῷ· (5) πλεῖστον μὲν ἀπέχειν δοκῶν τῆς τοῖς ἀθληταῖς παρεπομένης ἀναγωγίας, πρακτικώτατος δὲ καὶ νουνεχέστατος εἶναι νομιζόμενος περὶ τὴν πολιτείαν.

Excerpt. antiq. ex lib. VII, cap. 3 et Vat.

XI. [Ὅτι Φιλίππου τοῦ βασιλέως Μακεδόνων τὴν τῶν Μεσσηνίων ἀκρόπολιν κατασχεῖν βουλομένου, καὶ φήσαντος πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς πόλεως, βούλεσθαι θεάσασθαι τὴν ἀκρόπολιν καὶ θῦσαι τῷ Διὶ, ἀναβαίνει μετὰ θεραπείας· καὶ θύοντος μετὰ ταῦτα] ἐκ τῶν τυθέντων ἱερείων προσενεχθέντων αὐτῷ τῶν σπλάγχνων, δεξάμενος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ βραχὺ διακλίνας, ἤρετο προτείνας τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον τί δοκεῖ τὰ ἱερὰ σημαίνειν, πότερον ἐκχωρεῖν τῆς ἄκρας ἢ κρατεῖν αὐτῆς; (2) Ὁ δὲ Δημήτριος αὐτόθεν ἐκ τοῦ προβεβηκότος, Εἰ μὲν μάντεως φρένας ἔχεις, ἔφη, ἐκχωρεῖν τὴν ταχίστην· εἰ δὲ βασιλέως πραγματικοῦ, τηρεῖν αὐτὴν, ἵνα μὴ νῦν ἀφεὶς, ζητῇς ἕτερον ἐπιτηδειότερον καιρόν· (3) οὕτω γὰρ ἑκατέρων τῶν κεράτων κρατῶν, μόνος ἂν ὑποχείριον ἔχοις τὸν βοῦν· αἰνιττόμενος τὰ μὲν κέρατα, τὸν Ἰθωμάτην καὶ τὸν Ἀκροκόρινθον· τὴν δὲ Πελοπόννησον, τὸν βοῦν. (4) Ὁ δὲ Φίλιππος, ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Ἄρατον, Σὺ δὲ ταὐτὰ συμβουλεύεις; ἔφη. Τοῦ δ' ἐπισχόντος, αὐτὸ λέγειν ἠξίου τὸ φαινόμενον. (5) Ὁ δὲ διαπορήσας, Εἰ μὲν χωρὶς, ἔφη, τοῦ παρασπονδῆσαι Μεσσηνίους δύνῃ κρατεῖν τοῦ τόπου, συμβουλεύω κρατεῖν· (6) εἰ δὲ τοῦτον καταλαβὼν φρουρᾷ, πάσας ἀπολλύναι μέλλεις τὰς ἀκροπόλεις, καὶ τὴν φρουρὰν, ἣν παρέλαβες παρὰ Ἀντιγόνου, φρουρούμενος τοὺς συμμάχους (λέγων τὴν πίστιν), (7) σκόπει μὴ καὶ νῦν κρεῖττον ᾖ, τοὺς ἄνδρας ἐξαγαγόντα, τὴν πίστιν αὐτοῦ καταλιπεῖν, καὶ ταύτῃ φρουρεῖν τοὺς Μεσσηνίους, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς συμμάχους. (8) Ὁ οὖν Φίλιππος κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν ὁρμὴν ἕτοιμος ἦν παρασπονδεῖν,

(II.) *Philippus Messenæ.*

X. Cum democratia apud Messenios obtineret, et cla simi quique viri in exilium fuissent pulsi, illi vero, qui eorum bona sortito fuerant divisa, rerum in civitate ess potiti; veteres cives, qui in urbe remanserant, ægre f bant, illos æquo secum jure gaudere.

(2) Gorgus, Messenius, opibus ac splendore generis n Messeniorum erat secundus: quod ad athleticam vero dem attinet, in adolescentia, omnium, qui gymnicis le coronæ studio decertant, celeberrimus fuerat. (3) Nan formæ dignitate, et totius vitæ exteriore cultu, ac præte coronarum etiam numero, nulli suæ ætatis concedebat. Quin etiam, postquam relictis certaminibus gymnici rempub. et ad negotia patriæ tractanda se contulit, quoque ex parte non minorem quam ex ante acta vita riam retulit. (5) Nam et plurimum abesse visus est al imperitia et rusticitate, quæ athletas fere comitari sole ad res gerendas solertissimus ac prudentissimus in r blica habitus est.

XI. Philippus, Macedonum rex, arce Messeniorum pot studiosus, dictitavit apud urbis optimates arcem se inspicere ibique Jovi sacrum facere; atque ita non comitatu conscendit. Deinde inter sacrificandum, m tarum victimarum exta sibi oblata manu capiens, le que se inclinans, his protensis Aratum et qui cum e erant, rogavit quid exta significare viderentur, utrum n excedendum arce esset an ea potiendum? (2) Ibi D trius pro oblata occasione, Si vatis, inquit, ingeniu bes, recedendum ilico censeo; sin regis strenui, arce cupare te jubeo, ne si hanc in præsenti omiseris, comm tempus frustra quæras. (3) Quippe ita cornu utru tenens, bovem nullo negotio domitum habebis. Co autem innuebat Ithomaten et Acrocorinthum, bove loponnesum. (4) Tum Philippus ad Aratum conve Tune, inquit, suades idem? Quumque ille taceret, re eum rex ut ipsam sententiam suam aperiret. (5) Is paululum hæsitans ingenue: Si incolumi, inquit, qua pigisti cum Messeniis, fide, locum occupare potes, ciendæ auctor sum: (6) sin autem ut hunc locum pr occupes, ceteras omnes arces amissurus es, nec no præsidium quod ab Antigono ob sociorum tutelam re tibi habes (fidem dicebat), (7) videsis, utrum nunc sit armatis tuis arce eductis, fidem potius relinquer Messenios tibi conservet, et reliquos pariter socio Jam quidem Philippus, si animo suo obsequeretur, p

ὡς ἐκ τῶν ὕστερον πραχθέντων ἐγένετο καταφανής· ἅμ' ἐπιτετιμημένος δὲ μικρῷ μὲν πρότερον ὑπὸ τοῦ νεωτέρου πικρῶς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀπωλείᾳ· τότε δὲ μετὰ παῤῥησίας ἅμα καὶ μετ' ἀξιώσεως λέγοντος τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ δεομένου μὴ παρακοῦσαι τῶν λεγομένων ἐνετράπη. (10) Καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, Ἄγωμεν τοίνυν, ἔφη, πάλιν τὴν αὐτὴν ὁδόν.

(II.) Excerpt. Valesian.

XII. Ἐγὼ δὲ, κατὰ τὸ παρὸν ἐπιστήσας τὴν διήγησιν, βραχέα βούλομαι διαλεχθῆναι περὶ Φιλίππου, διὰ τὸ ταύτην τὴν ἀρχὴν γενέσθαι τῆς εἰς τοὔμπαλιν μεταβολῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπὶ χεῖρον ὁρμῆς καὶ μεταθέσεως. (2) Δοκεῖ γάρ μοι, τοῖς καὶ κατὰ βραχὺ βουλομένοις τῶν πραγματικῶν ἀνδρῶν περιποιεῖσθαι τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας διόρθωσιν ἐναργέστατον εἶναι τοῦτο παράδειγμα. (3) Καὶ γὰρ διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιφανὲς, καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως λαμπρὸν, ἐκφανεστάτας συμβαίνει καὶ γνωριμωτάτας γεγονέναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὰς εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ὁρμὰς τοῦ βασιλέως τούτου, παραπλησίως δὲ καὶ τὰ συνεξακολουθήσαντα ταῖς ὁρμαῖς ἑκατέραις ἐκ παραθέσεως. (4) Ὅτι μὲν οὖν τούτῳ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν τά τε κατὰ Θετταλίαν καὶ Μακεδονίαν, καὶ συλλήβδην τὰ κατὰ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, οὕτως ὑπετέτακτο, καὶ συνέκλινε ταῖς εὐνοίαις, ὡς οὐδενὶ τῶν πρότερον βασιλέων, καίτοι νέῳ ὄντι παραλαβόντι τὴν Μακεδόνων δυναστείαν, ῥᾴδιον καταμαθεῖν ἐκ τούτων. (5) Συνεχέστατα γὰρ αὐτοῦ περισπασθέντος ἐκ Μακεδονίας, διὰ τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους πόλεμον, οὐχ οἷον ἐστασίασέ τι τῶν προειρημένων ἐθνῶν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν περιοικούντων ἐτόλμησε βαρβάρων οὐδεὶς ἅψασθαι τῆς Μακεδονίας. (6) Καὶ μὴν περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Χρυσογόνου καὶ τῶν ἄλλων φίλων εὐνοίας καὶ προθυμίας εἰς αὐτὸν, οὐδ' ἂν εἰπεῖν τις δύναιτ' ἀξίως. (7) Τὰ δὲ Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν, ἅμα δὲ τούτοις Ἠπειρωτῶν, Ἀκαρνάνων, * * ὅσων ἑκάστοις ἀγαθῶν ἐν βραχεῖ χρόνῳ παραίτιος ἐγένετο. (8) Καθόλου γε μὴν, εἰ καὶ μικρὸν ὑπερβολικώτερον εἰπεῖν, οἰκειότατ' ἂν εἴη περὶ Φιλίππου τοῦτο ῥηθῆναι διότι κοινός τις οἷον ἐρώμενος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὸ τῆς αἱρέσεως εὐεργετικόν. (9) Ἐκφανέστατον δὲ καὶ μέγιστον δεῖγμα περὶ τοῦ, τί δύναται προαίρεσις καλοκἀγαθικὴ καὶ πίστις, τὸ πάντας Κρηταιεῖς συμφρονήσαντας, καὶ τῆς αὐτῆς μετασχόντας συμμαχίας, ἕνα προστάτην ἑλέσθαι τῆς νήσου Φίλιππον, καὶ ταῦτα συντελεσθῆναι χωρὶς ὅπλων καὶ κινδύνων, ὃ πρότερον οὐ ῥᾳδίως ἂν εὕροι τις γεγονός. (10) Ἀπὸ τοίνυν τῶν κατὰ Μεσσηνίους ἐπιτελεσθέντων, ἅπαντα τὴν ἐναντίαν ἔλαμβανε διάθεσιν αὐτῷ, καὶ τοῦτο συνέβαινε κατὰ λόγον. (11) Τραπεὶς γὰρ ἐπὶ τὴν ἀντικειμένην προαίρεσιν τῇ πρόσθεν, καὶ ταύτῃ προστιθεὶς ἀεὶ τἀκόλουθον, ἔμελλε καὶ τὰς τῶν ἄλλων διαλήψεις περὶ αὐτοῦ τρέψειν εἰς τἀναντία, καὶ ταῖς τῶν πραγμάτων συντελείαις ἐγκυρήσειν

erat fidem frangere; sicut ex iis, quæ deinceps egit, palam est factum. (9) Sed quum a juniore quidem Arato paulo ante acriter fuisset objurgatus propter virorum nobilium cædem, tum vero senior libere graviterque sententiam dixisset, et rogasset, ne suum aspernaretur consilium, pudore est inhibitus: (10) itaque Aratum dextra prehendens: Ergo, inquit, eadem, qua venimus, via redeamus.

(III.) *Observationes Polybii de Philippi moribus in pejus mutatis.*

XII. Hic vero narrationis cursum sistere, ac pauca de Philippo dicere lubet; eo quod hoc illi initium mutationis et proni in pejora impetus fuit. (2) Etenim iis, qui rempublicam tractant, si vel modicum aliquem ex historia fructum percipere cupiant, nullum luculentius exemplum proponi posse arbitror. (3) Nam cum ob regni ipsius famam, tum ob indolis præstantiam, illustres atque omnibus Græcis notissimi in utramque partem hujus regis impetus fuerunt: pariter vero notissimi quoque casus, qui utraque ejus instituta e diverso sunt consecuti. (4) Nam, et Thessaliam et Macedoniam, atque omnes omnino proprii regni provincias, ex quo regnum suscepit Philippus, omni obsequio ac benevolentia eum amplexas esse, quanta neminem regum antea, quamvis juvenis dominatum Macedoniæ suscepisset. (5) Id vero inde perspici facile potest, quod, cum belli causa adversus Ætolos ac Lacedæmonios suscepti continue a Macedonia distineretur, non modo ex prædictis gentibus nulla rebellavit, sed nec vicinorum quisquam barbarorum Macedoniæ fines contingere est ausus. (6) Jam benevolentiam erga illum ac studium omnium amicorum, et maxime Alexandri ac Chrysogoni, ne quidem satis exprimere dicendo quisquam possit. (7) Peloponnesiorum vero et Bœotiorum, pariterque Epirotarum ac Acarnanum quantum fuerit in eumdem studium, facile æstimare poterit, qui consideraverit, quot et quanta brevi temporis spatio beneficia in eorum quosque contulerit. (8) Omnino vero, si quid tantisper exaggerando dicere licet, jure optimo de Philippo dici posse existimo, velut communes quasdam Græcorum omnium delicias illum fuisse, ob illius prolixam de omnibus bene merendi voluntatem. (9) Quantum autem valeat præclarum vitæ institutum ac fides, hoc celeberrimo et maximo testimonio demonstrari potest, quod omnes simul Cretenses, concordia inter se ac societate inita, unum Philippum dictatorem ad res insulæ constituendas publice elegerunt, quodque citra vim ac periculum cuncta effecta sunt; quod superiori memoria haud facile quis factum esse recordetur. (10) At vero, ex quo ista adversus Messenios patravit, omnia illi in contrarium vertere, idque sane optimo jure. (11) Nam cum vitæ institutum priori contrarium esset amplexus, ac quotidie malum malo cumularet, consentaneum erat, ut contrariam de illo opinionem cuncti conciperent, et ipse contrarios longeque alios quam antea rerum succes-

ἐναντίαις ἢ πρότερον. (12) Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. Δῆλον δὲ τοῦτο ἔσται τοῖς προσέχουσιν ἐπιμελῶς, διὰ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων πράξεων.

XIII. Ὁ Ἄρατος, θεωρῶν τὸν Φίλιππον ὁμολογουμένως τόν τε πρὸς Ῥωμαίους ἀναλαμβάνοντα πόλεμον, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους αἵρεσιν ὁλοσχερῶς ἠλλοιωμένον, πολλὰς εἰσενεγκάμενος ἀπορίας καὶ σκήψεις, μόλις ἀπετρέψατο τὸν Φίλιππον. (2) Ἡμεῖς δὲ, τοῦ κατὰ τὴν ε' βίβλον ἡμῖν ἐν ἐπαγγελίᾳ καὶ φάσει μόνον εἰρημένου, νῦν δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὴν πίστιν εἰληφότος, βουλόμεθα προσαναμνῆσαι τοὺς συνεφιστάνοντας τῇ πραγματείᾳ, πρὸς τὸ μηδεμίαν τῶν ἀποφάσεων ἀναπόδεικτον μηδ' ἀμφισβητουμένην καταλιπεῖν. (3) Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν, ἐξηγούμενοι τὸν Αἰτωλικὸν πόλεμον, ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς διηγήσεως ἐπέστημεν, ἐν ᾧ Φίλιππον ἔφαμεν τὰς ἐν Θέρμῳ στοὰς καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναθημάτων θυμικώτερον διαφθεῖραι, καὶ δεῖν τούτων τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως ἐπὶ τὸν βασιλέα, διὰ τὴν ἡλικίαν, ὡς ἐπὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ φίλους ἀναφέρειν· (4) τότε, περὶ μὲν Ἀράτου τὸν βίον, ἐφήσαμεν, ἀπολογεῖσθαι τοῦ μηδὲν ἂν ποιῆσαι μοχθηρὸν, Δημητρίου δὲ τοῦ Φαρίου τὴν τοιαύτην εἶναι προαίρεσιν· (5) δῆλον δὲ τοῦτο ποιήσειν ἐπηγγειλάμεθα διὰ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων, εἰς τοῦτον ὑπερθέμενοι τὸν καιρὸν τὴν πίστιν τῆς στερηθείσης ἀποφάσεως· (6) ἐν ᾧ παρὰ μίαν ἡμέραν Δημητρίου μὲν παρόντος, ὡς ἀρτίως ὑπὲρ τῶν κατὰ Μεσσηνίους ὑπεδείξαμεν, Ἀράτου δὲ καθυστερήσαντος, ἤρξατο Φίλιππος ἅπτεσθαι τῶν μεγίστων ἀσεβημάτων· (7) καὶ, καθάπερ ἂν ἐγγευσάμενος αἵματος ἀνθρωπείου, καὶ τοῦ φονεύειν, καὶ παρασπονδεῖν τοὺς συμμάχους, οὐ λύκος ἐξ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Ἀρκαδικὸν μῦθον, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ τύραννος ἐκ βασιλέως ἀπέβη πικρός. (8) Τούτου δ' ἐναργέστερον ἔτι δεῖγμα τῆς ἑκατέρου γνώμης, τὸ περὶ τῆς ἄκρας συμβούλευμα, πρὸς τὸ μηδὲ περὶ τῶν κατ' Αἰτωλοὺς διαπορεῖν.

XIV. Ὧν ὁμολογουμένων, εὐμαρὲς ἤδη συλλογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῆς ἑκατέρου προαιρέσεως. (2) Καθάπερ γὰρ νῦν Φίλιππος, πεισθεὶς Ἀράτῳ, διεφύλαξε τὴν πρὸς Μεσσηνίους πίστιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν, καὶ μεγάλῳ τὸ δὴ λεγόμενον ἕλκει, τῷ προγεγονότι περὶ τὰς σφαγὰς, μικρὸν ἴαμα προσέθηκεν· (3) οὕτως ἐν τοῖς κατ' Αἰτωλοὺς, Δημητρίῳ κατακολουθήσας, ἠσέβει μὲν εἰς τοὺς θεοὺς, τὰ καθιερωμένα τῶν ἀναθημάτων διαφθείρων, ἡμάρτανε δὲ περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὑπερβαίνων τοὺς τοῦ πολέμου νόμους, ἠστόχει δὲ τῆς σφετέρας προαιρέσεως, ἀπαραίτητον καὶ πικρὸν ἑαυτὸν ἀποδεικνύων ἐχθρὸν τοῖς διαφερομένοις. (4) Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν κατὰ Κρήτην. Καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων Ἀράτῳ μὲν καθηγεμόνι χρησάμενος περὶ τῶν ὅλων, οὐχ οἷον ἀδικήσας, ἀλλ' οὐδὲ λυπήσας οὐδένα τῶν κατὰ τὴν νῆσον, ἅπαντας μὲν εἶχε Κρηταιεῖς ὑποχειρίους, ἅπαντας δὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν

sus experiretur. (12) Quod quidem ei postea contigit: ex iis, quæ deinceps narrabimus, attentus historiæ lec manifeste perspiciet.

XIII. Aratus, cum Philippum videret bellum adver Romanos aperte suscipere, atque erga socios longe alia prius voluntate affectum esse, variis difficultatibus ac ra nibus in medium allatis, ægre Philippum ab incepto de ruit. (2) Ceterum quod libro quinto in antecessum nude solummodo a nobis dictum est, id nunc, ubi re ipsis confirmatum deprehenditur, in memoriam revocat volumus attentis historiæ nostræ lectoribus; ne qua propositio absque demonstratione a nobis relinquatur. Nam cum bellum Ætolicum narrantes ad eum locum venissemus, quo Philippum diximus nimio animi im porticus et reliqua donaria Thermi oppidi destruxisse, a hujus facti culpam non tam in ipsum regem, ob illius ætat quam in regis amicos et comites conferri debere: (4) de Arato quidem asseruimus, reliquam ejus vitam h modi omne facinus ab eo amoliri; Demetrii autem P prorsus tale vitæ institutum fuisse. (5) Atque id nos p ostensuros esse tum polliciti, hunc in locum demon tionem nudi illius asserti distulimus: (6) quando sc Philippus, Demetrio quidem præsente, ut paulo an Messenicarum rerum narratione ostendimus, Arato a uno dumtaxat die tardius delato, teterrima facinora ag cœpit; (7) ac, veluti degustato semel humano cruor initio facto trucidandi socios fœdusque omne violandi ex homine lupus, quod in Arcadica est fabula, ut ait P sed ex justo rege acerbus tyrannus evasit. (8) Sed etiam longe certiori argumento declarari potest utri viri sententia, ex hoc scilicet consilio, quod de Mes rum arce uterque regi dedit; ut jam de iis, quæ in gesta sunt, nullus sit dubitandi locus.

XIV. Quæ cum ita sint, quæ in utroque fuerit in diversitas, facile colligi potest. (2) Nam quemadm Philippus, Arati consilium secutus, Messeniis, qu arcem pertinet, fidem nunc servavit, et ingenti, ut vulneri, cædes dico in urbe patratas, leve medicam adhibuit: (3) sic in bello adversus Ætolos, Demet secutus, et deos impie offendit, donaria eorum divas et hominibus injuriam fecit, jura belli transgredien præterea contra institutum ac propositum sibi ab init pum peccavit, dum implacabilem atque acerbum adv hostem se præbuit. (4) Eadem rerum in Creta ge ratio est. Namque in iis quum Arati consilio esset neminem ex tota insula non modo injuria, sed ne m quidem afficiens, cum omnes Cretenses dicto audien

ς αὐτὸν εὔνοιαν ἐπήγετο, διὰ τὴν σεμνότητα τῆς προαιρέσεως. (5) Οὕτω πάλιν ἐπακολουθήσας Δημητρίῳ, καὶ παραίτιος γενόμενος Μεσσηνίοις τῶν ἄρτι ῥηθέντων ἀτυχημάτων, ἅμα τὴν παρὰ τοῖς συμμάχοις εὔνοιαν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἀπέβαλε πίστιν. (6) Τηλικαύτην τοῖς νέοις βασιλεῦσι ῥοπὴν φέρει καὶ πρὸς ἀτυχίαν, καὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἀρχῆς, ἡ τῶν παρεπομένων φίλων ἐκλογὴ καὶ κρίσις· περὶ ἧς οἱ πλείους, οὐκ οἶδ' ὅπως ῥᾳθυμοῦντες, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ποιοῦνται πρόνοιαν.

buit, tum vero omnes Græcos gravitate consilii ad sui amorem pellexit. (5) At contra magistro usus Demetrio, cum Messeniis eas quas memoravi calamitates intulisset, simul sociorum benevolentiam atque apud omnes Græcos fidei opinionem amisit. (6) Tantum, in regum adolescentia, vel ad infelicitatem, vel ad confirmationem regni, valet delectus amicorum et comitum; de quo tamen plerique, nescio qua negligentia, minime laborant.

IV. — BELLUM ANTIOCHI CUM ACHÆO.

Excerpt. antiq. ex lib. VII, cap. 4-7.

IV. Περὶ δὲ τὰς Σάρδεις ἄπαυστοι καὶ συνεχεῖς ἀκροβολισμοὶ συνίσταντο καὶ κίνδυνοι· καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν πᾶν γένος ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεως ἐξευρισκόντων τῶν στρατιωτῶν κατ' ἀλλήλων· περὶ ὧν γράφειν τὰ κατὰ μέρος, οὐ μόνον ἀνωφελές, ἀλλὰ καὶ μακρὸν ἂν εἴη τελέως. (2) Τὸ δὲ πέρας, ἤδη τῆς πολιορκίας δεύτερον ἔτος ἐνεστώσης, Λαγόρας ὁ Κρὴς, τριβὴν ἔχων ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἱκανὴν, καὶ συνεωρακὼς, ὅτι συμβαίνει τὰς ὀχυρωτάτας πόλεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ῥᾷστα γίγνεσθαι τοῖς πολεμίοις ὑποχειρίους διὰ τὴν ὀλιγωρίαν τῶν ἐνοικούντων, ὅταν, πιστεύσαντες ταῖς ὀχυρότησι ταῖς φυσικαῖς ἢ χειροποιήτοις, ἀφυλακτῶσι καὶ ῥᾳθυμῶσι τὸ παράπαν· (3) καὶ τούτων αὐτῶν ἐπεγνωκὼς, ὅτι συμβαίνει τὰς ἁλώσεις γίγνεσθαι κατὰ τοὺς ὀχυρωτάτους τόπους, καὶ δοκοῦντας ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπηλπίσθαι· (4) καὶ τότε θεωρῶν, κατὰ τὴν προϋπάρχουσαν δόξαν περὶ τῆς τῶν Σάρδεων ὀχυρότητος πάντας ἀπεγνωκότας, ὡς διὰ τοιαύτης πράξεως κυριεύσειν αὐτῆς, μίαν δὲ ταύτην ἔχοντας ἐλπίδα τοῦ διὰ τῆς ἐνδείας κρατήσειν τῆς πόλεως· (5) τοσούτῳ μᾶλλον προσεῖχε, καὶ πάντα τόπον ἠρεύνα, σπεύδων ἀφορμῆς ἐπιλαβέσθαι τοιαύτης. (6) Συνθεωρήσας δὲ τὸ κατὰ τὸν καλούμενον Πρίονα τεῖχος ἀφυλακτούμενον (ὃς ἐστὶ τόπος ὁ συνάπτων τὴν ἄκραν καὶ τὴν πόλιν), ἐγίγνετο περὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπίνοιαν ταύτην. (7) Τὴν μὲν οὖν τῶν φυλαττόντων ῥαθυμίαν ἔκ τινος τοιούτου σημείου συνεθεώρησε. (8) Τοῦ τόπου κρημνώδους ὑπάρχοντος διαφερόντως, καὶ φάραγγος ὑποκειμένης, εἰς ἣν ῥιπτεῖσθαι συνέβαινε τοὺς ἐκ τῆς πόλεως νεκροὺς, καὶ τὰς τῶν ἵππων καὶ τὰς τῶν ὑποζυγίων τῶν ἀποθνησκόντων κοιλίας· εἰς τοῦτον ἀεὶ τὸ τῶν γυπῶν καὶ τῶν ἄλλων ὀρνέων πλῆθος ἠθροίζετο. (9) Συνθεωρήσας οὖν ὁ προειρημένος ἀνὴρ, ὅτε πληρωθείη τὰ ζῶα, τὰς ἀναπαύσεις ἐπὶ τῶν κρημνῶν καὶ τοῦ τείχους ποιούμενα συνεχῶς, ἔγνω, διότι κατ' ἀνάγκην ἀφυλακτεῖται τὸ τεῖχος, καὶ γίγνεται τὸν πλεῖστον χρόνον ἔρημον. (10) Λοιπὸν ἐπιμελῶς, τὴν νύκτα προσπορευόμενος, ἐξήταζε τὰς προσβάσεις καὶ θέσεις τῶν κλιμάκων. (11) Εὑρίσκων δὲ κατά τινα τόπον καὶ καθ' ἕνα τῶν κρημνῶν δυνατὴν οὖσαν, προσφέρει τῷ βασιλεῖ τὸν περὶ τούτων λόγον.

Sardes capit Antiochus.

XV. Circa Sardes leves dimicationes et pugnæ continuæ sine ulla intermissione committebantur; cum milites et noctu et interdiu nullum non genus insidiandi, aut insidiatores captandi, invadendique se invicem, comminiscerentur : de quibus sigillatim scribere, non solum inutile, verum et prolixum prorsus fuerit. (2) Ad extremum, dum oppugnationis alter jam agebatur annus, Lagoras Cretensis vir, qui rei bellicæ non mediocrem usum habebat, et qui observaverat, evenire utplurimum, ut munitissimæ quæque urbes negligentia oppidanorum capiantur; ubi naturalibus aut manu factis munitionibus confisi custodias negligentius agere cœperint, aut etiam omnino agere contemserint : (3) qui præterea etiam animadverterat, easdem urbes ea parte capi solere, qua sunt munitissimæ, et de qua ne spem quidem ullam hostes videntur posse habere. (4) Hic igitur vir, intelligens tunc quoque, cunctos, pro ea opinione quam de munitione Sardium ante conceperant, spem et cogitationem abjecisse de capienda urbe strenuo aliquo belli facinore, solamque spem urbis potiundæ in eo repositam habere, si ad inopiam rerum omnium obsessi redigerentur : (5) tanto acrius animum intendit, et locum omnem scrutatus est, cupidus aliquam hujusmodi occasionem deprehendere. (6) Itaque postquam intellexit, partem illam muri, quæ est ad Prionem sive Serram (is est locus qui arcem urbi jungit) incustoditam esse; in hanc spem et cogitationem totus incubuit. (7) Ac custodum quidem negligentiam ex hujusmodi indicio intellexit. (8) Quum sit is locus admodum præruptus, eique subjaceat confragosa vallis, in quam moris erat mortuorum corpora et equorum atque jumentorum interanea jacere : eo semper vulturum aliarumque avium multitudo ingens conveniebat. (9) Lagoras igitur postquam animadvertisset, prædictas aves, ubi satiatæ essent, in summis rupibus et super mœnibus semper requiescere; intellexit, fieri non posse quin negligentius ibi custodiatur murus, et majori parte temporis sit desertus. (10) Itaque silentio noctis accedens, sedulo perquisivit, qua parte adiri locus posset, et scalæ admoveri : (11) quod quum ab una parte, et in una e dictis rupibus, commode fieri posse invenisset, agit de hoc incepto cum rege.

XVI. Τοῦ δὲ δεξαμένου τὴν ἐλπίδα, καὶ παρακαλέσαντος τὸν Λαγόραν ἐπιτελεῖν τὴν πρᾶξιν, αὐτὸς μὲν ὑπισχνεῖτο τὰ δυνατὰ ποιήσειν· (2) ἠξίου δὲ τὸν βασιλέα, Θεόδοτον αὐτῷ τὸν Αἰτωλὸν καὶ Διονύσιον τὸν ἡγεμόνα τῶν ὑπασπιστῶν παρακελεύσαντα συστῆσαι, συνεπιδοῦναι σφᾶς καὶ κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβολῆς, διὰ τὸ δοκεῖν ἑκάτερον ἱκανὴν δύναμιν ἔχειν καὶ τόλμαν πρὸς τὴν ἐπινοουμένην πρᾶξιν. (3) Τοῦ δὲ βασιλέως παραχρῆμα ποιήσαντος τὸ παρακαλούμενον, συμφρονήσαντες οἱ προειρημένοι, καὶ κοινωσάμενοι περὶ πάντων ἑαυτοῖς, ἐτήρουν νύκτα τὸ περὶ τὴν ἑωθινὴν μέρος ἔχουσαν ἀσέληνον. (4) Λαβόντες δὲ τοιαύτην, ἐν ᾗ πράττειν ἔμελλον ἡμέρᾳ, τῇ πρότερον ὀψίας δείλης ἐπέλεξαν ἐκ παντὸς τοῦ στρατοπέδου πεντεκαίδεκα τοὺς εὐρωστοτάτους ἄνδρας καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς· οἵτινες ἔμελλον ἅμα μὲν προσοίσειν τὰς κλίμακας, ἅμα δὲ συναναβήσεσθαι καὶ μεθέξειν αὐτοῖς τῆς τόλμης. (5) Μετὰ δὲ τούτους, ἄλλους ἐπελέξαντο τριάκοντα, τοὺς ἐν ἀποστήματι συνεφεδρεύσοντας, ἵν', ἐπειδὰν ὑπερβάντες αὐτοὶ πρὸς τὴν παρακειμένην παραγένωνται πύλην, οὗτοι μὲν ἔξωθεν προσπεσόντες πειρῶνται διακόπτειν τούς στροφεῖς καὶ τὸ ζύγωμα τῶν πυλῶν, αὐτοὶ δὲ τὸν μοχλὸν ἔνδοθεν καὶ τὰς βαλανάγρας· (6) δισχιλίους δὲ, τοὺς κατόπιν ἀκολουθήσοντας τούτοις, οὓς συνεισπεσόντας ἔδει καταλαβέσθαι τὴν τοῦ θεάτρου στεφάνην, εὐφυῶς κειμένην πρός τε τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας, καὶ πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πόλεως. (7) Τοῦ δὲ μὴ γενέσθαι μηδεμίαν ὑποψίαν τῆς ἀληθείας διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀνδρῶν, διέδωκε λόγον, ὡς τοὺς Αἰτωλοὺς μέλλοντας εἰσπίπτειν διά τινος φάραγγος εἰς τὴν πόλιν, καὶ δέον ἐνεργῶς τούτους παραφυλάξαι πρὸς τὸ μηνυθέν.

XVII. Ἑτοίμων δὲ πάντων αὐτοῖς γενομένων, ἅμα τῷ κρυφθῆναι τὴν σελήνην, λάθρα πρὸς τοὺς κρημνοὺς οἱ περὶ τὸν Λαγόραν ἀφικόμενοι μετὰ τῶν κλιμάκων, ὑπέστειλαν ἑαυτοὺς ὑπό τινα προπεπτωκυῖαν ὀφρύν. (2) Ἐπιγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τῶν μὲν φυλάκων ἀπολυομένων ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου, τοῦ δὲ βασιλέως κατὰ τὸν ἐθισμὸν τοὺς μὲν εἰς τὰς ἐφεδρείας ἐκπέμποντος, τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐξαγαγόντος καὶ παρατάττοντος, τὸ μὲν πρῶτον ἀνύποπτον ἦν πᾶσι τὸ γενόμενον. (3) Προστεθεισῶν δὲ δυοῖν κλιμάκων, καὶ δι' ἧς μὲν Διονυσίου, δι' ἧς δὲ Λαγόρα πρώτων πορευομένων, ἐγίγνετο ταραχὴ καὶ κίνημα περὶ τὸ στρατόπεδον. (4) Συνέβαινε γὰρ τοῖς μὲν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν ἐκ τῆς ἄκρας, ἀδήλους εἶναι τοὺς προσβαίνοντας, διὰ τῆς προπεπτωκυίας ἐπὶ τὸν κρημνὸν ὀφρύος· τοῖς δ' ἐκ τοῦ στρατοπέδου σύνοπτος ἦν ἡ τόλμα τῶν ἀναβαινόντων καὶ παραβαλλομένων. (5) Διόπερ οἱ μὲν ἐκπεπληγμένοι τὸ παράδοξον, οἱ δὲ, προορώμενοι καὶ δεδιότες τὸ συμβησόμενον, ἀχανεῖς, ἅμα δὲ περιχαρεῖς ὄντες, ἵστασαν. (6) Ὅθεν ὁ βασιλεὺς, θεωρῶν τὸ περὶ τὴν ὅλην παρεμβολὴν κίνημα, καὶ βουλόμενος ἀποσπᾶν ἀπὸ τοῦ προκειμένου τούς τε παρ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, προῆγε τὴν δύνα-

XVI. Ille, spem oblatam nequaquam aspernatus, La
ram hortari, perficeret, quod moliebatur. (2) Qui om
pro viribus se facturum pollicitus, petiit ab Antiocho
Theodotum Ætolum, et Dionysium præfectum satelli
sibi adjungeret, monitos ut consilii inceptique socios
præberent : ambo enim idonea præditi esse dexteritat
audacia videbantur ad exsequendum facinus excogitat
(3) Quum protinus postulationem hujus rex implesset,
juncti animis prædicti viri, ubi de rebus omnibus co
inter se communicassent, noctem captabant, quæ
diluculum esset illunis. (4) Nacti autem ejusmodi
ctem, pridie quam consilium exsequerentur, viros qu
cim et corporis et animi robore validissimos ex omni
citu prima vespera delegerunt, qui et in admovendis
et in adscensione illarum audacis incepti participes
futuri. (5) Secundum hos, triginta alios designarunt
modico intervallo subsistentes subsidio ipsis forent
postquam ipsi superatis mœnibus ad proximam p
accessissent, illi, extrinsecus irruentes, cardines et
mentum portarum effringere conarentur, dum ipsi v
intus et claustra discuterent. (6) Electi sunt et bis
milites a tergo secuturi, quibus negotium datum er
facta in urbem irruptione, aream theatrum ambi
occuparent, cum iis, qui in arce erant, tum his,
urbe, opportune imminentem. (7) Ne autem, p
istum virorum dilectum, suspicio ulla vulgo oboriretu
rei, quæ agebatur; rumorem rex sparsit, quasi per
ptam quamdam vallem Ætoli in urbem essent clam
suri : hos igitur esse electos, qui caverent strenue,
fieret, quod ex indicibus cognitum esset.

XVII. Præparatis rebus omnibus, simul ac terra
iit luna, Lagoras et socii, scalas gestantes, ad pr
rupes ut venerunt, furtim sub prominenti quodam
cilio illis se applicant. (2) Exorto dein die, quum cu
ex eo loco discessissent, et rex alios de more ad
stationes amandasset, pleramque vero multitudi
Hippodromo coactam ordinaret in aciem; principio
id, quod agebatur, suspicatus est. (3) Verum u
sunt admotæ scalæ, quarum una Dionysius, altera
primi adscendebant, tumultus quidam et motus in
esse cœpit. (4) Nam oppidanis quidem, et Acha
arcem tenebat, propter rupis prominens supercilium
de his, qui muros conscendebant, erat compertu
qui in castris erant, audaciam ascendentium et p
periculo se objicientium oculis spectabant. (5) Ita
rei miraculo perculsi, alii, cum, quid esset even
suspectum haberent ac metuerent, stupore defix
et lætitia gestientes stabant. (6) Idcirco rex
tam per universa castra trepidationem animadverte
suorum oppidanorumque animos ab eo quod agebat
caret, movit exercitum, et adversus portam ab alte

μην, καὶ προσέβαλε πρὸς τὰς ἐπὶ θάτερα πύλας κειμένας, Περσίδας δὲ προσαγορευομένας. (7) Ἀχαιὸς δέ, συνθεωρῶν ἐκ τῆς ἄκρας τὸ περὶ τοὺς ὑπεναντίους κίνημα, παρηλλαγμένον τῆς συνηθείας, ἐπὶ πολὺ διηπορεῖτο δυσχρηστούμενος, καὶ συννοῆσαι τὸ γιγνόμενον οὐδαμῶς δυνάμενος. (8) Πλὴν ὅμως ἐξαπέστειλε τοὺς ἀπαντήσοντας εἰς τὴν πύλην· ὧν διὰ στενῆς καὶ κρημνώδους ποιουμένων τὴν κατάβασιν, βραδεῖαν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἐπικουρίαν. (9) Ὁ δ' ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγμένος Ἀρίβαζος ἀκάκως ὥρμησε πρὸς τὰς πύλας, ἃς ἑώρα προσβάλλοντα τὸν Ἀντίοχον· καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ διὰ τῆς πύλης ἀφιεὶς, εἴργειν τοὺς συνεγγίζοντας καὶ συμπλέκεσθαι παρεκελεύετο τοῖς πολεμίοις.

XVIII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ περὶ τὸν Λαγόραν καὶ Θεόδοτον καὶ Διονύσιον, ὑπερβάντες τοὺς κρημνούς, ἧκον ἐπὶ τὴν ὑποκειμένην πύλην. (2) Καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν διεμάχοντο πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας, οἱ δὲ διέκοπτον τοὺς μοχλούς. Ἅμα δὲ τούτοις προσπεσόντες ἔξωθεν οἱ τεταγμένοι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, τὸ παραπλήσιον ἐποίουν. (3) Ταχὺ δὲ τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν, εἰσελθόντες οἱ δισχίλιοι κατελάβοντο τὴν τοῦ θεάτρου στεφάνην. (4) Οὗ γιγνομένου, πάντες ὥρμησαν ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ τῆς Περσίδος προσαγορευομένης πύλης, ἐφ' ἣν πρότερον ἐβοήθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀρίβαζον, σπεύδοντες παρεγγυᾶν ἐπὶ τοὺς εἰσπεπτωκότας. (5) Τούτου δὲ συμβαίνοντος, κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ἀνοιγομένης τῆς πύλης, συνεισέπεσόν τινες τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως, ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦσιν. (6) Ὧν κρατησάντων τῆς πύλης, ἤδη τούτοις κατὰ τὸ συνεχὲς οἱ μὲν εἰσέπιπτον, οἱ δὲ τὰς παρακειμένας διέκοπτον πύλας. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρίβαζον, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἐπὶ βραχὺ διαγωνισάμενοι πρὸς τοὺς …λότας, ὥρμησαν φεύγειν πρὸς τὴν ἄκραν. (8) Τούτου δὲ συμβάντος, οἱ μὲν περὶ τὸν Θεόδοτον καὶ Λαγόραν ἔμενον ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ θέατρον τόπων, νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς ἐφεδρεύοντες τοῖς ὅλοις· ἡ δὲ λοιπὴ δύναμις, εἰσπεσοῦσα πανταχόθεν ἅμα, κατειλήφει τὴν πόλιν. (9) Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη, τῶν μὲν φονευόντων τοὺς ἐντυγχάνοντας, τῶν δὲ τὰς οἰκήσεις ἐμπιπρώντων, ἄλλων δὲ πρὸς τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς ὠφελείας ὡρμηκότων, ἐγίγνετο παντελὴς ἡ τῆς πόλεως καταφθορὰ καὶ διαρπαγή. (10) Καὶ Σάρδεων μὲν τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο κύριος Ἀντίοχος.

V.

(Steph. Byz.)

XIX. Μασσύλοι, Λιβυκὸν ἔθνος· Πολύβιος ἐν ἑβδόμῃ Μασσυλεῖς αὐτούς φησί.

(Steph. Byz.)

2 Οἱ δὲ τὸν Ὠρικὸν κατοικοῦντες, οἳ καὶ πρῶτοι κεῖνται περὶ τὴν εἰσβολὴν πρὸς τὸν Ἀδρίαν, ἐκ δεξιῶν εἰσπλέοντι.

parte sitam, Persidem portam vocant, adduxit. (7) Achæus, qui in hostium castris motum nequaquam pro consuetudine concitum cerneret, perdiu fluctuans cum animo suo, hærebat consilii inops, nec, quid ageretur, ullo modo intelligere valebat. (8) Tandem tamen ad portam illam, qui irrumpentibus obsisterent, misit; verum, quod per angustam et præruptam semitam descendendum esset, serum auxilium fuerunt. (9) Aribazus vero, urbis præfectus, nihil mali suspectans, ad eam portam se confert, quam peti ab Antiocho videbat : et milites alios mœnia jubet adscendere, alios porta emittit, appropinquantem hostem arcere et manus cum eo conserere jussos.

XVIII. Inter hæc Lagoras, Theodotus, Dionysius, et qui cum his erant, superatis rupibus, ad portam subjectam perveniunt. (2) Jamque alii ex his cum occurrente hoste dimicant, alii seras effringunt. Eodemque tempore, quibus id negotium fuerat datum, extrinsecus irrumpentes idem faciunt. (5) Mox patefactis portis, irruunt delecti milites bis mille, et aream theatrum ambientem occupant. (4) Quo facto, e mœnibus et porta Perside (quo antea præsidio venerat Aribazus) ruere omnes; alii aliis propere tradentes imperium adversus eos qui jam irrupissent. (5) Hoc autem pacto, discessu horum patefacta porta, quidam e regiis, secuti retrocedentes oppidanos, urbem irrumpunt. (6) A quibus quum ista occupata porta esset, jam continuo post hos alii urbem intrare, alii proximas portas effringere. (7) Aribazus et omnes qui in urbe erant, posteaquam leve cum ingresso hoste certamen habuissent, in arcem fuga sese proripiunt. (8) Quo facto, Theodotus et Lagoras loca circa theatrum occupata tenere pergunt, cauto et prudenti consilio rei totius eventum observantes : reliquus vero exercitus, omni jam ex parte simul irrumpens, urbem occupat. (9) De cetero, quum jam alii passim obvios obtruncarent, alii domos incenderent, alii ad rapinas et prædam ruerent, divastata direptaque urbs est universa. (10) Atque hoc quidem modo in Antiochi potestatem Sardes venerunt.

V.

Fragmenta minora.

XIX. (1) *Massylos*, Libyæ populum, Polybius lib. VII *Massylenses* appellat.

(2) Qui vero Oricum habitant, qui etiam primi siti sunt ad ingressum in Adriam, ab dextera intro naviganti.

ΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. — CAUTIO NECESSARIA IN FIDE ADHIBENDA HOSTI

I. [Ὅτι Τιβέριος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς δόλῳ ἐνεδρευθεὶς καὶ γενναίως ὑποστὰς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν τὸν βίον κατέστρεψεν.]

Excerpt. antiq. ex lib. VIII, cap. 1 et 2.

Περὶ δὲ τῶν τοιούτων περιπετειῶν πότερα χρὴ τοῖς πάσχουσιν ἐπιτιμᾶν, ἢ συγγνώμην ἔχειν, καθόλου μὲν οὐκ ἀσφαλὲς ἀποφήνασθαι, διὰ τὸ καὶ πλείους, τὰ κατὰ λόγον πάντα πράξαντας, ὅμως ὑποχειρίους γεγονέναι τοῖς ἑτοίμως τὰ παρ' ἀνθρώποις ὡρισμένα δίκαια παραβαίνουσιν. (2) Οὐ μὴν οὐδ' αὐτόθεν ἀποστατέον τῆς ἀποφάσεως ἀργῶς· ἀλλά, βλέποντα πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις, οἷς μὲν ἐπιτιμητέον τῶν ἡγεμόνων, οἷς δὲ συγγνώμην δοτέον. Ἔσται δὲ τὸ λεγόμενον δῆλον ἐκ τούτων. (3) Ἀρχίδαμος, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, ὑπιδόμενος τὴν Κλεομένους φιλαρχίαν, ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης· μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν πεισθείς, ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν τῷ προειρημένῳ. (4) Τοιγαροῦν ἅμα τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ βίου στερηθείς, οὐδ' ἀπολογίαν αὑτῷ κατέλιπε πρὸς τοὺς ἐπιγιγνομένους. (5) Τῆς γὰρ ὑποθέσεως τῆς αὐτῆς μενούσης, τῆς δὲ Κλεομένους φιλαρχίας καὶ δυναστείας ἐπηυξημένης, ὁ τούτοις ἐγχειρίσας αὑτόν, οὓς φυγὼν πρότερον, ἔτυχε παραδόξως τῆς σωτηρίας, πῶς οὐκ εὐλόγως ἔμελλε τοῖς προειρημένοις ἐγχυρήσειν; (6) Καὶ μὴν Πελοπίδας ὁ Θηβαῖος, εἰδὼς τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ τυράννου παρανομίαν, καὶ σαφῶς γινώσκων, ὅτι πᾶς τύραννος πολεμιωτάτους αὑτῷ νομίζει τοὺς τῆς ἐλευθερίας προεστῶτας, αὐτὸς οὐ μόνον τῆς Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων δημοκρατίας ἔπειθεν Ἐπαμεινώνδαν προεστάναι· (7) καὶ παρὼν εἰς Θετταλίαν πολέμιος ἐπὶ καταλύσει τῆς Ἀλεξάνδρου μοναρχίας, πρεσβεύειν πρὸς τοῦτον ὑπέμεινε δεύτερον. (8) Τοιγαροῦν γενόμενος ὑποχείριος τοῖς ἐχθροῖς, ἔβλαψε μὲν Θηβαίους μεγάλα, κατέλυσε δὲ τὴν αὑτῷ προγεγενημένην δόξαν, εἰκῇ καὶ ἀκρίτως πιστεύσας οἷς ἥκιστ' ἐχρῆν. (9) Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Γνάϊος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἔπαθε κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον, ἀλόγως αὑτὸν ἐγχειρίσας τοῖς πολεμίοις· ὁμοίως δὲ καὶ πλείους ἕτεροι.

II. Διὸ καὶ τοῖς μὲν ἀσκέπτως ἑαυτοὺς ἐγχειρίζουσι τοῖς ὑπεναντίοις ἐπιτιμητέον· τοῖς δὲ τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ποιουμένοις οὐκ ἐγκλητέον. (2) Τὸ μὲν γὰρ μηδενὶ πιστεύειν εἰς τέλος, ἄπρακτον· τὸ δέ, λαβόντα τὰς ἐνδεχομένας πίστεις, πράττειν τὸ κατὰ λόγον, ἀνεπιτίμητον. (3) Εἰσὶ δ' ἐνδεχόμεναι πίστεις, ὅρκοι,

LIBRI OCTAVI
HISTORIARUM POLYBII
RELIQUIÆ.

I. Tiberius Gracchus, Romanorum dux, insidiis irretit fortiterque casum perferens, cum universo exercitu interiit.

Quod ad hujusmodi attinet calamitates, utrumne re hensione digni sint, quibus illæ eveniunt, an veni danda, in universum quidem pronuntiare, periculos est : quum accidere multis soleat, ut, postquam o ratione recta administraverint, eorum tamen in potest deveniant, qui consensu gentium sancita jura violare tum habent. (2) At non ideo præ ignavia ab omni nuntiato abstinendum est; verum, habita ratione qua porum qua circumstantiarum, alii reprehendendi duces, aliis venia danda. Id ita esse, ut dico, exe hujusmodi evincunt. (3) Archidamus, rex Lacedæm rum, suspectam habens Cleomenis dominandi libidin Sparta aufugit : idem haud multo post contrarium r persuasus, ejusdem se fidei permittit. (4) Is igitur, i rio simul ac vita orbatus, ne excusandi quidem sui nem ullam posteris reliquit. (5) Ubi enim, rebus e manentibus, aucta vero etiam Cleomenis ambitione e testate, eorum manibus ultro se is permittebat, quos quum fugeret, miraculo salutem fuerat nactus; sane rationi adprime consentaneum erat, ipsum illo modo, diximus, fore periturum. (6) Similiter Pelopidas T nus, Alexandri tyranni ingenium scelestum habens pertum, probe etiam sciens, omnem tyrannum infe mos sibi hostes ducere publicæ libertatis propugnat quum non solum ipse libertatem populi Thebani prop ret, sed et Epaminondæ persuasisset ut universæ G libertatem tutandam susciperet; (7) idem, postqu evertendam Alexandri monarchiam ac tyrannidem in saliam infestus venit, bis ad eumdem legationem sus sustinuit. (8) Igitur captus ab hostibus, et rebus T norum plurimum nocuit, et gloriam suam, rebus gestis partam, evertit; quod temere et nullo judicio iis habuisset, quibus nulla erat habenda. (9) Simili calamitas Cnæi Cornelii, consulis Romani, bello fuit, quia imprudenter hostibus sese crediderat. E que aliis pariter acciderunt multis.

II. Quare digni sunt reprehensione, qui temere s hostium fidei se permittunt : illi vero non sunt cul qui mature, prout possunt, sibi cavent. (2) Nam c quidem prorsus nemini, amittere est facultatem rer rendarum : at, ubi pignora fidei, quæ quidem res fert peris, si, quod ratio suadeat, feceris, culpa omni

τέκνα, γυναῖκες, τὸ μέγιστον, ὁ προγεγονὼς βίος. (4) Ἢ καὶ τὸ διὰ τῶν τοιούτων ἀλογηθῆναι καὶ περιπεσεῖν, οὐ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ τῶν πραξάντων ἐστὶν ἁμάρτημα. (5) Διὸ καὶ μάλιστα μὲν τὰς τοιαύτας ζητεῖν πίστεις δεῖ, δι' ὧν ὁ πιστευθεὶς οὐ δυνήσεται τὴν πίστιν ἀθετεῖν. (6) Ἐπεὶ δὲ σπάνιον εὑρεῖν ἐστι τὸ τοιοῦτον· δεύτερος ἂν εἴη πλοῦς τὸ τῶν κατὰ λόγον φροντίζειν, ἵνα, ἄν που καὶ σφαλλώμεθα, τῆς παρὰ τοῖς ἐκτὸς συγγνώμης μὴ διαμαρτάνωμεν. (7) Ὃ καὶ περὶ πλείους μὲν δὴ γεγένηται τῶν πρότερον· ἐναργέστερον δ' ἔσται, καὶ τοῖς καιροῖς ἔγγιστον τοῖς ὑπὲρ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος ἐστι, τὸ κατ' Ἀχαιὸν συμβάν. (8) Ὅς, οὐδὲν τῶν ἀνηκόντων πρὸς εὐλάβειαν καὶ πρὸς ἀσφάλειαν παραλιπών, ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάντων προνοηθείς, ἐφ' ὅσον ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ δυνατὸν ἦν, ὅμως ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. (9) Τό γε μὴν συμβὰν ἔλεον μὲν τῷ παθόντι καὶ συγγνώμην ἀπειργάσατο παρὰ τοῖς ἐκτός, διαβολὴν δὲ καὶ μῖσος τοῖς πράξασιν.

(3) Sunt autem fidei vincula probabilia, jusjurandum, liberi, uxores, et maximum omnium anteacta vita. (4) Per ista igitur fuisse deceptum, et in fraudem esse delapsum, non ejus, qui dolo captus fuerit, sed ejus, qui dolum struxerit, proprium est crimen. (5) Quamobrem præcipuum quidem illud est, ut vincula fidei ejusmodi accipiamus, per quæ is, cui fidimus, mutare fidem nequeat. (6) Sed quoniam raro talia vincula reperiuntur, altera hæc via fuerit, ut omnia quæ evenire possunt provideamus; quo, si forte offenderimus, veniam certe extranei nobis tribuant. (7) Cujus rei exempla quum antea in multis fuerint edita, tum illud est luculentissimum, et temporibus eis, de quibus nunc agimus, proximum, quod in Achæo est editum. (8) Hic enim, quum nihil quidquam eorum prætermisisset, quæ ad cautionem et securitatem adhiberi poterant, atque adeo omnibus prospexisset rebus, quantum humano consilio fieri ejus poterat; in hostium tamen potestatem devenit. (9) Ceterum illius calamitas ita ab extraneis est accepta, ut et miserarentur ipsum, veniamque ei tribuerent; eos vero, qui auctores calamitatis fuerant, accusarent odioque haberent.

II. — INGENS MOLES BELLI PUNICI SECUNDI.

Excerpt. antiq. ex lib. VIII, cap. 3 et 4.

III. Οὐκ ἀλλότριον εἶναί μοι δοκεῖ τῆς ὅλης ἡμῶν ὑποθέσεως καὶ τῆς ἐν ἀρχαῖς προθέσεως, συνεπιστῆσαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν πράξεων, καὶ τὸ φιλότιμον τῆς ἑκατέρου τοῦ πολιτεύματος προαιρέσεως, λέγω δὲ τοῦ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων. (2) Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο, πῶς, τηλικοῦτον μὲν πόλεμον συνεσταμένοι περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν πραγμάτων οὐχ ἥττω δὲ τούτου περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἀκμὴν δὲ περὶ τούτων ἀδήλους μὲν ἔχοντες ἐπ' ἴσον ἀμφότεροι τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, ἐφαμίλλους δὲ καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἐνεστῶτας κινδύνους, (3) ὅμως οὐχ ἠρκοῦντο ταῖς προκειμέναις ἐπιβολαῖς, ἀλλὰ καὶ περὶ Σαρδόνος καὶ Σικελίας ἠμφισβήτουν, καὶ πάντα περιελάμβανον, οὐ μόνον ταῖς ἐλπίσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς χορηγίαις καὶ ταῖς παρασκευαῖς; (4) Ὃ καὶ μάλιστ' ἄν τις εἰς τὰ κατὰ μέρος ἐμβλέψας θαυμάσειε. Δύο μὲν γὰρ ὑπῆρχε κατὰ τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῶν ὑπάτων ἐντελῆ στρατόπεδα, δύο δὲ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν· ὧν τὸ μὲν πεζὸν Γνάϊος εἶχε, τὸ δὲ ναυτικὸν Πόπλιος. (5) Ὁμοίως δὲ ταῦτα συνέβαινε γίγνεσθαι καὶ παρὰ Καρχηδονίοις. (6) Καὶ μὴν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράγμασι ἐφώρμει καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ Φιλίππου στόλος, ἐφ' οὗ τὸ μὲν πρῶτον Μάρκος Οὐαλέριος, μετὰ δὲ ταῦτα Πόπλιος ἐπέπλει Σουλπίκιος. (7) Ἅμα δὲ τούτοις Ἄππιος μὲν ἑκατὸν πεντηρικοῖς σκάφεσι, Μάρκος δὲ Κλαύδιος πεζικὰς ἔχων δυνάμεις, ἐφήδρευε τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν. (8) Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο Ἀμίλκας ἐποίει παρὰ Καρχηδονίοις.

III. Non fuerit, ut equidem existimo, alienum ab universo incepto meo, et eo, quem a principio mihi proposui, scopo, lectores simul excitare ad magnitudinem rerum gestarum considerandam, et in suscepta semel voluntate pervicacem utriusque reipublicæ, Romanorum dico et Pœnorum, constantiam. (2) Nam quis non arbitretur dignum observatione ac admiratione esse, quod, quum tantum jam bellum de Italiæ imperio conflatum haberent, nec minus isto aliud de imperio Hispaniæ, quumque de eorum exitu pariter ambo tunc cum maxime spes haberent incertas, denique ambos æqualia præliorum pericula manerent; (3) iisdem tamen, susceptarum rerum mole non contenti, etiam de Sardinia et Sicilia controversiam sibi moverint, omniaque non spe solum sint complexi, sed etiam commeatibus et rerum necessariarum apparatibus ad omnia suffecerint? (4) Quod impensius mirabitur aliquis, si particulatim quæque inspexerit. Præsidebant enim in Italia duo justi exercitus cum Consulibus : duo item in Hispania cum Scipionibus : quorum pedestrem Cnæus habebat, maritimum Publius. (5) Et apud Carthaginienses quoque similis exercituum ratio fuit. (6) Erat præterea in statione classis, ad Græciæ loca et Philippi consilia observanda, cui primo Marcus Valerius præfuit, deinde Publius Sulpicius. (7) Ad hæc Appius centum quinqueremibus, M. Claudius cum pedestribus copiis Siciliæ rebus imminebat. (8) Idemque apud Carthaginienses etiam Hamilcar faciebat.

IV. Δι' ὧν ὑπολαμβάνω, τὸ πολλάκις ἐν ἀρχαῖς τῆς πραγματείας εἰρημένον, νῦν δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀληθινὴν λαμβάνειν πίστιν. (2) Τοῦτο δ' ἦν, ὡς οὐχ οἷόν τε διὰ τῶν τὰς κατὰ μέρος ἱστορίας γρα-

IV. Atque ita, quod sæpe dictum nobis per initia operis, nunc rebus ipsis vere comprobatum esse arbitror; (2) illud nempe, fieri non posse, ut per illos, qui particulares historias scribunt, totius rerum summæ dispositio innote-

φόντων συνθεάσασθαι τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν. (3) Πῶς γὰρ ἐνδέχεται, ψιλῶς αὐτὰς καθ' αὑτὰς ἀναγνόντα τὰς Σικελικὰς ἢ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις, γνῶναι καὶ μαθεῖν ἢ τὸ μέγεθος τῶν γεγονότων, ἤ, τὸ συνέχον, τίνι τρόπῳ καὶ τίνι γένει πολιτείας τὸ παραδοξότατον καθ' ἡμᾶς ἔργον ἡ τύχη συνετέλεσε; (4) τοῦτο δ' ἔστι, τὸ πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν ἀγαγεῖν, ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγονός. (5) Πῶς μὲν γὰρ εἷλον Συρακούσας Ῥωμαῖοι, καὶ πῶς Ἰβηρίαν κατέσχον, οὐκ ἀδύνατον καὶ διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐπὶ ποσὸν γνῶναι συντάξεων· (6) πῶς δὲ τῆς ἁπάντων ἡγεμονίας καθίκοντο, καὶ τί πρὸς τὰς ὁλοσχερεῖς αὐτοῖς ἐπιβολὰς τῶν κατὰ μέρος ἀντέπραξε, καὶ τί πάλιν, καὶ κατὰ τίνας καιροὺς συνείργησε, δυσχερὲς καταλαβεῖν ἄνευ τῆς καθόλου τῶν πράξεων ἱστορίας· (7) οὐ μὴν τὸ μέγεθος τῶν ἔργων, οὐδὲ τὴν τοῦ πολιτεύματος δύναμιν εὐμαρὲς κατανοῆσαι, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. (8) Τὸ γὰρ ἀντιποιήσασθαι Ῥωμαίους Ἰβηρίας, ἢ πάλιν Σικελίας, καὶ στρατεῦσαι πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσιν, αὐτὸ καθ' αὑτὸ λεγόμενον, οὐκ ἂν εἴη θαυμαστόν. (9) Ἅμα δὲ τούτων συμβαινόντων, καὶ πολλαπλασίων ἄλλων κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπιτελουμένων ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ πολιτείας, καὶ θεωρουμένων ὁμοῦ τούτοις τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν χώραν ὑπαρχουσῶν περιστάσεων καὶ πολέμων περὶ τοὺς ἅπαντα τὰ προειρημένα χειρίζοντας· (10) οὕτως ἂν εἴη μόνον σαφῆ τὰ γεγονότα, καὶ θαυμαστά, καὶ μάλιστ' ἂν οὕτω τυγχάνοι τῆς ἁρμοζούσης ἐπιστάσεως. (11) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ὑπολαμβάνοντας, διὰ τῆς τῶν κατὰ μέρος συντάξεως ἐμπειρίαν ποιήσασθαι τῆς καθολικῆς καὶ κοινῆς ἱστορίας.

scat. (3) Quomodo enim fieri queat, ut, qui nudas se res Siculas aut Hispanicas legat, is aut magnitudi eorum quæ gesta sunt cognoscat intelligatve, aut, praecipuum est, quomodo, quove administrandae reipu genere opus omnium, quæ memoria nostra gesta maxime admirabile fortuna perfecerit : (4) scilicet omnes orbis terrarum cognitas ad hanc diem partes imperio ac dominatui subjiceret; quod nunquam factum invenitur. (5) Nam, Syracusas quidem quo ceperint Romani, et quomodo Hispania sint potiti, ex particularibus historiis aliquatenus posse cognosci, negaverim : (6) at, quomodo imperium in omnes consecuti, et, quid in partibus proposito ipsorum de totius imperio obstiterit, aut quid rursus, et quibus sionibus, conatus eorum adjuverit, id sane absque u sali rerum gestarum historia difficile est animo comp (7) Quas etiam ob easdem causas neque magnitud rerum gestarum, neque vim reipublicæ hujus, per facile queas. (8) Nam, Romanos occupatum isse niam aut Siciliam, et navalibus terrestribusque copii lum gessisse, id, si per se narretur et separatim, admiratione admodum dignum habere videatur. (9) si hæc simul fiant, et longe item plura his alia eode pore ab eodem imperio ac república perficiantur; si una cum his spectentur calamitates et bella, quæ in met finibus iidem sustinuerunt, qui superiora illa gerebant : (10) ita demum perspicuæ fient res ges apparebunt mirabiles : et hæc unica est ratio illas sic derandi, ut oportet. (11) Atque hæc dicta nobis ad eos sunto, qui e scriptione res particulares enarrante ralis et communis historiæ notitiam assecuturos s mant.

III. — OPPUGNATIO SYRACUSARUM.

Ex Suida : tum ex Herone, de Toleranda Obsidione.

V. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, πολιορκοῦντες τοὺς Συρακουσίους, ἔργου εἴχοντο· Ἄππιος δ' ἦν ἡγεμών. (2) Καὶ τῇ μὲν πεζῇ δυνάμει κατὰ τὴν Σκυθικὴν στοὰν προσαγορευομένην, καθ' ἣν ἐπ' αὐτῆς κεῖται τῆς κρηπῖδος τὸ τεῖχος παρὰ θάλασσαν, περιστοιχίσαντες, ἑτοιμασάμενοί τε γέρρα καὶ βέλη καὶ τἄλλα, τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἐν ἡμέραις πέντε διὰ τὴν πολυχειρίαν κατήλπισαν καταταχήσειν τῇ παρασκευῇ τοὺς ὑπεναντίους· (3) οὐ λογισάμενοι τὴν Ἀρχιμήδους δύναμιν, οὐδὲ προϊδόμενοι, διότι μία ψυχὴ τῆς ἁπάσης ἐστὶ πολυχειρίας ἐν ἐνίοις καιροῖς ἀνυστικωτέρα. Πλὴν τότε δι' αὐτῶν ἔγνωσαν τῶν ἔργων τὸ λεγόμενον. (4) Οὔσης γὰρ ὀχυρᾶς τῆς πόλεως, διὰ τὸ κεῖσθαι κύκλῳ τὸ τεῖχος ἐπὶ τόπων ὑπερδεξίων καὶ προκειμένης ὀφρύος, πρὸς ἣν καὶ μηδενὸς κωλύοντος οὐκ ἂν εὐμαρῶς τις δύναιτο πελάσαι, πλὴν κατά τινας τόπους ὡρισμένους· (5) τοιαύτην ἡτοίμασε παρασκευὴν ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἐντὸς τῆς πόλεως, ὁμοίως δὲ καὶ

V. Romani, Syracusas oppugnantes sedulo u opus : præsidebat autem Appius. (2) Et quum pede quidem copiis ab ea parte, qua est Scythica porticus vocant, ubi ipsi crepidini murus juxta mare insistit, cinxissent urbem; expeditis vineis, telis, reliquisq sunt oppugnantibus usui, intra quintum diem propt rantium multitudinem, sperabant fore, ut in appara bus omnibus hostem præverterent : (3) nempe no tantes Archimedis vim ac dexteritatem, neque prosp unius nonnunquam hominis mentem quamvis in esse manibus efficaciorem. (4) Sed id quidem t usu didicerunt. Cum enim urbs esset munitissima cujus murus præaltis locis ac prominenti supercil impositus, ad quod etiam nullo prohibente nemo f cesserit, nisi certis quibusdam ac definitis locis ; tos vir ille intra mœnia collegerat apparatus, pa adversus eos qui a mari essent adgressuri, ut nih

πρὸς τοὺς κατὰ θάλασσαν ἐπιπορευομένους, ὥστε μηδὲν ἐκ τοῦ καιροῦ δεῖν ἀσχολεῖσθαι τοὺς ἀμυνομένους, πρὸς πᾶν δὲ τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐξ ἑτοίμου ποιεῖσθαι τὴν ἀπάντησιν. (6) Πλὴν ὁ μὲν Ἄππιος, ἔχων γέῤῥα καὶ κλίμακας, ἐνεχείρει προσφέρειν ταῦτα τῷ συνάπτοντι τείχει τοῖς Ἑξαπύλοις ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν.

Excerpt. antiq. ex lib. VIII, cap. 5 - 8, et Hero.

VI. Ὁ δὲ Μάρκος ἑξήκοντα σκάφεσι πεντηρικοῖς ἐποιεῖτο τὸν ἐπίπλουν ἐπὶ τὴν Ἀχραδινὴν, ὧν ἕκαστον πλῆρες ἦν ἀνδρῶν ἐχόντων τόξα καὶ σφενδόνας καὶ γρόσφους, δι' ὧν ἔμελλον τοὺς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων μαχομένους ἀναστέλλειν. (2) Ἅμα δὲ τούτοις ὀκτὼ πεντήρεσι, παραλελυμέναις τοὺς ταρσοὺς, ταῖς μὲν τοὺς δεξιοὺς, ταῖς δὲ τοὺς εὐωνύμους, καὶ συνεζευγμέναις πρὸς ἀλλήλας συνδύο κατὰ τοὺς ἐψιλωμένους τοίχους, προσῆγον πρὸς τὸ τεῖχος διὰ τῆς τῶν ἐκτὸς τοίχων εἰρεσίας τὰς λεγομένας Σάμβυκας. (3) Τὸ δὲ γένος τῆς κατασκευῆς τῶν εἰρημένων ὀργάνων ἐστὶ τοιοῦτον. (4) Κλίμακα τῷ πλάτει τετράπεδον ἑτοιμάσαντες, ὥστε ἐξ ἀποβάσεως ἰσοϋψῆ γενέσθαι τῷ τείχει, ταύτης ἑκατέραν τὴν πλευρὰν δρυφακτώσαντες καὶ σκεπάσαντες ὑπερτενέσι θωρακίοις, ἔθηκαν πλαγίαν ἐπὶ τοὺς συμψαύοντας τοίχους τῶν συνεζευγμένων νεῶν, πολὺ προπίπτουσαν τῶν ἐμβόλων. (5) Πρὸς δὲ τοῖς ἱστοῖς ἐκ τῶν ἄνω μερῶν τροχιλίαι προσήρτηντο σὺν κάλοις. (6) Λοιπὸν, ὅταν ἐγγίσωσι τῆς χρείας, ἐνδεδεμένων τῶν κάλων εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος, ἕλκουσι διὰ τῶν τροχιλιῶν τούτους ἑστῶτες ἐν ταῖς πρύμναις· ἕτεροι δὲ παραπλησίως ἐν ταῖς πρώραις ἐξερείδοντες ταῖς ἀντηρίσιν, ἀσφαλίζουσι τὴν ἄρσιν τοῦ μηχανήματος. (7) Κἄπειτα διὰ τῆς εἰρεσίας τῆς ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἐκτὸς ταρσῶν ἐγγίσαντες τῇ γῇ τὰς ναῦς, πειράζουσι προσερείδειν τῷ τείχει τὸ προειρημένον ὄργανον. (8) Ἐπὶ δὲ τῆς κλίμακος ἄκρας ὑπάρχει πέτευρον ἠσφαλισμένον γέῤῥοις τὰς τρεῖς ἐπιφανείας· ἐφ' οὗ τέτταρες ἄνδρες ἐπιβεβηκότες ἀγωνίζονται, διαμαχόμενοι πρὸς τοὺς εἴργοντας ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τὴν πρόσθεσιν τῆς σαμβύκης. (9) Ἐπὰν δὲ προσερείσαντες ὑπερδέξιοι γένωνται τοῦ τείχους, οὗτοι μὲν, τὰ πλάγια τῶν γέῤῥων παραλύσαντες ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους, ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἢ τοὺς πύργους· (10) οἱ δὲ λοιποὶ διὰ τῆς σαμβύκης ἕπονται τούτοις, ἀσφαλῶς τοῖς κάλοις βεβηκυίας τῆς κλίμακος εἰς ἀμφοτέρας τὰς ναῦς. (11) Εἰκότως δὲ τὸ κατασκεύασμα τῆς προσηγορίας τέτευχε ταύτης· ἐπειδὰν γὰρ ἐξαρθῇ, γίγνεται τὸ σχῆμα τῆς νεὼς ταύτης καὶ τῆς κλίμακος ἑνοποιηθὲν, παραπλήσιον σαμβύκῃ.

VII. Πλὴν οὗτοι μὲν, τὸν τρόπον τοῦτον διηρμοσμένα, προσάγειν διενοοῦντο τοῖς πύργοις. (2) Ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, παρεσκευασμένος ὄργανα πρὸς πᾶν ἐμβελὲς διάστημα, πόῤῥωθεν μὲν ἐπιπλέοντας τοῖς εὐτονωτέροις καὶ μείζοσι λιθοβόλοις καὶ βέλεσι τιτρώσκων, εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλε καὶ δυσχρηστίαν. (3) Ὅτε δὲ ταῦθ' ὑπερπετῆ γίγνοιτο, τοῖς ἐλάττοσι κατὰ

quod multo negotio ad defendendum ex tempore comparare cogerentur oppidani; sed ut omnibus, quæ ab hoste tentarentur, promte possent occurrere. (6) Appius igitur, comparatis rebus omnibus, vineas scalasque muro admovere, qua ad Hexapyla pertinet ab oriente, instituebat.

VI. Marcus vero Marcellus mari Achradinam sexaginta quinqueremibus petebat, quæ erant omnes refertæ sagittariis, funditoribus, velitibus, qui propugnatores e muro propellerent. (2) Ad hæc quinqueremibus octo, quæ altero remorum ordine adempto (aliis dextro, aliis sinistro) binæ et binæ ab lateribus nudatis junctæ invicem erant, exteriorum laterum remigio muris Sambucas, quas vocant, admovebat. (3) Id genus machinamentorum fabrica est hujusmodi. (4) Scalam quatuor latam pedes concinnant, quæ, postquam fuerit ad scandendum erecta, ejusdem cum muro sit altitudinis: hujus utrumque latus cancellis atque loriculis supernæ etiam tegentibus muniunt: deinde cohærentibus copulatarum navium lateribus ex transverso eam imponunt, ultra rostra longe prominentem. (5) In summis vero navium malis trochleæ, et in iis ductarii funes, aptantur. (6) Ubi igitur usus postulat, funes capiti scalæ illigatos adducunt qui stant in puppi; pariterque etiam in proris alii, contis aut sublicis connitentes, machinæ erectionem adjuvant et sustentant. (7) Postquam autem remigio lateris utriusque exterioris propius terram ventum, tum vero prædictam machinam muro applicare tentant. (8) Adhæret autem summæ scalæ tabula, tria latera cratibus munita habens; cui insistentes quatuor homines certamen et dimicationem cum iis faciunt, qui e propugnaculis, quominus admoveatur sambuca, impediunt. (9) Qua admota, isti, muris superiores facti, solutis ab utroque latere cratibus, in murorum propugnacula vel in turres conscendunt; (10) reliqui vero per sambucam nullo periculo prioribus succedunt, scalæ pedibus utrique navi insistentibus, ac rudentium vinctu firmatis. (11) Merito autem huic fabricæ id nominis est inditum: quoniam, ea sublata in altum, figura navis atque scalæ, conjunctim considerata, sambucæ est similis.

VII. Et isti quidem, rebus hoc modo concinnatis, turres invadere cogitabant. (2) Verum Archimedes, de quo ante diximus, tormentis ad quodvis intervallum, quo pertingere ullum teli genus poterat, præparatis, intentioribus quidem et majoribus qua ballistis qua catapultis procul invadentes Romanos vulnerans, eo difficultatum adigebat, ut, quo se verterent, nescirent. (3) Ubi vero hæc tormenta ultra ho-

λόγον ἀεὶ πρὸς τὸ παρὸν ἀπόστημα χρώμενος, εἰς τοιαύτην ἤγαγε διατροπὴν, ὥστε καθόλου κωλύειν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τὸν ἐπίπλουν· (4) ἕως ὁ Μάρκος δυσθετούμενος ἠναγκάσθη, λάθρα νυκτὸς ἔτι ποιήσασθαι τὴν παραγωγήν. (5) Γενομένων δ' αὐτῶν ἐντὸς βέλους πρὸς τῇ γῇ, πάλιν ἑτέραν ἡτοιμάκει παρασκευὴν πρὸς τοὺς ἀπομαχομένους ἐκ τῶν πλοίων. (6) Ὡς ἀνδρομήκους ὕψους κατεπύκνωσε τρήμασι τὸ τεῖχος, ὡς παλαιστιαίοις τὸ μέγεθος κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν· οἷς τοξότας καὶ σκορπίδια παραστήσας ἐντὸς τοῦ τείχους, καὶ βάλλων διὰ τούτων, ἀχρήστους ἐποίει τοὺς ἐπιβάτας. (7) Ἐξ οὗ καὶ μακρὰν ἀφεστῶτας, καὶ σύνεγγυς ὄντας τοὺς πολεμίους, οὐ μόνον ἀπράκτους παρεσκεύαζε πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς, ἀλλὰ καὶ διέφθειρε τοὺς πλείστους αὐτῶν. (8) Ὅτι δὲ τὰς σάμβυκας ἐγχειρήσαιεν ἐξαίρειν, ὄργανα παρ' ὅλον τὸ τεῖχος ἡτοιμάκει, τὸν μὲν λοιπὸν χρόνον ἀφανῆ, κατὰ δὲ τὸν τῆς χρείας καιρὸν ἐκ τῶν ἔσω μερῶν ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀνιστάμενα καὶ προπίπτοντα πολὺ τῆς ἐπάλξεως ταῖς κεραίαις· (9) ὧν τινὰ μὲν ἐβάσταζε λίθους οὐκ ἐλάττους δέκα ταλάντων, τινὰ δὲ σηκώματα μολίβδινα. (10) Λοιπὸν, ὅτε συνεγγίζοιεν αἱ σαμβῦκαι, τότε περιαγόμεναι καρχησίῳ πρὸς τὸ δέον αἱ κεραῖαι, διά τινος σχαστηρίας ἀφίεσαν εἰς τὸ κατασκεύασμα τὸν λίθον. (11) Ἐξ οὗ συνέβαινε, μὴ μόνον αὐτὸ συνθραύεσθαι τοὔργανον, ἀλλὰ καὶ τὴν ναῦν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κινδυνεύειν ὁλοσχερῶς.

VIII. Τινά τε τῶν μηχανημάτων πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐφορμῶντας καὶ προβεβλημένους γέῤῥα, καὶ διὰ τούτων ἠσφαλισμένους πρὸς τὸ μηδὲν πάσχειν ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ τείχους φερομένων βελῶν, ἠφίει μὲν καὶ λίθους συμμέτρους πρὸς τὸ φεύγειν ἐκ τῆς πρώρας τοὺς ἀγωνιζομένους· (2) ἅμα δὲ καὶ καθίει χεῖρα σιδηρᾶν ἐξ ἁλύσεως δεδεμένην, ᾗ δραξάμενος ὁ τὴν κεραίαν οἰακίζων ὅθεν ἐπιλάβοιτο τῆς πρώρας, κατῆγε τὴν πτέρναν τῆς μηχανῆς ἐντὸς τοῦ τείχους. (3) Ὅτε δὲ κουφίζων τὴν πρώραν ὀρθὸν ποιήσειε τὸ σκάφος ἐπὶ πρύμναν, τὰς μὲν πρώρας τῶν ὀργάνων εἰς ἀκίνητον καθῆπτε· τὴν δὲ χεῖρα καὶ τὴν ἅλυσιν ἐκ τῆς μηχανῆς ἐξέραινε διά τινος σχαστηρίας. (4) Οὗ γενομένου, τινὰ μὲν τῶν πλοίων πλάγια κατέπιπτε, τινὰ δὲ καὶ κατεστρέφετο· τὰ δὲ πλεῖστα τῆς πρώρας ἀφ' ὕψους ῥιφθείσης βαπτιζόμενα, πλήρη θαλάττης ἐγίγνετο καὶ ταραχῆς. (5) Μάρκος δὲ, δυσχρηστούμενος ἐπὶ τοῖς ἀπαντωμένοις ὑπ' Ἀρχιμήδους, καὶ θεωρῶν μετὰ βλάβης καὶ χλευασμοῦ τοὺς ἔνδον ἀποτριβομένους αὐτοῦ τὰς ἐπιβολὰς, δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ συμβαῖνον· (6) ὅμως δ' ἐπισκώπτων τὰς αὑτοῦ πράξεις ἔφη, ταῖς μὲν ναυσὶν αὐτοῦ κυαθίζειν ἐκ θαλάττης Ἀρχιμήδη· τὰς δὲ σαμβύκας ῥαπιζομένας, ὥσπερ ἐκσπόνδους μετ' αἰσχύνης ἐκπεπτωκέναι. (7) Καὶ τῆς μὲν κατὰ θάλατταν πολιορκίας τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

IX. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον εἰς παραπλησίους ἐμπεσόντες δυσχερείας, ἀπέστησαν τῆς ἐπιβολῆς. (2) Ἔτι

stium capita mittere tela cœperant; minoribus pro rati præsentis intervalli subinde utens, usque adeo Roman confudit, ut impetum illius atque invasionem penitus pediret. (4) Ad extremum Marcellus, his difficultati circumventus, clam silentio noctis naves propius admov est coactus. (5) Quæ postquam terræ appropinquasse et interiores essent ictibus tormentorum, alium rursus paratum adversus eos, qui e navibus dimicabant, idem præstruxerat. (6) Ex altitudine fere staturæ humanæ bris cavis murum perforaverat, quæ extrinsecus pal fere erant magnitudine. Ibi sagittariis ac scorpiunculi interiore muri parte appositis, per istos petens host inutilem classiariorum Romanorum operam reddebat. Ex quo eveniebat, ut et procul positos hostes, et in prox stantes, non solum quidquam eorum exsequi vetaret, proposuerant, sed etiam plurimos illorum occideret. Porro ubi sambucas conarentur erigere, tollenones pe tum murum disposuerat, quæ reliquo tempore non ap bant; verum, quando opus erat, ab interiore parte s mœnia erigebantur, et longe ultra propugnacula rostris prominebant. (9) Horum alii saxa non minus sexcenta pondo librarum gestabant; alii gravia plumbi pondera. Quando igitur appropinquabant sambucæ, tum enim tollenonum rostra, carchesio circumacta quantum opus ope trochleæ laxatoriæ saxum in fabricam demitteb (11) Ita fiebat, ut non machina dumtaxat confringere sed et navis quoque ipsa, et qui in ea essent, gravis periclitarentur.

VIII. Erant rursus alia machinamenta, quæ in h invadentes et vineis munitos, atque eorum ope adve tela per murum missa tutos, partim quidem et saxa dejicie ejus magnitudinis, quæ satis erat ad pellendos de prora qui ibi dimicabant; (2) simul vero etiam manum fer catena religatam demittebant, per quam is, qui rostra chinarum velut navis gubernacula regebat, ubi prehend proræ partem, quæcumque prehendi poterat, mac calcem, quæ erat intra mœnia, deorsum adducebat. Postquam autem, prora in altum sublata, navigiu puppim erexerat, tum vero, proras machinæ alligan immota staret, manum ferream et catenam ope troc laxatoriæ e machina projiciebant. (4) Quo facto, n aliæ in latus concidebant, aliæ prorsus etiam evertebar pleræque, prora ex alto dejecta, plurimis undis m cum trepidatione vectorum complebantur. (5) Hisce chimedis inventis quum ad consilii inopiam rediger Marcellus, quumque sua omnia incepta ab oppidanis non absque damno suo et opprobrio videret, etsi ca hunc iniquo animo ferebat, (6) tamen res suas ipse dens, Archimedem, ait, navibus suis ex mari potun fundere; sambucas vero suas cum ignominia fustib compotatione esse ejectas. (7) Ac mari quidem ten oppugnationis exitus hic fuit.

IX. Sed et Appius quum in easdem difficultates inc set, incepto destitit. (2) Cujus milites, dum adhuc lon

ὰν γὰρ ὄντες ἐν ἀποστήματι, τοῖς τε πετροβόλοις καὶ
καταπέλταις τιτρωσκόμενοι διεφθείροντο, διὰ τὸ θαυμάσιον
οὖσαν τὴν τῶν βελῶν κατασκευήν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος,
καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν· ὡς ἂν Ἱέρωνος μὲν χορηγοῦ
γεγονότος, ἀρχιτέκτονος δὲ καὶ δημιουργοῦ τῶν ἐπινοη-
μάτων Ἀρχιμήδους. (3) Συνεγγίζοντές γε μὴν πρὸς
τὴν πόλιν, οἱ μὲν ταῖς διὰ τοῦ τείχους τοξοτίσιν, ὡς
πρόσθεν προεῖπον, κακούμενοι συνεχῶς, εἴργοντο τῆς
προσόδου· οἱ δὲ μετὰ τῶν γέῤῥων βιαζόμενοι, ταῖς τῶν
κατὰ κορυφὴν λίθων καὶ δοκῶν ἐμβολαῖς διεφθείροντο.
(4) Οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ταῖς χερσὶ ταῖς ἐκ τῶν μηχανῶν
κακοποίουν, ὡς καὶ πρότερον εἶπα· σὺν αὐτοῖς γὰρ τοῖς
ὅπλοις τοὺς ἄνδρας ἐξαιροῦντες ἐῤῥίπτουν. (5) Τὸ δὲ
πέρας, ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ συνε-
δρεύσαντες μετὰ τῶν χιλιάρχων οἱ περὶ τὸν Ἄππιον,
ὁμοθυμαδὸν ἐβουλεύσαντο πάσης ἐλπίδος πεῖραν λαμ-
βάνειν, πλὴν τοῦ διὰ πολιορκίας ἑλεῖν τὰς Συρακούσας,
καὶ τέλος ἐποίησαν. (6) Ὀκτὼ γὰρ μῆνας τῇ πόλει
προσκαθεζόμενοι, τῶν μὲν ἄλλων στρατηγημάτων ἢ
τολμημάτων οὐδενὸς ἀπέστησαν· τοῦ δὲ πολιορκεῖν οὐ-
κέτι πεῖραν ἔτι λαβεῖν ἐθάῤῥησαν. (7) Οὕτως εἷς
ἀνὴρ καὶ μία ψυχή, δεόντως ἡρμοσμένη πρὸς ἔνια τῶν
πραγμάτων, μέγα τι χρῆμα φαίνεται γίγνεσθαι καὶ
θαυμάσιον. (8) Ἐκεῖνοι γοῦν, τηλικαύτας δυνάμεις
ἔχοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰ μὲν ἀφέλοι
τις πρεσβύτην ἕνα Συρακουσίων, παραχρῆμα τῆς πό-
λεως κυριεύσειν ἤλπιζον· (9) τούτου δὲ συμπαρόντος,
οὐδὲ θάῤῥουν οὐδ' ἐπιβαλέσθαι, κατά γε τοῦτον τὸν
τρόπον, καθ' ὃν ἀμύνασθαι δυνατὸς ἦν Ἀρχιμήδης.
(10) Οὐ μὴν ἀλλὰ νομίσαντες, μάλιστ' ἂν ὑπὸ τῆς τῶν
ἀναγκαίων ἐνδείας διὰ τὸ πλῆθος τοὺς ἔνδον ὑποχειρίους
σφίσι γενέσθαι, ταύτης ἀντείχοντο τῆς ἐλπίδος· καὶ
ταῖς μὲν ναυσὶ τὰς κατὰ θάλατταν ἐπικουρίας αὐτῶν
ἐκώλυον· τῷ δὲ πεζῷ στρατεύματι τὰς κατὰ γῆν. (11)
Βουλόμενοι δὲ μὴ ποιεῖν ἄπρακτον τὸν χρόνον, ἐν ᾧ
προσεδρεύουσι ταῖς Συρακούσαις, ἀλλ' ἅμα τι καὶ τῶν
ἔξωθεν χρησίμων κατασκευάζεσθαι, διεῖλον οἱ στρατηγοὶ
σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν δύναμιν· (12) ὥστε τὸν μὲν Ἄπ-
πιον, ἔχοντα δύο μέρη, προσκαθῆσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει,
τὸ δὲ τρίτον ἀναλαβόντα Μάρκον ἐπιπορεύεσθαι τοὺς
τὰ Καρχηδονίων αἱρουμένους κατὰ τὴν Σικελίαν.

aberant, balistis et catapultis icti concidebantur. Erat namque telorum apparatus, tam copia, quam usu atque efficacia, admirabilis: utpote ad quem rex Hiero sumtus præbuerat, industriam vero atque inventionem Archimedes, operum illorum architectus et opifex. (3) Ubi vero propius murum subibant Appii milites, alii e fenestris muralibus, de quibus ante dictum, continuis vulneribus acceptis, accessu prohibebantur: aliis, qui vineis tecti vi conabantur irrumpere, qua saxis qua trabibus recta desuper immissis opprimebantur. (4) Afferebant et illæ e machinis manus, de quibus ante diximus, damnum haud mediocre: etenim sublime abreptos cum ipsis armis viros projiciebant. (5) Denique Appius cum Marcello, ubi se in castra recepissent, in concilium adhibitis tribunis, de communi omnium sententia constituerunt, ad capiendas Syracusas spem omnem esse periclitandam, sola oppugnatione excepta: quod et ad extremum fecerunt. (6) Nam quum menses octo urbem obsiderent, sollertis quidem et vafri consilii vel audacis facinoris nullum exemplum reliquerunt inexpertum; at vi aperta oppugnare nunquam amplius sunt ausi. (7) Adeo vir unus, et unius mens hominis, ad aliquod inceptum recte intenta, vim nonnunquam habere maximam deprehenditur atque admirabilem. (8) Romani quidem, tot pedestribus maritimisque instructi copiis, si unum senem Syracusanum urbe eximeres, oppido statim se potituros existimabant; (9) illo vero præsente et suos adjuvante, ne invadere quidem urbem audebant; certe non illo modo, cui impediendo par esset Archimedes. (10) Quoniam autem ingens erat inclusorum multitudo, expeditissimam urbis capiendæ rationem esse inopiam commeatum arbitrabantur Romani, in eamque spem incumbebant. Quæ igitur mari adventare poterant subsidia, classe prohibebant; quæ terra, copiis terrestribus. (11) Ac, ne sine aliquo fructu tempus omne, quo Syracusas obsidebant, ipsis periret, sed ut eadem opera in reliqua Sicilia aliquid e re sua patrarent, exercitum ita partiti sunt imperatores, (12) ut cum duabus partibus urbem obsideret Appius, tertiam acciperet Marcellus, et per totam insulam fines eorum, qui cum Carthaginiensibus sentiebant, infestaret.

IV. — RES PHILIPPI.

Excerpt. Valesian. et deinde Excerpt. antiq. ex lib. VIII.

X. Φίλιππος, παραγενόμενος εἰς τὴν Μεσσήνην,
ἐφθειρε τὴν χώραν δυσμενικῶς, θυμῷ τὸ πλεῖον ἢ λο-
γισμῷ χρώμενος. (2) Ἤλπιζε γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
βλάπτων συνεχῶς, οὐδέποτε ἀγανακτήσειν οὐδὲ μισή-
σειν τοὺς κακῶς πάσχοντας. (3) Προήχθην δέ, καὶ
νῦν, καὶ διὰ τῆς προτέρας βίβλου, σαφέστερον ἐξηγή-
σασθαι περὶ τούτων, οὐ μόνον διὰ τὰς πρότερον ἡμῖν
εἰρημένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τῶν συγγραφέων τοὺς
μὲν ὅλως παραλελοιπέναι τὰ κατὰ τοὺς Μεσσηνίους,

X. Philippus, Messeniam ingressus, agros hostiliter vastare cœpit, ira magis, quam consilio, ductus. (2) Sperabat enim, ut mihi quidem videtur, cum assidue aliis damnum inferret, miseros homines nunquam id moleste laturos, neque ipsum odio habituros esse. (3) Ac de his quidem et nunc et superiori libro enucleatius verba ut facerem impulsus sum, non ob eas tantum causas quas prius adduxi, sed etiam eo, quod historiæ scriptores partim damna a Philippo Messeniis illata silentio prorsus prætermiserunt, (4)

(4) τοὺς δὲ καθόλου, διὰ τὴν πρὸς τοὺς μονάρχους εὔνοιαν ἢ τἀναντία φόβον, οὐχ οἷον ἐν ἁμαρτίᾳ γεγονέναι τὴν εἰς τοὺς Μεσσηνίους ἀσέβειαν Φιλίππου καὶ παρανομίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐν ἐπαίνῳ καὶ κατορθώματι τὰ πεπραγμένα, διασαφεῖν ἡμῖν. (5) Οὐ μόνον δὲ περὶ Μεσσηνίους τοῦτο πεποιηκότας ἰδεῖν ἔστι τοὺς γράφοντας τοῦ Φιλίππου τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων παραπλησίως. (6) Ἐξ ὧν ἱστορίας μὲν οὐδαμῶς ἔχειν αὐτοῖς συμβαίνει διάθεσιν τὰς συντάξεις, ἐγκωμίου δὲ μᾶλλον. (7) Ἐγὼ δ', οὔτε λοιδορεῖν ψευδῶς, φημὶ, δεῖν τοὺς μονάρχους, οὔτ' ἐγκωμιάζειν, ὃ πολλοῖς ἤδη συμβέβηκεν· τὸν ἀκόλουθον δὲ τοῖς προγεγραμμένοις ἀεὶ καὶ τὸν πρέποντα ταῖς ἑκάστων προαιρέσεσι λόγον ἐφαρμόζειν. (8) Ἀλλ' ἴσως τοῦτ' εἰπεῖν μὲν εὐμαρὲς, πρᾶξαι δὲ καὶ λίαν δυσχερές· διὰ τὸ πολλὰς καὶ ποικίλας εἶναι διαθέσεις καὶ περιστάσεις, αἷς εἴκοντες ἄνθρωποι κατὰ τὸν βίον, οὔτε λέγειν οὔτε γράφειν δύνανται τὸ φαινόμενον. (9) Ὧν χάριν τισὶ μὲν αὐτῶν συγγνώμην δοτέον, ἐνίοις γε μὴν οὐ δοτέον.

XI. Μάλιστα δ' ἄν τις ἐπιτιμήσειε περὶ τοῦτο τὸ μέρος Θεοπόμπῳ· ὅς γ' ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ Φιλίππου συντάξεως δι' αὐτὸ μάλιστα παρορμηθῆναι φήσας πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς πραγματείας, διὰ τὸ μηδέποτε τὴν Εὐρώπην ἐνηνοχέναι τοιοῦτον ἄνδρα τὸ παράπαν, οἷον τὸν Ἀμύντου Φίλιππον· (2) μετὰ ταῦτα παρὰ πόδας, ἔν τε τῷ προοιμίῳ, καὶ παρ' ὅλην δὲ τὴν ἱστορίαν, ἀκρατέστατον μὲν αὐτὸν ἀποδείκνυσι πρὸς γυναῖκας, ὥστε καὶ τὸν ἴδιον οἶκον ἐσφαλκέναι τὸ καθ' αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ὁρμὴν καὶ προστασίαν· (3) ἀδικώτατον δὲ καὶ κακοπραγμονέστατον περὶ τὰς τῶν φίλων καὶ συμμάχων κατασκευάς· πλείστας δὲ πόλεις ἐξηνδραποδισμένον καὶ πεπραξικοπηκότα μετὰ δόλου καὶ βίας· (4) ἐκπαθῆ δὲ γεγονότα καὶ πρὸς τὰς ἀκρατοποσίας, ὥστε καὶ μεθ' ἡμέραν πλεονάκις μεθύοντα καταφανῆ γενέσθαι τοῖς φίλοις. (5) Εἰ δέ τις ἀναγνῶναι βουληθείη τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνάτης καὶ μ' αὐτῷ βίβλου, παντάπασιν ἂν θαυμάσαι τὴν ἀτοπίαν τοῦ συγγραφέως· ὅς γε, χωρὶς τῶν ἄλλων, τετόλμηκε καὶ ταῦτα λέγειν· αὐταῖς γὰρ λέξεσιν, αἷς ἐκεῖνος κέχρηται, κατατετάχαμεν· (6) « Εἰ γάρ τις ἦν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἢ τοῖς « βαρβάροις, φησὶ, λάσταυρος ἢ θρασὺς τὸν τρόπον, « οὗτοι πάντες, εἰς Μακεδονίαν ἀθροιζόμενοι πρὸς Φί- « λιππον, ἑταῖροι τοῦ βασιλέως προσηγορεύοντο. (7) « Καθόλου γὰρ ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν κοσμίους τοῖς ἤθεσι, « καὶ τῶν ἰδίων βίων ἐπιμελουμένους, ἀπεδοκίμαζε· τοὺς « δὲ πολυτελεῖς, καὶ ζῶντας ἐν μέθαις καὶ κύβοις, ἐτίμα « καὶ προῆγεν. (8) Τοιγαροῦν οὐ μόνον ταῦτ' ἔχειν « αὐτοὺς παρεσκεύαζεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἀδικίας καὶ « βδελυρίας ἀθλητὰς ἐποίησεν. (9) Τί γὰρ τῶν αἰσχρῶν « ἢ δεινῶν αὐτοῖς οὐ προσῆν; ἢ τί τῶν καλῶν καὶ « σπουδαίων οὐκ ἀπῆν; Ὧν οἱ μὲν ξυρόμενοι καὶ λειαι- « νόμενοι διετέλουν, ἄνδρες ὄντες· οἱ δὲ ἀλλήλοις ἐτόλ- « μων ἐπανίστασθαι πώγωνας ἔχουσι. (10) Καὶ πε- « ριήγοντο μὲν δύο καὶ τρεῖς τοὺς ἑταιρευομένους, αὐτοὶ

partim, vel benevolentia in principes vel contra metu duc
impietatem et iniquitatem illam, qua in Messenios sæv
Philippus, non modo vitio non vertendam, verum eti
tamquam præclarum facinus in laude ponendam, decla
verunt. (5) Nec vero in his solum, quæ ad Messenios p
tinent, idem admissum est ab eis qui res Philippi pers
pserunt, sed etiam in aliis pariter plerisque. (6) Quo fit,
illorum commentarii non historiæ speciem, sed enco
potius formam habeant. (7) Ego vero ita existimo, nec
tuperari falso, nec laudari reges oportere, quod multi j
fecerunt; sed id agendum, ut, quæ dicas, nec repugn
eis quæ superius scripseris, et cum consiliis atque mori
eorum, de quibus agitur, congruant atque consentiant.
At vero fortasse dictu quidem hoc facile est, factu aut
inprimis arduum. Multa enim atque varia momenta i
dunt ac tempora, quibus cedentes homines, ea, quæ
videntur, libere loqui aut scribere vetantur. (9) Qu
obrem nonnullis quidem eorum danda est venia, aliis v
minime indulgenda.

XI. Ac maxime omnium Theopompus hac in parte
prehensionem meretur : qui, cum initio historiæ Phil
dixisset, hac maxime causa se ad scribendum impuls
esse, quod Philippo, Amyntæ filio, parem virum numqu
antea Europa protulisset; (2) continuo deinde, cum
ipso procemio, tum per totam historiam eumdem in m
lieres intemperantissime exarsisse memorat, adeo ut,
suam hac in parte cupiditatem atque profusionem, prop
etiam domum, quantum in ipso erat, in summum per
lum adduxerit. (3) Eumdem præterea injustissimum
que in parandis amicis et sociis dolosissimum describit
qui urbes plurimas, per vim ac fraudem captas, in ser
tem redegerit. (4) Eumdem porro ebrietati valde ded
fuisse narrat, adeo ut diurno etiam tempore ebrius ab
cis fuerit deprehensus. (5) Quod si quis vero libri
dragesimi noni principium in manus sumserit, scrip
omnino importunitatem mirabitur; qui, inter cetera,
etiam dicere non dubitavit, eadem enim verba, quibu
usus est, hic apponenda esse duximus : (6) « Nam si
« inter Græcos aut barbaros impudicus erat ac protei
« illico Macedoniam ad Philippum delatus, sodalis
« vocabatur. (7) Omnino enim Philippus modestos ac
« homines respuebat, helluones autem ac prodigos, et
« atque aleæ deditos, colebat atque evehebat ma
« (8) Itaque his non modo vitiorum illorum, quæ dixi
« menta præbebat; verum etiam ad omnis nequiti
« spurcitiæ certamen eosdem provocabat. (9) Quod
« turpitudinis ac flagitii genus eis non inerat? quid c
« honestatis ac virtutis non deerat? Quorum alii, cum
« essent, rasi tamenac lævigati continuo conspiciebat
« alii vero, barbati, constuprare sese invicem non du
« bant. (10) Ac duos quidem tresve meritorios puero

« δὲ τὰς αὐτὰς ἐκείνοις χρήσεις ἑτέροις παρείχοντο.
« (11) Ὅθεν καὶ δικαίως ἄν τις αὐτοὺς οὐχ ἑταίρους,
« ἀλλ' ἑταίρας, ὑπελάμβανεν εἶναι· οὐδὲ στρατιώτας,
« ἀλλὰ χαμαιτύπους προσηγόρευσεν. (12) Ἀνδροφόνοι
« γὰρ τὴν φύσιν ὄντες, ἀνδροπόρνοι τὸν τρόπον ἦσαν.
« (13) Ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἵνα παύσωμαι, φησὶ, μακρολο-
« γῶν, ἄλλως τε καὶ τοσούτων μοι πραγμάτων ἐπικε-
« χυμένων, ἡγοῦμαι, τοιαῦτα θηρία γεγονέναι, καὶ
« τοιούτους τὸν τρόπον, τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἑταίρους
« Φιλίππου προσαγορευθέντας, οἵους οὔτε τοὺς Κεν-
« ταύρους τοὺς τὸ Πήλιον κατασχόντας, οὔτε τοὺς
« Λαιστρυγόνας τοὺς τὸ Λεοντῖνον πεδίον οἰκήσαντας,
« οὔτ' ἄλλους οὐδ' ὁποίους. »

XII. Ταύτην δὲ τήν τε πικρίαν καὶ τὴν ἀθυρογλωσσίαν τοῦ συγγραφέως τίς οὐκ ἂν ἀποδοκιμάσειεν; (2) οὐ γὰρ μόνον, ὅτι μαχόμενα λέγει πρὸς τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν, ἄξιός ἐστιν ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ καὶ διότι κατέψευσται τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν φίλων· καὶ μάλιστα, διότι τὸ ψεῦδος αἰσχρῶς, καὶ ἀπρεπῶς διατέθειται. (3) Εἰ γὰρ περὶ Σαρδαναπάλου τις ἢ τῶν ἐκείνου συμβιωτῶν ἐποιεῖτο τοὺς λόγους, μόλις ἂν ἐθάῤῥησε τῇ κακοῤῥημοσύνῃ ταύτῃ χρήσασθαι· οὗ τὴν ἐν τῷ βίῳ προαίρεσιν καὶ τὴν ἀσέλγειαν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐπὶ τοῦ τάφου τεκμαιρόμεθα. (4) Λέγει γὰρ ἡ ἐπιγραφή·

Ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον, καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
τέρπν' ἔπαθον.

(5) Περὶ δὲ Φιλίππου καὶ τῶν ἐκείνου φίλων εὐλαβηθείη τις ἂν, οὐχ οἷον μαλακίαν καὶ ἀνανδρίαν, ἔτι δὲ ἀναισχυντίαν λέγειν, ἀλλὰ τοὐναντίον, μή ποτ' ἐγκωμιάζειν ἐπιβαλλόμενος οὐ δυνηθῇ καταξίως εἰπεῖν τῆς ἀνδρείας καὶ φιλοπονίας, καὶ συλλήβδην τῆς ἀρετῆς τῶν προειρημένων ἀνδρῶν· (6) οἵ γε προφανῶς ταῖς σφετέραις φιλοπονίαις καὶ τόλμαις ἐξ ἐλαχίστης μὲν βασιλείας ἐνδοξοτάτην καὶ μεγίστην τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν κατεσκευάκασιν. (7) Χωρὶς δὲ τῶν ἐπὶ Φιλίππου πράξεων, αἱ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἐπιτελεσθεῖσαι μετ' Ἀλεξάνδρου πᾶσιν ὁμολογουμένην τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην παραδεδώκασι περὶ αὐτῶν. (8) Μεγάλην γὰρ ἴσως μερίδα θετέον τῷ προεστῶτι τῶν ὅλων Ἀλεξάνδρῳ, καίπερ ὄντι νέῳ παντελῶς, οὐκ ἐλάττω μέντοι γε τοῖς συνεργοῖς καὶ φίλοις· (9) οἳ πολλαῖς μὲν καὶ παραδόξοις μάχαις ἐνίκησαν τοὺς ὑπεναντίους, πολλοὺς δὲ καὶ παραβόλους ὑπέμειναν πόνους καὶ κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας· πλείστης δὲ περιουσίας κυριεύσαντες, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἐπιθυμίας πλείστης εὐπορήσαντες ἀπολαύσεως, οὔτε κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν οὐδέποτε διὰ ταῦτ' ἠλαττώθησαν, οὔτε κατὰ τὰς ψυχικὰς ὁρμὰς οὐδὲν ἄδικον οὐδὲ ἀσελγὲς ἐπετήδευσαν. (10) Ἅπαντες δ', ὡς ἔπος εἰπεῖν, βασιλικοὶ καὶ ταῖς μεγαλοψυχίαις, καὶ ταῖς σωφροσύναις, καὶ ταῖς τόλμαις ἀπέβησαν, Φιλίππῳ καὶ μετ' αὐτὸν Ἀλεξάνδρῳ συμβιώσαντες· ὧν οὐδὲν ἂν δέοι μνημονεύειν ἐπ' ὀνόματος. (11) Μετὰ δὲ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον οὕτω περὶ τῶν πλείστων μερῶν τῆς οἰκουμένης ἀμφισ-

« cum circumducebant; ceterum ipsi eamdem sui copiam
« aliis faciebant. (11) Quamobrem merito quis non amicos
« illos, sed scorta, nec milites, sed prostibula potius appel-
« lasset. (12) Nam cum natura essent cruenti, moribus
« cinædi erant. (13) Atque, ut paucis absolvam, præsertim
« cum tot ac tanta mihi negotia incumbant, sic apud me
« existimo : quotquot amici ac comites Philippi dicebantur,
« teterrimas fuisse belluas, quales nec Centauri, qui Pelium
« incoluere, nec Læstrygones, qui Leontinos campos tenuisse
« perhibentur, nec ulla alia hujusmodi monstra, exstite-
« runt. »

XII. Hanc vero acerbitatem ac linguæ temeritatem Theopompi quis non merito damnet? (2) non enim eo solum, quod proposito suo contraria ac pugnantia loquitur, objurgandus est; sed quia cum de rege ipso, tum de ejus amicis falsa dicit, ac maxime quod mendacium suum putide ac turpiter protulit. (3) Nam si de Sardanapalo aliquo, aut de ejus sodalibus sermo esset institutus, vix quisquam hac verborum turpitudine uti sustineret, tametsi hujus hominis institutum atque intemperantiam ex ipsa sepulchri inscriptione satis colligamus. (4) Sic enim habet inscriptio :

Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido
hausit.

(5) De Philippo autem ejusque comitibus nemo est, qui non vereri debeat, non dico mollitiem aliquam, aut etiam impudentiam eis affingere, sed contra, ne, laudationem eorum aggressus, vim ac fortitudinem et ceteras tantorum hominum virtutes dicendo adæquare non valeat : (6) qui, ut constat inter omnes, sua industria ac fortitudine regnum Macedoniæ ex tenuissimo amplissimum ac celeberrimum effecerunt. (7) Ac præter ea, quæ sub Philippo gessere, res ab iisdem post illius obitum in commilitio Alexandri gestæ receptam apud omnes virtutis famam eis compararunt. (8) Magna enim fortasse hujus gloriæ pars Alexandro, cujus auspiciis cuncta gerebantur, tametsi admodum adolescenti, tribuenda est; at non minor tamen ejus comitibus ac ministris debetur : (9) quippe qui multis et maximis prœliis hostes superarunt, multosque ac difficillimos casus et labores ac pericula perpessi sunt; atque, maximarum opum compotes facti, cum omnibus copiis ad explendas cupiditates idoneis abundarent, tamen nec corporis vires ideo illis imminutæ sunt, neque animi studia ad injustitiam ac libidinem deflexerunt; (10) sed universi, quotquot Philippi ac deinde Alexandri comites fuerunt, et animi magnitudine, et temperantia, et fortitudine prorsus regia exstiterunt; quos quidem nominatim recensere haudquaquam necesse est. (11) Post obitum autem Alexandri, cum de maximis partibus orbis terrarum inter se decer-

6ητήσαντες, παραδόσιμον ἐποίησαν τὴν ἑαυτῶν δόξαν ἐν πλείστοις ὑπομνήμασιν· (12) ὥστε τὴν μὲν Τιμαίου τοῦ συγγραφέως πικρίαν, ᾗ κέχρηται κατ' Ἀγαθοκλέους, τοῦ Σικελίας δυνάστου, καίπερ ἀνυπέρβλητον εἶναι δοκοῦσαν, ὅμως λόγον ἔχειν· ὡς γὰρ κατ' ἐχθροῦ καὶ πονηροῦ καὶ τυράννου διατίθεται τὴν κατηγορίαν· τὴν δὲ Θεοπόμπου μηδ' ὑπὸ λόγον πίπτειν.

XIII. Προθέμενος γὰρ ὡς περὶ βασιλέως εὐφυεστάτου πρὸς ἀρετὴν γεγονότος, οὐκ ἔστι τῶν αἰσχρῶν καὶ δεινῶν ὃ παραλέλοιπεν. (2) Λοιπὸν ἢ περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ προέκθεσιν τῆς πραγματείας ἀνάγκη ψεύστην καὶ κόλακα φαίνεσθαι τὸν ἱστοριογράφον, ἢ περὶ τὰς κατὰ μέρος ἀποφάσεις ἀνόητον καὶ μειρακιώδη τελείως, εἰ διὰ τῆς ἀλόγου καὶ ἐπικλήτου λοιδορίας ὑπέλαβε πιστότερος μὲν αὐτὸς φανήσεσθαι, παραδοχῆς δὲ μᾶλλον ἀξιωθήσεσθαι τὰς ἐγκωμιαστικὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ περὶ Φιλίππου. (3) Καὶ μὴν οὐδὲ περὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαλήψεις οὐδεὶς ἂν εὐδοκήσειε τῷ προειρημένῳ συγγραφεῖ· ὅς γε ἐπιβαλόμενος γράφειν τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις, ἀφ' ὧν Θουκυδίδης ἀπέλιπεν, καὶ συνεγγίσας τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων, τὴν μὲν Ἑλλάδα μεταξὺ καὶ τὰς ταύτης ἐπιβολὰς ἀπέρριψε· μεταλαβὼν δὲ τὴν ὑπόθεσιν, τὰς Φιλίππου πράξεις προὔθετο γράφειν. (4) Καίτοι γε πολλῷ σεμνότερον ἦν καὶ δικαιότερον, τῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσει τὰ πεπραγμένα Φιλίππῳ συμπεριλαβεῖν, ἤπερ ἐν τῇ Φιλίππου τὰ τῆς Ἑλλάδος. (5) Οὐδὲ γὰρ προκαταληφθεὶς ὑπὸ βασιλικῆς δυναστείας, καὶ τυχὼν ἐξουσίας, οὐδεὶς ἂν ἐπέσχε σὺν καιρῷ ποιήσασθαι μετάβασιν ἐπὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα καὶ πρόσωπον· ἀπὸ δὲ ταύτης ἀρξάμενος, καὶ προβὰς ἐπὶ ποσὸν, οὐδ' ὅλως οὐδεὶς ἂν ἠλλάξατο μονάρχου πρόσχημα καὶ βίον, ἀκεραίῳ χρώμενος γνώμῃ. (6) Καὶ τί δήποτ' ἦν τὸ τὰς τηλικαύτας ἐναντιώσεις βιασάμενον παριδεῖν τὸν Θεόπομπον; εἰ μὴ νὴ Δία ὅτι ἐκείνης μὲν τῆς ὑποθέσεως τέλος ἦν τὸ καλόν· τῆς δὲ κατὰ Φίλιππον τὸ συμφέρον. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς μὲν ταύτην τὴν ἁμαρτίαν, καθὸ μετέβαλε τὴν ὑπόθεσιν, ἴσως ἂν εἶχέ τι λέγειν, εἴ τις αὐτὸν ἤρετο περὶ τούτου. (8) Πρὸς δὲ τὴν κατὰ τῶν φίλων αἰσχρολογίαν οὐκ ἂν οἶμαι δυνηθῆναι λόγον αὐτὸν ἀποδοῦναι, συγχωρῆσαι δὲ, διότι πολύ τι παρέπεσε τοῦ καθήκοντος.

tassent, famam nominis sui plurimis historiæ monime testatam posteris reliquerunt. (12) Quo fit, ut Tim quidem maledicentia, qua adversus Agathoclem Sicil tyrannum invectus est, tametsi modum omnem excedat rationem tamen aliquam habere videatur : quippe inimici mali hominis et tyranni vituperationem instituit. At ve Theopompi maledicentia omni ratione destituitur.

XIII. Nam cum de rege, optima indole ad virtutem pr dito, scribere instituisset, (2) nihil est tam turpe et ta grave, quod in opere suo non dixerit. Reliquum est, vel ipso in principio ac vestibulo historiæ suæ mendax adulator fuisse dicatur, aut certe in particularibus suis d monstrationibus amens penitus ac puerilis, si importuna merito castiganda vituperatione id se consecuturum e speravit ut et sibi major auctoritas, et laudationibus P lippi major fides accederet. (3) Sed neque ipsum consili prædicti scriptoris ab ullo homine probabitur, qui, cum Græciæ, inde ubi desinit Thucydides, scribere esset ag sus, postquam ad Leuctrica tempora ac res Græciæ c berrimas pervenit, ipsam quidem Græciam cum suis fa valere jussit; commutato autem argumento Philippi g scribere constituit. (4) Atqui longe præstantius erat justius, in opere rerum Græcarum gesta Philippi, quam gestis Philippi res Græciæ comprehendere. (5) Ne enim quisquam, regio dominatu præoccupatus, ubi p statem fuerit nactus, dubitaverit ad nomen personam Græciæ opportune transire : a Græcia autem sumpto p cipio, nemo utique sanæ mentis, postquam aliquantum cessit, cum regis specie atque vita illam permutarit. Quid vero erat, quod Theopompum cogeret, tot ac ta contrarietates contemnere? nisi mehercle quod illius dem argumenti finis erat honestus, hujus autem operi gestis Philippi erat finis utilior. (7) Enimvero, quod illud peccatum mutati argumenti pertinet, si quis T pompum interrogaret, suppeteret illi fortasse aliqua defe (8) Illius autem maledicentiæ, quam in Philippi amico fudit, nullam ab eo rationem reddi posse arbitror: se tendum ipsi esse, multum se ab officio et a vero aberr

---

Excerpt. antiq. ex lib. VIII, cap. 9-11, et Vales.

XIV. Φίλιππος δὲ τοὺς μὲν Μεσσηνίους, πολεμίους γεγονότας, οὐδὲν ἄξιον ἠδυνήθη λόγου βλάψαι, καίπερ ἐπιβαλλόμενος κακοποιεῖν αὐτῶν τὴν χώραν· εἰς δὲ τοὺς ἀναγκαιοτάτους τῶν φίλων τὴν μεγίστην ἀσέλγειαν ἐναπεδείξατο. (2) Τὸν γὰρ πρεσβύτερον Ἄρατον, δυσαρεστηθέντα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις ἐν τῇ Μεσσήνῃ, μετ' οὐ πολὺ μετὰ Ταυρίωνος, τοῦ χειρίζοντος αὐτῷ τὰ κατὰ Πελοπόννησον, ἐπανείλατο φαρμάκῳ. (3) Παραυτίκα μὲν οὖν ἠγνοεῖτο παρὰ τοῖς ἐκτὸς τὸ γεγονός· καὶ γὰρ ἦν ἡ δύναμις οὐ τῶν παρ' αὐτὸν τὸν

XIV. Ceterum Philippus Messenios, hostes factos, morabili ullo damno afficere non valuit, quantumvis v ac populari fines eorum aggressus; in amicos vero præ necessitudine sibi junctos idem rex fœda facinora, maxima, edidit. (2) Seniorem enim Aratum, quod probasset quæ ipse Messenæ fecerat, non multo post usus Taurionis, qui res illius in Peloponneso administ veneno sustulit. (3) Ac principio quidem ignota cete fuit : neque enim ea vis erat pharmaci, ut in ipso sta

...ἀπολλυουσῶν, ἀλλὰ χρόνον ἔχουσα, καὶ διάθε-
...ἐργαζομένη. (4) Τόν γε μὴν Ἄρατον αὐτὸν οὐχ
...ανε τὸ κακόν· ἐγένετο δὲ δῆλον ἐκ τούτων. (5)
...αντας γὰρ ἐπικρυπτόμενος τοὺς ἄλλους, πρὸς ἕνα
...ὑπηρετῶν Κεφάλωνα διὰ τὴν συνήθειαν οὐκ ἔστεξε
...λόγον ἀλλ', ἐπιμελῶς αὐτῷ κατὰ τὴν ἀῤῥωστίαν
...κεχειρισμένου συμπαρόντος, καί τι τῶν πρὸς τῷ
...πτυσμάτων ἐπισημηναμένου δίαιμον ὑπάρχον,
...ε· Ταῦτα τἀπίχειρα τῆς φιλίας, ὦ Κεφάλων, κε-
...μεθα τῆς πρὸς Φίλιππον. (6) Οὕτως ἔστι μέγα τι
...καλὸν χρῆμα μετριότης, ὥστε μᾶλλον ὁ παθὼν
...πράξαντος ᾐσχύνετο τὸ γεγονός, εἰ τοσούτων καὶ
...ούτων κεκοινωνηκὼς ἔργων ἐπὶ τῷ τοῦ Φιλίππου
...φέροντι, τοιαῦτα τἀπίχειρα κεκόμισται τῆς εὐνοίας.
Οὗτος μὲν οὖν καὶ διὰ τὸ πολλάκις τῆς ἀρχῆς τε-
...ναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ διὰ τὸ πλῆθος καὶ διὰ
...γέθος τῶν εἰς τὸ ἔθνος εὐεργεσιῶν, μεταλλάξας τὸν
..., ἔτυχε πρεπούσης τιμῆς καὶ παρὰ τῇ πατρίδι καὶ
...τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν. (7) Καὶ γὰρ θυσίας αὐτῷ
...τιμὰς ἡρωϊκὰς ἐψηφίσαντο, καὶ συλλήβδην, ὅσα
...αἰώνιον ἀνήκει μνήμην· ὥστ', εἴπερ καὶ περὶ τοὺς
...γμένους ἔστι τις αἴσθησις, εἰκὸς, εὐδοκεῖν αὐτὸν
...τῇ τῶν Ἀχαιῶν εὐχαριστίᾳ, καὶ ταῖς ἐν τῷ ζῆν
...ταλαιπωρίαις καὶ κινδύνοις.

...IV. Πάλαι δὲ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸν Λίσσον καὶ τὸν
...λισσον ὤν, καὶ σπουδάζων ἐγκρατὴς γενέσθαι τῶν
...τούτων, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως. (2) Ποιη-
...ος δὲ τὴν πορείαν ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ διελθὼν
...ενά, κατέζευξε παρὰ τὸν Ἀρδάξανον ποταμὸν, οὐ
...ὸ τῆς πόλεως. (3) Θεωρῶν δὲ τόν τε τοῦ Λίσ-
...περίβολον, καὶ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ καὶ τὰ πρὸς
...πείρῳ ἠσφαλισμένον διαφερόντως καὶ φύσει
...κατασκευῇ τόν τε παρακείμενον Ἀκρόλισσον αὐτῷ
...τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐρυ-
...ταύτην ἔχοντα φαντασίαν, ὥστε μηδ' ἂν ἐλ-
...μένα κατὰ κράτος ἑλεῖν· τῆς μὲν περὶ τοῦτον
...ἀπέστη τελέως, τῆς δὲ πόλεως οὐ λίαν ἀπήλ-
...(4) Συνθεωρήσας δὲ τὸ μεταξὺ διάστημα τοῦ
...καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἀκρόλισσον πρόποδος, σύμ-
...ὑπάρχον πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τὴν κατὰ τῆς πό-
..., κατὰ τοῦτο διενοήθη, συστησάμενος ἀκροβολι-
...χρήσασθαι στρατηγήματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ.
...οὺς δὲ μίαν ἡμέραν πρὸς ἀνάπαυσιν τοῖς Μακε-
..., καὶ παρακαλέσας ἐν αὐτῇ τὰ πρέποντα τῷ καιρῷ,
...τὸ πολὺ μέρος καὶ χρησιμώτατον τῶν εὐζώνων,
..., εἴς τινας φάραγγας ὑλώδεις ἔκρυψε, κατὰ
...ἐπὶ τῆς μεσογαίου τόπον ὑπὲρ τὸ προειρημένον
... (6) τοὺς δὲ πελταστὰς εἰς τὴν ἐπαύριον
...καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τῶν εὐζώνων, ἐπὶ θάτερα τῆς
...κατὰ θάλατταν ἐχρῆτο τῇ πορείᾳ. (7) Περιελ-
...δὲ τὴν πόλιν, καὶ γενόμενος κατὰ τὸν προειρημένον
..., δῆλος ἦν ὡς ταύτῃ ποιησόμενος τὴν πρὸς τὴν
...ἀνάβασιν. (8) Οὐκ ἀγνοουμένης δὲ τῆς τοῦ Φι-

ticulo necaret; sed mora temporis corporis valetudinem afficiebat. (4) Ipsum vero Aratum non latebat malum: quod hoc modo palam est factum. (5) Is, omnes alios celans, apud unum e famulis Cephalonem, quia familiariter eo utebatur, non tacuit rem: sed quum ægrotanti sibi ille adesset, assiduam et diligentem operam navans, atque is unum e sputis, quibus paries erat consputus, sanguine mixtum observasset: Hæc nos præmia, o Cephalo, inquit Aratus, amicitiæ nostræ erga Philippum retulimus. (6) Adeo magna et præclara res est animi moderatio, ut eum, qui acceperat injuriam, potius, quam auctorem injuriæ, facti puderet, quod post tot tantarumque rerum consilia cum Philippo consociata, et magno quidem ejus bono, hoc demum benevolentiæ suæ præmium tulisset. (7) Ceterum Arato, qui prætura Achæorum toties erat functus, gentemque suam tot ac tantis beneficiis affecerat, postquam diem suum obiisset, cum patria, tum commune Achæorum pares meritis honores detulerunt. (8) Nam et sacrificia, et cultum heroibus debitum, ei decreverunt, et, ut verbo expediam, quidquid ad memoriam defuncti æternitati consecrandam facit: ut, si quis mortuis inest sensus, in animo grato Achæorum, post ærumnas et pericula, quæ vivus sustinuit, acquiescere ipsum, par sit ac rationi consentaneum.

XV. Quum Philippus jampridem Lissum et Acrolissum animo agitaret, eaque loca in potestatem suam redigere studeret: exercitum eo ducere instituit. (2) Confecto autem bidui itinere, ac superatis faucibus, propter fluvium Ardaxanum, non procul ab urbe consedit. (3) Ibi quum Lissi ambitum animadvertisset, et qua mare et qua continentem spectat, egregie cum natura loci tum arte munitum; quumque Acrolissum ei adjacentem, partim quia mire in altum est sublatus, partim ob reliquam munitionem, ejusmodi præ se ferre speciem vidisset, ut, posse illa loca ab se per vim capi, nemo sperare homo deberet: omnem penitus de arce quidem occupanda spem abjecit, at de urbe capienda non omnino desperavit. (4) Observaverat rex, inter Lissum et prominentem montis radicem, ubi est Acrolissus, modicum interesse intervallum, aptum ad moliendam urbis oppugnationem. Igitur leve prælium eo loci instituere, et opportuno ad consilium suum strategemate statuit uti. (5) Unum Macedonibus ad quiescendum ubi concessisset diem, atque interim, uti res atque tempus monebat, eos esset cohortatus, inter silvosas convalles versus mediterraneam regionem, supra illud, de quo jam diximus, spatium, ante primum diluculum majorem ac meliorem suorum expeditorum partem occultat. (6) Ipse insequenti die ab altera urbis parte cetratos, et quod supererat expeditorum, secundum littus ducere. (7) Postquam urbis circuitum esset emensus, et ad dictum antea locum jam pervenisset, nemo dubitabat, quin ab illa parte ad urbem adoriendam esset adscensurus. (8) Jam quo niam notus fuerat omnibus Philippi adventus, ex universo

λίππου παρουσίας, ἣν πλῆθος ἱκανὸν ἐξ ἁπάσης τῆς πέριξ Ἰλλυρίδος εἰς τὸν Λίσσον ἠθροισμένον. (9) Τῷ μὲν γὰρ Ἀκρολίσσῳ διὰ τὴν ὀχυρότητα πιστεύοντες, μετρίαν τινὰ τελέως εἰς αὐτὸν ἀπένειμαν φυλακήν.

XVI. Διόπερ ἅμα τῷ συνεγγίζειν τοὺς Μακεδόνας, εὐθέως ἐκ τῆς πόλεως ἐξεχέοντο, θαῤῥοῦντες ἐπί τε τῷ πλήθει καὶ ταῖς τῶν τόπων ὀχυρότησι. (2) Τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπέστησε· τοῖς δὲ κούφοις παρήγγειλε προβαίνειν πρὸς τοὺς λόφους, καὶ συμπλέκεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους ἐῤῥωμένως. (3) Ποιούντων δὲ τὸ παραγγελθὲν, ἐπὶ ποσὸν μὲν ὁ κίνδυνος πάρισος ἦν· μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ ταῖς δυσχωρίαις εἴξαντες οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου, καὶ τῷ πλήθει τῶν πολεμίων, ἐτράπησαν. (4) Καταφυγόντων δὲ τούτων εἰς τοὺς πελταστὰς, οἱ μὲν ἐκ τῆς πόλεως καταφρονήσαντες προῄεσαν, καὶ συγκαταβάντες ἐν τοῖς ἐπιπέδοις προσεμάχοντο τοῖς πελτασταῖς. (5) Οἱ δὲ τὸν Ἀκρόλισσον φυλάσσοντες, θεωροῦντες τὸν Φίλιππον ἐκ διαδοχῆς ταῖς σπείραις ἐπὶ πόδα ποιούμενον τὴν ἀναχώρησιν, καὶ δόξαντες τοῖς ὅλοις αὐτὸν εἴκειν, ἔλαθον ἐκκληθέντες διὰ τὸ πιστεύειν τῇ φύσει τοῦ τόπου. (6) Κἄπειτα κατ' ὀλίγους ἐκλιπόντες τὸν Ἀκρόλισσον, κατέῤῥεον ταῖς ἀνοδίαις εἰς τοὺς ὁμαλοὺς καὶ πεδινοὺς τόπους, ὡς ἤδη τινὸς ὠφελείας καὶ τροπῆς τῶν πολεμίων ἐσομένης. (7) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ τὰς ἐνέδρας ἐκ τῆς μεσογαίας διειληφότες, ἀφανῶς ἐξαναστάντες, ἐνεργὸν ἐποιήσαντο τὴν ἔφοδον· ἅμα δὲ τούτοις ἐκ μεταβολῆς οἱ πελτασταὶ συνεπέθεντο τοῖς ὑπεναντίοις. (8) Οὗ συμβάντος, διαταραχθέντες, οἱ μὲν ἐκ τοῦ Λίσσου σποράδην ποιούμενοι τὴν ἀναχώρησιν διεσώζοντο πρὸς τὴν πόλιν· οἱ δὲ τὸν Ἀκρόλισσον ἐκλιπόντες, ἀπετμήθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐξαναστάντων. (9) Διὸ καὶ συνέβη τὸ μὲν ἀνέλπιστον, τὸν Ἀκρόλισσον παραχρῆμα ληφθῆναι χωρὶς κινδύνων· τὸν δὲ Λίσσον τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ, μετὰ μεγάλων ἀγώνων, ποιησαμένων τῶν Μακεδόνων ἐνεργοὺς καὶ καταπληκτικὰς προσβολάς. (10) Φίλιππος μὲν οὖν, παραδόξως ἐγκρατὴς γενόμενος τῶν προειρημένων τόπων, ἅπαντας τοὺς πέριξ ὑποχειρίους ἐποιήσατο διὰ ταύτης τῆς πράξεως· ὥστε τοὺς πλείστους τῶν Ἰλλυριῶν ἐθελοντὴν ἐπιτρέπειν αὐτῷ τὰς πόλεις. (11) Οὐδεμία γὰρ ὀχυρότης ἔτι πρὸς τὴν Φιλίππου βίαν, οὐδ' ἀσφάλεια τοῖς ἀντιταττομένοις προὐφαίνετο, κεκρατημένων μετὰ βίας τῶν προειρημένων ὀχυρωμάτων.

circumcirca Illyrico valida hominum multitudo Lis convenerat. (9) Acrolisso enim tuendo parvam oppido num, satis natura munitum locum esse rati, delegaveru

XVI. Statim igitur ad primum appropinquantium M donum conspectum, qui in urbe erant, qua numero, situ locorum munitissimorum freti, extra muros ru (2) Rex cetratos in plano locis opportunis locat, levem maturam ad colles progredi et pugnam cum hoste ac capessere jubet. (3) Quibus imperata facientibus, a marte aliquamdiu pugnatur. Sed mox regii, partim l rum iniquitati, partim multitudini hostium cedentes, vertunt. (4) Ubi vero ad cetratos isti se recepissent, dani præ contemtu pergere ulterius, ac tandem descen in campos ausi, cum cetratis manum conserunt. (5) præsidiarii Acrolisso impositi, cognito, Philippum cohortes alternatim sensimque reducere, universa p cedere illum arbitrantes, imprudentes avocari se a sit patiuntur, quoniam naturæ loci satis fidebant. (6) I Acrolissum paulatim deserunt; et, quasi versis in f hostibus præda jam esset aliqua futura, per devios ad plana et campestria loca magno impetu deveniunt. Sed per id ipsum tempus, qui in insidiis ad partem terraneam fuerant dispositi, nemine animadvertente c Acrolissum strenue ac fortiter invadunt: simul ce repente in hostem versi, prælium cum illis ineunt. Quo facto perturbati, qui Lisso egressi fuerant, sp sese recipientes, in urbem tuti pervenerunt: ii ver Acrolisso exierant, viam ad reditum ab his, qui ex i excitati fuerant, præclusam sibi offenderunt. (9) I ctum est, ut arx quidem, quod sperare nemo foret a statim sine periculo caperetur, Lissus vero postridi diei, idque magnis certaminibus prius editis, post acres ac terribiles a Macedonibus impressiones essent (10) Philippus igitur, velut miraculo prædictis locis po hoc uno facinore adeo vicinos omnes sibi reddidit obn ut plerique in Illyrico ultro urbes suas fidei illius per rent. (11) Etenim per vim expugnatis illis propugna nulla amplius munitio violentiæ Philippi par futura, n si quis se illi opponeret, ullus ad salutem receptus futurus vulgo omnibus videbatur.

V. — ACHÆUS CAPTUS SARDIBUS AB ANTIOCHO.

Excerpt. antiq. ex lib. VIII, cap. 12-18.

XVII. Βῶλις ἦν ἀνὴρ γένει μὲν Κρὴς, χρόνον δὲ πολὺν ἐν τῇ βασιλείᾳ διατετριφὼς ἐν ἡγεμονικῇ προστασίᾳ, δοκῶν δὲ καὶ σύνεσιν ἔχειν καὶ τόλμαν παράβολον, καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς οὐδενὸς ἐλάττω. (2) Τοῦτον ὁ Σωσίβιος διὰ πλειόνων λόγων πιστωσάμενος, καὶ παρασκευάσας εὔνουν ἑαυτῷ καὶ πρόθυμον,

XVII. Bolis erat genere Cretensis, sed qui longo te in aula Ptolemæorum honoribus, qui solent tribui du esset usus: vir et prudentia, et mira audacia, et usu bellicarum nemini, ut erat hominum opinio, sec (2) Propterea Sosibius, cum ei pluribus verbis fidem set, benevolentiamque ejus ac studium sibi concil

...άλλουσι τὴν πρᾶξιν· λέγων, ὡς οὐδὲν ἂν τῷ βασιλεῖ ...ζον χαρίσαιτο κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς, ἢ συν...ήσας, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ δύναται σῶσαι τὸν ...ιόν. (3) Τότε μὲν οὖν διακούσας ὁ Βῶλις, καὶ ...ας, ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν εἰρημένων, ἐχωρίσθη. ...δοὺς δὲ λόγον ἑαυτῷ, καὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ...ελθὼν πρὸς τὸν Σωσίβιον, ἀνεδέξατο τὴν πρᾶξιν εἰς ...ὸν, φήσας, καὶ γεγονέναι πλείω χρόνον ἐν ταῖς Σαρ...ι, καὶ τῶν τόπων ἐμπειρεῖν, καὶ τὸν Καμβῦλον, τὸν ...μόνα τῶν παρ' Ἀντιόχῳ στρατευομένων Κρητῶν, ...μόνον πολίτην, ἀλλὰ καὶ συγγενῆ καὶ φίλον ὑπάρ...αὐτῷ. (5) Συνέβαινε δὲ καὶ τὸν Καμβῦλον καὶ ...ς ὑπὸ τοῦτον ταττομένους Κρῆτας πεπιστεῦσθαί τι ...φυλακτηρίων, τῶν κατὰ τοὺς ὄπισθεν τόπους τῆς ...ας, οἵτινες κατασκευὴν μὲν οὐκ ἐπεδέχοντο, τῇ δὲ ...ρεία τῶν ὑπὸ τὸν Καμβῦλον τεταγμένων ἀνδρῶν ...ρεῖτο. (6) Τοῦ δὲ Σωσιβίου δεξαμένου τὴν ἐπί..., καὶ διειληφότος, ἢ μὴ δυνατὸν εἶναι, σωθῆναι ...χαιὸν ἐκ τῶν περιεστώτων, ἤ, δυνατοῦ καθάπαξ ...ντος, διὰ μηδενὸς ἂν ἑτέρου γενέσθαι τοῦτο ..., ἢ διὰ Βώλιδος, τοιαύτης δὲ συνδραμούσης καὶ ...τὸν Βῶλιν προθυμίας· ταχέως ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα ...σιν. (7) Ὅ τε γὰρ Σωσίβιος ἅμα μὲν προεδί...τῶν χρημάτων εἰς τὸ μηδὲν ἐλλείπειν εἰς τὰς ἐπι...ς· πολλὰ δὲ, εὖ γενομένων, ὑπισχνεῖτο δώσειν. ...ας δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ παρ' αὐτοῦ ...ζομένου χάριτας ἐξ ὑπερβολῆς αὔξων, εἰς μεγά...λπίδας ἦγε τὸν Βῶλιν. (9) Ὅ τε προειρημένος ..., ἕτοιμος ὢν πρὸς τὴν πρᾶξιν, οὐδένα χρόνον ἐπι...ς, ἐξέπλευσε, συνθήματα λαβὼν καὶ πίστεις πρός ...όμαχον εἰς Ῥόδον, ὃς ἐδόκει πατρὸς ἔχειν διά... κατὰ τὴν εὔνοιαν καὶ πίστιν πρὸς τὸν Ἀχαιόν, ...ς δὲ καὶ πρὸς Μελαγκόμαν εἰς Ἔφεσον. (10) ... γὰρ ἦσαν, δι' ὧν καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον Ἀχαιὸς ... πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τὰς ... ἐπιβολὰς ἐχείριζε.

...III. Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ μετὰ ...πάλιν εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ κοινωσάμενος τοῖς ...μένοις ἀνδράσι, καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἑτοίμους εἰς ...ρακαλούμενα, μετὰ ταῦτα Ἀριανόν τινα τῶν ...αὐτὸν ταττομένων διαπέμπεται πρὸς τὸν Καμβῦ... (2) φήσας, ἐξαπεστάλθαι μὲν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ...ιστήσων, βούλεσθαι δὲ τῷ Καμβύλῳ συμμίξαι ...τινων ἀναγκαίων· διόπερ ᾤετο, δεῖν τάξασθαι ... καὶ τόπον, ἐν ᾧ, μηδενὸς συνειδότος, αὐτοὶ ...σουσι. (3) Ταχὺ δὲ τοῦ Ἀριανοῦ συμμίξαν... τῷ Καμβύλῳ, καὶ δηλώσαντος τὰς ἐντολάς, ἑτοί... ὁ προειρημένος ἀνὴρ ὑπήκουσε τοῖς παρακαλου...ς, καὶ συνθέμενος ἡμέραν καὶ τόπον ἑκατέρῳ ..., εἰς ὃν παρέσται νυκτὸς, ἀπέπεμψε τὸν Ἀρια... (4) Ὁ δὲ Βῶλις, ἅτε Κρὴς ὑπάρχων, καὶ φύσει ...ος, πᾶν ἐβάσταζε πρᾶγμα, καὶ πᾶσαν ἐπίνοιαν ...άσα. (5) Τέλος δὲ συμμίξας τῷ Καμβύλῳ κατὰ ... τοῦ Ἀριανοῦ σύνταξιν, ἔδωκε τὴν ἐπιστολήν. Ἧς

patrandæ rei consilium cum eo communicat, nihil ipsum impræsentiarum gratius regi præstare posse affirmans, quam si modum aliquem ac rationem liberandi Achæum sollerter comminisceretur. (3) Ea oratione audita Bolis, tum quidem, ubi cogitaturum se de iis, quæ fuerant dicta, respondisset, discedit. (4) Re autem apud se expensa, altero tertiove die post adit Sosibium, atque in se negotium suscipit : quippe Sardibus perdiu se fuisse; locorum peritiam habere; Cambylum vero, præfectum Cretensium, qui apud Antiochum militabant, non solum civem suum esse, verum etiam cognatum atque amicum. (5) Cambylo autem illi, et militibus, quibus ipse imperabat, custodia fuerat commissa unius e propugnaculis pone arcem sitis; quæ muniri opere quum non possent, statione assidua Cambyleorum militum custodiebantur. (6) Placuit Sosibio commentum : qui ita cum animo suo statuebat, aut plane eripi e præsenti calamitate non posse Achæum, aut, si fieri omnino id posset, neminem mortalium melius, quam Bolidem, rem exsecuturum : cujus quum par studium atque alacritas concurreret, cito negotium est promotum. (7) Nam Sosibius et pecuniam affatim largiebatur, ne quid esset, quod propositum retardaret, et multa porro ubi res habuisset exitum, se daturum pollicebatur : (8) simul, a rege et illo ipso, cujus saluti consulebatur, mirifica quædam beneficia Bolin manere confirmans, spe ingenti animum ejus implevit. (9) Itaque Bolis ad rem exsequendam promtus, nulla interjecta mora, tesseris ac fidei pignoribus acceptis, Rhodum ad Nicomachum (qui benevolentia ac fide paternum Achæo affectum præstabat), et Ephesum ad Melancomam navigat. (10) Isti namque erant, quorum opera in communicandis cum Ptolemæo consiliis et aliis omnibus externis negotiis, superioribus quoque temporibus usus erat Achæus.

XVIII. Rhodum ut venit Bolis, ac mox Ephesum, cum dictis viris de hoc incepto locutus, eosque ad postulata sua paratos nactus, mox Arianum, unum e suis, ad Cambylum cum hisce mandatis proficisci jubet : (2) ab Alexandria missum se peregrino militi conducendo; de necessariis quibusdam rebus cum Cambylo velle conferre. Censere igitur faciendum, ut tempus ac locum statuerent, ubi sine cujusquam conscientia possent soli convenire. (3) Arianus cum Cambylo mox agit, suaque illi mandata exponit. Cambylus ad omnia, quæ petebantur, paratum se ostendit, dieque et loco ambobus noto, quo noctu convenirent, constituto, Arianum remittit. (4) Bolis, utpote Cretensis, et natura varius, unamquamque rem in animo secum versare, et omnes consiliorum vias expendere. (5) Tandem, ut erat cum Ariano constitutum, ad Cambylum accedit, epistolam

τεθείσης εἰς τὸ μέσον, ἐποιοῦντο τὴν σκέψιν Κρητικήν. (6) Οὐ γὰρ ἐσκόπουν ὑπὲρ τῆς τοῦ κινδυνεύοντος σωτηρίας, οὐδ' ὑπὲρ τῆς τῶν ἐγχειρισάντων τὴν πρᾶξιν πίστεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀσφαλείας, καὶ τοῦ σφίσιν αὐτοῖς συμφέροντος. (7) Διόπερ, ἀμφότεροι Κρῆτες ὄντες, συντόμως κατηνέχθησαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν γνώμην. Αὕτη δ' ἦν, τὰ μὲν παρὰ τοῦ Σωσιβίου προδεδομένα δέκα τάλαντα διελέσθαι κοινῇ· (8) τὴν δὲ πρᾶξιν Ἀντιόχῳ δηλώσαντας, καὶ συνεργῷ χρησαμένους ἐπαγγείλασθαι, τὸν Ἀχαιὸν ἐγχειριεῖν αὐτῷ, λαβόντας χρήματα, καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀξίας τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς. (9) Τούτων δὲ κυρωθέντων, ὁ μὲν Καμβῦλος ἀνεδέξατο, χειριεῖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον· ὁ δὲ Βῶλις ἐτάξατο, μετά τινας ἡμέρας πέμψειν τὸν Ἀριανὸν πρὸς τὸν Ἀχαιόν, ἔχοντα παρά τε τοῦ Νικομάχου καὶ Μελογκόμα συνθηματικὰ γράμματα. (10) Περὶ δὲ τοῦ παρεισελθεῖν τὸν Ἀριανὸν εἰς τὴν ἄκραν ἀσφαλῶς, καὶ πάλιν ἀπελθεῖν, ἐκεῖνον ἐκέλευε φροντίζειν. (11) Ἐὰν δὲ προσδεξάμενος τὴν ἐπιβολὴν Ἀχαιὸς ἀντιφωνήσῃ τοῖς περὶ τὸν Νικόμαχον καὶ Μελαγκόμαν· οὕτως ἔφη δώσειν ὁ Βῶλις αὑτὸν εἰς τὴν χρείαν, καὶ συμμίξειν τῷ Καμβύλῳ. (12) Τῆς δὲ διατάξεως γενομένης τοιαύτης, χωρισθέντες ἔπραττον ἑκάτεροι τὰ συντεταγμένα.

XIX. Καὶ λαβὼν καιρὸν πρῶτον ὁ Καμβῦλος, προσφέρει τῷ βασιλεῖ τὸν λόγον. (2) Ὁ δὲ Ἀντίοχος, πρὸς τρόπων αὐτῷ καὶ παραδόξου γενομένης τῆς ἐπαγγελίας, τὰ μὲν ὑπερχαρὴς ὤν, πάνθ' ὑπισχνεῖτο· τὰ δὲ διαπιστῶν, ἐξήταζε τὰς κατὰ μέρος ἐπινοίας καὶ παρασκευὰς αὐτῶν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα πιστεύσας, καὶ νομίζων ὡσανεὶ σὺν θεῷ γίγνεσθαι τὴν ἐπιβολήν, ἠξίου καὶ πολλάκις ἐδεῖτο τοῦ Καμβύλου, συντελεῖν τὴν πρᾶξιν. (4) Τὸ δὲ παραπλήσιον ὁ Βῶλις ἐποίει πρὸς τὸν Νικόμαχον καὶ Μελαγκόμαν. Οἱ δέ, πιστεύοντες ἀπὸ τοῦ κρατίστου γίγνεσθαι τὴν ἐπιβολήν, καὶ παραυτίκα τῷ Ἀριανῷ συνθέντας τὰς πρὸς τὸν Ἀχαιὸν ἐπιστολὰς γεγραμμένας συνθηματικῶς, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, ἐξαπέστειλαν, (5) παρακαλοῦντες πιστεύειν τοῖς περὶ τὸν Βῶλιν καὶ τὸν Καμβῦλον, οὕτως ὥστε τὸν κυριεύσαντα τῆς ἐπιστολῆς μὴ δύνασθαι γνῶναι μηδὲν τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων. (6) Ὁ δὲ Ἀριανός, διὰ τοῦ Καμβύλου παρελθὼν εἰς τὴν ἄκραν, τὰ γεγραμμένα τοῖς περὶ τὸν Ἀχαιὸν ἀπέδωκε· καὶ συμπαρὼν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῖς γιγνομένοις, ἀκριβῶς τὸν κατὰ μέρος ὑπὲρ ἑκάστων ἀπεδίδου λόγον, πολλάκις μὲν καὶ ποικίλως ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν Σωσίβιον καὶ Βῶλιν ἀνακρινόμενος, πολλάκις δὲ περὶ Νικομάχου καὶ Μελαγκόμα, μάλιστα δὲ περὶ τῶν κατὰ τὸν Καμβῦλον. (7) Οὐ μὴν ἀλλ' αὐτοπαθῶς καὶ γενναίως ὑπέμενε τοὺς ἐλέγχους, καὶ μάλιστα διὰ τὸ μὴ γινώσκειν τὸ συνεχὸν τῶν τῷ Καμβύλῳ καὶ Βώλιδι δεδογμένων. (8) Ἀχαιὸς δέ, καὶ διὰ τῶν ἀνακρίσεων τῶν τοῦ Ἀριανοῦ, καὶ μάλιστα διὰ τῶν παρὰ τοῦ Νικομάχου καὶ Μελαγκόμα συνθημάτων πιστεύσας, ἀντεφώνησε, καὶ παραχρῆμα

ei tradit. Qua in meditum posita, Creticam super ea d[...] berationem instituunt. (6) Non enim de salute miseri, [...] periculum impendebat, neque de fide sibi ab iis hab[...] qui hoc ipsis negotium crediderant, sed de propria se[...] tate sua atque utilitate consultabant. (7) Itaque, a[...] quum essent Cretenses, brevi disceptatione habita, in e[...] dem sententiam sunt delapsi: ea erat, ut decem tale[...] quæ Sosibius in antecessum numeraverat, æquis part[...] inter se dividerent; (8) rem vero ut Antiocho aperir[...] sponderentque, si ope sua ipsos iret adjutum, et pecun[...] in præsens largitus, spes in posterum ostenderet t[...] incepto pares, fore ut Achæum ipsi tradant. (9) Hi[...] firmatis, agendi cum Antiocho curam in se Cambylus [...] pit. Bolis, post dies paucos Arianum se pollicetur m[...] rum ad Achæum, arcanas literas ab Nicomacho et M[...] coma afferentem: (10) qui ut clam in arcem tuto ing[...] retur, atque inde exiret, id vero curandum esse Cam[...] (11) Quod si inceptum probaret Achæus, et Nicomach[...] Melancomæ responderet, tum ipsum Bolim rem adgr[...] rum, et Cambylum fore conventurum. (12) Hoc [...] operas partiti, postquam discessum esset, suum ut[...] pensum curabant.

XIX. Cambylus igitur, ut primum se obtulit oc[...] mentionem hujus rei apud regem facit. (2) Antiochu[...] adeo sibi gratæ atque ejus inopinatæ pollicitationem au[...] partim gaudio exultans, omnia polliceri; partim diffi[...] consilia illorum sigillatim velle cognoscere, et quam [...] rent rei perficiendæ copiam. (3) Deinde fidem jam [...] habens, et velut deo auspice negotium institutum [...] Cambylum rogare, multumque ac sæpe orare, ut inc[...] perficeret. (4) Bolis quoque apud Nicomachum et M[...] comam pariter operi instabat: qui fide sincera hæc g[...] bitrati, epistolas e vestigio ad Achæum per notas, d[...] bus convenerat, scriptas (qui mos erat ipsorum) c[...] nunt, (5) iisque missis hortantur, ut Bolidi et Ca[...] habere fidem ne dubitet: quo fiebat, ut, si forte in p[...] tem alicujus venissent illæ literæ, nihil eorum, qua[...] erant scripta, posset cognosci. (6) Arianus Cambyli[...] in arcem admissus, literas Achæo tradidit: et, qui [...] cipio cunctis, quæ gesta fuerant, interfuisset, e[...] omnium sigillatim rationem reddebat: quumque sæpe [...] de Sosibio ac Bolide interrogaretur curiose, sæpe et[...] Nicomacho et Melancoma, maxime autem de Ca[...] (7) ex vero animi affectu ac fortiter examen quodvis[...] nebat, præsertim quoniam præcipua eorum, quæ a[...] bylo et Bolide decreta fuerant, ignorabat. (8) Ach[...] iis motus, quæ interrogatus responderat Arianus, [...] omnia notis illis fidem habens, quæ ab Nicomacho [...] lancoma acceperat, respondet, ac statim Arianum re[...]

...ἐξέπεμψε τὸν Ἀριανόν. (9) Πλεονάκις δὲ τούτου ...μένου παρ' ἑκατέρων, τέλος οἱ περὶ τὸν Ἀχαιὸν ...ρέψαν περὶ σφῶν τοῖς περὶ Νικόμαχον, ἅτε μη...μιᾶς ἄλλης ἐλπίδος ἔτι καταλειπομένης πρὸς σωτη...ν, καὶ πέμπειν ἐκέλευον ἅμα τῷ Ἀριανῷ τὸν Βῶλιν ...λήνου νυκτός, ὡς ἐγχειριοῦντες αὐτούς. (10) Ἦν ...ρ τις ἐπίνοια περὶ τὸν Ἀχαιὸν τοιαύτη· πρῶτον μὲν ...φυγεῖν τοὺς ἐνεστῶτας κινδύνους, μετὰ δὲ ταῦτα ...σασθαι δίχα προόδου τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς κατὰ Συ...ν τόπους. (11) Πάνυ γὰρ εἶχε μεγάλας ἐλπίδας, ...ανεὶς ἄφνω καὶ παραδόξως τοῖς κατὰ Συρίαν ἀν...ποις, καὶ ἔτι διατρίβοντος Ἀντιόχου περὶ τὰς Σάρ..., μέγα ποιήσειν κίνημα, καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ...ξεσθαι παρά τε τοῖς Ἀντιοχεῦσι καὶ τοῖς κατὰ Κοί...ν Συρίαν καὶ Φοινίκην.

XX. Ὁ μὲν οὖν Ἀχαιὸς ἐπί τινος τοιαύτης προσ...ας καὶ διαλογισμῶν ὑπάρχων, ἐκαραδόκει τὴν πα...σίαν τοῦ Βώλιδος. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Μελαγκόμαν ...δεξάμενοι τὸν Ἀριανόν, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἀνα...ντες, ἐξέπεμπον τὸν Βῶλιν, παρακαλέσαντες διὰ ...ων, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ὑποδείξαντες, ἐὰν καθί...ται τῆς ἐπιβολῆς. (3) Ὁ δέ, προδιαπεμψάμενος τὸν ...ανόν, καὶ δηλώσας τῷ Καμβύλῳ τὴν αὐτοῦ παρου...ν, ἧκε νυκτὸς ἐπὶ τὸν συντεθέντα τόπον. (4) Γενό...οι δὲ μίαν ἡμέραν ἐπὶ ταὐτό, καὶ συνταξάμενοι ...τῷ πῶς χειρισθήσεται τὰ κατὰ μέρος, μετὰ ...νυκτὸς εἰσῆλθον εἰς τὴν παρεμβολήν. (5) Ἡ δὲ ...ξις αὐτῶν ἐγεγόνει τοιαύτη τις· εἰ μὲν συμβαίνει τὸν ...ὸν ἐκ τῆς ἄκρας ἐλθεῖν μόνον ἢ καὶ δεύτερον μετὰ ...λιδος καὶ Ἀριανοῦ, τελέως εὐκαταφρόνητος, ἔτι ...χείρωτος ἔμελλε γίγνεσθαι τοῖς ἐνεδρεύουσιν. (6) ...ὲ μετὰ πλειόνων, δύσχρηστος ἡ πρόθεσις ἀπέ...τοῖς πεπιστευμένοις, ἄλλως τε καὶ ζωγρείᾳ σπεύ...σι, διὰ τὸ τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον χάριτος ...ἐν τούτῳ κεῖσθαι τῷ μέρει. (7) Διόπερ ...ν μὲν Ἀριανόν, ὅταν ἐξάγῃ τὸν Ἀχαιόν, ἡγεῖ...τὸ γινώσκειν τὴν ἀτραπόν, ᾗ πολλάκις ἐπεποίητο ...εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον· (8) τὸν δὲ Βῶλιν ...τῶν ἄλλων κατόπιν, ἵνα, ἐπειδὰν παραγέ...πρὸς τὸν τόπον, ἐν ᾧ τοὺς ἐνεδρεύοντας ἑτοίμους ...ἔδει διὰ τοῦ Καμβύλου, τότε ἐπιλαβόμενος ...τὸν Ἀχαιόν, καὶ μήτε διαδραίη κατὰ τὸν θόρυ...νυκτὸς οὔσης, διὰ τόπων ὑλωδῶν, μήτ' αὐτὸν ῥί...κατά τινος κρημνοῦ περιπαθὴς γενόμενος, πέσοι ...τὴν πρόθεσιν ὑπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας ζω... (9) Τούτων δὲ συγκειμένων, καὶ παραγενομέ...τοῦ Βώλιδος ὡς τὸν Καμβῦλον, ᾗ μὲν ἦλθε νυκτί, ...παράγει πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν Βῶλιν ὁ Καμ..., μόνος πρὸς μόνον. (10) Ἀποδεξαμένου δὲ τοῦ ...ως φιλοφρόνως, καὶ δόντος πίστεις ὑπὲρ τῶν ...γγελιῶν, καὶ παρακαλέσαντος ἀμφοτέρους διὰ πλειό...μηκέτι μέλλειν ὑπὲρ τῶν προκειμένων, τότε μὲν ...ρησαν εἰς τὴν αὐτῶν παρεμβολήν· (11) ὑπὸ δὲ

(9) Quod quum sæpius deinde ultro citroque esset factum; tandem Achæus, cui spes salutis nulla supererat alia, Nicomacho sese permittit, mandatque illi, ut noctu, silente luna, cum Ariano Bolim mittat, cui se traditurus esset. (10) Erant autem Achæi cogitationes hujuscemodi: omnium primum e præsentibus periculis esse evadendum; deinde nullo adventus sui nuntio præmisso Syriæ loca esse petenda. (11) Satis enim credebat, magnaque in spe erat, si repente et inopinato, dum circa Sardes adhuc moraretur Antiochus, Syris hominibus se ostendisset, ingentem motum ibi iri excitatum, suamque præsentiam Antiochensibus et Cœlæ-Syriæ et Phœniciæ populis fore acceptissimam.

XX. Hæc similiave his præstolans Achæus, et apud se cogitans, Bolidis adventum sollicitus exspectabat. (2) Melancomas Arianum suscipit, lectisque Achæi literis Bolin mittit, multis hortatus, et, si destinata perficeret, plurima pollicitus. (3) Ille Ariano præmisso, qui de suo adventu Cambylum faceret certiorem, noctu ad condictum locum venit: (4) ubi quum diem integrum una fuissent, et, qua ratione singula administraturi essent, de communi sententia statuissent, mox silentio noctis castra ingrediuntur. (5) Erat autem ordo rei gerendæ, quem instituerant, hujusmodi. Si quidem Achæus ex arce solus, vel uno dumtaxat comitatus cum Bolide et Ariano exiret, facile utique insidiatores hominem aspernaturi, et sine ullo periculo manus ipsi erant injecturi. (6) Sin autem cum pluribus comitibus egrederetur, difficile fore, ut hi, quorum fidei se commisisset, concilium suum exsequantur; quum præsertim capere vivum vellent, in quo pars magna gratiæ, quam ab Antiocho sperabant, erat posita. (7) Oportebat igitur, ut Arianus, cum Achæum educeret, viam præiret, quia semitam illam norat, quam sæpe ingrediensque triverat: (8) Bolim vero pone alios sequi, ut, postquam ad locum illum foret ventum, ubi Cambyli opera paratæ insidiæ futuræ erant, prehensum Achæum teneret: ne ille vel beneficio noctis, per silvas et dumeta in ipso tumultu evaderet, vel præ dolore de aliquo prærupto saxo præcipitem se daret, sed, ut erat propositum, in hostium potestatem vivus deveniret. (9) His igitur ita constitutis, venit Bolis ad Cambylum: a quo prima statim nocte ad Antiochum deducitur, solus ad solum. (10) Quem postquam benigne rex accepisset, deque promissis præmiis fidem suam dedisset, pluribusque verbis utrumque esset cohortatus, ne institutum negotium diutius differrent, in sua castra mox illi sunt reversi: (11) appetente vero mane adscendit

τὴν ἑωθινὴν Βῶλις ἀνέβη μετὰ τοῦ Ἀριανοῦ, καὶ παρεισῆλθεν ἔτι νυκτὸς εἰς τὴν ἄκραν.

XXI. Ἀχαιὸς δὲ προσδεξάμενος ἐκτενῶς καὶ φιλοφρόνως τὸν Βῶλιν, ἀνέκρινε διὰ πλειόνων ὑπὲρ ἑκάστου τῶν κατὰ μέρος. (2) Θεωρῶν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὸν ἄνδρα καὶ κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἔλκοντα τὸ τῆς πράξεως στάσιμον, τὰ μὲν περιχαρὴς ἦν διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, τὰ δὲ πάλιν ἐπτοημένος, καὶ πλήρης ἀγωνίας, διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀποβησομένων. (3) Ὑπάρχων δὲ καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν οὐδενὸς ἥττων, καὶ κατὰ τὴν ἐν πράγμασι τριβὴν ἱκανὸς, ὅμως ἀκμὴν ἔκρινε μὴ πᾶσαν εἰς τὸν Βῶλιν ἀνακρεμάσαι τὴν πίστιν. (4) Διὸ ποιεῖται τοιούτους λόγους πρὸς αὐτὸν, ὅτι κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐξελθεῖν αὐτῷ, πέμψει δέ τινας τῶν φίλων μετ' ἐκείνου τρεῖς ἢ τέτταρας· ὧν συμμιξάντων τοῖς περὶ τὸν Μελαγκόμαν, ἕτοιμον αὐτὸν ἔφη παρασκευάσειν πρὸς τὴν ἔξοδον. (5) Ὁ μὲν οὖν Ἀχαιὸς ἐποίει τὰ δυνατά· τοῦτο δ' ἠγνόει τὸ δὴ λεγόμενον, πρὸς Κρῆτα κρητίζων. Ὁ γὰρ Βῶλις οὐδὲν ἀψηλάφητον εἶχε τῶν ἐπινοηθέντων ἂν εἰς τοῦτο τὸ μέρος. (6) Πλὴν παραγενομένης τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ συνεξαποστέλλειν ἔφη τοὺς φίλους, προπέμψας τὸν Ἀριανὸν καὶ τὸν Βῶλιν ἐπὶ τὴν τῆς ἄκρας ἔξοδον, μένειν προσέταξε, μέχρις ἂν οἱ μέλλοντες αὐτοῖς συνεξορμᾷν παραγένωνται. (7) Τῶν δὲ πειθαρχησάντων, κοινωσάμενος παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῇ γυναικὶ, καὶ ποιήσας διὰ τὸ παράδοξον τὴν Λαοδίκην ἔκφρονα, χρόνον μέν τινα λιπαρῶν ταύτην καὶ καταπραΰνων ταῖς προσδοκωμέναις ἐλπίσι προσεκαρτέρει· (8) μετὰ δὲ ταῦτα πέμπτος αὐτὸς γενόμενος, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις μετρίας ἐσθῆτας ἀναδοὺς, αὐτὸς δὲ λιτὴν καὶ τὴν τυχοῦσαν ἀναλαβὼν, καὶ ταπεινὸν αὑτὸν ποιήσας, προῆγε· (9) συντάξας ἑνὶ τῶν φίλων, αὐτὸν ἀεὶ ἀποκρίνασθαι πρὸς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀριανὸν, καὶ πυνθάνεσθαι παρ' ἐκείνων ἀεὶ τὸ κατεπεῖγον, περὶ δὲ τῶν ἄλλων φάναι, βαρβάρους αὐτοὺς ὑπάρχειν.

XXII. Ἐπεὶ δὲ συνέμιξαν τοῖς περὶ τὸν Ἀριανὸν, ἡγεῖτο μὲν αὐτὸς αὐτῶν διὰ τὴν ἐμπειρίαν· ὁ δὲ Βῶλις κατόπιν ἐπέστη κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἀπορῶν καὶ δυσχρηστούμενος ὑπὲρ τοῦ συμβαίνοντος. (2) Καίπερ γὰρ ὢν Κρὴς, καὶ πᾶν ἄν τι κατὰ τοῦ πέλας ὑποπτεύσας, ὅμως οὐχ ἠδύνατο διὰ τὸ σκότος συννοῆσαι τὸν Ἀχαιὸν, οὐχ οἷον τίς ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ καθάπαξ εἰ πάρεστι. (3) Τῆς δὲ καταβάσεως κρημνώδους μὲν καὶ δυσβάτου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπαρχούσης, ἔν τισι δὲ τόποις καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς ἐχούσης καὶ κινδυνώδεις καταφορὰς, ὁπότε παραγένοιτο πρός τινα τοιοῦτον τόπον, τῶν μὲν ἐπιλαμβανομένων, τῶν δὲ πάλιν ἐκδεχομένων τὸν Ἀχαιόν· (4) (οὐ δυναμένων γὰρ καθόλου τὴν ἐκ τῆς συνηθείας καταξίωσιν στέλλεσθαι πρὸς τὸν παρόντα καιρόν·) ταχέως ὁ Βῶλις συνῆκε, τίς ἐστι καὶ ποῖος αὐτῶν ὁ Ἀχαιός. (5) Ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο πρὸς τὸν τῷ Καμβύλῳ διατεταγμένον τόπον, καὶ τὸ σύνθημα προσυρίξας ὁ Βῶλις ἀπέδωκε, τῶν μὲν ἄλλων οἱ δια-

Bolis cum Ariano, et, priusquam illucesceret, arcem e[...] gressus.

XXI. Achæus prolixo animo singularique comitate excipit, et super unaquaque re sigillatim multis qua[...] fidem hominis explorat. (2) Quumque cerneret, ips[...] vultu et sermonibus gravitatem præ se ferre, tanti po[...] incepto parem, modo blandiente salutis spe gestiebat la[...] modo rursus ob magnitudinem futuri eventus ceu atto[...] et instantibus curis anxius erat. (3) Sed, ut qui j[...] nemini esset secundus, rerum autem usu non medio[...] polleret, statuit tamen secum, nondum omnem prorsu[...] ciam in Bolide reponere. (4) Itaque sermonibus huju[...] illum convenit: impræsentiarum quidem exire se non p[...] verum tres quatuorve e numero amicorum una cum ips[...] surum: qui si cum Melancoma essent collocuti, mox[...] rum se operam, ut ad exeundum sit paratus. (5) Ita Ac[...] quantum ejus fieri poterat, sibi cavit: sed hoc illum fu[...] quod, ut dici solet, cum Cretense cretissabat; nam[...] nihil reliquerat intactum aut inexpensum eorum, q[...] tali re poterant excogitari. (6) Ceterum ubi nox ad[...] qua emissurum se una cum ipsis suorum aliquos di[...] præmissis Ariano et Bolide ad arcis portam, qua ex[...] opperiri ipsos eo loci jussit illorum adventum, qui pro[...] cum ipsis erant. (7) Et illi quidem dicto parent. A[...] vero quum uxori in ipso illo articulo consilium indi[...] ac tam inopinatæ rei novitate Laodicen exanimasset, [...] dæ conjugi, et commemoratione eorum, quæ sp[...] mitigandæ, temporis aliquantum impendit. (8) De[...] tuor amicis comitatus, quibus mediocrem amictum d[...] in vili ipse et plebeia veste, totus ad humilem cond[...] compositus, præire instituit. (9) Uni suorum præc[...] ut ad omnia, quæ Arianus aut Bolis dicerent, sol[...] responderet, et ex illis, quidquid usus postularet, i[...] scitaretur, ceteros diceret esse barbaros.

XXII. Ubi cum Ariano et Bolide se conjunxerunt, [...] locorum notitiam præcedebat ceteris Arianus; pone[...] batur Bolis, sicut ab initio fuerat constitutum, plan[...] anxius, et in præsens consilii incertus. (2) Nam e[...] tensis erat, quidvis suspicari facilis in alienam per[...] non tamen poterat, tenebris impedientibus, Achæu[...] sceret, non dicam quis ille esset, verum ne illud [...] omnino, an adesset. (3) Erat via ad descendendum p[...] in locis prærupta et invia; alicubi vero etiam lubric[...] riculosa præcipitia habebat: ad hujusmodi aliquem[...] quoties accedebatur, quum alii manu prehenderent A[...] alii rursus illum ab his exciperent, (4) (neque en[...] tus continere se poterant, quo minus consuetam [...] illi reverentiam præstarent,) mox intellexit Bolis [...] comitatu esset Achæus. (5) Ut vero ventum est a[...] a Cambylo constitutum, dat primo Bolis signum, [...] stitutum erat, sibilo: deinde ceteros quidem illi co[...]

...ντες ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐπελάβοντο· (6) τὸν δ' ...ὸν αὐτὸς ὁ Βῶλις ὁμοῦ τοῖς ἱματίοις, ἔνδον τὰς ...ῖρας ἔχοντα, συνήρπασε, φοβηθείς, μὴ συννοήσας τὸ ...ινόμενον ἐπιβάλοιτο διαφθείρειν αὐτόν· καὶ γὰρ εἶχε ...ίριον ὑφ' αὑτῷ παρεσκευασμένος. (7) Ταχὺ δὲ ...ὶ πανταχόθεν κυκλωθείς, ὑποχείριος ἐγένετο τοῖς ...θροῖς, καὶ παραχρῆμα μετὰ τῶν φίλων ἀνήγετο πρὸς ...ν Ἀντίοχον. (8) Ὁ δὲ βασιλεύς, πάλαι μετέωρος ...ν τῇ διανοίᾳ, καὶ καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον, ἀπο...ας τοὺς ἐκ τῆς συνουσίας, ἔμενε μόνος ἐγρηγορὼς ...ν τῇ σκηνῇ μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν σωματοφυλάκων. (9) Παρεισελθόντων δὲ τῶν περὶ τὸν Καμβύλον, καὶ ...αθισάντων τὸν Ἀχαιὸν ἐπὶ τὴν γῆν δεδεμένον, εἰς ...ὕτην ἀφασίαν ἦλθε διὰ τὸ παράδοξον, ὥστε πολὺν ...ν χρόνον ἀποσιωπῆσαι, τὸ δὲ τελευταῖον συμπαθὴς ...ενέσθαι καὶ δακρῦσαι. (10) Τοῦτο δ' ἔπαθεν, ὁρῶν, ...ς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ δυσφύλακτον καὶ παράλογον τῶν ...ὰ τύχης συμβαινόντων. (11) Ἀχαιὸς γὰρ ἦν Ἀν...μάχου μὲν υἱὸς τοῦ Λαοδίκης ἀδελφοῦ, τῆς Σελεύκου ...ικός· ἔγημε δὲ Λαοδίκην τὴν Μιθριδάτου τοῦ ...ιλέως θυγατέρα, κύριος δὲ ἐγεγόνει τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ ...ρου πάσης. (12) Δοκῶν δὲ τότε καὶ ταῖς αὑτοῦ ...άμεσι καὶ ταῖς τῶν ὑπεναντίων ἐν ὀχυρωτάτῳ τόπῳ ...οικουμένης διατρίβειν, ἐκάθητο δεδεμένος ἐπὶ τῆς ...ὑποχείριος γενόμενος τοῖς ἐχθροῖς, οὐδέπω γι...σκοντος οὐδενὸς ἁπλῶς τὸ γεγονός, πλὴν τῶν πραξάν...

XXIII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἅμα τῷ φωτὶ συναθροιζομέ...ν τῶν φίλων εἰς τὴν σκηνὴν κατὰ τὸν ἐθισμόν, καὶ ...πράγματος ὑπὸ τὴν ὄψιν θεωρουμένου, τὸ παρα...σιον τῷ βασιλεῖ συνέβαινε πάσχειν καὶ τοὺς ἄλλους. ...ζοντες γὰρ τὸ γεγονός, ἠπίστουν τοῖς ὁρωμένοις. (2) ...θίσαντος δὲ τοῦ συνεδρίου, πολλοὶ μὲν ἐγίγνοντο ...περὶ τοῦ τίσι δεῖ κατ' αὐτοῦ χρήσασθαι τιμωρίαις. (3) ...δοξε δ' οὖν, πρῶτον μὲν ἀκρωτηριάσαι τὸν ταλαί...ρον, μετὰ δὲ ταῦτα, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐ...καὶ καταῤῥάψαντας εἰς ὄνειον ἀσκόν, ἀνασταυρῶσαι ...μα. (4) Γενομένων δὲ τούτων, καὶ τῆς δυνάμεως ...ούσης τὸ συμβεβηκός, τοιοῦτος ἐνθουσιασμὸς ...τις καὶ παράστασις τοῦ στρατοπέδου παντός, ὥστε ...Λαοδίκης ἐκ τῆς ἄκρας μόνον συνειδυίας τὴν ...ν ἀνδρός, τεκμήρασθαι τὸ γεγονὸς ἐκ τῆς περὶ ...στρατόπεδον ταραχῆς καὶ κινήσεως. (5) Ταχὺ δὲ ...τοῦ κήρυκος παραγενομένου πρὸς τὴν Λαοδίκην, ...ἀπαγγέλλοντος τὰ περὶ τὸν Ἀχαιόν, καὶ κελεύοντος ...θέσθαι τὰ πράγματα, καὶ παραχωρεῖν τῆς ἄκρας· (6) ...μὲν πρῶτον ἀναπόκριτος οἰμωγὴ καὶ θρῆνοι πα...ι κατεῖχον τοὺς περὶ τὴν ἀκρόπολιν, οὐχ οὕτω ...τὴν πρὸς τὸν Ἀχαιὸν εὔνοιαν, ὡς διὰ τὸ παράδοξον ...παντελῶς ἀνέλπιστον ἑκάστῳ φαίνεσθαι τὸ συμβεβη... (7) Μετὰ δὲ ταῦτα πολλή τις ἦν ἀπορία καὶ δυσ...ρησία περὶ τοὺς ἔνδον. (8) Ἀντίοχος δέ, διακεχει...ρικὼς τὸν Ἀχαιόν, ἐπεῖχε τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν ἀεί, ...πεπεισμένος, ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἔνδον αὐτῷ παραδοθήσε...

dunt, qui ex insidiis surrexerant; (6) at Achæum Bolis ipse corripuit cum vestibus suis, intra quas manus habebat: verebatur enim, ne fraude intellecta manus sibi afferre gladio, qui paratus illi sub veste aderat, aggrederetur. (7) Statim vero ambientium corona cinctus, in potestatem inimicorum fuit, et e vestigio cum suis ad Antiochum est adductus. (8) Rex, dudum suspensus animi, et cœpti exitum sollicitus exspectans, dimissis convivis solus in tabernaculo, duobus aut tribus satellitibus adstantibus, vigilans manebat. (9) Postquam subito ingressus Cambylus, vinctum Achæum humi destituisset, adeo illi præ admiratione hæsit vox faucibus, ut post diuturnum silentium sortem illius ad extremum miseraretur et lacrymas funderet. (10) Puto equidem, hoc illi usuvenisse, consideranti, quam inevitabiles, quamque inopinati sint fortunæ casus. (11) Achæus enim Andromachi erat filius, fratris Laodicæ, quæ Seleuco nupsit; duxerat vero uxorem Laodicen Mithridatis regis filiam: universam vero cis Taurum Asiam imperio suo rexerat. (12) Tum autem, cum et ipsius et hostium exercitus in munitissimo orbis terrarum loco ipsum versari existimaret, vinculis oneratus humi sedebat, in manu inimicorum positus; nemine dum, præter facti auctores, quid factum, sciente.

XXIII. Prima luce convenientibus, ut fit, in prætorium regis amicis, ante omnium oculos posito hocce spectaculo, idem aliis quoque ac regi usuveniebat: ea namque cunctos incessit admiratio, ut, quæ suismet oculis cernebant, satis vera non crederent. (2) Postquam in concilio proceres sederunt, variæ de supplicio, quod de illo sumendum esset, dictæ sunt sententiæ. (3) Demum placuit, primum ut extremis membris miser Achæus mutilaretur, deinde, ut, amputato capite, corpus utri asinino insutum in crucem tolleretur. (4) Quo facto, ubi rem exercitus rescivit, adeo castra universa fanaticus quidam furor et effusa lætitia incessit, ut Laodice, cui soli in arce innotuerat maritum exiisse, casum illius e tumultu ac motu castrensi conjiceret. (5) Mox venit caduceator ad Laodicen, eorum, quæ Achæo acciderant, nuntius, simul jubens, ut res componeret, atque arcem traderet. (6) Tum vero qui in arce erant, pro responso ejulatum primo et incondita lamenta edere incipiunt, non tam ob benevolentiam adversus Achæum, quam quod nova atque admirabilis planeque inopinata ea res cunctis accidebat. (7) Deinde autem consilii inopes magna difficultate, qui arcem tenebant, afficiebantur. (8) At rex, post sublatum de medio Achæum, ad inclusos in arce intentus, nihil dubitare, quin ab illis ipsis, maxime autem per milites, aliqua rei bene gerendæ occasio sibi daro-

σθαι, καὶ μάλιστα διὰ τῶν στρατιωτῶν. Ὃ καὶ τέλος ἐγένετο. (9) Στασιάσαντες γὰρ πρὸς σφᾶς, ἐμερίσθησαν, οἱ μὲν πρὸς Ἀριόβαζον, οἱ δὲ πρὸς τὴν Λαοδίκην. Οὗ γενομένου, διαπιστήσαντες ἀλλήλοις, ταχέως ἀμφότεροι παρέδοσαν αὐτοὺς καὶ τὰς ἀκροπόλεις. (10) Ἀχαιὸς μὲν οὖν, πάντα τὰ κατὰ λόγον πράξας, ὑπὸ δὲ τῆς τῶν πιστευθέντων ἡττηθεὶς ἀθεσίας, κατεστρέψατο τὸν βίον· κατὰ δύο τρόπους οὐκ ἀνωφελὲς ὑπόδειγμα γενόμενος τοῖς ἐσομένοις· (11) καθ' ἕνα μὲν, πρὸς τὸ μηδενὶ πιστεύειν ῥᾳδίως· καθ' ἕτερον δὲ, πρὸς τὸ μὴ μεγαλαυχεῖν ἐν ταῖς εὐπραγίαις, πᾶν δὲ προσδοκᾷν ἀνθρώπους ὄντας.

tur. Quod denique etiam fiebat. (9) Quippe orta inter ip[...] seditione, scissi sunt in partes, aliis cum Ariobazo, [...] cum Laodice sentientibus : quam ob causam dum sibi [...] vicem diffidunt, celeriter utraque factio et se et arces [...] regis permiserunt. (10) Ita Achæus, quum nihil eo[...] prætermisisset, quæ ratio recta suadebat, illorum per[...] victus, quibus fidem habuerat, diem supremum o[...] exemplum posteris duobus modis utile : (11) primum [...] nemini temere esse credendum discamus; deinde, in r[...] lætis ut spiritus ne attollamus; sed ut, homines cum si[...] humani nihil alienum a nobis putemus.

VI. — CAVARUS, REX GALLORUM IN THRACIA.

Excerpt. Valesian.

XXIV. Καύαρος, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ Γαλατῶν, βασιλικὸς ὑπάρχων τῇ φύσει καὶ μεγαλόφρων, πολλὴν μὲν ἀσφάλειαν παρεσκεύαζε τοῖς προσπλέουσι τῶν ἐμπόρων εἰς τὸν Πόντον· (2) μεγάλας δὲ παρείχετο χρείας τοῖς Βυζαντίοις, ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Θρᾷκας καὶ Βιθυνοὺς πολέμοις.

XXIV. Cavarus, Gallorum regulus Thraciam inc[...] tium, cum regia indole ac magnitudine animi præ[...] esset, et mercatoribus in Pontum navigantibus sec[...] tem magnam præstitit, (2) et Byzantiis in bello adv[...] Thraces ac Bithynos magno adjumento fuit.

Athenæus Lib. VI. c. 13.

(3) Πολύβιος ἐν ὀγδόῃ Ἱστοριῶν, Καύαρος, φησὶν, ὁ Γαλάτης, ὢν τἄλλα ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὑπὸ Σωστράτου τοῦ κόλακος διεστρέφετο, ὃς ἦν Χαλκηδόνιος τὸ γένος.

(3) Polybius libro Historiarum octavo scribit : [...] rum, Gallum, cum alioquin vir bonus fuisset, ab as[...] tore Sostrato, genere Chalcedonio, depravatum esse.

VII. — RES ANTIOCHI AD URBEM ARMOSATAM.

Excerpt. Valesian.

XXV. Ξέρξου βασιλεύοντος πόλεως Ἀρμόσατα, ἣ κεῖται πρὸς τῷ Καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ, μέσον Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, ταύτῃ τῇ πόλει παραστρατοπεδεύσας Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, ἐπεβάλετο πολιορκεῖν αὐτήν. (2) Θεωρῶν δὲ τὴν παρασκευὴν τοῦ βασιλέως ὁ Ξέρξης, τὸ μὲν πρῶτον αὑτὸν ἐκποδὼν ἐποίησε· μετὰ δέ τινα χρόνον δείσας, μὴ, τοῦ βασιλείου κρατηθέντος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τἄλλα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτῷ διατραπῇ, μετεμελήθη καὶ διεπέμψατο πρὸς τὸν Ἀντίοχον, φάσκων βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους. (3) Οἱ μὲν οὖν πιστοὶ τῶν φίλων, οὐκ ἔφασκον δεῖν προέσθαι τὸν νεανίσκον, λαβόντας εἰς χεῖρας· ἀλλὰ συνεβούλευον, κυριεύσαντα τῆς πόλεως, Μιθριδάτῃ παραδοῦναι τὴν δυναστείαν, ὃς ἦν υἱὸς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κατὰ φύσιν. (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς τούτων μὲν οὐδενὶ προσέσχε· μεταπεμψάμενος δὲ τὸν νεανίσκον, διελύσατο τὴν ἔχθραν, ἀφῆκε δὲ τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων, ἃ συνέβαινε τὸν πατέρα προσοφείλειν αὐτῷ τῶν φόρων. (5) Λαβὼν δὲ παραχρῆμα τριακόσια τάλαντα παρ' αὐτοῦ καὶ χιλίους ἵππους καὶ χιλίους ἡμιόνους μετὰ τῆς ἐπισκευῆς, τά τε κατὰ τὴν ἀρχὴν ἅπαντα κατέστησε, καὶ, συνοικίσας αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν Ἀντιοχίδα, πάντας τοὺς ἐκείνων τῶν τόπων ἐψυχαγώγησε καὶ προσεκαλέ-

XXV. Cum Antiochus, castris positis ad Armo[...] (urbs est inter Euphratem et Tigridem sita, in cam[...] Pulcher dicitur), obsidionem urbis pararet; (2) Xerxe[...] urbis regulus, intellecto regis apparatu, primum [...] fuga sibi consuluit. Postea vero', veritus, ne, occu[...] hostibus regia, reliquæ etiam regni partes perturba[...] consilium suum damnavit, legatisque ad Antiochum [...] libenter cum eo collocuturum se esse, dixit. (3[...] fidissimi quidem amici Antiochi aiebant, dimittend[...] esse juvenem, quem in potestate haberent; sed, o[...] urbe ejus, imperium Mithridati, sororis Antiochi filio[...] dum esse. (4) At rex, posthabito eorum consilio, [...] ad se juveni inimicitiam condonavit, ac tributorum, [...] illius patre debebantur, maximam ei partem remisi[...] acceptisque protinus trecentis talentis, ac mille eq[...] demque mulis una cum ornamentis ac phaleris, [...] ejus ipse ordinavit : et copulata eidem sorore Ant[...] omnes harum regionum incolas ad sui amorem all[...]

..., δόξας μεγαλοψύχως καὶ βασιλικῶς τοῖς πράγμασι κεχρῆσθαι.

que conciliavit; quum magno ac prorsus regio animo in his usus esse videretur.

VIII. — BELLUM HANNIBALICUM.

[XXV. a. Ὅτι οἱ Ταραντῖνοι διὰ τὸ τῆς εὐδαιμονίας ὑπερήφανον ἐπεκαλέσαντο Πύῤῥον τὸν Ἠπειρώτην·] πᾶσα γὰρ ἐλευθερία μετ' ἐξουσίας πολυχρονίου, ... ἔχει κόρον λαμβάνειν τῶν ὑποκειμένων· κἄπειτα ... δεσπότην· τυχοῦσα γε μὴν τούτου, ταχὺ πάλιν ... [διὰ τὸ μεγάλην φαίνεσθαι τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ...βολήν· ὃ καὶ τότε συνέβαινε τοῖς Ταραντίνοις.]

(Suidas in Προσπεσόντων.)

Προσπεσόντων δὲ τούτων εἰς Τάραντα καὶ τοὺς Θουρίους, ἠγανάκτει τὰ πλήθη.

Excerpt. antiq. ex lib. VIII, cap. 19-29.

XXVI. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ὡς ἐπ' ἐξοδίαν ὁρμήσαντες ἐκ τῆς πόλεως, καὶ συνεγγίσαντες τῇ παρεμβολῇ τῶν Καρχηδονίων νυκτὸς, ἄλλοι μὲν συγκαθέντες ... τινα τόπον ὑλώδη παρὰ τὴν ὁδὸν, ἔμειναν· ὁ δὲ Φιλήμενος καὶ Νίκων προσῆλθον πρὸς τὴν παρεμβολήν. (2) Τῶν δὲ φυλάκων ἐπιλαβομένων αὐτῶν, ἀνήγοντο ... τὸν Ἀννίβαν, οὐδὲν εἰπόντες, οὔτε πόθεν, οὔτε ... ἦσαν· αὐτὸ δὲ μόνον τοῦτο δηλοῦντες, ὅτι θέλουσι ... στρατηγῷ συμμῖξαι. (3) Ταχὺ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ...αχθέντες ἔφασαν αὐτῷ κατ' ἰδίαν βούλεσθαι ...λῆναι. (4) Τοῦ δὲ καὶ λίαν ἑτοίμως προσδεξαμένου τὴν ἔντευξιν, ἀπελογίζοντο περί τε τῶν καθ' ...ς καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν πατρίδα, πολλὰς καὶ ... ποιούμενοι κατηγορίας Ῥωμαίων, χάριν τοῦ ... ἀλόγως ἐμβαίνειν εἰς τὴν ὑποκειμένην πρᾶξιν. (5) Τότε μὲν οὖν Ἀννίβας ἐπαινέσας, καὶ τὴν ... αὐτῶν φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξέπεμψε, ...άμενος παραγίγνεσθαι καὶ συμμιγνύναι κατὰ ... τάχος πάλιν. (6) Κατὰ δὲ τὸ παρὸν ἐκέλευσε, ... τῶν ἐξελαθέντων πρωῒ θρεμμάτων, καὶ τοὺς ... τούτοις ἄνδρας, ἐπειδὰν ἱκανὸν ἀποσχῶσι τῆς παρεμβολῆς, περιελασαμένους εὐθαρσῶς ἀπαλλάττεσθαι· ... γὰρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῷ μελήσειν. (7) Ἐποίει ...το, βουλόμενος αὐτῷ μὲν ἀναστροφὴν δοῦναι πρὸς ... πολυπραγμονῆσαι τὰ κατὰ τοὺς νεανίσκους· ἐκείνοις ... παρασκευάζειν πρὸς τοὺς πολίτας, ὡς ἀπὸ ... τοῦ ποιουμένοις τὰς ἐπὶ τὰς λῃστείας ἐξόδους. (8) Πραξάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Νίκωνα τὸ παραγγελθὲν, ὁ μὲν Ἀννίβας περιχαρὴς ἦν, διὰ τὸ μόλις ... ἐπειλῆφθαι πρὸς τὴν προκειμένην ἐπιβολήν· (9) ... δὲ περὶ τὸν Φιλήμενον ἔτι μᾶλλον παρώρμηντο ... τὴν πρᾶξιν, διὰ τὸ καὶ τὴν ἔντευξιν ἀσφαλῶς γεγονέναι, καὶ τὸν Ἀννίβαν εὑρηκέναι πρόθυμον, ἔτι δὲ ... τῆς λείας δαψίλειαν ἱκανὴν αὐτοῖς πίστιν παρεσκευακέναι πρὸς τοὺς ἰδίους. (10) Τότε οὖν τὰ μὲν ἀπο..., τὰ δ' εὐωχούμενοι τῆς λείας, οὐ μόνον ἐπι-

Tarentum proditur Hannibali.

Tarentini superba sua felicitate elati Pyrrhum Epirensem acciverunt. Etenim natura comparatum est ut omnis libertas, quæ cum diuturna potestate conjuncta fuerit, satietatem præsentium rerum experiatur moxque dominum sibi quærat; quem ubi nacta fuerit, statim odit, propterea quod magnam sentit se fecisse in pejus inclinationem. Idque ipsum tunc Tarentinis accidit.

Nuntio hujus rei Tarentum et Thurios perlato, indignari cæpit multitudo.

XXVI. Principio ita egressi sunt urbem, tamquam expeditionem aliquo susciperent: dein, ubi noctu haud procul Carthaginiensium castris abessent, ceteri in silvosum quemdam prope viam locum se abdentes, ibi manserunt; Philemenus vero et Nico ad castra propius accesserunt. (2) Hi a custodiis Punicis comprehensi, ad Hannibalem sunt deducti, quum nihil quidquam dixissent, nec quinam essent, nec unde, sed hoc solum significassent, convento opus esse imperatore. (3) Igitur ad Hannibalem protinus deducti, velle se privatim cum eo colloqui, dixere. (4) Qui quum promta statim voluntate eos ad colloquium admisisset, cum de se, tum de sua patria longam orationem orsi, multa ac varia in Romanos criminatione sunt usi, ne sine causa ad ea, quæ parabant, suscipienda viderentur accessisse. (5) Et tunc quidem Hannibal, postquam gratum sibi esse ipsorum consilium ostendisset, benigneque eos appellasset, laudatos dimisit, dato mandato, ut quam primum reversi iterum de hoc negotio secum agerent. (6) In præsentia jubet, ut, ubi longius paulo e castris essent progressi, prima ex pecoribus, quæ mane pastum fuerint propulsa, una cum viris abigerent, atque ita sine ullo metu ad suos redirent; sibi securitatem ipsorum fore curæ. (7) Faciebat hoc Hannibal, ut daretur tempus, sibi quidem, ad inquirendum accuratius de juvenum consilio; ipsis vero, ad fidem civibus faciendam, absque ullo dolo malo prædatum se exire. (8) Ut erat præceptum, ita fecerunt Nico et Philemenus. Itaque exultare gaudio Hannibal, quod perficiendi sui incepti facultas aliquando tandem sibi esset oblata; (9) et juvenes quoque perducendi ad exitum, quæ agebant, cupiditate eo magis incendi, quod et collocuti erant impune cum hoste, et promtum paratumque Hannibalis animum invenerant: ad hæc, quod præda, quam largam abegerant, luculentam fidem sibi apud suos conciliasset. (10) Tunc igitur partem prædæ vendentes, partem conviviis absumen-

στεύοντο παρὰ τοῖς Ταραντίνοις, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὰς ἔσχον οὐκ ὀλίγους.

XXVII. Μετὰ δὲ ταῦτα ποιησάμενοι δευτέραν ἔξοδον, καὶ παραπλησίως χειρίσαντες τὰ κατὰ μέρος, αὐτοί τε τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν ἔδοσαν πίστεις, καὶ παρ' ἐκείνων ἔλαβον, ἐπὶ τούτοις· (2) ἐφ' ᾧ Ταραντίνους ἐλευθερώσειν, καὶ μήτε φόρους πράξασθαι κατὰ μηδένα τρόπον, μήτ' ἄλλο μηδὲν ἐπιτάξειν Ταραντίνοις Καρχηδονίους· τὰς δὲ τῶν Ῥωμαίων οἰκίας καὶ καταλύσεις, ἐπειδὰν κρατήσωσι τῆς πόλεως, ἐξεῖναι Καρχηδονίοις διαρπάζειν. (3) Ἐποιήσαντο δὲ καὶ σύνθημα τοῦ παραδέχεσθαι σφᾶς τοὺς φύλακας ἑτοίμως εἰς τὴν παρεμβολὴν, ὅτ' ἔλθοιεν. (4) Ὧν γενομένων, ἔλαβον ἐξουσίαν εἰς τὸ καὶ πλεονάκις συμμιγνύναι τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν· ποτὲ μὲν ὡς ἐπ' ἐξοδίαν, ποτὲ δὲ πάλιν ὡς ἐπὶ κυνηγίαν ποιούμενοι τὰς ἐκ τῆς πόλεως ἐξόδους. (5) Ταῦτα δὲ διαρμοσάμενοι πρὸς τὸ μέλλον, οἱ μὲν πλείους ἐπετήρουν τοὺς καιροὺς, τὸν δὲ Φιλήμενον ἀπέταξαν ἐπὶ τὰς κυνηγίας. (6) Διὰ γὰρ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιθυμίαν ἦν ὑπὲρ αὐτοῦ διάληψις, ὡς οὐδὲν προὐργιαίτερον ποιουμένου κατὰ τὸν βίον τοῦ κυνηγετεῖν. (7) Διὸ τούτῳ μὲν ἐπέτρεψαν ἐξιδιάσασθαι διὰ τῶν ἁλισκομένων θηρίων πρῶτον μὲν τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγμένον Γάϊον Λίβιον, δεύτερον δὲ τοὺς φυλάττοντας τὸν πυλῶνα, τὸν ὑπὸ τὰς Τημενίδας προσαγορευομένας πύλας. (8) Ὃς παραλαβὼν τὴν πίστιν ταύτην, καὶ τὰ μὲν αὐτὸς κυνηγετῶν, τῶν δ' ἑτοιμαζομένων αὐτῷ δι' Ἀννίβου συνεχῶς εἰσέφερε τῶν θηρίων· ὧν τὰ μὲν ἐδίδου τῷ Γαΐῳ, τὰ δὲ τοῖς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος, χάριν τοῦ τὴν ῥινοπύλην ἑτοίμως ἀνοίγειν αὐτῷ· (9) τὸ γὰρ πλεῖον ἐποιεῖτο τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους νυκτὸς, προφάσει μὲν χρώμενος τῷ φόβῳ τῶν πολεμίων, ἁρμοζόμενος δὲ πρὸς τὴν ὑποκειμένην πρόθεσιν. (10) Ἤδη δὲ κατεσκευασμένου τοιαύτην συνήθειαν τοῦ Φιλημένου πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς πύλης, ὥστε μὴ διαπορεῖν τοὺς φυλάττοντας, ἀλλ' ὁπότε προσεγγίσας τῷ τείχει προσυρίξαι νυκτὸς, εὐθέως ἀνοίγεσθαι τὴν ῥινοπύλην αὐτῷ· (11) τότε παρατηρήσαντες τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως ἄρχοντα τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' ἡμέρας μέλλοντα γίγνεσθαι μετὰ πλειόνων ἐν τῷ προσαγορευομένῳ Μουσείῳ σύνεγγυς τῆς ἀγορᾶς, ταύτην ἐτάξαντο τὴν ἡμέραν πρὸς τὸν Ἀννίβαν.

XXVIII. Ὁ δὲ πάλαι μὲν ἐπεπόριστο σκῆψιν ὡς ἀῤῥωστῶν, χάριν τοῦ μὴ θαυμάζειν ἀκούοντας τοὺς Ῥωμαίους, ὡς καὶ πλείω χρόνον ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων ποιεῖται τὴν διατριβήν. (2) Τότε δὲ καὶ μᾶλλον προσεποιεῖτο τὴν ἀῤῥωστίαν, ἀπεῖχε δὲ τῷ στρατοπέδῳ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν τοῦ Τάραντος. (3) Ἥκοντος δὲ τοῦ καιροῦ, παρεσκευακὼς ἔκ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν τοὺς διαφέροντας εὐκινησίᾳ καὶ τόλμῃ, περὶ μυρίους ὄντας τὸν ἀριθμὸν, παρήγγειλε τεττάρων ἡμερῶν ἔχειν ἐφόδια. (4) Ποιησάμενος δὲ τὴν ἀναζυγὴν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν, ἐχρῆτο τῇ πορείᾳ συντόνως. Τῶν δὲ Νομαδικῶν ἱππέων εἰς ὀγδοήκοντα προχειρισάμενος,

tes, non solum Tarentinis fidem suam probarunt, ve
etiam ad facti sui æmulationem multos excitarunt.

XXVII. Post hæc altera excursione suscepta, quum
militer, ut ante, omnia fecissent, data et invicem acc
ab Hannibale fide, ita sanxerunt: (2) Tarentinos ab H
nibale liberatum iri, nullum omnino Pœnos ab eis vec
exacturos, neque rem ullam aliam ipsis imperatu
potestatem fore Pœnis, urbe capta, Romanorum d
ac diversoria diripiendi. (3) Convenit et de tessera
ipsos, quam si ederent Tarentini, sine mora, quotie
nirent, excubiæ ipsos intra castra essent admissuræ.
Hac ratione adeundi sæpius Hannibalis facta eis pot
est, quum modo sic urbe egrederentur, quasi in host
excursuri, modo tamquam venaturi. (5) His ita con
tis provisisque in posterum, dum ceteri occasionib
minebant, Philemeno dant partes venatum exeundi
Quia enim ei studio supra modum erat deditus, vulgo
opinabantur, venatione ipsum per omnem vitam ant
nihil habere. (7) Propterea datum ipsi negotium e
ferarum, quas caperet, carnibus Caium Livium urbi
fectum ante omnes sibi conciliaret, deinde custodia
tionem, ad portam Temenidem, quam vocant, ex
tem. (8) Philemenus, has partes in se suscipiens, s
aliquam vel a se captam in venatione feram, vel ab
bale ipsi præparatam, in urbem inferebat illator
partem Caio donabat, partem portæ custodibus, ut
lam promte sibi aperirent: (9) nocte enim ut plu
et ingrediebatur et egrediebatur, specie quidem
metum hostium, re autem ipsa, quod negotio institu
accommodabat. (10) Ubi jam eo consuetudinis Phile
venit cum statione, ut nihil dubitarent custodes, s
ties ille noctu muro appropinquans sibili signum de
portulam e vestigio ei aperirent; (11) quum dien
vassent proditores, quo præfectus Romani præsidi
in urbe erat, tempestivo convivio cum pluribus in
(id loci nomen est, forum attingentis) esset interf
illum cum Hannibale diem constituerunt.

XXVIII. Pœnus, qui jam ante valetudinis adver
sam excogitaverat, ne mirarentur Romani, cum a
ipsum eodem loci diuturniorem moram trahere, tun
etiam ægritudinem simulavit: (2) distabant aut
castra a Tarento dierum trium itinere. (3) Ubi
dies advenit, decem fere millibus peditum atque
præparatis, qui velocitate et audacia præstabant,
tuor dierum parata cibaria haberent, ipsis imper
Quarta deinde noctis vigilia motis signis, raptim
ducere instituit. Numidicis equitibus ad octoginta

ἱππεῖς προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως εἰς τριάκοντα σταδίους, καὶ τοὺς παρὰ τὴν ὁδὸν τόπους ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους ἐπιτρέχειν· (5) ἵνα μηδεὶς κατοπτεύσῃ τὴν ὅλην δύναμιν, ἀλλ' οἱ μὲν ὑποχείριοι γίγνοιντο τῶν ἐμπιπτόντων, οἱ δὲ διαφυγόντες ἀναγγέλοιεν εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἐπιδρομῆς οὔσης ἐκ τῶν Νομάδων. (6) Ἀπέχοντων δὲ τῶν Νομάδων ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους, ἐδειπνοποιήσατο παρά τινα δυσσύνοπτον καὶ φαραγγώδη ποταμόν. (7) Καὶ συναθροίσας τοὺς ἡγεμόνας, κυρίως μὲν οὐ διεσάφει τὴν ἐπιβολήν· ἁπλῶς δὲ παρεκάλει, πρῶτον μὲν ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι πάντας, ὡς οὐδέποτε μειζόνων αὐτοῖς ἄθλων ὑποκειμένων· (8) δεύτερον δὲ, συνέχειν ἕκαστον τῇ πορείᾳ τοὺς ὑφ' αὐτὸν ταττομένους, καὶ πικρῶς ἐπιτιμᾷν τοῖς καθόλου παρεκβαίνουσιν ἐκ τῆς ἰδίας τάξεως· (9) τελευταῖον δὲ, προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς παραγγελλομένοις, καὶ μηδὲν ἰδιοπραγεῖν, παρὲξ τῶν προσταττομένων. (10) Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ διαφεὶς τοὺς ἡγεμόνας, ἐκίνει τὴν πρωτοπορείαν, κνέφατος ἄρτι γενομένου· σπουδάζων συνάψαι τῷ τείχει περὶ μέσας νύκτας, καθηγεμόνα τὸν Φιλήμενον ἔχων, καὶ παρεσκευακὼς σῦν ἄγριον πρὸς τὴν διατεταγμένην χρείαν.

XXIX. Τῷ δὲ Γαΐῳ τῷ Λιβίῳ, γενομένῳ μετὰ τῶν συνήθων ἀφ' ἡμέρας ἐν τῷ Μουσείῳ, κατὰ τὴν τῶν νεανίσκων πρόληψιν, καὶ σχεδὸν ἤδη τοῦ πότου τὴν ἀκμαιοτάτην ἔχοντος διάθεσιν, προσαγγέλλεται περὶ δυσμὰς ἡλίου, τοὺς Νομάδας ἐπιτρέχειν τὴν χώραν. (2) Ὁ δὲ πρὸς μὲν αὐτὸ τοῦτο διενοήθη, καὶ καλέσας τινὰς τῶν ἡγεμόνων, συνέταξε, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἱππέων, ἐξελθόντας ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν, κωλῦσαι τοὺς κακοποιοῦντας τὴν χώραν τῶν πολεμίων· τῆς γε μὴν ὅλης πράξεως διὰ ταῦτα καὶ μᾶλλον ἀνύποπτος ἦν. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον, ἅμα τῷ σκότος γενέσθαι, συναθροισθέντες ἐν τῇ πόλει πάντες, ἐτήρουν τὴν ἐπάνοδον τῶν περὶ τὸν Λίβιον. (4) Τῶν δὲ ταχέως ἐξαναστάντων διὰ τὸ γεγονέναι τὸν πότον ἀφ' ἡμέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πρός τινα τόπον ἀποστάντες ἔμενον· τινὲς δὲ τῶν νεανίσκων ἀπήντων τοῖς περὶ τὸν Λίβιον, διακεχυμένοι, καί τι καὶ προσπαίζοντες ἀλλήλοις, ὡς ἂν ὑποκρινόμενοι τοὺς ἐκ συνουσίας ἐπανάγοντας. (5) Ἔτι δὲ μᾶλλον ἠλλοιωμένων ὑπὸ τῆς μέθης τῶν περὶ τὸν Λίβιον, ἅμα τῷ συμμῖξαι γέλως ἐξ ἀμφοῖν ἦν καὶ παιδιὰ πρόχειρος. (6) Ἐπεὶ δὲ συναναστρέψαντες ἀποκατέστησαν αὐτὸν εἰς οἶκον, ὁ μὲν Γάιος ἀνεπαύετο μεθύων, ὡς εἰκός ἐστι τοὺς ἀφ' ἡμέρας πίνοντας, οὐδὲν ἄτοπον οὐδὲ δυσχερὲς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, χαρᾶς δὲ πλήρης καὶ ῥᾳθυμίας. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον ἐπεὶ συνέμιξαν τοῖς ἀπολελειμμένοις νεανίσκοις, διελόντες σφᾶς εἰς τρία μέρη, παρεφύλαττον, διαλαβόντες τῆς ἀγορᾶς τὰς εὐκαιροτάτας εἰσβολὰς, ἵνα μήτε τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων μηδὲν αὐτοὺς λανθάνῃ, μήτε τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει γιγνομένων. (8) Ἐπέστησαν δὲ καὶ παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Γαΐου, σαφῶς εἰδότες, ὡς, ἂν γίγνηταί τις

præcepit, ut stadia circiter xxx antecederent exercitum, et loca omnia circa vias incursarent, (5) ne quis forte universas copias cerneret; sed ii, qui dilapsi essent, partim caperentur, partim, ubi evasissent, Tarentum afferrent nuntium, quasi Numidarum ea esset procursatio. (6) Qui ut quindecim ferme millium spatio ab urbe aberant, Hannibal propter flumen cœnat, oculis hominum prope ereptum, quod per convallem præruptam et confragosam labitur. (7) Ibi ducibus congregatis, non ille quidem consilium suum diserte eis aperuit; tantum monuit, ut viros fortes se omnes præberent, quippe majora ipsis nunquam proposita fuisse præmia: (8) deinde, ut excedere ordinem agminis neminem suorum paterentur; sed cunctos huc aut illuc divertentes acerbe increparent: (9) postremo, intenti ad imperia accipienda essent, neu quid, nisi imperatoris jussu, proprio consilio facerent. (10) Hæc locutus, ducibusque dimissis, ubi jam contenebravit, primum agmen movit; id studens, ut ad muros circa mediam noctem perveniret. Habuit autem itineris ducem Philemenum, cui ad ea perficienda, quæ fuerat jussus, aprum præparaverat.

XXIX. Circa solis occasum Caio Livio, qui, ut juvenes fuerant opinati, de die in Museum cum amicis convivaturus venerat, renuntiatur, poculis tunc cum maxime ferventibus, Numidas agrum populari. (2) Ille hoc unum animo reputans, vocatis nonnullis ducum edicit, ut pars dimidia equitum luce prima exiret, ad arcendum populationibus agrorum hostem: ceterum de universa Pœni molitione ut eo minus etiam suspicaretur, hic ipse nuntius effecit. (3) Nico, Tragiscus, et alii, simul ac tenebræ sunt obortæ, intra urbem omnes congregati, Livii ejusque sociorum reditum a convivio observabant. (4) Qui quum mature a mensa surrexissent, quoniam de die ad discumbendum convenerant; juvenum alii quemdam in locum secesserunt, ibique quieti manserunt; alii effusi C. Livio procedunt obviam, nonnihil etiam inter se jocantes, ut qui a cœna redeuntes imitarentur. (5) Quum autem Livius ipse multo magis alienata mente præ temulentia esset; simul ac invicem appropinquarunt, risus et joci ultro citroque sunt statim excitati. (6) Et isti quidem verso itinere ut præfectum comitarentur, domum suam ipsum deduxerunt. Tum Caius quidem, vino gravis, somno indulgere, sicut ii solent qui de die compotationes inierunt; quum præsertim adversi aut parum læti nihil cogitaret, sed gaudii plenus esset ac lasciviæ. (7) Nico vero et Tragiscus, iis juvenibus iterum juncti, qui se ab iis separaverant, conjuratorum corpore trifariam diviso, maxime opportunos quosque fori aditus præsidio occupatos tenebant, ne, aut eorum, quæ foris adferrentur, quidquam ipsos lateret, aut eorum, quæ in urbe contingerent. (8) Quosdam etiam Livii fores jusserunt observare, quod certo scirent, si qua eorum, quæ

ὑπόνοια τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ τὸν Λίβιον ἀνοισθήσεται πρῶτον, καὶ πᾶν τὸ πραττόμενον ἀπ' ἐκείνου λήψεται τὴν ἀρχήν. (9) Ὡς δὲ αἱ μὲν ἀπὸ τῶν δείπνων ἐπάνοδοι, καὶ συλλήβδην ὁ τοιοῦτος θόρυβος ἤδη παρῳχήκει, τῶν δὲ δημοτῶν ἡ πληθὺς κατακεκοίμητο, προύβαινε δὲ τὰ τῆς νυκτὸς, καὶ τὰ τῆς ἐλπίδος ἀκέραια διέμενε· τότε συναθροισθέντες προῆγον ἐπὶ τὴν προκειμένην χρείαν.

XXX. Τὰ δὲ συγκείμενα τοῖς νεανίσκοις ἦν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· (2) τὸν μὲν Ἀννίβαν ἔδει, συνάψαντα τῇ πόλει κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεσογαίου, πρὸς ἕω δὲ κειμένην πλευρὰν, ὡς ἐπὶ τὰς Τημενίδας προσαγορευομένας πύλας, ἀνάψαι πῦρ ἐπὶ τοῦ τάφου, τοῦ παρὰ μέν τισιν Ὑακίνθου προσαγορευομένου, παρὰ δέ τισιν Ἀπόλλωνος Ὑακίνθου· (3) τοὺς δὲ περὶ τὸν Τραγίσκον, ὅταν ἴδωσι τοῦτο γιγνόμενον, ἔνδοθεν ἀντιπυρσεῦσαι. (4) Τούτου δὲ συντελεσθέντος, σβέσαι τὸ πῦρ ἔδει τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν πύλην. (5) Ὧν διατεταγμένων, οἱ μὲν νεανίσκοι διαπορευθέντες τὸν οἰκούμενον τόπον τῆς πόλεως, ἧκον ἐπὶ τοὺς τάφους. (6) Τὸ γὰρ πρὸς ἕω μέρος τῆς τῶν Ταραντίνων πόλεως μνημάτων ἐστὶ πλῆρες, διὰ τὸ τοὺς τελευτήσαντας ἔτι καὶ νῦν θάπτεσθαι παρ' αὐτοῖς πάντας ἐντὸς τῶν τειχῶν, κατά τι λόγιον ἀρχαῖον. (7) Φασὶ γὰρ, χρῆσαι τὸν θεὸν τοῖς Ταραντίνοις· « ἄμεινον καὶ λῷον ἔσεσθαί σφισι ποιου« μένοις τὴν οἴκησιν μετὰ τῶν πλειόνων. » (8) τοὺς δὲ, νομίσαντας ἂν οἰκήσειν οὕτως ἄριστα κατὰ τὸν χρησμὸν, εἰ καὶ τοὺς μετηλλαχότας ἐντὸς τοῦ τείχους ἔχοιεν, διὰ ταῦτα θάπτειν ἔτι καὶ νῦν τοὺς μεταλλάξαντας ἐντὸς τῶν πυλῶν. (9) Οὐ μὴν ἀλλ' οἵ γε προειρημένοι, παραγενόμενοι πρὸς τὸν τοῦ Πυθιονίκου τάφον, ἐκαραδόκουν τὸ μέλλον. (10) Συνεγγισάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ πραξάντων τὸ συνταχθὲν, ἅμα τῷ τὸ πῦρ ἰδεῖν οἱ περὶ τὸν Νίκωνα καὶ Τραγίσκον, ἀναθαῤῥήσαντες ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν παρ' αὐτῶν πυρσὸν ἀναδείξαντες, ἐπεὶ τὸ παρ' ἐκείνων πῦρ πάλιν ἑώρων ἀποσβεννύμενον, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν πύλην μετὰ δρόμου καὶ σπουδῆς, (11) βουλόμενοι φθάσαι φονεύσαντες τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος τεταγμένους, διὰ τὸ συγκεῖσθαι, σχολῇ καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν πορείαν τοὺς Καρχηδονίους. (12) Εὐροήσαντος δὲ τοῦ πράγματος, καὶ προκαταληφθέντων τῶν φυλαττόντων, οἱ μὲν ἐφόνευον τούτους, οἱ δὲ διέκοπτον τοὺς μοχλούς. (13) Ταχὺ δὲ τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν, πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν ἧκον οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν, κεχρημένοι τῇ πορείᾳ συμμέτρως, ὥστε μηδεμίαν ἐπίστασιν γενέσθαι παρόδου ἐπὶ τὴν πόλιν.

XXXI. Γενομένης δὲ τῆς εἰσόδου κατὰ τὴν πρόθεσιν ἀσφαλοῦς καὶ τελέως ἀθορύβου, δόξαντες ἠνύσθαι σφίσι τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιβολῆς, λοιπὸν αὐτοὶ μὲν εὐθαρσῶς ἤδη προῆγον ἐπὶ τὴν ἀγορὰν κατὰ τὴν πλατεῖαν τὴν ἀπὸ τῆς Βαθείας ἀναφέρουσαν· (2) τούς γε μὴν ἱππεῖς ἀπέλιπον ἐκτὸς τοῦ τείχους, ὄντας οὐκ ἐλάττους

gerebantur, suspicio cboriretur, ad Livium primum re[...] relatum, et quidquid agendum foret, principium ab ipso habiturum. (9) Ut vero domuitiones a cœna totusqu[e] redeuntium strepitus præterierat, et populi multitudo [so]mnum carpebat, jamque multum nox erat provecta, et [spes] juvenum integræ manebant; tunc demum, agmine fact[o] propositum exsequendum se accinxerunt.

XXX. Rei agendæ ordo hic erat compositus inter ju[venes] et Pœnos. (2) Oportebat, ut Hannibal urbi copias ad[move]ret a parte orientem spectante, qua e mediterraneis re[gio]nibus versus Temenidem quam vocant portam itur: deinde, [in] tumulo, quem alii Hyacinthi, alii Apollinis Hyacinthi [appel]getant, igne accenso flammam ederet: (3) quæ postqu[am] Tragisco ejusque sociis esset visa, ipsi quoque ex urb[e si]gnum erant igne reddituri. (4) His rite confectis, Ham[nibal...] lem ad portam pede presso tendere oportebat. (5) Ista[...] tur quum ita convenissent, juvenes habitatam urbis pa[rtem] emensi, ad sepulcretum venerunt. (6) Nam quia Tarent[ini] ex veteri quodam oraculo, mortuorum cadavera intra m[uros] condunt (quod hodie etiam fit), tota urbis illorum pars, [quæ] orientem solem respicit, monumentorum est plena. (7[...] tur enim hæc olim Tarentinis a deo sors fuisse edita: « [me]lius ipsis magisque ex animi sententia res cessuras, si [habi]« tarent cum pluribus. » (8) Quo facto, existimasse eos [...] domum beatissimam sibi, ex oraculi mente, sedem i[...] fore, quando etiam fato functos intra mœnia recepis[sent] quapropter etiam nunc intra portas mortuos sepelir[e]. Ceterum dicti juvenes, ut ad sepulcrum Pythionici v[enerunt,] quid futurum esset, opperiebantur. (10) Ubi ve[ro] propius accessit Hannibal, et omnia, de quibus conve[nerat,] egit, simul ignem viderunt Nico et Tragiscus, animis confirmatis facem ipsi quoque suam attollunt: dein[de ex]stinctam a Pœno flammam animadvertentes, curri[...] portam contendunt, (11) ut excubantem in ejus ve[...] stationem prius occiderent, quam eodem Carthagi[nienses] pervenirent, qui ex compacto lente et presso grad[u] iter acturi. (12) Re feliciter peracta, custodibus op[pressis] alii miseros obtruncare, alii vectes effringere. ([...] mora, aperiuntur portæ: et ipso plane quo oport[...] mento adest Hannibal, cum tempore iter ea de[...] commensus, ut ejus ad urbem adventus omnes falle[ret].

XXXI. Pœnus tuto et plane sine ullo tumultu, u[t...] suerat, urbem ingressus, rem multo maxima ex p[arte] sibi confectam ratus, de cetero bonæ spei plenus, p[er] illam viam, quæ ex illa, quam Batheam vocant, a[d supe]riora urbis ducit, forum cum suis petit. (2) Eq[uites...] erant ad duo millia) extra portam reliquit, ut id s[...]

θέλοντες ἐφεδρείαν αὐτοῖς ὑπάρχειν ταύτην πρός τε τὰς ἔξωθεν ἐπιφανείας, καὶ πρὸς τὰ παράλογα τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς συμβαινόντων. (3) Ἐγγίσαντες δὲ τοῖς περὶ τὴν ἀγορὰν τόποις, τὴν μὲν δύναμιν ἐπέστησαν κατὰ πορείαν· αὐτοὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Φιλήμενον ἐκαραδόκουν, δεδιότες, πῶς σφίσι προχωρήσει καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἐπιβολῆς. (4) Ὅτε γὰρ ἀνάψαντες τὸ πῦρ ἔμελλον πρὸς τὰς πύλας ὁρμᾷν, τότε καὶ τὸν Φιλήμενον, ἔχοντα τὸν ὗν ἐν φερέτρῳ, καὶ Λίβυας ὡσεὶ χιλίους, ἐξαπέστειλαν ἐπὶ τὴν παρακειμένην πύλην, βουλόμενοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν μὴ ψιλῶς ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ἐξηρτῆσθαι τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ πλειόνων. (5) Ὁ δὲ προειρημένος, ἐγγίσας τῷ τείχει κατὰ τὸν ἐθισμὸν, ἐπεὶ προεσύριξε, παρῆν ὁ φύλαξ, εὐθέως καταβαίνων πρὸς τὴν ῥινοπύλην. (6) Τοῦ δ' εἰπόντος ἔξωθεν, ἀνοίγειν ταχέως, ὡς βαρύνονται, φέρουσι γὰρ ὗν ἄγριον· ἀσμένως ἀκούσας ὁ φύλαξ, ἀνέῳξε μετὰ σπουδῆς, ἐλπίζων καὶ πρὸς αὐτόν τι διατείνειν τὴν εὐαγρίαν τῶν περὶ τὸν Φιλήμενον, διὰ τὸ μερίτην ἀεὶ γίγνεσθαι τῶν εἰσφερομένων. (7) Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ προειρημένος τὴν πρώτην ἔχων χώραν τοῦ φορήματος, εἰσῆλθε, καὶ σὺν αὐτῷ νομαδικὴν ἔχων διασκευὴν ἕτερος, ὡς εἷς τις ὢν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλοι δύο πάλιν, οἱ φέροντες ἐκ τῶν ὄπισθεν τὸ θηρίον. (8) Ἐπεὶ δὲ τέτταρες ὄντες ἐντὸς ἐγένοντο τῆς ῥινοπύλης, τὸν μὲν ἀνοίξαντα, θεώμενον ἀκάκως καὶ ψηλαφῶντα τὸν ὗν, αὐτοῦ πατάξαντες ἀπέκτειναν· τοὺς δ' ἑπομένους μὲν αὐτοῖς, προηγουμένους δὲ τῶν ἄλλων, Λίβυας, ὄντας εἰς τριάκοντα, ἀθρόως καὶ μεθ' ἡσυχίας παρῆκαν διὰ τῆς πυλίδος. (9) Γενομένου δὲ τούτου, κατὰ τὸ συνεχὲς οἱ μὲν τοὺς μοχλοὺς διέκοπτον, οἱ δὲ τοὺς ἐπὶ τοῦ πυλῶνος ἐφόνευον, οἱ δὲ τοὺς ἔξω Λίβυας ἐκάλουν διὰ συνθημάτων. (10) Παρελθόντων δὲ καὶ τούτων ἀσφαλῶς, προῆγον ὡς ἐπὶ τὴν ἀγορὰν κατὰ τὸ συντεταγμένον. (11) Ἅμα δὲ τῷ συμμῖξαι καὶ τούτους, περιχαρὴς γενόμενος Ἀννίβας ἐπὶ τῷ κατὰ νοῦν αὐτῷ προχωρεῖν τὴν πρᾶξιν, εἴχετο τῶν προκειμένων.

XXXII. Ἀπομερίσας δὲ τῶν Κελτῶν εἰς δισχιλίους, καὶ διελὼν εἰς τρία μέρη τούτους, συνέστησε τῶν νεανίσκων δύο πρὸς ἕκαστον μέρος τῶν χειριζόντων τὴν πρᾶξιν. (2) Ἀκολούθως δὲ καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ τινας ἡγεμόνων συνεξαπέστειλε, προστάξας διαλαβεῖν τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν φερουσῶν ὁδῶν τὰς εὐκαιροτάτας. (3) Ὅταν δὲ τοῦτο πράξωσι, τοῖς μὲν ἐγχωρίοις νεανίσκοις ἐξαιρεῖσθαι παρήγγειλε καὶ σώζειν τοὺς ἐντυγχάνοντας τῶν πολιτῶν, ἀναβοῶντας ἐκ πολλοῦ, μένειν κατὰ χώραν Ταραντίνους, ὡς ὑπαρχούσης αὐτοῖς τῆς ἀσφαλείας. (4) Τοῖς δὲ παρὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ Κελτῶν ἡγεμόσι κτείνειν διεκελεύσατο τοὺς ἐντυγχάνοντας τῶν Ῥωμαίων. Οὗτοι μὲν οὖν χωρισθέντες ἀλλήλων ἔπραττον μετὰ ταῦτα τὸ προσταχθέν. (5) Τῆς δὲ τῶν πολεμίων εἰσόδου καταφανοῦς ἤδη γενομένης τοῖς Ταραντίνοις, πλήρης ἡ πόλις κραυγῆς ἐγίγνετο καὶ ταρα-

tum esset subsidium, si quis extra urbem hostis aliunde apparuisset, sive aliquid parum provisum, quod fieri amat in talibus inceptis, repente accidisset. (3) Postquam ad ea loca ventum, quæ sunt circa forum, subsistere agmen jubet Hannibal: ipse enim Philemeno quid actum esset, sollicitus exspectabat, metu anxius de hujus quoque partis consilii sui eventu. (4) Nam cum post accensum ignem pergere ad portam instituit: simul Philemenum, aprum in feretro habentem, et cum eo Afros circiter mille, ad portam Temenidi proximam eo consilio miserat, ut, quemadmodum ab ipso principio proposuerat, non unica dumtaxat spe rei patrandæ niteretur, sed pluribus simul. (5) Philemenus, muro jam proximus, quum de more signum sibilo dedisset, adfuit extemplo custos, et ad portulam descendit. (6) Cui quum ille, qui extra urbem erat, dixisset, ut statim aperiret, onere namque premi se apri, quem gestarent; lætus hunc sermonem custos accipit, et aperire festinat: sperabat enim, quod auspicato venatum isset Philemenus, ad se quoque nonnihil eam rem pertinere; quoniam partem eorum quæ inferrentur, semper caperet. (7) Philemenus igitur, qui in bajulando feretro primum locum tenebat, ingreditur, et cum eo alter habitu pastoritio indutus, tamquam esset agrestium aliquis; post hunc duo item alii, feram a posteriore parte bajulantes. (8) Ubi quatuor isti intra portulam sunt admissi; ipsum, qui admiserat, contemplantem absque ulla mali suspicione, et manu aprum contrectantem, percusserunt e vestigio atque occiderunt. Mox Afros ad triginta, qui hos sequebantur, et cetero agmini præibant, sensim ac silentio per portulam intro receperunt. (9) Quo facto, confectim alii vectes effringere, alii excubantem ad portam stationem trucidare, alii Afris, qui extra portam erant, ingrediendi signum dare. (10) Quum etiam isti essent tuto ingressi, recta forum, sicut jussi fuerant, petunt. (11) Qui ubi ceteris se conjunxerunt, Hannibal, lætitia exultans, quod ex animi sententia conatus succedebat, reliqua incepti sui peragere instituit.

XXXII. Tum duo millia Gallorum in tres dividit partes, et duos cuique parti juvenes attribuit, ex eorum numero qui proditionem fecerant: (2) atque his quum e suis ducibus nonnullos adjunxisset, per urbem omnes dimittit, jussos vias quasque maxime opportunas, quæ ducerent in forum, occupare. (3) Quod postquam fecissent, indigenis quidem juvenibus præcepit, ut quicumque occurrerent cives, eos cædi eriperent servarentque, et clamore procul edito Tarentinos monerent, ne se loco moverent: cunctis enim propositam esse impunitatem. (4) At Carthaginiensium et Gallorum ducibus, ut obvios quosque e Romanis occiderent, imperavit. Et hi quidem in diversa profecti, imperata fecerunt. (5) Ut Tarentini hostem jam esse ingressum senserunt, clamore ac tumultu vario urbs est repleta. (6)

χῆς παρηλλαγμένης. (6) Ὁ μὲν οὖν Γάϊος, προσπεσούσης αὐτῷ τῆς εἰσόδου τῶν πολεμίων, συννοήσας ἀδύνατον αὐτὸν ὄντα διὰ τὴν μέθην, εὐθέως ἐξελθὼν ἐκ τῆς οἰκίας μετὰ τῶν οἰκετῶν, καὶ παραγενόμενος ἐπὶ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν λιμένα, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ φύλακος ἀνοίξαντος αὐτῷ τὴν ῥινοπύλην, διαδὺς ταύτῃ, καὶ λαβόμενος ἀκατίου τῶν ὁρμούντων, ἐμβὰς μετὰ τῶν οἰκετῶν, εἰς τὴν ἄκραν παρεκομίσθη. (7) Μετὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ περὶ τὸν Φιλήμενον, ἡτοιμασμένοι σάλπιγγας Ῥωμαϊκὰς, καί τινας τῶν αὐταῖς χρῆσθαι δυναμένων διὰ τὴν συνήθειαν, στάντες περὶ τὸ θέατρον, ἐσήμαινον. (8) Τῶν δὲ Ῥωμαίων βοηθούντων ἐν τοῖς ὅπλοις κατὰ τὸν ἐθισμὸν εἰς τὴν ἄκραν, ἐχώρει τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῖς Καρχηδονίοις. (9) Παραγενόμενοι γὰρ ταῖς πλατείαις ἀτάκτως καὶ σποράδην, οἱ μὲν εἰς τοὺς Καρχηδονίους ἐνέπιπτον, οἱ δ' εἰς τοὺς Κελτούς· καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ φονευομένων αὐτῶν, πολύ τι πλῆθος διεφθάρη. (10) Τῆς δ' ἡμέρας ἐπιφαινομένης, οἱ μὲν Ταραντῖνοι τὴν ἡσυχίαν εἶχον κατὰ τὰς οἰκήσεις, οὐδέπω δυνάμενοι τάξασθαι τὸ συμβαῖνον. (11) Διὰ μὲν γὰρ τὴν σάλπιγγα, καὶ τὸ μηδὲν ἀδίκημα γίγνεσθαι μηδ' ἁρπαγὴν κατὰ τὴν πόλιν, ἔδοξαν, ἐξ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων εἶναι τὸ κίνημα. (12) Τῷ δὲ πολλοὺς αὐτῶν ὁρᾷν πεφονευμένους ἐν ταῖς πλατείαις, καί τινας τῶν Γαλατῶν θεωρεῖσθαι σκυλεύοντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων νεκροὺς, ὑπέτρεχέ τις ἔννοια τῆς τῶν Καρχηδονίων παρουσίας.

XXXIII. Ἤδη δὲ τοῦ μὲν Ἀννίβου παρεμβεβληκότος τὴν δύναμιν εἰς τὴν ἀγορὰν, τῶν δὲ Ῥωμαίων ἀποκεχωρηκότων εἰς τὴν ἄκραν διὰ τὸ προκατεσχῆσθαι φρουρᾷ ταύτην ὑπ' αὐτῶν, ὄντος δὲ φωτὸς εἰλικρινοῦς, ὁ μὲν Ἀννίβας ἐκήρυττε, τοὺς Ταραντίνους ἄνευ τῶν ὅπλων ἀθροίζεσθαι πάντας εἰς τὴν ἀγοράν. (2) Οἱ δὲ νεανίσκοι, περιπορευόμενοι τὴν πόλιν, ἐβόων ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ παρεκάλουν θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὲρ ἐκείνων παρόντας τοὺς Καρχηδονίους. (3) Ὅσοι μὲν οὖν τῶν Ταραντίνων προκατείχοντο τῇ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ, γνόντες, ἀπεχώρουν εἰς τὴν ἄκραν· οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ κήρυγμα συνηθροίζοντο χωρὶς τῶν ὅπλων, πρὸς οὓς Ἀννίβας φιλανθρώπους διελέχθη λόγους. (4) Τῶν δὲ Ταραντίνων ὁμοθυμαδὸν ἐπισημηναμένων ἕκαστα τῶν λεγομένων διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐλπίδος, τότε μὲν δὴ ἀφῆκε τοὺς πολλούς· συντάξας, ἕκαστον, εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν ἐπανελθόντας μετὰ σπουδῆς, ἐπὶ τὴν θύραν ἐπιγράψαι, ΤΑΡΑΝΤΙΝΟΥ. (5) Τῷ δ' ἐπὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάλυσιν ἐπιγράψαντι ταὐτὸ τοῦτο, θάνατον ὥρισε τὴν ζημίαν. (6) Αὐτὸς δὲ διελὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐφῆκε διαρπάζειν τὰς τῶν Ῥωμαίων οἰκίας, σύνθημα δοὺς, πολεμίας νομίζειν τὰς ἀνεπιγράφους, τοὺς δὲ λοιποὺς συνέχων ἐν τάξει τούτοις ἐφέδρους.

XXXIV. Πολλῶν δὲ καὶ παντοδαπῶν κατασκευασμάτων ἀθροισθέντων ἐκ τῆς διαρπαγῆς, καὶ γενομένης

Livius, cognito intrasse hostes oppidum, cogitans, ebri impediri se, quominus ferre opem posset, domo conf cum famulis egreditur, et portam illam, qua itur ad por petit : deinde quum illi custos portulam aperuisset, p eam ipse evasisset, scapham unam ex iis, quæ staba portu religatæ, arripit; qua cum famulis conscensa, cem clam defertur. (7) Secundum hæc Philemenus in theatro, tubis Romanis, quas ante paraverat, cu tis hominibus, qui per consuetudinem cum Romanis inflare didicerant, signum dabat; (8) et cum Roma rendæ opis gratia armati versus arcem pro more ac rent, plane ex Carthaginiensium voto res succedebat Quippe per plateas passim et inordinati advenientes Ro partim in Pœnos, partim in Gallos incidebant : atqu multis eorum occisis, magna strages est edita. (10 illuxit, Tarentini in suis ædibus quieti manere : n enim, quid rei esset, poterant pro certo secum sta (11) Etenim cum tubam audirent, et abstineri ab injuri reptione urbis cernerent, ab ipsis Romanis motum pu excitatum. (12) Cum vero multos ex eisdem per via stratos viderent, quosdam etiam Gallos e Romanoru poribus spolia legentes; de adventu Carthaginiensium dam suspicio animis eorum suboriebatur.

XXXIII. Jam Hannibal, occupato foro, suos in acie naverat, et Romani in arcem, quæ præsidio ipsorum batur, fuga se receperant, luxque certior jam erat Pœnus præconio edixit, ut Tarentini omnes sine a forum convenirent. (2) At juvenes, per urbem dis tes, clamore omnes ad libertatem vocare, bono ut animo jubere : ad salutem enim civium Carthagi venisse. (3) E Tarentinis igitur quicumque necessi alicujus vinculis adstricti Romanis erant, re cognita cem se receperunt : ceteri, ut erat edictum, inermes niunt; quos benigno alloquio affatus est Hannibal. cujus singula verba quum magno consensu plausus et mationes propter insperatam salutem illi sustulisse concionem Pœnus dimisit, simul præcipiens, redi mum quisque suam quantocius, et foribus inscri TARENTINI ÆDES. (5) Quod si quis vero eodem il Romani hospitii frontem notaret, morte luiturum. partitus copias, quos norat maxime idoneos rei gere diripiendas Romanorum domos dimisit, data tes quæ inscriptæ non essent, pro hostilibus eas habere liquam aciem sub signis continet, paratum, si for diripientibus subsidium.

XXXIV. Coactus est ea direptione supellectiliu generis magnus numerus : et Carthaginienses nihilo

ἐπιμελείας τοῖς Καρχηδονίοις ἀξίας τῶν προσδοκωμένων ἐλπίδων (2) τότε μὲν ἐπὶ τῶν ὅπλων ηὐλίσθησαν, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν Ἀννίβας συνεδρεύσας μετὰ τῶν Ταραντίνων, ἔκρινε διατειχίσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἵνα μηδεὶς ἔτι φόβος ἐπικάθηται τοῖς Ταραντίνοις ἀπὸ τῶν κατεχόντων τὴν ἀκρόπολιν Ῥωμαίων. (3) Πρῶτον μὲν οὖν ἐπεβάλετο προθέσθαι χάρακα παράλληλον τῷ τείχει τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τῇ πρὸ τούτου τάφρῳ. (4) Σαφῶς δὲ διαγινώσκων, οὐκ ἐάσοντας τοὺς ὑπεναντίους, ἀλλ' ἐναποδειξομένους τῇδέ πῃ τὴν αὑτῶν δύναμιν, ἡτοίμασε χεῖρας ἐπιτηδειοτάτας· νομίζων, πρὸς τὸ μέλλον οὐδὲν ἀναγκαιότερον εἶναι, τοῦ καταπλήξασθαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους, εὐθαρσεῖς δὲ ποιῆσαι τοὺς Ταραντίνους. (5) Ἅμα δὲ τῷ τίθεσθαι τὸν πρῶτον χάρακα, θρασέως τῶν Ῥωμαίων καὶ τετολμηκότως ἐγχειρούντων τοῖς ὑπεναντίοις· βραχὺ συμμίξας Ἀννίβας, καὶ τὰς ὁρμὰς τῶν προειρημένων ἐκκαλεσάμενος, ἐπεὶ προέπεσον οἱ πλείους ἐκτὸς τῆς τάφρου, δοὺς τὸ παράγγελμα τοῖς αὑτοῦ, προσέβαλε τοῖς πολεμίοις. (6) Γενομένης δὲ τῆς μάχης ἰσχυρᾶς, ὡς ἂν ἐν βραχεῖ τόπῳ καὶ περιτετειχισμένῳ τῆς συμπλοκῆς ἐπιτελουμένης, τὸ πέρας ἐκβιασθέντες ἐτράπησαν οἱ Ῥωμαῖοι. (7) Καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον ἐν χειρῶν νόμῳ· τὸ δὲ πλεῖον αὐτῶν μέρος, ἀπωθούμενον, καὶ συγκρημνιζόμενον ἐν τῇ τάφρῳ διεφθάρη.

XXXV. Τότε μὲν οὖν Ἀννίβας προβαλλόμενος ἀσφαλῶς τὸν χάρακα, τὴν ἡσυχίαν ἔσχε, τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ κατὰ νοῦν κεχωρηκυίας. (2) Τοὺς μὲν γὰρ ὑπεναντίους συγκλείσας, ἠνάγκασε μένειν ἐντὸς τοῦ τείχους, ἀγωνιῶντας οὐ μόνον περὶ σφῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἄκρας. (3) Τοῖς δὲ πολιτικοῖς τοιοῦτο παρέστησε θάρσος, ὥστε καὶ χωρὶς τῶν Καρχηδονίων ἱκανοὺς αὑτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα βραχὺ ἀπὸ τοῦ χάρακος ἀποστήσας ὡς πρὸς τὴν πόλιν, τάφρον ἐποίει παράλληλον τῷ χάρακι καὶ τῷ τῆς ἄκρας τείχει· (5) παρ' ἣν ἐκ μεταβολῆς ἐπὶ τὸ πρὸς τῇ πόλει μέρος τοῦ χοὸς ἀνασωρευομένου, προσέτι δὲ καὶ χάρακος ἐπ' αὐτῆς τεθέντος, οὐ πολὺ καταδεεστέραν τείχους συνέβαινε τὴν ἀσφάλειαν ἐξ αὐτῆς ἀποτελεῖσθαι. (6) Μικρὸν δὲ ταύτην ἐντὸς ἔτι πρὸς τὴν πόλιν ἀπολιπὼν σύμμετρον διάστημα, τεῖχος ἐπεβάλετο κατασκευάζειν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Σωτείρας, ἕως εἰς τὴν Βαθεῖαν προσαγορευομένην· (7) ὥστε καὶ χωρὶς ἀνδρῶν τὰς δι' αὐτῶν τῶν κατασκευασμάτων ὀχυρότητας ἱκανὰς εἶναι, τοῖς Ταραντίνοις τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. (8) Ἀπολιπὼν δὲ τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὴν τοῦ τείχους παρεφεδρεύοντας ἱππεῖς, κατεστρατοπέδευσε, περὶ τετταράκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῆς πόλεως παρὰ τὸν ποταμὸν, ὃν οἱ μέν τινες Γαλαῖσον, παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις προσαγορευόμενον Εὐρώταν, ὃς ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπὸ τῆς τοῦ παρὰ Λακεδαίμονα ῥέοντος Εὐρώτα. (9) Πολλὰ δὲ τοιαῦτα κατὰ τὴν χώραν καὶ κατὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει τοῖς Ταραντίνοις, διὰ τὸ καὶ τὴν ἀποικίαν καὶ

rem spe sua prædam sunt nacti. (2) Qui eam noctem cum in armis egissent, die sequenti Hannibal, habita cum Tarentinis deliberatione, muro urbem ab arce intersepire statuit, ne quid deinceps Tarentini a Romano præsidio, quod arcem tenebat, timendum haberent. (3) Primo igitur vallum e regione arcis facere, quod ab ejus muro et fossa, ante murum ducta, pari undique spatio distaret, instituit. (4) Et qui probe sciret, nequaquam id hostes esse permissuros, sed ad id prohibendum omnes suas vires exserturos, varias hominum fortissimorum manus præparavit; quum nihil magis in posterum necessarium duceret, quam ut Romanis terrorem injiceret, Tarentinis animos adderet. (5) Ut primum jaci vallum cœpit, Romanis intrepide atque audacter pugnam in adversarios capessentibus, Hannibal levi commisso prælio, tantum ut iram Romanorum irritaret, postquam plerosque eorum extra fossam videt erupisse, dato suis signo, hostem invadit. (6) Post atrocem pugnam (quippe in angusto et muris circumcluso loco pugnabatur) vi tandem coacti, terga vertunt Romani. (7) In eo prælio multi eorum sunt occisi; plures tamen, dum pelluntur, præcipitati in fossam, ibi perierunt.

XXXV. Inde Hannibal, sine ullo discrimine urbem vallo præmuniens, quietus agebat, rebus ex animi sententia confectis : (2) inclusos namque hostes intra muros se continere coëgerat, non solum de salute sua, verum etiam de arce sollicitos. (3) Oppidanis vero tantum ex ea re crevit animus, ut vel sine Carthaginiensium præsidio idoneas sibi adversus Romanos vires fore putarent. (4) Post hæc Pœnus, modicum a vallo spatium recedens urbem versus, fossam vallo et muro arcis parallelam ducit. (5) Secundum quam cum a latere urbi obverso ex effossa terra aggerem vice versa struxisset, eidemque vallos insuper defixisset, quin parem muro firmitatem munitio obtineret, non sane multum aberat. (6) Adhuc tamen intra hanc, modico urbem versus spatio interjecto, e regione fossæ murum exstruere instituit, orsus a Sotera via, ad eam usque quæ Bathea dicitur, (7) ut absque propugnatoribus vel ipsa per se munimenta satis firma esse crederentur ad præstandam Tarentinis securitatem. (8) Mox relicto præsidio idoneo et manu equitum satis magna ad custodiam urbis et muri agendam, ipse profectus ad flumen, quod quinque millia ab urbe abest, castra fecit. Eum amnem quidam Galæsum, plerique omnes Eurotam nuncupant : ab Eurota, qui urbem Lacedæmoniorum alluit, nomen huic est inditum : (9) et sunt similia multa cum in agro, tum in urbe Tarentinorum; quoniam, ut constat inter omnes, e

τὴν συγγένειαν ὁμολογουμένην αὐτοῖς εἶναι πρὸς Λακεδαιμονίους. (10) Ταχὺ δὲ τοῦ τείχους λαμβάνοντος τὴν συντέλειαν, διά τε τὴν τῶν Ταραντίνων σπουδὴν καὶ προθυμίαν, καὶ τὴν τῶν Καρχηδονίων συνεργίαν, μετὰ ταῦτα διενοήθη καὶ τὴν ἄκραν ἐξελεῖν Ἀννίβας.

XXXVI. Ἤδη δ' ἐντελεῖς αὐτοῦ συνεσταμένου τὰς πρὸς τὴν πολιορκίαν παρασκευὰς, παραπεσούσης ἐκ Μεταποντίου βοηθείας εἰς τὴν ἄκραν κατὰ θάλατταν, βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἀναθαῤῥήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, νυκτὸς ἐπέθεντο τοῖς ἔργοις, καὶ πάσας διέφθειραν τὰς τῶν ἔργων καὶ μηχανημάτων κατασκευάς. (2) Οὗ γενομένου, τὸ μὲν πολιορκεῖν τὴν ἄκραν Ἀννίβας ἀπέγνω· τῆς δὲ τοῦ τείχους κατασκευῆς ἤδη τετελειωμένης, ἀθροίσας τοὺς Ταραντίνους, ἀπεδείκνυε, διότι κυριώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς τὸ τῆς θαλάττης ἀντιλαμβάνεσθαι. (3) Κρατούσης γὰρ τῆς ἄκρας τῶν κατὰ τὸν εἴσπλουν τόπων, ὡς ἐπάνω προεῖπον, οἱ μὲν Ταραντῖνοι τὸ παράπαν οὐχ ἠδύναντο χρῆσθαι ταῖς ναυσὶν, οὐδ' ἐκπλεῖν ἐκ τοῦ λιμένος· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις κατὰ θάλατταν ἀσφαλῶς παρεκομίζετο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. (4) Οὗ συμβαίνοντος, οὐδέποτε δυνατὸν ἦν, βεβαίως ἐλευθερωθῆναι τὴν πόλιν. (5) Ἃ συνορῶν ὁ Ἀννίβας, ἐδίδασκε τοὺς Ταραντίνους, ὡς, ἐὰν ἀποκλεισθῶσι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος οἱ τὴν ἄκραν τηροῦντες, παρὰ πόδας αὐτοὶ δι' αὑτῶν εἴξαντες, λείψουσι ταύτην, καὶ παραδώσουσι τὸν τόπον. (6) Ὧν ἀκούοντες οἱ Ταραντῖνοι, τοῖς μὲν λεγομένοις συγκατετίθεντο· ὅπως δ' ἂν γένοιτο τοῦτο κατὰ τὸ παρὸν, οὐδαμῶς ἐδύναντο συννοῆσαι, πλὴν εἰ παρὰ Καρχηδονίων ἐπιφανείη στόλος. Τοῦτο δ' ἦν κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἀδύνατον. (7) Διόπερ ἠδυνάτουν συμβαλεῖν, ἐπὶ τί φερόμενος Ἀννίβας τοὺς περὶ τούτων πρὸς σφᾶς ποιεῖται λόγους. (8) Φήσαντος δ' αὐτοῦ, φανερὸν εἶναι, χωρὶς Καρχηδονίων αὐτοὺς δι' αὑτῶν ὅσον ἤδη κρατῆσαι τῆς θαλάττης· μᾶλλον ἐκπλαγεῖς ἦσαν, οὐ δυνάμενοι τὴν ἐπίνοιαν αὐτοῦ συμβαλεῖν. (9) Ὁ δὲ, συνεωρακὼς τὴν πλατεῖαν εὐδιακόσμητον οὖσαν, τὴν ὑπάρχουσαν μὲν ἐντὸς τοῦ διατειχίσματος, φέρουσαν δὲ παρὰ τὸ διατείχισμα ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, ταύτῃ διενοεῖτο τὰς ναῦς ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὴν νότιον ὑπερβιβάζειν πλευράν. (10) Διόπερ ἅμα τῷ τὴν ἐπίνοιαν ἐπιδεῖξαι τοῖς Ταραντίνοις, οὐ μόνον συγκατέθεντο τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ διαφερόντως ἐθαύμασαν τὸν ἄνδρα, καὶ διέλαβον, ὡς οὐδὲν ἂν περιγένοιτο τῆς ἀγχινοίας τῆς ἐκείνου καὶ τόλμης. (11) Ταχὺ δὲ πορείων ὑποτρόχων κατασκευασθέντων, ἅμα τῷ λόγῳ τοὔργον εἰλήφει συντέλειαν· ἅτε προθυμίας καὶ πολυχειρίας ὁμοῦ τῇ προθέσει συνεργούσης. (12) Οἱ μὲν οὖν Ταραντῖνοι τοῦτον τὸν τρόπον ὑπερνεωλκήσαντες τὰς νῆας εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, ἐπολιόρκουν ἀσφαλῶς τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας, ἀφῃρημένοι τὰς ἔξωθεν αὐτῶν ἐπικουρίας. (13) Ἀννίβας δὲ φυλακὴν ἀπολιπὼν τῆς πόλεως, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παρεγένετο τριταῖος ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς

colonia Lacedæmoniorum ipsi sunt, et cognatione cum junctí. (10) Tarentinis magno studio atque alacritate op facientibus, parique sedulitate Pœnis eos adjuvantibus, murus cito est perfectus, et Hannibal, eo absoluto, de pugnanda arce cœpit cogitare.

XXXVI. Cum jam necessaria omnia ad oppugnation essent comparata, præsidium Metaponto per mare missu arcem Tarenti ingressum, Romanorum animis aliquant fiduciæ addidit. Nocte igitur impetu in opera facto, om qua operum qua machinationum fabricas corruperunt. Quod ut factum, arcem per vim expugnandi et spem consilium Hannibal abjecit: sed, post opus muri cons matum, convocatis principibus Tarentinis exposuit, ad p sentes difficultates illud primum et potissimum requiri mari conarentur potiri. (3) Quia enim claustra portu potestate erant arcis, sicut antea dictum est, navibus ut aut in apertum mare evadendi facultate omni penitus rentini privabantur; Romanis contra, quæcumque usu stularet, absque periculo mari advehebantur: (4) q quamdiu ita manebat, non poterat urbs firmiter libe (5) Hoc probe intelligens Hannibal, Tarentinos docere i tit, arcem tenentes, si, maritimorum commeatuum excluderentur, ipsos per se confestim cessuros, arcem ctures, et locum ipsis fore tradituros. (6) Quæ Tare cum audirent, assentiebantur illi quidem orationi Han lis; at, quo modo fieri illud ipsum posset, videre nequib nisi forte classis Carthaginiensium aliqua repente appar id vero tempore illo nulla fieri ratione poterat. (7) It quo spectaret Hannibal, quum hujusmodi sermones ipsos haberet, conjectura assequi non valebant. (8) Q ille subjecisset, rem esse manifestam, parum abesse, ipsi per se, absque ope ulla Carthaginiensium, jamjam potiantur: (9) inopina rei novitate magis etiam st Tarentini, mentem Pœni assequi non valentes. Obs verat autem Hannibal, latam quamdam esse in urbe v quæ ad eum usum posset accommodari: ea nempe era tea intra murum, arcem ab urbe separantem, quæ p ipsum murum e portu ad mare externum ducebat: ha via naves ad latus urbis meridionale transportare cogi (10) Atque hoc suum inventum simul ac Tarentinis ap set, non solum sententiam ducis omnes probarunt ipsum quoque vehementer admirati, in eam opinionem runt, nihil tam arduum posse existere, quod acumin atque audaciæ non cederet. (11) Igitur comparatis n nis rotatis ad transvehendum aptis, simul dicta, sim cta res est: nam et alacritas magna, et multitudo homi qui suscepto operi manus admovebant, ingens erat. Ita igitur Tarentini, navibus hoc pacto per siccum tra ctis, in exterius mare, arcem tuentes omni jam ex subsidio exclusos tuto oppugnabant. (13) Hannibal, in urbe præsidio, cum ceteris copiis profectus, tert

...γέρας, καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἐνταῦθα διατρίβων, ἔμενε κατὰ χώραν.

ad ea castra, unde exierat, pervenit : ubi quod reliquum erat hiemis per quietem egit.

IX. — EX HISTORIA EXPUGNATIONIS SYRACUSARUM.

(Hero in libello *de repellenda Obsidione.*)

XXXVII. (1) Ἐξηριθμήσατο τοὺς δόμους· ἦν γὰρ [ὁ πύργος] ἐκ συννόμων λίθων ᾠκοδομημένος, ὥστε καὶ λίαν εὐσυλλόγιστον εἶναι τὴν ἀπὸ γῆς τῶν ἐπάλξεων ἀπόστασιν.

(1) Numeravit ordines lapidum : erat enim ex similiter cæsis lapidibus [turris] ædificata, ita, ut distantia pinnarum a terra facili ratione colligi posset.

(Hero ibidem et Suidas in Λιτοῖς.)

(2) Μαθὼν δὲ (ὁ Μάρκος) ἐξ αὐτομόλου, διασαφήσαντος, ὅτι ἑορτὴν ἄγουσιν (οἱ Συρακούσιοι) πάνδημον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ τοῖς μὲν σιτίοις λιτοῖς χρῶνται διὰ τὴν σπάνιν, τῷ δὲ οἴνῳ δαψιλεῖ· προσανανεωσάμενος τὴν τοῦ τείχους ταπεινότητα, ἐπεβάλετο καταπειράζειν τῆς ἐλπίδος.

(2) Quum vero ex transfuga Marcellus cognovisset nunciante, festum publicum celebrare Syracusios in triduum, et cibis quidem parce uti propter penuriam, vino autem largius; recordatus humilitatis muri illius, constituit tentare spem.

(Hero ibidem.)

(3) Ταχὺ δὲ καὶ κλιμάκων δύο συντεθεισῶν, ἐγένοντο ... τῶν πύργων. Εἰς γὰρ τοὺς πύργους ἠθροισμένοι ... τὴν θυσίαν, οἱ μὲν ἀκμὴν ἔπινον, οἱ δ' ἐκοιμῶντο ... μεθυσκόμενοι. Διὸ καὶ ἔλαθον αὐτοὺς ἀποκτείναντες.

(3) Mox vero etiam, colligatis inter se duabus scalis, ipsis turribus [ni potius, ipsa turri] potiti sunt. Nam in turribus congregrati propter festum, alii adhuc potabant, alii jam dudum ebrii somno erant oppressi. Quare imprudentes eorum occiderunt.

(Hero ibidem.)

(4) Οὐδενὸς ἐπεγνωκότος τῶν πολιτῶν τὸ συμβαῖνον, ... τὴν ἀπόστασιν, ἅτε μεγάλης οὔσης τῆς πόλεως.

(4) Magna pars ignara tanti mali erat,... in vastæ magnitudinis urbe partium sensu non satis pertinente in omnia.

(Suidas in Ἐπιπολάς.)

(5) Τοὺς δὲ Ῥωμαίους θαῤῥεῖν συνέβαινε, κρατοῦντας ... περὶ τὰς Ἐπιπολὰς τόπου.

(5) Captis Epipolis, animus et audacia accessit Romanis.

X. — FRAGMENTA MINORA VARII ARGUMENTI.

(Ora codicis Urbinatis.)

XXXVIII. (1) Οὕτως οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων ... ῥᾷστον ἥκιστα φέρειν δύνανται, λέγω δὲ τὴν σιωπήν.

XXXVIII. (1) Ita quidem plerique hominum in quod facillimum est, silentium dico, minime omnium ferre possunt.

---

(2) [Λοιπὸν ταῖς ἀδήλοις ἐλπίσι προσανέχων διὰ τὸ ... τῆς τιμωρίας πᾶν ἔκρινεν ὑπομένειν.]

(2) Posthinc incertæ spei semet committens, ob impendentem evidenter pœnam, nihil non experiri decrevit.

[Ὅτι πᾶν τὸ μέλλον κρεῖττον φαίνεται τοῦ παρόντος ὑπάρχειν.]

Futurum omne speciosius est quam quod est præsens.

(Stephanus Byz.)

(3) Ἄγκαρα, πόλις Ἰταλίας. Τὸ ἐθνικὸν Ἀγκαράτης, ὡς Πολύβιος ὀγδόῃ.

(3) Ancara, Italiæ oppidum. Gentile Ancarates, ut Polybius VIII.

(Idem.)

(4) Δασσαρῖται, ἔθνος Ἰλλυρίας. Πολύβιος ὀγδόῳ.

(4) Dassaritæ (potius Dassaretæ), populus Illyriæ. Polybius VIII.

(Steph. Byz.)

(5) Ὕσκανα, πόλις Ἰλλυρίδος, οὐδετέρως. Πολύβιος η'.

(5) Hyscana, oppidum Illyridis, neutraliter. Polybius VII

(Schol. Aristoph. Vesp. 170 et Suid. in Κανθήλιος.)

(6) Σὺν γὰρ τοῖς ἐπιδεδεμένοις φορτίοις τὰ κανθήλια λαβόντας ἐκ τῶν ὄπισθεν, προθέσθαι πρὸ αὐτῶν ἐκέλευσε τοὺς πεζούς. Οὗ γενομένου, συνέβη παρὰ πάντας χάρακας ἀσφαλέστατον γενέσθαι τὸ πρόβλημα.

(Ex rebus a Cn. Scipione in Hispania gestis.)

(6) Clitellas cum oneribus, quæ eis illigata erant, sum pedites jussit ex postremo agmine, et ante se ponere. Q facto, effectum est munimentum, quovis vallo firmius.

ΤΗΣ ΕΝΝΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI NONI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. EX PROŒMIO LIBRI NONI.

Excerpt. antiq. ex lib. IX, cap. 1, 2.

I. Αἱ μὲν οὖν ἐπιφανέσταται πράξεις τῶν ὑπὸ τῆς προειρημένης Ὀλυμπιάδος περιληφθεισῶν, καὶ τοῦ τετραετοῦς διαστήματος, ὃ φαμὲν δεῖν Ὀλυμπιάδα νομίζειν, εἰσὶν αὗται· περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν δυσὶ βιβλίοις πειρασόμεθα ποιεῖσθαι τὴν ἐξήγησιν. (2) Οὐκ ἀγνοῶ δέ, διότι συμβαίνει, τὴν πραγματείαν ἡμῶν ἔχειν αὐστηρόν τι, καὶ πρὸς ἓν γένος ἀκροατῶν οἰκειοῦσθαι καὶ κρίνεσθαι, διὰ τὸ μονοειδὲς τῆς συντάξεως. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι συγγραφεῖς σχεδὸν ἅπαντες, εἰ δὲ μή γε οἱ πλείους, πᾶσι τοῖς τῆς ἱστορίας μέρεσι χρώμενοι, πολλοὺς ἐφέλκονται πρὸς ἔντευξιν τῶν ὑπομνημάτων. (4) Τὸν μὲν γὰρ φιλήκοον ὁ γενεαλογικὸς τρόπος ἐπισπᾶται· τὸν δὲ πολυπράγμονα καὶ περιττὸν, ὁ περὶ τὰς ἀποικίας καὶ κτίσεις καὶ συγγενείας, καθά που καὶ παρ' Ἐφόρῳ λέγεται· τὸν δὲ πολιτικὸν, ὁ περὶ τὰς πράξεις τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων καὶ δυναστῶν. (5) Ἐφ' ὧν ἡμεῖς ψιλῶς κατηντηκότες, καὶ περὶ τούτων πεποιημένοι τὴν ὅλην τάξιν, πρὸς ἓν μέν τι καὶ γένος, ὡς προείρηται, οἰκείως ἡρμόσμεθα· τῷ δὲ πλείονι μέρει τῶν ἀκροατῶν ἀψυχαγώγητον παρεσκευάκαμεν τὴν ἀνάγνωσιν. (6) Τίνος δὲ χάριν, τἆλλα μὲν μέρη τῆς ἱστορίας ἀποδοκιμάσαντες, αὐτὰ τὰ κατὰ τὰς πράξεις προειλόμεθα γράφειν, ἐν ἑτέροις ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων· κεφαλαιωδῶς γε μὴν οὐδὲν ἐπέχει καὶ νῦν, ἐμφάσεως χάριν, ὑπομνῆσαι τοὺς ἀκούοντας.

II. Πολλῶν γὰρ καὶ πολλαχῶς ἐξηριθμημένων τά τε περὶ τὰς γενεαλογίας καὶ μύθους, καὶ περὶ τὰς ἀποικίας, ἔτι δὲ καὶ συγγενείας καὶ κτίσεις· (2) λοιπὸν ἢ τἀλλότρια δεῖ λέγειν ὡς ἴδια τὸν νῦν περὶ τούτων πραγματευόμενον, ὃ πάντων ἐστὶν αἴσχιστον· ἤ, τοῦτο μὴ βουλόμενον, προδήλως ματαιοπονεῖν, ὑπὲρ τοιούτων ὁμολογοῦντα συντάττεσθαι καὶ φροντίζειν, ἃ διὰ τῶν προτέρων ἱκανῶς δεδήλωται καὶ παραδέδοται τοῖς ἐπιγενομένοις. (3) Ταῦτα μὲν οὖν παρελείφθη τούτων χάριν, καὶ πλειόνων ἑτέρων. (4) Ὁ δὲ πραγματικὸς τρόπος ἐνεκρίθη, πρῶτον μὲν διὰ τὸ καινοποιεῖσθαι συνεχῶς, καὶ καινῆς ἐξηγήσεως δεῖσθαι, τῷ μὴ δυνατὸν εἶναι τοῖς ἀρχαίοις τὸ τὰς ἐπιγιγνομένας πράξεις ἐξαγγεῖλαι· (5) δεύτερον δέ, καὶ διὰ τὸ πάντων ὠφελιμώτατον αὐτὸν, καὶ πρὸ τοῦ μὲν, μάλιστα δὲ νῦν ὑπάρχειν, τῷ τὰς ἐμπειρίας καὶ τέχνας ἐπὶ τοσοῦτον προκοπὴν εἰληφέναι καθ' ἡμᾶς, ὥστε πᾶν τὸ παραπί-

I. Quod igitur ad res gestas attinet, quæ in modo dictam Olympiadem incidunt, et quadriennii spatium, quod pro Olympiade debere censeri monuimus, earum maxime insignes istæ sunt, quas duobus libris peragere conabimur. (2) Ceterum non sum nescius, nostrum hoc argumentum austeri et inamœni aliquid in se habere, ac propter uniformem scriptionem uni dumtaxat lectorum generi esse accommodatum, et posse probari. (3) Nam ceteri quidem Scriptores ferme omnes, aut plerique certe, quia historiæ partes universas adhibent, ad lectionem suorum operum multos alliciunt. (4) Etenim qui una legendi voluptate ducuntur, eos (deorum heroumque) generationes attrahunt; multiplicis et reconditæ doctrinæ curiosos, sermo de coloniis antiquis, de conditu urbium, de populorum inter ipsos cognatione; quemadmodum et apud Ephorum alicubi legitur. Virum vero politicum res gestas scire juvat nationum, civitatum, et eorum qui populis dominantur. (5) Ad cujus argumenti nudam tractationem quum animum appulerimus nostrum, nec quidquam aliud hoc opere, nisi rerum gestarum narrationem, profiteamur; ad unum videlicet genus lectorum idonee sumus comparati, eaque a nobis concinnata est historia, quæ majori audientium parti nullam magnopere oblectationem sit allatura. (6) Sed quæ nos causæ impulerint, ut ceteris historiæ partibus rejectis, res gestas dumtaxat susciperemus scribendas, et pluribus alibi exposuimus, et nunc quoque summatim ejus monere lectorem, ne consilii nostri rationem ignoret, nihil vetat.

II. Nam quum et de veteribus genealogiis fabulisque, et coloniis antiquis, de populorum cognationibus, de urbium conditu, multifariam et enucleate a multis sit expositum; (2) id jam utique superest, ut, si quis rerum earumdem tractationem aggrediatur, is vel aliena pro suis necessario obtrudat, quod nihil queat esse turpius; aut si hoc nolit, inanem manifesto laborem suscipiat, qui quidem iis de rebus scribere se ac laborare confiteatur, quas majorum diligentia luculente exposuit, et posteriorum memoriæ tradidit. (3) Hæc igitur cum hanc ob rationem prætermisimus, tum propter alias plures. (4) Illud contra historiæ genus, quo res gestæ explicantur, idcirco probavimus, primo quia continenter, quæ eo spectant, innovantur, ut nova etiam narratione subinde sit opus; quoniam non fuit in potestate majorum, res ætate ipsorum posteriores nobis enarrare. (5) Deinde, quod genus hoc historiæ, et semper quidem antea omnium fuit utilissimum, nunc tamen multo etiam magis : quoniam nostris hisce temporibus tantum experientia atque usu omnes artes fecerunt incrementi, ut

πτον ἐκ τῶν καιρῶν ὡσανεὶ μεθοδικῶς δύνασθαι χειρίζειν τοὺς φιλομαθοῦντας. (6) Διόπερ ἡμεῖς οὐχ οὕτω τῆς τέρψεως στοχαζόμενοι τῶν ἀναγνωσομένων, ὡς τῆς ὠφελείας τῶν προσεχόντων, τἄλλα παρέντες, ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος κατηνέχθημεν. (7) Περὶ μὲν οὖν τούτων, οἱ συνεφιστάνοντες ἐπιμελῶς ἡμῶν τοῖς ὑπομνήμασι, βεβαιότατα μαρτυρήσουσι τοῖς νῦν λεγομένοις.

jam, quicumque casus acciderit, quadam veluti arte gere sua consilia discendi studiosi valeant. (6) Qui non tam oblectationem lectorum hac scriptione quærere quam utilitatem eorum quibus hæc curæ sunt, ceteri storiæ partibus omissis, ad hanc potissimum nos contuli (7) Verum ad ista quod attinet, quisque commentario stros attente legerit, is suo testimonio dictis meis ultro f adstruet.

II. BELLUM HANNIBALICUM.

Excerpt. antiq. ex lib. IX, cap. 3-9.

III. Ἀννίβας δὲ κύκλῳ περιλαμβάνων τὸν χάρακα τοῦ Ἀππίου, τὸ μὲν πρῶτον ἠκροβολίζετο καὶ κατεπείραζε, βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι πρὸς μάχην. (2) Οὐδενὸς δὲ συνυπακούοντος, τέλος ἐγίγνετο πολιορκίᾳ παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον· τῶν μὲν ἱππέων ἐπιφερομένων ταῖς ἴλαις, καὶ μετὰ κραυγῆς εἰσακοντιζόντων εἰς τὴν παρεμβολὴν, τῶν δὲ πεζῶν κατὰ σπείρας προσπιπτόντων, καὶ διασπᾷν τὸ χαράκωμα πειρωμένων. (3) Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ὣς ἐδύνατο κινῆσαι τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς ὑποκειμένης προθέσεως· ἀλλὰ τοῖς μὲν εὐζώνοις ἀπετρίβοντο τοὺς προσπίπτοντας πρὸς τὸν χάρακα, τοῖς δὲ βαρέσι τῶν ὅπλων ἀσφαλιζόμενοι τὴν ἐπιφορὰν τῶν βελῶν, ἔμενον ἐν τάξει κατὰ τὰς σημαίας. (4) Ἀννίβας δὲ δυσαρεστούμενος τοῖς ὅλοις, διὰ τὸ μήτε παραπεσεῖν εἰς τὴν πόλιν δύνασθαι, [μήτε ἐκκαλεῖσθαι] τοὺς Ῥωμαίους, ἐβουλεύετο περὶ τῶν ἐνεστώτων, τί χρὴ ποιεῖν. (5) Ἐμοὶ δ' οὐ μόνοις ἂν δοκῇ Καρχηδονίοις τὰ τότε συμβαίνοντα παρέχειν ἀπορίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοῖς πυθομένοις. (6) Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀπιστήσαι, πῶς Ῥωμαῖοι, πολλαῖς μὲν ἡττημένοι μάχαις ὑπὸ Καρχηδονίων, οὐ τολμῶντες δὲ κατὰ πρόσωπον ἔτι συγκαθίστασθαι τοῖς ὑπεναντίοις, ὅμως οὔτ' εἴκειν οἷοί τ' ἦσαν, οὔτ' ἐκχωρεῖν τῶν ὑπαίθρων; (7) καὶ τὸν μὲν πρὸ τοῦ χρόνον ἀντιπαρῆγον μόνον ἀεὶ ταῖς ὑπωρείαις, τότε δὲ καθιστάντες εἰς τὰ πεδία καὶ τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς Ἰταλίας, ἐπολιόρκουν τὴν ἰσχυροτάτην πόλιν, κύκλῳ προσμαχομένων αὐτοῖς τῶν πολεμίων, πρὸς οὓς οὐδ' ἐπινοήσαντες οἷοί τ' ἦσαν ἀντοφθαλμεῖν· (8) Καρχηδόνιοί τε, ἀδιαλείπτως νικῶντες ταῖς μάχαις, οὐχ ἧττον ἐνίοις καιροῖς ἐδυσχρηστοῦντο τῶν ἡττωμένων. (9) Δοκεῖ δέ μοι αἴτιον τοῦτο γεγονέναι τῆς ἑκατέρων προαιρέσεως, τὸ παρ' ἀμφοῖν συντεθεωρῆσθαι, διότι τὸ παρ' Ἀννίβου σύνταγμα τῶν ἱππέων αἴτιον ἦν καὶ τοῦ νικᾷν τοὺς Καρχηδονίους, καὶ τοῦ λείπεσθαι τοὺς Ῥωμαίους. (10) Διόπερ αἵ τε τῶν ἡττωμένων στρατοπέδων ἀντιπαραγωγαὶ μετὰ τὰς μάχας εὐθέως κατ' αὐτῶν ἐγίγνοντο· διὰ γὰρ τόπων τοιούτων ἀντιπαρῆγον, ἐν οἷς οὐδὲν ἔμελλε βλάψειν αὐτοὺς τὸ τῶν ὑπεναντίων ἱππικόν· (11) τά τε περὶ τὴν Καπύην τότε συμβαίνοντα, εἰκότως ἑκατέροις ἀπήντα.

IV. Τὸ μὲν γὰρ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ἐξιέναι

Hannibal Capuâ Romam petit.

III. Hannibal, castra Appii milite suo undique cin levia primo facere prœlia, et vellicare hostem, ut ad ju pugnam eliceret. (2) Quum provocatione illius move nemo, tandem oppugnationi similis res evasit; simul tibus turmatim invadentibus, ac clamore sublato te Romana castra jaculantibus; simul peditibus manipu irruentibus, ac vallum diruere conantibus. (3) Veru sic quidem a suscepta semel sententia dimoveri potu Romani, qui quidem leviter armatorum opera repell irrumpentes, gravi autem armatura pro munitione ut adversus tela hostilia, ordinati sub signis manebant. Hannibal enimvero, qui neque ingredi urbem ullo astu que ab obsidione repellere poterat Romanos, parum l hujus expeditionis suæ exitum sibi jam spondens, de c quid opus esset facto, deliberabat. (5) Mihi vero, qua temporis gerebantur, talia videntur, ut non solum Car niensibus, verum etiam quibusvis mortalium, qui fando ciperent, mira utique accidere debuerint. (6) Etenim qu ambigat, qui factum sit, ut Romani, qui, post tot clades nis acceptas, prodire in aciem ad dimicandum recta front hostibus non audebant, iidem tamen nec victos se nec apertis excedere locis sustinuerint? (7) imo ver quum antea non nisi per montium radices agmen duc hostem a latere sequi consuevissent, nunc in plana c rum et nobilissimum totius Italiæ locum descenderin bemque munitissimam obsederint; quantumvis ipsos ex parte hostis ille oppugnaret, adversus quem rec nere oculos ne cogitatione quidem poterant? (8) deniq factum sit, ut Carthaginienses, cum perpetuo victore gnis discederent, non minoribus subinde incommodis sint, quam victi? (9) Ac mihi quidem instituti utror hæc videtur causa fuisse, quod penitus perspectum u habebant, Hannibalis equitatum esse causam, cur vin Carthaginienses, vincerentur Romani. (10) Propter mirum et statim post facta prœlia Romani, quamvis per colles a latere persequi hostem solebant; quibus cis hostilis equitatus nullum ipsis detrimentum erat a rus: (11) et per eamdem rationem consentaneum er quæ ad Capuam tunc fiebant, ab utraque parte ita a rent.

IV. Nam Romanæ quidem legiones, hostilis equ

πρὸς μάχην οὐκ ἐθάῤῥει, τῷ δεδιέναι τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς· (2) ἔμενε δ' ἐν τῇ παρεμβολῇ τεθαῤῥηκότως, σαφῶς εἰδὼς, ἀβλαβῆ τὴν ἵππον αὐτοῖς ὑπάρχουσαν, ὑφ' ἧς ἐν ταῖς μάχαις ἡττᾶτο. (3) Οἵ τε Καρχηδόνιοι πάλιν εὐλόγως οὔτε στρατοπεδεύσαντες μετὰ τῆς ἵππου μένειν ἐδύναντο πλείω χρόνον, διὰ τὸ τὰ μὲν ἐν τῇ παρακειμένῃ χώρᾳ χορτάσματα πάντα κατεφθαρκέναι τοὺς Ῥωμαίους αὐτοῦ τούτου χάριν, τοῖς δ' ἐκ τόποις οὐκ ἐφικτὸν εἶναι, τοσαύτῃ μὲν ἵππῳ, τοσούτοις δ' ὑποζυγίοις κατανύσαι χόρτον ἢ κριθὰς κομίζοντας ἐκ μακροῦ διαστήματος· (4) οὔτε μὴν ἄνευ τῶν ἱππέων παραστρατοπεδεύσαντες ἐθάῤῥουν πολιορκεῖν τάφρῳ καὶ τάφρον προβεβλημένους τοὺς ὑπεναντίους, πρὸς οὓς καὶ τὸν ἐξ ἴσου κίνδυνον αὐτοῖς ἀμφίδοξον εἶναι συνέβαινε χωρὶς τῶν ἱππέων. (5) Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἠγωνίων καὶ τοὺς ἐπικαθισταμένους ὑπάτους μὴ παραγενηθέντες ἐπιστρατοπεδεύσαιεν, καὶ πολλὴν ἀπορίαν σφίσι παραστήσαιεν, ἀφελόμενοι τὴν τῶν χορηγιῶν ἐπάρκειαν. (6) Ἐξ ὧν συλλογιζόμενος Ἀννίβας ἀδύνατον ὑπάρχον τὸ διὰ τῆς ἐκ χειρὸς βίας λῦσαι τὴν πολιορκίαν, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. (7) Ὑπέλαβε γὰρ, εἰ λαθραίαν ποιησάμενος τὴν πορείαν αἰφνιδίως ἐπιφανείη τοῖς κατὰ τὴν Ῥώμην τόποις, ἴσως μὲν ἂν καὶ περὶ τὴν πόλιν ἀνύσασθαί τι τῶν χρησίμων, ἐκπλήξας τῷ παραδόξῳ τοὺς ἐνοικοῦντας· (8) εἰ δὲ μὴ τοῦτο, τούς γε περὶ τὸν Ἄππιον ἀναγκάσειν, ἢ λύειν τὴν πολιορκίαν, σπεύδοντας τῇ πατρίδι βοηθεῖν, ἢ διαιροῦντας τὴν δύναμιν, εὐκαταγωνίστους ὑπάρξειν καὶ τοὺς βοηθοῦντας καὶ τοὺς ἀπολειπομένους αὐτῶν.

V. Ἃ διανοηθεὶς, ἐξέπεμψε γραμματοφόρον εἰς τὴν Καπύην, πείσας τινὰ τῶν Λιβύων αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, κἀκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν, προνοηθεὶς τῆς τῶν γραμμάτων ἀσφαλείας. (2) Πάνυ γὰρ ἠγωνία, μὴ θεωρήσαντες αὐτὸν ἀπαλλαττόμενον οἱ Καπυανοὶ, κἄπειτα διατραπέντες, ὡς ἀπηλπισμένοι, παραδῶσι τοῖς Ῥωμαίοις ἑαυτούς. (3) Διὸ γράψας ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς, ἀπέστειλε τὸν Λίβυν τῇ μετὰ τὴν ἀναζυγὴν, ἵνα, συνέντες τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ κατὰ τὸν χωρισμὸν, εὐθαρσῶς ὑπομένοιεν τὴν πολιορκίαν. (4) Τῶν δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προσπεπτωκότων τῶν περὶ τὴν Καπύην, διότι παρεστρατοπεδευκὼς Ἀννίβας πολιορκεῖ τὰς δυνάμεις αὐτῶν, ὀρθοὶ ταῖς διανοίαις καὶ περίφοβοι ἦσαν, ὡς καὶ πρὸς τὰ ὅλα διατεινούσης τῆς ἐνεστώσης κρίσεως. (5) Διὸ καὶ ταῖς ἐξαποστολαῖς καὶ παρασκευαῖς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ὅλοι καὶ πάντες ἐνένευσαν. (6) Οἱ δὲ Καπυηνοὶ, κομισάμενοι τὰ παρὰ τοῦ Λίβυος γράμματα, καὶ γνόντες τὴν ἐπίνοιαν τῶν Καρχηδονίων, ἔμενον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, κρίναντες ἔτι ταύτην ἐξελέγξαι τὴν ἐλπίδα. (7) Ἀννίβας δὲ μετὰ πέμπτην ἡμέραν τῆς παρουσίας, δειπνοποιησάμενος, καὶ καταλιπὼν τὰ πυρὰ καιόμενα, τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν ἀναζυγὴν, ὥστε μηδένα συνεῖναι τῶν πολεμίων τὸ συμβαῖνον. (8) Χρησάμενος δὲ ταῖς πορείαις διὰ τῆς Σαυνίτιδος ἐνεργοῖς καὶ συνεχέσι, καὶ τοὺς περὶ

metu, prodire ad dimicationem non audebant: (2) easdemque intra castra nihil quidquam metuentes manebant, quoniam compertum habebant, equites, a quibus in acie collatis signis semper vincebantur, nihil jam sibi obfuturos. (3) Rursus Carthaginienses neque cum equitatu eodem loco metari castra diutius commode poterant, quoniam pabula omnia per totam illam regionem ob id ipsum a Romanis fuerant corrupta, dossuariorum autem vectione tantum vel fœni vel hordei e longinquo comportari non poterat, quantum numerus ingens equorum et jumentorum postulabat: (4) neque vero absque equitatu manere, et Romanos vallo ac fossa munitos aggredi audebant; cum quibus etiam ubi ex æquo pugnandum foret, dubius ipsis, absque equitatus opera, pugnæ eventus erat futurus. (5) Præterea vero verebantur, ne advenientes novi consules castra castris suis opponerent, et, ademto rei frumentariæ commeatu, summis difficultatibus ipsos essent affecturi. (6) Quæ omnia quum Hannibal intelligeret, persuasus, obsidionem vi aperta solvi non posse, alio se mente et cogitatione convertit. (7) Cogitavit enim, si, clam itinere confecto, repente circa Romam esset conspectus, territis inopinatæ rei miraculo civibus, de urbe etiam ipsa fortasse nonnihil, quod operæ pretium foret, se perfecturum: (8) sin minus, at certe Appium coacturum, ut vel obsidione desisteret, studio defendendæ patriæ, vel copias suas divideret, cujus rei consequens foret, ut de utrisque, cum qui pro ferenda ope contenderent, tum qui relinquerentur ad Capuam, facilis esset victoria futura.

V. Hæc meditatus, nuntium Capuam cum litteris mittit. Afrum enim quemdam donis perlicit, ut acceptis litteris, quarum securitati diligenter prospexerat, specie transfugæ castra Romana ingressus, altera parte Capuam clam pervadat. (2) Admodum enim una ea cura angebat, ne, ubi abscedentem Capuani vidissent, perterriti e vestigio atque omni penitus spe destituti, Romanis sese dederent. (3) Igitur exposito per epistolam consilio suo, postridie quam moverat castra Afrum illum misit, ut obsessi, cognita profectionis suæ causa et fine, confidenter obsidionem tolerarent. (4) Interim, qui Romæ erant, ut est allatum, quo loco res ad Capuam essent, Hannibalem videlicet castris collatis Romanas legiones obsidere, suspensi omnes animis magnoque in metu esse, quasi dies ille immineret, qui belli totius aleam cerneret. (5) Itaque, et auxilia submittendo, et necessaria quævis præsidia comparando, toti in hanc omnes curam incumbunt. (6) Capuani vero, litteris acceptis, quas Afer tulerat, et Carthaginiensium cognito consilio, istius adhuc spei eventum rati explorandum, in proposito constantes manserunt. (7) Hannibal, quinto post adventum suum die, cœnatus, sic movit castra, accensos ignes relinquens, ut ejus rei sensus ad neminem ex hostibus perveniret. (8) Atque is per Samnium raptim sine intermissione iter faciens, perque suorum manum, præire

τὴν ὁδὸν τόπους ἀεὶ ταῖς προπορείαις ἐξερευνώμενος καὶ προκαταλαμβάνων· (9) ἔτι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῖς διανοίαις περὶ τὴν Καπύην καὶ τὰς ἐκεῖ πράξεις ὄντων, ἔλαθε διαβὰς τὸν Ἀννίωνα ποταμὸν, καὶ συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον τετταράκοντα σταδίων ἀποσχὼν τῆς Ῥώμης, ποιήσασθαι τὴν παρεμβολήν.

VI. Οὗ γενομένου καὶ προσπεσόντος εἰς τὴν Ῥώμην, εἰς ὁλοσχερῆ συνέβη ταραχὴν καὶ φόβον ἐμπεσεῖν τοὺς κατὰ τὴν πόλιν· (2) ἅτε τοῦ πράγματος αἰφνιδίου μὲν ὄντος καὶ τελέως ἀνελπίστου, διὰ τὸ μηδέποτε τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπηρκέναι τῆς πόλεως· ὑποτρεχούσης δέ τινος ἅμα καὶ τοιαύτης ἐννοίας, ὡς οὐχ οἷόν τε, τοὺς ἐναντίους ἐπὶ τοσοῦτον ἐγγίσαι καὶ καταθαῤῥῆσαι, μὴ οὐ τῶν περὶ Καπύην στρατοπέδων ἀπολωλότων. (3) Διόπερ οἱ μὲν ἄνδρες τὰ τείχη προκατελάμβανον, καὶ τοὺς πρὸ τῆς πόλεως εὐκαίρους τόπους· αἱ δὲ γυναῖκες περιπορευόμεναι τοὺς ναοὺς, ἱκέτευον τοὺς θεοὺς, πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. (4) Τοῦτο γὰρ αὐταῖς ἔθος ἐστὶ ποιεῖν, ὅταν τις ὁλοσχερὴς τὴν πατρίδα καταλαμβάνῃ κίνδυνος. (5) Ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν κατεστρατοπεδευκότων, καὶ διανοουμένων τῇ μετὰ ταῦθ' ἡμέρᾳ καταπειράζειν αὐτῆς τῆς πόλεως, γίγνεται παράδοξόν τι καὶ τυχικὸν σύμπτωμα πρὸς σωτηρίαν τοῖς Ῥωμαίοις. (6) Οἱ γὰρ περὶ τὸν Γναῖον καὶ Πόπλιον, τοῦ μὲν ἑνὸς στρατοπέδου πρότερον πεποιημένοι τὴν καταγραφὴν, ἐνόρκους εἶχον τοὺς στρατιώτας, εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἥξειν ἐν τοῖς ὅπλοις εἰς τὴν Ῥώμην· τοῦ δ' ἑτέρου τότε τὰς καταγραφὰς ἐποιοῦντο καὶ δοκιμασίας. (7) Ἐξ οὗ συνέβη, πλῆθος ἀνδρῶν αὐτομάτως ἀθροισθῆναι πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν εἰς τὴν Ῥώμην· οὓς ἐξαγαγόντες εὐθαρσῶς οἱ στρατηγοὶ, καὶ παρεμβαλόντες πρὸ τῆς πόλεως, ἐπέσχον τὴν ὁρμὴν τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν. (8) Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι τὸ μὲν πρῶτον ὥρμησαν, οὐχ ὅλως ἀπελπίζοντες αἱρήσειν κατὰ κράτος αὐτὴν τὴν Ῥώμην· συνθεασάμενοι δὲ τοὺς ὑπεναντίους παρατεταγμένους, καὶ ταχέως διά τινος αἰχμαλώτου πυθόμενοι τὸ γεγονὸς, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπιβολῆς ἀπέστησαν, τὴν δὲ χώραν ἐδῄουν ἐπιπορευόμενοι, καὶ τὰς οἰκίας ἐνεπίμπρασαν. (9) Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ἀναρίθμητον περιελασάμενοι λείας πλῆθος, ἤθροισαν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ὡς ἂν εἰς ἄγραν ἥκοντες τοιαύτην, εἰς ἣν οὐδεὶς οὐδέποτε πολέμιον ἥξειν ἤλπιζε.

VII. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ὑπάτων τολμησάντων ἐν δέκα σταδίοις ἀντιστρατοπεδεῦσαι σφίσι παραβόλως, Ἀννίβας ἅμα μὲν λείας πλῆθος ἠθροικὼς, ἅμα δὲ τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἐλπίδος ἀποπεπτωκὼς, (2) τὸ δὲ μέγιστον, συλλογιζόμενος τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἤλπιζε κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπίνοιαν, πυθομένους τοὺς περὶ τὸν Ἄππιον τὸν περὶ τὴν πόλιν κίνδυνον, ἤτοι λύσαντας τὴν πολιορκίαν ὁλοσχερῶς παραβοηθήσειν τοῖς ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ πράγμασιν, ἢ μέρος τι καταλιπόντας, τῷ πλείονι βοηθήσειν κατὰ σπουδήν· (3) ὧν ὁπότερον ἂν συμβῇ, δεόντως ἕξειν ὑπειληφὼς, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τῆς

agmen jussam, omnes viarum aditus ante explorans ... cupans; (9) dum adhuc Romani, qui in urbe erant ... nisi in Capuam, et res quæ ibi gerebantur, defixas co... nes habebant, Anniencm amnem copias traduxit, ... usque accessit, ut quinque millia passuum a Roma ... prius poneret, quam adventus ejus animadverteretur.

VI. Cujus rei postquam allatus est Romam nuntius ... pulum universum tumultus ac pavor invaserunt, ... repentina re et prorsus inopinata; (2) nunquam ... Hannibal adeo prope ad urbis mœnia accesserat. ... omnium mentibus hæc cogitatio suboriebatur, nu... potuisse fieri, ut usque eo appropinquare hostes ... ausi, nisi deletis prius ad Capuam legionibus. (3) ... muros quidem et opportuna quæque ante urbem lo... occupant: mulieres vero circa deum delubra discu... supplicia diis faciunt, sedium sacrarum pavimenta c... passis mundant. (4) Is namque illis mos est, quo... aliquo insigniore et graviore periculo patria versatu... Ubi Hannibal castra communisset, die insequente ... aggredi cogitans, commodum casus quidam inopin... sors fortuita Romanis salutaris accidit. (6) Cnæus ... vius) et Publius (Sulpicius) quum jam ante unam ... nem conscripsissent, fidem militum sacramento ob... rant, venturos eo die Romam cum armis: alteri... dilectum agebant, et milites probabant. (7) Quo ... est, ut ingens virorum numerus sponte sua Romam ... opportuno sane tempore, conveniret. Hos igitur ... confidenter eduxissent consules, et ante urbis mo... stra communissent, impetum Hannibalis repres... (8) Nam Carthaginienses initio ei expeditioni ita se ... rant, ut qui non plane desperarent, ipsam quoque ... per vim capere se posse. Nunc quum instructos i... hostes viderent, et mox omnia a quodam captiv... edocti, ab urbis quidem oppugnandæ consilio dest... agrum vero, quoquoversum discursantes, omne... populati, et ædificia incenderunt. (9) Et ita quide... prædam in castra congesserunt, quam abegerant ... tam; quippe qui ad eas opes diripiendas accessis... quas prædatum nemo ullum unquam hostem esse ... rum crediderat.

XII. At mox, ubi magno ausu sustinuissent ... stadia decem ab hostium castris castra ponere, H... qui tantam cumulasset prædam, spe autem urbis p... excidisset, (2) qui denique, id quod erat omnium ... mum, speraret, Appium (sicut ipse ab initio prop... audito urbis Romæ periculo, vel omissa obsidio... viribus ad ferendam patriæ opem discessurum, v... ibi parte exercitus, cum altera eaque majore part... fensionem urbis esse accursurum, (3) quorum u... contigisset, bene se facturum, si castra moveret,

…μβολῆς ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν …ιον, διασπάσαντες τὰς ἐπὶ τοῦ προειρημένου πο…ῦ γεφύρας, καὶ συναναγκάσαντες αὐτὸν διὰ τοῦ …ματος περαιοῦν τὴν δύναμιν, προσέκειντο τοῖς Καρ…δονίοις περὶ τὴν διάβασιν, καὶ πολλὴν παρεῖχον …χρηστίαν. (5) Ὁλοσχερὲς μὲν οὖν οὐδὲν ἐδύναντο …ξαι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων, καὶ τὴν πρὸς …τα τόπον εὐχρηστίαν τῶν Νομάδων· τῆς δὲ λείας …ν τι μέρος ἀφελόμενοι, καὶ περὶ τριακοσίους κα…λόντες τῶν πολεμίων, τότε μὲν ἀνεχώρησαν πρὸς …παρεμβολήν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα νομίσαντες, …Καρχηδονίους διὰ φόβον σπουδῇ ποιεῖσθαι τὴν …ρησιν, εἵποντο κατόπιν ταῖς παρωρείαις. (7) …βας δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠπείγετο, σπεύδων ἐπὶ τὸ …μένον· μετὰ δὲ πέμπτην ἡμέραν προσαγγελ…ς αὐτῷ, μένειν ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοὺς περὶ τὸν …ιον, οὕτως ὑποστὰς καὶ προσδεξάμενος τοὺς ἑπο…ς, ἐπιτίθεται νυκτὸς ἔτι τῇ στρατοπεδείᾳ. (8) …πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκ …παρεμβολῆς ἐξέβαλε. (9) Τῆς δ' ἡμέρας ἐπιγε…ης, συνθεωρήσας τοὺς Ῥωμαίους πρός τινα λόφον …ῶν ἀποκεχωρηκότας, τοῦ μὲν ἔτι προσκαρτερεῖν …ς ἀπέγνω· (10) ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ …νίας καὶ τῆς Βρεττίας, ἐπέστη τοῖς κατὰ τὸ …ον τόποις ἀνυπόπτως, ὥστε παρ' ὀλίγον μὲν καὶ …λεως κυριεῦσαι, πάντας δὲ τοὺς ἐπὶ τὴν χώραν …πεπτωκότας ἀποτέμνεσθαι, καὶ πλείστων γενέσθαι …κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ παρουσίᾳ.

VIII. Δοκεῖ δέ μοι δικαίως ἄν τις ἐπισημήνασθαι …τοῦτον τὸν καιρὸν τάς τε Καρχηδονίων καὶ Ῥω…ν ἀρετὰς καὶ φιλοτιμίας ἐν τῷ πολεμεῖν. (2) …περ γὰρ Ἐπαμεινώνδαν τὸν Θηβαῖον θαυμάζουσι …ς, διότι, παραγενόμενος εἰς Τέγεαν μετὰ τῶν …ων, καὶ θεωρήσας τοὺς Λακεδαιμονίους, αὐτούς …ημεὶ παραγεγονότας εἰς Μαντίνειαν, καὶ τοὺς …ους εἰς ταύτην ἠθροικότας τὴν πόλιν, ὡς πα…μένους τοῖς Θηβαίοις· (3) δειπνοποιήσασθαι …ει καθ' ὥραν παραγγείλας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν …τῆς νυκτὸς ἐπιγιγνομένης, ὡς τῆς παρατάξεως …σπεύδων εὐκαίρους τινὰς προκαταλαβέσθαι τό… (4) Τοιαύτην δὲ τοῖς πολλοῖς δόξαν ἐνεργασά…, προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπ' αὐτὴν τὴν …δαίμονα. (5) Προσμίξας δὲ περὶ τρίτην ὥραν …ει παραδόξως, καὶ καταλαβὼν τὴν Σπάρτην …τῶν βοηθησόντων, μέχρι μὲν ἀγορᾶς ἐβιάσατο, …κατέσχε τῆς πόλεως τοὺς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐστραμ…ους τόπους. (6) Γενομένης δὲ περιπετείας, καί …αὐτομόλου τὴν νύκτα διαπεσόντος εἰς τὴν Μαν…ν, καὶ διασαφήσαντος Ἀγησιλάῳ τῷ βασιλεῖ τὸ …ον, καὶ τῶν βοηθούντων παραγενομένων εἰς …τῆς καταλήψεως καιρὸν, (7) ταύτης μὲν τῆς ἐλ…ς ἀπεσφάλη· μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ τὸν Εὐρώταν …ποιησάμενος, καὶ προσαναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ …ταλαιπωρίας, ὥρμα πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς τὴν αὐτὴν

bat; quarta vigilia movit. (4) At Publius, memorati ante fluminis pontibus intercisis, et hoste compulso, per ipsum amnis alveum copias trajicere, in ipsa trajectione Carthaginiensibus imminens, magnas eis difficultates objecit. (5) Et ob multitudinem cum equitum tum Numidarum, quocumque loco utilissimam operam navantium, nullum quidem, quod ad summam rei pertineret, inferre detrimentum hosti potuerunt; at prædæ tamen magna ei parte ademta, cæsisque trecentis fere ex ejus exercitu, ad castra sua se receperunt. (6) Rati deinde, ob metum Pœnos in reditu iter sic contendere, præter radices montium eos sunt subsecuti. (7) At Hannibal initio quidem festinabat, ad perficiendum, quod animo destinaverat, properans : post diem vero quintum, cognito, manere Appium in obsidione Capuæ; subsistere agmen jubet, ac sequentes præstolatur. (8) Deinde castra Romanorum nocte aggressus, multos eorum occidit, reliquos castris ejicit. (9) Postquam ortus fuit dies, ut vidit, Romanos in collem quemdam egregie munitum se recepisse; (10) diutius istis immorari nequaquam e re sua futurum ratus, facto per Apuliam Dauniam et Bruttios itinere, in locis circa Rhegium, nemine suspicante, ita repentinus apparuit, ut non multum abfuerit, quin urbe quoque ipsa potiretur : omnes certe eos, qui in agrum exierant, atque adeo plurimos in his cives Rheginos, eo adventu captos in potestatem habuit.

VIII. Hic mihi videtur aliquis jure merito Carthaginiensium ac Romanorum virtutem et obstinatam in bello gerendo pervicaciam, cujus eo tempore specimen ediderunt, observaturus et collaudaturus. (2) Enimvero Epaminondam Thebanum mirantur omnes, qui postquam una cum sociis Tegeam pervenisset, cognito, Lacedæmonios et civiles omnes copias suas Mantineam adduxisse, et socios quoque omnes suos in eamdem urbem coegisse, ut instructa acie cum Thebanis pugnarent, (3) ipse, dato suis præcepto, ut tempori cœnarent, sub noctem primam exercitum eduxit, quasi propter instans prælium opportuna quædam loca occupatum contenderet. (4) Atque hoc ille quum multitudini persuasisset, agmen ulterius ducere, et Lacedæmonem ipsam petere instituit. (5) Tertia hora ad urbem ut pervenit, præter omnium opinionem nactus, Spartam propugnatoribus nudam, ad forum usque per vim irrupit, et partem urbis, quæ ad flumen vergit, cepit. (6) Deinde casu interveniente, quum perfuga aliquis per noctem elapsus Mantineam venisset, et, quod erat actum, Agesilao regi renuntiasset, in ipso articulo, cum urbs capiebatur, auxilio superveniente, hac quidem spe dejectus est Epaminondas: (7) deinde vero, ad Eurotam pransus, et refecto aliquantum milite e priore vexatione, eadem qua venerat via

ὁδόν· (8) συλλογιζόμενος, ὅτι συμβήσεται, τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων παραβεβοηθηκότων εἰς τὴν Σπάρτην, ἔρημον πάλιν καταλείπεσθαι τὴν Μαντίνειαν. (9) Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. Διὸ παρακαλέσας τοὺς Θηβαίους, καὶ χρησάμενος ἐνεργῷ τῇ νυκτοπορείᾳ, παρῆν, καὶ προσέμισγε τῇ Μαντινείᾳ περὶ μέσον ἡμέρας, ἐρήμῳ τελέως ὑπαρχούσῃ τῶν βοηθησόντων. (10) Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, σπουδάζοντες μετασχεῖν τοῦ πρὸς τοὺς Θηβαίους ἀγῶνος τοῖς Λακεδαιμονίοις κατὰ τὴν συμμαχίαν παρῆσαν. (11) Ἤδη δὲ τῆς Θηβαίων πρωτοπορείας συναπτούσης πρὸς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν, ὃ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως ἐν ἑπτὰ σταδίοις, ὥσπερ ἐπίτηδες συνεκύρησεν, ἅμα καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐπιφαίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς Μαντινείας ὑπερκείμενον λόφον. (12) Εἰς οὓς ἐμβλέψαντες οἱ καταλελειμμένοι τῶν Μαντινέων, μόλις ἐθάῤῥησαν ἐπιβῆναι τοῦ τείχους, καὶ κωλῦσαι τὴν τῶν Θηβαίων ἔφοδον. (13) Διόπερ εἰκότως οἱ συγγραφεῖς ἐπιμέμφονται τοῖς προειρημένοις ἔργοις, φάσκοντες, τῷ μὲν ἡγεμόνι πεπρᾶχθαι πᾶν, ὅσον ἀγαθῷ στρατηγῷ· καὶ τῶν μὲν ὑπεναντίων κρείττω, τῆς δὲ τύχης ἥττω γεγονέναι τὸν Ἐπαμεινώνδαν.

IX. Τὸ δὲ παραπλήσιον ἄν τις εἴποι καὶ περὶ τῶν κατ' Ἀννίβαν. (2) Καὶ γὰρ τὸ, προσβάλλοντα τοῖς πολεμίοις, πειραθῆναι διὰ τῶν ἐκ μέρους ἀγώνων λύειν τὴν πολιορκίαν· (3) καὶ τὸ, ταύτης ἀποπεσόντα τῆς προσβολῆς, ἐπ' αὐτὴν ὁρμῆσαι τὴν Ῥώμην, κἄπειτα μὴ καθικόμενον τῆς προθέσεως διὰ τὰς ἐκ ταὐτομάτου περιπετείας, αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς συμπέμψαι μὲν τοὺς ἑπομένους, ἐφεδρεῦσαι δὲ τῷ κατὰ λόγον, εἰ συνέβη γενέσθαι κίνημα περὶ τοὺς τὴν Καπύην πολιορκοῦντας· (4) τὸ δὲ τελευταῖον, μὴ λήξαντα τῆς προθέσεως εἰς τὴν τῶν ἐχθρῶν βλάβην ἀποσκῆψαι, μονονοὺ δ' ἀναστάτους ποιῆσαι Ῥηγίνους· (5) τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσαι τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; (6) Καὶ μὴν Ῥωμαίους Λακεδαιμονίων ἀμείνους ἄν τις ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ κρίνειε. (7) Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ εἰσαγγελίᾳ συνεχυθέντες, τὴν μὲν Σπάρτην ἔσωσαν· τὴν δὲ Μαντίνειαν, τὸ καθ' αὑτοὺς μέρος, ἀπέβαλον. (8) Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τὴν πατρίδα διεφύλαξαν, καὶ τὴν πολιορκίαν οὐκ ἔλυσαν· ἀλλ' ἔμειναν ἀσαλεύτως καὶ βεβαίως ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τεθαῤῥηκότως προσέκειντο τοῖς Καπυανοῖς. (9) Ταῦτα μὲν οὖν οὐχ οὕτως τοῦ Ῥωμαίων ἢ Καρχηδονίων ἐγκωμίου χάριν εἴρηταί μοι· τούτους μὲν γὰρ ἤδη πολλάκις ἐπεσημηνάμεθα· τὸ δὲ πλεῖον τῶν ἡγουμένων παρ' ἀμφοτέροις, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων χειρίζειν παρ' ἑκάστοις τὰς κοινὰς πράξεις· (10) ἵνα τῶν μὲν ἀναμιμνησκόμενοι, τὰ δ' ὑπὸ τὴν ὄψιν λαμβάνοντες, ζηλωταὶ γίγνωνται ** παράβολον ἔχειν τι καὶ κινδυνῶδες, τοὐναντίον δὲ ἀσφαλῆ μὲν τὴν τόλμαν, θαυμασίαν δὲ τὴν ἐπίνοιαν, ἀείμνηστον δὲ καὶ καλὴν ἔχει τὴν προαί-

retro contendit. (8) Conjectura enim e re ducta fut[...] prospiciebat, ut Lacedæmonii sociique ipsorum cupi[...] defendendæ Spartæ Mantineam quoque sine ullo pr[...] relinquerent: neque sane aliter accidit. (9) Itaque Th[...] cohortatus, citato per noctem itinere usus, circa me[...] aderat Epaminondas, jamque Mantineæ, propugnato[...] plane vacuæ, proximus erat. (10) Accidit vero, ut [...]nienses qui ex fœdere participare cum Lacedæmonii[...] lium adversus Thebanos properabant, commodum [...] tempore præsto essent. (11) Jamque Thebanorum [...] acies ad Neptuni fanum septem stadia ab urbe [...] accesserat; cum ecce, quasi ex compacto, Athenien[...] colle Mantineæ imminente cœpere conspici. (12) Q[...] sunt conspicati, qui relicti in urbe fuerant, ægre [...] murum conscendere, et irrumpentes Thebanos arce[...] ausi. (13) Propterea scriptores res gestas Epamin[...] quas modo narravimus, querelis jure prosequuntu[...] imperatorem quidem boni ducis partes omnibus n[...] explesse, pronuntiant; sed ipsum, quum adversari[...] ceret, a fortuna esse victum.

IX. Simile et de rebus gestis Hannibalis dicere nu[...] (2) Nam quod, hostes adortus, liberare Capuam obs[...] prœlia per partes capessendo sit conatus, (3) e[...] exitum non haberet id inceptum, Romam ipsam [...] institerit; deinde, eo quoque consilio successu propt[...] fortuitos carente, quod rediens, repressis insequ[...] hostibus, occasioni sit insidiatus, si quis forte, ut [...]taneum erat, in Romanorum ad Capuam castris [...] exstitisset; (4) postremo quod ab incepto suo [...]stiterit, in hostium perniciem incumbendi, Rhegi[...]tum non sedibus suis ejecerit: (5) hæc, inqua[...] non observatione sua atque plausu digna cense[...] aut quis Hannibalem, qui ista gessit, admirandu[...] imperatorem non pronuntiet? Jam vero Romanos [...] temporum difficultate Lacedæmonios virtute ante[...] jure aliquis statuat. (7) Nam Lacedæmonii ut [...] acceperunt nuntium, pro ferenda ope effusi, Spa[...] quidem servarunt; at Mantineam, quod quidem [...] erat, amiserunt. (8) Romani vero et patriam c[...]runt, et obsidionem tamen non solverunt: sed [...] atque constanter quod agebant egerunt, ac de ce[...] confidenter post ista Capuæ oppugnationem urser[...] Atque hæc a nobis sunt commemorata, non adeo, u[...]norum aut Carthaginiensium laudationem perag[...] nam horum quidem virtutes sæpe jam antea prædic[...] sed eorum potius gratia, qui apud utrumque pop[...]bus præsunt, et qui deinceps apud quoscumque r[...] cam sunt administraturi: (10) ut et tantoru[...] redeuntes in memoriam, et res ab iis gestas ob oc[...] proponentes, præclara facinora æmulentur; non [...] cum temeritate atque periculo conjuncta videant[...] potius, quæ cautam aliquam ac tutam habeant a[...] et admirandam sagacitatem, et consilium in om[...] memorabile pariterque laudandum, sive exitum [...]

..., καὶ κατορθωθέντα, καὶ διαψευσθέντα, παρα-
..., ἐὰν μόνον, σὺν νῷ γένηται τὰ πραττόμενα.

res gestæ, sive minus, dummodo prudenti ratione fuerint administratæ.

(Hero Poliorcetico p. 321.)

(11) Τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων Τάραντα, Βουμίλ-... ὁ τῶν Καρχηδονίων ναύαρχος εἰς τὸ συμμαχήσειν ... δυνάμεως πλείστης, καὶ μηδὲ δυνηθεὶς ἐπικου-... τοῖς ἔνδον διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους ἀσφαλῶς θέ-... τὰ περὶ τὴν στρατοπεδείαν, ἔλαθεν ἀναλώσας ... χρείαν. Καὶ, μετὰ παρακλήσεως πρότερον ἀφιχέ-... ἐκβιασθεὶς καὶ ὑποσχέσεων μεγάλων, ὕστερον μεθ' ...ρίας τῶν ἔνδον ἀποπλεῦσαι ἠναγκάσθη.

Dum Tarentum Romani obsident, Bomilcar, classis præfectus Pœnorum, cum maxima militum manu auxiliatum Tarentinis profectus, quum nil juvare oppidanos posset propter Romanorum in communiendis tuendisque castris diligentiam, sensim sensimque annonam omnem consumsit. Itaque, qui antea et cohortationibus et magnis promissis expugnatus fuerat, ut Tarentum veniret, idem deinde supplicibus oppidanorum precibus, ut cum classe decederet, coactus est.

III. — RES SYRACUSANÆ.

(Ora Cod. Urbinatis.)

X. (1) Οὐκ ἐκ τῶν ἔξω κοσμεῖται πόλις, ἀλλ' ἐκ τῆς ... οἰκούντων ἀρετῆς.

X. (1) Non rebus extrinsecus allatis ornatur urbs, sed incolentium virtute.

Excerpt. antiq. lib. IX, cap. 10 et Vat.

(2) Ἐκρίθη μὲν οὖν διὰ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις, τὰ ... Συρακουσῶν πολυτελέστατα κατασκευάσματα ... μετὰ τὴν ἅλωσιν μετακομίζειν ἐς τὴν ἑαυτῶν ...δα, καὶ μηδὲν ἀπολιπεῖν. (3) Πότερα δὴ ὀρθῶς ... καὶ συμφερόντως αὐτοῖς ἔπραξαν, ἢ τἀναντία, ... ἂν εἴη λόγος πλείων γε μὴν εἰς τὸ μὴ δεόντως ...πεπρᾶχθαι, μηδ' ἀκμὴν νῦν πράττεσθαι τοῦτο .... (4) Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τοιούτων ὁρμηθέντες προε-... τὴν πατρίδα, δῆλον, ὡς εἰκότως ταῦτα μετέφε-... τὴν οἰκείαν, δι' ὧν ηὐξήθησαν. (5) Εἰ δ' ἁπλου-... χρώμενοι βίοις, καὶ πορρωτάτω τῆς ἐν τούτοις ...τητος καὶ πολυτελείας ἀφεστῶτες, ὅμως ἐπεκρά-... ἀεὶ παρ' οἷς ὑπῆρχε πλεῖστα καὶ κάλλιστα ... πῶς οὐ νομιστέον, εἶναι τὸ γιγνόμενον ὑπ' ... ἁμάρτημα; (6) Τὸ γὰρ, ἀπολιπόντας τὰ τῶν ... ἔθη, τὸν τῶν ἡττωμένων ζῆλον ἀναλαμβά-... ...επισπωμένους ἅμα καὶ τὸν ἐξακολουθοῦντα ... φθόνον, ὃ πάντων ἐστὶ φοβερώτατον ταῖς ..., ὁμολογούμενον ἂν εἴποι τις εἶναι τῶν πρατ-... παράπτωμα. (7) Οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεώμενος, ... μακαρίζει τοὺς τἀλλότρια κεκτημένους, ὡς ... ἅμα, καί τις ἔλεος αὐτῶν ὑποτρέχει τῶν ἐξ ἀρ-...αλόντων. (8) Ἐπὰν δὲ καὶ προβαίνῃ τὰ τῆς ..., καὶ πάντα συνάγῃ πρὸς αὐτὸν τὰ τῶν ἄλ-... ταῦτα συγκαλῇ τρόπον τινὰ τοὺς ἐστερημέ-... ..., διπλάσιον γίγνεται τὸ κακόν. (9) Οὐ ... τοὺς πέλας ἐλεεῖν συμβαίνει τοὺς θεωμέ-... ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς, ἀναμιμνησκομένους τῶν οἰκείων ...μάτων. (10) Ἐξ ὧν οὐ μόνον φθόνος, ἀλλ' ... τις ἐκκαίεται πρὸς τοὺς εὐτυχοῦντας. Ἡ ... ἰδίων περιπετειῶν ἀνάμνησις ὡσανεὶ προτροπὴ ... πρὸς τὸ κατὰ τῶν πραξάντων μῖσος. (11) Τὸ ... τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἀθροίζειν πρὸς αὐ-

(2) Decreverunt itaque Romani, Syracusarum urbis apparatum pretiosissimum, ipsa expugnata, omnem in patriam suam transferre, neque eorum quidquam in urbe capta relinquere. (3) Qui recte-ne hoc et e re sua fecerint, an secus, multifariam potest disputari. Plures tamen rationes suppeditant, quæ eam rem minus recte et tunc esse factam, et nunc cum maxime fieri, evincant. (4) Nam si ab ejuscemodi profecti institutis patriam ad hoc decus provexerunt, nemo dubitat, idoneam fuisse causam, cur ista domum transportarent, per quæ videlicet res eorum augebantur. (5) Sin autem ita est, ut, quum simplicissimo vitæ genere uterentur, et ab hujus elegantiæ et magnificentiæ studio abessent quam longissime, eos populos tamen superarent, apud quos hujus generis res et plurimæ erant et pulcherrimæ; quis neget, peccatum debere censeri, quod tunc fecerunt? (6) Nam si populus victor, relictis suis moribus, mores æmulatur eorum qui victi sunt, simulque invidiam etiam, quæ talia comitari solet, in sese convertit, rem omnium maxime eis, qui in dominatu sunt, timendam; nemo sane negaverit, delictum hic versari ejus, qui ita faciat. (7) Etenim qui conspicit aliena possidentes, non tam laudare horum fortunam, quam invidere illis solet : simulque subit ejus animum commiseratio illorum, quibus hæc initio fuerunt ablata. (8) Quodsi vero, crescente in dies successu, omnia, quæ penes alios fuerant, hic populus ad se converterit, atque hæc ipsa quodam modo eos, quibus fuerint erepta, spectandi desiderio illectos eodem congregaverint; tum vero duplex malum existit. (9) Non enim alios jam miserantur talium spectatores, sed se ipsos; dum præteritarum cladium suarum memoria eis refricatur. (10) Unde non invidia tantum, verum etiam iræ veluti fomes accenditur adversus rerum potientes. Propriarum enim calamitatum recordatio, velut incitatio quædam est ad odium adversus illarum auctores. (11) Jam aurum quidem atque argentum in pa-

τους, ἴσως ἔχει τινὰ λόγον· οὐ γὰρ οἷόν τε τῶν καθόλου πραγμάτων ἀντιποιήσασθαι, μὴ οὐ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀδυναμίαν ἐνεργασαμένους, σφίσι δὲ τὴν τοιαύτην δύναμιν ἑτοιμάσαντας. (12) Τὰ δ' ἐκτὸς ὑπάρχοντα τῆς προειρημένης δυνάμεως, ἣν, ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς τόποις ἅμα τῷ φθόνῳ καταλιπόντας, ἐνδοξοτέραν ποιεῖν τὴν σφετέραν πατρίδα· μὴ γραφαῖς καὶ τύποις, ἀλλὰ σεμνότητι καὶ μεγαλοψυχίᾳ κοσμοῦντας αὐτήν. (13) Οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι χάριν τῶν μεταλαμβανόντων ἀεὶ τὰς δυναστείας· ἵνα μὴ, σκυλεύοντες τὰς πόλεις, κόσμον ὑπολαμβάνωσιν εἶναι ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι τὰς ἀλλοτρίας συμφοράς· [Ῥωμαῖοι δὲ μετακομίσαντες τὰ προειρημένα, ταῖς μὲν ἰδιωτικαῖς κατασκευαῖς τοὺς αὑτῶν ἐκόσμησαν βίους, ταῖς δὲ δημοσίαις τὰ κοινὰ τῆς πόλεως.]

triam suam congerere, aliquam fortasse rationem habe imperium enim in omnes capessere nequeant, nisi tal rerum inopia aliorum potentiam imminuerint, earumc que copia vires sibi paraverint. (12) At, quæ non p nent ad illam quam diximus potentiam, ea si Romani, cum comitante invidia, reliquissent ibi ubi initio fuer poterant patriæ suæ majorem gloriam conciliare, non t lis et signis eam decorantes, sed gravitate morum et a magnitudine. (13) Atque hæc quidem in eorum gra dicta mihi sunto, quicumque fuerint, qui imperium ali in sese transferunt : ne, dum victas urbes ornamenti spoliant, alienas calamitates decus esse patriæ suæ persuadeant. Romani igitur, prædictis opibus ad se t latis, privatà quidem supellectile domum quisque s publicis vero ornamentis urbem condecorarunt.

IV. — RES HISPANIENSES.

Excerpt. Valesian.

XI. Οἱ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνες, κρατήσαντες τῶν ὑπεναντίων, σφῶν αὐτῶν οὐκ ἠδύναντο κρατεῖν· (2) καὶ, δόξαντες τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἀνῃρηκέναι, πρὸς αὑτοὺς ἐστασίαζον, παρατριβόμενοι διὰ τὴν ἔμφυτον Φοίνιξι πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν. (3) Ὧν ὑπάρχων Ἀσδρούβας ὁ Γέσκωνος, εἰς τοῦτο κακοπραγμοσύνης προήχθη διὰ τὴν ἐξουσίαν, ὡς τὸν πιστότατον τῶν κατ' Ἰβηρίαν φίλον Ἀνδοβάλην, πάλαι μὲν ἀποβαλόντα τὴν ἀρχὴν διὰ Καρχηδονίους, ἄρτι δὲ πάλιν ἀπειληφότα διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους εὔνοιαν, ἐπεβάλετο χρημάτων πλῆθος αἰτεῖν. (4) Τοῦ δὲ παρακούσαντος διὰ τὸ θαῤῥεῖν ἐπὶ τῇ προγεγενημένῃ πίστει πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ψευδῆ διαβολὴν ἐπενέγκας, ἠνάγκασε τὸν Ἀνδοβάλην δοῦναι τὰς ἑαυτοῦ θυγατέρας εἰς ὁμηρείαν.

XI. Carthaginiensium duces, cum superiores fu hostibus, sui ipsorum non potuerunt esse compotes et postquam confectum putarunt bellum cum Ro ipsi inter se hostiliter dissidebant, et præ cupiditat bitioneque Pœnis insita altercabantur. (3) Inter Hasdrubal, Gisconis filius, ob potestatem eo inso processit, ut ab uno e sociis tota Hispania fidelissi dibile, qui Carthaginiensium causa olim regno ejec ob fidem in eos ac benevolentiam nuper in regnum r tus fuerat, magnam pecuniæ vim flagitare non dubit (4) Cujus voluntati cum non esset obsecutus Indibil erga Carthaginienses constanti fide fretus; Hasdrub ficta adversus eum calumnia, filias suas obsides dar coegit.

V. — PARTES ARTIS IMPERATORIÆ.

Excerpt. antiq. ex lib. IX, cap. 11-20.

XII. Πολλὴν μὲν ἐπισκέψεως χρείαν ἔχει τὰ συμβαίνοντα περὶ τὰς πολεμικὰς ἐπιβολάς· ἔστι δὲ δυνατὸν, ἐν ἑκάστοις αὐτῶν εὐστοχεῖν, ἐὰν σὺν νῷ τις πράττῃ τὸ προτεθέν. (2) Ὅτι μὲν οὖν ἔστι τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων ἐλάττω τὰ προδήλως καὶ μετὰ βίας ἐπιτελούμενα τῶν μετὰ δόλου καὶ σὺν καιρῷ πραττομένων, εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. (3) Ὅτι γε μὴν αὐτῶν τῶν ἐν καιρῷ πάλιν ἐνεργουμένων πλείω γίγνεται τὰ διαμαρτανόμενα τῶν κατορθουμένων, οὐδὲ τοῦτο γνῶναι χαλεπὸν ἐκ τῶν συμβαινόντων. (4) Καὶ μὴν, διότι παρὰ τὰς τῶν ἡγουμένων ἀγνοίας ἢ ῥαθυμίας ἐπιτελεῖται τὰ πλεῖστα τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδὲ τοῦτ' ἀπορήσειέ τις. (5) Τίς οὖν ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης διαθέσεως, σκοπεῖν ἤδη πάρεστι. (3) Τὰ μὲν οὖν ἀπροθέτως ἐν τοῖς πολεμικοῖς συμβαίνοντα, πράξεις μὲν οὐδαμῶς ἁρμόζει λέγειν, περιπετείας δὲ καὶ συγκυρήσεις μᾶλλον· (7) διὸ καὶ

XII. Multa circumspectione opus habent, quæ ci licæ rei incepta solent usu venire. Potest vero singula, quæ instituerit, perficere, si judicium ce propositi sui exsecutionem adhibuerit. (2) Jam quæ in bello geruntur, pauciora esse, quæ palam e vi perficiuntur, quam quæ dolo et per occasionem tur, facile sit cuivis, modo velit, ex rebus antea g gnoscere. (3) Rursus autem eorum, quæ oblata o fiunt, plura esse, quæ aliquo peccato corrumpant quæ lætum finem sortiantur, ne id quidem difficile fuerit, si rerum eventus spectentur. (4) Illud nemo in dubium vocaverit; eorum, qui rebus geren sunt, inscitia aut negligentia plerumque peccata (5) Quonam igitur pacto ejusmodi incepta dispo administrari recte queant, considerare jam licet. (vero quæcumque in rebus bellicis sine certo propos dunt, ea non res gestas appellare convenit, sed casu et fortuitos eventus. Impræsentiarum igitur illa quoniam rationem nullam habent stabilem, nequ artis præceptionibus parabilem, prætermittantur :

...ἔχοντα μεθοδικὸν, οὐδ' ἐσῶντα, παραλειπτέα. Τὰ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἐνεργούμενα, ταῦτα ... περὶ ὧν ὁ νῦν δὴ λόγος. (8) Πάσης δὴ ... ἐχούσης καιρὸν ὡρισμένον, καὶ διάστημα, ... τόπον, καὶ προσδεομένης τοῦ λαθεῖν, καὶ συνθημάτων ... ὡρισμένων, ἔτι δὲ καὶ δι' ὧν, καὶ μεθ' ὧν, καὶ τίνι ... πραχθήσεται· (9) φανερὸν, ὡς ὁ μὲν ἑκάστου ... εὐστοχήσας, οὐχ ἁμαρτήσεται τῆς ἐπιβολῆς· ... ὀλιγωρήσας, σφαλήσεται τῆς ὅλης προθέσεως. (10) Οὕτως ἡ φύσις πρὸς τὰς ἀποτυχίας τῶν ἐπινοηθέντων ... ἂν καὶ τὸ τυχὸν ἐποίησε τῶν κατὰ μέρος· ... δὲ τὸ κατορθοῦν μόλις ἱκανὰ πάντα.

XIII. Διὸ χρὴ μηδενὸς ἀφροντιστεῖν ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιβολαῖς τοὺς ἡγουμένους. (2) Ἔστι δ' ἀρχὴ ... τῶν προειρημένων τὸ σιγᾷν, καὶ μήτε διὰ χαρὰν, ... προφαινομένης ἐλπίδος, μήτε διὰ φόβον, ... συνήθειαν, μήτε διὰ φιλοστοργίαν, μεταδι... μηδενὶ τῶν ἐκτός· (3) αὐτοῖς δὲ κοινωνοῦσθαι ..., ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε τὸ προτεθὲν ἐπὶ τέλος ..., καὶ τούτοις μὴ πρότερον, ἀλλ' ὅταν ὁ τῆς ἑκάστου χρείας καιρὸς ἐπαναγκάζῃ. (4) Χρὴ δὲ σιγᾷν ... τῇ γλώττῃ, πολὺ δὲ μᾶλλον τῇ ψυχῇ. (5) ... γὰρ ἤδη, κρύψαντες τοὺς λόγους, ποτὲ μὲν δι' ... τῆς ἐπιφάσεως, ποτὲ δὲ καὶ διὰ τῶν πραττομένων φανερὰς ἐποίησαν τὰς ἑαυτῶν ἐπινοίας. (6) Δεύτερον δ' ἐπεγνωκέναι τὰς ἡμερησίους καὶ νυκτερινὰς πορείας, καὶ τὰ διανύσματα τούτων, μὴ μόνον κατὰ γῆν, ... καὶ κατὰ θάλατταν. (7) Τρίτον καὶ μέγιστον, ... ἐκ τοῦ περιέχοντος καιρῶν ἔχειν ἔννοιαν, καὶ δύνασθαι τούτων κατὰ τὸ κριθὲν εὐστοχεῖν. (8) Καὶ μὴν ... τὸν τόπον τῆς πράξεως ἐν μικρῷ θετέον· ἐπειδὴ ... παρὰ τοῦτο τὰ μὲν ἀδύνατα δοκοῦντα εἶναι ..., τὰ δὲ δυνατὰ πέφυκεν ἀδύνατα. (9) Τὸ δὲ ... συνθημάτων, καὶ παρασυνθημάτων, ἔτι δὲ ..., δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν ἐνεργηθήσεται τὸ κριθὲν, ... ὀλιγωρητέον.

XIV. Τῶν δὲ προειρημένων τὰ μὲν ἐκ τριβῆς, τὰ ... ἱστορίας, τὰ δὲ κατ' ἐμπειρίαν μεθοδικὴν θεωρεῖται. (2) Κάλλιστον μὲν οὖν, τὸ γινώσκειν αὐτὸν καὶ ..., καὶ τὸν τόπον, ἐφ' ὃν δεῖ παραγενέσθαι, καὶ ... τοῦ τόπου· πρὸς δὲ τούτοις, δι' ὧν μέλλει καὶ ... πράττειν. (3) Δεύτερον δὲ, ἱστορεῖν ἐπιμελῶς, καὶ μὴ πιστεύειν τοῖς τυχοῦσι· τὴν δὲ τῶν καθηγουμένων πίστιν ἐπί τι τῶν τοιούτων ἐν τοῖς ἑπομένοις ... κεῖσθαι. (4) Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ... δυνατὸν ἴσως καὶ δι' αὐτῆς τῆς στρατιωτικῆς τριβῆς περιγίγνεσθαι τοῖς ἡγουμένοις, τὰ μὲν ἐξ ..., τὰ δ' ἐξ ἱστορίας. (5) Τὰ δ' ἐκ τῆς ἐμπειρίας προσδεῖται μαθήσεως καὶ θεωρημάτων, καὶ μάλιστα τῶν ἐξ ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας· ὧν τὸ μὲν ... μέγα πρός γε ταύτην τὴν χρείαν, τὸ δὲ χρῆμα ..., καὶ μεγάλα συνεργεῖν δυνάμενον πρὸς τὰς προ... ἐπιβολάς. (6) Ἀναγκαιότατον δ' αὐτοῦ τὸ ... τὰς νυκτερινὰς θεωρίας καὶ τὰς ἡμερινάς. Εἰ

que ea tantum explicentur, quæ destinato consilio fiunt; de quibus hic est sermo institutus. (8) Quum igitur omnis actio tempus sibi definitum habeat, spatio temporis certo confiat, et loco, tum vero latere etiam debeat, notis item indigeat vel signis, de quibus convenerit, nec non iis, per quos, et quibuscum geratur, et modo certo, quo sit gerenda; (9) palam est, eum, qui singulorum horum debitam rationem habuerit, proposito non aberraturum; sin vero aliquis unum istorum neglexerit, universum ejus inceptum frustra futurum. (10) Ita scilicet comparatum natura est, ut ad frustranda consilia unaquævis vel levissima pars, quæ de toto abest, satis virium habeat; quum, ut propositum assequaris, vix cunctæ simul sufficiant.

XIII. Idcirco, qui rebus gerendis præsunt, nihil quidquam in ejusmodi inceptionibus omittere debent, quod cura sua non complectantur. (2) Omnium autem, quæ diximus, primum est silentium, et ut neque ob gaudium lætæ spei, ex inopinato tibi ostensæ, neque ob metum, neque ob aliquam familiaritatem, vel caritatem erga tuos, rem gerendam ulli eorum participes, ad quos illa nihil pertinet; (3) sed iis solis communices, sine quibus perduci ad finem propositum non potest; et his ipsis quoque non ante, quam, usu postulante cujusque rei, necessitate cogaris. (4) Silere autem oportet, non lingua dumtaxat, sed animo multo magis. (5) Etenim sæpius factum videmus, ut, qui rem, quod ad verba, clam habuerant, alii vultu ipso, quem præ se ferebant, alii factis, consilia quæ animo versabant manifestarent. (6) Proximum est, ut diurna nocturnaque itinera probe sint nota, et eorum conficiendorum quis sit modus tempusve, non solum terra, verum etiam mari. (7) Tertium et maximum est, ut temporum, quæ cœli observationibus diriguntur, notitiam habeas, et ut possis ad illarum rationes id, quod agere decreveris, sine errore accommodare. (8) Sed nec locum rei gerendæ parvi pendere oportet; quoniam sæpe per hanc observationem usu venit, ut, quæ videbantur fieri non posse, fierent; et ea rursus fieri non possent, quæ facilia existimabantur. (9) Postremo negligendæ non sunt tesseræ et signa, cum simplicia, tum duplicata; item eorum diligens electio, per quos et quibuscum res suscepta peragetur.

XIV. Horum autem, quæ sunt a nobis commemorata, alia usu et experientia cognoscuntur; alia ex historia et ex percontatione; quorumdam notitia arte ac justa doctrina parari debet. (2) Jam quidem optimum sane est, ducem ipsum vias habere notas, et locum, ad quem est veniendum, et loci naturam; ad hæc illos, per quos et quibuscum rem sit acturus. (3) Sin minus, proximum illud est, ut accurate omnia percontetur, neque temere fidem cuivis habeat. (4) Eorum vero fidei, qui ad expeditiones hoc genus viam præeunt, pignora penes eos semper teneri oportet, qui illos sequuntur. Ista igitur, quæ vel propria cognoscuntur experientia, vel ex historia aut percontatione ex aliis, per solum fortasse militarem usum sibi acquirere duces belli valeant: (5) illa vero arte parabilis notitia opus habet disciplina et præceptis; illis potissimum, quæ ex astrologia et geometria petuntur: in quibus, ad præsens quidem institutum quod attinet, labor est non sane magnus; usus vero magnus, et qui rei bellicæ incepta plurimum possit adjuvare. (6) Ceterum ejus argumenti pars maxime necessaria ea est, quæ noctium ac dierum spatia contemplatur. Quæ

μὲν γὰρ ἴσας εἶναι συνέβαινε ταύτας ἀεὶ, οὐδ' ἥστινος ἂν ἀσχολίας τὸ πρᾶγμα προσεδεῖτο, κοινὴ δ' ἂν ἦν ἁπάντων ἡ γνῶσις. (7) Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἔχει τὰ προειρημένα πρὸς ἄλληλα διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὑτά· δῆλον, ὡς ἀνάγκη, γινώσκειν τὰς αὐξήσεις καὶ μειώσεις ἑκατέρων. (8) Πῶς γὰρ ἄν τις εὐστοχήσειε πορείας καὶ διανύσματος ἡμερησίου, πῶς δὲ νυκτερινοῦ, μὴ κατανοήσας τὰς τῶν προειρημένων διαφοράς; (9) Καὶ μὴν οὐδενὸς πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν ἐξικέσθαι δυνατὸν ἄνευ τῆς τούτων ἐμπειρίας· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὑστερεῖν, ποτὲ δὲ προτερεῖν ἀνάγκη. (10) Μεῖζον δὲ τὸ προτερεῖν, ἐν μόνοις τούτοις, ἁμάρτημα τοῦ καθυστερεῖν. (11) Ὁ μὲν γὰρ ὑπεράρας τὸν ὡρισμένον καιρὸν, αὐτῆς ἀποτυγχάνει τῆς ἐλπίδος· τὸ γὰρ γεγονὸς ἐξ ἀποστήματος ἐπιγνοὺς, αὖθις ἀπολύεται μετ' ἀσφαλείας. (12) Ὁ δὲ προειρημένος, προλαβὼν τὸν καιρὸν, ἐγγίσας καὶ γνωρισθεὶς, οὐ μόνον ἀποτυγχάνει τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει τοῖς ὅλοις.

XV. Κρατεῖ δ' ἐπὶ πάντων μὲν τῶν ἀνθρωπείων ἔργων ὁ καιρὸς, μάλιστα δὲ τῶν πολεμικῶν. (2) Διὸ προχείρως ἰστέον τῷ στρατηγῷ τροπὰς ἡλίου θερινὰς καὶ χειμερινὰς, ἔτι δ' ἰσημερίας, καὶ τὰς μεταξὺ τούτων αὐξήσεις καὶ μειώσεις ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. (3) Οὕτω γὰρ ἂν μόνως δύναιτο συμμετρεῖσθαι πρὸς λόγον τὰ διανύσματα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (4) Καὶ μὴν τοὺς κατὰ μέρος καιροὺς ἀναγκαῖον εἰδέναι, καὶ τους τῆς ἡμέρας καὶ τοὺς τῆς νυκτὸς, πρὸς τὸ γινώσκειν, πηνίκα ποιητέον καὶ τὰς ἐξεγέρσεις καὶ τὰς ἀναζυγάς. (5) Οὐ γὰρ οἷόν τε τοῦ τέλους τυγχάνειν, μὴ οὐ τῆς ἀρχῆς εὐστοχήσαντα. (6) Τοὺς μὲν οὖν τῆς ἡμέρας καιροὺς τῇ σκιᾷ συνθεωρεῖν οὐχ ἀδύνατον, ἔτι δὲ τῇ κατὰ τὸν ἥλιον πορείᾳ, καὶ τοῖς ἐπὶ τοῦ κόσμου γιγνομένοις αὐτοῦ τούτου διαστήμασι. (7) Τοὺς δὲ τῆς νυκτὸς δυσχερὲς, ἐὰν μή τις ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῇ τῶν δώδεκα ζωδίων οἰκονομίᾳ καὶ τάξει συμπεριφέρηται· πάνυ γὰρ καὶ τοῦτο ῥᾴδιον τοῖς τὰ Φαινόμενα πεπολυπραγμονηκόσιν. (8) Ἐπεὶ γὰρ, ἀνίσων οὐσῶν τῶν νυκτῶν, ὅμως ἐν πάσῃ τῇ νυκτὶ τῶν δώδεκα ζωδίων ἓξ ἀναφέρεσθαι συμβαίνει, φανερὸν, ὡς ἀναγκαῖον, ἐν τοῖς αὐτοῖς μέρεσι πάσης νυκτὸς ἴσα μέρη τῶν δώδεκα ζωδίων ἀναφέρεσθαι. (9) Τοῦ δ' ἡλίου γνωριζομένου καθ' ἡμέραν, ποίαν μοῖραν ἐπέχει, δῆλον, ὡς, δύναντος τούτου, τὴν κατὰ διάμετρον ἐπιτέλλειν ἀνάγκη. (10) Λοιπὸν, ὅσον ἂν τὸ μετὰ ταύτην μέρος ἀνατεταλκὸς φαίνηται τοῦ Ζωδιακοῦ, τοσοῦτον εἰκὸς ἠνύσθαι τῆς νυκτὸς ἀεί. (11) Γνωριζομένων δὲ τῶν ζωδίων καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, τοιούτους γίγνεσθαι μετὰ ταῦτα συμβαίνει καὶ τοὺς κατὰ μέρος καιροὺς τῆς νυκτός. (12) Ἐν δὲ ταῖς συννεφέσι νυξὶ, τῇ σελήνῃ προσεκτέον· ἐπεὶ διὰ τὸ μέγεθος ὡς ἐπίπαν ἀεὶ τὸ ταύτης ἐμφαίνεται φῶς, καθ' ὃν ἂν ᾖ τόπον τοῦ κόσμου. (13) Καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀνατολὰς καιρῶν καὶ τόπων στοχαστέον, ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ τῶν περὶ τὰς δύσεις· (14) προϋπαρχούσης καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος

si æqualia semper essent, nihil prorsus in ea re foret la ris, quam vulgo omnes haberent cognitam. (7) Sed q niam non solum dies noctesque inter se differunt, ver etiam dies a die, nox a nocte, liquido patet, sciri necess debere, quæ sit amborum crescendi aut minuendi ra (8) Nam, qui horum discrimina ignoraverit, quomodo it ris, uno die puta aut una nocte conficiendi, ita ratio inibit, ut a proposito non aberret? (9) Sed nec perve aliquo tempestive queas horum cognitione destitutus, qu modo tardius, modo maturius necessario sis venturus. Gravius autem peccatum est in hoc uno rerum gen maturius, quam tardius venire. (11) Nam qui tem constitutum excessit, eum præsens dumtaxat spes fru tur : postquam enim, procul adhuc positus, pecca agnovit, secure inde se recipit. (12) Alter vero ille, anticipat tempus, postquam accessit propius, et agnitus non solum re infecta discedit, sed etiam ad ultimum p culi pervenit.

XV. Quemadmodum autem in omnibus hominum a nibus temporis opportunitas dominatur; sic in bel maxime. (2) Itaque in numerato habere imperatorem o tet æstivas hibernasque solis conversiones, nec non æ noctium utrumque, et dierum noctiumque incrementa decrementa, quæ inter æquinoctia contingunt. (3) enim solo modo poterit recta ratione commetiri cum tem iter, sive terra, sive mari conficiendum. (4) Quin e temporum partes scire oportet, tam diei, quam noctis sciat, quanam hora et evigilandum sit, et proficiscen (5) Nemo enim optatum negotii finem assequetur, nis principia bene posuerit. (6) Ac diei quidem tempora umbra possumus investigare, et ex solis cursu, eisqu tervallis quæ sol in cœlo permeavit. (7) Noctis vero, facile est; nisi quis ea, quæ in cœlo apparent, sidera no ad duodecim signorum dispositionem atque ordinem re quod et ipsum quidem facile ei est, qui in phænomen sive sphæræ doctrina fuerit versatus. (8) Quoniam e etsi inæquales sint noctes, quavis tamen nocte sign diaci sex supra horizontem attolluntur, apparet, nece esse, ut iisdem partibus cujusvis noctis partes Z æquales supra terram emergant. (9) Quum igitur n fuerit, ecquam portionem signiferi circuli sol interdiu neat, perspicuum est, post ejus occasum oriri illud punctum, quod isti e diametro oppositum est. (1 quo consequitur, ut, quanta Zodiaci pars post illud ctum ascendisse deprehendetur, tantam semper nocti tem esse confectam intelligatur. (11) Quoniam vero rum et numerus cognitus est, et magnitudo; pari r etiam reliquæ deinde partes noctis cognoscuntur. (1 bila autem nocte, lunæ attendendum est : quoniam p illius sideris magnitudinem, in quacumque cœli sit re ut plurimum ejus lumen semper apparet. (13) Ac quidem e tempore ortus, et e loco, quo in orientali cœli hæret luna, intelligi hora noctis potest; alias ex ejusdem occasu, aut loco quem versus occidentem pat : (14) dummodo etiam hujus generis notitiam ja

ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε συμπεριφέρεσθαι ταῖς καθ' ἡμέραν διαφοραῖς τῶν ἀνατολῶν. (15) Ἔστι δὲ τρόπος εὐθεώρητος καὶ περὶ ταύτην· ὅρος γὰρ εἷς μὴν, ὡς τύπῳ, καὶ πρὸς αἴσθησιν τοιοῦτοι πάντες.

XVI. Ἢ καὶ τὸν ποιητὴν ἄν τις ἐπαινέσειε, διότι παρεισάγει τὸν Ὀδυσσέα, τὸν ἡγεμονικώτατον ἄνδρα, σημειούμενον ἐκ τῶν ἄστρων, οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς πλοῦς, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐν τῇ γῇ πράξεις. (2) Ἱκανὰ γὰρ καὶ τὰ παρὰ δόξαν γιγνόμενα * τυγχάνειν προνοίας ἀκριβοῦς εἰς τὸ πολλὴν ἀπορίαν παρασκευάζειν καὶ πολλάκις· (3) οἷον ὄμβρων καὶ ποταμῶν ἐπιφοραί, καὶ πάγων ὑπερβολαὶ, καὶ χιόνες, ἔτι δὲ ὁ καπνώδης καὶ συννεφὴς ἀὴρ, καὶ τἆλλα τὰ παραπλήσια τούτοις. (4) Εἰ δὲ καὶ περὶ ὧν δυνατόν ἐστι προϊδέσθαι, καὶ τούτων ὀλιγωρήσομεν, πῶς οὐκ εἰκότως ἐν τοῖς πλείστοις ἀποτευξόμεθα δι' αὐτούς; (5) Διόπερ οὐκ ἀφροντιστητέον οὐδενὸς τῶν προειρημένων, ἵνα μὴ τοιούτοις ἀλογήμασι περιπίπτωμεν, οἵοις φασὶ περιπεσεῖν ἑτέρους τε πλείους, καὶ τοὺς νῦν ὑφ' ἡμῶν λέγεσθαι μέλλοντας ὑποδείγματος χάριν.

XVII. Ἄρατος, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, ἐπιβαλόμενος πραξικοπεῖν τὴν τῶν Κυναιθέων πόλιν, συνετάξατο πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πόλεως αὐτῷ συνεργοῦντας ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸν μὲν Ἄρατον ἔδει νυκτὸς παραγενηθέντα πρὸς τὸν ἀπὸ Κυναίθης ῥέοντα ποταμὸν ὡς ἐπὶ μικρὸν μένειν ἐνσχολήσαντα μετὰ τῆς δυνάμεως· (2) τοὺς δ' ἔνδοθεν περὶ μέσον ἡμέρας, ὅτε λάθοιεν τὸν καιρὸν, ἕνα μὲν αὐτῶν μεθ' ἡσυχίας ἐν ἱματίῳ διὰ τῆς πύλης ἐκπέμψαι, καὶ κελεῦσαι, προελθόντα στῆναι πρὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν συνταχθέντα τάφον· (3) τοὺς δὲ λοιποὺς προσενεγκεῖν τὰς χεῖρας τοῖς ἄρχουσι, κοιμωμένοις κατὰ μέσον ἡμέρας, τοῖς εἰθισμένοις τηρεῖν τὴν πύλην. (4) Γενομένου δὲ τούτου, σπουδῇ καταταχεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἔδει πρὸς τὴν πύλην. (5) Τούτων δὲ διατεταγμένων, καὶ τοῦ καιροῦ συνάψαντος, ὁ μὲν Ἄρατος ἧκε, καὶ κρυφθεὶς κατὰ τὸν ποταμὸν ἔμενε τηρῶν τὸ σύνθημα. (6) Περὶ δὲ πέμπτην ὥραν, ἔχων τις πρόβατα μαλακὰ τῶν εἰθισμένων περὶ τὴν πόλιν τρέφειν, δεηθεὶς ἔκ του καιροῦ πυθέσθαι τι τοῦ ποιμένος βιωτικὸν, ἐξῆλθε διὰ τῆς πύλης ἐν ἱματίῳ, καὶ στὰς ἐπὶ τὸν αὐτὸν τάφον, περιεβλέπετο τὸν ποιμένα. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄρατον ἀποδεδόσθαι σφίσι τὸ σύνθημα νομίσαντες, σπουδῇ πρὸς τὴν πόλιν ἐφέροντο πάντες. (8) Ταχὺ δὲ τῆς πύλης κλεισθείσης ὑπὸ τῶν φυλάκων, διὰ τὸ μηδέπω μηδὲν ὑπὸ τῶν ἔνδον ἡτοιμάσθαι, συνέβη, μὴ μόνον τῆς πράξεως ἀποτυχεῖν τοὺς περὶ τὸν Ἄρατον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τῆς πόλεως συμπράττουσιν αἰτίους γενέσθαι τῶν μεγίστων συμπτωμάτων· καταφανεῖς γὰρ γενόμενοι, παραχρῆμα προεληφθέντες ἀπέθανον. (9) Τί οὖν εἴποι τις ἂν τῆς περιπετείας αἴτιον γεγονέναι; Τὸ ποιήσασθαι τὸν στρατηγὸν ἁπλοῦν τὸ σύνθημα, νέον ἀκμὴν ὄντα, καὶ τῆς τῶν διπλῶν συνθημάτων καὶ παρασυνθημάτων ἀκριβείας ἄπειρον. (10) Οὕτως αἱ πολεμικαὶ πράξεις ἐν μικρῷ

in tantum comparatam tibi habeas, ut differentias intelligas, quæ in ortu lunæ per dies singulos intercedunt. (15) Facilis autem est rationum hujus quoque sideris observatio: etenim, summatim si spectes, unius mensis spatio cursus ejus terminatur; et, ad sensum quidem, omnes menses similem habent rationem.

XVI. Atque hoc nomine poetam merito aliquis laudaverit, qui peritissimum illum imperatoriæ artis virum, Ulyssem, inducit, non ea solum, quæ ad navigationem pertinent; ex astris conjectantem, verum etiam quæ ad actiones spectant in terris gerendas. (2) Nam quæ inopinato accidunt, neque admittunt diligentem cautionem; (3) puta, effusiones imbrium, incrementa amnium, frigora acerbius ingruentia, nivium copia, item aer densa caligine ceu fumo obscuratus, et similia his alia; sat magnam illa etiam per se vim habent, ut in multas sæpenumero difficultates conjiciant mortales. (4) Quod si vero etiam ea neglexerimus, quæ possunt præcaveri; quis non videt, rationi consentaneum esse, ut pleraque nostra consilia ad irritum per nosmetipsos cadant? (5) Quamobrem nullius eorum, quæ ante diximus, cura omittenda: ne in ejusmodi errores incidamus, in quos cum alii plures feruntur incidisse, tum ii, quorum hic exempli causa mentionem sumus facturi.

XVII. Aratus, prætor Achæorum, Cynæthensium urbem proditione capere aggressus, diem cum iis, quorum opera intra muros utebatur, constituit, quo die oportebat, ut ipse ad amnem Cynætha delabentem adesset, eoque loci cum copiis moraretur atque exspectaret; (2) conjurati vero in urbe, circa meridiem, ubi nacti essent occasionem, uno e suis cum pallio per silentium porta emisso, qui, paulisper progressus, in tumulo quodam sepulcrali, de quo convenerat, qui ante urbem est, consisteret; (3) ceteri interim polemarchis, qui portam soliti erant custodire, meridiano somno indulgentibus, manus inferrent: (4) quo facto, Achæos ex insidiis, quanta maxima celeritate possent, oportebat ad occupandam portam accurrere. (5) His ita constitutis, ubi rei agendæ tempus advenit, adest Aratus, et juxta amnem se occultans, signum præstolatur. (6) Erant autem cuidam oves delicatæ (pellitas alii vocant), ejus generis, quod circa urbem solet pasci: hic hora diei circiter quinta, aliquid ad rem familiarem pertinens tum forte sciscitari cupiens a pastore, palliatus urbe exiit, et eidem illi tumulo insistens, pastorem oculos huc illuc circumferens quærebat. (7) Ibi tum Aratus et qui illi aderant, datum sibi esse signum rati, curriculo omnes ad urbem contendunt. (8) At quum repente statio custodum portam clausisset (nihildum enim conjurati intra muros paraverant), non solum ab incepto depulsus est Aratus, sed etiam in causa fuit, ut cives in urbe, qui ejus conatus adjuverant, mala experirentur gravissima: deprehensi enim in re manifesta, ac statim producti, perierunt. (9) Ecquam igitur ejus calamitatis fuisse causam dicemus? Quod nempe dux signum simplex constituerat, ut qui juvenis admodum tunc esset, neque ullum penitus observationis exactæ duplicatorum signorum, quæ in subsidium simplicium adhibentur, usum haberet. (10) Adeo res bellicæ parvo mo-

τὸ διαφέρον ἔχουσι τῆς ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς τῶν ἐκβαινόντων.

XVIII. Καὶ μὴν Κλεομένης, ὁ Σπαρτιάτης, προθέμενος διὰ πράξεως ἑλεῖν τὴν τῶν Μεγαλοπολιτῶν πόλιν, συνετάξατο τοῖς τὸ τεῖχος φυλάττουσι τὸ κατὰ τὸν Φωλεὸν καλούμενον, νυκτὸς ἥξειν μετὰ τῆς δυνάμεως κατὰ τρίτην φυλακήν· τοῦτον γὰρ ἐφύλαττον τὸν καιρὸν τὸ τεῖχος οἱ συμπράττοντες αὐτῷ. (2) Οὐκέτι δὲ προνοηθεὶς, ὅτι περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολὴν τελέως ἤδη βραχείας εἶναι συμβαίνει τὰς νύκτας, ἐκίνησε τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος περὶ δυσμὰς ἡλίου. (3) Λοιπὸν, οὐ δυνάμενος καταταχεῖν, ἀλλὰ τῆς ἡμέρας καταλαμβανούσης, εἰκῆ καὶ ἀλόγως βιαζόμενος, αἰσχρῶς ἐξέπεσε, πολλοὺς ἀποβαλὼν, καὶ κινδυνεύσας τοῖς ὅλοις· (4) ὃς, εἰ κατὰ τὸ συνταχθὲν ἠυστόχησε τοῦ καιροῦ, καὶ κρατούντων τῆς εἰσόδου τῶν συνεργούντων εἰσήγαγε τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν διεψεύσθη τῆς ἐπιβολῆς. (5) Πάλιν ὁμοίως Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐπάνω προεῖπον, πρᾶξιν ἔχων ἐκ τῆς τῶν Μελιταιέων πόλεως, κατὰ δύο τρόπους ἥμαρτε· καὶ γὰρ τὰς κλίμακας ἐλάττους ἔχων ἦλθε τῆς χρείας, καὶ τοῦ καιροῦ διέπεσε. (6) Συνταξάμενος γὰρ ἥξειν περὶ μέσας νύκτας κατακεκοιμημένων ἤδη πάντων, πρὸ τοῦ δέοντος καιροῦ κινήσας ἐκ Λαρίσσης, καὶ προσπεσὼν πρὸς τὴν τῶν Μελιταιέων χώραν, οὔτ' ἐπιμένειν ἐδύνατο, δεδιὼς, μὴ προσαγγελθείη τοῖς ἔνδον, οὔτ' ἀνακάμψας ἔτι λαθεῖν. (7) Διόπερ ἀναγκαζόμενος εἰς τοὔμπροσθεν προάγειν, ἧκε πρὸς τὴν πόλιν, ἀκμὴν τῶν ἀνθρώπων ἐγρηγορότων. (8) Ὅθεν οὐδὲ διὰ τῶν κλιμάκων ἠδύνατο βιάζεσθαι, διὰ τὴν ἀσυμμετρίαν, οὔτε διὰ τῆς πύλης εἰσελθεῖν, τῷ μὴ δύνασθαι τοὺς ἔνδον αὐτῷ συνεργεῖν διὰ τὸν καιρόν. (9) Τέλος, διερεθίσας τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀποβαλὼν, μετ' αἰσχύνης ἄπρακτος ἐπανῆλθε, πᾶσι καὶ τοῖς ἄλλοις παρηγγελκὼς, ἀπιστεῖν αὐτῷ καὶ φυλάττεσθαι.

XIX. Καὶ μὴν Νικίας, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, δυνάμενος σώζειν τὸ περὶ τὰς Συρακούσας στράτευμα, καὶ λαβὼν τῆς νυκτὸς τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν εἰς τὸ λαθεῖν τοὺς πολεμίους, ἀποχωρήσας εἰς ἀσφαλὲς, κἄπειτα τῆς σελήνης ἐκλιπούσης, δεισιδαιμονήσας, ὥς τι δεινὸν προσημαινούσης, ἐπέσχε τὴν ἀναζυγήν. (2) Καὶ παρὰ τοῦτο συνέβη, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν αὐτοῦ νύκτα ποιησαμένου τὴν ἀναζυγὴν, προαισθομένων τῶν πολεμίων, καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τοὺς ἡγεμόνας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς Συρακουσίοις. (3) Καίτοι γε παρὰ τῶν ἐμπείρων ἱστορήσας μόνον περὶ τούτων, δυνατὸς ἦν, οὐχ οἷον παραλιπεῖν διὰ τὰ τοιαῦτα τοὺς ἰδίους καιροὺς, ἀλλὰ καὶ συνεργοῖς χρήσασθαι διὰ τὴν τῶν ὑπεναντίων ἄγνοιαν. (4) Ἡ γὰρ τῶν πέλας ἀπειρία μέγιστον ἐφόδιον γίγνεται τοῖς ἐμπείροις πρὸς κατόρθωσιν. Ἐκ μὲν οὖν ἀστρολογίας μέχρι τῶν προειρημένων πολυπραγμονητέον. (5) Περὶ δὲ τῆς τῶν κλιμάκων συμμετρίας τοιοῦτός τις ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς θεωρίας. Ἐὰν μὲν γὰρ διά τινος τῶν συμπραττόντων δοθῇ τὸ τοῦ τείχους

mento possunt impelli, ut vel hunc, vel contrarium exitu sortiantur.

XVIII. Cleomenes quoque, rex Spartæ, quum urb Megalopolin proditione clandestina capere proposuisse cum iis, qui in parte mœnium ad speluncam nuncup custodias agebant, constituit, noctu se eo venturum te vigilia: nam id erat tempus, quo murorum custodiam iturí erant proditores. (2) Sed non cogitaverat Cleome noctes circa Pleiadum exortum jam admodum esse brev (4) Itaque, profectus Lacedæmone sub occasum solis c exercitu, quum id spatium tam celeriter perficere non pot set, quia prius dies illucesceret, temere ac contra ratio per vim conatus irrumpere, multis suorum amissis, de s ma re periclitatus, cum ignominia est repulsus: (4) qui tempus, quod constitutum fuerat, recte observasset, portam a fautoribus suis occupatam copias suas introdu set, neque eum spes fefellisset, quam de suo incepto ceperat. (5) Similiter et Philippus, sicut jam ante e suimus, instituta cum nonnullis ex urbe Melitæens proditione, duplicem errorem admisit: (6) nam et s breviores attulit, quam ut usui esse possent, et ab o tuno rei agendæ tempore aberravit. Constituerat, se mediam noctem, quando omnes tenet somnus, ventur sed maturius, quam par erat, Larissa profectus, ubi s in agrum Melitæensium irrupisset, neque manere pe metuens, ne oppidani de adventu suo fierent certiores; neque porro latere, si pedem retro tulisset. Igitur ul pergere coactus, ad urbem accessit, cunctis in ea vigilantibus. (8) Unde evenit, ut neque per scalas i pere posset, ob modum ipsarum inæqualem; nequ portam ingredi, quia tempore destituti, qui intus e operam illi navare nequiverant. (9) Tandem, irrita oppidanorum, multis suorum amissis, nihil inde p suum dedecus retulit, postquam eo facinore alios omnes admonuisset, ut nullam sibi deinceps fidem rent, et caverent.

XIX. Jam et Nicias, dux Atheniensium, quum vare exercitum, qui ad Syracusas erat, posset, s setque ad id noctis partem, fallendo hosti maxime tunam; ubi jam in locum tutum se recepisset, mo luna defecerat, religione tactus, quasi mali aliquid portenderet, inhibuit agmen. (2) Quo factum, ut, insecuta nocte discessum moliretur, explorato ab h consilio, et castra et duces in Syracusiorum potestat nirent. (3) Atqui si vel peritos dumtaxat percontat set Nicias, poterat, non dicam, occasionem suis cons propterea non prætermittere; sed etiam, propter ig tiam adversariorum, eo quasi telo uti ad rem bene dam. (4) Maximum enim peritis ad ea, quæ paran ficienda viaticum est imperitia aliena. Et ex s quidem doctrina tantum delibandum, quantum ad e diximus, futurum sit satis. (5) Scalarum autem c tiendarum, ut usui respondeant, ratio est hujusmodi licet, si eorum, qui intra urbem tibi favent, aliquis m

ὕψος, πρόδηλος ἡ τῶν κλιμάκων γίγνεται συμμετρία. (6) Οὗ γὰρ ἂν δέκα τινῶν εἶναι συμβαίνῃ τὸ τοῦ τείχους ὕψος, τοιούτων δώδεκα δεήσει τὰς κλίμακας δαψιλῶν ὑπάρχειν. (7) Τὴν δ' ἀπόβασιν τῆς κλίμακος, πρὸς τὴν τῶν ἀναβαινόντων συμμετρίαν, ἡμίσειαν εἶναι δεήσει τῆς κλίμακος· ἵνα μήτε πλεῖον ἀφιστάμεναι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβαινόντων εὐσύντριπτοι γίγνωνται, μήτε πάλιν ὀρθότεραι προσερειδόμεναι λίαν ἀκροσφαλεῖς ὦσι τοῖς προσβαίνουσιν. (8) Ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ μετρῆσαι, μηδ' ἐγγίσαι τῷ τείχει, ληπτέον ἐξ ἀποστάσεως παντὸς ὕψους τὸ μέγεθος τῶν πρὸς ὀρθὰς ἐφεστώτων τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιπέδοις. (9) Ὅ τε τρόπος τῆς λήψεως καὶ δυνατὸς καὶ ῥᾴδιος τοῖς βουλομένοις πολυπραγμονεῖν τὰ παρὰ τῶν μαθηματικῶν.

XX. Διὸ πάλιν ἐν τούτοις φανερὸν, ὅτι δεήσει τοὺς βουλομένους εὐστοχεῖν ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ πράξεσι, γεγεωμετρηκέναι, μὴ τελείως, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἀναλογίας ἔννοιαν ἔχειν, καὶ τῆς περὶ τὰς ὁμοιότητας θεωρίας. (2) Οὐ γὰρ περὶ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς τῶν σχημάτων μεταλήψεις ἐν ταῖς στρατοπεδείαις ἀναγκαῖός ἐστιν ὁ τρόπος, χάριν τοῦ δύνασθαι ποτὲ μὲν πᾶν σχῆμα μεταλαμβάνοντας τηρεῖν τὴν αὐτὴν συμμετρίαν τῶν ἐν ταῖς παρεμβολαῖς περιλαμβανομένων· (3) ποτὲ δὲ πάλιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν σχημάτων μένοντας αὔξειν ἢ μειοῦν τὸ περιλαμβανόμενον τῇ στρατοπεδείᾳ χωρίον, κατὰ λόγον ἀεὶ τῶν προσγιγνομένων, ἢ τῶν χωριζομένων ἐκ τῆς παρεμβολῆς. (4) Ὑπὲρ ὧν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τὰς Τάξεις Ὑπομνήμασιν ἀκριβέστερον δεδήλωται. (5) Οὐ γὰρ οἴομαι τοῦτό γε μετρίως ἡμῖν ἐποίσειν οὐδένα, διότι πολλά τινα προσαρτῶμεν τῇ στρατηγίᾳ, κελεύοντες ἀστρολογεῖν καὶ γεωμετρεῖν τοὺς ὀρεγομένους αὐτῆς. (6) Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἐκ περιττοῦ παρελκόμενα τοῖς ἐπιτηδεύμασι, χάριν τῆς ἐν ἑκάστοις ἐπιφάσεως καὶ στωμυλίας, πολύ τι μᾶλλον ἀποδοκιμάζων, παραπλησίως δὲ καὶ τὸ ποῤῥωτέρω τοῦ πρὸς τὴν χρείαν ἀνήκοντος ἐπιτάττειν, περὶ τἀναγκαῖα φιλοτιμότατός εἰμι καὶ σπουδάζων. (7) Καὶ γὰρ ἄτοπον, τοὺς μὲν ὀρχηστικῆς ἢ τοὺς αὐλητικῆς ἐφιεμένους, προσδέχεσθαι τήν τε περὶ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰ μουσικὰ προπαρασκευὴν, ἔτι δὲ τὰ περὶ τὴν παλαίστραν, διὰ τὸ δοκεῖν προσδεῖσθαι τὸ τέλος ἑκατέρου τῆς τῶν προειρημένων συνεργίας· (8) τοὺς δὲ στρατηγίας ἀντιποιουμένους ἀσχάλλειν, εἰ δεήσει τῶν ἐκτὸς ἐπιτηδευμάτων μέχρι τινὸς ἀναλαβεῖν· (9) ὥστε τοὺς περὶ τὰς βαναύσους τέχνας ἀσκοῦντας ἐμμελεστέρους εἶναι καὶ φιλοτιμοτέρους τῶν περὶ τὰ κάλλιστα καὶ σεμνότατα προαιρουμένων διαφέρειν· ὧν οὐδὲν ἂν ὁμολογήσειε νοῦν ἔχων οὐδείς. (10) Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

XXI. Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἐξ αὐτῆς τῆς περιμέτρου τεκμαίρονται τὰ μεγέθη τῶν προειρημένων. (2) Λοιπὸν, ὅταν εἴπῃ τις, τὴν μὲν τῶν Μεγαλοπολιτῶν πόλιν πεντήκοντα σταδίων ἔχειν τὸν περίβολον, τὴν δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, τῷ

altitudinem tibi dederit, manifesta res est. (6) Qualium enim partium decem est muri altitudo; talium duodecim, large sumtarum, scalas esse oportebit. (7) Spatium autem, quo ipsæ scalæ ab imo muro aberunt, cum numero adscendentium commetiendo, æquale facies dimidiatæ ipsarum longitudinis; ne, vel, si longius abfuerint, præ conscendentium numero facile confringantur, vel, si rectiores applicentur, facili lapsu, qui adscendunt, ruant præcipites. (8) Sin autem metiri murum nequeas, neque ad eum accedere; sumi poterit cujusvis altitudinis modus earum rerum, quæ propositæ superficiei ad rectos angulos insistunt. (9) Potest enim illa mensura sumi, et quidem facile, si quis ea, quæ a mathematicis docentur, paulisper tractaverit.

XX. Iterum igitur ex his apparet, necesse fore iis, qui in susceptis a se actionibus aberrare a scopo noluerint, geometrica addidicisse, non perfecte quidem, sed quantum satis sit ad proportiones intelligendas, et illa, quæ de figurarum æqualitate docentur. (2) Etenim non ad ista solum requiritur Geometrarum scientia; verum etiam ad commutandas pro loci ingenio figuras in ponendis castris: ut possis, modo figura in quamvis aliam mutata, eumdem servare commensum omnium, quæ castris solent comprehendi; (3) modo, servata eadem figura, vel laxiorem vel angustiorem aream vallo contentam reddere, pro ratione multitudinis quæ vel denuo advenit in castra, vel ab iis discedit. (4) Qua de re in Tacticis nostris commentariis accuratius est explanatum. (5) Etenim neminem hoc quidem ullo jure nobis objecturum arbitror, quod muneris imperatorii nimis multas faciamus appendices, dum ejus candidatos jubemus et astrologiæ et geometriæ operam dare. (6) Imo vero, quæ supervacanea sunt, ac nonnisi ostentationis causa, et ut sit garriendi materia, ad artium disciplinas forinsecus trahuntur, ea equidem ipse potius magnopere improbo; pariterque eos, qui multo plura, quam quæ ad usum faciunt, imperant: at, quæ sunt necessaria, ea, quanto maximo studio possum, urgeo, ac pro eis contendo. (7) Etenim absurdum est, eos quidem, qui saltandi arti aut tibias inflandi dant operam, rhythmorum et musicæ studiis prius instrui se curare, quin etiam palæstræ motus addiscere, quoniam artes illæ subsidio harum disciplinarum opus habere creduntur; eos autem, qui imperatores exercituum evadere cupiunt, ægre ferre, si alias nonnullas artes, velut extrinsecus adsumendas, oporteat ipsos aliquatenus delibare: (9) adeo ut, qui artes illiberales exercent, plus ad eas curæ ac studii adhibeant, quam hi, qui in rebus pulcherrimis et gravissimis præstare ceteris propositum habent: quæ omnia, nemo vir est cordatus, qui de se fateatur. (10) Verum de hisce hactenus dicta sufficiant.

XXI. Plerique hominum ex solo ambitu magnitudines urbium et castrorum conjectant. (2) Ac propterea, si quem dicentem audierint, Lacedæmonem patere quidem in circuitu stadia tantum octo et quadraginta, duplo vero majorem obtinere magnitudinem ejus, quam habet Megalopolis, cujus

δὲ μεγέθει διπλῆν εἶναι τὴν Λακεδαίμονα τῆς Μεγάλης πόλεως, ἄπιστον αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον. (3) Ἂν δὲ καὶ συναυξῆσαί τις βουλόμενος τὴν ἀπορίαν εἴπῃ, ὅτι δυνατόν ἐστι, τετταράκοντα σταδίων πόλιν ἢ στρατοπεδείαν ἔχουσαν τὴν περιγραφὴν, διπλασίαν γίγνεσθαι τῆς ἑκατὸν σταδίων ἐχούσης τὴν περίμετρον, τελέως ἐκπληκτικὸν αὐτοῖς φαίνεται τὸ λεγόμενον. (4) Τούτου δ' ἐστὶν αἴτιον, ὅτι τῶν ἐν τοῖς παιδικοῖς μαθήμασι παραδιδομένων ἡμῖν διὰ τῆς γεωμετρίας οὐ μνημονεύομεν. (5) Περὶ μὲν οὖν τούτων προήχθην εἰπεῖν, διὰ τὸ μὴ μόνον τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτευομένων, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἀναστρεφομένων τινὰς ἐκπλήττεσθαι, θαυμάζοντας, ποτὲ μὲν, εἰ δυνατόν ἐστι, μείζω τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν εἶναι, καὶ πολλῷ μείζω, τῆς τῶν Μεγαλοπολιτῶν, τὸν περίβολον ἔχουσαν ἐλάττω· (6) ποτὲ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν τεκμαίρεσθαι, στοχαζομένους ἐξ αὐτῆς τῆς περιμέτρου τῶν στρατοπεδειῶν. (7) Παραπλήσιον δέ τι καὶ ἕτερον ἀδίκημα συμβαίνει περὶ τὰς τῶν πόλεων ἀποφάσεις. Οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς περικεκλασμένας καὶ βουνώδεις πλείους οἰκίας ὑπολαμβάνουσι κατέχεσθαι τῶν ἐπιπέδων. (8) Τὸ δ' οὐχ ἔστι τοιοῦτον, διὰ τὸ τὰς οἰκίας τῶν οἰκοδομιῶν μὴ τοῖς ἐγκλίμασι τῶν ἐδάφων, ἀλλὰ τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιπέδοις οἰκοδομεῖσθαι πρὸς ὀρθὰς, ἐφ' ὧν καὶ τοὺς λόφους αὐτοὺς βεβηκέναι συμβαίνει. (9) Γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τοῦ φαινομένου παιδικῶς ὅπως τὸ λεγόμενον. (10) Εἰ γὰρ νοήσαι τις εἰς ὕψος ἀνατεταμένας τὰς ἐν τοῖς κλίμασιν οἰκίας οὕτως, ὥστε πάσας ἰσοϋψεῖς ὑπάρχειν, φανερὸν, ὡς, ἑνὸς ἐπιπέδου γενομένου τοῦ κατὰ τὰ τέγη τῶν οἰκιῶν, ἴσον καὶ παράλληλον ἔσται τοῦτο τῶν τοῖς λόφοις ὑποκειμένων καὶ τοῖς τῶν τειχῶν θεμελίοις ἐπιπέδων. (11) Περὶ μὲν οὖν τῶν ἡγεῖσθαι καὶ πολιτεύεσθαι βουλομένων, ἀγνοούντων δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ θαυμαζόντων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

ambitus est stadiorum quinquaginta, dictis fidem om abrogant. (3) Quod si vero augendæ admirationis ca dicat aliquis, posse fieri, ut vel oppidum, vel castra, s tio quadraginta stadiorum circumscripta, majora duplo s eis quæ in circuitu stadia centum habent, plane obstu scunt. (4) Id autem ex eo fit, quod parum eorum me nimus, quæ inter pueriles disciplinas e geometria do solemus. (5) Equidem, ut aliquid de his dicerem, s adductus, quod non rude tantum vulgus, sed eorum eti nonnulli qui rempublicam administrant, quive exerc ducunt, interdum stupore defixi mirentur, qui possit fi ut Sparta, quæ ambitu murorum est minor, Megalop magnitudine longe superet; (6) pariterque interdum solo circuitu castrorum de numero hominum faciant c jecturam. (7) Similis huic est et ille error, qui in pro tiando de urbibus solet committi. Scilicet plerique homin arbitrantur, urbes, tumulis et vallium anfractibus su structas, plures domos continere iis, quarum superfi plana est. At id sane secus habet. (8) Nam quæ in e modi locis struuntur ædificia, ea ita eriguntur, non ut clinationibus soli ad angulos rectos insistant, sed subje superficiei planæ, cui et colles ipsi incumbunt. (9) At id quidem, quod dico, ratione quadam, quæ vel pueris nifesta est, intelligi potest. (10) Si quis enim domos, q pendentibus clivis sunt superstructæ, animo fingat al assurgentes, ita ut eamdem omnes habeant altitudin palam est, quemadmodum tectorum omnium una plan perficies erit, sic istam superficiem æqualem ac paralle fore illi plano solo, cui et colles et ædificiorum fundam innituntur. (11) Verum de iis quidem, qui, quum talia ignorent atque mirentur, præesse tamen exercitib administrare rempublicam cupiunt, hæc impræsentia dixisse sufficiat.

VI. — BELLUM HANNIBALICUM.

Excerpt. Valesian.

XXII. Τῶν ἑκατέροις, Ῥωμαίοις φημὶ καὶ Καρχηδονίοις, προσπιπτόντων καὶ συμβαινόντων εἷς ἦν ἀνὴρ αἴτιος καὶ μία ψυχὴ, λέγω δὲ τὴν Ἀννίβου. (2) Τά τε γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὁμολογουμένως οὗτος ἦν ὁ χειρίζων, τά τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν Ἀσδρούβου, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τοῦ πρεσβύτου Μάγωνος. (3) Οἱ γὰρ τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ἀποκτείναντες ἅμα κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἦσαν οὗτοι. (4) Καὶ μὴν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν ἔπραττε, τὰς μὲν ἀρχὰς, διὰ τοὺς περὶ τὸν Ἱπποκράτην, ὕστερον δὲ διὰ Μυττόνου τοῦ Λίβυος. (5) Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰλλυρίδα· καὶ τὸν ἀπὸ τούτων τῶν τόπων φόβον ἀνατεινόμενος ἐξέπληττε καὶ περιέσπα Ῥωμαίους διὰ τῆς πρὸς Φίλιππον κοινοπραγίας. (6) Οὕτω μέγα τι χρῆμα φύεται καὶ θαυμάσιον, ἀνὴρ

Ingenium et mores Hannibalis.

XXII. Omnium, quæ et Romanis ac Carthaginiensib tempore eveniebant, unum caput atque una mens, Ha balis scilicet, in causa erat. (2) Namque in Italia qui ut inter omnes constat, ipse omnia gerebat; Hispa vero per seniorem e fratribus Hasdrubalem, ac deind Magonem majorem administrabat: (3) ab his enim a prætores Romani in Hispania cæsi fuere. (4) Præter Sicilia res regebat, prius quidem Hippocratis, deinde toni Afri ministerio; (5) pariterque in Græcia ac per ricum, quibus ex locis formidinem intentans ob societ cum Philippo initam, terrebat ac distinebat Romanos. Tantum in omnibus rebus, quas aggredi placuerit,

καὶ ψυχὴ δεόντως ἁρμοσθεῖσα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν πρὸς ὅ τι ἂν ὁρμήσῃ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων. (7) Ἐπεὶ δ' ἡ πραγμάτων διάθεσις εἰς ἐπίστασιν ἡμᾶς ἦγε περὶ τῆς Ἀννίβου φύσεως, ἀπαιτεῖν ὁ καιρὸς δοκεῖ μοι, τὰς μάλιστα διαπορουμένας ἰδιότητας ὑπὲρ αὐτοῦ δηλῶσαι. (8) Τινὲς μὲν γὰρ ὠμὸν αὐτὸν οἴονται γεγονέναι καθ' ὑπερβολήν, τινὲς δὲ φιλάργυρον. Τὸ δ' ἀληθὲς εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένων, οὐ ῥᾴδιον. (9) Ἔνιοι μὲν γὰρ ἐλέγχεσθαί φασι τὰς φύσεις ὑπὸ τῶν περιστάσεων, καὶ τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἐξουσίαις καταφανεῖς γίγνεσθαι, κἂν ὅλως τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀναστέλλωνται, τοὺς δὲ πάλιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις. (10) Ἐμοὶ δ' ἔμπαλιν οὐχ ὑγιὲς εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον. Οὐ γὰρ ὀλίγα μοι φαίνονται, τὰ δὲ πλεῖστα, ποτὲ μὲν διὰ τὰς τῶν φίλων παραθέσεις, ποτὲ δὲ διὰ τὰς τῶν πραγμάτων ποικιλίας, ἄνθρωποι παρὰ τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν ἀναγκάζεσθαι καὶ λέγειν καὶ πράττειν.

XXIII. Γνοίη δ' ἄν τις ἐπὶ πολλῶν τῶν ἤδη γεγονότων, ἐπιστήσας. (2) Τίς γὰρ Ἀγαθοκλέα τὸν Σικελίας τύραννον οὐχ ἱστόρηκε, διότι, δόξας ὠμότατος εἶναι κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς δυναστείας, μετὰ ταῦτα, νομίσας βεβαίως ἐνδεδέσθαι τὴν Σικελιωτῶν ἀρχήν, πάντων ἡμερώτατος δοκεῖ γεγονέναι καὶ πρᾳότατος; (3) Ἔτι δὲ Κλεομένης, ὁ Σπαρτιάτης, οὐ χρηστότατος μὲν βασιλεύς, πικρότατος δὲ τύραννος, εὐτραπελώτατος δὲ πάλιν ἰδιώτης καὶ φιλανθρωπότατος; (4) Καίτοι γοῦν οὐχ εἰκὸς ἦν, περὶ τὰς αὐτὰς φύσεις τὰς ἐναντιωτάτας διαθέσεις ὑπάρχειν· ἀλλ' ἀναγκαζόμενοι ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς συμμετατίθεσθαι, τὴν ἐναντίαν τῇ φύσει πολλάκις ἐμφαίνουσι διάθεσιν ἔνιοι τῶν δυνατῶν πρὸς τοὺς ἐκτός· ὥστε μὴ οἷον ἐλέγχεσθαι τὰς φύσεις διὰ τούτων, τὸ δ' ἐναντίον ἐπισκοτεῖσθαι μᾶλλον. (5) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ διὰ τὰς τῶν φίλων παραθέσεις εἴωθε συμβαίνειν οὐ μόνον ἡγεμόσι καὶ δυνάσταις καὶ βασιλεῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεσιν. (6) Ἀθηναίων γοῦν εὕροι τις ἂν ὀλίγα μὲν τὰ πικρά, πλεῖστα δὲ τὰ χρηστὰ καὶ σεμνά, τῆς πολιτείας Ἀριστείδου καὶ Περικλέους προεστώτων· Κλέωνος δὲ καὶ Χάρητος, τἀναντία. (7) Λακεδαιμονίων ἡγουμένων τῆς Ἑλλάδος, ὅσα μὲν διὰ Κλεομβρότου τοῦ βασιλέως ἐπράττετο, πάντα συμμαχικὴν εἶχε τὴν αἵρεσιν· ὅσα δὲ δι' Ἀγησιλάου, τοὐναντίον. (8) Ὥστε καὶ τὰ τῶν πόλεων ἤθη ταῖς τῶν προεστώτων διαφοραῖς συμμεταπίπτειν. (9) Φίλιππος δὲ ὁ βασιλεύς, ὅτε μὲν Ταυρίων ἢ Δημήτριος αὐτῷ συμπράττοιεν, ἦν ἀσεβέστατος· ὅτε δὲ Ἄρατος ἢ Χρυσόγονος, ἡμερώτατος.

XXIV. Παραπλήσια δέ μοι δοκεῖ τούτοις καὶ τὰ κατ' Ἀννίβαν γεγονέναι. (2) Καὶ γὰρ περιστάσεσι παραδόξοις καὶ ποικίλαις ἐχρήσατο, καὶ φίλοις τοῖς ἔγγιστα μεγάλας ἰσχηκόσι διαφοράς, ὥστε καὶ λίαν ἐκ τῶν κατ' Ἰταλίαν πράξεων δυσθεώρητον εἶναι τὴν τοῦ προειρημένου φύσιν. (3) Τὰς μὲν οὖν τῶν περιστάσεων ὑποβολὰς εὐχερὲς καὶ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομέ-

unius hominis mens, ad consilium semel captum probe applicata atque intenta. (7) Sed quoniam ipse rerum status ad notandum Hannibalis ingenium nos perpulit, haudquaquam alienum fuerit, meo quidem judicio, singularia quædam in illo homine, de quibus maxime alii aliter sentiunt, declarare. (8) Sunt enim, qui existimant, crudelissimum eum fuisse; sunt, qui avaritiæ deditum. Ceterum cum in ipso, tum in omnibus, qui in rebus gerendis versantur, veritatem plane assequi difficile est. (9) Etenim nonnulli animum uniuscujusque ex fortuna ac temporibus maxime deprehendi aiunt, atque hos quidem in imperio ac potestate, illos in calamitatibus ingenium suum prodere, quantumvis antea sese continuerint. (10) Mihi vero non usquequaque verum esse hoc, quod dicunt, videtur. Qui enim magnas res tractant, nunc amicorum hortatu, nunc ob varietates temporum ac casuum, plurima contra suum institutum et dicere et facere coguntur.

XXIII. Atque id quidem ita esse, in multis ex superiori memoria, si quis animum adjecerit, facile deprehendet. (2) Quis est enim, qui nesciat, Agathoclem Siciliæ tyrannum, cum inter initia constituendæ dominationis sævissimus esset habitus, posteaquam satis sibi conciliatum esse existimavit Siculorum imperium, omnium clementissimum et mitissimum esse visum? (3) Quid Spartanus Cleomenes? nonne idem rex optimus, tyrannus autem acerbissimus, rursus idem, cum privatus esset, jucundissimus ac beneficentissimus? (4) Et tamen haud credibile est, in eadem natura adeo inter se contrarias inesse constitutiones. Sed revera plerique principes, pro inclinationibus ac mutationibus temporum flectere se ac convertere coacti, sæpenumero longe diversum ab ingenio suo institutum foris ostendunt: quare tantum abest, ut hujusmodi factis eorum animus prodatur, quin potius absconditur. (5) Idem vero etiam per amicorum suggestiones accidere solet non solum imperatoribus ac principibus et regibus, verum etiam urbibus. (6) Ab Atheniensibus certe pauca admodum reperias acerbe facta, plurima vero benigne ac graviter, quamdiu Aristides et Pericles reipublicæ præfuerunt: at alia omnia, dum Cleo et Chares civitatis principes fuere. (7) Lacedæmoniis Græciæ principatum tenentibus, quæcunque rex Cleombrotus gessit, cuncta ex sociali consilio sunt profecta: (8) quæ vero sunt ab Agesilao gesta, contrariam rationem habent. Adeo civitatum etiam ingenia pro varietate ducum immutantur. (9) Rex item Philippus, quoties Taurione ac Demetrio ministris utebatur, pessimus erat: quoties vero ex Arati aut Chrysogoni consilio agebat, clementissimus.

XXIV. Atque idem fere Hannibali contigisse existimo. (2) Nam et varios atque inopinos casus est expertus, et amicorum contraria prorsus indole præditorum consuetudine usus est: adeo ut ex his, quæ in Italia gessit, difficillimum sit viri illius ingenium perspicere. (3) Ac tempora quidem quid suaserint Hannibali, facile etiam ex his, quæ deinde dicentur, intelligere licebit: amicorum autem

νων καταμαθεῖν· τὰς δὲ τῶν φίλων οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν, ἄλλως τε, καὶ διὰ μιᾶς γνώμης ἱκανὴν τοῦ πράγματος ἔμφασιν λαβόντος. (4) Καθ' ὃν γὰρ καιρὸν Ἀννίβας ἐξ Ἰβηρίας τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν ἐπενόει στέλλεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, μεγίστης προφαινομένης δυσχρηστίας περὶ τὰς τροφὰς καὶ τὴν ἑτοιμότητα τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατοπέδοις, ἅτε καὶ κατὰ τὸ μῆκος ἀνήνυτον ἔχειν τι δοκούσης τῆς ὁδοῦ, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν μεταξὺ κατοικούντων βαρβάρων· (5) τότε δοκεῖ, καὶ πλεονάκις ἐν τῷ συνεδρίῳ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἐμπιπτούσης ἀπορίας, εἷς τῶν φίλων, Ἀννίβας ὁ Μονομάχος ἐπικαλούμενος, ἀποφήνασθαι γνώμην, διότι μία τις ὁδὸς αὐτῷ προφαίνεται, δι' ἧς ἐστιν εἰς Ἰταλίαν ἐλθεῖν ἐφικτόν. (6) Τοῦ δ' Ἀννίβου λέγειν κελεύσαντος, διδάξαι δεῖν, ἔφη, τὰς δυνάμεις ἀνθρωποφαγεῖν, καὶ τούτῳ ποιῆσαι συνήθεις.* (7) Ἀννίβας δὲ πρὸς μὲν τὸ τόλμημα καὶ τὸ πρακτικὸν τῆς ἐπινοίας οὐδὲν ἀντειπεῖν ἐδυνήθη· τοῦ δὲ πράγματος λαβεῖν ἔννοιαν, οὔθ' αὑτόν, οὔτε τοὺς φίλους ἐδύνατο πεῖσαι. (8) Τούτου δὲ τἀνδρὸς εἶναί φασιν ἔργα καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, εἰς Ἀννίβαν ἀναφερόμενα, περὶ τῆς ὠμότητος· οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν περιστάσεων.

XXV. Φιλάργυρός γε μὴν δοκεῖ γεγονέναι διαφερόντως, καὶ φίλῳ χρῆσθαι φιλαργύρῳ, Μάγωνι, τῷ τὰ κατὰ τὴν Βρεττίαν χειρίζοντι. (2) Ταύτην δὲ τὴν ἱστορίαν ἐγὼ παρέλαβον μὲν καὶ παρ' αὐτῶν Καρχηδονίων· (3) (ἐγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γινώσκουσιν·) (4) ἔτι δὲ Μασσανάσσου ἀκριβέστερον διήκουσα, φέροντος ἀπολογισμούς, καθόλου μὲν περὶ πάντων Καρχηδονίων, μάλιστα δὲ περὶ τῆς Ἀννίβου καὶ Μάγωνος, τοῦ Σαυνίτου προσαγορευομένου, φιλαργυρίας. (5) Πρὸς γὰρ τοὺς ἄλλους ἔφη γενναιότατα κεκοινωνηκότας ἑαυτοῖς πραγμάτων τοὺς προειρημένους ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, καὶ πολλὰς μὲν πόλεις κατ' Ἰβηρίαν, πολλὰς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν εἰληφότας ἑκατέρους, τὰς μὲν κατὰ κράτος, τὰς δὲ ἐκ παραδόσεως, οὐδέποτε μετεσχηκέναι τῆς αὐτῆς πράξεως ἀλλήλοις· (6) ἀλλὰ ἀεὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἢ τοὺς πολεμίους στρατηγεῖν, χάριν τοῦ μὴ συμπαρεῖναι θάτερον θατέρῳ πόλεως καταλαμβανομένης, ἵνα μήτε διαφέρωνται πρὸς σφᾶς ἐκ τῶν τοιούτων, μήτε μερίζωνται τὸ λυσιτελές, ἐφαμίλλου τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν ὑπαρχούσης.

XXVI. Πλὴν ὅτι γε καὶ τὴν Ἀννίβου φύσιν οὐ μόνον ἡ τῶν φίλων παράθεσις, ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ τῶν πραγμάτων περίστασις ἐβιάζετο καὶ μετετίθετο πολλάκις, ἔκ τε τῶν προειρημένων καὶ τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἐστὶ φανερόν. (2) Ἅμα γὰρ τῷ γενέσθαι τὴν Καπύην τοῖς Ῥωμαίοις ὑποχείριον, εὐθέως ἦσαν, ὅπερ εἰκός, αἱ πόλεις μετέωροι, καὶ περιέβλεπον ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταβολῆς. (3) Ὅτε δὴ καὶ δοκεῖ μάλιστα δυσχρηστηθεὶς Ἀννίβας εἰς ἀπορίαν ἐμπεσεῖν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. (4) Οὔτε γὰρ

consilia non sunt prætereunda, præsertim quum vel uno verbo, quod pro sententia aliquando dictum est, tis id, quod volo, apparere possit. (4) Etenim quo tempore Hannibal cum copiis in Italiam trajicere cogitabat, cum maxima difficultas sese objiceret in annona et commeatibus ad alendum militem comparandis (quippe et ipsa itineris magnitudo, atque occurrentium barbarorum numerus ac ferocitas, prope inexplicabilem difficultatem afferebat), (5) re sæpius in medium proposita, cunctisque e consilio varie ambigentibus, unus ex Hannibalis amicis, Hannibal cognomento Monomachus, hanc sententiam dixisse fertur, unicam sibi viam videri, qua in Italiam perveniri posset. (6) Rogante vero Hannibale, eam ut aperiret: ad esum, inquit, humanæ carnis militem condocefaciendum esse. At Hannibal tum quidem ad hujus consilii audaciam et efficaciam nihil habuit, quod opponeret: sed, ut serio ea re cogitaret, neque ipse, neque amicorum quisquam in animum inducere potuit. (8) Hujus autem Monomachi cuncta illa facinora esse dicuntur, quæ sunt in Italia crudeliter gesta, et quæ Hannibali vulgo tribuuntur: sed eorundem facinorum non minima pars casibus etiam ac temporibus accepta referri debet.

XXV. Porro vero avarus Hannibal supra modum fuisse fertur, atque amico avaro Magone usus esse, qui res in Bruttiis administravit. (2) Atque hanc ego rem cum ab ipsis Carthaginiensibus accepi; (3) (indigenæ enim non modo ventorum stationes, ut proverbio dicitur, sed et popularium hominum mores optime norunt;) (4) tum a Massanissa distinctius didici. Is in genere de omnium Pœnorum, sed maxime de Hannibalis ac Magonis, cognomento Samnitis, avaritia argumenta afferebat. (5) Prædictos enim viros, aiebat, quum ab ineunte ætate, adversus alios quidem junctis studiosissime consiliis gesserint res, ac multas urbes cum in Hispania, tum in Italia, partim vi, partim deditione, ceperint, nunquam tamen in ejusdem facti societatem ambos simul venisse; (6) sed sibi invicem magis semper, quam hostibus, insidiatos esse, ne unquam in expugnatione alicujus oppidi alter una cum altero adesset; qua inter ipsos dissensio ex hujusmodi rebus oriretur, neve prædam ac lucrum partiri opus esset, cum amborum æqualis foret dignitas.

XXVI. At vero non solum amicorum suggestionibus, sed magis etiam rerum atque temporum ratione sæpe coactum et mutatum fuisse Hannibalis ingenium, cum ex supra dictis, tum ex his, quæ deinceps prosequemur, clarissime fit. (2) Postquam enim Capua a Romanis in ditionem redacta est, statim cunctæ civitates, animis, ut solet, suspensæ, occasiones causasque ad Romanos deficiendi circumspiciebant. (3) Quo tempore Hannibal de præsenti rerum statu ambigens, maximis difficultatibus conflictatus fuisse videtur. (4) Nam neque universas civitates pr

τηρεῖν τὰς πόλεις πάσας πολὺ διεστώσας ἀλλήλων δυνατὸς ἦν, καθίσας εἰς ἕνα τόπον, τῶν πολεμίων καὶ πλείοσι στρατοπέδοις ἀντιπαρατταττόντων· οὔτε διαιρεῖν εἰς πολλὰ μέρη τὴν αὐτοῦ δύναμιν οἷός τ' ἦν. (5) Εὐχείρωτος γὰρ ἔμελλε τοῖς ἐχθροῖς ὑπάρξειν, καὶ διὰ τὸ λείπεσθαι τῷ πλήθει, καὶ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πᾶσι αὐτὸς συμπαρεῖναι. (6) Διόπερ ἠναγκάζετο, τὰς μὲν προδήλως ἐγκαταλείπειν τῶν πόλεων, ἐξ ὧν δὲ τὰς φρουρὰς ἐξάγειν· ἀγωνιῶν, μὴ κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων συγκαταφθείρῃ τοὺς ἰδίους στρατιώτας. (7) Ἐνίας δὲ καὶ παρασπονδῆσαι ὑπέμεινε, μετανιστὰς εἰς ἄλλας πόλεις, καὶ ποιῶν ἀναρπάστους αὐτῶν τοὺς βίους. (8) Ἐξ ὧν προσκόπτοντες, οἱ μὲν ἀσέβειαν, οἱ δ' ὠμότητα κατεγίνωσκον. (9) Καὶ γὰρ ἁρπαγὴ χρημάτων ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ φόνοι, καὶ βίαιοι προφάσεις ἐγίγνοντο, διά τε τῶν ἐξιόντων καὶ διὰ τῶν εἰσιόντων στρατιωτῶν εἰς τὰς πόλεις· ἑκάστων ὑπειληφότων ὅσον οὐκ ἤδη τοὺς ὑπολειπομένους μεταβαλεῖσθαι πρὸς τοὺς ὑπεναντίους. (10) Ἐξ ὧν καὶ λίαν δυσχερές, ἀποφήνασθαι περὶ τῆς Ἀννίβου φύσεως, διά τε τὴν τῶν φίλων παράθεσιν, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν. (11) Κρατεῖ γε μὴν ἡ φήμη παρὰ μὲν Καρχηδονίοις, ὡς φιλαργύρου· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις, ὡς ὠμοῦ γενομένου αὐτοῦ.

inter se dissitas continere poterat, ipse uno in loco sedens, hoste pluribus exercitibus contra ipsum utente: neque in plures partes distribuere et carpere copias suas poterat; (5) ne hosti facilem victoriam præberet, cum et numero inferior esset, neque ibi ubique adesse posset. (6) Quare cogebatur, alias quidem civitates aperte derelinquere, ex aliis vero præsidium educere, veritus, ne, si novas res molirentur cives, milites simul suos perderet. (7) Quin etiam nonnullas contra fœdera violare sustinuit, transductis in alias urbes civibus, atque eorum opibus in prædam concessis. (8) Ex quibus cum in offensionem plurium venisset, alii impietatem, alii crudelitatem ei objiciebant. (9) Nam præter illa, quæ modo memoravi, direptiones bonorum, et cædes, et violentæ calumniæ ab egredientibus et ingredientibus in urbes militibus exercebantur; cum singuli existimarent, relictos propediem ad Romanorum partes defecturos esse. (10) Quamobrem difficile admodum est, de Hannibalis ingenio aliquid affirmare, cum ob amicorum suggestiones, tum ob temporum et casuum varietatem. (11) Fama tamen obtinuit apud Carthaginienses, avarum; apud Romanos vero, crudelem eum fuisse.

VII. — RES SICULÆ.

(Stephanus Byzantinus in Ἀκράγαντες.)

Πολύβιός φησι, τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ὠνομᾶσθαι, Ἀκράγης, διὰ τὸ εὔγειον.

Agrigentum Romanis traditum.

Polybius ait, et fluvium et urbem a regione nomen obtinuisse Ἄκρα γῆς (id est, Præstantissima terræ) propter soli fertilitatem.

Excerpt. antiq. ex lib. IX, cap. 21.

XXVII. Ἡ δὲ τῶν Ἀκραγαντίνων πόλις οὐ μόνον κατὰ τὰ προειρημένα διαφέρει τῶν πλείστων πόλεων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὀχυρότητα, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν κατασκευήν. (2) Ἔκτισται μὲν γὰρ ἀπὸ θαλάττης ἐν ὀκτωκαίδεκα σταδίοις, ὥστε μηδενὸς ἄμοιρον εἶναι τῶν ἐκ ταύτης χρησίμων. (3) Ὁ δὲ περίβολος αὐτῆς καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ διαφερόντως ἠσφάλισται. (4) Κεῖται γὰρ τὸ τεῖχος ἐπὶ πέτρας ἀκροτόμου καὶ περιῤῥῶγος, ᾗ μὲν αὐτοφυῶς, ᾗ δὲ χειροποιήτου· περιέχεται δὲ ποταμοῖς. (5) Ῥεῖ γὰρ αὐτῆς παρὰ μὲν τὴν νότιον πλευρὰν ὁ συνώνυμος τῇ πόλει, παρὰ δὲ τὴν ἐπὶ τὰς δύσεις καὶ τὸν λίβα τετραμμένην ὁ προσαγορευόμενος Ὕψας. (6) Ἡ δ' ἄκρα τῆς πόλεως ὑπέρκειται κατ' αὐτὰς τὰς θερινὰς ἀνατολὰς, κατὰ μὲν τὴν ἔξωθεν ἐπιφάνειαν ἀπροσίτῳ φάραγγι περιεχομένη, κατὰ δὲ τὴν ἐντὸς μίαν ἔχουσα πρόσοδον ἐκ τῆς πόλεως. (7) Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἔκτισται, καὶ Διὸς Ἀταβυρίου, καθάπερ καὶ παρὰ Ῥοδίοις. (8) Τοῦ γὰρ Ἀκράγαντος ὑπὸ Ῥοδίων ἀπῳκισμένου, εἰκότως ὁ θεὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἔχει προσηγορίαν, ἣν καὶ παρὰ τοῖς Ῥοδίοις. (9) Κεκόσμηται δὲ καὶ τἄλλα μεγαλοπρεπῶς ἡ πόλις, ναοῖς καὶ στοαῖς.

XXVII. Agrigentum non ob ea dumtaxat, quæ ante diximus, sed etiam propter munitionum firmitatem, et propter pulchritudinem ac magnificentiam plerisque præstat urbibus. (2) Nam quum sit conditum stadia decem et octo a mari, omnia ei abunde suppetunt commoda, quæ mare solet afferre. (3) Ambitus vero ejus, cum natura, tum arte, egregie est munitus. (4) Superstructus enim est murus petræ præaltæ, ac partim natura partim industria hominum undique præruptæ: cingitur autem fluviis. (5) Australe namque latus amnis præterfluit ejusdem cum urbe nominis: occidenti soli et Africo oppositam partem alluit qui nominatur Hypsas. (6) Qua vero ortum solis æstivum urbs respicit, imminet arx, quæ ab exteriori parte voragine alta atque inaccessa circumdatur, ab altera vero parte venientes ex urbe uno tantum aditu admittit. (7) In summo vertice Minervæ ædes visitur, et Jovis Atabyrii, sicut apud Rhodios. (8) Nam quum Rhodiorum colonia sit Agrigentum, jure merito hic deus eodem nomine colitur, atque apud Rhodios. (9) Ceterum et aliis templis atque porticibus magnifice decorata urbs est: et Olympii

Καὶ ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου νεὼς παντέλειαν μὲν οὐκ εἴληφε· κατὰ δὲ τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὸ μέγεθος οὐδ' ὁποίου τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα δοκεῖ λείπεσθαι.

Jovis templum absolutum quidem non est, sed magnitu tamen incepti et amplitudine nulli ex omnibus Gra operibus secundum esse videtur.

(Stephanus Byz.)

(10) Ἀγάθυρνα, πόλις Σικελίας, ὡς Πολύβιος ἐννάτῃ.

(10) Agathyrna, oppidum Siciliæ; ut Polybius libro

(Suidas in Ἐφ' ᾧ.)

(11) Ὁ δὲ Μάρκος, δοὺς πίστεις ὑπὲρ ἀσφαλείας, ἔπεισεν αὐτοὺς ἐκχωρεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἐφ' ᾧ, λαμβάνοντας μέτρημα παρὰ τῶν Ῥηγίνων, πορθεῖν τὴν Βρεττιανὴν, κυρίους ὄντας ὧν ἂν ἐκ τῆς πολεμίας ὠφεληθῶσι.

(11) Marcus (Valerius Lævinus), fide salutis data, persuasit, ut in Italiam trajicerent, ea conditione, ut pendio a Rheginis accepto, popularentur Bruttium agru et quamcumque ex hostili agro prædam facerent, jure dominii possiderent.

VIII. — RES GRÆCORUM.

(1) Excerpt. antiq. ex lib. IX, cap. 22, 23.

XXVIII. « Ὅτι μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τὴν Μακεδόνων δυναστείαν ἀρχὴν συνέβη γεγονέναι τοῖς Ἕλλησι δουλείας, οὐδ' ἄλλως εἰπεῖν οὐδένα πέπεισμαι τολμῆσαι· σκοπεῖν δ' οὕτως ἔξεστιν. (2) Ἦν τι σύστημα τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλλήνων, οὓς ἀπῴκισαν Ἀθηναῖοι καὶ Χαλκιδεῖς, ὧν μέγιστον εἶχε πρόσχημα καὶ δύναμιν ἡ τῶν Ὀλυνθίων πόλις. (3) Ταύτην ἐξανδραποδισάμενος Φίλιππος, καὶ παράδειγμα ποιήσας, οὐ μόνον τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων ἐγένετο κύριος, ἀλλὰ καὶ Θετταλοὺς ὑφ' αὑτὸν ἐποιήσατο διὰ τὸν φόβον. (4) Μετ' οὐ πολὺ δὲ μάχῃ νικήσας τοὺς Ἀθηναίους, ἐχρήσατο μεγαλοψύχως τοῖς εὐτυχήμασιν, οὐχ ὅπως Ἀθηναίους εὖ ποιήσῃ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς πρὸς ἐκείνους εὐεργεσίας προκαλέσηται τοὺς ἄλλους εἰς τὸ ποιεῖν ἐθελοντὴν αὐτῷ τὸ προσταττόμενον. (5) Ἦν ἔτι τὸ τῆς ὑμετέρας πόλεως ἀξίωμα, δοκοῦν ἂν σὺν καιρῷ προστήσεσθαι τῶν Ἑλλήνων. (6) Τοιγαροῦν πᾶσαν ἱκανὴν ποιησάμενος πρόφασιν, ἧκε μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ κατέφθειρε μὲν τέμνων τὴν γῆν, κατέφθειρε δ' αὐτῶν τὰς οἰκίας. (7) Τὸ δὲ τελευταῖον, ἀποτεμόμενος καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ὑμῶν, προσένειμε τὴν μὲν Ἀργείοις, τὴν δὲ Τεγεάταις καὶ Μεγαλοπολίταις, τὴν δὲ Μεσσηνίοις· ἅπαντας βουλόμενος καὶ παρὰ τὸ προσῆκον εὐεργετεῖν, ἐφ' ᾧ μόνον ὑμᾶς κακῶς ποιεῖν. (8) Διεδέξατο παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν Ἀλέξανδρος. Οὗτος πάλιν, ὑπολαβὼν βραχύ τι τῆς Ἑλλάδος ἔναυσμα καταλείπεσθαι περὶ τὴν Θηβαίων πόλιν, τίνα τρόπον αὐτὴν διέφθειρε, πάντας ὑμᾶς οἴομαι κατανοεῖν.

XXIX. « Καὶ μὴν περὶ τῶν διαδεξαμένων τούτου τὰ πράγματα, πῶς κέχρηνται τοῖς Ἕλλησι, τί με δεῖ κατὰ μέρος λέγειν; (2) Οὐδεὶς γάρ ἐστι τῶν ὄντων οὕτως ἀπράγμων, ὃς οὐχὶ πέπυσται, πῶς Ἀντίπατρος μὲν, ἐν τῇ περὶ Λαμίαν μάχῃ νικήσας τοὺς Ἕλληνας, κάκιστα μὲν ἐχρήσατο τοῖς ταλαιπώροις Ἀθηναίοις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· (3) εἰς τοῦτο δ' ὕβρεως ἦλθε καὶ παρανομίας, ὡς φυγαδοθήρας καταστήσας, ἐξέπεμψε πρὸς τὰς πόλεις ἐπὶ τοὺς ἀντειρηκό-

(I) *Legatio Ætolorum ad Lacedæmonios contra Phil pum, et Acarnanum ad eosdem pro Philippo.*

XXVIII. « Equidem persuasus sum, viri Lacedæmo fore neminem, qui negare ausit, Macedonum imper Græcis civitatibus causam et principium exstitisse serv tis. Id vero ita potest intelligi. (2) Erat olim inter Græ qui Thraciam colebant, corpus veluti quoddam colonia ab Atheniensibus et Chalcidensibus eo deductarum; i quas et splendoris et potentiæ plurimum urbs Olynthio obtinuit. (3) Hanc Philippus quum in servitutem red set, et in exemplum timendi ceteris statuisset; non so Thracensium Græcorum oppidis est potitus, sed e Thessalos metu consternatos potestati suæ subjecit. Non multo post, superatis in acie Atheniensibus, vic ille quidem magno animo et moderate est usus; non s quod victis ex animo bene vellet, nam ab ea quidem n plurimum aberat; verum, ut beneficiis, quæ in Atheni conferret, alios alliceret, ut imperium suum ultro ac rent. (5) Manebat adhuc civitati vestræ sua auctor quæ, si offerretur occasio, populorum Græciæ patroci videbatur susceptura. (6) Idcirco Philippus, quan levem occasionem satis justam belli causam esse ratus copiis in fines vestros venit, agros devastat, domos v evertit : (7) postremo, quum oppida etiam cum agr bis ademisset, alia Argivis attribuit, alia Tegeatis e galopolitanis, nonnulla item Messeniis; omnibus vel c jus et fas benefacere cupiens, ea dumtaxat mercede, v bis malefaceret. (8) Successit huic in regno Alexander quoque, arbitratus, exiguum saltem aliquem Græci mitem superesse, dum urbs Thebanorum staret, quo in eam sævierit, vestrum puto esse neminem, quin

XXIX. « Jam illi, qui post Alexandrum in Macedonia sunt potiti, quales se erga Græcos præbuerint, quid tim me dicere est opus? (2) Nemo homo vivit, adeo gestarum incuriosus, qui narrante fama non didicerit modo Antipater, prælio victis ad Lamiam Græcis, in Athenienses pessime acceperit, pessime item alios qui quidem eo insolentiæ atque immanitatis venit, quisitores exulum, ob id ipsum institutos, per dimitteret, adversus eos, qui ipsi contradixissent

..., ἢ καθόλου λελυπηκότας τι τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. (4) Ὧν οἱ μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀγόμενοι μετὰ βίας, οἱ δ' ἀπὸ τῶν βωμῶν ἀποσπώμενοι, μετὰ τιμωρίας ἀπέθνησκον, οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ πάσης ἐξενηλατοῦντο τῆς Ἑλλάδος· φύξιμον γὰρ οὐδὲν ἦν πλὴν ἑνὸς αὐτοῖς τοῦ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνους. (5) Τά γε μὴν Κασσάνδρῳ καὶ Δημητρίῳ πεπραγμένα, σὺν δὲ τούτοις Ἀντιγόνῳ τῷ Γονατᾷ, τίς οὐκ οἶδε; Διὰ γὰρ τὸ προσφάτως αὐτὰ γεγονέναι, τελέως ἐναργῆ συμβαίνει τὴν γνῶσιν αὐτῶν ὑπάρχειν. (6) Ὧν οἱ μὲν φρουρὰς εἰσάγοντες εἰς τὰς πόλεις, οἱ δὲ τυράννους ἐμφυτεύοντες, οὐδεμίαν πόλιν ἄμοιρον ἐποίησαν τοῦ τῆς δουλείας ὀνόματος. (7) Ἀφέμενος δὲ τούτων, ἐπάνειμι ... ἐπὶ τὸν τελευταῖον Ἀντίγονον· ἵνα μή τινες ἐκ τούτων πράξιν ἀπλῶς τινὲς ὑμῶν θεωροῦντες, ὑπόχρεοι ... νομίζωσιν εἶναι Μακεδόσιν. (8) Οὔτε γὰρ ... σώζειν προαιρούμενος Ἀντίγονος ἐπανείλετο ... πρὸς ὑμᾶς πόλεμον, οὔτε τῇ Κλεομένους τυραννίδι δυσαρεστούμενος, ἵνα Λακεδαιμονίους ἐλευθερώσῃ. (9) Καὶ λίαν γὰρ ὅ γε τοιοῦτός ἐστι τρόπος εὐήθης, εἴ ... ἄρα ταύτην ὑμῶν ἔχει τὴν διάληψιν. (10) Ἀλλ', ... οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν ἐσομένην, ... ὑμᾶς τὴν Πελοποννησίων ἀρχὴν καταστήσησθε· ... δὲ τοῦτο, βλέπων εὖ πεφυκότα τὸν Κλεομένην, ... τύχην ὑμῖν λαμπρῶς συνεργοῦσαν, (11) ἅμα ... καὶ φθονήσας παρῆν, οὐ Πελοποννησίοις βοηθήσων, ἀλλὰ τὰς ὑμετέρας ἐλπίδας ἀφελούμενος, καὶ τὴν ... ὑπεροχὴν ταπεινώσων. (12) Διόπερ οὐχ ἐπὶ ... ἀγαπᾶν ὀφείλετε Μακεδόνας, ὅτι, κυριεύσαντες τῆς πόλεως, οὐ διήρπασαν, ἐφ' ὅσον ἐχθροὺς νομίζειν καὶ μισεῖν, ὅτι δυναμένους ὑμᾶς ἡγεῖσθαι τῆς Ἑλλάδος πλεονάκις ἤδη κεκωλύκασι.

XXX. Περί γε μὴν τῆς Φιλίππου παρανομίας ... πλείω λέγειν; (2) Τῆς μὲν γὰρ εἰς τὸ θεῖον ... ἱκανὸν ὑπόδειγμα αἱ περὶ τοὺς ἐν Θέρμῳ ὕβρεις· τῆς δ' εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὠμότητος, ἡ ... Μεσσηνίους ἀθεσία καὶ παρασπόνδησις. * (3) Μόνοι γὰρ μόνοι μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀντωφθάλμησαν πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδίκως ἀκληρούντων ἀσφαλείας· μόνοι δὲ πρὸς τὴν Βρέννου καὶ τῶν ... βαρβάρων ἔφοδον ἀντέστησαν· (4) μόνοι ... συνηγωνίζοντο, βουλόμενοι τὴν πάτριον ... τῶν Ἑλλήνων ὑμῖν συγκατασκευάζειν. (5) ... μὲν οὖν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Περὶ δὲ ... ἐνεστῶτος διαβουλίου, γράφειν μὲν καὶ χειροτονεῖν ... πως ἐστὶν, ὡς περὶ πολέμου βουλευομένοις· τῇ μέντοι γε ἀληθείᾳ μὴ νομίζειν, τοῦτον εἶναι ... (6) Ἀχαιοὺς μὲν γὰρ οὐχ οἷον δεῖν ἡσσωμένους ... ὑμῶν τὴν χώραν, μεγάλην δὲ χάριν ἕξειν ... ὑπολαμβάνω τοῖς θεοῖς, ἐὰν δύνωνται τὴν ἰδίαν ..., ἐπειδὰν αὐτοῖς ὁ πόλεμος ὑπ' Ἠλείων καὶ ... διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς συμμαχίαν, ἅμα δὲ ... ὑφ' ἡμῶν περιστατῆ. (7) Φίλιππον δὲ πάν... πέπεισμαι λήξειν τῆς ὁρμῆς, κατὰ μὲν γῆν ὑπ'

omnino regiam Macedonum familiam ullo pacto offendissent. (4) Atque horum alii ab ædibus sacris vi abducti, alii ab ipsis deorum aris abstracti, cum cruciatu necati sunt: qui autem evaserant, ii universa Græcia extorres pellebantur; neque ullum usquam miseris, nisi apud unam Ætolorum gentem, perfugium patebat. (5) Cassandri porro facta, et Demetrii, nec non Antigoni Gonatæ, quis ignorat? Nam quia non ita dudum illa acciderunt, viget adhuc in hominum animis recens eorum memoria, et exacta omnium notitia. (6) Namque horum alii præsidiis in urbes inductis, alii tyrannis impositis, nullam siverunt esse urbem, quæ durum illud servitutis nomen non experiretur. (7) Verum hæc mitto, et ad novissimi Antigoni facta me converto: ne, si quis fortasse vestrum, quæ ille tum gessit, simpliciore animo consideravit, aliquid eo nomine se debere Macedonibus in animum inducat. (8) Enimvero Antigonus bellum adversus vos suscepit, non eo sane consilio, ut Achæos servaret, aut quod, tyrannide Cleomenis offensus, in libertatem vindicare vos vellet. (9) Quam opinionem de illo si quis vestrum habet, hunc profecto oportet esse nimis facili ad quidvis credendum ingenio. (10) Sed intelligebat nimirum Antigonus, si vobis in Peloponnesios imperium erigeretis, suam sibi parum tutam dominationem futuram: ad hoc autem efficiendum accommodatissimum videbat natura esse Cleomenem, vosque fortuna cum primis secunda uti: (11) hæc cum ejus animum timore et invidia stimulassent, venit, non ut Peloponnesiis ferret opem, sed ut spes vestras vobis præcideret, et potentiam vestram attereret. (12) Quapropter non tantam, cur Macedones diligatis, causam habetis, quod urbe vestra potiti eam non diripuerunt, quantam, cur hostes vestros eos ducatis, et odio prosequamini, quod, principatum Græciæ quum possetis consequi, eum ne adipisceremini, persæpe impedimento vobis fuerunt.

XXX. At de Philippi iniquitate quid attinet verba facere? (2) In deos qua sit impietate, luculento testimonio sunt contumeliæ, delubris Thermi illatæ: qua in homines crudelitate, violata per scelus, quæ data fuerat Messeniis fides. (3) Soli Ætoli enim pro securitate eorum, qui nefarie opprimebantur, contra Antipatrum oculos sustinuerunt attollere; soli, irruenti in Græciam Brenno et ceteris barbarorum copiis, restiterunt: (4) soli ex omnibus, quorum auxilium implorastis, adfuerunt, ut in recuperando Græciæ principatu, quem majores vestri tenuerunt, vos adjuvarent. Verum de his quidem hactenus. (5) Ad præsentem vero deliberationem quod attinet, licet ita oporteat perscribere, ita sententias dicere, quasi de bello proposita esset consultatio: re tamen vera bellum istud existimandum non est. (6) Etenim victi Achæi, tantum abest, arbitror, ut agrum vestrum sint populaturi, ut magnas diis potius gratias habituri sint, si ditionem ipsi suam potuerint defendere, cum et ab Eleis et a Messeniis, societate nobis junctis, et simul a nobis peti se undique bello senserint. (7) Philippum vero utique a ferocia destiturum mihi persuadeo, ubi terra quidem Ætoli bellare in eum

Αἰτωλῶν πολεμούμενον, κατὰ δὲ θάλατταν ὑπό τε Ῥωμαίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου. (8) Λίαν δ' εὐμαρὲς ἐστι συλλογίσασθαι τὸ μέλλον ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. (9) Εἰ γὰρ πρὸς μόνους Αἰτωλοὺς πολεμῶν μηδέποτε δυνατὸς ἦν χειρώσασθαι τούτους, ἦ που συμβεβηκότων, ἀξιόχρεως ἂν εἴη πρὸς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον.

XXXI. « Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, χάριν τοῦ γνῶναι πάντας ὑμᾶς, διότι καὶ μὴ προεισδεδεμένους, ἀλλ' ἐξ ἀκεραίου βουλευομένους, μᾶλλον Αἰτωλοῖς ὑμᾶς ἢ Μακεδόσιν ἐχρῆν συμμαχεῖν. (2) Ἂν δὲ καὶ προκατέχεσθε, καὶ προδιειλήφατε περὶ τούτων, τίς ἔτι καταλείπεται λόγος; (3) Εἰ γὰρ συνέθεσθε τὴν νῦν ὑπάρχουσαν ὑμῖν πρὸς ἡμᾶς συμμαχίαν πρότερον τῶν ὑπ' Ἀντιγόνου γεγονότων εἰς ὑμᾶς εὐεργετημάτων· ἴσως ἦν εἰκὸς διαπορεῖν, εἰ δέον ἐστὶ, τοῖς ἐπιγεγονόσιν εἴκοντας, παριδεῖν τι τῶν πρότερον ὑπαρχόντων. (4) Ἐπεὶ δὲ συντετελεσμένης ὑπ' Ἀντιγόνου τῆς πολυθρυλλήτου ταύτης ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας, ἣν οὗτοι παρ' ἕκαστον ὑμῖν ὀνειδίζουσι, μετὰ δὲ ταῦτα βουλευόμενοι, καὶ πολλάκις ἑαυτοῖς δόντες λόγον, ποτέροις ὑμᾶς δεῖ κοινωνεῖν πραγμάτων, Αἰτωλοῖς ἢ Μακεδόσιν, εἵλεσθε μετέχειν Αἰτωλοῖς, οἷς ἐδώκατε περὶ τούτων πίστεις, καὶ ἐλάβετε παρ' ἡμῶν, καὶ συμπεπολεμήκατε τὸν πρώην συστάντα πόλεμον ἡμῖν πρὸς Μακεδόνας· τίς ἔτι δύναται περὶ τούτων εἰκότως ἐπαπορεῖν; (5) Τὰ μὲν γὰρ πρὸς Ἀντίγονον καὶ Φίλιππον ὑμῖν ὑπάρχοντα φιλάνθρωπα παρεγράφη τότε. (6) Λοιπὸν, ἢ δι' Αἰτωλῶν ἀδίκημά τι δεῖ μετὰ ταῦτα γεγονὸς εἰς ὑμᾶς δεικνύειν, ἢ διὰ Μακεδόνων εὐεργεσίαν, ἤ, μηδετέρου τούτων ἐπιγεγονότος, πῶς, οἷς πρότερον ἐξ ἀκεραίου βουλευόμενοι δικαίως οὐ προσέσχετε, τούτων τονῦν ἐντραπέντες, ἀνασκευάζειν μέλλετε συνθήκας, ὅρκους, τὰς μεγίστας πίστεις παρ' ἀνθρώποις; » (7) Ὁ μὲν οὖν Χλαινέας, τοιαῦτα διαλεχθεὶς, καὶ δόξας δυσαντιῤῥήτως εἰρηκέναι κατέπαυσε τὸν λόγον.

XXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα Λυκίσκος, ὁ τῶν Ἀκαρνάνων πρεσβευτὴς, εἰσελθὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἐπέσχε, θεωρῶν τοὺς πολλοὺς ἐν αὑτοῖς διαλαλοῦντας ὑπὲρ τῶν προειρημένων. (2) Ἐπεὶ δέ ποτε καθησύχασαν, οὕτω πως ἤρξατο τοῦ λέγειν. (3) « Ἡμεῖς, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, παρεγενόμεθα μὲν, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀκαρνάνων ἀπεσταλμένοι πρὸς ὑμᾶς, μετέχοντες δὲ σχεδὸν ἀεί ποτε Μακεδόσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ τὴν πρεσβείαν ταύτην κοινὴν ὑπολαμβάνομεν ἡμῖν ὑπάρχειν καὶ Μακεδόσιν. (4) Ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τοὺς κινδύνους, διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ μέγεθος τῆς Μακεδόνων δυνάμεως, ἐμπεριέχεσθαι συμβαίνει καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσφάλειαν ἐν ταῖς ἐκείνων ἀρεταῖς· οὕτω καὶ κατὰ τοὺς πρεσβευτικοὺς ἀγῶνας ἐμπεριέχεται τὸ τῶν Ἀκαρνάνων συμφέρον ἐν τοῖς Μακεδόνων δικαίοις. (5) Διόπερ οὐ δεῖ θαυμάζειν ὑμᾶς, ἐὰν τὸν πλείω λόγον ὑπὲρ Φιλίππου ποιώμεθα καὶ Μακεδόνων. (6) Χλαι-

coperint, mari vero populus Romanus et rex Attalus. Certe, quid futurum sit, ex iis quæ jam ante accide facili conjectura potest divinari. (9) Nam si cum Ætolorum gente armis decertans, suæ illos potestati jicere nunquam potuit, erit videlicet metuendum, ne, dicti populi in unum convenerint, bello ab iis inferendo sit futurus.

XXXI. Hæc pro instituto dicenda censui, ut intellige omnes, vos, nedum jam ante illigatos, sed vel si re in proponeretur hujusmodi deliberatio, nobis potius Æ societate jungi debere, quam Macedonibus. (2) Qu etiam præoccupati tenemini, jamque ante de ea re st stis, quid verbis amplius est opus? (3) Sane enim, s dus hoc, quod vobis est nobiscum, ante esset ic quam illa ab Antigono beneficia accepissetis, dubitar tasse posset, num antiquius aliquod fœdus negligere retis, dum recentioribus bene meritis provocati novæ g locum daretis. (4) Nunc, quoniam post libertatem et salutem vobis per Antigonum partam, quæ tant jactatur, et ab istis subinde vobis exprobratur, deliber posthac instituta, cum utris societatem fortunarum deberetis, rerum omnium momentis probe expensis optastis Ætolis potius quam Macedonibus vos adju cujus rei fidem et dedistis ipsi nobis, et vicissim a accepistis; qui etiam nuperum adversus Macedones una nobiscum gessistis : post ista, inquam, omni poterit amplius de eadem re dubitandi esse locus Quæcumque enim amicitiæ jura cum Antigono et P vobis intercedebant, ea tunc temporis sunt expunct Restat igitur, ut vel posteriore aliqua ab Ætolis inju probetis lacessitos, vel recentiore beneficio a Mace affectos. Quorum si neutrum postea contigit, cedo ob causam, quos antea, ubi integris rebus delibe merito non curastis, eorum nunc rationem habent dera, jusjurandum, et quæ maxima censentur int nes fidei vincula, evertetis, atque antiquabitis? » locutus Chlæneas, quum jam videretur ejus oratio difficulter posse confutari, finem dicendi fecit.

XXXII. Secundum hæc prodiit in medium Lycisc nanum orator : qui primo, quia videbat omnes in iis, quæ dicta fuerant, colloquentes, vocem co (2) ubi vero tandem audientia est facta, in hunc dum orationem est exorsus. (3) « Nos quidem, v dæmonii, a communi Acarnanum oratores ad v huc venimus : sed qui ejusdem semper spei ac fort Macedonibus fuimus participes, hanc quoque le nobis cum illis esse communem arbitramur. (4 admodum autem in bellorum discriminibus usu v propter præpotentes et magnas Macedonum viro quoque securitas ipsorum virtute, ceu eidem cau cita, contineatur : ita etiam in legationum discept salutem Acarnanum Macedonum jura in se contin Quare mirari nemo vestrum debet, si pars major nostræ de Philippo et Macedonibus sit futura.

τοιγαροῦν, καταστρέφων τὴν δημηγορίαν, ἀπότομόν τινα συγκεφαλαίωσιν ἐποιήσατο τῶν ὑπαρχόντων πρὸς ὑμᾶς δικαίων. (7) Ἔφη γάρ, εἰ μὲν ἐπιγέγονέ τι μετὰ τὸ θέσθαι τὴν συμμαχίαν ὑμᾶς τὴν πρὸς τούτους, ἤτοι βλαβερὸν καὶ δυσχερὲς ὑπ' Αἰτωλῶν, ἢ καὶ νὴ Δία φιλάνθρωπον ὑπὸ Μακεδόνων, εἰκότως ἂν καὶ τὸ νῦν διαβούλιον ἐξ ἀκεραίου σκέψεως τυγχάνειν· (8) εἰ δέ, μηδενὸς ἐπιγεγονότος τοιούτου, τὰ κατ' Ἀντίγονον προφερόμενοι, τὰ πρότερον ὑφ' ὑμῶν δεδοκιμασμένα, πεπείσμεθα νῦν ἡμεῖς ἀνασκευάσειν ὅρκους καὶ συνθήκας, εὐηθεστάτους πάντων ἡμᾶς ὑπάρχειν. (9) Ἐγὼ δ', εἰ μὲν μηδὲν ἐπιγέγονε κατὰ τὸν τούτου λόγον, μένει δὲ τὰ πράγματα τοιαῦτα τοῖς Ἕλλησιν, οἷα πρότερον ἦν, ὅτε πρὸς αὐτοὺς Αἰτωλοὺς ἐποιεῖσθε τὴν συμμαχίαν, ὁμολογῶ πάντων εὐηθέστατος ὑπάρχειν, καὶ ματαίους μέλλειν διατίθεσθαι λόγους· (10) εἰ δὲ τὴν ἐναντίαν ἔσχηκε διάθεσιν, ὡς ἐγὼ σαφῶς δείξω προϊόντος τοῦ λόγου, καὶ λίαν ἐμὲ μὲν οἴομαι φανήσεσθαί τι λέγειν ὑμῖν τῶν συμφερόντων, Χλαινέαν δ' ἀγνοεῖν. (11) Παραγιγνόμεθα μὲν οὖν, ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου πεπεισμένοι δεῖν ἡμᾶς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι, διότι καὶ πρέπον ὑμῖν ἐστι καὶ συμφέρον, εἰ ἦν δυνατὸν, ἀκούσαντας τῆς ἐπιφερομένης τοῖς Ἕλλησι περιστάσεως, καλόν τι βουλεύσασθαι καὶ πρέπον ὑμῖν, μετασχόντας ἡμῖν τῶν ἐλπίδων· (12) εἰ δὲ μή, τούτων τὴν ἡσυχίαν ἔχειν κατὰ τὸ παρόν.

XXXIII. « Ἐπεὶ δ' ἀνέκαθεν οὗτοι κατηγορεῖν ἐτόλμησαν τῆς Μακεδόνων οἰκίας, ἀναγκαῖον εἶναί μοι δοκεῖ πρότερον ὑπὲρ τούτων βραχέα διαλεχθέντα ἀφελεῖν τὴν ἄγνοιαν τῶν πεπιστευκότων τοῖς εἰρημένοις. (2) Ἔφη τοιγαροῦν Χλαινέας, Φίλιππον τὸν Ἀμύντου διὰ τῆς Ὀλυνθίων ἀτυχίας κύριον γενέσθαι Θετταλίας. (3) Ἐγὼ δὲ διὰ Φιλίππου οὐ μόνον Θετταλούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ὑπολαμβάνω σεσῶσθαι. (4) Καθ' οὓς γὰρ καιροὺς Ὀνόμαρχος καὶ Φιλόμηλος, καταλαβόμενοι Δελφούς, ἀσεβῶς καὶ παρανόμως ἐγένοντο κύριοι τῶν τοῦ θεοῦ χρημάτων, τότε τίς ὑμῶν οὐκ οἶδε, διότι τηλικαύτην συνεστήσαντο δύναμιν, πρὸς ἣν οὐδεὶς ἔτι τῶν Ἑλλήνων ἀντοφθαλμεῖν δυνατὸς ἦν; (5) ἀλλ' ἐκινδύνευον, ἅμα ταῖς εἰς τὸ θεῖον ἀσεβείαις, καὶ τῆς Ἑλλάδος γενέσθαι κύριοι πάσης. (6) Ἐν οἷς Φίλιππος ἐθελοντὴν αὑτὸν ἐπιδούς, ἐπανείλετο μὲν τοὺς τυράννους, ἠσφαλίσατο δὲ τὰ κατὰ τὸ ἱερόν, αἴτιος δ' ἐγένετο τοῖς Ἕλλησι τῆς ἐλευθερίας, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μεμαρτύρηκε καὶ τοῖς ἐπιγενομένοις. (7) Οὐ γὰρ ὡς ἠδικηκότα Φίλιππον Θετταλούς, καθάπερ οὗτος τολμᾷ λέγειν, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ὄντα τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ γῆν αὐτὸν ἡγεμόνα καὶ κατὰ θάλατταν εἵλοντο πάντες· οὗ πρότερον ἀνθρώπων οὐδεὶς ἔτυχε. (8) Νὴ Δί', ἀλλὰ παρεγένετο μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Λακωνικήν· (9) οὐ κατά γε τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, ὡς ὑμεῖς ἴστε· καλούμενος δέ, καὶ πολλάκις ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκ Πελοποννήσου φίλων καὶ συμμάχων, μόλις αὑτὸν ἐπέδωκε. (10) Καὶ παραγε-

vero Chlæneas, in extrema sua concione, jura, quæ sunt Ætolis vobiscum, præcisa quadem collectione est complexus. (7) Dixit enim : si post initam a vobis cum sua gente societatem, aut damno aut molestia aliqua Ætoli, aut contra beneficio aliquo Macedones vos affecerint; idoneam esse causam, cur hæc deliberatio velut rebus integris instituatur : (8) sin, horum quum nihil acciderit, nos interim, allatis in medium rebus gestis Antigoni, et eis, quæ prius a vobis decreta sunt, confidamus jusjurandum et fœdera evertere posse; omnium mortalium nos fore fatuissimos. (9) Ego vero, si modo, ut hic ait, nihil postea contigit, et res Græcorum in statu sunt eodem, quo prius erant, quando cum solis Ætolis societatem contraxistis; non abnuo, quin mortalium omnium sim stultissimus, et omnis hæc, quam affero, oratio inanis ac vana sit. (10) Sin ita est, quemadmodum deinceps sumus perspicue probaturi, ut status rerum in contrarium verterit, plane equidem confido, visum iri me vobis utique utilia dixisse, Chlæneam vero in errore versari. (11) Adsumus igitur, persuasi de hoc ipso nobis esse verba apud vos facienda, quæ liquido probarent, et honestum et utile vobis futurum, ut, si fieri queat, postquam de impendentibus universæ Græciæ malis fueritis edocti, præclarum aliquod ac vobis dignum consilium suscipiatis, salutis ac periculi societatem nobiscum ineuntes : (12) sin hoc fieri nequeat, saltem ut hoc tempore quieti maneatis.

XXXIII. Sed quoniam isti ab ultima rerum memoria exorsi, regiam Macedonum domum criminari sunt ausi; pauca mihi prius de iisdem rebus necessario dicenda videntur, ut iis, qui fidem dictis habuerint, suum errorem eripiam. (2) Dixit igitur Chlæneas, Philippum Amyntæ filium per exitium Olynthiis illatum Thessalia esse potitum. (3) Censeo vero ego, per Philippum non solum Thessalos, sed ceteros quoque Græcos omnes fuisse tum servatos. (4) Quo enim tempore Onomarchus et Philomelus, urbe Delphorum occupata, impie ac nefarie sacra deo pecunia sunt potiti, quis ignorat e vobis, tantum istos potentiæ tunc sibi comparasse, ut eis palam resistere Græcorum nemo auderet? (5) Quin eo videbatur res rediisse, ut isti, sacrilegio admisso non contenti, universæ hoc amplius Græciæ dominarentur. (6) Atque hoc est tempus, quando Philippus, periculo ultro se objiciens, tyrannos sustulit, templum Delphicum in tuto collocavit, et Græciæ populis auctor libertatis exstitit : quod posteris quoque testatum ut esset, res insecutæ effecerunt. (7) Philippum enim Græci, non sane ut auctorem injuriarum in Thessalos, quod istum dicere non puduit, sed ut de Græcia tota bene meritum, terra marique ducem suum omnes elegerunt : qui honos nemini cuiquam mortalium ante ipsum contigerat. (8) At enim Laconicæ fines cum exercitu Philippus est ingressus! (9) Non ultro ille quidem, nec proprio consilio, quod ipsi quoque scitis : sed ab amicis et sociis, quos in Peloponneso habebat, accitus ac sæpius invocatus, ægre tandem hisce rebus animum applicuit. (10) Et postquam in Peloponnesum venit, vide

νόμενος, πῶς τοῖς πράγμασιν ἐχρήσατο, ὦ Χλαινέα, σκόπει. Δυνάμενος γὰρ συγχρήσασθαι ταῖς τῶν ἀστυγειτόνων ὁρμαῖς πρός τε τὴν τῆς χώρας τῆς τούτων καταφθορὰν, καὶ τὴν τῆς πόλεως ταπείνωσιν, καὶ τοῦτο πρᾶξαι μετὰ τῆς μεγίστης χάριτος· (11) ἐπὶ μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν οὐδαμῶς αὑτὸν ἐνέδωκε· καταπληξάμενος δὲ κἀκείνους καὶ τούτους, ἐπὶ τῷ κοινῇ συμφέροντι διὰ λόγου τὴν ἐξαγωγὴν ἀμφοτέρους ἠνάγκασε ποιήσασθαι περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· (12) οὐχ αὑτὸν ἀποδείξας κριτὴν ὑπὲρ τῶν ἀντιλεγομένων, ἀλλὰ κοινὸν ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων καθίσας κριτήριον. (13) Ἄξιόν γε τὸ γεγονὸς ὀνείδους καὶ προφορᾶς.

XXXIV. « Πάλιν Ἀλεξάνδρῳ, διότι μὲν, ἀδικεῖσθαι δόξας, τὴν Θηβαίων πόλιν ἐκόλασε, τοῦτο πικρῶς ὠνείδισας. (2) Ὅτι δὲ τιμωρίαν ἔλαβε παρὰ τῶν Περσῶν ὑπὲρ τῆς εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας ὕβρεως, οὐκ ἐποιήσω μνήμην· (3) οὐδὲ διότι μεγάλων κακῶν κοινῇ πάντας ὑμᾶς ἔλυσε, καταδουλωσάμενος τοὺς βαρβάρους, καὶ παρελόμενος αὐτῶν τὰς χορηγίας, αἷς ἐκεῖνοι χρώμενοι κατέφθειραν τοὺς Ἕλληνας, ποτὲ μὲν Ἀθηναίους καὶ τοὺς τούτων προγόνους ἀγωνοθετοῦντες καὶ συμβάλλοντες, ποτὲ δὲ Θηβαίους· καὶ τέλος ὑπήκοον ἐποίησε τὴν Ἀσίαν τοῖς Ἕλλησι. (4) Περὶ δὲ τῶν διαδεξαμένων πῶς καὶ τολμᾶτε μνημονεύειν; Ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, οἷς μὲν ἀγαθῶν, οἷς δὲ κακῶν ἐγίγνοντο παραίτιοι πολλάκις· (5) περὶ ὧν τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως ἂν ἐξείη μνησικακεῖν, ὑμῖν δ' οὐδαμῶς καθήκει τοῦτο ποιεῖν, τοῖς ἀγαθοῦ μὲν μηδενὶ μηδενὸς παραιτίοις γεγονόσι, κακῶν δὲ πολλοῖς καὶ πολλάκις. (6) Ἐπεὶ τίνες οἱ τὸν Ἀντίγονον εἰσὶ τὸν Δημητρίου παρακαλέσαντες ἐπὶ διαιρέσει τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους; (7) Τίνες δ' οἱ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Ἠπειρώτην ὅρκους ποιησάμενοι καὶ συνθήκας ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ μερισμῷ τῆς Ἀκαρνανίας; οὐχ ὑμεῖς; (8) Τίνες δὲ κατὰ κοινὸν τοιούτους ἡγεμόνας ἐξέπεμψαν, οἵους ὑμεῖς; Οἵ γε καὶ τοῖς ἀσύλοις ἱεροῖς ἐτόλμησαν προσάγειν τὰς χεῖρας. (9) Ὧν Τίμαιος μὲν τό τε ἐπὶ Ταινάρῳ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ τὸ τῆς ἐν Λούσοις ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐσύλησε· (10) Φάρυκος δὲ καὶ Πολύκριτος, ὁ μὲν τὸ τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει τέμενος, ὁ δὲ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Μαντινείᾳ διήρπασε. (11) Τί δὲ Λάτταβος καὶ Νικόστρατος; οὐ τὴν τῶν Παμβοιωτίων πανήγυριν, εἰρήνης οὔσης, παρεσπόνδησαν, Σκυθῶν ἔργα καὶ Γαλατῶν ἐπιτελοῦντες; Ὧν οὐδὲν πέπρακται τοῖς διαδεξαμένοις.

XXXV. « Καὶ πρὸς οὐδὲν τούτων ἀπολογηθῆναι δυνάμενοι, σεμνύνεσθε, διότι τὴν ἐπὶ Δελφοὺς ἔφοδον τῶν βαρβάρων ὑπέστητε· καὶ φατὲ, δεῖν διὰ ταῦτα χάριν ἔχειν ὑμῖν τοὺς Ἕλληνας. (2) Ἀλλ' εἰ διὰ μίαν ταύτην χρείαν Αἰτωλοῖς χάρις ὀφείλεται, τίνος καὶ πηλίκης δεῖ τιμῆς ἀξιοῦσθαι Μακεδόνας, οἳ τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον οὐ παύονται διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλείας; (3) Ὅτι γὰρ ἀεί ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ἦν κινδύνοις τὰ κατὰ

mihi, Chlænea, qualem se exhibuerit. Quum ... set finitimorum abuti cupiditatibus ad Lacedæ... agros devastandos, et civitatis opes ac potentiam i... dam, eoque facto maximam a multis gratiam ... ad ejusmodi consilia animum inclinare nunqua... sed, pariter et illis et his terrore injecto, utrosqu... munem utilitatem verbis componere controver... (12) Neque ipse judicem se eorum, quæ utrimque ... tur, constituit; sed ex omnibus Græcis commun... instituit. (13) En facinus, dignum me hercules, ... peretur atque exprobretur.

XXXIV. Jam et Alexandro illud quidem cum ... objecisti, quod Thebanorum urbem, a qua injuri... batur factam, supplicio affecit: (2) illud non ce... sti, ipsum a Persis earum contumeliarum, qu... omnibus imposuerant, pœnas exegisse: (3) n... illud, malis ingentibus vos omnes ab eo fuisse ... quando barbaros subegit, et eas ipsis opes adem... largitione Græcos corrumpebant, modo Athenie... Thebanos, cum horum (Lacedæmoniorum) majo... mittendo et ad bella mutua concitando; ipsi in... quidam ludorum præsides, otiosi hoc spectacul... Alexander vero non prius quievit, quam Græcor... Asiam subjecit. (4) De hujus autem successorib... dem modo vel verba facere audetis? Etenim illi q... varia temporum conditione aliis bonorum, aliis ... auctores sæpe fuerunt. (5) Ac malorum quid... sunt ab eis illata, liceat fortasse aliis meminisse; ... ejusmodi querimonia nullo modo convenit, qui ... lum unquam bonum, mala autem multa sæpe ... liastis. (6) Obsecro enim, quinam illi fuerunt, ... num Demetrii F. incitarunt, ut gentis Achæorum ... concilium dissolveret? (7) Quinam illi, qui cum ... Alexandro fœdus jurejurando firmatum icerunt, ... gandam et dividendam Acarnaniam? nonne vos ii ... Quinam vero tales publice duces exercituum ... quales vos? qui quidem etiam intactis religione de... nus admovere sunt ausi. (9) Testis erit Timæus ... ptuni fanum in Tænaro, et Dianæ ædem Lusis ... (10) Testes Pharycus et Polycritus, quorum ill... templum Argis, hic Neptuni Mantineæ diripuer... Quid Lattabus et Nicostratus? nonne hi conve... versæ gentis Bœotorum, pacis tempore, spreta ... ligione, violarunt, et Scytharum et Galatarum fac... patrarunt? quorum simile nihil unquam Alexand... sores ediderunt.

XXXV. Horum vos tot criminum quum ne unu... valeatis excusare, gloriamini tamen, quod barba... urbem Delphos impressionem sustinuistis: et, ut ... gratiam vobis habeant Græci, postulatis. (2) At... pter illam operam, Græcis præstitam, gratia Æt... tur: quo et quanto Macedones sunt honore digni... Græcorum securitate cum barbaris dimicando o... ævum continuo transigunt? (3) Nam, res alioqu... rum magnis perpetuo periculis fore expositas, nisi

[illegible]

... Τρεῖς δ' [illegible] ... ὑπερόριος [illegible] ... τρημένον [illegible] ... συμφέροντα. (7) Τί δή, πάλιν λέγω; [illegible] καὶ τὸν προγεγονότα πόλεμον πρὸς Αἰτωλούς. [illegible] Μακεδόσιν ἔδει συμμαχεῖν ὑμᾶς [illegible], Φιλίππῳ μᾶλλον, ἢ τούτοις, [illegible]. (8) Νὴ Δί', ἀλλὰ παρεβιάσθε [illegible]. (9) Καὶ πότερα δεινότερον ἐν ποιήσετε; τὰ [illegible] πρὸς Αἰτωλοὺς ὑμῖν συγκείμενα [illegible]; ἢ τὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον ἐν [illegible] καὶ καθιερωμένα; (10) Πῶς δὲ [illegible] εὐλαβεῖσθε, παρ' ὧν οὐδεμίαν προει[illegible]; Φίλιππον δὲ καὶ Μακεδόνας οὐκ ἐντρέπε[illegible] [illegible] ἔχετε καὶ τοῦ νῦν βουλεύεσθαι τὴν ἐξουσίαν; (11) [illegible] τὸ μὲν τοῖς φίλοις τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκαῖον [illegible]; * * (12) Καὶ μὴν οὐχ οὕτως ὅσιόν ἐστι τὸ [illegible] ἐγγράπτους πίστεις βεβαιοῦν, ὡς ἀνόσιον τὸ τοῖς

[illegible]

... Quae igitur [illegible] ... vos et superiore bello cum Macedonibus ... Etolis ... et nunc, a Philippo ... illi, cum Etolis adhaerere vos ... contra foedus et conventa fecerimus, dixit aliquis. (9) ... vero gravius a vobis fuerit admissum ... privatim cum Etolis pactorum jura ... illa, quae in oculis universae Graeciae fuerunt ... scripta, et in aeternam memoriam sacrata? (10) Quid est porro, cur his [illegible] tantopere vereamini, quorum nulla penes exstiterunt in vos beneficia: ad Philippum et Macedonas nullum habeatis respectum, quibus ... quod de hisce rebus deliberandi facultatem [illegible] (11) An ita estis animati, ut erga amicos [illegible] servare necessarium ducatis; [erga eos, qui salutis vestrae auctores exstiterunt, non item?] (12) At non est [illegible] tam pium, leges pactorum scriptas servare, quam [illegible]

σώσασι πολεμεῖν· ὃ νῦν Αἰτωλοὶ πάρεισιν ὑμᾶς ἀξιοῦντες.

XXXVII. « Οὐ μὴν ἀλλ' εἰρήσθω μέν μοι ταῦτα, κρινέσθω δὲ παρὰ τοῖς φιλοτιμότερον διακειμένοις, ἐκτὸς εἶναι τῶν ἐνεστώτων. Ἐπὶ δὲ τὸ συνέχον, ὡς οὗτοί φασιν, ἐπάνιμεν. (2) Τοῦτο δ' ἦν· εἰ μὲν ὅμοια εἴη τὰ πράγματα νῦν, καὶ καθ' οὓς καιροὺς ἐποιεῖσθε τὴν πρὸς τούτους συμμαχίαν· διότι δεῖ μένειν καὶ τὴν ὑμετέραν αἵρεσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων· ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχαῖς εἶναι. (3) Εἰ δὲ ὁλοσχερῶς ἠλλοίωται· διότι δίκαιόν ἐστι καὶ νῦν ὑμᾶς ἐξ ἀκεραίου βουλεύεσθαι περὶ τῶν παρακελευομένων. (4) Ἐρωτῶ τοιγαροῦν ὑμᾶς, ὦ Κλεόνικε καὶ Χλαινέα, τίνας ἔχοντες συμμάχους τότε παρεκαλεῖτε τούτους εἰς τὴν κοινοπραγίαν; ἆρ' οὐ πάντας Ἕλληνας; (5) Τίσι δὲ νῦν κοινωνεῖτε τῶν ἐλπίδων; ἢ πρὸς ποίαν παρακαλεῖτε τούτους συμμαχίαν; ἆρ' οὐ πρὸς τὴν τῶν βαρβάρων; (6) Ὁμοιά γε δοκεῖ τὰ πράγματα ὑμῖν ὑπάρχειν νῦν καὶ πρότερον; ἀλλ' οὐ τἀναντία; (7) Τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ δόξης ἐφιλοτιμεῖσθε πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ὁμοφύλους, καὶ τὸν τούτων ἡγεμόνα Φίλιππον· νῦν δὲ περὶ δουλείας ἐνίσταται πόλεμος τοῖς Ἕλλησι πρὸς ἀλλοφύλους ἀνθρώπους· (8) οὓς ὑμεῖς δοκεῖτε μὲν ἐπισπᾶσθαι κατὰ Φιλίππου, λελήθατε δὲ κατὰ σφῶν αὐτῶν ἐπεσπασμένοι, καὶ κατὰ πάσης Ἑλλάδος. (9) Ὥσπερ γὰρ οἱ κατὰ τὰς πολεμικὰς περιστάσεις βαρυτέρας ἐπαγόμενοι φυλακὰς εἰς τὰς πόλεις τῆς αὐτῶν δυνάμεως, χάριν τῆς ἀσφαλείας, ἅμα τὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπωθοῦνται φόβον, καὶ ποιοῦσιν ὑποχειρίους σφᾶς αὐτοὺς ταῖς τῶν φίλων ἐξουσίαις· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν Αἰτωλοὶ διανοοῦνται. (10) Βουλόμενοι γὰρ περιγενέσθαι Φιλίππου, καὶ ταπεινῶσαι Μακεδόνας, λελήθασιν αὑτοῖς ἐπισπασάμενοι τηλικοῦτον νέφος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, ὃ κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἴσως πρώτοις ἐπισκοτήσει Μακεδόσι, κατὰ δὲ τὸ συνεχὲς πᾶσιν ἔσται τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν αἴτιον.

XXXVIII. « Ἅπαντας μὲν οὖν δεῖ τοὺς Ἕλληνας προϊδέσθαι τὸν ἐπιφερόμενον καιρὸν, μάλιστα δὲ Λακεδαιμονίους. (2) Ἐπεὶ, τίνος χάριν ὑπολαμβάνετε τοὺς ὑμετέρους προγόνους, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, καθ' οὓς καιροὺς ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρὸς ὑμᾶς, ὕδωρ καὶ γῆν αἰτούμενος, ἀπώσαντας ἐς τὸ φρέαρ τὸν παραγεγονότα, καὶ προσεπιβάλλοντας τῆς γῆς, κελεύειν ἀπαγγεῖλαι τῷ Ξέρξῃ, διότι παρὰ Λακεδαιμονίων ἔχει τὰ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ὕδωρ καὶ γῆν; (3) Τίνος πάλιν ἐθελοντὴν καὶ προδήλως ἐξορμᾷν ἀποθανουμένους τοὺς περὶ Λεωνίδην; (4) Ἆρ' οὐχ ἵνα δόξωσι μὴ μόνον τῆς αὑτῶν, ἀλλὰ καὶ [περὶ] τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας προκινδυνεύειν; (5) Ἄξιόν γε, τοιούτων ἀνδρῶν ἀπογόνους ὑπάρχοντας, κἄπειτα νῦν συμμαχίαν ποιησαμένους τοῖς βαρβάροις, στρατεύειν μετ' ἐκείνων καὶ πολεμεῖν Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Βοιωτοῖς, Θετταλοῖς, σχεδὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, πλὴν Αἰτωλῶν. (6) Τούτοις μὲν οὖν ἔθος

pium, contra servatores suos bellare; quod quidem nu[nc] vobis postulantes adsunt Ætoli.

XXXVII. Verum et mihi licuerit hæc dixisse, et, si[...] severior adest censor, liceat illi pariter aliena a pr[...] deliberatione hæc eadem judicare : ad ipsum rei capu[t] quidem isti autumant, jam redeo. (2) Id autem era[t] quidem res Græciæ in eodem nunc sint statu, quo tunc [...] quando societatem cum Ætolis fecistis; manifestum ess[e] etiam in eodem manere debere proposito. (3) Sin est [...] versa rerum Græciæ facies immutata, æquum esse, ut d[e] de iis, quæ petuntur a vobis, deliberationem ces rebus [...]gris instituatis. (4) Vos ergo dicite mihi, Cleonice et C[h]nea, ecquos tunc socios habebatis, quando Lacedæmo[nios] ad consilia vobiscum consocianda hortabamini? nonne G[ræ]cos omnes? (5) Nunc vero quibuscum spes vestras hab[etis] junctas, aut ad quam societatem hosce invitatis? nonn[e] societatem cum barbaris ineundam? (6) Quid ergo? i[dem] est nunc videlicet rerum status atque ante? annon poti[us in] contrarium vertit? (7) Tunc enim de principatu et g[loria] contendebatis cum ejusdem linguæ et generis homi[nibus] Achæis et Macedonibus, et duce horum Philippo : nun[c de] servitute Græcorum eo bello agitur quod illis jam imm[inet] adversus hostem alienigenam : (8) quem, quum ad c[...] gnandum Philippum videamini advocasse, re vera, ets[i non] intelligitis, in vestram et totius Græciæ perniciem acci[vistis.] (9) Quemadmodum enim iis, qui per bellorum necess[itates] securitatis suæ causa præsidia in urbes suas arcessun[t] ipsorum viribus validiora, eadem opera et ab hostium [metu] se liberant, et amicorum potentiæ sese subjiciunt : e[odem] modo nunc Ætoli sibi consulunt. (10) Dum omni [...] id agunt, ut Philippum superent, et Macedones humi[liores] infirmioresque redigant, non animadvertunt, eam ip[sos] adversus sese nubem attrahere ab occidente, quæ in [præ]sentia quidem in primos fortasse Macedonas incumbet[;] vero, ulterius semper progrediens, Græcis cunctis m[agno]rum malorum causa existet.

XXXVIII. Et oportet quidem Græcos omnes ingru[entem] providere tempestatem; omnium vero maxime Lace[dæmo]nios. (2) Cedo enim, viri Lacedæmonii, cujus rei [causa] putatis majores vestros, quo tempore Xerxes legat[um ad vos] eos miserat, aquam et terram poscentem, in puteum [detru]sisse hunc qui venerat, et, terra insuper injecta, ju[ssisse] Xerxi ut referret, consecutum se esse a Lacedæmo[niis] stulata, aquam et terram? (3) Cujusnam item rei [causa] ultro ad mortem manifestam esse profectos Leoni[dam et eos] qui eum secuti sunt? (4)) Nonne, ut omnes intelli[gerent] ipsos non pro sua dumtaxat, verum pro Græciæ totiu[s liber]tate primos pericula adire? (5) Dignum est scilicet [vobis,] qui talibus prognati estis majoribus, ut societatem cum barbaris ineatis, et communi cum ipsis expe[ditione] suscepta, bellum inferatis Epirotis, Achæis, Acarna[nibus,] Bœotis, Thessalis, cunctis denique Græcis, præte[r] Ætolis. (6) Atqui horum quidem mos est, ita face[re]

ἐπὶ, ταῦτα πράττειν, καὶ μηδὲν αἰσχρὸν νομίζειν, ἐάν γε μόνον πρόσεστι τὸ πλεονεκτεῖν· οὐ μὴν ὑμῖν. (7) Καὶ τί δήποτε προσδοκᾷν δεῖ τούτους ἀπεργασομένους, ἐπεὶ τὴν Ῥωμαίων προσειλήφασι συμμαχίαν; (8) οἵ γε τῆς Ἰλλυριῶν ἐπιλαβόμενοι ῥοπῆς καὶ βοηθείας, κατὰ μὲν θάλατταν βιάζεσθαι καὶ παρασπονδεῖν ἐπεχείρησαν Πύλον· κατὰ δὲ γῆν ἐπολιόρκησαν μὲν τὴν Κλειτορίων πόλιν, ἐξηνδραποδίσαντο δὲ τὴν τῶν Κυναιθέων. (9) Καὶ πρότερον μὲν Ἀντιγόνῳ, καθάπερ ἐγὼ προεῖπον, ἐποιήσαντο συνθήκας οὗτοι περί τε τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνους· νῦν δὲ πεποίηνται πρὸς Ῥωμαίους κατὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος.

XXXIX. « Ἆ τίς οὐκ ἂν πυθόμενος ὑπίδοιτο μὲν τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον, μισῆσαι δὲ τὴν Αἰτωλῶν ἀπόνοιαν, ὅτι τοιαύτας ἐθάῤῥησαν ποιήσασθαι συνθήκας; (2) οἳ παρῄρηνται μὲν Ἀκαρνάνων Οἰνιάδας καὶ Νῆσον· κατέσχον δὲ πρώην τὴν τῶν ταλαιπώρων Ἀντικυρέων πόλιν, ἐξανδραποδισάμενοι μετὰ Ῥωμαίων αὐτήν. (3) Καὶ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀπάγουσι Ῥωμαῖοι, πεισόμενα δηλονότι ἅπερ εἰκός ἐστι πάσχειν τοὺς ὑπὸ τὰς τῶν ἀλλοφύλων πεσοῦσιν ἐξουσίας· τὰ δ' ἐδάφη κληρονομοῦσι τῶν ἠτυχηκότων Αἰτωλοί. (4) Καλόν γε, ταύτης τῆς συμμαχίας μεταλαβεῖν κατὰ προαίρεσιν, ἄλλως τε καὶ Λακεδαιμονίους ὑπάρχοντας; (5) οἵ γε Θηβαίους, τοὺς κατ' ἀνάγκην ἡσυχίαν ἄγειν βουλευσαμένους μόνους τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν τῶν Περσῶν ἔφοδον, ἐψηφίσαντο δεκατεύσειν τοῖς θεοῖς, κρατήσαντες τῷ πολέμῳ τῶν βαρβάρων. (6) Καλὸν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, καὶ πρέπον ὑμῖν ἐστι, τὸ, μνησθέντας μὲν τῶν προγόνων, εὐλαβηθέντας δὲ τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον, ὑπιδομένους δὲ τὴν Αἰτωλῶν κακοπραγμοσύνην, τὸ δὲ μέγιστον, τῶν Ἀντιγόνου γεγονότων μνησθέντας, ἔτι καὶ νῦν μισοπονηρῆσαι, καὶ τὴν μὲν Αἰτωλῶν ἀποστραφῆναι φιλίαν, Ἀχαιοῖς δὲ καὶ Μακεδόσι κοινωνῆσαι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. (7) Εἰ δ' ἄρα πρὸς τοῦτό τινες ἀντιπράττουσι τῶν πλεῖον δυναμένων παρ' ὑμῖν, πρός γε τὴν ἡσυχίαν τράπεσθε, καὶ μὴ μετάσχητε τῆς τούτων ἀδικίας. »

(Ora Cod. Urb.)

XL. (1) Τὸ γὰρ τοιοῦτον ἦθος ἀεὶ βούλεται διαφυλάττειν ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις.

(Excerpt. Antiq.)

(2) Προθυμίαν γὰρ φίλων, συμφόρως μὲν γιγνομένην μεγάλην παρέχεσθαι χρείαν· ἐφελκομένην δὲ καὶ καθυστεροῦσαν, τελέως ἀνωφελῆ ποιεῖν τὴν ἐπικουρίαν. (3) Εἴπερ οὖν βούλονται μὴ τοῖς γράμμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τηρεῖν τὴν πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν· ***

(Suidas in Ἀπαλγ. et Ἐναύαιεν.)

(4) Οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες, πυνθανόμενοι τὴν τῶν Αἰτω-

que turpe quidquam ducere, unde modo possint ipsi cum alieno detrimento quæstum aliquem parare : vobis ea consuetudo non est. (7) Enimvero quid designaturos istos putes, postquam Romanorum societate sunt aucti? (8) qui, postquam ex Illyrico subsidii accessionem nacti erant, mari Pylum per vim tentare contra jus et omne fas sunt ausi, terra autem Clitoriorum urbem expugnarunt, Cynæthensium vero etiam hastæ subjecerunt? (9) Et quum antea ad evertendas Achæorum et Acarnanum gentes cum Antigono, ut jam dixi, fœdus sanxerint, nunc icerunt cum Romanis in Græciæ totius perniciem.

XXXIX. Hæccine poterit aliquis audire, ut non statim adventum Romanorum suspectum habeat; Ætolorum vero perditam audaciam, qui hujuscemodi facinora fecerunt, non oderit? (2) Et hi quidem jam Acarnanibus Œniadas ademerunt, atque Nasum : nuper etiam infelicium Anticyrensium oppidum, postquam ipsos a Romanis adjuti sub jugum misissent, sibi detinuerunt : (3) et liberos quidem ac mulieres Romani abducunt, ut ea videlicet patiantur, quæ consentaneum est illos pati qui in potestatem alienigenarum hostium devenerunt : solum atque tecta miserorum Ætoli possident. (4) Honesta sane res, huic societati deliberato sese adjungere; Lacedæmonios præsertim! (5) nempe eos, qui olim, quod soli ex omnibus Græcis Thebani, Xerxe Græciam invadente, quiescendum sibi esse necessitate adacti statuissent, decimam ex illis, simul atque profligatum esset contra barbaros bellum, iis se consecraturos, decreverunt. (6) Quin illud potius honestum vobis, Spartani, et decorum fuerit, ut memores majorum vestrorum, adventum Romanorum in has oras caventes, malam Ætolorum mentem habentes suspectam, quodque est omnium maximum, merita in vos Antigoni revocantes in memoriam, nunc quoque, ut olim, improbos homines vobis esse odio, probetis, et repudiata Ætolorum amicitia, cum Achæis ac Macedonibus spes et consilia consocietis. (7) Sin autem inter vos reperiuntur ex iis, qui plurimum possunt, qui huic sententiæ refragentur, ad quietem certe animos convertite, neque istorum iniquitatis participes velitis esse. »

XL. (1) Talem enim morem semper servare amant Athenienses.

(Fort. nuntiorum ab Acarnanibus ad Philippum missorum.)

(2) Propensam quippe amicorum voluntatem, si quidem opportune se exserat, magno solere esse usui : sin autem moram traxerit, et tardius advenerit, inutile prorsus afferre auxilium. (3) Igitur si non scripto dumtaxat fœdere, sed et rebus ipsis, initam secum societatem servare in animo haberent.

(4) Acarnanes vero, audita Ætolorum adversus se expe-

λῶν ἔφοδον ἐπὶ σφᾶς, τὰ μὲν ἀπαλγοῦντες ταῖς ἐλπίσι, τὰ δὲ καὶ θυμομαχοῦντες, ἐπί τινα παράστασιν κατήντησαν.* (5) Εἰ δέ τις λειπόμενος μὴ θάνοι, φύγοι δὲ τὸν κίνδυνον, τοῦτον μήτε πόλει δέχεσθαι, μήτε πῦρ ἐναύειν. (6) Περὶ τούτων ἀρὰς ἐποιήσαντο, πᾶσι μὲν, μάλιστα δὲ Ἠπειρώταις, εἰς τὸ μηδένα τῶν φευγόντων δέξασθαι τῇ χώρᾳ.

(II) Excerpt. Antiq. ex lib. IX, cap. 34.

XLI. Προθέμενος δὲ, τῆς πόλεως κατὰ δύο πύργους ποιεῖσθαι τὴν προσαγωγήν· κατὰ μὲν τούτους χελώνας κατεσκεύαζε χωστρίδας καὶ κριοὺς, κατὰ δὲ τὸ μεσοπύργιον στοὰν ἐποίει μεταξὺ τῶν κριῶν, παράλληλον τῷ τείχει. (2) Τῆς δὲ προθέσεως συντελουμένης, παραπλήσιος ἡ τῶν ἔργων ἐγίγνετο πρόσοψις τῇ τοῦ τείχους διαθέσει. (3) Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς χελώναις κατασκευάσματα, πύργων ἐλάμβανε καὶ φαντασίαν καὶ διάθεσιν ἐκ τῆς τῶν γέῤῥων συνθέσεως· τὸ δὲ μεταξὺ τούτων, τείχους, τῶν ἀνωτέρω γέῤῥων τῆς στοᾶς εἰς ἐπάλξεις τῇ πλοκῇ διῃρημένων. (4) Διὰ μὲν οὖν τοῦ κάτω μέρους τῶν πύργων, οἵ τε προσχωννύντες τὰς ἀνωμαλίας τῶν τόπων ἐπὶ τῇ τῶν ἐσχαρίων ἐφόδῳ τὴν γῆν ἐπέβαλλον· ὅ τε κριὸς ἐξωθεῖτο. (5) Τὸ δὲ δεύτερον, ὑδρίας καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐμπυρισμοὺς εἶχε παρασκευὰς, καὶ τὰ καταπελτικὰ σὺν τούτοις. (6) Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, πλῆθος ἀνδρῶν ἐφειστήκει τῶν ἀπομαχομένων πρὸς τοὺς κακοποιεῖν ἐπιβαλλομένους τὸν κριόν. Οὗτοι δ᾽ ἦσαν ἰσοϋψεῖς τοῖς τῆς πόλεως πύργοις. (7) Ἐκ δὲ τῆς μεταξὺ τῶν πύργων στοᾶς ὀρύγματα διπλᾶ προσήγετο πρὸς τὸ μεσοπύργιον. (8) Καὶ τρεῖς ἦσαν βελοστάσεις λιθοβόλοις· ὧν ὁ μὲν εἷς ταλαντιαῖος, οἱ δὲ δύο τριακονταμναίους ἐξέβαλλον λίθους. (9) Ἀπὸ δὲ τῆς παρεμβολῆς ὡς πρὸς τὰς χελώνας τὰς χωστρίδας πεποίηντο σύριγγες κατάστεγοι, χάριν τοῦ μήτε τοὺς προσιόντας ἐκ τῆς στρατοπεδείας, μήτε τοὺς ἀπιόντας ἀπὸ τῶν ἔργων βλάπτεσθαι μηδὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς πόλεως βελῶν. (10) Ἐν ὀλίγαις δὲ τελέως ἡμέραις συνέβη, καὶ τὴν τῶν ἔργων ἐπιτελεσθῆναι συντέλειαν, διὰ τὸ τὴν χώραν ἀφθόνους ἔχειν τὰς εἰς τοῦτο τὸ μέρος χορηγίας. (11) Οἱ γὰρ Ἐχιναιεῖς κεῖνται μὲν ἐν τῷ Μηλιεῖ κόλπῳ, τετραμμένοι πρὸς μεσημβρίαν, κατ᾽ ἀντίπεραν τῆς τῶν Θρονιέων χώρας· καρποῦνται δὲ γῆν πάμφορον. Δι᾽ ἣν αἰτίαν οὐδὲν ἐνέλιπε τὸν Φίλιππον τῶν πρὸς τὰς ἐπιβολάς. (12) Οὐ μὴν ἀλλὰ, καθάπερ εἶπον, ἐπιτελεσθέντων τῶν ἔργων, προσῆγον ἅμα τὰς τῶν ὀρυγμάτων καὶ μηχανημάτων κατασκευάς.

(Ex Herone de toleranda et repellenda Obsidione.)

XLII. Πόπλιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, καὶ Δορίμαχος, ὁ τῶν Αἰτωλῶν, τοῦ Φιλίππου πολιορκοῦντος τὴν Ἐχιναιέων πόλιν, καὶ τὰ πρὸς τὸ τεῖχος καλῶς ἀσφαλισαμένου, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν τοῦ στρατοπέδου τάφρῳ καὶ τείχει ὀχυρωσαμέ-

ditione, partim desperatione, partim vero odio et ira in h stem impulsi, in furiosum quoddam consilium incideru (5) Si quis vero victus mortem non oppetiisset, sed peric lum fugisset, eum ne quis urbe reciperet, nec usum ig ei impetiretur. (6) Ac hujus rei causa, adjectis imprecatio bus, obtestati sunt omnes, præcipue vero Epirotas, ne q quemquam eorum, qui fugissent, intra fines suos recipe

(II.) *Echinum oppugnat Philippus.*

XLI. Philippo erat consilium, ad duas obsessæ ur turres machinas admovere. Itaque ex adverso illar turrium testudines fossis complendis arietesque stru quantum autem muri inter utramque turrim interjec est, juxta illud inter utrumque arietem porticum excita muro parallelam. (2) Quod inceptum postquam perfe figuram mœnium aspectus operum referebat. (3) I quæ testudinibus erant superstructa, ex ipsa cratium c positione turris speciem ac figuram obtinebant : m autem similis erat porticus illa arietibus interjecta; c summæ crates, ipsa viminum textura, in modum pinn erant divisæ. (4) In ima igitur parte turrium opus f bant hi, qui loca inæqualia aggesta terra complanab quo promoveri bases possent : et ibidem arietes imp bantur. (5) In secunda contabulatione hydriæ erant, que alia adversus incendia solent comparari : erant i catapultæ. (6) In tertia milites non paucos locarat resistendum iis, qui arietes aliquo maleficio infestare a derentur : atque hi sublimitate turres oppidi æqua (7) E porticu vero illa, quæ inter geminas turres erat, ad murum oppositum cuniculos agebat : (8) et eran dem tres stationes locandis ballistis; quarum una erat taria, reliquæ lapides emittebant xxx librarum. (castris vero ad testudines aggestitias canales duc desuper contecti, ne vel eos, qui e vallo accederent eos, qui ab operibus discederent, tela ex urbe missa rent. (10) Sunt autem opera hæc omnia paucis o diebus confecta; quod rebus omnibus ad ejusmodi fa necessariis illa regio abundat. (11) Sita namque est Echinensium ad sinum Maliacum, vergens in meri ex adverso ditionis Throniensium : regio autem est omn quæ terra proveniunt, ferax : quam ob causam nihi lippo ad sua incepta exsequenda deerat. (12) Igitur ctis, ut paulo ante dixi, operibus, simul cuniculos ag simul machinas muro admovendo, oppugnationem a sus est.

XLII. Publius (Sulpicius Galba,) Romanorum imp et Dorimachus, dux Ætolorum, quum Echinensium u oppugnaret Philippus, et tam ab urbe securitati suæ prospexisset, quam a parte exteriori fossa ac muro

…ω, (2) παραγενόμενοι αὐτοὶ, ὁ μὲν Πόπλιος στόλῳ, ὁ δὲ Δορίμαχος πεζικῇ καὶ ἱππικῇ δυνάμει, καὶ προσβαλόντες τῷ χάρακι, καὶ ἀποκρουσθέντες, (3) * τοῦ Φιλίππου μᾶλλον ἰσχυρῶς ἀγωνισαμένου, ἀπελπίσαντες οἱ Ἐχιναιεῖς παρέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ Φιλίππῳ. (4) Οὐ γὰρ οἷοί τε ἦσαν οἱ περὶ τὸν Δορίμαχον τῇ τῶν ἐπιτηδείων ἐνδείᾳ ἀναγκάζειν τὸν Φίλιππον, ἐκ θαλάσσης ταῦτα ποριζόμενον.

sua munivisset, (2) Echinum venerunt, Publius cum classe, Dorimachus cum peditum atque equitum manu, et castra Philippi aggressi sunt, sed ab eodem repulsi. * (3) Quo facto quum Philippus acrius etiam instaret hostibus; desperantes Echinenses, Philippo sese dediderunt. (4) Dorimachus enim commeatuum inopia cogere Philippum non poterat, cui omnia mari subvehebantur.

(Ægina ab Romanis occupata.)

[XLII. a. Ὅτι τῆς Αἰγίνης ὑπὸ Ῥωμαίων ἁλούσης, οἱ Αἰγινῆται συναθροισθέντες ἐπὶ τὰς ναῦς, ὅσοι μὴ διελάθησαν, ἐδέοντο τοῦ στρατηγοῦ, συγχωρῆσαι σφίσι ἐκπέμψαι πρὸς τὰς συγγενεῖς πόλεις περὶ λύτρων· (2) ὁ δὲ Πόπλιος πρῶτον μὲν πικρῶς ἀντέφη, φάσκων, ὅτε ἦσαν αὑτῶν κύριοι, τότε δεῖν διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τοὺς κρείττους περὶ σωτηρίας, μὴ νῦν δούλους γεγονότας· (3) οἵ γε δὴ καὶ μικρῷ πρότερον αὐτοὺς μηδὲ λόγου καταξιώσαντας τοὺς παρ' αὐτοῦ πρεσβευτὰς, νῦν ὑποχειρίους γεγονότας ἀξιοῦν πρεσβεύειν πρὸς τοὺς συγγενεῖς, πῶς οὐκ εὐήθεις εἶναι; (4) Καὶ τότε μὲν ἀπέτρεψε τοὺς ἐντυγχάνοντας, ταῦτ' εἰπών; τῇ δὲ ἐπαύριον συγκαλέσας πάντας τοὺς αἰχμαλώτους, Αἰγινήτας μὲν ὀφείλειν ἔφη μηδ' ὁποῖον φιλάνθρωπον, τῶν δὲ λοιπῶν Ἑλλήνων χάριν συγχωρεῖν ἔφη πρεσβεύειν περὶ τῶν λύτρων, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἐστίν.]

XLII a. Post Æginam a Romanis captam, Æginetæ in navibus congregati quotquot fuga non evaserant, rogabant imperatorem, ut sibi legationes ad civitates suas mittere concederet, ob corradendum redemtionis pretium. (2) Publius autem primum quidem acerbe respondit, debuisse eos quum liberi adhuc essent, a fortioribus potius implorare salutem, quam hoc tempore cum jam servitutem servirent: (3) atque quum præterea paulo ante ne alloquio quidem legatos ab se missos dignati fuissent, nunc nonne fatuum videri, eos qui captivi essent legationem ad cognatos mittere velle? (4) His ergo tunc dictis supplices a se repuliti: postero tamen die captivis omnibus convocatis, Æginetas quidem nulla dignos misericordia dixit, verumtamen reliquorum Græcorum gratia, indulgere se illis ut pro redemtione legationes mitterent, quando id quidem in eorum more positum esset.

IX. — RES ASIÆ.

Excerpt. Antiq. ex lib. IX, cap. 35.

Euphrates fluvius.

XLIII. Ὁ γὰρ Εὐφράτης τὴν μὲν ἀρχὴν λαμβάνει τῆς ἀναστάσεως ἐξ Ἀρμενίας, διαῤῥεῖ δὲ διὰ Συρίας καὶ τῶν ἑξῆς τόπων, ὡς ἐπὶ Βαβυλωνίαν. (2) Καὶ δοκεῖ μὲν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἐμβάλλειν θάλατταν· οὐ μήν γε τοῦτο. Ταῖς γὰρ διώρυξι ταῖς ἐπὶ τὴν χώραν ἀγομέναις προεκδαπανᾶται, πρὶν ἐκβολὴν εἰς θάλατταν ποιήσασθαι. (3) Διὸ καὶ συμβαίνει, τὴν ὑπεναντίαν φύσιν ἔχειν τοῦτον τοῖς πλείστοις τῶν ποταμῶν. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις αὔξεται τὸ ῥεῦμα, καθ' οὓς ἂν πλείους διαφέρονται τόπους· καὶ μέγιστοι μέν εἰσι κατὰ τὸν χειμῶνα, ταπεινότατοι δὲ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ θέρους. (4) Οὗτος δὲ καὶ πλεῖστος γίγνεται τῷ ῥεύματι κατὰ τὴν τοῦ Κυνὸς ἐπιτολὴν, καὶ μέγιστος ἐν τοῖς κατὰ Συρίαν τόποις· ἀεὶ δὲ προϊὼν, ἐλάττων. (5) Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι συμβαίνει, τὴν μὲν αὔξησιν οὐκ ἐκ τῆς συῤῥοίας τῶν χειμερινῶν ὄμβρων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνατήξεως τῶν χιόνων γίγνεσθαι. Τὴν δὲ μείωσιν διὰ τὰς ἐκτροπὰς τὰς ἐπὶ τὴν χώραν, καὶ τὸν μερισμὸν αὐτοῦ τὸν εἰς τὰς ἀρδεύσεις. (6) Ἧ καὶ τότε βραδεῖαν συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν κομιδὴν τῶν δυνάμεων, ἅτε καταγόμων μὲν ὄντων τῶν πλοίων, ταπεινοτάτου δὲ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τελέως βραχύ τι συνεργούσης τῆς τοῦ ῥεύματος βίας πρὸς τὸν πλοῦν.

XLIII. Amnis Euphrates, in Armenia primam originem nactus, mox inde lapsus per Syriam et continuos illi deinceps terrarum tractus, fertur in Babyloniam. (2) Et perhibetur ille quidem in mare Erythræum sese exonerare, verum aliter res habet: prius enim quam in mare ostium immittat, in fossas per agros ductas exhauritur. (3) Unde fit, ut ceteris fluminibus contrariam naturam Euphrates habeat. Aliis namque eo auctior est alveus, quo plura loca permeant; iidemque per hiemem sunt altissimi, per æstatis æstus humillimi. (4) Hic et latissime tunc effunditur, quando Canis oritur, et alveum in Syria habet maximum; unde quo longius progreditur, eo fit ipse minor. (5) Causa, cur hæc contingant, est, quod non ex collectione imbrium hibernorum capit suos auctus, sed ex nivibus liquefactis: minuitur autem, dum ab ejus alveo in agros avertuntur ejus aquæ, et ad irrigationes multifariam derivantur. (6) Quæ ratio est, quare tempestate illa tarde per eum deportatio exercituum expediatur: nam et navigiis devehuntur milites, magnis ponderibus onustis, et aquæ fluminis tum maxime humiles sunt, ut ad navigationem conficiendam parum admodum vis fluentis alvei conferat.

X. — LEGATIO ROMANORUM AD PTOLEMÆUM.

Ecloga II de Legationibus.

XLIV. Οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Πτολεμαῖον, βουλόμενοι σίτῳ χορηγηθῆναι, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παρ' αὐτοῖς σπάνιν· (2) ὡς ἂν τοῦ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν στρατοπέδων ἅπαντος ἐφθαρμένου μέχρι τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν, ἔξωθεν δὲ μὴ γενομένης ἐπικουρίας, ἅτε κατὰ πάντα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης πολέμων ἐνεστώτων, καὶ στρατοπέδων παρακαθημένων, πλὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον τόπων. (3) Εἰς γὰρ τοσοῦτο κατὰ τὴν Ῥώμην προεβεβήκει τὰ τῆς ἐνδείας, ὥστε τὸν Σικελικὸν μέδιμνον πεντεκαίδεκα δραχμῶν ὑπάρχειν. (4) Ἀλλ' ὅμως, τοιαύτης οὔσης τῆς περιστάσεως, οὐκ ἠμέλουν τῶν πολεμικῶν.

XLIV. Legatos ad Ptolemæum miserunt Romani, u frumento ab eo juvarentur, cujus magna in urbe tum fu inopia. (2) Nam Italicum frumentum omne ab exercitib fuerat corruptum usque ad ipsas Romæ portas : e regio bus vero extra Italiam nihil subsidii afferebatur; qu per omnes orbis terrarum partes bellaretur, essentque u que locorum exercitus dispositi, una Ægypto excepta. (Eo autem Romæ perveneral annonæ inopia, ut medimn Siculus drachmis quindenis veniret. (4) Attamen, etiam hac tanta necessitate, belli curam patres non omittebant

XI. — VARIA FRAGMENTA MINORA.

(Athenæus lib. X, cap. 6, p. 424.)

XLV. (1) Πολύβιος ἐν τῇ ἐννάτῃ τῶν Ἱστοριῶν καὶ ποταμόν τινα ἀναγράφει, Κύαθον καλούμενον, περὶ Ἀρσινόην πόλιν Αἰτωλίας.

XLV. (1) Polybius libro nono Historiarum fluvium eti quemdam memorat, Cyathum nomine, circa Arsino oppidum Ætoliæ.

(Stephanus Byz.)

(2) Ἀρσινόη, πόλις Λιβύης. Τὸ ἐθνικὸν Ἀρσινοήτης· καὶ Ἀρσινοεὺς ἐπὶ τῆς Αἰτωλικῆς, ὡς Πολύβιος ἐννάτῃ.

(2) Arsinoe, oppidum Libyæ. Gentile Arsinoetes Arsinoensis, de Ætolico oppido, ut Polybius IX.

(Steph. Byz.)

(3) Ἄτελλα, πόλις Ὀπικῶν Ἰταλίας, μεταξὺ Καπύης καὶ Νεαπόλεως. Τὸ ἐθνικὸν... Ἀτελλανός, ὡς Πολύβιος ἐννάτῃ· « Ἀτελλανοὶ παρέδοσαν ἑαυτούς. »

(3) Atella, urbs Opicorum Italiæ, inter Capuan Neapolin. Gentile, Atellanus. Sic Polybius libro n « Atellani sese tradidere. »

(Steph. Byz.)

Ξυνία, Θετταλίας πόλις. Πολύβιος ἐννάτῳ.

Xynia, urbs Thessaliæ : Polybius libro nono.

(Idem.)

(4) Φόρουννα, πόλις Θρᾴκης· Πολύβιος ἐννάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν, Φορουνναῖος.

(4) Phorunna, oppidum Thraciæ : Polybius nono. tile, Phorunnæus.

[(5) Ὅτι τοὺς μὴ μετ' εὐνοίας καὶ προθυμίας ἐμβαίνοντας, οὔτ' αὐτῶν εἰκός ἐστι τῶν ἔργων ἀληθεῖς εἶναι συμμάχους.]

(5) Qui neque benevolo neque propenso animo sun consentaneum est neque in ipso opere sinceros fore liatores.

[(6) Ὅτι τοιαύτης διαθέσεως ὑπαρχούσης περί τε τοὺς Ῥωμαίους καὶ Καρχηδονίους, καὶ παλιντρόπων ἑκάστοις ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης ἀπαντωμένων ἐναλλὰξ προσπιπτόντων, κατὰ τὸν ποιητὴν ἅμα λύπην καὶ χαρὰν ὑποτρέχειν δείκνυσι τὰς ἑκάστων ψυχάς.]

(6) Quum ea Romanarum et Carthaginiensium rerum ditio esset, et modo his modo illis, alternante casu, re secusve acciderent, satis patebat id quod poeta ait, lorum hominum animos gaudio æque ac mœrori es noxios.

[(7) Καί ἐστιν ἀληθὲς τὸ πολλάκις ἀφ' ἡμῶν εἰρημένον, ὡς οὐχ οἷόν τε περιλαβεῖν οὐδὲ συνθεάσασθαι τῇ ψυχῇ τὸ κάλλιστον θέαμα τῶν γεγονότων λέγω δὲ τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν, ἐκ τῶν τὰς κατὰ μέρος πράξεις γραφόντων.]

(7) Vere a me sæpe dictum est, fieri non posse, u cherrimum spectaculum (universum scilicet rerum ges ordinem) mente comprehendamus atque intueam eorum auctorum lectione, qui res particulares scribu

ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI DECIMI
HISTORIARUM POLYBII
RELIQUIÆ.

I. — TARENTUM RECEPTUM A FABIO.

Excerpt. Antiq. ex lib. X, cap. 1.

I. Ὄντων γὰρ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ καὶ τῆς Ῥηγίνων πόλεως σταδίων εἰς Τάραντα πλειόνων ἢ δισχιλίων, εἰς τέλος ἀλίμενον εἶναι συμβαίνει τὴν πλευρὰν τῆς Ἰταλίας ταύτην, πλὴν τῶν ἐν Τάραντι λιμένων· (2) ἣ τέτακται μὲν ἐς τὸ Σικελικὸν πέλαγος, νεύει δὲ πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, ἔχει δὲ τῶν τε βαρβάρων ἐθνῶν τὰ πολυανθρωπότατα, καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τὰς ἐπιφανεστάτας. (3) Βρέττιοι γὰρ καὶ Λευκανοὶ, καί τινα μέρη τῶν Δαυνίων, ἔτι δὲ Καλαβροὶ, καὶ πλείους ἕτεροι, τοῦτο τὸ κλίμα νέμονται τῆς Ἰταλίας. (4) Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων Ῥήγιον, καὶ Καυλωνία, καὶ Λοκροὶ, καὶ Κρότων, ἔτι δὲ Μεταπόντιοι καὶ Θούριοι ταύτην ἐπέχουσι τὴν παραλίαν. (5) Ὥστε καὶ τοὺς ἀπὸ Σικελίας καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φερομένους ἐπί τινα τόπον τῶν προειρημένων, κατ' ἀνάγκην ὁρμεῖν ἐν τοῖς τῶν Ταραντίνων λιμέσι, καὶ τὰς ἀμείψεις καὶ τὰς οἰκονομίας πρὸς πάντας τοὺς κατέχοντας ταύτην τὴν πλευρὰν τῆς Ἰταλίας ἐν ταύτῃ ποιεῖσθαι τῇ πόλει. (6) Τεκμήραιτο δ' ἄν τις τοῦ τόπου τὴν εὐκαιρίαν ἐκ τῆς περὶ Κροτωνιάτας γενομένης εὐδαιμονίας. Ἐκεῖνοι γὰρ θερινοὺς ἔχοντες ὅρμους, καὶ βραχεῖάν τινα παντελῶς προσαγωγὴν, μεγάλην εὐδαιμονίαν δοκοῦσι περιποιήσασθαι δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν· ἣν οὐδὲ παραβάλλειν ἄξιόν ἐστι τοῖς Ταραντίνων λιμέσι καὶ τόποις. (7) Τέτακται δὲ καὶ πρὸς τοὺς κατὰ τὸν Ἀδρίαν τόπους εὐφυῶς καὶ νῦν μὲν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἦν πρὸ τοῦ. (8) Ἀπὸ γὰρ ἄκρας Ἰαπυγίας ἕως εἰς Σιποῦντα πᾶς ὁ προσφερόμενος ἐκ τῶν ἀντιπέρας, καὶ καθορμισθεὶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς Τάραντα ἐποιεῖτο τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ταύτῃ συνεχρῆτο τῇ πόλει πρὸς τὰς ἀλλαγὰς καὶ μεταθέσεις οἱονεὶ ἐμπορίῳ. (9) Οὐδέπω γὰρ συνέβαινε τότε, τὴν τῶν Βρεντεσινῶν ἐκτίσθαι πόλιν. (10) Διόπερ ὁ Φάβιος, ἐν μεγάλῳ τιθέμενος τὴν ἐπιβολὴν, πάντα παρεὶς, πρὸς ταῖς εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἦν ἐπιβολαῖς.

Italiæ illa ora, quæ a freto Siculo et oppido Rheginorum Tarentum usque per stadia amplius bis mille porrigitur, quæque mari Siculo obversa in Græciam vergit, est universa penitus importuosa, si Tarentinos portus excipias. (2) Sunt autem in eo tractu et gentium barbararum populi numerosissimi, et Græcorum hominum urbes nobilissimæ. (3) Bruttii namque, et Lucani, atque Dauniorum partes nonnullæ, nec non Calabri, et alii plures hanc Italiæ plagam incolunt. (4) Pariterque e Græcanicis civitatibus eam maris oram obtinent Rhegium, Caulon, Locri, Croton, Metapontum et Thurii. (5) Ita fit, ut necessario quicumque vel e Sicilia vel e Græcia aliquem ex prædictis locis petunt, Tarentinorum portibus sit eis utendum, et in ea urbe permutationes faciendæ, aut alia commercia agitanda cum universis illis populis, qui hoc Italiæ latus tenent. (6) Enimvero Tarentum quam opportuno sit loco situm, licet conjicere ex ea opulentia, quam olim Crotoniatæ sunt adepti: qui, quum stationes navium æstivas solum et parvum quemdam appulsum haberent, ingentes tamen sunt consecuti opes, non aliam (uti quidem videtur) ob causam, nisi hanc, quod magna esset ejus loci opportunitas: quæ tamen ne comparari quidem meretur cum portibus ac situ Tarenti. (7) Habet autem hæc urbs et nunc quidem opportunitatem respectu eorum etiam portuum, qui ad Hadriaticum mare sunt: sed majorem olim habuerat. (8) Nam a Iapygio promontorio usque ad Sipontum quisquis ex oppositis oris in Italiam tendebat, ut ibi appelleret, Tarentum petebat, et ea urbe tamquam emporio ad permutandas aut transferendas merces utebatur. (9) Necdum enim conditum erat Brundusium. (10) Propterea Fabius, multum interesse ratus in Tarentum arma convertere, ceteris rebus posthabitis, in hanc unam curam incubuit.

II. — SCIPIO MITTITUR IN HISPANIAM.

Excerpt. Valesian. et deinde Excerpt. Antiq. cap. 2 seqq.

II. Μέλλοντες ἱστορεῖν τὰ πραχθέντα Ποπλίῳ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, συλλήβδην δὲ πάσας τὰς κατὰ τὸν βίον ἐπιτελεσθείσας αὐτῷ πράξεις, ἀναγκαῖον ἡγούμεθα τὸ προεπιστῆσαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὴν αἵρεσιν καὶ φύσιν

II. Dicturi de rebus a P. Scipione in Hispania gestis, atque in universum de omnibus iis quæ toto vitæ spatio confecit; necessarium esse duximus, auditorem præmonere de instituto ingenioque hujus viri. (2) Nam quum pæne

τἀνδρός. (2) Τῷ γὰρ σχεδὸν ἐπιφανέστατον αὐτὸν γεγονέναι τῶν πρὸ τοῦ, ζητοῦσι μὲν πάντες εἰδέναι, τίς ποτ' ἦν, καὶ ἀπὸ ποίας φύσεως ἢ τριβῆς ὁρμηθεὶς τὰς τηλικαύτας καὶ τοσαύτας ἐπετελέσατο πράξεις· (3) ἀγνοεῖν δὲ καὶ ψευδοδοξάζειν ἀναγκάζονται, διὰ τὸ τοὺς ἐξηγουμένους ὑπὲρ αὐτοῦ παραπεπαικέναι τῆς ἀληθείας. (4) Ὅτι δέ ἐστιν ὑγιὲς τὸ νυνὶ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν, δῆλον ἔσται διὰ τῆς ἡμετέρας ἐξηγήσεως τοῖς ἐπισημαίνεσθαι δυναμένοις τὰ κάλλιστα καὶ παραβολώτατα τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. (5) Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες αὐτὸν ἐπιτυχῆ τινα, καὶ τὸ πλεῖον ἀεὶ παραλόγως καὶ ταὐτομάτῳ κατορθοῦντα τὰς ἐπιβολὰς παρεισάγουσι· (6) νομίζοντες, ὡσανεὶ θειοτέρους εἶναι καὶ θαυμαστοτέρους τοὺς τοιούτους ἄνδρας τῶν κατὰ λόγον ἐν ἑκάστοις πραττόντων· ἀγνοοῦντες, ὅτι τὸ μὲν ἐπαινετὸν, τὸ δὲ μακαριστὸν εἶναι συμβαίνει τῶν προειρημένων. (7) Καὶ τὸ μὲν κοινόν ἐστι καὶ τοῖς τυχοῦσι, τὸ δ' ἐπαινετὸν μόνον ἴδιον ὑπάρχον τῶν εὐλογίστων καὶ φρένας ἐχόντων ἀνδρῶν, οὓς καὶ θειοτάτους εἶναι καὶ προσφιλεστάτους τοῖς θεοῖς νομιστέον. (8) Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ Πόπλιος Λυκούργῳ, τῷ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέτῃ, παραπλησίαν ἐσχηκέναι φύσιν καὶ προαίρεσιν. (9) Οὔτε γὰρ Λυκοῦργον ἡγητέον δεισιδαιμονοῦντα, καὶ πάντα προσέχοντα τῇ Πυθίᾳ, συστήσασθαι τὸ Λακεδαιμονίων πολίτευμα· οὔτε Πόπλιον ἐξ ἐνυπνίων ὁρμώμενον καὶ κληδόνων, τηλικαύτην περιποιῆσαι τῇ πατρίδι δυναστείαν. (10) Ἀλλ' ὁρῶντες ἑκάτεροι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων οὔτε παράδοξα προσδεχομένους ῥᾳδίως, οὔτε τοῖς δεινοῖς τολμῶντας παραβάλλεσθαι χωρὶς τῆς ἐκ τῶν θεῶν ἐλπίδος· (11) Λυκοῦργος μὲν, ἀεὶ προσλαμβανόμενος ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς τὴν ἐκ τῆς Πυθίας φήμην, εὐπαραδεκτοτέρας καὶ πιστοτέρας ἐποίει τὰς ἰδίας ἐπινοίας· (12) Πόπλιος δὲ παραπλησίως, ἐνεργαζόμενος ἀεὶ δόξαν τοῖς πολλοῖς, ὡς μετὰ τῆς θείας ἐπιπνοίας ποιούμενος τὰς ἐπιβολὰς, εὐθαρσεστέρους καὶ προθυμοτέρους κατεσκεύαζε τοὺς ὑποταττομένους πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἔργων. (13) Ὅτι δ' ἕκαστα μετὰ λογισμοῦ καὶ προνοίας ἔπραττε, καὶ διότι πάντα κατὰ λόγον ἐξέβαινε τὰ τέλη τῶν πράξεων αὐτῷ, δῆλον ἔσται διὰ τῶν λέγεσθαι μελλόντων.

III. Ἐκεῖνος γὰρ ὅτι μὲν ἦν εὐεργετικὸς καὶ μεγαλόψυχος, ὁμολογεῖται· διότι δ' ἀγχίνους καὶ νήπτης, καὶ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸ προτεθὲν ἐντεταμένος, οὐδεὶς ἂν συγχωρήσειε πλὴν τῶν συμβεβιωκότων καὶ τεθεαμένων ὑπ' αὐγὰς αὐτοῦ τὴν φύσιν. (2) Ὧν εἷς ἦν Γάϊος Λαίλιος, ἀπὸ νέου μετεσχηκὼς αὐτῷ παντὸς ἔργου καὶ λόγου μέχρι τελευτῆς· ὁ ταύτην περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν ἡμῖν ἐνεργασάμενος, διὰ τὸ δοκεῖν εἰκότα λέγειν καὶ σύμφωνα τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένοις. (3) Ἔφη γὰρ, πρώτην γεγονέναι Ποπλίου πρᾶξιν ἐπίσημον, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν ἱππομαχίαν συνεστήσατο πρὸς Ἀννίβαν περὶ τὸν Πάδον καλούμενον ποταμόν. (4) Τότε γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἔχων, καὶ πρῶτον εἰς ὕπαιθρον ἐξεληλυθὼς, συστήσαντος

omnium superiori memoria celeberrimus exstiterit; quis e qualis fuerit, quave indole aut quo rerum usu præditus t tantasque res perfecerit, scire omnes quidem cupiunt. (Sed coguntur in ignoratione versari, aut opinione fall propterea quod, qui de illo viro scripsere, multum a ve tate aberrarunt. (4) Vere autem hoc a nobis dici, ex na rationis nostræ serie patebit eis, qui pulcherrima et forti sima illius facta observare æstimareque possunt. (5) scriptores quidem alii omnes eum inducunt virum que dam fortunatum, et qui pleraque sua omnia incepta, præ rationem, casu quodam fortuito ad finem optatum perdu rit. (6) Putant enim, eos, qui tales sunt, magis esse qu divinos et majore admiratione dignos illis, qui singu suas actiones ratione certa dirigunt. Nimirum ignora isti, ejusmodi esse illa, quæ diximus, ut propter eor alterum laudentur homines, propter alterum felices præ centur: (7) quorum hoc quidem cuivis vel vulgatissi homini potest contingere; laude vero dignum esse, p prium est dumtaxat prudentium et cordatorum virorum qui etiam maxime divini et diis carissimi debent cens (8) Enimvero mihi videtur Scipio, et natura, et institu similitudinem aliquam cum Lycurgo Lacedæmoniorum gumlatore habuisse. (9) Nam neque de Lycurgo par existimare, ipsum adeo fuisse superstitiosum, ut in co tuenda Spartanorum republica Pythiæ per omnia adhære neque Scipio existimari debet, quum patriæ suæ tan imperium pararet, e somniis quibusdam aut ominibus pendisse. (10) Sed quod viderent ambo, plerosque mo llum neque ea temere admittere, quæ abhorrent a com nibus opinionibus, neque res arduas et periculo jun audere aggredi, nisi spes læti exitus ab aliquo deorum fu ostensa: (11) et Lycurgus, quoties aliquid aggredieba sententiæ suæ auctoritatem oraculi a Pythia editi adjicie efficiebat, ut facilius reciperentur et plus fidei inven sua consilia; (12) et Publius item Scipio, multitu animis hanc persuasionem semper afferens, quasi cu divino afflatu aggrederetur, confidentiores atque parati adversus periculosa omnia incepta eos, quibus impera reddebat. (13) Ceterum singula ipsum judicio et prud egisse, omniaque ejus consilia rationi convenientem itum solita fuisse sortiri, clarum erit ex iis, quæ se dicturi.

III. Et quidem fuisse ipsum liberalem ac magnificu magnanimum, nemo homo negat: fuisse autem eum sagacem et sobrium, quique in iis, quæ proposuisset, tis nervos contenderet, hoc vero vix aliquis conces præter eos, qui cum eo vixerunt, et in clara, ut aiunt ejus indolem sunt contemplati. (2) Ex eo hominum numero C. Lælius, a puero omnium, quæ fecit ille a xit, ad ultimum usque diem particeps; qui mihi opi hujus de Scipione concipiendæ auctor exstitit, quum milia veri mihi videretur loqui, et rebus gestis ipsius gruentia. (3) Narrabat autem Lælius, primum a Sci facinus insigne tum esse editum, quando ejus paren gnam equestrem cum Hannibale ad Padum, quem vo fluvium pugnavit. (4) Eo namque tempore, annos ci

αὐτῷ τοῦ πατρὸς διαφερόντων ἱππέων οὐλαμὸν ἀσφαλείας χάριν, συνθεασάμενος ἐν τῷ κινδύνῳ τὸν πατέρα περιειλημμένον ὑπὸ τῶν πολεμίων μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν ἱππέων, καὶ τετρωμένον ἐπισφαλῶς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεβάλετο παρακαλεῖν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, βοηθῆσαι τῷ πατρί· (5) τῶν δ' ἐπὶ ποσὸν κατοῤῥωδούντων διὰ τὸ πλῆθος τῶν περιεστώτων πολεμίων, αὐτὸς εἰσελάσαι παραβόλως δοκεῖ καὶ τολμηρῶς εἰς τοὺς περικεχυμένους. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκασθέντων ἐμβαλεῖν, οἱ μὲν πολέμιοι καταπλαγέντες διέστησαν· ὁ δὲ Πόπλιος ἀνελπίστως σωθεὶς, πρῶτος αὐτὸς τὸν υἱὸν σωτῆρα προσεφώνησε, πάντων ἀκουόντων. (7) Περιγενομένης δ' αὐτῷ τῆς ἐπ' ἀνδρείᾳ φήμης ὁμολογουμένης διὰ τὴν προειρημένην χρείαν, λοιπὸν ἤδη πάντως αὑτὸν ἐδίδου κατὰ τοὺς ὕστερον καιροὺς εἰς τοὺς κατ' ἰδίαν κινδύνους, ὅταν εἰς αὐτὸν ἀναρτηθεῖεν ὑπὸ τῆς πατρίδος αἱ τῶν ὅλων ἐλπίδες· ὅπερ ἴδιόν ἐστιν οὐ τῇ τύχῃ πιστεύοντος, ἀλλὰ νοῦν ἔχοντος ἡγεμόνος.

IV. Μετὰ δὲ ταῦτα, πρεσβύτερον ἔχων ἀδελφὸν Λεύκιον, καὶ τούτου προσπορευομένου πρὸς τὴν ἀγορανομίαν, ἣν σχεδὸν ἐπιφανεστάτην ἀρχὴν εἶναι συμβαίνει τῶν νέων παρὰ Ῥωμαίοις· (2) ἔθους δ' ὄντος, δύο πατρικίους καθίστασθαι, τότε δὲ καὶ πλειόνων προσπορευομένων· ἐκ πολλοῦ μὲν οὐκ ἐτόλμα μεταπορεύεσθαι ἐφ' αὐτὴν ἀρχὴν τἀδελφῷ· (3) συνεγγιζούσης δὲ τῆς καταστάσεως, λογιζόμενος ἐκ τῆς τοῦ πλήθους φορᾶς οὐ ῥᾳδίως εὐμαρῶς τὸν ἀδελφὸν ἐφιξόμενον τῆς ἀρχῆς, τὴν δὲ πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ δήμου θεωρῶν μεγάλην ὑπάρχουσαν, καὶ μόνως οὕτως ὑπολαμβάνων κἀκεῖνον τεύξεσθαι τῆς προθέσεως, εἰ συμφρονήσαντες ἅμα ποιήσαιντο τὴν ἐπιβολήν· ἦλθεν ἐπί τινα τοιαύτην ἐπίνοιαν. (4) Θεωρῶν γὰρ τὴν μητέρα περιπορευομένην τοὺς νεὼς, καὶ θύουσαν τοῖς θεοῖς ὑπὲρ τἀδελφοῦ, καὶ καθόλου μεγάλην προσδοκίαν ἔχουσαν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, ἧς μόνης ἔμελεν αὐτῷ· (5) (τὸν μὲν γὰρ πατέρα τότε πλεῖν συνέβαινεν εἰς Ἰβηρίαν στρατηγὸν κατεσταλμένον ἐπὶ τὰς προειρημένας πράξεις·) οὐ μὴν ἀλλ' ἔφη πρὸς αὐτήν, ὄνειρον τεθεωρηκέναι δὶς ἤδη τὸν αὐτόν. (6) Δοκεῖν γὰρ ἅμα τἀδελφῷ καθεσταμένος ἀγορανόμος, ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν· ἐκείνην δὲ συναντᾷν αὐτοῖς εἰς τὰς θύρας, καὶ περιπτύξασαν ἀσπάσασθαι. (7) Τῆς δὲ παθούσης τὸ γυναικεῖον πάθος, καί τι προσεπιφθεγξαμένης· Εἰ γὰρ ἐμοὶ ταύτην ἰδεῖν γένοιτο τὴν ἡμέραν· Βούλει, φησὶ, μῆτερ, πεῖραν λάβωμεν; (8) Τῆς δὲ συγκαταθεμένης, ὡς οὐ τολμήσοντος αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὸν καιρὸν οἱονεὶ προσπαίζοντος (καὶ γὰρ ἦν κομιδῇ νέος), ἠξίου τήβενναν αὐτῷ λαμπρὰν εὐθέως ἑτοιμάσαι. (9) Τοῦτο γὰρ ἔθος ἐστὶ τοῖς τὰς ἀρχὰς μεταπορευομένοις.

V. Καὶ τῇ μὲν οὐδ' ἐν νῷ τὸ ῥηθὲν ἦν· ὁ δὲ λαβὼν πρῶτον λαμπρὰν ἐσθῆτα, κοιμωμένης ἔτι τῆς μητρὸς, ἧκεν εἰς τὴν ἀγοράν. (2) Τοῦ δὲ πλήθους, καὶ διὰ τὸ παράδοξον, καὶ διὰ τὴν προϋπάρχουσαν εὔνοιαν,

decem et septem natum, in expeditionem primum tunc profectum, quum ei parens turmam equitum spectatæ virtutis adjunxisset custodiæ causa; postquam in acie patrem suum vidisset cum duobus aut tribus equitibus ab hoste circumventum, ac gravi etiam vulnere affectum; ipsum initio quidem comites suos cohortatum esse, ut patri ferrent opem; (5) mox vero, quum isti pavitantes ob multitudinem circumstantium hostium nonnihil cunctarentur, fidenter atque fortiter in hostes circumfusos equum suum egisse. (6) Deinde, quum et reliqui impetum facere essent coacti, territos hostes in diversa abiisse; Publium vero patrem, insperatæ salutis potitum, primum omnium, cunctis audientibus, filium servatorem suum salutasse. (7) Ille igitur famam fortitudinis memorato facinore, magno consensu omnium, consecutus, insecutis deinceps temporibus nulli non periculo suum privatim caput objecit, quoties in ipsum spes suas de salute publica patria contulisset: quod sane non ejus est ducis, qui fortunæ omnia permittat, verum ejus, qui ratione ac prudentia utatur.

IV. Secundum hæc, quum haberet Publius fratrem Lucium, atque ille peteret ædilitatem (is est maximus fere honos, qui juveni apud Romanos mandatur); (2) essetque ea consuetudo, ut duo patricii in ea dignitate constituerentur, initio quidem non est ausus, ejusdem cum fratre magistratus, qui a compluribus etiam aliis tunc petebatur, candidatum se profiteri: (3) verum, adpetente comitiorum die, ex multitudinis studiis intelligens, non facile fratrem honorem illum fore adepturum; se vero cernens pollere apud populum gratia; ratus, non aliter, quam si ambo conjunctim simul petitionem instituissent, fratrem voti sui compotem futurum, rem hujusmodi excogitavit. (4) Videbat matrem circa templa discurrere, diis vota pro fratre facere, et omnino in magna exspectatione esse eventus. Et erat nemo, quem ipse curaret, præter matrem: (5) nam pater eo tempore cum classe in Hispaniam abierat, cum imperio illuc missus ad eas res gerendas, quas ante exposuimus. Igitur tunc matri suæ dixit, bis jam se idem somnium vidisse: (6) visum sibi, se una cum fratre ædilem esse creatum, et, cum e foro domum redirent, processisse ipsam filiis obviam ad fores usque, ibique complexam utrumque esse osculatam. (7) Quem sermonem quum illa muliebri cupiditate excepisset, atque hæc etiam verba adjecisset: Utinam quidem illucescat dies ille, quo id ego videam! — Vin' tu igitur, mater, subjicit Publius, ejus rei faciamus periculum? (8) Adnuente matre, ut quæ eum nequaquam id ausurum putaret, sed ita secum e re nata jocari (erat enim admodum juvenis); postulat ille ut protinus sibi candida toga paretur. (9) Solent enim Romani honores petere candidati.

V. Et mater quidem de ea re nihil cogitabat amplius: at Scipio, candida tum primum sumta, priusquam surgeret mater, venit in forum: (2) ubi magna cum admiratione, et propter ausi novitatem, et quia jam ante omnibus erat

ἐκπληκτικῶς αὐτὸν ἀποδεξαμένου, καὶ μετὰ ταῦτα προελθόντος αὐτοῦ εἰς τὸν ἀποδεδειγμένον τόπον, καὶ στάντος παρὰ τὸν ἀδελφόν· (3) οὐ μόνον τῷ Ποπλίῳ περιέθεσαν οἱ πολλοὶ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τἀδελφῷ δι' ἐκεῖνον· καὶ παρῆσαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἀμφότεροι, γεγονότες ἀγορανόμοι. (4) Τῇ δὲ μητρὶ τοῦ πράγματος ἄφνω προσπεσόντος, περιχαρὴς οὖσα, πρὸς τὰς θύρας ἀπήντα, καὶ μετὰ παραστάσεως ἠσπάζετο τοὺς νεανίσκους. (5) Ὥστε τὸν Πόπλιον ἐκ τοῦ συμβαίνοντος δοκεῖν πᾶσι τοῖς προακηκοόσι τῶν ἐνυπνίων, μὴ μόνον κατὰ τὸν ὕπνον, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕπαρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαλέγεσθαι τοῖς θεοῖς. (6) Ὧν οὐδὲν ἦν ἐνύπνιον· ἀλλὰ ὑπάρχων εὐεργετικὸς καὶ μεγαλόδωρος καὶ προσφιλὴς κατὰ τὴν ἀπάντησιν, συνελογίσατο τὴν τοῦ πλήθους πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν. (7) Λοιπὸν, πρός τε τὸν τοῦ δήμου καὶ τὸν τῆς μητρὸς καιρὸν ἁρμοσάμενος εὐστόχως, οὐ μόνον καθίκετο τῆς προθέσεως, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ἐδόκει θείας ἐπιπνοίας αὐτὸ πράττειν. (8) Οἱ γὰρ μὴ δυνάμενοι τοὺς καιροὺς, μηδὲ τὰς αἰτίας καὶ διαθέσεις ἑκάστων ἀκριβῶς συνθεωρεῖν, ἢ διὰ φαυλότητα φύσεως, ἢ δι' ἀπειρίαν καὶ ῥᾳθυμίαν, εἰς θεοὺς καὶ τύχας ἀναφέρουσι τὰς αἰτίας τῶν δι' ἀγχίνοιαν ἐκ λογισμοῦ καὶ προνοίας ἐπιτελουμένων. (9) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι χάριν τῶν ἀκουόντων, ἵνα μὴ συγκαταφερόμενοι ψευδῶς τῇ καθωμιλημένῃ δόξῃ περὶ αὐτοῦ, παραπέμπωσι τὰ σεμνότατα καὶ κάλλιστα τἀνδρὸς, λέγω δὲ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ φιλοπονίαν. (10) Ἔτι δὲ μᾶλλον ἔσται τοῦτο συμφανὲς ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων.

VI. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε συνηθροισμένων τῶν δυνάμεων, παρεκάλει μὴ καταπεπλῆχθαι τὴν προγεγενημένην περιπέτειαν· (2) οὐ γὰρ ταῖς ἀρεταῖς ἡττῆσθαι Ῥωμαίους ὑπὸ Καρχηδονίων οὐδέποτε, τῇ δὲ προδοσίᾳ τῇ Κελτιβήρων, καὶ τῇ προπετείᾳ διακλεισθέντων τῶν στρατηγῶν ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τὸ πιστεῦσαι τῇ συμμαχίᾳ τῶν εἰρημένων. (3) Ὧν ἑκάτερα νῦν, ἔφη, περὶ τοὺς πολεμίους ὑπάρχειν· χωρὶς γὰρ ἀπ' ἀλλήλων πολὺ διεσπασμένους στρατοπεδεύειν, τοῖς τε συμμάχοις ὑβριστικῶς χρωμένους ἅπαντας ἀπηλλοτριωκέναι, καὶ πολεμίους αὐτοῖς παρεσκευακέναι. (4) Διὸ καὶ τοὺς μὲν ἤδη διαπέμπεσθαι πρὸς σφᾶς, τοὺς δὲ λοιποὺς, ὡς ἂν τάχιστα θαῤῥήσωσι, καὶ διαβάντας ἴδωσι τὸν ποταμὸν, ἀσμένως ἥξειν, οὐχ οὕτως εὐνοοῦντας σφίσι, τὸ δὲ πλεῖον, ἀμύνεσθαι σπουδάζοντας τὴν Καρχηδονίων εἰς αὐτοὺς ἀσέλγειαν· (5) τὸ δὲ μέγιστον, στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους τοὺς τῶν ὑπεναντίων ἡγεμόνας, ἀθρόους διαμάχεσθαι πρὸς αὐτοὺς οὐ θελήσειν, κατὰ μέρος δὲ κινδυνεύοντας εὐχειρώτους ὑπάρχειν. (6) Διὸ βλέποντας εἰς ταῦτα, παρεκάλει περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν εὐθαρσῶς. Περὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἀνεδέχετο, μελήσειν αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσι. (7) Ταῦτα δ' εἰπὼν, τρισχιλίους μὲν ἔχοντα πεζοὺς καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς Μάρκον ἀπέλιπε τὸν συνάρχοντα περὶ τὴν διάβασιν, ἐφεδρεύσοντα τοῖς ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ συμμάχοις. Αὐτὸς δὲ

carus, a populo excipitur. Mox vero quum in locum can
didatis assignatum esset progressus, ac fratri adstaret
(3) non ipsi solum populi suffragiis delata est ædilitas, ve
rum etiam fratri Lucio propter ipsum. Ita domum reve
tuntur ambo ædiles renunciati. (4) Qui ut ad matrem re
pente est adlatus nuntius, lætitia gestiens obviam filiis a
fores progreditur, et repentino exsternata gaudio adolescen
tes osculatur. (5) Hæc quum ita evenissent, omnibus, q
Scipionis somnia prius cognoverant, visus ille est non p
somnum modo, sed magis etiam vigilans et interdiu cu
diis colloqui. (6) At somnium Scipio viderat nullum. S
qui natura sua esset ad bene faciendum ac de omnibus be
merendum propensus, et in omnes, in quos incideret, c
mes atque blandus, populi erga se benevolentiam ex ipsa
conjectavit. (7) Itaque ad oblatam sibi a populo et a ma
occasionem sese sollerter et acute accommodans, non s
lum quod proposuerat effecit; verum etiam, ut divino q
dam adflatus spiritu id egisse videretur, est consecut
(8) Nam qui rerum quarumque occasiones, causasque
ordinem ac dispositionem exacte perspicere nequeunt (s
id naturæ vitio accidat, sive quod desit experentia, aut
neat socordia); ii ad deos et fortunæ casus eorum, quæ
gaci mente homines ratione et providentia perficiunt, ca
referunt. (9) Hæc ego in lectorum gratiam dicta volui,
pervulgatæ de Scipione opinioni temere assentientes,
fuerunt in hoc viro maxima laude digna et pulcherrima,
rum attendant; ingenii dexteritatem dico, et industri
(10) Verum hoc quidem rerum ipsarum, quas gessit,
positio magis etiam arguet.

VI. Tunc igitur Publius convocatas in unum copias
adhortatus, ne propter acceptam prius cladem terreren
(2) non enim virtute Romanos unquam fuisse a Pœni
ctos; sed perfidia Celtiberorum et imperatorum ab
invicem disclusorum temeritate, eo quod illorum
num societati fidem haberent. (3) Nunc vero utra
mali causam penes hostes exsistere : nam distract
diversissimas regiones exercitibus, procul alium ab
metari castra; et sociorum omnium animos continu
juriis ipsos a se abalienasse, atque, ut fidem sibi host
sent, effecisse. (4) Idcirco eorum alios jam secum p
gatos agere; reliquos, ut primum audendi fuerit faculta
Romanos amnem Iberum transisse viderint, magna cu
critate esse venturos; non adeo partium Romanorum
ductos, verum ea potius cupiditate stimulatos, ut pe
tiam, qua in ipsos Pœni sunt usi, ulciscantur. (5) Pos
illud esse maximum, quod duces hostium, animis in
dissidentes, ad dimicandum confertis viribus non esse
ter se consensuri : (6) carptim autem et per partes b
gerentes, facile posse eos vinci. Hortari igitur omn
hæc cogitantes audenter fluvium trajicerent : sibi et re
ducibus, quæ deinceps essent agenda, fore curæ. (7
locutus, Marcum (Silanum), adjutorem ad res agend
datum, cum tribus peditum millibus et quingentis equ
circa amnis trajectum reliquit, ut Romanorum sociis
rum esset præsidio : ipse ceteras copias fluvium tra

τὴν ἄλλην ἐπεραίου δύναμιν, ἄδηλον πᾶσι ποιῶν τὴν αὑτοῦ πρόθεσιν. (8) Ἦν γὰρ αὐτῷ κεκριμένον, πράττειν, ὧν μὲν εἶπε πρὸς τοὺς πολλοὺς, μηδέν· προὔκειτο δὲ πολιορκεῖν ἐξ ἐφόδου τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ Καρχηδόνα προσαγορευομένην. (9) Ὃ δὴ καὶ πρῶτον ἄν τις λάβοι καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς ὑφ' ἡμῶν ἄρτι ῥηθείσης ἀποφάσεως. (10) Ἔτος γὰρ ἕβδομον ἔχων πρὸς τοῖς εἴκοσι, πρῶτον μὲν ἐπὶ πράξεις αὑτὸν ἔδωκε τελέως παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπηλπισμένας διὰ τὸ μέγεθος τῶν προγεγονότων ἐλαττωμάτων. (11) Δεύτερον, δοὺς αὑτὸν, τὰ μὲν κοινὰ καὶ προφαινόμενα πᾶσι παρέλιπε· τὰ δὲ μήτε παρὰ τοῖς πολεμίοις, * * ταῦτ' ἐπενόει καὶ προετίθετο πράττειν. (12) Ὧν οὐδὲν ἦν χωρὶς ἐκλογισμῶν τῶν ἀκριβεστάτων.

VII. Ἔτι μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἱστορῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ πυνθανόμενος ἐπιμελῶς τήν τε προδοσίαν τῶν Κελτιβήρων, καὶ τὸν διαζευγμὸν τῶν ἰδίων στρατοπέδων, καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι παρὰ τοῦτο συμβαίη τοῖς περὶ τὸν πατέρα γενέσθαι τὴν περιπέτειαν· (2) οὐ κατεπέπληκτο τοὺς Καρχηδονίους, οὐδ' ἥττητο τῇ ψυχῇ, καθάπερ οἱ πολλοί. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ συμμάχους ἀκούων μένειν ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς φιλίᾳ, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνας στασιάζειν μὲν πρὸς σφᾶς, ὑβρίζειν δὲ τοὺς ὑποτατομένους· εὐθαρσῶς διέκειτο πρὸς τὴν ἔξοδον, οὐ τῇ τύχῃ πιστεύων, ἀλλὰ τοῖς συλλογισμοῖς. (4) Παραγενόμενός γε μὴν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, πάντας ἀνακινῶν, καὶ παρ' ἑκάστου πυνθανόμενος τὰ περὶ τοὺς ἐναντίους, ἤκουσε τὰς μὲν δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων εἰς τρία μέρη διῃρημένας· (5) ὧν Μάγωνα μὲν ἐπυνθάνετο παραχειμάζειν ἐντὸς Ἡρακλείων στηλῶν ἐν τοῖς Κονίοις προσαγορευομένοις, Ἀσδρούβαν δὲ τὸν Γέσκωνος περὶ τὸ Τάγου ποταμοῦ στόμα κατὰ τὴν Λυσιτανήν, τὸν δ' ἕτερον Ἀσδρούβαν πολιορκεῖν τινὰ πόλιν ἐν τοῖς Καρπητανοῖς, οὐδένα δὲ τῶν προειρημένων ἔλαττω δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν τῆς Καινῆς πόλεως. (6) Νομίζων δὲ, ἐὰν μὲν εἰς μάχην συνιέναι κρίνῃ τοῖς πολεμίοις, πρὸς πάντας ἅμα κινδυνεύειν, [ἐπισφαλὲς εἶναι] τελέως, καὶ διὰ τὸ προηττῆσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους· (7) ἐὰν δὲ πρὸς ἕνα συμβαλεῖν σπεύδων, κἄπειτα, τούτου φυγομαχήσαντος, ἐπιγενομένων δὲ τῶν ἄλλων δυνάμεων, συγκλεισθῇ που, κατάφοβος ἦν, μὴ ταῖς αὐταῖς Γναΐῳ τῷ θείῳ καὶ Ποπλίῳ τῷ πατρὶ περιπέσῃ συμφοραῖς. (8) Διὸ τοῦτο μὲν τὸ μέρος ἀπεδοκίμασε.

VIII. Πυνθανόμενος δὲ, τὴν προειρημένην Καρχηδόνα μεγίστας μὲν χρείας παρέχεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις, μέγιστα δὲ βλάπτειν καὶ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον αὐτοὺς, ἐξητάκει τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τῶν εἰδότων. (2) Ἀκούων δὲ πρῶτον μὲν, ὅτι λιμένας ἔχει στόλῳ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι μόνη σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἅμα δὲ καὶ, διότι πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς Λιβύης πλοῦν καὶ πελάγιον δίαρμα λίαν εὐφυῶς κεῖται τοῖς Καρχηδονίοις· (3) μετὰ δὲ

magnopere cavens, ne, quo tenderet, mortalium quisquam sciret. (8) Statuerat enim apud se, nihil eorum agere, quæ pro concione dixerat; quum e contrario Carthaginem novam in Hispania invasione repentina oppugnare in animo haberet. (9) Atque hoc sane primo eodemque maximo argumento possit aliquis nostram de hoc viro sententiam comprobare, quam paulo ante exposuimus. (10) Annum enim septimum supra vicesimum agebat Scipio, quando primum ejusmodi res in se suscepit, quas propter acceptorum detrimentorum magnitudinem omnes prorsus desperaverant. (11) Deinde, postquam his animum applicuit, vulgaria omnia consilia, et quorum venire in mentem cuivis poterat, omittens, illa excogitavit, atque eis proposuit uti, quæ [neque alii duci temere essent cognita,] neque hostibus suspecta. (12) Quarum rerum nulla est, in qua non rationes secutus sit exquisitissimas.

VII. Jam initio enim, dum erat adhuc in urbe, singula perquirens, et accurata percontatione intelligens, Celtiberos proditionem fecisse, et Romanas legiones fuisse in diversa diductas; quum facile inde colligeret, patri patruoque suo eam fuisse exitii causam; (2) victoria Carthaginiensium nequaquam est perculsus, nec fractus animo est, quod plerisque acciderat. (3) Deinde vero factus certior, Hispanos cis Iberum, Romanorum socios, in fide et amicitia manere, duces vero Pœnos et discrepare inter se, et subditis populis contumeliose facere injuriam; ad suscipiendam expeditionem animo fidenti erat, non sane fortunæ fidem habens, sed rationi. (4) In Hispaniam autem ut venit, dum omnes explorat, et de rebus hostium cunctos sciscitatur, copias Carthaginiensium trifariam esse divisas comperit: (5) Magonem, e tribus ducibus unum, ultra Herculis columnas in Coniis [vel Cuneis], quos vocant, agere accepit: Asdrubalem, Gesconis filium, in Lusitania, circa Tagi amnis ostium: Asdrubalem alterum, aliquod in Carpetania oppidum premere obsidione: nullum horum minore dierum decem intervallo a Carthagine Nova abesse. (6) Ceterum quod ad pugnam cum hoste conserendam attinet, ita Scipio cogitabat: sive omnes simul adoriretur, rem prorsus periculosam esse, cum propter cladem ab iis acceptam, qui ipsum præcesserant, tum propter multitudinem etiam hostium, quorum exercitus suum multis partibus superabat; (7) sive unum separatim aggredi properaret, atque ille fuga sibi consulisset; verebatur, ne, supervenientibus reliquorum copiis, ipse aliquo concluderetur, eademque sibi fortuna eveniret, quam Cnæus et Publius, pater patruusque, erant experti. (8) Itaque hoc quidem consilium rejecit.

VIII. Quum autem intellexisset, Carthaginem, de qua diximus, magna hostibus afferre commoda, maxima vero ipsis ad præsens bellum detrimenta; omnia sigillatim super ea urbe in hibernis exquisiverat ab eis, qui earum rerum gnari erant. (2) Et compererat primo, unam fere Hispaniæ hanc urbem esse, quæ et portum classi ac copiis nauticis aptum haberet, et simul Carthaginiensibus ad trajectum ex Africa per medium mare faciendum quam maxime opportune esset sita; (3) ad hæc, omnem pecuniæ copiam et im-

ταῦτα, διότι καὶ τὸ τῶν χρημάτων πλῆθος καὶ τὰς ἀποσκευὰς τῶν στρατοπέδων ἁπάσας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει συνέβαινε τοῖς Καρχηδονίοις ὑπάρχειν, ἔτι δὲ τοὺς ὁμήρους τοὺς ἐξ ὅλης τῆς Ἰβηρίας· (4) τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι μάχιμοι μὲν ἄνδρες εἴησαν εἰς χιλίους οἱ τὴν ἄκραν τηροῦντες, διὰ τὸ μηδένα μηδέποτ' ἂν ὑπολαμβάνειν, ὅτι, κρατούντων Καρχηδονίων σχεδὸν ἁπάσης Ἰβηρίας, ἐπινοήσει τις τὸ παράπαν πολιορκῆσαι ταύτην τὴν πόλιν· (5) τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ὅτι πολὺ μὲν εἴη διαφερόντως ἐν αὐτῇ, πᾶν δὲ δημιουργικὸν, καὶ βάναυσον, καὶ θαλαττουργὸν, καὶ πλεῖστον ἀπέχον πολεμικῆς ἐμπειρίας, ὃ κατὰ τῆς πόλεως ὑπελάμβανεν εἶναι, παραδόξου γενομένης ἐπιφανείας. (6) Καὶ μὴν οὐδὲ τὴν θέσιν τῆς Καρχηδόνος, οὐδὲ τὴν κατασκευὴν, οὐδὲ τὴν τῆς περιεχούσης αὐτὴν λίμνης διάθεσιν ἠγνόει· (7) διὰ δέ τινων ἁλιέων τῶν ἐνειργασμένων τοῖς τόποις ἐξητάκει, διότι καθόλου μέν ἐστι τεναγώδης ἡ λίμνη, καὶ βατὴ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ γίγνεταί τις τοσαύτη ἀποχώρησις καθ' ἡμέραν ἐπὶ δείλην ὀψίαν. (8) Ἐξ ὧν συλλογισάμενος, ὅτι, καθικόμενος μὲν τῆς ἐπιβολῆς, οὐ μόνον βλάψει τοὺς ὑπεναντίους, ἀλλὰ καὶ τοῖς σφετέροις πράγμασι μεγάλην ἐπίδοσιν παρασκευάσει· (9) διαπεσὼν δὲ τῆς προθέσεως, ὅτι δύναται σώζειν τοὺς ὑποταττομένους, διὰ τὸ θαλαττοκρατεῖν, ἐὰν ἅπαξ ἀσφαλίσηται τὴν στρατοπεδείαν (τοῦτο δ' ἦν εὐχερὲς, διὰ τὸ μακρὰν ἀπεσπάσθαι τὰς τῶν ὑπεναντίων δυνάμεις)· (10) οὕτως, ἀφέμενος τῶν ἄλλων, περὶ ταύτην ἐγένετο τὴν παρασκευὴν ἐν τῇ παραχειμασίᾳ.

IX. Καὶ ταύτην ἔχων τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν ἡλικίαν, ἣν ἀρτίως εἶπα, πάντας ἀπεκρύψατο χωρὶς Γαΐου Λαιλίου, μέχρι πάλιν αὐτὸς ἔκρινε φανερὸν ποιεῖν. (2) Τούτοις δὲ τοῖς ἐκλογισμοῖς ὁμολογοῦντες οἱ συγγραφεῖς, ὅταν ἐπὶ τὸ τέλος ἔλθωσι τῆς πράξεως, οὐκ οἶδ' ὅπως οὐκ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὴν τούτου πρόνοιαν, εἰς δὲ τοὺς θεοὺς καὶ τὴν τύχην ἀναφέρουσι τὸ γεγονὸς κατόρθωμα. (3) Καὶ ταῦτα χωρὶς τῶν εἰκότων καὶ τῆς τῶν συμβεβιωκότων μαρτυρίας, καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τῆς πρὸς τὸν Φίλιππον, αὐτοῦ τοῦ Ποπλίου σαφῶς ἐκτεθεικότος, ὅτι τούτοις τοῖς ἐκλογισμοῖς χρησάμενος, οἷς ἡμεῖς ἀνώτερον ἐξελογισάμεθα, καθόλου τε τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασιν ἐπιβάλοιτο, καὶ κατὰ μέρος τῇ τῆς Καρχηδόνος πολιορκίᾳ. (4) Πλὴν τότε γε τῷ μὲν ἐπὶ τοῦ στόλου Γαΐῳ Λαιλίῳ δι' ἀποῤῥήτων ἐντειλάμενος, παρήγγειλε πλέειν ἐπὶ τὴν προειρημένην πόλιν. (5) Μόνος γὰρ οὗτος αὐτῷ συνῄδει τὴν ἐπιβολὴν, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον. (6) Αὐτὸς δὲ, τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν μετὰ σπουδῆς. Εἶχε δὲ τὸ μὲν τῶν πεζῶν πλῆθος εἰς δισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ εἰς δισχιλίους καὶ πεντακοσίους. (7) Ἀφικόμενος δὲ ἑβδομαῖος, κατεστρατοπέδευσε κατὰ τὸ πρὸς ἄρκτους μέρος τῆς πόλεως, καὶ περιεβάλλετο κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν τῆς στρατοπεδείας τάφρον καὶ χάρακα διπλοῦν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν, κατὰ δὲ

pedimenta exercituum Punicorum cuncta, obsides ite
cunctos ex universa Hispania, ibidem adservari : (4) e
quod est maximum, milites ad mille solum esse in ea, q
arcem custodirent; quod nemo putaret fieri umquam pos
ut, Pœnis totam fere Hispaniam obtinentibus, de urbe h
oppugnanda vel saltem cogitaret aliquis : (5) ceteram ve
multitudinem ingentem quidem eo loci esse, sed eam fe
hominum dumtaxat opificum, et sellulariorum, aut qui na
ticam exercerent, et ab omni rei bellicæ peritia quam m
xime essent alieni; ut non dubitaret Scipio, si repe
tino adventu Carthaginienses adoriretur, eam ipsam inco
rum turbam nocituram magis urbi, quam præsidio futura
(6) Sed neque situm Carthaginis, neque munitiones, neq
naturam stagni oppidum ambientis, ignorabat. (7) Per
scatores namque nonnullos, qui illis in locis artem factita
rant, compertum habebat, palustre in universum esse
stagnum, et plurima sui parte vadosum; maxime vero
vesperam quotidie ita recedere aquam, ut plane vados
stagnum sit. (8) Quibus rebus cognitis ita apud se sta
bat : si perficeret destinata, non solum hostibus se inco
modaturum, sed etiam res suas magnum inde emolum
tum esse capturas : (9) sin consequi propositum nequi
quia tamen in potestate mare haberet, suorum saluti fa
se consulturum; modo semel, ne castris posset noceri,
vidisset. Id vero facile erat, hostium copiis tam longo i
spatio submotis. (10) Propterea, omissis rebus aliis,
in hibernis agebat, ad necessaria huic incepto præpar
studium omne suum contulit.

IX. Atque hæc Scipio quum moliretur, homo anno
XXVII, ut ante diximus, omnes præter C. Lælium cela
donec rursus censuit ipse faciendum, ut rem aperiret.
Tametsi vero convenit inter scriptores historiarum,
fuisse Publii consilia, certa ratione suscepta: iidem ta
ubi ad eorum exitum narrandum venerunt, nescio qui
ut diis et fortunæ, non huic viro et ipsius prudentiæ
feliciter confectæ causam adscribant : (3) quum præ
sententiæ istorum et conjecturæ omnes repugnent, et e
testimonia, qui una cum eo vixerunt, et quum ipse
Scipio in ea, quam ad Philippum dedit, epistola clare
suerit, eas ipsas se rationes consiliorum, quas supra
limus, esse secutum, et in universum quando expediti
hanc in Hispaniam suscepit, et particulatim cum de
gnatione Carthaginis cogitavit. (4) Ut redeam ad rem
blius C. Lælio, classis præfecto, (5) qui, sicut mo
cebamus, consilium Scipionis solus norat, arcano ma
dederat, jusseratque eum navigationis cursum versu
dictam urbem dirigere. (6) Ipse cum pedestribus
(erant autem viginti quinque millia peditum, duo mi
quingenti equites) eodem magnis itineribus contendit
Septimo die ab Ibero Carthaginem venit, et ab regio
bis, qua in septemtrionem versa est, castra posuit.
tergo fossam et vallum duplex objecit a mari ad ma
fronte vero et ea parte, quæ urbem respiciebat, null

πρὸς τὴν πόλιν ἁπλῶς οὐδέν· αὐτὴ γὰρ ἡ τοῦ τόπου φύσις ἱκανὴν ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζε. (8) Μέλλοντες δὲ καὶ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως δηλοῦν, ἀναγκαῖον ἡγούμεθ' εἶναι τὸ καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπὶ ποσὸν ὑποδεῖξαι τοῖς ἀκούουσι.

X. Κεῖται μὲν οὖν τῆς Ἰβηρίας κατὰ μέσην τὴν παραλίαν ἐν κόλπῳ, νεύοντι πρὸς ἄνεμον Λίβα, οὗ τὸ μὲν βάθος ἐστὶν ὡς εἴκοσι σταδίων, τὸ δὲ πλάτος ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὡς δέκα· λαμβάνει δὲ διάθεσιν λιμένος ὁ πᾶς κόλπος διὰ τοιαύτην αἰτίαν. (2) Νῆσος ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτοῦ κεῖται, βραχὺν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους εἴσπλουν εἰς αὐτὸν ἀπολείπουσα. (3) Ταύτης ἀποδεχομένης τὸ πελάγιον κῦμα, συμβαίνει τὸν κόλπον ὅλον εὐδίαν ἴσχειν, πλὴν ἐφ' ὅσον οἱ Λίβες, καθ' ἑκάτερον τὸν εἴσπλουν παρεισπίπτοντες, κλύδωνας ἀποτελοῦσι. (4) Τῶν γε μὴν ἄλλων πνευμάτων ἀκλυδώνιστος ὢν τυγχάνει διὰ τὴν περιέχουσαν αὐτὸν ἤπειρον. (5) Ἐν δὲ τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου πρόκειται χερρονησίζον ὄρος, ἐφ' οὗ κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν, περιεχομένην θαλάττῃ μὲν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ μεσημβρίας, ἀπὸ δὲ τῶν δύσεων λίμνῃ, προσεπιλαμβανούσῃ καὶ τοῦ πρὸς ἄρκτον μέρους· (6) ὥστε τὸν λοιπὸν τόπον μέχρι τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης, ὃς καὶ συνάπτει τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, μὴ πλέον ὑπάρχειν ἢ δυεῖν σταδίων. (7) Ἡ δὲ πόλις αὐτὴ μεσόκοιλός ἐστι· κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας πλευρὰν ἐπίπεδον ἔχει τὴν ἀπὸ θαλάττης πρόσοδον· τὰ δὲ λοιπὰ περιέχεται λόφοις, δυσὶν μὲν ὀρεινοῖς καὶ τραχέσιν, ἄλλοις δὲ τρισὶ πολὺ μὲν χθαμαλωτέροις, σπιλώδεσι δὲ καὶ δυσβάτοις· (8) ὧν ὁ μὲν μέγιστος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς παράκειται, προτείνων εἰς θάλατταν, ἐφ' οὗ καθίδρυται νεὼς Ἀσκληπιοῦ. (9) Τούτῳ δ' ὁ ἀπὸ τῆς δύσεως ἀντίκειται, παραπλησίαν θέσιν ἔχων, ἐφ' οὗ καὶ βασίλεια κατεσκεύασται πολυτελῶς, ἅ φασιν Ἀσδρούβαν ποιῆσαι, μοναρχικῆς ὀρεγόμενον ἐξουσίας. (10) Αἱ δὲ λοιπαὶ αἱ τῶν ἐλαττόνων βουνῶν ὑπεροχαὶ τὸ πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μέρος περιέχουσι. (11) Καλεῖται δὲ τῶν τριῶν ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς νεύων, Ἡφαίστου· ὁ δὲ τούτῳ συνεχής, Ἀλήτου· δοκεῖ δ' οὗτος, εὑρετὴς γενόμενος τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἰσοθέων τετευχέναι τιμῶν. Ὁ δὲ τρίτος προσαγορεύεται Κρόνου. (12) Συμβαίνει δὲ τὴν λίμνην τῇ παρακειμένῃ θαλάττῃ συντετρῆσθαι χειροποιήτως, χάριν τῶν θαλαττουργῶν. (13) Κατὰ δὲ τὴν τοῦ διείργοντος αὐτὰς χείλους διακοπὴν γέφυρα κατεσκεύασται, πρὸς τὸ καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰς ἁμάξας ταύτῃ ποιεῖσθαι τὴν παρακομιδὴν ἐκ τῆς χώρας ἀναγκαίων.

XI. Τοιαύτης δ' ὑπαρχούσης τῆς διαθέσεως τῶν τόπων, ἀσφαλίζεσθαι συνέβαινε τοῖς Ῥωμαίοις τὴν στρατοπεδείαν κατὰ τὴν ἐντὸς ἐπιφάνειαν ἀκατασκεύως ἔκ τε τῆς λίμνης καὶ τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης. (2) Τὸ δὲ μεταξὺ τούτων διάστημα, τὸ συνάπτον τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, ἀχαράκωτον εἴασε, κατὰ μέσην

sus munitio objecta; ipsa quippe loci natura satis tuta castra a vi hostili præstabat. (8) Quoniam autem dicturi sumus, quomodo et oppugnata et capta ea urbs fuerit, faciendum ducimus, ut iis, qui hæc legent, et adjacentium locorum naturam, et urbis ipsius situm quadamtenus demonstremus.

X. Sita est igitur Carthago Nova in sinu maris, qui media fere Hispaniæ ora Africo vento est oppositus, et bis mille quingentos passus introrsus porrectus in longum, dimidium fere ejus spatii in ostio in latitudinem patet. Sinus vero totus speciem portus ob hujuscemodi causam præbet. (2) Hujus in ostio sinus insula est objecta, quæ intrantibus ipsum navibus angustum utraque ex parte aditum relinquit. (3) Quum autem fluctus ex alto venientes hæc insula excipiat, evenit, ut toto sinu magna sit tranquillitas; nisi quatenus Africi ab utroque latere intus penetrant, et fluctus cient: (4) ad alios ventos quod attinet, motu et agitatione fluctuum caret, propter ambientem undique continentem. (5) Ab intimo sinu mons ad instar peninsulæ excurrit, in quo condita urbs est: ab ortu solis a meridie cincta est mari, ab occasu stagnum claudit, paululum etiam ad septemtrionem fusum; (6) ut reliquum spatium, usque ad mare quod est ab altera parte, non amplius ducentos et quinquaginta passus pateat, quo jugo urbs continenti jungitur. (7) Urbs ipsa in medio humilis est et cava: ab eo latere, quod in meridiem est versum, planum aditum venientibus a mari habet: cetera tumulis cinguntur, duobus montanis et asperis, tribus aliis multo quidem depressioribus, verum saxosis et adscensu difficilibus. (8) Horum maximus ab oriente illi adjacet, in mare excurrens; in quo ædes est Æsculapio consecrata. Huic qui ab occidente est oppositus, situm oblinet similem: (9) in eo exstructa fuit regia, opus magnificum, cujus auctor dicitur fuisse Asdrubal, ad monarchicum imperium viam affectans. (10) Superest latus urbis septemtrionale, quod trium minorum collium objectu clauditur. (11) Horum ille, qui ad ortum solis vergit, Vulcani dicitur tumulus; proximus ab Alete nomen habet, quem fama est propter inventa argenti metalla diis immortalibus pares honores esse consecutum: tertium, Saturni tumulum vocant. (12) Stagnum urbi adjacens, ut mari conjungeretur et confluerct, in eorum gratiam, qui maria exercent, opus manu factum præstat. (13) Quo loco media inter stagnum et mare lingula est intercisa, pons stratus est, ad ea, quæ fuerint necessaria, ex agri sive jumentorum opera sive plaustris convehenda.

XI. Ejusmodi locorum natura quum esset, castris Romanorum, qua introrsum urbem versus spectant, hinc stagnum, hinc prominens ab altera parte mare, pro munimento, sine ulla arte, erat. (2) Ab interjecto inter hæc spatio, quod urbem continenti jungit, eratque mediis ipsis castris oppositum, nullum objecit vallum; (3) sive ut rei

ὑπάρχον τὴν αὐτοῦ στρατοπεδείαν· (3) εἴτε καὶ καταπλήξεως χάριν, εἴτε καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἁρμοζόμενος, ὅπως ἀνεμποδίστους ἔχῃ καὶ τὰς ἐξαγωγὰς καὶ τὰς ἀναχωρήσεις εἰς τὴν παρεμβολήν. (4) Ὁ δὲ περίβολος τῆς πόλεως οὐ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ὑπῆρχε τὸ πρότερον. Καίτοι γ' οὐκ ἀγνοῶ, διότι πολλοῖς εἴρηται τετταράκοντα· τὸ δ' ἐστὶ ψεῦδος. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκοῆς ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτόπται γεγονότες μετ' ἐπιστάσεως, ἀποφαινόμεθα. Νῦν δὲ καὶ μᾶλλον ἔτι συνῄρηται. (5) Πλὴν ὅ γε Πόπλιος, συνάψαντος καὶ τοῦ στόλου πρὸς τὸν δέοντα καιρὸν, ἐπεβάλλετο συναθροίσας τὰ πλήθη παρακαλεῖν, οὐχ ἑτέροις τισὶ χρώμενος ἀπολογισμοῖς, ἀλλ' οἷς ἐτύγχανε πεπεικὼς αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὸν κατὰ μέρος ἄρτι πεποιήμεθα λόγον. (6) Ἀποδείξας δὲ δυνατὴν οὖσαν τὴν ἐπιβολὴν, καὶ συγκεφαλαιωσάμενος τὴν ἐκ τοῦ κατορθώματος ἐλάττωσιν τῶν ὑπεναντίων, αὔξησιν δὲ τῶν σφετέρων πραγμάτων, λοιπὸν χρυσοῦς στεφάνους ἐπηγγείλατο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι, καὶ τὰς εἰθισμένας δωρεὰς τοῖς ἐπιφανῶς ἀνδραγαθήσασι· (7) τὸ δὲ τελευταῖον, ἐξ ἀρχῆς, ἔφη, τὴν ἐπιβολὴν αὐτῷ ταύτην ὑποδεδειχέναι τὸν Ποσειδῶνα, παραστάντα κατὰ τὸν ὕπνον, καὶ φάναι, συνεργήσειν ἐπιφανῶς κατ' αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως καιρὸν οὕτως, ὥστε παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἐξ αὐτοῦ χρείαν ἐναργῆ γένεσθαι. (8) Τῶν δὲ κατὰ τὴν παράκλησιν λόγων ἅμα μὲν ἀπολογισμοῖς ἀκριβέσι μεμιγμένων, ἅμα δ' ἐπαγγελίαις χρυσῶν στεφάνων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις θεοῦ προνοίᾳ, τελέως μεγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρίστασθαι συνέβαινε τοῖς νεανίσκοις.

XII. Τῇ δ' ἐπαύριον κατὰ μὲν τοὺς ἐκ τῆς θαλάττης τόπους περιστήσας ναῦς, παντοδαποῖς βέλεσιν ἐξηρτυμένας, καὶ δοὺς τὴν ἐπιτροπὴν Γαΐῳ, κατὰ δὲ γῆν τοὺς εὐρωστοτάτους τῶν ἀνδρῶν εἰς δισχιλίους ὁμόσε τοῖς κλιμακοφόροις ἐπιστήσας, ἐνήρχετο τῆς πολιορκίας κατὰ τρίτην ὥραν. (2) Ὁ δὲ Μάγων, ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως, τὸ μὲν τῶν χιλίων σύνταγμα διελὼν, τοὺς μὲν ἡμίσεις ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀπέλιπε, τοὺς δ' ἄλλους ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς λόφου παρενέβαλε· (3) τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς εὐρωστοτάτους περὶ δισχιλίους κατεσκευακὼς τοῖς ὑπάρχουσι κατὰ τὴν πόλιν ὅπλοις, ἐπέστησε κατὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν καὶ τὴν τῶν πολεμίων στρατοπεδείαν· τοῖς δὲ λοιποῖς παρήγγειλε, βοηθεῖν κατὰ δύναμιν πρὸς πάντα τὰ μέρη τοῦ τείχους. (4) Ἅμα δὲ τῷ τὸν Πόπλιον ταῖς σάλπιγξι διασημῆναι τὸν καιρὸν τῆς προσβολῆς, ἐξαφίησι τοὺς καθωπλισμένους ὁ Μάγων διὰ τῆς πύλης· πεπεισμένος, ὅτι καταπλήξεται τοὺς ὑπεναντίους, καὶ τὸ παράπαν ἀφελεῖται τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν. (5) Προσπεσόντων δὲ τούτων ἐῤῥωμένως τοῖς ἐκ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὸν ἰσθμὸν παρατεταγμένοις, ἐγίγνετο μάχη λαμπρὰ καὶ παρακελευσμὸς ἐξ ἀμφοῖν ἐναγώνιος, τῶν μὲν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως τοῖς ἰδίοις ἑκατέρων ἐπιβοώντων. (6) Τῆς δὲ διὰ τῶν βοηθούντων ἐπικουρίας οὐχ ὁμοίας ὑπαρχούσης, διὰ τὸ

novitate hostem terreret, sive facilitati consilii exseq. consulens, ut et educere suos e castris, et eodem red sine impedimento posset. (4) Erat autem ambitus olim non major duobus millibus passuum et quing. Etsi non fugit me, proditum a multis, esse eum circ passuum quinque millium : sed hoc falsum est : enim ex auditu de eo equidem pronuntio, verum post loca ipse lustravi et attente consideravi. Nunc vero contractiore muro urbs illa clauditur. (5) Scipio, post classis etiam ad constitutum tempus advenerat, co convocata milites hortari cœpit : quam ad rem nov rationibus est usus, quam illis, quibus ipse induct faciendum esse sibi persuaserat, de quibus sigillatim a nobis est dictum. (6) Postquam, posse perfici qu grediebatur, demonstrasset, et summatim etiam, qu ex eo damnum res hostium, quantum suæ incremen essent accepturæ, disseruisset, ad hæc militibus q aureas pronuntiasset, qui primi murum conscend nec non consueta alia præmia, si quis insignius pug pessisset, illud ad extremum adjecit : (7) Neptunu inde a principio per somnum sibi adstitisse, atque h cepti suscipiendi consilium suggessisse; pollicitum adeo manifesto auxilium sibi in ipso pugnæ articul rum, ut adjuvantis numinis præsentiam universus tus sit agniturus. (8) Quæ quum adhortatio et r consilii expositas accurate contineret, et pollicita aurearum coronarum, et super hæc omnia Dei pr tiam; juvenum animos ingens plane alacritas et imp rem perficiendam invasit.

XII. Postero die Scipio, jussa classe (quæ omni t genere erat instructa, et C. Lælio fuerat commissa) a mari cingere; lectis præterea duobus millibus fort rum militum, quibus præceperat, ut communi ope iis, qui scalas gerebant, muros a terra invaderent gnationem Carthaginis hora tertia auspicatur. (2) urbis præfectus, cohorte illa millenaria divisa, quin milites in arce relinquit, reliquos tumulo urbis in o verso impositos in ordinem struit : (3) tum oppida valentissimos, ad duo millia hominum, iis armis, urbe erant, adornatos, ad eam portam collocat, q isthmum et Romana castra ducebat : ceteros, pro su que virili, ferre opem, et ad omnes mœnium partes rere jubet. (4) Simul atque classica jussu Scipi prælium committendum incinuere, Mago armatos, portam stabant, emittit; persuasus, hosti se terro facto injecturum, et, ut in irritum caderet ejus inc facturum. (5) Isti enimvero in Romanos, qui in ist dinati stabant, magna vi irruere : pugna atrox cier utrimque adhortationes fieri; dum et qui erant in et qui erant in urbe, suis clamore ingenti animos (6) Sed enim subsidiorum, quæ idemtidem submitte par ratio non erat; quum Carthaginiensibus, ex una

μὲν Καρχηδονίοις διὰ μιᾶς πύλης καὶ σχεδὸν ἀπὸ
σταδίων γίγνεσθαι τὴν παρουσίαν, τοῖς δὲ Ῥω-
ἐκ χειρὸς καὶ κατὰ πολὺν τόπον, ἄνισος ἦν ἡ
περὶ ταύτην τὴν αἰτίαν. (7) Ὁ γὰρ Πόπλιος
ἐπέστησε τοὺς αὑτοῦ παρ' αὐτὴν τὴν στρατοπε-
χάριν τοῦ προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους πορ-
σαφῶς γινώσκων, ἐὰν διαφθείρῃ τούτους,
στόμα τοῦ κατὰ τὴν πόλιν πλήθους, ὅτι
τὰ ὅλα, καὶ τὴν πύλην οὐκέτι τῶν ἐν-
ἐξιέναι θαῤῥήσει. (8) Οὐ μὴν ἀλλ' ἕως μὲν
συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν μάχην, ὡς ἐξ
κατ' ἐκλογὴν τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν προκεχριμέ-
δ' ἐξωθούμενοι τῷ βάρει διὰ τοὺς ἐκ τῆς
προσγιγνομένους, ἐτράπησαν οἱ παρὰ τῶν
(9) Καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἐν τῷ τῆς
διεφθάρησαν, καὶ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν·
ἐν τῷ παραπίπτειν εἰς τὴν πύλην ὑπ'
(10) Οὗ συμβαίνοντος, ὁ κατὰ τὴν
οὕτως ἐπτοήθη πᾶς, ὥστε καὶ τοὺς ἀπὸ
φεύγειν. (11) Παρ' ὀλίγον μὲν οὖν ἦλθον
τοῦ συνεισπεσεῖν τότε μετὰ τῶν φευγόν-
ἀλλὰ τάς γε κλίμακας τῷ τείχει μετ'
προσήρεισαν.

XIII. Ὁ δὲ Πόπλιος ἐδίδου μὲν αὑτὸν εἰς τὸν κίν-
δὲ τοῦτο κατὰ δύναμιν ἀσφαλῶς. (2)
μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἄνδρας θυρεοφοροῦντας,
τοὺς θυρεοὺς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τείχους
σκεπάζοντες, ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύα-
παρὰ τὰ πλάγια καὶ τοὺς ὑπερδεξίους
μεγάλα συνεβάλλετο πρὸς τὴν χρείαν.
μὲν γὰρ ἑώρα τὸ γιγνόμενον, ἅμα δ' αὐτὸς
ὁρώμενος, ἐνειργάζετο προθυμίαν τοῖς ἀγω-
(5) Ἐξ οὗ συνέβαινε, μηδὲν ἐλλιπὲς γίγνε-
πρὸς τὸν κίνδυνον· ἀλλ' ὁπότε τι αὐτῷ πρὸς
ὁ καιρὸς ὑποδείξειε, πᾶν ἐκ χειρὸς ἀεὶ
πρὸς τὸ δέον. (6) Ὁρμησάντων δὲ ταῖς
ἐπὶ τὴν ἀνάβασιν τῶν πρώτων τεθαῤῥηκότως,
τὸ πλῆθος τῶν ἀμυνομένων ἐπικίνδυνον ἐποίει
, ὡς τὸ μέγεθος τῶν τειχῶν. (7) Διὸ
ἐπεῤῥώσθησαν οἱ κατὰ τὰ τείχη, θεωροῦν-
δυσχρηστίαν τῶν συμβαινόντων. (8) Ἔνιαι
συνετρίβοντο τῶν κλιμάκων, πολλῶν ἅμα διὰ
συνεπιβαινόντων· ἐφ' αἷς δ' οἱ πρῶτοι προσ-
ἐποιοῦντο διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, καὶ
προσδεόμενοι τῆς ἐκ τῶν ἀμυνομένων ἀντι-
ἐῤῥίπτουν σφᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν κλιμάκων.
δὲ καὶ δοκοὺς ἤ τι τοιοῦτον ἐγχειρήσαιεν ἐπιῤ-
οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ὁμοῦ πάντες ἀπεσύροντο
πρὸς τὴν γῆν. (10) Οὐ μὴν ἀλλὰ
οὐδὲν ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ κω-
τὴν ἐπιφορὰν καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ'
τῶν πρώτων, ἐπέβαινον οἱ συνεχεῖς
ἀεὶ χώραν. (11) Ἤδη δὲ τῆς
καὶ τῶν στρατιωτῶν τετριμμέ-

porta exeuntibus, passus CCL essent conficiendi, prius quam ad locum pugnæ pervenirent; Romani contra e proximo, et viis multis, auxiliatum suis venirent: quare nec par utrimque dimicatio erat. (7) De industria namque Scipio suos non procul a castris stare voluerat, ut inimicos e spatio quam longissimo ad pugnam alliceret: satis nimirum intelligens, si istos perderet, qui urbanæ multitudinis velut mucro erant, summam omnium rerum perturbationem Carthagine futuram, neque ausurum amplius quemquam oppidanorum, pedem porta efferre. (8) Aliquamdiu tamen pugna neutro inclinata stetit, utpote quum ex utraque parte selectorum virorum flos dimicaret: ad extremum vero impulsa Carthaginiensium acies eorum velut pondere victa cessit, qui e Romanis castris subinde auxilio veniebant. (9) Et multi quidem eorum in ipso discrimine perierunt, aut in fuga; plures tamen, dum in portam irruunt, protriti alii ab aliis conculcatique sunt. (10) Quo casu oppidanorum turba adeo est consternata, ut etiam, qui muros conscenderant, iis relictis fugerent. (11) Neque sane multum abfuit, quin Romani tum una cum fugientibus in urbem irrumperent: scalas certe muro sine discrimine applicuerunt.

XIII. Et ipse quidem Scipio periculis caput suum objiciebat; non temere tamen, verum securitati suæ quam maxime poterat fieri consulens. (2) Aderant enim illi armiger tres, qui scutis oppositis, et adversus tela e muris volantia eum protegentes, securitatem præstabant. (3) Itaque modo pugnantis aciei latera obiens, modo loca superiora conscendens, magnum ad rem gerendam momentum adferebat. (4) Quum enim simul, quæcumque fiebant, videret, simul ipse ab omnibus conspiceretur; mira alacritate animos pugnantium incendebat. (5) Unde etiam eveniebat, ut nihil quidquam eorum desideraretur, quæ rem gerentibus usui esse possent; sed statim, ut præsens occasio aliquid faciendum esse ei suggesserat, omnes e vestigio imperata rite et ordine faciebant. (6) Quum vero jam confidenter primi scalas conscendere properarent; non tam propugnantium multitudo periculum creabat accedentibus, quam ipsa mœnium altitudo. (7) Quo impedimento ut tardatum impetum Romanorum vident qui muros defendebant, majorem in modum crevit illis animus. (8) Scalarum enim aliæ, quas propter altitudinem plures simul conscendebant, onere ipso frangebantur: de aliis, quum primis adscendentibus altitudo caliginem oculis obfudisset, si minimus resistentium conatus accederet, præcipites ipsi se dejiciebant: (9) quoties vero aut trabes etiam, aut simile quid aliud e pinnis hostes immisissent in irruentes, simul omnes devoluti in terram deferebantur. (10) Quæ incommoda etsi erant maxima; nulla tamen poterat esse tanta difficultas, quæ irrumpentium Romanorum vim et impetum cohiberet; sed vix dum dejecti erant primi, cum semper, ut quæque statio vacua erat, proximi eam occupabant. (11) At proce-

νων ὑπὸ τῆς κακοπαθείας, ἀνεκαλέσατο ταῖς σάλπιγξιν ὁ στρατηγὸς τοὺς προσβάλλοντας.

XIV. Οἱ μὲν οὖν ἔνδον περιχαρεῖς ἦσαν, ὡς ἀποτετριμμένοι τὸν κίνδυνον. (2) Ὁ δὲ Πόπλιος, προσδοκῶν ἤδη τὸν τῆς ἀναπώτεως καιρὸν, κατὰ μὲν τὴν λίμνην ἡτοίμασε πεντακοσίους ἄνδρας μετὰ κλιμάκων· (3) κατὰ δὲ τὴν πύλην καὶ τὸν ἰσθμὸν νεαλεῖς ποιήσας τοὺς στρατιώτας, καὶ παρακαλέσας, προσανέδωκε κλίμακας πλείους τῶν πρότερον, ὥστε συνεχῶς πλῆρες γενέσθαι τὸ τεῖχος τῶν προσβαινόντων. (4) Ἅμα δὲ τῷ σημῆναι τὸ πολεμικὸν, καὶ προσθέντας τῷ τείχει τὰς κλίμακας προσβαίνειν κατὰ πάντα τὰ μέρη τεθαῤῥηκότως, μεγάλην συνέβαινε ταραχὴν καὶ διατροπὴν γίγνεσθαι τῶν ἔνδον. (5) Νομίζοντες γὰρ, ἀπολελῦσθαι τῆς περιστάσεως, αὖθις ἀρχὴν ἑώρων λαμβάνοντα τὸν κίνδυνον ἐξ ἄλλης ὁρμῆς. (6) Ἅμα δὲ καὶ τῶν βελῶν αὐτοὺς ἤδη λειπόντων, καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀπολωλότων εἰς ἀθυμίαν ἄγοντος, δυσχερῶς μὲν ἔφερον τὸ γιγνόμενον· οὐ μὴν ἀλλ' ἠμύνοντο δυνατῶς. (7) Κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν τοῦ διὰ τῶν κλιμάκων ἀγῶνος, ἤρχετο τὰ κατὰ τὴν ἄμπωτιν. (8) Καὶ τὰ μὲν ἄκρα τῆς λίμνης ἀπέλειπε τὸ ὕδωρ κατὰ βραχύ· διὰ δὲ τοῦ στόματος ὁ ῥοῦς εἰς τὴν συνεχῆ θάλατταν ἄθρους ἐφέρετο καὶ πολὺς, ὥστε τοῖς ἀπρονοήτως θεωμένοις ἄπιστον φαίνεσθαι τὸ γιγνόμενον. (9) Ὁ δὲ Πόπλιος, ἔχων ἑτοίμους τοὺς καθηγεμόνας, ἐμβαίνειν παρεκελεύετο καὶ θαῤῥεῖν τοὺς πρὸς τὴν χρείαν ταύτην ἡτοιμασμένους. (10) Καὶ γὰρ ἦν εὖ πεφυκὼς, εἰ καὶ πρὸς ἄλλο τι, πρὸς τὸ θάρσος ἐμβαλεῖν, καὶ συμπαθεῖς ποιῆσαι τοὺς παρακαλουμένους. (11) Τότε δὴ πειθαρχησάντων αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ τέλματος ἁμιλλωμένων, ἅπαν τὸ στρατόπεδον ὑπέλαβε, μετά τινος θεοῦ προνοίας γίγνεσθαι τὸ συμβαῖνον. (12) Ἐξ οὗ καὶ μνησθέντες τῶν κατὰ τὸν Ποσειδῶ καὶ τῆς τοῦ Ποπλίου κατὰ τὴν παράκλησιν ἐπαγγελίας, ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς ψυχαῖς παρωρμήθησαν, ὡς συμφράξαντες καὶ βιασάμενοι πρὸς τὴν πύλην, ἔξωθεν ἐπεχείρουν διακόπτειν τοῖς πελέκεσι καὶ ταῖς ἀξίναις τὰς θύρας. (13) Οἱ δὲ, διὰ τῶν τελμάτων ἐγγίσαντες τῷ τείχει, καὶ καταλαβόντες ἐρήμους τὰς ἐπάλξεις, οὐ μόνον προσέθεσαν ἀσφαλῶς τὰς κλίμακας, ἀλλὰ καὶ κατέσχον ἀναβάντες ἀμαχητὶ τὸ τεῖχος· (14) ἅτε τῶν ἔνδον περισπωμένων μὲν περὶ τοὺς ἄλλους τόπους, καὶ μάλιστα τοὺς κατὰ τὸν ἰσθμὸν καὶ τὴν ταύτῃ πύλην, οὐδέποτε δ' ἂν ἐλπισάντων ἐγγίσαι τῷ τείχει τοὺς πολεμίους κατὰ τὸν τῆς λίμνης τόπον· (15) τὸ δὲ πλεῖστον, ὑπὸ τῆς ἀτάκτου κραυγῆς καὶ τῆς συμμίκτου πολυοχλίας οὐ δυναμένων οὔτ' ἀκούειν, οὔτε συνορᾶν τῶν δεόντων οὐδέν.

XV. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες τοῦ τείχους, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεπορεύοντο, κατὰ τὴν ἐφοδείαν ἀποσύροντες τοὺς πολεμίους, μεγάλα συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς ὁπλίσεως πρὸς τοῦτο τὸ γένος τῆς χρείας. (2) Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πρὸς τὴν πύλην, οἱ μὲν καταβάντες διέκοπτον τοὺς μοχλοὺς, οἱ δ' ἔξωθεν εἰσέπιπτον, οἱ δὲ διὰ

dente jam die, quum vexatione et malis miles Roma
esset confectus, signum receptui dare jussit imperator.

XIV. Oppidani enimvero lætitia tum gestire, ut
omne jam periculum a se depulissent. (2) At Scipio
tempus illud, quo æstus decederet, exspectans, qua
git urbs in stagnum, armatos quingentos cum scalis p
tos locat : (3) a parte isthmi vero, qua ad portam i
milites recentes constituit; quibus, officii commonefac
scalas plures quam ante dividit, ut corona invadent
repleri undique muri possent. (4) Tum vero, ut sig
invadendi est datum, et Romani scalis admotis intre
omni ex parte mœnia sunt adorti; ingens repente obse
trepidatio et animi perturbatio incessit. (5) Nempe ex
maverant, omni se periculo esse defunctos, cum ecce re
tia pericula, recens hostium impetus ingruit. (6) Si
quum et tela jam deficerent, et numerus occisorum, ut
mos desponderent, efficeret, tantum casum illi qui
ægerrime ferebant; ab hoste tamen, quod in ipsis f
sese defendebant. (7) Fervebat cum maxime certame
scalas, quando cœpit æstus decedere : (8) et extrem
dem stagni paulatim aqua deserebat; per ostium ver
dem conferta et cum impetu in continens mare fereb
ut, qui loci naturæ ignari cernerent quod fiebat, de
satis non possent. (9) Publius, paratos habens duc
corum peritos, stagnum ingredi et bono esse anim
jubebat, quibus id negotii dederat. (10) Plane enim,
quidquam aliud, ad id certe egregie a natura erat con
tus, ut fiduciam animis hominum ingeneraret, ac su
fectus in eos transfunderet, quos adhortabatur. (11)
igitur milite, sicut jussus erat, faciente, et per pal
enitente, universus exercitus divina quadam provi
fieri id, quod videbant, cœpit existimare. (12) Id
redeuntes simul in memoriam eorum, quæ de Neptu
de ferenda ab illo ope, Scipio eis inter cohortandum
pollicitus, tanto sunt animorum impetu concitati, u
testudine irruerent in portam, et fores securibus ac
bris extrinsecus effringere conarentur. (13) Interi
per stagni vada ad mœnia accesserant, et pinnas pro
toribus vacuas invenerant, non solum scalas nullo p
admoverunt; sed etiam superato muro, nemine resi
eum tenuerunt : (14) quippe aliis in locis obsessi o
bantur, maxime autem circa isthmum et eo ferente
tam; quum præsertim ea cuncti persuasione essent i
numquam a parte stagno proxima appropinquaturu
stem : (15) cui illud etiam, quod erat maximum, a
bat, quod præ incomposito clamore, et turbæ pro
concursu, neque audire neque cernere quidquam e
quæ in rem essent, poterant.

XV. Romani, ut in sua potestate muros habu
principio per mœnia ipsa discurrunt, hostem inter c
eundum de muro dejicientes : quam ad rem magn
usui erat genus ipsum Romanorum armorum. (2)
portam ventum, descenderunt isti quidem, ac vecte
gerunt; et qui foris erant, facta irruptione sunt in

κλιμάκων βιαζόμενοι κατὰ τὸν ἰσθμὸν, ἤδη κρα-
τοῦντες τῶν ἀμυνομένων, ἐπέβαινον ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις. Καὶ τέλος, τὰ μὲν τείχη τούτῳ τῷ τρόπῳ κατείχετο· τὸν δὲ λόφον οἱ διὰ τῆς πύλης εἰσπορευόμενοι κατελάμβανον, τὸν πρὸς τὰς ἀνατολὰς, τρεψάμενοι τοὺς ...τάντας. (4) Ὁ δὲ Πόπλιος ἐπεὶ τοὺς εἰσαληλυ...ας ἀξιόχρεως ὑπελάμβανεν εἶναι, τοὺς μὲν πλεί...ς ἐφῆκε, κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος, ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ ...ει, παραγγείλας κτείνειν τὸν παρατυχόντα, καὶ ...νὸς φείδεσθαι, μηδὲ πρὸς τὰς ὠφελείας ὁρμᾶν, ...ις ἂν ἀποδοθῇ τὸ σύνθημα. (5) Ποιεῖν δέ μοι ...σι τοῦτο καταπλήξεως χάριν. Διὸ καὶ πολλάκις ...ν ἔστιν ἐν ταῖς τῶν Ῥωμαίων καταλήψεσι τῶν πό...ν, οὐ μόνους τοὺς ἀνθρώπους πεφονευμένους, ἀλλὰ ... τοὺς κύνας δεδιχοτομημένους, καὶ τῶν ἄλλων ...ων μέλη παρακεκομμένα. (6) Τότε δὲ καὶ τελέως ...ὸ τὸ τοιοῦτον ἦν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατειλημμένων. Αὐτὸς δὲ περὶ χιλίους ἔχων, ὥρμησε πρὸς τὴν ...αν. Ἐγγίσαντος δ' αὐτοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλλετο ...ων ἀμύνεσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα συννοήσας, βεβαίως ... κατειλημμένην τὴν πόλιν, διεπέμψατο περὶ τῆς ...αλείας τῆς αὐτοῦ, καὶ παρέδωκε τὴν ἄκραν. (8) ...γενομένου, καὶ τοῦ συνθήματος ἀποδοθέντος, τοῦ ... φονεύειν ἀπέστησαν, ὥρμησαν δὲ πρὸς τὰς ἁρπα... (9) Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, οἱ μὲν ἐπὶ τῆς ...βολῆς ἔμενον, οἷς ἦν οὕτω διατεταγμένον· μετὰ ...ῶν χιλίων ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τῆς ἄκρας ηὐλίσθη, ... δὲ λοιποὺς διὰ τῶν χιλιάρχων ἐκ τῶν οἰκιῶν ...λεσάμενος, ἐπέταξε, συναθροίσαντας εἰς τὴν ... τὰ διηρπασμένα κατὰ σημαίας, ἐπὶ τούτων ...εῦσαι. (10) Τοὺς δὲ γροσφομάχους ἐκ τῆς παρεμ... καλέσας, ἐπὶ τὸν λόφον ἐπέστησε τὸν ἀπὸ τῶν ...λῶν. (11) Καὶ τῆς μὲν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Καρ...ς τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένοντο κύριοι Ῥωμαῖοι.

XVI. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἀθροισθείσης εἰς τὴν ... τῆς τε τῶν στρατευομένων παρὰ τοῖς Καρχη... ἀποσκευῆς, καὶ τῆς τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ...ῶν κατασκευῆς, ταῦτα μὲν ἐμέριζον οἱ χι... τοῖς ἰδίοις στρατοπέδοις κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ... (2) Ἔστι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις τοιαύτη τις ἡ περὶ ...ῶν πόλεων καταλήψεις οἰκονομία. Ποτὲ μὲν γὰρ ...ς σημαίας πρὸς τὴν πρᾶξιν ἀπομερίζονταί τινες ...δρῶν κατὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ποτὲ δὲ κατὰ ...ας μερίζουσιν αὐτούς. (3) Οὐδέποτε δὲ πλείους ...ονται πρὸς τοῦτο τῶν ἡμίσεων· οἱ δὲ λοιποὶ ... κατὰ τὰς τάξεις ἐφεδρεύουσι, ποτὲ μὲν ἐκτὸς ...λεως, ποτὲ δὲ πάλιν ἐντὸς, ἀεὶ πρὸς τὸ δει... (4) Τῆς δὲ δυνάμεως διῃρημένης αὐτοῖς κατὰ ... τὸ πλεῖον εἰς δύο στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ, καὶ δύο ...μμάχων, ποτὲ δὲ καὶ σπανίως ἀθροιζομένων ... τῶν τεττάρων, πάντες οἱ πρὸς τὴν ἁρπαγὴν ...θέντες ἀναφέρουσι τὰς ὠφελείας, ἕκαστοι τοῖς ...ῶν στρατοπέδοις· (5) κἄπειτα πραχθέντων τούτων, ...ίαρχοι διανέμουσι πᾶσιν ἴσον, οὐ μόνον τοῖς μεί-

alii vero, qui in isthmo per scalas eniti contendebant, quum superstantes armatos jam vicissent, in pinnas murorum evaserunt. (3) Ac mœnia quidem hoc pacto Romani tandem tenuere : tumulum vero illum in orientem versum, præsidio fugato, occuparunt qui per portam irruperant. (4) Scipio, ubi jam numero suorum, qui oppidum erant ingressi, cœpit fidere, partem eorum maximam (uti mos est Romanorum) in oppidanos immisit : dato præcepto, ut in quoscumque incidissent, omnes occiderent, nemini parcerent, neve ad prædandum prius se converterent, quam esset datum signum. (5) Equidem Romanos hoc facere existimo, ut nomen Romanum terrori sit omnibus. Propterea sæpenumero cernere est, ubi capitur ab ipsis urbs aliqua, non homines dumtaxat occisos, sed etiam canes bifariam dissectos, et reliquorum animantium membra abscissa. (6) Cujus generis cædes multa tunc edebatur, propter ingentem deprehensorum in urbe numerum. (7) Ipse Scipio, mille circiter armatorum manum secum habens, ad arcem ducit : quem ut vidit accedentem Mago, conatus primo vim vi repellere, mox vero cogitans, plane jam in hostium potestatem urbem esse, missis qui de sua salute paciscerentur, arcem dedidit. (8) Quo facto datur a Scipione signum, et milites, cædibus finem facientes, ad diripiendam urbem se convertunt. (9) Ingruente deinde nocte, pars exercitus, cui ita fuerat præceptum, in castris mansit : imperator cum suis mille in arce noctem egit; reliquis, per tribunos e domibus evocatis, præcepit, ut omnem prædam manipulatim in forum congererent, et ad ea, quæ essent comportata, nocturnam stationem agerent. (10) Velites autem excitos e vallo, in orientali tumulo stare jussit. (11) Et Carthagine quidem, quæ in Hispania est, hoc modo sunt potiti Romani.

XVI. Postridie ejus diei, quum essent congestæ in forum et eorum, qui Carthaginiensibus militaverant, sarcinæ, et omnis civium atque opificum supellex; ea omnia tribuni militum suis legionibus pro more militiæ Romanæ diviserunt. (2) Romani, quoties urbs aliqua ab ipsis capta est, id negotium sic administrant. Alias ex quoque manipulo numerus aliquis militum ad hoc negotium secernitur, alias e toto exercitu integros aliquos manipulos ad hoc mittunt : (3) nunquam autem plures dimidia parte eam ad rem adsignant : ceteri in suis ordinibus manentes, in subsidiis stant, alias extra, alias intra muros, ita tamen, ut semper se ostendant. (4) Jam quum universæ copiæ, ut plurimum, sint eis divisæ in legiones duas Romanas, et paria sociorum auxilia, interdum quatuor legiones (etsi id fit rarius) simul habeant; omnes, qui ad diripiendam urbem fuerunt selecti, prædam universam ad suas quique legiones referunt. (5) Quo facto, tribuni deinde æquis portionibus inter omnes pecuniam dividunt : et habetur ratio non eorum tantum,

νασιν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰς σκηνὰς φυλάττουσι, τοῖς τε ἀῤῥωστοῦσι, καὶ τοῖς ἐπί τινα λειτουργίαν ἀπεσταλμένοις. (6) Περὶ δὲ τοῦ μηδένα νοσφίζεσθαι μηδὲν τῶν ἐκ τῆς διαρπαγῆς, ἀλλὰ τηρεῖν τὴν πίστιν κατὰ τὸν ὅρκον, ὃν ὀμνύουσι πάντες, ὅταν ἀθροισθῶσι πρῶτον εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἐξιέναι μέλλοντες εἰς τὴν πολεμίαν· (7) ὑπὲρ τούτου δὲ τοῦ μέρους εἴρηται πρότερον ἡμῖν διὰ πλειόνων ἐν τοῖς περὶ τῆς Πολιτείας. (8) Λοιπὸν, ὅταν οἱ μὲν ἡμίσεις τράπωνται πρὸς τὰς ἁρπαγὰς, οἱ δὲ ἡμίσεις διαφυλάττοντες τὰς τάξεις ἐφεδρεύωσι τούτοις, οὐδέποτε συμβαίνει κινδυνεύειν Ῥωμαίοις τὰ ὅλα διὰ πλεονεξίαν. (9) Τῆς γὰρ ἐλπίδος τῆς κατὰ τὴν ὠφέλειαν οὐχ ἀπιστουμένης ἀλλήλοις ἀλλ' ἐπίσης ἑστηκυίας τοῖς μένουσι κατὰ τὰς ἐφεδρείας καὶ τοῖς διαρπάζουσιν, οὐδεὶς ἀπολείπει τὰς τάξεις· ὃ μάλιστα τοὺς ἄλλους εἴωθε βλάπτειν.

XVII. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων κακοπαθοῦσι καὶ κινδυνεύουσι τοῦ κέρδους ἕνεκεν, φανερὸν, ὡς, ὅταν ὁ καιρὸς οὗτος ὑποπέσῃ, δυσχερῶς εἰκὸς ἀπέχεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις ἢ στρατοπεδείαις ἀπολειπομένους, διὰ τὸ παρὰ τοῖς πλείστοις πᾶν τὸ ληφθὲν εἶναι τοῦ κυριεύσαντος. (2) Καὶ γὰρ, ἂν ὅλως μόναρχος ἢ στρατηγὸς ἐπιμελὴς ἀναφέρειν εἰς τὸ κοινὸν ἐπιτάξῃ τὰς ὠφελείας, ὅμως τὰ δυνατὰ κρύπτεσθαι πάντες ἴδια νομίζουσι. (3) Διὸ τῶν πολλῶν, ὁρμώντων ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος, οὐ δυνάμενοι κρατεῖν, κινδυνεύουσι τοῖς ὅλοις. (4) Καὶ πολλοὶ δή τινες, κατορθώσαντες τὰς ἐπιβολὰς, καὶ ποτὲ μὲν ἐπιπεσόντες ταῖς τῶν πολεμίων παρεμβολαῖς, ποτὲ δὲ καταλαβόμενοι πόλεις, οὐ μόνον ἐξέπεσον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις ἐσφάλησαν, παρ' οὐδὲν ἢ τὴν προειρημένην αἰτίαν. (5) Διὸ δεῖ περὶ μηδὲν οὕτω σπουδάζειν καὶ προνοεῖσθαι τοὺς ἡγουμένους, ὡς περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ἵνα, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, ὑπάρχῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐλπὶς, ὡς ἐξ ἴσου πᾶσι τῆς ὠφελείας οὔσης, ἐάν τις ὑποπίπτῃ τοιοῦτος καιρός. (6) Πλὴν οἱ μὲν χιλίαρχοι τότε περὶ τὴν τῶν λαφύρων ἦσαν οἰκονομίαν· ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐπεὶ συνήχθη τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ὃ συνέβη γενέσθαι μικρῷ λεῖπον τῶν μυρίων, συνέταξε, χωρισθῆναι πρῶτον μὲν τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τούτων τέκνα, δεύτερον δὲ τοὺς χειροτέχνας. (7) Γενομένου δὲ τούτου, τοὺς μὲν πολιτικοὺς παρακαλέσας εὐνοεῖν Ῥωμαίοις, καὶ μνημονεύειν τῆς εὐεργεσίας, ἀπέλυσε πάντας ἐπὶ τὰς ἰδίας οἰκήσεις. (8) Οὗτοι μὲν οὖν ἅμα δακρύοντες καὶ χαίροντες ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας, προσκυνήσαντες τὸν στρατηγὸν διελύθησαν. (9) Τοῖς δὲ χειροτέχναις κατὰ τὸ παρὸν εἶπε, διότι δημόσιοι τῆς Ῥώμης εἰσί· παρασχομένοις δὲ τὴν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἑκάστοις, κατὰ τὰς αὐτῶν τέχνας, ἐπηγγείλατο τὴν ἐλευθερίαν, κατὰ νοῦν χωρήσαντος τοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πολέμου. (10) Καὶ τούτους μὲν ἀπογράφεσθαι προσέταξε πρὸς τὸν ταμίαν, συστήσας Ῥωμαϊκὸν ἐπιμελητὴν κατὰ τριάκοντα· τὸ γὰρ πᾶν πλῆθος ἐγένετο τούτων περὶ δισχιλίους. (11) Ἐκ δὲ

qui in subsidiis manserunt, sed et illorum qui tento custodierunt, item ægrotorum, et si qui ad muneris alicu curationem fuerint alio missi. (6) Quod autem nihil qu quam de præda sint aversuri, sed fidem servaturi, id v cuncti jurant in illo sacramento, quo adstringuntur, qu prium in expeditionem profecturi conveniunt in castra. Sed de hac re dicta sunt nobis plura, cum de reipubl. Roma institutis ageremus. (8) Ceterum, quum hoc modo p dimidia intendat prædæ, dimidia servatis ordinibus pra sit in subsidium diripientibus; nunquam accidit, ut pro lucri cupiditatem in summæ rei discrimen perveniant mani. (9) Quoniam enim de consequenda præda non d dunt sibi invicem, sed certum est, æquam ejus portio habituros et eos qui in subsidiis manserint, et eos qui dati fuerint; nemo ordines deserit, quæ res sæpe aliis xam parit.

XVII. Nimirum ita est: plerique mortalium et ærum perferunt, et periculis sese objiciunt, spe lucri cujusd Ex quo, ut facile quivis intelligit, quoties occasio par lucri datur, ægre omnino ab illo se abstinere par est qui in subsidiis aut castris relinquuntur; propterea moribus populorum fere omnium receptum est, ut ei præda, qui cepit. (2) Etenim si vel maxime rex aut i rator diligens prædam omnem in commune afferri juss omnes tamen, quæ possunt occuli, ea sibi ducunt propria. (3) Unde fit, ut, quum reprimi multitudini petus ad lucrum consectandum nequeat, etiam de sua universi exercitus periclitentur. (4) Sæpe igitur mult cidit, ut, ex animi sententia confectis quæ destinave quum vel in hostium castra irrupissent, vel urbem ali jam cepissent, non solum inde extruderentur, sed etia summam perderent, non aliam nisi eam, quam modo ob causam. (5) Hoc unum igitur, si quid aliud, s studio et cura provideant duces exercituum, ut, quoa fieri potest, spes certa omnium animis sit insita, prædandi existerit occasio, æquis partibus inter prædam iri divisum. (6) Ut ad Romanum impera redeam, dum tribuni militum prædæ distribuendæ p ciam administrant, ipse e captivorum turba, in unun gregata (et erant non multo pauciores capti decem bus), cives primo utriusque sexus segregari jubet liberis ipsorum, deinde opifices. (7) Quo facto, civ hortatus, ut populo Romano amici esse vellent, et be meminisse, domum quemque suam omnes dimisit. (tam inopinatæ salutis potiti, præ gaudio lacrimante peratorem venerati ab eo discesserunt. (9) Opificib xit: in præsentia publicos eos esse populi Romani: vero in ministeriis earum artium, quas singuli eorum rent, benevole et enixe operam navassent, post con feliciter bellum cum Carthaginiensibus libertatem ips misit. (10) Atque his imperavit, ut nomina apud q rem profiterentur, et, quum eorum numerus esset millia, divisis per tricenos, curatorem Romanum manui attribuit. (11) E cetera multitudine capti

... λοιπῶν αἰχμαλώτων ἐκλέξας τοὺς εὐρωστοτάτους, ... τοῖς εἴδεσι καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀκμαιοτάτους, προσέ... τοῖς αὐτοῦ πληρώμασι· (12) καὶ ποιήσας ἡμιο... τοὺς πάντας ναύτας ἢ πρόσθεν, συνεπλήρωσε καὶ ... αἰχμαλώτους νῆας· ὥστε τοὺς ἄνδρας ἑκάστῳ σχά... βραχύ τι λείπειν τοῦ διπλασίους εἶναι τοὺς ὑπάρ... τῶν προγενομένων. (13) Αἱ μὲν γὰρ αἰχμά... νῆες ἅμ' ὀκτωκαίδεκα τὸν ἀριθμὸν, αἱ δ' ἐξ ἀρχῆς ... καὶ τριάκοντα. (14) Παραπλησίως δὲ καὶ τού... ἐπηγγείλατο τὴν ἐλευθερίαν, παρασχομένοις τὴν ... εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἐπειδὰν κρατήσωσι τῷ ... τῶν Καρχηδονίων. (15) Τοῦτον δὲ χειρίσας ... τρόπον τὰ κατὰ τοὺς αἰχμαλώτους, μεγάλην μὲν ... καὶ πίστιν ἐνειργάσατο τοῖς πολιτικοῖς καὶ πρὸς ... καὶ πρὸς τὰ κοινὰ πράγματα, μεγάλην δὲ προ... τοῖς χειροτέχναις διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας. ... Ἡμιόλιον δὲ ποιήσας τὸ ναυτικὸν ἐκ τοῦ καιροῦ διὰ ... αὐτοῦ πρόνοιαν * * *.

XVIII. Μετὰ δὲ ταῦτα Μάγωνα καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ ... Καρχηδονίους ἐχώριζε. Δύο μὲν γὰρ ἦσαν κατειλημ... τῶν ἐκ τῆς Γερουσίας, πέντε δὲ καὶ δέκα τῶν ἐκ ... Συγκλήτου. (2) Καὶ τούτους μὲν συνέστησε Γαΐῳ ... συντάξας τὴν ἁρμόζουσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖ... τῶν ἀνδρῶν. (3) Ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ὁμήρους ... μετεκαλέσατο, πλείους ὄντας τῶν τριακοσίων. Καὶ ... μὲν παῖδας καθ' ἕνα προσαγόμενος καὶ καταψή... θαρρεῖν ἐκέλευε, διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπό... τοὺς αὐτῶν γονεῖς· (4) τοὺς δὲ λοιποὺς ὁμοῦ ... πάντας θαῤῥεῖν, καὶ γράφειν αὐτοὺς εἰς ... πόλεις πρὸς τοὺς αὐτῶν ἀναγκαίους· (5) ... μὲν, ὅτι σώζονται καὶ καλῶς αὐτοῖς ἐστι· δεύ... δὲ, διότι θέλουσι Ῥωμαῖοι πάντας αὐτοὺς εἰς τὴν ... ἀποκαταστῆσαι μετ' ἀσφαλείας, ἑλομένων τῶν ... σφίσι τὴν πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν. (6) ... εἰπὼν, καὶ παρεσκευακὼς πρότερον ἐκ τῶν ... τὰ λυσιτελέστερα πρὸς τὴν ἐπίνοιαν, τότε κατὰ ... καὶ καθ' ἡλικίαν ἑκάστοις ἐδωρεῖτο τὰ πρέποντα· ... μὲν παισὶ κόνους καὶ ψέλια, τοῖς δὲ νεανίσκοις ... καὶ μαχαίρας. (7) Ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλωτίδων, ... Μανδονίου γυναικὸς, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἀνδοβάλου, τοῦ ... Ἰλεργητῶν βασιλέως, προσπεσούσης αὐτῷ, καὶ ... μετὰ δακρύων, ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι τῆς ... εὐσχημοσύνης ἄμεινον Καρχηδονίων· (8) συμ... γενόμενος ἤρετο, τί λείπει τῶν ἐπιτηδείων αὐ... καὶ γὰρ ἦν ἡ γυνὴ πρεσβυτέρα, καί τινα προστα... ἀξιωματικὴν ἐπιφαίνουσα. (9) Τῆς δὲ κατασιω... ἐκάλει τοὺς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γυναικῶν ... τεταγμένους. (10) Ὧν παραγενομένων, καὶ διασα... ὅτι πάντα τὰ δέοντα δαψιλῶς αὐταῖς Καρχη... παρεσκεύαζον, πάλιν ὁμοίως ἁψαμένης αὐτοῦ τῶν ... τῆς γυναικὸς, καὶ τὸν αὐτὸν εἰπούσης λόγον, ... ἔτι διαπορήσας ὁ Πόπλιος, καί τινα λαβὼν ἔν... ὡς ὀλιγωρούντων, καὶ ψευδῶς πρὸς τὸ παρὸν ... τῶν πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν ἀποτεταγμέ-

electos robustissimos quosque, et specie corporis atque ætate florentissimos, sociis navalibus immiscuit. (12) Et nautarum numero, quos in universum prius habuerat, dimidia parte aucto, quum naves quoque captivas instruxisset, repertum est in singulis navibus alterum fere tantum virorum, atque prius fuerat. (13) Captivas siquidem naves armavit decem et octo : habuerat autem prius quinque et triginta. (14) Pariter autem etiam his spem libertatis fecit, ubi Romani Pœnos debellassent, si eorum opera fideli et promta respublica esset usa. (15) Et Scipio quidem erga captivos ita se gerens, cum animos civium illexit, ut et privatim ipsi et publice populo Romano bene cuperent, ac fidem servatam vellent; tum ipsos opifices, spe libertatis ostensa, promptos ad omnia atque alacres reddidit. (16) Et quoniam eadem occasione navium numerum per suam prudentiam dimidia parte auxit. ***

XVIII. Secundum hæc Magonem e captivorum turba segregavit, et Carthaginienses reliquos qui cum ipso erant : duo namque e Seniorum collegio Carthaginiensium inter captivos fuere, ex reliquo Senatu quindecim. (2) Hos C. Lælio tradidit, et, ut curam ipsorum quantam par erat haberet, præcepit. (3) Obsides postea ad se vocavit, qui plures erant trecentis. Ex his pueros, singulos ad se accedere jussos, blanditiis demulcens, bono animo ut essent, jubebat : fore namque intra paucos dies, ut parentes suos viderent. (4) Ceteris in commune præcepit, bonum haberent animum, et ad suos quisque in patriam ipsi literas darent, quibus facerent eos certiores, (5) primum, salvos esse se et commode haberi; deinde, constituisse Romanos, domos suas quemque ipsorum remittere, si modo vellent ipsorum necessarii societatem populi Romani amplecti. (6) Hæc locutus, quum jam ante e spoliis selecta quædam præparasset, quæ ad præsens institutum præ ceteris accommodata videbantur, convenientia unicuique pro sexu aut ætate munuscula divisit : puellis, inaures et armillas; adolescentibus, cultros et gladios. (7) Inter hæc quum e captivarum turba mulier, quæ Mandonii uxor erat, fratris Indibilis, Ilergetum reguli, flens ad pedes inperatoris procubuisset, obtestans, ut decoris matronalis majorem curam haberet, quam habuissent Carthaginienses : (8) Scipio, miseratione tactus, ecquid ipsis eorum, quæ essent necessaria, deesset, interrogat. Erat enim mulier ætate provectior, et speciem dignitatis cujusdam et majestatis præ se ferebat. (9) Tacente illa, imperator eos vocat, quibus fœminarum custodia fuerat a Pœnis demandata. (10) Adsunt custodes, et, Pœnos, quidquid postularet usus, liberaliter iis suppeditasse, confirmant. Mulier ad genua Scipionis iterum manus porrigere, et preces repetere easdem. Ille impensius etiam mirari, quid rei esset : quumque ita secum statueret, negligenter officio fungi, et fingere falsa pro tempore eos, qui illi curationi fuerant præfecti; bonum habere animum

νων, θαῤῥεῖν ἐκέλευε τὰς γυναῖκας· (11) αὐτὸς γὰρ ἑτέρους ἐπιστήσειν τοὺς φροντιοῦντας, ἵνα μηδὲν αὐτὰς ἐλλείπῃ τῶν ἐπιτηδείων. (12) Ἡ δ' ἐπισχοῦσα μικρὸν, Οὐκ ὀρθῶς, ἔφη, ὦ στρατηγὲ, τοὺς ἡμετέρους ἐκδέχῃ λόγους, εἰ νομίζεις, ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς γαστρὸς δεῖσθαί σου νῦν. (13) Καὶ τότε λαβὼν ὁ Πόπλιος ἐν νῷ τὸ βούλημα τῆς γυναικὸς, καὶ θεωρῶν ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν ἀκμὴν τῶν Ἀνδοβάλου θυγατέρων, καὶ πλειόνων ἄλλων δυναστῶν, ἠναγκάσθη δακρῦσαι, τῆς γυναικὸς ἐν ὀλίγῳ τὴν τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὑποδεικνυούσης. (14) Διὸ δὴ καὶ τότε φανερὸς γενόμενος, ὅτι συνῆκε τὸ ῥηθὲν, καὶ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς, θαῤῥεῖν αὐτήν τε ταύτην ἐκέλευε, καὶ τὰς ἄλλας ὁμοίως· (15) ποιήσεσθαι γὰρ πρόνοιαν ὡς ἰδίων ἀδελφῶν καὶ τέκνων, συστήσεσθαι δὲ καὶ πρὸς τὴν τούτων ἐπιμέλειαν ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις πιστοὺς ἄνδρας.

XIX. Μετὰ ταῦτα παρεδίδου τοῖς ταμίαις τὰ χρήματα, ὅσα δημόσια κατελήφθη τῶν Καρχηδονίων. (2) Ἦν δὲ ταῦτα πλείω τῶν ἑξακοσίων ταλάντων· ὥστε, προστεθέντων τούτων οἷς παρῆν αὐτὸς ἐκ Ῥώμης ἔχων τετρακοσίοις, τὴν ὅλην παράθεσιν αὐτῶν γενέσθαι τῆς χορηγίας πλείω τῶν χιλίων. (3) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον νεανίσκοι τινὲς τῶν Ῥωμαίων, ἐπιτυχόντες παρθένῳ, κατὰ τὴν ἀκμὴν καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερούσῃ τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ συνειδότες, φιλογύνην ὄντα τὸν Πόπλιον, ἧκον αὐτὴν ἄγοντες, καὶ παραστήσαντες ἔφασκον, αὐτῷ δωρεῖσθαι τὴν κόρην. (4) Ὁ δὲ καταπλαγεὶς καὶ θαυμάσας τὸ κάλλος, ἰδιώτης μὲν ὢν, οὐδεμίαν ἥδιον ἂν, ἔφη, δέξασθαι ταύτης τῆς δωρεᾶς· στρατηγὸς δ' ὑπάρχων, οὐδ' ὁποίαν ἂν ἧττον· (5) ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, τοῦτ' αἰνιττόμενος διὰ τῆς ἀποφάσεως, διότι κατὰ μὲν τὰς ἀναπαύσεις ἐνίοτε καὶ ῥαθυμίας ἐν τῷ ζῆν ἡδείας τοῖς νέοις ἀπολαύσεις τὰ τοιαῦτα παρέχεται καὶ διατριβάς· ἐν δὲ τοῖς τοῦ πράττειν καιροῖς μέγιστα γίγνεται καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἐμπόδια τοῖς χρωμένοις. (6) Τοῖς μὲν οὖν νεανίσκοις, ἔφη, χάριν ἔχειν· τὸν δὲ τῆς παρθένου πατέρα καλέσας, καὶ δοὺς αὐτὴν ἐκ χειρὸς, ἐκέλευε συνοικίζειν ᾧ ποτ' ἂν προαιρῆται τῶν πολιτῶν. (7) Δι' ὧν καὶ τὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τὰ τῆς μετριότητος ἐμφαίνων, μεγάλην ἀποδοχὴν ἐνειργάζετο τοῖς ὑποταττομένοις. (8) Ταῦτα δὲ διοικησάμενος, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αἰχμαλώτων παραδοὺς τοῖς χιλιάρχοις, ἐξέπεμψε Γάϊον τὸν Λαίλιον ἐπὶ πεντήρους εἰς τὴν Ῥώμην, τούς τε Καρχηδονίους συστήσας, καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων τοὺς ἐπιφανεστάτους, δηλώσοντα τοῖς ἐν τῇ πατρίδι τὰ γεγονότα. (9) Τὸ γὰρ πλεῖον αὐτῶν ἤδη τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀπηλπικότων, σαφῶς ᾔδει, διότι τούτων προσαγγελθέντων αὖθις ἀναθαῤῥήσαντες, πολλαπλασίως συνεπιλήψονται τῶν πραγμάτων.

XX. Αὐτὸς δὲ χρόνον μέν τινα ἐν τῇ Καρχηδόνι τάς τε ναυτικὰς δυνάμεις ἐγύμναζε συνεχῶς, καὶ τοῖς χιλιάρχοις ὑπέδειξε τοιοῦτόν τινα τρόπον τῆς τῶν πεζικῶν στρατοπέδων γυμνασίας. (2) Τὴν μὲν πρώτην

feminas jubet: (11) aliis enim se negotium daturum, quid ipsis ad victum aut cultum deesset. (12) Ad quæ post breve silentium, Verba nostra, ait, non recte imperator, si gulæ causa tibi nunc supplicare nos (13) Tum enimvero, quid sibi mulier vellet, subolere Scipioni: qui, Indibilis filias et plurimorum aliorum rum, simul ætate ac forma florentes, oculis suis subj intuens, lacrymas tenere non potuit, ubi mulier suæ calamitatem verbo innuisset. (14) Tunc igitur ipsius perspectam sibi significans, supplicis dextram hendit, et cum ipsam tum alias omnes bene sperare (15) se illarum, non secus ac propriarum sororum aut rum, curam habiturum, et, quemadmodum jam esset licitus, fidos homines ad id delecturum, quibus cust ipsarum delegaret.

XIX. Secundum hæc quidquid publicæ pecuniæ fu captum, id Scipio quæstoribus adnumeravit. (2) Atque talentorum sexcentorum summam superabat: quæ sum ut quadringentis illis talentis fuit adjecta, quæ ipse R attulerat, universus repositæ pecuniæ ad usum belli nu rus talentorum amplius mille est effectus. (3) Per i vero tempus juvenes quidam Romani, virginem nact ætatis flore, et formæ bonitate ceteris mulieribus longe stantem; quum non ignorarent, Scipionem natura mul sum esse; puellam ad ipsum adducunt, atque in consp illius sistentes, hanc se illi donare muneri, dicunt. (4 pio miraculo pulchritudinis attonitus, Ego vero, inquit si privatus viverem, poteram accipere munus ullum magis gratum, neque nunc imperator ullum aliud r gratum: (5) hoc nimirum dicto, ut mihi videtur, inn ejusmodi res per otium quidem interdum, et quotie ludo ætatis juvat, suaves juvenibus oblectationes pr et curarum levamenta; easdem vero, si quis per a tempora iis utatur, et corpori et animo maxima adfer pedimenta. (6) Igitur magnas ille quidem juvenibus bere gratias dixit: ceterum virginis patre accito, e v suam ei filiam tradidit, jubens, ut, cui vellet cum vium, nuptum eam daret. (7) Hoc ille suæ continen moderationis edito specimine, magna studia assequ eorum, quibus imperabat. (8) His ita constitutis, et cetera captivorum tribunis tradita, C. Lælii fidei et C ginienses, et nobilissimum quemque ex aliis captivi mittens, data quinquereme, nuntium eum victoriæ R mittit. (9) Nam quum Romani res Hispaniæ maxima tem pro jam conclamatis haberent, certo sciebat P ipsos hoc accepto nuntio excitatum iri, ut animos sumerent, et mox in belli curam acriori contentio incubituros.

XX. Ipse Carthagine Nova aliquamdiu moratus, nauticas assidue exercebat, simulque tribunis militu cendi pedestres copias talem quamdam rationem p (2) Primo die, legiones in armis quatuor circiter r

ἡμέραν ἐκέλευσε τροχάζειν ἐπὶ τριάκοντα σταδίους ἐν τοῖς ὅπλοις· τὴν δὲ δευτέραν πάντας ἐκτρίβειν καὶ θεραπεύειν καὶ κατασκοπεῖν ἐν τῷ φανερῷ τὰς πανοπλίας· τῇ δ' ἑξῆς ἀναπαύεσθαι καὶ ῥαθυμεῖν· (3) τῇ δὲ μετὰ ταύτην τοὺς μὲν μαχαιρομαχεῖν ξυλίναις ἐσκυτωμέναις μετ' ἐπισφαιρῶν μαχαίραις, τοὺς δὲ τοῖς ἐσφαιρωμένοις γρόσφοις ἀκοντίζειν· τῇ δὲ πέμπτῃ πάλιν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς δρόμους, οὓς τὴν ἀρχὴν, ἐπανάγειν. (4) Ἵνα μηδέ τι τῶν πρὸς τὰς μελέτας ὅπλων, μήτε τῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν μηδὲν ἐλλείπῃ, τὴν πλείστην ἐποιεῖτο σπουδὴν πρὸς τοὺς χειροτέχνας. (5) Κατὰ μέρος μὲν τοὺς ἄνδρας ἐπιμελεῖς ἐφεστάκει πρὸς ταύτην τὴν χρείαν, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον· αὐτὸς δὲ καθ' ἡμέραν ἐπεπορεύετο, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς χορηγίας ἑκάστοις παρεσκεύαζε. (6) Λοιπὸν τῶν μὲν πεζικῶν στρατοπέδων κατὰ τοὺς πρὸ τῆς πόλεως τόπους χρωμένων ταῖς μελέταις καὶ ταῖς γυμνασίαις, τῶν δὲ ναυτικῶν δυνάμεων κατὰ θάλατταν ταῖς ἀναπείραις καὶ ταῖς εἰρεσίαις, τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν ἀκονώντων τε καὶ χαλκευόντων καὶ τεκταινομένων, καὶ συλλήβδην ἁπάντων σπουδαζόντων περὶ τὰς τῶν ὅπλων κατασκευάς· (7) οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν εἶπε, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, τότε θεασάμενος, ἐκείνην τὴν πόλιν ἐργαστήριον εἶναι πολέμου. (8) Ἐπεὶ δ' αὐτῷ πάντα καλῶς ἐδόκει καὶ δεόντως ἐξηρτῆσθαι τὰ πρὸς τὰς χρείας, μετὰ ταῦτα, ταῖς τε φυλακαῖς καὶ ταῖς τῶν τειχῶν κατασκευαῖς ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἀνέζευξε καὶ τῇ πεζικῇ καὶ τῇ ναυτικῇ δυνάμει, καὶ προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ Ταρράκωνος, ἔχων μεθ' αὑτοῦ καὶ τοὺς ὁμήρους.

spatia jussit decurrere : secundo die, arma tergere et curare omnes et inspicere ante tentoria : tertio, quiescere et cessare : (3) quarto, alios rudibus pugnare, quæ pilis coriaceis erant præfixæ, alios præpilatis missilibus jaculari : quinto, iterum ad easdem decursiones, ut ante, erat militibus redeundum. (4) Ut autem nullum genus armorum, sive quæ ad campestres exercitationes, sive quæ ad justas pugnas adhibentur, deficeret, summæ ipsi curæ erant fabri. (5) Horum igitur singulis corporibus, quod antea dicebamus, curatores ubi præfecisset, ipse quotidie ad illos itare, et apparatum, quo quibusque opus erat, ipse procurare. (6) Itaque ergo quum legiones extra urbem pro mœnibus rem bellicam meditarentur, et sese exercerent, copiæ nauticæ agilitatem navium et industriam suam mari experirentur, in urbe item alibi samiatorum, qui ferramenta acuebant, alibi fabrorum ærariorum aut lignariorum strepitus audiretur, omnium denique studia in fabricandis armis absumerentur : (7) nemo poterat, illa cernens, dictum Xenophontis non usurpare, officinam belli eam urbem esse. (8) Hæc postquam visus est sibi imperator idonee curasse, et jam satis exercitatione esse profectum ad belli munia obeunda; deinde, refectis muris, dispositisque præsidiis ad custodiam urbis, cum classe et legionibus profectus, Tarraconem iter instituit, obsides quoque secum habens.

III. — RES GRÆCIÆ.

(1) Excerpt. Valesian. ex lib. X.

XXI. (XXIV). Εὐρυλέων, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, ἄτολμος ἦν καὶ πολεμικῆς χρείας ἀλλότριος. (2) Τοῦ δὲ καιροῦ τοῦ κατὰ τὴν διήγησιν ἐφεστηκότος ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Φιλοποίμενος πράξεων, καθήκειν ὑπελάβομεν, καθάπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν τὰς ἑκάστων ἀγωγὰς καὶ φύσεις ἐπειράθημεν συνεμφαίνειν, καὶ περὶ τούτου ποιῆσαι τὸ παραπλήσιον. (3) Καὶ γὰρ ἄτοπον, τὰς μὲν τῶν πόλεων κτίσεις τοὺς συγγραφέας, καὶ πότε, καὶ πῶς, καὶ διὰ τίνων ἐπεκτίσθησαν, ἔτι δὲ τὰς διαθέσεις καὶ περιστάσεις μετ' ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν· τὰς δὲ τῶν τὰ ὅλα χειρισάντων ἀνδρῶν ἀγωγὰς καὶ ζήλους παρασιωπᾶν, καὶ ταῦτα τῆς ὠφελείας μεγάλην ἐχούσης τὴν διαφοράν. (4) Ὅσῳ γὰρ ἄν τις καὶ ζηλῶσαι καὶ μιμήσασθαι δυνηθείη μᾶλλον τοὺς ἐμψύχους ἄνδρας τῶν ἀψύχων κατασκευασμάτων, τοσούτῳ καὶ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον διαφέρειν εἰκὸς εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἀκουόντων. (5) Εἰ μὲν οὖν μὴ κατ' ἰδίαν ἐπεποιήμεθα τὴν περὶ αὐτοῦ σύνταξιν, ἐν ᾗ διεσαφοῦμεν, καὶ τίς ἦν, καὶ τίνων, καὶ τίσιν ἀγωγαῖς ἐχρήσατο νέος ὤν, ἀναγκαῖον ἦν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν

(1) RES ACHÆORUM. *Philopœmen præfectus equitum.*

XXI. Euryleon, prætor Achæorum, ignavus erat, et a rei militaris usu prorsus alienus. (2) Ceterum cum ad principium rerum a Philopœmene gestarum ordo narrationis nos perduxerit; operæ pretium facturus videor, quemadmodum aliorum magnorum virorum ingenium atque institutionem ostendere conati sumus, si in hoc quoque viro idem præsteruus. (3) Absurdum enim sit, scriptores ne urbium quidem originibus, quo modo et quando sunt et a quibus conditæ, tum de statu et conditionibus earum atque casibus, accurate commemorare; clarissimorum autem virorum, qui rempublicam gesserunt, institutionem ac studia prætermittere, quum tamen in hoc altero longe major sit utilitas. (4) Nam quo facilius est, fortes viros, quam inanima ædificia æmulari atque imitari, tanto institutus de hujusmodi viris sermo præstat ad emendationem et fructum auditorum. (5) Nisi igitur de Philopœmene proprium volumen composuissem, in quo, et quis fuerit, et a quibus institutus, et quo genere institutionis usus sit, aperui, necesse mihi esset,

προειρημένων φέρειν ἀπολογισμόν. (6) Ἐπεὶ δὲ πρότερον ἐν τρισὶ βιβλίοις ἐκτὸς ταύτης τῆς συντάξεως τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πεποιήμεθα λόγον, τήν τε παιδικὴν ἀγωγὴν διασαφοῦντες, καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας πράξεις· (7) δῆλον, ὡς ἐν τῇ νῦν ἐξηγήσει πρέπον ἂν εἴη, τῆς μὲν νεωτερικῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν νεωτερικῶν ζήλων κατὰ μέρος ἀφελεῖν, τοῖς δὲ κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ κεφαλαιωδῶς ἐκεῖ δεδηλωμένοις ἔργοις προσθεῖναι καὶ κατὰ μέρος, ἵνα τὸ πρέπον ἑκατέρᾳ τῶν συντάξεων τηρῶμεν. (8) Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τόπος, ὑπάρχων ἐγκωμιαστικὸς, ἀπῄτει τὸν κεφαλαιώδη καὶ μετ' αὐξήσεως τῶν πράξεων ἀπολογισμόν· οὕτως ὁ τῆς ἱστορίας, κοινὸς ὢν ἐπαίνου καὶ ψόγου, ζητεῖ τὸν ἀληθῆ καὶ τὸν μετ' ἀποδείξεως καὶ τῶν ἑκάστοις παρεπομένων συλλογισμῶν.

XXII. (XXV.) Φιλοποίμην τοίνυν πρῶτον μὲν ἔφυ καλῶς· ἦν γὰρ ἐξ ἀνδρῶν τῶν ἐπιφανεστάτων κατ' Ἀρκαδίαν, τραφεὶς δὲ καὶ παιδευθεὶς ὑπὸ Κλέανδρον τὸν Μαντινέα, πατρικὸν μὲν αὐτῷ ξένον ὑπάρχοντα, φυγαδεύοντα δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ὄντα δὲ Μαντινέων ἐπιφανέστατον. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα, παραγενόμενος εἰς ἡλικίαν, ἐγένετο ζηλωτὴς Ἐκδήμου καὶ Δημοφάνους, οἳ τὸ μὲν γένος ἦσαν ἐκ Μεγάλης Πόλεως, φεύγοντες δὲ τοὺς τυράννους, καὶ συμβιώσαντες Ἀρκεσίλᾳ τῷ φιλοσόφῳ κατὰ τὴν φυγὴν, ἠλευθέρωσαν μὲν τὴν αὐτῶν πατρίδα, συστησάμενοι κατ' Ἀριστοδήμου τοῦ τυράννου πρᾶξιν· (3) συνεπελάβοντο δὲ καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ Σικυωνίων τυράννου Νικοκλέους, κοινωνήσαντες Ἀράτῳ τῆς ἐπιβολῆς· ἔτι δὲ Κυρηναίων αὐτοὺς μεταπεμψαμένων, ἐπιφανῶς προὔστησαν καὶ διεφύλαξαν αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν. (4) Οἷς κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἐπὶ πολὺ συμβιώσας, διέφερε μὲν εὐθέως τῶν καθ' αὑτὸν, περί τε τὰς ἐν τοῖς κυνηγίοις κακοπαθείας καὶ τόλμας, περί τε τὰς ἐν τοῖς πολεμικοῖς. (5) Ἦν δὲ καὶ περὶ τὸν βίον ἐπιμελὴς, καὶ λιτὸς κατὰ τὴν περικοπὴν, παρειληφὼς παρὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν τοιαύτας τινὰς δόξας, ὡς οὐχ οἷόν τε τῶν κοινῶν προστατεῖν καλῶς τὸν ὀλιγωροῦντα τῶν κατὰ τὸν ἴδιον βίον, οὔτε μὴν ἀποσχέσθαι τῶν τῆς πατρίδος, ὅστις πολυτελέστερον ζῇ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν χορηγίας. (6) Πλὴν κατασταθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἱππάρχης ἐν τοῖς προειρημένοις καιροῖς, καὶ παραλαβὼν τὰ συντάγματα τῶν ἱππέων παντὶ τρόπῳ κατεφθαρμένα, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν ἡττημένας· (7) οὐ μόνον αὐτοὺς ἑαυτῶν βελτίους, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπεναντίων κρείττους ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεσκεύασε, πάντας εἰς ἀληθινὴν ἄσκησιν καὶ ζῆλον ἐπιτευκτικὸν ἐμβιβάσας. (8) Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ πλεῖστοι τῶν καθισταμένων ἐπὶ τὴν προειρημένην ἀρχὴν, οἱ μὲν, διὰ τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν ἐν τοῖς ἱππικοῖς, οὐδὲ τοῖς πλησίον τολμῶσιν οὐδὲν ὧν καθήκει προστάττειν· (9) οἱ δὲ, τῆς στρατηγίας ὀρεγόμενοι, διὰ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐξεριθεύονται τοὺς νέους, καὶ παρασκευάζουσιν εὔνους συναγωνιστὰς εἰς τὸ μέλλον, οὐκ ἐπιτιμῶντες τῷ δεομένῳ, δι' οὗ τρόπου σώζεται τὰ κοινὰ, συμπεριστέλ-

de illarum rerum singulis nunc uberius exponere. (6) S
quoniam tribus jam libris extra hoc Historiæ corpus de p
rili ejus institutione ac celeberrimis factis abunde disser
(7) consentaneum in præsenti fuerit, de ejus quidem a
lescentis educatione ac studiis minuta quæque ac singul
resecare, iis vero, quæ virili ætate gessit, quorum sum
dumtaxat capita ibi delibavimus, nunc particularia m
adjicere, ut in utroque opere decorum servetur. (8) N
quemadmodum rerum per summa capita narrationem c
amplificatione aliqua postulabat ille laudationis locus;
hic historiæ locus, medius inter laudem ac vituperation
verum ac minime fucatum sermonem, cum demonstrati
atque omnium consequentium nexu, requirit.

XXII. Igitur Philopœmen, claro genere ortus (siquid
ejus majores totius Arcadiæ erant clarissimi), altus atqu
stitutus est a Cleandro Mantinensi, paterno hospite,
Mantinensium omnium principe, qui tunc temporis
exsulabat. (2) Postea adolescentiam ingressus, Ecdem
ac Demophanem sectari cœpit. Hi genere Megalopol
erant, ceterum tyrannorum odio patria profugi, atque
cesilai philosophi convictu per exilium usi, libert
deinde patriæ suæ restituerunt, conspiratione in Aris
mum tyrannum facta: (3) iidemque in evertendo Nic
Sicyoniorum tyranno, Aratum opera sua adjuverunt:
terea a Cyrenæis evocati, præclare eorum rebus præfue
ac libertatem eis suam conservarunt. (4) Horum in co
diu versatus in prima adolescentia Philopœmen, brevi
æquales suos enituit, et audacia et laboribus cum in b
tum in venando fortiter tolerandis. (5) Erat autem
ipso victu accuratus, et in omni apparatu tenuis, cum
sententiam a supra dictis viris accepisset, fieri non p
ut is reipublicæ recte præsit, qui in privata vita esset
gens, neque a diripienda publica pecunia sibi temp
rum, qui sumtuosius viveret, quam privati reditus fe
(6) Iis autem, quæ modo dicebam, temporibus præ
equitum ab Achæis creatus, quum equitum turmas om
modis corruptas atque animis penitus fractas accep
(7) non solum meliores, quam antea fuissent, sed
hostibus præstantiores brevi temporis spatio præ
omnibus ad veram exercitationem atque efficax æm
studium excitatis. (8) Nam plerique alii, in eo magis
constituti, partim ob imperitiam pugnæ equestris, ne
mis quidem quidquam, quod facto opus est, manda
dent, (9) partim, quod, præturam votis appetente
magistratu juvenes sibi devinciunt, atque eorum g
ac benevolentiam sibi in posterum ad suffragia comp
minime objurgando, quum res postulat (qua ratione
blica conservatur), sed dissimulando delicta, ac parv

...τῆς ἁμαρτίας, καὶ μικρᾷ χάριτι μεγάλα βλάπτοντες τοὺς πιστεύοντας. (10) Εἰ δέ ποτε καὶ γένοιντο ... ἀρχόντων τινὲς τῇ τε κατὰ σῶμα χρείᾳ δυνατοί, ... τε τὸ τῶν κοινῶν ἀπέχεσθαι πρόθυμοι, πλείω ... τῶν ὀλιγωρούντων διὰ τὴν κακοζηλίαν ἀπεργάζονται τοὺς πεζούς, ἔτι δὲ μᾶλλον τοὺς ἱππεῖς.

XXIII. (XXI.) Ἦσαν δὲ κινήσεις, ἃς ὑπελάμβανε ... πάντα καιρὸν ἁρμόζειν, αἷς ἔδει συνειθίσθαι τοὺς ἱππεῖς, αὗται. (2) Αἱ καθ' ἵππον μὲν κλίσεις ἐφ' ἡνίαν, ... πάλιν ἐπὶ δόρυ· πρὸς δὲ τούτοις ἀναστροφή, καὶ μεταβολή. (3) Κατ' οὐλαμὸν δ' ἐπιστροφή, καὶ περισπασμός, ἔτι δὲ ἐκπερισπασμός. (4) Πρὸς δὲ τούτοις, ἐξαγωγαὶ κατὰ λόχους καὶ διλοχίας ἀφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων μετὰ τάχους, ποτὲ δ' ἀπὸ τῶν μέσων· καὶ συναγωγαὶ πάλιν μετ' ἐποχῆς εἰς οὐλαμούς τε καὶ εἰς ἱππαρχίας. (5) Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐκτάξεις ἐφ' ἑκατέρων τῶν κεράτων, ... διὰ παρεμβολῆς, ἢ διὰ παραγωγῆς τῆς παρὰ τοὺς ...ους. (6) Τὰς μὲν γὰρ κατὰ περίκλασιν οὐ προσδεῖσθαι μελέτης ἔφη· σχεδὸν γὰρ ὡσανεὶ πορείας ἔχειν ...σιν. (7) Ἐκ δὲ τούτου τὰς ἐπαγωγὰς τὰς ἐπὶ τοὺς ...ους, καὶ τὰς ἀποχωρήσεις ἔδει συνεθίζειν ἐν πάσαις ... κινήσεσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δεινῷ τῷ τάχει προσ..., ἐφ' ὅσον συζυγοῦντας καὶ συστοιχοῦντας δια..., ἅμα δὲ καὶ τὰ διαστήματα κατὰ τοὺς οὐλαμοὺς ... (8) ὡς ἱππέων λελυκότων τὴν τάξιν αὐτῶν ἐν ..., εἱρημένων κινδυνεύειν, οὐδὲν ἐπισφαλέστερον ..., οὐδ' ἀχρειότερον. (9) Ταῦτα δ' ὑποδείξας ... τε πολλοῖς, καὶ τοῖς ἀποτελείοις, αὖθις ἐπεπο... τὰς πόλεις· ἐξετάζων, πρῶτον μέν, εἰ συμπερι... οἱ πολλοὶ τοῖς παραγγελλομένοις, δεύτερον ... κρατοῦσιν οἱ κατὰ πόλεις ἄρχοντες τοῦ σαφῶς ... διδόναι τὰ παραγγέλματα· (10) κρίνων, ... τὴν ἀλήθειαν οὐδὲν ἀναγκαιότερον εἶναι τῆς τῶν ... μέρος ἡγεμόνων ἐμπειρίας.

XXIV. (XXII.) Προκατασκευασάμενος δὲ τὰ προειρημένα τοῦτον τὸν τρόπον, συνῆγε τοὺς ἱππεῖς ἐκ τῶν ... εἰς ἕνα τόπον, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς κινήσεις ἐπε..., καὶ τὸν ὅλον χειρισμὸν αὐτὸς ἐποιεῖτο τῆς ἐξο... (2) οὐ προηγούμενος πάντων, ὅπερ οἱ νῦν ... ἡγεμόνες, ὑπολαμβάνοντες, ἡγεμονικὴν εἶναι ... χώραν. (3) Τί γὰρ ἀπειρότερον, ἅμα δ' ...λέστερον ἄρχοντος, ὃς ὁρᾶται μὲν ὑπὸ πάντων ...ταγμένων, ὁρᾷ δ' οὐδένα; (4) Οὐ γὰρ στρα... ἐξουσίας, ἀλλ' ἡγεμονικῆς ἐμπειρίας, ἅμα δὲ ... δεῖγμα δεῖ φέρειν τὸν ἵππαρχον ἐν ταῖς ..., ποτὲ μὲν ἐν πρώτοις, ποτὲ δ' ἐν ἐσχάτοις, ... κατὰ μέσους γιγνόμενον. (5) Ὅπερ ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἐποίει, παριππεύων, καὶ πάντας ἐφορῶν αὐ..., καὶ προδιασαφῶν αὐτοῖς ἀποροῦσι, καὶ διορθῶν ἐν ... τὸ διαμαρτανόμενον. (6) Ἦν δὲ τὰ τοιαῦτα ... βραχέα καὶ σπάνια, διὰ τὴν προγεγενημένην ... κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν. (7) Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ... λόγου τὸ τοιοῦτον ὑπέδειξε, φήσας, ὅτι καθάπερ ἐν οἰκοδομίαις, ἐὰν κατὰ μίαν πλίνθον [θῇς,] καὶ

modi gratia maximum illis damnum inferentes, a quibus præfectura ipsis commissa est. (10) Quod si qui interdum magistratus reperiantur, rei militaris peritia ac robore præditi, et ab omni peculatu alieni; ii tamen ob pravam æmulationem gravius corrumpunt pedites, ac multo magis equites, quam qui officio suo desunt.

XXIII. Motus autem, in quibus, ceu omni tempore utilibus, equites exercitatos esse volebat, sunt isti. (2) Quod ad singulos attinet : equi declinatio ad sinistram, et rursus ad dextram; ad hæc conversio retrorsum, et reversio in priorem positionem. (3) Ad turmas quod spectat : conversio totius turmæ uno flexu, tum circumactio turmæ duplici flexu, denique circumactio triplici flexu. (4) Porro eductiones citato gradu singulorum aut binorum manipulorum ex alterutro cornu, vel interdum e media acie; tum, inhibito cursu, conjunctio rursus in turmas et in alas vel præfecturas. (5) Præterea instructiones aciei in alterutrum latus, sive per ordinum interpolationem, sive per deductionem obliquam post terga præcedentium turmarum. (6) Nam hanc instructionem aciei per inflexionem agminis non indigere censebat peculiari exercitatione; fere enim eamdem habere rationem, ac si in itinere ducitur agmen. (7) Post hæc vero et accedere ad hostem quovis genere motus et ab eo recipere docendi erant milites; eatenus quidem, ut summa celeritate possent accedere, simul ordines servantes, tam ratione eorum qui ad latus, quam qui pone sunt, simul justa inter turmas intervalla tenentes. (8) Nihil enim periculosius aut perniciosius posse fieri censebat, quam si soluto turmarum ordine pugnam capessant equites. (9) Ista exercitia postquam et multitudini et magistratibus civitatum exemplis monstravit, rursus deinde lustravit oppida, inquirens primo, ecquid vulgus imperata facere satis didicissere tum, an et ipsi præfecti civitatum perspicue ac rite imperare nossent : (10) quippe ad vera certamina nihil magis esse necessarium arbitrabatur, quam singulorum ductorum ordinum peritiam.

XXIV. His ita præparatis, mox equitibus ex omnibus oppidis in unum locum convocatis, illos, quos dixi, motus ipse per se edebat, et decursionibus ipse præerat, omnia per se administrans. (2) Neque vero, in decurrendo, omnes alios antecedebat Scipio, sicut hodie fieri amat a ducibus, qui duci proprie convenientem locum esse putant, ut primus sit omnium. (3) Quid enim imperitius, simulque periculosius, quam dux, qui conspicitur quidem ab omnibus, sed ipse videt neminem? (4) Enimvero præfectum equitum in decursionibus non potestatem ostentare, quam quivis miles exercere potest, sed suæ peritiæ atque facultatis ductandi exercitus specimen oportet edere; modo in prima, modo in ultima, interdum in media acie versantem. (5) Atque hoc Scipio faciebat, quum et turmas obequitaret, et singulos ipse inspiceret, si qua in re hæsitarent aliqui, clarius his omnia explicans; et, ubi quid peccabatur, id ab initio statim corrigens. (6) Sed, quæ corrigeret, oppido pauca et rara inveniebat; quoniam in singulis erudiendis diligens opera ante fuerat posita. (7) Quod autem Publius rebus ipsis, id Demetrius Phalereus verbo tenus docuit, cum diceret : Sicut in ædificiis, si tam singuli per se lateres, quam singuli

καθ' ἕνα δόμον ἐπιμελείας τύχῃ τὸ παρατεθέν· οὕτως ἐν στρατοπέδῳ, τὸ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ λόχον ἀκριβωθὲν, ὅλην ποιεῖ τὴν δύναμιν ἰσχυράν.

(11) Excerpt. Antiq. ex lib. X, cap. 23.

XXV. (XXIII.) « Εἶναι γὰρ τὸ νῦν γιγνόμενον, ὁμοιότατον τῇ περὶ τὰς παρατάξεις οἰκονομίᾳ καὶ χειρισμῷ. (2) Καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων προκινδυνεύει μὲν ὡς ἐπίπαν καὶ προαπόλλυται τὰ κοῦφα καὶ τὰ πρακτικώτατα τῆς δυνάμεως· τὴν δ' ἐπιγραφὴν τῶν ἐκβαινόντων ἡ φάλαγξ καὶ τὰ βαρέα λαμβάνει τῶν ὅπλων. (3) Νῦν δὲ παραπλησίως προκινδυνεύουσι μὲν Αἰτωλοὶ καὶ Πελοποννησίων οἱ τούτοις συμμαχοῦντες· ἐφεδρεύουσι δὲ Ῥωμαῖοι, φάλαγγος ἔχοντες διάθεσιν. (4) Κἂν μὲν οὗτοι πταίσαντες καταφθαρῶσιν, ἀναστρέψαντες ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀβλαβεῖς ἀπολυθήσονται Ῥωμαῖοι. (5) νικησάντων δὲ τούτων, ὃ μὴ δόξειε τοῖς θεοῖς, ἅμα τούτοις καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὑφ' ἑαυτοὺς ἐκεῖνοι ποιήσονται. »

(Ora Cod. Urb.)

(6) Πᾶσαν γὰρ δημοκρατικὴν συμμαχίαν καὶ φιλίας πολλῆς δεῖσθαι, διὰ τὰς ἐν τοῖς πλήθεσι γιγνομένας ἀλογίας.

(III.) Excerpt. Valesian.

XXVI. Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς Μακεδόνων, μετὰ τὸ ἐκτελέσαι τὸν τῶν Νεμέων ἀγῶνα, αὖθις εἰς Ἄργος ἐπανῆλθε, καὶ τὸ μὲν διάδημα καὶ τὴν πορφύραν ἀπέθετο, βουλόμενος αὑτὸν ἴσον τοῖς πολλοῖς καὶ πρᾷόν τινα καὶ δημοτικὸν ὑπογράφειν. (2) Ὅσῳ δὲ τὴν ἐσθῆτα δημοτικωτέραν περιετίθετο, τοσούτῳ τὴν ἐξουσίαν ἐλάμβανε μείζω καὶ μοναρχικωτέραν. (3) Οὐ γὰρ ἔτι τὰς χήρας ἐπεῖρα γυναῖκας, οὐδὲ τὰς ὑπάνδρους ἤρκεῖτο μοιχεύων· ἀλλ' ἐκ προστάγματος, ἣν αὐτῷ φανείη, προπέμψας ἐκάλει, ταῖς δὲ μὴ προχείρως συνυπακουούσαις ἐνύβριζε, κώμους ποιούμενος ἐπὶ τὰς οἰκίας. (4) Καὶ τῶν μὲν τοὺς υἱεῖς, τῶν δὲ τοὺς ἄνδρας ἀνακαλούμενος ἐπὶ προφάσεσιν ἀλόγοις διέσειεν, καὶ πολλὴν ἀσέλγειαν ἐναπεδείκνυτο καὶ παρανομίαν. (5) Διὸ καὶ χρώμενος τῇ κατὰ τὴν παρεπιδημίαν ἐξουσίᾳ ἀνέδην, πολλοὺς ἐλύπει τῶν Ἀχαιῶν, καὶ μάλιστα τοὺς μετρίους ἄνδρας. (6) Πιεζόμενοι δὲ βίᾳ, τῷ πανταχόθεν αὐτοῖς περιεστάναι τὸν πόλεμον, ἠναγκάζοντο καρτερεῖν καὶ φέρειν τὰ παρὰ φύσιν.

(7) Φιλίππου οὔτ' ἀγαθὰ μείζω τις σχοίη πρὸς βασιλείαν οὐδεὶς τῶν πρότερον, οὐδὲ κακὰ τούτου τοῦ βασιλέως. (8) Καί μοι δοκεῖ τὰ μὲν ἀγαθὰ φύσει περὶ αὐτὸν ὑπάρξαι· τὰ δὲ κακὰ προβαίνοντι κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐπιγενέσθαι, καθάπερ ἐνίοις ἐπιγίγνεται γηράσκουσι τῶν ἵππων. (9) Ἡμεῖς δ' οὐχ ἐν τοῖς προοιμίοις, ὥσπερ τῶν λοιπῶν συγγραφέων τινὲς, προφερόμεθα τὰς τοιαύτας διαλήψεις· ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, αἰεὶ τὸν καθήκοντα λόγον ἁρμόζοντες, ἀποφαινό-

lapidum ordines et stratus apte ponantur : sic in exercit ubi et viritim et manipulatim singula bene fuerint proc rata, universum corpus firmitatem ac robur habebit.

(II) RES ÆTOLORUM. *Societas cum Romanis, ipsi periculosa.*

XXV. Etenim, quod nunc fiat, id simillimum esse ei r rum disponendarum et tractandarum rationi, quæ in præl solet obtinere : (2) nam et ibi levem armaturam ac st nuissimam copiarum partem primam ut plurimum peric objici, et interire ante alios; laudem vero rerum gestar phalangi et gravi armaturæ tribui. (3) Similiter et nunc q que, inquiebat, primi adeunt pericula Ætoli, quique Peloponnesii sunt his societate juncti : Romani in mod phalangis stant in subsidiis. (4) Igitur si illi adversa fortuna deleti essent, Romanos ex acie se recepturos, et s ullo damno fore abituros : (5) sin vincerent Ætoli (q superi ne siverint), Romanos et hos, et alios omnes G cos suæ potestati subjecturos.

(6) Omnem enim societatem cum populo, apud q plebs est arbiter rerum, multa etiam amicitia indigere, pter temeritatem et inconstantiam, quæ multitudini inesse.

(III.) RES PHILIPPI. *Ejus effrenata libido.*

XXVI. Philippus, Macedonum rex, curatis Nemeo ludis, Argos regressus est, ibique diadema ac purpu posuit, ut ceteris se in speciem æquaret, comemque a pularem ostenderet. (2) Verum quanto civiliorem hab induerat, tanto majorem sibi ac magis regiam licen sumserat. (3) Neque enim jam mulieres viduas solli bat, aut maritas; sed si qua oculis placuerat, pro im ad se evocabat. Quæ non illico paruissent, iis contum faciebat, cum bacchantium caterva impetum in domo ciens. (4) Atque harum quidem liberos, harum viros tos, varia causatus, territabat : maximamque impuden ac libidinem ostentabat. (5) Quamobrem cum, qu Argis moratus est, effrenate potentia abusus esset, m ac præcipue modestissimum quemque Achæorum offe (6) Attamen ob bella, quæ undique imminebant, inv juriam ferre cogebantur.

(7) Nemo e superioribus regibus plures virtutes Phi nemo eodem plura vitia ad regnum attulit. (8) Ac mi dentur virtutes quidem a natura ei insitæ fuisse, vitia processu ætatis accessisse, quemadmodum senescer equis nonnunquam evenire solet. (9) Quibus de nos non in proœmio, quod ceteri scriptores facere co verunt, sententiam nostram proponimus; sed, ubi ipsas ventum est, consentaneum eis sermonem acco

μάς περί τε τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν· ... νομίζοντες, ταύτην οἰκειοτέραν εἶναι καὶ τοῖς γράφουσι καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι τὴν ἐπισημασίαν.

dantes, de principibus viris ac regibus judicium nostrum interponimus. (10) Hujusmodi enim observationem arbitramur cum scriptori, tum legentibus, commodiorem esse.

IV. — RES ANTIOCHI.

Excerpt. Antiq. ex lib. X, cap. 24 - 28.

XXVII. Ἔστι τοίνυν ἡ Μηδία κατά τε τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἀξιοχρεωτάτη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστειῶν, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἵππων. (2) Τοῖς γὰρ ζώοις τούτοις σχεδὸν ἅπασαν χορηγεῖ τὴν Ἀσίαν· τῷ καὶ τὰ βασιλικὰ συστήματα τῶν ἱπποτροφιῶν Μήδοις ὑποτετάχθαι διὰ τὴν εὐφυΐαν. (3) Περιοικεῖται δὲ πόλεσιν Ἑλληνίσι κατὰ τὴν ὑφήγησιν τὴν Ἀλεξάνδρου, φυλακῆς ἕνεκεν τῶν συγκυρούντων αὐτῇ βαρβάρων, πλὴν Ἐκβατάνων. (4) Αὕτη δ' ἔκτισται μὲν ἐν τοῖς πρὸς τὰς ἄρκτους μέρεσι τῆς Μηδίας· ἐπίκειται δὲ τοῖς περὶ τὴν Μαιῶτιν καὶ τὸν Εὔξεινον μέρεσι τῆς Ἀσίας. (5) Ἦν δὲ βασίλειον ἐξαρχῆς Μήδων, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ τῆς κατασκευῆς πολυτελείᾳ μέγα τι παρὰ τὰς ἄλλας δοκεῖ διενηνοχέναι πόλεις. (6) Κεῖται μὲν οὖν ὑπὸ τὴν παρωρείαν τὴν παρὰ τὸν Ὀρόντην, ἀτείχιστος οὖσα· ἄκραν δ' ἐν αὐτῇ χειροποίητον ἔχει, θαυμασίως πρὸς ὀχυρότητα κατεσκευασμένην. (7) Ὑπὸ δὲ ταύτην ἐστὶ βασίλεια· περὶ ὧν καὶ τὸ λέγειν κατὰ μέρος, καὶ τὸ παρασιωπᾷν, ἔχει τινὰ ἀπορίαν. (8) Τοῖς μὲν γὰρ αἱρουμένοις τὰς ἐκπληκτικὰς τῶν διηγήσεων προφέρεσθαι, καὶ μετ' αὐξήσεως ἔνια καὶ διατάσεως εἰθισμένοις ἐξαγγέλλειν, καλλίστην ὑπόθεσιν ἡ προειρημένη πόλις ἔχει· τοῖς δ' εὐλαβῶς προσπορευομένοις πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν λεγόμενον, ἀπορίαν παρασκευάζει καὶ δυσχρηστίαν. (9) Πλήν ἐστι γε τὰ βασίλεια τῷ μὲν μεγέθει σχεδὸν ἑπτὰ σταδίων ἔχοντα τὴν περιγραφὴν, τῇ δὲ τῶν κατὰ μέρος κατασκευασμάτων πολυτελείᾳ μεγάλην ἐμφαίνοντα τὴν τῶν ἐξ ἀρχῆς καταβαλλομένων εὐκαιρίαν. (10) Οὔσης γὰρ τῆς ξυλείας ἁπάσης κεδρίνης καὶ κυπαριττίνης, οὐδεμίαν αὐτῶν γεγυμνῶσθαι συνέβαινεν, ἀλλὰ καὶ τὰς δοκούς, καὶ τὰ φατνώματα, καὶ τοὺς κίονας τοὺς ἐν ταῖς στοαῖς καὶ περιστύλοις, τοὺς μὲν ἀργυραῖς, τοὺς δὲ χρυσαῖς λεπίσι περιειλῆφθαι, τὰς δὲ κεραμίδας ἀργυρᾶς εἶναι πάσας. (11) Τούτων δὲ τὰ μὲν πλεῖστα συνέβη λεπισθῆναι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἔφοδον· τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ τὴν Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου τοῦ Νικάνορος δυναστείαν. (12) Ὅμως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν ὅ τε ναὸς αὐτὸς, ὁ τῆς Αἴνης προσαγορευόμενος, ἔτι τοὺς κίονας εἶχε τοὺς πέριξ κεχρυσωμένους, καὶ κεραμίδες ἀργυραῖ καὶ πλείους ἐν αὐτῷ συνετέθειντο, πλίνθοι δὲ χρυσαῖ τινες ὀλίγαι μὲν ἦσαν, ἀργυραῖ δὲ καὶ πλείους ὑπέμενον. (13) Ἐκ δὲ πάντων τῶν προειρημένων τὸ χαραχθὲν εἰς τὸ βασιλικὸν ἠθροίσθη νόμισμα, μικρῷ λεῖπον τετρακισχιλίων ταλάντων.

Bellum Antiochi cum Arsace.

XXVII. Inter omnes Asiæ provincias maxime excellit Media, cum propter regionis magnitudinem, tum propter numerum ingentem et præstantiam, qua virorum, qua equorum. (2) Hoc quippe animantium genus universæ prope Asiæ Media suppeditat. Nam et regia equorum armenta omnia Medis, ob soli ubertatem, sunt mandata. (3) Eademque, ut præsidium ne deesset adversus conterminos barbaros, ex Alexandri instituto Græcanicis urbibus undique cingitur, si Ecbatana dumtaxat excipias. (4) Quæ urbs in ea Mediæ condita est parte, quæ Aquiloni vento est opposita : imminet autem iis regionibus Asiæ, quæ secundum Mæotim et Pontum Euxinum porriguntur. (5) Regia Medorum ibi quondam fuit : ac videtur sane urbs hæc alias omnes opibus et operum magnificentia superasse longo intervallo. (6) Sita est in montana regione, quæ radicibus Orontis, subjacet. Mœnibus caret : sed arcem habet manu factam, et ad miraculum usque munitam egregie. (7) Arci regia subjacet; de qua satius-ne sit, cuncta sigillatim exsequi, an penitus silere, jure aliquis dubitet. (8) Nam ut iis, qui portentosas narrationes in medium afferre amant, quippe res, quas commemorant, amplificare et exaggerare consueverunt, pulcherrimam dicta urbs materiam præbet : ita illis, qui ad ea omnia caute et cunctanter accedunt, quæ præter communem sensum dicuntur, difficultatem et inopiam consilii eadem affert. (9) Verum enimvero regia hæc ejus amplitudinis est, ut stadia in circuitu habeat septem; operum et ornamentorum tantam in singulis partibus magnificentiam præ se fert, ut, quanta rerum omnium copia abundaverint qui ab initio eam fundarunt, facile sit æstimatu. (10) Nam quum materia universa esset e cedro aut cupresso, nihilominus tamen haud quidquam illius nudum a tegumento cerneres : sed erant trabes, lacunaria, et columnæ, sive in porticibus, sive in peristyliis, laminis partim argenteis, partim aureis circumamictæ : omnes vero tegulæ fuere argenteæ. (11) Laminarum autem istarum pleræque in adventu Alexandri et Macedonum sunt detractæ; ceteræ cum Antigonus et Seleucus Nicanor rerum potiebantur. (12) Adhuc tamen, quo tempore eo venit Antiochus, fanum saltem, quod Ænæ [*sive* Anææ] indigetant, columnas circa habuit deauratas, et tegulæ quoque argenteæ plures ibidém erant congestæ : lateres quin etiam restabant aurei nonnulli, argentei vero multi. (13) Ex quibus omnibus pecunia illa est conflata, quæ regia imagine cernitur signata; ad talentorum fere quater mille summam accedens.

XXVIII. Ἕως μὲν οὖν τούτων τῶν τόπων ἤλπισεν αὐτὸν ἥξειν Ἀρσάκης· τὴν δ' ἔρημον, τὴν τούτοις πρόσχωρον, οὐ τολμήσειν ἔτι δυνάμει τηλικαύτῃ διαχβαλεῖν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνυδρίαν. (2) Ἐπιπολῆς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι φαινόμενον ὕδωρ ἐν τοῖς προειρημένοις τόποις· ὑπόνομοι δὲ πλείους εἰσὶ, καὶ διὰ τῆς ἐρήμου φρεατίας ἔχοντες ἀγνοουμένας τοῖς ἀπείροις. (3) Περὶ δὲ τούτων ἀληθὴς παραδίδοται λόγος διὰ τῶν ἐγχωρίων, ὅτι, καθ' οὓς χρόνους Πέρσαι τῆς Ἀσίας ἐπεκράτουν, ἔδωκαν τοῖς ἐπί τινας τόπους τῶν μὴ πρότερον ἀρδευομένων ἐπεισαγομένοις ὕδωρ πηγαῖον, ἐπὶ πέντε γενεὰς καρπεῦσαι τὴν χώραν. (4) Ὅθεν, ἔχοντος τοῦ Ταύρου πολλὰς καὶ μεγάλας ὑδάτων ἀποῤῥεύσεις, πᾶσαν ἐπεδέχοντο δαπάνην καὶ κακοπάθειαν, ἐκ μακροῦ κατασκευάζοντες τοὺς ὑπονόμους· ὥστε κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς μηδὲ τοὺς χρωμένους τοῖς ὕδασι γινώσκειν τὰς ἀρχὰς τῶν ὑπονόμων, πόθεν ἔχουσι τὰς ἐπιῤῥύσεις. (5) Πλὴν ὁμῶς Ἀρσάκης ἐπιβαλλόμενον αὐτὸν τῇ διὰ τῆς ἐρήμου πορείᾳ, τὸ τηνικάδε χωννύειν καὶ φθείρειν ἐνεχείρησε τὰς φρεατίας. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐξαγγελθέντος αὐτῷ, πάλιν ἐξαπέστειλε τοὺς περὶ Νικομήδην μετὰ χιλίων ἱππέων, οἳ καὶ καταλαβόντες τὸν Ἀρσάκην μετὰ τῆς δυνάμεως ὑποκεχωρηκότα, τινὰς δὲ τῶν ἱππέων φθείροντας τὰ στόματα τῶν ὑπονόμων, τούτους μὲν ἐξ ἐφόδου τρεψάμενοι φυγεῖν ἠνάγκασαν· αὐτοὶ δὲ πάλιν ἀνεχώρησαν ὡς τὸν Ἀντίοχον. (7) Ὁ δὲ βασιλεὺς, διανύσας τὴν ἔρημον, ἧκε πρὸς τὴν Ἑκατόμπυλον προσαγορευομένην, ἣ κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ Παρθυηνῇ· τῶν δὲ διόδων, φερουσῶν ἐπὶ πάντας τοὺς πέριξ τόπους, ἐνταῦθα συμπιπτουσῶν, ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος ὁ τόπος εἴληφε τὴν προσηγορίαν.

XXIX. Πλὴν αὐτοῦ διαναπαύσας τὴν δύναμιν, καὶ λογισάμενος, ὡς, εἰ μὲν οἷος ἦν Ἀρσάκης διὰ μάχης κρίνεσθαι πρὸς σφᾶς, οὔτ' ἂν ἐξεχώρει, λιπὼν τὴν αὐτοῦ χώραν, οὔτ' ἂν ἐπιτηδειοτέρους τόπους ἐζήτει πρὸς ἀγῶνα ταῖς σφετέραις δυνάμεσι τῶν περὶ τὴν Ἑκατόμπυλον· (2) ἐπειδὴ δ' ἐχωρεῖ, δῆλός ἐστι τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις ἐπ' ἄλλης γνώμης ὤν· διόπερ ἔκρινε προάγειν εἰς τὴν Ὑρκανίαν. (3) Παραγενόμενος δ' ἐπὶ Ταγὰς, καὶ πυνθανόμενος τῶν ἐγχωρίων τήν τε δυσχέρειαν τῶν τόπων, οὓς ἔδει διεκβάλλειν αὐτὸν, ἕως εἰς τὰς ὑπερβολὰς διεξίκοιτο τοῦ Λάβου, τὰς νευούσας ἐπὶ τὴν Ὑρκανίαν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων τῶν κατὰ τόπους ἐφεστώτων ταῖς δυσχωρίαις αὐτοῦ· (4) προέθετο διατάττειν τὸ τῶν εὐζώνων πλῆθος, καὶ τοὺς τούτων ἡγεμόνας μερίζειν, ὡς ἑκάστοις δεήσει πορεύεσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς λειτουργοὺς, οὓς ἔδει παραπορευομένους τὸν καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν εὐζώνων τόπον εὔβατον παρασκευάζειν τῇ τῶν φαλαγγιτῶν καὶ τῇ τῶν ὑποζυγίων πορείᾳ. (5) Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, τὴν μὲν πρώτην ἔδωκε τάξιν Διογένει, συστήσας αὐτῷ τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ τῶν ὀρείων τοὺς ἀκοντίζειν καὶ λιθάζειν δυναμένους· οἵτινες τάξιν μὲν οὐκ ἔνεμον, ἀεὶ δὲ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν καὶ τόπον κατ'

XXVIII. Existimaverat Arsaces, ad hæc quidem u loca Antiochum fore venturum; sed continentem his ter desertam nequaquam ausurum, tantis præsertim cum piis, trajicere, et maxime propter aquarum inopiam. Nam in his, quæ dicimus, locis nulla usquam in sup ficie terræ aqua apparet; etsi plures insunt subterr canales ac putei in illa solitudine cavati, quos locor imperiti ignorant. (3) Et est super his fama vera ab digenis prodita, qui aiunt, Persas, quo tempore A obtinuerunt, permisisse iis, qui aquam fontanam in aliq locum derivassent, non prius irrigatum, ut per qui generationes ejus agri fructus caperent. (4) Quum igit monte Tauro multi, iique magni, aquarum defluxus nent, nullam neque impensam neque ærumnam recusab quo ad devehendam aquam e longinquo aquæductus c ficerent : adeo, ut hodierno tempore ne illi ipsi quide qui aquis utuntur, sciant, capita subterraneorum rivor unde manent, aut ubi scaturiant. (5) Ceterum Arsac ut videt regem per solitudinem iter ingredi, puteos stat omnes obrui et corrumpi jubet. (6) Quod postquam A tiocho est renuntiatum, Nicomedem iterum cum m equitibus misit. Sed jam Arsaces cum copiis pedem tulerat, quando hi venerunt : equites solum nonnulli ca lium ora corrumpentes sunt inventi; quos regii primo petu terga vertere et conjicere se in pedes coegerunt, i mox ad Antiochum sunt reversi. (7) Rex, solitudin emensus, ad oppidum venit, Hecatompylon dictum. media Parthia hæc urbs est sita : quum autem divertic viarum, quæ ad omnes circa ferunt regiones, ibidem eant, ex eventu ipso centum portarum nomen locus venit.

XXIX. Ibi ad reficiendum ex laboribus itineris mili pauci dies sumti. Instituit deinde reputare secum Antioc Arsacem, si idoneas vires haberet ad prælio secum de nendum, nunquam profecto patriam suam fuisse reli rum, et ejus finibus excessurum, neque ad dimican ullum alium aptiorem suo exercitui locum requisitur eo, qui Hecatompylo circumjacet. (2) Quem ille q deserat, palam facere recta ratione rem putantibus, in ipsum sententia esse. Itaque in Hyrcaniam progredi tiochus statuit. (3) Tagas [Ragas?] ut venit, et ab i genis sciscitando cognovit, quantis difficultatibus essent impeditæ, quas pertransire ipsum prius oporte quam ad Labi (*sive* Labutæ) montis summa illa juga veniat, quæ in Hyrcaniam vergunt, quanta item bar rum multitudo passim immineret viarum per eum montem angustiis; (4) faciendum censuit, ut expedito omnem numerum in varia partiretur agmina, et di ipsorum ducibus, quo cuique tendendum esset, signi ret. Fecit idem et in operariis, quos oportebat ex torum manum, quocumque pergerent, comitari, et quisque locus ab his esset occupatus, eum ita concin ut phalanx et jumenta facile illac transirent. (5) Id q rex consilii cepisset, primum ducere agmen Diogenem sit, tradiditque ei sagittarios, funditores, et e mon hominibus eos, qui jaculandi et lapides mittendi peri habebant : et hi quidem non servabant ordines; sed,

[…]ρα ποιούμενοι τὸν κίνδυνον, πραγματικωτάτην παρείχοντο χρείαν ἐν ταῖς δυσχωρίαις. (6) Τούτοις δὲ συνεχεῖς Κρῆτας ἀσπιδιώτας ἐπέταξε περὶ δισχιλίους, ὧν ἡγεῖτο Πολυξενίδας Ῥόδιος· τελευταίους δὲ θωρακίτας καὶ θυρεοφόρους, ὧν εἶχον τὴν ἡγεμονίαν Νικομήδης Κῷος, καὶ Νικόλαος Αἰτωλός.

XXX. Προαγόντων δὲ τούτων εἰς τὸ πρόσθεν, πολλῷ δυσχερεστέρας συνέβαινε φαίνεσθαι τὰς τῶν τόπων τραχύτητας καὶ στενότητας τῆς τοῦ βασιλέως προσδοκίας. (2) Ἦν γὰρ τὸ μὲν ὅλον μῆκος τῆς ἀναβάσεως περὶ τριακοσίους σταδίους· ταύτης δὲ τὸ πλεῖστον μέρος ἔδει ποιεῖσθαι τῆς πορείας διὰ χαράδρας χειμάῤῥου καὶ βαθείας, εἰς ἣν πολλαὶ μὲν αὐτομάτως ἐκ τῶν ὑπερκειμένων κρημνῶν πέτραι κατενηνεγμέναι καὶ δένδρα δυσδίοδον ἐποίουν τὴν δι' αὐτῆς πορείαν, πολλὰ δ' ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἰς τοῦτο τὸ μέρος συνηργεῖτο. (3) Καὶ γὰρ ἐκκοπὰς δένδρων ἐπεποίηντο συνεχεῖς, καὶ λίθων πλήθη καὶ μεγέθη συνηθροίκεισαν· αὐτοί τε παρ' ὅλην τὴν φάραγγα τὰς εὐκαίρους ὑπεροχὰς καὶ δυναμένας σφίσιν ἀσφάλειαν παρέχεσθαι κατειληφότες, ἐτήρουν· ὥστ', εἰ μὴ διήμαρτον, ἐντελῶς ἂν ἐξαδυνατήσαντα τὸν Ἀντίοχον ἀποστῆναι τῆς ἐπιβολῆς. (4) Ὡς γὰρ δέον, τοὺς πολεμίους πάντας κατ' ἀνάγκην ποιεῖσθαι δι' αὐτῆς τῆς φάραγγος τὴν ἀνάβασιν, οὕτω παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοῦτο κατελάβοντο τοὺς τόπους. (5) Ἐκεῖνο δ' οὐκ ἔβλεψαν, ὅτι τὴν μὲν φάλαγγα καὶ τὴν ἀποσκευὴν οὐκ ἄλλως δυνατὸν ἦν, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι διέλαβον, ποιεῖσθαι τὴν πορείαν· πρὸς γὰρ τὰ παρακείμενα τῶν ὀρῶν οὐχ οἷόν τ' ἦν τούτοις προσβαλεῖν· ἀλλὰ τοῖς ψιλοῖς καὶ τοῖς εὐζώνοις οὐκ ἀδύνατος ἦν ἡ δι' αὐτῶν τῶν λευκοπέτρων ἀναβολή. (6) Ὅθεν ἅμα τῷ πρὸς τὸ πρῶτον φυλάκιον προσμῖξαι τοὺς περὶ τὸν Διογένην, ἐκτὸς τῆς χαράδρας ποιουμένους τὴν ἀνάβασιν, ἀλλοίαν τὰ πράγματα ἐλάμβανε διάθεσιν. (7) Εὐθέως γὰρ κατὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτοῦ τοῦ πράγματος διδάσκοντος, ὑπερβαλλόμενοι καὶ προσβαίνοντες πρὸς τὰ πλάγια τῶν ὀρῶν οἱ περὶ τὸν Διογένην, ὑπερδέξιοι τῶν πολεμίων ἐγένοντο, καὶ χρώμενοι πυκνοῖς τοῖς ἀκοντίσμασι καὶ τοῖς ἐκ χειρὸς λίθοις, κακῶς διετίθεσαν τοὺς βαρβάρους, καὶ μάλιστα ταῖς σφενδόναις ἐκακοποίουν, ἐξ ἀποστάσεως βάλλοντες. (8) Ὅτε δὲ τοὺς πρώτους ἐκβιασάμενοι κατάσχοιεν τὸν τούτων τόπον, ἐδίδοτο τοῖς λειτουργοῖς καιρὸς εἰς τὸ πᾶν τὸ πρὸ ποδῶν ἀνακαθαίρειν καὶ λεαίνειν μετ' ἀσφαλείας. Ἐγίγνετο δὲ τοῦτο ταχέως διὰ τὴν πολυχειρίαν. (9) Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῶν μὲν σφενδονητῶν, καὶ τοξοτῶν, ἔτι δ' ἀκοντιστῶν, κατὰ τοὺς ὑπερδεξίους τόπους πορευομένων σποράδην, ποτὲ δὲ συναθροιζομένων καὶ καταλαμβανόντων τοὺς εὐκαίρους τόπους, τῶν δ' ἀσπιδιωτῶν ἐφεδρευόντων, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν χαράδραν παραπορευομένων ἐν τάξει καὶ βάδην, οὐχ ἔμενον οἱ βάρβαροι, πάντες δὲ, λιπόντες τοὺς τόπους, ἠθροίσθησαν ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν.

XXXI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντίοχον ἀσφαλῶς διέβησαν

ties occasio vel locus postularet, viritim rem gerentes, in angustiis viarum maximo usui erant, et plurimum præstabant. (6) His alterum subjecit agmen Cretensium clypeatorum ad duo millia, ductore Polyxenida Rhodio. Postremos deinde loricatos et scutatos, quorum ducatum gerebant Nicomedes Cous, et Nicolaus Ætolus.

XXX. Progredientibus autem istis in itinere, longe asperior et angustior locorum natura est reperta, quam rex exspectaverat. (2) Nam universus montium adscensus stadiorum erat circiter trecentorum : cujus spatii maxima pars conficienda erat per confragosam convallem, a torrente cavatam in magnam altitudinem. In hanc quum multa sua sponte saxa e superpendentibus rupibus essent delata, multæ item arbores ; difficile et impeditum iter reddebatur : sed et barbari, ut difficultates augerent, multam operam posuerant. (3) Nam et arboribus cæsis continuas fecerant concædes, magnam item lapidum ingentium vim congesserant : et ipsi quoque per totam convallem opportuna quævis loca, ubi tuto consistere poterant, occupata custodiebant. Quod nisi eos ratio fugisset, Antiochum eo incepto, cui omnino impar fuisset, absistere oportuisset. (4) Nam barbari, quasi prorsus esset necessum, ut per ipsam vallem omnes hostes transirent, ita se comparaverant, et ea fine loca illa insederant. (5) Nimirum illud non viderant, phalangi quidem et impedimentis exercitus illac necessario, sicut ipsi cogitaverant, fore iter faciendum; nam montes adjacentes nulla ratione ab his poterant superari : at, quominus leviter armati et expediti vel per nudas rupes scanderent, id vero naturam non vetare. (6) Itaque simul ac Diogenes, extra convallem adscensum moliens, in primam stationem hostium incidit, multum diversa rerum facies apparuit. (7) Nam primo statim congressu rebus ipsis, quid opus esset facto, monentibus, Diogenes et qui illum sequebantur, dilata paulisper pugna, transversis itineribus adscendentes supra caput hostium evaserunt : indeque jaculatione crebra, et saxis, quæ manibus jaciebant, mirum in modum barbaros infestarunt, ac fundis maxime eos lædebant, saxis eminus incessentes. (8) Postquam igitur primos per vim regii depulerant, et locum ipsorum occupaverant, operariis tunc facultas dabatur, tuto quidquid ante pedes erat purgandi, et omnia complanandi : quod quidem opus propter ingentem operarum numerum celeritate magna conficiebat. (9) Atque ita quum funditores, sagittarii et jaculatores modo imminentia hostibus juga vage persultarent, modo in unum coirent, et opportuna quæque loca occuparent, clypeati vero in subsidiis essent, qui secundum ipsam convallem ordinibus servatis et militari gradu procedebant, non steterunt barbari, sed, relictis illis locis, ad summum montium jugum, quod superandum erat, cuncti se undique receperunt.

XXXI. Antiochus eo, quem diximus, modo cum copiis

τὰς δυσχωρίας τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, βραδέως δὲ καὶ δυσχερῶς· μόλις γὰρ ὀγδοαῖοι πρὸς τὰς κατὰ τὸν Λάβον ὑπεροχὰς ἀφίκοντο. (2) Τῶν δὲ βαρβάρων συνηθροισμένων ἐκεῖ, καὶ πεπεισμένων κωλύειν τῆς ὑπερβολῆς τοὺς πολεμίους, ἀγὼν συνέστη νεανικός. Ἐξεώσθησαν δ' οἱ βάρβαροι διὰ τοιαύτας αἰτίας. (3) Συστραφέντες γὰρ ἐμάχοντο πρὸς τοὺς φαλαγγίτας κατὰ πρόσωπον ἐκθύμως· τῆς δὲ νυκτὸς ἔτι τῶν εὐζώνων ἐκπεριελθόντων ἐκ πολλοῦ, καὶ καταλαβομένων τοὺς ὑπερδεξίους καὶ κατὰ νώτου τόπους, ἅμα τῷ συνιδεῖν οἱ βάρβαροι τὸ γεγονὸς, εὐθέως πτοηθέντες ὥρμησαν πρὸς φυγήν. (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν μὲν ἐπὶ πλεῖον ὁρμὴν τῶν διωκόντων παρακατέσχε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, ἀνακαλεσάμενος ταῖς σάλπιγξι, διὰ τὸ βούλεσθαι καταβαίνειν ἀθρόους καὶ συντεταγμένους εἰς τὴν Ὑρκανίαν. (5) Συστησάμενος δὲ τὴν πορείαν, ὡς ἐβούλετο, καὶ παραγενόμενος ἐπὶ Τάμβρακα, πόλιν ἀτείχιστον, ἔχουσαν δὲ βασίλεια καὶ μέγεθος, αὐτοῦ κατεσκήνωσε. (6) Τῶν δὲ πλείστων πεποιημένων τὴν ἀποχώρησιν ἔκ τε τῆς μάχης καὶ τῆς περικειμένης χώρας εἰς τὴν προσαγορευομένην Σύριγγα πόλιν, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι οὐ μακρὰν τῆς Τάμβρακος, εἶναι δὲ τῆς Ὑρκανίας ὡσανεὶ βασίλειον, διά τε τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν ἄλλην εὐημερίαν· ἔκρινε ταύτην ἐξελεῖν μετὰ βίας. (7) Ἀναλαβὼν οὖν τὴν δύναμιν προῆγε, καὶ περιστρατοπεδεύσας ἤρχετο τῆς πολιορκίας. (8) Ἦν δὲ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπιβολῆς ἐν ταῖς χωστρίσι χελώναις. Τάφροι γὰρ ἦσαν τριτταὶ, πλάτος μὲν οὐκ ἔλαττον ἔχουσαι τριάκοντα πηχῶν, βάθος δὲ πεντεκαίδεκα· ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν ἑκάστης χαρακώματα διπλᾶ ἐπέκειτο, καὶ τελευταῖον προτείχισμα δυνατόν. (9) Συμπλοκαὶ μὲν οὖν ἐγίγνοντο συνεχεῖς ἐπὶ τῶν ἔργων, ἐν αἷς οὐχ ἥνυον ἑκάτεροι φέροντες τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας, διὰ τὸ μὴ μόνον ὑπὲρ γῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ γῆς διὰ τῶν ὀρυγμάτων ἐκ χειρὸς γίγνεσθαι τοὺς κινδύνους. (10) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ πλήθει καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἐνεργείᾳ ταχέως συνέβη, καὶ τὰς τάφρους χωσθῆναι, καὶ τὸ τεῖχος πεσεῖν διὰ τῶν ὀρυγμάτων. (11) Οὗ συμβάντος, διατραπέντες οἱ βάρβαροι τοῖς ὅλοις, καὶ τοὺς μὲν Ἕλληνας κατασφάξαντες τοὺς ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπιφανέστατα τῶν σκευῶν διαρπάσαντες, νυκτὸς ἀπεχώρησαν. (12) Ὁ δὲ βασιλεὺς συνθεασάμενος ** ἀπέστειλε μετὰ τῶν μισθοφόρων· ᾧ συμμίξαντες οἱ βάρβαροι, ῥίψαντες τὰς ἀποσκευὰς, αὖθις εἰς τὴν πόλιν ἔφυγον. (13) Τῶν δὲ πελταστῶν ἐνεργῶς βιαζομένων διὰ πτώματος, ἀπελπίσαντες σφᾶς αὐτοὺς παρέδοσαν.

tuto locorum angustias pertransiit, non sane absque di cultate, et multo tempore : vix namque octavo die summum Labi jugum evaserunt. (2) Quo quum barl convenissent conferti, atque ibi sibi persuasissent tran hostem prohibere se posse, acre prœlium est ortum. P sunt ad extremum barbari, idque hoc pacto evenit. Pugnabant illi cuneatim stipati in faciem cum phalang miro ardore : interim milites expediti, qui ante lucem go circuitu erant profecti, loca superiora hostibus a t imminentia occupant; quibus conspectis territi barb in fugam protinus sunt effusi. (4) Rex, qui conferto a ne et composito descendere in Hyrcaniam volebat, ceptui canere jussis tubicinibus, impetum suorum, fug tes longius persequentium, magna cura compescuit. Deinde agmine ita, uti volebat, composito, postq Tambracem est ventum, quæ urbs muros quidem n habet, ampla tamen est, et regium habet palatium loci paulisper est commoratus. (6) Quoniam vero p que omnes, sive qui e pugna evaserant, sive qui ex circa regione aufugerant, in oppidum se receperant, Syringem vocant (nam et firmitate et rerum om commoditate præstat is locus, a Tambrace non distans, estque id Hyrcaniæ quasi caput) : vi illud gnare statuit. (7) Receptis igitur copiis progreditur positis circa urbem castris, obsidionem instituit. Ceterum totius incepti pars maxima in testudinibus stitiis erat posita. Quum enim tres essent fossæ, lat bitos non minus triginta, altæ quindecim, cujusque il labris vallum duplex fuerat impositum, et postremo bene firmus. (9) Itaque inter ipsa opera dimicatione tinuæ edebantur : neque sufficiebant, qui utraque ex occisos aut vulneratos auferebant, loco purgando; non solum supra terram, verum etiam sub terra int niculos cominus certabatur. (10) Et sic tamen ci fecit rex, qua multitudine operarum, qua instantia gnavitate, ut et fossæ replerentur, et muri per cun subruerentur. (11) Quod ut factum, barbari de sun in desperationem adducti, Græcos, qui in urbe era truncant, supellectilis quod erat pretiosissimum ra et fuga sibi noctu consulunt. (12) Rex, animadvert mittit cum mercenario milite : in quem barbari qu'u dissent, projectis impedimentis, in oppidum denuo runt. (13) Cetratis deinde per ruinas muri ma irrumpentibus, omni plane jam spe depulsi in dedi venerunt.

(Steph. Byz.)

(14) Ἀχριάνη, πόλις Ὑρκανίας. Πολύβιος δεκάτῃ.

(14) Achriane, oppidum Hyrcaniæ. Polybius X.

(Idem.)

(15) Καλλιόπη, πόλις Παρθυαίων. Πολύβιος δεκάτῃ.

(15) Calliope, urbs Parthorum. Polybius X.

V. — BELLUM HANNIBALICUM.

Excerpt. Antiq. ex lib. X, cap. 29 seq.

XXXII. Βουλόμενοι δὲ οἱ ὕπατοι κατοπτεῦσαι σα-
φῶς τὰ πρὸς τὴν τῶν ὑπεναντίων στρατοπεδείαν κεκλι-
μένα μέρη τοῦ λόφου, τοῖς μὲν ἐν τῷ χάρακι μένειν
κατὰ χώραν ἐπήγγειλαν· (2) αὐτοὶ δὲ, τῶν ἱππέων
παραλαβόντες ἴλας δύο, καὶ γροσφομάχους μετὰ τῶν
ῥαβδοφόρων εἰς τριάκοντα, προῆγον, κατασκεψόμενοι
τοὺς τόπους. (3) Τῶν δὲ Νομάδων εἰθισμένοι τινὲς
τοῖς ἀκροβολιζομένοις καὶ καθόλου προπορευομένοις ἐκ
τοῦ τῶν ὑπεναντίων χάρακος ἐνέδρας ποιεῖν, ὑπεστάλ-
κεσαν κατά τινα συντυχίαν ὑπὸ τὸν λόφον. (4) Οἷς
τοῦ σκοποῦ σημήναντος, ὅτι παραγίγνονταί τινες κατ'
ἄκραν τὸν βουνὸν ὑπερδέξιοι ἐκείνων, ἐξαναστάντες,
καὶ παρὰ τὰ πλάγια ποιησάμενοι τὴν πορείαν, ἀπο-
τέμνονται τοὺς στρατηγοὺς, καὶ διακλείουσιν ἀπὸ τῆς
ἰδίας παρεμβολῆς. (5) Καὶ τὸν μὲν Κλαύδιον εὐθέως
ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ, καί τινας ἑτέρους ἅμα τούτῳ,
κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς κατατραυματίσαντες, διὰ
τῶν κρημνῶν ἠνάγκασαν ἄλλον ἄλλῃ φεύγειν, καὶ τὸν
υἱὸν τοῦ Κλαυδίου, τραυματίαν, μόλις καὶ παραδόξως
τὸν κίνδυνον διαπεφευγότα. (6) Οἱ δ' ἐν τῷ στρατο-
πέδῳ, θεωροῦντες τὸ γιγνόμενον, οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν
ἐπαρκέσαι τοῖς κινδυνεύουσιν. Ἔτι γὰρ ἀναβοώντων,
καὶ πρὸς τὸ συμβαῖνον ἐκπεπληγμένων, καὶ τῶν μὲν
χαλινούντων τοὺς ἵππους, τῶν δὲ καθοπλιζομένων, πέ-
ρας εἶχε τὸ πρᾶγμα. (7) Μάρκος μὲν οὖν, ἀκακώτερον
ἢ στρατηγικώτερον αὑτῷ χρησάμενος, τοῖς δεδηλωμέ-
νοις περιέπεσε συμπτώμασιν.

(Suidas in Ἵμερος.)

Ἵμερος αὐτὸν εἰσῆλθε διάπυρος ἰδεῖν Μάρκελλον
νεκρόν.

Exc. Antiq. ibid.

(8) Ἐγὼ δὲ παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν πολλάκις
ἀναγκάζομαι περὶ τῶν τοιούτων ὑπομιμνήσκειν τοὺς
ἐντυγχάνοντας, θεωρῶν, εἰ καὶ περί τι τῶν τῆς στρατη-
γίας μερῶν ἄλλο, καὶ περὶ τοῦτο διαμαρτάνοντας τοὺς
ἡγεμόνας, καίτοι προδήλου τῆς ἀγνοίας ὑπαρχούσης.
(9) Τί γὰρ ὄφελος ἡγεμόνος ἢ στρατηγοῦ, μὴ διειληφό-
τος, ὅτι τῶν κατὰ μέρος κινδύνων, οἷς μὴ συμπάσχει
τὰ ὅλα, πλεῖστον ἀπέχειν δεῖ τὸν ἡγούμενον; (10) τί
δὲ τοῦ μὴ γιγνώσκοντος, ὅτι, κἂν ποτε ἀναγκάζωσιν οἱ καιροὶ
συμπλέκεσθαί τι τῶν κατὰ μέρος, πολλοὺς δεῖ πρότερον
ἀποθανεῖν τῶν συνόντων, πρὶν ἢ τὸ δεινὸν ἐγγίσαι τοῖς
προεστῶσι τῶν ὅλων; (11) Δεῖ γὰρ ἐν Καρὶ τὴν πεῖ-
ραν, ὡς ἡ παροιμία φησὶν, οὐκ ἐν τῷ στρατηγῷ, γίγνε-
σθαι. (12) Τὸ μὲν γὰρ λέγειν, ὡς οὐκ ἂν ᾠόμην· τίς
γὰρ ἂν ἤλπισε τοῦτο γενέσθαι; μέγιστον εἶναί μοι δοκεῖ
σημεῖον ἀπειρίας στρατηγικῆς καὶ βραδύτητος.

XXXIII. Διὸ καὶ τὸν Ἀννίβαν κατὰ πολλοὺς τρό-
πους ἀγαθὸν ἡγεμόνα κρίνω· (2) κατὰ τοῦτο δὲ μάλι-
στά τις ἂν ἐπισημήναιτο, διότι πολλοὺς μὲν χρόνους

Occiditur Marcellus Consul.

XXXII. Quum vellent Consules [M. Claudius Marcellus et T. Quintius Crispinus], qualis esset tumulus, qua parte in hostium vergebat castra, liquido explorare; (2) ceteris intra vallum suo quemque loco manere jussis, ipsi cum turmis duabus equitum, et velitibus lictoribusque circiter XXX [CCC?] ad loca inspicienda ire pergunt. (3) Forte Numidæ quidam, soliti iis struere insidias, qui aut ventationibus hostem lacesserent, aut omnino qui extra vallum hostium progrederentur, colli sese applicuerant. (4) His quum dato signo speculator significasset, pervenisse nonnullos ex hostibus in summum collem super ipsorum capita; statione relicta, transverso itinere adscendunt, Consulesque intercludunt, et a castris suis separant. (5) Tum in primo statim congressu Marcellum cum aliquot aliis prostraverunt: ceteros, vulneribus illatis, fugere per præcipitia et abrupta alium alio coegerunt; in his Marcelli filium sauciatum, qui ægre et præter spem e periculo evaserat. (6) Atque hæc quum cernerent qui in castris remanserant, opem tamen ferre nequaquam potuerunt: dum enim clamores tollunt, et casu tam inopinato perculsi stupent, dum equos alii frenant, alii arma sumunt, confecta res erat. (7) Et Marcellus quidem, quum simplicius se atque incautius, quam prudentius et imperatori convenientius, gessisset, in prædictam incidit calamitatem.

Desiderium eum [Hannibalem puta] ardens incessit videndi Marcellum mortuum.

---

(8) Ego vero per universum opus meum de hujusmodi rebus lectores admonere sæpius cogor, qui videam, exercituum duces, si ulla in parte alia muneris imperatorii, in hac vel maxime labi. Atqui error hic quantus sit, nemo non intelligit. (9) Nam quid boni speres ab eo duce vel imperatore, qui non cogitat, ab iis periculis, in quibus fortuna totius rei non vertitur, abesse quam longissime exercitus ductorem debere? (10) aut qui ignoret, quoties rerum necessitas imperatorem adigit, ut aliquam prœlii partem ipse adeat, oportere, ut multi circumstantium prius cadant, quam ad eos periculum veniat, qui summæ rerum præsunt. (11) Si quid enim cum periculo experiri velis, in Care potissimum, ut verbum est vetus, non in imperatore, periculum est faciendum. (12) Dicere enim, Non putaram; aut, Quis hoc futurum existimasset? id vero inprimis artis imperatoriæ inscitiam et tarditatem ingenii mihi videtur arguere.

XXXIII. Itaque Hannibal, quum multis de causis eximius imperator sit habendus, (2) tum vero hoc potissimum nomine admirabilis videri debet, quod, quum in hostico tot

ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίψας, πολλοῖς δὲ καιροῖς καὶ ποικίλοις χρησάμενος, ἔσφηλε μὲν τοὺς ὑπεναντίους πολλάκις ἐν ταῖς κατὰ μέρος χρείαις διὰ τὴν ἰδίαν ἀγχίνοιαν, ἐσφάλη δ' οὐδέποτε, τοσούτους καὶ τηλικούτους ἀγῶνας χειρίσας. (3) Τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν πρόνοιαν, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ, καὶ μάλα εἰκότως. (4) Ἀκεραίου μὲν γὰρ καὶ σωζομένου τοῦ προεστῶτος, κἂν ποτε πέσῃ τὰ ὅλα, πολλὰς ἀφορμὰς ἡ τύχη δίδωσι πρὸς τὸ πάλιν ἀνακτήσασθαι τὰς ἐκ τῶν περιπετειῶν ἐλαττώσεις· (5) πεσόντος δὲ, καθάπερ ἐν νηῒ τοῦ κυβερνήτου, κἂν τῷ νικᾷν ἡ τύχη τοῖς πολλοῖς παραδιδῷ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, οὐδὲν ὄφελος γίγνεται, διὰ τὸ πάσας ἐξηρτῆσθαι τὰς ἐλπίδας ἑκάστοις ἐκ τῶν ἡγουμένων. (6) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς ἢ διὰ κενοδοξίαν ἢ μειρακιώδει στάσει περιπίπτοντας τοῖς τοιούτοις ἀλογήμασιν, ἢ δι' ἀπειρίαν, ἢ διὰ καταφρόνησιν· (7) ἓν γὰρ ἀεί τι τῶν προειρημένων αἴτιον γίγνεται τῶν τοιούτων περιπετειῶν.

annos egerit, fortunæque tot tamque varios casus sit e pertus, sæpe ille quidem adversariorum duces minori prœliis in fraudem, quæ fuit ejus solertia, illexit; ipse men deceptus est numquam, qui tot numero tantasque p gnas pugnavit. (3) Adeo videlicet magna providentia sa ritati suæ solitus fuit prospicere. Et merito ille quide (4) Nam etsi universus fuerit cæsus exercitus, incolu modo sit salvusque imperator, multas interdum fortuna casiones largitur, damna casibus ejusmodi accepta re ciendi ac vires reparandi : (5) ubi vero fuerit de me sublatus, velut in navi gubernator, quamvis fortunæ be ficio victoriam exercitus devictis hostibus reportarit, n tamen ea res juvat; eo, quod singuli spes suas omnes ducibus habent repositas. (6) Atque hæc eorum g dicta mihi sunto, qui hoc genere peccati errant, vel pro inanem gloriam, vel ex propositi sui puerilitate, vel pter imperitiam rerum, aut hostis contemtum. (7) enim eorum, quæ diximus, unum aliquod profecto causa esse ejusmodi adversorum.

(Suidas in Ἡμμένοι.)

Οἱ δὲ [τοὺς] καταῤῥάκτας, οὓς εἶχον ὀλίγον ἐξωτέρω διὰ μηχανημάτων ἀνημμένους, αἰφνίδιον καθῆκαν καὶ ἐπεβάλοντο. Καὶ τούτους κατασχόντες, πρὸ τοῦ τείχους ἀνεσκολόπισαν.

Illi vero cataractas, quas paulo exterius ope machin suspensas habebant, repente (in hostes) dejecerunt; eo comprehensos, pro mœnibus in crucem sustulerunt.

VI. — SCIPIO IN HISPANIA.

Excerpt. Antiq. ex lib. X, cap. 31-37.

XXXIV. Κατὰ δὲ τὴν Ἰβηρίαν Πόπλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ποιούμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν Ταῤῥάκωνι, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων δεδηλώκαμεν, πρῶτον μὲν τοὺς Ἴβηρας εἰς τὴν αὐτῶν φιλίαν [illegible] ἐνεδήσατο διὰ τῆς τῶν ὁμήρων ἑκάστοις [illegible] (2) λαβὼν συναγωνιστὴν ἐκ ταὐτομάτου [illegible] μέρος Ἐδεκῶνα, τὸν* δυνάστην, ὃς, [illegible] τὴν τῆς Καρχηδόνος ἅλωσιν, καὶ [illegible] τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν τὸν [illegible] συλλογισάμενος τὴν ἐσομένην τῶν [illegible] ἀρχηγὸς εἶναι ἐβουλήθη τῆς αὐ- [illegible] μάλιστα πεπεισμένος οὕτως τὴν [illegible] κομιεῖσθαι, εἰ δόξαι οὐ κατ' [illegible] αἱρεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων· [illegible] (4) Τῶν γὰρ δυνάμεων ἄρτι [illegible] παραχειμασίαν, παρῆν εἰς τὴν [illegible] καὶ φίλων. (5) Ἐλθὼν [illegible] ἔφη τοῖς θεοῖς μεγί- [illegible] κατὰ τὴν χώραν δυ- [illegible] Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους [illegible] Καρχηδονίους· [illegible] παραγεγονέ- [illegible] τοὺς φίλους καὶ [illegible] Διόπερ ἂν [illegible] μεγάλην μὲν [illegible] τὸ μέλλον [illegible] σαμέ- [illegible]

Vincit Asdrubalem, Hamilcaris filium.

XXXIV. In Hispania Publius Scipio, imperator norum, Tarracone, sicut antea ostendimus, hibe ante omnia Hispaniæ populos remissione obsidum citiam et fidem suam illiciebat. (2) Quam ad rem fo tuna adjutor ei est oblatus Edeco, [Edetanorum] Hic statim ut captam esse Carthaginem accepit, rem liberosque suos in Scipionis potestatem dev futurum omnino conjectans, ut Hispanorum defectio manos sequeretur, ejus ipsorum inclinationis auc viderique voluit : (3) nihil dubitans, hoc maxime uxorem liberosque suos sibi fore Scipionem reddi si existimeratur ipse, non necessitate coactus, sponte Romanorum partes elegisse. Neque alit contigit. (4) Nam postquam exercitus in hiberna missus, Tarraconem cum amicis et necessariis suis (5) Ibi cum Scipione inito colloquio, eo se nomine diis agere gratias, dixit, quod ex Hispaniæ regulis primus ad eum accessisset. (6) Ceteros enim a Carthaginienses legatos missitare, et spes eorum Se vero, manum porrigentem Romanis, venisse ut non se tantum, sed etiam amicos et cognatos Romani fidem tradat. (7) Quod si ab hoc in amici cietatemque reciperetur, magno se illi et in præs posterum quoque futurum usui. (8) Hispanos

...ς τοὺς Ἴβηρας πρός τε τὴν φιλίαν αὐτὸν προσδεδεγμένον, καὶ τετευχότα τῶν ἀξιουμένων, πάντας ἐπὶ τὸ παραπλήσιον ἥξειν, σπουδάζοντας κομίσασθαι τοὺς οἰκείους, καὶ τυχεῖν τῆς Ῥωμαίων συμμαχίας· (9) εἰς δὲ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον προκαταληφθέντας τῇ τοιαύτῃ τιμῇ καὶ φιλανθρωπίᾳ, συναγωνιστὰς ἀπροφασίστους ὑπάρξειν αὐτῷ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων. (10) Διόπερ ἠξίου τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα κομίσασθαι, καὶ κριθεὶς φίλος ἐπανελθεῖν εἰς τὴν οἰκείαν, ἕως λαβὼν ἀφορμὴν εὔλογον ἐναποδείξηται τὴν αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων εὔνοιαν κατὰ δύναμιν, εἴς τε τὸν Πόπλιον αὐτὸν, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα. (11) Ἐδεκὼν μὲν ... ταῦτα διαλεχθεὶς, ἐπέσχεν.

XXXV. Ὁ δὲ Πόπλιος, καὶ πάλαι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἕτοιμος ὤν, καὶ συλλελογισμένος παραπλήσια τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἐδεκῶνος εἰρημένοις, τήν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα παρέδωκεν αὐτῷ, καὶ τὴν φιλίαν συνέθετο. (2) ... δὲ τούτοις παρὰ τὴν συνουσίαν ποικίλως ψυχαγωγήσας τὸν Ἴβηρα, καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μεγάλας εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ὑπογράψας, οὕτως εἰς τὴν οἰκείαν ἐξέπεμψε. (3) Τούτου τοῦ πράγματος ταχέως περιβοήτου γενομένου, πάντας συνέβη τοὺς ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ κατοικοῦντας, οἷον ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς, ἑλέσθαι τὰ Ῥωμαίων, ὅσοι μὴ πρότερον αὐτῶν ὑπῆρχον φίλοι. (4) Ταῦτα μὲν οὖν καλῶς κατὰ νοῦν ἐχώρει τῷ Πο...πλίῳ. (5) Μετὰ δὲ τὸν τούτων χωρισμὸν τὰς μὲν ναυτικὰς δυνάμεις διέλυσε, θεωρῶν, οὐδὲν ἀντίπαλον ... κατὰ θάλατταν· ἐκ δὲ τῶν ναυτῶν ἐκλέξας τοὺς ἐπιτηδείους, ἐπὶ τὰς σημαίας ἐμέρισε, καὶ συνηύξησε τούτῳ τρόπῳ τὰς πεζικὰς δυνάμεις. (6) Ἀνδοβάλης δὲ καὶ Μανδόνιος, μέγιστοι μὲν ὄντες δυνάσται τῶν κατ' Ἰβηρίαν, ἀληθινώτατοι δὲ Καρχηδονίων φίλοι δοξαζόμενοι, πάλαι μὲν ὑπούλως διέκειντο, καὶ ... ἐπετήρουν, ἐξότου προσποιηθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἀπιστεῖν αὐτοῖς ᾔτησαν χρημάτων τε πλῆθος καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας εἰς ὁμηρίαν, ... ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν. (7) Τότε δὲ ... ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν, ἀναλαβόντες τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ἐκ τῆς Καρχηδονίων παρεμβολῆς νυκτὸς ... εἴς τινας ἐρυμνοὺς τόπους, καὶ δυναμένους ... τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. (8) Οὗ γενομένου, καὶ τῶν ἄλλων Ἰβήρων συνέβη τοὺς πλείστους ... τὸν Ἀσδρούβαν, πάλαι μὲν βαρυνομένους ὑπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων ἀγερωχίας, τοῦτον δὲ πρῶτον ... λαβόντας εἰς τὸ φανερὸν ποιῆσαι τὴν αὐτῶν ...

XXXVI. Ὃ δὴ καὶ περὶ πολλοὺς ἤδη γέγονε. Μεγάλου γὰρ ὄντος, ὡς πλεονάκις ἡμῖν εἴρηται, τοῦ κατορθοῦν ἐν πράγμασι, καὶ περιγίγνεσθαι τῶν ἐχθρῶν ... ἐπιβολαῖς πολλῷ μείζονος ἐμπειρίας προσδεῖται ... φυλακῆς τὸ καλῶς χρήσασθαι τοῖς κατορθώμασι. (2) Διὸ καὶ πολλαπλασίους ἂν εὕροι τις τοὺς ἐπὶ προτερημάτων γεγονότας, τῶν καλῶς τοῖς προτερήμασι κεχρημένων. Ὃ καὶ τότε συνεβεβήκει περὶ τοὺς Καρ-

mul ac viderint se in amicitiam Romanorum receptum, et, quæ jam postulet, esse consecutum, cunctos, ut eadem ab ipso impetrent, adventuros, suos recipere et cum Romanis societatem contrahere properantes : (9) eosdemque in posterum, semel obstrictis animis hoc genere honoris et humanitatis, adjutores ad quæcumque deinceps esset moliturus promtos paratosque adfuturos. (10) Petere igitur, ut conjugem et liberos sibi redderet, utque sibi in amicitiam recepto liceat in patriam redire : ibi se, ut primum opportunam occasionem foret nactus, et suam et amicorum propensionem in Publium ipsum et populi Romani imperium pro virili declaraturum. (11) Post hæc verba Edeco finem dicendi fecit.

XXXV. Publius, qui dudum facere illud ipsum erat paratus, et similia iis, quæ Edeco dixerat, ipse quoque secum cogitaverat, uxore ac liberis ei traditis, amicitiam cum ipso sancit. (2) Tum autem ubi in familiari congressu variis artibus Hispani animum delinilisset, atque omnes, qui illi aderant, in spem rerum maximarum erexisset, ita eos domum remisit. (3) Hujus rei fama mox late didita, omnes cis Iberum populi, qui Romanorum antea amici non erant, uno quasi impetu a Pœnis ad eos defecerunt. (4) Itaque ex animi sententia res hac parte Scipioni succedebat. (5) Qui, post horum discessum, perspecto nullum sibi hostem a mari obsistere, navales copias dissolvit; e nautis vero idoneos selegit, quos in legionum signa divisit, et terrestres copias ea ratione auxit. (6) Erant ea tempestate Indibilis et Mandonius, omnis Hispaniæ potentissimi reguli, qui populi Carthaginiensis amicissimi vulgo existimabantur. Hi exulceratos jam pridem animos gerentes, ex illo tempore occasioni imminebant, quando Asdrubal suspectam sibi eorum fidem prætexens, pecuniæ vim magnam, atque in locum obsidum uxores ipsorum et filias ab iis exegerat, sicut in superioribus ostendimus. (7) Tunc igitur tempus opportunum se adeptos esse rati, cum omni popularium manu e Punicis castris in munita quædam loca, et quæ securitatem ipsis possent præstare, se receperunt. (8) Quo facto, reliquorum pariter Hispanorum quam plurimi Asdrubalem reliquerunt : qui Pœnorum superbiam graviter jam pridem quum ferrent, declarandæ tamen suæ voluntatis eam primam facultatem fuerant consecuti.

XXXVI. Atque id quidem jam sæpe multis usu venit. Nam etsi res magna est, bella feliciter gerere, et incepta exsequendo superare hostes, longe tamen major opus est peritia rerum et cautio, ut successu prospero recte aliquis utatur. (2) Idcirco plures multo invenias, qui victoriam sint adepti, quam qui victoria sciverint uti. Quæ tunc quo-

χηδονίους. (3) Μετὰ γὰρ τὸ νικῆσαι μὲν τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις, ἀποκτεῖναι δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους, Πόπλιον καὶ Γναῖον, ὑπολαβόντες ἀδήριτον ὑπάρχειν αὐτοῖς τὴν Ἰβηρίαν, ὑπερηφάνως ἐχρῶντο τοῖς κατὰ τὴν χώραν. (4) Τοιγαροῦν ἀντὶ συμμάχων καὶ φίλων πολεμίους ἔσχον τοὺς ὑποταττομένους. (5) Καὶ τοῦτ' εἰκότως ἔπαθον. Ἄλλως μὲν γὰρ ὑπέλαβον δεῖν κτᾶσθαι τὰς ἀρχάς, ἄλλως δὲ τηρεῖν. Οὐκ ἔμαθον δέ, διότι κάλλιστα φυλάττουσι τὰς ὑπεροχὰς, οἱ μάλιστα διαμείναντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν προαιρέσεων, αἷς ἐξ ἀρχῆς κατεστήσαντο τὰς δυναστείας· (6) καί τοι γε προφανοῦς ὄντος, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἤδη τεθεωρημένου, διότι κτῶνται μὲν ἄνθρωποι τὰς εὐκαιρίας, εὖ ποιοῦντες καὶ προτεινόμενοι τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα τοῖς πέλας· (7) ἐπειδὰν δὲ τῶν ἐπιθυμουμένων τυχόντες κακῶς ποιῶσι, καὶ δεσποτικῶς ἄρχωσι τῶν ὑποτεταγμένων, εἰκότως ἅμα ταῖς τῶν προεστώτων μεταβολαῖς συμμεταπίπτουσι καὶ τῶν ὑποταττομένων αἱ προαιρέσεις. Ὃ καὶ τότε συνέβη τοῖς Καρχηδονίοις, [καὶ πολλοὶ τούτων ἀπέστησαν.]

XXXVII. Ἀσδρούβας μὲν οὖν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πολλὰς καὶ ποικίλας ἐποιεῖτο περὶ τῶν ἐπιφερομένων πραγμάτων ἐννοίας. (2) Ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν ἡ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην ἀπόστασις· ἐλύπει δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀντιπαραγωγὴν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα, τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς· ἠγωνία δὲ καὶ τὴν Ποπλίου παρουσίαν. (3) Καὶ ἤδη προσδοκῶν, αὐτὸν ἥξειν μετὰ τῶν δυνάμεων, θεωρῶν δ', αὐτὸν μὲν ἐγκαταλειπόμενον ὑπὸ τῶν Ἰβήρων, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις πάντας ὁμοθυμαδὸν προσχωροῦντας· ἐπί τινας λογισμοὺς κατήντησε τοιούτους. (4) Προέθετο γὰρ, διότι δεῖ, παρεσκευασμένον τὰ δυνατὰ, συμβαλεῖν πρὸς μάχην τοῖς ὑπεναντίοις· κἂν μὲν ἡ τύχη δῷ τὸ νικᾷν, βουλεύσασθαι μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἑξῆς ἀσφαλῶς· (5) ἂν δ' ἀντιπίπτῃ τὰ κατὰ τὴν μάχην, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν μετὰ τῶν διασωζομένων ἐξ αὐτῆς εἰς Γαλατίαν, κἀκεῖθεν παραλαβόντα τῶν βαρβάρων ὡς πλείστους, βοηθεῖν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ κοινωνεῖν Ἀννίβᾳ τἀδελφῷ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. Ἀσδρούβας δὴ ταῦτα διανοηθεὶς, πρὸς τούτοις ἦν. (6) Πόπλιος δὲ, προσδεξάμενος Γάϊον τὸν Λαίλιον, καὶ διακούσας τῶν παραγγελλομένων ὑπὸ τῆς συγκλήτου, προῆγε, τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐκ τῆς παραχειμασίας, ἀπαντώντων αὐτῷ κατὰ τὴν δίοδον τῶν Ἰβήρων, ἑτοίμως καὶ προθύμως συνεξορμώντων. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην πάλαι μὲν διεπέμποντο πρὸς τὸν Πόπλιον, τότε δὲ πλησιάσαντος αὐτοῦ τοῖς τόποις, ἧκον ὡς αὐτὸν ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἅμα τοῖς φίλοις, καὶ συμμίξαντες, ἀπελογίσαντο περὶ τῆς προγεγενημένης σφίσι φιλίας πρὸς Καρχηδονίους, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς χρείας καὶ τὴν ὅλην πίστιν ἐνεφάνιζον, ἣν ἐτύγχανον ἐκείνοις παρεσχημένοι. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἀδικίας ἐξηγοῦντο, καὶ τὰς ὕβρεις, τὰς ἐξ ἐκείνων ἀπηντημένας. (9) Διόπερ ἠξίουν τὸν Πόπλιον, αὐτὸν κριτὴν γίγνεσθαι τῶν λεγομένων, κἂν μὲν φανῶσιν ἀδίκως ἐγκαλοῦντες Καρχηδονίοις,

que fortuna Carthaginiensibus evenit. (3) Nam hi, [p]
devictos Romanorum exercitus, occisosque ambos imp[era]
tores, Publium et Cnæum Scipiones, suam esse jam [Hi]
spaniam absque ulla contentione persuasi, superbe a[c]
impotenter Hispanis dominabantur. (4) Itaque pro so[ciis]
et amicis hostes sibi subditos populos reddiderunt. (5)
merito sane hæc illis acciderunt, qui aliter parari imp[eria]
debere putarent, aliter servari. Nempe isti non di[dice]
rant, optime illos imperia tueri, qui in iisdem instit[utis]
constantissime manserint, quibus initio usi sunt, cum [im]
peria pararent. (6) Verumenimvero manifesta nimis
est, et multorum experientia demonstrata, homines
hominibus bene merendo, et bonam omnibus spem
tentando, opes sibi parare et fortunam secundam.
Qui si, posteaquam votorum facti fuerint compotes, [male]
ficiis et impotente dominatu in subditos grassari cœpe[rint,]
merito sane, immutatis eorum, qui præsunt, mor[ibus,]
subditorum quoque voluntates simul corruunt. Qu[od]
Pœni eo tempore sunt experti; multique ab ipsis defece[runt.]

XXXVII. Asdrubal igitur, hisce conflictatus difficu[ltati]
bus, de ingruentibus ingenti mole negotiis multas et v[arias]
cogitationes agitabat. (2) Graviter illum afficiebat [Andoba]
bilis defectio : afficiebat pariter discrepantia voluntat[um et]
dissensio, quæ inter ipsum ac ceteros duces interced[ebat;]
anxium insuper et sollicitum Scipionis adventus e[ffi]
debat. (3) Quem ille infesto exercitu contra se veni[re]
quum jamjam exspectaret, deserique se ab Hispanis [vide]
ret, atque eosdem communi consensu Romanis se a[ddi]
gere; hasce tandem consiliorum rationes apud se inivit.
Statuit namque, ubi diligentia, quanta maxima posse[t, ne]
cessaria apparasset, acie decernendum esse cum hos[tibus;]
si fortuna victoriam daret, qui porro foret agendum,
sine discrimine se deliberaturum : (5) sin parum e[x ani]
mi sententia prælium cederet, e vestigio cum supers[titibus]
in Galliam sibi esse concedendum, et inde assumta [barba]
rorum manu, quanta posset fieri maxima, Italiæ rebu[s suc]
currendum, et cum fratre Hannibale easdem spes c[ommu]
nicandum. Hæc cogitabat Asdrubal, in his occupatu[s.]
(6) cum Scipio, post C. Lælii adventum, cognitis s[enatus]
mandatis, copias ex hibernis educere progredique [ ]
Hispanis, quaqua iter faceret, obviam ei promto ani[mo]
currentibus, et magna alacritate expeditionis comite[s ce]
dentibus. (7) Indibilis, qui nuncios ad Scipionem [ ]
miserat, ipso tunc appropinquante, e castris suis a[d eum]
cum amicis se contulit. Admissus ad colloquium, [ami]
citia, quæ sibi cum Carthaginiensibus intercesserat,
disseruit; multa item subjecit, quanto eis fuisset usu[i]
in omnibus fidem eis præstitisset. (8) Deinde Pœno[rum in]
jurias exposuit, et quantas ab iis passus esset contu[melias.]
(9) Scipionem igitur orare se, ut eorum, quæ dice[ret, ju]
dex ipse esse vellet : si parum ipsi justa causa vid[eretur,]
cur Carthaginienses accusaret; pro certo statueret,

...ᾶς γινώσκειν αὐτὸν, ὡς οὐδὲ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ...ται τηρεῖν πίστιν· (10) ἐὰν δὲ, πολλὰς ἀδικίας ...λογιζόμενοι, κατ' ἀνάγκην ἀφιστῶνται τῆς εὐνοίας ...είνων, καλὰς ἐλπίδας ἔχειν, διότι νῦν, ἑλόμενοι τὰ ...μαίων, βεβαίως τηρήσουσι τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν

XXXVIII. Καὶ πλείω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος αὐτῶν ...θέντων, ἐπεὶ κατέπαυσαν τὸν λόγον, μεταλαβὼν ...ιος, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνων εἰρημένοις ἔφη πι...ειν, μάλιστα δὲ γινώσκειν τὴν Καρχηδονίων ὕβριν ...τῆς εἰς τοὺς ἄλλους Ἴβηρας, καὶ μάλιστα τῆς εἰς ...ων γυναῖκας καὶ θυγατέρας ἀσελγείας· (2) ἃς ...ς παρειληφὼς νῦν, οὐχ ὁμήρων ἐχούσας διάθεσιν, ...αἰχμαλώτων καὶ δούλων, οὕτω τετηρηκέναι τὴν ...αι, ὡς οὐδ' ἂν αὐτοὺς ἐκείνους τηρῆσαι, πατέρας ...ντας. (3) Τῶν δ' ἀνθομολογησαμένων διότι ...ολουθοῦσι, καὶ προσκυνησάντων αὐτὸν, καὶ προσ...των ΒΑΣΙΛΕΑ, οἱ μὲν παρόντες ἐπεσημή...το ῥηθὲν, ὁ δὲ Πόπλιος ἐντραπεὶς, θαῤῥεῖν αὐτοῖς ...ει· τεύξεσθαι γὰρ, ἔφη, σφᾶς ἁπάντων τῶν φι...ων ὑπὸ Ῥωμαίων. (4) Καὶ παραυτίκα μὲν ...ς τὰς θυγατέρας ἀπέδωκε· τῇ δ' ἐπαύριον ...τὰς συνθήκας πρὸς αὐτούς. (5) Ἦν δὲ τὸ συν... τῶν ὁμολογηθέντων· ἀκολουθεῖν τοῖς Ῥωμαίων ...σι, καὶ πείθεσθαι τοῖς ὑπὸ τούτων παραγγελλο.... (6) Γενομένων δὲ τούτων, ἀναχωρήσαντες εἰς ...ῶν παρεμβολὰς, καὶ παραλαβόντες τὰς δυνά..., ἧκον πρὸς τὸν Πόπλιον· καὶ στρατοπεδεύσαντες ...τοῖς Ῥωμαίοις, προῆγον ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν. (7) ... τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς ἐτύγχανε μὲν δια... ἐν τοῖς περὶ Κασταλῶνα τόποις, περὶ Βαίκυλα ..., οὐ μακρὰν τῶν ἀργυρείων μετάλλων. (8) Πυ...ς δὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, μετεστρατο...· καὶ λαβὼν ἐκ μὲν τῶν ὄπισθεν ποταμὸν ἀσφαλῆ, ...δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον πλευρὰν τοῦ χάρακος ...τόπον, ὀφρὺν προβεβλημένον, ἔχουσαν καὶ βά...ος πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ μῆκος πρὸς ἔκταξιν, ...ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, προτιθέμενος ἐπὶ τὴν ὀφρὺν ...ἐφεδρείας. (9) Ὁ δὲ Πόπλιος, ἐγγίσας, προ...μὲν εἶχε πρὸς τὸ διακινδυνεύειν· ἀπόρως δὲ διέ...ρῶν τοὺς τόπους εὐφυεῖς ὄντας πρὸς τὴν τῶν ...ἀσφάλειαν. (10) Οὐ μὴν ἀλλὰ προσανασχὼν ...ρας, καὶ διαγωνιάσας, μὴ, συνεπιγενομένων ...τὸν Μάγωνα καὶ τὸν τοῦ Γέσκωνος Ἀσδρού...χῶσιν αὐτὸν οἱ πολέμιοι περιστῶσιν, ἔκρινε ...εσθαι καὶ καταπειράζειν τῶν ὑπεναντίων.

XXXIX. Τὴν μὲν οὖν ἄλλην δύναμιν ἑτοιμάσας ...γη, συνεῖχεν ἐν τῷ χάρακι· τοὺς δὲ γροσφομά... τῶν πεζῶν τοὺς ἐπιλέκτους ἐξαφιεὶς, ἐκέλευε ...ειν πρὸς τὴν ὀφρὺν, καὶ καταπειράζειν τῆς ...ων ἐφεδρείας. (2) Τῶν δὲ ποιούντων τὸ ...θὲν εὐψύχως, τὰς μὲν ἀρχὰς ὁ τῶν Καρχηδονίων ...ς ἐκαραδόκει τὸ συμβαῖνον· θεωρῶν δὲ διὰ τὴν ... τῶν Ῥωμαίων τοὺς παρ' αὐτῶν πιεζομένους, ...πάσχοντας, ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ παρενέ-

esse, qui nec Romanis fidem foret servaturus: (10) sin autem, postquam injurias Carthaginiensium plurimas recensuerit, necessariam deficiendi ab eorum amicitia causam visus fuerit habere, sperare Scipionem debere, se, qui nunc transitionem ad partes Romanorum faciat, constanter fidem populo Romano servaturum.

XXXVIII. Hæc pluraque his alia locutus Indibilis, conticuit. Cujus sermonem Scipio excipiens, fidem se iis, quæ dixisset, habere, respondit: contumeliosum namque Pœnorum ingenium probe sibi esse notum, cum ex ea, quam in alios Hispanos usurpassent, petulantia, tum vel ex ea maxime, qua erga uxores ipsorum et filias essent usi: (2) quas ipse quum accepisset, non jam obsidum loco haberi solitas, sed captivarum et servarum; eam illis fidem præstitisse, ut vix ipsi, qui parentes sint, parem fuerint præstituri. (3) Quod quum Indibilis et ceteri, ita se intellexisse professi, adorabundi Scipionem procubuissent, et REGEM eum salutassent; notabatur illud verbum a præsentibus; Scipio vero, rubore suffusus, bene ipsos sperare jussit: æqua enim omnia et benigna a Romanis laturos. (4) Ac statim conjugibus filiabusque redditis, postero die fœdere sancita fides est. (5) Conventorum capita præcipua erant: ut Romanos duces sequerentur, et jussa eorum capesserent. (6) Secundum hæc in castra sua reversi, assumptis copiis ad Publium redierunt: atque iisdem in castris tendentes cum Romanis, adversus Asdrubalem ire pergunt, (7) qui tunc temporis in agro Castulonensi prope Bæcula urbem in stativis erat, non procul ab argentifodinis. (8) Is de Romanorum adventu factus certior, alium castris locum cepit: ubi quum fluvius ei terga defenderet, et a fronte ante vallum esset planities, cujus oram omnem supercilium cingebat, satis habens et altitudinis ad præstandam securitatem, et amplitudinis ad dirigendas in aciem copias; quietus eo loci se continebat, stationes dumtaxat armatorum in supercilio semper collocans. (9) Scipio ut proprius hostem accessit, prœlio certare ille quidem ardebat: sed, qui videret, locorum naturam pro munimento inimicis esse, inops consilii hærebat. (10) Biduum deliberando Romanus consumsit: deinde veritus, ne, si Mago atque Asdrubal Gesconis filius supervenirent, undique ab hostibus circumveniretur, audendo aleam adire et tentare hostes decernit.

XXXIX. Igitur ubi reliquum etiam exercitum ad pugnam præparasset, intra vallum tenuit: velites et extraordinarios pedites misit, jussos crepidinem illam conscendere, et ibi dispositas hostium stationes lacessere. (2) Quibus animo forti jussa exsequentibus, dux Carthaginiensium initio dimicationis eventum exspectabat: deinde, ut videt, Romanorum virtute suos premi, vehementerque laborare, copias educit,

6αλε παρὰ τὴν ὀφρὺν, πιστεύων τοῖς τόποις. (3) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Πόπλιος τοὺς μὲν εὐζώνους ἅπαντας ἐπαφῆκε, συντάξας βοηθεῖν τοῖς προκινδυνεύουσι, τοὺς δὲ λοιποὺς ἑτοίμους ἔχων, τοὺς μὲν ἡμίσεις αὐτὸς ἔχων, περιελθὼν τὴν ὀφρὺν κατὰ τὸ λαιὸν τῶν ὑπεναντίων, προσέβαλλε τοῖς Καρχηδονίοις· (4) τοὺς δ' ἡμίσεις Λαιλίῳ δοὺς, ὁμοίως παρήγγειλε τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη τῶν πολεμίων. (5) Οὗ συμβαίνοντος, ὁ μὲν Ἀσδρούβας ἀκμὴν ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐξῆγε τὴν δύναμιν· τὸν γὰρ πρὸ τούτου χρόνον ἐπέμενε πιστεύων τοῖς τόποις, καὶ πεπεισμένος, μηδέποτε τολμήσειν τοὺς πολεμίους ἐγχειρεῖν αὐτοῖς· διὸ, παρὰ τὴν προσδοκίαν γεγενημένης τῆς ἐπιθέσεως, καθυστέρει τῆς ἐκτάξεως. (6) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κατὰ κέρας ποιούμενοι τὸν κίνδυνον, οὐδέπω τῶν πολεμίων κατειληφότων τοὺς ἐπὶ τῶν κεράτων τόπους, οὐ μόνον ἐπέβησαν ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν ὀφρὺν, ἀλλὰ καὶ προσάγοντες, ἔτι παρεμβαλλόντων καὶ κινουμένων τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν αὐτῶν προσπίπτοντας ἐκ πλαγίου ἐφόνευον, τοὺς δὲ παρεμβάλλοντας ἐξ ἐπιστροφῆς φεύγειν ἠνάγκαζον. (7) Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμοὺς, θεωρῶν κλινούσας καὶ διατετραμμένας τὰς αὑτοῦ δυνάμεις, τὸ μὲν ψυχομαχεῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἐλπίδος ἀπεδοκίμαζε· (8) λαβὼν δὲ τά τε χρήματα καὶ τὰ θηρία, καὶ τῶν φευγόντων ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐπισπασάμενος, ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν παρὰ τὸν Τάγον ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς Πυρήνης ὑπερβολὰς, καὶ τοὺς ταύτῃ κατοικοῦντας Γαλάτας. (9) Πόπλιος δὲ τὸ μὲν ἐκ ποδὸς ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Ἀσδρούβαν οὐχ ἡγεῖτο συμφέρειν, τῷ δεδιέναι τὴν τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἔφοδον· τὸν δὲ χάρακα τῶν ὑπεναντίων ἐφῆκε τοῖς αὑτοῦ στρατιώταις διαρπάζειν.

XL. Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον συναθροίσας τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ὧν ἦσαν πεζοὶ μὲν εἰς μυρίους, ἱππεῖς δὲ καὶ πλείους δισχιλίων, ἐγίγνετο περὶ τὴν τούτων οἰκονομίαν. (2) Τῶν δ' Ἰβήρων ὅσοι κατὰ τοὺς προειρημένους τόπους Καρχηδονίοις τότε συνεμάχουν, ἧκον ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· κατὰ δὲ τὰς ἐντεύξεις καὶ βασιλέα προσεφώνουν τὸν Πόπλιον. (3) Πρῶτον μὲν οὖν ἐποίησε τοῦτο, καὶ προσεκύνησε πρῶτος Ἐδέκων, μετὰ δὲ τοῦτον οἱ περὶ τὸν Ἀνδοβάλην. Τότε μὲν οὖν ἀνεπιστάτως αὐτὸν παρέδραμε τὸ ῥηθέν. (4) Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἁπάντων βασιλέα προσφωνούντων, εἰς ἐπίστασιν ἤγαγε τὸν Πόπλιον τὸ γιγνόμενον. (5) Διὸ καὶ συναθροίσας τοὺς Ἴβηρας, βασιλικὸς μὲν, ἔφη, βούλεσθαι καὶ λέγεσθαι παρὰ πᾶσι καὶ ταῖς ἀληθείαις ὑπάρχειν· βασιλεύς γε μὴν οὔτε ἐθέλειν εἶναι, οὔτε λέγεσθαι παρ' οὐδενί. Ταῦτα δ' εἰπὼν, παρήγγειλε στρατηγὸν αὐτὸν προσφωνεῖν. (6) Ἴσως μὲν οὖν καὶ τότε δικαίως ἄν τις ἐπεσημήνατο τὴν μεγαλοψυχίαν τἀνδρὸς, ᾗ, κομιδῇ νέος ὢν, καὶ τῆς τύχης αὐτῷ συνεκδραμούσης ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πάντας τοὺς ὑποταττομένους ἐξ αὐτῶν ἐπί τε ταύτην κατενεχθῆναι τὴν διάληψιν καὶ τὴν ὀνομασίαν,

et, locorum natura fretus, aciem secundum supercilium struit. (3) Eodemque tempore Scipio expeditorum univ sam manum immisit, et iis, qui pugnam primi comm rant, auxiliatum ire præcepit. Ipse, qui ceteros omnes bebat paratos, dimidia eorum parte circa supercilium a l hostium circumducta, impetum in Pœnos facit: (4) r quum dimidium copiarum Lælio tradit, et, ut parite dextra adoriatur hostes, præcipit. (5) Hæc dum gerel tur, Asdrubal cum maxime exercitum e castris educel nam hactenus ibi remanserat, locis confisus, et persua numquam ausuros Romanos se aggredi, qui præter ip exspectationem quum impressionem fecissent, ea re fact ut ipse aciem in tempore non struxisset. (6) At Rom Pœnos a latere adorientes, prius quam suum locum co hostium cepissent, non solum absque discrimine in summ clivum evaserunt; sed etiam, pugna commissa, dum a ordinant aciem adversarii, necdum suo loco consistent alios, a latere in ipsos impetum facientes, obtruncant, a dum in eo sunt, ut stationes suas capiant, versis t conjicere se in fugam compellunt. (7) Asdrubal, sic initio apud se statuerat, inclinatam suorum aciem et aversam ut videt, ad extremum usque vitæ spiritum c nate decertare et spem ultimam experiri nequaquam voluit: (8) sed, sumta pecunia et elephantis, quantum ximum agmen cogere e fugientibus potuit, secum tra juxta Tagum flumen se recepit, Pyrenæos montes su turus, et Gallos ea loca incolentes petiturus. (9) I vero Scipio ex usu fore judicavit, ut fugientes e ve persequeretur: verebatur enim, ne supervenientes i duces reliqui suos invaderent. Castra hostium mil diripienda permisit.

XL. Die insecuto, coactis in unum captivis om quorum erat numerus decem millia peditum, equitu plius duo millia, ordinandis, quæ ad eos pertinebant ram dedit. (2) Tum vero et Hispani, qui in modo dicti a Carthaginiensibus steterant, Publium adire et in Romani fidem sese permittere. Atque hi in congressi gem appellabant Scipionem: (3) quod quidem jam Edeco fecerat, adorabundus ad genua ejus procumb post hunc Indibilis. Sed tum quidem inobservatum ill bum passus erat prætervolare. (4) At nunc, post pu omnibus eum regem salutantibus, Publii animum ea vertit. (5) Itaque ad id ipsum convocata Hispanorum ne: regalis quidem animi virum, ait, se velle et dici al bus, et esse quoque re vera talem; at Regem nequ esse, neque appellari a quoquam: deinde, ut Imperat nominarent, præcepit. (6) Igitur magnanimitatem nis et tunc quidem jure aliquis fortasse plausu et lau omnium fuisse dignam; per quam factum, ut hom juvenis, et secundæ fortunæ flatu eo usque eve omnes, qui ejus imperio tenebantur, per se, nemin rente, in eam cogitationem devenirent, et in Regis t tionem ei deferendam consentirent, mente tamen s

μως ἐν ἑαυτῷ διέμεινε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν τοιαύτην δόξαν καὶ φαντασίαν. (7) Πολὺ δὲ μᾶλλον ἄν τις καταπλαγείη τὴν ὑπερβολὴν τῆς περὶ τὸν ἄνδρα μεγαλοψυχίας, βλέψας εἰς τοὺς ἐσχάτους τοῦ βίου καιρούς, ὅτε, πρὸς τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔργοις, κατεστρέψατο μὲν Καρχηδονίους, καὶ τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα μέρη τῆς Λιβύης ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν ἕως Ἡρακλείων στηλῶν ὑπὸ τὴν τῆς πατρίδος ἐξουσίαν ἤγαγε, κατεστρέψατο δὲ τὴν Ἀσίαν, καὶ τοὺς τῆς Συρίας βασιλεῖς, καὶ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον μέρος τῆς οἰκουμένης ὑπήκοον ἐποίησε Ῥωμαίοις, ἔλαβε δὲ καιροὺς εἰς τὸ περιποιήσασθαι δυναστείαν βασιλικήν, ἐν οἷς ἂν ἐπιβάλοιτο καὶ βουληθείη τόποις τῆς οἰκουμένης. (8) ... γὰρ οὐ μόνον ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ καὶ θειοτέραν, εἰ θέμις εἰπεῖν, ὑπερφρονεῖν ἂν ἐποίησε. (9) Ὁ Πόπλιος τοσοῦτον ὑπερέθετο μεγαλοψυχίᾳ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν εὔξασθαί τις θεοῖς οὐ τολμήσειε, λέγω δὲ βασιλείας, τοῦτ' ἐκεῖνος πολλάκις ὑπὸ τῆς τύχης αὐτῷ δεδομένον ἀπηξίωσε, καὶ περὶ πλείονος ἐποιήσατο τὴν πατρίδα καὶ τὴν ταύτης πίστιν, τῆς τε περιβλέπτου καὶ μακαριστῆς δυναστείας. (10) Πλὴν τότε γε διαλέξας ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς Ἴβηρας, τούτους μὲν ἀπέλυσε χωρὶς λύτρων πάντας εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας· τῶν δ' ἵππων τριακοσίους ... ἐκλέξαι τοῖς περὶ τὸν Ἀνδοβάλην, τοὺς λοιποὺς διέδωκε τοῖς ἀνίπποις. (11) Καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη μεταλαβὼν τὴν τῶν Καρχηδονίων στρατοπεδείαν, διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν, αὐτὸς μὲν ἔμενε καραδοκῶν τοὺς ὑπολειπομένους τῶν Καρχηδονίων στρατηγούς· ἐπὶ δὲ τὰς ὑπερβολὰς τῶν Πυρηναίων ὀρέων ἐξαπέστειλε τοὺς ... τὸν Ἀσδρούβαν. (12) Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς ὥρας ἤδη συναπτούσης, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Ταρρακῶνα, ἐν τούτοις τοῖς τόποις ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν.

stiterit, et ejusmodi studia vulgi atque speciem dignitatis repudiaverit. (7) At multo etiam magis incomparabilem ejus magnitudinem animi admirabitur, qui ad postrema vitæ ejus tempora oculos retulerit. Nam qui, præter res gestas in Hispania, Carthaginienses bello devicisset, et maximam eamque pulcherrimam Africæ partem a Philæni aris ad columnas usque Herculis patriæ suæ imperio subjecisset, Asiam item, et Syriæ reges domuisset, optimam denique maximamque orbis partem ditionis Romanæ fecisset, occasionem sæpe est nactus parandi sibi regii dominatus, in quacumque tandem instituisset aut voluisset orbis terrarum parte: (8) quæ res, non dicam humanum ingenium, sed etiam divinius aliquod, si ita fas est dicere, poterat inducere, ut per superbiam moderationis fines migraret. (9) At Scipio universos mortales animi magnitudine longo adeo superavit intervallo, ut bonum, quo ne optare quidem a diis majus quisquam ausit, regnum dico, fortunæ beneficio sibi sæpius oblatum, sit aspernatus; pluris faciens patriam et fidem erga ipsam, dominatione, quæ omnium hominum ora in se convertit et beata ab omnibus prædicatur. (10) Scipio igitur eo tempore ex omni captivorum numero Hispanos selegit, eosque omnes sine pretio liberatos domum quemque suam dimisit. Ex equis trecentos Indibilem jussit eligere: reliquos iis, qui equis carebant, assignavit. (11) De cetero in castra Punica transducto exercitu, propter loci naturam egregie munita, ipse quidem duces reliquos Carthaginiensium opperiens, eo loci mansit: ad montium vero Pyrenæorum juga misit, qui Asdrubalem ibi transiturum observarent. (12) Deinde, ubi jam æstatis finis imminebat, Tarraconem cum universo exercitu concessit, habens in animo hiberna ibi locorum agere.

VII. — RES GRÆCIÆ.

(I.) Excerpt. Antiq. ex lib. X, cap. 38 seq.

XLI. Οἱ μὲν Αἰτωλοί, προσφάτως ἐπηρμένοι ταῖς ἐλπίσιν ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων καὶ τῇ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου παρουσίᾳ, πάντας ἐξέπληττον, καὶ πᾶσιν ἐπέκειντο κατὰ γῆν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον καὶ Πόπλιον, κατὰ θάλατταν. (2) Διόπερ ἧκον Ἀχαιοὶ μέν, παρακαλοῦντες τὸν Φίλιππον βοηθεῖν· οὐ γὰρ μόνον τοὺς Αἰτωλοὺς ἐδεδίεσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Μαχανίδαν, διὰ τὸ προκαθῆσθαι μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοῖς τῶν Ἀργείων ὅροις. (3) Βοιωτοὶ δέ, δεδιότες τὸν στόλον τῶν ὑπεναντίων, ἡγεμόνα καὶ βοήθειαν ᾔτουν. Φιλοπονώτατά γε μὴν οἱ τὴν Εὔβοιαν κατοικοῦντες ἠξίουν τινὰ πρόνοιαν τῶν πολεμίων ποιεῖσθαι. Παραπλήσια δὲ Ἀκαρνᾶνες παρεκάλουν. (4) Ἦν δὲ καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν πρεσβεία. Προσηγγέλλετο δέ, καὶ Σκερδιλαΐδαν καὶ Πλευρᾶτον κινεῖν τὰς δυνάμεις· ἔτι δέ, τοὺς προσοροῦντας τῇ

(I.) *Philippus providet sociis.*

XLI. Ætoli, ad magnas spes recens erecti propter adventum Romanorum et regis Attali, omnibus terrorem incutiebant, et a terra omnibus imminebant; a mari vero, Attali et P. Sulpicii classes. (2) Idcirco ad Philippum venere tunc Achæi, orantes, ut sibi opem ferret: neque enim Ætoli tantum anxios et sollicitos eos habebant, sed etiam Machanidas, finibus Argivorum cum exercitu præsidens. (3) Simul vero Bœoti, ab hostili classe male sibi metuentes, ducem et auxilium a Philippo poscebant. Omnium vero enixissime, qui Eubœam colunt, rogabant, ut sua providentia ab adversariis ipsos defenderet. Similis et Acarnanum erat petitio. (4) Aderat et ab Epiri populis missa legatio: nunciabaturque etiam, Scerdilaidam et Pleuratum copias educere; ad hæc, Thracas, Macedoniæ finitimos, præcipue

Μακεδονίᾳ Θρᾷκας, καὶ μάλιστα τοὺς Μαιδοὺς, ἐπιβολὰς ἔχειν, ὡς ἐμβαλοῦντας ἐπὶ Μακεδονίαν, ἐὰν βραχύ τι μόνον ὁ βασιλεὺς τῆς οἰκείας ἀποσπασθῇ. (5) Προκατελάμβανον δὲ καὶ τὰ περὶ Θερμοπύλας στενὰ τάφροις καὶ χάρακι καὶ φυλακαῖς βαρείαις Αἰτωλοὶ, πεπεισμένοι συγκλείειν τὸν Φίλιππον, καὶ καθόλου κωλύειν παραβοηθεῖν τοῖς ἐντὸς Πυλῶν συμμάχοις. (6) Δοκεῖ δέ μοι τὰς τοιαύτας περιστάσεις εὐλόγως ἄν τις ἐπισημήνασθαι, καὶ συνεφιστάνειν τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐν αἷς πεῖρα καὶ βάσανος ἀληθινὴ γίγνεται κατὰ τὰς * σωματικὰς δυνάμεις τῶν ἡγεμόνων. (7) Καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς κυνηγεσίαις τὰ ζῶα τότε διάδηλα γίγνεται κατὰ τὴν ἀλκὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅταν τὸ δεινὸν αὐτὰ περιστῇ πανταχόθεν· τὸν αὐτὸν τρόπον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἡγουμένων. Ὃ δὴ τότε μάλιστα συνιδεῖν ἦν γιγνόμενον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. (8) Τὰς μὲν γὰρ πρεσβείας ἀπέλυσε, πάσαις τὰ δυνατὰ ποιήσειν ἐπαγγειλάμενος· τῷ δὲ πολέμῳ πανταχόθεν ἐπεῖχε, καραδοκῶν, πῆ καὶ πρὸς τίνα πρῶτον δεήσει ποιεῖσθαι τὴν ὁρμήν.

XLII. Προσπεσόντος δ' αὐτῷ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον διάραντας καὶ προσορμήσαντας τῇ Πεπαρήθῳ κατεσχηκέναι τὴν χώραν· τούτοις μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς παραφυλάξοντας τὴν πόλιν· (2) εἰς δὲ Φωκέας καὶ τοὺς κατὰ τὴν Βοιωτίαν τόπους Πολυφάνταν ἐξέπεμψε μετὰ συμμέτρου δυνάμεως, εἰς δὲ Χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν Μένιππον, ἔχοντα πελταστὰς χιλίους, Ἀγριᾶνας πεντακοσίους. (3) Αὐτὸς δὲ προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς Σκότουσαν. Παραπλησίως δὲ καὶ τοῖς Μακεδόσιν εἰς ταύτην τὴν πόλιν παρήγγειλεν ἀπαντᾶν. (4) Πυθόμενος δὲ, τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον εἰς Νίκαιαν καταπεπλευκέναι, τῶν δ' Αἰτωλῶν τοὺς ἄρχοντας εἰς Ἡράκλειαν ἀθροίζεσθαι, χάριν τοῦ κοινολογηθῆναι πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων· ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Σκοτούσης, ὥρμησε σπεύδων καταταχῆσαι καὶ πτοήσας διασῦραι τὴν σύνοδον αὐτῶν. (5) Τοῦ μὲν οὖν συλλόγου καθυστέρει· τὸν δὲ σῖτον φθείρας καὶ παρελόμενος τῶν περὶ τὸν Αἰνιᾶνα κόλπον κατοικούντων, ἐπανῆλθε. (6) Καὶ τὴν μὲν δύναμιν ἐν τῇ Σκοτούσῃ πάλιν ἀπέλιπε· μετὰ δὲ τῶν εὐζώνων καὶ τῆς βασιλικῆς ἴλης εἰς Δημητριάδα καταλύσας ἔμενε, καραδοκῶν τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιβολάς. (7) Ἵνα δὲ μηδὲν αὐτὸν λανθάνῃ τῶν πραττομένων, διεπέμψατο πρὸς Πεπαρηθίους καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς Φωκίδος, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, καὶ παρήγγειλε, διασαφεῖν αὐτῷ πάντα τὰ γιγνόμενα διὰ τῶν πυρσῶν ἐπὶ τὸ Τίσαιον. (8) Τοῦτο δ' ἐστὶ τῆς Θετταλίας ὄρος, εὐφυῶς κείμενον πρὸς τὰς τῶν προειρημένων τόπων περιφάσεις.

(II.) Excerpt. Antiq. cap. 39 med. usque ad cap. 44.

XLIII. Τοῦ δὲ κατὰ τὰς πυρσείας γένους, μεγίστας δὴ παρεχομένου χρείας ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀνεργάστου

autem Mædos consilium inisse, si vel tantulum a regno s
Philippus foret avocatus, impressionem in Macedoni
faciendi. (5) Quin etiam Thermopylarum angustias Æt
jam fossis, vallo et præsidiis occupaverant; nihil dubit
tes, quin eo pacto Philippum Græcia excluderent, et o
nino, quo minus suis cis Pylas sociis suppetias venir
impedirent. (6) Mihi vero videtur aliquis difficilia huj
modi tempora, per quæ magni duces virtutum suarum,
animi, qua corporis, periculum faciunt, et verum speci
illarum edunt, jure merito esse observaturus, et lecto
in eam rem attentionem requisiturus. (7) Nam ut in ve
tionibus robur ferarum et vires tunc manifesto se produ
quando illas undique periculum circumstat: ita pror
etiam in ducibus fieri amat. Quod sane tunc cum maxi
in Philippo usu venire cerneres. (8) Nam is legationi
cunctis, facturum se omnia, quæ posset, pollicitus, dimis
bello intentus curas suas in omnes partes extendebat,
et in quem primum impetum facere oporteret, sollicite
spectans.

XLII. Inter ista igitur factus certior, Attalum in Euro
trajecisse, et jam in Peparetho insula portum tenu
atque agrum Peparethiorum occupasse, armatorum mar
quæ urbem tutaretur, eis submisit. (2) Ad Phocenses
et Bœotiæ loca propugnanda Polyphantam cum idonei
piis misit: Chalcidem et in relinquam Eubœam, Menipp
cum cetratis mille et Agrianis quingentis. (3) Ipse S
sam versus agmen duxit, quo etiam Macedones sibi
occurrere. (4) Dein cognito, Attalum Nicæam navig
et principes Ætolorum Heracleam conventuros, ut de
senti bello in commune deliberarent: Scotusa cum ex
profectus, quam citatissimo poterat itinere eo conte
ut terreret eos conventumque ipsorum dissiparet.
Sed conventus quidem, priusquam ille veniret, era
actus: at messes accolarum sinus Æniani partim cor
partim illis ademit, atque ita Scotusam est reversus.
In qua urbe relicto rursus exercitu, ipse cum exp
et ala regia Demetriadem divertit, et conatus hostiu
servans ibi moratus est. (7) Ne quid autem illorum
agerentur, ipsum fugeret, ad Peparethios, et ad eo
Phocidi atque Eubœæ præsidebant, misit; monens
simul quidque gestum esset, ejus rei nuncium per ac
sublatasque faces in Tisæum sibi transmitterent. (8)
salide is mons est, commode situs ad prædictorum lo
prospectum.

(II.) *Signa sublatis ignibus data.*

XLIII. Sed quum ratio universa PYRSIÆ, id est,
facibus ad dandum signum, quæ maximo sane in b
rebus usui esse solet, parum hactenus esset perfecta;

...ὑπάρχοντος, χρήσιμον εἰναί μοι δοκεῖ τὸ μὴ ...ραμεῖν, ἀλλὰ ποιήσασθαι περὶ αὐτοῦ τὴν ἁρμό... μνήμην. (2) Ὅτι μὲν οὖν ὁ καιρὸς ἐν πᾶσι ...ην ἔχει μερίδα πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, μεγίστην δ' ...τοῖς πολεμικοῖς, παντὶ δῆλον· τῶν δὲ πρὸς τοῦτο ...ημάτων πλείστην ἔχουσι δύναμιν οἱ πυρσοί. ...ρτι τὰ μὲν γέγονε, τινὰ δ' ἀκμὴν ἐνεργεῖται· καὶ ...ἔστι γινώσκειν, ᾧ μέλει, ποτὲ μὲν ἡμερῶν ...ἢ τεττάρων ὁδὸν ἀπέχοντι, ποτὲ δὲ καὶ πλειό... (4) Ὥστ' ἀεὶ τοῖς δεομένοις πράγμασιν ἐπικου... παράδοξον γίγνεσθαι τὴν βοήθειαν διὰ τῆς τῶν ...ἐπαγγελίας. (5) Τὸν μὲν πρὸ τούτου χρόνον ...γιγνομένης τῆς πυρσείας, κατὰ τὸ πλεῖστον αὐ... ...ωφελῆ συνέβαινε γίγνεσθαι τοῖς χρωμένοις. (6) ...γὰρ συνθημάτων ὡρισμένων ἔδει τὴν χρείαν συν...· τῶν δὲ πραγμάτων ἀορίστων ὑπαρχόντων, τὰ ...διέφυγε τὴν τῶν πυρσῶν χρείαν, οἷον ἐπ' αὐ... τῶν νῦν εἰρημένων. (7) Ὅτι μὲν οὖν εἰς Ὠρεὸν ...Πεπάρηθον ἢ Χαλκίδα πάρεστι στόλος, δυνατὸν ...σημαίνειν τοῖς περὶ τούτου συνθεμένοις. (8) Ὅτι ...μεταβάλλονταί τινες τῶν πολιτῶν, ἢ προδιδόασιν, ...ἐν τῇ πόλει γέγονεν, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἃ δὴ ...βαίνει μὲν πολλάκις, πρόληψιν δὲ ἔχειν πάντων ...· (9) (μάλιστα δὲ τὰ παραδόξως γιγνόμενα ...τοῦ καιροῦ συμβουλίας καὶ ἐπικουρίας προσδεῖ...) τὰ τοιαῦτα πάντα διέφυγε τὴν τῶν πυρσῶν χρείαν. Περὶ ὧν γὰρ οὐκ ἐνεδέχετο προνοηθῆναι, περὶ ...οὐδὲ σύνθημα ποιήσασθαι δυνατόν.

...IV. Αἰνείας δὲ, βουληθεὶς διορθώσασθαι τὴν τοι... ἀπορίαν, ὁ τὰ περὶ τῶν Στρατηγικῶν ὑπομνή... συντεταγμένος, βραχὺ μέν τι προεβίβασε, τοῦ ...δέοντος ἀκμὴν πάμπολυ τὰ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν ... Γνοίη δ' ἄν τις ἐκ τούτων. (2) Φησὶ ...τοὺς μέλλοντας ἀλλήλοις διὰ τῶν πυρσῶν ...τὸ κατεπεῖγον, ἀγγεῖα κατασκευάσαι κεραμαῖα, ...τὸ πλάτος καὶ κατὰ τὸ βάθος ἰσομεγέθη πρὸς ...· εἶναι δὲ μάλιστα τὸ μὲν βάθος τριῶν πηχῶν, ...πλάτος πήχεος. (3) Εἶτα παρασκευάσαι φελ...βραχὺ κατὰ πλάτος ἐνδεεῖς τῶν στομάτων, ἐν δὲ ...μέσοις ἐμπεπηγέναι [βακτηρίας διῃρημένας ...μέρη τριδάκτυλα· καθ' ἕκαστον δὲ μέρος εἶναι ...εὔσημον. (4) Ἐν ἑκάστῳ δὲ μέρει γεγρά... προφανέστατα καὶ καθολικώτατα τῶν ἐν τοῖς ...συμβαινόντων. (5) Οἷον εὐθέως ἐν τῷ ..., διότι « πάρεισιν ἱππεῖς εἰς τὴν χώραν. » Ἐν ...δευτέρῳ, διότι « πεζοὶ βαρεῖς· » ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, ...· » τούτων δ' ἑξῆς, « πεζοὶ μεθ' ἱππέων· » εἶτα, ...· » μετὰ δὲ ταῦτα, « σῖτος· » (6) καὶ κατὰ τὸ συν...ἐχές, μέχρι ἂν ἐν πάσαις γραφῇ ταῖς χώραις τὰ ...ἂν ἐκ τῶν εὐλόγων προνοίας τυγχάνοντα, καὶ ...όντα κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς ἐκ τῶν πολε... (7) Τούτων δὲ γενομένων, ἀμφότερα κελεύει ...τὰ ἀγγεῖα πρὸς ἀκρίβειαν, ὥστε τοὺς αὐλίσκους ...εἶναι, καὶ κατ' ἴσον ἀποῤῥεῖν· εἶτα πληρώσαντας

pretium facturus mihi videor, si eam non prætermisero, verum quanta par est diligentia mentionem illius hoc loco fecero. (2) Nam ad perficienda, quæ animo destinaveris, plurimum valere occasionem et momentum temporis, cum in omnibus rebus, tum in bellicis maxime, id vero nemo est quin sciat. Omnium vero inventorum, eo conferentium, nullum est, quod æque juvet, ac faces e speculis accensæ. (3) Per quarum nuncium ea, quæ vel modo facta sunt, vel quæ nunc cum maxime fiunt, poterit cognoscere etiam is, qui trium quatuorve dierum iter aut etiam longius abfuerit, necessariam modo diligentiam adhibeat; (4) ita ut oportunitatem latæ in tempore opis, simul ac res quæque postulaverit, omnes sint miraturi. (5) Enimvero superioribus temporibus, quod simplex esset dandi per faces signi ratio, qui ea utebantur, nullam ut plurimum inde utilitatem capiebant. (6) Quoniam enim definitis tantum signis, de quibus convenerat, totum id negotium peragebatur: quum sint res infinitæ, pars earum maxima per faces significari non poterat. Ne aliunde petam exemplum, quam ab iis ipsis quæ modo narrabamus: (7) classem quidem appulisse vel ad Oreum, vel ad Peparethum, vel Chalcidem, constitutis in id signis de communi consensu, facile erat significare. (8) At illa, mutare fidem quosdam cives, aut prodere urbem, vel cædem in urbe esse factam; vel aliud quid hujuscemodi, qualia solent multa sæpe accidere, quæ præcepisse animo cuncta prius nemo queat: (9) (et tamen ea potissimum repentino vel consilii vel opis auxilio opus habent, quæ ex inopinato contigerunt:) ad hæc, inquam, omnia nota facienda, faces incensæ erant inutiles. (10) Nam quæ res provideri non poterant, de earum signis nec poterant inter se convenire.

XLIV. Huic incommodo ÆNEAS, cujus exstant commentarii, Strategica inscripti, sive de officio imperatoris, conatus mederi, etsi præstitit ille quidem nonnihil, ab eo tamen rite perficiendo, quod instituerat animo, quam longissime abfuit. Quod quidem ex his potest intelligi. (2) Ait nempe ÆNEAS: eos, qui facum accensarum ope negotia urgentia sibi invicem declarare voluerint, vasa fictilia parare sibdebere, et latitudine et altitudine, quam exactissime fieri possit, æqualia: fere autem satis futurum, si altitudo trium cubitorum, latitudo unius fuerit. (3) Subera deinde paranda latitudinis non multo minoris, quam sint ora vasorum, in iisque mediis baculos æquales esse infigendos, in quibus notata sint paria intervalla trium digitorum: partes autem omnes circumscriptione aliqua ita distinguendas esse aliam ab alia, ut evidens sit discrimen. (4) In singulis horum vasculorum partibus, eorum, quæ belli temporibus evenire solent, notissima quæque esse scribenda, et quæ maxime sint universalia. (5) Verbi gratia, in prima, *regionem equites sunt ingressi*: in secunda, *pedites gravis armaturæ*: in tertia, *velites*: post hæc, *pedites cum equitibus*: deinde, *naves*: et postea, *annona*. (6) Atque ita deinceps ordine: donec in omnibus spatiis ea fuerint inscripta, quæ fore eventura ratione probabili potest provideri, quæque pro ratione præsentis belli contingere queunt. (7) His ita paratis, utrumque vas monet ita perforandum, ut accurate æquales sint canaliculi, ex quibus æquali mensura effluat

ὕδατος ἐπιθεῖναι τοὺς φελλούς, ἔχοντας τὰς βακτηρίας, κἄπειτα τοὺς αὐλίσκους ἀφεῖναι ῥεῖν ἅμα. (8) Τούτου δὲ συμβαίνοντος, δῆλον, ὡς ἀνάγκη, πάντων ἴσων καὶ ὁμοίων ὄντων, καθ' ὅσον ἂν ἀποῤῥέῃ τὸ ὑγρόν, κατὰ τοσοῦτον τοὺς φελλοὺς καταβαίνειν, καὶ τὰς βακτηρίας κρύπτεσθαι κατὰ τῶν ἀγγείων. (9) Ὅταν δὲ τὰ προειρημένα γένηται κατὰ τὸν χειρισμὸν ἰσοταχῆ καὶ σύμφωνα, τότε κομίσαντας ἐπὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἑκάτεροι μέλλουσι συντηρεῖν τὰς πυρσείας, ἐφ' ἑκάτερον θεῖναι τῶν ἀγγείων. (10) Εἶτα, πρὸ πάντων, ἂν ἐμπέσῃ τι τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων, πυρσὸν ἆραι κελεύει, καὶ μένειν, ἕως ἂν ἀνταίρωσιν οἱ συντεταγμένοι· γενομένων δὲ φανερῶν ἀμφοτέρων ἅμα τῶν πυρσῶν, καθελεῖν· εἶτ' εὐθέως ἀφεῖναι τοὺς αὐλίσκους ῥεῖν. (11) Ὅταν δὲ καταβαίνοντος τοῦ φελλοῦ καὶ τῆς βακτηρίας ἔλθῃ τῶν γεγραμμένων ὃ βούλει δηλοῦν κατὰ τὸ χεῖλος τοῦ τεύχους, ἆραι κελεύει τὸν πυρσόν· (12) τοὺς δ' ἑτέρους ἐπιλαβεῖν εὐθέως τὸν αὐλίσκον, καὶ σκοπεῖν, τί κατὰ τὸ χεῖλός ἐστι τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων· (13) ἔσται δὲ τοῦτο τὸ δηλούμενον πάντων ἰσοταχῶς παρ' ἀμφοτέροις κινουμένων.

XLV. Ταῦτα δὲ βραχὺ μέν τι τῆς διὰ τῶν συνθημάτων πυρσείας ἐξηλλαχέναι δοκεῖ· ὁμοίως δ' ἐστὶν ἀόριστα. (2) Δῆλον γάρ ἐστιν, ὡς οὔτε προϊδέσθαι τὰ μέλλοντα πάντα δυνατόν, οὔτε προϊδόμενον ἐς τὴν βακτηρίαν γράψαι· λοιπόν, ὁπόταν ἐκ τῶν καιρῶν ἀνυπονόητά τινα συμβαίνῃ, φανερόν, ὡς οὐ δύναται δηλοῦσθαι κατὰ ταύτην τὴν ἐπίνοιαν. (3) Καὶ μὴν οὐδ' αὐτῶν τῶν ἐν τῇ βακτηρίᾳ γεγραμμένων οὐδέν ἐστιν ὡρισμένον. Πόσοι γὰρ ἥκουσιν ἱππεῖς, ἢ πόσοι πεζοί, καὶ ποῦ τῆς χώρας, καὶ πόσαι νῆες, καὶ πόσος σῖτος, οὐχ οἷόν τε διασαφῆσαι. (4) Περὶ γὰρ ὧν ἀδύνατόν ἐστι γνῶναι, πρὶν ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐδὲ συνθέσθαι πρὸ τοῦ δυνατόν. Τὸ δὲ συνέχον ἐστὶ τοῦτο. (5) Πῶς γὰρ ἄν τις βουλεύσαιτο περὶ τοῦ βοηθεῖν, μὴ γινώσκων, πόσοι πάρεισι τῶν πολεμίων, ἢ ποῦ; πῶς δὲ θαῤῥῆσαι πάλιν, ἢ τοὐναντίον, ἢ τὸ καθόλου διανοηθείη τι, μὴ συνεὶς, πόσαι νῆες, ἢ πόσος σῖτος ἥκει παρὰ τῶν συμμάχων; (6) Ὁ δὲ τελευταῖος τρόπος, ἐπινοηθεὶς διὰ Κλεοξένου καὶ Δημοκλείτου, τυχὼν δὲ τῆς ἐξεργασίας δι' ἡμῶν, ἐστὶ μὲν ὡρισμένος, καὶ πᾶν τὸ κατεπεῖγον δυνάμενος ἀκριβῶς διασαφεῖν· κατὰ δὲ τὸν χειρισμὸν ἐπιμελείας δεῖ καὶ παρατηρήσεως ἀκριβεστέρας. Ἔστι δὲ τοιοῦτος. (7) Τὸ τῶν στοιχείων πλῆθος ἑξῆς λαμβάνοντας δεῖ διελεῖν εἰς πέντε μέρη κατὰ πέντε γράμματα. Λείψει δὲ τὸ τελευταῖον ἑνὶ στοιχείῳ· τοῦτο δ' οὐ βλάπτει πρὸς τὴν χρείαν. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα πλατεῖα παρεσκευάσθαι πέντε τοὺς μέλλοντας ἀποδιδόναι τὴν πυρσείαν ἀλλήλοις ἑκατέρους, καὶ γράψαι τῶν μερῶν ἑξῆς εἰς ἕκαστον πλατεῖον· (9) κἄπειτα συνθέσθαι πρὸς αὐτούς, διότι τοὺς μὲν πρώτους αἴρει πυρσοὺς ὁ μέλλων σημαίνειν ἅμα καὶ δύο, καὶ μένει μέχρι ἂν ὁ ἕτερος ἀνταίρῃ. (10) Τοῦτο δ' ἔσται χάριν τοῦ διὰ ταύτης τῆς πυρσείας ἑαυτοῖς ἀνθομολογήσασθαι, διότι προσέ-

aqua. Deinde vero repletis aqua vasis subera, infixos b culos habentia, esse imponenda : tum autem canaliculos e laxandos, ut simul ex utroque effluat aqua. (8) Atque ita factis, quum sint omnia utrobique paria et similia, m nifestum est, illud necessario eventurum, ut, quant aquæ effluxerit, tantum descendant subera, et baculi in vasa occulantur. (9) Postquam autem omnia, quæ dixim pari celeritate et congruenter administrari cœperint : t delatis vasis ad illa loca, in quibus observatio dandi faces signi facienda est utrique, subera cum baculis utri vasi imponenda. (10) Deinde si quid eorum inciderit, in baculo sunt scripta, ante omnia facem accensam tol jubet, ac tantisper exspectare, dum alteri ex adverso fa sustulerint, quibus ea cura fuerit mandata. Ubi amba mul faces apparuerint, ambæ deprimendæ, ac statim naliculi utraque ex parte solvendi. (11) Descendente ig subere et baculo, simul ac scriptura rei, quam cupis sig care, ad labra vasis accesserit, præcipit Æneas, facem altum tolli : (12) qua visa, protinus iis, qui in altera specula, canaliculus est sistendus, et inspiciendum, quid ex iis, quæ baculo sunt inscripta, labro respondeat. Erit autem hoc, id quod significatum alter voluerit, si dem celeritate æquali apud utrosque speculatores o movebuntur.

XLV. Hæc ratio, licet præstet nonnihil priori, quæ s conventis constabat, incerta est tamen atque indefinita. Manifestum est enim, neque provideri omnes impend posse casus, neque, si cuncta prospexeris, inscribi o baculo posse. Idcirco, si pro diversitate temporum i rit aliquid, de quo nemo cogitaverat, ei significand sufficere istud inventum, omnes intelligunt. (3) vero, ne eorum quidem, quæ baculo sunt inscripta, definitum quidquam est : nam quot venerint equite quot pedites, in quamve regionis partem, vel quot quis annonæ modus, declarari nequit. (4) Quæ en gnosci, antequam fiant, non queunt, de iis in antec nulla potest iniri conventio. Atqui in hoc rei totius v cardo. (5) Qui enim de ferenda ope aliquis deliberab non prius norit, quot numero hostes adsint, et ubi modo recipiat aliquis animos, vel contra, aut omnin modi aliquid cogitet, qui numerum navium, aut frum sociis missi non cognoverit? (6) Postrema ratio, cu ctores sunt Cleoxenus et Democlitus, sed quam nos ximus, certa definitaque est, adeo, ut quidquid e fuerit negotii, id possis certo facere notum : verum utentur, majorem curam et studium intentius adhib oportet. Est autem hujusmodi. (7) Litterarum Gra numerum ordine universum accipe, et in quinque pa quina elementa tribue. Parti ultimæ una defuerit litte rum id ad ea, quæ paras, nihil faciet momenti. (8) eos, qui per faces sibi invicem dare signa volent, quinque sibi parare oportet, et in quaque illarum tab partem elementorum describere. (9) Tum vero co inter illos debet, eum, qui daturus erit signum, prim faces simul sublaturum, et exspectaturum, donec a adverso suas tollat. (10) Id autem eapropter facient ejusmodi facum elevatione liquido constet inter ipsc

...μα. (11) Καθαιρεθέντων δὲ τούτων, λοιπὸν πρὸς τὸ ...φαίνειν αἴρει μὲν τοὺς πρώτους ἐκ τῶν εὐωνύμων, ...ρεῖν τὸ πλατεῖον ποῖον δεήσει σκοπεῖν. (12) ..., ἐὰν μὲν τὸ πρῶτον, ἕνα· ἐὰν δὲ τὸ δεύτερον, ... καὶ κατὰ λόγον οὕτω. Τοὺς δὲ δευτέρους ἐκ τῶν ..., κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ποῖον δεήσει γράμμα ... ἐκ τοῦ πλατείου γράφειν τὸν ἀποδεχόμενον τὴν ...σίαν.

XLVI. Ὅταν δὲ ταῦτα συνθέμενοι χωρισθῶσιν ... ἐπὶ τοῦ τόπου, δεήσει πρῶτον μὲν διόπτραν ..., δύο αὐλίσκους ἔχουσαν, ὥστε τοῦ μέλλοντος ἀν...ρεύειν τῷ μὲν τὸν δεξιὸν τόπον, τῷ δὲ τὸν εὐώνυ...σθαι θεωρεῖν. (2) Περὶ δὲ τὴν διόπτραν ἑξῆς ... δεῖ τὰ πλατεῖα πεπηγέναι. (3) Παραπεφράχθαι ... τὸν δεξιὸν καὶ τὸν εὐώνυμον τόπον ἐπὶ δέκα πό..., τὸ δὲ βάθος ὡς ἀνδρόμηκες· ἵνα τοὺς πυρσούς, ...μένους μὲν παρὰ ταῦτα, τὴν φάσιν ἀκριβῆ ποιεῖν, ...ρουμένους δὲ τὴν κρύψιν. (4) Τούτων δ' ἑτοιμα...ων παρ' ἀμφοτέροις, ὅταν βούλῃ δηλῶσαι, λόγου ..., διότι « τῶν στρατιωτῶν τινες εἰς ἑκατὸν ἀποκε...χώρηκασι πρὸς τοὺς ὑπεναντίους· » πρῶτον δεῖ δια... τῶν λέξεων, ὅσαι δι' ἐλαχίστων γραμμάτων δύ... ταὐτὸ δηλοῦν· (5) οἷον, ἀντὶ τοῦ προειρημέ... « Κρῆτες ἑκατὸν ἀφ' ἡμῶν ηὐτομόλησαν. » Νῦν ... μὲν γράμματά ἐστιν ἐλάττω τῶν ἡμίσεων, δια... δὲ ταὐτόν. (6) Τούτου δὲ γραφέντος εἰς πι..., οὕτω δηλωθήσεται τοῖς πυρσοῖς. (7) Πρῶτον ... γράμμα τὸ κάππα· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν τῇ δευ...μερίδι καὶ τῷ δευτέρῳ πλατείῳ. Δεήσει δὲ καὶ ... ἐκ τῶν εὐωνύμων δύο αἴρειν, ὥστε τὸν ἀποδε... γινώσκειν, ὅτι δεῖ τὸ δεύτερον πλατεῖον ἐπισκο... (8) Εἶτ' ἐκ τῶν δεξιῶν αἴρει πέντε, διασαφῶν ...· τοῦτο γὰρ πέμπτον ἐστὶ τῆς δευτέρας με... δεήσει γράφειν εἰς τὸ πινάκιον τὸν ἀποδεχόμε... πυρσούς. (9) Εἶτα τέσσαρας ἐκ τῶν εὐωνύ... τὸ ῥῶ τῆς τετάρτης ἐστὶ μερίδος. Εἶτα δύο ἐκ τῶν δεξιῶν· δεύτερον γάρ ἐστι τῆς τετάρτης. ... ῥῶ γράφει ὁ δεχόμενος τοὺς πυρσούς. Καὶ ... τὸν αὐτὸν τρόπον. (10) Προδηλοῦται μὲν οὖν ... προσπῖπτον ὡρισμένως κατὰ ταύτην τὴν ἐπί...

XLVII. Πολλοὶ δὲ γίγνονθ' οἱ πυρσοί, διὰ τὸ δεῖν ... ἑκάστου γράμματος διττὰς ποιεῖσθαι τὰς πυρ... (2) Οὐ μὴν ἀλλ' ἐάν τις εὐτρεπῆ ποιήσῃ τὰ ...γμα, δύναται γίγνεσθαι τὸ δέον. (3) Καθ' ... δὲ τὴν ἐπίνοιαν προμελετᾷν δεῖ τοὺς χειρίζον..., τῆς χρείας γιγνομένης, ἀδιαπτώτως δύνων...φαίνειν ἀλλήλοις. (4) Πηλίκην δὲ συμβαίνει ... τὴν διαφορὰν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, ... λεγομένων, καὶ πάλιν κατὰ συνήθειαν γιγνομέ... πολλῶν εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν. ... γὰρ οὐ μόνον τῶν δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ... εἶναι δοκούντων κατὰ τὰς ἀρχάς, μετὰ ταῦτα ... καὶ συνηθείας τυχόντα, ῥᾷστα πάντων ἐπιτελεῖ-

mum advertere utrumque. (11) Tum autem, prioribus demissis facibus, de cetero jam ad significandum a parte læva primo faces attollet, notum faciens, quænam tabella sit adspicienda. (12) Nam si in primam oculi fuerint conjiciendi, unam elevabit : duas, si in secundam; et ita de ceteris. Secundas deinde faces a dextra tollet in altum, pari ratione docens, quota littera e tabella designata sit ei scribenda, qui datum signum excipit.

XLVI. Quando hisce ita communi consensu firmatis, ad obeundum hoc ministerium in suas speculas ambo concesserint; dioptram habere illos oportet, duabus fistulis instructam, quarum altera dextram partem, altera sinistram ejus, qui per faces est responsurus, valeat dignoscere. (2) Juxta dioptram dictæ tabellæ debent affigi rectæ. (3) Præterea vero dextrum sinistrumque locum lorica præcingere oportet, decem pedes lata, alta ad humanæ staturæ modum, ea fine, ut faces in hac lorica elatæ clare lucentes signum indubitatum exhibeant, demissæ penitus occulantur. (4) Posteaquam ab utroque hæc cuncta rite fuerint curata, ubi indicare aliquid volueris; puta, « auxiliarium nonnulli, « circiter centum, ad hostes transitionem fecerunt; » voces primo ejusmodi sunt eligendæ, quæ litteris quam paucissimis hoc ipsum queant significare. (5) Veluti, pro eo, quod modo dicebamus, « Kretes centum a nobis defecere : » nunc enim litterarum dimidio minor est numerus, et res tamen eadem significatur. (6) Hoc igitur, descriptum prius in pittacio, per incensas faces tum deinde indicabitur. (7) Littera prima est K. Hæc in secunda parte et tabella secunda locum habet : duæ itaque faces a læva quoque parte erunt tollendæ in altum, ut cognoscat qui signum excipit, secundam tabellam sibi esse inspiciendam. (8) Secundum hæc a dextris quinque faces attollet, ad designandam litteram K : ea enim quinta est in secunda tabella. Litteram igitur K in pittacio sibi annotabit is, qui faces observat. (9) Quatuor deinde faces a sinistra parte attollentur, quia R littera in quarta invenitur tabella : dein rursus a dextris duas faces tollet, quia R in quarta secundum locum obtinet. Igitur qui signa excipit, R in pittacio scribet. Eademque ratio in ceteris litteris. (10) Hoc ergo invento omnia certo et definite indicantur, quæ inciderint.

XLVII. Sunt vero plures hic faces, quia singulæ litteræ bis sublatis facibus sunt designandæ. (2) Potest tamen rite et ex usu res confici, modo aliquis operam dederit, ut omnia, quæ necessario desiderantur, probe sint parata. (3) Qui vero negotium hoc administraturi sunt, utra ratione utantur, eos oportet diu exercitatos accedere; ut, cum res postulaverit, dare sibi invicem signa nullo errore interveniente queant. (4) Quid enim et quantum sit discriminis in rebus iisdem, quando primum in medium afferuntur, et quando homines illis sunt usu assuefacti, multis documentis intelliget qui scire cupit. (5) Sæpe enim ea, quæ initio non difficilia tantum esse, verum omnino fieri non posse videbantur, mox, ut accessit tempus et usus, facillima

ται. (6) Τοῦ δὲ τοιούτου λόγου παραδείγματα μὲν πολλὰ καὶ ἕτερα πρὸς πίστιν, ἐναργέστατον δὲ τὸ γενόμενον ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως. (7) Ἐπὶ γὰρ ἐκείνης, εἴ τις παραστησάμενος ἄνθρωπον, ἄπειρον μὲν καὶ ἀσυνήθη γραμματικῆς, τἄλλα δ' ἀγχίνουν, ἔπειτα παιδάριον ἕξιν ἔχον παραστήσας, καὶ δοὺς βιβλίον, κελεύοι λέγειν τὰ γεγραμμένα· (8) δῆλον, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο πιστεῦσαι, διότι δεῖ πρῶτον ἐπὶ τὰς ὄψεις τὰς ἑνὸς ἑκάστου τῶν γραμμάτων ἐπιστῆσαι τὸν ἀναγινώσκοντα, δεύτερον ἐπὶ τὰς δυνάμεις, τρίτον ἐπὶ τὰς πρὸς ἄλληλα συμπλοκάς· ὧν ἕκαστον ποσοῦ χρόνου τινὸς δεῖται. (9) Διόπερ ὅταν ἀνεπιστάτως θεωρῇ τὸ παιδάριον ὑπὸ τὴν ἀναπνοὴν ἑπτὰ καὶ πέντε στίχους συνεῖρον, οὐκ ἂν εὐχερῶς δύναιτο πιστεῦσαι, διότι πρότερον οὗτος οὐκ ἀνέγνωκε τὸ βιβλίον· (10) εἰ δὲ καὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ τὰς διαιρέσεις, ἔτι δὲ δασύτητας καὶ ψιλότητας δύναιτο συσσώζειν, οὐδὲ τελέως. (11) Διόπερ οὐκ ἀποστατέον οὐδενὸς τῶν χρησίμων διὰ τὰς προφαινομένας δυσχερείας· προσακτέον δὲ τὴν ἕξιν, ᾗ πάντα τὰ καλὰ γίγνεται θηρατὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἄλλως τε καὶ περὶ τῶν τοιούτων, ἐν οἷς πολλάκις κεῖται τὸ συνέχον τῆς σωτηρίας. (12) Ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπαγγελίαν προήχθημεν εἰπεῖν. Ἔφαμεν γάρ, πάντα τὰ θεωρήματα καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον εἰληφέναι τὰς προκοπάς, ὥστε τῶν πλείστων τρόπον τινὰ μεθοδικὰς εἶναι τὰς ἐπιστήμας. (13) Διὸ καὶ τοῦτο γίγνεται τῆς δεόντως ἱστορίας συντεταγμένης ὠφελιμώτατον.

omnium evadunt. (6) Cujus rei cum alia multa exempla f
faciendæ causa possunt afferri, evidentissimum tamen
quod in legendo fieri videmus. (7) Nam ad hanc quod
tinet, si quis præsente viro alioqui sollerti, sed qui gram
ticæ plane sit rudis et insolens, puerulum sistat coram i
ejus artis peritiam habentem, et tradito libro legere ill
quæ scripta sunt, jubeat : (8) perspicuum est, vix illu
adductum, ut credat, puerum, qui legit, literarum u
cujusque primum formæ debere intendere animum, de
earum potestatibus, tertio loco conjunctioni unius cu
tera; quarum operationum unaquæque certum temp
modum desiderat. (9) Idcirco, videns iste, puerulum
ulla cogitandi mora uno spiritu septem aut quinque v
continuare, non facile persuaderi sibi patietur, puerum
ante eum librum legisse. (10) Quod si vero pronunci
nem gestu etiam adjuvare, tum et distinctionum et
tuum qua asperorum qua lenium rationes observare
poterit : prorsus id illi viro numquam persuadebitur.
Quamobrem propter difficultates, quæ prima fronte a
rent, utili re nulla est abstinendum : (12) sed danda o
ut assidua meditatione in habitum res vertat; qua ra
pulchra omnia mortalibus sunt parabilia. Idque præs
in hujusmodi rebus est conandum, quæ persæpe ve
cipuæ salutis sunt causæ. Hæc igitur nos dicere bo
juvit, memores ejus, quod antea promiseramus. Dixe
enim, omnes disciplinas nostra ætate tantum cepisse
mentum, ut plerarumque illarum præcepta certa qu
via ac ratione tradantur. (13) Quare et hac ex parte
mam utilitatem habet historia legitime conscripta.

VIII. — RES ASIÆ.

(I.) Excerptor. Antiquor. cap. 45.

XLVIII. Οἱ δ' Ἀσπασιάκαι Νομάδες κατοικοῦσι μὲν ἀνὰ μέσον Ὄξου καὶ Ταναΐδος, ὧν ὁ μὲν εἰς τὴν Ὑρκανίαν ἐμβάλλει θάλατταν, ὁ δὲ Τάναϊς ἐξίησιν εἰς τὴν Μαιῶτιν λίμνην· εἰσὶ δ' ἑκάτεροι κατὰ τὸ μέγεθος πλωτοί. (2) Καὶ δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι, πῶς οἱ Νομάδες, περαιούμενοι τὸν Ὄξον, εἰς τὴν Ὑρκανίαν ἔρχονται πεζοὶ μετὰ τῶν ἵππων. (3) Εἰσὶ δὲ δύο λόγοι περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ὁ μὲν ἐπιεικής, ὁ δ' ἕτερος παράδοξος, οὐ μὴν ἀδύνατος. (4) Ὁ γὰρ Ὄξος ἔχει μὲν ἐκ τοῦ Καυκάσου τὰς πηγάς· ἐπὶ πολὺ δ' αὐξηθεὶς ἐν τῇ Βακτριανῇ, συῤῥεόντων εἰς αὐτὸν ὑδάτων, φέρεται διὰ πεδιάδος χώρας, πολλῷ καὶ θολερῷ ῥεύματι. (5) Παραγενόμενος δ' εἰς τὴν ἔρημον ἐπί τινας πέτρας ἀποῤῥῶγας, ἐξωθεῖ τὸ ῥεῦμα τῇ βίᾳ, διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν καταφοράν, τῶν ὑπερκειμένων τόπων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τῆς πέτρας ἐν τοῖς κάτω μέρεσι πλεῖον ἢ στάδιον ἀφάλλεσθαι τὴν καταφορὰν αὐτοῦ. (6) Διὰ δὴ τούτου τοῦ τόπου φασὶ τοὺς Ἀσπασιάκας παρ' αὐτὴν τὴν πέτραν ὑπὸ τὴν καταφορὰν τοῦ ποταμοῦ πεζεύειν μετὰ τῶν ἵππων εἰς τὴν Ὑρκανίαν. (7) Ὁ δ' ἕτερος λόγος ἐπιεικεστέραν ἔχει τοῦ πρόσθεν τὴν ἀπόφασιν.

(I.) *Cataracta Oxi amnis.*

XLVIII. Aspasiacarum Nomadum gens sedes habe
Oxum et Tanaim, quorum amnium alter in mare Hyrc
se exonerat, Tanais in Mæotim paludem ingreditur :
ambo ejus magnitudinis, ut navium sint patientes.
que hic admiratione digna res occurrit, qua Noma
tione, Oxum flumen trajicientes, pedibus cum equis
Hyrcaniam veniant. (3) Ejus rei duplex afferri solet
quarum altera nihil, quod mireris, continet; altera
raculosa, non tamen ejusmodi, quæ fieri nequeat. (
Oxus fluvius, e monte Caucaso fontium origines duc
Bactriana, multis in eum aquis influentibus, vehe
auctus, per plana camporum ingenti ac turbido fertu
(5) Deinde ubi ad deserta loca venit, in abrupta quæ
confragosa delatus saxa, undas sua vi, propter cop
ab lapsum præcipitem ex alto, tam procul a superi
locis ejicit, ut in inferiore solo absiliat a prædicti
ruens aqua longius stadio. (6) Aiunt igitur, per hoc s
juxta ipsam rupem sub aquæ præcipitantis alveo p
itinere Aspasiacas cum suis equis in Hyrcaniam tr
(7) Ratio altera expositionem veri magis similem
Solum illud, in quod e cataractis Oxus cadit vastas

ῦ γὰρ ὑποκειμένου τόπου μεγάλους ἔχοντος πλατα-
ῶς, εἰς οὓς καταῤῥάττει, τούτους φασὶ τῇ βίᾳ τοῦ
ματος ἐκκοιλαίνοντα καὶ διαῤῥηγνύντα κατὰ βάθος,
γῆν φέρεσθαι τόπον οὐ πολὺν, εἶτ' ἀναφαίνεσθαι
ιν. (8) Τοὺς δὲ βαρβάρους διὰ τὴν ἐμπειρίαν κατὰ
διαλείποντα τόπον ποιεῖσθαι τὴν δίοδον ἐπὶ τῶν
εἰς τὴν Ὑρκανίαν.

(II.) Excerptor. Antiquor. cap. 46.

XLIX. Γενομένης δὲ τῆς προσαγγελίας, διότι συμ-
, τὸν μὲν Εὐθύδημον μετὰ τῆς δυνάμεως εἶναι
Ταπουρίαν, μυρίους δ' ἱππεῖς προκαθίζεσθαι φυ-
τὰς περὶ τὸν Ἄριον ποταμὸν διαβάσεις·
, τὴν πολιορκίαν ἀπογνοὺς, ἔχεσθαι τῶν προκει-
. (2) Ἀπέχοντος δὲ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερῶν
, ἐπὶ μὲν ἡμέρας δύο σύμμετρον ἐποιήσατο τὴν πο-
, τῇ δὲ τρίτῃ μετὰ τὸ δειπνῆσαι τοῖς μὲν ἄλλοις
τῷ φωτὶ ποιεῖσθαι παρήγγειλε τὴν ἀναζυγήν·
τὸς δ' ἀναλαβὼν τοὺς ἱππέας καὶ τοὺς εὐζώνους,
δὲ πελταστὰς μυρίους, προῆγε νυκτὸς, πορείᾳ
ενος ἐνεργῷ. (4) Τοὺς γὰρ ἱππεῖς ἐπυνθάνετο
ὑπεναντίων τὰς μὲν ἡμέρας ἐφεδρεύειν παρὰ τὸ
τοῦ ποταμοῦ, τὰς δὲ νύκτας ὑποχωρεῖν πρός τινα
, οὐκ ἔλαττον εἴκοσι σταδίων διέχουσαν. (5) Δια-
δὲ νύκτωρ τὴν καταλειπομένην ὁδὸν, ἅτε τῶν
ἱππασίμων ὑπαρχόντων, ἔφθασε περαιώσας τὸν
ἅμα τῷ φωτὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς μεθ' ἑαυ-
νάμεως. (6) Οἱ δὲ τῶν Βακτριανῶν ἱππεῖς,
αὐτοῖς τῶν σκοπῶν τὸ γεγονὸς, ἐξεβοή-
, καὶ κατὰ πορείαν συνέμισγον τοῖς ὑπεναντίοις.
Ὁ δὲ βασιλεὺς, θεωρῶν, ὅτι δεῖ δέξασθαι τὴν πρώ-
ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, παρακαλέσας τοὺς περὶ
εἰθισμένους κινδυνεύειν τῶν ἱππέων δισχιλίους,
ἄλλοις παρήγγειλε κατὰ σημαίας καὶ κατ' οὐ-
αὐτοὺς παρεμβαλεῖν, καὶ λαμβάνειν ἑκάστους
μένας τάξεις· (8) αὐτὸς δὲ, μετὰ τῶν προει-
ἱππέων ἀπαντήσας, συνέβαλλε τοῖς πρώτοις
μένοις τῶν Βάκτρων. (9) Δοκεῖ δὲ κατὰ τοῦτον
κίνδυνον Ἀντίοχος ἀγωνίσασθαι διαπρεπέστατα
μεθ' ἑαυτοῦ. (10) Πολλοὶ μὲν οὖν ἀμφοτέρων
ἔπεσαν· ἐπεκράτησαν δὲ τῆς πρώτης ἱππαρχίας
τοῦ βασιλέως. Τῆς δὲ δευτέρας καὶ τρίτης
μένης, ἐπιέζοντο, καὶ κακῶς ἀπήλλαττον. (11)
δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, τῶν πλείστων ἱππέων ἐκ-
ήδη, Παναίτωλος ἐπαγαγεῖν παραγγείλας,
βασιλέα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ κινδυνεύοντας ἐδέ-
τοὺς δὲ τῶν Βακτριανῶν ἐπιφερομένους ἀτάκτως
βολῆς προτροπάδην ἠνάγκασε φυγεῖν. (12)
μὲν οὖν, τῶν περὶ τὸν Παναίτωλον αὐτοῖς ἐπι-
, οὐ πρότερον ἔστησαν, ἕως οὗ συνέμιξαν τοῖς
τὸν Εὐθύδημον, τοὺς πλείστους ἀπολωλεκότες αὐ-
(13) οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἱππεῖς, πολλοὺς μὲν φο-
, πολλοὺς δὲ ζωγρείᾳ λαβόντες, ἀνεχώρουν·
τότε μὲν αὐτοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν ηὐλίσθησαν.

ties aiunt habere, quas impetus atque vis præcipitantis aquæ cavat: deinde, ubi dirupta terra profundum sibi foramen aperuit, subter terram ferri amnem, ac mox, spatio confecto non ita magno, rursum emergere et in conspectum venire. (8) Barbaros igitur, qui locorum naturam probe teneant, qua intermittit fluvius, equis vectos in Hyrcaniam iter facere.

(II.) *Antiochus vincit Euthydemum rebellem.*

XLIX. Rex Antiochus, cognito per nuncios, Euthydemum cum exercitu circa Tapuriam esse, equitum vero decem millia ad tutandam Arii amnis ripam regioni præsidere, damnata expugnationis spe, fluvium trajicere, et pergere in hostem decrevit. (2) Tridui tunc iter a flumine aberat Antiochus, qui ubi per biduum moderato gradu agmen duxisset, tertio die, a cœna dato ceteris præcepto, ut, simul lux esset orta, castra moverent, (3) ipse cum equitibus, peditibusque expeditis, et cetratorum decem millibus noctu profectus, citato itinere usus est. (4) Sciscitando namque didicerat, equitatum hostium interdiu quidem stationes in ripa fluminis habere, noctu vero ad quoddam oppidum se recipere, viginti stadia inde distans. (5) Itaque silentio noctis confecto quod supererat itineris (utpote per patentes campos et equitatui aptos agmen ducens), priusquam illucesceret, majorem partem copiarum, quas secum habebat, flumen trajecerat. (6) Bactriani equites per signa, quæ a speculatoribus edebantur, rem edocti, auxilii ferendi causa properantes, in ipso itinere in hostes incidunt. (7) Rex faciendum sibi omnino judicans, ut primum illum impetum hostium et procellam equestrem sustineret, duo equitum millia, secum pugnare solita, cohortatus, ceteris imperat, ut per signa ac turmas aciem ipsi per se ordinarent, et stationes consuetas singuli caperent: (8) ipse cum iis, quos diximus, equitibus pergere in hostem, et cum prima acie Bactrianorum pugnam capessere. (9) Eo certamine visus est Antiochus egregie præ omnibus suis rem manu gerere. (10) Perierunt utraque ex parte multi. Qui regem comitabantur, alam equitatus hostilis primam superarunt. Secunda vero mox et tertia ingruente, premi regia cohors cœpit: (11) jamque adeo malo loco res erat, cum, maxima jam equitatus parte in aciem structa, Panætolus signa hostibus inferre jubens, regem et eos, qui simul periclitabantur, intra suorum ordines, Bactrianos vero, qui non servatis ordinibus invehebantur, terga dare et effusa fuga salutem petere compulit. (12) Et illi quidem, quum Panætolus fugientibus infestus incumberet, multis suorum desideratis, non prius loco steterunt, quam Euthydemo fuerunt conjuncti. (13) Regii equites postquam multos occidissent, multos ce-

(14) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ κινδύνῳ τὸν μὲν ἵππον συμβαίνει Ἀντιόχῳ ἀποθανεῖν τραυματισθέντα, αὐτὸν δὲ πληγέντα διὰ τοῦ στόματος ἀποβαλεῖν τινας τῶν ὀδόντων, καθόλου δὲ φήμην ἐπ' ἀνδρείᾳ περιποιήσασθαι τότε μάλιστα. (15) Γενομένης δὲ τῆς μάχης ταύτης, ὁ μὲν Εὐθύδημος καταπλαγεὶς ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς πόλιν Ζαρίασπα τῆς Βακτριανῆς.

pissent vivos, receptui cecinerunt, et nocte illa ad ripam minis tetenderunt. (14) In hoc prœlio accidit, ut regis eq accepto vulnere moreretur, ipse sauciatus in ore dentes qu dam amitteret, omnino vero fortitudinis famam ex ea xime pugna sibi pareret. (15) Secundum dimicationem h Euthydemus, metu perculsus Zariaspa, quod est Bactri oppidum, se recepit.

ΤΗΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

[I. a. Ἴσως δέ τινες ἐπιζητήσουσι πῶς ἡμεῖς οὐ προγραφὰς ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ, καθάπερ οἱ πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ προεκθέσεις καθ' ἑκάστην ὀλυμπιάδα πεποιήκαμεν τῶν πράξεων· (2) ἐγὼ δὲ κρίνω χρήσιμον μὲν εἶναι τὸ τῶν προγραφῶν γένος· καὶ γὰρ εἰς ἐπίστασιν ἄγει τοὺς ἀναγινώσκειν θέλοντας καὶ συνεκκαλεῖται καὶ παρορμᾷ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τοὺς ἐντυγχάνοντας· πρὸς δὲ τούτοις πᾶν τὸ ζητούμενον ἑτοίμως εὑρεῖν διὰ τούτων. (3) θεωρῶν δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ τὰς τυχούσας ὀλιγωρούμενον καὶ φθειρόμενον τὸ τῶν προγραφῶν γένος, οὕτω καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος κατηνέχθην. (4) Τῆς γὰρ προεκθέσεως οὐ μόνον ἰσοδυναμούσης τῇ προγραφῇ, ἀλλὰ καὶ πλεῖόν τι δυναμένης, ἅμα καὶ χώραν ἐχούσης ἀσφαλεστέραν, διὰ τὸ συμπεπλέχθαι τῇ πραγματείᾳ, (5) τούτῳ μᾶλλον ἐδοκιμάσαμεν χρῆσθαι τῷ μέρει πρὸς ὅλην τὴν σύνταξιν, πλὴν ε' τῶν πρώτων βιβλίων· ἐν ἐκείνοις προγραφὰς ἐποιησάμεθα διὰ τὸ μὴ λίαν ἐναρμόζειν ἐν αὐταῖς τὸ τῶν προεκθέσεων γένος.]

LIBRI UNDECIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. a. Nonnulli fortasse quærent cur nos huic libro contra morem veterum præfationem non præmiserimus, sed cujusque potius olympiadis initio quæ per eam res gestæ sint, proposuerimus. (2) Ego sane præfationum genus non inutile esse arbitror : etenim hæ studiosorum lectorum attentionem provocant, atque ad librum pervolutandum excitant. Insuper quidquid quærimus, id harum ope facile invenimus. (3) Sed enim quum viderem præfationes ob multas causas, interdum etiam fortuitas, negligi ac pedibus trahi, ad propositiones potius me contuli. (4) Hæ quippe non solum æque valent ac præfationes, sed gravioris interdum momenti sunt, et commodius collocantur, propterea quod ipsimet operi admiscentur : (5) ideoque his potius uti decrevi per omne opus, exceptis prioribus quinque libris, quos præfationibus exornavi, quia scilicet propositionibus haud satis aptus locus erat.

I. BELLUM HANNIBALICUM.

(Suidas v. Ῥᾳδιέστερον.)

Ἀλλὰ πολὺ ῥᾳδιεστέραν καὶ συντομωτέραν συνέβη γενέσθαι τὴν Ἀσδρούβου παρουσίαν εἰς Ἰταλίαν.

Asdrubal, in Italiam transgressus, prælio victus perit.

(1) Multo autem celerior et expeditior fuit Asdrubalis in Italiam adventus.

(Excerptor. Antiquor. ex lib. XI, cap. 1 - 3.)

(1) Ἀσδρούβᾳ δὲ τούτων μὲν ἤρεσκεν οὐδέν. Τῶν δὲ πραγμάτων οὐκέτι δόντων ἀναστροφήν, διὰ τὸ θεωρεῖν τοὺς πολεμίους ἐκτεταγμένους καὶ προσάγοντας, ἠναγκάζετο παρατάττειν τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ παρόντας Γαλάτας. (2) Προθέμενος δὲ τὰ θηρία τὸν ἀριθμὸν ὄντα δέκα, καὶ τὸ βάθος αὐξήσας τῶν τάξεων, καὶ ποιήσας ἐν βραχεῖ χώρῳ τὴν ὅλην δύναμιν, πρὸς δὲ τούτοις μέσον αὑτὸν θεὶς τῆς παρατάξεως κατὰ τὴν τῶν θηρίων προστασίαν, ἐποιεῖτο τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων· προδιειληφώς, ὅτι δεῖ κατὰ τὸν παρόντα κίνδυνον νικᾶν ἢ θνήσκειν. (4) Ὁ μὲν οὖν Λίβιος ἀντεπῄει τοῖς πολεμίοις σοβαρῶς, καὶ συμπεσὼν ταῖς αὑτοῦ δυνάμεσιν ἐμάχετο γενναίως. (5) Ὁ δὲ Κλαύδιος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένος, προάγειν μὲν εἰς τοὔμπροσθεν καὶ περικερᾶν τοὺς ὑπεναντίους οὐκ ἐδύνατο, διὰ τὰς προκειμένας δυσχωρίας, αἷς πιστεύσας Ἀσδρούβας ἐποιήσατο τὴν ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων ἔφοδον. (6) Ἀπόρως δὲ διακείμενος ἐπὶ τῷ μηδὲν πράττειν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συμβαίνοντος ἐμαθεν ὃ δέον ἦν πράττειν. (7) Διὸ καὶ παραδεξάμενος ἐκ τῶν δεξιῶν τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας κατὰ τὸν ὄπισθεν τόπον τῆς μάχης, καὶ τὸ λαιὸν ὑπεράρας τῆς ἰδίας

(1) Asdrubali nihil quidem horum placebat. Sed quum res ipsæ nullum ei amplius ad deliberandum tempus concederent, quod eductos jam in aciem hostes signaque inferentes videret, coactus est Hispanos et quos secum habebat Gallo ad dimicandum ordinare. (3) Elephantos, qui numero decem erant, ante signa collocavit, aciem profundiorem quam porrectiorem instituit, eaque in modico loci spatio rite ordinata, mediam ipse frontem curans, qua parte oppositæ erant bestiæ, lævum Romanorum cornu aggredi instituit; eo prælio aut vincere aut mori constitutum apud se habens. (4) Livius contra superbo incessu pergere in hostem, et cum suo exercitu pugnam capessens, forti animo rem gerere. (5) Claudius, qui in dextro cornu stabat, neque promovere gradum, neque Pœnos circumdare poterat obstante ejus conatibus locorum difficultate, qua Asdrubal re fretus impetum in lævum Romanorum cornu fecerat. (6) His anxio curis Claudio, et inopi consilii, quod maneret otiosus, ipse rerum eventus, quid opus esset facto, suggessit. (7) Igitur sumtis e dextro cornu suis militibus, qui in extrema acie stabant, circumductisque circum lævum Romanæ aciei,

παρεμβολῆς, προσέβαλε κατὰ κέρας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τὰ θηρία. (8) Καὶ μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀμφίδοξος ἦν ἡ νίκη. Οἵ τε γὰρ ἄνδρες ἐφαμίλλως ἐκινδύνευον ἀμφότεροι, διὰ τὸ μήτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλπίδα καταλείπεσθαι σωτηρίας, εἰ σφαλεῖεν, μήτε τοῖς Ἴβηρσι καὶ Καρχηδονίοις· τά τε θηρία κοινὴν ἀμφοῖν παρείχοντο τὴν χρείαν ἐν τῇ μάχῃ· (9) μέσα γὰρ ἀπειλημμένα καὶ συνακοντιζόμενα διετάρασσε καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰς τῶν Ἰβήρων τάξεις. (10) Ἅμα δὲ τῷ τοὺς περὶ τὸν Κλαύδιον προσπεσεῖν κατ' οὐρὰν τοῖς πολεμίοις, ἄνισος ἦν ἡ μάχη, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, τῶν δὲ κατὰ νώτου τοῖς Ἴβηρσι προσκειμένων. (11) Ἐξ οὗ καὶ συνέβη, τοὺς πλείστους τῶν Ἰβήρων ἐν αὐτῷ τῆς μάχης καιρῷ κατακοπῆναι. (12) Τῶν δὲ θηρίων τὰ μὲν ἓξ ἅμα τοῖς ἀνδράσιν ἔπεσε, τὰ δὲ τέσσαρα, διωσάμενα τὰς τάξεις, ὕστερον ἑάλω μεμονωμένα καὶ ψιλὰ τῶν Ἰνδῶν.

II. Ἀσδρούβας δὲ, καὶ τὸν πρὸ τούτου χρόνον καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος, ἐν χειρῶν νόμῳ κατέστρεψε τὸν βίον· ὃν οὐκ ἄξιον ἀνεπισήμαντον παραλιπεῖν. (2) Ὅτι μὲν ἀδελφὸς ἦν Ἀννίβου κατὰ φύσιν, καὶ διότι, χωριζόμενος εἰς τὴν Ἰταλίαν, τούτῳ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις ἐνεχείρισε, ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν πρότερον δεδήλωται. (3) Παραπλησίως δὲ καὶ διότι πολλοῖς μὲν χρησάμενος ἀγῶσι πρὸς Ῥωμαίους, πολλαῖς δὲ καὶ ποικίλαις περιστάσεσι παλαίσας διὰ τοὺς ἐπαποστελλομένους ἐκ Καρχηδόνος εἰς Ἰβηρίαν στρατηγοὺς, ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις καιροῖς ἀξίως μὲν τοῦ πατρὸς Βάρκα, καλῶς δὲ καὶ γενναίως τὰς περιπετείας καὶ τὰς ἐλαττώσεις διετέλει φέρων· καὶ ταῦτα διὰ τῶν πρὸ τοῦ συντάξεων δεδηλώκαμεν. (4) Περὶ δὲ τῶν τελευταίων ἀγώνων νῦν ἐροῦμεν, καθὸ μάλιστα πέφηνεν ἡμῖν ἄξιος ἐπιστάσεως εἶναι καὶ ζήλου. (5) Τοὺς γὰρ πλείστους ἰδεῖν ἐστι τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν βασιλέων, ἐπειδὰν συνιστῶνται τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας, τὰ μὲν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἔνδοξα καὶ λυσιτελῆ συνεχῶς λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν, καὶ πολλάκις ἐφιστάνοντας καὶ διαλογιζομένους, πῶς ἑκάστοις χρήσονται, κατὰ λόγον σφίσι χωρησάντων τῶν πραγμάτων· (6) τὰ δ' ἐκ τῶν ἀποπτωμάτων οὐκέτι πρὸ ὀφθαλμῶν τιθεμένους, οὐδ' ἐν νῷ λαμβάνοντας, πῇ καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις ἐστὶ κατὰ τὰς περιπετείας. Καίτοι τὸ μὲν ἕτοιμόν ἐστι, τὸ δὲ πολλῆς δεῖται προνοίας. (7) Τοιγαροῦν οἱ πλεῖστοι διὰ τὴν αὑτῶν ἀγεννίαν καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀβουλίαν αἰσχρὰς μὲν ἐποίησαν τὰς ἥττας, εὐγενῶς πολλάκις ἠγωνισμένων τῶν στρατιωτῶν, κατῄσχυναν δὲ τὰς πρὸ τούτου πράξεις, ἐπονείδιστον δέ σφισι τὸν καταλειπόμενον ἐποίησαν βίον. (8) Διότι δὲ πολλοὶ τῶν ἡγουμένων περὶ τοῦτο τὸ μέρος σφάλλονται, καὶ διότι μεγίστην ἐν τούτοις ἔχει διαφορὰν ἀνὴρ ἀνδρὸς, εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν· πολλὰ γὰρ ὑποδείγματα τῶν τοιούτων πεποίηκεν ὁ προγεγονὼς χρόνος. (9) Ἀσδρούβας δὲ, ἕως μὲν ἦν ἐλπὶς ἐκ τῶν κατὰ λόγον

Pœnos, qui ex elephantis pugnabant, a latere est ado
(8) Et hactenus quidem anceps victoria erat: etenim u
que viri ex æquo periclitabantur; quum neque Romani
vincerentur, neque Hispanis aut Carthaginiensibus sp
lutis ulla superesset: et bestiæ communis pars prœlii
(9) inter dimicantes namque acies interceptæ atque
confossæ, et Romanorum et Hispanorum ordines ex
conturbabant. (10) Simul vero ac Claudius in P
aciem postremam incumbere cœpit, aliis a fronte,
tergo Hispanos prementibus, non amplius æqualis
fuit. (11) Quo factum, ut pars Hispanorum multo m
in ipso certamine perimeretur. (12) Belluarum se
ipsis viris ceciderunt: quatuor, quæ ordines perrup
postea sunt captæ, sed solæ atque Indis suis nudatæ.

II. Asdrubal et semper ante eum diem, et eo maxime
pore, quod ultimum ei fuit, virum se præbuit, et in
conflictu vitam finivit. Quem virum ut silentio præte
tamus indictum, haudquaquam fuerit æquum. (2) Et f
quidem illum natura Hannibalis fratrem, eique Hannib
cum in Italiam proficisceretur, belli in Hispania geren
ram mandasse, antea ostendimus. (3) Pariterque su
ribus libris declaravimus, quas ipse pugnas cum Ro
pugnaverit, quam multas, quam varias rerum diffic
habuerit eluctandas propter duces, qui subinde in Hisp
Carthagine mittebantur: postremo quum tot tantasq
tunæ vices experiretur, quam semper patre Barca d
se filium præbuerit, et forti ac generoso animo omne
adversaque omnia tulerit. (4) Nunc de novissimis ej
taminibus dicimus, propter quæ vel maxime dignum
vimus, ad quem cognoscendum et æmulandum lect
tentionem excitaremus. (5) Enimvero plerosque
imperatores aut reges videas, quoties ad universæ re
cationem accedunt, gloriam et commoda, quæ re ben
sint consecuturi, assidue sibi ob oculos ponere, sa
cum animo suo reputare, aut cum aliis disserere, qu
cuncta sint administraturi, postquam ex animi sente
ipsis successerit: (6) clades vero neque oculis u
suis subjicere, neque eam cogitationem mente con
quomodo se gerere aliquis aut quid facere in advers
bus debeat; quum tamen proclive sit illud prius, h
magna indigeat providentia. (7) Idcirco multi,
suam ignaviam et hoc in genere imprudentiam, de
cum sua ignominia acceperunt, etsi milites sæpe for
dimicarant; et cum res antea præclare gestas detur
tum etiam, quidquid ipsis supererat vitæ, probr
ignominiosum sibi reddiderunt. (8) Partem autem
ducum hoc erroris genere decipi, longeque plurimum
præstare virum viro, facile est cuivis intelligere:
exemplis quam plurimis, quæ ad hoc ævi sunt edita
constat. (9) Asdrubal vero, dum quidem probabili
aliqua supererat, posse aliquid se rebus ante gestis

...ῶ δύνασθαι πράττειν ἄξιόν τι τῶν προδεβιωμένων, ...ἀυτὸς μᾶλλον προενοεῖτο κατὰ τοὺς κινδύνους, ὡς ...ῆς αὐτοῦ σωτηρίας. (10) Ἐπεὶ δὲ πάσας ἀφελομένη ...ἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἡ τύχη συνέκλεισε πρὸς τὸν ...ἔσχατον καιρὸν, οὐδὲν παραλιπὼν οὔτε περὶ τὴν παρα...σκευὴν, οὔτε κατὰ τὸν κίνδυνον, πρὸς τὸ νικᾷν, οὐχ ...πρόνοιαν εἶχε καὶ τοῦ, σφαλεὶς τοῖς ὅλοις, ὁμόσε ...χωρῆσαι τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν ὑπομεῖναι τῶν προ...βεβιωμένων ἀνάξιον. (11) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρή...σθω περὶ τῶν ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένων, ἵνα μήτε ...προπετῶς κινδυνεύοντες σφάλλωσι τὰς τῶν πιστευσάν...των ἐλπίδας, μήτε, φιλοζωοῦντες παρὰ τὸ δέον, αἰ...σχρὰς καὶ ἐπονειδίστους ποιῶσι τὰς αὑτῶν περιπετείας.

III. Ῥωμαῖοι δὲ, τῇ μάχῃ κατορθώσαντες, παραυ...τίκα μὲν τὸν χάρακα διήρπαζον τῶν ὑπεναντίων, καὶ ...πολλοὺς μὲν τῶν Κελτῶν, ἐν ταῖς στιβάσι κοιμωμένους ...διὰ τὴν μέθην, κατέκοπτον ἱερείων τρόπον· (2) συνή...θροισαν δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τῶν αἰχμαλώτων λείαν, ἀφ' ἧς ...εἰς τὸ δημόσιον ἀνήχθη πλείω τῶν τριακοσίων ταλάν...των. (3) Ἀπέθανον δὲ τῶν μὲν Καρχηδονίων κατὰ τὴν ...μάχην σὺν τοῖς Κελτοῖς οὐκ ἐλάττους μυρίων, τῶν δὲ ...Ῥωμαίων περὶ δισχιλίους. Ἑάλωσαν δὲ καὶ ζωγρείᾳ ...τινες τῶν ἐνδόξων Καρχηδονίων, οἱ δὲ λοιποὶ κατεφθά...ρησαν. (4) Τῆς δὲ φήμης ἀφικομένης εἰς τὴν Ῥώμην, ...τὴν μὲν ἀρχὴν ἠπίστουν, τῷ λίαν βούλεσθαι τοῦτο ...γενόμενον ἰδεῖν· (5) ἐπειδὴ δὲ καὶ πλείους ἧκον, οὐ ...μόνον τὸ γεγονὸς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ μέρος διασαφοῦν...τες, τότε δὴ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἦν ἡ πόλις πλήρης, ...καὶ πᾶν μὲν τέμενος ἐκοσμεῖτο, πᾶς δὲ ναὸς ἔγεμε πε...λάνων καὶ θυμάτων· (6) καθόλου δ' εἰς τοιαύτην εὐελ...πιστίαν παρεγένοντο καὶ θάρσος, ὥστε πάντας τὸν Ἀν...νίβαν, ὃν μάλιστα πρότερον ἐφοβήθησαν, τότε μηδ' ἐν ...Ἰταλίᾳ νομίζειν παρεῖναι.

efficere, nihil antiquius in obeundis prælils habuit, propriæ salutis conservatione. (10) Postquam vero nudatum omni spe in posterum fortuna ad hujus postremi certaminis necessitatem adegit, etsi nihil est ab eo prætermissum, neque in apparatibus, neque in ipso conflictu, quod ad victoriam consequendam faceret, non minus tamen meditatus fuerat, si forte in universæ rei fraudem laberetur, quo pacto cum præsenti fortuna ita congrederetur, ut anteactam vitam nullo facinore se indigno dehonestaret. (11) Atque hæc eorum gratia dicta mihi sunto, qui in rebus agendis versantur, ne aut præliorum aleam temere subeuntes, eorum, qui suam salutem fidei ipsorum commiserunt, spem fallant; aut immodica vitæ conservandæ cupiditate turpitudinis atque ignominiæ notam adversæ fortunæ suæ inurant.

III. Romani, post victoriam partam, protinus castra hostium diripuerunt, multosque ibi Gallos, in toris stramineis præ temulentia jacentes, in modum victimarum jugularunt: (2) tum vero reliquam prædam captivorum collegerunt, ex qua in ærarium talenta amplius trecenta sunt relata. (3) Ceciderunt in pugna, Carthaginiensium et Gallorum non pauciores decem millibus: Romanorum circiter duo millia. (4) Venere autem in potestatem vivi e principibus Carthaginiensium nonnulli; ceteri omnes perierunt. (5) Hujus victoriæ fama Romam allata, initio parum in vulgus rescredita, sicut fieri amat, quoties aliquid vehementer optamus. Pluribus deinde advenientibus, qui non solum rei bene gestæ nuncium afferrent, sed etiam sigillatim cuncta declararent; tum enimvero lætitia insanum magna civitas est repleta, tum omnia delubra cerneres exornari, in omnes sacras ædes liba et victimas congeri: (6) atque uno verbo, bonam adeo spem omnes conceperunt et fiduciam, ut jam Hannibalem, quem tantopere hactenus timuerant, ne esse quidem in Italia amplius putarent.

II. RES GRÆCORUM.

(I.) Excerptorum Antiquorum cap. 4-6.

[V.] « Ὅτι μὲν οὔτε Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, οὔθ' ἡ Ῥοδίων πόλις, οὔθ' ἡ τῶν Βυζαντίων, καὶ Χίων, ...Μιτυληναίων, ἐν παρέργῳ τίθενται τὰς ὑμετέρας, ...ἄνδρες Αἰτωλοὶ, διαλύσεις, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ...ὑπολαμβάνω τοῦτ' εἶναι συμφανές. (2) Οὐ γὰρ νῦν ...πρῶτον, οὐδὲ δεύτερον, ποιούμεθα πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὑπὲρ ...τῆς εἰρήνης λόγους· ἀλλ' ἐξ ὅτου τὸν πόλεμον ἀνεστή...σασθε, προσεδρεύοντες, καὶ πάντα καιρὸν θεραπεύον...τες, οὐδὲν ἐλλείπομεν ὑπὲρ τούτων ποιούμενοι πρὸς ὑμᾶς ...μνήμην· (3) κατὰ μὲν τὸ παρὸν, τῆς ὑμετέρας καὶ ...Μακεδόνων στοχαζόμενοι καταφθορᾶς· πρὸς δὲ τὸ μέλ...λον, καὶ περὶ τῶν σφετέρων πατρίδων, καὶ περὶ τῶν ...πάντων Ἑλλήνων προνοούμενοι. (4) Καθάπερ γὰρ ἐπὶ ...τοῦ πυρὸς, ὅταν ὑφάψῃ τις ἅπαξ τὴν ὕλην, οὐκέτι τὸ ...συμβαῖνον ἐπὶ τῇ τούτου προαιρέσει γίγνεται τὸ συμβαῖνον, ...ἀλλ' ᾗ ποτ' ἂν τύχῃ λαμβάνει τὴν νομὴν, τὸ πλεῖον ...τοῖς ἀνέμοις κυβερνώμενον, καὶ τῇ τῆς ὑποκειμένης

(I.) *Legatio ad Ætolos de pace.*

V. « Equidem, viri Ætoli, pacem vestram neque a Ptolemæo rege, neque a civitatibus Rhodiorum, Byzantiorum, Chiorum, et Mitylenæorum negligi, sed, ut illa fiat, curæ eis esse non levi, res ipsas palam facere autumo. (2) Neque enim nunc primum, aut iterum, super negotio pacis vos convenimus: sed ex quo bellum vos resuscitastis, nos in hoc incumbere, omnemque occasionem captare, et mentionem hujus rei apud vos facere non destitimus: (3) primum quidem, vestrum et Macedonum intuentes exitium, quo vos mutuo atteritis; deinde vero et nostrarum patriarum et communi omnium Græcorum saluti mature consulere cupientes. (4) Nam quod in igne fieri amat, ut, postquam semel aliquis aptam ei concipiendo materiam accenderit, de cetero non amplius « in ejus arbitrio rei eventus sit positus; sed, quo tulerit casus, late grassetur incendium, prout ventorum, qui in tali re plurimum valent, flatus impulerent, et subjectæ materiæ conflagratio induxit, sæpe ut præter omnium

ὕλης διαφθορᾷ, καὶ πολλάκις ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐμπρήσαντα πρῶτον ὥρμησε παραλόγως· (5) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πόλεμος, ὑπό τινων ὅταν ἅπαξ ἐκκαυθῇ, ποτὲ μὲν αὐτοὺς τούτους πρώτους ἀπόλλυσι, ποτὲ δὲ φέρεται φθείρων ἀδίκως πᾶν τὸ παραπεσόν οἱ, καινοποιούμενος καὶ προσφυσώμενος, ὥσπερ ὑπ' ἀνέμων, ὑπὸ τῆς τῶν πλησιαζόντων ἀγνοίας. (6) Διόπερ, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί, νομίσαντες καὶ τοὺς νησιώτας πανδημεὶ, καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας παρόντας ὑμῶν δεῖσθαι, τὸν μὲν πόλεμον ἆραι, τὴν δ' εἰρήνην ἑλέσθαι, διὰ τὸ καὶ πρὸς σφᾶς ἀνήκειν τὰ γιγνόμενα, σωφρονήσαντες ἐντράπητε, καὶ πείσθητε τοῖς παρακαλουμένοις. (7) Καὶ γὰρ εἰ κατά τινα τύχην ἐπολεμεῖτε πόλεμον ἀλυσιτελῆ μὲν, ἐπειδὴ παντὶ πολέμῳ τοῦτο παρέπεται κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔνδοξον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν ἀποβαινόντων ἐπιγραφήν· ἴσως ἄν τις ὑμῖν ἔσχε συγγνώμην, φιλοτίμως διακειμένοις. (8) Εἰ δὲ πάντων αἴσχιστον, καὶ πολλῆς ἀδοξίας πλήρη καὶ βλασφημίας· ἆρ' οὐ μεγάλης προσδεῖται τὰ πράγματα ἐπιστάσεως; (9) Ῥηθήσεται γὰρ τὸ δοκοῦν μετὰ παῤῥησίας· ὑμεῖς δ', ἂν εὖ φρονῆτε, μεθ' ἡσυχίας ἀνέξεσθε. (10) Πολλῷ γάρ ἐστιν ἄμεινον, ὀνειδισθέντας ἐν καιρῷ σωθῆναι μᾶλλον, ἢ πρὸς χάριν ἀκούσαντας μετ' ὀλίγον ἀπολέσθαι μὲν αὐτοὺς, ἀπολέσθαι δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας.

V. [VI.] « Λάβετε τοίνυν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν αὐτῶν ἄγνοιαν. Φατὲ μὲν γὰρ, πολεμεῖν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Φίλιππον, ἵνα σωζόμενοι μὴ ποιῶσι τούτῳ τὸ προσταττόμενον· (2) πολεμεῖτε δὲ ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ καταφθορᾷ τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα γὰρ αἱ συνθῆκαι λέγουσιν ὑμῶν αἱ πρὸς Ῥωμαίους, αἳ πρότερον μὲν ἐν τοῖς γράμμασιν ὑπῆρχον, νῦν δ' ἐν τοῖς πράγμασι θεωροῦνται γιγνόμεναι. (3) Καὶ τότε μὲν αὐτὰ τὰ γράμματα τὴν αἰσχύνην ὑμῖν ἐπέφερε, νῦν δὲ διὰ τῶν ἔργων ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦτο γίγνεται πᾶσι καταφανές. (4) Λοιπὸν, ὁ μὲν Φίλιππος ὄνομα γίγνεται καὶ πρόσχημα τοῦ πολέμου· πάσχει γὰρ οὐδὲν δεινόν· τούτῳ δὲ συμμάχων ὑπαρχόντων Πελοποννησίων τῶν πλείστων, Βοιωτῶν, Εὐβοέων Φωκέων, Λοκρῶν, Θετταλῶν, Ἠπειρωτῶν, κατὰ τούτων δὲ πεποίησθε τὰς συνθήκας· (5) ἐφ' ᾧ « τὰ μὲν σώματα καὶ τὰ ἔπιπλα Ῥωμαίων « ὑπάρχειν· τὰς δὲ πόλεις καὶ τὴν χώραν Αἰτωλῶν. » (6) Καὶ κυριεύσαντες μὲν αὐτοὶ πόλεως, οὔτ' ἂν ὑβρίζειν ὑπομείνητε τοὺς ἐλευθέρους, οὔτ' ἐμπιπράναι τὰς πόλεις, νομίζοντες ὠμὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον καὶ βαρβαρικόν· (7) συνθήκας δὲ πεποίησθε τοιαύτας, δι' ὧν ἅπαντας τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐκδότους δεδώκατε τοῖς βαρβάροις εἰς τὰς αἰσχίστας ὕβρεις καὶ παρανομίας. (8) Καὶ ταῦτα πρότερον μὲν ἠγνοεῖτο· νυνὶ δὲ διὰ τῆς Ὠρειτῶν καὶ τῶν ταλαιπώρων Αἰγινητῶν ἅπασι γεγόνατε καταφανεῖς, τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐπὶ τὴν ἐξώστραν ἀναβιβαζούσης τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν. (9) Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τοῦ πολέμου καὶ τὰ νῦν ἤδη συμβαίνοντα τοιαῦτ' ἐστί· τὸ δὲ τέλος, ἂν ὅλως πάντα κατὰ

opinionem ipsum auctorem incendii primum flamma in
dat : (5) sic etiam bellum, ubi semel a quibusdam est a
censum, ipsos interdum, qui excitarunt, primos omnia
perdit; interdum vero per quidquid est obvium, immeri
devastans omnia, late fertur, velut novas subinde vires a
quirens, et stultitia proximorum populorum non secus ac fla
ventorum irritatum. (6) Quamobrem, viri Ætoli, qu
præsens natio universa Græcorum, sive qui insulas, si
qui Asiam incolunt, vos nunc rogaret, ut bellum hoc p
velitis commutare, quoniam et ad ipsos quoque ea res p
tinet, mentem meliorem induite, reveremini eos, qui
orant, et precibus nostris exorari vos sinite. (7) Enim
si ita vobiscum fortuna ageret, ut bellum gereretis,
mnosum illud quidem vobis (neque enim ullum fere
bellum, cui hæc non adhæreat conditio), sed cum gl
tamen vestra conjunctum, et propter causam, quæ il
conflasset, et propter egregium laudis titulum, qui h
confecto vos maneret; posset fortasse aliquis huncce ani
rum obstinationem tantam vobis condonare. (8) Sin
istud bellum omnium turpissimum, et quod infamia
opplebit, et maledictis omnium objiciet; nonne etiam a
etiam diligenter, quid agatis, vobis est attendendum?
Dicam enim libere quod sentio : vos, si sapitis, oratio
meam æquis animis accipietis. (10) Præstat enim lo
viri Ætoli, ut opportune objurgati salutem consequ
potius, quam ut, iis nunc auditis, quæ grata vobis fi
sint, postmodum et ipsi pereatis, et reliquum omne
cum nomen vobiscum in perniciem trahatur.

VI. « Agite igitur, quanto in errore versemini, ob o
vobis ponite. Nempe dicitis, pro Græcis hoc cum Phi
bellum vos gerere, ut ab illius imperio ac domination
liberetis : (2) cum his vero dictis Græciam ea lege
premitis, ut servituti eam mancipetis, et funditus del
Ita namque fœderis vestri cum Romanis conditiones fe
quæ antea quum scriptis essent comprehensæ, nunc in
ctum adductæ cernuntur. (3) Et tunc quidem vel
scripta magnam infamiæ notam vestro nomini inure
nunc rerum ipsarum argumentis vestra omnia consil
tent. (4) Quid multa? Philippi nomen non jam ob
assumitur, nisi ad speciem et prætextum belli : nam
quidem damnum accipit nullum : sed quum socios l
majorem Peloponnesiorum partem, item Bœotos, Eu
ses, Phocenses, Locros, Thessalos, Epirotas, isti su
quorum perniciem fœdus est a vobis factum. Cui
hæc dicta lex est : (5) « ut corpora et supellex eoru
« fuerint capti, in prædam Romanis cedant, urbes atq
« sint Ætolorum. » (6) Et qui, si oppidum aliquod in
statem vestram redegissetis, liberos homines cont
afficere numquam sustineretis, neque urbes ipsas
dere, quod crudelis id profecto et barbari animi esse
retis, (7) ejusmodi tamen fœdus probastis, per cuj
ditiones ceteri omnes Græci ad omne injuriæ et fœdi
contumeliæ genus a vobis deduntur. (8) Quæ vest
silia quum nemini ante essent nota, nunc per Orita
infelicium Æginetarum calamitates, qui vester esset a
patefactum est omnibus : postquam amentiam ve
velut dedita opera, in exostram traduxit fortuna.
belli quidem principium, quæque jam nunc eveniun
hujusmodi. Finem vero, si vel omnia vobis omn
animi sententia successerint, ecquem par est exsp

ὑμῖν χωρήσῃ, ποῖόν τι δεῖ προσδοκᾷν; ἆρ' οὐ κα-ἀρχὴν μεγάλων ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν;

[VII.] « Ὅτι γὰρ, ἂν Ῥωμαῖοι τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλε-ἐκτρέψωνται (τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν ὀλίγῳ, συγκεκλει-τῆς Βρεττίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους Ἀννίβου), ὅτι πάσῃ τῇ δυνάμει τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς τὴν Ἑλλάδα τόπους ποιήσονται, λόγῳ μὲν Αἰ-βοηθήσοντες κατὰ Φιλίππου, τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶ-ἑαυτοὺς ποιησόμενοι, καὶ λίαν τοῦτ' ἐστὶ κατα-(3) Ἐάν τε καλῶς προθῶνται ποιεῖν Ῥωμαῖοι ἐκείνων ἔσεσθαι καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐάν τε κακῶς, τῶν αὐτῶν ὑπάρξειν καὶ τὰς ἐκ τῶν ἀπολλυμένων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν (4) Ὑμεῖς δὲ τότε τοὺς θεοὺς ἐπικαλέσεσθε ὅταν μήτε τῶν θεῶν βούληται, μήτε τῶν ἔτι δύνηται βοηθεῖν ὑμῖν μηδείς. (5) Ἴσως ἐξ ἀρχῆς ἔδει πάντα προορᾶσθαι· τοῦτο γὰρ ἦν (6) Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ διαφεύγει τῶν τὴν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν, νῦν γε δέον ἂν τούτων τῶν πραγμάτων συνεωρακότας τὸ βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος. μὴν ἀλλ' ἡμεῖς γε κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν ἀπολε-τῶν ἁρμοζόντων ἢ λέγειν ἢ πράττειν τοῖς φίλοις, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τὸ δοκοῦν μετὰ εἰρήκαμεν· (8) ὑμᾶς δ' ἀξιοῦμεν καὶ πα-μήτ' αὐτοῖς φθονῆσαι, μήτε τοῖς ἄλλοις τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σωτηρίας. » (9) Τού-ποιήσαντος διατροπήν τινα τοῖς πολλοῖς, ὡς μετὰ τοῦτον εἰσῆλθον οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου οἳ τοὺς μὲν κατὰ μέρος λόγους ὑπερέθεντο, ἔφασαν ἥκειν ἔχοντες ἐντολάς· (10) « αἱρουμέ-τῶν Αἰτωλῶν τὴν εἰρήνην, ἑτοίμως δέχεσθαι· τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρόν-τῆς Ἑλλάδος ἐπιμαρτυραμένους χωρίζεσθαι, μετὰ ταῦτα συμβησομένων τοῖς Ἕλλησιν ἀλλ' οὐ Φίλιππον αἴτιον, δεήσει νομίζειν. »

quis vero dubitat, futurum id Græcis magnorum principium malorum?

VII. « Etenim manifesta utique res est, Romanos, ubi primum, quod nunc in Italia bellum geritur, a cervicibus suis fuerint amoliti (quod quidem brevi futurum est, coacto jam Hannibale in angulum quemdam agri Bruttii concedere), (2) inde omnibus viribus Græciam esse invasuros, verbo quidem, ut Ætolis contra Philippum ferant opem; re autem, ut sui juris atque ditionis universam faciant. (3) Qui si, Græcia omni subacta, benigne agere nobiscum voluerint, soli ex eo gratiam colligent, solis omnia beneficia ferentur accepta: sin autem in nos secius consuluerint, et eorum, qui perierint, spolia, et eorum, qui servati fuerint, dominatio penes eosdem est futura. (4) Tum enimveró vos deum fidem testabimini, cum neque deorum ullus voluntatem, neque hominum facultatem ferendæ vobis opis habebit. (5) Erant igitur fortasse omnia hæc mala vobis ab initio prospicienda: id enim vos maxime decuisset. (6) Verumtamen, quando pars magna eorum, quæ sunt futura, humanam providentiam effugiunt, nunc saltem æquum fuerit, impendentes calamitates de præsentibus conjectantes, saniora in posterum consilia inire. (7) Quidquid sit, nos quidem in præsentia eorum omnium, quæ veris amicis dicenda erant, aut facienda, nihil omnino prætermisimus: sed, quæ videbatur nobis de futuro rerum statu, libere vobis exposuimus. (8) Quod superest, petimus a vobis, atque adeo vos hortamur, ut neque vobis ipsis, neque reliquis Græcis libertatem et salutem invideatis. » (9) Hujusmodi oratione quum orator hic audientium multitudinem non mediocriter visus esset commovisse, post eum Philippi legati sunt ingressi, qui, pluribus verbis in præsens supersedentes, duo se mandata dixerunt attulisse: (10) « si pacem Ætoli probarent, ad eam accipiendam paratum esse Philippum: sin minus, discessuros se statim, ubi deos atque legatos, qui e variis Græciæ locis adessent, forent testati, omnium malorum, quæ post hæc eventura Græcis essent, Ætolos, non autem Philippum, debere censeri causam atque auctores. »

(II.) Excerpt. Valesian. ex lib. XI.

[IV.] Φίλιππος, πορευθεὶς ἐπὶ τὴν Τριχωνίδα λί-παραγενόμενος εἰς τὸν Θέρμον, ἔνθα ἦν ἱερὸν ὅσα πρότερον ἀπέλιπε τῶν ἀναθημάτων, ἅπαντα διελωβήσατο· κακῶς μὲν πρὸ τοῦ, τότε χρώμενος τῷ θυμῷ. (2) Τὸ γὰρ, τοῖς ὀργιζόμενον εἰς τὸ θεῖον ἀσεβεῖν, τῆς πάσης ἐστὶ σημεῖον.

(II.) *Thermum rursus spoliat Philippus.*

IV. Philippus, ad Trichonidem paludem progressus, postquam Thermum advenit, quo in oppido Apollinis templum erat, quæcumque ex donariis prius intacta reliquerat, tunc omnia rursus disturbavit: et tunc et antea pravo animi impetu actus. (2) Nam, ex concepto adversus homines furore ad violandos etiam deos ferri, summæ dementiæ indicium est.

(Suidas in Κατοιμώξας.)

ἀλλὰ μὲν αὐτὸν κατοιμώξας (intell. ὁ Φίλιπ-παρὰ μικρὸν ἔλθοι τοῦ λαβεῖν Ἄτταλον ὑπο-

Philippus multum lamentatus est sortem suam, quod prope admodum abfuisset, ut Attalum in potestatem suam redigeret. [*Conf. Livium* XXVIII, 7.]

(Steph. Byz.)

Ἐλλόπιον, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

(3) Ellopium, oppidum Ætoliæ. Polyb. XI.

(Steph. Byz.)

(4) Φύταιον, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

(4) Phytæum, oppidum Ætoliæ. Polyb. XI.

(III.) Ex Suida et ora Codicis Urbinatis.

(Suidas in Στρατηγοί.)

(III.) *Philopœmen vincit Machanidam, Lacedæmoniorum tyrannum.*

VIII. Τριῶν ὄντων τρόπων, καθ' οὓς ἐφίενται πάντες στρατηγίας οἱ κατὰ λόγον αὐτῇ προσιόντες· πρώτου μὲν, διὰ τῶν ὑπομνημάτων καὶ τῆς ἐκ τούτων κατασκευῆς· (2) ἑτέρου δὲ, τοῦ μεθοδικοῦ, καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐμπείρων ἀνδρῶν παραδόσεως· τρίτου δὲ, τοῦ διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξεως καὶ τριβῆς· (3) πάντων ἦσαν τούτων ἀνεννόητοι οἱ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγοὶ ἁπλῶς.

VIII. Cum tres sint modi, quibus dignitatem imper riam appetunt illi, qui ratione et judicio ad eam gerend accedunt : unus, per lectionem Historiarum et scient quam quis inde sibi comparat; (2) alter, methodicus, per præcepta virorum artis illius peritorum; tertius, ipsarum rerum experientiam et usum; (3) horum omn prorsus imperiti fuerunt duces Achæorum.

(Idem in Ζῆλος et alibi.)

(4) Τοῖς γὰρ πλείστοις ὑπεγεγόνει τις ζῆλος ἐκ τῆς τῶν ἄλλων ἀλαζονείας καὶ τῆς ἀκαιρίας. (5) Ἐσπούδαζον γὰρ τὰς ἀκολουθίας καὶ τὰς ἐσθῆτας διαφερόντως, καί τις ἦν περὶ τοὺς πλείστους καλλωπισμὸς, ὑπερέχων τὴν ἐκ τοῦ βίου χορηγίαν. (6) Ὅπλων δὲ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἐποιοῦντο λόγον.

(4) Plerosque æmulatio quædam, propter reliquorum stum et intemperantiam, invaserat. (5) Nam et comit et exquisiti vestitus vehementer erant studiosi : et pleri erat is corporis cultus et ornatus, qui fortunarum facul superaret : (6) armorum vero ne minimam quidem nem habebant.

(Ora Cod. Urbinatis; et Suidas in Ἐκθεατρίζουσι.)

(7) Οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν εὐτυχούντων οὐδὲ πειρῶνται μιμεῖσθαι· τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες, μετὰ βλάβης ἐκθεατρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν.

(7) Plerique seria quidem fortunatorum virorum fact tari non student; sed ludicra eorumdem imitantes damno levitatem suam omnium spectaculo exponunt.

Excerpt. Antiq. ex lib. XI, cap. 7 - 16.

IX. « Μεγάλα μὲν γὰρ, ἔφη, τὴν λαμπρότητα συμβάλλεσθαι πρὸς ἔκπληξιν τῶν ὑπεναντίων, πολλὰ δὲ συνεργεῖν τὴν ἐκ τῆς ἐπισκευῆς ἁρμογὴν τῶν ὅπλων εἰς τὴν χρείαν. (2) Γίγνεσθαι δ' ἂν μάλιστα τὸ δέον, εἰ τὴν μὲν ἐπιμέλειαν, ἣν νῦν ποιοῦνται περὶ τὸν ἱματισμὸν, ταύτην ποιήσαιντο περὶ τῶν ὅπλων· τὴν δὲ πρότερον ὀλιγωρίαν περὶ τῶν ὅπλων παρ' αὐτοῖς ὑπάρχουσαν, ταύτην μετενέγκαιεν ἐπὶ τὰς ἐσθῆτας. (3) Οὕτω γὰρ ἅμα τούς τε κατ' ἰδίαν βίους ὠφεληθήσεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράγμαθ' ὁμολογουμένως αὐτοὺς δυνήσεσθαι σώζειν. (4) Διόπερ, ἔφη, δεῖν τὸν εἰς ἐξοπλισίαν ἢ στρατείαν ἐκπορευόμενον, ὅτε μὲν τὰς κνημῖδας περιτίθεται, σκοπεῖν, ὅπως ἀραρυῖαι καὶ στίλβουσαι τῶν ὑποδεσμῶν καὶ κρηπίδων ὑπάρχωσιν αὗται μᾶλλον· (5) ὅταν δὲ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸν θώρακα καὶ τὸ κράνος διαλαμβάνῃ, περιβλέπειν, ἵνα τῆς χλαμύδος καὶ τοῦ χιτῶνος καθαρσιώτερα ταῦθ' ὑπάρχῃ καὶ πολυτελέστερα. (6) Παρ' οἷς γὰρ τὰ πρὸς ἐπιφάνειαν αἱρετώτερά ἐστι τῶν πρὸς τὴν χρείαν, παρὰ τούτοις αὐτόθεν εὐθέως προφανὲς εἶναι τὸ συμβησόμενον ἐν τοῖς κινδύνοις. (7) Καθόλου δ' ἠξίου διαλαμβάνειν, ὡς ὁ μὲν ἐν τοῖς ἱματίοις καλλωπισμὸς γυναικός ἐστι, καὶ ταύτης οὐ λίαν σώφρονος· ἡ δ' ἐν τοῖς ὅπλοις πολυτέλεια καὶ σεμνότης ἀνδρῶν ἀγαθῶν, προαιρουμένων ἑαυτοὺς καὶ τὰς πατρίδας ἐνδόξως σώζειν. » (8) Πάντες δ' οἱ παρόντες οὕτως ἀπεδέξαντο τὰ ῥηθέντα, καὶ τὸν νοῦν

IX. Dicebat Philopœmen splendorem armorum a rorem hostibus incutiendum vim magnam habere; ap nem vero eorumdem ex concinnitate fabricæ, ad usum ferre mirum quantum. (2) Rite autem omnia tum d iri administratum, si, quam nunc in vestitu curam adhi eam ad arma convertissent, quanta autem nunc si ipsos armorum incuria, eam transtulissent ad veste Hoc namque pacto simul rei familiari suæ melius ipso sulturos, simul reipublicæ tuendæ majorem facultat bituros. (4) Oportere igitur, ut is, qui vel ad decurs vel ad expeditionem se accingit, cum ocreas induc it, diligenter, ut illæ magis, quam ut calceamenta et cr sint aptæ atque splendentes. (5) Quando clypeum su loricam ac galeam, etiam atque etiam videndum, u diora et exquisitiora ista sint, quam chlamys aut (6) Ubi enim, quæ ad speciem dumtaxat faciunt, studio excoluntur iis quæ ad usum deserviunt, ibi stum esse vel ex eo ipso statim, qualis præliorum e sit futurus. (7) Omnino vero id postulabat Philop ut cuncti sibi persuaderent, cultus nimiam curam convenire, et ei quidem non nimis modestæ; armoru pretiosorum studium et decus viris fortibus, qui et patriæ salutem cum gloria conservare propositum h (8) Hæc dicenti omnes qui aderant assentiri, ac p

τῆς παρακλήσεως ἐθαύμασαν, ὡς καὶ παραχρῆμα μὲν ἐκπορευόμενοι τὸ βουλευτήριον, εὐθέως ἐνεδείκνυντο ...κεκαλλωπισμένους, καὶ διακλίνειν ἐνίους ἠνάγκα... τῆς ἀγορᾶς. (9) Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ἐξοπλι...σίαις καὶ στρατείαις παρετήρουν σφᾶς αὐτοὺς ἐν τοῖς ...ημένοις.

X. Οὕτως εἷς λόγος, εὐκαίρως ῥηθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς ...στου, πολλάκις οὐ μόνον ἀποτρέπει τῶν χειρί...των, ἀλλὰ καὶ παρορμᾷ πρὸς τὰ κάλλιστα τοὺς ἀνθρώ...πους. (2) Ὅταν δὲ καὶ τὸν ἴδιον βίον ἀκόλουθον ...φαίνηται τοῖς εἰρημένοις ὁ παρακαλῶν, ἀνάγκη λαμ...βάνειν τὴν πρώτην πίστιν τὴν παραίνεσιν. Ὃ δὴ ...καὶ ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα μάλιστ' ἄν τις ἴδοι γιγνόμενον. (3) Κατά τε γὰρ τὴν ἐσθῆτα καὶ σίτησιν ἀφελὴς καὶ ...ς ἦν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς τοῦ σώματος θερα...πείας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐντεύξεις, εὐπερίκοπτος καὶ ἀνε...πίφθονος. (4) Περί γε μὴν τοῦ παρ' ὅλον τὸν βίον ...θεύειν, μεγίστην ἐποιήσατο σπουδήν. Τοιγάρτοι ...καὶ τὰ τυχόντα ἀποφαινόμενος, μεγάλην ἐγκα...τεῖχε πίστιν τοῖς ἀκούουσι. (5) Παράδειγμα γὰρ ἐν ...τὸν ἴδιον βίον εἰσφερόμενος, οὐ πολλῶν ἐποίει ...πείθεσθαι λόγων τοὺς ἀκούοντας. (6) Διὸ καὶ πολ...λοὺς λόγους μακροὺς, καὶ δοκοῦντας ὑπὸ τῶν ἀντι...πολιτευομένων δεόντως εἰρῆσθαι, δι' ὀλίγων ῥημάτων ...ίστατο καὶ ταῖς ἐννοίαις τῶν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ...ελε. (7) Πλὴν τότε, συντελεσθέντος τοῦ διαβου...λίου, πάντες ἐπανῆγον ἐπὶ τὰς πόλεις, τά τε ῥηθέντα ...τὸν ἄνδρα διαφερόντως ἀποδεδεγμένοι, καὶ νομί...ζοντες, οὐδ' ἂν παθεῖν οὐδὲν δεινὸν ἐκείνου προεστῶτος. (8) Ὁ δὲ Φιλοποίμην εὐθέως ἐπορεύετο εἰς τὰς πόλεις, ...καὶ μετὰ σπουδῆς ποιούμενος τὴν ἔφοδον. (9) ...συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, ἅμα μὲν συνέταξε, ...καὶ τέλος οὐδ' ὅλους ὀκτὼ μῆνας χρησάμενος τῇ ...παρασκευῇ καὶ μελέτῃ, συνῆγε τὰς δυνάμεις ...τίνειαν, διαγωνιούμενος πρὸς τὸν τύραννον ὑπὲρ ...των τῶν Πελοποννησίων ἐλευθερίας.

XI. Ὁ δὲ Μαχανίδας, κατατεθαῤῥηκὼς, καὶ νο...μίζων ... κατ' εὐχὴν αὐτῷ γίγνεσθαι τὴν τῶν ...ὁρμὴν, ἅμα τῷ γνῶναι, διότι συνηθροισμένοι ...εἰσιν εἰς τὴν Μαντίνειαν· (2) παρακαλέσας ἐν ... τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ...εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινού...σης, προῆγεν ὡς ἐπὶ τὴν Μαντίνειαν· (3) τῆς μὲν ...γος καθηγούμενος τῷ δεξιῷ κέρατι, τοὺς δὲ μι...σθοφόρους ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πρωτοπορείας ...ἀλλήλους ἄγων, ἐπὶ δὲ τούτοις ζεύγη, πλῆθος ὀρ...γάνων καὶ βελῶν κομίζοντα καταπελτικῶν. (4) Κατὰ ...τὸν καιρὸν Φιλοποίμην, εἰς τρία μέρη διῃρη...κὼς τὴν δύναμιν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς Μαντινείας, κατὰ μὲν ...ἐπὶ τὸ Ποσειδῶνος ἱερὸν φέρουσαν τοὺς Ἰλλυριοὺς ...θωρακίτας, ἅμα δὲ τὸ ξενικὸν ἅπαν καὶ τοὺς εὐ...ζώνους· κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ὡς πρὸς τὰς δύσεις, τοὺς φα...λαγγίτας· ἔτι δὲ κατὰ τὴν ἐχομένην τοὺς πολιτικοὺς ...ἱππεῖς. (5) Τοῖς μὲν οὖν εὐζώνοις κατελάβετο πρώτοις

monentis prudentiam sic admirari, ut e vestigio curia egressi, nitidiore cultu insignes digito statim indicarent, quosdam etiam forum devitare adigerent. (9) Sed multo magis cum in decursionibus, tum in expeditionibus, sese mutuo, quod ad prædictas res attinet, observabant.

X. Adeo unica sæpe oratio, ab auctoritatis magnæ viro tempestive habita, non solum a pessimis revocare homines moribus, sed etiam ad honestissima instituta potest impellere. (2) Quod si vero vitam quoque suam dictis congruentem, qui monet, exhibuerit, tum necesse est præcipuum pondus habeat ejus cohortatio. Quod sane in eo viro, ut si in ullo umquam alio, videres. (3) Erat enim ille in vestitu et victu facilis et parvo contentus. Pariter et in corporis famulitio, et in congressibus item, simplex erat, et ab omni invidioso fastu alienus. (4) Ante omnia id summo studio per omnem vitam curabat, ut vera loqueretur: ex quo fiebat, ut quoties aliquid diceret, licet pauca verba proferret, quæque viderentur aliud agenti excidisse, maxime tamen illi apud audientes fides constaret. (5) Nam quum vitam ita instituisset suam, ut pro exemplo esset omnibus exposita; facile utique obtinebat, ut ad faciendam fidem multis verbis opus non haberet. (6) Sæpe igitur orationes longas, quæ magna etiam cum ratione a diversum in republica sentientibus allatæ in medium fuisse videbantur, brevi ipse sermone (tantum apud cives et fides hujus viri valebat, et rerum gestarum cogitatio) funditus evertit. (7) Ut redeam ad rem, dimisso concilio, ad suas quique civitates reverterunt, et cohortationem hanc et illius auctorem summopere comprobantes, persuasique, eo rempublicam gubernante, nihil adversi esse sibi metuendum. (8) Philopœmen sine ulla mora urbes circumire, summo labore et studio omnia lustrare. (9) Deinde multitudine in singulis locis convôcata, simul centuriavit [et exercuit]. Octo ad summum menses, et eos quidem integros, in apparatu copiarum et exercitatione Philopœmen impenderat, quando, pro libertate omnium Peloponnesiorum cum tyranno acie decreturus, Mantineam exercitum congregavit.

XI. Machanidas, cui suæ vires placebant, expeditionem hanc Achæorum adversus se velut omnibus votis expetendam sibi ratus, ut primum Mantineam convenisse hostium copias cognovit, (2) hortatus Tegeæ Lacedæmonios, prout tempus monebat, postero statim die primo diluculo Mantineam duxit. (3) In dextro phalangis cornu curabat ipse: mercenarii ad latus utrumque primi agminis æquis passibus procedebant: sequebantur carri, vim magnam qua tormentorum qua telorum catapulticorum devehentes. (4) Eodem etiam tempore Philopœmen, diviso in tres partes exercitu, ipse quoque Mantinea eduxit. Per eam viam, qua ad Neptuni fanum itur, Illyrios et loricatos emisit, et mercenariorum universam manum, itemque expeditos: per eam, quæ proxime sequebatur occidentem versus, phalangitas: per huic proximam, equites urbanos. (5) Primos omnium expeditos misit ad occupandum tumulum, qui in

τὸν λόφον τὸν πρὸ τῆς πόλεως, ὃς ἀνατείνων ἱκανὸν ὑπὲρ τὴν ὁδὸν κεῖται τὴν Ξενίδα, καὶ τὸ προειρημένον ἱερόν· τοὺς δὲ θωρακίτας συνάπτων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν κατέστησε· τούτοις δὲ συνεχεῖς τοὺς Ἰλλυριοὺς παρενέβαλε. (6) Μετὰ δὲ τούτους, ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν, τὴν φάλαγγα κατὰ τέλη σπειρηδὸν ἐν διαστήμασιν ἐπέστησε παρὰ τὴν τάφρον, τὴν φέρουσαν ἐπὶ τοῦ Ποσειδίου διὰ μέσου τοῦ τῶν Μαντινέων πεδίου, καὶ συνάπτουσαν τοῖς ὄρεσι τοῖς συντερμονοῦσι τῇ τῶν Ἐλισφασίων χώρᾳ. (7) Πρὸς μὲν τούτοις ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἐπέστησε τοὺς Ἀχαϊκοὺς ἱππεῖς, ὧν Ἀρισταίνετος ἡγεῖτο ὁ Δυμαῖος· κατὰ δὲ τὸ λαιὸν αὐτὸς εἶχε τὸ ξενικὸν ἅπαν ἐν ἐπαλλήλοις τάξεσιν.

XII. Ἅμα δὲ τῷ σύνοπτον ἤδη καλῶς εἶναι παραγενομένην τὴν τῶν ὑπεναντίων δύναμιν, ἐπιπορευόμενος τὰ συστήματα τῶν φαλαγγιτῶν παρεκάλει βραχέως μέν, ἐμφαντικῶς δὲ τοῦ παρόντος κινδύνου. (2) Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τῶν λεγομένων ἀσαφῆ συνέβαινε γίγνεσθαι· διὰ γὰρ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν καὶ πίστιν τῶν ὄχλων εἰς τοιαύτην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε παραπλησίαν ἐνθουσιασμῷ τὴν ἀντιπαράκλησιν γίγνεσθαι τῶν δυνάμεων, ἄγειν καὶ θαῤῥεῖν αὐτὸν παρακελευομένων. (3) Τοῦτο μέντοι τὸ παράπαν ἐπιμελῶς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν, ὅτι λάβοι καιρόν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ αἰσχρᾶς καὶ ἐπονειδίστου δουλείας, τοῖς δὲ ὑπὲρ ἀειμνήστου καὶ λαμπρᾶς ἐλευθερίας συνέστηκεν ὁ παρὼν κίνδυνος. (4) Ὁ δὲ Μαχανίδας τὸ μὲν πρῶτον ὑπέδειξεν, ὡς ὀρθίᾳ τῇ φάλαγγι προσμίξων πρὸς τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων· ἐπεὶ δ' ἐπλησίασε, λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα, περιέκλα τὴν δύναμιν ἐπὶ δόρυ, καὶ παρεκτείνας, ἴσον ἐποίησε τὸ παρ' αὐτοῦ δεξιὸν τῷ τῶν Ἀχαιῶν εὐωνύμῳ, τοὺς δὲ καταπέλτας πρὸ πάσης ἐπέστησε τῆς δυνάμεως ἐν διαστήμασιν. (5) Ὁ δὲ Φιλοποίμην, θεασάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπιβολήν, ὅτι τοῖς καταπέλταις ἐπενόει βαλὼν εἰς τὰς σπείρας τῶν φαλαγγιτῶν τραυματίζειν τοὺς ἄνδρας, καὶ θόρυβον ἐμποιεῖν τοῖς ὅλοις· (6) οὐκέτι χρόνον ἔδωκεν, οὐδ' ἀναστροφήν, ἀλλὰ διὰ τῶν Ταραντίνων ἐνεργῶς ἐχρῆτο τῇ καταρχῇ τοῦ κινδύνου κατὰ τοὺς περὶ τὸ Ποσείδιον τόπους, ὄντας ἐπιπέδους, καὶ πρὸς ἱππικὴν εὐφυεῖς χρείαν. (7) Ὁ δὲ Μαχανίδας ὁρῶν τὸ γιγνόμενον, ἠναγκάζετο ποιεῖν τὸ παραπλήσιον, καὶ συναφεῖναι τοὺς παρ' αὐτοῦ Ταραντίνους.

XIII. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτῶν τούτων ἀνδρώδης ἦν ἡ σύμπτωσις· κατὰ βραχὺ δὲ προσγιγνομένων τοῖς πιεζομένοις τῶν εὐζώνων, ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ συνέβη τὸ παρ' ἑκατέρων ξενικὸν ἀναμὶξ γενέσθαι. (2) Πάντη δὲ τούτων συμπλοκῆς ἀθρόως καὶ κατ' ἄνδρα γιγνομένης, ἐπὶ πολὺν χρόνον πάρισος ἦν ὁ κίνδυνος οὗτος, ὥστε τὰς λοιπὰς δυνάμεις, καραδοκούσας καθ' ὁποτέρων ὁ κονιορτὸς τραπήσεται, μὴ δύνασθαι συμβαλεῖν, διὰ τὸ μένειν ἀμφοτέρους ἐπὶ πολὺ διακατέχοντας ἐν τῇ μάχῃ τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον. (3) Χρόνου δὲ γιγνομένου, κατίσχυον καὶ τῷ πλήθει καὶ ταῖς εὐχειρίαις, διὰ τὴν ἕξιν

altitudinem satis magnam ante urbem se attollens, viæ i minet, quam Xenidem vocant, et prædicto fano : pr istos, versus meridiem, loricatos stare jussit : contin his Illyrios locavit. (6) Secundum hos, super eadem re linea, phalangem, cohortatim in suas partes (Græci T nuncupant) divisam, et spatiis intermediis distinctam, dinavit secundum fossam, quæ versus ædem Neptuni d per medios Mantinensium campos, et ad montes pertin Elisphasiorum agro finitimos. (7) Juxta hos autem in d tro cornu equites Achaicos, ductore Aristæneto Dym disposuit. Ipse in lævo cornu stabat cum omnibus me nariis, quorum ordines presse alii aliis succedebant.

XII. Postquam prope jam in conspectu erant hostiu piæ, Philopœmen, phalangitarum agmina obiens, p eos verbis est allocutus, sed iis, quæ ad declarand qualenam esset præsens periculum, apta essent. (2 pars quidem maxima dictorum vix potuit intelligi : propter summam hominum erga ipsum benevolentia fidem, eum multitudo sumsit impetum, eaque ala omnium in animis est exorta, ut, veluti divino furore citi, hortantem imperatorem vice versa cohortarentur et ducere atque bono esse animo juberent. (3) At ill men omnino præcipuo semper studio, quoties conce tempus, monere suos conabatur, hostibus pro fœda et miniosa servitute, ipsis pro libertate in ævum sempite memorabili et illustri, præsens certamen esse propos (4) Machanidas eam principio speciem præbebat, qu recta in longum phalange dextrum Achæorum cornu petiturus : qui tamen, ut propius accessit, idoneo sumto spatio, dextrorsum inflexit agmen, et eo usq tendit, ut lævam hostium aciem æquaret; catapultas ante totius aciei frontem per intervalla disposuit. (5 lopœmen, videns illius consilium infestandi catapult langitarum cohortes, et militibus convulnerandis univ aciem turbandi, omni abrupta mora, (6) ne spatium Machanidæ exsequendi quod volebat, Tarentinis per hostem jussis, prope Neptuni fanum, ubi sunt loca p equestri dimicationi apta, pugnam strenue commisi Quod ut vidit tyrannus, ipse quoque idem facere, pariter Tarentinos emittere est coactus.

XIII. Ita primus conflictus per solos Tarentinos, v rem gerentes, est commissus. Sed quum paulatim diti laborantibus se adjungerent, brevissimo evenit te ut omnes utriusque partis mercenarii in unum misce (2) Quibus et confertim et viritim passim decerta perdiu anceps illud stetit certamen; ita quidem, ut copiæ, exspectantes quamnam in partem se pulvis tus versurus esset, conjicere exitum rei non possen pterea quod perdiu utraque pars stationem, quan ceperat, tuebatur. (3) Ad extremum tamen deniq valuerunt qui pro tyranno militabant stipendiarii, et n

παρὰ τοῦ τυράννου μισθοφόροι. (4) Τοῦτο δ' εἰκό-ς καὶ τότε καὶ τὸ παράπαν εἴωθε γίγνεσθαι. (5) ῳ γὰρ συμβαίνει τοὺς ἐν ταῖς δημοκρατίαις ὄχλους μοτέρους ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι τῶν ς τυράννοις πολιτικῶν ὑποταττομένων· τοσούτῳ τὰ ρὰ τοῖς μονάρχοις ξενικὰ τῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις θοφορούντων εἰκὸς ὑπεράγειν καὶ διαφέρειν. (6) ερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων οἷς μὲν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐστὶν, ' ὑπὲρ δουλείας ὁ κίνδυνος, οὕτως ἐπὶ τῶν μισθοφό- ς μὲν ὑπὲρ ὁμολογουμένης ἐπανορθώσεως, οἷς δ' προδήλου βλάβης γίγνεται φιλοτιμία. (7) Δη- ρατία μὲν γὰρ, ἐπανελομένη τοὺς ἐπιβουλεύσαν- , οὐκέτι μισθοφόροις τηρεῖ τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν· νὶς δ', ὅσῳ μειζόνων ἐφίεται, τοσούτῳ πλειόνων εῖται μισθοφόρων. (8) Πλείονας γὰρ ἀδικοῦσα, ονας ἔχει καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας. Ἡ δὲ τῶν ρχων ἀσφάλεια τὸ παράπαν ἐν τῇ τῶν ξένων εὐ- κεῖται καὶ δυνάμει.

XIV. Διὸ δὴ καὶ τότε συνέβαινε, τὸ παρὰ τῷ Μαχα- ξενικὸν οὕτως ἐκθύμως ἀγωνίζεσθαι καὶ βιαίως, μηδὲ τοὺς ἐφεδρεύοντας τοῖς ξένοις Ἰλλυριοὺς καὶ ίτας δύνασθαι τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὑπομεῖναι, ας δ' ἐκπιεσθέντας φεύγειν προτροπάδην ὡς ἐπὶ Μαντινείας, ἀπεχούσης τῆς πόλεως ἑπτὰ στα-. (2) Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὸ παρ' ἐνίοις ἀπορού- τότε παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενον ἐγένετο καὶ ῶς, ὅτι πλεῖστα τῶν κατὰ πόλεμον συντελου- παρὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἐμπειρίαν, καὶ πά- ειρίαν, ἐπιτελεῖται. (3) Μέγα μὲν γὰρ ἴσως ὸ, προτερήματος ἀρχὴν λαβόντα, προσθεῖναι τέ-· πολὺ δὲ μεῖζον, τὸ, σφαλέντα ταῖς πρώταις λαῖς, μεῖναι παρ' αὐτὸν, καὶ συνιδεῖν τὴν τῶν ούντων ἀκρισίαν, καὶ συνεπιθέσθαι τοῖς τούτων μασιν. (4) Ἰδεῖν γοῦν ἐστι πολλάκις, τοὺς ἤδη δοκοῦντας πεπροτερηκέναι μετ' ὀλίγον τοῖς ἐσφαλμένους· τοὺς δ' ἐν ἀρχαῖς δόξαντας ἐπταικέ- λιν ἐκ μεταβολῆς παρὰ τὴν αὐτῶν ἀγχίνοιαν οις παραδόξως κατωρθωκότας. (5) Ὃ δὴ καὶ τότε ῶς ἐδόκει περὶ τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρους γεγο-. (6) Τοῦ γὰρ ξενικοῦ παντὸς ἐγκεκλικότος τοῖς οῖς, καὶ παραλελυμένου τοῦ λαιοῦ κέρως, ὁ μὲν οὖν ίδας, ἀφέμενος τοῦ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, τοῖς μὲν κατὰ κέρας ὑπεραίρειν, τοῖς δὲ κατὰ πον ἔχειν, καὶ πειρᾶσθαι τῶν ὅλων, τούτων μὲν ἔπραξεν· (7) ἀκρατῶς δὲ καὶ μειρακιωδῶς χυθεὶς τοῖς ἑαυτοῦ μισθοφόροις, ἐπέκειτο τοῖς σιν, ὥσπερ οὐκ αὐτὸν τὸν φόβον ἱκανὸν ὄντα, αξ ἐγκλίναντας ἄχρι τῶν πυλῶν συνδιώκειν.

XV. Ὁ δὲ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἕως μὲν τοῦ δυ- ῦ διακατεῖχε τοὺς μισθοφόρους, ἐπ' ὀνόματος καλῶν παροξύνων τοὺς ἡγεμόνας. (2) Ἐπεὶ δ' ἑώρα τού- ἐκβιαζομένους, οὐ πτοηθεὶς ἔφευγεν, οὐδ' ἀθυμήσας η, ἀλλ' ὑποστείλας αὑτὸν ὑπὸ τὸ τῆς φάλαγγος ρας, ἅμα τῷ παραπεσεῖν τοὺς διώκοντας, καὶ τὸν

et dexteritate arma tractandi propter assuetudinem præstantes. (4) Neque vero obscura est ratio, cur non tunc solum ita evenerit, sed ita semper fieri soleat. (5) Quanto enim alacrius multitudo civitatum liberarum bellica certamina capessere amat, quam plebs urbana tyranno subdita: tantum liberarum civitatum mercenarios a stipendiariis monarcharum virtute superari atque antecelli, consentaneum est. (6) Nam ut civium, quos dixi, alteri pro libertate, alteri pro servitute asserenda, dimicant: ita mercenariorum altera pars pro commodis ex pacto sibi debitis contendit, altera pro damno manifesto. (7) Quippe respublica, simul atque eos sustulit, qui suæ libertati insidiabantur, non amplius per mercenarios suam libertatem tuetur: tyrannis vero, quo majora appetit, eo pluribus indiget mercenariis. (8) Ut enim pluribus injurias infert, ita plures, qui sibi insidientur, invenit. Est autem tyrannorum securitas in peregrini militis benevolentia et viribus posita.

XIV. Propter hanc igitur causam, quæ tunc aderat Machanidæ militis peregrini manus, ea obstinatione animorum et violentia pugnavit, ut ne Illyrii quidem et loricati, qui stipendiarios Achæorum a tergo sustentabant, impetum ipsorum ferre potuerint; sed, velut elisi urgentis hostis pondere, effusa fuga Mantineam, septem inde stadia distantem, pepulerint. (2) Quo sane tempore res apud multos controversa confessione omnium clare est probata; plurima eorum, quæ in bellis fiunt, per ducum sive peritiam sive imperitiam evenire. (3) Nam quum magnæ sit dubio procul virtutis, ubi bene rem gerere cœperis, læto fine quod institueris terminare; majus tamen et magis arduum est, postquam tua prima consilia infeliciter cesserint, consistere te posse mente, et eorum, quibus favet fortuna, animadvertere inopiam judicii, et ex eorum peccatis occasionem bene gerendæ rei captare. (4) Sæpe enim est cernere, eos, qui superiores jamjam videbantur evasisse, mox universo prælio esse victos: alios contra, qui per initia offenderant, postmodum mutata rerum facie summæ rei victoriam sua solertia præter opinionem omnium esse consecutos. (5) Id ipsum tunc ambobus imperatoribus manifeste usu venisse videtur. (6) Nam quum peregrinus miles Achæorum inclinasset in fugam, et eorum acies cornu lævo esset imminuta, Machanidas, qui manere in suscepto consilio debebat, et partim aciei hostilis cornu altero superato eam cingere, partim in oppositos a fronte pugnare, et summæ rei fortunam experiri, hoc omisso incepto, nihil eorum fecit; (7) sed præimpotentia animi et ardore juvenili cum mercenariis suis una effusus, fugientium terga premere instituit; quasi vero non sufficeret ipse metus ad eos, qui semel in pedes sese conjecerant, vel usque ad ipsas oppidi portas, compellendos.

XV. Imperator vero Achæorum quoad ejus fieri poterat, mercenariorum suorum fugam impedire summo studio conatus, duces eorum nominatim appellans, et ad pugnam accendens; (2) ubi violentiæ hostium cedere illos vidit, nequaquam pavore consternatus fugam arripuit, neque animum despondens curam rerum abjecit: sed phalangis suæ cornui

(14) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ κινδύνῳ τὸν μὲν ἵππον συμβαίνει Ἀντιόχῳ ἀποθανεῖν τραυματισθέντα, αὐτὸν δὲ πληγέντα διὰ τοῦ στόματος ἀποβαλεῖν τινας τῶν ὀδόντων, καθόλου δὲ φήμην ἐπ' ἀνδρείᾳ περιποιήσασθαι τότε μάλιστα. (15) Γενομένης δὲ τῆς μάχης ταύτης, ὁ μὲν Εὐθύδημος καταπλαγεὶς ἀνεχώρησε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς πόλιν Ζαρίασπα τῆς Βακτριανῆς.

pissent vivos, receptui cecinerunt, et nocte illa ad ripam f minis tetenderunt. (14) In hoc prœlio accidit, ut regis equ accepto vulnere moreretur, ipse sauciatus in ore dentes qu dam amitteret, omnino vero fortitudinis famam ex ea m xime pugna sibi pareret. (15) Secundum dimicationem ha Euthydemus, metu perculsus Zariaspa, quod est Bactria oppidum, se recepit.

ΤΗΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

[I. a. Ἴσως δέ τινες ἐπιζητήσουσι πῶς ἡμεῖς οὐ προγραφὰς ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ, καθάπερ οἱ πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ προεκθέσεις καθ' ἑκάστην ὀλυμπιάδα πεποιήκαμεν τῶν πράξεων· (2) ἐγὼ δὲ κρίνω χρήσιμον μὲν εἶναι καὶ τὸ τῶν προγραφῶν γένος· καὶ γὰρ εἰς ἐπίστασιν ἄγει τοὺς ἀναγινώσκειν θέλοντας καὶ συνεκκαλεῖται καὶ παρορμᾷ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τοὺς ἐντυγχάνοντας· πρὸς δὲ τούτοις πᾶν τὸ ζητούμενον ἑτοίμως εὑρεῖν διὰ τούτου· (3) θεωρῶν δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ τὰς τυχούσας ὀλιγωρούμενον καὶ φθειρόμενον τὸ τῶν προγραφῶν γένος, οὕτω καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος κατηνέχθην. (4) Τῆς γὰρ προεκθέσεως οὐ μόνον ἰσοδυναμούσης τῇ προγραφῇ, ἀλλὰ καὶ πλεῖόν τι δυναμένης, ἅμα καὶ χώραν ἐχούσης ἀσφαλεστέραν, διὰ τὸ συμπεπλέχθαι τῇ πραγματείᾳ, (5) τούτῳ μᾶλλον ἐδοκιμάσαμεν χρῆσθαι τῷ μέρει πρὸς ὅλην τὴν σύνταξιν, πλὴν ε' τῶν πρώτων βιβλίων· ἐν ἐκείνοις προγραφὰς ἐποιησάμεθα διὰ τὸ μὴ λίαν ἐναρμόζειν ἐν αὐταῖς τὸ τῶν προεκθέσεων γένος.]

LIBRI UNDECIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. a. Nonnulli fortasse quærent cur nos huic libro contra morem veterum præfationem non præmiserimus, sed cujusque potius olympiadis initio quæ per eam res gestæ sint, proposuerimus. (2) Ego sane præfationum genus non inutile esse arbitror : etenim hæ studiosorum lectorum attentionem provocant, atque ad librum pervolutandum excitant. Insuper quidquid quærimus, id harum ope facile invenimus. (3) Sed enim quum viderem præfationes ob multas causas, interdum etiam fortuitas, negligi ac pedibus trahi, ad propositiones potius me contuli. (4) Hæ quippe non solum æque valent ac præfationes, sed gravioris interdum momenti sunt, et commodius collocantur, propterea quod ipsimet operi admiscentur : (5) ideoque his potius uti decrevi per omne opus, exceptis prioribus quinque libris, quos præfationibus exornavi, quia scilicet propositionibus haud satis aptus locus erat.

I. BELLUM HANNIBALICUM.

(Suidas v. Ῥᾳδιέστερον.)

I. Ἀλλὰ πολὺ ῥᾳδιεστέραν καὶ συντομωτέραν συνέβη γενέσθαι τὴν Ἀσδρούβου παρουσίαν εἰς Ἰταλίαν.

Asdrubal, in Italiam transgressus, prælio victus perit.

(1) Multo autem celerior et expeditior fuit Asdrubalis in Italiam adventus.

(Excerptor. Antiquor. ex lib. XI, cap. 1-3.)

1. Ἀσδρούβᾳ δὲ τούτων μὲν ἤρεσκεν οὐδέν. Τῶν δὲ πραγμάτων οὐκέτι δόντων ἀναστροφήν, διὰ τὸ θεωρεῖν τοὺς πολεμίους ἐκτεταγμένους καὶ προσάγοντας, ἠναγκάζετο παρατάττειν τοὺς Ἴβηρας καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ παραγεγονότας Γαλάτας. (3) Προθέμενος δὲ τὰ θηρία τὸν ἀριθμὸν ὄντα δέκα, καὶ τὸ βάθος αὐξήσας τῶν τάξεων, καὶ ποιήσας ἐν βραχεῖ χώρῳ τὴν ὅλην δύναμιν, πρὸς δὲ τούτοις μέσον αὑτὸν θεὶς τῆς παρατάξεως κατὰ τὴν τῶν θηρίων προστασίαν, ἐποιεῖτο τὴν ἔφοδον ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων· προδιειληφώς, ὅτι δεῖ κατὰ τὸν παρόντα κίνδυνον νικᾶν ἢ θνήσκειν. (4) Ὁ μὲν οὖν Λίβιος ἀντεπῄει τοῖς πολεμίοις σοβαρῶς, καὶ συμμίξας ταῖς αὑτοῦ δυνάμεσιν ἐμάχετο γενναίως. (5) Ὁ δὲ Κλαύδιος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένος, προάγειν μὲν εἰς τοὔμπροσθεν καὶ περικερᾶν τοὺς ὑπεναντίους οὐκ ἐδύνατο, διὰ τὰς προκειμένας δυσχωρίας, αἷς πιστεύσας Ἀσδρούβας ἐποιήσατο τὴν ἐπὶ τὰ λαιὰ τῶν πολεμίων ἔφοδον. (6) Ἀπόρως δὲ διακείμενος ἐπὶ τῷ μηδὲν πράττειν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συμβαίνοντος ἐμάνθανε τί δέον ἦν πράττειν. (7) Διὸ καὶ παραδεξάμενος ἐκ τῶν δεξιῶν τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας κατὰ τὸν ὄπισθεν τόπον τῆς μάχης, καὶ τὸ λαιὸν ὑπεράρας τῆς ἰδίας

(2) Asdrubali nihil quidem horum placebat. Sed quum res ipsæ nullum ei amplius ad deliberandum tempus concederent, quod eductos jam in aciem hostes signaque inferentes videret, coactus est Hispanos et quos secum habebat Gallo ad dimicandum ordinare. (3) Elephantos, qui numero decem erant, ante signa collocavit, aciem profundiorem quam porrectiorem instituit, eaque in modico loci spatio rite ordinata, mediam ipse frontem curans, qua parte oppositæ erant bestiæ, lævum Romanorum cornu aggredi instituit; eo prælio aut vincere aut mori constitutum apud se habens. (4) Livius contra superbo incessu pergere in hostem, et cum suo exercitu pugnam capessens, forti animo rem gerere. (5) Claudius, qui in dextro cornu stabat, neque promovere gradum, neque Pœnos circumdare poterat obstante ejus conatibus locorum difficultate, qua Asdrubal re fretus impetum in lævum Romanorum cornu fecerat. (6) His anxio curis Claudio, et inopi consilii, quod maneret otiosus, ipse rerum eventus, quid opus esset facto, suggessit. (7) Igitur sumtis e dextro cornu suis militibus, qui in extrema acie stabant, circumductisque circum lævum Romanæ aciei,

παρεμβολῆς, προσέβαλε κατὰ κέρας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τὰ θηρία. (8) Καὶ μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀμφίδοξος ἦν ἡ νίκη. Οἵ τε γὰρ ἄνδρες ἐφαμίλλως ἐκινδύνευον ἀμφότεροι, διὰ τὸ μήτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλπίδα καταλείπεσθαι σωτηρίας, εἰ σφαλεῖεν, μήτε τοῖς Ἴβηρσι καὶ Καρχηδονίοις· τά τε θηρία κοινὴν ἀμφοῖν παρείχοντο τὴν χρείαν ἐν τῇ μάχῃ· (9) μέσα γὰρ ἀπειλημμένα καὶ συνακοντιζόμενα διετάρασσε καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰς τῶν Ἰβήρων τάξεις. (10) Ἅμα δὲ τῷ τοὺς περὶ τὸν Κλαύδιον προσπεσεῖν κατ' οὐρὰν τοῖς πολεμίοις, ἄνισος ἦν ἡ μάχη, τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον, τῶν δὲ κατὰ νώτου τοῖς Ἴβηρσι προσκειμένων. (11) Ἐξ οὗ καὶ συνέβη, τοὺς πλείστους τῶν Ἰβήρων ἐν αὐτῷ τῆς μάχης καιρῷ κατακοπῆναι. (12) Τῶν δὲ θηρίων τὰ μὲν ἓξ ἅμα τοῖς ἀνδράσιν ἔπεσε, τὰ δὲ τέσσαρα, διωσάμενα τὰς τάξεις, ὕστερον ἑάλω μεμονωμένα καὶ ψιλὰ τῶν Ἰνδῶν.

II. Ἀσδρούβας δὲ, καὶ τὸν πρὸ τούτου χρόνον καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος, ἐν χειρῶν νόμῳ κατέστρεψε τὸν βίον· ὃν οὐκ ἄξιον ἀνεπισήμαντον παραλιπεῖν. (2) Ὅτι μὲν ἀδελφὸς ἦν Ἀννίβου κατὰ φύσιν, καὶ διότι, χωριζόμενος εἰς τὴν Ἰταλίαν, τούτῳ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις ἐνεχείρισε, ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν πρότερον δεδήλωται. (3) Παραπλησίως δὲ καὶ διότι πολλοῖς μὲν χρησάμενος ἀγῶσι πρὸς Ῥωμαίους, πολλαῖς δὲ καὶ ποικίλαις περιστάσεσι παλαίσας διὰ τοὺς ἐπαποστελλομένους ἐκ Καρχηδόνος εἰς Ἰβηρίαν στρατηγοὺς, ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις καιροῖς ἀξίως μὲν τοῦ πατρὸς Βάρκα, καλῶς δὲ καὶ γενναίως τὰς περιπετείας καὶ τὰς ἐλαττώσεις διετέλει φέρων· καὶ ταῦτα διὰ τῶν πρὸ τοῦ συντάξεων δεδηλώκαμεν. (4) Περὶ δὲ τῶν τελευταίων ἀγώνων νῦν ἐροῦμεν, καθὸ μάλιστα πέφηνεν ἡμῖν ἄξιος ἐπιστάσεως εἶναι καὶ ζήλου. (5) Τοὺς γὰρ πλείστους ἰδεῖν ἐστι τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν βασιλέων, ἐπειδὰν συνιστῶνται τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας, τὰ μὲν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἔνδοξα καὶ λυσιτελῆ συνεχῶς λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν ὄψιν, καὶ πολλάκις ἐφιστάνοντας καὶ διαλογιζομένους, πῶς ἑκάστοις χρήσονται, κατὰ λόγον σφίσι χωρησάντων τῶν πραγμάτων· (6) τὰ δ' ἐκ τῶν ἀποπτωμάτων οὐκέτι πρὸ ὀφθαλμῶν τιθεμένους, οὐδ' ἐν νῷ λαμβάνοντας, πῇ καὶ τί πρακτέον ἑκάστοις ἐστὶ κατὰ τὰς περιπετείας. Καίτοι τὸ μὲν ἕτοιμόν ἐστι, τὸ δὲ πολλῆς δεῖται προνοίας. (7) Τοιγαροῦν οἱ πλεῖστοι διὰ τὴν αὑτῶν ἀγεννίαν καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀβουλίαν αἰσχρὰς μὲν ἐποίησαν τὰς ἥττας, εὐγενῶς πολλάκις ἠγωνισμένων τῶν στρατιωτῶν, κατῄσχυναν δὲ τὰς πρὸ τούτου πράξεις, ἐπονείδιστον δέ σφισι τὸν καταλειπόμενον ἐποίησαν βίον. (8) Διότι δὲ πολλοὶ τῶν ἡγουμένων περὶ τοῦτο τὸ μέρος σφάλλονται, καὶ διότι μεγίστην ἐν τούτοις ἔχει διαφορὰν ἀνὴρ ἀνδρὸς, εὐχερὲς τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν· πολλὰ γὰρ ὑποδείγματα τῶν τοιούτων πεποίηκεν ὁ προγεγονὼς χρόνος. (9) Ἀσδρούβας δὲ, ἕως μὲν ἦν ἐλπὶς ἐκ τῶν κατὰ λόγον

Pœnos, qui ex elephantis pugnabant, a latere est ado (8) Et hactenus quidem anceps victoria erat: etenim ut que viri ex æquo periclitabantur; quum neque Romani vincerentur, neque Hispanis aut Carthaginiensibus sp lutis ulla superesset: et bestiæ communis pars prœlii er (9) inter dimicantes namque acies interceptæ atque confossæ, et Romanorum et Hispanorum ordines ex conturbabant. (10) Simul vero ac Claudius in Pœn aciem postremam incumbere cœpit, aliis a fronte, a tergo Hispanos prementibus, non amplius æqualis p fuit. (11) Quo factum, ut pars Hispanorum multo m in ipso certamine perimeretur. (12) Belluarum sex ipsis viris ceciderunt: quatuor, quæ ordines perrupe postea sunt captæ, sed solæ atque Indis suis nudatæ.

II. Asdrubal et semper ante eum diem, et eo maxime t pore, quod ultimum ei fuit, virum se præbuit, et in conflictu vitam finivit. Quem virum ut silentio præter tamus indictum, haudquaquam fuerit æquum. (2) Et fu quidem illum natura Hannibalis fratrem, eique Hannibal cum in Italiam proficisceretur, belli in Hispania gerend ram mandasse, antea ostendimus. (3) Pariterque sup ribus libris declaravimus, quas ipse pugnas cum Rom pugnaverit, quam multas, quam varias rerum difficul habuerit eluctandas propter duces, qui subinde in Hispa Carthagine mittebantur: postremo quum tot tantasque tunæ vices experiretur, quam semper patre Barca di se filium præbuerit, et forti ac generoso animo omnes adversaque omnia tulerit. (4) Nunc de novissimis eju taminibus dicimus, propter quæ vel maxime dignum ju vimus, ad quem cognoscendum et æmulandum lector tentionem excitaremus. (5) Enimvero plerosque o imperatores aut reges videas, quoties ad universæ rei cationem accedunt, gloriam et commoda, quæ re bene sint consecuturi, assidue sibi ob oculos ponere, sæp cum animo suo reputare, aut cum aliis disserere, quo cuncta sint administraturi, postquam ex animi senten ipsis successerit: (6) clades vero neque oculis um suis subjicere, neque eam cogitationem mente comp quomodo se gerere aliquis aut quid facere in adversi bus debeat; quum tamen proclive sit illud prius, ho magna indigeat providentia. (7) Idcirco multi, p suam ignaviam et hoc in genere imprudentiam, detri cum sua ignominia acceperunt, etsi milites sæpe forti dimicarant; et cum res antea præclare gestas detarp tum etiam, quidquid ipsis supererat vitæ, probros ignominiosum sibi reddiderunt. (8) Partem autem ma ducum hoc erroris genere decipi, longeque plurimum præstare virum viro, facile est cuivis intelligere: id exemplis quam plurimis, quæ ad hoc ævi sunt edita, constat. (9) Asdrubal vero, dum quidem probabilis aliqua supererat, posse aliquid se rebus ante gestis d

δύνασθαι πράττειν ἄξιόν τι τῶν προδεβιωμένων, μᾶλλον προενοεῖτο κατὰ τοὺς κινδύνους, ὡς τῆς αὑτοῦ σωτηρίας. (10) Ἐπεὶ δὲ πάσας ἀφελομένη εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἡ τύχη συνέκλεισε πρὸς τὸν ἔσχατον καιρὸν, οὐδὲν παραλιπὼν οὔτε περὶ τὴν παρασκευὴν, οὔτε κατὰ τὸν κίνδυνον, πρὸς τὸ νικᾷν, οὐχ ἧττον πρόνοιαν εἶχε καὶ τοῦ, σφαλεὶς τοῖς ὅλοις, ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν ὑπομεῖναι τῶν προβεβιωμένων ἀνάξιον. (11) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ τῶν ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένων, ἵνα μήτε προπετῶς κινδυνεύοντες σφάλλωσι τὰς τῶν πιστευσάντων ἐλπίδας, μήτε, φιλοζωοῦντες παρὰ τὸ δέον, αἰσχύνας καὶ ἐπονειδίστους ποιῶσι τὰς αὑτῶν περιπετείας.

III. Ῥωμαῖοι δὲ, τῇ μάχῃ κατορθώσαντες, παραυτίκα μὲν τὸν χάρακα διήρπαζον τῶν ὑπεναντίων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Κελτῶν, ἐν ταῖς στιβάσι κοιμωμένους διὰ τὴν μέθην, κατέκοπτον ἱερείων τρόπον· (2) συνήθροιζον δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τῶν αἰχμαλώτων λείαν, ἀφ' ἧς εἰς τὸ δημόσιον ἀνήχθη πλείω τῶν τριακοσίων ταλάντων. (3) Ἀπέθανον δὲ τῶν μὲν Καρχηδονίων κατὰ τὴν μάχην σὺν τοῖς Κελτοῖς οὐκ ἐλάττους μυρίων, τῶν δὲ Ῥωμαίων περὶ δισχιλίους. Ἑάλωσαν δὲ καὶ ζωγρείᾳ τινὲς τῶν ἐνδόξων Καρχηδονίων, οἱ δὲ λοιποὶ κατεφθάρησαν. (4) Τῆς δὲ φήμης ἀφικομένης εἰς τὴν Ῥώμην, κατὰ μὲν ἀρχὴν ἠπίστουν, τῷ λίαν βούλεσθαι τοῦτο γενόμενον ἰδεῖν· (5) ἐπειδὴ δὲ καὶ πλείους ἧκον, οὐ μόνον τὸ γεγονὸς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ μέρος διασαφοῦντες, τότε δὴ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης ἦν ἡ πόλις πλήρης, καὶ πᾶν μὲν τέμενος ἐκοσμεῖτο, πᾶς δὲ ναὸς ἔγεμε πελάνων καὶ θυμάτων· (6) καθόλου δ' εἰς τοιαύτην εὐελπιστίαν παρεγίνοντο καὶ θάρσος, ὥστε πάντας τὸν Ἀννίβαν, ὃν μάλιστα πρότερον ἐφοβήθησαν, τότε μηδ' ἐν Ἰταλίᾳ νομίζειν παρεῖναι.

efficere, nihil antiquius in obeundis prœliis habuit, propriæ salutis conservatione. (10) Postquam vero nudatum omni spe in posterum fortuna ad hujus postremi certaminis necessitatem adegit, etsi nihil est ab eo prætermissum, neque in apparatibus, neque in ipso conflictu, quod ad victoriam consequendam faceret, non minus tamen meditatus fuerat, si forte in universæ rei fraudem laberetur, quo pacto cum præsenti fortuna ita congrederetur, ut anteactam vitam nullo facinore se indigno dehonestaret. (11) Atque hæc eorum gratia dicta mihi sunto, qui in rebus agendis versantur, ne aut præliorum aleam temere subeuntes, eorum, qui suam salutem fidei ipsorum commiserunt, spem fallant; aut immodica vitæ conservandæ cupiditate turpitudinis atque ignominiæ notam adversæ fortunæ suæ inurant.

III. Romani, post victoriam partam, protinus castra hostium diripuerunt, multosque ibi Gallos, in toris stramineis præ temulentia jacentes, in modum victimarum jugularunt: (2) tum vero reliquam prædam captivorum collegerunt, ex qua in ærarium talenta amplius trecenta sunt relata. (3) Ceciderunt in pugna, Carthaginiensium et Gallorum non pauciores decem millibus: Romanorum circiter duo millia. (4) Venere autem in potestatem vivi e principibus Carthaginiensium nonnulli; ceteri omnes perierunt. (5) Hujus victoriæ fama Romam allata, initio parum in vulgus rescredita, sicut fieri amat, quoties aliquid vehementer optamus. Pluribus deinde advenientibus, qui non solum rei bene gestæ nuncium afferrent, sed etiam sigillatim cuncta declararent; tum enimvero lætitia insanum magna civitas est repleta, tum omnia delubra cerneres exornari, in omnes sacras sedes liba et victimas congeri: (6) atque uno verbo, bonam adeo spem omnes conceperunt et fiduciam, ut jam Hannibalem, quem tantopere hactenus timuerant, ne esse quidem in Italia amplius putarent.

II. RES GRÆCORUM.

(I.) Excerptorum Antiquorum cap. 4-6.

[V.] « Ὅτι μὲν οὔτε Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς, οὔθ' ἡ Ῥοδίων πόλις, οὔθ' ἡ τῶν Βυζαντίων, καὶ Χίων, καὶ Μιτυληναίων, ἐν παρέργῳ τίθενται τὰς ὑμετέρας, ἄνδρες Αἰτωλοὶ, διαλύσεις, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπολαμβάνω τοῦτ' εἶναι συμφανές. (2) Οὐ γὰρ νῦν πρῶτον, οὐδὲ δεύτερον, ποιούμεθα πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης λόγους· ἀλλ' ἐξ ὅτου τὸν πόλεμον ἀνεστήσατε, προσεδρεύοντες, καὶ πάντα καιρὸν θεραπεύοντες, οὐ διαλείπομεν ὑπὲρ τούτων ποιούμενοι πρὸς ὑμᾶς μνείαν· (3) κατὰ μὲν τὸ παρὸν, τῆς ὑμετέρας καὶ Μακεδόνων στοχαζόμενοι καταφθορᾶς· πρὸς δὲ τὸ μέλλον, καὶ περὶ τῶν σφετέρων πατρίδων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων προνοούμενοι. (4) Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ πυρὸς, ὅταν ὑφάψῃ τις ἅπαξ τὴν ὕλην, οὐκέτι τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῇ τούτου προαιρέσει γίγνεται τὸ συμβαῖνον, ἀλλ' ᾗ ποτ' ἂν τύχῃ λαμβάνει τὴν νομὴν, τὸ πλεῖον ὑπὸ τῶν ἀνέμων κυβερνώμενον, καὶ τῇ τῆς ὑποκειμένης

(I.) *Legatio ad Ætolos de pace.*

V. « Equidem, viri Ætoli, pacem vestram neque a Ptolemæo rege, neque a civitatibus Rhodiorum, Byzantiorum, Chiorum, et Mitylenæorum negligi, sed, ut illa fiat, curæ eis esse non levi, res ipsas palam facere autumo. (2) Neque enim nunc primum, aut iterum, super negotio pacis vos convenimus: sed ex quo bellum vos resuscitastis, nos in hoc incumbere, omnemque occasionem captare, et mentionem hujus rei apud vos facere non destitimus: (3) primum quidem, vestrum et Macedonum intuentes exitium, quo vos mutuo atteritis; deinde vero et nostrarum patriarum et communi omnium Græcorum saluti mature consulere cupientes. (4) Nam quod in igne fieri amat, ut, postquam semel aliquis aptam ei concipiendo materiam accenderit, de cetero non amplius « in ejus arbitrio rei eventus sit positus; sed, quo tulerit casus, late grassetur incendium, prout ventorum, qui in tali re plurimum valent, flatus impulerent, et subjectæ materiæ conflagratio induxit, sæpe ut præter omnium

ὕλης διαφθορᾷ, καὶ πολλάκις ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐμπρήσαντα πρῶτον ὥρμησε παραλόγως· (5) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πόλεμος, ὑπό τινων ὅταν ἅπαξ ἐκκαυθῇ, ποτὲ μὲν αὐτοὺς τούτους πρώτους ἀπόλλυσι, ποτὲ δὲ φέρεται φθείρων ἀδίκως πᾶν τὸ παραπεσόν οἱ, καινοποιούμενος καὶ προσφυσώμενος, ὥσπερ ὑπ' ἀνέμων, ὑπὸ τῆς τῶν πλησιαζόντων ἀγνοίας. (6) Διόπερ, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί, νομίσαντες καὶ τοὺς νησιώτας πανδημεὶ, καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας παρόντας ὑμῶν δεῖσθαι, τὸν μὲν πόλεμον ἆραι, τὴν δ' εἰρήνην ἑλέσθαι, διὰ τὸ καὶ πρὸς σφᾶς ἀνήκειν τὰ γιγνόμενα, σωφρονήσαντες ἐντράπητε, καὶ πείσθητε τοῖς παρακαλουμένοις. (7) Καὶ γὰρ εἰ κατά τινα τύχην ἐπολεμεῖτε πόλεμον ἀλυσιτελῆ μὲν, ἐπειδὴ παντὶ πολέμῳ τοῦτο παρέπεται κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔνδοξον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, καὶ κατὰ τὴν τῶν ἀποβαινόντων ἐπιγραφήν· ἴσως ἄν τις ὑμῖν ἔσχε συγγνώμην, φιλοτίμως διακειμένοις. (8) Εἰ δὲ πάντων αἴσχιστον, καὶ πολλῆς ἀδοξίας πλήρη καὶ βλασφημίας· ἆρ' οὐ μεγάλης προσδεῖται τὰ πράγματα ἐπιστάσεως; (9) Ῥηθήσεται γὰρ τὸ δοκοῦν μετὰ παῤῥησίας· ὑμεῖς δ', ἂν εὖ φρονῆτε, μεθ' ἡσυχίας ἀνέξεσθε. (10) Πολλῷ γάρ ἐστιν ἄμεινον, ὀνειδισθέντας ἐν καιρῷ σωθῆναι μᾶλλον, ἢ πρὸς χάριν ἀκούσαντας μετ' ὀλίγον ἀπολέσθαι μὲν αὐτοὺς, ἀπολέσθαι δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας.

V. [VI.] « Λάβετε τοίνυν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν αὐτῶν ἄγνοιαν. Φατὲ μὲν γὰρ, πολεμεῖν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Φίλιππον, ἵνα σωζόμενοι μὴ ποιῶσι τούτῳ τὸ προσταττόμενον· (2) πολεμεῖτε δὲ ἐπ' ἐξανδραποδισμῷ καὶ καταφθορᾷ τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα γὰρ αἱ συνθῆκαι λέγουσιν ὑμῶν αἱ πρὸς Ῥωμαίους, αἳ πρότερον μὲν ἐν τοῖς γράμμασιν ὑπῆρχον, νῦν δ' ἐν τοῖς πράγμασι θεωροῦνται γιγνόμεναι. (3) Καὶ τότε μὲν αὐτὰ τὰ γράμματα τὴν αἰσχύνην ὑμῖν ἐπέφερε, νῦν δὲ διὰ τῶν ἔργων ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦτο γίγνεται πᾶσι καταφανές. (4) Λοιπὸν, ὁ μὲν Φίλιππος ὄνομα γίγνεται καὶ πρόσχημα τοῦ πολέμου· πάσχει γὰρ οὐδὲν δεινόν· τούτῳ δὲ συμμάχων ὑπαρχόντων Πελοποννησίων τῶν πλείστων, Βοιωτῶν, Εὐβοέων Φωκέων, Λοκρῶν, Θετταλῶν, Ἠπειρωτῶν, κατὰ τούτων δὲ πεποίησθε τὰς συνθήκας· (5) ἐφ' ᾧ « τὰ μὲν σώματα καὶ τὰ ἔπιπλα Ῥωμαίων « ὑπάρχειν· τὰς δὲ πόλεις καὶ τὴν χώραν Αἰτωλῶν. » (6) Καὶ κυριεύσαντες μὲν αὐτοὶ πόλεως, οὔτ' ἂν ὑβρίζειν ὑπομείνητε τοὺς ἐλευθέρους, οὔτ' ἐμπιπράναι τὰς πόλεις, νομίζοντες ὠμὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον καὶ βαρβαρικόν· (7) συνθήκας δὲ πεποίησθε τοιαύτας, δι' ὧν ἅπαντας τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐκδότους δεδώκατε τοῖς βαρβάροις εἰς τὰς αἰσχίστας ὕβρεις καὶ παρανομίας. (8) Καὶ ταῦτα πρότερον μὲν ἠγνοεῖτο· νυνὶ δὲ διὰ τῆς Ὠρειτῶν καὶ τῶν ταλαιπώρων Αἰγινητῶν ἅπασι γεγόνατε καταφανεῖς, τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐπὶ τὴν ἐξώστραν ἀναβιβαζούσης τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν. (9) Ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ τοῦ πολέμου καὶ τὰ νῦν ἤδη συμβαίνοντα τοιαῦτ' ἐστί· τὸ δὲ τέλος, ἂν ὅλως πάντα κατὰ

opinionem ipsum auctorem incendii primum flamma in
dat : (5) sic etiam bellum, ubi semel a quibusdam est
censum, ipsos interdum, qui excitarunt, primos omni
perdit; interdum vero per quidquid est obvium, imme
devastans omnia, late fertur, velut novas subinde vires
quirens, et stultitia proximorum populorum non secus ac fl
ventorum irritatum. (6) Quamobrem, viri Ætoli, qu
præsens natio universa Græcorum, sive qui insulas,
qui Asiam incolunt, vos nunc rogaret, ut bellum hoc p
velitis commutare, quoniam et ad ipsos quoque ea res p
tinet, mentem meliorem induite, revereamini eos, qui
orant, et precibus nostris exorari vos sinite. (7) Enim
si ita vobiscum fortuna ageret, ut bellum gereretis,
mnosum illud quidem vobis (neque enim ullam fere
bellum, cui hæc non adhæreat conditio), sed cum gl
tamen vestra conjunctum, et propter causam, quæ i
conflasset, et propter egregium laudis titulum, qui
confecto vos maneret; posset fortasse aliquis huncce an
rum obstinationem tantam vobis condonare. (8) Sin
istud bellum omnium turpissimum, et quod infamia
opplebit, et maledictis omnium objiciet; nonne etiam a
etiam diligenter, quid agatis, vobis est attendendum?
Dicam enim libere quod sentio : vos, si sapitis, oratio
meam æquis animis accipietis. (10) Præstat enim lo
viri Ætoli, ut opportune objurgati salutem consequ
potius, quam ut, iis nunc auditis, quæ grata vobis f
sint, postmodum et ipsi pereatis, et reliquum omne
cum nomen vobiscum in perniciem trahatur.

VI. « Agite igitur, quanto in errore versemini, ob o
vobis ponite. Nempe dicitis, pro Græcis hoc cum Ph
bellum vos gerere, ut ab illius imperio ac dominatio
liberetis : (2) cum his vero dictis Græciam ea lege
premitis, ut servituti eam mancipetis, et funditus de
Ita namque fœderis vestri cum Romanis conditiones f
quæ antea quum scriptis essent comprehensæ, nunc i
ctum adductæ cernuntur. (3) Et tunc quidem vel
scripta magnam infamiæ notam vestro nomini inure
nunc rerum ipsarum argumentis vestra omnia consi
tent. (4) Quid multa? Philippi nomen non jam ob
assumitur, nisi ad speciem et prætextum belli : na
quidem damnum accipit nullum : sed quum socios
majorem Peloponnesiorum partem, item Bœotos, Eu
ses, Phocenses, Locros, Thessalos, Epirotas, isti su
quorum perniciem fœdus est a vobis factum. Cui
hæc dicta lex est : (5) « ut corpora et supellex eoru
« fuerint capti, in prædam Romanis cedant, urbes atq
« sint Ætolorum. » (6) Et qui, si oppidum aliquod i
statem vestram redegissetis, liberos homines cont
afficere numquam sustineretis, neque urbes ipsas
dere, quod crudelis id profecto et barbari animi ess
retis, (7) ejusmodi tamen fœdus probastis, per cuj
ditiones ceteri omnes Græci ad omne injuriæ et fœd
contumeliæ genus a vobis deduntur. (8) Quæ vest
silia quum nemini ante essent nota, nunc per Orita
infelicium Æginetarum calamitates, qui vester esset a
patefactum est omnibus : postquam amentiam ve
velut dedita opera, in exostram traduxit fortuna.
belli quidem principium, quæque jam nunc eveniun
hujusmodi. Finem vero, si vel omnia vobis omn
animi sententia successerint, ecquem par est exsp

... ὑμῖν χωρήσῃ, ποῖόν τι δεῖ προσδοκᾷν; ἆρ' οὐ κα... ἀρχὴν μεγάλων ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν;

VI. [VII.] « Ὅτι γὰρ, ἂν Ῥωμαῖοι τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλε... ἀποτρίψωνται (τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν ὀλίγῳ, συγκεκλει... τῆς Βρεττίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους Ἀννίβου), ... ὅτι πάσῃ τῇ δυνάμει τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς ... τὴν Ἑλλάδα τόπους ποιήσονται, λόγῳ μὲν Αἰ... βοηθήσοντες κατὰ Φιλίππου, τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶ... ἐφ' ἑαυτοὺς ποιησόμενοι, καὶ λίαν τοῦτ' ἐστὶ κατα... (3) Ἐάν τε καλῶς προθῶνται ποιεῖν Ῥωμαῖοι ... ἐκείνων ἔσεσθαι καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν ... ἐάν τε κακῶς, τῶν αὐτῶν ὑπάρξειν καὶ τὰς ... ἐκ τῶν ἀπολλυμένων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν ... (4) Ὑμεῖς δὲ τότε τοὺς θεοὺς ἐπικαλέσεσθε ..., ὅταν μήτε τῶν θεῶν βούληται, μήτε τῶν ... ἔτι δύνηται βοηθεῖν ὑμῖν μηδείς. (5) Ἴσως ... ἐξ ἀρχῆς ἔδει πάντα προορᾶσθαι· τοῦτο γὰρ ἦν ... πρέπον. (6) Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ διαφεύγει τῶν ... τὴν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν, νῦν γε δέον ἂν ... διὰ τούτων τῶν πραγμάτων συνεωρακότας τὸ ..., βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος. ... μὴν ἀλλ' ἡμεῖς γε κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν ἀπολε... τῶν ἁρμοζόντων ἢ λέγειν ἢ πράττειν τοῖς ... φίλοις, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τὸ δοκοῦν μετὰ ... εἰρήκαμεν· (8) ὑμᾶς δ' ἀξιοῦμεν καὶ πα..., μήτ' αὐτοῖς φθονῆσαι, μήτε τοῖς ἄλλοις ..., τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σωτηρίας. » (9) Τού... ποιήσαντος διατροπήν τινα τοῖς πολλοῖς, ὡς ... μετὰ τοῦτον εἰσῆλθον οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου ..., οἳ τοὺς μὲν κατὰ μέρος λόγους ὑπερέθεντο, ... ἥκειν ἔχοντες ἐντολάς· (10) « αἱρουμέ... τῶν Αἰτωλῶν τὴν εἰρήνην, ἑτοίμως δέχεσθαι· ..., τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρόν... τῆς Ἑλλάδος ἐπιμαρτυραμένους χωρίζεσθαι, ... μετὰ ταῦτα συμβησομένων τοῖς Ἕλλησιν ..., ἀλλ' οὐ Φίλιππον αἴτιον, δεήσει νομίζειν. »

(II.) Excerpt. Valesian. ex lib. XI.

... [IV.] Φίλιππος, πορευθεὶς ἐπὶ τὴν Τριχωνίδα λί... καὶ παραγενόμενος εἰς τὸν Θέρμον, ἔνθα ἦν ἱερὸν ..., ὅσα πρότερον ἀπέλιπε τῶν ἀναθημάτων, ... ἅπαντα διελωβήσατο· κακῶς μὲν πρὸ τοῦ, ... τότε χρώμενος τῷ θυμῷ. (2) Τὸ γὰρ, τοῖς ... ὀργιζόμενον εἰς τὸ θεῖον ἀσεβεῖν, τῆς πάσης ... ἐστὶ σημεῖον.

(Suidas in Κατοιμώξας.)

... πολλὰ μὲν αὐτὸν κατοιμώξας (intell. ὁ Φίλιπ...) ... παρὰ μικρὸν ἔλθοι τοῦ λαβεῖν Ἄτταλον ὑπο...

(Steph. Byz.)

... Ἐλλόπιον, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

quis vero dubitat, futurum id Græcis magnorum principium malorum?

VII. « Etenim manifesta utique res est, Romanos, ubi primum, quod nunc in Italia bellum geritur, a cervicibus suis fuerint amoliti (quod quidem brevi futurum est, coacto jam Hannibale in angulum quemdam agri Bruttii concedere), (2) inde omnibus viribus Græciam esse invasuros, verbo quidem, ut Ætolis contra Philippum ferant opem; re autem, ut sui juris atque ditionis universam faciant. (3) Qui si, Græcia omni subacta, benigne agere nobiscum voluerint, soli ex eo gratiam colligent, solis omnia beneficia forentur accepta : sin autem in nos secius consuluerint, et eorum, qui perierint, spolia, et eorum, qui servati fuerint, dominatio penes eosdem est futura. (4) Tum enimveró vos deum fidem testabimini, cum neque deorum ullus voluntatem, neque hominum facultatem ferendæ vobis opis habebit. (5) Erant igitur fortasse omnia hæc mala vobis ab initio prospicienda : id enim vos maxime decuisset. (6) Verumtamen, quando pars magna eorum, quæ sunt futura, humanam providentiam effugiunt, nunc saltem æquum fuerit, impendentes calamitates de præsentibus conjectantes, saniora in posterum consilia inire. (7) Quidquid sit, nos quidem in præsentia eorum omnium, quæ veris amicis dicenda erant, aut facienda, nihil omnino prætermisimus : sed, quæ videbatur nobis de futuro rerum statu, libere vobis exposuimus. (8) Quod superest, petimus a vobis, atque adeo vos hortamur, ut neque vobis ipsis, neque reliquis Græcis libertatem et salutem invideatis. » (9) Hujusmodi oratione quum orator hic audientium multitudinem non mediocriter visus esset commovisse, post eum Philippi legati sunt ingressi, qui, pluribus verbis in præsens supersedentes, duo se mandata dixerunt attulisse : (10) « si pacem Ætoli probarent, ad eam accipiendam paratum esse Philippum : sin minus, discessuros se statim, ubi deos atque legatos, qui e variis Græciæ locis adessent, forent testati, omnium malorum, quæ post hæc eventura Græcis essent, Ætolos, non autem Philippum, debere censeri causam atque auctores. »

(II.) *Thermum rursus spoliat Philippus.*

IV. Philippus, ad Trichonidem paludem progressus, postquam Thermum advenit, quo in oppido Apollinis templum erat, quæcumque ex donariis prius intacta reliquerat, tunc omnia rursus disturbavit : et tunc et antea pravo animi impetu actus. (2) Nam, ex concepto adversus homines furore ad violandos etiam deos ferri, summæ dementiæ indicium est.

Philippus multum lamentatus est sortem suam, quod prope admodum abfuisset, ut Attalum in potestatem suam redigeret. [*Conf. Livium* XXVIII, 7.]

(3) Ellopium, oppidum Ætoliæ. Polyb. XI.

(Steph. Byz.)

(4) Φύταιον, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

(III.) Ex Suida et ora Codicis Urbinatis.

(Suidas in Στρατηγοί.)

VIII. Τριῶν ὄντων τρόπων, καθ' οὓς ἐφίενται πάντες στρατηγίας οἱ κατὰ λόγον αὐτῇ προσιόντες· πρώτου μὲν, διὰ τῶν ὑπομνημάτων καὶ τῆς ἐκ τούτων κατασκευῆς· (2) ἑτέρου δὲ, τοῦ μεθοδικοῦ, καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐμπείρων ἀνδρῶν παραδόσεως· τρίτου δὲ, τοῦ διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξεως καὶ τριβῆς· (3) πάντων ἦσαν τούτων ἀνεννόητοι οἱ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγοὶ ἁπλῶς.

(Idem in Ζῆλος et alibi.)

(4) Τοῖς γὰρ πλείστοις ὑπεγεγόνει τις ζῆλος ἐκ τῆς τῶν ἄλλων ἀλαζονείας καὶ τῆς ἀκαιρίας. (5) Ἐσπούδαζον γὰρ τὰς ἀκολουθίας καὶ τὰς ἐσθῆτας διαφερόντως, καί τις ἦν περὶ τοὺς πλείστους καλλωπισμὸς, ὑπερέχων τὴν ἐκ τοῦ βίου χορηγίαν. (6) Ὅπλων δὲ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἐποιοῦντο λόγον.

(Ora Cod. Urbinatis; et Suidas in Ἐκθεατρίζουσι.)

(7) Οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν εὐτυχούντων οὐδὲ πειρῶνται μιμεῖσθαι· τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες, μετὰ βλάβης ἐκθεατρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν.

Excerpt. Antiq. ex lib. XI, cap. 7 - 16.

IX. « Μεγάλα μὲν γὰρ, ἔφη, τὴν λαμπρότητα συμβάλλεσθαι πρὸς ἔκπληξιν τῶν ὑπεναντίων, πολλὰ δὲ συνεργεῖν τὴν ἐκ τῆς ἐπισκευῆς ἁρμογὴν τῶν ὅπλων εἰς τὴν χρείαν. (2) Γίγνεσθαι δ' ἂν μάλιστα τὸ δέον, εἰ τὴν μὲν ἐπιμέλειαν, ἣν νῦν ποιοῦνται περὶ τὸν ἱματισμὸν, ταύτην ποιήσαιντο περὶ τῶν ὅπλων· τὴν δὲ πρότερον ὀλιγωρίαν περὶ τῶν ὅπλων παρ' αὐτοῖς ὑπάρχουσαν, ταύτην μετενέγκαιεν ἐπὶ τὰς ἐσθῆτας. (3) Οὕτω γὰρ ἅμα τούς τε κατ' ἰδίαν βίους ὠφεληθήσεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράγμαθ' ὁμολογουμένως αὐτοὺς δυνήσεσθαι σώζειν. (4) Διόπερ, ἔφη, δεῖν τὸν εἰς ἐξοπλισίαν ἢ στρατείαν ἐκπορευόμενον, ὅτε μὲν τὰς κνημῖδας περιτίθεται, σκοπεῖν, ὅπως ἀραρυῖαι καὶ στίλβουσαι τῶν ὑποδεσμῶν καὶ κρηπίδων ὑπάρχωσιν αὗται μᾶλλον· (5) ὅταν δὲ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸν θώρακα καὶ τὸ κράνος διαλαμβάνῃ, περιβλέπειν, ἵνα τῆς χλαμύδος καὶ τοῦ χιτῶνος καθαρσιώτερα ταῦθ' ὑπάρχῃ καὶ πολυτελέστερα. (6) Παρ' οἷς γὰρ τὰ πρὸς ἐπιφάνειαν αἱρετώτερά ἐστι τῶν πρὸς τὴν χρείαν, παρὰ τούτοις αὐτόθεν εὐθέως προφανὲς εἶναι τὸ συμβησόμενον ἐν τοῖς κινδύνοις. (7) Καθόλου δ' ἠξίου διαλαμβάνειν, ὡς ὁ μὲν ἐν τοῖς ἱματίοις καλλωπισμὸς γυναικός ἐστι, καὶ ταύτης οὐ λίαν σώφρονος· ἡ δ' ἐν τοῖς ὅπλοις πολυτέλεια καὶ σεμνότης ἀνδρῶν ἀγαθῶν, προαιρουμένων ἑαυτοὺς καὶ τὰς πατρίδας ἐνδόξως σώζειν. » (8) Πάντες δ' οἱ παρόντες οὕτως ἀπεδέξαντο τὰ ῥηθέντα, καὶ τὸν νοῦν

(4) Phytæum, oppidum Ætoliæ. Polyb. XI.

(III.) *Philopœmen vincit Machanidam, Lacedæmoniorum tyrannum.*

VIII. Cum tres sint modi, quibus dignitatem imper riam appetunt illi, qui ratione et judicio ad eam gerend accedunt : unus, per lectionem Historiarum et scient quam quis inde sibi comparat; (2) alter, methodicus, per præcepta virorum artis illius peritorum; tertius, ipsarum rerum experientiam et usum; (3) horum omn prorsus imperiti fuerunt duces Achæorum.

(4) Plerosque æmulatio quædam, propter reliquorum stum et intemperantiam, invaserat. (5) Nam et comit et exquisiti vestitus vehementer erant studiosi: et pleri erat is corporis cultus et ornatus, qui fortunarum facul superaret : (6) armorum vero ne minimam quidem r nem habebant.

(7) Plerique seria quidem fortunatorum virorum fact tari non student; sed ludicra eorumdem imitantes, damno levitatem suam omnium spectaculo exponunt.

IX. Dicebat Philopœmen splendorem armorum ad rorem hostibus incutiendum vim magnam habere; apt nem vero eorumdem ex concinnitate fabricæ, ad usum ferre mirum quantum. (2) Rite autem omnia tum de iri administratum, si, quam nunc in vestitu curam adhib eam ad arma convertissent, quanta autem nunc sit ipsos armorum incuria, eam transtulissent ad vestes Hoc namque pacto simul rei familiari suæ melius ipso sulturos, simul reipublicæ tuendæ majorem facultate bituros. (4) Oportere igitur, ut is, qui vel ad decurs vel ad expeditionem se accingit, cum ocreas induit, diligenter, ut illæ magis, quam ut calceamenta et cre sint aptæ atque splendentes. (5) Quando clypeum sum loricam ac galeam, etiam atque etiam videndum, ut diora et exquisitiora ista sint, quam chlamys aut t (6) Ubi enim, quæ ad speciem dumtaxat faciunt, m studio excoluntur iis quæ ad usum deserviunt, ibi m stum esse vel ex eo ipso statim, qualis præliorum ev sit futurus. (7) Omnino vero id postulabat Philopœ ut cuncti sibi persuaderent, cultus nimiam curam m convenire, et ei quidem non nimis modestæ; armorum pretiosorum studium et decus viris fortibus, qui et su patriæ salutem cum gloria conservare propositum hab (8) Hæc dicenti omnes qui aderant assentiri, ac pr

τῆς παρακλήσεως ἐθαύμασαν, ὥς καὶ παραχρῆμα μὲν ...πορευόμενοι τὸ βουλευτήριον, εὐθέως ἐνεδείκνυντο ...ς κεκαλλωπισμένους, καὶ διακλίνειν ἐνίους ἠνάγκα... τῆς ἀγορᾶς. (9) Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ἐξοπλι...ίαις καὶ στρατείαις παρετήρουν σφᾶς αὐτοὺς ἐν τοῖς ...ρημένοις.

X. Οὕτως εἷς λόγος, εὐκαίρως ῥηθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς ...ίστου, πολλάκις οὐ μόνον ἀποτρέπει τῶν χειρί...ων, ἀλλὰ καὶ παρορμᾷ πρὸς τὰ κάλλιστα τοὺς ἀνθρώ...ς. (2) Ὅταν δὲ καὶ τὸν ἴδιον βίον ἀκόλουθον ...φαίνηται τοῖς εἰρημένοις ὁ παρακαλῶν, ἀνάγκη λαμ...ειν τὴν πρώτην πίστιν τὴν παραίνεσιν. Ὃ δὴ ...ὶ ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα μάλιστ' ἄν τις ἴδοι γιγνόμενον. (3) Κατά τε γὰρ τὴν ἐσθῆτα καὶ σίτησιν ἀφελὴς καὶ ...ς ἦν ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς τοῦ σώματος θερα...ς, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐντεύξεις, εὐπερίκοπτος καὶ ἀνε...ος. (4) Περί γε μὴν τοῦ παρ' ὅλον τὸν βίον ...εύειν, μεγίστην ἐποιήσατο σπουδήν. Τοιγάρτοι ...ς καὶ τὰ τυχόντα ἀποφαινόμενος, μεγάλην ἐγκα... πίστιν τοῖς ἀκούουσι. (5) Παράδειγμα γὰρ ἐν ... τὸν ἴδιον βίον εἰσφερόμενος, οὐ πολλῶν ἐποίει ...εῖσθαι λόγων τοὺς ἀκούοντας. (6) Διὸ καὶ πολ...ς λόγους μακρούς, καὶ δοκοῦντας ὑπὸ τῶν ἀντι...ομένων δεόντως εἰρῆσθαι, δι' ὀλίγων ῥημάτων ...ται καὶ ταῖς ἐννοίαις τῶν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ...λε. (7) Πλὴν τότε, συντελεσθέντος τοῦ διαβου...ου, πάντες ἐπανῆγον ἐπὶ τὰς πόλεις, τά τε ῥηθέντα ... τὸν ἄνδρα διαφερόντως ἀποδεδεγμένοι, καὶ νομί..., οὐδ' ἂν παθεῖν οὐδὲν δεινὸν ἐκείνου προεστῶτος. (8) Ὁ δὲ Φιλοποίμην εὐθέως ἐπορεύετο εἰς τὰς πόλεις, ...ς καὶ μετὰ σπουδῆς ποιούμενος τὴν ἔφοδον. (9) ...ετα συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, ἅμα μὲν συνέταξε, ... καὶ τέλος οὐδ' ὅλους ὀκτὼ μῆνας χρησάμενος τῇ ... παρασκευῇ καὶ μελέτῃ, συνῆγε τὰς δυνάμεις ...τίνειαν, διαγωνιούμενος πρὸς τὸν τύραννον ὑπὲρ ...άντων τῶν Πελοποννησίων ἐλευθερίας.

XI. Ὁ δὲ Μαχανίδας, καταπεθαῤῥηκὼς, καὶ νο..., ὡσανεὶ κατ' εὐχὴν αὐτῷ γίγνεσθαι τὴν τῶν ... ὁρμὴν, ἅμα τῷ γνῶναι, διότι συνηθροισμένοι ...ουσιν εἰς τὴν Μαντίνειαν· (2) παρακαλέσας ἐν ... τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ... εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινού..., ...ηγεν ὡς ἐπὶ τὴν Μαντίνειαν· (3) τῆς μὲν ...ς καθηγούμενος τῷ δεξιῷ κέρατι, τοὺς δὲ μι...ους ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῆς πρωτοπορείας ...λλήλους ἄγων, ἐπὶ δὲ τούτοις ζεύγη, πλῆθος ὀρ... καὶ βελῶν κομίζοντα καταπελτικῶν. (4) Κατὰ ... αὐτὸν καιρὸν Φιλοποίμην, εἰς τρία μέρη διῃρη... τὴν δύναμιν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς Μαντινείας, κατὰ μὲν ... ἐς τὸ Ποσειδῶνος ἱερὸν φέρουσαν τοὺς Ἰλλυριοὺς ...ωρακίτας, ἅμα δὲ τὸ ξενικὸν ἅπαν καὶ τοὺς εὐ...· κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ὡς πρὸς τὰς δύσεις, τοὺς φα...ίτας· ἔτι δὲ κατὰ τὴν ἐχομένην τοὺς πολιτικοὺς ...εῖς. (5) Τοῖς μὲν οὖν εὐζώνοις κατελάβετο πρώτοις

monentis prudentiam sic admirari, ut e vestigio curia egressi, nitidiore cultu insignes digito statim indicarent, quosdam etiam forum devitare adigerent. (9) Sed multo magis cum in decursionibus, tum in expeditionibus, sese mutuo, quod ad prædictas res attinet, observabant.

X. Adeo unica sæpe oratio, ab auctoritatis magnæ viro tempestive habita, non solum a pessimis revocare homines moribus, sed etiam ad honestissima instituta potest impellere. (2) Quod si vero vitam quoque suam dictis congruentem, qui monet, exhibuerit, tum necesse est præcipuum pondus habeat ejus cohortatio. Quod sane in eo viro, ut si in ullo umquam alio, videres. (3) Erat enim ille in vestitu et victu facilis et parvo contentus. Pariter et in corporis famulitio, et in congressibus item, simplex erat, et ab omni invidioso fastu alienus. (4) Ante omnia id summo studio per omnem vitam curabat, ut vera loqueretur: ex quo fiebat, ut quoties aliquid diceret, licet pauca verba proferret, quæque viderentur aliud agenti excidisse, maxime tamen illi apud audientes fides constaret. (5) Nam quum vitam ita instituisset suam, ut pro exemplo esset omnibus exposita; facile utique obtinebat, ut ad faciendam fidem multis verbis opus non haberet. (6) Sæpe igitur orationes longas, quæ magna etiam cum ratione a diversum in republica sentientibus allatæ in medium fuisse videbantur, brevi ipse sermone (tantum apud cives et fides hujus viri valebat, et rerum gestarum cogitatio) funditus evertit. (7) Ut redeam ad rem, dimisso concilio, ad suas quique civitates reverterunt, et cohortationem hanc et illius auctorem summopere comprobantes, persuasique, eo rempublicam gubernante, nihil adversi esse sibi metuendum. (8) Philopœmen sine ulla mora urbes circumire, summo labore et studio omnia lustrare. (9) Deinde multitudine in singulis locis convocata, simul centuriavit [et exercuit]. Octo ad summum menses, et eos quidem integros, in apparatu copiarum et exercitatione Philopœmen impenderat, quando, pro libertate omnium Peloponnesiorum cum tyranno acie decreturus, Mantineam exercitum congregavit.

XI. Machanidas, cui suæ vires placebant, expeditionem hanc Achæorum adversus se velut omnibus votis expetendam sibi ratus, ut primum Mantineam convenisse hostium copias cognovit, (2) hortatus Tegeæ Lacedæmonios, prout tempus monebat, postero statim die primo diluculo Mantineam duxit. (3) In dextro phalangis cornu curabat ipse: mercenarii ad latus utrumque primi agminis æquis passibus procedebant: sequebantur carri, vim magnam qua tormentorum qua telorum catapulticorum devehentes. (4) Eodem etiam tempore Philopœmen, diviso in tres partes exercitu, ipse quoque Mantinea eduxit. Per eam viam, qua ad Neptuni fanum itur, Illyrios et loricatos emisit, et mercenariorum universam manum, itemque expeditos: per eam, quæ proxime sequebatur occidentem versus, phalangitas: per huic proximam, equites urbanos. (5) Primos omnium expeditos misit ad occupandum tumulum, qui in

τὸν λόφον τὸν πρὸ τῆς πόλεως, ὃς ἀνατείνων ἱκανὸν ὑπὲρ τὴν ὁδὸν κεῖται τὴν Ξενίδα, καὶ τὸ προειρημένον ἱερόν· τοὺς δὲ θωρακίτας συνάπτων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν κατέστησε· τούτοις δὲ συνεχεῖς τοὺς Ἰλλυριοὺς παρενέβαλε. (6) Μετὰ δὲ τούτους, ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν, τὴν φάλαγγα κατὰ τέλη σπειρηδὸν ἐν διαστήμασιν ἐπέστησε παρὰ τὴν τάφρον, τὴν φέρουσαν ἐπὶ τοῦ Ποσειδίου διὰ μέσου τοῦ τῶν Μαντινέων πεδίου, καὶ συνάπτουσαν τοῖς ὄρεσι τοῖς συντερμονοῦσι τῇ τῶν Ἐλισφασίων χώρᾳ. (7) Πρὸς μὲν τούτοις ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἐπέστησε τοὺς Ἀχαϊκοὺς ἱππεῖς, ὧν Ἀρισταίνετος ἡγεῖτο ὁ Δυμαῖος· κατὰ δὲ τὸ λαιὸν αὐτὸς εἶχε τὸ ξενικὸν ἅπαν ἐν ἐπαλλήλοις τάξεσιν.

XII. Ἅμα δὲ τῷ σύνοπτον ἤδη καλῶς εἶναι παραγενομένην τὴν τῶν ὑπεναντίων δύναμιν, ἐπιπορευόμενος τὰ συστήματα τῶν φαλαγγιτῶν παρεκάλει βραχέως μὲν, ἐμφαντικῶς δὲ τοῦ παρόντος κινδύνου. (2) Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τῶν λεγομένων ἀσαφῆ συνέβαινε γίγνεσθαι· διὰ γὰρ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν καὶ πίστιν τῶν ὄχλων εἰς τοιαύτην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε παραπλησίαν ἐνθουσιασμῷ τὴν ἀντιπαράκλησιν γίγνεσθαι τῶν δυνάμεων, ἄγειν καὶ θαῤῥεῖν αὐτὸν παρακελευομένων. (3) Τοῦτο μέντοι τὸ παράπαν ἐπιμελῶς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν, ὅτι λάβοι καιρὸν, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ αἰσχρᾶς καὶ ἐπονειδίστου δουλείας, τοῖς δὲ ὑπὲρ ἀειμνήστου καὶ λαμπρᾶς ἐλευθερίας συνέστηκεν ὁ παρὼν κίνδυνος. (4) Ὁ δὲ Μαχανίδας τὸ μὲν πρῶτον ὑπέδειξεν, ὡς ὀρθίᾳ τῇ φάλαγγι προσμίξων πρὸς τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων· ἐπεὶ δ' ἐπλησίασε, λαβὼν σύμμετρον ἀπόστημα, περιέκλα τὴν δύναμιν ἐπὶ δόρυ, καὶ παρεκτείνας, ἴσον ἐποίησε τὸ παρ' αὑτοῦ δεξιὸν τῷ τῶν Ἀχαιῶν εὐωνύμῳ, τοὺς δὲ καταπέλτας πρὸ πάσης ἐπέστησε τῆς δυνάμεως ἐν διαστήμασιν. (5) Ὁ δὲ Φιλοποίμην, θεασάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν, ὅτι τοῖς καταπέλταις ἐπενόει βαλὼν εἰς τὰς σπείρας τῶν φαλαγγιτῶν τραυματίζειν τοὺς ἄνδρας, καὶ θόρυβον ἐμποιεῖν τοῖς ὅλοις· (6) οὐκέτι χρόνον ἔδωκεν, οὐδ' ἀναστροφὴν, ἀλλὰ διὰ τῶν Ταραντίνων ἐνεργῶς ἐχρῆτο τῇ καταρχῇ τοῦ κινδύνου κατὰ τοὺς περὶ τὸ Ποσείδιον τόπους, ὄντας ἐπιπέδους, καὶ πρὸς ἱππικὴν εὐφυεῖς χρείαν. (7) Ὁ δὲ Μαχανίδας ὁρῶν τὸ γιγνόμενον, ἠναγκάζετο ποιεῖν τὸ παραπλήσιον, καὶ συναφεῖναι τοὺς παρ' αὑτοῦ Ταραντίνους.

XIII. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτῶν τούτων ἀνδρώδης ἦν ἡ σύμπτωσις· κατὰ βραχὺ δὲ προσγιγνομένων τοῖς πιεζομένοις τῶν εὐζώνων, ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ συνέβη τὸ παρ' ἑκατέρων ξενικὸν ἀναμὶξ γενέσθαι. (2) Πάντῃ δὲ τούτων συμπλοκῆς ἀθρόως καὶ κατ' ἄνδρα γιγνομένης, ἐπὶ πολὺν χρόνον πάρισος ἦν ὁ κίνδυνος οὗτος, ὥστε τὰς λοιπὰς δυνάμεις, καραδοκούσας καθ' ὁποτέρων ὁ κονιορτὸς τραπήσεται, μὴ δύνασθαι συμβαλεῖν, διὰ τὸ μένειν ἀμφοτέρους ἐπὶ πολὺ διακατέχοντας ἐν τῇ μάχῃ τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον. (3) Χρόνου δὲ γιγνομένου, κατίσχυον καὶ τῷ πλήθει καὶ ταῖς εὐχειρίαις, διὰ τὴν ἕξιν

altitudinem satis magnam ante urbem se attollens, viæ i
minet, quam Xenidem vocant, et prædicto fano: pro
istos, versus meridiem, loricatos stare jussit: continen
his Illyrios locavit. (6) Secundum hos, super eadem re
linea, phalangem, cohortatim in suas partes (Græci T
nuncupant) divisam, et spatiis intermediis distinctam,
dinavit secundum fossam, quæ versus ædem Neptuni d
per medios Mantinensium campos, et ad montes pertin
Elisphasiorum agro finitimos. (7) Juxta hos autem in d
tro cornu equites Achaicos, ductore Aristæneto Dym
disposuit. Ipse in lævo cornu stabat cum omnibus mer
nariis, quorum ordines presse alii aliis succedebant.

XII. Postquam prope jam in conspectu erant hostium
piæ, Philopœmen, phalangitarum agmina obiens, pa
eos verbis est allocutus, sed iis, quae ad declarand
qualenam esset praesens periculum, apta essent. (2)
pars quidem maxima dictorum vix potuit intelligi:
propter summam hominum erga ipsum benevolentiam
fidem, eum multitudo sumsit impetum, eaque alac
omnium in animis est exorta, ut, veluti divino furore
citi, hortantem imperatorem vice versa cohortarentur
et ducere atque bono esse animo juberent. (3) At illa
men omnino præcipuo semper studio, quoties conce
tempus, monere suos conabatur, hostibus pro fœda et
miniosa servitute, ipsis pro libertate in ævum sempite
memorabili et illustri, præsens certamen esse proposi
(4) Machanidas eam principio speciem præbebat, qua
recta in longum phalange dextrum Achæorum cornu
petiturus: qui tamen, ut propius accessit, idoneo
sumto spatio, dextrorsum inflexit agmen, et eo usqu
tendit, ut lævam hostium aciem æquaret; catapultas
ante totius aciei frontem per intervalla disposuit. (5
lopœmen, videns illius consilium infestandi catapulti
langitarum cohortes, et militibus convulnerandis univ
aciem turbandi, omni abrupta mora, (6) ne spatium
Machanidæ exsequendi quod volebat, Tarentinis perg
hostem jussis, prope Neptuni fanum, ubi sunt loca pl
equestri dimicationi apta, pugnam strenue commisit
Quod ut vidit tyrannus, ipse quoque idem facere, e
pariter Tarentinos emittere est coactus.

XIII. Ita primus conflictus per solos Tarentinos, v
rem gerentes, est commissus. Sed quum paulatim
diti laborantibus se adjungerent, brevissimo evenit te
ut omnes utriusque partis mercenarii in unum misce
(2) Quibus et confertim et viritim passim decertan
perdiu anceps illud stetit certamen; ita quidem, ut
copiæ, exspectantes quamnam in partem se pulvis
tus versurus esset, conjicere exitum rei non possent
pterea quod perdiu utraque pars stationem, quam
ceperat, tuebatur. (3) Ad extremum tamen deniqu
valuerunt qui pro tyranno militabant stipendiarii, et

παρὰ τοῦ τυράννου μισθοφόροι. (4) Τοῦτο δ' εἰκό- καὶ τότε καὶ τὸ παράπαν εἴωθε γίγνεσθαι. (5) γὰρ συμβαίνει τοὺς ἐν ταῖς δημοκρατίαις ὄχλους φιλοτιμοτέρους ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι τῶν τοῖς τυράννοις πολιτικῶν ὑποταττομένων· τοσούτῳ τὰ παρὰ τοῖς μονάρχοις ξενικὰ τῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἐπικρατούντων εἰκὸς ὑπεράγειν καὶ διαφέρειν. (6) περ γὰρ ἐπ' ἐκείνων οἷς μὲν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐστίν, δ' ὑπὲρ δουλείας ὁ κίνδυνος, οὕτως ἐπὶ τῶν μισθοφό- οἷς μὲν ὑπὲρ ὁμολογουμένης ἐπανορθώσεως, οἷς δ' πρoδήλου βλάβης γίγνεται φιλοτιμία. (7) Δη- κρατία μὲν γάρ, ἐπανελομένη τοὺς ἐπιβουλεύσαν- οὐκέτι μισθοφόροις τηρεῖ τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν· ννίς δ', ὅσῳ μειζόνων ἐφίεται, τοσούτῳ πλειόνων δεῖται μισθοφόρων. (8) Πλείονας γὰρ ἀδικοῦσα, ονας ἔχει καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας. Ἡ δὲ τῶν ράννων ἀσφάλεια τὸ παράπαν ἐν τῇ τῶν ξένων εὐ- κεῖται καὶ δυνάμει.

XIV. Διὸ δὴ καὶ τότε συνέβαινε, τὸ παρὰ τῷ Μαχα- ξενικὸν οὕτως ἐκθύμως ἀγωνίζεσθαι καὶ βιαίως, μηδὲ τοὺς ἐφεδρεύοντας τοῖς ξένοις Ἰλλυριοὺς καὶ ράκας δύνασθαι τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὑπομεῖναι, πάντας δ' ἐκπιεσθέντας φεύγειν προτροπάδην ὡς ἐπὶ Μαντινείας, ἀπεχούσης τῆς πόλεως ἑπτὰ στα- (2) Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὸ παρ' ἐνίοις ἀπορού- τότε παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενον ἐγένετο καὶ φανές, ὅτι πλεῖστα τῶν κατὰ πόλεμον συντελου- παρὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἐμπειρίαν, καὶ πά- ἀπειρίαν, ἐπιτελεῖται. (3) Μέγα μὲν γὰρ ἴσως τὸ, προτερήματος ἀρχὴν λαβόντα, προσθεῖναι τέ- πολὺ δὲ μεῖζον, τὸ, σφαλέντα ταῖς πρώταις βολαῖς, μεῖναι παρ' αὐτὸν, καὶ συνιδεῖν τὴν τῶν ούντων ἀκρισίαν, καὶ συνεπιθέσθαι τοῖς τούτων μαρτήμασιν. (4) Ἰδεῖν γοῦν ἐστι πολλάκις, τοὺς ἤδη δοκοῦντας πεπροτερηκέναι μετ' ὀλίγον τοῖς ἐσφαλμένους· τοὺς δ' ἐν ἀρχαῖς δόξαντας ἐπταικέ- πάλιν ἐκ μεταβολῆς παρὰ τὴν αὐτῶν ἀγχίνοιαν παραδόξως κατωρθωκότας. (5) Ὃ δὴ καὶ τότε φανῶς ἐδόκει περὶ τοὺς ἡγεμόνας ἀμφοτέρους γεγο- (6) Τοῦ γὰρ ξενικοῦ παντὸς ἐγκεκλικότος τοῖς ραῖς, καὶ παραλελυμένου τοῦ λαιοῦ κέρως, ὁ μὲν οὖν χανίδας, ἀφέμενος τοῦ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, τοὺς μὲν κατὰ κέρας ὑπεραίρειν, τοῖς δὲ κατὰ πρόσωπον ἄγειν, καὶ πειρᾶσθαι τῶν ὅλων, τούτων μὲν ἔπραξεν· (7) ἀκρατῶς δὲ καὶ μειρακιωδῶς συνεκχυθεὶς τοῖς ἑαυτοῦ μισθοφόροις, ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσι, ὥσπερ οὐχ αὐτὸν τὸν φόβον ἱκανὸν ὄντα, ἅπαξ ἐγκλίναντας ἄχρι τῶν πυλῶν συνδιώκειν.

XV. Ὁ δὲ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἕως μὲν τοῦ δυ- διακατεῖχε τοὺς μισθοφόρους, ἐπ' ὀνόματος καλῶν καὶ παροξύνων τοὺς ἡγεμόνας. (2) Ἐπεὶ δ' ἑώρα τού- ἐκβιαζομένους, οὐ πτοηθεὶς ἔφευγεν, οὐδ' ἀθυμήσας ἀπέστη, ἀλλ' ὑποστείλας αὐτὸν ὑπὸ τὸ τῆς φάλαγγος κέρας, ἅμα τῷ παραπεσεῖν τοὺς διώκοντας, καὶ τὸν

et dexteritate arma tractandi propter assuetudinem præstantes. (4) Neque vero obscura est ratio, cur non tunc solum ita evenerit, sed ita semper fieri soleat. (5) Quanto enim alacrius multitudo civitatum liberarum bellica certamina capessere amat, quam plebs urbana tyranno subdita: tantum liberarum civitatum mercenarios a stipendiariis monarcharum virtute superari atque antecelli, consentaneum est. (6) Nam ut civium, quos dixi, alteri pro libertate, alteri pro servitute asserenda, dimicant: ita mercenariorum altera pars pro commodis ex pacto sibi debitis contendit, altera pro damno manifesto. (7) Quippe respublica, simul atque eos sustulit, qui suæ libertati insidiabantur, non amplius per mercenarios suam libertatem tuetur: tyrannis vero, quo majora appetit, eo pluribus indiget mercenariis. (8) Ut enim pluribus injurias infert, ita plures, qui sibi insidientur, invenit. Est autem tyrannorum securitas in peregrini militis benevolentia et viribus posita.

XIV. Propter hanc igitur causam, quæ tunc aderat Machanidæ militis peregrini manus, ea obstinatione animorum et violentia pugnavit, ut ne Illyrii quidem et loricati, qui stipendiarios Achæorum a tergo sustentabant, impetum ipsorum ferre potuerint; sed, velut elisi urgentis hostis pondere, effusa fuga Mantineam, septem inde stadia distantem, petierint. (2) Quo sane tempore res apud multos controversa confessione omnium clare est probata; plurima eorum, quæ in bellis fiunt, per ducum sive peritiam sive imperitiam evenire. (3) Nam quum magnæ sit dubio procul virtutis, ubi bene rem gerere cœperis, læto fine quod institueris terminare; majus tamen et magis arduum est, postquam tua prima consilia infeliciter cesserint, consistere te posse mente, et eorum, quibus favet fortuna, animadvertere inopiam judicii, et ex eorum peccatis occasionem bene gerendæ rei captare. (4) Sæpe enim est cernere, eos, qui superiores jamjam videbantur evasisse, mox universo prælio esse victos: alios contra, qui per initia offenderant, postmodum mutata rerum facie summæ rei victoriam sua solertia præter opinionem omnium esse consecutos. (5) Id ipsum tunc ambobus imperatoribus manifeste usu venisse videtur. (6) Nam quum peregrinus miles Achæorum inclinasset in fugam, et eorum acies cornu lævo esset imminuta, Machanidas, qui manere in suscepto consilio debebat, et partim aciei hostilis cornu altero superato eam cingere, partim in oppositos a fronte pugnare, et summæ rei fortunam experiri, hoc omisso incepto, nihil eorum fecit: (7) sed præ impotentia animi et ardore juvenili cum mercenariis suis una effusus, fugientium terga premere instituit; quasi vero non sufficeret ipse metus ad eos, qui semel in pedes sese conjecerant, vel usque ad ipsas oppidi portas, compellendos.

XV. Imperator vero Achæorum quoad ejus fieri poterat, mercenariorum suorum fugam impedire summo studio conatus, duces eorum nominatim appellans, et ad pugnam accendens; (2) ubi violentiæ hostium cedere illos vidit, nequaquam pavore consternatus fugam arripuit, neque animum despondens curam rerum abjecit: sed phalangis suæ cornui

τόπον γενέσθαι ἔρημον, καθ' ὃν ὁ κίνδυνος ἦν, παραγγείλας εὐθέως τοῖς πρώτοις τέλεσι τῶν φαλαγγιτῶν, ἐπ' ἀσπίδα κλίνειν, προῆγε μετὰ δρόμου, τηρῶν τὰς τάξεις. (3) Καταλαβόμενος δὲ τὸν ἐλλειφθέντα τόπον ὀξέως, ἅμα μὲν ἀπετέτμητο τοὺς διώκοντας, ἅμα δὲ ὑπερδέξιος ἐγεγόνει τοῦ τῶν πολεμίων κέρατος. (4) Καὶ τοὺς μὲν φαλαγγίτας αὐτοῦ παρεκάλει θαῤῥεῖν καὶ μένειν, ἕως ἂν παραγγείλῃ ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν ἀναμίξ· (5) Πολυβίῳ δὲ ἐπέταξε, τῷ Μεγαλοπολίτῃ, τοὺς περιλειπομένους καὶ τοὺς διακεκλικότας τὴν φυγὴν Ἰλλυριοὺς καὶ θωρακίτας καὶ μισθοφόρους συναθροίσαντι, μετὰ σπουδῆς ἐφεδρεύειν τῷ κέρατι τῆς φάλαγγος, καὶ τηρεῖν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκ διώγματος ἀναχωρούντων. (6) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, χωρὶς παραγγέλματος, ἐπαρθέντες ταῖς διανοίαις ἐπὶ τῷ τῶν εὐζώνων προτερήματι, καταβαλόντες τὰς σαρίσσας, ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. (7) Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν προάγοντες ἧκον ἐπὶ τὸ τῆς τάφρου χεῖλος, τὰ μὲν οὐκ ἔτι διδόντος τοῦ καιροῦ μεταμέλειαν, ὥστε ἐν χερσὶν ὄντας τῶν πολεμίων ἀναστρέφειν· (8) τὰ δὲ καὶ τῆς τάφρου καταφρονήσαντες, διὰ τὸ τὴν κατάβασιν ἔχειν ἐκ πολλοῦ, καὶ μήθ' ὕδωρ κατὰ τὸ τέλος ἐν αὐτῇ, μήτε τινὰ ἀγρίαν ὕλην ὑπάρχειν, ὥρμησαν ἀνεπιστάτως διὰ ταύτης.

XVI. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἅμα τῷ παραπεσεῖν κατὰ τῶν ὑπεναντίων τὸν ἐκ πολλοῦ χρόνου ἑωραμένον ὑπ' αὐτοῦ καιρὸν, τότε πᾶσιν ὑπάγειν τοῖς φαλαγγίταις καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας παρήγγειλε. (2) Τῶν δ' Ἀχαιῶν ὁμοθυμαδὸν καὶ μετὰ καταπληκτικῆς κραυγῆς ποιησαμένων τὴν ἔφοδον, οἱ μὲν προδιαλελυκότες τὰς τάξεις τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῇ τῆς τάφρου καταβάσει, ἀναβαίνοντες πρὸς ὑπερδεξίους τοὺς πολεμίους προδήλους ὄντας, ἐτρέποντο· (3) τὸ δὲ πολὺ πλῆθος ἐν αὐτῇ τῇ τάφρῳ διεφθείρετο, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων. (4) Συνέβαινε δὲ τὸ προειρημένον οὐκ αὐτομάτως, οὐδ' ἐκ τοῦ καιροῦ, διὰ δὲ τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ προεστῶτος ὃς εὐθέως προεβάλετο τὴν τάφρον. (5) Ὁ δὲ Φιλοποίμην, οὐ φυγομαχῶν, ὥς τινες ὑπελάμβανον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀκριβῶς καὶ συστρατηγικῶς ἕκαστα συλλογισάμενος, ὅτι παραγενόμενος ὁ Μαχανίδας, εἰ μὲν προσάξει τὴν δύναμιν, οὐ προϊδόμενος τὴν τάφρον, οὕτω συμβήσεται παθεῖν αὐτῷ τὴν φάλαγγα τὸ προειρημένον νῦν, γιγνόμενον δὲ τότε ἐπὶ τῆς ἀληθείας· (6) εἰ δὲ συλλογισάμενος τὴν δυσχρηστίαν τῆς τάφρου, κἄπειτα μεταμεληθεὶς, καὶ δόξας ἀποδειλιᾷν, ἐκ παρατεταγμένων ἀπολύσει, καὶ μακρὰν αὐτὸν ἐμπειρίας διαβαλεῖ, διότι χωρὶς ὁλοσχεροῦς ἀγῶνος αὐτῷ μὲν τὸ νικᾷν, ἐκείνῳ δὲ τἀναντία περιέσται. (7) Πολλοῖς γὰρ ἤδη τοῦτο συμβέβηκεν, οἵτινες παραταξάμενοι μὲν, οὐκ ἀξιόχρεως * * σφᾶς αὐτοὺς εἶναι τοῖς ὑπεναντίοις ἀγωνίζεσθαι, τινὲς μὲν διὰ τόπους, οἱ δὲ διὰ πλῆθος, οἱ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας, (8) μακρὰν ἑαυτοὺς δόντες ἐμπειρίας, κατὰ τὴν ἀπόλυσιν δι' αὐτῶν τῶν οὐραγούντων ἤλπισαν οἱ μὲν προτερήσειν, οἱ δ' ἀσφαλῶς ἀπολυθή-

se applicans, posteaquam hostis fugientes persequens
præterlapsus, et locus pugnæ vacuus relictus, con
cum primis phalangitarum cohortibus, ad sinistram
nare jussis, servatis ordinibus, curriculo est progr
(3) Atque sic, relictum a suis locum propere occupan
dem opera et persequentem mercenarios hostem ab suo
citu disclusit, et ultra hostilis aciei cornu copias sua
duxit. (4) Tum phalangitis præcepit, ut forti anim
starent, donec signum eis daret hostem conjunctim
dendi. (5) Polybio vero Megalopolitæ imperavit, ut Il
loricatosque et mercenarios, qui e pugna superessent
fuga declinassent, raptim colligeret, ac pone phalangis co
commorans tyranni reditum a persecutione fugientium
servaret. (6) Lacedæmonii, successu inflati propter vi
riam suorum mercenariorum, non exspectata ducis tesse
sarissis inclinatis prætentisque Achæos aggrediuntur.
Qui dum eunt in hostes, ad labrum fossæ deveni
Enimvero neque in occasione tam præcipiti locus pœniten
ullus erat, ut, qui prope jam cum adversariis manus
serebant, pedem referrent: (8) et fossam ipsi aspernal
tur, quod per lenem declivitatem e longinquo in eam des
debatur, et quod nihil prorsus in ea exstabat aquæ, ne
spinosis fruticibus ullis erat consita. Itaque temere e
considerate per illam ruunt.

XVI. Philopœmen, ut primum bene gerendæ rei ad
sus hostes occasio exstitit, quam multo ante prævide
omnibus statim phalangitis sarissas inclinandi et succed
in hostem signum dedit. (2) Quum Achæi uno conse
et terribili clamore edito, impetum fecissent, ii ex Lac
moniis, qui in descensu fossæ ordines solverant, dum
scendunt adversus hostem, qui manifeste in superiori
stabat, ipsi in fugam conversi sunt; (3) sed ingens m
tudo in ipsa fossa, alii ab Achæis, alii a suis oppressi, p
runt. (4) Quæ res non forte fortuna, aut ex occasion
hunc modum accidit, sed imperatoris evenit solertia,
ab initio statim munimenti loco fossam hosti objecerat.
Philopœmen autem non, quo pugnam detrectaret, ut
dam existimabant; sed quod ratione exacta et impera
prudentia omnia reputans, futurum prævideral, postq
accessisset Machanidas, siquidem fossa non provisa c
admoveret, ut phalangi ea acciderent, quæ, ut modo
mus, tunc reapse contigerunt: (6) sin difficultatem
tans superandæ fossæ, omisso priore consilio, cum pa
significatione aciem instructam reduceret, et, post
longius fuisset progressus, terga daret; tum vero fut
præviderat, ut citra gravioris prœlii periculum ipse
riam, Machanidas cladem et ignominiam reportaret.
Quod ipsum jam multis exercituum ducibus accidit,
ubi aciem jam instruxissent suam, [cognito postmodum]
neum sibi ad dimicandum cum hoste tempus non esse,
quod locorum iniquitate terrerentur, alii numero host
alii alias ob causas, (8) suam ipsorum eo pacto rei b
imperitiam professi, pedem retulerunt, et vel sola e
virtute, qui ultimum cogebant agmen, prosperam p
se facturos, vel certe sine discrimine ab adversariis d

...ι τῶν πολεμίων. (9) Ἐν οἷς δὴ καὶ μέγιστα ...βαίνει τοὺς ἡγουμένους * *.

XVII. Πλὴν ὅ γε Φιλοποίμην οὐ διεψεύσθη τῇ προ... τοῦ συντελεσθησομένου· τροπὴν γὰρ ἰσχυρὰν συν...ι γίγνεσθαι τῶν Λακεδαιμονίων. (2) Συνορῶν δὲ ... φάλαγγα νικῶσαν, καὶ τὰ ὅλα καλῶς αὐτῷ προχω... καὶ λαμπρῶς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ὥρμησε ...ῆς ἐπιβολῆς· τοῦτο δ' ἦν, τὸ μὴ διαφυγεῖν τὸν ...ίδαν. (3) Εἰδὼς οὖν αὐτὸν κατὰ τὴν τοῦ διώ... παράπτωσιν ἀποτετμημένον ἐν τοῖς πρὸς τὴν ... μέρεσι τῆς τάφρου μετὰ τῶν ἰδίων μισθοφόρων, ...δόκει τὴν τούτου παρουσίαν. (4) Ὁ δὲ Μαχα..., συνθεωρήσας κατὰ τὴν ἀπόλυσιν, τὴν ἀπὸ τοῦ ...ματος, φεύγουσαν τὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ συλλο...μενος, διότι προπέπτωκε καὶ διέψευστο τῆς ὅλης ...ς, εὐθέως ἐπειρᾶτο, συστραφεὶς μεθ' ὧν εἶχε περὶ ... ξένων, ἀθρους διαπεσεῖν διὰ τῶν ἐσκεδασμένων ...κόντων. (5) Εἰς ἃ καὶ συνορῶντες ἔνιοι συνέ... αὐτῷ τὰς ἀρχὰς, ταύτην ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τῆς ...ίας. (6) Ὡς δὲ παραγενόμενοι συνεῖδον τοὺς ...ς τηροῦντας τὴν ἐπὶ τῆς τάφρου γέφυραν· τότε ...τες ἐξαθυμήσαντες ἀπέῤῥεον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ καθ' ... ἕκαστος ἐπορίζετο τὴν σωτηρίαν. (7) Καθ' ὃν ...ρὸν ὁ τύραννος, ἀπογνοὺς τὴν διὰ τῆς γεφύρας ... παρήλαυνε παρὰ τὴν τάφρον ἐνεργῶς διάβασιν ...

XVIII. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἐπιγνοὺς τὸν Μαχανίδαν ... τῆς πορφυρίδος καὶ τοῦ περὶ τὸν ἵππον κόσμου, ...ν περὶ τὸν Ἀναξίδαμον ἀπολείπει, παρακαλέ...σαν ἐπιμελῶς τὴν δίοδον, καὶ μηδενὸς φείδεσθαι ...σθοφόρων, διὰ τὸ τούτους εἶναι τοὺς συναύξοντας ... ἐν τῇ Σπάρτῃ τυραννίδας· (2) αὐτὸς δὲ πα...ν Πολύαινον τὸν Κυπαρισσέα, καὶ Σιμίαν, ...ῆτο τότε, παρεισπίπτων ἐκ τοῦ πέραν τῆς τά... τὴν ἀντιπαραγωγὴν * * ἄπωθεν τῷ τυράννῳ καὶ ...ετ' αὐτοῦ. (3) Δύο γὰρ ἦσαν οἱ τότε τῷ Μαχα...συμμίξαντες, Ἀναξίδαμος καὶ τῶν μισθοφόρων ... (4) Ἅμα δὲ τῷ τὸν Μαχανίδαν κατά τινα τόπον ... τῆς τάφρου, προσθέντα τοὺς μύωπας, βίᾳ τὸν ...άγειν καὶ διαπερᾷν, συναγαγὼν ἐκ μεταβολῆς ... αὐτῷ, καὶ πατάξας τῷ δόρατι καιρίως, ...ενεγκὼν τῷ σαυρωτῆρι πληγὴν ἄλλην ἐκ δια..., ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε τὸν τύραννον. (5) ... παραπλήσιον ἐγίγνετο καὶ περὶ τὸν Ἀναξίδαμον ... παρίππων. Ὁ δὲ τρίτος, ἀπογνοὺς τὴν διά..., ἐξέφυγε τὸν κίνδυνον κατὰ τὸν τῶν προειρημέ...νων. (6) Πεσόντων δὲ ἀμφοτέρων, εὐθέως οἱ ...ν Σιμίαν, σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς, καὶ συν... ἅμα τοῖς ὅπλοις τὴν τοῦ τυράννου κεφαλὴν, ... πρὸς τοὺς διώκοντας· (7) σπεύδοντες ἐπι... τοῖς ὄχλοις τὴν ἀπώλειαν τοῦ τῶν ὑπεναντίων ..., χάριν τοῦ πιστεύσαντας ἔτι μᾶλλον ἀνυπό... καὶ τεθαῤῥηκότως ποιήσασθαι τὸν ἐπιδιωγμὸν τῶν ...ίων, ἕως τῆς Τεγεατῶν πόλεως. (8) Ὃ καὶ

uros sperarunt. (9) Quibus occasionibus vel maxime solent imperatores [peccare].

XVII. At Philopœmenem sua conjectura, qua futurum prælii eventum præviderat, non fefellit: secuta namque est effusa Lacedæmoniorum fuga. (2) Ille ut phalangem cernit vincere, et, omnibus ex animi sententia succedentibus, insignem paratam esse victoriam; quæ pars totius incepti supererat, eam curare instituit, ne Machanidas videlicet effugeret. (3) Quem quum sciret cum suis mercenariis inter persequendum longius progressum, et in ea regione, quæ a fossa ad urbem vergit, interclusum, reditum illius sollicite exspectabat. (4) Machanidas, ab infectatione fugientium revertens, suos conspicatus in fugam aversos, errore animadverso, quod longius esset progressus, eamque ob rem spe universæ victoriæ depulsus; peregrinis quos secum habebat in cuneum statim coactis, per medios hostes, qui solutis ordinibus fugientes persequebantur, manu facta evadere tentavit. (5) Atque hoc consilium ejus intelligentes nonnulli, cum ipso primum manserunt, ea spe salutis freti: (6) qui, ut propius ventum ad pontem fossæ impositum, conspectis Achæis, qui illum servabant, animum omnes despondere, Machanida relicto dilabi, et suæ quisque saluti privatim consulere cœperunt. (7) Eo tempore tyrannus, desperato per pontem transitu, juxta fossam obequitans, commodum ad transeundum locum magno quærebat opere.

XVIII. Philopœmen, ubi ex paludamento purpureo et equi ornatu Machanidam agnovit, Anaxidamo ad pontis custodiam relicto, eoque multis monito, ut commissam stationem diligenter tueretur, neque ulli mercenariorum parceret, quoniam horum semper ope ac præsidio tyranni Lacedæmone rerum summam obtinerent; (2) ipse, cum esset ab altera parte fossæ, cum Polyæno Cyparissensi, et Simia, qui tunc ei præsto erant, propere accurrit, e regione tyranni ejusque comitum ex modico intervallo obequitavit. (3) Duo enim erant, qui se tyranno conjunxerant, Anaxidamus et mercenariorum aliquis. (4) Statim ut Machanidas, locum nactus facilem ad transeundum fossam, calcaribus admotis equum magna vi impulit, conversus in eum Philopœmen, et trajicientem aggressus, post illatum mucrone hastæ vulnus, mox eadem versa ictum cuspide cominus repetens, in ipso discrimine tyrannum interemit. (5) Simili item modo Anaxidamus ab iis equitibus est exceptus, qui Philopœmenem comitabantur. Tertius, transeundi spe omissa, dum reliqui occiduntur, periculum evasit. (6) Postquam illi ambo sunt prostrati, propere Simias, spoliatis cadaveribus, et ablato simul cum armis capite tyranni, ad suos, fugientem hostem persequentes, contendit. (7) De exitio namque ducis hostium certiores illos reddere properabat, ut, ea re explorata, majore fiducia et minore cum suspicione ullius mali, ad oppidum usque Tegeatarum insectarentur hostes. (8) Et mirum in modum ea res ala-

μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν ὄχλων· οὐ γὰρ ἥκιστα διὰ τούτων τῆς μὲν Τεγέας ἐξ ἐφόδου κύριοι κατέστησαν, τῆς δ' ἐχομένης παρὰ τὸν Εὐρώταν ἐστρατοπέδευον, κρατοῦντες ἤδη τῶν ὑπαίθρων ἀναμφισβητήτως. (9) Καὶ πολλῷ χρόνῳ οὐ δυνάμενοι τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς οἰκείας ἀπώσασθαι, τότε πᾶσαν ἀδεῶς ἐπόρθουν αὐτοὶ τὴν Λακωνικήν· (10) τῶν μὲν ἰδίων οὐ πολλοὺς ἀπολωλεκότες ἐν τῇ μάχῃ, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων ἀπεκτακότες μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν τετρακισχιλίων, ζωγρείᾳ δ' εἰληφότες ἔτι πλείους τούτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἀποσκευῆς κεκυριευκότες ἁπάσης καὶ τῶν ὅπλων.

critatem multitudinis intendit : fuitque ea vel potissi causa, cur Tegeam primo impetu caperent, ac post die, omnem jam sine controversia regionem obtinent castra ad Eurotam metarentur. (9) Ita, qui a longo temp finibus suis hostes expellere non potuerant, universam Laconicam impune agebant ferebant : (10) amissis in prælio suorum non multis, quum Lacedæmoniorum dissent ad quatuor millia, ac multo etiam plures vi cepissent, denique impedimentis omnibus atque armis sent potiti.

III. — BELLUM HANNIBALICUM.

Excerpt. Antiq. ex lib. XI, cap. 17.

XIX. Τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις τἀνδρός; (2) βλέψας ἐς τὸ μῆκος τούτου τοῦ χρόνου, καὶ συνεπιστήσας αὐτὸν ἐπί τε τὰς καθόλου καὶ τὰς κατὰ μέρος μάχας καὶ πολιορκίας, καὶ πόλεων μεταβολάς, καὶ περιστάσεις καιρῶν, ἐπί τε τὴν περιοχὴν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς καὶ πράξεως· (3) ἐν ᾗ συνεχῶς Ἀννίβας, ἑκκαίδεκα πολεμήσας ἔτη Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἰταλίαν οὐδέποτε διέλυσε τὰς δυνάμεις ἐκ τῶν ὑπαίθρων, ἀλλὰ συνέχων ὑφ' ἑαυτόν, ὥσπερ ἀγαθὸς κυβερνήτης, ἀστασίαστα διετήρησε τοσαῦτα πλήθη καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἄλληλα· καίπερ οὐχ οἷον ὁμοεθνέσιν, ἀλλ' οὐδ' ὁμοφύλοις χρησάμενος στρατοπέδοις. (4) Εἶχε γὰρ Λίβυας, Ἴβηρας, Λιγυστινούς, Κελτούς, Φοίνικας, Ἰταλούς, Ἕλληνας, οἷς οὐ νόμος, οὐκ ἔθος, οὐ λόγος, οὐχ ἕτερον οὐδὲν ἦν κοινὸν ἐκ φύσεως πρὸς ἀλλήλους. (5) Ἀλλ' ὅμως ἡ τοῦ προεστῶτος ἀγχίνοια τὰς τηλικαύτας καὶ τοιαύτας διαφορὰς ἑνὸς ἐποίει προστάγματος ἀκούειν καὶ μιᾷ πείθεσθαι γνώμῃ· καίπερ οὐχ ἁπλῆς οὔσης τῆς περιστάσεως, ἀλλὰ καὶ ποικίλης, καὶ πολλάκις μὲν αὐτοῖς λαμπρᾶς ἐπιπνεούσης τῆς τύχης, ποτὲ δὲ τοὐναντίον. (6) Ἐξ ὧν εἰκότως ἄν τις θαυμάσειε τὴν τοῦ προεστῶτος δύναμιν ἐν τούτῳ τῷ μέρει, καὶ θαρσῶν εἴποι, ὡς, εἴπερ ποιησάμενος τὴν ἀρχὴν ἐπ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ τελευταίους ἦλθε Ῥωμαίους, οὐδὲν ἂν τῶν προτεθέντων αὐτὸν διέφυγε. (7) Νῦν δ', ἐφ' οὓς ἔδει τελευταίους ἐλθεῖν, ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος, ἐν τούτοις ἐποιήσατο καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν πράξεων καὶ τὸ τέλος.

Laus Hannibalis.

XIX. Quis Hannibalem non prosequatur laudibus o perandi scientiam, virtutem, et rei castrensis usum peritiam? (2) siquidem ad temporis longitudinem o retulerit, et illud attente consideraverit, quoties de su prœlio contenderit, quot minores pugnas pugnaverit, urbes oppugnaverit, quantas civitatum mutationes, difficiles temporum vices sit expertus; denique si versam ejus consiliorum et rerum gestarum sum cogitaverit : (3) qui, in Italia cum Romanis per se continuos annos bellum gerens, sub dio semper h exercitum, neque dimisit umquam; sed tantam mu multitudinem, veluti bonus gubernator, ita sub obs suo continuit, ut nulla nec inter ipsos, nec adversu cem, seditio exstiterit. Atqui erant illius exercitus dicam ex unius populi hominibus, sed ne ex eadem q terra editis, compositi. (4) Habuit namque Afros panos, Ligures, Gallos, Pœnos, Italos, Græcos; q non lex, non mos, non lingua, nullum denique aliud n jus commune, quod eos inter se jungeret. (5) Et singulari ducis solertia efficiebatur, ut tot tamque di gentes unius imperio auscultarent, et uno consensu rerent, quantumvis non semper eadem fortuna, s modum varia uterentur : nam prosperrimam quidem sunt experti, sed et interdum adversam. (6) Quare aliquis, in ista intuens, capitale ducis ingenium in ha sit admiraturus, et non dubitanter pronunciaturus, s nibal ab aliis orbis partibus exorsus, novissimos o Romanos esset adortus, nihil quidquam ipsum moli fuisse, quod non perfecisset. (7) Nunc, quum eos gressus primos, quos debuerat postremos, ibidem pr ejus facta et principium et finem habuerunt.

IV. — SCIPIO IN HISPANIA.

(I.) Excerptorum Antiquorum cap. 18-22.

XX. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀθροίσαντες τὴν στρατείαν ἐκ τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐποιοῦντο τὴν παραχειμασίαν, προῆλθον, καὶ κατεστρατοπέδευσαν οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς προσαγορευομένης Ἰλίπας, βαλλόμενοι τὸν χάρακα πρὸς ταῖς ὑπωρείαις, καὶ προθέμενοι πεδία πρὸς ἀγῶνα καὶ πρὸς μάχην εὐφυῆ. (2)

(I.) *Vincit Asdrubalem, Gisconis filium.*

XX. Quum Asdrubal, Gisconis filius, copias ex op ubi hibernabant, excivisset, ducere instituit : meta castra non longe ab oppido, cui Ilipa nomen, vallo c jecto sub radices montis consedit, habens a fronte c rum patentes campos, ad certamen et dimicationem

...ῆς δὲ πεζῶν μὲν εἶχον εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἱππεῖς τετρακισχιλίους, θηρία δὲ δυσὶ πλείω τῶν τριάκοντα. (3) Πόπλιος δὲ Μάρκον μὲν Ἰούνιον ἐξαπέστειλε πρὸς Κολίχαντα, παραληψόμενον τὰς ἑτοιμασθείσας αὐτῷ ὑπὸ τούτου δυνάμεις· αὗται δ' ἦσαν, οἱ πεζοὶ μὲν τρισχίλιοι, ἱππεῖς δὲ πεντακόσιοι. (4) Τοὺς δὲ λοιποὺς συμμάχους αὐτὸς παρελάμβανε, προάγων καὶ ποιούμενος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ προκείμενον. (5) Ἐγγίσας δὲ τῷ Κασταλῶνι καὶ τοῖς περὶ Βαίκυλα τόποις, καὶ συμμίξας ἐνθάδε τῷ Μάρκῳ καὶ ταῖς παρὰ τοῦ Κολίχαντος δυνάμεσιν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἐνέπιπτε περὶ τῶν ἐνεστώτων. (6) Χωρὶς γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἀξιόχρεοι ἦσαν αἱ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις αὐτῷ πρὸς τὸ διακινδυνεύειν· τὸ δ' ἐπὶ τοῖς συμμάχοις ἔχοντας τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῶν ὅλων κινδυνεύειν, ἐπισφαλὲς ἐδόκει καὶ λίαν εἶναι παράβολον. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ διαπορηθείς, ὑπὸ δὲ τῶν πραγμάτων συγκλειόμενος, ἐπὶ τὸ χρῆσθαι κατηνέχθη τοῖς Ἴβηρσιν οὕτως, ὥστε φαντασίαν μὲν παρασκευάζειν τοῖς ὑπεναντίοις, τὸν δ' ἀγῶνα κρίνεσθαι διὰ τῶν ἰδίων στρατοπέδων. (8) Ταῦτα δὲ προθέμενος, ἀνέζευξε μετὰ πάσης δυνάμεως, ἔχων πεζοὺς μὲν εἰς τετρακισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ τρισχιλίους. (9) Ἐγγίσας δὲ τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ γενόμενος σύνοπτος, ἐστρατοπέδευσε περί τινας γεωλόφους καταντικρὺ τῶν πολεμίων.

XXI. Μάγων δὲ, νομίσας εὐφυῆ καιρὸν ἐπιθέσθαι στρατοπεδεύουσι τοῖς Ῥωμαίοις, ἀναλαβὼν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἰδίων ἱππέων, καὶ Μασσανάσσην μετὰ τῶν Νομάδων, ἤλαυνε πρὸς τὴν παρεμβολήν, πεπεισμένος ἀφυλακτοῦντα λήψεσθαι τὸν Πόπλιον. (2) Ὁ δὲ, πάλαι προορώμενος τὸ μέλλον, ὑπό τινα βουνὸν ἐπέκρυψε τοὺς ἱππεῖς ἴσους τοῖς τῶν Καρχηδονίων· (3) ὧν ἀνυπονοήτως ἐμπεσόντων, πολλοὶ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀναστρέφοντες διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιφανείας, ἀπὸ τῶν ἵππων ἀπέπεσον· οἱ δὲ λοιποὶ, συμπεσόντες τοῖς πολεμίοις, ἐμάχοντο γενναίως. (4) Τῇ δὲ τῶν καταβαινόντων ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἱππεῦσιν εὐχερείᾳ δυσχρηστούμενοι, καὶ πολλοὺς ἀπολλύντες οἱ Καρχηδόνιοι, βραχὺ προσαντισχόντες ἐνέκλιναν. (5) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τάξει τὴν ἀναχώρησιν ἐποιοῦντο· τῶν δὲ Ῥωμαίων ἐγκειμένων αὐτοῖς, λύσαντες τὰς ἴλας, κατέφυγον ὑπὸ τὴν αὑτῶν παρεμβολήν. (6) Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, τούτου γενομένου, θαρσαλεώτερον διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τοὐναντίον. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ ταῖς ἑξῆς ἐπί τινας ἡμέρας τάς τε δυνάμεις ἐκτάξαντες ἐν τῷ μεταξὺ πεδίῳ, καὶ διὰ τῶν ἱππέων καὶ διὰ τῶν εὐζώνων ἀκροβολισμοὺς ποιησάμενοι, καὶ καταπειράσαντες ἀλλήλων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ κρίνειν τὰ ὅλα.

XXII. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον δυσὶ δοκεῖ κεχρῆσθαι στρατηγήμασιν ὁ Πόπλιος. (2) Θεωρῶν γὰρ τὸν Ἀσδρούβαν ὀψὲ ποιούμενον τὰς ἐξαγωγάς, καὶ μέσους τοὺς Λίβυας, τὰ δὲ θηρία προτιθέμενον ἑκατέρων τῶν κεράτων· (3) αὐτός, εἰωθὼς τῇ μὲν ὥρᾳ προσανατεί-

(2) Erant autem in ejus exercitu peditum septuaginta millia, equitum quatuor, elephanti duo supra triginta. (3) Publius (Scipio) vero M. Junium (Silanum) ad Colchantem misit, ut copias ab eo acciperet, quas ille coegerat; quæ erant, peditum tria millia, equites quingenti. (4) Reliquos socios in itinere, dum ire pergebat, et ad destinatum locum tendebat, ipse assumpsit. (5) Ad Castulonem ut ventum, et prope Bæculam, postquam se junxisset Scipioni Silanus cum traditis sibi auxiliis a Colchante, quid super rebus præsentibus consilii caperet incertus imperator, in diversa animum versabat. (6) Nam absque sociorum auxiliis idoneum ad prœlio decertandum Romanum exercitum non habebat: ut autem, spe victoriæ in sociis posita, summæ rei discrimen adiret, id vero periculosæ ac temerariæ plenum aleæ judicabat. (7) Post longam animi fluctuationem, rerum necessitate adactus, in eam ad extremum devenit sententiam, ut Hispanorum auxiliis statueret sibi ita utendum, ut in speciem saltem hostibus ea opponeret, per legiones vero suas pugnam decerneret. (8) Hoc ubi constituit, omnibus copiis castra movit, habens secum ad quinque et quadraginta peditum millia, equitum tria millia. (9) Quumque Carthaginiensibus appropinquasset, jamque in eorum esset conspectu, ex adverso hostium in terrenis quibusdam tumulis locum castris cepit.

XXI. Peropportunum id esse tempus Mago ratus invadendi Romanos castra ponentes, assumpta equitum suorum parte maxima, et Massanissa cum Numidis, in tendentes duxit, haud dubius, fore ut Scipionem incautum opprimeret. (2) Ille vero, dudum proviso quod erat futurum, post tumulum quemdam equites abdiderat, numero pares iis quos habebant Carthaginienses. (3) Quibus repente et ex improviso in Pœnos irruentibus, multi confestim, inopinato hostium conspectu territi, dum in fugam sese avertunt, equis sunt delapsi; reliqui pugnam capessere, ac strenue rem gerere. (4) Sed quum Romanorum equitum vim, dexteritate singulari ex equis desilentium, sustinere non possent, multis suorum occisis, postquam aliquantisper restitissent, in fugam Pœni inclinarunt. (5) Et primo quidem nihil turbatis ordinibus sese receperunt; deinde vero, acrius instantibus Romanis, solutis turmis ad sua castra profugerunt. (6) Hujus prœlii eventu est effectum, ut ad pugnam audendam promptiores essent Romani, Pœni contra timidiores. (7) Nihilo tamen secius, quum per aliquot insequentes dies in planitiem interjectam copias eduxissent, et per equites ac levem armaturam velitationes habuissent, seque invicem tentassent, mox totis utrimque viribus decertare statuerunt.

XXII. Eo tempore duplicem hosti dolum struxisse videtur Scipio. (2) Observaverat Asdrubalem sero semper educere copias, et Afros in medio, elephantos ante cornu utrumque collocare. (3) Ipse, assuetus aliquanto etiam serius, quam ille, educere, et Romanos in media acie Afris

νειν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους μέσους ἀντιτάττειν τοῖς Λίβυσι, τοὺς δ' Ἴβηρας ἐπὶ τῶν κεράτων παρεμβάλλειν, ᾗ προέθετο κρίνειν ἡμέρᾳ, τἀναντία τοῖς προειρημένοις ποιήσας, μεγάλα συνήργησε ταῖς σφετέραις δυνάμεσι πρὸς τὸ νικᾷν, οὐκ ὀλίγα δ' ἠλάττωσε τοὺς πολεμίους. (4) Ἅμα γὰρ τῷ φωτὶ διαπεμψάμενος τοὺς ὑπηρέτας, παρήγγειλε πᾶσι τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις, ἀριστοποιησαμένους καὶ καθοπλισαμένους ἐξάγειν πρὸ τοῦ χάρακος. (5) Γενομένου δὲ τούτου, καὶ προθύμως πειθαρχησάντων διὰ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ μέλλοντος, τοὺς μὲν ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους προαπέστειλε, συντάξας ἐγγίζειν τῇ παρεμβολῇ τῶν ὑπεναντίων, καὶ προσακροβολίζεσθαι θρασέως. (6) Αὐτὸς δὲ, τοὺς πεζοὺς ἔχων, ἄρτι τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἀνατολῆς ἐπιφαινομένης, προῆγε, καὶ παραγενόμενος εἰς μέσον τὸ πεδίον παρενέβαλε, τάττων ἐναντίως ἢ πρόσθεν· μέσους μὲν γὰρ ἐτίθει τοὺς Ἴβηρας, ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων τὰ τῶν Ῥωμαίων. (7) Τοῖς δὲ Καρχηδονίοις, ἄφνω συνεγγιζόντων πρὸς τὸν χάρακα τῶν ἱππέων, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἄλλης δυνάμεως ἐκταττομένης ἐν ὄψει, μόλις ἐδόθη καιρὸς εἰς τὸ καθοπλίσασθαι. (8) Διόπερ ἠναγκάσθησαν οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, ἔτι νήστεις ἔχοντες τοὺς ἄνδρας, ἀπαρασκεύως ἐκ τοῦ καιροῦ τοὺς μὲν ἱππεῖς καὶ τοὺς εὐζώνους ἐπαφιέναι τοῖς ἱππεῦσι τῶν ὑπεναντίων εἰς τὰ πεδία· τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις παρατάττειν, οὐ πολὺ τῆς παρωρείας ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ποιούμενοι τὴν ἔκταξιν, καθάπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς. (9) Ἕως μὲν οὖν τινος ἔμενον οἱ Ῥωμαῖοι, τὴν ἡσυχίαν ἔχοντες· ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν τῆς ἡμέρας προὔβαινε, τῶν δ' εὐζώνων ἄκριτος ἦν καὶ πάρισος ἡ συμπλοκὴ, διὰ τὸ τοὺς πιεζομένους καταφεύγοντας ὑπὸ τὰς ἰδίας φάλαγγας ἐκ μεταβολῆς κινδυνεύειν· (10) τὸ τηνικαῦτα δὲ διαδεξάμενος ὁ Πόπλιος διὰ τῶν διαστημάτων ἐν ταῖς σημαίαις εἴσω τοὺς ἀκροβολιζομένους, καὶ μερίσας ἐφ' ἑκάτερον κέρας ὀπίσω τῶν παρατεταγμένων, πρῶτον μὲν τοὺς γροσφομάχους, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπιβαλεῖν μετωπηδὸν ποιούμενος τὴν ἔφοδον· (11) ἀποσχὼν δὲ περὶ στάδιον τῶν ὑπεναντίων, τοὺς μὲν Ἴβηρας τηροῦντας τὰς τάξεις τὸν αὐτὸν τρόπον ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν παρήγγειλε, * τῷ μὲν δεξιῷ τὰς σημαίας καὶ τὰς ἴλας ἐπιστρέφειν ἐπὶ δόρυ, τῷ δ' εὐωνύμῳ τἀναντία.

XXIII. Καὶ λαβὼν αὐτὸς μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ, Λεύκιος δὲ Μάρκιος καὶ Μάρκος Ἰούνιος ἀπὸ τῶν εὐωνύμων, τρεῖς ἴλας ἱππέων τὰς ἡγουμένας, καὶ πρὸ τούτων γροσφομάχους τοὺς εἰθισμένους, καὶ τρεῖς σπείρας (τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ Ῥωμαίοις κοόρτις), (2) πλὴν οἱ μὲν ἐπ' ἀσπίδα περικλάσαντες τούτους, οἱ δὲ περὶ δόρυ, προῆγον ὀρθίους ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἐνεργῆ ποιούμενοι τὴν ἔφοδον, ἀεὶ τῶν ἑξῆς ἐπιβαλόντων, καὶ κατὰ περίκλασιν ἑπομένων. (3) Ἐπεὶ δὲ τούτους μὲν οὐ πολὺ συνέβαινε τῶν πολεμίων ἀπέχειν, τοὺς δ' Ἴβηρας ἐν τῇ κατὰ πρόσωπον πλευρᾷ τόπον ἱκανὸν ἔτι διεστάναι, τῷ

opponere, Hispanos utrimque pro cornibus locare; quo pugnaturus erat, contraria omnia faciens eorum, quæ a erat solitus, magnum suis ad victoriam momentum att hostibus vero non mediocriter incommodavit. (4) Pr namque luce, ministris per castra dimissis, qua trib qua militibus præcepit omnibus, ut, curatis corporibus ma caperent, valloque egrederentur. (5) Quod ut fact imperata cunctis alacriter facientibus propter obortam f certaminis suspicionem, equites et expeditorum ma præmisit, prope castra hostium jussam accedere, et a velitationem audacter ciere. (6) Ipse cum peditibus ipsum solis ortum, castris egressus, postquam in me usque campum processerat, aciem instruit, in assign locis omnia de industria mutans: medios siquidem Hisp locavit, Romano milite cornibus firmatis. (7) Vix a pienda arma temporis fuit satis Carthaginiensibus, repente et equites vallo succederent, et simul in ips conspectu ceteræ omnes copiæ instruerentur. (8) pterea Asdrubal, cujus erat impransus miles, coact pro tempore imparatos equites ac leviter armatos in pum adversus hostes emittere, ipse vero pedestres instruere, quas haud procul a radicibus montis pro in suo in planitie ordinavit. (9) Et Romani quidem aliqu quieti sese tenuerunt: procedente vero die, quum armatorum pugna anceps neutro inclinata staret, quo qui premebantur, ad suorum aciem se recipiebant, a per vices certamen repetebant. (10) Tum enimve pio eos, qui velitatione decertabant, per aciei int intra ordines recepit, et in utrumque cornu a tergo e qui stabant ordinati, divisit, velites prius, deinde e ac mox æquata primo universæ aciei fronte ire in coepit. (11) Ubi vero jam circiter stadium [*vel* p quatuor stadia] acies inter se aberant, jussis Hispani cœperant pede, servatis ordinibus porro pergere, cornui præcepit, ut manipulos pariter ac turmas d sum converteret; sinistro, ut sinistrorsum.

XXIII. Tum autem, quum sumpsisset ipse quidem tra, L. vero Marcius et M. Junius a læva, turmas e priores ternas, et qui hos antecederent velites pro R militiæ more, itemque spiras sive manipulos ternos nempe Romanam cohortem conficiunt), (2) illi ad inflexo agmine, hi ad dextram, rectis dehinc ordin hostem duxerunt, et citato gradu perrexerunt; subi terim, qui proximi his steterant, agmini præcedenti adjungentibus, et simili facta inflexione eos seque (3) Jamque non longe aberant isti ab hostibus, quum H in Romanæ aciei fronte collocati, eo, quod presso incederent, ab iisdem longum satis spatium adhuc

...ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν, προσέβαλλον τοῖς κέρασιν ἀμφοτέροις ἅμα τοῖς τῶν ὑπεναντίων ὀρθίαις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσι, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. (4) Αἱ δὲ μετὰ ταῦτα κινήσεις, δι' ὧν συνέβαινε, τοὺς ...μένους, ἐπιπαρεμβάλλοντας ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ...ἡγουμένοις, συγκαθίστασθαι τοῖς πολεμίοις εἰς τὴν ...χην, τὴν ἐναντίαν εἶχον διάθεσιν ἀλλήλαις, καὶ κα... τὸ δεξιὸν κέρας τῷ λαιῷ, καὶ κατὰ μέρος οἱ πεζοὶ ...ἱππεῦσιν. (5) Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως ...εῖς, μετὰ τῶν εὐζώνων, ἐκ δόρατος ἐπιπαρεμβάλ...ες, ὑπερκερᾷν ἐπειρῶντο τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ ...ἐναντίον ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλλον. (6) Τῶν ...κατὰ τὸ λαιὸν οἱ μὲν ἐν ταῖς σπείραις ἐκ δόρατος, ...ἱππεῖς μετὰ τῶν γροσφομάχων ἐξ ἡνίας. (7) Ἐγε... μὲν οὖν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων ἀμφο... τῶν κεράτων ἐκ ταύτης τῆς κινήσεως τὸ δεξιὸν ...ρον. (8) Οὐ μικρὸν λόγον θέμενος ὁ στρατηγὸς, ...μείζονος ἐποιήσατο πρόνοιαν, τοῦ κατὰ τὴν ὑπερ... ὀρθῶς λογιζόμενος· (9) εἰδέναι μὲν γὰρ δεῖ ...γνόμενον, χρῆσθαι δὲ ταῖς πρὸς τὸν καιρὸν ἁρμο...ς κινήσεσιν.

...XIV. Ἐκ δὲ τῆς τούτων συμπλοκῆς τὰ μὲν θηρία, ...τῶν γροσφομάχων καὶ τῶν ἱππέων ἀκοντιζόμενα ...ταραττόμενα πανταχόθεν, ἔπασχε μὲν κακῶς, ...ει δ' οὐδὲν ἧττον τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους· ...να γὰρ εἰκῇ, τοὺς ὑποπεσόντας ἐξ ἀμφοῖν ἀεὶ ...ρε. (2) Τῆς δὲ πεζικῆς δυνάμεως τὰ μὲν κέρατα ...Καρχηδονίων ἐθραύετο, τὸ δὲ μέσον τὸ κατὰ τοὺς ...ς, ὅπερ ἦν χρησιμώτατον, εἰς τέλος ἄπρακτον (3) οὔτε γὰρ παραβοηθεῖν ἠδύναντο τοῖς ἐπὶ τῶν ...ν, λιπόντες τὸν ἴδιον τόπον διὰ τὴν τῶν Ἰβήρων ..., οὔτε μένοντες ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἐνεργεῖν τι ...των οἷοί τ' ἦσαν, διὰ τὸ μὴ συνιέναι τοὺς κατὰ ... πολεμίους αὐτοῖς εἰς τὰς χεῖρας. (4) Οὐ ...ἀλλὰ χρόνον μέν τινα διηγωνίζοντο τὰ κέρατα ...ς, διὰ τὸ περὶ τῶν ὅλων ἑκατέροις συνεστάναι ...νον. (5) Ἤδη δὲ τοῦ καύματος ἐφεστῶτος ...τὴν ἀκμὴν, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι παρελύοντο, διὰ ...ποιῆσθαι τὴν ἔξοδον κατὰ τὴν ἰδίαν προαίρε...κωλύσθαι δὲ τῆς ἁρμοζούσης παρασκευῆς· (6) Ῥωμαῖοι καὶ τῇ δυνάμει καὶ ταῖς εὐψυχίαις κα...εῖχον, καὶ μάλιστα τῷ τοῖς χρησιμωτάτοις πρὸς ...χρηστοτάτους τῶν πολεμίων συμβεβηκέναι, διὰ ... στρατηγοῦ πρόνοιαν. (7) Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ... τὸν Ἀσδρούβαν κατὰ πόδα, πιεζόμενοι, τὴν ...σιν ἐποιοῦντο· μετὰ δὲ ταῦτα κλίναντες ἀθρόοι, ... τὴν παρώρειαν ἀπεχώρουν· ἐγκειμένων δὲ τῶν ... βιαιότερον, ἔφευγον εἰς τὸν χάρακα προτρο... (8) Εἰ μὲν οὖν μὴ θεὸς αὐτοῖς τις συνεπελά... τῆς σωτηρίας, παραχρῆμα ἂν ἐξέπεσον ἐκ τῆς ...βολῆς. (9) Ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸν ἀέρα ...τῆς ἐξαισίου, καὶ καταρραγέντος ὄμβρου λάβρου ...χοῦς, μόλις εἰς τὴν αὑτῶν στρατοπεδείαν ἀνε...σαν οἱ Ῥωμαῖοι.

...bant. Tum vero Scipio, sicut principio proposuerat, utrumque simul Carthaginiensium cornu per Romanas legiones rectis ordinibus est aggressus. (4) Ceterum posteriores motus, per quos efficiebatur, ut, qui sequebantur, in eamdem cum antecedentibus lineam rectam se sisterent, et cum hostibus similiter manus consererent, contrariam inter se speciem habuerunt: quam diversitatem erat cernere, sive in universum considerares, cornu ad cornu quomodo se haberet; sive in utroque cornu equites cum peditibus contenderes. (5) Nam in dextro cornu equites cum levi armatura a dextra se applicabant præcedentibus, extendere aciem ultra hostium cornu conantes: pedites contra lævam versus antegressis se adjungebant. (6) In cornu sinistro, manipuli ad dextram priorum stationem sibi occupabant, equites cum velitibus sinistrorsum tendebant. (7) Ita evenit per motus istos in utroque cornu, ut ex equitibus et levi armatura, qui dextimi fuerant, fierent sinistimi. (8) Cujus quidem rei imperator non magnam rationem habens, id, quod longe erat majus sedulo curabat, ut cingere hostes porrectis cornibus posset: prudenti sane consilio: (9) nam scire quidem, quid quodque sequatur, necesse est; usurpare veros eos oportet motus, qui pro tempore conveniant.

XXIV. Accensa per hos pugna, elephanti, velitum et equitum missilibus confixi, et agitati undique, ac passim convulnerati, amicos et inimicos pariter lædebant. Nam quum temere huc illuc ferrentur, in quoscumque inciderant ex utraque acie, omnes prosternebant. (2) Jam pedestris aciei Carthaginiensium cornua affligebantur; cum media acies, in qua stabant Afri, robur universi exercitus Punici, manebat inutilis et immota. (3) Quippe neque in cornua, ut adjuvarent pugnantes, discurrere poterant; ne, si stationem desererent, mediam aciem venientibus ex adverso Hispanis aperirent: neque rursus statione servata, quæ fuerat ipsis attributa, ullum omnino ad victoriam momentum facere poterant; quod oppositi hostes ad manus conserendas propius non accederent. (4) Attamen cornua quidem acerrime aliquamdiu pugnarunt, quod utraque pars de summa rerum eo prœlio periclitabatur. (5) Ubi vero jam æstus a meridiano sole venit, Pœnis quidem languore membra erant soluta, ut qui neque arbitratu suo copias eduxissent, et quominus corpora curarent, fuissent impediti. (6) At Romani cum viribus corporis et alacritate animorum erant superiores, tum eo potissimum, quod imperatoris providentia pars ipsorum valentissima cum ignavissimis hostium fuerat commissa. (7) Igitur Asdrubal, premente Romano, pedem retulit, primo quidem sensim, mox vero acies universa inclinata confertim ad proximi montis radices se recipere cœpit: sed quum acrius victores sese inveherent, effusa fuga vallum petierunt. (8) Quod nisi eorum salutem deus aliquis adjuvisset, etiam castris confestim fuissent exuti. (9) Nunc sæva tempestate in cœlo repente coorta, tanta vi atque impetu imber continuus est effusus, ut ægre in castra sua se receperint Romani.

(Steph. Byz.)

(10) Ἰλούργεια, πόλις Ἰβηρίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ.

(Suidas in Τέτηκα.)

(11) Τὸ δὲ τετηκὸς καὶ συνεῤῥυηκὸς ἀργύριον καὶ χρυσίον ἀναζητοῦντες, ὑπὸ τοῦ πυρὸς πλεῖστοι Ῥωμαίων διεφθάρησαν.

(Suidas in Ῥᾳθυμεῖν.)

XXIV. a. Ὅτι πάντων εὐδαιμονιζόντων τὸν Πόπλιον μετὰ τὸ τοὺς Καρχηδονίους ἐξελάσαι τῆς Ἰβηρίας, καὶ παρακαλούντων ἀναπαυέσθαι καὶ ῥᾳθυμεῖν, ἐπεὶ πέρας ἐπιτέθεικε τῷ πολέμῳ, μακαρίζειν αὐτοὺς ἔφη, διότι τοιαύτας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας· [(2) αὐτὸς δὲ νῦν καὶ μάλιστα βουλεύεσθαι, τινὰ τρόπον ἄρξεται τοῦ πρὸς Καρχηδονίους πολέμου· (3) τὸν μὲν γὰρ πρὸ τούτου χρόνον Καρχηδονίους Ῥωμαίοις πεπολεμηκέναι, νῦν δὲ τὴν τύχην παραδεδωκέναι καιρὸν εἰς τὸ Ῥωμαίους Καρχηδονίοις ἐξενεγκεῖν πόλεμον.]

[(4) Ὅτι Πόπλιος διαλεχθεὶς τῷ Σύφακι, ἅτε δὴ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὐφυὴς ὑπάρχων, οὕτω φιλανθρώπως ὡμίλησε καὶ ἐπιδεξίως, ὥστε τὸν Ἀσδρούβαν εἰπεῖν ταῖς ὕστερον ἡμέραις πρὸς τὸν Σύφακα, διότι φοβερώτερος αὐτῷ Πόπλιος πέφηνε κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἤπερ ἐν τοῖς ὅπλοις.]

(II) Excerp. Antiq. ex lib. XI, cap. 23-28.

XXV. [Ὅτι στάσεως γενομένης τινῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ Ῥωμαϊκῷ,...] Πόπλιος δὲ, καίπερ ἤδη πεῖραν εἰληφὼς τῶν πραγμάτων ἐφ' ἱκανὸν, ὅμως οὐδέποτε μᾶλλον εἰς ἀπορίαν ἦκε καὶ δυσχρηστίαν. Καὶ τοῦτ' ἔπασχε κατὰ λόγον. (2) Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων τὰς μὲν ἐκτὸς αἰτίας τοῦ βλάπτειν, λέγω δ' οἷον ψύχους, καύματος, κόπου, τραυμάτων, καὶ πρὶν γενέσθαι, φυλάξασθαι δυνατὸν, καὶ γενομέναις εὐμαρὲς βοηθῆσαι, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν τῶν σωμάτων γιγνόμενα φύματα καὶ νόσους δυσχερὲς μὲν προϊδέσθαι, δυσχερὲς δὲ γενομένοις βοηθεῖν· (3) τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ περὶ πολιτείας καὶ περὶ στρατοπέδων διαληπτέον. (4) Πρὸς μὲν γὰρ τὰς ἔξωθεν ἐπιβουλὰς καὶ πολέμους πρόχειρος ὁ τρόπος τῆς παρασκευῆς καὶ βοηθείας τοῖς ἐφιστάνουσι. (5) πρὸς δὲ τὰς ἐν αὐτοῖς γενομένας ἀντιπολιτείας καὶ στάσεις καὶ ταραχὰς δύσχρηστος ἡ βοήθεια, καὶ μεγάλης ἐπιδεξιότητος καὶ διαφερούσης ἀγχινοίας δεομένη· (6) πλὴν ἑνὸς παραγγέλματος, ὃ πᾶσιν ἁρμόσει, καὶ στρατοπέδοις, καὶ πόλεσι, καὶ σώμασιν, ὡς ἐμὴ δόξα. (7) Τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ μηδέποτε ἐᾷν ἐπὶ πολὺ ῥαθυμεῖν καὶ σχολάζειν περὶ μηδὲν τῶν προειρημένων, ἥκιστα δ' ἐν ταῖς εὐροίαις τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν ταῖς δαψιλείαις τῶν ἐπιτηδείων. (8) Πλὴν ὅγε Πόπλιος, ἅτε διαφερόντως ἐπιμελὴς ὢν, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς εἶπον, ἔτι δ' ἀγχίνους καὶ πρακτικὸς, συναθροίσας τοὺς χιλιάρχους,

(10) Ilurgia, Hispaniæ oppidum. Polybius XI.

(*Astapa a Marcio expugnata.*)

(11) Plurimi Romanorum, dum fusum argentum a[c] aurum, quod confluxerat, quærebant, ab igne consu[mpti] sunt.

XXIV. *a.* Quum omnes Publium beatum prædicar[ent,] quod Pœnos Hispania expulisset, eumque ad quietem a[c] otium cohortarentur, quoniam finem bello imposuisset; gratulari se ait illis, propterea quod ejusmodi spem [fo]rent : (2) se tamen nunc maxime deliberare qua ratione bellum Punicum exordiretur. (3) Antehac e[nim] Carthaginienses Romanis bellum intulisse; nunc dea[e] fortunæ munere tempus incidisse, quo Romani bello [Car]thaginienses aggrederentur.

(4) Publius cum Syphace collocutus, pro sua excel[lenti] sermocinandi natura, tam humaniter dextreque in congr[essu] se gessit, ut Hasdrubal deinde Syphaci dixerit, formi[dabi]liorem sibi visum in colloquio Publium quam in armis.

(II.) *Seditionem militum in Hispania sedat Scip[io.]*

XXV. Etsi erat Scipio non mediocri jam usu rerum [exer]citatus, numquam tamen inopia consilii magis labo[ravit,] neque difficultatibus majoribus fuit affectus, [quam in] de seditione militum Romanorum, qui Sucrone erant [ex]cepto]. Et merito id quidem. (2) Nam sicut nocivæ [corpo]ribus caussæ extrinsecus advenientes, velut frigora, a[estus,] lassitudo, vulnera, et prius quam contingant, possu[nt ca]veri, et, ubi contigerunt, curari facile queunt; at q[uæ ex] ipsis ortum habent corporibus ulcera aut morbi, et [prius]quam oriantur, difficile prævidentur, et semel orta di[fficile] curantur : (3) sic et de rebuspublicis et de exercitibu[s] est sentiendum. (4) Nam adversus insidias quidem et ab externis hostibus intentata apparatus et auxilia i[nstruere] proclive est, serio in eam curam incumbentibus : [(5) at] quæ in illis ipsis excitantur contrariarum factionum s[tudia,] seditiones atque tumultus, et remedium ægre patiun[tur, et] id ipsum magna dexteritate et eximia quadam opus [est] solertia. (6) Censeo tamen ego, omnibus exercitibu[s, ci]vitatibus, et societatum corporibus unicum hoc con[gruere] præceptum, (7) ne in iis, quæ jam diximus, cessatio ab [opere] aut otium diuturnius hominibus concedatur, idque [præci]pue rebus secundis, et quoties annonæ larga suppetit [co]pia. (8) Ceterum Scipio, cum, ut initio diximus, homo singulari diligentia præditus, solertiaque animi et gnav[us]

...ινὰ τῶν ἐνεστώτων εἰσηγεῖτο λύσιν. (9) Ἔφη ...ῖν ἀναδέξασθαι τοῖς στρατιώταις τὴν τῶν ὀψω- ...πόδοσιν· χάριν δὲ τοῦ πιστεύεσθαι τὴν ἐπαγγε- ...τὰς ἐπιτεταγμένας εἰσφορὰς ταῖς πόλεσι πρότε- ...εἰς τὴν τοῦ παντὸς στρατοπέδου χορηγίαν, ταύτας ...ἐπιφανῶς καὶ μετὰ σπουδῆς, ὡς πρὸς ...τῶν ὀψωνίων γιγνομένης τῆς παρασκευῆς· ...τοὺς δὲ χιλιάρχους τοὺς αὐτοὺς πάλιν πορευθέντας ...καὶ παρακαλεῖν, μετατίθεσθαι τὴν ἄγνοιαν, καὶ ...τὰς σιταρχίας, παραγιγνομένους ὡς αὐτὸν, ...κατὰ μέρη τοῦτο βούλωνται ποιεῖν, ἄν θ' ὁμοῦ ...(11) Γενομένου δὲ τούτου, τὸ λοιπὸν ἤδη παρ' ...τὸν καιρὸν, ἔφη, δεῖν βουλεύεσθαι, τί δέον ἐστὶ ...

XXVI. Οὗτοι μὲν οὖν, ταῦτα διανοηθέντες, ἐγί- ...περὶ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιμέλειαν. (2) Τῶν ...χιλιάρχων διασαφούντων τὰ δεδογμένα, γνοὺς ὁ ...ἀνεκοινοῦτο τῷ συνεδρίῳ, τί δέον ἐστὶ ποιεῖν. ...Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, ἡμέραν διασαφήσαντας εἰς ἣν ...παρεῖναι, πρὸς μὲν τὸ πλῆθος διαλύεσθαι, τοὺς ...κολάζειν πικρῶς. Οὗτοι δ' ἦσαν εἰς πέντε ...τὸν ἀριθμόν. (4) Τῆς δ' ἡμέρας ἐπελ- ...καὶ παραγενομένων τῶν ἀποστατῶν ἐπί τε τὰς ...καὶ τὴν κομιδὴν τῶν ὀψωνίων· (5) τοῖς μὲν ...τοῖς πρεσβεύσασι συνέταξε δι' ἀποῤῥήτων ...ἀπαντᾷν τοῖς ἀποστάταις, καὶ, διελομέ- ...ἕκαστον πέντε τῶν ἀρχηγῶν τῆς στάσεως, εὐθέως ...τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπεῖν καὶ καλεῖν ὡς αὐ- ...μάλιστα μὲν πρὸς κατασκήνωσιν· οἱ δ' ἂν μὴ ...τοῦτο, πρός γε δεῖπνον καὶ τοιαύτην συνου- ...(6) Τῷ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ στρατοπέδῳ παρήγγειλε ...τριῶν ἐφόδια παρεσκευάσθαι εἰς πλείω ..., ὡς ἐπὶ τὸν Ἀνδοβάλην αὐτόμολον Μάρκῳ ... (7) Ὃ καὶ θαρσαλεωτέρους αὐτοὺς ἀκού- ...ἐποίησε τοὺς ἀποστάτας· ἐν αὐτοῖς γὰρ ὑπέλα- ...τὴν πλείστην ἐξουσίαν, ἐπειδὰν συμμίξωσι ...τῶν ἄλλων στρατοπέδων κεχωρισμένων.

XXVII. Συνεγγιζόντων δ' αὐτῶν τῇ πόλει, τοῖς ...στρατιώταις εἰς τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ ...λλετο, μετὰ τῆς παρασκευῆς ἐξάγειν· (2) τοῖς δὲ ...καὶ τοῖς ἐπάρχοις, ὅταν ἐκπορευομένοις * ... * πρώτας μὲν ἀποσκευὰς ἀποτιθέναι, τοὺς δὲ ...κατέχειν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῆς πύλης, ...διελεῖν σφᾶς ἐφ' ἑκάστην τῶν πυλῶν, καὶ ..., ἵνα μηδεὶς ἐκπορεύηται τῶν ἀποστατῶν. ...πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἀποτεταγμένοι, συμμί- ...τοῖς παραγιγνομένοις πρὸς αὐτοὺς, ἀπῆγον μετὰ ...τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις, κατὰ τὸ συντετα- ...(4) Τούτοις μὲν οὖν ὑπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ...συλλαβεῖν τοὺς λε' ἄνδρας, ἐπειδὰν δειπνή- ...σαντάς τε τηρεῖν, μηδενὸς ἔτι τῶν ἔνδον ἐκπο- ..., πλὴν τοῦ διασαφήσοντος τῷ στρατηγῷ παρ' ...τὰ γεγονός. (5) Πραξάντων δὲ τῶν χιλιάρχων

tribunis militum congregatis, præsenti malo ut remedium admoveretur hujusmodi, auctor fuit. (9) Militibus stipendiorum suorum solutionem promittendam, ait; eaque pollicitatio ut fidem inveniret, quæ ad sustentandum universum exercitum jam ante per omnes civitates imperatæ essent pecuniæ, eas in præsentia propalam et cum studio esse exigendas; ea videlicet fine, ut ad solutionem prædictorum stipendiorum cogi pecunia existimetur. (10) Faciendum item esse, ut tribuni iidem, atque ante, ad eos iterum proficiscantur; eosque rogent atque hortentur, errorem ut emendare velint, et ad accipienda stipendia vel singuli ad imperatorem accedant, vel, si ita maluerint, omnes simul. (11) Quibus ita expeditis, de cetero deinde quid facto esset opus, e re nata consilium fore capiendum, dixit.

XXVI. Postquam ab istis hæc essent ad istum modum excogitata, pecuniæ cogendæ operam dederunt. (2) Ubi tribuni, quæ constituta fuerant, renunciassent; Publius, iis cognitis, deliberandum in concilio proposuit super iis, quæ essent porro facienda. (3) Placuit igitur illis, diem edicere, qua die omnes Carthaginem convenirent; tum multitudini quidem veniam largiri, in auctores vero seditionis severe animadvertere : erant autem hi numero ad quinque et triginta. (4) Ubi dies venit, et seditiosi milites ad res componendas et ad accipienda stipendia advenerunt; (5) tribunis eis, qui legationem ad istos susceperant, arcano præcepit Scipio, ut seditiosis obviam procederent, et, partitione inter ipsos instituta, singuli quinos ex principibus seditionis, in ipso occursu benigne compellatos, maxime quidem ad contubernium, sin id minus possent, ad cœnam certe et ad familiarem congressum invitarent. (6) Exercitui, quem habebat secum Carthagine, ante triduum Scipio edixerat, ut cibaria plurium dierum pararent, cum M. Silano adversus Indibilem transfugam profecturi. (7) Quæ res ut a seditiosis est audita, animos etiam tanto magis illis addidit : sic enim existimabant, post alterius exercitus profectionem, se, ubi ad imperatorem venissent, in sua potestate pleraque omnia habituros.

XXVII. Jam prope urbem erat ventum, cum, militibus ceteris in posterum diem prima luce una cum impedimentis proficisci jussis, (2) tribunis et præfectis mandatum est, ut primum quidem proficiscentes sistere gradum sarcinasque ponere juberent, et ad portam milites in armis retinerent : tum vero, ut in singulas portas sese dividerent, viderentque magna cura ne quis seditiosorum exiret. (3) Tribuni, quibus prodeundi obviam provincia fuerat demandata, postquam venientibus occurrissent, comitate verborum sontes ad se, uti fuerat constitutum, adduxerunt. (4) Eisdem autem tribunis, sub ipsum tempus quo obviam illis sunt egressi, imperatum fuerat, ut triginta illos et quinque viros, postquam cœnassent, comprehensos vincirent, potestate exeundi hospitio dehinc nemini facta, eo dumtaxat excepto, qui ordinem rei apud singulos gestæ imperatori esset renunciaturus. (5) Postquam tribuni, quod jussi

τὸ συνταχθὲν, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ὁ στρατηγὸς ἅμα τῷ φωτὶ θεωρῶν τοὺς παραγιγνομένους ἠθροισμένους εἰς τὴν ἀγορὰν, συνεκάλει τὴν ἐκκλησίαν. (6) Πάντων δὲ συντρεχόντων κατὰ τὸν ἐθισμὸν ἅμα τῷ σημῆναι, καὶ μετεώρων ὄντων ταῖς διανοίαις, πότ' ὄψονται τὸν στρατηγὸν, καὶ τί ποτ' ἀκούσονται περὶ τῶν ἐνεστώτων· (7) πρὸς μὲν τοὺς ἐπὶ τῶν πυλῶν χιλιάρχους ὁ Πόπλιος διεπέμψατο, κελεύων αὐτοὺς, ἄγειν τοὺς στρατιώτας ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ περιστῆναι τὴν ἐκκλησίαν· αὐτὸς δὲ προπορευθεὶς, ἐξέστησε ταῖς διανοίαις πάντας εὐθέως κατὰ τὴν πρώτην φαντασίαν. (8) Ἔτι γὰρ ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν ἀσθενῶς ἔχειν οἱ πολλοὶ, κἄπειτα παρὰ τὴν προσδοκίαν αἰφνιδίως ἐῤῥωμένον θεασάμενοι, κατὰ τὴν ἐπίφασιν κατεπλάγησαν.

XXVIII. Οὐ μὴν ἀλλ' οὕτω πως ἤρξατο τῶν λόγων. Ἔφη γὰρ θαυμάζειν, τίνι δυσαρεστήσαντες, ἢ ποίαις ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἐπεβάλοντο ποιεῖσθαι τὴν ἀπόστασιν. (2) Τρεῖς γὰρ αἰτίας εἶναι, δι' ἃς τολμῶσι στασιάζειν ἄνθρωποι πρὸς πατρίδα καὶ τοὺς ἡγουμένους· ὅταν τοῖς προεστῶσι μέμφωνταί τι καὶ δυσχεραίνωσιν, ἢ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασι δυσαρεστῶσιν, ἢ καὶ νὴ Δία μειζόνων ὀρεχθῶσι καὶ καλλιόνων ἐλπίδων. (3) « Ἐρωτῶ δὲ, τί τούτων ὑμῖν ὑπῆρξεν; Ἐμοὶ δηλονότι δυσηρεστήσασθε, διότι τὰς σιταρχίας ὑμῖν οὐκ ἀπεδίδουν; (4) Ἀλλὰ τοῦτο ἐμὸν μὲν οὐκ ἦν ἔγκλημα· κατὰ γὰρ τὴν ἐμὴν ἀρχὴν οὐδὲν ὑμῖν ἐνέλιπε τῶν ὀψωνίων. (5) Εἴη δ' ἄρα ἐκ τῆς Ῥώμης, διότι τὰ πάλαι προσοφειλόμενα νῦν οὐ διωρθοῦτο. (6) Πότερον οὖν ἐχρῆν ἀποστάτας γενομένους τῆς πατρίδος, καὶ πολεμίους τῆς θρεψάσης, οὕτως ἐγκαλεῖν; ἢ, παρόντας λέγειν μὲν περὶ τούτων πρὸς ἐμὲ, παρακαλεῖν δὲ τοὺς φίλους, συνεπιλαβέσθαι καὶ βοηθεῖν ὑμῖν; Δοκῶ γὰρ, ἦν τοῦτο βέλτιον. (7) Τοῖς μὲν γὰρ μισθοῦ παρά τισι στρατευομένοις ἔστιν ὅτε συγγνώμην δοτέον, ἀφισταμένοις τῶν μισθοδοτῶν· τοῖς δ' ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμοῦσι καὶ γυναικῶν ἰδίων καὶ τέκνων οὐδαμῶς συγχωρητέον. (8) Ἔστι γὰρ παραπλήσιον, ὡς ἂν εἴ τις, ὑπὸ γονέως ἰδίου φάσκων εἰς ἀργυρίου λόγον ἀδικεῖσθαι, παρείη μετὰ τῶν ὅπλων, ἀποκτενῶν τοῦτον, παρ' οὗ τὸ ζῆν αὐτὸς ἔλαβε. (9) Νὴ Δί', ἀλλ' ἐγὼ τὰς μὲν κακοπαθείας ὑμῖν καὶ τοὺς κινδύνους πλείους, ἢ τοῖς ἄλλοις, ἐπέταττον, τὰ δὲ λυσιτελῆ καὶ τὰς ὠφελείας ἑτέροις μᾶλλον ἐμέριζον; (10) Ἀλλ' οὐδὲ τολμᾶτε τοῦτο λέγειν, οὐδὲ τολμήσαντες δύναισθ' ἂν ἀποδεῖξαι. (11) Τί οὖν ἔστιν, ἐφ' ᾧ δυσαρεστούμενοι κατὰ τὸ παρὸν ἡμῖν, τὰς ἀποστάσεις ἐποιήσασθε; Τοῦτο βούλομαι πυθέσθαι. Δοκῶ μὲν γὰρ οὐδὲν οὔτ' ἐρεῖν, οὔτ' ἐπινοήσειν ὑμῶν οὐδένα.

XXIX. « Καὶ μὴν οὐδὲ τοῖς ὑποκειμένοις ἀσχάλλοντες. Πότε γὰρ εὔροια πραγμάτων μείζων; πότε δὲ πλείω προτερήματα γέγονε τῇ Ῥώμῃ; πότε δὲ τοῖς στρατευομένοις μείζους ἐλπίδες, ἢ νῦν; (2) Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις τῶν ἀπηλπικότων, ὅτι πλείω τὰ λυσιτελῆ τὰ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς προὔφαινετο, καὶ μείζους ἐλπίδες

fuerant, peregissent, die insequenti Scipio, prima
videns eos, qui advenerant, in forum congregari, co
nem statim indicit. (6) Simul ac datum est signum, c
confestim pro more concurrere, mentesque omnium
exspectatione suspendi, ecquando imperatorem esse
suri, ecquid ab eo de rebus præsentibus audituri. (7)
vero Publius ad tribunos circa portas misit, jubens,
tos adducerent, et concioni ab tergo circumfund
Ipse, progressus in medium, ut primum apparuit, de
mentis circumstantes dejecit. (8) Vulgo enim pl
male ipsum habere quum putarent, ut præter opin
bene valentem viderunt, species ipsa et color terror
culit intuentes.

XXVIII. Ibi tum Scipio suam orationem hoc fere
est exorsus : Mirari se dixit, quid potissimum in
suis tantopere eorum animos offendisset, aut qua t
spe freti defectionem sustinuissent moliri. (2) Tres
dem esse causas, propter quas contra patriam et eo
summam rerum obtinent, seditionem concitare h
audeant : cum vel iis, qui præsunt, aliquo nomine s
sent, et eorum imperium graviter ferunt; vel in pr
statu non acquiescunt; vel certe, ubi majora concup
tes in lætioris fortunæ spem venerunt. (3) « Agite nu
cite mihi, quid horum fuit, quod vos moveret? Mih
licet offensi eratis, quod stipendia vobis non solverim
Atqui, mea in eo nulla profecto culpa est : nam ex q
dem penes me imperium est, nulla pars vestri stipendi
umquam defuit. (5) Quod si ulla hic culpa fuit, Ro
tur una est, cui ea sit adscribenda, quæ ea vobis n
præstitit, quæ dudum debentur. (6) Quid vero?
id, quod vobis debetur, erat postulandum, ut a pat
scisceretis, et ut ejus, quæ vos tulit atque educavit,
evaderetis? An illud potius vobis erat faciendum, ut
accedentes de ea re mecum ageretis, et amicos, ut
nem vestram adjuvarent, et opem vobis ferrent, rog
Id quidem meo judicio satius erat futurum. (7) Ii
qui mercede alicui militant, interdum ignoscas,
deserant, a quibus soliti sunt mercedem accipere;
qui bella pro seipsis gerunt, pro conjugibus liberisqu
nulla ejusmodi concedenda est venia. (8) Nam hoc
est, ut si quis, pecuniæ alicujus fraudem sibi a
factam dictitans, propterea armatus ipsum iret occi
quo vitam acceperit. (9) Verum ego, si diis placet,
res labores et plura pericula vobis quam ceteris,
ravi : commoda militiæ et emolumenta aliis potius
vobis, tribui? (10) Hoc vero ne vos quidem dicere a
neque si ausi essetis, probare umquam possetis.
Quid est igitur, cur in tanta hoc tempore apud
offensa sim, ut defectionem faciendam putaritis? Ist
vos mihi velim dicere. Nam equidem nihil ab
strum non modo dici, sed ne excogitari quidem p
bitror.

XXIX. Tædio certe præsentis status id nequaqu
fectum. Quando enim fortunæ major fuit serenitas
do lætioribus omnium rerum successibus usa est
quando militaribus viris spes majores, quam nunc,
sitæ? (2) Sed dicet fortasse desperatus aliquis, plur
hostes commoda ostentari, spes majores et certiore

... βεβαιότεραι; (3) Παρὰ τίσι δὴ τούτοις; ἢ παρ' Ἀνδοβάλῃ καὶ Μανδονίῳ; Καὶ τίς ὑμῶν οὐκ οἶδε, διότι πρότερον μὲν οὗτοι παρασπονδήσαντες Καρχηδονίους, πρὸς ἡμᾶς ἀπέστησαν· νῦν δὲ πάλιν ἀθετήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ τὴν πίστιν, ἐχθροὺς ἡμῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀναδεδείχασι; (4) Καλὸν δὲ, τούτοις πιστεύσαντας, πολεμίους γενέσθαι τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. (5) Οὐ μὴν οὐδ' ἐν αὐτοῖς εἴχετε τὰς ἐλπίδας, ὡς κρατήσοντες τῆς Ἰβηρίας. Οὐδὲ γὰρ μετ' Ἀνδοβάλου ταχθέντες, ἱκανοὶ πρὸς ἡμᾶς ἦτε διακινδυνεύειν, μήτε καθ' ἑαυτοὺς ... (6) Τί οὖν ἦν, ᾧ προσείχετε; Πυθέσθαι ... ἂν βουλοίμην ὑμῶν. Ἦ μὴν, νὴ Δία, ταῖς ἐμπειρίαις τῶν νῦν προχειρισθέντων ἡγεμόνων καὶ ταῖς ἀρεταῖς πιστεύοντες; ἢ καὶ ταῖς ῥάβδοις καὶ τοῖς πελέκεσι τοῖς προηγουμένοις αὐτῶν; Ὑπὲρ ὧν οὐδὲ λέγειν ... καλόν. (7) Ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων, ὦ ἄνδρες, ... οὐδ' ἂν ἔχοιθ' ὑμεῖς δίκαιον οὐδὲ τοὐλάχιστον ..., οὔτε πρὸς ἡμᾶς, οὔτε πρὸς τὴν πατρίδα. (8) ... ἐγὼ περὶ ὑμῶν πρός τε τὴν Ῥώμην καὶ πρὸς ... ἀπολογήσομαι, τὰ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογούμενα δίκαια προθέμενος. (9) Ταῦτα δ' ἐστὶ, διότι ... ὄχλος εὐπαραλόγιστος ὑπάρχει, καὶ πρὸς πᾶν εὐάγωγος. Ὅθεν ἀεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος συμβαίνει ... τοὺς ὄχλους καὶ τὴν θάλατταν. (10) Καθάπερ ... ἐκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐστὶν ἀβλαβὴς τοῖς χρωμένοις καὶ στάσιμος, ὅταν δ' εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ τὰ πνεύματα βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις, οἷοί τινες ... οἱ κυκλοῦντες αὐτὴν ἄνεμοι· (11) τὸν αὐτὸν ... καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται καὶ γίγνεται ... τοὺς χρωμένους, οἵους ἂν ἔχοι προστάτας καὶ συμβούλους. (12) Διὸ κἀγὼ νῦν, καὶ πάντες οἱ προεστῶτες ... στρατοπέδου, πρὸς μὲν ὑμᾶς διαλυόμεθα, καὶ πίστεις δίδομεν, ἐφ' ᾧ μὴ μνησικακήσειν· (13) πρὸς δὲ ... αἰτίους ἀκαταλλάκτως διακείμεθα, κολάζειν αὐτοὺς ... καὶ τῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς ... ἡμαρτημένων. »

XXX. Ἀκμὴν δὲ ταῦτ' ἔλεγεν, καὶ κύκλῳ μὲν οἱ ... περιεστῶτες ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀπὸ παραγγέλματος συνεψόφησαν ταῖς μαχαίραις τοὺς θυρεούς· ἅμα ..., δεδεμένοι γυμνοὶ οἱ τῆς στάσεως αἴτιοι γε... εἰσήγοντο. (2) Τῷ δὲ πλήθει τοιοῦτον ὑπέστη ... τε τοῦ πέριξ φόβου καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ... ὥστε, τῶν μὲν μαστιγουμένων, τῶν δὲ πελεκιζομένων, μήτε τὴν ὄψιν ἀλλοιῶσαι, μήτε φωνὴν προέσθαι ..., μένειν δὲ πάντας ἀχανεῖς, ἐκπεπληγμένους ... τὸ συμβαῖνον. (3) Οἱ μὲν οὖν ἀρχηγοὶ τῶν ... αἰκισθέντες εἵλκοντο διὰ μέσου, ἀπηλλαγμένοι ... οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ μὲν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ... ἀρχόντων κατὰ κοινοῦ ἔλαβον τὰς πίστεις, ἐφ' ... μηδενὶ μνησικακήσειν· (4) αὐτοὶ δὲ, καθ' ... προσιόντες, ὤμνυον τοῖς χιλιάρχοις, ἦ μὴν πειθαρχήσειν τοῖς παραγγελλομένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ ... ὑπεναντίον φρονήσειν τῇ Ῥώμῃ. (5) Πόπλιος ..., μεγάλων κινδύνων ἀρχὴν φυομένων καλῶς

Cedo vero, apud quos hostes? Apud Indibilem, credo, et Mandonium : quasi vero ignoret quisquam vestrum, istos, fluxa fide antea usos, a Pœnis ad nos transiisse, nunc vero, spreta iterum jurisjurandi religione ac fide, hostes populi Romani repente esse factos. (4) Præclarum vero facinus, fidem istorum secutos esse vos, ut patriæ perduelles fieretis. (5) Sed nec in vobis ipsis obtinendæ Hispaniæ spes ulla erat ponenda : qui quidem, neque si Indibili conjungamini, neque si propriis separatim viribus utamini, ad prœlio nobiscum decernendum idonei sitis futuri. (6) Quid igitur, obsecro vos, spectabatis? Aveo enim id a vobis intelligere. An, oro vos, hoc facinus ausi estis, usu rei militaris et virtute freti eorum, quos vos nunc duces elegistis? an et fascibus et securibus estis confisi, quæ ipsos præcedunt? de quibus ne plura quidem verba facere sit honestum. (7) Enimvero omnium eorum, quæ diximus, nihil fuit, quod vos moveret : neque ulla justa vobis causa suppetit, quam adversus nos, aut adversus patriam proferatis. (8) Sed vestrum patrocinium, cum apud populum Romanum, tum apud me ipsum, ego jam ipse suscipiam, et quæ ad excusandum hujusmodi facinus, ex communi omnium hominum sensu, valere possunt, in medium afferam. (9) Nimirum ita est : Omnis multitudo et in fraudem facile inducitur, et ad quævis facile impellitur. Itaque maris et vulgi similis semper est natura. (10) Quemadmodum enim mare suapte natura innoxium est utentibus et quietum, ubi vero cum violentia in illud incubuerunt venti, ipsum quoque erga navigantes tale existit, quales fuerunt venti, a quibus omni ex parte agitatur : (11) plane ad hoc instar etiam multitudo talis semper reperitur esse erga eos, qui cum ea negotia habent, quales illi fuerint, quos ipsa patronos nacta est et consiliarios. (12) Propterea et ego jam, et omnes qui exercitui præsunt, vobis cum ante omnia in gratiam redimus, et, rerum præteritarum nullam deinceps in animis nostris hæsuram memoriam, sancte vobis pollicemur : (13) sed inexorabiles adversus auctores defectionis, dignas ab his sceleris in patriam et in nos admissi pœnas sumus exacturi.

XXX. Vix finem dicendi fecerat Scipio, cum armati, qui corona concionem circumdederant, data tessera, gladiis ad scuta concrepuerunt, simulque seditionis auctores vincti nudique in medium sunt producti. (2) Multitudinem tantus invasit terror, cum ob eum metum, qui undique a tergo ostendebatur, tum ob triste spectaculum, quod ante oculos obversabatur, ut, quum alii virgis cæderentur, alii securi percuterentur, vultum nemo mutaret, vocem nemo mitteret; sed attoniti et stupore ejus, quod gerebatur, torpidi manerent. (3) Dum autem, qui defectionis auctores aliis exstiterant, cruciati necatique per mediam concionem trahebantur; reliqui ab imperatore ceterisque ducibus fidem publice accipiebant, memoriam præteritorum nemini apud quemquam fraudi futuram. (4) Deinde ad tribunos singuli accedentes, apud illos jurabant, se mandatis imperatorum obtemperaturos, neque adversus populum Romanum quidquam esse molituros. (5) Ita Scipio, quum magnorum malorum initia, quæ jam radices

διορθωσάμενος, πάλιν ἀποκατέστησε τὰς οἰκείας δυνάμεις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν.

(III.) Excerpt Antiq. cap. 29 - 31.

XXXI. Ὁ δὲ Πόπλιος, συναθροίσας εὐθέως ἐν αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι τὰς δυνάμεις εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεγε περί τε τῆς Ἀνδοβάλου τόλμης, καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀθεσίας. (2) Καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνεγκάμενος, παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν κατὰ τῶν προειρημένων δυναστῶν ὁρμήν. (3) Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐξηριθμήσατο τοὺς προγεγενημένους αὐτοῖς ἀγῶνας πρὸς Ἴβηρας ὁμοῦ καὶ πρὸς Καρχηδονίους, στρατηγούντων Καρχηδονίων. (4) Ἐν οἷς ἀεὶ νικῶντας, οὐ καθήκειν, ἔφη, νυνὶ διαπορεῖν, μήποτε πρὸς αὐτοὺς Ἴβηρας, Ἀνδοβάλου στρατηγοῦντος, μαχόμενοι λειφθῶσι. (5) Διόπερ οὐδὲ προσδέξασθαι συναγωνιστὴν Ἰβήρων οὐδένα καθάπαξ, ἔφη, δι' αὐτῶν δὲ Ῥωμαίων συστήσασθαι τὸν κίνδυνον· (6) ἵνα φανερὸν γένηται πᾶσιν, ὡς οὐχ Ἴβηρσι Καρχηδονίους καταπολεμησάμενοι, καθάπερ ἔνιοί φασιν, ἐξεβάλομεν ἐξ Ἰβηρίας· ἀλλὰ καὶ Καρχηδονίους καὶ Κελτίβηρας ταῖς Ῥωμαίων ἀρεταῖς καὶ τῇ σφετέρᾳ γενναιότητι νενικήκαμεν. (7) Ταῦτα δ' εἰπὼν, ὁμονοεῖν παρῄνει, καὶ θαῤῥοῦντας, εἰ καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ, καὶ πρὸς τοῦτον ἰέναι τὸν κίνδυνον. Περὶ δὲ τοῦ νικᾷν αὐτὸς, ἔφη, μετὰ τῶν θεῶν ποιήσασθαι τὴν καθήκουσαν πρόνοιαν. (8) Τῷ δὲ πλήθει τοιαύτη παρέστη προθυμία καὶ θάρσος, ὥστε παραπλησίους εἶναι πάντας ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῖς ὁρῶσι τοὺς πολεμίους, καὶ μέλλουσιν ὅσον οὔπω πρὸς αὐτοὺς διακινδυνεύειν. (9) Τότε μὲν οὖν, ταῦτ' εἰπὼν, διαφῆκε τὴν ἐκκλησίαν.

XXXII. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀναζεύξας προῆγε. Καὶ παραγενηθεὶς ἐπὶ τὸν Ἴβηρα ποταμὸν δεκαταῖος, καὶ περαιωθεὶς, τῇ τετάρτῃ μετὰ ταύτην προσεστρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις, λαβὼν αὐλῶνά τινα μεταξὺ τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν πολεμίων στρατοπεδείας. (2) Τῇ δ' ἑξῆς εἰς τὸν προειρημένον αὐλῶνα προσέβαλέ τινα θρέμματα τῶν παρεπομένων τῷ στρατοπέδῳ, συντάξας ἑτοίμους ἔχειν τοὺς ἱππεῖς τῷ Γαΐῳ· τοὺς δὲ γροσφομάχους ἐπέταξε τῶν χιλιάρχων τισὶ παρασκευάζειν. (3) Ταχὺ δὲ τῶν Ἰβήρων ἐπιπεσόντων ἐπὶ τὰ θρέμματα, ἐφῆκε τῶν γροσφομάχων τινάς. Γενομένης δὲ διὰ τούτων συμπλοκῆς, καὶ προσβοηθούντων ἑκατέροις πλειόνων, συνέστη μέγας ἀκροβολισμὸς τῶν πεζῶν περὶ τὸν αὐλῶνα. (4) Τοῦ δὲ καιροῦ παραδιδόντος εὐλόγους ἀφορμὰς πρὸς ἐπίθεσιν, ἔχων ὁ Γάϊος ἑτοίμους τοὺς ἱππεῖς κατὰ τὸ συνταχθὲν, ἐπεβάλλετο τοῖς ἀκροβολιζομένοις, ἀποτεμόμενος ἀπὸ τῆς παρωρείας, ὥστε τοὺς πλείους αὐτῶν, κατὰ τὸν αὐλῶνα σκεδασθέντας, ὑπὸ τῶν ἱππέων διαφθαρῆναι. (5) Γενομένου δὲ τούτου, παροξυνθέντες οἱ βάρβαροι, καὶ διαγωνιάσαντες, μὴ διὰ τὸ προηττᾶσθαι δόξωσι καταπεπλῆχθαι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγον ἅμα τῷ φωτὶ, καὶ παρέταττον εἰς μάχην ἅπασαν τὴν δύναμιν. (6) Ὁ δὲ Πόπλιος ἕτοιμος μὲν ἦν πρὸς τὴν χρείαν· θεωρῶν δὲ τοὺς Ἴβηρας ἀλογίστως συγκαταβαίνοντας εἰς τὸν

egerant, prudenter repressisset, in eamdem mente animorum habitum suos restituit, quo prius fuerant.

(III.) *Scipio, victo Indibili rebelle, Romam redit Hispania.*

XXXI. Scipio vero, in urbe ipsa Carthagine Nova cione militum confestim advocata, de Indibilis audac perfidia in Romanos apud eos disseruit. (2) Quam in tentiam quum multa attulisset, multitudinis animos a sus istos regulos vehementer concitavit. (3) Prœlia d illis enumerat cum Hispanis simul et Carthaginiens ubi Pœni fuissent duces, habita : (4) e quibus p quum semper Romani victores redierint, non convenire nunc ut metuant, ne forte in eo bello, quod cum His solis sint gesturi, et quod ductu atque auspiciis In sit administrandum, acie decertantes vincantur. (5) I etiam ad societatem hujus belli neminem prorsus His rum velle se admittere, sed Romano dumtaxat milite esse gesturum, (6) omnes ut intelligant, non Hispan opera Carthaginienses a nobis fuisse devictos, quod nonnulli, et ex Hispania ejectos, sed Romanos sua v et generosa indole cum Carthaginienses, tum Celtibe cisse. (7) His dictis ad concordiam eos est adhortat ut fiduciæ pleni ad hoc bellum, si ad ullum umquam proficiscerentur : victoriam sibi, bonis cum diis, qu par esset, curæ futuram. (8) Hujusmodi oratio ea critatem et fiduciam mentibus militum injecit, ut ipsorum intuentibus similes viderentur iis, qui hos conspectu habent, et acie cum illo jamjam sunt dec (9) Ab hac oratione tunc concionem Publius dimisit.

XXXII. Postero vero die cum exercitu profectus, castris ad Iberum flumen pervenit : indeque, superato die quarto in conspectu hostium posuit castra : autem montibus circumseptus inter Punica Romana stra erat interjectus. (2) Postridie ejus diei in pra campum pecora nonnulla ex iis, quæ exercitum se tur, propulit, jusso prius C. Lælio, paratos ut haber tes, et similiter tribunorum nonnullis, ut præsto es lites. (3) Quum e vestigio Hispani in pecora incurr velites aliquot in eos immisit. Per hos commiss certamine, mox ab utraque parte pluribus accurre atrox peditum velitatio in ea valle est accensa. (4) qui, ut præceptum ei fuerat, paratos equites secu bat, e re nata occasionem adeptus hostes adoriend patos in certamine cum velitibus est aggressus, et radicibus eos interclusit; adeo ut plerique illorum per convallem, ab equitibus perimerentur. (5) Ho eventu irritati barbari, quum præsertim metueren acceptam cladem ita territi viderentur, ut summa diffiderent, prima luce castris eduxere, et, quidquid illis virium, in aciem direxere. (6) Scipio, etsi ad dum paratus erat, quia tamen videbat, Hispanos dicio in vallem se demittere, et patente campo no

αὐλῶνα, καὶ τάττοντας οὐ μόνον τοὺς ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πεζοὺς, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπέμενε, βουλόμενος ὡς πλείστους ταύτῃ χρήσασθαι τῇ παρεμβολῇ· (7) πιστεύων μὲν καὶ τοῖς ἱππεῦσι τοῖς ἰδίοις, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῖς πεζοῖς, διὰ τὸ, κατὰ τὰς ἐξ ὁμολόγου καὶ συστάδην μάχας, τόν τε καθοπλισμὸν καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς παρ' αὐτοῦ πολὺ διαφέρειν τῶν Ἰβήρων.

XXXIII. Ἐπεὶ δ' ἔδοξε τὸ δέον αὐτῷ γίγνεσθαι, τοὺς μὲν τοὺς ἐν τῇ παρωρείᾳ τεταγμένους τῶν πολεμίων ἀντιπαρέταττε· πρὸς δὲ τοὺς εἰς τὸν αὐλῶνα καταβεβηκότας ἄγων ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ τέτταρας κοόρτις, προσέβαλε τοῖς πεζοῖς τῶν ὑπεναντίων. (2) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ Γάϊος Λαίλιος, ἔχων τοὺς ἱππεῖς, προῆγε διὰ τῶν λόφων τῶν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ τὸν αὐλῶνα κατατεινόντων, καὶ προσέβαλλε τοῖς τῶν Ἰβήρων ἱππεῦσι κατὰ νώτου, καὶ συνεῖχε τούτους ἐν τῇ πρὸς αὑτὸν μάχῃ. (3) Λοιπὸν οἱ μὲν πεζοὶ τῶν ὑπεναντίων, ἐρημωθέντες τῆς τῶν ἱππέων χρείας, οἷς πιστεύσαντες εἰς τὸν αὐλῶνα κατέβησαν, ἐπιεζοῦντο καὶ ἐβαροῦντο τῇ μάχῃ. (4) Οἱ δ' ἱππεῖς τὸ παραπλήσιον ἔπασχον· ἀπειλημμένοι γὰρ ἐν στενῷ, καὶ δυσχρηστούμενοι, πλείους ὑπ' αὐτῶν ἢ τῶν πολεμίων διεφθείροντο, τῶν μὲν ἰδίων πεζῶν ἐκ πλαγίου προσκειμένων αὐτοῖς, τῶν δὲ πολεμίων τῶν πεζῶν κατὰ πρόσωπον, τῶν δ' ἱππέων κατὰ νώτου περιεστώτων. (5) Τοιαύτης δὲ γενομένης τῆς μάχης, οἱ μὲν εἰς τὸν αὐλῶνα καταβάντες σχεδὸν ἅπαντες διεφθάρησαν· οἱ δ' ἐν τῇ παρωρείᾳ διέφυγον. (6) Οὗτοι δ' ἦσαν εὔζωνοι, τὸ τρίτον μέρος τῆς ἁπάσης δυνάμεως, μεθ' ὧν καὶ τὸν Ἀνδοβάλην συνέβη διασωθέντα φυγεῖν εἴς τι χωρίον ὀχυρόν.

---

(7) Πόπλιος δὲ, συντέλειαν ἐπιτεθεικὼς τοῖς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔργοις, παρῆν εἰς τὸν Ταρακῶνα μετὰ μεγάλης χαρᾶς, κάλλιστον θρίαμβον καὶ καλλίστην νίκην τῇ πατρίδι κατάγων. (8) Σπεύδων δὲ μὴ καθυστερεῖν τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ καταστάσεως τῶν ὑπάτων, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν διατάξας, καὶ παραδοὺς τὸ στρατόπεδον τοῖς περὶ τὸν Ἰούνιον Μάρκον, αὐτὸς ἀπέπλει μετὰ Γαΐου καὶ τῶν ἄλλων φίλων εἰς τὴν Ῥώμην.

dumtaxat ordinare, verum etiam pedites, aliquamdiu substitit, eo consilio, ut quamplurimos pedites in acie sua hostes collocarent. (7) Licet namque spem magnam in equitibus suis poneret, multo tamen in peditibus majorem, quod in pugnis ex composito sumtis, et quoties pede collato res geritur, cum genere armorum, tum virtute, miles Scipionis longe Hispano præstaret.

XXXIII. Ubi opportunum ei visum est jam esse, hostibus per infima clivi dispositis alios in acie opposuit; adversus eos autem, qui in vallem descenderant, confertis quatuor cohortibus e castris eductis, cum peditatu hostium prœlium commisit. (2) Simul et C. Lælius per colles, qui a castris ad convallem pertinebant, equitatu circumducto, equites Hispanorum a tergo invasit, eosque secum dimicantes est moratus. (3) Itaque pedites, equitum suorum præsidio nudati, quo maxime freti in vallem descenderant, premebantur Romanorum impetu, pessimeque accipiebantur. (4) Pari conditione equites erant: in angusto namque spatio deprehensi, et magnis difficultatibus affecti, plures amittebant a suismet occisos, quam ab Romanis: quum a lateribus sui pedites eos læderent, ex adverso peditatus hostium, a tergo denique equites undique imminerent. (5) Hoc genere pugnæ, qui in convallem descenderant, omnes pæne sunt absumti. Qui vero in obliquo monte constiterant, fuga salutem petierunt: (6) erant autem hi leviter armati, pars tertia admodum universi exercitus: cum quibus et regulus Indibilis effugit, seque in munitum quemdam locum recepit.

---

(7) Publius igitur, ubi rebus Hispaniæ manum supremam imposuisset, Tarraconem lætitia exultans venit, splendidissimam triumphi materiam et pulcherrimam victoriam patriæ reportans. (8) Quum vero ante consularia comitia Romæ adesse cuperet, omnibus rebus in Hispania rite ordinatis, exercitu M. Junio [*vel*, Junio et Marcio] tradito, ipse cum C. Lælio et aliis amicis Romam decem navibus est reversus.

V. RES ANTIOCHI.

Excerpt. Antiq. ex lib. XI, cap. 32.

Pax inita cum superioris Asiæ regionibus.

XXXIV. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος Μάγνης· καὶ ἀπελογίζετο φάσκων, ὡς οὐ δικαίως αὐτὸν Ἀντίοχος ἐκ τῆς βασιλείας ἐκβαλεῖν σπουδάζει· (2) γεγονέναι γὰρ οὐκ αὐτὸς ἀποστάτης τοῦ βασιλέως, ἀλλ', ἑτέρων ἀποστάντων, ἐπανελόμενος τοὺς ἐκείνων ἐκγόνους, οὕτως κρατῆσαι τῆς Βακτριανῶν ἀρχῆς. (3) Καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, ἠξίου τὸν Τηλέαν, μεσιτεῦσαι τὴν διάλυσιν εὐνοϊκῶς, παρακαλέσαντα τὸν Ἀντίοχον, μὴ φθονῆσαι τῆς ὀνομασίας

XXXIV. Erat enim et ipse Euthydemus Magnesia oriundus: qui apud illum [Teleam] multis verbis causam suam exponens, injuste facere Antiochum, ait, qui se deturbare de regno tanto studio contenderet. (2) Neque enim a rege se descivisse; sed, quum alii descivissent, eorum posteros sustulisse, et Bactrianorum imperium hoc pacto obtinuisse. (3) Ubi in eamdem sententiam plura disseruisset, Teleam rogare instituit, ut pacis per benevolentiam conciliandæ interpres esse vellet, utque Antiochum oraret, ne regiam appel-

αὐτῷ τῆς τοῦ βασιλέως καὶ προστασίας· (4) ὥς γε ἐὰν μὴ συγχωρῇ τοῖς ἀξιουμένοις, οὐδετέρῳ τῆς ἀσφαλείας ὑπαρχούσης. (5) Πλήθη γὰρ οὐκ ὀλίγα παρεῖναι τῶν Νομάδων, δι' ὧν κινδυνεύειν μὲν ἀμφοτέρους, ἐκβαρβαρωθήσεσθαι δὲ τὴν χώραν ὁμολογουμένως, ἐὰν ἐκείνους προσδέχωνται. (6) Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἐξαπέστειλε τὸν Τηλέαν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. (7) Ὁ δὲ βασιλεὺς, πάλαι περιβλεπόμενος λύσιν τῶν πραγμάτων, πυθόμενος ταῦτα παρὰ τοῦ Τηλέου, προθύμως ὑπήκουσε πρὸς τὰς διαλύσεις διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (8) Τοῦ δὲ Τηλέου προσανακάμψαντος καὶ πολλάκις πρὸς ἀμφοτέρους, τέλος Εὐθύδημος ἐξέπεμψε Δημήτριον τὸν υἱὸν, βεβαιώσοντα τὰς ὁμολογίας. (9) Ὃν ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος, καὶ νομίσας, ἄξιον εἶναι τὸν νεανίσκον βασιλείας καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν κατὰ τὴν ἔντευξιν προστασίαν, πρῶτον μὲν ἐπηγγείλατο δώσειν αὐτῷ μίαν τῶν ἑαυτοῦ θυγατέρων· δεύτερον δὲ συνεχώρησε τῷ πατρὶ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. (10) Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐγγράπτους ποιησάμενος ὁμολογίας, καὶ συμμαχίαν ἔνορκον, ἀνέζευξε σιτομετρήσας δαψιλῶς τὴν δύναμιν, προσλαβὼν καὶ τοὺς ὑπάρχοντας ἐλέφαντας τοῖς περὶ τὸν Εὐθύδημον. (11) Ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Καύκασον, καὶ κατάρας εἰς τὴν Ἰνδικὴν, τήν τε φιλίαν ἀνενεώσατο τὴν πρὸς τὸν Σοφαγασῆνον τὸν βασιλέα τῶν Ἰνδῶν. (12) Καὶ λαβὼν ἐλέφαντας, ὥστε γενέσθαι τοὺς ἅπαντας εἰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἔτι δὲ σιτομετρήσας πάλιν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν, αὐτὸς μὲν ἀνέζευξε μετὰ τῆς στρατιᾶς· Ἀνδροσθένη δὲ τὸν Κυζικηνὸν ἐπὶ τῆς ἀνακομιδῆς ἀπέλιπε τῆς γάζης, τῆς ὁμολογηθείσης αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως. (13) Διελθὼν δὲ τὴν Ἀραχωσίαν, καὶ περαιωθεὶς τὸν Ἐρύμανθον ποταμὸν, ἧκε διὰ τῆς Δραγγιανῆς εἰς τὴν Καρμανίαν, οὗ καὶ, συνάπτοντος ἤδη τοῦ χειμῶνος, ἐποιήσατο τὴν παραχειμασίαν. (14) Τὸ μὲν οὖν πέρας τῆς εἰς τοὺς ἄνω τόπους στρατείας Ἀντιόχου τοιαύτην ἔλαβε τὴν συντέλειαν· δι' ἧς οὐ μόνον τοὺς ἄνω Σατράπας ὑπηκόους ἐποιήσατο τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιθαλαττίους πόλεις, καὶ τοὺς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυνάστας· (15) καὶ συλλήβδην ἠσφαλίσατο τὴν βασιλείαν, καταπληξάμενος τῇ τόλμῃ καὶ φιλοπονίᾳ πάντας τοὺς ὑποταττομένους. (16) Διὰ γὰρ ταύτης τῆς στρατείας ἄξιος ἐφάνη τῆς βασιλείας οὐ μόνον τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην.

lationem sibi invideret, neque ejus decoris splendorem: quum præsertim, si huic petitioni rex non annueret, neu res futuræ essent satis securæ. (5) Adesse enim Noma Scytharum magnam multitudinem, per quos utrique periclitaturi: et regionem universam, si barbaros illo misissent, absque ulla controversia brevi efferatun (6) Hæc locutus, Teleam ad Antiochum dimisit. (7) qui terminandi belli rationes dudum circumspexerat ditis Teleæ mandatis, eas ob causas, quas ante dixi pacis conditiones non invitus accepit. (8) Et Teleas dem ultro citroque sæpius etiam ad ambos ivit redii Tandem vero Euthydemus Demetrium, filium suum sanciendum fœdus misit. (9) Cujus indole rex cum delectatus, eumque adolescentem regno dignum et pr speciem et propter quamdam majestatem, quam in gressibus præ se ferebat, judicasset, primo quidem e suis filiabus se ei desponsaturum promisit, dein patri regii nominis usurpandi fecit potestatem. (10) vero fœderis conditiones super ceteris rebus scripto plexus, et societate jurejurando firmata, castra movit primum militibus commeatum largiter dedisset, et ele tos omnes accepisset, quos Euthydemus habuerat. Superato dein Caucaso, Indorum fines ingressus, tiam cum Sophagasenò rege renovavit. (12) Et ibi elephantos alios accepit, ut jam centum quinquagin stias haberet: deinde exercitui frumentum denuo m copias cœpit reducere, Androsthene Cyzicenorelicto vehendam gazam sibi a rege promissam. (13) A siam inde ventum: unde trajecto amni Erymantho, per Drangianam habito, in Carmaniam venit. In vincia rex, quia hiems jam appetebat, in hibernis collocavit. (14) Talis fuit exitus susceptæ ab A in superiores provincias expeditionis: cujus ille hu ctum tulit, ut non solum illarum regionum superiorum pas imperio suo adjiceret; verum etiam urbes mariti omnes cis Taurum dynastas sibi subjiceret; (15) p ut, perculsis audacia et gnavitate sua universis s regnum non mediocriter stabiliret. (16) Effecit Antiochus expeditione illa, ut non solum Asiæ, verum Europæ populis imperio dignus vulgo censeretur.

MINORA FRAGMENTA.

[XXXV. Ὁ δὲ φαντασίαν μὲν ἔχειν ἔφη τοὺς εἰρημένους λόγους, τὴν δὲ ἀλήθειαν οὐ τοιαύτην εἶναι, τὸ δ' ἐναντίον.]

XXXV. Ille autem speciem quidem iis sermon esse aiebat, veritatem non ita, imo contrarium.

[Ὅτι φησὶν ὁ ΠΟΛΥΒΙΟΣ. (2) Τί γὰρ ὄφελός ἐστι τοῖς ἀναγινώσκουσι διεξιέναι πολέμους καὶ μάχας καὶ πόλεων ἐξανδραποδισμοὺς καὶ πολιορκίας, εἰ μὴ τὰς αἰτίας ἐπιγνώσονται, παρ' ἃς ἐν ἑκάστοις οἱ μὲν καθώρ-

Polybius ait: (2) Nam quam utilitatem legentib narratio bellorum prœliorumque, urbium obsessar captarum, nisi causæ innotescant, propter quas a nes rem bene gesserunt, alii inceptis suis exider

ἤνυσαν, εἰ δὲ ἐσφάλησαν; (3) Τὰ γὰρ τέλη τῶν πράξεων ψυχαγωγεῖ μόνον τοὺς ἀκούοντας, αἱ δὲ πρόσθεν διαλήψεις τῶν ἐπιβαλλομένων ἐξεταζομέναι δεόντως ὠφελοῦσι τοὺς φιλομαθοῦντας· μάλιστα δὲ πάντων ὁ κατὰ μέρος χειρισμὸς ἑκάστων ἐπιδεικνύμενος ἐπανορθοῖ τοὺς συνεφιστάνοντας.]

Rerum quippe exitus vanum audientibus oblectamentum suppeditat, verum consilia rem capessentium si commode perpendantur, ea demum utilia studiosis sunt; omnium autem maxime attenti lectores adjuvantur, si, quemadmodum quæque res gesta fuerit, singillatim demonstretur.

ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI DUODECIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. RES AFRICÆ.

(I.) Ex Stephano Byzantino et Athenæo.

I. Ἵππων, Λιβύης πόλις. Πολύβιος δυοκαιδεκάτῳ.

(2) Τάβρακα, πόλις Λιβύης. Πολύβιος δυοκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Ταβρακηνός.

(3) Σίγγα, ὡς Πολύβιος δυοκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Σιγγαῖος.

(4) Χαλκεῖα, πόλις Λιβύης· ὁ Πολυΐστωρ ἐν Λιβυκῶν τρίτῳ, ὡς Δημοσθένης· ᾧ μεμφόμενος Πολύβιος ἐν τῷ δωδεκάτῳ, ὧδε γράφει· Ἀγνοεῖ δὲ μεγάλως καὶ περὶ τῶν Χαλκείων. Οὔτε γὰρ πόλις ἐστὶν, ἀλλὰ χαλκουργεῖα.

(Steph. in Βύζαντες.)

(5) Πολύβιος Βυσσάτιδα [vel Βυζακίδα] χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτεις, ἐν δωδεκάτῳ, σταδίων μὲν οὖσαν τὴν περίμετρον δισχιλίων; τῷ δὲ σχήματι περιφερῆ.

(Athenæus Deipnos, lib. XIV, cap. 18.)

II. Τὰ παραπλήσια τοῖς περὶ τὸν Ἡρόδοτον ἱστορεῖ περὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ καλουμένου « Λωτοῦ » αὐτόπτης γενόμενος ὁ Μεγαλοπολίτης Πολύβιος, ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν Ἱστοριῶν λέγων οὕτως· (2) Ἔστι δὲ τὸ δένδρον, ὁ λωτὸς, οὐ μέγα· τραχὺ δὲ, καὶ ἀκανθῶδες. Ἔχει δὲ φύλλον χλωρὸν παραπλήσιον τῇ ῥάμνῳ, μικρῷ βαθύτερον καὶ πλατύτερον. (3) Ὁ δὲ καρπὸς, τὰς μὲν ἀρχὰς, ὅμοιός ἐστι καὶ τῇ χρόᾳ καὶ τῷ μεγέθει ταῖς λευκαῖς μυρτίσι ταῖς τετελειωμέναις· (4) αὐξανόμενος δὲ, τῷ μὲν χρώματι γίνεται φοινικοῦς, τῷ δὲ μεγέθει ταῖς στρογγύλαις ἐλαίαις παραπλήσιος· πυρῆνα δ' ἔχει τελέως μικρόν. (5) Ἐπὰν δὲ πεπανθῇ, συνάγουσιν· καὶ τὸν μὲν, τοῖς οἰκέταις, μετὰ χόνδρου κόψαντες, σάττουσιν εἰς ἀγγεῖα· τὸν δὲ τοῖς ἐλευθέροις, ἐξελόντες τὸν πυρῆνα, συντιθέασιν ὡσαύτως, καὶ σιτεύονται τοῦτον. (6) Ἔστι δὲ τὸ βρῶμα παραπλήσιον σύκῳ καὶ φοινικοβαλάνῳ· τῇ δ' εὐωδίᾳ, βέλτιον. (7) Γινέται δὲ καὶ οἶνος ἐξ αὐτοῦ, βρεχομένου καὶ τριβομένου δι' ὕδατος, κατὰ μὲν τὴν γεῦσιν ἡδὺς καὶ ἀπολαυστικὸς, οἰνομέλιτι χρηστῷ παραπλήσιος· ᾧ χρῶνται χωρὶς ὕδατος. (8) Οὐ δύναται δὲ πλέον δέκα μένειν ἡμερῶν· διὸ καὶ ποιοῦσι κατὰ βραχὺ πρὸς τὴν χρείαν. Ποιοῦσι δὲ καὶ ὄξος ἐξ αὐτῶν.

(II.) Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 1, 2.

III. Τὴν μὲν τῆς χώρας ἀρετὴν πᾶς ἂν τις θαυμάσειε. (2) Τὸν δὲ Τίμαιον εἴποι τις ἂν οὐ μόνον ἀνι-

(I.) *Varia Fragmenta.*

I. Hippon, urbs Libyæ. Polybius XII.

(2) Tabraca, Libyæ oppidum. Polybius XII. Ge[ntile] Tabracenus.

(3) Singa [*Mauretaniæ urbs*], ut Polybius XII. Ge[ntile] Singæus.

(4) Chalcea, urbs Libyæ: Polyhistor in Libycorum [libro ter]tio, ut Demosthenes; quem reprehendens Polybius in [duo]decimo sic scribit: Errat autem vehementer et de Chalc[eis;] neque enim urbs est, sed æris officinæ.

(5) Byssatida Polybius libro XII ait regionem esse [circa] Syrtes, quæ circuitum bis mille stadiorum, figuram [vero] orbicularem habet.

II. Similia Herodoto de Loto, quam vocant in A[frica,] Polybius Megalopolitanus, testis oculatus, refert His[toria]rum libro duodecimo his verbis: (2) Est autem Lotu[s ar]bor non procera, aspera vero et spinosa. Folium v[iride] habet, rhamno simile, paulo profundiore colore, et [paulo] latius. (3) Fructus, initio quidem, et colore et magnit[udine] albis myrti baccis, cum perfectæ sunt, similis est. [(4)] Auctus deinde, colorem induit puniceum, magnitudine [vero] rotundis olivis fere fit æqualis: nucleum autem adm[odum] habet pusillum. (5) Is fructus, ubi maturus est, colli[gitur;] et partim, servorum in usum, cum alica tusus, in va[sa sti]patur; partim, in usum ingenuorum, exempto nu[cleo,] similiter reponitur, atque pro cibo est. (6) Est autem [cibus il]lium gustu caricis et palmulis non dissimile; odore [vero] suaviori. (7) Fit autem et vinum ex eo, in aqua ma[cerato] ac trito; saporis grati et jucundi, qualis est optimi [mulsi:] Merum id et sine aqua bibunt. (8) Sed ultra decimum [diem] non perdurat: quamobrem paulatim, prout requirit [usus,] illud parant. Ex eodem autem acetum quoque conf[iciunt.]

(II.) *Timæi de Africa et Corsica errores.*

III. Quemadmodum præstantiam agrorum Africa[e] nemo facile est, quin miretur: (2) sic Timæum jur[e]

ῥήκτον γεγονέναι περὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ ... παιδαριώδη, καὶ τελέως ἀσυλλόγιστον, καὶ ταῖς ... φήμαις ἀκμὴν ἐνδεδεμένον, ἃς παρειλήφαμεν, ... ἀμμώδους πάσης καὶ ξηρᾶς καὶ ἀκάρπου ὑπαρχού... τῆς Λιβύης. (3) Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ...ων. Τό τε γὰρ τῶν ἵππων, καὶ τῶν βοῶν, καὶ προ... ...ων, ἅμα δὲ τούτοις αἰγῶν πλῆθος τοσοῦτόν ἐστι κατὰ ... χώραν, ὅσον οὐκ οἶδ' εἰ δύναιτ' ἂν εὑρεθῆναι κατὰ ... λοιπὴν οἰκουμένην· (4) διὰ τὸ πολλὰ τῶν κατὰ ... ἐθνῶν τοῖς μὲν ἡμέροις μὴ χρῆσθαι καρποῖς, ... τῶν θρεμμάτων καὶ σὺν τοῖς θρέμμασιν ἔχειν ...βίον. (5) Καὶ μὴν τὸ τῶν ἐλεφάντων καὶ λεόντων καὶ ...δάλεων πλῆθος καὶ τὴν ἀλκήν, ἔτι δὲ βουβάλων κάλ... καὶ στρουθῶν μεγέθη, τίς οὐχ ἱστόρησεν; ὧν κατὰ ... τὴν Εὐρώπην τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν· ἡ δὲ Λιβύη ... ἐστὶ τῶν προειρημένων. (6) Περὶ ὧν οὐδὲν ... Τίμαιος, ὥσπερ ἐπίτηδες τἀναντία τοῖς κατ' ... ὑπάρχουσιν ἐξηγεῖται. (7) Καθάπερ δὲ καὶ ... τῶν κατὰ Λιβύην ἀπεσχεδίακεν, οὕτω καὶ περὶ τῶν ... τὴν νῆσον τὴν προσαγορευομένην Κύρνον. (8) ... γὰρ ὑπὲρ ἐκείνης μνημονεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ ..., αἶγας ἀγρίας καὶ πρόβατα καὶ βοῦς ἀγρίους ὑπάρ... ἐν αὐτῇ πολλούς, ἔτι δ' ἐλάφους, καὶ λαγώς, καὶ ..., καί τινα τῶν ἄλλων ζώων, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ... ταῦτα διατρίβειν κυνηγετοῦντας, καὶ τὴν ὅλην τοῦ ... ἀγωγὴν ἐν τούτοις ἔχειν. (9) Κατὰ δὲ τὴν προει... ... νῆσον οὐχ οἷον αἴξ ἄγριος ἢ βοῦς, ἀλλ' οὐδὲ ..., οὐδὲ λύκος, οὐδ' ἔλαφος, οὐδ' ἄλλο τῶν τοιού... ...ων οὐδέν ἐστι, πλὴν ἀλωπέκων, καὶ κυνίκλων, ... προβάτων ἀγρίων. (10) Ὁ δὲ κύνικλος, πόῤῥωθεν ...μενος, δοκεῖ εἶναι λαγὼς μικρός· ὅταν δ' εἰς τὰς ... λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν καὶ κατὰ τὴν ..., καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν. Γίγνεται δὲ τὸ ... μέρος κατὰ γῆς.

... Δοκεῖ γε μὴν πάντα εἶναι τὰ ζῶα κατὰ τὴν νῆ... ..., διὰ τοιαύτην αἰτίαν. (2) Οὐ δύνανται κατὰ ... συνακολουθεῖν οἱ ποιμένες τοῖς θρέμμασι, διὰ ...δενδρον καὶ κρημνώδη καὶ τραχεῖαν εἶναι τὴν ... ἀλλ' ὅταν βούλωνται συναθροῖσαι, κατὰ τοὺς ... τόπους ἐφιστάμενοι τῇ σάλπιγγι συγκαλοῦσι ..., καὶ πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἀδιαπτώτως συντρέ... σάλπιγγα. (3) Λοιπόν, ὅταν τινές, προσπλεύσαν... ... τὴν νῆσον, αἶγας ἢ βοῦς θεάσωνται νεμομένας ..., κἄπειτα βουληθῶσι καταλαβεῖν, οὐ προσίεται ... διὰ τὴν ἀσυνήθειαν, ἀλλὰ φεύγει. (4) Ὅταν ... συνιδὼν ὁ ποιμὴν τοὺς ἀποβαίνοντας σαλπίσῃ, ... ἅμα φέρεται καὶ συντρέχει πρὸς τὴν σάλ... Διὸ φαντασίαν ἀγρίων ποιεῖ. Ὑπὲρ ὧν Τί... ... καὶ παρέργως ἱστορήσας ἐσχεδίασε. (5) ... τῇ σάλπιγγι πειθαρχεῖν, οὐκ ἔστι θαυμάσιον. ... κατὰ τὴν Ἰταλίαν οἱ τὰς ὗς τρέφοντες οὕτω ... τὰ κατὰ τὰς νομάς· (6) οὐ γὰρ ἕπονται κατὰ ... οἱ συοφορβοὶ τοῖς θρέμμασιν, ὥσπερ παρὰ τοῖς ..., ἀλλὰ προηγοῦνται φωνοῦντες τῇ βυκάνῃ κατὰ

nunciet aliquis non solum imperitum rerum Africæ, sed etiam puerili ingenio virum, ac prorsus infirmo judicio, et qui antiquitus traditis opinionibus supra modum fuerit deditus, quasi videlicet universa Africa esset arenosa, sicca, et sterilis. (3) Idem et de animalibus quoque dictum volumus. Nam equorum, boum, et ovium, itemque caprarum, tanta est in iis locis copia, quantam haud scio an in ulla parte reliqui orbis terrarum sit invenire. (4) Est vero ejus rei causa hæc, quod multi Africæ populi, quum fruges cultura hominum provenientes ignorent, e pecoribus aluntur, et cum pecoribus vitam deguht. (5) Jam vero elephantorum, leonum, pardorum multitudinem ac robur, bubalorum item pulchritudinem, et struthionum ingentia corpora, quis fando non accepit? quorum animalium in Europa quidem nullum penitus invenias; Africa vero iis est referta. (6) At Timæus, qui de his nihil quidquam dedicerat, velut de industria ea memoriæ mandavit, quæ cum veritate pugnarent. (7) Qui ut in rebus Africæ futilitatem suam prodidit, sic etiam in iis, quæ ad Corsicam nomine insulam spectant, pari levitate est usus. (8) In secundo namque Historiarum suarum suarum libro mentionem ejus faciens, ait, capras feras oves que, item boves feros in ea multos reperiri, ad hæc cervos, lepores, lupos, et aliorum animantium nonnulla; quorum venationibus insulani exerceantur, et per totam vitam hoc unico studio occupentur. (9) Atqui in ea insula nedum capra fera aut bos, sed ne lepus quidem aut lupus aut cervus, aut simile his ullum aliud animal offenditur, præter vulpes et cuniculos, et oves feras. (10) Cuniculum vero si procul intuearis, putes esse leporem parvum; ubi in manus sumseris, magnam observes differentiam et in specie et in gustu : ut plurimum vero sub terra sunt cuniculi.

IV. Possunt autem omnia Corsicæ animalia videri esse fera : propter causam scilicet hujusmodi. (2) Quum sit insula densis arboribus consita, locaque multa habeat prærupta atque aspera, pastores pascentia pecora sequi nequeunt; sed, quoties cogere greges volunt, locis opportunis insistentes tuba convocant animalia, quæ sine ullo errore ad suam quodque tubam accurrunt. (3) Igitur, qui in hanc appellunt insulam, si capras aut boves solas pascere observaverint, manumque propterea voluerint illis injicere; bestiæ propius eos ad se accedere, utpote nulla assuetudine sibi notos, non patiuntur, sed fugiunt. (4) Quod si vero pastor, animadverso, descendere quosdam in terram, tuba signum dederit, effuso omnes feruntur cursu, et ad tubam concurrunt : atque ita speciem animalium ferorum præbent. Cujus rei veritatem cum ignoraret, et negligenter inquisisset Timæus, illa effutiit. (5) Quod vero sono tubæ pareant animalia, id quidem mirum nemini debet videri. Nam et in Italia, qui sues alunt, eadem ratione pastum abigendi pecora utuntur : (6) neque enim, ut fit apud Græcos, præeuntia pecora sequuntur subulci; sed præeunt ipsi ex intervallo, buccina canentes, et præcedentium vestigiis

διάστημα, τὰ δὲ θρέμματα κατόπιν ἀκολουθεῖ, καὶ συντρέχει πρὸς τὴν φωνήν. (7) Καὶ τηλικαύτη γίγνεται συνήθεια τοῖς ζώοις πρὸς τὴν ἰδίαν βυκάνην, ὥστε θαυμάζειν καὶ δυσπαραδέκτως ἔχειν τοὺς πρώτους ἀκούσαντας. (8) Διὰ γὰρ τὴν πολυχειρίαν καὶ τὴν λοιπὴν χορηγίαν, μεγάλα συμβαίνει τὰ συβόσια κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπάρχειν, καὶ μάλιστα τὴν παραλίαν, παρά τε τοῖς Τυῤῥηνικοῖς καὶ Γαλάταις, ὥστε τὴν μίαν τοκάδα χιλίους ἐκτρέφειν ὗς, ποτὲ δὲ καὶ πλείους. (9) Διὸ καὶ κατὰ γένη ποιοῦνται καὶ καθ' ἡλικίαν τὰς ἐκ τῶν νυκτερευμάτων ἐξαγωγάς. (10) Ὅθεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον προαγομένων καὶ πλειόνων συστημάτων, οὐ δύνανται ταῦτα κατὰ γένη τηρεῖν, ἀλλά γε συμπίπτει κατά τε τὰς ἐξελασίας καὶ νομὰς ἀλλήλοις, ὁμοίως δὲ κατὰ τὰς προσαγωγάς. (11) Ἐξ ὧν αὐτοῖς ἐπινενόηται πρὸς τὸ διακρίνειν, ὅταν συμπέσῃ, χωρὶς κόπου καὶ πραγματείας, τὸ κατὰ βυκάνην. (12) Ἐπειδὰν γὰρ τῶν νεμόντων ὁ μὲν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος προάγῃ φωνῶν, ὁ δ' ἐπὶ ἕτερον ἀποκλίνας, αὐτὰ δι' αὐτῶν χωρίζεται τὰ θρέμματα, καὶ κατακολουθεῖ ταῖς ἰδίαις βυκάναις μετὰ τοιαύτης προθυμίας, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι βιάσασθαι μηδὲ κωλῦσαι μηδενὶ τρόπῳ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. (13) Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοὺς δρυμοὺς ἐπειδὰν ἀλλήλοις συμπέσῃ, διώκοντα τὸν καρπὸν, ὁ πλείονας ἔχων χεῖρας, καὶ κατευκαιρήσας, περιλαβὼν τοῖς ἰδίοις θρέμμασιν, ἀπάγει τὰ τοῦ πλησίον. (14) Ποτὲ δὲ κλέπτης ὑποκαθίσας ἀπήλασεν, οὐδ' ἐπιγινώσκοντος τοῦ περιάγοντος, πῶς ἀπέβαλε, διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τῶν περιαγόντων, ἁμιλλώμενα περὶ τὸν καρπὸν, ὅταν ἀκμὴν ἄρχηται ῥεῖν. Πλὴν ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

[IV. a. Ὅτι διασύρας ὁ ΠΟΛΥΒΙΟΣ τὸν Τίμαιον ἐν πολλοῖς, αὖθις φησί· Τίς ἂν ἔτι δοίη συγγνώμην τοῖς τοιούτοις ἁμαρτήμασιν, ἄλλως τε καὶ Τιμαίῳ τῷ προσφυομένῳ τοῖς ἄλλοις πρὸς τὰς τοιαύτας παρωνυχίας; (2) Ἐν αἷς Θεοπόμπου μὲν κατηγορεῖ, διότι, Διονυσίου ποιησαμένου τὴν ἀνακομιδὴν ἐκ Σικελίας εἰς Κόρινθον ἐν μακρᾷ νηὶ, Θεόπομπός φησιν ἐν στρογγύλῃ παραγενέσθαι τὸν Διονύσιον· (3) Ἐφόρου δὲ παλιλλογίαν καταψεύδεται, φάσκων λέγειν αὐτὸν, ὅτι Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος παρελάμβανε τὴν ἀρχὴν ἐτῶν εἴκοσι τριῶν ὑπάρχων, βασιλεῦσαι δὲ τετταράκοντα καὶ δύο, μεταλλάξαι δὲ τὸν βίον προσλαβόντα τοῖς ἑξήκοντα τρία· (4) τοῦτο γὰρ οὐδεὶς εἴποι ἂν δήπου τοῦ συγγραφέως εἶναι τὸ διάπτωμα, τοῦ δὲ γραφέως ὁμολογουμένως· (5) ἢ γὰρ δεῖ τὸν Ἔφορον παραβεβηκέναι τῇ μωρίᾳ καὶ τὸν Κόροιβον καὶ τὸν Μαργίτην, εἰ μὴ δυνατὸς ἦν συλλογίζεσθαι, διότι τὰ τετταράκοντα καὶ δύο προστεθέντα τοῖς εἴκοσι καὶ τρισὶν, ἑξήκοντα γίνεται καὶ πέντε· (6) ἢ τούτου μηδαμῶς ἂν πιστευθέντος ὑπὲρ Ἐφόρου, φανερὸν ὅτι τὸ μὲν ἁμάρτημα [φανερόν] ἐστι τοῦ γραφέως· τὸ δὲ Τιμαίου φιλότιμον καὶ φιλέγκλημον οὐδεὶς ἂν οὐδ' ἀποδέξαιτο.]

insistunt sues, et ad sonum concurrunt. (7) Atque ea a[...] malia buccinæ suæ ita assuescunt, ut, qui rem prin[...] audiunt, miraculi loco ducant, et vix ac ne vix quid[...] fidem ei habeant. (8) Nam propter hominum frequentia[...] et proventus Romanis subvehendi institutum, magni su[...] greges aluntur in Italia, maxime in maritima, apud Etrus[...] et Gallos; adeo ut scrofæ unius nonnunquam haræ a[...] mnum gregem alat mille porcorum, aut etiam plures. (9) [...] circo per familias et ætates pastum educuntur ex haris, quibus pernoctant. (10) Ex quibus si in eumdem loc[...] plures greges pastum agantur, secundum familias separ[...] servari non queant; sed interdum misceantur invicem, s[...] cum foras educuntur, sive cum pascuntur, et similiter q[...] que dum reducuntur. (11) Et ob hanc causam porculator[...] ut sine labore et nullo negotio distinctionem permistor[...] gregum facerent, in eam rem buccinæ usum excogitaru[...] (12) Simul ac enim pastorum alius in hanc partem proced[...] insonuerit, alius in illam se deflexerit; ipsa per se pec[...] statim secernuntur, et suas buccinas singuli ita sequunt[...] ut per vim retinere aut impetum currentium retardare n[...] pacto valeas. (13) Apud Græcos vero quoties diversi g[...] ges, dum per querceta fructus sectantur, inter se fue[...] permixti; is qui plures præsto sibi habet manus, et ce[...] est opulentior, aliena pecora intra suum gregem recipie[...] simul abigit. (14) Interdum etiam fures abigei, qui la[...] ter subsiderant, sues abducunt; quum interea porcul[...] ignoret, quomodo illi sint amissi, quia procul ab eo ab[...] dere solent pecora, studio concitata inveniendi fructus, jam de arboribus cœperint illi decidere. Sed hæc qui[...] hactenus.

Alii errores Timæi ejusque malus animus.

IV. *a.* Polybius postquam Timæum sæpe vitupera[...] rursus ait : quis Timæo præsertim in ejusmodi pec[...] parcat, qui ceterorum historicorum tam importune r[...] viam curat? (2) Is enim Theopompum accusat, quia q[...] Dionysius reditum e Sicilia Corinthum longa navi fec[...] Theopompus ait rotunda eum advenisse. (3) Epho[...] autem mendaciter traducit ut contraria sibi narrantem, [...] is dicit superiorem Dionysium annos natum tres s[...] viginti imperium occupasse; regnavisse autem annis [...] bus et quadraginta, anno denique vitæ suæ tertio et se[...] simo mortem obiisse. (4) Hujusmodi enim peccatum n[...] historici esse dixerit, sed librario haud dubie imputav[...] (5) Nam profecto Ephorus Corœbum atque Margitem [...] titia superavisset, nisi ratiocinando colligere valuis[...] quod duo et quadraginta si cum tribus et viginti junga[...] quinque efficiunt et sexaginta. (6) Quod si hoc in Ep[...] incredibile mendum est, sequitur ut manifestus lib[...] lapsus sit. Timæi autem criminandi studium et acerbita[...] nemo laudaverit.

[IV. b. Καὶ μὴν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Πύῤῥου πάλιν φησί, τοὺς Ῥωμαίους ἔτι νῦν ὑπόμνημα ποιουμένους τῆς κατὰ τὸ Ἴλιον ἀπωλείας, ἐν ἡμέρᾳ τινὶ κατακοντίζειν ἵππον πολεμιστὴν πρὸ τῆς πόλεως ἐν τῷ Κάμπῳ καλουμένῳ, διὰ τὸ τῆς Τροίας τὴν ἅλωσιν διὰ τὸν ἵππον γενέσθαι τὸν δούριον προσαγορευόμενον· (2) πρᾶγμα πάντων παιδαριωδέστατον· οὕτω μὲν γὰρ δεήσει πάντας τοὺς βαρβάρους λέγειν Τρώων ἀπογόνους ὑπάρχειν· (3) σχεδὸν γὰρ πάντες, εἰ δὲ μή, οἵ γε πλείους, ὅταν ἢ πολεμεῖν μέλλωσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διακινδυνεύειν πρὸς τοὺς ὁλοσχερῶς, ἵππον προθύονται καὶ σφαγιάζονται, σημειούμενοι τὸ μέλλον ἐκ τῆς τοῦ ζῴου πτώσεως.]

[IV. c. Ὁ δὲ Τίμαιος περὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἀλογίας οὐ μόνον ἀπειρίαν ἔτι δὲ μᾶλλον ὀψιμαθίαν δοκεῖ μοι πολλὴν ἐπιφαίνειν, ὅς γε, διότι θύουσιν ἵππον, εὐθέως ὑπέλαβε τοῦτο ποιεῖν αὐτοὺς διὰ τὸ τὴν Τροίαν ἀφ' ἵππου δοκεῖν ἑαλωκέναι· (2) πλὴν ὅτι γε κακῶς ἐξήτασται καὶ τὰ περὶ τὴν Λιβύην καὶ τὰ περὶ τὴν Σαρδόνα, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, ἐκ τούτου σαφῶς συμφανές· (3) καὶ καθόλου διότι τὸ περὶ τὰς ἀνακρίσεις μέρος ἐπισέσυρται παρ' αὐτῷ τελέως· ὅπερ ἐστὶ κυριώτατον τῆς ἱστορίας· (4) ἐπειδὴ γὰρ αἱ μὲν πράξεις ἅμα πολλαχῇ συντελοῦνται, παρεῖναι δὲ τὸν αὐτὸν ἐν πλείοσι τόποις κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀδύνατον, ὁμοίως γε μὴν οὐδ' αὐτόπτην γενέσθαι πάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην τόπων καὶ τῶν ἐν τοῖς τόποις ἰδιωμάτων ἵνα δυνατόν, (5) καταλείπεται πυνθάνεσθαι μὲν ὡς παρὰ πλείστων, πιστεύειν δὲ τοῖς ἀξίοις πίστεως, κριτὴν δ' εἶναι τῶν προσπιπτόντων μὴ κακόν.]

[IV. d. Ἐν ᾧ γένει μεγίστην ἐπίφασιν ἕλκων Τίμαιος πλεῖστον ἀπολείπεσθαί μοι δοκεῖ τῆς ἀληθείας· (2) οὕτω γὰρ ἀπέχει τοῦ δι' ἑτέρων ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν ἐρτίζειν, ὡς οὐδὲ τούτων ὧν αὐτόπτης γέγονεν καὶ ἐφ' οὓς αὐτὸς ἥκει τόπους, οὐδὲ περὶ τούτων οὐδὲν ὑγιὲς ἡμῖν ἐξηγεῖται· (2) τοῦτο δ' ἔσται δῆλον, ἐὰν ἐν τοῖς κατὰ τὴν Σικελίαν δείξωμεν αὐτὸν ἀγνοοῦντα περὶ ὧν ἀποφαίνεται· (4) σχεδὸν γὰρ οὐ πολλῶν προσδεήσει λόγων ὑπέρ γε τῆς ψευδολογίας, ἐὰν ἐν οἷς ἔφυ καὶ τεθραμμένος ἐστὶ τόποις, καὶ τούτων ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις, ἐν τούτοις ἀγνοῶν εὑρεθῇ καὶ παραπαίων τῆς ἀληθείας. (5) Φησὶ τοιγαροῦν τὴν Ἀρέθουσαν κρήνην, τὴν ἐν ταῖς Συρακούσαις, ἔχειν τὰς πηγὰς ἐκ τοῦ κατὰ Πελοπόννησον διά τε τῆς Ἀρκαδίας καὶ διὰ τῆς Ὀλυμπίας ῥέοντος ποταμοῦ Ἀλφειοῦ· (6) ἐκεῖνον γὰρ δύντα κατὰ γῆς, τετρακισχιλίους σταδίους ὑπὸ τὸ Σικελικὸν ἐνεχθῆναι πέλαγος, καὶ ἀναδύειν ἐν ταῖς Συρακούσαις· (8) γενέσθαι δὲ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ, κατά τινα χρόνον οὐρανίων ὄμβρων ῥαγέντων κατὰ τὸν τῶν Ὀλυμπίων καιρόν, καὶ τοῦ ποταμοῦ τοὺς κατὰ τὸ τέμενος ἐπικλύσαντος τόπους, (8) ὄνθου τε πλῆθος ἀναβλύζειν τὴν Ἀρέθουσαν ἐκ τῶν κατὰ τὴν πανήγυριν θυομένων βοῶν, καὶ φιάλην χρυσῆν ἀναβαλεῖν, ἣν ἐπιγνόντες εἶναι τῆς ἑορτῆς, ἀνείλοντο.]

IV. *b*. Rursus in Pyrrhi historia ait Romanos sua adhuc ætate captum Ilium commemorantes, die quadam jaculis configere solitos bellatorem equum ante urbem in eo loco qui campus dicitur, propterea quod Troja olim ligneo equo capta fuerit. (2) Est autem affirmatio hæc plane puerilis. Sic enim oporteret omnes barbaros Trojanorum posteros appellare: (3) cuncti enim, vel certe plerique, cum vel bellum suscipiunt, vel prœlium omnibus copiis cum aliquo commissuri sunt, equo cæso litant, ut rem futuram ex equi casu divinent.

IV. *c*. Timæus igitur hoc dementiæ documento, non imperitiam tantummodo, imo et multam ruditatem suam videtur mihi patefacere, qui equi sacrificium temere existimavit idcirco a Romanis fieri quia Troja per equum capta creditur; (2) ceterum ex hisce apparet eum etiam in rebus Libycis et in Sardiniensibus, ac præsertim in Italicis, malum historicum esse; (3) et omnino rerum inquisitionem, id quod præcipuum in historia scribenda caput est, prorsus negligere. (4) Nam quia res humanæ multis simul locis fiunt, nemoque plurifariam uno eodemque tempore interesse potest, neque propriis suis oculis cunctos orbis locos resque quæ locis singulis propria sunt perlustrare; (5) superest ut a plurimis res gestas audiat, fide dignis credat, ipse autem nunciatarum rerum haud ineptus judex sit.

IV. *d*. Atque in hoc historici officio etsi Timæus multum sibi tribuit, nihilominus plurimum mihi a veritate aberrare videtur. (2) Etenim tantum abest, ut alienis testimoniis historiam suam confirmet, ut ne de iis quidem rebus, quas ipse oculis suis spectavit, neque de locis quos pede trivit, quicquam sanum nobis enarret: (3) id quod luculenter patebit, si ipsarum Sicularum, quas narrat, rerum inscium eum demonstrabimus. (4) Profecto longis sermonibus falsitas ejus coarguenda non erit, si vel ipsorum locorum in quibus natus alitusque est, et quidem illustrissimorum, ignarus deprehendetur atque a veritate desciscens. (5) Ait igitur fontem Arethusæ, qui Syracusis est, origines inde usque a Peloponneso trahere, ab Alpheo nimirum fluvio, qui per Arcadiam atque Olympiam decurrit. (6) Hunc ait fluvium tellure absorptum, et quater mille stadia sub Siculum mare labentem, emergere Syracusis. (7) Idque eo ait demonstratum aliquando fuisse, quod, quum Olympicorum ludorum tempore fluvius per immodicas quasdam pluvias proximos fano locos inundasset, (8) magnam Arethusa vomuisset fimi copiam, bovum scilicet in conventu illo cæsorum, nec non ejecisset phialam auream, quam homines quum agnoscerent de solemnitate illa provenientem, sustulissent.

II. RES LOCRENSIUM.

(I) Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 3. 4.

V. Ἐμοὶ δὲ συμβαίνει καὶ παραβεβληκέναι πλεονάκις εἰς τὴν τῶν Λοκρῶν πόλιν, καὶ παρεσχῆσθαι χρείας αὐτοῖς ἀναγκαίας. (2) Καὶ γὰρ τῆς εἰς Ἰβηρίαν στρατείας αὐτοὺς παραλυθῆναι συνέβη δι' ἐμέ, καὶ τῆς εἰς Δαλματεῖς, ἣν ὤφειλον κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν Ῥωμαίοις κατὰ τὰς συνθήκας. (3) Ἐξ ὧν καὶ κακοπαθείας καὶ κινδύνου καὶ δαπάνης ἱκανῆς τινος ἀπολυθέντες, πᾶσιν ἡμᾶς ἠμείψαντο τοῖς τιμίοις καὶ φιλανθρώποις· διόπερ ὀφείλω καὶ μᾶλλον εὐλογεῖν Λοκρούς, ἢ τοὐναντίον. (4) Ἀλλ' ὅμως οὐκ ὤκνησα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ὅτι τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους παραδιδομένην ἱστορίαν περὶ τῆς ἀποικίας ἀληθινωτέραν εἶναι συμβαίνει τῆς ὑπὸ Τιμαίου λεγομένης. (5) Σύνοιδα γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦσιν, ὅτι παραδόσιμος αὐτοῖς ἐστιν αὕτη περὶ τῆς ἀποικίας ἡ φήμη παρὰ πατέρων, ἣν Ἀριστοτέλης εἴρηκεν, οὐ Τίμαιος. Καὶ τούτων γε τοιαύτας ἔφερον ἀποδείξεις. (6) Πρῶτον μέν, ὅτι πάντα τὰ διὰ προγόνων ἔνδοξα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γυναικῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν, εἴη· οἷον εὐθέως, εὐγενεῖς παρά σφισι νομίζεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν λεγομένους· (7) ταύτας δ' εἶναι τὰς ἑκατὸν οἰκίας, τὰς προκριθείσας ὑπὸ τῶν Λοκρῶν πρὶν ἢ τὴν ἀποικίαν ἐξελθεῖν, ἐξ ὧν ἔμελλον οἱ Λοκροὶ κατὰ τὸν χρησμὸν κληροῦν τὰς ἀποσταλησομένας παρθένους εἰς Ἴλιον. (8) Τούτων δή τινας τῶν γυναικῶν συνεξᾶραι μετὰ τῆς ἀποικίας, ὧν τοὺς ἀπογόνους ἔτι νῦν εὐγενεῖς νομίζεσθαι, καὶ καλεῖσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν. (9) Πάλιν ὑπὲρ τῆς Φιαληφόρου παρ' αὐτοῖς λεγομένης τοιαύτη τις ἱστορία παρεδέδοτο· (10) διότι, καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Σικελοὺς ἐκβάλοιεν τοὺς κατασχόντας τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ἰταλίας, ὧν καὶ ταῖς θυσίαις προηγεῖτο τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ὑπάρχων παῖς, αὐτοί, καὶ πλείω τῶν Σικελικῶν ἐθῶν παραλαβόντες, διὰ τὸ μηδὲν αὐτοῖς πάτριον ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο διαφυλάττοιεν ἀπ' ἐκείνων· (11) αὐτὸ δὲ τοῦτο διορθώσαιντο, τὸ μὴ παῖδα ποιεῖν ἐξ αὐτῶν τὸν φιαληφόρον, ἀλλὰ παρθένον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εὐγένειαν.

VI. Συνθῆκαι δὲ πρὸς μὲν τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκροὺς οὔτ' ἦσαν, οὔτ' ἐλέγοντο παρ' αὐτοῖς γεγονέναι· πρὸς μέντοι Σικελοὺς πάντες εἶχον ἐν παραδόσει. (2) Περὶ ὧν ἔλεγον, διότι, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῆς πρώτης παρουσίας καταλάβοιεν Σικελοὺς κατέχοντας ταύτην τὴν χώραν, ἐν ᾗ νῦν κατοικοῦσι, καταπλαγέντων αὐτοὺς ἐκείνων, καὶ προσδεξαμένων διὰ τὸν φόβον, ὁμολογίας ποιήσαιντο τοιαύτας· (3) « ἦ μὴν εὐνοήσειν αὐ« τοῖς, καὶ κοινῇ τὴν χώραν ἕξειν, ἕως ἂν ἐπιβαίνωσι « τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τοῖς ὤμοις φορῶσι. » (4) Τοιούτων δὲ τῶν ὅρκων γενομένων, φασὶ τοὺς Λοκροὺς εἰς μὲν τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων ἐμβαλόν-

(1.) *Dissensus Aristotelis et Timaei de origine Locrorum.*

V. Mihi quidem contigit saepius Locrorum urbem [illegible] atque etiam magnis beneficiis civitatem eam [illegible] (2) Nam quum ad bellum Hispaniense milites [illegible] berent, et ad bellum Dalmaticum tenerentur idem [illegible] copias maritimas mittere, ut iterum omnino [illegible] fieret, impetravimus nos. (3) Itaque curis, [illegible] ricuio et sumtu non mediocri per nos liberati, [illegible] vicissim honoris et humanitatis genus mihi [illegible] ut causa mihi sit, cur Locrenses laudare [illegible] quam contrarium facere. (4) Nihil tamen [illegible] cunctatus et dicere et scribere, narrationem ab [illegible] proditam memoriae super deductione ejus coloniae [illegible] esse ea, quam affert Timaeus. (5) Compertum mihi est, ipsos Locrenses fateri, cum se a patribus [illegible] tam accepisse famam de sua colonia, quam [illegible] les, non quam Timaeus. Cujus sententiae haec [illegible] menta afferebant. (6) Primum quidem, quod [illegible] omnis, qui a majoribus repetitur, apud ipsos a [illegible] a viris, derivetur. Exempli gratia statim, [illegible] ipsos censeri, qui sint orti ex iis, quas vocant [illegible] familias. » (7) Has autem esse illas centum [illegible] prae ceteris fuissent illustres apud Locrenses pri[illegible] duceretur colonia; e quibus Locri illas virgines [illegible] ex oraculi responso tenebantur, quae erant [illegible] mittendae. (8) Harum nempe mulierum [illegible] liquis in coloniam esse profectas; quarum posteri [illegible] nobiles censeantur, et vulgo e centum familiis o[illegible] cupentur. (9) Rursus de ea, quae apud illos [illegible] Phialephoros [quod phialam gestans thensam duca[illegible] modi historia memoriae est prodita : (10) quo temp[illegible] Siculos finibus suis ejecerint, qui illam Italiae partem [illegible] rant; quum illis in more fuisset positum, ut in eu[illegible] cris praeiret puer, clarissimis et nobilissimis parent[illegible] tus; ipsos, qui patria instituta nulla haberent, plur[illegible] Siculae ritus moresque assumsisse, et in his istum [illegible] ab illorum temporibus Locrenses servasse. (11) [illegible] ritui isti hanc ipsam correctionem sese adhibuisse [illegible] quod non « puerum phialiferum » caperent, sed « vi[illegible] ob sexus feminei inter ipsos nobilitatem.

VI. Jam vero fœdera cum Locris Graeciam [illegible] tibus neque fuerunt his Locrensibus, neque [illegible] fuisse ipsis perhibentur : contra cum Siculis fœdu[illegible] tercedere, ceu traditione majorum acceptum, o[illegible] firmabant. (2) Qua de re hæc narrabant. Primo ad[illegible] Siculos se invenisse, eam, quam ipsi nunc colunt, [illegible] obtinentes : qui, re inopinata perculsi, quum [illegible] ipsos recepissent, cum iis se fœdus in hæc verba [illegible] (3) « amicitiam Siculis Locrenses servaturos, et [illegible] hanc pro communi ambobus populis habituros, [illegible] terræ huic pedibus suis insisterent, et imposita [illegible] capita gestarent. » (4) Hæc quum ita convenissent

ς γῆν, ἐπὶ δὲ τοὺς ὤμους σκορόδων κεφαλὰς ἀφανεῖς θεμένους, οὕτω ποιήσασθαι τοὺς ὅρκους· (5) κἄπειτα τὴν μὲν γῆν ἐκβαλόντας ἐκ τῶν ὑποδημάτων, τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν σκορόδων ἀποῤῥίψαντας, μετ' οὐ ... καιροῦ παραπεσόντος, ἐκβαλεῖν τοὺς Σικελοὺς ἐκ χώρας. (6) Ταῦτα μὲν οὖν λέγεται παρὰ Λοκροῖς.

... Deipnos. lib. VI, cap. 18 et 20, p. 264 et 272.)

Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν ...ῶν (ἐλέγχει δ' αὐτὸν εἰς τοῦτο Πολύβιος ὁ Με...λίτης διὰ τῆς δωδεκάτης τῶν Ἱστοριῶν), Οὐκ ἦν, πάτριον τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ ἀργυρωνήτων τὸ πα...ακονεῖσθαι, γράφων οὕτως· (8) Καθόλου δὲ ... τὸν Ἀριστοτέλην, διημαρτηκέναι τῶν Λοκρι...ῶν· οὐδὲ γὰρ κεκτῆσθαι, νόμον εἶναι τοῖς Λο...

... a. Ἐκ τούτων ἄν τις συλλογιζόμενος Ἀριστο... προσέχοι μᾶλλον ἢ Τιμαίῳ· καὶ μὴν τὸ συνεχὲς ...λέως ἄτοπον· (2) τὸ γὰρ ὑπολαμβάνειν, καθάπερ ὑποδείκνυσι, ὡς οὐκ εἰκὸς ἦν τοὺς οἰκέτας τῶν ...ονίων συμμαχησάντων τὴν τῶν κυρίων εὔ...φέρειν πρὸς τοὺς ἐκείνων φίλους, εὔηθες· (3) οὐ ... τὰς εὐνοίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ξενίας καὶ τὰς ...ας τῶν δεσποτῶν οἱ δουλεύσαντες, ὅταν εὐ... παραδόξως καὶ χρόνος ἐπιγένηται, πειρῶνται ...εῖσθαι καὶ συνανανεοῦσθαι τῶν κατὰ φύσιν ... μᾶλλον, (4) αὐτὸ τοῦτο σπουδάζοντες, τὴν ...μένην περὶ αὐτοὺς ἐλάττωσιν καὶ τὴν ἀδοξίαν ...ν, τῷ βούλεσθαι τῶν δεσποτῶν ἀπόγονοι ἐπιφανῆναι ἤπερ ἀπελεύθεροι.]

... b. Τοῦτο δὲ μάλιστα περὶ τοὺς Λοκροὺς εἰκὸς ...νέναι· πόῤῥω γὰρ ἐκτοπίσαντες ἐκ τῶν συνει... προσλαβόντες σύνεργον τὸν χρόνον, οὐχ οὕτως ... ἦσαν, ὥστε ταῦτ' ἐπιτηδεύειν, δι' ὧν ἔμελλον ... ποιεῖσθαι τῶν ἰδίων ἐλαττωμάτων, ἀλλὰ μὴ ...ων, δι' ὧν ἐπικαλύψειν ταῦτα. (2) Διὸ καὶ τὴν ... τῇ πόλει τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εἰκότως ἐπέ...αι τὴν οἰκειότητα τὴν κατὰ τὰς γυναῖκας προσ...· ἔτι δὲ τὰς φιλίας καὶ τὰς συμμαχίας τὰς ...ὰς τὰς ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἀνενεοῦντο. (3) ... τὸ τοὺς Ἀθηναίους πορθῆσαι τὴν χώραν αὐτῶν, ...τι σημεῖον ψευδῆ λέγειν τὸν Ἀριστοτέλην· (4) ... γὰρ ὄντος ἐκ τῶν προειρημένων, εἰ καὶ δεκάκις ...εται, τοῦ προσπεποιῆσθαι τὴν τῶν Λακεδαι... φιλίαν τοὺς ἐξάραντας ἐκ τῶν Λοκρῶν καὶ κα...ας εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὔλογος γίνεται καὶ ἡ τῶν ... ἀλλοτριότης πρὸς τοὺς προειρημένους, οὐχ ... τὸ γεγονὸς, ὡς τὴν προαίρεσιν. (5) Νὴ ... πῶς αὐτοὶ μὲν ἐξαπέστελλον οἱ Λακεδαιμόνιοι ...άζοντας εἰς τὴν πατρίδα τεκνοποιίας χάριν, ... Λοκροὺς τὸ παραπλήσιον οὐκ εἴων ποιεῖν; (6) ... δὲ ταῦτα οὐ μόνον κατὰ τὸ πιθανὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθειαν, μεγάλην ἔχει διαφοράν· (7) οὔτε γὰρ

ad præstandum jusjurandum aiunt accessisse, postquam in calceamentorum sola terram injecissent, humeris autem capita alliorum ita imposuissent, ut non apparerent : (5) deinde e calceis terram excussisse, capita alliorum abjecisse, ac mox, ubi primum data est occasio, Siculos regione expulisse. (6) Ita quidem apud Locrenses ista narrantur.

---

(7) Timæus Tauromenites libro nono Historiarum (quo nomine eum reprehendit Polybius Megalopolita, Historiarum duodecimo), Græcis olim non fuisse, ait, patrium institutum, ut emptitii servi ipsis famularentur; atque ita scribit : (8) Omnino Aristotelem reprehendebant, ac prorsus errasse eum contendebant in Locrorum institutis. Neque enim habere servos, Locrorum legibus licere.

VI. *a.* Ex his quisque ratiocinans ad Aristotelis magis quam ad Timæi sententiam accedet. Et quidem aliud huic proximum, prorsus est absurdum. (2) Namque opinari, ut Timæus ostendere nititur, consentaneum non fuisse ut famuli Lacedæmoniorum, qui militiam cum his tolerabant, dominorum benevolentiam ad illorum necessarios referrent, id quidem stultum est : (3) neque enim tantummodo benevolentiam, verum etiam hospitii jus et affinitatem dominorum servi, si præter solitum fortuna felici utantur et tempus procedat, sibi vindicare nituntur et renovare magis quam consanguinei; (4) nam illud ipsum assequi student, ut suam pristinam humilitatem obscuritatemque abstergant, dum affectant dominorum se posteros potius quam libertos videri.

VI. *b.* Id nimirum apud Locrenses usuvenisse apprime verisimile est. Nam quum a naturalis conditionis consciis longe discessissent atque a tempore subsidium peterent, non ita erant dementes, ut ea facerent, quibus memoriam refricarent suarum humilitatum, nec eorum potius curam haberent, quibus eas occulere possent. (2) Quamobrem nomen urbi a mulieribus convenienter imposuerunt, cognationemque per feminas simulaverunt : insuper amicitias et fœdera avita a feminis contracta renovaverunt. (3) Nam quod Athenienses regionem illorum depopulati sint, non est indicium falsa narrare Aristotelem. (4) Quum enim fuerit facile, ob ea quæ diximus, etiamsi decies servitutem servissent, simulari Lacedæmoniorum amicitiam ab iis qui Locris (*Græciæ*) digressi in Italiam navigaverunt, facilis quoque fuit adversus prædictos Atheniensium inimicitia, qui non tam quid reapse acciderit scrutati sunt, quam voluntatem. (5) Sit sane, dicet aliquis, cur autem ipsi Lacedæmonii puberes suos in patriam remiserunt sobolis creandæ causa, nec Locrensibus, ut idem facerent, concesserunt? (6) Hæc singula non solum ad credibilitatem, verum etiam ad veritatem quod attinet, magnopere inter se differunt. (7) Nam neque Locren-

κωλύειν τοὺς Λοκροὺς ἔμελλον οἱ τούτοις ὅμοιον ποιοῦντες· ἄτοπον γάρ· οὔτε μὴν κελευόντων αὐτῶν, οἱ Λοκροὶ πάντως ποιήσειν ἐκείνοις τὸ παραπλήσιον. (8) Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ πάτριον ἦν καὶ συνῆθες τρεῖς ἄνδρας ἔχειν γυναῖκα καὶ τέτταρας, ποτὲ δὲ καὶ πλείους ἀδελφοὺς ὄντας, καὶ τέκνα τούτων εἶναι κοινά· καὶ γεννήσαντα παῖδας ἱκανοὺς, ἐκδόσθαι γυναῖκά τινι τῶν φίλων, καλὸν καὶ συνῆθες. (9) Διόπερ οἱ Λοκροὶ μήτε ταῖς ἀραῖς ὄντες ἔνοχοι, μήτε τοῖς ὅρκοις, οἷς ὤμοσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ πρότερον εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανήξειν, πρὶν ἢ τὴν Μεσσήνην κατὰ κράτος ἑλεῖν, τῆς μὲν κατὰ τὸ κοινὸν ἐξαποστολῆς εὐκόλως οὐ μετέσχον, (10) κατὰ δὲ μέρος τοὺς ἐπανόδους ποιούμενοι καὶ σπανίως, ἔδοσαν ἀναστροφὴν ταῖς γυναιξὶ πρὸς οἰκέτας γενέσθαι συνήθειαν, ἢ πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἄνδρας· ταῖς δὲ παρθένοις καὶ μᾶλλον· ὃ καὶ τῆς ἐξαναστάσεως αἴτιον γεγόνεν.]

(II.) Excerpt. Valesian.

VII. [VIII.] Πολλὰ ἱστορεῖ ψευδῆ ὁ Τίμαιος. Καὶ δοκεῖ τὸ παράπαν οὐκ ἄπειρος ὢν οὐδενὸς τῶν τοιούτων· ὑπὸ δὲ τῆς φιλονεικίας ἐπισκοτούμενος, ὅταν ἅπαξ ἢ ψέγειν, ἢ τοὐναντίον ἐγκωμιάζειν τινὰ προθῆται, πάντων ἐπιλανθάνεται, καὶ πολύ τι τοῦ καθήκοντος παρεκβαίνει. (2) Πλὴν ταῦτα μὲν ἡμῖν ὑπὲρ Ἀριστοτέλους εἰρήσθω, πῶς καὶ τίσι προσέχων τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν περὶ τῶν Λοκρῶν ἐξήγησιν. (3) Τὰ δὲ λέγεσθαι μέλλοντα περὶ Τιμαίου καὶ τῆς ὅλης συντάξεως αὐτοῦ, καὶ καθόλου περὶ τοῦ καθήκοντος τοῖς πραγματευομένοις ἱστορίαν, τοιάνδε τινὰ λήψεται τὴν ἀπάντησιν. (4) Ὅτι μὲν οὖν ἀμφότεροι κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεποίηνται τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ διότι πλείους εἰσὶ πιθανότητες ἐν τῇ κατ' Ἀριστοτέλην ἱστορίᾳ, δοκῶ, πᾶς ἄν τις ἐκ τῶν εἰρημένων ὁμολογήσειεν· ἀληθὲς μέντοι γε καὶ καθάπαξ διαστεῖλαι περί τινος οὐδέν ἐστιν ἐν τούτοις. (5) Οὐ μὴν ἀλλ' ἔστω, τὸν Τίμαιον εἰκότα λέγειν μᾶλλον. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν δεήσει πᾶν ῥῆμα καὶ πᾶσαν φωνὴν ἀκούειν, καὶ μόνον οὐ θανάτου κρίσιν ὑπέχειν, τοὺς ἐν ταῖς ἱστορίαις ἧττον εἰκότα λέγοντας; Οὐ δήπου. (6) Τοῖς μὲν γὰρ κατ' ἄγνοιαν ψευδογραφοῦσιν ἔφαμεν δεῖν διόρθωσιν εὐμενικὴν καὶ συγγνώμην ἐξακολουθεῖν, τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀπαραίτητον κατηγορίαν.

VIII. [IX.] Ἢ δεικτέον οὖν, τὸν Ἀριστοτέλην κατὰ τὸν ἄρτι λόγον τὰ περὶ Λοκρῶν εἰρηκότα χάριτος ἢ κέρδους ἢ διαφορᾶς ἕνεκεν· ἤ, μηδὲ τολμῶντας τοῦτο λέγειν, ὁμολογητέον, ἀγνοεῖν καὶ παραπαίειν τοὺς τοιαύτῃ χρωμένους ἀπεχθείᾳ καὶ πικρίᾳ κατὰ τῶν πέλας, οἵᾳ κέχρηται Τίμαιος κατὰ Ἀριστοτέλους. (2) Φησὶ γὰρ, αὐτὸν εἶναι θρασὺν, εὐχερῆ, προπετῆ· πρὸς δὲ τούτοις, κατατετολμηκέναι τῆς τῶν Λοκρῶν πόλεως, εἰπόντα, τὴν ἀποικίαν αὐτῶν εἶναι δραπετῶν οἰκετῶν, μοιχῶν, ἀνδραποδιστῶν. (3) Καὶ ταῦτα λέγειν αὐτὸν, φησὶν, οὕτως ἀξιοπίστως, ὥστε δοκεῖν ἕνα τῶν ἐστρατηγηκότων ὑπάρχειν, καὶ τοὺς Πέρσας ἐν ταῖς Κιλικίαις πύλαις

ses prohibituri erant Lacedæmonii, siquidem ipsi par facerent: absurdum enim foret: neque, si hi forte jussi sent, Locrenses parem ritum secuturi erant. (8) Quip apud Lacedæmonios patrium consuetumque est, ut una habeant uxorem tres viri vel quatuor, imo et plures aliquand si fratres sint; hisque liberi sint communes. Insuper la datur atque in more positum est, ut is qui jam satis libe rum susceperit, uxorem alicui amico cedat. (9) Quare qu Locrenses neque diris devoti essent, neque sacramento s stricti, ut Lacedæmonii, qui jurejurando confirmarant haud ante patrium solum revisuros, quam Messenen expugnavissent, a generali quidem reditu facile abstine runt, (10) sed dum certo numero regrediuntur ac raro, oc sionem tempusque uxoribus obtulerunt, ut cum famulis r haberent, vel cum iis qui antea mariti fuerant; idque p sertim virginibus usuvenit: quæ res demigrandi causa f

(II.) *Vindicatur Aristoteles a conviciis Timæi, ipse falsa tradit de rebus Locrensium.*

VII. Multa hujusmodi Timæus falsa retulit. Ac n quidem videtur minime harum rerum ignorantia lap sed potius studio partium occæcatus, quoties laudare quem aut vituperare statuit, repente sui ipsius oblivi atque omnes officii leges excedere. (2) Atque hæc qui pro Aristotele a nobis dicta sint, cur et quibus argum impulsus hæc de Locris commemoravit. (3) Ceterum casionem hinc opportune nactus videor, de tota T Historia atque in universum de historici officio dein exponendi. (4) Igitur, utrumque ex conjectura dum locutum esse, atque Aristotelis narrationem veri esse liorem, cuncti, ut arbitror, ex iis, quæ disserui, satis in gunt: ut vero his in rebus veritatem distincte assequar que asseveres, ne fieri quidem potest. (5) Sed finga si placet, Timæum probabiliora dixisse. Ideone eos minus probabilia afferunt, adeo acerbe accipi oport ac tantum non capitis judicium subire? Minime vero. Etenim iis, qui ignorantia lapsi falsa in historiis r re, veniam ac correctionem benevole commodandam ostendimus: qui autem id facinus consilio admisere citra veniæ spem objurgandos.

VIII. Aut igitur ea, quæ Aristoteles de Locris pro gratiæ vel utilitati vel inimicitiæ dedisse monstrandu aut, si nemo est, qui id asserere ausit, fateri oportet viter aberrare eos, qui ejusmodi odio et acerbitate fer cujusmodi Timæus in Aristotelem est ausus. (2) Ait audacem illum ac levem et temerarium fuisse, ac d tate Locrorum gnaviter mentitum, cum coloniam eor fugitivis mancipiis, mæchis ac plagiariis collectam dixit: (3) atque hæc illum, ait, ea auctoritate affir quasi unus e ducibus fuisset, et ad Cilicias portas

...παρατάξει νενικηκότα διὰ τῆς αὑτοῦ δυνάμεως· ἀλλ' οὐ σοφιστὴν ὀψιμαθῆ καὶ μισητὸν ὑπάρχοντα, ...τὸ πολυτίμητον ἰατρεῖον ἀρτίως ἀποκεκλεικότα, ...δὲ τούτοις εἰς πᾶσαν αὐλὴν καὶ σκηνὴν ἐμπεπη...κότα, πρὸς δὲ, γαστρίμαργον, ὀψαρτυτὴν, ἐπὶ στόμα ...πάντα ἐν πᾶσι. (5) Δοκεῖ δή μοι τὰ τοιαῦτα μόλις ...ἀγύρτης καὶ προπετὴς ἐπὶ δικαστηρίου ῥιψο...ανεκτὸς φανῆναι· μέτριος μὲν γὰρ οὐ δοκεῖ· (6) ...γραφεὺς δὲ κοινῶν πράξεων καὶ προστάτης ἱστορίας ...θινὸς, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἐν αὑτῷ διανοηθῆναι, μή τι δὴ ...γράφειν τολμῆσαι τοιοῦτον.

II. [X.] Σκεψώμεθα δὴ καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Τι...προαίρεσιν, καὶ τὰς ἀποφάσεις συγκρίνωμεν ἐκ ...θέσεως, ἃς πεποίηται περὶ τῆς αὐτῆς ἀποικίας· ...γνῶμεν, πότερος ἄξιος ἔσται τῆς τοιαύτης κατηγο... (2) Φησὶ τοιγαροῦν κατὰ τὴν αὐτὴν βίβλον, ...κατὰ τὸν αὐτὸν εἰκότα λόγον χρώμενος τοῖς ἐλέγ...ἀλλ' ἀληθινῶς αὐτὸς ἐπιβαλὼν εἰς τοὺς κατὰ Ἑλλάδα Λοκροὺς, ἐξετάζειν τὰ περὶ τῆς ἀποικίας· ...δὲ, πρῶτον μὲν, ἐπιδεικνύειν αὐτῷ συνθήκας ...ἐγγράπτους, ἔτι καὶ νῦν διαμενούσας πρὸς τοὺς ἐξαπε...μένους, αἷς ὑπογεγράφθαι τὴν ἀρχὴν τοιαύτην· ...γονεῦσι πρὸς τέκνα.» (4) Πρὸς δὲ τούτοις εἶναι ...ματα, καθ' ἃ πολιτείαν ὑπάρχειν ἑκατέροις παρ' ...λους. Καθόλου δὲ, ἀκούοντας τὴν Ἀριστοτέλους ...σιν περὶ τῆς ἀποικίας, θαυμάζειν τὴν ἰταμότητα ...συγγραφέως. (5) Μεταβὰς δὲ πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐν ...Λοκροὺς, εὑρίσκειν ἀκολούθους καὶ τοὺς νό...φησὶ, τοὺς παρ' αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἐθισμοὺς, οὐ ...οἰκετῶν ῥᾳδιουργίᾳ, τῇ δὲ τῶν ἐλευθέρων ἀποι... (6) Πάντως γὰρ καὶ τοῖς ἀνδραποδισταῖς ἐπιτί...τετάχθαι παρ' αὐτοῖς, ὁμοίως τοῖς μοιχοῖς, τοῖς ...ταις· ὧν οὐδὲν ἂν ὑπάρχειν, εἰ συνῄδεισαν αὑ...τοιούτων πεφυκόσι.

...[XI.] Πρῶτον δὴ διαπορήσαι τις ἄν, πρὸς τίνας ...Λοκρῶν παραγενόμενος ἐπυνθάνετο περὶ τούτων. ...μὲν γὰρ συνέβαινε, καθάπερ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ...μίαν πόλιν ἔχειν οὕτω καὶ τοὺς κατὰ τὴν ...δα, τυχὸν οὐκ ἔδει διαπορεῖν, ἀλλ' ἦν ἂν εὐθεώ... (3) Ἐπεὶ δὲ δύο ἔθνη Λοκρῶν ἐστι, πρὸς πο...ἦλθε καὶ πρὸς ποίας πόλεις τῶν ἑτέρων, καὶ ...εὗρε τὰς συνθήκας ἀναγεγραμμένας; οὐδὲν ...διασαφεῖται τούτων. (4) Καίτοι διότι τοῦτ' ...Τιμαίου, καὶ ταύτῃ παρημιλληται τοὺς ἄλ...συγγραφέας καὶ καθόλου τῇδέ πῃ * τῆς ἀποδοχῆς ...κατὰ τὴν ἐν τοῖς χρόνοις καὶ ταῖς ἀναγρα...φαῖς ἀκριβείας, καὶ τὴν περὶ τοῦτο τὸ ...ἐπιμέλειαν), δοκῶ, πάντες γινώσκομεν. (5) Διὸ ...θαυμάζειν ἐστὶν ἄξιον, πῶς οὔτε τὸ τῆς πόλεως ...παρ' οἷς εὗρεν, οὔτε τόπον, ἐν ᾧ συμβαίνει τὴν ...ἀναγεγράφθαι, διεσάφησεν ἡμῖν, οὔτε τοὺς ...τοὺς δείξαντας αὐτῷ τὴν ἀναγραφὴν, καὶ ...οὓς ἐποιεῖτο τὸν λόγον· ἵνα μηδενὶ διαπορεῖν ἐξῇ, ...ὡρισμένου τοῦ τόπου καὶ τῆς πόλεως ἐνῇ τοῖς

sime Persas sua virtute fudisset; (4) ac non potius odiosus seroque eruditus esset sophista, atque is, qui celebrem pharmacopolæ officinam paulo ante clausisset. Præterea parasitum eumdem appellat, qui in aulas atque ædes omnes ultro insilire solitus sit, et helluonem, et cupedinarium, ac ad gulam omnia referentem. (5) Quod si quis ex illa circumforanea ac petulanti multitudine hujusmodi verba in judicio effutiret, ne ferendus quidem mihi videtur, quippe modestiæ fines transgressus; (6) scriptorem autem rerum publice gestarum, ac germanum auctorem historiæ, numquam hujusmodi quidquam cogitaturum, nedum scriptis mandaturum esse arbitror.

IX. Sed inspiciamus propius Timæi institutum, et utriusque viri rationes, quibus de hac colonia uterque est usus, invicem componamus; ut manifestius fiat, uter magis reprehensionem ejusmodi mereatur. (2) Affirmat igitur Timæus eodem in libro : se jam haudquaquam amplius nuda conjectura adductum, sed certissimis argumentis exploratam rei veritatem tenere. Ad Locros enim, qui in Græcia sunt, profectum se esse narrat, (3) atque hos primum quidem sibi fœdus ostendisse in tabulis incisum, quæ etiamnum visuntur, quibus hujusmodi præfixum sit exordium : « Ut parentes erga liberos decet. » (4) Præterea etiam decreta publica exstare, quibus civitatis jus commune inter se habeant. Denique, audita Aristotelis narratione de hac colonia, temeritatem hominis miratos esse. (5) Deinde ad Locros, qui in Italia incolunt, delatum, leges apud illos et consuetudines hujusmodi reperisse se testatur, quæ non mancipiorum levitati, sed ingenuorum hominum coloniæ convenirent. (6) Pœnas quin etiam adversus plagiarios, itidemque in adulteros ac fugitivos apud eosdem esse constitutas : quæ certe numquam illi fecissent, si conscii sibi essent, se ex ejusmodi hominibus originem ducere.

X. Jam vero primo quidem merito aliquis dubitaverit, quosnam e Locris, in Græciam delatus, de his rebus interrogavit. (2) Nam, si, quemadmodum Locri qui in Italia sunt, ita etiam in Græcia Locri unam modo civitatem haberent; nullus dubitationi locus superesse videretur, sed in promtu res esset. (3) At vero, cum duæ sint in Græcia gentes Locrorum, utram gentem, quasve urbes alterius e supra dictis gentibus adiit Timæus? et apud quosnam fœdus illud conscriptum reperit? Nihil enim de his nobis declaravit. (4) Et tamen proprium id esse Timæi, atque uno illum cum ceteris scriptoribus contendere et historiam suam maxime jactare, studium dico ac diligentiam in temporum et in monumentorum publicorum notatione, omnes, ut opinor, intelligimus. (2) Quamobrem mirari subit, cur neque urbis nomen, in qua id reperit, neque locum, in quo id fœdus conscriptum est, nec magistratus, qui ipsum monumentum ei monstrarunt, et cum quibus collocutus est, nobis commemoraverit; ne cui dubitandi locus relinqueretur, sed, urbe ac loco designatis, rei veritas ab his, qui dubitarent,

ἀμφισβητοῦντα εὑρεῖν τὴν ἀκρίβειαν. (6) Ὁ δὲ πάντα ταῦτα παρασιωπήσας, δῆλός ἐστι τελέως αὐτῷ κατὰ πρόθεσιν ἐψευσμένος. Διότι γὰρ, τῶν τοιούτων ἐπιλαβόμενος, οὐδὲν ἂν παρέλιπε Τίμαιος, ἀλλ' ἐπεξῆλθε, τὸ δὴ, λεγόμενον ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν ἐπέχων, προφανὲς ἐκ τούτων. (7) Ὁ γὰρ πρὸς τὴν Ἐχεκράτους πίστιν ἀπερεισάμενος ἐπ' ὀνόματος, πρὸς ὃν φησι περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρῶν πεποιῆσθαι τοὺς λόγους, καὶ παρ' οὗ πεπύσθαι περὶ τούτων· (8) καὶ προσεξειργασμένος, ἵνα μὴ φανῇ τοῦ τυχόντος ἀκηκοὼς, ὅτι συνέβαινε τὸν τούτου πατέρα πρεσβείας κατηξιῶσθαι πρότερον ὑπὸ Διονυσίου· (9) ἦπου γ' ἂν οὗτος, δημοσίας ἀναγραφῆς ἐπιλαβόμενος, ἢ παραδοσίμου στήλης, παρεσιώπησεν;

XI. [XII.] Ὁ γὰρ τὰς συγκρίσεις ποιούμενος ἀνέκαθεν τῶν Ἐφόρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι, καὶ τοὺς Ἄρχοντας τοὺς Ἀθήνησι καὶ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἄργει παραβάλλων πρὸς τοὺς Ὀλυμπιονίκας, καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν πόλεων περὶ τὰς ἀναγραφὰς τὰς τούτων ἐξελέγχων, παρὰ τρίμηνον ἐχούσας τὸ διαφέρον, οὗτός ἐστι. (2) Καὶ μὴν ὁ τὰς ὀπισθοδόμους στήλας, καὶ τὰς ἐν ταῖς φλιαῖς τῶν νεῶν προξενίας ἐξευρηκὼς, Τίμαιός ἐστιν· (3) ὃν οὐθ' ὑπάρχον τι τῶν τοιούτων ἀγνοεῖν, οὐθ' εὑρόντα παραλιπεῖν πιστευτέον, οὔτε ψευσαμένῳ συγγνώμην δοτέον οὐδαμῶς. (4) Πικρὸς γὰρ γεγονὼς καὶ ἀπαραίτητος ἐπιτιμητὴς τῶν πέλας, εἰκότως ἂν καὶ ὑπὸ τῶν πλησίον αὐτὸς ἀπαραιτήτου τυγχάνοι κατηγορίας. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ προφανῶς ἐν τούτοις ἐψευσμένος, μεταβὰς ἐπὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς, πρῶτον μέν φησι, τήν τε πολιτείαν καὶ τὰ λοιπὰ φιλάνθρωπα τοῖς Λοκροῖς ἀμφοτέροις * * Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον κατεψεῦσθαι τῆς πόλεως. (6) Ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν, ὅτι καὶ ταύτῃ τῆς πραγματείας ἀναγκασθήσομαι παρεκβαίνειν, διοριζόμενος καὶ διαβεβαιούμενος περὶ τούτων. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εἰς ἕνα τόπον ὑπερεθέμην τὸν περὶ Τιμαίου λόγον, ἵνα μὴ πολλάκις ἀναγκάζωμαι τοῦ καθήκοντος ὀλιγωρεῖν.

inveniri posset. (6) Igitur, qui hæc omnia præteriit, c[...] scius sibi esse destinati mendacii deprehenditur. Nam [...] meum, si quid hujusmodi nactus esset, nunquam id o[...] eorum fuisse, sed ambabus, quod aiunt, ulnis amplexu[...] ex his perspicuum est. (7) Nam qui Echecratis testimo[...] nominatim innititur quocum ait se de Locrensibus, qu[...] Italia sunt, sermonem habuisse, et a quo id se accep[...] memorat), (8) atque, ut ne ab levi ac spernendo aut[...] audiisse videatur, illud etiam studiose adjungit, hujus Ec[...] cratis patrem mandata Dionysii tyranni olim legation[...] obiisse; (9) an idem unquam, publicum scriptum aut [...] tiquam tabulam nactus, reticuisset?

XI. Etenim hic ipse est, qui Spartanorum ephoro[...] prima institutione cum eorundem regibus comparat; [...] magistratus Atheniensium, et sacerdotes Junonis apud [...] givos cum Olympiorum victoribus confert; et qui in c[...] mentariis publicis civitatum errorem hac in re admiss[...] ob trimestris spatii differentiam, redarguit. (2) Hic [...] qui fœderum tabulas in adytis templorum, in vestib[...] monumenta publici hospitii reperit: (3) ipse, inqu[...] Timæus, quem neque hujusmodi quidquam ignorasse, [...] que, si invenisset, præteriisse credendum, neque ver[...] falsa tradidit, ullatenus ei condonandum est. (4) Nam [...] alios ipse acerbe atque inclementer objurgare consuev[...] jure merito ab aliis pari inclementia tractabitur. (5) [...] rum, in his manifesti mendacii convictus, ubi ad Lo[...] in Italia degentes transivit, primum quidem ait, reipu[...] formam et amicitiæ fœdera apud utrosque Locros * * A[...] telem et Theophrastum falso affinxisse civitati. (6 [...] vero non sum quidem nescius, mihi hoc rursus loco a[...] stituto cursu esse divertendum, ut de his rebus distin[...] firma ratione exponam. (7) Sed nimirum hac ipsa de [...] hunc de Timæo sermonem unum in locum distuli, ne [...] tra quam decet, sæpius a proposito recedere cogerer.

(III.) *Veritatis præcipua debet esse cura Historico.*

[XI. a. Ὅτι Τίμαιός φησι μέγιστον ἁμάρτημα περὶ τὴν ἱστορίαν εἶναι τὸ ψεῦδος· διὸ καὶ παρεῖναι τούτοις, οὓς ἂν ἐξελέγξῃ διεψευσμένους ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ἕτερόν τι ζητεῖν ὄνομα τοῖς βιβλίοις, πάντα δὲ μᾶλλον ἢ καλεῖν ἱστορίαν.]

XI. *a.* Timæus ait maximum esse peccatum in hi[...] mendacium: quamobrem licere illis, quorum scripta [...] tatis convicta fuerint, quemlibet alium potius quam [...] riæ titulum libris suis facere.

(III.) Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 5.)

XII. [VII.] Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κανόνων, κἂν ἐλάττων ᾖ τῷ μήκει, κἂν τῷ πλάτει ταπεινότερος, μετέχῃ δὲ τῆς τοῦ κανόνος ἰδιότητος, κανόνα φησὶν εἶναι, καὶ δεῖν προσαγορεύειν οὕτως· ὅταν δὲ τῆς εὐθείας καὶ τῆς πρὸς ταύτην οἰκειότητος οὐκ ἐγγίζῃ, πάντα μᾶλλον δεῖν ἢ κανόνα καλεῖν· (2) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν συγγραμμάτων, ὅσα μὲν ἂν ἢ κατὰ τὴν λέξιν, ἢ

XII. Ait Timæus: quemadmodum in regulis, si qu[...] vior quidem justo fuerit, aut minus crassa, at officio [...] regulæ proprio fungatur, nihilo secius regula est, et [...] lari eo nomine debet; contra, si a linea recta disce[...] regulæ proprietatem non servet, quidvis potius quam [...] est nominanda: (2) ita plane etiam in historiis rem h[...] Nam si qua fuerit scriptio aut genere dictionis, a[...]

τὸν χειρισμόν, ἢ κατ' ἄλλο τι διαμαρτάνηται τῶν μερῶν, ἀντέχηται δὲ τῆς ἀληθείας, προσίεσθαί τὸ τῆς ἱστορίας ὄνομα τὰς βίβλους· ὅταν δὲ ταύ- παραπαίσῃ, μηκέτι καλεῖσθαι δεῖν ἱστορίαν. (3) δέ, διότι μὲν ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων συγ- μάτων τὴν ἀλήθειαν, ὁμολογῶ, καὶ κατὰ τὴν ματείαν αὐτός που κέχρημαι λέγων οὕτως, ὅτι, περ ἐμψύχου σώματος τῶν ὄψεων ἐξαιρεθεισῶν ται τὸ ὅλον, οὕτως, ἐξ ἱστορίας ἐὰν ἄρῃς τὴν ειαν, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται μα. (4) Δύο μέντοι τρόπους ἔφαμεν εἶναι ψεύ-, ἕνα μὲν τὸν κατ' ἄγνοιαν, ἕτερον δὲ τὸν κατὰ ρεσιν. (5) Καὶ τούτων δεῖν τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν ταίουσι τῆς ἀληθείας διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν.

cationis modo, aut ulla alia re, vitiosa, qua tamen veritatem ubique tueatur exacte; nihil vetat, inquit, quo minus historiæ nomine appelletur : quod si autem a vero aberraverit, non jam posse eam dici historiam. (3) Ego vero fateor quidem, esse debere principatum veritati in hujusmodi scriptis; qui etiam in hoc ipso meo opere his ipsis alicubi verbis sum usus, ut dicerem : Quemadmodum animal, luminibus ademtis, prorsus inutile redditur : ita, si veritatem ex historia tollas, quod superest illius, narratio est nullius usus. (4) Verumtamen nos duplex esse falsiloquii genus dicebamus : unum, quod ab ignoratione veri proficiscitur; alterum, quod a certo animi proposito mentiendi. (5) Qui igitur per ignorationem a veritate aberrant, his veniam esse dandam; qui voluntate et certo proposito, ab iis capitali odio esse dissidendum.

[XII. a. Τούτων δ' ἡμῖν ὁμολογουμένων, περὶ αὐτοῦ του τοῦ ψεύδους μεγάλην ὑπολαμβάνω διαφορὰν τοῦ κατ' ἄγνοιαν γινομένου καὶ τοῦ κατὰ προαί-. (2) τὸ μὲν γὰρ ἐπιδέχεσθαι συγγνώμην καὶ ὑμενικήν, τὸ δὲ ἀπαραιτήτου δικαίως ἂν τυγ- κατηγορίας· (3) ᾧ γένει μάλιστα ἂν εὕροι τις αὐτὸν ὄντα τὸν Τίμαιον· διότι δ' ἔστι τοιοῦτος, ἤδη πάρεστιν.]

XII. *a*. Quæ quum inter nos conveniant de ipso mendacio, plurimum tamen interesse puto utrum incaute an sponte pronunciatum sit. (2) Involuntarius enim error veniam meretur et blandam emendationem, voluntarius autem severam postulat castigationem. (3) Atque huic postremo falsitatis generi Timæus maxime obnoxius deprehenditur. Et quod ita reapse is peccet, jam licet cognoscere.

[XII. b. Ἐπὶ τῶν ἀθετούντων τὰς ὁμολογίας προ- ταύτην τὴν παροιμίαν, Λοκροὶ τὰς συνθήκας· δέ τις ἐξιστόρηκεν, ὅτι καὶ παρὰ τοῖς συγγρα- καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὁμολογούμενόν (2) διότι κατὰ τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν ἔφοδον συνθε- τῶν Λοκρῶν τοῖς Πελοποννησίοις πολεμίους αἴρειν, ἐὰν συμβῇ τοὺς Ἡρακλείδας μὴ κατὰ μόν, ἀλλὰ κατὰ τὸ Ῥίον ποιεῖσθαι τὴν διάβασιν, τοῦ προαισθομένους φυλάξασθαι τὴν ἔφοδον αὐ- (3) οὐ ποιησάντων δὲ τῶν Λοκρῶν, πᾶν δὲ τοὐναν- φιλίους αἰρόντων πυρσούς, ὅτε παρῆσαν, τοὺς μὲν Ἡρακλείδας συνέβη μετ' ἀσφαλείας χρῆσθαι τῇ δια-, τοὺς δὲ Πελοποννησίους κατολιγωρήσαντας λα- παραδεξαμένους εἰς τὴν οἰκείαν τοὺς ὑπεναντίους προδοθέντας ὑπὸ τῶν Λοκρῶν.]

XII. *b*. Jam adversus eos qui pacta deferunt, proverbium illud proferimus — Locrensium promissiones —. Est autem rei narratio hæc, quam neque historici neque mortalis quisquam infitias it. (2) Imminente Heraclidarum incursione, Locrenses Peloponnesiis promiserant hostiles faces se elaturos, si forte accideret ut Heraclidæ haud per Isthmum, sed per Rhium transitum molirentur, ut hi admoniti incursioni resisterent. (3) Quum id tamen Locrenses minime præstitissent, imo hostibus supervenientibus amicas faces extulissent, contigit ut Heraclidæ transmissionem tuto facerent, Peloponnesii autem perfidia Locrensium lusi, neglecta omni exploratione, intra suos fines hostem reciperent.

XII. b. . . κατηγορεῖν καὶ διασύρειν τῶν ὀνειρωτ- καὶ δαιμονώντων ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν· ὅσοι γε πολλὴν τῆς τοιαύτης ἐμπεποίηνται φλυαρίας, τοιούτους ἀγαπᾷν ἂν δέοι μὴ τυγχάνοντας κατη-, μηδέ τι καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς κατατρέχειν, πέπονθε περὶ Τίμαιον· (2) ἐκεῖνος γὰρ κόλακα μὲν φησι τὸν Καλλισθένην τὰ τοιαῦτα γράφοντα, καὶ ἀπέχειν φιλοσοφίας, κόραξι δὲ προσέχοντα κορυβαντιώσαις γυναιξί· δικαίως δ' αὐτὸν ὑπ' Ἀλε- τετευχέναι τιμωρίας διεφθαρκότα τὴν ἐκείνου καθ' ὅσον οἷός τε ἦν· (3) Δημοσθένην μὲν καὶ τοὺς ῥήτορας τοὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀκμά- ἐπαινεῖ, καὶ φησὶ τῆς Ἑλλάδος ἀξίους γεγονέναι, ταῖς Ἀλεξάνδρου τιμαῖς ταῖς ἰσοθέοις ἀντέλεγον·

XII. *b*. . . reprehendere et perstringere [oportet eorum errores], qui in commentariis historicis somniant et divino quasi furore correpti insaniunt. Quicumque igitur ejusmodi vanitati indulgent, ii boni consulant si reprehensionem effugerint, non autem alios vituperent, quod facit Timæus. (2) Is enim Callisthenem, quippe qui talia scripserit, assentatorem esse dicit a philosophia longe remotum, corvis similem et furentibus mulierculis; merito autem tulisse ab Alexandro pœnam, quoniam ejus animum, quantum in ipso fuit, corrupisset. (3) Demosthenem autem ceterosque, qui per id tempus floruerunt, oratores laudat, Græciaque dignos ait fuisse, quia divinos Alexandro ho-

τὸν δὲ φιλόσοφον, αἰγίδα καὶ κεραυνὸν προσθέντα θνητῇ φύσει, δικαίως αὐτὸν ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τετευχέναι τούτων ὧν ἔτυχεν.]

Excerpt. Valesian. et deinde Excerpt. Antiq. cap. 6.

XIII. Τίμαιός φησι, Δημοχάρην ἡταιρηκέναι μὲν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, οὐκ εἶναι δ' ἄξιον τὸ ἱερὸν πῦρ φυσᾷν, ὑπερβεβηκέναι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὰ Βότρυος ὑπομνήματα καὶ τὰ Φιλαινίδος καὶ τῶν ἄλλων ἀναισχυντογράφων. (2) Ταύτην δὲ τὴν λοιδορίαν καὶ τὰς ἐμφάσεις οὐχ οἷον ἄν τις διέθετο πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπὶ τέγους ἀπὸ τοῦ σώματος εἰργασμένων οὐδείς. (3) Ὁ δ', ἵνα πιστὸς φανῇ κατὰ τὴν αἰσχρολογίαν καὶ τὴν ὅλην ἀναισχυντίαν, καὶ προσκατέψευσται τἀνδρὸς, κωμικόν τινα μάρτυρα προσεπισπασάμενος ἀνώνυμον. (4) Πόθεν δ' ἐγὼ καταστοχάζομαι τοῦτο; Πρῶτον μὲν, ἐκ τοῦ πεφυκέναι καὶ τετράφθαι καλῶς Δημοχάρην, ἀδελφιδοῦν ὄντα Δημοσθένους. (5) Δεύτερον, ἐκ τοῦ μὴ μόνον στρατηγίας αὐτὸν ἠξιῶσθαι παρ' Ἀθηναίοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τιμῶν, ὧν οὐδὲν ἂν αὐτῷ συνεξέδραμε τοιαύταις ἀτυχίαις παλαίοντι. (6) Διὸ καὶ δοκεῖ μοι Τίμαιος οὐχ οὕτω Δημοχάρους κατηγορεῖν, ὡς Ἀθηναίων, οἳ τοιοῦτον ἄνδρα προῆγον, καὶ τοιούτῳ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἰδίους βίους ἐνεχείριζον. (7) Ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν. Οὐ γὰρ ἂν Ἀρχέδικος ὁ κωμῳδιογράφος ἔλεγε ταῦτα μόνος περὶ Δημοχάρους, ὡς Τίμαιός φησιν· (8) ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἂν τῶν Ἀντιπάτρου φίλων, καθ' οὗ πεπαῤῥησίασται πολλὰ καὶ δυνάμενα λυπεῖν οὐ μόνον αὐτὸν τὸν Ἀντίπατρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνου διαδόχους καὶ φίλους γεγονότας· πολλοὶ δὲ τῶν ἀντιπεπολιτευμένων, ὧν ἦν καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς· (9) οὗ κεῖνος οὐ τὴν τυχοῦσαν πεποίηται κατηγορίαν ἐν ταῖς ἱστορίαις, φάσκων, αὐτὸν τοιοῦτον γεγονέναι προστάτην τῆς πατρίδος, καὶ ἐπὶ τούτοις σεμνύνεσθαι κατὰ τὴν πολιτείαν, ἐφ' οἷς ἂν καὶ τελώνης σεμνυνθείη ἢ βάναυσος. (10) Ἐπὶ γὰρ τῷ πολλὰ καὶ λυσιτελῶς πωλεῖσθαι κατὰ τὴν πόλιν, καὶ δαψιλῆ τὰ πρὸς τὸν βίον ὑπάρχειν πᾶσιν, ἐπὶ τούτοις φησὶ μεγαλαυχεῖν αὐτόν· (11) καὶ δὴ ὅτι κοχλίας αὐτομάτως βαδίζων προηγεῖτο τῆς πομπῆς αὐτῷ, σίαλον ἀναπτύων, σὺν δὲ τούτοις ὄνοι διεπέμποντο διὰ τοῦ θεάτρου (διότι δὴ πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος καλῶν ἡ πατρὶς παρακεχωρηκυῖα τοῖς ἄλλοις, ἐποίει Κασσάνδρῳ τὸ προσταττόμενον), ἐπὶ τούτοις αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεσθαί φησιν. (12) Ἀλλ' ὅμως οὔτε Δημήτριος, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς εἰρήκει περὶ Δημοχάρους τοιοῦτον οὐδέν.

XIV. Ἐξ ὧν ἐγὼ, βεβαιοτέραν τὴν τῆς πατρίδος ἡγούμενος μαρτυρίαν, ἢ τὴν Τιμαίου πικρίαν, θαρσῶν ἀποφαίνομαι, μηδενὶ τὸν Δημοχάρους βίον ἔνοχον εἶναι τῶν τοιούτων κατηγορημάτων. (2) Καίπερ, εἰ κατ' ἀλήθειαν ὑπῆρχέ τι τοιοῦτον ἀτύχημα περὶ Δημοχάρην, ποῖος καιρὸς ἢ ποία πρᾶξις ἠνάγκασε Τίμαιον ταῦτα κατατάττειν εἰς τὴν ἱστορίαν; (3) Καθάπερ γὰρ οἱ

nores recusavissent : hunc vero philosophum, qui ægid[em] et fulmen humanæ naturæ attribuerit, justam illum pa[enam] a numine retulisse.

(IV.) *Vindicantur Demochares et Agathocles a Tim[æi] calumniis.*

XIII. Idem Timæus scribit : Democharem superiori[bus] corporis partibus impudicum fuisse, neque dignum, q[ui] ignem sacrum flatu accenderet, eumdemque Botryis [et] Philænidis aliorumque hujusmodi lasciviæ scriptorum com[mentarios] vitæ suæ institutis superasse. (2) Istud ve[ro] convicium atque eam turpitudinem non solum nemo pa[u]lisper liberaliter institutus homo protulerit, sed ne [nul]lus quidem ex iis, qui in fornice quæstum corpore fec[e]runt. (3) Hic vero ut suis obscœnis atque impuden[ti]bus maledictis fidem adstrueret, etiam hoc mendaciu[m] adversus eumdem virum adjecit, ut comicum quemda[m] nullo nomine testem advocaret. (4) Ceterum, ment[iri] Timæum, ego inde conjicio : primum, quod Democh[a]res et natus est et educatus liberaliter, quippe Dem[o]sthenis sororis filius : (5) deinde, quod non prætu[ra] solum, sed et ceteris honoribus ab Atheniensibus [est] ornatus, quæ profecto numquam esset adeptus, si [hu]jusmodi probris contaminatus fuisset. (6) Itaque Tima[eus] mihi quidem videtur non tam Democharem, quam At[he]nienses conviciis incessere, qui talem virum evexeri[nt] eique rempublicam ac singulorum vitam commendar[int]. (7) Sed longe aliter se res habet. Neque enim unus [Ar]chedicus, poeta comicus, hæc de Demochare dixiss[et], quæ vult Timæus : (8) sed et ex Antipatri familiari[bus] multi, in quem Demochares multa dixerat, quæ non ip[sum] modo Antipatrum, sed ejus etiam successores atque am[icos] offendere poterant; tum vero plurimi ex iis, qui dive[rsas] in republica partes sequebantur : inter quos fuit et [De]metrius Phalereus, (9) quem quidem Demochares non l[evi]ter in Historia sua perstrinxerat. Ait enim, eam [...] fuisse administrationem reipublicæ, atque ejusmodi r[es] insignem, propter quas vel publicanus aliquis aut [...] opifex sese efferant. (10) Nam quod multa in urbe [...] pretio veneant, quodque abundent copiæ ad victum [ne]cessariæ, eo Demetrium gloriari scribit : (11) sed n[...] rum, quod limax, interni mechanismi ope gradiens [...] salivam exspuens, in pompa ei præivit, simulque asin[i per] theatrum sunt traducti (quod scilicet Athenienses, [con]cessa ceteris Græcis omnium honestarum rerum gl[oria], Cassandro imperata facerent); horum, ait, illum non [pu]duisse. (12) Et tamen neque Demetrius, neque alius [quis]quam, hujusmodi quid de Demochare dixit.

XIV. Quo fit, ut testimonium patriæ anteponendum ratus Timæi acerbitati, constanter affirmare ausim, [De]mocharis vitam ab omni ejusmodi crimine puram atq[ue in]tegram fuisse. (2) Sed, tametsi hac culpa revera lab[oras]set Demochares, quæ vero res aut ratio Timæum coge[ret], id ut historiæ mandaret? (3) Nam quemadmodum prudentes et cordati, quando inimicos volunt ulcisci

...ἔχοντες, ἐπὰν ἀμύνασθαι κρίνωσι τοὺς ἐχθροὺς, ... τοῦτο πρῶτον σκοποῦνται, τί παθεῖν ἄξιός ἐστιν ὁ ...ηςίον, ἀλλὰ, τί ποιεῖν αὐτοῖς πρέπει, τοῦτο μᾶλλον· ...οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιδοριῶν, οὐ, τί τοῖς ἐχθροῖς ...ἀκούειν ἁρμόζει, τοῦτο πρῶτον ἡγητέον, ἀλλὰ, τί λέγειν ...ἡμῖν πρέπει, τοῦτο ἀναγκαιότατον λογιστέον. (5) Περὶ ...τῶν πάντα μετρούντων ταῖς ἰδίαις ὀργαῖς καὶ φιλο-...νεικίαις, ἀνάγκη πάνθ' ὑποπτεύειν ἐστὶ, καὶ πᾶσι δια-...πιστεῖν πέρα τοῦ δέοντος λεγομένοις. (6) Διὸ δὴ καὶ ...ἡμεῖς μὲν εἰκότως ἂν δόξαιμεν ἀθετεῖν τοῖς ὑπὸ Τι-...μαίου κατὰ Δημοχάρους εἰρημένοις· (7) ἐκεῖνος δ' ἂν ...δικαίως τυγχάνοι συγγνώμης οὐδὲ πίστεως ὑπ' οὐ-...δενὸς, διὰ τὸ προφανῶς ἐν ταῖς λοιδορίαις ἐκπίπτειν τοῦ ...καθήκοντος διὰ τὴν ἔμφυτον πικρίαν.

XV. Καὶ γὰρ οὐδὲ ταῖς κατ' Ἀγαθοκλέους ἔγωγε ...λοιδορίαις, εἰ καὶ πάντων γέγονεν ἀσεβέστατος, εὐδοκῶ. ...Λέγω δ' ἐν τούτοις, ἐν οἷς ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ὅλης ...ἱστορίας φησὶ, γεγονέναι τὸν Ἀγαθοκλέα κατὰ τὴν ...πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, ἕτοιμον τοῖς ἀκρατε-...στάτοις, κολοιὸν, τριόρχην, πάντων τῶν βουλομένων ...τοῖς ὄπισθεν ἔμπροσθεν γεγονότα. (3) Πρὸς δὲ τούτοις, ...ἐτελεύτα, τὴν γυναῖκα φησὶ κατακλαιομένην αὐτὸν ...θρηνεῖν· Τί δ' οὐκ ἐγὼ σέ; τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ; (4) ...γὰρ τούτοις πάλιν οὐ μόνον ἄν τις ἐπεφθέγξατο τὰ ...περὶ Δημοχάρους, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν θαυ-...μάσειε τῆς πικρίας. (5) Ὅτι γὰρ ἐκ φύσεως ἀνάγκη ...μεγάλα προτερήματα γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, ...δῆλόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν, ὧν ὁ Τίμαιος ἀποφαίνε-...ται. (6) Εἰ γὰρ εἰς τὰς Συρακούσας παρεγενήθη ...φεύγων τὸν τροχὸν, τὸν καπνὸν, τὸν πηλὸν, περί τε τὴν ...ἡλικίαν ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονώς· (7) καὶ μετά τινα ...χρόνον, ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοιαύτης ὑποθέσεως, κύριος μὲν ...ἐγένετο πάσης Σικελίας, μεγίστους δὲ κινδύνους πε-...ριέστησε Καρχηδονίοις, τέλος, ἐγγηράσας τῇ δυνα-...στείᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον βασιλεὺς προσαγορευόμε-...νος· (8) ἆρ' οὐκ ἀνάγκη, μέγα τι γεγονέναι χρῆμα ...καὶ θαυμάσιον τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ πολλὰς ἐσχηκέναι ...ῥοπὰς καὶ δυνάμεις πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον; (9) ...Ὑπὲρ ὧν δεῖ τὸν συγγραφέα μὴ μόνον τὰ πρὸς διαβο-...λὴν ἀνήκοντα καὶ κατηγορίαν ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἐπιγιγνο-...μένοις, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα περὶ τὸν ...ἄνδρα. Τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τῆς ἱστορίας. (10) Ὁ ...δ' ἐπισκοτισμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας πικρίας, τὰ μὲν ...ἁμαρτήματα δυσμενικῶς καὶ μετ' αὐξήσεως ἡμῖν ἐξήγ-...γελκε, τὰ δὲ κατορθώματα συλλήβδην παραλέλοιπεν· ...ἀγνοῶν, ὅτι τὸ ψεῦδος οὐχ ἧττόν ἐστι περὶ τοὺς ...τὰ γενόμενα * * γράφοντας ἐν ταῖς ἱστορίαις. (12) ...Ἡμεῖς δὲ τὸ μὲν ἐπιμετροῦν τῆς ἀπεχθείας αὐτοῦ χά-...ριν παρελείπομεν, τὰ δ' οἰκεῖα τῆς προθέσεως αὐτῶν οὐ ...παραλελοίπαμεν.

(V.) **Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 7.**

XVI. Νεανίσκων δυοῖν περί τινος οἰκέτου διαφερο-...μένων συνέβαινε, παρὰ μὲν τῷ ἑτέρῳ καὶ πλείω ...χρόνον γεγονέναι τὸν παῖδα· (2) τὸν δ' ἕτερον, ἡμέ-

quaquam illud primum considerant, quid ille dignus sit pati, quicum iis res est; sed illud potius, quid sibi facere conveniat: (4) ita et, cum alicui probra dicuntur, non id primo est attendendum, quid inimicos audire conveniat; verum id, ut præ ceteris necessarium, est potius cogitandum, nos quid deceat dicere. (5) Illis vero, qui ira atque odiis suis cuncta metiuntur, necesse est in cunctis suspectos habere; et diffidendum omnibus, qui in dicendo modum tenere nesciunt. (6) Recte igitur nos quoque in præsentia fecisse videamur, si eis, quæ a Timæo in Democharem sunt dicta, fidem abrogaverimus. (7) Illi contra jure merito neque veniam concedat quisquam, neque fidem ullam habeat, postquam adeo manifeste, præ insito ipsius animo maledicendi studio, modum omnem in conviciando excessit.

XV. Etenim mihi ne illa quidem maledicta placent, quæ in Agathoclem idem Timæus contulit, etsi fuit ille sane scelestissimus et omnium maxime impius. (2) Dico autem ista, quæ in operis totius sui fine posuit, quo loco ait, Agathoclem in prima ætate publicum fuisse prostibulum, passim omnium incontinentissimorum libidini expositum, graculum, triorchem, qui aversus et adversus impudicus obviis quibusque pateret. (3) Ad hæc, ubi fato esset functus, ejus uxorem, ait, mortuum maritum lamentantem, hujusmodi plangorem edidisse : Quid non ego tibi? quid non tu mihi? (4) Ista enim qui legunt, non ea dumtaxat merito usurpaverint, quæ de superioribus adversus Democharem modo dicebamus; sed etiam illud modum omnem excedens maledicendi studium, quo Timæus flagrabat, omnino mirentur. (5) Etenim necesse utique esse, ut ingentibus a natura dotibus ornatus fuerit Agathocles, id vero etiam ex illis, quæ de eo ipsemet Timæus scribit, liquido constat. (6) Nam si figularem rotam, et fumum ac lutum fugiens, quum vix decem et octo esset annorum, Syracusas primum venit, (7) et post aliquod tempus, a tali profectus principio, Siciliam universam suo subjecit imperio, maximaque Pœnis creavit pericula, denique senex in ipso dominatu, et regio ornatus titulo, vitam finivit : (8) quis neget, magnum profecto virum et admirabilem fuisse Agathoclem, quique magnis a natura dotibus et præsidiis ad res sollerter gerendas esset instructus? (9) Propterea debent rerum gestarum scriptores non ea solum, quæ ad criminandum et accusandum Agathoclem valent, tradere posteris; verum etiam illa, quæ cum ejus laude sunt conjuncta. Id enim veræ proprium est historiæ. (10) At egregius hic scriptor, maledicendi studio occæcatus, minus recte facta cum quadam animi malignitate solitus narrare, et omnia in majus etiam attollere, præclare facta simul cuncta prætermisit; (11) ignorans utique, non minus mendacii reum esse, si quis historiam scribere professus, quæ gesta sunt, taceat, quam si, quæ facta non sunt, scribat. (12) Sed nos quidem pluribus hæc persequi nolumus, quia id odiosum est; quæ vero ad propositum pertinebant nostrum, non prætermittendum duximus.

(V.) *Leges Locrensium, auctore Zaleuco.*

XVI. Erant apud Locrenses duo adolescentes, qui de servo controversiam inter se habebant. Et horum quidem alter puerum illum per longioris temporis spatium possede-

ραις δυσὶ πρότερον εἰς τὸν ἀγρὸν ἐλθόντα, μὴ παρόντος τοῦ δεσπότου, μετὰ βίας εἰς οἶκον ἀπηχέναι τὸν δοῦλον. (3) Κἄπειτα τὸν ἕτερον, αἰσθόμενον, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ λαβόντα πάλιν, ἄγειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ φάναι, δεῖν κύριον αὐτὸν εἶναι διδόναι τοὺς ἐγγυητάς· (4) κελεύειν γὰρ τὸν Ζαλεύκου νόμον· « τοῦτον δεῖν κρατεῖν τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως « τῆς κρίσεως, παρ' οὗ τὴν ἀγωγὴν συμβαίνει γίγνεσθαι. » (5) Τοῦ δ' ἑτέρου, κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον, παρ' αὐτοῦ φάσκοντος γεγονέναι τὴν ἀγωγὴν, ἐκ γὰρ τῆς οἰκίας τῆς ἐκείνου τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἥκειν ἀπαγόμενον· (6) τοὺς προκαθημένους ἄρχοντας, διαποροῦντας ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἐπισπάσασθαι καὶ συμμεταδοῦναι τῷ κοσμοπόλιδι. (7) Τὸν δὲ διαστείλασθαι τὸν νόμον, φήσαντα, παρὰ τούτων τὴν ἀγωγὴν ἀεὶ γίγνεσθαι, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδήριτον ᾖ χρόνον τινὰ γεγονὸς τὸ διαμφισβητούμενον. (8) ἐὰν δέ τις, ἀφελόμενος βίᾳ παρά τινος, ἀπαγάγῃ πρὸς αὐτὸν, κἄπειτα παρὰ τούτου τὴν ἀγωγὴν ὁ προϋπάρχων ποιῆται δεσπότης, οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν· (9) Τοῦ δὲ νεανίσκου δεινοπαθοῦντος, καὶ μὴ φάσκοντος εἶναι τοῦ νομοθέτου ταύτην τὴν προαίρεσιν, προκαλέσασθαί φησι τὸν κοσμόπολιν, εἴ τις βούλεται λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης κατὰ τὸν Ζαλεύκου νόμον. (10) Τοῦτο δ' ἐστὶ, καθισάντων τῶν χιλίων, καὶ βρόχων κρεμασθέντων, λέγειν ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοθέτου γνώμης· (11) ὁπότερος δ' αὐτῶν φανῇ τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος, τὸν τοιοῦτον διὰ τῆς ἀγχόνης ἀπόλλυσθαι, βλεπόντων τῶν χιλίων. (12) Ταῦτα προτείναντος τοῦ κοσμοπόλιδος, τὸν νεανίσκον εἰπεῖν φησιν, ἄνισον εἶναι τὴν συνθήκην· τῷ μὲν γὰρ ἔτη δύο ἢ τρία καταλείπεσθαι τοῦ ζῆν· (13) (συνέβαινε γὰρ, εἶναι τὸν κοσμόπολιν οὐ πολὺ λεῖπον τῶν ἐννενήκοντα ἐτῶν·) αὑτῷ δὲ τοῦ βίου τὸ πλεῖον ἐκ τῶν εὐλόγων ἔτι μένειν. (14) Ὁ μὲν οὖν νεανίσκος, οὕτως εὐτραπελευσάμενος, ἐξέλυσε τὴν σπουδήν· οἱ δ' ἄρχοντες ἔκριναν τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν τοῦ κοσμοπόλιδος γνώμην.

(VI.) Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 8 — 13.

XVII. Ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν τῶν τηλικούτων ἀνδρῶν καταξιοπιστεύεσθαι, μνησθησόμεθα μιᾶς παρατάξεως, ἣν ἅμα μὲν μίαν ἐπιφανεστάτην εἶναι συμβέβηκεν, ἅμα δὲ τοῖς καιροῖς οὐ μακρὰν ἀπηρτῆσθαι, τὸ δὲ μέγιστον, παρατετευχέναι τὸν Καλλισθένη. (2) Λέγω δὲ περὶ τῆς ἐν Κιλικίᾳ γενομένης Ἀλεξάνδρῳ πρὸς Δαρεῖον· ἐν ᾗ φησὶ μὲν, Ἀλέξανδρον ἤδη διαπεπορεῦσθαι τὰ στενὰ, καὶ τὰς λεγομένας ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πύλας· Δαρεῖον δὲ, χρησάμενον τῇ διὰ τῶν Ἀμανίδων λεγομένων Πυλῶν πορείᾳ, κατᾶραι μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κιλικίαν· (3) πυθόμενον δὲ παρὰ τῶν ἐγχωρίων, προάγειν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἐπὶ Συρίαν, ἀκολουθεῖν· καὶ συνεγγίσαντα τοῖς στενοῖς, στρατοπεδεῦσαι παρὰ τὸν Πίναρον ποταμόν. (4) Εἶναι δὲ τοῦ μὲν τόπου τὸ διάστημα οὐ πλείω τῶν τεττάρων καὶ δέκα σταδίων ὑπὸ θαλάττης ἕως πρὸς τὴν παρώρειαν. (5) Διὰ δὲ τούτου φέ-

rat; (2) alter vero biduo ante rus egressus, absente d
mino servum ad se domum per vim abduxerat. (3) Hu
rei factus alter certior, domum, ubi servus jam erat, s
contulerat, eumque rursus prehensum ad magistratum
duxerat, dicens : jus esse sibi, si vellet, sponsores da
(4) Lege namque Zaleuci esse cautum, ut, Rem controv
sam, quamdiu lis pendet, possideat is, a quo abducta fue
(5) Lege vero eadem nitente altero, ac dicente, a se fact
esse abductionem, de domo namque sua abductum ma
pium venisse ad magistratum : (6) qui judicium i
exercebant, quid super ea re pronunciarent incerti,
vocant Cosmopolin, et rem cum eo communicant. (7)
smopolis legem ita interpretatus est, ut diceret : abdu
nem semper censeri fieri ab illo, qui postremo per aliq
tempus citra controversiam possedisset id de quo disce
tur : (8) quod si quis vero rem, alteri per vim erept
domum suam abduxerit, et deinde eamdem prior dom
rursus ab hoc abducat, non esse hanc veram abductio
(9) Quam interpretationem quum ægre ferret adolescen
legislatoris eam esse mentem negaret, Cosmopolim c
tionem quiritanti obtulisse narrat auctor, ut de sent
legis dissereret, si quis vellet, ex formula a Zaleuco
scripta. (10) Ea autem erat, ut in Mille virorum cons
laqueis de utriusque collo pendentibus, legislatoris se
tiam ambo explicarent : (11) uter autem eorum visus
set in deteriorem partem legis mentem torquere, is
sentibus mille viris laqueo vitam finiret. (12) Hæc post
ita proposuisset Cosmopolis, ait auctor, dixisse adol
tem, iniquam esse conditionem propositam : nam illi q
alterum fortasse aut tertium annum vitæ superesse;
(neque enim multo minor erat Cosmopolis annis nona
sibi, ut ratio probabilis suadeat, maximam superess
partem. (14) Hoc faceto dicto quum rem seriam in
juvenis vertisset : judices secundum Cosmopolidis s
tiam vindicias pronunciarunt.

(VI.) *Arguitur Callisthenis imperitia in narra*
rebus ad militiam pertinentibus.

XVII. Ne autem videamur temere tantorum v
auctoritati velle derogare, mentionem hoc loco fa
unius dumtaxat pugnæ, acie instructa pugnatæ,
nobilissima fuit, neque tempore admodum remota,
nique, quod est omnium maximum, Callisthenes i
terfuit. (2) Eam dico pugnam, quam in Cilicia Al
cum Dario commisit. Jam Alexander, inquit Callis
fauces superaverat, et quas Ciliciæ Pylas vocant
vero per Amanicas Pylas ducto agmine, in Cilicia
copiis jam descenderat. (3) Ubi certior factus ab in
progressum esse Alexandrum Syriam petentem, seq
institit. Ad fauces ut ventum, prope amnem Pina
stris locum cepit. (4) Patet autem eo loci, ut hic
tervallum a mari ad montis radices stadia non ampl
tuordecim. (5) Per hoc spatium, inquit, ex trans

φέρεσθαι τὸν προειρημένον ποταμὸν ἐπικάρσιον, ἀπὸ μὲν τῶν ὀρῶν εὐθέως ἐκρήγματα [πολλὰ ποιοῦντα] τῶν πλευρῶν, διὰ δὲ τῶν ἐπιπέδων ἕως εἰς θάλασσαν ἀποκρήμνους ἔχοντα καὶ δυσβάτους λόφους. (6) Ταῦτα δ' ὑποθέμενος, ἐπεὶ συνεγγίζοιεν οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἐξ ὑποστροφῆς ἐπ' αὐτοὺς ἀναχωροῦντες· κρῖναι, φησὶ, Δαρεῖον καὶ τοὺς ἡγεμόνας, τὴν μὲν φάλαγγα τάξαι πᾶσαν ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε, χρήσασθαι δὲ τῷ ποταμῷ προβλήματι, διὰ τὸ παρ' αὐτὴν ῥεῖν τὴν στρατοπεδείαν. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα, φησὶ, τοὺς μὲν ἱππεῖς τάξαι παρὰ θάλατταν, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἑξῆς τούτοις παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐχομένους τούτων, τοὺς δὲ πελταστὰς συνάπτοντας τοῖς ὄρεσι.

XVIII. Πῶς δὲ προέταξε τούτους πρὸ τῆς φάλαγγος, τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος παρ' αὐτὴν τὴν στρατοπεδείαν, δυσχερὲς κατανοῆσαι· καὶ ταῦτα τῷ πλήθει τοσούτων ὑπαρχόντων. (2) Τρισμύριοι μὲν γὰρ ἱππεῖς ὑπῆρχον, ὡς αὐτὸς ὁ Καλλισθένης φησὶ, τρισμύριοι δὲ μισθοφόροι. Πόσου δ' εἶχον οὗτοι τόπου χρείαν, εὐχερὲς καταμαθεῖν. (3) Πλεῖστον μὲν γὰρ ἱππέων τάττεται βάθος ἐπ' ὀκτὼ πρὸς ἀληθινὴν χρείαν· καὶ μεταξὺ τῶν ἰλῶν ἑκάστης συνυπάρχειν δεῖ διάστημα τοῖς μετώποις, ἴσον, χάριν τοῦ ταῖς ἐπιστροφαῖς δύνασθαι καὶ τοῖς περισπασμοῖς εὐχρηστεῖν. (4) Ἐξ ὧν τὸ στάδιον ὀκτακοσίους λαμβάνει, τὰ δὲ δέκα τοὺς ὀκτακισχιλίους, τὰ δὲ τέτταρα τρισχιλίους διακοσίους· ὥστ' ἀπὸ τῶν μυρίων χιλίων διακοσίων πεπληρῶσθαι τὸν τῶν τεσσαρεσκαίδεκα σταδίων τόπον. (5) Ἐὰν δὲ πάντας ἐκτάττῃ τοὺς τρισμυρίους, βραχὺ λείπει τοῦ τριφαλαγγίαν ἐπάλληλον εἶναι τῶν ἱππέων αὐτῶν. (6) Εἰς ποῖον οὖν τόπον ἐτάττετο τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος; Εἰ μὴ νὴ Δία κατόπιν τῶν ἱππέων. Ἀλλ' οὔ φησιν, ἀλλὰ συμπεπτωκέναι τούτους τοῖς Μακεδόσι κατὰ τὴν ἐπαγωγήν. (7) Ἐξ ἀνάγκης, ποιεῖσθαι τὴν ἐκδοχήν, διότι τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ τόπου, τὸ παρὰ θάλατταν, ἡ τῶν ἱππέων ἐπεῖχε τάξις, τὸ δ' ἥμισυ, τὸ πρὸς τοῖς ὄρεσιν, ἡ τῶν μισθοφόρων. (8) Ἐκ δὲ τούτων εὐσυλλόγιστον, πόσον ὑπῆρχε τὸ βάθος τῶν ἱππέων, καὶ ποῖον ἔδει τόπον ἀπέχειν τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα συνεγγιζόντων τῶν πολεμίων, φησὶ, τὸν Δαρεῖον αὐτὸν κατὰ μέσην ὑπάρχοντα τὴν τάξιν, καλεῖν τοὺς μισθοφόρους ἀπὸ τοῦ κέρατος πρὸς αὐτόν. (10) Πῶς δὲ λέγεται τοῦτο, διαπορεῖν ἐστί. Τῶν γὰρ μισθοφόρων ἀνάγκη καὶ τῶν ἱππέων τὴν συναφὴν κατὰ μέσον ὑπάρχειν τὸν τόπον· ὥστ' ἐν αὐτοῖς ὢν τοῖς μισθοφόροις ὁ Δαρεῖος, ποῦ, καὶ πρὸς τί, καὶ πῶς ἐκάλει τοὺς μισθοφόρους; (11) Τὸ δὲ τελευταῖον φησὶ, τοὺς ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἱππεῖς ἐπαγαγόντας ἐμβαλεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον· τοὺς δὲ γενναίως δεξαμένους ἀντεπάγειν, καὶ ποιεῖν μάχην ἰσχυράν. (12) Ὅτι δὲ ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ, καὶ ποταμὸς, οἷον ἀρτίως εἶπεν, ἐπελάθετο.

XIX. Τούτοις δ' ἐστὶ παραπλήσια τὰ κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον. Φησὶ γὰρ, αὐτὸν ποιήσασθαι τὴν εἰς τὴν

bitur prædictus amnis; qui quidem, ubi e montibus erupit, statim latera passim exedit atque excavat; deinde vero, per planitiem ad mare decurrens, altas habet ripas atque abruptas superatuque difficiles. (6) His ita positis, addit Callisthenes: Alexandrum conversa signa versus hostem reduxisse; eoque jam appropinquante, consilium cepisse Darium et ejus duces, universam phalangem eo ipso in loco, ubi tendebant, ordinandi, sicut a principio fecerant, flumine, quod castra ipsa præterfluebat, pro munitione hosti objecto: (7) deinde vero, ait, secundum mare equites constituisse, proximos his in fluminis ripa mercenarios, tum cetratos, ita ut montes contingerent.

XVIII. Sed quonam modo ante phalangis aciem hos Darius locaverit, quum propter ipsa castra fluvius laberetur, complecti mente difficile est, in tanta præsertim hominum multitudine. (2) Nam Callisthene ipso teste, equites erant tricies mille, et mercenarii pari numero. Quæ multitudo armatorum quantum requirat spatii, in promtu est intelligere. (3) Maxima enim altitudo, qua ordinatur equitum acies ad verum justumque prœlium, octonûm equitum est: et inter turmas interstitium sit oportet pro cujusque fronte, quo possit commode vel in latus vel retrorsum conversio turmarum institui. (4) Igitur stadium equites octingentos capit; stadia decem, equitum octo millia; stadia quatuor ter mille ducentos: atque ita fit, ut locum illum, quem diximus stadiorum quatuordecim, equitum millia undecim et ducenti fuerint impleturi. Quod si igitur omnia triginta millia in aciem eo loci instruxit, (5) parum abest, quin ex solis equitibus triplicem aciem effecerit, quarum secunda primam subsequebatur, tertia secundam. (6) Cedo igitur locum, ubi mercenariorum manus esset posita? Nisi forte dicat aliquis, pone equites eam stetisse. At non hoc dicit Callisthenes, qui scribit, cum committeretur pugna, conductitium militem concurrisse cum Macedonibus. (7) Qua ex re necessario intelligendum, prædicti loci partem dimidiam, versus mare, ab equitibus fuisse occupatam; dimidium alterum, montes versus, cepisse mercenarios. (8) Quæ quum ita sint, facile iniri ratio potest, quanta fuerit equitum altitudo, et quam longo intervallo fluvius a Darii castris distiterit. (9) Ait deinde, ubi jam hostes appropinquabant, Darium, qui in media versabatur acie, mercenarios e cornu ad se vocasse. (10) Quod qua ratione sit dictum, dubitare licet. Nam mercenarios et equites sese invicem contigisse in medio illo spatio, prorsus est necesse: Darius igitur qui jam inter mercenarios esset, ubi, et quorsum, et quomodo mercenarios vocavit? (11) Postremo ait, equites, qui in dextro stabant cornu, in hostem invehentes, Alexandrum esse aggressos: illum cum suis horum impetum forti animo excepisse, et vice versa in ipsos invectum atrocem pugnam accendisse. (12) At enim inter duas acies medium fuisse fluvium, et quidem ejusmodi fluvium, qualem paulo ante descripsit, hoc vero Callisthenes erat oblitus.

XIX. Similia his sunt, quæ de Alexandro scribit, quem ait in Asiam trajecisse cum peditum quadraginta,

Ἀσίαν διάβασιν, πεζῶν μὲν ἔχοντα τέτταρας μυριάδας, ἱππεῖς δὲ τετραχισχιλίους καὶ πενταχοσίους. (2) Μέλλοντι δ' εἰς Κιλικίαν ἐμβάλλειν, ἄλλους ἐλθεῖν ἐκ Μακεδονίας, πεζοὺς μὲν πενταχισχιλίους, ἱππεῖς δὲ ὀκταχοσίους. (3) Ἀφ' ὧν εἴ τις ἀφέλοι τρισχιλίους μὲν πεζοὺς, τριακοσίους δ' ἱππεῖς, ἐπὶ τὸ πλεῖον ποιῶν τὴν ἀπουσίαν πρὸς τὰς γεγενημένας χρείας· ὅμως πεζοὶ μὲν ἀπολειφθήσονται τετραχισμύριοι δισχίλιοι, [ἱππεῖς δὲ πενταχισχίλιοι]. (4) Τούτων οὖν ὑποχειμένων, φησὶ, τὸν Ἀλέξανδρον πυθέσθαι τὴν Δαρείου παρουσίαν εἰς Κιλικίαν, ἑκατὸν ἀπέχοντα σταδίους ἀπ' αὐτοῦ, διαπεπορευμένον ἤδη τὰ στενά. (5) Διόπερ ἐξ ὑποστροφῆς πάλιν ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διὰ τῶν στενῶν, ἄγοντα πρῶτον μὲν τὴν φάλαγγα, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς, ἐπὶ πᾶσι τὸ σκευοφόρον. (6) Ἅμα δὲ τῷ πρῶτον εἰς τὰς εὐρυχωρίας ἐκπεσεῖν, διασκευάζεσθαι παραγγείλαντα πᾶσιν ἐπιπαρεμβαλεῖν τὴν φάλαγγα, καὶ ποιήσασθαι τὸ βάθος αὐτῆς ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς ἑκκαίδεκα, τὸ δὲ τελευταῖον, εἰσεγγίζοντα τοῖς πολεμίοις, εἰς ὀκτώ. (7) Ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τῶν προειρημένων ἀλογήματα. Τοῦ γὰρ σταδίου λαμβάνοντος ἄνδρας ἐν τοῖς πορευτικοῖς διαστήμασιν, ὅταν εἰς ἑκκαίδεκα τὸ βάθος ὦσι, χιλίους ἑξακοσίους, ἑκάστου τῶν ἀνδρῶν ἓξ πόδας ἐπέχοντος· (8) φανερὸν, ὅτι τὰ δέκα στάδια λήψεται μυρίους ἑξακισχιλίους, τὰ δὲ εἴκοσι τοὺς διπλασίους. (9) Ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον, ὅτι, καθ' ὃν καιρὸν ἐποίησε τὴν δύναμιν Ἀλέξανδρος ἑκκαίδεκα τὸ βάθος, ἀναγκαῖον ἦν, εἴκοσι σταδίων ὑπάρχειν τὸ τοῦ τόπου διάστημα, καὶ περιττεύειν ἔτι τοὺς μὲν ἱππεῖς πάντας, τῶν δὲ πεζῶν μυρίους.

XX. Μετὰ δὲ ταῦτα φησὶ, μετωπηδὸν ἄγειν τὴν δύναμιν, ἀπέχοντα τῶν πολεμίων περὶ τετταράκοντα σταδίους. (2) Τούτου δὲ μεῖζον ἀλόγημα δυσχερὲς ἐπινοῆσαι. Ποῦ γὰρ ἂν εὕροι τις τοιούτους τόπους, ἄλλως τε καὶ κατὰ Κιλικίαν, ὥστε ἐπὶ σταδίους εἴκοσι μὲν τὸ πλάτος, τετταράκοντα δὲ τὸ μῆκος, μετωπηδὸν ἄγειν φάλαγγα σαρισσοφόρον; (3) Τοσαῦτα γάρ ἐστιν ἐμπόδια πρὸς τὴν τοιαύτην τάξιν καὶ χρείαν, ἅ τις οὐδ' ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως. Ἐκ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καλλισθένους λεγομένων ἱκανὸν ὑπάρχει πρὸς πίστιν. (4) Τοὺς γὰρ ἀπὸ τῶν ὀρῶν χειμάρρους καταφερομένους τοσαῦτά φησι ποιεῖν ἐκρήγματα κατὰ τὸ πεδίον, ὥστε καὶ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν φυγὴν διαφθαρῆναι λέγουσι τοὺς πλείστους ἐν τοῖς τοιούτοις κοιλώμασι. (5) Νὴ Δί', ἀλλ' ἕτοιμος ἐβούλετ' εἶναι πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. (6) Τί δ' ἀνετοιμότερον φάλαγγος ἐν μετώπῳ διαλελυμένης καὶ διεστραμμένης; Πόσῳ γὰρ ἐκ πορευτικῆς ἀγωγῆς ἁρμοζούσης παρατάξαι ῥᾴδιον, ἢ διαλελυμένην ἐν μετώπῳ καὶ διεσπασμένην δύναμιν ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἀναγαγεῖν, καὶ συστῆσαι πρὸς μάχην ἐν τόποις ὑλώδεσι καὶ περικεκλασμένοις; (7) Διόπερ οὐδὲ παρὰ μικρὸν ἦν κρεῖττον, ἄγειν διφαλαγγίαν ἢ τετραφαλαγγίαν ἁρμό-

equitum quatuor millibus et quingentis. (2) Deinde q[...] inibi esset, ut in Ciliciam intraret, supplementum a[...] nisse ei e Macedonia, quinque millia peditum, equite[...] tingentos. (3) Qua ex multitudine si quis tollat pedite[...] mille, equites vero trecentos, ita ut numerum quam maxi[...] augeat eorum, qui propter varios usus potuerunt abes[...] relinquentur tamen peditum duo et quadraginta mill[...] [equitum quinque millia]. (4) His ita positis, narrat C[...] listhenes, Alexandrum de adventu Darii in Ciliciam c[...] tiorem esse factum, quum ab ipso stadia centum dista[...] postquam fauces ipse jam superasset. (5) Propterea c[...] verso itinere iterum per fauces reduxisse: et in primo q[...] dem agmine habuisse phalangem; proximum huic e[...] tatum, in ultimo agmine impedimenta. (6) Simul vent[...] in campos patentes, edixisse omnibus Alexandrum, u[...] legitimam phalangis ordinem instruerentur, seque mani[...] applicarent; altitudinemque aciei instituisse, armato[...] binum et tricenum, postea vero senum denum, postrem[...] ubi jam propius hostem venerunt, octonum. (7) [...] hæc quidem deliria sunt, prioribus etiam majora. E[...] vero stadium unum capit homines mille sexcentos, [...] ties intervallorum rationes ad faciendum iter sunt commodatæ, senis denis altitudinem agminis constit[...] tibus, et viro quoque pedes senos occupante. (8) [...] quum ita sit, perspicuum est, decem stadia pedite[...] ptura esse sexies mille, viginti stadia, alterum tan[...] (9) Ex quibus facile intelligitur, quando Alexander [...] suam ita ordinavit, ut ejus profunditas esset militu[...] num denum, campos illum esse nancisci oportuisse v[...] stadia patentes; quamquam etiam sic superfuerint, [...] locus non capiebat, equites omnes, cum peditum d[...] millibus.

XX. Deinde vero ait: Alexandrum, ubi ab hoste [...] circiter quadraginta abfuit, copias suas porrecta et a[...] fronte in eum duxisse. (2) Quo delirio vix quidem [...] aliud queat excogitari. Nam ubi terrarum ejusmod[...] invenias, maxime autem in Cilicia, per quæ loca phala[...] sarissis armatam, stadia viginti in latitudinem porre[...] quadraginta in longitudinem stadia, fronte recta et a[...] ducas? (3) Nam si quis acie sic ordinata procedere [...] verit, tot se illi impedimenta offerent, ut ne percense[...] dem illa facile aliquis valeat. Ad cujus rei faciendam vel illa suffecerint, quæ ab ipso Callisthene dicuntu[...] Qui quidem ait, torrentes fluvios, qui e montibus c[...] tot locis hiatus aperire in subjecta planitie, ut pars n[...] Persarum fugientium in cavis illis perierit. (5) At, [...] les, voluit Alexander, parata suorum ut acies in consp[...] hostium veniret. (6) Quasi vero potuerit quidqua[...] imparatius ea phalange, cujus frons esset dissoluta et d[...] Quanto namque facilius erat futurum, ex agmine [...] composito aciem phalangis instruere, quam interru[...] fronte et divulsas copias ad priorem figuram lineam [...] ctam revocare, atque in locis silvosis et anfractis [...] pugnam eos dirigere? (7) Erat igitur profecto longe [...] divisas copias ducere, in duo vel etiam quatuor agmi[...]

μασιν· εἰ καὶ τόπον πρὸς πορείαν εὑρεῖν οὐκ ἀδύνατον, καὶ τὸ παρατάξαι ταχέως ῥᾴδιόν γε, δυνάμενον διὰ τῶν προδρόμων ἐκ πολλοῦ γινώσκειν τὴν τῶν πολεμίων παρουσίαν. (8) Ὁ δὲ, χωρὶς τῶν ἄλλων, οὐδὲ τοὺς ἱππεῖς προέθετο, μετωπηδὸν ἄγων τὴν δύναμιν ἐν ὁμαλοῖς ἐπιπέδοις· ἀλλ' ἐξ ἴσου ποιεῖ τοῖς πεζοῖς.

XXI. Τὸ δὲ δὴ πάντων μέγιστον· ἤδη γὰρ σύνεγγυς ὄντα τοῖς πολεμίοις αὐτὸν, εἰς ὀκτὼ ποιῆσαί φησι τὸ βάθος. (2) Ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τετταράκοντα σταδίους ἔδει γενέσθαι τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος. (3) Εἰ δ' ὅλως συνήσπισαν κατὰ τὸν ποιητὴν οὕτως, ὥστε συνερεῖσαι πρὸς ἀλλήλους, ὅμως εἴκοσι σταδίων ἔδει τὸν τόπον ὑπάρχειν. (4) Αὐτὸς δέ φησι, λείπειν ... δεκατεσσάρων σταδίων. (5) Καὶ τούτου μέρος ... τι πρὸς θαλάττῃ ** τοὺς ἡμίσεας ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ· ... δὲ τὴν ὅλην τάξιν ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἱκανὸν τόπον ἀφεστάναι, πρὸς τὸ μὴ τοῖς πολεμίοις ὑποπεπτωκέναι τοῖς ... ἔχουσι τὰς παρωρείας. (6) Ἴσμεν γὰρ ὃ ποιεῖ πρὸς ... ἐπικάμπιον. Ὑπολειπόμεθα καὶ νῦν ἡμεῖς ... μυρίους πεζοὺς, πλείους ὄντας τῆς ἐκείνου προθέσεως. (7) Ὥστ' ἐκ τούτων ἕνδεκα σταδίους ἐπὶ τὸ πλεῖον ... λείπεσθαι τὸ τῆς φάλαγγος μῆκος, κατ' αὐτὸν τὸν Καλλισθένην, ἐν οἷς ἀνάγκη τοὺς τρισμυρίους καὶ δισχιλίους ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος ὑπάρχειν συνησπικότας. (8) Ὁ δέ φησιν, εἰς ὀκτὼ τεταγμένων γενέσθαι τὴν μάχην. (9) Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἁμαρτημάτων οὐδ' ... ἐπιδέχεται· τὸ γὰρ ἀδύνατον ἐν πράγμασιν αὐτόθεν ἔχει τὴν πίστιν. (10) Διόπερ, ὅταν καὶ ... ἄνδρα διαστήματα, καὶ τὸ πᾶν τοῦ τόπου μέγεθος ... ὡρισμένον ὑποθῶσι, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, ... λόγητον γίγνεται τὸ ψεῦδος.

XXII. Τὰ μὲν γὰρ ἅμα τούτοις ἀλογήματα μακρὸν ... λέγειν πάντα, πλὴν τελέως ὀλίγων. (2) Φησὶ ... τὸν Ἀλέξανδρον σπουδάζειν κατὰ τὴν τάξιν, ἵνα ... τὸν Δαρεῖον αὐτὸν ποιήσηται τὴν μάχην. Ὁμοίως ... μὲν ἀρχὰς καὶ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν βούλεσθαι ... τὸν Ἀλέξανδρον, ὕστερον δὲ μετανοῆσαι. (3) ... ἐπέγνωσαν ἀλλήλους οὗτοι, ποῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως ἔχουσι τὴν τάξιν, ἢ ποῦ μετέβη πάλιν ὁ Δαρεῖος, ... ἁπλῶς οὐδὲν λέγεται. (4) Πῶς δὲ προσανέβη ... τὴν ὀφρὺν τοῦ ποταμοῦ φαλαγγιτῶν τάξις, ἀπόκρημνον οὖσαν καὶ βατώδη; Καὶ γὰρ τοῦτο παρὰ λόγον. (5) Ἀλεξάνδρῳ μὲν οὖν οὐκ ἐποιστέον τὴν τοιαύτην ... ὁμολογουμένην, παραλαμβάνοντας περὶ αὐτοῦ ... τοῖς πολεμικοῖς ἐμπειρίαν καὶ τριβὴν ἐκ παιδός· ... δὲ συγγραφεῖ μᾶλλον, ὃς διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐδὲ ... καὶ τὸ μὴ δυνατὸν ἐν τοῖς τοιούτοις δύναται ... φρονεῖν. (7) Περὶ μὲν οὖν Ἐφόρου καὶ Καλλισθένους ... ἡμῖν εἰρήσθω.

(VII.) Excerpt. Valesian.

XXIII. Κατὰ τοῦ Ἐφόρου Τίμαιος πλείστην πεποίηται καταδρομὴν, αὐτὸς ὢν δυσὶν ἁμαρτήμασιν ...· (2) τῷ μὲν, ὅτι πικρῶς κατηγορεῖ τῶν πέλας ... τούτοις, οἷς ἔνοχος αὐτός ἐστι· τῷ δὲ, διότι κα-

titas, quæ se aliud post aliud sequerentur; quandoquidem et viæ ad ita faciendum iter aptæ poterant inveniri, et legitimam repente instruere aciem facile erat futurum : quum præsertim per præcursores sciri multo ante hostis adventus posset. (8) At hic, ut alia taceam absurda, quum loca plana exercitum fronte æquata duceret, ne equites quidem præeuntes fecit, sed peditibus eos exæquavit.

XXI. Omnium vero absurdissimum est, quod ait, Macedonem, quum proxime ab hostibus abesset, altitudinem aciei fecisse octonûm militum. (2) Ex quo consequitur, phalangem illam stadia quadraginta necessario in longitudinem patuisse. (3) Sed demus, sic constipatam fuisse aciem, quod ait poeta, ut conferti invicem hærerent, omnino tamen stadiorum viginti locum illum esse oportuit. (4) At ipse ait, minorem fuisse stadiis quatuordecim. (5) Et hujus quidem partem aliquam propter mare * * * dimidium hujus numeri in dextro cornu : quin etiam scribit idem, aciem universam a montibus idoneo spatio fuisse distantem, ne hosti, qui radices montis obtinebat, subjiceretur. (6) Scimus sane, dicere illum, partem aciei Alexandri retrorsum ad latus fuisse inflexam. Idcirco etiam nos hic relinquimus in eum usum decem peditum millia, qui major est numerus quam ipsius ratio desiderat. (7) Ex istis tandem sequitur, vel ipso auctore Callisthene, pro phalangis longitudine stadia ad summum undecim relinqui; intra quod intervallum necesse est aciem duorum et triginta millium hominum tricenos milites consertis clypeis constipatos in altitudine habuisse. (8) At ille ait, altitudinem aciei octonûm fuisse hominum, cum est pugnatum. (9) Sunt vero hoc genus peccata ejusmodi, ut excusationem nullam prorsus admittant. Nam quod per rerum naturam fieri non potest, * * ipsum per se fidem invenit. (10) Quoties igitur aliquis viritim ponit intervallum, et certam loci mensuram designat, numerum item hominum; hic si mentiatur, nulla ratione potest excusari.

XXII. Jam quæ his adjecit absurda alia, commemorare longum sit : pauca tantum afferemus. (2) Ait : Alexandrum in ordinanda acie summo studio id operam dedisse, ut cum ea parte hostilis aciei pugnam capesseret, in qua Darius ipse staret : et similiter Darium quoque initio ex adverso Alexandri pugnare voluisse, mox vero sententiam mutasse. (3) At, quomodo dignoscere sese invicem reges potuerint, et rescire, in qua parte sui exercitus uterque stationem cepisset, aut quo tandem post mutatam sententiam transierit Darius, nihil plane horum dicitur. (4) Præterea, qui potuit phalanx ordinata amnis supercilium præruptum et spinis obsitum ascendere et superare? Nam et hoc quis credat? (5) Hujusmodi igitur manifestæ absurditatis Alexandrum damnare, nefas profecto fuerit; quem et disciplina et usu rerum bellicarum a puero imbutum fuisse accepimus : (6) sed scriptorem potius hominem adeo imperitum, ut ne quidem, quid fieri in talibus queat aut nequeat, internoscere potuerit. (7) Ac de Ephoro quidem et Callisthene hæc a nobis dicta sufficiant.

(VII.) *Ephorus et Callisthenes vindicantur a Timæi conviciis.*

XXIII. Ephorum autem Timæus inprimis vehementer insectatus est, eum ipse duobus peccatis sit obnoxius : (2) uni quidem, quod alios acerbe criminetur ob ea maxime delicta, quibus ipse constringitur; alteri vero, quod ingenio

ὅλου διέφθαρται τῇ ψυχῇ, τοιαύτας ἀποφάσεις ἐκτιθέμενος ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν, καὶ τοιαύτας ἐντίκτων δόξας τοῖς ἐντυγχάνουσι. (3) Πλὴν εἰ τὸν Καλλισθένην θετέον εἰκότως κολασθέντα μεταλλάξαι τὸν βίον, τί χρὴ πάσχειν Τίμαιον; Πολὺ γὰρ ἂν δικαιότερον τούτῳ νεμεσῆσαι τὸ δαιμόνιον ἢ Καλλισθένει. (4) Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἀποθεοῦν Ἀλέξανδρον ἐβουλήθη· Τίμαιος δὲ μείζω ποιεῖ Τιμολέοντα τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν. (5) Καὶ Καλλισθένης μὲν ἄνδρα τοιοῦτον, ὃν πάντες μεγαλοφυέστερον ἢ κατ' ἄνθρωπον γεγονέναι τῇ ψυχῇ συγχωροῦσιν· (6) οὗτος δὲ Τιμολέοντα, τὸν οὐχ οἷον δόξαντά τι πεπραχέναι μεγαλεῖον, ἀλλ' οὐδ' ἐπιβαλόμενον, μίαν δὲ τῷ βίῳ γραμμὴν διανύσαντα, καὶ ταύτην οὐδὲ σπουδαίαν τρόπον τινὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκουμένης, λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος εἰς Συρακούσας. (7) Ἀλλά μοι δοκεῖ πεισθῆναι Τίμαιος, ὡς, ἂν Τιμολέων, πεφιλοδοξηκὼς ἐν αὐτῇ Σικελίᾳ, καθάπερ ἐν ὀξυβάφῳ, σύγκριτος φανῇ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν ἡρώων, κἂν αὐτὸς, ὑπὲρ Ἰταλίας μόνον καὶ Σικελίας πραγματευόμενος, εἰκότως παραβολῆς ἀξιωθῆναι τοῖς ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν καθόλου πράξεων πεποιημένοις τὰς συντάξεις. (8) Περὶ μὲν οὖν Ἀριστοτέλους, καὶ Θεοφράστου, καὶ Καλλισθένους, ἔτι δ' Ἐφόρου καὶ Δημοχάρους, ἱκανὰ τάδ' ἡμῖν ἐστὶ πρὸς τὴν Τιμαίου καταδρομὴν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀφιλοτίμως πεπεισμένους ἀληθεύειν τὸν συγγραφέα τοῦτον.

(VII.) Excerpt. Valesian.

XXIV. Οὐ διαπορεῖν ἔστι περὶ τῆς αἱρέσεως Τιμαίου. Φησὶ γὰρ, τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφέας διὰ τῶν ὑπεράνω πλεονασμῶν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι διαφαίνειν τὰς ἑαυτῶν φύσεις· (2) λέγων, τὸν μὲν ποιητὴν ἐκ τοῦ δαιτρεύειν πολλαχοῦ τῆς ποιήσεως ὡσανεὶ γαστρίμαργον παρεμφαίνειν· τὸν δ' Ἀριστοτέλην, ὀψαρτύοντα πλεονάκις ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ὀψοφάγον εἶναι καὶ λίχνον. (3) Τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ τυράννου, κλινοκοσμοῦντος, καὶ τὰς τῶν ὑφασμάτων ἰδιότητας καὶ ποικιλίας ἐξεταζομένου συνεχῶς. (4) Ἀνάγκη τὴν ἀκόλουθον ποιεῖσθαι διάληψιν * * καὶ δυσαρεστεῖσθαι κατὰ τὴν προαίρεσιν. (5) Οὗτος γὰρ ἐν μὲν ταῖς τῶν πέλας κατηγορίαις πολλὴν ἐπιφαίνει δεινότητα καὶ τόλμαν· ἐν δὲ ταῖς ἰδίαις ἀποφάσεσιν, ἐνυπνίων καὶ τεράτων καὶ μύθων ἀπιθάνων καὶ συλλήβδην δεισιδαιμονίας ἀγεννοῦς καὶ τερατείας γυναικώδους ἐστὶ πλήρης. (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ διότι γε συμβαίνει, διὰ τὴν ἀπειρίαν καὶ κακοκρισίαν πολλοὺς ἐνίοτε καθάπερ εἰς τὸν παρόντα τρόπον τινὰ μὴ παρεῖναι, καὶ βλέποντας μὴ βλέπειν, ἐκ τῶν εἰρημένων τε νῦν καὶ τῶν Τιμαίῳ συμβεβηκότων γέγονε φανερόν.

XXV. Περὶ τοῦ ταύρου τοῦ χαλκοῦ, τοῦ παρὰ Φαλάριδος κατασκευασθέντος ἐν Ἀκράγαντι, εἰς ὃν ἐνεβίβαζεν ἀνθρώπους, κἄπειτα πῦρ ὑποκαίων ἐλάμβανε

fuerit plane corrupto, qui ejusmodi sententias Commen riis suis prodiderit easque opiniones animis infuderit leg tium. (3) Sed si Callisthenem merito pœnas dedisse tuendum est; quid Timæum pati oportet? Huic enim m justius numen insensum fuerit, quam Callistheni. (4) Qui Callisthenes Alexandro divinam originem in commenta tribuere volebat: Timæus vero Timoleontem supra sum deos attollit. (5) Et Callisthenes quidem eum virum, q omnes præstantiore vi mentis, quam humana ferat co tio, fuisse consentiunt: (6) hic vero Timoleontem, qui modo nihil magnificum videtur gessisse, sed ne suscep quidem; et qui unicum in tota vita spatium decucurrit, a illud parum illustre præ orbis terrarum magnitudine, i vallum scilicet, quod est Corintho Syracusas usque. (7) prorsus mihi videtur Timæus persuasum habuisse, si T leon, qui in sola Sicilia tamquam in acetabulo gloriar plasset, celeberrimis tamen heroibus comparandus ess deretur; ita et seipsum, tametsi de Italia tantum ac S tractavisset, cum iis scriptoribus merito comparatun qui universi orbis historiam condiderunt. (8) Hæc i pro Aristotele ac Theophrasto et Callisthene, itemqu Ephoro ac Demochare, adversus Timæi convicia dict ficiant, simulque adversus eos, qui hunc scriptorem a ambitione veritatem proferre persuasum habent.

(VII.) *Timæi et maledicentia in alios, et propria tas, ex ipsius scriptis elucent.*

XXIV. De Timæi ingenio atque studio non est quo bitemus. Etenim ipse dicit: poetas et historicos fr tiori earumdem rerum in scriptis suis nimia repetitio genia sua prodere solere: (2) et Homerum quidem quod adeo frequenter epulas instruit in suis poema helluonem sese satis ostendere: et Aristotelem, qui commentariis passim obsonia condiat, obsonii appe et catillonem fuisse. (3) Simili ratione de Dionysio t facit judicium, qui lectos ornaret diligenter, et velor nitatem ac varietatem studiose inquireret et assidu Ita vero etiam de Timæo consequenter existimandu [et levi et] moroso ingenio illum fuisse. (5) Etenim rum quidem accusatione multam dicendi vim et auc ostendit: in suis vero narrationibus ipse somniis et p refertus est, et fabulis ab omni fide remotis, ac po degeneri ac muliebri superstitione. (6) Igitur, n præ imperitia ac judicii pravitate usu venire, ut velu præsente absint quodammodo, et videntes non vide his quæ et dicta nunc sunt et Timæo acciderunt, p potest.

XXV. Agrigenti taurus olim æneus fuit, a Phala bricatus, in quem ille homines vivos immittebat, inde supposito igne miseros eo supplicio cruciabat,

...μωρίαν παρὰ τῶν ὑποταττομένων τοιαύτην, (2) ...τι, ἐκπυρουμένου τοῦ χαλκοῦ, τὸν μὲν ἄνθρωπον ...πανταχόθεν καροπτώμενον καὶ περιφλεγόμενον διαφθείρεσθαι, κατὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀλγηδόνος, ...ταν βοήσειεν, μυκηθμῷ παραπλήσιον τὸν ἦχον ἐκ ...ῦ κατασκευάσματος προσπίπτειν τοῖς ἀκούουσι· (3) ...του δὲ τοῦ ταύρου κατὰ τὴν ἐπικράτειαν Καρχη...νίων μετενεχθέντος ἐξ Ἀκράγαντος εἰς Καρχηδόνα, ...ὶ τῆς θυρίδος διαμενούσης περὶ τὰς συνωμίας, δι' ἧς ...νέβαινε καθίεσθαι τοὺς ἐπὶ τὴν τιμωρίαν, καὶ ἑτέρας ...τίας, δι' ἣν ἐν Καρχηδόνι κατεσκευάσθη τοιοῦτος ...ῦρος, οὐδαμῶς δυναμένης εὑρεθῆναι τὸ παράπαν· ...) ὅμως Τίμαιος ἐπεβάλετο καὶ τὴν κοινὴν φήμην ...σκευάζειν, καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν ποιητῶν καὶ ...γγραφέων ψευδοποιεῖν, φάσκων, μήτ' εἶναι τὸν ἐν ...ρχηδόνι ταῦρον ἐξ Ἀκράγαντος, μήτε γεγονέναι τοι...τον ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει. (5) Καὶ πολλοὺς δέ ...ς εἰς τοῦτο τὸ μέρος διατέθειται λόγους, κατὰ τῆς ...αίου, τί ποτε δεῖ λέγειν ὄνομα καὶ ῥῆμα· πάντα ...ρ ἐπιδέχεσθαί μοι δοκεῖ τὰ πικρότατα τὸ γένος, οἷς ...ῖνος κέχρηται κατὰ τῶν πλησίον. (6) Ὅτι μὲν οὖν ...ι φιλαπεχθής, καὶ ψεύστης, καὶ τολμηρὸς, σχεδὸν ...ῶς ἐκ τῶν προειρημένων ὑπεδείχθη· διότι δ' ἀφι...σοφός ἐστι καὶ συλλήβδην ἀνάγωγος συγγραφεὺς, ἐκ ...ν λέγεσθαι μελλόντων ἔσται συμφανές. (7) Ἐν ...ῇ μιᾷ καὶ εἰκοστῇ βίβλῳ, καὶ ταύτης ἐπὶ τε...τῇ, λέγει κατὰ τὴν τοῦ Τιμολέοντος παράκλησιν ...ς· διότι τῆς γῆς, τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης, εἰς ...α μέρη διῃρημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δὲ ...ύης, τῆς δ' Εὐρώπης προσαγορευομένης. (8) Ταῦτα ...ὐχ οἷον Τίμαιον εἰρηκέναι τις ἂν πιστεύσειεν, ...' οὐδὲ τὸν λεγόμενον Μαργίτην ἐκεῖνον. (9) Τίς ...οὕτως ἐστὶν ἀδαὴς, οὐ λέγω τῶν πρὸς ὑπομνήμασι ...γεγονότων, * *.

ære per ignem candefacto, adassati atque ambusti interirent; ac, si quando præ doloris acerbitate exclamarent, sonus mugienti tauro similis exaudiretur. (3) Hic taurus cum iis temporibus, quibus Pœni Siciliæ imperium obtinebant, Agrigento Carthaginem translatus sit, maneatque etiamnum fenestra circa ejus interscaplia, qua damnati immittebantur; cumque nulla demum alia causa reperiri potuerit, propter quam hujusmodi taurus Carthagine fabricatus sit, (4) nihilo minus Timæus communem ac pervulgatam famam evertere est aggressus, et poetarum atque historicorum testimonia falsi convincere. Contendit enim, taurum, qui Carthagine est, Agrigento advectum non esse, neque ejusmodi taurum Agrigenti umquam exstitisse. (5) Atque in hanc sententiam multa dicit, adversus illam Timæi, quomodo appellem nescio: nullum est enim tam acerbum convicium ex his, quibus ille adversus alios utitur, quod huic illius instituto non arbitrer convenire. (6) Rixosum igitur ac mendacem illum fuisse atque impudentem, satis superque in superioribus ostendimus. Quod vero philosophiæ imperitus, prorsusque indoctus scriptor fuerit, ex his quæ mox dicentur perspicuum fiet. (7) Nam in primo et vicesimo libro, sub finem, in illa Timoleontis exhortatione hæc ait: « Cum orbis terrarum sit omnis divisus in tres partes, et alia quidem Asia, alia autem Africa, tertia Europa appelletur. » (8) Hæc quidem, non dico Timæum, sed ne Margiten quidem illum protulisse, credibile videatur. (9) Quis est enim adeo ignarus, non illorum qui historiis conscribendis operam dederunt, * *.

[XXV. a. Ὅτι περὶ Τιμαίου φησὶν ὁ ΠΟΛΥΒΙΟΣ ...γαλοπολίτης· Καθάπερ γὰρ ἐκ τῶν παροιμιῶν ἱκανὸν ...ί φασι σταλαγμὸν ἕνα τοῦ μεγίστου τεύχους εἰς τὸ ...ναι τὸ πᾶν ἔγχυμα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ...κειμένων χρὴ διαλαμβάνειν· (2) ἐπειδὰν γὰρ ἓν ἢ δεύ...ρον εὑρεθῇ ψεῦδος ἐν τοῖς συγγράμμασι, καὶ τοῦτο ...ς ᾖ κατὰ προαίρεσιν, δῆλον ὡς οὐδὲν ἂν ἔτι ...ον οὐδ' ἀσφαλὲς γένοιτο τῶν ὑπὸ τοῦ τοιούτου ...γγραφέως λεγομένων. (3) Τὸ δ' αὐτὸ ἵνα καὶ τοὺς φιλο...τερον διακειμένους μεταπείσωμεν, ῥητέον ἂν εἴη ...ῆς αἱρέσεως αὐτοῦ καὶ μᾶλλον τῆς κατὰ τὰς δη...γορίας καὶ τὰς παρακλήσεις, ἔτι δὲ μᾶλλον τοὺς ...σβευτικοὺς λόγους, καὶ συλλήβδην πᾶν τοιοῦτο γέ..., ἃ σχεδὸν ὡσεὶ κεφάλαια τῶν πράξεών εἰσι, καὶ συν...χει τὴν ὅλην ἱστορίαν· (4) διότι γὰρ [τὰς παρακλήσεις] ...ῖς ὑπομνήμασι κατατέταχε Τίμαιος, καὶ τοῦτο ...κε κατὰ πρόθεσιν, τίς οὐ παρακολουθεῖ τῶν ...ντων; Οὐ γὰρ τὰ ῥηθέντα γέγραφεν, οὐδ' ὡς ...ρήθη κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ προθέμενος ὡς δεῖ ῥηθῆναι,

XXV. a. POLYBIUS Megalopolitanus de Timæo ait: Sicut enim in proverbiis est, sufficere stillam unam ex vase maximo ad omnem liquorem qui intus est cognoscendum; sic etiam in re præsente reputandum est. (2) Postquam enim semel aut iterum mendax in historia, et quidem de industria, deprehensus est, satis constat nihil eorum jam fore firmum atque tutum quæ ab hujusmodi historico dicuntur. (3) Atque ut in hoc quoque illorum mentem flectamus qui ardentius Timæum sectantur, dicendum nobis erit de more ejus præsertim circa conciones et adhortationes ac potissimum circa legatorum orationes, atque omnino totum hoc dicendi genus, in quo fere vertitur rerum caput atque omnis historia continetur. (4) Nam quia cohortationes in historia collocavit Timæus, et quidem id definito studio ac voluntate fecit, quis lectorum artificium non intelligit? Non enim quod reapse dictum fuit scribit, nec vera verba refert, sed quæ dici debuerant ponens, cunctos veluti enumerat

πάντας ἐξαριθμεῖται τοὺς ῥηθέντας λόγους καὶ τὰ παρεπόμενα τοῖς πράγμασιν οὕτως, ὡσανεί τις ἐν διατριβῇ πρὸς ὑπόθεσιν ἐπιχειροῖ, ὥσπερ ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ποιούμενος, ἀλλ' οὐκ ἐξήγησιν τῶν κατὰ ἀλήθειαν εἰρημένων.]

[XXV. b. Ὅτι τῆς ἱστορίας ἰδίωμα τοῦτ' ἐστὶ, τὸ πρῶτον μὲν αὐτοὺς τοὺς κατ' ἀλήθειαν εἰρημένους, οἷοί ποτ' ἂν ὦσι, γνῶναι λόγους· δεύτερον δὲ τὴν αἰτίαν πυνθάνεσθαι, παρ' ἣν ἢ διέπεσεν ἢ κατωρθώθη τὸ πραχθὲν ἢ ῥηθέν· (2) ἐπεὶ ψιλῶς λεγόμενον τοῦτο τὸ γένος ψυχαγωγεῖ μὲν, ὠφελεῖ δ' οὐδέν· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, ἔγκαρπος ἡ τῆς ἱστορίας γίνεται χρῆσις. (3) Ἐκ γὰρ τῶν ὁμοίων ἐπὶ τοὺς οἰκείους μεταφερομένων καιροὺς ἀφορμαὶ γίνονται καὶ προλήψεις εἰς τὸ προϊδέσθαι τὸ μέλλον, καὶ ποτὲ μὲν εὐλαβηθῆναι, ποτὲ δὲ μιμουμένον τὰ προγεγονότα θαῤῥαλεώτερον ἐγχειρεῖν τοῖς ἐπιφερομένοις· (4) ὁ δὲ καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους καὶ τὴν αἰτίαν παρασιωπῶν, ψευδῆ δὲ ἀντὶ τούτων ἐπιχειρήματα καὶ διεξοδικοὺς λέγων λόγους, ἀναιρεῖ τὸ τῆς ἱστορίας ἴδιον· ὃ μάλιστα ποιεῖ Τίμαιος· καὶ διότι τούτου τοῦ μέρους ἐστὶ πλήρη τὰ βιβλία παρ' αὐτῷ, πάντες γινώσκομεν.]

[XXV. c. Ἴσως δ' οὖν ἄν τις ἐναπορήσειε, πῶς τοιοῦτος ὢν, οἷον ἡμεῖς ὑποδείκνυμεν, τοιαύτης παρ' ἐνίοις ἀποδοχῆς τέτυχε καὶ πίστεως. (2) Τούτου δ' ἐστὶν αἴτιον διότι πλεοναζούσης αὐτῷ κατὰ τὴν πραγματείαν τῆς κατὰ τῶν ἄλλων ἐπιτιμήσεως καὶ λοιδορίας, οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ χορηγεῖται πραγματείας οὐδ' ἐκ τῶν ἰδίων ἀποφάσεων, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν πέλας κατηγορίας, πρὸς ὃ γένος καὶ πολυπραγμοσύνην δοκεῖ μοι καὶ φύσιν προσενέγκασθαι διαφέρουσαν· (3) παραπλήσιον γὰρ Στράτωνι τῷ φυσικῷ συμβέβηκε· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ὅταν ἐγχειρήσῃ τὰς τῶν ἄλλων δόξας διαστέλλεσθαι καὶ ψευδοποιεῖν, θαυμάσιός ἐστιν· ὅταν δ' ἐξ αὑτοῦ τι προφέρηται καί τι τῶν ἰδίων ἐπινοημάτων ἐξηγῆται, παρὰ πολὺ φαίνεται τοῖς ἐπιστήμοσιν εὐηθέστερος αὑτοῦ καὶ νωθρότερος. (4) Καί μοι δοκεῖ παντάπασιν ὅμοιόν τι γίνεσθαι περὶ τοῦ συγγράφοντος τῷ περὶ τὸν ὅλον ἡμῶν βίον συμβαίνοντι· καὶ γὰρ ἐν τούτῳ τὸ μὲν ἐπιτιμῆσαι τοῖς πέλας ἐστὶ ῥᾴδιον, τὸ δ' αὑτὸν ἀναμάρτητον παρέχεσθαι, χαλεπόν· καὶ σχεδὸν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἴδοι τις ἂν τοὺς τὰ προχειρότατα τοῖς πέλας ἐπιτιμῶντας, πλεῖστα περὶ τὸν ἴδιον βίον ἁμαρτάνοντας.]

[XXV. d. Τῷ δὲ Τιμαίῳ καὶ ἕτερόν τι χωρὶς τῶν προγεγραμμένων συμβέβηκεν· ἀποκαθίσας γὰρ Ἀθήνησι σχεδὸν ἔτη πεντήκοντα, καὶ πρὸς τοῖς τῶν προγεγονότων ὑπομνήμασι γενόμενος, ὑπέλαβε τὰς μεγίστας ἀφορμὰς ἔχειν πρὸς τὴν ἱστορίαν· ἀγνοῶν ὥς γε μοι δοκεῖ. (2) Ἐχούσης γάρ τι παραπλήσιον τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἰατρικῆς, διὰ τὸ κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς ἑκατέραν αὐτῶν ὑπάρχειν τριμερῆ, παραπλησίους εἶναι συμβαίνει καὶ τὰς τῶν ἐπιβαλλομένων ἐπ' αὐτὰς διαθέσεις· (3) οἷον εὐθέως τῆς ἰατρικῆς, ἑνὸς μὲν μέρους αὐ-

sermones, cum rerum statu et conditione: prorsu ratione quam in schola quilibet sequeretur dum prop themate disputaret, magisque de eloquentiæ suæ de stratione, quam de veræ rei narratione laboraret.

XXV. *b.* Historici proprium officium est, ut primo dem qui revera habiti sint sermones, quicumque dem fuerint, eos noverit; deinde autem ut causam investi propter quam ea, quæ vel facta vel dicta sunt, vel bene secus ceciderint. (2) Nuda enim narratio delectat quid sed nihil prodest: contra si causa adjecta fuerit, fructu historiæ lectio est. (3) Dum enim paris generis res ad tem ra nostra transferimus, eæ nobis indices ducesque fiunt futurum prænoscendum, ita ut partim nobis caveam partim præterita imitando negotia confidentius aggrediam (4) Qui autem sermones revera habitos rerumque causas r cet, ac pro his falsas argumentationes verbosasque oratio nectit, is historiæ proprietatem perimit. Hoc nimi vitio urgetur potissimum Timæus: nam materia hujusm maxime scatere libros ejus, nemo est qui nesciat.

XXV. *c.* Quæret fortasse aliquis, talis quum sit Tim qualem esse nos demonstravimus, cur tantam fidem a ritatemque apud nonnullos consecutus sit. (2) Rei c est, quod quum ejus universa historia alienorum scripto objurgationibus maledictisque redundet, copias veluti mit et splendorem non a sui operis merito neque pro virtutis demonstratione, sed ab aliorum accusatione quod sane studii genus videtur mihi natura singulariter comparatus. (3) Idem fere Stratoni quoque physico ac Namque et hic donec aliorum sententias perpendit fals coarguit, mirificus est; cum autem suum aliquod cogit profert, tum denique intelligentibus multo videtur vil contemtibilior. (4) Atque ego existimo idem prorsus dere historicis, quod per totam nostram vitam usuven qua quidem reprehendere alios perfacile est, se ipsum inculpatum exhibere, perarduum. Ut breviter dican dere licet eos qui promtissime ad aliorum reprehensi feruntur, in vita sua peccare sæpissime.

XXV. *d.* Jam Timæo aliud quoque, præter id qu ctum est, usuvenit. Etenim Athenis residens annis quinquaginta, atque in antiquorum commentariis le tempus conterens, existimavit maximam se facultat historiam conscribendam hoc pacto nactum esse, fal arbitror, opinione utens. (2) Nam cum historia ac me ferme similes sint, quia utriusque insigniores parte sunt, consimiles accidit ut studiosorum quoque utri conditiones sint. (3) Ecce enim medicinæ una pars est

τῆς ὑπάρχοντος λογικοῦ, τοῦ δ' ἑξῆς διαιτητικοῦ, τοῦ δὲ τρίτου χειρουργικοῦ καὶ φαρμακευτικοῦ γένους· ὁλοσχερῶς δὲ καὶ τολμᾷν καὶ καταψεύδεσθαι τοῦ ἐπιτηδεύματος· (4) τὸ δὲ λογικόν, ὃ δὴ πλεῖστον ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἄρχεται παρὰ τῶν Ἡροφιλείων καὶ Καλλιμαχείων ἐκεῖ προσαγορευομένων, τοῦτο μέρος μέν τι κατέχει τῆς ἰατρικῆς· κατὰ δὲ τὴν ἐπίφασιν καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοιαύτην ἐφέλκεται φαντασίαν, ὥστε δοκεῖν μηδένα τῶν ἄλλων κρατεῖν τοῦ πράγματος· (5) οὓς ὅταν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἀπαγαγὼν ἄῤῥωστον ἐγχειρίσῃς, τοσοῦτον ἀπέχοντες γινώσκονται τῆς χρείας, ὅσον καὶ οἱ μηδὲν ἀνεγνωκότες ἁπλῶς ἰατρικὸν ὑπόμνημα· οἷς ἤδη τινὲς τῶν ἀῤῥώστων ἐπιτρέποντες αὑτούς, διὰ τὴν ἐν λόγῳ δύναμιν, οὐδὲν ἔχοντες δεινόν, τοῖς ὅλοις πολλάκις ἐκινδύνευσαν. (6) Εἰσὶ γὰρ ἀληθῶς ὅμοιοι τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνῶσιν· ἀλλ' ὅμως οὗτοι μετὰ φαντασίας ἐπιπορευόμενοι τὰς πόλεις, ἐπειδὰν ἀθροίσωσι τοὺς ὄχλους ἐκ' ὀνόματος, τοὺς ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀληθινὴν πεῖραν δεδωκότας αὐτῶν εἰς τὴν ἐσχάτην ἄγουσιν ἀπορίαν καὶ καταφρόνησιν παρὰ τοῖς ἀκούουσι, τῆς τοῦ λόγου πιθανότητος καταγωνιζομένης πολλάκις τὴν ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων δοκιμασίαν. (7) Τὸ δὲ τρίτον, τὸ τὴν ἀληθινὴν προσφερόμενον ἕξιν ἐν ἑκάστοις τῶν ἐπιτηδευμάτων, οὐ μόνον ὑπάρχει σπάνιον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὑπὸ τῆς στωμυλίας καὶ τόλμης ἐπισκοτεῖται διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀκρισίαν.]

[XXV. e. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τῆς πραγματικῆς ὑπαρχούσης τριμεροῦς, τῶν δὲ μερῶν αὐτῆς ἑνὸς μὲν ὄντος τοῦ περὶ τὴν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι πολυπραγμοσύνην καὶ τὴν παράθεσιν τῆς ἐκ τούτων ὕλης, ἑτέρου δὲ τοῦ περὶ τὴν θέαν τῶν πόλεων καὶ τῶν τόπων, περί τε ποταμῶν καὶ λιμένων, καὶ καθόλου τῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἰδιωμάτων καὶ διαστημάτων, τρίτου δὲ τοῦ περὶ τὰς πράξεις τὰς πολιτικάς, (2) παραπλησίως ἐφίενται μὲν ταύτης πολλοὶ διὰ τὴν προγεγενημένην περὶ αὐτῆς δόξαν, προσφέρονται δὲ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν συγγραφόντων ἁπλῶς οὐδέν, πλὴν εὐχέρειαν καὶ τόλμαν καὶ ῥᾳδιουργίαν· (3) παραπλήσιον τοῖς φαρμακοπώλαις δοξοκοποῦντες καὶ πρὸς χάριν βλέποντες, εἶτα πρὸς τοὺς καιροὺς ἕνεκα τοῦ πορίζειν τὸν βίον διὰ τούτων· περὶ ὧν οὐκ ἄξιον πλείω ποιεῖσθαι λόγον.]

[XXV. f. Ἔνιοι δὲ τῶν δοκούντων εὐλόγως προσιέναι πρὸς τὴν ἱστορίαν, καθάπερ οἱ λογικοὶ τῶν ἰατρῶν, ἐνδιατρίβοντες ταῖς βιβλιοθήκαις *** καθ' ὅλην τὴν ἐκ τῶν ὑπομνημάτων περιποιησάμενοι, ἐπειδὰν πείσωσιν αὑτοὺς ὡς ὄντες ἱκανοὶ πρὸς τὴν ἐπιβολήν, καὶ ἀρκοῦν δοκοῦσι προσφέρεσθαι εἰ μη *** μένος ὡς ἐκεῖ πρὸς τὴν *** ἱστορίαν· (2) τὸ γὰρ ὑποπτεῦσαι προγεγενη *** τὰς τῶν ἀρχαίων διαλήψεις, καὶ τὴν *** εἶχον ὑπὲρ ἐνίων τούτων, ἐθνῶν, πολιτειῶν, ** προς *** τὰς ἐκείνων περιστάσεις καὶ τύχας κέχρηνται κατὰ τοὺς ἀνωτέρω χρόνους εὔχρηστόν ἐστι. συνεφίστησι γὰρ τὰ προγεγονότα πρὸς τὸ μέλλον

nalis, altera diætetica, tertia chirurgica et pharmaceutica; generatim vero impostura et artis simulatio. (4) Et rationalis quidem, quæ ex Alexandria urbe plurimum derivatur, ab iis nimirum qui vocantur illic Herophilii et Callimachii, pars ea quidem est, ut diximus, medicinæ; sed sane ad speciem quod attinet et pollicitationes, tantam sui facit ostentationem, ut aliarum sectarum nemo videatur artem assecutus : (5) qui tamen homines, si forte ad verum experimentum eos pertrahens, ægrotum ipsis tradideris, tam inepti ad rem comperientur, quam qui nullum omnino scriptum medicum legerint. Atque multi, qui facundiæ eorum vi capti et levi tantum morbo laborantes illis se commiserunt, in summum sæpe discrimen adducti sunt . (6) Sunt enim hujusmodi medici revera similes iis qui de scripto gubernant : nihilominus non sine pompa urbes perambulantes, postquam præclarum videlicet rationalis artis nomen crepantes multitudinem circa se congregarunt, eos qui ipsis operibus verum sui documentum dederunt, in summam consilii inopiam ducunt et in auditorum contemtum, verborum probabilitate sæpe vincente ipsarum rerum experientiam. (7) Tertia autem pars, quæ habet veram rei substantiam in omnibus disciplinis, non solum rara est, verum etiam a loquacitate plerumque et audacia obscuratur, propter falsa vulgi judicia.

XXV. *e*. Similiter et rerum gestarum historia cum sit tripertita, cumque ejus partes sint, prima commentariorum conquisitio, et materiæ ex his coacervatio; altera urbium locorumque et fluminum portuumque inspectio, generatimque eorum omnium, quæ ad terræ marisque proprietatem locorumque intervalla pertinent; tertia denique civilium rerum cognitio: (2) ad hanc postremam pariter multi confluunt, propter præjudicatam de ea opinionem, atque ejusmodi provinciam temere sibi sumunt plurimi ex his qui historias scribunt, nec quicquam laudabile afferunt, nisi forte levitatem et audaciam atque imposturam : (3) ac pharmacopolis similes falsa ostentant, et gratiam aucupantur, temporibusque inhiant, ut vitæ adjumenta lucrentur. De quo hominum genere plura dicere non interest.

XXV. *f*. Quidam vero qui apte videntur ad historiam scribendam studium conferre, non secus ac rationales medici, versantes in bibliothecis, statim ac post collectam ex libris materiam satis sibi videntur ad opus comparati . . .

. . . .

(2) *narrare* illorum vicissitudines et temporum superiorum fortunas utile est. Nam præcedentium rerum cognitio at-

ἡμᾶς οἰκείως, ἐάν τις ὑπὲρ ἑκάστων ἀληθινῶς ἱστορῇ τὰ παρεληλυθότα· (3) τό γε μὴν ἀπ' αὐτῆς ταύτης δυνάμεως ὁρμηθέντα πεπεῖσθαι γράφειν τὰς ἐπιγενομένας πράξεις καλῶς, ὃ πέπεισται Τίμαιος, τελέως εὔηθες, καὶ παραπλήσιον ὡς ἂν εἴ τις τὰ τῶν ἀρχαίων ζωγράφων ἔργα θεασάμενος, ἱκανὸς οἴοιτο ζωγράφος εἶναι καὶ προστάτης τῆς τέχνης.]

XXV. g. Δῆλον ἔσται τὸ λεγόμενον ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν ἐπιφερομένων· οἷον εὐθέως ἐκ τῶν συμβεβηκότων Ἐφόρῳ κατὰ τόπους τινὰς τῆς ἱστορίας· ἐκεῖνος γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τῶν μὲν κατὰ θάλατταν ἔργων ἐπὶ ποσὸν ὑπόνοιαν ἐσχηκέναι μοι δοκεῖ, τῶν δὲ κατὰ γῆν ἀγώνων ἄπειρος εἶναι τελέως· (2) τοιγαροῦν ὅταν μὲν [εἰς] τὰς [περὶ] Κύπρον ναυμαχίας καὶ τὰς περὶ Κνίδον ἀτενίσῃ τις, αἷς ἐχρήσαντο οἱ βασιλέως στρατηγοὶ πρὸς Εὐαγόραν τὸν Σαλαμίνιον, καὶ πάλιν πρὸς Λακεδαιμονίους, θαυμάσει τὸν συγγραφέα κατὰ τὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ πολὺ τῶν χρησίμων ἀπενέγκασθαι [ἔστι] πρὸς τὰς ὁμοίας περιστάσεις· (3) ὅταν δὲ τὴν περὶ Λεῦκτρα μάχην ἐξηγῆται Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων, ἢ τὴν ἐν Μαντινείᾳ πόλει τῶν αὐτῶν τούτων, ἡνίκα μετήλλαξε τὸν βίον Ἐπαμινώνδας, ἐν τούτοις ἐάν ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος ἐπιστήσας τις θεωρῇ τὰς ἐκτάξεις καὶ μετατάξεις τὰς κατ' αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, γελοῖος φαίνεται καὶ παντελῶς ἄπειρος καὶ ἀόρατος τῶν τοιούτων ὤν. (4) Ὁ μὲν οὖν ἐν τοῖς Λεύκτροις κίνδυνος ἁπλοῦς γεγονὼς καὶ καθ' ἕν τι μέρος τῆς δυνάμεως, οὐ λίαν ἐκφανῆ ποιεῖ τὴν τοῦ συγγραφέως ἀπειρίαν· ὁ δὲ περὶ τὴν Μαντίνειαν τὴν μὲν ἔμφασιν ἔχει ποικίλην καὶ στρατηγικήν, ἔστι δ' ἀνυπόστατος καὶ τελέως ἀδιανόητος τῷ συγγραφεῖ· τοῦτο δ' ἔσται δῆλον, ἐάν τις τοὺς τόπους ὑποθέμενος ἀληθινῶς ἐπιμετρῇ τὰς κινήσεις τὰς ὑπ' αὐτοῦ δηλουμένας. (5) Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ Θεοπόμπῳ καὶ μάλιστα Τιμαίῳ, περὶ οὗ νῦν λόγος· οὗ μὲν γὰρ ἂν ὑπὲρ τῶν τοιούτων κεφαλαιώδη ποιήσωνται τὴν ὑπόθεσιν, διαλανθάνουσιν· οὗ δ' ἂν βουληθῶσι διαθέσθαι καὶ συνυποδεῖξαί τι τῶν κατὰ μέρος, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ πάντως οἷος Ἔφορος.]

XXV. h. Ὅτι οὔτε περὶ τῶν κατὰ πόλεμον συμβαινόντων δυνατόν ἐστι γράψαι καλῶς τὸν μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα τῶν πολεμικῶν ἔργων, οὔτε περὶ τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις τὸν μὴ πεπειρημένων τῶν τοιούτων πράξεων καὶ περιστάσεων. (2) Λοιπὸν, οὔτε ἐμπείρως ὑπὸ τῶν βιβλιακῶν οὔτ' ἐμφαντικῶς οὐδενὸς γραφομένου, συμβαίνει τὴν πραγματείαν ἄπρακτον γίνεσθαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν· εἰ γὰρ ἐκ τῆς ἱστορίας ἀφέλῃ τις τὸ δυνάμενον ὠφελεῖν ἡμᾶς, τὸ λοιπὸν αὐτῆς ἄζηλον καὶ ἀνωφελὲς γίνεται παντελῶς. (3) Ἔτι δὲ περὶ πόλεων καὶ τόπων ὅταν ἐπιβάλωνται γράφειν τὰ κατὰ μέρος ὄντες ἀτριβεῖς τῆς τοιαύτης ἐμπειρίας, δῆλον ὡς ἀνάγκη συμβαίνειν τὸ παραπλήσιον, καὶ πολλὰ μὲν ἀξιόλογα παραλιπεῖν, περὶ πολλῶν δὲ ποιεῖσθαι πολὺν λόγον οὐχ

tentos nos ad futuras convenienter reddit, si certe hist ricus præterita singula vere narret. (3) Verum enimvero q prædicta tantum facultate sunt præditi, eos plane confide se res posteriores perbene posse scribere (in qua opinio Timæus versatur), id plane insanum est: veluti si quis sp ctatis antiquorum pictorum tabulis, idcirco arbitraret idoneum se pictorem atque in arte præcipuum.

XXV. *g*. Idque adeo ex iis quæ dicemus manifest fiet, et nominatim quidem ex eo quod Ephoro accidit nonnullis historiæ locis. Is enim bellicorum operum, q quidem mari geruntur, notitiæ aliquantulum habere m videtur, verumtamen prœliorum terrestrium plane est ig rus. (2) Quare si quis Ephorum spectet verba facientem navalibus ad Cyprum Cnidumque prœliis, quæ Persici re duces tum contra Evagoram Salaminium tum adversus La dæmonios commiserunt, mirabitur sane historici fac diam atque peritiam, atque hinc multam utilitatem ad miles casus colligere possumus. (3) Cum autem pugn ad Leuctra narrat Thebanorum et Lacedæmoniorum, illam qua ab iisdem apud urbem Mantineam comm est, ubi vitam Epaminondas profudit, hujus inquam rationis si quis partes consideret, et aciei instructio ejusque varias mutationes, quæ fervente prœlio acciderunt ridiculus videbitur auctor et plane imperitus, ceu qui n quam ejusmodi quicquam viderit. (4) Leuctricum ig prœlium quia simplex fuit et uno genere artificii milit peractum, historici inscitiam non admodum arguit: ve illud ad Mantineam, quia variam et plenam arte imperat formam habuit, id ab historici ingenio neque ferri ne intelligi potest. Quæ res prorsus patebit, si quis vera l rum facie sibi proposita, in his motus illos dimetietur q Ephorus narrat. (5) Atque id ipsum Theopompo quoq accidit, maxime autem Timæo, de quo nunc verba facim Nam quandocumque summatim id genus res narrant, l eorum imperitia; verum quando singulatim eas expo et demonstrare aggrediuntur, omnino tales apparent qu Ephorus.

XXV. *h*. Profecto fieri nequit, ut præclare scribat belli gestas, qui nulla bellicæ artis peritia sit præditus, ne rursus is res politicas apte narrabit, qui in his neque e citus unquam neque versatus fuerit. (2) Sequitur ergo, cum ab iis, qui in lectione tantummodo librorum operam triverunt, nihil perite vel ad veritatem exactum scribatur ber inutilis legentibus sit. Nam si ex historia tollatur id q nobis prodesse potest, nihil jam in ea nisi vile cassum supererit. (3) Insuper de urbibus atque regionibus si qu particulatim scribere volunt, propter geographiæ im tiam necesse est eodem errore laborent, nempe ut m relatu digna prætermittant, multa rursus prolixe com

ἀξίων ὄντων· ὃ δὴ συμβαίνει μάλιστα Τιμαίῳ διὰ τὴν ἀπειρίαν.]

[XXV. i. Ὅτι Τίμαιός φησιν ἐν τῇ τριακοστῇ καὶ τετάρτῃ βίβλῳ· « Πεντήκοντα συνεχῶς ἔτη διατρίψας Ἀθήνησι ξενιτεύων, καὶ πάσης ὁμολογουμένως ἄπειρος ἐγενόμην πολεμικῆς χρείας, » καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν τόπων θέας. (2) Λοιπὸν ὅταν εἴς τι τῶν μερῶν τούτων ἐμπέσῃ κατὰ τὴν ἱστορίαν, πολλὰ μὲν ἀγνοεῖ καὶ ψεύδεται· κἂν ποτε δὲ τῆς ἀληθείας ἐπιψαύσῃ, παραπλήσιός ἐστι ζωγράφοις τοῖς ἀπὸ τῶν ἀνα[σεσα]γμένων θυλάκων ποιουμένοις τὰς ἀπογραφάς· (3) καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἡ μὲν ἐκτὸς ἐνίοτε γραμμὴ σώζεται, τὸ δὲ τῆς ἐμφάσεως καὶ τῆς ἐναργείας τῶν ἀλκίμων ζώων ἄπεστιν, ὅπερ ἴδιον ὑπάρχει τῆς ζωγραφικῆς τέχνης.]

[XXV. l. Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ περὶ Τίμαιον, καὶ καθόλου τοὺς ἀπὸ ταύτης τῆς βιβλιακῆς ἕξεως ὁρμωμένους· ἡ γὰρ ἔμφασις τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ἄπεστιν, διὰ τὸ μόνον ἐκ τῆς αὐτοπαθείας τοῦτο γίνεσθαι τῆς τῶν συγγραφέων· (2) ὅθεν οὐχ ἐντίκτουσιν ἀληθινοὺς ζήλους τοῖς ἀκούουσιν οἱ μὴ δι' αὐτῶν πεπραγμένοι τῶν πραγμάτων, ἐπεὶ καὶ τοιαύτας ᾤοντο δεῖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ὑπάρχειν ἐμφάσεις οἱ πρὸ ἡμῶν, ὥστ', ὅτε μὲν ὑπὲρ πολιτικῶν ὁ λόγος εἴη πραγμάτων ἀναφθέγγεσθαι διότι κατ' ἀνάγκην ὁ γράφων πολιτεύεται, καὶ πεῖραν ἔσχηκε τῶν ἐν τούτῳ τῷ μέρει συμβαινόντων· (3) ὅτε δὲ περὶ πολεμικῶν, ὅτι πάλιν ἐστράτευται καὶ κεκινδύνευκε· καὶ μὴν ὅτε περὶ βιωτικῶν, ὅτι τέθραφε τέκνα καὶ μετὰ γυναικὸς ἔζηκε· τὸ δὲ παραπλήσιον καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοῦ βίου μερῶν· (4) ὃ παρὰ μόνοις εἰκὸς εὑρίσκεσθαι τῶν συγγραφέων τοῖς δι' αὐτῶν πεπραγμένοις τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτο τὸ μέρος περιπεποιημένοις τῆς ἱστορίας· πάντων μὲν οὖν αὐτουργὸν γενέσθαι καὶ δράστην, δυσχερὲς ἴσως· τῶν μέντοι μεγίστων καὶ κοινοτάτων, ἀναγκαῖον.]

[XXV. m. Ὅτι δὲ τὸ λεγόμενον οὐκ ἀδύνατον, ἱκανὸν ὑπόδειγμα πάρεστιν ὁ ποιητής, παρ' ᾧ πολὺ τὸ τῆς τοιαύτης ἐμφάσεως ἴδοι τις ἂν ὑπάρχον· ἐξ ὧν πᾶς ἂν τις εἰκότως συγκαταλάβοιτο τὸ τρίτον εἶναι μέρος τῆς ἱστορίας καὶ τρίτην ἔχειν τάξιν τὴν ἐκ τῶν ὑπομνημάτων πολυπραγμοσύνην. (2) Ὡς δὲ ἀληθές ἐστι τὸ νῦν λεγόμενον, ἐκφανέστατον γένοιτ' ἂν ἐπί τε τῶν συμβουλευτικῶν καὶ παρακλητικῶν, ἔτι δὲ πρεσβευτικῶν λόγων, οἷς κέχρηται Τίμαιος· ὀλίγοι μὲν γὰρ [μακροὺς] λόγους ἐπιδέχονται διατίθεσθαι τοὺς ἐνόντας λόγους· οἱ δὲ πλεῖστοι βραχεῖς καί τινας τῶν ὑπόντων, καὶ τούτων ἄλλους μὲν οἱ νῦν, ἄλλους δὲ οἱ προγεγονότες· καί τινας μὲν Αἰτωλοὶ προσίενται, τινὰς δὲ Πελοποννήσιοι, τινὰς δ' Ἀθηναῖοι, καὶ διόπερ Ἀθηναῖοι· (3) ἀκαίρως δὲ καὶ πρὸς πάντα πάντας διεξιέναι τοὺς ἐνόντας λόγους, ὃ ποιεῖ Τίμαιος πρὸς πᾶσαν ὑπόθεσιν εὑρεσιλογῶν, τελέως ἀνάληθες καὶ μειρακιῶδες καὶ διατριβικὸν φαίνεται· καὶ πολλοῖς ἀποτυχίας αἴτιον ἤδη τοῦτο γέγονεν καὶ καταφρονήσεως· τὸ δὲ τοὺς ἁρμόζοντας καὶ καιρίους ἀεὶ λαμβάνειν, τοῦτ' ἀναγκαῖον.]

morent, quæ melius negligerentur : id quod Timæo potissimum evenit, qui regiones non peragravit.

XXV. *i.* Timæus trigesimo quarto libro ait : « Quum quinquaginta continenter annos Athenis hospes versatus sim, nemo non credet usus bellici me imperitum esse : » videlicet etiam regionum propriis oculis spectandarum. (2) Inde sequitur, ut, si quid eorum, quæ huc pertinent in historia attingat, inscitia mendacioque plerumque labatur. Quod si quando ad veritatem attingit, similis est pictoribus illis qui farctos bestiarum pelles, non ipsa animalia, in tabulis exprimunt : (3) in ejusmodi quippe artificio extima quidem linea bene interdum se habet; vis tamen et generosorum animantium ad vivum expressus habitus abest, quod est pictoriæ artis proprium.

XXV. *l.* Idem accidit etiam Timæo, imo vero generatim iis qui facultate per libros acquisita confidunt. Rerum scilicet gestarum vi propria carent, quæ solis rerum expertis sese exhibet historicis. (2) Quare non veros cient motus in auditoribus nisi illi historici, qui ipsarum rerum experientia exerciti sunt; atque adeo majores nostri tam plenos evidentia commentarios esse volebant, ut, ubi de rebus politicis sermo esset, necessario exclamarent, Scriptor vitam politicam agitat, rerumque in ea evenientium peritus est, (3) rursus, ubi de rebus bellicis, bellum gessisse eum dicerent et pericula adiisse; ubi de rebus domesticis, uxorem duxisse et liberos educasse. Idemque ad quodlibet vitæ genus valebat. (4) Igitur hanc facultatem apud eos tantummodo scriptores deprehendere licet, qui res ipsas quas scribunt tractaverunt, et qui hoc genus historiæ sectantur. Sed enim omnes artes ac facultates quasi proprio opere profiteri difficile fortasse est; præcipuas tamen et quæ sunt communioris usus, necessarium est.

XXV. *m.* Quod autem nequaquam esse impossibile, satis ostendit Homerus, apud quem permulta harum rerum cognitio expositioque apparet. Unde jam quivis merito intelligere potest, curam studiumque legendorum librorum tertiam historicæ facultatis partem esse, nec nisi tertium habere dignitatis locum. (2) Quod autem vera dicamus, id quidem clarissimum fiet consideratis suasoriis, exhortatoriis, nec non legatorum orationibus, quibus Timæus utitur. Etenim pauci longarum omnino orationum pronunciationem recipiunt, sed plurimis breviores et ex harum copia nonnullæ tantum tribuendæ sunt, et aliæ quidem nostri temporis hominibus, aliæ majoribus nostris; quasdam autem Ætoli, quasdam Peloponnesii, quasdam Athenienses admittunt, propter id ipsum quod sunt Athenienses : (3) inopportune vero et in quavis re promere quos ea subministrat sermones, id quod facit Timæus in omni argumento orationum inventor, hoc prorsus pugnat cum veritate et puerili schola dignum est, multisque historicis detrimento fuit et lectorum iis contemtum conciliavit. Contra vero congruentium ac tempestivorum sermonum perpetuus delectus magni est momenti

[XXV. n. Ἀστάτου δὲ τῆς χρείας οὔσης καὶ πόσοις καὶ ποίοις τῶν ἐνόντων χρηστέον, ἀλλοιοτέρου τινὸς δεῖ ζήλου καὶ παραγγέλματος, εἰ μέλλοιμεν μὴ βλάπτειν, ἀλλ' ὠφελεῖν τοὺς ἀναγινώσκοντας. (2) Ἔστι μὲν οὖν ὁ καιρὸς ἐν πᾶσι δυσπαράγγελτος, οὐ μὴν ἀδύνατος εἰς ὑπόνοιαν ἀναχθῆναι διὰ τῶν ἐκ τῆς ἠθοποιίας καὶ τριβῆς θεωρημάτων· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος μάλιστ' ἂν ὑπονοηθείη τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων. (2) Εἰ γὰρ οἱ συγγραφεῖς ὑποδείξαντες τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ὁρμὰς καὶ διαθέσεις τῶν βουλευομένων, κἄπειτα τοὺς κατ' ἀλήθειαν ῥηθέντας λόγους ἐκθέντες, διασαφήσαιεν ἡμῖν τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἢ κατευστοχῆσαι συνέβη τοὺς εἰπόντας ἢ διαπεσεῖν, γένοιτ' ἄν τις ἔννοια τοῦ πράγματος ἀληθινή, καὶ δυναίμεθ' ἂν ἅμα μὲν διακρίνοντες, ἅμα δὲ μεταφέροντες ἐπὶ τὰ παραπλήσια κατευστοχεῖν ἀεὶ τῶν προκειμένων· (3) ἀλλ' ἔστιν οἶμαι τὸ μὲν αἰτιολογεῖν δυσχερές, τὸ δὲ ῥησικοπεῖν τοῖς βιβλιακοῖς ῥᾴδιον· τὸ μὲν ὀλίγα καιρίως εἰπεῖν, καὶ τούτου παραγγελίαν εὑρεῖν, ὀλίγοις ἐφικτόν· τὸ δὲ πολλὰ διαθέσθαι καὶ ματαίως, τῶν ἐν μέσῳ κειμένων καὶ κοινόν.]

[XXV. o. Ἵνα δὲ καὶ περὶ ταῦτα βεβαιωσώμεθα τὴν ἀπόφασιν τὴν ὑπὲρ Τιμαίου, καθάπερ καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀγνοίας, ἔτι δὲ τῆς ἑκουσίας ψευδογραφίας, βραχέα προσοισόμεθα τῶν ὁμολογουμένων αὐτοῦ λόγων ἐπ' ὀνόματος. (2) Ὅτι τῶν δεδυναστευκότων ἐν Σικελίᾳ μετὰ Γέλωνα πραγματικωτάτους ἄνδρας παρειλήφαμεν Ἑρμοκράτην, Τιμολέοντα, Πύῤῥον τὸν Ἠπειρώτην· οἷς ἥκιστ' ἂν δέοι περιάπτειν μειρακιώδεις καὶ διατριβικοὺς λόγους· (3) ὁ δὲ φησὶν ἐν τῇ μιᾷ καὶ εἰκοστῇ βίβλῳ, καθ' ὃν καιρὸν Εὐρυμέδων παραγενόμενος εἰς Σικελίαν παρεκάλει τὰς πόλεις εἰς τὸν κατὰ τῶν Συρακουσίων πόλεμον, τότε τοὺς Γελῴους κάμνοντας τῷ πολέμῳ διαπέμψασθαι πρὸς τοὺς Καμαριναίους ὑπὲρ ἀνοχῶν· (4) τῶν δὲ προθύμως δεξαμένων, μετὰ ταῦτα πρεσβεύειν ἑκατέρους πρὸς τοὺς ἑαυτῶν συμμάχους καὶ παρακαλεῖν ἄνδρας ἐκπέμψαι πιστούς, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Γέλαν βουλεύσονται περὶ διαλύσεως καὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων· παραγενομένων δὲ πρὸς συνέδριον, καὶ διαβουλίου προτεθέντος τοιούτοις τισὶ χρώμενον εἰσάγει λόγοις τὸν Ἑρμοκράτην.]

[XXV. p. Ἐπαινέσας γὰρ ὁ προειρημένος ἀνὴρ τοὺς Γελῴους καὶ τοὺς Καμαριναίους, πρῶτον μὲν ὡς αὐτῶν ποιησάντων τὰς ἀνοχάς· δεύτερον ὅτι τοὺς [ὑπὲρ ἰδίων... ἐπι]γενέσθαι λόγους αἴτιοι καθεστήκασι· τρίτον ὅτι προνοηθεῖεν τοῦ μὴ βουλεύεσθαι τὰ ** [κατὰ δι]αλύσεων, ἀλλὰ ** τας τῶν πολιτῶν ** [καὶ] σαφῶς εἰδότας τίνα διαφορὰν ἔχει ὁ πόλεμος τῆς εἰρήνης· (2) μετὰ δὲ [ταῦ]τα δύο ἢ τρία λαβὼν ἐπιχειρήματα πραγματικά, λοιπὸν [ἔφη] αὐτοὺς ἐπιστήσαντας μαθεῖν, ἡλίκην ὁ πόλεμος διαφορὰν ἔχει τῆς εἰρήνης, μικρῷ πρότερον εἰρηκὼς ὅτι κατα ** χάριν ἔχει τοῖς Γελῴοις τοῦ γίνεσθαι τοὺς λόγους ἐ[κείνους] ἐν συνεδρίῳ καλῶς γινώσκοντι τὰς τοιαύτας παρα[δοχάς]. (3) Ἐξ [ὧν] ὁ Τίμαιος οὐ μόνον τῆς πραγματικῆς ἂν δόξειεν ἀπολείπεσθαι δυνά-

XXV. *n.* Cum ergo vagus incertusque sit orationum usus neque satis liqueat quot vel quales usurpandæ sint, divers quodam studio ac disciplina opus est, si prodesse magi lectoribus quam nocere velimus. (2) Jam dicendi tempe stivitas difficulter sane præcipitur, neque tamen non poter tradi, si certe mores et consuetudines apte condiscamus Ad rem vero præsentem quod attinet, licet id quod ai intelligere ex his quæ addam. (3) Nimirum si historic ubi occasiones et studia atque consilia deliberantium d monstrassent, ac deinde orationes quæ revera habitæ sun posuissent; si tum, inquam, causas nobis aperirent, c eloquentia sua oratores bene vel secus profecissent, tun sane vera oriretur negotiorum cognitio, copiaque fore partim discernendo, partim ad similia transferendo, re propositam semper attingendi. (4) Sed enim, ut video, ca sas rerum tradere perarduum est; ostentare eloquentia iis, qui unice in libris vivunt, hominibus perfacile e Rursus breviter et tempestive dicere, atque hujus r præcepta excogitare, pauci queunt: at multa stulte p volvere, vulgare tritumque est.

XXV. *o.* Atque ut sententiam de Timæo nostram con memus et in his et de inscitia ejus et de eo quod ultro fa scripserit, pauca afferemus ex iis orationibus, quæ no natim ei tribuuntur. (2) Nam cum omnium qui in Sic dominati sunt peritissimos reip. fuisse acceperimus Herm cratem, Timoleontem, Pyrrhumque Epirotam, his qu minime decet pueriles scholasticasque orationes affinge (3) Nunc ecce Timæus vigesimo primo libro ait, quo temp Eurymedon in Siciliam delatus civitates concitabat ad ferendum Syracusanis bellum, tunc Gelæ cives adve fortuna afflictos legationem ad Camarinenses pro indu impetrandis misisse; (4) qui cum eorum votis alacriter nuissent, mox populum utrumque misisse oratores ad so suos, eosque rogasse ut fideles viros deligerent, qui Ge venirent atque de pace et de communibus commodis con conferrent. Qui cum in senatum venissent, resque deliberandum esset proposita, his fere verbis loquen Timæus Hermocratem facit.

XXV. *p.* Namque is collaudatis Gelæ civibus et Ca rinensibus, primo quod inducias fecissent, deinde quod verba faciendi causa fuissent, tertio quod consulto c sent ne . . . quia nimirum probe cognoscerent quid inter cem bellumque intersit; (2) deinde duobus tribusve poli sententiis interjectis, Reliquum est, inquit, ut att cognoscatis quantopere bellum a pace differat; id c scilicet nuper dixerat eos *probe scire* . . . gratiam se ha ait Gelois, quod sermones illi in senatu habeantur, qui studia optime noverit. (3) Quamobrem Timæus non po solum virtute destitutus videtur, verum etiam discip

...μως, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ταῖς διατριβαῖς ἐπιστημῶν [πολὺ] ἐλάττων· (4) πάντες γὰρ οἴονται δεῖν τὰς ἀπο-[δείξεις] φέρειν τῶν ἀγνοουμένων καὶ τῶν ἀπιστουμένων παρὰ τοῖς ἀκροαταῖς· περὶ δὲ τῶν ἤδη γινωσκομένων ματαιότατον εἶναι [ἅμα καὶ] παιδαριωδέστατον τὸ κατακορεσιλογεῖν ** μένον ἢ τὸ γινωσκόμενον· (5) ὁ δὲ χωρὶς τῆς ὅλης παραπτώσεως, οὐδ' *** θεῖσθαι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λόγου πρὸς τὰ καθάπαξ μὴ προσδεόμενα λόγου· (6) καὶ λήμμασι χρῆται τοιούτοις, οἷς τὸν μὲν Ἑρμοκράτην τίς ἂν κεχρῆσθαι πιστεύσειε; τὸν συναγωνισάμενον μὲν Λακεδαιμονίοις τὴν ἐν Αἰγὸςνο ποταμοῖς ναυμαχίαν, αὐτανδρίᾳ δὲ χειρωσάμενον τὰς Ἀθηναίων δυνάμεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς κατὰ Σικελίαν· ἀλλ' οὐδὲ μειράκιον.

(IX.) Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 14.

XXVI. Ὅς γε πρῶτον μὲν οἴεται, δεῖν ἀναμνησθῆναι τοὺς συνέδρους, διότι κοιμωμένους τὸν ὄρθρον ἐν μὲν τῷ πολέμῳ διεγείρουσιν αἱ σάλπιγγες, κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην οἱ ὄρνιθες. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν Ἡρακλέα, φησὶ, τὸν μὲν Ὀλυμπίων ἀγῶνα θεῖναι καὶ τὴν ἐκεχειρίαν, δεῖγμα ποιούμενον τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως· ὅσοις δ' ἐπολέμησε, τούτους πάντας βεβλαφέναι κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ κατ' ἐπιταγὴν, ἑκουσίως δὲ παραίτιον κακοῦ οὐδενὶ γεγονέναι τῶν ἀνθρώπων. (3) Ἑξῆς δὲ αὐτοῖς, παρὰ μὲν τῷ ποιητῇ τὸν Δία παρεισάγεσθαι δυσαρεστούμενον τῷ Ἄρεϊ, καὶ λέγοντα·

Ἔχθιστος δέ μοι ἐσσὶ θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν,
αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη, πόλεμοί τε, μάχαι τε.

(4) Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν φρονιμώτατον τῶν ἡρώων λέγειν

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.

(5) Ὁμογνωμονεῖν δὲ τῷ ποιητῇ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἐν οἷς φησίν·

Εἰρήνα βαθύπλουτε καὶ
καλλίστα μακάρων θεῶν,
ζῆλός μοι σέθεν· ὡς χρονίζεις!
δέδοικα δὲ, μὴ πρὶν [πόνοις]
ὑπερβάλῃ με γῆρας,
πρὶν σὰν χαρίεσσαν προσιδεῖν ὥραν,
καὶ καλλιχόρους ἀοιδὰς,
φιλοστεφάνους τε κώμους.

(6) Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁμοιότατον εἶναί φησι τὸν μὲν πόλεμον τῇ νόσῳ, τὴν δ' εἰρήνην τῇ ὑγιείᾳ· τὴν μὲν γὰρ καὶ τοὺς κάμνοντας ἀναλαμβάνειν, ἐν ᾧ δὲ καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας ἀπόλλυσθαι. (7) Καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὸ τῶν νέων θάπτεσθαι κατὰ φύσιν, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τἀναντία. (8) Τὸ δὲ μέγιστον, ἐν μὲν τῷ πολέμῳ μηδ' ἄχρι τῶν τειχῶν εἶναι τὴν ἀσφάλειαν· κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην μέχρι τῶν τῆς χώρας ὅρων. Καὶ τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

[(9)] Θαυμάζω δὴ τίσι ποτ' ἂν ἄλλοις ἐχρήσατο λόγοις ... φοραῖς μειράκιόν τι γενόμενον περὶ διατριβὰς καὶ

rum, quæ in scholis discuntur, valde rudis. (4) Omnes enim existimant, res vel incognitas vel antea non creditas audientibus esse demonstrandas : veruntamen de rebus notis vanissimum videri ac prorsus puerile, prolixos sermones nectere . . . vel cognitum. (5) Is autem, præterquam quod usquequaque labitur . . . . plurimam sermonis partem in ea insumit, quæ ne uno quidem verbo indigent : (6) atque argumentis ejusmodi utitur, quæ ab Hermocrate adhibita fuisse quis, oro, credat? qui vir scilicet et Lacedæmonios adjuvit in navali pugna ad Ægospotamos, et Atheniensium præterea copias cum suis ducibus captivas in Sicilia fecit : sed ne puerulus quidem sic unquam loqueretur.

De oratione Hermocratis apud Timæum.

XXVI. Nam is ante omnia iis, qui in concilio aderant, in memoriam revocandum existimat, dormientes mane excitari, belli quidem tempore, tubarum cantu, pacis vero, gallorum. (2) Ait deinde, ludicrum quidem Olympicum et illas belli ferias instituisse Herculem, declarantem, quis suus esset sensus, quæ mens animi : iis autem omnibus, quibuscum bella gessit, damna ipsum intulisse, necessitate compulsum et alieno jussu; sponte quidem sua nemini mortalium ullum unquam detrimentum importasse. (3) Subjicit his, Jovem apud Poetam induci, Marti succensentem, ac dicentem :

Cœlicolarum unum eximie te semper ego odi,
quod tibi rixa placet bellumque et prœlia sæva.

(4) Consentientem his etiam esse orationem, quæ heroum prudentissimo tribuitur :

Non habet ille tribum, nec sedem, juraque nescit,
quisquis amat durus crudelia prœlia Martis.

(5) Poetæ autem etiam assentiri Euripidem, cujus hæc sunt :

O pax alma, datrix opum,
o pulcherrima cœlitum,
quam te mens sitit! o moram!
obrepat metuo mihi
ætas ne mala, te prius
suavem o quam tuear diem,
plausus undique cum strepent,
cantusque, et chori, amicaque
comessatio coronis.

(6) Ad hæc, simillimum, ait, bellum quidem morbo; pacem vero sanitati : hanc siquidem et eos qui ægrotant reficere, per illud etiam sanos interire. (7) Accedit, quod vigente pace senes convenienter naturæ sepeliuntur a juvenibus; cujus sit contrarium in bello. (8) Omnium vero maxmum illud esse ait, quod belli tempore ne muro quidem urbis tenus securitas sperari potest; pacis vero tempore etiam ad fines usque regionis : et similia istis alia.

(9) Miror equidem quibusnam aliis uteretur sermonibus verbisve puer in scholasticis exercitiis lectionumque curio-

τῶν ὑπομνημάτων πολυπραγμοσύνας, καὶ βουλόμενον παραγγελματικῶς ἐκ τῶν παρισταμένων τοῖς προσώποις ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν· δοκεῖ γὰρ *** πρὸς ἄλλα τούτοις οἷς Τίμαιος Ἑρμοκράτην κεχρῆσθαι φησί.]

[XXVI. a. Πάλιν δὲ [ὅταν] ὁ Τιμολέων ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ, παρακαλῶν τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὸν ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους κίνδυνον, καὶ μόνον οὐχ ἤδη μελλόντων συνάγειν εἰς τὰς χεῖρας τοῖς ἐχθροῖς πολλαπλασίοις οὖσι, πρῶτον μὲν ἀξιοῖ μὴ βλέπειν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ὑπεναντίων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀνανδρίαν· (2) καὶ γὰρ τῆς Λιβύης ἁπάσης συνεχῶς οἰκουμένης καὶ πληθυούσης ἀνθρώπων, ὅμως ἐν ταῖς παροιμίαις, ὅταν περὶ ἐρημίας φάσιν βουλώμεθα ποιῆσαι, λέγειν ἡμᾶς « ἐρημότερα τῆς Λιβύης, » οὐκ ἐπὶ τὴν ἐρημίαν φέροντας τὸν λόγον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀνανδρίαν τῶν κατοικούντων· (3) καθόλου δέ, φησί, τίς φοβηθείη τοὺς ἄνδρας, οἵτινες τῆς φύσεως τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις δεδωκυίας ἴδιον παρὰ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων, λέγω δὲ τὰς χεῖρας, ταύτας παρ' ὅλον τὸν βίον ἐντὸς τῶν χιτώνων ἔχοντες, ἀπράκτους περιφέρουσι; τὸ δὲ μέγιστον οἳ καὶ ὑπὸ τοῖς χιτωνίσκοις, φησί, περιζωμάτια φοροῦσι, ἵνα μηδ' ὅταν ἀποθάνωσιν ἐν ταῖς μάχαις φανεροὶ γένωνται τοῖς ὑπεναντίοις;]

[XXVI. b. Ὅτι Γέλωνος ἐπαγγελλομένου τοῖς Ἕλλησι δισμυρίοις πεζοῖς, διακοσίαις δὲ ναυσὶ καταφράκτοις βοηθήσειν, ἐὰν αὐτῷ τῆς ἡγεμονίας ἢ τῆς κατὰ γῆν ἢ τῆς κατὰ θάλατταν παραχωρήσωσι, φασὶ τοὺς προκαθημένους ἐν Κορίνθῳ τῶν Ἑλλήνων πραγματικώτατον ἀπόκριμα δοῦναι τοῖς παρὰ τοῦ Γέλωνος πρεσβευταῖς· (2) ἐκέλευον γὰρ ὡς ἐπίκουρον ἔρχεσθαι τὸν Γέλωνα μετὰ τῶν δυνάμεων, τὴν δ' ἡγεμονίαν ἀνάγκῃ τὰ πράγματα περιθήσειν τοῖς ἀρίστοις τῶν ἀνδρῶν· τοῦτο δ' ἐστὶν οὐ τῶν καταφευγόντων ἐπὶ τὰς Συρακουσίων ἐλπίδας, ἀλλὰ πιστευόντων αὐτοῖς καὶ παρακαλουμένων τὸν βουλόμενον ἐπὶ τὸν τῆς ἀνδρείας ἀγῶνα καὶ τὸν περὶ τῆς ἀρετῆς στέφανον· (3) ἀλλ' ὅμως Τίμαιος εἰς ἕκαστα τῶν προειρημένων τοσούτους ἐντείνει λόγους καὶ τοιαύτην ποιεῖται σπουδὴν περὶ τοῦ τὴν μὲν Σικελίαν μεγαλομερεστέραν ποιῆσαι τῆς συμπάσης Ἑλλάδος, τὰς δ' ἐν αὐτῇ πράξεις ἐπιφανεστέρας καὶ καλλίους τῶν κατὰ τὴν ἄλλην οἰκουμένην, τῶν δ' ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ σοφίᾳ διενηνοχότων σοφωτάτους τοὺς ἐν Σικελίᾳ, τῶν δὲ πραγμάτων ἡγεμονικωτάτους καὶ θειοτάτους τοὺς ἐκ Συρακουσῶν· (4) ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν τοῖς μειρακίοις τοῖς ἐν ταῖς διατριβαῖς καὶ τοῖς πότοις πρὸς τὰς παραδόξους ἐπιχειρήσεις, ὅταν ἢ Θερσίτου λέγειν ἐγκώμιον ἢ Πηνελόπης προθῶνται ψόγον ἤ τινος ἑτέρου τῶν τοιούτων.]

[XXVI. c. Λοιπὸν ἐκ τούτων διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παραδοξολογίας οὐκ εἰς σύγκρισιν, ἀλλ' εἰς καταμώκησιν ἀεὶ καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς πράξεις, ὡς βούλεται, προΐστασθαι· ἃ σχεδὸν εἰς τὸ παραπλήσιον ἐμπίπτει τοῖς περὶ τοὺς ἐν Ἀκαδημίᾳ λόγους τὸν προχειρίστατον λόγον ἠσκηκόσι· (2) καὶ γὰρ ἐκείνων τινὲς

sitate versatus, quique vellet certa præcepta sequens ram præsentibus argumentationem conficere. Vide enim ad alios quoque usus usurpatæ aliquando fuisse l tiones, quibus Hermocratem Timæus concionantem ind

XXVI. *a*. Rursus cum Timoleon in eodem libro Gr adhortatur ad committendum cum Carthaginiensibus p lium, cumque jam manus cum hoste multum copio essent conserturi, primum quidem orat, ne multitudi adversariorum considerent, sed imbellem animum; quippe etiamsi Libya multitudine hominum ubique c frequentata, nihilominus si quando desertum locum pro bio designare vellemus, eum nos « plus quam Libyam litarium » dicere, referentes hanc locutionem non ad so dinem, verum ad incolarum ignaviam. (3) In summa metuat, ait, viros, qui id quod natura præ ceteris ani tibus proprium hominibus dedit, manus dico, per om vitam intra tunicas continent inertissimas? quodque pr puum est, qui sub tuniculis subligacula, inquit, gestan ne in prœliis quidem exstincti aspectibus hostium pate

---

XXVI. *b*. Gelone promittente auxiliarem se Græcis turum cum viginti mille peditibus, navibusque cata ctis ducentis, dummodo sibi terra vel mari princip concederent, fama est Græcorum senatum, qui Co sedebat, plenum sapientia politica legatis ejus respo dedisse. (2) Jubebat enim ut auxiliator adveniret Gelo copiis suis, summam vero imperii necessarium esse ut res gestæ ad præstantissimos virorum deferrent. dicto significabant nequaquam se confugere ad spes S cusanas, sed sibimet ipsis confidere, atque adhortati v tem quemcunque, ut ad fortitudinis certamen virtuti coronam conveniret. (3) Nihilominus Timæus in præ singulis tam longos producit sermones, tantoque studio nititur, ut Siciliam ampliorem universa Græcia oste resque in ea gestas illustriores esse et pulchriores in qualibet orbis parte, Siculos insuper sapientia om antecellere, tum denique negotiis regendis aptiss omnium esse summosque Syracusanos; (4) ut nihil quat quo a pueris in ludo versantibus vel in compota bus superari possit mirabilium argumentorum exc tione, quando aut Thersitæ laudes aut Penelopes vitu tionem, vel aliud simile sibi proponunt.

XXVI. *c*. Atque ex his consequitur, ut historicus pter excessum portentosæ narrationis haud sane just mini et comparationi, sed potius irrisioni, tum res homines, prout vult, exponat, quemadmodum illis Academicis accidit eloquentiæ studiosis, a quibus sermo exercetur, qui.... (2) Quidam enim ex his

βουλόμενοι περί τε τῶν προφανῶς καταληπτῶν εἶναι δοκούντων καὶ περὶ τῶν ἀκαταλήπτων εἰς ἀπορίαν ἄγειν τοὺς προσμαχομένους, τοιαύταις χρῶνται παραδοξολογίαις, καὶ τοιαύτας εὐποροῦσι πιθανότητας, ὥστε διαπορεῖν, εἰ δυνατόν ἐστι τοὺς ἐν Ἀθήναις ὄντας ὀσφραίνεσθαι τῶν ἑψομένων ᾠῶν ἐν Ἐφέσῳ· καὶ διστάζειν μή πως καθ' ὃν καιρὸν ἐν Ἀκαδημίᾳ διαλέγονται περὶ τούτων, οὐχ ὑπὲρ ἄλλων ἄρ' ἐν οἴκῳ κατακείμενοι ταύτας διατιθῶνται τοὺς λόγους· (3) ἐξ ὧν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παραδοξολογίας εἰς διαβολὴν ἤχασι τὴν ὅλην αἵρεσιν, ὥστε καὶ τὰ καλῶς ἀπορούμενα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀπιστίαν ἦχθαι· καὶ χωρὶς τῆς ἰδίας ἀστοχίας, καὶ τοῖς νέοις τοιοῦτον ἐντετόκασι ζῆλον, ὥστε τῶν μὲν ἠθικῶν καὶ πραγματικῶν λόγων μηδὲ τὴν τυχοῦσαν ἐπίνοιαν ποιεῖσθαι, δι' ὧν ὄνησις τοῖς φιλοσοφοῦσι· περὶ δὲ τὰς ἀνωφελεῖς καὶ παραδόξους εὑρεσιλογίας κενοδοξοῦντες κατατρίβουσι τοὺς βίους.]

[XXVI. d. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Τιμαίῳ συμβέβηκε περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τοῖς τούτου ζηλωταῖς· παραδοξολόγος γὰρ ὢν καὶ φιλόνεικος περὶ τὸ προτεθὲν, τοὺς μὲν πολλοὺς καταπέπληγε τοῖς λόγοις, ἠνάγκακε δ' αὐτῷ διὰ τὴν ἐπίφασιν τῆς ἀληθινολογίας· τινὰς δὲ καὶ προσείληφε, καὶ μετ' ἀποδείξεως δοκεῖ πείθειν· καὶ μάλιστα ταύτην γ' ἐνείργασται τὴν δόξαν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀποικίας καὶ κτίσεις καὶ συγγενείας ἀποφάσεων· (2) ἐν γὰρ τούτοις τηλικαύτην ἐπίφασιν ποιεῖ διὰ τῆς ἀκριβολογίας καὶ τῆς πικρίας τῆς ἐπὶ τῶν ἐλέγχων, οἷς χρῆται κατὰ τῶν πέλας, ὥστε δοκεῖν καὶ τοὺς ἄλλους συγγραφέας ἅπαντας συγκεχοιμῆσθαι τοῖς πράγμασι, καὶ κατεσχεδιακέναι τῆς οἰκουμένης, αὐτὸν δὲ μόνον ἐξητακέναι τὴν ἀκρίβειαν καὶ διευκρινηκέναι τὰς ἐν ἑκάσταις ἱστορίας, ἐν οἷς πολλὰ μὲν ὑγιῶς λέγεται, πολλὰ δὲ καὶ ψευδῶς.]

[XXVI. e. Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ πλείω χρόνον συντραφέντες τοῖς τούτου πρώτοις ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς αἱ τῶν προειρημένων εἰσὶ συντάξεις, ὅταν ἅπασαν συνθέμενοι τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐπαγγελίας ἀποπιστεύσωσι, κἄπειτά τις αὐτοῖς ἀποδεικνύῃ τὸν Τίμαιον, ἐν οἷς πικρότατός ἐστι κατὰ τῶν πέλας, αὐτὸν ἔνοχον ὄντα, καθάπερ ἡμεῖς ἀρτίως ἐπὶ τῶν Λοκρῶν καὶ τῶν ἑξῆς παραδόντα συνεστήσαμην, (2) δυσέριδες γίνονται καὶ φιλόνεικοι καὶ δυσμετάθετοι, καὶ σχεδὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν οἱ φιλοπονέστατα προσεδρεύσαντες τοῖς ὑπομνήμασιν τοῦτ' ἀποφέρονται τὸ λυσιτελὲς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως· οἵ γε μὴν ταῖς δημηγορίαις προσσχόντες τούτου καὶ καθόλου τοῖς διεξοδικοῖς λόγοις, μειρακιώδεις καὶ διατριβικοὶ καὶ τελέως ἀναλήθεις γίνονται διὰ τὰς ἄρτι ῥηθείσας αἰτίας.]

[XXVI. f. Λοιπὸν δὲ τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ μέρος τῆς ἱστορίας, ἐκ πάντων συγκείμενον τῶν ἁμαρτημάτων, ὧν τὰ πλεῖστα διεληλύθαμεν· τὴν δ' αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας νῦν ἐροῦμεν, ἥτις οὐχ ἔνδοξος μὲν φαίνεται τοῖς πλείστοις, ἀληθινωτάτη δ' εὑρεθήσεται τῶν Τιμαίου κατηγορημάτων. (2) Δοκεῖ μὲν γὰρ καὶ τὴν ἐμπει-

adversarios suos volunt tam in evidentibus quam in obscuris rebus perplexos reddere, tam admirabiles fabulas nectunt, tot talibusque argumentis abundant, ut jam quærant, num ii qui Athenis degunt, ovorum odorem, quæ Ephesi coquuntur, sentiant, ambigantque utrum eo tempore in Academia de his rebus verba reapse faciant, an potius domi sedentes de negotio alio confabulentur. Igitur hoc insano ac prodigioso dicendi genere sectam universam calumniæ objiciunt, ita ut homines ne justis quidem quæstionibus fidem jam adhibeant. Quare isti Academici non solum ipsi a suo proposito aberrant, verum etiam adolescentibus hunc morbum creant, ut ethicis politicisque argumentis nullum studium impendant, quæ tamen sola utilitatem afferunt philosophantibus; sed in inanis atque incredibilis verbositatis ostentatione vitam conterant.

XXVI. *d.* Idem in historia Timæo usuvenit ejusque imitatoribus. Quum enim mirabilium rerum narrator sit, dictorumque suorum contentiosus propugnator, multos verbis suis admiratione defixit, atque specie veri coegit ut ei *crederent;* quosdam etiam sibi conciliavit, atque argumentis suis persuadere videtur : idque maxime sibi vindicat in coloniarum et urbium conditarum atque affinitatum descriptionibus. (2) Hac enim in parte tantopere se ostentat tum sermonis curiositate, tum etiam reprehendendi ceteros acerbitate, ut alii quidem scriptores videantur rebus indormiisse, orbemque terrarum leviter et perfunctorie paragrasse, ipse vero solus diligenti inquisitione usus peritusque judex et auctor historiarum videatur; in quibus cum multa sana dicuntur, tum multa etiam mendacia.

XXVI. *e.* Sed enim ii, qui diutius in prioribus ejus commentariis versati fuerunt, in quibus prædictæ res perscribuntur, postquam universam promissorum magnitudinem exponenti fidem adhibuerint; si mox aliquis iis demonstret, hæc ipsum Timæum peccare quæ acerbissime in aliis reprehendit, (veluti nos nuper falsum illum in Locrorum rerumque consequentium historia exhibuimus), (2) moleste id ferunt atque adversantur, seque ægre a sua opinione divelli patiuntur, denique, ut summatim dicam, quicumque impensissime Timæi commentariis studuerunt, hunc referunt lectionis fructum, ut in concionibus ejus prolixisque sermonibus diu triti, pueriles et scholastici cassique veritate ob prædictas causas evadant.

XXVI. *f.* Reliqua est Timæi pragmatica historiæ pars, quæ ex omni errorum colluvie concreta est, quorum plurimos jam recensuimus. Nunc autem peccandi causam dicemus, quæ etiamsi haud credibilis nonnullis videtur, verissima tamen Timæi culparum reperietur origo esse. (2) Is enim cum ostentet practicam in singulis virtutem et curiosam se-

ριχὴν περὶ ἕκαστα δύναμιν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς πολυπραγμοσύνης ἕξιν παρεσκευάσθαι, καὶ συλλήβδην φιλοπόνως προεληλυθέναι πρὸς τὸ γράφειν τὴν ἱστορίαν· (3) ἐν ἐνίοις δ' οὐδεὶς οὔτ' ἀπειρότερος οὔτ' ἀφιλοπονώτερος φαίνεται γενόμενος τῶν ἐν ὀνόματι συγγραφέων· δῆλον δ' ἔστι τὸ λεγόμενον ἐκ τούτων.]

(X.) Excerpt. Antiq. ex lib. XII, cap. 15 et 16.

XXVII. Δυοῖν γὰρ ὄντων κατὰ φύσιν ὡσανεί τινων ὀργάνων ἡμῖν, οἷς πάντα πυνθανόμεθα καὶ πολυπραγμονοῦμεν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως, ἀληθινωτέρας δ' οὔσης οὐ μικρῷ τῆς ὁράσεως κατὰ τὸν Ἡράκλειτον (ὀφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὤτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες)· (2) τούτων Τίμαιος τὴν ἡδίω μὲν, ἥττω δὲ, τῶν ὁδῶν ὥρμησε πρὸς τὸ πολυπραγμονεῖν. (3) Τῆς μὲν γὰρ διὰ τῆς ὁράσεως εἰς τέλος ἀπέστη, τῆς δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἀντεποιήσατο. Καὶ ταύτης μὲν ὄντος τοῦ μὲν διὰ τῶν ὑπομνημάτων, τοῦ δὲ δι' ἀνακρίσεως, περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως ἀνεστράφη, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνώτερον ἡμῖν δεδήλωται. (4) Δι' ἣν δ' αἰτίαν ταύτην ἔσχε τὴν αἵρεσιν, εὐχερὲς καταμαθεῖν· ὅτι τὰ μὲν ἐκ τῶν βιβλίων δύναται πολυπραγμονεῖσθαι χωρὶς κινδύνου καὶ κακοπαθείας, ἐάν τις αὐτὸ τοῦτο προνοηθῇ μόνον, ὥστε λαβεῖν ἢ πόλιν ἔχουσαν ὑπομνημάτων πλῆθος, ἢ βιβλιοθήκην που γειτνιῶσαν. (5) Λοιπὸν κατακείμενον ἐρευνᾷν δεῖ τὸ ζητούμενον, καὶ συγκρίνειν τὰς τῶν προγεγονότων συγγραφέων ἀγνοίας, ἄνευ πάσης κακοπαθείας. (6) Ἡ δὲ πολυπραγμοσύνη πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης· μέγα δέ τι συμβάλλεται, καὶ μέγιστόν ἐστι μέρος τῆς ἱστορίας. (7) Δῆλον δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἐξ αὐτῶν τῶν τὰς συντάξεις πραγματευομένων. Ὁ μὲν γὰρ Ἔφορός φησιν· εἰ δυνατὸν ἦν, αὐτοὺς παρεῖναι πᾶσι τοῖς πράγμασι, ταύτην δὴ διαφέρειν πολὺ τῶν ἐμπειριῶν. (8) Ὁ δὲ Θεόπομπος· τοῦτον μὲν ἄριστον ἐν τοῖς πολεμικοῖς, τὸν πλείστοις κινδύνοις παρατετευχότα· τοῦτον δὲ δυνατώτατον ἐν λόγῳ, τὸν πλείστων μετεσχηκότα πολιτικῶν ἀγώνων. (9) Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἐπὶ ἰατρικῆς καὶ κυβερνητικῆς. (10) Ἔτι δὲ τούτων ἐμφαντικώτερον ὁ ποιητὴς εἴρηκε περὶ τούτου τοῦ μέρους. Ἐκεῖνος γὰρ βουλόμενος ὑποδεικνύειν ἡμῖν, οἷον δεῖ τὸν ἄνδρα τὸν πραγματικὸν εἶναι, προθέμενος τὸ τοῦ Ὀδυσσέως πρόσωπον, λέγει πως οὕτως·

> Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
> πλάγχθη.

(11) Καὶ προβάς·

> Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω,
> πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

Καὶ ἔτι·

> Ἀνδρῶν τε πτολέμους, ἀλεγεινά τε κύματα πείρων.

XXVIII. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ τῆς ἱστορίας πρόσχημα τοιοῦτον ἄνδρα ζητεῖν. (2) Ὁ μὲν οὖν Πλάτων

dulitatem, cumque, ut summatim dicam, magno labore s[...] scribere historiam simulet, (3) nihilominus in aliquot cert[...] operis partibus imperitissimum et omnium qui appellantu[...] historici socordissimum semet præbet. Rem ex sequenti[...]bus confirmabo.

(X.) *Scriptor Historiarum debet esse in rebus agendi[...] versatus.*

XXVII. Cum duo quasi instrumenta sint nobis a natu[...] data, quibus rerum omnium cognitionem et capimus, [...] serio inquirimus, auditus et visus, fitque visus non pa[...] quam auditus verior, ut placet Heraclito (oculi enim t[...]stes, ait, sunt certiores auribus): (2) harum duarum vi[...]rum perveniendi ad rerum notitiam eam solam Timæ[...] instituit, quæ est jucundior quidem, sed usu inferior. ([...] Nam oculis omnino parcens, solas aures in eam rem adh[...]buit. Jam cum duobus modis sensus audiendi ad reru[...] perceptionem possit esse usui, si vel aliorum scriptis ut[...]ris, vel ipse, quæ scire voles, inquiras; in inquiren[...] quam fuerit negligens Timæus, jam antea in præcedentib[...] est a nobis ostensum. Quæ autem illum impulerit caus[...] ut ad rerum notitiam consequendam hanc potius viam [...]grederetur, quam alteram, facile potest cognosci. ([...] Enimvero, quæ librorum auxilio paratur cognitio, ea neq[...] periculo ulli est conjuncta, neque vexationi. Ubi namq[...] hoc unum aliquis sibi prospexerit, ut in urbe habitet, co[...] librorum instructa, vel certe ut aliquam prope se bibliot[...]cam habeat; (5) de cetero jam nihil desideratur aliud, [...] ut vel in lectulo jacens, quodcumque scire voluerit, ve[...]get, et priorum scriptorum dicta (quod sine molestia [...] potest fieri) inter se contendat, et errata eorum obser[...] (6) At illa rerum curiosa inquisitio, quam suopte Marte [...]cere aliquis instituit, magnis constat laboribus, ma[...] sumtu: cæterum ad historiam plurimum hæc confert, a[...] adeo pars illius est potissima. (7) Manifestum hoc c[...] esse potest vel illorum ipsorum testimoniis, qui res g[...] memoriæ mandarunt. Nam EPHORI dictum est, si [...]set fieri, ut ipsi, qui scribunt, rebus gerendis intervenir[...] hanc demum fore ex omnibus præstantissimam illas [...]gnoscendi rationem. (8) Et THEOPOMPUS, in bellicis qui[...] rebus, ait, ille præstat omnibus, qui prœliis quam plur[...] interfuit: inter oratores vero excellit, qui plurimas [...] causas egit. (9) Eodemque modo se res habet in m[...]cina, et in arte nautica. (10) Sed melius hoc ipsum e[...]gnificantius Poeta declaravit. Nam ille quum vellet n[...] ostendere, qualem esse oporteat virum politicum, et i[...]rum actu positum, persona Ulyssis in medium addu[...] sic fere ait:

> Musa, virum memora versutum, qui loca multa
> errans lustravit.

(11) Et mox,

> Multorum ille hominum mores cognovit et urbes:
> multa tulit qui dura, salo jactatus et undis.

Et alibi,

> Qui multa est passus bellans, multa æquora sulcans.

XXVIII. Ac mihi sane videtur historiæ etiam dig[...] virum ejusmodi desiderare. (2) Dicebat olim PLATO,

μεί, τότε τἀνθρώπεια καλῶς ἕξειν, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. (3) ἐγὼ δ' ἂν εἴποιμι, διότι τὰ τῆς ἱστορίας ἕξει τότε καλῶς, ὅταν ἢ οἱ πραγματικοὶ τῶν ἀνδρῶν γράφειν ἐγχειρήσωσι τὰς ἱστορίας· (4) (μή, καθάπερ νῦν, παρέργως, νομίσαντες δὲ καὶ τοῦτ' εἶναι σφίσι τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ καλλίστων, ἀπερισπάστως παράσχωνται πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τὰ κατὰ τὸν βίον·) (5) ἢ οἱ γράφειν ἐπιβαλλόμενοι, τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξιν ἀναγκαίαν ἡγήσωνται πρὸς τὴν ἱστορίαν. πρότερον δ' οὐκ ἔσται παῦλα τῆς τῶν ἱστοριογράφων ἀγνοίας. (6) Ὧν ὁ Τίμαιος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πρόνοιαν θέμενος, ἀλλὰ καταβιώσας ἐνὶ τόπῳ ξενιτεύων, καὶ σχεδὸν ὡσανεὶ κατὰ πρόθεσιν ἀπειπάμενος καὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν περὶ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις, καὶ τὴν ἐκ τῆς πλάνης καὶ θέας αὐτοπάθειαν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκφέρεται δόξαν, ὡς ἕλκων τὴν τοῦ συγγραφέως προστασίαν. (7) Καὶ διότι τοιοῦτόν ἐστιν, αὐτὸν ὁμολογούμενον εὐχερὲς παραστῆσαι τὸν Τίμαιον. (8) Κατὰ γὰρ τὸ προοίμιον τῆς ἕκτης βίβλου φησί, τινὰς ὑπολαμβάνειν, διότι τινὸς μείζονος δεῖται φύσεως καὶ φιλοπονίας καὶ παρασκευῆς τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων γένος, ἢ τὸ τῆς ἱστορίας· ταύτας δὲ τὰς δόξας πρότερον μὲν Ἐφόρῳ φησὶ προσπεσεῖν· (9) οὐ δυνηθέντος δ' ἱκανῶς ἐκείνου πρὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἀπαντῆσαι, πειρᾶται συγκρίνειν αὐτὸς ἐκ παραβολῆς τὴν ἱστορίαν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις· [(10) πρᾶγμα ποιῶν πάντων ἀτοπώτατον· πρῶτον μὲν τὸ καταψεύσασθαι τοῦ συγγραφέως· ὁ γὰρ Ἔφορος παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν θαυμάσιος ὢν καὶ κατὰ τὴν φράσιν καὶ κατὰ τὸν χειρισμὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τῶν λημμάτων, δεινότατός ἐστιν ἐν ταῖς παρεκβάσεσι καὶ ταῖς ἀφ' αὑτοῦ γνωμολογίαις, καὶ συλλήβδην ὅταν που τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον διατιθῆται· (11) κατὰ δέ τινα συντυχίαν χαριέστατα καὶ πιθανώτατα περὶ τῆς συγκρίσεως εἴρηκε τῆς τῶν ἱστοριογράφων καὶ λογογράφων· ὁ δ' ἵνα μὴ δόξῃ ταὐτὰ λέγειν Ἐφόρῳ, πρὸς τῷ κατεψεῦσθαι ἐκείνου, καὶ τῶν λοιπῶν κατέγνωκε· (12) τὰ γὰρ ὑπ' ἄλλων δεόντως κεχειρισμένα μακρῶς καὶ ἀσαφῶς καὶ τῷ παντὶ χειρόνως, ἐξηγούμενος, οὐδένα τῶν ζώντων ὑπέλαβε τοῦτο παρατηρήσειν.]

XXVIII. a. Οὐ μὴν ἀλλὰ βουλόμενος αὔξειν τὴν ἱστορίαν, πρῶτον μὲν τηλικαύτην εἶναί φησι διαφορὰν τῆς ἱστορίας πρὸς τοὺς ἐπιδεικτικοὺς λόγους ἡλίκην ἔχει τὰ κατ' ἀλήθειαν ᾠκοδομημένα καὶ κατεσκευασμένα τῶν ἐν ταῖς σκηνογραφίαις φαινομένων τόπων καὶ διαθέσεων· (2) δεύτερον δὲ τὸ συναθροῖσαί φησι τὴν παρασκευὴν τὴν πρὸς τὴν ἱστορίαν μεῖζον ἔργον εἶναι τῆς ὅλης πραγματείας τῆς περὶ τοὺς ἐπιδεικτικοὺς λόγους. (3) αὐτὸς γοῦν τηλικαύτην ὑπομεμενηκέναι δαπάνην καὶ κακοπάθειαν τοῦ συναγαγεῖν τὰ περὶ τινων ὑπομνήματα, καὶ πολυπραγμονῆσαι τὰ Λιγύων ἔθη καὶ Κελτῶν, ἅμα δὲ τούτοις Ἰβήρων, ὥστε μήτ' ἂν αὐτὸς ἐλπίσαι, μήτ' ἂν ἑτέροις ἐξηγουμένοις πεισθῆναι περὶ

fore beatas res hominum, quando vel philosophi essent regnaturi, vel reges philosophiæ studiis vacaturi. (3) Ego vero similiter dixerim, bene tunc Historiæ fore consultum, quando aut viri in rebus agendis versati historias scribere instituerint; (4) (non quidem, ut nunc, neglectim et quasi aliud agentes; sed ita, ut, hoc esse sibi inter maxima atque pulcherrima negotia existimantes, omissis aliis curis huc studium omne suum conferant;) (5) aut quando, qui conscribendas historias suscipiunt, in animum induxerint, omnino ei negotio pares se numquam futuros aliter, quam si prudentiam rerum usu collectam sibi paraverint. Quod priusquam eveniat, multa peccandi nullum finem facient, qui historias conscribunt. (6) Timæus vero, qui de comparandis sibi hisce præsidiis ne minimam quidem curam umquam habuit, sed uno loco perpetuo se continuit, ibique hospes vixit, ac velut ex professo propriæ omni experientiæ renunciavit, tam ei quæ ex efficaci usu rerum bellicarum et civilium, quam ei quæ ex peregrinando et varias regiones visendo comparatur: hic, inquam, quo pacto præstantis et gravis historici famam obtinuerit, equidem nescio. (7) Rem autem ita se habere, confitentem ipsum Timæum exhibere facile est. (8) Nam is in libri sexti proœmio scribit: non deesse, qui existiment, illud sermonum genus quod in ostentatione positum est, majore ingenio, industria et apparatu indigere, quam historiam: et addit, jam olim istam sententiam Ephoro fuisse oppositam. (9) Qui quum satis pro rei dignitate hujus sententiæ auctoribus respondere non potuerit; ipse historiam cum orationibus ad ostentationem comparatis contendens, scriptionem utramque inter se conatur comparare: (10) rem omnium absurdissimam faciens; primo quia historicum calumniatur: namque Ephorus in universa historia permirus est sive elocutione, sive materiæ tractatu, sive argumentorum excogitatione, tum digressionibus faciendis sententiisque de penu suo depromendis ingeniosissimus, et omnino quotiescumque sermonem aliquem præter rem præcipuam et quasi ad pompam adornat; (11) nescio autem quo casu accidit, ut suavissima quædam maximeque probabilia dicat de comparatione historici et oratoris: Timæus vero, ne videatur eadem quæ Ephorus dicere, non solum in hac re mentitur, sed etiam alia ipsius damnat: (12) dum enim quæ alii laudabiliter tractaverunt, prolixe et obscure et omnino pejus exponit ipse, neminem hoc mortalium animadversurum esse sibi persuasit.

XXVIII. *a.* Et tamen historiæ laudes augendi cupidus, primo quidem tantam esse ait differentiam historiæ ab orationibus epidicticis, quanta est inter vera ædificia et illa in scenis figmenta locorum ac dispositionum. (2) Deinde affirmat vel solam materiæ ad instruendam historiam conquisitionem majus esse opus, quam quidquid laboris insumitur in epidicticis sermonibus componendis. (3) Ipse igitur tantas se toleravisse dicit impensas tantosque labores in colligendis de quibusdam hominibus rebusve commentariis, atque in percontando de Ligurum et Gallorum, præterea Iberorum moribus, ut neque ipse id exspectavisset, neque aliis fidem esset habiturus idem sibi narrantibus. (4)

τούτων. (4) Ἡδέως γέ τις ἂν ἔροιτο τῶν συγγραφέων, πότερον ὑπολαμβάνει μείζονος δεῖσθαι δαπάνης καὶ κακοπαθείας τὸν καθήμενον ἐν ἄστει συνάγειν ὑπομνήματα καὶ πολυπραγμονεῖν τὰ Λιγύων ἔθη καὶ Κελτῶν, ἢ τὸ πειραθῆναι τῶν πλείστων ἐθνῶν, καὶ τούτων αὐτόπτην γενέσθαι; τί δ' αὖ τὸ πυνθάνεσθαι τὰς παρατάξεις καὶ πολιορκίας, ἔτι δὲ ναυμαχίας, τῶν παρατετυχηκότων τοῖς κινδύνοις, ἢ τὸ πεῖραν λαβεῖν τῶν δεινῶν καὶ τῶν ἅμα τούτοις συμβαινόντων ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων; (5) Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐχ οἴομαι τηλικαύτην διαφορὰν ἔχειν τὰ κατ' ἀλήθειαν οἰκοδομήματα τῶν ἐν ταῖς σκηνογραφίαις τόπων, οὐδὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων, ἡλίκην ἐπὶ πασῶν τῶν συντάξεων τὴν ἐξ αὐτουργίας καὶ τὴν ἐξ αὐτοπαθείας ἀπόφασιν τῶν ἐξ ἀκοῆς καὶ διηγήματος γραφομένων· (6) ἧς εἰς τέλος ἄπειρος ὢν, εἰκότως ὑπελάβετο πάντων ἐλάχιστον καὶ ῥᾷστον εἶναι τοῖς πραγματευομένοις τὴν ἱστορίαν, λέγω δὲ τὸ συνάγειν ὑπομνήματα καὶ πυνθάνεσθαι παρὰ τῶν εἰδότων ἕκαστα τῶν πραγμάτων· (7) καίτοι γε περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀνάγκη μεγάλα διαψεύδεσθαι τοὺς ἀπείρους· πῶς γὰρ οἷόν τε καλῶς ἀνακρῖναι περὶ παρατάξεως ἢ πολιορκίας ἢ ναυμαχίας; πῶς δὲ συνιέναι τῶν ἐξηγουμένων τὰ κατὰ μέρος, ἀνεννόητον ὄντα τῶν προειρημένων; οὐ γὰρ ἔλαττον ὁ πυνθανόμενος τῶν ἀπαγγελλόντων συμβάλλεται πρὸς τὴν ἐξήγησιν· (8) ἡ γὰρ τῶν παρεπομένων τοῖς πράγμασιν ὑπόμνησις αὕτη χειραγωγεῖ τὸν ἐξηγούμενον ἐφ' ἕκαστα τῶν συμβεβηκότων· ὑπὲρ ὧν ὁ μὲν ἄπειρος οὔτε ἀνακρῖναι τοὺς παραγεγονότας ἱκανός ἐστιν, οὔτε συμπαρὼν γνῶναι τὸ γενόμενον· ἀλλὰ κἂν παρῇ, τρόπον τινὰ [μὴ] παρών.*]

Atqui aliquis ex historicis libenter eum interrogaret, utr
existimet gravioris esse impensæ atque laboris sedent
in urbe comparare sibi libros et de Ligurum Gallorum
ritibus vestigare, an reapse adire plurimos populos, eos
propriis oculis collustrare; porro utrum audire prœlia t
restria aut maritima atque obsidiones ex illorum ore,
interfuerunt, an ipso opere belli et quæ cum eo conju
sunt, pericula expertum esse. (5) Equidem haud tantam
ferre arbitror vera ædificia ab delineationibus scenicis;
que tantopere historiam ab epidicticis orationibus, quan
in omni scriptione distat is qui non sine proprio opere at
experientia narrat, ab eo qui ex aliena traditione audit
rem litteris commendat. (6) Verum qui omni experi
destituti sunt, pro suo jure existimant minimum esse a
facillimum negotium historiam scribentibus, sciscitari, i
commentarios colligere atque ab iis qui singula norunt
mam rerum ediscere. (7) Sed enim hac quoque in parte
sæpe imperitos necesse est. Nam qui fieri potest ut hi
interrogent de terrestribus maritimisve prœliis aut de o
sionibus? rursus quomodo intelliget res particulatim
sitas is, qui omnia prædicta nescit? non enim minus il
sciscitatur, quam ille qui narrat, confert ad justam r
expositionem. (8) Namque eorum qui negotiis interfu
ipsa suggestio per singula facta narrantem ducit: d
bus sane imperitus neque eos qui præsentes erant con
scit; neque si ipse aderat, rem intelligere potest:
etiamsi adest, tamen quodammodo abest.

ΤΗΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ	LIBRI DECIMI TERTII
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ	**HISTORIARUM POLYBII**
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.	RELIQUIÆ.

I. — RES ÆTOLORUM.

Excerpt. Valesian. et Vat.

I. Οἱ Αἰτωλοί, διά τε τὴν συνέχειαν τῶν πολέμων, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βίων, ἔλαθον οὐ μόνον ἄλλους, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτούς, κατάχρεοι γενηθέντες. Διόπερ οἰκείως διακείμενοι πρὸς καινοτομίαν τῆς πολιτείας, εἵλοντο νομογράφους Δορίμαχον καὶ Σκόπαν· (3) θεωροῦντες τούτους κατά τε τὰς προαιρέσεις κινητικοὺς ὑπάρχοντας, καὶ κατὰ τὰς οὐσίας ἐνδεδεμένους εἰς πολλὰ τῶν βιωτικῶν συναλλαγμάτων. Οἳ καὶ παραλαβόντες τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἔγραψαν νόμους.

I. α. Ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς νομοθετοῦντος Δοριμάχου καὶ Σκόπα ἀντέλεγε τοῖς γραφομένοις, ἐκ πολλῶν ἐπιδεικνύμενος ὅτι] παρ' οἷς ἔφυ τὸ φυτὸν τοῦτο, οὐδέποτε κατέληξε πρότερον ἢ μεγάλοις κακοῖς περιβαλεῖν τοὺς ἅπαξ αὐτῷ χρησαμένους· [(2) διόπερ ἠξίου μὴ μόνον πρὸς τὸ παρὸν ἀποβλέπειν εἰ κουφισθήσονται τῶν ἐνεστώτων συναλλαγμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον· ἄτοπον γὰρ εἶναι πολεμοῦντας μὲν τὸ πνεῦμα προΐεσθαι χάριν τῆς τῶν τέκνων ἀσφαλείας, βουλευομένους δὲ μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου.]

II. Ὅτι Σκόπας ὁ Αἰτωλῶν νομογράφος, ἀποτυχὼν τῆς ἀρχῆς, ἧς χάριν τοὺς νόμους ἔγραφε, μετέωρος ἦρεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ταῖς ἐκεῖθεν ἐλπίσιν ἀναπληρώσειν τὰ λείποντα τοῦ βίου καὶ τὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν· (2) οὐκ εἰδὼς ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν ὑδρωπικῶν οὐδέποτε ποιεῖ παῦλαν οὐδὲ κόρον [τῆς ἐπιθυμίας] ἡ τῶν ἔξωθεν ὑγρῶν παράθεσις, ἐὰν μὴ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι διάθεσιν ὑγιάσῃ τις· τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ τὴν πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν οἷόν τε κορέσαι, μὴ οὐ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κακίαν λόγῳ τινὶ διορθώσαντα· ἐμφανέστατον δὲ τοῦτο συνέβη γενέσθαι περὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὑπὲρ οὗ νῦν ὁ λόγος. (3) Τούτῳ γὰρ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφικομένῳ, πρὸς ταῖς ἐκ τῶν ὑπαίθρων ὠφελείαις, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος διὰ τὸ πιστεύεσθαι περὶ τῶν ὅλων, καὶ τῆς ἡμέρας ἑκάστης ὀψώνιον ἐξέταξεν ὁ βασιλεὺς αὐτῷ μὲν δεκαμναιαῖον, τοῖς δὲ ἐπί τινος ἡγεμονίας μετ' αὐτὸν τεταγμένοις μναιαῖον. (4) Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις, ὡς τὸ πρότερον προσ[illegible]ρῶν τῷ πλείονι διετέλεσε· (5) μέχρι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς διδοῦσι φθονηθεὶς, τὸ πνεῦμα προσαπέθηκε τῷ χρυσίῳ.

Ætolorum legislatores.

I. Ætoli, cum ob bellorum assiduitatem, tum ob suum in privata vita luxum, sensim sensimque gravissimum æs alienum contraxerant. (2) Quare, ad res novas animis propensi, duumviros legibus scribendis constituerunt Dorimachum et Scopam; (3) quos et ingenio factiosos esse norant, et, quod ad facultates spectat, multis nominibus ære alieno obstrictos. (4) Hi igitur, accepta potestate, leges scripsere.

I. *a.* Alexander Ætolus Dorimacho et Scopæ legumlatoribus resistebat, multis argumentis demonstrans, ubicumque ejusmodi legum germen esset, haud ante id exstingui solitum quam ingentibus malis eos qui uterentur obrueret. (2) Quamobrem rogabat, ut ne cogitarent tantummodo num in præsentia alieni æris gravamine levarentur, verum etiam futurum tempus spectarent. Namque animam pro liberorum tutela in bello profundere, in pacificis autem consiliis nullum futuri temporis respectum habere, absurdum esse dicebat.

II. Scopas Ætolorum legislator, amissa dignitate, cujus causa leges scripserat, vota sua Alexandriam transtulit, bonis illic obtinendis vitæ inopiam suamque animi cupiditatem sperans se expleturum: (2) nescius videlicet, quod sicuti hydropico nullam affert sitis pausam vel satietatem humidorum externorum propinatio, nisi ipsius corporis affectio medicina curetur; ita prorsus habendi amorem nemo potest saturare, nisi animi vitium ratione aliqua emendaverit. Ejus rei perspicuum exemplum in hoc homine fuit, de quo nunc verba facimus. (3) Namque Alexandriam delatus, præter commoda atque emolumenta militiæ, quorum ipse dominus erat, utpote summæ rerum præfectus, in singulos dies decem etiam minas stipendii nomine ab rege accipiebat; quum ceteris, in inferiori gradu constitutis, unica mina daretur. (4) Neque his tamen contentus, plura semper, sicut antea, concupiscebat: (5) donec ob hujusmodi cupidinem etiam eis ipsis invisus, qui ei tantas opes largiebantur, auro simul ac spiritu privatus est.

II. — RES PHILIPPI.

Excerpt. Antiq. ex lib. XIII, cap. 1 et 2.

III. Ἐγένετο περὶ τὴν τοιαύτην κακοπραγμοσύνην· ἣν δὴ βασιλικὴν μὲν οὐδαμῶς οὐδεὶς ἂν εἶναι φήσειεν, ἀναγκαίαν δὲ βούλονται λέγειν ἔνιοι πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον, διὰ τὴν νῦν ἐπιπολάζουσαν κακοπραγμοσύνην. (2) Οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολύ τι τοῦ τοιούτου μέρους ἐκτὸς ἦσαν· τοσοῦτον γὰρ ἀπηλλοτριῶντο τοῦ κακομηχανεῖν περὶ τοὺς φίλους, χάριν τοῦ τῷ τοιούτῳ συναύξειν τὰς σφετέρας δυναστείας, ὥστ' οὐδὲ τοὺς πολεμίους ᾑροῦντο δι' ἀπάτης νικᾶν· (3) ὑπολαμβάνοντες, οὐδὲν οὔτε λαμπρὸν, οὐδὲ μὴν βέβαιον εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ἐὰν μή τις ἐκ τοῦ προφανοῦς μαχόμενος ἡττήσῃ ταῖς ψυχαῖς τοὺς ἀντιταττομένους. (4) Διὸ καὶ συνετίθεντο πρὸς σφᾶς, μήτε ἀδήλοις βέλεσι, μήθ' ἑκηβόλοις χρήσασθαι κατ' ἀλλήλων· μόνην δὲ τὴν ἐκ χειρὸς καὶ συστάδην γιγνομένην μάχην ἀληθινὴν ὑπελάμβανον εἶναι κρίσιν πραγμάτων. (5) Ἦ καὶ τοὺς πολέμους ἀλλήλοις προὔλεγον καὶ τὰς μάχας, ὅτε προθοῖντο διακινδυνεύειν, καὶ τοὺς τόπους, εἰς οὓς μέλλοιεν ἐξιέναι παραταξάμενοι. (6) Νῦν δὲ καὶ φαύλου φασὶν εἶναι στρατηγοῦ τὸ προφανῶς τι πράττειν τῶν πολεμικῶν. (7) Βραχὺ δέ τι λείπεται παρὰ Ῥωμαίοις ἴχνος ἔτι τῆς ἀρχαίας αἱρέσεως περὶ τὰ πολεμικά· καὶ γὰρ προλέγουσι τοὺς πολέμους, καὶ ταῖς ἐνέδραις σπανίως χρῶνται, καὶ τὴν μάχην ἐκ χειρὸς ποιοῦνται καὶ συστάδην. (8) Ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τὸν ἐπιπολάζοντα νῦν ὑπὲρ τὸ δέον ἐν τῇ κακοπραγμοσύνῃ ζῆλον περὶ τοὺς ἡγουμένους, ἔν τε ταῖς πολιτικαῖς καὶ πολεμικαῖς οἰκονομίαις.

IV. Ὁ δὲ Φίλιππος Ἡρακλείδῃ μὲν, καθάπερ ὑπόθεσιν δοὺς, ἐπέταξε φροντίζειν, πῶς ἂν κακοποιήσῃ καὶ διαφθείρῃ τὰς τῶν Ῥοδίων νῆας· (2) εἰς δὲ τὴν Κρήτην πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε, τοὺς ἐρεθιοῦντας καὶ παρορμήσοντας ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Ῥοδίων πόλεμον. (3) Ὁ δ' Ἡρακλείδης, ἄνθρωπος εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ κακὸν, ἕρμαιον ἡγησάμενος τὴν ἐπιταγὴν, καὶ διανοηθεὶς ἅττα δήποτ' οὖν παρ' αὐτῷ, μετά τινα χρόνον ὥρμησε, καὶ παρῆν καταπλέων εἰς τὴν Ῥόδον. (4) Συνέβαινε δὲ, τὸν Ἡρακλείδην τοῦτον τὸ μὲν γένος ἀνέκαθεν εἶναι Ταραντῖνον, πεφυκέναι δὲ ἐκ βαναύσων καὶ χειροτεχνῶν ἀνθρώπων, μεγάλα δ' ἐσχηκέναι προτερήματα πρὸς ἀπόνοιαν καὶ ῥᾳδιουργίαν. (5) Πρῶτον μὲν γὰρ ἀναφανδὸν τῷ σώματι παρεκέχρητο κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν· εἶτ' ἀγχίνους ὑπῆρχε καὶ μνήμων, καὶ πρὸς μὲν τοὺς ταπεινοτέρους καταπληκτικώτατος καὶ τολμηρότατος, πρὸς δὲ τοὺς ὑπερέχοντας κολακικώτατος. (6) Οὗτος ἀρχῆθεν μὲν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξέπεσε, δόξας τὸν Τάραντα πράττειν Ῥωμαίοις, οὐ πολιτικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' ἀρχιτέκτων ὑπάρχων, καὶ διά τινας ἐπισκευὰς τῶν τειχῶν κύριος γενόμενος τῶν κλειδῶν τῆς πύλης, τῆς ἐπὶ τὸ μεσόγαιον φερούσης. (7) Κατα-

Heraclides adversus Rhodios subornatus.

III. Talem dolum malum Philippus machinabatur: quem quidem regi convenire nemo sane dixerit, etsi non desunt qui in tam crebro usu hodie doli mali necessarium eum esse dicant ad res gerendas. (2) Nam antiqui quidem homines ab ejusmodi mente quam longissime aberant, dolosas erga socios machinationes imperii amplificandi gratia usque adeo abhorrentes, ut ne hostes quidem per fraudem vellent vincere. (3) Quippe qui victoriam nullam neque satis illustrem neque stabilem ducerent, nisi quis propalam hostes aggressus, animos ipsis virtute sua fregisset. (4) Propterea con venerat inter ipsos, ut neque occultis telis alter in alterum uterentur, neque missilibus e longinquo jactis: sed cernendi controversias solam putarent legitimam esse rationem, cu pede collato pugnatur cominus. (5) Idcirco etiam, quoti armis decertare statuissent, et bella et prœlia sibi invice denunciabant, loca item, ad quæ aciei instruendæ ca essent venturi. (6) Nunc autem si quis imperator suum quod consilium bellicum minus occuluerit, vitio id illi v tunt. (7) Apud Romanos vero adhuc veterum institutor rei militaris leviter impressa vestigia quædam mane Nam et bella indicunt, et insidiis raro utuntur, et comi rem gerentes pugnam edunt statariam. (8) Hæc nos di voluimus adversus istud, quod supra modum inter pri pes viros nunc viget, et ceu mutua æmulatione quas alitur, studium dolo malo utendi in administratione re sive civilium, sive bellicarum.

IV. Ceterum Philippus veluti argumentum exercendi genii dedit Heraclidæ, eum jubens de modo cogitare, posset Rhodios dolo circumvenire et classem eorum rumpere: (2) ipse interim legatos in Cretam misit, ad bellum contra Rhodios suscipiendum Cretenses ir rent atque impellerent. (3) Heraclides, qui ad malefic egregie a natura esset comparatus, Philippi jussum lucro deputans, postquam varia consilia animo versas post aliquod tempus profectus Rhodum navigavit. Hic enimvero Heraclides, quod ad vetustam generis o nem, Tarentinus, majoribus erat ortus sordidis, et artes sellularias exercerent; ipse ad quodcumque s vel flagitium hominis perditi audendum magna pra habebat. (5) Primum enim ineunte ætate prostituto p corpore, impudice vixerat: ad hæc solertia ment memoria valebat: adversus humiles tenuesque terr supra modum atque audax, ad demulcendos potent adulatorum artes mirifice callebat. (6) Is primo exs extorris a solo patrio fuerat coactus, quod Romanis rentum prodere esset visus; non quod inter cives al ipse tunc posset, verum, architectus quum esset, per sionem reficiendi partem aliquam murorum, claves portæ, qua itur in mediterranea, in potestate tunc hab

...ψιν δὲ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν γράφων ...ὶ διαπεμπόμενος εἰς τὸν Τάραντα καὶ πρὸς Ἀννίβαν, ...ὶ καταφανὴς ἐγένετο, προαισθόμενος τὸ μέλλον, ...θὺς ἔφυγε πρὸς τὸν Φίλιππον. (8) Παρ' ᾧ τοιαύτην ...εποιήσατο πίστιν καὶ δύναμιν, ὥστε τοῦ καταστρα... ...ῆναι τὴν τηλικαύτην βασιλείαν σχεδὸν αἰτιώτατος ...γονέναι.

(7) Quum deinde ad Romanos perfugisset, atque inde rursus literas Tarentum et ad Hannibalem mitteret; ubi patuit dolus, exitum rei providens, ad Philippum dehinc aufugit: (8) apud quem eam sibi fidem conciliavit, eo potentiæ crevit, ut evertendi tanti regni præcipua propemodum causa ipse exstiterit.

(Harpocration, et Suidas in Πρυτάνεις.)

V. Διαπιστοῦντες δὲ οἱ Πρυτάνεις ἤδη τῷ Φιλίππῳ ...ὰ τὴν περὶ τὰ Κρητικὰ κακοπραγμοσύνην, καὶ τὸν ...ρακλείδην ὑπώπτευον ἐγκάθετον εἶναι.

V. Sed Prytanes, cum Philippum ob perfidiam, qua in rebus Creticis usus erat, suspectum jam haberent, Heraclidem quoque dolose ab eo submissum esse suspicabantur.

(Suid. in Ἀπελογίζ.)

(2) Ὁ δὲ εἰσελθὼν ἀπελογίζετο τὰς αἰτίας, δι' ἃς ...ευγὼς εἴη τὸν Φίλιππον.

(2) Ille vero ingressus, causas recensuit, cur Philippum fugisset.

(Suidas in Ἀναδέξασθαι et Ἀπέλυσε.)

(3) Πᾶν γὰρ βουληθῆναι τὸν Φίλιππον ἀναδέξασθαι, ...ταφανῆ γενέσθαι τὴν ἐν τούτοις αὐτοῦ προαίρεσιν... ...αὶ τὸν Ἡρακλείδην ἀπέλυσε τῆς ὑποψίας.

(3) Omnia enim potius pati voluisse Philippum, quam in his consilium suum manifestum fieri Rhodiis... Quæ [res, *vel* epistola] etiam Heraclidem suspicione liberavit.

(Excerpt. Antiq. ex lib. XIII, cap. 3.)

(4) Καί μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ ...ς ἀποδεῖξαι τὴν Ἀλήθειαν, καὶ μεγίστην αὐτῇ προ... ...ῆναι δύναμιν. (5) Πάντων γοῦν αὐτὴν καταγωνιζο... ...ων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ...ους ταττομένων· οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὑτῆς εἰς ...ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων· (6) καὶ ποτὲ μὲν ...χρῆμα δείκνυσι τὴν αὑτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν ...ον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρα... ...καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος· [ὡς συνέβη γενέσθαι ...τὸν Ἡρακλείδην τὸν παρὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ βασι... ...εἰς Ῥόδον ἀφικόμενον.]

(4) Equidem existimo, naturam mortalibus Veritatem deam constituisse maximam, maximamque illi vim attribuisse. (5) Nam hæc licet ab omnibus oppugnetur, atque etiam omnes nonnumquam verisimiles conjecturæ a mendacio stent; ipsa tamen per se nescio quomodo in animos hominum sese insinuat, (6) et modo e vestigio illam suam vim exserit, modo, tenebris obtecta longo tempore, ad extremum suapte vi vincit obtinetque, et de mendacio triumphat. Id quod illo tempore evenit de Heraclide, quem Philippus rex in Rhodum miserat.

(Excerpt. Valesian.)

(7) Δαμοκλῆς, ὁ μετὰ Πυθίωνος πεμφθεὶς κατάσκο... ...πρὸς Ῥωμαίους, ὑπηρετικὸν ἦν σκεῦος εὐφυές, ...πολλὰς ἔχων ἀφορμὰς εἰς πραγμάτων οἰκονομίαν.

(7) Erat Damocles industrius minister, et ad res tractandas apprime utilis. Is tum una cum Pythione ad speculanda Romanorum consilia fuerat missus.

III. — NABIS, TYRANNUS LACEDÆMONIORUM.

Excerpt. Antiq. ex lib. XIII, cap. 4, 5.

VI. Ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος Νάβις, ἔτος ...τρίτον ἔχων τὴν ἀρχήν, ὁλοσχερὲς μὲν οὐδὲν ἐπε... ...πράττειν οὐδὲ τολμᾷν, διὰ τὸ πρόσφατον εἶ... ...τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἧτταν τοῦ Μαχανίδου· (2) ...βολὴν δ' ἐποιεῖτο, καὶ θεμέλιον ὑπεβάλλετο πο... ...νίου καὶ βαρείας τυραννίδος. (3) Διέφθειρε γὰρ ...λοιποὺς ἄρδην ἐκ τῆς Σπάρτης, ἐφυγάδευσε δὲ ...κατὰ πλέον πλούτῳ διαφέροντας ἢ δόξῃ προγονικῇ, ...δὲ τούτων οὐσίας καὶ γυναῖκας διεδίδου τῶν ἄλλων ...ἐπιφανεστάτοις καὶ τοῖς μισθοφόροις. (4) Οὗτοι

Nabidis crudelitas flagitiosissima.

VI. Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, qui tertium jam annum rerum potiebatur, nihil ille quidem majoris rei aggredi vel moliri audebat, quod recens adhuc esset memoria devicti ab Achæis Machanidæ: (2) sed mansuræ diutius ac duræ tyrannidis principia ponebat, et fundamenta jaciebat. (3) Reliquias enim nominis Spartani funditus delebat; eosque, qui opibus aut gloria majorum ceteris præstabant, solum vertere cogebat; horumque fortunas et uxores iis, qui inter reliquos eminebant, et mercenario militi dividebat. (4) Hi autem erant homicidæ, effractores, prædones

δ' ἦσαν ἀνδροφόνοι, καὶ παρασχίσται, λωποδύται, τοιχωρύχοι. Καθόλου γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἠθροίζετο πρὸς αὐτὸν ἐπιμελῶς ἐκ τῆς οἰκουμένης, οἷς ἄβατος ἦν ἡ θρέψασα δι' ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν. (5) Ὧν προστάτην καὶ βασιλέα αὑτὸν ἀναδείξας, καὶ χρώμενος δορυφόροις καὶ σωματοφύλαξι τούτοις, δῆλον ὅτι ἔμελλε πολυχρόνιον ἕξειν τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ φήμην καὶ δυναστείαν. (6) Ὅς γε, χωρὶς τῶν προειρημένων, οὐκ ἐξηρκεῖτο φυγαδεύων τοὺς πολίτας· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς φεύγουσιν οὐδεὶς τόπος ἦν ἀσφαλής, οὐδὲ καταφυγὴ βέβαιος. (7) Τοὺς μὲν γὰρ ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐπαποστέλλων, ἀνῄρει· τοὺς δ' ἐκ τῶν τόπων ἐπαναγαγόντας ἐφόνευε. (8) Τὸ δὲ τελευταῖον, ἐν ταῖς πόλεσι τὰς σύνεγγυς οἰκίας, ὅπου τις τυγχάνοι κατοικῶν τῶν φυγάδων, μισθούμενος δι' ἀνυπονοήτων ἀνθρώπων, εἰς ταύτας εἰσέπεμπε Κρῆτας, οἵτινες ῥήγματα ποιοῦντες ἐν τοῖς τοίχοις, καὶ διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν θυρίδων τοξεύοντες, τοὺς μὲν ἑστῶτας τῶν φυγάδων, τοὺς δ' ἀνακειμένους ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις διέφθειρον· (9) ὥστε μήτε τόπον εἶναι μηδένα φεύξιμον, μήτε καιρὸν ἀσφαλῆ τοῖς ταλαιπώροις Λακεδαιμονίοις. (10) Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἠφάνισε.

VII. Κατεσκευάσατο δὲ καί τινα μηχανήν, εἰ μηχανὴν ταύτην χρὴ λέγειν. (2) Ἦν γὰρ εἴδωλον γυναικεῖον, πολυτελέσιν ἱματίοις ἠμφιεσμένον, κατὰ δὲ τὴν μορφὴν εἰς ὁμοιότητα τῇ τοῦ Νάβιδος γυναικὶ διαφόρως ἀπειργασμένον. (3) Ὁπότε δέ τινας τῶν πολιτικῶν ἀνακαλέσαιτο, βουλόμενος εἰσπρᾶξαι χρήματα, τὰς μὲν ἀρχὰς διετίθετο λόγους πλείονας καὶ φιλανθρώπους· (4) ὑποδεικνύων μὲν τὸν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικρεμάμενον τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει φόβον, διασαφῶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν μισθοφόρων, τὸ τρεφόμενον τῆς ἐκείνων ἀσφαλείας χάριν, ἔτι δὲ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς τῆς πόλεως δαπάνας. (5) Εἰ μὲν οὖν ἐντρέποιντο διὰ τῶν τοιούτων λόγων, εἶχεν ἀποχρώντως αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον· (6) εἰ δέ τινες ἐξαρνούμενοι διωθοῖντο τὴν ἐπιταγήν, ἐπεφθέγγετο λόγον τοιοῦτον· Ἴσως ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαί σε πείθειν, Ἀπῆγαν μέντοι ταύτην δοκῶ σε πείσειν· τοῦτο δ' ἦν ὄνομα τῇ γυναικὶ τοῦ Νάβιδος. (7) Καὶ τοῦτ' ἔλεγε, καὶ παρῆν, ὃ μικρῷ πρότερον ἔλεγον, εἴδωλον. (8) Καὶ δεξιωσάμενος, ἐπειδὰν ἐκ τῆς καθέδρας ἀνέστησε τὴν γυναῖκα, καὶ περιέπτυξε ταῖς χερσί, προσήγετο κατὰ βραχὺ πρὸς τὰ στέρνα. (9) Τοὺς δὲ πήχεις εἶχε καὶ τὰς χεῖρας πλήρεις σιδηρῶν γόμφων ὑπὸ τοῖς ἱματίοις, ὁμοίως καὶ κατὰ τοὺς μαστούς. (10) Ὅταν οὖν προσήρεισε ταῖς χερσὶ πρὸς τὰ νῶτα τῆς γυναικός, κἄπειτα διὰ τῶν ὀργάνων ἑλκόμενον ἐπέτεινε, καὶ προσῆγε πρὸς τοὺς μαστοὺς κατ' ἐλάχιστον, πᾶσαν ἠνάγκαζε φωνὴν προΐεσθαι τὸν πιεζόμενον. (11) Καὶ πολλοὺς δή τινας τῷ τοιούτῳ τρόπῳ διέφθειρε τῶν ἐξαρνουμένων.

(Excerpt. Valesian.)

VIII. Καὶ τὰ λοιπὰ δ' ἦν τούτοις ὅμοια καὶ σύστοι-

nocturni, murorum effossores. Nam hoc duntaxat ge[...] hominum, quibus propter impia facinora et scelera pede[...] in patria sua ponere non licebat, sedulo Nabis toto undiq[...] ex orbe terrarum ad se arcessebat. (5) Horum ille patr[...] num et regem quum se constituisset, stipatoresque [...] satellites eos sibi junxisset; in longum videlicet tempus is[...] rum ope et impietatis suæ famam et dominationem erat e[...] tensurus. (6) Quin et, præter illa quæ jam diximus, ci[...] in exsilium pellere non contentus, id operam dabat, [...] quis exsulibus locus esset tutus, ne ullum perfugium se[...] rum. (7) Alios enim, percussoribus submissis, per v[...] occidebat; alios ab exsilio revocatos trucidabat. (8) E[...] stremo in iis urbibus, quas habitabant exsules, conductis [...] homines nullo modo suspectos vicinis domibus iis, q[...] ipsi incolerent, Cretenses eo mittebat, qui, parietibus [...] tergerinis effractis, per apertas fenestras exsulum a[...] stantes, alios decumbentes in suis ædibus, sagittis c[...] figebant et necabant; (9) ut miseris Lacedæmoniis nul[...] ad perfugium locus satis tutus pateret, nullum tempu[...] periculo esset immune. (10) Atque hac sane ratione [...] rimos eorum e medio sustulit.

VII. Idem Nabis machinam quoque, si tamen ea ma[...] na est dicenda, talem struxerat. (2) Simulacrum m[...] bre erat, pretiosis vestibus adornatum, formæ similitu[...] Nabidis uxorem arte eximia referens. (3) Quoties ci[...] aliquos tyrannus ad se vocabat, ut pecuniis eos emung[...] principio longa oratione eaque perbenigna ipsos comp[...] bat; (4) periculum, quod regioni et urbi ab Achæis i[...] neret, ipsis ob oculos ponebat; quantum stipendiari[...] numerum salutis ipsorum causa aleret, significabat; q[...] tos in sacris procurandis, aut publicis negotiis, su[...] faceret. (5) Ejusmodi sermonibus si commoverentu[...] destinata exsequenda hoc illi satis erat. (6) Sin [...] essent, qui, negantes esse sibi opes, detrectarent j[...] in hæc tum verba tyrannus erumpebat: Equidem fort[...] quod cupio, persuadere tibi non valeo; Apegam vero [...] (id nomen Nabidis conjux habebat) puto tibi persuas[...] (7) Simul hæc ille dicebat, et statim aderat simula[...] de quo sumus locuti. (8) Tum tyrannus, postquam [...] prehensam mulierem de sede excitasset, et manibu[...] complexus esset hominem, paulatim hunc ad pectus [...] ris admovebat. (9) Erant autem illi brachia et manu[...] reis clavis plena, quos vestis occultabat: similiter et[...] mammis infixos habuit clavos. (10) Igitur postqua[...] nus mulieris in dorsum hominis infixisset, et o[...] deinde, quibus instructa machina erat, attractum [...] tumque sensim sensimque minimis momentis ad ma[...] mulieris admovisset; eum, qui ita premebatur, o[...] vocem emittere cogebat. (11) Atque hoc modo multos [...] sustulit, qui pecunias dare recusaverant.

Ejusdem avaritia turpis.

VIII. Reliqua vero erant in ejus imperio his simi[...]

...η κατὰ τὴν ἀρχήν. (2) Ἐκοινώνει μὲν γὰρ τοῖς Κρησὶ ...ῶν κατὰ θάλατταν λῃστειῶν· εἶχε δὲ καθ' ὅλην τὴν ...ελοπόννησον ἱεροσύλους, ὁδοιδόκους, φονέας, οἷς με- ...ης γενόμενος τῶν ἐκ τῆς ῥᾳδιουργίας λυσιτελῶν, ὁρ- ...ήριον καὶ καταφυγὴν παρείχετο τούτοις τὴν Σπάρ- ...ην. (3) Πλὴν κατά γε τοὺς καιροὺς τούτους ξένοι ...ῶν ἀπὸ τῆς Βοιωτίας εἰς τὴν Λακεδαίμονα παρεπι- ...ήσαντες ἐψυχαγώγησάν τινα τῶν τοῦ Νάβιδος ἱπ- ...κόμων, ὥστε συναποχωρῆσαι μεθ' ἑαυτῶν, ἔχοντα ...κὸν ἵππον, ὃς ἐδόκει γενναιότατος εἶναι τῶν ἐκ τῆς ...ρικῆς ἱπποστάσεως. (4) Τοῦτο δὲ πεισθέντος καὶ ...ξαντος τοῦ προειρημένου, καταδιώξαντες οἱ παρὰ ...οῦ Νάβιδος εἰς τὴν Μεγάλην Πόλιν, καὶ καταλαβόν- ...ες, τὸν μὲν ἵππον εὐθὺς ἀπῆγον καὶ τὸν ἱπποκόμον, ...δενὸς ἀντιποιουμένου, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοῖς ξένοις ...έβαλον τὰς χεῖρας. (5) Οἱ δὲ Βοιωτοὶ τὸ μὲν πρῶτον ...ξίουν ἄγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἀρχήν· οὐδενὸς δὲ προσ- ...οντος, ἀνεβόα τις τῶν ξένων, βοήθεια. (6) Συν- ...ραμόντων δὲ τῶν ἐγχωρίων καὶ μαρτυρομένων τοὺς ...δρας ἐπανάγειν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἠναγκάσθησαν προϊ- ...μενοι τοὺς ἀνθρώπους οἱ παρὰ τοῦ Νάβιδος ἀπελθεῖν. (7) Ὁ δέ, πάλαι ζητῶν ἀφορμὰς ἐγκλημάτων καὶ πρό- ...σιν εὔλογον διαφορᾶς, τότε λαβόμενος ταύτης, εὐ- ...ὺς ἤλαυνε τὰ Προαγόρου θρέμματα καί τινων ἑτέρων. ...ξ ὧν ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ πολέμου.

consentanea. (2) Maritimarum enim prædationum societatem cum Cretensibus inierat; ac per universam Peloponnesum sacrilegos, latrones et sicarios sparsos habebat; quibus ipse, particeps lucri scelere hujusmodi parti, arcem ac refugium Spartam præbebat. (3) Forte iis temporibus peregrini quidam, ex Bœotia Lacedæmonem profecti, quemdam ex Nabidis equisonibus sollicitaverant, ut cum ipsis una iter faceret, sumto secum equo albo, qui totius regii stabuli generosissimus habebatur. (4) Cum his assensisset equiso, atque ita fecisset, missi a Nabide satellites comprehensum Megalopoli equisonem cum equo abduxere, nemine refragante; post hæc autem peregrinis etiam manus injecere. (5) At Bœoti initio quidem postulabant, ut ad urbis magistratum ducerentur: sed cum nemo commoveretur, quidam ex illis civium fidem implorare contenta voce cœpit. (6) Concursu repente incolarum facto, cum ad magistratum ducendos esse omnibus placeret, missi a Nabide satellites, dimissis peregrinis, abscedere sunt coacti. (7) At Nabis, qui criminandi causas ac speciosum belli prætextum jam pridem quærebat, hunc tum nactus, continuo Proagoræ aliorumque armenta abegit: quod principium belli fuit.

IV. — RES ANTIOCHI IN ARABIA.

(Steph. Byz. in Χαττηνία.)

IX. Χαττηνία, χώρα τρίτη Γεῤῥαίων. Πολύβιος ... Ἔστι δ' ἡ Χαττηνία τἄλλα μὲν λυπρά, κώμαις ...αὶ πύργοις διεσκεύασται διὰ τὸ εὔκαιρον τῶν Γεῤ- ...ων· οὗτοι γὰρ αὐτὴν νέμονται. Ἔστι δὲ τῆς Ἐρυ- ...ᾶς θαλάσσης.

IX. Chattenia, regio tertia Gerrhæorum. Polybius XIII. Habet autem Chattenia ceteroquin sterile solum: vicis vero et turribus instructa est, propter Gerrhæorum, qui eam incolunt, opulentiam. Est autem maris Erythræi.

(Steph. Byz. in Λάβαι.)

(2) Λάβαι πόλις, ὡς Σάβαι, Χαττηνίας πόλις. Πο- ...ος τρισκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Λαβαῖος, ὡς Σα- ...ς. Τῆς αὐτῆς χώρας ἀμφότεραι· ἡ γὰρ Χαττηνία, ...Γεῤῥαίων ἐστὶ χώρα.

(2) Labæ oppidum, ut Sabæ; oppidum Chatteniæ. Polybius XIII. Gentile Labæus, ut Sabæus. Ejusdem regionis utrumque est oppidum: nam Chattenia regio est Gerrhæorum.

(Suidas in Ἀξιοῦσι.)

(3) Οἱ δὲ Γεῤῥαῖοι ἀξιοῦσι τὸν βασιλέα, μὴ κατα- ...ι τὰ παρὰ τῶν θεῶν αὐτοῖς δεδομένα, τοῦτ' ἔστιν, ...ν εἰρήνην καὶ ἐλευθερίαν. Ὁ δέ, ἑρμηνευθείσης ...τῆς ἐπιστολῆς, ἔφη συγχωρεῖν τοῖς ἀξιουμένοις.

(3) Gerrhæi vero regem rogant, ne res a diis sibi tributas (æternam pacem dicebant et libertatem) everteret. Ille vero, per interpretem sibi explicata epistola, respondit, se postulatis eorum annuere.

(Steph. Byz. in Χαττηνία.)

(4) Αὐτὸς μὲν γὰρ παρήγγειλε, φείδεσθαι τῆς τῶν ...αττηνῶν χώρας.

(4) Jussit enim ipse, ut parceretur Chattenorum regioni.

(Suidas in Στακτή.)

(5) Κυρωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῖς Γεῤῥαίοις,

(5) Libertate Gerrhæis confirmata, Antiochum regem illi

στεφάνωσαν παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα πενταχοσίοις ἀργυρίου ταλάντοις, χιλίοις δὲ λιβανωτοῦ, καὶ διακοσίοις τῆς λεγομένης σταχτῆς. Καὶ ἐποίει τὸν πλοῦν ὡς ἐπὶ Τύλον τὴν νῆσον, καὶ ἐποίει τὸν ἀπόπλουν ἐπὶ Σελευκείας. Ἦσαν δὲ τὰ ἀρώματα ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ.

quingentis argenti talentis, thuris mille, guttæ autem, qu Stacten vocant, ducentis honoris causa donarunt. I vero inde in Tylum insulam navigavit; unde Seleuciam vibus est reversus. Erant autem illa aromata ad Erythræ mare.

V. — FRAGMENTA GEOGRAPHICA.

Ex Stephano Byzantino.

X. Βάδιζα, πόλις τῆς Βρεττίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Βαδιζαῖος.

X. (1) Badiza, *fortasse* Besidiæ, oppidum Bruttior Polybius XIII. Gentile Badizæus.

---

(2) Λαμπέτεια, πόλις Βρεττίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Λαμπετειάτης, ἢ Λαμπετειανός.

(2) Lampetia [*alias* Clampetia], Bruttiorum oppid Polybius XIII. Gentile Lampetiates aut Lampetianus.

---

(3) Μελίτουσσα, πόλις Ἰλλυρίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Μελιτουσσαῖος, ἢ Μελιτούσσιος.

(3) Melitussa, urbs Illyriæ : de qua Polybius libro X Gentile Melitussæus vel Melitussius.

---

(4) Ἰλαττία, πόλις Κρήτης. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Ἰλάττιος.

(4) Ilattia, oppidum Cretæ. Polybius XIII. Gentile I tius.

---

(5) Σίβυρτος, πόλις Κρήτης. Τὸ ἐθνικὸν Σιβύρτιος, ὡς Πολύβιος ἐν τρισκαιδεκάτῳ.

(5) Sibyrtus, Cretæ oppidum. Gentile Sibyrtius, ut a Polybium libro XIII.

---

(6) Ἀδράνη, πόλις Θρᾳκική. Πολύβιος δὲ διὰ τοῦ η τὴν μέσην λέγει, ἐν τρισκαιδεκάτῃ, Ἀδρήνη. Τὸ ἐθνικὸν Ἀδρηνίτης.

(6) Adrane, urbs Thracica. Polybius vero lib. XIII. diam syllabam per e longum effert, Adrene. Gentile A nites.

---

(7) Ἄρειον πεδίον. Ἔστι καὶ Θρᾴκης ἔρημον πεδίον, χαμαιπετῆ δένδρα ἔχον, ὡς Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ.

(7) Martius campus. Est hoc nomine in Thracia qu campus incultus, in quo arbores humiles ac pusillæ s auctore Polybio lib. XIII.

---

(8) Δίγηροι, ἔθνος Θρᾴκιον. Πολύβιος ιγ′.

(8) Digeri, populus Thracicus. Polybius XIII.

---

(9) Καβύλη, πόλις Θρᾴκης, οὐ πόρρω τῆς τῶν Ἀστῶν χώρας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ. Τὸ ἐθνικὸν Καβιληνός.

(9) Cabyla, urbs Thracia, non longe ab Astarum regi Polybius lib. XIII. Gentile Cabilenus.

Ἔστι καὶ Ταμέση, πόλις Ἰταλίας, καὶ ποταμός. Πολύβιος δ' ἐν τῷ πρώτῳ Τεμεσίαν τὴν πόλιν καλεῖ. Τὸ ταύτης ἐθνικὸν, Τεμεσαῖος.

Est etiam Tamese, urbs Italiæ, et fluvius. Poly autem libro primo [*fortasse hunc* XIII *librum dicere luit*] Temesiam urbem vocat. Hujus gentile Temesæu

ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

[Σχολ. Ἰστέον ὅτι προοίμιον μόνον διεσάφει τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου λόγου· τὰ δ᾽ ἐφεξῆς ἐνέλειπεν μέχρι λ᾽ φύλλων.]

[Ὅτι φησὶ ΠΟΛΥΒΙΟΣ περὶ ἑαυτοῦ καὶ περὶ τῆς τῶν βίβλων ὑποθετικῆς ἐξηγήσεως· Ἴσως μὲν οὖν ἐπὶ πάσαις ταῖς ὀλυμπιάσιν αἱ προεκθέσεις τῶν πράξεων εἰς ζήτησιν ἄγουσι τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ διὰ τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν γεγονότων, ὡς ἂν ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγομένων τῶν ἐξ ὅλης τῆς οἰκουμένης ἔργων· (2) οὐ μὴν τὰ κατὰ ταύτην τὴν ὀλυμπιάδα μάλιστα νομίζω συνεπιτηρήσειν τοὺς ἀναγινώσκοντας, διὰ τὸ πρῶτον μὲν τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην πολέμους ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις εἰληφέναι τὴν συντέλειαν· ὑπὲρ ὧν τίς οὐκ ἂν ἱστορῆσαι βουληθείη, ποία τις ἡ καταστροφὴ καὶ τί τὸ τέλος αὐτῶν ἐγένετο; (3) φύσει γὰρ πάντες ἄνθρωποι ἑκάστων τὸ τέλος ἱμείρουσι μαθεῖν· πρὸς δὲ τούτοις συμβαίνει καὶ τὰς προαιρέσεις τῶν βασιλέων ἐπιφανεστάτας γεγονέναι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους· ἃ γὰρ πρότερον ἐγένετο περὶ αὐτῶν, τότε σαφῶς ἐπεγνώσθη πάντα παρὰ πᾶσι, καὶ τοῖς μηδ᾽ ὅλως ἐθέλουσι πολυπραγμονεῖν· (4) διὸ καὶ βουλόμενοι κατ᾽ ἀξίαν τῶν πράξεων ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν, ὁμοῦ τὰς δέκα καὶ δυοῖν ἐτῶν πράξεις κατατετάχαμεν εἰς μίαν βίβλον, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἀποδεδώκαμεν.]

LIBRI DECIMI QUARTI
HISTORIARUM POLYBII
RELIQUIÆ.

Scholion. Sciat lector, Procemium tantummodo nobis se conspiciendum obtulisse quartidecimi libri; reliquas vero partes defuisse usque ad folium trigesimum.

a. Ait POLYBIUS de se et de expositione argumenti librorum: Fortasse igitur actorum cunctis olympiadibus propositiones curiositatem lectorum commovent, tum numero, tum etiam magnitudine rerum gestarum; quia sub unum veluti oculorum conspectum universi orbis acta subjiciuntur: (2) at quæ per hanc potissimum olympiadem gesta sunt, ea non posse lectores simul complecti existimo, quod primo quidem bella per Italiam et Africam patrata, nostra demum ætate exitum nacta sunt; quorum quis non catastrophen atque fine maccuratius explorare voluerit? (3) omnibus enim hominibus a natura insitum est, ut cujusvis rei exitum cognoscere aveant: præterea regum consilia extremis rerum temporibus apprime innotescunt: quæ enim antea per hæc fiebant, tunc manifesta omnibus quantumlibet incuriosis evadunt. (4) Nos igitur, cupidi res pro sua dignitate narrandi, acta annorum duodecim in uno libro simul congessimus, sicuti jam in superioribus tradidimus.

I. SCIPIO IN AFRICA.

Excerpt. Antiq. ex lib. XIV, cap. 1-10.

1 Οἱ μὲν οὖν ὕπατοι περὶ ταύτας ἐγίγνοντο τὰς πράξεις· (2) ὁ δὲ Πόπλιος ἐν τῇ Λιβύῃ κατὰ τὴν παραχειμασίαν πυνθανόμενος, ἐξαρτύειν στόλον τοὺς Καρχηδονίους, ἐγίγνετο μὲν καὶ περὶ ταύτην τὴν παρασκευήν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν. (3) Οὐ μὴν οὐδὲ τῆς κατὰ τὸν Σύφακα τελέως ἐλπίδος ἀφίστατο· διεπέμπετο δὲ συνεχῶς, διὰ τὸ μὴ πολὺ ἀφεστάναι τὰς δυνάμεις ἀλλήλων, πεπεισμένος μετακαλέσειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων συμμαχίας. (4) Οὐ γὰρ ἀπεγίνωσκε, καὶ τῆς παιδίσκης αὐτὸν ἤδη κόρον ἔχειν, δι᾽ ἣν εἵλετο τὰ Καρχηδονίων, καὶ καθόλου τῆς πρὸς τοὺς Φοίνικας φιλίας, εἰδὼς τήν τε φυσικὴν τῶν Νομάδων ἁψικορίαν, καὶ διὰ τὴν πρός τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀθεσίαν. Ὢν δὲ περὶ πολλὰ τῇ διανοίᾳ, καὶ ποικίλας ἔχων ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, διὰ τὸ κατορρωδεῖν τὸν ἐν τοῖς ὑπαίθροις κίνδυνον, τῷ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους, ἐπελάβετό τινος ἀφορμῆς τοιαύτης. (6) Τῶν γὰρ διαπεμπομένων πρὸς τὸν Σύφακά τινες ἀνήγγειλαν αὐτῷ, διότι συμβαίνει, τοὺς μὲν Καρχηδονίους ἐκ παντοδαπῶν

(1) Dum Consules in his occupantur: (2) interim P. Scipio, in Africa hibernans, ubi cognovit Carthaginienses classem parare, ad curam rei nauticæ ipse quoque se convertit, sic tamen, ut in obsidionem Uticæ non minus incumberet. (3) Sed nec de Syphace spem adjecerat: quin potius, quia amborum copiæ haud procul invicem distabant, assidue cum eo per nuncios agebat; persuasus, se posse ipsum a Pœnorum societate revocare. (4) Nam quum solita sint Numidarum ingenia cito fastidire quæ cupide appetierant, et fidem diis pariter atque hominibus facile mutare; non desperabat Scipio, posse fieri, ut et puellæ, propter quam Carthaginiensibus se adjunxerat, et omnino amicitiæ Pœnorum satietas eum cepisset. (5) Quum autem in varias partes animum versaret, et ancipites de futuro spes haberet, dimicationem in patentibus campis refugiens, eo quod multis partibus plures erant Pœni, oblatam sibi occasionem hujusmodi arripuit. (6) Renunciaverant ei quidam ex iis, quos ad Syphacem miserat, Carthaginienses hibernacula sua ex lignea omnis generis materia, et frondis congerie,

ξύλων καὶ φυλλάδος ἄνευ γῆς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ κατεσκευακέναι τὰς σκηνάς· (7) τῶν δὲ Νομάδων τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ καλάμων, τοὺς δὲ συναγομένους ἐκ τῶν πόλεων κατὰ τὸ παρὸν ἐξ αὐτῆς τῆς φυλλάδος σκηνοποιεῖσθαι, τοὺς μὲν ἐντός, τοὺς δὲ πλείους αὐτῶν ἐκτὸς τῆς τάφρου καὶ τοῦ χάρακος. (8) Νομίσας οὖν ὁ Πόπλιος, παραδοξοτάτην μὲν τοῖς πολεμίοις, πραγματικωτάτην δέ σφισιν εἶναι τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπιβολήν, ἐγένετο περὶ ταύτην τὴν κατασκευήν. (9) Ὁ δὲ Σύφαξ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πόπλιον διαποστολαῖς ἀεί πως ἐπὶ ταύτην κατήντα τὴν γνώμην, ὅτι δέοι Καρχηδονίους μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαλλάττεσθαι, Ῥωμαίους δὲ παραπλησίως ἐκ τῆς Λιβύης, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων ἔχειν ἀμφοτέρους, ὧν τότε κατεῖχον. (10) Ὧν ὁ Πόπλιος ἀκούων, ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις οὐδαμῶς ἀνείχετο· τότε δὲ τῷ Νομάδι βραχεῖαν ἔμφασιν ἐποιήσατο διὰ τῶν ἀποστελλομένων, ὡς οὐκ ἀδυνάτου τῆς ἐπιβολῆς οὔσης, ἧς ἐπιβάλλεται. (11) Δι' οὗ συνέβη, τὸν Σύφακα κουφισθέντα πολλαπλασίως ἐπιῤῥωσθῆναι πρὸς τὴν ἐπιπλοκήν. (12) Οὗ γιγνομένου, πλείους ἦσαν οἱ διαπεμπόμενοι καὶ πλεονάκις· ἔστι δ' ὅτε καί τινας ἡμέρας ἔμενον παρ' ἀλλήλοις ἀπαρατηρήτως. (13) Ἐν αἷς ὁ Πόπλιος ἀεί τινας μὲν τῶν πραγματικῶν, οὓς δὲ καὶ στρατιωτικῶν, ῥυπῶντας καὶ ταπεινοὺς εἰς δουλικὰς ἐσθῆτας διασκευάζων, μετὰ τῶν ἀποστελλομένων ἐξέπεμπε, χάριν τοῦ τὰς προόδους καὶ τὰς εἰσόδους τὰς εἰς ἑκατέραν τὴν παρεμβολὴν ἀσφαλῶς ἐξερευνῆσαι καὶ κατοπτεῦσαι. (14) Δύο γὰρ ἦσαν στρατοπεδεῖαι, μία μέν, ἣν Ἀσδρούβας εἶχε μετὰ πεζῶν τρισμυρίων καὶ τρισχιλίων ἱππέων· ἄλλη δὲ περὶ δέκα σταδίους ἀφεστῶσα ταύτης, ἡ τῶν Νομάδων, ἱππεῖς μὲν εἰς μυρίους ἔχουσα, πεζοὺς δὲ περὶ πενταχισμυρίους. (15) Ἡ δὴ καὶ μᾶλλον εὐέφοδος ἦν, καὶ τὰς σκηνὰς εἶχε τελέως εὐφυεῖς πρὸς ἐμπυρισμόν, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας, ὡς ἄρτι εἶπον, μὴ διὰ ξύλων, μηδὲ διὰ γῆς, ἁπλῶς δὲ κάνναις καὶ καλάμοις χρῆσθαι πρὸς σκηνοποιίας.

II. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μὲν τῆς ἐαρινῆς ὥρας ὑπέφαινεν ἤδη, τῷ δὲ Σκιπίωνι πάντα διηρεύνητο πρὸς τὴν προειρημένην ἐπιβολὴν τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους· (2) τὰς μὲν νῆας καθεῖλκε, καὶ μηχανὰς κατεσκεύαζε ταύταις, ὡς πολιορκήσων ἐκ θαλάττης τὴν Ἰτύκην· (3) τοῖς δὲ πεζοῖς, οὖσιν ὡς δισχιλίοις, κατελάβετο πάλιν τὸν ὑπὲρ τὴν πόλιν κείμενον λόφον, καὶ τοῦτον ὠχύρου καὶ διετάφρευε πολυτίμως· (4) τοῖς μὲν ὑπεναντίοις ποιῶν φαντασίαν, ὡς τοῦτο πράττων τῆς πολιορκίας ἕνεκα, τῇ δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος ἐφεδρεύειν τοῖς κατὰ τὸν τῆς πράξεως καιρόν, ἵνα μή, τῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς παρεμβολῆς χωρισθέντων, οἱ τὴν Ἰτύκην παραφυλάττοντες στρατιῶται τολμήσαιεν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ἐγχειρεῖν τε τῷ χάρακι διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι, καὶ πολιορκεῖν τοὺς φυλάττοντας. (5) Ταῦτα δὲ παρασκευαζόμενος, ἅμα διεπέμπετο πρὸς τὸν Σύφακα, πυνθανόμενος, ἐὰν συγχωρῇ τοῖς παρακαλουμένοις, εἰ καὶ Καρχηδονίοις ἔσται ταὐτὰ κατὰ νοῦν, καὶ μὴ πάλιν

nulla terra immixta, exædificasse; (7) Numidarum v
illos, qui eo loci primi constiterant, ex arundinibus, illo
qui nunc demum ex urbibus eodem conveniebant, e
fronde tentoria structa habere, partim intra, majorem v
partem extra fossam vallumque. (8) Ratus itaque Scip
nihil tentari a se posse, neque magis improvisum ho
neque magis conducibile suis rationibus, quam si igne h
tes aggrederetur, ad hoc inceptum totus se convertit.
Syphax, quam ad Publium sæpius mitteret, eo semper
volvebatur, ut diceret, Pœnis Italia, pariterque Roma
Africa esse excedendum: quod ad illa, quæ in medio es
sita, permittendam utrique populo possessionem eoru
quæ uterque jam obtineret. (10) Quas conditiones Pub
initio ne auribus quidem admittebat ullo modo: sed t
per eos, quos ad Syphacem mittebat, levem aliquam sp
ipsi faciebat, rem posse ita, ut ipse proponebat conve
(11) Ita factum, ut Numida, qua fuit levitate, liberta
commeandi ultro citroque multo adhuc libentius, q
ante, et incautius permitteret. (12) Idcirco etiam, dum
aguntur, et plures et sæpius ultro citroque sunt missi
terdum vero et dies aliquot alteri in alterorum castris
ulla cautione habitarunt. (13) Quo tempore Scipio cu
gatis, quos mitteret, semper aliquos partim spectatæ
dentiæ viros, partim etiam milites, sordido humilique
bitu et ad instar servorum concinnatos, proficisci jube
qui exitus atque aditus utrorumque castrorum tuto exp
rent ac specularentur. (14) Erant enim gemina castra:
habuit Asdrubal cum peditum triginta, equitum tribus
bus: altera castra, decem inde circiter stadia sejuncta
midæ habebant, in quibus erant equitum ad decem m
peditum vero circiter millia quinquaginta. (15) Era
nempe ad hæc castra facilior aditus quam ad altera,
bernacula accensu admodum facilia erant; quoniam
modo dicebamus, ad tentoria sua exstruenda Numid
que ligneam materiam, neque terram adhibent, sed c
dumtaxat, sive stoream, et arundinea.

II. Posteaquam et ver jam appetebat, et Scipio a
omnia exploraverat de hostibus, quæ ad id, quod pa
scire ipsum oporteret; (2) deductas in mare naves m
nis instruit, velut ab ea parte Uticam oppugnaturus;
duo millia militum ad capiendum, quem antea tenuera
mulum super Uticam mittit, eumque munit fossaqu
cingit magnis sumtibus: (4) in speciem, ut hosti persua
ad oppugnationem Uticæ illa se facere; re vera, ut e
per ipsum expeditionis tempus possent fieri, obser
ne, ubi legiones castris eduxisset, milites Uticam
sidio tenentes, eruptione facta ex urbe, castra Ro
adeo præsertim Uticæ propinqua, aggredi auderent,
lictas ibi ad custodiam cohortes oppugnarent. (5)
hæc parabat Scipio, simul legatos ad Syphacem mi
qui ex eo quærerent, si ipse postulatis ejus conse
ecquid Pœni etiam forent assensuri, an rursus de ei

...φήσουσι βουλεύεσθαι περὶ τῶν συγχωρουμένων. (6) Ἅμα δὲ τούτοις προσενετείλατο τοῖς πρεσβευταῖς, μὴ πρότερον ὡς αὐτὸν ἀπιέναι, πρὶν ἢ λαβεῖν ἀπόκρισιν ὑπὲρ τούτων. (7) Ὧν ἀφικομένων, διακούσας ὁ Νομὰς ἐπείσθη, διότι πρὸς τὸ συντελεῖν ἐστι τὰς διαλύσεις ὁ Σκιπίων, ἔκ τε τοῦ φάναι τοὺς πρέσβεις, μὴ πρότερον ἀπαλλαγήσεσθαι, πρὶν ἢ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποκρίσεις, ἔκ τε τοῦ διευλαβεῖσθαι τὴν τῶν Καρχηδονίων συγκατάθεσιν. (8) Διὸ καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἀσδρούβαν ἐξαυτῆς ἔπεμπε, διασαφῶν τὰ γιγνόμενα, καὶ παρακαλῶν δέχεσθαι τὴν εἰρήνην· αὐτὸς δὲ ῥαθύμως διῆγε, καὶ τοὺς ἐπισυναγομένους Νομάδας ἐκτὸς εἴα τῆς παρεμβολῆς αὐτοῦ κατασκηνοῦν. (9) Ὁ δὲ Πόπλιος τῷ μὲν τὴν ἔμφασιν ἐποίει τὸ παραπλήσιον, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἐν τοῖς μάλιστα περὶ τὰς παρασκευὰς ἦν. (10) Ἐπειδὴ δὲ παρὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων τῷ Σύφακι διεσαφήθη, συντελεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας, ὁ δὲ Νομὰς, περιχαρὴς ὤν, εἶπε τοῖς πρεσβευταῖς ὑπὲρ τούτων· εὐθέως οἱ πρέσβεις ἀπῄεσαν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, μηνύσοντες τῷ Ποπλίῳ τὰ πραχθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως. (11) Ὧν ἀκούσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, αὖθις ἐκ ποδὸς ἔπεμπε πρέσβεις, δηλώσοντας τῷ Σύφακι, διότι συμβαίνει, τὸν μὲν Πόπλιον εὐδοκεῖν καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, τοὺς δ' ἐν τῷ συνεδρίῳ διαφέρεσθαι, καὶ φάναι διαμένειν ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων. (12) Οἳ καὶ παραγενόμενοι διεσάφησαν τῷ Νομάδι. (13) Τὴν δὲ ἀποστολὴν ταύτην ὁ Πόπλιος ἐποιήσατο, χάριν τοῦ μὴ δόξαι παρασπονδεῖν, ἔτι μενούσης τῆς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων ἐπικηρυκείας πρὸς ἀλλήλους, πράξῃ τι τῶν πολεμικῶν ἔργων· (14) γενομένης δὲ τῆς ἀπορρήσεως ταύτης, ἅπαν τὸ γιγνόμενον ἀνεπίληπτον ἕξειν ὑπέλαβε τὴν προαίρεσιν.

III. Ὁ δὲ Σύφαξ, ταῦτα διακούσας, ἔφερε μὲν δυσχερῶς, διὰ τὸ προκατηλπικέναι περὶ τῶν διαλύσεων· συνελθὼν δὲ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν εἰς λόγους, καὶ διεσάφει τὰ παρὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ προσαγγελλόμενα. (2) Ἐν οἷς πολλὰ διαπορήσαντες ἐβουλεύοντο, πῶς σφίσι χρῆσθαι τοῖς ἑξῆς πράγμασι, πλεῖστον ἀπέσχον ταῖς ἐννοίαις καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ μέλλοντος. (3) Περὶ φυλακῆς μὲν γὰρ, ἢ τὸ πείσεσθαί τι δεινὸν, οὐδ' ἡντινοῦν εἶχον πρόληψιν· περὶ δὲ τοῦ δρᾶσαί τι, καὶ προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους εἰς ὁμαλὸν τόπον, πολλή τις αὐτῶν ὁρμὴ καὶ προθυμία. (4) Πόπλιος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῖς μὲν πολλοῖς ὑπεδείκνυε διά τε τῆς παρασκευῆς, καὶ τῶν παραγγελμάτων, ὡς κατὰ τῆς Ἰτύκης ἔχων πρᾶξιν. (5) Τῶν δὲ χιλιάρχων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους καὶ πιστοτάτους καλέσας περὶ μέσον ἡμέρας, ἐξέθηκε τὴν ἐπιβολήν· καὶ παρήγγειλε, δειπνοποιησαμένους καθ' ὥραν ἐξάγειν τὰ στρατόπεδα πρὸ τοῦ χάρακος, ἐπειδὰν κατὰ τὸν ἐθισμὸν οἱ σαλπιγκταὶ σημήνωσιν ἅμα πάντες. (6) Ἔστι γὰρ ἔθος Ῥωμαίοις, κατὰ τὸν τοῦ δείπνου καιρὸν τοὺς βυκανητὰς καὶ σαλπιγκτὰς πάντας σημαίνειν παρὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνήν, χάριν τοῦ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς κατὰ τὸν

inter ipsos convenisset, deliberare se velle, essent dicturi. (6) Simul vero Scipio legatos suos ad se prius reverti vetuerat, quam certum responsum esset datum. (7) Qui quum advenissent, Syphax, legatione eorum audita, in animum sibi induxit, id studere Cornelium, ut pax conveniret; partim quod negarent illi, se prius redituros, quam responsum ab eo accepissent; partim quod Romanus imperator de consensu Pœnorum esset sollicitus. (8) Igitur, missis legatis qui Asdrubalem omnia edocerent, et simul hortarentur, ut pacem acciperet, ipse interim negligenter et incaute agebat, et subinde recens advenientes Numidas extra castra tendere sinebat. (9) Publius interim, quum similis negligentiæ simulatione uteretur, reapse tamen necessaria incepto cum maxime apparabat. (10) Ubi Syphaci renunciatum est a Pœnis, ut inchoatum pacis negotium ad effectum perduceret, atque ille, gestiens lætitia, ejus rei certiores legatos fecit; e vestigio illi ad castra Romana, ut regis mandata ad Scipionem perferrent, revertuntur. (11) Quibus acceptis, extemplo imperator retro commeare ad Syphacem legatos jubet, qui dicerent, Publio quidem conditiones probari, eumque studio pacis duci; sed diversam concilii sententiam esse, cui placeat, in eodem res statu, ac prius erant, manere. (12) Veniunt legati, et, quod fuerant jussi, Numidæ significant. (13) Propterea autem hos remiserat Scipio, ne, si manentibus adhuc induciis, quæ pacis causa factæ fuerant, hostile aliquid tentaret, fidem violasse posset videri. (14) Post istam namque denunciationem liberam sibi fore quidvis faciendi potestatem, neque ulli obnoxiam calumniæ, existimabat.

III. Cum molestia Syphax hæc accepit, ut qui de pace certam jam spem præcepisset: ceterum ad colloquendum cum Asdrubale profectus, quem acceperat a Romanis nuncium, illi communicat. (2) Habita est inter ipsos super ea re longa consultatio, quia id unum agitabant, quid deinceps sibi esset faciendum: in qua sane deliberatione longe illis inita consilia ab eo, quod erat futurum, aberrarunt. (3) Nam de adhibenda cautione, et de periculis, quæ imminere possent, ne minime quidem cogitarunt: quo pacto agerent aliquid, et in planum locum provocarent hostem, in id unum magno studio erant intenti. (4) Quæ dum aguntur, Scipio ex iis, quæ apparabat, quæque imperabat, multitudinis animis hanc opinionem ingenerabat, quasi capiendæ per proditionem Uticæ spem haberet: (5) at tribunis militum, quos maxime idoneos putabat, et quibus plurimum fidebat, circa meridiem convocatis, suum consilium aperuit; eisque edixit, ut tempori cœnarent, et copias dein extra vallum educerent, ubi signum pro more æneatores simul omnes dedissent. (6) Est enim hæc Romanis consuetudo, ut hora cœnæ buccinatores omnes et tubicines juxta prætorium concinant, ad id, ut eo tempore nocturnæ vigi-

νος, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανήκει παρεμβολήν. (6) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, παλιντρόπου τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς ἀποβαινούσης πρὸς τὰς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολάς, βαρέως ἔφερον τὸ γεγονός. (7) Ἐλπίσαντες γὰρ πολιορκήσειν τοὺς Ῥωμαίους, συγκλείσαντες εἰς τὴν ἄκραν τὴν πρὸς ἕω οὖσαν τῆς Ἰτύκης, ἐν ᾗ τὴν παραχειμασίαν ἐποιοῦντο, κατὰ γῆν μὲν τοῖς πεζοῖς στρατεύμασι, κατὰ θάλατταν δὲ ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσι, καὶ πρὸς τούτοις πάσας ἡτοιμακότες τὰς παρασκευάς· (8) ἅμα τῷ μὴ μόνον τῶν ὑπαίθρων οὕτως ἀλόγως καὶ παραδόξως ἐκχωρῆσαι τοῖς ὑπεναντίοις, ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ὅσον οὐχ ἤδη προσδοκᾶν κίνδυνον, τελέως ἐκπλαγεῖς ἦσαν καὶ περίφοβοι ταῖς ψυχαῖς. (9) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόντων ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ βουλὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, ἦν τὸ συνέδριον ἀπορίας καὶ ποικίλων καὶ τεταραγμένων ἐπινοημάτων πλῆρες. (10) Οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν, δεῖν πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ καλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὡς μιᾶς ἔτι καταλειπομένης ἐλπίδος τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ στρατηγῷ, καὶ ταῖς μετ' ἐκείνου δυνάμεσιν· (11) οἱ δὲ, διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τὸν Πόπλιον ὑπὲρ ἀνοχῶν, καὶ λαλεῖν ὑπὲρ διαλύσεων καὶ συνθηκῶν· ἕτεροι δὲ, θαῤῥεῖν καὶ συνάγειν τὰς δυνάμεις, καὶ διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Σύφακα. (12) Καὶ γὰρ πλησίον αὐτὸν εἰς τὴν Ἄββαν ἀποκεχωρηκέναι, συναθροίζειν δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ κινδύνου διαφυγόντας. Καὶ δὴ καὶ τέλος αὕτη τῶν γνωμῶν ἐπεκράτησεν. (13) Οὗτοι μὲν οὖν τάς τε δυνάμεις ἤθροιζον, ἐκπέμψαντες τὸν Ἀσδρούβαν· καὶ διεπέμψαντο πρὸς τὸν Σύφακα, δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν, καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ὡς αὐτίκα μάλα τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν δυνάμεων πρὸς αὐτὸν συνάψοντος.

VII. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐγίγνετο μὲν καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν· τὸ δὲ πλεῖον, ἀκούων ἐπιμένειν τὸν Σύφακα, καὶ τοὺς Καρχηδονίους πάλιν ἀθροίζειν στρατείαν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις, καὶ παρενέβαλε πρὸ τῆς Ἰτύκης. (2) Ἅμα δὲ καὶ νείμας τὰ τῶν λαφύρων, τοὺς ἐμπόρους ἐξαπέστειλε λυσιτελῶς. (3) Καλῆς γὰρ τῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐλπίδος ὑπογραφομένης ἐκ τοῦ γεγονότος εὐτυχήματος, ἑτοίμως τὴν παροῦσαν ὠφέλειαν οἱ στρατιῶται παρ' οὐδὲν ποιούμενοι διετίθεντο τοῖς ἐμπόροις. (4) Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Νομάδων καὶ τοῖς φίλοις τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς τὴν οἰκείαν ποιεῖσθαι τὴν ἀναχώρησιν· (5) τῶν δὲ Κελτιβήρων αὐτοῖς ἀπαντησάντων περὶ τὴν Ἄββαν, οἵτινες ἐτύγχανον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐξενολογημένοι, πλείους ὄντες τῶν τετρακισχιλίων, πιστεύοντες ταῖς χερσὶ ταύταις, οὕτως ἐπέστησαν, καὶ βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἐθάῤῥησαν. (6) Σὺν δὲ τούτοις ἅμα καὶ τῆς παιδίσκης, ἥτις ἦν θυγάτηρ μὲν Ἀσδρούβου τοῦ στρατηγοῦ, γυνὴ δὲ τοῦ Σύφακος, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, δεομένης καὶ λιπαρούσης μένειν, καὶ μὴ καταλιπεῖν ἐν τοιούτοις καιροῖς τοὺς Καρχηδονίους, ἐπείσθη, καὶ προσέσχε τοῖς παρακα-

atque his rebus confectis, ad sua castra, unde profe
erat, est reversus. (6) Carthaginienses, quibus sua
omnes adeo in contrarium vertebant, et plane secus a
ipsi initio sibi proposuerant, cladem hanc graviter a
dum tulerunt. (7) Speraverant illi, se Romanum e
tum in promontorio, quod ab oriente Uticæ est, ubi hib
castra habebat, inclusuros oppugnaturosque, a terra
dem terrestribus, a mari vero nauticis copiis, sua
omnes apparatus ad hoc inceptum retulerant: (8)
vero adeo præter omnem rationem et cunctorum opini
in tecta e locis apertis concedere compulsi, et hoc am
de sua et patriæ suæ salute jamjam se periclitaturos
dubitantes, metu penitus perculsi, animis consternaba
(9) Et quum ipsa rerum necessitate adacti prospice
posterum, ac quid esset facto opus consultare coare
senatus inopia consilii hærebat, et variis perturbat
consiliis distringebatur. (10) Erant, qui censerent
Hannibalem mittendum, eumque ex Italia esse arce
dum, ceu spe illa unica relicta, quam in eo imperato
in ejus exercitu ponerent. (11) Alii, petendas a Sci
inducias per legatos, dicebant, et cum eo esse agend
finiendo bello ac pace facienda. Nec vero deerant, qu
animo esse omnes juberent, exercitum conscribi de
rent, et ad Syphacem legatos mitti. (12) Hunc na
haud procul in urbem Abbam se recepisse, ibique a
rum exercituum reliquias colligere. Atque hæc d
vicit sententia. (13) Ita igitur Carthaginienses,
Asdrubale, copias reparabant; simulque Syphacem
legatos orarunt, ut ferre ipsis opem vellet, maneret
eodem proposito, quod initio susceperat, nec du
imperatorem suum mox sese illi cum copiis fore coj
rum.

VII. Per id tempus dux Romanorum non intermis
dem Uticæ obsidionem; sed, cognito, Syphacem
tisse, et Pœnos exercitum denuo cogere, illud magi
ex usu judicavit, ut, eductis legionibus, ante Utican
castra locaret. (2) Simul capta spolia militi parti
mercatores cum lucro dimisit: (3) nam quia prosper
lio paulo ante pugnatum erat, in bonam spem de s
rei victoria adducti milites, prædam modo partam
magni facientes, mercatoribus libenter divendeban
Regi Numidarum, cum amicis deliberanti, initio
placuerat, in itinere inchoato pergere, et domum
pere. (5) Sed quum circa urbem Abbam Celti
occurrissent, quos Carthaginiensium conquisitore
duxerant, supra millia hominum quatuor; eo auxi
midæ confisi, animis aliquantulum receptis, substi
(6) Accessere simul Sophonisbæ preces, quæ, ut
dixi, Asdrubalis filia erat, Syphacis uxor. Hæc m
obsecrans, multumque obtestans, ut maneret,
Carthaginienses necessario ipsorum tempore desere
vicit tandem, et, quod petebat, a Numida impetrav

μένοις ὁ Νομάς. (7) Οὐ μικρὰ δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐλπίζειν παρεσκεύασαν οἱ Κελτίβηρες· ἀντὶ γὰρ τῶν τετρακισχιλίων μυρίους αὐτοὺς ἀπήγγελλον εἶναι, κατὰ δὲ τοὺς κινδύνους ἀνυποστάτους ὑπάρχειν καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς καθοπλισμοῖς. (8) Ἐκ ταύτης τῆς φήμης καὶ τῆς χυδαίου καὶ πανδήμου λαλιᾶς μετεωρισθέντες οἱ Καρχηδόνιοι, διπλασίως ὥρμησαν πρὸς τὸ πάλιν ἀντιποιήσασθαι τῶν ὑπαίθρων. (9) Καὶ τέλος ἐν ἡμέραις τριάκοντα περὶ τὰ Μεγάλα πεδία καλούμενα βαλλόμενοι χάρακα, συνεστρατοπέδευον ὁμοῦ τοῖς Νομάσι καὶ τοῖς Κελτίβηρσιν, ὄντες οὐκ ἐλάττους οἱ πάντες τρισμυρίων.

VIII. Ὧν διασαφηθέντων εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, εὐθέως ὁ Πόπλιος ἐγίγνετο περὶ τὴν ἔξοδον, καὶ συντάξας τοῖς πολιορκοῦσι τὴν Ἰτύκην ἃ δέον πράττειν, καὶ τοῖς κατὰ θάλατταν, ἐξώρμησε, τὸ στράτευμα πᾶν ἔχων εὔζωνον. (2) Ἀφικόμενος δὲ πεμπταῖος ἐπὶ τὰ Μεγάλα πεδία, καὶ συνεγγίσας τοῖς πολεμίοις, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπί τινος λόφου κατεστρατοπέδευσε, περὶ τριάκοντα σταδίους ἀποσχὼν τῶν πολεμίων· (3) τῇ δ' ἑξῆς καταβὰς εἰς τὰ πεδία, προθέμενος τοὺς ἱππέας, ἐν ἑπτὰ σταδίοις παρενέβαλε. (4) Δύο δὲ τὰς κατὰ πόδας ἡμέρας μείναντες, καὶ βραχέα διὰ τῶν ἀκροβολισμῶν καταπειράσαντες ἀλλήλων, τῇ τετάρτῃ κατὰ πρόθεσιν ἐξῆγον ἀμφότεροι καὶ παρενέβαλλον τὰς δυνάμεις. (5) Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος ἁπλῶς κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἔθηκε πρῶτον τὰς τῶν ἀστάτων σημαίας, ἐπὶ δὲ ταύταις τὰς τῶν πριγκίπων, τελευταίας δ' ἐπέστησε κατόπιν τὰς τῶν τριαρίων. (6) Τῶν δ' ἱππέων τοὺς μὲν Ἰταλικοὺς ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἔθηκε, τοὺς δὲ Νομάδας καὶ Μασσανάσσην ἐπὶ τὸ λαιόν. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Σύφακα καὶ τὸν Ἀσδρούβαν τοὺς μὲν Κελτίβηρας μέσους ἔταξαν ἀντίους ταῖς τῶν Ῥωμαίων σπείραις, τοὺς δὲ Νομάδας ἐξ εὐωνύμου, τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκ τῶν δεξιῶν. (8) Ἅμα δὲ τῷ γενέσθαι τὴν πρώτην ἔφοδον, εὐθέως οἱ μὲν Νομάδες ἐνέκλιναν τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππεῖς, οἵ τε Καρχηδόνιοι τοὺς περὶ τὸν Μασσανάσσην, ἅτε πλεονάκις προηττημένοι ταῖς ψυχαῖς. (9) Οἱ δὲ Κελτίβηρες ἐμάχοντο γενναίως, συστάντες τοῖς Ῥωμαίοις. Οὔτε γὰρ φεύγοντες ἐλπίδα σωτηρίας εἶχον, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τόπων, οὔτε ζωγρείᾳ κρατηθέντες, διὰ τὴν ἀθεσίαν τὴν εἰς τὸν Πόπλιον. (10) Οὐδὲν γὰρ πολέμιον πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἀδίκως ἐφαίνοντο καὶ παρασπόνδως ἥκειν κατὰ Ῥωμαίων συμμαχήσοντες τοῖς Καρχηδονίοις. (11) ἀλλ' ἅμα τῷ κλῖναι τοὺς ἀπὸ τῶν κεράτων, ταχέως κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν πριγκίπων καὶ τριαρίων, αὐτοῦ κατεκόπησαν πάντες, πλὴν τελέως ὀλίγων. (12) Οἱ μὲν οὖν Κελτίβηρες τοῦτον τὸν τρόπον ἀπώλοντο, μεγάλην καὶ ὅλην παρασχόμενοι χρείαν τοῖς Καρχηδονίοις, οὐ μόνον κατὰ τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φυγήν. (13) Εἰ μὴ γὰρ τοῦτ' ἐμπόδιον ἐγένετο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλ' εὐθέως ἐκ ποδὸς ἠκολούθησαν τοῖς φεύγουσι, παν-

Celtiberi quoque non mediocri spe Carthaginienses implebant; quorum non quatuor, sed decem advenisse millia nunciabatur; eos porro animos in prœlia ipsos afferre, id genus armorum, nemo ut vim ipsorum possit sustinere. (8) Ad hanc famam sermonesque vulgo per plebem sparsos erecti Pœni, duplo animosiores evasere ad prodeundum rursus in loca aperta. (9) Trigesimo denique die in Magnis, ita vocant, campis castra fecerunt, conjuncti Numidis et Celtiberis, non minus triginta in universum millia hominum.

VIII. Cujus rei nuncius postquam in castra Romana est perlatus, protinus Scipio ad educendas legiones se comparavit. Ubi igitur Uticam obsidentibus et classis præfectis de iis, quæ fieri vellet, edixisset; cum reliquo omni exercitu, sine ullis impedimentis, ire ad hostes pergit. (2) Quintis castris ad Magnos campos est perventum, unde non longe hostes aberant. Primo die in tumulo, triginta ferme stadia distante a Punicis castris, consedit. (3) Postero die in campos e tumulo degressus, equitatu hosti objecto, intra septimum ab hostibus stadium castra locavit. (4) Per insequens deinde biduum quum ibidem utrique mansissent, ac levibus prœliis sese invicem lacessissent; quarto die, destinato utrimque eductis copiis, in aciem descensum est. (5) Publius in acie instruenda Romanæ militiæ consuetudinem simpliciter servans, in prima acie signa hastatorum locavit, deinde principum, postremos omnium in subsidiis triarios. (6) Equitatum Italicum a dextro cornu, ab lævo Numidas Massanissamque constituit. (7) Syphax et Asdrubal, Numidis in sinistro locatis, Carthaginiensibus in dextro, Celtiberos in mediam aciem ex adverso manipulorum Romanorum receperunt. (8) Ita instructi concurrunt. Primo autem impetu Numidæ ab Italicis equitibus pelluntur, Carthaginienses a Massanissa, utpote qui animos tot prioribus cladibus fractos habebant. (9) Celtiberi vero, cum Romanis congressi, fortiter dimicabant; quod nec in fuga salus ulla ostendebatur, locis ignotis, neque spes veniæ a Scipione erat, si vivi caperentur, propter perfidiam, qua in ipsum erant usi. (10) Nam quum hostile nihil ab eo, res in Hispania gerente, passi essent, nefarie violata fide mercenariis armis oppugnatum Romanos pro Carthaginiensibus venisse existimabantur. (11) Ceterum nudata utrimque cornibus acie, circumfusis undique principibus et triariis, omnes, paucis admodum exceptis, in ipso pugnæ loco sunt cæsi. (12) Atque ita quidem Celtiberi perierunt, quorum opera maximo Carthaginiensibus fuit usui, non solum in pugna, verum etiam in fuga. (13) Nam si Romanorum impetum nihil Celtiberi essent remorati, atque illi statim Pœnos fugientes e vestigio essent

τελέως ἂν ὀλίγοι ἔφυγον τῶν ὑπεναντίων. (14) Νῦν δὲ περὶ τούτους γενομένης ἐπιστάσεως, οἵ τε περὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν ἱππέων ἀσφαλῶς ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν, οἵ τε περὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετὰ τῶν διασωζομένων εἰς τὴν Καρχηδόνα.

IX. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, ἐπεὶ τὰ σκῦλα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐτρεπεῖς ἔθετο, συγκαλέσας τὸ συνέδριον, ἐβουλεύετο περὶ τῶν ἑξῆς, τί δέον ἦν ποιεῖν. (2) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, τὸν μὲν στρατηγὸν Πόπλιον καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως μένειν, ἐπιπορευόμενον τὰς πόλεις· τὸν δὲ Λαίλιον καὶ τὸν Μασσανάσσην, λαβόντας τούς τε Νομάδας καὶ μέρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Σύφακα, καὶ μὴ δοῦναι χρόνον εἰς ἐπίστασιν καὶ παρασκευήν. (3) Οὗτοι μέν, ταῦτα βουλευσάμενοι, διεχωρίσθησαν, οἱ μὲν ἐπὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν προειρημένων στρατιωτῶν, ὁ δὲ στρατηγὸς ἐπὶ τὰς πόλεις. (4) Ὧν αἱ μὲν ἐθελοντὶ προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις, διὰ τὸν φόβον· ἃς δὲ πολιορκῶν, ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος ᾕρει. (5) Πάντα δ' ἦν οἰκεῖα μεταβολῆς τὰ κατὰ τὴν χώραν, ἅτε συνεχῶς ἐγκείμενα ταῖς κακοπαθείαις καὶ ταῖς εἰσφοραῖς, διὰ τὸ πολυχρονίους γεγονέναι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πολέμους. (6) Ἐν δὲ τῇ Καρχηδόνι μεγάλης καὶ πρότερον ὑπαρχούσης ἀκαταστασίας, ἔτι μείζω τότε συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ταραχήν, ὡς ἂν ἐκ δευτέρου τηλικαύτῃ πληγῇ περιπεπτωκότων ἤδη, καὶ ἀπειπόντων τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. (7) Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρωδέστατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν συμβούλων, ταῖς μὲν ναυσὶν ἐκέλευον ἤδη πλεῖν ἐπὶ τοὺς τὴν Ἰτύκην πολιορκοῦντας, καὶ τήν τε πολιορκίαν πειρᾶσθαι λύειν, καὶ ναυμαχεῖν τοῖς ὑπεναντίοις, ἀπαρασκεύοις οὖσι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος· (8) ἐπί τε τὸν Ἀννίβαν πέμπειν ἠξίουν, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ποιησαμένους ἐξελέγχειν καὶ ταύτην τὴν ἐλπίδα· μεγάλας γὰρ ἀμφοτέραις εἶναι ταῖς ἐπιβολαῖς ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἀφορμὰς πρὸς σωτηρίαν. (9) Τινὲς δὲ ταύτας μὲν ἔφασαν μηκέτι φέρειν τοὺς καιρούς, τὴν δὲ πόλιν ὀχυροῦν, καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς πολιορκίαν· πολλὰς γὰρ δώσειν ἀφορμὰς τὸ αὐτόματον, ἂν ὁμονοῶσιν. (10) Ἅμα δὲ βουλεύεσθαι περὶ διαλύσεως καὶ συνθηκῶν παρῄνουν, ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἂν λύσιν ποιήσαιντο τῶν ἐνεστώτων κακῶν. (11) Γενομένων δὲ καὶ πλειόνων λόγων περὶ ταῦτα, πάσας ἐκύρωσαν ἅμα τὰς γνώμας.

X. Κριθέντων δὲ τούτων, οἱ μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν μέλλοντες πλεῖν εὐθέως ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προῆγον ἐπὶ θάλατταν, ὁ δὲ ναύαρχος ἐπὶ τὰς ναῦς· οἱ δὲ λοιποὶ περί τε τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἀσφαλείας προενοοῦντο, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐβουλεύοντο συνεχῶς. (2) Καὶ ὁ Πόπλιος, καταγέμοντος ἤδη τοῦ στρατοπέδου τῆς λείας, διὰ τὸ μηδένα ἀντιπράττειν, ἀλλὰ πάντας εἴκειν ταῖς ἐπιβολαῖς, ἔκρινε, τὸ μὲν τῶν λαφύρων πλεῖον εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς παραπέμψαι παρασκευήν· (3) αὐτὸς δὲ τὴν στρατείαν ἀναλαβὼν εὔζωνον, καταλαβέσθαι τὸν ἐπὶ Τύνητι χάρακα, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι

persecuti, pauci omnino ex hostibus manus illorum ef-gissent. (14) Nunc per eam moram, quam isti attulerun et Syphax cum suo equitatu sine discrimine in regnum se recepit suum, et Asdrubal cum superstitibus Pœnis Carthaginem pervenit.

IX. Romanus imperator, omnibus ordinatis, quæ ad spol et ad captivos spectabant, concilium convocat, et, quid por esset agendum, consultat. (2) Placuit deliberantibus h sententia, ut imperator cum parte exercitus in propinq maneret, oppidaque circumcirca obiret; Lælius vero Massanissa, Numidis assumtis et Romanarum legion parte, Syphacem persequerentur, neque ullam ei ad d berandum de suis rebus et ad vires reparandas tempus c cederent. (3) Hoc inito consilio, in diversa duces s profecti : illi adversus Syphacem cum iis, quos dixim militibus; imperator ad oppida domanda. (4) Et har quidem aliæ præ metu in voluntariam deditionem veneru alias Scipio per vim oppugnavit et primo impetu cepit. Erant sane tunc in Africæ regione omnia ad mutatio prona; quod propter longa et diuturna bella, quæ in Hisp Pœni gesserant, continuis ærumnis et tributorum pe nibus supra modum vexati fuerant populi. (6) Carthagin ro quum jam ante ingentis trepidationis essent plena om major etiam tunc temporis rerum cunctarum perturb est coorta, quum iterato jam tantam cladem essent pessi, et spem omnem, quæ in ipsis esset posita, abj sent. (7) Verumtamen, qui in publico concilio plus sibi esse videri volebant, classem adversus eos, qui cam obsiderent, mitti jubebant; ut et obsidionem, si posset, solverent, et navali prœlio cum hostibus, parte imparatis, decertarent. (8) Ad Hannibalem qu iidem legatos decernebant, ut, iis sine ulla mora m hanc quoque spem civitas tentaret. Utrique enim incepto magnas inesse opportunitates ad salutem, ra probabiles suadere. (9) Disputabant alii, in occasion præcipiti nullum amplius ejusmodi consiliis esse locum ipsam urbem esse muniendam, et ad sustinendam ob nem omnia comparanda : multas namque rei bene ge occasiones fortunam, si concordes invicem manerent, fore oblaturam. (10) Simul vero etiam de pace et d deris conditionibus ut deliberaretur, iidem auctores quibus legibus et qua ratione liberari a præsentibus possent. (11) Quibus de rebus quum plures essent sententiæ, omnes simul a concilio sunt probatæ.

X. Atque his ita decretis, qui in Italiam erant profe a curia recta ad mare se contulerunt; qui præerat ad naves. Ceteri vero similiter partim securitati urb spiciebant, partim alia pro se quisque ministeria, si termissione obibant. (2) At Scipio, gravem jam exercitum trahens, quod nemo illi resisteret, sed e ceptis omnes concederent, partem prædæ majorem in castra, ubi apparatus erant militares, decrevit mitte (3) Ipse cum expedito jam exercitu ad munitionem pandam Tuneti imminentem contendit, ut in cos

Καρχηδονίοις ἐν συνόψει· μάλιστα γὰρ οὕτως ...ιήσειν ὑπελάμβανε καὶ καταπλήξειν αὐτούς. (4) ... μὲν οὖν Καρχηδόνιοι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας τά τε ...ώματα καὶ τὰς σιταρχίας ἑτοίμας ἔχοντες ἐν ταῖς ...ιν, ἐγίγνοντο πρὸς ἀναγωγῇ καὶ τοῖς προκειμένοις· ... Πόπλιος ἧκε πρὸς τὸν Τύνητα, καὶ, φυγόντων ...φόδων αὐτοῦ τῶν παραφυλαττόντων, κατέλαβε ...τόπον. (5) Ὁ δὲ Τύνης ἀπέχει μὲν τῆς Καρχη-...ς ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους, ἔστι δὲ σύνοπτος ...ν ἐξ ὅλης τῆς πόλεως, διαφέρει δ' ὀχυρότητι καὶ ...ῃ καὶ χειροποιήτῳ, καθάπερ καὶ πρότερον ἡμῖν ... (6) Τῶν δὲ Ῥωμαίων ἄρτι κατεστρατοπε-...ων, ἀνήγοντο ταῖς ναυσὶν οἱ Καρχηδόνιοι, ποι-... τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ἰτύκην. (7) Ὁ δὲ Πόπλιος, ... τὸν ἀνάπλουν τῶν ὑπεναντίων, καὶ δεδιὼς, μή ... τὸ σφέτερον αὐτῶν ναυτικὸν συμβῇ, διεταράσ-..., πάντων ἀνυπονοήτως διακειμένων καὶ ἀπαρα-...ς πρὸς τὸ μέλλον. (8) Αὖθις δ' ἐκ μεταβολῆς ...στρατοπεδεύσας, ἠπείγετο βοηθήσων τοῖς ἰδίοις .... (9) Καταλαβὼν δὲ τὰς καταφράκτους ναῦς, ... μὲν τὰς ἐξαιρέσεις καὶ προσαγωγὰς τῶν ὀργάνων, ...όλου πρὸς πολιορκίαν, εὖ καὶ δεόντως ἐξηρτυ-..., πρὸς δὲ ναυμαχίαν ἥκιστα παρεσκευασμένας, ... τῶν ὑπεναντίων στόλον, ἐξ ὅλου τοῦ χειμῶνος ... τοῦτο κατηρτισμένον· (10) τὸ μὲν ἀντανά-... καὶ ναυμαχεῖν ἀπογνοὺς, συνορμίσας δὲ τὰς ...ράκτους νῆας, περιέστησε ταύταις τὰς φορτηγοὺς ...ς καὶ τέτταρας τὸ βάθος· (11) κἄπειτα καθε-...ς τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰς κεραίας, ἔζευξε τούτοις ...βιαίως. * * *

(Suidas in Κεραία et in Ὑπηρετικοῖς.)

... Βραχὺ διάστημα ποιῶν, ὥστε ὑπηρετικοῖς ἐκ-...ἀνασθαι καὶ διαπλεῖν.

Carthaginiensium signa constitueret; ratus, hoc pacto plurimum illis se timoris atque terroris incussurum. (4) Post dies paucos, ubi jam Pœni naves suas defensoribus et remigio atque commeatu instruxissent, ad deducendas naves ipsi quidem se accinxerunt, et ad ea, quæ modo dicebamus, exsequenda; Publius vero Tunetem ducit, eumque locum, relictum fuga custodum, occupat. (5) Tunes Carthagine abest stadia ferme CXX, locus cum operibus, tum suapte natura, sicut jam ante ostendimus, tutus, quique ex omni fere parte Carthaginis potest conspici. (6) Vix dum satis eo loci Romanus consederat, cum Carthaginienses sublatis ancoris classe Uticam petere aggrediuntur. (7) Quam eorum molitionem conspicatus Scipio, conturbari animus illi cœpit, metu ne quid ea res detrimenti Romanæ classi importaret, nemine ibi quidquam hostilis suspicante, et rebus omnibus ad imminens certamen imparatis. (8) Igitur motis rursus castris, retro converso agmine ad ferendam suis opem accurrit. (9) Ubi quum naves rostratas offendisset ad erigendas quidem admovendasque machinas, et omnino ad obsidionis usus rite ac convenienter comparatas, ad prœlium vero navale minime omnium accommodatas, quum et contrario in eum usum per totam hiemem classis hostilis fuisset aptata; (10) dannata spe prodeundi in altum, et cum hostibus classe decertandi, rostratas naves subduxit, et onerariarum triplicem aut etiam quadruplicem ordinem eis circumdedit. (11) Deinde demissis malis atque antennis, firmiter his naves colligavit. * * *

(12) (Sub ipsis pontibus) intervalla fecit, quo procurrere speculatoriæ naves in hostem, ac tuto recipi possent.

II. — PTOLEMÆUS PHILOPATOR, REX ÆGYPTI.

(Athenæus Deipnosoph. lib. VI, cap. 13.)

Πολύβιος ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ φησὶ, Ἀγα-...ς τοῦ Οἰνάνθης υἱοῦ, ἑταίρου δὲ τοῦ Φιλοπάτο-...λέως, κόλακα γενέσθαι Φίλωνα.

XI. Polybius libro XIV scribit, Agathocli, Œnanthes filio, Philopatoris regis sodali, assentatorem fuisse Philonem.

(Idem lib. XIII, cap. 5.)

Πολύβιος, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῶν Ἱστο-... Κλεινοῦς, φησὶ, τῆς οἰνοχοούσης αὐτῷ [Πτολε-... τῷ Φιλαδέλφῳ] εἰκόνας πολλὰς ἀνακεῖσθαι κατὰ ...ξάνδρειαν μονοχίτωνας, καὶ ῥυτὸν ἐχούσας ἐν ...ρσίν. (3) Αἱ δὲ κάλλισται τῶν οἰκιῶν, φησὶν, ...ρτίου, καὶ Μνησίδος, καὶ Ποθεινῆς προσαγορεύ-... (4) Καίτοι Μνῆσις μὲν ἦν αὐλητρὶς, καὶ ... Μύρτιον δὲ μία τῶν ἀποδεδειγμένων καὶ ...δεικτηριάδων. (5) Τοῦ δὲ Φιλοπάτορος βασι-... Πτολεμαίου οὐκ Ἀγαθόκλεια ἡ ἑταίρα ἐκράτει, ... πᾶσαν ἀνατρέψασα τὴν βασιλείαν;

(2) Polybius Historiarum libro XIV scribit, Cleinûs, quæ illi (Ptolemæo Philadelpho) a poculis fuit, statuas Alexandriæ multas erectas, indutas simplici tunica, et poculum in manibus tenentes. (3) Splendidissimæ autem domus ait, nonne Myrtii aut Mnesidis aut Potheines appellatione insigniuntur? (4) Quamquam fuerunt tibicinæ Mnesis et Potheine, Myrtium vero una ex publice constitutis prostibulis. (5) Philopator vero Ptolemœus rex nonne sub potestate atque imperio Agathocleæ fuit meretricis, quæ etiam totum regnum ejus evertit?

ἔννοιαν λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σφαλῆναι πάλιν. (13) Οὗ συμβάντος, ποίους ἐπικαλέσεσθε, ἔφη, θεούς; ποίοις δὲ χρώμενοι λόγοις τὸν ἐκ τῶν κρατούντων ἔλεον ἐπισπάσεσθε πρὸς τὰς ἑαυτῶν συμφοράς; (14) Πάσης εἰκὸς ὑμᾶς ἐλπίδος ἀποκλεισθήσεσθαι, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ παρ' ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἀθεσίαν καὶ τὴν ἀβουλίαν.

II. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις, τοιαῦτα διαλεχθέντες, ἀνεχώρησαν. (2) Τῶν δὲ Καρχηδονίων ὀλίγοι μὲν ἦσαν οἱ συναινοῦντες, μὴ παραβαίνειν τὰς ὁμολογίας· οἱ δὲ πλείους καὶ τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν βουλευομένων βαρέως μὲν ἔφερον τὰς ἐν ταῖς συνθήκαις ἐπιταγάς, δυσχερῶς δ' ἀνείχοντο τὴν τῶν πρεσβευτῶν παῤῥησίαν, πρὸς δὲ τούτοις οὐχ οἷοί τ' ἦσαν προέσθαι τὰ κατηγμένα πλοῖα, καὶ τὰς ἐκ τούτων χορηγίας. (3) Τὸ δὲ συνέχον, οὐ μικράς, ἀλλὰ μεγάλας εἶχον ἐλπίδας, νικήσειν διὰ τῶν περὶ τὸν Ἀννίβαν. (4) Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἔδοξε, τοὺς πρέσβεις ἀναποκρίτους ἐξαποστέλλειν· τῶν δὲ πολιτευομένων οἷς ἦν προκείμενον, ἐκ παντὸς τρόπου συγχέαι πάλιν τὸν πόλεμον, οὗτοι συνεδρεύσαντες μηχανῶνταί τι τοιοῦτον. (5) Ἔφασαν, δεῖν πρόνοιαν ποιήσασθαι τῶν πρεσβευτῶν, ἵνα μετ' ἀσφαλείας ἀνακομισθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. (6) Καὶ παραυτίκα τούτοις μὲν ἡτοίμαζον δύο τριήρεις παραπόμπους· πρὸς δὲ τὸν ναύαρχον Ἀσδρούβαν διεπέμψαντο, παρακαλοῦντες, ἑτοιμάσαι πλοῖα μὴ μακρὰν τῆς τῶν Ῥωμαίων παρεμβολῆς, ἵν', ἐπειδὰν αἱ παραπέμπουσαι νῆες ἀπολείπωσι τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαναχθέντα ταῦτα καταποντίσῃ τοὺς πρεσβευτάς· (7) ἐφώρμει γὰρ αὐτοῖς τὸ ναυτικὸν κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἰτύκης ἐγκειμένους τόπους. (8) Οὗτοι μὲν οὖν, ταῦτα διαταξάμενοι πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, ἐξέπεμπον τοὺς Ῥωμαίους, ἐντειλάμενοι τοῖς ἐπὶ τῶν τριήρων, ὡς ἐὰν παραλλάξωσι τὸν Μάκραν ποταμόν, αὖθις ἀπολιπόντας ἀποπλεῖν ἐν τῷ ὅρῳ τοὺς πρεσβευτάς. (9) Καὶ γὰρ ἦν ἐκ τούτων τῶν τόπων συνορᾷν ἤδη τὴν τῶν ὑπεναντίων παρεμβολήν. (10) Οἱ δὲ παραπέμποντες, ἐπεὶ κατὰ τὸ συνταχθὲν παρήλλαξαν τὸν ποταμόν, ἀσπασάμενοι τοὺς Ῥωμαίους, αὖθις ἐπανέπλεον. (11) Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεύκιον ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑφεωρῶντο δεινόν· νομίσαντες δέ, τοὺς παραπέμποντας δι' ὀλιγωρίαν αὐτοὺς προαπολιπεῖν, ἐπὶ ποσὸν ἐδυσχέραινον. (12) Ἅμα δὲ τῷ μονωθέντας αὐτοὺς πλεῖν, ἐπανάγονται τρισὶ τριήρεσιν ἐξ ὑποβολῆς οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ παραβαλόντες τῇ Ῥωμαϊκῇ πεντήρει, τρῶσαι μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, ὑποχωρούσης τῆς νεώς, οὐδὲ τοῦ καταστρώματος ἐπιβῆναι, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς ἄνδρας· (13) ἐκ παραβολῆς δὲ καὶ πέριξ προσμαχόμενοι, κατετίτρωσκον τοὺς ἐπιβάτας, καὶ διέφθειρον πολλοὺς αὐτῶν· (14) ἕως οὗ κατιδόντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς προνομεύοντας τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας παραβοηθοῦντας ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, ἐξέβαλον τὴν ναῦν εἰς τὴν γῆν. (15) Τῶν μὲν οὖν ἐπιβατῶν οἱ πλεῖστοι διεφθάρησαν· οἱ δὲ πρεσβευταὶ παραδόξως ἐξεσώθησαν.

illud cogitare, vinci denuo vos posse. (13) Quod si a dat, quos opem poscetis deos? quibus verbis victores venietis, ut illos ad vestrarum calamitatum commiser nem adducatis? (14) Merito sane vobis, quæ vestra levitas atque imprudentia, spes omnes et divinæ et hum opis fuerint præclusæ.

II. Hæc legati quum dixissent, curia excesserunt. Carthaginiensium pauci omnino fuere, qui fœderis serv essent auctores. Pars major eorum, qui rempublicam rebant, quique intererant concilio, et impositas leges ditionibus pacis gravabantur, et dicendi libertatem R norum legatorum iniquo ferebant animo : ad hæc, u ductas in portum onerarias et commeatus, qui in eis e dimitterent de manibus, non poterant adduci. (3) vero caput continebat causæ : non levem aliquam, s gentem spem habebant per Hannibalem vincendi. (4 tur multitudini placebat ut sine responso legati dimitt tur. At principes civitatis, quibus erat propositum bellum iterum accenderent, miscere omnia, in unum gregati, dolum hujusmodi commoliuntur. (5) Secu Romanorum legatorum prospiciendum dixerunt, ut a castra tuto revehantur : (6) ac statim duas iis tri præpararunt, quæ ipsos prosequerentur. Ad Asdru vero imperatorem Pœnum miserunt, qui cum ipso ag ut non procul a Romanis castris milites in navibus t paratos, qui legatos populi Romani, simul ac a prose ipsos præsidio fuerint relicti, invadant, eosque subme (7) Classis namque Punica in locis ad Uticam promine stationem habebat. (8) Et hi quidem, datis in han tentiam mandatis ad Asdrubalem, Romanos dimi præfectisque triremium præcipiunt, ut, postquam [*sive* Bagradæ] fluminis ostium superaverint, deducto nus legatos ibi relinquant, et Carthaginem redeant nam ex eo loco hostium castra jam conspici poterant. Qui prosequebantur, simul ac prædictum amnem su rant, pro eo ut jussi fuerant, Romanis vale dicunt, e vela vertunt. (11) Offendit nonnihil ea res Lucium ros legatos; non quo mali quidquam suspicarent quod incuria et contemtu deducentium fieri putarent, tius, quam conveniret, ab iis relinquerentur. (12) ubi soli jam Romani cœperunt navigare; subito Ca nienses tribus triremibus ex insidiis in eos invehun Romanam quinqueremem sunt aggressi. Quam etsi ferire celeritate subterlabentem non potuerunt, neq bulatum ejus insilire, militibus, qui ibi stabant, eos repellentibus; (13) tamen cominus commissa et omni ex parte impetu facto, vulneribus defenso cerunt, multosque eorum interemerunt : (14) do mani, suos, e castris in oram pabulatum egress sibi ferendæ gratia ad littus accurrentes conspicati, in terram ejecerunt. (15) Periit propugnatorum p xima, legati præter spem opinionemque evaserunt.

III. Γενομένων δὲ τούτων, αὖθις ὁ πόλεμος ἄλλην ἀρχὴν εἰλήφει βαρυτέραν τῆς πρόσθεν καὶ δυσμενικωτέραν. (2) Οἵ τε γὰρ Ῥωμαῖοι, δοκοῦντες παρεσπονδῆσθαι, φιλοτίμως διέκειντο πρὸς τὸ περιγενέσθαι τῶν Καρχηδονίων· οἵ τε Καρχηδόνιοι, συνιδόντες σφίσι τὰ πεπραγμένα, πρὸς πᾶν ἑτοίμως εἶχον, πρὸς τὸ μὴ τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριοι γενηθῆναι. (3) Τοιαύτης δὲ τῆς ἐξ ἀμφοῖν παραστάσεως ὑπαρχούσης, προφανὲς ἦν, ὅτι δεήσει μάχῃ κρίνεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων. (4) Ἐξ οὗ συνέβαινε, μὴ μόνον τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην πάντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Σικελίαν καὶ Σαρδόνα μετεώρους εἶναι καὶ περισπᾶσθαι ταῖς διανοίαις, καραδοκοῦντας τὸ συμβησόμενον. (5) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἀννίβας, ἐλλείπων τοῖς ἱππικοῖς, διέπεμπε πρός τινα Νομάδα Τυχαῖον, ὃς ἦν μὲν οἰκεῖος Σύφακος, ἱππεῖς δὲ μαχιμωτάτους ἔχειν ἐδόκει τῶν κατὰ τὴν Λιβύην· (6) παρακαλῶν αὐτὸν, βοηθεῖν καὶ συνεπιλαμβάνεσθαι τοῦ καιροῦ, σαφῶς γινώσκοντα, ὅτι, Καρχηδονίων κρατησάντων, δύναται διαφυλάττειν τὴν ἀρχὴν, Ῥωμαίων δ' ἐκνικησάντων, καὶ τῷ βίῳ κινδυνεύσει διὰ τὴν Μασσανάσσου φιλαρχίαν. (7) Ὃς οὖν πεισθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, ἧκε μετὰ δισχιλίων ἱππέων πρὸς τὸν Ἀννίβαν.

IV. Πόπλιος δὲ, τὰ περὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν ἀσφαλισάμενος, καὶ καταλιπὼν Βαίβιον ἀντιστράτηγον, αὐτὸς μὲν ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις· (2) οὐκέτι παραλαμβάνων εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἐθελοντὶ σφᾶς ἐγχειρίζοντας, ἀλλὰ μετὰ βίας ἀνδραποδιζόμενος, καὶ φανερὰν ποιῶν τὴν ὀργὴν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς πολεμίους διὰ τὴν Καρχηδονίων παρασπόνδησιν· (3) πρὸς δὲ Μασσανάσσην διεπέμπετο συνεχῶς, ἀποδηλῶν αὐτῷ, ὃν τρόπον παραβεβηκότες εἶεν οἱ Φοίνικες τὰς σπονδάς· καὶ παρακαλῶν, ἀθροίζειν ὡς πλείστην δύναμιν, καὶ συνάπτειν αὐτὸν κατὰ σπουδήν. (4) Ὁ γὰρ Μασσανάσσης ἅμα τῷ γενέσθαι τὰς συνθήκας, καθάπερ εἶπον πρότερον, εὐθέως ἀφώρμησε μετὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, προσλαβὼν δέκα σημαίας Ῥωμαϊκὰς ἱππέων καὶ πεζῶν, καὶ πρεσβευτὰς παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, χάριν τοῦ μὴ μόνον τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Σύφακος προσκατακτήσασθαι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικουρίας. Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. (5) Συνέβη δὲ καὶ τοὺς ἐκ Ῥώμης πρεσβευτὰς περὶ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς εἰς τὸν ναυτικὸν χάρακα τὸν τῶν Ῥωμαίων καταπλεῦσαι. (6) Τοὺς μὲν οὖν παρ' αὐτῶν ὁ Βαίβιος παραχρῆμα πρὸς τὸν Πόπλιον ἐξέπεμψε, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων παρακατεῖχε, τά τε λοιπὰ δυσθύμως διακειμένους, καὶ νομίζοντας ἐν τοῖς μεγίστοις εἶναι κινδύνοις. (7) Πυθόμενοι γὰρ τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἀσέβειαν πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις, πρόδηλον ἐδόκουν εἶναι σφίσι τὴν ἐκ τούτων τιμωρίαν. (8) Ὁ δὲ Πόπλιος, διακούσας τῶν παραγεγονότων, ὅτι προθύμως ἥ τε σύγκλητος ὅ τε δῆμος προσδέξαιντο τὰς γενομένας δι' αὐτοῦ συνθήκας πρὸς Καρχηδονίους, καὶ διότι πρὸς πᾶν τὸ παρακαλού-

III. His ita factis, novum belli principium exstitit, et quidem gravius quam ante, atque ex acrioribus odiis. (2) Nam et Romani, quod fidem sibi violatam dicerent, omne studium atque operam, ut Carthaginienses devincerent, adhibuerunt: et Carthaginienses, sceleris quod admiserant sibi conscii, quidvis facere aut pati erant parati, quo ne in potestatem hostium venirent. (3) Quum igitur utriusque populi hic esset impetus et ardor animi, nemo erat, qui dubitaret, fore opus, ut tam vehemens disceptatio ferro cerneretur. (4) Quæ res faciebat, ut non solum Italiæ populi et Africæ, verum etiam Hispaniæ, Siciliæ, et Sardiniæ, in spem rerum novarum erigerentur, et ad exspectationem rerum futurarum intenti, ancipites cogitationes animis agitarent. (5) Eodem tempore Hannibal, qui equitatu deficiebatur, ad Numidam Tychæum, e Syphacis familiaribus, et qui unus ex omnibus Afris aptissimos ad pugnam equos habere perhibebatur, legatos misit, (6) qui auxilium ab eo peterent, rogarentque, ut præsentem occasionem ne dimitteret; verum ita sibi persuaderet, stare suum imperium ita demum posse, si penes Carthaginienses victoria stetisset; sin Romani vicissent, etiam de vita ipsum, propter Massanissæ cupiditatem dominandi, periclitaturum. (7) Hac cohortatione inductus Tychæus, cum duobus millibus equitum ad Hannibalem venit.

IV. Publius ubi securitati classis prospexisset, Bæbium summæ rei præfectum vicem suam in castris relinquens, ipse cum exercitu profectus, quacumque incederet, urbes aggrediebatur: (2) non jam, ut ante, voluntate sua dedentes se in fidem recipiens, sed per vim expugnans, et sub jugum omnes mittens; quanta in hostes incitatus esset ira propter Carthaginiensium perfidiam, præ se ferens. (3) Identidem ad Massanissam nuncios subinde mittebat, significans, quo pacto scelere Pœnorum ruptæ essent induciæ; hortansque, ut coacto quanto maximo posset exercitu ipse ad se propere veniret. (4) Massanissa namque statim post pactas inducias, quod ante ostendimus, ab exercitu Romano cum suis copiis discesserat, signaque etiam decem qua equitum qua peditum e legionibus Romanis legatosque ab imperatore acceperat, eo consilio ut Romanorum ope adjutus non solum regnum paternum reciperet, sed etiam Syphacis imperium suo adjiceret: quod etiam factum est. (5) Eodem quoque accidit tempore, ut ab Roma legati ad navalia castra Romanorum appellerent. (6) Bæbius igitur, Romanis ad imperatorem extemplo missis, Carthaginienses legatos penes se detinuit, qui et aliis curis anxii erant, et in summis periculis sese versari existimabant. (7) Audito enim scelere in Romanos legatos admisso, quo sese Carthaginienses impiaverant, ne dubitandum quidem illis videbatur, Romanos hanc immanitatem in se ulturos. (8) Scipio, ut ab iis, qui venerant, accepit, senatum populumque Romanum pacis a se pactæ cum Carthaginiensibus conditiones magno cum studio probasse, et ad omnia, quæ postulasset, faciles

μενον ἑτοίμως ἔχοιεν, ἐπὶ μὲν τούτοις ἔχαιρε μεγάλως· (9) τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων προσέταξε τῷ Βαιβίῳ μετὰ πάσης φιλανθρωπίας ἀποπέμπειν εἰς τὴν οἰκείαν· πάνυ καλῶς βουλευσάμενος, ὥς γέ μοι δοκεῖ, καὶ φρονίμως. (10) Θεωρῶν γὰρ τὴν σφετέραν πατρίδα περὶ πλείστου ποιουμένην τὴν περὶ τοὺς πρεσβευτὰς πίστιν, ἐσκοπεῖτο, παρ' αὑτῷ συλλογιζόμενος, οὐχ οὕτω τί δέον παθεῖν Καρχηδονίους, ὡς τί δέον ἦν πρᾶξαι Ῥωμαίους. (11) Διὸ παρακατασχὼν τὸν ἴδιον θυμὸν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι πικρίαν, ἐπειράθη διαφυλάξαι, κατὰ τὴν παροιμίαν, πατέρων εὖ κείμενα ἔργα. (12) Τοιγαροῦν καὶ τοὺς ἐν τῇ Καρχηδόνι πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς, καὶ τὸν Ἀννίβαν αὐτὸν, ὑπερθέμενος τῇ καλοκαγαθίᾳ τὴν ἐκείνων ἄνοιαν.

V. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, θεωροῦντες τὰς πόλεις ἐκπορθουμένας, ἔπεμπον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, δεόμενοι μὴ μέλλειν, ἀλλὰ προσπελάζειν τοῖς πολεμίοις, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ μάχης. (2) Ὁ δὲ, διακούσας, τοῖς μὲν παροῦσιν ἀπεκρίθη τἄλλα σκοπεῖν, περὶ δὲ τούτου ῥᾳθυμεῖν· διαλήψεται γὰρ τὸν καιρὸν αὐτός. (3) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἀδρύμητα τόπων, προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. Αὕτη δ' ἔστι πόλις, ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. (4) Κἀκεῖθεν ἐξέπεμψε τρεῖς κατασκόπους, βουλόμενος ἐπιγνῶναι, ποῦ στρατοπεδεύουσι, καὶ πῶς χειρίζεται τὰ κατὰ τὰς παρεμβολάς. (5) Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Πόπλιος, ἐπαναχθέντων ὡς αὐτὸν τῶν κατασκόπων, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ κολάζειν τοὺς ἑαλωκότας, καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τοὐναντίον, συστήσας αὐτοῖς χιλίαρχον, ἐπέταξε, πάντα καθαρίως ὑποδεῖξαι τὰ κατὰ τὴν παρεμβολήν. (6) Γενομένου δὲ τούτου, προσεπύθετο τῶν ἀνθρώπων, εἰ πάντα φιλοτίμως αὐτοῖς ὑποδέδειχεν ὁ συσταθείς. (7) Τῶν δὲ φησάντων, δοὺς ἐφόδια καὶ παραπομπὴν ἐξαπέστειλε, προστάξας, ἐπιμελῶς Ἀννίβᾳ διασαφεῖν περὶ τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς. (8) Ὧν παραγενηθέντων, θαυμάσας ὁ Ἀννίβας τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τόλμαν τἀνδρὸς, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς ὁρμὴν ἔπεσε τοῦ βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ. (9) Κρίνας δὲ τοῦτο, διεπέμψατο κήρυκα, φάσκων βούλεσθαι κοινολογηθῆναι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων. (10) Ὁ δὲ Πόπλιος, ἀκούσας ταῦτα τοῦ κήρυκος, συγκατετίθετο τοῖς παρακαλουμένοις· ἔφη δὲ, πέμψειν πρὸς αὐτὸν, διασαφῶν, ἐπειδὰν μέλλῃ συμπορεύεσθαι, τὸν τόπον καὶ τὸν καιρόν. (11) Ταῦτα μὲν οὖν ἀκούσας ὁ κῆρυξ, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. (12) Τῇ δ' ἐπαύριον ἧκε Μασσανάσσης, ἔχων πεζοὺς μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ περὶ τετρακισχιλίους. (13) Ὃν ἀποδεξάμενος ὁ Πόπλιος φιλανθρώπως, καὶ συγχαρεὶς ἐπὶ τῷ πάντας ὑπηκόους πεποιῆσθαι τοὺς πρότερον Σύφακι πειθομένους, ἀνέζευξε· (14) καὶ παραγενηθεὶς πρὸς πόλιν Μάργαρον, κατεστρατοπέδευσε, πρός τε τὰ ἄλλα τόπον εὐφυῆ καταλαβόμενος, καὶ τὴν ὑδρείαν ἐντὸς βέλους ποιησάμενος.

se præbuisse, eo nuncio vehementer lætatus, (9) Ba mandavit, ut Carthaginiensium legatis nullum non hu nitatis comitatisque genus exhiberet, eosque Carthagi dimitteret. (10) Ac mihi videtur Scipio, qui sciret, p lum Romanum nihil habere antiquius fide erga legatos pientissimo ac prudentissimo consilio hoc fecisse, qui, eam apud se reputans, non tam cogitavit, quid digni es pati Carthaginienses, quam Romanis quid facere conv ret. (11) Is igitur, iracundiæ suæ moderatus et cupidi qua flagrabat, scelus admissum ulciscendi, conatus ut veteri verbo dicitur, majorum præclara exempla t (12) Itaque et eorum, qui Carthagine erant, et ipsius nibalis, quorum amentiam virtute et probitate sua su verat, mirum in modum hoc facinore infregit animos.

5. Carthaginienses enimvero, cum vident urbes et omni clade belli affici, ad Hannibalem mittunt, moram omnem ut tollat, hostibus appropinquet, atque cum iis decernat. (2) Quæ ille mandata ut accepit, ii advenerant, respondit: ceteris rebus ipsi prospiciant hoc quidem non laborent: tempus enim agendi quod neat, de eo se ipsum apud se statuturum. (3) Post paucos motis castris e locis circa Adrumetum, pergi et circa Zamam oppidum castra locavit, quod quinqu rum itinere occasum versus ab Carthagine abest. (4) tres speculatores ab eo missi, quorum opera cognosc ubi Scipio castra metaretur et quo pacto cuncta in administrarentur. (5) Qui ad Romanum imperatorem essent deducti, tantum abfuit, ut de captis supplicium meret, quod facere alii solent, ut contra e tribunis m un[illegible]eis attribuerit, jussum, omnia ipsis bona fide [illegible]e, quæ essent in castris. (6) Quod ubi factum er iisdem percunctatus est, satisne accurate omnia ipsis disset is, qui comes eis fuerat datus? (7) Quumque sent speculatores, ita esse factum; viatico donatos, qui prosequerentur, retro ad Hannibalem dimisit, juss ut cuncta Hannibali, quæ sibi accidissent, aut quæ vissent, diligenter renunciarent. (8) Post reditum latorum Hannibal, magnitudinem animi et fiduciam pionis demirans, impetum nescio quomodo sumsit c colloquendi. (9) Deinde, ut sedit ejus animo hæc s tia, præconem ad Scipionem misit, qui diceret, velle s ipso de summa rerum colloqui. (10) Publius, audit conis nuncio, potestatem ejus, quod postulabat, Præ cit, missurum etiam se ad illum dixit, qui locum et t indicaret, ubi convenire Hannibalem constituisset. His auditis in castra Punica redit præco. (12) Po ejus diei Massanissa cum sex millibus peditum, qu equitum, venit. (13) Quem ubi comiter excepisset S gratulatus ei, quod populos omnes, qui Syphaci pr ruerant, sui juris fecisset, castra inde movit. (14) V est ad Margarum, [*sive* Naragaram] urbem, ibi Scipi sedit, capto loco cum ad cetera opportuno, tum quod tio intra teli conjectum erat.

VI. Κἀντεῦθεν ἐξέπεμψε πρὸς τὸν τῶν Καρχηδο-ν στρατηγόν, φάσκων, ἕτοιμος εἶναι συμπορεύεσθαι ς αὐτὸν εἰς λόγους. (2) Ὧν ἀκούσας Ἀννίβας, ἀνέξε, καὶ συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον ἀπέχειν τριάτα σταδίων, κατεστρατοπέδευσε πρός τινα λόφον, ὃς μὲν λοιπὰ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν ὀρθῶς ἔχειν, τὴν δ' ὑδρείαν ἀποτέρω μικρὸν εἶχε· καὶ πολλὴν πωρίαν ὑπέμενον οἱ στρατιῶται περὶ τοῦτο τὸ μέ-ς. (3) Κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ἡμέραν προῆλθον ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ἀμφότεροι μετ' ὀλίγων ἱππέων· κἄτα χωρισθέντες ἀπὸ τούτων, αὐτοὶ συνῆλθον εἰς τὸ ον, ἔχοντες ἑρμηνέα μεθ' ἑαυτῶν. (4) Δεξιωσάμε-ς δὲ πρῶτος Ἀννίβας, ἤρξατο λέγειν· ὡς « Ἐβούλετο ν ἄν, μήτε Ῥωμαίους ἐπιθυμῆσαι μηδέποτε μηδενὸς ἐκτὸς Ἰταλίας, μήτε Καρχηδονίους τῶν ἐκτὸς Λι-ς. (5) Ἀμφοτέροις γὰρ εἶναι ταύτας καλλίστας τείας, καὶ συλλήβδην ὡσανεὶ περιωρισμένας ὑπὸ φύσεως. (6) Ἐπεὶ δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν κατὰ ελίαν ἀμφισβητήσαντες ἐξεπολεμήσαμεν ἀλλήλους, τὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὑπὲρ τῶν κατ' Ἰβηρίαν, τὸ δὲ ς, ὑπὸ τῆς τύχης ἀπονουθετούμενοι, μέχρι τούτου βεβήκαμεν, ὥστε καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους ς κεκινδυνευκέναι, τοὺς δ' ἀκμὴν ἔτι καὶ νῦν κιν-ειν· (7) λοιπόν ἐστιν, εἴ πως δυνάμεθα, δι' αὑ-, παραιτησάμενοι τοὺς θεούς, διαλύσασθαι τὴν ἐνε-ῶσαν φιλοτιμίαν. (8) Ἐγὼ μὲν οὖν ἕτοιμός εἰμι, ῖραν εἰληφέναι δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὡς με-κός ἐστιν ἡ τύχη, καὶ παρὰ μικρὸν εἰς ἑκάτερα ῖ μεγάλας ῥοπάς, καθαπερεὶ νηπίοις παισὶ χρω-η.

VII. « Σὲ δ' ἀγωνιῶ, Πόπλιε, λίαν, ἔφη, καὶ ν εἶναι κομιδῇ, καὶ διὰ τὸ πάντα σοι κατὰ λόγον ρηκέναι, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ τὰ κατὰ Λιβύην, καὶ μηδέπω μέχρι γε τοῦ νῦν εἰς τὴν τῆς ς ἐμπεπτωκέναι παλινρύμην, μή ποτε οὐ πεισθῇς ταῦτα τοῖς ἐμοῖς λόγοις, καίπερ οὖσι πιστοῖς. (2) ει δ' ἀφ' ἑνὸς τῶν λόγων τὰ πράγματα, μὴ τὰ προγεγονότων, ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτούς. (3) τοιγαροῦν Ἀννίβας ἐκεῖνος, ὃς μετὰ τὴν ἐν Κάν-μάχην σχεδὸν ἁπάσης Ἰταλίας ἐγκρατὴς γενόμενος, μετά τινα χρόνον ἧκον πρὸς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, στρατοπεδεύσας ἐν τετταράκοντα σταδίοις, ἐβου-μην ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τοῦ τῆς ὑμετέρας πατρίδος ἐδά-, πῶς ἐστι χρηστέον· (4) ὃς νῦν ἐν Λιβύῃ πάρειμι σέ, Ῥωμαῖον ὄντα, περί τε τῆς ἐμαυτοῦ καὶ τῶν δονίων σωτηρίας κοινολογησόμενος. (5) Εἰς ἃ οντα παρακαλῶ σε, μὴ μέγα φρονεῖν, ἀλλ' ἀνθρω-βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων· τοῦτο δ' ἐστί, ν ἀγαθῶν ἀεὶ τὸ μέγιστον, τῶν δὲ κακῶν τοὐλά-αἱρεῖσθαι. (6) Τίς οὖν ἂν ἕλοιτο νοῦν ἔχων πρὸς οῦτον ὁρμᾷν κίνδυνον, οἷος σοὶ νῦν ἐνέστηκεν; ἐν ᾧ σας μέν, οὔτε τῇ σαυτοῦ δόξῃ μέγα τι προσθήσεις, τῇ τῆς πατρίδος· ἡττηθεὶς δέ, πάντα τὰ πρὸ τούτου καὶ καλὰ δι' αὐτὸν ἄρδην ἀναιρήσεις. (7) Τί οὖν

VI. Eo ex loco nuncium ad Carthaginiensem imperatorem misit, paratum se esse significans ad conveniendum ipsum colloquii causa. (2) Hannibal, eo accepto nuncio, castra movet. Postquam propius ventum, ut jam triginta non amplius stadia in medio essent, in tumulo Pœnus consedit, commodo alioquin ad institutum negotium, nisi quod longinquioris paulo aquationis erat, ita ut ejus milites in aquando laboris plurimum sustinerent. (3) Postero die imperatores ambo e suis castris, equitibus paucis comitati, progrediuntur : deinde soli, submotis comitibus, cum singulis interpretibus in medium procedunt. (4) Tum Hannibal prior, post salutationem, ita cœpit loqui : « Si jam esset integrum, optaturum se fore, ut neque Romani quidquam umquam eorum, quæ sunt extra Italiam, concupissent; neque Carthaginienses eorum, quæ extra Africam. (5) Utriusque enim populi hæc propria esse, eaque pulcherrima imperia, denique a natura ipsa suis finibus quasi circumscripta. (6) Nunc, quoniam de Sicilia primo disceptantes bellum inter nos gessimus, deinde autem de Hispaniæ possessione, ac tandem, bonam nobis mentem fortuna corrumpente, eo usque sumus progressi, ut de patrio etiam solo vos sitis periclitati, hi vero etiam nunc cum maxime periclitentur; (7) illud jam superest, ut, si qua ratione possumus, iram deorum deprecati, tantæ huic pervicaciæ per nos ipsi finem imponamus. (8) Equidem igitur, ipsa edoctus experientia, quam mutabilis res sit fortuna, quam sæpe rei minimæ interventu magna in utramvis partem momenta faciat, dum mortales non secus ac pueros infantes ludibrio habet, ad quieta consilia sum paratus.

VII. De te vero, P. Corneli, vehementer sum anxius, inquit, et sollicitus, ne forte, sive quia juvenis es admodum, sive quia ex animi sententia semper omnia tibi successere, cum in Hispania, tum in Africa, neque umquam adhuc quidem fortunæ retro ruentis periculum fecisti, verbis meis, quamvis dignis fide, parum tamen fidei habeas. (2) Quin tu potius considera mihi ex uno, quod jam dicam, cujusmodi sit rerum humanarum conditio : neque ego de eorum, qui olim fuerunt, rebus loquor; verum de iis, quæ nobis ipsis contigerunt. (3) Nempe Hannibal ego ille sum, qui post Cannensem pugnam universæ propemodum potitus Italiæ, aliquanto post tempore Romam ipsam petii, et, quum millia passuum quinque ab urbe consedissem, de vobis et de patriæ vestræ solo quid mihi statuendum esset, deliberabam : (4) qui nunc in Africa ad te, virum Romanum, accessi, de mea et populi Carthaginiensis salute tecum acturus. (5) Te igitur hortor, Publi, ut, hæc intuens, spiritus magnos nimis ne geras; sed in deliberando de rebus præsentibus humanæ sortis memorem te probes : id autem est, ut bonorum maximum, malorum minimum eligas. (6) Enimvero quis compos mentis discrimen tantum adire velit, quantum tibi nunc imminet? in quo si victor discesseris; neque tuam tibi, neque patriæ gloriam multum sane amplificaveris : sin victus fueris, tot ante parta decora, tot præclare facta ipse per te funditus evertes. (7) Sed quorsum tandem omnis hæc mea spectat oratio?

ἐστιν, ὃ προτίθεμαι, τέλος τῶν νῦν λόγων; (8) Πάντα, περὶ ὧν πρότερον ἠμφισβητήσαμεν, Ῥωμαίων ὑπάρχειν· ταῦτα δ' ἦν Σικελία, Σαρδὼ, τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν· καὶ μηδέποτε Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ὑπὲρ τούτων ἀντᾶραι πόλεμον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας νήσους, ὅσαι μεταξὺ κεῖνται τῆς Ἰταλίας καὶ Λιβύης, Ῥωμαίων ὑπάρχειν. (9) Ταύτας γὰρ πέπεισμαι τὰς συνθήκας καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλεστάτας μὲν εἶναι Καρχηδονίοις, ἐνδοξοτάτας δὲ σοὶ καὶ πᾶσι Ῥωμαίοις. »

VIII. Ἀννίβας μὲν οὖν ταῦτ' εἶπεν. Ὁ δὲ Πόπλιος, ὑπολαβών· « Οὔτε τοῦ περὶ Σικελίας, ἔφη, πολέμου Ῥωμαίους, οὔτε τοῦ περὶ τῆς Ἰβηρίας αἰτίους γεγονέναι, Καρχηδονίους δὲ προφανῶς· (2) ὑπὲρ ὧν κάλλιστα γινώσκειν αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν· μάρτυρας δὲ καὶ τοὺς θεοὺς γεγονέναι τούτων, περιθέντας τὸ κράτος οὐ τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων, ἀλλὰ τοῖς ἀμυνομένοις. (3) Βλέπειν δὲ καὶ τὰ τῆς τύχης οὐδενὸς ἧττον, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων στοχάζεσθαι κατὰ δύναμιν. (4) Ἀλλ', εἰ μὲν πρὸ τοῦ τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν εἰς Λιβύην αὐτὸς ἐξ Ἰταλίας ἐκχωρήσας προύτεινες τὰς διαλύσεις ταύτας, οὐκ ἂν οἴομαί σε διαψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος. (5) Ἐπεὶ δὲ σὺ μὲν ἄκων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπηλλάγης, ἡμεῖς δὲ, διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην, τῶν ὑπαίθρων ἐκρατήσαμεν, δῆλον, ὡς μεγάλην εἴληφε τὰ πράγματα παραλλαγήν. (6) Τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ἤλθομεν ἐπὶ τί μέρος; (7) Ἡττηθέντων καὶ δεηθέντων τῶν παρὰ σοῦ πολιτῶν, ἐθέμεθα συνθήκας ἐγγράπτους, ἐν αἷς ἦν, πρὸς τοῖς ὑπὸ σοῦ νῦν προτεινομένοις, τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδοῦναι χωρὶς λύτρων Καρχηδονίους, τῶν πλοίων τῶν καταφράκτων παραχωρῆσαι, πεντακισχίλια τάλαντα προσενεγκεῖν, ὅμηρα δοῦναι περὶ τούτων. (8) Ταῦτ' ἦν, ἃ συνεθέμεθα πρὸς ἀλλήλους· ὑπὲρ τούτων ἐπρεσβεύσαμεν ἀμφότεροι πρός τε τὴν σύγκλητον τὴν ἡμετέραν, καὶ πρὸς τὸν δῆμον· ἡμεῖς μὲν ὁμολογοῦντες εὐδοκεῖν τοῖς γεγραμμένοις, Καρχηδόνιοι δὲ δεόμενοι τούτων τυχεῖν. (9) Ἐπείσθη τὸ συνέδριον τούτοις, ὁ δὲ δῆμος συγκατήνεσε. Τυχόντες ὧν ἠξίουν, ἠθέτησαν ταῦτα Καρχηδόνιοι, παρασπονδήσαντες ἡμᾶς. (10) Τί λείπεται ποιεῖν; Σὺ, τὴν ἐμὴν χώραν μεταλαβὼν, εἰπόν. (11) Ἀφελεῖν τὰ βαρύτατα τῶν ὑποκειμένων ἐπιταγμάτων; Ἵνα, μὴ, λαβόντες ἆθλα τῆς παρανομίας, δεῖν· ἀλλ' ἵνα, τυχόντες ὧν ἀξιοῦσι, χάριν ὀφείλωσιν ἡμῖν; (12) Ἀλλὰ νῦν, μεθ' ἱκετηρίας τυχόντες ὧν παρεκάλουν, ὅτι βραχείας ἐλπίδος ἐπελάβοντο τῆς κατὰ σὲ, παρὰ πόδας ὡς ἐχθροῖς ἡμῖν κέχρηνται καὶ πολεμίοις. (13) Ἐν οἷς, βαρυτέρου μέν τινος προσεπιταχθέντος, δυνατὸν ἀνενεγκεῖν τῷ δήμῳ περὶ διαλύσεως· ὑφαίρεσιν δὲ ποιουμένοις τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲ ἀναφορὰν ἔχει τὸ διαβούλιον. (14) Τί πέρας οὖν πάλιν τῶν ἡμῶν λόγων; Ἢ τὴν ἐπιτροπὴν ὑμᾶς διδόναι περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος, ἢ μαχομένους νικᾶν. »

IX. Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας καὶ Πόπλιος ἐχωρίσθησαν, ἀξύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. (2) Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ

(8) Ut omnia populi Romani sint, de quibus hactenus f
inter nos contentio. Ea autem sunt, Sicilia, Sardini
Hispaniæ provinciæ. Horum nomine adversus Romar
ne bellum umquam Carthaginienses suscipiant. Simili
et ceteræ insulæ, quotquot Italiam et Africam interjace
omnes ut populi sint Romani. (9) Nam equidem per ej
modi conditiones et Carthaginiensium securitati in pos
rum, et gloriæ sive tuæ, sive universi nominis Roma
quam optime fore consultum existimo. »

VIII. Et Hannibal quidem hæc dixit. Cujus sermon
excipiens Scipio : « manifestum dixit esse, Romanos ne
ei bello, quod de Sicilia fuit gestum, præbuisse causa
neque item ei, quod de Hispania. (2) Atque hoc omni
optime scire ipsum Hannibalem : sed et deos immort
omnium, quæ accidissent, testes fuisse, qui decus vi
riæ iis tribuerint, non qui armis injustis priores lacess
rant, sed qui vim vi repellebant. (3) Fortunæ vim
sibi esse notam, quam ulli umquam mortalium : et
manæ infirmitatis habere se rationem, quantam po
maximam. (4) Ceterum pacis hasce leges si tu, inqu
priusquam Romani in Africam trajecissent, ipse It
egressus finibus obtulisses, tua te spes, opinor, nequaq
fefellisset. (5) Nunc, quum ipse quidem invitus Italia
cesseris, nos vero, in Africam transgressi, quidquid
dio est in potestate habeamus, magnam rerum mutatio
esse factam, quis non intelligit? (6) Quod vero om
maximum est : quousque res inter nos devenerit,
(7) Civibus tuis devictis, et pacem petentibus, jam
fœderis erant conscriptæ; in quibus, præter illa qua
nunc offeruntur, hæc amplius continebantur, captivos o
ut sine pretio Carthaginienses redderent, naves rost
ut traderent, talentûm quinque millia ut penderent
staturos se pactis, obsides ut darent. (8) Hæc sun
ibus inter nos convenerat, de quibus utrique per le
C senatu et populo nostræ civitatis egeramus;
equidem hasce nobis non improbari conditiones dice
Carthaginienses vero, easdem ut impetrarent, pr
contenderent. (9) Pactis conditionibus senatus est a
sus; easdem quoque populus ratas esse jussit. Tui
Hannibal, quod postulaverant consecuti, fœderis form
antiquarunt, et fidem nobis datam violarunt. (10)
jam opus est facto? Tu ipse, in meum locum te tr
rens, mihi responde. (11) An gravissima quæque e
quæ per leges pacis tuis imperantur, sunt tollenda? N
non ut, accepto sceleris præmio, doceantur in pos
etiam cum bene de se meritis perfide agere; sed ut
ea quæ petunt, gratiam nobis habeant? (12) At
quæ modo cum vittis et infulis postulaverant, ea
cuti; simul atque exiguam spem aliquam per te sunt
inimicorum atque hostium loco e vestigio habere n
perunt. (13) Quæ cum ita sint : si, præter jam
leges, durius aliquid a nobis imperaretur, fieri poss
de pace denuo referretur ad populum Romanum : sin
de eis, quæ jam convenerant, aliquid detrahatur, n
beratio quidem locum habet, nec referre amplius
(14) Quis igitur nostræ etiam orationis erit finis? Nim
ut vos patriamque vestram fidei nostræ permittati
prœlio dimicantes vincatis. »

IX. Hæc inter se collocuti Hannibal et Scipio,
verbis tentata spe conventionis, ad suos se receperun
Postero die prima statim luce copias ambo eduxer

τὰς δυνάμεις ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ συνίσταντο τὸν ἀγῶνα, Καρχηδόνιοι μὲν ὑπὲρ τῆς σφετέρας σωτηρίας καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην πραγμάτων, Ῥωμαῖοι δὲ περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας. (3) Ἐφ' ἃ τίς οὐκ ἂν ἐπιστήσας συμπαθὴς γένοιτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν; (4) Οὔτε γὰρ δυνάμεις πολεμικωτέρας, οὔθ' ἡγεμόνας ἐπιτυχεστέρους τούτων, καὶ μᾶλλον ἀθλητὰς γεγονότας τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων, εὕροι τις ἂν ἑτέρους, οὐδὲ μὴν ἆθλα μείζω τὴν τύχην ἐκτεθεικυῖαν τοῖς ἀγωνιζομένοις, τῶν τότε προκειμένων. (5) Οὐ γὰρ τῆς Λιβύης αὐτῆς, οὐδὲ τῆς Εὐρώπης ἔμελλον κυριεύειν οἱ τῇ μάχῃ κρατήσαντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ὅσα νῦν πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἱστορίαν. Ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι μετ' ὀλίγον. (6) Πλὴν ὁ μὲν Πόπλιος ἔθηκε τὰς τάξεις τῶν ἰδίων δυνάμεων τὸν τρόπον τοῦτον. (7) Πρῶτον μὲν τοὺς ἀστάτους καὶ τὰς τούτων σημαίας ἐν διαστήμασιν· ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς πρίγκιπας, τιθεὶς τὰς σπείρας, οὐ κατὰ τὸ τῶν πρώτων σημαιῶν διάστημα, καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ κατ' ἀλλήλους ἐν ἀποστάσει, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐλεφάντων· τελευταίους δ' ἐπέστησε τοὺς τριαρίους. (8) Ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων ἔταξε κατὰ μὲν τὸ λαιὸν Γάϊον Λαίλιον, ἔχοντα τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππέας, κατὰ δὲ τὸ δεξιὸν μέρος Μασσανάσσην μετὰ πάντων τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ταττομένων Νομάδων. (9) Τὰ δὲ διαστήματα τῶν πρώτων σημαιῶν ἀνεπλήρωσε ταῖς τῶν γροσφομάχων σπείραις, παραγγείλας τούτοις προκινδυνεύειν· (10) ἐὰν δὲ ἐκβιάζωνται, καὶ κατὰ τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἀποχωρεῖν, τοὺς μὲν καταταχοῦντας, διὰ τῶν ἐπ' εὐθείας διαστημάτων εἰς τοὐπίσω τῆς ὅλης δυνάμεως, τοὺς δὲ περικαταλαμβανομένους εἰς τὰ πλάγια παρίστασθαι διαστήματα κατὰ τὰς σπείρας.

X. Ταῦτα δ' ἑτοιμασάμενος, ἐπεπορεύετο παρακαλῶν τὰς δυνάμεις, βραχέως μέν, οἰκείως δὲ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως. (2) Ἠξίου γὰρ « μνημονεύοντας τῶν προγεγονότων ἀγώνων, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίνεσθαι, σφῶν καὶ τῆς πατρίδος ἀξίους, καὶ λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι, κρατήσαντες μὲν τῶν ἐχθρῶν, οὐ μόνον τῶν ἐν Λιβύῃ πραγμάτων ἔσονται κύριοι βεβαίως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης οἰκουμένης τὴν ἡγεμονίαν καὶ δυναστείαν ἀδήριτον αὐτοῖς τε καὶ τῇ πατρίδι περιποιήσουσιν· (3) ἐὰν δ' ὡς ἄλλως ἐκβῇ τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον, οἱ μὲν ἀποθανόντες εὐγενῶς ἐν τῇ μάχῃ κάλλιστον ἐντάφιον ἕξουσι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον, οἱ δὲ διαφυγόντες, αἴσχιστον καὶ ἐλεεινότατον τὸν ἐπίλοιπον βίον. (4) Ἀσφάλειαν γὰρ τοῖς φυγοῦσιν οὐδεὶς δυνατὸς περιποιῆσαι τόπος τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ· πεσοῦσι δ' ὑπὸ τὰς τῶν Καρχηδονίων χεῖρας, οὐκ ἄδηλα εἶναι τὰ συμβησόμενα τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις· ὧν, ἔφη, μηδενὶ γένοιτο πεῖραν ὑμῶν λαβεῖν. (5) Τῆς δ' οὖν τύχης ἡμῖν τὰ μέγιστα τῶν ἄθλων εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ἐκτεθεικυίας, πῶς οὐκ ἂν εἴημεν ἀγενέστατοι, καὶ συλλήβδην ἀφρονέστατοι πάντων, εἰ, παρέντες τὰ κάλλιστα

prœlio decertarunt : Carthaginienses quidem, de sua salute et rebus Africæ; Romani vero, de orbis terrarum dominatione atque imperio. (3) Quis autem ista secum animo reputare queat, ut non rei tantæ narratione afficiatur? (4) Nam neque exercitus bellicosiores, neque imperatores feliciores, aut qui in bellicis certaminibus magis fuissent exercitati, temere aliquis inveniat, neque ubi majora certantibus præmia fortuna proposuisset, quam illa, quæ erant tunc proposita. (5) Non enim Africam dumtaxat vel Europam in potestate sua erant habituri, qui victores ab ea pugna discessissent; verum et ceteras quoque orbis terrarum partes, quotquot hactenus in notitiam hominum venerunt. Quod quidem non multo post fieri contigit. (6) Ceterum copiarum suarum ordines ita tum Scipio disposuit. (7) Primum hastatos eorumque manipulos per intervalla : horum a tergo principes locavit, positis eorum manipulis non ex adverso interstitiorum, quæ intererant inter hastatorum manipulos, sicut mos est Romanorum; sed alios post alios in eadem serie, ex aliquo intervallo, propter multitudinem elephantorum, quos Pœni habebant. Ultimos, in extrema acie, triarios constituit. (8) Ab lævo cornu C. Lælium cum Italico equitatu, ab dextro Massanissam cum omnibus suis Numidis opposuit. (9) Vias patentes inter manipulos antesignanorum complevit velitum manipulis, dato præcepto, ut ante alios pugnam committerent : (10) sin autem hostium vim aut elephantorum impetum sustinere non possent, retro pedem ut referrent; qui quidem celeritate pedum confiderent, per vias rectas inter manipulos patentes, pone aciem universam; qui vero occuparentur a belluis, in dextram sinistramve iis sese applicarent intervallis, quæ essent inter signa.

X. His ita ordinatis, quaqua incederet per aciem, suos adhortabatur; paucis ille quidem, sed ad præsens discrimen apte et convenienter. (2) Petebat enim a militibus suis, ut « memores pugnarum quas ante pugnassent, viros se præstarent, priore sua virtute et Romano dignos nomine : ponerentque sibi illud ob oculos, se, victis eo prælio hostibus, non Africæ tantum possessionem firmam obtenturos; sed etiam reliqui orbis terrarum imperium ac dominationem sibi et patriæ suæ sine ulla controversia quæsituros. (3) Sin de exitu certaminis secus eveniret, cogitarent, eos, qui inter dimicandum diem clauderent ultimum, loco sepulcralis ornamenti, atque ejus pulcherrimi, relaturos hoc decus, quod pro patria mortem oppetierint; qui periculum declinassent, vitam deinceps omnem acturos et turpissimam et miserrimam. (4) Eis enim, qui fugerint, nullum esse tota Africa locum, qui securitatem possit præstare : iis vero, qui in Pœnorum manus inciderint, quæ sint eventura, non esse obscurum recta ratione rem putantibus. Quæ superi, inquit, a vobis omnibus avertant! (5) Quum igitur fortuna in utramvis partem præmia nobis proposuerit omnium maxima : quid causæ dicemus, cur non ignavissimi mortalium, atque, ut omnia verbo complectar, stultissimi

δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ συνέχεαν ἐπιπεσόντες τὰς τῶν ἀστάτων σημαίας. Οἱ δὲ τῶν πριγκίπων ἡγεμόνες, συνθεασάμενοι τὸ γεγονὸς, ἐπέστησαν τὰς αὐτῶν τάξεις. (8) Τῶν δὲ μισθοφόρων καὶ τῶν Καρχηδονίων τὸ πλεῖστον μέρος τὸ μὲν ὑφ' αὑτῶν, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ἀστάτων αὐτοῦ κατεκόπη. (9) Τοὺς δὲ διασωζομένους καὶ φεύγοντας οὐκ εἴασε καταμιγῆναι ταῖς δυνάμεσιν Ἀννίβας, ἀλλὰ προβαλέσθαι παραγγείλας τοῖς ἐπιστάταις, ἐκώλυσε μὴ παραδέξασθαι τοὺς ἐγγίζοντας. (10) Ὅθεν ἠναγκάσθησαν οὗτοι μὲν ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὰ κέρατα καὶ τὰς ἐκ τούτων εὐρυχωρίας.

XIV. Γενομένου δὲ τοῦ μεταξὺ τόπου τῶν καταλειπομένων στρατοπέδων πλήρους αἵματος, φόνου, νεκρῶν, πολλὴν ἀπορίαν παρεῖχε τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ τὸ τῆς τροπῆς ἐμπόδιον. (2) Ὅ τε γὰρ τῶν νεκρῶν ὄλισθος, ὡς ἂν αἱμοφύρτων καὶ σωρηδὸν πεπτωκότων, ἥ τε τῶν χύδην ἐῤῥιμμένων ὅπλων ὁμοῦ τοῖς πτώμασιν ἀλογία, δυσχερῆ τὴν δίοδον ἔμελλε ποιήσειν τοῖς ἐν τάξει διαπορευομένοις. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς μὲν τραυματίας εἰς τοὐπίσω τῆς παρατάξεως κομισάμενος, τοὺς δ' ἐπιδιώκοντας τῶν ἀστάτων ἀνακαλεσάμενος διὰ τῆς σάλπιγγος, τοὺς μὲν αὐτοῦ πρὸ τῆς μάχης κατὰ μέσους τοὺς πολεμίους ἐπέστησε· (4) τοὺς δὲ πρίγκιπας καὶ τριαρίους πυκνώσας ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας, προάγειν παρήγγειλε διὰ τῶν νεκρῶν. (5) Ἐπειδὴ δ' ὑπερβάντες ἐξ ἴσου τοῖς ἀστάτοις ἐγένοντο, συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις μετὰ τῆς μεγίστης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. (6) Ὄντων δὲ καὶ τῷ πλήθει καὶ τοῖς φρονήμασι καὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς καθοπλισμοῖς παραπλησίων ἀμφοτέρων, ἄκριτον ἐπὶ πολὺ συνέβαινε γενέσθαι τὴν μάχην· ἐν αὐταῖς ταῖς χώραις ἐναποθνησκόντων τῶν ἀνδρῶν διὰ φιλοτιμίαν· (7) ἕως οἱ περὶ τὸν Μασσανάσσην καὶ Λαίλιον, ἀπὸ τοῦ διώγματος τῶν ἱππέων ἀνακάμπτοντες, καὶ δαιμονίως εἰς δέοντα καιρὸν συνῆψαν. (8) Ὧν προσπεσόντων τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν κατόπιν, οἱ μὲν πλεῖστοι κατεκόπησαν ἐν τῇ τάξει· τῶν δὲ πρὸς φυγὴν ὁρμησάντων ὀλίγοι μὲν τελέως διέφυγον, ἅτε τῶν ἱππέων ἐν χερσὶν ὄντων, καὶ τῶν τόπων ἐπιπέδων ὑπαρχόντων. (9) Ἔπεσον δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων ὑπὲρ τοὺς χιλίους πεντακοσίους, τῶν δὲ Καρχηδονίων ὑπὲρ δισμυρίους, αἰχμάλωτοι δ' ἑάλωσαν οὐ πολὺ τούτων ἐλάττους.

XV. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ πᾶσι γενομένη μάχη, καὶ τὰ ὅλα κρίνασα Ῥωμαίοις διὰ τῶν προειρημένων ἡγεμόνων, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. (2) Μετὰ δὲ τὴν μάχην Πόπλιος μὲν, ἐπακολουθήσας, καὶ διαρπάσας τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. (3) Ἀννίβας δὲ, μετ' ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν, εἰς Ἀδρύμητα διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγὸν καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. (4) Πρῶτον μὲν γὰρ, εἰς λόγους συνελθὼν, ἐπειράθη δι' αὐτοῦ λύσιν ποιήσασθαι τῶν ἐνεστώτων. (5) Τοῦτο δ' ἐστὶ τοῦ

rum conturbarunt. Quod ut animadversum est a princ
pum centurionibus, suos hi manipulos illis opposuerun
(8) Ita pars maxima cum mercenariorum, tum Carthaginie
sium, partim mutuis invicem vulneribus, partim ab hast
tis cæsa, eo loco periit. (9) Eos, qui cædi superfuerant
fugiebant, in suam aciem misceri non est passus Hannib
sed proximos a fronte ordines hastas prætendere juben
ne appropinquantes admitterentur, prohibuit; (10) ita
cornua et utrimque patentes campos petere sint coacti.

XIV. Quum vero esset omne spatium inter reliqu
acies cruore, cæde ac vulneribus refertum; e parta j
victoria oriens impedimentum magna difficultate Roman
imperatorem afficiebat. (2) Nam et labes sanguinis m
tuorum, cruore respersorum, et qui acervatim alius su
alium ceciderant, ad hæc arma passim disjecta, et cum
sis cadaveribus temere jacentia, aciei sub signis et ordin
procedenti viam difficilem præbebant. (3) Scipio tam
sauciis pone ultimam aciem subductis, et eis ex hast
qui hostem insequebantur, per tubicines revocatis, i
quidem hastatos, ibidem ante locum, ubi edita erat pu
stare jussos, mediæ Pœnorum aciei opposuit; (4) pri
pes vero triariosque densare ordines, et per strages mo
rum pergere ad utrumque cornu jubet. (5) Qui, supe
viæ impedimentis, ubi frontem æquatam cum hastatis
cerunt, ingenti ardore et alacritate animorum acies a
concurrerunt. (6) Quæ et numero, et animis, et vi
atque armatura pares inter se quum essent; in ipso ves
præ obstinatione morientibus qui confligebant, diu p
neutro inclinata stetit: (7) donec Massanissa et Læliu
persecutione equitum revertentes, sane quam in tem
et divinitus advenerunt. (8) Quibus aciem Hanniba
tergo invadentibus, plerique Pœnorum in suis statio
sunt trucidati: paucique omnino eorum, qui se in p
conjecerant, effugerunt, cum ad manus essent equite
loca plana essent. (9) Ceciderunt Romanorum am
mille quingenti; Carthaginiensium supra viginti m
capti haud multo pauciores.

XV. Hunc habuit exitum ultima illa pugna, per præd
imperatores commissa, quæ orbis imperium Romani
judicavit. (2) A prœlio P. Cornelius, postquam aliqua
hostem esset insecutus, et Pœnorum castra diripuisse
sua mox castra est reversus. (3) Hannibal, cum equi
paucis se recipiens, continuis itineribus Adrumetum ta
evasit; omnia in prœlio expertus, quæ a bono imper
et magno rerum usu prædito poterant præstari. (4)
mum enim, cum Scipione in colloquium congressus, t
concordiam sua opera res deduceretur, laboravit. (5)
quidem consilium ejus viri est, qui rei bene gerend

πεπιστευκότος τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ καὶ ἀπιστοῦντος τῇ τύχῃ, καὶ προορωμένου τὰ περὶ τὰς μάχας ἐκβαίνοντα παράλογα. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα συγκαταστὰς εἰς τὸν κίνδυνον, οὕτως ἐχρήσατο τοῖς πράγμασιν, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι, βέλτιον πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶνα συστήσασθαι παραπλησίῳ καθοπλισμῷ χρώμενον, οὗ τότε συνεστήσατο Ἀννίβας. (7) Οὔσης γὰρ δυσδιασπάστου τῆς Ῥωμαίων τάξεως καὶ δυνάμεως, τὸν ἄνδρα συνέβη καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρη μάχεσθαι πρὸς πάσας τὰς ἐπιφανείας διὰ τῆς μιᾶς ἐκτάξεως, ἀεὶ τῶν ἔγγιστα τῷ δεινῷ σημαιῶν συνεπιστρεφουσῶν πρὸς τὸ δεόμενον. (8) Ἔτι δὲ τοῦ καθοπλισμοῦ σκέπην καὶ θράσος παρασκευάζοντος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ θυρεοῦ, καὶ τὴν τῆς μαχαίρας ὑπομονὴν τῶν πληγῶν, δύσμαχοι γίγνονται καὶ δυσκαταγώνιστοι διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.

XVI. Ἀλλ' ὅμως πρὸς ἕκαστα τούτων οὕτως ἐνδεχομένως Ἀννίβας ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἡρμόσατο παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. (2) Τό μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος ἐξ αὐτῆς παρεσκευάσατο, καὶ τότε προεβάλλετο, χάριν τοῦ συνταράξαι καὶ διασπάσαι τὰς τάξεις τῶν ὑπεναντίων· (3) τοὺς δὲ μισθοφόρους προέταξε, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἔθηκε μετὰ τούτους, ἕνεκα τοῦ προεκλῦσαι μὲν τῷ κόπῳ τὰ σώματα τῶν πολεμίων, ἀχρειῶσαι δὲ τὰς ἀκμὰς τῶν μαχαιρῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν φονευομένων, ἀναγκάσαι δὲ τοὺς Καρχηδονίους, μέσους ὄντας, μένειν καὶ μάχεσθαι κατὰ τὸν ποιητὴν,

Ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζοι.

(4) Τοὺς δὲ μαχιμωτάτους καὶ στασιμωτάτους τῶν ἀνδρῶν ἐν ἀποστάσει παρενέβαλε, χάριν τοῦ προορωμένους ἐκ πολλοῦ τὸ συμβαῖνον, καὶ διαμένοντας ἀκεραίους τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, σὺν καιρῷ χρήσασθαι ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς. (5) Εἰ δὲ, πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας πρὸς τὸ νικᾷν, ἐσφάλη, τὸν πρὸ τούτου χρόνον ἀήττητος ὢν, συγγνώμην δοτέον. (6) Ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταὐτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν· ἔστι δ' ὅτε πάλιν, κατὰ τὴν παροιμίαν,

Ἐσθλὸς ἐὼν, ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν·

ὃ καὶ τότε γεγονέναι περὶ ἐκεῖνον φήσειεν ἄν τις.

XVII. Τὰ γὰρ ὑπεραίροντα τὴν κοινὴν συνήθειαν τῶν παρ' ἐνίοις ἐθισμῶν, ὅταν μὲν αὐτοπαθῶς δόξῃ γίγνεσθαι διὰ τὸ μέγεθος τῶν συμπτωμάτων, ἔλεον ἐκκαλεῖται παρά τοῖς ὁρῶσι καὶ τοῖς ἀκούουσι, καὶ συγκινεῖ ἕκαστον ἡμῶν ὁ ξενισμός· (2) ἐπὰν δὲ φαίνηται τερθρείας χάριν καὶ καθ' ὑπόκρισιν γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἔλεον, ἀλλ' ὀργὴν ἐξεργάζεται καὶ μῖσος. Ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι περὶ τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Καρχηδονίων. (3) Ὁ δὲ Πόπλιος διὰ βραχέων ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτούς· ὡς ἐκείνων μὲν χάριν οὐδὲν ὀφείλουσι ποιεῖν φιλάνθρωπον, ὁμολογούντων αὐτῶν, διότι καὶ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς ἐπενέγκαιεν Ῥωμαίοις παρὰ

tiones providerit, sed simul fortunæ diffidat, et inopinatos atque mirabiles præliorum eventus animo prospiciat. (6) Prælio deinde cum hoste suscepto, ita omnia administravit, ut, qui eodem genere armorum uteretur, certamen cum iis instituere majore arte non potuerit, quam ab Hannibale tum sit factum. (7) Nam licet haud facile solvi divellique Romana acies possit; tamen per unam eamdemque instruendæ aciei rationem, milites et singuli et manipulatim in omnes partes pugnare possunt, et, qua parte imminet periculum, in eam semper partem proximi manipuli sese convertunt. (8) Accedit, quod, genere ipso armorum securitatem et audaciam præbente (nam et scutum magnitudinem habet, et gladius sufferre ictus potest), acerrima propter has causas prœlia cient, et victoriam hostibus difficillime concedunt.

XVI. At Hannibal tamen ad unumquodque horum ita suas copias, quantum ejus fieri poterat, rationes secutus probabiles, accommodaverat e re nata, ut nihil quiret aptius excogitari. (2) Nam et a principio multos sibi comparaverat elephantos, et tunc ante frontem eos collocaverat, ut ordines aciei Romanæ conturbarent et divellerent. (3) Jam mercenarios in prima acie, et proximos his Carthaginienses statuerat; tum ut hostium corpora ante veram pugnam labore fatigaret, præque multitudine eorum, qui occiderentur, arma inimicorum hebetatis mucronibus redderet inutilia : tum ut Carthaginienses stare et pugnare cogeret, in media positos acie;

Ut vel invitus quisque, necessitate adactus, pugnaret;

sicut ait poeta. (4) Pugnacissimos vero suorum et maxime stabiles aliquanto spatio a ceteris separaverat, ut e longinquo prospicientes quid ageretur, et corporibus animisque integri manentes, deinde, ubi foret opportunum, virtute sua uterentur. (5) Quod si, eum, postquam omnia fecit, quæ ad vincendum poterant fieri, spes est frustrata, virum ante eam diem invictum, venia ipsi danda. (6) Nam interdum virorum fortium inceptis fortuna ipsa et casus resistunt Interdum vero id evenit, quod proverbio dici solet, ut

Occurrat forti, qui mage fortis erat.

Quod et tunc Hannibali contigisse aliquis merito dixerit.

XVII. Quæ communem consuetudinem et vulgo receptos apud populum aliquem mores excedunt, ea, quoties ex vero affectu existimantur proficisci propter calamitatum magnitudinem, solent videntium atque audientium misericordiam elicere; nec fere est quisquam nostrum, quem rei novitas non commoveat. (2) At quoties præstigiarum causa et per simulationem ejusmodi aliquid fit, non commiseratio, sed ira et odium sequitur : quod tunc legatis Carthaginiensium accidit. (3) Quos Scipio paucis ita cœpit alloqui : « Ipsorum quidem causa nihil quidquam esse, cur ullam ipsis humanitatem tribuere Romani debeant; quando quidem ipsi fateantur, se et jam inde a principio Romanis contra fœdera

τὰς συνθήκας, ἐξανδραποδισάμενοι τὴν Ζακανθαίων πόλιν, καὶ πρώην παρασπονδήσαιεν, ἀθετήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ τὰς ἐγγράπτους ὁμολογίας· (4) αὐτῶν δὲ χάριν ἔφησε, καὶ τῆς τύχης, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, κεκρίσθαι σφίσι πρᾴως χρῆσθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασι. (5) Φανήσεσθαι δὲ τοῦτο κἀκείνοις ἔφησεν, ἐὰν ὀρθῶς διαλαμβάνωσι περὶ τῶν ἐνεστώτων. Οὐ γὰρ, εἴ τι πάσχειν ἢ ποιεῖν ἢ διδόναι σφίσιν ἐπιταχθήσεται, τοῦτο δεῖν νομίζειν δεινόν· ἀλλ' εἴ τι συγχωρηθήσεται φιλάνθρωπον, τοῦτο μᾶλλον ἡγεῖσθαι παράδοξον, (6) ἐπείπερ ἡ τύχη, παρελομένη τὸν ἔλεον αὐτῶν καὶ τὴν συγγνώμην διὰ τὴν σφετέραν ἀδικίαν, ὑποχειρίους πεποίηκε τοῖς ἐχθροῖς. (7) Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἔλεγε τὰ φιλάνθρωπα τὰ διδόμενα, καὶ πάλιν ἃ δέον ἦν ὑπομένειν αὐτούς.

XVIII. Ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν προτεινομένων ταῦτα. « Πόλεις ἔχειν κατὰ Λιβύην, ἃς καὶ πρότερον « εἶχον ἢ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἐξενεγκεῖν Ῥωμαίοις, « καὶ χώραν, ἣν καὶ τὸ παλαιὸν εἶχον, κτήνη, καὶ σώ« ματα, καὶ τὴν ἄλλην ὕπαρξιν. (2) Ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας « ἐκείνης ἀσινεῖς Καρχηδονίους ὑπάρχειν, ἔθεσι καὶ « νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις, ἀφρουρήτους ὄντας. » (3) Ταῦτα μὲν οὖν ἦν τὰ φιλάνθρωπα. Τὰ δ' ἐναντία τούτοις πάλιν· « Τὰ κατὰ τὰς ἀνοχὰς ἀδικήματα γενό« μενα πάντα Καρχηδονίους ἀποκαταστῆσαι Ῥωμαίοις· « τοὺς αἰχμαλώτους καὶ δραπέτας ἐκ παντὸς ἀποδοῦναι « τοῦ χρόνου· τὰ μακρὰ πλοῖα παραδοῦναι πάντα, « πλὴν δέκα τριηρῶν. Ὁμοίως καὶ περὶ τοὺς ἐλέφαν« τας. (4) Πόλεμον μηδενὶ τῶν ἔξω τῆς Λιβύης ἐπι« φέρειν καθόλου, μηδὲ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ, χωρὶς τῆς « Ῥωμαίων γνώμης. (5) Οἰκίας, καὶ χώραν, καὶ πό« λεις, καὶ εἴ τι ἕτερόν ἐστι Μασσανάσσου τοῦ βασι« λέως, ἢ τῶν προγόνων, ἐντὸς τῶν ἀποδειχθησομένων « ὅρων αὐτοῖς, πάντα ἀποδοῦναι Μασσανάσσῃ. (6) « Σιτομετρῆσαί τε τὴν δύναμιν τριμήνου, καὶ μισθο« δοτῆσαι μέχρι ἂν ἐκ Ῥώμης ἀντιφωνηθῇ τι, κατὰ « τὰς συνθήκας. (7) Ἐξενεγκεῖν ἀργυρίου τάλαντα « μύρια Καρχηδονίους ἐν ἔτεσι πεντήκοντα, φέροντας « καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν Εὐβοϊκὰ τάλαντα διακόσια. « (8) Ὁμήρους δοῦναι πίστεως χάριν ἑκατὸν, οὓς ἂν « προγράψῃ τῶν νέων ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, μὴ « νεωτέρους τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν μηδὲ πρεσβυτέρους « τριάκοντα. »

XIX. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ στρατηγὸς εἶπε τῶν Ῥωμαίων τοῖς πρεσβευταῖς· οἱ δ', ἀκούσαντες, ἠπείγοντο καὶ διεσάφουν τοῖς ἐν τῇ πατρίδι. (2) Καθ' ὃν δὴ καιρὸν λέγεται, μέλλοντός τινος τῶν ἐκ τῆς γερουσίας ἀντιλέγειν τοῖς προτεινομένοις, καὶ καταρχομένου, προελθόντα τὸν Ἀννίβαν κατασπάσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ βήματος. (3) Τῶν δὲ λοιπῶν ἐξοργισθέντων, διὰ τὸ παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτὸν τοῦτο πρᾶξαι, πάλιν τὸν Ἀννίβαν ἀναστάντα, φασὶν, ἀγνοεῖν, καὶ συγγνώμην ἔχειν, εἴ τι παρὰ τοὺς ἐθισμοὺς πράττει, γινώσκοντας, ὅτι τὴν μὲν ἔξοδον ἐκ τῆς πατρίδος ἐνναέτης ὢν

bellum intulisse, cum Saguntinorum urbem exciderunt,
nuper fidem violâsse, cum jusjurandum et scripto jam com
prehensas leges pacis antiquarunt. (4) Decrevisse tam
Romanos, tum suamet ipsorum causa, tum propter fort
nam humanarum conditionem, pro sua lenitate et animi m
gnitudine cum ipsis agere. (5) Ac ne ipsos quidem alit
dixit existimaturos, si rerum præsentium statum rec
considerarent. Non enim, si quid aut pati, aut facere, a
dare ipsis fuerit imperatum, durum hoc et grave illis d
bere videri; verum illud potius pro miraculo ipsis fore hab
dum, si quid benignius obtinerent, (6) postquam eos fo
tuna, omni misericordiæ ac veniæ spe destitutos prop
ipsorum perfidiam, in potestatem hostium tradidit. »
Hæc locutus Scipio, tum benigniores conditiones pacis
censuit, tum et alia, quæ ipsos oporteret sufferre.

XVIII. Erant autem latarum conditionum præcipua c
pita hæc. « Quas urbes in Africa prius tenuissent, qu
« ultimum hoc bellum populo Romano intulissent, q
« item agros antea possedissent, quæ pecora, aut quas al
« facultates, ea omnia tenerent. (2) Immunes ab om
« damno hostili Carthaginienses ab eo die essent: suis
« stitutis legibusque viverent, neque ullo præsidio tener
« tur. » (3) Et benigniores quidem conditiones hujusm
erant: duriores contra istæ. « Quæcumque per induc
« Carthaginienses maleficio abstulissent, omnia Roma
« restituerent. Captivos item et fugitivos, sine ulla te
« poris præscriptione, redderent. Naves longas omn
« præter decem triremes, traderent. Eadem lex et de
« phantis ut esset. (4) Bellum extra Africam nemini o
« nino inferrent; ac ne in Africam quidem ulli, nisi ex c
« sensu populi Romani. (5) Quas domos, agros, oppi
« aut quodcumque aliud tenerent, quod Massanissæ fue
« aut majorum ejus, intra fines ipsis demonstrand
« omnia Massanissæ redderent. (6) Frumentum tri
« mensium, stipendiumque exercitui, donec ab Roma
« per conditionibus pacis foret responsum, præstare
« (7) Decem millia talentum argenti intra annos quinq
« ginta solverent, ita ut singulis annis penderent tale
« Euboica ducenta. (8) Obsides fidei causa centum dare
« quos Scipio e Carthaginiensium pube elegisset, ne mi
« res quatuordecim annis, neu triginta annis majores. »

XIX. Hæc Romanus imperator Carthaginiensibus d
legatis: qui iis auditis, quantocius domum reversi, in c
cione rem edunt. (2) Fama est, quum eo tempore quid
e senatorum numero, oblatis pacis conditionibus contr
cere aggrederetur, jamque esset orsus dicere, processi
Hannibalem, et abreptum e superiore loco hominem de
xisse. (3) Deinde ceteris, quod præter consuetudin
liberæ civitatis id fecisset Hannibal, irascentibus, iter
surrexisse Hannibalem, et ignorantia lapsum se dixisse,
gnumque esse, cui veniam tribuerent, si quid præter r
res faciat; memores, novem se annos natum Carthagine e

ποιήσατο, πλείω δὲ τῶν πέντε καὶ τετταράκοντα ἐτῶν γῶν εἰς αὐτὴν ἐπανήκει. (4) Διόπερ ἠξίου, μὴ τοῦτο σκοπεῖν, εἴ τι παραπέπαικε τῆς συνηθείας· πολὺ δὲ μᾶλλον, εἰ τοῖς τῆς πατρίδος πράγμασιν ἀληθινῶς συμπάσχει, διὰ γὰρ ταῦτα καὶ νῦν εἰς τὴν ἀλογίαν ἐμπεπτωκέναι ταύτην. (5) Θαυμαστὸν γὰρ αὐτῷ φαίνεσθαι καὶ τελέως ἐξηλλαγμένον, εἴ τις, ὑπάρχων Καρχηδόνιος, καὶ συνειδὼς τὰ βεβουλευμένα καὶ κοινῇ τῇ πατρίδι καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστοις ἡμῶν κατὰ Ῥωμαίων, οὐ προσκυνεῖ τὴν τύχην, εἰ, γεγονὼς ὑποχείριος, τοιούτων τυγχάνει φιλανθρωπιῶν· (6) οὓς εἴ τις ὀλίγαις πρότερον ἡμέραις ἤρετο, τί ποτ' ἐλπίζουσι πείσεσθαι τὴν πατρίδα, κρατησάντων Ῥωμαίων, οὐδ' ἂν εἰπεῖν οἷοί τ' ἦσαν, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν προφαινομένων αὐτοῖς κακῶν. (7) Διόπερ ἠξίου, καὶ νῦν μηδ' ἐπὶ λόγον ἄγειν, ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν δεξαμένους τὰ προτεινόμενα θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ πάντας εὔχεσθαι, βεβαιῶσαι ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων. (8) Φανέντος δὲ φρονίμως αὐτοῦ καὶ τοῖς καιροῖς οἰκείως συμβουλεύειν, ἔδοξε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας ἐπὶ τοῖς προειρημένοις. (9) Καὶ τὸ μὲν συνέδριον παραυτίκα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπε τοὺς ἀνθομολογησομένους περὶ τούτων.

profectum, quo nunc major annis quinque et quadraginta redierit. (4) Postulare igitur, ne illud respicerent, si quid adversus morem consuetum peccaret; verum illud potius, anne vero affectu patriæ rebus afflictis condolescat: eam siquidem esse causam, cur hoc per imprudentiam admiserit. (5) Sibi namque mirum esse visum, et plane a statu præsenti alienum, si quis civis Carthaginiensis, non ignarus eorum, quæ et publice patria, et privatim singuli civium in Romanos consuluissent, non jam adoraret Fortunam, quod, in eorum potestate positus, conditiones adeo benignas impetret: (6) quum ante paucos dies, si quis cives interrogasset, ubi Romani vicissent, ecquid patriam mali putarent fore passuram, ne dicere quidem sustinuissent, præ immani malorum mole, quæ unicuique ob oculos versata esset. (7) Igitur nunc quoque æquum censere se, ut ne in disceptationem quidem deducerent rem; sed communi sententia oblatas conditiones universi probarent, ac rem sacram diis facerent, cunctique eos venerarentur, ut istas leges fœderis ratas esse populus Romanus juberet. (8) Prudens et temporibus conveniens Hannibalis consilium quum esset visum, placuit, in eas, quæ sunt ante expositæ, conditiones pacem facere. (9) Ac statim a senatu missi sunt legati, qui in propositas leges pacis consentirent.

II. — RES PHILIPPI.

(I.) Excerpt. Antiq. ex lib. XV, cap. 20.

XX. Τοῦτο δὲ τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε, πῶς, ὅτε μὲν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ζῶν οὐ προσεδεῖτο τῆς τούτων ἐπικουρίας, ἕτοιμοι βοηθεῖν ἦσαν· (2) ὅτε δ' ἐκεῖνος μετήλλαξε, καταλιπὼν παιδίον νήπιον, ᾧ κατὰ φύσιν ἀμφοῖν ἐπέβαλλε συσσώζειν τὴν βασιλείαν, τότε παρακαλέσαντες ἀλλήλους ὥρμησαν ἐπὶ τὸ, διελόμενοι τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχὴν, ἐπανελέσθαι τὸν ἀπολελειμμένον· (3) οὐδ' οὖν, καθάπερ οἱ τύραννοι, βραχεῖαν δή τινα προβαλλόμενοι τῆς αἰσχύνης πρόφασιν, ἀλλ' ἐξαυτῆς, ἀνέδην καὶ θηριωδῶς οὕτως, ὥστε προσόφλειν τὸν λεγόμενον τῶν ἰχθύων βίον, ἐν οἷς φάσιν ὁμοφύλοις οὖσι, τὴν τοῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίγνεσθαι καὶ βίον. (4) Ἐξ ὧν τίς οὐκ ἂν, ἐμβλέψας, οἷον εἰς κάτοπτρον, εἰς τὴν συνθήκην ταύτην, αὐτόπτης δόξειε γίγνεσθαι τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἀσεβείας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὠμότητος, ἔτι δὲ τῆς ὑπερβαλλούσης πλεονεξίας τῶν προειρημένων βασιλέων; (5) τίς μὴν ἀλλὰ τίς οὐκ ἂν εἰκότως, τῇ τύχῃ μεμψάμενος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, ἐν τούτοις καταλλαγείη, διότι ἐκείνοις μὲν ἐπέθηκε μετὰ ταῦτα τὴν ἁρμόζουσαν δίκην, τοῖς δ' ἐπιγενομένοις ἐξέθηκε κάλλιστον ὑπόδειγμα πρὸς ἐπανόρθωσιν, τὸν τῶν προειρημένων βασιλέων παραδειγματισμόν; (6) ἔτι γὰρ αὐτῶν παρασπονδούντων μὲν ἀλλήλους, διασπωμένων δὲ τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχὴν, ἐπιστήσασα Ῥωμαίους, ἃ ἐκεῖνοι κατὰ τῶν πέλας ἐβουλεύσαντο παρανόμως, ταῦτα κατ' ἐκείνων δικαίως ἐκύρωσε καὶ

(I) *Adversus Ptolemæum Epiphanem, filium Ptol. Philopatoris.*

XX. Quis mortalium non admiretur, Antiochum et Philippum, dum erat in vivis Ptolemæus, et eorum auxilio non indigebat, paratos fuisse opem ei ferre: (2) postea vero quam idem fato esset functus, puero pupillo relicto, cui suum conservare regnum jure naturæ uterque tenebatur, mutuis tunc hortatibus eosdem sese invicem concitasse, ut, diviso inter sese pupilli imperio, ipsum e medio tollere aggrederentur? (3) Neque vero fecisse saltem quod tyranni solent, ut pudori suo levem aliquam obtenderent speciem; sed e vestigio ea impudentia et adeo ferina rabie esse grassatos, ut merito in eos dicas quod in proverbio est, piscium vitam esse æmulatos, inter quos, quamquam ejusdem generis sint, minoris perniciem majoris aiunt esse alimentum ac vitam? (4) Enimvero quis, fœdus inter istos ictum considerans, non sibi videatur quasi in speculo suismet oculis spectare impietatem adversus deos, crudelitatem erga homines, et incredibilem quamdam avaritiam istorum regum? (5) Sed enim, quis est, qui, postquam accusaverit fortunæ administrationem rerum humanarum, non redeat, hos eosdem intuens, rursus cum illa in gratiam, quæ meritas mox ab istis pœnas exegit, et exemplum, quod in eisdem statuit regibus, præclarissimum documentum proposuit posteris, quo ad suam emendationem uterentur? (6) Adhuc enim ipsi sese quidem mutuis fraudibus appetebant, pupilli vero regnum dividebant; cum ecce Fortuna, Romanis in eos immissis ac concitatis, quæ ipsi in alios sceleste erant machinati, eadem

καθηκόντως. (7) Παραυτίκα γὰρ ἑκάτεροι, διὰ τῶν ὅπλων ἡττηθέντες, οὐ μόνον ἐκωλύθησαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ συγκλεισθέντες εἰς φόρους, ὑπέμειναν Ῥωμαίοις τὸ προσταττόμενον. (8) Τὸ τελευταῖον, ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ τὴν μὲν Πτολεμαίου βασιλείαν ἡ τύχη διώρθωσε, τὰς δὲ τούτων δυναστείας καὶ τοὺς διαδόχους τοὺς μὲν ἄρδην ἀναστάτους ἐποίησε καὶ πανωλέθρους, τοὺς δὲ μικροῦ δεῖν τοῖς αὐτοῖς περιέβαλε συμπτώμασι.

(II.) Excerpt. Valesian. et Excerpt. Antiq. ex lib. XV, cap. 21 - 23.

XXI. Μολπαγόρας τις ἦν παρὰ τοῖς Κιανοῖς, ἀνὴρ καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἱκανὸς, κατὰ δὲ τὴν αἵρεσιν δημαγωγικὸς καὶ πλεονέκτης. (2) Ὃς πρὸς χάριν ὁμιλῶν τῷ πλήθει, καὶ τοὺς εὐκαιροῦντας τοῖς βίοις ὑποβάλλων τοῖς ὄχλοις, καί τινας μὲν εἰς τέλος ἀναιρῶν, τινὰς δὲ φυγαδεύων, καὶ τὰς οὐσίας τὰς τούτων δημεύων καὶ διαδιδοὺς τοῖς πολλοῖς, ταχέως τῷ τοιούτῳ τρόπῳ περιεποιήσατο μοναρχικὴν ἐξουσίαν.

---

(3) Κιανοὶ μὲν οὖν περιέπεσον τηλικαύταις συμφοραῖς, οὐχ οὕτω διὰ τὴν τύχην, οὐδὲ διὰ τὴν τῶν πέλας ἀδικίαν· τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὴν αὑτῶν ἀβουλίαν καὶ κακοπολιτείαν, (4) προάγοντες ἀεὶ τοὺς χειρίστους, καὶ κολάζοντες τοὺς ἐναντιουμένους τούτοις, ἵνα διαιρῶνται τὰς ἀλλήλων οὐσίας, (5) εἰς ταύτας οἷον ἐθελοντὴν ἐνέπεσον τὰς ἀτυχίας, εἰς ἃς οὐκ οἶδ' ὅπως πάντες ἄνθρωποι προφανῶς ἐμπίπτοντες, οὐ δύνανται λῆξαι τῆς ἀνοίας, ἀλλ' οὐδὲ βραχὺ διαπιστῆσαι ῥᾴδιον, καθάπερ ἔνια τῶν ἀλόγων ζώων. (6) Ἐκεῖνα γὰρ, οὐ μόνον ἐὰν αὐτὰ πολὺ δυσχρηστήσῃ περὶ τὰ δελέατα καὶ τὰς ἄρκυς, ἀλλὰ κἂν ἕτερον ἴδῃ κινδυνεῦον, οὐκ ἂν ἔτι ῥᾳδίως αὐτὰ προσαγάγοις πρὸς οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον ὑποπτεύει, καὶ παντὶ τῷ φαινομένῳ διαπιστεῖ. (7) Οἱ δ' ἄνθρωποι, τὰς μὲν ἀκούοντες ἀπολλυμένας πόλεις ἄρδην τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, τὰς δ' ἀκμὴν ὁρῶντες, ὅμως, ὅταν τις χρησάμενος τῷ πρὸς χάριν λόγῳ προτείνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξ ἀλλήλων ἐπανορθώσεως, πρόσεισι πρὸς τὸ δέλεαρ ἀνεπιστάτως· (8) σαφῶς εἰδότες, ὅτι τῶν τὰ τοιαῦτα δελέατα καταπιόντων οὐδεὶς οὐδέποτε σέσωσται, πᾶσι δ' ὁμολογουμένως ὄλεθρον ἐπήνεγκαν αἱ τοιαῦται πολιτεῖαι.

XXII. Ὁ δὲ Φίλιππος, κύριος γενόμενος τῆς πόλεως, περιχαρὴς ἦν, ὡς καλήν τινα καὶ σεμνὴν πρᾶξιν ἐπιτετελεσμένος, καὶ βεβοηθηκὼς μὲν προθύμως τῷ κηδεστῇ, καταπεπληγμένος δὲ πάντας τοὺς ἀλλοτριάζοντας, σωμάτων δὲ καὶ χρημάτων εὐπορίαν ἐκ τοῦ δικαίου περιπεποιημένος. (2) Τὰ δ' ἐναντία τούτοις οὐ καθεώρα, καίπερ ὄντα προφανῆ, πρῶτον μὲν, ὡς οὐχ ἀδικουμένῳ, παρασπονδοῦντι δὲ τῷ κηδεστῇ τοὺς πέλας ἐβοήθει· (3) δεύτερον, ὅτι πόλιν Ἑλληνίδα περιβαλὼν τοῖς μεγίστοις ἀτυχήμασιν ἀδίκως, ἔμελλε κυρώσειν τὴν περὶ αὐτοῦ διαδεδομένην φήμην ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς φίλους ὠμότητος, ἐξ ἀμφοῖν δὲ δικαίως

jure merito adversus ipsos rata esse jussit. (7) Mox en ambo, victi armis, non solum aliena concupiscere sunt p hibiti, sed etiam eo necessitatis redacti, ut tributum pe tarent, et dicto audientes esse Romanis cogerentur. (8) tandem fortuna, brevissimo tempore interjecto, quum P lemæi regnum in pristinum statum restituisset, horum minationes ac successores partim funditus evertit delevit omnes, partim calamitatibus non sane multo levioribus flixit.

(II.) *Adversus Cianos.*

XXI. Molpagoras quidam fuit apud Cianos, vir cum dicendum, tum ad agendum promtus;) et, quod ad v institutum attinet, orator popularis, et super ceteros e nere studens. (2) Is populi benevolentiam captans, et cupletissimos quosque damnandos populo objiciens, nullis etiam neci datis, aut in exilium pulsis, bona eo publicans atque inter multitudinem dividens, brevi tem regiam quamdam potestatem ista ratione sibi compara

---

(3) In hæc tam gravia mala Ciani inciderunt, non fortunæ culpa, neque ob suam in alios iniquitatem; sed m magis imprudentia, et prava reipublicæ suæ administrati (4) dum pessimo cuique honores semper mandant, et in qui se improbis opponerent, animadvertunt, quo po fortunas alii aliorum inter se dividere. (5) Ita illi in modi infortunia veluti sponte sua impegerunt; in quæ q vis manifeste inciderint homines, vix tamen eorum est qui dementiæ finem imponere possit : quin ne quidem facile ab iis impetres, ut minus aliquanto fid quod brutarum tamen animantium nonnullæ faciunt. Nam has quidem, non solum si multum ipsæ aliqu laboraverint, ut se ab esca vel laqueis expedirent, v etiam si aliud quod animal periclitatum esse viderint, facile ad simile quidquam adducas : quin et locum s ctum habent, et ab omni re, quæ in oculos incurrit metuunt. (7) Homines vero, quum alias civitates eo diximus modo funditus periisse audiant, alias ipsi cum xime perire videant, simul ac tamen aliquis, blandi sermonibus aggressus, spem commodi alicujus ex a damno parandi ostenderit, inconsiderate ad escam acce (8) quamvis satis sciant, neminem umquam mortalium modo inescatum, exitium vitasse, sed ejusmodi admin tionem reipublicæ omnibus manifeste perniciem attul

XXII. At Philippus, urbis Cianorum potitus, ceu claro et gravi aliquo facinore edito, lætitia gestiebat, et genero promte opem tulisset, et omnibus, qui a amicitia se alienarent, incussisset terrorem, denique vorum et pecuniæ ingentem copiam legitima ratione comparasset. (2) Contraria vero his non videbat, erant omnibus manifesta : primum, genero se, non q juriam passus esset, verum qui perfide aliis intulisset riam, suppetias tulisse. (3) Deinde, se, qui Græcam u malis longe omnium maximis affecisset, famam jam disseminatam de sua in amicos crudelitate esse confir

...κληρονομήσειν παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ...σεβείᾳ δόξαν· (4) τρίτον, ὡς ἐνυβρίκει τοῖς ἀπὸ τῶν ...ειρημένων πόλεων πρεσβευταῖς, οἳ παρῆσαν ἐξε-...όμενοι τοὺς Κιανοὺς ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν, ὑπὸ ἐκείνου παρακαλούμενοι καὶ διαγελώμενοι καθ' ἡμέ-...ν, * αὐτόπται γενέσθαι τούτων, ὧν ἥκιστα ἂν ἐβου-...ήθησαν· (5) πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοὺς Ῥοδίους οὕτως ...εθηριώκει πρὸς αὐτόν, ὥστε μηδένα λόγον ἔτι ...ροσίεσθαι περὶ Φιλίππου.

XXIII. Καὶ γὰρ ἡ τύχη πρός γε τοῦτο τὸ μέρος αὐτῷ ...νήργησε προφανῶς. (2) Ὅτε γὰρ ὁ πρεσβευτὴς ἐν ... θεάτρῳ τὸν ἀπολογισμὸν ἐποιεῖτο πρὸς τοὺς Ῥο-...ίους, ἐμφανίζων τὴν τοῦ Φιλίππου μεγαλοψυχίαν, καὶ ...ι, τρόπον τινὰ κρατῶν ἤδη τῆς πόλεως, δίδωσι τῷ ...μῳ τὴν χάριν ταύτην, ποιεῖ δὲ τοῦτο, βουλόμενος ...ξαι μὲν τὰς τῶν ἀντιπραττόντων αὐτῷ διαβολάς, ...ρὰν δὲ τῇ πόλει καταστῆσαι τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν· ... καί παρῆν τις ἐκ κατάπλου πρὸς τὸ πρυτανεῖον, ...γγέλλων τὸν ἐξανδραποδισμὸν τῶν Κιανῶν, καὶ ...ότητα τοῦ Φιλίππου τὴν ἐν τούτοις γεγενημένην· ...ὥστε τοὺς Ῥοδίους, ἔτι μεταξὺ τοῦ πρεσβευτοῦ τὰ ...ρημένα λέγοντος, ἐπεὶ προελθὼν ὁ πρύτανις ...ερει τὰ προσηγγελμένα, μὴ δύνασθαι πιστεῦσαι ... τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀθεσίας. (5) Φίλιππος μὲν ... παρασπονδήσας οὐχ οὕτω Κιανούς, ὡς ἑαυτόν, εἰς ...την ἄγνοιαν ἢ καὶ παράπτωσιν τοῦ καθήκοντος ..., ὥστ', ἐφ' οἷς ἐχρῆν αἰσχύνεσθαι καθ' ὑπερβολήν, ...τούτοις ὡς καλοῖς σεμνύνεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν. (6) Ὁ δὲ τῶν Ῥοδίων δῆμος ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ...ερὶ πολεμίου διελάμβανε τοῦ Φιλίππου, καὶ πρὸς ... τὸν σκοπὸν ἐποιεῖτο τὰς παρασκευάς. (7) Πα-...ήσιον δὲ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς μῖσος ἐκ ταύτης τῆς ...ίας ἐνειργάσατο πρὸς αὐτόν. (8) Ἄρτι γὰρ δια-...μένος, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνων πρὸς τὸ ἔθνος, ...μιᾶς προφάσεως ἐγγιγνομένης, φίλων ὑπαρχόντων ...συμμάχων Αἰτωλῶν, Λυσιμαχέων, Καλχηδονίων, ...Κιανῶν, βραχεῖ χρόνῳ πρότερον· (9) πρῶτον μὲν ...ήγετο τὴν Λυσιμαχέων πόλιν, ἀποσπάσας ἀπὸ ... Αἰτωλῶν συμμαχίας, δευτέραν δὲ τὴν Καλχη-..., τρίτην δὲ τὴν Κιανῶν ἐξηνδραπόδιστο, στρα-... παρ' Αἰτωλῶν ἐν αὐτῇ διατρίβοντος καὶ προε-... τῶν κοινῶν. (10) Προυσίας δέ, καθὸ μὲν ἡ ...ς αὐτοῦ συντελείας ἔτυχε, περιχαρὴς ἦν· καθὸ ... μὲν ἆθλα τῆς ἐπιβολῆς ἕτερος ἀπέφερεν, αὐτὸς δὲ ...ς ἐδάφεδον ἔρημον ἐκληρονόμει, δυσχερῶς διέ-..., ποιεῖν δ' οὐδὲν οἷός τε ἦν.

rum: qua utraque ex re impietatis opinionem apud omnes Græcos foret perpetuo obtenturus. (4) Postremo, gravem se injuriam atque contumeliam legatis prædictarum civitatum imposuisse, qui, quum venissent, ut Cianos ex urgentibus calamitatibus liberarent, illius promissis erecti et de die in diem delusi sunt, donec ea, quæ minime voluissent, oculis suis spectare coacti sunt. (5) Accedebat his, quod Rhodiorum animos odio iraque ita adversus se efferavit, ut jam de Philippo verba fieri non possent pati.

XXIII. Nam et fortuna, hac quidem ex parte, Philippi causam manifesto adjuverat. (2) Disserebat ejus legatus apud Rhodios in theatro de ejus factis, magnanimitatem Philippi verbis prædicans: ipsum, qui oppidum jam quodammodo in potestate haberet, populo Rhodiorum hoc gratificari, atque hoc ipsum facere, ut calumnias hominum factionis contrariæ refutet, suumque animum et propositum civitati patefaciat. (3) Inter hæc aliquis, in portum modo delatus, venit in Prytaneum, captivitatem et servitutem Cianorum nuncians, et Philippi crudelitatem, qua esset in alios usus. (4) Quem nuncium ubi Prytanis attulit in theatrum, Rhodii propter legatum, ea quæ diximus tunc cum maxime commemorantem, et propter magnitudinem perfidiæ adduci non potuerunt, ut nuncio fidem haberent. (5) Philippus enimvero, ubi perfidia singulari non adeo Cianos, ut seipsum, decepisset, eo venit amentiæ, et omnis officii fines longe adeo migravit, ut, quorum pudere ipsum vehementissime oportebat, ea sibi ipse ut præclare facta laudi duceret, deque iis se impotenter jactaret. (6) At Rhodiorum populus ab eo die Philippum loco hostis habuit, et in apparatibus faciendis ad hunc scopum semper respexit. (7) Simile vero etiam Ætolorum odium ex eadem causa sibi contraxit. (8) Nuper enim iis conciliatus, et genti Ætolorum manus porrigens, quum amicis ac sociis paulo ante uteretur Ætolis, Lysimachensibus, Chalcedoniis et Cianis, nulla re interveniente quam prætexeret, (9) primo civitatem Lysimachensium, ab Ætolorum societate avulsam, sibi adjunxit; deinde Chalcedonem; postremo vero Cianorum urbem, quum esset ibi dux ab Ætolis missus, penes quem erat summa rerum, in servitutem misit. (10) Prusias vero, quatenus quidem propositum ipsius ad exitum fuit perductum, gandio exsultabat; quia tamen incepti illius præmia alter abstulerat, ipse, deleta urbe, nonnisi desertum solum sortitus erat, iniquo rem animo ferebat. Sed quid ageret?

(III.) Excerptum Valesianum et apud Suidam.

XXIV. Φίλιππος, κατὰ τὸν ἀνάπλουν ἕτερον ἐφ' ... παρασπόνδημα μεταχειριζόμενος, προσέσχε περὶ ... ἡμέρας πρὸς τὴν τῶν Θασίων πόλιν, καὶ ταύτην ... οὖσαν ἐξηνδραποδίσατο. (2) ** Θάσιοι εἶπον ... Μητρόδωρον, τὸν Φιλίππου στρατηγόν, παραδοῦ-... τὴν πόλιν, εἰ διατηρήσει αὐτοὺς ἀφρουρήτους, ἀφο-

(III.) *Adversus Thasios.*

XXIV. Philippus, per reditum alios subinde atque alios contra fœderis leges violans, circa meridiem Thasum appulit; eamque, quum amica esset, in servitutem redegit. ** (2) Thasii Metrodoro, Philippi duci, aiebant, se urbem tradituros ea conditione, ut immunes sint a præsidiis, a tributis, a præbendis hospitiis, suis utentes legibus. **

ρολογήτους, ἀνεπισταθμεύτους, νόμοις χρῆσθαι [ἐῶν] τοῖς ἰδίοις. ** (3) [Καὶ ἀπεκρίνατο Μητρόδωρος·] Συγχωρεῖν τὸν βασιλέα, εἶναι Θασίους ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, ἀσταθμεύτους, καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις. (4) Ἐπισημηναμένων δὲ μετὰ κραυγῆς πάντων, παρήγαγον τὸν Φίλιππον εἰς τὴν πόλιν. **

[XXIV. a. Ἴσως μὲν γὰρ πάντες οἱ βασιλεῖς κατὰ τὰς πρώτας ἀρχὰς πᾶσι προτείνουσι τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντας σφίσι τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων, παρὰ πόδας οὐ συμμαχικῶς, ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασι· (2) διὸ καὶ τοῦ μὲν καλοῦ διαψεύδονται, τοῦ δὲ παραυτίκα συμφέροντος ὡς ἐπίπαν οὐχ ἐπιτυγχάνουσι· τὸ δ' ἐπιβαλλόμενον τοῖς μεγίστοις καὶ περιλαμβάνοντα ταῖς ἐλπίσι τὴν οἰκουμένην, καὶ πάσας ἀκμὴν ἀκεραίους ἔχοντα τὰς ἐπιβολάς, (3) εὐθέως ἐν τοῖς ἐλαχίστοις καὶ πρώτοις τῶν ὑποπιπτόντων ἐπικηρύττειν ἅπασι τὴν ἀθεσίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀβεβαιότητα, πῶς οὐκ ἂν δόξειεν ἀλόγιστον εἶναι καὶ μανικόν;]

[(4) Ὅτι ἐπεὶ πάσας καθ' ἕκαστον ἔτος τὰς κατάλληλα πράξεις γενομένας κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐξηγούμεθα, δῆλον ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ τέλος ἐπ' ἐνίων πρότερον ἐκφέρειν τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὰν πρότερος ὁ τόπος ὑποπέσῃ κατὰ τὸν τῆς ὅλης ὑποθέσεως μερισμὸν καὶ κατὰ τὴν τῆς διηγήσεως ἔφοδον, ὁ τὴν συντέλειαν τῆς πράξεως ἔχων, τοῦ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐπιβολὴν περιέχοντος.]

(3) [Respondit Metrodorus :] Concedere regem Thasi immunitatem a præsidiis, a tributis, ab hospitiis, et suis legibus vivant. (4) Quæ verba postquam omni plausu et acclamatione sunt excepta, Philippum in urb introduxerunt. **

XXIV. *a*. Plerique sane reges, dum imperium suscipiu libertatis nomen cunctis ostentant, amicosque et so appellant eos qui spes suas cum ipsis communicaveru verumtamen ubi rerum potiti sunt, continuo non ut so sed ut famulis utuntur iis, qui se in illorum fidem trad runt. (2) Itaque et honestatem relinquunt, neque præsen utilitatem plerumque consequuntur. Jam vero homo summas res affectaverat, terrarum orbem spe sua occ verat, quique in summa gerendarum rerum prosper versabatur, (3) nonne hic, inquam, stultissimus furiosu videbitur, si eo redactus fuerit, ut mox inter subditos minimos æque ac summos inconstantiam infirmitatei fortunæ suæ fateatur?

(4) Quia cunctas per singulos annos res in toto orbe e tempore gestas narramus, sine dubio necesse est ut quandoque prius quam initium dicatur, siquidem ex versi argumenti dispositione atque narrationis cursu fi principio et exordio præponendus est.

III. — RES ÆGYPTI.

Excerpta Valesian.

XXV. Σωσίβιος, ὁ ψευδεπίτροπος Πτολεμαίου, ἐδόκει γεγονέναι σκεῦος ἀγχίνουν, καὶ πολυχρόνιον, ἔτι δὲ κακοποιὸν, ἐν βασιλείᾳ· (2) καὶ πρώτῳ μὲν ἀρτῦσαι φόνον Λυσιμάχῳ, ὃς ἦν υἱὸς Ἀρσινόης, τῆς Λυσιμάχου καὶ Πτολεμαίου· δευτέρῳ δὲ Μάγᾳ, τῷ Πτολεμαίου καὶ Βερενίκης τῆς Μάγα· τρίτῃ δὲ Βερενίκῃ, τῇ Πτολεμαίου μητρὶ τοῦ Φιλοπάτορος· τετάρτῳ Κλεομένει τῷ Σπαρτιάτῃ· πέμπτῃ θυγατρὶ Βερενίκης, Ἀρσινόῃ.

---

(3) Ἀγαθοκλῆς, ὁ ψευδεπίτροπος Πτολεμαίου, ἐπεὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἀνδρῶν ἐκποδὼν ἐποίησε, καὶ τὸ πολὺ τῆς τοῦ πλήθους ὀργῆς παρακατέσχε τῇ τῶν ὀψωνίων ἀποδόσει, παρὰ πόδας εἰς τὴν ἐξαρχῆς συνήθειαν ἐπανῆλθε. (4) Καὶ τὰς μὲν τῶν φίλων χώρας ἀνεπλήρωσε, παρεισαγαγὼν ἐκ τῆς διακονίας καὶ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας τοὺς εἰκαιοτάτους καὶ θρασυτάτους· (5) αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐν μέθῃ διέτριβε, καὶ ταῖς τῇ μέθῃ παρεπομέναις ἀκρασίαις, οὐ φειδόμενος οὔτ' ἀκμαζούσης γυναικὸς, οὔτε νύμφης, οὔτε παρθένου· καὶ πάντα ταῦτα ἔπραττε μετὰ τῆς ἐπαχθεστάτης φαντασίας. (6) Ὅθεν πολλῆς μὲν καὶ παντοδαπῆς γιγνομένης δυσαρεστήσεως, οὐδεμιᾶς δὲ

Ptolemæi Epiphanis tutores facinorosissimi

XXV. Sosibius, qui Ptolemæi regis tutelam sibi ar callidus ac longo usu subactus et maleficus in aula ster perhibetur fuisse : (2) ac primum quidem Lysin qui Arsinoë Lysimachi filia ac Ptolemæo genitus erat, comparasse; deinde Magæ, filio Ptolemæi ac Ber Magæ filiæ; postea Berenicæ, Ptolemæi Philopator tri; tum Cleomeni Spartano; ac postremo Arsinoæ, ces filiæ.

---

(3) Agathocles, falsus Ptolemæi tutor, postquam berrimum quemque e medio removit, ac multitudin rem stipendiorum pensione compressit, e vestigio stinos mores rediit : (4) ac dignitates omnes palatii tunc vacabant, amicis suis concessit, producto ex ac servilibus ministeriis levissimo quoque atque im tissimo. (5) Ipse dies noctesque in vino atque iis, num consequi solent, libinibus agebat, nec nupti sponsis, nec virginum pudori parcens : atque hæc cum intolerabili superbia factitabat. (6) Quare cum sentem rerum statum universi ægre ferrent, nullum

...πρακτίας οὐδὲ βοηθείας προσαγομένης, τὸ δ' ἐναντίον ...ὶ προσεπαγομένης ὕβρεως, ὑπερηφανίας, ῥᾳθυμίας· ...) ἀνεθυμιᾶτο πάλιν ἐν τοῖς πολλοῖς τὸ προϋπάρχον ...ῖσος, καὶ πάντες ἀνενεοῦντο τὰ προγεγενημένα περὶ ...ὴν βασιλείαν ἀτυχήματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους. ... Τῷ δὲ μηδὲν ἔχειν πρόσωπον ἀξιόχρεων τὸ προστη...μενον, καὶ δι' οὗ τὴν ὀργὴν εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα ...ὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν ἀπερείσονται, τὴν ἡσυχίαν ἦγον· ...ι μίαν ἐλπίδα καραδοκοῦντες, τὴν κατὰ τὸν Τληπό...μον, καὶ ταύτῃ προσανέχοντες.

solatium ac remedium adhiberetur, contra potius insolentia, superbia, ac desidia quotidie invalesceret, (7) rursus pristinum vulgi odium exarsit, cunctique calamitates regni ab his hominibus superioribus temporibus profectas in memoriam revocabant. (8) Sed cum idoneus vir deesset, cujus ductu atque opera iram suam in Agathoclem et Agathocleam effunderent, interim quiescebant, unicam spem adhuc in Tlepolemo habentes, qua se tantisper sustentabant.

[XXV. a. Ὅτι Δείνωνα τὸν Δείνωνος ἐπανείλετο ...γαθοκλῆς, καὶ τοῦτο ἔπραξε τῶν ἀδίκων ἔργων, ὡς ... παροιμία φησὶ, δικαιότατα· καθ' ὃν μὲν γὰρ καιρὸν, ...ῶν γραμμάτων αὐτῷ προσπεσόντων ὑπὲρ τῆς ἀναι...έσεως τῆς Ἀρσινόης, ἐξουσίαν ἔσχε μηνῦσαι τὴν πρᾶ...ιν, καὶ σῶσαι τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν· τότε δὲ συνερ...ήσας τοῖς περὶ τὸν Φιλάμμωνα, πάντων ἐγένετο τῶν ...κακῶν αἴτιος· (2) μετὰ δὲ τὸ συντελε...σθῆναι τὸν φόνον ἀνανεούμενος καὶ πρὸς πολλοὺς οἰκτιζό...μενος, καὶ μεταμελόμενος ἐπὶ τῷ τοιοῦτον καιρὸν κατα...λιπεῖν, δῆλος ἐγένετο τοῖς περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα· διὸ καὶ ...παραυτίκα τυχὼν τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας, μετήλλαξε ...ὸν βίον.]

XXV. *a.* Dinonem Dinonis filium interfecit Agathocles, hancque fecit rerum injustarum, ut est in proverbio, justissimam. Nam quo tempore litteræ illi obvenerunt de patranda Arsinoes cæde, in ejus potestate fuit rem patefacere regnumque servare; verum ipse conjuncta potius cum Philammone opera, malorum omnium causa fuit. (2) Post cædem vero peractam, immutato animo apud multos rem gestam deplorans, pœnitensque quod tantam opportunitatem prætermisisset, delatus est apud Agathoclem; statimque digno supplicio affectus, vitæ finem nactus est.

(Excerpt. Antiq. cap. 24-34.)

XXVI. Πρώτους δὲ συναθροίσας τοὺς Μακεδόνας, ...τούτους εἰσῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἀγα...κλείας. (2) Καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ὑπεκρίνετο τὸν οὐ ...δυνάμενον εἰπεῖν, ἃ βούλεται, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπι...φερομένων δακρύων. (3) Ἐπεὶ δὲ, πλεονάκις ἀπο...μάττων τῇ χλαμύδι, κατεκράτησε τῆς ἐπιφορᾶς, βα...στάσας τὸ παιδίον· Λάβετε, ἔφη, τοῦτον, ὃν ὁ πατὴρ ...ἀποθνήσκων εἰς μὲν τὰς ἀγκάλας ἔδωκε ταύτῃ, δείξας ...τὴν ἀδελφὴν, παρακατέθετο δ' εἰς τὴν ὑμετέραν, ὦ ...ἄνδρες Μακεδόνες, πίστιν. (4) Ἡ μὲν οὖν καὶ ταύτης ...εὔνοια βραχεῖάν τινα ῥοπὴν ἔχει πρὸς τὴν τούτου σωτη...ρίαν· ἐν ὑμῖν δὲ κεῖται καὶ ταῖς ὑμετέραις χερσὶ τὰ ...τούτου νυνὶ πράγματα. (5) Τληπόλεμος γὰρ πάλαι ...μὲν ἦν δῆλος τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις μειζόνων ἐφιέ...μενος ἢ καθ' ἑαυτὸν πραγμάτων· νῦν δὲ καὶ τὴν ἡμέ...ραν καὶ τὸν καιρὸν ὥρικεν, ἐν ᾗ μέλλει τὸ διάδημα ...ἀναλαμβάνειν. (6) Καὶ περὶ τούτων οὐχ αὐτῷ πι...στεύειν ἐκέλευεν, ἀλλὰ τοῖς εἰδόσιν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ...πάρεστι νῦν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. (7) Καὶ τοῦτ' ...εἰπὼν, εἰσῆγε τὸν Κριτόλαον, ὃς ἔφη καὶ τοὺς βωμοὺς ...αὐτὸς ἑωρακέναι κατασκευαζομένους, καὶ τὰ θύματα ...παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἑτοιμαζόμενα πρὸς τὴν τοῦ διαδή...ματος ἀνάδειξιν. (8) Ὧν οἱ Μακεδόνες ἀκούοντες, οὐχ ...οἷον ἠλέουν αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς οὐδὲν προσεῖχον τῶν ...λεγομένων, μυχθίζοντες δὲ καὶ διαψιθυρίζοντες ἐξελή...ρησαν οὕτως, ὥστε μηδ' αὐτὸν εἰδέναι μήτε * πῶς ...διαπεφευγὼς ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελύθη. (9) Παραπλή...σια δὲ τούτοις ἐγίγνετο καὶ περὶ τὰ λοιπὰ συστήματα

XXVI. Primos omnium Macedonas congregavit [Agathocles] et ad eos cum rege et Agathoclea [sorore] adiit. (2) Ibi principio, non posse se quæ vellet proloqui, simulavit, propter lacrimarum vim per genas ubertim manantium. (3) Deinde, ut oculos chlamyde sæpius abstergens fletum illum erumpentem repressisset, puerum manibus gestans: Accipite, ait, hunc, quem moriens pater isti quidem (sororem simul ostendebat) in ulnas tradidit, vestræ vero, viri Macedones, fidei permisit. (3) Et potest quidem istius quoque benevolentia leve saltem aliquod ad hujus salutem momentum afferre: ceterum in vobis et in dextris vestris universæ fortunæ illius nunc sunt positæ. (5) Tlepolemus enim dudum ille quidem palam fecit recta ratione rem putantibus, majora se, quam pro sui loci homine, concupiscere: nunc vero et diem et horam designavit, qua sit diadema sumturus. (6) Quibus de rebus non sibi credere illos jubebat, sed iis, qui rei veritatem nossent, et qui ex ipso negotio jam venientes adessent. (7) Simul hæc locutus Critolaum induxit, qui aras etiam sibi visas dicebat, in eam rem structas, et paratas a multitudine victimas ad solemnia diadematis sumti celebranda. (8) Hæc loquentem Macedones quum audirent, adeo nulla ejus misericordia tangebantur, ut nulli eorum, quæ dicerentur, attenderent; verum hominem subsannantes, et inter se susurrantes nugarentur, ita ut ne Agathocles quidem sciret, quo pacto ex illa concione esset dimissus. (9) Et quum per cetera quoque civitatis corpora deinceps conciones coegisset, simili

κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐκκλησιασμούς. (10) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ πολὺς ἦν ὁ καταπλέων ἐκ τῶν ἄνω στρατοπέδων, καὶ παρεκάλουν οἱ μὲν συγγενεῖς, οἱ δὲ φίλους, βοηθεῖν τοῖς ὑποκειμένοις, καὶ μὴ περιιδεῖν σφᾶς ἀνέδην ὑφ' οὕτως ἀναξίων ὑβριζομένους. (11) Μάλιστα δὲ παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν κατὰ τῶν προεστώτων τιμωρίαν τὸ γινώσκειν, ὅτι τὸ μέλλειν καθ' αὑτῶν ἐστι, διὰ τὸ πάντων τῶν παρακομιζομένων ἐπιτηδείων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κρατεῖν τοὺς περὶ τὸν Τληπόλεμον.

XXVII. Ἐγένετο δέ τι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα συνέργημα πρὸς τὸ τὴν ὀργὴν ἐπιτεῖναι τήν τε τῶν πολλῶν, καὶ τὴν τοῦ Τληπολέμου. (2) Τὴν γὰρ Δανάην, ἥτις ἦν πενθερὰ τοῦ προειρημένου, λαβόντες ἐκ τοῦ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς πόλεως ἑλκύσαντες ἀκατακάλυπτον, εἰς φυλακὴν ἀπέθεντο, βουλόμενοι φανερὰν ποιεῖν τὴν πρὸς τὸν Τληπόλεμον διαφοράν. (3) Ἐφ' οἷς τὸ πλῆθος ἀγανακτοῦν, οὐκέτι κατ' ἰδίαν, οὐδὲ δι' ἀποῤῥήτων ἐποιεῖτο τοὺς λόγους· ἀλλ' οἱ μὲν τὰς νύκτας εἰς πάντα τόπον ἐπέγραφον, οἱ δὲ τὰς ἡμέρας συστρεφόμενοι κατὰ μέρη φανερῶς ἐξέφερον ἤδη τὸ μῖσος εἰς τοὺς προεστῶτας. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, βλέποντες τὰ συμβαίνοντα, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχοντες περὶ αὑτῶν, τοτὲ μὲν ἐγίγνοντο περὶ δρασμόν· οὐδενὸς δ' αὐτοῖς ἡτοιμασμένου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος διὰ τὴν σφετέραν ἀβουλίαν, ἀφίσταντο τῆς ἐπιβολῆς· (5) τοτὲ δὲ συνωμότας κατέγραφον καὶ κοινωνοὺς τῆς τόλμης, ὡς αὐτίκα μάλα τῶν ἐχθρῶν τοὺς μὲν κατασφάξοντες, τοὺς δὲ συλληψόμενοι, μετὰ δὲ ταῦτα τυραννικὴν ἐξουσίαν περιποιησόμενοι. (6) Ταῦτα δ' αὐτῶν διανοουμένων, προσέπεσε διαβολὴ κατά τινος Μοιραγένους, ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων, διότι μηνύοι πάντα τῷ Τληπολέμῳ καὶ συνεργοίη, διὰ τὴν πρὸς Ἀδαῖον οἰκειότητα τὸν ἐπὶ τῆς Βουβαστοῦ τότε καθεσταμένον. (7) Ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς εὐθέως συνέταξε Νικοστράτῳ τῷ πρὸς τοῖς γράμμασι τεταγμένῳ, συλλαβόντι τὸν Μοιραγένη φιλοτίμως ἐξετάσαι, πᾶσαν προτιθέντα βάσανον. (8) Οὗτος μὲν οὖν παραχρῆμα συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικοστράτου, καὶ παραχθεὶς εἴς τινα μέρη τῆς αὐλῆς ἀποκεχωρηκότα, τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ὀρθῆς ἀνεκρίνετο περὶ τῶν προσπεπτωκότων· (9) πρὸς οὐδὲν δὲ τῶν λεγομένων ἀνθομολογούμενος, ἐξεδύθη· καὶ τινὲς μὲν τὰ πρὸς τὰς βασάνους ὄργανα διεσκεύαζον, οἱ δὲ, τὰς μάστιγας ἔχοντες μετὰ χεῖρας, ἀπεδύοντο τὰς χλαμύδας. (10) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον προστρέχει τις τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τὸν Νικόστρατον, καὶ ψιθυρίσας πρὸς τὴν ἀκοὴν ἅττα δήποτ' οὖν, ἀπηλλάττετο μετὰ σπουδῆς. (11) Ὁ δὲ Νικόστρατος ἐκ ποδὸς ἐπηκολούθει τούτῳ, λέγων μὲν οὐδὲν, τύπτων δὲ συνεχῶς τὸν μηρόν.

XXVIII. Περὶ δὲ τὸν Μοιραγένην ἄφατον ἦν καὶ παράλογον τὸ συμβαῖνον. (2) Οἱ μὲν γὰρ μονονοὺ διατεταμένοι τὰς μάστιγας παρέστησαν, οἱ δὲ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάγκας ὄργανα διεσκεύαζον. (3)

pacto ab omnibus est exceptus. (10) Inter hæc multi su inde e superiorum provinciarum exercitibus appellebant qui suos alii cognatos, alii amicos hortabantur, ut comm nibus miseriis succurrerent, neque se ab hominibus ad indignis impune contumeliis affici paterentur. (11) Maxim vero plebem ad sumendum supplicium de iis, qui princip civitatis tunc erant, hoc impulit, quod scirent, moræ p riculum ad se spectare; quia omnem commeatum Alexa driam importari solitum Tlepolemus in potestate habeat.

XXVII. Accessit vero et ipsius Agathoclis facinus quod, quod et vulgi et Tlepolemi iram vehementius intend (2) Is enim quo suam cum Tlepolemo discordiam face palam, socrum ipsius, Danaën nomine, ex æde Cere abreptam, et per mediam urbem revelata facie tractam, carcerem conjecerat. (3) Quo nomine succensens illi po lus, non jam inter privatos, neque arcano, sermones ea re ferebat : sed alii noctibus animi sui indicia quovis l inscribebant; alii etiam interdiu per circulos coacti, su in eos, penes quos rerum summa erat, odium palam p se ferebant. (4) Quæ omnia vulgo fieri quum cerneret A thocles, de salute jam sua spem habens exiguam, modo gam cogitabat; sed qui in eam nihil præparasset, quæ ejus imprudentia, incepto rursus desistebat : (5) m conjurationis socios et audaciæ centuriabat, quasi mox stes suos partim jugulaturus esset, partim comprehe rus, ac deinde potentiam tyrannicam sibi paraturus. Hæc cogitante Agathocle, delatum est Mœragenis non satellitum unius, quod omnia Tlepolemo indicaret, eju adjuvaret conatus, propter illam necessitudinem, quæ intercederet cum Adæo, præfecto urbis Bubasti. (7) festim Agathocles præcepit Nicostrato, qui erat a cura stolarum, Mœragenem ut prehenderet, et omni torme rum genere proposito veritatem de illo exprimeret. Is igitur extemplo correptus a Nicostrato, et in seme quamdam regiæ partem abductus, principio quidem iis, quæ nunciata fuerant, simpliciter est interrogat (9) deinde vero, quum nihil eorum quæ dicebantur fa tur, est exutus : et erant jam, qui torquendi instrum disponerent aptarentque; alii, flagra manibus tene chlamydes exuebant. (10) Inter hæc accurrit aliquis ritorum ad Nicostratum, et, postquam aliquid ei in immurmurasset, quidquid tandem illud esset, festi ab eo discedit. (11) Nicostratus abeuntem e vesti quitur, tacitus ille quidem, sed femur assidue feriens.

XXVIII. Mœrageni vero res tunc evenit dictu diffi prorsus inopinata. (2) Stabant prope ipsum hinc il flagra tantum non ad feriendum jam intenderant, in qui instrumenta ad torquendum disponebant et co

δὲ Νικοστράτου παραχωρήσαντος, ἔστησαν ἀχα-
πάντες, ἐμβλέποντες ἀλλήλοις, προσδοκῶντες ἀεί τὸν προειρημένον ἀνακάμψειν. (4) Χρόνου δὲ γινομένου, κατὰ βραχὺ διέῤῥεον οἱ παρεστῶτες, τέλος ὁ Μοιραγένης ἀπελείφθη· καὶ μετὰ ταῦτα διελθὼν αὐλὴν, ἀνελπίστως παρέπεσε γυμνὸς εἴς τινα σκη- τῶν Μακεδόνων, σύνεγγυς κειμένην τῆς αὐλῆς. (5) Καταλαβὼν δὲ κατὰ τύχην ἀριστῶντας καὶ συνηθροισμένους, ἔλεγε τὰ περὶ αὐτὸν συμβεβηκότα, καὶ παράλογον τῆς σωτηρίας. (6) Οἱ δὲ τὰ μὲν ἠπίστουν, τὰ δὲ πάλιν, ὁρῶντες αὐτὸν γυμνὸν, ἠναγκάζοντο πιστεύειν. (7) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς περιπετείας ὅ τε Μοιραγένης μετὰ δακρύων ἐδεῖτο τῶν Μακεδόνων, μὴ μόνον τῆς αὐτοῦ συνεπιλαβέσθαι σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα τῆς σφῶν αὐτῶν· πρόδηλον γὰρ εἶναι πᾶσι τὸν ὄλεθρον, ἐὰν μὴ συνάψωνται τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἀκμάζει τὸ τῶν πολλῶν μῖσος, καὶ πᾶς ἕτοιμός ἐστι πρὸς τὴν κατ' Ἀγαθοκλέους τιμωρίαν. (9) Ἀκμάζειν δὲ νῦν μάλιστα, ἔφη, προσδεῖσθαι τῶν καταρξομένων.

XXIX. Οἱ δὲ Μακεδόνες, ἀκούσαντες τούτων, παροξύνονται, καὶ πέρας ἐπείσθησαν τῷ Μοιραγένει· καὶ μὲν εὐθέως ἐπῄεσαν τὰς τῶν Μακεδόνων σκηνάς, μετὰ δὲ ταῦτα τὰς τῶν ἄλλων στρατιωτῶν. (2) δ' αὗται συνεχεῖς, πρὸς ἓν μέρος ἀπονενευκυῖαι τῆς πόλεως. (3) Οὔσης δὲ τῆς μὲν ὁρμῆς πάλαι προχείρου τῶν πολλῶν, προσδεομένης δὲ τοῦ προκαλεσομένου καὶ τολμήσοντος, ἅμα τῷ λαβεῖν ἀρχὴν τὸ πρᾶγμα, ταχέως οἱονεὶ πῦρ ἐξέλαμψεν. (4) Οὐ γὰρ ἐγεγόνεσαν ὧραι τέσσαρες, καὶ πάντα τὰ γένη συμπεφωνήκει, καὶ τὰ στρατιωτικὰ, καὶ τὰ πολιτικὰ, πρὸς τὴν ἐπίθεσιν. (5) Συνήργησε γὰρ μεγάλα καὶ ταὐτόματον τῷ καιρῷ τούτῳ πρὸς τὴν συντέλειαν. (6) Ὁ μὲν Ἀγαθοκλῆς, ἀνενεχθείσης πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς, κατασκόπων ἐπαναχθέντων, καὶ τῆς μὲν ἐπιστολῆς γεγραμμένης πρὸς τὰς δυνάμεις παρὰ τοῦ Τληπολέμου, δηλούσης, ὅτι παρέσται ταχέως, τῶν δὲ κατασκόπων διασαφούντων, ὅτι πάρεστιν· (7) οὕτως ἐξέστη φρενῶν, ὥστ', ἀφέμενος τοῦ πράττειν τι καὶ διανοεῖσθαι περὶ τῶν προσπεπτωκότων, ἀπῆλθε κατὰ τὸν εἰθισμένον καιρὸν εἰς τὸν πότον, κἀκεῖ κατὰ τὴν εἰθισμένην ἀγωγὴν ἐπετέλει τὴν συνουσίαν. (8) Ἡ δὲ περιπαθοῦσα παρῆν εἰς τὸ Θεσμοφορεῖον, ἀνεῳγμένου τοῦ νεὼ διά τινα θυσίαν ἐπέτειον. (9) Καὶ πρῶτον ἐλιπάρει γονυπετοῦσα καὶ μαγγανεύουσα τὰς θεάς· μετὰ δὲ ταῦτα καθίσασα πρὸς τὸν βωμὸν ἦγε τὴν ἡσυχίαν. (10) Αἱ μὲν οὖν πολλαὶ τῶν γυναικῶν, ἡδέως ὁρῶσαι τὴν δυσθυμίαν καὶ περικάκησιν αὐτῆς, ἀπεσιώπων· αἱ δὲ τοῦ Πολυκράτους συγγενεῖς καί τινες ἕτεραι τῶν ἐνδόξων, ἀδήλου τῆς περιστάσεως αὐταῖς ἀκμὴν ὑπαρχούσης, προσελθοῦσαι παρεκάλουν τὴν Οἰνάνθην. (11) Ἡ δ' ἀναβοήσασα μεγάλῃ τῇ φωνῇ, Μή μοι πρόσιτε, φησὶ, θηρία· καλῶς γὰρ ὑμᾶς γινώσκω, διότι καὶ φρονεῖθ' ἡμῖν ἐναντία,

bant. (3) At postquam loco excessit Nicostratus, omnes sese invicem intuentes, stupore sunt defixi, reditum illius præstolantes. (4) Ubi aliquandiu est exspectatum, paulatim, qui aderant, dilabi cœperunt, et Mœragenes nudus est relictus, qui postea per regiam transiens præter spem suam nudus ad Macedonum quoddam tabernaculum regiæ vicinum devenit. (5) Eo loci ad prandium congregatos nactus Macedonas, casum illis suum aperuit, et insperatam salutem, quæ sibi obtigisset. (6) Illi primo fidem dictis nullam habere: deinde, quum nudum cernerent, cogi credere. (7) Enimvero Mœragenes, tam inopinato defunctus periculo, cum lacrymis Macedonas hortari instituit, ut non suæ tantum ipsius, sed regis quoque atque inprimis propriæ ipsorum consulerent saluti. (8) Certum namque exitium omnibus impendere, nisi temporis occasionem prehendissent, quando odium multitudinis in Agathoclem vigeat maxime, et ad pœnas ab eo exigendas nemo non sit paratus ac promptus. (9) Ejus autem rei nunc cum maxime esse tempus, et duces tantum atque auctores opus esse.

XXIX. His auditis, Macedones iram concipiunt, ac tandem Mœrageni morem gerunt. Omnium prima tabernacula Macedonum adeunt, deinde aliorum militum. (2) Sunt autem hæc continua, et in unam urbis partem vergunt omnia. (3) Quum autem vulgi in eam rem jampridem esset paratus impetus, nec quidquam deesset præter eum, qui hortaretur et daret incentivum, simul ac res cœpta est, repente incendium quasi quoddam effulsit. (4) Necdum enim quatuor elapsæ erant horæ, cum et militarium virorum et civium omnia genera ad insurgendum in Agathoclem consenserunt. (5) Quo tempore et casus quidam ad rem cito perficiendam valuit plurimum. (6) Agathocli reddita est quædam epistola, et speculatores ad eum deducti. Epistolam Tlepolemus scripserat ad exercitus, cito se adfuturum nuncians: speculatores, jam adesse, nunciabant. (7) Hæc ita Agathoclem de statu mentis dejecerunt, ut agendi aliqnid et consultandi de iis, quæ nunciata fuerant, cura omissa, mox, qua solitus erat hora, ad convivium abiret, atque ibi pro consueto more genio inter suos indulgeret. (8) Œnanthe vero, malis ingemens suis, ad Thesmophorium, [ea est Cereris ac Proserpinæ ædes,] forte tunc anniversarii cujusdam sacri causa apertum, se contulit. (9) Ibi statim flexis genibus cum multo lenocinio preces deabus fundere cœpit: deinde ad aram residens, quieta manebat. (10) Lætæ illam pleræque mulieres, animum ita despondentem, et mala sua lamentatem, spectabant tacitæ: verum Polycratis cognatæ et quædam aliæ e nobilioribus, Œnanthæ casum penitus ignorantes, ad eam accedunt, et consolari aggrediuntur. (11) Illa clamore edito, ne me, ait, accedatis, bestiæ! vos enim ego probe novi; nostris partibus contrarias vos scio esse, et nunc deas orare, ut dirissima quæque

καὶ ταῖς θεαῖς εὔχεσθε τὰ δυσχερέστατα καθ' ἡμῶν. (12) Οὐ μὴν ἀλλὰ ἔτι πέπεισθε, τῶν θεῶν βουλομένων, γεύσειν ὑμᾶς τῶν ἰδίων τέκνων. (13) Καὶ ταῦτ' εἰποῦσα, ταῖς ῥαβδούχοις ἀνείργειν προσέταξε καὶ παίειν τὰς μὴ πειθαρχούσας. (14) Αἱ δ', ἐπιλαβόμεναι τῆς προφάσεως ταύτης, ἀπηλλάσσοντο πᾶσαι, τοῖς θεοῖς ἀνίσχουσαι τὰς χεῖρας, καὶ καταρώμεναι λαβεῖν αὐτὴν ἐκείνην πεῖραν τούτων, ἃ κατὰ τῶν πέλας ἐπανετείνετο πράξειν.

XXX. Ἤδη δὲ κεκριμένου τοῦ καινοτομεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ἐπιγενομένης καθ' ἑκάστην οἰκίαν καὶ τῆς ἐκ τῶν γυναικῶν ὀργῆς, διπλάσιον ἐξεκαύθη τὸ μῖσος. (2) Ἅμα δὲ τῷ μεταλαβεῖν τὸ τῆς νυκτὸς, πᾶσα πλήρης ἦν ἡ πόλις θορύβου καὶ φώτων καὶ διαδρομῆς. (3) Οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸ στάδιον ἠθροίζοντο μετὰ κραυγῆς, οἱ δὲ παρεκάλουν ἀλλήλους, οἱ δὲ κατεδύοντο διαδιδράσκοντες εἰς ἀνυπονοήτους οἰκίας καὶ τόπους. (4) Ἤδη δὲ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν εὐρυχωριῶν καὶ τοῦ σταδίου καὶ τῆς πλατείας πλήρους ὑπαρχούσης ὄχλου παντοδαποῦ, καὶ τῆς περὶ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον προστασίας· (5) πυθόμενος τὸ συμβαῖνον Ἀγαθοκλῆς ἐξηγέρθη μεθύων, ἄρτι καταλελυκὼς τὸν πότον· καὶ παραλαβὼν τοὺς συγγενεῖς πάντας πλὴν Φίλωνος, ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα. (6) Καὶ βραχέα πρὸς τοῦτον οἰκτισάμενος, καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἀνέβαινεν εἰς τὴν σύριγγα, τὴν μεταξὺ τοῦ Μαιάνδρου καὶ τῆς παλαίστρας κειμένην, καὶ φέρουσαν ἐπὶ τὴν τοῦ θεάτρου πάροδον. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα, δύο θύρας ἀσφαλισάμενος τὰς πρώτας, εἰς τὴν τρίτην ἀνεχώρησε μετὰ δύο ἢ τριῶν σωματοφυλάκων, καὶ τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς αὐτοῦ συγγενείας. (8) Συνέβαινε δὲ, τὰς θύρας εἶναι δικτυωτὰς, διαφανεῖς, ἀποκλειομένας δὲ διττοῖς μοχλοῖς. (9) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠθροισμένου τοῦ πλήθους ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως, ὥστε μὴ μόνον τοὺς ἐπιπέδους τόπους, ἀλλὰ καὶ τὰ βάθρα καὶ τὰ τέγη καταγέμειν ἀνθρώπων, ἐγίγνετο βοὴ καὶ κραυγὴ σύμμικτος, ὡς ἂν γυναικῶν ὁμοῦ καὶ παίδων ἀνδράσιν ἀναμεμιγμένων. (10) Οὐ γὰρ ἔλαττω ποιεῖται παιδάρια τῶν ἀνδρῶν περὶ τὰς τοιαύτας ταραχὰς ἔν τε τῇ Καρχηδονίων πόλει καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

XXXI. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας αὖ ὑποφαινούσης, ἦν μὲν ἄκριτος ἡ κραυγὴ, μάλιστα δ' ἐξ αὐτῆς ἐξέλαμψε τὸ καλεῖν τὸν βασιλέα. (2) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ Μακεδόνες ἐξαναστάντες κατελάβοντο τὸν χρηματιστικὸν πυλῶνα τῶν βασιλείων. (3) Μετὰ δέ τινα χρόνον ἐπιγνόντες, ποῦ τῆς αὐλῆς ὁ βασιλεὺς, περιελθόντες τὰς μὲν πρώτας τῆς πρώτης σύριγγος ἐξέβαλλον θύρας· ἐγγίσαντες δὲ τῆς δευτέρας, ᾐτοῦντο τὸν παῖδα μετὰ κραυγῆς. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, βλέποντες ἤδη τὰ καθ' αὑτοὺς, ἐδέοντο τῶν σωματοφυλάκων, πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας, δηλοῦντας, ὅτι τῆς ἐπιτροπίας ἐκχωροῦσι, καὶ τῆς ἄλλης ἐξουσίας, καὶ τῶν τιμῶν, ἔτι δὲ τῶν χορηγιῶν, ὧν ἔχουσι, πάντων· (5) αὐτὸ δὲ τὸ πνευμάτιον δέονται συγχωρηθῆναι σφίσι

nobis evenIant. (12) At vos tamen scitote, me, diis vole[…] bus, ipsam vos ad proprios comedendos liberos adactur[…] (13) Hæc locuta, feminas, quæ sibi apparebant, jubet, i[…] ut summoverent, et si non parerent, eas virgis suis uti[…] derent. (14) Mulieres, hac occasione arrepta, disced[…] omnes, manus ad deos tollentes, et Œnanthæ imprecant[…] experiretur ipsamet, quæ ut experirentur aliæ facturam s[…] minaretur.

XXX. Quum igitur jam viri res novas moliri constitut[…] haberent, ubi ira illa accessit, quam per domos sing[…] mulieres etiam concitabant, duplo vehementius odium e[…] sit. (2) Ut primum nox ingruit, tumultus, hominum, […] sitationis plena urbs erat. (3) Alii in stadio cum clam[…] congregari, alii mutuo sese cohortari, alii, ut fuga ma[…] præverterent, in domos et loca minime suspecta se abd[…] (4) Jam quidquid est vacuæ areæ circa regiam, item […] dium, et platea, areaque ante theatrum scenicum, t[…] hominum omnis generis erant referta: (5) cum Agatho[…] qui non multo ante convivio finem imposuerat, vino g[…] e somno excitatur, et omni cum sua cognatione, exc[…] Philone, ad regem pergit. (6) Apud quem pauca conq[…] tus de miserabili sua sorte, manu ejus prehensa, in syrin[…] [ea est oblonga quædam et fornicata ambulatio,] qu[…] inter Mæandrum et palæstram, et ad theatri fert aditum […] cendit. (7) Deinde foribus duabus prioribus probe firm[…] cum duobus aut tribus satellitibus, et rege suisque c[…] tis, ultra tertias fores se recepit. (8) Erant autem […] cancellatim reticulatæ, lumen admittentes, et duobus […] bus claudebantur. (9) Eo tempore quum ex universa […] congregata esset multitudo tanta, ut non loca dumtaxat […] hominibus essent referta, verum etiam gradus atque t[…] clamor ingens et confusa vociferatio est edita: erant […] et mulieres pariter et pueri viris permisti. (10) Fieri […] hoc amat et Carthagine et Alexandriæ, ut in hujus[…] tumultibus non minus pueruli, quam viri, turbent.

XXXI. Ubi jam dies plane illucescebat, clamor aud[…] tur incertus, ex quo tamen illud clare emicabat, regem p[…] (2) Primum igitur exciti Macedones portam regiæ et […] bulum illud occupant, in quo reges soliti de negotiis c[…] niri. (3) Deinde, ubi cognoverunt, quanam in regiæ […] esset rex, eo circumeuntes, primas primæ syringis […] emoliuntur. Ad alteram ut appropinquarunt, magno […] clamore puerum sibi tradi poscebant. (4) Agathocles, […] res suæ loco starent intelligens, cum satellitibus egi[…] legationem suo nomine ad Macedonas obirent, iisque d[…] rarent, paratum se regis tutela cedere, et potentia, honor[…] atque etiam reditibus, denique omnibus quæ haberet: […] pro animula dumtaxat deprecari, ut ejus usuram sibi […]

μετὰ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἵνα, χωρήσαντες εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν, μηδὲ βουληθέντες ἔτι δύνωνται λυπεῖν μηδένα. (6) Τῶν μὲν οὖν ἄλλων σωματοφυλάκων οὐδεὶς ὑπήκουσεν· Ἀριστομένης δὲ μόνος ὑπέστη τὴν χρείαν ταύτην, ὃ μετά τινα χρόνον ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενόμενος. (7) Ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος τὸ μὲν γένος ἦν Ἀκαρνάν, προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν, γενόμενος κύριος τῶν ὅλων πραγμάτων, κάλλιστα καὶ σεμνότατα δοκεῖ προστῆναι τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας, καὶ κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον κεκολακευκέναι τὴν Ἀγαθοκλέους εὐκαιρίαν. (8) Πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων, ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθος ἐστὶ μόνοις συγχωρεῖσθαι· (9) πρῶτος δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ προειρημένου φέρειν ἐτόλμησεν ἐν τῷ δακτυλίῳ· γενομένης δὲ θυγατρὸς αὐτῷ, ταύτην Ἀγαθόκλειαν προσηγόρευσεν. (10) Ἀλλ' ἴσως ὑπὲρ μὲν τούτων ἐξαρκεῖ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. Λαβὼν δὲ τὰς προειρημένας ἐντολάς, καὶ διά τινος ῥινοπύλης ἐξελθών, ἧκε πρὸς τοὺς Μακεδόνας. (11) Βραχέα δ' αὐτοῦ διαλεχθέντος, καὶ δηλώσαντος τὴν προαίρεσιν, ἐπεβάλοντο μὲν οἱ Μακεδόνες παραχρῆμα συγκεντῆσαι· ταχὺ δέ τινων ὑπερεχόντων αὐτοῦ τὰς χεῖρας, καὶ παραιτησαμένων τοὺς πολλούς, ἐπανῆλθε λαβὼν ἐντολήν, ἢ τὸν βασιλέα πρὸς αὐτοὺς ἄγοντα ἥκειν, ἢ μηδ' αὐτὸν ἐξιέναι. (12) Τὸν μὲν οὖν Ἀριστομένην ταῦτ' εἰπόντες οἱ Μακεδόνες ἀπέπεμψαν· αὐτοὶ δὲ ταῖς δευτέραις θύραις ἐγγίσαντες, ἐξέωσαν καὶ ταύτας· (13) οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα θεωροῦντες τὴν τῶν Μακεδόνων βίαν, διά τε τῶν ἐνεργουμένων, καὶ διὰ τῆς ἀποκρίσεως, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλοντο, διὰ τῆς θύρας προτείναντες τὰς χεῖρας, ἡ δ' Ἀγαθόκλεια καὶ τοὺς μαστούς, οἷς ἔφη θρέψαι τὸν βασιλέα, δεῖσθαι τῶν Μακεδόνων, πᾶσαν προϊέμενοι φωνὴν πρὸς τὸ περιποιήσασθαι τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον.

XXXII. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ κατολοφυρόμενοι τὴν αὑτῶν τύχην οὐδὲν ἤνυον, τέλος ἐξέπεμψαν τὸν παῖδα μετὰ τῶν σωματοφυλάκων. (2) Οἱ δὲ Μακεδόνες, παραλαβόντες τὸν βασιλέα, καὶ ταχέως ἐφ' ἵππον ἀναβιβάσαντες, ἦγον εἰς τὸ στάδιον. (3) Ἅμα δὲ τῷ φανῆναι, μεγάλης κραυγῆς καὶ κρότου γενηθέντος, ἐπιστήσαντες τὸν ἵππον, καθεῖλον τὸν παῖδα, καὶ προσαγαγόντες ἐκάθισαν εἰς τὴν βασιλικὴν θέαν. (4) Περὶ δὲ τοὺς ὄχλους ἐγένετό τις ἅμα χαρὰ καὶ λύπη· τὰ μὲν γὰρ ἦσαν περιχαρεῖς ἐπὶ τῷ κεκομίσθαι τὸν παῖδα, τὰ δὲ ἐδυσηρεστοῦντο, μὴ συνειλῆφθαι τοὺς αἰτίους, μηδὲ τυγχάνειν τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. (5) Διὸ καὶ συνεχῶς ἐβόων, ἄγειν κελεύοντες καὶ παραδειγματίζειν τοὺς πάντων τῶν κακῶν αἰτίους. (6) Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας προβαινούσης, καὶ τοῦ πλήθους ἐπ' οὐδὲν δυναμένου πέρας ἀπερείσασθαι τὴν ὁρμήν· Σωσίβιος, ὃς ἦν μὲν υἱὸς Σωσιβίου, τότε δὲ σωματοφύλαξ ὑπάρχων, μάλιστα τὸν νοῦν προσεῖχε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς πράγμασι, (7) θεωρῶν τήν τε τοῦ πλήθους ὁρμὴν ἀμετάθετον οὖσαν, καὶ τὸ παιδίον δυσχρηστούμενον διά τε τὴν τῶν

necessario victu concederent, ita ut, redactus ad pristinum statum, negotium facessere nemini, ne si vellet quidem, valeret. (6) Quum ceterorum satellitum nemo esset, qui roganti annueret, Aristomenes solus hanc ei operam navavit, qui aliquanto post regni negotia curavit. (7) Erat Aristomenes genere Acarnan, qui, progrediente dein ætate rerum omnium potestatem summam nactus, et in rege ipso regendo et in regno administrando sapientissime et honestissime se gessisse perhibetur, neque minus solerter hoc præstitisse, quam solers fuerat antea prosperæ Agathoclis fortunæ adulator. (8) Primum namque Agathocli, domum ad se invitato ad convivium, coronam auream, uni ei e convivis, detulerat; quem honorem regibus solis haberi moris est: (9) primusque ejusdem imaginem annulo insculptam gestare sustinuit: et nata sibi filia cum esset, Agathocleæ nomen illi indidit. (10) Verum de his hactenus dixisse sufficiat. Is igitur mandatis, quæ dixi, oneratus, per quamdam egressus portulam ad Macedones accessit. (11) Qui postquam pauca esset locutus, et Agathoclis voluntatem exposuisset, extemplo Macedones spiculis eum confìgere sunt aggressi. Sed confestim manibus nonnullorum protectus, qui cædem multitudinis deprecati sunt, cum his mandatis est reversus, aut regem ut adduceret revertens, aut ipse porro ne exiret. (12) Cum his dictis Aristomenem Macedones dimiserunt: simul vero, ad secundas fores pergentes, has quoque emoliuntur. (13) Agathocles, et qui cum ipso erant, Macedonum vehementem impetum, cum ex factis ipsorum, tum ex allato responso animadvertentes, principio manibus per fores porrectis (Agathoclea etiam uberibus, quibus regem se dicebat aluisse), Macedones obsecrare instituit, nullo non genere vocis edito, solius ut sibi vitæ servandæ fieret potestas.

XXXII. Ubi vero, fortunam suam diu multumque lamentati, nihil promovebant, puerum cum satellitibus tandem emiserunt. (2) Macedones traditum sibi regem equo statim imponunt, et in Stadium adducunt. (3) Ad cujus conspectum clamore et plausu ab universa corona edito, equum sistunt, ac detractum inde puerum propius admovent, et in regibus proprio spectandi suggestu collocant. (4) At turba partim lætari, partim dolere: quod puerum recepissent, lætitia gestiebant; quod non et sontes simul comprehensi forent, nec meritas pœnas luerent, ægre ferebant. (5) Igitur continuis clamoribus malorum omnium auctores duci jubebant, ut per omnium ora traducti pœnis afficerentur. (6) Jam lucente die, quum nihil populus inveniret, in quod iram suam tandem effunderet, Sosibius, Sosibii filius, inter satellites tunc merens, quid regi regnoque expediret, tum optime perspexit: (7) ac cum iram multitudinis sedari nullo pacto posse cerneret, puerum vero angore affici, partim quod eorum qui sibi aderant nemini antea consuesset,

παρεστώτων ἀσυνήθειαν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν ὄχλον ταραχὴν, ἐπύθετο τοῦ βασιλέως, εἰ παραδώσει τοῖς πολλοῖς τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα τι πεπλημμεληκότας. (8) Τοῦ δὲ κατανεύσαντος, τῶν μὲν σωματοφυλάκων τισὶν εἶπε, δηλῶσαι τὴν τοῦ βασιλέως γνώμην· τὸ δὲ παιδίον ἀναστήσας, ἀπῆγε πρὸς τὴν θεραπείαν εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, σύνεγγυς οὖσαν. (9) Τῶν δὲ διασαφούντων τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως, κατεῤῥήγνυτο πᾶς ὁ τόπος ὑπὸ τοῦ κρότου καὶ τῆς κραυγῆς. (10) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ διεχωρίσθησαν ἀλλήλων εἰς τὰς ἰδίας καταλύσεις. (11) Ταχὺ δὲ τῶν στρατιωτῶν τινες, οἱ μὲν ἐθελοντὴν, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξωθούμενοι, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ ζητεῖν τοὺς προειρημένους.

XXXIII. Τοῦ δὲ ποιεῖν αἷμα καὶ φόνους ἐγένετό τις ἐκ ταυτομάτου καταρχὴ τοιαύτη. (2) Τῶν γὰρ Ἀγαθοκλέους ὑπηρετῶν καὶ κολάκων τις, ὄνομα Φίλων, ἐξῆλθε κραιπαλῶν εἰς τὸ στάδιον. (3) Οὗτος, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν τῶν ὄχλων, εἶπε πρὸς τοὺς παρεστῶτας, ὅτι πάλιν αὐτοῖς, καθάπερ καὶ πρώην, ἐὰν Ἀγαθοκλῆς ἐξέλθῃ, μεταμελήσει. (4) Τῶν δ' ἀκουσάντων, οἱ μὲν ἀπελοιδόρουν αὐτὸν, οἱ δὲ προώθουν. Ἐπιβαλλομένου δ' ἀμύνεσθαι, ταχέως οἱ μὲν τὴν χλαμύδα περιέῤῥηξαν, οἱ δὲ τὰς λόγχας προσερείσαντες ἐξεκέντησαν. (5) Ἅμα δὲ τῷ τοῦτον εἰς τὸ μέσον ἑλκυσθῆναι μεθ' ὕβρεως ἔτι σπαίροντα, καὶ γεύσασθαι τὰ πλήθη φόνου, πάντες ἐκαραδόκουν τὴν τῶν ἄλλων παρουσίαν. (6) Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρῆν ἀγόμενος πρῶτος Ἀγαθοκλῆς δέσμιος· ὃν εὐθέως εἰσιόντα προσδραμόντες τινὲς ἄφνω συνηκόντισαν, ἔργον ποιοῦντες οὐκ ἐχθρῶν, ἀλλ' εὐνοούντων· αἴτιοι γὰρ ἐγένοντο τοῦ μὴ τυχεῖν αὐτὸν τῆς ἁρμοζούσης καταστροφῆς. (7) Μετὰ δὲ τοῦτον ἤχθη Νίκων, εἶτα Ἀγαθόκλεια γυμνὴ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς, ἑξῆς δὲ τούτοις πάντες οἱ συγγενεῖς. (8) Ἐπὶ πᾶσιν ἐκ τοῦ Θεσμοφορείου τὴν Οἰνάνθην ἀποσπάσαντες, ἧκον εἰς τὸ στάδιον, ἄγοντες γυμνὴν ἐφ' ἵππου. (9) Παραδοθέντων δὲ πάντων ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις, οἱ μὲν ἔδακνον, οἱ δὲ ἐκέντουν, οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοπτον· ἀεὶ δὲ τοῦ πεσόντος τὰ μέλη διέσπων, ἕως ὅτου κατελώβησαν πάντας αὐτούς. (10) Δεινὴ γάρ τις ἡ παρὰ τοὺς θυμοὺς ὠμότης γίγνεται τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀνθρώπων. (11) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον σύντροφοι τῆς Ἀρσινόης γεγενημέναι τινὲς παιδίσκαι, πυθόμεναι παραγεγονέναι τὸν Φιλάμμωνα τριταῖον ἀπὸ Κυρήνης, τὸν ἐπιστάντα τῷ φόνῳ τῆς βασιλίσσης, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· (12) καὶ βιασάμεναι, τὸν μὲν Φιλάμμωνα τύπτουσαι τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις ἀπέκτειναν, τὸν δὲ υἱὸν ἀπέπνιξαν, ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν ὄντα· σὺν δὲ τούτοις τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλάμμωνος γυμνὴν· εἰς τὴν πλατεῖαν ἐξέλκουσαι διέφθειραν. (13) Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν, καὶ τοὺς τούτων συγγενεῖς, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

XXXIV. Ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν τὰς τερατείας καὶ διασκευασίας, αἷς κέχρηνται πρὸς ἔκπληξιν τῶν ἀκουόν-

partim propter turbæ tumultum; regem interrogavit, eo
plebi eos foret traditurus, quicumque in se aut matrem su
aliquid deliquissent? (8) Eo annuente, satellitum nonnul
dixit, ut regis voluntatem palam facerent. Ipse puerum
sede excitatum, domum suam, quæ aberat non longe,
curandum corpus abducit. (9) Satellitibus regia mand
exponentibus, plausu et clamore omnia loca rumpebant
(10) Dum hæc aguntur, Agathocles et Agathoclea separ
tur, et in sua se uterque recipiunt hospitia. (11) Stat
vero nonnulli e militibus, partim sua sponte, partim ple
impulsu, ad illos quærendos se accingunt.

XXXIII. Fundendi vero sanguinis et faciendæ cædis c
fortuito hujusmodi exstitit principium. (2) Quidam e
nistris et adulatoribus Agathoclis, nomine Philo, ple
crapulæ in stadium exivit. (3) Hic concitatum vulgi
dium conspicatus, adstantibus dixit, si egrederetur Agat
cles, futurum, ut ipsos, sicut jam alias, pœniteret. (4)
audierant, alii differre hominem conviciis, alii protrude
conanti autem se defendere, ab aliis laceratur chlamys;
hastarum admotis mucronibus hominem configunt. (5)
simul ac in mediam arenam contumeliæ ergo est tra
adhuc palpitans, ubi semel multitudo cædem gusta
omnes, ut ceteri pariter adessent, cupiditate summa ex
ctabant. (6) Nec multo post adest Agathocles, in vinc
ductus: quem statim ingressum nonnulli accurrentes su
confoderunt, non inimicorum, verum amicorum officio
gentes; per eos namque est consecutus, ne, quem mer
tur, exitum faceret. (7) Secundum hunc ductus est N
deinde Agathoclea nuda cum sororibus, ac deinde univ
cognatio. (8) Novissimam omnium Oenanthen, e The
phorio avulsam, nudam, equo vectam, in stadium ind
runt. (9) Quibus simul omnibus populo traditis, alii
dere, alii mucronibus configere, alii oculos eruere.
quisque autem illorum ceciderat, jacentis membra di
hebant, donec artus omnium detruncassent. (10)
enim hoc Ægyptiis hominibus innatum, ut, dum fer
ira, mirum in modum sint crudeles. (11) Per idem qu
tempus mulierculæ nonnullæ, quæ cum Arsinoë fuerant
catæ, audito, ante triduum Alexandriam ab oppido Cy
rum advenisse Philammonem, cui reginæ occidendæ n
tium fuerat commissum, in ejus domum fecerunt impe
(12) Quo quum irrupissent per vim, Philammonem saxo
fustiumque ictibus occiderunt; filium, vix pubertaten
gressum, strangularunt; ad hæc conjugem Philammoni
dam traxerunt in plateam, ibique trucidarunt. (13) Et
thocles quidem atque Agathoclea, cum tota cognatione,
modo perierunt.

XXXIV. Jam non fugit me quidem prodigiosa rati
verborum apparatus, quibus usi sunt nonnulli ex eis,

... ἔνιοι τῶν γεγραφότων τὰς πράξεις ταύτας, πλείω ... ἐπιμετροῦντα λόγον διατιθέμενοι τοῦ συνέχοντος τὰ πράγματα καὶ κυρίου· (2) τινὲς μὲν ἐπὶ τὴν τύχην ἀναφέροντες τὰ γεγονότα, καὶ τιθέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὸ ... αὐτῆς ἀβέβαιον καὶ δυσφύλακτον· οἱ δὲ τὸ παράδοξον ... συμβεβηκότων ὑπὸ λόγον ἄγοντες, πειρώμενοι τοῖς ... αἰτίας καὶ πιθανότητας ὑποτάττειν. (3) Οὐ ... ἔγωγε προεθέμην τούτῳ χρήσασθαι τῷ χειρισμῷ ... τῶν προειρημένων, διὰ τὸ μήτε πολεμικὴν τόλμαν ... δύναμιν ἐπίσημον γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, ... χειρισμὸν πραγμάτων ἐπιτυχῆ καὶ ζηλωτόν· (4) ..., τὸ τελευταῖον, τὴν αὐλικὴν ἀγχίνοιαν καὶ κακο... πραγμοσύνην διαφέρουσαν, ἐν ᾗ Σωσίβιος καὶ πλείους ... κατεβίωσαν, βασιλεῖς ἐκ βασιλέων μεταχειριζό... τὰ δ' ἐναντία τούτοις συμβεβηκέναι περὶ τὸν ... προειρημένον ἄνδρα. (5) Προαγωγῆς μὲν γὰρ ἔτυχε ... παράδοξου διὰ τὴν τοῦ Φιλοπάτορος ἀδυναμίαν τοῦ ... βασιλεύειν. (6) Τυχὼν δὲ ταύτης, καὶ παραλαβὼν εὐ... καιρὸν μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον πρὸς τὸ ... τηρῆσαι τὴν ἐξουσίαν, ἅμα τὰ πράγματα καὶ τὸ ... ἀπέβαλε, διὰ τὴν ἰδίαν ἀνανδρίαν καὶ ῥαθυμίαν, ἐν ... βραχεῖ χρόνῳ καταγνωσθείς.

XXXV. Διόπερ οὐ χρὴ τοῖς τοιούτοις προσάπτειν ... ἐπιμετροῦντα λόγον, καθάπερ (εἴποι τις) Ἀγαθοκλεῖ ... Διονυσίῳ τοῖς Σικελιώταις, καί τισιν ἑτέροις τῶν ... πράγμασιν ἐπ' ὀνόματος γεγονότων. (2) Ἐκείνων ... ὁ μὲν ἕτερος ἐκ δημοτικῆς καὶ ταπεινῆς ὑποθέσεως ..., ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς, ὡς ὁ Τίμαιος ἐπισκώπτων ..., κεραμεὺς ὑπάρχων, καὶ καταλιπὼν τὸν τροχὸν, ... καὶ τὸν καπνὸν, ἧκε νέος ὢν εἰς τὰς Συρακού... (3) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐγενήθησαν ἀμφότεροι ... τοὺς ἰδίους καιροὺς τύραννοι Συρακουσῶν, πόλεως ... μέγιστον ἀξίωμα τότε καὶ μέγιστον πλοῦτον περι... πεποιημένης· (4) μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεῖς ἁπάσης ... νομισθέντες, καί τινων καὶ τῆς Ἰταλίας με... κρατήσαντες. (5) Ἀγαθοκλῆς δ' οὐ μόνον καὶ τῶν ... Λιβύης ἐνεπείρασεν, ἀλλὰ καὶ τέλος ἐναπέθανε ταῖς ... ὑπεροχαῖς ταύταις. (6) Διὸ καὶ Πόπλιον Σκιπίωνά ..., τὸν πρῶτον καταπολεμήσαντα Καρχηδονίους, ... ἐρωτηθέντα, τίνας ὑπολαμβάνει πραγματικωτάτους ἄν... γεγονέναι καὶ σὺν νῷ τολμηροτάτους, εἰπεῖν, τοὺς ... Ἀγαθοκλέα καὶ Διονύσιον τοὺς Σικελιώτας. (7) ... περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἰς ἐπίστασιν ἄγειν ... ἀναγινώσκοντας, καί που καὶ τῆς τύχης ποιήσα... μνήμην, ἔτι δὲ τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, καὶ ... προστιθέναι τὸν ἐπεκδιδάσκοντα λόγον· ἐπὶ δὲ ... προειρημένων ἀνδρῶν οὐδαμῶς ἁρμόζει.

XXXVI. Διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας τὸν μετ' αὐξή... λόγον ἀπεδοκιμάσαμεν ὑπὲρ Ἀγαθοκλέους· (2) ... μάλιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πάσας τὰς ἐκπληκτικὰς πε... ... μίαν ἔχειν φαντασίαν τὴν πρώτην ἀξίαν ἐπι..., τὸ δὲ λοιπὸν οὐ μόνον ἀνωφελῆ γίγνεσθαι τὴν ... καὶ θέαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ὀχλή... ἐπιτελεῖσθαι τὴν ἐνέργειαν τῶν τοιούτων. (3)

has res memoriæ prodiderunt; multo ampliorem facientes accessoriam disputationem, quam ipsarum rerum, de quibus erat proprius dicendi locus, expositionem. (2) Quorum alii ad fortunam omnia referentes, quam sit illa inconstans, quamque difficile sibi ab illa caveatur, ponere ob oculos voluerunt; alii, novitatem et miraculum illius eventus reputantes, causas, quæ similitudinem veri habeant, rerum gestarum commemorationi subjicere laborarunt. (3) Mihi vero res istæ aliter narrari debere visæ sunt; quoniam Agathocles neque audacia militari aut insigni virtute fuit prædītus, neque ulla rerum administrandarum felici industria, et digna quam alii imitentur; (4) postremo ne aulica quidem ulla solertia, aut eximia in dolis struendis versutia; qua arte Sosibius et sæpe multi quum excellerent, alios ex aliis reges, quorum negotia gerebant, per omnem vitam suam in potestate habuerunt. Nempe in Agathocle secus res habuit. (5) Nam hic a Philopatore præter ullam rationem ad rerum curam fuerat promotus, quod esset ipse parum idoneus administrationi sui regni; (6) hac vero dignitate auctus, ac postea, rege defuncto, tempus opportunissimum conservandæ suæ potentiæ nactus, brevissimo post tempore, cum propter ignaviam atque socordiam odio et contemtui esset omnibus, rerum administrationem et vitam amisit.

XXXV. Quare, ubi de hujusmodi personis agitur, non oportet historiæ accessoriam illam disputationem adjicere, quæ (ut hoc utar) in Agathocle Siculo, in Dionysio Siculo, in aliis nonnullis, recte adhibetur, qui rebus gestis magnum sibi nomen pepererunt. (2) Nam illorum alter e plebeio atque humili ortus est principio; Agathocles vero, ut quidem eum irridens ait Timæus, figulus cum esset, relicta rota, argilla et fumo, juvenis Syracusas venit. (3) Ac principio quidem ambo suis temporibus tyranni evaserunt Syracusarum, urbis, quæ et splendorem et opes maximas tunc obtinuit; (4) deinde vero universæ Siciliæ reges ambo sunt habiti, ac partem etiam Italiæ aliquam suæ potestati subjecerunt. (5) Hoc amplius vero Agathocles non tantum Africæ portionem quamdam sui juris facere est conatus; verum etiam tantis hisce honoribus est immortuus. (6) Propterea dicitur P. Scipio, qui primus Carthaginienses bello domuit, interrogatus, ecquos mortalium putaret in administratione rerum solertissimos, et cum judicio audacissimos? respondisse: Agathoclem et Dionysium Siculos. (7) De viris igitur horum similibus agenti conveniat monere lectorem, ut quasi gradum sistat, et advertat animum; ac fortunæ etiam et humanarum rerum nonnihil meminisse, et omnino illam, quæ documenti causa adjicitur, orationem narrationi subtexere: agenti vero de iis, quorum casum paulo ante exposuimus, nequaquam.

XXXVI. Propterea et nos in Agathoclis rebus commemorandis amplificationem omnem respuimus: (2) quum præsertim omnes mirabiles et stupendi casus unam dumtaxat speciem habeant dignam cui immoremur, eam videlicet, per quam nobis primo innotescunt; de cetero autem non solum sine ullo fructu aut prolixius ii narrentur, aut diutius spectentur, verum etiam cum aliqua vel audientium vel intuen-

Δυοῖν γὰρ ὑπαρχόντων τελῶν, ὠφελείας καὶ τέρψεως, πρὸς ἃ δεῖ τὴν ἀναφορὰν ποιεῖσθαι τοὺς διὰ τῆς ἀκοῆς ἢ διὰ τῆς ὁράσεως βουλομένους τι πολυπραγμονεῖν, καὶ μάλιστα τῷ τῆς ἱστορίας γένει τούτου καθήκοντος· ἀμφοτέρων τούτων ὁ πλεονασμὸς ὑπὲρ τῶν ἐκπληκτικῶν συμπτωμάτων ἐκτὸς πίπτει. (4) Ζηλοῦν γὰρ τίς ἂν βουληθείη τὰς παραλόγους περιπετείας; Οὐδὲ μὴν θεώμενος, οὐδ' ἀκούων ἥδεται συνεχῶς οὐδεὶς τῶν παρὰ φύσιν γιγνομένων καὶ παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρώπων. (5) Ἀλλ' εἰσάπαξ μὲν καὶ πρῶτον σπουδάζομεν ἃ μὲν ἰδεῖν, ἃ δὲ ἀκοῦσαι, χάριν τοῦ γνῶναι, τὸ μὴ δοκοῦν δυνατὸν εἶναι διότι δυνατόν ἐστιν. (6) Ὅταν δὲ πιστεύωμεν, οὐδεὶς τοῖς παρὰ φύσιν ἐγχρονίζων εὐδοκεῖ· τῷ δ' αὐτῷ πλεονάκις ἐγκυρεῖν οὐδ' ὅλως ἂν βουληθείη. (7) Διόπερ ἢ ζηλωτὸν εἶναι δεῖ τὸ λεγόμενον, ἢ τερπνόν· ὁ δὲ τῆς ἐκτὸς τούτων συμφορᾶς πλεονασμὸς οἰκειότερόν ἐστι τραγῳδίας, ἤπερ ἱστορίας. (8) Ἀλλ' ἴσως ἀναγκαῖόν ἐστι, συγγνώμην ἔχειν τοῖς μὴ συνεφιστάνουσι μήτ' ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως, μήτ' ἐπὶ τὰ καθόλου κατὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα. (9) Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ταῦτ' εἶναι μέγιστα καὶ θαυμαστότατα τῶν προγεγονότων, οἷς ἂν αὐτοὶ παρατυχόντες ἐγκυρήσωσιν, ἢ πυθόμενοι παρά τινων πρὸς αὐτὰ ταῦτα προσέχωσι τὸν νοῦν. (10) Διὸ καὶ λανθάνουσι πλείω τοῦ καθήκοντος διατιθέμενοι λόγον ὑπὲρ τῶν μήτε καινῶν ὄντων, διὰ τὸ καὶ ἑτέροις πρότερον εἰρῆσθαι, μήτ' ὠφελεῖν, μήτε τέρπειν δυναμένων. (11) Περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

tium molestia fiat nervosa et ad vivum depingens res ej modi expositio. (3) Duo nempe fines quum sint, u litas et oblectatio, ad quos referre omnia eos oportet, q vel auditus sensui vel visus aliquid student exponere, quum que in historia maxime hoc sit observandum, ab utroq horum fine aliena res est, stupendis illis casibus nimiu immorari. (4) Nam imitari, quæ contra rationem evenisse quis optet? sed nec spectare neque audire assidue quisqua velit, quæ contra naturam aut communes hominum not nes contingunt. (5) Sed semel quidem ac prima vice libe ter talia vel spectamus, vel audimus, ut discamus, fieri i posse, quæ existimabamus non posse. (6) Qua de re t semel persuasi sumus, nemini deinde gratum est, rebu quæ contra naturam sunt, diutius immorari: occurrere v sibi idem sæpius, nemini non molestum erit. (7) Ita aut imitatione dignum sit oportet, aut jucundum, id qu narratur: casus autem, qui ad neutrum finem illorum, q diximus, possint referri, cum multa amplificatione expon tragœdiæ potius, quam Historiæ, conveniat. (8) Sed e danda fortasse iis hominibus venia est, qui neque ad c sideranda naturæ opera animum attollunt, neque a omnino, quæ per orbem terrarum fiunt. (9) Putant enim ea, in quæ forte ipsi inciderint, aut quæ ab aliis audit ligentius ad animum revocaverint, omnium, quæ umq acciderunt, maxima esse maximeque mirabilia. (10) fit, ut de iis rebus, quæ nec sunt novæ, quia etiam prius dictæ sunt, neque aut juvare aut oblectare que prolixiores per imprudentiam sermones, quam par sit, beant. (11) De his igitur hactenus a nobis dictum est.

IV. — RES ANTIOCHI.

(Excerptum Valesianum.)

XXXVII. Ἀντίοχος, ὁ βασιλεύς, ἐδόκει μὲν τὰς ἀρχὰς γεγονέναι μεγαλεπίβολος, καὶ τολμηρὸς, καὶ τοῦ προτεθέντος ἐξεργαστικός· (2) προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἐφάνη πολὺ καταδεέστερος αὑτοῦ καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσδοκίας.

XXXVII. Antiochus rex initio quidem ad res ma suscipiendas idoneus visus erat, et ad perficienda ea, semel instituisset, singulari audacia atque fortitudine ditus: (2) sed progressu ætatis, cum se ipso, tum norum hominum exspectatione apparuit inferior.

ΤΗΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

(I. Excerpta Valesiana.)

I. Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὸ Πέρ-μον, καὶ νομίζων οἷον αὐτόχειρ Ἀττάλου γενέσθαι, αν αἰκίαν ἐναπεδείκνυτο. (2) Χαριζόμενος γὰρ ὶ λυσσῶντι τῷ θυμῷ, τὸ πλεῖον τῆς ὀργῆς οὐκ εἰς ς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰς τοὺς θεοὺς διετίθετο. (3) ὶ μὲν γὰρ τοὺς ἀκροβολισμοὺς εὐχερῶς αὐτὸν ἀπέ- διὰ τὰς τῶν τόπων ὀχυρότητας οἱ τὸ Πέργαμον φυλάττοντες· ἀπὸ δὲ τῆς χώρας οὐδὲν ὠφελεῖτο, προνενοῆσθαι τὸν Ἄτταλον ὑπὲρ τούτων ἐπιμελῶς. λοιπὸν, εἰς τὰ τῶν θεῶν ἕδη καὶ τεμένη διετίθετο ὀργὴν, ὑβρίζων οὐχ Ἄτταλον, ὥς γέ μοι δοκεῖ, ὺ δὲ μᾶλλον ἑαυτόν. (5) Οὐ γὰρ μόνον ἐνεπίμπρα κατασπῶν ἐῤῥίπτει τοὺς νεὼς καὶ τοὺς βωμοὺς, ὲ καὶ τοὺς λίθους ἔθραυε, πρὸς τὸ μηδὲ πάλιν ἀνα-ῆναι μηδὲν τῶν κατεφθαρμένων. (6) Ἐπεὶ δὲ τὸ φόριον ἐλυμήνατο, τὸ μὲν ἄλσος ἐκτεμὼν, τὸν δὲ βολον διαῤῥίψας, τούς τε ναοὺς ἐκ θεμελίων ἀνέ-ψε, πολλοὺς καὶ πολυτελεῖς ὑπάρχοντας· (7) ὥρ- τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπὶ Θυατείρων· ἐκεῖθεν δὲ ποιησά-ς τὴν ἀναζυγὴν, εἰς τὸ Θήβης πεδίον εἰσέβαλε, ζων εὐπορήσειν λείας μάλιστα περὶ τούτους τοὺς ς. (8) Ἀποπεσὼν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος, παραγενόμενος εἰς Ἱερὰν κώμην, διεπέμπετο πρὸς ιν, παρακαλῶν αὐτὸν σῖτον χορηγῆσαι, καὶ τὰ συμπράττειν κατὰ τὰς συνθήκας. (9) Ὁ δὲ ς ὑπεκρίνετο μὲν ποιεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας, βούλετο δὲ ἀληθινῶς σωματοποιεῖν τὸν Φίλιππον.

[I. a. Ὅτι μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὴν ἐπὶ τὴν ναυμαχίαν, καὶ τοὺς μὲν Ῥοδίους ἐκποδὼν γενέ-, τὸν δὲ Ἄτταλον μηδέπω συμμεμαχηκέναι, δῆ-ς ἐξῆν τελεῖν τῷ Φιλίππῳ τὸν εἰς τὴν Ἀλεξάν-ν πλοῦν· ἐξ οὗ δὴ καὶ μάλιστά τις καταμάθοι ὴ γενόμενον Φίλιππον τοῦτο πρᾶξαι.]

I. b. [X] Τί οὖν ἦν τὸ τῆς ὁρμῆς ἐπιλαβόμενον; Οὐδὲν , ἀλλ' ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. (2) Ἐκ πολλοῦ γὰρ ἐνίοτε πολλοὶ τῶν ἀδυνάτων ἐφίενται διὰ τὸ ς τῶν προφαινομένων ἐλπίδων, κρατούσης τῆς ας τῶν ἑκάστου λογισμῶν· (3) ὅταν δ' ἐγγί- τοῖς ἔργοις, οὐδενὶ λόγῳ πάλιν ἀφίστανται τῶν , ἐπισκοτούμενοι καὶ παραλογιζόμενοι τοῖς οῖς, διὰ τὴν ἀμηχανίαν καὶ τὴν δυσχρηστίαν τῶν νομένων.

(II. Excerpt. Antiq. ex lib. XVI, cap. 1-9.)

I. Ὁ δὲ Φίλιππος, τῶν μὲν κατὰ τὴν πολιορκίαν ντων αὐτῷ, τῶν δὲ πολεμίων ἐφορμούντων

LIBRI DECIMI SEXTI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. *Philippus ad Pergamum.*

I. Philippus quum ad Pergamum venisset, tantum non in manus suas Attalum venisse ratus, nullum crudelitatis specimen omisit. (2) Animo enim veluti rabie quadam percito obsecutus, iram suam in deos magis, quam in homines, effudit. (3) Et in velitationibus quidem facile a militibus Pergamum custodientibus, ob locorum munitionem, repellebatur: ex agris autem nullam prædam faciebat, quandoquidem ei rei diligenter Attalus providerat. (4) Quod igitur reliquum erat, in deorum simulacra ac templa sæviebat; non Attalo, ut mihi quidem videtur, sed sibi ipsi injuriam faciens. (5) Neque enim templa solum inflammabat, arasque disturbabat; sed etiam lapides ipsos diffringebat, ne dissipatæ ædes posthac restitui possent. (6) Ac postquam Nicephorium vastavit, luco penitus exciso, disjectoque septo, multisque, quæ ibidem erant, ac pretiosis fanis solo æquatis, (7) principio quidem versus Thyatira est profectus; mox vero inde reflexo itinere campum Thebes qui appellatur petiit; ratus, se per eas regiones copiosissima præda esse potiturum. (8) Sed illa pariter spe frustratus, delatusque ad Hieran Comen, legatos ad Zeuxin misit; postulans, ut commeatum subministrare ac reliqua sibi præstare ex præscripto fœderis vellet. (9) At Zeuxis parere quidem fœderi velle se imprimis simulabat; sed re ipsa nolebat Philippum opibus ac potentia augere.

I. *a. Philippus Alexandriam petere poterat.*

I. *a.* Post debellatum apud Laden navale prœlium, amotis Rhodiis, Attalo belli societatem jam omittente, perspicuum est licuisse Philippo Alexandriam usque navigare: unde potissimum liquet Philippum dementi animo percitum ita se gessisse.

I. b. Quidnam erat igitur, quod ejus inhiberet impetum? Ipsa nempe rerum natura, nec quidquam aliud. (2) Multi enim sæpe, dum e longinquo res intuentur, etiam ea quæ fieri nequeunt concupiscunt, propter magnitudinem spei quæ ostentatur, cupiditate usum mentis et rationis in singulis mortalium vincente: (3) qui, ubi ad rem propius est ventum, temere rursus inceptis absistunt, difficultatibus atque impedimentis, quæ occurrunt, oculis ipsorum caliginem offundentibus, et in varios errores ipsos inducentibus.

II. *Pugna navalis ad Chium Philippi cum Attalo et Rhodiis.*

II. Philippus rex, quum neque suscepta obsidio votis responderet, et hostes, in ancoris stantes, multis cum navibus

πλείοσι καταφράκτοις ναυσὶν, ἠπορεῖτο, καὶ δυσχρήστως διέκειτο περὶ τοῦ μέλλοντος. (2) Οὐκ ἐπιδεχομένων δὲ τῶν παρόντων αἵρεσιν, ἀνήχθη παρὰ τὴν τῶν πολεμίων προσδοκίαν; (3) ἔτι γὰρ αὐτὸν ἤλπιζον οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον προσκαρτερήσειν τῇ τῶν μετάλλων κατασκευῇ. (4) Μάλιστα δ' ἐσπούδαζε ποιήσασθαι τὸν ἀνάπλουν αἰφνίδιον, πεπεισμένος καταταχήσειν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀσφαλῶς ἤδη κομισθήσεσθαι παρὰ τὴν γῆν εἰς τὴν Σάμον. (5) Διεψεύσθη δὲ παρὰ πολὺ τοῖς λογισμοῖς. Οἱ γὰρ περὶ τὸν Ἄτταλον καὶ Θεοφιλίσκον, ἅμα τῷ συνιδεῖν αὐτὸν ἀναγόμενον, εἴχοντο τῶν προκειμένων εὐθέως. (6) Συνέβη δὲ τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν γενέσθαι διαλελυμένον, ἅτε πεπεισμένων, τὸν Φίλιππον, καθάπερ εἶπον, ἔτι μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ χρησάμενοι ταῖς εἰρεσίαις ἐνεργῶς, προσέβαλλον, Ἄτταλος μὲν τῷ δεξιῷ καὶ καθηγουμένῳ τῶν πολεμίων, Θεοφιλίσκος δὲ τοῖς εὐωνύμοις. (8) Φίλιππος δὲ περικαταλαμβανόμενος τοῖς καιροῖς, δοὺς τὸ σύνθημα τοῖς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, καὶ παραγγείλας ἀντιπρῴρους ποιεῖν τὰς ναῦς, καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐρρωμένως, αὐτὸς ὑπὸ τὰς νησίδας ἀναχωρήσας μετά τινων λέμβων, τὰς μεταξὺ τοῦ πόρου κειμένας, ἀπεκαραδόκει τὸν κίνδυνον. (9) Ἦν δὲ τῶν μὲν τοῦ Φιλίππου νεῶν τὸ πλῆθος, τὸ συγκαταστὰν εἰς τὸν ἀγῶνα, κατάφρακτοι τρεῖς καὶ πεντήκοντα, σὺν δὲ τούτοις ἄφρακτα, λέμβοι δὲ σὺν ταῖς πρίστεσιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα; τὰς γὰρ ἐν τῇ Σάμῳ ναῦς οὐχ ἠδυνήθη καταρτίσαι πάσας. (10) Τὰ δὲ τῶν πολεμίων σκάφη κατάφρακτα μὲν ἦν ἑξήκοντα καὶ πέντε σὺν τοῖς τῶν Βυζαντίων, μετὰ δὲ τούτων ἐννέα τριημιολίαι καὶ τριήρεις τρεῖς ὑπῆρχον.

III. Λαβούσης δὲ τὴν καταρχὴν τῆς ναυμαχίας ἐκ τῆς Ἀττάλου νεὼς, εὐθέως πάντες οἱ σύνεγγυς ἀπαραγγέλτως συνέβαλον ἀλλήλοις. (2) Ἄτταλος μὲν οὖν συμπεσὼν ὀκτήρει, καὶ προεμβαλὼν ταύτῃ καιρίαν καὶ ὕφαλον πληγὴν, ἐπὶ πολὺ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀγωνισαμένων, τέλος ἐβύθισε τὴν ναῦν. (3) Ἡ δὲ τοῦ Φιλίππου δεκήρης, ναυαρχὶς οὖσα, παραλόγως ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. (4) Ὑποπεσούσης γὰρ αὐτῇ τριημιολίας, ταύτῃ δοῦσα πληγὴν βιαίαν κατὰ μέσον τὸ κῦτος ὑπὸ τὸν θρανίτην σκαλμὸν, ἐδέθη, τοῦ κυβερνήτου τὴν ὁρμὴν τῆς νεὼς οὐκέτι δυνηθέντος ἀναλαβεῖν. (5) Διὸ καὶ προσκρεμαμένου τοῦ πλοίου αὐτῇ, ἐδυσχρηστεῖτο καὶ δυσκίνητος ἦν πρὸς πᾶν. (6) Ἐν ᾧ καιρῷ δύο πεντήρεις προσπεσοῦσαι, καὶ τρώσασαι τὴν ναῦν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, καὶ τὸ σκάφος καὶ τοὺς ἐπιβάτας τοὺς ἐν αὐτῷ διέφθειραν, ἐν οἷς ἦν καὶ Δημοκράτης, ὁ τοῦ Φιλίππου ναύαρχος. (7) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Διονυσόδωρος καὶ Δεινοκράτης, ὄντες ἀδελφοὶ, καὶ ναυαρχοῦντες παρ' Ἀττάλῳ, συμπεσόντες ὁ μὲν ἑπτήρει τῶν πολεμικῶν, ὁ δ' ὀκτήρει, παραβόλως ἐχρήσαντο τῇ ναυμαχίᾳ. (8) Δεινοκράτης μὲν πρὸς ὀκτήρη συμπεσὼν, αὐτὸς μὲν ἔξαλον ἔλαβε τὴν πληγὴν, ἀναστείρου τῆς νεὼς οὔσης· τὴν δὲ τῶν πολεμίων τρώσας ναῦν

tectis imminerent, animi anxius, quid ad cetera consili[...] peret, nesciebat. (2) Sed quoniam præsens status [...] quod mallet facultatem ei non dabat, præter adversario[rum] exspectationem classe est profectus: (3) nam Attalus [...] tabat, ipsum in cuniculis agendis et operæ et temporis [...] adhuc esse impensurum: (4) ille vero hoc potissimum c[on]silio vela subito fecit, quod celeritate hostes se præve[...] rum confideret, atque ita tuto jam propter terram ad Sa[...] perventurum. (5) Ceterum spes illum sua vehemente[r] frustrata. Nam Attalus et Theophiliscus statim ut ora[...] vere Philippum senserunt, propositi memores, ei e[...] quendo se accinxerunt. (6) Quia tamen persuasum h[...] bant, ut modo dicebam, Philippum in obsidione a[...] permanere; eo factum, ut non simul statim ambo j[...] classibus proficiscerentur. (7) Sed quum remigio esse[...] acerrimo, assecuti adortique sunt, Attalus quidem dex[...] classis hostilis partem, quæ reliquum agmen antecede[...] Theophiliscus vero eos, qui ad sinistram erant. (8) Phi[...] pus, angustiis temporis deprehensus, data dextimis tes[...] et mandato, ut proras navium in hostem converterent [...] pugnarent acriter, ipse cum lembis nonnullis ad parv[...] recepit insulas, quæ in medio trajectu sunt sitæ, ibique [...] lii eventum exspectavit. (9) Erat autem numerus nav[...] quæ illud certamen conseruerunt, hic: Philippi quidem [...] stratæ tres et quinquaginta, item aliæ apertæ; lembi [...] cum pristibus, centum et quinquaginta: nam eas, quæ [...] Sami, non potuerat omnes instruere. (10) Hostium [...] longæ naves erant tectæ quidem quinque et sexaginta, [...] iis, quas Byzantini miserant; ac præter has triemioli[...] vem, et triremes tres.

III. Ubi primum ab Attali navi prælium est commi[...] omnes repente, qui propius aberant, non exspectato [...] signo, inter se concurrerunt. (2) Attalus cum octer[e] gressus, primo statim impetu quum exitiali ictu infe[...] partem, quæ ex aqua exstabat, navem vulnerasset, [...] qui super tabulata erant propugnatores, diu multumq[ue] flixerint, tandem eam demersit. (3) Philippi deceris, [...] prætoria tunc navis erat, casu quodam mirabili in ho[...] potestatem venit. (4) Subierat ipsam triemiolia qu[...] navis: in hanc ictu violento impacta, circa medium a[...] sub scalmo supremorum remigum (thranitas vocan[...] gata hæsit; neque enim gubernator potuit amplius nav[...] petum retinere. (5) Itaque deceris, e cujus latere nav[...] pendebat, magnis incommodis affecta, nullam in p[...] facile flecti poterat. (6) Inter hæc duæ quinqueremes [...] cto in decerem impetu, eaque ab latere utroque vuln[...] cum ipsam, tum omnes, qui in ea fuere, defensores d[...] serunt; inter quos erat Democrates, Philippi nava[...] (7) Dum hæc aguntur, Dionysodorus et Dinocrates, fr[...] qui navarchi apud Attalum merebant, ille cum h[...] hostili, hic cum octere inito certamine, miram atque [...] ratam belli fortunam sunt experti. (8) Dinocrates [...] octere congressus, vulnus in ea parte navis quæ ex[...] eminet, quum octeris inveheretur carinâ antrorsum

...τὰ βίαχα, τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἐδύνατο χωρισθῆναι, ...περ πολλάκις ἐπιδαλλόμενος πρύμναν κρούειν· (9) ...καὶ τῶν Μακεδόνων εὐψύχως ἀγωνιζομένων, εἰς τὸν ...τον παρεγένετο κίνδυνον. (10) Ἀττάλου δὲ ἐπι...σαντος αὐτῷ, καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν πολεμίαν ναῦν ἐμ...ῆς λύσαντος τὴν συμπλοκὴν τῶν σκαφῶν, ὁ μὲν Δει...ράτης ἀπελύθη παραδόξως· (11) οἱ δὲ τῆς πολεμίας ...ς ἐπιβάται πάντες, εὐψύχως διαγωνισάμενοι, διε...ησαν· τὸ δὲ σκάφος, ἔρημον ἀπολειφθέν, ὑποχείριον ...το τοῖς περὶ τὸν Ἄτταλον. (12) Ὁ δὲ Διονυσό...ρος, μετὰ βίας ἐπιφερόμενος εἰς ἐμβολήν, αὐτὸς μὲν ...ρτε τοῦ τρῶσαι· παραπεσὼν δὲ τοῖς πολεμίοις, ...αλε τὸν δεξιὸν ταρσὸν τῆς νεὼς, ὁμοῦ συῤῥαγέντων ...ῶν πυργούχων. (13) Οὗ γενομένου, περιέστησαν ...ν πανταχόθεν οἱ πολέμιοι. (14) Κραυγῆς δὲ καὶ ...ου γενομένου, τὸ μὲν λοιπὸν πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν ...τῷ σκάφει διεφθάρη, τρίτος δ' αὐτὸς ὁ Διονυσόδω...ξενήξατο πρὸς τὴν ἐπιβοηθοῦσαν αὐτῷ τριημιο...

IV. Τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν τοῦ πλήθους ὁ κίνδυνος ...λλος ἦν. (2) Καθ' ὅσον γὰρ ἐπλεόναζον οἱ παρὰ Φιλίππου λέμβοι, κατὰ τοσοῦτον διέφερον οἱ περὶ Ἄτταλον τῷ τῶν καταφράκτων νεῶν πλήθει. (3) ...τὰ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου τοιαύτην ...τὴν διάθεσιν, ὥστ' ἀκμὴν ἄκριτα μένειν τὰ ὅλα, ...δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπικυδεστέρας ἔχειν τὰς ...ας. (4) Οἱ δὲ Ῥόδιοι κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς εὐ...α τῆς ἀναγωγῆς ἀπεσπάσθησαν τῶν πολεμίων, ...περ ἀρτίως εἶπα· τῷ δὲ ταχυναυτεῖν παρὰ πολὺ ...ντες τῶν ἐναντίων, συνῆψαν τοῖς ἐπὶ τῆς οὐρα...Μακεδόσι. (5) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑποχωροῦσι ...μενοι κατὰ πρύμναν ἐπιφερόμενοι, τοὺς ταρσοὺς ...ον. (6) Ὡς δ' οἱ μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου συν...ρέφειν ἤρξαντο, παραβοηθοῦντες τοῖς κινδυ...ς, τῶν δὲ Ῥοδίων οἱ καθυστεροῦντες ἐκ τῆς ...ῆς συνῆψαν τοῖς περὶ τὸν Θεοφιλίσκον· (7) ...κατὰ πρόσωπον ἀντιπρῴρους τάξαντες τὰς ναῦς ...ροι, συνέβαλον εὐψύχως, ὁμοῦ ταῖς σάλπιγξι καὶ ...γῇ παρακαλοῦντες ἀλλήλους. (8) Εἰ μὲν οὖν ...ξὺ τῶν καταφράκτων νεῶν ἔταξαν οἱ Μακεδό...ς λέμβους, ῥᾳδίαν ἂν καὶ σύντομον ἔλαβε κρίσιν ...μαχία· νῦν δὲ ταῦτ' ἐμπόδια πρὸς τὴν χρείαν τοῖς ...ς ἐγίγνετο κατὰ πολλοὺς τρόπους. (9) Μετὰ γὰρ ...θῆναι τὴν ἐξ ἀρχῆς τάξιν ἐκ τῆς πρώτης συμ...ς, πάντες ἦσαν ἀναμὶξ ἀλλήλοις. (10) Ὅθεν οὔτε ...πλεῖν εὐχερῶς, οὔτε στρέφειν ἐδύναντο τὰς ναῦς, ...καθόλου χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις προτερήμασιν, ἐμπι...των αὐτοῖς τῶν λέμβων, ποτὲ μὲν εἰς τοὺς ταρσοὺς ...δυσχρηστεῖν ταῖς εἰρεσίαις, ποτὲ δὲ πάλιν εἰς τὰς ...ρας, ἔστι δ' ὅτε κατὰ πρύμναν· ὥστε παραποδίζε... καὶ τὴν τῶν κυβερνητῶν καὶ τὴν τῶν ἐρετῶν ...ν. (11) Κατὰ δὲ τὰς ἀντιπρῴρους συμπτώσεις ...ν τι τεχνικόν. (12) Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἔμπρωρα τὰ ...ποιοῦντες, ἐξάλους ἐλάμβανον τὰς πληγάς· τοῖς

blime reclinata, accepit; hostilem vero navem infra aquam sauciavit. Et principio quidem separari non poterat, quantumvis retro agere navem sæpe esset conatus. (9) Quare, Macedonibus rem forti animo gerentibus, extremum periculum adiit. (10) Verum ut auxilio venit illi Attalus, et impetu in hostilem navem facto solvit naves, quæ invicem connexæ hærebant; Dinocrates ex insperato est liberatus: (11) hostilis vero navis epibatæ, postquam certamen acre edidissent, omnes perierunt. Navim eorum a defensoribus vacuam cepit Attalus. (12) Dionysodorus quum magno impetu ad feriendum rostro ferretur, ab ictu quem meditabatur aberravit; et quum præter hostes transcurreret, dexter remorum ordo navi ipsius est detersus, tignis quoque ipsis simul confractis, quibus turres erant superstructæ. (13) Quod ut accidit, omni ipsum ex parte hostes circumvadunt. (14) Oritur clamor et trepidatio: ac cetera quidem propugnatorum turba una cum navigio periit; Dionysodorus vero cum duobus aliis ad triemioliam, quæ suppetias veniebat, enatavit.

IV. Jam reliquæ naves utriusque classis certamen æquabant. (2) Nam ut pars Philippi lemborum multitudine, ita Attalus tectarum numero navium erat superior. (3) Et ad dextrum quidem Philippicæ classis cornu quod attinet, ea tunc facies rerum erat, ut, cum anceps plane victoria maneret, ejus tamen obtinendæ spes luculentior penes Attalum esset. (4) Rhodii, qui principio, cum e portu vela in altum dederunt, procul ab hostibus, sicut paulo ante diximus, abfuerant; tamen, quia celeritate navigandi classem Macedonicam longe superabant, ultimum agmen Macedonum sunt assecuti. (5) Primo igitur in fugientes naves a puppi invehendo, remorum ordines ipsis confringebant: (6) ubi vero jam aliæ Philippi naves ad defendendas has, quæ premebantur, cœperunt sese convertere, et pars Rhodiæ classis, quæ portu serius solverat, alteram partem, quæ cum Theophilisco erat, consecuta est; (7) tum vero utriusque classis naves, proris in hostem versis, tubarum clangore et clamoribus sese invicem cohortantes, animose inter se concurrerunt. (8) Quod si igitur Macedones inter naves tectas lembos non collocassent, cita et facili victoria certamen fuisset diremtum: nunc ea re conatus Rhodiorum variis modis sunt impediti. (9) Nam ubi semel primo concursu commota est, quæ instituta a principio fuerat, aciei ordinatio, omnes inter se erant permisti. (10) Unde eveniebat, ut neque per hostium naves perrumpere Rhodii, neque suas possent convertere, neque ulla ratione eis, quibus valebant, commodis uti; quia lembi, in ipsos incurrentes, modo in navium remos impingebantur, ut a remigio postea vehementer laborarent, modo in proras, modo in puppes; adeo ut gubernatorum pariter atque remigum ministeria præpedirentur. (11) Quoties vero frontibus adversis concurrebatur, artificium quoddam adhibebant Rhodii: (12) etenim proras navium suarum deprimentes, vulnera semper extra aquam accipiebant; hostium vero naves sub aqua sauciabant, eosque ipsis infligebant ictus, quibus nullum adhiberi

δὲ πολεμίοις ὕφαλα τὰ τραύματα διδόντες, ἀβοηθήτους ἐσκεύαζον τὰς πληγάς. (13) Σπανίως δ' εἰς τοῦτο συγκατέβαινον. Καθόλου γὰρ ἐξέκλινον τὰς συμπλοκάς, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἐν ταῖς συστάδην γιγνομέναις μάχαις. (14) Τὸ δὲ πολὺ κατὰ μὲν τοὺς διέκπλους παρασύροντες τῶν πολεμίων νεῶν τοὺς ταρσούς, ἠχρείουν· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐκπεριπλέοντες, καὶ τοῖς μὲν κατὰ πρύμναν ἐμβάλλοντες, τοῖς δὲ πλαγίοις καὶ στρεφομένοις ἀκμὴν προσπίπτοντες, οὓς μὲν ἐτίτρωσκον, οἷς δὲ παρέλυον ἀεί τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀναγκαίων. (15) Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μαχόμενοι, παμπληθεῖς τῶν πολεμίων ναῦς διέφθειραν.

V. Ἐπιφανέστατα δ' ἐκινδύνευσαν τρεῖς πεντήρεις τῶν Ῥοδίων· ἥ τε ναυαρχίς, ἐφ' ἧς ἔπλει Θεοφιλίσκος· μετὰ δὲ ταύτην, ἧς ἐτριηράρχει Φιλόστρατος· τρίτη δέ, ἣν ἐκυβέρνα μὲν Αὐτόλυκος, ἐπέπλει δὲ Νικόστρατος. (2) Ταύτης γὰρ ἐμβαλούσης εἰς πολεμίαν ναῦν, καὶ καταλιπούσης ἐν τῷ σκάφει τὸν ἔμβολον, συνέβη δή, τὴν μὲν πληγεῖσαν αὔτανδρον καταδῦναι, τοὺς δὲ περὶ τὸν Αὐτόλυκον, εἰσρεούσης εἰς τὴν ναῦν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς πρῴρας, κυκλωθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀγωνίζεσθαι γενναίως· (3) τέλος δὲ τὸν μὲν Αὐτόλυκον ἐκπεσεῖν τρωθέντα μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν θάλατταν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπιβάτας ἀποθανεῖν μαχομένους γενναίως. (4) Ἐν ᾧ καιρῷ Θεοφιλίσκος, βοηθήσας μετὰ τριῶν πεντήρων, τὴν μὲν ναῦν οὐχ ἠδυνήθη σῶσαι, διὰ τὸ πλήρη θαλάττης εἶναι· δύο δὲ ναῦς πολεμίας τρώσας, τοὺς ἐπιβάτας ἐξέβαλε. (5) Ταχὺ δὲ περιχυθέντων αὐτῷ λέμβων πλειόνων καὶ καταφράκτων νεῶν, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέβαλε τῶν ἐπιβατῶν, ἐπιφανῶς ἀγωνισαμένους· (6) αὐτὸς δὲ τρία τραύματα λαβών, καὶ παραβόλως τῇ τόλμῃ κινδυνεύσας, μόλις ἐξέσωσε τὴν ἰδίαν ναῦν, ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ Φιλοστράτου, καὶ συναναδεξαμένου τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον εὐψύχως. (7) Συνάψας δὲ τοῖς αὐτοῦ σκάφεσι, πάλιν ἐξ ἄλλης ὁρμῆς συνεπλέκετο τοῖς πολεμίοις, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλυόμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς γενναιότητι λαμπρότερος ὢν καὶ παραστατικώτερος, ἢ πρόσθεν. (8) Συνέβη δέ, δύο γενέσθαι ναυμαχίας, πολὺ διεστώσας ἀλλήλων. Τὸ μὲν γὰρ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀεὶ τῆς γῆς ὀρεγόμενον, οὐ μακρὰν ἀπεῖχε τῆς Ἀσίας· (9) τὸ δ' εὐώνυμον, διὰ τὸ παραβοηθῆσαι τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξ ὑποστροφῆς, οὐ πολὺ τῆς Χίας ἀπέχον ἐναυμάχει τοῖς Ῥοδίοις.

VI. Οὐ μὴν ἀλλὰ παρὰ πολὺ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατακρατούντων τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ συνεγγιζόντων ἤδη πρὸς τὰς νησίδας, ὑφ' αἷς ὁ Φίλιππος ὥρμει καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον· (2) συνιδὼν Ἄτταλος μίαν πεντήρη τῶν ἰδίων, ἐκτὸς τοῦ κινδύνου τετρωμένην καὶ βαπτιζομένην ὑπὸ νεὼς πολεμίας, ὥρμησε παραβοηθήσων ταύτῃ μετὰ δύο τετρήρων. (3) Τοῦ δὲ πολεμίου σκάφους ἐγκλίναντος, καὶ ποιουμένου τὴν

poterat remedium. (13) Sed raro ad id certamen desce[n]bant. Nam qua Macedones, e tabulatis dimicantes, qu[...] stabili pugna cominus res gerebatur, acerrime se defe[n]bant, manum conserere cum hoste omnino declinabant [...] dii: (14) crebris vero inter ordines hostilium navium cursibus, remos illis detrahentes, reddebant ipsos inut[...] deinde rursus, modo hinc, modo illinc adnavigantes, al[...] puppi invadentes, aliis obliquis et sese cum maxime ve[...] tibus impingentes, nonnullos sauciabant, nonnullis [...] partem semper aliquam nautici instrumenti corrump[...] (15) Et hoc pacto pugnantes, hostium complures naves [...] debant.

V. Insigne vero præ ceteris trium quinqueremium [...] diarum fuit discrimen: prætoriæ, in qua Theophiliscus [...] deinde illius, cui Philostratus trierarchus præerat; p[...] mo illius, quæ Autolycum gubernatorem habebat, [...] costratum vehebat. (2) Hæc enim navis quum in ho[...] quamdam fecisset impetum, atque in ea rostrum reliqu[...] evenit, ut et quæ icta fuerat cum ipsis viris demerge[...] et Autolycus, aqua maris per proram ingrediente, c[...] ab hostibus generose quidem primo pugnaret, (3) [...] vero vulnere accepto, ut erat armatus, in mare dec[...] ac ceteri quoque epibatæ strenue dimicantes occumb[...] (4) Quo tempore Theophiliscus, cum tribus quinquere[...] auxilio accurrens, navem ille quidem, ut pote aqua pl[...] servare non potuit; sed hostium duas sauciavit, et [...] sores ex ea ejecit. (5) Mox vero lembis compluribus [...] busdam constratis eum circumdantibus, amissa [...] maxima suorum epibatarum, postquam insigniter d[...] sent, (6) ipse, tribus vulneribus saucius, in magn[...] audacia præcipiti adductus periculum, ægre tandem [...] vante Philostrato, qui animo forti in præsenti disc[...] comitem se illi adjecerat, navem suam servavit. [...] mox ubi suorum navibus se conjunxisset, denuo p[...] capessens, hostes est adortus, corporis quidem viri[...] lutis ex vulneribus; sed animi robore vehementior [...] cior, quam ante. (8) Accidit autem, ut duæ navales [...] admodum inter se distantes, committerentur. Na[...] trum Philippi cornu, terram semper, ut ab initio fue[...] stitutum, petens, non procul aberat ab Asia; (9) at [...] quod se converterat, ut postremæ aciei navibus præ[...] ferret, haud longe a Chio distans cum Rhodiis dece[...]

VI. Jam classis Attali, de dextro Philippi cornu [...] victoriam modo non manibus tenens, parvis illis ins[...] propinquabat, in quibus Philippus, prælii eventum [...] ctans, in ancoris stabat; (2) quando Attalus, qui[...] mem unam e suis extra prælium animadvertens sau[...] quæ ab hostili nave demergebatur, cum duabus quad[...] bus ad ferendam ei opem contendit. (3) Et quum [...] navis inclinasset in fugam, seque versus terram rec[...]

...χώρησιν ὡς πρὸς τὴν γῆν, ἐπέκειτο φιλοτιμότερον, ...ρατὴς γενέσθαι σπουδάζων τῆς νεώς. (4) Ὁ δὲ Φί-...πος, συνθεασάμενος ἀπεσπασμένον πολὺ τὸν Ἄττα-...ν ἀπὸ τῶν ἰδίων, παραλαβὼν τέτταρας πεντήρεις καὶ ...ς ἡμιολίας, ἔτι δὲ τῶν λέμβων τοὺς ἐγγὺς ὄντας, ...ησε, καὶ διακλείσας τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν οἰκείων ...ν, ἠνάγκασε μετὰ μεγάλης ἀγωνίας εἰς τὴν γῆν ἐκβα-...ν τὰ σκάφη. (5) Τούτου δὲ συμβάντος, αὐτὸς μὲν ὁ ...ιλεὺς μετὰ τῶν πληρωμάτων εἰς τὰς Ἐρυθρὰς ἀπε-...ησε· τῶν δὲ πλοίων καὶ τῆς βασιλικῆς παρασκευῆς ...ρατὴς ὁ Φίλιππος ἐγένετο. (6) Καὶ γὰρ ἐποίησάν ...χνικὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον· ...ὰρ ἐπιφανέστατα τῆς βασιλικῆς κατασκευῆς ἐπὶ τὸ ...στρωμα τῆς νεὼς ἐξέβαλον. (7) Ὅθεν οἱ πρῶτοι ...Μακεδόνων, συνάψαντες ἐν τοῖς λέμβοις, συνθεα-...οι ποτηρίων πλῆθος καὶ πορφυρῶν ἱματίων καὶ ...τοιούτοις παρεπομένων σκευῶν, ἀφέμενοι τοῦ διώκειν, ...ησαν ἐπὶ τὴν τούτων ἁρπαγήν. (8) Διὸ συνέβη, ...Ἄτταλον ἀσφαλῆ ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν εἰς ...Ἐρυθράς· (9) Φίλιππος δὲ, τοῖς μὲν ὅλοις ἠλαττ-...ος παρὰ πολὺ τὴν ναυμαχίαν, τῇ δὲ περιπετείᾳ ...τὰ τὸν Ἄτταλον ἐπαρθεὶς, ἐπανέπλει, καὶ πολὺς ...αθροίζων τὰς σφετέρας ναῦς, καὶ παρακαλῶν τοὺς ...ς εὐθαρσεῖς εἶναι, διότι νικῶσι τῇ ναυμαχίᾳ. ...Καὶ γὰρ ὑπέδραμέ τις ἔννοια καὶ πιθανότης τοῖς ...ώποις, ὡς ἀπολωλότος τοῦ Ἀττάλου, διὰ τὸ κα-...τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἀναδεδεμένους τὴν βα-...ὴν ναῦν. (11) Ὁ δὲ Διονυσόδωρος, ὑπονοήσας τὸ ...τὸν αὐτοῦ βασιλέα γεγονὸς, ἤθροιζε τὰς οἰκείας ...ς, ἐξαίρων σύνθημα· ταχὺ δὲ συλλεχθεισῶν πρὸς ...ν, ἀπέπλει μετ᾽ ἀσφαλείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν ...ς. (12) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν οἱ πρὸς τοὺς ...ς ἀγωνιζόμενοι τῶν Μακεδόνων, πάλαι κακῶς ...ντες, ἐξέλυον αὐτοὺς ἐκ τοῦ κινδύνου, μετὰ προ-...ς κατὰ μέρη ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ὡς ταῖς ...ς σπεύδοντες ἐπικουρῆσαι ναυσίν· (13) οἱ δὲ ...ι, τὰς μὲν ἀναδησάμενοι τῶν νεῶν, τὰς δὲ προ-...άραντες ταῖς ἐμβολαῖς, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον. ... Ἐφθάρησαν δὲ τοῦ μὲν Φιλίππου ναῦς ἐν μὲν ...ς Ἄτταλον ναυμαχίᾳ δεκήρης, ἐννήρης, ἑπτήρης, ...ς, τῶν δὲ λοιπῶν κατάφρακτοι μὲν δέκα, καὶ τριη-...ι τρεῖς, λέμβοι δὲ πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ τὰ τούτων ...ματα. (2) Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ῥοδίους διεφθάρησαν ...ακτοι μὲν δέκα, λέμβοι δὲ περὶ τετταράκοντα ...μόν· ἥλωσαν δὲ δύο τετρήρεις, καὶ λέμβοι σὺν ...ώμασιν ἑπτά. (3) Τῶν δὲ παρ᾽ Ἀττάλου κα-... μὲν τριημιολία μία καὶ δύο πεντήρεις, καὶ ... βασιλέως σκάφος. (4) Τῶν δὲ Ῥοδίων διεφθά-... μὲν δύο πεντήρεις, καὶ τριήρης· ἥλω δ᾽ οὐδέν. ...δρες δὲ τῶν μὲν Ῥοδίων ἀπέθανον εἰς ἑξήκοντα, ...δὲ παρ᾽ Ἀττάλου πρὸς ἑβδομήκοντα· τῶν δὲ τοῦ ...που, Μακεδόνος μὲν εἰς τρισχιλίους, τῶν δὲ πλη-...άτων εἰς ἑξακισχιλίους. (6) Ἑάλωσαν δὲ ζωγρείᾳ

insequitur rex, cupidius quam par erat navis potiri studens. (4) Philippus, ut Attalum vidit longo intervallo a suis separatum, quinqueremibus quatuor assumtis et tribus hemioliis, cum ea lemborum copia, quæ præsto erat, in eum est profectus: qui Attalum, interclusum a sua classe, coegit, de sua salute vehementer anxium, naves in continentem ejicere. (5) Quo facto, ipse quidem rex cum sociis navalibus Erythras concessit, at naves et regiam supellectilem Philippus cepit. (6) Nam Attalus et qui circa eum erant, illo tempore arte quadam usi, pretiosissima quæque de supellectile regia super tabulatum navis exposuerant: (7) unde evenit, ut Macedones, qui in eam lembis vecti primi inciderunt, conspicati pocula multa, vestesque purpureas, et vasa alia, res ejusmodi comitari solita, omissa persequendi cura, ad ea diripienda se converterent. (8) Qua ex re id consecutus est Attalus, ut tuto sibi Erythras profugere liceret. (9) Philippus, qui universi prælii victoriam luculentam hosti tradiderat, casu inopinato Attali elatus, in altum vela dedit, et studio summo naves suas colligens, bono animo esse militem jubebat, quandoquidem navali prælio vicissent. (10) Plerosque sane hominum, qui videbant, Philippum regiam Attali navim suis alligatam abducere captivam, cogitatio subierat, non parum probabilis, quasi Attalus periisset. (11) At Dionysodorus, conjectans id, quod regi suo acciderat, sublato in altum signo, naves suas coegit: quibus brevi ad ipsum collectis, ad oræ Asiaticæ stationes sine periculo se contulit. (12) Quæ dum aguntur, qui cum Rhodiis dimicabant Macedones, jamdiu laborantes, prælio excesserunt; et alii post alios, per speciem suis navibus opitulatum festinandi, sese receperunt. (13) At Rhodii, naves alias suis revinctas trahentes, alias rostrorum ictibus quassatas relinquentes, Chium navigarunt.

VII. Amisit Philippus e navibus suis, in prælio quidem adversus Attalum, decerem, ennerem, hepterem, hexerem, et ex ceteris constratas decem, triemiolias tres, lembos quinque et viginti, cum sociis navalibus. (2) In conflictu cum Rhodiis perierunt eidem tectæ naves decem, lembi ad quadraginta: captæ sunt quadriremes duæ, et lembi septem cum remigibus. (3) Attalus vero e suis desideravit triemioliam unam et duas quinqueremes, quæ sunt submersæ, et regiam ipsam navem. (4) Rhodiorum periere quinqueremes duæ, et triremis: capta autem nulla est. (5) Viri mortui sunt, Rhodii quidem, ad sexaginta; de copiis vero Attali ad septuaginta. E classe Philippi, Macedones circiter tria millia; socii vero navales ad sex millia. (6) Capti sunt vivi

τῶν μὲν συμμάχων καὶ Μακεδόνων εἰς δισχιλίους, τῶν δ' Αἰγυπτίων εἰς ἑπτακοσίους.

VIII. Καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς περὶ Χίον ναυμαχίας τοιοῦτο συνέβη γενέσθαι· (2) τῆς δὲ νίκης ὁ Φίλιππος ἀντεποιεῖτο κατὰ δύο προφάσεις, κατὰ μίαν μὲν, ᾗ τὸν Ἄτταλον εἰς τὴν γῆν ἐκβαλὼν ἐγκρατὴς τῆς νεὼς ἐγεγόνει· καθ' ἑτέραν δὲ, ᾗ καθορμισθεὶς ἐπὶ τὸ καλούμενον Ἄργεννον, ἐδόκει πεποιῆσθαι τὸν ὅρμον ἐπὶ τῶν ναυαγίων. (3) Ἀκόλουθα δὲ τούτοις ἔπραττε, καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν συνάγων τὰ ναυάγια, καὶ τῶν νεκρῶν ποιούμενος ἀναίρεσιν τῶν ἐπιγινωσκομένων, χάριν τοῦ συναύξειν τὴν προειρημένην φαντασίαν. (4) Ὅτι γὰρ οὐδ' αὐτὸς ἐπέπειστο νικᾶν, ἐξήλεγξαν αὐτὸν οἵ τε Ῥόδιοι καὶ Διονυσόδωρος μετ' ὀλίγον. (5) Κατὰ γὰρ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἔτι περὶ ταῦτα γενομένου τοῦ βασιλέως, διαπεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐπέπλευσαν αὐτῷ, καὶ στήσαντες ἐν μετώπῳ τὰς ναῦς, οὐδενὸς ἐπ' αὐτοὺς ἀνταναγομένου, πάλιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον. (6) Ὁ δὲ Φίλιππος οὐδέποτε τοσούτους ἄνδρας ἀπολωλεκὼς, οὔτε κατὰ γῆν, οὔτε κατὰ θάλατταν ἑνὶ καιρῷ, βαρέως μὲν ἔφερε τὸ γεγονὸς, καὶ τὸ πολὺ τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ παρῃρεῖτο· (7) πρὸς μέντοι γε τοὺς ἐκτὸς ἐπειρᾶτο κατὰ πάντα τρόπον ἐπικρύπτεσθαι τὴν αὐτοῦ διάληψιν, καίπερ οὐχ ἐώντων αὐτῶν τῶν πραγμάτων. (8) Χωρὶς γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τὰ μετὰ τὴν μάχην συμβαίνοντα πάντας ἐξέπληττε τοὺς θεωμένους. (9) Γενομένης γὰρ τοσαύτης φθορᾶς ἀνθρώπων, παρ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρὸν πᾶς ὁ πόρος ἐπληρώθη νεκρῶν, αἵματος, ὅπλων, ναυαγίων· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις τοὺς αἰγιαλοὺς ἦν ἰδεῖν φύρδην σεσωρευμένους ἀναμὶξ πάντων τῶν προειρημένων. (10) Ἐξ ὧν οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Μακεδόνες εἰς διατροπὴν ἐνέπιπτον οὐ τὴν τυχοῦσαν.

IX. Θεοφιλίσκος δὲ μίαν ἡμέραν ἐπιβιώσας, καὶ τῇ πατρίδι γράψας ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν, καὶ Κλεωναῖον ἡγεμόνα συστήσας ἀνθ' ἑαυτοῦ ταῖς δυνάμεσι, μετήλλαξε τὸν βίον ἐκ τῶν τραυμάτων· (2) ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν κίνδυνον ἀγαθὸς γενόμενος, καὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν μνήμης ἄξιος. (3) Μὴ γὰρ ἐκείνου τολμήσαντος προεπιβαλεῖν τῷ Φιλίππῳ τὰς χεῖρας, πάντες ἂν καταπροεῖντο τοὺς καιροὺς, δεδιότες τὴν τοῦ Φιλίππου τόλμαν. (4) Νῦν δ' ἐκεῖνος, ἀρχὴν πολέμου ποιήσας, ἠνάγκαζε μὲν τὴν αὑτοῦ πατρίδα συνεξαναστῆναι τοῖς καιροῖς· ἠνάγκασε δὲ τὸν Ἄτταλον μὴ μέλλειν, καὶ παρασκευάζεσθαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως καὶ κινδυνεύειν. (5) Τοιγαροῦν εἰκότως αὐτὸν οἱ Ῥόδιοι καὶ μεταλλάξαντα τοιαύταις ἐτίμησαν τιμαῖς, δι' ὧν οὐ μόνον τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιγενομένους ἐξεκαλέσαντο πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καιρούς.

(III. Excerpt. Antiq. ex lib. XVI, cap. 10 seq.)

XI. Μετὰ ταῦτα δὲ ποιησάμενος ὁ Φίλιππός τινας

Macedones cum sociis circiter bis mille; Ægyptii ad sept gentos.

VIII. Et pugnæ quidem navalis ad Chium pugnatæ fuit exitus: (2) victoriam vero Philippus duplici præter sibi vindicabat. Unus erat, quod Attalo in terram expuls navem ipsius ceperat: alter, quod, quum ea nocte ci Argennum promontorium in ancoris stetisset, visus erat tionem occupasse, quæ naufragiis immineret. (3) Con nienter his et postero die sese idem gessit, tabulas naufr colligens, et mortuos, qui poterant agnosci, ad sepultur tollens; ut eam opinionem, quam dixi, in animis homin confirmaret. (4) Nam alioquin ne ipsi quidem Phili fuisse persuasum, se vicisse, Rhodii et Dionysodorus pa post evicerunt. (5) Nam die sequenti, quum in ea re lippus esset adhuc occupatus, per nuncios consilio inte communicato, adversus eum sunt profecti: collocatisqu frontem navibus, nemine contra ipsos prodeunte, Chi sunt reversi. (6) Philippus, qui numquam uno tempe neque terra, neque mari, tantum virorum amiserat, dol ille quidem de accepta clade, adeo ut prior ille impetus gna jam ex parte in eo resideret: (7) at apud extero men sensum animi occulere modis omnibus conabatur, res ipsæ ejus rei facultatem nequaquam concederent. Nam ut alia taceam, vel illa ipsa, quæ post prœlium c gerunt, omnes qui spectarent pavore stupefaciebant. Quum enim cædes tot hominum esset facta, repente qu totus ille maris tractus cadaveribus, sanguine, arm fractis navibus est refertus: insecutis vero diebus cer per littora earum rerum omnium, quas diximus, int permixtarum acervos, passim ac temere congestos. Quo spectaculo non ipse tantum, sed etiam cuncti Ma nes, haud mediocriter confusi perturbabantur.

IX. Theophiliscus, quum diem unum supervixiss de prœlio navali ad patriam litteras exarasset, Cleo denique suam vicem exercitui præfecisset, ex vulne obiit: (2) vir, et propter navatam egregie operam i lio, et ob genus institutorum ac consiliorum dignus m ria. (3) Qui si auctor audendi et moliendi aliquid adv Philippum non exstitisset, videntur omnes, Philippi cia territi, rei bene gerendæ occasionem fore prætermi (4) Nunc ille, bellum inchoans, cives suos coegit, ad tam opportunitatem sese excitare, et in Macedonem gere: coegit et Attalum non cunctari, nec jam bellum rare, sed gerere omnibus viribus, et periculum adire Merito igitur hunc Rhodii etiam mortuum honoribus runt ejusmodi, per quos non illos dumtaxat, qui tun bant, sed et posteros, ad bene merendum de patria sariis ipsius temporibus erant provocaturi.

III. *Cariam invadit Philippus.*

XI. Secundum hæc Philippus, quum impressioni

...φάκτους προσβολὰς διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ πολίσματος, αὖθις ἀπεχώρει, πορθῶν τὰ φρούρια, καὶ τὰς ... τὴν χώραν συνοικίας. (2) Ὅθεν ἀπαλλαττόμενος προσεστρατοπέδευσε τῇ Πρινασσῷ. Ταχὺ δὲ γέρ... καὶ τὴν τοιαύτην ἑτοιμάσας παρασκευὴν, ἤρξατο ... διὰ τῶν μετάλλων. (3) Οὔσης δ' ἀπρά... τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ διὰ τὸ πετρώδη τὸν τόπον ...ρχειν, ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. (4) Τὰς μὲν ἡμέρας ψόφον ἐποίει κατὰ γῆς, ὡς ἐνεργουμένων τῶν μετάλλων· ... δὲ νύκτας ἔξωθεν ἔφερε χοῦν, καὶ παρέβαλε παρὰ ... στόμια τῶν ὀρυγμάτων· ὥστε διὰ τοῦ πλήθους τῆς ...ρομένης γῆς στοχαζομένους καταπλαγεῖς γενέσθαι ... ἐν τῇ πόλει. (5) Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ὑπέμενον οἱ ...νασσεῖς εὐγενῶς. Ἐπεὶ δὲ προσπέμψας ὁ Φίλιππος ... ὑπεράνιζε, διότι πρὸς δύο πλέθρα τοῦ τείχους αὐ... ἐξηρήρεισται, καὶ προσεπυνθάνετο, πότερα βούλον... λαβόντες τὴν ἀσφάλειαν ἐκχωρεῖν, ἢ μετὰ τῆς πό... συναπολέσθαι πανδημεὶ, τῶν ἐρεισμάτων ἐμπρη...σθέντων. (6) Τηνικάδε πιστεύσαντες τοῖς λεγομένοις ...δοσαν τὴν πόλιν.

XII. Ἡ δὲ τῶν Ἰασσέων πόλις κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς ... ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ κειμένῳ τοῦ τῆς Μι... Ποσειδίου καὶ τῆς Μυνδίων πόλεως, προσαγο...μένῳ *, παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις Βαργυλιητικῷ, ...νόμως ταῖς περὶ τὸν μυχὸν αὐτοῦ πόλεσιν ἐκτι...σμένας. (2) Εὔχονται δὲ τὸ μὲν ἀνέκαθεν Ἀργείων ... γεγονέναι, μετὰ δὲ ταῦτα Μιλησίων, ἐπαγα...μένων τῶν προγόνων τὸν Νηλέως υἱὸν, τοῦ κτίσαντος ...ητον, διὰ τὴν ἐν τῷ Καρικῷ πολέμῳ γενομένην ... αὐτῶν. Τὸ δὲ μέγεθος τῆς πόλεώς ἐστι δέκα ... (3) Καταπεφήμισται δὲ καὶ πεπίστευται ... μὲν τοῖς Βαργυλιήταις, διότι τὸ τῆς Κινδυάδος ...μιδος ἄγαλμα, καίπερ ὂν ὑπαίθριον, οὔτε νίφεται ...ράκαν, οὔτε βρέχεται· (4) παρὰ δὲ τοῖς Ἰασ... τὸ τῆς Ἑστιάδος· καὶ ταῦτα τινὲς εἰρήκασι καὶ ... συγγραφέων. (5) Ἐγὼ δὲ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπο... τῶν ἱστοριογράφων οὐκ οἶδ' ὅπως παρ' ὅλην τὴν ...ματείαν ἐναντιούμενος καὶ δυσανασχετῶν διατελῶ. ...κεῖ γάρ μοι τὰ τοιαῦτα παντάπασι παιδικῆς ... τῆς * ὅσα μὴ μόνον τῆς τῶν εὐλόγων ἐκτὸς πίπτει ..., ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ δυνατοῦ. (7) Τὸ γὰρ φά..., ἔνια τῶν σωμάτων ἐν φωτὶ τιθέμενα μὴ ποιεῖν ..., ἀπηλγηκυίας ἐστὶ ψυχῆς· ὃ πεποίηκε Θεόπομ... φήσας, τοὺς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄβατον ἐμβάντας κατ' ...κίαν ἀσκίους γίγνεσθαι. (8) Τούτῳ δὲ παραπλή... ἐστι καὶ τὸ νῦν λεγόμενον. (9) Ὅσα μὲν οὖν ...τείνει πρὸς τὸ διασώζειν τὴν τοῦ πλήθους εὐσέβειαν ... τὸ θεῖον, δοτέον ἐστὶ συγγνώμην ἐνίοις τῶν συγγρα..., τερατευομένοις καὶ λογοποιοῦσι περὶ τὰ τοιαῦτα· ... ὑπεραῖρον οὐ συγχωρητέον. (10) Τάχα μὲν οὖν ...παντὶ δυσπαράγραφός ἐστιν ἡ ποσότης· οὐ μὴν ἀπα...γραφός γε. (11) Διὸ καὶ παρὰ βραχὺ μὲν ἢ καὶ

bem aliquoties tentasset, neque exitum conatus, propter egregiam loci munitionem, habuisset, castris inde motis, castella et agrorum vicos populari instituit. (2) Deinde profectus ex eo loco, ad Prinassum oppidum cum exercitu consedit: ubi cratibus et reliquo urbium obsidendarum apparatu celeriter expedito, cuniculis agendis oppugnationem est aggressus. (3) Quoniam vero saxosis locis irritum erat ejus inceptum, hujusmodi commentum excogitavit. (4) Sonum interdiu sub terra edens, quasi agerentur cuniculi, noctis silentio terram aliunde convehebat, et ad ora fovearum apponebat; ut oppidani terræ congestæ copiam ingentem secum reputantes, pavore quaterentur. (5) Igitur principio quidem Prinassenses obsidionem generose tolerare: ubi vero missi sunt a Philippo, qui significarent, ad duo ferme jam murorum jugera se sublicis suspendisse, et quærerent ab ipsis, utrum mallent, impunitatisne fide accepta oppido excedere, an cum ipsa urbe, postquam incendio consumtæ forent sublicæ, simul cuncti perire: (6) tum enimvero fide habita eis, quæ dicebantur, urbem tradiderunt.

XII. Urbs Iassensium in ora Asiæ sita est ad sinum, qui ab altera parte Neptuni fano terminatur, in Milesiorum ditione posito, ab altera Myndiorum urbe, et [a nonnullis quidem Iassius,] a plerisque vero Bargylieticus appellari solet, appellatione indita ab iis urbibus, quæ in ejus recessu sunt conditæ. (2) Hi primam sibi generis originem fuisse ab Argivis gloriantur, proximam a Milesiis; cum majores ipsorum, post ingentem bello Carico acceptam cladem civium, filium Nelei, qui Miletum coloniam deduxerat, in suam accivissent urbem. (3) Oppidi magnitudo decem est stadiorum. Fama est, eaque apud Bargylietas pro vera obtinet, simulacrum Dianæ Cindyadis, etsi sub divo positum, neque ningi unquam, neque complui: (4) quod etiam de Vesta apud Iassenses dicitur; nec desunt, ne ex historiæ quidem scriptoribus, qui hæc in literas retulerunt. (5) Ego vero dictis hujusmodi eorum, qui res gestas scribunt, nescio quo modo per totum hoc opus non possum non obsistere, et impatientissime illa ferre. (6) Nam equidem puerilis utique levitatis duco hæc talia, quæ propius considerata non solum a rationibus probabilibus abhorrent, sed etiam ab eo quod fieri potest. Dicere enim, quædam corpora in lumine posita umbram non efficere, hominis est deplorati ingenii. (7) Hoc tamen Theopompus fecit, qui auctor est, eos, qui in templum Jovis in Arcadia, quod nemini adire licet, fuerint ingressi, umbræ expertes reddi. (8) Cui simile est, quod modo dicebamus. (9) Enimvero in iis quidem, quæ ad conservandam vulgi pietatem erga divinum numen pertinent, danda est nonnullis scriptorum venia, si miraculorum narrationibus et id genus fabulis indulgeant: verumtamen, quod modum excedit, id illis non condonandum. (10) Et est quidem fortasse in omni re difficile, terminum invenire, ubi sistas; non plane tamen ejus inveniendi negata est facultas. (11) Itaque, si meo standum judicio, detur his venia aut ignorantibus quæ.

ἀγνοεῖν ἢ καὶ ψευδοδοξεῖν, δεδόσθω συγγνώμη· τὸ δ' ὑπεραῖρον ἀθετείσθω κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν.

(IV. Excerptum Valesianum.)

XIII. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον τίνα μὲν ἐξαρχῆς προαίρεσιν ἐνεστήσατο Νάβις, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος, καὶ πῶς, ἐκβαλὼν τοὺς πολίτας, ἠλευθέρωσε τοὺς δούλους καὶ συνῴκισε ταῖς τῶν δεσποτῶν γυναιξὶ καὶ θυγατράσιν· (2) ὁμοίως δὲ καὶ τίνα τρόπον, ἀναδείξας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν οἷον ἄσυλον ἱερὸν τοῖς ἢ δι' ἀσέβειαν ἢ πονηρίαν φεύγουσι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ἤθροισε πλῆθος ἀνθρώπων ἀνοσίων εἰς τὴν Σπάρτην· ἐν τοῖς πρὸ τούτων δεδηλώκαμεν. (3) Πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον κατὰ τοὺς προειρημένους καιρούς, σύμμαχος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς, Ἠλείοις, Μεσσηνίοις, καὶ πᾶσι τούτοις ὀφείλων καὶ κατὰ τοὺς ὅρκους, καὶ κατὰ τὰς συνθήκας βοηθεῖν, εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, παρ' οὐδὲν ποιησάμενος τὰς προειρημένας πίστεις, ἐπεβάλετο παρασπονδῆσαι τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν, νῦν ἐροῦμεν. * * *

(V. Excerptum Valesianum.)

XIV. Ἐπεὶ δέ τινες τῶν τὰς κατὰ μέρος γραφόντων πράξεις γεγράφασι καὶ περὶ τούτων τῶν καιρῶν, ἐν οἷς τά τε κατὰ Μεσσηνίους, καὶ τὰ κατὰ τὰς προειρημένας ναυμαχίας συνετελέσθη, βούλομαι βραχέα περὶ αὐτῶν διαλεχθῆναι. (2) Ποιήσομαι δὲ οὐ πρὸς ἅπαντας, ἀλλ' ὅσους ὑπολαμβάνω μνήμης ἀξίους εἶναι καὶ διαστολῆς· εἰσὶ δ' οὗτοι Ζήνων καὶ Ἀντισθένης οἱ Ῥόδιοι. (3) Τούτους δὲ ἀξίους εἶναι κρίνω διὰ πλείους αἰτίας. Καὶ γὰρ κατὰ τοὺς καιροὺς γεγόνασι, καὶ πατρίδι πεπολίτευνται, καὶ καθόλου πεποίηνται τὴν πραγματείαν οὐκ ὠφελείας χάριν, ἀλλὰ δόξης καὶ τοῦ καθήκοντος ἀνδράσι πολιτικοῖς. (4) Τῷ δὲ τὰς αὐτὰς γράφειν ἡμῖν πράξεις, ἀναγκαῖόν ἐστι μὴ παρασιωπᾷν, ἵνα μὴ τῷ τῆς πατρίδος ὀνόματι καὶ τῷ δοκεῖν οἰκειοτάτας εἶναι Ῥοδίοις τὰς κατὰ θάλατταν πράξεις, ἡμῶν ἀντιδοξούντων πρὸς αὐτούς, ἔνιοι μᾶλλον ἐπακολουθήσωσιν ἐκείνοις, ἤπερ ἡμῖν, οἱ φιλομαθοῦντες. (5) Οὗτοι τοιγαροῦν ἀμφότεροι πρῶτον μὲν τὴν περὶ Λάδην ναυμαχίαν οὐχ ἧττω τῆς περὶ Χίον, ἀλλ' ἐνεργεστέραν καὶ παραβολωτέραν ἀποφαίνουσι· καὶ τῇ κατὰ μέρος τοῦ κινδύνου χρείᾳ καὶ συντελείᾳ, καὶ καθόλου, φασί, τὸ νίκημα γεγονέναι κατὰ τοὺς Ῥοδίους. (6) Ἐγὼ δέ, διότι μὲν δεῖ ῥοπὰς διδόναι ταῖς αὑτῶν πατρίσι τοὺς συγγραφέας, συγχωρήσαιμ' ἄν· οὐ μὴν τὰς ἐναντίας τοῖς συμβεβηκόσιν ἀποφάσεις ποιεῖσθαι περὶ αὐτῶν. (7) Ἱκανὰ γὰρ τὰ κατ' ἄγνοιαν γιγνόμενα τοῖς γράφουσιν, ἃ διαφυγεῖν ἄνθρωπον δυσχερές. (8) Ἐὰν δὲ κατὰ προαίρεσιν ψευδογραφῶμεν, ἢ πατρίδος ἕνεκεν, ἢ φίλων, ἢ χάριτος, τί διοίσομεν τῶν ἀπὸ τούτου τὸν βίον ποριζομένων; (9) Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι, τῷ λυσιτελεῖ μετροῦντες, ἀδοκίμους ποιοῦσι τὰς αὑτῶν συντάξεις· οὕτως οἱ πολιτικοί, τῷ μισεῖν ἢ τῷ φιλεῖν ἑλκόμενοι, πολλάκις εἰς τὸ αὐτὸ τέλος ἐμπίπτουσι τοῖς

dam, aut falsa etiam opinantibus, dumtaxat intra modu[m] at si res modum penitus excesserit, repudianda censetor

IV. *Res Peloponnesi sub Nabide.*

XIII. In Peloponneso quodnam ab initio fuerit institut[um] Nabidis, Lacedæmoniorum tyranni, ac quomodo expu[lsis] civibus servos ad libertatem vocaverit, ac dominorum [uxo]ribus ac filiabus matrimonio conjunxerit, superioribus li[bris] ostendimus; (2) ac prætĕrea quomodo potentiam su[am] tamquam asylum quoddam cunctis, ob impietatem ac [ma]litiam patria profugis, ostentans, perditorum hominum [col]luviem Spartam congregaverit. (3) Nunc vero, qua rati[one] his temporibus, quæ paulo ante notavi, socius cum e[t] Ætolorum, Eliensium ac Messeniorum, iisque omnibus, [si] opus esset, opem ferre teneretur, cum ex juramento sole[mni]ter præstito, tum ex fœdere, nihilominus calcata omni[...] Messeniorum urbem violare sit aggressus, deinceps [...]ram. * * *

V. *Polybii Excursus de Zenone et Antisthene, scriptoribus Rhodiis.*

XIV. Sed quoniam nonnulli ex iis, qui particulare[s hi]storias condiderunt, de his quoque temporibus scrip[serunt,] quibus et ista Messeniis acciderunt, et pugnatæ sunt ne[...] illæ pugnæ, quæ a nobis expositæ sunt, fert animus, [...] de ipsis illis scriptoribus disserere. (2) Dicam auten[m non] de omnibus, sed de iis dumtaxat, qui memoratu m[...] digni atque illustres mihi videntur. Hi sunt Zeno atq[ue An]tisthenes, Rhodii: (3) quos multis ex causis nobilis[...] esse existimo. Nam et illis ipsis temporibus vixeru[nt, et] rempublicam in patria sua administrarunt, atque pe[...] non utilitatis propriæ causa, sed gloriæ studio, ac [...] viros decet in republica versatos, ad scribendum se co[...]runt. (4) Quoniam vero easdem res ac nos ipsi hi[...] mandarunt, non sunt silentio prætereundi; ne histori[...]diosi, patriæ celebritate eaque opinione inducti, qu[...] navalis gloria Rhodiorum propria esse videtur, si quan[do] illis scriptoribus dissentiamus, illorum sententiæ lib[entius] quam nostræ accedant. (5) Igitur ambo illi primum q[...] aiunt, prœlium navale ad Laden non inferius fuisse [...] ad Chium, sed longe acrius ac formidolosius: et cum [parti]culatim in singulis pugnæ momentis atque rebus gesti[s ...] in summa rei penes Rhodios stetisse victoriam, affi[rmant.] (6) Ego vero scriptores paululum in patriæ suæ grati[am in]clinare debere, non diffitear: sed ita tamen, ut ne tali[a] prædicent, quæ sunt rebus gestis contraria. (7) [...] sunt alia sat multa peccata, in quæ ex veri ignoratio[ne scri]ptores incurrunt; quæ quidem, cum homines nati [sint, e]vitare difficile est. (8) Quod si etiam de industria [...] scientes scribamus, sive in patriæ, sive in amicoru[m gra]tiam, quid interest inter nos atque eos, qui ejusmod[i ques]tuo victum sibi comparant? (9) Nam quemadmodu[m illi] veritatem utilitate sua metiendo, scriptis suis auctor[itatem] detrahunt: sic viri in republica exercitati, sæpenume[ro]

προειρημένοις. (10) Δι' ὃ δεῖ καὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιμελῶς τοὺς μὲν ἀναγινώσκοντας παρατηρεῖν, τοὺς δὲ γράφοντας αὐτοὺς παραφυλάττεσθαι.

XV. Δῆλον δ' ἔστι τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν ἐνεστώτων. Ὁμολογοῦντες γὰρ οἱ προειρημένοι, διὰ τῶν κατὰ μέρος, ἐν τῇ περὶ Λάδην ναυμαχίᾳ δύο μὲν αὐτάνδρους πεντήρεις τῶν Ῥοδίων ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις· (2) ἐκ δὲ τοῦ κινδύνου μιᾶς νηὸς ἐπαραμένης τὸν δόλωνα διὰ τὸ τετρωμένην αὐτὴν θαλαττοῦσθαι, πολλοὺς καὶ τῶν ἐγγὺς τὸ παραπλήσιον ποιοῦντας ἀποχωρεῖν πρὸς τὸ πέλαγος· (3) τέλος δὲ μετ' ὀλίγων καταλειφθέντα τὸν ναύαρχον ἀναγκασθῆναι ταυτὸ τοῖς προειρημένοις πράττειν· (4) καὶ τότε μὲν εἰς τὴν Μυνδίαν ἀπουριώσαντας καθορμισθῆναι, τῇ δ' ἐπαύριον ἀναχθέντας εἰς Κῶ διᾶραι· (5) τοὺς δὲ πολεμίους τὰς πεντήρεις ἐνάψασθαι, καὶ καθορμισθέντας ἐπὶ τὴν Λάδην, ἐπὶ τῇ ἐκείνων στρατοπεδείᾳ ποιήσασθαι τὴν ἔπαυλιν· (6) ἔτι δὲ τοὺς Μιλησίους, καταπλαγέντας τὸ γεγονός, οὐ μόνον τὸν Φίλιππον, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡρακλείδην στεφανῶσαι διὰ τὴν ἔφοδον. (7) Ταῦτα δ' ἀποφαίνοντες, ἃ προφανῶς ἐστιν ἴδια τῶν ἡττημένων, ὅμως καὶ διὰ τῶν κατὰ μέρος, καὶ διὰ τῆς καθολικῆς ἀποφάσεως, νικῶντας ἀποφαίνουσι τοὺς Ῥοδίους· (8) καὶ ταῦτα, τῆς ἐπιστολῆς ἔτι μενούσης ἐν τῷ πρυτανείῳ, τῆς ὑπ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς ὑπὸ τοῦ ναυάρχου πεμφθείσης περὶ τούτων τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς πρυτάνεσιν, οὐ ταῖς Ἀντισθένους καὶ Ζήνωνος ἀποφάσεσιν *, ἀλλὰ ταῖς ἡμετέραις.

XVI. Ἑξῆς δὲ τοῖς προειρημένοις, γράφουσι περὶ τοῦ κατὰ Μεσσηνίους παρασπονδήματος. (2) Ἐν ᾧ φησὶν ὁ Ζήνων, ὁρμήσαντα τὸν Νάβιν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, καὶ διαβάντα τὸν Εὐρώταν ποταμὸν, παρὰ τὸν Ὁπλίτην προσαγορευόμενον πορεύεσθαι διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς παρὰ τὸ Πολιάσιον, ἕως ἐπὶ τοὺς κατὰ Σελλασίαν ἀφίκετο τόπους· (3) ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ Θαλάμας ἐμβαλόντα κατὰ Φαρὰς παραγενέσθαι πρὸς τὸν Πάμισον ποταμόν. (4) Ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδα, πῶς χρὴ λέγειν. Τοιαύτην γὰρ φύσιν ἔχει τὰ προειρημένα πάντα κατὰ τὴν θέσιν, ὥστε μηδὲν διαφέρειν τοῦ λέγειν, ὅτι ποιησάμενός τις ἐκ Κορίνθου τὴν ὁρμὴν, καὶ διαπορευθεὶς τὸν Ἰσθμὸν, καὶ συνάψας ταῖς Σκιρωνίσιν, εὐθέως ἐπὶ τὴν Κοντοπορίαν ἐπεβάλετο, καὶ παρὰ τὰς Μυκήνας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς Ἄργος. (5) Ταῦτα γὰρ οὐχ οἷον παρὰ μικρόν ἐστιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν διάθεσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Ἰσθμόν ἐστι καὶ Σκιράδας πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κορίνθου, τὰ δὲ κατὰ τὴν Κοντοπορίαν καὶ Μυκήνας, ἔγγιστα πρὸς δύσεις χειμερινάς. (6) Ὥστ' εἶναι τελέως ἀδύνατον, ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιβαλεῖν τοῖς προειρημένοις τόποις. (7) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τοὺς κατὰ τὴν Λακεδαίμονα συμβέβηκεν. (8) Ὁ μὲν γὰρ Εὐρώτας καὶ ἡ κατὰ τὴν Σελλασίαν κεῖται τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς· τὰ δὲ κατὰ Θαλάμας, καὶ Φαρὰς, καὶ Πάμισον, ὡς πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις. (9)

ant amore attracti, in idem atque isti vitium incidere solent. (10) Proinde et lectores diligenter ad hoc attendere oportet, et scriptores ipsos sedulo sibi ab hac parte cavere.

XV. Atque hoc ex iis, quæ in manibus nunc habemus, perspicuum est. Nam cum auctores illi superius nominati in rerum singularum expositione fateantur, in pugna navali ad Laden duas Rhodiorum quinqueremes cum ipsis viris ab hoste esse captas; (2) et in ipso discrimine, cum navis una vulnerata, jamjamque submergenda, dolonem sustulisset, multos ex proximis navibus exemplum secutos, in altum refugisse, (3) tandemque præfectum classis, cum paucis relictum, idem invitum fecisse; (4) ac tum quidem in Myndiam tempestate ejectos, postridie inde profectos in insulam Co trajecisse; (5) hostes vero et quinqueremes captas ad naves suas religasse, et, appulsis navibus ad insulam Laden, in ipsis Rhodiorum castris stationem fecisse; (6) præterea Milesios, rei eventu territos, non Philippo solum, sed etiam Heraclidi urbem ingressis coronas obtulisse: (7) hæc cum illi fateantur, quæ victos manifesto arguunt, nihilominus cum in singulis partibus, tum in generali sententia, quam de summa rei ferunt, Rhodios victores pronunciant: (8) idque, cum etiamnunc in prytaneo exstent litteræ, his de rebus per id ipsum tempus a navarcho scriptæ ad senatum magistratusque Rhodiorum, quæ litteræ non Antisthenis ac Zenonis narrationi, sed nostræ, consentiunt.

XVI. Postea iidem auctores de injuria scribunt, contra fœderis leges Messeniis illata. (2) Quo loco Zeno ait: Nabim, Lacedæmone profectum, trajecto Eurota fluvio, juxta rivum, qui Hoplites vocatur, via, quam Sthenen seu angustam vocant, iter fecisse præter Poliasium, donec ad Sellasiæ agrum pervenit. (3) Inde Thalamas delatum per oppidum Pharas ad Pamisum fluvium venisse. (4) De quibus equidem quid dicam, non habeo. Prorsus enim idem est, ac si diceres, Corintho profectum quempiam, trajecto Isthmo, postquam Scironidas ad petras accessit, recta Contoporiam venisse, ac præter Mycenas iter Argos fecisse. (5) Hæc enim haudquaquam levi differentia, sed plane contrario situ sibi invicem sunt opposita: quippe Isthmus et Scironia saxa ad ortum sunt Corintho; Contoporia autem ac Mycenæ proxime ad occasum hibernum. (6) Proinde fieri nullo modo potest, ut, qui iter illud teneat, ad loca superius memorata umquam accedat. (7) Eadem vero ratio est illorum Laconiæ locorum. (8) Namque Eurotas et ager Sellasiorum ad orientem æstivum Spartæ siti sunt; Thalamæ vero et Pharæ ac Pamisus amnis proxime ad occasum hibernum. (9) Quo

Ὅθεν οὐχ οἷον ἐπὶ τὴν Σελλασίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν Εὐρώταν δέον ἐστὶ διαβαίνειν τὸν προτιθέμενον παρὰ Θαλάμας ποιεῖσθαι τὴν πορείαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν.

XVII. Πρὸς δὲ τούτοις φησὶ, τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς Μεσσήνης πεποιῆσθαι τὸν Νάβιν κατὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ Τέγεαν. (2) Τοῦτο δ' ἔστιν ἄλογον. Πρόκειται γὰρ τῆς Τεγέας ἡ Μεγάλη Πόλις ὡς πρὸς τὴν Μεσσήνην, ὥστ' ἀδύνατον εἶναι, καλεῖσθαί τινα πύλην παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις ἐπὶ Τέγεαν. (3) Ἀλλ' ἔστι παρ' αὐτοῖς πύλη Τεγεᾶτις προσαγορευομένη, καθ' ἣν ἐποίησε τὴν ἐπάνοδον Νάβις· ᾧ πλανηθεὶς, ἔγγιον ὑπέλαβε τὴν Τέγεαν εἶναι Μεσσηνίων. (4) Τὸ δ' ἔστιν οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ἡ Λακωνικὴ καὶ ἡ Μεγαλοπολῖτις χώρα μεταξὺ κεῖται τῆς Μεσσηνίας καὶ Τεγεάτιδος. (5) Τὸ δὲ τελευταῖον· φησὶ γὰρ, τὸν Ἀλφειὸν, ἐκ τῆς πηγῆς εὐθέως κρυφθέντα, καὶ πολὺν ἐνεχθέντα τόπον ὑπὸ γῆς, ἐκβάλλειν περὶ Λυκόαν τῆς Ἀρκαδίας. (6) Ὁ δὲ ποταμὸς, οὐ πολὺν τόπον ἀποσχὼν τῆς πηγῆς, καὶ κρυφθεὶς ἐπὶ δέκα στάδια, πάλιν ἐκπίπτει· (7) καὶ τὸ λοιπὸν φερόμενος διὰ τῆς Μεγαλοπολίτιδος, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐλαφρὸς, εἶτα λαμβάνων αὔξησιν, καὶ διανύσας ἐπιφανῶς πᾶσαν τὴν προειρημένην χώραν ἐπὶ σ' σταδίους, γίγνεται πρὸς Λυκόαν, ἤδη προσειληφὼς καὶ τὸ τοῦ Λουσίου ῥεῦμα, καὶ παντελῶς ἄβατος ὢν καὶ βαρύς. * * * (8) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντα μοι δοκεῖ τὰ προειρημένα, διαπτώματα μὲν εἶναι, πρόφασιν δὲ ἐπιδέχεσθαι καὶ παραίτησιν· τὰ μὲν γὰρ δι' ἄγνοιαν γέγονε, τὸ δὲ περὶ τὴν ναυμαχίαν διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα φιλοστοργίαν. (9) Εἶτα, τίς οὐκ εἰκότως ἂν Ζήνωνι μέμψαιτο, διότι τὸ πλεῖον οὐ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ζήτησιν, οὐδὲ περὶ τὸν χειρισμὸν τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ περὶ τὴν τῆς λέξεως κατασκευὴν ἐσπούδακε, καὶ δῆλός ἐστι πολλάκις ἐπὶ τούτῳ σεμνυνόμενος, καθάπερ καὶ πλείους ἕτεροι τῶν ἐπιφανῶν συγγραφέων; (10) Ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν, δεῖν πρόνοιαν ποιεῖσθαι καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τοῦ δεόντως ἐξαγγέλλειν τὰς πράξεις· δῆλον γὰρ, ὡς οὐ μικρὰ, μεγάλα δὲ συμβάλλεται τοῦτο πρὸς τὴν ἱστορίαν· οὐ μὴν ἡγεμονικώτατόν γε καὶ πρῶτον αὐτὸ παρὰ τοῖς μετρίοις ἀνδράσι τίθεσθαι. (11) Πολλοῦ γε δεῖ· ἄλλα γὰρ ἂν εἴη καλλίω μέρη τῆς ἱστορίας, ἐφ' οἷς ἂν μᾶλλον σεμνυνθείη πολιτικὸς ἀνήρ.

XVIII. Ὃ δὲ λέγειν βούλομαι, γένοιτ' ἂν οὕτω μάλιστα καταφανές. (2) Ἐξηγούμενος γὰρ ὁ προειρημένος συγγραφεὺς τήν τε Γάζης πολιορκίαν καὶ τὴν γενομένην παράταξιν Ἀντιόχου πρὸς Σκόπαν ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ περὶ τὸ Πάνιον, περὶ μὲν τὴν τῆς λέξεως κατασκευὴν δῆλός ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐσπουδακὼς, ὡς ὑπερβολὴν τερατείας μὴ καταλιπεῖν τοῖς τὰς ἐπιδεικτικὰς καὶ πρὸς ἔκπληξιν τῶν πολλῶν συντάξεις ποιουμένοις· (3) τῶν γε μὴν πραγμάτων ἐπὶ τοσοῦτον ὠλιγώρηκεν, ὥστε πάλιν ἀνυπέρβλητον εἶναι τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ συγγραφέως. (4) Προθέμενος γὰρ πρώτην διασαφεῖν τὴν τῶν περὶ τὸν Σκόπαν ἔκταξιν, τῷ μὲν δεξιῷ κέρατί φησι τῆς ὑπωρείας ἔχεσθαι τὴν φάλαγγα

fit, non modo ut Sellasiam pervenire, sed ne Eurotam q
dem trajicere debeat is, qui per Thalamas in Messeniam i
instituerit.

XVII. Insuper scribit, Nabidem Messena reversum e
per portam, qua iter est Tegeam. (2) Quod est absurdu
Namque ante Tegeam, versus ipsam Messenam, sita
Megalopolis; ut nulla porta apud Messenios ita vocari p
sit, ad Tegeam. (3) Est quidem apud eos porta, quæ T
geatis apellatur, qua Nabis domum reversus est: qua re
errorem inductus Zeno, proximam Messenæ Tegeam e
existimavit. (4) Atqui aliter res habet: nam Laconicus
Megalopolitanus ager Messeniam inter ac Tegeatidem in
jacet. (5) Postremo idem Zeno affirmat: Alpheum, ab i
statim fonte occultatum, postquam per longinqua terræ s
tia subterraneus fluxit, circa Lycoam Arcadiæ oppidum s
egerere. (6) At hic fluvius, non procul a suis fontibus i
terram subiens, ac per decem stadia occultus, rursus er
pit: (7) ac deinceps per Megalopolitanum agrum flue
initio quidem modicus, postea incremento accepto, cele
universam illam regionem permeat per ducenta stadia
sic demum Lycoam attingit, adscito jam flumine Lusio
dus omnino, nec vado permeabilis.*** (8) Enimvero cu
hujusmodi mihi quidem peccata esse videntur, sed
excusationem ac veniam admittant: hæc enim ex ignora
veri profecta sunt; illud vero, de pugna navali, ex in
erga patriam amore fluxit. (9) Deinde ecquis non
rito Zenonem accuset, quod non in ipsa rerum inq
tione, neque in argumenti sui tractatione, sed in dict
elegantia plurimum studii posuit, atque in eo sæpiuscu
jactat? quod quidem et plerique alii scriptores celebe
nominis fecere. (10) Ego vero curam quidem ac stu
in eo collocandum esse censeo, ut res gestæ eleganter
ornate proferantur; neque enim exigua, sed maxima
utilitas historiæ accedit: ita tamen, ut ne prima ac
sima ea pars a viris moderatis habeatur. (11) Mult
fecto abest: aliæ enim sunt præstantiores historiæ
in quibus vir, rerum civilium gnarus, justius sese o

XVIII. Hoc, quod dico, ex sequenti exemplo mani
fiet. (2) Idem hic scriptor, ubi Gazæ obsidionem
illud prœlium narrat, quo Antiochus in Syria Cœle
nium cum Scopa conflixit, in sermonis ornatu tant
dium posuisse deprehenditur, ut illos etiam, qui ex p
ad ostentationem ac plausum scripta sua componunt,
intervallo superari. (3) In rebus autem ipsis adeo ne
fuit, ut hac levitate illius atque imperitia nulla maj
possit. (4) Ordinem enim instructæ a Scopa aciei p
exponere exorsus, in dextro quidem cornu phalang
modica parte equitatus ad pedem montis constitisse

ἐπ' ὀλίγων ἱππέων· τὸ δ' εὐώνυμον αὐτῆς, καὶ τοὺς ... πάντας τοὺς ἐπὶ τούτου τεταγμένους, ἐν τοῖς ἐπι... κεῖσθαι. (5) Τὸν δ' Ἀντίοχον ἔτι μὲν τῆς ἑωθι... ἐκπέμψαι φησὶ τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Ἀντίοχον, ... μέρος τι τῆς δυνάμεως, ἵνα προκαταλάβηται ... ὀρεινῆς τοὺς ὑπερκειμένους τῶν πολεμίων τόπους· ... τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἅμα τῷ φωτὶ διαβιβάσαντα ... ποταμὸν, μεταξὺ τῶν στρατοπέδων ἐν τοῖς ἐπιπέ... ἐκτάττειν, τιθέντα τοὺς μὲν φαλαγγίτας ἐπὶ μίαν ... κατὰ μέσην τὴν τῶν πολεμίων τάξιν, τῶν δ' ... τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ λαιὸν κέρας τῆς φάλαγγος, τοὺς ... ἐπὶ τὸ δεξιὸν, ἐν οἷς εἶναι καὶ τὴν κατάφρακτον ἵππον, ... ἡγεῖτο πάσης ὁ νεώτερος Ἀντίοχος τῶν υἱῶν. (7) ... δὲ ταῦτα, φησὶ, τὰ θηρία προτάξαι τῆς φάλαγγος ... διαστήματι, καὶ τοὺς μετ' Ἀντιπάτρου Ταραντίνους, ... δὲ μεταξὺ τῶν θηρίων πληρῶσαι τοῖς τοξόταις καὶ ... σφενδονήταις, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς ἑταιρικῆς ἵππου καὶ ... ὑπασπιστῶν κατόπιν ἐπιστῆναι τοῖς θηρίοις. (8) ... δὲ ὑποθέμενος, τὸν μὲν νεώτερον Ἀντίοχον, φησὶν, ... ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἔθηκε κατὰ τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων, ... τὴν κατάφρακτον ἵππον, τοῦτον ἐκ τῆς ὀρεινῆς ... ἐπιβάντα τρέψασθαι τοὺς ἱππέας τοὺς περὶ τὸν Πτο... τὸν Ἀερόπου, καὶ καταδιώκειν, ὃς ἐτύγχανε ... Αἰτωλοῖς ἐπιτεταγμένος ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπὶ τῶν ... (9) τὰς δὲ φάλαγγας, ἐπεὶ συνέβαλον ἀλ... μάχην ποιεῖν ἰσχυράν. (10) Ὅτι δὲ συμβαλεῖν ... ἦν, τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐ... προτεταγμένων, τοῦτο οὐκέτι συνορᾷ.

XIX. Μετὰ δὲ ταῦτα, φησὶ, καταπροτερουμένην ... φάλαγγα ταῖς εὐχερείαις καὶ πιεζομένην ὑπὸ τῶν ..., ἀναχωρεῖν ἐπὶ πόδα· τὰ δὲ θηρία, τοὺς ἐγκλι... ἐκδεχόμενα, καὶ συμπίπτοντα τοῖς πολεμίοις, ... παρέχεσθαι χρείαν. (2) Πῶς δὲ ταῦτα γέγο... ὄπισθε τῆς φάλαγγος, οὐ ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ἢ πῶς, ..., παρείχετο χρείαν μεγάλην. (3) Ὅτε γὰρ ... αἱ φάλαγγες συνέπεσον ἀλλήλαις, οὐκέτι δυνατὸν ... κρίναι τὰ θηρία, τίς τῶν ὑποπιπτόντων φίλιος ἢ ... ἐστι. (4) Πρὸς δὲ τούτοις φησὶ, τοὺς Αἰτω... ἱππέας δυσχρηστεῖσθαι κατὰ τὸν κίνδυνον διὰ τὴν ... τῆς τῶν θηρίων φαντασίας. (5) Ἀλλ' οἱ ... ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ταχθέντες ἐξαρχῆς ἀκέραιοι διέμενον, ... αὐτός φησι· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν ἱππέων, τὸ ... ἐπὶ τὸ λαιὸν, ὑποφεύγει πᾶν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν ... ἡττημένον. (6) Ποῖον οὖν μέρος τῶν ἱπ... ἦν κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τὸ τοὺς ἐλέφαντας ...; (7) ποῦ δὲ ὁ βασιλεὺς γέγονε; καὶ τίνα ... χρείαν ἐν τῇ μάχῃ, τὸ κάλλιστον σύστημα ... αὐτὸν ἐσχηκὼς καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων; ... γὰρ οὐδὲν εἴρηται περὶ τούτων. (8) Ποῦ δὲ ὁ ... τῶν υἱῶν Ἀντίοχος, ὁ μετὰ μέρους τινὸς ... δυνάμεως προκαταλαβόμενος τοὺς ὑπερδεξίους τό...; (9) Οὗτος μὲν γὰρ οὐδὲ εἰς τὴν στρατοπεδείαν ... αὐτῷ μετὰ τὴν μάχην. Εἰκότως· δύο ... Ἀντιόχους ὑπέθετο τοῦ βασιλέως υἱοὺς, ὄντος ἑνὸς

cornu vero ejusdem sinistrum, atque omnes in eo cornu ordinatos equites, planitiem tenuisse. (5) Ceterum Antiochum prima etiamnum luce partem copiarum, præfecto majore e filiis Antiocho, præmisisse, ut editiora montium loca, quæ hostibus imminebant, occuparet: (6) dein sole illucescente, trajecto cum reliquis copiis fluvio, inter utraque castra in planitie aciem instruxisse; ac phalangem quidem uno ordine mediæ hostium aciei opposuisse; equitatus vero partem ad sinistrum phalangis cornu constituisse, partem ad dextrum, in quo et cataphracti erant equites, quibus Antiochus, filiorum junior, erat præfectus. (7) Deinde subdit, elephantos ante ipsam phalangem in prima acie certis intervallis ordinatos fuisse cum equitibus Tarentinis, quibus præerat Antipater; intervalla autem belluarum sagittariis ac funditoribus Antiochum complevisse; ipsum, cum Amicorum ala et corporis custodibus, post belluas stetisse. (8) Atque his ita præmissis, mox juniorem Antiochum, quem in planitie e regione sinistri hostium cornu cataphractis equitibus præfectum posuerat, eumdem, ait, subito ex collibus coortum, equites, quibus Ptolemæus Aeropi filius præerat, in fugam vertisse, ac diu persecutum esse; qui quidem Ptolemæus Ætolos in planitie ad lævam positos ducebat: (9) ipsas autem phalanges, postquam congressæ invicem sunt, acre prælium fecisse. (10) Atqui non animadvertit, prorsus fieri non potuisse, ut, in prima acie consistentibus elephantis et equitibus levique armatura, phalanges inter se congrederentur.

XIX. Postea subjicit, Macedonum phalangem, agilitati cedentem incumbentium Ætolorum, pede presso se recepisse; elephantos vero, cum cedentes reciperent, atque in hostem ferrentur, magno adjumento fuisse. (2) Qua ratione autem elephanti a tergo phalangis fuerint, aut, si ibi fuerunt, quo pacto magnum attulerint commodum, intelligere difficile est. (3) Simul enim ac phalanges inter se concurrerunt, discernere belluæ amplius non potuerunt, uter cedentium amicus, uter hostis esset. (4) Præterea, equitatum, ait, Ætolorum inusitata belluarum specie inter pugnandum territum esse. (5) Atqui in dextro locati cornu equites, incolumes atque integri perstitere, ut idem refert: ceteri vero, in sinistro cornu distributi, ab juniore Antiocho superati, terga verterunt. (6) Quinam igitur sunt equites illi, in media phalange positi, qui belluarum aspectu cohorruerunt? (7) ubinam vero rex ipse adfuit? et quem sui usum in pugna præbuit, cum lectissimum et peditum et equitum agmen circa se haberet? neque enim de his quidquam omnino dicit. (8) Ubinam vero gentium est major Antiochus, filius, qui cum parte exercitus præmissus superiora loca occupaverat? (9) Hic enim ne confecto quidem prælio in castra reversus ab illo memoratur. Atque id merito: duos enim Antiochi filios posuit, cum non nisi unus

τοῦ τότε συνεστρατευμένου. (10) Πῶς δὲ ὁ Σκόπας ἅμα μὲν αὐτῷ πρῶτος, ἅμα δ' ἔσχατος ἀναλέλυκεν ἐκ τοῦ κινδύνου; Φησὶ γάρ, αὐτὸν ἰδόντα τοὺς περὶ τὸν νεώτερον Ἀντίοχον ἐκ τοῦ διώγματος ἐπιφαινομένους κατὰ νώτου τοῖς φαλαγγίταις, καὶ διὰ τοῦτο τὰς τοῦ νικᾷν ἐλπίδας ἀπογνόντα, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν· (11) μετὰ δὲ ταῦτα συστῆναι τὸν μέγιστον κίνδυνον, κυκλωθείσης τῆς φάλαγγος ὑπό τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τελευταῖον ἀποχωρῆσαι τὸν Σκόπαν ἀπὸ τοῦ κινδύνου.

XX. Ταῦτα δέ μοι δοκεῖ, καὶ καθόλου τὰ τοιαῦτα τῶν ἀλογημάτων, πολλὴν ἐπιφέρειν αἰσχύνην τοῖς συγγραφεῦσι. (2) Διὸ δεῖ μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι πάντων κρατεῖν τῶν τῆς ἱστορίας μερῶν· καλὸν γάρ· εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατόν, τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτῇ πλείστην ποιεῖσθαι πρόνοιαν. (3) Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, θεωρῶν, νῦν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων, τὸ μὲν ἀληθινὸν καὶ πρὸς τὴν χρείαν ἀνῆκον ἐν ἑκάστοις, ἐπισεσυρμένον· (4) τὸ δὲ πρὸς ἀλαζονείαν καὶ φαντασίαν, ἐπαινούμενον καὶ ζηλούμενον, ὡς μέγα τι καὶ θαυμάσιον, ὃ καὶ τὴν κατασκευὴν ἔχει ῥᾳδιεστέραν, καὶ τὴν εὐδόκησιν ὀλιγοδεεστέραν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ τῶν γραφῶν. (5) Περὶ δὲ τῆς τῶν τόπων ἀγνοίας τῶν κατὰ τὴν Λακωνικήν, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι τὴν παράπτωσιν, οὐκ ὤκνησα γράψαι καὶ πρὸς αὐτὸν Ζήνωνα· (6) κρίνων, καλὸν εἶναι τὸ μὴ τὰς τῶν πέλας ἁμαρτίας ἴδια προτερήματα νομίζειν, καθάπερ ἔνιοι ποιεῖν εἰώθασιν· ἀλλὰ μὴ μόνον τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων, καθόσον οἷοί τε ἐσμέν, ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ διόρθωσιν χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας. (7) Ὁ δέ, λαβὼν τὴν ἐπιστολήν, καὶ γνοὺς ἀδύνατον οὖσαν τὴν μετάθεσιν, διὰ τὸ προεκδεδωκέναι τὰς συντάξεις, ἐλυπήθη μέν, ὡς ἔνι μάλιστα, ποιεῖν δ' οὐδὲν εἶχε· τήν γε μὴν ἡμετέραν αἵρεσιν ἀπεδέξατο φιλοφρόνως. (8) Ὃ δὴ κἂν ἐγὼ παρακελεύσαιμι περὶ αὐτοῦ τοὺς καθ' ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐπιγιγνομένους· ἐὰν μὲν κατὰ πρόθεσιν εὑρισκώμεθά που κατὰ πραγματείαν διαψευδόμενοι, καὶ παρορῶντες τὴν ἀλήθειαν, ἀπαραιτήτως ἐπιτιμᾶν· (9) ἐὰν δὲ κατ' ἄγνοιαν, συγγνώμην ἔχειν, καὶ μάλιστα πάντων ἡμῖν, διὰ τὸ μέγεθος τῆς συντάξεως, καὶ διὰ τὴν καθόλου περιβολὴν τῶν πραγμάτων.

(VI. Excerptum Valesianum.)

XXI. Τληπόλεμος, ὁ τὰ τῆς βασιλείας τῶν Αἰγυπτίων πράγματα μεταχειριζόμενος, ἦν μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν νέος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐν στρατιωτικῷ βίῳ διεγεγόνει μετὰ φαντασίας· (2) ἦν δὲ καὶ τῇ φύσει μετέωρος καὶ φιλόδοξος, καὶ καθόλου πολλὰ μὲν εἰς πραγμάτων λόγον ἀγαθὰ προσεφέρετο, πολλὰ δὲ καὶ κακά. (3) Στρατηγεῖν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπαίθροις καὶ χειρίζειν πολεμικὰς πράξεις δυνατὸς ἦν, καὶ ἀνδρώδης ὑπῆρχε τῇ φύσει, καὶ πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ὁμιλίας εὐφυῶς διέκειτο· (4) πρὸς δὲ ποικίλων πραγμάτων

tunc ad bellum cum patre esset profectus. (10) Deniq quonam pacto Scopas, apud hunc Scriptorem, primus si ac prostremus ex pugna discessit? Etenim, Scopam, scri cum juniorem Antiochum, a persequendo reversum, a te phalangitis instare cerneret, tum penitus de victoria de rantem se recepisse: (11) postea vero, maximum in crimen adductam rem esse, inclusa hinc ab elephantis, i ab equitibus phalange; Scopamque prostremum cessisse discrimine.

XX. Hæc vero atque omnino hujusmodi errata ma pudori Scriptoribus esse existimo. (2) Proinde ma quidem enitendum est, ut omnes Historiæ partes ac nu ros expleamus; id enim imprimis laudabile est: sin illud consequi non possumus, maxime in præcipuis summe necessariis ejus partibus est elaborandum. (3) que, hæc ut nunc dicerem, eo sum adductus, quod, per ut in ceteris quibusque artibus ac studiis, sic etiam in H storia, veram rationem, atque id quod ad usum perti plerumque negligi videam; (4) quod vero ad ostentatio et ad pompam compositum est, laudari ac probari ta quam magnum aliquid atque mirabile; cum tamen id ips in Historia perinde ac in reliquis scribendi generibus, elaboratu facilius sit, et ad placendum multo minori indigeat adjumentis. (5) Ceterum de illa locorum Laconici ignoratione, eo quod gravis esse is error videre ad ipsum Zenonem litteras scribere non dubitavi; (6) minis ingenui esse arbitratus, non ex alienis erratis glor captare, quod nonnulli solent, sed cum nostris, tum et alienis commentariis, utilitatis publicæ gratia, quantu nobis est, curam atque emendationem adhibere. (7) autem, accepta epistola, cum exemplaria emendari posse cerneret, quia jam in vulgus edita essent, doluit dem quam maxime; sed facere nihil potuit: ceterum silium nostrum benevole probavit. (8) Atque id ip quoque et ab æqualibus meis, et ab eis qui posthac vi sunt, ipsemet postulo, sicubi forte in hoc opere de indu mentitus, aut veritatem sciens dissimulasse compe fuero, ut acerbe citra veniæ spem increpare ne dubit (9) sin vero ignoratione lapsus, ut veniam indulgean maxime omnium nobis, propter operis magnitudinem rumque copiam, quas hic complexi sumus.

VI. *Res Ægypti.*

XXI. Tlepolemus, qui Ægyptiaci regni negotia adm strabat, ætate quidem juvenis erat, atque in militari assidue cum splendore versatus; (2) ingenio autem tum gloriæque avido, denique ad rerum administration multas virtutes, et multa vitia attulerat. (3) Namque e citum ducere, resque bellicas tractare idoneus erat i mis, natura quoque robustus, et ad militares congress sermones aptissimus. (4) Ad variarum autem rerum

χειρισμὸν, δεόμενον ἐπιστάσεως καὶ νήψεως, καὶ πρὸς φυλακὴν χρημάτων, καὶ καθόλου τὴν περὶ τὸ λυσιτελὲς οἰκονομίαν, ἀφυέστατος ὑπῆρχε πάντων. (5) Ἧ καὶ ταχέως οὐ μόνον ἔσφηλεν, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἠλάττωσε. (6) Παραλαβὼν γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐξουσίαν, τὸ μὲν πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας κατέτριβε σφαιρομαχῶν, καὶ πρὸς τὰ μειράκια διαμιλλώμενος ἐν τοῖς ὅπλοις· (7) ἀπὸ δὲ τούτων γιγνόμενος, εὐθέως πότους συνῆγε, καὶ τὸ πλεῖον μέρος τοῦ βίου περὶ ταῦτα καὶ σὺν τούτοις εἶχε τὴν διατριβήν. (8) Ὃν δέ ποτε χρόνον τῆς ἡμέρας ἀπεμέριζε πρὸς ἐντεύξεις, ἐν τούτῳ διεδίδου, μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τὸ φαινόμενον εἰπεῖν, διερρίπτει τὰ βασιλικὰ χρήματα τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονόσι πρεσβευταῖς, καὶ τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν ἡγεμόσι καὶ στρατιώταις. (9) Καθόλου γὰρ ἀνανεύειν οὐκ ᾔδει· τῷ δὲ πρὸς χάριν ὁμιλήσαντι πᾶν ἐξ ἑτοίμου τὸ φανὲν ἐδίδου. (10) Τὸ λοιπὸν, ηὐξάνετο τὸ κακὸν, ἐξ αὑτοῦ λαμβάνον τὴν ἐπίδοσιν. (11) Πᾶς γὰρ ὁ παθὼν εὖ παρὰ τὴν προσδοκίαν, καὶ τοῦ γεγονότος χάριν καὶ τοῦ μέλλοντος ὑπερεβάλλετο ταῖς τῶν λόγων εὐχαριστίαις. (12) Ὁ δὲ, πυνθανόμενος τὸν γιγνόμενον ἐκ πάντων ἔπαινον ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐν τοῖς πότοις ἐπιχύσεις, ἔτι δὲ τὰς ἐπιγραφὰς, καὶ τὰ διὰ τῶν ἀκροαμάτων εἰς αὐτὸν ᾀδόμενα παίγνια κατὰ τὴν πόλιν, εἰς τέλος ἐχαυνοῦτο, καὶ μᾶλλον ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐξετυφοῦτο, καὶ προχειρότερος ἐγίγνετο πρὸς τὰς ξενικὰς καὶ στρατιωτικὰς χάριτας.

XXII. Ἐφ' οἷς οἱ περὶ τὴν αὐλὴν ἀσχάλλοντες, πάντα παρεσημαίνοντο, καὶ βαρέως αὐτοῦ τὴν αὐθάδειαν ὑπέφερον, τὸν δὲ Σωσίβιον ἐκ παραθέσεως ἐθαύμαζον. (2) Ἐδόκει γὰρ οὗτος τοῦ τε βασιλέως προεστάναι φρονιμώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν, τήν τε πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀπάντησιν ἀξίαν ποιεῖσθαι τῆς ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ πίστεως· αὕτη δ' ἦν ἡ σφραγὶς, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα. (3) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀναχωρήσας ἧκει παρὰ τοῦ Φιλίππου Πτολεμαῖος ὁ Σωσιβίου. (4) Καὶ πρὶν μὲν οὖν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκπλεῦσαι, πλήρης ἦν τύφου, διά τε τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ διὰ τὴν προσγεγενημένην ἐκ τοῦ πατρὸς εὐκαιρίαν· (5) ὡς δὲ καταπλεύσας εἰς τὴν Μακεδονίαν συνέμιξε τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν νεανίσκοις, ὑπολαβὼν, εἶναι τὴν Μακεδόνων ἀνδρείαν ἐν τῇ τῆς ὑποδέσεως καὶ τῇ τῆς ἐσθῆτος διαφορᾷ, παρῆν ταῦτα πάντα ἐζηλωκὼς, καὶ πεπεισμένος, αὐτὸν μὲν ἄνδρα γεγονέναι διὰ τὴν ἐκδημίαν, καὶ διὰ τὸ Μακεδόσιν ὡμιληκέναι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀνδράποδα καὶ βλᾶκας διαμένειν. (6) Διόπερ εὐθέως ἐζηλοτύπει καὶ παρετρίβετο πρὸς τὸν Τληπόλεμον. (7) Πάντων δ' αὐτῷ συγκατατιθεμένων τῶν περὶ τὴν αὐλὴν, διὰ τὸ τὸν Τληπόλεμον καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ χρήματα μὴ ὡς ἐπίτροπον, ἀλλ' ὡς κληρονόμον χειρίζειν, ταχέως ηὐξήθη τὰ τῆς διαφορᾶς. (8) Καθ' ὃν καιρὸν ὁ Τληπόλεμος, προσπιπτόντων αὐτῷ λόγων δυσμενικῶν ἐκ τῆς τῶν αὐλικῶν παρατηρήσεως

ciationem, quæ attentionem ac vigilantiam animi desiderant, et ad pecuniæ custodiam, atque in universum ad utilitatis rationem ineundam ineptissimus erat omnium mortalium. (5) Itaque brevi non solum labefactavit regnum, sed etiam imminuit. (6) Pecuniæ enim regiæ administrationem nactus, maximam diei partem pilæ lusu, et armorum exercitatione cum adolescentibus conterebat. (7) Ab his deinde ad convivia et compotationes transibat, ac maximam vitæ partem his in rebus atque in hujusmodi contubernio exigebat. (8) Quod si interdum aliquod diei tempus audiendis negotiis vacabat, tum vero distribuebat, aut ut verius dicam, dissipabat regiam pecuniam, eamque legatis e Græcia advectis, et scenicis artificibus, ac maxime degentibus in aula ducibus ac militibus erogabat. (9) Prorsus enim recusare et abnuere non poterat; sed unicuique, qui ad ejus gratiam aliquid dixisset, quidquid ad manum erat, temere donabat. (10) Quod malum, ex semet ipso incrementum capiens, in pejus semper abiit. (11) Quicumque enim præter spem beneficium ab eo acceperant, cum ob præteritum, tum futuri spe, in agenda gratia omnibus eum laudibus cumulabant. (12) Cumque ipse laudes suas ab omnibus prædicari acciperet, et in conviviis Tlepolemum ad singula pocula appellari, tum et inscriptiones et ludicra carmina per urbem ab acroamatis de ipso cani solita audiret, prorsus efferri cœpit, magisque ac magis in dies intumescere, atque ad peregrinas ac militares largitiones eo facilius ferri.

XXII. Quamobrem indignati aulici, omnia ejus facta dictaque observabant, atque ejus insolentiam ægre ferebant: contra vero Sosibium comparantes admirabantur. (2) Namque hic regis curam majori prudentia gerere videbatur, quam ejus ætas ferret, atque in congressibus cum extraneis eam speciem atque auctoritatem servare, quam locus ejus ac dignitas postulabat. Regii enim sigilli et corporis custodia ipsi mandata erat. (3) Circa hæc tempora Ptolemæus, Sosibii filius, a Philippo ex Macedonia est reversus: (4) qui quidem priusquam Alexandria solvisset, cum suopte ingenio, tum ob paternas opes fastu turgebat. (5) Postquam vero in Macedoniam appulsus cum illius aulæ juventute familiariter versatus est, Macedonum virtutem in ipsa calceamenti ac vestis proprietate positam esse ratus, cuncta hujusmodi studiose æmulatus tum aderat; atque ex hac sua profectione, quod cum Macedonibus congressus fuisset, se quidem virum esse sibi persuaserat, ceteros vero Alexandrinos mancipia ac fatuos esse. (6) Quamobrem statim Tlepolemo obtrectare eique infensum se gerere cœpit. (7) Universis autem aulicis ei faventibus, eo quod Tlepolemus negotia ac pecuniam regiam, non ut curator, sed quasi hæres administrabat, brevi in majus aucta est dissensio. (8) Quo tempore Tlepolemus, cum infensi de ipso sermones,

καὶ κακοπραγμοσύνης, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουε καὶ κατεφρόνει τῶν λεγομένων. (9) Ὡς δέ ποτε καὶ κοινῇ συνεδρεύσαντες ἐτόλμησαν ἐν τῷ μέσῳ καταμέμφεσθαι τὸν Τληπόλεμον, ὡς κακῶς χειρίζοντα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν, οὐ παρόντος αὐτοῦ· (10) τότε δὴ παροξυνθεὶς συνῆγε τὸ συνέδριον, καὶ παρελθὼν, ἐκείνους μὲν, ἔφη, λάθρα καὶ κατ' ἰδίαν ποιεῖσθαι κατ' αὐτοῦ τὰς διαβολὰς, αὐτὸς δ' ἔκρινε κοινῇ καὶ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν κατηγορίαν.

---

(11) Μετὰ τὴν δημηγορίαν ἔλαβε καὶ τὴν σφραγίδα παρὰ Σωσιβίου· καὶ ταύτην παρειληφὼς ὁ Τληπόλεμος, λοιπὸν ἤδη πάντα τὰ πράγματα κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν ἔπραττεν.

(VII. Excerpt. Antiq. ex lib. XVI, cap. 12.)

XXIII. Πόπλιος δὲ Σκιπίων ἧκεν ἐκ Λιβύης οὐ πολὺ κατόπιν τῶν προειρημένων καιρῶν. (2) Οὔσης δὲ τῆς προσδοκίας τῶν πολλῶν ἀκολούθου τῷ μεγέθει τῶν πράξεων, μεγάλην εἶναι συνέβαινε καὶ τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν τοῦ πλήθους εὔνοιαν πρὸς αὐτόν. (3) Καὶ τοῦτο εἰκότως ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἐγίγνετο καὶ καθηκόντως. (4) Οὐδέποτε γὰρ ἂν ἐλπίσαντες Ἀννίβαν ἐκβαλεῖν ἐξ Ἰταλίας, οὐδ' ἀποτρίψασθαι τὸν ὑπὲρ αὑτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων κίνδυνον· τότε δοκοῦντες ἤδη βεβαίως οὐ μόνον ἐκτὸς γεγονέναι παντὸς φόβου καὶ πάσης περιστάσεως, ἀλλὰ καὶ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, ὑπερβολὴν οὐ κατέλιπον χαρᾶς. (5) Ὡς δὲ καὶ τὸν θρίαμβον εἰσῆγε, τότε καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τῆς τῶν εἰσαγομένων ἐναργείας μιμνησκόμενοι τῶν προγεγονότων κινδύνων, ἐκπαθεῖς ἐγίγνοντο κατά τε τὴν πρὸς θεοὺς εὐχαριστίαν, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν αἴτιον τῆς τηλικαύτης μεταβολῆς εὔνοιαν. (6) Καὶ γὰρ ὁ Σύφαξ, ὁ τῶν Μασαισυλίων βασιλεὺς, ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων· ὃς καὶ μετά τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετήλλαξε. (7) Τούτων δὲ συντελεσθέντων, οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγῶνας ἦγον καὶ πανηγύρεις ἐπιφανῶς, χορηγὸν ἔχοντες εἰς ταῦτα τὴν Σκιπίωνος μεγαλοψυχίαν.

(VIII. Excerptum Valesianum et Athen. III, p. 78.)

XXIV. Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, τοῦ χειμῶνος ἤδη καταρχομένου, καθ' ὃν Πόπλιος Σολπίκιος ὕπατος κατεστάθη ἐν Ῥώμῃ, ποιούμενος τὴν διατριβὴν ἐν τοῖς Βαργυλίοις, θεωρῶν καὶ τοὺς Ῥοδίους καὶ τὸν Ἄτταλον οὐχ οἷον διαλύοντας τὸ ναυτικὸν, ἀλλὰ καὶ προσπληροῦντας ναῦς, καὶ φιλοτιμότερον προσκειμένους ταῖς φυλακαῖς, δυσχρήστως διέκειτο, καὶ πολλὰς καὶ ποικίλας εἶχε περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπινοίας, (2) Ἅμα μὲν γὰρ ἠγωνία τὸν ἐκ τῶν Βαργυλίων ἔκπλουν, καὶ προεωρᾶτο τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον· ἅμα δὲ τοῖς κατὰ τὴν Μακεδονίαν πράγμασι διαπιστῶν, οὐδαμῶς ἐβούλετο παραχειμάζειν κατὰ τὴν Ἀσίαν· (3) φοβούμενος μὲν οὖν καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ

ab aulicorum observatione ac malitia profecti, ad eum def rentur, initio quidem hæc spernebat : (9) sed posteaquam communi consilio inter se habito, cum Tlepolemus absens de prava ejus administratione palam conqueri sunt au (10) tum vero commotus consilium coegit, atque in medi progressus, ipsos quidem clam et se absente calumni sese, dixit; sibi vero in animo esse, adversus ipsos sim omnes coram accusationem instituere.

---

(11) Postquam Tlepolemus dicendi finem fecisset, ann lum quoque a Sosibio accepit : quo accepto, cuncta ja deinceps arbitratu suo administravit.

VII. *Scipio triumphat de Pœnis.*

XXIII. Non multo post illa, de quibus modo egimu tempora Publius, Scipio ex Africa Romam est reversus. (Cujus viri quum ea esset exspectatio, quanta par erat ta tis rebus gestis; et summam speciem ejus pompa habui et multitudo ingentem ei benevolentiam demonstravit. (Neque hæc temere eveniebant, sed justis de causis atq merito. (4) Nam qui numquam sperare erant ausi, Han balem ex Italia se ejecturos, neque amolituros a suis c vicibus atque suorum necessariorum imminens periculu quum eo tempore non solum omni plane jam liberatos me sese viderent, et adversis suis defunctos, sed etiam hos a se devictos, ad summum gaudium nihil eis reliquum er (5) Ubi vero urbem triumphans est invectus, tum s multo etiam magis per intuitum eorum, quæ traduceba tur, in memoriam superiorum malorum redeuntes, ad g tias diis agendas, et ad benevolentiam præstandam auct tantæ mutationis conversi, vix præ affectu apud se era (6) Tunc enim Syphax quoque, Massæsyliorum rex, cu reliquis captivis per urbem in triumpho ductus est; (qui non ita multo post carcere diem obiit supremum. Q bus rebus peractis, Romani per continuos aliquot dies lud et spectacula insigni cum apparatu celebrarunt; Scipione eam rem, qua fuit magnificentia, sumtus suppeditante.

VIII. *Philippus hiemat in Caria.*

XXIV. Philippus rex, ineunte jam hieme, qua P. S picius Galba Romæ consul creatus est, Bargyliis moratu cum Attalum et Rhodios intelligeret non modo copias n vales non dimittere, sed remige etiam ac militibus nav instruere, majorique studio vigiliis ac custodiæ oræ ma timæ incumbere; ipse maxima in difficultate versabatu multaque ac varia consilia animo agitabat. (2) Simul eni profectionem e portu Bargyliorum timebat, ac maritimu discrimen prævidebat. Ex alia parte Macedonicis reb diffidens, prorsus hiemare in Asia nolebat, (3) quippe Æt los verebatur ac Romanos; neque enim ignorabat legati

ἐφ οὐδ' ἠγνόει τὰς ἐξαποστελλομένας καθ' αὐτοῦ πρε-βείας εἰς Ῥώμην, διόπερ πέρας ἔχει τὰ κατὰ τὴν Λι-βύην. (4) Ἐξ ὧν ἐδυσχρηστεῖτο μὲν ὑπερβαλλόντως, ἠναγκάζετο δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπιμένων αὐτοῦ, τὸ δὴ λεγόμενον, λύκου βίον ζῆν. (5) Παρ' ὧν μὲν γὰρ ἁρ-πάζων καὶ κλέπτων, τοὺς δὲ ἀποβιαζόμενος, ἐνίους δὲ παρὰ φύσιν αἰκάλλων διὰ τὸ λιμώττειν αὐτῷ τὸ στρά-τευμα, ποτὲ μὲν ἐσιτεῖτο κρέα, ποτὲ δὲ σῦκα, ποτὲ δὲ ἄρτον βραχέα παντελῶς· (6) ὧν τινὰ μὲν αὐτῷ Ζεῦ-ξις ἐχορήγει, τὰ δὲ Μυλασεῖς, καὶ Ἀλαβανδεῖς, καὶ Μάγνητες οὓς, ὁπότε μέν τι δοῖεν, ἔσαινεν, ὅτε δὲ μὴ ... ὑλάκτει, καὶ ἐπεβούλευεν αὐτοῖς. (7) Τέλος ἐπὶ τὴν Μυλασέων πόλιν πράξεις συνεστήσατο διὰ Φιλο-κλέους, ἐσφάλη δὲ διὰ τὴν ἀλογίαν τῆς ἐπιβολῆς. (8) Τὴν δ' Ἀλαβανδέων χώραν ὡς πολεμίαν κατέφθειρε, φάσκων, ἀναγκαῖον εἶναι πορίζειν τῷ στρατεύματι τὰ πρὸς τὴν τροφήν. (9) * Παρὰ δὲ Μαγνήτων, ἐπεὶ σῖ-τον οὐκ εἶχον, σῦκα ἔλαβε. Διὸ καὶ Μυοῦντος κυριεύ-σας, τοῖς Μάγνησιν ἐχαρίσατο τὸ χωρίον ἀντὶ τῶν σύκων.

(IX. Ecloga III de Legationibus.)

XXV. Ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐξέπεμπε πρεσβευ-τὰς πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα, τοὺς ἅμα μὲν εὐχα-ριστήσοντας ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ παρακαλέσοντας αὐτὸν ἐλθεῖν Ἀθήναζε, χάριν τοῦ συνδιαλαβεῖν περὶ τῶν ἐνεστώτων. (2) Ὁ δὲ βασιλεύς, μετά τινας ἡμέ-ρας πυθόμενος καταπεπλευκέναι Ῥωμαίων πρεσβευτὰς εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ νομίζων ἀναγκαῖον εἶναι τὸ συμ-μῖξαι τούτοις, ἀνήχθη κατὰ σπουδήν. (3) Ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, γνοὺς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, μεγαλο-μερῶς ἐψηφίσατο περὶ τῆς ἀπαντήσεως, καὶ τῆς ὅλης ἀποδοχῆς τοῦ βασιλέως. (4) Ἄτταλος δέ, καταπλεύ-σας εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐχρημά-τιζε τοῖς ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευταῖς· θεωρῶν δ' αὐτοὺς καὶ τῆς προγεγενημένης κοινοπραγίας μνημονεύοντας, καὶ πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον ἑτοίμους ὄν-τας, περιχαρὴς ἦν. (5) Τῇ δὲ ἐπαύριον ἅμα τοῖς Ῥω-μαίοις καὶ τοῖς τῶν Ἀθηναίων ἄρχουσιν ἀνέβαινεν εἰς ... μετὰ μεγάλης προστασίας. Οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, μετὰ τῶν ἱππέων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πολῖται μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπήντων αὐτοῖς. Ὡς δὲ συνέμιξαν, τοιαύτη παρὰ τῶν πολλῶν ἐγένετο ... τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπία πρός τε Ῥωμαίους καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν Ἄτταλον, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ ... λιπεῖν. (7) Ἐπεὶ δ' εἰσῄει κατὰ τὸ Δίπυλον, ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους παρέστησαν τὰς ἱερείας καὶ τοὺς ἱερεῖς. Μετὰ δὲ ταῦτα πάντας μὲν τοὺς ναοὺς ἀνέῳξαν, ... δὲ πᾶσι θύματα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες, ἠξίω-σαν αὐτὸν θῦσαι. (8) Τὸ δὲ τελευταῖον ἐψηφίσαντο ... τιμὰς τηλικαύτας, ἡλίκας οὐδενὶ ταχέως τῶν πρότερον ... τοὺς εὐεργετῶν γεγονότων. (9) Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ φυλὴν ἐπώνυμον ἐποίησαν Ἀττάλῳ, καὶ κατένειμαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἐπωνύμους τῶν ἀρχηγετῶν.

nes, quæ, utpote confecto jam Punico bello, Romam undique adversus ipsum mittebantur. (4) Proinde maxima anxietate distractus, cogebatur interim ibidem sedens, lupino, ut aiunt, ritu vivere; (5) ab his enim per furtum ac latrocinium, ab his vi rapiens, aliis præter ingenium blanditus, eo quod ejus copiæ fame laborabant, modo carnes modo ficus, interdum frumentum, oppido modicum, vescebatur: (6) quorum partem ei Zeuxis, partem Mylasenses et Alabandenses et Magnetes suppeditabant; quibus, cum aliquid offerrent, adulabatur; cum nihil dabant, allatrabat, et insidias comparabat. (7) Denique Mylasensium oppido structis opera Philoclis insidiis, ob incepti imprudentiam frustratus recessit; (8) et Alabandensium agros quasi hostiles vastavit, causatus alimenta militi suo conquirenda esse. (9) * A Magnetibus, quoniam frumentum non habebant, ficus accepit. Itaque, Myunte potitus, locum hunc Magnetibus, pro datis ficis, attribuit.

IX. *Attalus et Rhodii concitant Athenienses ad belli societatem contra Philippum.*

XXV. Missi sunt a populo Atheniensi ad regem Attalum legati, partim gratias acturi pro eis quæ ab eo gesta fuerant, partim petituri, ut ad deliberandum in commune de iis, quæ instabant, Athenas vellet venire. (2) Rex ubi post paucos dies cognovisset, Romanorum legatos in Piræeum appulisse, existimans sibi illis conventis opus esse, celeriter eo est profectus. (3) Populus Atheniensum, cognito ejus adventu, de procedendo obviam regi et tota ratione ejus excipiendi magnifice decernit. (4) Attalus, qua primum die navim ad Piræeum applicuit, cum Romanorum legatis colloquium habuit, quumque injecta ab iis fuisset mentio pristinæ societatis, et ad bellum contra Philippum paratum animum ostendissent, ovare lætitia Attalus. (5) Postridie ejus diei una cum Romanis et Atheniensium magistratibus magno comitatu in urbem Athenas ascendit: non enim magistratus solummodo et equites, sed et cives omnes cum liberis et conjugibus obviam ei prodierunt. (6) Qui postquam venientibus juncti sunt, tanta in eo occursu humanitatis ac benevolentiæ cum erga Romanos, tum et multo quidem magis erga Attalum indicia sunt præstita, ut nihil posset amplius. (7) Ubi Dipylum Attalus est ingressus, utriusque sexus sacerdotes ad dextram sinistramque illi adstiterunt. Omnia dein templa illi patuerunt, omnibus aris paratæ victimæ adstabant, æquum censentibus Atheniensibus, ut sacra ubique faceret. (8) Postremo tantos ei honores decreverunt, quantos nemini umquam temere ex omnibus, quos ante hanc memoriam bene de se meritos agnoverunt. (9) Ut cetera missa faciam, etiam tribum unam de nomine Attali nuncuparunt, et inter illos generis sui auctores, a quibus suas tribus appellarunt, hujus quoque nomen consecrarunt.

XXVI. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγόντες ἐκκλησίαν, ἐκάλουν τὸν προειρημένον. (2) Παραιτουμένου δὲ καὶ φάσκοντος, εἶναι φορτικὸν, τὸ κατὰ πρόσωπον εἰσελθόντα διαπορεύεσθαι τὰς εὐργεσίας τὰς αὐτοῦ τοῖς εὖ πεπονθόσι, τῆς εἰσόδου παρῆκαν· (3) γράψαντα δ' αὐτὸν ἠξίουν ἐκδοῦναι, περὶ ὧν ὑπολαμβάνει συμφέρειν πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. (4) Τοῦ δὲ πεισθέντος καὶ γράψαντος, εἰσήνεγκαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ προεστῶτες. (5) Ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν γεγραμμένων· ἀνάμνησις τῶν πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεγονότων εὐεργετημάτων εἰς τὸν δῆμον· ἐξαρίθμησις τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πρὸς Φίλιππον κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς· (6) τελευταία δὲ παράκλησις εἰς τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον, καὶ διορκισμὸς, ὡς, ἐὰν μὴ νῦν ἕλωνται συνεμβαίνειν εὐγενῶς εἰς τὴν ἀπέχθειαν ἅμα Ῥοδίοις καὶ Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ, μετὰ δὲ ταῦτα, παρέντες τοὺς καιροὺς, κοινωνεῖν βούλωνται τῆς εἰρήνης, ἄλλων αὐτὴν κατεργασαμένων, ἀστοχήσειν αὐτοὺς τοῦ τῇ πατρίδι συμφέροντος. (7) Τῆς δὲ ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀναγνωσθείσης, ἕτοιμον ἦν τὸ πλῆθος ψηφίζεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ διὰ τὰ λεγόμενα καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν πρὸς τὸν Ἄτταλον. (8) Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν Ῥοδίων ἐπεισελθόντων, καὶ πολλοὺς πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαθεμένων λόγους, ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκφέρειν τῷ Φιλίππῳ τὸν πόλεμον. (9) Ἀπεδέξαντο δὲ καὶ τοὺς Ῥοδίους μεγαλομερῶς, καὶ τόν τε δῆμον ἐστεφάνωσαν ἀριστείων στεφάνῳ, καὶ πᾶσι Ῥοδίοις ἰσοπολιτείαν ἐψηφίσαντο, διὰ τὸ κἀκείνους αὐτοῖς χωρὶς τῶν ἄλλων τάς τε ναῦς ἀποκαταστῆσαι, τὰς αἰχμαλώτους γενομένας, καὶ τοὺς ἄνδρας. (10) Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις οἱ παρὰ τῶν Ῥοδίων, ταῦτα διαπράξαντες, ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κίον ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου.

(X. Ecloga IV de Legationibus.)

XXVII. Καθ' ὃν χρόνον οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐποιοῦντο τὴν διατριβὴν, Νικάνορος τοῦ παρὰ Φιλίππου κατατρέχοντος τὴν Ἀττικὴν ἕως τῆς Ἀκαδημίας, προδιαπεμψάμενοι πρὸς αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κήρυκας, συνέμιξαν αὐτῷ· (2) καὶ παρεκάλεσαν ἀναγγεῖλαι τῷ Φιλίππῳ, διότι Ῥωμαῖοι παρακαλοῦσι τὸν βασιλέα, τῶν μὲν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, τῶν δὲ γεγονότων εἰς Ἄτταλον ἀδικημάτων δίκας ὑπέχειν ἐν ἴσῳ κριτηρίῳ· (3) καὶ διότι πράξαντι μὲν ταῦτα τὴν εἰρήνην ἄγειν ἔξεστι πρὸς Ῥωμαίους, μὴ βουλομένῳ δὲ πείθεσθαι, τἀναντία συνεξακολουθήσειν ἔφασαν. Ὁ μὲν οὖν Νικάνωρ ταῦτα ἀκούσας ἀπηλλάγη. (4) Τὸν αὐτὸν δὲ λόγον τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πρὸς Ἠπειρώτας εἶπαν περὶ Φιλίππου, παραπλέοντες, ἐν Φοινίκῃ, καὶ πρὸς Ἀμύνανδρον ἀναβάντες εἰς Ἀθαμανίαν· παραπλησίως καὶ πρὸς Αἰτωλοὺς ἐν Ναυπάκτῳ, καὶ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν Αἰγίῳ. (5) Τότε δὲ διὰ τοῦ Νικάνορος τῷ Φιλίππῳ ταῦτα δηλώσαντες, αὐτοὶ μὲν ἀπέπλευσαν ὡς Ἀντίοχον καὶ Πτολεμαῖον ἐπὶ τὰς διαλύσεις.

XXVI. Deinde populo in concionem congregato, rege eo vocarunt. (2) Sed id quidem deprecante rege, dicent que, rem fore illiberalem atque odiosam, si ipse cora prodiret, ac sua ipse beneficia in os illis commemorare qui acceperint, instare ut intraret noluerunt: (3) rogaru autem, ut scripto ea complecteretur, de quibus pro reru præsentium statu tractandum in concione existimaret. (Quod cum facturum se Attalus, recepisset, atque adeo f cisset, principes Atheniensium ipsius epistolam ad popul detulerunt. (5) Capita ejus scriptionis erant hæc: co memoratio superiorum ipsius erga populum Atheniens beneficiorum: enumeratio eorum, quæ his ipsis tempo bus adversus Philippum gesserat: (6) postremo adhorta ad bellum contra Philippum: cum adjecto jurejurando, n jam nunc in odium Philippi cum Rhodiis et Romanis atq ipso fortiter consenserint, posthac, ubi prætermissa ab fuerit occasio, si venire in societatem pacis, quæ fuerit aliis confecta, optaverint, nequaquam illis integrum t futurum, publicæ rei suæ consulere. (7) Recitata solu modo epistola, paratus fuit populus bellum decerne et propter allatas in ea rationes, et propter benevolenti qua Attalum prosequebatur. (8) Sed ubi postea ingr essent Rhodiorum legati, multaque dixissent, quo ad i bellum Athenienses concitarent; tum vero plane bellun ferre Philippo decreverunt. (9) Etiam in honorem Rho rum multa magnifice sunt decreta: populo corona vir ergo delata, omnibus Rhodiis æquum cum ipsis Athe sibus jus civitatis; idque et alias quidem ob causas, et c captivas Atheniensium naves eis restituissent cum ipsi minibus. (10) Et legati quidem Rhodiorum rebus confectis, Cium sunt profecti, et per reliquas insulas mum navigarunt].

X. *Initium belli Romanorum cum Philippo.*

XXVII. Quo tempore Romanorum legati Athenis v bantur, Nicanore Philippi duce agrum Atticum popu ad ipsam usque Academiam, Romani præmissis ad Ni rem caduceatoribus cum ipso sunt collocuti. (2) Peti autem ab eo, renunciaret Philippo, Romanos eum mo ne cui Græcorum factam injuriam vellet; injuriarum, Attalus accepit, apud æquos judices rationem red (3) Hæc si faceret, licere illi in bona pace cum Romar vere: sin obtemperare nollet, contrarium illi eventu His auditis, discessit Nicanor. (4) Romani vero e hoc de Philippo sermone usi sunt apud Epirotas Phœ cum illam oram præternavigarent; apud Amynandrum in Athamaniam ascendissent; item apud Ætolos Nau et apud Achæos Ægii. (5) Deinde vero, his rebus p canorem Philippo significatis, ad Antiochum et maeum, ut controversias illorum dirimerent, contend

(Excerpt. Antiq. cap. 13.)

XXVIII. Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ μὲν ἄρξασθαι καλῶς καὶ συναχμάσαι ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων αὔξησιν, ἐπὶ πολλῶν ἤδη γεγονέναι· (2) τὸ δ' ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὸ προτεθέν, καί που καὶ τῆς τύχης ἀντιπιπτούσης συνεκπληρῶσαι τῷ λογισμῷ τὸ τῆς προθυμίας ἐλλιπές, ἐπ' ὀλίγων γίγνεσθαι. (3) Διὸ καὶ τότε δικαίως ἄν τις τὴν μὲν Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ὀλιγοπονίαν καταμέμψαιτο· τὸ δὲ Φιλίππου βασιλικὸν καὶ μεγαλόψυχον καὶ τὸ τῆς προθέσεως ἐπίμονον ἀποδέξαιτο, οὐχ ὡς καθόλου τὸν τρόπον ἐπαινῶν, ἀλλ' ὡς τὴν πρὸς τὸ παρὸν ὁρμὴν ἐπισημαινόμενος. (4) Ποιοῦμαι δὲ τὴν ταύτην διαστολήν, ἵνα μή τις ἡμᾶς ὑπολάβῃ μαχόμενα λέγειν ἑαυτοῖς, ἄρτι μὲν ἐπαινοῦντας Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους, Φίλιππον δὲ καταμεμφομένους, νῦν δὲ τοὐναντίον. (5) Τούτου γὰρ χάριν ἐν ἀρχαῖς τῆς πραγματείας διεστειλάμην, φήσας, ἀναγκαῖον εἶναι, ποτὲ μὲν εὐλογεῖν, ποτὲ δὲ ψέγειν τοὺς αὐτούς· (6) ἐπειδὴ πολλάκις μὲν αἱ πρὸς τὸ χεῖρον τῶν πραγμάτων ῥοπαὶ καὶ περιστάσεις ἀλλοιοῦσι τὰς προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, πολλάκις δὲ αἱ πρὸς τὸ βέλτιον. (7) Ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ἄνθρωποι ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ δέον ὁρμῶσι, ποτὲ δ' ἐπὶ τοὐναντίον· ὧν ἕν τί μοι δοκεῖ καὶ τότε γεγονέναι περὶ τὸν Φίλιππον. (8) Ἀσχάλλων γὰρ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐλαττώμασι, καὶ τὸ πλεῖον ὀργῇ καὶ θυμῷ χρώμενος, παραστατικῶς καὶ δαιμονίως ἐνορμήσας εἰς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπανέστη τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, καὶ καθίκετο τῶν ἑξῆς πράξεων. (9) Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, διὰ τὸ, τινὰς μὲν πρὸς τῷ τέρματι, καθάπερ οἱ κακοὶ τῶν σταδιέων, ἐγκαταλιπεῖν τὰς αὑτῶν προθέσεις, τινὰς δ' ἐν τούτῳ μάλιστα νικᾶν τοὺς ἀντιπάλους.

(Suidas in Ἐπιβάθρας et Ἐπιβάτρα.)

XXIX. Ὁ δὲ Φίλιππος ἠβούλετο προελέσθαι Ῥωμαίοις τὰς ἐν τούτοις τοῖς τόποις ἀφορμὰς καὶ τὰς ἐπιβάσεις. (2) * Ἵνα, ἐὰν προθῆται διαβαίνειν αὖθις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπιβάθραν ἔχοι τὴν Ἄβυδον.

(XI.) Excerpt. Antiq. ex lib. XVI, cap. 14-19.)

(3) Τὴν δὲ τῆς Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ θέσιν καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῶν πόλεων, τὸ μὲν διὰ πλειόνων ἐξαριθμεῖσθαι, μάταιον εἶναί μοι δοκεῖ, διὰ τὸ πάντας, ὧν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἱστορηκέναι, διὰ τὴν ἰδιότητα τῶν τόπων· (4) κεφαλαιωδῶς γε μὴν ὑπομνῆσαι τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐπιστάσεως χάριν, οὐκ ἄχρηστον εἶναι νομίζω πρὸς τὸ παρόν. (5) Γνοίη δ' ἄν τις τὰ περὶ τὰς προειρημένας πόλεις οὐχ οὕτως ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων τόπων, ὡς ἐκ τῆς παραθέσεως καὶ συγκρίσεως τῶν λέγεσθαι μελλόντων. (6) Καθάπερ γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ παρὰ μέν τισιν Ὠκεανοῦ προσαγορευομένου, παρὰ δὲ τισιν Ἀτλαντικοῦ πελάγους, δυνατὸν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν εἰσπλεῦσαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας κεραωθέντα στόματος· (7) οὕτως οὐδ'

XXVIII. Mihi vero, præclare aliquod negotium incipere, et ardorem illum eo usque servare, donec magnum incrementum res inchoata acceperit, res videtur esse quam sæpe multi præstiterunt : (2) at destinata ad exitum perducere, et, si quid fortuna etiam inceptis restiterit, prudentia supplere id quod alacritas et ardor animi non præstitisset, id vero paucis datum est posse præstare. (3) Propterea merito tunc aliquis Attali et Rhodiorum potuit accusare ignaviam; Philippi vero regium animum ac magnum, et in proposito constantiam laudare, non quidem tamquam mores ejus in universum probans, sed studium atque impetum in rebus præsentibus admirans. (4) Utor autem hac distinctione, ne quis forte arbitretur, ea dicere me, quæ inter se pugnent, qui paulo ante Attalum et Rhodios quum laudaremus, Philippo autem succenseremus, nunc ejus contrarium faciamus. (5) Quam etiam ob causam operis initio diserte monebam, necesse esse, ut in scribenda historia eosdem aliquando laude, aliquando vituperio prosequamur : (6) quandoquidem negotiorum mutationes in deterius et res adversæ solent voluntates consiliaque hominum mutare, sæpe etiam mutationes factæ in melius. (7) Quin et suapte natura interdum homines modo ad salubria inclinant, modo ad contraria. Quorum aliquid Philippo tunc temporis mihi videtur usuvenisse. (8) Nam is detrimenta, quæ acceperat, ægerrime ferens, et pleraque omnia per iram et indignationem faciens, præsenti animo atque admirando sese præsentibus rebus accommodabat; et quum ita animatus adversus Rhodios ac regem Attalum insurrexisset, quæ deinceps agere instituit, ea ad felicem perduxit exitum. (9) Atque hæc ut dicerem, eo sum impulsus, quod nonnullos viderem circa ipsam metam, sicut mali cursores in stadio solent, suis desistere inceptis, nonnullos vero in ea potissimum negotiorum parte adversarios superare.

XI. *Abydum oppugnat et capit Philippus.*

XXIX. Philippus his in locis præripere volebat Romanis opportunitates rerum gerendarum et portus ubi appellere possent. * (2) Ut, si in Asiam iterum trajicere constituisset, portum haberet Abydum, quo appellere et per quem ingredi in Asiam posset.

---

(3) Situm Abydi et Sesti, earumque urbium opportunitatem pluribus velle persequi, inanis, opinor, fuerit labor; quum propter peculiarem locorum naturam eam rem omnes, nisi quis plane homo nihili sit, exploratam habeant. (4) Summatim tamen velut memoriam refricare lectorum, ut eo magis advertant animum, non inutile in præsentia arbitror futurum. (5) Poterit vero aliquis prædictarum urbium commoditatem cognoscere, non tam ipsa contemplans loca illa, quam comparans eadem et contendens cum iis, quæ jam commemorabimus. (6) Scilicet quemadmodum ex eo, quem Oceanum nonnulli vocant, alii Atlanticum pelagus, ingredi in mare nostrum nemo queat, nisi qui per fretum ad Herculis columnas transierit : (6) ita neque e

ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Πόντον ἀφικέσθαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου διαστήματος ποιησάμενον τὸν εἴσπλουν. (8) Ὥσπερ δὲ πρός τινα λόγον τῆς τύχης ποιουμένης τὴν κατασκευὴν ἀμφοτέρων τῶν πορθμῶν, πολλαπλάσιον εἶναι συμβαίνει τὸν καθ' Ἡρακλέους στήλας πόρον τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον. (9) Ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἑξήκοντα σταδίων, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἄβυδον δυοῖν· ὡσανεί τινος τεκμαιρομένου διὰ τὸ πολλαπλασίαν εἶναι τὴν ἔξω θάλατταν τῆς καθ' ἡμᾶς. (10) Εὐκαιρότερον μέντοι γε τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας στόματός ἐστι τὸ κατὰ τὴν Ἄβυδον. (11) Τὸ μὲν γὰρ, ἐξ ἀμφοῖν ὑπ' ἀνθρώπων οἰκούμενον, πύλης ἔχει διάθεσιν διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐπιμιξίαν, ποτὲ μὲν γεφυρούμενον ὑπὸ τῶν πεζεύειν ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἠπείρους προαιρουμένων, ποτὲ δὲ πλωτευόμενον συνεχῶς. (12) Τὸ δὲ καθ' Ἡρακλέους στήλας σπάνιον ἔχει τὴν χρῆσιν, καὶ σπανίοις, διὰ τὴν ἀνεπιμιξίαν τῶν ἐθνῶν τῶν πρὸς τοῖς πέρασι κατοικούντων τῆς Λιβύης καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὴν ἀγνωσίαν τῆς ἐκτὸς θαλάττης. (13) Αὐτὴ δ' ἡ τῶν Ἀβυδηνῶν πόλις περιέχεται μὲν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ὑπὸ τῶν τῆς Εὐρώπης ἀκρωτηρίων· ἔχει δὲ λιμένα, δυνάμενον σκέπειν ἀπὸ παντὸς ἀνέμου τοὺς ἐνορμοῦντας. (14) Ἐκτὸς δὲ τῆς εἰς τὸν λιμένα καταγωγῆς οὐδαμῶς οὐδαμῇ δυνατόν ἐστιν ὁρμῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, διὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βίαν τοῦ ῥοῦ τοῦ κατὰ τὸν πόρον.

XXX. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος, τὰ μὲν ἀποσταυρώσας, τὰ δὲ περιχαρακώσας τοὺς Ἀβυδηνοὺς, ἐπολιόρκει καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν. (2) Ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη κατὰ μὲν τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις ἐπινοημάτων, δι' ὧν οἱ πολιορκοῦντες καὶ οἱ πολιορκούμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰώθασιν ἀντιμηχανᾶσθαι καὶ φιλοτεχνεῖν, οὐ γέγονε θαυμάσιος· (3) κατὰ δὲ τὴν γενναιότητα τῶν πολιορκουμένων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐψυχίας, εἴ καί τις ἄλλη, μνήμης ἀξία καὶ παραδόσεως. (4) Τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς πιστεύοντες αὑτοῖς οἱ τὴν Ἄβυδον κατοικοῦντες, ὑπέμενον ἐῤῥωμένως τὰς τοῦ Φιλίππου παρασκευὰς, καὶ τῶν τε κατὰ θάλατταν προσαχθέντων μηχανημάτων τὰ μὲν τοῖς πετροβόλοις τύπτοντες διεσάλευσαν, τὰ δὲ τῷ πυρὶ διέφθειραν, ὥστε οὕτω καὶ τὰς ναῦς μόλις ἀνασπάσαι τοὺς πολεμίους ἐκ τοῦ κινδύνου. (5) Τοῖς δὲ κατὰ γῆν ἔργοις ἕως μέν τινος προσαντεῖχον εὐψύχως, οὐκ ἀπελπίζοντες καταχρατήσειν τῶν πολεμίων. (6) Ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ τείχους ἔπεσε διὰ τῶν ὀρυγμάτων, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῶν μετάλλων ἤγγιζον οἱ Μακεδόνες τῷ κατὰ τὸ πεπτωκὸς ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν ἀντῳκοδομημένῳ τείχει· (7) τὸ τηνικάδε πέμψαντες πρεσβευτὰς Ἰφιάδην καὶ Παντάκνωτον ἐκέλευον παραλαμβάνειν τὸν Φίλιππον τὴν πόλιν, τοὺς μὲν στρατιώτας ὑποσπόνδους ἀφέντα τοὺς παρὰ Ῥοδίων καὶ παρ' Ἀττάλου, τὰ δ' ἐλεύθερα τῶν σωμάτων ἐάσαντα σώζεσθαι κατὰ δύναμιν, οὗ ποτ' ἂν ἕκαστος προαιρῆται μετὰ τῆς ἐσθῆτος τῆς περὶ τὸ σῶμα.

nostro mari in Propontidem et in Pontum quisquam veni quin per fretum inter Sestum et Abydum interjectum i troeat. (8) Non secus autem ac si fortuna in duobus hisc fretis efficiendis certam quamdam rationem esset secuta multis partibus Hellespontiaco majus est alterum ad colu mnas Herculis. (9) Istud enim patet in latitudinem stadi sexaginta, Abydenum duo solum : idque ea de causa, conjectare possit aliquis, quia mare externum multis v bus nostrum magnitudine superat. (10) Ceterum quod Abydum est fretum, majores habet opportunitates eo, ad columnas est Herculis. (11) Nam Abydenum, u que ab hominibus habitatum, portæ instar obtinet, pr assidua inter ipsos commercia : et nonnumquam ponte ctum fuit ab eis, qui pedestri itinere utramque contine volunt adire; alias vero navigatur, idque continue. Contra, freto ad columnas Herculis qui utantur, rari et hi ipsi quoque raro utuntur; cum quia ceteri pop eas gentes, quæ fines illos ultimos Africæ et Europ lunt, raro commeant, tum etiam quod mare exteri ignotum. (13) Ipsa vero urbs Abydus ab utraque cingitur duobus Europæ promontoriis : habetque por quo si navem applicueris, ab omni vento eris tutus; quem in portum si quis non appulerit, is nulla plane r ad urbem stare in ancoris potest : ea rapiditate et vi labentes per fretum aquæ agitantur.

XXX. Philippus, urbe Abydo vallo atque aggere cin a terra simul et a mari obsidione Abydenos premebat. Hæc autem obsidio, et si quod ad magnitudinem app tuum et varietatem inventorum in operibus struendis, obsidentes obsessique in mutuam perniciem moliri s et studose excogitare, nequaquam fuit admirabilis; propter obsessorum tamen generosum et supra quam queat fortem animum, digna est profecto, si qua ulla cujus memoria posteris tradatur. (4) Principio enim dani, suis freti viribus, conatus Philippi valenter sus bant. Et illas quidem machinas, quæ a mari admove tur, partim ballistis quassatas non patiebantur consist partim igne corrumpebant; adeo ut ipsas quoque naves periculo hostes eripuerint. (5) Atque illis etiam oper quæ a terra excitabantur, per aliquod tempus fortiter terunt, non sine spe, hostibus superiores se tandem ros. (6) Postquam vero, exteriore muro cuniculis sub Macedones agendis item cuniculis interiori jam muro e regione collapsi in ejus vicem fuerat excitatus app quabant; (7) tum vero obsessi, missis legatis Iphia Pantacnoto, cum Philippo egerunt, ut urbem in dediti acciperet; milites, ab Rhodiis et Attalo præsidio mi data fide dimitteret; liberos homines, quo quisque v cum singulis vestibus excedere sineret. (8) Jubente

Τοῦ δὲ Φιλίππου προστάττοντος, περὶ πάντων ἐπιτρέπειν, ἢ μάχεσθαι γενναίως, οὗτοι μὲν ἐπανῆλθον.

XXXI. Οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ, πυθόμενοι τὰ λεγόμενα, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἀπονοηθέντες ταῖς γνώμαις. (2) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, πρῶτον μὲν, τοὺς δούλους ἐλευθεροῦν, ἵνα συναγωνιστὰς ἔχοιεν ἀπροφασίστους· ἔπειτα συναθροῖσαι τὰς μὲν γυναῖκας εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἁπάσας, τὰ δὲ τέκνα σὺν ταῖς τροφοῖς εἰς τὸ γυμνάσιον· (3) ἑξῆς δὲ τούτοις τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν ἀγορὰν συναγαγεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν ἀξιόλογον εἰς τὴν τετρήρη τῶν Ῥοδίων καὶ τὴν τριήρη τὴν τῶν Κυζικηνῶν. (4) Ταῦτα δὲ προθέμενοι, καὶ πράξαντες ὁμοθυμαδὸν κατὰ τὸ δόγμα, πάλιν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πεντήκοντα προεχειρίσαντο τῶν πρεσβυτέρων ἀνδρῶν καὶ μάλιστα πιστευομένων, ἔτι δὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν ἐχόντων πρὸς τὸ δύνασθαι τὸ κριθὲν ἐπιτελεῖν· (5) καὶ τούτους ὥρκισαν ἐναντίον ἁπάντων τῶν πολιτῶν, ἦ μὴν, ἐὰν ἴδωσι τὸ διατείχισμα καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατασφάξειν μὲν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, ἐμπρήσειν δὲ τὰς προειρημένας ναῦς, ῥίψειν δὲ κατὰ τὰς ἀρὰς τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν θάλατταν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα παραστησάμενοι τοὺς ἱερέας, ὤμνυον πάντες, ἢ κρατήσειν τῶν ἐχθρῶν, ἢ τελευτήσειν μαχόμενοι περὶ τῆς πατρίδος. (7) Ἐπὶ δὲ πᾶσι, σφαγιασάμενοι, κατάρας ἠνάγκασαν ἐπὶ τῶν ἐμπύρων ποιεῖσθαι τοὺς ἱερέας καὶ τὰς ἱερείας περὶ τῶν προειρημένων. (8) Ταῦτα δ' ἐπικυρώσαντες, τοῦ μὲν ἀντιμεταλλεύειν τοῖς πολεμίοις ἀπέστησαν, ἐπὶ δὲ τοιαύτην γνώμην κατέστησαν, ὥστ', ἐπειδὰν πέσῃ τὸ διατείχισμα, τότ' ἐπὶ τοῦ πτώματος διαμάχεσθαι καὶ διαποθνήσκειν πρὸς τοὺς βιαζομένους.

XXXII. Ἐξ ὧν εἴποι τις ἂν, καὶ τὴν λεγομένην Φωκικὴν ἀπόνοιαν καὶ τὴν Ἀκαρνάνων εὐψυχίαν ὑπερηρκέναι τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν τόλμαν. (2) Φωκεῖς τε γὰρ δοκοῦσι τὰ παραπλήσια βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἀναγκαίων, οὐκ εἰς τέλος ἀπηλπισμένας ἔχοντες τὰς τοῦ νικᾶν ἐλπίδας, διὰ τὸ μέλλειν ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς Θετταλοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐκ παρατάξεως. (3) ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνος, ὅτε προεῖδον τὴν Αἰτωλῶν ἔφοδον, ἐβουλεύσαντο παραπλήσια περὶ τῶν ἐνεστώτων· ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἱστορήκαμεν. (4) Ἀβυδηνοὶ δὲ, συγκεκλεισμένοι, καὶ σχεδὸν ἀπηλπικότες τὴν σωτηρίαν, ὁμοθυμαδὸν προείλοντο τῆς εἱμαρμένης τυχεῖν μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν μᾶλλον, ἢ ζῶντες ἔτι προληψιν ἔχειν τοῦ πεσεῖσθαι τὰ σφέτερα τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὑπὸ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξουσίαν. (5) Διὸ καὶ μάλιστ' ἄν τις ἐπὶ τῆς Ἀβυδηνῶν περιπετείας μέμψαιτο τῇ τύχῃ, διότι τὰς μὲν τῶν προειρημένων συμφορὰς, ὡς ἂν ἐλεήσασα, παραυτίκα διωρθώσατο, περιθεῖσα τὴν νίκην ἅμα καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀπηλπισμένοις· περὶ δὲ Ἀβυδηνῶν τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν. (6) Οἱ μὲν

Philippo, ut vel permitterent sibi omnia, vel fortiter pugnarent, redeunt legati.

XXXI. Abydeni, auditis quæ renunciabantur, in desperationem adducti, conveniunt in concionem, de rebus præsentibus consultaturi. (2) Visum illis faciendum, primum, ut servos libertate donarent, quo fideles eos et promtos adjutores in omnibus haberent; deinde, ut matronas omnes in templo Dianæ congregarent, infantes cum nutricibus in gymnasio: (3) argentum dein omne et aurum in forum deferrent, pretiosam pariter vestem in quadriremem Rhodiam et triremem Cyzicenam. (4) Hæc cum proposuissent, ac mox consentientibus suffragiis, sicut fuerat decretum, essent exsecuti, in concionem rursus convenerunt. Ibi delecti quinquaginta e senioribus, viri maxima auctoritate præditi, et eo adhuc corporis robore, ut peragere quod foret constitutum possent. (5) Hi coram universis civibus jusjurandum adacti, se, ubi interiorem murum occupatum ab hoste vidissent, infantes et conjuges fore occisuros, naves modo dictas incensuros, argentum et aurum, sicut devovissent, in mare conjecturos. (6) Secundum hæc, præeuntibus exsecrabile carmen sacerdotibus, jurarunt omnes, aut hostem superaturos se, aut pro patria dimicantes mortem oppetituros. (7) Postremo, mactatis victimis, dum sacra in aris adolentur, utriusque sexus sacerdotes super iis, quæ diximus, diras coegerunt concipere. (8) Quæ omnia ut firmarunt, a fodiendis cuniculis contra hostium cuniculos supersederunt; verum in eam cuncti sententiam consenserunt, ut, postquam murus interior foret dejectus, ruinis insistantes et adversus irrumpentem hostem dimicantes, vestigiis suis immorerentur.

XXXII. Ita sit, ut merito dicere possis, Abydenorum audaciam superasse et Phocensium desperationem et Acarnanum animositatem. (2) Nam et Phocenses de suis necessariis idem perhibentur fecisse decretum, nondum prorsus desperantes de victoria; cum inibi essent, ut in aperto adversus Thessalos justa acie decertarent. (3) Pariterque gens Acarnanum, certior facta de Ætolorum adversus se suscepta expeditione, simile consilium super rebus suis inivit; sicut in superioribus sigillatim est a nobis ostensum. (4) Abydeni vero, omni ex parte conclusi, et salutem suam prope jam desperantes, fato defungi cum liberis et conjugibus communi omnium consensu præoptarunt, quam ut viventes cogitationem illam præciperent, et uxores mox et liberos suos in potestatem hostium esse venturos. (5) Itaque de Abydenorum maxime casu cum fortuna fas sit expostulare; quæ, Phocensium et Acarnanum calamitates miserata, in meliorem repente statum eos restituit, victoriamque simul et salutem desperatis largita est, de Abydenis vero mente fuit contraria. (6) Nam viri occubuerunt:

γὰρ ἄνδρες ἀπέθανον, ἡ δὲ πόλις ἑάλω, τὰ δὲ τέκνα σὺν αὐταῖς ταῖς μητράσιν ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείρια.

XXXIII. Πεσόντος γὰρ τοῦ διατειχίσματος, ἐπιβάντες ἐπὶ τὸ πτῶμα κατὰ τοὺς ὅρκους, διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις οὕτω τετολμηκότως, ὥστε τὸν Φίλιππον, καίπερ ἐκ διαδοχῆς προβαλόντα τοὺς Μακεδόνας ἕως νυκτὸς, τέλος ἀποστῆναι τῆς μάχης, δυσελπίσαντα καὶ περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. (2) Οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τοὺς θνήσκοντας τῶν πολεμίων ἐπιβαίνοντες ἠγωνίζοντο μετὰ παραστάσεως οἱ προκινδυνεύοντες τῶν Ἀβυδηνῶν, οὐδὲ τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς δόρασιν αὐτοῖς ἐμάχοντο παραβόλως· (3) ἀλλ', ὅτε τι τούτων ἀχρειωθὲν ἀδυνατήσειεν, ἢ μετὰ βίας προοῖντο, ἐκ τῶν χειρῶν συμπλεκόμενοι τοῖς Μακεδόσιν, οὓς μὲν ἀνέτρεπον ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις, ὧν δὲ συντρίβοντες τὰς σαρίσσας, αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων κλάσμασιν ἐκ διαλήψεως τύπτοντες αὐτῶν ταῖς ἐπιδορατίσι τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς γυμνοὺς τόπους, εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν ἦγον. (4) Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καὶ διαλυθείσης τῆς μάχης, τῶν μὲν πλείστων τεθνεώτων ἐπὶ τοῦ πτώματος, τῶν δὲ λοιπῶν ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῶν τραυμάτων ἀδυνατούντων, συναγαγόντες ὀλίγους τινὰς τῶν πρεσβυτέρων Γλαυκίδης καὶ Θεόγνητος, κατέβαλον τὸ σεμνὸν καὶ θαυμάσιον τῆς τῶν πολιτῶν προαιρέσεως διὰ τὰς ἰδίας ἐλπίδας. (5) Ἐβουλεύσαντο γὰρ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ζωγρεῖν, ἅμα δὲ τῷ φωτὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἐκπέμπειν μετὰ στεμμάτων πρὸς τὸν Φίλιππον, δεησομένους καὶ παραδιδόντας αὐτῷ τὴν πόλιν.

XXXIV. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς, ἀκούσας πολιορκεῖσθαι τοὺς Ἀβυδηνοὺς, δι' Αἰγαίου ποιησάμενος τὸν πλοῦν εἰς Τένεδον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων Μάρκος Αἰμίλιος ὁ νεώτατος ἧκε καταπλέων εἰς αὐτὴν τὴν Ἄβυδον. (2) Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τὸ σαφὲς ἀκούσαντες ἐν τῇ Ῥόδῳ περὶ τῆς τῶν Ἀβυδηνῶν πολιορκίας, καὶ βουλόμενοι πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον ποιήσασθαι τοὺς λόγους κατὰ τὰς ἐντολὰς, ἐπιστήσαντες τὴν πρὸς τοὺς βασιλέας ὁρμὴν, ἐξέπεμψαν τὸν προειρημένον· (3) ὃς καὶ συμμίξας περὶ τὴν Ἄβυδον διεσάφει τῷ βασιλεῖ, διότι δέδοκται τῇ συγκλήτῳ, παρακαλεῖν αὐτὸν, μήτε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, μήτε τοῖς Πτολεμαίου πράγμασιν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας, περὶ δὲ τῶν εἰς Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους ἀδικημάτων δίκας ὑποσχεῖν· (4) καὶ διότι, ταῦτα μὲν οὕτω πράττοντι, τὴν εἰρήνην ἄγειν ἐξέσται, μὴ βουλομένῳ δὲ πειθαρχεῖν ἑτοίμως, ὑπάρξειν τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. (5) Τοῦ δὲ Φιλίππου βουλομένου διδάσκειν, ὅτι Ῥόδιοι τὰς χεῖρας ἐπιβάλοιεν αὐτῷ, μεσολαβήσας ὁ Μάρκος ἤρετο· τί δαὶ Ἀθηναῖοι; τί δαὶ Κιανοί; τί δαὶ νῦν Ἀβυδηνοί; καὶ τούτων τίς, ἔφη, σοὶ πρότερον ἐπέβαλε τὰς χεῖρας; (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξαπορήσας, κατὰ τρεῖς τρόπους ἔφησεν αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν, ὑπερηφάνως ὁμιλοῦντι· πρῶτον μὲν, ὅτι νέος ἐστὶ καὶ πραγμάτων ἄπειρος· δεύτερον, ὅτι κάλλιστος ὑπάρχει τῶν

urbs capta est : liberi cum ipsis matribus in potestatem ve- nerunt hostium.

XXXIII. Postquam enim murus interior ceciderat, mili- taris ætas ruinis insistens, sicut omnes juraverant, ade audacter in hostem pugnavit, ut Philippus, qui fessis Ma- cedonibus recentes subinde ad noctem usque submiserat, pugna tandem abstiterit, de exitu totius incepti pene jam desperans. (2) Non enim super mortuorum cadaveribus tantum ingredientes, qui in prima acie Abydenorum sta- bant, fortiter pugnabant; neque gladiis tantum et hasti præcipiti quadam audacia rem gerebant; (3) sed etiam, ub quidque horum redditum inutile nulli poterat esse usui, au illud vi ejecerant de manibus cum Macedonibus de ceter cominus congredientes, alios cum ipsis armis subvertebant aliorum sarissas confringebant, deinde ipsis illarum fra- gmentis punctim utentes, et cuspidibus hastarum facie hostium, ac quidquid in iis nudum appareret, cædentes, tan- tum eis periculi facesserunt, ut animos penitus despond- rent. (4) Ubi nox lucem abstulit, prœlii factus est fini Quum autem plurimi illis ruinis essent immortui, ac reliq præ lassitudine et vulneribus exhausti penitus essent vir bus, Glaucides et Theognetus, paucis e senioribus conv catis, spe ducti propriæ salutis, decus illud ingens et adm rabile adeo generosæ mentis civibus suis iverunt detractu (3) Statuerunt enim, liberis ac conjugibus vitam servare, prima luce sacerdotes utriusque sexus cum velamentis Philippum mittere, qui urbem illi tradentes exitium dep carentur.

XXXIV. Sub idem vero tempus rex Attalus, audita Ab denorum obsidione, per Ægeum mare Tenedum ven itemque ex iis legatis Romanis, qui ad reges Ptolema et Antiochum missi erant, minimus natu, M. Æmili ad ipsam Abydum navigavit. (2) Nam legati, audito Rh quod res erat de obsidione Abydi, cum ipso Philippo co qui cupientes, sicut in mandatis acceperant, inhibito itin ad reges instituto, hunc miserant. (3) Qui ad Abyd cum Philippo congressus, ei significavit, decrevisse se tum, ab ipso postulare, ne ulli Græcorum genti bellum ferret, neve Ptolemæi rebus manus injiceret, pro inju vero Attalo atque Rhodiis illatis judicium subiret. (4) E si faceret, quominus pace frueretur, nihil vetare : si n promte obtemperaret, bellum illi a populo Romano esse ratum. (5) Quum rex, a Rhodiis ultro se lacessitum, doc conaretur, interfatur Æmilius, et, « Quid igitur Athenien ait : « quid Ciani ? quid nunc Abydeni ? quis horum te pr lacessivit ? » (6) Tum rex, quid responderet nihil habe tres causas esse, dixit, cur ipse ei, superbius et feroc secum agenti, daret veniam : primum quod juvenis et rum rudis esset : deinde quod forma omnes suæ ætatis

δ' αὐτόν· καὶ γὰρ ἦν τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν· μάλιστα δ', ὅτι Ῥωμαῖος. (7) Ἐγὼ δὲ μάλιστα μὲν ἀξιῶ Ῥωμαίους, ἔφη, μὴ παραβαίνειν τὰς συνθήκας, μηδὲ πολεμεῖν ἡμῖν· ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο ποιῶσιν, ἀμυνούμεθα γενναίως, παρακαλέσαντες τοὺς θεούς. Οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα εἰπόντες διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. (8) Ὁ δὲ Φίλιππος, κυριεύσας τῆς πόλεως, τὴν ὕπαρξιν ἅπασαν καταλαβὼν συνηθροισμένην ὑπὸ τῶν Ἀβυδηνῶν, ἐξ ἑτοίμου παρέλαβε. (9) Θεωρῶν δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀποσφαττόντων, κατακαόντων, ἀπαγχόντων, εἰς τὰ φρέατα ῥιπτούντων, κατακρημνιζόντων ἀπὸ τῶν τεγῶν, ἐκπλαγὴς ἦν· (10) καὶ διαλγῶν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, παρήγγειλε, διότι τρεῖς ἡμέρας ἀναστροφὴν δίδωσι τοῖς βουλομένοις ἀπάγχεσθαι καὶ σφάττειν αὑτούς. (11) Οἱ δ' Ἀβυδηνοί, προδιειληφότες ὑπὲρ αὑτῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν, καὶ νομίζοντες οἱονεὶ προδόται γίγνεσθαι τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἠγωνισμένων καὶ τεθνεώτων, οὐδαμῶς ὑπέμενον τὸ ζῆν, ὅσοι μὴ δεσμοῖς ἢ τοιαύταις ἀνάγκαις προκατελήφθησαν· (12) οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὥρμων ἀμελλήτως κατὰ συγγενείας ἐπὶ τὸν θάνατον.

XII. Ecloga V de Legationibus.

XXXV. Παρῆσαν μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἀβύδου παρὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβευταί, παρακαλοῦντες τὸν δῆμον εἰς τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις. (2) Οἷς ἐπελθόντων τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, καὶ διαλεγομένων ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖσθαι διαλύσεις πρὸς Φίλιππον ἄνευ Ῥωμαίων, ἔδοξε προσέχειν τὸν δῆμον τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ στοχάζεσθαι τῆς τούτων φιλίας.

(XIII. Excerpt. Antiq. cap. 20 seq.)

XXXVI. Ὁ δὲ Φιλοποίμην ἐξελογίσατο τὰ διαστήματα τῶν Ἀχαϊκῶν πόλεων ἁπασῶν, καὶ ποῖαι δύνανται κατὰ τὰς αὐτὰς ὁδοὺς εἰς τὴν Τέγεαν παραγίγνεσθαι. (2) λοιπὸν ἐπιστολὰς ἔγραψε πρὸς πάσας τὰς πόλεις, καὶ ταύτας διέδωκε ταῖς πορρωτάτω πόλεσι, μερίσας οὕτως, ὥστε καθ' ἑκάστην ἔχειν μὴ μόνον τὰς ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων πόλεων, ὅσαι κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἔπιπτον. (3) Ἐγέγραπτο δ' ἐν ταῖς πρώταις τοῖς Ἀποτελείοις τοιαῦτα. Ὅταν κομίσησθε τὴν ἐπιστολήν, παραχρῆμα ποιήσασθε, τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις, ἔχοντας τὰ ὅπλα καὶ πένθ' ἡμερῶν ἐφόδια καὶ πέντε ἀργυρίου, ἀθροίζεσθαι παραυτίκα πάντας εἰς τὴν ἀγοράν. (4) Ἐπειδὰν δὲ συλλεχθῶσιν οἱ παρόντες, παραλαβόντες αὐτούς, ἄγετε εἰς τὴν ἑξῆς πόλιν· ὅταν δ' ἐκεῖ παραγένησθε, τὴν ἐπιστολὴν ἀπόδοτε τὴν ἐπιγεγραμμένην τῷ παρ' ἐκείνων Ἀποτελείῳ, καὶ πειθαρχεῖτε τοῖς ἐγγεγραμμένοις. (5) Ἐγέγραπτο δ' ἐν ταύτῃ ταὐτὰ τοῖς πρόσθεν, πλὴν διότι τὸ τῆς ἑξῆς κειμένης ὄνομα πόλεως οὐ ταὐτὸν εἶχεν, εἰς ἣν ἔδει προάγειν. (6) Τοιούτου δὲ τοῦ χειρισμοῦ γενομένου κατὰ τὸ συνεχές, πρῶτον μὲν οὐδεὶς ἐγίγνωσκε, πρὸς τίνα

tecederet (et erat ita re vera); maxime vero, quod Romanus esset. (7) « Ego vero maxime quidem, inquit, illud opto, ne fœdus Romani violent, et bellum nobiscum ne gerant : sin illud quoque fecerint, deos venerati fortiter nos defendemus. » Quæ postquam dicta essent, a Philippo discessit Æmilius. (8) Rex urbis potitus, opes omnes Abydenorum nactus ab ipsismet congestas, ex facili eas accepit. (9) Impetum vero tot numero civium conspicatus, qui sese, et liberos suos, et conjuges jugulabant, cremabant, suspendebant, in puteos conjiciebant, de tectis præcipites dabant, eo spectaculo obstupefactus est : (10) et dolens edixit, tridui spatium se illis concedere, qui laqueo vitam finire aut jugulare se vellent. (11) Verum Abydeni, qui jam ita de se statuerant, ut fuerat ab ipsis initio decretum, et prodi a se illos existimabant, qui pro patria strenue dimicantes occubuerant, vivere diutius non sustinebant, nisi qui vinculis aut alia vi fuissent præpediti. (12) Reliqui sine ulla cunctatione per cognationes ad mortem ruebant.

XII. *Legatio Achæorum et Romanorum ad Rhodios.*

XXXV. Post captam Abydum, advenit Rhodum legatio Achæorum, populum hortans ad pacem cum Philippo faciendam. (2) Post quos cum in concionem prodiissent Romanorum legati, in eam disserentes sententiam, inconsultis Romanis nequaquam cum Philippo esse transigendum; visum est populo, habendam esse Romanorum rationem et eorum amicitiam respiciendam.

XIII. *Philopœmenis strategema adversus Nabidem Lacedæmonium.*

XXXVI. Philopœmen quum intervalla omnium Achaicarum urbium apud se perpendisset, et quænam essent e quibus Tegeam via eadem veniri posset, (2) epistolas de cetero ad omnes scripsit, easque ad remotissimas quasque urbes curavit perferendas; ita fasciculos epistolarum concinnans, ut singulæ civitates acciperent non solum quæ sibi essent scriptæ, sed etiam quæ ad alia oppida, quæcumque in viam eamdem incidebant. (3) In illis primis scriptum erat ad præfectos urbium : His litteris acceptis, date operam, ut omnis confestim militaris ætas, armis, et quinque dierum cibariis, et pecuniæ quinque drachmis instructa, in forum protinus conveniat. (4) Quo ut convenerint quotquot domi aderunt, sumite eos, et ad proximam urbem ducite. Eo postquam erit ventum date præfecto ejus oppidi epistolam ad illum conscriptam, et, quod in ea scriptum erit, facite. (5) Scriptum autem erat in hac quoque idem atque in prioribus litteris, nisi quod urbis deinceps sequentis, ad quam fuit pergendum, non adscribebatur idem nomen. (6) Quæ ratio quum in singulis urbibus, per quas iter erat, fuisset observata, illud efficiebatur, ut nemo sciret prorsus, neque

πρᾶξιν ἢ πρὸς ποίαν ἐπιβολήν ἐστιν ἡ παρασκευή· εἶτα, ποῦ πορεύεται, πλὴν τῆς ἑξῆς πόλεως, οὐδεὶς ἁπλῶς ᾔδει. (7) Πάντες δὲ, διαποροῦντες, καὶ παραλαμβάνοντες ἀλλήλους, προῆγον εἰς τοὔμπροσθεν. (8) Τῷ δὲ μὴ τὸ ἴσον ἀπέχειν τῆς Τεγέας τὰς ποῤῥωτάτω κειμένας πόλεις, οὐχ ἅμα πάσαις ἀπεδόθη τὰ γράμματα ταύταις, ἀλλὰ κατὰ λόγον ἑκάσταις. (9) Ἐξ ὧν συνέβη, μήτε τῶν Τεγεατῶν εἰδότων τὸ μέλλον, μήτε τῶν παραγιγνομένων, ἅμα πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ κατὰ πάσας τὰς πύλας, εἰς τὴν Τέγεαν εἰσπορεύεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις.

XXXVII. Ταῦτα δὲ διεστρατήγει, καὶ περιεβάλλετο τῇ διανοίᾳ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὠτακουστῶν καὶ κατασκόπων τοῦ τυράννου. (2) Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος ἔμελλε τῶν Ἀχαιῶν εἰς Τέγεαν, ἐξαπέστειλε τοὺς ἐπιλέκτους, ὥστε, νυκτερεύσαντας περὶ Σελλασίαν, ἅμα τῷ φωτὶ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐπιτρέχειν τὴν Λακωνικήν. (3) Ἐὰν δ' οἱ μισθοφόροι βοηθήσαντες παρενοχλῶσιν αὐτοὺς, συνέταξε, ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν Σκοτιτᾶν, καὶ τὰ λοιπὰ πειθαρχεῖν Διδασκαλώνδᾳ τῷ Κρητί· τούτῳ γὰρ ἐπεπιστεύκει καὶ διετέτακτο περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. (4) Οὗτοι μὲν οὖν προῆγον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὸ συντεταγμένον· ὁ δὲ Φιλοποίμην ἐν ὥρᾳ παραγγείλας δειπνοποιεῖσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Τεγέας· καὶ νυκτιπορήσας ἐνεργῶς, περὶ τὴν ἑωθινὴν ἐνεκάθισε τὴν στρατιὰν ἐν τοῖς περὶ τὸν Σκοτιτᾶν προσαγορευομένοις τόποις, ὅς ἐστι μεταξὺ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Λακεδαίμονος. (5) Οἱ δ' ἐν τῇ Πελλήνῃ μισθοφόροι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ἅμα τῷ σημῆναι τοὺς σκοποὺς τὴν καταδρομὴν τῶν πολεμίων, ἐκ χειρὸς ἐβοήθουν, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, καὶ προσέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις. (6) Τῶν δ' Ἀχαιῶν κατὰ τὸ συνταχθὲν ὑποχωρούντων, εἵποντο κατόπιν ἐπικείμενοι θρασέως καὶ τετολμηκότως. (7) Ἅμα δὲ τῷ παραβάλλειν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐνέδραν τόπους, διαναστάντων τῶν Ἀχαιῶν, οἱ μὲν κατεκόπησαν, οἱ δ' ἑάλωσαν αὐτῶν.

(Suidas in Εὐλαβῶς, tacito Polybii nomine.)

XXXVIII. Ὁ δὲ Φίλιππος, ὁρῶν τοὺς Ἀχαιοὺς εὐλαβῶς διακειμένους πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον, ἐσπούδαζε κατὰ πάντα τρόπον ἐμβιβάσαι αὐτοὺς εἰς ἀπέχθειαν.

(Joseph. Antiq. Jud. XII. 3.)

XXXIX. Ὁ δὲ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς Σκόπας, ὁρμήσας εἰς τοὺς ἄνω τόπους, κατεστρέψατο ἐν τῷ χειμῶνι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος.

(Suidas in Ῥεμβώδης, et in Σκόπας, tacito Polybii nomine.)

(2) Τῆς γὰρ πολιορκίας ῥεμβώδους γενομένης, ὁ μὲν Σκόπας ἠδόξει, καὶ διεβέβλητο νεανικῶς.

cujus facinoris aut incepti gratia hic fieret apparatus, neque quo iretur, excepta urbe dumtaxat proxima. (7) Verum omnes pariter incerti sese invicem assumebant, et ad ulteriora pergebant. (8) Jam quia non omnes, quæ longissime distabant a Tegea, urbes pari intervallo aberant: non eadem hora cunctis illis redditæ sunt litteræ, sed singulis pro ratione intervalli. (9) Unde evenit, ut neque Tegeatis scientibus, quid pararetur, neque iis, qui advenieban[t], omnes Achæi cum armis Tegeam omnibus portis ingrede[re]ntur.

XXXVII. Hoc autem strategemate ut uteretur, propter[ea] Philopœmeni venit in mentem, qui speculatoribus tyran[n]i et certis hominibus, qui rumusculos omnes captabant, omnia erant plena. (2) Quo die vero universi Achæi Tege[am] erant conventuri, selectorum manum misit, jussam, [ut] noctem circa Sellasiam egissent, ut die sequenti, simul [ac] luxisset, Laconicam incursarent. (3) Quod si miles co[n]ductitius ad ferendam opem accurreret, ac negotium eis fa[ces]seret, ad Scotitam se ut reciperent jussit, et de c[æteris] Didascalondæ Cretensi parerent : hujus enim fidei rem [com]miserat, et mandata de universo incepto dederat. (4) I[gitur] ad constitutum locum fiduciæ pleni progrediuntur isti : Philopœmen, tempori cœnam sumere jussis Achæis, Te[gea] exercitum eduxit, et quum per noctem citatim conte[ndis]set, sub diluculum suos in insidiis circa Scotitam co[lloca]vit : est id loci nomen inter Tegeam et Lacedæmonem. Postridie ejus diei conductitiorum præsidium, quod [in] Pellenæ, simul ac incursio Achæorum ab eis, qui in s[pecu]lis stabant, esset significata, e vestigio, sicut erant so[liti], auxiliatum veniunt, et hostibus incumbunt. (6) Ac[hæis] ita ut erat præceptum, pedem referre : illi cum ingenti [au]dacia et ferocia insequi atque a tergo urgere. (7) V[erum] ut in locum insidiarum est ventum, consurgentibus Ach[æis], partim trucidati, partim vivi sunt capti.

XIV. *Philippus Achæos concitat adversus Roman[os]*

XXXVIII. Philippus autem, animadvertens, Achæ[os] bello contra Romanos suscipiendo metu deterreri, qua[vis] ratione illos his infensos reddere studuit.

XV. *Res Syriæ et Palæstinæ.*

XXXIX. Scopas, copiarum dux Ptolemæi, ad regio[nes] superiores verso impetu, per hiemem Judæorum gent[em] subegit.

---

(2) Cum enim obsidio esset remissior, Scopas sinis[tris] hominum sermonibus carpebatur ac juveniliter vitupe[ra]batur.

(Joseph. Antiq. Jud. XII. 3.)

(3) Τοῦ Σκόπα νικηθέντος ὑπὸ Ἀντιόχου, τὴν μὲν Βαταναίαν καὶ Σαμάρειαν καὶ Ἄβιλα καὶ Γάδαρα παρέλαβεν Ἀντίοχος· (4) μετ' ὀλίγον δὲ προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ περὶ τὸ ἱερὸν προσαγορευόμενον Ἱεροσόλυμα κατοικοῦντες. (5) Ὑπὲρ οὗ καὶ πλείω λέγειν ἔχοντες, καὶ μάλιστα διὰ τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφάνειαν, εἰς ἕτερον καιρὸν ὑπερθήσομεν τὴν ἐξήγησιν.

Tractus ab Antiocho subacti.

(3) Scopa ab Antiocho superato, Antiochus Batanæam et Samariam et Abila et Gadara recepit : (4) atque paulo post Judæi etiam se ei tradiderunt, qui circa templum, quod Hierosolyma vocant, incolunt. (5) De quo quum multa dicenda habeamus, præsertim propter templi illius celebritatem, in alind tempus narrationem eam differemus.

(Excerpt. Valesian.)

XL. Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τὴν τῶν Γαζαίων πόλιν πορθήσαντος, φησὶν ὁ Πολύβιος· (2) Ἐμοὶ δὲ καὶ δίκαιον ἅμα καὶ πρέπον εἶναι δοκεῖ τὸ τοῖς Γαζαίοις ἀποδοῦναι τὴν καθήκουσαν μαρτυρίαν. (3) Οὐδὲν γὰρ διαφέροντες ἀνδρείᾳ τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν πρὸς τὰς πολεμικὰς πράξεις, ἐν κοινωνίᾳ πραγμάτων καὶ τῷ περὶ τὴν πίστιν πολὺ διαφέρουσι, καὶ συλλήβδην ἀνυπόστατον ἔχουσι τὴν τόλμαν. (4) Κατὰ γὰρ τὴν Περσῶν ἔφοδον, ἐκπλαγέντων τῶν ἄλλων διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας, καὶ πάντων ἐγχειρισάντων σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πατρίδας Μήδοις, μόνοι τὸ δεινὸν ὑπέμειναν πάντων, τὴν πολιορκίαν ἀναδεξάμενοι. (5) Κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου παρουσίαν, οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἐνδεδωκότων αὐτούς, ἀλλὰ καὶ Τυρίων ἐξηνδραποδισμένων μετὰ βίας, καὶ σχεδὸν ἀνελπίστου τῆς σωτηρίας ὑπαρχούσης τοῖς ἐναντιουμένοις πρὸς τὴν ὁρμὴν καὶ βίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, μόνοι τῶν κατὰ Συρίαν ὑπέστησαν, καὶ πάσας ἐξήλεγξαν τὰς ἐλπίδας. (6) Τὸ δὲ παραπλήσιον ἐποίησαν καὶ κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. Οὐδὲν γὰρ ἀπέλειπον τῶν ἐνδεχομένων, σπουδάζοντες διαφυλάξαι τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πίστιν. (7) Διὸ καθάπερ καὶ κατ' ἰδίαν ἐπισημαινόμεθα τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κοινῇ τῶν πόλεων τὴν ἐπ' ἀγαθῷ ποιήσασθαι μνήμην, ὅσαι τι τῶν καλῶν ἐκ παραδόσεώς τε καὶ προαιρέσεως πράττειν εἰώθασιν.

Gazæorum fortitudo et constantia.

XL. De Gazæorum urbe ab Antiocho vastata hæc scribit Polybius : (2) Mihi vero æquum atque opportunum hoc loco videtur, Gazæos merito virtutis testimonio minime fraudare. (3) Nam quamvis fortitudine in rebus bellicis nihil reliquis Cœlesyriæ incolis præstent, tamen in colenda societate ac servanda fide longe illos superant, et omnino invicta quadam audacia utuntur. (4) Nam cum Persæ olim in Syriam irrupissent, cunctis potentiæ magnitudine attonitis, seque ac urbes suas ultro dedentibus, soli omnium Gazæi resistere ausi, obsidionem pertulerunt. (5) Expeditione quoque Alexandri, cum non modo universi deditionem fecissent, sed et Tyrus vi capta esset et in servitutem redacta, atque adversus vim et impetum Alexandri nulla propemodum salutis spes resistentibus appareret; soli e Syris non cessere, sed ad omne discrimen parati, nil intentatum reliquere. (6) Eademque constantia nunc quoque usi reperiuntur. Nihil enim, quod quidem in ipsorum situm potestate esset, prætermiserunt, quo fidem Ptolemæo servarent, studiumque illi suum demonstrarent. (7) Quamobrem, sicut sigillatim viros fortes in hoc nostro opere collaudare solemus, ita et civitates, quæ rerum honestarum studia, sive exemplo a majoribus tradito sive sua sponte sectantur, suæ virtutis laude afficere oportet.

(XVI. Apud Stephanum Byzant.)

XLI. Ἴνσοβροι, ἔθνος Ἰταλικόν. Πολύβιος ις'.

(2) Μάντυα, πόλις Ῥωμαίων. Τὸ ἐθνικὸν Μαντυανός. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῃ.

(3) Βαβράντιον, τόπος περὶ Χίον. Πολύβ. ις'.

(4) Γίττα, πόλις Παλαιστίνης. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῃ. Τὸ ἐθνικὸν Γιτταῖος.

(5) Ἕλλα, χωρίον Ἀσίας, Ἀττάλου βασιλέως ἐμπόριον. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Ἑλλαῖος.

XVI. *Fragmenta minora.*

XLI. (1) Insubri, gens Italica. Polybius XVI.

(2) Mantua, oppidum Romanorum. Gentile Mantuanus, auctore Polybio, libro XVI.

(3) Babrantium, locus circa Chium. Polybius XVI.

(4) Gitta, oppidum Palæstinæ. Polybius XVI. Gentile Gittæus.

(5) Hella, locus Asiæ, Attali regis emporium. Polybius XVI. Gentile Hellæus.

(6) Κάνδασα, φρούριον Καρίας. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ.

(7) Καρθαία, μία τῆς ἐν Κέῳ τετραπόλεως. Οἱ οἰκοῦντες Καρθαεῖς. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ.

(6) Candasa, castellum Cariæ. Polybius XVI.

(7) Carthaea, una ex quatuor oppidis in insula Ceo. Inco Carthæenses. Polybius XVI.

ΤΗΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

BELLUM ROMANORUM MACEDONICUM I.

(I.) Excerpt. Antiq. cap. 1-12.

I. Ἐπελθόντος δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, παρῆν ὁ Φίλιππος, ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μη- κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ' αὐτὸς ἐπέπλει· (2) συνῆσαν δ' αὐτῷ Μακεδόνες Ἀπολλόδωρος καὶ Δημοσθένης, οἱ γραμματεῖς· ἐκ ωτίας Βραχύλλης· Ἀχαιὸς δὲ Κυκλιάδας, ἐκπε- ωκὼς ἐκ Πελοποννήσου διὰ τὰς πρότερον ὑφ' ἡμῶν μένας αἰτίας. (3) Μετὰ δὲ τοῦ Τίτου παρῆν ὅ τε λεὺς Ἀμύνανδρος, καὶ παρ' Ἀττάλου Διονυσό- ρος. (4) Ἀπὸ δὲ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων, τῶν μὲν ῶν Ἀρίσταινος καὶ Ξενοφῶν, παρὰ δὲ Ῥοδίων σίμβροτος ὁ ναύαρχος, παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν νέας ὁ στρατηγὸς, καὶ πλείους δ' ἕτεροι τῶν πολι- μένων. (5) Συνεγγίσαντες δὲ κατὰ Νίκαιαν πρὸς θάλατταν, οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἐπέστησαν παρ' τὸν αἰγιαλόν· ὁ δὲ Φίλιππος, ἐγγίσας τῇ γῇ, ρος ἔμενε. (6) Τοῦ δὲ Τίτου κελεύοντος αὐτὸν ίνειν, διαναστὰς ἐκ τῆς νεὼς, οὐκ ἔφησεν ἀποβή- αι. (7) Τοῦ δὲ πάλιν ἐρομένου, τίνα φοβεῖται; σθαι μὲν, ἔφησεν ὁ Φίλιππος, οὐδένα, πλὴν τοὺς ἀπιστεῖν δὲ τοῖς πλείστοις τῶν παρόντων, μά- δ' Αἰτωλοῖς. (8) Τοῦ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρα- θαυμάσαντος, καὶ φήσαντος, ἴσον εἶναι πᾶσι τὸν ον, καὶ κοινὸν τὸν καιρὸν, μεταλαβὼν ὁ Φίλιπ- πος ἔφησεν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. (9) Φαινέου μὲν όντος τι, πολλοὺς εἶναι τοὺς στρατηγήσοντας ῶν Φιλίππου δ' ἀπολομένου, κατὰ τὸ παρὸν οὐχ τὸν βασιλεύοντα Μακεδόνων. (10) Ἐδόκει μὲν πᾶσι φορτικῶς κατάρχεσθαι τῆς ὁμιλίας· ὅμως δὲ αὐτὸν ἐκέλευεν ὁ Τίτος, ὑπὲρ ὧν πάρεστιν. (11) Φίλιππος οὐκ ἔφη τὸν λόγον αὐτῷ καθήκειν, ἐκείνῳ· διόπερ ἠξίου διασαφεῖν τὸν Τίτον, τί δεῖ ντα τὴν εἰρήνην ἄγειν; (12) Ὁ δὲ τῶν Ῥω- στρατηγὸς, αὐτῷ μὲν ἁπλοῦν τινα λόγον, ἔφη, καὶ φαινόμενον. (13) Κελεύειν γὰρ αὐτὸν, τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκχωρεῖν, ἀποδόντα τοὺς λώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους ἑκάστοις, οὓς ἔχει· τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόπους παραδοῦναι σίας, ὧν γέγονε κύριος μετὰ τὰς ἐν Ἠπείρῳ δια- ὁμοίως δὲ καὶ Πτολεμαίῳ τὰς πόλεις ἀποκατα- πάσας, ἃς παρῄρηται μετὰ τὸν Πτολεμαίου Φιλοπάτορος θάνατον.

II. Ταῦτα δ' εἰπὼν ὁ Τίτος, αὐτὸς μὲν ἐπέσχε· πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιστραφεὶς, ἐκέλευε λέγειν, ἅπερ ἑκά-

(I.) *Colloquium irritum cum Philippo.*

I. Postquam advenit constitutum colloquio tempus, Philippus, Demetriade profectus cum quinque lembis et una pristi, qua vehebatur ipse, ad sinum Maliacum venit. (2) Erant cum eo, e Macedonibus, Apollodorus et Demosthenes, regii scribæ; e Bœotia, Brachylles; ex Achæis, Cycliadas, qui propter causas jam ante nobis expositas e Peloponneso exsulabat. (3) Cum Tito advenerunt rex Amynander, et Dionysodorus, Attali legatus: (4) item gentium et civitatum legati, Achæorum, Aristænus et Xenophon: Rhodiorum, Acesimbrotus, ipsorum navarchus: Ætolorum, Phæneas prætor, et plures alii ex iis qui rempublicam administrabant. (5) Quum prope Nicæam mari proximassent; qui erant cum Flaminino, in ipso littore substiterunt: at Philippus, ubi terræ appropinquasset, in ancoris stabat. (6) Jubente Tito, ut in terram egrederetur; rex, in proram navis se erigens, facturum negavit. (7) Illo rursus interrogante, quem tandem timeret? respondet rex: timere quidem se neminem, præter deos immortales; at plurimorum ex his, qui adessent, non credere fidei, atque omnium minime Ætolis. (8) Mirante Romano imperatore, et dicente, istud quidem par omnibus esse periculum, et occasionem communem: excipiens Rex, Titum dixit errare: (9) nam Phænea quidem sublato, non defore multos, qui prætores Ætolorum sint futuri; Philippus vero si periisset, neminem in præsentia esse, qui Macedonum rex foret. (10) Absurdo et insolente principio visus rex omnibus colloquium inchoasse: Titus tamen, aperire illum, quorsum venisset, jussit. (11) At Rex, non suam, verum Titi orationem esse, dixit: itaque petere se ab eo, ut significaret, quid sibi esse faciendum, quo pacem tandem impetraret. (12) Tunc Romanus imperator, simplicem sibi eamque evidentem, ait, esse orationem. (13) Jubere enim, ut ex universa Græcia excedat: captivos et transfugas, quos habet, singulis ut reddat: (14) loca Illyrici Romanis tradat, quæcunque post pacem in Epiro factam occupasset: similiter etiam Ptolemæo omnes ut restituat urbes, quas post Ptolemæi Philopatoris obitum illi ademisset.

II. Hæc locutus imperator, et, facto dicendi fine, conversus ad alios, mandata proferre singulos jubet, quæ ab iis

στοις αὐτῶν οἱ πέμψαντες εἴησαν ἐντεταλμένοι. (2) Πρῶτος δὲ Διονυσόδωρος, ὁ παρ' Ἀττάλου, μεταλαβὼν τὸν λόγον, τάς τε ναῦς, ἔφη, δεῖν αὐτὸν ἀποδοῦναι τὰς τοῦ βασιλέως, τὰς γενομένας αἰχμαλώτους ἐν τῇ περὶ Χίον ναυμαχίᾳ, καὶ τοὺς ἅμα ταύταις ἄνδρας· ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν ἀκέραιον, καὶ τὸ Νικηφόριον, ἃ κατέφθειρε. (3) Μετὰ δὲ τοῦτον, ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος Ἀκεσίμβροτος τῆς μὲν Περαίας ἐκέλευεν ἐκχωρεῖν τὸν Φίλιππον, ἧς αὐτῶν παρήρηται, τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ Ἰασσοῦ καὶ Βαργυλίων, καὶ τῆς Εὐρωμέων πόλεως· (4) ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ Περινθίους εἰς τὴν Βυζαντίων συμπολιτείαν· παραχωρεῖν δὲ καὶ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου καὶ τῶν ἐμπορίων καὶ λιμένων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἁπάντων. (5) Ἐπὶ δὲ τοῖς Ῥοδίοις, Ἀχαιοὶ Κόρινθον ἀπῄτουν, καὶ τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν ἀβλαβῆ. (6) Μετὰ δὲ τούτους, Αἰτωλοὶ πρῶτον μὲν τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκέλευον ἐξίστασθαι, καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι· δεύτερον αὐτοῖς ἀποκαθιστάναι τὰς πόλεις ἀβλαβεῖς, τὰς πρότερον μετασχούσας τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμπολιτείας.

III. Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Φαινέου τοῦ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγοῦ, μεταλαβὼν Ἀλέξανδρος, ὁ προσαγορευόμενος Ἴσιος, ἀνὴρ δοκῶν πραγματικὸς εἶναι, καὶ λέγειν ἱκανός· (2) οὔτε διαλύεσθαι νῦν, ἔφησε, τὸν Φίλιππον ἀληθινῶς, οὔτε πολεμεῖν γενναίως, ὅταν δέῃ τοῦτο πράττειν· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρεύειν, καὶ παρατηρεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ τοῦ πολεμοῦντος ἔργα, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν πόλεμον ἀδίκως ἵστασθαι καὶ λίαν ἀγεννῶς. (3) Ἀφέντα γὰρ τοῦ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾷν τοῖς πολεμίοις, φεύγοντα τὰς πόλεις ἐμπιπράναι καὶ διαρπάζειν, καὶ διὰ ταύτης τῆς προαιρέσεως ἡττώμενον τὰ τῶν νικώντων ἆθλα λυμαίνεσθαι. (4) Καίτοι γε τοὺς πρότερον Μακεδόνων βεβασιλευκότας οὐ ταύτην ἐσχηκέναι τὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν· μάχεσθαι μὲν γὰρ πρὸς ἀλλήλους συνεχῶς ἐν τοῖς ὑπαίθροις, τὰς δὲ πόλεις σπανίως ἀναιρεῖν καὶ καταφθείρειν. (5) Τοῦτο δ' εἶναι πᾶσι φανερὸν ἔκ τε τοῦ πολέμου τοῦ περὶ τὴν Ἀσίαν, ὃν Ἀλέξανδρος ἐπολέμησε πρὸς Δαρεῖον, ἔκ τε τῆς τῶν διαδεξαμένων ἀμφισβητήσεως, καθ' ἣν ἐπολέμησαν πάντες πρὸς Ἀντίγονον ὑπὲρ τῆς Ἀσίας. (6) Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τούτους διαδεξαμένους μέχρι Πύῤῥου κεχρῆσθαι τῇ προαιρέσει ταύτῃ. (7) Διακινδυνεύειν μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προχείρως, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς τὸ καταγωνίσασθαι διὰ τῶν ὅπλων ἀλλήλους· τῶν δὲ πόλεων φείδεσθαι, χάριν τοῦ τοὺς νικήσαντας ἡγεῖσθαι τούτων, καὶ τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς ὑποταττομένοις. (8) Τὸ δὲ, ἀναιροῦντα περὶ ὧν ὁ πόλεμός ἐστι, τὸν πόλεμον αὐτὸν καταλιπεῖν, μανίας ἔργον εἶναι, καὶ ταύτης ἐῤῥωμένης· ὃ νῦν ποιεῖν τὸν Φίλιππον. (9) Τοσαύτας γὰρ διεφθαρκέναι πόλεις ἐν Θετταλίᾳ, φίλον ὄντα καὶ σύμμαχον, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῶν ἐν Ἠπείρῳ στενῶν ἐποιεῖτο τὴν σπουδὴν, ὅσας οὐδείς ποτε τῶν Θετταλοῖς πεπολεμηκότων διέφθειρε. (10) Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα

accepissent, quorum missu adessent. (2) Primus ser[...] nem excepit Dionysodorus, Attali legatus : et, naves re[...] reddendas, dixit, captivosque, qui ad Chium navali pr[...] capti essent; Venerisque templum et Nicephorium, [...] evastasset, pro incorruptis esse restituenda. (3) Post [...] Acesimbrotus, Rhodiorum navarchus, ait : Peræa ([...] est continentis adversus insulam), quam Rhodiis Phili[...] ademisset, excedendum ipsi esse : deducenda præsidi[...] Iasso, Bargyliis, et Euromensium urbe : (4) Perinthi[...] antiquam communis juris formulam, quod ipsis interc[...] rit cum Byzantiis, esse restituendos : excedendum e[...] Sesto, Abydo, et omnibus Asiæ emporiis atque porti[...] (5) Secundum Rhodios, Achæi repetebant Corinthu[...] Argos oppidum, sine ullo damno. (6) Secuti deinde [...] postularunt, primo, ut universa Græcia excederet, sic[...] Romani petierant; deinde, urbes incorruptas Ætolis re[...] ret, quæ prius juris aut ditionis eorum fuissent.

III. Hæc Phæneas Ætolorum prætor quum dixi[...] excepit orationem ejus Alexander cognomine Isius, vi[...] erat opinio hominum, et in rebus gerendis singulari[...] lertiæ et facundus : (2) qui dixit, « neque de pace cum [...] Philippum nunc agere, neque bella cum virtute ge[...] quando est opus; verum in colloquiis insidiari, occasi[...] captare, et omnia facere, quæcumque hostes solen[...] bello vero inique et omnino parum generose rem g[...] (3) Neque enim æquo campo collatis signis congredi [...] hostibus; sed refugientem incendere ac diripere urbe[...] hoc genere instituti præmia vincentium victum corrum[...] (4) At antiquos Macedoniæ reges non hoc proposito f[...] verum contrario potius; qui acie in campo assidue b[...] inter se soliti, urbes raro exscidissent aut perdidissent. [...] Liquido hoc constare tum ex eo bello, quod in Asi[...] xander cum Dario gessit, tum ex illa contentione, [...] inter ejus successores fuit, quando pro imperio Asiæ c[...] adversus Antigonum bellum gesserunt. (6) Quod in[...] tum omnes, qui deinceps successerunt, ad Pyrrhum [...] servarunt. (7) In patentibus etenim campis ad co[...] diendum faciles fuisse, omniaque experiri solitos, quo [...] invicem armis superarent; urbibus pepercisse, ut ill[...] ctores imperarent, et honorem a subditis consequere[...] (8) At, quorum causa bellum sit conflatum, ea tolle[...] bellum interim ipsum relinquere, furoris et quidem [...] mentis esse; id autem facere nunc Philippum. (9) P[...] enim ipsum, quo tempore ex Epiri faucibus festina[...] receperit, urbes in Thessalia, Thessalis amicum et [...] evastasse, quam ullus umquam hostium fecerit, q[...] eis bella gesserunt. » (10) Multa ad hæc alia in eamd[...]

ᾳς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, τελευταίοις ἐχρήσατο τούτοις. (11) Ἤρετο γὰρ τὸν Φίλιππον, διὰ τί ισιμαχίαν μετ' Αἰτωλῶν ταττομένην, καὶ στρατηγὸν ουσαν παρ' αὐτῶν, ἐκβαλὼν τοῦτον, κατάσχοι φρουρᾷ ἡν πόλιν; (12) διὰ τί δὲ Κιανοὺς, παραπλησίως μετ' ιτωλῶν συμπολιτευομένους, ἐξανδραποδίσαιτο, φίλος πάρχων Αἰτωλοῖς; τί δαὶ λέγων κατέχει νῦν Ἐχῖνον, αὶ Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον, καὶ Λάρισσαν; 3) Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ταῦτ' εἰπὼν ἀπεσιώπησεν.

IV. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ μᾶλλον ἢ πρόον, καὶ διαναστὰς ἐπὶ τῆς νεὼς, Αἰτωλικὸν ἔφη καὶ ατρικὸν διατεθεῖσθαι τὸν Ἀλέξανδρον λόγον· (2) σαῶς γὰρ πάντας γινώσκειν, ὅτι τοὺς ἰδίους συμμάχους ὼν μὲν οὐδεὶς διαφθείρει, κατὰ δὲ τὰς τῶν καιρῶν εριστάσεις πολλὰ ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι τοὺς ἡγουμένους παρὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις. (3) Ἔτι δὲ ταῦτα ἐγοντος τοῦ βασιλέως, ὁ Φαινέας, ἠλαττωμένος τοῖς μασιν ἐπὶ πλεῖον, ὑπέκρουε τὸν Φίλιππον, φάσκων, ὸν ληρεῖν· δεῖν γὰρ ἢ μαχόμενον νικᾶν, ἢ ποιεῖν τοῖς ρείττοσι τὸ προσταττόμενον. (4) Ὁ δὲ Φίλιππος, αίπερ ἐν κακοῖς ὤν, ὅμως οὐκ ἀπέσχετο τοῦ καθ' αὑὸν ἰδιώματος· ἀλλ' ἐπιστραφεὶς, Τοῦτο μὲν, ἔφησεν, Φαινέα, καὶ τυφλῷ δῆλον. Ἦν γὰρ εὔθικτος, καὶ ς τοῦτο τὸ μέρος εὖ πεφυκὼς, πρὸς τὸ διαχλευάζειν ώπους. (5) Αὖθις δὲ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιφεὶς, Ἐρωτᾷς με, φησὶν, Ἀλέξανδρε, διὰ τί Λυχίαν προσέλαβον; (6) Ἵνα μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν ρίαν ἀνάστατος ὑπὸ Θρᾳκῶν γένηται, καθάπερ γέγονεν, ἡμῶν ἀπαγαγόντων τοὺς στρατιώτας διὰ τὸν πόλεμον, οὐ τοὺς φρουροῦντας αὐτὴν, ὡς σὺ , ἀλλὰ τοὺς παραφυλάττοντας. (7) Κιανοῖς δ' ἐγὼ κ ἐπολέμησα, Προυσίου δὲ πολεμοῦντος, βοηθῶν συνεξεῖλον αὐτοὺς, ὑμῶν αἰτίων γενομένων. (8) άκις γὰρ κἀμοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διασαμένων πρὸς ὑμᾶς, ἵνα τὸν νόμον ἄρητε, τὸν τὴν ἐξουσίαν ὑμῖν, « ἄγειν λάφυρον ἀπὸ λαφύ», πρότερον ἔφατε τὴν Αἰτωλίαν ἐκ τῆς Αἰτωλίας , ἢ τοῦτον τὸν νόμον.

V. Τοῦ δὲ Τίτου θαυμάσαντος, τί τοῦτό ἐστιν· ὁ βαειρᾶτο διασαφεῖν αὐτῷ, λέγων, ὅτι τοῖς Αἰτωθος ὑπάρχει, μὴ μόνον, πρὸς οὓς ἂν αὐτοὶ πολε, τούτους αὐτοὺς ἄγειν καὶ τὴν τούτων χώραν· (2) ἂν ἕτεροί τινες πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες ῶν φίλοι καὶ σύμμαχοι, μηδὲν ἧττον ἐξεῖναι τοῖς λοῖς, ἄνευ κοινοῦ δόγματος καὶ παρεῖναι ἀμφοτέ τοῖς πολεμοῦσι, καὶ τὴν χώραν ἄγειν τὴν ἀμφο. (3) Ὥστε παρὰ μὲν τοῖς Αἰτωλοῖς μήτε φιλίας ὑπάρχειν, μήτ' ἔχθρας· ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀμφισσι περί τινος ἑτοίμους ἐχθροὺς εἶναι τούτους καὶ μίους. (4) Πόθεν οὖν ἔξεστι τούτοις ἐγκαλεῖν νῦν, εἰ, ς ὑπάρχων Αἰτωλοῖς ἐγὼ, Προυσίου δὲ σύμμαχος, ξά τι κατὰ Κιανῶν, βοηθῶν τοῖς αὐτοῦ συμμάχοις; (5) Τὸ δὲ δὴ πάντων δεινότατον, οἱ ποιοῦντες ἑαυτοὺς μάλλους Ῥωμαίοις, καὶ κελεύοντες ἐκχωρεῖν Μακε-

tentiam quum disseruisset, his ad extremum verbis est usus. (11) Philippum interrogavit, « cur Lysimachiam, Ætolis societate junctam, et in qua prætor fuisset ab ea gente missus, prætore ejecto, præsidium urbi imposuerit? (12) cur Cianos, Ætolis pariter societate junctos, ipse Ætolorum amicus in servitutem addixisset? quid causæ esse diceret, cur nunc Echinum, Thebas Phthias, Pharsalum et Larissam teneret? » (13) His dictis tacuit Alexander.

IV. Philippus quum propius terram quam ante accessisset, seque in navi erexisset : Ætolicam nimirum, inquit, et theatralem orationem Alexander habuit : (2) satis enim scire omnes, neminem esse mortalium, qui socios suos volens damnis afficiat; verum eas interdum necessitates temporum incidere, ut multa illis, qui rebus præsunt, contra suam voluntatem sint, nessario facienda. (3) Hæc dicentem adhuc Philippum interpellat Phæneas, oculis valde debilis, et delirare ait Philippum, aut bello enim vincendum esse, aut melioribus parendum. (4) Tum Philippus, etsi malo loco res ejus erant, consuetudine tamen sibi propria non abstinuit; sed conversus, apparet id quidem, inquit, etiam cæco. Erat enim dicax, et ad ludendum jocose in quosvis naturam cumprimis aptam habebat. (5) Deinde ad Alexandum denuo conversus : Rogas me, Alexander, inquit, quare Lysimachiam occupaverim? (6) Nempe, ne per incuriam vestram a Thracibus deleretur, quemadmodum nunc accidit, postquam ego ob bellum hoc milites inde deduxi, qui urbem illam non, ut tu dicis, præsidio tenebant, sed tutamen ipsi præstabant. (7) Neque vero cum Cianis ego bellavi; sed, Prusiæ cum iis bellanti opem ferens, in exscindenda urbe Cio eum juvi. Atque hoc uti facerem, in causa vos fuistis. (8) Nam quum sæpe ego ceterique Græci per legatos vobiscum egissemus, ut legem illam tolleretis, quæ potestatem vobis facit capiendi spolium de spolio; Ætoliam vos prius ex Ætolia ablaturos respondistis, quam ut hanc legem antiquaretis.

V. Mirante Quinctio, quid hoc rei esset; vim legis Rex illi exponere aggreditur, et, Hæc, ait, consuetudo apud Ætolos obtinet, ut non eos solum quibuscum ipsi bellum gerunt, et agros eorum, infestent; (2) sed etiam, si quando alii inter se bellaverint, qui sint Ætolorum socii et amici, jus ut sit Ætolis nihilo secius publica tantum auctoritate demta, utrique belligerantium parti se adjungere, et ditionem utrorumque agere ferre. (3) Adeo Ætoli jura omnia vel amicitiæ vel odii ignorant; sed omnibus, qui de re aliqua contenderint, parati sunt inimici atque hostes. (4) Quo igitur jure isti me incursare audent, si amicus Ætolorum quum essem, idemque Prusiæ socius, dum societate junctos mihi defendo, socius aliquid in Cianos consului? (5) Sed, quod longe omnium gravissimum est, vos, qui pares Romanis vos geritis, et Græcia universa decedere

δόνας ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος· (6) (τοῦτο γὰρ ἀναφθέγξασθαι καθόλου μέν ἐστιν ὑπερήφανον· οὐ μὴν ἀλλὰ Ῥωμαίων μὲν λεγόντων ἀνεκτὸν, Αἰτωλῶν δ' οὐκ ἀνεκτόν·) (7) ποίας δὲ κελεύετέ με, φησὶν, ἐκχωρεῖν Ἑλλάδος, καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην; (8) Αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες οἱ πλείους· τὸ γὰρ τῶν Ἀγραῶν ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Ἀποδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλόχων, οὐκ ἔστιν Ἑλλάς. (9) Ἢ τούτων μὲν παραχωρεῖτέ μοι;

VI. Τοῦ δὲ Τίτου γελάσαντος· Ἀλλὰ δὴ πρὸς μὲν Αἰτωλοὺς ἀρκείτω μοι ταῦτ', ἔφη· πρὸς δὲ Ῥοδίους καὶ πρὸς Ἄτταλον, ἐν μὲν ἴσῳ κριτῇ, δικαιότερον ἂν νομισθείη, τούτους ἡμῖν ἀποδιδόναι τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας, ἤπερ ἡμᾶς τούτοις· (2) οὐ γὰρ ἡμεῖς Ἀττάλῳ πρότεροι καὶ Ῥοδίοις τὰς χεῖρας ἐπεβάλομεν, οὗτοι δ' ἡμῖν ὁμολογουμένως. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ, σοῦ κελεύοντος, Ῥοδίοις μὲν ἀποδίδωμι τὴν Περαίαν, Ἀττάλῳ δὲ τὰς ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς διασωζομένους. (4) Τὴν δὲ τοῦ Νικηφορίου καταφθορὰν καὶ τοῦ τῆς Ἀφροδίτης τεμένους ἄλλως μὲν οὐκ εἰμὶ δυνατὸς ἀποκαταστῆσαι· φυτὰ δὲ καὶ κηπουροὺς πέμψω, τοὺς φροντιοῦντας θεραπείας τοῦ τόπου καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκοπέντων δένδρων. (5) Πάλιν δὲ τοῦ Τίτου γελάσαντος ἐπὶ τῷ χλευασμῷ, μεταβὰς ὁ Φίλιππος ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, πρῶτον μὲν τὰς εὐεργεσίας ἐξηριθμήσατο τὰς ἐξ Ἀντιγόνου γεγενημένας εἰς αὐτοὺς, εἶτα τὰς ἰδίας· (6) ἑξῆς δὲ τούτοις, προηνέγκατο τὸ μέγεθος τῶν τιμῶν, τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν. (7) Τελευταῖον δ' ἀνέγνω τὸ περὶ τῆς ἀποστάσεως ψήφισμα, καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταθέσεως· ᾗ χρησάμενος ἀφορμῇ, πολλὰ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς ἀθεσίαν εἶπε καὶ ἀχαριστίαν. (8) Ὅμως δ', ἔφη, τὸ μὲν Ἄργος ἀποδώσειν, περὶ δὲ τοῦ Κορίνθου βουλεύσεσθαι μετὰ τοῦ Τίτου.

VII. Ταῦτα δὲ διαλεχθεὶς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤρετο τὸν Τίτον, φήσας, πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι καὶ πρὸς Ῥωμαίους· πότερον οἴεται, δεῖν ἐκχωρεῖν ὧν ἐπέκτηται πόλεων καὶ τόπων ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ καὶ τούτων, ὅσα παρὰ τῶν γονέων παρείληφε; (2) Τοῦ δ' ἀποσιωπήσαντος, ἐκ χειρὸς ἀπαντᾷν οἷοί τ' ἦσαν, ὁ μὲν Ἀρίσταινος ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ δὲ Φαινέας ὑπὲρ τῶν Αἰτωλῶν. (3) Ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειούσης, ὁ μὲν τούτων λόγος ἐκωλύθη διὰ τὸν καιρὸν, ὁ δὲ Φίλιππος ἠξίου, γράψαντας αὐτῷ δοῦναι πάντας ἐφ' οἷς δεήσει γίγνεσθαι τὴν εἰρήνην· (4) μόνος γὰρ ὢν, οὐκ ἔχειν μεθ' ὧν βουλεύεται, βούλεσθαι δὲ διελθὼν αὐτῷ λόγον δοῦναι περὶ τῶν ἐπιταττομένων. (5) Ὁ δὲ Τίτος οὐκ ἀηδῶς μὲν ἤκουε τοῦ Φιλίππου χλευάζοντος· μὴ βουλόμενος δὲ τοῖς ἄλλοις δοκεῖν, ἀντέσκωψε τὸν Φίλιππον, εἰπὼν οὕτως· (6) Εἰκότως ἔφης, Φίλιππε, μόνος εἶναι νῦν· τοὺς γὰρ φίλους τοὺς τὰ κράτιστά σοι συμβουλεύσοντας ἀπώλεσας ἅπαντας. Ὁ δὲ Μακεδὼν ὑπομειδιάσας Σαρδόνιον, ἀπεσιώπησε. (7) Καὶ τότε μὲν ἅπαντες, ἐγγράπτους δόντες τῷ Φιλίππῳ τὰς ἑαυ-

Macedones jubetis, (6) (quæ vox, quum sit in tot
superba, a Romanis tamen profecta, potest tolerari;
Ætolis vero, non potest) : (7) ecqua tandem me Græ
jubetis excedere? quibus illam finibus terminatis?
Nam ipsorum quidem Ætolorum plerique non sunt Græ
Neque enim Græcia est, ubi sunt Agraorum, Apodotor
atque etiam Amphilochorum gentes. (9) An igitur istos m
populos conceditis?

VI. Ad hæc verba quum non tenuisset risum Tit
Verum ista, pergit Rex, adversus Ætolos dixisse suffic
Ad Rhodios et Attalum quod spectat; si apud æquum
dicem res agatur, justius videatur, ut illi potius naves
ptas et viros nobis reddant, quam ut nos ipsis. (2) Ne
enim primi nos Attalum vel Rhodios lacessivimus;
contra illi nos, vel confessione omnium. (3) Quod si tamen
ita jubes, Peræam Rhodiis, et naves Attalo cum captiv
qui supersunt, restituam. (4) Nicephorium et Ven
templum, quæ sunt vastata, quum nequeam alias in integ
restituere, plantas et hortulanos mittam, quibus loc
cultura sit futura curæ, et cæsarum arborum incrementi
(5) Quum illudentis urbanitas Flaminino risum deno
pressisset, Philippus, translato ad Achæos sermone, be
ficia primum recensuit, jam inde ab Antigono in ipsos
lata, deinde quæ erant a se profecta : (6) honorum po
magnitudinem exposuit, quos ab Achæis Macedoniæ re
fuerant consecuti : (7) postremo decretum illud recita
quod Achæi de sua a Macedonibus defectione et transit
ad Romanos fecerant : eaque usus occasione, invectu
graviter in eorum perfidiam et ingratum animum. (8) A
tamen se redditurum eis dixit; de Corintho cum Tito
deliberaturum.

VII. Hæc cum aliis locutus Philippus, a Tito quæ
(jam enim sibi cum eo et cum Romanis sermonem ess
Utrum iisne urbibus Græciæ locisque decedere se æqu
censeat, quæ a se ipso capta habeat, an iis etiam, qu
majoribus suis accepisset? (2) Silente Quinctio, paral
extemplo respondere Aristænus quidem pro Achæis, P
neas vero pro Ætolis. (3) Sed quum tardior jam hora d
clauderet, temporis angustiis exclusa est eorum ora
Postulavit igitur Philippus : scriptas dari sibi a sing
conditiones, quibus pax esset conventura : (4) solum e
se esse, nec habere, quicum deliberet; velle vero se reve
ut de iis, quæ imperarentur, serio secum cogitaret.
Non erat quidem Quinctio ingratum acroama, Philipp
audire facete ludentem : at nolens tamen hoc ab a
conspici, vicissim et ipse in illum jocatus est, dicens :
Merito quidem, Philippe, dixisti, solum te nunc esse; ami
enim omnes, qui optima tibi suggesturi erant consilia, su
listi. Macedo, ubi Sardonium quemdam risum ediss
conticuit. (7) Tunc igitur, postquam singuli, quæ voleb

ῶν προαιρέσεις ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις, ἐχω-
ρίσθησαν, ταξάμενοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Νίκαιαν πάλιν ἀπαντήσειν. (8) Τῇ δ' αὔριον οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον, ἐν ᾧ πάντες ἦσαν, ὁ δὲ Φίλιππος οὐ παρεγίγνετο.

VIII. Τῆς δὲ ἡμέρας ἤδη προαγούσης ἐπὶ πολὺ, καὶ σχεδὸν ἀπεγνωκότων τῶν περὶ τὸν Τίτον, παρῆν ὁ Φίλιππος δείλης ὀψίας ἐπιφαινόμενος μεθ' ὧν καὶ πρότερον· (2) κατατετριφὼς τὴν ἡμέραν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔφη, διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν τῶν ἐπιταττομένων· ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, βουλόμενος ἐκκλεῖσαι τῷ καιρῷ τὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν κατηγορίαν. (3) Ἑώρα γὰρ τῇ πρόσθεν ἀπαλλαττόμενος, ἀμφοτέρους αὐτοὺς ἑτοίμους ὄντας πρὸς τὸ συμπλέκεσθαι καὶ μεμψιμοιρεῖν αὐτῷ. (4) Διὸ καὶ τότε συνεγγίσας ἠξίου τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἵνα μὴ λόγοι γένωνται μόνον ἐξ ἀμφοτέρων ἀψιμαχούντων, ἀλλὰ καὶ τέλος τι τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἐπιτεθῇ. (5) Πλεονάκις δ' αὐτοῦ παρακαλοῦντος καὶ προσαξιοῦντος, ἤρετο τοὺς συμπαρόντας ὁ Τίτος, τί δέον εἴη ποιεῖν; (6) Τῶν δὲ κελευόντων συνελθεῖν, καὶ διακοῦσαι τῶν λεγομένων, παραλαβὼν ὁ Τίτος Ἄππιον Κλαύδιον, χιλίαρχον ὄντα τότε, τοῖς μὲν ἄλλοις μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναχωρήσασιν εἶπεν αὐτόθι μένειν· αὐτὸς δὲ τὸν Φίλιππον ἐκέλευσεν ἀποβαίνειν. (7) Ὁ δὲ βασιλεὺς, παραλαβὼν Ἀπολλόδωρον καὶ Δημοσθένην, ἀπέβη. Συμμίξας δὲ τῷ Τίτῳ διελέγετο καὶ πλείω χρόνον. (8) Τίνα μὲν οὖν ἦν τὰ τότε ῥηθέντα παρ' ἑκατέρου, δυσχερὲς εἰπεῖν. Ἔφη δ' οὖν ὁ Τίτος μετὰ τὸ χωρισθῆναι τὸν Φίλιππον, διασαφῶν τοῖς ἄλλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως· (9) Αἰτωλοῖς μὲν ἀποδοῦναι Φάρσαλον καὶ Λάρισσαν, Θήβας δ' οὐκ ἀποδιδόναι· Ῥοδίοις δὲ τῆς μὲν Περαίας παραχωρεῖν, Ἰασσοῦ δὲ καὶ Βαργυλίων οὐκ ἐκχωρεῖν· Ἀχαιοῖς δὲ παραδιδόναι τὸν Κόρινθον, καὶ τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν· (10) Ῥωμαίοις δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα φάναι παραδώσειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας· Ἀττάλῳ δὲ τάς τε ναῦς ἀποκαταστήσειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἁλόντων ὅσοι περίεισι.

IX. Πάντων δὲ τῶν παρόντων δυσαρεστουμένων τῇ διαλύσει, καὶ φασκόντων, δεῖν τὸ κοινὸν ἐπίταγμα πρῶτον ποιεῖν (τοῦτο δ' ἦν, ἁπάσης ἐκχωρεῖν τῆς Ἑλλάδος) εἰ δὲ μὴ, διότι τὰ κατὰ μέρος μάταια γίγνεται καὶ πρὸς οὐδέν· (2) θεωρῶν ὁ Φίλιππος τὴν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν, καὶ δεδιὼς ἅμα τὰς κατηγορίας, ἠξίου τὸν Τίτον ὑπερθέσθαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν αὔριον, διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν· ἢ γὰρ πείσειν, ἢ πεισθήσεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις. (3) Τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, ταξάμενοι συμπορεύεσθαι πρὸς τὸν κατὰ Θρόνιον αἰγιαλὸν, τότε μὲν ἐχωρίσθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάντες ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον ἐν ὥρᾳ. (4) Καὶ βραχέα διαλεχθεὶς ὁ Φίλιππος, ἠξίου πάντας, μάλιστα δὲ τὸν Τίτον, μὴ διακόψαι τὴν διάλυσιν, τῶν γε δὴ πλείστων εἰς συμβατικὴν διάθεσιν ἠγμένων· (5)

scripto essent complexi convenienter eis, quæ antea diximus, eaque Philippo exhibuissent, et postero die se iterum Nicæam conventuros constituissent, in diversa abierunt. (8) Quinctius postero die ad constitutum locum, ubi omnes erant, venit; Philippus vero nullus venit.

VIII. Jam diei pars magna processerat, et fere jam Quinctius venturum eum desperabat, quum Philippus sub ipsam vesperam, iisdem atque ante comitatus, apparet; (2) postquam diem consumsisset, ut quidem ipse dicebat, quum tam gravia imperarentur, inops consilii et magnis difficultatibus affectus; ut vero aliis videbatur, eo fine, ut paratos in se invehi Achæos et Ætolos spatio temporis excluderet. (3) Animadverterat enim pridie cum discederet, ambos paratos verbis secum altercari, et querelas suas proferre. (4) Quam etiam ob causam tunc propius accedens petiit, ut submotis aliis, ne utrisque altercantibus verba dumtaxat funderentur, sed aliquis tandem finis etiam rei imponi posset, cum Romano imperatore seorsim liceret sibi colloqui. (5) Et quum sæpius hoc ipsum peteret, idque ut sibi tribueretur æquum esse diceret; quæsivit Titus ab iis, qui aderant, quid facto esset opus? (6) Cunctis hortantibus, ut congrederetur, et audiret, quid esset Philippus dicturus; Quinctius, Appio Claudio, qui tribunus militum tunc erat, secum assumto, ceteris dixit, ut paululum a mari recederent, atque ibi manerent: a Philippo deinde, ut in terram egrederetur, petit. (7) Rex cum Apollodoro et Demosthene est egressus. Qui ubi in colloquium Titi venit, non modicum temporis spatium sermonem cum eo habuit. (8) In eo congressu quæ fuerint ab utroque acta, difficile dictu est. At Quinctius certe post regis discessum hæc a Philippo dicta retulit ad socios: (9) Ætolis Pharsalum Larissamque eum reddere, Thebas non reddere. Rhodiis regione, quam Peræam vocant, cedere; Jasso et Bargyliis non excessurum. Achæis non Argis modo, sed etiam Corintho cessurum. (10) Romanis polliceri, totam Illyrici oram traditurum et omnes captivos. Attalo naves restituturum, et ex iis, qui prœliis navalibus fuissent capti, quotquot eorum superessent.

IX. Hæ conditiones pacis quum nulli omnium placerent partium, dicerentque, ante omnia faciendum esse regi, quod consilium universum imperaverat (id autem erat, ut tota decederet Græcia), idque nisi faceret, inanes et nullius plane fructus istas de singulis rebus pactiones futuras: (2) ut vidit Philippus illorum inter se contentiones, simul veritus paratas in se criminationes, petit a Quinctio, ut rem totam in crastinum differret, quum præsertim ingruens vespera diem jam clauderet: profecto enim aut persuasurum se, aut persuaderi sibi passurum, ut conditiones acciperet. (3) Annuente Quinctio, littus ad Thronium destinatur ad conveniendum, atque ita solvitur colloquium. Postero die ad constitutum locum mature veniunt omnes. (4) Ibi Philippus, locutus pauca, et omnes, et maxime Quinctium rogare, ne institutam pacificationem abrumperent, quando plerorumque animi ad pacis et concordiæ studium jam essent adducti: (5) verum de iis, quæ in

ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδέχεται, δι' αὐτῶν συμφώνους γενέσθαι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων· εἰ δὲ μή, πρεσβεύσειν ἔφη πρὸς τὴν σύγκλητον, κἀκείνην πείσειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ ποιήσειν ὅ τι ποτ' ἂν ἐπιτάττῃ. (6) Ταῦτα δ' αὐτοῦ προτείνοντος, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφασαν, δεῖν πράττειν τὰ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς ἀξιουμένοις. (7) Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, οὐκ ἀγνοεῖν μὲν οὐδ' αὐτός, ἔφη, διότι τὸν Φίλιππον οὐκ εἰκός ἐστι ποιῆσαι τῶν παρακαλουμένων οὐδέν· (8) τῷ δ' ἁπλῶς μηδὲν ἐμποδίζειν τὰς σφετέρας πράξεις τὴν αἰτουμένην χάριν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐκποιεῖν, ἔφη, χαρίζεσθαι. (9) Κυρωθῆναι μὲν γὰρ οὐδ' ὡς εἶναι δυνατὸν οὐδὲν τῶν νῦν λεγομένων ἄνευ τῆς συγκλήτου· πρὸς δὲ τὸ λαβεῖν πεῖραν τῆς ἐκείνων γνώμης εὐφυῶς ἔχειν τὸν ἐπιφερόμενον καιρόν. (10) Τῶν γὰρ στρατοπέδων οὐδ' ὡς δυναμένων οὐδὲν πράττειν διὰ τὸν χειμῶνα, τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν χρόνον εἰς τὸ προσανενεγκεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων, οὐκ ἄθετον, ἀλλ' οἰκεῖον εἶναι πᾶσι.

X. Ταχὺ δὲ συγκαταθεμένων ἁπάντων, διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν Τίτον οὐκ ἀλλότριον ὄντα τῆς ἐπὶ τὴν σύγκλητον ἀναφορᾶς· (2) ἔδοξε συγχωρεῖν τῷ Φιλίππῳ, πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὑτῶν πέμπειν ἑκάστους πρεσβευτάς, τοὺς διαλεχθησομένους τῇ συγκλήτῳ καὶ κατηγορήσοντας τοῦ Φιλίππου. (3) Τοῦ δὲ πράγματος τῷ Τίτῳ τοῦ κατὰ τὸν σύλλογον κατὰ νοῦν καὶ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμοὺς προκεχωρηκότος, παραυτίκα τὸ συνεχὲς τῆς ἐπιβολῆς ἐξύφαινε, τά τε καθ' αὑτὸν ἀσφαλιζόμενος ἐπιμελῶς, καὶ πρόλημμα τῷ Φιλίππῳ ποιῶν οὐδέν. (4) Δοὺς γὰρ ἀνοχὰς διμήνους αὐτῷ, τὴν μὲν πρεσβείαν τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συντελεῖν ἐπέταξε· τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν παραχρῆμα τὰς ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, ἐκέλευσε. (5) Διετάξατο δὲ καὶ περὶ τῶν ἰδίων συμμάχων φιλοτίμως, ἵνα κατὰ μηδένα τρόπον μηδὲν εἰς αὐτοὺς ἀδίκημα γίγνηται κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπὸ Μακεδόνων. (6) Ταῦτα δὲ ποιήσας πρὸς τὸν Φίλιππον ἔγγραπτα, λοιπὸν αὐτὸς ἤδη δι' αὑτοῦ τὸ προκείμενον ἐπετέλει. (7) Καὶ τὸν μὲν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπε παραχρῆμα, γινώσκων αὐτὸν εὐάγωγον μὲν ὄντα, καὶ ῥᾳδίως ἐξακολουθήσοντα τοῖς ἐκεῖ φίλοις, ἐφ' ὁπότερα ἂν ἄγωσιν αὐτόν, φαντασίαν δὲ ποιήσοντα καὶ προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. (8) Μετὰ δὲ τοῦτον ἐξέπεμπε τοὺς παρ' αὑτοῦ πρέσβεις, Κοΐντόν τε τὸν Φάβιον, ὃς ἦν αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἀδελφιδοῦς, καὶ Κοΐντον Φολούϊον, σὺν δὲ τούτοις Ἄππιον Κλαύδιον ἐπικαλούμενον Νέρωνα. (9) Παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἐπρέσβευον Ἀλέξανδρος Ἴσιος, Δαμόκριτος Καλυδώνιος, Δικαίαρχος Τριχωνιεύς, Πολέμαρχος Ἀρσινοεύς, Λάμιος Ἀμβρακιώτης, (10) Νικόμαχος Ἀκαρνάν, τῶν ἐκ Θυρίου πεφευγότων, κατοικούντων δ' ἐν Ἀμβρακίᾳ· Θεόδοτος Φεραῖος, φυγὰς ἐκ Θετταλίας, κατοικῶν δ' ἐν Στράτῳ· (11) παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν Ξενοφῶν Αἰγιεύς, παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως

controversia versarentur, si fieri ulla ratione posset, [...] se convenirent : sin hoc non posset, legatos dixit se [...] mam ad senatum missurum, et vel persuasurum patrib[...] ut ea sibi concederent, de quibus esset contentio, vel qu[...] cunque senatus dedisset leges pacis, accepturum. (6) Ha[...] conditionem ferente rege, ceteri omnes bellum dixer[...] esse parandum, neque rationem postulatorum ejus hab[...] dam. (7) At Romanus imperator, ne se quidem ignora[...] ait, parum esse simile veri, Philippum ullam earum reru[...] quæ ab ipso petebantur, esse concessurum : (8) quoni[...] tamen nihil quidquam suis inceptis noceret petitio, cu[...] veniam sibi dari Philippus peteret, licere hoc illi concede[...] (9) Nam ne sic quidem firmari quidquam eorum posse, q[...] nunc agerentur, absque auctoritate senatus; ad explor[...] dam vero patrum voluntatem opportunam esse instante[...] tempestatem. (10) Nam quum per hiemem nihil nec a[...] quin exercitus possint agere; non alienum, sed pot[...] cunctorum rationibus conveniens esse, ut hoc quasi se[...] natur tempus, quo de præsenti rerum statu ad senat[...] referatur.

X. Omnibus in Quinctii sententiam cito concedentib[...] quod a consilio referendi cuncta ad senatum non abhorr[...] ipsum intelligerent, (2) placuit concedere Philippo, [...] legatos Romam mitteret : simul etiam placuit, ut sing[...] legatos e suis eodem mitterent, qui cum senatu agere[...] et Philippum accusarent. (3) Ita quum ex animi senten[...] ut a principio cogitaverat, colloquii negotium Quinctio s[...] cessisset; orsa deinceps sua sine mora ulla pertexebat[...] securati suæ cum cura prospiciens, et Philippo nihil p[...] sus, quo res ejus meliores fierent, neque prærogativ[...] ullam largiens. (4) Nam inducias in duos menses illi c[...] cedens, præcepit, ut intra id tempus legationem Rom[...] absolveret; simulque jussit, ut præsidia Phocide ac Lo[...] de extemplo deduceret. (5) Summoque pariter studio so[...] populi Romani cavit, ne per induciarum tempus ulla a [...] cedonibus injuria quacumque ratione eis inferretur. [...] Atque hæc induciarum cum Philippo pacta quum scrip[...] curasset comprehendi, de cetero suum ipse propositum [...] se exsequebatur. (7) Igitur qui sciret, Amynandrum [...] genio esse admodum flexili, nec difficulter amicis, quos i[...] Quinctius Romæ habebat, obsecuturum, in utramvis p[...] tem ducere illum vellent, eumdemque ob nomen regi[...] speciem aliquam legationi adjecturum, et magnam homin[...] opinionem concitaturum, Romam e vestigio eum misit. [...] Post hunc legatos a se misit Q. Fabium (is uxori Qui[...] ctii sororis filius erat) et Q. Fulvium, et cum his Appi[...] Claudium, cognomine Neronem. (9) Ætolorum nomi[...] legationem obierunt isti, Alexander Isius, Damocrit[...] Calydonius, Dicæarchus Trichoniensis, Polemarchus Ar[...] noensis, Lamius Ambraciota, (10) Nicomachus Acarn[...] ex iis, qui Thyrio aufugerant, et in Ambracia jam ha[...] tabant; Theodotus Pheræus, e patria Thessalia ext[...] ris, Strati inquilinus. (11) Ab Achæis missus est Xe[...]

Ἀττάλου μόνος Ἀλέξανδρος, παρὰ δὲ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων οἱ περὶ Κηφισόδωρον.

XI. Οὗτοι δὲ παρεγενήθησαν εἰς τὴν Ῥώμην πρὸ τοῦ τὴν σύγκλητον διαλαβεῖν ὑπὲρ τῶν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν καθεσταμένων, πότερον ἀμφοτέρους ὑπάτους εἰς τὴν Γαλατίαν, ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν δεήσει πέμπειν ἐπὶ Φίλιππον. (2) Πεπεισμένων δὲ διὰ τῶν Τίτου φίλων, μένειν τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους κατὰ τὴν Ἰταλίαν διὰ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον, εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον πάντες, κατηγόρουν ἀποτόμως τοῦ Φιλίππου. (3) Τὰ μὲν οὖν ἄλλα παραπλήσια τοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα πρότερον εἰρημένοις ἦν· (4) τοῦτο δ' ἐπιμελῶς ἐντίκτειν ἐπειρῶντο τῇ συγκλήτῳ πάντες, διότι, τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Κορίνθου καὶ τῆς Δημητριάδος ὑπὸ τῷ Μακεδόνι ταττομένων, οὐχ οἷόν τε τοὺς Ἕλληνας ἔννοιαν λαβεῖν ἐλευθερίας. (5) Ὃ γὰρ αὐτὸς Φίλιππος εἶπε, τοῦτο καὶ λίαν ἀληθὲς ἔφασαν ὑπάρχειν· ὃς ἔφη τοὺς προειρημένους τόπους εἶναι πέδας Ἑλληνικάς, ὀρθῶς ἀποφαινόμενος. (6) Οὔτε γὰρ Πελοποννησίους ἀναπνεῦσαι δυνατὸν, ἐν Κορίνθῳ βασιλικῆς φρουρᾶς ἐγκαθημένης· οὔτε Λοκροὺς καὶ Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας θαρσῆσαι, Φιλίππου Χαλκίδα κατέχοντος καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν· (7) οὐδὲ μὴν Θετταλοὺς, οὐδὲ Μάγνητας δυνατὸν ἐνχύσασθαι τῆς ἐλευθερίας οὐδέποτε, Δημητριάδα Φιλίππου κατέχοντος καὶ Μακεδόνων. (8) Διὸ καὶ τὸ παραχωρεῖν τῶν ἄλλων τόπων τὸν Φίλιππον, φαντασίαν εἶναι, χάριν τοῦ τὸν παρόντα καιρὸν ἐκφυγεῖν· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ βουληθῇ, ῥαδίως πάλιν ὑφ' αὐτὸν ποιήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν κρατῇ τῶν προειρημένων τόπων. (9) Διόπερ ἠξίουν τὴν σύγκλητον, ἢ τούτων τῶν πόλεων ἀναγκάσαι τὸν Φίλιππον ἐκχωρεῖν, ἢ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως πρὸς αὐτόν. (10) Καὶ γὰρ ἠνῦσθαι τὰ μέγιστα τοῦ πολέμου, τῶν τε Μακεδόνων προηττημένων δὶς ἤδη, καὶ κατὰ γῆν πλείστων αὐτοῖς χορηγιῶν ἐκδεδαπανημένων. (11) Ταῦτα δ' εἰπόντες, παρεκάλουν, μήτε τοὺς Ἕλληνας ψεῦσαι τῶν περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐλπίδων, μήθ' ἑαυτοὺς ἀποστερῆσαι τῆς καλλίστης ἐπιγραφῆς. (12) Οἱ μὲν οὖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρέσβεις ταῦτα καὶ τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν. Οἱ δὲ παρὰ τοῦ Φιλίππου παρεσκευάσαντο μὲν ὡς ἐπὶ πλεῖον ποιησόμενοι τοὺς λόγους, ἐν ἀρχαῖς δ' εὐθέως ἐκωλύθησαν. (13) Ἐρωτηθέντες γὰρ, εἰ παραχωροῦσι Χαλκίδος καὶ Κορίνθου καὶ Δημητριάδος, ἔφασαν μηδεμίαν ἔχειν περὶ τούτων ἐντολήν. (14) Οὗτοι μὲν οὖν ἐπιτιμηθέντες, οὕτω κατέπαυσαν τὸν λόγον.

XII. Ἡ δὲ σύγκλητος τοὺς μὲν ὑπάτους ἀμφοτέρους εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλε, καθάπερ ἐπάνω προεῖπα· τὸν δὲ πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο συστατὸν εἶναι, δοῦσα τῷ Τίτῳ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν. (2) Ταχὺ δὲ τούτων εἰς τὴν Ἑλλάδα διαπεμφθέντων, ἐγεγόνει τῷ Τίτῳ πάντα κατὰ νοῦν, ἐπὶ βραχὺ μὲν καὶ ταὐτομάτου συνεργήσαντος, τὸ δὲ

phon Ægiensis : ab rege Attalo, Alexander solus : ab Atheniensium civitate, Cephisodorus cum aliis.

XI. Hi Romam prius venerunt, quam de provinciis magistratuum anni præsentis quidquam decrevissent patres, utrumne ambo Consules in Galliam essent mittendi, an eorum alter adversus Philippum. (2) Postquam deinde per Quinctii amicos persuasi adductique essent, ut ambos Consules tumultus Gallici causa in Italia manere juberent, legati omnes in senatum venerunt, acriter Philippum accusantes. (3) Ac cetera quidem eorum oratio similis ei fuit, quam apud regem ipsum antea habuerant; (4) illud vero unum impense studuerunt, ut patrum animis hanc opinionem ingenerarent, si Chalcis, Corinthus et Demetrias a Macedone tenerentur, non posse Græcos ne cogitare quidem de libertate. (5) Verissimum enim esse illud Philippi verbum, quando commemorata loca compedes dixit esse Græciæ : et recte sane ita illum pronunciasse. (6) Nam neque Peloponnesios respirare posse, quamdiu Corintho regium præsidium insidebit; neque Locros et Bœotos atque Phocenses mutire ausuros, dum Chalcidem Philippus tenebit et reliquam Eubœam : (7) neque vero Thessalos aut Magnetes vel levem saltem gustum aliquem libertatis posse umquam percipere, quamdiu Philippus et Macedones Demetriadem in potestate sint habituri. (8) Quod igitur aliis locis cessurum se Philippus diceret, ad speciem hoc solum fieri, ut præsens periculum effugiat : quo vero die primum voluntas eum ceperit, Græcos eum, locorum quæ diximus potientem, denuo sibi fore subjecturum. (9) Propterea senatum obsecrabant, ut vel excedere illis oppidis Philippum cogeret, vel in proposito maneret et cum eo totis viribus bellum gereret. (10) Jam enim belli partem maximam esse confectam, bis ante devictis Macedonibus, et plerisque commeatibus, quos suppeditare eis terra posset, absumtis. (11) Preces secundum ista adjiciebant, ne spem libertatis, quam Græcis fecissent, irent destitutum, neve pulcherrimi tituli gloriam sibimet ipsi inviderent. (12) Et Græcorum quidem legati hæc similiaque his alia disseruerunt. At Philippi legati longiorem orationem exorsi, statim a principio sunt impediti. (13) Interrogati namque, cessurine essent Chalcide, Corintho, et Demetriade? mandatum de his ullum se accepisse negarunt. (14) Atque ita a patribus objurgati finem dicendi fecerunt.

XII. Senatus, Consulibus ambobus, ut supra dixi, in Galliam proficisci jussis, ut duraret bellum cum Philippo, decrevit, et rerum Græcanicarum arbitrium T. Quinctio permisit. (2) Cujus rei nuncius quum celeriter in Græciam esset allatus, mirifice omnia Tito ex animi sententia succedebant, fortuna quidem ejus consilia nonnihil adjuvante, sed multo magis, quod singulari prudentia omnia essent

πολὺ διὰ τῆς αὐτοῦ προνοίας ἁπάντων κεχειρισμένων. (3) Πάνυ γὰρ ἀγχίνους, εἰ καί τις ἕτερος Ῥωμαίων, καὶ ὁ προειρημένος ἀνὴρ γέγονεν. (4) Οὕτω γὰρ εὐστόχως ἐχείριζε καὶ νουνεχῶς οὐ μόνον τὰς κοινὰς ἐπιβολάς, ἀλλὰ καὶ τὰς κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. (5) Καίτοι γε νέος ἦν κομιδῇ, πλείω γὰρ τῶν τριάκοντα ἐτῶν οὐκ εἶχε· καὶ πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβεβήκει μετὰ στρατοπέδων.

(II.) Excerptum Valesianum.

XIII. Ἔμοιγε πολλάκις μὲν καὶ ἐπὶ πολλοῖς θαυμάζειν ἐπέρχεται τῶν ἀνθρωπείων ἁμαρτημάτων, μάλιστα δ' ἐπὶ τῷ κατὰ τοὺς προδότας. (2) Διὸ καὶ βούλομαι τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν. (3) Καίτοι γε οὐκ ἀγνοῶ, διότι δυσθεώρητον ὁ τόπος ἔχει τι καὶ δυσπαράγραφον. Τίνα γὰρ ὡς ἀληθῶς προδότην δεῖ νομίζειν, οὐ ῥᾴδιον ἀποφήνασθαι. (4) Δῆλον γάρ, ὡς οὔτε τοὺς ἐξ ἀκεραίου συντιθεμένους τῶν ἀνδρῶν πρός τινας βασιλεῖς ἢ δυνάστας κοινωνίαν πραγμάτων, εὐθέως προδότας νομιστέον· (5) οὔτε τοὺς κατὰ τὰς περιστάσεις μετατιθέντας τὰς αὑτῶν πατρίδας ἀπό τινων ὑποκειμένων πρὸς ἑτέρας φιλίας καὶ συμμαχίας, οὐδὲ τούτους. (6) Πολλοῦ γε δεῖ· ἐπεί τοι γε πολλάκις οἱ τοιοῦτοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν γεγόνασιν αἴτιοι ταῖς ἰδίαις πατρίσιν. (7) Ἵνα δὲ μὴ πόῤῥωθεν τὰ παραδείγματα φέρωμεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνεστώτων ῥᾳδίως ἔσται τὸ λεγόμενον κατανοεῖν. (8) Εἰ γὰρ μὴ σὺν καιρῷ τότε μετέῤῥιψε τοὺς Ἀχαιοὺς Ἀρίσταινος ἀπὸ τῆς Φιλίππου συμμαχίας πρὸς τὴν Ῥωμαίων, φανερῶς ἄρδην ἀπολώλει τὸ ἔθνος. (9) Νῦν δέ, χωρὶς τῆς παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀσφαλείας ἑκάστοις περιγενομένης, αὐξήσεως τῶν Ἀχαιῶν ὁμολογουμένως ὁ προειρημένος ἀνήρ, κἀκεῖνο τὸ διαβούλιον, αἴτιος ἐδόκει γεγονέναι. (10) Διὸ καὶ πάντες αὐτὸν οὐχ ὡς προδότην, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην καὶ σωτῆρα τῆς χώρας ἐτίμων. (11) Ὁ δὲ αὐτὸς ἂν εἴη λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις τὰ παραπλήσια τούτοις πολιτεύονται καὶ πράττουσιν.

XIV. Ἦ καὶ Δημοσθένην κατὰ πολλά τις ἂν ἐπαινέσας, ἐν τούτῳ μέμψαιτο, διότι πικρότατον ὄνειδος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλλήνων εἰκῇ καὶ ἀκρίτως προσέῤῥιψε· (2) φήσας, ἐν μὲν Ἀρκαδίᾳ τοὺς περὶ Κερκιδᾶν καὶ Ἱερώνυμον καὶ Εὐκαμπίδαν προδότας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, ὅτι Φιλίππῳ συνεμάχουν· (3) ἐν δὲ Μεσσήνῃ τοὺς Φιλιάδου παῖδας, Νέωνα καὶ Θρασύλοχον· ἐν Ἄργει δὲ τοὺς περὶ Μύρτιν καὶ Τελέδαμον καὶ Μνασίαν· (4) παραπλησίως ἐν Θετταλίᾳ μὲν τοὺς περὶ Δάοχον καὶ Κινέαν· παρὰ δὲ Βοιωτοῖς τοὺς περὶ Θεογείτονα καὶ Τιμόλαν. (5) Σὺν δὲ τούτοις καὶ πλείους ἑτέρους ἐξηρίθμηται, κατὰ πόλιν ὀνομάζων· καίτοι γε πάντων μὲν τῶν προειρημένων ἀνδρῶν πολὺν ἐχόντων λόγον καὶ φαινόμενον ὑπὲρ τῶν καθ' αὑτοὺς δικαίων, πλεῖστον δὲ τῶν ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Μεσσήνης.

ab ipso administrata. (3) Nam si quis alius Romanoru[m] nic profecto vir solers cum primis fuit. (4) Adeo en[im] dextre sciteque et prudenter non solum in publicis incep[ta] se gerebat, verum etiam in privatis congressibus, ut nil posset magis. (5) Et tamen juvenis admodum erat; na[m] annorum triginta major tum non fuit : idemque prim[us] Romanorum cum exercitu in Græciam trajecerat.

(II.) *Non fuit proditor Aristænus, Achæos a societa[te] Philippi ad amicitiam Romanorum traducens.*

XIII. Mihi quidem sæpenumero mirari subit homin[um] in multis rebus ignorantiam; sed maxime in eo, quod [ad] proditores spectat. (2) Quamobrem operæ pretium f[ore] arbitror, de iis pro tempore ac loco disserere. (3) At[qui] hunc locum judicatu et explicatu difficilem esse, equid[em] non ignoro : qui enim revera proditor sit existimand[us] definire haud facile est. (4) Etenim satis constat, ne[c] eos viros, qui, rebus integris, gerendorum societat[em] cum regibus quibusdam aut principibus ineunt, (5) [ne]que item eos, qui ob temporum necessitatem cives s[uos] ab amicitia ac societate jam constituta ad nova fœd[era] cum aliis ferienda traducunt, proditores statim esse hal[ben]dos. (6) Multum certe abest. Quippe hujusmodi hom[ines] sæpe maximorum bonorum civibus suis auctores fu[erunt]. (7) Ac ne longius exempla repetamus, ex his, quæ [in] manibus nunc habemus, id facillime perspici potest. [Nisi] enim Aristænus a Philippi societate Achæos ad amici[tiam] populi Romani opportune tunc traduxisset, actum era[t de] gente Achæorum. (9) At nunc, præter securitatem, q[uam] singulis Achæis ea tempestate præstitit, inter omnes [con]stat, ei viro atque huic ejus consilio incrementum reipu[blicæ] Achæorum deberi. (10) Itaque is non ut proditor, s[ed] optime meritus ac servator gentis, ab omnibus coleb[atur]. (11) Idemque de aliis pariter fuerit dicendum, qui, pr[o re]rum ac temporum necessitate, eadem in republica [ge]stant.

XIV. Quare etiam Demosthenes, vir alioqui ma[xima] laude dignus, in hac parte reprehendendus utique v[idea]tur, quod viris totius Græciæ celeberrimis temere a[b]sque discrimine turpissimis criminis notam inussit. (2) E[t] Cercidam et Hieronymum et Eucampidam in Arcadi[a] Messenæ Philiadis filios, Neonem et Thrasylochum; [Argis] Myrtim et Teledamum et Mnasiam; (4) pariterque [Dao]chum ac Cineam in Thessalia; apud Bœotos autem The[ogito]nem ac Timolaum, proditores Græciæ fuisse dixit quod Philippi societatem essent amplexi. (5) E[ode]que modo alios complures ex singulis civitatibus nomi[natim] recenset; tametsi omnes illi multis et gravissimis ra[tioni]bus factum suum defendere possint, atque in primis

(6) Οὗτοι γὰρ, ἐπισπασάμενοι Φίλιππον εἰς Πελοπόννησον, καὶ ταπεινώσαντες Λακεδαιμονίους, πρῶτον μὲν ἐποίησαν ἀναπνεῦσαι καὶ λαβεῖν ἐλευθερίας ἔννοιαν πάντας τοὺς τὴν Πελοπόννησον κατοικοῦντας· (7) ἔπειτα δὲ, τὴν χώραν ἀνακομισάμενοι καὶ τὰς πόλεις, ἃς παρῄρηντο Λακεδαιμόνιοι κατὰ τὴν εὐκαιρίαν Μεσσηνίων, Μεγαλοπολιτῶν, Τεγεατῶν, Ἀργείων, ηὔξησαν τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ὁμολογουμένως· (8) ἀνθ' ὧν οὐ πολεμεῖν ὤφειλον Φιλίππῳ καὶ Μακεδόσιν, ἀλλὰ πάντα κατὰ δύναμιν ἐνεργεῖν, ὅσα πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν ἀνῆκεν. (9) Εἰ μὲν οὖν ταῦτ' ἔπραττον, ἢ φρουρὰν παρὰ Φιλίππου δεχόμενοι ταῖς πατρίσιν, ἢ καταλύοντες τοὺς νόμους ἀφῃροῦντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ παῤῥησίαν τῶν πολιτῶν, χάριν τῆς ἰδίας πλεονεξίας ἢ δυναστείας, ἄξιοι τῆς προσηγορίας ἦσαν ταύτης. (10) Εἰ δὲ, τηροῦντες τὰ πρὸς τὰς πατρίδος δίκαια, κρίσει πραγμάτων διεφέροντο, νομίζοντες οὐ ταὐτὸ συμφέρον Ἀθηναίοις εἶναι καὶ ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν, οὐ δήπου διὰ τοῦτο καλεῖσθαι προδότας ἐχρῆν αὐτοὺς ὑπὸ Δημοσθένους. (11) Ὁ δὲ, πάντα μετρῶν πρὸς τὸ τῆς ἰδίας πατρίδος συμφέρον, καὶ πάντας ἡγούμενος δεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀποβλέπειν πρὸς Ἀθηναίους, εἰ δὲ μὴ, προδότας ἀποκαλεῖν, ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ καὶ πολὺ παραπαίειν τῆς ἀληθείας. (12) Ὃ πέπονθε Δημοσθένης, ἄλλως τε δὴ, καὶ τῶν συμβάντων τότε τοῖς Ἕλλησιν οὐ Δημοσθένει μεμαρτυρηκότων, ὅτι καλῶς προὐνοήθη τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' Εὐκαμπίδᾳ καὶ Ἱερωνύμῳ, καὶ Κερκιδᾳ, καὶ τοῖς Φιλιάδου παισίν. (13) Ἀθηναίοις μὲν γὰρ τῆς πρὸς Φίλιππον ἀντιπαραγωγῆς τὸ τέλος ἀπέβη, τὸ πεῖραν λαβεῖν τῶν μεγίστων συμπτωμάτων, πταίσασι τῇ μάχῃ περὶ Χαιρώνειαν· (14) εἰ δὲ μὴ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως μεγαλοψυχίαν καὶ φιλοδοξίαν, καὶ ποῤῥωτέρω τὰ τῆς ἀτυχίας ἂν αὐτοῖς προὔβη διὰ τὴν Δημοσθένους πολιτείαν. (15) Διὰ δὲ τοὺς προειρημένους ἄνδρας, κοινῇ μὲν Ἀρκάσι καὶ Μεσσηνίοις ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἀσφάλεια καὶ ῥᾳστώνη παρεσκευάσθη· κατ' ἰδίαν δὲ ταῖς αὐτῶν πατρίσι πολλὰ καὶ λυσιτελῆ συνεξηκολούθησε.

XV. Τίσιν οὖν εἰκότως ἂν ἐπιφέροι τις τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἔστι μὲν δυσπαράγραφον. (2) Μάλιστα δ' ἂν προστρέχοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τοιούτους φέρων, ὅσοι τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς περιστάσεις, ἢ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας καὶ λυσιτελείας χάριν, ἢ διὰ τὰς πρὸς τοὺς ἀντιπολιτευομένους διαφορὰς, ἐγχειρίζουσι τοῖς ἐχθροῖς τὰς πόλεις· (3) ἢ καὶ νὴ Δία πάλιν, ὅσοι, φρουρὰν εἰσδεχόμενοι, καὶ συγχρώμενοι ταῖς ἔξωθεν ἐπικουρίαις πρὸς τὰς ἰδίας ὁρμὰς καὶ προθέσεις, ὑποβάλλουσι τὰς πατρίδας ὑπὸ τὴν τῶν πλεῖον δυναμένων ἐξουσίαν. (4) Τοὺς τοιούτους ὑπὸ τὸ τῆς προδοσίας ὄνομα μετρίως ἄν τις ὑποτάττοι πάντας. (5) Οἷς λυσιτελὲς μὲν ἀληθῶς ἢ καλὸν οὐδὲν οὐδέποτε συνεξηκολούθησε, τὰ δ' ἐναντία πᾶσιν ὁμολογουμένως. (6) Ὃ καὶ θαυμάζειν ἔστι, πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, πρὸς τί ποτε βλέποντες, ἢ τίσι χρώμενοι διαλογισμοῖς ὁρμῶσι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀτυχίαν. (7) Οὔτε γὰρ ἔλαθε

des ac Messenii. (6) Namque hi, accito in Peloponnesum Philippo, cum Lacedæmonios depressissent, primum quidem id effecerunt, ut, universi Peloponnesii respirare et libertatis speciem aliquam concipere possent: (7) deinde, recuperato agro atque oppidis et urbibus, quas Spartani, cum potentia valerent, Messeniis, Megalopolitanis, Tegeatibus atque Argivis eripuerant, rebus suarum patriarum maximum incrementum attulere. (8) Pro quibus sane meritis æquum erat, non ut Philippo ac Macedonibus bellum inferrent, sed potius, ut pro virili parte honori illius et gloriæ servirent. (9) Quod si id præstitissent, aut præsidio Macedonum in civitates suas recepto, aut republica ac legibus sublatis libertatem civibus suis ademissent, suæ ipsorum potentiæ confirmandæ causa, esset cur eo nomine digni esse viderentur. (10) Sin vero, omnibus officiis patriæ satisfacientes, judicio dumtaxat in republica dissidentes fuerunt, rati non idem prodesse Atheniensibus atque suis civitatibus, non sane idcirco proditores a Demosthene dici debuerunt. (11) At enim ille, patriæ suæ utilitate cuncta permensus, persuasumque habens, universos Græcos civitatem Atheniensium spectare oportere, sin minus, proditores esse appellandos, falli et a veritate procul aberrare mihi quidem videtur: (12) præsertim cum ea, quæ tum Græciæ contigerunt, non Demosthenis judicium de eventu rerum, sed Eucampidæ et Hieronymi ac Cercidæ et filiorum Philiadis consilia, suffragio suo comprobarint. (13) Etenim Athenienses quidem immodica adversus Philippum contentione in maximas tandem calamitates delapsi sunt, accepta ad Chæroneam clade: (14) ac nisi regis ipsius magnitudo animi et gloriæ cupiditas obstitisset, longe etiam graviora erant perpessuri ob Demosthenis consilia. (15) Contra virorum illorum ope Arcadibus et Messeniis, cum universis, securitas a Spartanorum viribus præstita est, tum singulatim civitatibus cujusque multa et maxima commoda accesserunt.

XV. Quibus igitur maxime id nomen competat, distincte affirmare difficile est: (2) sed proxime ad veritatem accesserit, qui eis tribuet, qui difficilibus reipublicæ temporibus, sive incolumitatis et utilitatis propriæ causa, sive ob dissensionem cum eis qui contrarias in republica partes tuentur, patriam hostibus tradunt: (3) aut certe rursus, qui, adscito in urbem præsidio, externisque auxiliis ad consilia sua et conatus ad exitum perducendos abusi, patriam imperio potentiorum subjiciunt. (4) Hujusmodi omnes proditorum nomine merito censeantur. (5) Quibus nullus umquam verus fructus, nullum decus, sed prorsus alia omnia contigerunt, ut inter omnes constat. (6) Itaque, ut initio dixi, mirari subit, quid in animo habentes, et quibus demum rationibus adducti homines, in id flagitium præcipites feruntur. (7) Neque enim quisquam, cum aut exercitum, aut

πώποτε προδοὺς οὐδεὶς πόλιν, ἢ στρατόπεδον, ἢ φρούριον· ἀλλὰ κἂν παρ' αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως καιρὸν ἀγνοηθῇ τις, ὅ γε ἐπιγιγνόμενος χρόνος ἐποίησε φανεροὺς ἅπαντας. (8) Οὐδὲ μὴν γνωσθεὶς οὐδεὶς οὐδέποτε μακάριον ἔσχε βίον, ἀλλ' ὡς μὲν ἐπίπαν ὑπ' αὐτῶν τούτων, οἷς χαρίζονται, τυγχάνουσι τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. (9) Χρῶνται μὲν γὰρ τοῖς προδόταις οἱ στρατηγοὶ καὶ δυνάσται πολλάκις διὰ τὸ συμφέρον· ὅταν γε μὴν ἀποχρήσωνται, χρῶνται λοιπὸν ὡς προδόταις, κατὰ τὸν Δημοσθένην· (10) μάλ' εἰκότως ἡγούμενοι, τὸν ἐγχειρίσαντα τοῖς ἐχθροῖς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἐξαρχῆς φίλους μηδέποτ' ἂν εὔνουν σφίσι γενέσθαι, μηδὲ διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν. (11) Οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν καὶ τὰς τούτων διαφύγωσι χεῖρας, τάς γε δὴ τῶν παρασπονδηθέντων οὐ ῥᾳδίως ἐκφυγγάνουσιν. (12) Ἐὰν δέ ποτε καὶ τὰς ἀμφοτέρων τούτων ἐπιβουλὰς διολισθῶσιν, ἥ γε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις φήμη τιμωρὸς αὐτοῖς ἕπεται παρ' ὅλον τὸν βίον, πολλοὺς μὲν φόβους ψευδεῖς, πολλοὺς δὲ ἀληθεῖς παριστάνουσα, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, πᾶσι δὲ συνεργοῦσα καὶ συνυποδεικνύουσα τοῖς κακόν τι κατ' ἐκείνων βουλευομένοις· (13) τὸ δὲ τελευταῖον, οὐδὲ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐῶσα λήθην αὐτοὺς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ὀνειρώττειν ἀναγκάζουσα πᾶν γένος ἐπιβουλῆς καὶ περιπετείας, ἅτε συνειδότας ἑαυτοῖς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ πάντων ἀλλοτριότητα πρὸς σφᾶς, καὶ τὸ κοινὸν μῖσος. (14) Ἀλλ' ὅμως, τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐδεὶς οὐδέποτε δεηθεὶς ἠπόρησε προδότου, πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. (15) Ἐξ ὧν εἰκότως εἴποι τις ἄν, ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, δοκοῦν πανουργότατον εἶναι τῶν ζώων, πολὺν ἔχει λόγον τοῦ φαυλότατον ὑπάρχειν. (16) Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα, ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις αὐταῖς δουλεύοντα, διὰ μόνας ταύτας σφάλλεται· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ πρὸς δεδοξοποιημένον, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν, ἢ διὰ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει. (17) Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

(III.) Excerptum Valesianum.

XVI. Ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος ἐτιμᾶτο μὲν καὶ πρότερον ὑπὸ τῆς τῶν Σικυωνίων πόλεως διαφερόντως, ἐξ οὗ τὴν ἱερὰν χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐλυτρώσατο χρημάτων αὐτοῖς οὐκ ὀλίγων. (2) Ἀνθ' ὧν καὶ τὸν κολοσσὸν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχυν ἔστησαν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν περὶ τὴν ἀγοράν. (3) Τότε δὲ πάλιν αὐτοῦ δέκα τάλαντα δόντος καὶ μυρίους μεδίμνους πυρῶν, πολλαπλασίως ἐπιταθέντες ταῖς εὐνοίαις· εἰκόνα τε χρυσῆν ἐψηφίσαντο, καὶ θυσίαν αὐτῷ συντελεῖν κατ' ἔτος ἐνομοθέτησαν. (4) Ἄτταλος μὲν οὖν τυχὼν τῶν τιμῶν τούτων, ἀπῆρεν εἰς Κεγχρεάς.

(IV.) Excerptum Valesianum.

XVII. Νάβις ὁ τύραννος, ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως Τιμοκράτην τὸν Πελληνέα, διὰ τὸ

urbem, aut præsidium prodidisset, umquam latuit; sed
metsi in ipso facinore latuerit, tamen insequenti temp
est detectus. (8) Nullus vero eorum, deprehensus, r
quum vitæ feliciter egit : sed utplurimum ab iis ip
quibus gratificati sunt, merita pœna afficiuntur.
Etenim sæpe quidem duces ac principes, utilitatis s
causa, proditorum utuntur opera : postquam vero usi s
eorum opera, eosdem dehinc pro proditoribus habent, s
ut ait Demosthenes. (10) Idque sane jure optimo : quip
ita existimant eum, qui patriam ac veteres amicos hosti
prodiderit, numquam benevolum ac fidum suis parti
futurum. (11) Quod si illorum manus forte effugerint,
eorum, quos prodiderint, non facile effugiunt. (12)
vero utriusque etiam partis insidias declinaverint, fama c
ultrix ubique terrarum eis imminet, quoad vivunt, mul
que modo inanis modo veri metus causa dies noctes
suggerit, et eorum inimicis suffragatur, ac varias noc
ansas subministrat : (13) postremo, ne noctu quid
scelerum suorum eos oblivisci patitur, sed omnis gen
insidias atque casus per somnum exhorrescere cogit
qui sibi conscii sint malevolentiæ omnium hominum et
blici in se odii. (14) Quæ cum ita sint, nihilominus ta
nemini, cui opus esset, proditor umquam defuit, nisi
pido paucis quibusdam. (15) Proinde non injuria
dixerit, hominum genus, cum versutia et calliditate c
animalia superare videatur, multa tamen dici posse,
stolidissimum habeatur. (16) Nam ceteræ animan
quæ solis corporis cupiditatibus serviunt, per has du
xat in fraudem labuntur : at humanum genus, variis pra
ea opinionibus ductum, non pauciora per stultitiam pe
quam naturæ vitio. (17) Sed hæc quidem hactenus a n
dicta sunto.

(III.) *Attalus Sicyone.*

XVI. Attalus rex jam antea quidem a Sicyoniis imp
colebatur, ex quo sacrum Apollinis agrum grandi pec
eis redemerat. (2) In cujus beneficii gratiam c
sum ejus decem cubitorum altitudine juxta Apolline
foro posuerunt. (3) Tunc vero, cum decem rursus ta
civitati dono dedisset, et decem millia medimnorum
menti, multis modis majori benevolentia eumdem comp
et auream statuam illi decreverunt, et solenne sac
quotannis fieri lege lata sanxerunt. (4) His honoribus
fectus Attalus, Cenchreas abiit.

(IV.) *Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus.*

XVII. Nabis tyrannus, relicto ad præsidium urbis A
vorum Timocrate Pelleneusi, cujus fide atque opera

μάλιστα τούτῳ πιστεύειν καὶ χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐπιφανεστάτας πράξεις, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην. (2) Καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐξέπεμψε τὴν γυναῖκα, δοὺς ἐντολὰς, παραγενομένην εἰς Ἄργος, περὶ πόρον γίγνεσθαι χρημάτων. (3) Ἡ δὲ, ἀφικομένη, πολὺ κατὰ τὴν ὠμότητα Νάβιν ὑπερετίθετο. (4) Ἀνακαλεσαμένη γὰρ τῶν γυναικῶν τινὰς μὲν κατ' ἰδίαν, τινὰς δὲ κατὰ συγγένειαν, πᾶν γένος αἰκίας καὶ βίας προσέφερε· (5) μέχρι σχεδὸν ἁπασῶν οὐ μόνον τὸν χρυσοῦν ἀφείλετο κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν πολυτελέστατον.

gravissimis negotiis utebatur, Spartam regressus est. (2) Paucis vero post diebus uxorem eo remisit, mandans, ut cumprimum Argos venisset, cogendæ pecuniæ operam daret. (3) Illa, Argos ingressa, crudelitatem Nabidis longo intervallo superavit. (4) Nunc enim singulas ex illustribus feminis, nunc simul plures genere inter se junctas, domum accersendo, vi ac tormentis omnibus compellebat, (5) donec non aureum modo ornatum, sed vestem quoque pretiosissimam fere cunctis ademit.

ΤΗΣ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI DECIMI OCTAVI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — FINIS BELLI ROMANORUM MACEDONICI PRIMI.

(1) Excerpt. Antiq. ex lib. XVII, cap. 14 29.

I. Ὁ δὲ Τίτος οὐ δυνάμενος ἐπιγνῶναι τοὺς πολεμίους, ᾗ στρατοπεδεύουσι, τοῦτο δὲ σαφῶς εἰδὼς, ὅτι πάρεισιν εἰς Θετταλίαν, προσέταξε κόπτειν χάρακα πᾶσιν, ἕνεκα τοῦ παρακομίζειν μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας. (2) Τοῦτο δὲ κατὰ μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ· κατὰ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων εὔκοπον. (3) Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μόλις αὐτῶν κρατοῦσι τῶν σκευῶν ἐν ταῖς πορείαις, καὶ μόλις ὑπομένουσι τὸν ἀπὸ τούτων κόπον. (4) Ῥωμαῖοι δὲ, τοὺς μὲν θυρεοὺς τοῖς ὀχεῦσι τοῖς σκυτίνοις ἐκ τῶν ὤμων ἐξηρτηκότες, ταῖς δὲ χερσὶν αὐτοὺς τοὺς γαίσους φέροντες, ἐπιδέχονται τὴν παρακομιδὴν τοῦ χάρακος. (5) Ἅμα δὲ καὶ μεγάλην εἶναι συμβαίνει τὴν διαφορὰν τούτων. (6) Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα βέλτιστον, ὃς ἂν ἔχοι πλείστας ἐκφύσεις καὶ μεγίστας πέριξ τοῦ πρέμνου. (7) Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες· ὁ δὲ πλείστας, τέτταρας· καὶ ταύτας ἔχοντες λαμβάνονται οὐκ ἐναλλάξ. (8) Ἐκ δὲ τούτου συμβαίνειν, τήν τε κομιδὴν εὐχερῆ γίγνεσθαι τελέως (ὁ γὰρ εἷς ἀνὴρ φέρει τρεῖς καὶ τέτταρας, συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους), τήν τε χρείαν ἀσφαλῆ διαφερόντως. (9) Ὁ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅταν τεθῇ πρὸ τῆς παρεμβολῆς, πρῶτον μέν ἐστιν εὐδιάσπαστος. (10) Ὅταν γὰρ τὸ μὲν κρατοῦν καὶ πιεζόμενον ὑπὸ τῆς γῆς ἓν ὑπάρχῃ μόνον, αἱ δ' ἀποφύσεις ἐκ τούτου πολλαὶ καὶ μεγάλαι, κἄπειτα δύο παραστάντες ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἀποφύσεων ἐπισπάσωνται τὸν αὐτὸν χάρακα, ῥᾳδίως ἐκσπᾶται. (11) Τούτου δὲ συμβαίνοντος, εὐθέως πύλη γίγνεται διὰ τὸ μέγεθος· καὶ τὰ παρακείμενα λέλυται, τῷ βραχείας τὰς εἰς ἀλλήλους ἐμπλοκὰς καὶ τὰς ἐπαλλάξεις γίγνεσθαι τοῦ τοιούτου χάρακος. (12) Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις συμβαίνει τοὐναντίον. Τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως, ὥστε μήτε τὰς κεραίας εὐχερῶς ἐπιγνῶναι, ποίας εἰσὶν ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ κατωρυγμένων, μήτε τὰς ἐκφύσεις, ποίων κεραιῶν. (13) Λοιπὸν οὔτ' ἐπιλαβέσθαι παρείραντα τὴν χεῖρα δυνατὸν, ἅτε πυκνῶν οὐσῶν καὶ προσπιπτουσῶν αὐταῖς, ἔτι δὲ φιλοπόνως ἀπωξυμμένων

... (14) οὔτ' ἐπιλαβόμενον ἐκσπάσαι ῥᾴ-
... μὲν, πάσας τ... ...σβολὰς σχεδὸν
... τῆς γῆς ... (15) δεύτε-
... πισπώμ... ...λλους ἀναγ-
... ἅμα ... ...ν εἰς ἀλλή-

(I.) *Philippus a T. Flaminino vincitur ad Cynoscep*
las. Excursus Polybii de vallo Romanorum, et
Militia Romana, collata cum Phalange Macedoni

I. Quum non posset Quinctius comperire, quo loco
stes castra haberent, at certo tamen sciret, in Thessali
ipsos jam advenisse, militibus praecepit, ut vallos sing
cæderent, quos secum ferrent, si qua forte nasceretu
casio iis utendi. (2) Hoc autem ex Græcorum quidem in
tuto videtur fieri omnino haud posse; Romanorum v
moribus levis est labor. (3) Nam Græci in itinere facie
ipsam armaturam vix sustinent, et vexationem ejus one
vix ægre sufferunt. (4) Romani quum scuta vinculor
coriaceorum ope ex humeris suspensa gestent, manil
vero solas hastas, vallum insuper ferre non detrecta
(5) Accedit, quod ipsorum vallorum differentia est mag
(6) Græci vallum putant optimum illum esse, qui pluri
et maximos habet stipites ex eadem stirpe circumcirca eru
pentes. (7) Valli, quibus Romani utuntur, duas furcas
palmas aut tres habent, aut qui plurimas, quatuor : et q
dem ii sumuntur valli, in quibus surculi ab uno latere
enati, non ab utroque alternatim. (8) Unde fit, ut et
statio eorum sit prorsus facilis (singuli enim milites ter
quaternosve in unum fascem compositos ferunt), et u
eximie firmus. (9) Græcus siquidem vallus, pro cast
defixus, primo quidem facile potest evelli. (10) Quod
enim id quod cetera continet, et in terram defigitur, non
unum est, surculi vero ex ipso enati et multi sunt et gra
des; si accesserint duo aut tres viri, qui surculis prehen
vallum convellant, nullo negotio evellitur. (11) Deind
ubi id accidit, statim patet aditus, propter magnitudinem
et, quum ejusmodi valli parum inter se implicari atque
ternatim sese complecti soleant, uno evulso, solvitur ce
rorum, qui ei assident, compages. (12) Apud Roman
hujus contrarium evenit. Statim enim ita inter se implic
tos defigunt vallos, ut neque surculæ facile, quemnam
stipitem ex eis, qui terra defossi sunt, pertineant, nec s
pites, quasnam ad furculas, possit dignosci. (13) Tum ve
nec locus est ad inferendam manum et prehendendum va
lum, impediente frequentia furcarum ramulorumque inte
se implicatorum, quos etiam magno studio curant ut sin
præacuti : (14) et, si vel maxime apprehenderis, extraher
tamen difficile est; primo quidem, quoniam, quidquid fe
apprehenderis, id propriam per se ex terra, cui infixum es
firmitatem habet; (15) deinde, quod, unum si attrah
ramulum, multos simul, sibi invicem propter mutuam im
plicationem obsequentes, tollas necesse est : ut autem du

ους ἐμπλοκήν· δύο δὲ καὶ τρεῖς ἐπιλαβέσθαι ταὐτοῦ άρακος, οὐδ' ὅλως εἰκός. (16) Ἐὰν δέ ποτε καὶ καxρατήσας ἐκσπάσῃ τις ἕνα καὶ δεύτερον, ἀνεπιγνώτως γίγνεται τὸ διάστημα. (17) Διὸ καὶ μεγάλης οὔης διαφορᾶς, τῷ καὶ τὴν εὕρεσιν ἑτοίμην εἶναι τοῦ οιούτου χάρακος, καὶ τὴν κομιδὴν εὐχερῆ, καὶ τὴν ρείαν ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον· (18) φανερὸν, ὡς, εἰ καί τῶν ἄλλων πολεμικῶν ἔργων ἄξιον ζήλου καὶ μιμήως ὑπάρχει παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο, κατά γε τὴν μὴν γνώμην.

II. Πλὴν ὅ γε Τίτος ἑτοιμασάμενος ταῦτα πρὸς τὰς τοῦ καιροῦ χρείας, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι ῆν· ἀποσχὼν δὲ περὶ πεντήκοντα στάδια τῆς τῶν ραίων πόλεως, αὐτοῦ παρενέβαλε. (2) Κατὰ δὲ τὴν ιοῦσαν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξέπεμπε τοὺς κατοπτεύσονκαὶ διερευνησομένους, εἴ τινα δυνηθεῖεν λαβεῖν ρμὴν εἰς τὸ γνῶναι, ποῦ ποτέ εἰσι καὶ τί πράττουοἱ πολέμιοι. (3) Φίλιππος δὲ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν ρὸν πυνθανόμενος τοὺς Ῥωμαίους στρατοπεδεύειν ρὶ τὰς Θήβας, ἐξάρας ἀπὸ τῆς Λαρίσσης παντὶ τῷ ρατεύματι προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Φεράς. (4) Ἀποσχὼν δὲ περὶ τριάκοντα στάδια, μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσας, ἐν ὥρᾳ παρήγλε πᾶσι γίγνεσθαι περὶ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν. Ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν ἐξεγείρας τὴν δύναμιν, τοὺς εἰθισμένους προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως προέστειλε, συντάξας ἐπιβάλλειν ταῖς ὑπὲρ τὰς Φερὰς ρωλοφίαις· αὐτὸς δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης ἐκίνει δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος. (6) Παρ' ὀλίγον μὲν οὖν ἀμφοτέρων οἱ προεξαπεσταλμένοι τοῦ συμπεσεῖν ήλοις περὶ τὰς ὑπερβολάς. (7) Προειδόμενοι γὰρ αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὄρφνην ἐκ πάνυ βραχέως διαστή, ἐπέστησαν, καὶ ταχέως ἔπεμπον, ἀποδηλοῦντες ότεροι τοῖς ἡγεμόσι τὸ γεγονὸς, καὶ πυνθανόμενοι, εἴη ποιεῖν. (8) * * * ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων στραδων, κἀκείνους ἀνακαλεῖσθαι. (9) Τῇ δ' ἐπαύἐξέπεμψαν ἀμφότεροι κατασκοπῆς ἕνεκα τῶν ἱπκαὶ τῶν εὐζώνων περὶ τριακοσίους ἑκατέρων, ἐν Τίτος καὶ τῶν Αἰτωλῶν δύο οὐλαμοὺς ἐξαπέστειλε τὴν ἐμπειρίαν τῶν τόπων· (10) οἳ καὶ συμμίξαντες ήλοις ἐπὶ τάδε τῶν Φερῶν ὡς πρὸς Λάρισσαν, συνλον ἐκθύμως. (11) Τῶν δὲ περὶ τὸν Εὐπόλεμον Αἰτωλὸν εὐρώστως κινδυνευόντων καὶ συνεκκαλουτοὺς Ἰταλικοὺς πρὸς τὴν χρείαν, θλίβεσθαι συντοὺς Μακεδόνας. (12) Καὶ τότε μὲν, ἐπὶ πολὺν ἀκροβολισάμενοι, διεχωρίσθησαν εἰς τὰς αὐτῶν βολάς.

III. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀμφότεροι δυσαρεστοῦτοῖς περὶ τὰς Φερὰς τόποις, διὰ τὸ καταφύτους καὶ πλήρεις αἱμασιῶν καὶ κηπίων, ἀνέζευξαν. Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Σκότουσαν, σπεύδων ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἐφοδιάσασθαι, μετὰ δὲ ταῦτα, γενόμενος εὐτρεπὴς, λαβεῖν πους ἁρμόζοντας ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσιν· (3) ὁ δὲ

aut tres eumdem simul stipitem prehendant, vix ac ne vix quidem fieri queat. (16) Quod si quis forte, summa contentione enisus, unum alterumque stipitem evulserit, ejusmodi fit intervallum, quod ne appareat quidem. (17) Quum igitur adeo præstet Romanus vallus, quia facile est parabilis, et quia commode gestatur, postremo quia est ejus usus firmus ac stabilis: (18) liquet manifesto, si ulla res alia ex institutis militaribus Romanorum, hanc certe, meo quidem judicio, æmulatione et imitatione esse dignam.

II. Quinctius igitur, his ad usum, ubi tempus postularet, præparatis, cum universo exercitu modicis itineribus procedebat: tum, ubi quinquaginta fere stadia a Pheræorum urbe aberat, castra ibi locat. (2) Postero die sub lucis exortum emisit qui loca inspicerent, et diligenter inquirerent, si forte per aliquam occasionem discere possent, ubi tandem essent hostes, et quid agerent. (3) Eodem quoque tempore Philippus, cognito, Romanos circa Thebas consedisse, cum omnibus copiis Larissa profectus, Pheras duxit. (4) Unde cum stadia circiter triginta abesset, tunc quidem castra ibi fecit, et suis edixit, ut mature omnes corpora curarent. (5) Dein summo mane expergefacto milite, præmisit eos qui agmen præcedere consueverant, dato mandato, ut colles occuparent Pheris imminentes. Ipse, ut clarus illuxit dies, vallo copias eduxit. (6) Non multum abfuit, quin circa collium cacumina concurrerent inter se, qui utraque ex parte fuerant præmissi. (7) Nam cum per caliginem ex parvo admodum intervallo sese mutuo prospexissent, substiterunt, et confestim utrimque ad duces suos miserunt, qui significarent quod acciderat. (8) Illis autem visum, manere in suis castris, et antecessores revocare. (9) Postridie ejus diei duces utrimque speculandi causa equites tricenos cum totidem velitibus miserunt; in quibus erant duæ Ætolorum turmæ, a Quinctio missæ propter locorum peritiam. (10) Illi igitur prope Pheras, in via quæ Larissam ducit, congressi, pugnam atrocem cient. (11) Et cum Eupolemus Ætolus, acriter dimicans, Italicos ad prœlium simul fortiter ineundum excitasset, premi Macedones cœperunt: (12) deinde, post extractam in longum tempus velitationem, in castra tandem utrimque est discessum.

III. Sequenti die utrique, damnatis locis circa Pheras, quod arboribus erant consiti et maceriarum pleni atque hortorum, castra inde movent. (2) Philippus, cui erat in animo, commeatus exercitui suo prospicere ex urbe Scotusa, et postquam necessariis rebus omnibus esset probe instructus, apta suis copiis loca deligere, Scotusam iter avertit.

Τίτος, ὑποπτεύσας τὸ μέλλον, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἅμα τῷ Φιλίππῳ, σπεύδων προκαταφθεῖραι τὸν ἐν τῇ Σκοτουσαίᾳ σῖτον. (4) Τῆς δ' ἑκατέρων πορείας μεταξὺ κειμένων ὄχθων ὑψηλῶν, οὔθ' οἱ Ῥωμαῖοι συνεώρων τοὺς Μακεδόνας, ποῖ ποιοῦνται τὴν πορείαν, οὔθ' οἱ Μακεδόνες τοὺς Ῥωμαίους. (5) Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἑκάτεροι διανύσαντες, ὁ μὲν Τίτος, ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ἐρέτριαν τῆς Φθιώτιδος, ὁ δὲ Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὀγχηστὸν ποταμόν, αὐτοῦ κατέζευξαν, ἀγνοοῦντες ἀμφότεροι τὰς ἀλλήλων παρεμβολάς. (6) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθόντες ἐστρατοπέδευσαν, Φίλιππος μὲν ἐπὶ τὸ Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς Σκοτουσαίας, Τίτος δὲ περὶ τὸ Θετίδιον τῆς Φαρσαλίας, ἀκμὴν ἀγνοοῦντες ἀλλήλους. (7) Ἐπιγενομένου δὲ ὄμβρου καὶ βροντῶν ἐξαισίων, πάντα συνέβη τὸν ἀέρα ἐκ τῶν νεφῶν κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε διὰ τὸν ἐφεστῶτα ζόφον μηδὲ τοὺς ἐν ποσὶ δύνασθαι βλέπειν. (8) Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος κατανύσαι σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἀναζεύξας προῄει μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς. (9) Δυσχρηστούμενος δὲ κατὰ τὴν πορείαν διὰ τὴν ὁμίχλην, βραχὺν τόπον διανύσας, τὴν μὲν δύναμιν εἰς χάρακα παρενέβαλε, τὴν δ' ἐφεδρείαν ἀπέστειλε, συντάξας ἐπὶ τοὺς ἄκρους ἐπιβαλεῖν τῶν μεταξὺ κειμένων βουνῶν.

IV. Ὁ δὲ Τίτος στρατοπεδεύων περὶ τὸ Θετίδιον, καὶ διαπορούμενος ὑπὲρ τῶν πολεμίων, ποῦ ποτ' εἰσί, δέκα προθέμενος οὐλαμοὺς καὶ τῶν εὐζώνων εἰς χιλίους ἐξαπέστειλε, παρακαλέσας εὐλαβῶς ἐξερευνωμένους ἐπιπορεύεσθαι τὴν χώραν· (2) οἳ καὶ προάγοντες ὡς ἐπὶ τὰς ὑπερβολάς, ἔλαθον ἐμπεσόντες εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείαν διὰ τὸ δύσοπτον τῆς ἡμέρας. (3) Οὗτοι μὲν οὖν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐπὶ βραχὺ διαταραχθέντες ἀμφότεροι, μετ' ὀλίγον ἤρξαντο καταπειράζειν ἀλλήλων· διεπέμψαντο δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἡγεμόνας ἑκάτεροι τοὺς διασαφήσοντας τὸ γεγονός. (4) Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν οἱ Ῥωμαῖοι κατεβαροῦντο, καὶ κακῶς ἔπασχον ὑπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείας, πέμποντες εἰς τὴν ἑαυτῶν παρεμβολὴν, ἐδέοντο σφίσι βοηθεῖν. (5) Ὁ δὲ Τίτος, παρακαλέσας τοὺς περὶ τὸν Ἀρχέδαμον καὶ τὸν Εὐπόλεμον Αἰτωλούς, καὶ δύο τῶν παρ' αὐτοῦ χιλιάρχων, ἐξέπεμψε μετὰ πεντακοσίων ἱππέων καὶ δισχιλίων πεζῶν. (6) Ὧν προσγενομένων τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκροβολιζομένοις, παραυτίκα τὴν ἐναντίαν ἔσχε διάθεσιν ὁ κίνδυνος. (7) Οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι, προσλαβόντες τὴν ἐκ τῆς βοηθείας ἐλπίδα, διπλασίως ἐπεῤῥώσθησαν πρὸς τὴν χρείαν· (8) οἱ δὲ Μακεδόνες ἠμύνοντο μὲν γενναίως, πιεζόμενοι δὲ πάλιν οὗτοι, καὶ καταβαρούμενοι τοῖς ὅλοις, προσέφυγον πρὸς τοὺς ἄκρους, καὶ διεπέμποντο πρὸς τὸν βασιλέα περὶ βοηθείας.

V. Ὁ δὲ Φίλιππος, οὐδέποτ' ἂν ἐλπίσας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁλοσχερῆ γενέσθαι κίνδυνον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀφεικὼς ἔτυχε καὶ πλείους ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ χορτολογίαν. (2) Τότε δὲ, πυνθανό-

(3) Flamininus, id ipsum tempore suspicatus, eodem cu Philippo castra movit, ad corrumpendas ante ejus adventu agri Scotussæi segetes festinans. (4) Quoniam autem ambo exercitus in illo itinere editi in altitudinem tumuli dividebant, neque Romani, quo pergerent Macedones, videbant, neq Macedones, quo Romani. (5) Ejus diei itinere confecto Titus ad Eretriam Phthiotidis, Philippus ad amnem Onche tum quum pervenissent, ibi consederunt, neque alter alterius castris quidquam resciverant. (6) Postero die pr gressi ambo, castra metati sunt, Philippus quidem ad Mela bium quod vocatur, in agro Scotusæo, Titus vero circa Th tidium in agro Pharsalico, etiam tunc sese invicem ignorante (7) Effuso imbre cum stupendis tonitribus, accidit seque die sub ipsum mane, ut obscuratus nubibus aër univers terræ incumberet, adeo ut propter offusam rebus caligine nemo alium ante pedes stantem cerneret. (8) At Philipp tamen, ad locum destinatum pervenire cupiens, motis c stris processit cum copiis omnibus; (9) sed officiente nebu ejus itineri, postquam viæ non multum confecisset, ex citui vallum circumdedit: unde præsidium idoneum emi dato præcepto, ut tumulorum intermediorum vertices i derent.

IV. Quinctius circa Thetidium castra habens, anxiu sollicitus, quo loco essent hostes, decem equitum tur cum velitibus ad mille emisit, jubens obire regionem, omnia magna cautione explorare. (2) Qui dum ad j collium ire pergunt, imprudentes propter ejus diei tene in stationes Macedonum incidunt. (3) Quum principi Macedones et Romanos nonnihil casus inopinatus turbas mox tamen lacessere sese invicem orsi, ad duces suos u que miserunt, qui significarent quod acciderat. (4) In concursu Romani, quum laborare inciperent, nec jam stilium stationum vim sustinerent, subsidium e castris acciverunt. (5) Quinctius, Archedamum Eupolemum Ætolos et tribunos militum duos cohortatus, cum equit quingentis et duobus peditum millibus, suppetias labo tibus ferre jussit. (6) Quæ manus ut conjuncta iis fuit, dudum cum hoste velitabantur, prælii facies extemplo mutata. (7) Nam Romani, ob præsens auxilium nova recreati, duplo animosius pugnam capessebant. (8) M dones vero, etsi fortiter illi quidem sese defendebant, pr tamen vice sua, et quam gravissime laborantes, ad coll vertices se receperunt, et auxilium per nuncios ab r petierunt.

V. Philippus, qui prædictas ob causas minime futu cogitaverat, ut ad universæ rei dimicationem eo die venire copiarum magnam partem e castris eductam pabulatum miserat. (2) Tunc vero ab iis, qui subinde mitteban

νος τὰ συμβαίνοντα παρὰ τῶν διαποστελλομένων, καὶ τῆς ὁμίχλης ἤδη διαφαινούσης, παρακαλέσας Ἡρακλείδην τε τὸν Γυρτώνιον, ὃς ἡγεῖτο τῆς Θετταλικῆς ἵππου, καὶ Λέοντα τὸν τῶν Μακεδόνων ἱππάρχην, ἐξέπεμψε, σὺν δὲ τούτοις Ἀθηναγόραν, ἔχοντα πάντας τοὺς μισθοφόρους, πλὴν τῶν Θρᾳκῶν. (3) Συναψάντων δὲ τούτων ταῖς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, καὶ προσγενομένης τοῖς Μακεδόσι βαρείας χειρὸς, ἐνέκειντο τοῖς πολεμίοις· καὶ πάλιν οὗτοι τοὺς Ῥωμαίους ἤλαυνον ἐκ μεταβολῆς ἀπὸ τῶν ἄκρων. (4) Μέγιστον δ' αὐτοῖς ἐμπόδιον ἦν τοῦ μὴ τρέψασθαι τοὺς πολεμίους ὁλοσχερῶς ἡ τῶν Αἰτωλῶν ἱππέων φιλοτιμία· πάνυ γὰρ ἐκθύμως οὗτοι καὶ παραβόλως ἐκινδύνευον. (5) Αἰτωλοὶ γάρ, καθ' ὅσον τοῖς πεζικοῖς ἐλλιπεῖς εἰσι καὶ τῷ καθοπλισμῷ καὶ τῇ συντάξει πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας, κατὰ τοσοῦτον τοῖς ἱππικοῖς διαφέρουσι πρὸς τὸ βέλτιον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τοῖς κατὰ μέρος καὶ κατ' ἰδίαν κινδύνοις. (6) Διὸ καὶ τότε τούτων παρακατασχόντων τὴν ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, οὐκέτι συνηλάθησαν ἕως εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους· βραχὺ δ' ἀποσχόντες, ἐκ μεταβολῆς ἔστησαν. (7) Ὁ δὲ Τίτος, θεωρῶν οὐ μόνον τοὺς εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππέας ἐγκεκλικότας, ἀλλὰ διὰ τούτους καὶ τὴν ὅλην δύναμιν ἐπτοημένην, ἐξῆγε τὸ στράτευμα πᾶν, καὶ παρενέβαλε πρὸς τοῖς βουνοῖς. (8) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας Μακεδόνων ἔθει πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀναβοῶν· Βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρόν· οὐ μένουσιν ἡμᾶς οἱ βάρβαροι· σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ καιρός. (9) Ὥστε τὸν Φίλιππον, καίπερ οὐκ εὐδοκούμενον τοῖς τόποις, ὅμως ἐκκληθῆναι πρὸς τὸν κίνδυνον. Οἱ προειρημένοι λόφοι καλοῦνται μὲν Κυνὸς Κεφαλαί· εἰσὶ δ' εἰσὶ καὶ περικεκλασμένοι, καὶ πρὸς ὕψος ἀνατείνοντες. (10) Διὸ καὶ, προορώμενος ὁ Φίλιππος τὴν δυσχρηστίαν τῶν τόπων, ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐχ ἡρμόζετο πρὸς ἀγῶνα· τότε δὲ, παρορμηθεὶς τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐελπιστίας τῶν ἀγγελλόντων, παρήγγειλε τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος.

VI. Ὁ δὲ Τίτος, παρεμβαλὼν τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἅπασαν, ἅμα μὲν ἐφήδρευε τοῖς προκινδυνεύουσιν, ἅμα δὲ παρεκάλει τὰς τάξεις ἐπιπορευόμενος. (2) Ἡ παράκλησις ἦν αὐτοῦ βραχεῖα μὲν, ἐμφαντικὴ δὲ καὶ σαφὴς τοῖς ἀκούουσιν. Ἐναργῶς γὰρ ὑπὸ τὴν ὄψιν ...μενος, ἔλεγε τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις· (3) Οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, ὦ ἄνδρες, οὓς ὑμεῖς, προκατέχοντας ἐν Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν Ἐορδαίαν ὑπερβολάς, ...τοῦ προφανοῦς μετὰ Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς ...ς ὑπερδεξίους, ἐξεβάλετε, πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες; (4) Οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, οὓς ὑμεῖς, ...τέχοντας τὰς ἀπηλπισμένας ἐν Ἠπείρῳ δυσχωρίας, ἐκβιασάμενοι ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς, φεύγειν ἠναγκάσατε ῥίψαντας τὰ ὅπλα, τέως εἰς Μακεδονίαν ἀνεχώρησαν; (5) Πῶς οὖν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι καθήκει, ...ντας ἐξ ἴσου ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς τοὺς αὐτούς; Τί δὲ προορᾶσθαι τῶν προγεγονότων; Ἀλλ'

quid ageretur edoctus, cum jam lucis splendori cederet nebula, cohortatus Heraclidem Gyrtonium, qui Thessalico equitatui præerat, et Leonem, equitum Macedonum præfectum, hos suppetias misit, Athenagora ipsis adjecto, qui omnes conductitios, præter Thraces, ducebat. (3) Hi postquam stationibus prioribus se conjunxissent, Macedones, auctis viribus gravi accessione hujus auxilii, hostibus incumbunt. Itaque rursus isti Romanos, vice versa, e summis depulerunt collibus : (4) et quidem, nisi Ætolicorum pertinax pugna obstitisset, terga penitus vertere hostes coegissent : plane enim illi tunc temporis animose et præcipiti cum audacia dimicarunt. (5) Nam Ætoli, quanto in prœliis pedestribus sunt aliis inhabiliores, propter genus armorum, et propter ordinationis modum, quo utuntur ad ea certamina, quæ acie instructa de summa rerum instituuntur; tantum præstant ceteris Græcis in prœliis equestribus, quando catervatim aut etiam viritim res geritur. (6) Hi igitur etiam tunc irruentium hostium impetum quum essent remorati, ad plana usque loca Romani non sunt propulsi; sed ubi aliquantum se submovissent ab hoste, in eumdem rursus obversi constiterunt. (7) Titus videns, non velites solum et equites in fugam inclinasse, verum etiam universum exercitum propter istos metu consternatum, eductis copiis omnibus, prope ipsos colles aciem instruit. (8) Dum hæc agebantur, alii post alios de statione Macedonum ad Philippum accurrere, et hujusmodi clamoribus eum compellare : Fugiunt hostes, o Rex! ne occasionem prætermiseris! non sustinent nos barbari : tuus hic est dies, tua hæc opportunitas! (9) adeo ut Philippus, cui tamen loca displicebant, ad subeundam prœlii aleam impelleretur. Tumuli, quos diximus, [ob aliquam canini capitis similitudinem] Cynoscephalæ vocantur : sunt autem asperi amfractique, et in altitudinem sic satis magnam editi. (10) Idcirco Philippus, difficultates locorum cavens, ad certamen neutiquam ab initio sese comparaverat; tunc vero spei bonæ magnitudine, quam illi ostendebant, qui eos nuncios afferebant, induci se passus est, ut vallo educi copias juberet.

VI. Quinctius, universa suorum acie ordinata, simul præsidio fuit eis, qui pugnam jam ante capessiverant, simul ordines lustrans adhortabatur milites. (2) Adhortatio ejus brevis illa quidem fuit, sed efficaciæ plena, et ad captum erat audientium. Etenim subjectos oculis eorum hostes palam digitis commonstrans, ita milites est allocutus : « (3) Nonne Macedones isti sunt, o commilitones, quos in Macedonia vos, quum fauces insiderent, quibus aditur Eordæa, aperto marte aggressi, duce Sulpicio, et ad loca edita per vim connisi, statione dejecistis, multosque eorum occidistis? (4) Nonne Macedones isti sunt, quos in Epiro, quum illas vias invias præoccupassent, per quas traduci posse exercitum omnes desperabant, vos vestra virtute deturbastis, et projectis armis fugere, donec in Macedoniam usque sese recepissent, coegistis? (5) Qui igitur nunc metuere vos deceat, ex æquo cum iisdem pugnaturos? Quid suspectum vobis aut male ominatum esse potest ex eis, quæ

οὐ τἀναντία δι' ἐκεῖνα καὶ νῦν θαῤῥεῖν; (6) Διόπερ, ὦ ἄνδρες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτούς, ὁρμᾶσθε πρὸς τὸν κίνδυνον ἐῤῥωμένως. Θεῶν γὰρ βουλομένων, ταχέως πέπεισμαι ταὐτὸ τέλος ἀποβήσεσθαι τῆς παρούσης μάχης τοῖς προγεγονόσι κινδύνοις. (7) Οὗτος μὲν οὖν, ταῦτα εἰπών, τὸ μὲν δεξιὸν μέρος ἐκέλευε μένειν κατὰ χώραν, καὶ τὰ θηρία πρὸ τούτων· τῷ δ' εὐωνύμῳ μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπῄει σοβαρῶς τοῖς πολεμίοις. (8) Οἱ δὲ προκινδυνεύοντες τῶν Ῥωμαίων, προσλαβόντες τὴν τῶν πεζῶν στρατοπέδων ἐφεδρείαν, ἐκ μεταβολῆς ἐνέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις.

VII. Φίλιππος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ἐπειδὴ τὸ πλέον μέρος ἤδη τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἑώρα παρεμβεβληκὸς πρὸ τοῦ χάρακος, αὐτὸς μὲν ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ τὸ δεξιὸν τῆς φάλαγγος προῆγε, σύντομον ποιούμενος τὴν πρὸς τοὺς λόφους ἀνάβασιν· (2) τοῖς δὲ περὶ τὸν Νικάνορα, τὸν ἐπικαλούμενον Ἐλέφαντα, συνέταξε φροντίζειν, ἵνα τὸ λοιπὸν μέρος τῆς δυνάμεως ἐκ ποδὸς ἕπηται. (3) Ἅμα δὲ τῷ τοὺς πρώτους ἅψασθαι τῆς ὑπερβολῆς, εὐθέως ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλε καὶ προκατελάμβανε τοὺς ὑπερδεξίους· τῶν γὰρ προκινδυνευόντων Μακεδόνων ἐπὶ πολὺ τεθλιφότων τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν λόφων, ἐρήμους κατέλαβε τοὺς ἄκρους. (4) Ἔτι δὲ παρεμβάλλοντος αὐτοῦ τὰ δεξιὰ μέρη τῆς στρατιᾶς, παρῆσαν οἱ μισθοφόροι, πιεζόμενοι κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν πολεμίων. (5) Προσγενομένων γὰρ τοῖς τῶν Ῥωμαίων εὐζώνοις τῶν ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις ἀνδρῶν, καθάπερ ἀρτίως εἶπα, καὶ συνεργούντων κατὰ τὴν μάχην, προσλαβόντες οἱονεὶ σήκωμα τὴν τούτων χρείαν, βαρέως ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἔκτεινον. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, ὅτε παρεγίγνετο, θεωρῶν, οὐ μακρὰν τῆς τῶν πολεμίων παρεμβολῆς συνεστῶτα τὸν τῶν εὐζώνων κίνδυνον, περιχαρὴς ἦν· (7) ὡς δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἑώρα κλίνοντας τοὺς ἰδίους, καὶ προσδεομένους ἐπικουρίας, ἠναγκάζετο βοηθεῖν, καὶ κρίνειν ἐκ τοῦ καιροῦ τὰ ὅλα, καίπερ ἔτι τῶν πλείστων μερῶν τῆς φάλαγγος κατὰ πορείαν ὄντων, καὶ προσβαινόντων πρὸς τοὺς βουνούς. (8) Προσδεξάμενος δὲ τοὺς ἀγωνιζομένους, τούτους μὲν ἤθροιζε πάντας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας, καὶ τοὺς πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππέας· τοῖς δὲ πελτασταῖς καὶ τοῖς φαλαγγίταις παρήγγειλε, διπλασιάζειν τὸ βάθος, καὶ πυκνοῦν ἐπὶ τὸ δεξιόν. (9) Γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα, καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας ἐπάγειν, τοῖς δ' εὐζώνοις κερᾷν. (10) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Τίτος, δεξάμενος εἰς τὰ διαστήματα τῶν σημαιῶν τοὺς προκινδυνεύοντας, προσέβαλε τοῖς πολεμίοις.

VIII. Γενομένης δὲ τῆς ἐξ ἀμφοῖν συμπτώσεως μετὰ βίας καὶ κραυγῆς ὑπερβαλλούσης, ὡς ἂν ἀμφοτέρων ὁμοῦ συναλαλαζόντων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς μάχης ἐπιβοώντων τοῖς ἀγωνιζομένοις, ἦν τὸ γιγνόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ παραστατικὸν ἀγωνίας. (2) Τὸ μὲν

ante gesta sunt? annon potius etiam nunc propter illa c scet vobis animus? (6) Agite igitur, commilitones, mut hortatibus excitati, valida vi ad prœlium vos accing Nam qualis fuit superiorum certaminum exitus, talem jus quoque dimicationis cito futurum, diis volentibus, c fido. » (7) Hæc ubi Quinctius dicta dedit, dextram a partem stare jussit immotam, et ante hanc elephantos; vam ipse cum velitibus superbo incessu in hostes indu (8) Tum vero qui in statione erant Romani, ubi legiona tergo præsidium accessit, iterum conversi, acriter ho adoriuntur.

VII. Quo tempore Philippus, copiarum suarum par maximam conspicatus pro castris in acie jam stare, cum cetratis et dextra phalangis parte progrediens, co ipsos raptim conscendere instituit : (2) Nicanorique, Elephanto erat cognomen, imperat, daret operam, ut c stigio pars aciei altera subsequeretur. (3) Mox ub summos colles primi pertingere cœperunt, confestim a nistram signa convertit, et locis superioribus occup aciem ibi direxit. Quoniam enim Macedones, qui fu præmissi, per longum spatium Romanos urserant, et teram partem collium depulerant, nudata præsidio cacu invenit. (4) Dum vero adhuc dextimos rex ordinabat veniunt conductitii, quos summa vi hostis premebat. Nam ubi velitibus Romanis graviter armati sese adj runt, sicut modo dicebam, pugnantesque illos adjuvar aggressi, velites, accedente horum opera, et hoc quas dere ad libramentum assumto, hostibus acriter incum tes, multos eorum occiderunt. (6) Rex initio cum conspicatus non procul ab hostium castris manus con expeditos, gaudio exsultaverat : (7) at mox, facta co tatione, suos videns inclinare, et subsidio opus h suppetias illis venire, et quamquam pleræque parte langis in itinere adhuc erant, et ad tumulos ascend universæ tamen pugnæ aleam e re nata subire est co (8) Igitur recipiens hos qui in prœlio fuerant, omnes i tro cornu pedites equitesque congregavit : cetratis phalangitis præcepit, ut aciem profundiorem duplo rent, et ut ordines dextram versus densarent. (9) Eo quia jam hostes aderant, phalangitis data est tesse demissis sarissis hostem invadant; expeditis, ut cor ment. (10) Quo etiam tempore Quinctius, velitibu ptis in aciei intervalla, pugnam commisit.

VIII. Et quum factus esset concursus magna vi c clamoribus insanum magnis (nam et acies utraque tum illum prœliantibus clamorem simul sustulit, extra prœlium erant, dimicantium alacritatem suis mationibus excitabant), terribilis res erat, et ad incuti horrorem prorsus comparata. (2) Jam qui in dext

τὸ δεξιὸν τοῦ Φιλίππου λαμπρῶς ἀπήλλαττε κατὰ τὸν κίνδυνον, ἅτε καὶ τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίου ποιούμενον, καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ὑπερέχον, καὶ τῇ διαφορᾷ τοῦ καθοπλισμοῦ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρείαν πολὺ παραλλάττον. (3) Τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῆς δυνάμεως αὐτῷ, τὰ μὲν ἐχόμενα τῶν κινδυνευόντων ἐν ἀποστάσει τῶν πολεμίων ἦν, τὰ δ' ἐπὶ τῶν εὐωνύμων ἄρτι διηνυκότα τὰς ὑπερβολὰς ἐπεφαίνετο τοῖς ἄκροις. (4) Ὁ δὲ Τίτος, θεωρῶν οὐ δυναμένους τοὺς παρ' αὐτοῦ στέγειν τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον, ἀλλ' ἐκπιεζομένους τοὺς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ τοὺς μὲν ἀπολωλότας ἤδη, τοὺς δ' ἐπὶ πόδα ποιουμένους τὴν ἀναχώρησιν, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς τὰς καταλειπομένας τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας· (5) ταχέως ἀφορμήσας πρὸς τούτους, καὶ συνθεασάμενος τὴν τῶν πολεμίων· τὰ μὲν συνεχῆ τοῖς διαγωνιζομένοις, τὰ δ' ἐκ τῶν ἄκρων ἀκμὴν ἐπικαταβαίνοντα, τὰ δ' ἐπὶ τοῖς ἄκροις ἐφεστῶτα, προθέμενος τὰ θηρία, προσῆγε τὰς σημαίας τοῖς πολεμίοις. (6) Οἱ δὲ Μακεδόνες, οὔτε τὸν παραγγελοῦντα ἔχοντες, οὔτε συστῆσαι δυνάμενοι καὶ λαβεῖν τὸ τῆς φάλαγγος ἴδιον σχῆμα, διά τε τὰς τῶν τόπων δυσχερείας, καὶ διὰ τὸ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἑπόμενοι πορείας ἔχειν διάθεσιν καὶ μὴ παρατάξεως· (7) οὐδὲ προσεδέξαντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὰς χεῖρας ἔτι, ὑπ' αὐτῶν δὲ τῶν θηρίων πτοηθέντες καὶ διασπασθέντες ἔφευγον.

IX. Οἱ μὲν οὖν πλείους τῶν Ῥωμαίων, ἑπόμενοι, τούτους ἔκτεινον. (2) Εἷς δὲ τῶν χιλιάρχων τῶν ἅμα τούτοις, σημαίας ἔχων οὐ πλείους εἴκοσι, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμφρονήσας, ὃ δέον εἴη ποιεῖν, μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν τῶν ὅλων κατόρθωσιν. (3) Θεωρῶν γὰρ τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἐπὶ πολὺ προπεπτωκότας τῶν ἄλλων, καὶ πιέζοντας τῷ βάρει τὸ κέρας τὸ εὐώνυμον, ἀπολιπὼν τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, νικῶντας ἤδη καταφανῶς, ἐπιστρέψας ἐπὶ τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ κατόπιν ἐπιγενόμενος, προσέβαλλε κατὰ νώτου τοῖς Μακεδόσι. (4) Τῆς δὲ τῶν φαλαγγιτῶν χρείας ἀδυνάτου καθεστώσης ἐκ μεταβολῆς καὶ κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, οὗτος μὲν ἐπέκειτο κτείνων τοὺς ἐν ποσὶν, οὐ δυναμένους αὐτοῖς βοηθεῖν· (5) ἕως οὗ ῥίψαντες τὰ ὅπλα φεύγειν ἠναγκάσθησαν οἱ Μακεδόνες, συνεπιθεμένων αὐτοῖς ἐκ μεταβολῆς καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ἐγκεκλικότων. (6) Ὁ δὲ Φίλιππος ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, καθάπερ εἶπα, τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ καθ' αὑτὸν μέρους, ἐπέπειστο τελέως νικᾶν· (7) τότε δὲ συνθεασάμενος ῥιπτοῦντας τὰ ὅπλα τοὺς Μακεδόνας, καὶ τοὺς πολεμίους κατὰ νώτου προσβεβληκότας, βραχὺ μεταστὰς ἐκ τοῦ κινδύνου μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ πεζῶν, συνεθεώρει τὰ ὅλα. (8) Κατανοήσας δὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ δίωγμα τοῦ λαιοῦ κέρως τοῖς ἄκροις ἤδη προσπελάζοντας, ἐγίγνετο [πρὸς φυγὴν, ὅσους ἐδύνατο] πλείστους ἐκ τοῦ καιροῦ συναθροίσας τῶν Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων. (9) Τίτος δὲ, τοῖς φεύγουσιν ἑπόμενος, καταλαβὼν ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ἄρτι τοῖς ἄκροις ἐπιβαλούσας τὰς εὐωνύμους τάξεις τῶν Μακεδόνων, τὰς

aciei Philippi stabant, ii pugnam admodum secundam faciebant: nam et de superiore loco hostem petebant, et ipso quasi pondere ordinationis suæ vincebant, et genere quoque armorum ad præsentem dimicationem accommodatissimo longe præstabant. (3) At, quod reliquas partes Macedonici exercitus attinet, partim dimicantibus suis a tergo stantes, procul ab hoste erant submoti; partim altitudinem collium recens emensi, in verticibus sese nunc demum ostendebant, pars nempe aciei læva. (4) Titus, postquam videt, phalangis impetum sustineri a suis non posse, verum sinistram aciem jam esse impulsam, et multis occisis ceteros e prœlio sensim se recipere, in dextra vero acie spem salutis superesse, (5) eo sese confestim contulit. Ibi conspicatus hostium alios decertantibus adhærere, alios e summis collibus cum maxime descendere, nonnullos adhuc verticibus tumulorum insidere, elephantibus ante aciem constitutis, signa in hostes intulit. (6) Macedones enimvero, qui neque ducem habebant ad signum dandum, nec cogere se in unum corpus et propriam phalangis figuram constituere poterant; tum quia difficultates locorum impediebant, tum etiam, quod vestigia pugnam conserentium sequentes, in modum procedentis agminis, non autem aciei instructæ, erant dispositi; (7) ne primum quidem impetum Romanorum exceperunt; sed a principio statim ab elephantis perturbati, solutis ordinibus in fugam inclinarunt.

IX. Istos igitur plerique Romanorum insecuti, magnam stragem ediderunt. (2) Erat inter hos tribunus quidam militum, quem signa non amplius viginti sequebantur: hic salubri consilio, e re nata apud se excogitato, ad universam victoriam magnum fecit momentum. (3) Cernens enim Philippum longe ultra reliquam aciem suam progressum, lævam Romanæ aciei partem ipso quasi pondere obterentem; relictis dextimis, qui non ancipitem jam victoriam obtinebant, ad pugnantes sese avertit, et a tergo adveniens, aversos Macedonas invadit. (4) Ac quoniam ea phalangis ratio est, ut retrorsum convertere se et prælia viritim capessere nequeat, tribunus cum suis proximum quemque Macedonum, qui defendere ipsi se non poterant, cædere non destitit: (5) donec projectis armis fugam arripere hostes sunt coacti, quum etiam a fronte Romani, qui in fugam jam inclinaverant, signis conversis pariter eos urgerent. (6) Philippus initio, sicut modo dicebam, ex illa parte, in qua ipse erat, conjecturam de universa pugna faciens, plenam sibi victoriam haud dubie spoponderat. (7) Tunc vero, ut repente videt Macedones arma projicere, eorumque tergis hostes incumbere, prœlio paululum excedens cum equitibus et peditibus paucis, quo loco esset rerum summa, cœpit contemplari. (8) Et quum animadvertisset Romanos, qui lævum ipsius cornu persequebantur, summis jam collibus appropinquare, congregata Thracum et Macedonum, quantum maximam poterat, manu fugam adornavit. (9) Titus interim fugientes persequens, postquam in jugo tumuli sinistros Macedonum ordines, qui ad summos vertices tum maxime pervenerant, est assecutus, initio qui-

μὲν [ἀρχὰς] ἐπέστη, τῶν πολεμίων ὀρθὰς ἀνασχόντων τὰς σαρίσσας· (10) ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Μακεδόσιν, ὅταν ἢ παραδιδῶσιν αὑτούς, ἢ μεταβάλλωνται πρὸς τοὺς ὑπεναντίους. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενος τὴν αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος, παρακατεῖχε τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, φείσασθαι κρίνων τῶν ἀποδεδειλιακότων. (12) Ἀκμὴν δὲ τοῦ Τίτου ταῦτα διανοουμένου, τῶν προηγουμένων τινὲς ἐπιπεσόντες αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίου, προσέφερον τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς μὲν πλείους διέφθειρον, ὀλίγοι δέ τινες διέφυγον ῥίψαντες τὰ ὅπλα.

X. Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινδύνου συντέλειαν εἰληφότος, καὶ κρατούντων τῶν Ῥωμαίων, ὁ μὲν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὰ Τέμπη. (2) Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρου καλούμενον Πύργον ηὐλίσθη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθὼν εἰς Γόννους ἐπὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, ἐπέμεινε, βουλόμενος ἀναδέξασθαι τοὺς ἐκ τῆς φυγῆς ἀνασωζομένους. (3) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, μέχρι μέν τινος ἐπακολουθήσαντες τοῖς φεύγουσιν, οἱ μὲν ἐσκύλευον τοὺς τεθνεῶτας, οἱ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἤθροιζον, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν τοῦ τῶν πολεμίων χάρακος. (4) Ἔνθα δὴ καταλαβόντες τοὺς Αἰτωλοὺς προεμπεπτωκότας, καὶ δόξαντες στερεῖσθαι τῆς σφίσι καθηκούσης ὠφελείας, ἤρξαντο καταμέμφεσθαι τοὺς Αἰτωλούς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν στρατηγόν, ὅτι τοὺς μὲν κινδύνους αὐτοῖς ἐπιτάττει, τῆς δ' ὠφελείας ἄλλοις παρακεχώρηκε. (5) Καὶ τότε μὲν ἐπανελθόντες εἰς τὴν ἑαυτῶν στρατοπεδείαν, ηὐλίσθησαν· εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα μὲν ἤθροιζον τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λειπόμενα τῶν σκύλων, ἅμα δὲ προῆγον ποιούμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Λαρίσσης. (6) Ἔπεσον δὲ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἑπτακοσίους· τῶν δὲ Μακεδόνων ἀπέθανον μὲν οἱ πάντες εἰς ὀκτακισχιλίους, ζωγρείᾳ δ' ἑάλωσαν οὐχ ἐλάττους πεντακισχιλίων. (7) Καὶ τῆς μὲν ἐν Θετταλίᾳ γενομένης περὶ Κυνὸς Κεφαλὰς Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου μάχης, τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

XI. Ἐγὼ δὲ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπών, ὅτι, λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρόν, σύγκρισιν ποιήσομαι τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων, τί διαφέρουσιν ἀλλήλων πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ τί πρὸς τὸ βέλτιον· νῦν, ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων, πειράσομαι τὴν ἐπαγγελίαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. (2) Ἐπεὶ γὰρ ἡ μὲν Μακεδόνων σύνταξις ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων διδοῦσα τὴν πεῖραν, ἐκράτει τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συντάξεων, ἡ δὲ Ῥωμαίων, τῶν τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην προσεσπερίων ἐθνῶν ἁπάντων· (3) ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις, γέγονε τούτων τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους διάκρισις· (4) χρήσιμον καὶ καλὸν ἂν εἴη τὸ τὴν διαφορὰν ἐρευνῆσαι, καὶ παρὰ τί συμβαίνει, Ῥωμαίους ἐπικρατεῖν καὶ τὸ πρωτεῖον ἐκφέρεσθαι τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων· (5) ἵνα μή, τὴν Τύχην λέ-

dem substitit, quia sarissas in altum erectas tenebant stes. (10) Macedonibus ea consuetudo, est, quoties deditionem aut transitionem ad hostes faciunt. (11) deinde causam percontatus imperator, impetum su inhibuit; æquum esse judicans, ut trepidantibus par (12) Verum hæc dum cogitabat Titus, quidam ex antes nis, de superiore loco irruentes, eos invadunt, majore partem cædunt : pauci, armis projectis, fuga sibi cons runt.

X. Postquam omni ex parte prælium erat confec et Romani victoriam obtinebant, Philippus versus T se recepit. (2) Primo die circa Turrim Alexandri, vocant, quum tetendisset, sequenti, ut Gonnos perv qui locus est in ipso Tempium aditu, substitit eo con ut eos, qui fuga evasissent, exspectaret. (3) Ro aliquantisper insecuti fugientes, mox alii ad detral mortuis spolia, alii ad captivos in unum locum coge plures ad diripienda castra hostium se convertunt. Ubi quum Ætolos offenderent, qui jam ante irrup præda sibi debita fraudari se rati, queri de Ætolis runt, et imperatori dicere, pericula eum ipsis impera prædam aliis concedere. (5) Tunc sane in castra s versi, noctem ibi egerunt : insecuto vero die simul ca et quod erat reliquum spoliorum, coegerunt in unum, pergentes ire Larissam petierunt. (6) Ceciderunt e lio e Romanorum exercitu circiter septingenti : e M nibus vero perierunt, ut omnes una summa complec hominum circiter octo millia; capti sunt vivi non pa quinque millibus. (7) Atque hic fuit exitus ejus quod ad Cynoscephalas in Thessalia cum Philippo fecerunt.

XI. Ego vero quum in sexto Libro hujus operis licitus, me, ubi forem commodam nactus occasio maturæ Romanorum et Macedonum comparatio tuturum, similiterque ordinationis aciei utrisque qua re alteri ab alteris differant, sive in deteriorem sive in meliorem; nunc in ipsis rebus gestis, quod reapse præstare conabor. (2) Quoniam enim M acies superioribus temporibus acies populorum A Græcorum (quod sæpe ipsis rerum experimentis tum) vicit, pariterque Romanorum acies superior bus populorum Africæ, omniumque qui sunt occidentem versus; (3) quoniamque nostra me semel, sed sæpius, usu venit, ut cum acies istor rumque, tum ipsi viri, inter se committerentur; (4) rit ac pulchrum, scrutari discrimen, et causam in propter quam Romani superiores discedere, et be taminibus palmam omnibus præripere soleant : Fortunæ hoc attribuentes decus, beatos dumtax

τας μόνον, μακαρίζωμεν τοὺς κρατοῦντας ἀλόγως, ὥσπερ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ', εἰδότες τὰς ...ς αἰτίας, ἐπαινῶμεν καὶ θαυμάζωμεν κατὰ λόγον ...ς ἡγουμένους. (6) Περὶ μὲν οὖν τῶν πρὸς Ἀννίβαν ... γεγονότων Ῥωμαίοις, καὶ τῶν ἐν τούτοις ἐλαττωμάτων, οὐδὲν ἂν δέοι πλείω λέγειν· οὐ γὰρ παρὰ τὸν ὁπλισμόν, οὐδὲ παρὰ τὴν σύνταξιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ...ότητα τὴν Ἀννίβου καὶ τὴν ἀγχίνοιαν περιέπιπτον τοῖς ἐλαττώμασι. (7) Δῆλον δὲ τοῦτο πεποιήκαμεν ἡμεῖς ἐπ' αὐτῶν ὑποδεικνύοντες τῶν ἀγώνων. (8) ...ρεῖ δὲ τοῖς ἡμετέροις λόγοις πρῶτον μὲν τὸ τέλος τοῦ πολέμου· προσγενομένου γὰρ στρατηγοῦ τοῖς ...οις, παραπλησίαν δύναμιν ἔχοντος Ἀννίβα, ταχέως καὶ τὸ νικᾶν συνεξηκολούθησε τοῖς προειρημένοις· ...τα καὶ αὐτὸς Ἀννίβας, ἀποδοκιμάσας τὸν ἐξ ἀρχῆς ... ὑπάρχοντα καθοπλισμόν, ἅμα τῷ νικῆσαι ... μάχῃ παραχρῆμα τοῖς Ῥωμαίων ὅπλοις καθοπλίσας τὰς οἰκείας δυνάμεις, τούτοις διετέλεσε χρώμενος τὸν ἑξῆς χρόνον. (10) Πύῤῥος γε μὴν οὐ μόνον ..., ἀλλὰ καὶ δυνάμεσιν Ἰταλικαῖς συγκέχρηται, ... ἐναλλὰξ σημαίαν καὶ σπεῖραν φαλαγγιτικὴν ἐν ... πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶσιν. (11) Ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕτως ἐδύνατο νικᾶν, ἀλλ' ἀεί πως ἀμφίδοξα τὰ τέλη τῶν ... αὐτοῖς ἀπέβαινε. (12) Περὶ μὲν οὖν τούτων ... ἦν προειπεῖν, χάριν τοῦ μηδὲν ἀντεμφαίνειν ... ἡμετέραις ἀποφάσεσιν. Ἐπάνειμι δ' ἐπὶ τὴν ...μένην σύγκρισιν.

XII. Ὅτι μέν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὐτῆς ... καὶ δύναμιν, οὐδὲν ἂν ὑποσταίη κατὰ πρόσωπον ... μεῖναι τὴν ἔφοδον αὐτῆς, εὐχερὲς καταμαθεῖν .... (2) Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ ἵσταται σὺν τοῖς ... ἐν τρισὶ ποσὶ κατὰ τὰς ἐναγωνίους πυκνώσεις, τὸ ... σαρισσῶν μέγεθός ἐστι κατὰ μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ... ἑκκαίδεκα πηχῶν, κατὰ δὲ τὴν ἁρμογὴν τὴν ... τὴν ἀλήθειαν δεκατεσσάρων· (3) τούτων δὲ τοὺς ... ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ ταῖν χεροῖν διάστημα, καὶ ... σήκωμα τῆς προβολῆς· (4) φανερόν, ὅτι τοὺς ... πήχεις προπίπτειν ἀνάγκη τὴν σάρισσαν πρὸ τῶν ... ἑκάστου τῶν ὁπλιτῶν, ὅταν ἴῃ δι' ἀμφοῖν ταῖν ... προβαλλόμενος ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (5) Ἐκ δὲ ... συμβαίνει, τὰς μὲν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου καὶ ... πλεῖον, τὰς δὲ τοῦ πέμπτου ζυγοῦ σαρίσσας ... προπίπτειν πήχεις πρὸ τῶν πρωτοστατῶν, ἐχούσης ... φάλαγγος τὴν αὐτῆς ἰδιότητα καὶ πύκνωσιν κατ' ... καὶ κατὰ παραστάτην· (6) ὡς Ὅμηρος ὑπο... ἐν τούτοις·

... ἄρ' ἀσπὶδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ·
... δ' ἱππόκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισι
... ὡς πυκνοὶ ἐφέστασαν ἀλλήλοισι.

Τούτων δ' ἀληθινῶς καὶ καλῶς λεγομένων, δῆλον, ..., καθ' ἕκαστον τῶν πρωτοστατῶν σαρίσσας ... πέντε, δυσὶ πήχεσι διαφερούσας ἀλλήλων ... μῆκος.

XIII. Ἐκ δὲ τούτου ῥᾴδιον, ὑπὸ τὴν ὄψιν λαβεῖν

sine ratione, quod vanissimis quibusque mortalium contingere potest, prædicamus victores, sed, ubi veras causas noverimus, certa ratione et laudemus duces et miremur. (6) Ac de prœliis quidem, quæ Romani cum Hannibale conseruerunt, et cladibus, quas in iis acceperunt, pluribus jam non est agendum : nam iis cladibus neque armorum genus, neque instruendæ aciei ratio Hannibalis caussam præbuerunt : sed cum dexteritas, tum capitale illius viri ingenium, istas nomini Romano ignominias imposuerunt. (7) Quod nos in ipsis certaminibus exponendis quum demonstraverimus, (8) dictis etiam nostris fidem adstruit, primum quidem, ipse belli exitus : nam simul ac Romanis imperator est exortus, ingenii viribus Hannibali par, ilicet victoria eosdem est secuta. (9) Deinde Hannibal etiam ipse testificatur, qui, damnato genere armorum, quo copiæ ipsius initio erant usæ, post primam statim victoriam, quam de Romanis est consecutus, armis ipsorum copias suas quum armasset, iisdem perpetuo deinceps est usus. (10) Jam Pyrrhus sane non armis dumtaxat, verum etiam milite Italico uti solitus, in bello adversus Romanos signa Italicorum, et cohortes phalangis more instructas, alternatim in acie collocabat; (11) qui tamen ne sic quidem vincere potuit, sed ancipites semper certaminum exitus habuit. (12) Et hæc quidem necessario præfanda mihi erant, ne quid esset, quod sententiæ super his rebus nostræ vel in speciem repugnaret. Redeo nunc ad institutam comparationem.

XII. Enim vero perspicuum est multis rationibus, retinente phalange proprietatem suam et vires, nihil quidquam posse reperiri, quod a fronte ei resistere, aut ejus incumbentis impetum sustinere valeat. (2) Quoties enim densatio fit aciei ad certamen, consistit vir una cum armis in tribus pedibus. Sarissæ vero longitudo, ut quidem vetus institutum erat, cubitorum est sexdecim; sed, ut postea ad veriorem pugnæ usum fuit aptata, quatuordecim. (3) Hujus vero mensuræ quatuor absumit cubitos spatium inter manus ambas, una cum libramento quod a tergo respondet parti anteriori quæ prætenditur. (4) Quæ quum ita sint, liquet, sarissam cujusque armati, quando ambabus manibus in hostes illam porrigens pergit, cubitos decem ultra ejus corpus necessario protendi. (5) Unde fit, ut secundi quidem et tertii ac quarti ordinis sive jugi sarissæ plures cubitos, quinti vero nonnisi duos tandem protendantur ante eos qui in primo stant ordine; si modo phalanx proprietatem suam obtineat, et convenienter sibi densata sit, ratione cujusque armati, sive pone, sive ad latus stantis; (6) quam densationem hisce versibus Homerus ostendit:

Scutum scuto hæsit, galeæ galea, atque viro vir :
et cristæ e conis tangebant se invicem equinæ
nutantum : densati adeo pressere virum vir.

(7) Quæ vere et recte quum dicantur, apparet, necesse esse, ut singuli eorum, qui in primo stant ordine, quinas præ se prominentes sarissas habeant, inter quas ratione longitudinis binum cubitorum erit discrimen.

XIII. Ex quibus facile cuivis est ob oculos sibi ponere,

πώποτε προδοὺς οὐδεὶς πόλιν, ἢ στρατόπεδον, ἢ φρούριον· ἀλλὰ κἂν παρ' αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως καιρὸν ἀγνοηθῇ τις, ὅ γε ἐπιγιγνόμενος χρόνος ἐποίησε φανεροὺς ἅπαντας. (8) Οὐδὲ μὴν γνωσθεὶς οὐδεὶς οὐδέποτε μακάριον ἔσχε βίον, ἀλλ' ὡς μὲν ἐπίπαν ὑπ' αὐτῶν τούτων, οἷς χαρίζονται, τυγχάνουσι τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. (9) Χρῶνται μὲν γὰρ τοῖς προδόταις οἱ στρατηγοὶ καὶ δυνάσται πολλάκις διὰ τὸ συμφέρον· ὅταν γε μὴν ἀποχρήσωνται, χρῶνται λοιπὸν ὡς προδόταις, κατὰ τὸν Δημοσθένην· (10) μάλ' εἰκότως ἡγούμενοι, τὸν ἐγχειρίσαντα τοῖς ἐχθροῖς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἐξαρχῆς φίλους μηδέποτ' ἂν εὔνουν σφίσι γενέσθαι, μηδὲ διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν. (11) Οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν καὶ τὰς τούτων διαφύγωσι χεῖρας, τάς γε δὴ τῶν παρασπονδηθέντων οὐ ῥᾳδίως ἐκφυγγάνουσιν. (12) Ἐὰν δέ ποτε καὶ τὰς ἀμφοτέρων τούτων ἐπιβουλὰς διολισθῶσιν, ἥ γε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις φήμη τιμωρὸς αὐτοῖς ἕπεται παρ' ὅλον τὸν βίον, πολλοὺς μὲν φόβους ψευδεῖς, πολλοὺς δὲ ἀληθεῖς παριστάνουσα, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, πᾶσι δὲ συνεργοῦσα καὶ συνυποδεικνύουσα τοῖς κακόν τι κατ' ἐκείνων βουλευομένοις· (13) τὸ δὲ τελευταῖον, οὐδὲ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐῶσα λήθην αὐτοὺς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ὀνειρώττειν ἀναγκάζουσα πᾶν γένος ἐπιβουλῆς καὶ περιπετείας, ἅτε συνειδότας ἑαυτοῖς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ πάντων ἀλλοτριότητα πρὸς σφᾶς, καὶ τὸ κοινὸν μῖσος. (14) Ἀλλ' ὅμως, τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐδεὶς οὐδέποτε δεηθεὶς ἠπόρησε προδότου, πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. (15) Ἐξ ὧν εἰκότως εἴποι τις ἄν, ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, δοκοῦν πανουργότατον εἶναι τῶν ζώων, πολὺν ἔχει λόγον τοῦ φαυλότατον ὑπάρχειν. (16) Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα, ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις αὐταῖς δουλεύοντα, διὰ μόνας ταύτας σφάλλεται· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ πρὸς δεδοξοποιημένον, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν, ἢ διὰ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει. (17) Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

urbem, aut præsidium prodidisset, umquam latuit; sed etsi in ipso facinore latuerit, tamen insequenti tempore est detectus. (8) Nullus vero eorum, deprehensus, numquam vitæ feliciter egit : sed utplurimum ab iis ipsis quibus gratificati sunt, merita pœna afficiuntur. Etenim sæpe quidem duces ac principes, utilitatis suæ causa, proditorum utuntur opera : postquam vero usi sunt eorum opera, eosdem dehinc pro proditoribus habent, ut ait Demosthenes. (10) Idque sane jure optimo: quippe ita existimant eum, qui patriam ac veteres amicos hostibus prodiderit, numquam benevolum ac fidum suis partibus futurum. (11) Quod si illorum manus forte effugerint, eorum, quos prodiderint, non facile effugiunt. (12) Sin vero utriusque etiam partis insidias declinaverint, fama certe ultrix ubique terrarum eis imminet, quoad vivunt, multos que modo inanis modo veri metus causa dies noctesque suggerit, et eorum inimicis suffragatur, ac varias nocendi ansas subministrat : (13) postremo, ne noctu quidem scelerum suorum eos oblivisci patitur, sed omnis generis insidias atque casus per somnum exhorrescere cogit, ut qui sibi conscii sint malevolentiæ omnium hominum et publici in se odii. (14) Quæ cum ita sint, nihilominus tamen nemini, cui opus esset, proditor umquam defuit, nisi perpido paucis quibusdam. (15) Proinde non injuria quis dixerit, hominum genus, cum versutia et calliditate cetera animalia superare videatur, multa tamen dici posse, cur stolidissimum habeatur. (16) Nam ceteræ animantes, quæ solis corporis cupiditatibus serviunt, per has duntaxat in fraudem labuntur : at humanum genus, variis praviis ea opinionibus ductum, non pauciora per stultitiam peccat quam naturæ vitio. (17) Sed hæc quidem hactenus a nobis dicta sunto.

(III.) Excerptum Valesianum.

XVI. Ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος ἐτιμᾶτο μὲν καὶ πρότερον ὑπὸ τῆς τῶν Σικυωνίων πόλεως διαφερόντως, ἐξ οὗ τὴν ἱερὰν χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐλυτρώσατο χρημάτων αὐτοῖς οὐκ ὀλίγων. (2) Ἀνθ' ὧν καὶ τὸν κολοσσὸν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχυν ἔστησαν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν περὶ τὴν ἀγοράν. (3) Τότε δὲ πάλιν αὐτοῦ δέκα τάλαντα δόντος καὶ μυρίους μεδίμνους πυρῶν, πολλαπλασίως ἐπιταθέντες ταῖς εὐνοίαις· εἰκόνα τε χρυσῆν ἐψηφίσαντο, καὶ θυσίαν αὐτῷ συντελεῖν κατ' ἔτος ἐνομοθέτησαν. (4) Ἄτταλος μὲν οὖν τυχὼν τῶν τιμῶν τούτων, ἀπῆρεν εἰς Κεγχρεάς.

(III.) *Attalus Sicyone.*

XVI. Attalus rex jam antea quidem a Sicyoniis impense colebatur, ex quo sacrum Apollinis agrum grandi pecunia eis redemerat. (2) In cujus beneficii gratiam colossum ejus decem cubitorum altitudine juxta Apollinem in foro posuerunt. (3) Tunc vero, cum decem rursus talenta civitati dono dedisset, et decem millia medimnorum frumenti, multis modis majori benevolentia eumdem complexi et auream statuam illi decreverunt, et solenne sacrum quotannis fieri lege lata sanxerunt. (4) His honoribus affectus Attalus, Cenchreas abiit.

(IV.) Excerptum Valesianum.

XVII. Νάβις ὁ τύραννος, ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως Τιμοκράτην τὸν Πελληνέα, διὰ τὸ

(IV.) *Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus.*

XVII. Nabis tyrannus, relicto ad præsidium urbis Argivorum Timocrate Pellenensi, cujus fide atque opera

άλιστα τούτῳ πιστεύειν καὶ χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐπι- κινεστάτας πράξεις, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην. (2) αὶ μετὰ τινας ἡμέρας ἐξέπεμψε τὴν γυναῖκα, δοὺς ολάς, παραγενομένην εἰς Ἄργος, περὶ πόρον γί- εσθαι χρημάτων. (3) Ἡ δὲ, ἀφικομένη, πολὺ κατὰ ὴν ὠμότητα Νάβιν ὑπερετίθετο. (4) Ἀνακαλεσαμένη ὰρ τῶν γυναικῶν τινὰς μὲν κατ' ἰδίαν, τινὰς δὲ κατὰ υγγένειαν, πᾶν γένος αἰκίας καὶ βίας προσέφερε· (5) έχρι σχεδὸν ἁπασῶν οὐ μόνον τὸν χρυσοῦν ἀφείλετο όσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν πολυτελέστατον.

gravissimis negotiis utebatur, Spartam regressus est. (2) Paucis vero post diebus uxorem eo remisit, mandans, ut cumprimum Argos venisset, cogendæ pecuniæ operam daret. (3) Illa, Argos ingressa, crudelitatem Nabidis longo intervallo superavit. (4) Nunc enim singulas ex illustribus feminis, nunc simul plures genere inter se junctas, domum accersendo, vi ac tormentis omnibus compellebat, (5) donec non aureum modo ornatum, sed vestem quoque pretiosissimam fere cunctis ademit.

ΤΗΣ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI DECIMI OCTAVI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — FINIS BELLI ROMANORUM MACEDONICI PRIMI.

(1) Excerpt. Antiq. ex lib. XVII, cap. 14 29.

I. Ὁ δὲ Τίτος οὐ δυνάμενος ἐπιγνῶναι τοὺς πολεμίους, ᾗ στρατοπεδεύουσι, τοῦτο δὲ σαφῶς εἰδὼς, ὅτι πάρεισιν εἰς Θετταλίαν, προσέταξε κόπτειν χάρακα πᾶσιν, ἕνεκα τοῦ παρακομίζειν μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας. (2) Τοῦτο δὲ κατὰ μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ· κατὰ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων εὔκοπον. (3) Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μόλις αὐτῶν κρατοῦσι τῶν σκευῶν ἐν ταῖς πορείαις, καὶ μόλις ὑπομένουσι τὸν ἀπὸ τούτων κόπον. (4) Ῥωμαῖοι δὲ, τοὺς μὲν θυρεοὺς τοῖς ὀχεῦσι τοῖς σκυτίνοις ἐκ τῶν ὤμων ἐξηρτηκότες, ταῖς δὲ χερσὶν αὐτοὺς τοὺς γαίσους φέροντες, ἐπιδέχονται τὴν παρακομιδὴν τοῦ χάρακος. (5) Ἅμα δὲ καὶ μεγάλην εἶναι συμβαίνει τὴν διαφορὰν τούτων. (6) Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα βέλτιστον, ὃς ἂν ἔχοι πλείστας ἐκφύσεις καὶ μεγίστας πέριξ τοῦ πρέμνου. (7) Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες· ὁ δὲ πλείστας, τέτταρας· καὶ ταύτας ἔχοντες λαμβάνονται οὐκ ἐναλλάξ. (8) Ἐκ δὲ τούτου συμβαίνειν, τήν τε κομιδὴν εὐχερῆ γίγνεσθαι τελέως (ὁ γὰρ εἷς ἀνὴρ φέρει τρεῖς καὶ τέτταρας, συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους), τήν τε χρείαν ἀσφαλῆ διαφερόντως. (9) Ὁ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅταν τεθῇ πρὸ τῆς παρεμβολῆς, πρῶτον μέν ἐστιν εὐδιάσπαστος. (10) Ὅταν γὰρ τὸ μὲν κρατοῦν καὶ πιεζόμενον ὑπὸ τῆς γῆς ἓν ὑπάρχῃ μόνον, αἱ δ' ἀποφύσεις ἐκ τούτου πολλαὶ καὶ μεγάλαι, κἄπειτα δύο παραστάντες ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἀποφύσεων ἐπισπάσωνται τὸν αὐτὸν χάρακα, ῥᾳδίως ἐκσπᾶται. (11) Τούτου δὲ συμβαίνοντος, εὐθέως πύλη γίγνεται διὰ τὸ μέγεθος· καὶ τὰ παρακείμενα λέλυται, τῷ βραχείας τὰς εἰς ἀλλήλους ἐμπλοκὰς καὶ τὰς ἐπαλλάξεις γίγνεσθαι τοῦ τοιούτου χάρακος. (12) Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις συμβαίνει τοὐναντίον. Τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως, ὥστε μήτε τὰς κεραίας εὐχερῶς ἐπιγνῶναι, ποίας εἰσὶν ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ κατωρυγμένων, μήτε τὰς ἐκφύσεις, ποίων κεραιῶν. (13) Λοιπὸν οὔτ' ἐπιλαβέσθαι παρείραντα τὴν χεῖρα δυνατὸν, ἅτε πυκνῶν οὐσῶν καὶ προσπιπτουσῶν αὐταῖς, ἔτι δὲ φιλοπόνως ἀπωξυμμένων τῶν κεραιῶν· (14) οὔτ' ἐπιλαβόμενον ἐκσπάσαι ῥᾴδιον, διὰ τὸ, πρῶτον μὲν, πάσας τὰς προσβολὰς σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐκ τῆς γῆς δύναμιν ἔχειν· (15) δεύτερον δὲ, τὸν τὴν μίαν ἐπισπώμενον κεραίαν πολλοὺς ἀναγκάζεσθαι πειθομένους ἅμα βαστάζειν, διὰ τὴν εἰς ἀλλή-

(I.) *Philippus a T. Flaminino vincitur ad Cynosceph las. Excursus Polybii de vallo Romanorum, et d Militia Romana, collata cum Phalange Macedonum*

I. Quum non posset Quinctius comperire, quo loco ho stes castra haberent, at certo tamen sciret, in Thessalian ipsos jam advenisse, militibus præcepit, ut vallos singul cæderent, quos secum ferrent, si qua forte nasceretur oc casio iis utendi. (2) Hoc autem ex Græcorum quidem insti tuto videtur fieri omnino haud posse; Romanorum ver moribus levis est labor. (3) Nam Græci in itinere faciend ipsam armaturam vix sustinent, et vexationem ejus oneri vix ægre sufferunt. (4) Romani quum scuta vinculorum coriaceorum ope ex humeris suspensa gestent, manibu vero solas hastas, vallum insuper ferre non detrectan (5) Accedit, quod ipsorum vallorum differentia est magn (6) Græci vallum putant optimum illum esse, qui plurim et maximos habet stipites ex eadem stirpe circumcirca erum pentes. (7) Valli, quibus Romani utuntur, duas furcas si palmas aut tres habent, aut qui plurimas, quatuor: et qu dem ii sumuntur valli, in quibus surculi ab uno latere si enati, non ab utroque alternatim. (8) Unde fit, ut et statio eorum sit prorsus facilis (singuli enim milites tern quaternosve in unum fascem compositos ferunt), et us eximie firmus. (9) Græcus siquidem vallus, pro cast defixus, primo quidem facile potest evelli. (10) Quod enim id quod cetera continet, et in terram defigitur, non unum est, surculi vero ex ipso enati et multi sunt et gra des; si accesserint duo aut tres viri, qui surculis preben vallum convellant, nullo negotio evellitur. (11) Deind ubi id accidit, statim patet aditus, propter magnitudinem et, quum ejusmodi valli parum inter se implicari atque ternatim sese complecti soleant, uno evulso, solvitur ce rorum, qui ei assident, compages. (12) Apud Roman hujus contrarium evenit. Statim enim ita inter se impli tos defigunt vallos, ut neque surculæ facile, quemnam stipitem ex eis, qui terra defossi sunt, pertineant, nec s pites, quasnam ad furculas, possit dignosci. (13) Tum ve nec locus est ad inferendam manum et prehendendum v lum, impediente frequentia furcarum ramulorumque in se implicatorum, quos etiam magno studio curant ut si præacuti: (14) et, si vel maxime apprehenderis, extrahe tamen difficile est; primo quidem, quoniam, quidquid fe apprehenderis, id propriam per se ex terra, cui infixum e firmitatem habet; (15) deinde, quod, unum si attrah ramulum, multos simul, sibi invicem propter mutuam i plicationem obsequentes, tollas necesse est: ut autem d

λους ἐμπλοκήν· δύο δὲ καὶ τρεῖς ἐπιλαβέσθαι ταὐτοῦ χάρακος, οὐδ' ὅλως εἰκός. (16) Ἐὰν δέ ποτε καὶ καταχρατήσας ἐκσπάσῃ τις ἕνα καὶ δεύτερον, ἀνεπιγνώστως γίγνεται τὸ διάστημα. (17) Διὸ καὶ μεγάλης οὔσης διαφορᾶς, τῷ καὶ τὴν εὕρεσιν ἑτοίμην εἶναι τοῦ τοιούτου χάρακος, καὶ τὴν κομιδὴν εὐχερῆ, καὶ τὴν χρείαν ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον· (18) φανερὸν, ὡς, εἰ καί τι τῶν ἄλλων πολεμικῶν ἔργων ἄξιον ζήλου καὶ μιμήσεως ὑπάρχει παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην.

II. Πλὴν ὅ γε Τίτος ἑτοιμασάμενος ταῦτα πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι βάδην· ἀποσχὼν δὲ περὶ πεντήκοντα στάδια τῆς τῶν Φεραίων πόλεως, αὐτοῦ παρενέβαλε. (2) Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξέπεμπε τοὺς κατοπτεύσοντας καὶ διερευνησομένους, εἴ τινα δυνηθεῖεν λαβεῖν ἀφορμὴν εἰς τὸ γνῶναι, ποῦ ποτέ εἰσι καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. (3) Φίλιππος δὲ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν πυνθανόμενος τοὺς Ῥωμαίους στρατοπεδεύειν περὶ τὰς Θήβας, ἐξάρας ἀπὸ τῆς Λαρίσσης παντὶ τῷ στρατεύματι προῆγε, ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς Φεράς. (4) Ἀποσχὼν δὲ περὶ τριάκοντα στάδια, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσας, ἐν ὥρᾳ παρήγγειλε πᾶσι γίγνεσθαι περὶ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν. (5) Ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν ἐξεγείρας τὴν δύναμιν, τοὺς μὲν εἰθισμένους προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως προεξέπεμπε, συντάξας ἐπιβάλλειν ταῖς ὑπὲρ τὰς Φερὰς ἀκρωρείαις· αὐτὸς δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος. (6) Παρ' ὀλίγον μὲν οὖν ἦλθον ἀμφοτέρων οἱ προεξαπεσταλμένοι τοῦ συμπεσεῖν ἀλλήλοις περὶ τὰς ὑπερβολάς. (7) Προειδόμενοι γὰρ ἀλλήλους ὑπὸ τὴν ὄρφνην ἐκ πάνυ βραχέως διαστήματος, ἐπέστησαν, καὶ ταχέως ἔπεμπον, ἀποδηλοῦντες τοῖς ἡγεμόσι τὸ γεγονὸς, καὶ πυνθανόμενοι, τί δέοι ποιεῖν. (8) * * * ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων στρατοπέδων, κἀκείνους ἀνακαλεῖσθαι. (9) Τῇ δ' ἐπαύριον ἐξέπεμψαν ἀμφότεροι κατασκοπῆς ἕνεκα τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων περὶ τριακοσίους ἑκατέρων, ἐν οἷς ὁ Τίτος καὶ τῶν Αἰτωλῶν δύο οὐλαμοὺς ἐξαπέστειλε διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν τόπων· (10) οἳ καὶ συμμίξαντες ἀλλήλοις ἐπὶ τάδε τῶν Φερῶν ὡς πρὸς Λάρισσαν, συνέβαλον ἐκθύμως. (11) Τῶν δὲ περὶ τὸν Εὐπόλεμον τὸν Αἰτωλὸν εὐρώστως κινδυνευόντων καὶ συνεκκαλουμένων τοὺς Ἰταλικοὺς πρὸς τὴν χρείαν, θλίβεσθαι συνέβαινε τοὺς Μακεδόνας. (12) Καὶ τότε μὲν, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀκροβολισάμενοι, διεχωρίσθησαν εἰς τὰς αὑτῶν παρεμβολάς.

III. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀμφότεροι δυσαρεστούμενοι τοῖς περὶ τὰς Φερὰς τόποις, διὰ τὸ καταφύτους εἶναι καὶ πλήρεις αἱμασιῶν καὶ κηπίων, ἀνέζευξαν. (2) Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Σκότουσαν, σπεύδων ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἐφοδιάσασθαι, μετὰ δὲ ταῦτα, γενόμενος εὐτρεπὴς, λαβεῖν τόπους ἁρμόζοντας ταῖς αὑτοῦ δυνάμεσιν· (3) ὁ δὲ

aut tres eumdem simul stipitem prehendant, vix ac ne vix quidem fieri queat. (16) Quod si quis forte, summa contentione enisus, unum alterumque stipitem evulserit, ejusmodi fit intervallum, quod ne appareat quidem. (17) Quum igitur adeo præstet Romanus vallus, quia facile est parabilis, et quia commode gestatur, postremo quia est ejus usus firmus ac stabilis: (18) liquet manifesto, si ulla res alia ex institutis militaribus Romanorum, hanc certe, meo quidem judicio, æmulatione et imitatione esse dignam.

II. Quinctius igitur, his ad usum, ubi tempus postularet, præparatis, cum universo exercitu modicis itineribus procedebat: tum, ubi quinquaginta fere stadia a Pheræorum urbe aberat, castra ibi locat. (2) Postero die sub lucis exortum emisit qui loca inspicerent, et diligenter inquirerent, si forte per aliquam occasionem discere possent, ubi tandem essent hostes, et quid agerent. (3) Eodem quoque tempore Philippus, cognito, Romanos circa Thebas consedisse, cum omnibus copiis Larissa profectus, Pheras duxit. (4) Unde cum stadia circiter triginta abesset, tunc quidem castra ibi fecit, et suis edixit, ut mature omnes corpora curarent. (5) Dein summo mane expergefacto milite, præmisit eos qui agmen præcedere consueverant, dato mandato, ut colles occuparent Pheris imminentes. Ipse, ut clarus illuxit dies, vallo copias eduxit. (6) Non multum abfuit, quin circa collium cacumina concurrerent inter se, qui utraque ex parte fuerant præmissi. (7) Nam cum per caliginem ex parvo admodum intervallo sese mutuo prospexissent, substiterunt, et confestim utrimque ad duces suos miserunt, qui significarent quod acciderat. (8) Illis autem visum, manere in suis castris, et antecessores revocare. (9) Postridie ejus diei duces utrimque speculandi causa equites tricenos cum totidem velitibus miserunt; in quibus erant duæ Ætolorum turmæ, a Quinctio missæ propter locorum peritiam. (10) Illi igitur prope Pheras, in via quæ Larissam ducit, congressi, pugnam atrocem cient. (11) Et cum Eupolemus Ætolus, acriter dimicans, Italicos ad prœlium simul fortiter ineundum excitasset, premi Macedones cœperunt: (12) deinde, post extractam in longum tempus velitationem, in castra tandem utrimque est discessum.

III. Sequenti die utrique, damnatis locis circa Pheras, quod arboribus erant consiti et maceriarum pleni atque hortorum, castra inde movent. (2) Philippus, cui erat in animo, commeatus exercitui suo prospicere ex urbe Scotusa, et postquam necessariis rebus omnibus esset probe instructus, apta suis copiis loca deligere, Scotusam iter avertit.

Τίτος, ὑποπτεύσας τὸ μέλλον, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἅμα τῷ Φιλίππῳ, σπεύδων προκαταφθεῖραι τὸν ἐν τῇ Σκοτουσαίᾳ σῖτον. (4) Τῆς δ' ἑκατέρων πορείας μεταξὺ κειμένων ὄχθων ὑψηλῶν, οὔθ' οἱ Ῥωμαῖοι συνεώρων τοὺς Μακεδόνας, ποῖ ποιοῦνται τὴν πορείαν, οὔθ' οἱ Μακεδόνες τοὺς Ῥωμαίους. (5) Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἑκάτεροι διανύσαντες, ὁ μὲν Τίτος, ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ἐρέτριαν τῆς Φθιώτιδος, ὁ δὲ Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὀγχηστὸν ποταμόν, αὐτοῦ κατέζευξαν, ἀγνοοῦντες ἀμφότεροι τὰς ἀλλήλων παρεμβολάς. (6) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθόντες ἐστρατοπέδευσαν, Φίλιππος μὲν ἐπὶ τὸ Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς Σκοτουσαίας, Τίτος δὲ περὶ τὸ Θετίδιον τῆς Φαρσαλίας, ἀκμὴν ἀγνοοῦντες ἀλλήλους. (7) Ἐπιγενομένου δὲ ὄμβρου καὶ βροντῶν ἐξαισίων, πάντα συνέβη τὸν ἀέρα ἐκ τῶν νεφῶν κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε διὰ τὸν ἐφεστῶτα ζόφον μηδὲ τοὺς ἐν ποσὶ δύνασθαι βλέπειν. (8) Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος κατανύσαι σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἀναζεύξας προῄει μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς. (9) Δυσχρηστούμενος δὲ κατὰ τὴν πορείαν διὰ τὴν ὁμίχλην, βραχὺν τόπον διανύσας, τὴν μὲν δύναμιν εἰς χάρακα παρενέβαλε, τὴν δ' ἐφεδρείαν ἀπέστειλε, συντάξας ἐπὶ τοὺς ἄκρους ἐπιβαλεῖν τῶν μεταξὺ κειμένων βουνῶν.

IV. Ὁ δὲ Τίτος στρατοπεδεύων περὶ τὸ Θετίδιον, καὶ διαπορούμενος ὑπὲρ τῶν πολεμίων, ποῦ ποτ' εἰσί, δέκα προθέμενος οὐλαμοὺς καὶ τῶν εὐζώνων εἰς χιλίους ἐξαπέστειλε, παρακαλέσας εὐλαβῶς ἐξερευνωμένους ἐπιπορεύεσθαι τὴν χώραν· (2) οἳ καὶ προάγοντες ὡς ἐπὶ τὰς ὑπερβολάς, ἔλαθον ἐμπεσόντες εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείαν διὰ τὸ δύσοπτον τῆς ἡμέρας. (3) Οὗτοι μὲν οὖν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐπὶ βραχὺ διαταραχθέντες ἀμφότεροι, μετ' ὀλίγον ἤρξαντο καταπειράζειν ἀλλήλων· διεπέμψαντο δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἡγεμόνας ἑκάτεροι τοὺς διασαφήσοντας τὸ γεγονός. (4) Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν οἱ Ῥωμαῖοι κατεβαροῦντο, καὶ κακῶς ἔπασχον ὑπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείας, πέμποντες εἰς τὴν ἑαυτῶν παρεμβολήν, ἐδέοντο σφίσι βοηθεῖν. (5) Ὁ δὲ Τίτος, παρακαλέσας τοὺς περὶ τὸν Ἀρχέδαμον καὶ τὸν Εὐπόλεμον Αἰτωλούς, καὶ δύο τῶν παρ' αὐτοῦ χιλιάρχων, ἐξέπεμψε μετὰ πεντακοσίων ἱππέων καὶ δισχιλίων πεζῶν. (6) Ὧν προσγενομένων τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκροβολιζομένοις, παραυτίκα τὴν ἐναντίαν ἔσχε διάθεσιν ὁ κίνδυνος. (7) Οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι, προσλαβόντες τὴν ἐκ τῆς βοηθείας ἐλπίδα, διπλασίως ἐπερρώσθησαν πρὸς τὴν χρείαν· (8) οἱ δὲ Μακεδόνες ἠμύνοντο μὲν γενναίως, πιεζόμενοι δὲ πάλιν οὗτοι, καὶ καταβαρούμενοι τοῖς ὅλοις, προσέφυγον πρὸς τοὺς ἄκρους, καὶ διεπέμποντο πρὸς τὸν βασιλέα περὶ βοηθείας.

V. Ὁ δὲ Φίλιππος, οὐδέποτ' ἂν ἐλπίσας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁλοσχερῆ γενέσθαι κίνδυνον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀφεικὼς ἔτυχε καὶ πλείους ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ χορτολογίαν. (2) Τότε δέ, πυνθανό-

(3) Flamininus, id ipsum tempore suspicatus, eodem cum Philippo castra movit, ad corrumpendas ante ejus adventum agri Scotussei segetes festinans. (4) Quoniam autem ambo exercitus in illo itinere editi in altitudinem tumuli dividebant, neque Romani, quo pergerent Macedones, videbant, neque Macedones, quo Romani. (5) Ejus diei itinere confecto Titus ad Eretriam Phthiotidis, Philippus ad amnem Onchestum quum pervenissent, ibi consederunt, neque alter de alterius castris quidquam resciverant. (6) Postero die progressi ambo, castra metati sunt, Philippus quidem ad Melambium quod vocatur, in agro Scotusseo, Titus vero circa Thetidium in agro Pharsalico, etiam tunc sese invicem ignorantes. (7) Effuso imbre cum stupendis tonitribus, accidit sequenti die sub ipsum mane, ut obscuratus nubibus aër universus terræ incumberet, adeo ut propter offusam rebus caliginem nemo alium ante pedes stantem cerneret. (8) At Philippus tamen, ad locum destinatum pervenire cupiens, motis e castris processit cum copiis omnibus; (9) sed officiente nebula ejus itineri, postquam viæ non multum confecisset, exercitui vallum circumdedit: unde præsidium idoneum emisit, dato præcepto, ut tumulorum intermediorum vertices insiderent.

IV. Quinctius circa Thetidium castra habens, anxius sollicitus, quo loco essent hostes, decem equitum turmas cum velitibus ad mille emisit, jubens obire regionem, omnia magna cautione explorare. (2) Qui dum ad juga collium ire pergunt, imprudentes propter ejus diei tenebras in stationes Macedonum incidunt. (3) Quum principio Macedones et Romanos nonnihil casus inopinatus turbasset, mox tamen lacessere sese invicem orsi, ad duces suos utrique miserunt, qui significarent quod acciderat. (4) In concursu Romani, quum laborare inciperent, nec jam hostilium stationum vim sustinerent, subsidium e castris accivérunt. (5) Quinctius, Archedamum Eupolemumque Ætolos et tribunos militum duos cohortatus, cum equitibus quingentis et duobus peditum millibus, suppetias laborantibus ferre jussit. (6) Quæ manus ut conjuncta iis fuit, qui dudum cum hoste velitabantur, prælii facies extemplo mutata. (7) Nam Romani, ob præsens auxilium nova spe recreati, duplo animosius pugnam capessebant. (8) Macedones vero, etsi fortiter illi quidem sese defendebant, pressi tamen vice sua, et quam gravissime laborantes, ad collium vertices se receperunt, et auxilium per nuncios ab rege petierunt.

V. Philippus, qui prædictas ob causas minime futurum cogitaverat, ut ad universæ rei dimicationem eo die veniretur, copiarum magnam partem e castris eductam pabulatum miserat. (2) Tunc vero ab iis, qui subinde mittebantur

νας τὰ συμβαίνοντα παρὰ τῶν διαποστελλομένων, καὶ ς ὁμίχλης ἤδη διαφαινούσης, παρακαλέσας Ἡρακλεί- ν τε τὸν Γυρτώνιον, ὃς ἡγεῖτο τῆς Θετταλικῆς ἵππου, ὶ Λέοντα τὸν τῶν Μακεδόνων ἱππάρχην, ἐξέπεμψε, ν δὲ τούτοις Ἀθηναγόραν, ἔχοντα πάντας τοὺς μισθο- ρους, πλὴν τῶν Θρᾳκῶν. (3) Συναψάντων δὲ τού- ν τοῖς ἐν ταῖς ἐφεδρείαις, καὶ προσγενομένης τοῖς ιεζόσι βαρείας χειρὸς, ἐνέκειντο τοῖς πολεμίοις· καὶ λιν οὗτοι τοὺς Ῥωμαίους ἤλαυνον ἐκ μεταβολῆς ἀπὸ ἄκρων. (4) Μέγιστον δ' αὐτοῖς ἐμπόδιον ἦν τοῦ τρέψασθαι τοὺς πολεμίους ὁλοσχερῶς ἡ τῶν Αἰτω- ῶν ἱππέων φιλοτιμία· πάνυ γὰρ ἐκθύμως οὗτοι καὶ ράβόλως ἐκινδύνευον. (5) Αἰτωλοὶ γὰρ, καθ' ὅσον ς πεζικοῖς ἐλλιπεῖς εἰσι καὶ τῷ καθοπλισμῷ καὶ συντάξει πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας, κατὰ τοσοῦτον ἱππικαῖς διαφέρουσι πρὸς τὸ βέλτιον τῶν ἄλλων λήνων ἐν τοῖς κατὰ μέρος καὶ κατ' ἰδίαν κινδύνοις. ιὸ καὶ τότε τούτων παρακατασχόντων τὴν ἐπιφορὰν πολεμίων, οὐκέτι συνηλάθησαν ἕως εἰς τοὺς ἐπιπέ- τόπους· βραχὺ δ' ἀποσχόντες, ἐκ μεταβολῆς ἔστη- (7) Ὁ δὲ Τίτος, θεωρῶν οὐ μόνον τοὺς εὐζώνους τοὺς ἱππέας ἐγκεκλικότας, ἀλλὰ διὰ τούτους καὶ ᾶσαν δύναμιν ἐπτοημένην, ἐξῆγε τὸ στράτευμα πᾶν, παρενέβαλε πρὸς τοῖς βουνοῖς. (8) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας ιδόμενοι ἔθει πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀναβοῶν· Βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρόν· οὐ μένου- ἡμᾶς οἱ βάρβαροι· σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ και- (9) Ὥστε τὸν Φίλιππον, καίπερ οὐκ εὐδοκούμενον τόποις, ὅμως ἐκκληθῆναι πρὸς τὸν κίνδυνον. Οἱ προειρημένοι λόφοι καλοῦνται μὲν Κυνὸς Κεφαλαί· εῖς δ' εἰσὶ καὶ περικεκλασμένοι, καὶ πρὸς ὕψος ν ἀνατείνοντες. (10) Διὸ καὶ, προορώμενος ὁ πος τὴν δυσχρηστίαν τῶν τόπων, ἐξ ἀρχῆς μὲν ῶς ἡρμόζετο πρὸς ἀγῶνα· τότε δὲ, παρορμηθεὶς ὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐελπιστίας τῶν ἀγγελλόντων, παρήγγειλε τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος.

I. Ὁ δὲ Τίτος, παρεμβαλὼν τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἔκαστον, ἅμα μὲν ἐφήδρευε τοῖς προκινδυνεύουσιν, ἅμα δὲ παρεκάλει τὰς τάξεις ἐπιπορευόμενος. (2) Ἡ ράκλησις ἦν αὐτοῦ βραχεῖα μὲν, ἐμφαντικὴ δὲ καὶ ρος τοῖς ἀκούουσιν. Ἐναργῶς γὰρ ὑπὸ τὴν ὄψιν κνύμενος, ἔλεγε τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις· (3) Οὐχ Μακεδόνες εἰσὶν, ὦ ἄνδρες, οὓς ὑμεῖς, προκατέ- ς ἐν Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν Ἐορδαίαν ὑπερβολὰς, προφανοῦς μετὰ Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς ς ὑπερδεξίους, ἐξεβάλετε, πολλοὺς αὐτῶν ἀπο- ντες; (4) Οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, οὓς ὑμεῖς, κατέχοντας τὰς ἀπηλπισμένας ἐν Ἠπείρῳ δυσχω- , ἐκβιασάμενοι ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς, φεύγειν ἠναγ- τε ῥίψαντας τὰ ὅπλα, τέως εἰς Μακεδονίαν ἀνε- σαν; (5) Πῶς οὖν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι καθήκει, ντας ἐξ ἴσου ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς τοὺς αὐ- Τί δὲ προορᾶσθαι τῶν προγεγονότων; Ἀλλ'

quid ageretur edoctus, cum jam lucis splendori cederet nebula, cohortatus Heraclidem Gyrtonium, qui Thessalico equitatui præerat, et Leonem, equitum Macedonum præfectum, hos suppetias misit, Athenagora ipsis adjecto, qui omnes conductitios, præter Thraces, ducebat. (3) Hi postquam stationibus prioribus se conjunxissent, Macedones, auctis viribus gravi accessione hujus auxilii, hostibus incumbunt. Itaque rursus isti Romanos, vice versa, e summis depulerunt collibus: (4) et quidem, nisi Ætolicorum pertinax pugna obstitisset, terga penitus vertere hostes coegissent: plane enim illi tunc temporis animose et præcipiti cum audacia dimicarunt. (5) Nam Ætoli, quanto in præliis pedestribus sunt aliis inhabiliores, propter genus armorum, et propter ordinationis modum, quo utuntur ad ea certamina, quæ acie instructa de summa rerum instituuntur; tantum præstant ceteris Græcis in prœliis equestribus, quando catervatim aut etiam viritim res geritur. (6) Hi igitur etiam tunc irruentium hostium impetum quum essent remorati, ad plana usque loca Romani non sunt propulsi; sed ubi aliquantum se submovissent ab hoste, in eumdem rursus obversi constiterunt. (7) Titus videns, non velites solum et equites in fugam inclinasse, verum etiam universum exercitum propter istos metu consternatum, eductis copiis omnibus, prope ipsos colles aciem instruit. (8) Dum hæc agebantur, alii post alios de statione Macedonum ad Philippum accurrere, et hujusmodi clamoribus eum compellare: Fugiunt hostes, o Rex! ne occasionem prætermiseris! non sustinent nos barbari: tuus hic est dies, tua hæc opportunitas! (9) adeo ut Philippus, cui tamen loca displicebant, ad subeundam prœlii aleam impelleretur. Tumuli, quos diximus, [ob aliquam canini capitis similitudinem] Cynoscephalæ vocantur: sunt autem asperi amfractique, et in altitudinem sic satis magnam editi. (10) Idcirco Philippus, difficultates locorum cavens, ad certamen neutiquam ab initio sese comparaverat; tunc vero spei bonæ magnitudine, quam illi ostendebant, qui eos nuncios afferebant, induci se passus est, ut vallo educi copias juberet.

VI. Quinctius, universa suorum acie ordinata, simul præsidio fuit eis, qui pugnam jam ante capessiverant, simul ordines lustrans adhortabatur milites. (2) Adhortatio ejus brevis illa quidem fuit, sed efficaciæ plena, et ad captum erat audientium. Etenim subjectos oculis eorum hostes palam digitis commonstrans, ita milites est allocutus: « (3) Nonne Macedones isti sunt, o commilitones, quos in Macedonia vos, quum fauces insiderent, quibus aditur Eordæa, aperto marte aggressi, duce Sulpicio, et ad loca edita per vim connisi, statione dejecistis, multosque eorum occidistis? (4) Nonne Macedones isti sunt, quos in Epiro, quum illas vias invias præoccupassent, per quas traduci posse exercitum omnes desperabant, vos vestra virtute deturbastis, et projectis armis fugere, donec in Macedoniam usque sese recepissent, coegistis? (5) Qui igitur nunc metuere vos deceat, ex æquo cum iisdem pugnaturos? Quid suspectum vobis aut male ominatum esse potest ex eis, quæ

οὐ τἀναντία δι' ἐκεῖνα καὶ νῦν θαῤῥεῖν; (6) Διόπερ, ὦ ἄνδρες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτοὺς, ὁρμᾶσθε πρὸς τὸν κίνδυνον ἐῤῥωμένως. Θεῶν γὰρ βουλομένων, ταχέως πέπεισμαι ταὐτὸ τέλος ἀποβήσεσθαι τῆς παρούσης μάχης τοῖς προγεγονόσι κινδύνοις. (7) Οὗτος μὲν οὖν, ταῦτα εἰπὼν, τὸ μὲν δεξιὸν μέρος ἐκέλευε μένειν κατὰ χώραν, καὶ τὰ θηρία πρὸ τούτων· τῷ δ' εὐωνύμῳ μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπήει σοβαρῶς τοῖς πολεμίοις. (8) Οἱ δὲ προκινδυνεύοντες τῶν Ῥωμαίων, προσλαβόντες τὴν τῶν πεζῶν στρατοπέδων ἐφεδρείαν, ἐκ μεταβολῆς ἐνέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις.

VII. Φίλιππος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἐπειδὴ τὸ πλέον μέρος ἤδη τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἑώρα παρεμβεβληκὸς πρὸ τοῦ χάρακος, αὐτὸς μὲν ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ τὸ δεξιὸν τῆς φάλαγγος προῆγε, σύντομον ποιούμενος τὴν πρὸς τοὺς λόφους ἀνάβασιν· (2) τοῖς δὲ περὶ τὸν Νικάνορα, τὸν ἐπικαλούμενον Ἐλέφαντα, συνέταξε φροντίζειν, ἵνα τὸ λοιπὸν μέρος τῆς δυνάμεως ἐκ ποδὸς ἕπηται. (3) Ἅμα δὲ τῷ τοὺς πρώτους ἅψασθαι τῆς ὑπερβολῆς, εὐθέως ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλε καὶ προκατελάμβανε τοὺς ὑπερδεξίους· τῶν γὰρ προκινδυνευόντων Μακεδόνων ἐπὶ πολὺ τεθλιφότων τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν λόφων, ἐρήμους κατέλαβε τοὺς ἄκρους. (4) Ἔτι δὲ παρεμβάλλοντος αὐτοῦ τὰ δεξιὰ μέρη τῆς στρατιᾶς, παρῆσαν οἱ μισθοφόροι, πιεζόμενοι κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν πολεμίων. (5) Προσγενομένων γὰρ τοῖς τῶν Ῥωμαίων εὐζώνοις τῶν ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις ἀνδρῶν, καθάπερ ἀρτίως εἶπα, καὶ συνεργούντων κατὰ τὴν μάχην, προσλαβόντες οἱονεὶ σήκωμα τὴν τούτων χρείαν, βαρέως ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἔκτεινον. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, ὅτε παρεγίγνετο, θεωρῶν, οὐ μακρὰν τῆς τῶν πολεμίων παρεμβολῆς συνεστῶτα τὸν τῶν εὐζώνων κίνδυνον, περιχαρὴς ἦν· (7) ὡς δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς ἑώρα κλίνοντας τοὺς ἰδίους, καὶ προσδεομένους ἐπικουρίας, ἠναγκάζετο βοηθεῖν, καὶ κρίνειν ἐκ τοῦ καιροῦ τὰ ὅλα, καίπερ ἔτι τῶν πλείστων μερῶν τῆς φάλαγγος κατὰ πορείαν ὄντων, καὶ προσβαινόντων πρὸς τοὺς βουνούς. (8) Προσδεξάμενος δὲ τοὺς ἀγωνιζομένους, τούτους μὲν ἤθροιζε πάντας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας, καὶ τοὺς πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππέας· τοῖς δὲ πελτασταῖς καὶ τοῖς φαλαγγίταις παρήγγειλε, διπλασιάζειν τὸ βάθος, καὶ πυκνοῦν ἐπὶ τὸ δεξιόν. (9) Γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα, καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας ἐπάγειν, τοῖς δ' εὐζώνοις κερᾶν. (10) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Τίτος, δεξάμενος εἰς τὰ διαστήματα τῶν σημαιῶν τοὺς προκινδυνεύοντας, προσέβαλε τοῖς πολεμίοις.

VIII. Γενομένης δὲ τῆς ἐξ ἀμφοῖν συμπτώσεως μετὰ βίας καὶ κραυγῆς ὑπερβαλλούσης, ὡς ἂν ἀμφοτέρων ὁμοῦ συναλαλαζόντων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς μάχης ἐπιβοώντων τοῖς ἀγωνιζομένοις, ἦν τὸ γιγνόμενον ἐκπληκτικὸν καὶ παραστατικὸν ἀγωνίας. (2) Τὸ μὲν

ante gesta sunt? annon potius etiam nunc propter illa
scet vobis animus? (6) Agite igitur, commilitones, m
hortatibus excitati, valida vi ad prœlium vos accin
Nam qualis fuit superiorum certaminum exitus, talem
jus quoque dimicationis cito futurum, diis volentibus,
fido. » (7) Hæc ubi Quinctius dicta dedit, dextram
partem stare jussit immotam, et ante hanc elephantos
vam ipse cum velitibus superbo incessu in hostes ind
(8) Tum vero qui in statione erant Romani, ubi legion
tergo præsidium accessit, iterum conversi, acriter h
adoriuntur.

VII. Quo tempore Philippus, copiarum suarum pa
maximam conspicatus pro castris in acie jam stare,
cum cetratis et dextra phalangis parte progrediens, c
ipsos raptim conscendere instituit : (2) Nicanorique
Elephanto erat cognomen, imperat, daret operam, ut
stigio pars aciei altera subsequeretur. (3) Mox ub
summos colles primi pertingere cœperunt, confestim
nistram signa convertit, et locis superioribus occup
aciem ibi direxit. Quoniam enim Macedones, qui fu
præmissi, per longum spatium Romanos urserant, et
teram partem collium depulerant, nudata præsidio cac
invenit. (4) Dum vero adhuc dextimos rex ordinaba
veniunt conductitii, quos summa vi hostis premebat
Nam ubi velitibus Romanis graviter armati sese adj
runt, sicut modo dicebam, pugnantesque illos adjuvar
aggressi, velites, accedente horum opera, et hoc quas
dere ad libramentum assumto, hostibus acriter incum
tes, multos eorum occiderunt. (6) Rex initio cum
conspicatus non procul ab hostium castris manus co
expeditos, gaudio exsultaverat : (7) at mox, facta c
tatione, suos videns inclinare, et subsidio opus ha
suppetias illis venire, et quamquam pleræque parte
langis in itinere adhuc erant, et ad tumulos ascend
universæ tamen pugnæ aleam e re nata subire est co
(8) Igitur recipiens hos qui in prœlio fuerant, omnes i
tro cornu pedites equitesque congregavit : cetrati
phalangitis præcepit, ut aciem profundiorem duplo
rent, et ut ordines dextram versus densarent. (9) Eo
quia jam hostes aderant, phalangitis data est tesse
demissis sarissis hostem invadant; expeditis, ut co
ment. (10) Quo etiam tempore Quinctius, velitibu
ptis in aciei intervalla, pugnam commisit.

VIII. Et quum factus esset concursus magna vi e
clamoribus insanum magnis (nam et acies utraque c
tum illum prœliantibus clamorem simul sustulit,
extra prœlium erant, dimicantium alacritatem suis
mationibus excitabant), terribilis res erat, et ad incuti
horrorem prorsus comparata. (2) Jam qui in dextra

δεξιὸν τοῦ Φιλίππου λαμπρῶς ἀπήλλαττε κατὰ τὸν κίνδυνον, ἅτε καὶ τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίου ποιούμενον, καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως ὑπερέχον, καὶ τῇ διαφορᾷ τοῦ καθοπλισμοῦ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρείαν πολὺ παραλλάττον. (3) Τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῆς δυνάμεως αὐτῷ, τὰ μὲν ἑπόμενα τῶν κινδυνευόντων ἐν ἀποστάσει τῶν πολεμίων ἦν, τὰ δ' ἐπὶ τῶν εὐωνύμων ἄρτι διηνυκότα τὰς ὑπερβολὰς ἐπεφαίνετο τοῖς ἄκροις. (4) Ὁ δὲ Τίτος, θεωρῶν οὐ δυναμένους τοὺς παρ' αὐτοῦ στέγειν τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον, ἀλλ' ἐκπιεζομένους τοὺς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ τοὺς μὲν ἀπολωλότας ἤδη, τοὺς δ' ἐπὶ πόδα ποιουμένους τὴν ἀναχώρησιν, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς ... καταλειπομένας τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας· (5) ... ἀφορμήσας πρὸς τούτους, καὶ συνθεασάμενος ... τῶν πολεμίων τὰ μὲν συνεχῆ τοῖς διαγωνιζομένοις, τὰ δ' ἐκ τῶν ἄκρων ἀκμὴν ἐπικαταβαίνοντα, τὰ ... τοῖς ἄκροις ἐφεστῶτα, προθέμενος τὰ θηρία, προσ... τὰς σημαίας τοῖς πολεμίοις. (6) Οἱ δὲ Μακεδόνες, ... τὸν παραγγελοῦντα ἔχοντες, οὔτε συστῆσαι δυνά... καὶ λαβεῖν τὸ τῆς φάλαγγος ἴδιον σχῆμα, διά τε τὰς τῶν τόπων δυσχερείας, καὶ διὰ τὸ τοῖς ἀγωνιζομένοις ... ἑπόμενοι πορείας ἔχειν διάθεσιν καὶ μὴ παρατάξεως· ... προσεδέξαντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὰς χεῖρας ἔτι, ... δὲ τῶν θηρίων πτοηθέντες καὶ διασπασθέντες ... ἔφευγον.

IX. Οἱ μὲν οὖν πλείους τῶν Ῥωμαίων, ἑπόμενοι, ... ἔκτεινον. (2) Εἷς δὲ τῶν χιλιάρχων τῶν ἅμα ..., σημαίας ἔχων οὐ πλείους εἴκοσι, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμφρονήσας, ὃ δέον εἴη ..., μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν τῶν ὅλων κατόρθωσιν. (3) Θεωρῶν γὰρ τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἐπὶ ... προπεπτωκότας τῶν ἄλλων, καὶ πιέζοντας τῷ βάρει τὸ ... εὐώνυμον, ἀπολιπὼν τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, ... ἤδη καταφανῶς, ἐπιστρέψας ἐπὶ τοὺς ἀγωνι... καὶ κατόπιν ἐπιγενόμενος, προσέβαλλε κατὰ ... τοῖς Μακεδόσι. (4) Τῆς δὲ τῶν φαλαγγιτῶν ... ἀδυνάτου καθεστώσης ἐκ μεταβολῆς καὶ κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, οὗτος μὲν ἐπέκειτο κτείνων τοὺς ἐν ... οὐ δυναμένους αὐτοῖς βοηθεῖν· (5) ἕως οὗ ῥίψαντες τὰ ὅπλα φεύγειν ἠναγκάσθησαν οἱ Μακεδόνες, συν... αὐτοῖς ἐκ μεταβολῆς καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ... ἐγκεκλικότων. (6) Ὁ δὲ Φίλιππος ἐν μὲν ταῖς ..., καθάπερ εἶπα, τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ καθ' αὑτὸν ... ἐπέπειστο τελέως νικᾷν· (7) τότε δὲ συνθεασάμενος ... ῥιπτοῦντας τὰ ὅπλα τοὺς Μακεδόνας, ... πολεμίους κατὰ νώτου προσβεβληκότας, βραχὺ ... ἐκ τοῦ κινδύνου μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ πεζῶν, ... τὰ ὅλα. (8) Κατανοήσας δὲ τοὺς Ῥωμαίους ... τὸ δίωγμα τοῦ λαιοῦ κέρως τοῖς ἄκροις ἤδη προσ..., ἐγίγνετο [πρὸς φυγήν, ὅσους ἐδύνατο] πλεί... ἐκ τοῦ καιροῦ συναθροίσας τῶν Θρᾳκῶν καὶ ... (9) Τίτος δὲ, τοῖς φεύγουσιν ἑπόμενος, ... ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ἄρτι τοῖς ἄκροις ἐπι... τὰς εὐωνύμους τάξεις τῶν Μακεδόνων, τὰς

aciei Philippi stabant, ii pugnam admodum secundam faciebant: nam et de superiore loco hostem petebant, et ipso quasi pondere ordinationis suæ vincebant, et genere quoque armorum ad præsentem dimicationem accommodatissimo longe præstabant. (3) At, quod reliquas partes Macedonici exercitus attinet, partim dimicantibus suis a tergo stantes, procul ab hoste erant submoti; partim altitudinem collium recens emensi, in verticibus sese nunc demum ostendebant, pars nempe aciei læva. (4) Titus, postquam videt, phalangis impetum sustineri a suis non posse, verum sinistram aciem jam esse impulsam, et multis occisis ceteros e prœlio sensim se recipere, in dextra vero acie spem salutis superesse, (5) eo sese confestim contulit. Ibi conspicatus hostium alios decertantibus adhærere, alios e summis collibus cum maxime descendere, nonnullos adhuc verticibus tumulorum insidere, elephantibus ante aciem constitutis, signa in hostes intulit. (6) Macedones enimvero, qui neque ducem habebant ad signum dandum, nec cogere se in unum corpus et propriam phalangis figuram constituere poterant; tum quia difficultates locorum impediebant, tum etiam, quod vestigia pugnam conserentium sequentes, in modum procedentis agminis, non autem aciei instructæ, erant dispositi; (7) ne primum quidem impetum Romanorum exceperunt; sed a principio statim ab elephantis perturbati, solutis ordinibus in fugam inclinarunt.

IX. Istos igitur plerique Romanorum insecuti, magnam stragem ediderunt. (2) Erat inter hos tribunus quidam militum, quem signa non amplius viginti sequebantur: hic salubri consilio, e re nata apud se excogitato, ad universam victoriam magnum fecit momentum. (3) Cernens enim Philippum longe ultra reliquam aciem suam progressum, lævam Romanæ aciei partem ipso quasi pondere obterentem; relictis dextimis, qui non ancipitem jam victoriam obtinebant, ad pugnantes sese avertit, et a tergo adveniens, aversos Macedonas invadit. (4) Ac quoniam ea phalangis ratio est, ut retrorsum convertere se et prælia viritim capessere nequeat, tribunus cum suis proximum quemque Macedonum, qui defendere ipsi se non poterant, cædere non destitit: (5) donec projectis armis fugam arripere hostes sunt coacti, quum etiam a fronte Romani, qui in fugam jam inclinaverant, signis conversis pariter eos urgerent. (6) Philippus initio, sicut modo dicebam, ex illa parte, in qua ipse erat, conjecturam de universa pugna faciens, plenam sibi victoriam haud dubie spoponderat. (7) Tunc vero, ut repente videt Macedones arma projicere, eorumque tergis hostes incumbere, prœlio paululum excedens cum equitibus et peditibus paucis, quo loco esset rerum summa, cœpit contemplari. (8) Et quum animadvertisset Romanos, qui lævum ipsius cornu persequebantur, summis jam collibus appropinquare, congregata Thracum et Macedonum, quantum maximam poterat, manu fugam adornavit. (9) Titus interim fugientes persequens, postquam in jugo tumuli sinistros Macedonum ordines, qui ad summos vertices tum maxime pervenerant, est assecutus, initio qui-

μὲν [ἀρχὰς] ἐπέστη, τῶν πολεμίων ὀρθὰς ἀνασχόντων τὰς σαρίσσας· (10) ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Μακεδόσιν, ὅταν ἢ παραδιδῶσιν αὑτούς, ἢ μεταβάλλωνται πρὸς τοὺς ὑπεναντίους. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενος τὴν αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος, παρακατεῖχε τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, φείσασθαι κρίνων τῶν ἀποδεδειλιακότων. (12) Ἀκμὴν δὲ τοῦ Τίτου ταῦτα διανοουμένου, τῶν προηγουμένων τινὲς ἐπιπεσόντες αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίου, προσέφερον τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς μὲν πλείους διέφθειρον, ὀλίγοι δέ τινες διέφυγον ῥίψαντες τὰ ὅπλα.

X. Πανταχόθεν δὲ τοῦ κινδύνου συντέλειαν εἰληφότος, καὶ κρατούντων τῶν Ῥωμαίων, ὁ μὲν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὰ Τέμπη. (2) Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρου καλούμενον Πύργον ηὐλίσθη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθὼν εἰς Γόννους ἐπὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, ἐπέμεινε, βουλόμενος ἀναδέξασθαι τοὺς ἐκ τῆς φυγῆς ἀνασωζομένους. (3) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, μέχρι μέν τινος ἐπακολουθήσαντες τοῖς φεύγουσιν, οἱ μὲν ἐσκύλευον τοὺς τεθνεῶτας, οἱ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἤθροιζον, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν τοῦ τῶν πολεμίων χάρακος. (4) Ἔνθα δὴ καταλαβόντες τοὺς Αἰτωλοὺς προεμπεπτωκότας, καὶ δόξαντες στερεῖσθαι τῆς σφίσι καθηκούσης ὠφελείας, ἤρξαντο καταμέμφεσθαι τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν στρατηγὸν, ὅτι τοὺς μὲν κινδύνους αὐτοῖς ἐπιτάττει, τῆς δ' ὠφελείας ἄλλοις παρακεχώρηκε. (5) Καὶ τότε μὲν ἐπανελθόντες εἰς τὴν ἑαυτῶν στρατοπεδείαν, ηὐλίσθησαν· εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα μὲν ἤθροιζον τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λειπόμενα τῶν σκύλων, ἅμα δὲ προῆγον ποιούμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Λαρίσσης. (6) Ἔπεσον δὲ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἑπτακοσίους· τῶν δὲ Μακεδόνων ἀπέθανον μὲν οἱ πάντες εἰς ὀκτακισχιλίους, ζωγρείᾳ δ' ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους πεντακισχιλίων. (7) Καὶ τῆς μὲν ἐν Θετταλίᾳ γενομένης περὶ Κυνὸς Κεφαλὰς Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου μάχης, τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

XI. Ἐγὼ δὲ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι, λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν, σύγκρισιν ποιήσομαι τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων, τί διαφέρουσιν ἀλλήλων πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ τί πρὸς τὸ βέλτιον· νῦν, ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων, πειράσομαι τὴν ἐπαγγελίαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. (2) Ἐπεὶ γὰρ ἡ μὲν Μακεδόνων σύνταξις ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων διδοῦσα τὴν πεῖραν, ἐκράτει τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συντάξεων, ἡ δὲ Ῥωμαίων, τῶν τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην προσεσπερίων ἐθνῶν ἁπάντων· (3) ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις, γέγονε τούτων τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους διάκρισις· (4) χρήσιμον καὶ καλὸν ἂν εἴη τὸ τὴν διαφορὰν ἐρευνῆσαι, καὶ παρὰ τί συμβαίνει, Ῥωμαίους ἐπικρατεῖν καὶ τὸ πρωτεῖον ἐκφέρεσθαι τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων· (5) ἵνα μὴ, τὴν Τύχην λέ-

dem substitit, quia sarissas in altum erectas tenebant ho-
stes. (10) Macedonibus ea consuetudo, est, quoties
deditionem aut transitionem ad hostes faciunt. (11) Fa-
deinde causam percontatus imperator, impetum suor[um]
inhibuit; æquum esse judicans, ut trepidantibus parce[ret].
(12) Verum hæc dum cogitabat Titus, quidam ex antesig[na-]
nis, de superiore loco irruentes, eos invadunt, majorem
partem cædunt : pauci, armis projectis, fuga sibi consu[lue-]
runt.

X. Postquam omni ex parte prælium erat confectu[m]
et Romani victoriam obtinebant, Philippus versus Te[mpe]
se recepit. (2) Primo die circa Turrim Alexandri, q[uam]
vocant, quum tetendisset, sequenti, ut Gonnos perve[nit,]
qui locus est in ipso Tempium aditu, substitit eo cons[ilio,]
ut eos, qui fuga evasissent, exspectaret. (3) Rom[ani]
aliquantisper insecuti fugientes, mox alii ad detrahe[nda]
mortuis spolia, alii ad captivos in unum locum cogen[dos,]
plures ad diripienda castra hostium se convertunt.
Ubi quum Ætolos offenderent, qui jam ante irrupe[rant,]
præda sibi debita fraudari se rati, queri de Ætolis c[œpe-]
runt, et imperatori dicere, pericula eum ipsis impera[re,]
prædam aliis concedere. (5) Tunc sane in castra su[a re-]
versi, noctem ibi egerunt : insecuto vero die simul cap[tivos]
et quod erat reliquum spoliorum, coegerunt in unum,
pergentes ire Larissam petierunt. (6) Ceciderunt eo
lio e Romanorum exercitu circiter septingenti : e Ma[cedo-]
nibus vero perierunt, ut omnes una summa complect[ar,]
hominum circiter octo millia; capti sunt vivi non pau[ciores]
quinque millibus. (7) Atque hic fuit exitus ejus p[rælii,]
quod ad Cynoscephalas in Thessalia cum Philippo R[omani]
fecerunt.

XI. Ego vero quum in sexto Libro hujus operis si[m pol-]
licitus, me, ubi forem commodam nactus occasione[m,]
maturæ Romanorum et Macedonum comparationem [in-]
tuturum, similiterque ordinationis aciei utrisque p[ropriæ,]
qua re alteri ab alteris differant, sive in deteriorem p[artem,]
sive in meliorem; nunc in ipsis rebus gestis, quod p[romisi,]
reapse præstare conabor. (2) Quoniam enim Mac[edonum]
acies superioribus temporibus acies populorum Asi[æ et]
Græcorum (quod sæpe ipsis rerum experimentis est [proba-]
tum) vicit, pariterque Romanorum acies superior fu[it acie-]
bus populorum Africæ, omniumque qui sunt in [Europa]
occidentem versus; (3) quoniamque nostra memo[ria non]
semel, sed sæpius, usu venit, ut cum acies istorum [illo-]
rumque, tum ipsi viri, inter se committerentur; (4) u[tile fue-]
rit ac pulchrum, scrutari discrimen, et causam inves[tigare,]
propter quam Romani superiores discedere, et belli[cis cer-]
taminibus palmam omnibus præripere soleant :
Fortunæ hoc attribuentes decus, beatos dumtaxat

...τας μόνον, μακαρίζωμεν τοὺς κρατοῦντας ἀλόγως, ...περ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ', εἰδότες τὰς ...εῖς αἰτίας, ἐπαινῶμεν καὶ θαυμάζωμεν κατὰ λόγον ...ς ἡγουμένους. (6) Περὶ μὲν οὖν τῶν πρὸς Ἀννίβαν ...ν γεγονότων Ῥωμαίοις, καὶ τῶν ἐν τούτοις ἐλατ...μάτων, οὐδὲν ἂν δέοι πλείω λέγειν· οὐ γὰρ παρὰ τὸν ...πλισμόν, οὐδὲ παρὰ τὴν σύνταξιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ...ξιότητα τὴν Ἀννίβου καὶ τὴν ἀγχίνοιαν περιέπι...ον τοῖς ἐλαττώμασι. (7) Δῆλον δὲ τοῦτο πεποιήκα...ς ἡμεῖς ἐπ' αὐτῶν ὑποδεικνύοντες τῶν ἀγώνων. (8) ...ρεῖ δὲ τοῖς ἡμετέροις λόγοις πρῶτον μὲν τὸ τέ...ς τοῦ πολέμου· προσγενομένου γὰρ στρατηγοῦ τοῖς ...ίοις, παραπλησίαν δύναμιν ἔχοντος Ἀννίβᾳ, τα...ς καὶ τὸ νικᾷν συνεξηκολούθησε τοῖς προειρημένοις· ...τα καὶ αὐτὸς Ἀννίβας, ἀποδοκιμάσας τὸν ἐξ ἀρ...τοῖς ὑπάρχοντα καθοπλισμόν, ἅμα τῷ νικῆσαι ...πρώτῃ μάχῃ παραχρῆμα τοῖς Ῥωμαίων ὅπλοις κα...σας τὰς οἰκείας δυνάμεις, τούτοις διετέλεσε χρώ...ς τὸν ἑξῆς χρόνον. (10) Πύῤῥος γε μὴν οὐ μόνον ...ς, ἀλλὰ καὶ δυνάμεσιν Ἰταλικαῖς συγκέχρηται, ...ς ἐναλλὰξ σημαίαν καὶ σπεῖραν φαλαγγιτικὴν ἐν ...ς πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶσιν. (11) Ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕ...ς ἐδύνατο νικᾷν, ἀλλ' ἀεί πως ἀμφίδοξα τὰ τέλη τῶν ...ων αὐτοῖς ἀπέβαινε. (12) Περὶ μὲν οὖν τούτων ...ῖον ἦν προειπεῖν, χάριν τοῦ μηδὲν ἀντεμφαίνειν ...ς ἡμετέραις ἀποφάσεσιν. Ἐπάνειμι δ' ἐπὶ τὴν ...μένην σύγκρισιν.

...II. Ὅτι μέν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὐτῆς ...τα καὶ δύναμιν, οὐδὲν ἂν ὑποσταίη κατὰ πρόσω...ς οὐδὲ μεῖναι τὴν ἔφοδον αὐτῆς, εὐχερὲς καταμαθεῖν ...λῶν. (2) Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ ἵσταται σὺν τοῖς ...ς ἐν τρισὶ ποσὶ κατὰ τὰς ἐναγωνίους πυκνώσεις, τὸ ...ν σαρισσῶν μέγεθός ἐστι κατὰ μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ...ιν ἑκκαίδεκα πηχῶν, κατὰ δὲ τὴν ἁρμογὴν τὴν ...ς τὴν ἀλήθειαν δεκατεσσάρων· (3) τούτων δὲ τοὺς ...ρας ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ ταῖν χεροῖν διάστημα, καὶ ...ον σήκωμα τῆς προβολῆς· (4) φανερόν, ὅτι τοὺς ...ς πήχεις προπίπτειν ἀνάγκη τὴν σάρισσαν πρὸ τῶν ...ν ἑκάστου τῶν ὁπλιτῶν, ὅταν ἴῃ δι' ἀμφοῖν ταῖν ...ν προβαλλόμενος ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (5) Ἐκ δὲ ...ν συμβαίνει, τὰς μὲν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου καὶ ...ου πλεῖον, τὰς δὲ τοῦ πέμπτου ζυγοῦ σαρίσσας ...προπίπτειν πήχεις πρὸ τῶν πρωτοστατῶν, ἐχούσης ...φάλαγγος τὴν αὐτῆς ἰδιότητα καὶ πύκνωσιν κατ' ...την καὶ κατὰ παραστάτην· (6) ὡς Ὅμηρος ὑπο...ει ἐν τούτοις·

...ς ἄρ' ἀσπὶδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ·
... δ' ἱππόκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισι
...ντων ὡς πυκνοὶ ἐφέστασαν ἀλλήλοισι.

Τούτων δ' ἀληθινῶς καὶ καλῶς λεγομένων, δῆλον, ...άγκη, καθ' ἕκαστον τῶν πρωτοστατῶν σαρίσσας ...πειν πέντε, δυσὶ πήχεσι διαφερούσας ἀλλήλων ...μήκει.

XIII. Ἐκ δὲ τούτου ῥᾴδιον, ὑπὸ τὴν ὄψιν λαβεῖν

sine ratione, quod vanissimis quibusque mortalium contingere potest, prædicamus victores, sed, ubi veras causas noverimus, certa ratione et laudemus duces et miremur. (6) Ac de prœliis quidem, quæ Romani cum Hannibale conseruerunt, et cladibus, quas in iis acceperunt, pluribus jam non est agendum : nam iis cladibus neque armorum genus, neque instruendæ aciei ratio Hannibalis caussam præbuerunt : sed cum dexteritas, tum capitale illius viri ingenium, istas nomini Romano ignominias imposuerunt. (7) Quod nos in ipsis certaminibus exponendis quum demonstraverimus, (8) dictis etiam nostris fidem adstruit, primum quidem, ipse belli exitus : nam simul ac Romanis imperator est exortus, ingenii viribus Hannibali par, ilicet victoria eosdem est secuta. (9) Deinde Hannibal etiam ipse testificatur, qui, damnato genere armorum, quo copiæ ipsius initio erant usæ, post primam statim victoriam, quam de Romanis est consecutus, armis ipsorum copias suas quum armasset, iisdem perpetuo deinceps est usus. (10) Jam Pyrrhus sane non armis dumtaxat, verum etiam milite Italico uti solitus, in bello adversus Romanos signa Italicorum, et cohortes phalangis more instructas, alternatim in acie collocabat; (11) qui tamen ne sic quidem vincere potuit, sed ancipites semper certaminum exitus habuit. (12) Et hæc quidem necessario præfanda mihi erant, ne quid esset, quod sententiæ super his rebus nostræ vel in speciem repugnaret. Redeo nunc ad institutam comparationem.

XII. Enim vero perspicuum est multis rationibus, retinente phalange proprietatem suam et vires, nihil quidquam posse reperiri, quod a fronte ei resistere, aut ejus incumbentis impetum sustinere valeat. (2) Quoties enim densatio fit aciei ad certamen, consistit vir una cum armis in tribus pedibus. Sarissæ vero longitudo, ut quidem vetus institutum erat, cubitorum est sexdecim; sed, ut postea ad veriorem pugnæ usum fuit aptata, quatuordecim. (3) Hujus vero mensuræ quatuor absumit cubitos spatium inter manus ambas, una cum libramento quod a tergo respondet parti anteriori quæ prætenditur. (4) Quæ quum ita sint, liquet, sarissam cujusque armati, quando ambabus manibus in hostes illam porrigens pergit, cubitos decem ultra ejus corpus necessario protendi. (5) Unde fit, ut secundi quidem et tertii ac quarti ordinis sive jugi sarissæ plures cubitos, quinti vero nonnisi duos tandem protendantur ante eos qui in primo stant ordine; si modo phalanx proprietatem suam obtineat, et convenienter sibi densata sit, ratione cujusque armati, sive pone, sive ad latus stantis; (6) quam densationem hisce versibus Homerus ostendit:

Scutum scuto hæsit, galeæ galea, atque viro vir :
et cristæ e conis tangebant se invicem equinæ
nutantum : densati adeo pressere virum vir.

(7) Quæ vere et recte quum dicantur, apparet, necesse esse, ut singuli eorum, qui in primo stant ordine, quinas præ se prominentes sarissas habeant, inter quas ratione longitudinis binum cubitorum erit discrimen.

XIII. Ex quibus facile cuivis est ob oculos sibi ponere,

τὴν τῆς ὅλης φάλαγγος ἔφοδον καὶ προβολήν, ποιάν τινα εἰκὸς εἶναι, καὶ τίνα δύναμιν ἔχειν, ἐφ' ἑκκαίδεκα τὸ βάθος οὖσαν. (2) Ὧν ὅσοι πέμπτον ζυγὸν ὑπεραίρουσι, ταῖς μὲν σαρίσσαις οὐδὲν οἷοί τ' εἰσὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν κίνδυνον· διόπερ οὐδὲ ποιοῦνται κατ' ἄνδρα τὴν προβολήν. (3) Παρὰ δὲ τοὺς ὤμους τῶν προηγουμένων ἀνανενευκυίας φέρουσι, χάριν τοῦ τὸν κατὰ κορυφὴν τόπον ἀσφαλίζειν τῆς ἐκτάξεως, εἰργουσῶν τῇ πυκνώσει τῶν σαρισσῶν ὅσα τῶν βελῶν ὑπερπετῆ τῶν πρωτοστατῶν φερόμενα δύναται προσπίπτειν πρὸς τοὺς ἐφεστῶτας. (4) Αὐτῷ γε μὴν τῷ τοῦ σώματος βάρει κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν πιέζοντες οὗτοι τοὺς προηγουμένους, βιαίαν μὲν ποιοῦσι τὴν ἔφοδον, ἀδύνατον δὲ τοῖς πρωτοστάταις τὴν εἰς τοὔπισθεν μεταβολήν. (5) Τοιαύτης περὶ τὴν φάλαγγα διαθέσεως καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος οὔσης, ῥητέον ἂν εἴη καὶ τοῦ Ῥωμαίων καθοπλισμοῦ καὶ τῆς ὅλης συντάξεως τὰς ἰδιότητας καὶ διαφορὰς ἐκ παραθέσεως. (6) Ἵστανται μὲν οὖν ἐν τρισὶ ποσὶ μετὰ τῶν ὅπλων καὶ Ῥωμαῖοι. (7) Τῆς μάχης δ' αὐτοῖς κατ' ἄνδρα τὴν κίνησιν λαμβανούσης, διὰ τὸ τῷ μὲν θυρεῷ σκέπειν τὸ σῶμα, συμμετατιθεμένους ἀεὶ πρὸς τὸν τῆς πληγῆς καιρόν, τῇ μαχαίρᾳ δ' ἐκ καταφορᾶς καὶ διαιρέσεως ποιεῖσθαι τὴν μάχην· (8) προφανές, ὅτι χάλασμα καὶ διάστασιν ἀλλήλων ἔχειν δεήσει τοὺς ἄνδρας ἐλάχιστον τρεῖς πόδας κατ' ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην, εἰ μέλλουσιν εὐχρηστεῖν πρὸς τὸ δέον. (9) Ἐκ δὲ τούτου συμβήσεται, τὸν ἕνα Ῥωμαῖον ἵστασθαι κατὰ δύο πρωτοστάτας τῶν φαλαγγιτῶν, ὥστε πρὸς δέκα σαρίσσας αὐτῷ γίγνεσθαι τὴν ἀπάντησιν καὶ τὴν μάχην· (10) ἃς οὔτε κόπτοντα τὸν ἕνα καταταχῆσαι δυνατόν, ὅταν ἅπαξ συνάψωσιν εἰς τὰς χεῖρας, οὔτε βιάσασθαι ῥᾴδιον, μηδέν γε τῶν ἐφεστώτων δυναμένων συμβάλλεσθαι τοῖς πρωτοστάταις, μήτε πρὸς τὴν βίαν, μήτε πρὸς τὴν τῶν μαχαιρῶν ἐνέργειαν. (11) Ἐξ ὧν εὐκατανόητον, ὡς οὐχ οἷόν τε μεῖναι κατὰ πρόσωπον τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον οὐδένα, τηρούσης τὴν αὐτῆς ἰδιότητα καὶ δύναμιν, ὡς ἐν ἀρχαῖς εἶπα.

XIV. Τίς οὖν αἰτία τοῦ νικᾶν Ῥωμαίους, καὶ τί τὸ σφάλλον ἐστὶ τοὺς ταῖς φάλαγξι χρωμένους; (2) Ὅτι συμβαίνει, τὸν μὲν πόλεμον ἀορίστους ἔχειν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους τοὺς πρὸς τὴν χρείαν· τῆς δὲ φάλαγγος ἕνα καιρὸν εἶναι καὶ τόπων ἓν γένος, ἐν οἷς δύναται τὴν αὐτῆς χρείαν ἐπιτελεῖν. (3) Εἰ μὲν οὖν τις ἦν ἀνάγκη τοῖς ἀντιπάλοις, εἰς τοὺς τῆς φάλαγγος καιροὺς καὶ τόπους συγκαταβαίνειν, ὅτε μέλλοιεν κρίνεσθαι περὶ τῶν ὅλων, εἰκὸς ἦν κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἀεὶ φέρεσθαι τὸ πρωτεῖον τοὺς ταῖς φάλαγξι χρωμένους. (4) Εἰ δὲ δυνατὸν ἐκκλίνειν, καὶ τοῦτο ποιεῖν ῥᾳδίως, πῶς ἂν ἔτι φοβερὸν εἴη τὸ προειρημένον σύνταγμα; (5) Καὶ μήν, ὅτι χρείαν ἔχει τόπων ἐπιπέδων καὶ ψιλῶν ἡ φάλαγξ, πρὸς δὲ τούτοις μηδὲν ἐμπόδιον ἐχόντων, λέγω δ' οἷον τάφρους, ἐκρήγματα, συναγκείας, ὀφρῦς, ῥεῖθρα ποταμῶν, ὁμολογούμενόν ἐστι. (6) Πάντα γὰρ τὰ

quantam vim par sit habere phalangem, cum parre sarissis in hostem incumbit, sedecim ordinum habens a tudinem. (2) Milites autem, qui quintum ordinem sive ju excedunt, sarissis illi quidem pugnam adjuvare nihil q unt, eamque ob causam viritim illas non prætendunt; sed ad humeros præcedentium inclinatas et sursum spec tes eas gestant, ut aciei securitatem ab eo, qui supra ve cem est, loco præstent; frequentia sarissarum iis t obstante, quæ impetu suo ultra primos ordines delata i dere in posteriores possent. (4) At pondere ipso corp iidem, quoties ducitur in hostem phalanx, dum antece tes urgent obnitendo, impressioni vim atque violent adjiciunt, et ordinibus primoribus retro se avertendi om penitus facultatem adimunt. (5) Ejusmodi quum sit phalangis universæ, et partium ejus ratio ac disposi sequitur, ut armaturæ atque instructionis aciei Rom proprietates et differentias ad comparandum exponam (6) Consistunt igitur etiam Romani cum ipsis armis trium pedum spatio. (7) Sed quum in eorum pugna si armati sese moveant, qui corpus objectu scuti defend in omnem partem, unde quis ictum minetur, subind convertentes, iidemque cæsim pariter et punctim g feriant; (8) nemo non intelligit, oportere, ut aliqua vacui spatii habeant, quo distent alter ab altero : atq spatium, si volumus ipsos munia sua commode exs trium erit minimum pedum, tam ratione eorum qui ad l quam eorum qui pone stant. (9) Ita fiet, ut Romanu les unus duos phalangitas primi ordinis habeat sibi op tos; adeo ut sarissis decem illi sit occurrendum, et cu decertandum : (10) quas, ubi semel ad manus ventum neque cædere, quantumvis præcipiti feratur celer quisquam poterit unus, neque perrumpet facile; quidem posteriores ordines prioribus nihil conferre val neque ut violentius ipsi irrumpant, neque ut gladii e efficaciore ictu feriant. (11) Ex quibus facile intelli nullam aciem esse posse tam firmam, ut impressionem langis a fronte sustinere queat, si modo illa, ut initio bam, proprietatem suam et vires obtineat.

XIV. Quænam igitur causa est, cur vincant Ro et qui sit, ut, qui phalangibus utuntur, clades acciper sint? (2) Quia bellicorum quidem certaminum et te et loca sunt incerta, atque indefinita; phalangi vero est tempus, unus locorum modus, quibus perficere suum queat. (3) Quod si qua igitur necessitas advers ubi rerum summam acie decernere parant, compeller temporibus ac locis phalangi aptis sese accommoda rationi foret consentaneum, ut ii, qui phalangibus utu victoriam semper essent reportaturi. (4) Quod si ve clinari phalangis impressio potest, eaque res ne ma quidem difficultatem habet, cur, obsecro, ea forma instruendæ tantopere metuenda censeatur? (5) Atq sane in confesso, opus esse phalangi locis planis, et nec arboribus vestita sint, nec præterea alia habeant dimenta; nullas puta fossas, hiatus, convalles, div

…ρημένα παραποδίζειν καὶ λύειν τὴν τοιαύτην τάξιν … γίγνεται. (7) Διότι δ' εὑρεῖν τόπους ποτὲ μὲν … σταδίους εἴκοσι, ποτὲ δὲ καὶ πλείους, ἐν οἷς μηδὲν …ούτων ὑπάρχει, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀδύνατόν ἐστιν, … μή γε, τελέως σπάνιον· καὶ τοῦτο πᾶς ἄν τις ὁμο…ήσειεν. (8) Οὐ μὴν ἀλλ' ἔστω τόπους εὑρῆσθαι …ούτους. Ἐὰν οὖν οἱ μὲν πολεμοῦντες εἰς μὲν τού… μὴ συγκαταβαίνωσι, περιπορευόμενοι δὲ πορθῶσι … πόλεις καὶ τὴν χώραν τὴν τῶν συμμάχων· τί τῆς …της ὄφελος ἔσται συντάξεως; (9) Μένουσα μὲν … ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις αὐτῇ τόποις, οὐχ οἷον ὠφελεῖν …τ' ἂν τοὺς φίλους, ἀλλ' οὐδ' αὑτὴν σώζειν. (10) … γὰρ τῶν ἐπιτηδείων παρακομιδαὶ κωλυθήσονται … ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅταν ἀκονιτὶ κρατῶσι τῶν …ρων. (11) Ἐὰν δ', ἀπολιποῦσα τοὺς οἰκείους τό…, βούληταί τι πράττειν, εὐχείρωτος ἔσται τοῖς …μίοις. (12) Οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν εἰς τοὺς ἐπιπέδους …ταβάς τις τόπους, μὴ πᾶν ἅμα τὸ σφέτερον στρα… ὑπὸ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς φάλαγγος καὶ τὸν ἕνα … ὑποβάλῃ, βραχέα δὲ φυγομαχήσῃ κατ' αὐτὸν …οῦ κινδύνου καιρὸν, εὐθεώρητον γίγνεται τὸ συμβη…, ἐξ ὧν ποιοῦσι Ῥωμαῖοι νῦν.

…V. Οὐκέτι γὰρ ἐκ τοῦ λόγου δεῖ τεκμαίρεσθαι τὸ …λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. …ὐ γὰρ ἐξισώσαντες τὴν παράταξιν πᾶσιν ἅμα …άλλουσι τοῖς στρατοπέδοις μετωπηδὸν πρὸς τὰς …γγας, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐφεδρεύει τῶν μερῶν αὐτοῖς, … συμμίσγει τοῖς πολεμίοις. (3) Λοιπὸν, ἄν τ' …σιν οἱ φαλαγγῖται τοὺς καθ' αὑτοὺς προσβάλ…, ἄν τ' ἐκπιεσθῶσιν ὑπὸ τούτων, λέλυται τὸ τῆς …γος ἴδιον. (4) Ἢ γὰρ ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦ… ἢ φεύγοντες τοὺς προσκειμένους, ἀπολείπουσι τὰ … μέρη τῆς οἰκείας δυνάμεως. (5) Οὗ γενομένου, … τοῖς ἐφεδρεύουσι τῶν πολεμίων διάστημα, καὶ … ὃν οὗτοι κατεῖχον, πρὸς τὸ μηκέτι κατὰ πρόσω…, ἀλλὰ παρεισπεσόντας πλαγίους παρίστασθαι … νώτου τοῖς φαλαγγίταις. (6) Ὅταν δὲ τοὺς … τῆς φάλαγγος καιροὺς καὶ τὰ προτερήματα ῥᾴδιον …λάξασθαι, τοὺς δὲ κατὰ τῆς φάλαγγος ἀδύνατον, … μεγάλην εἰκὸς εἶναι τὴν διαφορὰν ἐπὶ τῆς ἀλη… τῶν προειρημένων; (7) Καὶ μὴν πορευθῆναι διὰ … παντοδαπῶν ἀναγκαῖον τοὺς χρωμένους φάλαγγι, …στρατοπεδεῦσαι, ἔτι δὲ τόπους εὐκαίρους προ…έσθαι, καὶ πολιορκῆσαί τινας, καὶ πολιορκη…, καὶ παραδόξοις ἐπιφανείαις περιπεσεῖν. (8) … γὰρ ταῦτά ἐστι πολέμου μέρη, καὶ ῥοπὰς … πρὸς τὸ νικᾶν, ποτὲ μὲν ὁλοσχερεῖς, ποτὲ δὲ …. (9) Ἐν οἷς πᾶσιν ἡ μὲν Μακεδόνων ἐστὶ … δύσχρηστος, ποτὲ δ' ἄχρηστος, διὰ τὸ μὴ δύ… τὸν φαλαγγίτην μήτε κατὰ τάγμα, μήτε κατ' … παρέχεσθαι χρείαν· ἡ δὲ Ῥωμαίων εὔχρηστος. …ς γὰρ Ῥωμαῖος, ὅταν ἅπαξ καθοπλισθεὶς ὁρμήσῃ … τὴν χρείαν, ὁμοίως ἥρμοσται πρὸς πάντα τόπον …ρὸν, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπιφάνειαν. (11) Καὶ μὴν

supercilia, aut amnium alveos. (6) Quidvis enim eorum, quæ commemoravimus, ad impediendam solvendamque ejusmodi aciem fuerit satis. (7) Jam vero illud quoque fatebuntur omnes, fieri, prope dixerim, nullo modo posse, aut admodum certe raro, ut campi inveniantur sive ad stadia viginti sive ad plura etiam patentes, in quibus nullum tale insit impedimentum. (8) Verum esto, inveniantur loca hujusmodi. Quid? si hostes eo noluerint descendere, sed passim fines incursando, qua urbes, qua agros sociorum evastaverint; aciei ita digestæ ecqua erit utilitas? (9) Quippe si locis immoretur sibi aptis, adeo prodesse amicis nihil poterit, ut ne se quidem ipsa sit servatura. (10) Nam commeatuum advectio nullo negotio impedietur ab hostibus, ubi nemine repugnante omnia, quæ sub dio sunt, suæ potestati subjecerint. (11) Quod si vero, loca relinquens sibi apta, conari aliquid phalanx voluerit, hostibus ex facili erit superabilis. (12) Quin etiam, licet in planitiem demiserit sese aliquis, si modo, phalangi contra se venienti et uni communi periculo non exercitum suum simul universum objiciens, detrectaverit paulisper pugnam, quid sit eventurum, facile intellectu est ex iis, quæ nunc Romani faciunt.

XV. Nam quod nunc dicimus, id non amplius argumentis et rationibus colligendum est, sed ex iis rebus intelligitur, quæ jam sunt gestæ. (2) Non enim aciem suam Macedonicæ adæquant longitudine Romani, ut copiis universis cum phalange frontem committant; sed virium suarum parte in subsidium seposita, altera cum hostibus confligunt. (3) Sive igitur phalangitæ oppositam sibi aciem propulerint, sive ipsi ab ea fuerint propulsi, solutum est quod fuit phalangi proprium. (4) Nam aut persequendo cedentes, aut fugiendo incumbentes, ceteram suam aciem derelinquunt. (5) Quo facto, spatium locusque, in quo illi stabant, hostibus datur in subsidium præparatis, ut non jam a fronte phalangitas invadant, sed vel ad latera progressi, vel etiam a tergo, in eorum ordines irrumpant. (6) Quod si vero phalangis quidem opportunitates, et quidquid est, quo illa præcipue valet, evitari facile possunt; quæ autem contra ipsam faciunt, nullo pacto sunt evitabilia; qui potest fieri, ut in veris pugnis discrimen ingens inter phalangem et Romanam aciem non inveniatur? (7) Atqui necesse est phalange utentibus, per cuicuimodi loca proficisci; tum castra facere; ad hæc loca opportuna præoccupare, obsidere, obsideri, et in hostem incidere subito apparentem. (8) Sunt enim istæ omnes belli partes, e quibus victoria universa nonnumquam pendet, nonnumquam momentum ad eam parandam magnum faciunt. (9) In quibus omnibus Macedonica ordinatio modo cum magna difficultate usurpatur, modo nulli prorsus est usui; quia miles phalangita neque manipulatim, neque viritim operam potest navare, Romanus contra commode ubique rem gerit. (10) Quilibet enim Romanus miles, ubi semel armis instructus ad pugnam se accinxit, ex æquo paratus est ad quemvis locum, ad quodvis tempus, ad quemvis hostem, undeunde ille apparuerit; (11) deni-

ἕτοιμός ἐστι, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει διάθεσιν, ἄν τε μετὰ πάντων δέῃ κινδυνεύειν, ἄν τε μετὰ μέρους, ἄν τε κατὰ σημαίαν, ἄν τε καὶ κατ' ἄνδρα. (12) Διὸ καὶ παρὰ πολὺ τῆς κατὰ μέρος εὐχρηστίας διαφερούσης, παρὰ πολὺ καὶ τὰ τέλη συνεξακολουθεῖ ταῖς Ῥωμαίων προθέσεσι μᾶλλον ἢ ταῖς τῶν ἄλλων. (13) Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶναι τὸ διὰ πλειόνων ποιήσασθαι μνήμην, διὰ τὸ καὶ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων διαλαμβάνειν, ὅτε Μακεδόνες ἡττήθησαν, ἀπίστῳ τὸ γεγονὸς ἐοικέναι, καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὺς διαπορήσειν, διὰ τί καὶ πῶς λείπεται τὸ σύνταγμα τῆς φάλαγγος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων καθοπλισμοῦ.

XVI. Φίλιππος δὲ, τὰ δυνατὰ πεποιηκὼς πρὸς τὸν ἀγῶνα, τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἐσφαλμένος, ἀναδεξάμενος ὅσους ἐδύνατο πλείστους τῶν ἐκ τῆς μάχης ἀνασωζομένων, αὐτὸς μὲν ὥρμησε διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς Μακεδονίαν. (2) Εἰς δὲ τὴν Λάρισσαν ἔτι τῇ προτεραίᾳ νυκτὶ διεπέμψατό τινα τῶν ὑπασπιστῶν, ἐντειλάμενος ἀφανίσαι καὶ κατακαῦσαι τὰ βασιλικὰ γράμματα· ποιῶν πρᾶγμα βασιλικὸν, τὸ μηδ' ἐν τοῖς δεινοῖς λήθην ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. (3) Σαφῶς γὰρ ᾔδει, διότι πολλὰς ἀφορμὰς δώσει τοῖς ἐχθροῖς καὶ καθ' ἑαυτοῦ καὶ κατὰ τῶν φίλων, ἐὰν κρατήσωσι Ῥωμαῖοι τῶν ὑπομνημάτων. (4) Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο συμβέβηκε, τὸ τὰς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ δύνασθαι φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνεχῶς· (5) ἐν δὲ τοῖς μάλιστα καὶ περὶ Φίλιππον τοῦτο γέγονε. Δῆλον δ' ἔσται τοῦτο διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων. (6) Καθάπερ γὰρ καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁρμὰς ἐπὶ τὸ δέον αὐτοῦ σαφῶς ἐδηλώσαμεν, καὶ πάλιν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν, καὶ πότε, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς ἐγένετο, καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πράξεις μετ' ἀποδείξεως ἐξηγησάμεθα· (7) τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ δηλῶσαι, καὶ τὴν εὐστοχίαν, καθ' ἣν μεταθέμενος τοῖς ἐκ τῆς τύχης ἐλαττώμασιν, εὐλογιστότατα δοκεῖ χρῆσθαι τοῖς καθ' αὐτὸν καιροῖς. (8) Τίτος δὲ, μετὰ τὴν μάχην ποιησάμενος τὴν καθήκουσαν πρόνοιαν περί τε τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων, ᾔει πρὸς Λάρισσαν.

(II.) Legatio VI et Excerpt. Valesian.

XVII. Καθόλου τῇ περὶ τὰ λάφυρα πλεονεξίᾳ τῶν Αἰτωλῶν * · εἶτ' οὐκ ἐβούλετο, Φίλιππον ἐκβαλὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς, Αἰτωλοὺς καταλιπεῖν δεσπότας τῶν Ἑλλήνων. (2) Δυσχερῶς δ' ἔφερε καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν, θεωρῶν ἀντεπιγραφομένους ἐπὶ τὸ νίκημα, καὶ πληροῦντας τὴν Ἑλλάδα τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας. (3) Διὸ καὶ κατά τε τὰς ἐντεύξεις ἀγερωχότερον αὐτοῖς ἀπήντα, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἀπεσιώπα, τὰ δὲ προχείμενα συνετέλει δι' αὑτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων. (4) Τοιαύτης δὲ οὔσης δυσχρηστίας ἐν ἀμφοτέροις, ἧκον πρεσβευταὶ μετά τινας ἡμέρας παρὰ τοῦ Φιλίππου,

que peræque paratus et eodem modo instructus est u
quisque, sive totus simul exercitus, sive pars tantum di
care debet, sive manipulatim, sive viritim ineunda pu
est. (12) Quum igitur commodo partium usu longe præ
acies Romana, exitus etiam pugnarum multo magis v
Romanorum, quam aliorum, solent respondere. (13) E
vero, ut de hisce rebus dissererem pluribus verbis, prop
ea necessarium duxi, quod et illo ipso tempore, quo v
sunt Macedones, multi Græcorum in eam cogitation
venerunt, ut rem pro incredibili haberent, et posthac eti
quæsituri sint multi, cur et qua ratione phalangis instru
sit Romanorum armatura inferior.

XVI. Philippus, quum in eo certamine nihil præte
sisset, quod a se præstari posset, universo tamen pr
victus, ubi eorum, qui e pugna evaserunt, quantos pot
plurimos excepisset, per Tempe in Macedoniam conten
(2) Præcedente vero nocte e satellitibus unum Laris
misit, dato mandato, ut regias chartas corrumperet a
combureret. In quo facinus regii animi ab eo est edit
cum ne in afflicta quidem fortuna sua officii est obli
(3) Norat enim rex, multas se hostibus ansas præbitu
ad negotium facessendum tum sibi, tum amicis suis, s
mani istorum commentariorum potirentur. (4) Accidi
tur hoc et aliis fortasse jam ante, ut rebus lætis poten
ferre, sicut homines par erat, nequirent; in adversis a
caute admodum et prudenter statum suum conservar
(5) ceterum uni ex omnibus Philippo maxime hoc us
nit, sicut ex iis liquido constabit, quæ deinceps dic
(6) Nam quemadmodum recta studia, quæ ille initio e
cutus, perspicue exposuimus; ac deinde, facta illius
tatione in deterius, quando, quam ob causam, et c
acciderit, et quas res ita immutatus egerit, accurat
monstravimus : (7) eodem etiam modo resipiscen
ejusdem, et ingenii dexteritatem oportet indicare, per
una cum mutata in deterius fortuna mutatus ipse, ne
rio suo tempore summo judicio et prudentia fuisse
videtur. (8) Quinctius a pugna, ubi captivis et re
prædæ quanta par erat cura prospexisset, Larissam d

(II.) *Pacem petenti Philippo dat Quinctius,*
gnantibus Ætolis.

XVII. Erat omnino exosa Tito Ætolorum avarit
prædæ cupiditas : deinde autem nolebat, Philippo
natu ejecto, Ætolos relinquere Græcorum dominos.
Offendebat præterea Titum jactantia illorum, cum inte
ret, ipsos victoriæ decus a Romanis ad se transferr
universam Græciam præclaris suis facinoribus implere.
Propterea et in congressibus superbius cum iis ageba
de publicis rebus apud eos silebat, atque per se et a
suos consilia exsequebatur. (4) Quum igitur hoc
male conveniret inter utrosque, venere post paucos
legati a Philippo, Demosthenes, Cycliades et Lim

...μοσθένης καὶ Κυκλιάδας καὶ Λιμναῖος. (5) Πρὸς οὓς διαλογηθεὶς ὁ Τίτος ἐπὶ πλεῖον μετὰ τῶν χιλιάρχων, συγκαταδεχημένους ἀνοχὰς ἐποιήσατο παραχρῆμα, συνετάξατο δὲ καὶ συμπορεύεσθαι τῷ Φιλίππῳ, κοινολογησόμενος ὑπὲρ τῶν καθεστώτων ἐν ταύταις. (6) Γενομένης δὲ ταύτης ἐντεύξεως φιλανθρώπου, διπλασίως ἐξεκάετο τὰ τῆς ὑποψίας κατὰ τοῦ Τίτου. (7) Ἤδη γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς δωροδοκίας ἐπιπολαζούσης καὶ τοῦ μηδένα μηδὲν δωρεὰν πράττειν, καὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου νομιστευομένου παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς, οὐκ ἐδύναντο πιστεύειν, διότι χωρὶς δώρων ἡ τηλικαύτη μεταβολὴ γέγονε τοῦ Τίτου πρὸς τὸν Φίλιππον· οὐκ εἰδότες τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ἀλλ' ἐξ αὑτῶν τεκμαιρόμενοι καὶ συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν Φίλιππον εἰκὸς ἦν προτείνειν πλῆθος χρημάτων διὰ τὸν καιρόν, τὸν δὲ Τίτον μὴ δύνασθαι τούτοις ἀντοφθαλμεῖν.

XVIII. Ἐγὼ δέ, κατὰ μὲν τοὺς ἀνωτέρω χρόνους κοινὴν ἂν ποιούμενος ἀπόφασιν, ἐθάῤῥησα ἂν περὶ πάντων Ῥωμαίων εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν ἂν πράξαιεν τοιοῦτο· λέγω δὲ πρότερον ἢ τοῖς διαποντίοις αὐτοὺς ἐγχειρῆσαι πολέμοις, ἕως ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐθῶν καὶ νομίμων ἔμενον. (2) Ἐν δὲ τοῖς νῦν καιροῖς περὶ πάντων μὲν οὐκ ἂν τολμήσαιμι τοῦτ' εἰπεῖν· κατ' ἰδίαν μέντοι γε περὶ πλειόνων ἀνδρῶν ἐν Ῥώμῃ θαῤῥήσω ἂν ἀποφήνασθαι, διότι δύνανται τὴν πίστιν ἐν τούτῳ τῷ μέρει διαφυλάττειν. (3) Μαρτυρίας δὲ χάριν ὁμολογούμενα δύο ὀνόματα, τοῦ μὴ δοκεῖν ἀδύνατα λέγειν. (4) Λεύκιος γὰρ Αἰμίλιος, ὁ Περσέα νικήσας, κύριος γενόμενος τῆς Μακεδόνων βασιλείας, ἐν ᾗ, τῆς ἄλλης χωρὶς κατασκευῆς καὶ χορηγίας, ἐν αὐτοῖς εὑρέθη τοῖς θησαυροῖς ἀργυρίου καὶ χρυσίου πλείω τῶν ἑξακισχιλίων ταλάντων, (5) οὐχ οἷον ἐπεθύμησε τούτων τινός, ἀλλ' οὐδ' αὐτόπτης ἠβουλήθη γενέσθαι, δι' ἑτέρων δὲ τὸν χειρισμὸν ἐποιήσατο τῶν προειρημένων, καίτοι κατὰ τὸν ἴδιον βίον οὐ περιττεύων τῇ χορηγίᾳ, τὸ δ' ἐναντίον λειπόμενος μᾶλλον. (6) Μεταλλάξαντος γοῦν αὐτοῦ τὸν βίον οὐ πολὺ κατόπιν τοῦ πολέμου, βουληθέντες οἱ κατὰ φύσιν υἱοί, Πόπλιος Σκιπίων, καὶ Κόϊντος Μάξιμος, ἀποδοῦναι τῇ γυναικὶ τὴν φέρνην, εἴκοσι τάλαντα καὶ πέντε, ἐπὶ τοσοῦτον ἐδυσχρηστήθησαν, ὥστ' οὐδ' ὅλως ἐδυνήθησαν, εἰ μὴ καὶ τὴν ἐνδουχίαν ἀπέδοντο καὶ τὰ σώματα, καὶ σὺν τούτοις ἔτι τινὰς τῶν κτήσεων. (7) Εἰ δέ τισιν ἀπίστῳ τὸ λεγόμενον ἐοικέναι δόξει, ῥᾴδιον ὑπὲρ τούτου λαβεῖν πίστιν. (8) Πολλῶν γὰρ ἀμφισβητουμένων παρὰ Ῥωμαίοις καὶ μάλιστα περὶ τοῦτο τὸ μέρος, διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀντιπαραγωγάς, ὅμως τὸ νῦν εἰρημένον ὑφ' ἡμῶν ὁμολογούμενον εὑρήσει παρὰ πᾶσιν ὁ ζητῶν. (9) Καὶ μὴν Πόπλιος Σκιπίων, ὁ τούτου μὲν κατὰ φύσιν υἱός, Ποπλίου δέ, τοῦ Μεγάλου κληθέντος, κατὰ θέσιν υἱωνός, κύριος γενόμενος τῆς Καρχηδόνος, ἥτις ἐδόκει πολυχρημονεστάτη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην εἶναι πόλεων, ἁπλῶς τῶν ἐξ ἐκείνης οὐδὲν εἰς τὸν ἴδιον βίον μετήγαγεν, οὔτ' ὠνησάμενος οὔτ' ἄλλῳ

(5) Quibuscum longo sermone habito præsentibus tribunis, dierum quindecim inducias extemplo Titus concessit: simulque constituit, se, dum illæ durarent, cum Philippo conventurum, et una cum illo de rebus præsentibus acturum. (6) Quia autem perquam humane peractum est hoc colloquium, duplo majores exarserunt Ætolorum de Tito suspiciones. (7) Quum enim inter Græcos jam grassaretur sordida munerum captatio, gratis nemine quidquam faciente, quumque ea morum nota pro legitima obtineret apud Ætolos, persuadere sibi illi non poterant, gratuito contigisse eam Titi erga Philippum voluntatis mutationem. (8) Ignari quippe erant moris hac in parte institutique Romanorum: verum, ex se ipsis conjectura ducta, perquam probabile esse disputabant, Philippum, tempori servientem, pecuniæ vim magnam offerre, Titum vero oculos contra attollere non sustinere.

XVIII. Ego vero, si de superioribus temporibus, et quidem generaliter, mihi esset pronunciandum, de omnibus Romanis affirmare non dubitaverim, eos hujusmodi aliquid numquam fuisse facturos; scilicet priusquam transmarina suscepissent bella, quousque consuetudines moresque majorum servarunt. (2) Nunc vero, his temporibus, de omnibus quidem asserere id non ausim; sed sigillatim de pluribus civibus Romanis id asseverare haudquaquam verear, eos hac in parte fidem atque integritatem præstare posse. (3) Ne cui autem forte falsa commentus esse videar, duorum virorum exempla, quæ apud omnes in confesso sunt, hic adducam. (4) L. Æmilius, is qui Persea superavit, regno Macedonum potitus, in quo, præter reliquam supellectilem et ceteras opes, auri argentique plus quam sex millia talentum in thesauris ipsis reperta sunt, (5) non modo nihil ex iis concupivit, sed ne ipse quidem spectare ea dignatus; per alios cuncta administravit, tametsi rei familiaris amplam copiam non haberet, quin potius inopia laboraret. (6) Etenim cum haud multo post Persicum illud bellum e vita abiisset, Publius Scipio et Q. Maximus, naturales ejus filii, cum uxori dotem quinque ac viginti talenta restituere vellent, tanta difficultate pecuniæ laboraverunt, ut ne illud quidem nomen ullo pacto potuissent dissolvere, nisi domesticam supellectilem mancipiaque et præterea aliquot prædia divendidissent. (7) Quod si cui fortasse incredibile videbitur, veritatem ejus rei assequi in promtu est. (8) Nam quamquam de multis ac de hujusce præsertim generis factis in utramque partem disputari solet apud Romanos, ut ea in dubium a nonnullis vocentur, propter mutuas inimicitias, tamen hoc, quod dixi, uno omnium consensu firmari, quisquis interrogaverit, deprehendet. (9) Jam vero et P. Scipio, Æmilii quidem filius naturalis, Publii vero Scipionis, qui Major cognominatus est, adoptione nepos, Carthagine potitus, quæ urbs totius orbis locupletissima habebatur, nihil ex ea prorsus, neque emtionis titulo, neque alia ratione, sibi comparavit aut in privatum usum traduxit;

τρόπῳ κτησάμενος οὐδέν· (10) καίπερ οὐχ ὅλως εὐπορούμενος κατὰ τὸν βίον, ἀλλὰ μέτριος ὢν κατὰ τὴν ὕπαρξιν, ὡς Ῥωμαῖος. (11) Οὐχ οἷον δὲ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος ἀπέσχετο μόνον, ἀλλὰ καὶ καθόλου τῶν ἐκ τῆς Λιβύης οὐδὲν ἐπιμιχθῆναι πρὸς τὸν ἴδιον εἴασε βίον. (12) Περὶ δὲ τούτου πάλιν τἀνδρὸς ὁ ζητῶν ἀληθινῶς, ἀναμφισβήτητον εὑρήσει παρὰ Ῥωμαίοις τὴν περὶ τοῦτο τὸ μέρος δόξαν. (13) Ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ μὲν τούτων, οἰκειότερον λαβόντες καιρὸν, ποιησόμεθα ἐπιπλεῖστον διαστολήν.

XIX. Ὁ δὲ Τίτος, ταξάμενος ἡμέραν πρὸς τὸν Φίλιππον, τοῖς μὲν συμμάχοις ἔγραψε παραχρῆμα, διασαφῶν, πότε δεήσει παρεῖναι πρὸς τὸν σύλλογον· αὐτὸς δὲ μετά τινας ἡμέρας ἧκε πρὸς τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν εἰς τὸν ταχθέντα χρόνον. (2) Ἀθροισθέντων δὲ τῶν συμμάχων, καὶ τοῦ συνεδρίου συναχθέντος ἐξ αὐτῶν τούτων, ἀναστὰς ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐκέλευε λέγειν ἕκαστον, ἐφ' οἷς δεῖ ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις. (3) Ἀμύνανδρος μὲν οὖν, ὁ βασιλεὺς, βραχέα διαλεχθεὶς καὶ μέτρια, κατέπαυσε τὸν λόγον. (4) Ἠξίου γὰρ, πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσασθαι πάντας, ἵνα μὴ, χωρισθέντων Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἐκεῖνον ἀπερείδηται τὴν ὀργὴν ὁ Φίλιππος· εἶναι γὰρ εὐχειρώτους Ἀθαμᾶνας ἀεὶ Μακεδόσι, διά τε τὴν ἀσθένειαν καὶ γειτνίασιν τῆς χώρας. (5) Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς ἀναστὰς, καθότι μὲν ἤθροικε τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ περὶ τῶν διαλύσεων διαβούλιον, καὶ καθόλου νῦν ἑκάστους ἀξιοῖ λέγειν τὸ φαινόμενον, ἐπῄνεσε τὸν Τίτον· (6) τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἀγνοεῖν ἔφη καὶ παραπίπτειν αὐτὸν, εἰ πέπεισται, διαλύσεις ποιησάμενος πρὸς Φίλιππον, ἢ Ῥωμαίοις τὴν εἰρήνην, ἢ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν βέβαιον ἀπολείψειν. Οὐδέτερον γὰρ εἶναι τούτων δυνατόν. (7) Ἀλλ', εἰ βούλεται καὶ τὴν τῆς πατρίδος πρόθεσιν ἐπιτελῆ ποιεῖν, καὶ τὰς ἰδίας ὑποσχέσεις, ἃς ὑπέσχηται πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, μίαν ὑπάρχειν, ἔφη, διάλυσιν πρὸς Μακεδόνας, τὸ Φίλιππον ἐκβάλλειν ἐκ τῆς ἀρχῆς. (8) Τοῦτο δ' εἶναι καὶ λίαν εὐχερὲς, ἐὰν μὴ παρῇ τὸν ἐνεστῶτα καιρόν. (9) Πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, κατέπαυσε τὸν λόγον.

XX. Ὁ δὲ Τίτος, ἀναδεξάμενος, ἀστοχεῖν αὐτὸν ἔφησεν οὐ μόνον τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοῦ προθέσεως, καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Ἑλλήνων συμφέροντος. (2) Οὔτε γὰρ Ῥωμαίους, οὐδενὶ τὸ πρῶτον πολεμήσαντας, εὐθέως ἀναστάτους ποιεῖν τούτους. (3) Πίστιν δ' ἔχειν τὸ λεγόμενον ἔκ τε τῶν κατ' Ἀννίβαν καὶ Καρχηδονίους, ὑφ' ὧν τὰ δεινότατα παθόντας Ῥωμαίους, καὶ μετὰ ταῦτα γιγνομένους κυρίους ὃ βουληθεῖεν πρᾶξαι κατ' αὐτῶν ἁπλῶς, οὐδὲν ἀνήκεστον βουλεύσασθαι περὶ Καρχηδονίων. (4) Καὶ μὴν οὐδ' αὐτὸς οὐδέποτε ταύτην ἐσχηκέναι τὴν αἵρεσιν, ὅτι δεῖ πολεμεῖν πρὸς τὸν Φίλιππον ἀδιαλύτως· ἀλλ' εἴπερ ἐβουλήθη ποιεῖν τὰ παρακαλούμενα πρὸ τῆς μάχης,

(10) licet nequaquam abundaret opibus, sed modic tatibus, ut Romanus, esset instructus. (11) Ne solum a Carthaginiensi abstinuit præda, sed omn ex Africæ divitiis cum suis bonis commisceri est (12) Atque hanc pariter hujus viri in eo genere gl dubitatam apud Romanos esse, quisquis inquirere comperiet. (13) Verum de his rebus, ubi com nacti locum erimus, distincte atque adcurate tra

XIX. Titus igitur, constituta cum Philippo die extemplo ad socios dedit, quibus tempus illis quo ad conventum essent venturi: atque ipse diebus ad condictum locum, qua patet ad Tempe contulit. (2) Quum autem socii convenissent, e horum solorum numero congregatum concilium, imperator Romanus jubet dicere unumquemque conditionibus faciendam pacem cum Philippo ce Pauca tunc rex AMYNANDER eaque modesta ubi di finem dicendi fecit. (4) Postulabat autem, ut « sui omnes haberent, ne, postquam e Græcia discess mani, omne adversus se iracundiæ virus Philipp dat: parvo siquidem negotio Athamanas subjugar donibus, quoties libitum ipsis fuerit, posse, viribus, et Macedoniæ vicinam. » (5) Post hunc XANDER Ætolus, et eo quidem nomine « Titum laud sociorum concilium ad agendum de pace coegerit, omnino nunc singulos hortetur ad dicendam sen (6) Ceterum toto cœlo illum aberrare, ait, fallique existimet, pace cum Philippo facta, aut pacem aut Græcis libertatem firmam se relicturum. neutrum fieri queat. (7) Nam si populi Romani d velit exsequi, aut suas ipsius pollicitationes implere, apud Græcos se obstrinxit, unicam esse belli cum nibus finiendi viam, ut regno ejiciatur Philippus. vero apprime etiam facile esse, si modo præsente sionem de manibus sibi elabi non sineret. » (9) In e sententiam plura locutus, finem dicendi fecit.

XX. Titus, sermonem hujus excipiens, « non intell eum, ait, quodnam sit populi Romani institutum, proprium suum propositum, in primisque, quid sit G ex usu. (2) Neque enim solere Romanos, postquam b primo gesserunt cum aliquo, illius fortunas funditus evertere. (3) Exemplo esse Hannibalem et Carthagini a quibus cum gravissima passi essent Romani, mox in eorum potestate, quidquid omnino vellent, in ipsos sulere, nullum sævitiæ aut crudelitatis exemplum in thaginienses edidisse. (4) Neque vero sibi umqu animi fuisse, ut bellum cum Philippo statueret ger inexpiabile: qui si ante prœlium facere imperata vol

...ς ἂν διαλελῦσθαι πρὸς αὐτόν. (5) Διὸ καὶ θαυ-..., ἔφη, τοὺς μετέχοντας τότε τοῦ περὶ τῆς διαλύ-...λλόγου ἅπαντες, νῦν ἀκαταλλάκτως ἔχουσιν. ...ἴσως, ὅτι νενικήκαμεν; ἀλλὰ τοῦτό γε ἐστὶ ...ἀγνωμονέστατον. (7) Πολεμοῦντας γὰρ δεῖ ...οὺς ἄνδρας βαρεῖς εἶναι καὶ θυμικοὺς, ἡττω-...ε γενναίους καὶ μεγαλόφρονας, νικῶντάς γε ...ίους καὶ πραεῖς καὶ φιλανθρώπους. Ὑμεῖς ...α παρακαλεῖτε νῦν. (8) Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ...πεινωθῆναι μὲν ἐπὶ πολὺ συμφέρει τὴν Μα-...ἀρχὴν, ἀρθῆναί γε μὴν οὐδαμῶς. (9) Τάχα ...ς πεῖραν λήψεσθαι τῆς Θρᾳκῶν καὶ Γαλατῶν ...ς· τοῦτο γὰρ ἤδη καὶ πλεονάκις γεγονέναι. ...λου δ' αὐτὸς μὲν, ἔφη, καὶ τοὺς παρόντας ...κρίνειν, ἐὰν Φίλιππος ὑπομένῃ πάντα ποι-...πρόσθεν ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα, δι-... εἰρήνην αὐτῷ, προσλαβόντας καὶ τὴν τῆς ... γνώμην· Αἰτωλοὺς δὲ κυρίους εἶναι βουλευ-...ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν. (11) Τοῦ δὲ Φαινέου μετὰ ...λομένου λέγειν, ὅτι μάταια πάντα τὰ πρὸ ... τὸν γὰρ Φίλιππον, ἐὰν διολισθῇ τὸν πα-...όν, ἤδη πάλιν ἀρχὴν ἄλλην ποιήσεσθαι ...ν (12) ὁ Τίτος αὐτόθεν ἐξ ἕδρας καὶ θυμι-...σαι, φησὶ, Φαινέα, ληρῶν. Ἐγὼ γὰρ οὕ-... τὰς διαλύσεις, ὥστε μήτε βουληθέντα τὸν ... ἀδικεῖν δύνασθαι τοὺς Ἕλληνας. (13) Καὶ ...ὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. .

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως, ...τῃ πάντων εἰς τὸν σύλλογον ἀθροισθέντων, ... Φίλιππος, εὐστόχως καὶ συνετῶς ὑπετέμετο ...ν ὁρμάς. (2) Ἔφη γὰρ, τὰ μὲν πρότερον ...ίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα πάντα ... καὶ ποιήσειν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν διδόναι ...τῳ τὴν ἐπιτροπήν. (3) Τούτων δὲ ῥηθέντων, ...οι πάντες ἀπεσιώπησαν· ὁ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ..., Τί οὖν ἡμῖν οὐκ ἀποδίδως, Φίλιππε, ἔφη, ... τὴν Κρεμαστὴν, Φάρσαλον, Θήβας τὰς ... Ἐχῖνον; (4) Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐκέλευε ...βάνειν αὐτούς· ὁ δὲ Τίτος τῶν μὲν ἄλλων οὐχ ... οὐδεμίαν, Θήβας δὲ μόνον τὰς Φθίας. (5) ...ς γὰρ, ἐγγίσαντος αὐτοῦ μετὰ τῆς δυνάμεως, ...καλοῦντος σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν, οὐ ...αι· διὸ νῦν, κατὰ πόλεμον ὑποχειρίων ὄντων, ...ουσίαν, ἔφη, βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν ...αι. (6) Τῶν δὲ περὶ τὸν Φαινέαν ἀγανακτούν-... λεγόντων, ὅτι δέον αὐτοὺς εἴη, πρῶτον μὲν, ...νεπολέμησαν νῦν, κομίζεσθαι τὰς πόλεις τὰς ... μεθ' αὐτῶν συμπολιτευομένας· (7) ἔπειτα, ... ἐξ ἀρχῆς συμμαχίαν, καθ' ἣν ἔδει τῶν κατὰ ...αλόντων τὰ μὲν ἔπιπλα Ῥωμαίων εἶναι, τὰς ... Αἰτωλῶν· ὁ Τίτος ἀγνοεῖν αὐτοὺς, ἔφη, κατ' .... (8) Τήν τε γὰρ συμμαχίαν λελῦσθαι, καθ' ... τὰς διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Φίλιππον, ...λιπόντες Ῥωμαίους· (9) εἴ τε καὶ μένειν ἔτι

paratum fuisse se pacem cum ipso componere. (5) Quare mirari se, ait, qui fiat, ut quum celebrato tunc conventui ad pacem ineundam interfuerint omnes, nunc a pacificatione penitus abhorreant? (6) Nempe, quia vicimus? ait. Atqui summæ hoc quidem fuerit dementiæ. (7) Oportet enim viros fortes in ipsa quidem dimicatione infestos hosti esse et irarum plenos; clades vero si fuerit accepta, generosos et magno animo : at victoria parta, moderatos, mites et humanos, contra quam vos me nunc hortamini. (8) Jam vero et Græcis quoque conducibile est, Macedonum regnum longe quidem quam ante humilius atque infirmius fieri; at nequaquam, penitus tolli. (9) Alioquin enim brevi eos Thracum et Gallorum injurias esse experturos : ita enim sæpius jam ante contigisse. (10) Omnino vero sibi, ait, videri, et ceteris qui adessent Romanis, si Philippus omnia facere sustineret, quæ prius imperata illi fuissent a sociis, pacem illi concedendam, ubi prius super ea re Patrum sententiam exquisissent. Ætolorum in potestate esse, sibi consulerent, si vellent. » (11) Conante postea Phænea dicere, frustra cecidisse, quidquid hactenus esset actum : Philippum enim, si præsens periculum effugerit, aliud denuo belli initium esse facturum : (12) e vestigio Titus, de sede iratus surgens, Desine, inquit, Phænea, delirare : ego enim conventionis negotium ita administrabo, ut in potestate Philippi non sit futurum, si vel maxime voluerit, Græcos lædere. (13) Ita tunc solutum est concilium.

XXI. Postridie ejus diei advenit Philippus : tertio autem die, cum omnes in concilium convenissent, ingressus Philippus omnium animos in se concitatos solerter atque prudenter repressit : (2) Omnia enim, quæ prius imperassent Romani sociique, concedere se, ait, atque rata habere; de ceteris vero liberum senatui arbitrium permittere. (3) Hæc quum ille dixisset, reliquos omnes tenuit silentium. At Phæneas Ætolus, Cur ergo, inquit, Philippe, non reddis nobis Larissam Cremasten, Pharsalum, Thebas Phthias, Echinum? (4) Vos vero, respondens Philippus ait, illas accipite. At Titus : « Ceterarum, ait, nullam tradi oportet, præter unicam Thebas Pthias. (5) Quippe quando ipse cum exercitu ad Thebas appropinquasset, et ut fidei Romanorum se permitterent Thebani, esset hortatus, recusasse illos id facere : nunc igitur, quum bello victos teneat in potestate, licere sibi pro suo arbitrio cum ipsis agere. (6) Indignante Phænea, dicenteque, æquum esse, ut urbes ipsi reciperent, quæ Ætolorum concilii prius fuissent; idque primo, quia nunc Romanos bello adjuvissent; (7) deinde ex legibus initæ inter ipsos a principio societatis : sic enim convenisse, ut eorum, quæ bello caperentur, supellectilia Romanorum essent, urbes Ætolorum : ad hæc Titus respondit : in utroque horum Phæneam ignorantia labi; (8) nam et societatem illam tunc fuisse solutam, quando Ætoli pacem cum Philippo, Romanis relictis, fecerunt : (9) et, quodsi

τὴν συμμαχίαν, δεῖν αὐτοὺς κομίζεσθαι καὶ παραλαμβάνειν, οὐκ εἴ τινες ἐθελοντὴν σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν ἐνεχείρισαν (ὅπερ αἱ κατὰ Θετταλίαν πόλεις ἅπασαι πεποιήκασιν νῦν), ἀλλ' εἴ τινες κατὰ κράτος ἑάλωσαν.

XXII. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ὁ Τίτος ἤρεσκε, ταῦτα λέγων· οἱ δ' Αἰτωλοὶ βαρέως ἤκουον, καί τις οἷον ἀρχὴ κακῶν ἐγεννᾶτο μεγάλων. (2) Ἐκ γὰρ ταύτης τῆς διαφορᾶς καὶ τούτου τοῦ σπινθῆρος μετ' ὀλίγον ὅ τε πρὸς Αἰτωλούς, ὅ τε πρὸς Ἀντίοχον ἐξεκαύθη πόλεμος. (3) Τὸ δὲ συνέχον ἦν τῆς ὁρμῆς τῆς τοῦ Τίτου πρὸς τὰς διαλύσεις, ὅτι ἐπυνθάνετο τὸν Ἀντίοχον ἀπὸ Συρίας ἦχαι μετὰ δυνάμεως, ποιούμενον τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην. (4) Διόπερ ἠγωνία, μὴ ταύτης ὁ Φίλιππος τῆς ἐλπίδος ἀντιλαμβανόμενος, ἐπὶ τὸ πολιοφυλακεῖν ὁρμήσῃ, καὶ τρίβειν τὸν πόλεμον, εἶτα ἑτέρου παραγενηθέντος ὑπάτου, τὸ κεφάλαιον τῶν πράξεων εἰς ἐκεῖνον ἀνακλασθῇ. (5) Διὸ συνεχωρήθη τῷ βασιλεῖ, καθάπερ ἠξίου, λαβόντα τετραμήνους ἀνοχάς, παραχρῆμα μὲν δοῦναι τῷ Τίτῳ τὰ διακόσια τάλαντα, καὶ Δημήτριον τὸν υἱὸν εἰς ὁμηρείαν, καί τινας ἑτέρους τῶν φίλων· περὶ δὲ τῶν ὅλων πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. (6) Καὶ τότε μὲν ἐχωρίσθησαν, πιστωσάμενοι περὶ τῶν ὅλων πρὸς ἀλλήλους, ἐφ' ᾧ Τίτον, ἐὰν μὴ συντελῆται τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις, ἀποδοῦναι Φιλίππῳ τὰ σ' τάλαντα, καὶ τοὺς ὁμήρους. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα πάντες ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ μὲν συνεργοῦντες, οἱ δ' ἀντιπράττοντες τῇ διαλύσει.

Excerpt. Antiq. ex lib. XVII, cap. 30, et Suidas.

XXIII. Τί δήποτ' ἐστὶν, ὅτι, τοῖς αὐτοῖς καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀπατώμενοι πάντες, οὐ δυνάμεθα λῆξαι ἀνοίας; (2) Τοῦτο γὰρ τὸ γένος τῆς ῥᾳδιουργίας πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἤδη γέγονε. (3) Καὶ τὸ μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις διαχωρεῖν, ἴσως οὐ θαυμάσιον· τὸ δὲ, παρ' οἷς ἡ πηγὴ τῆς τοιαύτης ὑπάρχει κακοπραγμοσύνης, θαυμαστόν. (4) Ἀλλ' ἔστιν αἴτιον τὸ μὴ πρόχειρον ὑπάρχειν τὸ παρ' Ἐπιχάρμῳ καλῶς εἰρημένον·

Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

(Stephanus Byzant.)

(5) Μεδίων, πόλις πρὸς τῇ Αἰτωλίᾳ. Πολύβιος ὀκτωκαιδεκάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν, Μεδιώνιος.

(III.) Excerptum Valesianum.

XXIV. Ἄτταλος ἐτελεύτησε τὸν βίον. Ὑπὲρ οὗ δίκαιόν ἐστι, καθάπερ περὶ τῶν ἄλλων εἰθίσμεθα ποιεῖν, καὶ περὶ τούτου νῦν ἐπιφθέγξασθαι τὸν ἁρμόζοντα λόγον. (2) Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἐξαρχῆς ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφόδιον ὑπῆρξε πρὸς βασιλείαν τῶν ἐκτὸς, πλοῦτος δὲ μόνον· (3) ὃς μετὰ νοῦ μὲν καὶ τόλμης χειριζόμενος ὡς ἀληθῶς μεγάλην παρέχεται χρείαν πρὸς πᾶσαν ἐπι-

durare adhuc societatem illam voluerint, tum vero oporter ut accipiant aut recuperent Ætoli non eas urbes, quæ ult Romanorum fidei sese permisissent, quod nunc fecerit omnia Thessaliæ oppida, sed eas, quæ vi fuissent subactæ.

22. Placuit ceteris hæc Titi oratio, sed Ætoli iniqu eamdem auribus admittebant; jamque adeo ingentium m lorum principium quoddam hinc nascebatur. (2) Ex is siquidem dissentione, istaque scintilla, exarsit mox et be lum contra Ætolos, et illud quod adversus Antiochum gestum. (3) Causa autem præcipua, quæ Titum impel bat ad consilia pacis, fuit, quod intellexerat, Antiochum Syria cum exercitu esse profectum, et Europam versus it instituisse. (4) Itaque anxius erat ac sollicitus, ne fo Philippus, arrepta spe quæ se offerebat, ad defensione urbium sese converteret et ad bellum trahendum, atque Consul alter adveniret, ad quem decus omne rerum a gestarum reflecteretur. (5) Propterea Philippo, sicut ip postulabat, quatuor mensium induciæ fuere concessæ : q si Tito præsentis pecuniæ talenta ducenta numeraret, filiu que Demetrium et aliquot alios ex amicis daret obsid permissum ei est, ut de summa rerum legatos Romam n teret, et senatui arbitrium omne deferret. (6) His pera discesserunt, data invicem acceptaque fide, si exitum p ficatio instituta non habuisset, fore ut accepta ducenta lenta Titus redderet Philippo cum obsidibus. (7) Post h cuncti Romam legatos misere, alii ut pacem adjuvarent, ut se illi opponerent.

XXIII. Quid tandem causæ est, quod, quum per ea et per eosdem cuncti decipiamur, ab amentia tamen d stere non possumus? (2) Nam id genus fraudes multi sæpe exercuerunt. (3) Ac ceteros quidem homines lo illis dare, nihil fortasse fuerit mirandum : illud jure mire capi hac fraude etiam illos, a quibus, ceu fonte quod doli mali genus hoc manavit. (4) Sed ratio est, quia p clarum Epicharmi dictum non habent in promtu : Sob esto, et non temere credere memento : hi sunt arti prudentiæ.

(5) Medion, urbs prope Ætoliam. Polybius Libro XV Gentile Medionius.

(III.) *Attali mors et encomium.*

XXIV. Attalus rex e vita discessit. Quem quidem, et in aliis omnibus facere consuevimus, suo elogio orn jus fasque est. (2) Huic enim viro nullum ad spem r subsidium fortuna dederat, præter divitias : (3) quæ dem, si cum prudentia et fortitudine administrentur, m mas ad omnem conatum afferunt utilitates; secus, gravi

...λὴν, ἄνευ δὲ τῶν προειρημένων, τοῖς πλείστοις κακῶν ...αρταίτιος πέφυκε γίγνεσθαι καὶ συλλήβδην ἀπωλείας. (4) Καὶ γὰρ φθόνους γεννᾷ καὶ ἐπιβουλάς, καὶ πρὸς δια...φορὰν σώματος καὶ ψυχῆς μεγίστας ἔχει ῥοπάς. Ὀλί...γαι δέ τινες εἰσὶ ψυχαὶ παντάπασιν, αἱ ταῦτα δυνάμε...ναι διωθεῖσθαι τῇ τοῦ πλούτου δυνάμει. (5) Διὸ καὶ ...οῦ προειρημένου ἄξιον ἀγασθῆναι τὴν μεγαλοψυχίαν, ...α πρὸς οὐδὲν τῶν ἄλλων ἐπεβάλετο χρῆσθαι τοῖς χο...ρηγίαις, ἀλλ' ἢ πρὸς βασιλείας κατάκτησιν, οὗ μεῖζον ἢ ...άλλιον οὐδὲν οἷόν τε ἐστὶν οὐδ' εἰπεῖν· (6) ὃς τὴν ἀρ...χὴν ἐνεστήσατο τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς, οὐ μόνον ...διὰ τῆς εἰς τοὺς φίλους εὐεργεσίας καὶ χάριτος, ἀλλὰ ...καὶ διὰ τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. (7) Νικήσας γὰρ ...μάχῃ Γαλάτας, ὃ βαρύτατον καὶ μαχιμώτατον ἔθνος ... τότε κατὰ τὴν Ἀσίαν, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο, ...καὶ τότε πρῶτον αὑτὸν ἔδειξε βασιλέα. (8) Τυχὼν δὲ ...τῆς τιμῆς ταύτης, καὶ βιώσας ἔτη δύο πρὸς τοῖς ο', ...τούτων δὲ βασιλεύσας μ' καὶ δ', σωφρονέστατα μὲν ...βίωσε καὶ σεμνότατα πρὸς γυναῖκα καὶ τέκνα· (9) ...διεφύλαξε δὲ τὴν πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους καὶ φί...λους πίστιν, ἐναπέθανε δὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς καλλίστοις ...ἔργοις, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθε...ρίας. (10) Τὸ δὲ μέγιστον, δ' υἱοὺς ἐν ἡλικίᾳ καταλι...πὼν, οὕτως ἡρμόσατο τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, ὥστε παισὶ ...παίδων ἀστασίαστον παραδοθῆναι τὴν βασιλείαν.

(Suidas in Περιβαλλόμενος.)

Ὁ δὲ Ἄτταλος, περιβαλλόμενος πλείω λόγον, ὑπε...μίμνησκεν αὐτοὺς τῆς ἀνέκαθεν τῶν προγόνων ἀρετῆς.

(Suidas in Συνεπισχύσας.)

(11) * * κωλύειν τὸν Ἀντίοχον παραπλεῖν, οὐχ ...ἀπεχθείας χάριν, ἀλλ' ὑφορώμενοι, μή, Φιλίππῳ συνε...πισχύσας, ἐμπόδιον γένηται τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθε...ρίᾳ.

(IV.) Legatio VII.

XXV. Ἐπὶ Μαρκέλλου Κλαυδίου ὑπάτου, παρειλη...φότος τὴν ὕπατον ἀρχήν, ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην οἵ τε ...παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τοῦ Τίτου ...καὶ τῶν συμμάχων, ὑπὲρ τῶν πρὸς Φίλιππον συνθη...κῶν. (2) Λόγων δὲ πλειόνων γενομένων ἐν τῇ συγ...κλήτῳ, ταύτῃ μὲν ἐδόκει βεβαιοῦν τὰς ὁμολογίας· (3) ...δὲ τὸν δῆμον εἰσενεχθέντος τοῦ διαβουλίου, Μάρκος ...αὐτὸς, ἐπιθυμῶν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβάσεως, ἀν...τέλεγε, καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς τὸ διακόψαι ...τὰς συνθήκας. (4) Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε δῆμος κατὰ τὴν ...τοῦ Τίτου προαίρεσιν ἐπεκύρωσε τὰς διαλύσεις. (5) ...τούτων ἐπιτελεσθεισῶν, εὐθέως ἡ σύγκλητος, ἄνδρας δέκα ...καταστήσασα τῶν ἐπιφανῶν ἐξέπεμπε, τοὺς χειριοῦν...τας τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Τίτου, καὶ βεβαιώ...σοντας τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν. (6) Ἐποιήσαντο ...δὲ λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ περὶ τῆς συμμαχίας οἱ

malorum ac postremo interitus causa plerisque esse solent. (4) Nam et invidiam et insidias pariunt, et ad corporis animique perniciem maxima habent momenta. Ac paucissima ingenia reperias, quæ divitiarum adminiculo hujusmodi mala propulsare possint. (5) Quare illius viri magnitudinem animi mirari convenit, qui nullius alterius rei causa, nisi ad regnum sibi comparandum, opibus uti instituit : quo certe nihil majus aut illustrius dici potest. (6) Atque id primum aggressus est non modo liberalitate et gratia erga amicos, sed etiam rebus bello gestis. (7) Superatis enim prælio Gallis, quæ gens maxime terribilis ac bellicosissima tum in Asia erat, tunc primum regium nomen palam adscivit. (8) Qua dignitate per quatuor et quadraginta annos potitus (vixit enim annis duobus et septuaginta), singulari modestia et gravitate cum uxore ac liberis vixit, (9) et sociis omnibus atque amicis fidem præstitit, ac prostremo præclarissimis rebus est immortuus, pro libertate Græciæ contendens. (10) Quodque vel maximum est, quum quatuor filios adolescentes reliquerit, regni tamen successionem adeo firmiter stabilivit, ut ad tertiam stirpem tranquilla et pacata ejus possessio pervenerit.

Attalus prolixiorem orationem complexus, priscam majorum virtutem in memoriam eis revocavit.

(Rhodiorum legati ad Antiochum.)

(11) * * se prohibituros Antiochum præternavigare; non ab odio ullo, sed quod vererentur, ne, si cum Philippo copias suas conjungeret, impedimento esset libertati Græcorum.

(IV.) *Pax cum Philippo confirmatur a Senatu Populoque Romano.*

XXV. Claudio Marcello Consule, paulo post quam initus fuit ab illo magistratus, Romam legati venerunt, de pace componenda cum Philippo acturi, tum quos ipse miserat, tum quos Titus et socii. (2) Post habitas in senatu a pluribus orationes, placuit Patribus, probandas esse conditiones pacis, de quibus convenerat. (3) Ubi vero ad populum rei cognitio est delata, Marcus ipse, trajiciendi in Græciam cupidus, rogationi contradixit, magnoque studio conatus est fœdus illud abrumpere. (4) At populus tamen, Quinctii voluntatem secutus, pacificationem firmam ac ratam esse jussit. (5) Itaque, pace facta, extemplo senatus decem viros e primoribus legit, et in Græciam misit, ut de communi sententia una cum Tito res Græciæ componerent, et Græcis libertatem firmarent. (6) Facta vero etiam in senatu mentio societatis est ab Achæorum legato, Damoxeno

παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις, οἱ περὶ Δαμόξενον τὸν Αἰγιέα. (7) Γενομένης δ' ἀντιῤῥήσεως κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον Ἠλείους μὲν ἀμφισβητεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὲρ τῆς Τριφυλίας, Μεσσηνίους δ' ὑπὲρ Ἀσίνης καὶ Πύλου, συμμάχους τότε Ῥωμαίων ὑπάρχοντας, Αἰτωλοὺς δὲ περὶ τῆς Ἡραιέων πόλεως· ὑπέρθεσιν ἔλαβε τὸ διαβούλιον ἐπὶ τοὺς δέκα. (8) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν σύγκλητον ἐπὶ τούτοις ἦν.

(V.) Legatio VIII.

XXVI. Κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν μάχην, Τίτου παραχειμάζοντος ἐν Ἐλατείᾳ, Βοιωτοὶ, σπουδάζοντες ἀνακομίσασθαι τοὺς ἄνδρας τοὺς παρ' αὐτῶν στρατευσαμένους παρὰ τῷ Φιλίππῳ, διεπρεσβεύοντο περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν πρὸς Τίτον. (2) Ὁ δὲ, βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς τὴν σφετέραν εὔνοιαν, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸν Ἀντίοχον, ἑτοίμως συνεχώρησεν. (3) Ταχὺ δὲ πάντων ἀνακομισθέντων ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦν καὶ Βραχύλλης, τοῦτον μὲν εὐθέως Βοιωτάρχην κατέστησαν· παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς δοκοῦντας εἶναι φίλους τῆς Μακεδόνων οἰκίας ἐτίμων, καὶ προῆγον οὐχ ἧττον ἢ πρότερον. (4) Ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον, τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων ἐπανόδῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. (5) Ἃ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Ζεύξιππον καὶ Πεισίστρατον, καὶ πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι Ῥωμαίων φίλοι, δυσχερῶς ἔφερον, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ δεδιότες περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων. (6) Σαφῶς γὰρ ᾔδεισαν, ὡς, ἐὰν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι χωρισθῶσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Φίλιππος μένῃ παρὰ πλευρὰν, συνεπισχύων ἀεὶ τοῖς πρὸς σφᾶς ἀντιπολιτευομένοις, οὐδαμῶς ἀσφαλῆ σφίσιν ἐσομένην τὴν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πολιτείαν. (7) Διὸ καὶ, συμφρονήσαντες, ἐπρέσβευον πρὸς Τίτον εἰς τὴν Ἐλάτειαν. (8) Συμμίξαντες δὲ τῷ προειρημένῳ, πολλοὺς καὶ ποικίλους εἰς τοῦτο τὸ μέρος διετίθεντο λόγους, ὑποδεικνύντες τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, τὴν οὖσαν ἤδη νῦν καθ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν ὄχλων. (9) Καὶ τέλος ἐθάῤῥησαν εἰπεῖν, ὅτι, ἐὰν μὴ τὸν Βραχύλλην ἐπανελόμενοι καταπλήξωνται τοὺς πολλοὺς, οὐκ ἔστιν ἀσφάλεια τοῖς Ῥωμαίων φίλοις, χωρισθέντων τῶν στρατοπέδων. (10) Ὁ δὲ Τίτος, ταῦτα διακούσας, αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφη κοινωνεῖν τῆς πράξεως ταύτης, τοὺς δὲ βουλομένους πράττειν οὐ κωλύειν. (11) Καθόλου δὲ λαλεῖν αὐτοὺς ἐκέλευε περὶ τούτων Ἀλεξαμενῷ τῷ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῷ. (12) Τῶν δὲ περὶ τὸν Ζεύξιππον πειθαρχησάντων καὶ διαλεγομένων, ταχέως ὁ προειρημένος πεισθεὶς καὶ συγκαταθέμενος τοῖς λεγομένοις, τρεῖς μὲν τῶν Αἰτωλικῶν συνέστησε, τρεῖς δὲ τῶν Ἰταλικῶν νεανίσκων, τοὺς προσοίσοντας τὰς χεῖρας τῷ Βραχύλλῃ.

(Ora Cod. Urbin.)

(13) Οὐδεὶς γὰρ οὕτως οὐδὲ μάρτυς ἐστὶ φοβερὸς,

Ægiensi. (7) Sed quum orta statim esset altercatio [E namque, coram præsentes, litem Achæis movebant de T phylia; Messenii de Asine et Pylo, qui populi socii tunc R manorum erant; Ætoli denique de Heræa), propterea re ctum est negotium ad decemviros. (8) Et in senatu quid Romano hæc tum temporis sunt gesta.

(V.) *Factiones Bœotorum. Cædes Brachylla.*

XXVI. In Græcia post prælium, [quo victi sunt Ma dones ad Cynoscephalas,] quum Elateæ hibernaret Tit Bœoti, cupientes suos recipere, qui Philippo militavera legationem ad Titum miserunt, petentes, ut redire illis l ret impune. (2) Titus, cui suspectus jam tum erat An chus, studio adjungendi sibi Bœotorum animos, petiti illorum facilem se præbuit. (3) Quum igitur omnes sta e Macedonia essent reversi, Brachyllam, qui ex eorum numero, Bœotarcham constituerunt : similiterque et r quos, quorum erat notum in reges Macedoniæ studi honorabant, et ad dignitates non minus quam ante vocab (4) Quin et Philippo per legatos gratias egerunt propter venum reditum; beneficium, quod a Tito acceperant, terantes. (5) Quæ quum cernerent Zeuxippus, Pisistra et quicumque Romanarum partium esse credebantur, ferebant; quod imminentia mala prævidérent, suæqu necessariorum suorum saluti metuerent. (6) Certo enim bant, ubi semel Romani pedem e Græcia extulissent, re nente Philippo, qui suis in administratione reipublicæ versariis vires subinde e propinquo suggerat, nequaq tutum sibi fore, in Bœotorum civitate manere. (7) Ou igitur consentientibus suffragiis ad Titum Elateam se co runt. (8) Ibi in colloquium Titi admissi; multa ac v in eam sententiam apud eum disserunt, quum multitud concitata in se studia illi ob oculos ponerent, et vulgi mum ingratum. (9) Ad extremum dicere non sunt ve nisi sublato de medio Brachylla terror ceteris injicere nullam fore amicis Romanorum, postquam exercitus di serint, securitatem. (10) His auditis Titus, se quidem consilii participem fieri nolle, ait; ceterum, si quis rem lit exsequi, nullum allaturum impedimentum. (11) D que jussit eos cum Alexameno, prætore Ætolorum, de agere. (12) Dicto paruit Zeuxippus, estque de ea re Alexameno collocutus. Is facile assensus, adductusqu dicta probaret, tres ex Ætolicis copiis, tres ex Italicis ju nes delegit, quibus mandatum est, ut Brachyllæ manus ferrent.

(13) Nullus enim neque testis est magis timendus, ne

κατήγορος δεινὸς, ὡς ἡ σύνεσις ἡ ἐγκατοικοῦσα ἑκάστων ψυχαῖς.

(VI.) Legatio IX.

XVII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον ἐκ τῆς Ῥώ-οἱ δέκα, δι' ὧν ἔμελλε χειρίσασθαι τὰ κατὰ τοὺς ηνας, κομίζοντες τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα, τὸ περὶ πρὸς Φίλιππον εἰρήνης. (2) Ἦν δὲ τὰ συνέχοντα δόγματος ταῦτα· « Τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας ντας, τούς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν Εὐ-πην, ἐλευθέρους ὑπάρχειν, καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ις· (3) τοὺς δὲ ταττομένους ὑπὸ Φίλιππον, καὶ ς πόλεις τὰς ἐμφρούρους, παραδοῦναι Φίλιππον μαίοις πρὸ τῆς τῶν Ἰσθμίων πανηγύρεως· (4) ρωμον δὲ καὶ Πήδασα, καὶ Βαργύλια, καὶ τὴν σσέων πόλιν, ὁμοίως Ἄβυδον, Θάσον, Μυρίναν, ρινθον ἐλευθέρας ἀφεῖναι, τὰς φρουρὰς ἐξ αὐτῶν ταστησάμενον· (5) περὶ δὲ τῆς τῶν Κιανῶν ἐλευ-ρώσεως Τίτον γράψαι πρὸς Προυσίαν κατὰ τὸ δό-α τῆς συγκλήτου· (6) τὰ δ' αἰχμάλωτα, καὶ τοὺς τομόλους ἅπαντας ἀποκαταστῆσαι Φίλιππον Ῥω-ίοις, ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς κα-φράκτους ναῦς, πλὴν πέντε σκαφῶν καὶ τῆς ἑκκαι-ήρους· (7) δοῦναι δὲ καὶ χίλια τάλαντα, τούτων μὲν ἡμίση παραυτίκα, τὰ δ' ἡμίση κατὰ φόρους, ἔτεσι δέκα. »

XVIII. Τούτου δὲ τοῦ δόγματος διαδοθέντος εἰς Ἕλληνας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες εὐθαρσεῖς ἦσαν καὶ αρεῖς· μόνοι δὲ Αἰτωλοὶ, δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῷ τυγχάνειν ὧν ἤλπιζον, κατελάλουν τὸ δόγμα, φά-ες, οὐ πραγμάτων, ἀλλὰ γραμμάτων μόνον ἔχειν διάθεσιν. (2) Καί τινας ἐλάμβανον πιθανότητας τῶν ἐγγράπτων, πρὸς τὸ διασείειν τοὺς ἀκού-, τοιαύτας. (3) Ἔφασκον γὰρ, εἶναι δύο γνώ-ἐν τῷ δόγματι περὶ τῶν ὑπὸ Φιλίππου φρουρου-πόλεων· τὴν μὲν μίαν, ἐπιτάττουσαν ἐξάγειν τὰς ρὰς τὸν Φίλιππον, τὰς δὲ πόλεις παραδιδόναι μαίοις· τὴν δ' ἑτέραν, ἐξάγοντα τὰς φρουρὰς, ἐλευ-τὰς πόλεις. (4) Τὰς μὲν οὖν ἐλευθερουμένας όματος δηλοῦσθαι, ταύτας δ' εἶναι τὰς κατὰ τὴν τὰς δὲ παραδιδομένας Ῥωμαίοις, φανερὸν, ὅτι τὰ τὴν Εὐρώπην. (5) Εἶναι δὲ ταύτας, Ὠρεὸν, ιαν, Χαλκίδα, Δημητριάδα, Κόρινθον. (6) Ἐκ εὐθεώρητον ὑπάρχειν πᾶσιν, ὅτι μεταλαμ-ι τὰς Ἑλληνικὰς πέδας παρὰ Φιλίππου Ῥω-, καὶ γίγνεται μεθάρμοσις δεσποτῶν, οὐκ ἐλευθέ-τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπ' Αἰτωλῶν κατακόρως. (7) Ὁ δὲ Τίτος, ὁρμήσας ἐκ τῆς τείας μετὰ τῶν δέκα, καὶ κατάρας εἰς τὴν Ἀντί-, παραυτίκα διέπλευσεν εἰς τὸν Κόρινθον· κἀκεῖ γενόμενος συνήδρευε μετὰ τούτων, καὶ διελάμβανε τῶν ὅλων. (8) Πλεοναζούσης δὲ τῆς τῶν Αἰτω-διαβολῆς, καὶ πιστευομένης παρ' ἐνίοις, πολλοὺς

gravior accusator, quam conscientia in pectore cujusque residens.

(IV.) *Decem legati Romani cum Quinctio res Græciæ ordinant.*

XXVII. Eodem tempore venere Roma decem legati ad res in Græcia constituendas, senatusconsultum deferentes, quod de pace cum Philippo fuerat factum. (2) Ejus senatusconsulti præcipua capita erant hæc : « Ut ceteri « omnes Græci, et qui in Asia degunt, et qui in Europa, « liberi sint, suisque legibus utantur : (3) ut, qui in Phi- « lippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsi- « diis tenet, eas, ante celebrationem ludicri Isthmiorum, « Romanis Philippus tradat : (4) ut Euromum, Pedasa, « Bargylia, Iassum, item Abydum, Thasum, Myrinam, « Perinthum, deductis inde præsidiis, liberas esse sinat : « (5) de liberatione Cianorum scribat Titus ad Prusiam, « quid senatui placeat : (6) captivos et transfugas omnes « ut Philippus Romanis restituat intra idem tempus; item « naves omnes tectas, scaphis quinque exceptis, et una « quam sexdecim versus remorum agunt : (7) hoc amplius « det Philippus mille talentum, dimidium præsens, dimidium « pensionibus decem annorum. »

XXVIII. Postquam hoc senatusconsultum diditum est inter Græcos, ceteri quidem omnes bonæ spei pleni lætitia gestire; soli Ætoli, offensi, quod ea, quæ speraverant, non consecuti essent, decretum clam mussantes carpebant, non res, sed verba eo contineri jactitantes. (2) Atque ut illos concitarent, qui aures ipsis præbebant, ex ipsa formula decreti cavillationem hujusmodi arripiebant. (3) Aiebant enim duas eo decreto sententias comprehendi super urbibus, in quibus præsidia haberet Philippus : altera juberi, ut deducantur a Philippo præsidia, urbesque Romanis tradantur; alteram sententiam, præsidiis amotis, libertatem dare urbibus. (4) Nominatim autem eas designari, quibus libertas indulgeatur, eas nempe, quæ sunt in Asia : quæ autem Romanis tradi debeant, eas videlicet esse, quæ sunt in Europa; (5) puta, Oreum, Eretriam, Chalcidem, Demetriadem, Corinthum. (6) Ex quo facile omnes intelligant, Romanos loco Philippi Græciæ compedes accipere; atque ita mutationem fieri dominorum, non libertatem quæri Græciæ. Hæc igitur assidue ab Ætolis jactabantur. (7) Interim Titus Elatea profectus cum decem legatis, quum Anticyram trajecisset, mox Corinthum pervenit : ibique cum his concilia agitavit, et de summa rerum tractavit. (8) Quoniam vero magna contentione ubique criminationem istam urgebant Ætoli, eique a multis fides habebatur, con-

καὶ ποικίλους ἠναγκάζετο ποιεῖσθαι λόγους ὁ Τίτος ἐν τῷ συνεδρίῳ· (9) διδάσκων, ὡς, εἴπερ βούλονται καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων εὔκλειαν ὁλόκληρον περιποιήσασθαι, καὶ καθόλου πιστευθῆναι παρὰ πᾶσιν, διότι καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐποιήσαντο διάβασιν οὐ τοῦ συμφέροντος ἕνεκεν, ἀλλὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, ἐκχωρητέον εἴη πάντων τῶν τόπων, καὶ πάσας ἐλευθερωτέον τὰς πόλεις τὰς νῦν ὑπὸ Φιλίππου φρουρουμένας. (10) Ταύτην δὲ συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, διὰ τὸ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐν τῇ Ῥώμῃ προδιειλῆφθαι, καὶ ῥητὰς ἔχειν τοὺς δέκα παρὰ τῆς συγκλήτου τὰς ἐντολάς, περὶ δὲ Χαλκίδος καὶ Κορίνθου καὶ Δημητριάδος ἐπιτροπὴν αὐτοῖς δεδόσθαι, διὰ τὸν Ἀντίοχον, ἵνα βλέποντες πρὸς τοὺς καιροὺς βουλεύωνται περὶ τῶν προειρημένων πόλεων κατὰ τὰς αὑτῶν προαιρέσεις. (11) Ὁ γὰρ προειρημένος βασιλεὺς δῆλος ἦν ἐπέχων πάλαι τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην πράγμασιν. (12) Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν μὲν Κόρινθον ὁ Τίτος ἔπεισε τὸ συνέδριον ἐλευθεροῦν παραχρῆμα, καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγχειρίζειν, διὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁμολογίας· τὸν δ' Ἀκροκόρινθον, καὶ Δημητριάδα, καὶ Χαλκίδα παρακατέσχον.

XXIX. Δοξάντων δὲ τούτων, καὶ τῆς Ἰσθμίων πανηγύρεως ἐπελθούσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν συνεληλυθότων διὰ τὴν προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων, πολλοὶ καὶ ποικίλοι καθ' ὅλην τὴν πανήγυριν ἐνέπιπτον λόγοι· (2) τῶν μὲν ἀδύνατον εἶναι φασκόντων, Ῥωμαίους ἐνίων ἀποστῆναι τόπων καὶ πόλεων· τῶν δὲ διοριζομένων, ὅτι τῶν μὲν ἐπιφανῶν εἶναι δοκούντων τόπων ἀποστήσονται, τοὺς δὲ φαντασίαν μὲν ἔχοντας ἐλάττω, χρείαν δὲ τὴν αὐτὴν παρέχεσθαι δυναμένους, καθέξουσι. (3) Καὶ τούτους εὐθέως ἐπεδείκνυσαν αὐτοὶ καθ' αὑτῶν, διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὑρεσιλογίας. (4) Τοιαύτης δ' οὔσης ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀπορίας, ἀθροισθέντος τοῦ πλήθους εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, προελθὼν ὁ κῆρυξ, καὶ σιωπησάμενος τὰ πλήθη διὰ τοῦ σαλπιγκτοῦ, τόδε κήρυγμα ἀνηγόρευσεν· (5) « Ἡ σύγκλητος ἡ Ῥωμαίων « καὶ Τίτος Κοΐντιος, στρατηγὸς ὕπατος, καταπολεμή- « σαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφιᾶσιν « ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, νόμοις χρω- « μένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Φωκέας, Λοκρούς, « Εὐβοεῖς, Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας, Μάγνητας, Θετ- « ταλούς, Περραιβούς. » (6) Κρότου δ' ἐν ἀρχαῖς εὐθέως ἐξαισίου γενομένου, τινὲς μὲν οὐδ' ἤκουσαν τοῦ κηρύγματος, τινὲς δὲ πάλιν ἀκούειν ἐβούλοντο. (7) Τὸ δὲ πολὺ μέρος τῶν ἀνθρώπων, διαπιστούμενον, καὶ δοκοῦν ὡσανεὶ καθ' ὕπνον ἀκούειν τῶν λεγομένων, διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος· (8) πᾶς τις ἐξ ἄλλης ὁρμῆς ἐβόα προσάγειν τὸν κήρυκα καὶ τὸν σαλπιγκτὴν εἰς μέσον τὸ στάδιον, καὶ λέγειν πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, βουλομένων τῶν ἀνθρώπων μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τὸν λέγοντα, διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀναγορευομένων. (9) Ὡς δὲ πάλιν ὁ κῆρυξ, προσελθὼν εἰς τὸ μέσον, καὶ κατασιωπησάμε-

ctus est Quinctius multis variisque rationibus uti, u
qui in concilio aderant, doceret : (9) si vellent Græc
præconia et laudationem sine exceptione mereri; si
omnibus facere, ad liberandam Græciam, non prop
litatis causa mare a principio trajecisse Romanos; e
excedendum esse locis, et universas urbes esse libe
quas nunc Philippus præsidiis suis occupatas tene
Hæc autem disceptatio et difficultas inde nata erat i
lio, quia de ceteris quidem urbibus Romæ jam t
ctatum, et expressa a senatu mandata acceperant l
Chalcide vero et Corintho et Demetriade, propter An
libera potestas facta concilio fuerat, ut, quod tem
publicæ postulare viderentur, id ex animi sui se
his urbibus statuerent. (11) Dubitabat enim ne
is Rex, quem commemoravimus, Europæ reb
immineret. (12) Tandem concilio persuasit Tit
rinthum liberarent et Achæis traderent : Acro
vero, et Demetriadem, Chalcidemque retinuerun

XXIX His ita decretis, cum jam Isthmiorum
adesset, ac fere ex omnibus orbis partibus clarissi
viri, propter exspectationem ejus quod eventu
convenissent, multi variique toto conventu serm
bantur : (2) quum alii dicerent, omnino fieri ne
ut Romani certis locis atque urbibus se abstinere
torum statuerent, ut celebrioribus quidem locis ab
ceterum ea retinerent, quæ celebritatis quidem
berent, usum vero præstare eumdem possent.
ea loca ipsi, alii adversus alios, statim design
usitatam inter ipsos mutuam loquacitatem. (4)
titudine hominum mentes agitabantur, eratque in
coacta multitudo ad certamen, cum ecce præco in m
arenam procedit, et, facta per tubicinem audient
pronunciat : (5) « Senatus Romanus et Titus Quincti
« consul imperator, Philippo rege atque Macedonib
« ctis, liberos, sine præsidio, immunes, suis legibus
« bent Corinthios, Phocenses, Locrenses, Eub
« Achæos Phthiotas quos vocant, Magnetas, Th
Perrhæbos. » (6) Quum autem ad prima statim p
verba ingens supra modum plausus fuisset excitat
nulli vocem præconis ne audiverunt quidem, alii ite
dire avebant. (7) Plerique vero vix satis sibi credere
pter rei novitatem ea, quæ dicebantur, velut in som
videri audire. (8) Itaque omnes clamare, novo imi
produceretur præco cum tubicine in medium stad
iterum eadem repeteret : quum unusquisque, ut
puto, non audire dumtaxat, sed videre etiam averet h
qui ea pronunciabat, quæ ipsi credere non poter
Ubi igitur iterum processit præco in medium, et,

ὰ τοῦ σαλπιγκτοῦ τὸν θόρυβον, ἀνηγόρευσε ταῦτα, σαύτως τοῖς πρόσθεν· τηλικοῦτον συνέβη καταῤ-ῥαι τὸν κρότον, ὥστε καὶ μὴ ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τὴν ν ἀγαγεῖν τοῖς νῦν ἀκούουσι τὸ γεγονός. (10) Ὡς ε καὶ κατέληξεν ὁ κρότος, τῶν μὲν ἀθλητῶν ἁπλῶς ; οὐδένα λόγον εἶχεν ἔτι· πάντες δὲ διαλαλοῦντες, ἀλλήλοις, οἱ δὲ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς, οἱονεὶ παρα-αὶ τὰς διανοίας ἦσαν· (11) οἱ καὶ μετὰ τὸν ἀγῶνα ὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς μικροῦ διέφθειραν τὸν εὐχαριστοῦντες. (12) Οἱ μὲν γὰρ ἀντοφθαλμῆ-ατὰ πρόσωπον καὶ σωτῆρα προσφωνῆσαι βουλό-, τινὲς δὲ τῆς δεξιᾶς ἅψασθαι σπουδάζοντες, οἱ δὲ ὶ στεφάνους ἐπιῤῥίπτοντες καὶ λημνίσκους, παρ' διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον. (13) Δοκούσης δὲ τῆς ιστίας ὑπερβολικῆς γενέσθαι, θαῤῥῶν ἄν τις εἴ-ὅτι πολὺ καταδεεστέραν εἶναι συνέβαινε τοῦ τῆς ως μεγέθους. (14) Θαυμαστὸν γὰρ ἦν, καὶ τὸ αίους ἐπὶ ταύτης γενέσθαι τῆς προαιρέσεως, καὶ γούμενον αὐτῶν Τίτον, ὥστε πᾶσαν ὑπομεῖναι δα-καὶ πάντα κίνδυνον χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων ρίας· μέγα δὲ καὶ τὸ δύναμιν ἀκόλουθον τῇ προ-α προσενέγκασθαι. (15) Τούτων δὲ μέγιστον ἔτι, ὲν ἐκ τῆς τύχης ἀντιπαῖσαι πρὸς τὴν ἐπιβολὴν, ἁπλῶς ἅπαντα πρὸς ἕνα καιρὸν ἐκδραμεῖν· ὥστε ηρύγματος ἑνὸς ἅπαντας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κα-ῦντας Ἕλληνας, καὶ τοὺς τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέ-ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους γενέσθαι, νόμοις ἰδίοις τοῖς ἰδίοις.

ΧΧΧ. Διελθούσης δὲ τῆς πανηγύρεως, πρώτοις μὲν ἔτισαν τοῖς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευταῖς· διακε-ενοι, τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων τῶν μὲν αὐτο-ἀπέχεσθαι, καὶ μηδένα πολεμεῖν· ὅσας δὲ νῦν ληφε τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταττο-, ἐκχωρεῖν. (2) Σὺν δὲ τούτοις προηγόρευον, μὴ ἐειν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δυνάμεως· οὐδένα τι τῶν Ἑλλήνων οὔτε πολεμεῖσθαι νῦν ὑπ' οὐδε-ὔτε δουλεύειν οὐδενί. (3) Καθόλου δὲ καὶ ἐξ αὐ-νας ἔφασαν ἥξειν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. (4) Ταῦ-ν οὖν οἱ περὶ τὸν Ἡγησιάνακτα καὶ Λυσίαν ντες τὰς ἀποκρίσεις, ἐπανῆλθον. (5) Μετὰ δὲ ς εἰσεκαλοῦντο πάντας τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ ν παραγεγονότας, καὶ τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ ρουν. (6) Μακεδόνων μὲν οὖν τοὺς Ὀρέστας κα-ἴους, διὰ τὸ προσχωρῆσαι σφίσι κατὰ τὸν πόλε-αὐτονόμους ἀφίεσαν· ἠλευθέρωσαν δὲ Περῤαιβοὺς όλοπας καὶ Μάγνητας. (7) Θετταλοῖς δὲ μετὰ λευθερίας καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας προσέ-, ἐξελόμενοι Θήβας τὰς Φθίας καὶ Φάρσαλον· γὰρ Αἰτωλοὶ περί τε τῆς Φαρσάλου μεγάλην ντο φιλοτιμίαν, φάσκοντες, αὐτῶν δεῖν ὑπάρχειν τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Λευ-. (9) Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ περὶ μὲν τούτων τῶν ν ὑπερέθεντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸ διαβούλιον πάλιν ὴν σύγκλητον· τοὺς δὲ Φωκέας καὶ τοὺς Λοκροὺς

per tubicinem silentio, sedatoque tumultu, eadem, quæ prius, eodemque modo pronunciavit, tantus erupit cum clamore plausus, ut ægre, qui ista nunc audiunt, rem vel cogitatione sibi fingere valeant. (10) Posteaquam tandem plaudendi finis est factus, athletis quidem nemo fuit omnium qui adverteret animum; sed omnes sermonibus rem celebrantes, alii cum amicis invicem, alii apud se ipsos, veluti de potestate mentis exiissent. (11) Quin etiam, dimissis ludis (tanta fuit gaudii illius magnitudo), dum gratias Tito agunt, pene illum enecarunt: (12) quippe alii suis ipsorum oculis coram eum spectare, et salutis suæ auctorem salutare cupientes, alii dexteram ejus tangere gestientes, plerique coronas et lemniscos jacientes, parum abfuit quin homini spiritum eliderent. (13) Etsi autem videtur ejusmodi gratiarum actio modum excessisse, audacter tamen dicere queat aliquis, longe inferiorem eam fuisse meriti illius magnitudine. (14) Erat enim admiratione digna res, Romanos et imperatorem illorum Quinctium in animum induxisse, ut ad libertatem Græcis parandam nullam impensam recusarent, nullum periculum: magnum vero et illud erat, vires incepto pares fuisse ab iis adhibitas: (15) sed supra omnia maximum, fortunam nulla in re huic consilio esse adversatam, sed ita penitus omnia in unum tempus concurrisse congruisseque, ut uno præconio omnes Græci, quiqué Asiam quique Europam colunt, liberi, sine præsidiis, immunes, suis legibus esse pronunciarentur.

XXX. Peracta celebritate, Romani primis omnium Antiochi legatis operam dederunt, jusseruntque eam liberis in Asia civitatibus abstinere, neque ullam earum bello lacessere; iis vero excedere, quæ Ptolemæi aut Philippi fuissent, et ab ipso essent occupatæ. (2) Denuntiarunt insuper, ne cum exercitu in Europam trajiceret; quum nemo jam e Græcis aut bello peteretur a quoquam, aut cuiquam serviret. (3) Addiderunt denique, quosdam etiam omnino e suo numero ad Antiochum esse venturos. (4) Hoc ubi responsum acceperunt Hegesianax et Lysias, ad Regem sunt reversi. (5) Secundum hos vocati omnes sunt, quos gentes aut civitates miserant, et quæ concilium decreverat, illis sunt declarata. (6) Igitur Orestis (Macedonica ea gens est), quod durante adhuc bello Romanis se adjunxissent, suas leges reddiderunt; liberaruntque etiam Perrhæbos, Dolopas, Magnetas. (7) Thessalis, præter libertatem concessam, etiam Phthiotas Achæos attribuerunt, Thebis Phthioticis et Pharsalo exceptis: (8) nam pro Pharsalo Ætoli acri studio contendebant, ex legibus prioris fœderis eam urbem sibi vindicantes: idemque et de Leucade postulabant. (9) Sed concilium deliberationem super hisce Ætolorum postulatis ad senatum iterum rejecit: at Pho-

συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. (10) Κόρινθον δὲ, καὶ τὴν Τριφυλίαν, [καὶ τὴν Ἡραιέων πόλιν, Ἀχαιοῖς ἀπέδωκαν. Ὠρεὸν δὲ,] ἔτι δὲ τὴν Ἐρετριέων πόλιν, ἐδόκει μὲν τοῖς πλείοσιν Εὐμένει δοῦναι· (11) Τίτου δὲ πρὸς τὸ συνέδριον διαστείλαντος, οὐκ ἐκυρώθη τὸ διαβούλιον· διὸ καὶ μετά τινα χρόνον ἠλευθερώθησαν αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς συγκλήτου, καὶ σὺν ταύταις Κάρυστος. (12) Ἔδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ Λυχνίδα καὶ Πάρθον, οὔσας μὲν Ἰλλυρίδας, ὑπὸ Φίλιππον δὲ ταττομένας. (13) Ἀμυνάνδρῳ δὲ συνεχώρησαν, ὅσα παρεσπάσατο κατὰ τὸν πόλεμον ἐρύματα τοῦ Φιλίππου, κρατεῖν τούτων.

XXXI. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες ἐμέρισαν σφᾶς αὐτούς. (2) Καὶ Πόπλιος μὲν Λέντλος, εἰς Βαργύλια πλεύσας, ἠλευθέρωσε τούτους· Λεύκιος δὲ Στερτίνιος, εἰς Ἡφαιστίαν καὶ Θάσον ἀφικόμενος καὶ τὰς ἐπὶ Θράκης πόλεις, ἐποίησε τὸ παραπλήσιον. (3) Πρὸς δὲ τὸν Ἀντίοχον ὥρμησαν Πόπλιος Οὐΐλλιος καὶ Λεύκιος Τερέντιος· οἱ δὲ περὶ Γνάϊον τὸν Κορνήλιον πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον. (4) Ὧ καὶ συμμίξαντες πρὸς τοῖς Τέμπεσι, περί τε τῶν ἄλλων διελέχθησαν, ὑπὲρ ὧν εἶχον τὰς ἐντολὰς, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας, ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύων ἀποκαραδοκεῖν τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν. (5) Τοῦ δὲ βασιλέως συγκαταθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις, εὐθέως ἀπ' ἐκείνου χωρισθέντες, ἧκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον· (6) καὶ παρελθόντες εἰς τὰ πλήθη, παρεκάλουν τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ πλειόνων, μεῖναι ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεως, καὶ διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. (7) Πολλῶν δὲ παρισταμένων, καὶ τῶν μὲν πράως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς ἐπὶ τῷ μὴ κοινωνικῶς χρῆσθαι τοῖς εὐτυχήμασι, μηδὲ τηρεῖν τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας· (8) τῶν δὲ λοιδορούντων, καὶ φασκόντων, οὔτ' ἂν ἐπιβῆναι τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε Ῥωμαίους, οὔτ' ἂν νικῆσαι Φίλιππον, εἰ μὴ δι' ἑαυτούς· (9) τὸ μὲν ἀπολογεῖσθαι πρὸς ἕκαστα τούτων οἱ περὶ τὸν Γνάϊον ἀπεδοκίμασαν, παρεκάλουν δ' αὐτοὺς πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, διότι πάντων παρὰ τῆς συγκλήτου τεύξονται τῶν δικαίων· ὃ καὶ, πεισθέντες, ἐποίησαν. (10) Καὶ τὸ μὲν τέλος τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν.

censes et Locrenses habere eis permiserunt concilio s contributos, sicut ante habuerant. (10) Corinthum, Tı phyliam, [et Heræam, Achæis reddiderunt. Oreum ve et] Eretriam plerisque visum est Eumeni dare : (11) s Tito cum concilio controversante, rata ea sententia non fu Quare etiam paulo post senatus libertatem his civitatib dedit, et una cum his Carysto. (12) Pleurato Lychnis Parthini dati : Illyriorum utraque civitas, sed sub ditic Philippi fuerat. (13) Amynandro tenere permiserunt stella, quæ per belli tempus capta Philippo ademisset.

XXXI. His ita constitutis, decem legati partiti sese su (2) ac Publius quidem Lentulus Bargylia nave contend eamque urbem liberam esse jussit; Lucius Stertinius phæstiam et Thasum et Thraciæ urbes adiit, atque id fecit. (3) P. vero Villius et L. Terentius ad regem An chum est profectus; Cn. Cornelius ad regem Philipp (4) Quem ut convenit ad Tempe, tum de ceteris re cum eo est collocutus, quas in mandatis habebat, tum e consilium ei dedit, ut ad societatem petendam mit Romam legatos, ne temporum opportunitates captas Antiochi adventum cupide exspectasse videretur. (5) sentiente rege ei consilio quod monstrabatur, exte Cornelius ab eo discedens ad Thermicorum conventum nit : (6) ubi in concionem prodiens, multis verbis Æ monuit, ut in priore sententia manerent, et populi Ro amicitiam constanter custodirent. (7) Quum vero mu Cornelium accederent, atque alii quidem leni civilique tione apud eum quererentur, quod victoriæ fructus n quam secum communicassent Romani, neque legibu deris stetissent, quod initio inter ipsos fuisset pactum; alii autem conviciis incesserent, dicerentque, Rom absque se fuisset, ne pedem quidem in Græcia fuiss quam posituros, nedum regem Philippum debellat (9) non putavit Cornelius sibi faciendum, ut ad singu rum, quæ dicebantur, responderet : tantum monui gatos mitterent Romam, omnia enim æqua ipsos a s impetraturos. Quod et Ætoli, consilio hujus usi, fec (10) Atque adeo bellum, quod cum Philippo rege e stum, hunc finem habuit.

RES ANTIOCHI.

(I.) Suidas in Εὐκαιρία, et Legatio X.

XXXII. Ἀντίοχος, ὁ βασιλεὺς, πάνυ ὠρέγετο τῆς Ἐφέσου, διὰ τὴν εὐκαιρίαν· (2) τῷ δοκεῖν μὲν κατὰ Ἰωνίας καὶ τῶν ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεων, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλασσαν, ἀκροπόλεως ἔχειν θέσιν, κατὰ δὲ τῆς Εὐρώπης ἀμυντήριον ὑπάρχειν ἀεὶ τοῖς Ἀσίας βασιλεῦσιν εὐκαιρότατον.

(I.) *Antiochi successus in Ionia et in Thracia*

XXXII. Antiochus rex Ephesum vehementer appe propter illius urbis opportunitatem : (2) quod adv Ioniam quidem et Hellesponti urbes terra marique situm obtinere videretur; contra Europam vero pro culum Asiæ regibus commodissimum semper esset

Προχωρούσης τῷ Ἀντιόχῳ κατὰ νοῦν τῆς ἐπιβο-
παρόντι ἐν Θρᾴκῃ τῷ Ἀντιόχῳ κατέπλευσαν εἰς
μβρίαν οἱ περὶ Λεύκιον Κορνήλιον. (4) Οὗτοι δ'
παρὰ τῆς συγκλήτου πρέσβεις ἐπὶ τὰς διαλύσεις
σταλμένοι τὰς Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου.

(II.) Excerpt. Antiq. ex lib. XVII, cap. 31 - 33.

XIII. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον καὶ τῶν
Πόπλιος μὲν Λέντλος ἐκ Βαργυλίων, Λεύκιος
ερέντιος καὶ Πόπλιος Οὐΐλλιος ἐκ Θάσου. (2)
δὲ τῷ βασιλεῖ διασαφηθείσης τῆς τούτων παρου-
, πάντες ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἠθροίσθησαν εἰς τὴν
μάχειαν. (3) Συνεκύρησαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν
ιάνακτα καὶ Λυσίαν οἱ πρὸς τὸν Τίτον ἀποστα-
ς εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον. (4) Αἱ μὲν οὖν κατ'
ἐντεύξεις τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων τε-
ῆσαν ἀφελεῖς καὶ φιλάνθρωποι· μετὰ δὲ ταῦτα γε-
ς συνεδρείας κοινῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἀλλοιοτέραν
ὲ τὰ πράγματα διάθεσιν. (5) Ὁ γὰρ Λεύκιος ὁ
λιος ἠξίου μὲν καὶ τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταττομέ-
λεων, ὅσας νῦν εἴληφε κατὰ τὴν Ἀσίαν, παρα-
τὸν Ἀντίοχον· τῶν δ' ὑπὸ Φίλιππον διεμαρτύ-
ρετο ἐξίστασθαι. (6) Γελοῖον γὰρ εἶναι, τὰ
ἆθλα τοῦ γεγονότος αὐτοῖς πολέμου πρὸς
Ἀντίοχον ἐπελθόντα παραλαμβάνειν. (7)
δὲ καὶ τῶν αὐτονόμων ἀπέχεσθαι πόλεων.
ου δ', ἔφη, θαυμάζειν, τίνι λόγῳ τοσαύταις
ζαῖς, τοσαύταις δὲ ναυτικαῖς δυνάμεσι πεποίη-
εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν. (9) Πλὴν γὰρ
ἐπιθέσθαι Ῥωμαίοις ἐγχειρεῖν αὐτὸν, οὐδ' ἔννοιαν
καταλείπεσθαι παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις.
οἱ Ῥωμαῖοι, ταῦτ' εἰπόντες, ἀπεσιώπησαν.
XIV. Ὁ δὲ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν διαπορεῖν,
τίνα λόγον ἀμφισβητοῦσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ
τῆς Ἀσίας πόλεων· πᾶσι γὰρ μᾶλλον ἐπιβάλ-
ποιεῖν, ἢ Ῥωμαίοις. (2) Δεύτερον δ' ἠξίου,
αὐτοὺς πολυπραγμονεῖν καθόλου τῶν κατὰ τὴν
οὐδὲ γὰρ αὐτὸς περιεργάζεται τῶν κατὰ τὴν
πλῶς οὐδέν. (3) Εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἔφη
μέναι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἀνακτησάμενος τὰ
τὴν Χεῤῥόνησον καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεις. Τὴν
τόπων τούτων ἀρχὴν μάλιστα πάντων αὐτῷ
(4) Εἶναι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὴν δυναστείαν
Λυσιμάχου· Σελεύκου δὲ πολεμήσαντος πρὸς
καὶ κρατήσαντος τῷ πολέμῳ, πᾶσαν τὴν Λυσι-
βασιλείαν δορίκτητον γενέσθαι Σελεύκου. (5)
τοὺς τῶν αὐτοῦ προγόνων περισπασμοὺς ἐν
χρόνοις, πρῶτον μὲν Πτολεμαῖον παρασπα-
σφετερίσασθαι τοὺς τόπους τούτους, δεύτερον
. (6) Αὐτὸς δὲ νῦν οὐ κτᾶσθαι, τοῖς Φι-
καιροῖς συνεπιτιθέμενος, ἀλλ' ἀνακτᾶσθαι τοῖς
καιροῖς συγχρώμενος. (7) Λυσιμαχεῖς δὲ, παρα-
ἀναστάτους γεγονότας ὑπὸ Θρᾳκῶν, οὐκ ἀδικεῖν
, κατάγων καὶ συνοικίζων. (8) Ποιεῖν γὰρ

(3) Quum ex animi sententia Antiocho inceptum procederet, atque is jam in Thracia esset, venit ad eum Selymbriam L. Cornelius. (4) Hic legatus a senatu missus fuerat ad pacem inter Antiochum et Ptolemæum conciliandam.

(II.) *Lysimachiæ cum Antiocho congrediuntur legati Romani.*

XXXIII. Sub idemque tempus et ex decem legatorum numero Publius Lentulus a Bargyliis, L. Terentius et P. Villius a Thaso advenerunt. (2) De quorum adventu quum cito rex factus esset certior, paucis diebus omnes Lysimachiam convenerunt. (4) Eodem vero tempore Hegesianax quoque et Lysias, qui ad Titum missi a rege fuerant, opportune simul redierant. (4) Et privati quidem congressus regis cum Romanis simplicitatis atque humanitatis pleni fuerunt: mox vero, ut in communi omnium consessu de publicis rebus agi cœptum, longe alia rerum facies exstitit. (5) Nam L. Cornelius æquum censebat, ut Ptolemæo cederet Antiochus urbibus ditionis ejus, quas ipse recens in Asia occupaverat; tum vero et eis ut excederet, quæ Philippi fuissent, deum et hominum fidem testans, etiam atque etiam contendebat. (6) Ridiculam enim rem fore, si, postquam Romani cum Philippo bellum gessissent, superveniens Antiochus belli præmia auferret. (7) Monebat etiam, ut a liberis civitatibus abstineret. (8) Et, in universum mirari se, dixit, quo consilio cum tantis copiis, tam pedestribus, quam navalibus, in Europam trajecisset. (9) Nam si istud unum exceperis, quod Romanos aggredi proposuisset, nihil quidquam relictum esse, quod super hoc ipsius consilio, quicumque recta ratione rem putarent, cogitare saltem possent. Et Romani quidem, his dictis, conticuerunt.

XXXIV. Rex, ante omnia mirari se, dixit, quonam jure Romani de Asiæ urbibus controversiam sibi moveant: hoc enim faciendi quibusvis potius, quam Romanis, jus esse. (2) Postulavit deinde ab illis, « ne ullo pacto rebus Asiæ curiosius sese immiscerent; nam se quoque de iis, quæ in Italia gerantur, nihil quidquam inquirere. (3) In Europam vero copias se trajecisse, ut Chersonesum et Thraciæ urbes recuperaret: quandoquidem eorum locorum imperium ad se meliore, quam ad ullum alium, jure pertineat. (4) Olim nempe Lysimachi eam dynastiam fuisse: cum eo bellum gessisse Seleucum, eumdemque bello vicisse; atque ita regnum Lysimachi universum belli jure Seleuci fuisse factum. (5) Post illa quidem accidisse, ut, dum majores sui aliis curis distinerentur, primum Ptolemæus, deinde Philippus, loca illa alienæ dominationi subtracta, sibi vindicarent. (6) Nunc vero se eadem loca illa, non difficili Philippi tempore abutentem capere, sed tempore suo recte utentem recipere. (7) Lysimachenses autem, ex inopinato a Thracibus urbe sua eversos, quod in patriam restituat, urbemque eorum instauret, nullam in eo se Romanis injuriam facere. (8)

τοῦτ', ἔφη, βουλόμενος οὐ Ῥωμαίοις τὰς χεῖρας ἐπιϐαλεῖν, Σελεύκῳ δ' οἰκητήριον ἑτοιμάζειν. (9) Τὰς δ' αὐτονόμους τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων οὐ διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπιταγῆς δέον εἶναι τυγχάνειν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος. (10) Τὰ δὲ πρὸς Πτολεμαῖον αὐτὸς, ἔφη, διεξάξειν εὐδοκουμένως ἐκείνῳ· κρίνειν γὰρ, οὐ φιλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φιλίας ἀναγκαιότητα συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν.

XXXV. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λεύκιον οἰομένων δεῖν καλεῖσθαι τοὺς Λαμψακηνοὺς καὶ τοὺς Σμυρναίους, καὶ δοῦναι λόγον αὐτοῖς, ἐγένετο τοῦτο. (2) Παρῆσαν δὲ παρὰ μὲν Λαμψακηνῶν οἱ περὶ Παρμενίωνα καὶ Πυθόδωρον· παρὰ δὲ Σμυρναίων οἱ περὶ Κοίρανον. (3) Ὧν μετὰ παῤῥησίας διαλεγομένων, δυσχεράνας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ δοκεῖν λόγον ὑπέχειν ἐπὶ Ῥωμαίων τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀμφισϐητοῦσι, μεσολαϐήσας τὸν Παρμενίωνα· (4) Παῦσαι, φησὶ, τῶν πολλῶν· οὐ γὰρ ἐπὶ Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐπὶ Ῥοδίων, ὑμῖν εὐδοκῶ διακριθῆναι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων. (5) Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσαν τὸν σύλλογον, οὐδαμῶς εὐδοκήσαντες ἀλλήλοις.

Neque enim id agere se, ut populum Romanorum b[...] cessat; verum ut Seleucus filius eam sedem regni [...] (9) Græcorum vero liberas civitates, quæ sunt in A[...] bertatem nancisci debere, non ex Romanorum jussio[...] ex beneficio suo. (10) Quod ad Ptolemæum attinet, seipsum ex illius voluntate rem compositurum. Si[...] enim, non tantum amicitiam, verum etiam cum a[...] affinitatem cum illo jungere. »

XXXV. Quum dixisset L. Cornelius, æquum vid[...] Lampsaceni Smyrnæique vocarentur, et dicendi p[...] illis fieret, ita est factum. (2) Aderant Lampsac[...] quidem legati Parmenion et Pythodorus; Smyrnæoru[...] Cœranus. (3) Quibus magna cum libertate verba fa[...] bus, indignatus Rex, quod videretur apud judices Ro[...] eorum quæ fecisset rationem reddere contendentib[...] cum, loquentem Parmenionem interpellans, (4) I[...] inquit, plura dicere : non enim Romanis judicibu[...] Rhodiis, disceptare hasce controversias mihi place[...] Ita colloquium tunc est solutum, quum nullo mod[...] ipsos convenisset.

(Ora Cod. Urb. et Suidas in Τρέχειν.)

(6) ** Ἐὰν, τὸ δὴ λεγόμενον, τρέχωσι τὴν ἐσχάτην, ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους καταφευξοῦνται, καὶ τούτοις ἐγχειριοῦσι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

(6) ** Si extremum, quod aiunt, currant curs[...] Romanos confugient, iisque se ipsos et urbem suam [...]

III. — RES ÆGYPTI.

Excerpt. Antiq. ex lib. XVII, cap. 34 - 36.

XXXVI. Τῶν γὰρ παραϐόλων καὶ καλῶν ἔργων ἐφίενται μὲν πολλοὶ, τολμῶσι δ' ὀλίγοι ψαύειν. (2) Καίτοι πολὺ καλλίους ἀφορμὰς εἶχε Σκόπας, ἢ Κλεομένης πρὸς τὸ παραϐάλλεσθαι καὶ τολμᾷν. (3) Ἐκεῖνος μὲν γὰρ, προκαταληφθεὶς, εἰς αὐτὰς συνεκλείσθη τὰς ἐν τοῖς ἰδίοις οἰκέταις καὶ φίλοις ἐλπίδας· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ταύτας ἐγκατέλιπεν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἦν δυνατὸς, ἐξήλεγξε, τὸ καλῶς ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν αἰσχρῶς περὶ πλείονος ποιησάμενος. (4) Σκόπας δὲ, καὶ χεῖρα βαρεῖαν ἔχων συνεργὸν, καὶ καιρὸν, ἅτε τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, μέλλων καὶ βουλευόμενος προκατελήφθη. (5) Γνόντες γὰρ αὐτὸν οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην συναθροίζοντα τοὺς φίλους εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, καὶ συνεδρεύοντα μετὰ τούτων, πέμψαντές τινας τῶν ὑπασπιστῶν, ἐκάλουν εἰς τὸ συνέδριον. (6) Ὁ δ' οὕτω παρειστήκει τῶν φρενῶν, ὡς οὔτε πράττειν ἐτόλμα τῶν ἑξῆς οὐδὲν, οὔτε καλούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως οἷός τ' ἦν πειθαρχεῖν, ὃ πάντων ἐστὶν ἔσχατον· (7) ἕως οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην γνόντες αὐτοῦ τὴν ἀλογίαν, τοὺς μὲν στρατιώτας καὶ τὰ θηρία περιέστησαν περὶ τὴν οἰκίαν. (8) Πτολεμαῖον δὲ τὸν Εὐμένους πέμψαντες μετὰ νεανίσκων, ἄγειν αὐτὸν ἐκέλευον, ἐὰν μὲν ἑκὼν βούληται πειθαρχεῖν· εἰ δὲ μὴ, μετὰ βίας. (9) Τοῦ δὲ Πτολεμαίου παρεισελθόντος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ δηλοῦντος, ὅτι καλεῖ Σκόπαν ὁ βασιλεύς· τὰς μὲν ἀρχὰς οὐ προσ-

Scopæ et Dicæarchi interitus. Rex a tutela lib[...] Quædam de Polycrate et Ptolemæo Megalopol[...]

XXXVI. Audacium inceptorum et præclarorum [...] quidem multi tanguntur; sed illa vel attingere [...] multi audent. (2) Et tamen ad tentandam fortu[...] ad audendum aliquid, multo majora præsidia Sc[...] buit, quam Cleomenes. (3) Nam ille, ab inimicis [...] tus, eo angustiarum erat redactus, ut spes omne[...] propriis dumtaxat famulis et amicis haberet sita[...] tamen ille spes nequaquam destituit, sed, quan[...] fieri poterat, expertus est omnes, mori honeste [...] quam turpiter vivere, præoptans. (4) At Scopas, [...] numerosam militum manum haberet, cujus auxil[...] tur, et tempus esset nactus opportunum, rege adh[...] dum conatur, dum deliberat, est præventus. (5) [...] didicit Aristomenes, amicos illum suos domum c[...] una cum ipsis consultare; missis satellitum nonn[...] regium consilium eum vocavit. (6) Scopæ vero [...] sternata mens est, ut neque eorum, quæ consenta[...] suis consiliis, tentare quidquam auderet; nec re[...] cum ab eo vocaretur, sustineret : quæ totius de[...] tima est linea. (7) Demum Aristomenes, cogn[...] inopia consilii, domum ipsius militibus et eleph[...] cumdat : (8) deinde Ptolemæum, Eumenis fili[...] præsidio juvenum mittit, et, ut adducant Scopa[...] rat : si sponte sua obtemperaret, volentem; sin n[...] vim. (9) Postquam in ædes Ptolemæus irrupis[...] setque Scopam a rege arcessi; ille principio ratio[...]

ς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ βλέπων εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἔμενε καὶ πλείω χρόνον ὡσανεὶ προσανατεινό- αὐτῷ καὶ θαυμάζων τὴν τόλμαν. (10) Ὡς δ' ν ὁ Πτολεμαῖος θρασέως ἐπελάβετο τῆς χλαμύ- σοῦ, τότε βοηθεῖν ἠξίου τοὺς παρόντας. (11) δὲ καὶ τῶν εἰσελθόντων νεανίσκων πλειόνων, καὶ περίστασιν διασαφήσαντός τινος, συνείξας τοῖς σιν ἠκολούθει μετὰ τῶν φίλων.

XVII. Ἅμα δὲ τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ συνέδριον, μὲν ὁ βασιλεὺς κατηγόρησε· μετὰ δὲ τοῦτον ράτης, ἄρτι παραγεγονὼς ἀπὸ Κύπρου, τελευταῖος στομένης. (2) Ἦν δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιος γορία πάντων τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι· προσετέθη δὲ φειρημένοις ἡ μετὰ τῶν φίλων συνεδρεία, καὶ τὸ παργῆσαι καλούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως. (3) Ἐφ' μόνον οἱ τοῦ συνεδρίου κατεγίγνωσκον αὐτοῦ πάν- ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν τῶν πρεσβευτῶν οἱ συμπα- . (4) Ὁ δ' Ἀριστομένης, ὅτε κατηγορεῖν ἔμελλε, ς μὲν καὶ ἑτέρους παρέλαβε τῶν ἐπιφανῶν ἀν- ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν σβεύοντας ἐπὶ τὰς διαλύσεις, ἐν οἷς ἦν καὶ Δορύ- ς ὁ Νικοστράτου. (5) Ῥηθέντων δὲ τούτων, με- ὁ Σκόπας, ἐπειρᾶτο μὲν φέρειν τινὰς ἀπολο- ς· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ διὰ τὴν τῶν πραττομένων ἀλογίαν, εὐθέως οὗτος μὲν εἰς φυλακὴν μετὰ τῶν φίλων· (6) ὁ δ' Ἀριστομένης, ἐπι- γενομένης τῆς νυκτὸς, τὸν μὲν Σκόπαν καὶ τοὺς συγγε- νεῖς αὐτοῦ καὶ φίλους πάντας διέφθειρε φαρμάκῳ· (7) Δικαιάρχῳ δὲ καὶ στρέβλας καὶ μάστιγας προσαγα- γὼν αὐτὸν ἐπανείλετο, λαβὼν παρ' αὐτοῦ δίκην κοινὴν καὶ κοινὴν ὑπὲρ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ γὰρ Δικαίαρχος οὗτος ἦν, ὃν Φίλιππος, ὅτε παρασπονδεῖν τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰς Ἑλλησπόντου πόλεις, ἀπέδειξε τοῦ στόλου παν- ἡγεμόνα, καὶ τῆς ὅλης πράξεως προστάτην. (9) ἐπὶ πρόδηλον ἀσέβειαν ἐκπεμπόμενος, οὐχ οἷον τι πράσσειν ἐνόμιζεν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀπονοίας καὶ τοὺς θεοὺς ὑπέλαβε καταπλήξεσθαι καὶ ἀνθρώπους. (10) Οὗ γὰρ ὁρμίσειε τὰς ναῦς, δύο ἱδρύετο βωμοὺς, τὸν μὲν Ἀσεβείας, τὸν δὲ Παρα- , καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε, καὶ τούτους προσεκύνει δαίμονας. (11) Διὸ καὶ δοκεῖ μοι τυχεῖν ἁρμοζούσης δίκης, καὶ παρὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων· φύσιν γὰρ ἐνστησάμενος τὸν αὐτοῦ βίον, εἰκότως φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης ἔτυχε. (12) Τῶν δὲ Αἰτωλῶν τοὺς βουλομένους εἰς τὴν οἰκείαν ἀπαλ- , πάντας ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ὑπαρ-

XVIII. Σκόπα δὲ καὶ ζῶντος μὲν ἐπίσημος ἦν ργυρία, πολὺ γὰρ δή τι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κατὰ τὴν πλεονεξίαν· ἀποθανόντος δὲ καὶ ἐγνώσθη, διὰ τοῦ πλήθους τοῦ χρυσίου καὶ τῆς ευῆς τῆς εὑρημένης παρ' αὐτῷ. (2) Λαβὼν γὰρ τὴν ἀχαριότητα τὴν Χαριμόρτου καὶ τὴν μέθην,

nullam habuit, verum defixis in Ptolemæum oculis sic satis diu mansit, quasi minas illi intendens, et audaciam ejus demirans. (10) Ubi vero Ptolemæus, propius ad eum accedens, audacter chlamydis laciniam prehendit, tum Scopas, ut sibi opem ferrent, qui aderant, rogavit. (11) Sed quum et plures milites essent ingressi, et dixisset aliquis, domum præsidio foris esse cinctam, præsenti fortunæ concedens, una cum amicis est secutus.

XXXVII. Qui simul ac concilium est ingressus, rex ipsum paucis accusavit; secundum regem Polycrates, qui recens e Cypro venerat; postremo Aristomenes. (2) Accusatio, qua utebantur omnes, similis ceteroquin erat eis quæ jam dicta sunt, nisi quod hoc amplius adjectum est, quod amicorum cœtum coegisset ad deliberandum, quodque vocanti regi non paruisset. (3) Ob quas criminationes non solum, qui regis concilium participabant, omnes eum damnabant; sed etiam quotquot aderant exterarum gentium legati. (4) Aristomenes enim, quando ipsum accusaturus erat, cum alios Græcos viros illustres adhibuit, tum etiam legatos Ætolorum, qui de pace fuerant missi, inter quos Dorymachus erat, Nicostrati filius. (5) Finita accusatione, Scopas responsurus excusationes aliquas in medium afferre est orsus; sed nemine ad ejus verba attendente propter absurditatem factorum, statim una cum amicis in carcerem est conjectus. (6) Proxima dein nocte Aristomenes Scopam quidem et ejus cognatos omnes veneno sustulit; (7) Dicæarcho vero torquendi etiam instrumenta et flagra quum adhibuisset, ita demum vitam illi eripuit; debitas pœnas communi Græcorum nomine ab ipso exigens. (8) Hic enim est ille Dicæarchus, quem Philippus, quum Cycladas insulas perfido bello aggressus est, ducem classis instituerat, et universo negotio præfecerat. (9) Qui ad exsequendum facinus palam impium quum mitteretur, adeo non cogitavit se scelus aliquod committere, ut vecordiæ immanitate diis pariter et hominibus terrorem se injecturum existimaverit. (10) Nam quocumque appulit naves, ibi duas excitavit aras, Impietatis alteram, alteram Iniquitatis, et super iis rem divinam fecit, et hos veluti deos est veneratus: (11) ut equidem non dubitem, deos et homines pœnas ab eo, quibus erat dignus, expetiisse. Nam qui vitam instituisset contra naturam, merito etiam contra naturam fato est functus. (12) E ceteris autem Ætolis si qui fuerunt, qui redire in patriam vellent, abeundi et omnia sua auferendi potestatem rex cunctis fecit.

XXXVIII. Scopæ vero, et dum viveret, nota fuit omnibus avaritia (nam is habendi cupiditate longo intervallo ceteros mortales antecedebat), verum ab ejus morte magis etiam innotuit, ob vim auri ingentem et supellectis copiam, apud eum repertam. (2) Etenim Charimorto, homine a gratiis omnibus destituto et ebrioso, in consortium sceleris

ἄρδην ἐξετοιχωρύχησε τὴν βασιλείαν. (3) Ἐπειδὴ δὲ τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔθεντο καλῶς οἱ περὶ τὴν αὐλὴν, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ τὸ ποιεῖν Ἀνακλητήρια τοῦ βασιλέως· οὐδέπω μὲν τῆς ἡλικίας κατεπειγούσης, νομίζοντες δὲ λήψεσθαί τινα τὰ πράγματα κατάστασιν, καὶ πάλιν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς, δόξαντος αὐτοκράτορος ἤδη γεγονέναι τοῦ βασιλέως. (4) Χρησάμενοι δὲ ταῖς παρασκευαῖς μεγαλομερῶς, ἐπετέλουν τὴν πρᾶξιν ἀξίως τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος, πλεῖστα Πολυκράτους δοκοῦντος εἰς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην αὐτοῖς συνηργηκέναι. (5) Ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν πατέρα μὲν, ἔτι νέος ὢν, οὐδενὸς δοκεῖ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν δευτερεύειν, οὔτε κατὰ τὴν πίστιν, οὔτε κατὰ τὰς πράξεις· ὁμοίως δὲ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα βασιλέα. (6) Πιστευθεὶς γὰρ τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἐν ταύτῃ προσόδων ἐν καιροῖς ἐπισφαλέσι καὶ ποικίλοις, οὐ μόνον διεφύλαξε τῷ παιδὶ τὴν νῆσον, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἱκανὸν ἤθροισε χρημάτων, ἃ τότε παρεγεγόνει κομίζων τῷ βασιλεῖ, παραδεδωκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου Πτολεμαίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ. (7) Τυχὼν δὲ διὰ ταῦτα μεγάλης ἀποδοχῆς καὶ περιουσίας ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, μετὰ ταῦτα, προβαινούσης τῆς ἡλικίας, ὁλοσχερῶς εἰς ἀσέλγειαν ἐξώκειλε καὶ βίον ἄσωτον. (8) Παραπλησίαν δέ τινα τούτῳ φήμην ἐκληρονόμησεν ἐπὶ γήρως καὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀγησάνδρου. (9) Περὶ ὧν, ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν, οὐχ ὀκνήσομεν διασαφεῖν τὰ παρακολουθήσαντα ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν ἀπρεπῆ.

assumto, funditus totum regnum exhauserat rapinis
Enimvero Ætolorum motu composito, e vestigio an
consueta solennia, quando aliquis Rex salutatur, qua
cleteria vocant, celebranda se compararunt; ætate q
regis necdum exigente, sed quod existimarent, ubi
tuisset sui juris et arbitrii regem esse factum, firm
quemdam statum capturas res Ægypti, et novum i
rerum ad meliora vergentium futurum. (4) Proviso
rerum omnium magnifico apparatu, pro dignitate reg
sunt exsecuti: perhibeturque Polycrates incepti huj
ctores longe plurimum adjuvisse. (5) Hic enim v
inde a Ptolemæi patris temporibus, cum adhuc juven
esset, nulli procerum ejus aulæ fuisse videtur secu
neque auctoritate, neque rebus gestis: eodemque lo
sub eo, qui nunc regnabat. (6) Nam quum difficili
variis temporibus Cypri administratio et omnium redi
qui inde proveniunt, ejus fidei fuisset commissa, n
lum puero regi insulam conservavit, sed etiam pecuni
non mediocrem coegit, quam ipse tunc, tradita pro
Ptolemæo Megalopolitano, Alexandriam veniens, r
vexerat. (7) Eam ob causam magno omnium ap
tunc exceptus, non mediocrem insecutis temporibus
vim est adeptus; procedente vero ætate ad omne ge
bidinis et flagitiosam vitam est delapsus. (8) Cuj
famam pariter Ptolemæus, Agesandri [Agesarchi] fil
senectute obtinuit. (9) De quibus, ubi ad illa temp
erit ventum, non pigebit nos turpia facta recensere,
dignitatem suam contaminarunt.

ΕΚ ΤΗΣ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ.

EX LIBRO DECIMO NONO HISTORIARUM POLYBII FRAGMENTUM.

CATO IN HISPANIA MUROS URBIUM DIRUIT.

Plutarch. in Catone majore, p. 341 sq.

Πολύβιός φησι, τῶν ἐντὸς Βαίτιος ποταμοῦ πόλεων ἡμέρᾳ μιᾷ τὰ τείχη, κελεύσαντος τοῦ Κάτωνος, περιαιρεθῆναι. Πάμπολλαι δ' ἦσαν αὗται, γέμουσαι μαχίμων ἀνδρῶν.

Polybius ait, urbium intra Bætim fluvium muros una die, jussu Catonis, dirutos esse. Erant autem numero permultæ, et pugnacibus viris plenæ.

(Livius lib. XXXIV, cap. 50.)

...hgens, ait, numerus erat bello Punico captorum, quos ...nibal, quum a suis non redimerentur, venumdederat. ...itudinis eorum argumentum sit, quod Polybius scribit centum talentis eam rem Achæis stetisse, quum quingenos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, statuissent.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI HISTORIARUM POLYBII RELIQUIÆ.

ANTIOCHUS CONSULTAT CUM ÆTOLIS.

I. Polybius apud Suidam in Ἀπόκλητοι.

I. Τριάκοντα τῶν ἀποκλήτων προεχειρίσαντο, τοὺς συνεδρεύσοντας μετὰ τοῦ βασιλέως.... Ὁ δὲ συνῆγε τοὺς ἀποκλήτους, καὶ διαβούλιον ἀνεδίδου περὶ τῶν ἐνεστώτων.

Antiochus consultat cum Ætolis.

Triginta ex Apocletorum numero delegerunt, cum quibus rex consultaret..... Ille vero, convocatis Apocletis, deliberavit cum eis de rebus instantibus.

II. Excerptum XI de Legationibus.

II. Ἀντιόχου πρεσβεύσαντας πρὸς Βοιωτούς, οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκρίθησαν τοῖς πρεσβευταῖς, διότι παραγενομένου τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτούς, τότε βουλεύσονται περὶ τῶν παρακαλουμένων.

Legatio Antiochi ad Bœotos.

II. Miserat Antiochus legatos ad Bœotos. Illi responderunt legatis : postquam ad nos Antiochus venerit, tunc de postulatis ejus consultabimus.

III. Legatio XII.

III. Ἀντιόχου διατρίβοντος ἐν τῇ Χαλκίδι, καὶ τοῦ χειμῶνος καταρχομένου, παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν πρεσβευταί, παρὰ μὲν τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν ἔθνους οἱ περὶ Χάροπα, παρὰ δὲ τῆς τῶν Ἠλείων πόλεως οἱ περὶ Καλλίστρατον. (2) Οἱ μὲν οὖν Ἠπειρῶται παρεκάλουν αὐτόν, μὴ προεκβιβάζειν σφᾶς εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, θεωροῦντα, διότι πρόκεινται πάσης τῆς Ἑλ-

Legatio Epirotarum et Eleorum ad Antiochum.

III. Dum Chalcide versatur Antiochus, sub principium hiemis venere ad eum legati, Charops, missus ab Epirotarum gente, et Callistratus ab Eleorum civitate. (2) Postulabant ab eo Epirotæ : ne ipsos ante tempus in bellum adversus Romanos conjiceret, quos videret universæ

λάδος πρὸς τὴν Ἰταλίαν. (3) Ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς δύναται, προκαθίσας τῆς Ἠπείρου, παρασκευάζειν σφίσι τὴν ἀσφάλειαν, ἔφασαν αὐτὸν δέξεσθαι καὶ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς λιμέσι. (4) Εἰ δὲ μὴ κρίνει τοῦτο πράττειν κατὰ τὸ παρὸν, συγγνώμην ἔχειν ἠξίουν αὐτοῖς, δεδιόσι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον. (5) Οἱ δὲ Ἠλεῖοι παρεκάλουν, πέμπειν τῇ πόλει βοήθειαν· ἐψηφισμένων γὰρ τῶν Ἀχαιῶν τὸν πόλεμον, εὐλαβεῖσθαι τὴν τούτων ἔφοδον. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς μὲν Ἠπειρώταις ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς, τοὺς διαλεχθησομένους αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων· (7) τοῖς δ' Ἠλείοις ἐξαπέστειλε χιλίους πεζοὺς, ἡγεμόνα συστήσας Εὐφάνη τὸν Κρῆτα.

IV. Excerptum Valesianum.

IV. Βοιωτοὶ ἐκ πολλῶν ἤδη χρόνων καχεκτοῦντες ἦσαν, καὶ μεγάλην εἶχον διαφορὰν πρὸς τὴν γεγενημένην εὐεξίαν καὶ δόξαν αὐτῶν τῆς πολιτείας. (2) Οὗτοι γὰρ μεγάλην περιποιησάμενοι καὶ δόξαν καὶ δύναμιν ἐν τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς, οὐκ οἶδ' ὅπως κατὰ τὸ συνεχὲς τοῖς ἑξῆς χρόνοις ἀφῄρουν ἀμφοτέρων ἀεὶ τῶν προειρημένων, ἔχοντες στρατηγὸν Ἀμαιόκριτον. (3) Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν οὐ μόνον ἀφῄρουν, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς τἀναντία τραπέντες, καὶ τὴν πρὸ τοῦ δόξαν ἐφ' ὅσον οἷοί τ' ἦσαν ἠμαύρωσαν. (4) Ἀχαιῶν γὰρ αὐτοὺς πρὸς Αἰτωλοὺς ἐκπολεμωσάντων, μετασχόντες τούτοις τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, καὶ ποιησάμενοι συμμαχίαν, μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολέμουν πρὸς Αἰτωλούς. (5) Ἐμβαλόντων δὲ μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν τῶν Αἰτωλῶν, ἐκστρατεύσαντες πανδημεὶ, καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἠθροισμένων καὶ μελλόντων παραβοηθεῖν, οὐκ ἐκδεξάμενοι τὴν τούτων παρουσίαν συνέβαλον τοῖς Αἰτωλοῖς. (6) Ἡττηθέντες δὲ κατὰ τὸν κίνδυνον, οὕτως ἀνέπεσον ταῖς ψυχαῖς, ὥστ' ἀπ' ἐκείνης τῆς χρείας ἁπλῶς οὐδενὸς ἔτι τῶν καλῶν ἀμφισβητεῖν ἐτόλμησαν, οὐδ' ἐκοινώνησαν οὔτε πράξεως, οὔτ' ἀγῶνος οὐδενὸς ἔτι τοῖς Ἕλλησι μετὰ κοινοῦ δόγματος· (7) ἀλλ' ὁρμήσαντες πρὸς εὐωχίαν καὶ μέθας, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἐξελύθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ψυχαῖς.

V. Τὰ δὲ κεφάλαια τῆς κατὰ μέρος ἀνοίας ἐχειρίσθη παρ' αὐτοῖς τὸν τρόπον τοῦτον. (2) Μετὰ γὰρ τὴν προειρημένην ἧτταν εὐθέως ἐγκαταλιπόντες τοὺς Ἀχαιοὺς, προσένειμαν Αἰτωλοῖς τὸ ἔθνος. (3) Ἀνελομένων δὲ καὶ τούτων πόλεμον μετά τινα χρόνον πρὸς Δημήτριον τὸν Φιλίππου πατέρα, πάλιν ἐγκαταλιπόντες τούτους, καὶ, παραγενομένου Δημητρίου μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν, οὐδενὸς πεῖραν λαβόντες τῶν δεινῶν, ὑπέταξαν σφᾶς αὐτοὺς ὁλοσχερῶς Μακεδόσι. (4) Βραχέος δὲ αἰθύγματος ἐγκαταλειπομένου τῆς προγονικῆς δόξης, ἦσάν τινες οἱ δυσαρεστοῦντες τῇ παρούσῃ καταστάσει καὶ τῷ πάντα πείθεσθαι Μακεδόσι. (5) Διὸ καὶ μεγάλην ἀντιπολιτείαν εἶναι συνέβαινε τούτοις πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀσκώνδαν καὶ Νέωνα, τοὺς Βραχύλλου προγόνους· οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ

Græciæ versus Italiam prajacere. (3) Quod si posset i Epiro præsidens, securitatem ipsis præstare, et urb et portubus illum se excepturos. (4) Sin hoc non stat facere in præsentia, veniam sibi dari æquum censeb si bellum a Romanis sibi inferendum metuerent. Elei a rege petebant, ut sibi subsidium mitteretur; enim bellum gerere Achæi decreverint, vereri se, n iis invadantur. (6) Respondit Rex Epirotis, legato ad illos missurum, qui de iis rebus, quæ ad commu utilitatem spectant, cum ipsis agant. (7) Eleis mille p tum submisit, duce Euphane Cretensi.

Bœoti, quorum jam pridem perturbata fuerat re blica, infensi Romanis, Antiochum recipiunt.

IV. Bœotorum res jamdudum male habebant, atq pristino illo vigore ac reipublicæ splendore longe aber (2) Nam, Leuctricis temporibus maximam et gloria potentiam adepti, nescio quo pacto Bœoti insequentibus tinuo temporibus utramque imminuerunt prætore A crito. (3) Exinde vero non imminuerunt solum, sed pr ad contraria studia conversi, pristinam laudem, qua quidem in ipsis erat, prorsus exstinxerunt. (4) Cum Achæi ad bellum cum Ætolis eos concitassent, amici societate cum Achæis facta, deinde statim bellum ge cum Ætolis. (5) Cumque Ætoli in Bœotiam cum exe irrupissent, Bœoti cum omni juventute egressi, no spectato Achæorum auxilio, qui copias contraxerant, ja præsto erant futuri, cum Ætolis conflixerunt. (6) Q prœlio victi, adeo animos desponderunt, ut nullum dei certamen de laude et gloria suscipere ausi sint, neque præclari facinoris aut prœlii societatem cum ullo Græc ex publico decreto coiverint; (7) sed ad convivia et cra conversi, et animorum vim et corporum fregerint.

V. Quæ res (ut singula ab his imprudenter fac unum conferam) ita evenit. (2) Post supra dictam dem, relicta statim Achæorum societate, Ætolis ge adjunxerunt. (3) Cum vero Ætoli bellum adversus D trium, Philippi patrem, aliquanto post suscepissent rursus relictis, Demetrio, cum copiis Bœotiam ingr se suaque omnia dedidere, nullo prius tentato belli d mine. (4) Ceterum cum modica quædam scintilla pris majorum gloriæ adhuc in quibusdam viveret, erant, præsentem rerum statum atque impensum illud erga cedones obsequium ægre ferrent. (5) Proinde his mæ in republica dissensiones atque altercationes fuere Asconda ac Neone, Brachyllæ majoribus: hi enim

λιστα τότε μακεδονίζοντες. (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ τέ-
κατίσχυσαν οἱ περὶ τὸν Ἀσκώνδαν, γενομένης τινὸς
ρικετείας τοιαύτης. (7) Ἀντίγονος, μετὰ τὸν Δη-
τρίου θάνατον ἐπιτροπεύσας Φιλίππου, πλέων ἐπί
ας πράξεις πρὸς τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας πρὸς
ρύνην, παραδόξου γενομένης ἀμπώτεως, ἐκάθισαν
ς τὸ ξηρὸν αἱ νῆες αὐτοῦ. (8) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν
τον προσπεπτωκυίας τῆς φήμης, ὅτι μέλλει κατα-
ειν τὴν χώραν Ἀντίγονος, Νέων, ἱππαρχῶν τότε,
πάντας τοὺς Βοιωτῶν ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ περιαγό-
ος χάριν τοῦ παραφυλάττειν τὴν χώραν, ἐπεγένετο
ς περὶ τὸν Ἀντίγονον, ἀπορουμένοις καὶ δυσχρηστου-
οις διὰ τὸ συμβεβηκός· (9) καὶ δυνάμενος μεγάλα
ψαι τοὺς Μακεδόνας, ἔδοξε φείσασθαι παρὰ τὴν
δοκίαν αὐτῶν. (10) Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις Βοιωτοῖς
αι τοῦτο πράξας, τοῖς δὲ Θηβαίοις οὐχ ὅλως εὐ-
α τὸ γεγονός. (11) Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἐπελθούσης
' ὀλίγον τῆς πλήμης, καὶ κουφισθεισῶν τῶν νεῶν,
μὲν Νέωνι μεγάλην εἶχε χάριν ἐπὶ τῷ μὴ συνεπι-
σθαι σφίσι κατὰ τὴν περιπέτειαν, αὐτὸς δὲ τὸν
ειμενον ἐτέλει πλοῦν εἰς τὴν Ἀσίαν. (12) Διὸ καὶ
ὰ ταῦτα, νικήσας Κλεομένη τὸν Σπαρτιάτην, καὶ
ος γενόμενος τῆς Λακεδαίμονος, ἐπιστάτην ἀπέλι-
τῆς πόλεως Βραχύλλην. (13) Οὐ μόνον δὲ ταύτην
ῶν ἔσχε τὴν πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς,
μὲν αὐτὸς, ὁτὲ δὲ Φίλιππος, χορηγοῦντες καὶ συν-
εργοῦντες ἀεὶ, ταχέως κατηγωνίσαντο τοὺς ἐν ταῖς
αις αὐτοῖς ἀντιπολιτευομένους, καὶ πάντας ἠνάγ-
ν μακεδονίζειν, πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. (14)
μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν τὴν Νέωνος τοιαύτην ἔλαβε
ἀρχὴν καὶ τῆς πρὸς Μακεδόνας συστάσεως καὶ τῆς
ὰ τὴν οὐσίαν ἐπιδόσεως.

VI. Τὰ δὲ κοινὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοσαύτην παρε-
γει καχεξίαν, ὥστε σχεδὸν εἴκοσι καὶ ε' ἐτῶν τὸ δί-
ν μὴ διεξῆχθαι παρ' αὐτοῖς, μήτε περὶ τῶν ἰδιω-
ῶν συμβολαίων, μήτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων.
Ἀλλ' οἱ μὲν φρουρὰς παραγγέλλοντες τῶν ἀρχόντων,
ὲ στρατείας κοινὰς, ἐξέκοπτον ἀεὶ τὴν δικαιοδοσίαν·
α δὲ τῶν στρατηγῶν καὶ μισθοδοσίας ἐποίουν ἐκ
κοινῶν τοῖς ἀπόροις τῶν ἀνθρώπων. (3) Ἐξ ὧν
ήθη τὰ πλήθη τούτοις προσέχειν, καὶ τούτοις πε-
ιν τὰς ἀρχὰς, δι' ὧν ἔμελλε τῶν μὲν ἀδικημάτων
τῶν ὀφειλημάτων οὐχ ὑφέξειν δίκας, προσλήψεσθαι
ῶν κοινῶν ἀεί τι διὰ τὴν τῶν ἀρχόντων χάριν. (4)
ιστα δὲ συνεβάλετο πρὸς τὴν τοιαύτην * Ὀφέλτας,
ἐπιγενοῦν, ὃ κατὰ τὸ παρὸν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς
λεῖν, μετὰ δὲ ταῦτα πάντας ἀπολεῖν ἔμελλεν ὁμολο-
γουμένως. (5) Τούτοις δ' ἠκολούθησε καὶ ἕτερος ζῆλος
ἀτυχής. Οἱ μὲν γὰρ ἄτεκνοι τὰς οὐσίας οὐ τοῖς κατὰ
ος ἐπιγενομένοις τελευτῶντες ἀπέλειπον, ὅπερ ἦν ἔθος
ρ' αὐτοῖς πρότερον, ἀλλ' εἰς εὐωχίας καὶ μέθας διετί-
σαν, καὶ κοινὰς τοῖς φίλοις ἐποίουν. (6) Πολλοὶ δὲ καὶ
ἐχόντων γενεὰς ἀπεμέριζον τοῖς συσσιτίοις τὸ πλεῖον
ρος τῆς οὐσίας· ὥστε πολλοὺς εἶναι Βοιωτῶν, οἷς

Macedonum partes studiosissime fovebant. (6) Tandem vero Ascondæ factio superior evasit hoc pacto. (7) Antigonus is, qui post Demetrii obitum Philippi tutelam gessit, cujuspiam negotii causa ad extremos Bœotiæ fines cum navigaret, ad Labrynam [Larymnam] quidem, repente æstu maris exorto, naves ejus in sicco destitutæ sunt. (8) Ac tum forte perlata fama, Antigonum in Bœotiam irruptionem parare, Neo, præfectus equitum, custodiendæ regionis causa universum equitatum Bœotorum circumducens, laboranti Antigono, et eo casu tum maxime turbato, supervenit: (9) cumque maximo damno Macedonas afficere posset, præter ipsorum spem visus est iis pepercisse. (10) Quod ejus factum ceteris quidem Bœotis placuit: at Thebani minime approbaverunt. (11) Ceterum Antigonus, accedente paulo post mari, allevatisque navibus, Neoni multam gratiam habuit, quod in attonitos eo periculo impetum non fecisset; ipse vero institutam in Asiam navigationem persecutus est. (12) Itaque, victo postea Cleomene Spartano, Lacedæmonis potitus, curatorem urbis Brachyllam reliquit. (13) Neque vero tunc dumtaxat hujus familiæ curam habuit: sed continue partim ipse, partim Philippus, pecuniam viresque suppeditantes, brevi contrariam Thebis factionem affixere, cunctosque ad colendas Macedonum partes, præter admodum paucos, compulere. (14) Hujusmodi igitur ex causa familiæ quidem Neonis et gratia apud Macedones et ingentes opes accesserunt.

VI. At Respublica Bœotorum in tam perditum statum adducta erat, ut per quinque ac viginti fere annos continuum apud illos justitium fuerit, nec de privatis contractibus, nec de publicis controversiis jus sit redditum. (2) Quippe magistratus nunc præsidium, nunc expeditionem totius gentis indicendo, jurisdictionem assidue differebant: atque e prætoribus nonnulli pecuniam etiam publicam inter egenos cives dividebant. (3) Quo factum est, ut plebs his plurimum favere, et magistratus cunctos his mandare cœperit, quorum opera et maleficiorum et æris alieni judicium erat subterfugitura, et nova semper ex ærario lucra per magistratuum gratiam erat acceptura. (4) Plurimum vero ad hujusmodi corruptionem contulit Opheltas, qui in dies novi aliquid excogitabat, quod tum quidem in commune utile esse videbatur, sed postmodum certissimam omnibus perniciem erat allaturum. (5) His accessit aliud pravum et infelix institutum. Etenim qui liberis carebant, non agnatis, quæ prius consuetudo apud illos fuerat, facultates suas relinquebant; sed in convivia ac compotationes legabant, atque inter amicos suos communes illas jubebant esse. (6) Quin et multi, quibus superstites erant liberi, maximam partem bonorum sodalitatibus

ὑπῆρχε δεῖπνα τοῦ μηνὸς πλείω τῶν εἰς τὸν μῆνα διατεταγμένων ἡμερῶν. (7) Διὸ καὶ Μεγαρεῖς, μισήσαντες μὲν τὴν τοιαύτην κατάστασιν, μνησθέντες δὲ τῆς προγεγενημένης αὐτοῖς μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, αὖθις ἀπένευσαν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴν ἐκείνων αἵρεσιν. (8) Μεγαρεῖς γὰρ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐπολιτεύοντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀπὸ τῶν κατ' Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν χρόνων· ὅτε δὲ Κλεομένης εἰς τὸν Ἰσθμὸν προσεκάθισε, διακλεισθέντες προσέθεντο τοῖς Βοιωτοῖς μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης. (9) Βραχὺ δὲ πρὸ τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν δυσαρεστήσαντες τῇ πολιτείᾳ τῶν Βοιωτῶν, αὖθις ἀπένευσαν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς. (10) Οἱ δὲ Βοιωτοί, διοργισθέντες ἐπὶ τῷ καταφρονεῖσθαι δοκεῖν, ἐξῆλθον ἐπὶ τοὺς Μεγαρεῖς πανδημεὶ σὺν τοῖς ὅπλοις. (11) Οὐδένα δὲ ποιουμένων λόγον τῶν Μεγαρέων τῆς παρουσίας αὐτῶν, οὕτω θυμωθέντες πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο καὶ προσβολὰς ποιεῖσθαι τῇ πόλει. (12) Πανικοῦ δ' ἐμπεσόντος αὐτοῖς, καὶ φήμης, ὅτι πάρεστι Φιλοποίμην τοὺς Ἀχαιοὺς ἔχων, ἀπολιπόντες πρὸς τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἔφυγον προτροπάδην εἰς τὴν οἰκείαν.

VII. Τοιαύτην δ' ἔχοντες οἱ Βοιωτοὶ τὴν διάθεσιν τῆς πολιτείας, εὐτυχῶς πως διώλισθον καὶ τοὺς κατὰ Φίλιππον καὶ τοὺς κατ' Ἀντίοχον καιρούς. (2) Ἔν γε μὴν τοῖς ἑξῆς οὐ διέφυγον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπίτηδες ἀνταποδοῦσα ἡ τύχη ποιουμένη βαρέως ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπεμβαίνειν· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἑξῆς ποιησόμεθα μνήμην.

---

(3) Οἱ πολλοὶ πρόφασιν μὲν εἶχον τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητος, τὴν ἐπαναίρεσιν τὴν Βραχύλλου, καὶ τὴν στρατείαν, ἣν ἐποιήσατο Τίτος ἐπὶ Κορώνειαν, διὰ τοὺς ἐπιγιγνομένους φόνους ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ῥωμαίων· (4) τῇ δ' ἀληθείᾳ, καχεκτοῦντες ταῖς ψυχαῖς διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (5) Καὶ γὰρ τοῦ βασιλέως συνεγγίζοντος, ἐξῄεσαν ἐπὶ τὴν ἀπάντησιν οἱ τῶν Βοιωτῶν ἄρξαντες· συμμίξαντες δέ, καὶ φιλανθρώπως ὁμιλήσαντες, ἦγον αὐτὸν εἰς τὰς Θήβας.

V. Apud Athenæum lib. X, cap. 10.

VIII. Ἀντίοχος ὁ Μέγας ἐπικαλούμενος, ὥς ἱστορεῖ Πολύβιος ἐν τῇ εἰκοστῇ, παρελθὼν εἰς Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας, συνετέλει γάμους, πεντήκοντα μὲν ἔτη γεγονὼς, καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἔργων ἀνειληφὼς, τήν τε τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν, ὡς αὐτὸς ἐπηγγέλλετο, καὶ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. (2) Ἐρασθεὶς γοῦν παρθένου Χαλκιδικῆς, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν ἐφιλοτιμήσατο γῆμαι, οἰνοπότης ὢν καὶ μέθαις χαίρων. (3) Ἦν δ' αὕτη Κλεοπτολέμου μὲν θυγάτηρ, ἑνὸς τῶν ἐπιφανῶν, κάλλει δὲ πάσας ὑπερβάλλουσα. (4) Καὶ τοὺς γάμους συντελῶν ἐν τῇ Χαλκίδι, αὐτόθι διέτριψε τὸν χειμῶνα, τῶν ἐνεστώτων οὐδ' ἥντινα ποιούμενος πρόνοιαν. Ἔθετο δὲ καὶ τῇ παιδὶ ὄνομα Εὔβοιαν. (5) Ἡττηθεὶς οὖν τῷ πολέμῳ ἔφυγεν εἰς Ἔφεσον μετὰ τῆς νεογάμου.

hujusmodi dividebant; ita ut non pauci inter Boeotos esse
quibus per mensem plures suppeterent cœnæ, quam m
sis dies erant. (7) Quamobrem Megarenses, qui huj
modi rerum statum odio habebant, revocata in mem
pristina societate, quæ ipsis cum Achæis intercess
rursus ad Achæorum amicitiam sectamque se translat
(8) Quippe Megarenses principio quidem jam inde a
tigoni Gonatæ temporibus sub Achæorum formula
bantur: postquam vero Cleomenes ad Isthmum pra
interclusi, consentientibus Achæis, sese Bœotis a
xere. (9) Sed paulo ante hæc tempora, de quibus
agimus, cum Bœotorum administratio eis displicere
suo ad Achæorum partes transierunt. (10) At Bœ
fensi, quod despectui habiti esse sibi videbantur, u
cum exercitu adversus Megarenses profecti sunt.
Cumque Megarenses non magnopere commoverentur
rum adventu, irati confestim obsidionem urbis atq
pugnationem instituerunt. (12) Sed mox coorto inter
rore quodam panico, diffusoque rumore, Philopœm
cum Achæorum copiis adesse, effusi in fugam, scalis
nia relictis, cursu in patriam reverterunt.

VII. Hujusmodi igitur republica usi Bœoti, tem
pora belli Philippici et Antiochini mira felicitate eff
(2) verum secutis postea temporibus non evase
quasi consulto compensans fortuna graviter eis in
postmodum visa est, ut infra narrabitur.

---

(3) Plerique Bœotorum alienati in Romanos ani
sam prætexebant Brachyllæ cædem, et quod Titus a
Coroneam cum exercitu esset profectus ob frequente
Romanorum cædes, quæ per vias committebantur:
revera animorum corruptio, ex ante dictis rationi
flata, in causa erat. (5) Nam cum Antiochus rex
Thebas venisset, Bœotorum magistratus obviam ei
ac benevole collocuti, regem in urbem deduxerunt.

Antiochus Chalcide nuptias celebrat.

VIII. Antiochus, cognomine Magnus, ut narrat
libro vicesimo, Chalcidem Eubœæ profectus, nupt
bravit, quum quinquaginta annos esset natus, et
maximas suscepisset, liberationem Græcorum, ut
ipse profitebatur, et bellum cum Romanis. (2) Ca
tur amore virginis Chalcidensis, ipso belli tempore
ptias omne studium suum contulit, vino et ebrietate g
(3) Erat autem illa Cleoptolemi filia, civis inter alios i
formæ vero pulcritudine omnes antecellebat. (4) In
igitur nuptiarum celebratione hiemem Chalcide tr
omissa omnium rerum instantium cura. Indidit
puellæ nomen Eubœæ. (5) Victus deinde bello, cu
nupta Ephesum profugit.

præter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto … quisquam effugit; etiam ex decem millibus militum, quos, Polybio auctore, trajecisse secum regem in Græciam scripsimus, exiguus numerus.

VI. Legatio XIII.

Οἱ περὶ τὸν Φαινέαν, τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρα… μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἡράκλειαν ὑποχείριον …μαίοις, δρῶντες τὸν περιεστῶτα καιρὸν τὴν Αἰ… καὶ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ συμβησό… …ς ἄλλαις πόλεσιν, ἔκριναν διαπέμπεσθαι πρὸς …ον ὑπὲρ ἀνοχῶν καὶ διαλύσεως. (2) Ταῦτα …δόντες, ἐξαπέστειλαν Ἀρχέδαμον καὶ Παντα… καὶ Χάλησον. (3) Οἱ συμμίξαντες τῷ στρατηγῷ …μαίων, προέθεντο μὲν καὶ πλείους ποιεῖσθαι … μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν, ἐκωλύθη… (4) Ὁ γὰρ Μάνιος, κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔφα… …καιρεῖν, περισπώμενος ὑπὸ τῆς τῶν ἐκ τῆς …είας λαφύρων οἰκονομίας· (5) δεχημέρους δὲ …μενος ἀνοχὰς, ἐκπέμψειν ἔφη μετ' αὐτῶν Λεύ… …ὸς ὃν ἐκέλευε λέγειν ὑπὲρ ὧν ἂν δέοιντο. (6) … δὲ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τοῦ Λευκίου συνελθόν… τὴν Ὑπάταν, ἐγένοντο λόγοι καὶ πλείους ὑπὲρ …τούτων. (7) Οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίσταντο …αιολογίαν, ἀνέκαθεν προφερόμενοι τὰ προγεγο… …ίσι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. (8) Λεύκιος, ἐπιτεμὼν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, οὐκ ἔφη …οῦσι καιροῖς ἁρμόζειν τοῦτο τὸ γένος τῆς δικαι… λελυμένων γὰρ τῶν ἐξ ἀρχῆς φιλανθρώπων δι' …, καὶ τῆς ἐνεστώσης ἔχθρας δι' Αἰτωλοὺς γεγε…, οὐδὲν ἔτι συμβάλλεσθαι τὰ τότε φιλάνθρωπα …ὺς νῦν καιρούς. (9) Διόπερ, ἀφεμένους τοῦ δι…γεῖσθαι, συνεβούλευε, τρέπεσθαι πρὸς τὸν ἀξιω… λόγον, καὶ δεῖσθαι τοῦ στρατηγοῦ, συγγνώμης … τοῖς ἡμαρτημένοις. (10) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, καὶ λόγον ποιησάμενοι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, ἔκρι…τρέπειν τὰ ὅλα Μανίῳ, δόντες αὐτοὺς εἰς τὴν …ίων πίστιν· (11) οὐκ εἰδότες, τίνα δύναμιν ἔχει … τῷ δὲ τῆς πίστεως ὀνόματι πλανηθέντες, ὡς … τοῦτο λειότέρου σφίσιν ἐλέου ὑπάρξοντος. (12) … δὲ Ῥωμαίοις ἰσοδυναμεῖ τό τε εἰς τὴν πίστιν ἐγχειρίσαι, καὶ τὸ τὴν ἐπιτροπὴν δοῦναι περὶ τῷ κρατοῦντι.

Πλὴν ταῦτα κρίναντες, ἐξέπεμψαν ἅμα τῷ … τοὺς περὶ Φαινέαν, διασαφήσοντας τὰ δεδογμένα … κατὰ σπουδήν. (2) Οἱ καὶ συμμίξαντες τῷ …γῷ, καὶ πάλιν ὁμοίως δικαιολογηθέντες ὑπὲρ …, ἐπὶ καταστροφῆς εἶπαν, « διότι κέκριται τοῖς …λοῖς, σφᾶς αὐτοὺς ἐγχειρίζειν εἰς τὴν Ῥωμαίων …τιν. » (3) Ὁ δὲ Μάνιος, μεταλαβὼν, Οὐκοῦν οὕτως ταῦτα, φησὶν, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί; (4) Τῶν δὲ …νευσάντων· Τοιγαροῦν πρῶτον μὲν δεήσει μηδένα …αίνειν ὑμῶν εἰς τὴν Ἀσίαν, μήτε κατ' ἰδίαν, μήτε

Bellum Romanorum cum Ætolis.

IX. Postquam capta fuit a Romanis Heraclea, prætor Ætolorum Phæneas, cogitans, quantum periculum Ætoliam circumstaret, sibique ob oculos ponens casum qui reliquas maneret civitates, induciarum pacisque petendæ oratores ad Manium [Acilium] statuit mittere. (2) Hoc consilio missi sunt Archedamus, Pantaleo et Chalesus. (3) Qui ubi Consulem Romanum convenerunt, longiorem paraverant orationem : sed interfatus Consul ne plura dicerent, impediit. (4) Negavit enim Manius, otium sibi in præsentia esse, occupato circa administrationem prædæ ex Heraclea captæ : (5) datis vero decem dierum induciis, Lucium [Valerium Flaccum] se cum eis dixit missurum, cui exponerent si qua vellent. (6) Factis itaque induciis, Lucius cum illis Hypatam venit, ubi de præsenti negotio multi sunt habiti sermones. (7) Et Ætoli quidem defensionem instituebant, merita sua antiqua in populum Romanum commemorantes. (8) At Lucius, inhibito hoc eorum incepto, genus hoc defensionis non convenire, ait, præsenti tempori : nam quum pristina benevolentiæ officia essent ab illis violata, et per ipsos Ætolos accensæ præsentes inimicitiæ, nihil jam prioribus meritis præsens tempus sublevari. (9) Itaque omissa defensione, ut totam in preces orationem verterent, auctor illis erat, utque peccatorum veniam impetrare a Consule precibus contenderent. (10) Ætoli, post longiorem disceptationem super variis, quæ in sermonem inciderant, decernunt, summam rerum suarum Manio Acilio permittere, seque in Romanorum fidem dedere; (11) ignari quæ verbo vis insit, sed Fidei voce decepti, quasi propterea proclivior ipsis esset futura clementia. (12) Apud Romanos vero ejusdem significationis sunt ista : fidei sese permittere, et victoris arbitrio se permittere.

X. Ætoli igitur, hoc facto decreto, Phæneam cum Lucio miserunt, qui Manio quæ decreta fuerant indicaret. (2) Phæneas ut consulem convenit, ac similiter causam Ætolorum apud eum egit, ita ad extremum finivit, ut diceret, « decrevisse Ætolos, sese fidei populi Romani permittere. » (3) Tum excipiens Manius : Itane ergo est, inquit, sicut dicitis, o Ætoli? (4) Quum affirmaret Phæneas, et qui cum eo erant, pergit Consul : Ergo oportebit primum quidem, ne quis Ætolorum in Asiam transeat, neque privatim neque

μετὰ κοινοῦ δόγματος· (5) δεύτερον, Δικαίαρχον ἔκδοτον δοῦναι, καὶ Μενέστρατον τὸν Ἠπειρώτην, ὃς ἐτύγχανε τότε παραβεβοηθηκὼς εἰς Ναύπακτον, σὺν δὲ τούτοις Ἀμύνανδρον τὸν βασιλέα, καὶ τῶν Ἀθαμάνων τοὺς ἅμα τούτῳ συναποχωρήσαντας πρὸς αὐτούς. (6) Ὁ δὲ Φαινέας, μεσολαβήσας, Ἀλλ' οὔτε δίκαιον, ἔφησεν, οὔθ' Ἑλληνικόν ἐστιν, ὦ στρατηγέ, τὸ παρακαλούμενον. (7) Ὁ δὲ Μάνιος, οὐχ οὕτως ὀργισθεὶς, ὡς βουλόμενος εἰς ἔννοιαν αὐτὸν ἀγαγεῖν τῆς περιστάσεως, καὶ καταπλήξασθαι τοῖς ὅλοις· Ἔτι γὰρ ὑμεῖς ἑλληνοκοπεῖτε, φησὶ, καὶ περὶ τοῦ πρέποντος καὶ καθήκοντος ποιεῖσθε λόγον, δεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν; Οὓς ἐγὼ δήσας εἰς τὴν ἅλυσιν ἀπάξω πάντας, ἂν τοῦτο ἐμοὶ δόξῃ. (8) Ταῦτα λέγων, φέρειν ἅλυσιν ἐκέλευε, καὶ σκύλακα σιδηροῦν ἑκάστῳ περιθεῖναι περὶ τὸν τράχηλον. (9) Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Φαινέαν, ἔκθαμβοι γεγονότες, ἕστασαν ἄφωνοι πάντες, οἱονεὶ παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, διὰ τὸ παράδοξον τῶν ἀπαντωμένων. (10) Ὁ δὲ Λεύκιος καί τινες ἕτεροι τῶν συμπαρόντων χιλιάρχων ἐδέοντο τοῦ Μανίου, μηδὲν βουλεύσασθαι δυσχερὲς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἀνδρῶν, ἐπεὶ τυγχάνουσιν ὄντες πρεσβευταί. (11) Τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, ἤρξατο λέγειν ὁ Φαινέας· ἔφη γὰρ, αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀποκλήτους ποιήσειν τὰ προσταττόμενα, προσδεῖσθαι δὲ καὶ τῶν πολλῶν, εἰ μέλλει κυρωθῆναι τὰ παραγγελλόμενα. (12) Τοῦ δὲ Μανίου φήσαντος, αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἠξίου πάλιν ἀνοχὰς αὐτοῖς δοθῆναι δεχημέρους. Συγχωρηθέντος δὲ καὶ τούτου, τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. (13) Παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν Ὑπάταν, διεσάφουν τοῖς Ἀποκλήτοις τὰ γεγονότα καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους. Ὧν ἀκούσαντες, τότε πρῶτον ἔννοιαν ἔλαβον Αἰτωλοὶ τῆς αὐτῶν ἀγνοίας, καὶ τῆς ἐπιφερομένης αὐτοῖς ἀνάγκης. (14) Διὸ γράφειν ἔδοξεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ συγκαλεῖν τοὺς Αἰτωλοὺς, χάριν τοῦ βουλεύσασθαι περὶ τῶν προσταττομένων. (15) Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης ὑπὲρ τῶν ἀπηντημένων τοῖς περὶ τὸν Φαινέαν, οὕτως ἀπεθηριώθη τὸ πλῆθος, ὥστ' οὐδ' ἀπαντᾶν οὐδεὶς ἐπεβάλετο πρὸς τὸ διαβούλιον. (16) Τοῦ δ' ἀδυνάτου κωλύσαντος βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐπιταττομένων, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Νικάνδρου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ Φάλαρα τοῦ κόλπου τοῦ Μηλιέως, ὅθεν καὶ τὴν ὁρμὴν ἐποιήσατο, καὶ διασαφοῦντος τὴν τοῦ βασιλέως εἰς αὐτὸν προθυμίαν καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίας· ἔτι μᾶλλον ὠλιγώρησαν, τοῦ μηδὲν γενέσθαι πέρας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. (17) Ὅθεν ἅμα τῷ διελθεῖν τὰς ἐν ταῖς ἀνοχαῖς ἡμέρας, κατάμονος αὖθις ὁ πόλεμος ἐγεγόνει τοῖς Αἰτωλοῖς.

XI. Περὶ δὲ τῆς συμβάσης τῷ Νικάνδρῳ περιπετείας οὐκ ἄξιον παρασιωπῆσαι. (2) Παρεγενήθη μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἐφέσου δωδεκαταῖος εἰς τὰ Φάλαρα πάλιν, ἀφ' ἧς ὡρμήθη ἡμέρας. (3) Καταλαβὼν δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἔτι περὶ τὴν Ἡράκλειαν, τοὺς Μακεδόνας δὲ ἀφεστῶτας μὲν ἀπὸ τῆς Λαμίας, οὐ μακρὰν δὲ

publice; (5) deinde Dicæarchum ut mihi dedatis, et Me stratum Epirotam (is Naupactum auxiliatum Ætolis ve rat), ad hæc Amynandrum, et eos Athamanas, qui illum cuti a nobis ad vos defecerunt. (6) Hic interfatus Phæne Atqui, ait, neque justum est, neque moris Græcorum, qu nobis, Consul, imperas. (7) Ad hæc Manius, non tam concitatus, quam eo consilio, ut quo essent redacti tand sentirent, utque illis terrorem ab omni parte quam maxim incuteret, Vosne adhuc, inquit, Græcorum mores mihi moratis, et de eo, quod convenit, deque officio verba f tis, qui fidei meæ vos permisistis? Quos ego, si ita vis fuerit, catenis vinctos duci omnes jubebo. (8) Simul c his catenas afferri jussit, et bojam ferream cujusque illor collo aptari. (9) Tum vero Phæneas, quique cum eo era attoniti ac muti stare omnes, tamquam inopinata huju casus novitas et corporum et animorum usum ipsis adem set. (10) At Lucius et alii nonnulli ex tribunis, qui ader Manium orarunt, ne quid secius in præsentes Ætolos qui legatorum personas sustinerent, consuleret. (11) nuente Manio, cœpit Phæneas: dixit namque, et se et A cletos Ætolorum imperata facturos; sed et multitudinis cilio opus esse, si firmari vellet, quæ imperasset. Approbante Acilio quæ ille dixerat, rursus decem di inducias postulabat Phæneas: quibus impetratis, ita quidem discessum est. (13) Hypatam deinde ut Phæneas, in concilio delectorum (Apocletos ipsi voca quæ facta dictaque fuerant, exponit: quibus auditis, primum venit Ætolis in mentem sui erroris, et quam d conditionem subiissent. (14) Visum ergo ad civitates bere, et Ætolos convocare, deliberaturos super iis, qu perabantur. (15) Posteaquam vero in vulgus innotuer Phæneæ acciderant, ita efferata est multitudo, ut ne berandi quidem gratia convenire quisquam vellet. (1 tur quum per hoc ipsum statim institui non potuisset d ratio de iis quæ imperata erant, mox vero etiam Nic eo ipso tempore ex Asia rediens Phalaram in sinu Ma unde erat navi profectus, appulisset, et propensum animum in Ætolorum gentem, quidve in posterum rex ceretur, declarasset; multo adhuc magis neglexerunt it tam pacificationem ad exitum perducere. (17) Itaqu ctis induciarum diebus, bellum rursus Ætolis cum p Romano manebat.

XI. Non est autem prætermittendus, qui Nicandro tigit, casus. (2) Is duodecimo die, quam erat profe Epheso revertens Phalaram tenuit. (3) Quumque off set Romanos Heracleæ adhuc hærere, Macedonas Lamia quidem castra movisse, sed non procul ab urb

τρατοπεδεύοντας τῆς πόλεως, (4) τὰ μὲν χρήματα ς τὴν Λάμιαν διεκόμισε παραδόξως, αὐτὸς δὲ τῆς υκτὸς ἐπεβάλλετο κατὰ τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων διαπεσεῖν εἰς τὴν Ὑπάταν. (5) Ἐμπεσὼν δ' ς τοὺς προκοίτους τῶν Μακεδόνων, ἀνήγετο πρὸς ὸν Φίλιππον ἔτι τῆς συνουσίας ἀκμαζούσης, πρὸς τὸ είσεσθαί τι δεινὸν πεσὼν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τὸν θυόν, ἢ παραδοθήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. (6) Τοῦ δὲ ράγματος ἀγγελθέντος τῷ βασιλεῖ, ταχέως ἐκέλευσε ὺς ἐπὶ τούτων ὄντας θεραπεῦσαι τὸν Νίκανδρον, καὶ ὴν λοιπὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιήσασθαι φιλάνθρωπον.) Μετὰ δέ τινα χρόνον αὐτὸς ἐξαναστὰς συνέμιξε τῷ ικάνδρῳ, καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος τὴν κοινὴν τῶν ἰτωλῶν ἄγνοιαν ἐξ ἀρχῆς μέν, ὅτι Ῥωμαίους ἐπαγάγοιεν τοῖς Ἕλλησι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν Ἀντίοχον, ως ἔτι καὶ νῦν παρεκάλει, λήθην ποιησαμένους τῶν ροεγονότων, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, καὶ ὴ θελῆσαι συνεπεμβαίνειν τοῖς κατ' ἀλλήλων καιροῖς.) ταῦτα μὲν οὖν παρῄνει τοῖς προεστῶσι τῶν Αἰτωλῶν ἐπαγγέλλειν· αὐτὸν δὲ τὸν Νίκανδρον παρακαλέσας νημονεύειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης εὐεργεσίας, ξέπεμπε μετὰ προπομπῆς ἱκανῆς, παραγγείλας τοῖς ὶ τούτῳ τεταγμένοις, ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ὑπάταν αὐὸν ἀποκαταστῆσαι. (9) Ὁ δὲ Νίκανδρος, τελέως νελπίστου καὶ παραδόξου φανείσης αὐτῷ τῆς ἀπανήσεως, τότε μὲν ἀνεκομίσθη πρὸς τοὺς οἰκείους· κατὰ ὲ τὸν ἑξῆς χρόνον ἀπὸ ταύτης τῆς συστάσεως εὔνους ιετέλει τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ. (10) Διὸ καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς Περσικοὺς καιρούς, ἐνδεδεμένος τῇ ροειρημένῃ χάριτι, καὶ δυσχερῶς ἀντιπράττων ταῖς οῦ Περσέως ἐπιβολαῖς, εἰς ὑποψίαν καὶ διαβολὰς ἐμπεσών, καὶ τέλος ἀνακληθεὶς εἰς Ῥώμην, ἐκεῖ μετήλλαξε τὸν βίον.

(Stephanus Byz.)

(11) Κόραξ, ὄρος μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Ναυπάκτου.

(Idem.)

(12) Ἀπεράντεια, πόλις Θεσσαλίας. Πολύβιος εἰκοστῷ. Τὸ ἐθνικόν, Ἀπεραντοί, ὀξυτόνως.

VII. Legatio XIV.

XII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον συνέβη καὶ τὴν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβείαν, ἣν ἀπέστειλαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, παραγενέσθαι, διεψευσμένην τῶν ἐλπίδων. (2) Ἐπρέσβευον μὲν γὰρ περὶ τῶν ὁμήρων καὶ τῶν κωμῶν. (3) Ἡ δὲ σύγκλητος περὶ μὲν τῶν κωμῶν ἔφησεν ἐντολὰς δώσειν τοῖς παρ' αὐτῶν ἀποστελλομένοις πρέσβεσι· περὶ δὲ τῶν ὁμήρων, ἔτι βουλεύσασθαι θέλειν. (4) Περὶ δὲ τῶν φυγάδων τῶν ἀρχαίων θαυμάζειν, ἔφησαν, πῶς οὐ κατάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν, ἠλευθερωμένης τῆς Σπάρτης.

sedisse, (4) pecuniam quidem præter spem Lamiam devexit, ipse vero noctu inter utraque castra medio agro, dum conatur Hypatam evadere, (5) in stationem Macedonum incidit, et ad Philippum est deductus, nondum convivio dimisso; male videlicet a rege mulctandus, ubi iræ ipsius fuisset expositus, aut Romanis ad supplicium tradendus. (6) Verumenimvero rex Philippus, posteaquam hoc ei nunciatum est, ministros confestim, ad quos ea cura pertinebat, jubet Nicandrum ut curent, et ceteris rebus omnibus humaniter illum habere studeant. (7) Tum autem non ita multo post ipse de mensa surgit, et Nicandrum convenit. Et quum oratione longa conquestus multa esset de publica Ætolorum amentia, qui primum Romanos, deinde Antiochum in Græciam adduxissent, monuit, ut vel nunc præteritorum obliti amicitiam suam respicerent, neque vellent adversis rebus suis invicem insultare atque insidiari. (8) Hæc principibus Ætolorum ut renunciaret, hortatus est Nicandrum, ipsumque deinde, monitum ut beneficii, quod jam a se acciperet, meminisset, cum idoneo comitatu dimisit; jussitque eos, quibus id negotii dabat, ut Hypatam tuto eum deducerent. (9) Nicander, cui plane contra spem suam atque opinionem ea res evenisset, tum quidem ad suos est reversus: insecutis vero temporibus ab hac familiaritate cum rege contracta benevolum semper animum erga regiam domum Macedonum servavit. (10) Quamobrem postea, Persici belli tempore, obligatus eo quod diximus beneficio, cum Persei conatibus lente et invitus resisteret, suspectus delatusque fuit, ac tandem Romam accitus, ibi vitam cum morte commutavit.

---

(11) Corax, mons inter Callipolin et Naupactum.

---

(12) Aperantia, urbs Thessaliæ. Polybius XX. Gentile Aperanti.

Legatio Lacedæmoniorum ad Romanos.

XII. Contigit tempore eodem, ut et missa a Lacedæmoniis Romam legatio rediret, re infecta, cujus perficiendæ spe illuc iverat. (2) De obsidibus et de vicis agebatur. (3) At Senatus, ad vicos quidem quod attinet, respondit, se super ea re mittendis a se legatis daturum mandata: de obsidibus amplius velle se deliberare. (4) Ad exsules vero superiorum temporum quod spectat, mirari se dixit, quod in patriam illos non reducerent, quandoquidem liberata jam foret Sparta.

Legatio XV.

XIII. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ Φιλίππου πρεσβευταῖς. (2) Ἧκον γὰρ παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, ἀπολογιζόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἣν παρέσχε τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς Ἀντίοχον πολέμῳ. (3) Ὧν διακούσασα, τὸν μὲν υἱὸν Δημήτριον ἀπέλυσε τῆς ὁμηρείας παραχρῆμα, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φόρων ἐπηγγείλατο παραλύσειν, διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς. (4) Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὁμήρους ἀφῆκε, πλὴν Ἀρμένα, τοῦ Νάβιδος υἱοῦ· τοῦτον δὲ μετὰ ταῦτα συνέβη νόσῳ μεταλλάξαι τὸν βίον.

Legatio Philippi benigne accepta a Romanis.

XIII. Circa idem tempus admissi sunt in senatum le[gati] regis Philippi, et a patribus auditi. (2) Venerant enim [ab] eo legati, ad declarandam benevolentiam et studium, [quo] usus esset rex in bello adversus Antiochum. (3) Qui[bus] auditis, senatus Demetrio quidem necessitatem extem[plo] remisit manendi Romæ pro obside; sed et tributum quo[d] pariter se remissurum promisit, si in bello jam insta[nti] fidem rex constanter servaret. (4) Similiter et Lacedæmo[nio]rum obsides dimissi, excepto Armena, Nabidis filio, [qui] postea e morbo diem suum ibi obiit.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. — BELLUM ÆTOLICUM.

(I.) Legatio XVI.

. Τοῖς Ῥωμαίοις τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν νίκης προσηγγελμένης, πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ παρήγγει- ἐλινύας ἄγειν ἡμέρας ἐννέα. (2) Τοῦτο δ' ἔστι ιάζειν πανδημεὶ, καὶ θύειν τοῖς θεοῖς χαριστήρια εὐτυχημάτων. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς παρὰ τῶν ωλῶν πρέσβεις καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Μανίου προσῆγον υγκλήτῳ. (4) Γενομένων δὲ πλειόνων παρ' ἀμ- λόγων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, δύο προτείνειν γνώμας Αἰτωλοῖς, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ πάντων καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα δοῦναι, τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζειν Ῥωμαίοις. ῶν δ' Αἰτωλῶν ἀξιούντων, διασαφῆσαι ῥητῶς, ἐπὶ δεῖ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν, οὐ προσδέχεται τὴν δια- ὴν ἡ σύγκλητος. (6) Διὸ καὶ τούτοις γέγονε κατά- ς ὁ πόλεμος.

(II.) Legatio XVII.

. Πολιορκουμένων τῶν Ἀμφισσέων ὑπὸ Μανίου Ῥωμαίων στρατηγοῦ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Ἀθηναίων δῆμος, πυνθανόμενος τήν τε τῶν Ἀμ- έων ταλαιπωρίαν καὶ τὴν τοῦ Ποπλίου παρου- , ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ τὸν Ἐχέδημον, ντειλάμενος, ἅμα μὲν ἀσπάσασθαι τοὺς περὶ τὸν ιον καὶ Πόπλιον, ἅμα δὲ καταπειράζειν τῆς πρὸς ωλοὺς διαλύσεως. (3) Ὧν παραγενομένων, ἀσμέ- ἀποδεξάμενος ὁ Πόπλιος ἐφιλανθρώπει τοὺς ἄνδρας, ῶν, ὅτι παρέξονται χρείαν αὐτῷ πρὸς τὰς προκει- ς ἐπιβολάς. (4) Ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ ἐβού- θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ πακούοιεν, πάντως διειλήφει, παραλιπὼν ταῦτα αίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν· (5) σαφῶς γινώσκων, διότι λος ἐστὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς οὐκ ἐν ειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος, ἀλλ' ἐν τῷ νι- ντας τὸν Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. (6) Διό- ἅμα τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς δια- ως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε αλησίως πειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. (7) ὶ περὶ τὸν Ἐχέδημον, προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ α πορευθέντες εἰς τὴν Ὑπάταν αὐτοὶ, διελέγοντο τῆς διαλύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. (8) έως δὲ κἀκείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν μμίξοντες τοῖς Ῥωμαίοις. (9) Οἳ καὶ παραγενό- α πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πόπλιον, καταλαβόντες αὐτοὺς ατοπεδεύοντας ἐν ξ' σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης,

---

LIBRI VICESIMI PRIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ

(I.) *Res gestæ post victoriam navalem de Antiocho.*

Post navale prælium ut Romam victoria est renunciata, primum populo edictum est, ut novem dies festos ageret. (2) Hoc autem est, ut ab opere omnes abstineant, et pro re bene gesta diis sacrificent. (3) Deinde legatis, qui ab Ætolis, et qui a Manio fuerant missi, datus est senatus. (4) Posteaquam multa utrimque fuissent dicta, visum patribus, duas conditiones Ætolis ferre: vel senatui liberum arbitrium de se et rebus suis omnibus permitterent; vel mille talenta confestim darent, eosdemque amicos et inimicos cum Romanis haberent. (5) Postulantibus Ætolis, ut diserte senatus exponeret, quarum rerum in se arbitrium permittere eos Romanis oporteret: non admisere patres ejusmodi distinctionem. Itaque infecta pace sunt dimissi.

(II.) *L. Scipio inducias concedit Ætolis.*

II. Oppidum Amphissensium dum a Manio Acilio, Romanorum imperatore, obsidione premebatur, populus Atheniensis, cognitis eorum miseriis et P. Scipionis adventu, legationem, cujus princeps erat Echedemus, proficisci jussit, (2) mandavitque ei, ut Lucium ac Publium Cornelios fratres salutaret, simul exploraret, si qua ratione pax genti Ætolorum conciliari posset. (3) Publius, eorum adventum sibi gratum esse testatus, comiter et humane cum iis agebat, quod cerneret, ad proposita exsequenda et ea consilia, quæ animo tunc versabat, utilem operam ipsorum futuram. (4) Erat enim Publii consilium, componere res Ætolorum: aut, si morem gerere illi nollent, omnino eos in præsentia missos facere constituerat, et in Asiam trajicere. (5) Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum et omnium, quæ moliebantur, esse situm, ut Ætolorum gentem sub jugum Romani mitterent, sed in eo potius, ut victo Antiocho Asiam obtinerent. (6) Itaque simul ac pacificationis mentio injecta fuit ab Atheniensibus, lubente animo audita eorum oratione, ut Ætolorum pariter voluntatis periculum facerent, monuit. (7) Legati igitur Atheniensium, præmissis prius nonnullis, deinde ipsi Hypatam profecti, cum principibus Ætolorum de pace verba fecerunt. (8) Qui quum et ipsi extemplo consilium amplecterentur, delecti sunt, qui cum Romanis agerent. (9) Hi ut ad Publium venerunt, octo ferme passuum millia ab Amphissa castra habentem, multa disse-

πολλοὺς διετίθεντο λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῶν γεγονότων σφίσιν φιλανθρώπων πρὸς Ῥωμαίους. (10) Ἔτι δὲ πρότερον καὶ φιλανθρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος, τίνα τρόπον κέχρηνται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος οἰομένου δεῖν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ πιστεύειν· (11) τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες οἱ παρόντες εὐέλπιδες ἐγενήθησαν, ὡς αὐτίκα μάλα τελεσιουργηθησομένης τῆς διαλύσεως. (12) Ἐπεὶ δὲ, πυθομένων τῶν Αἰτωλῶν, ἐπὶ τίσι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι, δυοῖν προκειμένων αὐτοῖς, αἵρεσις ὑπάρχει· (13) δεῖν γὰρ ἢ τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι καὶ φίλον Ῥωμαίοις· (14) ἐδυσχρήστησαν μὲν οἱ παρόντες τῶν Αἰτωλῶν, ὡς ἔνι μάλιστα, διὰ τὸ μὴ γίγνεσθαι τὴν ἀπόφασιν ἀκόλουθον τῇ προγενομένῃ λαλιᾷ, πλὴν ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς.

III. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπανῄεσαν βουλευσόμενοι περὶ τῶν προειρημένων. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον, συμμίξαντες τοῖς Ἀποκλήτοις, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προειρημένων. (3) Ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων τὸ μὲν ἀδύνατον διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρότερον αὐτοὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπινεύσαντες ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς παρὰ μικρὸν εἰς τὴν ἅλυσιν ἐνέπεσον. (4) Διόπερ ἀπορούμενοι καὶ δυσχρηστούμενοι περὶ ταῦτα, πάλιν ἐξέπεμπον τοὺς αὐτοὺς, δεησομένους, ἢ χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν, ἢ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. (5) Οἳ καὶ συμμίξαντες τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον, διεσάφουν τὰ δεδογμένα. (6) Τοῦ δὲ Λευκίου φήσαντος, ἐπὶ τούτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν, οὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον ἐπακολουθήσαντες εἰς τὴν Ὑπάταν, συνεβούλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύσεως ἐμποδίζοιτο κατὰ τὸ παρὸν, ἀνοχὰς αἰτησαμένους, καὶ τῶν ἐνεστώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένους, πρεσβεύειν πρὸς τὴν σύγκλητον· (8) κἂν μὲν ἐπιτυγχάνωσι περὶ τῶν ἀξιουμένων· εἰ δὲ μὴ, τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύειν. (9) Χείρω μὲν γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι τῶν ὑποκειμένων τὰ περὶ σφᾶς, βελτίω γε μὴν οὐκ ἀδύνατον διὰ πολλὰς αἰτίας. (10) Φανέντων δὲ καλῶς λέγειν τῶν περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἔδοξε πρεσβεύειν τοῖς Αἰτωλοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν. (11) Ἀφικόμενοι δὲ πρὸς τὸν Λεύκιον, ἐδέοντο συγχωρηθῆναι σφίσι κατὰ τὸ παρὸν ἑξαμήνους ἀνοχὰς, ἵνα πρεσβεύσωσι πρὸς τὴν σύγκλητον. (12) Ὁ δὲ Πόπλιος, πάλαι πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις παρωρμημένος, ταχέως ἔπεισε τὸν ἀδελφὸν, ὑπακοῦσαι τοῖς ἀξιουμένοις. (13) Γραφεισῶν δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Μάνιος, λύσας τὴν πολιορκίαν, καὶ παραδοὺς ἅπαν τὸ στράτευμα, καὶ τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον, εὐθέως ἀπηλλάττετο μετὰ τῶν χιλιάρχων εἰς τὴν Ῥώμην.

ruerunt, quibus suorum in populum Romanum merito memoriam renovabant. (10) Ad quos quum Publius pr et quidem perhumaniter, disseruisset, resque a se ge in Hispania pariter et Africa commemorans, exposuisset quomodo cum his egisset, qui istis in locis suæ fidei se p misissent, et tandem æquum censeret, ut ipsi quoque derent sese, et fidei suæ se permitterent; (11) initio qui magna in spe fuere, qui aderant, pacis mox perficien (12) Mox vero, ubi sciscitantibus Ætolis, quibus legi pax esset conventura, dixit L. Scipio, duarum conditio alteram eis esse eligendam: (13) nam aut arbitrium d suisque rebus omnibus Romanis permitterent; aut m talentum confestim darent, eosdemque amicos et inimi quos Romani, haberent: (14) indignari quam maxime aderant Ætoli, quod sermoni ante habito non respond hæc sententia; verumtamen relaturos se ad consilium Æ lorum, quæ imperata essent, dixerunt.

III. Ita isti ad consultandum de iis, quæ fuerant pr sita, sunt reversi. (2) Simulque Echedemus ceter Atheniensium legati Apocletos adierunt, de eisdem r cum illis deliberaturi. (3) Erat autem conditionum, exigebantur, altera ejusmodi, ut præstari non posset, pter ingentem vim imperatæ pecuniæ: altera terrebat los, quia jam semel, cum se suaque fidei Romanorum misissent, formula decepti, pene in vincula fuerant co (4) Tantis igitur difficultatibus circumventi, et consilii i laborantes, eosdem legatos mittunt, oraturos, ut a summa pecuniæ aliquid demerent, aut deditionem civium et mulierum corpora fieri juberent. (5) Publi conveniunt, et, quod decretum ab Ætolis fuerat, e riunt. (6) Respondet Lucius, traditam sibi esse pa ciendæ potestatem iis dumtaxat conditionibus, quas ante exposuisset. Ita domum isti redierunt. (7) Tum demus et ceteri Atheniensium legati, Hypatam rursu secuti, auctores Ætolis fuerunt, quandoquidem, n conveniret, impedimenta adhuc objicerentur, induci scerent, et, dilatione impetrata præsentium malorum tos ad senatum mitterent. (8) Fortasse enim, quæ pet consecuturos: sin minus, temporum opportunitate captandas. (9) Eo siquidem statu ipsorum esse fort qui deterior fieri nequeat; levari autem per multas possit. (10) Amplexi sunt hoc legatorum Athenie consilium Ætoli, et legatos ad petendas inducias mis (11) Ad Lucium ut ventum est, sex mensium induc præsentia sibi dari poposcerunt, ut ad senatum legato rim mitterent. (12) Tum vero Publius, qui ad res A gerendas totus dudum ferebatur, facile persuasit Luci tri, ut Ætolorum petitioni annueret. (13) Postquam ventio est perscripta, Manius Acilius, soluta obs Amphissæ, traditoque Consuli universo exercitu e apparatibus, protinus cum tribunis militum provinc cessit.

II. — BELLUM ROMANORUM CUM ANTIOCHO.

(I.) Suidas in Ἐπισταθμ. Deinde Legatio XVIII.

IV. Οἱ δὲ Φωκαιεῖς, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀπολειφθέντων Ῥωμαίων ἐν ταῖς ναυσὶν ἐπισταθμευόμενοι, τὰ δὲ τὰς ἐπιταγὰς δυσχερῶς φέροντες, ἐστασίαζον.

---

(2) Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ τῶν Φωκαιέων ἄρχοντες, δεδιότες τάς τε τῶν πολλῶν ὁρμὰς διὰ τὴν σιτοδείαν καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχιστῶν φιλοτιμίαν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς πρὸς Σέλευκον, ὄντα πρὸς τοῖς ὅροις τῆς χώρας αὐτῶν· (3) ἀξιοῦντες, μὴ πελάζειν τῆς πόλεως, ὅτι πρόκειταί σφισι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ καραδοκεῖν τὴν τῶν ὅλων κρίσιν, μετὰ δὲ ταῦτα πειθαρχεῖν τοῖς εἰρημένοις. (4) Ἦσαν δὲ τῶν πρεσβευτῶν ἴδιοι μὲν τοῦ Σελεύκου καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως Ἀρίσταρχος καὶ Κάσανδρος καὶ Ῥόδων· ἐναντίοι δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους νενευκότες, Ἡγίας καὶ Γελίας. (5) Ὧν συμμιξάντων, ὁ Σέλευκος εὐθέως τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἀρίσταρχον ἐν χερσὶν εἶχε, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἡγίαν παρεώρα. (6) Πυθόμενος δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν, καὶ τὴν σπάνιν τοῦ σίτου, παρεὶς τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν ἔντευξιν τῶν παραγεγονότων, προῆγεν πρὸς τὴν πόλιν.

(I) *Phocæensium factiones, divisæ inter Romanos et Antiochum.*

IV. Phocæenses, partim hospitiis Romanorum cum navibus relictorum incommodati, partim ægre ferentes tributa imperata, in factiones scindebantur.

---

(2) Per id tempus Phocæensium magistratus, quum suspectas multitudinis voluntates haberent propter gravem frumenti inopiam, et quorumdam studia qui ad Antiochum plebem trahebant, legationem ad Seleucum, qui non longe aberat ab eorum finibus, miserunt : (3) rogantes, ne urbi suæ appropinquaret : sibi enim propositum esse, quiescere atque exspectare quem exitum bellum universum nancisceretur, tum deinde imperata facere. (4) E legatis sectam Seleuci sequebantur et factionis ejus erant Aristarchus, Casander, Rhodon : contrarii his et Romanæ partis erant Hegias et Gelias. (5) Ad Seleucum ut ventum, extemplo ille cum Aristarcho et ceteris ejusdem partis familiarius versari, Hegiam et qui cum eo sentiebant aspernari : (6) dein, cognita inclinatione animorum vulgi, et frumenti inopia, nullo dato responso aut habito colloquio cum iis, qui venerant, urbem versus duxit.

(Suidas in Προστηθίδιον.)

Ἐξελθόντες μὲν Γάλλοι δύο μετὰ τύπων καὶ προστηθιδίων, ἐδέοντο μηδὲν ἀνήκεστον βουλεύεσθαι περὶ τῆς πόλεως.

(*Livius Sestum oppugnaturus.*)

Duo Galli, cum figuris et imaginibus pectori adfixis egressi, rogabant eum, ne quid gravius de civitate statueret.

(II.) Suidas in Πυρφόρος. Deinde Excerpt. Valesian.

II. Πυρφόρος, ᾧ ἐχρήσατο Παυσίστρατος ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος, ἦν κημός· (2) ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τῆς πρῴρας ἄγκυραι δύο παρέκειντο παρὰ τὴν ἐντὸς ἐπιφάνειαν τῶν τοίχων, εἰς ἃς ἐνηρμόζοντο κοντοὶ προτείνοντες τοῖς κέρασιν εἰς θάλασσαν. (3) Ἐπὶ δὲ τούτων ἄκρον ὁ κημὸς ἁλύσει σιδηρᾷ προσήρτητο, πλήρης πυρός. (4) Ὥστε παρὰ τὰς ἐμβολὰς καὶ παρεμβολὰς εἰς μὲν τὴν πολεμίαν ναῦν ἐπαράττεσθαι πῦρ, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκείας πολὺν ἀφεστάναι τόπον διὰ τὴν ἔγκλισιν.

(II.) *Pausistrato præfecto classis Rhodiæ succedit Pamphilidas.*

II. Machina ignifera, qua usus est Pausistratus, præfectus classis Rhodiorum, erat trulla. (2) Ab utraque autem proræ parte ancoræ duæ in interiori parietum navis superficie juxta se invicem positæ erant; quibus aptati erant contita, ut eorum extremitates multum prominerent in mare. (3) Ex contorum fastigio trulla, multum conceptum ignem gerens, catena ferrea dependebat. (4) Itaque, quotiescumique aut in adversos aut ex transverso fiebat impetus, in hostilem quidem navem incutiebatur ignis, a propria autem nave longe aberat propter inclinationem.

---

(5) Παμφιλίδας, ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος, ἐδόκει πρὸς πάντας τοὺς καιροὺς εὐαρμοστότερος εἶναι τοῦ Παυσιστράτου, διὰ τὸ βαθύτερος τῇ φύσει καὶ στασιμώτερος μᾶλλον ἢ τολμηρότερος ὑπάρχειν. (6) Ἀγαθοὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἐκ τῶν κατὰ λόγον, ἀλλ' ἐκ τῶν συμβαινόντων, ποιεῖσθαι τὰς διαλήψεις. (7) Ἄρτι γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο προκεχειρισμένοι τὸν Παυσίστρατον, διὰ τὸ πρᾶξιν ἔχειν τινὰ καὶ τόλμαν, παραχρῆμα μετέπιπτον εἰς τἀναντία ταῖς γνώμαις διὰ τὴν περιπέτειαν.

(5) Pamphilidas, classis præfectus Rhodiorum, ad omnia temporum momenta aptior Pausistrato videbatur : quippe sagaciori ingenio et majori constantia, quam audacia, præditus erat. (6) Plerique enim homines non ex consilio ac ratione, sed ex eventu, judicare solent. (7) Nam et hi, quum Pausistratum ob id ipsum nuper elegissent, quod ad agendum audendumque strenuus esset, protinus in contrariam sententiam versi sunt omnes propter illam calamitatem.

(III.) Legatio XIX.

VI. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὴν Σάμον προσέπεσε γράμματα τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη παρά τε Λευκίου, τοῦ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἔχοντος, καὶ παρὰ Ποπλίου Σκιπίωνος, (2) δηλοῦντα τὰς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς γεγενημένας συνθήκας ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πορείαν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον καὶ Σέλευκον ταῦτα διεσαφεῖτο παρὰ τῶν Αἰτωλῶν.

(IV.) Legatio XX. Deinde Excerptum Valesian.

VII. Κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρεσβείας παραγενομένης εἰς Ἀχαΐαν παρ' Εὐμένους τοῦ βασιλέως ὑπὲρ συμμαχίας, (2) ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκους ἐξαπέστειλαν, πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ ρ'. Ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

---

(3) Διοφάνης, ὁ Μεγαλοπολίτης, μεγάλην ἕξιν εἶχεν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, διὰ τὸ, πολυχρονίου γεγονότος τοῦ πρὸς Νάβιν πολέμου τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀστυγείτονος, πάντα συνεχῶς τὸν χρόνον ὑπὸ τὸν Φιλοποίμενα τεταγμένος, τριβὴν ἐσχηκέναι τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων ἀληθινήν. (4) Χωρίς τε τούτων, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν χρείαν ἦν ὁ προειρημένος ἀνὴρ δυνατὸς καὶ καταπληκτικός. Τὸ δὲ κυριώτατον, πρὸς πόλεμον ὑπῆρχεν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ τοῖς ὅπλοις ἐχρῆτο διαφερόντως.

(V.) Legatio XXI.

VIII. Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, εἰς τὸν Πέργαμον ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγιγνομένας, ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως ὁμοῦ πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους. (2) Ἐξάρας οὖν ἅπαντι τῷ στρατεύματι, παρῆν πρὸς τὴν Ἐλαίαν· καὶ λαβὼν λόφον τινὰ κατάντικρυ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε, τοὺς δ' ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε, πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων. (3) Αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμπετο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεων. (4) Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων, συναγαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. (5) Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν· ὁ δὲ βασιλεὺς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. (6) Εὐσχήμονα γὰρ, ἔφη, πῶς οἷόν τε γίγνεσθαι τὴν ἔκβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; (7) Καὶ μὴν οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. Πῶς γὰρ ἐνδέχεται, μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; (8) Χωρίς τε τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμο-

(III.) *Scipiones cum exercitu petunt Hellesponti*

VI. Sub idem tempus advenere Samum litteræ Lucio [Æmi-
lio Regillo] et Eumeni, a L. Scipione Cos. et P. Scipi-
(2) quibus litteris de pactis induciis cum Ætolorum g
et de profectione terrestrium copiarum versus Helle-
tum, certiores fiebant. (3) Antiocho similiter et Se
eadem ab Ætolis sunt nunciata.

(IV.) *Eumeni advenit auxilium ab Achaeis adv*
Antiochum.

VII. In Græcia, quum advenisset legatio ad Acha
Eumene societatis jungendæ causa, (2) multitudo A
orum, in concilio congregata, societatem firmavit, et
num manum suppetias ei misit, pedites mille, cum equi
centum; quas copias ducebat Diophanes Megalopolita

---

(3) Diophanes Megalopolitanus magno usu rei mi
erat instructus. Bello enim adversus Nabidem tyran
diuturno et Megalopolitanis finitimo, sub Philopœ
disciplina assidue militans, veram ac seriam rerum b
rum peritiam collegerat. (4) Præterea ipsa specie ac
corporis conspicuus erat ac formidabilis : quodque es
cipuum, strenuus bellator, et tractandorum armorum
mis peritus.

(V.) *Eumenes dissuadet Romanis pacem cum Ant*

VIII. Fecerat rex Antiochus in agrum Pergamenu
pressionem : deinde vero audito Eumenem regem a
cognito etiam, non navales solum copias, verum et ter
adversus ipsum convenisse; de pace simul cum R
atque Eumene et Rhodiis agendum sibi statuit. (2)
motis castris, cum omnibus copiis ad Elæam acce
tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum
copias ibi constituit, equitatum autem (supra sex milli
tum erant) in campis sub ipsa urbis mœnia ordinatum
(3) Inter hos ipse quum esset, in urbem ad Lucium
lium] missitavit, qui de pace agerent. (4) Romanus
rator, in unum convocatis Rhodiis atque Eumene, sen
eorum de præsenti negotio exquisivit. (5) Eudemu
et Pamphilidas non aspernari pacem : at « Eumenes,
honestum esse, ait, de pace agi, nec finem rei hoc t
posse imponi. (6) Qui enim, inquit, honestus pote
belli exitus, si mœnibus inclusi pacem fecerimus? (
ne ratio quidem ulla est, ait, ejus conficiendæ. Qu
pacto, si consulem non exspectaverimus, absque ill
ctoritate fœdus, si quod convenerit, firmare poterimu
Ad hæc, si vel maxime spes ostendatur concordiæ c

γίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον, οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις ...ατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς ...ζικὰς, ἐὰν μὴ πρότερον ὅ τε δῆμος ἤ τε σύγκλητος ...κυρώσῃ τὰ δοχθέντα· (9) λείπεται δὲ, καραδοκοῦν... τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ ...ττειν μὲν μηδὲν, ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμ...χων χορηγίας καὶ παρασκευάς· (10) ἔπειτ', ἂν μὴ ...π' παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ...ἀρχῆς τὸν πόλεμον, παρέντας τοὺς ἐνεστῶτας και...ς, ἐν οἷς δυνάμεθα, θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖ...τοῖς ὅλοις. (11) Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ ...κιος, ἀποδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς ...ὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον, ἐλθεῖν, ...ι ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. (12) Ὧν ἀκού...τες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν ...Ἐλαϊτῶν χώραν· (13) ἑξῆς δὲ τούτοις Σέλευκος ...ἐπὶ τούτων ἔμεινε τῶν τόπων, Ἀντίοχος δὲ, κατὰ ...συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης κα...μενον πεδίον· (14) καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν ...δαίμονα καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν ...παντοδαπῆς λείας.

(VI.) Legatio XXII.

IX. Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὰς ...δεις ἀπὸ τῆς προῤῥηθείσης στρατείας, διεπέμπετο ...ξῆς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν σφε... συμμαχίαν. (2) Ὁ δὲ Προυσίας κατὰ μὲν τοὺς ...πρὸ χρόνους οὐκ ἀλλότριος ἦν τοῦ κοινωνεῖν τοῖς ...ὶ τὸν Ἀντίοχον· πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους, ...ποιοῦνται εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει ...τῶν δυναστῶν. (3) Παραγενομένης δ' ἐπιστο...λῆς παρά τε Λευκίου καὶ Ποπλίου τῶν ἀδελφῶν, ...μενος ταύτην καὶ διαγνοὺς, ἐπὶ ποσὸν ἔστη τῇ ...ῃ, καὶ προεῖδε τὸ μέλλον ἐνδεχομένως· (4) ἅτε ...περὶ τὸν Πόπλιον ἐναργέσι κεχρημένων καὶ πολλοῖς ...ρίοις πρὸς πίστιν διὰ τῶν ἐγγράπτων. (5) Οὐ ...μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολο...ς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· ...ὧν παρεδείκνυον, οὐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὸς τῶν ...χῆς βασιλέων τὰς δυναστείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ ...κατεσκευακότες αὐτοὶ δυνάστας, ἐνίους δ' ηὐξηκό... [εἰς] πολλαπλασίους αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες. ...ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν Ἀνδοβάλην καὶ Κολί... προεφέροντο· κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσ... ... δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόποις, Πλεύρατον· ... ἅπαντας ἔφασαν ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων ... πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογουμένως. (9) ...ς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φίλιππον καὶ Νάβιν· ὧν ... μὲν καταπολεμήσαντες καὶ συγκλείσαντες εἰς ... καὶ φόρους, βραχεῖαν αὐτοῦ νῦν λαβόντες ἀπό... εὐνοίας, ἀποκαθεστακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱὸν καὶ ... ἅμα τούτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκους, ἀπολελυ... δὲ τῶν φόρων, πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδω... τῶν ἑλουσῶν κατὰ πόλεμον. (10) Νάβιν δὲ δυ-

tiocho ineundæ, scilicet neque navales idcirco copias, neque pedestres, prius reducere in patriam licebit, quam et populus et Senatus, quæ nobis fuerint probata, rata esse jusserint: (9) sed restabit, ut, dum exspectabitur eorum jussio, hiberna his in locis copiæ agant, ac rerum quidem gerant nihil, ceterum commeatibus præbendis et ceteris rebus necessariis proprios socios exhauriant. (10) Deinde, si pax senatui non fuerit probata, instaurandum novum de integro bellum tunc erit, postquam elapsa nobis e manibus fuerit horum temporum opportunitas, qua, volentibus diis, summæ rerum finem possumus imponere.» (11) Hæc tum suasit Eumenes. Cujus consilio utens Lucius, Antiocho respondit, ante Proconsulis [*imo* Consulis] adventum pacem fieri non posse. (12) Eo responso accepto, Antiochus Elæensium agrum extemplo vastavit: (13) deinde, Seleuco in his locis manente, ipse cum infecto exercitu continuis vastationibus pergens, in eum, quem vocant Thebes campum, incursionem fecit; (14) quumque in agrum epulentum et bonorum omnium ubere ac beata copia abundantem devenisset, omnis generis præda exercitum suum implevit.

(VI.) *Prusias, rex Bithyniæ, partes amplectitur Romanorum.*

IX. Secundum expeditionem, de qua diximus, Sardes venit rex Antiochus, atque inde loci subinde ad Prusiam misit, qui eum hortarentur ad ineundam secum societatem. (2) Et Prusias superioribus quidem temporibus non erat alienus a consilio jungendæ cum Antiocho societatis: admodum enim Romanos formidabat, ne ad tollendas omnes dominationes in Asiam trajicerent. (3) Sed postquam allatæ ei sunt litteræ a Lucio et Publio Scipionibus fratribus, atque ille eas accepit legitque, fluctuatione animi aliquantum est liberatus, et futurum belli eventum non levibus conjecturis est auguratus. (4) Publius siquidem, ut fidem illi faceret, multis argumentis iisque perspicuis et evidentibus in litteris ad eum datis est usus. (5) Neque enim suum dumtaxat animum ab ea mente alienum ostendit, sed et universi populi Romani; (6) quem demonstrabat adeo non ademisse ulli antiquo et legitimo regi dominationem suam, ut etiam nonnullos ipse regulos, qui ante non fuissent, instituerit, quorumdam vero majestatem auxerit, amplificato multis partibus eorum regno. (7) Ex horum numero proferebantur in exemplum, ex Hispania, Indibilis et Colchas; ex Africa, Massanissa; ex Illyrico, Pleuratus: (8) quos omnes, de regulis tenuibus ac vilibus, ut certi reges ab omnibus agnoscerentur, populus Romanus fecisset. (9) Addebat pariter et de Philippo ac Nabide, in Græcia: quorum illum bello victum fuisse, eoque necessitatis adactum, ut obsides dare, tributaque pendere consentiret; et tamen, simul atque exiguum aliquod suæ benevolentiæ testimonium hoc tempore exhibuisset, eidem filium et omnes juvenes eos, qui una cum ipso obsides Romæ fuissent, esse restitutos, atque etiam tributa remissa, multas item urbes redditas, quæ per bellum fuissent captæ. (10) Nabim ut funditus tolleret, in po-

νηθέντες ἄρδην ἐπανελέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ ποιῆσαι, φείσασθαι δ' αὐτοῦ, καίπερ ὄντος τυράννου, λαβόντες πίστεις τὰς εἰθισμένας. (11) Εἰς ἃ βλέποντα παρεκάλουν τὸν Προυσίαν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, μὴ δεδιέναι περὶ τῆς ἀρχῆς, θαῤῥοῦντα δὲ αἱρεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων· ἔσεσθαι γὰρ ἀμεταμέλητον αὐτῷ τὴν τοιαύτην προαίρεσιν. (12) Ὧν ὁ Προυσίας διακούσας, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. Ὡς δὲ παρεγενήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάϊον Λίβιον, τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίδων, συμμίξας τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν. (13) Ἀντίοχος δὲ, ταύτης ἀποπεσὼν τῆς ἐλπίδος, παρῆν εἰς Ἔφεσον· καὶ συλλογιζόμενος, ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλύσειν τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως κρατοίη τῆς θαλάττης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ τῶν κατὰ θάλατταν κινδύνων.

testate populi Romani fuisse : quod ille non fecerit, se
quamvis tyranno pepercisse, fidei vinculis dumtaxat, p
moris est, acceptus. (11) Hæc ut consideraret Prusias
litteras monebant Scipiones, et ut, posito metu de suo re
populi Romani partes amplecteretur : fore enim numqu
ut ejus consilii ipsum pœniteat. (12) His auditis Pr
alium animum induit. Venit postea ad eum legatio, c
princeps C. Livius : tum vero rex cum his legatis collocu
spes consiliaque sua ab Antiocho penitus separavit.
Antiochus, hac spe destitutus, Ephesum se contulit
quum ita judicaret, nullam esse aliam rationem impedie
ne pedestres copiæ hostium trajicerent, atque omnino
lum ex Asia expellendi, quam si potentem maris se fir
stabiliret, navale prœlium facere, et dimicatione mari
cum hoste cernere proposuit.

(VII.) Legatio XXIII.

X. Ὁ Ἀντίοχος μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν γενομένην ἧτταν, ἐν ταῖς Σάρδεσι παριεὶς τοὺς καιροὺς, καὶ καταμέλλων [ἐν] τοῖς ὅλοις, (2) ἅμα τῷ πυθέσθαι τῶν πολεμίων τὴν διάβασιν, συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ, καὶ δυσελπίσας, ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. (3) Προχειρισάμενος οὖν Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε, δοὺς ἐντολὰς, ὅτι παραχωρεῖ τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν, καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος ἔλαβε τὰς ἀρχάς· (4) ὁμοίως δὲ κἂν τινας ἑτέρας ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηνται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. (5) Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὴν ἡμίσειαν δώσει τῆς γεγενημένης σφίσι δαπάνης εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διαφοράν. (6) Ταύτας μὲν οὖν ὁ πεμπόμενος εἶχε τὰς ἐντολὰς πρὸς τὴν κατὰ κοινὸν ἔντευξιν· ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Πόπλιον ἑτέρας, ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. (7) Ἀφικόμενος δὲ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ προειρημένος πρεσβευτὴς, καὶ καταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους ἐνόντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, οὗ πρῶτον κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῆς διαβάσεως· (8) τὰς μὲν ἀρχὰς ἥσθη, νομίζων, αὐτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμηκέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. (9) Πυθόμενος δὲ, τὸν Πόπλιον ἔτι μένειν ἐν τῷ πέραν, ἐδυσχρήστησε, διὰ τὸ τὴν πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐκείνου προαιρέσει. (10) Αἴτιον δ' ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχωρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ Σάλιον εἶναι τὸν προειρημένον ἄνδρα. (11) Τοῦτο δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς Πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα, δι' ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς· (12) * τριακονθήμερον μὴ μεταβαίνειν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θυσίας, ἐν ᾗ ἂν χώρᾳ καταληφθῶσιν οἱ Σάλιοι οὗτοι.

(VII.) *Cum Scipionibus de pace frustra agit Antio*

X. Antiochus, post acceptam pugna navali cladem,
dibus hærens, rei gerendæ temporibus consumtis, et so
lentitudine omnia administrans, (2) simul intellexit
cisse hostes Hellespontum, fractus animo et despera
bus suis, legatos ad Lucium et Publium Scipiones de
statuit mittendos. (3) Igitur Heraclidem Byzantium
munus deligit, et cum his mandatis mittit : Lampsa
Smyrna, nec non Alexandria, quæ urbes causam bell
buissent, cessurum se; (4) tum, si quas alias in Æo
Ionia Romani, quod suarum partium præsenti bello fu
vindicare ab imperio regio velint, has quoque trader
tum. (5) Ad hæc, impensæ in bellum adversus se
partem dimidiam regem præstaturum. (6) Hæc data
clidæ mandata sunt in publico colloquio exponenda
deinde addita, privatim ad Publium perferenda; qu
jusmodi fuerint, deinceps explicabimus. (7) Is lega
ad Hellespontum venit, et Romanos reperit eodem lo
primum tentoria fixerant, ad ipsum maris trajectum
agentes, (8) lætari primo, quod crederet, multum
adjuvari ad impetranda quæ vellet, quod quieti hos
continerent, neque post transitum in Asiam quidquam
tentassent. (9) Mox vero cognito, Publium trans m
huc esse, male agi secum existimavit, quod in illius
et voluntate momentum maximum ad negotium co
dum esset positum. (10) Causa autem, cur primis
stris hæserit exercitus, et quare a legionibus Pub
disjunxisset, fuit, quod Salius ille erat. (11) Est
Saliorum collegium (ut diximus in iis, quæ de Pop
mani institutis disseruimus) unum ex illis tribus col
per quæ præcipua Romæ sacrificia diis fiunt : (12) [
ita moribus eorum receptum], ut, quocumque in lo
rint deprehensi Salii tempore ejus solennitatis, ex

) Ὁ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι Ποπλίῳ. Τῆς γὰρ δυ-ράμεως μελλούσης περαιοῦσθαι, κατέλαβεν αὐτὸν οὗτος χρόνος, ὥστε μὴ δύνασθαι μεταλαβεῖν τὴν χώραν.) Διὸ συνέβη, τόν τε Σκιπίωνα χωρισθῆναι τῶν στρα-πέδων, καὶ μεῖναι κατὰ τὴν Εὐρώπην, τὰς δὲ δυνά-ς περαιωθείσας μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ μὴ νασθαι πράττειν τῶν ἑξῆς μηδὲν, προσαναδεχομένας προειρημένον ἄνδρα.

XI. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης, μετά τινας ἡμέρας παραγε-μένου τοῦ Ποπλίου, κληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον εἰς τευξιν, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς· (2) φά-ων, τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ ς τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον, οίως δὲ καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, αι τυγχάνουσιν ᾑρημέναι τὰ Ῥωμαίων· (3) πρὸς δὲ ύτοις τὴν ἡμίσειαν ἀναδέχεσθαι τῆς γεγενημένης αὐ-ς δαπάνης εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. (4) Πολλὰ δὲ ὶ ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διελέχθη, παρα-λῶν τοὺς Ῥωμαίους, μήτε τὴν τύχην λίαν ἐξελέγχειν, θρώπους ὑπάρχοντας, μήτε τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν ουσίας ἀόριστον ποιεῖν, ἀλλὰ περιγράφειν, μάλιστα ν τοῖς τῆς Εὐρώπης ὅροις· (5) καὶ γὰρ ταύτην με-λην ὑπάρχειν καὶ παράδοξον, διὰ τὸ μηδένα καθῖχθαι ν προγεγονότων αὐτῆς· (6) εἰ δὲ πάντως καὶ τῆς σίας βούλονταί τινα προσεπιδράττεσθαι, διορίσαι ῦτα· πρὸς πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν προσελεύσεσθαι τὸν σιλέα. (7) Ῥηθέντων δὲ τούτων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, ν στρατηγὸν ἀποκριθῆναι, διότι τῆς μὲν δαπάνης οὐ ν ἡμίσειαν, ἀλλὰ πᾶσαν, δίκαιόν ἐστιν Ἀντίοχον ἀπο-ῦναι· φῦναι γὰρ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς οὐ δι' αὐτοὺς, λλὰ δι' ἐκεῖνον· (8) τῶν δὲ πόλεων μὴ τὰς κατὰ τὴν ολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν μόνον ἐλευθεροῦν, ἀλλὰ πάσης ς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείας ἐκχωρεῖν. (9) Ὁ ὲ οὖν πρεσβευτὴς ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ συνε-ρίου, διὰ τὸ πολὺ τῶν ἀξιουμένων τὰς ἐπιταγὰς ὑπερ-ρειν, οὐδένα λόγον ποιησάμενος, τῆς μὲν κοινῆς ἐν-τεύξεως ἀπέστη, τὸν δὲ Πόπλιον ἐθεράπευσε φιλοτίμως.

XII. Λαβὼν δὲ καιρὸν ἁρμόζοντα, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς. (2) Αὗται δ' ἦσαν· διότι πρῶτον ν χωρὶς λύτρων ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸν υἱὸν ἀποδώσει·) συνέβαινε γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῦ πολέμου, τὸν υἱὸν τὸν οῦ Σκιπίωνος γεγονέναι τοῖς περὶ Ἀντίοχον ὑποχεί-ριον. (4) Δεύτερον δὲ, διότι καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἕτοι-ς ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ὅσον ἂν ἀποδείξῃ, διδόναι πλῆθος ημάτων, καὶ μετὰ ταῦτα κοινὴν ποιεῖν τὴν ἐκ τῆς σιλείας χορηγίαν, ἐὰν συνεργήσῃ ταῖς ὑπὸ τοῦ βασι-ως προτεινομέναις διαλύσεσιν. (5) Ὁ δὲ Πόπλιος ν μὲν κατὰ τοῦ υἱοῦ ἐπαγγελίαν ἔφη δέχεσθαι, καὶ γάλην χάριν ἕξειν ἐπὶ τούτοις, ἐὰν βεβαιώσῃ τὴν όσχεσιν. (6) Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀγνοεῖν αὐτὸν, η, καὶ παραπαίειν ὁλοσχερῶς τοῦ σφετέρου συμφέ-ροντος, οὐ μόνον κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔντευξιν, ἀλλὰ ὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸ συνέδριον. (7) Εἰ μὲν γὰρ, ἔτι υσιμαχίας καὶ τῆς εἰς τὴν Χεῤῥόνησον εἰσόδου κύριος

triginta dies ne discedant. (13) Id quod Publio tunc accidit. Nam quum inibi copiæ essent, ut Hellespontum trajicerent, incidit tempus illud, adeo ut excedere loco non posset. (14) Inde factum, ut ab exercitu separaretur Publius, et in Europa maneret, utque exercitus post transitum in Asiam eodem loco consisteret, neque eorum, quæ res postulabat, quidquam posset exsequi, dum ille exspectabatur.

XI. Diebus aliquot elapsis postquam advenit Publius, in concilium vocatus Heraclides, et ad colloquium admissus, quæ acceperat mandata edidit, (2) dixitque, velle Antiochum Lampsaco, Smyrna, atque etiam Alexandria Romanis cedere, pariterque Æolidis et Ioniæ urbibus eis, quæ Romanas partes in præsenti bello essent secutæ: (3) ad hæc impensæ in bellum hoc factæ partem dimidiam in se suscipere Antiochum. (4) Multa præterea alia ad eumdem finem spectantia disseruit, monens Romanos, ut memores, homines se natos, neque fortunam nimis experiri vellent, neque imperii sui magnitudinem in infinitum producere: terminarent potius illud, maxime quidem, Europæ finibus; (5) nam id sane magnum esse, et supra hominum fidem, utpote quale nemo ante hanc memoriam sit consecutus: (6) quod si vero omnino etiam ex Asia partem aliquam præterea abstrahere velint, illam definiant; regem enim ad omnes conditiones, quæcumque fieri possint, esse descensurum. (7) His expositis, de concilii sententia in hæc verba respondit consul: æquum esse, ut Antiochus impensæ in bellum factæ non dimidiam partem, sed totam ipsam præstet: neque enim propter Romanos, sed propter regem, initium cepisse bellum. (8) Æquum etiam esse, ut non eas dumtaxat urbes, quæ sunt in Æolide atque Ionia, liberet; verum et universo cis Taurum montem imperio cedat. (9) Legatus, postquam hæc in concilio audivit, quoniam postulata hæc fines mandatorum longe excedebant, quæ dicta fuerant pro indictis habuit: ac deinceps publico congressu abstinens, Publium Scipionem privatim summo studio coluit.

XII. Et opportunum tempus nactus, aperuit ei mandata, quæ ad ipsum ab Antiocho acceperat. (2) Erant autem hæc: omnium primum filium ei sine pretio redditurum regem dixit. (3) Acciderat enim principio belli, ut P. Scipionis filius captus ad Antiochum deduceretur. (4) Deinde paratum esse Antiochum, ait, etiam Scipioni, quantam velle se significasset, pecuniæ vim dare, et deinceps regni opes cum eo communicare, si per eum pacem iis conditionibus, quas proposuerat rex, impetrasset. (5) Ad hæc Publius: quod de filio polliceretur, id se ait accipere; multumque se illi eo nomine obstrictum iri, si promissum præstitisset. (6) Ad cetera vero quod attinet, ignorantia labi eum dixit, planeque ab utilis sibi consilii via aberrare, non in hoc solummodo privato secum colloquio, sed etiam in eis, quæ in concilio dixisset. (7) Nam si, dum Lysimachiam et aditum in Chersonesum adhuc habuit in postestate,

ὑπάρχων, ταῦτα προύτεινε, ταχέως ἂν αὐτὸν ἐπιτυχεῖν. (8) Ὁμοίως, εἰ καὶ τούτων ἐκχωρήσας παραγεγόνει πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ δῆλος ὤν, ὅτι κωλύσει τὴν διάβασιν ἡμῶν, ἐπρέσβευε περὶ τῶν αὐτῶν τούτων, ἣν ἂν οὕτως αὐτὸν ἐφικέσθαι τῶν ἀξιουμένων. (9) Ὅτε δ' ἐάσας ἐπιβῆναι τῆς Ἀσίας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, καὶ προσδεξάμενος οὐ μόνον τὸν χαλινὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀναβάτην, παραγίγνεται πρεσβεύων περὶ διαλύσεων ἴσων, εἰκότως ἂν ἀποτυγχάνειν καὶ διαψεύδεσθαι τῶν ἐλπίδων. (10) Διόπερ αὐτῷ παρῄνει, βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων, καὶ βλέπειν τοὺς καιροὺς ἀληθινῶς. (11) Ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν υἱὸν ἐπαγγελίας ὑπισχνεῖτο δώσειν αὐτῷ συμβουλίαν ἀξίαν τῆς προτεινομένης χάριτος. Παρεκάλει γὰρ αὐτὸν, εἰς πᾶν συγκαταβαίνειν, μάχεσθαι δὲ κατὰ μηδένα τρόπον Ῥωμαίοις. (12) Ὁ μὲν οὖν Ἡρακλείδης, ταῦτα ἀκούσας, ἐπανῆλθε, καὶ συμμίξας διεσάφει τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ μέρος. (13) Ἀντίοχος δὲ νομίσας, οὐδὲν ἂν βαρύτερον αὐτῷ γενέσθαι πρόσταγμα τῶν νῦν ἐπιτατ τομένων, εἰ λειφθείη μαχόμενος, τῆς μὲν περὶ τὰς διαλύσεις ἀσχολίας ἀπέστη, τὰ δὲ πρὸς ἀγῶνα πάντα καὶ πανταχόθεν ἡτοίμαζεν.

has obtulisset conditiones, facile ipsum, quæ vellet, fu[...] consecuturum. (8) Similiter, si etiam, postquam his [...] sit, ad Hellespontum cum exercitu occurrisset, et speci[...] ostentans impedituri transitum Romanorum, hæc ead[...] per legatos petiisset, fieri potuisse, ut et sic rem impetra[...] (9) Nunc vero, concesso copiis ipsorum in Asiam transi[...] et non solum frenis, sed etiam sessore accepto cum le[...] tionem mittat, pacem ex æquo petens, jure merito re[...] sam ferre, ac spe sua destitui. (10) Monebat ergo illu[...] rebus suis ut melius consuleret, et, quis sit præsens re[...] suarum status, vere consideraret. (11) Pro filii liberati[...] promissa consilium illi se pollicebatur daturum, dign[...] ostenso beneficio. Hortabatur namque, ut nullam p[...] conditionem recusans, bello adversus Romanos quo[...] modo absisteret. (12) His auditis, revertitur Heraclid[...] qui regem ut convenit, omnia sigillatim ei exposuit. Antiochus, nihil gravius sibi, si bello esset victus, im[...] ratum iri ratus, cogitatione pacis abstinuit, et necess[...] ad prœlium omnia undique apparavit.

III. — PAX ANTIOCHO DATA A SCIPIONIBUS.

(III.) Legatio XXIV.

XIII. Μετὰ τὴν νίκην οἱ Ῥωμαῖοι τὴν αὐτῶν πρὸς Ἀντίοχον, παρειληφότες καὶ τὰς Σάρδεις καὶ τὰς ἀκροπόλεις ἄρτι, ἧκε Μουσαῖος, ἐπικηρυκευόμενος παρ' Ἀντιόχου. (2) Τῶν δὲ περὶ τὸν Πόπλιον φιλανθρώπως προσδεξαμένων αὐτὸν, ἔφη, βουλεύεσθαι τὸν Ἀντίοχον ἐξαποσταλῆναι πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. (3) Διόπερ ἀσφάλειαν ἠξίου δοθῆναι τοῖς παραγιγνομένοις. Τῶν δὲ συγχωρησάντων, οὗτος μὲν ἐπανῆλθεν. (4) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἧκον πρέσβεις παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου, Ζεῦξις, ὁ πρότερον ὑπάρχων Λυδίας σατράπης, καὶ Ἀντίπατρος ἀδελφιδοῦς. (5) Οὗτοι δὲ πρῶτον μὲν ἔσπευδον ἐντυχεῖν Εὐμένει τῷ βασιλεῖ, διευλαβούμενοι, μὴ διὰ τὴν προγεγενημένην παρατριβὴν φιλοτιμότερος ᾖ πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτούς. (6) Εὑρόντες δὲ παρὰ τὴν προσδοκίαν μέτριον αὐτὸν καὶ πρᾶον, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ τὴν κοινὴν ἔντευξιν. (7) Κληθέντες δ' εἰς τὸ συνέδριον, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα διελέχθησαν, παρακαλοῦντες πράως χρήσασθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς εὐτυχήμασι· (8) φάσκοντες, οὐχ οὕτως Ἀντιόχῳ τοῦτο συμφέρειν, ὡς αὐτοῖς Ῥωμαίοις, ἐπείπερ ἡ τύχη παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν τῆς οἰκουμένης ἀρχὴν καὶ δυναστείαν. (9) Τὸ δὲ συνέχον ἠρώτων, τί δεῖ ποιήσαντας τυχεῖν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς Ῥωμαίους. (10) Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ πρότερον ἤδη συνηδρευκότες καὶ βεβουλευμένοι περὶ τούτων, τότε ἐκέλευον διασαφεῖν τὰ δεδογμένα τὸν Πόπλιον.

XIV. Ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, Οὔτε νικήσαντας, ἔφη, Ῥωμαίους οὐδέποτε γενέσθαι βαρυτέρους, * *.

XIII. Post victoriam Romanorum de rege Antiocho[...] tam, captis etiam Sardibus et arcibus aliquot, venit Mu[...] caduceator ab Antiocho missus. (2) Qui a Publio Scip[...] humane acceptus dixit, cogitare Antiochum de mitt[...] legatis, qui de summa rerum essent acturi: (3) postu[...] igitur, commeatum dari iis, qui essent venturi. Re impe[...] revertitur caduceator. (4) Paucis deinde post diebu[...] nere legati a rege Antiocho, Zeuxis, qui præfectus L[...] fuerat, et Antipater, fratris filius. (5) Hi, ut prius E[...] nem regem convenirent, operam dederunt; veriti, ne[...] pter simultates pristinas cupidior ipsis nocendi foret. Eo moderatiore et placatiore quam speraránt inv[...] confestim, ut sibi daretur concilium, sunt enisi. (7[...] ipsis præbito, et alia quidem multa disseruerunt, cum[...] manos hortarentur, ut clementer et magno animo rebus[...] secundis uterentur, (8) dicerentque, non tam id Anti[...] fore conducibile, quam ipsis Romanis, quando jam illi[...] tuna imperium et dominatum orbis terrarum tradidi[...] (9) Ceterum caput legationis erat, ut quærerent, quid [...] opus esset, ut pacem et amicitiam populi Romani re[...] petraret. (10) Qui intererant concilio, quum jam ant[...] de re inter se consultassent, Publium jusserunt ea qua[...] decreverant edere.

XIV. Tum Publius: Numquam, inquit, Romani[...] victoriam hostibus suis implacabiliores fuerunt * *

Διὸ καὶ νῦν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν δοθήσεσθαι παρὰ Ῥωμαίων, ἣν καὶ πρότερον ἔλαβον, ὅτε πρὸ τῆς μάχης παρεγενήθησαν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. (3) Δεῖν γὰρ αὐτοὺς ἔκ τε τῆς Εὐρώπης ἐκχωρεῖν, καὶ τῆς Ἀσίας τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάσης. (4) Πρὸς δὲ τούτοις, Εὐβοϊκὰ τάλαντα ἐπιδοῦναι μύρια καὶ πεντακισχίλια Ῥωμαίοις, ἀντὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης. (5) Τούτων δὲ φ' μὲν παραχρῆμα, δισχίλια δὲ καὶ φ' πάλιν, ἐπειδὰν ὁ δῆμος κυρώσῃ τὰς διαλύσεις, τὰ δὲ λοιπὰ τελεῖν ἐν ἔτεσι ιβ', διδόντα καθ' ἕκαστον ἔτος χίλια τάλαντα. (6) Ἀποδοῦναι δὲ καὶ Εὐμένει υ' τάλαντα τὰ προσοφειλόμενα, καὶ τὸν ἐλλείποντα σῖτον κατὰ τὰς πρὸς τὸν πατέρα συνθήκας. (7) Σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν ἐκδοῦναι τὸν Καρχηδόνιον, καὶ Θόαντα τὸν Αἰτωλὸν, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα, καὶ Φίλωνα καὶ Εὐβουλείδην τοὺς Χαλκιδέας. (8) Πίστιν δὲ τούτων ὁμήρους κ' δοῦναι παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον, τοὺς παραγραφέντας. » (9) Ταῦτα μὲν οὖν Πόπλιος ἀπεφήνατο ὑπὲρ παντὸς τοῦ συνεδρίου. Συγκαταθεμένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν, ἔδοξε πᾶσιν, ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς παρακαλέσοντας τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον, ἐπικυρῶσαι τὰς συνθήκας. (10) Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις οἱ Ῥωμαῖοι διεῖλον τὰς δυνάμεις. (11) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας παραγενομένων τῶν ὁμήρων εἰς τὴν Ἔφεσον, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ τὸ πλεῖν εἰς τὴν Ῥώμην ὅ τ' Εὐμένης οἵ τε παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβευταί· (12) παραπλησίως δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων, καὶ παρὰ Σμυρναίων, καὶ σχεδὸν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάντων τῶν κατοικούντων ἐθνῶν καὶ πολιτευμάτων ἐπρέσβευον εἰς τὴν Ῥώμην.

Nunc igitur idem responsi laturos ipsos a Romanis, quod prius tulissent, cum ad Hellespontum, prius quam prælium committeretur, venerunt. (3) « Oportere nimirum, « ut Europa ipsi excederent, et Asia omni cis Taurum. (4) « Ad hæc pro impensis in bellum factis darent quindecim « millia talentum Euboicorum; (5) quingenta præsentia; duo « millia et quingenta, cum populus Romanus pacem confir- « maverit; reliqua deinde per duodecim annos, ita ut mille « talenta quotannis penderent. (6) Eumeni vero etiam qua- « dringenta talenta, adhuc debita, redderent, et quod fru- « menti reliquum esset, quod ex fœdere cum patre icto « deberetur. (7) Hannibalem præterea Carthaginiensem « dederent, et Thoantem Ætolum, nec non Mnasilochum « Acarnanem, et Chalcidenses Philonem, et Eubulidam. (8) « Pignoris autem loco daret extemplo Antiochus obsides « viginti, quorum nomina fuerint designata. » (9) Hæc Publius totius concilii nomine pronunciavit. Quum acciperent conditiones Antipater et Zeuxis, placuit omnibus, Romam legatos mitti, qui senatum populumque Romanum orarent, pacem ut comprobarent. (10) Atque ita tum discessum est. Sequentibus diebus Romani exercitum per oppida diviserunt. (11) Elapsis deinde non multis diebus, postquam deducti Ephesum essent obsides, navigationem Romam præpararunt Eumenes et Romanorum legati; (12) itemque Rhodiorum, Smyrnensium, et omnium ferme cis Taurum gentium ac civitatum oratores Romam sunt profecti.

IV. RES GRÆCIÆ.

XV. *** ἐξ αὐτῶν τὸν ἐροῦντα περὶ τούτων πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν πλείστων ἐργολάβως πολλοὶ προσφέρουσι τὰς τοιαύτας χάριτας καὶ ταύτην ἀρχὴν ποιοῦνται φιλίας καὶ συστάσεως, οὕτως ἐπὶ τοῦ Φιλοποίμενος ὁ προσοίσων ταύτην τὴν χάριν οὐχ εὑρίσκετο τὸ παράπαν· (2) ἕως ἂν ἀπορήσαντες ψήφῳ προεχειρίσαντο Τιμόλαον, ὃς ὑπάρχων καὶ ξένος πατρικὸς καὶ συνήθης ἐπὶ πολὺ τῷ Φιλοποίμενι, δὶς εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν ἐκδημήσας αὐτοῦ τούτου χάριν, οὐκ ἐτόλμησε Φιλοποίμεν[ι μηνύειν] οὐδέν· (3) μέχρις ὅτε μυωπίσας ἑαυτὸν, καὶ τρίτον ἐλθ[ὼν ἐθάῤῥησε] μνησθῆναι τῆς δωρεᾶς· τοῦ δὲ Φιλοποίμενος παρὰ δόξαν [λόγους] τούτους ἀποδεξαμένου καὶ φιλανθρώπως, ὁ μὲν Τιμόλαος περιχαρὴς ἦν, ὑπολαβὼν καθῖχθαι τῆς ἐπιβολῆς· (4) ὁ δὲ Φιλοποίμην ἥξειν ἔφη μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τῆς Λακεδαίμονος [**]· θέλειν γὰρ εὐχαριστῆσαι πᾶσι τοῖς ἄρχουσι περὶ τούτων. (5) Ἐλθὼν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰσκληθεὶς εἰς τὸ συνέδριον, πάλαι μὲν ἔφη γινώσκειν τὴν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς αὑτὸν εὔνοιαν, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ νῦν προτεινομένου στεφάνου καὶ τῆς τοιαύτης τιμῆς· (6) τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν αὐτῶν ἔφησεν ἀπο-

Philopœmen a Lacedæmoniis corona donatus.

XV. . . . *Lacedæmonii deliberabant* quisnam e civibus ad Philopœmenem de his rebus orator pergeret: quumque multi, ut plurimum, emolumentum spectantes fungi soleant hujusmodi gratiosis legationibus, quia sic amicitiæ ac sodalitiorum nanciscuntur occasiones, tamen ad Philopœmenem nemo prorsus inveniebatur qui hanc Lacedæmoniorum gratiam deferre vellet, (2) donec hominum penuria coacti, Timolaum suffragiis designaverunt, qui paterno hospitio ac vetere necessitudine Philopœmeni devinctus erat. Is ergo bis Megalopolim negotii hujus causa venit, neque tamen Philopœmeni legationis suæ propositum indicare ausus est: (3) donec ipse sibi vim veluti faciens, tertioque ad eum profectus, mentionem denique doni fidenter fecit. Tunc Philopœmene sermonem hunc, præter spem, humaniter excipiente, lætus admodum Timolaus erat, quia se voti compotem esse putabat. (4) Sed enim Philopœmen venturum se paucos post dies Lacedæmonem denuntiavit: velle enim se cunctis principibus ob hanc rem gratias agere. (5) Reapse illuc profectus in curiamque introductus, jamdiu quidem, ait, exploratam sibi fuisse Lacedæmoniorum erga se benevolentiam, præcipue tamen eam nunc agnoscere ob oblatam coronam tantumque honorem. (6) Igitur voluntatem eorum benigne se excipere; verumtamen quominus munus

δέχεσθαι, τῷ δ' ἐγχειρισμῷ δυσωπεῖσθαι· δεῖν γὰρ οὐ τοῖς φίλοις δίδοσθαι τὰς τοιαύτας τιμὰς καὶ τοὺς στεφάνους, ἐξ ὧν ὁ περιθέμενος οὐδέποτε [μὴ] τὸν ἰὸν ἐκνίψεται, πολὺ δὲ μᾶλλον τοῖς ἐχθροῖς· (7) ἵνα οἱ μὲν φίλοι τηροῦντες τὴν παῤῥησίαν πιστεύωνται παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐὰν προθῶνται τῇ πόλει βοηθεῖν· οἱ δὲ ἐχθροὶ καταπίνοντες τὸ δέλεαρ, ἢ συνηγορεῖν αὐτοῖς ἀναγκάζωνται, ἢ σιωπῶντες μηδὲν δύνωνται βλάπτειν.]

[(8) Ὅτι οὐχ ὅμοιόν ἐστιν ἐξ ἀκοῆς περὶ πραγμάτων διαλαμβάνειν καὶ γινόμενον αὐτόπτην, ἀλλὰ καὶ μεγάλα διαφέρει· πολὺ δέ τι συμβάλλεσθαι πέφυκεν ἑκάστοις ἡ κατὰ τὴν ἐνέργειαν πίστις.]

(Suidas.)

XVI. [Lib. XXII, c. 23.] Ἐγκαλέσας τι τοῖς Λακεδαιμονίοις στρατηγῶν ὁ Φιλοποίμην, τοὺς μὲν φυγάδας κατήγαγεν εἰς τὴν πόλιν, ὀγδοήκοντα δὲ Σπαρτιάτας ἀπέκτεινεν, ὡς Πολύβιος φησίν. κ. τ. λ.

[XVII. Ὅτι τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον σπανίως εἴωθε συντρέχειν· καὶ σπάνιοι τῶν ἀνδρῶν εἰσὶν οἱ δυνάμενοι ταῦτα συνάγειν καὶ συναρμόζειν πρὸς ἄλληλα· κατὰ μὲν γὰρ τὸ πολὺ πάντες ἴσμεν διότι τό τε καλὸν φεύγει τὴν τοῦ παραυτίκα λυσιτελοῦς φύσιν, καὶ τὸ λυσιτελὲς τὴν τοῦ καλοῦ· (2) πλὴν Φιλοποίμην προέθετο ταῦτα, καὶ καθίκετο ἐπιβολῆς· καλὸν μὲν γὰρ τὸ κατάγειν τοὺς αἰχμαλώτους φυγάδας εἰς τὴν Σπάρτην· συμφέρον δὲ τὸ ταπεινῶσαι αὐτὴν την Λακεδαιμονίων πόλιν· * * σαι· τούς γε δορυφορήσαντας * * θεωρῶν δή τι πάσης βασιλείας * * ρω τὰ χρήματα * * τῇ φύσει νουνεχὴς ὢν καὶ στρατηγικὸς * * γένοιτο χομιδῇ καὶ τῶν ἔξω * * μένων χρημάτων * * (3) πράξεως τῆς περὶ τὸν Ἀριαράθην εἰς τὴν παροιμίαν ἄξοντες * * τοῖς πολεμίοις * * τὴν ἐπάνοδον παρὰ τῶν Θρᾳκῶν * * * ἐλέους καὶ συγγνώμης * σασθαι τὸν βασιλέα · πολὺς μὲν * * ων γε μὴν καὶ βασιλικώτερος * * (4) ἀθετηθῆναι γὰρ ὑφ' ἑτέρων κρεῖττον ἦν ἢ πρότερον αὐτὸν ἀθετεῖν τὰς πίστεις· ὁ μὲν ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ προ[αδικεῖν]* *]

[XVIII. * * ἀλλὰ καὶ πάσχων ὑπ' Ἀθηναίων, νικήσας αὐτοὺς τὴν περὶ Χαιρωνείαν μάχην, τοσοῦτον ἐπέσχε τοῦ χρήσασθαι τῷ καιρῷ πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βλάβην, ὥστε τοὺς μὲν τεθνηκότας τῶν Ἀθηναίων κελεῦσαι θάψαι, τοὺς δ' αἰχμαλώτους χωρὶς λύτρων προσαμφιέσας ἀπέστειλε τοῖς ἀναγκαίοις· (2) μιμοῦνται δ' ἥκιστα τὴν τοιαύτην προαίρεσιν, ἁμιλλῶνται δὲ τοῖς θυμοῖς καὶ ταῖς τιμωρίαις πρὸς τούτους, οὓς πολεμοῦσι τούτων αὐτῶν ἕνεκα.]

---

id ex ipsorum manu reciperet, pudore se deterreri : qui hujusmodi honorifica atque coronas nequaquam am esse tribuendas, qui si eas sibi circumposuerint, ærugi quæ ex iisdem in animos influit numquam expurgab Inimicos ergo potissimum his esse donis afficiendos. (7) enim amici quidem incolumi animi linguæque libert fidem apud Achæos nanciscentur, si quando Spartam petiis adjuvandam suaserint : inimici autem, esca vor vel cum Lacedæmoniis conspirare cogentur, vel certe silentium adacti, jam nocere non poterunt.

---

(8) Nequaquam idem est, immo magnopere interest, ut auditu an ipso visu res cognoscamus. Solet enim un que multum prodesse certa rerum notitia opere ipso quisita.

Philopœmen, reductis exulibus, pœnas a Spartai sumit.

XVI. Cum Philopœmen præter Lacedæmoniis nox vitio vertisset, exules quidem deduxit in urbem, sed S tanos octoginta jussit occidi.

XVII. Honestas cum utilitate raro conspirat, pauc mortales utramque rem copulare atque inter se concin queunt. Etenim compertum est, honestatem plerum adversari præsenti utilitati, vicissimque honestati uti tem. (2) Verumtamen Philopœmen utriusque rei studio voto suo potitus est. Scilicet honesta erat captivo exulum Spartam reductio; utilis autem ipsius Lacedæmo rum urbis depressio : . . . sapiens et imperatoria vi ornatus. . . . . (3) Ariarathis negotium in prover pertracturi. . . reditum e Thracia. . misericordia veni regem prosequi. . qui quum esset regali animo præd . . . (4) satius enim esse si fœdera ab aliis infringere quam si ipse prior injurius fieret. Velle se detrime potius pati quam inferre. . .

XVIII. . . *Philippus Amyntæ,* detrimentis licet ab niensibus olim affectus, nihilominus victoria ad Chæro potitus, adeo noluit occasione illa ad hostium dar abuti, ut Atheniensium qui ceciderant sepeliri manda captivos autem sine pretio, vestibus etiam donatos ad necessarios remiserit. (2) Hi vero talem benigni minime imitantur, sed ira potius suppliciisque æmul adversus eos exhibendis, quos eamdem ob causam persequuntur.

V. — RES ÆGYPTI.

Excerpta Valesiana.

XIX. [Lib. XXIII, c. 16.] Πτολεμαῖος, ὁ βασιλεὺς ...ιγύπτου, ὅτε τὴν Λύκων πόλιν ἐπολιόρκησε, κατα...λαγέντες τὸ γεγονὸς οἱ δυνάσται τῶν Αἰγυπτίων, ...καν σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν βασιλέως πίστιν. (2) Οἷς ...κῶς ἐχρήσατο, καὶ εἰς κινδύνους πολλοὺς ἐνέπεσεν. ...) Παραπλήσιον δέ τι συνέβη καὶ κατὰ τοὺς καιρούς, ...καθ' οὓς Πολυκράτης τοὺς ἀποστάτας ἐχειρώσατο. (4) Οἱ ...περὶ τὸν Ἀθίνιν καὶ Παυσίραν καὶ Χέσουφον καὶ τὸν ...ρόβαστον, οἵπερ ἦσαν ἔτι διασωζόμενοι τῶν δυναστῶν, ...ξαντες τοῖς πράγμασι παρῆσαν εἰς τὴν Σάϊν, σφᾶς ...τοὺς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἐγχειρίζοντες πίστιν. (5) ...) δὲ Πτολεμαῖος ἀθετήσας τὰς πίστεις, καὶ δήσας ...ς ἀνθρώπους γυμνοὺς ταῖς ἁμάξαις εἷλκε, καὶ μετὰ ...ῦτα τιμωρησάμενος ἀπέκτεινε. (6) Καὶ παραγενό...νος εἰς τὴν Ναύκρατιν μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ πα...στήσαντος αὐτῷ τοὺς ἐξενολογημένους ἄνδρας ἐκ ...ς Ἑλλάδος Ἀριστονίκου, προσδεξάμενος τούτους ἀπέ...πλευσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, (7) τῶν μὲν τοῦ πο...μου πράξεων οὐδεμιᾶς κεκοινωνηκὼς διὰ τὴν Πολυ...άτους ἀδικοδοξίαν, καίπερ ἔχων ἔτη πέντε καὶ εἴκοσιν.

Ptolemæi Epiphanis crudelitas et ignavia.

XVI. Ptolemæo, Ægypti rege, Lycopolin obsidente, Ægyptiorum optimates, terrore perculsi regis fidei sese dediderunt. (2) Quos quidem rex acerbe accepit, eoque in multa discrimina est delapsus. (3) Idem fere etiam iis temporibus accidit, quibus Polycrates defectores in potestatem redegit. (4) Athinis enim, et Pausiras, et Chesuphus, et Irobastus, qui ex optimatibus Ægyptiorum reliqui erant, temporum necessitati cedentes, Sain venerunt, seque regis fidei ultro commiserunt. (5) At Ptolemæus, spreta omni fide, comprehensos homines et nudos ad currum revinctos traxit, ac paulo post neci dedit. (6) Inde Naucratim profectus cum exercitu, assumtis mercenariis militibus, quos ei ex Græcia Aristonicus adduxerat, Alexandriam maritimo itinere est reversus, (7) cum nullam omnino partem rei militaris attigisset, ex iniquo Polycratis consilio, tametsi annum ætatis agens quintum ac vicesimum.

Excerpt. Vales.

XX. [Lib. XXIII, c. 17.] Ἀριστόνικος Πτολε...μαίου τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου εὐνοῦχος μὲν ἦν, ἐκ ...παιδίου δ' ἐγεγόνει σύντροφος τῷ βασιλεῖ. (2) Τῆς ...ἡλικίας προβαινούσης, ἀνδρωδεστέραν εἶχεν, ἢ κατ' ...εὐνοῦχον, τόλμαν καὶ προαίρεσιν. (3) Καὶ γὰρ φύσει ...στρατιωτικὸς ἦν, καὶ πλείστην ἐποιεῖτο διατριβὴν ἐν ...τοῖς καὶ περὶ ταῦτα. (4) Παραπλησίως δὲ καὶ κατὰ ...ς ἐντεύξεις ἱκανὸς ὑπῆρχε, καὶ τὸν κοινὸν νοῦν εἶχεν, ...σπάνιον ἐστί· (5) πρὸς δὲ τούτοις πρὸς εὐεργεσίαν ...θρώπων ἐπεφύκει καλῶς.

Aristonici eunuchi probum ingenium.

XVII. Aristonicus Ptolemæi regis Ægypti eunuchus quidem erat; a puero vero una cum rege in aula fuerat educatus. (2) Progressu vero ætatis fortior ac generosior evasit, quam eunuchi ferre soleat natura. (3) Nam et suopte ingenio erat bellicosus, et assidue in rebus bellicis sese exercebat. (4) Idem in congressibus pariter idonea utebatur dexteritate, quodque raro contingit, moderati ac civilis animi erat; (6) præterea ad bene merendum de hominibus natura erat factus.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI SECUNDI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — EUMENIS RHODIORUMQUE ET ALIORUM POPULORUM LEGATIONES AD SENATUM ROMANORUM.

Legatio XXV.

I. Ἤδη τῆς θερείας ἐνισταμένης μετὰ τὴν νίκην τῶν Ῥωμαίων τὴν πρὸς Ἀντίοχον, παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Εὐμένης, οἵ τε παρὰ Ἀντιόχου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τῶν Ῥοδίων, ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων. (2) Σχεδὸν γὰρ ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν εὐθέως μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν μάχην ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ τὸ πᾶσι τότε καὶ πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖσθαι. (3) Ἅπαντας μὲν οὖν τοὺς παραγενομένους ἐπεδέχετο φιλανθρώπως ἡ σύγκλητος· μεγαλομερέστατα δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν καὶ τὰς τῶν ξενίων παροχὰς Εὐμένη τὸν βασιλέα, μετὰ δὲ τοῦτον τοὺς Ῥοδίους. (4) Ἐπειδὴ δ' ὁ τῆς ἐντεύξεως καιρὸς ἦλθεν, εἰσεκαλέσαντο πρῶτον τὸν βασιλέα, καὶ λέγειν ἠξίουν μετὰ παῤῥησίας, ὧν βούλεται τυχεῖν παρὰ τῆς συγκλήτου. (5) Τοῦ δ' Εὐμένους φήσαντος, διότι, εἰ καὶ παρ' ἑτέρων τυχεῖν τινος ἐβούλετο φιλανθρώπου, Ῥωμαίοις ἂν ἐχρήσατο συμβούλοις, πρὸς τὸ μήτ' ἐπιθυμεῖν μηδενὸς παρὰ τὸ δέον, μήτ' ἀξιοῦν μηδὲν πέρα τοῦ καθήκοντος· (6) ὁπότε δ' αὐτῶν πάρεστι δεόμενος Ῥωμαίων, ἄριστον εἶναι νομίζει τὸ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνοις, καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν· (7) τῶν δὲ πρεσβυτέρων τινὸς ἀναστάντος, καὶ κελεύοντος μὴ κατοῤῥωδεῖν, ἀλλὰ λέγειν τὸ φαινόμενον, διότι πρόκειται τῇ συγκλήτῳ, πᾶν αὐτῷ χαρίζεσθαι τὸ δυνατόν· ἔμεινεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης. (8) Χρόνου δ' ἐγγιγνομένου, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξεχώρησεν, ἡ δὲ ἐντὸς ἐβουλεύετο, τί δεῖ ποιεῖν. (9) Ἔδοξεν οὖν, τὸν Εὐμένη παρακαλεῖν, αὐτὸν ὑποδεικνύναι θαῤῥοῦντα, περὶ ὧν πάρεστιν· καὶ γὰρ εἰδέναι τὰ διαφέροντα τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐκεῖνον ἀκριβέστερον, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν. (10) Δοξάντων δὲ τούτων, εἰσεκλήθη· καὶ τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἀποδείξαντος τὰ δεδογμένα, λέγειν ἠναγκάσθη περὶ προκειμένων.

II. Ἔφασκεν οὖν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἂν εἰπεῖν περὶ τῶν καθ' αὑτὸν, ἀλλὰ μεῖναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, τελέως διδοὺς ἐκείνοις τὴν ἐξουσίαν· (2) ἕνα δὲ τόπον ἀγωνιᾷν, τὸν κατὰ τοὺς Ῥοδίους· διὸ καὶ προῆχθαι νῦν εἰς τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. (3) Ἐκείνους γὰρ παρεῖναι μὲν, οὐδὲν ἧττον ὑπὲρ τοῦ τῆς σφετέρας πατρίδος συμφέροντος σπουδάζοντας, ἤπερ αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀρχῆς φιλοτιμεῖσθαι κατὰ τὸ παρόν· (4) τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν τὴν ἐναντίαν ἔμφασιν ἔχειν τῇ προσθέσει τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο δ' εἶναι ῥά-

I. Appetente jam æstate, post victum a Romanis A chum, rex Eumenes, et Antiochi legati, ac Rhodi aliarumque item gentium Romam venerunt. (2) Om enim propemodum, qui Asiam incolunt, populi stati victoria suos Romam legatos misere, cum spes omnes in posterum cuncti in senatu Romano haberent repositas Qui quum venissent, omnes singulari humanitate ab o amplissimo sunt excepti; præcipua vero munificenti itum est obviam regi Eumeni, et lautia ei sunt præbita cundum hunc Rhodiis. (4) Postquam audiendarum tionum tempus venit, primus omnium in senatum vo est Eumenes, petitumque ab eo, ut, quid sibi a pat tribui vellet, libere fidenterque diceret. (5) Ad ea respondit : « Si ab aliis impetratum aliquid beneficii v consilio se Romanorum fuisse usurum, ne quid aut i derate cupiisse, aut petiisse supra meritum videri po (6) nunc, quando ab ipsis Romanis petitum beneficiu nerit, optimum ducere se, munificientiam in se et fr suos ipsorum arbitrio permittere. » (7) Tum vero assu seniorum aliquis, Eumenem jubet, diceret sine metu, sibi videretur : esse enim propositum patribus, quibu sent cumque rebus ei gratificari. Perstat rex in e sententia. (8) Quumque aliquamdiu ita certatum esset menes templo excessit : senatus, qui remanserat, quid facto, consultat. (9) Placuit igitur regem hortari, ut e meret ipse fidenter, quorum causa venisset : ipsum optime scire, quæ regno suo sint accommoda, Asia melius nosse. (10) His ita decretis, reductus est : et seniorum aliquis voluntatem patrum ei indicasset, co est, quæ vellet, dicere.

II. Tum ergo Eumenes : aliud quidem nihil de rebus dicturum fuisse, ait, eademque in sententia perseveratu atque omnino ipsorum arbitrio rem permissurum : (2 una in parte anxium laborare se, nempe quæ ad Rh pertineret : ea re se commoveri, ut de præsenti ne verba apud eos faciat. (3) Nam et illos adesse, non m cum studio ductos patriæ commoda promovendi, c cupiat ipse (cum fratribus) regno suo esse consultum : sed eorum orationem contrariam speciem ostensuram consilii quod revera illis propositum est. Id quod co

κατaμαθεῖν. (5) Ἐρεῖν μὲν γὰρ αὐτοὺς, ἐπειδὰν ...ορευθῶσι, διότι πάρεισιν, οὔτε παρ' ὑμῶν αἰτούμε... τὸ παράπαν οὐδὲν, οὔθ' ἡμᾶς βλάπτειν θέλοντες ...' οὐδένα τρόπον, πρεσβεύονται δὲ περὶ τῆς ἐλευθε... ...ς τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων Ἑλλήνων. (6) ...το δ' οὐχ οὕτως αὑτοῖς εἶναι κεχαρισμένον φήσουσιν, ...ὑμῖν καθῆκον καὶ τοῖς γεγονόσιν ἔργοις ἀκόλουθον. Ἡ μὲν οὖν διὰ τῶν λόγων φαντασία τοιαύτη τις αὐ...ίσται· τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐναντίαν ἔχοντα ...τως εὑρεθήσεται διάθεσιν. (8) Τῶν γὰρ πόλεων ...θερωθεισῶν, ὡς αὐτοὶ παρακαλοῦσιν, τὴν μὲν τού... ...συμβήσεται δύναμιν αὐξηθῆναι πολλαπλασίως, τὴν ...μετέραν τρόπον τινὰ καταλυθῆναι. (9) Τὸ γὰρ τῆς ...θερίας ὄνομα καὶ τῆς αὐτονομίας ἡμῖν μὲν ἄρδην ...στήσει πάντας οὐ μόνον τοὺς νῦν ἐλευθερωθησομέ...ς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρότερον ἡμῖν ὑποταττομένους, ...ὰν ὑμεῖς ἐπὶ ταύτης ὄντες φανεροὶ γένησθε τῆς ...αιρέσεως, τούτοις δὲ προσθήσει πάντας. (10) Τὰ ... πράγματα φύσιν ἔχει τοιαύτην. Δόξαντες γὰρ ...θερῶσθαι διὰ τούτους, ὀνόματι μὲν ἔσονται σύμ...χοι τούτων· τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶν ποιήσουσι τὸ κελευό...ον ἑτοίμως, τῇ μεγίστῃ χάριτι γεγονότες ὑπόχρεοι. Διόπερ, ὦ ἄνδρες, ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, τοῦτον τὸν τόπον ...ίσθαι, μὴ λάθητε τοὺς μὲν παρὰ τὸ δέον αὔξοντες, ...ς δὲ ἐλαττοῦντες τῶν φίλων ἀλόγως· (12) ἅμα δὲ ...τοις τοὺς μὲν πολεμίους γεγονότας εὐεργετοῦντες, ...ς δ' ἀληθινοὺς φίλους παρορῶντες, καὶ κατολιγω...οῦντες τούτων.

III. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὅτου δέοι, παν...ς παραχωρήσαιμι τοῖς πέλας ἀφιλονείκως· περὶ δὲ ...ς ἡμετέρας φιλίας καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας ἁπλῶς ...ποτ' ἂν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐκχωρήσαιμι κατὰ δύνα... (2) Δοκῶ δὲ καὶ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον, εἴπερ ..., τὴν αὐτὴν ἂν προέσθαι φωνὴν ἐμοί. (3) Καὶ γὰρ ...νος, πρῶτος μετασχὼν τῆς ὑμετέρας φιλίας καὶ ...μαχίας σχεδὸν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ ... Ἑλλάδα μενόντων, εὐγενέστατα διεφύλαξε ταύτην ... τῆς τελευταίας ἡμέρας, οὐ μόνον κατὰ τὴν προαί...σιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πράξεις. (4) Πάντων γὰρ ... ἐκοινώνησε τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμων, καὶ ...ίστας μὲν εἰς τούτους καὶ πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυ...άμεις παρέσχετο τῶν ἄλλων συμμάχων, πλείστην δὲ ...εβάλλετο χορηγίαν, καὶ μεγίστους ὑπέμεινε κινδύ...νους· (5) τέλος δ' εἰπεῖν, κατέστρεψε τὸν βίον ἐν αὐτοῖς ...ς ἔργοις κατὰ τὸν Φιλιππικὸν πόλεμον, παρακαλῶν ...ωτοὺς εἰς τὴν ὑμετέραν φιλίαν καὶ συμμαχίαν. (6) ...ὼ δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὴν μὲν προαίρεσιν ... τοῦ πατρὸς διεφύλαξα, ταύτην γὰρ οὐχ οἷόν τ' ἦν ...βῆναι· τοῖς δὲ πράγμασιν ὑπερεθέμην. (7) Οἱ γὰρ ...οὶ τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον ἐμοὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ ...ήγαγον. (8) Ἀντιόχου γὰρ σπουδάζοντος ἡμῖν ...γατέρα δοῦναι, καὶ συνοικειωθῆναι τοῖς ὅλοις, δι...όντος δὲ παραχρῆμα μὲν τὰς πρότερον ἀπηλλοτριω...μένας ἀφ' ἡμῶν πόλεις, μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν ὑπισχνου...

...sit facile. (5) Dicturos enim, ubi datus eis fuerit senatus, venisse, non ut quidquam omnino petant a vobis, aut ut nos ulla re lædant, sed ad impetrandam Græcorum, qui in Asia sunt, libertatem esse missos: (6) atque id non tam gratum sibi dicent futurum, quam vos decere, et antefactis vestris convenire. (7) Et orationis quidem illorum hic color erit; at res ipsa contrario plane modo se habere deprehendetur. (8) Nam si, quod ipsi postulant, liberatæ civitates fuerint, eveniet, ut maximum potentia eorum capiat incrementum, nostra quodammodo tollatur. (9) Libertatis enim nomen, et indulgentia suis legibus vivendi, omnes penitus a nobis avertet, non solum qui jam liberabuntur, sed etiam veteres subditos nostros, ubi semel vester hic animus illis innotuerit: eademque res hos omnes Rhodiis adjunget. (10) Quippe ita natura comparatum est, ut hi, postquam per Rhodiorum operam liberati sibi videbuntur, verbo quidem socii eorum sint futuri, re autem vera imperata omnia illorum sint facturi, tanto obligati beneficio. (11) Oramus igitur vos, Patres conscripti, caveatis hac in parte, ne per incogitantiam alios ex sociis vestris præter modum extollatis, alios sine ratione deprimatis. (12) Simul videte, ne, si in illos, qui adversum vos arma tulerint, beneficia vestra conferatis, veros amicos præ illis contemnatis atque aspernemini.

III. Ego vero in aliis quidem rebus jure meo quocumque sine pertinacia cuilibet cedam; in certamine vero amicitiæ vestræ et benevolentiæ erga vos, nemo plane est mortalium, a quo vinci me pro mea virili æquo animo sim passurus. (2) Ac puto, patrem meum, si esset in vivis, eadem, quæ ipse dico, fore dicturum. (3) Nam et ille, primus ferme omnium Asiam Græciamque incolentium in amicitiam societatemque vestram quum venisset, constantissima fide ad extremum finem vitæ hanc servavit; neque in animo dumtaxat, sed etiam factis. (4) Omnibus enim bellis, quæ in Græcia gessistis, pater interfuit, et ad illa terrestribus navalibusque copiis, ut nemo sociorum vestrorum, vobis est auxiliatus; sed et commeatibus idem vos adjuvit plurimis, maximaque pro vobis pericula adiit: (5) ac postremo, cum Bœotos ad amicitiam societatemque vestram hortaretur bello Philippico, in ipsis laboribus vitam finivit. (6) Hujus ego regnum ut suscepi, voluntatem quidem et studium patris erga vos servavi; etenim erant illa inexsuperabilia: rebus vero ipsis superavi. (7) Tempora enim mihi magis quam illi tribuerunt materiam, ut velut in igne fides mea probaretur. (8) Nam quum Antiochus filiam suam in matrimonium mihi dare vellet, et rebus omnibus mihi conjungi optaret, civitatesque extemplo restitueret, quæ defecerant a nobis, et quidvis in poste-

μένου ποιήσειν, εἰ μετάσχοιμεν τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου· (9) τοσοῦτον ἀπέσχομεν τοῦ προσδέξασθαί τι τούτων, ὡς πλείσταις μὲν καὶ πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι τῶν ἄλλων συμμάχων ἠγωνισάμεθα μεθ' ὑμῶν πρὸς Ἀντίοχον, πλείστας δὲ χορηγίας συμβεβλήμεθα πρὸς τὰς ὑμετέρας χρείας ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς, εἰς πάντας δὲ τοὺς κινδύνους δεδώκαμεν αὑτοὺς ἀπροφασίστως μετά γε τῶν ὑμετέρων ἡγεμόνων. (10) Τὸ δὲ τελευταῖον ὑπεμείναμεν συγκλεισθέντες εἰς αὐτὸν τὸν Πέργαμον πολιορκεῖσθαι, καὶ κινδυνεύειν ἅμα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς, διὰ τὴν πρὸς τὸν ὑμέτερον δῆμον εὔνοιαν.

IV. Ὥσθ' ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, πολλοὺς μὲν γεγονότας αὐτόπτας, πάντας δὲ γινώσκοντας, διότι λέγομεν ἀληθῆ, δίκαιόν ἐστι τὴν ἁρμόζουσαν πρόνοιαν ποιήσασθαι περὶ ἡμῶν. (2) Καὶ γὰρ ἂν πάντων γένοιτο δεινότατον, εἰ Μασσανάσσην μὲν, τὸν οὐ μόνον ὑπάρξαντα πολέμιον ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ * τὸ τελευταῖον καταφυγόντα πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἱππέων, τοῦτον, ὅτι καθ' ἕνα πόλεμον, τὸν πρὸς Καρχηδονίους, ἐτήρησε τὴν πίστιν, βασιλέα τῶν πλείστων μερῶν τῆς Λιβύης πεποιήκατε· (3) Πλεύρατον δὲ, πράξαντα μὲν ἁπλῶς οὐδὲν, διαφυλάξαντα δὲ μόνον τὴν πίστιν, μέγιστον τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα δυναστῶν ἀναδεδείχατε· (4) ἡμᾶς δὲ, τοὺς διὰ προγόνων τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα τῶν ἔργων ὑμῖν συγκατειργασμένους, παρ' οὐδὲν ποιήσεσθε. (5) Τί οὖν ἐστιν, ὃ παρακαλῶ; καὶ τίνος φημὶ δεῖν ἡμᾶς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν; (6) Ἐρῶ μετὰ παῤῥησίας, ἐπείπερ ἡμᾶς ἐξεκαλέσασθε πρὸς τὸ λέγειν ὑμῖν τὸ φαινόμενον. (7) Εἰ μὲν αὐτοὶ κρίνετέ τινας τόπους διακατέχειν τῆς Ἀσίας τῶν ὄντων μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, ταττομένων δὲ πρότερον ὑπ' Ἀντίοχον, τοῦτο καὶ μάλιστα βουλοίμεθ' ἂν ἰδεῖν γενόμενον· (8) καὶ γὰρ ἀσφαλέστατα βασιλεύσειν, ὑμῖν γειτνιῶντες, ὑπολαμβάνομεν, καὶ μάλιστα μετέχοντες τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας. (9) Εἰ δὲ τοῦτο μὴ κρίνετε ποιεῖν, ἀλλ' ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας ὁλοσχερῶς, οὐδενὶ φαμὲν δικαιότερον εἶναι παραχωρεῖν ὑμᾶς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου γεγονότων ἄθλων, ἤπερ ἡμῖν. (10) Νὴ Δία, κάλλιόν ἐστιν τοὺς δουλεύοντας ἐλευθεροῦν· εἴγε μὴ μετ' Ἀντιόχου πολεμεῖν ὑμῖν ἐτόλμησαν. (11) Ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑπέμειναν, πολλῷ κάλλιον, τὸ τοῖς ἀληθινοῖς φίλοις τὰς ἁρμοζούσας χάριτας ἀποδιδόναι μᾶλλον, ἢ τοὺς πολεμίους γεγονότας εὐεργετεῖν.

V. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ἱκανῶς εἰπὼν, ἀπηλλάγη· τὸ δὲ συνέδριον αὐτόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ ῥηθέντα φιλοφρόνως ἀπεδέχετο, καὶ πᾶν τὸ δυνατὸν προθύμως εἶχεν αὐτῷ χαρίζεσθαι. (2) Μετὰ δὲ τοῦτον ἐβούλοντο μὲν εἰσάγειν Ῥοδίους. Ἀφυστεροῦντος δέ τινος τῶν πρεσβευτῶν, εἰσεκαλέσαντο τοὺς Σμυρναίους. (3) Οὗτοι δὲ πολλοὺς μὲν ἀπολογισμοὺς εἰσήνεγκαν περὶ τῆς αὐτῶν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνται Ῥωμαίοις κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. (4) Οὔσης δὲ τῆς περὶ αὐτῶν δόξης ὁμολογουμένης, διότι γεγόνασι πάντων

rum pollicer[etur], si bellum adversus vos cum eo gererem[us]. (9) tantum abfuit, ut quidquam eorum acciperemus, ut c[on]tra plurimis pedestribus navalibusque copiis, quam ullus [so]ciorum vestrorum, contra Antiochum pro vobis steterim[us], plurimisque commeatibus vos necessariis maxime temp[ori]bus adjuverimus, omnibus periculis absque ulla tergive[rsa]tione cum vestris ducibus nos objecerimus; (10) postr[emo] includi in urbem Pergamum sustinuerimus, atque i[n]obsessi de vita simul et regno, propter constantem erg[a po]pulum Romanum benevolentiam, simus periclitati.

IV. Quum igitur, Patres conscripti, multi vestrum [spe]ctatores fuerint eorum, quæ dixi, omnes autem exp[lora]tum habeatis, vera hæc esse quæ dico, æquum fuerit, [ut pa]rem vos meritis nostris curam habere nostri. (2) [Etenim] enim res omnium tristissima, si Massanissam, qui no[n so]lum hostis vester aliquando fuerat, sed etiam * ad e[xtre]mum cum paucis equitibus in castra vestra confug[it], quia uno contra Carthaginienses bello fidem servav[it], magnæ partis Africæ regem constitueritis; (3) Pleura[tum] vero, nihil quidquam omnino de vobis meritum, eo so[lo] nomine, quod in fide mansisset, omnium totius Ill[yrici] regulorum maximum constitueritis; (4) nos vero, q[ui] ipsi et majores nostri maximarum præclarissimarum rerum adjutores vobis fuimus, contemtui habueritis. Quid igitur est, quod ego postulo? et quid tribui a vobis æquum censeo? (6) Dicam equidem libere, qua[ndo]quidem exigitis hoc a me, ut quid sentiam vobis expo[nam]. (7) Si vobis sedet animo, partem aliquam terrarum cis [...]tem Taurum, quæ Antiocho prius paruerunt, tenere [...] vero est, quod omnium maxime optaverimus: (8) [...] enim regnum nostrum fore tutissimum existimamu[s], vobis finitimi fuerimus, et potentia vestra frui quam [ma]xime potuerimus. (9) Sed si alia vobis mens est, et [uni]versa decedere cogitatis Asia, neminem digniorem [...] cui belli præmiis cedatis, quam me, dicere ausim. At hercule honestius est, civitates, quæ serviunt, lib[erare]. Ita, opinor; si ea audacia non fuerunt, ut cum Ant[iocho] bellum adversus vos gererent. (11) Sin autem ho[c pa]trare sustinuerunt; multo est honestius, veris amici[s gra]tias pro meritis referre, quam eorum commodis consu[lere], qui hostes vestri fuerunt. »

V. Ubi satis esset locutus Eumenes, templo exiit[;] regem vero et ejus orationem benevolis animis patres [acce]perunt, eratque illorum voluntas propensa ad bene [...] merendum, quibuscumque rebus possent. (2) Post [...] statuerat senatus Rhodios introducere: sed quia no[n] aderat quidam ex illa legatione, Smyrnæos vocarunt. Multa hi de sua benevolentia et animo, quem bonum e[t fide]lem Romanis præsenti bello præstitissent, disseruerunt. Quoniam autem hæc de illis fama apud cunctos obtinet, [...]

ἐπιεστατοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας αὐτονομουμένων, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθα εἶναι τοὺς κατὰ μέρος ἐκτίθεσθαι λόγους. (5) Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσῆλθον οἱ Ῥόδιοι, καὶ βραχέα προενεγκάμενοι περὶ τῶν κατ' ἰδίαν σφίσι πεπραγμένων εἰς Ῥωμαίους, ταχέως εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος ἐπανῆλθον λόγον. (6) Ἐν ᾧ μέγιστον αὐτοῖς ἔφασαν γεγονέναι σύμπτωμα κατὰ τὴν πρεσβείαν, πρὸς ὃν οἰκειότατα διάκεινται βασιλέα καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, πρὸς τοῦτον αὐτοῖς ἀντιπεπτωκέναι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. (7) Τῇ μὲν γὰρ αὐτῶν πατρίδι δοκεῖν τοῦτο κάλλιστον εἶναι, καὶ μάλιστα πρέπον Ῥωμαίοις, τὸ τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλληνας ἐλευθερωθῆναι, καὶ τυχεῖν τῆς αὐτονομίας, τῆς ἅπασιν ἀνθρώποις προσφιλεστάτης· Εὐμένει δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἥκιστα τοῦτο συμφέρειν. (8) Φύσει γὰρ πᾶσαν μοναρχίαν τὸ μὲν ἴσον ἐχθαίρειν, ζητεῖν δὲ πάντας, εἰ δὲ μή γ', ὡς πλείστους, ὑπηκόους εἶναι σφίσι καὶ πειθαρχεῖν. (9) Ἀλλὰ, καίπερ τοιούτων ὄντων τῶν πραγμάτων, ὅμως ἔφασαν πεπεῖσθαι, διότι καθίξονται τῆς προθέσεως, οὐ τῷ πλεῖον Εὐμένους δύνασθαι παρὰ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τῷ δικαιότερα φαίνεσθαι λέγοντες καὶ συμφορώτερα πᾶσιν ὁμολογουμένως. (10) Εἰ μὲν γὰρ μὴ δυνατὸν ἦν, ἄλλως Εὐμένει χάριν ἀποδοῦναι Ῥωμαίους, εἰ μὴ παραδοῖεν αὐτῷ τὰς αὐτονομουμένας πόλεις, ἀπορεῖν εἰκὸς ἦν περὶ τῶν ἐνεστώτων. (11) Ἢ γὰρ φίλον ἀληθινὸν ἔδει παριδεῖν, ἢ τοῦ καλοῦ καὶ καθήκοντος αὐτοῖς ὀλιγωρῆσαι, καὶ τὸ τέλος τῶν ἰδίων πράξεων ἀμαυρῶσαι καὶ καταβαλεῖν. (12) Εἰ δ' ἀμφοτέρων τούτων ἱκανῶς ἔξεστιν προνοηθῆναι, τίς ἂν ἔτι περὶ τούτου διαπορήσειεν; (13) Καὶ μὴν, ὥσπερ ἐν δείπνῳ πολυτελεῖ, πάντα ἔνεστιν ἱκανὰ πᾶσιν, καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν. (14) Καὶ γὰρ Λυκαονίαν, καὶ Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ τὴν Πισιδικὴν, πρὸς δὲ ταύταις Χεῤῥόνησον, καὶ τὰ προσοροῦντα ταύτῃ τῆς Εὐρώπης ἔξεστιν ὑμῖν, οἷς ἂν βούλησθε, προστιθέναι· (15) ὧν τινα προστεθέντα πρὸς τὴν Εὐμένους βασιλείαν, δεκαπλασίαν αὐτὴν δύναται ποιεῖν τῆς νῦν ὑπαρχούσης· πάντων δὲ τούτων ἢ τῶν πλείστων αὐτῇ προσμερισθέντων, οὐδεμιᾶς ἂν γένοιτο τῶν ἄλλων δυναστειῶν καταδεεστέρα.

VI. Ἔξεστιν οὖν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς φίλους μεγαλομερῶς σωματοποιῆσαι, καὶ τὸ τῆς ἰδίας προαιρέσεως λαμπρὸν μὴ καταβαλεῖν. (2) Οὐ γάρ ἐστιν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ταὐτὸ τέλος τῶν ἔργων, ἀλλ' ἕτερον. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ὁρμῶσι πρὸς τὰς πράξεις, ὀρεγόμενοι τοῦ καταστρέψασθαι καὶ προσλαβεῖν πόλεις, χορηγίας, ναῦς· (4) ὑμᾶς δὲ πάντων τούτων ἀπροσδεήτους οἱ θεοὶ πεποιήκασι, πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην τεθεικότες ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν. (5) Τίνος οὖν ἔτι προσδεῖσθε; καὶ τίνος ἂν ἔτι δέοι πρόνοιαν ὑμᾶς ποιεῖσθαι τὴν ὀχυρωτάτην; (6) Δῆλον, ὡς ἐπαίνου καὶ δόξης παρ' ἀνθρώποις, ἃ καὶ κτήσασθαι μέν ἐστι δυσχερὲς, δυσχερέστερον δὲ κτησαμένους διαφυλάξαι. (7) Γνοίητε δ' ἂν τὸ λεγόμενον οὕτως. Ἐπολεμήσατε πρὸς Φίλιππον, καὶ πᾶν ὑπεμείνατε χάριν

um civitatum liberarum, quæ in Asia sunt, summo studio amicitiam hos coluisse Romanorum, nihil arbitramur esse opus, ut quæ ab illis sunt dicta sigillatim exponamus. (5) Secundum hos Rhodii sunt ingressi. Qui, ubi pauca in medium attulere, quæ privatim Romanis præstitissent, mox ad sermonem de patria orationem retulerunt. (6) « Perquam autem incommode illud sibi in hac legatione usu venisse dixerunt, ut cum eo rege, quicum et publice et privatim conjunctissimi sint, ipsa rerum natura ipsos commiserit. (7) Patriæ namque suæ pulcherrimum illud videri et Romanis convenientissimum, ut Græci, qui in Asia sunt, liberentur, et eam juris æqualitatem consequantur, omnibus mortalibus est jucundissima : Eumeni vero ejusque fratribus nequaquam id esse commodum. (8) Quippe ita natura comparatum, ut omne unius imperium æqualitatem juris oderit; omnes autem, vel certe quam plurimos, sibi esse subjectos et dicto audientes cupiat. (9) Verum, licet hæc ita se habeant, tamen, quin sint id quod cupiant impetraturi, nullo modo se dubitare; non quod majore gratia apud Romanos polleant, quam Eumenes; sed quod justiora sint, quæ ipsi suadeant, et sine controversia omnibus utiliora. (10) Nam si non possent Romani gratiam meritorum aliter referre Eumeni, quam tradendis civitatibus, merito difficilis et impedita præsens deliberatio censeretur : (11) vel enim amici veri parum habenda foret ratio, vel, quod sit honestum et ipsis conveniens, fore negligendum, et rerum a se gestarum gloriam obscurandam atque deponendam. (12) Sed si utrique rei provideri abunde potest, quis amplius dubitationi superest locus? (13) Enimvero, ut in lauto convivio, suppetunt quæ omnibus abunde sufficiant, et eo plura etiam. (14) Lycaoniam enim, Phrygiam ad Hellespontum, Pisidiam, item Chersonesum, quæque finitimæ huic sunt Europæ partes, dare quibus volueritis, vobis licet. (15) Quarum regionum nonnullæ, adjunctæ regno Eumenis, decem partibus majus, quam nunc sit, illud effecerint : omnes vero aut pleræque, eidem attributæ, quavis alia dominatione regnum illius possunt reddere nihilo deterius.

VI. Licet igitur vobis, P. C., et amicos augere commodis, et instituti vestri gloriam non abjicere, neque deponere. (2) Non est enim vobis idem actionum finis propositus, ac ceteris hominibus esse solet; verum longe diversus. (3) Alii quippe omnes bella suscipiunt cupiditate impulsi populos subigendi, et occupandi urbes, commeatus, naves. (4) Vos ne hisce omnibus egeretis, dii vobis præstiterunt, cum, quidquid ubique est in orbe terrarum, ditioni vestræ subjecerunt. (5) Qua igitur re adhuc egetis? aut quid est, cui providere vos quam diligentissime oporteat? (6) Laus nimirum et gloria apud omne genus humanum : quæ res et paratu difficiles sunt, et partæ difficillimæ sunt conservatu. (7) Id ita esse, sic facile intelligetis. Gessistis cum Philippo bellum, omniaque estis perpessi pro libertate Græciæ : hoc enim vobis proposueratis, et hoc præmium

τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας· τοῦτο γὰρ προέθεσθε, καὶ τοῦθ' ὑμῖν ἆθλον ἐξ ἐκείνου τοῦ πολέμου περιγέγονεν, ἕτερον δ' ἁπλῶς οὐδέν. (8) Ἀλλ' ὅμως εὐδοκεῖτε τούτῳ μᾶλλον, ἢ τοῖς παρὰ Καρχηδονίων φόροις· καὶ μάλα δικαίως. (9) Τὸ μὲν γὰρ ἀργύριον ἐστὶ κοινόν τι πάντων ἀνθρώπων κτῆμα· τὸ δὲ καλὸν, καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ τιμὴν ἀνῆκον, θεῶν καὶ τῶν ἔγγιστα τούτοις πεφυκότων ἀνδρῶν ἐστί. (10) Τοιγαροῦν σεμνότατον τῶν ὑμετέρων ἔργων ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσις. Τούτῳ νῦν ἐὰν μὲν προσθῆτε τἀκόλουθον, τελειωθήσεται τὰ τῆς ὑμετέρας δόξης· ἐὰν δὲ παρίδητε, καὶ ἡ πρὶν ἐλαττωθήσεται φανερῶς. (11) Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, καὶ τῆς προαιρέσεως γεγονότες αἱρετισταὶ, καὶ τῶν μεγίστων ἀγώνων καὶ κινδύνων ἀληθινῶν ὑμῖν μετεσχηκότες, καὶ νῦν οὐκ ἐγκαταλείπομεν τὴν τῶν φίλων τάξιν· (12) ἀλλ' ἅ γ' ἐνομίζομεν ὑμῖν καὶ πρέπειν καὶ συμφέρειν, οὐκ ὠκνήσαμεν ὑπομνῆσαι μετὰ παῤῥησίας, οὐδενὸς στοχασάμενοι τῶν ἄλλων, οὐδὲ περὶ πλείονος οὐδὲν ποιησάμενοι τοῦ καθήκοντος αὐτοῖς. » (13) Οἱ μὲν οὖν Ῥόδιοι, ταῦτα εἰπόντες, πᾶσιν ἐδόκουν μετρίως καὶ καλῶς διειλέχθαι περὶ τῶν προκειμένων.

VII. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσήγαγον τοὺς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτὰς, Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν. (2) Ὧν μετ' ἀξιώσεως καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τοὺς λόγους, εὐδόκησαν ταῖς γεγενημέναις ὁμολογίαις πρὸς τοὺς περὶ τὸν Σκιπίωνα κατὰ τὴν Ἀσίαν· (3) καὶ μετά τινας ἡμέρας τοῦ δήμου συνεπικυρώσαντος, ἔτεμον ὅρκια περὶ τούτων πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους εἰσῆγον, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πρεσβεύοντες· ὧν ἐπὶ βραχὺ μὲν διήκουσαν, ἅπασι δὲ τὴν αὐτὴν ἔδωκαν ἀπόκρισιν. (5) Αὕτη δ' ἦν, ὅτι δέκα πρεσβεύοντας ἐξαποστελοῦσι, τοὺς ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἀμφισβητουμένων ταῖς πόλεσι διαγνωσομένους. (6) Δόντες δὲ ταύτας τὰς ἀποκρίσεις, μετὰ ταῦτα κατέστησαν δέκα πρεσβευτὰς, οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπήν. (7) Περὶ δὲ τῶν ὅλων αὐτοὶ διελάβον, ὅτι δεῖ τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικούντων, ὅσοι μὲν ὑπ' Ἀντίοχον ἐτάττοντο, τούτους Εὐμένει δοθῆναι· πλὴν Λυκίας καὶ Καρίας τὰ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, ταῦτα δὲ Ῥοδίων ὑπάρχειν. (8) Τῶν δὲ πόλεων τῶν Ἑλληνίδων, ὅσαι μὲν Ἀττάλῳ φόρον ὑπετέλουν, ταύτας τὸν αὐτὸν Εὐμένει τελεῖν· ὅσαι δὲ Ἀντιόχῳ, μόνον ταύταις ἀφεῖσθαι τὸν φόρον. (9) Δόντες δὲ τοὺς τύπους τούτους ὑπὲρ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἐξέπεμπον τοὺς δέκα πρὸς Γνάϊον τὸν ὕπατον εἰς τὴν Ἀσίαν. (10) Ἤδη δὲ τούτων διῳκημένων, προσῆλθον αὖθις οἱ Ῥόδιοι πρὸς τὴν σύγκλητον, ἀξιοῦντες περὶ Σόλων τῶν Κιλικίων· διὰ γὰρ τὴν συγγένειαν ἔφασαν καθήκειν αὐτοῖς, προνοεῖσθαι τῆς πόλεως ταύτης. (11) Εἶναι γὰρ Ἀργείων ἀποίκους Σολεῖς, καθάπερ καὶ Ῥοδίους· ἐξ ὧν ἀδελφικὴν οὖσαν ἀπεδείκνυον τὴν συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους. (12) Ὧν ἕνεκα δίκαιον ἔφασαν εἶναι, τυχεῖν αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ Ῥωμαίων, διὰ τῆς Ῥοδίων χάριτος. (13) Ἡ δὲ σύγκλητος, διακούσασα περὶ τού-

unicum ex hoc bello retulistis, aliud omnino nihil. Attamen ex hoc plus capitis voluptatis, quam ex trib[...] quæ a Carthaginiensibus exegistis. Et merito quidem. Pecuniæ namque communis est omnibus mortalibus p[...] sessio : honestas, ac decus, et quidquid ad laudem h[...] remque spectat, deorum, et eorum hominum qui ad i[...] rum naturam proxime accedunt, propria sunt. (10) Ig[...] omnium vestrorum operum gloriosissimum est liber[...] Græcis reddita. In hoc incepto si, quo cœpistis pe[...] perrexeritis, ad summum cumulum perveniet vestra glo[...] Sin autem illud neglexeritis, etiam ei, quæ parta jam [...] nonnihil manifesto decedet. (11) Nos igitur, P. C., qu[...] in hoc instituto vobiscum conspiravimus, et maxima [...] tamina et pericula vobiscum animo sincero adiimus, [...] nunc quidem amicorum partes deseruimus; (12) sed [...] quidem existimabamus vobis convenire et conducib[...] esse, eorum ausi sumus cum ingenua libertate vos adm[...] nere, nihil aliud spectantes, neque pluris quidquam æ[...] mantes, quam officium. » (13) Hæc quum dixissent Rho[...] modeste et honeste de rebus præsentibus visi sunt di[...] ruisse.

VII. Post istos sunt introducti legati Antiochi, A[...] pater et Zeuxis. (2) Qui quum supplicantium et ro[...] tium verbis essent usi, Patres ejus pacis conditiones, [...] in Asia facta fuerat, comprobaverunt : (3) et quum pa[...] post dies etiam populus eam jussisset esse ratam, [...] Antipatro fœdus icerunt, quo pacta illa confirmaban[...] (4) Post hæc alii sunt in senatum introducti, qui ex [...] legati venerant. Quibus raptim auditis, idem omn[...] responsum dederunt, (5) quod fuit hujusmodi : de[...] legatos Senatum esse missurum ad controversias i[...] civitates disceptandas. (6) Hoc dato responso, mox [...] cem legatos decreverunt, quorum arbitrio permissa [...] rerum particularium administratio. (7) De summa a[...] rerum ipse Senatus constituit, ut cis Taurum mon[...] incolentes populi, qui Antiocho regi quondam paruiss[...] Eumeni attribuerentur, præter Lyciam Cariamque us[...] ad Mæandrum amnem : ea civitatis Rhodiorum ess[...] (8) E civitatibus Græcanicis, quæ Attali stipendiariæ [...] sent, hæ ut idem stipendium Eumeni præberent : [...] Antiocho, eæ tantum liberæ atque immunes essent. Hasce totius administrationis formulas ubi dedere pa[...] decem legatis, in Asiam eos ad Cnæum [Manlium Vulso[...] Consulem proficisci jusserunt. (10) Omnibus deinde r[...] compositis, accedunt iterum legati Rhodii ad senatum [...] de Solis urbe, quæ in Cilicia est, cum iis agunt : nam [...] pter generis communionem sui esse officii, ut civ[...] illi consulant. (11) Argis enim et illos, sicut sese, or[...] dos esse : ab ea germanitate fraternam inter ipsos vi[...] caritatem. (12) Æquum igitur esse, ut Solenses, g[...] Rhodiorum nixi, libertatem a populo Romano impetrar[...] (13) His auditis, vocati sunt a patribus Antiochi legati

…, εἰσεκαλέσατο τοὺς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτάς· καὶ …μὲν πρῶτον ἐπέταττε, πάσης Κιλικίας ἐκχωρεῖν τὸν …τίοχον· οὐ προσδεχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπα…, διὰ τὸ παρὰ τὰς συνθήκας εἶναι, πάλιν ὑπὲρ αὐ… τῶν Σόλων ἐποιοῦντο τὸν λόγον. (14) Φιλοτίμως …πρὸς τοῦτο διερειδομένων τῶν πρεσβευτῶν, τούτους …ἐπέλυσαν· τοὺς δὲ Ῥοδίους εἰσκαλεσάμενοι, διε…σαν τὰ συναντώμενα παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπα…, καὶ προσεπέλεγον, ὅτι πᾶν ὑπομενοῦσιν, εἰ πάντως …χάριται Ῥοδίοις. (15) Τῶν δὲ πρεσβευτῶν εὐ…μένων τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς συγκλήτου, καὶ φασκόντων, …ἐπὶ πέρα ζητεῖν, ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων …. (16) Ἤδη δὲ πρὸς ἀναζυγὴν τῶν δέκα καὶ τῶν …πρεσβευτῶν ὄντων, κατέπλευσαν τῆς Ἰταλίας εἰς …ρέσιον οἵ τε περὶ τὸν Σκιπίωνα, καὶ Λεύκιον, οἱ τῇ …μαχίᾳ νικήσαντες τὸν Ἀντίοχον. (17) Οἳ καὶ μετὰ …ς ἡμέρας, εἰσελθόντες εἰς τὴν Ῥώμην, ἦγον θριάμ….

principio quidem imperatum a senatu, ut omni Cilicia Antiochus excederet. Quod quum recusaret Antipater, et fœdera testaretur, adversus quæ istud esset, rursus patres separatim de Solis cum eo egerunt. (14) At quum huic postulato summa vi reniterentur Antiochi legati; senatus, his dimissis, Rhodios vocat, et, quomodo eorum petitio ab Antipatro esset excepta, significat: deinde hæc verba Patres adjiciunt, si utique in hoc postulato perseverarent Rhodii, senatum quidvis esse facturum. (15) Postquam ostendissent legati, hoc tantum senatus studium satis sibi esse, dixissentque, nihil amplius se postulare, in eodem statu Soli manserunt. (16) Mox sub idem tempus, quo decem legati, et illi, qui ex Asia missi fuerant, profectionem ab urbe parabant, Brundusium in Italiam et Scipiones appulerunt, et Lucius [Æmilius Regillus] qui navali prœlio Antiochum vicerat: (17) atque hi paucos post dies triumphantes Romam sunt invecti.

II. — BELLUM ÆTOLICUM, GESTUM A M. FULVIO COS.

Legatio XXVI.

VIII. Ἀμύνανδρος, ὁ τῶν Ἀθαμάνων βασιλεύς, δο…ἤδη τὴν ἀρχὴν ἀνειληφέναι βεβαίως, εἰς Ῥώμην …πεμπε πρεσβευτάς, καὶ πρὸς τοὺς Σκιπίωνας εἰς τὴν …· ἔτι γὰρ ἦσαν περὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἔφεσον τό…· (2) τὰ μὲν ἀπολογούμενος, τῷ δοκεῖν δι' Αἰτω… πεποιῆσθαι τὴν κάθοδον, τὰ δὲ κατηγορῶν τοῦ …ππου, τὸ δὲ πολὺ παρακαλῶν προσδέξασθαι πάλιν … εἰς τὴν συμμαχίαν. (3) Οἱ δ' Αἰτωλοί, νομί…ς ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς τὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ … Ἀπεραντίαν ἀνακτήσασθαι, προέθεντο στρατεύειν … τοὺς προειρημένους τόπους. (4) Ἀθροίσαντος δὲ …άνδρου τοῦ στρατηγοῦ πάνδημον στρατιάν, ἐνέβαλον … τὴν Ἀμφιλοχίαν. (5) Τῶν δὲ πλείστων αὐτοῖς ἐθε… προσχωρησάντων, μετῆλθον εἰς τὴν Ἀπεραντίαν. … τούτων δὲ προσθεμένων ἑκουσίως, ἐστράτευσαν εἰς … Δολοπίαν. (6) Οὗτοι δὲ βραχὺν μέν τινα χρόνον …ξαν, ὡς ἀντιποιησόμενοι, τηρήσαντες τὴν πρὸς …ππον πίστιν· λαβόντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περὶ … Ἀθαμᾶνας καὶ τὴν τοῦ Φιλίππου φυγήν, ταχέως …νησαν, καὶ προσέθεντο πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. (7) …μένης δὲ τῆς τῶν πραγμάτων εὐροίας τοιαύτης, …γε τὴν στρατιὰν ὁ Νίκανδρος εἰς τὴν οἰκείαν, … ἠσφαλίσθαι τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τοῖς προει…μένοις ἔθνεσι καὶ τόποις, τοῦ μηδένα δύνασθαι …κακοῦν τὴν χώραν αὐτῶν. (8) Ἄρτι δὲ τούτων …μένων, καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι …ματιζομένων, προσέπεσε φήμη περὶ τῆς κατὰ τὴν … μάχης, ἐν ᾗ γνόντες ἡττημένον ὁλοσχερῶς τὸν …οχον, αὖθις ἀνετράπησαν ταῖς ψυχαῖς. (9) Ὡς δὲ …γενηθεὶς ἐκ τῆς Ῥώμης ὁ Δαμοτέλης τόν τε πό… ἀνήγγειλε, διότι μένει κατάμονος, καὶ τὴν τοῦ …ίου καὶ τῶν δυνάμεων διάβασιν ἐπ' αὐτούς· τότε

Legationes Amynandri et Ætolorum Romam missæ.

VIII. Rex Athamanum Amynander, recuperata possessione tuta, ut rebatur, sui regni, legatos Romam misit, et ad Scipiones in Asiam (adhuc enim Ephesi illi morabantur), (2) partim excusans sese, quod per Ætolos in regnum esset restitutus, partim Philippum incusans: præcipue vero Romanos rogabat ut se in societatem reciperent. (3) Ætoli vero, opportunum tempus nactos sese rati ad recuperandam Amphilochiam et Aperantiam, expeditionem in ea loca suscipiunt. (4) Itaque postquam exercitum ex universo populo Nicander prætor congregasset, in Amphilochiæ fines impressionem faciunt. (5) Quumque plerique voluntati eorum se dedidissent, in Aperantiam transierunt. Ea quoque ultro se dedente, in Dolopiam duxerunt. (6) Hi aliquamdiu speciem ostenderunt hominum, qui essent restituri, fide regi Philippo servata: ceterum, posteaquam ob oculos sibi posuerunt, quæ Athamanibus acciderant, et Philippi fugam, cito pœnitentia ducti Ætolis se adjunxerunt. (7) Ubi Ætolis cuncta ex animo processissent, Nicander exercitum domum reduxit, adjectione harum gentium et locorum securitati Ætoliæ probe consultum existimans, ita ut hostiliter in ejus fines incursionem facere nemo posset. (8) Vix hæc erant peracta, cum Ætolis successu rerum suarum ferocientibus, fama affertur de pugna in Asia pugnata totis viribus, qua esset penitus fusus Antiochus: quæ res eorum animos vehementer iterum terruit. (9) Mox ut Damoteles Roma rediit, et durationem belli, et Marci [Fulvii Consulis] cum exercitu adversus ipsos trajectionem renunciavit, tum enim-

δὴ παντελῶς εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον, καὶ διηπόρουν, πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς ἐπιφερομένοις πράγμασιν. (10) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, πρός τε Ῥοδίους πέμπειν καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ἀξιοῦντας καὶ παρακαλοῦντας πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παραιτησαμένους τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων ποιήσασθαί τινα λύσιν τῶν περιεστώτων κακῶν τῇ Αἰτωλίᾳ. (11) Ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν ἐξέπεμψαν πάλιν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀλέξανδρον τὸν Ἴσιον ἐπικαλούμενον, καὶ Φαινέαν, σὺν δὲ τούτοις * τὸν Ἀμβρακιώτην, καὶ Λύκωπον.

Legatio XXVII.

IX. Παραγενομένων πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων ἐξ Ἠπείρου πρεσβευτῶν, ἐκοινολογεῖτο τούτοις περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς στρατείας. (2) Τῶν δὲ πρεσβευτῶν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν συμβουλευόντων (συνέβαινε γὰρ τότε πολιτεύεσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν), (3) καὶ φερόντων ἀπολογισμούς, διότι καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι τοῖς στρατοπέδοις, ἐὰν εἰς τοῦτο βούλωνται συγκαταβαίνειν Αἰτωλοί, καλλίστους εἶναι τόπους συμβαίνει περὶ τὴν προειρημένην πόλιν· (4) κἂν ἀποδειλιῶσιν, εὐφυῶς αὐτὴν κεῖσθαι πρὸς πολιορκίαν· καὶ γὰρ ἄφθονον ἔχειν τὴν χώραν εὐκαιρίαν πρὸς τὰς τῶν ἔργων παρασκευάς, καὶ τὸν Ἄραχθον ποταμὸν ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν συνεργήσειν πρός τε τὰς τοῦ στρατοπέδου χρείας, ἅτε θέρους ὄντος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἔργων ἀσφάλειαν. (5) Δοξάντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν καλῶς συμβουλεύειν, ἀναζεύξας ὁ στρατηγὸς ἦγε διὰ τῆς Ἠπείρου τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν. (6) Ἀφικόμενος δέ, καὶ τῶν Αἰτωλῶν οὐ τολμώντων ἀπαντᾷν, περιῄει κατοπτεύων τὴν πόλιν, καὶ ἐνήργει τὰ τῆς πολιορκίας φιλοτίμως. (7) Καὶ οἱ εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες πρέσβεις, παρατηρηθέντες ὑπὸ Σιβύρτου τοῦ Πετράτου περὶ τὴν Κεφαλληνίαν, κατήχθησαν εἰς Χάραδρον. (8) Τοῖς δὲ Ἠπειρώταις ἔδοξεν, τὰς μὲν ἀρχὰς εἰς Βουχετὸν ἀποθέσθαι, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς τοὺς ἄνδρας· μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀπῄτουν αὐτοὺς λύτρα, διὰ τὸ πόλεμον ὑπάρχειν σφίσι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. (9) Συνέβαινε δέ, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον πλουσιώτατον εἶναι πάντων τῶν Ἑλλήνων· τοὺς δὲ λοιποὺς καθυστερεῖν τοῖς βίοις, πολὺ δὲ λείπεσθαι τοῦ προειρημένου ταῖς οὐσίαις. (10) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκέλευον ἕκαστον ἀποδοῦναι πέντε τάλαντα. Τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οὐδ' ὅλως ἀπήρεσκεν, ἀλλ' ἐβούλοντο, περὶ πλείστου ποιούμενοι τὴν σφῶν αὐτῶν σωτηρίαν. (11) Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος οὐκ ἂν ἔφη συγχωρῆσαι, πολὺ γὰρ εἶναι τἀργύριον φαίνεσθαι· καὶ τὰς νύκτας διαγρυπνῶν διωλοφύρετο πρὸς αὑτόν, εἰ δεήσει πέντε τάλαντα καταβάλλειν. (12) Οἱ δ' Ἠπειρῶται, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ διαγωνιῶντες, μὴ γνόντες οἱ Ῥωμαῖοι, διότι πρεσβεύοντας πρὸς αὐτοὺς κατεσχήκασι, κἄπειτα γράψαντες παρακαλῶσι, καὶ κελεύωσιν ἀπολύειν τοὺς ἄνδρας, συγκαταβάντες, τρία τάλαντα πάλιν ἀπῄτουν ἕκαστον. (13) Ἀσμένως δὲ τῶν ἄλλων προσδεξαμένων,

vero inopia consilii laborare, et, qua ratione immine belli molem sustinerent, anxii dubitare. (10) Visum ig ipsis faciendum, ut ad Rhodios et Athenienses mittere eosque rogarent et hortarentur ad legatos sua gratia Ron mittendos, qui Romanorum iram deprecati, instanti malis Ætoliam aliquo modo liberarent. (11) Ipsi quoqu se pariter Romam proficisci legatos jusserunt, Alexandr cognomine Isium, et Phæneam, cumque his * Ambrac sem, et Lycopum.

Ambracia oppugnatur. Legati Ætolorum ab Epir capti.

IX. Venerant ad consulem Romanum ex Epiro leg cum iis consultabat Fulvius de sua adversus Ætolos ex ditione. (2) Illi suadebant Ambraciam aggredi (nam tempestate Ambracienses Ætolico concilio sese contri rant), (3) cujus sententiæ rationes has afferebant: ad certamen descendere Ætoli vellent, pulcherrimos c prædictam urbem campos ad dimicandum esse; (4) metu detrectarent certamen, facilem urbis expugnatio fore; ingentem enim facilitatem habere regionem ad ope constructionem, et Arachthum amnem præter ipsa m fluere, cum ad convehenda, quæ castrensi usui sunt n saria, per anni tempus (æstas enim erat) opportunum, operibus etiam munimento futurum. (5) Consul, pro hoc legatorum consilio, castra movet, et per Epirum braciam ducit. (6) Eo ut ventum, non audentibus Æ contra prodire, Fulvius urbem circumit, situm diligente servans, et magno studio oppugnationem illius urget. At qui Romam missi fuerant legati Ætolorum, observ Siberto, Petrati [*an* Sibyrto, Petræi?] filio, et in Ce lenia deprehensi, Charadrum sunt deducti. (8) Ep principio placuit, Buchetum eos transferre, et diligente stodire. Mox vero, elapsis aliquot diebus, pretiu iis exegerunt, quoniam bellum sibi esset cum Ætolis. Alexander autem, legationis hujus princeps, omnium corum erat ditissimus : ceteri minime abundabant commoditatibus, facultatesque longe minores prædicto habebant. (10) Initio jussere Epirotæ singulos quina ta dare. Id vero reliqui plane non abnuere, sed libenter consentire, ut qui salute sua nihil antiquius haberent. Alexander vero negare se facturum, magnam enim u eam pecuniam sibi videri : qui etiam noctes insomn cens, secum lamentabatur, si quinque talentorum su sibi esset pendenda. (12) Epirotæ providentes id qu turum erat, et admodum solliciti, ne Romani, cogni detinuisse legatos ad se missos, per litteras cum ipsis rent, et captivos juberent missos facere, remissa pretii terna talenta a captivis exigebant. (13) Quam conditi

... μὲν διεγγυηθέντες ἐπανῆλθον· ὁ δ' Ἀλέξανδρος οὐκ ... δοῦναι πλεῖον ταλάντου, καὶ γὰρ τοῦτ' εἶναι πολύ. ...) Καὶ τέλος ἀπογνοὺς αὐτὸν ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ, ...σβύτερος ἄνθρωπος, πλειόνων ἢ διακοσίων ταλάντων ...ν οὐσίαν· καί μοι δοκεῖ, κἂν ἐκλιπεῖν τὸν βίον, ἐφ' ...ὴ δοῦναι τὰ τρία τάλαντα. (15) Τοσαύτη τις ἐνίοις ...ς τὸ πλεῖον ὁρμὴ παρίσταται καὶ προθυμία. (16) ...α δ' ἐκείνῳ καὶ ταὐτόματον συνήργησε πρὸς τὴν ...αργυρίαν, ὥστε παρὰ πᾶσιν ἐπαίνου καὶ συγκαταθέ...ς τυχεῖν τὴν ἀλογιστίαν αὐτοῦ διὰ τὴν περιπέτειαν. ... Μετὰ γὰρ ὀλίγας ἡμέρας γραμμάτων παραγενη...ων ἐκ τῆς Ῥώμης περὶ τῆς ἀφέσεως, αὐτὸς μόνος ...λύθη χωρὶς λύτρων. (18) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, γνόντες ... αὐτοῦ περιπέτειαν, Δαμοτέλη προεχειρίσαντο πάλιν ... τὴν Ῥώμην πρεσβευτήν. (19) Ὃς ἐκπλεύσας μέ...ς Λευκάδος, καὶ γνοὺς προάγοντα διὰ τῆς Ἠπείρου ...ὰ τῶν δυνάμεων Μάρκον ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν, ἀπο...ς τὴν πρεσβείαν, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Αἰτω...ν.

cum ceteri lubente animo accepissent, datis prædibus domum redierunt. Alexander vero amplius uno talento se daturum negavit, id quoque multum esse: (14) ac tandem, spreta salute sua, in carcere mansit, homo senex, ducentorum amplius talentorum censum habens; qui vel vitam, puto equidem, projecturus erat, dum modo ne tria talenta daret. (15) Adeo nonnullis avaritia sedet animo, et opum cupiditas. (16) Tunc tamen illius sordes fortuna adjuvit; ita ut ex eventu omnes illum laudarent, et stultitiam ejus comprobarent. (17) Nam post dies non ita multos, quum Roma litteræ essent allatæ de eorum liberatione, ipse solus sine pretio est dimissus. (18) Ætoli vero, intellecto ejus casu, Damotelem iterum delegerunt, qui Romam legatus proficisceretur. (19) Is ut Leucadem venit, certior factus, Consulem per Epirum Ambraciam versus exercitum ducere, desperato legationis exitu, in Ætoliam est reversus.

(Apud Heronem de repellenda obsidione, p. 324.)

... Αἰτωλοὶ ὑπὸ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ὑπάτου Μάρκου ...ρκούμενοι, τῇ προσβολῇ τῶν μηχανημάτων καὶ ... κριῶν γενναίως ἀντιπαρετάξαντο. (2) Οὗτος γὰρ ...λισάμενος τὰ κατὰ τὰς στρατοπεδείας, τρία μὲν ... κατὰ τὸ Πύρρειον προσῆγεν διὰ τῶν ἐπιπέδων ...ν, διεστῶτα μὲν ἀπ' ἀλλήλων, παράλληλα δέ· τέ...ον δὲ κατὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον, πέμπτον δὲ κατὰ τὴν ...όλιν. (3) Γιγνομένης δὲ τῆς προσαγωγῆς ἐνερ...κατὰ πάντας ἅμα τοὺς τόπους, ἐκπληκτικὴν συνέ... γίγνεσθαι τοῖς ἔνδον τὴν τοῦ μέλλοντος προσδο... (4) Τῶν δὲ κριῶν τυπτόντων ἐνεργῶς τὰ τείχη, ...ῶν δορυδρεπάνων ἀποσυρόντων τὰς ἐπάλξεις, ἐπει... μὲν οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἀντιμηχανᾶσθαι πρὸς ..., τοῖς μὲν κριοῖς διὰ κεραιῶν ἐνιέντες σηκώματα ...ίβδινα, καὶ λίθους, καὶ στύπη δρύϊνα· (5) τοῖς δὲ ...οις σιδηρᾶς περιτιθέντες ἀγκύρας, καὶ κατα...ες ταῦτα ἔσω τοῦ τείχους, ὥστε, ἐπὶ τὴν ἔπαλξιν ...έντος τοῦ δόρατος, ἐγκρατεῖς γίγνεσθαι τῶν ...νων. (6) Τὸ δὲ πλεῖον, ἐπεξιόντες, εὐψύχως ἐμά..., ποτὲ μὲν ἐπιτιθέμενοι νύκτωρ τοῖς ἐπικοιτοῦσιν ... ἔργων, ποτὲ δὲ τοῖς ἐφημερεύουσι μεθ' ἡμέραν ...ῶς, καὶ τριβὴν ἐνεποίουν τῇ πολιορκίᾳ.

X. Ætoli, quum a Romano Consule Marco [Fulvio] oppugnarentur, operibus admotis arietibusque fortiter restiterunt. (2) Is enim, postquam castra munimentis firmavit, tria opera adversus Pyrrheum in plano loco admovit, intervallis quidem distantia, sed secundum eamdem lineam juxta se invicem directa; quartum e regione Æsculapii, quintum adversus arcem. (3) Quæ quum magna vi omnibus locis simul admoverentur, trepidantes qui intus erant, dirissima quæque sibi imminentia animis præcipiebant. (4) Jam vero arietibus muros valide quatientibus, et contis falcatis detergentibus pinnas, oppidani, quidquid moliri contra hæc possent tentantes, in arietes tollenonibus libramenta plumbi et saxa stipitesque quernos incutiebant: (5) falces, ancoris ferreis injectis, in interiorem partem muri detrahebant, ita ut contus super pinna præfringeretur, falce ipsi potirentur. (6) Adhæc crebris eruptionibus fortiter pugnantes, et modo noctu in custodias operum, modo interdiu propalam in stationes impressionem facientes, moram nectebant obsidioni.

... Τοῦ γὰρ Νικάνδρου ἐκτὸς ἀναστρεφομένου, καὶ ...ντος πεντακοσίους ἱππεῖς εἰς τὴν πόλιν, οἳ καὶ ...σάμενοι τὸν μεταξὺ χάρακα τῶν πολεμίων εἰσ... εἰς τὴν πόλιν, (8) * παραγγελίας, καθ' ἣν ...το ἡμέραν, αὐτοὺς μὲν ἐξελθόντας * ποιήσασθαι, ...λαβέσθαι δὲ αὐτὸν τούτοις τοῦ κινδύνου. (9) ...τῶν μὲν εὐψύχως τῆς πόλεως ἐξορμησάντων, καὶ ...ως ἀγωνισαμένων, τοῦ δὲ Νικάνδρου καθυστερή...ς, εἴ τε καταπλαγέντος τὸν κίνδυνον, εἴ τε καὶ

(7) Quum enim Nicander extra urbem versaretur, et quingentos equites misisset in urbem, qui etiam per interjectum hostium vallum forti impetu perruperunt in urbem, (8) præceperat, ut constituta die illi ex urbe egredientes impetum in hostem facerent; ipse, [extrinsecus se adfore, et] periculum cum eis partiturum, promiserat. (9) Et illi quidem animose urbe egressi sunt, fortiterque pugnarunt: sed quoniam in tempore non aderat Nicander, sive metu peri-

ἀναγκαῖα νομίσαντος τὰ ἐν οἷς διέτριβε πράγματα, ἡττήθησαν τῆς ἐπιβολῆς.

XI. (Πολλαὶ γὰρ πόλεις καὶ μετὰ τὴν τῶν τειχῶν καταστροφὴν περιεγένοντο τῶν ἐναντίων, ὥσπερ καὶ Ἀμβρακία.) (2) Τῶν γὰρ Ῥωμαίων συνεχῶς βιαζομένων τοῖς κριοῖς τὸ τεῖχος, ἀεί τι *· (3) οὐ μὴν εἰς τὴν πόλιν ἐδύναντο παρελθεῖν διὰ τῶν πτωμάτων, διὰ τὸ τοὺς ἔνδον ἀντοικοδομεῖν, καὶ μάχεσθαι γενναίως ἐπὶ τοῦ πίπτοντος μέρους τοὺς Αἰτωλούς. (4) Ὅθεν καὶ ἀπελπίσαντες τοῦ διὰ τῆς βίας ἑλεῖν τὴν πόλιν, πρὸς τὸ ὑπορύττειν ὥρμησαν. (5) Ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς μηχανῆς ἀπεκρούσθησαν, στρατηγικώτερον τῶν ἔνδον ἀντιπαραταξαμένων, ὡς προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει, καὶ αἰσθομένων τὸ τούτων εὕρημα. (6) Ἀσφαλισάμενοι [γὰρ] τὸ μέσον ἔργον τῶν τριῶν τῶν προϋπαρχόντων οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ σκεπάσαντες ἐπιμελῶς τοῖς γέῤῥοις, προεβάλλοντο στοὰν παράλληλον τῷ τείχει, σχεδὸν ἐπὶ δύο πλέθρα. (7) Καὶ λαβόντες ἀρχὴν ἐκ ταύτης, ὤρυττον ἀδιαπαύστως καὶ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν ἐκ διαδοχῆς. (8) Ἐφ' ἱκανὰς οὖν ἡμέρας ἐλάνθανον τοὺς ἔνδον φέροντες ἔξω τὸν χοῦν διὰ τῆς σύριγγος. (9) Ὡς δὲ μέγας ὁ σωρὸς ἐγένετο τῆς ἐκφερομένης γῆς, καὶ σύνοπτος τοῖς ἐκ τῆς πόλεως, οἱ προεστῶτες τῶν πολιορκουμένων ὤρυττον τάφρον ἔσωθεν ἐνεργῶς, παράλληλον τῷ τείχει καὶ τῇ στοᾷ τῇ πρὸ τῶν πύργων. (10) Ἐπειδὴ δὲ βάθος ἔσχεν ἱκανὸν, ἑξῆς ἔθηκαν παρὰ τὸν ἕνα τοῖχον τῆς τάφρου ἐγγὺς τῷ τείχει χαλκώματα συνεχῆ, λεπτότατα ταῖς κατασκευαῖς, οἷον λεκάνας καὶ ἕτερα ὅμοια τούτοις· (11) καὶ παρὰ ταῦτα διὰ τῆς τάφρου παριόντες, ἠκροῶντο τοῦ ψόφου τῶν ὀρυττόντων ἔσωθεν. (12) Ἐπεὶ δὲ ἐσημειώσαντο τὸν τόπον, καθ' ὃν ἐδήλου τινὰ τῶν χαλκωμάτων διὰ τῆς συμπαθείας (ἀντήχουν γὰρ πρὸς τὸν ἐκτὸς ψόφον), ὤρυττον ἔσωθεν ἐπικαρσίαν πρὸς τῇ ὑπαρχούσῃ ἄλλην κατὰ γῆς τάφρον ὑπὸ τὸ τεῖχος, στοχαζόμενοι τοῦ συμπεσεῖν ἐναντίοι τοῖς πολεμίοις. (13) Ταχὺ δὲ τούτου γενομένου, διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους μὴ μόνον ἀφῖχθαι πρὸς τὸ τεῖχος ὑπὸ γῆς, ἀλλὰ καὶ διεστυλωκέναι τόπον ἱκανὸν τοῦ τείχους ἐφ' ἑκάτερον τὸ μέρος τοῦ ὀρύγματος, συνέπεσον ἀλλήλοις. (14) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐμάχοντο ταῖς σαρίσσαις ὑπὸ γῆν· ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδύναντο μέγα ποεῖν, διὰ τὸ προβάλλεσθαι θυρεοὺς καὶ γέῤῥα πρὸ αὐτῶν ἀμφοτέρους, (15) τὸ τηνικάδε ὑπέθετό τις τοῖς πολιορκουμένοις, πίθον προθεμένους ἁρμοστὸν κατὰ τὸ πλάτος τῷ μετάλλῳ, τρυπῆσαι τὸν πυθμένα, καὶ περαιώσαντας αὐλίσκον σιδηροῦν ἴσον τῷ τεύχει, πλῆσαι τὸν πίθον τῷ πτίλῳ λεπτῷ, καὶ πυρὸς μικρὸν ἐμβαλεῖν ὑπ' αὐτὸ τοῦ πίθου τὸ περιστόμιον· (16) κἄπειτα σιδηροῦν πῶμα τρημάτων πλῆρες τῷ στόματι περιτιθέντας, ἀσφαλῶς εἰσάγειν διὰ τοῦ ὀρύγματος, νεύοντι τῷ στόματι πρὸς τοὺς ὑπεναντίους· (17) ὁπότε δὲ ἐγγίσαιεν τοῖς πολεμίοις, περισάξαντες τὰ χείλη τοῦ πίθου πανταχόθεν, τρήματα δύο καταλιπεῖν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέ-

culi deterritus, sive quod necessaria putaverit negoti bus districtus est, effectu caruit illorum conatus.

XI. (Etenim multæ urbes, etiam post murorum ev nem, hostem superarunt, quemadmodum Ambraciæ dit.) (2) Nam quum Romani assidue arietibus murum terent, semper quidem [aliquid dejiciebatur]: (3) urbem tamen per ruinas penetrare non potuerunt, q oppidani intus novum murum objiciebant, et Ætoli superstantes egregie pugnabant. (4) Unde etiam spe urbem capere desperantes, ad subfodiendos muros s tulerunt. (5) Sed et ab hoc astu repulsi sunt; quum qui in oppido erant, peritissime ex arte militari om ministrarent, ut sermo procedens docebit, et inve illorum intelligerent. (6) Romani igitur, bene munito ex tribus, quæ jam ante erant, opere, et diligenter cra tuto, porticum objiciunt directione muro parallelam, d torum fere pedum longitudine. (7) Inde incipientes vices continuato labore, et nocte et interdiu fodiebant: atque ita terram egerentes ex cuniculo per bene multo fefellerunt oppidanos. (9) Ut vero egestæ terræ tu increvit, et in conspectum oppidanis venit, præfecti e qui obsidebantur impigre fossam intus ducunt, para muro et porticui quæ ante turres erat. (10) Quæ u justam profunditatem est perducta, ad alterum deinde latus prope murum apposuerunt vasa continua ser que tenuissimæ fabricæ, veluti pelves aliaque similia: et, dum præter has pelves per fossam prætereunt, a captabant intus strepitum fodientium. (12) Sic igitu illo bene notato, ubi quædam ex vasis per sympathiam dam et naturæ concentum (resonabant enim illa ad exte sonum) significationem faciebant, intus ex ea fossa, qu cerant, et transverso aliam sub terra fossam foderun tus murum, ea directione, qua ex adverso occurs hostibus conjectabant. (13) Qua fossa celeriter per quia Romani sub terra non modo ad murum perven sed jam quoque multam ejus partem sudibus suspe ab utraque fossæ parte, invicem congressi sunt. (primo quidem sarissis sub terra pugnarunt. Quu sic nihil magni momenti efficerent, quoniam utrique et crates ante se projiciebant, (15) aliquis tande gessit obsessis, ut dolio ante se posito, quod ampl cuniculi responderet, fundum ejus perforarent, tran rentque ferream fistulam pari cum dolio longitudine: deinde tenui pluma implerent, et parum ignis sub dolii os subjicerent; (16) tum ferreo operculo, fo bus pleno, ori imposito, secure per fossam ingere lium, ore in hostes obverso: (17) ubi vero hostibus pinquarent, obturato undique omni spatio circa labi duo tantum ab utraque parte foramina relinquere

, δι' ὧν διωθοῦντες τὰς σαρίσσας, οὐκ ἐάσουσι προσ-
ι τῷ πίθῳ τοὺς ὑπεναντίους· (18) μετὰ δὲ ταῦτα
ἰντες ἀσκὸν, οἷς οἱ χαλκεῖς χρῶνται, καὶ προσαρ-
αντες πρὸς τὸν αὐλὸν τὸν σιδηροῦν, φυσᾷν ἐνεργῶς
ρὸς τῷ στόματι πῦρ ἐν τοῖς πτίλοις ἐγκείμενον· (19)
ὶ τοσοῦτον ἐπαγομένους ἀεὶ τὸν αὐλὸν ἐκτὸς, κα-
ν ἐκκάηται τὰ πτίλα. (20) Γενομένων δὲ πάντων
ὥσπερ προεῖπον, τό τε πλῆθος τοῦ καπνοῦ συνέβαινε
ὸ γενέσθαι, καὶ τῇ δριμύτητι διαφέρον διὰ τὴν φύ-
ῶν πτίλων, φέρεσθαί τε πᾶν εἰς τὸ τῶν πολεμίων
μα. (21) Ὥστε καὶ λίαν κακοπαθεῖν τοὺς Ῥω-
ας, οὔτε κωλύειν οὔτε ὑπομένειν δυναμένους ἐν
ὀρύγμασι τὸν καπνόν.

quæ porrectis sarissis hostes, ne ad dolium accedere possent, prohiberent: (18) post hæc folle, quali utuntur fabri, ad fistulam ferream adaptato, ignem, qui plumæ prope os dolii subjectus esset, valide sufflarent; (19) fistulam semper in tantum extrorsum retrahentes in quantum pluma exarsisset. (20) quibus omnibus ita, ut dictum est, compositis, immensus fumus est exortus, supra modum acer atque vehemens propter plumæ naturam; isque omnis in hostilem cuniculum ferebatur. (21) Quo factum, ut valde laborarent Romani, quum nec prohibere nec tolerare fumum in cuniculo possent.

(Legatio XXVIII.)

ΙΙ. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ παρὰ τῶν Ἀθη-
ν καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἧκον ἐπὶ τὸ στρατό-
ν τῶν Ῥωμαίων, συνεπιληψόμενοι τῶν διαλύσεων·
ἔτι βασιλεὺς τῶν Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος παρε-
ο, σπουδάζων ἐξελέσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας ἐκ τῶν
εστώτων κακῶν, δοθείσης αὐτῷ τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ
Μάρκου διὰ τὸν καιρόν. (3) Πάνυ γὰρ οἰκείως
πρὸς Ἀμβρακιώτας, διὰ τὸ καὶ πλείω χρόνον ἐν
όλει ταύτῃ διατετρῖφθαι κατὰ φυγήν. (4) Ἧκον
καὶ παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄγοντές
τοὺς περὶ Δαμοτέλη. Ὁ γὰρ Μάρκος, πυθόμε-
τὴν περιπέτειαν αὐτῶν, ἔγραψε τοῖς Θουριεῦσιν,
κομίζειν τοὺς ἄνδρας ὡς αὐτόν. (5) Πάντων δὲ
ν ἠθροισμένων, ἐνηργεῖτο φιλοτίμως τὰ πρὸς τὰς
λύσεις. (6) Ὁ μὲν οὖν Ἀμύνανδρος κατὰ τὴν αὐτοῦ
εσιν εἴχετο τῶν Ἀμβρακιωτῶν, παρακαλῶν σώζειν
ὲ αὐτούς· εἶναι δὲ τοῦτο οὐ μακρὰν, ἐὰν βουλεύσων-
βέλτιον περὶ αὐτῶν. (7) Πλεονάκις δὲ προσπελά-
ς αὐτοῦ τῷ τείχει, καὶ διαλεγομένου περὶ τούτων,
ἔδοξε τοῖς Ἀμβρακιώταις εἰσκαλέσασθαι τὸν Ἀμύναν-
εἰς τὴν πόλιν. (8) Τοῦ δὲ στρατηγοῦ συγχωρή-
ος τῷ βασιλεῖ τὴν εἴσοδον, οὗτος μὲν οὖν εἰσελθὼν
έγετο τοῖς Ἀμβρακιώταις περὶ τῶν ἐνεστώτων. (9)
Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις,
λαβόντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥω-
ων, καὶ ποικίλως ὁμιλοῦντες, πραΰνειν ἐπειρῶντο
ὀργὴν αὐτοῦ. (10) Τοῖς δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη καὶ
ιαν ὑπέθετό τις, ἔχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸν Γάϊον
λέριον. (11) Οὗτος δ' ἦν Μάρκου μὲν υἱὸς, τοῦ
ου συνθεμένου πρὸς Αἰτωλοὺς τὴν συμμαχίαν,
ς δὲ τοῦ τότε στρατηγοῦντος ἀδελφὸς ἐκ μητρός·
ς δὲ πρᾶξιν ἔχων νεανικὴν, ἣν μάλιστα παρὰ τῷ
ηγῷ πιστευόμενος. (12) Ὃς παρακληθεὶς ὑπὸ
περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ νομίσας ἴδιον εἶναι τὸ
γμα, καὶ καθήκειν αὐτῷ τὸ προστατῆσαι τῶν Αἰ-
ῶν, πᾶσαν εἰσεφέρετο σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν, ἐξε-
ι σπουδάζων τὸ ἔθνος ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν.
Ἐνεργῶς δὲ πανταχόθεν προσαγομένης τῆς φιλοτι-
ς, ἔλαβε τὸ πρᾶγμα συντέλειαν. (14) Οἱ μὲν γὰρ

Pax quomodo facta.

XII. Eo tempore Atheniensium et Rhodiorum legati ad castra romana venere ad pacem impetrandam adjuturi Ætolos. (2) Eodem et Amynander rex Athamanum, fide accepta a Marco (Fulvio) pro tempore, se contulit, Ambracienses e præsentibus malis eripere satagens: (3) hos enim singulari caritate complectebatur, quod majorem partem temporis Ambraciæ exsulaverat. (4) Acarnanes item nonnulli post dies paucos venerunt, Damotelem et legationis illius comites adducentes. Marcus enim, certior factus de illorum legatorum casu, ad Thyrienses scripserat, ut eos ad se reducerent. (5) Hi igitur omnes postquam convenerunt, de pacificatione summo studio agebatur. (6) Amynander, sicut initio ei propositum fuerat, finem nullum faciebat Ambracienses monendi, hortandi, ut saluti consulerent suæ; quæ non longe petenda ipsis esset, si modo saniora vellent inire consilia. (7) Qui quum persæpe muris succederet, deque iis rebus colloqueretur, placuit Ambraciensibus, Amynandrum in urbem vocare: (8) quod et consul regi permisit, ut faceret. Et ille quidem oppidum ingressus, de præsenti negotio cum Ambraciensibus colloquebatur: (9) interea vero legati Atheniensium et Rhodiorum assidue Romanum imperatorem convenire, variaque oratione illum aggredi, quo iram ejus mollirent. (10) Damoteli vero et Phæneæ suggessit aliquis, ut C. Valerium impensius colerent. (11) Hic Marci [Lævini] filius erat, qui primus cum Ætolorum gente societatem pepigerat, Marci consulis frater, matre genitus eadem, juvenis alioquin gnavus atque eximie industrius, quo præcipue nomine apud Consulem gratia pollebat. (12) Rogatus igitur a Damotele, suique maxime operis id esse ratus, sibique convenire, ut Ætolorum patrocinium susciperet; omne studium atque contentionem animi adhibuit, quo eam gentem tot malis circumstantibus eriperet. (13) Estque tandem id negotium, omnibus acriter connitentibus, ad exitum perductum. (14) Ambracienses enim, a rege per-

Ἀμβρακιῶται, πεισθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὑτοὺς τῷ στρατηγῷ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ τοὺς Αἰτωλοὺς ὑποσπόνδους ἀπελθεῖν. (15) Τοῦτο γὰρ ὑφείλοντο πρῶτον, τηροῦντες τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους πίστιν.

XIII. Ὁ δὲ Μάρκος συγκατέθετο τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπὶ τούτῳ ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις· (2) « Ὥστε διακόσια « μὲν Εὐβοϊκὰ τάλαντα παραχρῆμα λαβεῖν, τριακόσια « δ' ἐν ἔτεσιν ἕξ, πεντήκοντα καθ' ἕκαστον ἔτος· (3) « ἀποκατασταθῆναι δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς « αὐτομόλους Ῥωμαίοις ἅπαντας, τοὺς παρ' αὐτοῖς « ὄντας, ἐν ἓξ μησὶ χωρὶς λύτρων· (4) πόλιν δὲ μη-« δεμίαν ἔχειν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ, μηδὲ μετὰ ταῦτα « προσλαβέσθαι, τούτων, ὅσαι μετὰ τὴν Τίτου Κοϊν-« τίου διάβασιν ἑάλωσαν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἢ φιλίαν ἐποι-« ήσαντο πρὸς Ῥωμαίους· (5) Κεφαλληνίους δὲ πάντας « ἐκσπόνδους εἶναι τούτων τῶν συνθηκῶν. » (6) Ταῦτα μὲν οὖν ὑπετυπώθη τότε κεφαλαιωδῶς περὶ τῶν διαλύσεων. Ἔδει δὲ τούτοις πρῶτον μὲν εὐδοκῆσαι τοὺς Αἰτωλοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα γίγνεσθαι τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ Ῥωμαίους. (7) Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι καὶ Ῥόδιοι παρέμενον αὐτοῦ, καραδοκοῦντες τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἀπόφασιν· οἱ δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη ἐπανελθόντες διεσάφουν τοῖς Αἰτωλοῖς περὶ τῶν συγκεχωρημένων. (8) Τοῖς μὲν οὖν ὅλοις εὐδόκουν, καὶ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα παρὰ τὴν προσδοκίαν· περὶ δὲ τῶν πόλεων τῶν πρότερον συμπολιτευομένων αὐτοῖς διαπορήσαντες ἐπὶ ποσὸν, τέλος συγκατέθεντο τοῖς προτεινομένοις. (9) Ὁ δὲ Μάρκος, παραλαβὼν τὴν Ἀμβρακίαν, τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς ἀφῆκεν ὑποσπόνδους· τὰ δ' ἀγάλματα, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, καὶ τὰς γραφὰς, ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως, ὄντα καὶ πλείω, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου τὴν Ἀμβρακίαν. (10) Ἐδόθη δ' αὐτῷ καὶ στέφανος ἀπὸ ταλάντων πεντήκοντα καὶ ρ'. (11) Ταῦτα δὲ διοικησάμενος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Αἰτωλίας, θαυμάζων ἐπὶ τῷ μηδένα αὐτῷ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ἀπαντᾶσθαι. (12) Παραγενόμενος δὲ πρὸς Ἄργος τὸ καλούμενον Ἀμφιλοχικὸν, κατεστρατοπέδευσεν, ὅπερ ἀπέχει τῆς Ἀμβρακίας ρπ' στάδια. (13) Ἐκεῖ δὲ συμμιξάντων αὐτῷ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ διασαφούντων, ὅτι δέδοκται τοῖς Αἰτωλοῖς βεβαιοῦν τὰς δι' ἑαυτῶν γεγενημένας ὁμολογίας, διεχωρίσθησαν, Αἰτωλοὶ μὲν εἰς τὴν οἰκείαν, Μάρκος δὲ εἰς τὴν Ἀμβρακίαν. (14) Κἀκεῖσε παραγενόμενος, οὗτος μὲν ἐγίγνετο περὶ τὸ περαιοῦν τὴν δύναμιν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. (15) Οἱ δ' Αἰτωλοὶ προχειρισάμενοι Φαινέαν καὶ Νίκανδρον πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Ῥώμην περὶ τῆς εἰρήνης. (16) Ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν ἦν κύριον τῶν προειρημένων, εἰ μὴ καὶ τῷ δήμῳ δόξαι τῷ τῶν Ῥωμαίων.

XIV. Οὗτοι μὲν οὖν παραλαβόντες τούς τε Ῥοδίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἔπλεον ἐπὶ τὸ προκείμενον. (2) Παραπλησίως δὲ καὶ Μάρκος ἐξαπέστειλε Γάϊον τὸν Οὐαλέριον καί τινας ἑτέρους τῶν φίλων, πράξοντας τὰ

suasi Romano consuli se permiserunt, et pacti ut sine fra
abirent Ætoli, urbem tradiderunt: (15) id enim primum
iis est exceptum, fidem erga socios servantibus.

XIII. Marcus vero his legibus pacem cum Ætolis
consensit: (2) « Ut ducenta Euboica talenta præse
« Romani ab Ætolis acciperent; tum trecenta intra an
« sex, pensionibus æquis: (3) captivos perfugasque om
« qui apud Ætolos essent, intra proximos sex menses
« pretio redderent Romanis: (4) urbem ne quam form
« sui juris haberent, aut postea facerent, quæ post id t
« pus, quo Titus Quinctius trajecisset in Græciam, au
« capta ab Romanis esset, aut voluntate in amicitiam eo
« venisset: (5) Cephallenii vero universi ut extra jus fo
« ris essent. » (6) Hæc summa capita sunt ejus pacis, c
prima delineatio tunc temporis facta est. Quæ priusq
rata essent, oportebat ut ante omnia Ætoli ea compr
rent, deinde ut ad senatum populumque Romanum o
referrentur. (7) Igitur Athenienses et Rhodii in castris
serunt, responsum Ætolorum exspectantes. Damo
vero, quique erant cum ipso, in Ætoliam reversi, qu
petraverant, Ætolis exposuerunt. (8) Et illi ceteris q
assentiri omnibus; omnia enim supra eorum spem e
de urbibus vero, quæ concilii Ætolorum prius fuerant,
aliquamdiu inter sese disputassent, tandem de his q
oblatas conditiones acceperunt. (9) Marcus [Fulvius]
dita sibi Ambracia, Ætolos, ut erat conventum, post
fidem abire permisit; signa, statuas, et tabulas picta
avexit: quarum rerum eo major ibi reperta est copia,
regia Pyrrhi quondam Ambracia fuerat. (10) Data
rona aurea consuli centum quinquaginta pondo. (
ad hunc modum administratis, in mediterranea
Marcus proficiscitur, admirans quod nemo Ætoloru
occurreret. (12) Ad Argos Amphilochium, quod Am
tria ferme et viginti millia passuum distat, ut venit,
ibi posuit. (13) Eo loci Damoteles ipsum conve
Ætolorum decretum aperuit, quo pacem a se impe
ab Romanis comprobaverant. Deinde discesserunt,
in patriam, Marcus vero Ambraciam. (14) Quo ubi
est, dum ipse in Cephalleniam copias trajicit, (15
Phæneam et Nicandrum legatos Romam mittunt, actu
pace: (16) omnino enim nihil eorum quæ diximus,
erat, priusquam populus Romanus id comprobasset.

XIV. Ita isti, Rhodiorum et Atheniensium legatis
tis, ad perficiendum quod destinaverant sunt profec
Sed et Marcus C. Valerium et quosdam alios ex a
urbem misit, qui in petenda pace Ætolos adjuvaren

περὶ τῆς εἰρήνης. (3) Ἀφικομένων δ' εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν ἐκαινοποιήθη τὰ τῆς ὀργῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διὰ Φιλίππου τοῦ βασιλέως. (4) Ἐκεῖνος γὰρ δοκῶν ἀδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἀφαιρεῖσθαι τὴν Ἀθαμανίαν καὶ τὴν Δολοπίαν, διεπέμψατο πρὸς τοὺς φίλους, ἀξιῶν αὐτοὺς συνοργισθῆναι, καὶ μὴ προσδέξασθαι τὰς διαλύσεις. (5) Διὸ καὶ τῶν μὲν Αἰτωλῶν εἰσπορευθέντων, παρήκουεν ἡ σύγκλητος· τῶν δὲ Ῥοδίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀξιούντων, ἐνετράπη καὶ προσέσχε τὸν νοῦν. (6) Καὶ γὰρ ἐδόκει Δάμις ὁ Ἰκησίου ἄλλα τε καλῶς εἰπεῖν, καὶ παραδείγματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ χρήσασθαι κατὰ τὸν λόγον. (7) Ἔφη γάρ· Ὀργίζεσθαι μὲν εἰκότως τοῖς Αἰτωλοῖς· πολλὰ γὰρ εὖ πεπονθότας τοὺς Αἰτωλοὺς ὑπὸ Ῥωμαίων, οὐ χάριν ἀποδεδωκέναι τούτων, ἀλλ' εἰς μέγαν ἐνηνοχέναι κίνδυνον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ἐκκαύσαντας τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον. (8) Ἐν τούτῳ δὲ διαμαρτάνειν τὴν σύγκλητον, ἐν ᾧ τὴν ὀργὴν φέρει ἐπὶ τοὺς Αἰτωλούς. (9) Εἶναι γὰρ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς πολιτείαις περὶ τὰ πλήθη παραπλήσιον τῷ γιγνομένῳ περὶ τὴν θάλασσαν. (10) Καὶ γὰρ ἐκείνην κατὰ μὲν τὴν αὑτῆς φύσιν ἀεί ποτ' εἶναι γαληνὴν καὶ καθεστηκυῖαν, καὶ συλλήβδην τοιαύτην, ὥστε μηδέποτ' ἂν ἐνοχλῆσαι μηδένα τῶν προσπελαζόντων αὐτῇ καὶ χρωμένων· (11) ἐπειδὰν δ' ἐμπεσόντες εἰς αὐτὴν ἄνεμοι βίαιοι ταράξωσι, καὶ παρὰ φύσιν ἀναγκάσωσι κινεῖσθαι, τότε μηδὲν ἔτι δεινότερον εἶναι μηδὲ φοβερώτερον θαλάττης· ὃ καὶ νῦν τοῖς κατὰ τὴν Αἰτωλίαν συμπεσεῖν. (12) Ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἀκέραιοι, πάντων τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ὑμῖν εὐνούστατοι καὶ βεβαιότατοι συνεργοὶ πρὸς τὰς πράξεις. (13) Ἐπεὶ δ' ἀπὸ μὲν τῆς Ἀσίας πνεύσαντες Θόας καὶ Δικαίαρχος, ἀπὸ δὲ τῆς Εὐρώπης Μενεστᾶς καὶ Δαμόκριτος συνετάραξαν τοὺς ὄχλους, καὶ παρὰ φύσιν ἠνάγκασαν πᾶν καὶ λέγειν καὶ πράττειν· (14) τότε κακῶς φρονοῦντες, ἐβουλήθησαν μὲν ὑμῖν, ἐγένοντο δ' αὑτοῖς αἴτιοι κακῶν. (15) Δεῖ δὲ ὑμᾶς πρὸς μὲν ἐκείνους ἔχειν ἀπαραιτήτως· ἐλεεῖν δὲ τοὺς πολλούς, καὶ διαλύεσθαι πρὸς αὐτούς, εἰδότας, ὅτι γενόμενοι νῦν ἀκέραιοι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔτι νῦν ὑφ' ὑμῶν σωθέντες, εὐνούστατοι πάλιν ἔσονται πάντων Ἑλλήνων. (16) Ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος, ταῦτα εἰπών, ἔπεισε τὴν σύγκλητον διαλύεσθαι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς.

XV. Δόξαντος δὲ τῷ συνεδρίῳ, καὶ τοῦ δήμου συνεπιψηφίσαντος, ἐκυρώθη τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις. Τὰ δὲ κατὰ μέρος ἦν τῶν συνθηκῶν ταῦτα. (2) « Ὁ δῆμος « ὁ τῶν Αἰτωλῶν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ « δήμου τῶν Ῥωμαίων ἀδόλως τηρείτω. (3) Πολε- « μίους μὴ διαγέτω διὰ τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων « ἐπὶ Ῥωμαίους ἢ τοὺς συμμάχους καὶ φίλους αὐτῶν· « μηδὲ χορηγείτω μηδὲν δημοσίᾳ βουλῇ. (4) [Ἐχθρὸν « καὶ φίλον τὸν αὐτὸν ἐχέτω τοῖς Ῥωμαίοις·] καὶ ἐὰν « πολεμῶσι πρός τινας Ῥωμαῖοι, πολεμείτω πρὸς αὐ- « τοὺς ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν. (5) Τοὺς δὲ δραπέτας « καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας τοὺς Ῥωμαίων καὶ

Romæ vero, postquam eo legati advenerunt, revocata est ira adversus Ætolos per Philippum regem : (4) qui Athamaniam et Dolopiam injuria sibi fuisse ereptas ab Ætolis existimans, per legatos cum amicis egerat, ut sua gratia Patres Ætolis irascerentur, neque pacem probarent. (5) Itaque etiam ingressos in senatum Ætolos Patres negligenter audiverunt : sed deprecantibus pro illis Rhodiorum et Atheniensium legatis, mutatus est eorum animus, et Ætoli æquis auribus sunt auditi. (6) Visus est enim Damis, Icesiæ filius, cum alia multa præclare in oratione quam habuit dixisse, tum et exemplo ad id, quod agebatur, accommodatissimo esse usus. (7) Dixit enim : « Jure quidem Romanos Ætolis irasci, qui magnis a populo Romano beneficiis affecti, neqnaquam pro iis parem gratiam retulissent, sed Romanorum imperium, excitato bello adversus Antiochum, in magnum periculum adduxissent. (8) Ceterum errare Romanos in eo, quod universæ genti propterea succenseant. (9) Simile enim in civitatibus evenire multitudini, ac solet in mari. (10) Nam mare natura quidem sua tranquillum semper esse ac sedatum, et omnino ejusmodi, ut accedentibus ad se et periculum sui facientibus nullam exhibeat molestiam : (11) ubi vero irruentium ventorum vi fuerit concitatum, et præter naturam suam agitatum, nihil jam sævius neque terribilius esse mari. Id ipsum et Ætolis hoc tempore evenisse. (12) Hos, quamdiu mentis suæ compotes fuissent, præcipua inter omnes Græcos benevolentia populum Romanum esse prosecutos, inque omnibus inceptis constantissime illum adjuvisse. (13) Postea vero quam ab Asia Thoas et Dicæarchus, ab Europa Menestas et Damocritus flare cœpissent, et multitudinem concitassent, ac contra naturam suam quidvis dicere et facere compulissent : (14) tum enimvero, inquit, pravis consiliis usi, dum vobis nocere student, sibi ipsi tanta hæc mala arcessiverunt. (15) Vos igitur erga illos quidem homines oportet esse inexorabiles; multitudinem vero miserari, et cum ea conciliari; persuasos, Ætolorum populum, mentis suæ iterum compotem factum, cum ad cetera beneficia vestra hic cumulus accesserit, ut jam servati a vobis fuerint, benevolentia erga vos Græcos omnes denuo esse superaturum. » (16) Hac oratione persuasit patribus legatus Atheniensis, ut pacem cum Ætolis facerent.

XV. Quod quum senatus censuisset, populusque jussisset, confirmata pax est. Fuerunt autem ejus pacis conditiones hæ : (2) « Imperium majestatemque populi Romani « gens Ætolorum conservato sine dolo malo. (3) Ne quem « exercitum, qui adversus Romanos aut socios amicosque « eorum ducetur, per fines suos et urbes transire sinito, « neve ulla ope publico consilio juvato. (4) Hostes eosdem « et amicos habeto, quos populus Romanus : si adversus « quos Romani bellum gerant, contra eosdem et populus « Ætolorum bellum gerito. (5) Perfugas, fugitivos, capti-

« τῶν συμμάχων ἀποδότωσαν Αἰτωλοί, (6) χωρὶς
« τῶν, ὅσοι κατὰ πόλεμον ἁλόντες εἰς τὴν ἰδίαν ἀπῆλθον,
« καὶ πάλιν ἑάλωσαν, καὶ χωρὶς τῶν, ὅσοι πολέμιοι
« Ῥωμαίων ἐγένοντο, καθ' ὃν καιρὸν Αἰτωλοὶ μετὰ
« Ῥωμαίων συνεπολέμουν, ἐν ἡμέραις ρ', ἀφ' ἧς ἂν τὰ
« ὅρκια τελεσθῇ, τῷ ἄρχοντι τῷ ἐν Κερκύρᾳ· (7)
« ἐὰν δὲ μὴ εὑρεθῶσί τινες ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, ὅταν
« ἐμφανεῖς γένωνται, τότε ἀποδότωσαν χωρὶς δόλου·
« καὶ τούτοις μετὰ τὰ ὅρκια μὴ ἔστω ἐπάνοδος εἰς τὴν
« Αἰτωλίαν. (8) Δότωσαν δὲ Αἰτωλοὶ ἀργυρίου μὴ
« χείρονος Ἀττικοῦ, παραχρῆμα μὲν τάλαντα Εὐβοϊκὰ
« σ' τῷ στρατηγῷ τῷ ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἀντὶ τρίτου μέ-
« ρους τοῦ ἀργυρίου χρυσίον, ἐὰν βούλωνται, διδόντες,
« τῶν δέκα μνῶν ἀργυρίου, χρυσίου μνᾶν διδόντες.
« (9) Ἀφ' ἧς δ' ἂν ἡμέρας τὰ ὅρκια τμηθῇ ἐν ἔτεσι τοῖς
« πρώτοις ἕξ, κατὰ ἔτος ἕκαστον, τάλαντα ν'· καὶ
« τὰ χρήματα καθιστάτωσαν ἐν Ῥώμῃ. (10) Δότωσαν
« Αἰτωλοὶ ὁμήρους τῷ στρατηγῷ μ', μὴ νεωτέρους
« ἐτῶν ιβ', μηδὲ πρεσβυτέρους μ', εἰς ἔτη ἕξ, οὓς ἂν
« Ῥωμαῖοι προκρίνωσι, χωρὶς στρατηγοῦ, καὶ ἱππάρ-
« χου, καὶ δημοσίου γραμματέως, καὶ τῶν ὁμηρευόν-
« των ἐν Ῥώμῃ. (11) Καὶ τὰ ὅμηρα καθιστάτωσαν εἰς
« Ῥώμην· ἐὰν δέ τις ἀποθάνῃ τῶν ὁμήρων, ἄλλον ἀν-
« τικαθιστάτωσαν. (12) Περὶ δὲ Κεφαλληνίας, μὴ
« ἔστω ἐν ταῖς συνθήκαις. (13) Ὅσαι χῶραι καὶ πόλεις
« καὶ ἄνδρες, οἷς οὗτοι ἐχρῶντο, ἐπὶ Τίτου Κοϊντίου
« καὶ Γναΐου Δομετίου στρατηγῶν ἢ ὕστερον ἑάλωσαν,
« ἢ εἰς φιλίαν ἦλθον Ῥωμαίοις, τούτων τῶν πόλεων,
« καὶ τῶν ἐν ταύταις, μηδένα προσλαβέτωσαν Αἰτωλοί.
« (14) Ἡ δὲ πόλις καὶ ἡ χώρα ἡ τῶν Οἰνιάδων, Ἀκαρ-
« νάνων ἔστω. » (15) Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ
τούτοις, συντετέλεστο τὰ τῆς εἰρήνης. Καὶ τὰ μὲν
κατὰ τοὺς Αἰτωλούς, καὶ καθόλου τοὺς Ἕλληνας, τοιαύτην ἔσχε τὴν ἐπιστροφήν.

« vosque Romanorum aut sociorum reddunto Ætoli
« præterquam si qui capti, cum domos rediissent, ite
« capti sunt, aut si qui ex illis capti sunt, qui tum ho
« erant Romanis, cum inter auxilia Romana Ætoli ess
« Ceteri intra dies centum post fœdus ictum præfecto
« Corcyræ est, tradantur : (7) si qui non comparebu
« eorum quisque, quando inventus fuerit, sine dolo m
« tradatur : atque his, post fœdus, in Ætoliam reditu
« esto. (8) Argenti, quod Attico deterius non sit, duc
« Euboica talenta præsentia proconsuli, in Achaia ag
« Ætoli darent. Pro tertia argenti parte aurum si
« mallent, darent, dum pro decem libris argenti unam
« penderent. (9) A quo die sancitum fœdus esset, in p
« ximos sex annos quinquaginta talenta annua uti pe
« rent. Eaque pecunia ut Romam tuto curetur, ipsi pr
« dento. (10) Obsides XL arbitratu consulis danto,
« minores duodecim annorum, neu majores quadragi
« in annos sex. Obses tamen ne esto prætor, præfe
« equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante obses fu
« apud Romanos. (11) Obsides Romam transporta
« ipsi curanto. Si quis obsidum diem suum obierit, al
« vicem illius danto. (12) Cephallenia extra pacis l
« esto. (13) Qui agri, quæ urbes, qui homines Ætolorum
« ris aliquando fuerunt, qui eorum T. Quinctio Cn. D
« tio Coss. postve eos Coss. aut armis subacti, aut vo
« tate in ditionem P. R. venerunt; ne quam earum urbi
« aut hominum, qui in iis sunt, Ætoli recepisse vel
« (14) OEnidæ, cum urbe agrisque, Acarnanum sunt
(15) His legibus icto fœdere, pax consummata est. Et h
quidem exitum Bellum Ætolicum, et omnino res in Gr
gestæ, habuerunt.

III. — BELLUM GALLO-GRÆCUM, GESTUM A CN. MANLIO COS.

Ecloga XXIX de Legationibus.

XVI. Καθ' ὃν καιρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ περὶ τὰς συνθήκας, τὰς πρὸς Ἀντίοχον, καὶ καθόλου περὶ τῆς Ἀσίας αἱ πρεσβεῖαι διεπράττοντο, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος ἐπολεμεῖτο, κατὰ τοῦτον συνέβη, τὸν περὶ τὴν Ἀσίαν πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμον ἐπιτελεσθῆναι, ὑπὲρ οὗ νῦν ἐνιστάμεθα τὴν διήγησιν.

XVI. Quo tempore Romæ de pace cum Antiocho ag
tur, et legatis, qui undique ad Romanos ex Asia vener
opera dabatur, quo eodem in Græcia bellum urgeb
adversus Ætolos; tunc etiam in Asia cum Gallogræcis
lum est confectum, quod nunc exponere aggredior.

Excerpt. Valesian. et Legatio XXX.

XVII. Μοαγέτης, ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, ὠμὸς ἦν καὶ δόλιος. (2) Καὶ οὐκ ἄξιός ἐστιν, ἐκ παραδρομῆς, ἀλλὰ μετ' ἐπιστάσεως τυχεῖν τῆς ἁρμοζούσης μνήμης.

Moageles Romanis conciliatur.

XVII. Moagetes, Cibyræ tyrannus, et crudelis et
dulentus fuit : (2) mereturque, ut non obiter, sed accu
et diligenter de eo, quæ ad rem faciunt, commemorem

---

(3) Πλὴν συνεγγίζοντος Γναΐου, ὑπάτου Ῥωμαίων, τῇ Κιβύρᾳ, καὶ τοῦ Ἑλουίου πεμφθέντος εἰς ἀπόπειραν, ἐπὶ τίνος ἔστι γνώμης, πρεσβευτὰς ἐξέπεμψε,

(3) Ceterum Cnæo [Manlio] consule Romano appro
quante Cibyræ, et C. Helvio ad tentandum Moagetis
mum præmisso, legatos ille misit, orans, ut cohiber

...μαλῶν, μὴ φθεῖραι τὴν χώραν, ὅτι φίλος ὑπάρχει ...μαίων, καὶ πᾶν ποιήσει τὸ παραγγελλόμενον. (4) ...αὶ ταῦτα λέγων ἅμα προὔτεινε στέφανον ἀπὸ πεν-...καίδεκα ταλάντων. (5) Ὧν ἀκούσας, αὐτὸς μὲν ...έξεσθαι τῆς χώρας ἔφη, πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν ἐκέ-...υσε πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων· ἕπεσθαι γὰρ αὐτὸν ...τὰ τῆς στρατείας κατὰ πόδας. (6) Γενομένου δὲ ...τοῦ, καὶ πέμψαντος τοῦ Μοαγέτου μετὰ τῶν πρε-...σβευτῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν, ἀπαντήσας κατὰ πορείαν ὁ ...ναῖος, ἀνατατικῶς καὶ πικρῶς ὡμίλησε τοῖς πρεσβευ-...αῖς· (7) φάσκων, οὐ μόνον ἀλλοτριώτατον γεγονέναι ...μαίων τὸν Μοαγέτην πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ...αστῶν, ἀλλὰ καὶ κατατεῖναι τὴν ῥώμην ὅλην εἰς ...αίρεσιν τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐπιστροφῆς εἶναι καὶ κολά-...σεως ἄξιον μᾶλλον, ἢ φιλίας. (8) Οἱ δὲ πρεσβευταὶ ...καταπλαγέντες τὴν ἐπίφασιν τῆς ὀργῆς, τῶν μὲν ἄλλων ...τολῶν ἀπέστησαν, ἠξίουν δ' αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν ... Μοαγέτῃ. (9) Συγχωρήσαντος δὲ, τότε μὲν ἐπα-...ῆλθον εἰς τὴν Κιβύραν. (10) Εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ...ῆλθε μετὰ τῶν φίλων ὁ τύραννος, κατά τε τὴν ἐσθῆτα ...κατὰ τὴν ἄλλην προστασίαν λιτὸς καὶ ταπεινὸς, ἔν τε ...ταῖς ἀπολογισμοῖς κατολοφυρόμενος τὴν ἀδυναμίαν τὴν ...αὐτοῦ καὶ τὴν ἀσθένειαν ὧν ἐπῆρχε πόλεων, καὶ ἠξίου ...προσδέξασθαι τὰ ιε' τάλαντα τὸν Γνάϊον. (11) Ἐκράτει ...τῆς Κιβύρας, καὶ Συλλίου, καὶ τῆς ἐν Τεμένει πό-...λεως. (12) Ὁ δὲ Γνάϊος, καταπλαγεὶς τὴν ἀπόνοιαν, ...λο μὲν οὐδὲν εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἐὰν δὲ μὴ διδῷ φ' ...τάλαντα μετὰ μεγάλης χαρᾶς, οὐ τὴν χώραν, ἔφη, ...σειν, ἀλλὰ τὴν πόλιν αὐτὴν πολιορκήσειν καὶ διαρ-...πάσειν. (13) Ὅθεν ὁ Μοαγέτης κατοῤῥωδήσας τὸ μέλ-...λον, ἐδεῖτο μηδὲν ποιῆσαι τοιοῦτον, καὶ προσετίθει κατὰ ...μικρὸν τῶν χρημάτων, καὶ τέλος ἔπεισε τὸν Γνάϊον, ρ' ...τάλαντα καὶ μυρίους μεδίμνους λαβόντα πυρῶν, προσ-...δέξασθαι πρὸς τὴν φιλίαν αὐτόν.

Legatio XXXI.

XVIII. Κατὰ τὸν καιρὸν, ἡνίκα Γνάϊος διῄει τὸν ...λοβάτων προσαγορευόμενον ποταμὸν, ἦλθον πρὸς ...τὸν πρέσβεις ἐκ τῆς Ἰσιόνδα προσαγορευομένης πό-...λεως, δεόμενοι σφίσι βοηθῆσαι. (2) Τοὺς γὰρ Τερμησ-...σεῖς, ἐπισπασαμένους Φιλόμηλον, τήν τε χώραν ἔφασαν ...πᾶσαν ἀνάστατον πεποιηκέναι, καὶ τὴν πόλιν διηρπα-...κέναι, νῦν τε πολιορκεῖν τὴν ἄκραν, συμπεφευγότων εἰς ...αὐτὴν πάντων τῶν πολιτῶν, ὁμοῦ γυναιξὶ καὶ τέκνοις. (3) Ὧν ἐπακούσας ὁ Γνάϊος, ἐκείνοις μὲν ὑπέσχετο βοη-...θήσειν μετὰ μεγάλης χάριτος· αὐτὸς δὲ νομίσας ἕρμαιον ...εἶναι τὸ προσκεπτικὸς, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ ...Παμφυλίας. (4) Ὁ δὲ Γνάϊος, συνεγγίσας τῇ Τερ-...μησσῷ, πρὸς μὲν τούτους συνέθετο φιλίαν, λαβὼν ν' ...τάλαντα, παραπλησίως δὲ καὶ πρὸς Ἀσπενδίους. (5) ...Προσδεξάμενος δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πόλεων ...πρεσβευτὰς κατὰ τὴν Παμφυλίαν, καὶ τὴν προειρημένην ...δόξαν ἐνεργασάμενος ἑκάστοις κατὰ τὰς ἐντεύξεις, ἅμα

populatione agri militem : se enim populi Romani amicum esse, et imperata omnia facturum. (4) Simul hæc dicens coronam offerebat quindecim talentorum. (5) His auditis Helvius, integros a populatione agros servaturum se pollicitus, ire ad consulem legatos, et de summa rerum apud eum disceptare jussit; a tergo enim sequi illum cum exercitu. (6) Quod cum esset factum, et misisset Moagetes cum legatis fratrem suum, Cnæus, qui in itinere eis occurrerat, minaciter et aspere cum iis est locutus : (7) dixitque, non animum dumtaxat alienissimum a populo Romano habuisse Moagetem præ ceteris omnibus Asiæ regulis; sed etiam vires omnes ad evertendum imperium Romanum intendisse : proinde dignum animadversione et pœna potius, quam amicitia Romanorum. (8) Legati hac significatione iræ Consulis perturbati, ceteris mandatis omissis, tantum illud petere, ut cum Moagete ipse colloqui vellet. (9) Quod cum ille haud recusare se significasset, Cibyram sunt reversi. (10) Postero autem die exiit tyrannus cum amicis, et vestitus et comitatus tenuiter atque objecte : et de suis rebus locutus, deque inopia sua multum questus, et de urbium suæ ditionis egestate, Cnæum orabat, ut quindecim talenta acciperet. (11) Erant autem sub eo Cibyra, Syllium et Temenepolis urbes. (12) At Cnæus, perditam hominis impudentiam miratus, aliud ei nihil respondit, nisi, si quingenta talenta lubentissimo animo sibi non numeraret, non agros tantum se populaturum, verum ipsam quoque urbem oppugnaturum et direpturum. (13) Itaque impendentis mali metu perculsus Moagetes, ne quid ejusmodi faceret orare, et paullatim ad summam aliquid adjicere : tandemque Consuli persuasit, ut acceptis centum talentis, et decem millibus medimnum frumenti, in amicitiam populi Romani ipsum susciperet.

Aliquot gentes Cariæ et Pamphyliæ sibi conciliat Cn. Manlius.

XVIII. Quo tempore Cnæus [Manlius] Colobatum quem vocant amnem trajecit, venerunt ad eum legati ex oppido, cui Isionda nomen, orantes, ut sibi ferret opem. (2) Termessenses namque, accitis Philomeliensibus, agrum suum omni clade belli pervastasse, urbem diripuisse, nunc quoque arcem obsidere, quo cives universi cum conjugibus et liberis confugissent. (3) Cnæus, his auditis, suum illis auxilium prolixe est pollicitus : ac statim lucro deputans, hanc sibi offerri occasionem, Pamphyliam versus agmen duxit. (4) Ceterum ubi Termesso appropinquasset, accepta quinquaginta talentorum corona, amicitiam cum iis pepigit; pariterque et cum Aspendiis. (5) Deinde aliarum quoque civitatum legatis in Pamphylia susceptis, cum in congressibus eadem illa eis persuasisset, quæ ante sunt dicta, atque

δὲ καὶ τοὺς Ἰσιονδεῖς ἐξελόμενος ἐκ τῆς πολιορκίας, αὖθις ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τοὺς Γαλάτας.

Legatio XXXII.

XIX. Κύρμασα πόλιν λαβὼν ὁ Γνάϊος, καὶ λείαν ἄφθονον, ἀνέζευξε. (2) Προαγόντων δὲ αὐτῶν παρὰ τὴν λίμνην, παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ Λυσινόης, διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν πίστιν. (3) Οὓς προσδεξάμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Σαγαλασσέων γῆν, καὶ πολὺ πλῆθος ἐξελασάμενος λείας, ἀπεκαραδόκει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, ἐπὶ τίνος ἔσονται γνώμης. (4) Παραγενομένων δὲ πρεσβευτῶν ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος τοὺς ἄνδρας, καὶ λαβὼν ν' ταλάντων στέφανον, καὶ δισμυρίους κριθῶν μεδίμνους καὶ δισμυρίους πυρῶν, προσεδέξατο τούτους εἰς τὴν φιλίαν.

Legatio XXXIII.

XX. Γνάϊος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, πρέσβεις ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Ἐποσόγνατον τὸν Γαλάτην, ὅπως πρεσβεύσῃ πρὸς τοὺς τῶν Γαλατῶν βασιλεῖς. (2) Καὶ ὁ Ἐποσόγνατος ἔπεμψε πρὸς Γνάϊον πρέσβεις, καὶ παρεκάλει τὸν Γνάϊον τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, μὴ προεξαναστῆναι, μηδ' ἐπιβαλεῖν χεῖρας τοῖς Τολιστοβογίοις Γαλάταις· (3) καὶ διότι πρεσβεύσει πρὸς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν Ἐποσόγνατος, καὶ ποιήσεται λόγους ὑπὲρ τῆς φιλίας, καὶ πείσεσθαι πρὸς πᾶν αὐτοὺς παραστήσεται τὸ καλῶ ἔχον.

(Suidas in Γάλλοι.)

(4) Γνάϊος ὁ ὕπατος Ῥωμαίων, διερχόμενος, ἐγεφύρωσε τὸν Σαγγάριον ποταμὸν, τελέως κοῖλον ὄντα καὶ δύσβατον. (5) Καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν στρατοπεδευσαμένῳ παραγίγνονται Γάλλοι παρὰ Ἄττιδος καὶ Βαττάκου, τῶν ἐκ Πεσσινοῦντος ἱερέων τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν· (6) ἔχοντες προστηθίδια καὶ τύπους, φάσκοντες, προσαγγέλλειν τὴν θεὸν νίκην καὶ κράτος. (7) Οὓς Γνάϊος φιλανθρώπως ὑπεδέξατο.

Legatio XXXIII.

(8) Ὄντος δὲ τοῦ Γναΐου πρὸς τὸ πολισμάτιον τὸ καλούμενον Γορδιεῖον, ἧκον παρ' Ἐποσογνάτου πρέσβεις, ἀποδηλοῦντες, ὅτι πορευθεὶς διαλεχθείη τοῖς τῶν Γαλατῶν βασιλεῦσιν· (9) οἱ δ' ἁπλῶς εἰς οὐδὲν συγκαταβαίνοιεν φιλάνθρωπον, ἀλλ' ἠθροικότες ὁμοῦ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ἅπασαν εἰς τὸ καλούμενον ὄρος Ὄλυμπον, ἕτοιμοι πρὸς μάχην εἰσίν.

Excerpt. Valesian.

XXI. Ὀρτιάγων, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλατῶν, ἐπεβάλετο τὴν ἁπάντων τῶν Γαλατῶν δυ-

etiam Isiondenses obsidione exemisset, Gallogræcos [...]tere instituit.

Item Pisidiæ.

XIX. Cyrmasis urbe capta, et multa præda, Cn. [Man]lius] castra movit. (2) Cui propter paludes progredi[enti] occurrerunt legati a Lysinoe, fidei illius sese permitte[ntes]. (3) Quibus receptis, in Sagalassenum agrum venit, [et] præda ingente abacta, quid consilii capturi essent o[ppi]dani, exspectabat. (4) Deinde ut legati venerunt, iis [ad]missis, accepta corona quinquaginta talentorum, et [...] millibus hordei ac totidem tritici medimnis, pacem S[aga]lassensibus dedit.

Eposognatus Romanis favens.

XX. Cn. Manlius, Romanus consul, legatos misit [ad] Eposognatum, unum ex regulis Gallogræcorum, ut [lega]tionem ipse obiret ad ejus gentis regulos. (2) Eposo[gna]tus, missis ad Consulem legatis, oravit eum, ne præpro[pere] castra moveret, neve Tolistobogios Gallos hostiliter inv[ade]ret : (3) ipsum enim ad reges iturum Eposognatum [...] ut Romanorum amicitiam respiciant, fore illis auctor[em], persuasurumque adeo ipsis, ut nullam conditionem [...]cam ac tolerabilem detractent.

Galli Matris magnæ ad Manlium veniunt.

(4) Cnæus, Romanorum consul, Sangarium usque [pro]gressus, flumen, quod ob nimiam altitudinem vado t[rans]iri non poterat, ponte junxit. (5) Ibi quum ad i[psam] fluminis ripam castra posuisset, accedunt ad eum [...] Matris magnæ, ab Attide et Battaco antistitibus Pessin[unte] missi. (6) Hi, typos et imagines a pectore suspensa[s ge]stantes, dixerunt, Deam Romanis victoriam et poter[...] annunciare. (7) Eos Manlius perquam humaniter exc[epit].

Galli Olympum montem tenentes.

(8) Ad oppidulum vero, quod Gordieum vocatur, st[a]habente Consule, legati ab Eposognato venerunt, nun[tian]tes, profectum eum ad reges Gallorum, cum ipsis [...] collocutum; (9) sed ad nullam æquam conditionem pot[uisse] eos perducere : qui quidem liberos simul atque u[xores] omnesque ceteras facultates in Olympum, quem voc[ant] montem contulissent, et ad pugnandum essent parati.

Ortiago Gallis præesse studet.

XXI. Ortiago, Galatiæ regulus, omnium qui in [Asia] sunt Gallorum sibi vindicare imperium constituerat.

...σιαν εἰς ἑαυτὸν μεταστῆσαι· (2) καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐφόδια προσεφέρετο καὶ φύσει καὶ τριβῇ. (3) Καὶ γὰρ εὐεργετικὸς ἦν, καὶ μεγαλόψυχος, καὶ κατὰ τὰς ἐντεύξεις εὔχαρις, καὶ συνετός· (4) τὸ δὲ συνέχον παρὰ Γαλάταις, ἀνδρώδης ἦν, καὶ δυναμικὸς πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας.

(Apud Plutarch. in Γυναικῶν Ἀρεταῖς.)

(5) Χιομάραν δὲ συνέβη, τὴν Ὀρτιάγοντος [γυναῖκα], αἰχμάλωτον γενέσθαι, μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ὅτε Ῥωμαῖοι καὶ Γνάϊος ἐνίκησαν μάχῃ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Γαλάτας. (6) Ὁ δὲ λαβὼν αὐτὴν ταξίαρχος, ἐχρήσατο τῇ τύχῃ στρατιωτικῶς, καὶ κατῄσχυνεν. (7) Ἦν δὲ ἄρα καὶ πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀργύριον ἀμαθὴς καὶ ἀκρατὴς ἄνθρωπος· ἡττήθη δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας. (8) Καὶ χρυσίου συχνοῦ διομολογηθέντος ὑπὲρ τῆς γυναικός, ἦγεν αὐτὴν ἀπολυτρώσων, ποταμοῦ τινος ἐν μέσῳ διείργοντος. (9) Ὡς δὲ ἐπιβάντες οἱ Γαλάται τὸ χρυσίον ἔδωκαν αὐτῷ, καὶ παρελάμβανον τὴν Χιομάραν, ἡ μὲν ἀπὸ νεύματος προσέταξεν ἑνί, παῖσαι τὸν Ῥωμαῖον ἀσπαζόμενον αὐτὴν καὶ φιλοφρονούμενον. (10) Ἐκείνου δὲ πεισθέντος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντος, ἀραμένη καὶ περιστείλασα τοῖς κόλποις ἀπήλαυνεν. (11) Ὡς δὲ ἦλθε πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῷ προὔβαλεν, ἐκείνου θαυμάσαντος, καὶ εἰπόντος· Ὦ γύναι, καλὸν ἡ πίστις· Ναί, εἶπεν, ἀλλὰ κάλλιον, ἕνα μόνον ζῆν ἐμοὶ συγγεγενημένον. (12) Ταύτῃ μὲν ὁ Πολύβιος, φησί, διὰ λόγων ἐν Σάρδεσι γενόμενος, θαυμάσαι τό τε φρόνημα καὶ τὴν σύνεσιν.

Legatio XXXIV.

XXII. Τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τὴν τῶν Γαλατῶν νίκην, στρατοπεδευόντων περὶ τὴν Ἄγκυραν πόλιν, καὶ τοῦ Γναίου τοῦ στρατηγοῦ προάγειν εἰς τοὔμπροσθεν μέλλοντος· (2) παραγίγνονται πρέσβεις παρὰ τῶν Τεκτοσάγων, ἀξιοῦντες τὸν Γνάϊον, τὰς μὲν δυνάμεις ἐᾶσαι κατὰ χώραν, αὐτὸν δὲ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν προελθεῖν εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων· ἥξειν δὲ καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν βασιλεῖς κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν διαλύσεων. (3) Τοῦ δὲ Γναΐου συνθεμένου καὶ παραγενηθέντος κατὰ τὸ συνταχθὲν μετὰ φ' ἱππέων· τότε μὲν οὐχ ἧκον οἱ βασιλεῖς. (4) Ἀναχωρηκότος δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν, αὖθις ἧκον οἱ πρέσβεις, ὑπὲρ μὲν τῶν βασιλέων προφάσεις τινὰς λέγοντες, ἀξιοῦντες δὲ πάλιν ἐλθεῖν αὐτόν, ὅτι τοὺς πρώτους ἄνδρας ἐκπέμψουσι κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. (5) Ὁ δὲ Γνάϊος, κατανεύσας αὐτοῖς, αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας· Ἄτταλον δὲ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς ἐξαπέστειλεν μετὰ τριακοσίων ἱππέων. (6) Οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν ἦλθον μὲν κατὰ τὸ συνταχθέν, καὶ λόγους ἐποιήσαντο περὶ τῶν πραγμάτων· τέλος δ' ἐπιθεῖναι τοῖς προειρημένοις,

Atque ad hunc conatum et natura et usu plurima habuerat adjumenta. (3) Nam et liberalitate et magnitudine animi erat insigni, et in congressu et colloquiis urbanus et prudens : (4) quodque apud Gallos præcipuum habetur, vir fortissimus ac bello strenuus erat.

Ejus uxor magnanima.

(5) Quo tempore Romani, duce Cn. [Manlio] vicerant Gallos Asiaticos, accidit, ut Chiomara, Ortiagontis uxor, inter alias mulieres captiva duceretur. (6) Qui ea potitus erat centurio, homo et libidinosus et avarus, militari more usus fortuna, pudicitiæ mulieris vim fecit. (7) Victus deinde pecuniæ cupiditate, (8) cum pro liberanda muliere magna vis auri esset ei oblata, eduxit eam ad locum, qui amne secabatur. (9) Hunc cum transivissent qui eam redemtum venerant Galatæ, datoque auro Chiomaram recepissent, uni eorum illa nutu signum dedit, ut centurionem, qui illam tum amplectens valedicebat, percuteret. (10) Cumque is paruisset, et caput occiso amputasset, Chiomara id, gremio involutum, secum auferens, ocius est avecta. (11) Cum igitur ad maritum venisset, projecissetque ante ejus pedes caput hominis; demirante eo, dicenteque, O mulier! præclara res est fides : — Omnino, inquit : sed id pulchrius est, unum tantum vivere, qui mecum rem habuerit. (12) Cum hac muliere, Polybius scribit, se collocutum Sardibus, miratumque esse animi magnitudinem ejus ac prudentiam.

Tectosagum dolus irritus.

XXII. Romanis, post devictos [in Olympo monte] Gallos, ad Ancyram stativa habentibus, quum inibi esset Cn. [Manlius] Consul, ut ulterius progrederetur; (2) oratores Tectosagum venerunt, petentes ab eo, ut, relictis eo loci copiis, ipse postero die in medium locum inter bina castra progrederetur : adfuturos et reges Gallorum, ut de pace agant. (3) Quum Cnæus esset assensus, et, sicut constitutum fuerat, quingentis equitibus comitatus venisset, reges non adfuerunt. (4) Consule in castra reverso, redeunt legati, ad excusationem regum suorum causas quasdam prætexentes, rogantesque, ut iterum venire vellet : reges enim Gallogræcorum missuros principes gentis, quibuscum de rebus omnibus posset tractari. (5) Cnæus, iterum pollicitus, ipse quidem in castris remanet; sed Attalum cum tribunis quibusdam et trecentorum equitum præsidio mittit. (6) Ad hoc colloquium accesserunt quidem Galli, sicut convenerat, actumque est de summa rerum : at finem rebus posse im-

ἢ κυρῶσαί τι τῶν δοξάντων, οὐκ ἔφασαν εἶναι δυνατόν· (7) τοὺς δὲ βασιλεῖς τῇ κατὰ πόδας ἥξειν διωρίζοντο, συνθησομένους καὶ πέρας ἐπιθήσοντας, εἰ καὶ Γνάϊος ὁ στρατηγὸς ἔλθοι πρὸς αὐτούς. (8) Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπαγγειλαμένων, ἥξειν τὸν Γνάϊον, τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διελύθησαν. (9) Ἐποιοῦντο δὲ ὑπερθέσεις ταύτας οἱ Γαλάται, καὶ διεστρατήγουν τοὺς Ῥωμαίους, βουλόμενοι τῶν τε σωμάτων τινὰ τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν χρημάτων ὑπερθέσθαι πέραν τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ· μάλιστα δὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, εἰ δυνηθεῖεν, λαβεῖν ὑποχείριον· εἰ δὲ μή γε, πάντως ἀποκτεῖναι. (10) Ταῦτα δὲ προθέμενοι, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐκαραδόκουν τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, ἑτοίμους ἔχοντες ἱππεῖς εἰς χιλίους. (11) Ὁ δὲ Γνάϊος, διακούσας τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ πεισθεὶς ἥξειν τοὺς βασιλεῖς, ἐξῆλθε καθάπερ εἰώθει μετὰ φʹ ἱππέων. (12) Συνέβη δὲ, ταῖς πρότερον ἡμέραις τοὺς ἐπὶ τὰς ξυλείας καὶ χορτολογίας ἐκπορευομένους ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων χάρακος ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη πεποιῆσθαι τὴν ἔφοδον, ἐφεδρείᾳ χρωμένους τοῖς ἐπὶ τὸν σύλλογον πορευομένοις ἱππεῦσιν. (13) Οὗ καὶ τότε γενομένου, καὶ πολλῶν ἐξεληλυθότων, συνέταξαν οἱ χιλίαρχοι, καὶ τοὺς εἰθισμένους ἐφεδρεύειν τοῖς προνομεύουσιν ἱππεῖς ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη ποιήσασθαι τὴν ἔξοδον. (14) Ὧν ἐκπορευθέντων, αὐτομάτως τὸ δέον ἐγενήθη πρὸς τὴν ἐπιφερομένην χρείαν.

poni, de quibus esset actum, aut confirmari quæ pla
essent, negarunt posse; (7) verum postero die reges ve
ros affirmabant, pactaque cum Cnæo, si modo ipse par
adfuerit, inituros, et negotio finem imposituros. (8) I
mittente Attalo, adfuturum consulem, utrimque discess
est. (9) Procrastinatio ista Gallorum et dolus, quo Ro
nos appetierunt, eo spectabat, ut conjuges et liberos, qu
ejus fieri posset, cum rebus suis, trans Halym trajicere
præcipue vero consulem Romanum, si posset fieri, ca
cupiebant; aut certe, si id minus posset, omnino occid
(10) Hoc consilio die sequenti adventum Romanorum
spectabant, paratis in id mille circiter equitibus. (11) C
sul affirmanti Attalo, venturos reges, fidem habens, cas
exiit, ut erat ei moris, cum quingentis equitibus. (12)
ciderat autem, ut superioribus diebus lignatores et pab
tores, qui e Romanis castris exierant, eamdem illam part
incursarent, et præsidio uterentur eorumdem equitum,
consulem ad colloquium comitabantur. (13) Id quum t
quoque factum esset, multique exiissent, tribuni præsid
etiam equitum pabulatores consequi solitum eamdem in
tem egredi jusserunt. (14) Quo facto, provisum fuit
ei malo, quod impendebat.

DE CAUSIS BELLI ROMANORUM CUM PERSEO.

[XXII. a. Ὅτι φησὶν ὁ ΠΟΛΥΒΙΟΣ ἐν εἰκοστῷ δευτέρῳ· Περὶ δὲ τὴν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων οἰκίαν ἤδη τις ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐφύετο κακῶν ἀνηκέστων ἀρχή· (2) καίτοι γε οὐκ ἀγνοῶ, διότι τινὲς τῶν συγγραφόντων περὶ τοῦ Ῥωμαίοις πολέμου πρὸς Περσέα, βουλόμενοι τὰς αἰτίας ἡμῖν ἐπιδεικνύναι τῆς διαφορᾶς, πρῶτον μὲν ἀποφαίνουσι τὴν Ἀβρουπόλιος ἔκπτωσιν ἐκ τῆς ἰδίας δυναστείας, ὡς καταδραμόντος αὐτοῦ τὰ παρὰ τὸ Πάγγαιον μέταλλα, μετὰ τὸν τοῦ Φιλίππου θάνατον· (3) Περσεὺς δὲ παραβοηθήσας καὶ τρεψάμενος ὁλοσχερῶς ἐξέβαλε τὸν προειρημένον ἐκ τῆς ἰδίας ἀρχῆς· (4) ἑξῆς δὲ ταύτῃ τὴν εἰς Δολοπίαν εἰσβολὴν, καὶ τὴν εἰς Δελφοὺς παρουσίαν Περσέως· (5) ἔτι δὲ τὴν Εὐμενοῦς τοῦ βασιλέως ἐπιβουλὴν γενομένην ἐν Δελφοῖς, καὶ τὴν τῶν ἐκ Βοιωτίας πρεσβέων ἐπαναίρεσιν· ἐξ ὧν ἔνιοι φασὶ φῦναι Περσεῖ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον.]

[XXII. b. Ἐγὼ δὲ φημὶ κυριώτατον μὲν εἶναι καὶ τοῖς συγγράφουσι καὶ τοῖς φιλομαθοῦσι τὸ γινώσκειν τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν τὰ κακὰ γεννᾶται καὶ φύεται τῶν πραγμάτων· συγκέχυται δὲ ταῦτα παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν συγγραφέων διὰ τὸ μὴ κρατεῖν, τίνι διαφέρει πρότασις αἰτίας· πάλιν προτάσεως, ἀρχὴ πολέμου. (2) Καὶ νῦν δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶν προσυπομιμνησκόντων, ἠνάγκασμαι πάλιν ἀνανεώσασθαι τὸν αὐτὸν λόγον. (3)

XXII. *a*. Polybius vigesimo secundo libro ait: Ad
sus regum Macedonum domum jam inde ab hoc temp
maximorum quædam malorum occasio cœpit. (2) Non ig
equidem scriptores aliquot belli Romanorum cum Pers
dum causas dissidii aperire student, primam ex his po
Abrupolis ex regno suo depulsionem, quia is fodinas
sunt ad Pangæum invaserat post Philippi obitum: (3) qu
obrem bello Perseus commoto prædictum regem omni p
tia spoliatum expulit. (4) Secundam causam proferunt
lopiæ ex occasione illa occupationem, Perseique Del
adventum. (5) Tertiam insidias Eumeni regi Delphis
ctas, legatorumque Bœoticorum cædem. Ex his, inqu
nonnulli bellum Persei cum Romanis conflatum aiunt.

XXIII. *b*. Ego vero plurimum interesse tum historico
tum etiam studiosorum legentium arbitror causarum c
tionem, ex quibus infortunia gignuntur et pullulant. A
magna confusio apud pleroque scriptores fit, quia nesc
quid inter præludium intersit et causam: rursus in quo
ludium a principio belli differat. (2) Jam vero, rebus
me admonentibus, cogor eumdem sermonem instau
(3) Nam dictarum rerum primæ quidem, præludia sunt

γὰρ ἄρτι ῥηθέντων πραγμάτων τὰ μὲν πρῶτα προ-
ς εἰσί· τὰ δὲ τελευταῖα, τὰ περὶ τὴν τοῦ βασιλέως
ενοῦς ἐπιβουλὴν, καὶ τὰ περὶ πρεσβευτῶν ἀναίρεσιν,
τούτοις ἕτερα παραπλήσια τῶν κατὰ τοὺς αὐτοὺς
ὺς γεγονότων, ἀρχὴ πρόδηλος τοῦ συστάντος Ῥω-
ς καὶ Περσεῖ πολέμου, καὶ τοῦ καταλυθῆναι τὴν
εδόνων ἀρχήν· αἰτία δὲ τούτων ἁπλῶς ἐστιν οὐδε-
δῆλον δὲ τοῦτ' ἔσται διὰ τῶν ῥηθησομένων. (4) Κα-
ρ γὰρ εἴπομεν Φίλιππον τὸν Ἀμύντου διανοηθέντα
ροθέντα συντελεῖν τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμον,
ξανδρον δὲ τοῖς ὑπ' ἐκείνου κεκριμένοις χρῆσθαι
πράξεων· οὕτω καὶ νῦν Φίλιππον μὲν τὸν Δημη-
φαμὲν διανοηθῆναι πρότερον πολεμεῖν Ῥωμαίοις
τελευταῖον πόλεμον, καὶ τὰς παρασκευὰς ἑτοίμους
ς πρὸς ταύτην ἔχειν τὴν ἐπιβολήν· ἐκείνου δ' ἐκ-
ξαντος, Περσέα γενέσθαι χειριστὴν πράξεων· (5)
τοῦτ' ἀληθὲς, καὶ ἐκεῖνο σαφές· οὐ γὰρ οἷόν τε ταύ-
ύστερον γενέσθαι τῆς τελευτῆς τοῦ κρίναντος καὶ
εμένου πολεμεῖν· ὃ συμβαίνει τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων
ραφέων εἰρημένοις· πάντα γάρ ἐστι τὰ λεγόμενα
' αὐτοῖς ὕστερα τῆς Φιλίππου τελευτῆς.]

stremæ autem, insidias dico contra Eumenem regem et legatorum cædes, atque his similia facinora quæ per ea tempora contigerunt, hæc, inquam, manifesta fuerunt belli Romani cum Perseo principia atque abolendi imperii Macedonum. (3) Horum autem eventuum nullus reapse causa est; id quod ex dicendis a me patebit. (4) Nam sicuti jam affirmavimus, Philippum Amyntæ filium molitum fuisse ac paravisse adversus Persas bellum, tum deinde Alexandrum patris decreta in rem contulisse; ita nunc etiam dicimus Philippum Demetrii filium animo destinasse extremum hoc adversus Romanos bellum gerere, ejusque aggrediendi apparatum omnem in promtu apud se habuisse; verumtamen eo defuncto, Perseum operi manum admovisse. (5) Jam si hoc verum est, illud quoque fit manifestum : neque enim causa belli recentior esse potuit morte ejus qui bellum suscipiendum decreverat : in quam absurditatem ceteri scriptores incidunt, quia, quidquid ab ipsis causæ instar traditur, id omne Philippi morte posterius est.

(Suidas in Πραξικοπήσας.)

ΧΧIII. Ὁ δὲ Φούλβιος, πραξικοπήσας, νυκτὸς κα-
εῖε τὸ μέρος τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τοὺς Ῥωμαίους
ήγαγε. [Reliqua nunc lib. XXI, c. 16, 1.]

(Sames arx a Fulvio capta.)

XXIII. Fulvius, proditorum opera usus partem arcis noctu cepit, et Romanos introduxit.

V. — CN. MANLIUS PROCOS. ORDINAT RES ASIÆ.

Legatio XXXV.

ΧΧΙV. Κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, κατὰ τὴν Ἀσίαν
ίου τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ παραχειμάζοντος
Ἐφέσῳ, κατὰ τὸν τελευταῖον ἐνιαυτὸν τῆς ὑποκει-
ης Ὀλυμπιάδος, παρεγένοντο πρεσβεῖαι παρά τε
Ἑλληνίδων πόλεων τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ παρ'
ων πλειόνων, συμφοροῦσαι στεφάνους τῷ Γναΐῳ,
τὸ νενικηκέναι τοὺς Γαλάτας. (2) Ἅπαντες γὰρ οἱ
ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦντες οὐχ οὕτως ἐχά-
ν, Ἀντιόχου λειφθέντος, ἐπὶ τῷ δοκεῖν ἀπολε-
θαι, τινὲς μὲν φόρων, οἱ δὲ φρουρᾶς, καθόλου δὲ πάν-
βασιλικῶν προσταγμάτων, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀπὸ τῶν
βάρων αὐτοῖς φόβον ἀφῃρῆσθαι, καὶ δοκεῖν ἀπηλ-
θαι τῆς τούτων ὕβρεως καὶ παρανομίας. (3) Ἦλθε
καὶ παρ' Ἀντιόχου Μουσαῖος, καὶ παρὰ τῶν Γαλα-
πρεσβευταὶ, βουλόμενοι μαθεῖν, ἐπὶ τίσιν αὐτοὺς
σπείσθαι τὴν φιλίαν. (4) Ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ
ράθου, τοῦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέως· καὶ γὰρ
ς, μετασχὼν Ἀντιόχῳ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ κοι-
ήσας τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ἐδεδίει καὶ διη-
ρεῖτο περὶ τῶν καθ' αὑτόν. (5) Διὸ καὶ πλεονάκις
ων πρεσβευτὰς, ἐβούλετο μαθεῖν, τί δοὺς, ἢ τί
ξας, δύναιτ' ἂν παραιτήσασθαι τὴν σφετέραν ἄγνοι-
(6) Ὁ δὲ στρατηγὸς τὰς μὲν παρὰ τῶν πόλεων

XXIV. Eodem tempore, anno præsentis Olympiadis postremo, ad Cn. [Manlium] proconsulem, Ephesi in Asia hibernantem, legationes ex civitatibus Græcorum Asiam incolentium, aliisque multis gentibus, venerunt, propter victoriam de Gallis coronas illi undique afferentes. (2) Omnes enim, qui regiones cis Taurum colunt, non adeo lætati sunt victo Antiocho, quod liberati essent alii tributis, alii præsidio, omnes necessitate parendi jussis illius, quam quod metus a barbaris esset ipsis ademtus, neque amplius injurias ac perfidiam horum essent toleraturi. (3) Venit et missus ab Antiocho Musæus : et Gallorum legati, ut scirent, quibus legibus pacem a Romanis essent impetraturi. (4) Similiter quoque oratores missi sunt et ab Ariarathe, Cappadocum rege : nam et hic, quod, inita cum Antiocho societate fortunarum omnium et totius spei, in acie pro illo contra Romanos steterat, metuebat sibi, et de statu suo etiam atque etiam erat anxius. (5) Quamobrem missis sæpius legatis scire avebat, quid dare, quidve facere oporteret, ut noxam errore contractam deprecaretur. (6) Pro-

πρεσβείας πάσας ἐπαινέσας, καὶ φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξαπέστειλε. (7) Τοῖς δὲ Γαλάταις ἀπεκρίθη, διότι, προσδεξάμενος Εὐμένη τὸν βασιλέα, τότε ποιήσεται τὰς πρὸς αὐτοὺς συνθήκας. Τοῖς δὲ παρὰ Ἀριαράθου εἶπεν, ἑξακόσια τάλαντα δόντας τὴν εἰρήνην ἔχειν. (8) Πρὸς δὲ τὸν Ἀντιόχου πρεσβευτὴν συνετάξατο μετὰ τῆς δυνάμεως ἥξειν ἐπὶ τοὺς τῆς Παμφυλίας ὅρους, τά τε δισχίλια τάλαντα καὶ φ' κομιούμενος, καὶ τὸν σῖτον ὃν ἔδει δοῦναι τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ πρὸ τῶν συνθηκῶν, κατὰ τὰς πρὸς Λεύκιον ὁμολογίας. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα, καθαρμὸν ποιησάμενος τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ὥρας παραδιδούσης, παραλαβὼν Ἄτταλον, ἀνέζευξεν, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἀπάμειαν ὀγδοαῖος, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας· κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἀναζεύξας προῆγε, χρώμενος ἐνεργοῖς ταῖς πορείαις. (10) Ἀφικόμενος δὲ τριταῖος, εἰς τὸν συνταχθέντα τόπον τοῖς περὶ Ἀντίοχον, αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. (11) Συμμιξάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Μουσαῖον, καὶ παρακαλούντων αὐτὸν ἐπιμεῖναι, διότι καθυστεροῦσιν αἵ θ' ἅμαξαι καὶ τὰ κτήνη, τὰ παρακομίζοντα τὸν σῖτον καὶ τὰ χρήματα, πεισθεὶς τούτοις, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας. (12) Τῆς δὲ χορηγίας ἐλθούσης, τὸν μὲν σῖτον ἐμέτρησε ταῖς δυνάμεσι· τὰ δὲ χρήματα παραδούς τινι τῶν χιλιάρχων, συνέταξε παρακομίζειν εἰς Ἀπάμειαν.

XXV. Αὐτὸς δὲ πυνθανόμενος, τὸν ἐπὶ Πέργης καθεσταμένον ὑπ' Ἀντιόχου φρούραρχον οὔτε τὴν φρουρὰν ἐξάγειν οὔτ' αὐτὸν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Πέργην. (2) Ἐγγίζοντος δ' αὐτοῦ τῇ πόλει, παρῆν ἀπ' αὐτῆς ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς φρουρᾶς, ἀξιῶν καὶ δεόμενος, μὴ προκαταγινώσκειν αὐτοῦ, ποιεῖν γὰρ ἕν τι τῶν καθηκόντων· (3) παραλαβὼν γὰρ ἐν πίστει παρ' Ἀντιόχου τὴν πόλιν, τηρεῖν ἔφη ταύτην, ἕως ἂν διασαφηθῇ πάλιν παρὰ τοῦ πιστεύσαντος, τί δεῖ ποιεῖν· μέχρι δὲ τοῦ νῦν ἁπλῶς οὐδὲν αὐτῷ παρ' οὐδενὸς ἀποδεδηλῶσθαι. (4) Διόπερ ἠξίου λθ' ἡμέρας, χάριν τοῦ διαπεμψάμενος ἐρέσθαι τὸν βασιλέα, τί δεῖ πράττειν. (5) Ὁ δὲ Γνάϊος, θεωρῶν τὸν Ἀντίοχον ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις εὐσυνθετοῦντα, συνεχώρησε πέμπειν, καὶ πυνθάνεσθαι τοῦ βασιλέως. Καὶ μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος, παρέδωκε τὴν πόλιν. (6) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ δέκα πρεσβευταὶ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Ἔφεσον κατέπλευσαν, ἤδη τῆς θερείας ἐναρχομένης· καὶ δύο ἡμέρας ἐκ τοῦ πλοῦ προσαναλαβόντες αὑτούς, ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀπάμειαν. (7) Ὁ δὲ Γνάϊος, προσπεσούσης αὐτῷ τῆς τούτων παρουσίας, Λεύκιον μὲν τὸν ἀδελφὸν μετὰ τετρακισχιλίων ἐξαπέστειλε πρὸς τοὺς Ὀροανδεῖς, πειθανάγκης ἔχοντας διάθεσιν, χάριν τοῦ κομίσασθαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὁμολογηθέντων χρημάτων· (8) αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας ἠπείγετο, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη. (9) Παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Ἀπάμειαν, καὶ καταλαβὼν τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς δέκα, συνήδρευε περὶ τῶν πραγμάτων. (10) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, κυρῶσαι πρῶτον τὰ πρὸς Ἀντίοχον ὅρκια, καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὲρ

consul civitatum oratores omnes laudatos, comiter ex[...] ceptos, dimisit. (7) Gallis respondit : postquam ve[...] Eumenes, de pace cum iis se acturum. Legatis Aria[...] dixit : pacem se daturum, ubi prius talenta sexcent[...] merasset. (8) Cum Antiochi legato constituit, ventu[...] se cum exercitu ad fines Pamphyliæ, et talentum duo [...] et quingenta, cum frumento, quod ante pacem meti[...] litibus Romanis tenebatur rex, ex fœdere cum Lucio [...] pione pacto, accepturum. (9) Secundum hæc lus[...] exercitu, permittente jam vere, assumto Attalo, profe[...] die octavo Aspameam venit. Ibi triduum stativis hal[...] quarto die motis castris, magnis itineribus pergit ire. Tertiis castris ad locum constitutum legatis Antiochi venit, ibique consedit. (11) Mox a Musæo conventu[...] gatusque est, ut commoraretur eo loci; quoniam plaust[...] jumenta, quæ frumentum et pecuniam adveherent, i[...] essent remorata. Ita rogatu hujus triduum ibi stativa[...] buit. (12) Deinde quum omnia adveniunt, frumentu[...] piis divisit, pecuniam, uni tribunorum militum tradi[...] Apameam deportari jussit.

XXV. Ipse factus certior, præfectum præsidii, [...] Pergæ imposuerat Antiochus, neque præsidium edu[...] neque ipsum urbe excedere, Pergam exercitum ducit. Appropinquanti occurrit egressus urbe præsidii præfe[...] petens atque orans, ne se causa incognita damnaret[...] cere enim, quod sui sit officii; (3) commissam enim [...] suæ urbem ab Antiocho servare, donec is, a quo illam [...] vinciam acceperit, quid esset opus facto, sibi significa[...] de quo ad hunc diem nihil penitus ei esset indicatum. Orabat igitur, xxxix dierum spatium sibi concedi ad v[...] tatem regis super ea re per nuncios sciscitandam. ([...] Manlius, quum videret, in ceteris omnibus Antiochum [...] servare ut mitteret regemque consuleret, permisit. [...] gnita regis voluntate, urbem tradidit. (6) Sub ide[...] pus decem legati et rex Eumenes, ineunte jam æstate, [...] sum appulerunt : ubi cum e nausea biduum se refeci[...] Apameam ascenderunt. (7) Proconsul, audito eor[...] ventu, fratrem Lucium cum quatuor millibus milit[...] Oroandenses mi sit, ad reliquum pecuniæ ex eo, qu[...] pigerant, accipiendum, sive admonendi tantum ii e[...] sive etiam cogendi : (8) ipse cum exercitu profectus [...] gebat ire, ut quamprimum Eumenem conveniret. (9) [...] meam ut venit, invento ibi rege cum decem legatis, [...] quæ agenda essent, consultabat. (10) Primum igit[...] cuit ipsis, ictum cum Antiocho fœdus pacemque [...]

ἐν οὐδὲν ἂν δέοι πλείω διατίθεσθαι λόγον, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράπτων ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις.

XXVI. Ἦν δὲ τοιαύτη τις ἡ τῶν κατὰ μέρος διάταξις· « Φιλίαν ὑπάρχειν Ἀντιόχῳ καὶ Ῥωμαίοις εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον, ποιοῦντι τὰ κατὰ τὰς συνθήκας. (2) Μὴ διιέναι βασιλέα Ἀντίοχον καὶ τοὺς ὑποταττομένους διὰ τῆς αὐτῶν χώρας ἐπὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους, πολεμίους, μηδὲ χορηγεῖν αὐτοῖς μηδέν. (3) Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἐπ' Ἀντίοχον, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον ταττομένους. (4) Μὴ πολεμῆσαι δὲ Ἀντίοχον τοῖς ἐπὶ ταῖς νήσοις, μηδὲ τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην. (5) Ἐκχωρείτω δὲ πόλεων, καὶ χώρας, ***. (6) Μὴ ἐξαγέτω μηδὲν πλὴν τῶν ὅπλων, ὧν φέρουσιν οἱ στρατιῶται· εἰ δέ τι τυγχάνουσιν ἀπενηνεγμένοι, καθιστάτωσαν πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς πόλεις. (7) Μηδ' ὑποδεχέσθωσαν τῶν ἐκ τῆς Εὐμένους τοῦ βασιλέως, μήτε στρατιώτας, μήτ' ἄλλον μηδένα. (8) Εἰ δέ τινες, ἐξ ὧν ἀπολαμβάνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι πόλεων, μετὰ δυνάμεώς εἰσιν Ἀντιόχου, τούτους εἰς Ἀπάμειαν ἀποκαθιστάτωσαν. (9) Τοῖς δὲ Ῥωμαίοις καὶ τοῖς συμμάχοις εἴ τινες εἶεν, [ἐκ τῆς Ἀντιόχου βασιλείας] εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ μένειν, εἰ βούλονται, καὶ ἀποτρέχειν. (10) Τοὺς δὲ δούλους Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἀποδότω Ἀντίοχος, καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ταττόμενοι, καὶ τοὺς ἁλόντας, καὶ τοὺς αὐτομολήσαντας, καὶ εἴ τινα αἰχμάλωτόν ποθεν εἰλήφασιν. (11) Ἀποδότω δὲ Ἀντίοχος, ἐὰν ᾖ δυνατὸν αὐτῷ, καὶ Ἀννίβαν Ἀμίλκου Καρχηδόνιον, καὶ Μνασίλοχον Ἀκαρνᾶνα, καὶ Θόαντα Αἰτωλὸν, Εὐβουλίδαν καὶ Φίλωνα Χαλκιδεῖς, καὶ τῶν Αἰτωλῶν ὅσοι κοινὰς εἰλήφασιν ἀρχάς. (12) Καὶ τοὺς ἐλέφαντας τοὺς ἐν Ἀπαμείᾳ πάντας, καὶ μηκέτι ἄλλους ἐχέτω. (13) Ἀποδότω δὲ καὶ τὰς ναῦς τὰς μακρὰς, καὶ τὰ ἐκ τούτων ἅρμενα καὶ τὰ σκεύη· καὶ μηκέτι ἐχέτω πλὴν δέκα καταφράκτων· μηδὲ τριακοντάκωπον ἐχέτω ἐλαυνόμενον, μηδὲ πολέμου ἕνεκεν, οὗ [ἂν] αὐτὸς κατάρχῃ. (14) Μηδὲ πλείτωσαν ἐπὶ τάδε τοῦ Καλυκάδνου ἀκρωτηρίου, εἰ μὴ φόρους, ἢ πρέσβεις, ἢ ὁμήρους ἄγοιεν. (15) Μὴ ἐξέστω δὲ Ἀντιόχῳ, μηδὲ ξενολογεῖν ἐκ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους ταττομένης, μηδ' ὑποδεχέσθω τοὺς φεύγοντας. (16) Ὅσαι δὲ οἰκίαι Ῥοδίων ἢ τῶν συμμάχων ἦσαν ἐν τῇ ὑπὸ βασιλέα Ἀντίοχον ταττομένῃ, ταύτας εἶναι Ῥοδίων, ὡς καὶ πρὸ τοῦ τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν. (17) Καὶ εἴ τι χρῆμα ὠφείλετο αὐτοῖς, ὁμοίως ἔσται πράξιμον· καὶ εἴ τι ἀπελείφθη ὑπ' αὐτῶν, ἀναζητηθὲν ἀποδοθήτω. Ἀτελῆ δὲ, ὁμοίως ὡς καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, τὰ πρὸς τοὺς Ῥοδίους ὑπαρχέτω. (18) Εἰ δέ τινας τῶν πόλεων, ἃς ἀποδοῦναι δεῖ Ἀντίοχον, ἑτέροις δέδωκεν Ἀντίοχος, ἐξαγέτω καὶ ἐκ τούτων τὰς φρουρὰς καὶ τοὺς ἄνδρας. Ἐὰν δέ τινες ὕστερον ἀποτρέχειν βούλωνται, μὴ προσδεχέσθω. (19) Ἀργυρίου δὲ δότω Ἀντίοχος Ἀττικοῦ Ῥωμαίοις ἀρίστου τάλαντα μύρια δισχίλια ἐν ἔτεσιν ιβ', διδοὺς

mare, de qua disceptare amplius nihil attineret, cum ex scriptis legibus esset transigendum.

XXVI. Ejus fœderis formula, qua de rebus singulis cavebatur, talis fuit. « Amicitia ut esset Antiocho cum populo Romano perpetua, leges fœderis servanti. (2) Ne quos hostes populi Romani rex Antiochus et qui sub ditione ejus essent, per fines suos transire sineret; neu commeatu, neu qua alia ope juvaret. (3) Idem Romani, eorumque socii, Antiocho et iis, qui sub imperio ejus erunt, præstent. (4) Belli gerendi jus Antiocho ne sit cum iis qui insulas colunt, neve cum iis qui sunt in Europa. (5) Excedito urbibus, agris, [vicis, castellis cis Taurum montem usque ad Halyn amnem, et a valle Tauri usque ad juga, quæ in Lycaoniam vergunt]. (6) Ne qua, præter arma sua, milites ex iis locis efferrent : si quæ extulissent, in easdem urbes recte restituerent. (7) Ne militem, neu quem alium, ex regno Eumenis Antiochus reciperet. (8) Si qui earum urbium, quas regi auferunt Romani, in exercitu Antiochi fuerint, Apameam omnes ut remitteret. (9) Apud Romanos sociosque si qui sint [ex regno Antiochi], iis jus manendi abeundique ut sit. (10) Servos Romanorum aut sociorum reddito Antiochus, quique illi parebunt : item bello captos, transfugas, et sicunde quem captivum acceperint. (11) Reddito etiam Antiochus, si in ejus potestate fuerit, Hannibalem, Hamilcaris filium, et Mnasilochum Acarnanem, et Thoantem Ætolum, Eubulidam et Philonem Chalcidenses, et quicumque Ætolorum rempublicam administrassent. (12) Elephantos omnes, quos Apameæ habet, tradito, neque alios parato. (13) Tradito et naves longas, cum velis armamentisque earum : neve plures quam decem naves tectas habeto, nullam item quæ triginta remis agatur habeto, neve minorem, vel ex belli causa, quodcumque sit illaturus. (14) Neve navigato citra Calycadnum promontorium, nisi si qua navis stipendium, aut legatos, aut obsides vehet. (15) Milites mercede conducendi ex iis gentibus, quæ sub ditione populi Romani sunt, jus Antiocho ne esto, neve exsules recipiendi. (16) Rhodiorum sociorumve quæ ædes intra fines regni Antiochi sunt, eæ Rhodiorum sunto, ut ante bellum ab Antiocho illatum. (17) Si quæ pecuniæ ipsis debentur, earum exactio esto : item si quid ab ipsis derelictum sit, id nunc requisitum redditor. Quæ ad Rhodios spectant, immunia sunto, ut ante bellum. (18) Si quas urbes, quas tradere Antiochum oportet, idem rex aliis dedit, etiam ex his præsidia educito. Si qui post factam pacem ad eum rursus voluerint deficere, eos ne suscipiat. (19) Argenti optimi Attici dato Antiochus Romanis talenta XII millia, intra duodecim annos, singulis annis mille. Talentum vero ne minus octoginta

« καθ' ἕκαστον ἔτος χίλια (μὴ ἔλαττον δ' ἑλκέτω τὸ
« τάλαντον λιτρῶν Ῥωμαϊκῶν π')· καὶ τοῦ σίτου ,φ καὶ
« ,μ [μεδίμνους. (20) Ἀποδότω δὲ Εὐμένει τάλαντα]
« τνθ', ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ε', ο' κατὰ τὸ ἔτος, τῷ
« ἐπιβαλλομένῳ καιρῷ, ᾧ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἀποδί-
« δωσι· (21) καὶ τοῦ σίτου, καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασι-
« λεὺς Ἀντίοχος, τάλαντα ρκζ', καὶ δραχμὰς χιλίας
« σ' ὀκτώ· ἃ συνεχώρησεν Εὐμένης λαβεῖν, γάζαν εὐα-
« ρεστουμένην ἑαυτῷ. (22) Ὁμήρους δὲ κ' διδότω Ἀν-
« τίοχος, δι' ἐτῶν τριῶν ἄλλους ἀνταποστέλλων, μὴ
« νεωτέρους ἐτῶν ιη', μηδὲ πρεσβυτέρους με'. (23) Ἐὰν
« δέ τι διαφωνήσῃ τῶν ἀποδιδομένων χρημάτων, τῷ
« ἐχομένῳ ἔτει ἀποδότωσαν. (24) Ἂν δέ τινες τῶν πό-
« λεων ἢ τῶν ἐθνῶν, πρὸς ἃ γέγραπται μὴ πολεμεῖν
« Ἀντίοχον, πρότεροι ἐκφέρωσι πόλεμον, ἐξέστω πολε-
« μεῖν Ἀντιόχῳ. (25) Τῶν δὲ ἐθνῶν καὶ πόλεων τούτων
« μὴ ἐχέτω τὴν κυρίαν αὐτὸς, μηδ' εἰς φιλίαν προσα-
« γέσθω. (26) Περὶ δὲ τῶν ἀδικημάτων τῶν πρὸς ἀλλή-
« λους γιγνομένων εἰς κρίσιν προκαλείσθωσαν. (27) Ἐὰν
« δέ τι θέλωσι πρὸς τὰς συνθήκας ἀμφότεροι κοινῷ δό-
« γματι προστεθῆναι ἢ ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτῶν, ἐξέστω. »

(28) Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, εὐθέως ὁ στρατηγὸς Κόϊντον Μινούκιον Θέρμον καὶ Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν, ἄρτι κεκομικότας τὰ χρήματα παρὰ τῶν Ὀροανδέων, εἰς Συρίαν ἐξαπέστειλε· (29) συντάξας κομίζεσθαι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ διαβεβαιώσασθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν. (30) Πρὸς δὲ Κόϊντον Φάβιον, τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸν, ἐξέπεμψε γραμματοφόρους, κελεύων πάλιν πλεῖν αὐτὸν εἰς Πάταρα, καὶ παραλαβόντα τὰς ὑπαρχούσας αὐτόθι ναῦς διαπρῆσαι.

« libris Romanis pendat. Ad hæc tritici quadraginta m
« quinquaginta millia modium dato. (20) Eumeni tal
« CCCLIX intra proximos quinque annos, LXX quotan
« eodem quo et Romanis tempore rependito. (21) Et
« tritico, prout æstimavit ipse rex Antiochus, talenta pe
« CXXVII, et drachmas CIↃCCVIII, quam summam se a
« pturum consensit Eumenes, et ea se contentum fore
« claravit. (22) Obsides Romanis XX dato, et quarto quo
« anno alios in locum priorum submittito, ne min
« octonum denum annorum, neu majores quinum qu
« genum. (23) In singulorum annorum pensionibu
« quid desideratum fuerit, anno proximo pendito.
« Si quæ vero urbes aut gentes, adversus quas ne bel
« gerat Antiochus hoc fœdere cautum est, ipsi ultro
« lum inferent, bellandi jus esto Antiocho : (25) sed
« quam urbium harum belli jure teneat, aut in amicit
« accipiat. (26) Controversias autem inter se ortas j
« ac judicio disceptent. (27) Si quid postea addi detra
« de communi sententia placuisset, ut id salvo fœder
« ceat. » (28) His legibus fœdere icto, et jurejura

firmato, confestim proconsul Q. Minucium Thermum Lucium fratrem, qui tum forte ab Oroandensibus pecu asportaverant, in Syriam misit, (29) qui ab Rege j randum exigerent, et omnes conditiones firmarent. Q. Fabio [Labeoni], qui classi præerat, literas per ta larios misit, jubens ipsum Patara ut rediret, quæque naves regiæ essent, eas ut tradi sibi jussas cremaret.

Legatio XXXVI.

XXVII. Κατὰ τὴν Ἀπάμειαν οἵ τε δέκα καὶ Γνάϊος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, διακούσαντες πάντων τῶν ἀπηντηκότων, τοῖς μὲν περὶ χώρας ἢ χρημάτων ἤ τινος ἑτέρου διαφερομένοις πόλεις ἀπέδωκαν, ὁμολογουμένας ἀμφοτέροις, ἐν αἷς διακριθήσονται περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· τὴν δὲ περὶ τῶν ὅλων ἐποιήσαντο διάληψιν τοιαύτην. (2) Ὅσαι μὲν τῶν αὐτονόμων πόλεων πρότερον ὑπετέλουν Ἀντιόχῳ φόρον, τότε δὲ διεφύλαξαν τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, ταύτας μὲν ἀπέλυσαν τῶν φόρων· ὅσαι δ' Ἀττάλῳ σύνταξιν ἐτέλουν, ταύταις ἐπέταξαν τὸν αὐτὸν Εὐμένει διδόναι φόρον. (3) Εἰ δέ τινες ἀποστᾶσαι τῆς Ῥωμαίων φιλίας Ἀντιόχῳ συνεπολέμουν, ταύτας ἐκέλευσαν Εὐμένει διδόναι τοὺς Ἀντιόχῳ διατεταγμένους φόρους. (4) Κολοφωνίους δὲ, τοὺς τὸ Νότιον οἰκοῦντας, καὶ Κυμαίους, καὶ Μυλασσεῖς, ἀφορολογήτους ἀφῆκαν· (5) Κλαζομενίοις δὲ καὶ δωρεὰν προσέθηκαν τὴν Δρυμοῦσσαν καλουμένην νῆσον· Μιλησίοις δὲ τὴν ἱερὰν χώραν ἀπεκατέστησαν, ἧς διὰ τοὺς πολεμίους πρότερον ἐξεχώρησαν. (6) Χίους δὲ, καὶ Σμυρναίους, ἔτι δ' Ἐρυθραίους, ἔν τε τοῖς ἄλλοις

XXVII. Apameæ decem legati et proconsul populi Ro auditis omnibus, qui eo convenerant, iis, qui de agro pecunia aut simili re alia inter se contendebant, urbe communi consensu assignarunt, quibus arbitris contro sias disceptarent. De summa rerum hoc modo ipsi co tuerunt. (2) Quæ civitates liberæ ante bellum Anti regi pependerant stipendium, atque in eo bello fidem po Romano servaverant, iis immunitatem dederunt. Qua ctigales Attalo fuerant, eas vectigal idem pendere Eu jusserunt. (3) Quæ a Romanis defecerant et partium tiochi fuerant, eas idem stipendium Eumeni jusserunt dere, quod prius Antiocho pependerant. (4) Colopho qui Notium habitant, Cumæos, Mylassenses, immune posterum ab omni pensitatione tributi futuros pronu runt. (5) Clazomeniis præter immunitatem Drymu etiam insulam dono dederunt; Milesiis vero sacrum agr quo propter hostes prius cesserant, restituerunt. (6) Ch Smyrnæos, Erythræos, pro singulari fide erga populum

ροῆγον, καὶ χώραν προσένειμαν, ἧς ἕκαστοι κατὰ τὸ ... ρὸν ἐπεθύμουν, καί σφισι καθήκειν ὑπελάμβανον· ... τρεπόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ σπουδὴν, ἣν παρέσχοντο ... κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς. (7) Ἀπέδωκαν δὲ καὶ Φω-καεῦσι τὸ πάτριον πολίτευμα, καὶ τὴν χώραν, ἣν καὶ πρότερον εἶχον. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτι-σαν, διδόντες Λυκίαν καὶ Καρίας τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ, πλὴν Τελμισσοῦ. (9) Περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Εὐμένους καὶ τῶν ἀδελφῶν ἔν τε ταῖς πρὸς Ἀντίοχον ... θήκαις τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ἐποιήσαντο, καὶ ... τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Χεῤῥόνησον, ... Λυσιμαχίαν, καὶ τὰ προσοροῦντα τούτοις ἐρύματα ... χώραν, ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχε· (10) τῆς δ' Ἀσίας ... Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου, Φρυγίαν τὴν Μεγάλην, ... σοὺς, οὓς πρότερον αὐτὸς παρεσκευάσατο, Λυκαο-νίαν, Μιλυάδα, Λυδίαν, Τράλλεις, Ἔφεσον, Τελμισσόν. (11) Ταύτας μὲν οὖν ἔδωκαν Εὐμένει τὰς δωρεάς· περὶ ... τῆς Παμφυλίας, Εὐμένους μὲν εἶναι φάσκοντος ... ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, τῶν δὲ παρ' Ἀντιόχου ... πρεσβευτῶν ἐπέκεινα, διαπορήσαντες, ἀνέθεντο περὶ ... εἰς τὴν σύγκλητον. (12) Σχεδὸν δὲ τῶν ἀναγ-καιοτάτων καὶ πλείστων αὐτοῖς διῳκημένων, ἀναζεύ-ξαντες προῆγον ἐφ' Ἑλλήσποντον, βουλόμενοι κατὰ τὴν ... πορείαν ἔτι τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀσφαλίσασθαι.

manum, quam eo bello præstiterant, et in omni præcipuo honore habuerunt, et agro donarunt, quem quique illorum cupiebant, et ad se pertinere autumabant. (7) Phocæensibus et pristinæ leges restitutæ, et ager, quem ante habuerant, redditus. (8) Secundum hæc cum Rhodiis est actum. His Lycia et Caria datæ usque ad Mæandrum amnem, præter Telmissum. (9) Regis Eumenis fratrumque ejus et in pace cum Antiocho rationem habuerant, quantum fieri poterat, et tunc in Europa Chersonesum et Lysimachiam finitimaque castella et agrum, quibus finibus tenuerat Antiochus, adjecerunt : (10) in Asia Phrygiam utramque (alteram ad Hellespontum, Majorem alteram vocant), Mysos, quos prius sibi adjunxerat, Lycaoniam, Milyada, Lydiam, Tralles, Ephesum, Telmissum. (11) Has regiones et urbes decem legati Eumeni donaverunt. De Pamphylia vero, quam Eumenes citra Taurum esse dicebat, legati autem Antiochi ultra Taurum, disceptatum quum esset; integra res ad senatum est rejecta. (12) Jam autem omnibus rebus ordinatis, aut iis saltem, quæ maxime erant necessariæ, cum omni exercitu ad Hellespontum sunt profecti, in transitu ea etiam, quæ cum Galatis essent acta, aut quæ ad eos spectarent, confirmaturi.

(Suidas in Πραξάμενος.)

Μάλλιος, ὁ ἀνθύπατος, τριακόσια τάλαντα πραξά-μενος παρὰ Ἀριαράθου, φίλον αὐτὸν ἐποιήσατο Ῥω-μαίων.

Manlius Proconsul, trecentis talentis ab Ariarathe acceptis, Romanorum amicum eum fecit.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI TERTII

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — RES GRÆCIÆ.

Legatio XXXVII.

I. Μετὰ τὴν ἐν τῷ Κομπασίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπαναίρεσιν δυσαρεστήσαντές τινες τῶν ἐν τῇ Λακεδαίμονι τοῖς γεγονόσι, καὶ νομίσαντες, ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος ἅμα τὴν δύναμιν καὶ τὴν προστασίαν καταλελῦσθαι τὴν Ῥωμαίων, ἐλθόντες εἰς Ῥώμην κατηγορίαν ἐποιήσαντο τῶν διῳκημένων, καὶ τοῦ Φιλοποίμενος. (2) Καὶ τέλος ἐξεπορίσαντο γράμματα πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς παρὰ Μάρκου Λεπίδου, τοῦ μετὰ ταῦτα γενηθέντος ἀρχιερέως, τότε δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφότος· (3) ὃς ἔγραφε τοῖς Ἀχαιοῖς, φάσκων, οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς κεχειρικέναι τὰ κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. (4) Ὧν πρεσβευόντων, εὐθέως ὁ Φιλοποίμην πρεσβευτὰς καταστήσας τοὺς περὶ τὸν Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην. (5) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκεν καὶ παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτὴς, Δημήτριος Ἀθηναῖος, ἀνανεωσόμενος τὴν προϋπάρχουσαν συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν. (6) Ὧν προθύμως ἀναδεξαμένων τὴν ἀνανέωσιν, κατεστάθησαν πρεσβευταὶ πρὸς Πτολεμαῖον Λυκόρτας, ὁ παρ' ἡμῶν πατὴρ, καὶ Θεοδωρίδας, καὶ Ῥωσιτέλης, Σικυώνιοι, χάριν τοῦ δοῦναι τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως. (7) Ἐγενήθη δέ τι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον πάρεργον μὲν ἴσως, ἄξιον δὲ μνήμης. Μετὰ γὰρ τὸ συντελεσθῆναι τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὑπεδέξατο τὸν πρεσβευτὴν ὁ Φιλοποίμην. (8) Γενομένης δὲ παρὰ τὴν συνουσίαν μνήμης τοῦ βασιλέως, ἐπιβαλὼν ὁ πρεσβευτὴς, πολλούς τινας διετίθετο λόγους, ἐγκωμιάζων τὸν Πτολεμαῖον, καί τινας ἀποδείξεις προεφέρετο τῆς τε περὶ τὰς κυνηγίας εὐχειρίας καὶ τόλμης, ἑξῆς τε τῆς περὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα δυνάμεως, καὶ τῆς ἐν τούτοις ἀσκήσεως. (9) Τελευταίῳ δ' ἐχρήσατο μαρτυρίῳ πρὸς πίστιν τῶν εἰρημένων· ἔφη γὰρ, αὐτὸν κυνηγετοῦντα ταῦρον βαλεῖν ἐφ' ἵππου μεσαγκύλῳ.

Legationes Lacedæmoniorum et Achæorum ad Ro[...] nos, Ptolemæi ad Achæos.

Post illam hominum cædem, quæ ad Compasium [...] est, Lacedæmoniorum nonnulli, ægre rem ferentes, e[...] mantesque, simul vim et auctoritatem Romanorum solu[...] esse, Romam profecti Philopœmenem et res ab eo ge[...] accusarunt. (2) Tandemque a M. Lepido, qui postea[...] pontifex, tunc consule, literas expresserunt ad comm[...] Achæorum, (3) quibus literis Achæos increpabat ob pr[...] administratas res Lacedæmoniorum. (4) Dum illi legat[...] hac funguntur, statim Philopœmenes legations nomi[...] Romamque misit, cujus princeps erat Nicodemus Eleus. [...] Circa idem tempus venit Alexandria Demetrius Atheni[...] Ptolemæi legatus, ad renovandam societatem, quæ [...] regi cum gente Achæorum. (6) Qui, fœdere libenter [...] vato, legatos ad regem mittendos delegerunt, Lycortam [...] rentem nostrum, et Theodoridam, et Rhositelem Sicyo[...] ut et præstarent ipsi jusjurandum, et a rege exigerent. [...] Accidit tunc aliquid, quod etsi præter rem est, non t[...] fortasse indignum, quod commemoretur. Quum enim [...] renovatam societatem cum Achæis convivio legatum P[...] mæi Philopœmenes excepisset, (8) orto super mensam [...] mone de rege, legatus arrepta ansa laudare Ptolemæum [...] verbis cœpit, singularem illius dexteritatem atque auda[...] in venando aliquot argumentis comprobans, deinde [...] tum in regendis equis et tractandis armis posset, qua[...] que illarum rerum usum haberet, commemoravit. (9) [...] stremo ad confirmanda, quæ dixerat, hoc quasi luculen[...] testimonium addidit, regem equo insidentem amenti[...] culo taurum confecisse.

Legatio XXXVIII.

II. Κατὰ τὴν Βοιωτίαν, μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὰς πρὸς Ἀντίοχον Ῥωμαίοις συνθήκας, ἀποκοπεισῶν τῶν ἐλπίδων πᾶσι τοῖς καινοτομεῖν ἐπιβαλλομένοις, ἄλλην ἀρχὴν καὶ διάθεσιν ἐλάμβανον αἱ πολιτεῖαι. (2) Διὸ καὶ τῆς δικαιοδοσίας ἑλκομένης παρ' αὐτοῖς σχεδὸν ἐξ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, τότε λόγοι διεδίδοντο κατὰ τὰς πόλεις, φασκόντων τινῶν, διότι δεῖ γίγνεσθαι διέξοδον

Bœotorum discordia et lites componuntur.

II. Post factam pacem a Romanis cum rege Anti[...] præcisa omni spe cupidis rerum novandarum, in Bœot[...] ministratio publicarum rerum aliam denuo formam et f[...] suscepit. (2) Itaque quum ab annis fere viginti q[...] continuum ferme justitium obtinuisset; cœpere per [...] civitates spargi hominum voces, dicentium, jam n[...] controversias esse disceptandas, privatorumque lites

συντέλειαν τῶν πρὸς ἀλλήλους. (3) Πολλῆς δὲ περὶ τούτων ἀμφισβητήσεως ὑπαρχούσης, διὰ τὸ πλείους εἶναι τοὺς καχέκτας τῶν εὐπόρων, ἐγένετό τι συνάντημα τοῖς τὰ βέλτιστα αἱρουμένοις ἐκ ταὐτομάτου τοιοῦτον. (4) Ὁ γὰρ Τίτος ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι μὲν ἐσπούδαζε περὶ τοῦ καταπορευθῆναι τὸν Ζεύξιππον εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἅτε κεχρημένος αὐτῷ συνεργῷ πρὸς ἄλλα κατὰ τοὺς Ἀντιοχικοὺς καὶ Φιλιππικοὺς καιρούς. (5) Κατὰ δὲ τοὺς τότε χρόνους ἐξείργαστο, γράψαι τὴν σύγκλητον τοῖς Βοιωτοῖς, διότι δεῖ κατάγειν Ζεύξιππον καὶ τοὺς ἅμ' αὐτῷ φυγόντας εἰς τὴν οἰκείαν. (6) Ὧν προσπεσόντων, δείσαντες οἱ Βοιωτοί, μὴ κατελθόντων τῶν προειρημένων ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδόνων εὐνοίας, βουλόμενοι καταχηρυχθῆναι τὰς κρίσεις τὰς κατὰ τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον, ἃς ἦσαν πρότερον αὐτοῖς ὑπογεγραμμένοι, (7) ** καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῶν δικῶν μίαν μὲν αὐτῶν κατεδίκασαν ἱεροσυλίας, διότι λεπίσαιεν τὴν τοῦ Διὸς τράπεζαν, ἀργυρᾶν οὖσαν, μίαν δὲ θανάτου, διὰ τὸν Βραχύλλου φόνον. (8) Ταῦτα δὲ διοικήσαντες, οὐκ ἔτι προσεῖχον τοῖς γραφομένοις, ἀλλ' ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τοὺς περὶ Καλλίκριτον, φάσκοντες, οὐ δύνασθαι τὰ κατὰ τοὺς νόμους ᾠκονομημένα παρ' αὐτοῖς ἄκυρα ποιεῖν. (9) Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς τούτοις πρεσβεύσαντος αὐτοῦ τοῦ Ζευξίππου πρὸς τὴν σύγκλητον, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τῶν Βοιωτῶν προαίρεσιν ἔγραψαν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ πρὸς Ἀχαιούς, κελεύοντες κατάγειν Ζεύξιππον εἰς τὴν οἰκείαν. (10) Οἱ δὲ Ἀχαιοὶ τοῦ μὲν διὰ στρατοπέδων ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἀπέσχον· πρεσβευτὰς δὲ προσεχειρίσαντο πέμπειν, τοὺς παρακαλέσοντας τοὺς Βοιωτούς, τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πειθαρχεῖν, καὶ τὴν δικαιοδοσίαν, καθάπερ καὶ ἐν αὐτοῖς, οὕτω καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τέλος ἄγειν. (11) Συνέβαινε γάρ, καὶ τὰ πρὸς τούτους συναλλάγματα παρέλκεσθαι πολὺν ἤδη χρόνον. (12) Διακούσαντες οἱ Βοιωτοί, στρατηγοῦντος Ἱππίου παρ' αὐτοῖς, παραχρῆμα μὲν ὑπέσχοντο ποιήσειν τὰ παρακαλούμενα· μετ' ὀλίγον δὲ πάντων ὠλιγώρησαν. (13) Διόπερ ὁ Φιλοποίμην, Ἱππίου μὲν ἀποθεμένου τὴν ἀρχήν, Ἀλκέτου δὲ παρειληφότος, ἀπέδωκε τοῖς αἰτουμένοις τὰ ῥύσια κατὰ τῶν Βοιωτῶν. (14) Ἐξ ὧν ἐγένετο καταρχὴ διαφορᾶς τοῖς ἔθνεσιν οὐκ εὐκαταφρόνητος. (15) Παραυτίκα γὰρ ἔλαχε ** τῶν Μυῤῥίχου θρεμμάτων καὶ τοῦ Σίμωνος· καὶ περὶ ταῦτα γενομένης συμπλοκῆς, οὐκέτι πολιτικῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ πολεμικῆς ἔχθρας ἐγένετο καταρχὴ καὶ προοίμιον. (16) Εἰ μὲν οὖν ἡ σύγκλητος προσέθηκε τἀκόλουθον περὶ τῆς καθόδου τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον, ταχέως ἂν ἐξεκαύθη πόλεμος. (17) Νῦν δὲ ἐκείνη τε παρεσιώπησεν, οἵ τε Μεγαρεῖς ἐπέσχον τὰ ῥύσια, διαπρεσβευσαμένων ** τοῖς συναλλάγμασιν.

nandas. (3) Post multas vero super eo contentiones, quod plures turbatores otii propter suam inopiam essent, quam divites, casus exstitit, qui bonarum partium homines plurimum adjuvit. (4) Jam pridem id operam dabat Titus Flamininus Romæ, ut Zeuxippo reditus in Bœotiam pateret, quod in bellis contra Antiochum et Philippum fideli ejus opera plurimum esset usus. (5) Is igitur illo tempore a senatu impetravit, ut ad Bœotos de Zeuxippo et ceteris, qui cum ipso exsulabant, revocando in patriam scriberent. (6) Iis literis acceptis, veriti Bœoti, ne, si illi ab exilio essent revocati, ab amicitia regum Macedoniæ avellerentur; volentes promulgari contra Zeuxippum ejusque socios accusationes sententiasque, quibus anno superiori subscripserant, (7) ** atque ita duobus criminibus eos condemnarunt, altero sacrilegii, quod mensæ Jovis argenteas laminas detraxissent, altero homicidii, quod Brachyllam occidissent. (8) His peractis, Bœoti nullam rationem habuerunt literarum senatus; sed Romam missa legatione, cujus princeps Callicritus erat, denunciarunt, non posse se antiquare, quod ex legibus suis semel statuissent. (9) Eodem vero tempore, quum Zeuxippus ipse ad senatum legatus venisset, Romani, quid Bœoti decrevissent, Ætolis et Achæis significarunt, eosque jusserunt, ut Zeuxippo reditum conficerent. (10) Achæi cum exercitu quidem adeundos Bœotos non censuerunt, sed legatos constituerunt, qui ad eos irent, monerentque, ut Romanis obtemperarent, et ut, quemadmodum jus sibi inter se reddere cœpissent, ita etiam Achæis redderent, quibus esset aliquid cum ipsis negotii. (11) Jamdudum enim lites trahebantur ex contractibus natæ, quos forte cum Bœotis Achæi contraxissent. (12) His auditis Bœoti, quum esset apud illos prætor Hippias, polliciti in præsentia, facturos quæ petebant Achæi, mox nullam penitus eorum rationem habuerunt. (13) Quapropter Philopœmenes, postquam Hippias prætura decessit, cum in ejus locum substitutus esset Alcetas, postulantibus facultatem dedit res a Bœotis per vim repetendi; (14) unde belli non contemnendum inter illas gentes initium est exortum. (15) Confestim enim pecorum Myrrhichi et Simonis [pars est abacta]: quumque de præda pugnatum esset, non jam civilis controversiæ, verum odii hostilis jacta sunt principia. (16) Quod si igitur Zeuxippi reditum ab exilio senatus, uti inceperat, urgere perrexisset, bellum statim exarsisset. (17) At senatus tunc rem silentio transmisit; et Megarenses, legatione missa super contractibus *, violentam rerum repetitionem inhibuerunt.

II. — CONTROVERSIA RHODIORUM CUM LYCIIS.

Legatio XXXIX.

III. Ἐγένετο Λυκίοις διαφορὰ πρὸς Ῥοδίους διὰ τοιαύτας αἰτίας. (2) Καθ' οὓς καιροὺς οἱ δέκα διῴκουν τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν, τότε παρεγενήθησαν πρέσβεις, παρὰ μὲν Ῥοδίων Θεαίτητος καὶ Φιλόφρων, ἀξιοῦντες, αὐτοῖς δοθῆναι τὰ κατὰ Λυκίαν καὶ Καρίαν, χάριν τῆς εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνταί σφισι κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. (3) Παρὰ δὲ τῶν Ἰλιέων ἧκον Ἵππαρχος καὶ Σάτυρος, ἀξιοῦντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα, συγγνώμην δοθῆναι Λυκίοις τῶν ἡμαρτημένων. (4) Ὧν οἱ δέκα διακούσαντες, ἐπειράθησαν ἑκατέρων στοχάσασθαι κατὰ τὸ δυνατόν. Διὰ μὲν γὰρ τοὺς Ἰλιεῖς οὐδὲν ἐβουλεύσαντο περὶ αὐτῶν ἀνήκεστον· τοῖς δὲ Ῥοδίοις χαριζόμενοι, προσένειμαν ἐν δωρεᾷ τοὺς Λυκίους. (5) Ἐκ ταύτης τῆς διαλήψεως ἐγενήθη στάσις καὶ διαφορὰ τοῖς Λυκίοις πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ῥοδίους οὐκ εὐκαταφρόνητος. (6) Οἱ μὲν γὰρ Ἰλιεῖς, ἐπιπορευόμενοι τὰς πόλεις αὐτῶν, ἀπήγγελον, ὅτι παρῄτηνται τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, καὶ παραίτιοι γεγόνασιν αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Θεαίτητον ἐποιήσαντο τὴν ἀγγελίαν ἐν τῇ πατρίδι, φάσκοντες, Λυκίας καὶ Καρίας τὰ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου δεδόσθαι Ῥοδίοις ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν δωρεᾷ. (8) Λοιπὸν, οἱ μὲν Λύκιοι πρεσβεύοντες ἧκον εἰς τὴν Ῥόδον ὑπὲρ συμμαχίας· οἱ δὲ Ῥόδιοι, προχειρισάμενοί τινας τῶν πολιτῶν, ἐξαπέστελλον τοὺς διατάξοντας ταῖς κατὰ Λυκίαν καὶ Καρίαν πόλεσιν, ὡς ἕκαστα δεῖ γενέσθαι. (9) Μεγάλης δ' οὔσης τῆς παραλλαγῆς περὶ τὰς ἑκατέρων ὑπολήψεις, ἕως μέν τινος οὐ πᾶσιν ἔκδηλος ἦν ἡ διαφορὰ τῶν προειρημένων. (10) Ὡς δ' εἰσελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ Λύκιοι διελέγοντο περὶ συμμαχίας, καὶ μετὰ τούτους Ποθίων, ὁ πρύτανις τῶν Ῥοδίων, ἀναστὰς ἐφώτισε τὴν ἑκατέρων αἵρεσιν, καὶ προσεπετίμησεν τοῖς Λυκίοις· πᾶν γὰρ ὑπομένειν ἔφασαν μᾶλλον, ἢ ποιήσειν Ῥοδίοις τὸ προσταττόμενον.

III. Orta est inter Lycios et Rhodios controversia ei jusmodi causa. (2) Quo tempore decem legati Romano res Asiæ ordinabant, adierant illos Rhodiorum legati, Th tetus et Philophron, orantes, ut sibi Lycia et Caria pro b volentia et fide, quam bello adversus Antiochum Ron præstitissent, darentur. (3) Adierant vero eosdem et l Iliensium, Hipparchus et Satyrus, qui pro mutua inter i cognatione eos rogarunt, ut Lyciis veniam delictoru rent. (4) Utraque legatione audita, conati sunt decen utrique genti, quod in ipsis esset, satisfacere. Nam in tiam Iliensium nihil asperius in Lycios consuluerunt: I diis vero ut gratificarentur, Lyciorum gentem eis contri runt. (5) Ex eo decreto motus et dissidium non contem dum inter Lycios et Rhodios est ortum. (6) Nam Ilie quidem, Lyciorum urbes circumeundo, nunciarunt, opera placatos eis esse Romanos, et libertatem se ipsis i trasse: (7) Theætetus vero, in patriam ubi rediit, Rh renunciavit, Lyciam et Cariam usque ad Mæandrum a Romanos dono ipsis dedisse. (8) Posthæc Lycii, s Rhodum legatis, societatem Rhodiorum petierunt: R vero civium suorum certo numero delecto, ad res sin ordinandas in urbibus Lyciæ et Cariæ miserunt. (9) Q que adeo discreparent mentes et sententiæ amborum po rum, initio quidem non omnes intelligebant, quænam illa dissensio. (10) Postea vero quam Lycii in conci prodierunt, et de societate ineunda verba facere cœpe ac deinde surgens Pothion, Rhodiorum Prytanis, sente utrorumque patefecit, atque etiam objurgavit Lycios; enimvero illi, quidvis se potius passuros, dixerunt, ut Rhodiis essent dicto audientes.

III. — VARIÆ LEGATIONES, PARTIM AD CONTROVERSIAS PHILIPPI CUM EUME DE THRACIA, ET CUM THESSALIS PERTINENTES; PARTIM AD RES ACHÆO ET LACEDÆMONIORUM.

(I) Partim ex Cod. Bav. nunc primum edita; partim apud Ursinum, Ecloga XLIII.

IV. Ὅτι κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', πρεσβειῶν παρουσίαι ἐγένοντο πρὸς Ῥωμαίους παρὰ Φιλίππου καὶ τῶν προσορούντων τῇ Μακεδονίᾳ. Τὰ δόξαντα τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν πρέσβεων.

(2) Ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φιλίππου διαφορὰ πρὸς Θετταλοὺς καὶ Περραιβοὺς περὶ τῶν πόλεων ὧν κατεῖχε Φίλιππος ἐκ τῶν Ἀντιοχικῶν καιρῶν τῆς Θετταλίας καὶ Περραιβίας. (3) Ἡ γενομένη δικαιολογία περὶ τούτων ἐπὶ Κοίντου Καικιλίου περὶ τὰ Τέμπη. Τὰ κριθέντα διὰ τοῦ Καικιλίου.

(I.) *Designatio summorum capitum earum rer quas hoc loco persecutus est Polybius.*

IV. Olympiade CXLVIII Legationes Romam vener Philippo et finitimis Macedoniæ populis. Decreta se circa istas legationes.

(2) Controversia fuit Philippo cum Thessalis et Per bis de urbibus, quas tenuit Philippus in Thessalia et rhæbia inde a temporibus Antiochicis. (3) Causa his controversiis dicta a partibus litigantibus, ad T Thessalica, coram Q. Cæcilio. Sententia a Cæcilio nunciata.

(4) Καὶ διαφορὰ ἄλλη περὶ τῶν ἐπὶ Θράκης πόλεων πρὸς τοὺς παρ' Εὐμένους πρεσβευτὰς καὶ τοὺς ἐκ Μαρωνείας φυγάδας· καὶ τὰ ῥηθέντα περὶ τούτων ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς περὶ τὸν Καικίλιον. (5) Κατὰ τὴν Πελοπόννησον πρεσβευτῶν παρουσία παρά τε Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, καὶ παρὰ Εὐμένους, καὶ παρὰ Σελεύκου. (6) Καὶ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπέρ τε τῆς πρὸς Πτολεμαῖον συμμαχίας, καὶ τῶν δωρεῶν τῶν προτεινομένων αὐτοῖς ὑπὸ τῶν προειρημένων βασιλέων. (7) Παρουσία Κοΐντου Καικιλίου, καὶ μέμψις ὑπὲρ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα διῳκημένων.

(4) Alia controversia de urbibus Thracicis, cum legatis Eumenis et cum exsulibus ex Maronea. Causa super his dicta Thessalonicæ. Sententia lata a Cæcilio ceterisque Romanis legatis.

(5) In Peloponnesum advenerunt legati a Ptolemæo rege, et ab Eumene, et a Seleuco. (6) Decreta Achæorum de societate Ptolemæi, et de donis quæ ipsis oblata sunt a prædictis regibus. (7) Adventus (in Peloponnesum) Q. Cæcilii, et objurgatio propter ea quæ Lacedæmone peracta sunt.

(8) Ὡς Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης, ὄντες τῶν ἀρχαίων φυγάδων ἐκ Λακεδαίμονος, ἐπρέσβευσαν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ κατηγορίαν ἐποιήσαντο Φιλοποίμενος καὶ τῶν Ἀχαιῶν.

(8) Quomodo Areus et Alcibiades, ex eorum numero qui olim Lacedæmone fuerant pulsi, Romam susceperint legationem, et accusaverint Philopœmenem et Achæos.

(9) Ἡ γενομένη σφαγὴ διὰ Φιλίππου τοῦ βασιλέως ἐν Μαρωνείᾳ. Παρουσία πρεσβευτῶν ἐκ Ῥώμης, καὶ τὰ προσταχθέντα διὰ τούτων. Αἰτίαι, δι' ἃς ἐγένετο Ῥωμαίοις πρὸς Περσέα πόλεμος.

(9) Cædes a Philippo rege edita Maroneæ. Legatorum Romanorum adventus, et eorum mandata. Causæ, propter quas Romanis bellum cum Perseo est exortum.

V. Ὅτι κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', παρουσία ἐγένετο πρεσβευτῶν Ῥωμαίων εἰς Κλείτορα, καὶ σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν. (2) Καὶ οἱ ῥηθέντες ὑπ' ἀμφοτέρων λόγοι περὶ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς. Ταῦτα κεφαλαιωδῶς.

V. Olympiade CXLVIII Clitorem (in Arcadia) Romanorum legati venerunt; et concilium Achæorum ibi habitum. (2) Dein sermones ab utraque parte habiti de rebus ad Lacedæmonem spectantibus. Tum decreta Achæorum. Hæc summatim.

(II.) Ecloga XL de Legationibus.

VI. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην παρά τε τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρεσβευταί, διασαφοῦντες τὸν ἐξοδιασμὸν τοῦ Φιλίππου τῶν ἐπὶ Θράκης πόλεων· (2) καὶ παρὰ Μαρωνιτῶν οἱ φυγάδες, κατηγοροῦντες καὶ τὴν αἰτίαν ἀναφέροντες τῆς αὐτῶν ἐκπτώσεως ἐπὶ τὸν Φίλιππον· (3) ἅμα δὲ τούτοις Ἀθαμᾶνες, Περραιβοί, Θετταλοί, φάσκοντες, κομίζεσθαι δεῖν τοὺς τὰς πόλεις, ἃς παρείλετο Φίλιππος αὐτῶν κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. (4) Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγορήσοντας ἀπολογησόμενοι. (5) Γενομένων δὲ πλειόνων λόγων πᾶσι τοῖς προειρημένοις πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Φιλίππου πρεσβευτάς, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, παραυτίκα καταστῆσαι πρεσβείαν, τὴν ἐπισκεψομένην τὰ κατὰ τὸν Φίλιππον, καὶ παρέξουσαν ἀσφάλειαν τοῖς βουλομένοις κατὰ πρόσωπον λέγειν τὸ φαινόμενον, καὶ κατηγορεῖν τοῦ βασιλέως. (6) Καὶ κατεστάθησαν οἱ περὶ τὸν Κόιντον Καικίλιον καὶ Μάρκον Βαίβιον καὶ Τιβέριον Σεμπρώνιον.

(II.) *Legationes Romam missæ adversus Philippum.*

VI. Circa eadem tempora Romam venerunt regis Eumenis legati, denunciantes expeditionem a Philippo adversus Thraciæ oppida susceptam : (2) venerunt et Maronitarum exsules, eumdem regem accusantes, et exsilii sui causam ad illum referentes. (3) Cum his præterea erant Athamanes, Perrhæbi, Thessali, æquum esse dicentes, ut urbes reciperent, quas per Antiochici belli tempus ipsis ademisset Philippus. (4) Sed et Philippi legati venere, ut omnium illorum accusationibus responderent. (5) Quum autem multæ habitæ fuissent disceptationes inter oratores, quos diximus, et Philippi legatos; placuit senatui, extemplo legationem mittere, quæ de Philippi rebus cognosceret, et securitatem omnibus præstaret, qui coram rege expostulare et eum incusare vellent. (6) Decreti autem sunt legati Q. Cæcilius, et M. Bæbius, et Tiberius Sempronius.

(Suidas in Αἴνιοι.)

(7) Συνέβαινε δὲ τοὺς Αἰνίους [καὶ τοὺς Μαρωνίτας] πάλαι μὲν στασιάζειν, προσφάτως δὲ ἀπονεύειν τοὺς μὲν πρὸς Εὐμένη, τοὺς δὲ πρὸς Μακεδονίαν.

Discordia Æniorum et Maronitarum.

(7) Acciderat nempe, ut Ænii [et Maronitæ] jam pridem inter se dissiderent, nuper vero etiam alii ad Eumenis, alii ad Macedonum partes inclinarent.

(III) Legatio XLI.

VII. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ὡς μὲν, ἔτι Φιλοποίμενος στρατηγοῦντος, εἴς τε τὴν Ῥώμην ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος ὑπὲρ τῆς Λακεδαιμονίων πόλεως, πρός τε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον τοὺς ἀνανεωσομένους τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ συμμαχίαν, ἐδηλώσαμεν. (2) Κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, Ἀρισταίνου στρατηγοῦντος, οἵ τε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἦλθον, ἐν Μεγαλοπόλει τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ὑπαρχούσης· (3) ἐξαπεστάλκει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης πρεσβευτὰς, ἐπαγγελλόμενος ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐφ' ᾧ, δανειζομένων τούτων, ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτεῖσθαι τὴν βουλὴν τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις. (4) Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Σελεύκου τοῦ βασιλέως πρεσβευταὶ, τήν τε φιλίαν ἀνανεωσόμενοι, καὶ δεκαναΐαν μακρῶν πλοίων ἐπαγγελλόμενοι δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς. (5) Ἐχούσης δὲ τῆς συνόδου πραγματικῶς, πρῶτοι παρῆλθον οἱ περὶ Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, καὶ τούς τε ῥηθέντας ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγους ὑφ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων πόλεως διῆλθον τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀνέγνωσαν· (6) ἐξ ὧν ἦν λαμβάνειν ἐκδοχὴν, ὅτι δυσαρεστοῦνται μὲν καὶ τῇ τῶν τειχῶν καθαιρέσει καὶ τῇ καταλύσει τῶν ἐν τῷ Κομπασίῳ διαφθαρέντων· οὐ μὴν ἄκυρόν τι ποιεῖν. (7) Οὐδενὸς δ' οὔτ' ἀντειπόντος, οὔτε συνηγορήσαντος, οὕτω πως παρεπέμφθη. (8) Μετὰ δὲ τούτους ἐπῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους πρέσβεις, καὶ τήν τε συμμαχίαν τὴν πατρικὴν ἀνενεώσαντο, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν χρημάτων ἐπαγγελίαν διεσάφησαν τοῖς πολλοῖς. (9) Καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτας ὑποθέσεις διαλεχθέντες, καὶ μεγάλην εὔνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως ἐμφήναντες πρὸς τὸ ἔθνος, κατέπαυσαν τὸν λόγον.

VIII. Μεθ' οὓς Ἀπολλωνίδας ὁ Σικυώνιος ἀναστὰς, κατὰ μὲν τὸ πλῆθος τῶν διδομένων χρημάτων ἀξίαν ἔφη τὴν δωρεὰν τῶν Ἀχαιῶν· (2) κατὰ δὲ τὴν προαίρεσιν τοῦ διδόντος καὶ τὴν χρείαν, εἰς ἣν δίδονται, πασῶν αἰσχίστην καὶ παρανομωτάτην. (3) Τῶν γὰρ νόμων κωλυόντων, μηδένα, μήτε ἰδιωτῶν, μήτε τῶν ἀρχόντων, παρὰ βασιλέως δῶρα λαμβάνειν κατὰ μηδ' ὁποίαν πρόφασιν· πάντας ἅμα δωροδοκεῖσθαι προφανῶς, προσδεξαμένους τὰ χρήματα, πάντων εἶναι παρανομώτατον, πρὸς δὲ τούτοις αἴσχιστον ὁμολογουμένως. (4) Τὸ γὰρ ὀψωνιάζεσθαι τὴν βουλὴν ὑπ' Εὐμένους καθ' ἕκαστον ἔτος, καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν, καταπεπωκότας οἱονεὶ δέλεαρ, πρόδηλον ἔχειν τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν βλάβην. (5) Νῦν μὲν γὰρ Εὐμένη διδόναι χρήματα, μετὰ δὲ ταῦτα Προυσίαν δώσειν, καὶ πάλιν Σέλευκον. (6) Τῶν δὲ πραγμάτων ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων τοῖς τε βασιλεῦσιν καὶ ταῖς δημοκρατίαις, καὶ τῶν πλείστων καὶ μεγίστων διαβουλίων αἰεὶ γιγνομένων περὶ τῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἡμῖν διαφερόντων· (7) φανερῶς ἀνάγκη, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸ τῶν βασιλέων λυσιτελὲς ἐπίπροσθεν γίγνεσθαι τοῦ ἰδίᾳ συμφέροντος, ἢ, τούτου μὴ συμβαίνοντος, ἀχαρίστους φαίνεσθαι πᾶσιν,

(III.) *Legationes regum ad Concilium Achæorum*
Q. Cæcilii legatio ad Achæos.

VII. Quod ad res Peloponnesi attinet, jam dixim
gentem Achæorum, quando Philopœmenes erat præ
legatos Romam misisse de civitate Lacedæmoniorum, e
Ptolemæum regem, qui veterem cum eo societatem re
varent. (2) Hoc vero tempore, prætore Achæorum A
stæno, redierunt, qui ad Ptolemæum missi fuerant, leg
cum Megalopoli Achæorum consilium haberetur. (3) (
etiam Eumenes legatos miserat, centum et viginti tale
se Achæis daturum pollicens, hac lege, ut fœnore legiti
occupata ea summa, e reditibus alerentur qui in publ
conventibus ad concilium convenissent. (4) Præterea
nerunt etiam Seleuci legati, cum renovandæ amicitiæ, t
ut decem naves longas Achæis pollicerentur. (5) Qu
igitur in consilio de rebus agi serio cœpisset; primus c
nium est ingressus Nicodemus Eleus, qui habitos in Roma
senatu sermones de Achæis super civitate Lacedæmonior
concilio renunciavit : deinde responsum legit a Sen
datum, (6) ex quo intelligebatur, displicuisse quidem
tribus et mœnia Spartæ dejecta, et cædem eorum qu
Compasium fuerant occisi : at nihil tamen eorum, quæ
tuissent Achæi, irritum decrevisse senatum. (7) Nem
reperto, qui vel ad repugnandum, vel ad assentiendum v
faceret, silentio ea res est transmissa. (8) Secundum
ingressi sunt legati Eumenis, et societatem, quæ p
ipsius fuerat cum Achæis, renovavit : de pecunia et
pollicitationem regis multitudini aperuit. (9) Quumqu
eam sententiam multa disseruissent, summamque
benevolentiam et humanitatem erga Achæorum gentem
lam fecissent, dicere desierunt.

VIII. Post hos surgit Apollonidas, Sicyonius : « et, p
niam, quæ dono offerebatur, si magnitudo illius spectare
dignam quidem Achæis esse, dixit : (2) sin animus da
tis, et usus in quem esset oblata, rem esse turpissima
iniquissimam. (3) Nam quum legibus cautum esset,
quis, sive privatus, sive in magistratu constitutus,
a rege quacumque tandem ex causa caperet; iniquissi
facinus futurum, si, accepta ea pecunia, omnes palam
ceptorum munerum rei essent futuri : ad hæc dubitare n
nem posse, quin summum dedecus cum ea re esset co
ctum. (4) Nam quis non videat, et probrosum et nox
fore, si quotannis publicum concilium stipendia a rege
mene acciperet, et ad deliberandum de publicis rebus,
esca prius deglutita, accederent. (5) Nunc pecunias
Eumenem; mox Prusiam largiturum; Seleucum
facturum idem. (6) Quum autem regum et liberaru
tatum res inter se natura sua pugnent, et plurimæ ac
ximæ quæque consultationes nostræ sint de controver
quas habemus cum regibus; (7) duorum alterum ma
necessarium erit, aut ut regum utilitatem nostris comm
anteponamus, aut, si aliter fecerimus, ut ingrati omni
videamur, si iis nos opponamus, a quibus mercedem

ὑπεράττοντας τοῖς αὐτῶν μισθοδόταις. (8) Διὸ, μὴ μόνον ἀπείπασθαι, παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ καὶ μισεῖν τὸν Εὐμένη, διὰ τὴν ἐπίνοιαν τῆς δόσεως. (9) Μετὰ δὲ τοῦτον ἀναστὰς Κάσανδρος Αἰγινήτης, ἀνέμνησε τοὺς Ἀχαιοὺς τῆς Αἰγινητῶν ἀκληρίας, ᾗ περιέπεσον διὰ τὸ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτεύεσθαι, ὅτε Πόπλιος Σουλπίκιος, ἐπιπλεύσας τῷ στόλῳ, πάντας ἐξηνδραποδίσατο τοὺς ταλαιπώρους Αἰγινήτας· (10) ὑπὲρ ὧν διεσαφήσαμεν, τίνα τρόπον Αἰτωλοὶ, κύριοι γενόμενοι τῆς πόλεως κατὰ τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας, Ἀττάλῳ παραδοῖεν, τριάκοντα τάλαντα παρ' αὐτοῦ λαβόντες. (11) Ταῦτ' οὖν τιθεὶς τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸ ὀφθαλμῶν, ἠξίου τὸν Εὐμένη, μὴ διάφορα προτείνοντα θηρεύειν τὴν τῶν Ἀχαιῶν εὔνοιαν, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἀποδιδόντα τυγχάνειν πάντων τῶν φιλανθρώπων ἀναντιρρήτως. (12) Τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς παρεκάλει, μὴ δέχεσθαι τοιαύτας δωρεὰς, δι' ὧν φανήσονται καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀφαιρούμενοι τῆς Αἰγινητῶν σωτηρίας. (13) Τοιούτων δὲ γενομένων λόγων, ἐπὶ τοσοῦτον παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε μὴ τολμῆσαι μηδένα βοηθεῖν τῷ βασιλεῖ, πάντας δὲ μετὰ κραυγῆς ἐκβαλεῖν τὴν προτεινομένην δωρεὰν, καίτοι δοκούσης αὐτῆς ἔχειν δυσαντοφθάλμητον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν προτεινομένων χρημάτων.

IX. Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις εἰσήχθη τὸ περὶ τοῦ Πτολεμαίου διαβούλιον· (2) ἐν ᾧ προκληθέντων τῶν ἐξαποσταλέντων πρεσβευτῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν πρὸς Πτολεμαῖον, προελθὼν Λυκόρτας μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, ἀπελογίσατο πρῶτον μὲν, τίνα τρόπον καὶ δοῖεν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ λάβοιεν τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας· (3) εἶτα, ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς, ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκᾶ πελταστικὰ, διακόσια δὲ τάλαντα νομίσματος ἐπισήμου χαλκοῦ· (4) πρὸς δὲ τούτοις ἐπῄνεσε τὸν βασιλέα, καὶ βραχέα περὶ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ καὶ προθυμίας τῆς εἰς τὸ ἔθνος εἰπὼν, κατέπαυσε τὸν λόγον. (5) Ἐφ' οἷς ἀναστὰς ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἀρίσταινος, ἤρετο τόν τε παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευτὴν, καὶ τοὺς ἐξαπεσταλμένους ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τὴν ἀνανέωσιν, ποίαν ἧκε συμμαχίαν ἀνανεωσάμενος. (6) Οὐδενὸς δ' ἀποκριναμένου, πάντων δὲ διαλαλούντων πρὸς ἀλλήλους, πλῆρες ἦν τὸ βουλευτήριον ἀπορίας. (7) Ἦν δὲ τὸ ποιοῦν τὴν ἀλογίαν, τὸ, οὐσῶν καὶ πλειόνων συμμαχιῶν τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν, καὶ τούτων ἐχουσῶν μεγάλας διαφορὰς κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις, (8) μήθ' ὁ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευτὴς οὐδεμίαν πεποιῆσθαι διαστολὴν, ὅτε ἀνενεοῦτο, καθολικῶς δὲ περὶ τοῦ πράγματος ἐλάλησεν, οὔθ' οἱ πεμφθέντες πρέσβεις· (9) ἀλλ' ὡς, μιᾶς ὑπαρχούσης, αὐτοί τε τοὺς ὅρκους ἔδοσαν καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἔλαβον. (10) Ὅθεν προφερομένου τοῦ στρατηγοῦ πάσας τὰς συμμαχίας, καὶ κατὰ μέρος ἐν ἑκάστῃ διαστελλομένου, μεγάλης οὔσης διαφορᾶς, ἐζήτει τὸ πλῆθος εἰδέναι, ποίαν ἀνανεοῖντο συμμαχίαν. (11) Οὐ δυναμένου δὲ λόγον ὑπο-

pimus. (8) Hortari igitur Achæos, non solum ut munus recusent, verum etiam ut Eumenem, quod ei talis largitionis in mentem venerit, odio habeant. (9) Surrexit post hunc Cassander, Ægineta, et Achæis in memoriam revocat Æginetarum calamitatem, in quam propterea incidissent, quoniam concilii fuissent Achæorum. Publium Sulpicium classe Æginam venisse, et miseros Æginetas venum dedisse omnes. (10) Quibus de rebus nos locuti ante sumus, ostendimusque, quomodo Ætoli, urbis potiti ex pacto fœderis, quod illis erat cum Romanis, Attalo eam tradidissent, triginta talentis addictam. (11) Hæc ille postquam ob oculos posuit Achæis, oravit Eumenem, ut non pecuniarum largitione Achæorum benevolentiam vellet captare, sed urbem redderet, seque eo facto benevolentiæ testimonia summo cunctorum consensu impetraturum confideret. (12) Ab Achæis vero petebat, ne ejusmodi admitterent dona, quæ spem salutis etiam in posterum Æginetis sint ademtura. » (13) Hac oratione adeo concitata est multitudo, ut causam regis tueri nemo auderet; sed cum clamore oblatam largitionem, etsi propter vim ostensæ pecuniæ supra modum blandientem, respuerent.

IX. Secundum hæc proposita est consultatio de Ptolemæo. (2) In qua quum provocati essent hi, qui ad Ptolemæum missi ab Achæis fuerant; in medium progressus Lycortas cum ceteris legatis, primum exposuit, quonam modo et præstitissent Achæorum nomine, et exegissent a rege, jusjurandum: (3) addidit deinde, attulisse se donum communi Achæorum, arma ænea ad peltastas instruendos sex millia, et pecuniæ signatæ æreæ talenta ducenta. (4) Post hæc regis laudes commemoravit: tum, ubi pauca de regis benevolentia et prompto animo erga gentem Achæorum disseruisset finem dicendi fecit. (5) Surgens dein Aristænus, prætor Achæorum, et ab legato Ptolemæi, ab iis, qui renovando fœderi missi ab Achæis fuerant, sciscitatur, ecquam societatem renovaturus venerit? Quum responderet nemo, et mutuo sese omnes interrogarent; magna in concilio exorta est dubitatio. (7) Oriebatur autem absurditas ex eo, quod, quum plura fuissent fœdera Achæis cum regibus Ptolemæi majoribus, quæ pro conditione temporum plurimum inter se differrent, (8) neque legatus Ptolemæi ullam fecerat distinctionem, cum fœdus renovaret, sed universe de negotio fuerat locutus, neque etiam illi, quos Achæi miserant; (9) verum quasi semel dumtaxat societatem pepigissent, jusjurandum simpliciter, nulla adhibita distinctione, et præstiterant ipsi, et acceperant a rege. (10) Itaque promente in medium prætore omnia priora fœdera, et singula distincte expendente; quoniam longe diversa illa erant, volebat multitudo cognoscere, ecquod jam fœdus renovassent. (11) Id vero docere quum neque Philopœmenes pos-

σχεῖν, οὔτε τοῦ Φιλοποίμενος, ὃς ἐποιήσατο στρατηγῶν τὴν ἀνανέωσιν, οὔτε τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν, τῶν πρεσβευσάντων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· (12) οὗτοι μὲν ἐσχεδιακότες ἐφαίνοντο τοῖς κοινοῖς πράγμασιν, ὁ δ' Ἀρίσταινος μεγάλην ἐφείλκετο φαντασίαν, ὡς μόνος εἰδὼς, τί λέγει, καὶ τέλος οὐκ εἴασε κυρωθῆναι τὸ διαβούλιον, ἀλλ' εἰς ὑπέρθεσιν ἤγαγε διὰ τὴν προειρημένην ἀλογίαν. (13) Τῶν δὲ παρὰ τοῦ Σελεύκου πρέσβεων εἰσελθόντων, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς, τὴν μὲν φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον, τὴν δὲ τῶν πλοίων δωρεὰν κατὰ τὸ παρὸν ἀπείπασθαι. (14) Καὶ τότε μὲν περὶ τούτων βουλευσάμενοι, διέλυσαν εἰς τὰς ἰδίας ἕκαστοι πόλεις.

X. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς πανηγύρεως ἀκμαζούσης, ἦλθε Κόϊντος Καικίλιος ἐκ Μακεδονίας, ἀνακάμπτων ἀπὸ τῆς πρεσβείας, ἧς ἐπρέσβευσε πρὸς Φίλιππον. (2) Καὶ συναγαγόντος Ἀρισταίνου τοῦ στρατηγοῦ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, εἰσελθὼν ὁ Κόϊντος ἐμέμφετο, φάσκων αὐτοὺς βαρύτερον καὶ πικρότερον τοῦ δέοντος κεχρῆσθαι τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ παρεκάλει διὰ πλειόνων διορθώσασθαι τὴν προγεγενημένην ἄγνοιαν. (3) Ὁ μὲν οὖν Ἀρίσταινος εἶχε τὴν ἡσυχίαν, δῆλος ὢν ἐξ αὐτοῦ τοῦ σιωπᾶν, ὅτι δυσαρεστεῖται τοῖς ᾠκονομημένοις, καὶ συνευδοκεῖ τοῖς ὑπὸ Καικιλίου λεγομένοις. (4) Ὁ δὲ Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης, ἄνθρωπος στρατιωτικώτερος, ἢ πολιτικώτερος, ἀναστὰς οὐχ οἷον ἀπελογήθη τι περὶ τῶν Ἀχαιῶν ἀλλὰ καὶ προσυπέδειξε τῷ Καικιλίῳ διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα παρατριβὴν, ἕτερον ἔγκλημα κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. (5) Ἔφη γὰρ, οὐ μόνον τὰ κατὰ Λακεδαίμονα κεχειρίσθαι κακῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ Μεσσήνην. (6) Ἦσαν δὲ περὶ τῶν φυγαδικῶν τοῖς Μεσσηνίοις ἀντιῤῥήσεις τινὲς πρὸς ἀλλήλους περὶ τὸ τοῦ Τίτου διάγραμμα, καὶ τὴν τοῦ Φιλοποίμενος διόρθωσιν· (7) ὅθεν ὁ Καικίλιος, δοκῶν ἔχειν καὶ τῶν Ἀχαιῶν αὐτῶν τινὰς ὁμογνώμονας, μᾶλλον ἠγανάκτει τῷ μὴ κατακολουθεῖν ἑτοίμως τοῖς ὑπ' αὐτοῦ παρακαλουμένοις τοὺς συνεληλυθότας. (8) Τοῦ δὲ Φιλοποίμενος καὶ Λυκόρτα, σὺν δὲ τούτοις Ἄρχωνος, πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων λόγους, ὑπὲρ τοῦ καλῶς μὲν ᾠκονομῆσθαι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, καὶ συμφερόντως αὐτοῖς μάλιστα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀδύνατον δ' εἶναι τὸ κινῆσαί τι τῶν ὑποκειμένων, ἄνευ τοῦ παραβῆναι καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια· (9) μένειν ἔδοξε τοῖς παροῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ ταύτην δοῦναι τῷ πρεσβευτῇ τὴν ἀπόκρισιν. (10) Ὁ δὲ Καικίλιος, ὁρῶν τὴν τούτων προαίρεσιν, ἠξίου τοὺς πολλοὺς αὐτῷ συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν. (11) Οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἄρχοντες ἐκέλευον αὐτὸν δεῖξαι τὰς ἐντολὰς, ἃς εἶχε παρὰ τῆς συγκλήτου περὶ τούτων. Τοῦ δὲ παρασιωπῶντος, οὐκ ἔφασαν αὐτῷ συνάξειν τὴν ἐκκλησίαν. (12) Τοὺς γὰρ νόμους οὐκ ἐᾷν, ἐὰν μὴ φέρῃ τις ἔγγραπτα παρὰ τῆς συγκλήτου, περὶ ὧν οἴεται δεῖν συνάγειν. (13) Ὁ δὲ Καικίλιος ἐπὶ τοσοῦτον ὠργίσθη, διὰ τὸ μηδὲν αὐτῷ

set, qui prætor renovandi fœderis fuerat auctor, ne Lycortas, ceterive legati, qui Alexandriam iverant; hi quidem temere atque inconsiderate rem gessisse publi existimati sunt; Aristænus vero opinionem magnam i retulit, ut qui solus judicio uteretur: ac tandem nul decretum super ea consultatione fieri est passus, sed pliandam illam quæstionem censuit, propter prædictam surditatem. (13) Ingressis postea Seleuci legatis, pl Achæis, amicitiam quidem cum rege Seleuco renovare, navium, quas donabat, munus in præsentia non accip (14). His ita tum constitutis, in suam quisque pat soluto conventu discesserunt.

X. Postea vero, quo tempore celebrabantur [Nemea solennia, venit Q. Cæcilius, revertens ex Macedonia gatione, quam ad Philippum obierat. (2) Postquam ig Aristænus prætor principes Achæorum in Argivorum ur convocasset, ingreditur Cæcilius, et objurgat eos; dic Lacedæmonios durius et asperius, quam par esset, fu tractatos: multis dein monet, culpam ut emendarent. Ad hæc illius verba Aristænus silentium tenuit; eo i quod taceret, palam faciens, displicere sibi, quæ fact sent, et orationem Cæcilii ipsi probari. (4) Diophanes Megalopolitanus, homo militaris vitæ quam civilis maj usum habens, non solum non excusavit factum illud A orum; verum etiam, propter simultatem, quam cum lopœmene exercebat, aliam Achæorum indicavit cri tionem. (5) Dixit enim, non solum Lacedæmonios fuisse tractatos; sed etiam cum Messeniis inique esse ac (6) Erant autem Messeniis quædam inter ipsos controv circa Titi decretum super iis qui ab exilio fuerant revo et circa moderationem quam ei decreto Philopœmene hibuerat. (7) Cæcilius igitur, qui Achæorum nonnull cum sentire animadverteret, eo gravius indignari, qu sententiam, quam ipse dixerat, universum conciliun statim pedibus iret. (8) Sed quum multis variisqu tionibus Philopœmenes et Lycortas, et simul cum h cho, demonstrassent, recte omnia, quæ ad Lacedæm pertinerent fuisse administrata, atque ex ipsorum i mis Lacedæmoniorum utilitate; neque posse quidqua rum, quæ facta essent, mutari, quin omnia humana naque jura violarentur; (9) visum est concilio, moveri oportere, et in hanc sententiam legato dandu sponsum. (10) Cæcilius, horum intellecta voluntate stulat, ut concilium gentis Achæorum sibi detur. (11) vero principes Achæorum ab eo petunt, scripta ma ederet, quæ de ea re accepisset a senatu. Qui qum ceret; negare illi, se concionem multitudinis convocat (12) neque enim per leges id prius licere, quam edita e Senatus mandata scripto comprehensa de iis rebus, rum causa postuletur concilium. (13) Cæcilius in ta exarsit iram, quod nullum suorum postulatorum ad

υγχωρεῖσθαι τῶν ἀξιουμένων, ὥστ' οὐδὲ τὴν ἀπόκρισιν ἠβουλήθη δέξασθαι παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἀναπόκριτος ἀπῆλθεν. (14) Οἱ δ' Ἀχαιοὶ τὴν αἰτίαν ἀνέφερον καὶ τῆς πρότερον παρουσίας τῆς Μάρκου τοῦ Φολουΐου, καὶ τῆς τότε τῶν περὶ τὸν Καικίλιον, ἐπὶ τὸν Ἀρίσταινον καὶ τὸν Διοφάνην, ὡς τούτους ἀντιπεπασμένους διὰ τὴν ἀντιπολιτείαν τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα· (15) καί τις ἦν ὑποψία τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς προειρημένους ἄνδρας. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.

[X. a. Ὅτι Φιλοποίμην πρὸς Ἄρχωνα τὸν στρατηγὸν λόγοις τισὶ διεφέρετο· ὁ μὲν οὖν Φιλοποίμην ...ας ἐκ τοῦ καιροῦ τοῖς λεγομένοις, καὶ μεταγνοὺς ...νει τὸν Ἄρχωνα φιλοφρόνως, ὡς ἐντρεχῶς καὶ πα...ργως τῷ καιρῷ κεχρημένον. (2) Ἐμοί γε μὴν, φησὶ ΠΟΛΥΒΙΟΣ, οὔτε τότε παρόντι τὸ ῥηθὲν εὐηρέστησεν, ...' ἐπαινοῦντά τινα κακῶς ἅμα ποιεῖν, οὔτε μετὰ ...ῦτα τῆς ἡλικίας προβαινούσης· (3) πολὺ γὰρ δή τι ...δοκεῖ κεχωρίσθαι κατὰ τὴν αἵρεσιν ὁ πραγματικὸς ...ὴρ τοῦ κακοπράγμονος, καὶ παραπλησίαν ἔχειν διαφο...ν τῷ κακεντρεχεῖ πρὸς τὸν ἐντρεχῆ· ἃ μὲν γάρ ἐστι ...άλιστα τῶν ὄντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἃ δὲ τοὐναντίον· ...λὰ διὰ τὴν νῦν ἐπιπολάζουσαν ἀκρισίαν βραχείας ...ντα κοινότητας τὰ προειρημένα τῆς αὐτῆς ἐπισημα...ς καὶ ζήλου τυγχάνει παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.]

(IV.) Legatio XLII.

XI. Τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀνακεχωρηκότων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ διασεσαφηκότων τῇ συγκλήτῳ περί τε τῶν κατὰ Μακεδονίαν καὶ τῶν κατὰ Πελοπόννησον, ...ῆγον εἰς τὴν σύγκλητον τοὺς περὶ τούτων γεγονότας πρεσβευτάς. (2) Εἰσελθόντων δὲ πρῶτον τῶν παρὰ ... Φιλίππου καὶ παρ' Εὐμένους, ἔτι δὲ τῶν ἐξ Αἴνου ... Μαρωνείας φυγάδων, καὶ ποιησαμένων τοὺς λόγους ...λούθως τοῖς ἐν Θετταλονίκῃ ῥηθεῖσιν ἐπὶ τῶν περὶ ... Καικίλιον· (3) ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, πέμπειν πάλιν ἄλ...ς πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Φίλιππον, τοὺς ἐπισκεψομέ...ς, πρῶτον μὲν, εἰ παρακεχώρηκε τῶν ἐν Περραιβίᾳ ...εων κατὰ τὴν τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀπόκρισιν· (4) εἶτα τοὺς ἐπιτάξοντας αὐτῷ τὰς φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ ...ου καὶ Μαρωνείας, καὶ συλλήβδην ἀποβαίνειν ἀπὸ ... παραθαλαττίων τῆς Θρᾴκης ἐρυμάτων καὶ τόπων ... πόλεων. (5) Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆγον τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου παραγεγονότας. (6) Οἵ τε γὰρ Ἀχαιοὶ πρεσβευτὰς ἀπεστάλκεισαν τοὺς περὶ Ἀπολλωνίδαν τὸν ...ώνιον, δικαιολογηθησομένους πρὸς τὸν Καικίλιον ...ὲρ τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν ἀπόκρισιν, καὶ καθόλου δι...ῦντας ὑπὲρ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων (7) ... τε τῆς Σπάρτης Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης ἐπρέσβευ... οὗτοι δὲ ἦσαν τῶν ἀρχαίων φυγάδων, τῶν ὑπὸ τοῦ ...οποίμενος καὶ τῶν Ἀχαιῶν νεωστὶ κατηγμένων εἰς

videret, ut ne responsum quidem accipere a principibus Achæorum voluerit, sed sine responso abierit. (14) Achæi vero causam et superioris adventus M. Fulvii, et nunc Q. Cæcilii, referebant ad Aristænum et Diophanem: hos enim, quod in republica dissiderent a Philopœmene, istos sibi adjunxisse quos ei opponerent. (15) Et erant vulgo apud multitudinem Aristænus et Diophanes suspecti. Hæc igitur tum in Peloponneso gerebantu-

---

X. *a*. Philopœmen primo quidem ab Archone duce in sententia quadam dicenda discrepabat: mox pro tempore Philopœmen Archonis dictis acquievit, cœpitque e contrario Archonem benevole collaudare, ceu callide solerterque occasione utentem. (2) Mihi vero, inquit POLYBIUS, neque tunc præsenti ea dicta placebant, nempe ut laudans quispiam male simul laudato faciat; neque nunc etiam ætate maturiore rem talem probo. (3) Animi quippe habitu magnopere mihi differre videtur vir pragmaticus a malefico atque eodem fere modo discrepare vir solers a malitioso: quorum primus, ut breviter dicam, optimus in rerum natura est; secundus, omne contra est. (4) Sed propter perversitatem judicii nostris temporibus, ea, quæ diximus, etsi dissimillima sunt, eodem tamen pretio et honore apud homines habentur.

(IV.) *Novæ Legationes Romam missæ in causa Philippi, tum Achæorum et Lacedæmoniorum.*

XI. Cum Q. Cæcilius ceterique legati e Græcia discessissent, ac de statu Macedoniæ et Peloponnesi retulissent ad senatum, legatos, qui de illis rebus aderant, in senatum introduxerunt. (2) Et quum essent ingressi primo legati Philippi et Eumenis, deinde Æni et Maroneæ exsules, atque ea iterassent, quæ Thessalonicæ prius dixerant apud Cæcilium et reliquos legatos: (3) Patres alios rursus legatos ad Philippum decreverunt, qui viderent, excessisset ne oppidis Perrhæbiæ, sicut Cæcilius et ceteri legati pronunciaverant; (4) juberentque, ut ab Æno et Maronea præsidia deduceret; et omnino, ut omnibus maritimæ oræ in Thracia castellis, locis, urbibus excederet. (5) Post hos, introducti sunt qui e Peloponneso venerant. (6) Nam et Achæi legatos Apollonidam Sicyonium miserant, ut Cæcilio, quod nullum responsum accepisset, rationem redderet, et omnino patres edoceret de rebus Lacedæmone gestis. (7) Etiam e Sparta Areus et Alcibiades legati Romam venerant. Ex antiquis exsulibus isti erant, quos re-

[illegible] Ὃ καὶ μάλιστα τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ὀρ[illegible] [illegible] οὔσης καὶ προσφάτου τῆς [illegible], [illegible] ἐπὶ τοσοῦτον ἀχα[illegible] [illegible], [illegible] καὶ καταπρεσβεύειν, καὶ [illegible] πρὸς τοὺς κρατοῦντας τῶν ἀνελ[illegible] [illegible], καὶ καταγαγόντων εἰς τὴν [illegible]

XII. [illegible] δὲ καὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους [illegible] τὴν δικαιολογίαν, καὶ διδασκόντων [illegible], τῶν μὲν περὶ τὸν Ἀπολλωνίδαν τὸν [illegible], ὡς οὐκ ἂν δυνατὸν εἴη τὸ παράπαν ἄμεινον [illegible] τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, ἢ νῦν κεχείρισται διὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ διὰ Φιλοποίμενος· (2) τῶν δὲ περὶ τὸν Ἀρέα τἀναντία πειρωμένων λέγειν, καὶ φασκόντων, πρῶτον μὲν καταλελῦσθαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν, ἐξηγμένου τοῦ πλήθους μετὰ βίας, εἶτ' οὖν αὐτοῖς ἐπισφαλῆ καὶ ἀπαῤῥησίαστον καταλείπεσθαι τὴν πολιτείαν· (3) ἐπισφαλῆ μὲν ὀλίγοις οὖσι, καὶ τούτοις τῶν τειχῶν περιῃρημένων· ἀπαῤῥησίαστον δὲ, διὰ τὸ μὴ μόνον τοῖς κοινοῖς δόγμασι τῶν Ἀχαιῶν πειθαρχεῖν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀεὶ καθισταμένοις ἄρχουσι· (4) διακούσασα δὲ τούτων ἡ σύγκλητος, ἔκρινε, τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς δοῦναι καὶ περὶ τούτων ἐντολὰς, καὶ κατέστησε πρεσβευτὰς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς περὶ Ἄππιον Κλαύδιον. (5) Ἀπελογήθησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ, φάσκοντες, οὐδὲν ἀδικεῖν αὐτοὺς, οὐδ' ἀξίους ἐγκλήματος ὑπάρχειν, ἐπὶ τῷ μὴ συνάγειν τὴν ἐκκλησίαν· (6) νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, μὴ συγκαλεῖν τοὺς πολλοὺς, ἐὰν μὴ περὶ συμμαχίας ἢ πολέμου δέῃ γίγνεσθαι διαβούλιον, ἢ παρὰ συγκλήτου τις ἐνέγκῃ γράμματα. (7) Διὸ καὶ δικαίως τότε βουλεύσασθαι μὲν τοὺς ἄρχοντας συγκαλεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν· κωλύεσθαι δ' ὑπὸ τῶν νόμων, διὰ τὸ μήτε γράμματα φέρειν αὐτὸν παρὰ συγκλήτου, μήτε τὰς ἐντολὰς ἐγγράπτους ἐθέλειν δοῦναι τοῖς ἄρχουσιν. (8) Ὧν ῥηθέντων, ἀναστὰς Καικίλιος, τῶν τε περὶ τὸν Φιλοποίμενα καὶ Λυκόρταν κατηγόρησε, καὶ καθόλου τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τῆς οἰκονομίας, ᾗ περὶ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἐκέχρηντο πόλεως. (9) Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν λεγομένων, ἔδωκε τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν, ὅτι περὶ μὲν τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πέμψει τοὺς ἐπισκεψομένους· (10) τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τοῖς ἀεὶ παρ' ἑαυτῶν ἐκπεμπομένοις παρῄνει προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ καταδοχὴν ποιεῖσθαι τὴν ἁρμόζουσαν, καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι ποιοῦνται τῶν παραγιγνομένων πρὸς αὐτοὺς πρεσβευτῶν.

(V.) Legatio XLIV.

XIII. Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, διαπεμψαμένων πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν, καὶ δηλούντων, ὅτι δεήσει κατ' ἀνάγκην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων· (2) πυθόμενος ταῦτα, καὶ βαρέως φέρων, ἐπὶ τῷ δοκεῖν πανταχόθεν αὐτοῦ περιτέμνεσθαι

cens Philopœmenes et Achæi in patriam restituerant. Quæ præcipue res iram Achæorum accendit, quod, q[…] tanto tamque recenti beneficio ab Achæis hi exules fui[…] affecti, adeo ingrati in ipsos repente exstitissent, ut l[…]tionem adversus gentem Achæorum susciperent, et in[…] jam oratione apud rerum dominos accusarent illos, a […]bus præter spem servati et in patriam reducti fuissent.

XII. Quum igitur et hi utrimque legati ex mutuo […]sensu causam suam adversus se invicem coram dixis[…] et hinc Apollonidas Sicyonius persuadere senatui co[…]disset, non potuisse ullo modo melius res Spartæ adi[…]strari, quam factum esset ab Achæis et Philopœmene; […] hinc Areus contrarium demonstrare esset conatus, dixi[…]que, primum exhaustas esse vires civitatis, abducta[…] vim plebe; deinde sibi et periculoso loco versantem et l[…]tate exutam remp. esse relictam; (3) nempe pericu[…] loco versantem, utpote ad paucos redactam, et hos m[…] nudatos; libertate vero exutam, ut quæ non solum pub[…] decretis Achæorum parere, sed etiam sigillatim prætor[…] illorum semper ancillari cogeretur: (4) his auditis, […]cuit Patribus, ut de his quoque rebus iisdem legatis d[…]tur mantada. Decreta autem est legatio in Græciam, […] princeps Appius Claudius fuit. (5) Tum vero etiam Ca[…] in senatu responderunt legati Achæorum pro suæ gentis […]cipibus: dicentes, nihil eos peccasse, neque jure acc[…] posse, quod concilium populi non convocassent. (6) […] enim cautum apud Achæos esse, ne concilium licere[…] dicere aliter, quam si de societate aut de bello foret d[…]randum, aut si literas a senatu aliquis afferret. (7) […]rito igitur tunc principes Achæorum consultasse quide[…] convocanda multitudine, sed id quominus facerent, […] leges stetisse, quoniam neque literas senatus attulisse[…] cilius, neque mandata scripta principibus dare volu[…] (8) Post hæc verba surgit Cæcilius, et Philopœmene[…] Lycortam accusat, et omnino Achæos, atque rationem […] usi erant in rebus Lacedæmoniorum componendis. ([…] natus, omnibus auditis, quæ dicta fuerant, respo[…] Achæis dedit, missurum se legatos ad visendum, quo[…] cum Lacedæmoniis esset actum. (10) Monuit vero, […]puli Romani legatos, qui in Græciam mitterentur, se[…] observarent, et quanto par esset cum honore suscipe[…] sicut Romani facerent in iis, qui ad ipsos venirent.

(V.) *Appii Claudii legatio ad Philippum et in Cre[…]*

XIII. Rex Philippus, a suis legatis, qui Romæ erant […] missos in id ipsum certior factus, fore illi necessario c[…] dum civitatibus Thraciæ, (2) ægre nuncium illum fe[…] quod regni fines undiquaque imminui sibi cerneret, i[…]

τὴν ὀργὴν, ἐναπηρείσατο τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Μαρωνίτας. (3) Μεταπεμψάμενος γὰρ Ὀνόμαστον τὸν ἐπὶ Θρᾴκης τεταγμένον, ἐκοινολογήθη τούτῳ περὶ τῆς πράξεως. (4) Ὁ δ' Ὀνόμαστος ἀναχωρήσας ἀπέστειλε Κάσανδρον εἰς Μαρώνειαν, συνήθη τοῖς πολλοῖς ὑπάρχοντα, διὰ τὸ ποιεῖσθαι τὸν πλείονα χρόνον ἐκεῖ τὴν διατριβήν· (5) ἅτε τοῦ Φιλίππου πάλαι τοὺς αὐλικοὺς ἐγκαθικότος εἰς τὰς πόλεις ταύτας, καὶ συνήθεις πεποιηκότος τοὺς ἐγχωρίους ταῖς τούτων παρεπιδημίαις. (6) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας, ἑτοιμασθέντων τῶν Θρᾳκῶν, καὶ τούτων ἐπεισελθόντων διὰ τοῦ Κασάνδρου νυκτὸς, ἐγένετο μεγάλη σφαγὴ, καὶ πολλοὶ τῶν Μαρωνιτῶν ἀπέθανον. (7) Κολασάμενος δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς ἀντιπράττοντας ὁ Φίλιππος, καὶ πληρώσας τὸν ἴδιον θυμὸν, ἐκαραδόκει τὴν τῶν πρεσβευτῶν παρουσίαν, πεπεισμένος, μηδένα τολμήσειν κατηγορήσειν αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον. (8) Μετὰ δέ τινα χρόνον παραγενομένων τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, καὶ ταχέως πυθομένων τὰ γεγονότα κατὰ τὴν Μαρώνειαν, καὶ πικρῶς τῷ Φιλίππῳ μεμψιμοιρούντων ἐπὶ τούτοις, ἐβούλετο μὲν ἀπολογεῖσθαι· (9) φάσκων, μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς παρανομίας, ἀλλὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς στασιάσαντας Μαρωνίτας, καὶ τοὺς μὲν ἀποκλίνοντας πρὸς Εὐμένη κατὰ τὴν εὔνοιαν, τοὺς δὲ πρὸς ἑαυτὸν, εἰς ταύτην ἐκπεπτωκέναι τὴν ἀτυχίαν. (10) Καλεῖν δ' ἐκέλευε κατὰ πρόσωπον, εἴ τις αὐτοῦ κατηγορεῖ. (11) Τοῦτο δ' ἐποίει, πεπεισμένος, μηδένα τολμήσειν διὰ τὸν φόβον, τῷ δοκεῖν, τὴν μὲν ἐκ Φιλίππου τιμωρίαν πρόχειρος ἔσεσθαι τοῖς ἀντιπράξασι, τὴν δὲ Ῥωμαίων ἐπικουρίαν μακρὰν ἀφεστάναι. (12) Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄππιον οὐ φασκόντων προσδεῖσθαι δικαιολογίας, σαφῶς γὰρ εἰδέναι τὰ γεγονότα καὶ τὸν αἴτιον τούτων, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ὁ Φίλιππος. (13) Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἔντευξιν ἄχρι τούτου προβάντες ἔλυσαν.

XIV. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οἱ περὶ τὸν Ἄππιον πέμπειν ἐπέταττον τῷ Φιλίππῳ τὸν Ὀνόμαστον καὶ τὸν Κάσανδρον ἐξαυτῆς εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα πύθηται ἡ σύγκλητος περὶ τῶν γεγονότων. (2) Ὁ δὲ βασιλεὺς, διατραπεὶς ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ ἀπορήσας ἐπὶ πολὺν χρόνον, τὸν μὲν Κάσανδρον ἔφη πέμψειν, τὸν αὐθέντην γεγονότα τῆς πράξεως, ὡς ἐκεῖνοί φασιν, ἵνα πύθηται παρὰ τούτου τῆς ἀληθείας ἡ σύγκλητος. (3) Τὸν δ' Ὀνόμαστον ἐξῃρεῖτο, καὶ παρ' αὐτὰ, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς πρεσβευταῖς ἐντυγχάνων· ἀφορμῇ μὲν χρώμενος, τῷ μὴ οἷον ἐν τῇ Μαρωνείᾳ παραγεγονέναι τὸν Ὀνόμαστον κατὰ τὸν τῆς σφαγῆς καιρὸν, ἀλλὰ μηδ' ἐπὶ τῶν σύνεγγυς τόπων γεγονέναι· (4) τῇ δὲ ἀληθείᾳ, δεδιὼς, μὴ παραγενηθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ πολλῶν ἔργων αὐτῷ κεκοινωνηκὼς τοιούτων, οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς Μαρωνίτας, ἀλλὰ καὶ τἄλλα πάντα διασαφήσῃ τοῖς Ῥωμαίοις. (5) Καὶ τέλος τὸν μὲν Ὀνόμαστον ἐξείλετο· τὸν δὲ Κάσανδρον μετὰ τὸ τοὺς πρεσβευτὰς ἀπελθεῖν ἀποστείλας, καὶ παραπέμψας ἕως Ἠπείρου, φαρμάκῳ διέφθειρεν. (6) Οἱ δὲ περὶ τὸν

seros Maronitas iram effudit. (3) Onomasto enim (is Thraciæ præfectus erat) ad se venire jusso, de suo incepto egit cum ipso. (4) Qui ut in Thraciam rediit, Casandrum in urbem Maroneam misit, vulgo omnibus ibi notum ac familiarem, quod ut plurimum eo loci habitaret. (5) Pridem enim Philippus aulicos suos in illis urbibus locaverat, effeceratque, ut consuetus et familiaris esset indigenis regiorum ministrorum ad se adventus. (6) Post paucos vero dies, ubi parati erant Thraces, iis per Casandrum nocte intromissis, fit cædes ingens, multique Maronitarum pereunt. (7) Philippus, hoc modo punitis, qui suæ parti adversabantur, exsatiata ira, legatorum adventum exspectabat, nihil dubitans, perculsis omnibus terrore, neminem hiscere adversus se ausurum. (8) Non multo post veniunt Appius et ejusdem legationis socii. Qui, re statim cognita, cum graviter eo nomine cum Philippo expostularent; ille enimvero purgare se velle, (9) et ad se haud pertinere tantum scelus contendere, verum ad cives ipsos Maronitas, qui seditione inter se dimicassent: quorum alii quum ad Eumenem suis voluntatibus inclinarent, alii ad se, ex ea contentione in illam incidisse calamitatem. (10) Denique si quis se accusare vellet, eum jubebat vocari, ut coram id faceret. (11) Hoc autem ille faciebat, persuasus neminem præ metu prodire ausurum; propterea quod adversantibus paratum a Philippo supplicium, præsidium vero a Romanis longe erat abfuturum. (12) Negante Appio, excusatione opus esse, scire enim se certo, quæ facta essent et quo auctore, cœpit Philippo aqua hærere. (13) Ac primo quidem congressu hactenus productum colloquium, deinde discessum est.

XIV. Sequente die Appius jubet Philippum, ut Onomastum et Casandrum Romam sine mora mitteret, de iis quæ acciderant a patribus interrogandos. (2) Ea voce Philippus pertubari quam vehementissime, ut perdiu, quid consilii caperet, animi dubius nesciret. Deinde, Casandrum quidem se missurum, respondet, a quo scelus esset patratum, ut quidem ipsi dicerent, quo possent Patres rei veritatem ex eo cognoscere. (3) At Onomastum et tum statim, et quoties postea cum legatis est locutus, semper excepit; eo utens prætextu, quod cædis illius tempore non modo Maroneæ ille, sed ne in regione quidem propinqua fuisset: (4) vera autem causa erat, quod metueret, ne, si Romam Onomastus veniret, quem multorum talium facinorum ministrum et conscium habebat, is non solum in Maronitas admissum scelus, sed etiam alia omnia Romanis indicaret. (5) Tandem, Onomasto quæstioni exemto, Casandrum cum legatis proficisci jussum, missis, qui Epirum usque eum prosequerentur, veneno sustulit. (6) Legati a Philippo ita

Ἄππιον, κατεγνωκότες τοῦ Φιλίππου καὶ περὶ τῆς εἰς τοὺς Μαρωνίτας παρανομίας, καὶ περὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητος, τοιαύτας ἔχοντες διαλήψεις ἐχωρίσθησαν. (7) Ὁ δὲ βασιλεὺς γενόμενος καθ' ἑαυτὸν, καὶ συμμεταδοὺς τῶν φίλων Ἀπελλεῖ καὶ Φιλοκλεῖ περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἔγνω σαφῶς ἐπὶ τὸ πολὺ προβεβηκυῖαν αὐτοῦ τὴν πρὸς Ῥωμαίους διαφορὰν, καὶ ταύτην οὐκ ἔτι λανθάνουσαν, ἀλλὰ καταφανῆ τοῖς πλείστοις οὖσαν. (8) Καθόλου μὲν οὖν πρόθυμος ἦν εἰς τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι καὶ μετελθεῖν αὐτούς· πρὸς ἔνια δὲ τῶν ἐπινοουμένων ἀπόχειρος ὢν, ἐπεβάλετο, πῶς ἂν ἔτι γένοιτό τις ἀναστροφὴ, καὶ λάβοι χρόνον πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. (9) Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ τὸν νεώτατον υἱὸν Δημήτριον πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, τὰ μὲν ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων, τὰ δὲ καὶ παραιτησόμενον, εἰ καί τις ἄγνοια ἐγεγόνει περὶ αὐτόν. (10) Πάνυ γὰρ ἐπέπειστο, διὰ τούτου πᾶν τὸ προτεθὲν ἀνύεσθαι παρὰ τῆς συγκλήτου, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τὴν γεγενημένην τοῦ νεανίσκου κατὰ τὴν ὁμηρείαν. (11) Ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, ἅμα μὲν ἐγίγνετο περὶ τὴν ἐκπομπὴν τούτου, καὶ τῶν ἅμα τούτῳ συνεξαποσταλησομένων φίλων· (12) ἅμα δὲ τοῖς Βυζαντίοις ὑπέσχετο βοηθήσειν, οὐχ οὕτως ἐκείνων στοχαζόμενος, ὡς ἐπὶ τῇ ἐκείνων προφάσει βουλόμενος καταπλήξασθαι τοὺς τῶν Θρᾳκῶν δυνάστας, τῶν ὑπὲρ τὴν Προποντίδα κατοικούντων, χάριν τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς.

sunt digressi, ut non dubitarent, quin et sceleris Maro… admissi reus esset Philippus, et animum a Romanis ali… tum haberet. (7) Philippus, per se tum rem reputans… habita cum amicis Apelle et Philocle consultatione, sati… tellexit, longe processisse suum cum Romanis dissidi… illudque non jam occultum esse, verum plerisque homi… innotuisse. (8) Et omnino quidem ad ulciscendum se… dis omnibus, et injurias suas persequendas, erat para… Sed quoniam ad nonnulla, quæ cogitabat, imparatus ad… erat, cogitare cœpit, quanam ratione adhuc aliqua fi… mora, et ipse tempus ad bellum præparandum na… sceretur. (9) Statuit igitur, Demetrium minorem fi… mittere Romam, simul ad purganda crimina, simul ad… tendam veniam, si quid etiam esset a se peccatum. Prorsus namque persuasum habebat, per hunc quid… senatu obtineri posse, quoniam in singulari honore ad… scens fuerat, cum obses Romæ esset. (11) Hæc animo… sans, simul necessaria parabat ad mittendum Demetr… et amicos, quos in comitatum erat illi adjuncturus; simul Byzantiis promisit, opem se ipsis laturum; non… quod illis bene cuperet, quam ut, per speciem auxili… zantiis ferendi, regulis Thracum, qui super Propont… habitant, terrorem ne ad ea, quæ moliebatur, sibi i… dimento forent.

Legatio XLV.

Urbium Cretensium dissensiones componunt legat… manorum.

XV. Κατὰ τὴν Κρήτην, κοσμοῦντος ἐν Γορτύνῃ Κύδα τοῦ Ἀντιτάλκους, κατὰ πάντα τρόπον ἐλαττούμενοι Γορτύνιοι τοὺς Κνωσσίους, ἀποτεμόμενοι τῆς χώρας αὐτῶν, τὸ μὲν καλούμενον Λυκάστιον προσένειμαν Ῥαυκίοις, τὸ δὲ Διατόνιον Λυκτίοις. (2) Κατὰ δὲ καιρὸν τοῦτον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Κρήτην τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, χάριν τοῦ διαλῦσαι τὰς ἐνεστώσας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς, καὶ ποιησαμένων λόγους ὑπὲρ τούτων τῇ Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων πόλει· πεισθέντες οἱ Κρηταιεῖς ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὑτοὺς τοῖς περὶ τὸν Ἄππιον. (3) Οἱ δὲ, πεισθέντες, Κνωσσίοις μὲν ἀποκατέστησαν τὴν χώραν· Κυδωνιάταις δὲ προσέταξαν, τοὺς μὲν ὁμήρους ἀπολαβεῖν, οὓς ἐγκατέλειπον, δόντες τοῖς περὶ Χασμίωνα πρότερον, τὴν δὲ Φαλάσαρναν ἀφεῖναι, μηδὲν ἐξ αὐτῆς νοσφισαμένους. (4) Περὶ δὲ τῶν κατὰ κοινοδίκαιον συνεχώρησαν αὐτοῖς, βουλομένοις μὲν, αὐτοῖς ἐξεῖναι μετέχειν· (5) μὴ βουλομένοις δὲ, καὶ τοῦτ' ἐξεῖναι, πάσης ἀπεχομένοις τῆς ἄλλης Κρήτης· (6) αὐτοῖς τε, καὶ τοῖς ἐκ Φαλασάρνης φυγάσιν, οἳ ἀπέκτειναν τοὺς περὶ Μενοίτιον, ἐπιφανεστάτους ὄντας τῶν πολιτῶν.

XV. In Creta, quo tempore Gortynæ Cosmus (id n… est magistratus apud Cretenses) Cydas erat, Antital… lius, Gortynii omnibus modis Cnossiorum vires atte… cupientes, parte agrorum illis ademta, Lycastium, … vocant, Rhauciis contribuerunt, Diatonium Lyctiis. (… vero tempestate quum venisset in Cretam Romana le… cujus princeps erat Appius, ut exortas inter ipsos sedi… componeret: postquam de iis rebus apud Cnossios et… tynios verba fecissent, persuaderi sibi passi sunt Creto… ut liberum de se Appio et ceteris legatis arbitrium p… terent. (3) Hi, morem gerentes, Cnossiis ademtum a… restituerunt; Cydoniatisque præceperunt, ut obsides… reciperent, quos Chasmioni prius datos postea dere… rant, tum ut Phalasarna excederent, nihil ex ea aufer… (4) Quod vero ad communia gentis jura spectat, permis… eis, si vellent, ea participare: (5) si nollent, id q… ut liberum eis esset, modo reliqua abstinerent Creta… Neque id his solum, sed et Phalasarnensibus exsulibu… cesserunt, qui Menœtium, clarissimum suæ civitatis vi… occiderant.

XVI. XVII. Habes supra lib. XXI, cap. 19, 20.

VII. — RES EUMENIS

(VII.) Excerptum Valesianum.

XVIII. Ἀπολλωνιὰς, ἡ Ἀττάλου τοῦ πατρὸς Εὐ-
ους τοῦ βασιλέως γαμετὴ, Κυζικηνὴ ἦν· γυνὴ διὰ
ίους αἰτίας ἀξία μνήμης καὶ παρασημασίας. (2)
ὶ γὰρ ὅτι δημότις ὑπάρχουσα βασίλισσα ἐγεγόνει,
ταύτην διεφύλαξε τὴν ὑπεροχὴν μέχρι τῆς τελευ-
ς, οὐχ ἑταιρικὴν προσφερομένη πιθανότητα, σω-
ικὴν δὲ καὶ πολιτικὴν σεμνότητα καὶ καλοκἀγα-
, δικαία τυγχάνειν τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἐστίν·
καὶ καθόλου, ὅτι τέτταρας υἱοὺς γεννήσασα, πρὸς
πας τούτους ἀνυπέρβλητον διεφύλαξε τὴν εὔνοιαν
φιλοστοργίαν μέχρι τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς, καί-
χρόνον οὐκ ὀλίγον ὑπερβιώσασα τἀνδρός. (4) Πλὴν
ι περὶ τὸν Ἄτταλον ἐν τῇ παρεπιδημίᾳ καλὴν πε-
ποιήσαντο φήμην, ἀποδιδόντες τῇ μητρὶ τὴν καθή-
σαν χάριτα καὶ τιμήν. (5) Ἄγοντες γὰρ ἐξ ἀμφοῖν
χεροῖν μέσην αὐτῶν τὴν μητέρα, περιῄεσαν τά
ερὰ καὶ τὴν πόλιν μετὰ τῆς θεραπείας. (6) Ἐφ'
οἱ θεώμενοι μεγάλως τοὺς νεανίσκους ἀπεδέχοντο
κατηξίουν· (6) καὶ μνημονεύοντες τῶν περὶ τὸν
ιν καὶ Βίτωνα συνέκρινον τὰς αἱρέσεις αὐτῶν,
ὸ τῆς προθυμίας τῆς ἐκείνων λαμπρὸν τῷ τῆς
ῆς τῶν βασιλέων ἀξιώματι συναναπληροῦντες.
Ταῦτα δ' ἐτελέσθη ἐν Κυζίκῳ μετὰ τὴν διάλυσιν
πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα.

Laudes Apolloniadis.

XVIII. Apollonias, regis Attali uxor, Eumenis mater, Cyzico oriunda erat; mulier plurimas ob causas memoria et laude digna. (2) Nam et quod plebeia cum esset, tamen regina adscita est, idque fastigium usque ad exitum vitæ retinuit, non meretriciis illecebris, sed modestia morumque gravitate quadam civili et probitate, ea propter virtutis suæ laudem meretur: (3) et omnino, quod, cum quatuor filios peperisset, incredibilem in cunctos benevolentiam atque amorem ad extremum usque spiritum conservavit, quamvis diuturno tempore marito superstes vixerit. (4) Ceterum Attalus cum fratre, in illo adventu in urbem Cyzicum, obsequio atque honore matri (ut par erat) præstito, maximam laudem est adeptus. (5) Matrem enim ambo mediam utraque manu deducentes, templa ac cetera urbis loca cum comitatu regio perlustrarunt. (6) Proinde omnes qui aderant, spectaculo vehementer delectati, adolescentes summopere laudabant: (7) et Cleobidis ac Bitonis factum memoria repetentes, studia utrorumque inter se conferebant, et, si quid hic deesse videretur ad eximiam illam rationem qua isti affectum suum declararunt, id eminenti regum dignitate compensari dictitabant. (8) Hæc Cyzici gesta sunt post pacem cum Prusia rege factam.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI QUARTI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — PLURIMÆ LEGATIONES EX GRÆCIA, MACEDONIA, ASIA, ROMAM MISSÆ

Legatio XLVI.

Κατὰ τὴν θ' καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', εἰς τὴν Ῥώμην ἠθροίσθησαν πρεσβειῶν πλῆθος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὅσον οὐ ταχέως πρότερον. (2) Τοῦ γὰρ Φιλίππου συγκλεισθέντος εἰς τὴν κατὰ τὸ σύμβολον δικαιοδοσίαν πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας, καὶ τῶν Ῥωμαίων γνωσθέντων, ὅτι προσδέχονται τὰς κατὰ Φιλίππου κατηγορίας, καὶ πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἀσφαλείας τῶν πρὸς αὐτὸν ἀμφισβητούντων· (3) ἅπαντες οἱ παρακείμενοι τῇ Μακεδονίᾳ παρῆσαν οἱ μὲν κατ' ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις, ἐγκαλοῦντες τῷ Φιλίππῳ. (4) Σὺν δὲ τούτοις οἱ παρ' Εὐμένους ἧκον ἅμ' Ἀθηναίῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ, κατηγορήσοντες αὐτοῦ περί τε τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων, καὶ περὶ τῆς ἀποσταλείσης Προυσίᾳ βοηθείας. (5) Ἧκε δὲ καὶ Δημήτριος ὁ τοῦ Φιλίππου, πρὸς πάντας τούτους ἀπολογησόμενος, ἔχων Ἀπελλῆ καὶ Φιλοκλῆ μεθ' ἑαυτοῦ, τοὺς τότε δοκοῦντας εἶναι πρώτους φίλους τοῦ βασιλέως. (6) Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, ἀφ' ἑκάστου γένους τῶν ἐν τῇ πόλει. (7) Πρῶτον μὲν οὖν ἡ σύγκλητος εἰσεκαλέσατο τὸν Ἀθηναῖον, καὶ δεξαμένη τὸν στέφανον, ὃν ἐκόμιζεν ἀπὸ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χρυσῶν, ἐπῄνεσέ τε μεγαλομερῶς τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τῆς ἀποκρίσεως, καὶ παρεκάλεσε μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως. (8) Ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν Δημήτριον εἰσαγαγόντες οἱ στρατηγοί, παρεκαλέσαντο τοὺς κατηγοροῦντας τοῦ Φιλίππου πάντας, καὶ παρῆγον κατὰ μίαν πρεσβείαν. (9) Οὐσῶν δὲ τῶν πρεσβειῶν πολλῶν, καὶ τῆς εἰσόδου τούτων γενομένης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ἡ σύγκλητος, περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειρισθῆναι τὰ κατὰ μέρος. (10) Παρά τε γὰρ Θετταλῶν καὶ κατὰ κοινὸν ἧκον καὶ κατ' ἰδίαν ἀφ' ἑκάστης πόλεως πρεσβευταί, παρά τε Περραιβῶν, ὁμοίως δὲ καὶ παρ' Ἀθαμάνων, καὶ παρ' Ἠπειρωτῶν, καὶ παρ' Ἰλλυριῶν· (11) οἱ μὲν περὶ χώρας, οἱ δὲ περὶ σωμάτων, οἱ δὲ περὶ θρεμμάτων ἧκον ἀμφισβητοῦντες, ἔνιοι δὲ περὶ συμβολαίων καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων· (12) τινὲς μὲν οὐ φάσκοντες δύνασθαι τυχεῖν τοῦ δικαίου κατὰ τὸ σύμβολον, διὰ τὸ τὸν Φίλιππον ἐγκόπτειν τῇ δικαιοδοσίᾳ· τινὲς δ' ἐγκαλοῦντες τοῖς κρίμασιν, ὡς παραβεβραβευμένοις, διαφθείραντος τοῦ Φιλίππου τοὺς δικαστάς. (13) Καθόλου δὲ ποικίλη τις ἦν ἀκρισία καὶ δυσχώρητος ἐκ τῶν κατηγορουμένων.

II. Ὅθεν ἡ σύγκλητος, οὔτ' αὐτὴ δυναμένη διευ-

I. Olympiade centesima quadragesima nona Romam
venerunt legati ex Græcia, tanto numero, quantus vix
quam ante fuerat conspectus. (2) Postea enim quam
dactus est Philippus, ut disceptare ex pacto convento
retur cum finitimis, compertumque est, Romanos cri
querimoniasque de Philippo non aspernari, atque adeo c
illis esse salutem eorum, qui controversias cum rege habe
(3) omnes Macedoniæ accolæ, alii privatim, alii civitat
alii gentium nomine, Romam ad accusandum Phili
venerunt. (4) Sed et Eumenis legatio una adfuit, cum
tre ejus Athenæo, ad querendum de eodem, simul q
non deducerentur ex Thraciæ urbibus præsidia, simul q
in Bithyniam Prusiæ auxilia missa forent. (5) Venit
et Demetrius, Philippi filius, ad omnes horum criminati
responsurus, habens in comitatu suo Apellem et Philocl
qui ea tempestate principem locum in amicitia Philippi
tinebant. (6) Aderant vero etiam Lacedæmoniorum l
tiones diversæ, a singulis factionibus civitatis separ
missæ. (7) Ante omnes alios senatus vocavit Athenæu
accepta corona, quam attulerat, aureorum quindecies m
ita respondit, ut verbis magnificis Eumenem et ejus fr
laudaret : rogavitque, hunc animum ut in posterum se
rent. (8) Deinde Demetrium introduxerunt consules,
riterque introvocarunt omnes, qui Philippi accusandi
tia venerant; easque legationes separatim singulas prod
runt. (9) Quum autem plurimæ essent legationes
eæque per triduum jam auditæ fuissent, dubitatio inc
patres, quonam modo in hoc negotio se gererent. (10)
e Thessalia legati venerant, alii communi totius genti
mine, alii missu urbium singularum; pariterque e Perrha
Athamania, Epiro, Illyrico : (11) « quorum alii agro
tatos se querebantur, alii mancipia ademta, aut pecus
ctum, alii in causis pecuniariis injuriam sibi factam.
Nonnulli dicere, jus æquum ex pacto convento obti
Philippo non posse; quia rex, quominus jus redderetur,
pediret, alii, de judiciis queri, quæ pessime exercere
judicibus a Philippo corruptis. » (13) Atque omnino, ex
jectis criminibus varia quædam et haud facile extrica
confusio in audientium animis existebat.

II. Senatus igitur, qui nec satis cognoscere ipse

ταῖν, οὔτε τὸν Δημήτριον κρίνουσα δεῖν ἑκάστοις [τ]ῶν λόγον ὑπέχειν· (2) ἅτε καὶ φιλανθρώπως [πρὸ]ς αὐτὸν διακειμένη, καὶ θεωροῦσα νέον ὄντα κο[μι]δῇ, καὶ πολὺ τῆς τοιαύτης συστροφίας καὶ ποικιλίας [ἀπ]ολειπόμενον· (3) μάλιστα δὲ βουλομένη, μὴ τῶν [μει]ρακίου λόγων ἀκούειν, ἀλλὰ τῆς Φιλίππου γνώμης [ἀληθι]νὴν λαβεῖν πεῖραν· (4) αὐτὸν μὲν Δημήτριον [ἀπ]έλυσε τῆς δικαιολογίας, ἤρετο δὲ τὸν νεανίσκον καὶ [τοὺ]ς σὺν αὐτῷ φίλους, εἴ τινα περὶ τούτων ὑπομνημα[τισ]μὸν ἔχουσι παρὰ τοῦ βασιλέως. (5) Τοῦ δὲ Δη[μητ]ρίου φήσαντος ἔχειν, καὶ προτείναντός τι βιβλίδιον [οὐ μ]έγα, λέγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ἥνπερ τὰ ὑπομνήματα [περιέ]χει πρὸς ἕκαστον τῶν κατηγορουμένων ἀπόφασιν [συλλ]ήβδην. (6) Ὁ δὲ, τὸ μὲν πεποιηκέναι τὸ προσ[ταχθ]ὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἔφασκεν, ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ [πεπρ]ᾶχθαι τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀνετίθει. (7) Προσέκειτο [δὲ π]ρὸς ταῖς πλείσταις ἀποφάσεσιν· « καί τοι οὐχ ἴσως [χρη]σαμένων ἡμῖν τῶν πρεσβευτῶν τῶν περὶ Καικί[λιον] ἐν τούτοις· » καὶ πάλιν, « καίτοι γε οὐ δικαίως [ἡμῶ]ν ταῦτα πασχόντων. » (8) Τοιαύτης δ' οὔσης [τῆς] Φιλίππου γνώμης ἐν πάσαις ταῖς ἀποφάσεσι, δια[κούσ]ασα τῶν παραγεγονότων ἡ σύγκλητος, μίαν ἐποι[ήσα]το περὶ πάντων διάληψιν. (9) Ἀποδεξαμένη γὰρ [τὸν] Δημήτριον μεγαλομερῶς καὶ φιλανθρώπως διὰ τοῦ [στρα]τηγοῦ, πολλοὺς καὶ παρακλητικοὺς πρὸς αὐτὸν [διαθε]μένη λόγους, ἀπόκρισιν ἔδωκε, διότι περὶ πάντων, [καὶ] τῶν εἰρημένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀνεγνωσμένων, [Δημη]τρίῳ πιστεύει, διότι τὰ μὲν γέγονε, τὰ δὲ ἔσται, [καθάπ]ερ δίκαιόν ἐστι γίγνεσθαι. (10) Ἵνα δὲ καὶ Φί[λιππο]ς εἰδῇ, διότι τὴν χάριν ταύτην ἡ σύγκλητος Δη[μητ]ρίῳ δίδωσιν, ἐξαποστελεῖν ἔφη πρεσβευτὰς ἐποψο[μένου]ς, εἰ γίγνεται πάντα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτου [προαί]ρεσιν, ἅμα δὲ διασαφήσοντας τῷ βασιλεῖ, διότι [τῆ]ς συμπεριφορᾶς τυγχάνει ταύτης διὰ Δημήτριον. [(11)] Καὶ ταῦτα μὲν τοιαύτης ἔτυχε διεξαγωγῆς.

III. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους [πρέσβ]εις, περί τε τῆς βοηθείας τῆς ἀποσταλείσης ὑπὸ [τοῦ] Φιλίππου τῷ Προυσίᾳ κατηγορῆσαι, καὶ περὶ [τῶν] ἐπὶ Θρᾴκης τόπων· φάσκοντες, οὐδ' ἔτι καὶ νῦν [αὐτὸν] ἐξηγηοχέναι τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν πόλεων. (2) [Τοῦ] δὲ Φιλοκλέους ὑπὲρ τούτων βουληθέντος ἀπολο[γεῖσθ]αι, διὰ τὸ καὶ πρὸς τὸν Προυσίαν πεπρεσβευκέ[να]ι, καὶ τότε περὶ τούτων ἐξαπεστάλθαι πρὸς τὴν [σύγκ]λητον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου· (3) βραχύν τινα χρό[νον ἡ] σύγκλητος ἐπιδεξαμένη τοὺς λόγους, ἔδωκεν ἀπό[κρισι]ν, διότι τῶν ἐπὶ Θρᾴκης τόπων, ἐὰν μὴ καταλά[βωσ]ιν οἱ πρεσβευταὶ πάντα διῳκημένα κατὰ τὴν τῆς [συγ]κλήτου γνώμην, καὶ πάσας τὰς πόλεις εἰς τὴν Εὐ[μένου]ς πίστιν ἐγκεχειρισμένας, οὐχ ἔτι δυνήσεται φέ[ρειν], οὐδὲ καρτερεῖν παραχρουομένη περὶ τούτων. (4) [Κ]αὶ τῆς μὲν Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων παρατριβῆς ἐπὶ [πολ]ὺ προβαινούσης ἐπίστασις ἐγενήθη κατὰ τὸ παρὸν, [δι]ὰ τὴν τοῦ Δημητρίου παρουσίαν. (5) Πρὸς μέντοι [τὴ]ν καθόλου τῆς οἰκίας ἀτυχίαν οὐ μικρὰ συνέβη

poterat, et æquum non censebat, ut Demetrius his omnibus sigillatim rationem redderet: (2) (erat enim senatus propenso in Demetrium animo, et juvenem admodum eum esse videbat, longe imparem conjuncto tali multorum tamque multiplici impetui; (3) quum præsertim patribus esset propositum, non Demetrium orantem audire, sed Philippi mentem certo documento cognoscere: (4) Demetrio necessitatem respondendi per se ipsum ad singula remisit, quæsivit autem a juvene ejusque comitibus, ecquem de his rebus commentarium a rege conscriptum haberent? (5) Quum respondisset Demetrius habere sese, et libellum quemdam non magnum manu porrecta ostendisset, senatus jussit eum, ad singulas criminationes summatim ea dicere, quæ commentario continerentur. (6) In eo libro rex, de aliis, fecisse se, aiebat, quod decreto Romanorum jussus fuisset: de aliis, quominus decreto obtemperaretur, per eos stetisse, qui accusarent. (7) Ad pleraque autem capita erant hæc verba adjecta: « Licet æquo jure nobiscum in hac re Cæcilius « ceterique legati non egerint »: aut rursus, « Etsi inique « hæc adversus nos sunt decreta. » (8) Quum in singulis causis hic animus Philippi se ostenderet; senatus, auditis legationibus omnibus, unica sententia omnia est complexus. (9) Demetrio namque, magnifice et perhumaniter per consulem excepto, et multis verbis blande admonito, ita respondit: de omnibus, quæ vel dixisset vel legisset Demetrius, senatum ipsi credere, et confidere, partim facta esse, partim factum iri omnia, uti æquum justumque est. (10) Atque, ut sciret Philippus, Demetrio beneficium hoc tribui a senatu, missuros esse Patres legatos, qui viderent, an ex voluntate senatus cuncta administrentur; simulque regi significarent, propter Demetrium hanc ipsi veniam esse indultam. (11) Hunc exitum habuit id negotium.

III. Post hos ingressi sunt Eumenis oratores, ad querendum de missis auxiliis Prusiæ a Philippo, et de urbibus Thraciæ, quod dicerent, ne nunc quidem præsidia ab rege inde esse deducta. (2) Quum vellet Philocles dicere aliquid ad excusandum regem, quod et ad Prusiam legationem obierat, et de iisdem rebus eo tempore missus fuerat a Philippo ad senatum; (3) Patres, oratione ipsius aliquamdiu patienter audita, responsum dederunt: quod ad loca illa sita in Thracia attineret, nisi omnia ex voluntate senatus facta invenerint legati, omnesque urbes in fidem Eumeni permissas, senatum non amplius toleraturum, neque passurum sibi in ea re diutius verba dari. (4) Ita simultatem inter Philippum et Romanos, jam satis longe progressam, Demetrii adventus Romam nonnihil inhibuit. (5) Ceterum ad universam regiæ domus calamitatem momentum non parvum attulit eadem hæc juvenis illius legatio.

τὴν εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ νεανίσκου πρεσβείαν συμβάλλεσθαι. (6) Ἥ τε γὰρ σύγκλητος, ἀπερεισαμένη τὴν χάριν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, ἐμετεώρισε μὲν τὸ μειράκιον, ἐλύπησε δὲ καὶ τὸν Περσέα καὶ τὸν Φίλιππον ἰσχυρῶς, τῷ δοκεῖν, μὴ δι' αὐτούς, ἀλλὰ διὰ Δημήτριον τυγχάνειν τῆς παρὰ Ῥωμαίων φιλανθρωπίας. (7) ὅ τε Τίτος ἐκκαλεσάμενος τὸ μειράκιον, καὶ προβιβάσας εἰς λόγους ἀποῤῥήτους, οὐκ ὀλίγα συνεβάλλετο πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. (8) Τόν τε γὰρ νεανίσκον ἐψυχαγώγησεν, ὡς αὐτίκα μάλα συγκατασκευασόντων αὐτῷ Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν· τούς τε περὶ τὸν Φίλιππον ἠρέθισε, γράψας, ἐξ αὐτῆς τὸν Δημήτριον ἀποστέλλειν πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν φίλων ὡς πλείστων καὶ χρησιμωτάτων. (9) Ταύταις γὰρ ταῖς ἀφορμαῖς χρησάμενος ὁ Περσεύς, μετ' ὀλίγον ἔπεισε τὸν πατέρα συγκαταθέσθαι τῷ Δημητρίου θανάτῳ. (10) Περὶ μὲν οὖν τούτων ὡς ἐχειρίσθη τὰ κατὰ μέρος, ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν.

IV. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσεκλήθησαν οἱ παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις. (2) Τούτων δ' ἦσαν διαφοραὶ δ'. Οἱ μὲν γὰρ περὶ Λύσιν ἥκοντες * τῶν ἀρχαίων φυγάδων ἐπρέσβευον, φάσκοντες, δεῖν ἔχειν αὐτοὺς πάσας τὰς κτήσεις, ἀφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἔφυγον· (3) οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρέα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐφ' ᾧ ταλαντιαίαν λαβόντες κτῆσιν ἐκ τῶν ἰδίων, τὰ λοιπὰ διαδοῦναι τοῖς ἀξίοις τῆς πολιτείας. (4) Σήριππος δὲ ἐπρέσβευε περὶ τοῦ μένειν τὴν ὑποκειμένην κατάστασιν, ἣν ἔχοντές ποτε συνεπολιτεύοντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. (5) Ἀπὸ δὲ τῶν τεθανατωμένων καὶ τῶν ἐκπεπτωκότων κατὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα παρῆσαν οἱ περὶ Χαίρωνα, κάθοδον αὐτοῖς ἀξιοῦντες συγχωρηθῆναι, καὶ τὴν πολιτείαν ἀποκατασταθῆναι τοιαύτην, * *. (6) Ἐποιοῦντο δὲ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οἰκείους ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι λόγους. (7) Οὐ δυναμένη δὲ διευκρινεῖν ἡ σύγκλητος τὰς κατὰ μέρος διαφοράς, προεχειρίσατο τρεῖς ἄνδρας, τοὺς καὶ πρότερον ἤδη πεπρεσβευκότας περὶ τούτων εἰς τὴν Πελοπόννησον· οὗτοι δ' ἦσαν Τίτος, Καικίλιος, **. (8) ἐφ' οἷς γενομένων λόγων πλειόνων, ὑπὲρ μὲν τοῦ καταπορεύεσθαι τοὺς καταπεφευγότας καὶ τεθανατωμένους, καὶ περὶ τοῦ μένειν τὴν πόλιν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο πᾶσι σύμφωνον· (9) περὶ δὲ τῶν κτήσεων, πότερον δεῖ τὸ τάλαντον εἰς ἑκάστους φυγάδας ἐκ τῶν ἰδίων ἐκλέξασθαι, περὶ τούτων διημφισβήτουν πρὸς ἀλλήλους. (10) Ἵνα δὲ μὴ πάλιν ἐξ ἀκεραίου περὶ πάντων ἀντιλέγοιεν, ἔγγραπτον ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων γίγνεσθαι ἐκέλευον, ἐφ' ὃ πάντες ἐπεβάλλοντο τὰς ἰδίας σφραγῖδας. (11) Οἱ δὲ περὶ τὸν Τίτον βουλόμενοι καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὴν ὁμολογίαν ἐκπλῆξαι, προσεκαλέσαντο τοὺς περὶ Ξέναρχον. (12) Οὗτοι γὰρ ἐπρέσβευον τότε παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα μὲν ἀνανεούμενοι τὴν συμμαχίαν, ἅμα δὲ τῇ τῶν Λακεδαιμονίων διαφορᾷ προσεδρεύοντες. (13) Καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν ἐρωτώμενοι περὶ τῶν γραφομένων, εἰ συνευδοκοῦσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς ἀποορίαν ἐνέπεσον. (14) Καὶ δυσηρεστοῦντο

(6) Nam et senatus, qui uni Demetrio hoc beneficium v
imputari, adolescentis animum inani spe extulit, et
seum Philippumque offendit graviter, quod non propte
verum propter Demetrium, benignitatem populi Ro
viderentur experiri. (7) Titus Quinctius autem, se
adolescente, et arcano cum ipso habito colloquio, ad
dem calamitatem haud parum contulit. (8) Nam et j
nem blanda spe demulsit, quasi essent Romani non r
post regem eum constituturi; et Philippum quoque
mediocriter irritavit, hortatus illum per literas, ut pro
iterum Romam Demetrium cum amicis mitteret, i
quam plurimis maxime que idoneis. (9) His siquider
casionibus impulsus Perseus, mox patri persuasit,
Demetrii mortem consentiret. (10) Quæ omnia quo
acciderint, sigillatim in sequentibus declarabimus.

IV. Post istos vocati sunt Lacedæmoniorum legati.
rum erant factiones quatuor. (2) Alii enim, quorum
ceps erat Lysis, nomine veterum exsulum venerant; p
lantes, ut omnes possessiones, quas irrogati sibi
tempore habuissent, ipsis restituerentur. (3) Contra
et Alcibiades petebant, ut exsulibus de suis bonis ad
talenti æstimationem redderetur, cetera bene meritis
bus dividerentur. (3) Legatio Serippi eo spectabat,
eum statum restitueretur respublica, qui tum fuit
Achæorum concilii erant. (5) Causam eorum, qui
damnati ab Achæis aut in exsilium pulsi fuerant, Cl
agebat, postulans, ut reditus in patriam iis concede
et ut respublica in eum statum restitueretur **. (6) C
hi cum Achæis sic agebant, uti postulabat causa,
defensum venerant. (7) Senatus, cum tot hasce cont
sias non satis caperet, tres viros delegit, qui jam a
iis rebus legati in Peloponnesum missi fuerant : hi
erant Titus, Cæcilius, [Appius Claudius]. (8) Apud
postquam esset hæc controversia diu multumque agita
reditu quidem in patriam exsulum et capitis damnat
item de eo, ut in consilio Achæorum civitas maneret
omnes convenit : (9) de possessionibus vero, et an a
esset, ut exsules e bonis suis ad talenti unius æstimati
optarent, hæc erant, de quibus inter ipsos non conve
(10) Porro ne super omnibus iterum de integro alter
tur, referri in scripta, quæ partium consensu essen
bata, et omnium signa pactis scriptis imprimi, juss
(11) Cupiens vero Titus cum collegis Achæos parit
jecto terrore, ad consentiendum impellere, Xenarch
se vocavit; (12) qui partim de renovanda societate le
Romam venerat, partim ut ad controversiam, quæ A
erat cum Lacedæmoniis attenderet. (13) Hic ex inop
interrogatus de scriptis conditionibus, ecquid illis co
tiret, nescio quomodo incertus quid responderet
(14) Erat enim hoc ei molestum, quod exsulibus et

ν γὰρ τῇ καθόδῳ τῶν φυγάδων καὶ τῶν τεθανατω-
μένων, διὰ τὸ γίγνεσθαι παρὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δό-
ματα, καὶ παρὰ τὴν στήλην· εὐδοκοῦντο δὲ τοῖς ὅλοις, διὰ τὸ γράφεσθαι, διότι δεῖ τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων μετέχειν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. (15) Καὶ πέρας, τὰ μὲν ἀπορούμενοι, τὰ δὲ καταπληττόμενοι τοὺς ἄνδρας, ἐπεβάλλοντο τὴν σφραγῖδα. (16) Ἡ δὲ σύγκλητος, προχειρισαμένη Κόϊντον Μάρκιον πρεσβευτὴν, ἐξαπέστειλεν ἐπί τε τὰ κατὰ Μακεδονίαν καὶ τὰ κατὰ Πελοπόννησον.

damnatis in patriam reditus concedebatur, quum Achæorum decreto id repugnaret et inscriptioni columnæ: rem tamen in universum probabat, quia scriptum erat, ut concilii Achæorum civitas Lacedæmoniorum esset. (15) Tandem, partim ex consilii inopia, partim quia triumviros verebatur, signum suum imprimit. (16) Senatus Q. Marcium decrevit legatum, et tum in Macedoniam, tum in Peloponnesum proficisci jussit.

II. — RES MESSENIORUM.

Legatio XLVII, et Excerpt. Valesian.

V. Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος, παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὴς, καὶ καταλαβὼν τὸν Τίτον πρεσβευτὴν καθεσταμένον ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρός τε Προυσίαν καὶ τὸν Σέλευκον, περιχαρὴς ἐγενήθη· (2) νομίζων, τὸν Τίτον διά τε τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν (ἐγεγόνει γὰρ αὐτῷ συνήθης κατὰ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον), καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα διαφορὰν, παραγενόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα, χειριεῖν τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην πάντα κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν. (3) Διὸ καὶ ἀφεὶς τἄλλα, προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ, καὶ πάσας εἰς τοῦτον ἀπηρείσατο τὰς ἐλπίδας. (4) Καὶ ἦν μὲν ὁ Δεινοκράτης οὐ μόνον κατὰ τὴν τριβὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐλικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἄνθρωπος. (5) Τὸν δὲ πραγματικὸν τρόπον ὑπέφαινε μὲν τέλειον, ἦν δὲ ψευδεπίγραφος καὶ ῥωπικός. (6) Ἔν τε γὰρ τοῖς πολεμικοῖς κατὰ μὲν τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν τόλμαν πολὺ διέφερε τῶν ἄλλων, καὶ λαμπρὸς ἦν ἐν τοῖς κατ' ἄνδρα κινδύνοις. (7) Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἀναστροφὴν, ἐν μὲν ταῖς ὁμιλίαις εὔχαρις καὶ πρόχειρος, παρά τε τὰς συνουσίας εὐτράπελος καὶ πολιτικὸς, ἔτι δὲ τούτοις φιλέραστος· (8) περὶ δὲ κοινῶν ἢ πολιτικῶν πραγμάτων ἀτενίσαι καὶ προϊδέσθαι τὸ μέλλον ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ παρασκευάσασθαι καὶ διαλεχθῆναι πρὸς τὰ πλήθη, εἰς τέλος ἀδύνατος. (9) Καί ποτε κεκινηκὼς ἀρχὴν μεγάλων κακῶν τῇ πατρίδι, τελείως οὐδὲν ᾤετο ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν ἦγε τοῦ βίου, προορώμενος οὐδὲν τῶν μελλόντων, ἐρῶν δὲ καὶ κωθωνιζόμενος μεθ' ἡμέρας, καὶ τοῖς ἀκροάμασι τὰς ἀκοὰς ἀνατεθεικώς. (10) Βραχεῖαν δέ τινα τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὁ Τίτος αὐτὸν ἠνάγκασε λαβεῖν. (11) Ἰδὼν γὰρ αὐτὸν παρὰ πότον ἐν μακροῖς ἱματίοις ὀρχούμενον, παρ' αὐτὸν μὲν ἐσιώπησε· τῇ δ' αὔριον ἐντυγχάνοντος αὐτῷ, καί τι περὶ πατρίδος ἀξιοῦντος· (12) Ἐγὼ μὲν, Δεινόκρατη, πᾶν, ἔφη, ποιήσω τὸ δυνατόν· ἐπὶ δὲ σοῦ θαυμάζω, πῶς δύνῃ παρὰ πότον ὀρχεῖσθαι, τηλικούτων πραγμάτων ἀρχὴν κεκινηκὼς ἐν τοῖς Ἕλλησι. (13) Καὶ δὲ τότε βραχύ τι συσταλῆναι, καὶ μαθεῖν, ὡς ἀνοίκειον ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας αἱρέσεως καὶ φύσεως ἀποδεδειχώς. (14) Πλὴν τότε παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Τίτου πεπεισμένος, ἐξ ἐφόδου τὰ κατὰ τὴν Μεσ-

De Dinocrate Messenio.

V. Dinocrates, Messenius, Romam legatus venit. Ubi quum offendisset Titum, legationem obire jussum ad Prusiam et Seleucum, supra modum lætatus eo est: (2) existimabat enim, Titum, qui sibi amicus esset (nam bello Laconico familiariter cum illo vixerat) Philopœmenis autem inimicus, ubi in Græciam venisset, res Messeniorum omnes ex sua voluntate administraturum. (3) Itaque omni cura alia omissa, Titum unum assidue colere, in hoc spes suas universas reponere. (4) Et erat quidem Dinocrates non usu solum, sed natura etiam aulicus ac militaris; (5) prudentiam vero in rebus gerendis specie quidem omnibus numeris absolutam præferebat, re ipsa autem adumbrata quædam et fucata civilis prudentiæ imago in ipso inerat. (6) Namque in bellicis rebus alacritate atque audacia cunctos anteibat, et in ipso pugnæ discrimine erat conspicuus. (7) Similiter in reliqua vitæ ratione, in sermonibus quidem venustus promtusque, in consuetudine autem ac convictu urbanus atque civilis, neque ab amore alienus. (8) In rebus autem publicis ac civilibus animum intendere, et futura prudenter prævidere, seque adeo præmunire, et ad populum verba facere, prorsus non poterat. (9) Qui cum maximorum causas malorum in patria excitavisset, nullius demum momenti esse arbitrabatur, quæ ageret. Sed idem vitæ institutum tenebat, nihil in futurum prospiciens, sed amoribus ac poculis de die indulgens, ac symphoniacorum cantibus aures commodans. (10) Tandem vero Titus ad statum, in quo res essent, nonnihil attendere eum coegit. (11) Conspicatus enim hominem longa et ad talos demissa veste in convivio saltantem, tacuit tum quidem; postridie vero cum adiisset eum Dinocrates, et nescio quid suæ patriæ impetrare vellet: (12) Equidem, inquit Titus, quod in me erit præstabo; ceterum te miror, Dinocrates, quo pacto in convivio saltare tibi lubeat, cum tantos motus in Græcia excitaveris. (13) Ac tum quidem paulisper ad se rediisse visus est, atque agnosse tandem, argumentum longe ab instituto ingenioque suo abhorrens a se in medium esse prolatum. (14) Ceterum tunc temporis inter Titi comites in Græciam venit; persuasus, extemplo res Messeniorum

σήνην χειρισθήσεσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν. (15) Οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλοποίμενα, σαφῶς ἐπεγνωκότες, ὅτι περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὁ Τίτος οὐδεμίαν ἐντολὴν ἔχει παρὰ τῆς συγκλήτου, τὴν ἡσυχίαν εἶχον, καραδοκοῦντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. (16) Ἐπεὶ δὲ καταπλεύσας εἰς Ναύπακτον ἔγραψε τῷ στρατηγῷ καὶ τοῖς δημιουργοῖς τῶν Ἀχαιῶν, κελεύων συνάγειν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν, (17) ἀντέγραψαν αὐτῷ, διότι ποιήσουσιν, ἂν γράψῃ, περὶ τίνων βούλεται διαλεχθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς· τοὺς γὰρ νόμους ταῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιτάττειν. (18) Τοῦ δὲ μὴ τολμῶντος γράφειν, αἱ μὲν τοῦ Δεινοκράτους ἐλπίδες, καὶ τῶν ἀρχαίων λεγομένων φυγάδων, τότε δὲ προσφάτως ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ συλλήβδην ἡ τοῦ Τίτου παρουσία καὶ προσδοκία τοῦτον τὸν τρόπον διέπεσεν.

ex sua voluntate ordinatum iri. (15) At Philopœmen[a] certo constabat, Titum de rebus Græciæ nullum a se[natu] mandatum accepisse, nihil movere, sed adventum [...] exspectare. (16) Qui Naupactum ut appulit, literas ad [prae]torem et magistratus gentis Achæorum (demiurgos vo[cant]) dedit, jubens ad concilium cogi multitudinem. (17) [...] scriptum est, factum iri, uti juberet, si per literas [signi]ficasset, qua de re cum populo velit agere ita enim [...] imperare magistratibus. (18) Tito non audente scri[bere] quid vellet, spes Dinocratis et eorum exsulum, quos [vete]res vocant, qui tunc recens e Lacedæmone fuerant e[jecti,] atque omnino Titi adventus et exspectatio ad irritum [...] pacto cecidit.

III. — RES PHILIPPI.

Legatio XLVIII.

VI. Τῶν περὶ τὸν Κόϊντον τὸν Μάρκιον πρεσβευσάντων εἰς Μακεδονίαν, ἀπέβη μὲν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλληνίδων πόλεων ὁλοσχερῶς ὁ Φίλιππος, καὶ τὰς φρουρὰς ἐξήγαγεν· ἀπέβη δὲ βαρυνόμενος καὶ στένων. (2) Διωρθώσατο δὲ καὶ τἄλλα πάντα, περὶ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέταττον, βουλόμενος ἐκείνοις μὲν μηδεμίαν ἔμφασιν ποιεῖν ἀλλοτριότητος, λαμβάνειν δὲ ἀναστροφὴν πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. (3) Τηρῶν δὲ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἐξῆγε στρατιὰν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους. (4) Διελθὼν δὲ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης, ἐνέβαλεν εἰς Ὀδρύσας, Βέσσους, καὶ Δενθηλήτους. (5) Παραγενόμενος δὲ ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Φιλίππου πόλιν, φυγόντων τῶν ἐνοικούντων εἰς τὰς ἀκρωρείας, ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὴν πόλιν. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν τὸ πεδίον ἐπιδραμὼν, καὶ τοὺς μὲν ἐκπορθήσας, παρ' ὧν δὲ πίστεις λαβὼν, ἐπανῆλθε, φρουρὰν καταλιπὼν ἐν τῇ Φιλίππου πόλει. (7) Ταύτην δὲ συνέβη μετά τινα χρόνον ἐκπεσεῖν ὑπὸ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀθετησάντων τὰς πρὸς τὸν βασιλέα πίστεις.

Ex Thraciæ oppidis excedit et barbaros oppugn[at].

VI. Postquam Q. Marcius in Macedoniam legatus ve[nit,] excessit quidem penitus ex urbibus Thraciæ, quas G[ræci] habitabant, Philippus, et præsidia ex iis deduxit; se[d ex]cessit invitus ac gemens. (2) Omnia item alia Roman[orum] imperata fecit; quod cuperet nullum alienati animi indi[cium] ipsis dare, sed moram temporis nancisci ad bellum p[ara]randum. (3) Quo etiam consilio expeditionem adv[ersus] barbaros suscepit : (4) et per mediam Thraciam in [...] Odrysarum, Bessorum, Dentheletarum incursionem [...] (5) Ad urbem Philippopolim, quam vocant, ut venit; [...] impetu illam occupat, fuga oppidanorum desertam, [...] montes confugerant. (6) Deinde per campos, quam [...] patent, vagatus, aliis vi domitis, aliis in fidem acce[ptis,] præsidio Philippopoli imposito, in regnum suum est [...]sus. (7) Id vero præsidium non multo post ab Od[rysis,] fidem regi non servantibus, est expulsum.

Legatio L.

VII. Τοῦ Δημητρίου παραγενηθέντος ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ κομίζοντος τὰς ἀποκρίσεις, ἐν αἷς οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν καὶ πίστιν εἰς τὸν Δημήτριον ἀπηρείδοντο, καὶ διὰ τοῦτον ἔφασαν πάντα πεποιηκέναι καὶ ποιήσειν· (2) οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπεδέχοντο τὸν Δημήτριον, μεγάλων ὑπολαμβάνοντες ἀπολελῦσθαι φόβων καὶ κινδύνων. (3) Προσεδόκων γὰρ ὅσον οὔπω τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον ἐπ' αὐτοὺς ἥξειν, διὰ τὰς τοῦ Φιλίππου παρατριβάς. (4) Ὁ δὲ Φίλιππος καὶ Περσεὺς οὐχ ἡδέως ἑώρων τὸ γιγνόμενον, οὐδ' ἤρεσεν αὐτοῖς, τῷ δοκεῖν τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν μὲν μηδένα λόγον ποιεῖσθαι, τῷ δὲ Δημητρίῳ πᾶσαν ἀνατιθέναι τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν. (5) Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ μὲν Φίλιππος ἐπεκρύπτετο τὴν ἐπὶ

Reditus Demetrii in Macedoniam.

VII. Postea quam Demetrius ab Roma in Maced[oniam] est reversus, Senatus responsum afferens, quo sig[nifica]bant Romani, uni Demetrio ferri acceptum debere, [...] veniam Philippo dedissent, eique credidissent, om[nia] fecisse et porro facturos in Demetrii gratiam : (2) [...] dones Demetrium cum favore conspiciebant, magno [...] magnisque periculis per eum liberatos se existima[bant.] Exspectaverant enim, Romanos, propter Philippi off[ensio]nes non multo post cum infesto exercitu adfuturos. [...] Philippus et Perseus iniquo animo hoc ferebant, [...] placebat ipsis quod Romani, nulla ipsorum ratione h[abita,] Demetrio imputari vellent omnia sua beneficia. (5[)] Philippus quidem displicere hæc sibi dissimulat; P[...]

τως δυσαρέστησιν· ὁ δὲ Περσεύς, οὐ μόνον ἐν τῇ ς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ παρὰ πολὺ τἀδελφοῦ λειπόμε-, ἀλλὰ καὶ περὶ τἆλλα πάντα καθυστερῶν καὶ τῇ ι καὶ τῇ κατασκευῇ, δυσχερῶς ἔφερε· (6) τὸ δὲ έχον, ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μή, πρεσβύτερος ὤν, σθῇ διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (7) Διὸ τούς τε ως ἔφθειρε τοὺς τοῦ Δημητρίου ***

(Excerptum Valesianum.)

VIII. Τῷ βασιλεῖ Φιλίππῳ καὶ τῇ συμπάσῃ Μα-νίᾳ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν δεινή τις ἀρχὴ κακῶν πεσε, καὶ πολλῆς ἐπιστάσεως καὶ μνήμης ἀξία. (2) σπερ γὰρ ἂν εἰ δίκην ἡ τύχη βουλομένη λαβεῖν ἐν ῷ παρ' αὐτοῦ πάντων τῶν ἀσεβημάτων καὶ πα-νομημάτων, ὧν εἰργάσατο κατὰ τὸν βίον, τότε πα-τησεν αὐτῷ τινας ἐριννῦς καὶ ποινὰς καὶ προστρο-ους τῶν δι' ἐκεῖνον ἠτυχηκότων· (3) οἳ συνόντες ῷ καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, τοιαύτας ἔλαβον ' αὐτοῦ τιμωρίας, ἕως οὗ τὸ ζῆν ἐξέλιπεν, ὡς καὶ τας ἀνθρώπους ὁμολογῆσαι, διότι κατὰ τὴν παροι-ν ἔστι [τις] Δίκης ὀφθαλμός, ἧς μηδέποτε δεῖ κατα-νεῖν ἀνθρώπους ὑπάρχοντας. (4) Πρῶτον μὲν γὰρ ῷ ταύτην παρεστήσαντο τὴν ἔννοιαν, ὅτι δεῖ, μέλ-τα πολεμεῖν πρὸς Ῥωμαίους, ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ι παραθαλαττίων πόλεων τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἄνδρας ὰ τέκνων καὶ γυναικῶν, ἀναστάτους ποιήσαντα, αγαγεῖν μὲν εἰς τὴν νῦν μὲν Ἠμαθίαν, τὸ δὲ πα-ν Παιονίαν προσαγορευομένην, (5) πληρῶσαι δὲ Θρᾳκῶν καὶ βαρβάρων τὰς πόλεις, ὡς βεβαιοτέρας ῷ τῆς ἐκ τούτων πίστεως ὑπαρξούσης κατὰ τὰς ριστάσεις. (6) Οὗ συντελουμένου, καὶ τῶν ἀνθρώ-ν ἀνασπάστων γιγνομένων, τηλικοῦτο συνέβη γενέ-πένθος καὶ τηλικοῦτον θόρυβον, ὥστε δοριάλωτον ἅπασαν γίγνεσθαι. (7) Ἐξ ὧν κατάραι καὶ ιτήσεις ἐγίγνοντο κατὰ τοῦ βασιλέως, οὐκέτι λάθρα , ἀλλὰ καὶ φανερῶς. (8) Μετὰ δὲ ταῦτα βουλη-ς μηδὲν ἀλλότριον ὑποκαθέσθαι, μηδὲ δυσμενὲς μηδὲν λιπεῖν τῇ βασιλείᾳ, ἔγραψε τοῖς ἐπὶ τῶν πόλεων τεταγμένοις, ἀναζητῆσαι τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγα-ς τῶν ὑπ' αὐτοῦ Μακεδόνων ἀνῃρημένων, εἰς φυ-ν ἀποθέσθαι· (9) μάλιστα μὲν φέρων ἐπὶ τοὺς Ἄδμητον, καὶ Πυρρίχον, καὶ Σάμον, καὶ τοὺς τούτων ἀπολομένους· (10) ἅμα δὲ τούτοις συμ-λαβε καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι κατὰ βασι-πρόσταγμα τοῦ ζῆν ἐστερήθησαν, ἐπιφθεγξάμενος, σι, τὸν στίχον τοῦτον·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς καταλείπει.

Ὄντων δὲ τῶν πλείστων ἐπιφανῶν διὰ τὰς τῶν ρων προαγωγάς, ἐπιφανῆ καὶ τὴν τούτων ἀτυχίαν βαινε γίγνεσθαι καὶ παρὰ πᾶσιν ἐλεεινήν. (12) ν δ' ἡ τύχη δρᾶμα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπεισ-ν, τὸ κατὰ τοὺς υἱούς. (13) Ἐν ᾧ τῶν μὲν

vero, qui non solum benevolentia populi Romani a fratre longe vincebatur, sed et aliis omnibus rebus, cum ingenio tum disciplina et usu, erat illi inferior, dolorem suum prodebat. (6) Cujus quidem præcipua causa erat, quod metuebat, ne, qui ætate major esset, regno tamen propter dictas causas extruderetur : (7) idcirco et amicos Demetrii corrumpebat, et ***

Philippi intemperiæ.

VIII. Iisdem temporibus gravium malorum initium regi Philippo totique Macedoniæ accidit; quæ res notatu ac commemoratione in primis digna est. (2) Prorsus enim ac si fortuna omnium scelerum, quæ tota anteacta vita commiserat, pœnas opportune expetere ab eo vellet, quasdam furias et ultrices omnium, quos nefarie violaverat, diras tunc ei admovit : (3) quæ quidem noctu atque interdiu ipsi imminentes, ejusmodi pœnas ab eo exegerunt, donec ultimum spiritum vitæ fudit, ut confessi sint omnes mortales, esse quemdam, ut in proverbio dicitur, Justitiæ oculum, quem quidem ab hominibus sperni haudquaquam fas sit. (4) Nam primum hujusmodi consilium in animum ejus injecerunt, debere eum, quandoquidem bellum ei gerendum sit cum Romanis, universam civium multitudinem cum uxoribus ac liberis ex celeberrimis urbibus oræ maritimæ in Emathiam, quæ nunc vocatur, quæ olim Pæonia dicta est, traducere, (5) Thracibusque et aliis barbaris habitandas tradere urbes; quippe majori erga ipsum fide hæc genera hominum in omni fortuna fore. (6) Quæ cum effectui mandarentur, civesque a penatibus abstraherentur, tantus luctus tantusque fremitus est exortus, ut hostili expugnationi ac direptioni simillima res videretur. (7) Proinde vota atque exsecrationes in caput Philippi non clam modo, sed et palam concipiebantur. (8) Postremo, cum nihil infensum suspectumque domui regiæ in medio relinquere statuisset, præfectis singularum urbium mandavit, ut liberos utriusque sexus eorum Macedonum, quos ipse interfecisset, comprehensos custodiæ traderent : (9) præcipue quidem Admetum ac Pyrrichum Samumque, et reliquos, qui una interierant, significans; (10) comprehendens tamen simul alios omnes, quotquot regis præcepto trucidati erant, recitansque etiam, ut ajunt, versum illum :

Stultus, mactato sobolem qui patre relinquit.

(11) Cum vero plerique horum ob parentum dignitatem celebres essent, celebris quoque eorum calamitas exstitit et miseratione omnium excepta. (12) Tertiam fabulam eodem tempore fortuna induxit, simultatem inter regis filios. (13) In qua cum alter alterius vitæ insidiaretur,

νεανίσκων ἀλλήλοις ἐπιβουλευόντων, τῆς δ' ἀναφορᾶς περὶ τούτων ἐπ' αὐτὸν γιγνομένης, καὶ δέον διαλαμβάνειν, ποτέρου δεῖ γίγνεσθαι τῶν υἱῶν φονέα, καὶ πότερον αὐτῶν δεδιέναι μᾶλλον κατὰ τὸν ἑξῆς βίον, μὴ γηράσκων αὐτὸς πάθῃ τὸ παραπλήσιον, ἐστροβεῖτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν περὶ τούτων διανοούμενος. (14) Ἐν τοιαύταις δ' οὔσης ἀτυχίαις καὶ ταραχαῖς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, τίς οὐκ ἂν εἰκότως ὑπολάβοι, θεῶν τινων αὐτῷ μῆνιν εἰς τὸ γῆρας κατασκῆψαι διὰ τὰς ἐν τῷ προγεγονότι βίῳ παρανομίας; (15) Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων.

atque de ea re judicium patri esset delatum, ut disc[...] dum ei esset, utrum filiorum morte deberet afficere, [...] utro per reliquam deinde vitam sibi magis foret timen[...] ne senex ab eo idem pateretur; his curis dies noct[...] cruciabatur. (14) Quibus malis ac perturbationibus [...] illius disteuta cum esset, quis non fateatur, dei ali[...] iram in ejus senium incubuisse, ob flagitia anteactæ [...] Id vero ex iis, quæ deinceps referam, clarius etiam [...] cebit.

[VIII. a. Τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἀναβιβαζούσης [ὥσπερ] ἐπὶ σκηνὴν ἐν ἑνὶ καιρῷ τὰς τούτων συμφορὰς κατιδεῖν, μὴ μόνον ἀναγινώσκειν τὰς τραγῳδίας καὶ τοὺς μύθους καὶ τὰς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ γινώσκειν καὶ συνεφιστάνειν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἅπασιν ἔστιν ὁρᾶν, (2) ὅσοι μὲν τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ὀργὴν καὶ φιλονεικίαν ἐμπεσόντες ἐπὶ πολὺ προῦβησαν, ἅπαντας τοὺς τοιούτους οὐ μόνον σφᾶς ἀπολωλεκότας, ἀλλὰ καὶ τέκνα καὶ πόλεις ἄρδην κατεστροφότας· (3) ὅσοι δὲ μετρίως ἐζήλωσαν τὸ στέργειν αὐτοὺς τὰς ἀλλήλων ἀγνοίας, τούτους ἅπαντας σωτῆρας γεγονότας ὧν ἀρτίως εἶπον, καὶ μετὰ τῆς καλλίστης φήμης καὶ δόξης βεβιωκότας.]

Ex oratione Philippi ad filios discordes.

VIII. *a.* Fortuna, tamquam deliberato consilio, h[...] casus spectandos eodem tempore in scena veluti expo[...] ne tragœdias tantummodo et fabulas historiasque legar[...] verum etiam ex hoc eventu cognoscamus planeque exp[...] tum habeamus, id quod omnibus intelligere licet; (2) q[...] quot nimirum fratres odia mutua et contentiones diu [...] traxerunt, eos omnes non solum ipsos periisse, verum e[...] liberos suos et civitates funditus evertisse: (3) quot [...] autem moderatis studiis utentes, alternisque infirmita[...] compatientes fuerunt, hos inquam omnes salutem iis [...] lisse quos modo dixi, nec sine optima fama gloriaqu[...] xisse. *

[VIII. b. Καὶ μὴν ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Λακεδαίμονι βασιλεῖς πολλάκις ὑμᾶς ἐπέστησα, λέγων, ὅτι τοσοῦτον χρόνον διετήρησαν τῇ πατρίδι τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν, ὅσον πειθαρχοῦντες ὥσπερ γονεῦσι τοῖς ἐφόροις ἠνείχοντο συμβασιλεύοντες ἀλλήλοις· (2) ὅτε δὲ φρονήσαντες εἰς μοναρχίαν τὰ πράγματα μετέστησαν, τότε πάντων ἅμα τῶν κακῶν πεῖραν ἐποίησαν λαβεῖν τὴν Σπάρτην· (3) τὸ δὲ τελευταῖον ὡσανεὶ κατ' ἔνδειξιν ὑμῖν λέγων καὶ τιθεὶς ἐναργῶς ὑπὸ τὴν ὄψιν διετέλουν τούτους τοὺς περὶ τὸν Εὐμενῆ καὶ τὸν Ἄτταλον, ὅτι παραλαβόντες οὗτοι μικρὰν ἀρχὴν καὶ τὴν τυχοῦσαν, ηὐξήκασι ταύτην, ὥστε μηδεμιᾶς εἶναι καταδεεστέραν, δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν, καὶ τὸ δύνασθαι εὐταξίαν ἐν ἀλλήλοις διαφυλάττειν· (4) ὧν ὑμεῖς ἀκούοντες οὐχ οἷον εἰς νοῦν ἐλαμβάνετε, τὸ δ' ἐναντίον ἠκονᾶτε, ἐμοὶ δοκεῖ, τοὺς κατ' ἀλλήλων θυμούς.]

VIII. *b.* Profecto reges quoque Lacedæmoniorum [...] vobis proposui, memorans tamdiu eos Græciæ princip[...] patriæ suæ conservasse, quamdiu ephoris veluti paren[...] obtemperantes, imperium communicabant. (2) At [...] ubi superbia elati rempublicam ad unius dominatum co[...] terunt, tunc omnigenorum malorum causa Spartæ e[...] tere. (3) Denique tamquam exemplar spectandum vob[...] ponens, perspicue oculis obtuli hos duos, Eumenem a[...] Attalum, qui exiguam vilemque ditionem hereditate s[...] tantopere eam auxerunt, ut nulli fieret inferior: idqu[...] re nulla consecuti sunt, quam mutuo amore et conc[...] atque eo, quod morum modestiam inter se conserva[...] (4) Quibus vos exemplis auditis adeo mentem non a[...] distis, ut magis e contrario odia mutua exacuisse vide[...]

(Suidas in Ἐναγίζων.)

Ἐναγίζουσιν οὖν τῷ Ξανθῷ Μακεδόνες, καὶ καθαρμὸν ποιοῦσι σὺν ἵπποις ὡπλισμένοις.

Macedones mense Xanthico parentalia celebrant, lus[...] que exercitum cum equis armatis.

IV. — PHILOPŒMEN, HANNIBAL, SCIPIO, EODEM ANNO VITA FUNCTI.

(Suidas in Βαρυνόμενος et Διαβιασάμενος.)

VIII. c. Ὁ δὲ ἐξαναστὰς προῆγε, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς ἀῤῥωστίας, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἡλικίας βαρυνόμενος· εἶχε γὰρ ἑβδομηκοστὸν ἔτος. Διαβιασάμενος δὲ τὴν ἀσθένειαν

Ex ultima expeditione Philopœmenis.

VIII. *c.* Ille vero discedens inde provexit, partim qu[...] morbo, partim vero ætate gravatus: septuagesimum [...] agebat ætatis annum. Sed infirmitatem vi vincens, pa[...]

τῇ συνηθείᾳ τῇ πρότου, παρῆν ἐξ Ἄργους εἰς Μεγαλόπολιν αὐθημερόν.

(Plutarchus in Philopœm. p. 367.)

VIII. d. Οὐ μὴν ἀλλὰ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλούμενον θησαυρὸν, οἴκημα κατάγειον, οὔτε πνεῦμα λαμβάνον ἔσω οὔτε φῶς ἔξωθεν, οὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιαγομένῳ καταχλειόμενον, ἐνταῦθα κατέθεντο. Καὶ τὸν λίθον ἐπιῤῥάξαντες, ἄνδρας ἐνόπλους κύκλῳ περιέστησαν.

(Plutarchus in Philopœm. p. 368.)

Φιλοποίμην, δεξάμενος τὸ φάρμακον, ἠρώτησεν, εἴ τι περὶ τῶν ἱππέων, καὶ μάλιστα Λυκόρτα, πεπυσμένος ἐστίν.

IX. [Ὅτι Φιλοποίμην ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς συλληφθεὶς ὑπὸ Μεσσηνίων ἀνῃρέθη φαρμάκῳ·] ἀνὴρ γενόμενος οὐδενὸς τῶν πρὸ αὐτοῦ κατ' ἀρετὴν δεύτερος, τῆς τύχης μέντοι γ' ἥττων, [καίτοι δόξας ἐν παντὶ τῷ πρὸ τοῦ βίῳ σύνεργον ἐσχηκέναι ταύτην· (2) ἀλλά μοι δοκεῖ κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν εὐτυχῆσαι μὲν ἄνθρωπον ὄντα δυνατὸν, διευτυχῆσαί γε μὴν ἀδύνατον· διὸ καὶ μακαριστέον τῶν προγεγονότων οὐχ ὡς διευτυχηκότας τινάς· τίς γὰρ ἀνάγκη ψευδεῖ λόγῳ χρωμένους ματαίως προσκυνεῖν τὴν τύχην; ἀλλὰ τοὺς ὡς πλεῖστον χρόνον ἐν τῷ ζῆν ἵλεω ἔχοντας ταύτην, κἂν μετανοῇ, μετρίως περιπεσόντας συμφοραῖς.]

(Excerpt. Valesian.)

(3) Φιλοποίμην, τετταράκοντα ἔτη συνεχῶς φιλοδοξήσας ἐν δημοκρατικῷ καὶ πολυειδεῖ πολιτεύματι, πάντη πάντως διέφυγε τὸν τῶν πολλῶν φθόνον· (4) τὸ πλεῖον οὐ πρὸς χάριν, ἀλλὰ μετὰ παῤῥησίας πολιτευόμενος· σπανίως ἂν εὕροι τις ἂν γεγονός.

(5) Ἀννίβας, ἑπτακαίδεκα ἔτη μείνας ἐν τοῖς ὑπαίθροις, καὶ πλείστοις ἀλλοφύλοις καὶ ἑτερογλώττοις ἔθνεσι χρησάμενος πρὸς ἀπηλπισμένας καὶ παραδόξους ἐλπίδας, ὑπ' οὐδενὸς οὔτ' ἐπεβουλεύθη τὸ παράπαν, οὔτ' ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν συστρατευομένων.

(6) Πόπλιος, φιλοδοξήσας ἐν ἀριστοκρατικῷ πολιτεύματι, τηλικαύτην περιεποιήσατο παρὰ μὲν τοῖς πολλοῖς εὔνοιαν, παρὰ δὲ τῷ συνεδρίῳ πίστιν, ὥστ' ἐν τῷ δήμῳ κρίνειν τινὸς ἐπιβαλλομένου κατὰ τὰ Ῥωμαίων ἔθη, καὶ πολλὰ κατηγορήσαντος καὶ πικρῶς, (7) ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε προελθὼν, οὐχ ἔφη δὲ πρέπειν εἶναι τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων, οὐδενὸς ἀκούειν κατηγοροῦντος Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος, δι' ὃν ἔχουσιν τὴν τοῦ λέγειν ἐξουσίαν ἔχουσιν οἱ κατηγοροῦντες. (8) Ὧν ἀκούσαντες οἱ πολλοὶ παραχρῆμα διελύθησαν πάντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀπολιπόντες τὸν κατηγοροῦντα μόνον.

superioris temporis consuetudinem, Argis eadem die Megalo polin pervenit.

Mors et laudes Philopœmenis.

VIII. *d.* Tandem deportaverunt eum in cameram subterraneam, quem Thesaurum vocant, aeris lucisque externæ expertem, nec fores habentem, sed ingenti saxo, quod circumagitur, clausam. Illuc eum demittunt.

Et, obvoluto saxo, locum viris armatis circumquaque cinxerunt.

Accepto poculo, rogavit hominem, ecquid de equitibus, præcipue de Lycorta accepisset.

IX. Philopœmen Achæorum dux a Messeniis comprehensus, veneno est exstinctus: vir nemini, qui ante ipsum fuere, virtute secundus, sed fortuna minor, quamquam in omni præterita vita adspirantem ipsam visus erat habere. (2) Equidem censeo, ut in vulgari proverbio est, posse quidem hominem esse felicem, non tamen usque ad vitæ exitum. Quare ii qui ante nos fuerunt, non ita prædicandi sunt, quasi perpetuam fortunam consecuti fuerint (quid enim interest, falsam orationem usurpantes, fortunam stulte adorare?) sed iis potius gratulandum qui diutissimo tempore benignam eam experti sunt; quique, si quando eadem retro labebatur, leviore casu ruerunt.

(3) Philopœmen, per quadraginta continuos annos in populari ac vario reipublicæ statu cum gloria versatus, invidiam tamen civium effugit; (4) tametsi non tam ad gratiam, quam cum constantia ac libertate potissimum res administraret: quod raro cuiquam contigisse reperias.

(5) Hannibal, cum septemdecim annos sub dio sit versatus, et plurimorum barbarorum lingua ac moribus diversorum auxiliis usus fuerit ad res arduas ac prope desperatas; tamen a nemine ex commilitonibus insidias passus, a nemine umquam proditus fuit. [*Adde Suidam in* Ἀννίβας.]

(6) P. Scipio cum optimatum partes in republica esset amplexus, tantam apud populum benevolentiam, tantam in senatu auctoritatem sibi comparavit, ut apud populum quidem cum ei nonnemo diem dixisset, ut Romanis moris est, multaque acerbe ei objecisset, ipse in medium progressus, aliud nihil responderit; (7) sed id unum dixerit, non decere populum Romanum, accusatoribus P. Cornelii Scipionis auscultare, cujus ope ipsa accusandi facultas servata sit accusatoribus. (8) Quibus auditis, statim universa plebs e concione discessit, accusatore solo in rostris relicto.

[IX. a. Πόπλιος, ἐν τῷ συνεδρίῳ χρείας ποτὲ χρημάτων οὔσης εἰς τινὰ κατεπείγουσαν οἰκονομίαν, τοῦ δὲ ταμίου διά τινα νόμον οὐ φάσκοντος ἀνοίξειν τὸ ταμεῖον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, αὐτὸς ἔφη λαβὼν τὰς κλεῖς ἀνοίξειν· αὐτὸς γὰρ αἴτιος γεγονέναι τοῦ κλεῖσθαι τὸ ταμεῖον. (2) Πάλιν δέ ποτε λόγον ἀπαιτοῦντός τινος ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν χρημάτων, ὧν ἔλαβε παρ' Ἀντιόχου πρὸ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν τοῦ στρατοπέδου μισθοδοσίαν, ἔχειν μὲν ἔφη τὸν λόγον, οὐ δεῖν δ' αὐτὸν ὑποσχεῖν οὐδενὶ λόγον· τοῦ δ' ἐπικειμένου καὶ κελεύοντος φέρειν, ἠξίωσε τὸν ἀδελφὸν ἐνεγκεῖν· (3) κομισθέντος δὲ τοῦ βιβλίου, προτείνας αὐτὸ καὶ κατασπαράξας πάντων ὁρώντων, τὸν μὲν ἀπαιτοῦντα τὸν λόγον ἐκ τούτων ζητεῖν ἐκέλευσε· τοὺς δ' ἄλλους ἤρετο, πῶς τῶν μὲν τρισχιλίων ταλάντων τὸν λόγον ἐπιζητοῦσι, πῶς ἐδαπανήθη καὶ διὰ τίνων; τῶν δὲ μυρίων καθόλου καὶ πεντακισχιλίων, ὧν παρ' Ἀντιόχου λαμβάνουσιν, οὐκέτι ζητοῦσι πῶς εἰσπορεύεται καὶ διὰ τίνων; οὐδὲ πῶς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, ἔτι δὲ τῆς Ἰβηρίας κεκυριεύκασιν; (4) Ὥστε μὴ μόνον καταπλαγῆναι πάντας, ἀλλὰ καὶ τὸν ζητήσαντα τὸν λόγον ἀποσιωπῆσαι. (5) Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω τῆς τε τῶν μετηλλαχότων ἀνδρῶν εὐκλείας ἕνεκεν, καὶ τῆς τῶν ἐπιγενομένων παραινέσεως πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων.]

IX. *a.* Cum in senatu negotium quoddam tractare cui conficiundo promta pecunia opus erat, quæstor aut legis nescio cujus causa, negaret se ærarium illa die re surum; Publius, sumtis clavibus, reseraturum se illud, quandoquidem et claudendi ipse auctor fuisset. (2) I sus cum in senatu rationem nescio quis ab eo reposceret ceptæ ab Antiocho ante fœdus pecuniæ ob solvenda militi stipendia; rationes quidem apud se habere ait, non ta oportere ab se cuiquam reddi rationem. Urgente ad accusatore et proferri rationes jubente, Publius fratre eas afferret rogavit. (3) Tum allatum libellum manu te et colam cunctis discerpens, accusatorem quidem ut e frustis rationem expiscaretur admonuit; reliquos vero p sentes interrogabat, curnam quærerent quomodo vel a c bus ter mille talenta impensa fuissent; quindecim au talentorum millia, quæ ipsi ab Antiocho acciperent, quærerent quomodo vel quorum opera in ærarium infer tur? neque rursus quomodo Asiæ et Africæ atque insu Hispaniæ domini facti essent? (4) Quibus auditis, non lum concio stupore defixa fuit, sed accusator etiam ob tuit. (5) Hactenus a nobis dictum esto, tum ut defuncto virorum gloriæ serviamus, tum ut posteros ad præc opera cohortemur.

V. — LEGATIONES ROMAM MISSÆ.

Legatio LI.

X. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἡ σύγκλητος, παραγενομένων πρέσβεων παρὰ Εὐμένους καὶ Φαρνάκου καὶ παρὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, ἔτι δὲ παρὰ τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ παρὰ τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν, ἐχρημάτισε τούτοις. (2) Ἧκον δὲ καὶ Ῥόδιοι, πρεσβεύοντες ὑπὲρ τῆς Σινωπέων ἀτυχίας. (3) Τούτοις μὲν οὖν, καὶ τοῖς παρ' Εὐμένους καὶ Φαρνάκου πρεσβεύουσιν, ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς, τοὺς ἐπισκεψομένους περί τε Σινωπέων, καὶ περὶ τῶν τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφισβητουμένων. (4) Τοῦ δὲ Κοΐντου Μαρκίου προσφάτως ἐκ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονότος, καὶ περί τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διασεσαφηκότος, οὐκ ἔτι πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος· (5) ἀλλ' εἰσκαλεσαμένη καὶ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ Μακεδονίας πρεσβεύοντας, διήκουσε μὲν τῶν λόγων, τάς γε μὴν ἀποκρίσεις ἔδωκε, καὶ τὴν διάληψιν ἐποιήσατο τῶν πραγμάτων, οὐ πρὸς τοὺς τῶν πρεσβευτῶν λόγους, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀποπρεσβείαν ἁρμοσαμένη τοῦ Μαρκίου. (6) Ὃς ὑπὲρ μὲν τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως ἀπηγγέλκει, διότι πεποίηκε μὲν τὰ προσταττόμενα, πεποίηκε δὲ τὰ πάντα βαρυνόμενος· καὶ ὅτι, λαβὼν καιρὸν, πᾶν τι ποιήσει κατὰ Ῥωμαίων. (7) Διὸ καὶ τοῖς μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου πρεσβευταῖς τοιαύτην ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν, δι' ἧς ἐπὶ μὲν τοῖς γεγονόσιν ἐπῄνει τὸν Φίλιππον· εἰς δὲ τὸ λοιπὸν ᾤετο δεῖν προσ-

X. Anno altero [hujus Olympiadis] venerunt Roman gati ab Eumene et Pharnace et Achæorum gente, iter iis Lacedæmoniis, qui patria sua erant extorres, nec ab iis, qui eam civitatem tenebant: quibus omnibus s tus est datus. (2) Adfuerunt et legati Rhodiorum, que tium de Sinopensium calamitate. (3) His igitur et quos Eumenes ac Pharnaces miserant, responsum e patribus, legatos ad res Sinopensium speculandas, et re controversias cognoscendas, missurum senatum. (4) Q autem ex Græcia recens Q. Marcius rediisset, et sta Macedoniæ ac Peloponnesi patres edocuisset, non es mabat quidem senatus, opus esse, ut alios de iisdem r audiret; (5) veruntamen introductis Peloponnesiis M donibusque legatis, aures quidem illis commodavit, cete et in responsis dandis, et in sententiis de rebus feren non eorum habuerunt rationem, quæ dixissent legati, eorum, quæ Marcius in renunciatione legationis dixe (6) Is autem de rege Philippo renunciaverat, fecisse ill quidem imperata, sed gravate omnia fecisse, ac data o sione quidvis eum adversus Romanos moliturum. Propterea Philippi legatis respondens senatus, Philipp ita laudavit ob ea, quæ fecerat, ut cavendum illi in p

ων αὐτῶν, ἵνα μηδὲν ὑπεναντίον φαίνηται πράττων Ῥωμαίοις. (8) Περὶ δὲ τῶν κατὰ Πελοπόννησον ὁ Μάρκιος τοιαύτην ἐπεποίητο τὴν ἀπαγγελίαν, διότι, τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλομένων ἀναφέρειν οὐδὲν ἐπὶ τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ φρονηματιζομένων, καὶ πάντα δι' αὑτῶν πράττειν ἐπιβαλλομένων, (9) ἐὰν παρακούσωσι μόνον αὐτῶν κατὰ τὸ παρὸν, καὶ βραχεῖαν ἔμφασιν ποιήσωσι δυσαρεστήσεως, ταχέως ἡ Λακεδαίμων τῇ Μεσσήνῃ συμφρονήσει. (10) Τούτου δὲ γενομένου, μετὰ μεγάλης χάριτος ἥξειν τοὺς Ἀχαιοὺς ἔφη, καταπεφευγότας ἐπὶ Ῥωμαίους. (11) Διὸ τοῖς μὲν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπεκρίθησαν, τοῖς περὶ Σήριππον, βουλόμενοι μετέωρον ἐᾶσαι τὴν πόλιν· διότι πάντα πεποιήκασιν αὐτοῖς τὰ δυνατὰ, κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐ νομίζουσιν εἶναι τοῦτο τὸ πρᾶγμα πρὸς αὐτούς. (12) Τῶν δὲ Ἀχαιῶν παρακαλούντων, εἰ μὲν δυνατόν ἐστι, βοήθειαν αὐτοῖς πέμψαι κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους, εἰ δὲ μὴ, προνοηθῆναι, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐξ Ἰταλίας μήθ' ὅπλα μήτε σῖτον εἰς τὴν Μεσσήνην εἰσαγάγῃ· (13) τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχον, ἀπεκρίθησαν δὲ, διότι κἂν ὁ Λακεδαιμονίων ἢ Κορινθίων ἢ Ἀργείων ἀφίστηται δῆμος, οὐ δεήσει τοὺς Ἀχαιοὺς θαυμάζειν, εἰ μὴ πρὸς αὐτοὺς ἡγῶνται. (14) Ταύτην δὲ τὴν ἀπόκρισιν ἐκθέμενοι, κηρύγματος ἔχουσαν διάθεσιν τοῖς βουλομένοις ἕνεκεν Ῥωμαίων ἀφίστασθαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας, λοιπὸν τοὺς πρεσβευτὰς παρακατεῖχον, καραδοκοῦντες τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, πῶς χωρήσει τοῖς Ἀχαιοῖς. (15) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

rum diceret, ne quid adversus populum Romanum faceret. (8) De rebus Peloponnesi hæc retulerat Marcius : Achæos nihil ad senatum referre velle, sed sublatis spiritibus id agere, ut omnia per se administrent. (9) Hos si in præsentia negligenter solum audirent, et significationem quamvis levem darent, sibi facta illorum displicere, extemplo Lacedæmonem et Messenen consensuras. (10) Id si accideret, cum multis precibus Romam, velut ad perfugium suum, venturos Achæos, affirmabat. (11) Idcirco patres legationi Lacedæmoniorum, cujus princeps erat Serippus, quum exspectatione suspensam civitatem illam vellent relinquere, responderunt : se illos antea omni ope adjuvisse, nunc vero ita existimare senatum, ad curam suam id negotium non pertinere. (12) Tum vero petentibus Achæis, ut, si fieri posset, auxilia sibi secundum fœderis leges mitterent adversus Messenios; sin hoc nollent, providerent certe, ne quis ex Italia arma frumentumve Messenam importaret : (13) neglectis hisce postulatis responderunt, etiamsi vel Lacedæmonii aut Corinthii aut Argivi ab iis se abjungerent, mirari Achæos non debere, si nihil ad se eam rem pertinere patres ducerent. (14) Hoc edito responso, quod instar præconii fuit, si quis vellet ab Achæorum concilio recedere, ut per Romanos id sibi sciret licere; legatos Romæ detinuerunt, avide exspectantes, quem exitum Achæi habituri essent eorum, quæ contra Messenios parabant. (15) Hæc in Italia tum quidem gerebantur.

Legatio XLIX.

XI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἐξαπεστάλησαν καὶ τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἐν οἷς ἦν Ἀρκεσίλαος, καὶ Ἀγησίπολις, ὅς, ἔτι παῖς ὢν, ἐγενήθη βασιλεὺς ἐν τῇ Σπάρτῃ. (2) Τούτους μὲν οὖν λῃσταί τινες, περιπεσόντες ἐν τῷ πελάγει, διέφθειραν. (3) Οἱ δὲ μετὰ τούτων κατασταθέντες ἀφίκοντο εἰς τὴν Ῥώμην.

Duplex legatio exsulum spartanorum.

XI. Eodem tempore missi erant Romam legati ab exsulibus Spartanis, inter quos erant Arcesilaus, et Agesipolis, qui in ætate puerili rex Spartæ fuerat. (2) Sed hi quidem in mari a piratis, quorum in manus inciderunt, occisi sunt. (3) Qui autem in eorum locum sunt suffecti, incolumes Romam pervenerunt.

VI. — LYCORTAS ULCISCITUR CÆDEM PHILOPŒMENIS.

(Plutarchus in Philop. p. 368.)

Οἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ, μετὰ τῶν προβούλων συνελθόντες εἰς Μεγάλην πόλιν, οὐδ' ἥντινοῦν ἀναβολὴν ἐποιήσαντο τῆς τιμωρίας· ἀλλ', ἑλόμενοι στρατηγὸν Λυκόρταν, εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐνέβαλον.

Messene sub Lycorta invaditur.

Juventus cum primoribus senatus conveniens Megalopolim, nulla vindictæ admissa mora, atque electo Lycorta prætore, fines Messeniorum invadunt.

Legatio LII.

XII. Ὁ Λυκόρτας, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς, τοὺς Μεσσηνίους καταπληξάμενος τῷ πολέμῳ * * (2) πάλαι τῶν Μεσσήνιοι καταπεπληγμένοι τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τοὺς προεστῶτας, τότε μόλις ἐθάῤῥησάν τινες αὐτῶν φωνὴν ἀφιέναι (πιστεύσαντες τῇ τῶν πολεμίων ἐφε-

Arx ab Achæis occupata et Philopœmenis occisores puniti.

XII. Quum Lycortas, prætor Achæorum, Messenios bello terruisset, (2) omnibus antea mussantibus ob terrorem magistratuum, ægre tum nonnulli, præsidio freti hostium propinquo, vocem liberam ausi sunt mittere, ac dicere, le-

δρείᾳ) καὶ λέγειν, ὅτι δεῖ πρεσβεύειν ὑπὲρ διαλύσεως. (3) Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Δεινοκράτην, οὐχ ἔτι δυνάμενοι πρὸς τὸ πλῆθος ἀντοφθαλμεῖν, διὰ τὸ περιέχεσθαι τοῖς πράγμασιν, εἴξαντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς ἰδίας οἰκήσεις. (4) Οἱ δὲ πολλοί, παρακληθέντες ὑπό τε τῶν πρεσβυτέρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ Βοιωτίας πρεσβευτῶν, (5) (οἳ πρότερον ἤδη παραγεγονότες ἐπὶ τὰς διαλύσεις, Ἐπαίνετος καὶ Ἀπολλόδωρος, εὐκαίρως τότε παρέτυχον ἐν τῇ Μεσσήνῃ) ταχέως ἐπακολουθήσαντες ἐπὶ τὰς διαλύσεις οἱ Μεσσήνιοι, κατέστησαν πρεσβευτάς, καὶ τούτους ἐξέπεμψαν, δεόμενοι τυχεῖν συγγνώμης ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις. (6) Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν παραλαβὼν τοὺς συνάρχοντας, καὶ διακούσας τῶν παραγεγονότων, μίαν ἔφη Μεσσηνίοις πρὸς τὸ ἔθνος εἶναι διάλυσιν· (7) ἐὰν μὲν τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς Φιλοποίμενος ἀναιρέσεως ἤδη παραδῶσιν αὐτῷ, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιτροπὴν δῶσι τοῖς Ἀχαιοῖς, εἰς δὲ τὴν ἄκραν ἐκδέξωνται παραχρῆμα φυλακήν. (8) Ἀναγγελθέντων δὲ τούτων εἰς τοὺς ὄχλους, οἱ μέν, πάλαι πικρῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου, πρόθυμοι τούτους ἦσαν ἐκδιδόναι καὶ συλλαμβάνειν· οἱ δέ, πεπεισμένοι, μηδὲν πείσεσθαι δεινὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἑτοίμως συγκατέβαινον εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπιτροπήν. (9) Τὸ δὲ συνέχον, οὐκ ἔχοντες αἵρεσιν περὶ τῶν παρόντων, ὁμοθυμαδὸν ἐδέξαντο τὰ προτεινόμενα. (10) Τὴν μὲν οὖν ἄκραν εὐθέως παραλαβὼν ὁ στρατηγός, τοὺς πελταστὰς εἰς αὐτὴν παρήγαγε. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα προσλαβὼν τοὺς ἐπιτηδείους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, παρεκάλεσε τὰ πρέποντα τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς, ἐπαγγελλόμενος ἀμεταμέλητον αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν πίστιν. (12) Τῆς μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν ὅλων διαλήψεως τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸ ἔθνος ἐποιήσατο· καὶ γὰρ ὥσπερ ἐπίτηδες συνέβαινε, τότε πάλιν συνάγεσθαι τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς Μεγάλην πόλιν ἐπὶ τὴν δευτέραν σύνοδον. (13) Τῶν δὲ ἐν ταῖς αἰτίαις, ὅσοι μὲν μετέσχον τοῦ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐπανελέσθαι τὸν Φιλοποίμενα, τούτοις ἐπέταξε παραχρῆμα πάντας αὐτοὺς ἐξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν.

gatos de pace esse mittendos. (3) Dinocrates, non am
resistere multitudini ausus, temporum necessitati ce
in suas ædes se recepit. (4) Multitudo autem, seni
hortatu, et maxime legatorum qui e Bœotia vene
(5) (ii erant Epænetus et Apollodorus, qui, quum jam
ad agendum de pace venissent, opportune tunc Mes
aderant) horum igitur hortatibus impulsi Messenii,
tos ad petendam pacem decreverunt miseruntque,
ctorum veniam poscentes. (6) Tum prætor Achæo
magistratibus in concilium assumtis, audita legatione
seniorum, unicam patere Messeniis viam ad pacem
nendam ab Achæorum gente dixit, (7) si auctores re
et cædis Philopœmenis statim sibi dederent, de ce
omnibus liberum Achæis arbitrium permitterent, in ar
præsidium sine mora reciperent. (8) Quæ ubi multitu
sunt nunciata, qui belli auctores male jam dudum ode
eos corripere et dedere parati erant: ceteri, nihil ma
Achæis manere se confidentes, conditionem facile p
runt, ut omnium arbitrium illis permitteretur. (9) C
autem illud erat, quod, quum optandi quid vellent
stas illis nulla esset, conditiones, quæ sibi offereba
communi consensu acceperunt. (10) Igitur Lycortas,
statim sibi tradita, cetratos in eam induxit. (11) D
cum delectis ex omni exercitu urbem est ingressu
concione convocata, convenienter præsenti fortuna
est hortatus, pollicitus, fore ut numquam ipsos pœn
quod Achæorum fidei sese permisissent. (12) Delibe
nem porro de summa rerum ad gentem Achæorum re
etenim quasi de industria tunc commodum accidi
iterum Megalopolim ad conventum alterum Achæ
concilium convenisset. (13) Ex noxiis autem, eos
quos factum fuerat, ut Philopœmen statim captus i
ceretur, e vestigio de medio tolli Messeniis imperavit

POLYBII RELIQUIÆ.

EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

POLYBII

HISTORIARUM RELIQUIÆ.

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS.

Tomus Secundus.



PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI REGII FRANCIÆ TYPOGRAPHO;

SUMPTIBUS ET TYPIS

FIRMIN DIDOT FRATRUM, VIA JACOB, 56. | BETHUNE ET DUCKETT, VIA VAUGIRARD, 36.

M DCCC XXXIX.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI QUINTI
HISTORIARUM POLYBII
RELIQUIÆ.

I. — LEGATIONES ROMAM MISSÆ.

Legatio LIII.

1. Οἱ Μεσσήνιοι, διὰ τὴν αὑτῶν ἄγνοιαν εἰς τὴν ...την παραγενόμενοι διάθεσιν, ἀποκατέστησαν εἰς ... ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν τῆς συμπολιτείας, διὰ τὴν ...τα καὶ τῶν Ἀχαιῶν μεγαλοψυχίαν. (2) Ἡ δ' ...α, καὶ Θουρία, καὶ Φαραὶ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ... μὲν τῆς Μεσσήνης ἐχωρίσθησαν· ἰδίᾳ δὲ θέμεναι ...ην, ἑκάστη μετεῖχε τῆς κοινῆς συμπολιτείας. (3) ...μαῖοι δὲ, πυθόμενοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι τοῖς ...οις τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, οὐδένα λόγον ποιησά... τῆς πρότερον ἀποφάσεως, ἄλλην ἔδωκαν τοῖς αὐ... πρεσβευταῖς ἀπόκρισιν, διασαφοῦντες, ὅτι πρόνοιαν ...ηνται τοῦ μηδένα τῶν ἐξ Ἰταλίας μήθ' ὅπλα μήτε ... εἰσάγειν εἰς τὴν Μεσσήνην. (4) Ἐξ οὗ καταφα... ...ασιν ἐγενήθησαν, ὅτι τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ τὰ ...ν ἀναγκαῖα τῶν ἐκτὸς πραγμάτων ἀποτρίβεσθαι ...ορᾶν, ὡς τοὐναντίον καὶ δυσχεραίνουσιν ἐπὶ τῷ ...των τὴν ἀναφορὰν ἐφ' ἑαυτοὺς γίγνεσθαι, καὶ ... πράττεσθαι μετὰ τῆς αὑτῶν γνώμης. (5) Εἰς ... Λακεδαίμονα παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ... Ῥώμης, καὶ κομιζόντων τὴν ἀπόκρισιν· εὐθέως ...ρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, μετὰ τὸ συντελέσαι τὰ κατὰ Μεσσήνην, συνῆγε τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν τῶν Σικυ...πόλιν. (6) Ἀθροισθέντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, ἐδί... ...βούλιον ὑπὲρ τοῦ προσλαβέσθαι τὴν Σπάρτην εἰς ... συμπολιτείαν· (7) φάσκων, Ῥωμαίους μὲν ἀπο... ...σθαι τὴν πρότερον αὐτοῖς δοθεῖσαν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ ...πόλεως ταύτης· ἀποκεχρίσθαι γὰρ αὐτοὺς νῦν, μη... ...αι τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων εἰς αὑτούς· ...ς δὲ κυριεύοντας τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ παρὸν ...σθαι σφίσι μετέχειν τῆς συμπολιτείας. (9) Διὸ ...ειν προσδέχεσθαι τὴν πόλιν. Εἶναι γὰρ τοῦτο ... δύο τρόπους συμφέρον· καθ' ἕνα μὲν, ὅτι τούτους ...σι] προσλήψεσθαι, τοὺς διατετηρηκότας τὴν ... τὸ ἔθνος πίστιν· (10) καθ' ἕτερον δὲ, διότι τῶν ... φυγάδων τοὺς ἀχαρίστως καὶ ἀσεβῶς ἀνε... ...μένους εἰς αὐτοὺς, οὐχ ἕξουσι κοινωνοὺς τῆς πο...ας, ἀλλ', ἑτέρων αὐτοὺς ἐκκεκλεικότων τῆς πό..., βεβαιώσαντες τὰς ἐκείνων προαιρέσεις, ἅμα ... ἁρμόζουσαν αὐτοῖς χάριν ἀποδώσουσι μετὰ τῆς ...ῶν προνοίας. (11) Ὁ μὲν οὖν Λυκόρτας, ταῦτα ... τοιαῦτα λέγων, παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς προσ...σθαι τὴν πόλιν. (12) Ὁ δὲ Διοφάνης καί τινες ... βοηθεῖν ἐπειρῶντο τοῖς φυγάσι, καὶ παρεκάλουν ... Ἀχαιοὺς, μὴ συνεπιθέσθαι τοῖς ἐκπεπτωκόσιν,

Quum Messenii culpa sua in statum omnium miserrimum devenissent, magnanimitate Lycortæ et Achæorum in pristinum statum erant restituti, ut essent concilii Achæorum. (2) Eodem vero tempore Abia, Thuria, Phara, a Messeniis divulsæ, ac, propria columna erecta, concilii Achæorum singulæ participes sunt factæ. (3) Romani autem, ut cognoverunt, ex animi sententia Achæis bellum cum Messeniis cessisse, dissimulata priore sententia, aliud iisdem legatis responsum dant, dicuntque, senatum providisse, ne quisquam ex Italia aut arma aut frumentum Messenam importaret. (4) Qua re declaratum est a Romanis, adeo non repudiare aut contemnere se externa negotia, licet parum ad ipsos attinentia; ut contra etiam indignentur, si ad ipsos omnia non referantur, neque ex ipsorum sententia cuncta administrentur. (5) Postea vero quam Lacedæmonem legati Romani cum senatus responso venerant, extemplo Achæorum prætor, Messeniaco bello confecto, multitudinis concilium indixerat Sicyonem. (6) Quo ut ventum, de recipienda Sparta in societatem reipublicæ deliberationem proposuit. (7) Romanos enim, quibus liberum de ea urbe arbitrium fuerat prius permissum, jam negotium totum respuere : respondisse enim nunc, res Lacedæmoniorum nihil ad se pertinere. (8) Quoniam vero cupiant, qui Spartæ in præsentia rerum potiuntur, participes concilii Achæorum fieri, (9) hortari prætor gentem Achæorum, ut eos reciperent. Id enim duas ob causas rationibus ipsorum conducere : primum quia homines sibi adjungent, qui Achæorum genti fidem servarunt; (10) deinde, quoniam ex veterum exsulum numero non illos participes suæ reipublicæ essent habituri, quorum ingratum animum et impietatem fuissent experti; sed, quum isti aliorum opera sint urbe exclusi, confirmaturos Achæos horum decretum, atque etiam, faventibus diis, debitam gratiam his relaturos. (11) Has et similes his rationes afferens Lycortas, hortatus est Achæos, ut Spartam reciperent. (12) Diophanes vero et alii nonnulli exsulibus patrocinari conabantur, monebantque Achæos, ne hominum extorrium for-

μηδὲ δι' ὀλίγους ἀνθρώπους συνεπισχῦσαι τοῖς ἀσεβῶς καὶ παρανόμως αὐτοὺς ἐκ τῆς πατρίδος ἐκβεβληκόσι. (13) Τοιαῦτα μὲν οὖν ἦν τὰ ῥηθέντα παρ' ἑκατέρων.

II. Οἱ δ' Ἀχαιοί, διακούσαντες ἀμφοτέρων, ἔκριναν προσλαβέσθαι τὴν πόλιν, καὶ μετὰ ταῦτα, στήλης προγραφείσης, συνεπολιτεύετο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἡ Σπάρτη· (2) προσδεξαμένων τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους τῶν ἀρχαίων φυγάδων, ὅσοι μηδὲν ἐδόκουν ἀγνωμόνως πεποιηκέναι κατὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους. (3) Οἱ δ' Ἀχαιοὶ ταῦτα κυρώσαντες, πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς περὶ Βίππον τὸν Ἀργεῖον, διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ περὶ πάντων. (4) Ὁμοίως δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι τοὺς περὶ Χαίρωνα κατέστησαν. (5) Ἐξαπέστειλαν δὲ καὶ οἱ φυγάδες τοὺς περὶ Κλῆτιν Διακτόριον, τοὺς καταστησομένους ἐν τῇ συγκλήτῳ πρὸς τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρεσβευτάς. (6) Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην παραγεγονότων τῶν πρεσβευτῶν παρά τε τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων, καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν παρ' Εὐμένους καὶ παρ' Ἀριαράθου τοῦ βασιλέως ἡκόντων, καὶ τῶν παρὰ Φαρνάκου· τούτοις πρῶτον ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. (7) Βραχεῖ δὲ χρόνῳ πρότερον ἀνηγγελκότων τῶν περὶ τὸν Μάρκον πρεσβευτῶν, οὓς ἀπεστάλκεισαν ἐπὶ τὸν Εὐμένει καὶ Φαρνάκει συνεστηκότα πόλεμον, καὶ διασεσαφηκότων περί τε τῆς Εὐμένους μετριότητος ἐν πᾶσιν, καὶ περὶ τῆς Φαρνάκου πλεονεξίας, καὶ καθόλου τῆς ὑπερηφανίας· (8) οὐκ ἔτι πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος, διακούσασα τῶν παραγεγονότων, ἀπεκρίθη δέ, διότι πάλιν πέμψει πρεσβευτάς, τοὺς φιλοτιμότερον ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν διαφερόντων τοῖς προειρημένοις. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων εἰσπορευθέντων, καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἅμα τούτοις, ἐπὶ πολὺ διακούσασα, τοῖς μὲν ἐκ τῆς πόλεως οὐδὲν ἐπετίμησε περὶ τῶν γεγονότων· (10) τοῖς δὲ φυγάσιν ἐπηγγείλατο, γράψειν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τοῦ κατελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν. (11) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἰσπορευθέντων τῶν περὶ Βίππον τὸν Ἀργεῖον, οὓς ἀπεστάλκει τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, καὶ διασαφούντων περὶ τῆς Μεσσηνίων ἀποκαταστάσεως, (12) οὐδενὶ δυσαρεστήσασα περὶ τῶν οἰκονομουμένων ἡ σύγκλητος, ἀπεδέξατο φιλανθρώπως τοὺς πρεσβευτάς.

tunam urgere etiam ipsi vellent, neve propter pauco[s] potentiam iis commodarent, a quibus impie et con[tra] expulsi essent e patria. (13) Hæc ab utraque parte dict[a].

II. Quibus omnibus auditis, statuunt Achæi [...] recipere : et ex illo tempore, postquam scripta et [...] fuit columna, concilio Achæorum contributa est S[...] (2) suntque in urbem restituti e numero exsulum i[...] ingrati adversus gentem Achæorum animi nullum sp[...] dederant. (3) Posteaquam hæc ita Achæi transe[...] legationem ad populum Romanum obire jusserunt [...] Argivum, qui de omnibus rebus senatum faceret cer[...] (4) Pariterque Lacedæmonii Chæronem legarunt. [...] et exsules Cletin Diactorium miserunt, ut apud s[...] contra legatos Achæorum causam suam tuerentu[r] Quum autem venissent Romam cum omnes illi, quo[s] commemoravimus legati, tum quos Eumenes et Aria[rathes] miserant, et quos Pharnaces; patres his primum de[...] senatum. (7) Ac quoniam non multo ante Marcu[s] Marcius] ceterique legati, quos ad cognoscendum d[...] inter Eumenem et Pharnacem patres legaverant, [...] nem suam renuntiaverant, et moderationem Eum[...] omnibus rebus, Pharnacis vero avaritiam et in[...] superbiam pluribus exposuerant; (8) senatus, [...] eorum legatis, quid statuendum foret non diu du[...] Respondit autem, iterum se legatos missurum, [...] eorum regum controversiis diligentius cognosceren[t]. Ingressis deinde Lacedæmoniis exsulibus, et cu[m] qui ab ipsa civitate missi fuerant, senatus, eorum o[...] bus diligenter auditis, civitatis quidem legatis ob illa [...] acciderant, nihil quidquam succensuit; (10) ex[sulibus] vero promisit scripturum se ad Achæos, ut in p[...] restituerentur. (11) Post aliquot dies, quum intro[...] esset Bippus, Argivus, quem gens Achæorum mis[erat] de restituta in priorem statum Messena certiorem s[...] faceret, (12) patres, nihil omnino improbantes [...] quæ gesta fuerant, legatos benigne acceperunt.

II. — RES PELOPONNESI.

III. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον παραγενομένων ἐκ Ῥώμης τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων, καὶ κομιζόντων παρὰ τῆς συγκλήτου γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς, ὑπὲρ τοῦ προνοηθῆναι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν καθόδου καὶ σωτηρίας εἰς τὴν οἰκείαν· (2) ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπερθέσθαι τὸ διαβούλιον, ἕως ἂν οἱ παρ' αὐτῶν ἔλθωσι πρεσβευταί. (3) Ταῦτα δὲ τοῖς φυγάσιν ἀποκριθέντες, συνέθεντο τὴν πρὸς Μεσσηνίους στήλην, συγχωρήσαντες αὐτοῖς πρὸς τοῖς ἄλλοις φιλανθρώποις καὶ τριῶν ἐτῶν ἀτέλειαν, ὥστε τὴν τῆς χώρας καταφθορὰν μηδὲν

III. Quum Lacedæmonii exsules in Peloponnesum [...] essent ab Roma, et genti Achæorum a senatu litera[s] lissent, quibus agebant cum illis patres, ut darent op[eram] quo revocati ab exsilio patriæ suæ restituerentur [...] visum est Achæis, deliberationem super eo negotio [...] sper differre, donec legati, quos ipsi miserant, redii[ssent]. (3) hoc dato exsulibus responso, columnam icti [...] cum Messeniis posuerunt, concessa ipsis super cetera [bene]ficia etiam triennii immunitate, adeo ut populatio a[...]

βλάψαι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἢ Μεσσηνίους. (4) Τῶν περὶ τὸν Βίππον παραγενομένων ἐκ τῆς Ῥώμης, διασαφούντων, γραφῆναι τὰ γράμματα περὶ τῶν φυγάδων, οὐ διὰ τὴν τῆς συγκλήτου σπουδὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν φυγάδων φιλοτιμίαν· (5) ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

non minus Achæis, quam Messeniis noxia fuerit. (4) Ubi vero reversus Roma Bippus renunciavit, quæ de exsulibus fuerant scripta, non tam e senatus voluntate esse profecta, quam ipsorum importunitate fuisse expressa: (5) statuerunt Achæi nihil movendum.

III. a. Ὅτι οὐ καλὸν τὸ φθείρειν τοὺς καρποὺς τῶν πολεμίων· φησὶ γὰρ ὁ ΠΟΛΥΒΙΟΣ. Οὐδέποτε δὲ ἐγὼ συντίθεμαι τὴν γνώμην τοῖς ἐπὶ τοσοῦτον διατιθεμένοις τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ὁμοφύλους, ὥστε μὴ μόνον τοὺς ἐπετείους καρποὺς παραιρεῖσθαι τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ κατεσκευασμένα διαφθείρειν, μηδὲ μεταμελείας καταλιπόντας τόπον· (2) ἀλλά μοι δοκοῦσι μεγαλείως ἀγνοεῖν οἱ ταῦτα πράττοντες· καθόσον γὰρ ὑπολαμβάνουσι καταπλήττεσθαι τοὺς πολεμίους λυμαινόμενοι τὴν χώραν, καὶ παραιρούμενοι πάσας, οὐ μόνον τὰς κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας τῶν πρὸς τὸν βίον ἀναγκαίων, κατὰ τοσοῦτον ἀγριοῦντες τοὺς ἀνθρώπους, ἀμετάθετον ποιοῦσι τὴν εἰς αὑτοὺς ὀργὴν τῶν ἅπαξ ἁμαρτόντων.]

III. a. Fruges hostium corrumpere illaudatum est: Ait enim POLYBIUS. Nequaquam ego illorum sententiæ accedo, qui odium adversus suæ conditionis mortales tantopere intendunt, ut non solum annuas hostium fruges diripiant, verum etiam arbores et ædificia corrumpant; nullum animis reconciliandis locum relinquentes. (2) Atqui mihi videntur, qui ita se gerunt, magna inscitia laborare. Dum enim existimant hostes suos territare vastandis agris, atque omni non præsente solum, verum etiam futura spe necessariarum vitæ rerum præcidenda, homines vehementius exasperant, iramque illorum, qui semel deliquerunt, inexpiabilem reddunt.

III. RES CRETENSES.

III. b. Κατὰ δὲ τὴν Κρήτην ἀρχὴ πραγμάτων ἐκινεῖτο μεγάλων, εἰ χρὴ λέγειν ἀρχὴν πραγμάτων ἐν Κρήτῃ· (2) διὰ γὰρ τὴν συνέχειαν τῶν ἐμφυλίων πολέμων, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς ἀλλήλους ὠμότητος, ταὐτὸν ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶν ἐν Κρήτῃ· καὶ τὸ δοκοῦν παραδόξως τισὶν εἰρῆσθαι, τοῦτο ἐκεῖ θεωρεῖται συνεχῶς γινόμενον.]

III. b. In Creta magnarum rerum initia commovebantur, si tamen initium aliquod rerum in Creta appellari potest. (2) Nam propter bellorum civilium perpetuitatem, summamque inter se civium crudelitatem, idem est in Creta initium et finis; quodque alibi absurde dici videtur, id illic semper usuvenit.

IV. — RES ASIÆ.

Legatio LV.

IV. Κατὰ τὴν Ἀσίαν Φαρνάκης ὁ βασιλεὺς, πάλιν ὀλιγωρήσας τῆς γεγενημένης ἐπὶ Ῥωμαίους ἀναφορᾶς, Λεώκριτον μὲν ἔτι κατὰ χειμῶνα μετὰ μυρίων στρατιωτῶν ἐξαπέστειλε πορθήσοντα τὴν Γαλατίαν· (2) αὐτὸς δὲ, τῆς ἐαρινῆς ὥρας ὑποφαινούσης, ἤθροιζε τὰς δυνάμεις, ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν Καππαδοκίαν. (3) Ἃ πυνθανόμενος Εὐμένης δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ συμβαῖνον, διὰ τὸ πάντας τοὺς τῆς πίστεως ὅρους ὑπερβαίνειν τὸν Φαρνάκην· ἠναγκάζετο δὲ τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. (4) Ἤδη δ' αὐτοῦ συνηθροικότος τὰς δυνάμεις, κατέπλευσαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον. (5) Συμμίξαντες δὲ γενόμενοι, καὶ κοινολογηθέντες ἀλλήλοις, ἀνέζευξαν παραχρῆμα μετὰ τῆς στρατιᾶς. (6) Ἀφικόμενοι δὲ εἰς τὴν Γαλατίαν, τὸν μὲν Λεώκριτον οὐχ ὑπέλαβον· τοῦ δὲ Καρσιγνάτου καὶ τοῦ Γαιζοτόριγος διαπεμπομένων πρὸς αὐτοὺς ὑπὲρ ἀσφαλείας, οἵτινες ἐτύγχανον ἔτι πρότερον ᾑρημένοι τὰ Φαρνάκου, καὶ τῶν ὑπισχνουμένων ποιήσειν τὸ προσταττόμενον· (7) ἀπαρνησάμενοι τούτους διὰ τὴν προγεγενημένην ἀθεσίαν, ἐξάραντες παντὶ τῷ στρατεύματι, προῆγον ἐπὶ τὸν Φαρνάκην. (8) Παραγενόμενοι δ' ἐκ Καλπί-

Bellum Eumenis et Ariarathis cum Pharnace.

IV. In Asia rex Pharnaces, aspernatus iterum nomen Romanum, quum causæ cognitio ad senatum fuisset delata, Leocritum per hiemis tempus cum decem militum millibus ad devastandam Galatiam misit: (2) ipse ineunte vere copias cogere, ceu facturus in Cappadociam impressionem. (3) Quæ Eumenes ut cognovit, etsi gravissime indignabatur, quod omnes fidei leges migrasset Pharnaces, ipse tamen idem facere cogebatur. (4) Quum jam convenisset ejus exercitus, venit Roma Attalus. (5) Postquam una congressi, de præsenti negotio inter se tractassent, protinus cum copiis castra moverunt. (6) In Galatiam ubi pervenerunt, Leocritum quidem ibi non amplius offenderunt; sed quum Carsignatus et Gæzotoris, qui antea Pharnaci adhæserant, legatos subinde mitterent, ne quid sibi noceretur poscentes, et imperata, cuicuimodi illa essent, facturos se pollicentes; (7) repudiata horum petitione, quia fidem prius mutassent, cum omni exercitu adversus Pharnacem proficiscuntur. (8) Quintis castris Calpito ad Halym amnem

του πεμπταῖοι πρὸς τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ἑκταῖοι πάλιν ἀνέζευξαν εἰς Παρνασσόν. (9) Ἔνθα καὶ Ἀριαράθης, ὁ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς, συνέμιξεν αὐτοῖς μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ἦλθον εἰς τὴν [Μωκισσέων] χώραν. (10) Ἄρτι δὲ κατεστρατοπεδευκότων αὐτῶν, προσέπεσε παραγενέσθαι τοὺς ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτὰς ἐπὶ τὰς διαλύσεις. (11) Ὧν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς Εὐμένης, Ἄτταλον μὲν ἐξαπέστειλε τούτους ἐκδεξόμενον· αὐτὸς δὲ τὰς δυνάμεις ἐδιπλασίαζε, καὶ διεκόσμει φιλοτίμως, ἅμα μὲν ἁρμοζόμενος πρὸς τὰς ἀληθινὰς χρείας, ἅμα δὲ βουλόμενος ἐνδείκνυσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι δι' αὐτοῦ δυνατός ἐστι τὸν Φαρνάκην ἀμύνασθαι καὶ καταπολεμεῖν.

V. Παραγενομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ παρακαλούντων λύειν τὸν πόλεμον, ἔφασκον μὲν οἱ περὶ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀριαράθην, ἕτοιμοι πρὸς πᾶν εἶναι τὸ παρακαλούμενον· (2) ἠξίουν δὲ τοὺς Ῥωμαίους, εἰ μὲν ἐστι δυνατὸν, εἰς σύλλογον αὐτοὺς συναγαγεῖν πρὸς τὸν Φαρνάκην, ἵνα, κατὰ πρόσωπον λεγομένων τῶν λόγων, ἴδωσι τὴν ἀθεσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ὠμότητα διὰ πλειόνων· (3) εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη δυνατὸν, αὐτοὺς γένεσθαι κριτὰς τῶν πραγμάτων ἴσους καὶ δικαίους. (4) Τῶν δὲ πρεσβευτῶν ἀναδεχομένων, πάντα τὰ δυνατὰ καὶ καλῶς ἔχοντα ποιήσειν, ἀξιούντων δὲ τὴν στρατιὰν ἀπάγειν ἐκ τῆς χώρας· (5) (ἄτοπον γὰρ εἶναι, παρόντων αὐτῶν, καὶ λόγους ποιουμένων ὑπὲρ διαλύσεων, ἅμα παρεῖναι τὰ τοῦ πολέμου, καὶ κακοποιεῖν ἀλλήλους·) (6) συνεχώρησαν οἱ περὶ τὸν Εὐμένη, καὶ τῇ κατὰ πόδας εὐθέως ἀναζεύξαντες οὗτοι, προῆγον ὡς ἐπὶ Γαλατίας. (7) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, πρὸς τὸν Φαρνάκην συμμίξαντες, πρῶτον μὲν ἠξίουν αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη· μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω τυχεῖν τὰ πράγματα διεξαγωγῆς. (8) Τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνοντος, καὶ τέλος ἀπειπαμένου, δῆλον μὲν εὐθέως ἦν τοῦτο καὶ Ῥωμαίοις, ὅτι καταγινώσκει προφανῶς ἑαυτοῦ, καὶ διαπιστεῖ τοῖς σφετέροις πράγμασι· (9) πάντη δὲ πάντως βουλόμενοι λῦσαι τὸν πόλεμον, προσεκαρτέρουν, ἕως οὗ συνεχώρησε πέμψειν αὐτοκράτορας ἐπὶ θάλατταν, τοὺς συνθησομένους τὴν εἰρήνην, ἐφ' οἷς ἂν οἱ πρεσβευταὶ κελεύσωσιν. (10) Ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ συνελθόντων ὁμοῦ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν περὶ Εὐμένη, καὶ τούτων μὲν εἰς ἅπαν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων, χάριν τοῦ συντελεσθῆναι τὴν εἰρήνην· (11) τῶν δὲ παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρὸς πᾶν διαφερομένων, καὶ τοῖς ὁμολογηθεῖσιν οὐκ ἐμμενόντων, ἀλλ' ἀεί τι προσεπιζητούντων καὶ μεταμελομένων· ταχέως τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο δῆλον, ὅτι ματαιοπονοῦσιν. Οὐ γὰρ οἷος ἦν συγκαταβαίνειν ὁ Φαρνάκης εἰς τὰς διαλύσεις. (12) Ὅθεν ἀπράκτου γενομένης τῆς [illegible]ολογίας, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπαλλαγέντων ἐκ τοῦ [illegible]ου, καὶ τῶν παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρέσβεων [illegible]έντων εἰς τὴν οἰκείαν, ὁ μὲν πόλεμος ἐγεγένητο [illegible], οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐμένη πάλιν ἐγίγνοντο περὶ [illegible] εἰς τοῦτον παρασκευάς. (13) Ἐν ᾧ καιρῷ τῶν

est ventum, sexto deinde die Parnassum perrexe
(9) Ubi postquam Ariarathes Cappadocum rex cum su
illis conjunxisset, agrum [Mocissensium] sunt ing
(10) Quum vix metati castra essent, nuncius affertu
esse legatos populi Romani ad pacem conficiendam.
Quo cognito, Eumenes Attalum misit, qui illos excip
ipse copias duplicare, et magno studio ornare, tum u
ratæ essent ad belli usum, si opus foret, tum ut Ro
ostenderet, satis sibi esse virium ad Pharnacem ulcisce
et debellandum.

V. Hortantibus legatis post suum adventum, ut be
finem faceret, respondent Eumenes et Ariarathes, p
se ad omnia, quæ vellent suaderentque; (2) orant
Romanos, ut, si fieri posset, conventum cogerent cui
resset Pharnaces, ut, dum coram tractaretur nego
magis ac magis perfidiam hominis et crudelitatem an
verterent: (3) quod si fieri id non posset, petere ab
ut juste et æque disceptarent suas controversias. (4
mittentibus legatis, omnia se pro virili facturos quæ
forent, petentibusque, ut exercitus ex hostico deduce
(5) etenim rem fore absurdam, si eodem tempore,
pace Romani agerent, bello se ipsi invicem lacessere
armis infestarent; (6) assensus est Eumenes, ac se
die motis signis in Galatiam ducere exercitum cœpi
Romani posteaquam cum Pharnace sunt congressi, or
primum ab eo petierunt, ut in colloquium cum E
venire ne gravaretur, quoniam rerum transigendarum
munitissima esset via. (8) Huic petitioni quum Pha
repugnaret, ac tandem facere, quod rogabatur, pene
gasset, facile statim et Romani intellexerunt, Phar
palam damnare causam suam, ac rebus suis diff
(9) sed quia bello finem imponere omnino proposueran
prius destiterunt, quam pollicitus est, se missurum l
ad oram maritimam, cum libera potestate pacem iis l
conficiendi, quas ipsi legati dixissent. (10) Postqua
nerunt a Pharnace legati, colloquiumque cum Rom
Eumene instituerunt; hic quidem studio pacis ad
conditiones paratus erat descendere: (11) contra vero
Pharnacis controversiam de omnibus rebus movere
ventis non stare, sed amplius semper aliquid posce
sententiam continuo mutare; ut facile intelligerent Ro
frustra se laborare, quum non is esset Pharnaces, qu
sentire paci vellet. (12) Itaque soluto infecta pace
quio, quum Romani Pergamo discessissent, et Pha
legati essent dimissi, duravit inter reges bellum, et

...ων ἐπισπασαμένων τὸν Εὐμένη καὶ φιλοτίμως, ...μὲν ἐξώρμησε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, πράξων τὰ ... τοὺς Λυκίους.

saria in eam rem apparare instituit Eumenes. (13) Qui tamen eodem tempore obnixe rogatus a Rhodiis, celeriter ad eos se contulit, ut bellum contra Lycios administraret.

V. — ATTALUS ET FRATRES ROMAM LEGATI.

Legatio LVI.

...I. Γενομένων συνθηκῶν πρὸς ἀλλήλους Φαρνάκου ...Ἀττάλου καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπαντες μετὰ τῶν οἰ... δυνάμεων ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. (2) Εὐ...ς δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπολελυμένος τῆς ...τίας, καὶ διατρίβων ἐν Περγάμῳ, παραγενομένου ...ῷ καὶ διασαφοῦντος περὶ τῶν ᾠκονομημένων, ...σας τοῖς γεγονόσιν, προέθετο πέμπειν τοὺς ἀδελ... ἅπαντας εἰς τὴν Ῥώμην· (3) ἅμα μὲν ἐλπίζων, ...ς ἐπιθήσειν τῷ πρὸς τὸν Φαρνάκην πολέμῳ διὰ ...των πρεσβείας, ἅμα δὲ συστῆσαι σπουδάζων ...ἀδελφοὺς τοῖς τε ἰδίᾳ φίλοις καὶ ξένοις ὑπάρχουσιν ... ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ συγκλήτῳ κατὰ κοινόν. ...δομένων δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον ὑπαρχόν..., ...γένοντο περὶ τὴν ἐκδημίαν. (5) Καὶ τούτων ...γενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ κατ' ἰδίαν μὲν ...ς ἀπεδέχοντο τοὺς νεανίσκους φιλανθρώπως, ἅτε ...θειαν ἐσχηκότες ἐν ταῖς περὶ τὴν Ἀσίαν στρα...ς ἔτι δὲ μεγαλομερέστερον ἡ σύγκλητος ἀπεδέξατο ...παρουσίαν αὐτῶν. (6) Καὶ γὰρ ξένια καὶ παροχὰς ...γίστας ἐξέθηκεν αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἔντευξιν ...ς ἀπήντησεν. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον εἰσελ...ς εἰς τὴν σύγκλητον, τά τε προϋπάρχοντα φιλάν...α διὰ πλειόνων λόγων ἀνενεώσαντο, καὶ τοῦ Φαρ...ς κατηγορήσαντες παρεκάλουν, ἐπιστροφήν τινα ...σθαι, δι' ἧς τεύξεται τῆς ἁρμοζούσης δίκης. (8) ...ἡ σύγκλητος διακούσασα, φιλανθρώπως ἀπεκρίθη, ... πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς κατὰ πάντα τρόπον λύ...ς τὸν πόλεμον. (9) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰτα... οὕτως εἶχεν.

VI. Posteaquam pactæ essent induciæ inter Pharnacem et Attalum ceterosque, cum suis quisque copiis domum omnes sunt reversi. (2) Per idem tempus Eumenes, Pergami tum commorans, e gravi morbo convaluerat. Qui post Attali fratris adventum, ubi omnia, quæ gesta fuerant, cognovisset approbassetque, fratres omnes suos Romam mittere statuit. (3) Nam et iis mittendis legatis finem se tandem impositurum bello adversus Pharnacem sperabat, et præterea fratres commendare optabat cum privatim amicis atque aliis, quibuscum jus hospitii illi erat Romæ, tum publice senatui. (4) Atque hoc etiam Attalo quum apprime gratum accidisset, itineri se accinxerunt. (5) Romam deinde ut ventum, privatim pro se quisque juvenes, quos in bellis Asiaticis notos habuerant, comiter accipere : sed longe magnificentius senatus advenientes excepit. (6) Nam et hospitia et lautia uberrima iis exhibuit, et, qui eos honorifice salutarent, obviam misit. (7) Attalus, in senatum ingressus, pristina suorum merita luculenta oratione in memoriam revocavit, et de Pharnacis questus injuriis, negotium patres ut susciperent oravit, et Pharnacem pro commerita noxa ut castigarent. (8) Patres, re audita, benigne responderunt, missuros se legatos, qui bello huic omnino finem sint impositari. (9) Et in Italia quidem hæc tum sunt gesta.

VI. RES PELOPONNESI.

(I.) Legatio LVII.

...II. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Πτολεμαῖος ὁ βασι..., βουλόμενος ἐμπλέκεσθαι τῷ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνει, ...ψατο πρεσβευτὴν, ἐπαγγελλόμενος δεκαναΐαν ... ἐντελῆ πεντηκοντηρικῶν πλοίων. (2) Οἱ δ' ...οι, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν τὴν δωρεὰν ἀξίαν εἶναι χά..., ἀσμένως ἀπεδέξαντο τὴν ἐπαγγελίαν. Δοκεῖ ... ἡ δαπάνη οὐ πολὺ λείπειν τῶν δέκα ταλάντων. (3) ...α δὲ βουλευσάμενοι, προεχειρίσαντο πρεσβευτὰς, ...όρταν, καὶ Πολύβιον, καὶ σὺν τούτοις Ἄρατον, υἱὸν ...ου τοῦ Σικυωνίου, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας ...βασιλεῖ περί τε τῶν ὅπλων, ὧν πρότερον ἀπέστειλε, ... τοῦ νομίσματος, ἅμα δὲ παραληψομένους τὰ πλοῖα, ... ποιησομένους περὶ τῆς ἀποκομιδῆς αὐτῶν. ...κατέστησαν δὲ τὸν μὲν Λυκόρταν, διὰ τὸ κατὰ τὸν ...ὃν, καθ' ὃν ἐποιεῖτο τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ...Πτολεμαῖος, στρατηγοῦντα τότε συνεργῆσαι φιλοτί-

(I.) *Legatio ab Achæis ad Ptolemæum destinata.*

VII. Per idem tempus rex Ptolemæus [Epiphanes], cupiens societatem inire cum gente Achæorum, legatum misit, decem naves pollicens quinquaginta remorum, omnibus rebus instructas. (2) Achæi, quod esset munus dignum, cujus haberetur gratia, promissionem ejus cupide susceperunt. Accedit enim sumptus earum navium ad summam talentorum ferme decem. (3) Post hanc deliberationem legati decernuntur Lycortas et Polybius, unaque cum his Aratus, Arati Sicyonii filius, qui et regi gratias agerent pro armis, quæ prius miserat, et pro pecunia, simul qui naves ab eo acciperent, et in Peloponnesum devehendas curarent. (4) Legatos autem propterea hos potissimum delegerunt : Lycortam, quia, prætor quum is esset, quando Ptolemæus societatem renovavit, impenso studio illi faverat : (5) Po-

μως αὐτῷ· (5) τὸν δὲ Πολύβιον, νεώτερον ὄντα τῆς κατὰ τοὺς νόμους ἡλικίας, διὰ τὸ τήν τε συμμαχίαν αὐτοῦ τὸν πατέρα πρεσβεύσαντα πρὸς Πτολεμαῖον ἀνανεώσασθαι, καὶ τὴν δωρεὰν τῶν ὅπλων καὶ τοῦ νομίσματος ἀγαγεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς· (6) παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Ἄρατον, διὰ τὰς προγονικὰς συστάσεις πρὸς τὴν βασιλείαν. (7) Οὐ μὴν συνέβη γε τὴν πρεσβείαν ταύτην ἐξελθεῖν, διὰ τὸ μεταλλάξαι τὸν Πτολεμαῖον περὶ τοὺς καιροὺς τούτους.

—

(II.) Excerpt. Valesian.

VIII. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἦν τις ἐν Λακεδαίμονι Χαίρων, ὃς ἐτύγχανε τῷ πρότερον ἔτει πεπρεσβευκὼς εἰς τὴν Ῥώμην, ἄνθρωπος ἀγχίνους μὲν καὶ πρακτικὸς, νέος δὲ, καὶ ταπεινὸς, καὶ δημοτικῆς ἀγωγῆς τετευχώς. (2) Οὗτος, ὀχλαγωγῶν, καὶ κινήσας ὃ μηδεὶς ἕτερος ἐθάῤῥει, ταχέως περιεποιήσατο φαντασίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς. (3) Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀφελόμενος τὴν χώραν, ἣν οἱ τύραννοι συνεχώρησαν ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν φυγάδων ἀδελφαῖς καὶ γυναιξὶ καὶ μητράσι καὶ τέκνοις, ταύτην διέδωκε τοῖς λεπτοῖς εἰκῆ καὶ ἀνίσως κατὰ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς κοινοῖς ὡς ἰδίοις χρώμενος, ἐξεδαπάνα τὰς προσόδους, οὐ νόμου στοχαζόμενος, οὐ κοινοῦ δόγματος, οὐκ ἄρχοντος. (5) Ἐφ' οἷς τινες ἀγανακτήσαντες, ἐσπούδαζον κατασταθῆναι δοκιμαστῆρες τῶν κοινῶν κατὰ τοὺς νόμους. (6) Ὁ δὲ Χαίρων, θεωρῶν τὸ γιγνόμενον, καὶ συνειδὼς αὑτῷ κακῶς κεχειρικότι τὰ τῆς πόλεως, τὸν ἐπιφανέστατον τῶν δοκιμαστήρων Ἀπολλωνίδην, καὶ μάλιστα δυνάμενον ἐρευνῆσαι τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ, τοῦτον ἀποπορευόμενον ἡμέρας ἐκ βαλανείου, προσπέμψας τινὰς, ἐξεκέντησεν. (7) Ὧν προσπεσόντων τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τοῦ πλήθους ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ἐξ αὐτῆς ὁ στρατηγὸς ὁρμήσας καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Λακεδαίμονα, τόν τε Χαίρωνα παρήγαγεν εἰς κρίσιν ὑπὲρ τοῦ φόνου, τοῦ κατὰ τὸν Ἀπολλωνίδην, καὶ κατακρίνας ἐποίησε δέσμιον· (8) τούς τε λοιποὺς δοκιμαστῆρας παρώξυνε πρὸς τὸ ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν τῶν δημοσίων ἀληθινὴν, φροντίσαι δὲ καὶ περὶ τοῦ κομίσασθαι τὰς οὐσίας τοὺς τῶν φυγάδων ἀναγκαίους πάλιν, ἃς ὁ Χαίρων αὐτῶν ἀφείλετο βραχεῖ χρόνῳ πρότερον.

—

(III.) Excerpt. Valesian.

IX. Φιλοποίμενα καὶ Ἀρίσταινον τοὺς Ἀχαιοὺς συνέβη οὔτε τὴν φύσιν ὁμοίαν σχεῖν, οὔτε τὴν αἵρεσιν τῆς πολιτείας. (2) Ἦν γὰρ ὁ Φιλοποίμην εὖ πεφυκὼς πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· ὁ δ' ἕτερος πρὸς τὰ πολιτικὰ καὶ λογικὰ τῶν διαβουλίων. (3) Τῇ δ' αἱρέσει κατὰ τὴν πολιτείαν τοῦτο διέφερον ἀλλήλοις. Τῆς γὰρ Ῥωμαίων ὑπεροχῆς ἤδη τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασιν ἐμπλεκομένης ὁλοσχεῶς, κατά τε τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ τοὺς Ἀντιοχικοὺς

lybium, licet annis minorem, quam per leges liceret, et fœdus illud pater ejus Lycortas, legatus ad regem [illegible] mæum quum venisset, renovaverat, idemque arma e[illegible] cuniam Achæis advexerat, quæ rex genti ipsorum m[illegible] miserat : (6) pariter et Aratum, propter notitiam et a[illegible] tiam, quæ majoribus ejus cum Ægypti regibus interces[illegible] (7) Sed enim patriæ fines legatio ista, intervenient[illegible] idem tempus morte Ptolemæi, non excessit.

—

(II.) *Chæron Spartanus.*

VIII. Per ea tempora Lacedæmone erat quidam Ch[illegible] qui anno superiori legationem Romæ obierat : homo g[illegible] quidem ac solers, sed juvenis admodum, et infimæ [illegible] nec liberaliter educatus. (2) Hic, concionabundus [illegible] plebem, quum eam rem commovisset, quam nemo t[illegible] fuerat ausus, famam apud multitudinem brevi compa[illegible] (3) Ac principio quidem agrum, quem tyranni sorori[illegible] conjugibus exsulum matribusque ac liberis concess[illegible] ipse infimis hominibus temere ac pro arbitrio suo [illegible] (4) Deinde publica pecunia quasi privata abusus, ve[illegible] decoquere cœpit, absque ulla lege aut publico decre[illegible] magistratus auctoritate. (5) Quam rem ægre ferent[illegible] nulli, id egerunt, ut quæstores ærarii publici legibus [illegible] tuerentur. (6) Id cum animadverteret Chæron, c[illegible] sibi ipse male administratæ publicæ pecuniæ, A[illegible] dem e collegio quæstorum, virum clarissimum, q[illegible] peculatum ac furta deprehendere maxime valebat, i[illegible] e balneo redeuntem submissis percussoribus interfe[illegible] Cujus rei nuncio ad Achæos delato, cum universa[illegible] multitudo eum casum acerbe ferret, confestim præ[illegible] gnis itineribus Spartam profectus, et Chæronem [illegible] comprehensum causam dicere jussit de Apollonidis [illegible] damnatumque in carcerem conjecit; (8) et reliquo[illegible] stores hortatus est, ut de publica pecunia quæstione[illegible] exercerent, utque operam darent, uti exsulum pro[illegible] bona nuper a Chærone adempta restituerentur.

—

(III.) *Comparatio Aristæni et Philopœmeni[illegible]*

IX. Philopœmen et Aristænus, Achæi, neque [illegible] simili fuerunt, neque eamdem in republica sectam [illegible] cuti. (2) Namque Philopœmen quidem et animo et [illegible] ad res militares egregie factus; contra Aristænus ad[illegible] viles consilio et eloquentia promtior erat. (3) Inter[illegible] que autem in republica institutum, id interfuit. C[illegible] manorum potentia bello Philippico et Antiochico pe[illegible] rebus Græciæ immiscuisset, (4) Aristænus quidem [illegible]

ρούς· (4) ὁ μὲν Ἀρίσταινος ἦγε τὴν ἀγωγὴν τῆς λιτείας οὕτως, ὥστε πᾶν τὸ πρόσφορον Ῥωμαίοις ἐξ ίμου ποιεῖν, ἔνια δὲ καὶ πρὶν ἢ προστάξαι ἐκείνους. Ἐπειρᾶτο μέντοι γε τῶν νόμων ἔχεσθαι δοκεῖν, καὶ ν τοιαύτην ἐφεἵλκετο φαντασίαν, εἴκων, ὁπότε τού- ν ἀντιπίπτοι τις προδήλως τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων γρα- μένοις. (6) Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ὅσα μὲν εἴη τῶν ρακαλουμένων ἀκόλουθα τοῖς νόμοις καὶ τῇ συμμαχίᾳ, ῦτα συγκατῄνει καὶ συνέπραττεν ἀπροφασίστως· ὅσα δὲ τούτων ἐκτὸς ἐπιτάττοιεν, οὐχ οἷός τ' ἦν ἐθε- ντὴς συνυπακούειν, ἀλλὰ τὰς μὲν ἀρχὰς ἔφη δεῖν δι- λογεῖσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀξιοῦν· (8) εἰ δὲ ὲ οὕτως πείθοιεν, τέλος οἷον ἐπιμαρτυρομένους εἴ- ν, καὶ τότε ποιεῖν τὸ παραγγελλόμενον.

[IX. a. Ὅτι τοιούτοις ἀπολογισμοῖς Ἀρίσταινος ῆτο πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τῆς ἰδίας αἱρέσεως· γὰρ οὐκ εἶναι δυνατὸν καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον ς προτεινομένους συνέχειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους φι- ν· ἀλλ' εἰ μὲν οἷοί τ' ἐσμὲν ἀντοφθαλμεῖν καὶ δυ- μεθα τοῦτο ποιεῖν *** Ὁ Φιλοποίμην εἰπεῖν τοῦτο ᾷ; ** καιροῖς ἕνα Ῥωμαίοις. (2) Διὰ τί ἀδυνάτων γόμενοι, τὰ δυνατὰ παρίεμεν; Δύο γὰρ ἔφη σκοποὺς πάσης πολιτείας, τό τε καλὸν καὶ τὸ συμφέρον· μὲν οὖν ἐφικτός ἐστιν ἡ τοῦ καλοῦ κτῆσις, ταύτης τέχεσθαι δεῖν τοὺς ὀρθῶς πολιτευομένους· οἷς δ' ἀδύ- ς, ἐπὶ τὴν τοῦ συμφέροντος μερίδα καταφεύγειν· τὸ δ' ἑκατέρων ἀποτυγχάνειν, μέγιστον εἶναι τε- ριον ἀβουλίας· πάσχειν δὲ τοῦτο προφανῶς τοὺς ρίστως ὁμιλοῦντας μὲν [πρὸς] πᾶν τὸ παραγγελλό- ν, ἀκουσίως δὲ τοῦτο πράττοντας καὶ μετὰ προσ- ῆς· (4) διόπερ ἢ τοῦτ' εἶναι δεικτέον, ὡς ἐσμεν ατοὶ πρὸς τὸ μὴ πειθαρχεῖν, ἢ μηδὲ λέγειν τοῦτο τολ- ῶντας, ἐπακουστέον ἑτοίμως πᾶσι τοῖς παραγγελλο- ένοις.]

[IX. b. Ὁ δὲ Φιλοποίμην οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον ἔφη ν ἀμαθίαν αὐτοῦ καταγινώσκειν, ὥστε μὴ δύνα- αι μετρεῖν μήτε τὴν διαφορὰν τοῦ πολιτεύματος ν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἀχαιῶν, μήτε τὴν ὑπερβολὴν ς δυνάμεως· (2) ἀλλὰ πάσης ὑπεροχῆς φύσιν ἐχούσης ὶ βαρύτερον χρῆσθαι τοῖς ὑποταττομένοις, πότερον, η, συμφέρει συνεργεῖν ταῖς ὁρμαῖς ταῖς τῶν κρατούν- ν, καὶ μηδὲν ἐμποδὼν ποιεῖν, ἵν' ὡς τάχιστα πεῖ- ν λάβωμεν τῶν βαρυτάτων ἐπιταγμάτων; ἢ τοὐ- ντίον, καθόσον οἷοί τ' ἐσμὲν, συμπαλαίοντας προσαν- έχειν ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον μέλλομεν τελέως** (3) Κἂν ιτάττωσιν** τούτων ὑπομιμνήσκοντες αὐτοὺς ἐπιλαμ- ανόμεθα τῆς ὁρμῆς, (καὶ) παραχαθέξομεν ἐπὶ ποσὸν ὸ πικρὸν αὐτῶν τῆς ἐξουσίας· ἄλλως τε δὴ καὶ περὶ λείστου ποιουμένων Ῥωμαίων, ἕως γε τοῦ νῦν, ὡς ὺ φῄς, Ἀρίσταινε, τὸ τηρεῖν τοὺς ὅρκους καὶ τὰς υνθήκας καὶ τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους πίστιν. (4) Ἐὰν ' αὐτοὶ καταγνόντες τῶν ἰδίων δικαίων, αὐτόθεν εὐθέως αθάπερ οἱ δοριάλωτοι πρὸς πᾶν τὸ κελευόμενον ἑτοί-

publicam moderabatur, ut, quidquid e re populi Romani esset, lubentissime faceret, quædam etiam ultro, antequam populus Romanus mandasset. (5) Interim tamen operam dabat, ut leges ubique servare videretur, atque eam speciem præ se ferebat, cedens interdum, si qua lex mandatis populi Romani aperte repugnabat. (6) At Philopœmen et ipse quidem postulatis Romanorum, quæcumque a legibus ac fœdere gentis Achæorum non discedebant, sine controversia assentiebatur : (7) quæcumque vero præter leges ac fœdera imperabantur, adduci non poterat, eis sponte ut pareret; sed primo quidem rationibus contra allatis, deinde vero precibus contendendum esse aiebat : (8) quod si ne sic quidem flectere illos potuissent, tunc demum tamquam divûm fidem contestatos cedere, atque imperata facere oportere.

Institutum suum in concione defendit Aristænus, adversante Philopœmene.

IX. *a*. Aristænus instituto suo apud Achæos patrocinabatur. Aiebat scilicet fieri non posse, ut qui hastam simul et caduceum manu præferant, ii amicitiam cum Romanis retineant : verum si resistendi vires suppetunt, idque perficere possumus. . . Philopœmen hoc dicere audet? . . . (2) Cur, dum impossibilibus inhiamus, possibilia omittimus? Res etenim duas aiebat cuilibet politiæ esse propositas, honestum et utile. Et si honestum quidem impetrari posset, hoc præoptari abs quovis optimo cive debere : id si nequiret fieri, ad partem alteram, nempe ad utilitatem, confugiendum esse. (3) Verum enimvero neutrum consequi, id demum summæ dementiæ indicium esse. Porro hoc infortunium iis accidere, qui omnia imperata iniquo palam animo exciperent, eaque ingratiis nec sine stomacho efficerent. (4) Vel igitur abjiciendæ obedientiæ facultatem demonstrandam esse, vel si id ne verbis quidem pronunciare auderent, alacriter imperatis esse parendum.

IX. *b*. Philopœmen concionem admonebat, ne se adeo stultum putarent, ut nesciret quid inter Romanorum Achæorumque politias interesset, vel quanto illi potentia superiores essent. (2) Sed quia solet fortissimus quisque minores suos plus æquo gravare, utrum, inquit, expedit potentiorum impetum adjuvare ac nullatenus eis resistere, ita ut gravissima jussa statim experiamur? an potius pro copiis et viribus certantes obluctare, quoad fieri poterit?. . . (3) Et si imperaverint. . . his in memoriam revocatis, illorum impetum inhibebimus, mitigabimusque aliquantulum eorum potentiæ acerbitatem : præsertim quia Romani, hactenus certe, ut ipse ais, Aristæne, plurimam curam præ se tulerunt sacramenta et fœdera fidemque sociis datam conservandi. (4) Quod si nos ipsi, de causæ nostræ æquitate desperantes, idcirco statim bello captorum instar ad omne

μους ἡμᾶς αὐτοὺς παρασκευάζωμεν, τί διοίσει τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος Σικελιωτῶν καὶ Τυανῶν τῶν ὁμολογουμένως καὶ πάλαι δουλευόντων; (5) Διόπερ ἔφη δεῖν, ἢ τοῦτο συγχωρεῖν, ὡς οὐδὲν ἰσχύει δίκαιον παρὰ Ῥωμαίοις, ἢ, μηδὲ τολμῶντας τοῦτο λέγειν, χρῆσθαι τοῖς δικαίοις· ἀλλὰ μὴ προΐεσθαι σφᾶς, ἔχοντάς γε δὴ μεγίστας καὶ καλλίστας ἀφορμὰς πρὸς Ῥωμαίους. (6) Ὅτι μὲν γὰρ ἥξει ποτὲ τοῖς Ἕλλησιν ὁ καιρὸς οὗτος, ἐν ᾧ δεήσει ποιεῖν κατ' ἀνάγκην πᾶν τὸ παραγγελλόμενον, σαφῶς ἔφη γινώσκειν· ἀλλὰ πότερα τοῦτον ὡς τάχιστά τις ἂν ἰδεῖν βουληθείη, ἢ τοὐναντίον, ὡς βραδύτατα; δοκοῦμεν γὰρ ὡς βραδύτατα. (7) Διὸ καὶ τούτῳ διαφέρειν ἔφη τὴν Ἀρισταίνου πολιτείαν τῆς ἑαυτοῦ· ἐκεῖνον μὲν γὰρ σπουδάζειν ὡς τάχιστα τὸ χρεὼν ἰδεῖν γενόμενον, καὶ συνεργεῖν τούτῳ κατὰ δύναμιν· αὐτὸς δὲ πρὸς τοῦτ' ἀντερείδειν καὶ διωθεῖσθαι, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατός. (8) Οὐ μὴν ἀλλ' ἐκ τῶν προειρημένων δῆλον, ὡς συνέβαινε γίνεσθαι τοῦ μὲν καλήν, τοῦ δ' εὐσχήμονα τὴν πολιτείαν· ἀμφοτέρας γε μὴν ἀσφαλεῖς· (9) τοιγαροῦν μεγίστων καιρῶν τότε περιστάντων καὶ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας, τῶν τε κατὰ Φίλιππον καὶ τῶν κατ' Ἀντίοχον, ὅμως ἀμφότεροι διετήρησαν ἀκέραια τὰ δίκαια τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς Ῥωμαίους· (10) φήμη δέ τις ἐνέτρεχεν ὡς Ἀρισταίνου Ῥωμαίοις εὐνουστέρου μᾶλλον ἢ Φιλοποίμενος ὑπάρχοντος.]

imperatum faciendum nosmet paratos exhibuerimus, q oro, intererit inter Achæorum gentem et Siculos et Ty [Tyrrhenos?] qui, ut nemo nescit, jam diu serviunt? (5) Q vel, inquit, concedendum est nihil valere apud Roma justitiam; vel, si id nemo affirmare audet, jure utique no utamur; neque res nostras pessumdemus, qui maxi pulcherrimasque occasiones bene rem gerendi cum Rom habemus. (6) Et se quidem probe cognoscere aiebat, tem aliquando adfore, quo Græcos oportebit imperata co facere : utrum tamen id citissime an potius tardiss spectare volumus? Sane arbitror, tardissime. (7) Erg hoc consilia sua politica ab Aristæni consiliis differre aie quod hic daret operam ut quam citissime fati exitum vid idque omni conatu urgeret; ipse autem resisteret ac viribus suis propulsaret. (8) Itaque ex prædictis appa Philopœmenis fuisse præclarum consilium, Aristæni ao honestum; utriusque tamen ad tutelam patriæ comparat (9) Itaque cum maximi momenti occasiones, Philippi n rum et Antiochi bella, Romanis Græcisque supervenisse ambo illi viri Romano in fœdere Achæos continuer (10) Fama tamen manavit, Aristænum magis benevo Romanis fuisse quam Philopœmenem.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΕΚΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI SEXTI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. CALLICRATES, ROMAM LEGATUS, PRODIT LIBERTATEM ACHÆORUM.

Legatio LVIII.

I. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀναδόντος Ὑπερβάτου ...ϊ στρατηγοῦ διαβούλιον, ὑπὲρ τῶν γεγραμμένων παρὰ ...μαίων ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων κα...δου, τί δεῖ ποιεῖν· (2) οἱ μὲν περὶ τὸν Λυκόρταν ...εκάλουν, μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, διότι Ῥω...ιοι ποιοῦσι μὲν τὸ καθῆκον αὐτοῖς, συνυπακούοντες ...ς ἀκληρεῖν δοκοῦσιν εἰς τὰ μέτρια τῶν ἀξιουμένων· ...ὅταν μέντοι γε διδάξῃ τις αὐτοὺς, ὅτι τῶν παρακα...μένων τὰ μὲν ἔστιν ἀδύνατα, τὰ δὲ μεγάλην αἰ...ύνην ἐπιφέροντα καὶ βλάβην τοῖς φίλοις, οὔτε φιλο...εῖν εἰώθασιν, οὔτε παραβιάζεσθαι περὶ τῶν τοιού...ν. (4) Διὸ καὶ νῦν, ἐάν τις αὐτοὺς διδάξῃ, ὅτι ...σήσεται τοῖς Ἀχαιοῖς, ἂν πειθαρχήσωσι τοῖς γρα...μένοις, παραβῆναι τοὺς ὅρκους, τοὺς νόμους, τὰς ...λας, ἃ συνέχει τὴν κοινὴν συμπολιτείαν ἡμῶν· (5) ...σχήσουσι καὶ συγκαταθήσονται, διότι καλῶς ἐπέ...μεν, καὶ παραιτούμεθα περὶ τῶν γραφομένων. Ταῦτα ...οὖν οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν ἔλεγον. (6) Οἱ δὲ περὶ ...Ὑπέρβατον καὶ Καλλικράτην πειθαρχεῖν τοῖς γρα...μένοις παρῄνουν, καὶ μήτε νόμον, μήτε στήλην, ...τ' ἄλλο μηδὲν τούτου νομίζειν ἀναγκαιότερον. (7) ...αύτης δ' οὔσης τῆς ἀντιλογίας, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς ...σβευτὰς ἐξαποστεῖλαι πρὸς τὴν σύγκλητον, τοὺς ...ξοντας ἃ Λυκόρτας λέγει. (8) Καὶ παραυτίκα κα...στησαν πρεσβευτὰς, Καλλικράτην Λεοντήσιον, Λυ...δαν Μεγαλοπολίτην, Ἄρατον Σικυώνιον, καὶ, δόντες ...λὰς ἀκολούθους τοῖς προειρημένοις, ἐξαπέστειλαν. ...Ὧν καὶ παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, εἰσελθὼν ...Καλλικράτης εἰς τὴν σύγκλητον, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ ...ς ἐντολαῖς ἀκολούθως διδάσκειν τὸ συνέδριον, ὥστε ...ναντίον ἐκ καταβολῆς ἐπεχείρησεν, οὐ μόνον τῶν ...πολιτευομένων κατηγορεῖν θρασέως, ἀλλὰ καὶ τὴν ...κλητον νουθετεῖν.

II. Ἔφη γὰρ, αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους αἰτίους εἶναι τοῦ ...πειθαρχεῖν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ παρακούειν ...τῶν γραφομένων καὶ τῶν παραγγελλομένων. (2) ...ῶν γὰρ οὐσῶν αἱρέσεων κατὰ τὸ παρὸν ἐν πάσαις ...ς δημοκρατικαῖς πολιτείαις· καὶ τῶν μὲν φασκόντων, ...ν ἀκολουθεῖν τοῖς γραφομένοις ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ...τε νόμον, μήτε στήλην, μήτ' ἄλλο μηδὲν προὐργιαί...ρον νομίζειν τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως· (3) τῶν δὲ ...ς νόμους προφερομένων, καὶ τοὺς ὅρκους, καὶ τὰς ...λας, καὶ παρακαλούντων τὰ πλήθη, μὴ ῥᾳδίως ...ταῦτα παραβαίνειν· (4) ἀχαϊκωτέραν εἶναι παρὰ πολὺ

I. Ea tempestate, quum quæstionem in concilio movisset prætor Hyperbatus de eo quod scripserant Romani de restituendis Lacedæmoniorum exsulibus, ad deliberandumque proposuisset, quid in ea re esset faciendum; (2) Lycortas Achæis auctor fuit, « ne quidquam propterea mutarent. Romanos enim facere illos quidem pro suo officio, quum miserorum hominum precibus ac voluntati quatenus æqua videatur, morem gerant: (3) ceterum ubi aliquis ipsos docuerit, ea, quæ postulentur, partim fieri non posse, partim conjuncta esse cum ingenti sociorum populi Romani dedecore et damno; non esse moris illorum, contendere pertinaciter, et invitos ad talia compellere. (4) Itaque etiam in hac re, posteaquam cognoverint, non posse Achæos ipsorum voluntati, per literas significatæ, aliter obtemperare, nisi ut jusjurandum, leges, fœdera columnis inscripta, quibus communis eorum res publica continetur, violent; (5) discessuros a proposito, et consensuros, justam habere Achæos causam, cur moras trahant, et literis ipsorum parere detrectent. » Ita quidem Lycortas. (6) Hyperbatus vero et Callicrates exsequendi quod scripserant Romani auctores erant Achæis; hortabanturque, ne ullius legis, fœderis columnæ inscripti, aut omnino cujusquam rei alius, potiorem habendam rationem censerent. (7) Hoc pacto dissidentibus sententiis eorum, qui concilio intererant, visum Achæis faciendum, ut Romam legatos mitterent, ad illa exponenda senatui quæ disseruerat Lycortas. (8) Decreti statim sunt Callicrates Leontensis, Lydiadas Megalopolitanus, Aratus Sicyonius; quos cum consentaneis mandatis proficisci jusserunt. (9) Romam ut venerunt, estque eis datus senatus, tantum abfuit Callicrates ut convenienter acceptis mandatis cum patribus ageret, ut plane e contrario aggrederetur non solum eos audacter incusare, qui a se in republica dissiderent, sed ipsum quoque senatum sui officii monere.

II. Ipsos namque Romanos in causa esse dixit, cur minus morigeros Græci se adversus illos præberent, sive aliquid ipsis scriberent sive aliquid imperarent. (2) Nam cum duæ jam sint, aiebat, factiones in omnibus civitatibus, quæ populi voluntate reguntur, cumque alii dicant, exsequi oportere omnia, de quibus scriberent Romani, neque aut legem, aut fœdus stelæ inscriptum, aut quidquam aliud ducendum esse antiquius Romanorum voluntate; (3) contra alii leges in medium afferant, et jusjurandum, et positas columnas, atque iidem hortentur populos, ne illam temere migrent: (4) horum sententiam vulgo Achæorum multo

ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νικητικωτέραν ἐν τοῖς πολλοῖς. (5) Ἐξ οὗ τοῖς μὲν αἱρουμένοις τὰ Ῥωμαίων ἀδοξίαν συνεξακολουθεῖν παρὰ τοῖς ὄχλοις καὶ διαβολήν, τοῖς δ' ἀντιπράττουσι τἀναντία. (6) Ἐὰν μὲν οὖν ὑπὸ τῆς συγκλήτου γίγνηταί τις ἐπισημασία, ταχέως καὶ τοὺς πολιτευομένους μεταθέσθαι πρὸς τὴν Ῥωμαίων αἵρεσιν, καὶ τοὺς πολλοὺς τούτοις ἐπακολουθήσειν διὰ τὸν φόβον. (7) Ἐὰν δὲ παρορᾶται τοῦτο τὸ μέρος, ἅπαντας ἀπονεύσειν ἐπ' ἐκείνην τὴν ὑπόθεσιν· ἐνδοξοτέραν γὰρ εἶναι καὶ καλλίω παρὰ τοῖς ὄχλοις. (8) Διὸ καὶ νῦν ἤδη τινὰς, οὐδὲν ἕτερον προσφερομένους δίκαιον πρὸς φιλοδοξίαν, δι' αὐτὸ τοῦτο τῶν μεγίστων τυγχάνειν τιμῶν παρὰ τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, διὰ τὸ δοκεῖν ἀντιλέγειν τοῖς ὑφ' ὑμῶν γραφομένοις, χάριν τοῦ διαμένειν τοὺς νόμους ἰσχυροὺς καὶ τὰ δόγματα τὰ γιγνόμενα παρ' αὐτοῖς. (9) Εἰ μὲν οὖν ἀδιαφόρως ἔχουσιν ὑπὲρ τοῦ πειθαρχεῖν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας καὶ συνυπακούειν τοῖς γραφομένοις, ἄγειν αὐτοὺς ἐκέλευε τὴν ἀγωγὴν, ἣν καὶ νῦν ἄγουσιν. (10) Εἰ δὲ βούλονται γίγνεσθαί σφισι τὰ παραγγελλόμενα, καὶ μηδένα καταφρονεῖν τῶν γραφομένων, ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι παρεκάλει τοῦ μέρους τούτου τὴν ἐνδεχομένην. (11) Εἰ δὲ μὴ, σαφῶς εἰδέναι, διότι τἀναντία συμβήσεται ταῖς ἐπινοίαις αὐτῶν· ὃ καὶ νῦν ἥκει γενόμενον. (12) Πρώην μὲν γὰρ, ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς, πολλὰ ποιήσαντος Κοΐντου Μαρκίου, πρὸς τὸ μηδὲν τοὺς Ἀχαιοὺς βουλεύσασθαι περὶ Μεσσηνίων ἄνευ τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως· (13) παρακούσαντας καὶ ψηφισαμένους αὐτοὺς τὸν πόλεμον, οὐ μόνον τὴν χώραν αὐτῶν καταφθεῖραι πᾶσαν ἀδίκως, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πολιτῶν, οὓς μὲν φυγαδεῦσαι, τινὰς δ' αὐτῶν ἐκδότους λαβόντας, αἰκισαμένους πᾶσαν αἰκίαν, ἀποκτεῖναι, διότι προεκαλοῦντο περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐπὶ Ῥωμαίους. (14) Νῦν δὲ πάλιν ἐκ πλείονος χρόνου γραφόντων αὐτῶν ὑπὲρ τῆς καθόδου τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων, τοσοῦτον ἀπέχειν τοῦ πειθαρχεῖν, ὡς καὶ στήλην τεθεῖσθαι, καὶ πεποιῆσθαι πρὸς τοὺς κατέχοντας τὴν πόλιν ὅρκους, ὑπὲρ τοῦ μηδέποτε κατελεύσεσθαι τοὺς φυγάδας. (15) Εἰς ἃ βλέποντας αὐτοὺς, ἠξίου πρόνοιαν ποιεῖσθαι τοῦ μέλλοντος. »

III. Ὁ μὲν οὖν Καλλικράτης, ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰπὼν, ἀπῆλθεν. (2) Οἱ φυγάδες δ' ἐπεισελθόντες, καὶ βραχέα περὶ αὐτῶν διδάξαντες, καί τινα τῶν πρὸς τὸν κοινὸν ἔλεον εἰπόντες, ἀνεχώρησαν. (3) Ἡ δὲ σύγκλητος, δόξασα τὸν Καλλικράτην λέγειν τι τῶν αὐτῇ συμφερόντων, καὶ διδαχθεῖσα, διότι δεῖ τούς γε τοῖς αὐτῆς δόγμασι συνηγοροῦντας αὔξειν, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας ταπεινοῦν· (4) οὕτω καὶ τότε πρῶτον ἐπεβάλετο, τοὺς μὲν κατὰ τὸ βέλτιστον ἱσταμένους ἐν τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασιν ἐλαττοῦν, τοὺς δὲ καὶ δικαίως * προστρέχοντας αὐτῇ σωματοποιεῖν. (5) Ἐξ ὧν αὐτῇ συνέβη κατὰ βραχὺ, τοῦ χρόνου προβαίνοντος, κολάκων μὲν εὐπορεῖν, φίλων δὲ σπανίζειν ἀληθινῶν. (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε περὶ μὲν τῆς καθόδου τῶν φυγάδων οὐ μόνον τοῖς

acceptiorem esse, faciliusque eam vincere apud multi nem posse. (5) Ex quo fieri, ut, qui Romanarum partium, inglorii apud vulgum sint, et calumniis obn contrarium vero in republica sentientes diversa omnia e riantur. (6) Jam quodsi aliqua per senatum fieret ani versio vel castigatio, cito et omnes civitatum princip Romanas partes esse transituros, et vulgus etiam ubique metu exemplum illorum secuturum; (7) sin hoc facer tres neglexerint, ilicet a Romanis omnes ad contraria ctionem defecturos, quæ apud vulgus paratam laude honestatis opinionem habeat. (8) Jamque adeo nonr cernere esse, qui, cum aliud nihil ad magistratus an dos afferrent, unam illam ob causam maximos in suis tatibus honores sint consecuti, quod literis Romanoru opposuerint, patriæque leges et decreta propugnav (9) Siquidem igitur non curarent Romani, dicto sibi an tes ut essent Græci, et literis ipsorum ut obtempera tenerent sane institutum, quo hactenus essent usi; at si morem geri suis mandatis, neque aspernari quemo vellent quæ scripsissent, patres hortabatur, ut in hanc c serio incumberent. (11) Sin minus, certo scire eos de contrarium eventurum ejus, quod ipsi cogitaverint, sic in præsentia evenisset. (12) Nam et nuper, belli Messe tempore, quum summo studio Q. Marcius id egisset, n manis inconsultis quidquam Achæi super rebus Messeni decernerent, (13) illos contra, neglecto populi Ro imperio, ac bello etiam propria sua auctoritate decreto solum agrum omnem eorum inique vastasse, sed et ci clarissimos quosque partim in exsilium expulisse, p deditione acceptos, omni genere cruciatus vexatos, occi idque non aliam ob causam, nisi hanc, quod de rebus troversis provocassent ad Romanos. Et nunc rursus evenisse. (14) Nam cum literas de restituendis La moniorum exsulibus ad Achæos mittere pridem Romar cessent, tantum abesse, ut morem voluntati eorum ge ut fœdus icerint, et columnæ inscripserint, ac jureju fidem suam obstrinxerint, numquam exsules iri restitu (15) Quæ cogitare ipsos et in posterum providere æ censebat. »

III. Hæc hisque similia postquam dixit Callicrates cessit. (2) Secundum hæc introducuntur exsules: qui p de se locuti, nonnullis etiam in medium prolatis, qu excitandum vulgo misericordiam valent, recesserunt. Senatus probato consilio, quod suggerebat Callicr disserentibus etiam nonnullis, oportere sane conditi illorum meliorem facere, qui decreta ipsius propugna illos vero, qui se eis opponerent, humiliores infirmior reddere: (4) ita demum instituit, omnes, qui in suis tatibus bonarum essent partium, deprimere, eos vero suam sectam, quo jure quave injuria, sequerentur, a omnibusque rebus ornare. (5) Ex quo paulatim factu cum procedente tempore, ut senatus assentatoribus a daret, amicis veris destitueretur. (6) Tunc igitur de r

ραιοῖς ἔγραψε, παρακαλοῦσα συνεπισχύειν, ἀλλὰ καὶ ς Αἰτωλοῖς καὶ τοῖς Ἠπειρώταις· σὺν δὲ τούτοις, θηναίοις, Βοιωτοῖς, Ἀκαρνᾶσιν· πάντας ὡσανεὶ προμαρτυρομένη, χάριν τοῦ συντρῖψαι τοὺς Ἀχαιούς. Περὶ δὲ τοῦ Καλλικράτους αὐτοῦ κατ' ἰδίαν, παραιτήσασα τοὺς συμπρεσβευτὰς, κατέταξεν εἰς τὴν πόκρισιν, διότι δεῖ τοιούτους ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολιτεύμασιν ἄνδρας, οἷός ἐστι Καλλικράτης. (8) Ὁ δὲ προειρημένος, ἔχων τὰς ἀποκρίσεις ταύτας, παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα περιχαρής· οὐκ εἰδὼς, ὅτι μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε πᾶσι μὲν τοῖς Ἕλλησι, μάλιστα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς. (9) Ἔτι γὰρ τούτοις ἐξῆν καὶ κατ' ἐκείνους ς χρόνους κατὰ ποσὸν ἰσολογίαν ἔχειν πρὸς Ῥωμαίους, διὰ τὸ τετηρηκέναι τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις καιροῖς, ἐξ οὗ τὰ Ῥωμαίων εἵλοντο, λέγω δὲ τοῖς κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀντίοχον.** (10) Τοῦ δὲ Ἀχαιῶν ἔθνους ηὐξημένου καὶ προκοπὴν εἰληφότος ἐπὶ τὸ βέλτιστον ἀφ' ὧν ἡμεῖς ἱστοροῦμεν χρόνων, πάλιν ἀρχὴ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐγένετο μεταβολῆς, Καλλικράτους θράσος.** (11) Ῥωμαῖοι, ὄντες ἄνθρωποι καὶ ψυχῇ χρώμενοι λαμπρᾷ καὶ προαιρέσει καλῇ, πάντας μὲν ἐλεοῦσι τοὺς ἐπταικότας, καὶ πᾶσι πειρῶνται χαρίζεσθαι τοῖς καταφεύγουσιν ὡς αὐτούς· ὅταν μέντοι γέ τις ὑπέμνησε τῶν δικαίων, τετηρηκὼς τὴν πίστιν, ἀνατρέχουσι καὶ διορθοῦνται σφᾶς αὐτοὺς κατὰ δύναμιν ἐν τοῖς πλείστοις. (13) Ὁ δὲ Καλλικράτης, πρεσβεύσας κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς εἰς τὴν Ῥώμην χάριν τοῦ λέγειν τὰ δίκαια περὶ τῶν Ἀχαιῶν, ποιησάμενος κατὰ τοὐναντίον τοῖς πράγμασιν, καὶ συνεπισπασάμενος τὰ κατὰ Μεσσηνίους, ὑπὲρ ὧν οὐδ' ἐνεκάλουν οἱ Ῥωμαῖοι, παρῆν εἰς Ἀχαΐαν, προσανατεινόμενος τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων φόβον· (14) καὶ, διὰ τὴν πρεσβείαν καταπληξάμενος καὶ συντρίψας τοὺς ὄχλους, διὰ τὸ μηδὲν εἰδέναι τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατ' ἀλήθειαν εἰρημένων ἐν τῇ συγκλήτῳ τοὺς πολλοὺς, πρῶτον μὲν ᾑρέθη στρατηγὸς, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ δωροδοκηθείς· (15) ἑξῆς δὲ τούτοις, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, κατήγαγε τοὺς ἐκ τῆς Λακεδαίμονος καὶ τοὺς ἐκ τῆς Μεσσήνης φυγάδας.

quidem exsulum non solum ad Achæos scripsit, hortans, ut juvarent reditum ipsorum; sed etiam ad Ætolos, Epirotas, Athenienses quoque, Bœotos et Acarnanes; quasi fidem omnium appellans, ad frangendam Achæorum potentiam. (7) De Callicrate vero nominatim, nulla ceterorum legatorum mentione facta, adjectum est responso, ita singulos in civitatibus debere esse animatos, ut Callicratem. (8) Is igitur cum his responsis gaudio ovans in Græciam revertitur; nihil cogitans, quantorum malorum cum in universum Græcis, tum maxime Achæis auctor exstitisset. (9) His enim ad illam usque diem æquo jure adhuc aliquatenus agere cum Romanis licuerat; quoniam, ex quo sectam populi Romani cœperunt sequi, fidem constanter temporibus maxime insignibus servaverant, tempora dico bellorum cum Philippo et Antiocho gestorum. ** (10) Cum ab illis temporibus, quæ Historia nostra complectitur, incrementum etiam cepisset et in præclaris institutis progressum fecisset gens Achæorum; per Callicratis audaciam factum est, ut mutationis in deterius hinc rursus fieret initium. ** (11) Romani etsi pro sua humanitate, magnitudine animi, et honesto proposito, omnium infortuniis moveri solent, et omnibus opem ferre, qui ad præsidium ipsorum confugiunt, enituntur; (12) si qui tamen expertæ fidei socii juris sui illos admoneant, ut plurimum ad sese confestim redeunt, et secius admissa pro virili corrigunt. (13) Jam vero Callicrates, legatione ad populum Romanum ea tempestate functus, ut causam Achæorum tueretur; cum plane contrarium ejus fecisset, cujus causa fuerat missus; quum etiam Messeniorum negotium accivisset, licet eo nomine querela Romanorum nulla umquam fuisset audita; ubi in Achaiam est reversus, metum populi Romani omnibus incutere, (14) et renunciatione legationis suæ omnes terrere, universæ denique multitudinis animos dejiceré. Itaque ergo, quod nihil quidquam eorum populus sciret, quæ revera ipse in senatu dixerat, primum quidem prætor est creatus, homo, ut cetera sileam vitia, etiam munerum largitione corruptus: (15) deinde, postquam magistratum iniisset, exsules Lacedæmoniorum et Messeniorum in suam quemque patriam restituit.

II. — GRACCHUS IN HISPANIA.

Strabo Geogr. lib. III, p. 163.

IV. Πολυβίου δ' εἰπόντος, τριακοσίας αὐτῶν (τῶν Κελτιβήρων) καταλῦσαι πόλεις Τιβέριον Γράκχον· κωμῳδῶν φησι Ποσειδώνιος τοῦτο τῷ Γράκχῳ χαρίσασθαι τὸν ἄνδρα, τοὺς πύργους καλοῦντα πόλεις, ὥσπερ ἐν ταῖς θριαμβικαῖς πομπαῖς. (2) Καὶ ἴσως οὐκ ἄπιστον τοῦτο λέγει· καὶ γὰρ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ξυγγραφεῖς ῥᾳδίως ἐπὶ τοῦτο φέρονται τὸ ψεῦσμα, καλλωπίζοντες τὰς πράξεις.

Tercentum oppida dejecit.

IV. Quod autem Polybius scripsit, Tib. Gracchum ccc urbes Celtiberiæ dejecisse; id comice exagitat Posidonius, in Gracchi gratiam, inquiens, ab eo turribus urbium nomen inditum, ut fit in pompis triumphalibus. (2) Atque id fortasse non abs re dixit. Nam et bellorum duces et scriptores rerum gestarum proclives sunt ad hoc genus mendacii, ut actiones verbis exornent.

III. — MORTUO PHILIPPO, INITIA REGNI PERSEI.

Excerpt. Valesian.

V. Περσεὺς, ἀνανεωσάμενος τὴν φιλίαν τὴν πρὸς Ῥωμαίους, εὐθέως ἑλληνοκοπεῖν ἐπεβάλλετο· κατακαλῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τοὺς τὰ χρέα φεύγοντας, καὶ τοὺς πρὸς καταδίκας ἐκπεπτωκότας, καὶ τοὺς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐγκλήμασι παρακεχωρηκότας. (2) Καὶ τούτων ἐξετίθει προγραφὰς εἴς τε Δῆλον καὶ Δελφοὺς, καὶ τὸ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἱερόν· διδοὺς οὐ μόνον τὴν ἀσφάλειαν τοῖς καταπορευομένοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων κομιδὴν, ἀφ' ὧν ἕκαστος ἔφυγε. (3) Παρέλυσε δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τῶν βασιλικῶν ὀφειλημάτων, ἀφῆκε δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐγκεκλεισμένους ἐπὶ βασιλικαῖς αἰτίαις. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας, πολλοὺς ἐμετεώρισε, δοκῶν καλὰς ἐλπίδας ὑποδεικνύναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἐν αὑτῷ. (5) Ἐπέφαινε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ προστασίαν τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. (6) Κατά τε γὰρ τὴν ἐπιφάνειαν ἦν ἱκανὸς, καὶ πρὸς πᾶσαν σωματικὴν χρείαν τὴν διατείνουσαν εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον εὔθετος· κατά τε τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον καὶ τάξιν οὐκ ἀνοίκειον τῆς ἡλικίας. (7) Ἐπεφεύγει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν ἀσέλγειαν, τήν τε περὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν περὶ τοὺς πότους· καὶ οὐ μόνον αὐτὸς μέτριον ἔπινε δειπνῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ φίλοι. (8) Καὶ τὰ μὲν προοίμια τῆς Περσέως ἀρχῆς τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν.

---

(9) Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, ὅτε μὲν ηὐξήθη καὶ τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐξουσίαν ἔλαβε, πάντων ἦν ἀπιστότατος καὶ παρανομώτατος· ὅτε δὲ πάλιν τὰ τῆς τύχης ἀντέπνευσε, πάντων μετριώτατος. (10) Ἐπεὶ δὲ τοῖς ὅλοις πράγμασιν ἔπταισε, πρὸς πᾶν τὸ μέλλον ἁρμοζόμενος ἐπειρᾶτο κατὰ πάντα τρόπον σωματοποιεῖν τὴν αὑτοῦ βασιλείαν.

Mores Persei.

V. Perseus, renovata cum populo Romano amicitia, c festim Græcos sibi conciliare omnibus modis cœpit. N quotquot æris alieni causa, aut judiciis condemnati, sol verterant, quique ob majestatis crimina patria excesser universos in Macedoniam evocavit; (2) edictis in ins Delo ac Delphis et in templo Itoniæ Minervæ palam p positis, quibus non modo impunitatem redeuntibus co debat, sed etiam bonorum omnium restitutionem, q quisque, quo tempore in exsilium ivit, possedisset. Pariterque qui in ipsa Macedonia inveniebantur fiscali debitis obstricti, iis omnia remisit; cunctosque, qui ob spicionem aut crimen majestatis in vinculis erant, custo liberavit. (4) His gestis multorum animos arrexit, c videretur præclaram omnibus Græcis spem in se ostend (5) Quin etiam in reliquo vitæ apparatu regiam dignita præferebat. (6) Nam et specie erat honesta, et corpor omne opus bello et pace obeundum valido; atque in v supercilium et dignitas non incongrua ætati ejus aderat. Vitaverat enim paternam in mulieres atque in convivii temperantiam : et in bibendo inter epulas non modo moderatus erat, sed et amici qui convictu ejus utebar (8) Ac Persei quidem principatus hujusmodi exordium buit.

---

(9) Philippus rex, postea quidem quam opibus au est, et Græciam in potestate habuit, omnium perfidissi fuerat ac flagitiosissimus; ubi vero adversam fortunan expertus, omnium modestissimus. (10) Postremo p quam res ejus funditus labefactatæ sunt, ad omnem fo temporis casum comparans sese, regnum suum confir omnibus modis atque artibus erat connisus.

IV. — PAX CONFECTA INTER EUMENEM ET PHARNACEM SOCIOSQUE.

Legatio LIX.

VI. Ὁ Φαρνάκης, ἐξαπιναίου καὶ βαρείας αὐτῷ τῆς ἐφόδου γενομένης, ἕτοιμος ἦν πρὸς πᾶν τὸ προτεινόμενον· πρέσβεις γὰρ ἐξαπέστειλε πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην. (2) Τῶν δὲ περὶ Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην προσδεξαμένων τοὺς λόγους, καὶ παραχρῆμα συνεξαποστειλάντων πρεσβευτὰς παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν Φαρνάκην, καὶ τούτου γενομένου πλεονάκις παρ' ἑκατέρων, ἐκυρώθησαν αἱ διαλύσεις ἐπὶ τούτοις· « (3) Εἰρήνην « ὑπάρχειν Εὐμένει καὶ Προυσίᾳ καὶ Ἀριαράθῃ πρὸς « Φαρνάκην καὶ Μιθριδάτην εἰς τὸν πάντα χρόνον. « (4) Γαλατίας μὴ ἐπιβαίνειν Φαρνάκην κατὰ μηδένα « τρόπον. Ὅσαι γεγόνασιν πρότερον συνθῆκαι Φαρ- « νάκῃ πρὸς Γαλάτας, ἀκύρους ὑπάρχειν. (5) Ὁμοίως

VI. Pharnaces, subita et gravi impressione hostium ritus, ad quascumque pacis conditiones fuit paratus : q etiam legatos ad Eumenem et Ariarathem misit. (2) Q autem Eumenes et Ariarathes mentionem pacis æquis pissent auribus, et suos statim legatos ad Pharnacem sissent, idque sæpius ab utraque parte factum esset tandem conditionibus pax convenit : « (3) Eumeni, « siæ, et Ariarathi, cum Pharnace et Mithridate pax « perpetua. (4) Galatiam Pharnaces ne ingreditor ullo « do. Quæcumque antea Pharnaci cum Gallis fœdera « runt, dirimuntor. (5) Paphlagonia pariter excedito

Παφλαγονίας ἐκχωρεῖν, ἀποκαταστήσοντα τοὺς οἰκή-τορας, οὓς πρότερον ἐξαγηόχει, σὺν δὲ τούτοις ὅπλα καὶ βέλη καὶ τὰς ἄλλας παρασκευάς. (6) Ἀποδοῦναι δὲ καὶ Ἀριαράθῃ τῶν τε χωρίων, ὅσα παρῄρητο, μετὰ τῆς προϋπαρχούσης παρασκευῆς, καὶ τοὺς ὁμή-ρους. (7) Ἀποδοῦναι δὲ καὶ Τήϊον παρὰ τὸν Πόντον » μετά τινα χρόνον Εὐμένης ἔδωκε Προυσίᾳ πεισθείς, τὰ μεγάλης χάριτος). (8) Ἐγράφη δὲ καί, « τοὺς αἰχμαλώτους ἀποκαταστῆσαι Φαρνάκην χωρὶς λύ-τρων, καὶ τοὺς αὐτομόλους ἅπαντας· (9) πρὸς δὲ τούτοις, τῶν χρημάτων καὶ τῆς γάζης, ἧς ἀπήνεγκε παρὰ Μορζίου καὶ Ἀριαράθου, ἀποδοῦναι τοῖς προ-ειρημένοις βασιλεῦσιν ἐννακόσια τάλαντα· (10) καὶ τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη τ' προσθεῖναι, τὴν εἰς τὸν πό-λεμον δαπάνην. » (11) Ἐπεγράφη δὲ καὶ « Μιθρι-δάτῃ, τῷ τῆς Ἀρμενίας σατράπῃ, τ' τάλαντα, διότι παραβὰς τὰς πρὸς Εὐμένη συνθήκας ἐπολέμησεν Ἀριαράθῃ. » (12) Περιελήφθησαν δὲ ταῖς συνθήκαις, τῶν μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστῶν Ἀρταξίας, ὁ τῆς πλείστης Ἀρμενίας ἄρχων, καὶ Ἀκουσίλοχος· (13) τῶν δὲ κατὰ τὴν Εὐρώπην, Γάταλος ὁ Σαρμάτης· τῶν αὐτονομουμένων, Ἡρακλεῶται, Μεσημβριανοί, Χερ-ρονησῖται, σὺν δὲ τούτοις Κυζικηνοί. (14) Περὶ δὲ τῶν ὁμήρων τελευταῖον ἐγράφη, πόσους δεήσει καὶ τίνας δοῦναι τὸν Φαρνάκην· ὧν καὶ παραγενηθέντων, εὐθέως ἀνέζευξαν αἱ δυνάμεις. (15) Καὶ τοῦ μὲν Εὐ-μένει καὶ Ἀριαράθῃ πρὸς Φαρνάκην συστάντος πολέμου τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

« quos prius inde eduxit, incolas restituito, et simul cum « his arma tela et reliquum omnem apparatum. (6) Red-« dito etiam Ariarathi loca omnia, quæ fuere ei ademta, « cum omni apparatu qui ibi fuerat, itemque obsides. (7) « Reddito etiam Teium, quod est ad Pontum. » (Id oppi-dum aliquanto post Eumenes Prusiæ dedit, ab eo exoratus, in magnam accipientis gratiam) (8) Ad hoc scriptum in fœdere : « ut captivos transfugasque omnes sine pretio « Pharnaces redderet. (9) Item, ut ex ea pecunia et gaza, « quam a Morzia et Ariarathe abstulisset, prædictis regibus « nongenta redderet talenta; (10) Eumeni vero præterea « pro belli impensis trecenta talenta penderet. » (11) Præte-rea scriptum, « ut Mithridates, præfectus Armeniæ, trecenta « solveret talenta, quia bellum cum Ariarathe gessit contra « fœdus, quod cum Eumene habuit. » (12) Comprehensi sunt autem eodem fœdere, e dynastis Asiæ, Artaxias, ma-joris partis Armeniæ regulus, et Acusilochus : (13) ex Eu-ropæis, Gatalus Sarmata : e liberis civitatibus, Heracleotæ, Mesembriani, Chersonesitæ, et cum his præterea Cyziceni. (14) Postremo loco adjectum de obsidibus, quot numero et cujus conditionis eos dare Pharnacem oportet : qui simul venerunt, reversæ sunt copiæ. (15) Itaque belli, quod Eumenes et Ariarathes cum Pharnace gesserunt, hic fuit exitus.

V. — LYCIORUM LEGATIO ROMAM MISSA CONTRA RHODIOS

Legatio LX.

VII. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑπάτων Τιβερίου καὶ Κλαυδίου, τὴν πρὸς Ἴστρους καὶ Ἀγρίους, ἡ σύγ-κλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Λυκίων ἥκουσι πρε-σβευταῖς, ἤδη τῆς θερείας ληγούσης· (2) οἵτινες πα-ρεγένοντο μὲν εἰς τὴν Ῥώμην, ἤδη καταπεπολεμημένων τῶν Λυκίων, ἐξαπεστάλησαν δὲ χρόνοις ἱκανοῖς ἀνώτε-ρον. (3) Οἱ γὰρ Ξάνθιοι, καθ' ὃν καιρὸν ἔμελλον εἰς τὸν πόλεμον ἐμβαίνειν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς εἴς τε τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Ῥώμην, τοὺς περὶ Νικόστρα-τον. (4) Οἳ τότε παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην, πολ-λοὺς εἰς ἔλεον ἐξεκαλέσαντο τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, τι-θέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τήν τε Ῥοδίων βαρύτητα καὶ τὴν αὑτῶν περίστασιν. (5) Καὶ τέλος εἰς τοῦτο ἤγαγον τὴν σύγκλητον, ὥστε πέμψαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥόδον, τοὺς διασαφήσοντας, ὅτι, τῶν ὑπομνηματισμῶν ἀνα-ζητηθέντων, ὧν οἱ δέκα πρέσβεις ἐποιήσαντο κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὅτε τὰ πρὸς Ἀντίοχον ἐχείριζον, εὕρηνται Λύ-κιοι δεδομένοι Ῥοδίοις, οὐκ ἐν δωρεᾷ, τὸ δὲ πλεῖον, ὡς φίλοι καὶ σύμμαχοι. (6) Τοιαύτης δὲ γενομένης διαλύσεως, οὐδ' ὅλως ἤρεσκε πολλοῖς τὸ γεγονός. (7) Ἐδόκουν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ κατὰ τοὺς Ῥοδίους καὶ Λυκίους διαγωνοθετεῖν, θέλοντες ἐκδαπανᾶσθαι τὰς

VII. Postquam missi fuissent Coss. Tiberius et Claudius in expeditionem contra Istros et Agrios, senatus, exeunte jam æstate, Lyciorum legatis operam dedit. (2) Hi Romam venerant, postquam bello jam Lycii fuerant devicti, quam-vis longo ante tempore fuissent missi. (3) Nam Xanthii sub tempus belli imminentis et in Achaiam et Romam lega-tionem miserant, cujus princeps Nicostratus. (4) Hi Ro-mam ut nunc venere, multos patrum ad misericordiam com-moverunt, quum et Rhodiorum crudelitatem et calamitatem suam ob oculos illis ponerent. (5) Ac tandem eo senatum adduxerunt, ut legatos Rhodum mitterent, qui significarent, inspectis commentariis, quos decem legati in Asia fecerant, quo tempore cum Antiocho res composuerunt, repertum esse, Lycios Rhodiis fuisse concessos, non pro munere, sed potius tamquam amicos et socios. (6) Hoc negotium quum ita esset transactum, multis nequaquam res proba-batur. (7) Existimabantur enim Romani proposito præmio, ceu fieri amat a præsidibus ludorum, Rhodios et Lycios in-ter se velle committere, ad exhauriendos apparatus Rho-

παραθέσεις τῶν Ῥοδίων καὶ τοὺς θησαυρούς· (8) ἀκηκοότες τήν τε νυμφαγωγίαν τὴν νεωστὶ τῷ Περσεῖ γεγενημένην ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀνάπειραν τῶν πλοίων. (9) Συνέβαινε γὰρ βραχεῖ χρόνῳ πρότερον, ἐπιφανῶς καὶ μεγαλομερῶς ταῖς παρασκευαῖς ἀναπεπειρᾶσθαι τοὺς Ῥοδίους ἅπασι τοῖς σκάφεσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς. (10) Καὶ γὰρ ξύλων πλῆθος εἰς ναυπηγίαν ἐδίδοτο παρὰ τοῦ Περσέως τοῖς Ῥοδίοις, καὶ στελγίδα χρυσῆν ἑκάστῳ τῶν * φρακτήτων ἐδεδώρητο, τῶν νεωστὶ νενυμφαγωγηκότων αὐτῷ τὴν Λαοδίκην.

diorum et thesauros; (8) postquam scilicet audivisse quomodo Rhodii nuper Persei sponsam classe ad spons deduxerunt, et quomodo navium suarum fecerint pericul (9) Acciderat namque paulo ante, ut Rhodii cum insigni magnifico apparatu omnium, quas habebant, navium perimentum agerent. (10) Perseus enim navalis materia classem ædificandam ingentem copiam illis fuerat largit qui etiam singulis remigibus, a quibus paulo ante Lao sponsa ipsius fuerat deducta, tæniam ex auro donavit.

Legatio LXI.

VIII. Εἰς τὴν Ῥόδον παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰ δεδογμένα τῇ συγκλήτῳ, θόρυβος ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ καὶ πολλὴ ταραχὴ περὶ τοὺς πολιτευομένους, ἀγανακτούντων ἐπὶ τῷ μὴ φάσκειν ἐν δωρεᾷ δεδόσθαι τοὺς Λυκίους αὐτοῖς, ἀλλὰ κατὰ συμμαχίαν. (2) Ἄρτι γὰρ δοκοῦντες καλῶς τεθεῖσθαι τὰ κατὰ Λυκίους, αὖθις ἄλλην ἀρχὴν ἑώρων φυομένην πραγμάτων. (3) Εὐθέως γὰρ οἱ Λύκιοι, τῶν Ῥωμαίων παραγενομένων, καὶ διασαφούντων ταῦτα τοῖς Ῥοδίοις, πάλιν ἐστασίαζον, καὶ πᾶν ὑπομένειν οἷοί τ' ἦσαν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἐλευθερίας. (4) Οὐ μὴν ἀλλ' οἵ γε Ῥόδιοι, ἀκούσαντες τῶν πρεσβευτῶν, καὶ νομίσαντες ἐξηπατῆσθαι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λυκίων, παραχρῆμα κατέστησαν τοὺς περὶ Λυκόφρονα πρεσβευτάς, διδάξοντας τὴν σύγκλητον περὶ τῶν προειρημένων. (5) Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν, ὅσον δοκούντων πάλιν ἐπαναστήσεσθαι οὔπω τῶν Λυκίων.

Rhodiorum legatio Romam.

VIII. Postquam populi Romani legatio Rhodum veni senatus decretum exposuit, tumultus et magna perturb inter magistratus Rhodios est orta, omnibus iniquo ani ferentibus, quod dicerent Romani, Lycios datos Rho fuisse, non loco muneris, verum ut pro sociis eos haber (2) Nam quum res Lyciorum ordinasse recte non multo sibi viderentur, aliud denuo molestiarum principium videbant exoriri. (3) Lycii enim, simul ac venerunt mani, et ista Rhodiis declararunt, seditionem iterum citarunt, seque paratos ostenderunt omnia pati, quo leg suis et libertati redderentur. (4) Rhodii vero, legatione dita, Romanos a Lyciis fuisse deceptos rati, legatum st Lycophronem miserunt, qui senatum de omnibus, qua ximus, edoceret. (5) Et harum quidem rerum hic tum status, quum crederentur Lycii brevi admodum t pore adversus Rhodios rebellaturi.

VI. — DARDANII ET THESSALI LEGATIONEM MITTUNT ROMAM.

Legatio LXII.

IX. Ἡ σύγκλητος, παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ῥόδου πρεσβευτῶν, διακούσατα τῶν λόγων, ὑπερέθετο τὴν ἀπόκρισιν. (2) Ἡκόντων δὲ τῶν Δαρδανίων, καὶ περὶ τοῦ πλήθους τῶν Βασταρνῶν, καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις τόλμης ἐξηγουμένων· (3) καὶ διασαφούντων περὶ τῆς Περσέως κοινοπραγίας καὶ τῶν Γαλατῶν, καὶ φασκόντων, τοῦτον ἀγωνιᾶν μᾶλλον ἢ τοὺς Βαστάρνας, καὶ διὰ ταῦτα δεομένων σφίσι βοηθεῖν· (4) παρόντων δὲ καὶ Θετταλῶν, καὶ συνεπιμαρτυρούντων τοῖς Δαρδανίοις, καὶ παρακαλούντων καὶ τούτων ἐπὶ τὴν βοήθειαν· (5) ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, πέμψαι τινάς, τοὺς αὐτόπτας ἐσομένους τῶν προσαγγελλομένων. (6) Καὶ παραυτίκα καταστήσαντες Αὖλον Ποστούμιον ἐξαπέστειλαν, καὶ σὺν τούτῳ τινὰς τῶν νέων.

IX. Senatus post legationis Rhodiorum adventum, e dita, responsum dare distulit. (2) Cum autem Dar venissent, et de Bastarnis exposuissent, quanta eorum titudo, quam ingentia eorum corpora, quanta in peric esset illorum audacia; (3) docuissent etiam de societa Perseo inita cum Gallis, dixissentque, majori sibi Pers quam Bastarnas esse terrori, ac propterea opem sibi postulassent: (4) quum præterea Thessali, qui ader quæ dixerant Dardanii, suo testimonio confirmassent auxilium etiam ipsi poposcissent; (5) decrevit Sena quosdam mittere, ad visendum, quid eorum esset, nunciabantur. (6) Et statim Aulo Postumio negotium tum, ut eo proficisceretur, suntque cum ipso profi jussi e junioribus nonnulli.

VII. — RES SYRIACÆ.

Athenæus lib. X, p. 439; V, p. 193 sq.

X. Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν Ἱστοριῶν ...ῖ αὐτὸν Ἐπιμανῆ, καὶ οὐχ Ἐπιφανῆ, διὰ τὰς ...ξεις. (2) Περὶ οὗ φησι Πολύβιος τάδε· Ὡς ἀπο-...άσκων ἐκ τῆς αὐλῆς ἐνίοτε τοὺς θεράποντας, οὗ τύ-...τῆς πόλεως, ἀλύων ἐφαίνετο δεύτερος καὶ τρίτος. (3) Μάλιστα δὲ πρὸς τοῖς ἀργυροκοπείοις εὑρίσκετο καὶ ...σοχοείοις, εὑρεσιλογῶν καὶ φιλοτεχνῶν πρὸς τοὺς ...υτὰς καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας. (4) Ἔπειτα καὶ ...ὰ δημοτῶν ἀνθρώπων συγκαταβαίνων ὡμίλει ᾧ ...ι, καὶ μετὰ τῶν παρεπιδημούντων ξένων συνέπινε ...ευτελεστάτων. (5) Ὅτε δὲ τῶν νεωτέρων αἴσθοιτό ...ς συνευωχουμένους ὅπου δήποτε, οὐδεμίαν ἔμφασιν ...ήσας παρῆν ἐπικωμάζων μετὰ κερατίου καὶ συμφω-...., ὥστε τοὺς πολλοὺς διὰ τὸ παράδοξον ἀνισταμέ-... φεύγειν. (6) Πολλάκις δὲ καὶ τὴν βασιλικὴν ...έμενος ἐσθῆτα, τήβενναν ἀναλαβὼν περιῄει κατὰ ...ἀγορὰν ἀρχαιρεσιάζων· καὶ τοὺς μὲν δεξιούμενος, ... δὲ καὶ περιπτύσσων, παρεκάλει φέρειν αὐτῷ τὴν ...ν, ποτὲ μὲν ὡς ἀγορανόμος γένηται, ποτὲ δὲ καὶ ...ήμαρχος. (7) Τυχὼν δὲ τῆς ἀρχῆς, καὶ καθίσας ...τὸν ἐλεφάντινον δίφρον κατὰ τὸ παρὰ Ῥωμαίοις ..., διήκουε τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν γιγνομένων συν-...γμάτων, καὶ διέκρινε μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ...υμίας. (8) Ἐξ ὧν εἰς ἀπορίαν ἦγε τῶν ἀνθρώπων ...ἐπιεικεῖς· οἱ μὲν γὰρ ἀφελῆ τινα αὐτὸν εἶναι ὑπε-...άνον, οἱ δὲ μαινόμενον. (9) Καὶ γὰρ περὶ τὰς ...ὰς ἦν παραπλήσιος· ἐδίδου γὰρ τοῖς μὲν ἀστρα-...ους δορκαδείους, τοῖς δὲ φοινικοβαλάνους, ἄλλοις δὲ ...ίον. (10) Καὶ ἐξ ἀπαντήσεως δέ τισιν ἐντυγχά-..., οὓς μὴ ἑωράκει ποτὲ, ἐδίδου δωρεὰς ἀπροσδοκή-... (11) Ἐν δὲ ταῖς πρὸς τὰς πόλεις θυσίαις, καὶ ... πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς, πάντας ὑπερέβαλε τοὺς ...πλευκότας. (12) Τοῦτο δ' ἄν τις τεκμήραιτο ἐκ ...ῦ παρ' Ἀθηναίοις Ὀλυμπιείου, καὶ τῶν περὶ τὸν ...ηλίῳ βωμὸν ἀνδριάντων. * * (13) Ἐλούετο δὲ κἂν ...δημοσίοις βαλανείοις, ὅτε δημοτῶν ἦν τὰ βαλανεῖα ...ηρωμένα, κεραμίων εἰσφερομένων αὐτῷ μύρων ... πολυτελεστάτων. (14) Ὅτε καί τινος εἰπόντος, ...ριοί ἐστε ὑμεῖς οἱ βασιλεῖς, οἱ καὶ τοιούτοις χρώ-...ι, καὶ ὄζοντες ἡδύ· (15) καὶ μηδὲν τὸν ἄνθρωπον ...ειπὼν, ὅπου κεῖνος τῇ ἑξῆς ἐλούετο, ἐπεισελθὼν, ...ησεν αὐτοῦ καταχυθῆναι τῆς κεφαλῆς μέγιστον ...άμιον πολυτελεστάτου μύρου, τῆς στακτῆς καλου-...ης· (16) ὡς πάντας ἀναστάντας κυλίεσθαι λουο-...ους τῷ μύρῳ, καὶ διὰ τὴν γλισχρότητα καταπί-...ντας, γέλωτα παρέχειν, καθάπερ καὶ αὐτὸν τὸν ...ιλέα.

Initium regni Antiochi Epiphanis.

X. Hunc Polybius libro vicesimo sexto Historiarum Ἐπιμανῆ vocat, non Ἐπιφανῆ, ob ea quæ ab illo sunt acta. (2) Scribit enim de eo Polybius hæcce: Ex regia nonnumquam elapsus insciis ministris, quacumque in parte urbis oberrans cum uno aut duobus comitibus conspiciebatur. (3) Maxime vero in argenti sculptorum aut auri fusorum officinis deprehendebatur, cum cælatoribus aliisque artificibus confabulans et de artis subtilitate disserens. (4) Præterea in plebeiorum hominum conversationem se demittens, cum his, quicumque fuissent, sermones conserebat, et cum vilissimis advenis et peregrinis compotabat. (5) Si quando juvenes quosdam quocumque in loco una convivari intellexisset, nullo adventus sui facto indicio, cum tibia et symphonia aderat lasciviens et comessabundus; ut inexspectato ejus adventu territi plerique, surgentes de convivio profugerent. (6) Sæpius etiam, exuta regia veste, toga indutus in foro obambulabat veluti candidatus in comitiis; nunc hos dextra prensans, nunc illos etiam amplectens, rogansque, ut pro se suffragium ferrent, quo sive ædilis sive tribunus plebis crearetur. (7) Magistratum vero, quem petierat, adeptus, in eburnea sella curuli sedens, prout mos est Romanis, de forensibus actionibus, commerciis atque contractibus cognoscebat, magnoque et alacri studio jus dicebat. (8) Quibus rebus ansam dubitandi præbuit cordatis modestisque viris; quorum alii eum simplicem atque facilem virum esse judicabant, alii insanum. (9) Nam et ejusdem modi fuit ejus ingenium in muneribus dandis; ut qui aliis talos ex dorcadum cornubus dono daret, aliis palmulas, aliis aurum; (10) nonnumquam vero etiam forte fortuna occurrentes, quos numquam vidisset, insperatis donaret muneribus. (11) In sacrificiis vero atque donariis, quæ ipsius nomine consecrabantur in urbibus, et in deorum cultu, omnes, qui [ante ipsum] regnarunt, superavit. (12) Cujus rei testis est Jovis Olympii templum Athenis, et statuæ circa aram Deli positæ.* * (13) In publicis balneis lavabatur, etiam cum frequentissima plebis multitudine occuparentur; pretiosissimorumque unguentorum amphoræ tunc ad eum perferri solebant. (14) Quo tempore quum aliquis diceret, beati estis vos Reges, qui talibus utentes suaviter oletis; (15) nullo homini responso dato, postridie ingressus ubi ille lavabat, maximum vas pretiosissimi unguenti, quæ stacte seu stillaticia myrrha vocatur, super caput ejus jussit effundi. (16) Quo facto, surgentes omnes, unguento sese lavaturi, catervatim advolarunt, rexque etiam ipse: sed fallente propter viscositatem vestigio lapsantes, multum risum commoverunt.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. INITIA BELLI PERSICI.

(I.) Legatio LXIII.

I. Ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ παρεγένοντο πρέσβεις, παρὰ μὲν Θεσπιέων, οἱ περὶ Λασὺν καὶ Καλλίαν, παρὰ δὲ Νέωνος, Ἰσμενίας· (2) οἱ μὲν περὶ Λασὺν ἐγχειρίζοντες τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Ῥωμαίοις, ὁ δὲ Ἰσμενίας κατὰ κοινὸν πάσας τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις διδοὺς εἰς τὴν τῶν πρεσβευτῶν πίστιν. (3) Ἦν δὲ τοῦτο μὲν ἐναντιώτατον τοῖς περὶ τὸν Μάρκιον· τὸ δὲ κατὰ πόλιν διελεῖν τοὺς Βοιωτοὺς οἰκειότατον. (4) Διὸ τοὺς μὲν περὶ τὸν Λασὺν, καὶ τοὺς Χαιρωνεῖς, καὶ τοὺς Λεβαδεῖς, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῶν πόλεων, ἀσμένως ἀπεδέχοντο καὶ κατέψων· (5) τὸν δὲ Ἰσμενίαν παρεδειγμάτιζον, ἀποτριβόμενοι καὶ παρορῶντες. (6) Ὅτε καὶ συνεπιθέμενοί τινες τῶν φυγάδων μικροῦ κατέλευσαν τὸν Ἰσμενίαν, εἰ μὴ κατέφυγεν ὑπὸ τὰ δίθυρα τῶν Ῥωμαίων. (7) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν ταῖς Θήβαις συνέβαινε ταραχὰς εἶναι καὶ στάσεις. (8) Οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν, δεῖν διδόναι τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· οἱ δὲ Κορωνεῖς καὶ Ἁλιάρτιοι, συνδεδραμηκότες εἰς τὰς Θήβας, ἀκμὴν ἀντεποιοῦντο τῶν πραγμάτων, καὶ μένειν ἔφασαν δεῖν ἐν τῇ πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίᾳ. (9) Καὶ μέχρι μέν τινος ἐφάμιλλος ἦν ἡ διάθεσις τῶν στασιαζόντων· Ὀλυμπίχου δὲ τοῦ Κορωνέως πρώτου μεταθεμένου, καὶ φάσκοντος, δεῖν ἀντέχεσθαι Ῥωμαίων, ἐγένετο καὶ ὁλοσχερὴς ῥοπὴ καὶ μετάπτωσις. (10) Καὶ πρῶτον μὲν τὸν Δικέταν ἠνάγκασαν πρεσβεύειν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Μάρκιον, ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῆς πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίας. (11) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς περὶ τὸν Νέωνα καὶ τὸν Ἱππίαν ἐξέβαλλον, συντρέχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν, καὶ κελεύοντες αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογεῖσθαι περὶ τῶν διῳκονομημένων· οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ τὰ περὶ τὴν συμμαχίαν οἰκονομήσαντες. (12) Τούτων δὲ παραχωρησάντων, ἐξαυτῆς ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν, πρῶτον μὲν τιμὰς ἐψηφίσαντο καὶ [δωρεὰς] τοῖς Ῥωμαίοις, εἶτα ἐνεργεῖν ἐπέταξαν τοῖς ἄρχουσι τὴν συμμαχίαν. (13) Ἐπὶ δὲ πᾶσι πρεσβευτὰς κατέστησαν τοὺς ἐγχειριοῦντας τὴν πόλιν Ῥωμαίοις, καὶ κατάξοντας τοὺς παρ᾽ αὐτῶν φυγάδας.

II. Τούτων δὲ συντελουμένων ἐν ταῖς Θήβαις, οἱ φυγάδες ἐν τῇ Χαλκίδι, προστησάμενοι Πομπίδην, κατηγορίαν ἐποιοῦντο τῶν περὶ τὸν Ἰσμενίαν, καὶ Νέωνα, καὶ Δικέταν. (2) Προδήλου δὲ τῆς ἀγνοίας οὔσης τῶν προειρημένων, καὶ τῶν Ῥωμαίων συνεπισχυόντων τοῖς φυγάσιν, (3) εἰς τὴν ἐσχάτην διάθεσιν ἦκον οἱ περὶ

LIBRI VICESIMI SEPTIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

(I.) *Commune Bœotorum dissolvitur, et Bœoti abstrahuntur a societate Persei.*

I. Ea tempestate venerunt legati; Thespiensium qui missu, Lasys et Callias; Neonis vero, Ismenias. (2) L patriam suam Romanis tradebat: Ismenias omnes Bœ urbes in commune fidei legatorum permittebat. (vero a proposito [Q.] Marcii alienissimum erat, sicut co consiliis ejus accommodatissimum, ut separata per si las civitates concilia Bœoti haberent. (4) Itaque Lasy Chæronenses, Lebadenses, et reliquos a civitatibus sos, lætus suscipiebat et demulcebat; (5) Ismeniam propalam contemptim tractabat, summovens eum aspernans. (6) Quo quidem tempore exsules nonnulli, spiratione facta, Ismeniam tantum non saxis obruissent sub Romanorum legatorum podium confugisset. (7 id tempus vigebant Thebis tumultus et seditiones. (8 alii urbem fidei Romanorum permittendam censebant ronæi vero et Haliartii, facto Thebas concursu, reru ram acriter ad se trahebant, et in societate Persei m dum esse contendebant. (9) Ac fuerunt quidem aliqua paria contendentium studia. Sed postquam primus o Olympichus Coronæus mutata sententia adhærendum Romanis dixit, animorum totius multitudinis facta i tio est et mutatio. (10) Primo igitur Dicetan legatum cisci ad Marcium compulerunt, qui societatem cum initam illi excusaret. (11) Neonem deinde atque Hi ejecerunt, impetu in eorum domos facto; jusseruntq universæ administrationis suæ rationem redderent: h que erant, quorum auctoritate contracta fuerat cum societas. (12) Qui postquam abierunt, protinus ist cione advocata, honores [et munera] decreverunt Ro deinde magistratibus mandarunt, ut societati cu ineundæ operam darent: (13) postremo legatos decre qui Romanis urbem traderent, exsulesque suos redu

II. Hæc dum ita geruntur Thebis, exsules, qui C erant, duce atque auctore Pompiden, Ismeniam, Ne et Dicetam deferre instituerunt. (2) Quum autem ma esset illorum culpa, et Romani exsulibus faverent, extremum periculi et inopiæ consilii Hippias, et qui

Ἱππίαν, ὥστε καὶ τῷ βίῳ κινδυνεῦσαι παρ' αὐτὸν καιρὸν ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ πλήθους, ἕως οὗ βραχύ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν προὐνοήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, κατασχόντες τὴν ἐπιφορὰν τῶν ὄχλων. (4) Τῶν Θηβαίων παραγενομένων, καὶ κομιζόντων τὰ προειμένα δόγματα καὶ τὰς τιμὰς, ταχεῖαν ἕκαστα τῶν πραγμάτων ἐλάμβανε τὴν ἀνταπόδοσιν, ἅτε τῶν πόλεων κειμένων ἀλλήλαις ἐν πάνυ βραχεῖ διαστήματι. Πλὴν ἀποδεξάμενοι τοὺς Θηβαίους οἱ περὶ τὸν Μάρκιον, τήν τε πόλιν ἐπῄνεσαν, καὶ τοὺς φυγάδας συνεβούλευσαν ἀπαγαγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν. (6) Εὐθύς τε παρήγγειλαν πρεσβεύειν πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων εἰς Ῥώμην, διδόντας αὑτὰς εἰς τὴν πίστιν, κατ' ἰδίαν ἑκάστας. (7) Πάντων δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῖς προβαινόντων ταῦτα δ' ἦν τὸ διαλῦσαι τῶν Βοιωτῶν τὸ ἔθνος, καὶ λυμήνασθαι τὴν τῶν πολλῶν εὔνοιαν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν· (8) οὗτοι μὲν μεταπεμψάμενοι Σερούιον ἐξ Ἄργους, καὶ καταλιπόντες ἐπὶ τῆς Χαλκίδος ἡγεμόνα, προῆγον ἐπὶ Πελοπόννησον· Νέων δὲ μετά τινας ἡμέρας ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν. (9) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰσμηνίαν καὶ Διχέταν τότε μὲν ἀπήχθησαν εἰς φυλακήν, μετὰ δέ τινα χρόνον ἀπήλλαξαν αὑτοὺς ἐκ τοῦ ζῆν. (10) Τὸ δὲ τῶν Βοιωτῶν ἔθνος, ἐπὶ πολὺν χρόνον συντετηρηκὸς τὴν κοινὴν συμπολιτείαν, καὶ πολλοὺς καὶ ποικίλους καιροὺς διαπεφευγὸς παραδόξως, τότε προπετῶς καὶ ἀλογίστως ἑλόμενον τὰ παρὰ Περσέως, καὶ παιδαριωδῶς πτοηθὲν, κατελύθη καὶ διεσκορπίσθη κατὰ πόλεις. (11) Οἱ δὲ περὶ τὸν Αὖλον καὶ Μάρκιον, παραγενηθέντες εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, ἐχρημάτισαν ταῖς συναρχίαις ταῖς τῶν Ἀχαιῶν, καὶ παρεκάλεσαν Ἄρχωνα τὸν στρατηγὸν, χιλίους ἐκπέμψαι στρατιώτας εἰς Χαλκίδα, παραφυλάξοντας τὴν πόλιν μέχρι τῆς Ῥωμαίων διαβάσεως. (12) Τοῦ δὲ Ἄρχωνος ἑτοίμως συνυπακούσαντος, οὗτοι μὲν ταῦτα διαπράξαντες ἐν τοῖς Ἕλλησι κατὰ χειμῶνα, καὶ τῷ Ποπλίῳ συμμίξαντες, ἀπέπλεον εἰς τὴν Ῥώμην.

dem erant partium, venerunt: adeo ut, concitata vehementius multitudine, etiam de vita statim periclitarentur; donec Romani, aliquam sibi curam esse de eorum salute ostendentes, ruentis turbæ impetum inhibuerunt. (4) Ubi vero advenerunt Thebani qui decreta Thebanorum et delatos Romanis honores nunciabant; brevi omnia in contrarium sunt mutata, maxime propter intervallum exiguum, quo duæ illæ urbes inter se distant. (5) Ceterum Marcius, benigne exceptis legatis, civitatem dilaudavit, et consilium iis dedit, ut exsules in patriam reducerent: (6) monuitque insuper, ut ex omnibus civitatibus Romam mitterentur legati, qui singulas illas in fidem Romanorum permitterent. (7) Omnibus dein rebus ex animi sententia confectis, dissoluta nempe societate mutua gentis Bœotorum, et aversis populorum animis a Macedonum domo regia, (8) Marcius ceterique Romani, Argis accitum Servium [Cornelium Lentulum], Chalcidi eum præficiunt, ipsi in Peloponnesum proficiscuntur. Neon post paucos dies in Macedoniam se transfert. (9) Ismenias vero et Dicetas, in carcerem tunc conjecti, non multo post mortem sibi consciverunt. (10) At gens Bœotorum, quæ unam rempublicam longo tempore coluerat, et multa magnaque pericula præter spem evaserat, quum præpeti vel potius nullo consilio Persei partes esset amplexa, temere ac puerilem in modum tunc territa, soluta est et oppidatim divulsa. (11) Aulus [Atilius] et Marcius, postquam Argos ventum, cum magistratibus Achæorum, qui eo loci convenerant, egerunt, et prætorem Archonem hortati sunt, ut Chalcidem milites mille præsidii causa mitteret, donec Romani illuc trajicerent. (12) Quod quum ab Archone sine mora esset factum, Romani, hisce rebus per hiemem in Græcia gestis, cum Publio [Lentulo] congressi, Romam navibus repetierunt.

(II.) Legatio LXIV.

III. Οἱ περὶ τὸν Τιβέριον καὶ Ποστούμιον κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, ἐπιπορευόμενοι τὰς νήσους, καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις· (2) * * πλεῖστον δ' ἐν τῇ Ῥόδῳ, καίπερ οὐ προσδεομένων τῶν Ῥοδίων κατὰ τοὺς τότε χρόνους. (3) Ἡγησίλοχος γὰρ, τότε πρυτανεύων, ἀνὴρ τῶν εὐδοκιμούντων, ὃ καὶ μετὰ ταῦτα πρεσβεύσας εἰς τὴν Ῥώμην, ἔτι πρότερον, ἅμα τῷ φανερὸν γενέσθαι, ὅτι μέλλουσι πολεμεῖν Ῥωμαῖοι τῷ Περσεῖ, τἄλλα τε παρακεκλήκει τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τοῦ κοινωνεῖν τῶν αὐτῶν ἐλπίδων, καὶ μ' ναῦς συμβουλεύσας τοῖς Ῥοδίοις ἐπισκευάζειν· (4) ἵνα, ἐάν τις ἐκ τῶν καιρῶν γένηται χρεία, μὴ τότε παρασκευάζωνται πρὸς τὸ παρακαλούμενον, ἀλλ' ἑτοίμως διακείμενοι πράττωσι τὸ κριθὲν αὐτοῖς. (5) Ἃ τότε προφερόμενος τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ θέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰς παρασκευὰς, εὐδοκουμένους τῇ πόλει τοὺς πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλεν. (6) Οἱ

(II.) *Legatio Romanorum in Asiam.*

III. Circa tempus idem Tiberius [Claudius] et A. Postumius, insulas circumeuntes et Asiæ urbes, Rhodum quoque adierunt; (2) etsi Rhodii tempestate illa hac inspectione nequaquam opus habebant. (3) Hegesilochus enim, qui in summo tum magistratu erat (Prytanin ipsi vocant), magnæ vir dignationis, qui etiam postea legatione Romam est functus, jam antea, simul ac cognitum est, bellum a Romanis cum Perseo gestum iri, cum ad cetera quod attinet suos cives fuerat cohortatus, ut spes suas cum Romanis jungerent, tum etiam auctor Rhodiis fuerat, ut quadraginta naves reficerent; (4) ne, si quæ tempora inciderent, ut iis populo Romano opus esset, in apparanda classe, tunc cum peteretur, essent occupati; sed, rebus ante præparatis, extemplo, quod decretum foret, præstarent. (5) Hæc ille tum Romanis ostentans, et apparatus ipsos oculis eorum subjiciens, legatos dimisit, de civitate optime sentientes. (6)

δὲ περὶ τὸν Τιβέριον, ἀποδεδεγμένοι τὴν τῶν Ῥοδίων εὔνοιαν, ἐκομίζοντο εἰς τὴν Ῥώμην.

(III.) Legatio LXV.

IV. Περσεὺς μὲν, μετὰ τὸν σύλλογον τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, * * τῶν Ἑλλήνων, πάντα τὰ δίκαια κατέταττεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τοὺς ὑφ' ἑκατέρων ῥηθέντας λόγους· (2) ἅμα μὲν ὑπολαμβάνων, ὑπερδέξιος φανήσεσθαι τοῖς δικαίοις, ἅμα δὲ βουλόμενος ἀπόπειραν λαμβάνειν τῆς ἑκάστων προαιρέσεως. (3) Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἄλλους δι' αὐτῶν τῶν γραμματοφόρων ἔπεμπε τὰς ἐπιστολάς· εἰς δὲ τὴν Ῥόδον καὶ πρεσβευτὰς συναπέστειλεν, Ἀντήνορα καὶ Φίλιππον. (4) Οἳ καὶ παραγενηθέντες τὰ γεγραμμένα τοῖς ἄρχουσιν ἀπέδωκαν, καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐπελθόντες ἐπὶ τὴν βουλὴν παρεκάλουν τοὺς Ῥοδίους, κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἡσυχίαν ἔχειν, ἀποθεωροῦντας τὸ γιγνόμενον· (5) ἐὰν δὲ Ῥωμαῖοι παρὰ τὰς συνθήκας ἐγχειρῶσι τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τῷ Περσεῖ καὶ Μακεδόσιν, πειρᾶσθαι διαλύειν. (6) Τοῦτο γὰρ πᾶσι μὲν συμφέρειν, πρέπειν δὲ μάλιστα Ῥοδίοις. (7) Ὅσῳ γὰρ πλεῖον ὀρέγονται τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας, καὶ διατελοῦσι προστατοῦντες οὐ μόνον τῆς αὑτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας· τοσούτῳ καὶ τὴν ἐναντίαν προαίρεσιν μάλιστα δεῖν αὐτοὺς προορᾶσθαι καὶ φυλάττεσθαι κατὰ δύναμιν. (8) Ταῦτα καὶ πλείω τούτοις παραπλήσια διαλεχθέντων τῶν πρέσβεων, ἤρεσκε μὲν ἅπασι τὰ λεγόμενα· (9) προκατεχόμενοι δὲ τῇ πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ, καὶ νικῶντος αὐτοῖς τοῦ βελτίονος, τἄλλα μὲν ἀπεδέξαντο φιλανθρώπως τοὺς πρεσβευτὰς, ἠξίουν δὲ τὸν Περσέα διὰ τῆς ἀποκρίσεως, εἰς μηδὲν αὐτοὺς παρακαλεῖν τοιοῦτο, ἐξ οὗ φανήσονται πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀντιπράττοντες βούλησιν. (10) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντήνορα τὴν μὲν ἀπόκρισιν οὐκ ἔλαβον, τὴν δὲ λοιπὴν φιλανθρωπίαν ἀποδεξάμενοι τὴν Ῥοδίων, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

(IV.) Legatio LXVI.

V. Περσεὺς πυνθανόμενος, ἔτι τινὰς τῶν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεων ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, Ἀντίγονον ἐξαπέστειλε τὸν Ἀλεξάνδρου, πρεσβευτήν. (2) Ὃς καὶ παραγενόμενος εἰς Βοιωτοὺς, τὰς μὲν ἄλλας πόλεις παρῆκε, διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν λαμβάνειν ἐπιπλοκῆς· (3) εἰς δὲ Κορώνειαν, καὶ Θήβας, ἔτι δ' Ἁλίαρτον εἰσελθὼν, παρεκάλεσε τοὺς ἀνθρώπους, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς Μακεδόνας εὐνοίας. (4) * * Τῶν δὲ προθύμως ἀποδεχομένων τὰ λεγόμενα, καὶ πρεσβευτὰς ψηφισαμένων πέμπειν εἰς Μακεδονίαν, οὗτος μὲν ἀπέπλευσε, καὶ συμμίξας τῷ βασιλεῖ διεσάφησε τὰ κατὰ τὴν Βοιωτίαν. (5) Παραγενομένων δὲ καὶ τῶν πρεσβευτῶν μετ' ὀλίγον, καὶ παρακαλούντων βοήθειαν ἐκπέμψαι ταῖς πόλεσι, ταῖς αἱρουμέναις τὰ Μακεδόνων· (6)

Tiberius cum collegis, studio Rhodiorum collaudato, [Ro]mam est reversus.

(III.) *Legatio Persei ad Rhodios.*

IV. Perseus, post colloquium cum Romanis habitum, [...] Græcorum, omnia suæ causæ jura, et quæ ab utra[que] parte dicta fuerant, in epistola exposuit: (2) simul futurum arbitrabatur, ut superior fuisse in discepta[tione] videretur; simul quod cupiebat omnium animos te[ntare]. (3) Et ad alias quidem civitates per tabellarios dum[taxat] epistolas illas misit; Rhodum vero legatos etiam ire ju[ssit], Antenorem et Philippum. (4) Qui ubi eo ventum, [...] magistratibus tradunt: deinde post paucos dies in sen[atum] veniunt, a Rhodiisque petunt, ut in præsentia quide[m ni]hil moveant, sed, quid geratur, velut e specula prospic[iant]: (5) verum si Romani contra fœderis leges Perseum et [Mace]cedones aggrediantur lacessere, pacem ut conciliare [inter] ipsos conentur. (6) Id enim ut fiat, interesse omniu[m; sed] Rhodiis præcipue convenire. (7) Nam quo plus ipsi, [quam] ceteri, æquabilitati juris et libertati studeant (ut qu[i non] suæ tantum libertatis sint custodes ac vindices, sed [re]liquorum etiam Græcorum), eo diligentius providere [at]que pro virili cavere debere, ne ad contraria consilia [adduci] se patiantur. (8) Hæc et similia his plura quum diss[eruis]sent legati, etsi placebat omnibus eorum oratio, (9) tamen præoccupati benevolentia Romanorum animi [...] et partis melioris auctoritas vincebat, ceteris quidem [...] comes se erga legatos exhibent; ceterum responsi loc[o Per]seum rogant, ne quid hujusmodi a se postularet, [unde] possint existimari voluntati Romanorum contrarium [a]facere. (10) Antenor responsum quidem non accepi[t; ce]rum reliqua Rhodiorum civilitate et humanitate us[us], Macedoniam est reversus.

(IV.) *Bœotos tentat Perseus.*

V. Quum esset relatum Perseo, nonnullas e civit[atibus] Bœotiæ in suscepta erga se benevolentia adhuc per[sistere], legatum eo misit Antigonum, Alexandri filium. (2) [Is] Bœotiam ubi venit, ceteras quidem civitates, quod [...] occasionem jungendæ cum iis societatis inveniret, p[ræter]misit; (3) Coroneam vero et Thebas atque Haliartum [ingressus], et ut ab amicitia Macedonum ne discederent, cives e[xhor]tatus. (4) Qui propensis animis ejus orationem [ac]cepissent, et legatos in Macedoniam mittendos dec[revis]sent, abiit Antigonus, et ad Perseum reversus, q[uid in] Bœotia egisset, illi exposuit. (5) Nec multo post [...] legati, præsidium mitti petentes ad illas civitates [quæ] sectam Macedonum sequerentur: (6) imminere eni[m]

γὰρ Θηβαίους, βαρεῖς ὄντας, ἐπιχεῖσθαι καὶ παρενο- αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συμφρονεῖν σφίσιν, αἱρεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων· (7) ἅπερ ὁ Περσεὺς δια- ας, βοήθειαν μὲν οὐδαμῶς, ἔφη, δύνασθαι πέμπειν ὰ διὰ τὰς ἀνοχάς· (8) καθόλου δ' αὐτοὺς παρεκά- Θηβαίους μὲν ἀμύνασθαι κατὰ δύναμιν, Ῥωμαίοις ἡ πολεμεῖν, ἀλλὰ τὴν ἡσυχίαν ἔχειν.

(V.) Legatio LXVII.

Ι. Γάϊος, ἔτι περὶ τὴν Κεφαλληνίαν ὁρμῶν, ἐξέ- ε τοῖς Ῥοδίοις γράμματα περὶ πλοίων ἐξαποστο- συνθεὶς τὴν ἐπιστολὴν ἀλείπτῃ τινὶ Σωκράτει. (2) γενομένων δὲ τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ῥόδον, οκλέους πρυτανεύοντος τὴν δευτέραν ἑξάμηνον, τοῦ διαβουλίου προτεθέντος· (3) τοῖς μὲν περὶ τὸν θάγητον καὶ Ῥοδοφῶντα καὶ Ἀστυμήδην καὶ ἑτέ- πλείοσιν ἐδόκει πέμπειν τὰς ναῦς, καὶ συνάπτε- τῆς ἀρχῆς εὐθέως τοῦ πολέμου, μηδεμίαν πρόφα- ποιουμένους. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Δείνωνα καὶ άρατον, δυσαρεστοῦντες μὲν καὶ τοῖς ἤδη γεγονόσιν φίλοις πρὸς Ῥωμαίους, τότε δὲ προθέμενοι τὸ βασιλέως Εὐμένους πρόσωπον, ἤρξαντο λυμαίνε- τὴν τῶν πολλῶν προαίρεσιν. (5) Ὑπαρχούσης τοῖς Ῥοδίοις ὑποψίας καὶ διαφορᾶς πρὸς τὸν Εὐ- , πάλαι μὲν ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Φαρνάκην, τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἐφορμοῦντος ἐπὶ τοῦ κατὰ Ἑλλήσποντον στόματος, χάριν τοῦ κωλύειν τοὺς ας εἰς τὸν Πόντον, ἐπελάβοντο τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ κώλυσαν Ῥόδιοι· (6) μικροῖς δ' ἀνώτερον χρό- ἐκ τῶν Λυκιακῶν ἀναξαινομένης τῆς διαφορᾶς ἐκ ἐρυμάτων καὶ χώρας, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι μὲν ς ἐσχατιᾶς τῆς τῶν Ῥοδίων Περαίας, κακοποιεῖ- ὶ συνεχῶς διὰ τῶν ὑπ' Εὐμένει ταττομένων· (7) ντων δὲ τούτων εὐηκόως διέκειντο πρὸς πᾶν τὸ ον κατὰ τοῦ βασιλέως. (8) Διὸ ταύτης ἐπιλα- οι τῆς ἀφορμῆς οἱ περὶ τὸν Δείνωνα, διέσυρον ἐπιστολήν, φάσκοντες, οὐ παρὰ Ῥωμαίων αὐτὴν , ἀλλὰ παρ' Εὐμένους, θέλοντος αὐτοῦ ἐκείνους πάντα τρόπον ἐκβιβάζειν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐπιτιν τῷ δήμῳ δαπάνας καὶ κακοπαθείας οὐκ ἀναγ- . (9) Καὶ μαρτύριον ἐποίουν τῆς ἑαυτῶν ἀποφάσεως ραγεγονέναι φέροντα τὴν ἐπιστολὴν ἀλείπτην τινὰ, αῦτον ἄνθρωπον· οὐκ εἰωθότων τοῦτο ποιεῖν Ῥω- , ἀλλὰ καὶ λίαν μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ προ- ς διαπεμπομένων ὑπὲρ τῶν τοιούτων. (10) ον δὲ ταῦτα, καλῶς μὲν εἰδότες, ὅτι συμβαίνει φθαι τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τοῦ Λουκρητίου, βουλό- δὲ τοὺς πολλοὺς διδάσκειν, μηδὲν ἐξ ἑτοίμου Ῥωμαίοις, ἀλλ' ἐν πᾶσι δυσχρηστεῖν καὶ διδό- ροσκοπῆς καὶ δυσαρεστήσεως ἀφορμάς. (11) Ἦν το προκείμενον αὐτοῖς, ἀπὸ μὲν τῆς πρὸς Ῥω- ς εὐνοίας ἀλλοτριοῦν τὸν δῆμον, εἰς δὲ τὴν τοῦ έως φιλίαν ἐμπλέκειν, καθόσον οἷοί τ' ἦσαν. (12) έβαινε δὲ, τοὺς προειρημένους οἰκείους ὑπάρχειν,

infestos Thebanos, et molestias exhibere, quod secum in suscipiendis Romanorum partibus consentire nollent. (7) Horum postulatis Perseus respondit : præsidium quidem se propter inducias cum Romanis factas mittere non posse : (8) ceterum suadere, ut a Thebanorum quidem injuriis, quibus possent rationibus, sese vindicarent; cum Romanis vero ne bellum susciperent, sed pacem cum iis colerent.

(IV.) *Rhodii fidem servant Romanis.*

VI. Caius Lucretius, dum circa Cephalleniam stabat classis, per literas cum Rhodiis egit, naves sibi mitti petens, eamque epistolam Socrati aliptæ tradidit perferendam. (2) Hæc Rhodum illo tempore est perlata, quo posterioris semestris Stratocles Prytanis erat. (3) Quum ea de re consultatio haberetur, Agathageto quidem et Rhodophonti et Astymedi ac pluribus aliis placebat, ut sine ulla tergiversatione naves mitterent Rhodii, et ut jam inde a principio belli cum Romanis sese jungerent. (4) At Dino et Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur, quæ antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, interposita tunc Eumenis persona, alienare animos multitudinis cœperunt. (5) Quippe suspectus vulgo regis Eumenis animus erat, quicum et controversiam aliquam habebant, partim ob veterem causam ex bello contra Pharnacem, cum, Hellesponti fretum suis navibus obsidente Eumene, ne cui navi in Pontum transitus pateret, Rhodii se opposuerunt, et conatum ipsius impedierunt; (6) partim quod paucis ante annis occasione Lyciaci belli recruduerant inter ipsos odia propter castella quædam et agrum, qui in extremis finibus situs oppositæ continentis Rhodiorum (Peræam vulgo nominant), ab iis, qui sub Eumene erant, quotidie infestabatur. (7) Quas omnes ob causas cupidis auribus universa admittebant, quæ contra regem dicerentur. (8) Hac arrepta ansa, Dino epistolam ludibrio habere, cum diceret, non a Romanis eam fuisse missam, sed ab Eumene, qui id omni studio ageret, ut ad bellum ipsos traheret, ac populo impensas et molestias non necessarias conciliaret. (9) Confirmandæ suæ sententiæ argumentum hoc afferebat, quod ea epistola ab alipta, nescio quo, vilis hoc genus sortis homine, allata Rhodum fuisset; quum nequaquam id sit moris Romanorum, qui ad perferendos ejusmodi nuncios vel præcipuæ dignationis viros magno studio deligere soleant. (10) Hæc autem ille et Polyaratus dicebant, non quod ignorarent, eam epistolam a Lucretio fuisse scriptam; nam id probe sciebant : sed ut multitudini persuaderent, ne ulla in re faciles se erga Romanos præberent, sed in omnibus lentos ac difficiles, quo offensionum et simultatis causæ nascerentur. (11) Id enim compositum ipsis erat, ut, quantum possent, a Romanis populi Rhodii animos abalienarent, et Perseo conciliarent. (12) Causæ autem, cur Perseo dicti viri faverent, erant, quod Polyaratus qui-

διὰ τὸ τὸν μὲν Πολυάρατον, ἀλαζονικώτερον ὄντα καὶ κενόδοξον, ὑπόχρεων πεποιηκέναι τὴν οὐσίαν· τὸν δὲ Δείνωνα, φιλάργυρον ὄντα καὶ θρασὺν, ἐξ ἀρχῆς οἰκεῖον εἶναι τῆς ἐκ τῶν δυνατῶν καὶ βασιλέων ἐπανορθώσεως. (13) Ἐφ' οἷς Στρατοκλῆς ὁ Πρύτανις ἐπαναστὰς, καὶ πολλὰ μὲν κατὰ τοῦ Περσέως εἰπὼν, πολλὰ δὲ περὶ Ῥωμαίων ἐπ' ἀγαθῷ, παρώρμησε τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ κυρῶσαι τὸ ψήφισμα, τὸ περὶ τῆς ἐξαποστολῆς τῶν πλοίων. (14) Καὶ παραυτίκα καταρτύσαντες τριήρεις ἕξ, πέντε μὲν ἐξαπέστειλαν ἐπὶ Χαλκίδος, ἡγεμόνα συστήσαντες ἐπ' αὐτῶν Τιμαγόραν· τὴν δὲ μίαν εἰς Τένεδον, ἐφ' ἧς ἄρχων ἐπέπλει Τιμαγόρας. (15) Ὃς καὶ καταλαβὼν ἐν Τενέδῳ Διοφάνην, ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Περσέως πρὸς Ἀντίοχον, αὐτοῦ μὲν οὐκ ἐγενήθη κύριος, τοῦ δὲ πληρώματος. (16) Ὁ δὲ Λοσκρήτιος, πάντας ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως τοὺς κατὰ θάλατταν παραγεγονότας συμμάχους, ἀπέλυσε τῆς χρείας, φήσας, οὐ προσδεῖσθαι τὰ πράγματα τῆς κατὰ θάλατταν βοηθείας.

dem, homo ad ostentationem et inanem gloriam co[...] tus, contracto ære alieno, bona sua omnia creditori[...] posuerat; Dino vero, avaritiæ deditus atque audax[...] prima vitæ institutione rei familiari, potentum et[...] largitionibus augendæ, studuerat. (13) Advers[...] quum Prytanis Stratocles sese comparasset, et mult[...] Perseum disseruisset, Romanos e contrario multis [...] set, Rhodios pervicit, ut decretum de mittendis [...] sanciretur. (14) Itaque sex triremibus extemplo in[...] Chalcidem quinque miserunt duce Timagora, unam[...] dum, cui præfectus est Timagoras alter. (15) Hic in[...] in Tenedo Diophanem, qui a Perseo ad Antiochum[...] missus, ipsum quidem capere non potuit, sed socio[...] valium compos est factus. (16) Lucretius, omnibus[...] quorum naves convenerant, benigne exceptis, opera[...] non est usus, nihil opus esse dicens in præsenti ma[...] auxiliis.

(VI.) Legatio LXVIII.

VII. Οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας παραγεγονότων πρεσβευτῶν διακούσαντες, τά τε κατὰ τὴν Ῥόδον, καὶ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις, προσεκαλέσαντο τοὺς παρὰ τοῦ Περσέως πρεσβευτάς. (2) Οἱ δὲ περὶ τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Ἱππίαν ἐπειρῶντο μὲν καὶ περὶ τῶν ὅλων λέγειν τι, καὶ παραιτεῖσθαι τὴν σύγκλητον· τὸ δὲ πλέον ἀπελογοῦντο περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ τὸν Εὐμένη. (3) Ληξάντων δὲ τῆς δικαιολογίας αὐτῶν, πάλαι προδιειληφότες ὑπὲρ τοῦ πολεμεῖν, προσέταξαν αὐτοῖς ἐκ μὲν τῆς Ῥώμης εὐθέως ἀπαλλάττεσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι Μακεδόσιν, ὅσοι παρεπιδημοῦντες ἔτυχον· ἐκ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐν τριάκονθ' ἡμέραις ἐκχωρεῖν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ὑπάτους ἀνακαλεσάμενοι παρώρμων ἔχεσθαι τοῦ καιροῦ, καὶ μὴ καθυστερεῖν.

(VI.) *Macedones Italia pulsi.*

VII. Romani, legationibus auditis, quæ ex Asi[...] rant, Rhodiorum et reliquarum civitatum statu [...] legatis Persei senatum præbuerunt. (2) Tum igitu[...] atque Hippias de universis quidem rebus dicere, et[...] iram deprecari sunt conati; præcipua tamen cura [...] rum Eumeni factarum crimen defensum. (3) Po[...] perorassent, senatus, qui bellum jam ante decreve[...] nunciavit eis, ut et ipsi, et quicumque e gente Mac[...] Romæ tum forte adessent, extemplo mœnibus urbis[...] intra trigesimum diem excederent. (4) Tum cons[...] vocarunt patres conscripti, hortatique eos sunt, [...] omnes occasiones intenti nulla in re cessarent.

Romanis a Perseo equestri prœlio victis, plaudunt Græci. Obiter de Clitomacho et Aristonico pugilib[...]

[VII. a. Ὅτι τῆς κατὰ τὴν ἱππομαχίαν φήμης μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα διαγγελθείσης, ἐξέλαμψε καθαπερεὶ πῦρ ἡ τῶν πολλῶν πρὸς τὸν Περσέα διάθεσις, τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἐπικρυπτομένων τῶν πλείστων. (2) Ἦν δὲ περὶ αὐτοὺς τοιαύτη τις, ἐμοὶ δοκεῖ, διάθεσις· παραπλήσιον ἦν τὸ γινόμενον τῷ συμβαίνοντι περὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας· (3) καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις ὅταν πρὸς ἐπιφανῆ καὶ ἀήττητον ἀθλητὴν εἶναι δοκοῦντα συγκαταστῇ ταπεινὸς καὶ πολὺ καταδεέστερος ἀνταγωνιστὴς, εὐθέως ἀπομερίζει τὰ πλήθη τὴν εὔνοιαν τῷ καταδεεστέρῳ καὶ θαρρεῖν παρακαλεῖ καὶ συνεξανίσταται τούτῳ ταῖς ὁρμαῖς· (4) ἐὰν δὲ καὶ ψαύσῃ τοῦ προσώπου, καὶ ποιήσῃ τι σημεῖον τῆς πληγῆς, παραυτίκα πάλιν ἁπάντων ἀγὼν πικρὸς γίνεται· ποτὲ δὲ καὶ χλευάζειν ἐπιχειροῦσι τὸν ἕτερον· (5) οὐ μισοῦντες

VII. *a*. Fama de prœlio equestri, in quo vicer[...] cedones, per Græciam didita, eluxit tamquam igni[...] tudinis erga Perseum benevolus animus, quem ant[...] rimi dissimulabant. (2) Vulgi igitur erga Perseum [...] perinde mihi fuisse videtur atque illa quæ in gymnic[...] taminibus accidit. (3) Etenim in his quoque ludis q[...] cumque illustri et insuperabili, ut videtur, athletæ c[...] tur humilis multoque inferior adversarius, statim mu[...] benevolentiam suam infirmiori adjicit, eumque bono[...] esse jubet, consensuque adjuvat ictus ejus. (4) Qui [...] tem leviter tetigerit, et signum aliquod inflicti v[...] fecerit, ilico omnium spectatorum studium denuo ex ar[...] ita ut interdum etiam irrideant alterum; (5) haud p[...] quod oderint improbentve, sed quia præter suam[...]

καταγινώσκοντες, ἀλλὰ παραδόξως τε συμπαθεῖς μενοι, καὶ τῷ καταδεεστέρῳ φύσει προσμερίζοντες ἑαυτῶν εὔνοιαν· οὓς ἐὰν ἐπιστήσῃ τις ἐν καιρῷ, ἔως μετατίθενται, καὶ παρὰ πόδας ἐπιλαμβάνονται ἑαυτῶν ἀγνοίας.]

VII. b. Ὃ φασι ποιῆσαι Κλειτόμαχον· ἐκείνου γὰρ ανταγωνίστου δοκοῦντος εἶναι κατὰ τὴν ἄθλησιν, καὶ αὐτοῦ δόξης ἐπιπολαζούσης κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, Πτολεμαῖόν φασι τὸν βασιλέα φιλοδοξήσαντα τὸ καταλῦσαι τὴν δόξαν αὐτοῦ, παρασκευάσαντα πολλῆς φιλοτιμίας Ἀριστόνικον τὸν πύκτην ἐξαποστεῖλαι, δοκοῦντα φύσιν ἔχειν ὑπερέχουσαν ἐπὶ ταύτην τὴν χρείαν· (2) παραγενομένου δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα κεχειρισμένου καὶ συγκαταστάντος Ὀλυμπιᾶσι πρὸς Κλειτόμαχον, ἐξ αὐτῆς, ὡς ἔοικεν, ἀπένευσαν πολλοὶ τὸν Ἀριστόνικον καὶ παρεκάλουν, χαίροντες ἐπὶ [τὸ φαί]νειν] τετολμηκότα τινὰ συγκαταστῆναι πρὸς τὸν Κλειτόμαχον· (3) ὡς δέ γε προβαίνων ἐφάμιλλος ἐφαίνετο κατὰ τὸν ἀγῶνα, καί που καὶ τραῦμα καίριον ἔθηκε, κρότος ἐγίνετο, καὶ συνεξέπιπτον οἱ πολλοὶ ταῖς ὁρμαῖς, θαῤῥεῖν παρακαλοῦντες τὸν Ἀριστόνικον. Ἐν ᾧ καιρῷ φασι τὸν Κλειτόμαχον ἀποστάντα καὶ διαπνεύσαντα βραχὺν χρόνον, ἐπιστρέψαντα πρὸς τὰ πλήθη πυνθάνεσθαι, τί βουλόμενοι παρακαλοῦσι τὸν Ἀριστόνικον, καὶ συναγωνίζονται ἐκείνῳ καθόσον εἰσί; πότερον οὐ συνοίδασιν αὐτῷ ποιοῦντι τὰ δίκαια κατὰ τὴν ἄθλησιν; (5) ἢ τοῦτο ἀγνοοῦσι, διότι Κλειτόμαχος μὲν ἀγωνίζεται νῦν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων δόξης, Ἀριστόνικος δὲ περὶ τῆς Πτολεμαίου βασιλέως; πότερον ἂν βουληθεῖεν τὸν Ὀλυμπιᾶσι στέφανον Αἰγύπτιον φέρειν ἄνθρωπον νικήσαντα τοὺς Ἕλληνας, ἢ Θηβαῖον καὶ Βοιώτιον κηρύττεσθαι νικῶντα τῇ πυγμῇ τοὺς ἀνδρας; (6) Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Κλειτομάχου, τηλικαύτην φασὶ γενέσθαι τὴν μετάπτωσιν τῶν πολλῶν, ὥστε τέλος ἐκ μεταβολῆς μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πλήθους, ἢ Κλειτομάχου, καταγωνισθῆναι τὸν Ἀριστόνικον.]

VII. c. Τούτῳ δὲ παραπλήσιον ἦν καὶ τὸ κατὰ τὸν Περσέα συμβαῖνον παρὰ τοὺς ὄχλους· εἰ γάρ τις αὐτοὺς ἤρετο μετὰ παῤῥησίας, εἰ βούλοιντ' εἰς ἕνα πεσεῖν τὴν τηλικαύτην ὑπεροχήν, καὶ λαβεῖν μοναρχικῆς πεῖραν ἐξουσίας, ἀνυπευθύνου κατὰ πάντα, ταχέως αὐτοὺς ὑπολαμβάνω παλινῳδίαν ποιῆσαι, καὶ μεταπεσεῖν εἰς τοὐναντίον· (2) εἰ δὲ καὶ βραχέα ὑπέμνησε τῶν γεγονότων, ἐκ μὲν τῆς Μακεδόνων οἰκίας δυσκόλων τοῖς Ἕλλησιν, ἐκ δὲ τῆς Ῥωμαίων τῆς συμφερόντων, καὶ λίαν παρὰ πόδας αὐτοὺς ὑπολαμβάνω μεταμεληθῆναι· (3) πλὴν τότε κατὰ τὴν ἀνυπόστατον καὶ πρώτην ὁρμὴν ἐκφανὴς ἦν ἡ τῶν πολλῶν εὔνοια τοῖς προσαγγελλομένοις, ἀσμενιζόντων διὰ τὸ παράδοξον, εἰ καθόλου πεφηνέ τις ἱκανὸς ἀνταγωνιστὴς Ῥωμαίοις. (4) Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον προήχθην εἰπεῖν, ἵνα μή τις ἀκρίτως εἰς ἀχαριστίαν ἐγκαλῇ τοῖς Ἕλλησι τὴν τότε διάθεσιν, ἀγνοῶν τὰ φύσει παρεπόμενα τοῖς ἀνθρώποις.]

voluntatem misericordia commoti, infirmiori illi favorem suum accommodant. Iidem tamen, si quis eos tempestive admonere sciat, sine mora mutantur, suumque errorem protinus damnant.

VII. *b.* Quod ipsum fecisse fertur Clitomachus: qui cum invictus arte athletica videretur, ejusque fama per totum orbem terrarum pervaderet, dicitur rex Ptolemæus gloriam ejus infringendi cupidus comparatum sibi eximio pretio pugilem Aristonicum, qui credebatur summis viribus ad hunc usum præditus, ad certamen submisisse. (2) Qui cum in Græciam venisset, atque Olympiis contra Clitomachum se stitisset, statim, ut fieri solet, Aristonico multi innuebant, eumque adhortabantur, læti potissimum quia virum cernebant manus conserere cum Clitomacho ausum. (3) Mox ubi Aristonicus processit, et par certamini tanto visus est, ac vulnus etiam ex gravioribus inflixerat; plausus crepuit; multique ejus ictus pronis animis comitabantur, prorsusque Aristonicum ad rem strenue gerendam excitabant. (4) Tum aiunt Clitomachum, quum se aliquantulum respirandi causa subduxisset, ad spectatores conversum rogasse, curnam hortatibus Aristonicum acuerent, eique tam impense faverent? nonne omnia legitima a se in certamine observari cernerent? (5) an vero ignorarent, Clitomachum nunc pro Græciæ gloria, Aristonicum pro Ptolemæi regis ambitione certare? utrum igitur mallent ad Ægyptio homine Græcorum victore coronam Olympicam obtineri, an potius Thebanum Bœotiumque hominem luctæ virilis victorem prædicari? (6) Hæc dicente Clitomacho, tantam multitudinis mutationem consecutam aiunt, ut vulgi potius conversione quam ab ipso Clitomacho Aristonicus devictus fuerit.

VII. *c.* Huic similis erat populorum erga Perseum favor. Nam si quis eos aperte rogasset, num ad unum hominem tantam confluere fortunam vellent, ipsi vero monarchicam et nullis obnoxiam legibus auctoritatem experiri; statim, ut arbitror, palinodiam cecinissent, in contrariumque se vertissent. (2) Quod si quis etiam breviter iis in mentem revocasset Macedonicæ quidem domus adversus Græcos acerbitatem, a Romano autem imperio concessa commoda, celeriter admodum arbitror de sententia sua fuisse recessuros. (3) Interim vero tum prima animorum nec satis libera commotione nuntium victoriæ lætanter vulgus accepit; re inopina scilicet gaudens, quia strenuus aliquando adversarius se Romanis obtulisset. (4) Atque hæc ego paulo latius exposui, ne quis imprudens atque humanæ naturæ parum gnarus, propter illas studii significationes ingratum animum Græcis objiciat.

(VII.) Legatio LXIX.

VIII. Μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακεδόνων, συνεδρίου παρὰ τῷ Περσεῖ συναχθέντος, ὑπέδειξάν τινες τῶν φίλων, διότι δεῖ πρεσβείαν πέμψαι τὸν βασιλέα πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων· (2) ἐπιδεχόμενον ἔτι καὶ νῦν, ὅτι καὶ φόρους δώσει Ῥωμαίοις, ὅσους πρότερον ὑπέσχετο ὁ πατὴρ καταπολεμηθεὶς, καὶ τόπων ἐκχωρήσει τῶν αὐτῶν. (3) Ἐὰν γὰρ δέξωνται τὰς διαλύσεις, καλὴν ἔφασαν ἔσεσθαι τῷ βασιλεῖ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ πολέμου, πεπροτερηκότι διὰ τῶν ὑπαίθρων, καὶ καθόλου πρὸς τὸ μέλλον εὐλαβεστέρους ὑπάρξειν τοὺς Ῥωμαίους, πεῖραν εἰληφότας τῆς Μακεδόνων ἀνδρείας, εἰς τὸ μηδὲν ἄδικον μηδὲ βαρὺ προστάττειν Μακεδόσιν· (4) ἐάν τε μὴ δέξωνται, θυμομαχοῦντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ἐκείνοις μὲν δικαίως νεμεσήσειν τὸ δαιμόνιον, αὐτῷ δὲ διὰ τὴν μετριότητα συναγωνιστὰς ὑπάρξειν τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. (5) Ταῦτα μὲν οὖν ἐδόκει τοῖς πλείοσι τῶν φίλων. Συγκαταθεμένου δὲ τοῦ Περσέως, πέμπονται παραχρῆμα πρεσβευταὶ, Πάνταυχος Βαλάκρου, καὶ Μήδων Βεροιεύς. (6) Ὧν παραγενομένων πρὸς τὸν Λικίνιον, εὐθέως ὁ στρατηγὸς συνῆγε συνέδριον. Τῶν δὲ πρέσβεων διασαφησάντων τὰ κατὰ τὰς ἐντολὰς, μεταστησάμενοι τοὺς περὶ τὸν Πάνταυχον, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προσπεπτωκότων. (7) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ὁμοθυμαδὸν, ὡς βαρυτάτην δοῦναι τὴν ἀπόκρισιν. (8) Ἴδιον γὰρ τοῦτο πάντῃ παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος καὶ πάτριόν ἐστι, τὸ κατὰ μὲν τὰς ἐλαττώσεις αὐθαδεστάτους καὶ βαρυτάτους φαίνεσθαι, κατὰ δὲ τὰς ἐπιτυχίας ὡς μετριωτάτους. (9) Τοῦτο δὲ διότι καλὸν, πᾶς ἄν τις ὁμολογήσειεν· εἰ δὲ καὶ δυνατὸν ἐν ἐνίοις καιροῖς, εἰκότως ἄν τις ἐπαπορήσειεν. (10) Πλὴν τότε γε τοιαύτην ἔδωκαν τὴν ἀπόκρισιν. Ἐκέλευον γὰρ ἐπιτρέπειν τὸν Περσέα τὰ καθ' αὑτὸν, καὶ καθόλου διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐξουσίαν, ὡς ἂν αὐτῇ δοκῇ, βουλεύεσθαι περὶ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν. (11) Οἱ δὲ περὶ τὸν Πάνταυχον, ταῦτα ἀκούσαντες, ἐπανῆλθον, καὶ διεσάφουν τῷ Περσεῖ καὶ τοῖς φίλοις. (12) Ὧν τινες ἐκπληττόμενοι τὴν ὑπερηφανίαν, παρωξύνοντο, καὶ συνεβούλευον τῷ Περσεῖ, μήτε διαπρεσβεύεσθαι μηκέτι, μήτε διαπέμπεσθαι περὶ μηδενός. (13) Οὐ μὴν ὁ Περσεὺς τοιοῦτος ἦν, ἀλλὰ προστιθεὶς καὶ εἰς τὸ πλῆθος αὐτῷ τῶν χρημάτων, διεπέμπετο πλεονάκις πρὸς τὸν Λικίνιον. (14) Προκόπτων δ' οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων φίλων ἐπιτιμώντων αὐτῷ, καὶ φασκόντων, ὅτι νικῶν ποιεῖ τὰ τοῦ λειπομένου καὶ τοῖς ὅλοις ἐπταικότος, (15) οὕτως ἠναγκάσθη, τὰς διαπρεσβείας ἀπογνοὺς, μεταστρατοπεδεῦσαι πάλιν ἐπὶ τὸ Συκύριον. (16) Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν.

(VIII.) Apud Suidam, in Κέστρος.

IX. Κέστρος. Ξένον ἦν τοῦτο τὸ εὕρημα κατὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον. (2) Τὸ δὲ βέλος τοιοῦτον· διπάλαιστον ἦν, ἴσον ἔχον τὸν αὐλίσκον τῇ προβολῇ. (3)

VII. *Perseus frustra pacem petit a Romanis.*

VIII. Post victoriam Macedonum concilium haben[...] seo de summa rerum, fuerunt ex ejus amicis, qui p[...] tentia dicerent, oportere ut legatos rex mitteret a[...] sulem, (2) et conditionem etiamnum illi offerret, pendendi tributa, quæ olim pater bello devictus pr[...] set, iisdemque locis excedendi. (3) Nam si his legib[...] daretur; gloriosum sibi finem bello regem imposit[...] postquam patentibus campis acie victoriam esset ad[...] Romanos vero, qui Macedonum virtutem forent e[...] cautiores in posterum futuros, neque iniquum aut quidquam imperare Macedonibus ausuros. (4) Q[...] animis magis quam viribus post cladem acceptam pe[...] rent, et oblatas conditiones respuerent, eorum quid[...] perbiam jure merito numen fore ulturum; ipsius ve[...] derationi deos hominesque auxiliatores futuros. (5[...] quum plerisque amicorum probaretur sententia, iis Perseus esset assensus, confestim legati mittuntur tauchus, Balacri filius, et Medo Berœensis. (6) Qu[...] quam ad Licinium venissent, consul frequens conci[...] legatos audiendos, dum mandata exponerent, adh[...] deinde, his summotis, de re proposita consultari c[...] (7) Omnium ea sententia fuit, responsum dandum asperrimum. (8) Est enim hoc perpetui moris Roma[...] quem a majoribus acceperunt, acceptis detrimentis [...] pervicaces et hostibus infestos se ostendere; victo[...] parta, maxime moderatos. (9) Quod quidem pulche[...] esse institutum, nemo diffiteatur: sed, id an omni t[...] locum habere queat, jure aliquis dubitet. (10) [...] quidem certe responsum ejusmodi ab illis datum: ju[...] enim Perseum, Romanis sese permittere, atque liberam senatui potestatem facere statuendi de Mac[...] quod ipsi libitum esset. (11) Quo responso accept[...] tauchus et Medo ad Perseum reversi, legationem re[...] runt regi ejusque amicis. (12) Quorum quidam, [...] superbiam, eaque re irritati, auctores Perseo fuer[...] quem posthac legatum neque nuncium ulla de re ad nos mitteret. (13) At Perseo non ea mens fuit; q[...] summam pecuniæ adaugens, ad Licinium subinde m[...] (14) Sed quum nihil proficeret, et plerique amici c[...] reprehenderent, dicerentque, victorem ipsum facer[...] victum aliquem fractis rebus deceat, (15) tum d[...] posita spe rei per legationes conficiendæ, ad Sycuri[...] sus, unde erat profectus, castra movere est coactu[...] Atque hæc quidem ita se habebant.

(VIII.) *Præsidium Romanum pæne opprimit[...] Perseo. V. Liv.* XLII, 65.

IX. Cestrus [vel Cestrosphendone]. Novum ho[...] tum erat bello Persico; (2) telum vero hujusmo[...] palme erat, tubulum habens æqualem prominenti f[...]

...ξύλον ἐνήρμοστο, τῷ μὲν μήκει σπιθαμιαῖον, τῷ ...πάχει δακτυλιαίαν ἔχον τὴν διάμετρον. (4) Εἰς δὲ ...του τὸ μέσον ἐσφήνωτο πτερύγια τρία ξύλινα, βρα... παντελῶς. (5) Τοῦτο, δυοῖν κώλων ἀνίσων ὑπαρ...των τῆς σφενδόνης, εἰς τὸ μέσον ἐνηγκυλίζετο τῶν ...λων εὐλύτως. (6) Λοιπὸν, ἐν μὲν τῇ περιαγωγῇ, τετα...μένων τούτων, ἔμενεν· ὅτε δὲ παραλυθείη θάτερον τῶν ...λων κατὰ τὴν ἄφεσιν, ἐκπῖπτον ἐκ τῆς ἀγκύλης, κα...περὶ μολυβδὶς ἐκ τῆς σφενδόνης, ἐφέρετο· (7) καὶ ...πῖπτον μετὰ βιαίας πληγῆς, κακῶς διετίθει τοὺς ...ρήσαντας.

Huic insertum erat hastile, longitudinem habens spithamæ, crassitiem vero digiti: (4) cujus medio infixæ erant tres pinnulæ ligneæ, admodum breves. (5) Hoc telum, quum duæ impares habenæ essent fundæ, in earum medio veluti amento illigabatur ita, ut facile solvi posset. (6) Igitur, in circumactione fundæ, quum intentæ essent habenæ, immobile manebat telum. At ubi altera solvebatur habena in emissione, excussum amento suo telum, veluti glans e funda ferebatur; (7) et cum impetu incidens, quidquid occurrisset, pessime lædebat.

(IX.) Excerptum Valesianum.

X. Ὁ Κότυς ἦν ἀνὴρ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ...κός, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας διαφέρων· ...τι δὲ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν πάντα μᾶλλον ἢ Θρᾷξ. (3) Καὶ γὰρ νήπτης ὑπῆρχε, καὶ πρᾳότητα καὶ ...ς ὑπέφαινεν ἐλευθέριον.

(IX.) *Cotys Thrax, socius Persei.*

X. Erat Cotys cum specie ipsa, tum militari fortitudine insignis. (2) Præterea ingenio prorsus Thracum dissimilis: (3) quippe sobrietatem et humanitatem et liberalem quamdam prudentiam præ se ferebat.

(X.) Legatio LXX.

XI. Κατὰ τὸν καιρὸν, ἡνίκα Περσεὺς ἐκ τοῦ πολέ...του πρὸς Ῥωμαίους ἀπελύθη, Ἀντήνορος παραγε...νου παρὰ τοῦ Περσέως περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ...λυτρώσεως τῶν μετὰ Διοφάνους πλεόντων, ἐνέπεσε ...λη τοῖς πολιτευομένοις ἀπορία, περὶ τοῦ, τί δέον ...ποιεῖν. (2) Τοῖς μὲν γὰρ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ ...τητον οὐδαμῶς ἤρεσκε προσδέχεσθαι τὴν τοιαύτην ...λοκήν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Δείνωνα καὶ Πολυάρατον ...σε. (3) Καὶ τέλος ἐποιήσαντο διάταξιν πρὸς τὸν ...σέα περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως.

(X.) *Perseus captivos redimit a Rhodiis.*

XI. Quo tempore liberatus est Perseus bello contra Romanos, quum venisset Rhodum Antenor missu Persei ad redimendos captivos, qui cum Diophane navigaverant; magnopere hæsitatum est ab iis, qui rempublicam administrabant, quid opus esset facto. (2) Nam Philophroni et Theæteto nullo placebat modo, ut Rhodii Persei rebus se immiscerent; Dinoni contra et Polyarato id placebat. (3) Ac tandem facta est cum Perseo super captivorum redemtione conventio.

II. RES ÆGYPTI.

Excerptum Valesianum.

XII. Πτολεμαῖος, ὁ στρατηγὸς ὁ κατὰ Κύπρον, ...μῶς Αἰγυπτιακὸς γέγονεν, ἀλλὰ νουνεχὴς, καὶ ...κτικός. (2) Παραλαβὼν γὰρ τὴν νῆσον, ἔτι νηπίου ...βασιλέως ὄντος, ἐγίγνετο μὲν ἐπιμελῶς περὶ συνα...γὴν χρημάτων, ἐδίδου δ' ἁπλῶς οὐδὲν οὐδενὶ, καίπερ ...μενος πολλάκις ὑπὸ τῶν βασιλικῶν διοικητῶν, ...καταλαλούμενος πικρῶς ἐν τῷ μηδὲν προΐεσθαι. Τοῦ δὲ βασιλέως εἰς ἡλικίαν παραγεγονότος, συνθεὶς ...θος ἱκανὸν χρημάτων ἐξαπέστειλεν. (4) Ὥστε καὶ ...Πτολεμαῖον αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν εὐδο...σαι τῇ πρότερον αὐτοῦ συστολῇ καὶ τῷ μηδὲν προΐε...ι.

Laus Ptolemæi, ut videtur, Macronis.

XII. Ptolemæus, præfectus Cypri, nulla re Ægyptius fuit, sed prudens ac strenuus imprimis. (2) Nam cum insulæ præfecturam rege admodum puero accepisset, cogendæ quidem pecuniæ studiose incubuit: ceterum nemini prorsus quidquam dabat, tametsi a curatoribus ac dispensatoribus regiæ pecuniæ sæpe flagitaretur, graviterque incusaretur, quod reditus insulæ penes se retineret. (3) Sed posteaquam rex adolescentiam attigit, collectam satis magnam pecuniæ vim Alexandriam misit; (4) adeo ut et Ptolemæus ipse et aulici priorem illius parsimoniam ac diligentiam vehementer probarint.

III. — BELLUM PERSICUM.

(I.) Excerptum Valesianum.

XIII. Κέφαλος ἧκεν ἐξ Ἠπείρου, ἔχων μὲν καὶ ...πρότερον ἤδη σύστασιν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, ...τε δὲ διὰ τῶν πραγμάτων ἠναγκασμένος αἱρεῖσθαι ...τοῦ Περσέως. Ἡ δ' αἰτία τοῦ συμβαίνοντος ἐγέ-

(I.) *Cephalus Epirota deficit ad Perseum.*

XIII. Cephalus tunc ex Epiro quoque advenit, et antiqua amicitia regiæ Macedonum domui obstrictus, et tunc ad colendas Persei partes necessitate temporum compulsus,

νετο τοιαύτη. (2) Χάροψ ἦν Ἠπειρώτης, ἀνὴρ τἄλλα μὲν καλὸς κἀγαθὸς, καὶ φίλος Ῥωμαίων· ὃς, Φιλίππου τὰ κατὰ τὴν Ἤπειρον στενὰ κατασχόντος, αἴτιος ἐγένετο τοῦ Φίλιππον μὲν ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς Ἠπείρου, Τίτον δὲ καὶ τῆς Ἠπείρου κρατῆσαι καὶ τῶν Μακεδόνων. (3) Οὗτος υἱὸν ἔσχε Μαχατᾶν, οὗ καὶ Χάροψ ἐγένετο. (4) Τοῦτον, ἀντίπαιδα κατὰ τὴν ἡλικίαν ὄντα τοῦ πατρὸς μεταλλάξαντος, ὁ Χάροψ μετὰ τῆς καθηκούσης προστασίας εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε, χάριν τοῦ καὶ τὴν διάλεκτον καὶ τὰ γράμματα τὰ Ῥωμαϊκὰ μαθεῖν. (5) Τοῦτο τὸ μειράκιον, πολλοῖς σύνηθες γεγονὸς, ἐπανῆλθε μετά τινα χρόνον εἰς τὴν οἰκείαν. (6) Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος Χάροψ μετήλλαξε τὸν βίον. Τὸ δὲ μειράκιον, μετέωρον ὂν τῇ φύσει καὶ πάσης πονηρίας ἔμπλεων, ἐκορωνία καὶ παρετρίβετο πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας. (7) Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οὐδεὶς ἦν αὐτοῦ λόγος, ἀλλ' οἱ προκατέχοντες καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς δόξαις, οἱ περὶ τὸν Ἀντίνουν, ἐχείριζον τὰ κοινὰ κατὰ τὰς αὐτῶν γνώμας. (8) Τοῦ δὲ πολέμου τοῦ Περσικοῦ συστάντος, εὐθέως διέβαλλε τὸ μειράκιον τοὺς προειρημένους ἄνδρας πρὸς Ῥωμαίους, ἀφορμῇ μὲν χρώμενον τῇ προγεγενημένῃ συστάσει τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν· (9) κατὰ δὲ τὸ παρὸν πάντα παρατηροῦν, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενον, καὶ τὰ μὲν ἀφαιροῦν, τὰ δὲ προστιθὲν, ἐλάμβανε πιθανότητας κατὰ τῶν ἀνθρώπων. (10) Ὁ δὲ Κέφαλος, τἄλλα τε φρόνιμος καὶ στάσιμος ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἐπὶ τῆς ἀρίστης ὑπῆρχε γνώμης. (11) Εὐχόμενος γὰρ ηὔξατο τοῖς θεοῖς, μὴ συστῆναι τὸν πόλεμον, μηδὲ κριθῆναι τὰ πράγματα· (12) πραττομένου δὲ τοῦ πολέμου, τὰ κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐβούλετο δίκαια ποιεῖν Ῥωμαίοις, πέρα δὲ τούτου μηδὲ προστρέχειν ἀγεννῶς, μήθ' ὑπηρετεῖν μηδὲν παρὰ τὸ δέον. (13) Τοῦ δὲ Χάροπος ἐνεργῶς χρωμένου ταῖς κατ' αὐτοῦ διαβολαῖς, καὶ πᾶν ἂν παρὰ τὴν Ῥωμαίων βούλησιν γιγνόμενον εἰς ἐθελοκάκησιν ἄγοντος· τὸ μὲν πρῶτον οἱ προειρημένοι κατεφρόνουν, οὐδὲν αὑτοῖς συνειδότες ἀλλότριον βουλομένοις Ῥωμαίων. (14) Ὡς δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἱππόλοχον καὶ Νίκανδρον καὶ Λοχαγὸν εἶδον τοὺς Αἰτωλοὺς ἀναγομένους εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἱππομαχίας ἀλόγως, καὶ τὰς διαβολὰς τὰς ἐκ τῶν περὶ Λυκίσκον πεπιστευμένας κατ' αὐτῶν, οἵτινες κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τὴν αὐτὴν αἵρεσιν ἦγον τῷ Χάροπι· τὸ τηνικάδε προειδόμενοι τὸ μέλλον, ἐβουλεύοντο περὶ αὑτῶν. (15) Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, παντὸς πεῖραν λαμβάνειν, ἐφ' ᾧ μὴ προέσθαι σφᾶς αὐτοὺς ἀκρίτως [ὡς τούσδε] εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανάγεσθαι διὰ τὰς Χάροπος διαβολάς. (16) Οὕτω μὲν οὖν οἱ περὶ τὸν Κέφαλον ἠναγκάσθησαν παρὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις ἑλέσθαι τὰ τοῦ Περσέως.

(II.) Excerptum Valesianum.

XIV. Οἱ περὶ Θεόδοτον καὶ Φιλόστρατον ἐποίησαν

tali causa. (2) Charops quidam Epirota fuit, vir ce
quin probus, et amicus populi Romani: qui, cum Philip
arctissimas Epiri fauces occupavisset, unus præcipue
cerat, ut et Philippus Epiro excideret, et Titus Epiri s
ac Macedonum potiretur. (3) Hujus ex Machata filio
rops nepos fuit; (4) quem admodum adolescentem, p
orbatum, avus Charops cum honesto comitatu Roman
sit, quo et linguam Romanam et litteras perdisceret.
Hic adolescens, Romæ plurimis familiariter usus, pos
dum in patriam reversus est, quo tempore senior Cha
e vita discessit. (6) At juvenis suopte ingenio levis, o
que malitia refertus, contendere atque obtrectare
clarissimis cœpit. (7) Ac principio quidem nulla ejus
habebatur: sed Antinous et Cephalus, ætate et opin
civium præcellentes, rempublicam arbitratu suo adm
strabant. (8) Conflato autem Persico bello, statim Cha
illos viros apud populum Romanum criminari instit
gratiam, quæ illis apud regiam Macedonum domum
parata erat, argumento adducens. (9) Et omnia ill
dicta et facta tum maxime observando, atque in pejus
torquendo, nunc veritati adjiciens, nunc detrahens, a
ritatem fidemque adversus eos sibi comparavit. (10
Cephalus, vir singularis prudentiæ ac constantiæ,
tum in optima sententia erat. (11) Deos enim immor
precatus fuerat, ut bellum ne conflaretur, neve de r
summa decerneretur: (12) sin gerendum bellum e
statuerat et fœderis præscripto Romanos juvare, p
fœderis autem leges nihil ultro facere, atque in nullo
qui indecore ac turpiter. (13) Ceterum, cum Charop
minationi illius acriter insisteret, et, quidquid non
Romanis fieret, insidiose agi causaretur; initio quide
ipse et Antinous hominem spernebant, quippe nulliu
consilii, a Romanorum societate alieni, conscii cum es
(14) Postea vero cum Hippolochum et Nicandrum e
chagum Ætolos post prœlium equestre sine causa Ro
perduci cernerent, et calumniis fidem adhiberi adversu
a Lycisco sparsis, qui tunc in Ætolia eamdem secta
Charops instituerat; tum demum, quid sese maneret,
spicientes animo, consilium de rebus suis cepere.
Statuerunt igitur, omnia sibi tentanda, neque ullatenu
rendum, ut criminationibus Charopis constricti Ro
[sicut illi,] indicta causa abducerentur. (16) Ita Ceph
ad Persei partes invitus transire est coactus.

(II.) *A. Hostilio consuli insidiæ struuntur in Ep*

XIV. Per hoc tempus a Theodoto ac Philostrato g

δὲς πρᾶγμα καὶ παράσπονδον ὁμολογουμένως. (2) θόμενοι γάρ, τὸν ὕπατον τῶν Ῥωμαίων Αὖλον τίλιον παραγίγνεσθαι, κομιζόμενον εἰς Θετταλίαν τὸ στρατόπεδον, καὶ νομίζοντες, εἰ παραδοῖεν τὸν ον τῷ Περσεῖ, μεγίστην μὲν πίστιν προσενέγκα-ι, μέγιστα δ' ἂν βλάψαι κατὰ τὸ παρὸν Ῥωμαίους, ασον τῷ Περσεῖ συνεχῶς, ἐπισπεύδειν. (3) Ὁ δὲ ιλεὺς ἐβούλετο μὲν ἐξ αὐτῆς προάγειν καὶ συνάπτειν· δὲ Μολοττῶν κατὰ τῶν Ἀῷον ποταμὸν τὴν γέφυ- κατειληφότων, ἐκωλύετο τῆς ὁρμῆς, καὶ πρῶτον γκάζετο διαμάχεσθαι πρὸς τούτους. (4) Συνέβη τὸν Αὖλον εἰς τοὺς Φανοτεῖς παραγενόμενον κατα-αι παρὰ Νέστορι τῷ Κρωπίῳ, καὶ παραδοῦναι καθ' οῦ τοῖς ἐχθροῖς καιρὸν ὁμολογούμενον· ὅν, εἰ μὴ τις ἐβράδευσε πρὸς τὸ βέλτιον, οὐκ ἄν μοι δο-διαφυγεῖν. (5) Νῦν δὲ δαιμονίως πως ὁ Νέστωρ μᾶλλον ὀπτευσάμενος, ἐξ αὐτῆς ἠνάγκασε μετελθεῖν γείτονα τῆς νυκτός. (6) Καὶ ἀπογνοὺς τὴν διὰ τῆς πείρου πορείαν ἀνήχθη, καὶ πλεύσας εἰς Ἀντίκυραν, θεν ἐποιήσατο τὴν ὁρμὴν εἰς Θετταλίαν.

ac nefarium facinus susceptum est. (2) Nuncio enim accepto, Aulum Hostilium, Consulem populi Romani, in Thessaliam ad exercitum proficiscentem adventare; rati, se, si Aulum in manus Persei traderent, maximum fidei documentum regi exhibituros, ac gravissimum Romanis damnum allaturos in præsentia esse, assidue ad regem litteras dabant, ut maturaret iter. (3) At rex in animo quidem habebat, illico progredi et obviam ire. Sed cum Molossi pontem Aoi fluminis intercepissent, impetus ejus retardabatur; prius enim dimicandum cum Molossis erat. (4) At Hostilius, in Phanotensium urbem delatus, diversatusque apud Nestorem Cropium, opportunam plane adversus se insidiarum ansam hostibus præbuerat; quam nisi benignior quædam fortuna deflexisset, prorsus effugere, ut mihi quidem videtur, nullo modo poterat. (5) Sed Nestor, mira sagacitate rem odoratus, confestim in proximam civitatem migrare eum noctu jussit. (6) Ille, itinere per Epirum relicto, navibus Anticyram vectus, inde in Thessaliam contendit.

IV. — RES ASIÆ.

Excerpta Valesiana.

XV. Φαρνάκης πάντων τῶν προτοῦ βασιλέων ἐγέ-ο παρανομώτατος.

---

(2) Ἄτταλος, χειμάζων ἐν Ἐλατείᾳ, καὶ σαφῶς εἰ-, τὸν ἀδελφὸν Εὐμένη λυπούμενον μὲν ὡς ἔνι μά-τα, καὶ βαρυνόμενον, ἐπὶ τῷ τὰς ἐπιφανεστάτας οῦ τιμὰς ἠθετῆσθαι ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διὰ οῦ δόγματος, ἐπικρυπτόμενον δὲ πρὸς πάντας τὴν αὐτὸν ὑπάρχουσαν διάθεσιν· (3) ἐπεβάλετο δια-εσθαι πρός τινας τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ, σπουδάζων ἀπο-ασταθῆναι τἀδελφῷ αὐτοῦ μὴ μόνον τὰς ἀναθημα-ς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐγγράπτους τιμάς. (4) Τοῦτο δ' ίει, πεπεισμένος, μεγίστην μὲν ἂν ἐκείνῳ ταύτην χάριν προσενέγκασθαι, μάλιστα δ' ἂν τὸ φιλάδελ-καὶ γενναῖον τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ἐναποδείξασθαι ς Ἕλλησι διὰ ταύτης τῆς πράξεως.

Pharnaces. Attalus Philadelphus.

XV. Pharnaces omnium ex superiori memoria regum iniquissimus fuit.

---

(2) Attalus, qui Elatiæ hibernabat, cum satis sciret, Eumenem fratrem acerbissime quidem ferre, quod universæ Peloponnesi civitates nobilissima honoris monimenta, quæ ei posita fuerant, communi decreto sustulerant; sed eumdem apud omnes, quonam esset animo, dissimulare; (3) missis ad nonnullos Achæorum interpretibus, id agere est molitus, ut non modo imagines et statuæ, sed et decreta, honoris ejus causa tabulis incisa, restituerentur. (4) Id vero agebat Attalus, tum quia persuasum habebat, gratissimam eam rem fratri fore, tum maxime ut amorem suum erga Eumenem fratrem et magnitudinem animi hoc testimonio declararet.

V. — RES CRETENSIUM.

Excerptum Valesianum.

XVI. Οἱ [Κυδωνιᾶται] Κρῆτες ἀνάξιον κατὰ τὸν ρὸν τοῦτον ἐποίησαν πρᾶγμα, δεινὸν καὶ παράσπον-ὁμολογουμένως. (2) Καὶ γάρ, πολλῶν τοιούτων νομένων κατὰ τὴν Κρήτην, ὅμως ἔδοξεν ὑπεραίρειν συνήθειαν τὸ τότε γενόμενον. (3) Ὑπαρχούσης αὐτοῖς οὐ μόνον φιλίας, ἀλλὰ συμπολιτείας πρὸς πολλωνιάτας, καὶ καθόλου κοινωνίας πάντων τῶν ἐν θρώποις νομιζομένων δικαίων, καὶ περὶ τούτων κει-ίνης ἐνόρκου συνθήκης παρὰ τὸν Δία τὸν Ἰδαῖον· (4) αρασπονδήσαντες τοὺς Ἀπολλωνιάτας, κατελάβοντο

Cydoniatarum in Apolloniatas perfidia crudelis.

XVI. Per id tempus indignum facinus, fœdum et manifeste perfidum a [Cydoniatis] Cretensibus admissum est. (2) Tametsi enim multa ejusmodi in Creta insula fieri solent, nihilominus hoc, de quo nunc sermo est, ceteris omnibus antistare visum est. (3) Nam cum non societas solum, sed etiam commune civitatis jus cum Apolloniatis ipsis intercederet, ac postremo omnia jura, quæ ab hominibus sacrosancta habentur, utrisque communia essent; cum ejus fœderis tabulæ sacramento utrimque firmatæ juxta ipsum simulacrum Jovis Idæi fixæ exstarent; (4) tamen, calcata fœderis religione, Apolloniatarum urbem

τὴν πόλιν, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας κατέσφαξαν, τὰ δὲ ὑπάρχοντα διήρπασαν, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν διανειμάμενοι κατεῖχον.

occuparunt, virisque omnibus trucidatis, ac bonis eor direptis, uxores ac liberos omnemque agrum inter se viserunt.

VI. — RES SYRIACÆ ET ÆGYPTIACÆ.

Legatio LXXI.

XVII. Ἀντίοχος, ὁρῶν ἐκφανῶς ἤδη τοὺς κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρασκευαζομένους εἰς τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον, εἰς μὲν τὴν Ῥώμην ἔπεμψε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Μελέαγρον· (2) ἐντειλάμενος, λέγειν τῇ συγκλήτῳ, καὶ διαμαρτύρασθαι, διότι παρὰ πάντα τὰ δίκαια Πτολεμαῖος αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλει· **

Antiochus Ptolemæum Romæ accusat.

XVII. Antiochus (Epiphanes) ubi vidit, manifesto j Alexandrinos ad bellum pro Cœlesyria se comparare, I mam quidem legatum misit Meleagrum, qui ipsius nom patribus conscriptis nunciaret, et testans fœdera, dic præter omne jus a Ptolemæo se invadi. [Simul vero, p venturus Ægyptios, ipse, cum exercitu profectus, in Æ ptum impressionem fecit.]

Excerptum Valesianum.

(3) Ἀντίοχος, ὁ βασιλεὺς, ἦν καὶ πρακτικὸς, καὶ τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος ἄξιος, πλὴν τῶν κατὰ τὸ Πηλούσιον στρατηγημάτων.

Ejus expeditio in Ægyptum.

(3)Erat rex Antiochus [in illa expeditione] strenuus, regio nomine se non indignum demonstravit : si astuti excipias, qua ad Pelusium usus est.

FRAGMENTA MINORA.

[XVIII. Ἴσως μὲν οὖν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρωπείοις τῷ καιρῷ δεῖ μετρεῖν ἕκαστα τῶν ἐνεργουμένων· μεγίστην γὰρ οὗτος ἔχει δύναμιν· μάλιστα δ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς τούτου εἰς ἕκαστα τὰ μέρη γίνονται ῥοπαί· τὸ δ' ἀστοχεῖν τούτου μέγιστον ἐστὶ τῶν ἁμαρτημάτων.]

XVIII. Propemodum in omnibus rebus humanis op tunitate metiri debemus negotia quæque gerenda : h enim maxima vis est. Præsertim vero bellicis in r maximæ fiunt ab opportunitate in utramque partem i nationes : ab ea autem aberrare maximum peccatum es

---

[(2) Ὅτι δοκοῦσι πολλοὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖν τῶν καλῶν, ὀλίγοι δὲ τολμᾶν ἐγχειρεῖν αὐτοῖς· σπάνιοι δὲ τῶν ἐγχειρησάντων ἐπὶ τέλος ἄγειν, τὰ πρὸς τὸ καθῆκον ἐν ἑκάστοις ποιεῖν.]

(2) Multi homines videntur honestatis cupidi, panc men ad eam adipiscendam incumbere. Jam et eorum, hoc agere decreverunt, rari faciunt quæ in quaque re oportet.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI OCTAVI
HISTORIARUM POLYBII
RELIQUIÆ.

I. — RES IN ITALIA GESTÆ.

(I.) Legatio LXXII.

I. Τοῦ πολέμου τοῦ περὶ Κοίλης Συρίας ἤδη καταρχὴν λαδόντος Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ τοῖς βασιλεῦσιν, ἧκον πρέσδεις εἰς τὴν Ῥώμην, παρὰ μὲν Ἀντιόχου, Μελέαγρος καὶ Σωσιφάνης καὶ Ἡρακλείδης· παρὰ δὲ Πτολεμαίου, Τιμόθεος καὶ Δάμων. (2) Συνέβαινε δὲ, κρατεῖν τὸν Ἀντίοχον τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην πραγμάτων. (3) Ἐξ οὗ γὰρ Ἀντίοχος, ὁ πατὴρ τοῦ νῦν λεγομένου βασιλέως, ἐνίκησε τῇ περὶ τὸ Πάνιον μάχῃ τοὺς Πτολεμαίου στρατηγοὺς, ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπείθοντο πάντες οἱ προειρημένοι τόποι τοῖς ἐν Συρίᾳ βασιλεῦσι. (4) Διόπερ ὁ μὲν Ἀντίοχος, ἡγούμενος τὴν κατὰ πόλεμον ἰσχυροτάτην καὶ καλλίστην εἶναι κτῆσιν, ὡς ὑπὲρ ἰδίων ἐποιεῖτο τὴν σπουδήν· (5) ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ἀδίκως ὑπολαμβάνων τὸν πρότερον Ἀντίοχον, συνεπιθέμενον τῇ τοῦ πατρὸς ὀρφανίᾳ, παρῃρῆσθαι τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις αὐτοῦ, οὐχ οἷός τε ἦν ἐκείνῳ παραχωρεῖν τῶν τόπων τούτων. (6) Διόπερ οἱ περὶ τὸν Μελέαγρον ἧκον, ἐντολὰς ἔχοντες, μαρτύρεσθαι τὴν σύγκλητον, διότι Πτολεμαῖος αὐτῷ παρὰ πάντα τὰ δίκαια τὰς χεῖρας ἐπιδάλλει πρότερος· (7) οἱ δὲ περὶ τὸν Τιμόθεον, περί τε τῆς τῶν φιλανθρώπων ἀνανεώσεως, καὶ τοῦ διαλύειν τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον, μάλιστα δὲ παρατηρεῖν τὰς τῶν περὶ τὸν Μελέαγρον ἐντεύξεις. (8) Περὶ μὲν οὖν τῆς διαλύσεως οὐκ ἐθάῤῥησαν εἰπεῖν, Μάρκου συμδουλεύσαντος αὐτοῖς Αἰμιλίου· περὶ δὲ τῶν φιλανθρώπων ἀνανεωσάμενοι, καὶ λαδόντες ἀποκρίσεις ἀκολούθους τοῖς ἀξιουμένοις, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. (9) Τοῖς δὲ περὶ τὸν Μελέαγρον ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη, διότι Κοΐντῳ Μαρκίῳ δώσει τὴν ἐπιτροπὴν, γράψαι περὶ τούτων πρὸς Πτολεμαῖον, ὡς αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν ἐκ τῆς ἰδίας πίστεως. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐχειρίσθη κατὰ τὸ παρόν.

(I.) *Senatus datur legatis Antiochi Epiphanis et Ptolemæi Philometoris.*

I. Quum jam esset inchoatum a regibus Antiocho et Ptolemæo bellum pro Cœlesyria, Romam legati venerunt, Antiochi quidem, Meleager, Sosiphanes et Heraclides; Ptolemæi vero, Timotheus et Damon. (2) Erat autem illo tempore Antiochus in Cœle Syria et Phœnice rerum dominus. (3) Nam posteaquam Antiochus, pater illius, de quo nunc loquimur, regis, ad Panium duces Ptolemæi devicit, ex illo tempore omnia commemorata loca Syriæ regibus paruerunt. (4) Itaque Antiochus, qui bello quæsitorum firmissimam atque honestissimam possessionem esse existimabat, pro suis illa habebat. (5) At Ptolemæus, ratus, superiorem Antiochum, contra jus et fas pupillari patris sui ætati insidiatum, urbes ipsi eripuisse, quas in Syria Cœla habuerat, nullo modo in animum poterat inducere, ut locis istis ei cederet. (6) Propterea venit Meleager, ut senatum testaretur Ptolemæum contra omne jus priorem lacessere Antiochum. (7) Timotheus vero ad renovandam amicitiam venerat, et imponendum finem bello contra Perseum; præcipue autem ad observandos Meleagri cum Romanis congressus. (8) Sed de pace quidem cum Perseo, Marci Æmilii consilium secutus, ne facere quidem verba est ausus: amicitiam vero ubi renovasset, et congruentia postulatis suis responsa accepisset, Alexandriam est reversus. (9) Meleagro senatus respondit, Quinto Marcio se permissurum, ut de iis rebus ad Ptolemæum scribat, ita ut esse e re populi Romani fideque sua viderit. Et hæ quidem res in præsentia hoc pacto sunt administratæ.

(II.) Legatio LXXIII.

II. Κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἦλθον καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσδεις, ἤδη τῆς θερείας ληγούσης, Ἡγησίλοχος, καὶ Νικαγόρας, καὶ Νίκανδρος· (2) τήν τε φιλίαν ἀνανεωσόμενοι, καὶ σίτου θέλοντες ἐξαγωγὴν λαδεῖν, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν διαβολῶν ἀπολογησόμενοι, τῶν λεγομένων κατὰ τῆς πόλεως. (3) Ἐκφανέστατα γὰρ ἐδόκουν στασιάζειν ἐν τῇ Ῥόδῳ, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθάγητον καὶ Φιλόφρονα καὶ Ῥοδοφῶντα καὶ Θεαίτητον,

(II.) *Audiuntur legati Rhodiorum.*

II. Per id tempus, inclinante jam æstate, Rhodiorum etiam legati venerunt, Hegesilochus, Nicanor et Nicander; (2) cum ad renovandam amicitiam, tum ut facultatem exportandi frumenti acciperent; simul, ut criminationibus responderent, quæ civitati objiciebantur. (3) Erat namque notissimum, intestina seditione laborare Rhodios; quum Agathagetus, Philophron, Rhodophon et Theætetus spes

ἀπερειδόμενοι πάσας τὰς ἐλπίδας ἐπὶ Ῥωμαίους· οἱ δὲ περὶ τὸν Δείνωνα καὶ Πολυάρατον, ἐπὶ Περσέα καὶ Μακεδόνας. (4) Ἐξ ὧν πλεονάκις ἐν τοῖς ἐκείνων πράγμασιν ἀντιῤῥήσεως γενομένης, καὶ διελκομένων τῶν διαβουλίων, ἐλάμβανον ἀφορμὰς οἱ βουλόμενοι λογοποιεῖν κατὰ τῆς πόλεως. (5) Οὐ μὴν ἥ γε σύγκλητος τότε προσεποιήθη τούτων οὐδὲν, καίπερ σαφῶς εἰδυῖα τὰ γενόμενα παρ' αὐτοῖς· σίτου δὲ δέκα μυριάδας μεδίμνων ἐξάγειν ἐκ Σικελίας ἐφῆκαν. (6) Ταῦτα μὲν οὖν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισεν ἰδίᾳ τοῖς Ῥοδίων πρεσβευταῖς. (7) Ἀκολούθως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπήντησε τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονόσι, τηροῦσι τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. (8) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

omnes suas in Romanis defixissent; Dino contra et Poly ratus, in Perseo et Macedonibus. (4) Ex quo persæ fiebat, ut, rebus, quæ ad deliberandum proponebantur, contrarias partes disceptatis, et dissidentibus sententii occasionem inde sumerent, qui detractum ire civitati c piebant. (5) Verum patres nihil eorum sibi innotuis simulabant; qui tamen omnia, quæ apud illos fuerant sta, probe norant : frumenti vero exportandi e Sicilia ad c tum mille modium potestatem fecerunt. (6) Ac sena quidem Romanus cum Rhodiorum legatis ita egit : itemque erga omnes alios Græcorum legatos qui eamd sequebantur sectam, similiter se gessit. (8) Hic tum f Italiæ status.

II. — BELLUM PERSICUM.

(I.) Legatio LXXIV et LXXV.

III. Αὖλος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, ἀντιστρατηγὸς ὢν, καὶ παραχειμάζων ἐν Θετταλίᾳ μετὰ τῶν δυνάμεων, ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, Γάϊον Ποπίλλιον, καὶ Γνάϊον Ὀκταούϊον· (2) οἳ πρῶτον μὲν εἰς Θήβας ἐλθόντες, ἐπήνεσαν καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Θηβαίους, διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. (3) Ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπιπορευόμενοι τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις, ἐπιδεικνύειν ἐπειρῶντο τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῆς συγκλήτου πρᾳότητα καὶ φιλανθρωπίαν, προφερόμενοι τὰ δόγματα τὰ μικρῷ πρότερον ῥηθέντα· (4) ἅμα δὲ διὰ τῶν λόγων παρενέφαινον, ὡς εἰδότες τοὺς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων παρὰ τὸ δέον ἀναχωροῦντας, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς προπίπτοντας. (5) Καὶ δῆλοι πᾶσιν ἦσαν δυσαρεστούμενοι τοῖς ἀναχωροῦσιν, οὐχ ἧττον ἢ τοῖς ἐκφανῶς ἀντιπράττουσιν. (6) Ἐξ ὧν τοὺς πολλοὺς εἰς ἐπίστασιν καὶ διαπόρησιν ἦγον, ὑπὲρ τοῦ, τί ποτ' ἂν ἢ λέγοντες ἢ πράττοντες εὐστοχοῖεν τῶν παρεστώτων καιρῶν. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Γάϊον, συναχθείσης τῆς τῶν Ἀχαιῶν ἐκκλησίας, ἐλέγοντο μὲν βεβουλεῦσθαι κατηγορήσειν τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν καὶ τὸν Ἄρχωνα καὶ Πολύβιον, (8) καὶ παραδείξειν ἀλλοτρίους ὑπάρχοντας τῆς τῶν Ῥωμαίων αἱρέσεως, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγοντας κατὰ τὸ παρὸν, οὐ φύσει τοιούτους ὄντας, ἀλλὰ παρατηροῦντας τὰ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύοντας. (9) Οὐ μὴν ἐθάῤῥησαν τοῦτο ποιῆσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν εὔλογον ἀφορμὴν ἔχειν κατὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν. (10) Διὸ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς βουλῆς εἰς Αἴγιον, ἀσπαστικήν τε καὶ παρακλητικὴν ποιησάμενοι τὴν πρὸς Ἀχαιοὺς ἔντευξιν, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

IV. Καὶ πάλιν ἐκεῖ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας εἰς Θέρμον, παρελθόντες εἰς τοὺς πολλοὺς παρακλητικοὺς καὶ φιλανθρώπους διετίθεντο λόγους. (2) Τὸ δὲ συνέχον αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας, ὁμήρους ἔφασαν δεῖν δοθῆναι σφίσι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν. (3) Τούτων δὲ καταβάντων, Πρόανδρος ἐπαναστὰς, ἐβούλετό τινας

(I.) *Popillii legatio ad populos Græciæ, belli Pers causa.*

III. Per idem tempus Aulus Hostilius proconsul, hibe cum copiis in Thessalia habens, legatos circum civita Græciæ misit, C. Popillium et Cn. Octavium. (2) Qui, Thebas primo venerunt, collaudatos Thebanos hortati su ut in populi Romani amicitia manerent. (3) Secundum h Peloponnesi omnes urbes adeunt, et senatusconsulta, quibus paulo ante sumus locuti, ostentantes, clement humanitatemque senatus ubique prædicant. (4) Simul v in sermonibus significationem dabant, notos sibi esse in gulis civitatibus eos, qui tergiversarentur et recusar debita, pariterque eos, qui ultra id, quod debitum e progrederentur. (5) Eratque omnibus manifestum, minus offensæ apud ipsos contrahi, si quis lentum se p beret, quam si palam factionis esset contrariæ. (6) C res sollicitos et anxios plerosque reddebat, quibus dictis factisve suas rationes ad præsentem statum s accommodare possent. (7) Enimvero Popillius ceteri legati dicebantur convocato Achæorum concilio accusa Lycortam, Archonem et Polybium, (8) eosque pub notaturi, ut alienos a consiliis populi Romani, qui in p sentia quiescerent, non quod quietis et publicæ tranqu tatis studio ducerentur, sed quia exitus rerum observa et temporum opportunitatibus imminerent. (9) Id ta facere non sunt ausi legati; ut qui nihil haberent, q prædictis viris cum aliqua similitudine veri objicerent. Itaque posteaquam coactum Ægii concilium adiissent, b gneque omnes salutassent, cohortatique essent, in A liam trajecerunt.

IV. Ibi quoque congregatum Thermi concilium ade benigna et prolixa oratione multitudinem ad officium l taturi. (2) Ceterum causa præcipua convocati concilii e quod obsides sibi dari ab Ætolis postulabant. (3) Postq de suggestu descenderunt legati, surgit Proander, et c memoratis aliquot suis in populum Romanum mer

χρηστίας πρὸς αὐτοῦ γεγενημένας εἰς τοὺς Ῥωμαίους οφέρεσθαι, καὶ κατηγορεῖν τῶν διαβαλλόντων αὐτόν. Ἐφ' ὃν Γάϊος πάλιν ἐπαναστὰς, καὶ καλῶς εἰδὼς λότριον αὐτὸν ὄντα Ῥωμαίων, ὅμως ἐπῄνεσε, καὶ ᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἀνθωμολογήσατο. (5) Μετὰ δὲ ῦτον προελθὼν Λυκίσκος, ἐπ' ὀνόματος μὲν οὐδενὸς οιήσατο κατηγορίαν· καθ' ὑπόνοιαν δὲ, πολλῶν. (6) ἔφη γὰρ, περὶ μὲν τῶν κορυφαίων καλῶς βεβουλεῦσαι Ῥωμαίους, ἀπαγαγόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥώμην, γων τοὺς περὶ τὸν Εὐπόλεμον καὶ Νίκανδρον· (7) ὺς δὲ συναγωνιστὰς καὶ τοὺς παραστάτας τοὺς ἐκεί-ν ἔτι μένειν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν, οὓς δεῖν ἅπαντας ς αὐτῆς τυχεῖν ἐκείνοις ἐπιστροφῆς, ἂν μὴ προῶνι τὰ τέκνα Ῥωμαίοις εἰς ὁμηρίαν. (8) Μάλιστα δὲ τ' Ἀρχιδάμου καὶ Πανταλέοντος ἐποίει τὰς ἐμφάις. (9) Τούτου δὲ παραχωρήσαντος, Πανταλέων στὰς, τὸν μὲν Λυκίσκον διὰ βραχέων ἐλοιδόρησε, ρας, αὐτὸν ἀναισχύντως καὶ ἀνελευθέρως κολακεύειν ς ὑπερέχοντας· (10) ἐπὶ δὲ τὸν Θόαντα μετέβη, τον ὑπολαμβάνων εἶναι τὸν ἀξιοπίστως ἐνιέντα τὰς τ' αὐτῶν διαβολὰς, τῷ δοκεῖν μηδεμίαν ὑπάρχειν οῖς πρὸς τοῦτον διαφοράν. (11) Καὶ τὰ μὲν ὑποήσας τῶν κατ' Ἀντίοχον καιρῶν, τὰ δὲ ὀνειδίσας εἰς χαριστίαν αὐτῷ, διότι δοθεὶς ἔκδοτος Ῥωμαίοις, πρεεύσαντος αὐτοῦ καὶ Νικάνδρου, τύχῃ τῆς σωτηρίας ελπίστως· (12) ταχέως ἐξεκαλέσατο τοὺς Αἰτωλοὺς τὸ μὴ μόνον θορυβεῖν τὸν Θόαντα, ὅτε βουληθείη τι γειν, ἀλλὰ καὶ βάλλειν ὁμοθυμαδόν. (13) Γενομένων τούτων, βραχέα καταμεμψάμενος ὁ Γάϊος τοὺς Αἰωλοὺς ἐπὶ τῷ βάλλειν τὸν Θόαντα, οὗτος μὲν εὐθέως ετὰ τοῦ συμπρεσβευτοῦ ἀπῆρεν εἰς Ἀκαρνανίαν, σιωπηθεὶς περὶ τῶν ὁμήρων· τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἰτωίαν ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς ἀλλήλους καὶ ταραχαῖς ὁλογερέστιν.

inveli in eos incipiebat, qui se falsis criminationibus onerarent. (4) At Caius, iterum surgens, licet probe perspectum ejus alienum a Romanis animum haberet, laudavit tamen, et omnibus, quæ dixerat, est assensus. (5) Post hunc procedit in medium Lyciscus, nominatim quidem neminem accusans; suspiciones vero in multos jaciens. (6) Dixit enim, recte quidem Romanos consuluisse in eo, quod gentis principes (Eupolemum et Nicandrum intelligens) Romam abduxissent: (7) sed remanere adhuc in Ætolia adjutores illorum, et eorumdem consiliorum participes; quos omnes, nisi liberos suos ultro obsides Romanis tradant, simili ratione ad bonam mentem esse revocandos. (8) Maxime autem Archidamum et Pantaleontem sermo ejus designabat. (9) Hic vero quum dicendi vices alii concessisset, surgit Pantaleon, et postquam paucis verbis Lycisco fecisset convicium, quem sine pudore et illiberaliter potentioribus adulari dixit, (10) ad Thoantem se convertit, hunc ratus esse, cujus calumniis peteretur, quæ fidem eo magis mererentur, quod nulla mutui inter ipsos odii esset suspicio. (11) Hic igitur, partim revocatis in memoriam Antiochici belli temporibus, partim ingrati animi vitio illi exprobrato, quod, quum deditione traditus Romanis fuisset, per suam et Nicandri legationem insperatam salutem esset adeptus, (12) cito concitavit Ætolos, ut non solum Thoanti obstreperent, quoties verba facere conaretur; verum etiam communi consensu lapidibus eum peterent. (13) Quæ ubi acciderunt, Popillius, brevi sermone castigatis Ætolis, quod lapidibus peterent Thoantem, mox cum legationis collega in Acarnaniam est profectus, facto de obsidibus silentio, erantque omnia in Ætolia suspicionum mutuarum et tumultuum plena.

V. Κατὰ δὲ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Θούριον, Αἰσχρίων μὲν καὶ Γλαῦκος καὶ ρέμης, φίλοι ὄντες Ῥωμαίων, παρεκάλουν τοὺς περὶ ν Γάϊον, (2) ἔμφρουρον ποιῆσαι τὴν Ἀκαρνανίαν· ναι γὰρ παρ' αὐτοῖς τοὺς ἀποφέροντας τὰ πράγματα ρὸς Περσέα καὶ Μακεδόνας. (3) Διογένης δὲ τὴν αντίον ἐποιήσατο τούτοις συμβουλίαν. Οὐ γὰρ ἔφη εῖν φρουρὰν εἰσάγειν εἰς οὐδεμίαν πόλιν· ταῦτα γὰρ πάρχειν τοῖς πολεμίοις γεγενημένοις, καὶ καταπολεηθεῖσιν ὑπὸ Ῥωμαίων. (4) Οὐδὲν δὲ πεποιηκότας Ἀκαρνᾶνας, οὐκ ἀξίους εἶναι φρουρὰν εἰσδέχεσθαι κατ' ολένα τρόπον. (5) Τοὺς δὲ περὶ Χρέμην καὶ Γλαῦον, ἰδίαν ἐθέλοντας κατασκευάζεσθαι δυναστείαν, ιαβάλλειν τοὺς ἀντιπολιτευομένους, καὶ θέλειν ἐπισπᾶσθαι φρουρὰν τὴν συνεπισχύουσαν ταῖς αὐτῶν πλεονεξίαις. (6) Ῥηθέντων δὲ τούτων, οἱ περὶ τὸν Γάϊον, θεωροῦντες τοὺς ὄχλους δυσαρεστουμένους ταῖς φρουραῖς, καὶ βουλόμενοι στοιχεῖν τῇ τῆς συγκλήτου προθέσει, συγκαταθέμενοι τῇ τοῦ Διογένους γνώμῃ, καὶ συνεπαινέσαντες, ἀπῆραν ἐπὶ Λαρίσσης πρὸς τὸν ἀνθύπατον.

V. In Acarnaniam inde profecti legati. Ibi concilio Thurii congregato, Æschrion, Glaucus et Chremes, qui Romanis favebant, Popillium hortabantur, (2) ut præsidia in Acarnaniam induceret: non deesse enim inter cives, qui ad Perseum et Macedonas rem traherent. (3) Contrarium huic consilium Diogenes dabat: neque enim ullam in urbem præsidium, aiebat, esse inducendum; quod iis fieret, qui hostes Romanis et bello victi essent. (4) Acarnanas fecisse nihil, cur ulla ratione mererentur præsidia recipere. (5) At Chremen et Glaucum, studio firmandæ suæ privatim potentiæ, eos, qui a se dissideant in republica, per calumniam criminari, et præsidium velle attrahere, cujus ope suam cupiditatem sint expleturi. (6) Postquam hæc dicta essent, cernens Popillius iniquo animo ferri præsidia a populis, volensque senatus propositum sequi, Diogenis sententiæ atque consilio assensus, collaudatis Acarnanibus, Larissam ad proconsulem est profectus.

VI. Ἔδοξε τοῖς Ἕλλησι περὶ τῆς πρεσβείας ἐπιστάσεως χρείαν ἔχειν τὸ γιγνόμενον. (2) Παραλαβόντες οὖν τοὺς κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ὁμογνωμονοῦντας· οὗτοι δ' ἦσαν Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων Μεγαλοπολῖται, Στράτιος Τριτταιεύς, Ξένων Πατρεύς, Ἀπολλωνίδης Σικυώνιος· ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων. (3) Ὁ μὲν οὖν Λυκόρτας ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, κρίνων, μήτε Περσεῖ, μήτε Ῥωμαίοις συνεργεῖν μηδὲν ὁμοίως, μηδ' ἀντιπράσσειν μηδετέροις. (4) Τὸ μὲν γὰρ συνεργεῖν ἀλυσιτελὲς ἐνόμιζεν εἶναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν, προορώμενος τὸ μέγεθος τῆς ἐσομένης ἐξουσίας περὶ τοὺς κρατήσαντας· (5) τὸ δ' ἀντιπράττειν ἐπισφαλές, διὰ τὸ πολλοῖς καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις Ῥωμαίων ἀντωφθαλμηκέναι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων κατὰ τοὺς ἀνώτερον καιρούς. (6) Ὁ δ' Ἀπολλωνίδης καὶ Στράτιος ἀντιπράττειν μὲν ἐπίτηδες Ῥωμαίοις οὐχ ᾤοντο δεῖν· τοὺς δ' ὑπερκυβιστῶντας, καὶ διὰ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἰδίαν χάριν ἀποτιθεμένους παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο πράττοντας παρὰ τοὺς νόμους καὶ παρὰ τὸ κοινῇ συμφέρον, τούτους ἔφασαν δεῖν κωλύειν, καὶ πρὸς τούτους ἀντοφθαλμεῖν εὐγενῶς. (7) Ὁ δ' Ἄρχων, ἀκολουθεῖν, ἔφη, δεῖν τοῖς καιροῖς, καὶ μὴ διδόναι τοῖς ἐχθροῖς ἀφορμὴν εἰς διαβολήν, μηδὲ προέσθαι σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν αὐτὴν ἐλθεῖν διάθεσιν τοῖς περὶ Νίκανδρον· οἵτινες, πρὶν ἢ λαβεῖν πεῖραν τῆς τούτων ἐξουσίας, ἐν ταῖς μεγίσταις εἰσὶ ταλαιπωρίαις. (8) Ταύτης δὲ τῆς γνώμης μετέσχον Πολύαινος, Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων, Ξένων. (9) Διὸ καὶ τὸν μὲν Ἄρχωνα πρὸς τὴν στρατηγίαν ἔδοξεν αὐτοῖς εὐθέως προπορεύεσθαι· τὸν δὲ Πολύβιον πρὸς τὴν ἱππαρχίαν.

VII. Τούτων δὲ νεωστὶ γεγονότων, καὶ προδιειληφότων τῶν περὶ τὸν Ἄρχωνα, διότι δεῖ συμπράττειν Ῥωμαίοις καὶ τοῖς τούτων φίλοις, τυχικῶς πως συνέβη, τὸν Ἄτταλον πρὸς ἑτοίμους ὄντας ποιήσασθαι τοὺς λόγους. (2) Διὸ καὶ προθύμως αὐτῷ κατανεύσαντες, ὑπέσχοντο συμπράξειν ὑπὲρ τῶν παρακαλουμένων. (3) Τοῦ δ' Ἀττάλου πέμψαντος πρεσβευτάς, καὶ παραγενομένων τούτων εἰς τὴν πρώτην ἀγοράν, καὶ διαλεγομένων τοῖς Ἀχαιοῖς περὶ τοῦ τὰς τιμὰς ἀποκατασταθῆναι τῷ βασιλεῖ, καὶ παρακαλούντων, ποιῆσαι τοῦτο διὰ τῆς Ἀττάλου χάριτος· (4) ὁ μὲν ὄχλος ἄδηλος ἦν, ἐπὶ τίνος ὑπάρχει γνώμης· πρὸς δὲ τὴν ἀντιλογίαν ἀνίσταντο πολλοί, καὶ διὰ πολλὰς αἰτίας. (5) Οἱ μὲν γάρ, ἐξ ἀρχῆς αἴτιοι γενόμενοι τῆς ἀναιρέσεως τῶν τιμῶν, βεβαιοῦν ἐβούλοντο τὴν αὐτῶν γνώμην· οἱ δέ, ἐκ τῶν κατ' ἰδίαν ἐγκλημάτων ὑπέλαβον καιρὸν ἔχειν ἀμύνεσθαι τὸν βασιλέα· τινὲς δέ, διὰ τὸν πρὸς τοὺς συμπράττοντας φθόνον, ἐφιλοτιμοῦντο μὴ κρατῆσαι τὸν Ἄτταλον τῆς ἐπιβολῆς. (6) Ὁ δ' Ἄρχων ἀνέστη μὲν βοηθήσων τοῖς πρεσβευταῖς· ἐκάλει γὰρ τὰ πράγματα τὴν τοῦ στρατηγοῦ γνώμην. (7) Βραχέα δ' εἰπὼν ἀνεχώρησε, διευλαβηθείς, μὴ δόξῃ κέρδους τινὸς ἕνεκεν συμβουλεύειν, διὰ τὸ πλῆθος ἱκανὸν χρημάτων εἰς τὴν ἀρχὴν δεδαπανηκέναι. (8) Πολλῆς δ' οὔσης ἀπορίας,

VI. Advertit animos Græcorum ista legati[...] ageretur, ducerent accuratius sibi considerand[...] igitur assumptis, qui in reliqua administration[...] consentiebant (hi erant Arcesilaus et Aristo[...] tani, Stratius Trittæensis, Xeno Patrensis[...] Sicyonius), de re proposita consultabant. [...] quidem, in sententia manens, quam a prin[...] censebat, Perseo Romanisque pariter neque o[...] neque resistendum. (4) Nam auxiliari qui[...] esse omnibus Græcis autumabat, quanta e[...] ris potentia, animo prospiciens: (5) resist[...] losum rebatur; quod jam superioribus temp[...] consiliis ausi essent multis iisque clari[...] Romanis se opponere. (6) Apollonides et [...] ex professo Romanis adversarentur, ne[...] rum, si qui præcipites sese dare vellent, [...]tis publicæ privatam sibi Romanorum g[...] tum, horum impediendos esse conatus [...] resistendum. (7) Archoni placebat, ut [...] haberent, nec hostibus calumniandi da[...] nique caverent, ne sua culpa idem in[...] cum Nicandro; qui priusquam Roman[...] expertus, in maximas calamitates i[...] fuit sententia et Polyæni, Arcesilai, [...] (9) Propterea placuit, ut præturam Archo; equitum vero præfecturam[...]

VII. Hæc quum ita nuperrime [...] beret constitutum Archo, auxiliand[...] rum amicis, opportune evenit, ut [...] frater, paratum offenderet, quam[...] Itaque lætus Archo assentiri illi, postulabat, suam operam ei pol[...] sunt ab Attalo legati ad proxim[...] Qui ubi apud Achæos verba fecis[...] honoribus, rogassentque, ut in [...] (4) quæ super eo multitudinis poterat cognosci; ad contradice[...] causis surrexerunt. (5) Nam tollendorum Eumenis honorum [...] tentiam volebant: alii, suo priv[...] ulciscendi opportunum tempu[...] dam impellebat invidia erga p[...] studio contenderent, ne Atta[...] dem surgit Archo, ut legato[...] namque ipsa postulabat, ut p[...] Is pauca locutus discedit, ve[...] sis magistratus illi constitera[...] id c[illegible] dare videretur

ολύβιος ἀναστὰς ἐποιήσατο μὲν καὶ πλείονας λόγους, ...στα δὲ προσέδραμε πρὸς τὴν τῶν πολλῶν γνώ-..., ὑποδείξας τὸ γεγονὸς ἐξ ἀρχῆς ψήφισμα τῶν Ἀχαιῶν ...ρ τῶν τιμῶν, ἐν ᾧ γεγραμμένον ἦν, ὅτι δεῖ τὰς ...ειῖς ἀρθῆναι τιμὰς, καὶ τὰς παρανόμους, οὐ μὰ ...ἁπάσας. (9) Τοὺς δὲ περὶ Σωσιγένη καὶ Διοπείθη ...ίους, δικαστὰς ὑπάρχοντας κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, διαφερομένους ἔκ τινων ἰδίων πρὸς τὸν Εὐμένη, ...ομένους, ἔφη, τῆς ἀφορμῆς ταύτης, πάσας ἀνατε-...ρέναι τὰς τιμὰς τοῦ βασιλέως· (10) καὶ τοῦτο πε-...ποιηκέναι παρὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα, καὶ παρὰ τὴν ...δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν, καὶ τὸ μέγιστον, παρὰ τὸ δί-...καιον καὶ τὸ καλῶς ἔχον. (11) Οὐ γὰρ ὡς ἠδικημένους ...τοὺς Ἀχαιοὺς βουλεύσασθαι τὰς τιμὰς αἱρεῖν τὰς Εὐ-...μένους· ἀλλὰ μείζους αὐτοῦ ζητοῦντος τῶν εὐεργεσιῶν, ...τὸ προσκόψαντας ψηφίσασθαι τὸ πλεονάζον παρε-.... (12) Διόπερ ἔφη δεῖν, καθάπερ οἱ δικασταὶ, τὴν ...ἔχθραν ἐπίπροσθεν ποιήσαντες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ...ήκοντος, ἀνέτρεψαν πάσας τὰς τιμὰς, οὕτω τοὺς ...τούς, κυριώτατον ἡγησαμένους τὸ σφίσι καθῆκον καὶ ...ον, διορθώσασθαι τὴν τῶν δικαστῶν ἁμαρτίαν, καὶ ...ὅλου τὴν πρὸς τὸν Εὐμένη γεγενημένην ἀλογίαν· ...ἄλλως τε, καὶ μέλλοντας μὴ μόνον ἐπ' αὐτὸν τὸν ...ἀλλὰ τὴν χάριν ἀποδίδοσθαι ταύτην, ἔτι δὲ μᾶλλον ...τὸν ἀδελφὸν Ἄτταλον. (14) Τοῦ δὲ πλήθους εὐδοκή-...σαντος τοῖς λεγομένοις, ἐγράφη δόγμα, προστάττον τοῖς ...ἄρχουσι, πάσας ἀποκαταστῆσαι τὰς Εὐμένους τοῦ βα-...σιλέως τιμὰς, πλὴν εἴ τινες ἀπρεπές τι περιέχουσι τῷ ...κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν, ἢ παράνομον. (15) Τοῦτον μὲν δὴ ...τὸν τρόπον καὶ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν Ἄτταλος διωρ-...θώσατο τὴν γενομένην ἀλογίαν περὶ τὰς ὑπαρχούσας ...Εὐμένει τἀδελφῷ τιμὰς κατὰ τὴν Πελοπόννησον.

(II.) Legatio LXXVI et LXXVII.

VIII. Περσεὺς πρὸς Γένθιον τὸν βασιλέα ἀπέστειλε ...πρεσβευτὰς, Πλεύρατόν τε τὸν Ἰλλυριὸν, ὄντα φυγάδα ...παρ' αὐτῷ, καὶ τὸν Βεροιαῖον Ἀδαῖον· (2) δοὺς ἐντο-...λὰς, διασαφεῖν τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς ...Ῥωμαίους αὐτῷ, καὶ πρὸς Δαρδανίους, ἔτι δὲ καὶ ...πρὸς Ἠπειρώτας, καὶ πρὸς Ἰλλυριοὺς κατὰ τὸ παρὸν, ...καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν πρὸς τὴν τούτου καὶ Μακεδόνων ...φιλίαν καὶ συμμαχίαν. (3) Οἵ καὶ ποιησάμενοι τὴν ...πορείαν ὑπὲρ τὸ Σκάρδον ὄρος διὰ τῆς Ἐρήμου καλου-...μένης Ἰλλυρίδος, ἣν οὐ πολλοῖς χρόνοις ἀνώτερον ἀνά-...στατον ἐποίησαν Μακεδόνες, διὰ τὸ δυσέργους ποιῆσαι ...τοῖς Δαρδανεῦσι τὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα εἰσβολάς· (4) πλὴν ...οἱ γε περὶ τὸν Ἀδαῖον διὰ τούτων τῶν τόπων μετὰ πολ-...λῆς κακοπαθείας ἦλθον εἰς Σκόρδαν, καὶ πυθόμενοι, ...τὸν Γένθιον ἐν Λίσσῳ διατρίβειν, διεπέμψαντο πρὸς ...αὐτόν. (5) Τοῦ δὲ ταχέως αὐτοὺς μεταπεμψαμένου, ...συμμίξαντες διελέγοντο περὶ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. (6) Ὁ δὲ Γένθιος οὐκ ἐδόκει μὲν ἀλλότριος εἶναι τῆς πρὸς ...τὸν Περσέα φιλίας, ἐσκήπτετο δὲ, τοῦ μὴ παραχρῆμα ...συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀξιουμένοις, τὴν ἀχορηγησίαν,

turbatione et consilii inopia, surgit Polybius, qui longam orationem habuit, proxime ad multitudinis sententiam accedens, et de facto ab Achæis decreto super tollendis honoribus disserens, esse in eo scriptum ostendebat, honores illos tollendos, qui essent indecori et contra leges, nequaquam vero omnes tollendos. (9) Sed Sosigenem et Diopithem Rhodios, qui per id tempus judicia exercebant, offensos privatis ex causis Eumeni, hanc arripuisse occasionem, et omnes regis honores evertisse. (10) Id vero fecisse illos contra Achæorum decretum, mandatæque sibi potestatis fines excessisse, et quod præcipuum, jus omne atque honestatem migrasse. (11) Neque enim accepta aliqua injuria irritatos statuisse Achæos Eumeni honores detrahere; sed, quod majores ipse, quam pro beneficiis suis in Achæorum gentem collatis, postulasset, ea re offensos decrevisse, ut, quod modum excedebat, detraheretur. (12) Oportere igitur, aiebat Polybius, ut, quemadmodum judices illi, potiore odii sui ratione habita, quam decori et officii Achæorum, omnes simul honores everterant, ita Achæi officium suum atque honestatem omnibus rebus anteponentes, culpam illorum judicum, et quidquid omnino priore temeritate in Eumenem peccatum esset, id emendarent; (13) quum præsertim non regem duntaxat eo facto essent demerituri, verum etiam fratrem quoque illius Attalum. (14) Hæc sententia multitudini quum placuisset, factum est decretum quo jubebantur magistratus omnia, quæ ad Eumenis honorem spectabant, instaurare, nisi quid forte in iis esset, quod aut Achæorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. (15) Ita igitur Attalus, quæ temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honores, tunc temporis emendavit.

(II.) *Persei legationes ad Gentium regem.*

VIII. Perseus legatos ad Genthium regem misit, Pleuratum Illyrium, exsulantem apud se, et Adæum Berœensem; (2) quibus mandavit, ut exponerent, quæ bello egisset adversus Romanos Dardanosque, adjicerentque recentis expeditionis in Epiro et Illyrico opera, et hortarentur Genthium ad amicitiam ac societatem secum et cum Macedonibus jungendam. (3) Hi transgressi jugum Scardi [Scordi] montis per Illyrici quas vocant solitudines (eam regionem non multo ante de industria Macedones populando a cultoribus vacuam fecerant, quo transitus difficiles Dardanis in Illyricum redderent), (4) per ea inquam loca cum ingenti vexatione Adæus et Pleuratus Scordam [Scodram] pervenerunt. Qui cognito, Lissi morari Genthium, ad illum miserunt: (5) ac mox ab illo acciti, ut eo ventum, mandata exponunt. (6) Videbatur quidem Genthius non esse alienus ab amicitia cum Perseo contrahenda; verum, ne statim legatorum postulatis annueret, hoc prætextu est usus, quod a rebus belli necessariis esset imparatus, quodque

καὶ μὴ δύνασθαι χωρὶς χρημάτων ἀναδέξασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. (7) Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἀδαῖον, ταύτας λαβόντες τὰς ἀποκρίσεις, ἐπανῆγον. (8) Ὁ δὲ Περσεὺς, παραγενόμενος ἐς Στύβερῤαν, τήν τε λεῖαν ἐλαφυροπώλησε, καὶ τὴν δύναμιν ἀνέπαυσε, προσδεχόμενος τοὺς περὶ τὸν Πλεύρατον. (9) Παραγενομένων δ' αὐτῶν, ἀκούσας τὰ παρὰ τοῦ Γενθίου, πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπε τὸν Ἀδαῖον, καὶ σὺν τούτῳ τὸν Γλαυκίαν, ἕνα τῶν σωματοφυλάκων, καὶ τρίτον τὸν Ἰλλυριὸν, διὰ τὸ τὴν διάλεκτον εἰδέναι τὴν Ἰλλυρίδα· (10) δοὺς ἐντολὰς τὰς αὐτὰς, ὥσπερ οὐ κυρίως τοῦ Γενθίου διασεσαφηκότος, τίνος προσδεῖται, καὶ τίνος γενομένου δύναται συγκαταβῆναι εἰς τὰ παρακαλούμενα. (11) Τούτων δ' ἀφορμησάντων, ἀναζεύξας αὐτὸς μετὰ τῆς δυνάμεως ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπ' Ἀγκύραν.

sine pecunia bellum adversus Romanos suscipere non [...] set. (7) Hoc accepto responso, Adæus ad Perseum r[...] (8) Stuberam rex tunc venerat, et prædam ac spolia [...] vendebat, suosque milites reficiebat, Pleurati redi[...] exspectans. (9) Qui ut est reversus, postquam intell[...] Perseus, quæ responderet Genthius, extemplo Adæum [...] mittit, cum eoque Glauciam, ex numero custodum co[...] ris, addito [eodem] Illyrio, quod linguæ Illyricæ is [...] peritus. (10) His mandata dat eadem, quæ ante: [...] parum perspicue declarasset Genthius, qua sibi re [...] opus, et quo pacto flecti posset, ut postulatis eorum [...] nueret. (11) Iis iter aggressis, ipse cum exercitu Anc[...] [Uscanam?] petit.

IX. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον οἱ πρὸς τὸν Γένθιον ἀποσταλέντες πρέσβεις, οὔτ' ᾠκονομηκότες πλεῖον οὐδὲν τῶν πρότερον, οὔτ' ἀναγγέλλοντες πλεῖον οὐδὲν ὧν καὶ πρότερον· (2) διὰ τὸ τὸν Γένθιον μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, ὄντα μὲν ἕτοιμον τῷ Περσεῖ κοινωνεῖν τῶν αὐτῶν πραγμάτων, χρημάτων δὲ φάσκοντα χρείαν ἔχειν. (3) Ὧν ὁ Περσεὺς παρακούσας, πάλιν ἔπεμπε τοὺς περὶ τὸν Ἱππίαν, βεβαιωσομένους ὑπὲρ τῶν ὁμολογιῶν, τὸ συνέχον παραλιπὼν, δι' οὗ ἐξῆν μόνου εὐνοοῦντα ποιῆσαι τὸν Γένθιον. (4) Ὥστε διαπορεῖν, πότερα δεῖ λέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀλογιστίαν, ἢ δαιμονοβλάβειαν. Δοκῶ μὲν, ὅτι δαιμονοβλάβειαν, οἵτινες ἐφίενται μὲν τοῦ μεγάλα τολμᾷν, καὶ παραβάλλονται μὲν τῇ ψυχῇ· παριᾶσιν δὲ τὸ συνέχον ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, βλέποντες αὐτὸ, καὶ δυνάμενοι πράττειν. (5) Ὅτι γὰρ, εἰ Περσεὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἠβουλήθη προέσθαι χρήματα καὶ κοινῇ τοῖς πολιτεύμασι, καὶ κατ' ἰδίαν τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς πολιτευομένοις, οὐ λέγω μεγαλομερῶς, καθάπερ ἐξῆν αὐτῷ χορηγιῶν ἕνεκεν, ἀλλὰ μετρίως μόνον, (6) πάντας ἂν συνέβη καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς βασιλεῖς, εἰ δὲ μή γε, τοὺς πλείστους ἐξελεγχθῆναι· δοκῶ μηδένα τῶν νοῦν ἐχόντων πρός με διαμφισβητῆσαι περὶ τούτων. (7) Νῦν δὲ καλῶς ποιῶν οὐχ ἦλθε ταύτην τὴν ὁδὸν, δι' ἧς, ἢ κρατήσας τῶν ὅλων, ἐξουσίαν ὑπερήφανον ἔσχεν, ἢ σφαλεὶς, πολλοὺς ἂν ἐποίησε τῆς αὐτῆς τύχης πεῖραν αὐτῷ λαβεῖν· (8) ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν, δι' ἧς ὀλίγοι τελέως ἠλογήθησαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν τῆς πράξεως καιρόν.

IX. Sub id tempus, qui ad Genthium missi fuerant, [...] erunt, quum neque fecissent quidquam amplius quam [...] tea, neque amplius quidquam renunciarent, quam a[...] (2) Manebat quippe Genthius in eadem voluntate, et [...] tus quidem erat consilia sua omnia cum Perseo consoc[...] sed pecunia sibi opus esse, dicebat. (3) Quam rem [...] seus contemtim audiens, Hippiam iterum mittit ad f[...] firmandum, nulla ejus rei mentione facta, in qua una [...] negotii cardo vertebatur, quum tamen unica illa esse[...] tio, qua posset benevolum Genthium sibi reddere. ([...] equidem dubitem, peccatum hujuscemodi stoliditate[...] appellem, an fatalem quamdam et divinitus immissam [...] tis occæcationem. Puto autem, hoc potius nomen, [...] illud, convenire in eos homines, qui quidem magna cu[...] moliri, et cuivis periculo suam objiciunt vitam, at [...] men omittunt, quod in consiliis suscipiendis præci[...] est, idque scientes et prudentes, quum in potestate ip[...] sit illud præstare. (5) Nam illa tempestate si pec[...] largiri Perseus voluisset et publice civitatibus, et pri[...] regibus, atque iis qui publica negotia tractabant, n[...] cum ea, qua poterat, magnificentia impensas subministr[...] sed modica tantum liberalitate utendo; (6) eventuru[...] profecto, ut omnes Græciæ populi, omnesque vel [...] quam plurimi reges deprehenderentur: de quo non a[...] quemquam prudentum fore mecum disputaturum [...] Nunc recte fecit Perseus, qui hanc non ingressus sit [...] per quam, aut plena victoria parta, dominationem [...] bam erat obtenturus, aut, si vinceretur, in ejusdem [...] ciei societatem multos secum attracturus; (8) sed c[...] riam potius viam instituit, unde factum, ut pauci c[...] Græci sub ipsum belli tempus in fraudem inciderint.

Perseus victus.

[IX. a. Ὅτι ὁ Περσεὺς ἐπταικὼς τοῖς ὅλοις ἐπὶ τῷ εἰσελθεῖν Ῥωμαίους εἰς Μακεδονίαν, τῷ Ἱππίᾳ ἐπετίμα· ἀλλά μοι δοκεῖ τὸ ἐπιτιμῆσαι τοῖς ἄλλοις εἶναι ῥᾴδιον καὶ συνιδεῖν τὰς τῶν πέλας ἁμαρτίας· τὸ δ' αὐτὸν πράττειν τὰ καθ' αὑτὸν, πάντων δυσχερέστατον· ὃ καὶ περὶ τὸν Περσέα συνέβη γενέσθαι.]

IX. *a*. Perseus, rebus omnibus fractis sub ipsum [...] norum in Macedoniam ingressum, Hippiam objur[...] Sed enim facile mihi negotium videtur alios objurg[...] quæ familiares nostri peccant animadvertere: veru[...] ipsos officiis nostris defungi, id demum est difficil[...] Atque ita Perseo ut se gereret accidit.

III.) Legatio LXXVIII.

I. Τοῦ Περσέως βουλομένου ἥξειν μετὰ δυνάμεως
τὴν Θετταλίαν, καὶ λήψεσθαι τὰ ὅλα κρίσιν ἐκ
κατὰ λόγον, ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Ἄρχωνα, δι' αὐ-
τῶν πραγμάτων ἀπολογεῖσθαι πάλιν πρὸς τὰς
νοίας καὶ διαβολάς. (2) Εἰσήνεγκαν οὖν εἰς τοὺς
αιοὺς δόγμα, διότι δεῖ, πανδημεὶ ποιησαμένους τὴν
ὸν εἰς Θετταλίαν, κοινωνῆσαι τῶν πραγμάτων ὁλο-
ρῶς τοῖς Ῥωμαίοις. (3) Καὶ τούτου κυρωθέντος,
ξε τοῖς Ἀχαιοῖς, τὸν Ἄρχωνα γίγνεσθαι περὶ τὴν
τωγὴν τοῦ στρατεύματος, καὶ περὶ τὰς εἰς τὴν
ὸν παρασκευάς, πρὸς δὲ τὸν ὕπατον πρεσβευτὰς
πειν εἰς Θετταλίαν, τοὺς τὰ δεδογμένα τοῖς Ἀχαιοῖς
σαφήσοντας, καὶ πευσομένους, πότε καὶ ποῦ δεῖ
μιγνύειν αὐτῷ τὸ στρατόπεδον. (4) Καὶ κατέ-
σαν πρεσβευτὰς παραχρῆμα Πολύβιον καὶ ἄλλους,
ἐνετείλαντο τῷ Πολυβίῳ φιλοτίμως, ἐὰν ὁ στρα-
ὸς εὐδοκῇ τῇ παρουσίᾳ τοῦ στρατοπέδου, τοὺς μὲν
σβευτὰς ἐξαυτῆς πέμπειν διασαφήσοντας, ἵνα μὴ
στερῶσι τῶν καιρῶν· (5) αὐτὸν. δὲ φροντίζειν,
τὸ στράτευμα πᾶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀγορὰς ἔχῃ, δι'
ὧν ἐμπορεύηται, καὶ μηδὲν ἐλλείπῃ τῶν ἐπιτηδείων
ς στρατιώτας. (6) Ταύτας μὲν οὖν ἔχοντες οἱ
σφημένοι τὰς ἐντολάς, ἐξώρμησαν. (7) Κατέστη-
ν δὲ καὶ πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τοὺς περὶ Τη-
κριτον, ἀποκομίζοντας τὸ δόγμα τὸ περὶ τῆς ἀποκα-
στάσεως τῶν Εὐμένους τιμῶν. (8) Καὶ κατὰ τὸν
τὸν καιρὸν καὶ περὶ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου προσ-
πεσόντος τοῖς Ἀχαιοῖς, διότι γέγονεν αὐτῷ τὰ νομι-
ζόμενα γίγνεσθαι τοῖς βασιλεῦσιν, ὅταν εἰς ἡλικίαν
ἔλθωσιν, Ἀνακλητήρια· (9) νομίσαντες, σφίσι κα-
θήκειν ἐπισημήνασθαι τὸ γεγονὸς, ἐψηφίσαντο πέμπειν
πρεσβευτὰς, ἀνανεωσομένους τὰ προϋπάρχοντα τῷ
ἔθνει φιλάνθρωπα πρὸς τὴν βασιλείαν, καὶ παραυτίκα
κατέστησαν Ἀλκίθον καὶ Πασίδαν.

II. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πολύβιον καταλαβόντες τοὺς
Ῥωμαίους, ἐκ μὲν τῆς Θετταλίας κεκινηκότας, τῆς
δὲ Περραιβίας στρατοπεδεύοντας Ἀζωρίου μεταξὺ καὶ
Δολίχης, (2) τὴν μὲν ἔντευξιν ὑπερέθεντο, διὰ τοὺς
ἐνεστῶτας καιρούς· τῶν δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς
Μακεδονίαν κινδύνων μετεῖχον. (3) Ἐπεὶ δέ, τοῦ
στρατεύματος κατάραντος ἐπὶ τοὺς καθ' Ἡράκλειον
τόπους, ἔδοξε καιρὸς εἶναι πρὸς ἔντευξιν, ἅτε τοῦ στρα-
τηγοῦ δοκοῦντος ἡνύσθαι τὸ μέγιστον τῶν προκειμένων·
τότε λαβόντες καιρὸν, τὸ ψήφισμα τῷ Μαρκίῳ προσ-
ήνεγκαν, καὶ διεσάφουν τὴν τῶν Ἀχαιῶν προαίρεσιν,
ὅτι βουληθεῖεν αὐτῷ πανδημεὶ τῶν αὐτῶν μετασχεῖν
ἀγώνων καὶ κινδύνων· καὶ πρὸς τούτοις ὑπέδειξαν,
ὅτι πᾶν τὸ γραφὲν ἢ παραγγελθὲν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὸ
Ῥωμαίων κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον ἀναντίῤῥητον
γέγονεν. (5) Τοῦ δὲ Μαρκίου τὴν μὲν προαίρεσιν
ἀποδεχομένου τῶν Ἀχαιῶν μεγαλωστὶ, τῆς δὲ κα-
κοπαθείας αὐτοὺς καὶ τῆς δαπάνης παραλύοντος, διὰ
τὸ μηκέτι χρείαν ἔχειν τοὺς καιροὺς τῆς τῶν συμμά-

(III.) *Polybii legatio ad Q. Marcium Cos.*

X. Quo tempore dicebatur Perseus Thessaliam cum exercitu venturus, et probabili ratione adducti homines credebant, universo bello finem impositum iri; visum est Archoni rebus ipsis suspiciones et calumnias, in Achæos collatas, iterum refutare. (2) Idcirco auctor Achæis fuit, ut decretum facerent de expeditione cum universæ gentis copiis suscipienda versus Thessaliam, ut omnis fortunæ periculum una cum Romanis adirent. (3) Hoc facto decreto, placuit Achæis, ut conscribendi exercitus curam Archo susciperet, et eorum omnium parandorum, quæ expeditioni essent necessaria; ad consulem autem legati ut mitterentur in Thessaliam, qui de hoc Achæorum decreto certiorem illum facerent, et ab eo discerent, quando et quo loco ipsorum copias velit Romano exercitui se conjungere. (4) Ac statim decrevere legatum Polybium et alios, summoque studio Polybio mandarunt, ut, si placeat consuli, mitti exercitum, reliquos legatos extemplo mitteret, id renunciaturos, ne serius quam oporteret ad illum copiæ Achaicæ venirent : (5) interea vero prospiceret ipse, ut, quascumque urbes in transitu aditurus esset exercitus, in iis commeatus haberet, quo ne militibus quidquam deesset. (6) His mandatis acceptis, Polybius ceterique abiere. (7) Decreverunt insuper Achæi legatum Telocritum ad Attalum, qui decretum ei afferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. (8) Per idem tempus quum fama esset allata Achæis, celebrata fuisse in honorem Ptolemæi regis Anacleteria, sicut est moris Ægypti regibus, ubi ad legitimam regnandi ætatem pervenerunt; (9) officii sui esse existimantes, ut suæ ob id quod gestum erat lætitiæ significationem darent, legatos decreverunt mittere ad renovandam amicitiam, quæ genti Achæorum erat cum Ægypti regibus. Statim igitur Alcithus et Pasidas sunt delecti.

XI. At Polybius, nactus Romanos ex Thessalia progressos, et in Perrhæbia inter Azorium ac Dolichen stativa habentes, (2) convenire quidem illos propter circumstantia pericula in præsentia omisit; certaminum vero omnium, quæ in Macedoniæ ingressu habita sunt, fuit particeps. (3) Deinde ubi jam Heracleum usque exercitus pervenisset, opportunum visum est tempus imperatoris conveniendi, utpote quum videretur consul partem jam maximam destinatorum confecisse. (4) Tum igitur, ut primum ejus faciendi opportunitatem est nactus, decretum Achæorum Q. Marcio tradit, et studium Achæorum illi exponit, qui cum universis suis viribus certaminum ac periculorum omnium fieri participes decreverint. Ad hæc ostendit, quomodo ad omnia, de quibus vel scripsissent, vel aliquod mandatum dedissent Romani, toto belli hujus tempore obsequentes Achæi fuissent. (5) Marcius, eorum voluntate verbis magnificis laudata, laboris et impensæ gratiam Achæis fecit, quod nihil jam opus esset amplius ad hoc bellum sociorum auxi-

γων βοηθείας· (6) οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ὁ δὲ Πολύβιος αὐτοῦ μείνας μετεῖχε τῶν ἐνεστώτων πραγμάτων· (7) ἕως ὁ Μάρκιος, ἀκούσας Ἄππιον τὸν Κένθωνα πεντακισχιλίους στρατιώτας αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς Ἤπειρον, ἐξαπέστειλε τὸν προειρημένον, παρακαλέσας φροντίζειν, ἵνα μὴ δοθῶσιν οἱ στρατιῶται, μηδὲ πλειόνων δαπάνημα μάταιον γένηται τοῖς Ἀχαιοῖς· πρὸς οὐδένα γὰρ λόγον αἰτεῖν τοὺς στρατιώτας τὸν Ἄππιον. (8) Πότερα δὲ τοῦτ' ἐποίει κηδόμενος τῶν Ἀχαιῶν, ἢ τὸν Ἄππιον ἀπραγεῖν βουλόμενος, χαλεπὸν εἰπεῖν. (9) Πλὴν ὅ γε Πολύβιος, ἀναχωρήσας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἤδη τῶν γραμμάτων ἐκ τῆς Ἠπείρου προσπεπτωκότων, καὶ μετ' οὐ πολὺ συναχθέντων εἰς Σικυῶνα τῶν Ἀχαιῶν, εἰς πρόβλημα παμμέγεθες ἐνέπεσε. (10) Τοῦ γὰρ διαβουλίου προτεθέντος ὑπὲρ ὧν ὁ Κένθων ᾔτει στρατιωτῶν, ἃ μὲν ὁ Μάρκιος αὐτῷ καταφροντίζειν ἰδίᾳ ἐνετείλατο, ταῦτ' ἀφροντιστεῖν οὐδαμῶς ἔκρινεν· τὸ δέ, μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης*, φανερῶς ἀντιλέγειν τῇ βοηθείᾳ, τελέως ἦν ἐπισφαλές. (11) Δυσχρήστου δὲ καὶ ποικίλης οὔσης τῆς ὑποθέσεως, ἐχρήσατο βοηθήματι πρὸς τὸ παρὸν τῷ τῆς συγκλήτου δόγματι, τῷ κελεύοντι μηδένα προσέχειν τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν γραφομένοις, ἐὰν μὴ τοῦτο ποιῶσιν κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου. (12) Τοῦτο δ' οὐκ ἦν προσκείμενον τοῖς γράμμασιν. (13) Διὸ καὶ κατεκράτησε τοῦ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν ὕπατον γενέσθαι, καὶ δι' ἐκείνου παραλυθῆναι τῆς δαπάνης τὸ ἔθνος, οὔσης ὑπὲρ ἑκατὸν εἴκοσι τάλαντα μεγάλα. (14) Τοῖς γε μὴν βουλομένοις διαβάλλειν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἄππιον, μεγάλας ἀφορμὰς ἔδωκεν, ὅτι διακόψαι τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ, τὴν περὶ τῆς βοηθείας.

lis. (6) Igitur redeuntibus ceteris legatis in Achaiam, Polybius, in castris remanens, rebus quæ gerebantur interf (7) donec relatum est Marcio, Appium Centonem postul ab Achæis, ut quinque millia militum in Epirum sibi m rent. Tum enimvero Marcius Polybium redire jussit, nuitque, curaret, ne ii milites Appio darentur, neve Achæorum impensas adeo graves frustra faceret : nul enim causam habere Appium, cur auxiliarem illam ma posceret. (8) Studione erga Achæos hoc ille fecerit, ut Appio facultatem res gerendi eriperet, difficile dictu. Ceterum Polybius in Peloponnesum reversus, postquan ceptæ jam ex Epiro literæ essent, coacto non multo Sicyonem Achæorum concilio, in quæstionem ac dubit nem penitus magnam incidit. (10) Nam ubi de Cen postulatis haberi consultatio cœpit, quæ privatim a M acceperat mandata, nullo quidem modo negligendum p bat : at, quum nullum haberet [scriptum consulis ma tum] palam recusare auxilia, hoc vero apprime periculo erat. (11) In tam difficili et ancipiti deliberatione, expediendum usus est Polybius decreto illo senatus, erat cautum, ne ulla ratio eorum haberetur, quæ a m tratibus Romanis scriberentur, nisi ex senatus consu facerent. (12) Quod quia literis Appii Centonis non adjectum; (13) tandem obtinuit Polybius, ut res ad sulem referretur, et per illum Achæi impensa, quæ ce et viginti talentûm magnorum summam superabat, li rentur. (14) At si quis de ipso detrahere apud Appium let, ei benignam materiam hoc pacto suppeditavit, qui inceptum illius de impetrandis auxiliis fregisset.

(IV.) Suidas in Σημαία et in Κεραμωτόν.

(IV.) Heracleum, Macedoniæ oppidum, capit Romanis.

XII. Τὸ Ἡράκλειον ἥλω ἰδίαν τινὰ ἅλωσιν. (2) Ἐχούσης τῆς πόλεως ἐφ' ἑνὸς μέρους, ἐπ' ὀλίγον τόπον, ταπεινὸν τεῖχος, οἱ Ῥωμαῖοι τρεῖς σημαίας προεχειρίσαντο. (3) Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ τοὺς θυρεοὺς ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ποιήσαντες συνέφραξαν, ὥστε τῇ τῶν ὅπλων πυκνότητι κεραμωτῷ καταῤῥύτῳ γίγνεσθαι παραπλήσιον· (4) ἐφεξῆς δὲ ἕτεραι δύο * * *.

XII. Heracleum oppidum nova quadam et inusitata ra captum est. (2) Quum oppidum ab una parte, per aliquod spatium, murum haberet humilem; Romani, ctis tribus militum signis, oppidum ab illa muri par gressi sunt. (3) Primi signi milites, densatis supra scutis, testudinem fecerunt ejusmodi, quæ speciem p bat tecti imbricati, per quod pluvia delabitur : (4) d reliqua duo signa * *.

---

(5) Κεραμωτόν, τακτικὴ διάταξις· ὅπερ ἐποίουν Ῥωμαῖοι ἐν παιδιᾶς μέρει.

(5) Fastigiata testudo, speciem tecti ædificiorum refe genus exercitii tactici, quo velut indicro circensi ut Romani.

III. — RES CRETENSIUM.

Legatio LXXIX.

Cydoniatæ Eumeni se committunt.

XIII. Κατὰ τὴν Κρήτην, δεδιότες Κυδωνιᾶται τοὺς Γορτυνίους, διὰ τὸ καὶ τῷ πρότερον ἔτει παρ' ὀλίγον κεκινδυνευκέναι τῇ πόλει, τῶν περὶ Νοθοκράτην ἐπιβαλλομένων αὐτὴν κατασχεῖν, ἐξέπεμψαν πρέσβεις πρὸς Εὐμένη, βοήθειαν αἰτούμενοι κατὰ τὴν συμμαχίαν. (2) Ὁ δὲ βασιλεὺς προχειρισάμενος Λέοντα, καὶ στρα-

XIII. In Creta, Cydoniatæ, metuentes sibi a Gortyni quibus jam superiori anno, ne caperetur ipsorum urb præsentissimum periculum venerat, quando eam occ Nothocrates est aggressus, legatos ad Eumenem mise auxilium ex fœdere eum poscentes. (2) Rex Leone cem delegit, quem eo celeriter cum trecentorum mi

...σας σὺν τούτῳ τ', ἐξαπέστειλε κατὰ σπουδήν. (3) ...ἐν παραγενομένων, οἱ Κυδωνιᾶται τάς τε κλεῖς τῶν ...λῶν τῷ Λέοντι παρέδωκαν καὶ καθόλου τὴν πόλιν ...εχείρισαν.

manu misit. (3) Id ubi advenit præsidium, Cydoniatæ portarum claves Leoni tradiderunt, et universam civitatem ejus curæ permiserunt.

IV. — RES RHODIORUM.

Legatio LXXX.

XIV. Ἐν τῇ Ῥόδῳ τὰ τῆς ἀντιπολιτείας ἀεὶ μᾶλ...ἐπέτεινεν. (2) Προσπεσόντος γὰρ αὐτοῖς τοῦ τῆς ...κλήτου δόγματος, ἐν ᾧ διεσάφει, μηκέτι προσέχειν ...τῶν στρατηγῶν ἐπιτάγμασιν, ἀλλὰ τοῖς αὐτῆς ...μασιν, καὶ τῶν πολλῶν ἀποδεχομένων τὴν τῆς συγ...του πρόνοιαν· (3) οἱ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ ...ητον, ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς ταύτης, ἐξειρ...ντο τἀκόλουθα, φάσκοντες, δεῖν ἐκπέμπειν πρε...ὰς πρὸς τὴν σύγκλητον καὶ τὸν Κόϊντον Μάρκιον ...ὕπατον, καὶ πρὸς Γάϊον τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ. (4) ...γὰρ ἤδη γνώριμον ἦν ἅπασιν, οἵτινες τῶν κα...μένων ἀρχόντων ἐν τῇ Ῥώμῃ παραγίγνεσθαι ...ουσιν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους. (5) Κρο...ης δὲ τῆς ὑποθέσεως, καίπερ ἀντιῤῥήσεως γενο...ς, ἀπεστάλησαν εἰς μὲν τὴν Ῥώμην, ἀρχομένης ...ας, Ἀγησίλοχος Ἡγησίου, Νικαγόρας, Νίκανδρος· ...πρὸς δὲ τὸν ὕπατον καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ στρα...ν, Ἀγέπολις, Ἀρίστων, Παγκράτης· (7) ἐντολὰς ...τες, ἀνανεοῦσθαι τὰ φιλάνθρωπα πρὸς Ῥωμαίους, ...πρὸς τὰς διαβολὰς ἀπολογεῖσθαι, τὰς λεγομένας ...τινων κατὰ τῆς πόλεως· (8) οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγε...χον, ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ περὶ σιτικῆς ἐξα...ῆς ποιησόμενοι λόγους. (9) Τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τού...ῥηθέντα πρὸς τὴν σύγκλητον, καὶ τὰς δοθείσας ...ἀποκρίσεις ὑπὸ τῆς συγκλήτου, καὶ διότι πάντων ...φιλανθρώπων τυχόντες ἐπανῆλθον, ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς ...μεν. (10) Περὶ δὲ τούτου τοῦ μέρους χρήσιμόν ...πλεονάκις ὑπομιμνήσκειν, ὃ δὴ καὶ πειρώμεθα ...ν, διότι πολλάκις ἀναγκαζόμεθα, τὰς ἐντεύξεις τῶν ...ων καὶ τοὺς χρηματισμοὺς προτέρους ἐξαγγέλ...τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἐξαποστολῆς. (11) Ἐπεὶ ...καθ' ἕκαστον ἔτος τὰς καταλλήλους πράξεις γρά...ες, πειρώμεθα ἐν ἑνὶ καιρῷ συγκεφαλαιοῦσθαι τὰς ...ἑκάστοις πράξεις· δῆλον, ὡς ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο ...νειν περὶ τὴν γραφήν.

XV. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγέπολιν, ἀφικόμενοι πρὸς τὸν ...ον, καταλαβόντες αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς Ἡρά...ον στρατοπεδεύοντα, διελέγοντο περὶ ὧν εἶχον τὰς ...λάς. (2) Ὁ δὲ, διακούσας, οὐχ οἷον αὐτὸς ἔφη ...έχειν ταῖς διαβολαῖς, ἀλλὰ κἀκείνους παρεκάλει, ...ς ἀνέχεσθαι τῶν λέγειν τι τολμώντων κατὰ Ῥω...ων, καὶ πολλὰ καθόλου τῶν εἰς φιλανθρωπίαν ἡκόν...ἐπεμέτρησεν. (3) Ἔγραψε δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν ...τῶν Ῥοδίων. (4) Τοῦ δ' Ἀγεπόλιδος ἐψυχαγω...μένου κατὰ τὴν ὅλην ἀπάντησιν ἰσχυρῶς, λαβὼν ...κατ' ἰδίαν εἰς τὰς χεῖρας ὁ Κόϊντος, θαυμάζειν

Eorum legatio ad Romanos.

XIV. Gliscebant Rhodi magis magisque in dies contrariæ factiones. (2) Nam quum ad eos perlata esset fama senatusconsulti, quo edixerant patres, non ducum Romanorum jussis, verum senatusconsulti posthac esse parendum; (3) vulgo omnibus senatus prudentiam laudantibus, Philophron et Theætetus, hac occasione arrepta, pergebant porro in suo proposito, dicebantque, legatos ad senatum esse mittendos, et ad consulem Q. Marcium Philippum, nec non ad Caium [Marcium Figulum], cui classis provincia erat. (4) Jam tum enim omnibus notum erat, quinam ex iis magistratibus, qui recenter Romæ inierant, in Græciæ regiones sint venturi. (5) Hæc sententia quum, nonnullis licet contradicentibus, plurimorum tamen plausu esset excepta, Romam ineunte æstate missi sunt Agesilochus, Hegesiæ filius, Nicagoras, Nicander: (6) ad consulem vero, et ad classis præfectum, Agepolis, Ariston, Pancrates. (7) Mandatum his omnibus erat, ut amicitiam cum populo Romano renovarent, utque criminationibus iis responderent, quibus nonnulli civitatem onerabant. (8) Agesilocho vero hoc insuper negotii impositum, ut de exportando frumento cum Romanis ageret. (9) Quos igitur sermones apud senatum isti legati habuerint, quæ a patribus responsa tulerint, et quomodo omne genus humanitatis et comitatis experti redierint, in expositione rerum Italicarum jam diximus. (10) Est vero lector nobis sæpe hujus rei admonendus, sicut etiam studiose facimus, quod non raro orationes habitas a legatis et data illis responsa cogimur prius exponere, quam de ipsorum legatione decreta et de missione verba fecerimus: (11) quoniam enim per annos singulos res, quæ tempore inter se congruunt, ita perscribimus, ut, quæ apud quemque populum gesta sunt, ea uno continuo tenore persequi conemur; perspicuum est, id in hac scriptione ita necessaria evenire.

XV. Agepolis ut ad Q. Marcium venit, quem in Macedonia est assecutus ad Heracleum castra habentem, mandata sua illi exposuit. (2) Quibus auditis, consul non solum dixit nullam se iis fidem habere, qui de Rhodiis detraherent; sed legatos etiam est hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis blaterare auderent, multaque omnino humanitatis officia cumulate iis præstitit. (3) Scripsitque etiam de iisdem rebus ad populum Rhodium. (4) Quum autem Agepolis comitate consulis, quam hoc congressu omnibus in rebus experiebatur, mirifice captus esset, seducit eum Mar-

ἔφη, πῶς οὐ πειρῶνται διαλύειν οἱ Ῥόδιοι τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, μάλιστα τοῦ πράγματος ἐκείνοις καθήκοντος. (5) Πότερα δὲ τοῦτ' ἐποιεῖτο, Ἀντίοχον ὑποπτεύων, μή ποτε, κρατήσας τῆς Ἀλεξανδρείας, βαρὺς ἔφεδρος αὐτοῖς γένηται, τοῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμου χρόνον λαμβάνοντος· (6) ἤδη γὰρ τότε συνέβαινε συγκεχῦσθαι τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον· (7) ἢ, θεωρῶν ὅσον οὔπω κριθησόμενα τὰ κατὰ τὸν Περσέα, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐν Μακεδονίᾳ παραβεβληκότων, καὶ καλὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τῶν ἀποβησομένων, (8) ἐβούλετο τοὺς Ῥοδίους προνύξας μεσίτας ἀποδεῖξαι, καὶ τοῦτο πράξαντας, δοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις ἀφορμὰς εὐλόγους εἰς τὸ βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν αὐτοῖς φαίνηται· (9) τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν, δοκῶ δὲ μᾶλλον τὸ τελευταῖον εἰρημένον, ἐξ ὧν ἐμαρτύρησε τὰ μετ' ὀλίγον συμβάντα τοῖς Ῥοδίοις. (10) Οἵ γε περὶ τὸν Ἀγέπολιν, ἐξαυτῆς βαδίσαντες πρὸς τὸν Γάϊον, καὶ πάντων τυχόντες τῶν φιλανθρώπων ὑπερβολικώτερον, ἢ παρὰ τῷ Μαρκίῳ, ταχέως εἰς τὴν Ῥόδον ἀνεχώρησαν. (11) Γιγνομένης δὲ τῆς ἀποπρεσβείας, καὶ τῆς τε διὰ τῶν λόγων φιλανθρωπίας, καὶ τῆς διὰ τῶν ἀποκρίσεων εὐνοίας ἑκατέρων τῶν στρατηγῶν ἐφαμίλλου γενομένης, ὀρθοὶ καὶ μετέωροι ταῖς διανοίαις ἐγενήθησαν οἱ Ῥόδιοι· οὐ μὴν πάντες ὡσαύτως. (12) Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαίνοντες περιχαρεῖς ἦσαν ἐπὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν Ῥωμαίων· οἱ δὲ κινηταὶ καὶ καχέκται συνελογίζοντο παρ' αὐτοῖς, σημεῖον εἶναι τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ δεδιέναι τὴν περίστασιν τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μὴ χωρεῖν αὐτοῖς τὰ πράγματα κατὰ λόγον. (13) Ὅτε δὲ καὶ τὸν Ἀγέπολιν συνέβη παραφθέγξασθαι πρός τινας τῶν φίλων, ὅτι παρὰ τοῦ Μαρκίου κατ' ἰδίαν ἐντολὰς εἴληφε, μνημονεύειν πρὸς τὴν βουλὴν ὑπὲρ τοῦ διαλύειν τὸν πόλεμον, (14) τότε δὴ τελέως οἱ περὶ τὸν Δείνωνα συνέθεσαν ἐν κακοῖς μεγάλοις εἶναι τοὺς Ῥωμαίους· (15) ἀπέστειλαν δὲ καὶ πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τοὺς διαλύσοντας τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ.

cius ad familiare colloquium, et, mirari se, ait, cur R
imminens bellum componere non conarentur: id enim
vel maxime convenire. (5) Hoc vero quo animo con
xerit, utrumne, quod Antiochi animum suspectum ha
ne forte, si Alexandria esset potitus, bello adversus
moram trahente, infestus ac gravis hostis Romanis im
ret: (6) (jam tum enim conflatum bellum pro Cœl
erat) (7) an quod, videns brevi de summa rerum dec
iri cum Perseo, postquam Romanæ legiones in Maced
jam pervenissent, spemque magnam de victoria conc
habens, (8) stimulare voluerit Rhodios, quo se med
terponerent inter reges, atque eo pacto occasionem Ro
darent, statuendi de ipsis prout vellent; (9) utrum, in
horum cogitarit, pro certo confirmari non potest: ver
men, quod posterius dixi, puto verius; idque Rhod
casus confirmant, qui paullo post illis acciderunt.
Agepolis ad Caium classi præfectum mox profectus, be
que ab eo habitus, ac multo etiam comius, quam fui
Marcio, brevi Rhodum est reversus. (11) Ubi post
legationem renunciasset, quum viderentur ambo du
mani in comitate atque humanitate verbis declaranda,
nevolentia in responso significanda, ex æquo invice
tasse, erigi animis omnes Rhodii, ac vana spe inflari:
omnes eodem modo. (12) Nam pars sanior, ob Roma
benignitatem lætitia gestiebat: contra, qui rerum no
cupidi erant, et male affecti, ii cogitare apud se instit
ingentem hanc supra modum comitatem Romanoru
cio esse, terreri ipsos imminenti periculo, neque ex
sententia res ipsis succedere. (13) Postea vero quan
per Agepolis apud nonnullos ex amicis, velut aliud a
mentionem fecisset mandati privatim sibi a Marcio
in senatu Rhodiorum de componenda pace inter rege
tionem faceret, (14) tum enimvero nihil dubitare
quin pessimo loco res Romanorum essent: (15) m
vero Rhodii etiam legatos Alexandriam, ad dirimend
lum, quod inter Antiochum et Ptolemæum erat con

V. — RES SYRIACÆ ET ÆGYPTI.

Legatio LXXXI et LXXXII.

XVI. Μετὰ τὸ παραλαβεῖν Ἀντίοχον τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Κομανὸν καὶ Κινέαν, συνεδρεύσασι μετὰ τοῦ βασιλέως, κοινοβούλιον καταγράφειν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων, τὸ βουλευσόμενον περὶ τῶν ἐνεστώτων. (2) Πρῶτον οὖν ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παρεπιδημήσαντας πέμπειν πρεσβευτὰς ὡς τὸν Ἀντίοχον, κοινολογησομένους ὑπὲρ διαλύσεως. (3) Ἦσαν δὲ τότε παρὰ μὲν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν πρεσβεῖαι δισσαί, μία μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν φιλανθρώπων ἀνανεώσεως, ἣν ἐπρέσβευον Ἀλκίθος Ξενοφῶντος, Αἰγιεύς, καὶ Πασιάδας· ἄλλη δὲ περὶ τοῦ τῶν Ἀντιγονείων ἀγῶνος. (4) Ἦν δὲ καὶ παρὰ Ἀθηναίων πρεσβεία περὶ δωρεᾶς, ἧς ἡγεῖτο Δη-

Antiochus Epiphanes majorem partem Ægypti o

XVI. Posteaquam Ægyptus ab Antiocho fuit oc
Comano et Cinea de summa rerum cum rege consulta
visum est faciendum, ut concilium ex illustrissimis
que ducibus conscriberetur, de cujus sententia omni
ceps gererentur. (2) Ei concilio ante omnia plac
advenæ Græci, qui forte ibi reperiebantur, legati ad
chum proficiscerentur, de pace cum eo acturi. (3)
autem tunc eo loci legationes duæ ab Achæorum gen
sæ, una ad renovandam cum rege amicitiam, quæ n
fuerat Alcitho Xenophontis filio, Ægiensi, et Pasiada
legatio, de Antigoniorum solennibus. (4) Erat e
Atheniensibus de donatione quadam legatio, cujus p

ατος· καὶ θεωρίαι δισσαὶ, μία μὲν ὑπὲρ τῶν Πα-
ναίων, ἧς προειστήκει Καλλίας ὁ παγκρατιαστὴς, ἄλλη περὶ μυστηρίων, ὑπὲρ ἧς Κλεόστρατος ἐποι- τὸν χρηματισμὸν καὶ τοὺς λόγους. (5) Ἐκ δὲ ήτου παρῆσαν Εὔδημος καὶ Ἱκέσιος· ἐκ δὲ Κλα- ιῶν Ἀπολλωνίδης καὶ Ἀπολλώνιος. (6) Ἐξαπέ- λε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Τληπόλεμον καὶ Πτολεμαῖον ῥήτορα πρεσβευτάς. (7) Οὗτοι μὲν οὖν ἔπλεον ἀνὰ ποταμὸν εἰς τὴν ἀπάντησιν.

ΧVII. [Συναψάντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν τῷ Ἀν- ῳ· ὁ βασιλεὺς] ἀποδεξάμενος τοὺς ἄνδρας φιλαν- πως, τὴν μὲν πρώτην ὑποδοχὴν αὐτῶν ἐποιήσατο λομερῆ· (2) κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ἔδωκεν ἔντευξιν, λέγειν ἐκέλευσε, περὶ ὧν ἔχουσι τὰς ἐντολάς. (3) ῶτοι μὲν οὖν οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐποιήσαντο λό- , τούτοις δ' ἑξῆς Δημάρατος ὁ παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ τοῦτον Εὔδημος ὁ Μιλήσιος. (4) Πάντων δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαλε- ένων, παραπλησίους εἶναι συνέβαινε καὶ τοὺς κατὰ ς αὐτῶν λόγους. (5) Τὴν μὲν γὰρ αἰτίαν τῶν εδηκότων πάντες ἀνέφερον ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν αῖον· τὴν δὲ συγγένειαν καὶ τὴν ἡλικίαν τὴν τοῦ λεμαίου προφερόμενοι, παρῃτοῦντο τὴν ὀργὴν τοῦ λέως. (6) Ἀντίοχος δὲ, πᾶσι τούτοις ἀνθομολο- ύμενος, καὶ προσαυξήσας τὴν ἐκείνων ὑπόθεσιν, το λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐξ ἀρχῆς δικαίων, δι' ὧν ἐπει- ο συνιστάνειν τῶν ἐν Συρίᾳ βασιλέων ὑπάρχουσαν ν τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν τόπων· (7) ἰσχυρο- ν μὲν τὰς ἐπικρατείας τὰς Ἀντιγόνου, τοῦ πρώτου αμένος τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, προφερόμενος δὲ συγχωρήματα, τὰ γενόμενα Σελεύκῳ διὰ τῶν ἀπὸ κεδονίας βασιλέων μετὰ τὸν Ἀντιγόνου θάνατον· (8) ς δὲ τούτοις ἀπερειδόμενος ἐπὶ τὴν τελευταίαν κατὰ μον Ἀντιόχου τοῦ πατρὸς ἔγκτησιν· (9) ἐπὶ δὲ ν ἐξαρνούμενος τὴν ὁμολογίαν, ἥν ἔφασαν οἱ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν γενέσθαι Πτολεμαίῳ, τῷ νεωστὶ ηλλαχότι, πρὸς Ἀντίοχον τὸν ἐκείνου πατέρα, ὅτι λαβεῖν αὐτὸν ἐν φέρνῃ Κοίλην Συρίαν, ὅτε ἐλάμβανε οπάτραν, τὴν τοῦ νῦν βασιλεύοντος μητέρα. (10) ς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, καὶ πείσας οὐ ν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπηντηκότας, ὡς δίκαια , τότε μὲν διέπλευσεν εἰς τὴν Ναύκρατιν. (11) σάμενος δὲ καὶ τούτοις φιλανθρώπως, καὶ δοὺς του τῶν Ἑλλήνων τῶν κατοικούντων χρυσοῦν, ηγεν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. (12) Τοῖς δὲ πρεσβευ- ς τὴν ἀπόκρισιν ὑπέσχετο δώσειν, ὅταν οἱ περὶ τὸν ιστείδην καὶ Θῆριν ἀνακάμψωσιν ὡς αὐτόν. (13) απεσταλκέναι γὰρ ἐκείνους ἔφη πρὸς τὸν Πτολε- ον, βούλεσθαι δὲ πάντων συνίστορας εἶναι καὶ ρτυρας τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτάς.

Demaratus : item sacræ legationes ab iisdem duæ, una de festo Panathenæorum, cujus caput fuit Callias quinquertio; altera, de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad regem orationem habuit. (5) Mileto aderant Eudemus et Icesius; Clazomenis, Apollonides et Apollonius. (6) Cum his legatos misit rex etiam Tlepolemum et Ptolemæum rhetorem. (7) Hi igitur adverso flumine navigarunt, ut Antiochum convenirent.

XVII. Postquam advenerunt apud Antiochum legati, rex benigne susceptos primo die ad epulas magnifice structas invitavit: (2) postridie vero sui conveniendi potestatem fecit, et mandata jussit expromere. (3) Primi igitur omnium verba apud regem fecerunt legati Achæorum; deinde Atheniensium, Demaratus; secundum hos Eudemus Milesius. (4) Qui quum sub idem tempus eadem de re omnes dissererent, eveniebat, ut rationes, quas singuli afferebant, perquam similes essent. (5) Omnes enim belli suscepti culpam in Eulæum conferebant : dein cognationem atque ætatem Ptolemæi allegantes, regis iram deprecabantur. (6) Antiochus cum orationibus illorum esset assensus, atque ipse etiam plura in eadem sententiam disseruisset, jura sua ab ipsis initiis exponere cœpit, probare contendens, pertinere ad Syriæ reges Cœlæ Syriæ possessionem. (7) Principio nempe multis argumentis demonstrabat, Antigonum illum, qui primus Syriæ regnum condidit, illa loca imperio suo tenuisse : proferebat deinde in medium instrumenta concessionis, post mortem Antigoni Seleuco a Macedonicis regibus factæ : (8) secundum ista, Antiochum patrem bello novissimo Cœlam Syriam aiebat, legitime recepisse, multumque eo jure nitebatur. (9) Postremo negabat verum esse de pactis, quæ legati Alexandrini facta dicebant fuisse inter Ptolemæum nuper mortuum, et Antiochum hujus patrem, quibus pacti snomine dotis concessam Ptolemæo Cœlam Syriam aiebant, quum uxorem duceret Cleopatram, ejus qui nunc regnabat, matrem. (10) In hanc sententiam rex quum multa disseruisset, nec tantum sibi, sed etiam omnibus, qui præsentes erant, causam suam probavisset, Naucratim tunc quidem navibus petiit : (11) atque eo etiam loco benigne appellatis tractatisque civibus, in Græcos vero, qui ibi commorabantur, aureis singulis divisis, Alexandriam iter instituit. (12) Legatis vero pollicitus est, daturum se iis responsum, postquam Aristides et Theris ad ipsum essent reversi : (13) hos namque a se ad Ptolemæum missos esse; velle autem se omnium consiliorum suorum conscios ac testes habere Græcos legatos.

Ptolemæo victo ut in Samothracen fugiat, suadet Eulæus tutor.

[XVII. a. Ὅτι Εὐλαῖος ὁ εὐνοῦχος ἔπεισε Πτολεμαῖον ἀναλαβόντα τὰ χρήματα, τὴν βασιλείαν προϊέμενον τοῖς ἐχθροῖς, ὑποχωρεῖν εἰς Σαμοθρᾴκην· ἐφ' ἃ τίς οὐκ ἂν ἐπιστήσας ὁμολογήσειε, ὅτι μάλιστα κακοποιοῦσιν αἱ κακαὶ συντροφίαι τοὺς ἀνθρώπους; (2) Τὸ γὰρ μηδ' ἐκτὸς γενόμενον τῶν δεινῶν καὶ τοσοῦτον τόπον ἀποστάντα τῶν ἐχθρῶν, ὁρμῆσαι πρός τι τῶν καθηκόντων· ἄλλως τε τηλικαύτας ἀφορμὰς ἔχοντα, καὶ τοσούτων τόπων κυριεύοντα καὶ τοσούτων πληθῶν· ἀλλ' εὐθέως αὐτόθεν ἀκονιτὶ παραχωρῆσαι βασιλείας τῆς ἐπιφανεστάτης καὶ μακαριωτάτης, πῶς οὐκ ἄν τις εἶναι φήσειε ψυχῆς ἐκτεθηλυμένης καὶ διεφθαρμένης ὁλοσχερῶς; (3) ἣν εἰ μὲν συνέβαινε φύσει περὶ Πτολεμαῖον ὑπάρχειν, τὴν φύσιν ἔδει καταμέμψασθαι καὶ μηδενὶ τῶν ἐκτὸς αἰτίαν ἐπιφέρειν· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα πράξεων ἡ φύσις ὑπὲρ αὐτῆς ἀπελογήθη, δείξασα τὸν Πτολεμαῖον καὶ στάσιμον ἱκανῶς καὶ γενναῖον ἐν τοῖς κινδύνοις ὑπάρχοντα, δῆλον ὡς εἰκότως ἄν τις τῆς τότε περὶ αὐτὸν γενομένης ἀγεννίας, καὶ τῆς ὁρμῆς τῆς εἰς τὴν Σαμοθρᾴκην τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὸν σπάδωνα καὶ τὴν τούτου συντροφίαν ἀναφέροι.]

XVII. *a.* Eulæus eunuchus Ptolemæo suasit, ut ob[...] proditoque hostibus regno, in Samothraciam cum th[...] ris se subduceret. Quam rem si quis consideret, fate[...] sane, nihil magis nocere hominibus quam consuetudo [...] pravis. (2) Nam Ptolemæum quidem, etsi a periculis a[...] remotum, hostibus tanto locorum intervallo dissitis, su[...] tamen regium officium exsequi; et quamvis tot adjum[...] gerendarum rerum instructus esset, tot provinciis pop[...] que imperaret, ilico tamen nulloque tentato prœlio [...] strissimum ac beatissimum regnum dimittere: quis, inq[...] hanc turpitudinem non esse animi effeminati planeque [...] rupti judicet? (3) Quod tamen vitium si Ptolemæo qu[...] naturaliter adhæsisset, natura culpanda foret, nemin[...] præterea crimen id imputandum: sed quoniam conse[...] illud tempus actionibus natura causam pro se dixit, [...] lemæum satis fortem atque constantem in periculis [...] ostendens; jure meritoque pristinæ quoque ignaviæ e[...] mothracicæ illius fugæ causam ad istum spadonem et [...] suetudinem cum eo referre licet.

Legatio LXXXIII.

Antiochus Romanis et civitatibus quibusdam Græ[...] dona mittit.

XVIII. Ἀντίοχος μετὰ τὸ καταλιπεῖν Ἀλεξάνδρειαν πολιορκεῖν, πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπεν· (2) οὗτοι δ' ἦσαν Μελέαγρος, Σωσιφάνης, Ἡρακλείδης· (3) συνθεὶς ρʹ καὶ νʹ τάλαντα, πεντήκοντα μὲν στέφανον Ῥωμαίοις, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν χρημάτων εἰς δωρεάν τισι τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων.

XVIII. Posteaquam Alexandriam oppugnare des[...] Antiochus, legatos Romam misit: (2) hi autem erant [...] leager, Sosiphanes, Heraclides: (3) centum quinqua[...] talenta dans perferenda, quinquaginta ad coronam R[...] nis, reliquam summam, ut quibusdam Græcis civitat[...] doni loco dividatur.

Legatio LXXXIV.

Ptolemæum majorem Ægypti regem agnoscit.

XIX. Κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας κατέπλευσαν ἐκ Ῥόδου πρέσβεις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τὰς διαλύσεις, οἱ περὶ Πρατίωνα, καὶ μετ' οὐ πολὺ παρῆσαν εἰς τὴν παρεμβολὴν πρὸς Ἀντίοχον. (2) Γενομένης δὲ τῆς ἐντεύξεως, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, τήν τε τῆς ἰδίας πατρίδος εὔνοιαν προφερόμενοι πρὸς ἀμφοτέρας τὰς βασιλείας, καὶ τὴν αὐτῶν τῶν βασιλέων ἀναγκαιότητα πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ συμφέρον ἑκατέροις ἐκ τῆς διαλύσεως. (3) Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἔτι λέγοντα τὸν πρεσβευτὴν ἐπιτεμὼν, οὐκ ἔφη προσδεῖσθαι πολλῶν λόγων· (4) τὴν μὲν γὰρ βασιλείαν εἶναι Πτολεμαίου τοῦ πρεσβύτου, πρὸς δὲ τοῦτον καὶ διαλύεσθαι πάλαι, καὶ φίλους ὑπάρχειν, καὶ νῦν, βουλομένων τῶν ἐν τῇ πόλει κατάγειν τοῦτον, μὴ κωλύειν Ἀντίοχον. (5) Καὶ δὴ πεποίηκεν.

XIX. Per eosdem dies Rhodiorum legatio, cujus prin[...] erat Pratio, ad componendam pacem missa Alexandr[...] portum tenuit, moxque in castra ad regem venit. (2[...] in colloquium Antiochi admissi, longam orationem [...] exorsi, patriæ suæ benevolentiam in utramque regian[...] mum commemorantes, et mutua inter ambos reges n[...] situdinis jura, quæque ad utrumque regem ex pace con[...] reditura sint commoda. (3) At rex dicentem legatum [...] terpellans, longiore oratione nihil opus esse ait: (4) reg[...] enim ad Ptolemæum majorem pertinere; cum isto vero [...] pridem in eo esse ut pacem componeret, et amicos inv[...] esse. Eum igitur si Alexandrini ab exsilio revocare re[...] reque voluerint, nihil se impediturum. (5) Atque id e[...] præstitit Antiochus.

ΤΗΣ ΕΙΚΟΣΤΗΣ ΕΝΝΑΤΗΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI VICESIMI NONI
HISTORIARUM POLYBII
RELIQUIÆ.

I. — RES ITALICÆ.

Legatio XC.

I. Ἡ σύγκλητος, πυνθανομένη τὸν Ἀντίοχον τῆς μὲν …ύπτου κύριον γεγονέναι, τῆς δ' Ἀλεξανδρείας παρ' …γον (2) νομίζουσα, πρὸς αὐτήν τι διατείνειν τὴν …ησιν τοῦ προειρημένου βασιλέως, κατέστησε πρε…ευτὰς, τους περὶ Γάϊον Ποπίλλιον, (3) τόν τε πόλε… λύσοντας, καὶ καθόλου θεασομένους τὴν τῶν πρα…των διάθεσιν, ποία τις ἐστίν. (4) Καὶ τὰ μὲν κατὰ … Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

Senatus Rom. legatos mittit in Ægyptum.

I. Quum intelligeret Senatus, Antiochum, cetera Ægypto occupata, prope inibi esse ut Alexandria etiam potiretur; (2) ratus, ad se nonnihil portinere incrementa hujus regis, legationem decrevit, cujus princeps C. Popillius erat, (3) cum ad pacem conciliandam, tum ad visendum, quæ in universum rerum istic facies esset. (4) Ac in Italia quidem hæc tum gesta sunt.

II. — BELLUM PERSICUM.

Ex Pauli Æmilii concione ad populum Rom. (*Liv. XLIV*, 22.)

[I. a. Ἔφη γὰρ αὐτοὺς μίαν ἔχειν διατριβὴν καὶ …ὲ τὰς συνουσίας καὶ παρὰ τὰς ἐν τοῖς περιπάτοις …λίας· διοικεῖν αὐτοὺς ἐν Ῥώμῃ καθημένους τὸν ἐν …κεδονίᾳ πόλεμον, ποτὲ μὲν ἐπιτιμῶντας τοῖς ὑπὸ … στρατηγῶν πραττομένοις, ποτὲ δὲ τὰ παραλειπό… …α διεξιόντας· (2) ἐξ ὧν ὄνησιν μὲν οὐδέποτε γενέσθαι … κοινοῖς πράγμασι, βλάβην δὲ πολλάκις καὶ ἐπὶ …λῶν γεγονέναι· καὶ ποτε δὲ τοὺς ἄρχοντας μεγάλα …πτεσθαι διὰ τὰς ἀκαίρους εὑρεσιλογίας· (3) πάσης … διαβολῆς ἐχούσης ὀξύ τι καὶ κινητικὸν, ὅταν προ…ληφθῇ τὸ πλῆθος ἐκ τῆς συνεχοῦς λαλιᾶς * * * εὐκα…φρόνητος γενέσθαι τοῖς ἐχθροῖς.]

I. *a.* Aiebat unicam esse illis [multitudini Urbis] occupationem tum in conventibus tum in ambulacrorum confabulationibus, ut ipsi Romæ sedentes bellum quod in Macedonia gerebatur regerent, modo ducum acta reprehendendo, modo quid agendum superesset disserendo. (2) Quibus ex sermonibus numquam sane utile quicquam provenire, imo sæpenumero multisque in rebus detrimentum : interdum vero magistratibus ipsis magna incommoda ex his intempestivis sermunculis concitari. (3) Quippe omnis calumnia et cito diffunditur et turbam commovet, simulac perpetuus hic male dicendi morbus multitudinem corripuerit * * in contemtum hostium incurrere. •

Persei et Eumenis deliberationes arcanæ.

[I. b. Ὑπὲρ ὧν ἐγώ γε διηπόρηκα τί δεῖ ποιεῖν· …τε γὰρ γράφειν κατὰ μέρος ὑπὲρ τοιούτων ἀκριβο…γούμενον, ἃ δι' ἀποῤῥήτων πρὸς αὑτοὺς οἱ βασιλεῖς …πραττον, εὖ γ' ἐπίληπτον ἐφαίνετο καὶ τελέως ἐπισφα… (2) τό τε παρασιωπῆσαι πάλιν ὁλοσχερῶς τὸ δοκοῦν …γματικώτατον ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ γεγονέναι, καὶ … οὐ πολλὰ τῶν ὕστερον ἀπορουμένων γνωρίμους ἔσχε … αἰτίας, τελέως [μεγίσ]της ἀργίας ἐδόκει μοι σημεῖον …αι καὶ πάσης ἀτολμίας· (3) οὐ μὴν ἀλλὰ κατηνέχθην … τὸ γράφειν κεφαλαιωδῶς τὸ δοκοῦν, καὶ δι' ὧν εἰ…των καὶ σημείων ἐπὶ ταύτης ἐγενόμην τῆς γνώμης, …κμάζων κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, καὶ μᾶλλον ἑτέρου …καταπληττόμενος ἕκαστα τῶν γενομένων.]

I. *b.* Hac super re quid agendum esset diu dubitavi. Nam et scribere sedulo singillatimque negotia quæ reges arcanis consiliis inter se tractaverunt, variis criminationibus videbatur obnoxium, et prorsus periculosum; (2) rursus silentio premuisse quod præcipue pragmaticum in hoc bello videbatur, quodque rerum deinde gestarum atque obscuriorum apertas causas continet, id summæ ignaviæ socordiæque indicium mihi esse videbatur. (3) Denique consilium cœpi scribendi summatim sententiam meam, argumentaque simul atque indicia proferendi, quibus ad ita sentiendum utor; homo scilicet qui et iisdem temporibus vixerim, et præ ceteris mortalibus unamquamque rem mirabundus suspexerim.

[I. c. Ὅτι μὲν οὖν Κύδας ὁ Κρὴς στρατευόμενος παρ' Εὐμένει καὶ τιμώμενος ὡς ἔνι μάλιστα, πρῶτον μὲν πρὸς Ἀμφίπολιν παραγενόμενος Χειμάρῳ, ἑνὶ τῶν … Περσεῖ στρατευομένων, καὶ πάλιν πρὸς Δημη…τριάδα συνεγγίσας τῷ τείχει ἐκοινολόγει, τὸ μὲν πρῶτον Μενεκράτει, τὸ δὲ δεύτερον Ἀντιμάχῳ, εἴρηται· καὶ … ὅτι δὶς Ἡροφῶν ἐπρέσβευσε πρὸς Εὐμένη παρὰ

I. *c.* Quod igitur Cydas Cres, qui sub Eumene militaverat atque apud eum summo in honore habebatur, primo quidem ad Amphipolim cum Chimaro, qui inter Persei socios erat, congressus fuerit; rursus quod ad mœnia Demetriadis accedens, primum cum Menecrate, deinde cum Antimarcho sit collocutus; id nos jam diximus : atque adeo quod bis Herophon Persei legatus ad Eumenem venerit. (2)

Περσέως. (2) Καὶ διότι τῶν Ῥωμαίων οἱ πλείους ὑποψίαν ἔσχον οὐκ ἀπίθανον περὶ βασιλέως Εὐμένους, δῆλον ἐκ τῶν περὶ Ἀττάλου συμβάντων· τῷ μὲν γὰρ συνεχώρησαν καὶ παραγενέσθαι πρὸς σφᾶς εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, καὶ χρηματίσαι περὶ ὧν προῃρεῖτο, καὶ τέλος ἀποκρίσεις δόντες αὐτῷ φιλανθρώπως ἀπέστειλαν, οὔτε πρότερον οὔτε κατὰ τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον ἀξιόλογον αὐτοῖς συνηργηκότι· (3) Εὐμένη δὲ τὰς μεγίστας χρείας σφίσι παρεσχημένον καὶ πλεῖστον συνηργηκότα ἔν τε τοῖς πρὸς Ἀντίοχον καὶ κατὰ τὸν Περσέα πολέμοις, οὐ μόνον τῆς εἰς τὴν Ῥώμην ἀναβάσεως ἐκώλυσαν, ἀλλὰ καὶ προσέταξαν, μέσου χειμῶνος ὄντος, ἐν ἡμέραις τακταῖς ἐκχωρεῖν ἐξ Ἰταλίας. (4) Ἐξ ὧν ὅτι μὲν γέγονέ τις ἐπιβολὴ τῷ Περσεῖ πρὸς τὸν Εὐμένη, δι' ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἠλλοτριώθησαν πρὸς αὐτὸν Ῥωμαῖοι, προφανὲς ἐκ τῶν εἰρημένων· τίς δ' αὕτη καὶ μέχρι τινὸς προὔβη, πάρεστι σκοπεῖν.]

[I. d. Ὅτι μὲν οὖν Εὐμένης οὐκ ἂν ἐβουλήθη Περσέα κρατῆσαι τῷ πολέμῳ καὶ γενέσθαι κύριον τῶν ὅλων, εὐχερὲς καταμαθεῖν· χωρὶς γὰρ τῆς πατρικῆς ἀλλοτριότητος καὶ δυσμενείας, ἣν εἶχον πρὸς ἀλλήλους, τὸ τῆς ἀρχῆς ὁμογενὲς ἱκανὸν ἦν καὶ ἀπιστίαν καὶ ζηλοτυπίαν καὶ καθόλου τὴν μεγίστην ἀλλοτριότητα παρασκευάζειν ἐν αὐτοῖς· (2) λοιπὸν ἦν ἐξαπατᾷν καὶ στρατηγεῖν ἀλλήλους δι' ἀποῤῥήτων· ὅπερ ἐποίουν ἀμφότεροι. (3) Θεωρῶν γὰρ Εὐμένης δυσπαθοῦντα καὶ συγκλειόμενον τὸν Περσέα πανταχόθεν, καὶ πᾶν τι ἐπιδεχόμενον χάριν τοῦ τὸν πόλεμον ἀπολύσασθαι, καὶ διαπεμπόμενον ὑπὲρ τούτων πρὸς τοὺς στρατηγοὺς καθ' ἕκαστον ἔτος· τοὺς δὲ Ῥωμαίους αὐτοὺς δυσχρηστουμένους τοῖς ὅλοις διά τε τὸ μηδὲν προκόπτειν ἐν τῷ πολέμῳ μέχρι τῆς Παύλου στρατηγίας, καὶ διὰ τὸ τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μετεώρους ὑπάρχειν, ὑπέλαβεν οὐκ ἀδύνατον εἶναι τὸ συγκαταβῆναι Ῥωμαίους εἰς ἐξαγωγὴν τοῦ πολέμου καὶ διάλυσιν· πρὸς δὲ τὸ μεσιτεῦσαι ταῦτα καὶ συναγαγεῖν, ἐνόμισεν αὑτὸν ἐπιτηδειότατον εἶναι.]

[I. e. Ταῦτα δὲ συλλογισάμενος ἀφ' ἑαυτοῦ, κατεπείρασε τοῦ Περσέως διὰ Κύδα τοῦ Κρητὸς τῷ πρότερον ἔτει, πόσου βούλοιτο ὠνήσασθαι τὴν ἐλπίδα ταύτην. Ἡ μὲν οὖν καταρχὴ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπιπλοκῆς δοκεῖ μοι διὰ ταῦτα γεγονέναι. (2) Δυεῖν δὲ συγκρουόντων, τοῦ μὲν πανουργοτάτου δοκοῦντος εἶναι, τοῦ δὲ φιλαργυρωτάτου, γελοίαν συνέβαινε γίνεσθαι τήνδε τὴν μάχην αὐτῶν. (3) Ὁ μὲν γὰρ Εὐμένης πᾶσαν ἐλπίδα προὔτεινε καὶ πᾶν γένος δελέατος ὑπηρέτει, πεπεισμένος θεραπεύειν τὸν Περσέα ταῖς ἐπαγγελίαις· ὁ δὲ Περσεὺς λαμπρὸς ἐνώρμα πρὸς τὰ προτεινόμενα καὶ συνετίθετο· καταπιεῖν δὲ τῶν λεγομένων οὐδὲν οἷος ἦν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ προθέσθαί τι τῶν αὑτοῦ.]

[I. f. Τὸ δὲ γένος τῶν παλαισμάτων ἦν τοιοῦτον· ὁ μὲν Εὐμένης ᾔτει τοῦ μὲν ἡσυχίαν ἔχειν κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος, καὶ μὴ συστρατεῦσαι Ῥωμαίοις μήτε κατὰ γῆν, μήτε κατὰ θάλατταν, πεντακόσια τάλαντα· τοῦ δὲ διαλῦσαι τὸν πόλεμον, χιλία πεντακόσια· καὶ

Et quod haud ineptam Romanorum plerique contra E[...] nem regem suspicionem susceperunt; id satis cogno[...] ex iis quæ Attalo contigerunt. Huic enim concesseru[...] et Romam Brundusio accederet, et pro libito suo re[...] gereret; denique responso ipsi dato benignissimo, eu[...] miserunt; quamquam nec antea nec in bello adversus [...] seum nihil propemodum Romanos adjuvisset: (3) E[...] nem contra, qui maximo ipsis usui fuerat plurimu[...] auxiliatus utroque in bello et Antiochi et Persei, non s[...] ingressu Urbis prohibuerunt, verum etiam jusseru[...] media tum hieme intra diem finitam Italia excederet. Quare hinc omnino cognoscimus, molimen aliquod f[...] Persei cum Eumene, cujus rei causa tantopere ab ho[...] mani sunt alienati. Quodnam autem molimen id fue[...] quatenus processerit, jam dispiciendum est.

I. *d.* Nam illud quidem facile intelligitur, noluisse [...] menem belli victoriam Perseum adipisci summaque re[...] potiri. Nam præter paternam inimicitiam, et quam ipsi [...] bant inter se simultatem, imperii quoque cognatio [...] erat idonea ad serendam illis diffidentiam et invidi[...] atque ad animos summo odio dissociandos. (2) Reliq[...] ergo erat ut mutuo se arcanis artificiis strategemati[...] fallerent: id quod faciebat uterque. (3) Ergo cum Eu[...] nes adverso marte laborantem Perseum cerneret a[...] undique obsessum, et, ut finem bello imponeret, o[...] tentantem, ejusque rei causa legationes ad duces quota[...] mittentem; simul vero Romanos quoque videret sum[...] incommodis conflictari, propterea, quod ante Pauli exp[...] tionem nihil bello proficerent, dum Italia interim inter s[...] metumque fluctuaret, existimavit fieri posse ut Roman[...] conditiones aliquas finemque bello imponendum desce[...] rent: se vero pacis ejus conciliatorem judicabat esse op[...] tunissimum.

I. *e.* Hæc secum reputans, Perseum per Cydam Cre[...] sem tentavit superiore anno, quanti vellet hanc spem [...] mere. Atque hinc initium cepisse existimo conditionis [...] inde inter ipsos latæ. (2) Jam vero duobus in se invi[...] impingentibus, quorum alter callidissimus, avarissimu[...] ter judicabatur, ridiculum hoc certamen evasit. (3) N[...] que Eumenes omne spei et illecebrarum genus oggere[...] sperans Perseum promissis delinire: Perseus autem ob[...] vehementer arridebat atque assentiebatur: minime ta[...] oblatam escam vorabat, ita ut de suo aliquid depro[...] vellet.

I. *f.* Genus autem contentionis inter eos hoc erat. E[...] menes, ut per quadriennium a bello quiesceret, nec [...] Romanos terra marive adjuvaret, quingenta postulabat [...] lenta; ut bellum autem prorsus rescinderet, mille et qu[...] genta exigebat; sese vero non fidem modo, sed obsides q[...]

ὑτῶν ὁμήρους δώσειν κατὰ ταὔθ' ὑπισχνεῖτο καὶ πί-στις· (2) ὁ δὲ Περσεὺς ἔλεγε περὶ μὲν τῶν ὁμήρων, ... καὶ πότε πέμπεσθαι, καὶ πῶς δεήσει ταῦτα τη-ρεῖσθαι παρὰ τοῖς Κνωσίοις· περὶ δὲ τῶν χρημάτων, ... μὲν τῶν πεντακοσίων ταλάντων, αἰσχρὸν ἔφησεν ... καὶ τῷ διδόντι καὶ μᾶλλον ἔτι τῷ λαμβάνοντι τὸ ... μισθῷ τὴν ἡσυχίαν ἔχειν· τὰ δὲ χιλία καὶ πεν-τακόσια πέμψειν φέροντας τοὺς περὶ Πολεμοκράτην εἰς Σαμοθράκην, κἀκεῖ μεσιτεύεσθαι. Τῆς δὲ Σαμοθράκης ... ἦν κύριος. (3) Ὁ δὲ Εὐμένης, σπουδάζων, κα-θάπερ οἱ μοχθηροὶ τῶν ἰατρῶν, περὶ τὸ πρόδομα μᾶλλον ... περὶ τὸν μισθὸν, τέλος ἀπέστη τῆς ἐπιβολῆς, ἀδυνα-τήσας καταγωνίσασθαι τῇ σφετέρᾳ πανουργίᾳ τὴν τοῦ ... μικρολογίαν· (4) καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ ... ἱερὸν τὸν στέφανον τῆς φιλαργυρίας, διελύ-θησαν ἐπ' ἴσης, καθάπερ ἀγαθοὶ παλαισταί. (5) Τού-των δ' ἔνια μὲν ἐῤῥύη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἔνια δὲ μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς παρακειμένους τῷ Περσεῖ φίλους· ... ὧν ἡμῖν ἐξεποίησε πυθέσθαι, ὅτι πάσης κακίας ... ἐργαλεῖόν ἐστιν ἡ φιλαργυρία.]

[I. g. Προστίθημι ἔτι παρ' ἐμαυτοῦ τοιοῦτον, μὴ ... μωροποιεῖσθαι συμβαίνει τὴν φιλαργυρίαν. Τίς γὰρ ... ἐπισημήναιτο τὴν ἄνοιαν ἀμφοτέρων βασιλέων; ... μὲν κατὰ τίνα λόγον ἤλπισε, τηλικαύτης ἀλ-λοτριότητος ὑπαρχούσης, πιστευθήσεσθαι καὶ προσλή-ψεσθαι τοσοῦτο πλῆθος χρημάτων, μηδεμίαν δυνάμενος ... πίστιν παρασχέσθαι τῷ Περσεῖ τῆς [ἀνα]κομι-δῆς τούτων, ἐὰν μὴ βεβαιοῖ τὰς ὑποσχέσεις; πῶς δὲ ... τοσοῦτο πλῆθος χρημάτων ὑπέλαβε λήσειν Ῥω-μαίους; (2) εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸ παρὸν, οὐκ ἂν ἔν γε τῷ ... ταῦτα χρόνῳ διέλαθε· λοιπὸν ἔδει πάντως ἀντὶ τῶν ... χρημάτων ἀλλάξασθαι τὴν πρὸς Ῥωμαίους ... δι' ἣν ἔμελλε καὶ τῶν ληφθέντων χρημάτων, ... καὶ τῆς ἀρχῆς, σχεδὸν δὲ καὶ τοῦ βίου στερηθή-σεσθαι, πολέμιος φανεὶς Ῥωμαίοις· (3) εἰ γὰρ καὶ νῦν ... πράξας, ἐπινοήσας δὲ μόνον, εἰς τοὺς μεγίστους ... κινδύνους, τί ποτε παθεῖν αὐτῷ προσῆκε, ἐπὶ τέλος ... τῆς προειρημένης πράξεως;]

[I. h. Τοῦ δὲ Περσέως πάλιν, τίς οὐκ ἂν θαυμάσειε ... ἄλλο τι συμφερώτερον ἢ προυγιαίτερον ἐνόμισε ... δοῦναι τὰ χρήματα καὶ καταπιεῖν ἐᾶσαι Εὐμένη ... δέλεαρ; (2) Εἰ μὲν γὰρ συνήργησέ τι τῶν κατὰ τὰς ... ἐπαγγελίας καὶ διέλυσε τὸν πόλεμον, εἰς καλὸν ἡ δόσις· ... ταύτης διεψεύσθη τῆς ἐλπίδος, ἔς γε τὴν πρὸς Ῥω-μαίους ἔχθραν ὁμολογουμένως ἀναφανδὸν ἐμβεβλήκει· ... γὰρ εἰς τὸ μέσον ἄγειν ταῦτα κύριος ὑπῆρχεν αὐ-τός. (3) πόσου δὲ τοῦτ' ἄξιον Περσεῖ καὶ κατορθοῦντι τῷ ... καὶ πταίοντι, ῥᾴδιον συλλογίσασθαι· πάντων ... τῶν συμβαινόντων κακῶν αἴτιον ἐνόμιζεν Εὐμένη ... ὃν οὐκ ἂν ἐδυνήθη κατ' οὐδένα τρόπον ἀμύ-νασθαι βέλτιον ἢ πολέμιον ποιησάμενος Ῥωμαίοις. (4) ... οὖν αἰτία τῆς οὕτως ἐκφανοῦς ἀλογιστίας; Φιλαργυ-ρία· τί γὰρ ἄλλο τις εἴποι ἄν; (5) Ὁ μὲν γὰρ χάριν τοῦ ... τὰ μὴ καθήκοντα, πάντα παρεώρα τἄλλα καὶ

que illico de his daturum esse promittebat. (2) Perseus autem quærebat quotnam obsides et quando missurus esset, et quomodo apud Cnossios custodiri hæc pignora oporteret: ad pecuniam vero quod attinet, quingenta quidem talenta turpem esse aiebat et danti et magis accipienti mercedem, quia viderentur induciæ pretio impetratæ: mille vero et quingenta missurum se, qui ferret, Polemocratem in Samothraciam, ut ibi apud sequestrum deponerentur. Erat autem in ditione Persei Samothracia. (3) At Eumenes, qui more improborum medicorum largitioni præviæ potius quam mercedi inhiabat, ab incepto demum destitit, postquam sua calliditate non potuit Persei tenacitatem expugnare. (4) Atque ita uterque sacram faciens avaritiæ coronam, pari cum gloria discessit, velut egregii pugiles. (5) Horum vero quædam ipso illo tempore, quædam non multum post audiverunt amici Persei: ex quibus mihi discere licuit omnis improbitatis officinam esse avaritiam.

I. *g*. Addam et has ultro considerationes. An non homines stultos reddit avaritia? Quis enim utriusque regis non agnoscat insaniam? Eumenis quidem qui, cum tanta ei cum Perseo inimicitia intercederet, quomodo sperare potuit, creditum iri sibi a Perseo, tantamque se pecuniæ vim recepturum, dum nullum posset illi vadem idoneum exhibere restituendæ ejus, si promissis forte non satisfecisset? qui vero fieri posse opinabatur, ut, copia tanta pecuniæ accepta, Romanos lateret? (2) Nam si forte inpræsentiarum hoc contingeret haud tamen in posterum certe clam esse poterat. Reliquum ergo erat, ut acceptis a Perseo opibus Romanorum inimicitiam sibi compararet; ob quam scilicet futurum erat ut non solum pecunia, verum etiam regno ac vita propemodum spoliaretur, postquam Romanorum hostis exstitisset. (3) Nam si præsenti tempore, non edito, sed cogitato tantum facinore, extremum discrimen adiit, quidnam, oro, ei evenisset, si prædictum facinus revera peregisset?

I. *h*. Rursus Perseum quis non miretur, qui nequaquam existimaverit utilissimum sibi et commodissimum largiri pecuniam Eumeni escamque illi vorandam objicere? (2) Etenim si forte Eumenes promissorum tenax suppetias tulisset bellumque diremisset, recte pecunia collocata erat: sin hæc spes Perseum fefellisset, is nihilominus Eumenem in Romanorum inimicitiam aperte conjecisset; namque ejus rei divulgandæ Perseo facultas erat. (3) Jam id quanti interesset Persei, sive recte bellum succederet sive secus, facile intellectu est. Nam omnium calamitatum suarum Perseus Eumeni causam imputaret; quem certe nulla majore pœna ulcisci poterat, quam si hostem Romanorum efficeret. (4) Quænam ergo tantæ amentiæ causa fuit, nisi avaritia? Nullam profecto aliam quispiam proferet. (5) Omnino Eumenes, ut injustam pecuniam acciperet, periculum quodvis sprevit, atque ad omnia se paratum obtulit: Perseus autem quasi

παραγενομένων εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ συναχθείσης τῆς βουλῆς, (2) παντάπασιν θορυβώδης ἦν ἡ ἐκκλησία, τῶν μὲν περὶ τὸν Δείνωνα φανερῶς ἤδη τολμώντων λέγειν τὰ τοῦ Περσέως, τῶν δὲ περὶ Θεαίτητον καταπεπληγμένων τὰ συμβαίνοντα. (3) Καὶ γὰρ ἡ τῶν λέμβων παρουσία, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων ἱππέων, καὶ ἡ τοῦ Γενθίου μετάθεσις, συνέτριβεν αὐτούς. (4) Διὸ καὶ τὸ πέρας τῆς ἐκκλησίας ἀκόλουθον ἐγενήθη τοῖς προειρημένοις. (5) Ἔδοξε γὰρ τοῖς Ῥοδίοις, ἀποκριθῆναι φιλανθρώπως ἀμφοτέροις τοῖς βασιλεῦσι, καὶ διασαφεῖν, ὅτι δέδοκται, διαλύειν αὐτοῖς τὸν πόλεμον, καὶ παρακαλεῖν κἀκείνους εὐδιαλύτους ὑπάρχειν. (6) Ἐδέξαντο δὲ καὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἐπὶ τὴν κοινὴν ἑστίαν τοὺς παρὰ τοῦ Γενθίου, μετὰ πολλῆς φιλανθρωπίας.

venissent, (2) convocato populo ad deliberandum, multuosa modis omnibus concio fuit; quum et Dino publice pro Perseo verba facere auderet, et Theæte contra, quæ acciderant, terrerent. (3) Nam et lembo adventus, et numerus ingens occisorum equitum, et G thii transitus ad Persei partes, animos illi dejiciebat. Itaque exitum ea concio habuit convenientem iis, qua ximus. (5) Decretum enim a Rhodiis, benignum ambo regibus responsum dare, iisque significare, statuisse R dios bello finem imponere, ipsosque adeo monere, fa et ipsi se ad pacem ut præberent. (6) Suntque etiam G thii legati in Prytaneo magna comitate ab iis excepti.

(Athenæus lib. X, cap. 2.)

(7) Ἐν τῇ εἰκοστῇ ἐννάτῃ ὁ Πολύβιος, Γένθιον, φησί, τὸν τῶν Ἰλλυριῶν βασιλέα, διὰ τὴν πολυποσίαν πολλὰ ποιεῖν ἀσελγῆ κατὰ τὸν βίον, νύκτωρ τε ἀεὶ καὶ μεθ' ἡμέραν μεθύοντα· (8) ἀποκτείναντα δὲ καὶ Πλεύρατον τὸν ἀδελφὸν, γαμεῖν μέλλοντα τὴν τοῦ Μενουνίου θυγατέρα, αὐτὸν γῆμαι τὴν παῖδα, καὶ ὠμῶς χρήσασθαι τοῖς ἀρχομένοις.

Gentii mores.

(7) Polybius, libro XXIX, Genthium, Illyriorum reg ait, ob temulentiam flagitiosa multa patrasse in vita, totos et noctes ebrium: (8) occisoque Pleurato fratre, desponsata fuerat Menunii filia, ipsum duxisse illam v nem; præterea dirum ac crudelem fuisse in subditos.

(Suidas in Πάρμη.)

VI. Τῇ δυνάμει τῆς πάρμης καὶ τῶν Λιγυστικῶν βυρσῶν ἀντεῖχον ἐῤῥωμένως οἱ Ῥωμαῖοι.

Prœlium ad Enipeum. (*V. Liv. XLIV,* 35.)

VI. Partim parmæ, partim scutorum Ligusticorum tuti, fortiter pugnabant Romani.

(Plutarchus in Æmilio Paulo, 262 sq.)

(2) Πρῶτος τῶν παρόντων ὁ Νασικᾶς ἐπικαλούμενος Σκιπίων, γαμβρὸς Ἀφρικανοῦ Σκιπίωνος, ὕστερον δὲ μέγιστον ἐν τῇ συγκλήτῳ δυνηθεὶς, ὑπεδέξατο τῆς κυκλώσεως ἡγεμὼν γενέσθαι. (3) Δεύτερος δὲ Φάβιος Μάξιμος, ὁ πρεσβύτατος τῶν Αἰμιλίου παίδων, ἔτι μειράκιον ὢν, ἀνέστη προθυμούμενος. (4) Ἡσθεὶς οὖν Αἰμίλιος, δίδωσιν αὐτοῖς, οὐχ ὅσους Πολύβιος εἴρηκεν, ἀλλ' ὅσους αὐτὸς ὁ Νασικᾶς λαβεῖν φησι, γεγραφὼς περὶ τῶν πράξεων τούτων ἐπιστόλιον πρός τινα τῶν βασιλέων. (5) *** Τῷ δὲ Περσεῖ, τὸν Αἰμίλιον ἀτρεμοῦντα κατὰ χώραν ὁρῶντι, καὶ μὴ λογιζομένῳ τὸ γιγνόμενον, ἀποδρὰς ἐκ τῆς ὁδοῦ Κρὴς αὐτόμολος ἧκε μηνύων τὴν περίοδον τῶν Ῥωμαίων. (6) Ὁ δὲ, συνταραχθεὶς, τὸ μὲν στρατόπεδον οὐκ ἐκίνησε, μυρίους δὲ μισθοφόρους ξένους καὶ δισχιλίους Μακεδόνας Μίλωνι παραδοὺς ἐξαπέστειλεν, παρασκευασάμενος ταχῦναι καὶ καταλαβεῖν τὰς ὕλας. (7) Τούτοις, ὁ μὲν Πολύβιος φησὶν, ἔτι κοιμωμένοις ἐπιπεσεῖν τοὺς Ῥωμαίους· ὁ δὲ Νασικᾶς, ὀξὺν ἀγῶνα περὶ τοῖς ἄκροις γενέσθαι καὶ κίνδυνον.

(2) Primus inter eos, qui consilio intererant, Scipio sica, Scipionis Africani gener, is cujus fuit posterior temporibus summa in senatu auctoritas, promisit, s exercitum circumducturum. (3) Proximus ab eo Fa Maximus, filiorum Æmilii natu primus, idem in se rec (4) Quorum alacritate delectatus Æmilius, milites eis d non quot Polybius scribit, sed quem numerum ipse Nasi epistola de eis rebus ad aliquem ex regibus scripta proc *** (5) Perseo autem, Æmilium quietum loco se t videnti, neque quid ageretur suspicanti, perfuga Crete qui ex itinere se subduxerat, Romanos ea circumdu exercitum indicavit. (6) Quo nuncio territus Pers castra quidem non movit; sed stipendiariorum militum regrinorum decem millia, ac duo Macedonum, Miloni eo ducenda dedit, jubens maturare iter, saltusque occup (7) In hos, somno oppressos, impetum fecisse Roma scribit Polybius: Nasica vero, acrem, ait, ac periculo conflictum in ipsis montis jugis fuisse

---

(Suidas in Πολλὰ κενά.)

(8) Τῆς σελήνης ἐκλιπούσης ἐπὶ Περσέως τοῦ Μακε-

(8) Cum luna sub Perseo Macedone defecisset, fama

ίως, ἐκράτησεν ἡ φήμη παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι βα-λέως ἔκλειψιν σημαίνει. (9) Καὶ τοῦτο τοὺς μὲν Ῥωμαίους εὐθαρσεστέρους ἐποίησε· τοὺς δὲ Μακεδόνας ιπείνωσε ταῖς ψυχαῖς. (10) Οὕτως ἀληθές ἐστιν τὸ ριφερόμενον, ὅτι « πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. »

vulgus percrebuit, defectum istum regis interitum portendere. (9) Quæ res animos Romanorum auxit, Macedonum vero minuit. (10) Adeo verum est vulgatum proverbium : multa esse belli inania.

Suidas in Φάλαγξ et in Ἀνθωμολογεῖτο.

(11) Λεύκιος δ' ὁ ὕπατος, οὐχ ἑωρακὼς φάλαγγα τὸ ράπαν, ἀλλὰ τότε πρῶτον ἐπὶ τοῦ Περσέως, πολ-άκις ἀνθωμολογεῖτο πρός τινας τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ετὰ ταῦτα, μηδὲν ἑωρακέναι φοβερώτερον καὶ δεινό-ερον φάλαγγος τῆς Μακεδονικῆς· (12) καίτοι γε ολλοὺς οὐ μόνον τεθεαμένος, ἀλλὰ καὶ χειρισάμενος ἀγῶνας, εἰ καί τις ἄλλος.

(11) Lucius (Æmilius) Consul, quum numquam omnino, nisi tunc primum sub Perseo, phalangem vidisset, sæpius deinde Romæ apud amicos confessus est, nihil formidabilius terribiliusque phalange Macedonica se vidisse : (12) quamvis non solum multa prœlia, si quisquam alius, vidisset, verum etiam ipse commisisset.

(Suidas in Ἀπεδειλία et in Καχεκτοῦντες, tum Plutarchus in Æmilio Paulo.)

Perseus victus ab Æmilio Paulo consule.

(13) Ὁ δὲ Περσεύς, μίαν ἔχων πρόληψιν, ἢ νικᾷν ἢ θνῄσκειν, τότε οὐχ ὑπέμεινε τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἀπεδειλία, καθάπερ οἱ πρόοπται τῶν ἱππέων. (14) * Ὁ δὲ Περ-σεύς, προσαγόμενος τὸν χρόνον καὶ τὸν πόνον, ἐξελύετο τῇ ψυχῇ, καθάπερ οἱ καχεκτοῦντες τῶν ἀθλητῶν· (15) ὡς γὰρ τὸ δεινὸν ἐγγίζοι, καὶ δέοι κρίνεσθαι περὶ τῶν ὅλων, οὐχ ὑπέμεινε τῇ ψυχῇ. * (16) Ὁ δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, ὥς φησι Πολύβιος, τῆς μάχης ἀρχὴν λαμ-βανούσης, ἀποδειλιάσας, εἰς πόλιν ἀφιππάσατο· (17) σκηψάμενος Ἡρακλεῖ θύειν, δειλὰ παρὰ δειλῶν ἱερὰ μὴ δεχομένῳ, μηδ' εὐχὰς ἀθεμίτους ἐπιτελοῦντι.

(13) Perseus vero, cum vel vincere vel mori in animum ante induxisset, tunc animi constantiam non servavit, sed timori succubuit, ut speculatores equitum. (14) * Perseus, postquam et tempus et laborem attulisset, animum prorsus despondebat, instar infirmorum ignavorumve athletarum. (15) Nam ubi instabat periculum, et de summa rerum erat dimicandum, metu victus cedebat. * (16) Rex Macedonum, ut Polybius refert, commisso prœlio metum non ferens, in urbem equo avectus est; (17) sacram se Herculi rem facere simulans, qui tamen deus meticulosorum sacra timida non accipit, neque voti illiciti compotes facit.

Obiter quædam de rerum tractatione in hac historia universali.

[VI. a**** πάλιν ἕτεροι περὶ τοῦ Συριακοῦ πολέ-μου· τούτου δ' αἰτιόν ἐστιν, ὅπερ ἡμῖν εἴρηται διὰ πλειόνων, ὅταν φαύλας καὶ μονοειδεῖς λαβόντες ὑπο-θέσεις βούλωνται μὴ τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τῷ πλήθει τῶν βίβλων ἱστοριογράφοι νομίζεσθαι, καὶ τὴν τοιαύτην περιποιεῖσθαι φαντασίαν· (2) ἀναγκαῖον οὖν τὰ μὲν μικρὰ μεγάλα ποιεῖν, τὰ δὲ βραχέως εἰρημένα κατασκευάζειν καὶ λογοποιεῖν· ἔνια δὲ τῶν ἐν παρέργῳ πεποιημένων, ἔργα καὶ πράγματα κατασκευάζειν, ἀγῶνας διατιθε-μένους καὶ παρατάξεις ἐξαγγέλλοντας, ἐν αἷς ἐνίοτε πεζοὶ μὲν ἔπεσον δέκα, ποτὲ δὲ μικρῷ πλείους, ἱππεῖς δὲ ἔτι τούτων ἐλάττους. (3) Πολιορκίας μὲν γὰρ καὶ τοπογρα-φίας καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις οὐκ ἂν εἴποι τις ἀξίως, ὡς ἐκεῖνοι ἐξεργάζονται διὰ τὴν ἀπορίαν τῶν πραγμάτων. (4) Πρὸς δὲ τοὺς ταῦτα γράφοντας ἐναντίος ἐστὶν ὁ [ἡμέτερος] τρόπος· διόπερ οὐ χρὴ καταγινώσκειν ἡμῶν ὡς παρορώντων τὰς πράξεις, ὅταν τὰ παρ' ἐνίοις πολ-λῆς τετευχότα λόγου καὶ διασκευῆς, ἡμεῖς ποτὲ μὲν παραλείπωμεν, ποτὲ δὲ βραχέως ἐξαγγέλλωμεν· ἀλλὰ πιστεύειν ὅτι τὸν καθήκοντα λόγον ἑκάστοις ἀποδίδο-μεν. (5) Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὅταν ἐν τῇ συμπάσῃ πραγμα-τείᾳ λόγου χάριν Φανοτίας καὶ Κορωνίας καὶ ** κε[δολ]-ῶν πολιορκίαν γράφωσιν, ἀναγκάζονται πάσας τὰς τῆς πολιορκίας ἐπινοίας, καὶ τόλμας καὶ διαθέσεις ἐκτίθε-

VI. *a.* **** rursus alii de Syriaco bello. Rei hujus causa illa est, quam nos jam pluribus verbis diximus; nempe quia futilibus sterilibusque argumentis addicti, dant operam, non ut rebus ipsis, sed ut multitudine librorum videantur historici, eorumque speciem sibi concilient. (2) Quare et modica necessario exaggerant, et quæ paucis erant relata, ea mire exornant verbisque plurimis explicant : nonnulla eorum, quæ ad caput rei non pertinent, summæ principisque rei loco ponunt, agones ob oculos sistunt, pugnas deprædicant, in quibus decem aliquando pedites occubuerunt, aliquando autem paululo plures, equites demum oppido pauciores. (3) Nam urbium quidem obsessiones descriptionesque locorum aliaque hujusmodi, quot qualibusque verbis, ob verarum rerum penuriam, ab his historicis elaborentur, nemo est qui digne dicere queat. (4) Meum autem contrarium hisce scriptoribus institutum est. Quare non sum damnandus, quasi res gestas socorditer tractem, siquando aliquid a ceteris historicis multis verbis magnaque pompa declamatum, modo a me prætermittitur, modo breviter dicitur : immo potius credendum est, congruam a me cuique rei orationem adhiberi. (5) Illi vero, quorum universæ historiæ argumentum nihil, puta, aliud est quam Phanotiæ et Coroneæ atque [Abydi] obsidio, coguntur sane cunctas quæ per obsidionem eveniunt animorum molitiones, operum aggressiones, rerumque conditio-

σθαι· πρὸς δὲ τούτοις Τάραντος κατάληψιν, Κορίνθου πολιορκίαν, Σάρδεων, Γάζης, Βάκτρων, ἐπὶ πᾶσι Καρχηδόνος πολιορκίας διακριβοῦν καὶ προστιθέναι παρ' αὐτῶν· ἀλλ' οὐ παντάπασιν εὐδοκεῖν, ἐὰν ψιλῶς περὶ τῶν τοιούτων αὐτὸν τὸν ἀληθῆ καὶ κύριον ἀποδιδῶμεν λόγον. (6) Ἡ δ' αὐτὴ καὶ περὶ παρατάξεων ἡμῖν ἔστω καὶ τῶν δημηγοριῶν ἀπόφασις, παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἱστορίας· ἐν οἷς ἅπασι πολλῆς ἂν δικαίως τυγχάνοιμεν συγγνώμης· (7) ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν λέγεσθαι μελλόντων καὶ τῶν ἐπίπαν φανερῶν, ἢ λήμμασι χρώμενοι τοῖς αὐτοῖς, ἢ χειρισμῷ πραγμάτων, ἢ τοῖς τῆς λέξεως ῥήμασι· πρὸς δὲ τούτοις ἐάν που παραπίπτωμεν ὀνομασίαις ὀρῶν ἢ ποταμῶν ἢ τόπων ἰδιότησι· τὸ γὰρ μέγεθος τῆς πραγματείας ἱκανόν ἐστιν ἡμᾶς ἐν ἅπασι τούτοις παραιτεῖσθαι· (8) πλὴν ἐάν που κατὰ πρόθεσιν [χάριτ]ος ἕνεκεν εὑρισκώμεθα ψευδογραφοῦντες· τοῦτο γὰρ οὐ παραιτούμεθα, καθάπερ ἤδη καὶ πλεονάκις ἐν τῇ πραγματείᾳ περὶ τούτου τοῦ μέρους διεστάλμεθα.]

nes exponere; atque præterea Tarenti expugnationem rinthi, Sardium, Gazæ, Bactrorum, atque apprime thaginis obsidiones accurate describere, ac sua in rebus gestis adjicere. Atqui his omnino non plac nobis simpliciter, vero et proprio sermone de his dici; nobis prolatum esto judicium de prœliis etiam narra et de concionibus, et de ceteris itidem historiæ part in quibus omnibus multa sane lectorum indulgentia sumus: (7) nec non in iis quæ dicenda supersunt, qu prorsus in communi notitia sunt, si quando forte vel i argumentationibus utemur, vel rerum tractatione verbis dictione eadem; præterea sicubi errabimus in tium fluviorumve nominibus, atque in locorum defin natura; ipsa profecto operis magnitudo satis est idon impetrandam nobis in his veniam; (8) verumtamen volente animo studiove aliquo partium mendacia sc deprehendemur, indulgentiam nullam exposcimus; id sæpe alibi in hujus historiæ decursu diserte affirmavi

Æmilii Pauli concio coram Perseo captivo. De interitu regni Macedonici.

[VI. b. Ὁ δὲ μεταλαβὼν τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον παρεκάλει τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ βλέποντας εἰς τὰ παρόντα, δεικνὺς ὑπὸ τὴν ὄψιν τὸν Περσέα, μήτε μεγαλαυχεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι παρὰ τὸ δέον, μήτε βουλεύεσθαι μηδὲν ὑπερήφανον μηδ' ἀνήκεστον περὶ μηδενός· μήτε καθόλου πιστεύειν μηδέποτε ταῖς παρούσαις τύχαις· (2) ἀλλ' ὅτε μάλιστά τις κατορθοῖ κατὰ τὸν ἴδιον βίον καὶ κατὰ τὰς κοινὰς πράξεις, τότε μάλιστα παρεκάλει τῆς ἐναντίας τύχης ἔννοιαν λαμβάνειν· καὶ γὰρ οὕτω μόλις ἂν ἐν ταῖς εὐκαιρίαις ἄνθρωπον μέτριον ὄντα φανῆναι· (3) τούτῳ γὰρ διαφέρειν ἔφη τοὺς ἀνοήτους τῶν νοῦν ἐχόντων, διότι συμβαίνει τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἰδίαις ἀτυχίαις παιδεύεσθαι, τοὺς δὲ ἐν ταῖς τῶν πέλας.]

VI. *b. Consul Æmilius* Latino sermone resumto, batur eos, qui in consessu aderant, ut præsenti spec admoniti (Perseum scilicet iis ostendebat) neque plus in prosperitatibus animos attollerent, neque superbun vel dirum de quovis homine statuerent; neque pr fortunæ omnino confiderent: (2) sed quando maxime qu et privatam vitam et rem publicam feliciter gereret, apprime rogabat eos ut de adversa fortuna cogitarent enim vix demum contingere, ut homo in prosperit modestus evadat. (3) Porro in hoc dementes a cordati differre aiebat, quod illi propriis detrimentis, hi al erudirentur.

[VI. c. Ὥστε πολλάκις καὶ λίαν μνημονεύειν τῆς Δημητρίου τοῦ Φαληρέως φωνῆς· ἐκεῖνος γὰρ ἐν τῷ περὶ τῆς τύχης ὑπομνήματι βουλόμενος ἐναργῶς ὑποδεικνύναι τοῖς ἀνθρώποις τὸ ταύτης εὐμετάβολον, ἐπιστὰς ἐπὶ τοὺς κατ' Ἀλέξανδρον καιρούς, ὅτε κατέλυσε τὴν Περσῶν ἀρχήν, λέγει ταῦτα· (2) « Εἰ γὰρ λάβοις μὴ χρόνον ἄπειρον, μηδὲ γενεὰς πολλάς, ἀλλὰ πεντήκοντα μόνον ἔτη ταυτὶ τὰ πρὸ ἡμῶν, γνοίης ἂν ὡς τὸ τῆς τύχης χαλεπὸν ἐνταῦθα· πεντηκοστῷ γὰρ ἔτει οἴεσθ' ἂν ἢ Πέρσας ἢ βασιλέας τῶν Περσῶν, ἢ Μακεδόνας ἢ βασιλέας τῶν Μακεδόνων, εἴ τις θεῶν αὐτοῖς προὔλεγε τὸ μέλλον, πιστεῦσαί ποτ' ἄν, ὡς εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν Περσῶν μὲν οὐδ' ὄνομα λειφθήσεται τὸ παράπαν, οἳ πάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης ἐδέσποζον; Μακεδόνες δὲ πάσης κρατήσουσιν, ὧν οὐδ' ὄνομα πρότερον ἦν; (3) Ἀλλά πως ἡ πρὸς τὸν βίον ἡμῶν ἀσύνθετος τύχη, καὶ πάντα παρὰ τὸν λογισμὸν τὸν ἡμέτερον καινοποιοῦσα, καὶ τὴν αὐτῆς δύναμιν ἐν τοῖς παραδόξοις ἐνδεικνυμένη, καὶ νῦν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, δείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις, Μακεδόνας εἰς τὴν Περσῶν εὐδαιμονίαν εἰσοικίσασα, διότι καὶ

VI. *c.* Quæ cum ita se habeant, sæpe equidem ac m pere mente recolui Phalerei Demetrii effatum. Is e commentario qui inscribitur de Fortuna, dum huju mortalibus evidenter demonstrare volubilitatem, a advertens ad Alexandri tempora, cum is Persarum rium delevit, hæc verba facit: (2) « Nam si quis ha dem immensum tempus, neque multas hominum a sed quinquaginta tantummodo ante hæc nostra tempo nos consideret, jam hinc, quam gravis sit fortuna, agnoscet. Ante annos enim quinquaginta, putatis Persas regesve Persarum, vel Macedonas cum suis re si quis deus ipsis futura fata revelavisset, putatis quam, sibi fore persuasuros, hac ipsa ætate ne Per quidem nomen superfuturum, qui tum universo fe dominabantur? Macedonas autem omnium rerum pot quorum eo tempore ne nomen quidem exaudiebatur Profecto infida ista vitæ nostræ fortuna, atque omni ter opinionem nostram innovans, potentiamque sua pinatis casibus patefaciens, etiam nunc, ut arbitror ctis nominibus demonstravit, dum Persarum felicitat

ὅτοις ταῦτα τἀγαθὰ κέχρηκεν, ἕως ἂν ἄλλο τι βουλεύσηται περὶ αὐτῶν. » (Ὃ νῦν γέγονε κατὰ Περσέα.) Ταῦτα μὲν ὁ Δημήτριος ὡσανεὶ θείῳ τινὶ στόματι περὶ τοῦ μέλλοντος πεφοίβακεν· ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν γραφὴν ἐπιστὰς τοῖς καιροῖς καθ' οὓς συνέβη καταλυθῆναι τὴν Μακεδόνων βασιλείαν, οὐκ ἔκρινον ἀνεπιστάτως παραδραμεῖν, ἅτε γεγονὼς αὐτόπτης τῆς πράξεως· ἀλλ' αὐτός τε τὸν πρέποντα λόγον ἐπιφθέγξασθαι, καὶ Δημητρίου μνησθῆναι· (5) δοκεῖ γάρ μοι θειοτέραν ἢ κατ' ἄνθρωπον τὴν ἀπόφασιν ποιήσασθαι· σχεδὸν γὰρ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πρότερον ἔτεσι τἀληθὲς ἀπεφήνατο περὶ τῶν ἔπειτα συμβησομένων.]

Macedonas transtulit, hos quoque tamdiu his bonis ex concesso frui, donec aliter ei videbitur. » (Id quod nunc in Perseo effectum est.) (4) Hæc Demetrius divino quodam ore ac veluti de Apollinis tripode vaticinatus est. Ego vero qui historiam meam ad hæc tempora deduxerim, quibus regnum Macedonum sublatum est, nolui rem tantam sine notatione præterire, præsertim quia testis oculatus fui; sed et ipse idoneam super hac re quasi perorationem scribere volui, et Demetrium ad partes vocare: (5) qui sane mihi videtur divinius, quam humana conditio fert, effatum edidisse: nam centum prope et quinquaginta ante annos, id quod futurum erat, verissime enunciavit.

Eo tempore Galli Asiatici in Eumenis regnum incursionem faciunt.

[VI. d. Ὅτι Εὐμένης ὁ βασιλεύς, τῆς Περσέως καὶ Ῥωμαίων μάχης συντετελεσμένης, εἰς παράλογον ἐνέπεσε διάθεσιν, ὡς οἱ πολλοί φασιν, ὡς δὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα φύσιν ἔχει γενέσθαι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔν τι τῶν εἰωθότων συμβαίνειν· (2) ἱκανὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ παρὰ λόγον τὰ κατὰ λόγον ἐπιτρῖψαι· κἂν τινι συνεργήσῃ καὶ προσθῇ [τε] τὴν αὑτῆς ῥοπήν, αὖθις οἷα ἐκ μεταμελείας ἀντισηκοῦν καὶ λυμαίνεσθαι τὰ κατορθώματα παρὰ πόδας· ὃ καὶ τότε περὶ τὸν Εὐμένη γενέσθαι συνέπεσε· (3) δόξας γὰρ μάλιστα τότε τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἀσφαλῶς βεβηκέναι, καὶ πολλὴν ἐπιφέρειν ῥᾳστώνην εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον, ἅτε τοῦ Περσέως καὶ καθόλου τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας ἄρδην ἀνῃρημένης, τότε μεγίστοις ἐνεκύρησε κινδύνοις τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Γαλατῶν ἀπροσδοκήτως [ἐπελθόν]των τοῖς καιροῖς.]

VI. *d.* Eumenes rex post debellatum Persei cum Romanis bellum, in casus inopinos incurrit, ut vulgus loquitur; ut autem humanarum rerum conditio plerumque fert, in consuetarum aliquam incidit vicissitudinem. (2) Mos enim fortunæ est insperata solitis commiscendi: quæ postquam alicui opitulata fuerit favoremque suum ei adjecerit, rursum quasi sui pœnitens tantumdem malorum rependere solet, resque prosperas derepente corrumpere. Id quod eo tempore Eumeni contigit: (3) qui cum existimaret regnum se suum secura in pace constituisse, ac diutino se otio deinceps fruiturum, quandoquidem Perseus et ipsum Macedonicum regnum funditus deletum fuerat; tunc summa pericula adiit, propter Gallorum Asiaticorum insperatas hisce temporibus incursiones.

Legatio LXXXVIII.

VII. Κατὰ τὸν καιρόν, ἐν ᾧ Περσεὺς ἡττηθεὶς ἀνεχώρησεν, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τοὺς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευτάς, παραγεγονότας ὑπὲρ τοῦ διαλύειν τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον, προσκαλέσασθαι· (2) τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἀναβιβαζούσης ἐπὶ σκηνὴν τὴν τῶν Ῥοδίων ἄγνοιαν, εἰ χρὴ Ῥοδίων λέγειν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἐπιπολασάντων ἀνθρώπων τότε κατὰ τὴν Ῥόδον. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰσπορευθέντες, Ἐλθεῖν ἔφασαν, διαλύσοντες τὸν πόλεμον· τὸν γὰρ δῆμον τῶν Ῥοδίων, ἑλκομένου τοῦ πολέμου καὶ πλείω χρόνον, θεωροῦντα, διότι πᾶσι μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἀλυσιτελής, αὐτοῖς δὲ Ῥωμαίοις διὰ τὸ μέγεθος τῶν δαπανημάτων, ἐλθεῖν ἐπὶ ταύτην τὴν γνώμην· (4) νῦν δὲ λελυμένου τοῦ πολέμου κατὰ τὴν τῶν Ῥοδίων βούλησιν, συγχαίρειν αὐτοῖς. Ταῦτα μὲν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰπόντες βραχέως, ἐπανῆλθον. (5) Ἡ δὲ σύγκλητος, χρωμένη τῷ καιρῷ, καὶ βουλομένη παραδειγματίσαι τοὺς Ῥοδίους, ἀπόκρισιν ἐξέβαλεν, ἧς ἦν τὰ συνέχοντα ταῦτα· (6) διότι τὴν πρεσβείαν ταύτην οὔτε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκεν ὑπολαμβάνουσιν ἐσταλκέναι τοὺς Ῥοδίους, οὔθ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ Περσέως. (7) Εἰ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων χάριν ἐπρέσβευον, ἐκεῖνον οἰκειότε-

Senatus severe respondet legatis Rhodiorum.

VII. Quo tempore victus Perseus fuga salutem petiit, placuit Senatui, Rhodiorum legatos, qui ad pacem cum Perseo faciendam venerant, in curiam vocare, (2) fortuna velut de industria in scenam producente Rhodiorum stultitiam; si tamen Rhodiorum dicenda ea est, et non potius certorum hominum, qui Rhodi tunc multum præ ceteris poterant. (3) Enimvero legati, quorum princeps Agepolis, senatum ingressi, missos quidem se dixerunt ad dirimendum bellum: id enim consilii Rhodios, quia bellum diutius trahebatur, suscepissse, quod animadverterent, tum universis Græcis id bellum esse incommodum, tum ipsis quoque Romanis, propter magnitudinem impensarum. (4) Nunc, quando finitum bellum esset, ita ut semper optaverant Rhodii, gratulari se illis. Hæc ubi breviter dixisset Agepolis, curia excessit. (5) Senatus, ea occasione usus, cum publicare ad exemplum aliorum stultitiam Rhodiorum vellet, responsum edidit, cujus præcipua capita hæc erant: (6) Existimare senatum, Rhodios neque propter utilitatem Græciæ, neque studio populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. (7) Nam, si pro Græcis legatos mittere in animo habuissent, opportunius illud

ρον εἶναι τὸν καιρὸν, ὅτε ὁ Περσεὺς τὴν τῶν Ἑλλήνων χώραν ἐπόρθει καὶ τὰς πόλεις, στρατοπεδεύων μὲν ἐν Θετταλίᾳ, σχεδὸν ἐπὶ δύο ἐνιαυτούς,**. (8) Τὸ δὲ, παρέντας ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, νῦν παρεῖναι σπουδάζοντας διαλύειν τὸν πόλεμον, ὅτε, παρεμβεβληκότων τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων εἰς Μακεδονίαν, συγκεκλεισμένος ὁ Περσεὺς ὀλίγας παντάπασιν ἐλπίδας εἶχε τῆς σωτηρίας· (9) προφανὲς εἶναι τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, διότι τὰς πρεσβείας ἐξέπεμψαν, οὐ διαλύειν ἐθέλοντες τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐξελέσθαι τὸν Περσέα καὶ σῶσαι, καθ' ὅσον εἰσὶ δυνατοί. (10) Δι' ἃς αἰτίας οὔτ' εὐεργετεῖν, οὔτε φιλανθρώπως αὐτοῖς ἀποκρίνεσθαι κατὰ τὸ παρὸν ὀφείλειν ἔφασαν. (11) Ταῦτα μὲν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευταῖς.

tempus fuisse, quando Perseus Græcorum agros atque urbes vastabat, toto ferme biennio in Thessalia castra hab... (8) Quod igitur, eo prætermisso tempore, nunc vene... bellum dirimere conantes, postquam Romanæ legion... Macedoniam essent transgressi, et inclusus Perseus exig... prorsus salutis spem habuisset; (9) perspicuum esse ... cte judicantibus, Rhodios legationem misisse non ad p... faciendam, sed ad Perseum ex periculo, quoad in ... foret, eripiendum. (10) Propter ea censere patres, n... lautia aut aliud beneficium, neque ullum benignum respo... legatis dare se debere. (11) Atque eo modo cum Rhodi... legatis actum a patribus.

III. — RES ÆGYPTIACÆ ET SYRIACÆ.

Antiochus alterum bellum infert Ptolemæo.

[VII. a. Ἐπιλαθόμενος τῶν γεγραμμένων ὑπ' αὐτοῦ Ἀντίοχος καὶ τῶν εἰρημένων ἐξῆπτε πόλεμον κατὰ Πτολεμαίου· ὥστε καὶ λίαν ἀληθὲς φαίνεσθαι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Σιμωνίδου, « χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι· » (2) ἔχειν μὲν γὰρ ὁρμὰς εἰς τὰ καλὰ, καὶ μέχρι τινὸς ἀντιποιήσασθαι τούτων, εὐμαρές· ὁμαλίσαι δὲ καὶ κατὰ πᾶσαν περίστασιν ἐπίμονον γενέσθαι τῇ γνώμῃ, μηδὲν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου προὐγιαίτερον τιθέμενον, δυσχερές.]

VII. *a*. Antiochus fœderis, quod verbis ac tabulis c... stituerat, immemor, bellum intulit Ptolemæo. Qua... tunc patuit verissimum esse Simonidis dictum : « Diffici... homini bonum se præstare. » (2) Nam animum ad bo... appellere, eaque per aliquantum temporis affectare facil... verum enimvero æquam in omni eventu servare me... tenacemque se propositi exhibere, nihilque antiquius ... state ac justitia ducere, id demum est perdifficile.

(I.) Legatio LXXXIX.

VIII. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἔτι κατὰ χειμῶνα πρεσβείας παραγενομένης παρὰ τῶν βασιλέων ἀμφοτέρων, Πτολεμαίου καὶ Πτολεμαίου, περὶ βοηθείας, ἐγενήθη διαβούλια καὶ πλείω, πολλὴν ἔχοντα φιλοτιμίαν. (2) Τοῖς μὲν γὰρ περὶ τὸν Καλλικράτην καὶ Διοφάνην, καὶ σὺν τούτοις Ὑπέρβατον, οὐχ ἤρεσκε διδόναι βοήθειαν· (3) τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἄρχωνα, καὶ Λυκόρταν, καὶ Πολύβιον, ἤρεσκε τὸ διδόναι τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν συμμαχίαν. (4) Ἤδη γὰρ συνέβαινε τότε, τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον ὑπὸ τῶν ὄχλων ἀναδεδεῖχθαι βασιλέα διὰ τὴν περίστασιν, τὸν δὲ πρεσβύτερον ἐκ τῆς Μέμφεως καταπεπορεῦσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τἀδελφῷ. (5) Καὶ δεόμενοι παντοδαπῆς ἐπικουρίας, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς Εὐμένη καὶ Διονυσόδωρον πρὸς Ἀχαιοὺς, αἰτοῦντες πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους, ἡγεμόνα δὲ τῆς ὅλης συμμαχίας Λυκόρταν, τῶν δ' ἱππέων Πολύβιον. (6) Πρὸς δὲ Θεοδωρίδαν τὸν Σικυώνιον διεπέμψαντο, παρακαλοῦντες αὐτὸν, συστήσασθαι ξενολόγιον χιλίων ἀνδρῶν. (7) Συνέβαινε δὲ, τοὺς μὲν βασιλεῖς τὴν ἐπὶ πλεῖον σύστασιν ἔχειν πρὸς τοὺς εἰρημένους ἄνδρας ἐκ τῶν πράξεων, ὧν εἰρήκαμεν. (8) Τῶν δὲ πρεσβευτῶν παραγενομένων, τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν οὔσης ἐν Κορίνθῳ, καὶ τά τε φιλάνθρωπα πρὸς τὴν βασιλείαν ἀνανεωσαμένων, ὄντα μεγάλα, καὶ τὴν περίστασιν τῶν βασιλέων ὑπὸ τὴν ὄψιν ἀγόντων,

(I.) *Fratres Ptolemæi auxilia petunt ab Achæis c... Antiochum.*

VIII. Quum ante exitum hiemis ab utroque rege, ... mæo [Philometore] et Ptolemæo [Evergete II, qui ... Physcon cognominatus est], legatio de auxilio ferendo ... loponnesum venisset, varie consultatum est, et quiden... multorum contentione. (2) Nam Callicrati quidem et D... ni et Hyperbato, qui se istis adjunxerat, opem ferri ill... placebat; (3) Archoni vero, Lycortæ et Polybio ex... ris legibus auxilium mittendum videbatur. (4) Jam e... tempore junior Ptolemæus propter conditionem re... temporum a multitudine rex fuerat renuntiatus, e... cum fratre major regnabat, Memphi reversus et re... stitutus. (5) Ac quia omnis generis auxiliis indigeban... menem et Dionysodorum legatos ad gentem Achæoru... serant, qui pedites mille, equites ducentos peterent, ... autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, eq... vero Polybium. (6) Iidem ad Sicyonium Theodoridar... pserant, rogantes ut mercenarios milites conduceret ad... (7) Habebant autem reges familiariorem quamdam n... cum prædictis viris contractam ex illis rebus gestis, ... bus ante exposuimus. (8) Post adventum legatorum, ... Achæorum conventus ageretur Corinthi atque illi v... amicitiam, quam multis argumentis invicem fuerant ... renovassent, et afflictum regum statum ob oculos ...

ιομένων σφίσι βοηθεῖν· (9) τὸ μὲν πλῆθος τῶν ῶν ἕτοιμον ἦν, οὐ μέρει τινὶ, πανδημεὶ δὲ συγκιν- ειν, εἰ δέοι, τοῖς βασιλεῦσιν· ἀμφότεροι γὰρ τό τε διάδημα καὶ τὴν ἐξουσίαν. (10) Οἱ δὲ περὶ Καλλικράτην ἀντέλεγον, φάσκοντες, δεῖν καθόλου μὴ πραγματοκοπεῖν, ἐν δὲ τοῖς παροῦσι καιροῖς ὅλως· ἀλλ' ἀπερισπάστους ὑπάρχοντας, Ῥωμαίοις εσθαι χρείας. (11) Μάλιστα γὰρ ἦν τότε προσ- ας ὁ περὶ τῶν ὅλων κίνδυνος, ἄτε τοῦ Κοίντου τοῦ κιου τὴν παραχειμασίαν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ποιου-

. Τῶν δὲ πολλῶν εἰς ἀπορίαν ἐμπιπτόντων, μὴ ι Ῥωμαίων ἀστοχεῖν, μεταλαβόντες τοὺς λόγους ρὶ τὸν Λυκόρταν καὶ Πολύβιον, ἐδίδασκον· (2) ἄλλα ι πλείω προφερόμενοι, καὶ διότι, τῷ πρότερον ηφισαμένων τῶν Ἀχαιῶν, πανδημεὶ συστρατεύειν Ῥωμαίοις, καὶ πεμψάντων πρεσβευτὴν τὸν Πολύ- ὁ Κόϊντος, ἀποδεξάμενος τὴν προθυμίαν, ἀπείπατο ρείαν ἔχειν τῆς βοηθείας, ἐπεὶ κεκράτηκε τῆς εἰς δονίαν εἰσβολῆς. (3) Ἐξ ὧν ἀπεδείκνυσαν σκῆψιν ν τὴν Ῥωμαίων χρείαν, πρὸς τὸ διαλῦσαι τὸ βοη- (4) Διὸ παρεκάλουν τοὺς Ἀχαιοὺς, ὑποδεικνύον- ὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως, ἐν ᾗ συνέβαινε τότε βασιλείαν ὑπάρχειν, μὴ παριδεῖν τὸν καιρὸν, ἀλλὰ, μονεύοντας τῶν ὁμολογιῶν καὶ τῶν εὐεργεσιῶν, μά- α δὲ τῶν ὅρκων, ἐμπεδοῦν τὰς συνθήκας. (5) Τῶν ολλῶν ἐπιφερομένων πάλιν, βοηθεῖν· τότε μὲν οἱ τὸν Καλλικράτην ἐξέβαλον τὸ διαβούλιον, διασεί- ες τοὺς ἄρχοντας, ὡς οὐκ οὔσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς ς ἐν ἀγορᾷ βουλεύεσθαι περὶ βοηθείας. (6) Μετὰ να χρόνον συγκλήτου συναχθείσης εἰς τὴν τῶν Σι- ίων πόλιν, ἐν ᾗ συνέβαινε, μὴ μόνον συμπορεύεσθαι βουλὴν, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν, λόγων γιγνομένων πλειόνων· (7) καὶ μάλιστα τοῦ ιβίου διοριζομένου, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ χρείαν μὴ ν τοὺς Ῥωμαίους τῆς βοηθείας, καὶ δοκοῦντος οὐχ ἢ ταῦτα λέγειν, διὰ τὸ γεγονέναι τὴν παρελθοῦσαν * τῇ Μακεδονίᾳ παρὰ τῷ Φιλίππῳ· (8) δεύτερον δὲ σκοντος, ἐὰν καὶ δέωνται Ῥωμαῖοι τῆς συμμαχίας, διὰ τοὺς διακοσίους ἱππεῖς καὶ χιλίους πεζοὺς τοὺς ποστελλομένους εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀδυνατήσειν τοὺς ιοὺς βοηθεῖν Ῥωμαίοις· καλῶς γὰρ ποιοῦντας αὐ- κ καὶ τρεῖς ἄγειν καὶ τέτταρας μυριάδας ἀνδρῶν ίμων (9) εὐδοκοῦντες τοῖς λεγομένοις ἔρεπον οἱ οἱ πρὸς τὸ πέμπειν τὴν συμμαχίαν. (10) Τῇ δὲ ρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει τὰ ματα προσφέρειν τοὺς βουλομένους, οἱ μὲν περὶ Λυκόρταν προσήνεγκαν, διότι δεῖ πέμπειν τὴν βοή- οἱ δὲ περὶ τὸν Καλλικράτην, διότι δεῖ πρεσβευ- ἀποστέλλειν τοὺς διαλύσοντας τοὺς βασιλεῖς πρὸς Ἀντίοχον. (11) Πάλιν δὲ τῶν διαβουλίων προτε- ν, ἀγὼν ἐγίγνετο νεανικός· πολύ γε μὴν ὑπερεῖχον ερὶ τὸν Λυκόρταν. (12) Αἵτε γὰρ βασιλεῖαι συγκρι- ναι μεγάλην εἶχον διαφοράν. (13) Ὑπὸ μὲν γὰρ

sent, opem poscentes, (9) erat quidem parata multitudo non parte aliqua copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, regibus (ambo namque et diademate et regia potestate erant præditi) ire suppetias. (10) Sed huic sententiæ adversari Callicrates, et qui cum eo sentiebant. Dicebant enim, cum in universum alienis negotiis esse abstinendum Achæis, tum vero hoc potissimum tempore, quando ab omni alia cura liberi Romanis operam navare debeant. (11) Nam tunc cum maxime opinio hominum erat, totis viribus brevi certatum iri, utpote Q. Marcio Philippo in Macedonia hibernante.

IX. Itaque, quum scrupulus multitudini esset injectus, ne Romanis defuisse aut parum in tempore adfuisse viderentur, Lycortas et Polybius, suscepto sermone, dicere sunt orsi, (2) cum alia multa afferentes in medium, tum etiam, quod superiori anno, quum esset factum ab Achæis decretum de ferenda Romanis ope totis viribus gentis, missusque in eam rem esset Polybius, Marcius, laudata eorum voluntate, auxilio sibi opus esse negasset, postquam superato saltu transgressus esset in Macedoniam. (3) Sine causa igitur Romanorum utilitatem prætexi ab iis, qui id agerent, ne auxilia regibus mittantur. (4) Hortari ergo Achæos, quibus periculi magnitudinem, in quo regnum illud versabatur, ostendebant, ne occasionem prætermitterent; sed pactorum et acceptorum beneficiorum, imprimis vero jurisjurandi memores, societatis leges servarent. (5) Quum igitur rursus multitudo acclamasset, opem ferendam tum vero Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus ejecto, quasi leges potestatem ipsis non concede rent, in ejusmodi conventu de auxiliis deliberandi. (6) Paulo post vero concilio in urbem Sicyoniorum convocato, cui non magistratus solummodo intererant, verum etiam omnes annis triginta majores, postquam multi sermones habiti essent, (7) et Polybius imprimis confirmasset, nullo Romanos auxilio habere opus, quod non temere dici ab illo videbatur, quia superiore anno apud Marcium Philippum in Macedonia fuerat: (8) deinde cum adjecisset, si vel maxime auxiliis Achæorum indigeant Romani, propter equites ducentos, pedites mille, quos Alexandriam miserint, nihilo tamen difficilius Achæis futurum, auxilia Romanis submittere (nullo enim suo incommodo triginta, vel etiam quadraginta bellatorum millia ducturos); (9) movit Polybii oratio multitudinis animos, eoque omnes inclinabant, ut regibus subsidia mitterentur. (10) Postridie vero ejus diei, quo die secundum leges oportebat, ut, qui sententias dixerant, decreta ad disceptandum proponerent, Lycortas hujusmodi decretum proposuit, auxilium esse mittendum; Callicrates vero hujusmodi, legatos oportere mitti ad pacem inter reges et Antiochum faciendam. (11) De quibus quum iterum disceptari cœpisset, acri contentione res acta; sed in ea longe vincebat Lycortas. (12) Etenim comparatione inter duo illa regna instituta, magnum discrimen inveniebatur. (13) Nam ad Syriacum quidem Antiochi quod attinet, vix ullum

τῆς Ἀντιόχου σπάνιον ἦν εὑρεῖν οἰκεῖόν τι γεγονὸς καθόλου πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἔν γε τοῖς ἀνώτερον χρόνοις (καὶ γὰρ ἡ τοῦ τότε βασιλεύοντος μεγαλοψυχία δῆλος ἐγένετο τοῖς Ἕλλησιν)· (14) ὑπὸ δὲ τῆς Πτολεμαίου τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγεγόνει φιλάνθρωπα κατὰ τοὺς ἀνώτερον χρόνους, ὥστ' ἂν μηδενὶ πλείονα. (15) Ἃ διατιθέμενος ἀξίως ὁ Λυκόρτας, μεγάλην ἐποιεῖτο φαντασίαν, ἅτε τῆς παραθέσεως ὁλοσχερῆ τὴν διαφορὰν ἐχούσης. (16) Καθ' ὅσον γὰρ οὐκ ἐξαριθμήσασθαι ῥᾴδιον ἦν τὰς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων εὐεργεσίας, κατὰ τοσοῦτον ἁπλῶς οὐδὲν ἦν εὑρεῖν φιλάνθρωπον, ἐκ τῆς Ἀντιόχου βασιλείας ἀπηντημένον εἰς πραγμάτων λόγον τοῖς Ἀχαιοῖς.

Legatio XCI.

X. Ἕως μὲν [οὖν] τινὸς οἱ περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν καὶ Καλλικράτην ἐχρῶντο τοῖς ὑπὲρ τῆς διαλύσεως λόγοις· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτοῖς, ἐπεισήγαγον μηχανήν. (2) Παρῆν γὰρ ἐκ πορείας εἰς τὸ θέατρον γραμματοφόρος, φέρων ἐπιστολὴν παρὰ Κοΐντου Μαρκίου, δι' ἧς παρεκάλει τοὺς Ἀχαιούς, ἀκολουθοῦντας τῇ Ῥωμαίων προαιρέσει, πειρᾶσθαι διαλύειν τοὺς βασιλεῖς. (3) Συνέβαινε γάρ, καὶ τὴν σύγκλητον ἀπεσταλκέναι πρεσβευτάς, τοὺς περὶ Νεμέσιον, διαλύσοντας τοὺς βασιλεῖς. (4) Ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τῆς ὑποθέσεως. Οἱ γὰρ περὶ τὸν Τίτον, ἀδυνατήσαντες διαλύειν, ἀνακεχωρήκεισαν εἰς τὴν Ῥώμην ἄπρακτοι τελέως. (5) Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Πολύβιον, οὐ βουλόμενοι διὰ τὸν Μάρκιον πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ἀντιλέγειν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν πραγμάτων. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν βοήθειαν οὕτω διέπεσε τοῖς βασιλεῦσι. (6) Τοῖς δ' Ἀχαιοῖς ἔδοξε, πρεσβευτὰς ἀποστέλλειν τοὺς διαλύσοντας· καὶ κατεστάθησαν Ἄρχων Αἰγειράτης, Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων, Μεγαλοπολῖται. (7) Οἱ δὲ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευταί, διαψευσθέντες τῆς συμμαχίας, ἀνέδωκαν τοῖς ἄρχουσιν, ἑτοίμους ἔχοντες, ἐπιστολὰς παρὰ τῶν βασιλέων, δι' ὧν ἠξίουν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκπέμπειν Λυκόρταν καὶ Πολύβιον ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον.

(II.) Legatio XCII.

XI. Τοῦ Ἀντιόχου πρὸς Πτολεμαῖον ἕνεκεν τοῦ τὸ Πηλούσιον κατασχεῖν ἀφικομένου, (2) ὁ Ποπίλλιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, τοῦ βασιλέως πόρρωθεν ἀσπαζομένου διὰ τῆς φωνῆς, καὶ τὴν δεξιὰν προτείνοντος, πρόχειρον ἔχων τὸ δελτάριον, ἐν ᾧ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα κατεγέγραπτο, προὔτεινεν αὐτῷ, καὶ τοῦτ' ἐκέλευσε πρῶτον ἀναγνῶναι τὸν Ἀντίοχον· (3) ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, πρότερον ἀπαξιῶν τὸ τῆς φιλίας σύνθημα ποιεῖν, πρὶν ἢ τὴν προαίρεσιν ἐπιγνῶναι τοῦ δεξιουμένου, πότερα φίλιος ἢ πολέμιος ἐστίν. (4) Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεύς, ἀναγνούς, ἔφη βούλεσθαι μεταδοῦναι τοῖς φίλοις ὑπὲρ τῶν προσπεπτωκότων, ἀκούσας ὁ Ποπίλλιος, ἐποίησε πρᾶγμα, βαρὺ μὲν δοκοῦν εἶναι, καὶ τελέως

alicujus necessitudinis, quæ illi fuerit cum Græcis ho[...] bus, argumentum afferri poterat, ex superioribus qui[...] temporibus : nam ejus qui tum regnabat magnus et lib[...] lis animus Græcis satis erat notus. (14) At regni Ptolem[...] tot et tanta in Achæos merita exstiterant, ut nihil su[...] (15) Quod argumentum Lycortas, ita ut par erat, verbi[...] nans, magnificam regum illorum speciem animis homi[...] insinuabat : ipsa quippe comparatio res esse genere toto di[...] sas arguebat. (16) Ut enim regum Alexandriæ bene[...] percensere erat difficile, ita nullum omnino poterat i[...] niri ab Antiochi regno profectum, quo res Achæorum [...] bili quadam ratione forent adjutæ.

X. Igitur aliquamdiu quidem perstiterunt Andronida[...] Callicrates in suscepta sententia suadenda, de pace i[...] reges conciliandа : sed quum ipsis nemo se adjungeret, [...] adversarios aggrediuntur. (2) Inductus est enim in theat[...] recta ab itinere tabellarius, literas Q. Marcii afferens, [...] bus Achæos hortabatur, ut Romanorum voluntatem se[...] conciliare invicem reges conarentur. (3) Nam senatus [...] que legationem miserat, cujus princeps erat T. Numis[...] ad pacificandum inter reges. (4) Erat autem hoc i[...] contra illorum argumentum. Titus enim conciliare r[...] non potuerat, ut re penitus infecta Romam erat reve[...] (5) Tum vero Polybius, respectu Marcii contradicere epis[...] nolens, urgere suam sententiam amplius noluit : atqu[...] evenit, ut auxiliorum, quæ petebant, spe reges excide[...] (6) Decretum autem ab Achæis factum est de mittendi[...] gatis, qui pacem conciliarent. Ea legatio mandata es[...] choni Ægiratæ, Arcesilao et Aristoni Megalopolitanis. Legati vero Ptolemæi, spe auxiliorum amissa, epist[...] regum, quam paratam habebant, magistratibus tradider[...] quibus petebant ab Achæis, ut ad bellum, quod sus[...] bant, Lycortam et Polybium sibi mitterent.

(II.) *Popillii legatio ad Antiochum Epiphane[...] Ægyptum, bello illi finem imponens.*

XI. Quum Antiochus ad Ptolemæum Ægypti regem [...] nendi Pelusii gratia venisset, (2) Popillius, dux Roma[...] procul salutanti regi et dexteram porrigenti tabellas, [...] manibus tenebat, senatusconsultum continentes, trad[...] que omnium primum id legere jubet. (3) Noluit enim [...] equidem arbitror, amicitiæ tesseram prius dare, quam [...] luntate salutantis cognita, utrum amicus an hostis e[...] perspectum haberet. (4) Perlectis tabellis, quum vel[...] adhibitis amicis de præsenti negotio deliberare, dixisset [...] tiochus, eo audito, Popillius rem fecit, in speciem, [...]

ρήφανον. (5) Ἔχων γὰρ προχείρως ἀμπελίνην τηρίαν, περιέγραφε τῷ κλήματι τὸν Ἀντίοχον, ἐν ῳ τε τῷ γύρῳ τὴν ἀπόφασιν ἐκέλευσε δοῦναι περὶ γεγραμμένων. (6) Ὁ δὲ βασιλεὺς ξενισθεὶς τὸ όμενον καὶ τὴν ὑπεροχὴν, βραχὺν χρόνον ἐναπορή-, ἔφη, ποιήσειν πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπὸ Ῥω-ων· οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, τότε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ βάνοντες ἅμα πάντες, ἠσπάζοντο φιλοφρόνως. (7) δὲ τὰ γεγραμμένα, λύειν ἐξαυτῆς τὸν πρὸς Πτολε-ν πόλεμον. (8) Δι' ὃ καὶ, δοθεισῶν αὐτῷ ταχτῶν ρῶν, οὗτος μὲν ἀπήγετο τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Συ-, βαρυνόμενος μὲν καὶ στένων, εἴκων δὲ τοῖς καιροῖς τὸ παρόν· (9) οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, κατα-σάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ παρακα-ντες τοὺς βασιλεῖς ὁμονοεῖν, ἅμα δὲ προστάξαντες ς Πολυάρατον ἀναπέμπειν εἰς Ῥώμην, ἀνέπλευ-ἐπὶ τῆς Κύπρου, βουλόμενοι καὶ τὰς ἐκεῖ ὑπαρ-ας δυνάμεις ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου κατὰ σπουδήν. Ἀφικόμενοι δὲ, καὶ καταλαβόντες ἡττημένους μάχῃ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγοὺς, καὶ καθόλου φερό-τὰ κατὰ τὴν Κύπρον, ταχέως ἀνέστησαν τὸ στρα-δον ἐκ τῆς χώρας, καὶ παρήδρευσαν, ἕως ἀπέπλευ-αἱ δυνάμεις ἐπὶ Συρίας. (11) Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν οὕτω καταπεπονημένην τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν ῳ τῷ τρόπῳ διέσωσαν· (12) τῆς τύχης οὕτω βρα-ούσης τὰ κατὰ τὸν Περσέα πράγματα καὶ τοὺς Μα-νας, ὥστε καὶ εἰς τὸν ἔσχατον καιρὸν ἐλθόντα τὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τὴν ὅλην Αἴγυπτον, παρὰ πάλιν ὀρθωθῆναι, παρὰ τὸ φθάσαι κριθέντα τὰ τὸν Περσέα πράγματα. (13) Μὴ γὰρ γενομένου ου καὶ πιστευθέντος, οὐκ ἄν μοι δοκεῖ πειθαρχῆσαι ἐπιταττομένοις Ἀντίοχον.

ram et omnino superbam. (5) Erat forte illi in manibus pro gestamine vitis : hac ille vite regem circumscripsit : ac, prius quam circulo descripto excederet, ad senatusconsultum eum respondere jussit. (6) Obstupefactus rex adeo insolito atque imperioso facto, ubi parumper hæsitasset, faciam, ait, quidquid populus Romanus jubet. Tum demum Popillius, et qui cum eo erant, regis dextram omnes prehendere, et comiter ipsum salutare. (7) Ejus senatusconsulti mens erat, ut extemplo bellum adversus Ptolemæum finiret. (8) Itaque paucorum dierum ac certo numero definitorum spatio concesso, Antiochus copias suas in Syriam, gravate ille quidem ac gemens, sed tamen abduxit, in præsentia tempori cedendum ratus. (9) Popillius, rebus Alexandriæ compositis, ad concordiam reges hortatus, ut Polyaratum Romam mitterent, jussit. Quibus rebus peractis, mox Cyprum navigat, eo consilio, ut quantocyus ex illa pariter insula Antiochi copias, quæ ibi erant, ejiceret. (10) Ibi quum devictos Ptolemæi duces invenisset, atque omnino rapinis vastatam Cyprum offendisset, cedere insula jusso exercitu, tantisper moratus est, donec copiæ omnes in Syriam navigassent. (11) Hoc pacto Romani regnum Ptolemæi, quod tantum non labefactatum jam erat, conservarunt. (12) Ita namque fortuna res Persei ac Macedonum pro arbitrio suo administravit, ut Alexandriam atque universam Ægyptum, quæ ad extremum periculi venerant, id potissimum erexerit ac restituerit, quod cum Perseo debellatum prius fuerit. (13) Nam hoc nisi accidisset, neque de ea re constitisset, numquam, opinor, esset adductus Antiochus, ut imperata faceret.

XII. Ὅτι πολλὰ τῶν ἐπινοημάτων κατὰ μὲν τὸν ν φαίνεται πιθανὰ καὶ δυνατὰ, παραγενόμενα δὲ εἰς χρείαν, καθάπερ τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων εἰς ῦρ, οὐκέτι ποιεῖ τὸ ἀκολουθοῦν ταῖς πρώταις ἐπι-κ.]

XII. Multa consilia verbo quidem tenus probabilia nec inefficacia videntur : verumtamen ubi ad opus ventum est, veluti nummus adulterinus igne excoctus, opinioni prius de ipsis conceptæ jam non respondent.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

I. — RES IN ITALIA GESTÆ.

(I.) Ecloga XCIII de Legationibus.

I. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦλθε παρὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἀδελφὸς Ἄτταλος· (2) ἔχων μὲν πρόφασιν, εἰ καὶ μὴ τὸ κατὰ τοὺς Γαλάτας ἐγεγόνει σύμπτωμα περὶ τὴν βασιλείαν, ὅλως ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ἕνεκεν τοῦ συγχαρῆναι τῇ συγκλήτῳ, καὶ τυχεῖν τινος ἐπισημασίας, διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι, καὶ πάντων εὐμενῶς σφίσι μετεσχηκέναι τῶν κινδύνων· (3) τότε δὲ καὶ διὰ τὴν Γαλατικὴν περίστασιν ἠναγκασμένος ἧκεν εἰς τὴν Ῥώμην. (4) Πάντων δὲ φιλοφρόνως αὐτὸν ἀποδεχομένων, διά τε τὴν ἐν τῇ στρατείᾳ γεγενημένην συνήθειαν, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν εὔνουν αὐτοῖς ὑπάρχειν, καὶ γιγνομένης τῆς ἀπαντήσεως ὑπὲρ τὴν προσδοχίαν, μετέωρος ἐγενήθη ταῖς ἐλπίσιν, οὐκ εἰδὼς τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν τῆς ἀποδοχῆς. (5) Διὸ καὶ παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ λυμήνασθαι τὰ σφέτερα πράγματα, καὶ τὴν ὅλην βασιλείαν. (6) Τῶν γὰρ πλείστων Ῥωμαίων ἀπηλλοτριωμένων τῆς τοῦ βασιλέως Εὐμένους εὐνοίας, καὶ πεπεισμένων, αὐτὸν πλάγιον ἐν τῷ πολέμῳ γεγονέναι, λαλοῦντα τῷ Περσεῖ, καὶ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύοντα τοῖς κατ' αὐτῶν· (7) ἔνιοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον παρεκάλουν, τὴν μὲν ὑπὲρ τἀδελφοῦ πρεσβείαν ἀποθέσθαι, περὶ δὲ αὑτοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· (8) βουλεύεσθαι γὰρ αὐτῷ τὴν σύγκλητον συγκατασκευάζειν ἰδίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν, διὰ τὴν ἀλλοτριότητα τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. (9) Ἐφ' οἷς συνέβαινε τὸν Ἄτταλον ἐπὶ πολὺ μετεωρίζεσθαι, καὶ συγκατανεύειν ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν ὁμιλίαις τοῖς εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτὸν παρορμῶσι. (10) Τέλος δὲ πρὸς ἐνίους τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν συνέθετο, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ποιήσεσθαι τοὺς περὶ τούτων λόγους.

II. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς διαθέσεως περὶ τὸν Ἄτταλον, ὀττευσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸ μέλλον, ἐπιπέμπει Στράτιον τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν Ῥώμην, ὃς μεγίστην παρ' αὐτῷ πίστιν εἶχε· (2) τὰ μὲν ὑποδείξας, τὰ δὲ ἐντειλάμενος, πᾶσαν εἰσενέγκασθαι μηχανὴν, πρὸς τὸ μὴ κατακολουθῆσαι τὸν Ἄτταλον τοῖς βουλομένοις λυμήνασθαι τὴν βασιλείαν αὐτῶν. (3) Ὁ δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον, πολλοὺς μὲν καὶ ποικίλους διέθετο λόγους· καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἔχων τι νουνεχὲς καὶ πειστικόν· (4) μόγις

LIBRI TRICESIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

(I.) *Legationes introductæ in Senatum.*

Per id tempus venit Romam a fratre Eumene rege mi Attalus, (2) qui, etsi illa clades non accidisset, quan gno intulerant Galli, omnino tamen Romam veniendi sam habebat, quo nempe senatui gratularetur, et ut, niam eo bello Romanos adjuverat, et ad omnia per promtum se præbuerat socium, quam gratum id offic patribus esset, aliquo favoris et benevolentiæ testim experiretur : (3) tunc vero propter Gallicum tumu etiam necessario Romam venerat. (4) Quum autem gne omnes illum exciperent, partim ob familiaritate belli commilitio contractam, partim quia amicum sibi esse credebant, quumque majore quam sperasset ip mitatu obviam ei esset processum, inflari vana spe c veræ causæ ignarus, cujus gratia adeo benigne fuiss ceptus. (5) Itaque nihil propius factum, quam ut c res suas atque fratris perderet, ipsumque regnum ever (6) Nam quum plerorumque e Romanis alienati ani Eumene essent, atque eum oblique in hoc bello se ge crederent, colloquia cum Perseo habentem, et temp Romanorum imminentem; (7) quidam e principib ducere ad familiaria colloquia Attalum, atque hortari terunt, ut, quam pro fratre suscepisset legationem po ac pro se loqueretur : (8) senatum enim a fratre eju natum id agere, ut proprium ipsi dominatum ac pot conciliet. (9) Ex quo fiebat, ut multo etiam majore tus sumeret Attalus, et in privatis colloquiis locum hujusmodi hortatibus. (10) Eo denique progressus nonnullis e proceribus reciperet, in curiam se ven ut de ea re verba apud patres faceret.

II. Hæc dum agitat Attalus, præsagiens animo r menes quod futurum erat, Romam post fratrem mitt tium, medicum, magnæ apud se fidei et auctorita rum. (2) Huic re communicata dat in mandatis, indu omnem suam ut in eo poneret, ne Attalus eorum s tur consilia, qui ipsorum regnum perditum cupiebar Is Romam ut venit, multos ac varios cum Attalo se privatim ac familiariter habuit : et erat Stratius vir p tiæ cujusdam singularis, et ad persuadendum effica

ἀφίκετο τῆς προθέσεως, καὶ μετεκάλεσε τὸν Ἄττα- ἀπὸ τῆς ἀλόγου φορᾶς, θεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν συμβασιλεύει τἀδελφῷ, τούτῳ διαφέρων ου, τῷ μὴ διάδημα περιτίθεσθαι, μηδὲ χρηματί- βασιλεὺς, τὴν δὲ λοιπὴν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει σίαν· (5) εἰς δὲ τὸ μέλλον ὁμολογουμένως κατα- εται διάδοχος τῆς ἀρχῆς, οὐ μακρὰν ταύτης τῆς δος ὑπαρχούσης, ἅτε τοῦ βασιλέως διὰ μὲν τὴν σω- ικὴν ἀσθένειαν ἀεὶ προσδοκῶντος τὴν ἐκ τοῦ βίου άστασιν, διὰ δὲ τὴν ἀπαιδίαν, οὐδ', εἰ βουληθείη, μένου τὴν ἀρχὴν ἄλλῳ καταλιπεῖν. (6) Οὐδέπω ἀναδεδειγμένος ἐτύγχανε κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν αὐτῷ, τὰ ταῦτα διαδεξάμενος τὴν ἀρχήν. (7) Τὸ δὲ συν- , θαυμάζειν ἔφη, πόσα βλάπτει τοὺς ἐνεστῶτας ούς. (8) Μεγάλην γὰρ εἰδέναι πᾶσι τοῖς θεοῖς χά- εἰ συμπνεύσαντες καὶ μιᾷ γνώμῃ χρώμενοι δύναιντο ἀπὸ Γαλατῶν φόβον ἀπώσασθαι, καὶ τὸν ἀπὸ τού- ἐφεστῶτα κίνδυνον· (9) εἰ δὲ νῦν εἰς στάσιν καὶ ορὰν ἥξει πρὸς τὸν ἀδελφὸν, πρόδηλον εἶναι, διότι ιστρέψει τὴν βασιλείαν, καὶ στερήσει μὲν αὐτὸν καὶ παρούσης ἐξουσίας καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδος, ήσει δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ στείας. (10) Ταῦτα δὲ καὶ τούτοις ἕτερα παρα- πλα διατιθέμενος ὁ Στράτιος, ἔπεισε τὸν Ἄτταλον, ιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

II. Διόπερ εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ὁ προειρη- ς, συνεχάρη μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, καὶ περὶ τῆς αὐτὸν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχετο ὶ τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον, ἀπελογίσατο· (2) πα- λησίως δὲ καὶ περὶ τοῦ πέμψαι πρεσβευτὰς, τοὺς αθέξοντας τὴν τῶν Γαλατῶν ἀπόνοιαν, καὶ πάλιν τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἀποκαταστήσοντας διάθεσιν, ακάλεσε διὰ πλειόνων. (3) Ἐποιήσατο δὲ λόγους περὶ τῆς Αἰνίων καὶ τῆς Μαρωνιτῶν πόλεως, ἀξιῶν ῳ δοθῆναι ταύτας ἐν δωρεᾷ. (4) Τὸν δὲ κατὰ τοῦ λέως λόγον, καὶ τὸν περὶ τοῦ μερισμοῦ τῆς ἀρχῆς, τέλος παρεσιώπησεν. (5) Ἡ δὲ σύγκλητος, ὑπο- βάνουσα πάλιν αὐτὸν ἰδίᾳ περὶ τούτων εἰσπορεύ- θαι, τούς τε πρεσβευτὰς συμπέμψειν ὑπέσχετο, καὶ εἰθισμένοις δώροις ἐτίμησεν αὐτὸν μεγαλομερῶς· γγείλατο δὲ καὶ τὰς προειρημένας πόλεις δώσειν. Ἐπεὶ δὲ παραυτὰ τυχὼν τῶν φιλανθρώπων ὥρμη- ἐκ τῆς Ῥώμης, οὐδὲν ποιήσας τῶν προσδοκωμέ- διαψευσθεῖσα τῶν ἐλπίδων ἡ σύγκλητος, ἄλλο οὐδὲν εἶχε ποιεῖν· (7) ἔτι δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ς αὐτοῦ, τὴν μὲν Αἶνον καὶ τὴν Μαρώνειαν ἠλευ- ωσεν, ἀθετήσασα τὴν ἐπαγγελίαν· τοὺς δὲ περὶ τὸν ὔλιον Λικίνιον ἔπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς Γα- τας. (8) Οἷς ποίας μὲν ἔδωκεν ἐντολὰς, εἰπεῖν οὐ διον· στοχάζεσθαι δὲ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων δυσχερές. (9) Τοῦτο δ' ἔσται δῆλον ἐκ τῶν πράξεων τῶν.

IV. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσβεις, πρῶτον οἱ περὶ Φιλοκράτην, μετὰ δὲ τούτους οἱ περὶ Φι-

Atque ægre ille quidem, sed tamen perfecit quod destinaverat, et Attalum ab illo parum sano impetu revocavit. Posuerat enim ei ob oculos, jam in præsentia regnare ipsum non minus quam fratrem, a quo hoc dumtaxat differat, quod capitis insigne non gerat, neque rex audiat; cetera par atque idem utrique esse imperium. (5) In posterum vero regni non dubium successorem ipsum relinqui : neque eam spem abesse longe, quum propter infirmitatem corporis vitæ finem in dies exspectet Eumenes; qui, liberos nullos habens, ne si cupiat quidem, regnum aliis possit relinquere. (6) (Necdum enim tunc in lucem editus erat ille filius Eumenis, qui ei postea successit.) (7) Hoc vero unicum præcipue mirari se, ait Stratius, cur hoc potissimum tempore tantum communi regno periculum iret creatum : (8) quippe diis omnibus maximas fore agendas gratias, si consentientes ambo atque animis invicem juncti præsentem Galaticum tumultum et imminens ab ea gente periculum potuerin depellere. (9) Quod si dissensionem ac controversiam cum fratre nunc moveret, procul dubio regnum eversurum esse, et tum ea potentia, quam jam nunc habeat, sese ipsum privaturum, tum ea etiam spe, quæ ipsum in posterum maneat : privaturum etiam fratres regno, et ea quam in regno obtineant potentia. (10) Hæc et similia his alia disserens Stratius pervicit, ut nihil moveret Attalus.

III. Itaque in senatum Attalus ut venit, gaudium de Perseo victo suum testatus, de fide atque promto suo studio, quod ad id bellum adhibuisset, disseruit. (2) Tum de mittendis legatis, qui Gallorum perditam audaciam sua præsentia reprimerent, et ad pristinum statum eos redigerent, multis verbis apud patres egit. (3) Adjecit etiam de Æniorum et Maronitarum urbibus, quas sibi dono dari postulabat. (4) Accusationem vero fratris, et petitionem de dividendo regno, penitus omisit. (5) Senatus, qui existimaret, Attalum iterum ad se aditurum, et de iis rebus separatim acturum, legatos missurum se promisit, et in muneribus largiendis, quæ moris est dare, magnificentia singulari est usus, urbes etiam illas daturum se est pollicitus. (6) Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia protinus urbe exiisset Attalus, neque eorum, quæ sperabat senatus quidquam fecisset, frustrati patres sua spe, quatenus nihil aliud poterant, (7) Ænum et Maroneam, dum is esset adhuc in Italia, liberas pronunciarunt, revocata promissione quam Attalo fecerant. Legationem vero, cujus princeps Publius Licinius, ad Gallogræcos miserunt. (8) Cui legationi mandata quænam dederint, ut haud facile dictu est, ita conjectare ex iis, quæ postea contigerunt, non est difficile : (9) res siquidem ipsæ, quas gesserunt, id arguent.

IV. Venerant autem Romam Rhodiorum etiam legati : primum quidem Philocrates cum collegis, post hos vero

λόφρονα καὶ Ἀστυμήδην. (2) Οἱ γὰρ Ῥόδιοι, κομισάμενοι τὴν ἀπόκρισιν, ἣν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν ἔλαβον εὐθέως μετὰ τὴν παράταξιν, καὶ θεωροῦντες ἐκ ταύτης τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν καὶ τὴν ἀνάτασιν τῆς συγκλήτου, παραυτίκα τὰς προειρημένας πρεσβείας ἐξέπεμψαν. (3) Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀστυμήδην καὶ Φιλόφρονα, κατανοοῦντες ἐκ τῶν ἐντεύξεων καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν τὴν ὑφόρασιν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα τῶν ἀνθρώπων τὴν πρὸς αὐτοὺς, εἰς ἀθυμίαν ὁλοσχερῆ καὶ δυσχρηστίαν ἐνέπιπτον. (4) Ὡς δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν τις, ἀναβὰς ἐπὶ τοὺς ἐμβόλους, παρεκάλει τοὺς ὄχλους ἐπὶ τὸν κατὰ Ῥοδίων πόλεμον, (5) τότε δὲ παντάπασιν ἔξω τοῦ φρονεῖν γενόμενοι, διὰ τὸν περὶ τῆς πατρίδος κίνδυνον, εἰς τοιαύτην ἦλθον διάθεσιν, ὥστε καὶ φαιὰ βαλεῖν ἱμάτια, καὶ κατὰ τὰς παρακλήσεις μηκέτι παρακαλεῖν, μηδ' ἀξιοῦν τοὺς φίλους, ἀλλὰ δεῖσθαι μετὰ δακρύων, μηδὲν ἀνήκεστον βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν. (6) Μετὰ δέ τινας ἡμέρας, εἰσαγαγόντος αὐτοὺς Ἀντωνίου τοῦ δημάρχου, καὶ τὸν στρατηγὸν τὸν παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον κατασπάσαντος ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ἐποιεῖτο τοὺς λόγους πρῶτον μὲν Φιλόφρων, μετὰ δὲ τοῦτον Ἀστυμήδης. (7) Ὅτε δὴ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ κύκνειον ἐξηχήσαντες, ἔλαβον ἀποκρίσεις τοιαύτας, δι' ὧν τοῦ μὲν ὁλοσχεροῦς φόβου τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ἐδόκουν παραλελῦσθαι· (8) περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἐγκλημάτων αὐτοῖς ἡ σύγκλητος πικρῶς καὶ βαρέως ὠνείδισεν. (9) Ἦν δ' ὁ νοῦς τῆς ἀποκρίσεως τοιοῦτος, ὅτι, εἰ μὴ δι' ὀλίγους ἀνθρώπους, τοὺς αὐτῶν φίλους, καὶ μάλιστα δι' αὐτοὺς, ᾔδεισαν καλῶς καὶ δικαίως, ὡς δέον ἦν αὐτοῖς χρήσασθαι. (10) Ὁ δ' Ἀστυμήδης αὑτῷ μὲν ἐδόκει καλῶς εἰρηκέναι περὶ τῆς πατρίδος· οὐ μὴν τοῖς γε παρεπιδημοῦσιν, οὔτε τοῖς ἐκεῖ μένουσι τῶν Ἑλλήνων οὐδαμῶς ἤρεσκεν. (11) Ἐξέβαλλε γὰρ ἔγγραπτον μετὰ ταῦτα ποιήσας τὴν σύνταξιν τῆς δικαιολογίας, ἣ τοῖς πλείστοις τῶν ἀναλαμβανόντων εἰς τὰς χεῖρας ἄτοπος ἐφαίνετο καὶ τελέως ἀπίθανος. (12) Συνεστήσατο γὰρ τὴν δικαιολογίαν οὐ μόνον ἐκ τῶν τῆς πατρίδος δικαίων, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς τῶν ἄλλων κατηγορίας. (13) Τὰ μὲν γὰρ ἐνεργήματα καὶ συνεργήματα παραβάλλων καὶ συγκρίνων, τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐπειρᾶτο ψευδοποιεῖν καὶ ταπεινοῦν, τὰ δὲ τῶν Ῥοδίων ηὔξανε, πολλαπλασιάζων καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν· (14) τὰ δ' ἁμαρτήματα κατὰ τοὐναντίον τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐξωνείδιζε πικρῶς καὶ δυσμενικῶς, τὰ δὲ τῶν Ῥοδίων ἐπειρᾶτο περιστέλλειν, ἵνα κατὰ τὴν παράθεσιν τὰ μὲν οἰκεῖα μικρὰ καὶ συγγνώμης ἄξια φανῇ, τὰ δὲ τῶν πέλας ἀπαραίτητα καὶ μεγάλα τελέως, ἐφ' οἷς ἔφη συγγνώμης τετευχέναι τοὺς ἡμαρτηκότας ἅπαντας. (15) Τὸ δὲ γένος τοῦτο τῆς δικαιολογίας οὐδαμῶς ἂν πρέπειν ἀνδρὶ πολιτικῷ δόξειεν· (16) ἐπεί τοι καὶ τῶν κοινοπραγησάντων περί τινων ἀπορρήτων οὐ τοὺς διὰ φόβον ἢ πόρον μηνυτὰς γενομένους τῶν συνειδότων ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ τοὺς πᾶσαν ἐπιδεξαμένους βάσανον καὶ τιμωρίαν, καὶ μηδενὶ τῶν συνειδότων πα-

Philophron et Astymedes. (2) Rhodii enim, respon accepto, quod statim post pugnatam cum Perseo p Agepolidi datum fuerat, ira patrum adversus se cogn minis auditis, extemplo legationes illas miserant. (3) medes vero et Philophron ex hominum sermonibus, conveniebant, suspectos se intelligentes, omniumqu luntates a Rhodiis abalienatas, animis prorsus concid ut quo se verterent nescirent. (4) At postquam unus e prætoribus pro rostris concionans rogationem ad po tulisset de bello Rhodiis indicendo, (5) tum enimve vore lymphatis non constare mens, patriæ periculum tantibus, tanto denique metu affici, ut pullata ve amicirent, et quum amicos hortarentur ad ferendam non hortantium, neque postulantium verbis uterentu preces mixtas lacrymis adhiberent, ne quid durius triam ipsorum vellent ire consultum. (6) Interjectis a diebus, postquam ab Antonio tribuno plebis sunt intro et prætor ille, qui de bello ipsis indicendo promulgati tulerat, de rostris ab eo esset detractus, ipsi verba fece prius quidem Philophron, deinde etiam Astymedes. Ac tunc quidem cygneo, quod aiunt, cantu edito, eju responsionem acceperunt, quæ extremo quidem illo culo belli, quod metuebant, Rhodios eximebat: (8) de criminibus, quæ in illos erant collata, multa sigi aspere ac dure eis exprobrabant patres. (9) Erat responsi hæc fere sententia: nisi per paucos populo r amicos staret, ac maxime per ipsos legatos, scire probe tum, quid sibi in Rhodios juris fuerit. (10) Ceterum As des, qui visus sibi est ea actione patriam pulchre defen Græcis tamen hominibus, qui vel peregre Romam ad rant vel inibi habitabant, haudquaquam erat probatus Et quum postea in literas ab eo relata publicataque e cio fuisset; qui illam legebant, et absurdam et in tot persuadendum ineptam pronunciabant. (12) Namqu patriæ causam non magis commemorandis iis rebus e tatus, quæ ad ejus excusationem pertinebant, quam ali criminationibus. (13) Quæ enim pro Romanis vel fecerant Rhodii, vel ipsos adjuvando, comparans c densque cum aliis, merita aliorum omnium mendaci scurare atque elevare conabatur; Rhodiorum vero quam maxime poterat, augebat atque exaggerabat. (peccatis contra, sua delicta aliis aspere et odiose e brans, Rhodiorum culpas minuebat; ut ex illa compara quæ erant a suis admissa, parva esse et venia digna deret, aliorum apprime gravia et quæ nullam merer veniam; et tamen aliis gratiam delictorum factam aiebat a Romanis. (15) Enimvero defensionis hoc g viro politico nequaquam convenire existimamus: (16 et ex iis, qui societatem occulti cujusdam facinoris b runt, non illos laudamus, qui ob metum aut qua conscios indicaverint; verum illos potius, qui nullis to lis aut suppliciis potuerint adigi, ut eorumdem consili

τίους γενομένους τῆς αὐτῆς συμφορᾶς, τούτους ἀποδεχόμεθα, καὶ τούτους ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν. (17) ... δὲ διὰ τὸν ἄδηλον φόβον πάντα τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα τιθεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῖς κρατοῦσιν, καὶ ἀνανεωσάμενος ... ὑπὲρ ὧν ὁ χρόνος εἰς λήθην ἀγηόχει τοὺς ... προέχοντας, πῶς οὐκ ἔμελλε δυσαρεστήσειν τοῖς ἰστο... ούσι;

V. Τὴν δὲ προειρημένην ἀπόκρισιν οἱ μὲν περὶ τὸν Φιλοκράτην λαβόντες, ἐξαυτῆς ὥρμησαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀστυμήδην αὐτόθι μένοντες παρήδρευον, χάριν τοῦ μηδὲν αὐτοὺς λανθάνειν τῶν προσπιπτόντων ἢ λεγομένων κατὰ τῆς πατρίδος. (2) Προσπεσούσης δὲ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης εἰς τὴν Ῥόδον, δόξαντες ἀπολελύσθαι τοῦ μεγίστου φόβου τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, τἄλλα, καίπερ ἀκμὴν ὄντα δυσχερῆ, ῥᾳδίως ἔφερον. (3) Οὕτως ἀεὶ τὰ μείζω τῶν προσδοκωμένων κακῶν λήθην ποιεῖ τῶν ἐλαττόνων συμπτωμάτων. (4) Διὸ καὶ παραχρῆμα ψηφισάμενοι τῇ Ῥώμῃ στέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν, καὶ καταστήσαντες πρεσβευτὴν ἅμα καὶ ναύαρχον Θεαίτητον, ἐξέπεμπον θερείας ἀρχομένης, ... τα τὸν στέφανον, καὶ μετὰ τούτου τοὺς περὶ Ῥοδοφῶντα, πειρασομένους κατὰ πάντα τρόπον συμμαχίαν συνθέσθαι πρὸς Ῥωμαίους. (5) Τοῦτο δ' ἐποίησαν, βουλόμενοι δίχα τοῦ ψηφίσματος καὶ πρεσβείας ἀποτυχεῖν, ἐὰν ἄλλως δόξῃ Ῥωμαίοις, δι' αὐτῆς δὲ τῆς τοῦ ναυάρχου προαιρέσεως τὴν κατάπειραν ποιήσασθαι. ... γὰρ ἐξουσίαν εἶχε ταύτην ὁ ναύαρχος ἐκ τῶν νόμων. (6) Οὕτω γὰρ ἦν πραγματικὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ῥοδίων, ὡς σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα πρὸς τοῖς ... κεκοινωνηκὼς ὁ δῆμος Ῥωμαίοις τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ καλλίστων ἔργων, οὐκ ἐπεποίητο πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν. (7) Τίνος δὲ χάριν οὕτως ἐχείριζον οἱ Ῥόδιοι τὰ καθ' αὑτούς, οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν. (8) Βουλόμενοι γὰρ μηδένα τῶν ἐν ταῖς ὑπεροχαῖς καὶ δυναστείαις ἀπελπίζειν τὴν ἐξ αὑτῶν ἐπικουρίαν καὶ συμμαχίαν, οὐκ ἐβούλοντο συνδυάζειν, οὐδὲ προκαταλαμβάνειν σφᾶς αὐτοὺς ὅρκοις καὶ συνθήκαις, ἀλλ' ἀκέραιοι διαμένοντες κερδαίνειν τὰς ἐξ ἑκάστων ἐλπίδας. (9) Τότε δὲ μεγάλην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν, βουλόμενοι ταύτης τῆς τιμῆς τυχεῖν παρὰ Ῥωμαίων, οὐ κατεπειγόμενοι συμμαχίας, οὐδ' ἀγωνιῶντες ἁπλῶς οὐδένα κατὰ τὸ παρόν, πλὴν αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων· (10) ἀλλὰ βουλόμενοι κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς ἐπιβολῆς ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἐπινοίας τῶν δυσχερές τι διανοουμένων περὶ τῆς πόλεως. (11) Ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Θεαίτητον καταπεπλευκότων, ἀπέστησαν Καύνιοι, κατελάβοντο δὲ καὶ Μυλασσεῖς τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις. (12) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος ἐξέβαλε δόγμα, διότι δεῖ Κᾶρας καὶ Λυκίους ἐλευθέρους εἶναι πάντας, ὅσους προσένειμε Ῥοδίοις μετὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. (13) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοὺς Καυνίους καὶ τοὺς Εὐρωμεῖς ταχέως οἱ Ῥόδιοι διωρθώσαντο. (14) Τοὺς μὲν γὰρ Καυνίους, Λύκον ἀποπέμψαντες μετὰ στρατιωτῶν, ἠνάγκασαν πάλιν ὑφ' αὑτοὺς τάττεσθαι, καίπερ Κιβυ-

socios in eamdem calamitatem trahant. Hi sunt, quos laudare solemus, quos pro viris bonis habere. (17) Astymedes vero, qui propter ancipitem metum omnia aliorum peccata ob oculos imperantibus ponere sustinuit, et eorum memoriam renovare, quorum oblivionem principis populi animis tempus induxerat, qui poterat audientibus non displicere?

V. Ceterum accepto illo responso, extemplo Rhodum abiit Philocrates; Astymede in urbe remanente, qui omnia sollicitus observaret, ne quid forte ipsos lateret eorum, quæ quotidie nuntiabantur aut dicebantur adversus patriam. (2) Rhodii vero, cognito Romanorum responso, quia maximo illo metu belli videbantur liberati, cetera, etsi erant admodum tristia, æquis animis ferebant. (3) Adeo majora exspectata mala leviorum casuum facile semper oblivionem inducunt. (4) Itaque coronam confestim decem millium aureorum Romanis decernunt. Theæteto legationem eam simul et classis præfecturam mandant. Hunc ineunte æstate ad deferendam coronam mittunt, et cum eo Rhodophontem, qui modis omnibus societatem cum Romanis eniterentur contrahere. (5) Hoc autem eo consilio fecerunt, ne, si aliter Romanis videretur, præter irritam legationem, et facti decreti pœniteret: itaque per ipsum classis præfectum tentare animos Romanorum statuerunt; ex legibus namque sanciendæ societatis potestatem classis præfectus habebat. (6) Tanta autem prudentia atque sollertia regebatur respublica Rhodiorum, ut, qui per annos fere centum et quadraginta nobilissimas pulcherrimasque victorias Romanorum adjuverant, tamen fœdus societatis nullum cum iis percussissent. (7) Et est operæ, non prætermittere, cujus rei gratia ita rempublicam suam Rhodii gubernarint. (8) Qui enim nulli regum aut dynastarum spem auxilii societatisque suæ vellent abscindere, arctius se cum quoquam copulare, et libertatem sibi jurejurando ac pactis præcipere nolebant; sed omnia sibi servantes integra, spes singulorum lucrari. (9) Illo vero tempore summa contentione sunt enisi, quo illum honorem a Romanis impetrarent; non adeo, quod per id tempus magnopere opus haberent societate aliqua, aut quod quemquam metuerent, præter ipsos Romanos, (10) quam, ut per singulare studium, quod nunc in eam rem conferrent, irrita redderent eorum consilia, qui de sua civitate tristius aliquid cogitabant. (11) Vix appulerat Theætetus, cum descivere Caunii, et Mylassenses quoque Euromensium oppida occuparunt. (12) Sub idem vero tempus editum est a patribus senatusconsultum, quo Caribus et Lyciis omnibus, quos post confectum bellum Antiochicum Rhodiis attribuerant, libertas concedebatur. (13) Igitur ad Caunios quidem quod attinet atque Euromenses, ea molestia cito defuncti sunt Rhodii. (14) Misso enim Lyco cum exercitu, quamquam Cibyratarum aderant auxilia, coegerunt Caunios imperio

ρατῶν αὐτοῖς παραβοηθησάντων· (15) ἐπὶ δὲ τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις στρατεύσαντες, ἐνίκησαν μάχῃ Μυλασσεῖς καὶ Ἀλαβανδεῖς, ἀμφοτέρων παραγενομένων μετὰ στρατιᾶς ἐπ' Ὀρθωσίαν. (16) Τοῦ δὲ περὶ τῶν Λυκίων καὶ Καρῶν δόγματος αὐτοῖς προσπεσόντος, πάλιν ἀπεσοβήθησαν ταῖς διανοίαις, δείσαντες μήποτε μάταιος μὲν αὐτοῖς ἡ τοῦ στεφάνου δόσις γέγονε, μάταιαι δὲ αἱ περὶ τῆς συμμαχίας ἐλπίδες.

parere : (15) et in Euromensium quoque provinciam expeditione suscepta, Mylassenses Alabandenosque, qui junctis viribus imminebant Orthosiæ, acie vicerunt. At postquam de facto pro Lyciis Caribusque decreto notitiam acceperunt, ilicet mentes ipsis iterum pavore sunt concussæ, male metuentibus, ne et coronam frustra donassent et societatem frustra sperassent.

Excerptum Valesianum.

VI. *** πρότερον ἐπιστήσαντες τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐπὶ τὴν περὶ Δείνωνος καὶ Πολυαράτου διάληψιν. (2) Μεγάλης γὰρ οὔσης τῆς περιστάσεως καὶ τῆς μεταβολῆς οὐ μόνον παρὰ τοῖς Ῥοδίοις, ἀλλὰ σχεδὸν ἁπάσαις ταῖς πολιτείαις, (3) χρήσιμον ἂν εἴη, τὸ τὰς προαιρέσεις τῶν παρ' ἑκάστοις πολιτευομένων ἐπισκέψασθαι, καὶ γνῶναι, τίνες φανήσονται τὸ κατὰ λόγον πεποιηκότες, καὶ τίνες παραπεπαικότες τοῦ καθήκοντος· (4) ἵνα οἱ ἐπιγιγνόμενοι, ὡσανεὶ τύπων ἐκτιθεμένων, δύνωνται κατὰ τὰς ὁμοίας περιστάσεις τὰ μὲν αἱρετὰ διώκειν, τὰ δὲ φευκτὰ φεύγειν ἀληθινῶς, καὶ μὴ περὶ τὸν ἔσχατον καιρὸν τῆς ζωῆς ἀβλεπτοῦντες τὸ πρέπον, καὶ τὰς ἐν τῷ προγεγονότι βίῳ πράξεις αὐτῶν * ποιῶσι. (5) Συνέβαινε τοιγαροῦν, τρεῖς διαφορὰς γενέσθαι τῶν ἐμπεσόντων εἰς τὰς αἰτίας κατὰ τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον. (6) Ὧν μία μὲν ἦν τῶν οὐχ ἡδέως μὲν ὁρώντων κρινόμενα τὰ ὅλα, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν ὑπὸ μίαν ἀρχὴν πίπτουσαν· οὔτε δὲ συνεργούντων, οὔτ' ἀντιπραττόντων ἁπλῶς Ῥωμαίοις οὐδέν, ἀλλ' οἷον ἐπιτετραφότων τῇ τύχῃ περὶ τῶν ἀποβησομένων. (7) Ἑτέρα δέ, τῶν ἡδέως ὁρώντων κρινόμενα τὰ πράγματα, καὶ βουλομένων νικᾷν τὸν Περσέα· μὴ δυναμένων δὲ συνεπισπᾶσθαι τοὺς ἰδίους πολίτας, καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς πρὸς τὴν αὐτῶν γνώμην. (8) Τρίτη δὲ καὶ τῶν συνεπισπασαμένων καὶ μεταρριψάντων τὰ πολιτεύματα πρὸς τὴν Περσέως συμμαχίαν.

VII. Πῶς οὖν ἕκαστοι τούτων ἐχείρισαν τὰ καθ' αὑτούς, σκοπεῖν πάρεστι. (2) Μετέρριψαν πρὸς Περσέα τὸ τῶν Μολοσσῶν ἔθνος Ἀντίνους καὶ Θεόδοτος, καὶ Κέφαλος μετ' αὐτῶν· (3) [οἵ, τῶν πραγμάτων] ἀντιπεσόντων ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν ὁλοσχερῶς, καὶ περιστάντος τοῦ κινδύνου, καὶ συνεγγίζοντος τοῦ δεινοῦ, πάντες ὁμόσε συστάντες τοῖς παροῦσιν ἀπέθανον γενναίως. (4) Διόπερ ἄξιον, ἐπαινεῖν τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῷ μὴ προέσθαι μηδὲ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς εἰς ἀναξίαν διάθεσιν ἐμπεσόντας τοῦ προγεγονότος βίου. (5) Καὶ μὴν ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ παρὰ Θετταλοῖς καὶ Περραιβοῖς ἔσχον αἰτίαν καὶ πλείους διὰ τὴν ἡσυχίαν, ὡς ἐφεδρεύοντες τοῖς καιροῖς, καὶ φρονοῦντες τὰ Περσέως. (6) Ἀλλ' οὔτε λόγον ἐν τῷ μέσῳ τοιοῦτον ἐξέβαλον, οὔτε γράφοντες, οὔτε διαπεμπόμενοι πρὸς τὸν Περσέα περί τινος ἐφωράθησαν· ἀλλὰ διεφύλαξαν ἀνεπιλήπτους ἑαυτούς. (7) Τοιγαροῦν εἰκότως οὗτοι καὶ δικαιολογίαν καὶ κρίσιν ὑπέμενον, καὶ πάσας ἐξήλεγχον τὰς ἐλπίδας.

Disseritur de iis qui ad Persei partes inclinaverant.

VI. * * * postquam admonuerimus lectores de Dinonis Polyarati instituto. (2) Nam cum gravissimi casus et mutationes non solum apud Rhodios, sed in ceteris quoque civitatibus acciderint, (3) operæ pretium fuerit, dispicere consilia singulorum, qui reipublicæ præerant, et qui recte ac constanter se gesserint, quinam officio suo defuerint, videre ; (4) ut posteri tamquam ex proposito exemplo discant, ubi similes casus ingruerint, honesta quæque persequi, ac fugere contraria; ne, si sub exitum vitæ officio discesserint, omnem anteactæ vitæ suæ laudem commaculasse videantur. (5) Tria erant genera eorum, qui bello Persico in suspicionem venerant. (6) Primum illorum, qui ægre quidem tulerant, rerum summam dijudicari, imperiumque orbis terrarum uni genti addici; sed qui neque juverant Romanos, neque ulla re eisdem erant adversati, sed quasi fortunæ permiserant rei eventum. (7) Alterum genus erat eorum, qui lubentes viderant de summa rerum decerni, ac superiores Persei partes esse optaverant quidem, sed cives suos ac populares in suam sententiam non potuerant pertrahere. (8) Tertium genus eorum hominum erat, qui civitates suas ad Persei societatem auctoritate sua perduxerant.

VII. Quo autem modo singuli se gesserint, perspicere in promptu est. (2) Gentem Molossorum ad Persei regis partes transtulerunt Antinous et Theodotus, et cum his Cephalus. (3) Iidem, postquam prorsus contra ipsorum voluntatem ceciderat res, imminente extremo discrimine, adversus præsentem fortunam congressi, fortiter pugnantes occubuerunt. (4) Quamobrem omni laude prosequendi sunt, quod semet ipsos prodere atque indignam anteacta vita fortunam periri haudquaquam sustinuerunt. (5) At vero in Achaia et apud Perrhæbos ac Thessalos multo plures ob quietem ac silentium accusabantur, quasi tempus captassent, et Perseo taciti favissent. (6) Sed neque ullum ejusmodi sermonem in medium protulisse, neque ad Perseum de ea re literas misisse deprehensi sunt; verum ab omni crimine integros se præstitere. (7) Proinde recte fecerunt hi, qui judicium subire minime detrectarunt, atque in innocentia

Οὐ γὰρ ἔλαττόν ἐστιν ἀγεννίας σημεῖον, τὸ μηδὲν ... συνειδότα μοχθηρὸν προεξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν αὐτὸν, ... μὲν τὰς τῶν ἀντιπολιτευομένων ἀνατάσεις κατα... ...γέντα, ποτὲ δὲ τὴν τῶν κρατούντων ἐξουσίαν, τοῦ ... τὸ καθῆκον φιλοζωεῖν. (9) Καὶ μὴν ἐν Ῥόδῳ, ... Κῷ, καὶ πλείοσιν ἑτέραις πόλεσιν, ἐγένοντό τινες οἱ ...νοῦντες τὰ Περσέως· οἳ καὶ λέγειν ἐθάῤῥουν περὶ ...αιδόνων ἐν τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, καὶ κατηγορεῖν ... Ῥωμαίων, καὶ καθόλου συνίστασθαι πρὸς τὸν Περ... κοινοπραγίαν, οὐ δυνηθέντες δὲ μεταῤῥῖψαι τὰ πο...ύματα πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως συμμαχίαν. (10) ...των δ' ἦσαν ἐπιφανέστατοι, παρὰ μὲν τοῖς Κῴοις, ...κριτος καὶ Διομέδων, ἀδελφοί· παρὰ δὲ Ῥοδίοις, ...νων καὶ Πολυάρατος.

VIII. Ὧν τίς οὐκ ἂν καταμέμψαιτο τὴν προαίρεσιν; ... πρῶτον μὲν τοὺς πολίτας συνίστορας ἔχοντες πάν... τῶν σφίσι πεπραγμένων καὶ τῶν εἰρημένων, ἔπειτα ... τῶν γραμμάτων ἑαλωκότων καὶ πεφωτισμένων, καὶ ... παρὰ τοῦ Περσέως πρὸς ἐκείνους διαπεμπομένων, ... τῶν πρὸς τὸν Περσέα παρ' ἐκείνων, (2) ἅμα δὲ ... τῶν ἀνθρώπων ὑποχειρίων γεγονότων τῶν διαπεμ...μένων παρ' ἑκατέρων καὶ πρὸς ἑκατέρους, οὐχ οἷοί ... εἴκειν, οὐδ' ἐκποδὼν ποιεῖν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἀκμὴν ...φισβήτουν. (3) Τοιγαροῦν, προσκαρτεροῦντες καὶ ...λιπαροῦντες πρὸς ἀπεγνωσμένας ἐλπίδας, καὶ τὸ δο... εἶναι περὶ αὐτοὺς τολμηρὸν καὶ παράβολον ἀνέ...λυσαν, ὥστε παρὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις μηδ' ἔσχατον ... καὶ συγγνώμῃ τόπον καταλιπεῖν. (4) Ἐλεγχόμε... γὰρ κατὰ πρόσωπον ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρογράφων ... τῶν ὑπουργῶν, οὐ μόνον ἀτυχεῖν, ἔτι δὲ μᾶλλον ...αισχυντεῖν ἔδοξαν. (5) Θόας γάρ τις ἦν τῶν πλοϊζο...μένων, ὃς καὶ πολλάκις εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπεπλεύκει, ...σταλμένος ὑπὸ τῶν προειρημένων. (6) Οὗτος ἐν ... μεταβολῇ τῶν πραγμάτων συνειδὼς αὑτῷ τὰ πε...πραγμένα, δείσας ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Κνίδον. Τῶν ... Κνιδίων αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἀποθεμένων, ἐξαιτηθεὶς ... τῶν Ῥοδίων ἦλθεν εἰς τὴν Ῥόδον. (7) Κἀκεῖ διὰ ... βασάνων ἐλεγχόμενος, ἀνθωμολογεῖτο καὶ σύμφω... ἦν πᾶσι τοῖς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων γραμμάτων συν...ήμασιν, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ταῖς παρά τε ... Περσέως ἀποστελλομέναις πρὸς τὸν Δείνωνα, καὶ ... τούτων πρὸς ἐκεῖνον. (8) Ἐξ ὧν θαυμάζειν ἦν, ... ποτὲ λογισμῷ χρώμενος ὁ Δείνων προσανείχετο ..., καὶ τὸν παραδειγματισμὸν ὑπέμενε τοῦτον.

IX. Πολὺ δὲ κατὰ τὴν ἀβουλίαν καὶ κατὰ τὴν ἀγεν... ὁ Πολυάρατος ὑπερέθετο τὸν Δείνωνα. (2) Τοῦ ... Ποπιλλίου προστάξαντος Πτολεμαίῳ τῷ βασιλεῖ, ... Πολυάρατον ἀναπέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, ὁ βασι... εἰς μὲν τὴν Ῥώμην οὐκ ἔκρινε πέμπειν, ἐντρεπό... τὴν πατρίδα καὶ τὸν Πολυάρατον· εἰς δὲ τὴν ... ἀποστέλλειν διέλαβε, κἀκείνου τοῦτο παρακα...οῦντος. (3) Παραστήσας οὖν λέμβον, καὶ παραδοὺς ... Δημητρίῳ, τινὶ τῶν φίλων, ἐξαπέστειλεν. Ἔγραφε ... καὶ τοῖς Ῥοδίοις ὑπὲρ τῆς ἐκπομπῆς. (4) Ὁ δὲ

... sua spes positas habuerunt. (8) Neque enim pusilli animi levius argumentum est, sibi ipsum mortem consciscere, nullius conscium culpæ, interdum contrariæ in republica factionis, interdum potentioris metu, quam vitæ desiderio plus quam par sit teneri. (9) Præterea apud Coos ac Rhodios, et in aliis civitatibus, nonnulli palam Perseo faverant: qui, pro Macedonibus verba facere, et Romanos accusare, ac societatem cum Perseo publice suadere cum ausi essent, tamen cives suos ad regias partes pertrahere non potuerant. (10) Horum præcipui apud Coos Hippocritus et Diomedon, fratres; Rhodi Dino et Polyaratus fuere.

VIII. Quorum consilium quis est qui non merito damnaverit? Qui, cum cives suos testes haberent omnium dictorum et factorum suorum; præterea interceptis et in lucem productis literis, quas ad regem Perseum miserant, quasque ab illo acceperant; (2) comprehensis denique interpretibus atque internuntiis, qui utrimque commeare soliti erant; nihilominus cedere fortunæ ac se e medio eripere non sustinuerunt, sed incerti etiam tunc, quid facerent, hæserunt. (3) Ita vitæ desiderio capti, ac profligatas spes seculi cum perstitissent, fortitudinis etiam atque audaciæ, quæ ipsis inesse visa erat, laudem imminuerunt, ut ne ullum quidem veniæ locum apud posteros sibi reliquerint. (4) Convicti enim suismet ipsorum chirographis ac ministris, non modo infelices, sed magis etiam impudentes esse videbantur. (5) Erat quidam ex internuntiis Thoas, qui a supra dictis missus sæpe in Macedoniam navigarat. (6) Hic, rebus jam inclinatis, conscientia facinoris ac metu Cnidum confugit: cumque eum Cnidii in custodiam compegissent, vindicatus a Rhodiis Rhodum remissus est. (7) Ibi, habita de ipso quæstione, cuncta confessus, prorsus cum omnibus interceptarum literarum arcanis notis, cumque epistolis, tum a Dinone, tum a Perseo ultro citroque missis, consentiebat. (8) Itaque mirum videbatur, qua ratione quave spe adductus Dino superesse adhuc atque hujusmodi ludibrio traduci sustinebat.

IX. Sed Polyaratus et imprudentia et ignavia Dinonem longe superavit. (2) Nam cum C. Popilius Ptolemæo regi mandasset, ut Polyaratum mitteret Romam; rex, et Polyaratum et patriam ejus reveritus, Romam quidem mittere eum noluit, sed Rhodum mittere statuit, quod et ipse Polyaratus postulaverat. (3) Igitur navigio impositum, et Demetrii cujusdam ex regis amicis custodiæ traditum, Rhodum destinavit, literis etiam ad Rhodios de illius transvectione datis. (4) At Polyaratus, Phaselidem in trajectu

Πολυάρατος, προσσχὼν Φασηλίδι κατὰ πλοῦν, καὶ διανοηθεὶς ἅττα δήποτ' οὖν, λαβὼν θαλλοὺς κατέφυγεν ἐπὶ τὴν κοινὴν ἑστίαν. (5) Ὃν εἴ τις ἤρετο, τί βούλεται, πέπεισμαι, μὴ δυνατὸν ἔχειν εἰπεῖν. Εἰ μὲν γὰρ εἰς τὴν πατρίδα μολεῖν ἐπεθύμει, τί θαλλῶν ἔδει; τοῦτο γὰρ προὔκειτό ποι τοῖς ἄγουσιν αὐτόν. (6) Εἰ δ' εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ μὴ βουλομένου κείνου τοῦτ' ἔδει γενέσθαι κατ' ἀνάγκην. Τί οὖν κατελείπεθ' ἕτερον; Ἄλλος γὰρ τόπος ὁ δεξόμενος αὐτὸν μετ' ἀσφαλείας οὐκ ἦν. (7) Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν Φασηλιτῶν πεμψάντων εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ παρακαλούντων κομίζεσθαι καὶ παραλαμβάνειν τὸν Πολυάρατον, νουνεχῶς οἱ Ῥόδιοι διαλαβόντες, ἄφρακτον μὲν ἐξαπέστειλαν τὸ παραπέμψον· (8) ἀναλαβεῖν δ' εἰς τὴν ναῦν ἐκώλυσαν τὸν ἄρχοντα, διὰ τὸ προστετάχθαι τοῖς ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς Ῥόδον ἀποκαταστῆσαι τὸν ἄνθρωπον. (9) Παραγενομένης δὲ τῆς νεὼς εἰς τὴν Φασηλίδα, καὶ τοῦ μὲν Ἐπιχάρους, ὃς ἦν ἄρχων τῆς νεὼς, οὐ βουλομένου δέχεσθαι τῷ πλοίῳ τὸν ἄνθρωπον· (10) τοῦ δὲ Δημητρίου, τοῦ προχειρισθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀναπομπὴν, κελεύοντος ἀνίστασθαι καὶ πλεῖν αὐτὸν, καὶ τῶν Φασηλιτῶν συνεπισχυόντων αὐτῷ, διὰ τὸ δεδιέναι, μή τις ἐκ Ῥωμαίων σφίσι διὰ ταῦτα μέμψις ἐπακολουθήσοι· (11) καταπλαγεὶς τὴν περίστασιν, ἐνέβη πάλιν τὸν λέμβον πρὸς τὸν Δημήτριον. (12) Κατὰ δὲ τὸν ἀπόπλουν ἐπιλαβόμενος ἀφορμῆς εὐκαίρου, προσδραμὼν κατέφυγεν πάλιν εἰς Καῦνον, κἀκεῖ παραπλησίως ἐδεῖτο τῶν Καυνίων βοηθεῖν. (13) Τούτων δὲ πάλιν ἀποτριβομένων αὐτὸν, διὰ τὸ τάττεσθαι μετὰ Ῥοδίων, διεπέμπετο πρὸς Κιβυράτας, δεόμενος αὐτὸν δέξασθαι τῇ πόλει καὶ πέμψαι παραπομπήν. (14) Ἔσχε γὰρ ἀφορμὴν πρὸς τὴν πόλιν, διὰ τὸ τετράφθαι παρ' αὐτῷ τοὺς παῖδας Παγκράτους τοῦ τυράννου. (15) Τῶν δὲ πεισθέντων, καὶ ποιησάντων τὰ παρακαλούμενα, παραγενόμενος εἰς τὴν Κιβύραν, εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλεν αὐτόν τε καὶ τοὺς Κιβυράτας μείζω τῆς πρότερον, ὅτε παρὰ τοῖς Φασηλίταις ἦν. (16) Οὔτε γὰρ ἔχειν παρ' αὑτοῖς ἐθάρρουν αὐτὸν, διὰ τὸ δεδιέναι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων κίνδυνον, οὔθ' ἅμα πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην ἐδύναντο, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κατὰ θάλατταν ἔργων, ἅτε μεσόγαιοι τελέως ὑπάρχοντες. (17) Λοιπὸν ἠναγκάζοντο πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥόδον καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν εἰς Μακεδονίαν, ἀξιοῦντες παραλαβεῖν τὸν ἄνθρωπον. (18) Τοῦ δὲ Λευκίου γράψαντος τοῖς μὲν Κιβυράταις, τηρεῖν ἐπιμελῶς τὸν Πολυάρατον καὶ κομίζειν εἰς τὴν Ῥόδον, τοῖς δὲ Ῥοδίοις φροντίζειν τῆς κατὰ θάλατταν παραπομπῆς, ἵνα μετ' ἀσφαλείας εἰς τὴν Ῥωμαίων ἀνακομισθῇ, πειθαρχησάντων δ' ἀμφοτέρων τοῖς γραφομένοις· (19) τούτῳ τῷ τρόπῳ συνέβη τὸν Πολυάρατον ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐκθεατρίσαντα μὲν τὴν ἀβουλίαν τὴν αὑτοῦ καὶ τὴν ἀγεννίαν ἐφ' ὅσον οἷός τ' ἦν, ἔκδοτον δὲ γενόμενον οὐ μόνον παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ παρὰ Φασηλιτῶν, καὶ παρὰ Κιβυρατῶν, καὶ παρὰ Ῥοδίων, διὰ τὴν ἰδίαν ἄνοιαν. (20)

appulsus, nescio quid animo cogitans, sumtis verbe
atque infulis ad penetrale urbis confugit. (5) Quem q
dem si quis tum interrogasset, quid sibi vellet, pro ce
habeo, dicere haud potuisse. Nam si in patriam reve
optabat, quid velamenta prætendere opus fuit, cum e
custodibus deduceretur? (6) Sin Romam proficisci n
lebat; etiam invito illuc eundum erat. Quidnam igi
poterat esse reliquum? alius enim præterea locus nul
exstabat, in quo secure posset consistere. (7) Ceter
cum Phaselitæ Rhodum misissent, postulantes, ut P
lyaratum ipsi accipere asportareque vellent, Rhodii, p
denter reputantes, navem quidem apertam, quæ eum
mitaretur, miserunt : (8) sed præfecto navis, accip
illum in navem, interdixere; quoniam Alexandrinis, Rh
[Romæ?] hominem sistere, mandatum fuisset. (9) N
igitur Phaselidem delata, cum Epichares præfectus Polya
tum navigio excipere abnueret, (10) Demetrius autem,
jus custodiæ commendatus ab rege fuerat, exsurgere ho
nem ac proficisci juberet, urgerentque adeo Phaselitæ, ve
ne id sibi apud populum Romanum fraudi esset; (11)
culsus casus gravitate, Demetrii navigium rursus cons
dit. (12) Sed dum in eo erant ut solverent, opportunita
nactus, proripuit sese et Caunum rursus confugit, ibi
similiter quiritando Cauniorum auxilium imploravit. (13
quibus repulsam passus, eo quod Rhodiis contributi esse
ad Cibyratas misit, postulans ut in urbem reciperetur, mi
renturque qui ipsum tuto deducerent. (14) Notus au
Cibyratis eo erat, quod liberi Pancratis tyranni edu
apud eum fuerant. (15) Cum assensissent Cibyratæ
postulatis paruissent, ipse Cibyram delatus, et se ip
et Cibyratas in graviorem, quam antea, difficultatem
jecit. (16) Neque enim retinere illum penes se audeb
metu populi Romani; neque porro Romam deportare
imperitiam rei maritimæ, quippe penitus mediterra
poterant. (17) Quod erat reliquum, legationem Rho
mittere, et in Macedoniam ad proconsulem cogebantu
gantes, ut accipere hominem vellent. (18) At L. Æm
cum Cibyratis quidem scripsisset, ut Polyaratum in
custodia haberent, Rhodumque deducerent, Rhodiis v
ut eumdem mari Romam tuto deferri curarent, re ab u
que, et ut imperatum erat, perfecta; (19) tandem P
ratus Romam venit, et imprudentiam et mollitiam a
sui quasi spectaculo, quantum in ipso erat, traduc
traditusque non a Ptolemæo solum rege, sed etiam a
selitis, et Cibyratis, ac Rhodiis, per propriam suam

ως οὖν χάριν τὸν πλείω λόγον πεποίημαι περὶ Πο-
ράτου καὶ Δείνωνος; (21) Οὐχ ἵνα συνεπεμβαίνειν
ῶ ταῖς ἐκείνων ἀτυχίαις, καὶ γὰρ ἄτοπόν γε τοῦτο
ως· ἀλλ' ἵνα, φανερὰν ποιήσας τὴν ἐκείνων ἀβου-
ν, βέλτιον παρασκευάσω καὶ βουλεύεσθαι καὶ φρο-
τοὺς κατὰ τὰς περιστάσεις εἰς παραπλησίους ἐμ-
πτοντας καιρούς.

Legatio XCIV.

X. Μετὰ τὴν τοῦ Περσέως κατάλυσιν, ἅμα τῷ κρι-
αι τὰ ὅλα, πανταχόθεν ἐξέπεμπον πρέσβεις, συγ-
ρησομένους τοῖς στρατηγοῖς ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν. (2)
ν δὲ πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἐπὶ Ῥωμαίους κεκλικό-
ν, ἐπιπολάζοντες διὰ τὸν καιρὸν οἱ δοκοῦντες εἶναι
α Ῥωμαίων ἐν πᾶσι τοῖς πολιτεύμασιν, εἴς τε τὰς
σβείας οὗτοι καθίσταντο καὶ τὰς ἄλλας χρείας. (3)
συνέδραμον εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ μὲν Ἀχαΐας
λλικράτης, Ἀριστόδαμος, Ἀγησίας, Φίλιππος· ἐκ
Βοιωτίας οἱ περὶ Μνάσιππον· (4) ἐκ δὲ τῆς Ἀκαρ-
νίας οἱ περὶ Χρέμην· παρὰ δὲ τῶν Ἠπειρωτῶν οἱ
ρὶ τὸν Χάροπα καὶ Νικίαν· παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν
περὶ τὸν Λυκίσκον καὶ Τίσιππον. (5) Ἁπάντων δὲ
των ὁμοῦ γενομένων, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν
μιλλωμένων προθύμως, μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀνταγω-
στοῦ, διὰ τὸ τοὺς ἀντιπολιτευομένους ἅπαντας, εἴ-
ξαντας τοῖς καιροῖς, ἀνακεχωρηκέναι τελέως· ἀκονιτὶ
ατέτησαν τῆς ὑποθέσεως οἱ προειρημένοι. (6)
ρὸς μὲν οὖν τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὰς ἐθνικὰς συστά-
ς οἱ δέκα δι' αὐτῶν τῶν στρατηγῶν ἐποιήσαντο τὴν
αγγελίαν, οὓς δεήσει πορεύεσθαι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν
Ῥώμην. (7) Οὗτοι δ' ἦσαν, οὓς ἀνεῖπαν, οὓς ἀπέγρα-
ν οἱ προειρημένοι κατὰ τὰς ἰδίας ἀντιπαραγωγάς,
ὴν ὀλίγων τελέως, τῶν ἔκδηλόν τι πεποιηκότων. (8)
ρὸς δὲ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν,
ὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας τῶν δέκα, Γάϊον Κλαύδιον
καὶ Γνάϊον Δομέτιον, διὰ δύο αἰτίας· (9) πρῶτον μέν,
λαβούμενοι τοὺς Ἀχαιούς, μή ποτ' οὐ πειθαρχήσωσι
ῖς γραφομένοις, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύσωσιν οἱ περὶ τὸν
Καλλικράτην, δόξαντες ἐξειργάσθαι τὰς κατὰ πάντων
τῶν Ἑλλήνων διαβολάς, ὃ κατ' ἀλήθειαν ἦν· (10)
ὕστερον δέ, διὰ τὸ μηδὲν ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις γράμ-
μασιν ἀκριβὲς εὑρῆσθαι κατὰ μηδενὸς τῶν Ἀχαιῶν.
(11) Περὶ μὲν οὖν τούτων μετά τινα χρόνον ἐξέπεμπεν
ὁ στρατηγὸς τὰς ἐπιστολὰς καὶ τοὺς πρέσβεις, καίπερ
οὐ εὐδοκούμενος, κατά γε τὴν αὐτοῦ γνώμην, ταῖς τῶν
περὶ τὸν Λυκίσκον καὶ Καλλικράτην διαβολαῖς, ὡς ἐξ
αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὕστερον ἐγένετο καταφανές.

Legatio XCV.

XI. Κατὰ τὴν Αἴγυπτον οἱ βασιλεῖς, ἀπολελυμένοι
τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πολέμου, πρῶτον μὲν εἰς Ῥώμην
πρεσβευτὴν ἐξέπεμψαν Νουμένιον, ἕνα τῶν φίλων, εὐ-
χαριστήσοντα περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων εὐεργε-

titiam. (20) Quorsum vero de Dinone ac Polyarato prolixior a nobis instituta oratio est? (21) Non sane, ut eorum calamitati insultare videar; id enim quidem importunum foret : sed ut, ob oculos posita illorum imprudentia, alios commonefaciam, siquando in similia tempora inciderint, ut fortius meliusque sibi consulant.

Legationes Græcorum ad Romanos.

X. Post eversum Persei regnum, statim a victoria, quæ bello finem imposuit, undique legationes mittebantur, ad gratulandum ducibus Romanis ob rem bene gestam. (2) Et quum ad Romanos summa rerum inclinaret; quoniam in singulis civitatibus superiores tum erant, pro conditione temporum, qui existimabantur amici Romanorum esse, et legationes et aliarum rerum administrationes illis mandabantur. (3) Venerunt igitur tempore eodem in Macedoniam, ex Achaia, Callicrates, Aristodamus, Agesias, Philippus : e Bœotia, Mnasippus : (4) ex Acarnania, Chremes : ex Epiro, Charops et Nicias : ex Ætolia, Lyciscus et Tisippus. (5) Qui quum omnes simul adessent, et ad eumdem scopum omnes studiose collimarent in orationibus suis, neque exstaret quisquam, qui se illis opponeret, quia omnes, quicumque aliarum erant partium, temporibus cedentes a gubernaculis reipublicæ penitus sese removerant; nullo penitus negotio destinata perfecerunt. (6) Igitur ceteris quidem civitatibus et gentium conciliis decem legati simpliciter per duces imperarunt, quos quidem legatos Romam mitti vellent. (7) Hi autem erant, quos iidem prætores commendaverant, quorum nomina ipsi dederant, quisque pro suæ factionis studio, præter oppido paucos, eximio aliquo merito insignes. (8) Ad gentem vero Achæorum clarissimos e decem legatorum numero miserunt, C. Claudium et Cn. Domitium; (9) idque duas ob causas, primum quia verebantur, ne Achæi facere, quæ literis essent imperata, nollent, atque etiam ne in periculum Callicrates veniret, utpote qui contra omnes calumnias detulisse videbatur, quod etiam revera ille fecerat : (10) deinde, quia in literis, quæ fuerant captæ, nihil explorati aut certi adversus quemquam Achæorum erat repertum. (11) De his igitur aliquanto post literas et legatos consul misit, qui tamen, ut mihi quidem videtur, Lycisci et Callicratis calumnias non probabat, quod etiam postea rebus ipsis manifestum est factum.

Et regum Ægyptiorum.

XI. Ægypti reges, liberati bello contra Antiochum, ante omnia legatum Romam miserunt Numenium, ex numero amicorum, gratias pro acceptis beneficiis acturum. (2)

τημάτων· (2) ἀπέλυσαν δὲ καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Μεναλκίδαν, ἐνεργῶς κεχρημένον τοῖς κατὰ τῆς βασιλείας καιροῖς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπανόρθωσιν, Γαΐου Ποπιλλίου τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπολύσεως χάριν αἰτησαμένου παρὰ τῶν βασιλέων.

Legatio XCVI.

XII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Κότυς, ὁ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλεὺς, ἀπέστειλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην· ἀξιῶν ἀποδοθῆναι τὸν υἱὸν αὐτῷ, καὶ περὶ τῆς γενομένης πρὸς Περσέα κοινοπραγίας δικαιολογούμενος. (2) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, νομίσαντες ἠνῦσθαι σφίσι τὸ προκείμενον, τοῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμου κατὰ νοῦν προκεχωρηκότος, τὴν δὲ πρὸς Κότυν διαφορὰν πρὸς οὐδὲν ἔτι διατείνειν, (3) συνεχώρησαν αὐτῷ κομίζεσθαι τὸν υἱὸν, ὃς, ὁμηρείας χάριν δοθεὶς εἰς Μακεδονίαν, ἑαλώκει μετὰ τῶν Περσέως τέκνων· (4) βουλόμενοι τὴν αὐτῶν πρᾳότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφαίνειν, ἅμα δὲ καὶ τὸν Κότυν αἰδούμενοι διὰ τῆς τοιαύτης χάριτος.

(II.) Apud Athenæum lib. XIV, cap. 1.

XIII. Λεύκιος δὲ Ἀνίκιος, Ἰλλυριοὺς καταπολεμήσας, καὶ αἰχμάλωτον ἀγαγὼν Γένθιον τὸν τῶν Ἰλλυριῶν βασιλέα σὺν τοῖς τέκνοις, ἀγῶνας ἐπιτελῶν τοὺς ἐπινικίους ἐν τῇ Ῥώμῃ, παντὸς γέλωτος ἄξια ἐποίησεν, ὡς Πολύβιος ἱστορεῖ ἐν τῇ τριακοστῇ. (2) Μεταπεμψάμενος γὰρ τοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπιφανεστάτους τεχνίτας, καὶ σκηνὴν κατασκευάσας μεγίστην ἐν τῷ Κίρκῳ, πρώτους εἰσῆγεν αὐλητὰς ἅμα πάντας. (3) Οὗτοι δ' ἦσαν Θεόδωρος ὁ Βοιώτιος, Θεόπομπος, Ἕρμιππος καὶ Λυσίμαχος, οἵτινες ἐπιφανέστατοι ἦσαν. (4) Τούτους δὲ στήσας ἐπὶ τὸ προσκήνιον μετὰ τοῦ χοροῦ, αὐλεῖν ἐκέλευσεν ἅμα πάντας. (5) Τῶν δὲ διαπορευομένων τὰς κρούσεις κατὰ τῆς ἁρμοζούσης κινήσεως, οὐκ ἔφη καλῶς αὐτοὺς αὐλεῖν· ἀλλ' ἀγωνίζεσθαι μᾶλλον ἐκέλευε. (6) Τῶν δὲ διαπορούντων, ὑπέδειξέ τις τῶν ῥαβδούχων ἐπιστρέψαντας ἀπαγαγεῖν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ποιεῖν ὡσανεὶ μάχην. (7) Ταχὺ δὲ συννοήσαντες οἱ αὐληταὶ, καὶ λαβόντες οἰκείαν ταῖς ἑαυτῶν ἀσελγείαις, μεγάλην ἐποιήσαντο σύγχυσιν. (8) Συνεπιστρέψαντες γὰρ τοὺς μέσους χοροὺς πρὸς τοὺς ἄκρους, οἱ μὲν αὐληταὶ φυσῶντες ἀδιανόητα καὶ διαφέροντες τοὺς αὐλοὺς, ἀπῆγον ἀνὰ μέρος ἐπ' ἀλλήλους. (9) Ἅμα δὲ τούτοις ἐπικτυποῦντες οἱ χοροὶ καὶ συνεπεισιόντες τὴν σκηνὴν, ἐπεφέροντο τοῖς ἐναντίοις, καὶ πάλιν ἀνεχώρουν ἐκ μεταβολῆς. (10) Ὡς δὲ καὶ περιζωσάμενός τις τῶν χορευτῶν ἐκ τοῦ χοροῦ στραφεὶς ἦρε τὰς χεῖρας ἀπὸ πυγμῆς πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον αὐλητὴν, τότ' ἤδη κρότος ἐξαίσιος ἐγένετο, καὶ κραυγὴ τῶν θεωμένων. (11) Ἔτι δὲ τούτων ἐκ παρατάξεως ἀγωνιζομένων, ὀρχησταὶ δύο εἰσήγοντο μετὰ συμφωνίας εἰς τὴν ὀρχήστραν, καὶ πύκται τέσσαρες ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν σκηνὴν μετὰ σαλπιγκτῶν καὶ βυκανητῶν. (12) Ὁμοῦ δὲ τούτων πάντων ἀγωνιζομέ-

Missum etiam fecerunt Menalcidam Lacedæmonium, gravibus regum temporibus sedulo erat abusus ad familiarem augendam; cujus liberationem C. Popillius beneficii a regibus petierat.

Cotyi filius cum Perseo captus redditur.

XII. Per idem tempus Odrysarum rex Cotys lega Romam misit, filium sibi reddi postulans, et de cum Perseo societate rationem reddens. (2) Romani jam perfecta quam destinaverant, quum ex animi tentia bellum adversus Perseum eis successisset, ne quidquam amplius ipsorum interesset, ut inimicitias Cotye exercerent, (3) filium ei reducendum permiseru qui obses in Macedoniam a patre missus, una cum Perse beris fuerat captus; (4) ut eo pacto et benignitatem su atque animi magnitudinem ostenderent, et Cotyi hoc neficio honorem habuisse viderentur.

(II.) *L. Anicius triumphat de Illyriis.*

XIII. L. Anicius, is qui Illyrios debellavit, Genthi Illyriorum regem cum liberis in triumphum duxit, ludos quos victoriæ causa edidit, maximum risum concita ut narrat Polybius libro tricesimo. (2) Accitis ein Græcia clarissimis artificibus, exstructaque in circo plissima scena, primos induxit tibicines simul omnes, Theodorum Bœotum, Theopompum, Hermippum ac simachum, qui tum totius Græciæ celeberrimi habebant (4) Hos cum in proscenio statuisset una cum choro, mul canere omnes jussit. (5) Illis vero modulato ac meroso digitorum motu tibias percurrentibus, Ani misit, qui admonerent, hujusmodi cantum non place jussitque ut potius certarent. (6) Cum ambigerent cines, hærerentque ancipites, quidam e lictoribus si ficavit, ut in se ipsos conversi concurrerent, ac pu speciem ederent. (7) Postquam quid sibi Anicius ve intellexere, convenientem lasciviæ suæ licentiam na omnia permiscuerunt. (8) Medios quippe choros con tentes adversus extremos, ipsi quidem insana quædam dissonantia tibiis canentes, in se vicissim mutuo imp ferebantur. (9) Simul vero perstrepentes chori, et scenam procurrentes, in adversos ruebant, ac rursus q terga dantes recedebant. (10) Sed ubi nescio quis e cho præcincta veste, repente sese obvertens, in tibicinem versum manus sustulit, tamquam pugilatu dimicatu tum vero immanis plausus clamorque spectantium e tatus est. (11) Illis vero inter se adhuc dimicantib repente in orchestram saltatores duo processere cum s phonia : simul quatuor pugiles cum tubicinibus et bu natoribus in scenam conscenderunt. (12) Qui cum si

ν, ἄλεκτον ἦν τὸ συμβαῖνον. Περὶ δὲ τῶν τραγῳδῶν, φησὶν ὁ Πολύβιος, ὅτι ἐὰν ἐπιβάλωμαι λέγειν, δόξω ...ι διαχλευάζειν.

II. — RES IN GRÆCIA GESTÆ.

(I.) Excerpta Valesiana.

XIV. Οἱ Αἰτωλοὶ τὸν βίον ἀπὸ λῃστείας καὶ τῆς ...ύτης παρανομίας εἰώθεισαν ἔχειν. (2) Καὶ ἕως ...ν ἐξῆν τοὺς Ἕλληνας φέρειν καὶ λεηλατεῖν, ἐκ τού... ...ν ἐπορίζοντο τοὺς βίους, πᾶσαν γῆν ἡγούμενοι πο...μίαν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥωμαίων ἐπιστάντων ...ς πράγμασι, κωλυθέντες τῆς ἔξωθεν ἐπικουρίας, εἰς ...τοὺς κατήντησαν. (4) Καὶ πρότερον μὲν κατὰ τὸν ...φύλιον πόλεμον οὐκ ἔστιν ὃ τῶν δεινῶν οὐκ ἔπραξαν. ...Βραχεῖ δ' ἀνώτερον χρόνῳ γεγευμένοι τοῦ φόνου τοῦ ...π' ἀλλήλων ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἀρσινοΐαν σφαγαῖς, ...ιμοι πρὸς πᾶν ἦσαν, ἀποτεθηριωμένοι τὰς ψυχάς, ...τε μηδὲ βουλὴν διδόναι τοῖς προεστῶσι. (6) Διόπερ ...ἀκρισίας καὶ παρανομίας καὶ φόνου πλήρη τὰ κατὰ ...ν Αἰτωλίαν· καὶ τῶν πραττομένων παρ' αὐτοῖς ἐκ ...λογισμοῦ μὲν καὶ προθέσεως οὐδὲν ἐπετελεῖτο, πάντα ...εἰκῇ καὶ φύρδην ἐπράττετο, καθάπερ εἰ λαίλαπός τι...ς ἐκπεπτωκυίας εἰς αὐτούς.

---

(7) Κατὰ τὴν Ἤπειρον παραπλήσια τούτοις ἐπράτ...ν. (8) Ἐφ' ὅσον γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων με...τριώτεροι τῶν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν ἦσαν, ἐπὶ τοσοῦτον ...προεστὼς αὐτῶν ἀσεβέστερος καὶ παρανομώτατος ...ῆρχε τῶν ἄλλων. (9) Δοκῶ γάρ, μὴ γεγονέναι μηδ' ...σεσθαι θηριωδέστερον ἄνθρωπον μηδὲ σκαιότερον ...ρόπος.

(II.) Fragmenta breviora.

[XV. Ἐξ ὧν μάλιστα κατίδοι τις ἂν ἅμα καὶ τὴν ...τητα καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς τύχης, ὅταν ἃ μάλιστά ...ς αὐτοῦ χάριν οἴεται διαπονεῖν, ταῦτα παρὰ πόδας ...ρίσκηται τοῖς ἐχθροῖς κατασκευάζων· κίονας γὰρ ...κατεσκεύασε Περσεύς, καὶ ταύτας καταλιπὼν ἀτελεῖς, ...κιος Αἰμίλιος ἐτελείωσε, καὶ τὰς αὑτοῦ εἰκόνας ...έστησεν.]

(Suid. in Μετέωρος.)

(1) Ἐπισημηνάμενος δὲ τοῦ Σικυῶνος τὴν ὀχυρότητα, ...ὶ τὸ βάρος τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως, ἦλθεν εἰς Ἐπίδαυρον.

(Suidas in Εὐκαιρία.)

Ὁ δὲ θαυμάσας τήν τῆς πόλεως θέσιν, καὶ τὴν τῆς ...ροπόλεως εὐκαιρίαν πρός τε τοὺς ἐντὸς Ἰσθμοῦ καὶ ...ὺς ἐκτὸς ἀπολαμβανομένους τόπους.

---

omnes inter se certarent, dici vix potest quale fuerit spectaculum. De tragœdis vero (ait Polybius) si quid dicere aggrediar, vereor ne quibusdam ludere videar ac jocari.

(I.) *Res Ætolorum et Epirotarum.*

XIV. Erat in more institutoque Ætolorum, latrociniis atque hujusmodi sceleribus victum parare. (2) Ac quamdiu quidem illis licuit Græciam populari, ea præda se sustentare consueverant, omnem agrum pro hostico habentes. (3) Postea vero, ex quo Romani intenti rebus Græcorum esse cœperunt, cum aliena diripere non amplius sinerentur, in semetipsos rabiem verterunt. (4) Ac primum quidem civili bello nullum crudelitatis genus prætermiserunt. (5) Paulo vero superiori memoria, gustato mutuo cruore in cæde illa ad Arsinoiam patrata, animis efferati, ad omnia parati erant, adeo ut ne principibus quidem, qui rempublicam gerebant, consultandi locum ullum darent. (6) Itaque temeritate et violentia ac cædibus plena erant cuncta in Ætolia : et quæcumque ab iis tunc agebantur, ea non consilio ac ratione, sed temere ac tumultuarie fiebant, prorsus quasi atrox quædam procella in rempublicam eorum incubuisset.

---

(7) Eadem in Epiro rerum facies erat. (8) Quanto enim hic modestiores homines, quam in Ætolia, erant; tanto sceleratior ac nequior horum princeps fuit. (9) Prorsus enim sic existimo, nec tetriorem nec sæviorem Charope hominem umquam exstitisse, nec posthac exstiturum

---

(II.) *Æmilius Paulus civitates Græciæ obit, et per Epirum Romam proficiscitur.*

XV. Tunc maxime volucritatem inconstantiamque fortunæ cognoscere licet, cum quæ quisque ad suum maxime commodum adornare putabat, ea mox hostibus suis apparavisse se comperit. Nimirum Perseus columnas elaborandas curavit, non perfecit tamen : eas vero Lucius Æmilius absolvit, atque suas statuas iis imposuit.

---

(1). [Æmilius Paulus,] cum admiratus esset Sicyonis munitionem, et urbis Argivorum opes, Epidaurum adiit.

Ille vero admiratus urbis illius (Corinthi) situm, et arcis opportunitatem, tam ad loca, quæ intra Isthmum, quam ad ea, quæ extra sita sunt.

(Suidas in Βάρος.)

(2) Πάλαι μετέωρος ὢν, εἰς τὴν τῆς Ὀλυμπίας θέαν ὥρμησε.

(2) Jam olim cupidus spectandæ Olympiæ, eo profec
est.

(Suid. in Φειδίας.)

(3) Λεύκιος Αἰμίλιος παρῆν εἰς τὸ τέμενος τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ τὸ ἄγαλμα θεασάμενος ἐξεπλάγη, καὶ τοιοῦτον εἶπεν· (4) ὅτι μόνος αὐτῷ δοκεῖ Φειδίας τὸν παρ' Ὁμήρῳ Δία μεμιμῆσθαι· διότι μεγάλην ἔχων προσδοκίαν τῆς Ὀλυμπίας, μείζω τῆς προσδοκίας εὑρηκὼς εἴη τὴν ἀλήθειαν.

(3) L. Æmilius, in templum ingressus quod erat Oly
piæ, et [Jovis] statuam contemplatus, obstupuit; dixitq
(4) solum Phidiam sibi videri Homericum Jovem exp
sisse : quare se cum magnam Olympiæ exspectationem
buisset, veritatem exspectatione majorem reperisse.

(Ludos in Græcia edidit.)

[Ὅτι τῆς αὐτῆς ψυχῆς ἐστιν ἀγῶνάς τε διατίθεσθαι καλῶς, καὶ παρασκευὴν καὶ πότον μεγαλομερῆ χειρίσαι δεόντως, καὶ παρατάξασθαι τοῖς πολεμίοις στρατηγικῶς.]

Ejusdem animi officium est et certamina ludicra pulc
edere epulasque et potum large ac pro dignitate exhibe
et aciem sapienter contra hostes instruere.

(Strabo lib. VII, p. 322.)

(5) Τῶν Ἠπειρωτῶν ἑβδομήκοντα πόλεις Πολύβιός φησιν ἀνατρέψαι Παῦλον τὸν Αἰμίλιον μετὰ τὴν Μακεδόνων καὶ Περσέως κατάλυσιν. (6) Μολοττῶν δ' ὑπάρξαι τὰς πλείστας· πέντε δὲ καὶ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσασθαι.

(5) Polybius scriptum reliquit : Paulum Æmilium
urbes Epirotarum evertisse, Macedonibus et Perseo de
tis; (6) quarum plerasque fuisse ait Molossorum : eunde
que in servitutem abduxisse CL hominum millia.

III. — RES IN ITALIA GESTÆ ANNO DLXXXVIII.

(Hæc ad librum XXXI pertinere videntur.)

(I.) Legatio XCVII.

XVI. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἦλθε καὶ Προυσίας ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ῥώμην, συγχαρησόμενος τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς στρατηγοῖς ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν. (2) Ὁ δὲ Προυσίας οὗτος οὐδαμῶς γέγονεν ἄξιος τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος· τεκμήραιτο δ' ἄν τις ἐκ τούτων· (3) ὅς γε πρῶτον μὲν, πρεσβευτῶν παραγεγονότων Ῥωμαϊκῶν πρὸς αὐτὸν, ἐξυρημένος τὴν κεφαλὴν, καὶ πίλεον ἔχων, καὶ τήβενναν, καὶ καλικίους, ἀπήντα τούτοις, καὶ καθόλου τοιαύτῃ διασκευῇ κεχρημένος, οἵαν ἔχουσιν οἱ προσφάτως ἠλευθερωμένοι παρὰ Ῥωμαίοις, οὓς καλοῦσι λιβέρτους. (4) Καὶ δεξιωσάμενος τοὺς πρεσβευτὰς, Ὁρᾶτε, ἔφη, τὸν ὑμέτερον λίβερτον ἐμὲ, πάντα βουλόμενον χαρίζεσθαι, καὶ μιμεῖσθαι τὰ παρ' ὑμῖν. Ἧς ἀγεννεστέραν φωνὴν οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν. (5) Τότε δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον γενόμενος τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, στὰς κατὰ τὸ θύρετρον ἀντίος τοῦ συνεδρίου, καὶ καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας, προσεκύνησε τὸν οὐδὸν καὶ τοὺς καθημένους, ἐπιφθεγξάμενος, Χαίρετε, θεοὶ σωτῆρες· ὑπερβολὴν οὐ καταλιπὼν ἀνανδρίας, ἅμα δὲ καὶ γυναικισμοῦ καὶ κολακείας, οὐδενὶ τῶν ἐπιγενομένων. (6) Ἀκόλουθα δὲ τούτοις καὶ κατὰ τὴν κοινολογίαν, εἰσελθὼν, ἐπετελέσατο· περὶ ὧν καὶ τὸ γράφειν ἀπρεπὲς ἦν. (7) Φανεὶς δὲ τελέως εὐκαταφρόνητος, ἀπόκρισιν ἔλαβε δι' αὐτὸ τοῦτο φιλάνθρωπον.

(I.) *Prusias Romam venit.*

XVI. Eodem quoque tempore et Prusias, Bithyniæ r
Romam venit, ad gratulandum senatui et imperatoribu
parta victoria. (2) Hic autem Prusias nequaquam m
state regia ullo modo dignus erat; quod ex his facile ali
colligat. (3) Primum enim, quum legati ad ipsum Ron
venissent, raso capite, pileatus, togatus, calceatus obv
iis processerat, plane eo habitu, qualis solet esse apud
manos recens manumissorum, quos libertos vocant :
et quum legatos salutasset, Ecce me, inquit, vestrum
bertum, omnia vestra causa cupientem, instituta om
vestra imitari paratum. Qua voce nulla fingi potest mi
generosa. (5) Tunc vero ingressus curiam, ad janu
stans curiæ ex adverso patrum, demissis manibus limen
lutavit senatorumque consessum, et simul, Salvete, inq
dii servatores mei. Quæ vox adeo indigna viro est, a
muliebres sapit blanditias et adulationem, ut nihil fœ
ventura post ætas sit latura. (6) Similis istis et oratio f
quam ingressus curiam habuit; cujus vel meminisse
loco dedecet. (7) Hujus summa vilitate animadversa,
mani responsum tanto benignius dederunt.

XVII. Ἤδη δὲ τούτου τὰς ἀποκρίσεις εἰληφότος, ... παραγίγνεσθαι τὸν Εὐμένη. (2) Τοῦτο δὲ πρᾶγμα πολλὴν ἀπορίαν παρέσχε τοῖς ἐν τῷ συνε... Διαβεβλημένοι γὰρ πρὸς αὐτὸν, καὶ διαλήψεις ... ἔχοντες, οὐκ ἐβούλοντο κατ᾽ οὐδένα τρό... ἐμφανίζειν αὐτούς. (3) Πᾶσι γὰρ ἀναδεδειχότες ... καὶ μέγιστον φίλον τὸν βασιλέα τοῦτον, ἔμελ... εἰς ὄψιν ἐλθόντες, καὶ προσδεξάμενοι δικαιολογίαν, ... τὸ δοκοῦν ἀποκριθεῖεν ἀκολουθοῦντες ταῖς ἰδίαις ... ψήφεσιν, ἐκθεατριεῖν αὐτοὺς, εἰ τοιοῦτον ἄνθρωπον τοσοῦτον ἐξετίμησαν ἐν τοῖς ἀνώτερον χρόνοις· (4) ... δουλεύοντες τῇ τῶν ἐκτὸς φαντασίᾳ φιλανθρώπως ... κριθεῖεν, παρόψεσθαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῇ πα... συμφέρον. (5) Διόπερ ἐξ ἑκατέρας τῆς ἀποφά... μέλλοντος ἀπιθάνου τινὸς αὐτοῖς ἐξακολουθήσειν, ...ντο λύσιν τοῦ προβλήματος τοιαύτην. (6) Ὡς γὰρ ...όλου δυσαρεστούμενοι ταῖς τῶν βασιλέων ἐπιδη...ς, δόγμα τι τοιοῦτον ἐξέβαλον· Μηδένα βασιλέα ...γίγνεσθαι πρὸς αὐτούς. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα πυ...οι τὸν Εὐμένη καταπεπλευκέναι τῆς Ἰταλίας εἰς ...σιον, ἐξαπέστειλαν τὸν ταμίαν, φέροντα τὸ δό..., καὶ κελεύοντα λέγειν πρὸς αὐτὸν, εἴ τι τυγχάνει ...συγκλήτου χρείαν ἔχων· (8) εἰ δὲ μηδενὸς δεῖται, ...αγγελοῦντα τὴν τάχιστην αὐτὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας ...λλάττεσθαι. (9) Ὁ δὲ βασιλεὺς, συμμίξαντος ...τοῦ ταμίου, γνοὺς τὴν τῆς συγκλήτου προαίρε..., εἰς τέλος ἀπεσιώπησεν, οὐδενὸς φήσας προσδεῖ... (10) Καὶ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ συνέβη τὸν Εὐμένη ...θῆναι τῆς εἰς τὴν Ῥώμην ἀναβάσεως. (11) Συν...λουθήκει δὲ καὶ ἕτερόν τι πραγματικὸν τούτῳ τῷ ...βουλίῳ. (12) Μεγάλου γὰρ ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἐπι...μένου κινδύνου τῇ βασιλείᾳ, προφανὲς ἦν ὅτι διὰ ...βαλισμὸν τοῦτον οἱ μὲν τοῦ βασιλέως σύμμαχοι ...θήσονται πάντες, οἱ δὲ Γαλάται διπλασίως ...θήσονται πρὸς τὸν πόλεμον. (13) Διὸ, πάντη ...ως βουλόμενοι ταπεινοῦν αὐτὸν, ἐπὶ ταύτην κατη...θησαν τὴν γνώμην. (14) Τούτων δὲ γιγνομένων ἔτι ...τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, λοιπὸν ἡ σύγκλητος ...τοῖς παραγεγονόσι κατὰ πρεσβείαν, (15) (οὐ ...ἦν οὔτε πόλις, οὔτε δυνάστης, οὔτε βασιλεὺς, ὃς ...ἀπεστάλκει πρεσβείαν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, τὴν ...χαρησομένην ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν,) (16) οἷς ἅπασιν ...ἀπήντησε καὶ φιλανθρώπως, πλὴν τῶν Ῥοδίων. ...Τούτους δὲ παρέπεμπε, ποικίλας ἐμφάσεις ποιοῦσα ...τοῦ μέλλοντος. Ἐπείχετο δὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἀθη...ους.

(II.) Legatio XCVIII.

XVIII. Οἱ Ἀθηναῖοι παρεγένοντο πρεσβεύοντες, ...μὲν πρῶτον ὑπὲρ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων σωτηρίας. (2) ...ούμενοι δὲ περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἐκ μεταθέ...ως διελέγοντο περὶ Δήλου καὶ Λήμνου, καὶ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων χώρας, εἰς ἑαυτοὺς ἐξαιτούμενοι τὴν κτῆσιν· ...χον γὰρ διττὰς ἐντολάς. (3) Οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ

XVII. Postquam Prusiæ responsum illud dedit senatus, allata est fama, adventare Eumenem : (2) quæ res sollicitos non mediocriter habuit patres. Nam quum odium illius concepissent certaque ac fixa staret illis sententia, indicium tamen hujus suæ voluntatis nullo pacto dare volebant. (3) Qui enim omnibus ostenderant, regem se Eumenem omnium primum et maximum ex populi Romani amicis habere, hi, si nunc eidem, in conspectum suum ad causam dicendam admisso, responsum ex animi sui sententia dedissent, imprudentiam suam publicaturi erant, qui hominem iis moribus tanti fecissent antea : (4) sive, famæ publicæ serviendo, benigne ei respondissent, in veritatem et utilitatem patriæ erant peccaturi. (5) Quoniam igitur utroque modo eventura erant, quæ nollent, huic incommodo sic occurrerunt. (6) Nam quasi in universum ipsis displiceret Romam adventus regum, senatusconsultum est ab iis editum, quo vetabant, reges ullos ad se venire. (7) Deinde certiores facti, Eumenem Brundusium in Italiam appulisse, quæstorem ad eum miserunt, qui decretum senatus ei afferret, et dicere eum juberet, ecquid ope senatus in aliquo esset ei opus : (8) quod si patres nihil posceret, denuntiaret ei, ut quam primum Italia excederet. (9) Rex, habito cum quæstore colloquio, intellecta senatus voluntate, verbum nullum commutavit, nulla re opus habere se confirmans. (10) Hoc pacto consecuti sunt Romani, ne Eumenes Romam veniret. (11) Sed et aliud quid præterea hoc senatusconsulto sunt consecuti, quod apprime ad rem faciebat. (12) Nam quum ingens illi regno periculum immineret a Gallogræcis, non erat dubium, quin propter hanc contumeliosam Eumenis rejectionem amicis quidem omnibus illius animi conciderent, Galatæ vero duplo ad persequendum bellum animosiores essent futuri. (13) Qui igitur cuperent omnibus modis Eumenem deprimere, hoc consilium iniverunt. (14) Atque hæc ineunte hieme sunt facta. Secundum quæ omnibus legationibus datus est senatus. (15) Nulla namque fuit civitas, nullus dynasta, nullus rex, qui tempore illo legatos ad gratulandum populo Romano non misisset : (16) quibus omnibus benevole et comiter responsum est, exceptis Rhodiis; (17) quibuscum senatus contemtius egit, ambigue modo spe, modo metu in posterum ostentato. Verum etiam erga Athenienses continuit se senatus.

(II.) *Legatio Atheniensium.*

XVIII. Venerant Romam Atheniensium legati, præcipue quidem ad deprecandum pro salute Haliartiorum. (2) Quæ illorum oratio quum audita esset contemtim, aliud agere cœperunt, et sermone de Delo, Lemno atque agro Haliartiorum instituto, eorum sibi possessionem depoposcerunt : acceperant enim de his rebus duplicia mandata. (3) Ac quæ

Δῆλον καὶ Λῆμνον οὐκ ἄν τις ἐπιτιμήσειε, διὰ τὸ καὶ πρότερον ἀντιπεποιῆσθαι τῶν νήσων τούτων· περὶ δὲ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων χώρας εἰκότως ἄν τις καταμέμψαιτο. (4) Τὸ γὰρ, πόλιν σχεδὸν ἀρχαιοτάτην τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν, ἐπταικυῖαν, μὴ συνεπανορθοῦν κατὰ πάντα τρόπον, τὸ δ' ἐναντίον ἐξαλείφειν, ἀφαιρουμένους καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας τῶν ἠκληρηκότων· (5) δῆλον, ὡς οὐδενὶ μὲν ἂν δόξαι τῶν Ἑλλήνων καθήκειν, ἥκιστα δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναίοις. (6) Τὸ γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν πατρίδα κοινὴν ποιεῖν ἅπασι, τὰς δὲ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖν, οὐδαμῶς οἰκεῖον ἂν φανείη τοῦ τῆς πόλεως ἤθους. (7) Πλὴν ἥ γε σύγκλητος καὶ τὴν Δῆλον αὐτοῖς ἔδωκε καὶ τὴν Λῆμνον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ἀθηναίους τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν.

ad Delum quidem et Lemnum quod attinet, cur quisqu reprehendat, causæ nihil dici potest; nam etiam antea loca sibi Athenienses vindicaverant: de Haliartiorum v agro, jure aliquis eis succenseat. (4) Urbem enim omni ferme Bœoticarum antiquissimam, gravi casu oppresse non adjuvare modis omnibus, ut in integrum restituere sed contra delere velle ex hominum memoria, præcisa seris spe etiam omni aliquando se erigendi; (5) hoc v cum Græcorum nemini, tum autem minus, quam cete conveniat Atheniensibus. (6) Parum enim moribus at institutis ejus civitatis congruat, communem omnibus triam urbem suam declarare, et suas aliis patrias ire d tum. (7) Ceterum Delum et Lemnum dedit eis sena Et Atheniensium quidem res ita se habebant.

[XVIII. a. Καὶ τὴν μὲν Λῆμνον καὶ τὴν Δῆλον κατὰ τὴν παροιμίαν τὸν λύκον τῶν ὤτων ἔλαβον· πολλὰ γὰρ ὑπέμειναν δυσχρηστήματα συμπλεκόμενοι τοῖς Δηλίοις· ἐκ δὲ τῆς τῶν Ἁλιαρτίων χώρας ὄνειδος αὐτοῖς μᾶλλον ἢ καρπός τις συνεξηκολούθησεν.]

XVIII. *a.* Lemnum Delumque ceperunt, lupum scil auribus, ut est in proverbio. Multa enim incommoda pa sunt, postquam cum Deliis decertare cœperunt. Ex Hali tiorum autem regione ignominiam potius quam fruct aliquem reportarunt.

(III.) Legatio XCIX.

XIX. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Θεαίτητος, εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, λόγους μὲν ἐποιήσατο περὶ τῆς συμμαχίας· (2) ὑπερθεμένης δὲ τῆς συγκλήτου τὸ διαβούλιον, οὗτος μὲν μετήλλαξε τὸν βίον κατὰ φύσιν, ἔτη γὰρ εἶχε πλείω τῶν ὀγδοήκοντα. (3) Παραγενομένων δὲ φυγάδων ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἐγένετο δόγμα Ῥοδίοις, ἐξάγειν τὰς φρουρὰς ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας. (4) Οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Ἀστυμήδην, λαβόντες ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, ἀπέπλευσαν κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν οἰκείαν· (5) δεδιότες, μὴ παρακούσαντες οἱ Ῥόδιοι περὶ τοῦ τὰς φρουρὰς ἐξαγαγεῖν, αὖθις ἄλλην ἀρχὴν ἐγκλημάτων ποιήσωσιν.

(III.) *Legatio Rhodiorum.*

XIX. Eodem etiam tempore Theætetus, quum ei se tus esset datus, de societate verba fecit. (2) Sed dum tres moras nectunt, illum interea fatum occupat: erat e octogenario major. (3) Deinde advenerunt Romam Caun Stratonicenses exules. Qui postquam in senatu essent diti, factum est senatusconsultum, quo jubebantur Rho præsidia Cauno et Stratonicea educere. (4) Eo respo accepto, Philophron et Astymedes festinanter in pat sunt profecti: (5) verebantur enim, ne, Rhodii si præs educere neglexissent, aliarum denuo calamitatum princip aliquod reportarunt.

IV. — RES PELOPONNESI.

IV. Legatio CIII, et Excerpt. Vales.

XX. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰ κατὰ τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἔτι θόρυβος ἦν, ἀλλ' ὀργὴ καὶ μῖσος ἐκφανὲς πρὸς τοὺς περὶ τὸν Καλλικράτην.

(2) Τοῦ περὶ Καλλικράτην μίσους καὶ Ἀνδρωνίδαν καὶ τοὺς λοιποὺς, ὁμογνώμονας τούτων, οὕτως ἄν τις τεκμήραιτο. (3) Τῆς γὰρ τῶν Ἀντιγονείων πανηγύρεως ἐν τῷ Σικυῶνι συντελουμένης, καὶ τῶν βαλανείων ἁπάντων ἐχόντων τάς τε κοινὰς μάκτρας καὶ πυέλους ταύταις παρακειμένας, εἰς ἃς οἱ κομψότεροι τῶν ἀνθρώπων εἰώθασι κατ' ἰδίαν ἐμβαίνειν· (4) εἰς ταύτας ὅτε τις καθείη τῶν περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν καὶ Καλλικράτην, οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν ἐφεστώτων ἔτι καθιέναι, πρὶν ἢ τὸν βαλανίτην τὸ μὲν ὑπάρχον ὕδωρ ἀφιέναι πᾶν,

Callicratis factio in summo odio est.

XX. In Peloponneso, postquam reversi sunt legat responsa quæ acceperant ediderunt, non jam tumult omnes, sed iram atque odium palam concipere adve Callicratem.

(2) Quantum fuerit odium omnium adversus Callicra et Andronidam reliquosque ejusdem factionis, vel hin quido perspici potest. (3) Cum solenne festum, quod tigonia vocant, Sicyone celebraretur, atque in omn balneis communes mactræ et labra essent, in quæ ele tiores homines seorsim descendere consueverant; (forte Andronidas aut Callicrates lavandi causa in solium quod descendisset, nemo posthac ex iis, qui supervener eodem descendere prius sustinebat, quam balneator, stina aqua omni egesta, puram nitidamque de novo i

ν δὲ καθαρὸν ἐγχέαι. (5) Τοῦτο δ' ἐποίουν, ὑπο-
λάνοντες ὡσανεὶ μιαίνεσθαι καθιέντες εἰς ταὐτὸ
προειρημένοις ὕδωρ. (6) Τοὺς δὲ συριγμοὺς τοὺς
αῖς κοιναῖς πανηγύρεσι τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς
ασμοὺς, ὅτε τις ἐπιβάλοιτο κηρύττειν τινὰ τῶν
ρημένων, οὐδ' ἂν ἐξηγήσαιτο ῥᾳδίως οὐδείς. (7)
ρρει δὲ καὶ τὰ παιδάρια κατὰ τὰς ὁδοὺς, ἐκ τῶν
ασκαλείων ἐπανάγοντα, κατὰ πρόσωπον αὐτοὺς
ότας ἀποκαλεῖν. (8) Τοιαύτη τις ὑπέδραμε προσ-
καὶ μῖσος κατὰ τῶν προειρημένων.

disset: (5) quippe veluti contaminari se existimabant omnes, si eadem ac illi aqua lavarentur. (6) Quibus vero sibilis ac sannis in publicis Græciæ conventibus fuerint excepti, si quando aliquis quempiam ex illis publice laudare esset ausus, ne dicendo quidem satis exprimi possit. (7) Ipsi pueri, e scholis redeuntes, coram proditores eos appellare per vicos non verebantur. (8) Tanta omnium offensio, tantumque odium, adversus illos homines gliscebat.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI PRIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — RES ANNI URBIS DLXXXIX.

(I.) Legatio C.

I. Ἐξεπολέμησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Κνώσσιοι μετὰ Γορτυνίων πρὸς τοὺς Ῥαυκίους, καὶ συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους ἐνόρκους, μὴ πρότερον λύσειν τὸν πόλεμον, πρὶν ἢ κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν Ῥαῦκον. (2) Οἱ δὲ Ῥόδιοι, κομισάμενοι τὰ περὶ τῶν Καυνίων, καὶ θεωροῦντες οὐ καταλήγουσαν τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, ἐπειδὴ περὶ πάντων ἀκολούθως ταῖς ἀποκρίσεσιν ἐπειθάρχησαν, εὐθέως τοὺς περὶ Ἀριστοτέλην πρεσβευτὰς καταστήσαντες, ἐξέπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, δόντες ἐντολὰς, πειράζειν πάλιν περὶ τῆς συμμαχίας. (3) Οἳ καὶ παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην θερείας ἀκμαζούσης, εἰσῆλθον εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ παραυτίκα περὶ τοῦ πεπειθαρχηκέναι τὸν δῆμον τοῖς ἐπιταττομένοις διεσάφουν, καὶ παρεκάλουν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθέμενοι λόγους. (4) Ἡ δὲ σύγκλητος ἔδωκεν ἀπόκρισιν, ἐν ᾗ τὴν μὲν φιλίαν παρεσιώπησε, περὶ δὲ τῆς συμμαχίας οὐκ ἔφη καθήκειν αὐτῇ τοῦτο συγχωρεῖν Ῥοδίοις κατὰ τὸ παρόν.

(I.) *Legatio Rhodiorum Romam.*

Per id tempus Cnossii et Gortynii bellum cum Rh gerebant, icto fœdere inter ipsos, quod et jurejura maverant, non prius se bellandi finem facturos, quam cum vi expugnassent. (2) Rhodii, cognita senatus v tate de Cauniis, quum viderent nihil remittere Roma iram, obsecuti per omnia eorum responsis, legation mam miserunt, cujus princeps Aristoteles erat. (3) His datum erat, ut societatis iterum mentionem facere eamque curam incumberent. Ii quum media æstate bem venissent, et, dato ipsis senatu, post exposituro diorum obsequium in omnibus quæ imperata fuera societatem multis variisque rationibus patres essent h (4) senatus ita respondit, ut nulla mentione amicitiæ societatem quod attinet, non decere se in præsenti ret, Rhodiis eam indulgere.

(II) Legatio CII.

II. Τοῖς παρὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Γαλατῶν πρεσβευταῖς συνεχώρησαν τὴν αὐτονομίαν, μένουσιν ἐν ταῖς ἰδίαις κατοικίαις, καὶ μὴ στρατευομένοις ἐκτὸς τῶν ἰδίων ὅρων.

(II.) *Legatio Gallogræcorum.*

II. Legatis, qui a Gallogræcis fuerant missi, permi patres, suis ut legibus uterentur; modo intra propr bitationes sese continerent, et extra fines armati n dirent.

(III.) Apud Athenæum lib. V, cap. 5, et X, c. 10.

III. Ὁ Ἀντίοχος, ἀκούσας τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ συντετελεσμένους ἀγῶνας ὑπὸ Αἰμιλίου Παύλου, τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ, βουλόμενος τῇ μεγαλουργίᾳ ὑπερᾶραι τὸν Παῦλον, ἐξέπεμψε πρέσβεις καὶ θεωροὺς εἰς τὰς πόλεις, καταγγελοῦντας τοὺς ἐσομένους ἀγῶνας ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Δάφνης· ὡς πολλὴν γενέσθαι τῶν Ἑλλήνων σπουδὴν εἰς τὴν ὡς αὐτὸν ἄφιξιν. (2) Ἀρχὴν δ' ἐποιήσατο τῆς πανηγύρεως τὴν πομπείαν, οὕτως ἐπιτελεσθεῖσαν. (3) Καθηγοῦντό τινες, Ῥωμαϊκὸν ἔχοντες καθοπλισμὸν ἐν θώραξιν ἁλυσιδωτοῖς, ἄνδρες ἀκμάζοντες ταῖς ἡλικίαις πεντακισχίλιοι. Μεθ' οὓς Μυσοὶ πεντακισχίλιοι συνεχεῖς ἦσαν· (4) Κίλικες δ' εἰς τὸν τῶν εὐζώνων τρόπον καθωπλισμένοι τρισχίλιοι, χρυσοῦς ἔχοντες στεφάνους. (5) Ἐπὶ δὲ τούτοις Θρᾷκες τρισχίλιοι, καὶ Γαλάται πεντακισχίλιοι. Τούτοις ἐπέβαλλον Μακεδόνων δισμύριοι καὶ χαλκάσπιδες πεντακισχίλιοι, ἄλλοι δ' ἀργυράσπιδες, οἷς ἐπηκολούθει μονομάχων ζεύγη δια-

(III.) *Res Antiochi Epiphanis.*

III. Antiochus, quum rescivisset de ludis, ab Paulo Romanorum imperatore celebratis in Macedon lens magnificentia superare Paulum, ad civitates mi tores sacrosque legatos, qui nunciarent ludos, quos phnen esset exhibiturus : quo factum est, ut ingenti Græci ad eum convenirent. (2) Totius celebritatis fecit a pompa, quæ tali modo ducta est. (3) Præib minum ætate florentium millia quinque, Romanorum armatorum, cum hamatis loricis. Sequebantur co ter Mysi totidem : (4) ab his Cilicum tria millia, in levis armaturæ instructorum, aureas coronas gest (5) Post hos Thracum tria, et Galatarum quinque His accedebant Macedonum viginti millia, æneis cum quinquies mille, aliique cum argenteis; quos sequeban

τεσσαράκοντα. (6) Τούτων κατόπιν ἦσαν ἱππεῖς
ῖοι μὲν χίλιοι, πολιτικοὶ δὲ τρισχίλιοι, ὧν οἱ μὲν
ους ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοστέφανοι, οἱ δ'
ἀργυροφάλαροι. (7) Μετὰ δὲ τούτους ἦσαν οἱ λε-
οι ἑταῖροι ἱππεῖς· οὗτοι δὲ ἦσαν εἰς χιλίους, πάντες
οφάλαροι. Τούτοις συνεχὲς ἦν τὸ τῶν φίλων σύντα-
ἴσον καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὸν κόσμον.
Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπίλεκτοι χίλιοι· οἷς ἐπηκολούθει τὸ
όμενον Ἄγημα, κράτιστον εἶναι δοκοῦν σύστημα
ἱππέων, περὶ χιλίους. (9) Τελευταία δ' ἦν ἡ κα-
ακτος ἵππος, οἰκείως τῇ προσηγορίᾳ τῶν ἵππων καὶ
ἀνδρῶν ἐσκεπασμένων τοῖς ὅπλοις. Ἦσαν δὲ καὶ
χίλιοι καὶ πεντακόσιοι. (10) Πάντες δ' οἱ προει-
οι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας, πολλοὶ δὲ καὶ δια-
ους καὶ ζωωτάς. (11) ἐπὶ δὲ τούτοις ἑξίππα μὲν
τὸν, τέθριππα δὲ τεσσαράκοντα· ἔπειτα ἐλεφάντων
καὶ συνωρίς· καθ' ἕνα δὲ εἵποντο ἐλέφαντες διε-
ασμένοι τριάκοντα καὶ ἕξ. (12) Τὴν δ' ἄλλην πομ-
λέγειν ἐστὶ δυσέφικτον, ὡς ἐν κεφαλαίῳ δὲ λεκτέον.
βοι μὲν γὰρ ἐπόμπευσαν εἰς ὀκτακοσίους, χρυσοῦς
ας στεφάνους· βόες δ' εὐτραφεῖς περὶ χιλίους· θεω-
βραχὺ λείπουσαι τριακοσίων· ἐλεφάντων δ' ὀδόν-
κτακόσιοι. (13) Τὸ δὲ τῶν ἀγαλμάτων πλῆθος οὐ δυ-
ἐξηγήσασθαι. Πάντων γὰρ τῶν παρ' ἀνθρώποις
μένων ἢ νομιζομένων θεῶν ἢ δαιμόνων, προσέτι δὲ
ν, εἴδωλα διήγετο, τὰ μὲν κεχρυσωμένα, τὰ δ' ἠμ-
μένα στολαῖς διαχρύσοις· (14) καὶ πᾶσι τούτοις οἱ
ήκοντες μῦθοι κατὰ τὰς παραδεδομένας ἱστορίας ἐν
ευαῖς πολυτελέσι παρέκειντο. (15) Εἵπετο δ' αὐτοῖς
Νυκτὸς εἴδωλον καὶ Ἡμέρας, Γῆς τε, καὶ Οὐρα-
καὶ Ἠοῦς, καὶ Μεσημβρίας. (16) Τὸ δὲ τῶν χρυ-
ων καὶ ἀργυρωμάτων πλῆθος οὕτως ἄν τις ὑπο-
ειεν, ὅσον ἦν· ἑνὸς γὰρ τῶν φίλων, Διονυσίου τοῦ
λογράφου, χίλιοι παῖδες ἐπόμπευσαν, ἀργυρώ-
ἔχοντες, ὧν οὐδὲν ἔλαττον ὁλκὴν εἶχε δραχμῶν
ων. (17) Βασιλικοὶ δὲ παῖδες παρῆλθον ἑξακόσιοι,
ώματα ἔχοντες. Ἔπειτα γυναῖκες ἐκ χρυσῶν
ίδων μύροις ἔρραινον, εἰς διακοσίας. (18) Ταύταις
ῆς ἐπόμπευον, ἐν χρυσόποσι μὲν φορείοις, ὀγδοή-
α γυναῖκες· ἀργυρόποσι δὲ, πεντακόσιαι καθήμε-
πολυτελῶς διεσκευασμέναι. (19) Καὶ τῆς μὲν πομ-
τὰ ἐπιφανέστατα ταῦτα ἦν.

IV. Ἐπιτελεσθέντων δὲ τῶν ἀγώνων καὶ μονομα-
καὶ κυνηγεσίων, κατὰ τριάκονθ' ἡμέρας, ἐν αἷς
έας συνετέλει, πέντε μὲν τὰς πρώτας ἐν τῷ γυμνα-
πάντες ἐν χρυσῶν ὁλκίων ἠλείφοντο κροκίνῳ μύρῳ.
Ἦν δὲ ταῦτα πεντεκαίδεκα, καὶ κινναμωμίνου τὰ
καὶ ναρδίνου. Παραπλησίως δὲ καὶ ταῖς ἑξῆς
φέρετο τήλινον, ἀμαράκινον, ἴρινον, πάντα διαφέ-
α ταῖς εὐωδίαις. (3) Ἔστρωτο δὲ εἰς εὐωχίαν
μὲν χίλια τρίκλινα, ποτὲ δὲ χίλια πεντακόσια,
τῆς πολυτελεστάτης διασκευῆς. (4) Ὁ δὲ χειρι-
ς ἐγίγνετο τῶν πραγμάτων δι' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως.
ππον γὰρ ἔχων εὐτελῆ, παρέτρεχε παρὰ τὴν πομπὴν,

diatorum paria ducenta et quadraginta. (6) Horum a tergo fuerunt equites Nisæi mille, urbani vero ter mille, quorum plerique cum aureis phaleris et coronis, alii cum argenteis. (7) His succedebant equites, qui amici et sodales vocantur, circiter mille, aureis phaleris omnes ornati. Quibus proxima fuit amicorum legio, numero illis par et ornatu. (8) Post hos delecti mille progressi sunt; quos secutum est Agema quod vocatur, quod validissimum habetur equitum corpus: et hi mille erant numero. (9) Postremi fuere cataphracti equites, ab armis nomen habentes, quibus et viri et equi tecti sunt, quingenti supra mille. (10) Erant autem omnibus istis, quos modo recensuimus, paludamenta purpurea, quibusdam auro distincta, aut animantium imaginibus picturata. (11) Currus sejuges centum erant, quadrigæ vero quadraginta [CD?], tum currus elephantis quatuor junctus sequebantur, et bigæ duobus elephantis. Singuli deinde elephanti instructi triginta sex. (12) Reliquum vero pompæ apparatum oratione persequi difficile fuerit: summatim tamen nonnihil dicendum. Adolescentes puberes circiter octingenti progressi, aureis coronis ornati: boves opimi ad mille: legationes ad celebranda solennia a civitatibus missæ, paulo minus trecentæ: elephantorum dentes octingenti. (13) Imaginum vero numerum referre nemo queat. Omnium enim quotquot apud homines vel creduntur vel dicuntur esse dii aut dæmones, tum heroum omnium, simulacra gestabantur, alia inaurata, alia stolis auro distinctis induta. (14) Atqui cunctis his, cum sumtuoso apparatu, adjecta erant symbola, quæ secundum fabulas quæ de unoquoque tradi solent, cuique conveniunt. (15) Sequebantur etiam imagines Noctis, et Diei, et Terræ, Cœli, Auroræ, Meridiei. (16) Aureæ vero argenteæve supellectilis vim ac multitudinem, quanta fuerit, sic quispiam animo conceperit. Dionysii, unius ex regis amicis, qui erat ei ab epistolis, pueri mille in eo pompæ ductu incedebant, argentea vasa gestantes, quorum nullum minus pendebat mille drachmis. (17) Regis autem sexcenti pueri illos consequebantur, aurea gestantes vasa. Deinde mulieres circiter trecentæ ex aureis urnis unguentum aspergentes. (18) His proximæ fuerunt feminæ magnifice exornatæ, octoginta, insidentes lecticis, quarum pedes auro, et quingentæ lecticis, quarum pedes argento fulgebant. (19) Et in pompa quidem hæc maxime erant illustria.

IV. Deinde vero quum peragerentur ludi, et gladiatoria certamina, et venationes; per triginta dies, quibus edebat ista spectacula, quinque prioribus diebus, quicumque in gymnasium venissent, ex aureis vasis ungebantur crocino oleo, [quinque sequentibus] cinnamomino, dein nardino, tum telino, [ex fœnograeco,] tum amaracino, denique liliaceo; (2) quorum unumquodque odoris suavitate præstabat: aderant autem uniuscujusque generis [quotidie] quindecima vasa. (3) Ad epulas sternebantur alias mille triclinia, alias quingenta supra mille, cum adparatu sumtuosissimo. (4) Totum autem negotium per ipsum regem administrabatur; qui, vili vectus equo, et pompam intercursans,

τοὺς μὲν προάγειν κελεύων, τοὺς δ' ἐπέχειν. (5) Κατὰ δὲ τοὺς πότους αὐτὸς ἐπὶ τὰς εἰσόδους ἐφιστάμενος, οὓς μὲν εἰσῆγεν, οὓς δ' ἀνέκλινε· καὶ τοὺς διακόνους τοὺς τὰς παραθέσεις φέροντας αὐτὸς εἰσήγαγεν. (6) Καὶ περιπορευόμενος, οὗ μὲν προσεκάθιζεν, οὗ δὲ προσανέπιπτε· καὶ ποτὲ μὲν ἀποθέμενος μεταξὺ τὸν ψωμὸν, ποτὲ δὲ τὸ ποτήριον, ἀνεπήδα, καὶ μετανίστατο, καὶ περιῄει τὸν πότον, προπόσεις λαμβάνων ὀρθὸς, ἄλλοτε παρ' ἄλλοις, ἅμα δὲ καὶ τοῖς ἀκροάμασι προσπαίζων. (7) Προϊούσης δ' ἐπὶ πολὺ τῆς συνουσίας, καὶ πολλῶν ἤδη κεχωρισμένων, ὑπὸ τῶν μίμων ὁ βασιλεὺς εἰσεφέρετο ὅλος κεκαλυμμένος, καὶ εἰς τὴν γῆν ἐτίθετο, ὡς εἷς ὢν δῆτα τῶν μίμων. (8) Καὶ τῆς συμφωνίας προκαλουμένης, ἀναπηδήσας ὠρχεῖτο, καὶ ὑπεκρίνετο μετὰ τῶν γελωτοποιῶν, ὥστε πάντας αἰσχυνομένους φεύγειν. (9) Ταῦτα δὲ πάντα συνετελέσθη, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐνοσφίσατο, παρασπονδήσας τὸν Φιλομήτορα βασιλέα, παιδίσκον ὄντα· τὰ δὲ καὶ τῶν φίλων συμβαλλομένων· (10) ἱεροσυλήκει δὲ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἱερῶν.

alios jubebat progredi, alios sistere gradum. (5) In c[…] viis, stans in aditibus cœnaculorum, alios introdu[…] aliis loca in lectulis assignabat : ministrorumque, q[…] cula portabant, dux ipse erat. (6) Tum mensas circ[…] bulans, nunc assidebat, nunc accumbebat : nonnum[…] rursus inter edendum bibendumve posita subito buc[…] poculo prosiliens alio se conferebat, circumibatque c[…] tantium mensas, et propinationes ab aliis atque aliis […] adstans accipiebat, simulque interim cum eis, qui fest[…] quidpiam recitabant, jocabatur. (7) Tum, ubi prod[…] jam in longum esset convivium, multique jam ex[…] sent, regem histriones mimi, totum vestibus occu[…] producebant, et humi ponebant, velut unum quemd[…] suis consortibus. (8) Is autem, musicorum concent[…] vocatus, prosiliebat saltabatque, histrionem agens c[…] diculis scurris, adeo ut præ pudore omnes diffugerent[…] Celebrata autem atque perfecta sunt ista omnia parti[…] eis opibus, quas Antiochus, violato fœdere pueri reg[…] lometoris, ex Ægypto abstraxerat; partim ex eis, qua[…] tulerunt amici; (10) maximam vero partem, ex […] templorum, quæ compilaverat.

(Legatio CI.)

V. Μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν ἀγώνων, ἄρτι τούτων γεγονότων, ἧκον οἱ περὶ τὸν Τιβέριον πρεσβευταὶ, κατασκόπων ἔχοντες τάξιν. (2) Οἷς οὕτως ἐπιδεξίως ἀπήντησεν Ἀντίοχος καὶ φιλοφρόνως, ὥστε μὴ οἷον τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον ὑποπτεῦσαί τι περὶ αὐτοῦ πραγματικὸν, ἢ παρατριβῆς ἔμφασιν ἔχον ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν λεγόντων τι τοιοῦτον καταγινώσκειν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπίας· (3) ὅς γε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τῆς αὐλῆς παρεχώρησε τοῖς πρεσβευταῖς, μικροῦ δὲ καὶ τοῦ διαδήματος, κατὰ τὴν ἐπίφασιν· (4) καίπερ οὐκ ὢν τῇ προαιρέσει τοιοῦτος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀλλοτριώτατα διακείμενος πρὸς Ῥωμαίους.

V. Mox a confectis istis ludis, legatus ad Anti[…] venit Tiberius (Gracchus), ad explorandum rerum s[…] Roma missus. (2) Quem ea dexteritate rex excep[…] non solum, moliri eum res novas, nihil suspicaretur […] chus, aut ullum signum animadverteret animi, p[…] illa, quæ Alexandriæ acciderant, subalienati; sed […] omnibus illis sese opponeret, qui ejusmodi aliquid i[…] tiochum dicerent. Tantam humanitatem in eo congressu […] cho rex exhibuerat : (3) qui, ut cetera taceam, aula […] concessit legatis, et ipso quoque, prope dixerim, […] mate, in speciem quidem. (4) Quamquam non ad […] nos voluntas ejus inclinabat, sed ab eis potius erat a[…] simus.

II. — RES GESTÆ ANNO DXC.

(I.) Legatio CIV.

VI. Εἰς τὴν Ῥώμην παραγεγονότων πρεσβευτῶν πλειόνων καὶ ἑτέρων, ἐπιφανεστάτων δὲ, παρὰ μὲν Ῥοδίων τῶν περὶ Ἀστυμήδην, παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν τῶν περὶ Εὐρέαν καὶ Ἀναξίδαμον καὶ Σάτυρον, παρὰ δὲ Προυσίου τῶν περὶ Πύθωνα, τούτοις ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. (2) Οἱ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Προυσίου κατηγορίαν ἐποιοῦντο Εὐμένους τοῦ βασιλέως· φάσκοντες, αὐτῶν τε τινὰ χωρία παραιρεῖσθαι τὸν Εὐμένη, καὶ τῆς Γαλατίας οὐκ ἀφίστασθαι τὸ παράπαν, οὐδὲ πειθαρχεῖν τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασιν· (3) ἀλλὰ τοὺς τὰ σφέτερα μὲν φρονοῦντας σωματοποιεῖν, τοὺς δὲ τὰ Ῥωμαίων αἱρουμένους, καὶ βουλομένους πολιτεύεσθαι τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασιν ἀκολούθως, κατὰ πάντα τρόπον ἐλαττοῦν. (4) Ἦσαν δέ τινες πρε-

(I.) *Legationes Prusiæ, Rhodiorum, Achæoru[…]*

VI. Venerant Romam legationes complures, inte[…] eminebant hæ : ab Rhodiis Astymedes; ab Achæis E[…] Anaxidamus et Satyrus; a Prusia Pytho : atque his […] bus senatus est datus. (2) Legatus Prusiæ accusab[…] gem Eumenem; quædam loca ab eo sibi adempta conqu[…] et quod a Galatia nullo modo abstineret, nec senatus […] tis morem gereret; (3) sed eos quidem, qui ipsius […] sequerentur, aleret omnibusque rebus ornaret; eos […] qui Romanarum partium essent, et ex senatus decre[…] ministrari rempublicam cuperent, quovis modo a[…] conaretur. (4) Aderant et e civitatibus Asiaticis non[…]

ωὶ καὶ παρὰ τῶν τῆς Ἀσίας πόλεων, οἳ κατηγό-
τοῦ βασιλέως, ἔμφασιν ποιοῦντες τῆς πρὸς τὸν
χον κοινοπραγίας. (5) Ἡ δὲ σύγκλητος διακού-
τῶν κατηγορούντων, οὔτ' ἀπέῤῥιπτε τὰς διαβολὰς,
ξέφαινε τὴν ἑαυτῆς γνώμην, ἀλλὰ συνετήρει παρ'
ῆ, διαπιστοῦσα καθόλου τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη καὶ
ντίοχον· (6) τοῖς γε μὴν Γαλάταις ἀεί τι προσ-
καὶ συνεπίσχυε περὶ τῆς ἐλευθερίας. (7) Οἱ δὲ
τὸν Τιβέριον, ἥκοντες ἀπὸ τῆς πρεσβείας, οὐδὲν
ότερον ἠδυνήθησαν οὔτ' αὐτοὶ διαλαβεῖν, οὔτε
γκλήτῳ διασαφῆσαι περὶ τῶν κατὰ τὸν Εὐμένη
ὸν Ἀντίοχον, ἥπερ ἂν καὶ πρότερον ὄντες ἐν τῇ
ῃ διελάμβανον. (8) Οὕτως αὐτοὺς οἱ βασιλεῖς
ωντο τῇ κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπίᾳ.

Ι. Μετὰ δὲ ταῦτα προσκαλεσαμένη τοὺς Ῥοδίους,
ε τούτων. (2) Ὁ δ' Ἀστυμήδης εἰσελθὼν, με-
ἰότη καὶ βέλτιον ἢ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης πρε-
ν. (3) Ἀφέμενος γὰρ τοῦ κατηγορεῖν τῶν ἄλλων,
εν ἐπὶ τὸ παραιτεῖσθαι, καθάπερ οἱ μαστιγού-
τὰς πληγάς· φάσκων, ἱκανοῖς προστίμοις περιπε-
ναι τὴν πατρίδα, καὶ μείζοσι τῆς ἁμαρτίας. (4)
προσθέμενος ἐξηγεῖτο τὰς ἐλαττώσεις, κεφαλαιω-
διεξιὼν, πρῶτον μὲν ὅτι Λυκίαν καὶ Καρίαν ἀπο-
ασιν, εἰς ἣν ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐδαπάνησαν χρη-
ἱκανὸν πλῆθος, τρισσοὺς πολέμους ἀναγκασθέν-
πολεμεῖν αὐτοῖς, νυνὶ δὲ προσόδων ἐστέρηνται
ῶν, ὧν ἐλάμβανον παρὰ τῶν προειρημένων. (5)
ἴσως, ἔφη, ταῦτα μὲν ἔχει λόγον· καὶ γὰρ
θ' ὑμεῖς αὐτὰ τῷ δήμῳ, μετὰ χάριτος τὴν εὔ-
· καὶ χαρίζοντες αὐτὰ, κατὰ λόγον ἐδοκεῖτε τοῦτο
ιν, ἐμπεσούσης τινὸς ὑποψίας καὶ διαφορᾶς
(6) Ἀλλὰ Καῦνον δήπου διακοσίων ταλάντων
ράσαμεν παρὰ τῶν Πτολεμαίου στρατηγῶν, καὶ
ονίκειαν ἐλάβομεν ἐν μεγάλῃ χάριτι παρ' Ἀν-
καὶ Σελεύκου· (7) καὶ παρὰ τούτων τῶν πό-
ἀμφοτέρων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα τῷ δήμῳ
οδος ἔπιπτε καθ' ἕκαστον ἔτος. (8) Τούτων ἁπα-
ἐστερήμεθα τῶν προσόδων, θέλοντες πειθαρχεῖν
ὑμετέροις προστάγμασιν. (9) Ἐξ ὧν μείζονα φό-
ἐπιτεθείκατε τοῖς Ῥοδίοις τῆς ἀγνοίας, ἢ Μακε-
τοῖς διὰ παντὸς πολεμίοις ὑμῖν ὑπάρξασι. (10)
δὲ μέγιστον σύμπτωμα τῆς πόλεως· καταλέλυται
ἡ τοῦ λιμένος πρόσοδος, ὑμῶν Δῆλον μὲν ἀτελῆ
ησάντων, ἀφῃρημένων δὲ τὴν τοῦ δήμου παῤῥη-
, δι' ἧς καὶ τὰ κατὰ τὸν λιμένα καὶ τἄλλα πάντα
πόλεως ἐτύγχανε τῆς ἁρμοζούσης προστασίας. (11)
ι δὲ τοῦτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὐ δυσχερὲς καταμαθεῖν.
Τοῦ γὰρ ἐλλιμενίου κατὰ τοὺς ἀνώτερον χρόνους
ίσκοντος ἑκατὸν μυριάδας δραχμῶν, νῦν εὕροι κατὰ
εκαίδεκα μυριάδας· ὥστε καὶ λίαν, ὦ ἄνδρες Ῥω-
οι, τὴν ὑμετέραν ὀργὴν ἧφθαι τῶν κυρίων τόπων
πόλεως. (13) Εἰ μὲν οὖν συμβεβήκει πάνδημον
γίνεσθαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα τοῦ δή-
, τάχα ἴσως ἐδοκεῖτε καὶ ὑμεῖς εὐλόγως ἐπίμονον

qui regem accusabant, et initam ab eo societatem cum Antiocho significabant. (5) His auditis, senatus neque criminationes respuit, neque mentem aperuit suam, sed clam apud se habuit, Eumeni atque Antiocho omnino diffidens. (6) At Gallis tamen interim aliquid semper adjiciebat, et in libertate vindicanda adjuvabat. (7) Neque vero Tiberius (Gracchus), ex Asiatica legatione reversus, certius quidquam de Eumenis et Antiochi consiliis, neque ipse statuere, neque senatui renunciare potuit, quam quæ jam ante, quum Roma proficisceretur, statuerat. (8) Adeo comitate sua reges in mutuis congressibus ipsum fefellerunt.

VII. Introducti deinde sunt in curiam Rhodii, auditique. (2) Fuit tum Astymedis moderata oratio, ac probatior quam priore legatio. (3) Omissa enim criminatione aliorum, id unum egit, ut ad instar eorum, qui flagellantur, majus supplicium deprecarentur; satis pœnarum dedisse patriam dicens, et longe supra delictum. (4) Addebat deinde breviter particularem detrimentorum enumerationem. Primum, Lyciam Cariamque Rhodios amisisse, quæ inde ab initio magnis ipsis constitissent impensis, quod tria bella adversus ipsos sustinere fuissent coacti: nunc vero reditibus multis esse privatos, quos ex illis populis percepissent. (5) Sed hæc, ait, fortasse aliquam rationem habent: ipsi enim populo nostro beneficii loco dederatis; qui nunc cum beneficium vestrum revocastis, suspicione quadam et controversia interveniente, visi vobis estis jure vestro uti. (6) At enim Caunum a Ptolemæi ducibus talentis ducentis redemimus, iidemque Stratoniceam pro magno beneficio ab Antiocho et Seleuco accepimus; (7) quarum urbium utraque centum viginti talenta quotannis civitati nostræ pendebat. (8) His omnibus reditibus privati sumus, dum jussis vestris morem voluimus gerere. (9) Itaque Rhodii propter delictum, ex imprudentia profectum, gravius a vobis sunt multati, quam Macedones, perpetui hostes vestri. (10) Præcipua vero Rhodiorum calamitas illa est, quod portus vectigal amisit, quum et Delum jusseritis esse immunem, et populo libertatem ademeritis statuendi, sicut ante faciebat, cum de eis quæ ad portum attinent, tum de ceteris publicis rebus. (11) Id ita esse, nullo negotio potest intelligi. (12) Portorium enim, quod superioribus temporibus decies centena drachmarum millia conficiebat, nunc ad centum quinquaginta millia vix pervenit. Adeo in potissima quæque urbis nostræ loca ira vestra, Patres conscripti, maxime incumbit. (13) Quod si igitur publico consilio peccatum a Rhodiis adversus vos esset, alienatusque a vobis populus esset, fortasse et vobis justa foret causa,

καὶ δυσπαραίτητον ἔχειν τὴν ὀργήν. (14) Εἰ δὲ σαφῶς ἴστε, παντάπασιν ὀλίγους γεγονότας αἰτίους τῆς τοιαύτης ἀλογίας, καὶ τούτους ἅπαντας ἀπολωλότας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δήμου, (15) τί πρὸς τοὺς μηδὲν αἰτίους ἀκαταλλάκτως ἔχετε; Καὶ ταῦτα, πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας εἶναι δοκοῦντες πρᾳότατοι καὶ μεγαλοψυχότατοι. (16) Διόπερ, ὦ ἄνδρες, ἀπολωλεκὼς ὁ δῆμος τὰς προσόδους, τὴν παῤῥησίαν, τὴν ἰσολογίαν, ὑπὲρ ὧν τὸν πρὸ τοῦ χρόνον πᾶν ἀναδεχόμενος διατετέλεκεν, (17) ἀξιοῖ καὶ δεῖται πάντων ὑμῶν, ἱκανὰς ἔχων πληγάς, λήξαντας τῆς ὀργῆς διαλυθῆναι, καὶ συνθέσθαι τὴν συμμαχίαν, ἵνα γένηται τοῦτο ἐμφανὲς ἅπασιν, ὅτι τὴν μὲν ὀργὴν ἀποτέθεισθε τὴν πρὸς Ῥοδίους, ἀνακεχωρήκατε δ' ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς αἵρεσιν καὶ φιλίαν, (18) Τούτου γὰρ χρείαν ἔχει νῦν ὁ δῆμος, οὐ τῆς διὰ τῶν ὅπλων καὶ στρατιωτῶν συμμαχίας. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθεὶς Ἀστυμήδης, ἐδόκει πρεπόντως τοῖς καιροῖς πεποιῆσθαι τοὺς λόγους. (19) Πλεῖστά γε μὴν συνήργησαν τοῖς Ῥοδίοις πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς συμμαχίας οἱ περὶ τὸν Τιβέριον, ἄρτι παραγεγονότες. (20) Οὗτοι γάρ, ἀπομαρτυρήσαντες, πρῶτον μέν, πᾶσι τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασι πεπειθαρχηκέναι τοὺς Ῥοδίους, ἔπειτα πάντας τοὺς αἰτίους τῆς ἀλλοτριότητος κατακεκρίσθαι θανάτου παρ' αὐτοῖς, ἥττησαν τοὺς ἀντιλέγοντας, καὶ ἐποιήσαντο τὴν πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν.

cur in suscepta ira inexorabiles permaneretis. (14) [...] quum liquido vobis constet, paucorum culpa id deli[...] esse admissum, eosque omnes a populo suppliciis e[...] fectos, (15) quid est, cur placari erga eos, qui nihil del[...] runt, nolitis? vos, qui benignitate et magnanimitate, [...] aliis omnibus præstitistis, ceteros universos populos [...] antecellitis. (16) Omnibus igitur vectigalibus suis nu[...] populus, libertate etiam et juris æquitate amissa; qu[...] ut retineret, nullum ad hanc usque diem laborem, n[...] ærumnam recusavit; (17) postulat nunc a vobis, Ro[...] petitque, ut post pœnas exactas, pro delicto satis gra[...] posita ira redire in gratiam, societatemque secum [...] inire; quo omnes intelligant, vos non amplius populo [...] dio iratos, ad pristinam mentem et benevolentiam red[...] qua olim eum complectebamini. (18) Hoc enim est [...] nunc patriæ nostræ est opus, non autem belli et arm[...] ulla societate. Hæc similiaque his quum dixisset As[...] des, visa omnibus illius oratio præsenti Rhodiorum [...] convenire. (19) Plurimum tamen Rhodios ad impetra[...] societatem Tiberius adjuvit, nuper ex Asiatica lega[...] reversus. (20) Qui quum renunciasset, omnibus p[...] decretis obtemperatum fuisse a Rhodiis, deinde omnes [...] eos capitis fuisse damnatos, quorum opera alienatus [...] lus fuerat a Romanis, dicentibus contrarium os obtu[...] et ut societatem Romani cum Rhodiis inirent, pervici[...]

Legatio CV.

VIII. Μετά τινα χρόνον εἰσῆλθον οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις, ἔχοντες ἐντολὰς ἀκολούθως ταῖς ἀποκρίσεσιν, αἷς πρότερον ἔλαβον. (2) Αὗται δ' ἦσαν, διότι θαυμάζουσι, πῶς, ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ κεκρίκασι, περὶ τούτων αὐτοὺς παρακαλοῦσι κρίνειν. (3) Διὸ τότε παρῆσαν οἱ περὶ τὸν Εὐρέαν, πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐμφανίζοντες, διότι τὸ μὲν ἔθνος οὔτε δικαιολογουμένων ἀκήκοε τῶν κατῃτιωμένων, οὔτε κρίσιν οὐδεμίαν πεποίηται περὶ αὐτῶν· (4) τὴν δὲ σύγκλητον ἀξιοῖ, πρόνοιαν ποιήσασθαι τῶν ἀνθρώπων, ἵνα κρίσεως τύχωσι, καὶ μὴ καταφθαρῶσιν ἄκριτοι· (5) καὶ μάλιστα μὲν αὐτὴν ἐξετάσασαν διασαφῆσαι τοὺς ἐνόχους ὄντας τοῖς ἐγκλήμασιν· εἰ δὲ διὰ τοὺς περισπασμοὺς αὐτὴ μὴ δύναται τοῦτο ποιῆσαι, τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιτρέψαι περὶ τοῦ πράγματος, οἳ πειράσονται μισοπονήρως χρήσασθαι τοῖς αἰτίοις. (6) Ἡ δὲ σύγκλητος, διακούσασα τῶν πρεσβευτῶν, ἀκολούθως ταῖς ἐντολαῖς διαλεγομένων, καὶ δυσχρηστοῦσα διὰ τὸ πανταχόθεν ἐξελέγχεσθαι· (7) τό τε γὰρ κρίνειν οὐκ ἐνόμιζεν αὐτῇ καθήκειν, τό τε χωρὶς κρίσεως ἀπολύειν τοὺς ἄνδρας, πρόδηλον ἔχειν ἐδόκει τὸν ὄλεθρον τοῖς φίλοις αὐτῶν. (8) Διόπερ ἀναγκαζομενη, καὶ βουλομένη παρελέσθαι καθόλου τὴν ἐλπίδα τῶν πολλῶν ὑπὲρ τῆς τῶν κατεχομένων σωτηρίας, ἵνα συμμύσαντες πειθαρχῶσιν, ἐν μὲν Ἀχαΐᾳ τοῖς περὶ τὸν Καλλικράτην, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πολιτεύμασι τοῖς

Achæorum legatio.

VIII. Aliquanto post Achæorum legati in curiam su[...] gressi, convenientia habentes mandata ei responso, [...] a senatu ante acceperant. (2) Responsum nempe fu[...] mirari populum Romanorum Achæos, qui, in quos ho[...] jam ipsi pronunciavissent sententiam, eorumdem ca[...] rursus ut senatus cognoscat, postularent. (3) Idcir[...] gatio hæc fuerat missa, cujus princeps Eureas, ut pat[...] iterum confirmaret, neque in judicio umquam auditos [...] ab Achæis eos, qui apud Romanos fuerant accusati, [...] ullam adversus ipsos sententiam ab iis esse pronunci[...] (4) Propterea postulare Achæos a senatu, ut cognos[...] eorum hominum causa jubeat, neque indemnatos [...] miseros patiatur. (5) Quod si posset fieri, maxime o[...] Achæos, ut senatus ipse, re inquisita, quinam ex his s[...] sint, sua sententia declaret: sin hoc per alias occupat[...] non licet, negotium Achæis ut permitterent, qui o[...] suum erga improbos in scelerum auctoribus sint pala[...] cturi. (6) In hanc sententiam, sicut mandatum fu[...] disserentes legatos quum audissent patres, incessit e[...] animos dubitatio, quid esset opus facto, quoniam, quid[...] statuerent, in reprehensionem erant incursuri. (7) Na[...] judicium de reis peragerent, convenire sibi non arbitr[...] tur; sine judicio autem eos dimittere, cum manifesta [...] nicie eorum erat conjunctum, qui populi Romani se[...] sequebantur. (8) Itaque partim coacti patres, partim s[...] omnem præcidere volentes populo Achæorum de eoru[...]

ῶσιν εἶναι Ῥωμαίων φίλοις ἔγραψαν ἀπόκρισιν αὐτήν· (9) ὅτι ἡμεῖς οὐχ ὑπολαμβάνομεν συμφέ-ν, [οὔτε ἡμῖν,] οὔτε τοῖς ὑμετέροις δήμοις, τού-ς τοὺς ἄνδρας ἐπανελθεῖν εἰς οἶκον. (10) Ταύτης τῆς ἀποκρίσεως ἐκπεσούσης, οὐ μόνον περὶ τοὺς ακεκλημένους ἐγένετό τις ὁλοσχερὴς ἀθυμία καὶ ράλυσις τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς Ἕλληνας κοινόν τι πένθος· ἅτε δοκούσης τῆς ἀποκρί-ς ὁλοσχερῶς ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτη-ς τῶν ἀκληρούντων. (11) Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα γγελθείσης τῆς ἀποκρίσεως τῆς τοῖς Ἀχαιοῖς δεδο-ης ὑπὲρ τῶν καταιτιαθέντων, τὰ μὲν πλήθη συ-ρίβη ταῖς διανοίαις, καί τις οἷον ἀπελπισμὸς ὑπέ-με τοὺς ἀνθρώπους· (12) οἱ δὲ περὶ τὸν Χάροπα καὶ λλικράτην, καὶ πάντες οἱ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ετέχοντες, μετέωροι πάλιν ἐγενήθησαν.

(II.) Legatio CVI.

IX. Τιβέριος τοὺς Καμμανούς, τὰ μὲν βιασάμε-, τὰ δὲ παραλογισάμενος, ὑπηκόους ἐποίησε Ῥω-ίοις.

---

(2) Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην καὶ πλειόνων παραγεγονότων, ηματισεν ἡ σύγκλητος τοῖς περὶ Ἄτταλον καὶ τὸν ηναῖον. (3) Συνέβαινον γάρ, τὸν Προυσίαν οὐ μό-αὐτὸν ἐνεργῶς κεχρῆσθαι ταῖς διαβολαῖς, ταῖς κατὰ Εὐμένη καὶ τὸν Ἄτταλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Γαλάτας ρεσκευακέναι, καὶ τοὺς Σελγεῖς, καὶ πλείους ἑτέρους τὰ τὴν Ἀσίαν, πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. (4) Ὧν ριν ὁ βασιλεὺς Εὐμένης ἐξαπεστάλκει τοὺς ἀδελφούς, ολογησομένους πρὸς τὰς ἐπιφερομένας διαβολάς. Οἳ καὶ παρελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον, ἐνδεχομένως ἐν πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγοροῦντας ποιήσασθαι ἀπολογίαν· καὶ τέλος, οὐ μόνον ἀποτριψάμενοι τὰς φερομένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ τιμηθέντες ἐπανῆλθον τὴν Ἀσίαν. (6) Οὐ μὴν τῆς γε κατὰ τὸν Εὐμένη κατὰ τὸν Ἀντίοχον ὑποψίας ἔληγεν ἡ σύγκλητος· ἀλλὰ Γάϊον Σουλπίκιον καὶ Μάνιον Σέργιον καταστή-σασα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλεν· (7) ἅμα μὲν ἐποπτεύ-οντας τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἅμα δὲ τοῖς Μεγαλο-πολίταις καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις διευκρινήσοντας περὶ τῆς ἀντιλεγομένης χώρας· (8) μάλιστα δὲ πολυπραγμο-νήσοντας τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον καὶ κατὰ τὸν Εὐμένη, μή τις ἐξ αὐτῶν παρασκευὴ γένηται καὶ κοινοπραγία κατὰ Ῥωμαίων.

(III.) Excerptum Valesianum.

X. Γάϊος ὁ Γάλλος, χωρὶς τῶν ἄρτι ῥηθέντων ἀλο-γημάτων, παραγενόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐκθέματα κατὰ τὰς πόλεις ἐξέθηκε τὰς ἐπιφανεστάτας· (2) κε-λεύων, εἴ τις βούλεται κατηγορεῖν Εὐμένους τοῦ βασι-λέως, ἀπαντᾷν εἰς Σάρδεις ἐπί τινα χρόνον ὡρισμένον.

lute, qui tenebantur captivi; ut omnes deinceps labia compescerent, et jussis parerent; in Achaia quidem ad Callicratem, in aliis vero civitatibus ad eos, qui Romanæ partis erant, hujusmodi responsum scripserunt : (9) [neque nobis,] neque vestris populis conducibile esse existimamus, ut isti homines in patriam revertantur. (10) Hoc responsum ubi vulgatum est, non solum evocatos consternatio ingens subiit, ut plane animos desponderent, verum etiam communis veluti luctus Græcorum est secutus; quod videretur hoc responso miseris hominibus spes salutis in perpetuum esse præcisa. (11) In Græciam vero postquam nunciatum est idem responsum, quod Achæis dederant Romani super illis, qui accusati fuerant, vulgo omnium dejecti sunt animi, desperatione quadam mentes singulas invadente : (12) at Charops et Callicrates, et quicumque eam sectam sequebantur, nova iterum spe sunt elati.

IX. Tiberius Cammanos, partim vi compulsos, partim dolo circumventos, in populi Romani redegit potestatem.

(II.) *Fratres Eumenis Romam legati.*

(2) Romam vero quum plures legati venissent, senatus Attalo et Athenæo est datus. (3) Prusias enim non solum ipse omni studio calumniatus erat Eumenem et Attalum, verum etiam Gallos ac Selgenses, multosque alios Asiæ populos, ad faciendum idem incitaverat. (4) Idcirco rex Eumenes fratres Romam miserat, qui ad criminationes in ipsum collatas responderent. (5) Hi igitur curiam ingressi, omnibus, qui aliquid objecissent, non male visi sunt respondisse : ac tandem non solum omnia, quæ objiciebantur, crimina diluerunt, sed etiam honoribus, priusquam in patriam redirent, sunt aucti. (6) At non propterea suspicionem dudum conceptam adversus Eumenem et Antiochum remisit senatus; sed C. Sulpicium et Manium Sergium decrevit legatos, (7) misitque partim ut res Græcorum propius aspicerent, partim ut inter Megalopolitanos et Lacedæmonios controversiam disceptarent, quæ super agro quodam dubii juris fuerat inter ipsos exorta. (8) Præcipuus tamen legationis hujusce erat finis, ut de consiliis Antiochi atque Eumenis diligenter inquirerent, numquid bello necessaria appararent, ac societatem adversus Romanos junxissent.

(III.) *C. Sulpicius Gallus legatione fungitur in Asia.*

X. C. Sulpicius Gallus, præter cetera imprudenter facta, quæ proxime commemoravi, in Asiam postquam pervenit, per celeberrimas civitates edicta proposuit, (2) quibus jubebat, ut quicumque Eumenem regem accusare vellet, ad diem certum Sardibus præsto esset. (3) Deinde ipse cum

(3) Μετὰ δὲ ταῦτα παραγενηθεὶς αὐτὸς εἰς τὰς Σάρδεις, ἀποκαθίσας ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἐπὶ δέχ' ἡμέρας διήκουε τῶν κατηγορούντων· (4) πᾶσαν ἐπιδεχόμενος αἰσχρολογίαν καὶ λοιδορίαν κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ καθόλου πᾶν ἕλκων πρᾶγμα καὶ κατηγορίαν· (5) ἅτε παρεστηκὼς ἄνθρωπος τῇ διανοίᾳ, καὶ φιλοδοξῶν ἐν τῇ πρὸς Εὐμένην διαφορᾷ.

[X. a. Ὅτι καθόσον ἐδόκουν οἱ Ῥωμαῖοι βαρύτερον τῷ Εὐμενεῖ προσφέρεσθαι, κατὰ τοσοῦτο συνέβαινε τοὺς Ἕλληνας προσοικειοῦσθαι· φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀεὶ τῷ θλιβομένῳ τὴν εὔνοιαν προσνεμόντων.]

(IV.) Excerptum Valesianum.

XI. Κατὰ τὴν Συρίαν Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, βουλόμενος εὐπορῆσαι χρημάτων, προέθετο στρατεύειν ἐπὶ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς τὴν Ἐλυμαΐδα. (2) Παραγενόμενος δ' ἐπὶ τὸν τόπον· καὶ διαψευσθεὶς τῆς ἐλπίδος, διὰ τὸ μὴ συγχωρεῖν τῇ παρανομίᾳ τοὺς βαρβάρους τοὺς οἰκοῦντας περὶ τὸν τόπον· (3) ἀναχωρῶν, ἐν Τάβαις τῆς Περσίδος ἐξέλιπε τὸν βίον· (4) δαιμονήσας, ὥς ἔνιοί φασι, διὰ τὸ γενέσθαι τινὰς ἐπισημασίας τοῦ δαιμονίου κατὰ τὴν περὶ τὸ προειρημένον ἱερὸν παρανομίαν.

(V.) Legatio CVII.

XII. Δημήτριος, ὁ τοῦ Σελεύκου, πολὺν ἤδη χρόνον κατεχόμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ὁμηρείαν, πάλαι μὲν ἐδόκει παρὰ τὸ δίκαιον κατέχεσθαι· (2) δοθῆναι γὰρ ὑπὸ Σελεύκου τοῦ πατρὸς, τῆς ἐκείνου πίστεως ἕνεκεν· Ἀντιόχου δὲ μετειληφότος τὴν βασιλείαν, οὐκ ὀφείλειν ὑπὲρ ἐκείνου τέκνων ὁμηρεύειν. (3) Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν μὲν πρὸ τοῦ χρόνον ἦγε τὴν ἡσυχίαν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀδυναμίαν· ἦν γὰρ ἔτι παῖς· (4) τότε δὲ τὴν ἀκμαιοτάτην ἔχων ἡλικίαν, ἐποιήσατο λόγους, εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, ἀξιῶν καὶ παρακαλῶν, κατάγειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βασιλείαν· καθήκειν γὰρ αὐτῷ μᾶλλον, ἢ τοῖς Ἀντιόχου τέκνοις, τὴν ἀρχήν. (5) Διαθεμένου δὲ καὶ πλείονας λόγους αὐτοῦ πρὸς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν, καὶ μάλιστα προσδραμόντος ἐν τῷ λέγειν, διότι συμβαίνει, καὶ πατρίδα καὶ τροφὸν τὴν Ῥώμην ὑπάρχειν αὐτῷ, καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου ἅπαντας ἀδελφῶν ἔχειν διάθεσιν, τοὺς δὲ βουλευτὰς πατέρων, διὰ τὸ παραγενέσθαι μὲν ἔτι νήπιος, τότε δὲ κατὰ ἡλικίαν ὑπάρχειν ἐτῶν εἴκοσι καὶ τριῶν· (6) ἐνετρέποντο μὲν ἅπαντες ἀκούοντες ἐν ἑαυτοῖς, κοινῇ γε μὴν ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τὸν μὲν Δημήτριον κατασχεῖν, τῷ δὲ καταλελειμμένῳ παιδὶ συγκατασκευάζειν τὴν ἀρχήν. (7) Τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπειδομένη τὴν ἀκμὴν τοῦ Δημητρίου, μᾶλλον δὲ κρίνασα, συμφέρειν τοῖς σφετέροις πράγμασι τὴν νεότητα καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ παιδὸς, τοῦ διαδε-

Sardes venisset, posita in gymnasio sella, per decem accusatoribus vacavit; (4) omnis generis probra ac con in regem libentissime admittens, et omnino omnem omnemque accusationem in longum trahens: (5) q qui vano esset ingenio, atque ex dissensione cum Eu gloriam captaret.

X. *a*. Quanto gravius Romani Eumeni succensel tanto hunc impensius Græci amplectebantur: qui mo petuus ac naturalis hominum est, ut benevolentiam ad afflictos convertant.

(IV.) *Mors Antiochi Epiphanis.*

XI. In Syria, Antiochus rex, pecuniam comparar piens, adversus Dianæ templum in Elymaide expediti statuit suscipere. (2) Quo cum pervenisset, spe sua stratus, quod barbari ea loca incolentes tantum scelu prohiberent; (3) regressus, Tabis, quod Persidis opp est, e vivis discessit; (4) insania, ut quidam aiunt, reptus, ob quædam signa atque ostenta, quæ ob viol religionem templi ab infesto numine edita erant.

(V.) *Demetrius, obses Romæ, frustra petit a Senat in regnum Syriæ restituatur.*

XII. Demetrius, Seleuci filius, cum multos jam a obses Romæ esset detentus, ille quidem jam dudum inj detineri se querebatur: (2) datum enim se fuisse a Sel patre, fidei illius obsidem: nunc cum patris loco A chus regnaret, æquum non esse, ut pro illius filiis c remaneret. (3) Sed hactenus quidem Demetrius, ut propter ætatem puerilem præesse rebus suis non po nihil moverat. (4) Tunc vero, quum tempus ætatis rentissimæ ageret, in curiam ingressus, a patribus p lavit, petiitque, ut per populum Romanum in regnu stitueretur: ad se enim potius, quam ad Antiochi fi regnum pertinere. (5) Et cum in hanc sententiam p disseruisset, atque illud præsertim subinde repetiis patriam sibi et altricem terram esse Romam, omnes se rum filios instar fratrum, ipsos senatores loco patrum qui Romam parvulus venisset, jam autem annos tre viginti esset natus: (6) etsi movebantur patres, c hæc dicentem audirent, omnes tamen communi cons decreverunt, Demetrium esse detinendum, et puero, q Antiochus reliquerat, regnum firmandum. (7) Cujus silii ea, nisi fallor, causa fuit, quod florem ætatis, in tum erat Demetrius, suspectum senatus habebat, con bilioremque rebus suis ætatem infirmam illius, qui rel

μένου τὴν βασιλείαν. (8) Ἐγένετο δὲ τοῦτο δῆλον τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων. (9) Εὐθέως γὰρ κατα-στήσαντες πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Γνάϊον Ὀχταούϊον Σπόριον Λουκρήτιον καὶ Λεύκιον Αὐρήλιον, ἐξέ-πεμψαν, τοὺς διοικήσοντας τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν, ὡς προῃροῦντο· (10) διὰ τὸ μηδένα αὐτῶν ἐμποδὼν σόμενον εἶναι τοῖς ἐπιταττομένοις, τοῦ μὲν βασι-λέως παιδὸς ὄντος, τῶν δὲ προεστώτων ἀσμενιζόντων τῷ μὴ παραδεδόσθαι τὰ πράγματα τῷ Δημητρίῳ· μάλιστα γὰρ τοῦτο προσεδόκων. (11) Οἱ μὲν οὖν περὶ Γνάϊον ἐξώρμησαν, ἔχοντες ἐντολὰς, πρώτας μὲν, ναῦς τὰς καταφράκτους διαπρῆσαι, μετὰ δὲ ταῦτα, ἐλέφαντας νευροκοπῆσαι, καὶ καθόλου λυμήνασθαι βασίλειον δύναμιν. (12) Προσενετείλαντο δὲ τού-τοις, καὶ τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν ἐπισκέψασθαι. Συν-έβαινε γὰρ, τοὺς Μακεδόνας, ἀήθεις ὄντας δημοκρα-τικῆς καὶ συνεδριακῆς πολιτείας, στασιάζειν πρὸς αὐ-τούς. (13) Ἔδει δὲ πρὸς τοὺς περὶ τὸν Γνάϊον καὶ τὰ περὶ Γαλάτας, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀριαράθου βασιλείαν ἐπισκέψασθαι. (14) Μετὰ δέ τινα χρόνον αὐτοῖς ἐπε-στάλη γράμματα παρὰ τῆς συγκλήτου, καὶ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεῖς διαλῦσαι κατὰ δύναμιν.

erat successor, judicabat. (8) Atque hoc, quæ postea sunt secuta, palam fecerunt. (9) Extemplo enim legatos decreverunt, Cn. Octavium, Sp. Lucretium, et L. Aurelium; quos ad regnum illud administrandum ex voluntate ipsius senatus miserunt: (10) quippe fore neminem impedimento, rege puero, et principibus aulæ bene agi secum existimantibus, si Romani Demetrio regnum non traderent; quod futurum illi maxime existimaverant. (11) Profectus igitur est Cnæus cum collegis, postquam mandata hujusmodi essent accepta, ante omnia, ut naves tectas comburerent, deinde ut elephantis nervos inciderent, et uno verbo regias opes quam maxime possent imminuerent. (12) Præterea mandatum istis est, ut Macedoniam inviserent: nam Macedones, qui popularis status insolentes erant, et publici concilii usum nullum habebant, seditiones inter se agitabant. (13) Jussi etiam fuerant hi legati, res Gallogræcorum et Ariarathis regnum diligenter invisere. (14) Post aliquod vero tempus missæ ad illos a senatu sunt literæ, quibus jubebantur, reges etiam Alexandriæ omni studio invicem conciliare.

(VI.) Legatio CVIII.

XIII. Κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους παρεγένοντο πρέ-σβεις ἐκ τῆς Ῥώμης· πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Μάρκον Ἰούνιον, διευκρινήσοντες τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας δια-φέροντα τῷ βασιλεῖ. (2) Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἠδυνήθησαν Τρόκμοι δι' αὐτῶν ἀποτεμέσθαι τῆς Καππαδοκίας οὐδὲν, ἀλλ' ἐκ χειρὸς [ἀεὶ ἐδάμησαν, τὸν Καππαδόκην πολεμεῖν], καταφυγόντες ἐπὶ Ῥωμαίους, διαβάλλειν ἐπειρῶντο τὸν Ἀριαράθην. (3) Ὧν χάριν ἀπεστάλησαν οἱ περὶ τὸν Ἰούνιον. Πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς διαλεγόμενος τοὺς ἁρμόζοντας λόγους, καὶ τἄλλα φι-λανθρώπως ὁμιλήσας, ἐκείνους μὲν εὐλογοῦντας ἀπέ-λυσε. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα παραγενομένων πρεσβευτῶν τῶν περὶ Γναΐον Ὀχταούϊον καὶ Σπόριον Λουκρήτιον, διαλεγομένων τῷ βασιλεῖ πάλιν περὶ τῶν πρὸς τοὺς Γαλάτας αὐτῷ διαφερόντων· (5) βραχέα περὶ τούτων ἀπολογησάμενος, καὶ φήσας, εὐεπάγωγος εἶναι πρὸς κριθὲν, λοιπὸν ἤδη τὸν πλείω λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Συρίαν ἐποιεῖτο πραγμάτων, εἰδὼς ἐκεῖσε προάγοντας τοὺς περὶ τὸν Ὀχταούϊον· (6) ὑποδεικνύων αὐτοῖς τὴν ἀκαταστασίαν τῆς βασιλείας, καὶ τὴν οἰκειότητα τῶν προεστώτων αὐτῆς, καὶ προσεπαγγελλόμενος, ἀκο-λουθήσειν μετὰ δυνάμεως, καὶ συνεφεδρεύσειν τοῖς καιροῖς, ἕως ἂν ἐπανέλθωσιν πάλιν ἐκ τῆς Συρίας ἀσφαλῶς. (7) Οἱ δὲ περὶ τὸν Γναΐον, ἐν πᾶσιν ἀπο-δεξάμενοι τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, κατὰ μὲν τὸ παρὸν οὐκ ἔφασαν προσδεῖσθαι τῆς πα-ρασκευῆς· (8) εἰς δὲ τὸ μέλλον, ἐάν τις ὑποπίπτῃ χρεία, διασαφήσειν ἀόκνως· κρίνειν γὰρ αὐτὸν ἕνα τῶν ἀληθινῶν Ῥωμαίοις φίλων.

(VI.) *Legationes Romanæ ad Ariarathem, Cappadociæ regem.*

XIII. Per id tempus venerunt Roma legati, primo quidem M. Junius, ad disceptandas controversias inter Gallogræcos et regem Ariarathem. (2) Postquam enim Trocmi regni Cappadociæ nullam partem occupare potuerunt, sed e vestigio statim repulsi sunt, quoties bellum inferre Cappadoci fuerant ausi; confugientes ad Romanos, Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. (3) Idcirco missa est ad regem legatio, cujus princeps Junius. Cum quibus rex pro tempore locutus, quum prolixa humanitate eos accepisset, suas ipsius laudes prædicantes dimisit. (4) Postea legati alii venerunt, Cn. Octavius et Spurius Lucretius. Qui ubi regem denuo allocuti essent de controversia, quam habebat cum Gallogræcis, (5) ille paucis rem omnem exponere, ac dicere, in eorum judicio facile se acquieturum. Ceterum de Syriæ rebus pleraque omnis ejus fuit oratio, quod sciret, eo pergere Octavium. (6) Ostendit igitur legatis, et regni illius quam incertus esset status, et quanta sibi cum illis necessitudo intercederet, qui rerum ibi potirentur. Pollicitus item est illis, cum copiis se eos comitaturum, et paratum intentumque ad omnem occasionem futurum, donec absque omni periculo ex Syria essent reversi. (7) Legati ubi significassent, quam grata sibi esset hæc regis benevolentia et propensus animus, in præsentia quidem ejus comitatu opus sibi non esse dixerunt; (8) in posterum vero si qua in re præsidio opus haberent, illi se absque ulla cunctatione significaturos; quem inter vere amicos populi Romani numerarent.

III. — RES GESTÆ ANNO URBIS DXCI.

(I.) Legatio CIX (et CXII).

XIV. Παρεγένοντο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρὰ Ἀριαράθου, τοῦ νεωστὶ διαδεδεγμένου τὴν Καππαδοκῶν βασιλείαν, πρέσβεις, ἀνανεωσόμενοι τήν τε φιλίαν καὶ συμμαχίαν τὴν προϋπάρχουσαν· (2) καὶ καθόλου παρακαλέσοντες τὴν σύγκλητον, ἀποδέξασθαι τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, ἣν ἔχει καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς ἅπαντας Ῥωμαίους. (3) Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν λόγων, τήν τε φιλίαν ἀνενεώσατο καὶ τὴν συμμαχίαν, καὶ καθόλου τὴν ὅλην αἵρεσιν ἀποδεξαμένη τοῦ βασιλέως, φιλάνθρωπος ἐγενήθη. (4) Τοῦτο δ' ἐγένετο μάλιστα διὰ τὸ τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον, καθ' ὃν καιρὸν ἐξαπεστάλησαν ἐπισκεψόμενοι τὰ κατὰ τοὺς βασιλεῖς, ἐπανελθόντας, εὐφήμους λόγους ποιήσασθαι, περί τε τοῦ πατρὸς καὶ καθόλου τῆς βασιλείας αὐτῶν. (5) Οἷς πιστεύσαντες οἱ τοῦ συνεδρίου, τούς τε πρεσβευτὰς φιλανθρώπως ἀπεδέξαντο, καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν τοῦ βασιλέως.

(I.) *Res Ariarathis, Ariarathis filii, regis Cappado*

XIV. Eodem tempore ab Ariarathe, qui regni Capp ciæ successionem paulo ante adierat, venerunt legati renovandam amicitiam et societatem, (2) quæ jam ant regno intercesserat cum populo Romano, et ad rogand senatum, ut regem, qui publice privatimque universis manis bene cuperet, et ad omnia officia esset paratus, b volentia sua complecteretur. (3) Senatus, audita ejus tione, non solum amicitiam societatemque renovavit; etiam, laudato regis animo, comiter legatos excepit. Hoc autem propterea factum, quia Tiberius, qui ad co scenda regum consilia fuerat missus, reversus ab ea l tione, de patris ipsius animo erga populum Romanum, a in universum de eorum regno, multa benigna retulerat. Quibus confisi patres, perhumaniter exceperunt legatos regis voluntatem collaudarunt.

Legatio CXII.

XV. Ὁ δὲ Ἀριαράθης, ὁ βασιλεὺς Καππαδοκίας, προσδεδεγμένος τοὺς εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντας πρεσβευτὰς, νομίσας ἐκ τῶν ἀποκρίσεων ἐν ὀρθῷ κεῖσθαι τὴν βασιλείαν αὐτῷ, ἐπειδὴ καθῖκται τῆς Ῥωμαίων εὐνοίας, ἔθυε τοῖς θεοῖς χαριστήρια τῶν γεγονότων, καὶ τοὺς ἡγεμόνας εἱστία. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβευτὰς ἀπέστειλε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λυσίαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, σπουδάζων ἀνακομίσασθαι τὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ μητρὸς ὀστᾶ. (3) Τὸ μὲν οὖν ἐγκαλεῖν ὑπὲρ τοῦ γεγονότος ἀσεβήματος ἀπεδοκίμαζεν, οὐ βουλόμενος ἐρεθίζειν τοὺς περὶ τὸν Λυσίαν, ἵνα μὴ διαψευσθῇ τῆς προθέσεως, καίπερ βαρέως φέρων τὸ γεγονός· ἀξιωματικὰς δὲ δοὺς ἐντολὰς, ἐξαπέστειλε τοὺς πρέσβεις. (4) Τῶν δὲ περὶ τὸν Λυσίαν συγχωρησάντων, καὶ τῶν ὀστῶν ἀνακομισθέντων ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος μεγαλομερῶς τὴν παρουσίαν αὐτῶν, ἔθαψε παρὰ τὸν τοῦ πατρὸς τάφον κηδεμονικῶς.

XV. Ariarathes, Cappadociæ rex, post reditum legat quos Romam miserat, persuasus ex eorum responsis tuto sibi regnum esse collocatum, quandoquidem ben lentiam Romanorum esset nactus; ut pro tanto bene diis gratias ageret, rem sacram facere instituit, et d suos convivio excepit. (2) Post hæc Antiochiam legato Lysiam misit, quo sororis matrisque ossa reciperet. (3 de scelere quidem impio, quod fuerat admissum, stulare in præsentia supersedendum sibi esse existim quantumvis iniquo animo rem ferret; ne, si Lysiam irrit voti sui compos non fieret. Mandavit igitur legatis, u cibus magis, quam exprobratione, uterentur. (4) Q autem permittente Lysia reportatæ reliquiæ ad illum sent, magnifico apparatu illa suscepit, et summo studio patris tumulum humavit.

[XV. a. Ὅτι Ἀρταξίας ἐβούλετο ἐπανελέσθαι Ἀρα.θ... παραινέσεσι δὲ Ἀριαράθου τοῦτ' οὐκ ἔπραξεν, ἀλλ' ἐντιμότερον [εἶχεν] αὐτὸν ἢ πρότερον· οὕτως ἥ τε τοῦ δικαίου φύσις ἔχει μεγάλην δύναμιν, αἵ τε τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν γνῶμαι καὶ παραινέσεις, ὥστε μὴ μόνον τοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθροὺς πολλάκις σώζειν καὶ μετατιθέναι τὰς φύσεις αὐτῶν πρὸς τὸ βελτίον.]

XV. *a.* Artaxias occisurus erat Ara.th... vero men hortamentis Ariarathis obtemperans facinore abst imo homini majorem quam antea honorem habuit. mirum tum justitiæ natura tum egregiorum virorum tentiæ atque adhortationes tantam habent vim, ut amicis tantummodo, verum etiam inimicis saluti sint, horum ingenia ad meliorem frugem revocent.

(II.) Legatio CX (et CXI).

XVI. Οἱ Ῥόδιοι, διαπεπνευκότες ἐκ τῆς περὶ αὐτοὺς γενομένης δυσχερείας, ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς, τοὺς περὶ Κλεαγόραν, (2) [Κάλυνδαν

(II.) *Res Rhodiorum.*

XVI. Rhodii posteaquam ex illa superiore calamita spirarunt, legatos Romam miserunt, Cleagoram cum gis, (2) qui [Calyndam oppidum] sibi concedi postula

λιν] ἀξιώσοντας σφίσι παραχωρηθῆναι· (3) περὶ τῶν ἐχόντων ἐν τῇ Λυκίᾳ καὶ Καρίᾳ κτήσεις, αἰτημένους τὴν σύγκλητον, ἵνα αὐτοῖς ἔχειν ἐξῇ, καθὰ πρότερον. (4) Ἐψηφίσαντο δὲ καὶ κολοσσὸν στῆσαι δήμου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τριαπάκηχυν.

(3) deinde ut eorum nomine, qui in Lycia et Caria prædia habebant, peterent, quo illa pari atque antea jure possidere illis liceret. (4) Insuper decreverunt iidem in honorem populi Romani colossum cubitorum triginta in æde Minervæ dedicare.

Legatio CXI.

XVII. Τῶν Καλυνδέων ἀποστάντων Καυνίων, καὶ τὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐπιβαλλομένων αὐτοὺς τῶν υνίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεκαλέσαντο Κνιδίους οἱ λυνδεῖς· (2) ὧν καὶ παραπεσόντων κατὰ βοήθειαν, ποσὸν ἀντεῖχον τοῖς ὑπεναντίοις. (3) Ἀγωνιῶντες τὸ μέλλον, πρέσβεις ἐξέπεμψαν πρὸς Ῥοδίους, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν. (4) Οἱ δὲ όδιοι, πέμψαντες βοήθειαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ λατταν, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ παρέλαβον πόλιν. (5) Συνέβη δὲ, καὶ τὴν σύγκλητον αὐτοῖς βαιῶσαι τὴν τῶν Καλυνδέων κτῆσιν.

XVII. Cum a Cauniis Calyndenses defecissent, ac postea obsidionem eorum aggressi essent Caunii, illi principio quidem a Cnidiis auxilia poposcerunt: (2) quibus etiam promte suppetias ferentibus, aliquamdiu hostibus restiterunt. (3) Sed mox de exitu belli anxii et solliciti, legationem ad Rhodios miserunt, se suamque urbem illis dedentes. (4) Rhodii, terra marique auxilio misso, urbem obsidione liberarunt, eamque sibi traditam acceperunt. (5) Mox vero etiam senatus ejus possessionis retinendæ jus et potestatem illis concessit.

[XVII. a. Ὅτι Ῥόδιοι τἄλλα συζῶντες τῇ τοῦ πολιτεύματος προστασίᾳ, βραχὺ παρώλισθον ἐν τούτοις καιροῖς, ὡς ἐμὴ δόξα· ἐπεδέξαντο γὰρ μυριάδας ὀκτὼ καὶ εἴκοσι παρ' Εὐμένους, χάριν τοῦ τὸ σθὲν ἐκ τούτων δανείζεσθαι, τὸν δὲ τόκον εἰς τοὺς θοὺς ὑπάρχειν τοῖς παιδευταῖς καὶ διδασκάλοις τῶν ν. (2) Τοῦτο δὲ, στενοχωρίας ὑπαρχούσης, καθάπερ ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν βίων, ἴσως ἂν ἐπιδέξαιτό τις παρὰ φίλων, ἕνεκα τοῦ μὴ περιιδεῖν ἀπαίδευτα γινόμενα τέκνα διὰ τὴν ἀπορίαν· εὐκαιρῶν δὲ τῷ βίῳ πᾶν ἂν ὑπομεῖναι μᾶλλον, ἢ τὸν διδόμενον τοῖς διδασκάλοις θὸν ἐρανίζεσθαι παρὰ τῶν φίλων· (3) ὅσῳ δὲ μεῖζον πολίτην ἰδιώτου φρονεῖν, τοσῷδε καὶ τὸ πρέπον ἐπὶ πολιτικῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἰδίων τηρητέον, Ῥοδίοις καὶ τελέως διά τε τὴν εὐκαιρίαν τὴν ἐν τοῖς κοινοῖς, τὴν ἐπίφασιν τῆς σεμνότητος.]

XVII. *a*. Rhodii qui alias rerum publicarum apud se excellentiæ convenienter vixerunt, aliquantulum his temporibus lapsi sunt, ut mea certe opinio fert. Acceperunt enim donatos ab Eumene ducentos et octagies mille frumenti modios, ut pretium eorum in fœnore collocarent, eaque usura mercedem educatoribus et ludimagistris liberorum suorum solverent. (2) Atqui donum hujusmodi, si forte, ut fit, pauperies privatam vitam premeret, liceret homini ab amicis accipere, ne liberos ineruditos egestatis causa esse pateretur : sed tamen in bona re constitutus homo quidvis potius ab amicis corrogare non erubuerit, quam salarium illud, quod filiorum præceptoribus dandum est. (3) Quemadmodum vero eos, qui rem publicam administrant, privatis hominibus altiores se gerere oportet, ita splendor ac dignitas in publica magis quam in privata vita servari debet, Rhodiis vero potissimum, propter suæ reipublicæ opes famamque dignitatis.

IV. — RES GESTÆ ANNO DXCII.

I. IN ITALIA.

(I.) Legatio CXIII.

XVIII. Μετὰ τὸ μερίσαι τοὺς Πτολεμαίους τὴν βασιλείαν, παρεγένετο Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος εἰς τὴν Ῥώμην, ἀθετεῖν βουλόμενος τὸν γεγονότα μερισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν· (2) φάσκων οὐχ ἑκὼν, ἀλλὰ ἀνάγκην, τῷ καιρῷ περιληφθεὶς, πεποιηκέναι τὸ προσταττόμενον. (3) Καὶ παρεκάλει τὴν σύγκλητον μερίσαι τὴν Κύπρον αὐτῷ· καὶ γὰρ καὶ τούτου γενομένου, καταδεεστέραν ἕξειν μερίδα τοῦ ἀδελφοῦ παρὰ πολύ. (4) Τῶν δὲ περὶ τὸν Κανουλήϊον καὶ Κόϊντον συμμαρτυρούντων τοῖς περὶ τὸν Μένυλλον, τοῖς παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου παραγεγονόσι πρεσβευταῖς, διότι καὶ τὴν Κυρήνην ὁ νεώτερος καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοὺς ἔχοι· ταύτην γενέσθαι τὴν τῶν ὄχλων πρὸς αὐτὸν ἀλλο-

(I.) *Ptolemæus junior (Physcon) Romæ à Senatu Cyprum insulam petit.*

XVIII. Postquam Ptolemæi regnum sunt partiti, venit Romam Ptolemæus junior, institutam cum fratre partitionem infectam redditurus; (2) quod diceret, non sponte se, verum difficultatibus temporum cedere coactum, id fecisse, quod jussus fuisset. (3) Petere igitur a senatu, ut Cyprum sibi adjudicaret : nam, etiam sic, longe deteriorem suam portionem fore portione fratris. (4) Quum vero Canuleius ac Quintus suo testimonio confirmarent id quod dicebat Menyllus, qui a majore Ptolemæo legatus aderat : Ptolemæum nempe juniorem non solum Cyrenen, sed et ipsam vitam, sua opera retinere; adeo vulgo omnium animos ab

τριότητα καὶ προσκοπήν· (5) διὸ καί, παρ' ἐλπίδα καὶ παραδόξως δεδομένων αὐτῷ τῶν κατὰ Κυρήνην πραγμάτων, ἀσμένως δέξαιτο, καὶ σφαγίων τμηθέντων καὶ λάβοι τοὺς ὅρκους παρὰ τἀδελφοῦ, καὶ δοίη περὶ τούτου· τοῦ δὲ Πτολεμαίου πᾶσι τούτοις ἀντιλέγοντος, (6) ἡ σύγκλητος, ἅμα μὲν ὁρῶσα τὸν μερισμὸν* γεγονότα τελέως, ἅμα δὲ βουλομένη διελεῖν τὴν βασιλείαν πραγματικῶς, αὐτῶν αἰτίων γενομένων τῆς διαιρέσεως, συγκατέθετο τοῖς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου παρακαλουμένοις ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι. (7) Πολὺ γὰρ ἤδη τοῦτο τὸ γένος ἐστὶ τῶν διαβουλίων παρὰ Ῥωμαίοις, ἐν οἷς διὰ τῆς τῶν πέλας ἀγνοίας αὔξουσι καὶ κατασκευάζονται τὴν ἰδίαν ἀρχὴν πραγματικῶς, ἅμα χαριζόμενοι καὶ δοκοῦντες εὐεργετεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας. (8) Διὸ καὶ καθορῶντες τὸ μέγεθος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας, καὶ δεδιότες, ἄν ποτε τύχῃ προστάτου, μὴ μεῖζον φρονῇ τοῦ καθήκοντος, (9) κατέστησαν πρεσβευτάς, Τίτον Τορκουάτον καὶ Γνάϊον Μερόλαν, τοὺς κατάξοντας ἐπὶ τὴν Κύπρον τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τελειώσοντας ἅμα τὴν ἐκείνων καὶ τὴν αὑτῶν πρόθεσιν. (10) Καὶ παραχρῆμα τούτους ἐξαπέστειλαν, δόντες ἐντολάς, διαλῦσαι τοὺς ἀδελφούς, καὶ κατασκευάσαι τῷ νεωτέρῳ τὴν Κύπρον χωρὶς πολέμου.

(II.) Legatio CXIV.

XIX. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον προσπεσούσης τῆς περὶ τὸν Γνάϊον περιπετείας, ὡς ἀνῃρέθη· (2) καὶ τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου πρεσβευόντων, ὧν ὁ Λυσίας ἔπεμψε, παραγεγονότων, καὶ πολλοὺς διαθεμένων λόγους, ὑπὲρ τοῦ μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς πράξεως τοὺς τοῦ βασιλέως φίλους· (3) ἡ μὲν σύγκλητος παρέπεμπε τοὺς πρεσβευτάς, οὐ βουλομένη διδόναι περὶ τούτων ἀπόφασιν οὐδεμίαν, οὐδ' ἐκτίθεσθαι καθόλου τὴν αὑτῆς γνώμην. (4) Ὁ δὲ Δημήτριος, πτοηθεὶς ἐπὶ τοῖς ἠγγελμένοις, ἐξαυτῆς προσεκάλει τὸν Πολύβιον, καὶ προσανέφερεν διαπορῶν, εἰ δεῖ πάλιν ἐντυχεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν καθ' αὑτόν. (5) Ὁ δὲ παρεκάλει μὴ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον πταίειν, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ τὰς ἐλπίδας ἔχειν, καὶ τολμᾶν τι βασιλείας ἄξιον· πολλὰς γὰρ ὑποδεικνύειν ἀφορμὰς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. (6) Ὁ δὲ Δημήτριος συννοήσας τὸ λεγόμενον, τότε μὲν ἀπεσιώπησε· μετ' ὀλίγον δέ τινι τῶν συνήθων Ἀπολλωνίῳ μετέδωκε περὶ τῶν αὐτῶν. (7) Ὁ δὲ προειρημένος, ἄκακος ὢν, καὶ κομιδῇ νέος, συνεβούλευε πεῖραν ἔτι λαβεῖν τῆς συγκλήτου· πεπεῖσθαι γάρ, ἐπεὶ τῆς βασιλείας ἀλόγως αὐτὸν ἐστέρηκε, τῆς γε ὁμηρείας αὐτὸν ἀπολύσειν. (8) Ἄτοπον γὰρ εἶναι τελέως, Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς διαδεδεγμένου τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, Δημήτριον ὁμηρεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ. (9) Τούτοις μὲν οὖν τοῖς λόγοις πεισθείς, πάλιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον ὁ προειρημένος, καὶ παρεκάλει τῆς γε κατὰ τὴν ὁμηρείαν ἀνάγκης αὐτὸν ἀπολύειν,

eo alienatos esse, tantamque offensam contractam, (5 pro magno beneficio concessum ipsi præter spem sua opinionem Cyrenæ regnum acciperet; idque pactum sa rite peractis, fide data invicemque accepta esse firmatu omnibus his contradicente Ptolemæo, (6) senatus, vi quidem, omnino* esse divisionem, simul vero, quando dem dividendi regni ipsi fratres auctores fuissent, cupiens et ad suos usus accommodate institui partitionem, as sit junioris fratris postulatis, quæ sibi utiliora esse in gebat. (7) Multum enim Romani hoc genere consilio utuntur, ita sollerter se gerentes, ut per aliorum impru tiam augeant suum et efficaciter imperium eodem temp quo illis, qui peccant, gratificantur videnturque in eos ferre beneficium. (8) Tunc igitur, potentia regni Ægyp intellecta, veriti, ne, si quando caput contingeret illi i rio, altius quam par esset, spiraret, (9) Titum Torqua et Cn. Merulam legatos decreverunt, qui Ptolemæum Cyprum reducerent, et qui ex sua atque ipsius volun negotium illud conficerent. (10) Protinus ergo et leg hæc missa est cum mandatis, ut pacem inter fratres co liarent, et juniori regnum Cypri citra vim et arma trad dum curarent.

(II.) *Demetrius Roma profugit in Syriam.*

XIX. Eodem fere tempore, postquam esset Romam n cius allatus de casu Cnæi Octavii qui occisus fuerat; quumque etiam legati Antiochi, quos Lysias miserat, mam venissent, et multa disseruissent, quo probare cædis ejus conscios non fuisse regis amicos; (3) sena contemtim audivit legatos, neque de ea re quidquam resp dit, quia mentem suam prodere omnino nolebat. (4) Demetrius hoc nuncio perculsus, Polybium arcessit, cum eo deliberat, deberetne iterum de suis rebus cum tribus agere. (5) Polybius Demetrium monuit, caveret eumdem lapidem bis offendere; quin potius spes suas seipso poneret, auderetque aliquid regno dignum: mul enim ipsi præsentem rerum statum occasiones exhibe (6) Demetrius animadverso, quo hoc consilium spectar in præsentia verbum non dicere: at non multo post iisd rebus cum Apollonio ex familiarium numero communica (7) Is, ut bonus homo et admodum juvenis, iterum exp randam voluntatem senatus censebat: neque enim d bitare se, quoniam sine causa regno eum patres spolia sent, quin necessitatem certe manendi Romæ pro obsi forent illi remissuri. (8) Rem enim esse penitus absurdam quum in regno Syriæ Antiochus successisset, obsidem fi illius Demetrium retineri. (9) Hujus oratione persuas Demetrius, iterum in curiam venit, et ut saltem necessita

αὶ τὴν βασιλείαν ἔκριναν Ἀντιόχῳ συγκατασκευάζειν.) Καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ αλεχθέντος, ἔμεινεν ἡ σύγκλητος ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱ- σεως· ὅπερ εἰκὸς ἦν. (11) Καὶ γὰρ πρότερον οὐ διὰ μὴ λέγειν τὰ δίκαια τὸν Δημήτριον ἔκρινεν τὴν χὴν τῷ παιδὶ συνδιαφυλάσσειν, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέ- ν τοῖς σφετέροις πράγμασιν. (12) Μενόντων δὲ τῶν ων ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαθέσεως, μένειν εἰκὸς ἦν καὶ ν τῆς συγκλήτου διάληψιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως.

XX. Πλὴν ὅ γε Δημήτριος, μάτην ἐξάσας τὸ κύ- ειον, καὶ γνοὺς, ὅτι καλῶς αὐτῷ συνεβούλευεν ὁ λύβιος, μὴ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον πταίειν· (2) με- μεληθεὶς ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ καὶ φύσει μεγα- φρων ὑπάρχων, καὶ τόλμαν ἱκανὴν ἔχων πρὸς τὸ κρι- , εὐθέως ἐκάλει Διόδωρον, προσφάτως ἐκ τῆς Συρίας ραγεγονότα, καὶ μετεδίδου περὶ τῶν καθ' αὐτόν. (3) δὲ Διόδωρος τροφεὺς μὲν ἐγεγόνει τοῦ Δημητρίου· ποῦργος δ' ὤν, καὶ κατωπτευκὼς ἐπιμελῶς τὰ κατὰ Συρίαν, ὑπεδείκνυεν αὐτῷ· (4) διότι, τῶν μὲν ν τεταραγμένων διὰ τὸν Γναΐου φόνον, καὶ διαπι- ούντων τῶν μὲν πολλῶν τοῖς περὶ τὸν Λυσίαν, τῶν περὶ τὸν Λυσίαν τοῖς πολλοῖς, τῆς δὲ συγκλήτου πε- σμένης ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως φίλων γεγονέναι τὴν τοὺς σφετέρους πρεσβευτὰς παρανομίαν, κάλλιστον ι καιρὸν ἐπιφανῆσαι τοῖς πράγμασι. (5) Ταχέως τοὺς μὲν ἐκεῖ μεταῤῥίψειν τὴν βασιλείαν εἰς αὐτὸν, ὅλως μετὰ παιδὸς ἑνὸς ποιήσηται τὴν παρουσίαν· δὲ σύγκλητον οὐ τολμήσειν ἔτι βοηθήσειν, οὐδὲ πισχύσειν τοῖς περὶ τὸν Λυσίαν, τοιαῦτα διεργασα- νοις. (6) Λοιπὸν εἶναι, τὸ λαθεῖν ἐκ τῆς Ῥώμης ελθόντας, καὶ μηδένα λαβεῖν ἔννοιαν τῆς ἐπιβολῆς τοῦ. (7) Δοξάντων δὲ τούτων μετεπέμπετο τὸν Πο- βιον, καὶ δηλώσας τὰ δεδογμένα, παρεκάλει συνεπι- σθαι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ συνδιανοηθῆναι, πῶς ἂν ρισθείη τὰ κατὰ τὸν δρασμόν. (8) Συνέβαινε δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, Μένυλλον μὲν τὸν Ἀλαβανδέα ρεῖναι πρεσβεύοντα παρὰ τοῦ πρεσβύτου βασιλέως τολεμαίου, χάριν τοῦ συγκαταστῆναι καὶ δικαιολο- θῆναι πρὸς τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον· ἐτύγχανε δὲ ὑπάρχουσα τῷ Πολυβίῳ πρὸς τὸν Μένυλλον ἰσχυρὰ ήθεια καὶ πίστις. (9) Διὸ καὶ, νομίσας αὐτὸν ἐπι- δειον εἶναι πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρείαν, συνέστησε τῷ ημητρίῳ μετὰ μεγάλης σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας. (10) δὲ κοινωνήσας τῆς ἐπιβολῆς, ἀνεδέξατο, τήν τε ῦν ἑτοιμάσαι, καὶ τἄλλα πρὸς τὸν πλοῦν ἀπαρτιεῖν. Οὗτος μὲν οὖν εὑρὼν ἐν τῷ στόματι τοῦ Τιβέριος ρμοῦσαν Καρχηδονίαν ναῦν ἱεραγωγὸν, ταύτην ἐναυ- σατο. (12) Συμβαίνει δὲ, τὰ πλοῖα ταῦτα κατ' ιστὴν λαμβάνεσθαι ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐφ' οἷς εἰς ν Τύρον ἐκπέμπουσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὰς πατρίους αρχὰς τοῖς θεοῖς· ἐναυλοῦτο δὲ φανερῶς εἰς τὴν ἰδίαν νακομιδήν. (13) Διὸ καὶ τήν τε τῶν ἐπιμηνίων πα- σκευὴν ἀνυπόπτως ἐποιεῖτο, καὶ φανερῶς ἐλάλει, αὶ συνέταττε τοῖς ναυτικοῖς.

liberaretur manendi Romæ pro obside, orat, quando regnum Antiocho firmassent. (10) In hanc mentem quum plura etiam Demetrius dixisset, nihilominus tamen in sententia senatus mansit : quod et consentaneum erat. (11) Nam et antea regnum puero conservandum decreverat, non quia injusta esset Demetrii oratio; sed quia ita reipublicæ expediret. (12) Quum igitur status rerum idem maneret, rationi consentaneum erat, ut et senatus sententia in eodem proposito maneret.

XX. Ceterum Demetrius, frustra edito cygneo cantu, postquam experientia magistra cognovisset, rectum fuisse Polybii consilium, monentis ne ad eumdem lapidem bis offenderet; (2) pœnitentia ductus sui facti, quum præsertim magni vir animi esset, et satis audaciæ haberet ad exsequendum quod semel statuisset, Diodorum ad se vocat, qui recens e Syria venerat, deque suis rebus cum eo deliberat. (3) Fuerat hic Diodorus Demetrii educator, homo vafer, qui, Syriæ statu accurate perspecto, edocuit illum, (4) rebus ibi turbatis propter Cnæi cædem, quum neque populi Lysiæ fiderent, neque Lysias populis, et senatus crederet, fraude aulicorum regis suos legatos esse violatas, opportunissimum esse tempus ad aliquid moliendum, ut in ipso regno repente hominibus sese ostenderet. (5) Statim enim Syros regnum fore in ipsum translaturos, si vel uno puero comitatus venisset : neque ausurum senatum puero regi opem ferre, neque potentiam Lysiæ, a quo tantum scelus admissum, suis viribus stabiliturum. (6) Superesse nunc illam curam, ut Roma insciis omnibus discederet, priusquam de ejus consilio ulla suspicio cuiquam oboriretur. (7) Hoc consilio probato, Demetrius Polybium ad se vocat, quid pararet significat, orat, vellet se in hoc incepto ire adjutum, et una secum deliberare, qua ratione posset evadere. (8) Forte illo tempore aderat Romæ Menyllus Alabandensis, missus a seniore Ptolemæo, ut patrocinium causæ ipsius ageret apud patres, et adversus juniorem Ptolemæum certamen pro illo susciperet. Huic Menyllo arcta familiaritas et necessitudo cum Polybio intercedebat : (9) qui ratus aptissimum eum esse ad hoc ministerium obeundum, quanto maximo poterat studio illum Demetrio commendavit. (10) Is igitur particeps consilii factus, et navem, et quæcumque ad iter forent necessaria, paraturum se recepit. (11) Ac quum in ostio Tiberis Carthaginiensem navem invenisset ex earum numero quibus sacra deferuntur, hanc ad vecturam conducit. (12) Solent autem cum cura hæ naves deligi Carthagine, ad deferendas Tyrum primitias, quas illuc Carthaginienses diis patriis mittunt. Conduxit autem palam ad reditum suum. (13) Idcirco etiam commeatus sine cujusquam suspicione apparabat, et cum nautis in oculis omnium colloquebatur, et tempus constituebat.

XXI. Ἐπειδὴ δὲ πάντ' ἦν ἕτοιμα τῷ ναυκλήρῳ καὶ λοιπὸν ἔδει τὸν Δημήτριον ἀπαρτίζειν τὰ καθ' αὑτόν· τὸν τροφέα προαπέστειλεν εἰς τὴν Συρίαν, ὠτακουστήσοντα καὶ κατοπτεύσοντα τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ὄχλους. (2) Ὁ δὲ σύντροφος Ἀπολλώνιος ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ μετεῖχε τῆς ἐπιβολῆς· δυοῖν δ' ὑπαρχόντων ἀδελφοῖν, Μελεάγρου καὶ Μενεσθέως, τούτοις ἐκοινωνήσατο τὴν πρᾶξιν, ἄλλῳ δ' οὐδενὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καίτοι πλειόνων ὄντων. (3) Οὗτοι δ' ἦσαν Ἀπολλωνίου κατὰ φύσιν υἱοί, τοῦ μεγάλην μὲν εὐκαιρίαν ἔχοντος παρὰ Σελεύκῳ, μεταστάντος δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχου μετάληψιν τῆς ἀρχῆς εἰς Μίλητον. (4) Τῆς δὲ συνταχθείσης ἡμέρας πρὸς τοὺς ναυτικοὺς συνεγγιζούσης, ἔδει γενέσθαι παρά τινι τῶν φίλων ὑποδοχὴν πρὸς τὴν ἔξοδον. (5) Παρὰ γὰρ αὐτῷ ποιεῖν τὸ δεῖπνον οὐχ οἷόν τ' ἦν, εἴθιστο γὰρ ἐπιμελῶς καλεῖν ἅπαντας τοὺς περὶ αὐτὸν ὄντας. (6) Οἱ δὲ συνειδότες τὴν πρᾶξιν, ἔμελλον ἐξ οἴκου δειπνήσαντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἥξειν, ἔχοντες ἕνα παῖδα μεθ' ἑαυτῶν ἕκαστος· τοὺς γὰρ λοιποὺς ἀπεστάλκεισαν εἰς Ἀναγνείας, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν αὐτοὶ παρεπόμενοι. (7) Τὸν δὲ Πολύβιον συνέβαινε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠσθενηκότα μένειν κατακλινῆ, εἰδέναι δὲ πάντα τὰ πραττόμενα, τοῦ Μενύλλου συνεχῶς αὐτῷ μεταδιδόντος ἀεὶ περὶ τῶν ὑποπιπτόντων. (8) Διόπερ ἀγωνιάσας ὁ προειρημένος, μή, τῆς συνηθείας ἑλκυσθείσης, ἅτε τοῦ Δημητρίου συμποτικοῦ φυσικῶς καὶ νεωτέρου τελέως ὑπάρχοντος, ἀπόρημά τι γένηται περὶ τὴν ἔξοδον διὰ τὴν μέθην· (9) γράψας βραχὺ πιττάκιον καὶ σφραγισάμενος, πέμπει παρ' αὐτοῦ παῖδα, συσκοτάζοντος ἄρτι τοῦ θεοῦ, συντάξας, ἐκκαλεσάμενον τὸν οἰνοχόον τοῦ Δημητρίου δοῦναι τὸ πιττάκιον, μηδὲν εἰπόντα, τίς ἢ παρὰ τίνος, καὶ κελεύειν ἀποδιδόναι τῷ Δημητρίῳ, ὡς παραχρῆμα διαναγνῶναι. (10) Γενομένων δὲ πάντων κατὰ τὸ συνταχθέν, λαβὼν ὁ Δημήτριος ἐπανέγνω. (11) Τὸ δὲ πιττάκιον περιεῖχε τὰς γνώμας ταύτας.

Ὁ δρῶν, τὰ τοῦ μέλλοντος οἴχεται φέρων.
(12) Ἴσον φέρει νύξ· τοῖς δὲ τολμῶσι πλέον.
(13) Τόλμα τι, κινδύνευε, πράττ', ἀποτύγχανε,
ἐπίτυχε· πάντα μᾶλλον, ἢ σαυτὸν πρόου.
(14) Νῆφε, καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

XXII. Ταῦτα διαναγνοὺς ὁ Δημήτριος, καὶ συννοήσας τὰς ὑποθέσεις, καὶ τίνες, καὶ παρὰ τίνος εἰσί, Παραυτίκα προσποιηθεὶς ὡς ἐπιναύσιος γεγονώς, ἀπηλλάττετο, συμπροπεσόντων αὐτῷ καὶ τῶν φίλων. (2) παραγενόμενος δ' ἐπὶ σκηνήν, τοὺς μὲν ἀνεπιτηδείους τῶν οἰκετῶν ἐξέπεμψεν εἰς τὰς Ἀναγνείας, συντάξας, λαβόντας τὰ λίνα καὶ τοὺς κύνας ἀπαντᾷν ἐπὶ τὸ Κίρκαιον· (3) ἐκεῖ γὰρ ἐπιμελῶς εἰώθει κυνηγετεῖν τὸν ὗν· ἐξ οὗ καὶ τῆς πρὸς τὸν Πολύβιον αὐτῷ συνηθείας τὴν καταρχὴν γενέσθαι συνέπεσε. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς περὶ τὸν Νικάνορα διεσάφει τὴν ἐπιβολήν, καὶ κοινωνεῖν παρεκάλει τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. (5) Πάντων δὲ προθύμως δεξαμένων τὸν λόγον, παρήγγειλε κατὰ

XXI. Postquam nauclerus omnia parata habuit, et jam restabat, nisi ut Demetrius ad iter se compararet, illum educatorem in Syriam præmisit, qui omnes i musculos colligeret, et, quis populorum esset sensus ploraret. (2) Apollonius vero, qui educatus cum ips rat, hujus incepti jam a principio conscius fuerat : cui duo essent fratres, Meleager et Menestheus, cum his ter rem communicavit Demetrius, neque cum alio quo ex familiaribus, quamquam multi erant. (3) Fratres Apollonius ille genuerat, qui plurimum gratia apud S cum valuerat, deinde, ubi ad Antiochum regnum fuit latum, Miletum ex aula migravit. (4) Postquam c tuta cum nautis dies venit, ut exiret urbe Demetrius, quemquam ex amicis convivium ab valedicendum celeb rus erat : (5) nam in hospitio quidem suo cœnare non po quod esset illi consuetudo, quam diligenter servav omnes qui circa ipsum erant invitare. (6) Deinde, qui scii erant arcani, cœnatione egressi, navim recta cum sin quisque pueris petere debebant : nam reliquos Anag miserant, tamquam eodem postridie et ipsi essent ituri Accidit autem, ut quum hæc gererentur, æger Polyb lectulo decumberet; quem tamen nihil eorum, quæ fie fugiebat, quum Menyllus ut quidque novi acciderat singulis continuo eum moneret. (8) Is igitur vehem sollicitus, ne, quia Demetrius natura sua conviviis mum gaudebat, et juvenis admodum tunc erat, extra tempus longius compotatione, exeundi consilium pr temulentiam aliquo modo impeditum hæreret; (9) pittacio conscripto atque obsignato, puerum e suis, quum tenebresceret, mittit, eique mandat, ut, pincerna De foras vocato pittacium illi traderet, non addito, quis esset, aut a quo mitteretur; juberetque, Demetrio templo legendum dari. (10) Factum est plane uti jus et Demetrius acceptum pittacium legit. (11) In eo hæc g erant descriptæ.

Gnavus cunctatori spes suas præcipit.
(12) Æque utrisque commoda nox; sed magis favet au bus.
(13) Aude, periclitare, age quid. Sive succedat propos sive minus, omnia prius, quam te deseras.
(14) Sobrius esto, nemini fidem habendam memento; hi nervi prudentiæ.

XXII. His lectis Demetrius, cognito, et quo hæc p pta spectarent, et a quo sibi mitterentur, et extemplo seabundum se simulans, convivio excessit, amicis cum eo egredientibus. (2) In hospitium ut ventum, los ad illud iter minus aptos Anagniam proficisci j mandatque illis, ut cum retibus ac canibus venatic Circæum montem sibi occurrerent, (3) ubi studios litus erat aprum venari; unde etiam contigerat, ut bium propius noscendi occasio primum ei daretur. Secundum hæc Nicanori, quod destinabat, aperit, illos hortatur, ut eorumdem consiliorum secum velint participes. (5) Quum operam prolixe omnes pollicere monuit eos, ut domum suam quisque celeriter repete

πουδὴν, ἐπανελθόντας ἐπὶ τὰς ἰδίας καταλύσεις, τοῖς ν παισὶ συντάττειν, προάγειν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν εἰς ς Ἀναγνείας, καὶ μετὰ τῶν κυνηγῶν ἀπαντᾷν εἰς τὸ ίρκαιον· (6) αὐτοὺς δὲ λαβόντας ἐσθῆτας ὁδοιπο-ικὰς ἀνακάμπτειν ὡς αὐτὸν, εἰπόντας τοῖς οἰκέταις, ι μετὰ τοῦ Δημητρίου συμμίξουσιν αὐτοῖς κατὰ ν ἐπιοῦσαν ἐπὶ τὸν προειρημένον τόπον. (7) γενο-ένων δὲ πάντων καθὼς προείρηται, προῆγον εἰς ν Ὠστίαν νυκτὸς ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ Τιβέριος. (8) δὲ Μένυλλος προπορευόμενος ἐκοινολογεῖτο τοῖς υτικοῖς, φάσκων, αὐτῷ προσπεπτωκέναι παρὰ τοῦ σιλέως, διὸ δέον ἐστὶν αὐτὸν μὲν μένειν κατὰ τὸ πα-ν ἐν τῇ Ῥώμῃ, τῶν δὲ νεανίσκων τοὺς πιστοτάτους πέμψαι πρὸς αὐτὸν, παρ' ὧν ἐπιγνώσεται πάντα τὰ ὰ τὸν ἀδελφόν. (9) Διόπερ αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφησεν βαίνειν, τοὺς δὲ νεανίσκους ἥξειν περὶ μέσας νύκτας ς μέλλοντας πλεῖν. (10) Τῶν δὲ ναυκλήρων ἀδιαφο-ούντων, διὰ τὸ μένειν αὐτοῖς τὸ ταχθὲν ναῦλον ἐξ ἀρ-ς, καὶ πάντα κατηρτικότων ἐκ πολλοῦ τὰ πρὸς ν πλοῦν, (11) παρῆσαν οἱ περὶ τὸν Δημήτριον κατὰ ίτην φυλακὴν λήγουσαν, ὄντες ὀκτὼ, καὶ παῖδες ντε, καὶ παιδάρια τρία. (12) Τοῦ δὲ Μενύλλου κοι-λογηθέντος αὐτοῖς, καὶ παραδείξαντος τὴν τῶν ἐπι-δίων παρασκευὴν, ἔτι δὲ συστήσαντος τῷ ναυκλήρῳ ς ἐπιβάταις ἐκτενῶς, οὗτοι μὲν ἐπέβησαν· (13) ὁ δὲ βερνήτης, ἄρτι διαφώσκοντος, ἄρας τὰς ἀγκύρας, ὔλει τὸν πλοῦν ἁπλῶς, οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχων τοῦ γματος, ἀλλ' ὡς στρατιώτας τινὰς ἄγων παρὰ τοῦ ενύλλου πρὸς τὸν Πτολεμαῖον.

XXIII. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν οὐδεὶς ζητήσειν ἔμελλε τὸν Δημήτριον, οὐδὲ τοὺς μετ' ἐκεί-ν προάγοντας. (2) Οἱ μὲν γὰρ αὐτοῦ μένοντες ὡς ὶ τὸ Κίρκαιον ὡρμηκότα διελάμβανον· οἱ δὲ ἐν ταῖς αγνείαις ἀπήντων ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ὡς ἐκεῖ πα-σομένου. (3) Δι' ὃ συνέβαινε τελέως ἄσημον εἶναι ν δρασμόν· ἕως οὗ τῶν παίδων τις, μεμαστιγωμένος ταῖς Ἀναγνείαις, ἀπαντῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἔδρα-ν ἐπὶ τὸ Κίρκαιον, ὡς ἐκεῖ τῷ Δημητρίῳ συμμίξων· οὐχ ὁρῶν δὲ, πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἔτρεχεν, ὡς κατὰ ρείαν ἀπαντήσων. (5) Οὐδαμῇ δὲ συντυχὼν αὐτῷ, το διεσάφησε τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, καὶ τοῖς κατα-λελειμμένοις ἐπὶ τῆς οἰκίας. (6) Ἐπιζητουμένου δὲ τοῦ ημητρίου κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἀφ' ἧς ὥρμησεν, ενοήθη τὸ γεγονός. (7) Τῇ δὲ πέμπτῃ ἡ σύγκλητος θέως συνήγετο περὶ τούτων, ἐν ᾗ συνέβαινε, τὸν Δη-ήτριον ἐκτὸς ἤδη τοῦ πορθμοῦ τοῦ κατὰ Σικελίαν ἄρχειν. (8) Τὸ μὲν οὖν διώκειν ἀπέγνωσαν, ἅμα ν ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν πολὺ προειληφέναι κατὰ τὸν λοῦν, καὶ γὰρ ἔσχε φορὸν ἄνεμον, ἅμα δὲ προορώμε-ι τὸ βουληθέντες κωλύσειν ἀδυνατῆσαι· (9) πρεσβευ-ς δὲ κατέστησαν μετά τινας ἡμέρας τοὺς περὶ Τιβέ-ον Γράκχον, καὶ Λεύκιον Λέντλον, καὶ Σερουΐλιον λαυκίαν· (10) οἵτινες ἔμελλον πρῶτον μὲν ἐποπτεύ-ιν τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ὅθεν ἐπιβάλλοντες ἐπὶ τὴν

et famulis imperarent, ut mane orto Anagniam proficiscerentur, et cum venatoribus ad Circæum sibi occurrerent; (6) ipsi interim viatoriis sumtis vestibus ad se redirent, famulisque dicerent, postridie ejus diei in illum quem diximus locum ad se venirent, ibi enim cum Demetrio sese futuros. (7) Postquam omnia essent administrata, ut mandaverat, noctu Ostiam ad ostium Tiberis progreditur. (8) Interea Menyllus præcedit illos, et nautis significat, novi aliquid a rege se accepisse, cujus gratia oporteat, ut ipse quidem in urbe adhuc hæreret; sed juvenes probatissimæ fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei sint renunciaturi. (9) Propterea se quidem navim non conscensurum, verum eos juvenes, qui iter sint confecturi, circa mediam noctem esse venturos. (10) Nauclerus, cui de constituta ab initio mercede nihil propterea deperibat, omnia dudum parata habens ad solvendum, id se non curare ostendit. (11) Interea, exeunte tertia vigilia, adest Demetrius cum suis comitibus, ii autem erant omnino octo, cum famulis quinque et junioribus pueris tribus. (12) Deinde ubi cum his locutus esset Menyllus et præparatum commeatum illis ostendisset, quum etiam nauclero et vectoribus eos studio magno commendasset, navem conscenderunt. (13) Gubernator, simul illuxit, ancoras tollere, et navigationi simpliciter se accingere, ut qui de eo quod erat gestum nihil cogitaret, sed tamquam milites quosdam a Menyllo ad Ptolemæum deveheret.

XXIII. Romæ vero postridie illius diei nemini in mentem venit, ut Demetrium aut eos, qui cum ipso erant egressi, inquireret. (2) Nam qui ibi remanserant, Circæum rebantur ipsum esse profectum: qui erant Anagniæ, eodem se contulerunt, tamquam ibi eum reperturi. (3) Itaque prorsus evasio illius ex urbe latuit, donec aliquis puerorum, qui Anagniam ad dictum locum venerant, flagris cæsus, Circæum curriculo petiit, ut Demetrium ibi conveniret: (4) quo non invento, Romam iterum accurrit, ratus in itinere se illi occursurum. (5) Tum autem, quum nusquam Demetrium offendisset, amicis, qui Romæ erant, et iis, quos domi Demetrius reliquerat, rem declaravit. (6) Itaque, postquam die quarto a discessu quæsitus esset Demetrius, oborta est quædam hominibus suspicio ejus, quod gestum erat. (7) Die quinto senatus statim ea de re est habitus, cum quidem Demetrius jam ultra fretum Siculum navigatione pervenerat. (8) Itaque persequendum patres non duxerunt, quod persuasum haberent multum jam itineris esse ab eo confectum, secundo enim vento navigabat; simulque cogitarent, si vellent eum impedire, in sua potestate non futurum. (9) Post paucos deinde dies Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum, et Servilium Glauciam, legatos decreverunt, (10) qui res in Græcia inspicerent, deinde in

Ἀσίαν, τά τε κατὰ τὸν Δημήτριον καραδοκήσειν, καὶ τὰς τῶν ἄλλων βασιλέων προαιρέσεις ἐξετάσειν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀντιλεγόμενα τοῖς προειρημένοις διευκρινήσειν. (11) Διὸ τὸν Τιβέριον κατεστήσαντο πάντων αὐτόπτην γεγονέναι. (12) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

Asiam transgressi, quid moliretur Demetrius, observa animos item ceterorum regum explorarent et controve eorum cum Gallogræcis disceptarent. (11) Hæc omni berius præsens cognoscere jussus est a patribus. (1 in Italia quidem ista tum gerebantur.

(Suidas in Προσανέχων.)

(13) Ὁ δὲ Δημήτριος, προσανέχων τῇ παρουσίᾳ τοῦ διαποστολησομένου πρὸς αὐτὸν, * *.

(13) Demetrius vero, exspectans adventum ejus q ipsum mittendus erat, * *.

(III.) Athenæus lib. VI, cap. 21.

XXIV. Κάτων, ὡς Πολύβιος ἱστορεῖ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν Ἱστοριῶν, ἐδυσχέραινε, καὶ ἐκεκράγει, ὅτι τινὲς τὰς ξενικὰς τρυφὰς εἰσήγαγον εἰς τὴν Ῥώμην· (2) τριακοσίων μὲν δραχμῶν κεράμιον ταρίχων Ποντικῶν ὠνησάμενοι, μειράκια δ' εὔμορφα ὑπερβαλλούσης ἀγρῶν τιμῆς.

(III.) *Cato queritur de* luxu *Romanorum.*

XXIV. Cato (ut Polybius tradit libro XXXI Histori indignatus querebatur, quod luxus peregrinus a nor Romam esset illatus, (2) salsamenti Pontici cadum chmis trecentis ementibus, formosumque adolescent majori quam agrum pretio.

---

(3) Ὅτι τοσαύτη τις ἀκολασία καὶ τηλικαύτη ἐνεπεπτώκει ἀτοπωτάτων ἔργων τοῖς νέοις, ὥστε πολλοὺς μὲν ἐρώμενον ἠγοραχέναι ταλάντου, πολλοὺς δὲ ταρίχου κεράμιον τριακοσίων δραχμῶν· (4) ἐφ' οἷς καὶ Μάρκος εἶπέ ποτε πρὸς τὸν δῆμον, ὅτι μάλιστ' ἂν κατίδοιεν τὴν ἐπὶ χεῖρον προκοπὴν τῆς πολιτείας ἐκ τούτων, ὅταν πωλούμενοι πλεῖον εὑρίσκωσιν οἱ μὲν εὐπρεπεῖς παῖδες τῶν ἀγρῶν, τὰ δὲ κεράμια τοῦ ταρίχου τῶν ζευγηλατῶν.

(3) Talis tantaque absurdissimorum operum intemp tia juvenes occupaverat, ut multi amasium talento eme multi etiam salsamenti cadum trecentis drachmis. (4 bus animadversis Marcus [Cato] aliquando in concio puli ait: vel hinc potissimum posse dignosci quanta sit reipublicæ, quando venusti pueri pluris veneant quam salsamentorum vero cadi jugalibus bobus pluris æstim

II. — IN ÆGYPTO ET CYRENE.

II. Legatio CXV.

XXV. Μετὰ δὲ ταῦτα Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος, παραγεγονὼς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, συνήθροιζε ξενολόγιον ἐμβριθές· (2) ἐν οἷς προσελάβετο καὶ Δαμάσιππον τὸν Μακεδόνα, ὃς κατασφάξας ἐν τῷ Φακῷ τοὺς συνέδρους, ἔφυγε μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων ἐκ τῆς Μακεδονίας. (3) Ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν τῶν Ῥοδίων Περαίαν, καὶ ξενισθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου, προετίθετο πλεῖν εἰς τὴν Κύπρον. (4) Οἱ δὲ περὶ Τορκουάτον, θεωροῦντες αὐτὸν συνεσταμένον ξενικὴν χεῖρα βαρεῖαν, ὑπεμίμνησκον τῶν ἐντολῶν, διότι δεῖ χωρὶς πολέμου ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον· (5) καὶ τέλος ἔπεισαν αὐτὸν ἕως Σίδης προαγαγόντες, τὸ ξενολόγιον διαλύσασθαι, καὶ τῆς εἰς Κύπρον ἐπιβολῆς ἀποστῆναι, καὶ συμμίσγειν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς τῶν Κυρηναίων ὅρους. (6) Αὐτοὶ δὲ πλεύσαντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔφασαν παραστήσεσθαι τὸν βασιλέα πρὸς τὰ παρακαλούμενα, καὶ συναντήσειν ἐπὶ τοὺς ὅρους, ἔχοντες κἀκεῖνον μεθ' αὑτῶν. (7) Τούτοις μὲν οὖν τοῖς λόγοις πεισθεὶς ὁ νεώτερος Πτολεμαῖος, ἀπογνοὺς τὰ κατὰ τὴν Κύπρον, τὸ μὲν ξενολόγιον διέλυσεν· (8) αὐτὸς δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰς Κρήτην ἀπέπλευσεν, τόν τε Δαμάσιππον ἔχων

Fratres Ptolemæi, Philometor et Physcon, litiga Cypri imperio.

XXV. Secundum hæc Ptolemæus junior cum Ro legatis in Græciam venit, ibique strenuorum apprime tum manum conduxit: (2) inter quos etiam Damasi Macedonem assumsit, qui post jugulatos Phaci [quo cedoniæ est oppidum] publici concilii consessores, uxore et liberis e Macedonia aufugerat. (3) Rex c oppositam Rhodiis continentem, Peræam dicunt, ve a populo exceptus hospitio, Cyprum navigare cons (4) Torquatus ceterique legati ut vident, magnam m nariorum militum vim ab eo coactam, patrum mand memoriam revocaverunt, quibus sine armis eum red jubebantur. (5) Tandem, postquam Sidam usque pro erant, persuadere ei conati sunt, ut missos faceret me rios, et ab adeunda Cypro abstineret, polliceretur que, renaicæ confinibus ad colloquium cum illis se convent (6) Ipsi interim legati Alexandriam se profecturos ai et regis voluntatem ad ea, quæ ab ipso poscebantu clinaturos; tum ad fines Cyrenaicæ ei occursuros, ipsu regem secum adducturos. (7) Flexit hæc oratio jun Ptolemæum, effecitque, ut, Cypri occupationem omi conductitium militem dimitteret. (8) Itaque prim

θ' ἑαυτοῦ, καὶ τῶν πρεσβευτῶν ἕνα Γνάϊον Μερόλαν· ολογήσας δ' ἐκ τῆς Κρήτης περὶ χιλίους στρατιώτας, ήχθη, καὶ διάρας εἰς τὴν Λιβύην, κατέσχεν ἐπὶ τὸν ιν.

XXVI. Οἱ δὲ περὶ τὸν Τορκουάτον, διακομισθέντες τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐπειρῶντο μὲν παρακαλεῖν τὸν σβύτερον Πτολεμαῖον διαλύεσθαι πρὸς τὸν ἀδελφὸν συγχωρεῖν αὐτῷ τὴν Κύπρον. (2) Τοῦ δὲ Πτολε- ίου τὰ μὲν ἐπαγγελλομένου, τὰ δὲ παρακούοντος, καὶ τοιούτῳ τρόπῳ κατατρίβοντος τὸν χρόνον· (3) ατοπεδεύων ὁ νεώτερος μετὰ τῶν Κρητῶν ἐν τῇ Λι- περὶ τὸν Ἄπιν κατὰ τὸ συντεταγμένον, καὶ τελέως γάλλων ἐπὶ τῷ μηδὲν διασαφήσασθαι, τὸ μὲν πρῶ- ἐξαπέστειλε τὸν Γνάϊον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς τούτου καὶ τῶν περὶ τὸν Τορκουάτον ἐπιγενομένων. Συνεξομοιωθέντος δὲ τούτου τοῖς πρότερον, καὶ τοῦ ου διελκομένου, καὶ τετταράκοντα διελθουσῶν ἡμε- καὶ μηδενὸς προσπίπτοντος, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτε τῶν ὅλων. (5) Ὁ γὰρ πρεσβύτερος βασιλεὺς πᾶν ς ἀρεσκείας προσφερόμενος, πάντας ἐξιδιάσατο τοὺς σβευτάς, καὶ παρακατέσχε τὸ πλεῖον οὐχ ἑκόντας, ἄκοντας. (6) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον προσέ- τῷ νεωτέρῳ Πτολεμαίῳ, τούς τε Κυρηναίους στάναι, καὶ τὰς πόλεις συμφρονεῖν τούτοις, κεκοι- ωνηκέναι δὲ περὶ τῆς ἀποστάσεως καὶ Πτολεμαῖον τὸν πετήσιν· (7) ὃς ἦν τὸ γένος Αἰγύπτιος, ἐπιστεύθη τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὅλων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καθ' ὃν ρόνον ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην. (8) Τούτων προσπιπτόντων τῷ βασιλεῖ, καὶ μετ' ὀλίγον, διότι στρατοπεδεύουσιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις οἱ Κυρηναῖοι, δεί- ς, μή, βουλόμενος προσλαβεῖν τὴν Κύπρον, καὶ τὴν ρήνην ἀπολέσῃ, πάντα τἆλλα πάρεργα θέμενος, ἀνέ- εν ἐπὶ Κυρήνης. (9) Παραγενόμενος δ' εἰς τὸν ὸν καλούμενον Καταβαθμόν, κατέλαβε τοὺς Λί- ς, μετὰ τῶν Κυρηναίων κατέχοντας τὰς δυσχωρίας. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ἀπορούμενος ἐπὶ τῷ συμβαί- ι, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν στρατιωτῶν ἐμβιβάσας εἰς λοῖα, περιπλεῖν τὰς δυσχωρίας ἐπέταξε, καὶ κα- ώτου τοῖς πολεμίοις ἐπιφαίνεσθαι· τοὺς δ' ἡμίσεις αὐτὸς ἐβιάζετο κατὰ στόμα πρὸς τὴν ἀνάβασιν. Τῶν δὲ Λιβύων καταπλαγέντων τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἔφο- , καὶ λιπόντων τοὺς τόπους, ἅμα τῆς ἀναβάσεως νετο κύριος, καὶ τῆς ὑποκειμένης Τετραπυργίας, ἐν νέβαινε πλῆθος ἄφθονον ὕδατος ὑπάρχειν. (12) Ὅθεν ρμήσας, ἑβδομαῖος ἧκε διὰ τῆς ἐρήμου. (13) Πα- πλεόντων δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἐπὶ Μοχυρίνου, συνέβαινε Κυρηναίους στρατοπεδεύειν, ὄντας εἰς ὀκτακισχι- ους, ἱππεῖς δὲ περὶ πεντακοσίους. (14) Οἱ γὰρ Κυ- ναῖοι, πεῖραν εἰληφότες τῆς τοῦ Πτολεμαίου προαι- σεως ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πεπραγμένων, θεωροῦντες οὐ βασιλικήν, ἀλλὰ τυραννικὴν οὖσαν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν· (15) οὐχ οἷοί ἦσαν ἐθελοντὴν σφᾶς αὐτοὺς ὑποτάττειν, ἀλλὰ πᾶν ομένειν ἐτόλμων, ἀντεχόμενοι τῆς πρὸς τὴν ἐλευθε-

Cretam navigavit, Damasippum secum habens, et unum e legatis Cn. Merulam : dein, cum milites mille in Creta conduxisset, inde profectus, in Libyam trajecit, et ad Apim portum tenuit.

XXVI. Torquatus interim, Alexandriam delatus, persuadere conatus est seniori Ptolemæo, ut redire in gratiam cum fratre vellet, eique Cyprum concederet. (2) Sed Ptolemæo partim pollicente, partim audire nolente, atque hoc modo tempus extrahente, (3) junior fratrum, castris in Libya ad Apim positis, ut convenerat, ægerrime ferens nihil sibi nunciari, primo Cnæum Alexandriam misit, sperans, per hunc se effecturum, ut Torquatus pariter cum reliquis adveniret. (4) Sed cum hic ad illorum exemplum, qui prius Alexandriam erant profecti, sese conformaret, atque ita tempus in longum extraheretur, jamque adeo dies quadraginta præteriissent, nec ullus interim nuncius esset allatus, de summa rerum dubitare cœpit. (5) Etenim major fratrum, omni genere blanditiarum usus, legatos sibi conciliaverat, et apud se detinuerat, invitos magis quam volentes. (6) Ad extremum Ptolemæo juniori significatur, rebellasse Cyrenenses, et civitates cum ipsis conspirasse, consciumque etiam defectionis esse Ptolemæum Sympetesium; (7) qui genere Ægyptius, quum Romam navigationem rex institueret, summæ rerum fuerat ab illo præfectus. (8) Hæc ubi regi nunciata, et mox addito, Cyrenenses sub signis exercitum jam habere; metuens, ne, dum imperio Cyprum cupit adjicere, etiam Cyrenen amittat, omnem aliarum rerum curam insuper habens, Cyrenen revertitur. (9) Ad magnum quem vocant Catabathmon ut ventum, locorum augustias a Libybus cum Cyrenensibus reperit occupatas. (10) Ptolemæus, hac difficultate sibi objecta, dimidiam militum partem navibus imponit, et loca angusta circumnavigare jubet, dareque operam, ut hostibus a tergo subito appareant : ipse cum altera parte exercitus a fronte eos aggressus, superare montem conabatur. (11) Libyes metu perculsi, quod utrimque peti se viderent, stationes deserunt. Ita rex non libere tantum ascensu potitur, sed etiam subjectam Tetrapyrgiam, ubi magna erat aquæ copia, in potestatem redigit. (12) Tum inde pergens, septimis castris solitudinem est emensus. (13) Quo tempore etiam navibus ad eum advenerunt ii, qui cum Mochyrino erant. (14) Cyrenæi autem, positis castris, in armis erant, pedites ad octo millia, equites ad quingentos. Etenim ex iis, quæ Alexandriæ gesserat Ptolemæus hic, animadversa ejus voluntate, quum cernerent, nihil regii in ejus animo atque administratione inesse, sed tyrannice omnia ab eo administrari, (15) ut sua sponte se illi subjicerent, inducere in animum Cyrenæi non poterant : quin potius perpeti omnia sustinebant, non dimittentes spem in libertatem sese vindicandi. (16) Tunc igitur

ρίαν ἐλπίδας. (16) Διὸ καὶ τότε, συνεγγίσαντος αὐτοῦ, ἐξαυτῆς παρετάξαντο· καὶ τέλος ἡττήθη.

Legatio CXVI.

XXVII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦλθε καὶ Γνάϊος ὁ Μερόλας ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, διασαφῶν τῷ βασιλεῖ, διότι εἰς οὐδὲν τῶν ἀξιουμένων προσελήλυθεν ὁ ἀδελφος, ἀλλὰ φησὶ, δεῖν μένειν ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς διωμολογουμένοις. (2) Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα διακούσας, εὐθέως προχειρισάμενος Κομανὸν καὶ Πτολεμαῖον τοὺς ἀδελφοὺς, ἐξαπέστελλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τοῦ Γναΐου, διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ περὶ τῆς τἀδελφοῦ πλεονεξίας καὶ καταφρονήσεως. (3) Ἀπέλυσε δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τοὺς περὶ Τίτον ἀπράκτους ὁ πρεσβύτερος Πτολεμαῖος. (4) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Κυρήνην ἐπὶ τούτων ἦν.

[XXVIII. Ὅμοιοι γάρ εἰσιν οἱ τὴν Περαίαν κατοικοῦντες τοῖς οἰκέταις τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν ἀνελπίστως λελυμένοις, οἵτινες ἀπιστοῦντες τοῖς παροῦσι, μείζω μὲν λαμβάνουσι τῆς κατὰ φύσιν κίνησιν· οὐ δοκοῦσι δὲ γινώσκεσθαι παρὰ τοῖς ἀπαντῶσιν, οὔτε συνορᾶσθαι διότι λέλυνται σαφῶς, ἐὰν μή τι παράλογον ποιῶσι καὶ τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένον.]

[2. Ὅτι παντὸς ἐπιστολίου τὸ κάλλος ἐστὶ συστατικώτερον.]

illo appropinquante, aciem eduxerunt : ac tandem victus est Ptolemæus.

XXVII. Circa id tempus et Cn. Merula venit Alexan nunciavitque regi, nihil eorum, quæ a fratre ejus fr postulata, potuisse impetrari; quod diceret, pacti standum, quæ facta essent ab initio. (2) His auditi Comanum et Ptolemæum fratres Romam legatos pro jubet cum Cnæo Merula, qui de iniquitate fratris e temtu erga populum Romanum cum senatu agerent. Eodemque tempore Titum etiam Torquatum infecta misit senior Ptolemæus. (4) Atque hic tum erat Al drinarum et Cyrenaicarum rerum status.

XXVIII. Peraeæ [regionis in opposita insulæ Rhodo tinente] incolæ famulorum similes sunt vinculis insp solutorum, ipsi vix fidem tribuentes præsenti conditioni majores quam naturæ consentaneum est motus moliu nec putant obvios se cognoscere ac perspicere ipsos s esse vinculis, nisi si quid absurde et ab aliorum more dens faciant. [*Hæc in codice posita ante cap. X, a.*]

(2) Venustas omni epistola majorem ad commenda vim habet.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ

...ΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI SECUNDI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ

I. — RES GESTÆ ANNO URBIS DXCIII. (A) IN ITALIA.

(I.) Legatio CXVII.

Κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἧκον παρὰ τοῦ ...ρου Πτολεμαίου πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Κομανὸν, ...ρὰ τοῦ πρεσβυτέρου παραπλησίως οἱ περὶ τὸν ...λον τὸν Ἀλαβανδέα. (2) Ὧν εἰσελθόντων εἰς ...ύγκλητον, καὶ πολλῶν λόγων γιγνομένων καὶ φε...θῶν κατὰ πρόσωπον εἰς ἀλλήλους, καὶ τῶν περὶ ... καὶ Γναῖον ἀπομαρτυρούντων καὶ συνεπισχυόν... ...ῷ νεωτέρῳ μετὰ πολλῆς σπουδῆς, (3) ἔδοξε τῇ ...ήτῳ, τοὺς περὶ Μένυλλον ἐν πένθ' ἡμέραις ἀπο...ν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν συμμαχίαν ἀναιρεῖν ...ρὸς τὸν πρεσβύτερον· πρὸς δὲ τὸν νεώτερον πέμ... ...ρεσβευτὰς, τοὺς διασαφήσοντας τὰ δεδογμένα τῇ ...ήτῳ. (4) Καὶ κατεστάθησαν Πόπλιος Ἀπούστιος ...ϊος Λέντλος, οἳ καὶ πλεύσαντες ἐξαυτῆς εἰς τὴν ...ήνην, ἀνήγγειλαν τῷ Πτολεμαίῳ τὰ δεδογμένα ...πολλῆς σπουδῆς. (5) Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐπαρ... ...εὐθέως ἐξενολόγει, καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς ὅλος καὶ ...ἦν περὶ τὴν Κύπρον. (6) Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ...ίαν ἐν τούτοις ἦν

Senatus Rom. Ptolemæo Philometori amicitiam renunciat.

I. Per illa tempora, de quibus loquimur, venit a Ptolemæo juniore missa legatio, cujus princeps Comanus; et a majore item fratre alia, cujus caput Menyllus Alabandensis. (2) Postquam legati in senatum sunt ingressi, longa inter ipsos altercatione habita, quum alter alteri os convicio verberasset, atque T. Torquatus et Cn. Merula suo testimonio et favore omni ac studio causam junioris sublevassent; (3) decrevit senatus, ut intra dies quinque Menyllus urbe excederet, et ut fœdus, quod cum majore natu Ptolemæo fuerat, tolleretur. Legatos præterea decrevit ad juniorem mittendos, qui hoc patrum decretum illi afferrent. (4) Legati lecti sunt P. Apustius et C. Lentulus, qui extemplo Cyrenam profecti, nuncium eorum, quæ gesta fuerant, magna diligentia ad regem pertulerunt. (5) Ille confestim, nova spe inflatus, milites conducere, et animum atque mentem omnem ad consilia de Cypro occupanda transferre. (6) Hæc tum in Italia sunt gesta.

(B.) IN AFRICA.

(II.) Legatio CXVIII.

...I. Κατὰ τὴν Λιβύην Μασσανάσσης, θεωρῶν τὸ ...ος τῶν πόλεων τῶν περὶ τὴν μικρὰν Σύρτιν ἐκτι...ων, καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας, ἣν καλοῦσιν Ἐμ...α, καὶ πάλαι τὸ πλῆθος τῶν προσόδων τῶν γιγνο...ων ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὀφθαλμιῶν, (2) ἐπεβάλετο ...πειράζειν τῶν Καρχηδονίων, οὐ πολλοῖς ἀνώτερον ...οις τῶν λεγομένων καιρῶν. (3) Τῆς μὲν οὖν χώρας ...ως ἐγενήθη κύριος, ἅτε τῶν ὑπαίθρων κρατῶν, διὰ ...τοὺς Καρχηδονίους ἀεὶ μὲν ἀλλοτρίους ὑπάρχειν τῆς ...τῇ χρείας, τότε δὲ καὶ τελέως ἐκτεθηλύνθαι, διὰ ...πολυχρόνιον εἰρήνην. (4) Τῶν δὲ πόλεων οὐχ ἠδυ...η γενέσθαι κύριος, διὰ τὸ τοὺς Καρχηδονίους ἐπι...ῶς τηρεῖν αὐτάς. (5) Ἀμφοτέρων δὲ ποιουμένων ...ἀναφορὰν ἐπὶ τὴν σύγκλητον ὑπὲρ τῶν ἀμφισβη...μένων, καὶ πρεσβευτῶν πολλάκις ἐληλυθότων διὰ ...α παρ' ἑκατέρων· (6) ἀεὶ συνέβαινε, τοὺς Καρ...ονίους ἐλαττοῦσθαι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, οὐ τῷ δι...ῳ, ἀλλὰ τῷ πεπεῖσθαι τοὺς κρίνοντας, συμφέρειν ...τὴν τοιαύτην γνώμην. (7) Ἐπεὶ καὶ χρόνοις ...πολλοῖς ἀνώτερον αὐτὸς ὁ Μασσανάσσης, διώκων ...Ἀφθήρατον ἀποστάτην μετὰ στρατοπέδου, δίοδον

Massanissa, contendens cum Carthaginiensibus, juva tur a Romanis.

II. In Africa, rex Massanissa, quum animadvertisset, quam multæ urbes circa minorem Syrtim essent conditæ, quæ illius regionis bonitas, quam vocant Emporia; jam olim cupiditatis oculis ad eos reditus adjectis, qui uberrimi inde proveniebant, (2) tandem circa illa tempora, de quibus nunc loquimur, Carthaginiensium patientiam tentare instituit. (3) Et agrum quidem facile illi fuit occupare, omnium quæ in aperto erant locorum potenti; quod Carthaginienses, et alias ad gerendum terra bellum haud satis instructi, tum vero propter longam pacem penitus etiam effeminati erant. (4) Urbes vero capere Massanissa non potuit, Carthaginiensibus illas diligenter custodientibus. (5) Quum autem ambo controversias suas ad senatum referrent, et multæ propterea ab utrisque missæ legationes Romam venissent, (6) semper judicio Romanorum causa Carthaginiensium erat deterior, non quia jure deficerentur, sed quia e re sua judices esse existimabant, ut sic judicarent. (7) Nam annis quidem haud multis ante hoc tempus ipse Massanissa, Aphtheratum, qui ab ipso defecerat, cum exercitu persequens, a Carthaginiensibus petierat, ut sibi

ᾐτήσατο τοὺς Καρχηδονίους διὰ ταύτης τῆς χώρας· οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ὡς οὐδὲν αὐτῷ προσηκούσης. (8) Οὐ μὴν ἀλλὰ τέλος εἰς τοῦτο συνεκλείσθησαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τῶν ἀποφάσεων, διὰ τοὺς νῦν λεγομένους καιρούς, ὥστε μὴ μόνον τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ πεντακόσια τάλαντα προσθεῖναι τῆς καρπίας τῶν χρόνων, ἐξ οὗ συνέβη γενέσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν.

per hunc ipsum agrum liceret transire; atque illi, ce agro isto ad Massanissam pertinente, recusarunt. (rumtamen per Romanorum responsa, propter temp rationem quam diximus, eo tandem redacti sunt Ca nienses, ut non solum agri et urbium illarum ja facerent; sed hoc amplius talenta quingenta, fru nomine, quos a principio controversiæ perceperant, p cogerentur.

(C.) IN ASIA.

(III.) Legatio CXIX. (et CXX.)

III. Κατὰ τὴν Ἀσίαν, Προυσίας μὲν ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς μετὰ Γαλατῶν, τοὺς κατηγορήσοντας Εὐμένους· (2) οὗτος δὲ πάλιν τὸν ἀδελφὸν Ἄτταλον ἐξαπέστειλεν, ἀπολογησόμενον πρὸς τὰς διαβολάς. (3) Ἀριαράθης δὲ τῇ τε Ῥώμῃ στέφανον ἀπὸ χρυσῶν μυρίων ἔπεμψε, καὶ πρεσβευτάς, τοὺς διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ τὴν πρὸς τὸν Τιβέριον ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ καθόλου παρακαλέσοντας διασαφεῖν ὑπὲρ ὧν ἂν δέωνται, διότι πᾶν ποιήσειν ἕτοιμός ἐστι Ῥωμαίοις τὸ παραγγελλόμενον.

Legationes Romam mittunt reges.

III. Quod ad res attinet Asiaticas, Prusias rex legat communem cum Gallogræcis Romam misit, qui de E quererentur; (2) Eumenes vicissim fratrem Attalum suam causam ageret. (3) Ariarathes vero Roma nam misit aureorum decies mille, et simul legatos senatui significarent, quo modo Tiberium excepisse paratum ipsum esse, quidquid imperarent Romani, m tis eorum obtemperare.

Legatio CXX.

IV. Τοῦ Μηνοχάρους παραγενηθέντος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸς Δημήτριον, καὶ διασαφήσαντος τῷ βασιλεῖ τὴν γεγενημένην ἔντευξιν αὐτῷ πρὸς τοὺς περὶ Τιβέριον ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ· (2) νομίσας ὁ βασιλεύς, ἀναγκαιότατον εἶναι τῶν παρόντων, τὸ τοὺς προειρημένους ἄνδρας ἐξομιλῆσαι, καθόσον οἷός τ' ἦν· (3) πάντα τἄλλα πάρεργα ποιησάμενος, διεπέμπετο πρὸς τούτους, τὸ μὲν πρῶτον εἰς Παμφυλίαν, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν εἰς Ῥόδον, πάντα ποιήσειν Ῥωμαίοις ἀναδεχόμενος· ἕως ἐξειργάσατο, βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν προσαγορευθῆναι. (4) Καὶ γὰρ ἦν ὁ Τιβέριος εὔνους αὐτῷ διαφερόντως· διὸ καὶ μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὸ καθικέσθαι καὶ κτήσασθαι τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. (5) Ὁ δὲ Δημήτριος, τυχὼν τῆς προειρημένης ἀφορμῆς, εὐθέως εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμπε πρεσβευτάς, στέφανόν τε κομίζοντας, καὶ τὸν αὐτόχειρα τοῦ Γναΐου γεγονότα, καὶ σὺν τούτοις τὸν κριτικὸν Ἰσοκράτην.

IV. Postquam Menochares ad Demetrium Antio venisset, et sermones regi exposuisset, quos in Capp cum Tiberio ejusque collegis habuerat; (2) existimans supra omnia necessarium suis rebus esse in præsent prædictos viros omnibus modis sibi adjungeret et pla (3) posthabitis aliis omnibus rebus, ad eos misit pr in Pamphyliam, deinde iterum Rhodum, quidvis rum se in gratiam Romanorum promittens; ad extre que perfecit, ut Rex a Romanis salutaretur. (4) rius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum adjuvit ad impetrandum quod cupiebat, et ad jus re conciliandum. (5) Demetrius igitur, illam occasi nactus quam diximus, legatos extemplo Romam misit coronam afferrent, et illum, cujus manu Cnæus occisus, Romanis adducerent, simulque Isocratem criti

II. — RES ANNI URBIS DXCIV.

(I.) Legatio CXXI.

V. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον παρὰ Ἀριαράθου πρέσβεις, στέφανόν τε κομίζοντες ἀπὸ μυρίων χρυσῶν, καὶ διασαφοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, ἣν ἔχει πρὸς τὰ Ῥωμαίων πράγματα· (2) καὶ τούτων μάρτυρας ἐποιοῦντο τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον. (3) Ὧν ἀνθομολογησαμένων, ἡ σύγκλητος τὸν στέφανον ἀπεδέξατο μετὰ μεγάλης χάριτος, καὶ τὰ μέγιστα τῶν παρ' αὐτῇ νομιζομένων δώρων ἀντεπέστειλε, τόν τε σκηπίωνα καὶ τὸν ἐλεφάντινον δίφρον. (4) Τούτους μὲν ἐξαυτῆς

(I.) *Legationes Ariarathis, et Attali.*

V. Per id tempus venerunt Ariarathis legati, cor aureorum decies mille afferentes, ac voluntatem egre regis erga populum Romanum declarantes : (2) cuju testem citabant ipsum Tiberium et reliquos legatos. Quorum ubi consentiens illorum orationi testimoniun auditum, patres coronam magni beneficii loco accepe et vicissim, quæ plurimi apud Romanos æstimari s dona, scipionem sellamque eburneam illi miserunt. Atque hos quidem legatos senatus absque mora ante

ρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπέλυσεν ἡ σύγκλητος. (5) Μετὰ ύτους Ἀττάλου παραγενηθέντος, ἤδη τῶν ὑπάτων ρχὰς εἰληφότων, καὶ τῶν Γαλατῶν αὐτοῦ κατη- σάντων, οὓς ἀπέσταλκε Προυσίας, καὶ πλειόνων ν ἀπὸ τῆς Ἀσίας· (6) διακούσασα πάντων ἡ λητος, οὐ μόνον ἀπέλυσε τῶν διαβολῶν τὸν Ἄτ- , ἀλλὰ καὶ προσαυξήσασα τοῖς φιλανθρώποις ἐξα- ειλε. (7) Καθ' ὅσον γὰρ ἀπηλλοτρίωτο τοῦ βασι- , καὶ διεφέρετο πρὸς τὸν Εὐμένη, κατὰ τοσοῦτον κοιεῖτο καὶ συνηῦξε τὸν Ἄτταλον.

mem dimisit. (5) Post istos venit Attalus, postquam novi jam consules inivissent. (6) Hic a Gallogræcis accusatus, quos miserat Prusias, itemque ab aliis qui aderant ex Asia, a senatu, postquam omnes auditi sunt, non solum liberatus est a criminationibus; sed etiam honore auctus, et summa humanitate exceptus est ac dimissus. (7) Quantum enim erant alienati patrum animi a rege Eumene, quem oderant; (8) tantum benevolentiæ erga Attalum præ se ferebant, et studii amplificandæ ejus dignitatis.

(II) Legatio CXXII.

I. Ἧκον καὶ παρὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ βασιλέως εις, οἱ περὶ τὸν Μηνόχαριν, στέφανον ἀπὸ μυ- χρυσῶν τῇ Ῥώμῃ κομίζοντες, ἅμα δὲ καὶ τὸν νέγκαντα τῷ Γναΐῳ τὰς χεῖρας ἄγοντες. (2) Ἡ ύγκλητος ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον διηπόρησε περὶ ν, πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν· (3) ὅμως ροσεδέξατο καὶ τοὺς πρεσβευτὰς καὶ τὸν στέφανον· γε μὴν ἀγομένους ἀνθρώπους οὐ προσεδέξατο· (4) α γε Δημήτριος οὐ μόνον τὸν Λεπτίνην ἀπέστειλε, αὐτόχειρα τοῦ Γναΐου γενόμενον· ἀλλὰ καὶ τὸν ράτην. (5) Οὗτος δὲ ἦν μὲν γραμματικὸς, τῶν ροάσεις ποιουμένων· φύσει δὲ ὢν λάλος καὶ πέρ- ς καὶ καταχορὴς, προσέκοπτε μὲν καὶ τοῖς Ἕλλη- ὅτε καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀλκαῖον ἐν ταῖς συγκρίσεσιν ξίως σκωπτόντων αὐτὸν, καὶ διαχλευαζόντων. (6) ραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Συρίαν, καὶ καταφρονήσας ἀνθρώπων, οὐχ ἤρκεῖτο περὶ τῶν ἰδίων ἐπιτηδευ- ν ποιούμενος τοὺς λόγους· (7) ἀλλὰ καὶ πρα- τικὰς ἀποφάσεις ἐξέβαλε, φάσκων, δίκαια πεπονθέ- τὸν Γνάϊον, δεῖν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβευτὰς ολέναι, πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀγγελοῦντα καταλειφθῆ- τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γεγονὸς, ἵνα παύσωνται τῶν ὑπερ- νων ἐπιταγμάτων καὶ τῆς ἀνέδην ἐξουσίας. (8) αὐτα μὲν οὖν ῥιψολογῶν ἐνέπεσεν εἰς τὴν προειρη- ην ἀτυχίαν.

VII. Ἐγένετο δέ τι περὶ τοὺς προειρημένους ἄξιον ήμης. (2) Ὁ μὲν γὰρ Λεπτίνης, μετὰ τὸ προσενέγ- Γναΐῳ τὰς χεῖρας, εὐθέως ἐν τῇ Λαοδικείᾳ περιῄει, ρῶς φάσκων, δίκαια πεποιηκέναι τὸν Γνάϊον, καὶ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ταῦτα πεπραχέναι. (3) δὲ Δημητρίου παραλαβόντος τὰ πράγματα, προσ- ρεύετο τῷ βασιλεῖ, παρακαλῶν αὐτὸν, μὴ δεδιέναι Γναΐου φόνον, μηδὲ βουλεύεσθαι μηδὲν δυσχερὲς τῶν Λαοδικέων· (4) αὐτὸς γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην ρεύσεσθαι, καὶ διδάξειν τὴν σύγκλητον, ὅτι μετὰ τῆς θεῶν γνώμης ταῦτα πεποίηκεν. (5) Καὶ πέρας, τὴν ἑτοιμότητα καὶ προθυμίαν, οὗτος μὲν ἄνευ δε- ν ἤχθη καὶ φυλακῆς. (6) Ὁ δὲ Ἰσοκράτης, ἐμπε- ν εἰς τὴν αἰτίαν, ὁλοσχερῶς παρεξέστη τῇ διανοίᾳ. δὲ κλοιοῦ αὐτῷ περὶ τὸν τράχηλον περιτεθέντος, τῆς ἁλύσεως, σπανίως μὲν καὶ τὴν τροφὴν προσίετο,

---

(II.) *Legatio Demetrii, tradens Senatui interfectorem Cn. Octavii et Isocratem Grammaticum.*

VI. Quum et Demetrii regis legati, Menochares aliique, venissent, coronam aureorum decies mille Romæ afferentes, simulque adducentes eum qui Cn. Octavio manus intulerat; (2) perdiu dubitatum est a patribus, quid esset opus facto. (3) Ad extremum tamen et legatos suscepit senatus, et coronam accepit: homines vero, qui fuerant adducti, rejecit; (4) etsi missus a Demetrio fuerat non solum Leptines, qui Cnæi cædem manu propria patraverat, verum etiam Isocrates. (5) Hic erat grammaticus, ex eorum numero, qui recitationes publicas habere solent; homo natura loquax, putidus ostentator, odiosus, et ipsis quoque Græcis exosus, ut quem etiam Alcæus in commissionibus urbanitate dictorum lacessere atque irridere fuerit solitus. (6) Iste quum in Syriam venisset, ingenia Syrorum habens despectui, non continens se intra professionis fines, (7) etiam de publicis rebus verba facere et sententiam pronunciare suam cœpit dicens, jure occisum fuisse Cnæum : quin ceteros quoque populi Romani legatos esse jugulandos, ut ne unus quidem relinqueretur superstes, qui cladis nuncium Romam afferret, ut desinant tandem superbe adeo imperare aliis, et hanc impudentem dominandi licentiam usurpare. (8) Et ille quidem, hujusmodi verba funditans, hoc ipse sibi infortunium arcessivit.

VII. Est autem cumprimis memorabile, quod utrique horum virorum accidit. (2) Nam Leptines post patratam Cnæi cædem extemplo Laodiceæ versatus est in publico, auditaque est illius vox, pro merito se egisse cum Cnæo, et ex deorum sententia id fecisse. (3) Deinde, postquam Demetrius regnum suscepit, adire regem Leptines, orare, ne cæde Cnæi moveretur, neve propterea in Laodicenses gravius quidquam iret consultum: (4) ipsum enim se Romam profecturum, et senatui probaturum, diis volentibus id a se admissum. (5) Denique, quia sponte sua atque alacris ibat, sine vinculis et custodibus Romam hic ductus est. (6) Isocrates contra, simul ac nomen ejus fuit delatum, mente prorsus alienatus est. Ubi vero etiam collum sibi boia circumdari vidit, et vincula admoveri; cibum raro su-

τῆς δὲ τοῦ σώματος θεραπείας εἰς τέλος ἀπέστη. (7) Δι' ὃ καὶ παρεγένετο εἰς τὴν Ῥώμην θέαμα θαυμάσιον, εἰς ὃν ἀποβλέψας ἄν τις ὁμολογήσειε, διότι καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν οὐδέν ἐστιν ἀνθρώπου φοβερώτερον, ὅταν ἅπαξ ἀποθηριωθῇ. (8) Ἥ τε γὰρ ὄψις ἐκτόπως ἦν αὐτοῦ φοβερὰ καὶ θηριώδης, ὡς ἀνθρώπου πλεῖον ἐνιαυτοῦ μὴ τὸν ῥύπον, μὴ τοὺς ὄνυχας, μὴ τὰς τρίχας ἀφῃρημένου· (9) τά τε κατὰ τὴν διάνοιαν ἐκ τῆς τῶν ὀμμάτων ἐμφάσεως καὶ κινήσεως τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν φαντασίαν, ὥστε τὸν θεασάμενον πρὸς πᾶν ζῶον ἑτοιμότερον ἂν προσελθεῖν, ἢ πρὸς ἐκεῖνον. (10) Ὁ δὲ Λεπτίνης μένων ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προαιρέσεως, εἴς τε τὴν σύγκλητον ἕτοιμος ἦν εἰσπορεύεσθαι, πρός τε τοὺς ἐντυγχάνοντας ἁπλῶς ἀνθωμολογεῖτο περὶ τῆς πράξεως, καὶ προσδιωρίζετο, μηδὲν αὐτῷ δυσχερὲς ἀπαντήσειν ὑπὸ Ῥωμαίων· καὶ τέλος εὐστόχησε τῆς ἐλπίδος. (11) Ἡ γὰρ σύγκλητος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπολαβοῦσα, διότι δόξει τοῖς πολλοῖς ἔχειν τοῦ φόνου δίκην, ἐὰν τοὺς αἰτίους παραλαβοῦσα τιμωρήσηται, τούτους μὲν οὐ προσεδέξατο, * μικροῦ δεῖν· (12) ἐτήρει δὲ τὴν αἰτίαν ἀκέραιον, ὥστ' ἔχειν ἐξουσίαν, ὅτε βουληθείη, χρήσασθαι τοῖς ἐγκλήμασι. (13) Διὸ καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἔδωκε τοιαύτην τῷ Δημητρίῳ, διότι τεύξεται τῶν φιλανθρώπων, ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιῇ τῇ συγκλήτῳ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐξουσίαν.

mere, corporis cultum penitus aspernari. (7) Itaque [Ro]mam ut venit, mirum hominibus spectaculum præbuit[:] qui illud consideraverit, cogatur fateri, et corpore et a[nimo] maxime omnium formidabile animal esse hominem, q[ui] semel efferatus fuerit. (8) Nam et aspectus illius [...] modum terribilis atque efferatus erat, ut hominis, q[ui] annuum spatium et eo amplius neque sordes, neque un[gues] neque pilos purgasset: (9) animi vero habitum ocul[orum] species ac motus eum esse arguebant, ut, qui asperi[...] nullius feræ occursum æque refugeret, atque illius. [(10)] Leptines contra, sibi semper constans, in senatum [...] paratus erat, et quum cædem a se patratam apud o[mnes] quibuscum loquebatur, fateretur, illud constanter af[firma]bat, nihil sibi Romanos esse nocituros. Quæ spes ta[men] eum non fefellit. (11) Nam senatus, quod judicare[t, ut] equidem existimo, vulgo omnibus visum iri se debit[as] cæde pœnas exegisse, si traditos sibi ejus necis auc[tores] supplicio affecisset; hos quidem suscipere noluit, *. [(12)] Sed integra omnia sibi servavit, ut, quandocumque v[ellet,] vindicandi criminis potestatem haberet. (13) Idcirco [...] hujusmodi responsum Demetrio dedit, senatum suam b[e]nevolentiam impertiturum, si satisfecerit senatui secun[dum] imperii sui potestatem.

(Eadem Ecloga CXXII.)

(14) Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις οἱ περὶ Ξένωνα καὶ Τηλεκλῆν, ὑπὲρ τῶν κατῃτιαμένων, καὶ μάλιστα τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Στρατίου χάριν. (15) Τοὺς μὲν γὰρ πλείστους σχεδὸν ἅπαντας ὁ χρόνος ἤδη κατηναλώκει, τούς γε δὴ καὶ μνήμης ἀξίους. (16) Παρῆσαν δ' οἱ πρέσβεις, ἐντολὰς ἔχοντες ἁπλῶς ἀξιωματικάς, χάριν τοῦ πρὸς μηδὲν ἀντιφιλονεικεῖν τῇ συγκλήτῳ. (17) Εἰσπορευθέντων δὲ καὶ ποιησαμένων τοὺς ἁρμόζοντας λόγους, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἠνύσθη· τὸ δ' ἐναντίον ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

(14) Venerunt autem et Achæorum legati, Xeno e[t Te]lecles, ut impositas exsulibus criminationes diluere[nt, et] pro Polybio maxime et Stratio deprecarentur. (15) [...] ceterorum plurimos et præcipuos quosque longa die[s] absumserat. (16) Venerant autem hi legati, nudas p[reces] pro mandatis afferentes, ne ulla in re voluntati aut ju[dicio] senatus viderentur sese velle opponere. (17) Sed qu[um] curiam essent ingressi, et convenientem proposito su[o ora]tionem habuissent, ne sic quidem quidquam impetra[runt;] nam contra decrevit senatus, nihil esse movendum.

(III.) Excerptum Valesianum.

VIII. Τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον σημεῖον τῆς Λευκίου Αἰμιλίου προαιρέσεως, μεταλλάξαντος τὸν βίον ἐγένετο πᾶσιν ἔκδηλον. (2) Οἷος γὰρ ὁ τρόπος ζῶντος αὐτοῦ ἐδοξάζετο, τοιοῦτος εὑρέθη ὁ βίος μεταλλάξαντος· ὃ μέγιστον εἴποι τις ἂν ὑπάρχειν τεκμήριον ἀρετῆς. (3) Ὁ γὰρ πλεῖστον μὲν τῶν κατ' αὐτὸν ἐξ Ἰβηρίας χρυσὸν εἰς τὴν Ῥώμην μετενηνοχώς, μεγίστων δὲ θησαυρῶν κύριος γενόμενος ἐν Μακεδονίᾳ, πλείστης δὲ περὶ τὰ προειρημένα τετευχὼς ἐξουσίας· (4) τοσοῦτον ἀπέλιπε τὸν ἴδιον βίον, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν φέρνην τῇ γυναικὶ διαλῦσαι πᾶσαν ἐκ τῶν ἐπίπλων, εἰ μὴ τῶν ἐγγείων τινὰς προσαπέδοντο κτήσεων. Ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς

(III.) *L. Æmilii obitus. Scipionis Æmiliani juven[tus ac mores æ]tas.*

VIII. Mortuo L. Æmilio, maximum et pulcherrimum [vi]rum illius testimonium cunctis apparuit. (2) Qualis [enim] illius abstinentia, dum in vivis esset, opinione omniu[m ce]lebrabatur, talis re ipsa post obitum ipsius reperta est: [quod] revera maximum esse virtutis indicium, nemo inficias i[verit.] (3) Nam cum unus sui temporis plurimam pecuniam e[x] nubiis Hispaniæ in ærarium populi Romani retulisse[t,] maximarum opum in Macedonia compos fuisset, atque [i]bique summam auctoritatem ac licentiam habuisset; [(4) tam exigu]as facultates reliquit, ut supellectilis auctione facta r[...] non potuerit, unde dos uxori ejus redderetur, nisi præ[ter] etiam fundi aliquot venditi fuissent. Qua de re in sup[...]

ατὰ μέρος ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἰρήκαμεν. (5) Ἐξ ἴποι τις ἂν καταλελῦσθαι τὴν δόξαν τῶν θαυμαζο- ν παρὰ τοῖς Ἕλλησι περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀνδρῶν. ἰ γὰρ τὸ, διδομένων χρημάτων ἐπὶ τῷ τοῦ διδόν- υμφέροντι, τούτων ἀπέχεσθαι θαυμαστόν ἐστιν, ἐται γεγονέναι περί τε τὸν Ἀθηναῖον Ἀριστείδην, ερὶ τὸν Θηβαῖον Ἐπαμινώνδαν· (7) τὸ, κύριον μενον αὐτὸν ἁπάσης τῆς βασιλείας, καὶ λαβόντα ξουσίαν, ὡς βούλεται, χρήσασθαι, μηδενὸς ἐπιθυ- ι, πόσῳ θαυμαστότερόν ἐστιν; (8) Εἰ δ' ἀπίστῳ γόμενον δόξει ἐοικέναι τισὶν, ἐκεῖνο δεῖ λαμβάνειν , διότι σαφῶς ὁ γράφων ᾔδει, μάλιστα Ῥωμαίους ησομένους εἰς τὰς χεῖρας τὰ βιβλία ταῦτα, διὰ τὸ πιφανεστάτας καὶ τὰς πλείστας αὐτῶν πράξεις ἐν ας περιέχεσθαι· (9) παρ' οἷς οὔτ' ἀγνοεῖσθαι ταῦτα τὸν, οὔτε συγγνώμης τεύξεσθαι τὸν ψευδολόγον εἰ- (10) Διόπερ οὐδεὶς ἂν ἑκὼν εἰς πρόδηλον ἀπιστίαν αταφρόνησιν ἔδωκεν αὐτόν. (11) Καὶ τοῦτο μνη- ύεσθαι παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν ἡμῖν, ὅταν τι ἰόδοξον δοκῶμεν λέγειν περὶ Ῥωμαίων.

. Τῆς δὲ κατὰ τὴν διήγησιν ἐφόδου καὶ τῶν και- ἐφεστηκότων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ταύτην, βούλομαι ατὰ τὴν πρότεραν βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλειφθὲν ναπληρῶσαι τῶν φιληκόων ἕνεκα. (2) Προϋπεσχό- γὰρ διηγήσασθαι, διὰ τί καὶ πῶς, ἐπὶ τοσοῦτο ύξησε, καὶ θᾶττον ἢ καθῆκεν ἐξέλαμψεν ἡ τοῦ Σκι- ος ἐν τῇ Ῥώμῃ δόξα· (3) σὺν δὲ τούτῳ, πῶς ἐπὶ ῦτον αὐξηθῆναι συνέβη τῷ Πολυβίῳ τὴν πρὸς τὸν ιρημένον φιλίαν καὶ συνήθειαν, ὥστε μὴ μόνον ἕως Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπιδιατεῖναι τὴν περὶ ῶν φήμην, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποῤῥωτέρω γνώριμον γε- ῖαι τὴν αἵρεσιν καὶ συμπεριφορὰν αὐτῶν. (4) Διότι οὖν ἡ καταρχὴ τῆς συστάσεως ἐγενήθη τοῖς προει- ένοις ἔκ τινος χρήσεως βιβλίων καὶ τῆς περὶ τούτων ᾶς, δεδηλώκαμεν. (5) Προβαινούσης δὲ τῆς συν- ίας καὶ τῶν ἀνακεκλημένων ἐκπεμπομένων ἐπὶ τὰς εις, διέσπευσαν ὅ τε Φάβιος καὶ ὁ Σκιπίων, οἱ τοῦ λίου νεανίσκοι, πρὸς τὸν στρατηγὸν, μεῖναι τὸν Πο- ιον ἐν τῇ Ῥώμῃ. (6) Γενομένου δὲ τούτου, καὶ συμπεριφορᾶς ἐπὶ πολὺ προκοπτούσης, ἐγένετο ύπτωμά τι τοιοῦτον. (7) Ἐκπορευομένων γάρ ποτε ἐκ ταὐτὸ πάντων ἐκ τῆς οἰκίας τῆς τοῦ Φαβίου, συν- , τὸν μὲν Φάβιον ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἀπονεῦσαι, τὸν Πολύβιον ἐπὶ θάτερα μετὰ τοῦ Σκιπίωνος. (8) οαγόντων δ' αὐτῶν, ὁ Πόπλιος ἡσυχῇ καὶ πράως τῇ ῇ φθεγξάμενος, καὶ τῷ χρώματι γενόμενος ἐνερευθὴς, Τί δὲ, φησὶν, ὦ Πολύβιε, δύο τρώγομεν ἀδελφοὶ, διαλέγῃ συνεχῶς καὶ πάσας τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς φάσεις ποιῇ πρὸς ἐκεῖνον, ἐμὲ δὲ παραπέμπεις;) ἢ δῆλον, ὅτι καὶ σὺ περὶ ἐμοῦ τὴν αὐτὴν ἔχεις διά- ηψιν, ἣν καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας ἔχειν πυνθάνομαι.) Δοκῶ γὰρ εἶναι πᾶσιν ἡσύχιός τις καὶ νωθρὸς, ὡς ασίν, καὶ πολὺ κεχωρισμένος τῆς Ῥωμαϊκῆς αἱρέσεως ὶ πράξεως, ὅτι κρίσεις οὐχ αἱροῦμαι λέγειν. (12)

ribus libris a nobis affatim dictum esse meminimus. (5) Proinde non immerito quis dixerit, hujusmodi exemplo opprimi gloriam eorum, quos eo nomine Græci maxime admirantur. (6) Nam si abstinere a pecunia, quæ pro dantis utilitate offertur, admiratione digna res est, quod Aristidem Atheniensem, ac Thebanum Epaminondam fecisse narrant: (7) quanto est mirabilius, ipsum compotem totius regni, cum summa abutendi licentia ac potestate, nihil tamen concupisse. (8) Quod si cui id incredibile forte videbitur, is velim reputet, nobis, qui hæc scribebamus, prævisum fuisse, maxime in Romanorum manus hos libros esse venturos, cum celeberrimæ ac maximæ res populi Romani gestæ iis continerentur; (9) ab iis vero neque ignorari res suas posse, neque mentito veniam datum iri. (10) Proinde haud sane voluerit scriptor ultro committere, ut manifesti mendacii arguatur, et lectorum contemtui sese exponat. (11) Atque id in omni nostro opere monitum velim quotiescumque præter omnium opinionem aliquid videbimur de Romanis dixisse.

IX. Ceterum cum ipsa narrationis ac temporum series ad laudem hujus familiæ nos deduxerit; quod superiori libro polliciti sumus, id nunc in gratiam eorum, qui discendi cupidi sunt, exsequi placet. (2) Etenim dicturum me promiseram, cur, quove pacto in tantum fastigium creverit, et citius, quam consentaneum videri poterat, Romæ eluxerit junioris Africani gloria: (3) ac præterea, quomodo amicitiæ ac consuetudini, quæ Polybio cum eo fuit, tantum incrementum accesserit, ut non modo Italiam ac Græciam illius amicitiæ fama pervaserit, sed remotissimis etiam gentibus studium utriusque animorumque conjunctio innotuerit. (4) Igitur, quo pacto principium conciliandæ inter utrumque amicitiæ ex commodato librorum nonnullorum usu ac sermone de his habito fluxerit, supra a nobis relatum est. (5) Postea, procedente consuetudine, cum Græci Romam evocati per municipia Italiæ distribuerentur, Fabius et Scipio, Lucii Æmilii filii, gratia apud prætorem effecere, ut Polybius Romæ maneret. (6) Quo facto cum familiaritas in dies cresceret, talis forte casus evenit. (7) Egressis aliquando simul omnibus ex Fabii domo, Fabius quidem in forum, Publius vero alteram in partem cum P. Scipione diversus deflexit. (8) Cumque ambo paullulum progressi essent, tum Publius leniter ac modeste locutus, ac rubore quodam suffusus: (9) Quid est, inquit, Polybi, quod, cum ambo fratres una utamur mensa, in tuis sermonibus, nunc interrogando, nunc respondendo, assidue orationem ad fratrem convertis, me prætermisso? (10) Nimirum eamdem de me opinionem habes, quam et ceteros cives habere audio; (11) quibus nimis amans quietis lentusque esse videor, et a moribus solertiaque Romanorum longe alienus, eo quod causis actitandis non studeo. (12) Atqui familiam, aiunt, ex qua ortus sum, non ejusmodi, sed plane

Τὴν δ' οἰκίαν οὔ φασι τοιοῦτον ζητεῖν προστάτην, ἐξ ἧς ὁρμῶμαι, τὸ δ' ἐναντίον· ὃ καὶ μάλιστά με λυπεῖ.

X. Ὁ δὲ Πολύβιος, ξενισθεὶς τῇ τοῦ μειρακίου καταρχῇ τῶν λόγων, οὐ γὰρ εἶχε πλέον ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τότε· (2) Μὴ πρὸς θεῶν, Σκιπίων, ἔφη, μηδὲ λέγε ταῦτα, μηδ' ἐν νῷ λάμβανε τὸ παράπαν. (3) Οὐδὲ γὰρ καταγινώσκων οὔτε παραπέμπων ἐγώ σε ποιῶ τοῦτο, πολλοῦ γε δεῖ· ἀλλὰ τῷ πρεσβύτερον εἶναι τὸν ἀδελφὸν, ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις ἄρχομαι ἀπ' ἐκείνου, καὶ λήγω πάλιν εἰς ἐκεῖνον ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ συμβουλίαις, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀπερείδομαι, δοκῶν καὶ σὲ τῆς αὐτῆς μετέχειν γνώμης. (4) Ἐκεῖνό σου γε μὴν ἄγαμαι νῦν ἀκούων, ὅτι δοκεῖς σὺ σοὶ πραΰτερον εἶναι τοῦ καθήκοντος τοῖς ἐκ ταύτης τῆς οἰκίας ὁρμωμένοις· δῆλος γὰρ εἶ διὰ τούτων μέγα φρονῶν. (5) Ἐγὼ δὲ κἂν αὐτὸς ἡδέως σοι συνεπιδοίην ἐμαυτὸν, καὶ συνεργὸς γενοίμην εἰς τὸ καὶ λέγειν τι καὶ πράττειν ἄξιον τῶν προγόνων. (6) Περὶ μὲν γὰρ τὰ μαθήματα, περὶ ἃ νῦν ὁρῶ σπουδάζοντας ὑμᾶς καὶ φιλοτιμουμένους, οὐκ ἀπορήσετε τῶν συνεργησόντων ὑμῖν ἑτοίμως, καὶ σοὶ κἀκείνῳ. (7) Πολὺ γὰρ δή τι φῦλον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπιῤῥέον ὁρῶ κατὰ τὸ παρὸν τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. (8) Εἰς δὲ τὰ λυποῦντά σε νῦν, καθὼς φῂς, δοκῶ μηδένα συναγωνιστὴν καὶ συνεργὸν ἄλλον εὑρεῖν ἂν ἡμῶν ἐπιτηδειότερον. (9) Ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος τοῦ Πολυβίου, λαβόμενος ἀμφοτέραις χερσὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, καὶ πιέσας ἐμπαθῶς· Εἰ γὰρ ἐγὼ ταύτην, φησὶν, ἴδοιμι τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ, σύμπαντα τἄλλα δεύτερα θέμενος, ἐμοὶ προσέξεις τὸν νοῦν, καὶ μετ' ἐμοῦ συμβιώσεις. (10) Δόξω γὰρ αὐτόθεν εὐθέως ἐμαυτῷ καὶ τῆς οἰκίας ἄξιος εἶναι καὶ τῶν προγόνων. (11) Ὁ δὲ Πολύβιος τὰ μὲν ἔχαιρε, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ μειρακίου, τὰ δὲ διηπορεῖτο, λαμβάνων ἐν νῷ τὴν ὑπεροχὴν τῆς οἰκίας καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἀνδρῶν. (12) Πλὴν ἀπό γε ταύτης τῆς ἀνθομολογήσεως οὐκέτι τὸ μειράκιον ἐχωρίσθη τοῦ Πολυβίου, πάντα δ' ἦν αὐτῷ δεύτερα τῆς ἐκείνου συμπεριφορᾶς.

XI. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν λοιπὸν ἤδη κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πεῖραν αὐτῶν διδόντες ἀλλήλοις, εἰς πατρικὴν καὶ συγγενικὴν ἦλθον αἵρεσιν καὶ φιλοστοργίαν πρὸς ἀλλήλους. (2) Πρώτη δέ τις ἐνέπεσεν ὁρμὴ καὶ ζῆλος τῶν καλῶν, τὸ τὴν ἐπὶ σωφροσύνῃ δόξαν ἀναλαβεῖν, καὶ παραδραμεῖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ὑπάρχοντας. (3) Ὢν δὲ μέγας οὗτος καὶ δυσέφικτος ὁ στέφανος, εὐθήρατος ἦν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁρμὴν τῶν πλείστων. (4) Οἱ μὲν γὰρ εἰς ἐρωμένους τῶν νέων, οἱ δ' εἰς ἑταίρας ἐξεκέχυντο, πολλοὶ δὲ εἰς ἀκροάματα καὶ πότους καὶ τὴν ἐν τούτοις πολυτέλειαν, ταχέως ἡρπακότες ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς τοῦτο τὸ μέρος εὐχέρειαν. (5) Καὶ τηλικαύτη τις ἐνεπεπτώκει περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἀκρασία τοῖς νέοις, ὥστε πολλοὺς μὲν ἐρώμενον ἠγορακέναι ταλάντου. (6) Συνέβη δὲ, τὴν παροῦσαν

alium virum, postulare : quod profecto maxima me a[...] dine afficit.

X. Polybius, oratione adolescentis obstupefactus (na[...] octavum et decimum annum ætatis tum maxime ag[...] (2) per deos, inquit, quæso, Scipio, noli hæc ita in an[...] inducere. (3) Neque enim aut contemtu, aut neglec[...] id facere soleo : multum abest : sed quoniam majo[...] est Fabius, in colloquiis familiaribus ab eo inchoare, eum desinere consuevi, illumque in sermonibus ac[...] ceptis maxime spectare; cum te eodem animo e[...] que sententia atque illum præditum esse persuasu[...] beam. (4) Ceterum indolem tuam magnopere laudo, tibi vitio esse existimes, remissioris esse ingenii, par sit ei, qui ex tanta familia originem ducat : id enim pusilli certe animi argumentum est. (5) Ego vero o[...] meam atque industriam libenter ipse tibi commoda[...] in hoc, ut ea dicas et facias, quæ majorum tuorum sint digna. (6) Nam quod attinet ad disciplinas, q[...] vos acriter incumbere in præsentia video, tibi ac numquam magistrorum copia deerit : (7) quandoq[...] plurimos ejusmodi homines video ex Græcia in hanc u[...] quotidie confluentes. (8) Ad ea vero, quæ te, ut ais, angunt, aptiorem me ipso administrum ac socium co[...] tui haud sane reperies. (9) Hæc adhuc cum diceret [...] bius, utraque manu dextram ejus prehendens, atq[...] intimo affectu comprimens Scipio : Utinam, inquit, illum videam, quo tu, ceteris omnibus rebus postha[...] mei curam gerere meoque in contubernio degere velis : tum ego statim ex eo ipso tempore mihi videbor et fa[...] et majoribus meis non indignus. (11) At Polybius pa[...] quidem gaudio exsultabat, cum eum impetum eu[...] juvenis affectum videret, partim vero nonnihil angeb[...] cum amplitudinem opesque illius familiæ animo cogi[...] (12) Ceterum post hanc stipulationem numquam ju[...] a Polybio recessit, sed illius congressum omnibus se[...] rebus anteposuit.

XI. Atque exinde cum in ipsis negotiorum art[...] constantiæ suæ experimentum alter alteri continue [...] beret, paternam quamdam et veluti ex consanguini[...] natam benevolentiam invicem ac necessitudinem cont[...] runt. (2) Prima igitur rerum honestarum appetit[...] æmulatio, qua incendebatur, hæc fuit, ut continentia[...] dem sibi compararet, eaque parte æquales suos o[...] anteiret. (3) Quam quidem lauream, magnam cetero[...] atque arduam, non adeo difficile erat Romæ illo tem[...] consequi, propter corruptos plerorumque mores. (4) [...] enim in meritorios pueros, alii in meretrices effusi, [...] que acroamatis et compotationibus atque hujusmodi l[...] riæ addicti erant, cum Græcorum in eo genere levit[...] bello Persico statim ascivissent. (5) Tanta porro in[...] perantia in ista studia ferebantur juvenes, ut nonnulli [...] rum delicatum talento emerent. (6) Quod quidem ins[...]

σιν οἷον ἐκλάμψαι κατὰ τοὺς νῦν λεγομένους καιρούς,
τον μὲν διὰ τὸ, καταλυθείσης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βα-
ίας, δοκεῖν ἀδήριτον αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν περὶ τῶν
ἐξουσίαν· (7) ἔπειτα διὰ τὸ πολλὴν ἐπίφασιν
σθαι τῆς εὐδαιμονίας περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους
περὶ τὰ κοινὰ, τῶν ἐκ Μακεδονίας μετακομισθέν-
εἰς τὴν Ῥώμην χορηγίων. (8) Πλὴν ὅ γε Σκιπίων,
ίσας ἐπὶ τὴν ἐναντίαν ἀγωγὴν τοῦ βίου, καὶ πάσαις
ἐπιθυμίαις ἀντιταξάμενος, καὶ κατὰ πάντα τρόπον
ογούμενον καὶ σύμφωνον ἑαυτὸν κατασκευάσας
τὸν βίον, ἐν ἴσως πέντε τοῖς πρώτοις ἔτεσι πάνδη-
ἐποιήσατο τὴν ἐπ' εὐταξίᾳ καὶ σωφροσύνῃ δόξαν.
Μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ τὸ συνεχὲς ὥρμησεν ἐπὶ τὸ
τὰ χρήματα μεγαλοψυχίᾳ καὶ καθαρότητι διενεγ-
τῶν ἄλλων. (10) Πρὸς δὲ τοῦτο τὸ μέρος καλὴν
ὑποδοχὴν εἶχε τὴν μετὰ τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς
ίωσιν, καλὰς δ' ἐκ φύσεως ὁρμὰς αὐτὸς ἐπὶ τὸ δέον·
ὰ δὲ αὐτῷ καὶ ταὐτόματον συνήργησε πρὸς τὴν
ολὴν ταύτην.

ΙΙ. Πρώτη μὲν γὰρ αὐτῷ μετήλλαξε τὸν βίον ἡ
κατὰ θέσιν πατρὸς μήτηρ, ἥτις ἦν ἀδελφὴ μὲν τοῦ
ὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, γυνὴ δὲ τοῦ κατὰ
πάππου Σκιπίωνος, τοῦ μεγάλου προσαγορευθέν-
(2) Ταύτης ἀπολιπούσης οὐσίαν μεγάλην, κληρο-
ὢν, πρῶτον ἐν τούτοις ἔμελλε πεῖραν δώσειν τῆς
οῦ προαιρέσεως. (3) Συνέβαινε δὲ, τὴν Αἰμιλίαν,
γὰρ ἦν ὄνομα τῇ προειρημένῃ γυναικὶ, μεγαλο
ῆ τὴν περίστασιν ἔχειν ἐν ταῖς γυναικείαις ἐξόδοις,
συνηκμακυῖαν τῷ βίῳ καὶ τῇ τύχῃ τῇ Σκιπίωνος.
ωρὶς γὰρ τοῦ περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀπήνην κόσμου,
τὰ κανᾶ, καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὴν
ίαν, ποτὲ μὲν ἀργυρᾶ, ποτὲ δὲ χρυσᾶ, πάντα συν-
ελούθει κατὰ τὰς ἐπιφανεστάτας ἐξόδους αὐτῇ. (5)
α τῶν παιδίσκων καὶ τὸ τῶν οἰκετῶν τῶν παρεπο-
ων πλῆθος ἀκόλουθον ἦν τούτοις. (6) Ταύτην δὴ
περικοπὴν ἅπασαν εὐθέως μετὰ τὸν τῆς Αἰμιλίας
ον ἐδωρήσατο τῇ μητρί· ᾗ συνέβαινε, κεχωρίσθαι
ἀπὸ τοῦ Λευκίου πρότερον ἤδη χρόνοις πολλοῖς, τὴν
οῦ βίου χορηγίαν ἐλλειπεστέραν ἔχειν τῆς κατὰ τὴν
ειαν φαντασίας. (7) Διὸ τὸν προτοῦ χρόνον ἀνα-
ωρηκυίας αὐτῆς ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐξόδων, τότε κατὰ
ῃ οὔσης ἐπιφανοῦς καὶ πανδήμου θυσίας, ἐκπορευο-
ης αὐτῆς ἐν τῇ τῆς Αἰμιλίας περικοπῇ καὶ χορηγίᾳ,
πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῶν ὀρεοκόμων καὶ τοῦ ζεύγους
τῆς ἀπήνης τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης· (8) συνέβη,
γυναῖκας, θεωμένας τὸ γεγονὸς, ἐκπλήττεσθαι τὴν
Σκιπίωνος χρηστότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ πά-
προτεινούσας τὰς χεῖρας εὔχεσθαι τῷ προειρημένῳ
λὰ καὶ ἀγαθά. (9) Τοῦτο δὲ πανταχῇ μὲν ἂν εἰκότως
ίνετο καλὸν, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ θαυμαστόν. Ἁπλῶς
ρ οὐδεὶς οὐδενὶ δίδωσι τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων ἑκὼν
ὲν. (10) Πρώτη μὲν οὖν αὕτη καταρχὴ τῆς ἐπὶ κα-
αγαθίᾳ φήμης αὐτῷ συνεχύρησε, καὶ μεγάλην ἐποίησε

tum præcipue iis temporibus, de quibus nunc agimus, viguit ac floruit; primum, quod everso Macedonum regno imperium orbis terrarum penes populum Romanum sine controversia stare videbatur: (7) deinde quia, Macedonicis opibus Romam translatis, maximæ opulentiæ species quædam et privatis singulorum et publicis rebus accesserat. (8) At Scipio, diversam vivendi rationem secutus, cunctisque cupiditatibus adversatus, atque in reliquo victu eumdem tenorem servans, sibique ipse consentiens, pervulgatam apud omnes modestiæ ac continentiæ laudem intra primum fere quinquennium est consecutus. (9) Postea vero confestim instituit liberalitate atque integritate in pecunia danda atque capienda ceteros superare. (10) Ad quam virtutem et convictus cum naturali ipsius patre magnum ei stimulum admoverat, et ipsa natura ingentem impetum ingenuerat. Sed et fortuna conatum ejus in eamdem partem magnopere adjuvit.

XII. Nam cum mater patris ipsius adoptivi abiisset e vita, quæ Lucii Æmilii naturalis patris soror, Scipionis autem Africani cognomento majoris conjux fuerat; (2) ipse, locupletissima ejus mulieris hereditate adita, primum tunc animi sui specimen in illam partem edere incepit. (3) Quippe Æmilia (hoc enim nomen matronæ erat), quoties solennibus diebus in publicum prodirent mulieres, maximo omnis generis apparatu uti solita erat, ut quæ in Scipionis Africani matrimonio et fortuna vixisset. (4) Nam præter muliebrem mundum pilentique ipsius ornatum, canistra quoque et pocula, ac cetera ad sacrificium necessaria vasa omnia partim aurea, partim argentea, solenni pompa ei præferebantur: (5) et ancillarum servorumque comitatus his consentaneus aderat. (6) Jam universum hunc apparatum, statim ab obitu Æmiliæ, Scipio matri suæ donavit, quæ, jampridem a L. Æmilio repudiata, arctiorem quam pro splendore generis rem familiarem habebat. (7) Proinde cum antea a solennibus pompis abesse consuevisset, tum forte publico ac celebri sacrificio progressa cum apparatu Æmiliæ, iisdem pilento, bigis ac mulionibus, (8) reliquas mulieres advertit, quæ Scipionis benignitatem animique magnitudinem collaudantes, sublatis in cœlum manibus, universæ P. Scipioni fausta omnia apprecabantur. (9) Atque id cum ubique præclarum, tum Romæ inprimis admirabile videatur esse; qua in urbe nemo quidquam sponte alteri de suo donat. (10) Ab hujusmodi igitur initio virtus P. Scipionis rumore omnium cele-

προκοπὴν, ἅτε τοῦ τῶν γυναικῶν γένους καὶ λάλου καὶ κατακόρου ὄντος, ἐφ' ὅ τι ἂν ὁρμήσῃ.

XIII. Μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς Σκιπίωνος μὲν τοῦ μεγάλου θυγατράσιν, ἀδελφαῖς δὲ τοῦ κατὰ θέσιν πατρὸς, * λαβόντος, αὐτὸν ἔδει τὴν ἡμίσειαν ἀποδοῦναι τῆς φέρνης. (2) Ὁ γὰρ πατὴρ συνέθετο μὲν ἑκατέρᾳ τῶν θυγατέρων ν' τάλαντα δώσειν. (3) Τούτων δὲ τὸ μὲν ἥμισυ παραχρῆμα τοῖς ἀνδράσιν ἔδωκεν ἡ μήτηρ, τὸ δ' ἥμισυ κατέλειπεν ἀποθνήσκουσα προσοφειλόμενον. (4) Ὅθεν ἔδει τὸν Σκιπίωνα διαλύειν τοῦτο τὸ χρέος ταῖς τοῦ πατρὸς ἀδελφαῖς. (5) Κατὰ δὲ τοὺς Ῥωμαίων νόμους δέον ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀποδοῦναι τὰ προσοφειλόμενα χρήματα τῆς φέρνης ταῖς γυναιξὶ, προδοθέντων πρώτων τῶν ἐπίπλων εἰς δέκα μῆνας κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος· (6) εὐθέως ὁ Σκιπίων συνέταξε τῷ τραπεζίτῃ, τῶν κ' καὶ ε' ταλάντων ἑκατέρᾳ ποιήσασθαι τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τοῖς δέκα μησί. (7) Τοῦ δὲ Τιβερίου καὶ τοῦ Νασικᾶ Σκιπίωνος, οὗτοι γὰρ ἦσαν ἄνδρες τῶν προειρημένων γυναικῶν, ἅμα τῷ διελθεῖν τοὺς δέκα μῆνας προσπορευομένων πρὸς τὸν τραπεζίτην, καὶ πυνθανομένων, εἴ τι συνετέτακτο Σκιπίων αὐτῷ περὶ τῶν χρημάτων, κἀκείνου κελεύοντος αὐτοὺς κομίζεσθαι, καὶ ποιοῦντος τὴν διαγραφὴν ἑκατέρῳ τῶν εἴκοσι καὶ πέντε ταλάντων· (8) ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν, δεῖν γὰρ αὐτοὺς οὐ πᾶν κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέρος κομίζεσθαι κατὰ τοὺς νόμους. (9) Τοῦ δὲ φάσκοντος, οὕτως αὐτῷ συντεταχέναι τὸν Σκιπίωνα, διαπιστήσαντες προῆγον ἐπὶ τὸν νεανίσκον, διειληφότες ἐκεῖνον ἀγνοεῖν. Καὶ τοῦτ' ἔπασχον οὐκ ἀλόγως. (10) Οὐ γὰρ οἷον πεντήκοντα τάλαντα δοίη τις ἂν ἐν Ῥώμῃ πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τάλαντον ἓν πρὸ τῆς τεταγμένης ἡμέρας. (11) Τοιαύτη τίς ἐστι καὶ τηλικαύτη παρὰ πάντας ἅμα μὲν ἀκρίβεια περὶ τὸ διάφορον, ἅμα δὲ λυσιτέλεια περὶ τὸν χρόνον. (12) Οὐ μὴν ἀλλὰ προσπορευθέντων αὐτῶν, καὶ πυνθανομένων, πῶς τῷ τραπεζίτῃ συντέταχε· τοῦ δ' εἰπόντος, ἀποδοῦναι πᾶν τὸ χρῆμα ταῖς ἀδελφαῖς, ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν, ἅμα τὸ κηδεμονικὸν ἐμφανίζοντες· (13) ἐξεῖναι γὰρ αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους χρῆσθαι τοῖς διαφόροις ἱκανὸν ἔτι χρόνον. (14) Ὁ δὲ Σκιπίων ἔφη, ἀγνοεῖν τούτων οὐδέν· ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἀλλοτρίους τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀκρίβειαν τηρεῖν, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ φίλοις ἁπλῶς χρῆσθαι καὶ γενναίως κατὰ δύναμιν. (15) Διὸ παραλαμβάνειν αὐτοὺς ἐκέλευε πᾶν τὸ χρῆμα παρὰ τοῦ τραπεζίτου. (16) Οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον ταῦτ' ἀκούσαντες, ἐπανῆγον σιωπῶντες· καταπεπληγμένοι μὲν τὴν τοῦ Σκιπίωνος μεγαλοψυχίαν, κατεγνωκότες δὲ τῆς αὐτῶν μικρολογίας, καίπερ ὄντες οὐδενὸς δεύτεροι Ῥωμαίων.

XIV. Μετὰ δ' ἔτη δύο μεταλλάξαντος τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, καὶ καταλιπόντος κληρονόμους τῆς οὐσίας αὐτόν τε καὶ τὸν ἀδελφὸν Φάβιον, καλόν τι καὶ μνήμης ἄξιον ἐποίησεν. (2) Ὁ γὰρ Λεύκιος, ὑπάρχων ἄτεκνος, διὰ τὸ τοὺς μὲν εἰς ἑτέρας οἰκίας ἐκδεδόσθαι, τοὺς δ' ἄλλους υἱούς, οὓς ἔτρεφε διαδόχους

brari cœpta est, utpote muliebri sexu natura garrulo, e omnibus rebus immoderato.

XIII. Deinde filiabus Scipionis majoris, patris adop sororibus** dimidium dotis solvendum erat. (2) Nam p quinquaginta talenta utrique filiæ, dotis nomine, datu se spoponderat: (3) cujus pecuniæ dimidiam quidem tem mater utrique genero numeraverat præsentem, d diam vero in ære alieno moriens reliquerat. (4) Quar nomen a P. Scipione dissolvendum erat adoptivi patris ribus. (5) Quum autem secundum leges Romano pecuniam, quæ dotis nomine mulieribus debetur, a bima trima die oporteat solvi, præstitis primum ex ea lege supellectilibus ante decimum mensem; (6) Scipio st mandavit argentario, ut quinque et viginti talenta utr intra decimum mensem persolveret. (7) Cum vero T rius Gracchus et Scipio Nasica, quibus antedictæ muli nupserant, elapso mense decimo confestim ad argentar venissent, rogassentque, numquid de ea pecunia man a Scipione haberet; cumque ille pecuniam accipere juberet, et quinque ac viginti talenta utrique numera (8) tum illi errare eum dixerunt, non enim universa mul pecuniam, sed tertiam tantum partem in præs legibus deberi. (9) Cum vero ille subjiceret, ita sibi datum esse a Scipione; diffisi, juvenem adierunt, eum ignoratione arbitrati: idque profecto haud sine ca (10) Etenim non modo quinquaginta talenta ante trienn nemo, sed ne unum quidem talentum ante præstitu diem quisquam Romæ solvat: (11) tantam unusqui diligentiam in pecunia, et utilitatem in temporis u collocat. (12) Ceterum cum Scipionem illi convenis percontati quid argentario in mandatis dedisset; cum diceret, mandasse, ut omnis simul pecunia sororibus veretur; illi, præ se curam ejus ferentes, errare eum jecerunt: (13) ipsi enim legibus licere, pecunia illa in longum adhuc tempus uti. (14) At Scipio, hæc sibi p comperta et cognita esse, respondit; sed cum extr quidem stricto jure se uti solere, cum propinquis aute amicis candide ac generose agere, quantum fieri po (15) Quare, ut omnem pecuniam ab argentario accipe rogabat. (16) Quibus auditis, Tiberius et Nasica domum reversi sunt; et Scipionis magnitudine animi st facti, et suam nimis attentam diligentiam damna tametsi inter civitatis principes essent.

XIV. Mortuo deinde post biennium naturali patr Æmilio, ipse cum fratre Fabio heres relictus, præcla facinus ac memoria dignum gessit. (2) Nam L. Æm cum absque liberis esset, propterea quod ipsi quide alias familias adoptione migraverant, ceteri vero, quo redes familiæ sacrorum et nominis sui alebat, fato præ

ῦ καὶ τοῦ γένους, πάντας μετηλλαχέναι, τούτοις ἔλιπε τὴν οὐσίαν. (3) Ὁ δὲ Σκιπίων, θεωρῶν αὐτοῦ ἀδελφὸν καταδεέστερον ὄντα τοῖς ὑπάρχουσιν, ἐξε-ησε πάντων τῶν ὑπαρχόντων, οὔσης τῆς ὅλης τιμή-ς ὑπὲρ ἑξήκοντα τάλαντα, διὰ τὸ μέλλειν οὕτως ἴσον ἔχειν αὐτῷ κατὰ τὴν οὐσίαν τὸν Φάβιον. (4) Γενο-ου δὲ τούτου περιβοήτου, προσέθηκεν ἕτερον τούτῳ μα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ἐμφανέστερον. (5) Βου-ένου γὰρ τἀδελφοῦ μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ποιεῖν, ναμένου δὲ δέξασθαι τὴν δαπάνην διὰ τὸ πλῆθος τῶν λισκομένων χρημάτων, καὶ ταύτης τὴν ἡμίσειαν ήνεγκεν ὁ Σκιπίων ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας; (6) ἔστι δ' ἐλάττων ἡ σύμπασα τριάκοντα ταλάντων, ἐάν τις ελομερῶς ποιῇ. (7) * φήμης περὶ αὐτοῦ διδομένης, ήλλαξεν ἡ μήτηρ. (8) Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχετο τοῦ έσθαι ὧν πρότερον ἐδωρήσατο, περὶ ὧν ἀρτίως ν, ὥστε καὶ ταῦτα καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν τὴν τῆς ρὸς ἅπασαν ἀπέδωκε ταῖς ἀδελφαῖς, ἧς οὐδὲν αὐταῖς ῆκε κατὰ τοὺς νόμους. (9) Διὸ πάλιν τῶν ἀδελφῶν ελθουσῶν τὸν ἐν ταῖς ἐξόδοις κόσμον καὶ τὴν πε-ασιν τὴν τῆς Αἰμιλίας, πάλιν ἐκαινοποιήθη τὸ με-όψυχον καὶ φιλοίκειον τῆς τοῦ Σκιπίωνος προαιρέ-. (10) Ταῦτα μὲν οὖν προκατεσκευασμένος ἐκ τῆς ς ἡλικίας Πόπλιος Σκιπίων, προῆλθε πρὸς τὸ φι-ξιν σωφροσύνῃ καὶ καλοκἀγαθίᾳ. (11) Εἰς ἣν ἴσως οντα τάλαντα δαπανήσας, τοσαῦτα γὰρ ἦν προέμε-ῶν ἰδίων, ὁμολογουμένην ἔσχε τὴν ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ ην· οὐχ οὕτω τῷ πλήθει τῶν χρημάτων τὸ προκεί-ν κατεργασάμενος, ὡς τῷ καιρῷ τῆς δόσεως καὶ τῷ ισμῷ τῆς χάριτος. (12) Τὴν δὲ σωφροσύνην περιε-ήσατο, δαπανήσας μὲν οὐδέν· πολλῶν δὲ καὶ ποικί-ἡδονῶν ἀποσχόμενος, προσεκέρδανε τὴν σωματικὴν ν καὶ τὴν εὐεξίαν· (13) ἥτις αὐτῷ παρ' ὅλον τὸν παρεπομένη, πολλὰς ἡδονὰς καὶ καλὰς ἀμοιβὰς δωκεν, ἀνθ' ὧν πρότερον ἀπέσχετο τῶν προχείρων ῶν.

XV. Λοιποῦ δ' ὄντος τοῦ κατὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ ιωτάτου σχεδὸν ἐν πάσῃ μὲν πολιτείᾳ, μάλιστα δ' τῇ Ῥώμῃ, μεγίστην ἔδει καὶ τὴν ἄσκησιν περὶ τοῦτο μέρος ποιήσασθαι. (2) Καλὸν μὲν οὖν τι πρὸς ταύ-τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς τύχης ἐγένετο συνέρ-μα. (3) Τῶν γὰρ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλικῶν μεγίστην ουμένων σπουδὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας, καὶ Μακε-ν ἀνεικότων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους τόπους πρὸς τὴν θηρίων συναγωγήν· (4) ταῦτα συνέβη τὰ χωρία τηρῆσθαι μὲν ἐπιμελῶς, καθάπερ καὶ πρότερον, πάντα τοῦ πολέμου χρόνον, κεκυνηγῆσθαι δὲ μηδέποτε τῶν τάρων ἐτῶν διὰ τοὺς περισπασμούς· ἧ καὶ θηρίων ῆχε πλήρη παντοδαπῶν. (5) Τοῦ δὲ πολέμου λα-ντος κρίσιν, ὁ Λεύκιος, καλλίστην ὑπολαμβάνων καὶ ἄσκησιν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν ὑπάρχειν τοῖς νέοις περὶ τὰ κυνηγέσια, τούς τε κυνηγοὺς συνέστησε τοὺς σιλικοὺς τῷ Σκιπίωνι, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν περὶ τὰ νηγέσια παρέδωκε τούτῳ πᾶσαν. (6) Ἧς ἐπιλαβόμε-

omnes erant, hereditatem illis reliquerat. (3) At Scipio, cum fratrem suum videret re familiari minus quam se instructum, universam hereditatem, quæ amplius sexaginta talentis æstimabatur, fratri concessit; eo consilio, ut sic Fabius opibus ipsi æqualis fieret. (4) Quod factum cum in ore omnium versaretur, aliud etiam apertius animi sui specimen adjecit. (5) Cum enim Fabius gladiatores in funere patris edere vellet, neque eum sumtum ob magnitudinem apparatus facile posset sustinere, Scipio dimidiam impensæ partem de suo est largitus. (6) Hujusmodi vero impensa, si quis magnifice spectacula edere velit, non minor triginta talentis solet esse. (7) Pervulgata hujus rei fama, mater Scipionis paulo post decessit: (8) ex cujus bonis ille ea, quæ olim donaverat, de quibus superius dixi, non modo non recepit, sed et ea omnia et universam matris hereditatem sororibus remisit, tametsi nulla pars hereditatis legibus ad eas pertineret. (9) Proinde cum Scipionis sorores rursus cum ornatu paratuque Æmiliæ in solennibus matronarum pompis procederent, iterum ejus in suos benevolentia ac magnitudo animi in memoriam famamque revocata est. (10) His igitur ab ineunte ætate studiis usus Scipio, modestiæ et elegantiæ laudem est consecutus. (11) Et impensis quidem sexaginta talentis, tantum enim de suo largitus est, elegantiæ apud omnes gloriam comparavit, magis ex opportunitate ac dexteritate in conferenda gratia, quam ex pecuniæ magnitudine. (12) Modestiæ vero et continentiæ laudem retulit absque ullo quidem sumtu: sed, multis variisque repressis cupiditatibus, lucrifecit præterea optimam firmissimamque corporis valetudinem; (13) qua per totum vitæ spatium continua usus, amplissimam mercedem abstinentiæ suæ atque honestissimas cepit voluptates.

XV. Jam quum reliquæ essent fortitudinis partes, præcipuæ illæ quidem cum in omni republica, tum vero præsertim Romæ, præcipua quadam in eo genere exercitatione opus erat. (2) Ad quod studium maximam illi opportunitatem etiam fortuna obtulit. (3) Nam cum Macedonum reges venationi plurimum studerent, solitique essent Macedones loca ad feras congregandas aptissima huic usui dicare; (4) hujusmodi septa toto quidem belli Persici tempore eadem, qua prius cura, fuerant custodita; ceterum per quatuor continuos annos intacta atque illibata ab omni venatu permanserant, rege aliis negotiis tum maxime distracto: quocirca ferarum omnis generis erant plenissima. (5) Confecto autem bello, L. Æmilius eam exercitationem ac voluptatem, quæ est in venando, convenientissimam juventuti ratus esse, et venatores regios conciliavit Scipioni, et omnem venandi licentiam ei concessit. (6) Qua ille accepta, rex

νος ὁ προειρημένος, καὶ νομίσας οἱονεὶ βασιλεύειν, ἐν τούτῳ κατεγίγνετο πάντα τὸν χρόνον, ὅσον ἐπέμεινε τὸ στρατόπεδον μετὰ τὴν μάχην ἐν τῇ Μακεδονίᾳ. (7) Γενομένης δὲ μεγάλης ἐξουσίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε, κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμαίως ἔχοντος αὐτοῦ, καὶ κατὰ φύσιν οἰκείως διακειμένου, καθάπερ εὐγενοῦς σκύλακος ἐπίμονον αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας ὁρμήν· (8) διὸ καί, παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προσλαβὼν τὸν τοῦ Πολυβίου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνθουσιασμόν, ἐφ' ὅσον οἱ λοιποὶ τῶν νέων περὶ τὰς κρίσεις καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς ἐσπούδαζον, κατὰ τὴν ἀγορὰν ποιούμενοι τὴν διατριβήν, καὶ διὰ τούτων συνιστάνειν ἑαυτοὺς ἐπειρῶντο τοῖς πολλοῖς· (9) ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Σκιπίων, ἐπὶ ταῖς κυνηγεσίαις ἀναστρεφόμενος, καὶ λαμπρὸν ἀεί τι ποιῶν καὶ μνήμης ἄξιον, καλλίω δόξαν ἐξεφέρετο τῶν ἄλλων. (10) Οἷς μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἐπαίνου τυχεῖν, εἰ μὴ βλάψαιέν τινα τῶν πολιτῶν· ὁ γὰρ τῶν κρίσεων τρόπος τοῦτ' ἐπιφέρειν εἴωθεν· (11) ὁ δ', ἁπλῶς οὐδένα λυπῶν, ἐξεφέρετο τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν πάνδημον, ἔργῳ πρὸς λόγον ἁμιλλώμενος. (12) Τοιγαροῦν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσοῦτον παρέδραμε τοὺς καθ' αὑτόν, ὅσον οὐδείς πω μνημονεύεται Ῥωμαίων, καίπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορευθεὶς ἐν φιλοξενίᾳ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα.

XVI. Ἐγὼ δὲ πλείω πεποίημαι λόγον ὑπὲρ τῆς Σκιπίωνος αἱρέσεως ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἡδεῖαν μὲν ὑπολαμβάνων εἶναι τοῖς πρεσβυτέροις, ὠφέλιμον δὲ τοῖς νέοις τὴν τοιαύτην ἱστορίαν· (2) μάλιστα δέ, βουλόμενος πίστιν παρασκευάζειν τοῖς μέλλουσι λέγεσθαι ἐν ταῖς ἑξῆς βίβλοις περὶ αὐτοῦ, πρὸς τὸ μήτε διαπορεῖν τοὺς ἀκούοντας διὰ τὸ παράδοξόν τι φανήσεσθαι τῶν συμβαινόντων μετὰ ταῦτα περὶ αὐτόν, (3) μήτ' ἀφαιρουμένους τἀνδρὸς τὰ κατὰ λόγον γεγονότα κατορθώματα τῇ τύχῃ προσάπτειν, ἀγνοοῦντας τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν ἕκαστα συνέβη γενέσθαι, πλὴν τελέως ὀλίγων, ἃ δεῖ μόνα προσάπτειν τῇ τύχῃ καὶ ταὐτομάτῳ. (4) Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἡμεῖς διεληλυθότες κατὰ τὴν παρέκβασιν, αὖθις ἐπάνιμεν ἐπὶ τὴν ἐκτροπὴν τῆς ὑποκειμένης διηγήσεως.

propemodum sibi esse visus, totum illud tempus, qu giones post victoriam in Macedonia perstiterunt, in eo sumpsit. (7) Cumque et amplissima ei facultas suppet et ipse ætate cum maxime floreret, et natura in eam esset propensior, tamquam generosi catuli constantior ac diuturnior in venando impetus fuit. (8) Quamob Romam postquam venit, adjuncto Polybii in ea parte stu atque ardore, quantum temporis in judiciis ac salutatio reliqui juvenes conterebant, forum assidue prementes, eo studentes commendare se multitudini; (9) tantum Sci venationibus impendens, atque interim præclarum aliq et ad memoriam insigne agere numquam desistens, p stantiorem ceteris gloriam est adeptus. (10) Illis enim alicujus civis damno laus contingere non poterat; qui judiciorum ordo et natura id ferre solet: (11) at vero i nemini molestiam facessens, fortitudinis laudem sibi ap omnes comparavit, virtute atque insignibus factis cum fa ipsa contendens. (12) Proinde brevi inter æquales s tantum enituit, quantum superiori memoria Romæ ne idque, cum plane contrarium moribus institutisque Ro norum ad laudem et gloriam cursum tenuisset.

XVI. Ego vero, quæ studia Scipionis in adolescentia rint, ideo pluribus enarrare volui, quod et senioribus cundam, et utilem juventuti, harum rerum cognitio fore arbitratus sum: (2) eoque potissimum consilio, iis, quæ de illo viro deinceps sum dicturus, fidem præm nirem; ne forte, qui hæc legent, ob magnitudinem tatemque eorum, quæ huic viro contigerunt, in ambiguo reant; (3) neve de rebus illius certo consilio gestis detra tes, fortunæ illas tribuant, cum causas ignorabunt, ex bus singulæ res sunt profectæ præter admodum pau quas solas casui ac fortunæ assignare licet. (4) Atque obiter, quasi per excursum commemoratis, nunc in redimus, ex qua narratio nostra divertit.

III. — RES ANNI URBIS DXCV.

Legatio CXXIII.

XVII. Παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἧκον πρέσβεις καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, οἱ περὶ Θεαρίδαν καὶ Στέφανον, ὑπὲρ τῶν ῥυσίων. (2) Τοῖς γὰρ Δηλίοις διαδοθείσης ἀποκρίσεως παρὰ Ῥωμαίων, μετὰ τὸ συγχωρηθῆναι τὴν Δῆλον τοῖς Ἀθηναίοις, αὐτοῖς μὲν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς νήσου, τὰ δ' ὑπάρχοντα κομίζεσθαι· (3) μεταστάντες εἰς Ἀχαΐαν οἱ Δήλιοι, καὶ πολιτογραφηθέντες, ἐβούλοντο τὸ δίκαιον ἐκλαβεῖν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὸ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς σύμβολον. (4) Τῶν δ' Ἀθηναίων φασκόντων, μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτοὺς τῆς δικαιοδοσίας ταύτης, ᾐτοῦντο ῥύσια τοὺς Ἀχαιοὺς οἱ Δήλιοι κατὰ τῶν Ἀθη-

Legatio Achæorum et Atheniensium Romam.

XVII. Venerunt Romam legati ab Atheniensibus e Achæis, Thearidas et Stephanus, vindiciarum causa, [adversus Athenienses postulabant Delii.] (2) Nam D post acceptum a Romanis responsum, quo, permissa A niensibus Delo, cedere quidem illis insula jubebantur, ita, ut sua omnia asportarent, (3) in Achaiam commi verant: et civium numero ab Achæis adscripti, volue ibi jus repetere ab Atheniensibus ex formula juris, q Achæis cum Atheniensibus intercedebat. (4) Quum dicerent Athenienses, nihil ad Delios pertinere illam juris mulam, postularunt ab Achæis Delii, ut sibi ab Atheniensi pignora per vim capere liceret. (5) De his rebus quum

ν. (5) Ὑπὲρ ὧν τότε πρεσβεύσαντες, ἔλαβον ἀπό-
ιν, κυρίας εἶναι τὰς κατὰ τοὺς νόμους γεγενημένας
ὰ τοῖς Ἀχαιοῖς οἰκονομίας περὶ τῶν Δηλίων.

legati venissent, responsum tulerunt, rata habere senatum ea, quæ in causa Deliorum legitime ordinata essent ab Achæis.

IV. — ANNO DXCVI.

Legatio CXXIV.

VIII. Τῶν Ἰσσίων [καὶ τῶν Δαορσῶν] πλεονάκις ρεσβευκότων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διασαφούντων, ελματεῖς τὴν χώραν ἀδικοῦσι, καὶ τὰς πόλεις τὰς αὐτῶν ταττομένας· (2) αὗται δέ εἰσιν Ἐπέτιον Τραγύριον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Δαορσῶν ἐγκαλούν- (3) ἐξαπέστειλεν ἡ σύγκλητος πρεσβευτὰς τοὺς Γάϊον Φάννιον, ἐποπτεύσοντας τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυ-, καὶ μάλιστα τούτων τὰ κατὰ τοὺς Δελματεῖς. ὗτοι δὲ, μέχρι μὲν ἔζη Πλεύρατος, ὑπήκουον ἐκείνῳ· λλάξαντος δὲ τούτου τὸν βίον, καὶ διαδεξαμένου ίου τὴν βασιλείαν, ἀποστάντες ἀπὸ τούτου, τοῖς οις προσεπολέμουν, καὶ κατεστρέφοντο τοὺς ἀστυ-ωας, ὧν ἔνιοι καὶ φόρους αὐτοῖς ἔφερον· ὁ δὲ ς ἦν θρέμματα καὶ σῖτος. (5) Καὶ οἱ μὲν περὶ νιον ἐπὶ τούτοις ἐξώρμησαν.

Issensium et Daorsorum legatio Romam missa.

XVIII. Posteaquam Issii [et Daorsi] sæpius legatos Romam misissent, quibus significabant, Dalmatas agros et urbes suæ ditionis infestare: (2) hæ autem sunt Epetium et Tragurium: cumque similiter et Daorsi de iisdem quererentur; (3) senatus legatum misit Caium Fannium ad res Illyrici visendas, et maxime Dalmatarum. (4) Hic populus, quamdiu vixit Pleuratus, ei paruit: post obitum vero illius quum in regno Genthius successisset, ab illo defecerant Dalmatæ, et bella cum finitimis gerebant, vicinosque populos imperio suo subjiciebant, ita ut eorum nonnulli etiam tributa ipsis penderent. Tributum autem erat pecus et frumentum. (5) Atque hæc legationis Fannii causa fuit.

V. — RES GESTÆ ANNO URBIS DXCVII.

(I.) Legatio CXXV.

IX. Τῶν περὶ τὸν Γάϊον Φάννιον παραγεγονότων ῆς Ἰλλυρίδος, καὶ διασαφούντων, ὅτι τοσοῦτον οιεν οἱ Δελματεῖς τοῦ διορθοῦσθαί τι τῶν ἐγκαλου-ν πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν φάσκοντας ἀδικεῖσθαι συν-, ὥστε οὐδὲ λόγον ἐπιδέχοιντο καθόλου παρ' αὐ-, λέγοντες, οὐδὲν αὐτοῖς εἶναι καὶ Ῥωμαίοις κοινόν. Πρὸς δὲ τούτοις διεσάφουν, μὴ κατάλυμα δοθῆναι ι, μήτε παροχήν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἵππους, οὓς εἶχον ' ἑτέρας πόλεως, ἀφελέσθαι τοὺς Δελματεῖς μετὰ αὐτῶν· (3) ἑτοίμους δ' εἶναι καὶ τὰς χεῖρας προσ-ν, εἰ μὴ, συνείξαντες τῷ καιρῷ, μετὰ πολλῆς ἡσυ-ς ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν. (4) Ὧν ἡ σύγκλητος ύσασα μετ' ἐπιστάσεως, ἠγανάκτει μὲν καὶ ἐπὶ τῇ Δελματέων ἀπειθείᾳ καὶ σκαιότητι· τὸ δὲ πλεῖστον, λαβε τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὸ πολεμῆ- τοῖς προειρημένοις διὰ πλείους αἰτίας. (5) Τά τε μέρη ταῦτα τῆς Ἰλλυρίδος τὰ νεύοντα πρὸς τὸν ρίαν, ἀνεπίσκεπτα τελέως ἦν αὐτοῖς, ἐξ οὗ Δημή-ν τὸν Φάρον ἐξέβαλον· (6) τούς τε κατὰ τὴν Ἰτα- ἀνθρώπους οὐκ ἐβούλοντο κατ' οὐδένα τρόπον λλυσθαι διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην. (7) Ἔτος ἦν τότε δωδέκατον ἀπὸ τοῦ πρὸς Περσέα πολέμου, τῶν ἐκ Μακεδονίᾳ πράξεων. (8) Διόπερ ἐβου-οντο, πόλεμον ἐνστησάμενοι πρὸς τοὺς προειρημέ-ς, ἅμα μὲν ὡσανεὶ καινοποιῆσαι τὰς ὁρμὰς καὶ προ-μίας τῶν ἰδίων ὄχλων, ἅμα δὲ καταπληξάμενοι τοὺς λυριοὺς ἀναγκάσαι πειθαρχεῖν τοῖς ὑπ' αὐτῶν παραγ-λλομένοις. (9) Αὗται μὲν οὖν ἦσαν αἱ αἰτίαι, δι' ἃς ολέμησαν Ῥωμαῖοι Δελματεῦσι· τοῖς γε μὴν ἐκτὸς*

(I.) *Dalmatis bellum indicunt Romani.*

XIX. Quum ex Illyrico reversus C. Fannius renunciasset senatui, tantum abesse Dalmatas, ut satisfacere iis, quos continuis injuriis, lacessiverant, ullo modo vellent, ut ne aures quidem sibi præbere sustinuissent, quod dicerent, nihil sibi commune esse cum Romanis: (2) ostendissetque præterea, neque hospitii factam legatis copiam, neque aliud quidquam eorum, quæ necessaria sunt, fuisse præbitum; quin et equos per vim ipsis ademtos esse, quos habuerant ex alia urbe, (3) atque etiam manus ipsis inferre eos voluisse, nisi tempori cedentes cum magno silentio eorum finibus excessissent: (4) his diligenter auditis, senatus, etsi offendebatur contumaci et scævo Dalmatarum ingenio, magis tamen eo movebatur, quod multas ob causas opportunum rebatur esse tempus belli cum gente illa gerendi. (5) Nam Romani, ex quo Demetrium Pharium ejecerant, penitus eam partem Illyrici, quæ ad Adriaticum mare inclinat, neglexerant. (6) Accedit, quod Italicos homines longa pace torpere omnino nolebant. (7) Agebatur autem duodecimus jam annus a bello cum Perseo et Macedonibus gesto. (8) Itaque bello adversus istos suscepto, simul renovare in suis, ut sic dicam, spiritum illum militarem et alacritatem pugnandi cupiebant, simulque terrorem Illyricis injicere, ut impetrata facere posthac cogerentur. (9) Propter has causas Dalmatis bellum indixerunt: sed apud ex-

τὸν πόλεμον ἀναδεικνύειν, ὡς διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ὕβριν κεκρικότες πολεμεῖν

(II.) Legatio CXXVI.

XX. Ὁ βασιλεὺς Ἀριαράθης παρεγένετο εἰς τὴν Ῥώμην, ἔτι θερείας οὔσης. (2) Τότε δὲ, παρειληφότων τὰς ἀρχὰς τῶν περὶ τὸν Σέξτον Ἰούλιον, ἐγίγνετο περὶ τὰς κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις, οἰκείαν ποιούμενος περικοπὴν καὶ φαντασίαν τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως. (3) Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Δημητρίου πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Μιλτιάδην, πρὸς ἑκατέραν τὴν ὑπόθεσιν ἡρμοσμένοι· καὶ γὰρ περὶ Ἀριαράθου ἀπολογεῖσθαι, καὶ κατηγορεῖν αὐτοῦ παρεσκευάζοντο φιλαπεχθῶς. (4) Ἀπεστάλκει δὲ καὶ Ὀροφέρνης πρεσβευτὰς, τοὺς περὶ Τιμόθεον καὶ Διογένην, στέφανόν τε κομίζοντας τῇ Ῥώμῃ, καὶ τὴν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν ἀνανεωσομένους· τὸ δὲ πλεῖον συγκαταστησομένους τῷ Ἀριαράθῃ, καὶ τὰ μὲν ἀπολογησομένους, τὰ δὲ κατηγορήσοντας. (5) Ἐν μὲν οὖν ταῖς κατ' ἰδίαν ἐντεύξεσιν μείζω φαντασίαν εἶλχον οἱ περὶ τὸν Διογένην καὶ Μιλτιάδην, ἅτε καὶ κατὰ τὸ πλῆθος πρὸς ἕνα συγκρινόμενοι, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην περικοπὴν εὐτυχοῦντες, πρὸς ἐπταικότα θεωρούμενοι· (6) παραπλησίως δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν πολὺ περιῆσαν. (7) Πᾶν μὲν γὰρ καὶ πρὸς παντοῖα λέγειν ἐθάῤῥουν, οὐδένα λόγον ποιούμενοι τῆς ἀληθείας· τὸ δὲ λεγόμενον ἀνυπεύθυνον ἦν, οὐκ ἔχον τὸν ἀπολογησόμενον. (8) Λοιπὸν ἀκονιτὶ τοῦ ψεύδους ἐπικρατοῦντος, ἐδόκει σφίσι τὰ πράγματα κατὰ γνώμην χωρεῖν.

(Athenæus lib. X, cap. 2.)

(9) Ὀροφέρνην, ὀλίγον χρόνον Καππαδοκίας βασιλεύσαντα, καὶ παριδόντα τὰς πατρίους ἀγωγὰς, Πολύβιός φησιν ἐν τῇ τριακοστῇ δευτέρᾳ, εἰσαγαγεῖν τὴν Ἰακὴν καὶ τεχνητικὴν ἀσωτίαν.

[XX. a. Ὅτι Λυκίσκου τοῦ Αἰτωλοῦ ταραχώδους ὄντος καὶ θηριώδους, ἀναιρεθέντος δὲ τούτου, τὸ ἑξῆς οἱ Αἰτωλοὶ ὡμοφρόνησαν καὶ ὡμονόησαν ἑνὸς ἀνθρώπου παραχωρήσαντος· (2) τηλικαύτη τίς ἐστιν, ὡς ἔοικε, δύναμις ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων φύσεσιν, ὥστε μὴ μόνον στρατόπεδα καὶ πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις, καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς τῆς οἰκουμένης, δι' ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν, ποτὲ μὲν τῶν μεγίστων κακῶν, ποτὲ δὲ τῶν μεγίστων ἀγαθῶν πεῖραν λα· βάνειν.]

[(3) Ὅτι Λύκισκος κάκιστος ὤν, καλῶς κατέστρεψε τὸν βίον· ὥστε τοὺς πλείστους εἰκότως ὀνειδίζειν τῇ τύχῃ, διότι τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἆθλον, τὴν εὐθανασίαν, τοῖς χειρίστοις ἐνίοτε περιτίθησιν.]

ternos hanc unam afferebant causam, quod contumel legatis suis factam bello sibi persequendam judicassent.

(II.) *Ariarathes, ab Oroferne ope Demetrii regno pulsus, Romam venit.*

XX. Venit Romam rex Ariarathes, priusquam exi æstas. (2) Tunc vero, postquam magistratum inierat S tus Julius cum collega, ad illum adivit, convenientem c mitati, in qua versabatur, fortunam atque speciem præ s rens. (3) Venerat et Demetrii legatio, cujus princeps tiades, in utrumque paratus : nam et ad excusanda, objiceret Ariarathes, instructus erat, et ad criminand illum odiose. (4) Orofernes quoque legatos miserat, Ti theum et Diogenem, ut coronam Romæ afferrent, et a citiam atque societatem renovarent : ceterum præcipua gationis causa erat, ut in judiciali contentione adver Ariarathem starent, et partim ad ejus accusationem resp derent, partim ipsum accusarent. (5) Enimvero Dioge et Miltiades cum in privatis congressibus speciem major ostentabant, utpote plures cum uno compositi, et præte qui omnibus fortunæ rebus florentes spectarentur, ille flictus et miser; (6) tum vero etiam ubi ad res exponen ventum, longe superiores fuerunt. (7) Quidvis enim cere, et ad omnia respondere, spreta veritate, audeba Porro quæ ab illis dicebantur, ea nec confutata maneba quia aderat nemo, qui veritatem tueretur. (8) Quum igi sine difficultate vinceret mendacium, visi sunt quod voleba efficere.

(9) Orofernem, qui breve tempus in Cappadocia regna spretis patriis institutis, bacchicam quamdam et artificio invexisse lasciviam, scribit Polybius libro XXXII.

Lycisci, hominis turbulenti, mors honesta Ætoliam turbis eruit.

XX. *a*. Lycisco Ætolo, turbulento et seditioso homi exstincto, Ætolis pax deinceps et concordia fuit, ob u scilicet hominem de medio sublatum. (2) Tanta vide in hominum natura vis inest, ut non solum exercitus a urbes, verum etiam nationes integræ, immo et majores bis partitiones, ob unius viri virtutem vel malitiam m maximis malis, modo summis bonis afficiantur.

(3) Lyciscus mortalium pessimus præclare vitam fini Quare tum plurimi fortunæ maledicebant, propterea q præclaram mortem, quæ egregiorum virorum merces e pessimis interdum largitur.

II. Excerptum Valesianum.

XXI. Τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν καλῶς διετέθη, κατε-
μένης ἐν αὐτοῖς τῆς ἐμφυλίου στάσεως μετὰ τὸν
ίσκου θάνατον. (2) Καὶ Μνασίππου τοῦ Κορωναίου
λλάξαντος τὸν βίον, βελτίων ἦν ἡ διάθεσις κατὰ
Βοιωτίαν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν,
μάτα γεγονότος ἐκποδών. (3) Σχεδὸν γὰρ ὡσανεὶ
ρμόν τινα συνέβη γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἀλι-
ων αὐτῆς ἐκ τοῦ ζῆν μεθισταμένων. (4) Καὶ γὰρ
τὸν Ἠπειρώτην Χάροπα συνεκύρησε κατὰ τὸν
τὸν τοῦτον ἐν Βρεντεσίῳ μεταλλάξαι τὸν βίον. (5)
δὲ κατὰ τὴν Ἤπειρον ἔτι ἐν ἀκαταστασίαις ἦν καὶ
χαῖς, καθάπερ τοῖς ἐπάνω χρόνοις, διὰ τὴν Χαρο-
μότητα καὶ παρανομίαν, ἐξ οὗ συνέβη τελεσθῆναι
πρὸς Περσέα πόλεμον. (6) Μετὰ γὰρ τὸ κατακρῖ-
Λεύκιον Ἀνίκιον καὶ τοὺς μὲν * τῶν ἐπιφανῶν ἀν-
, τοὺς δὲ ἀπαγαγεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅσοι καὶ
ραν ὑποψίαν εἶχον· (7) τότε λαβὼν ὁ Χάροψ τὴν
σίαν, ὃ βούλοιτο, πράττειν, οὐκ ἔστι τῶν δεινῶν
οὐκ ἐποίει, τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν φί-
(8) ἅτε νέος μὲν ὢν αὐτὸς κομιδῇ, συνδεδραμη-
ν δὲ πρὸς αὐτὸν τῶν χειρίστων καὶ τῶν εἰκαιοτά-
ἀνθρώπων, διὰ τὸν ἐκ τῶν ἀλλοτρίων νοσφισμόν.
εἶχε δὲ οἷον ἐφεδρείαν, καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸ πιστεύε-
, διότι πράττει κατά τινα λόγον, ἃ ποιεῖ, καὶ μετὰ
Ῥωμαίων γνώμης, τήν τε προϋπάρχουσαν αὐτῷ
τασιν πρὸς τοὺς προειρημένους, καὶ πρὸς ταύτῃ
ρωνα πρεσβύτην ἄνθρωπον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νι-
ορα· (10) τἄλλα γε μετρίους ἀνθρώπους καὶ δο-
τας εἶναι Ῥωμαίων φίλους, οἵ, πολύ τι κεχωρισμέ-
τὸν προτοῦ χρόνον ἀπάσης ἀδικίας, οὐκ οἶδ' ὅπως
συνεπέδωκαν αὐτοὺς εἰς τὸ συνεπισχύειν καὶ κοι-
εῖν ταῖς τοῦ Χάροπος ἀνομίαις. (11) Ἐπειδὴ δ'
ροειρημένος τοὺς μὲν κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀναφανδὸν
ευσε, τοὺς δ' ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις, ἐνίους δ' ἐπὶ
ἀγρῶν καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐπαποστέλλων ἐδολοφό-
, καὶ πάντων τῶν τεθνεώτων ἐξηνδραποδίσατο τοὺς
ς, ἄλλην ἐπεισῆγε μηχανήν. (12) Προέγραφε γὰρ
εὐκαιροῦντας τοῖς βίοις φυγάδας, οὐ μόνον ἄνδρας,
λὰ καὶ γυναῖκας. (13) Ἀναταθεὶς δὲ τὸν φόβον τοῦ-
, ἐχρηματίζετο ἀεὶ τοὺς μὲν ἄνδρας δι' ἑαυτοῦ, τὰς
γυναῖκας διὰ τῆς μητρὸς Φιλώτιδος. (14) Πάνυ γὰρ
ρὲς ἐγένετο κατὰ τοῦτο τὸ πρόσωπον, πρὸς δὲ βίαν
πλεῖόν τι δυνάμενον συνεργεῖν ἢ κατὰ γυναῖκα.

XXII. Ἐπειδὴ δὲ πάντας ἐξηργυρίσαντο κατὰ τὸ
τόν, εἰσῆγον εἰς τὸν δῆμον οὐδὲν ἧττον ἅπαντας
προγεγραμμένους. (2) Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ
νίκῃ, τὰ μὲν διὰ τὸν φόβον, τὰ δὲ καὶ δελεαζόμενοι
τῶν περὶ τὸν Χάροπα, κατέκριναν οὐ φυγῆς, ἀλλὰ
του πάντας τοὺς προσαγγελθέντας ὡς ἀλλότρια
οῦντας Ῥωμαίων. (3) Οὗτοι μὲν οὖν πάντες ἔφυ-
, ὁ δὲ Χάροψ ὥρμησεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔχων χρή-
καὶ τοὺς περὶ τὸν Μύρτωνα μεθ' αὐτοῦ, βουλό-

II. *Status Græciæ, præcipue Epiri post mortem Charopis.*

XXI. Ætolicæ res recte sunt compositæ, extincto apud eos civili bello post obitum Lycisci. (2) Similiter, mortuo Mnasippo Coronæo, Bœotia in meliore statu erat. Itemque Acarnania, sublato e vivis Chremata. (3) Prorsus enim quædam quasi lustratio atque expiatio contigit tunc universæ Græciæ, pestibus reipublicæ e medio remotis. (4) Namque et Charops ille Epirota hoc ipso anno Brundusii decessit. (5) Sed res Epiri adhuc inquietæ erant ac turbatæ, ut antea, ob sævitiam atque nequitiam Charopis post victoriam de Perseo partam. (6) Nam postquam L. Anicius, causa cognita, viros celeberrimos condemnasset, alios vero ad causam dicendam Romam abduxisset, quotquot vel levissima suspicione contingebantur; (7) tum Charops, plenissimam quidvis agendi licentiam nactus, nullum crudelitatis genus omisit, partim per se ipse, partim amicorum opera usus. (8) Quippe cum ipse admodum juvenis erat, tum vero perditissimus ac levissimus quisque, diripiendæ alienæ pecuniæ causa, ad eum confluxerat. (9) Maximam porro auctoritatem ac fidem omnibus illius factis addiderat, utque non sine consilio, sed ex sententia populi Romani, cuncta agere viderentur, effecerat vetus amicitia, quæ illi cum plerisque primariis viris Romæ intercedebat, ac præterea suffragium Myrtonis senis, et Nicanoris ejus filii. (10) Qui cum alioqui satis modesti et amici populi Romani viderentur, semperque antea ab omni flagitio procul abstinuissent, tum nescio quo pacto seipsos scelerum Charopi fautores ac socios adjunxerant. (11) At vero ille, ubi alios in medio foro palam trucidavit, alios in suis domibus, nonnullos in agris, aut per vias, submissis percussoribus interfecit, atque omnium protinus facultates invasit, tandem alia machina grassari cœpit. (12) Locupletissimum enim quemque, nec viros solum, sed et matresfamilias, exsules proscripsit. (13) Quo metu incusso, ipse assidue viros quidem per se, mulieres vero matris Philotidis opera spoliabat. (14) Fuit enim ista mulier ad hoc admodum idonea, sed quæ ad vim ac scelus plus etiam adjumenti quam pro muliere afferre posset.

XXII. Postquam demum universos pecunia spoliarunt, nihilo secius cunctos, qui proscripti erant, populi judicio permisere. (2) Et multitudo in urbe Phœnica, partim metu, partim blanditiis inducta a factione Charopis, universos, quibus alienatus a Romanis animus crimini dabatur, non exsilio, sed capitali sententia condemnarunt. (3) Hi igitur omnes in exsilium abierunt; Charops autem, comite Myrtone, cum magna pecuniæ vi Romam est profectus, eo con-

μενος ἐπισφραγίσασθαι διὰ τῆς συγκλήτου τὴν αὐτοῦ παρανομίαν. (4) Ἐν ᾧ καιρῷ κάλλιστον μὲν ἐγένετο δεῖγμα τῆς Ῥωμαίων αἱρέσεως, κάλλιστον δὲ θέαμα πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τοῖς παρεπιδήμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀνακεκλημένοις. (5) Ὅ τε γὰρ Μάρκος, ἀρχιερεὺς ὢν καὶ πρῶτος τῆς συγκλήτου γραφόμενος, ὅ τε Λεύκιος, ὁ τὸν Περσέα νικήσας, μεγίστην ἔχων πίστιν καὶ δύναμιν, πυνθανόμενοι τὰ πεπραγμένα τῷ Χάροπι κατὰ τὴν Ἤπειρον, ἐκώλυσαν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν εἰσιέναι τὸν Χάροπα. (6) Οὗ γενομένου περιβοήτου, πάντες ἐγενήθησαν οἱ παρεπιδημοῦντες περιχαρεῖς, ἀποδεχόμενοι τὸ μισοπόνηρον τῶν Ῥωμαίων. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Χάροπος εἰσελθόντος εἰς τὴν σύγκλητον, οὐ συγκατέθετο τοῖς ἀξιουμένοις, οὐδ' ἐβουλήθη δοῦναι ῥητὴν ἀπόκρισιν· (8) ἀλλὰ τοῖς ἀποστελλομένοις πρεσβευταῖς ἔφη δώσειν ἐντολάς, ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν γεγονότων. (9) Ὁ δὲ Χάροψ, ἀναχωρήσας, ταύτην μὲν τὴν ἀπόκρισιν ἀπεσιώπησε, γράψας δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἁρμόζουσαν ἀπήγγειλεν, ὡς συνευδοκούντων Ῥωμαίων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραττομένοις.

(III.) Exceptum Valesianum.

XXIII. Εὐμένης, ὁ βασιλεύς, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλελυμένος ἦν, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς λαμπρότητι προσαντεῖχεν· (2) ἀνὴρ ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' αὑτὸν βασιλέων γενόμενος, περὶ δὲ τὰ σπουδαιότατα καὶ κάλλιστα μείζων καὶ λαμπρότερος. (3) Ὅς γε, πρῶτον μέν, παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν συνεσταλμένην τελέως εἰς ὀλίγα καὶ λιτὰ πολισμάτια, ταῖς μεγίσταις τῶν καθ' αὑτὸν δυναστειῶν ἐφάμιλλον ἐποίησε τὴν ἰδίαν ἀρχήν· (4) οὐ τύχῃ τὸ πλεῖον συνεργῷ χρώμενος, οὐδ' ἐκ περιπετείας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ φιλοπονίας, ἔτι δὲ πράξεως τῆς αὑτοῦ. (5) Δεύτερον φιλοδοξότατος ἐγενήθη, καὶ πλείστας μὲν τῶν καθ' αὑτὸν βασιλέων πόλεις Ἑλληνίδας εὐεργέτησε, πλείστους δὲ κατ' ἰδίαν ἀνθρώπους ἐσωματοποίησε. (6) Τρίτον, ἀδελφοὺς ἔχων τρεῖς καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ πρᾶξιν, πάντας τούτους συνέσχε πειθαρχοῦντας αὑτῷ καὶ δορυφοροῦντας, καὶ σώζοντας τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. (7) Τοῦτο δὲ σπανίως εὕροι τις ἂν γεγονός.

---

(8) Ἄτταλος, ὁ ἀδελφὸς Εὐμένους, παραλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, πρῶτον ἐξήνεγκε δεῖγμα τῆς αὑτοῦ προαιρέσεως καὶ πράξεως τὴν Ἀριαράθου καταγωγὴν ἐπὶ τὴν βασιλείαν.

silio, ut scelus suum senatus auctoritate confirmaret. Tunc temporis vero pulcherrimum specimen morum po[...] Romani et gratissimum cum omnibus Græcis, tum ma[...] evocatis, qui Romæ exsulabant, spectaculum apparuit. Etenim M. Æmilius Lepidus, pontifex max. et princep[...] natus, et L. Æmilius, is qui Perseum vicit, maxima[...] auctoritate ac potentia præditus, cum accepissent, [...] Charops gesserat in Epiro, domo sua ei interdixerunt. Cujus rei fama per urbem dispersa, Græci, quicun[...] aderant, maximo sunt gaudio affecti, et Romanorum ad[...] sus improbos odium magnis laudibus extulerunt. (7) De[...] postquam in senatum introductus est Charops, nequaq[...] annuit senatus postulatis ejus, neque certum respon[...] homini dare voluit; (8) sed legatis, propediem ad res ill[...] inspicienda profecturis, id in mandatis se daturum respo[...] ut, quæcumque acta in Epiro essent, inquirerent. (9[...] Charops, domum reversus, responsum quidem senatus [...] ticuit, confictum autem aliud ex sui animi sententia resp[...] sum divulgavit, quasi omnia ejus acta senatus probass[...]

(II.) *In Asia, mortuo Eumeni succedit frater Atta[...]*

XXIII. Eumenes Pergami rex, corpore quidem era[t] firmo atque imbecilli, sed animi vigore infirmitatem co[...] ris compensabat: (2) vir, in plerisque rebus nulli æ[...] suæ regum secundus, in rebus autem gravissimis ac [...] cherrimis omnium maximus ac splendidissimus. (3) [...] primum quidem, cum regnum paucis ac tenuibus opp[...] lis coarctatum a patre accepisset, amplissimis temporis [...] imperiis parem dominationem suam præstitit; (4) [...] tam fortunæ auxilio et casu quodam, quam solertia e[t] [in]dustria atque etiam rebus gestis suis. (5) Deinde pra[...] teris ætatis suæ regibus gloriæ cupidissimus fuit, [...] unus plurimas Græciæ civitates ac plurimos sigillatim [ho]mines beneficiis suis locupletavit. (6) Denique fratres [...] haberet tres, et ætate et industria ad res gerendas po[...] tes, eos in officio omnes continuit, et morigeros cust[...] que regni ac dignitatis suæ habuit satellites: (7) [...] raro admodum contigisse reperias.

---

(8) Attalus, Eumenis frater, postquam regnare co[...] primum ingenii atque industriæ suæ specimen dedit [...] tuto in regnum Ariarathe.

VI. — RES GESTÆ ANNO URBIS DXCVIII.

(I Legatio CXXVII.)

XXIV. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον παραγεγονότων πρεσβευτῶν ἐξ Ἠπείρου [illegible] τῶν τὴν Φοινίκην κατεχό[ντων] [illegible] παρὰ [illegible] [illegible]των, καὶ ποιησαμένω[ν] [illegible] [ἀπέ]δωκεν ἀπόκρισιν

(I.) *Admittitur legatio Epirotarum.*

XXIV. Circa idem tempus venerunt ex Epiro legati, [par]tim ab eis missi qui Phœnicen tenebant, partim ab ex[...] bus. (2) Qui postquam apud senatum causam suam [...]

...ς ἡ σύγκλητος, ὅτι δώσει περὶ τούτων ἐντολὰς τοῖς ...στελλομένοις πρεσβευταῖς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ ...ίου Μαρκίου.

(II.) Excerptum Valesianum.

...XV. Προυσίας μετὰ τὸ νικῆσαι τὸν Ἄτταλον, ... τὸ παρελθεῖν πρὸς τὸ Πέργαμον, παρασκευασά...ος θυσίαν πολυτελῆ προσήγαγε πρὸς τὸ τέμενος τοῦ ...κληπιοῦ. (2) Καὶ βουθυτήσας καὶ καλλιερήσας, τότε ... ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν· (3) κατὰ δὲ τὴν ...ύστεραν καταστήσας τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ Νικηφόριον, ...ς τε νεὼς ἅπαντας διέφθειρε, καὶ τὰ τεμένη τῶν ..., ἐσύλησε δὲ καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ λίθινα ... ἀγαλμάτων. (4) Τὸ δὲ τελευταῖον καὶ τὸ τοῦ ...κληπιοῦ ἄγαλμα βαστάσας, περιττῶς ὑπὸ Φυλο...χου κατεσκευασμένον, ἀπήνεγκεν ὡς αὑτόν· (5) ᾧ ...πρότερον ἡμέρᾳ κατασπένδων ἐβουθύτει καὶ κατηύ...το, δεόμενος, ὅπερ εἰκὸς, ἵλεων αὑτῷ γενέσθαι καὶ ...ενῆ κατὰ πάντα τρόπον. (6) Ἐγὼ δὲ τὰς τοιαύτας ...θέσεις καὶ πρότερον εἰρηκά που, περὶ Φιλίππου ...ούμενος τὸν λόγον, μανικάς. (7) Τὸ γὰρ ἅμα μὲν ... καὶ διὰ τούτων ἐξιλάσκεσθαι τὸ θεῖον, προσκυ...ντα καὶ λιπαροῦντα τὰς τραπέζας καὶ τοὺς βωμοὺς ...λλως, ὅπερ ὁ Προυσίας εἴθιστο ποιεῖν, γονυπετῶν ...γυναικιζόμενος· (8) ἅμα δὲ ταῦτα καὶ λυμαίνε...ι, καὶ διὰ τῆς τούτων καταφθορᾶς τὴν εἰς τὸ θεῖον ...ν διατίθεσθαι· πῶς οὐκ ἂν εἴποι τις εἶναι θυμοῦ ...πόντος ἔργα, καὶ ψυχῆς ἐξεστηκυίας τῶν λογισμῶν; ...Ὃ καὶ τότε συνέβαινε γίγνεσθαι περὶ τὸν Προυσίαν. ...ρὸς μὲν γὰρ ἔργον οὐδὲν ἐπιτελεσάμενος κατὰ τὰς ...σβολὰς, ἀγεννῶς δὲ καὶ γυναικοθύμως χειρίσας καὶ ...πρὸς θεοὺς, καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους, μετήγαγε τὸ ...άτευμα πρὸς Ἐλαίαν· (10) καὶ καταπειράσας τῆς ...λεως, καί τινας προσβολὰς ποιησάμενος, οὐδὲν δὲ ...ττειν δυνάμενος, διὰ τὸ Σώσανδρον τὸν τοῦ βασι...ς σύντροφον εἰσεληλυθότα μετὰ στρατιωτῶν εἴργειν ...οῦ τὰς ἐπιβολὰς, ἀπῆρεν ἐπὶ Θυατείρων. (11) ...ὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, τῆς ἐν ...ᾷ Κώμῃ, μετὰ βίας ἐσύλησεν. (12) Ὁμοίως καὶ ...οῦ Κυνίου Ἀπόλλωνος τέμενος, τοῦ περὶ Τῆμνον, ...όνον ἐσύλησεν, ἀλλὰ καὶ τῷ πυρὶ διέφθειρεν. (13) ... ταῦτα διαπραξάμενος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκείαν, ...όνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς πεπολε...ς. (14) Ἐταλαιπώρησε δὲ καὶ τὸ πεζικὸν στρά...μα τῷ Προυσίᾳ κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπό τε τοῦ λιμοῦ ...τῆς δυσεντερίας, ὥστε παρὰ πόδας ἐκ θεοπέμπτου ...ὴν ἀπηντῆσθαι μῆνιν αὐτῷ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

Legatio XXVIII.

...XVI. Ἄτταλος, ἡττηθεὶς παρὰ Προυσίου, προ...σάμενος Ἀθήναιον τὸν ἀδελφὸν ἐξαπέστειλε μετὰ ... περὶ τὸν Πόπλιον Λέντλον, διασαφήσοντα τῇ συγ...τῳ τὸ γεγονός. (2) Οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοῦ μὲν

que præsentes disceptarunt, hoc tulerunt responsum : senatum de eorum rebus mandata legatis daturum, qui tum C. Marcio in Illyricum essent profecturi.

(II.) *In Asia bellum Prusiæ cum Attalo.*

XXV. Prusias, victo Attalo, ad Pergamum accessit, in Æsculapii templo cum sumtuoso apparatu sacra facturus. (2) Mactatis igitur victimis cum perlitasset, tum quidem in castra est reversus : (3) postridie vero copiis ad Nicephorium adductis, templa omnia vastare, delubra ac statuas deorum immortalium et imagines spoliare ac diripere cœpit. (4) Postremo et ipsum Æsculapii simulacrum, insigni artificio a Phylomacho [*sive* Phyromacho] fabricatum rapuit abstulitque; (5) cui pridie libaverat, hostiasque et vota obtulerat, propitium ac benignum (ut mos est) ipsius numen sibi apprecatus. (6) Ego vero hujusmodi mores hominum etiam antea, cum de rebus Philippi agerem, furiosos me dicere memini. (7) Etenim simul victimas cædere, Deosque propitios orare, omnemque aram ac lapidem exquisito quodam studio adorare et venerari flexis genibus et muliebri superstitione, quod Prusias facere solebat; (8) atque interim eadem fana diripere, eorumque vastatione contumeliam diis facere; quis neget animi id esse, rabie perciti, hominisque de statu mentis deturbati? (9) Quod quidem tum Prusiæ contigit. Nam cum nullum in oppugnatione generosi animi facinus edidisset, sed prorsus imbelli ac muliebri animo adversus deos hominesque esset usus, exercitum Elæam traduxit, (10) et tentata urbis obsidione cum nihil proficeret, eo quod Sosander, regis collactaneus, cum præsidio militari urbem ingressus, impetum ipsius repellebat, Thyatira inde contendit. (11) Porro inter redeundum fanum Dianæ, quod est in Hiera Come, viillata spoliavit. (12) Apollinis quoque Cynii delubrum circa Temnum non spoliavit solum, sed etiam igne vastavit. (13) Atque his peractis domum rediit, illato et hominibus et diis immortalibus bello. (14) Sed et pedestres ejus copiæ fame ac dysenteria in reditu laborarunt, adeo ut sceleribus Prusiæ pœna a diis e vestigio repræsentata esse videretur.

Attalo victo, Romani legatos ad illos reges mittunt.

XXVI. Attalus a Prusia victus, fratrem Athenæum cum Publio Lentulo proficisci jussit, ad declarandum senatui quod acciderat. (2) Romani enim post Andronici adventum, quum ille primam hostium impressionem narraret,

Ἀνδρονίκου παραγενομένου καὶ διασαφοῦντος τὰ περὶ τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν πολεμίων, οὐ προσεῖχον· (3) ἀλλ' ὑπενόουν, τὸν Ἄτταλον, βουλόμενον αὐτὸν ἐπιβαλεῖν τῷ Προυσίᾳ τὰς χεῖρας, προφάσεις προκατασκευάζεσθαι, καὶ προκαταλαμβάνειν διαβολαῖς. (4) Ἅμα δὲ τοῦ τε Νικομήδους καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀντίφιλον, τῶν παρὰ τοῦ Προυσίου πρεσβευτῶν, διαμαρτυρομένων, μηδὲν εἶναι τούτων, ἔτι μᾶλλον ἠπίστει τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Προυσίου. (5) Μετὰ δέ τινα χρόνον, ἐπιδιασαφουμένης τῆς πραγματείας, ἀμφιδοξήσασα περὶ τῶν προσπιπτόντων ἡ σύγκλητος, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς Λεύκιον Ἀπουλήϊον καὶ Γάϊον Πετρώνιον, τοὺς ἐπισκεψομένους, πῶς ἔχει τὰ κατὰ τοὺς προειρημένους βασιλεῖς.

dictis non erant commoti; (3) sed in suspicionem v
rant, Attalum, quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occ
nes belli præparare, et criminationibus eum antever
(4) Simulque Nicomede et Antiphilo Prusiæ legatis te
tibus, nihil eorum quæ dicerentur, esse facta, multo a
minus fidei habere patres iis, quæ de Prusia nunciaba
(5) Verum post aliquod tempus, re omni magis explor
incerti patres, quantum his nunciis tribuere fidei debe
L. Apuleium et C. Petronium legatos miserunt, ad inv
dum, quo loco regum illorum res essent.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI TERTII

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — RES ANNI URBIS DXCIX.

(A) RES ROMÆ GESTÆ.

I. Legatio CXXIX.

. Ἡ σύγκλητος, ἔτι κατὰ χειμῶνα διακούσασα περὶ Πόπλιον Λέντλον ὑπὲρ τῶν κατὰ Προυσίαν, τὸ νεωστὶ παραγεγονέναι τούτους ἐκ τῆς Ἀσίας, καλέσατο καὶ τὸν Ἀθήναιον τὸν Ἀττάλου τοῦ βα-ως ἀδελφόν. (2) Οὐ μέντοι πολλῶν προσεδεήθη ν, ἀλλ' εὐθέως καταστήσασα πρεσβευτὰς, συνεξα-τειλε τῷ προειρημένῳ τοὺς περὶ Γάϊον Κλαύδιον ωνα, καὶ Λεύκιον Ὁρτήσιον, καὶ Γάϊον Αὐρουγ-ήϊον, ἐντολὰς δοῦσα, κωλύειν τὸν Προυσίαν Ἀτ-ῳ πολεμεῖν.

I. Quum sub hiemis exitum senatus Publium Lentulum, qui recens ex Asia redierat, super iis, quæ fecerat Prusias, audivisset, Athenæum quoque, Attali regis fratrem, in curiam revocavit. (2) Ibi non fuit verbis opus, sed statim cum prædicto legatos mittere decrevit C. Claudium Centonem, L. Hortensium, et C. Aurunculeium, quibus mandata dedit, ut prohiberent Prusiam, quominus bellum cum Attalo gereret.

) Παρεγένοντο δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις Ῥώμην ὑπὲρ τῶν κατεχομένων, οἱ περὶ Ξένωνα Αἰγιέα, καὶ Τηλεκλέα τὸν Αἰγεάτην. (4) Ὧν σαμένων λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοῦ διαβου-προτεθέντος, παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀπολῦσαι τοὺς ηταμένους οἱ τοῦ συνεδρίου. (5) Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ μὴ συντελεσθῆναι τὴν ἀπόλυσιν Αὖλος Πο-ύμιος, στρατηγὸς ὢν ἐξαπέλεκυς, καὶ βραβεύων τὸ βούλιον. (6) Τριῶν γὰρ οὐσῶν γνωμῶν, μιᾶς μὲν ἀφιέναι κελευούσης, ἑτέρας δὲ τῆς ἐναντίας ταύτῃ, ης δὲ τῆς ἀπολύειν μὲν, ἐπισχεῖν δὲ κατὰ τὸ πα-, καὶ πλείστων δὲ ὄντων τῶν ἀφιεμένων· (7) πα-ὼν τὴν μίαν γνώμην, διηρώτα τὰς δύο καθολικῶς, ἐκεῖ τοὺς ἀνακεκλημένους ἀφιέναι, καὶ τοὐναν-ον. » (8) Λοιπὸν, οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἐπέχειν κε-οντες προσέθησαν πρὸς τοὺς μὴ φάσκοντας δεῖν ἀπο-ν, καὶ πλείους ἐγενήθησαν τῶν ἀφιέντων. Καὶ τα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν.

(3) Aderant etiam Romæ Xeno Ægiensis, et Telecles Ægeates, ab Achæis missi, eorum causa qui captivi tenebantur. (4) Ea legatione in senatu audita, eaque re ad deliberandum proposita, parum abfuit, quin patres reos absolverent: (5) quod quominus fieret, per Aulum Postumium prætorem, qui senatum tunc habebat, stetit. (6) Nam quum tres dictæ sententiæ essent, una eorum, qui dimittendos censebant, altera contrarium censentium, tertia eorum, quibus placebat, absolvi quidem illos, sed in præsentia retineri; plerisque de absolutione consentientibus; (7) prætor, una sententia prætermissa, duas rogatione sua est complexus: qui evocatos sentitis dimittendos, in hanc partem; qui alia omnia, in illam ite. (8) Tum vero qui retinendos in præsentia censuerant, iis se adjunxerunt, qui absolvendos negabant, et ita eos, qui absolvendos censebant, numero vicerunt. Eo tum loco fuit istud negotium.

(Aulus Gellius Noct. Att. lib. VII, cap. 14.)

9) Animadversa tripartita varietas est in tribus philosophis quos Athenienses Romam ad senatum populumque Romanum legaverant, impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant iis propter Oropi vastationem. Ea multa rat talentûm fere quingentûm. Erant isti philosophi, Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et, in senatum quidem introducti, interprete usi sunt C. Acilio senatore. Sed ante ipsi seorsum quoque sque ostentandi gratia magno conventu hominum dissertaverunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius et Polybius, losophorum trium sui cujusque generis facundiam. Violenta, inquiunt, et rapida Carneades dicebat; scita et teretia tolaus; modesta Diogenes et sobria.

προκοπὴν, ἅτε τοῦ τῶν γυναικῶν γένους καὶ λάλου καὶ καταχόρου ὄντος, ἐφ' ὅ τι ἂν ὁρμήσῃ.

XIII. Μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς Σκιπίωνος μὲν τοῦ μεγάλου θυγατράσιν, ἀδελφαῖς δὲ τοῦ κατὰ θέσιν πατρὸς, * λαβόντος, αὐτὸν ἔδει τὴν ἡμίσειαν ἀποδοῦναι τῆς φέρνης. (2) Ὁ γὰρ πατὴρ συνέθετο μὲν ἑκατέρᾳ τῶν θυγατέρων ν' τάλαντα δώσειν. (3) Τούτων δὲ τὸ μὲν ἥμισυ παραχρῆμα τοῖς ἀνδράσιν ἔδωκεν ἡ μήτηρ, τὸ δ' ἥμισυ κατέλειπεν ἀποθνήσκουσα προσοφειλόμενον. (4) Ὅθεν ἔδει τὸν Σκιπίωνα διαλύειν τοῦτο τὸ χρέος ταῖς τοῦ πατρὸς ἀδελφαῖς. (5) Κατὰ δὲ τοὺς Ῥωμαίων νόμους δέον ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀποδοῦναι τὰ προσοφειλόμενα χρήματα τῆς φέρνης ταῖς γυναιξὶ, προδοθέντων πρώτων τῶν ἐπίπλων εἰς δέκα μῆνας κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος· (6) εὐθέως ὁ Σκιπίων συνέταξε τῷ τραπεζίτῃ, τῶν κ' καὶ ε' ταλάντων ἑκατέρᾳ ποιήσασθαι τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τοῖς δέκα μησί. (7) Τοῦ δὲ Τιβερίου καὶ τοῦ Νασικᾶ Σκιπίωνος, οὗτοι γὰρ ἦσαν ἄνδρες τῶν προειρημένων γυναικῶν, ἅμα τῷ διελθεῖν τοὺς δέκα μῆνας προσπορευομένων πρὸς τὸν τραπεζίτην, καὶ πυνθανομένων, εἴ τι συνετέτακτο Σκιπίων αὐτῷ περὶ τῶν χρημάτων, κἀκείνου κελεύοντος αὐτοὺς κομίζεσθαι, καὶ ποιοῦντος τὴν διαγραφὴν ἑκατέρῳ τῶν εἴκοσι καὶ πέντε ταλάντων· (8) ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν, δεῖν γὰρ αὐτοὺς οὐ πᾶν κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέρος κομίζεσθαι κατὰ τοὺς νόμους. (9) Τοῦ δὲ φάσκοντος, οὕτως αὐτῷ συντεταχέναι τὸν Σκιπίωνα, διαπιστήσαντες προῆγον ἐπὶ τὸν νεανίσκον, διειληφότες ἐκεῖνον ἀγνοεῖν. Καὶ τοῦτ' ἔπασχον οὐκ ἀλόγως. (10) Οὐ γὰρ οἷον πεντήκοντα τάλαντα δοίη τις ἂν ἐν Ῥώμῃ πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τάλαντον ἓν πρὸ τῆς τεταγμένης ἡμέρας. (11) Τοιαύτη τίς ἐστι καὶ τηλικαύτη παρὰ πάντας ἅμα μὲν ἀκρίβεια περὶ τὸ διάφορον, ἅμα δὲ λυσιτέλεια περὶ τὸν χρόνον. (12) Οὐ μὴν ἀλλὰ προσπορευθέντων αὐτῶν, καὶ πυνθανομένων, πῶς τῷ τραπεζίτῃ συντέταχε· τοῦ δ' εἰπόντος, ἀποδοῦναι πᾶν τὸ χρῆμα ταῖς ἀδελφαῖς, ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν, ἅμα τὸ κηδεμονικὸν ἐμφανίζοντες· (13) ἐξεῖναι γὰρ αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους χρῆσθαι τοῖς διαφόροις ἱκανὸν ἔτι χρόνον. (14) Ὁ δὲ Σκιπίων ἔφη, ἀγνοεῖν τούτων οὐδέν· ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἀλλοτρίους τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀκρίβειαν τηρεῖν, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ φίλοις ἁπλῶς χρῆσθαι καὶ γενναίως κατὰ δύναμιν. (15) Διὸ παραλαμβάνειν αὐτοὺς ἐκέλευε πᾶν τὸ χρῆμα παρὰ τοῦ τραπεζίτου. (16) Οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον ταῦτ' ἀκούσαντες, ἐπανῆγον σιωπῶντες· καταπεπληγμένοι μὲν τὴν τοῦ Σκιπίωνος μεγαλοψυχίαν, κατεγνωκότες δὲ τῆς αὑτῶν μικρολογίας, καίπερ ὄντες οὐδενὸς δεύτεροι Ῥωμαίων.

XIV. Μετὰ δ' ἔτη δύο μεταλλάξαντος τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, καὶ καταλιπόντος κληρονόμους τῆς οὐσίας αὐτόν τε καὶ τὸν ἀδελφὸν Φάβιον, καλόν τι καὶ μνήμης ἄξιον ἐποίησεν. (2) Ὁ γὰρ Λεύκιος, ὑπάρχων ἄτεκνος, διὰ τὸ τοὺς μὲν εἰς ἑτέρας οἰκίας ἐκδεδόσθαι, τοὺς δ' ἄλλους υἱοὺς, οὓς ἔτρεφε διαδόχους

brari cœpta est, utpote muliebri sexu natura garrulo, e[t] omnibus rebus immoderato.

XIII. Deinde filiabus Scipionis majoris, patris adop[tivi] sororibus** dimidium dotis solvendum erat. (2) Nam pa[ter] quinquaginta talenta utrique filiæ, dotis nomine, datur[um] se spoponderat : (3) cujus pecuniæ dimidiam quidem p[ar]tem mater utrique genero numeraverat præsentem, di[mi]diam vero in ære alieno moriens reliquerat. (4) Quar[e] nomen a P. Scipione dissolvendum erat adoptivi patris s[oro]ribus. (5) Quum autem secundum leges Romanor[um] pecuniam, quæ dotis nomine mulieribus debetur, an[nua] bima trima die oporteat solvi, præstitis primum ex ead[em] lege supellectilibus ante decimum mensem; (6) Scipio sta[tim] mandavit argentario, ut quinque et viginti talenta utri[que] intra decimum mensem persolveret. (7) Cum vero Ti[be]rius Gracchus et Scipio Nasica, quibus antedictæ mulie[res] nupserant, elapso mense decimo confestim ad argentari[um] venissent, rogassentque, numquid de ea pecunia man[datum] a Scipione haberet; cumque ille pecuniam accipere [eos] juberet, et quinque ac viginti talenta utrique numerar[et]: (8) tum illi errare eum dixerunt, non enim universam [se]mul pecuniam, sed tertiam tantum partem in præse[ns] legibus deberi. (9) Cum vero ille subjiceret, ita sibi m[an]datum esse a Scipione; diffisi, juvenem adierunt, [...] eum ignoratione arbitrati : idque profecto haud sine ca[usa]. (10) Etenim non modo quinquaginta talenta ante trienni[um] nemo, sed ne unum quidem talentum ante præstitut[um] diem quisquam Romæ solvat : (11) tantam unusquis[que] diligentiam in pecunia, et utilitatem in temporis u[su] collocat. (12) Ceterum cum Scipionem illi convenisse[nt], percontati quid argentario in mandatis dedisset; cum diceret, mandasse, ut omnis simul pecunia sororibus [...] veretur; illi, præ se curam ejus ferentes, errare eum [di]jecerunt : (13) ipsi enim legibus licere, pecunia illa in [...] longum adhuc tempus uti. (14) At Scipio, hæc sibi p[...] comperta et cognita esse, respondit; sed cum extra[neis] quidem stricto jure se uti solere, cum propinquis aute[m et] amicis candide ac generose agere, quantum fieri po[ssit]. (15) Quare, ut omnem pecuniam ab argentario acciper[ent], rogabat. (16) Quibus auditis, Tiberius et Nasica t[...] domum reversi sunt; et Scipionis magnitudine animi st[upe]facti, et suam nimis attentam diligentiam damnan[tes], tametsi inter civitatis principes essent.

XIV. Mortuo deinde post biennium naturali patre [L.] Æmilio, ipse cum fratre Fabio heres relictus, præcla[rum] facinus ac memoria dignum gessit. (2) Nam L. Æmi[lius] cum absque liberis esset, propterea quod ipsi quidem [...] alias familias adoptione migraverant, ceteri vero, qu[os] [he]redes familiæ sacrorum et nominis sui alebat, fato prærep[ti]

ῦ καὶ τοῦ γένους, πάντας μετηλλαχέναι, τούτοις
λιπε τὴν οὐσίαν. (3) Ὁ δὲ Σκιπίων, θεωρῶν αὐτοῦ
ἀδελφὸν καταδεέστερον ὄντα τοῖς ὑπάρχουσιν, ἐξε-
ησε πάντων τῶν ὑπαρχόντων, οὔσης τῆς ὅλης τιμή-
ς ὑπὲρ ἑξήκοντα τάλαντα, διὰ τὸ μέλλειν οὕτως ἴσον
ρχειν αὐτῷ κατὰ τὴν οὐσίαν τὸν Φάβιον. (4) Γενο-
ου δὲ τούτου περιβοήτου, προσέθηκεν ἕτερον τούτῳ
μα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ἐμφανέστερον. (5) Βου-
ένου γὰρ τἀδελφοῦ μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ποιεῖν,
ναμένου δὲ δέξασθαι τὴν δαπάνην διὰ τὸ πλῆθος τῶν
λισκομένων χρημάτων, καὶ ταύτης τὴν ἡμίσειαν
νεγκεν ὁ Σκιπίων ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας; (6) ἔστι δ'
ἐλάττων ἡ σύμπασα τριάκοντα ταλάντων, ἐάν τις
λομερῶς ποιῇ. (7) * φήμης περὶ αὐτοῦ διδομένης,
ήλλαξεν ἡ μήτηρ. (8) Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχετο τοῦ
σασθαι ὧν πρότερον ἐδωρήσατο, περὶ ὧν ἀρτίως
ν, ὥστε καὶ ταῦτα καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν τὴν τῆς
ρὸς ἅπασαν ἀπέδωκε ταῖς ἀδελφαῖς, ἧς οὐδὲν αὐταῖς
ῆκε κατὰ τοὺς νόμους. (9) Διὸ πάλιν τῶν ἀδελφῶν
λαβουσῶν τὸν ἐν ταῖς ἐξόδοις κόσμον καὶ τὴν πε-
σιν τὴν τῆς Αἰμιλίας, πάλιν ἐκαινοποιήθη τὸ με-
ψυχον καὶ φιλοίκειον τῆς τοῦ Σκιπίωνος προαιρέ-
. (10) Ταῦτα μὲν οὖν προκατεσκευασμένος ἐκ τῆς
ς ἡλικίας Πόπλιος Σκιπίων, προῆλθε πρὸς τὸ φι-
ῖν σωφροσύνῃ καὶ καλοκἀγαθίᾳ. (11) Εἰς ἣν ἴσως
ντα τάλαντα δαπανήσας, τοσαῦτα γὰρ ἦν προέμε-
ῶν ἰδίων, ὁμολογουμένην ἔσχε τὴν ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ
ην· οὐχ οὕτω τῷ πλήθει τῶν χρημάτων τὸ προχεί-
ν κατεργασάμενος, ὡς τῷ καιρῷ τῆς δόσεως καὶ τῷ
ιμῷ τῆς χάριτος. (12) Τὴν δὲ σωφροσύνην περιε-
σατο, δαπανήσας μὲν οὐδέν· πολλῶν δὲ καὶ ποικί-
δονῶν ἀποσχόμενος, προσεκέρδανε τὴν σωματικὴν
ν καὶ τὴν εὐεξίαν· (13) ἥτις αὐτῷ παρ' ὅλον τὸν
παρεπομένη, πολλὰς ἡδονὰς καὶ καλὰς ἀμοιβὰς
ωκεν, ἀνθ' ὧν πρότερον ἀπέσχετο τῶν προχείρων
ῶν.

V. Λοιποῦ δ' ὄντος τοῦ κατὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ
ντάτου σχεδὸν ἐν πάσῃ μὲν πολιτείᾳ, μάλιστα δ'
Ῥώμῃ, μεγίστην ἔδει καὶ τὴν ἄσκησιν περὶ τοῦτο
ρος ποιήσασθαι. (2) Καλὸν μὲν οὖν τι πρὸς ταύ-
τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς τύχης ἐγένετο συνέρ-
. (3) Τῶν γὰρ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλικῶν μεγίστην
μένων σπουδὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας, καὶ Μακε-
ν ἀνεικότων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους τόπους πρὸς τὴν
θηρίων συναγωγήν· (4) ταῦτα συνέβη τὰ χωρία
ῆσθαι μὲν ἐπιμελῶς, καθάπερ καὶ πρότερον, πάντα
οῦ πολέμου χρόνον, κεκυνηγῆσθαι δὲ μηδέποτε τῶν
άρων ἐτῶν διὰ τοὺς περισπασμούς· ἧ καὶ θηρίων
χε πλήρη παντοδαπῶν. (5) Τοῦ δὲ πολέμου λα-
ς κρίσιν, ὁ Λεύκιος, καλλίστην ὑπολαμβάνων καὶ
ἄσκησιν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν ὑπάρχειν τοῖς νέοις
περὶ τὰ κυνηγέσια, τούς τε κυνηγοὺς συνέστησε τοὺς
λικοὺς τῷ Σκιπίωνι, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν περὶ τὰ
γέσια παρέδωκε τούτῳ πᾶσαν. (6) Ἧς ἐπιλαβόμε-

omnes erant, hereditatem illis reliquerat. (3) At Scipio, cum fratrem suum videret re familiari minus quam se instructum, universam hereditatem, quæ amplius sexaginta talentis æstimabatur, fratri concessit; eo consilio, ut sic Fabius opibus ipsi æqualis fieret. (4) Quod factum cum in ore omnium versaretur, aliud etiam apertius animi sui specimen adjecit. (5) Cum enim Fabius gladiatores in funere patris edere vellet, neque eum sumtum ob magnitudinem apparatus facile posset sustinere, Scipio dimidiam impensæ partem de suo est largitus. (6) Hujusmodi vero impensa, si quis magnifice spectacula edere velit, non minor triginta talentis solet esse. (7) Pervulgata hujus rei fama, mater Scipionis paulo post decessit: (8) ex cujus bonis ille ea, quæ olim donaverat, de quibus superius dixi, non modo non recepit, sed et ea omnia et universam matris hereditatem sororibus remisit, tametsi nulla pars hereditatis legibus ad eas pertineret. (9) Proinde cum Scipionis sorores rursus cum ornatu paratuque Æmiliæ in solennibus matronarum pompis procederent, iterum ejus in suos benevolentia ac magnitudo animi in memoriam famamque revocata est. (10) His igitur ab ineunte ætate studiis usus Scipio, modestiæ et elegantiæ laudem est consecutus. (11) Et impensis quidem sexaginta talentis, tantum enim de suo largitus est, elegantiæ apud omnes gloriam comparavit, magis ex opportunitate ac dexteritate in conferenda gratia, quam ex pecuniæ magnitudine. (12) Modestiæ vero et continentiæ laudem retulit absque ullo quidem sumtu: sed, multis variisque repressis cupiditatibus, lucrifecit præterea optimam firmissimamque corporis valetudinem; (13) qua per totum vitæ spatium continua usus, amplissimam mercedem abstinentiæ suæ atque honestissimas cepit voluptates.

XV. Jam quum reliquæ essent fortitudinis partes, præcipuæ illæ quidem cum in omni republica, tum vero præsertim Romæ, præcipua quadam in eo genere exercitatione opus erat. (2) Ad quod studium maximam illi opportunitatem etiam fortuna obtulit. (3) Nam cum Macedonum reges venationi plurimum studerent, solitique essent Macedones loca ad feras congregandas aptissima huic usui dicare; (4) hujusmodi septa toto quidem belli Persici tempore eadem, qua prius cura, fuerant custodita; ceterum per quatuor continuos annos intacta atque illibata ab omni venatu permanserant, rege aliis negotiis tum maxime distracto: quocirca ferarum omnis generis erant plenissima. (5) Confecto autem bello, L. Æmilius eam exercitationem ac voluptatem, quæ est in venando, convenientissimam juventuti ratus esse, et venatores regios conciliavit Scipioni, et omnem venandi licentiam ei concessit. (6) Qua ille accepta, rex

νος ὁ προειρημένος, καὶ νομίσας οἱονεὶ βασιλεύειν, ἐν τούτῳ κατεγίγνετο πάντα τὸν χρόνον, ὅσον ἐπέμεινε τὸ στρατόπεδον μετὰ τὴν μάχην ἐν τῇ Μακεδονίᾳ. (7) Γενομένης δὲ μεγάλης ἐξουσίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε, κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμαίως ἔχοντος αὐτοῦ, καὶ κατὰ φύσιν οἰκείως διακειμένου, καθάπερ εὐγενοῦς σκύλακος ἐπίμονον αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας ὁρμήν· (8) διὸ καὶ, παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προσλαβὼν τὸν τοῦ Πολυβίου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνθουσιασμὸν, ἐφ' ὅσον οἱ λοιποὶ τῶν νέων περὶ τὰς κρίσεις καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς ἐσπούδαζον, κατὰ τὴν ἀγορὰν ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, καὶ διὰ τούτων συνιστάνειν ἑαυτοὺς ἐπειρῶντο τοῖς πολλοῖς· (9) ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Σκιπίων, ἐπὶ ταῖς κυνηγεσίαις ἀναστρεφόμενος, καὶ λαμπρὸν ἀεί τι ποιῶν καὶ μνήμης ἄξιον, καλλίω δόξαν ἐξεφέρετο τῶν ἄλλων. (10) Οἷς μὲν γὰρ οὐχ ἦν ἐπαίνου τυχεῖν, εἰ μὴ βλάψαιέν τινα τῶν πολιτῶν· ὁ γὰρ τῶν κρίσεων τρόπος τοῦτ' ἐπιφέρειν εἴωθεν· (11) ὁ δ', ἁπλῶς οὐδένα λυπῶν, ἐξεφέρετο τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν πάνδημον, ἔργῳ πρὸς λόγον ἁμιλλώμενος. (12) Τοιγαροῦν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσοῦτον παρέδραμε τοὺς καθ' αὑτὸν, ὅσον οὐδείς πω μνημονεύεται Ῥωμαίων, καίπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορευθεὶς ἐν φιλοξενίᾳ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα.

XVI. Ἐγὼ δὲ πλείω πεποίημαι λόγον ὑπὲρ τῆς Σκιπίωνος αἱρέσεως ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἡδεῖαν μὲν ὑπολαμβάνων εἶναι τοῖς πρεσβυτέροις, ὠφέλιμον δὲ τοῖς νέοις τὴν τοιαύτην ἱστορίαν· (2) μάλιστα δὲ, βουλόμενος πίστιν παρασκευάζειν τοῖς μέλλουσι λέγεσθαι ἐν ταῖς ἑξῆς βίβλοις περὶ αὐτοῦ, πρὸς τὸ μήτε διαπορεῖν τοὺς ἀκούοντας διὰ τὸ παράδοξόν τι φανήσεσθαι τῶν συμβαινόντων μετὰ ταῦτα περὶ αὐτὸν, (3) μήτ' ἀφαιρουμένους τἀνδρὸς τὰ κατὰ λόγον γεγονότα κατορθώματα τῇ τύχῃ προσάπτειν, ἀγνοοῦντας τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν ἕκαστα συνέβη γενέσθαι, πλὴν τελέως ὀλίγων, ἃ δεῖ μόνα προσάπτειν τῇ τύχῃ καὶ ταὐτομάτῳ. (4) Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἡμεῖς διεληλυθότες κατὰ τὴν παρέκβασιν, αὖθις ἐπάνιμεν ἐπὶ τὴν ἐκτροπὴν τῆς ὑποκειμένης διηγήσεως.

propemodum sibi esse visus, totum illud tempus, q giones post victoriam in Macedonia perstiterunt, in sumpsit. (7) Cumque et amplissima ei facultas supp et ipse ætate cum maxime floreret, et natura in ea esset propensior, tamquam generosi catuli constanti ac diuturnior in venando impetus fuit. (8) Quam Romam postquam venit, adjuncto Polybii in ea parte atque ardore, quantum temporis in judiciis ac salutati reliqui juvenes conterebant, forum assidue prementes, studentes commendare se multitudini; (9) tantum venationibus impendens, atque interim præclarum et ad memoriam insigne agere numquam desistens stantiorem ceteris gloriam est adeptus. (10) Illis eni alicujus civis damno laus contingere non poterat; judiciorum ordo et natura id ferre solet: (11) at ve nemini molestiam facessens, fortitudinis laudem sibi omnes comparavit, virtute atque insignibus factis cum ipsa contendens. (12) Proinde brevi inter æquales tantum enituit, quantum superiori memoria Romæ idque, cum plane contrarium moribus institutisque norum ad laudem et gloriam cursum tenuisset.

XVI. Ego vero, quæ studia Scipionis in adolescent rint, ideo pluribus enarrare volui, quod et seniorib cundam, et utilem juventuti, harum rerum cognit fore arbitratus sum: (2) eoque potissimum consili iis, quæ de illo viro deinceps sum dicturus, fidem pr nirem; ne forte, qui hæc legent, ob magnitudinen tatemque eorum, quæ huic viro contigerunt, in ambig reant; (3) neve de rebus illius certo consilio gestis det tes, fortunæ illas tribuant, cum causas ignorabunt, e bus singulæ res sunt profectæ præter admodum pa quas solas casui ac fortunæ assignare licet. (4) Atq obiter, quasi per excursum commemoratis, nunc in redimus, ex qua narratio nostra divertit.

III. — RES ANNI URBIS DXCV.

Legatio CXXIII.

XVII. Παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἧκον πρέσβεις καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, οἱ περὶ Θεαρίδαν καὶ Στέφανον, ὑπὲρ τῶν ῥυσίων. (2) Τοῖς γὰρ Δηλίοις διαδοθείσης ἀποκρίσεως παρὰ Ῥωμαίων, μετὰ τὸ συγχωρηθῆναι τὴν Δῆλον τοῖς Ἀθηναίοις, αὐτοῖς μὲν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς νήσου, τὰ δ' ὑπάρχοντα κομίζεσθαι· (3) μεταστάντες εἰς Ἀχαΐαν οἱ Δήλιοι, καὶ πολιτογραφηθέντες, ἐβούλοντο τὸ δίκαιον ἐκλαβεῖν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὸ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς σύμβολον. (4) Τῶν δ' Ἀθηναίων φασκόντων, μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτοὺς τῆς δικαιοδοσίας ταύτης, ᾐτοῦντο ῥύσια τοὺς Ἀχαιοὺς οἱ Δήλιοι κατὰ τῶν Ἀθη-

Legatio Achæorum et Atheniensium Romam

XVII. Venerunt Romam legati ab Atheniensibus Achæis, Thearidas et Stephanus, vindiciarum causa, adversus Athenienses postulabant Delii.] (2) Nam post acceptum a Romanis responsum, quo, permissa niensibus Delo, cedere quidem illis insula jubebantu ita, ut sua omnia asportarent, (3) in Achaiam comn verant: et civium numero ab Achæis adscripti, volu ibi jus repetere ab Atheniensibus ex formula juris, Achæis cum Atheniensibus intercedebat. (4) Quum dicerent Athenienses, nihil ad Delios pertinere illam ju mulam, postularunt ab Achæis Delii, ut sibi ab Athenien pignora per vim capere liceret. (5) De his rebus quu

...ίων. (5) Ὑπὲρ ὧν τότε πρεσβεύσοντας, [illegible] ...ρισιν, κυρίας εἶναι τὰς κατὰ τὰς [illegible] ...ρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς οἰκονομίας περὶ τῶν [illegible]

[illegible]

IV. — ANNO [illegible]

Legatio CXXIV.

XVIII. Τῶν Ἰσσίων [καὶ τῶν [illegible]] [illegible] πρεσβευσάντων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ [illegible] ... Δελματεῖς τὴν χώραν [illegible], καὶ τὰς [illegible] ... αὐτῶν ταττομένας (2) [illegible] ... Τραγύριον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν [illegible] ... (3) ἐξαπέστειλεν ἡ σύγκλητος [illegible] ... Γάιον Φάννιον, ἐποπτεύσοντας τὰ κατὰ τὴν [illegible] ..., καὶ μάλιστα τούτων τὰ κατὰ τοὺς Δελματεῖς. Οὗτοι δέ, μέχρι μὲν ἔζη Πλευράτος, [illegible] ... τελλάξαντος δὲ τούτου τὸν βίον, καὶ [illegible] ... τὴν βασιλείαν, ἀποστάντες [illegible] ... προσεπολέμουν, καὶ [illegible] ..., ὧν ἔνιοι καὶ φόρους [illegible] ... ἦν θρέμματα καὶ σῖτος. (5) [illegible] ... ἐπὶ τούτοις ἐξώρμησαν.

[illegible]

XVII. [illegible] ... quibus significabant [illegible] ... (2) [illegible] ... Illyrico [illegible] ... Pleuratus [illegible] ... ab illo defecerant Dalmatæ, et bella cum finitimis [illegible] ... etiam tributa pependerant. Tributum autem erat pecus et frumentum. (5) Atque hæc legationis Fannii causa fuit.

V. — RES GESTÆ ANNO URBIS DXCVII.

(I.) Legatio CXXV.

XIX. Τῶν περὶ τὸν Γάιον Φάννιον [illegible] τῆς Ἰλλυρίδος, καὶ διασαφούντων, ὅτι τοσοῦτο ἀπέχουσιν οἱ Δελματεῖς τοῦ διορθοῦσθαί τι τῶν ἐγκαλουμένων πρὸς τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν φάσκοντας ἀδικεῖσθαι [illegible], ὥστε οὐδὲ λόγον ἐπιδέχεσθαι καθόλου περὶ [illegible], λέγοντες, οὐδὲν αὐτοῖς εἶναι καὶ Ῥωμαίοις κοινόν. (2) Πρὸς δὲ τούτοις διεσάφουν, μὴ καταλύματα δοθῆναι [illegible], μήτε παροχήν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἵππους, οὓς εἶχον [illegible] ἑτέρας πόλεως, ἀφελέσθαι τοὺς Δελματεῖς μετὰ [illegible] αὐτῶν (3) ἑτοίμους δ᾽ εἶναι καὶ τὰς χεῖρας προσ[illegible], εἰ μή, συνείξαντες τῷ καιρῷ, μετὰ πολλῆς ἡσυχίας ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν. (4) Ὧν ἡ σύγκλητος [illegible] μετ᾽ ἐπιστάσεως, ἠγανάκτει μὲν καὶ ἐπὶ τῇ [illegible] Δελματέων ἀπειθείᾳ καὶ σκαιότητι· τὸ δὲ πλεῖστον, [illegible] τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὸ πολεμῆ[illegible] τοῖς προειρημένοις διὰ πλείους αἰτίας. (5) Τά τε [illegible] μέρη ταῦτα τῆς Ἰλλυρίδος τὰ νεύοντα πρὸς τὸν [Ἀδ]ρίαν, ἀνεπίσκεπτα τελέως ἦν αὐτοῖς, ἐξ οὗ Δημήτριον τὸν Φάρον ἐξέβαλον· (6) τούς τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώπους οὐκ ἐβούλοντο κατ᾽ οὐδένα τρόπον [ἐκθη]λύνεσθαι διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην. (7) Ἔτος [γὰρ] ἦν τότε δωδέκατον ἀπὸ τοῦ πρὸς Περσέα πολέμου, [καὶ] τῶν ἐκ Μακεδονίᾳ πράξεων. (8) Διόπερ ἐβούλοντο, πόλεμον ἐνστησάμενοι πρὸς τοὺς προειρημένους, ἅμα μὲν ὡσανεὶ καινοποιῆσαι τὰς ὁρμὰς καὶ προθυμίας τῶν ἰδίων ὄχλων, ἅμα δὲ καταπληξάμενοι τοὺς Ἰλλυριοὺς ἀναγκάσαι πειθαρχεῖν τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν παραγγελλομένοις. (9) Αὗται μὲν οὖν ἦσαν αἱ αἰτίαι, δι᾽ ἃς ἐπολέμησαν Ῥωμαῖοι Δελματεῦσι· τοῖς γε μὴν ἐκτὸς*

I. Dalmatis bellum indicunt Romani.

XIX. Quum ex Illyrico reversus C. Fannius renunciasset senatui, tantum abesse Dalmatas, ut satisfacere iis, quos continuis injuriis, lacessiverant, ullo modo vellent, ut ne aures quidem sibi præbere sustinuissent, quod dicerent, nihil sibi commune esse cum Romanis: (2) ostendissetque præterea, neque hospitii factam legatis copiam, neque aliud quidquam eorum, quæ necessaria sunt, fuisse præbitum; quin et equos per vim ipsis ademtos esse, quos habuerant ex alia urbe, (3) atque etiam manus ipsis inferre eos voluisse, nisi tempori cedentes cum magno silentio eorum finibus excessissent: (4) his diligenter auditis, senatus, etsi offendebatur contumaci et sævo Dalmatarum ingenio, magis tamen eo movebatur, quod multas ob causas opportunum rebatur esse tempus belli cum gente illa gerendi. (5) Nam Romani, ex quo Demetrium Pharium ejecerant, penitus eam partem Illyrici, quæ ad Adriaticum mare inclinat, neglexerant. (6) Accedit, quod Italicos homines longa pace torpere omnino nolebant. (7) Agebatur autem duodecimus jam annus a bello cum Perseo et Macedonibus gesto. (8) Itaque bello adversus istos suscepto, simul renovare in suis, ut sic dicam, spiritum illum militarem et alacritatem pugnandi cupiebant, simulque terrorem Illyriis injicere, ut impetrata facere posthac cogerentur. (9) Propter has causas Dalmatis bellum indixerunt: sed apud ex-

μενος ἐπισφραγίσασθαι διὰ τῆς συγκλήτου τὴν αὑτοῦ παρανομίαν. (4) Ἐν ᾧ καιρῷ κάλλιστον μὲν ἐγένετο δεῖγμα τῆς Ῥωμαίων αἱρέσεως, κάλλιστον δὲ θέαμα πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τοῖς παρεπιδήμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀνακεκλημένοις. (5) Ὅ τε γὰρ Μάρκος, ἀρχιερεὺς ὢν καὶ πρῶτος τῆς συγκλήτου γραφόμενος, ὅ τε Λεύκιος, ὁ τὸν Περσέα νικήσας, μεγίστην ἔχων πίστιν καὶ δύναμιν, πυνθανόμενοι τὰ πεπραγμένα τῷ Χάροπι κατὰ τὴν Ἤπειρον, ἐκώλυσαν εἰς τὰς οἰκίας αὑτῶν εἰσιέναι τὸν Χάροπα. (6) Οὗ γενομένου περιβοήτου, πάντες ἐγενήθησαν οἱ παρεπιδημοῦντες περιχαρεῖς, ἀποδεχόμενοι τὸ μισοπόνηρον τῶν Ῥωμαίων. (7) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Χάροπος εἰσελθόντος εἰς τὴν σύγκλητον, οὐ συγκατέθετο τοῖς ἀξιουμένοις, οὐδ' ἐβουλήθη δοῦναι ῥητὴν ἀπόκρισιν· (8) ἀλλὰ τοῖς ἀποστελλομένοις πρεσβευταῖς ἔφη δώσειν ἐντολὰς, ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν γεγονότων. (9) Ὁ δὲ Χάροψ, ἀναχωρήσας, ταύτην μὲν τὴν ἀπόκρισιν ἀπεσιώπησε, γράψας δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἁρμόζουσαν ἀπήγγειλεν, ὡς συνευδοκούντων Ῥωμαίων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραττομένοις.

silio, ut scelus suum senatus auctoritate confirmaret. Tunc temporis vero pulcherrimum specimen morum po Romani et gratissimum cum omnibus Græcis, tum ma evocatis, qui Romæ exsulabant, spectaculum apparuit. Etenim M. Æmilius Lepidus, pontifex max. et princep natus, et L. Æmilius, is qui Perseum vicit, maxima auctoritate ac potentia præditus, cum accepissent, Charops gesserat in Epiro, domo sua ei interdixerunt. Cujus rei fama per urbem dispersa, Græci, quicun aderant, maximo sunt gaudio affecti, et Romanorum ad sus improbos odium magnis laudibus extulerunt. (7) De postquam in senatum introductus est Charops, nequaq annuit senatus postulatis ejus, neque certum respon homini dare voluit; (8) sed legatis, propediem ad res Illy inspicienda profecturis, id in mandatis se daturum respo ut, quæcumque acta in Epiro essent, inquirerent. (9 Charops, domum reversus, responsum quidem senatus ticuit, confictum autem aliud ex sui animi sententia resp sum divulgavit, quasi omnia ejus acta senatus probasse

---

(III.) Exceptum Valesianum.

XXIII. Εὐμένης, ὁ βασιλεὺς, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλελυμένος ἦν, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς λαμπρότητι προσαντεῖχεν· (2) ἀνὴρ ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' αὑτὸν βασιλέων γενόμενος, περὶ δὲ τὰ σπουδαιότατα καὶ κάλλιστα μείζων καὶ λαμπρότερος. (3) Ὅς γε, πρῶτον μὲν, παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν συνεσταλμένην τελέως εἰς ὀλίγα καὶ λιτὰ πολισμάτια, ταῖς μεγίσταις τῶν καθ' αὑτὸν δυναστειῶν ἐφάμιλλον ἐποίησε τὴν ἰδίαν ἀρχήν· (4) οὐ τύχῃ τὸ πλεῖον συνεργῷ χρώμενος, οὐδ' ἐκ περιπετείας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ φιλοπονίας, ἔτι δὲ πράξεως τῆς αὑτοῦ. (5) Δεύτερον φιλοδοξότατος ἐγενήθη, καὶ πλείστας μὲν τῶν καθ' αὑτὸν βασιλέων πόλεις Ἑλληνίδας εὐεργέτησε, πλείστους δὲ κατ' ἰδίαν ἀνθρώπους ἐσωματοποίησε. (6) Τρίτον, ἀδελφοὺς ἔχων τρεῖς καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ πρᾶξιν, πάντας τούτους συνέσχε πειθαρχοῦντας αὑτῷ καὶ δορυφοροῦντας, καὶ σώζοντας τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. (7) Τοῦτο δὲ σπανίως εὕροι τις ἂν γεγονός.

(II.) *In Asia, mortuo Eumeni succedit frater Atta*

XXIII. Eumenes Pergami rex, corpore quidem erat firmo atque imbecilli, sed animi vigore infirmitatem co ris compensabat: (2) vir, in plerisque rebus nulli æ suæ regum secundus, in rebus autem gravissimis ac cherrimis omnium maximus ac splendidissimus. (3) primum quidem, cum regnum paucis ac tenuibus oppi lis coarctatum a patre accepisset, amplissimis temporis imperiis parem dominationem suam præstitit; (4) tam fortunæ auxilio et casu quodam, quam solertia et dustria atque etiam rebus gestis suis. (5) Deinde præ teris ætatis suæ regibus gloriæ cupidissimus fuit, a unus plurimas Græciæ civitates ac plurimos sigillatim mines beneficiis suis locupletavit. (6) Denique fratres haberet tres, et ætate et industria ad res gerendas po tes, eos in officio omnes continuit, et morigeros cust que regni ac dignitatis suæ habuit satellites: (7) raro admodum contigisse reperias.

---

(8) Ἄτταλος, ὁ ἀδελφὸς Εὐμένους, παραλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, πρῶτον ἐξήνεγκε δεῖγμα τῆς αὑτοῦ προαιρέσεως καὶ πράξεως τὴν Ἀριαράθου καταγωγὴν ἐπὶ τὴν βασιλείαν.

(8) Attalus, Eumenis frater, postquam regnare occ primum ingenii atque industriæ suæ specimen dedit r tuto in regnum Ariarathe.

VI. — RES GESTÆ ANNO URBIS DXCVIII.

(I Legatio CXXVII.)

XXIV. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον παραγεγονότων πρεσβευτῶν ἐξ Ἠπείρου, παρά τε τῶν τὴν Φοινίκην κατεχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐκπεπτωκότων, καὶ ποιησαμένων λόγους κατὰ πρόσωπον, (2) ἔδωκεν ἀπόκρισιν

(I.) *Admittitur legatio Epirotarum.*

XXIV. Circa idem tempus venerunt ex Epiro legati, tim ab eis missi qui Phœnicen tenebant, partim ab ex bus. (2) Qui postquam apud senatum causam suam

...οις ἡ σύγκλητος, ὅτι δώσει περὶ τούτων ἐντολὰς τοῖς ...αποστελλομένοις πρεσβευταῖς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ ...ίου Μαρκίου.

(II.) Excerptum Valesianum.

...XXV. Προυσίας μετὰ τὸ νικῆσαι τὸν Ἄτταλον, ... τὸ παρελθεῖν πρὸς τὸ Πέργαμον, παρασκευασά-...νος θυσίαν πολυτελῆ προσήγαγε πρὸς τὸ τέμενος τοῦ ...κληπιοῦ. (2) Καὶ βουθυτήσας καὶ καλλιερήσας, τότε ...ν ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν· (3) κατὰ δὲ τὴν ...ιοῦσαν καταστήσας τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ Νικηφόριον, ...ς τε νεὼς ἅπαντας διέφθειρε, καὶ τὰ τεμένη τῶν ...ν, ἐσύλησε δὲ καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ λίθινα ...ν ἀγαλμάτων. (4) Τὸ δὲ τελευταῖον καὶ τὸ τοῦ ...κληπιοῦ ἄγαλμα βαστάσας, περιττῶς ὑπὸ Φυλο-...χου κατεσκευασμένον, ἀπήνεγκεν ὡς αὐτόν· (5) ᾧ ...πρότερον ἡμέρᾳ κατασπένδων ἐβουθύτει καὶ κατηύ-...το, δεόμενος, ὅπερ εἰκὸς, ἵλεων αὐτῷ γενέσθαι καὶ ...μενῆ κατὰ πάντα τρόπον. (6) Ἐγὼ δὲ τὰς τοιαύτας ...θέσεις καὶ πρότερον εἰρηκά που, περὶ Φιλίππου ...ούμενος τὸν λόγον, μανικάς. (7) Τὸ γὰρ ἅμα μὲν ...ν καὶ διὰ τούτων ἐξιλάσκεσθαι τὸ θεῖον, προσκυ-...ντα καὶ λιπαροῦντα τὰς τραπέζας καὶ τοὺς βωμοὺς ...λως, ὅπερ ὁ Προυσίας εἴθιστο ποιεῖν, γονυπετῶν ... γυναικιζόμενος· (8) ἅμα δὲ ταῦτα καὶ λυμαίνε-...ι, καὶ διὰ τῆς τούτων καταφθορᾶς τὴν εἰς τὸ θεῖον ...ν διατίθεσθαι· πῶς οὐκ ἂν εἴποι τις εἶναι θυμοῦ ...ῶντος ἔργα, καὶ ψυχῆς ἐξεστηκυίας τῶν λογισμῶν; ...Ὃ καὶ τότε συνέβαινε γίγνεσθαι περὶ τὸν Προυσίαν. ...ὸς μὲν γὰρ ἔργον οὐδὲν ἐπιτελεσάμενος κατὰ τὰς ...οβολάς, ἀγεννῶς δὲ καὶ γυναικοθύμως χειρίσας καὶ ...ρὸς θεοὺς, καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους, μετήγαγε τὸ ...τευμα πρὸς Ἐλαίαν· (10) καὶ καταπειράσας τῆς ...λεως, καί τινας προσβολὰς ποιησάμενος, οὐδὲν δὲ ...ττειν δυνάμενος, διὰ τὸ Σώσανδρον τὸν τοῦ βασι-...ς σύντροφον εἰσεληλυθότα μετὰ στρατιωτῶν εἴργειν ...ῦ τὰς ἐπιβολάς, ἀπῆρεν ἐπὶ Θυατείρων. (11) ...ὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, τῆς ἐν ... Κώμῃ, μετὰ βίας ἐσύλησεν. (12) Ὁμοίως καὶ ...ῦ Κυνίου Ἀπόλλωνος τέμενος, τοῦ περὶ Τῆμνον, ...όνον ἐσύλησεν, ἀλλὰ καὶ τῷ πυρὶ διέφθειρεν. (13) ... ταῦτα διαπραξάμενος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκείαν, ...όνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς πεπολε-...κώς. (14) Ἐταλαιπώρησε δὲ καὶ τὸ πεζικὸν στρά-...μα τῷ Προυσίᾳ κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπό τε τοῦ λιμοῦ ...τῆς δυσεντερίας, ὥστε παρὰ πόδας ἐκ θεοπέμπτου ...ν ἀπηντῆσθαι μῆνιν αὐτῷ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

Legatio XXVIII.

...XXVI. Ἄτταλος, ἡττηθεὶς παρὰ Προυσίου, προ-...σάμενος Ἀθήναιον τὸν ἀδελφὸν ἐξαπέστειλε μετὰ ...περὶ τὸν Πόπλιον Λέντλον, διασαφήσοντα τῇ συγ-...ῳ τὸ γεγονός. (2) Οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοῦ μὲν

que præsentes disceptarunt, hoc tulerunt responsum : senatum de eorum rebus mandata legatis daturum, qui tum C. Marcio in Illyricum essent profecturi.

(II.) *In Asia bellum Prusiæ cum Attalo.*

XXV. Prusias, victo Attalo, ad Pergamum accessit, in Æsculapii templo cum sumtuoso apparatu sacra facturus. (2) Mactatis igitur victimis cum perlitasset, tum quidem in castra est reversus : (3) postridie vero copiis ad Nicephorium adductis, templa omnia vastare, delubra ac statuas deorum immortalium et imagines spoliare ac diripere cœpit. (4) Postremo et ipsum Æsculapii simulacrum, insigni artificio a Phylomacho [*sive* Phyromacho] fabricatum rapuit abstulitque; (5) cui pridie libaverat, hostiasque et vota obtulerat, propitium ac benignum (ut mos est) ipsius numen sibi apprecatus. (6) Ego vero hujusmodi mores hominum etiam antea, cum de rebus Philippi agerem, furiosos me dicere memini. (7) Etenim simul victimas cædere, Deosque propitios orare, omnemque aram ac lapidem exquisito quodam studio adorare et venerari flexis genibus et muliebri superstitione, quod Prusias facere solebat; (8) atque interim eadem fana diripere, eorumque vastatione contumeliam diis facere; quis neget animi id esse, rabie perciti, hominisque de statu mentis deturbati? (9) Quod quidem tum Prusiæ contigit. Nam cum nullum in oppugnatione generosi animi facinus edidisset, sed prorsus imbelli ac muliebri animo adversus deos hominesque esset usus, exercitum Elæam traduxit, (10) et tentata urbis obsidione cum nihil proficeret, eo quod Sosander, regis collactaneus, cum præsidio militari urbem ingressus, impetum ipsius repellebat, Thyatira inde contendit. (11) Porro inter redeundum fanum Dianæ, quod est in Hiera Come, viillata spoliavit. (12) Apollinis quoque Cynii delubrum circa Temnum non spoliavit solum, sed etiam igne vastavit. (13) Atque his peractis domum rediit, illato et hominibus et diis immortalibus bello. (14) Sed et pedestres ejus copiæ fame ac dysenteria in reditu laborarunt, adeo ut sceleribus Prusiæ pœna a diis e vestigio repræsentata esse videretur.

Attalo victo, Romani legatos ad illos reges mittunt.

XXVI. Attalus a Prusia victus, fratrem Athenæum cum Publio Lentulo proficisci jussit, ad declarandum senatui quod acciderat. (2) Romani enim post Andronici adventum, quum ille primam hostium impressionem narraret,

Ἀνδρονίκου παραγενομένου καὶ διασαφοῦντος τὰ περὶ τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν πολεμίων, οὐ προσεῖχον· (3) ἀλλ' ὑπενόουν, τὸν Ἄτταλον, βουλόμενον αὐτὸν ἐπιβαλεῖν τῷ Προυσίᾳ τὰς χεῖρας, προφάσεις προκατασκευάζεσθαι, καὶ προκαταλαμβάνειν διαβολαῖς. (4) Ἅμα δὲ τοῦ τε Νικομήδους καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀντίφιλον, τῶν παρὰ τοῦ Προυσίου πρεσβευτῶν, διαμαρτυρομένων, μηδὲν εἶναι τούτων, ἔτι μᾶλλον ἠπίστει τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Προυσίου. (5) Μετὰ δέ τινα χρόνον, ἐπιδιασαφουμένης τῆς πραγματείας, ἀμφιδοξήσασα περὶ τῶν προσπιπτόντων ἡ σύγκλητος, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς Λεύκιον Ἀπουλήϊον καὶ Γάϊον Πετρώνιον, τοὺς ἐπισκεψομένους, πῶς ἔχει τὰ κατὰ τοὺς προειρημένους βασιλεῖς.

dictis non erant commoti; (3) sed in suspicionem v rant, Attalum, quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occ nes belli præparare, et criminationibus eum anteven (4) Simulque Nicomede et Antiphilo Prusiæ legatis te tibus, nihil eorum quæ dicerentur, esse facta, multo a minus fidei habere patres iis, quæ de Prusia nunciaba (5) Verum post aliquod tempus, re omni magis explo incerti patres, quantum his nunciis tribuere fidei debe L. Apuleium et C. Petronium legatos miserunt, ad inv dum, quo loco regum illorum res essent.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI TERTII

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — RES ANNI URBIS DXCIX.

(A) RES ROMÆ GESTÆ.

I. Legatio CXXIX.

I. Ἡ σύγκλητος, ἔτι κατὰ χειμῶνα διακούσασα περὶ Πόπλιον Λέντλον ὑπὲρ τῶν κατὰ Προυσίαν, τὸ νεωστὶ παραγεγονέναι τούτους ἐκ τῆς Ἀσίας, καλέσατο καὶ τὸν Ἀθήναιον τὸν Ἀττάλου τοῦ βασιλέως ἀδελφόν. (2) Οὐ μέντοι πολλῶν προσεδεήθη ων, ἀλλ' εὐθέως καταστήσασα πρεσβευτὰς, συνεξαπέλε τῷ προειρημένῳ τοὺς περὶ Γάϊον Κλαύδιον τωνα, καὶ Λεύκιον Ὁρτήσιον, καὶ Γάϊον Αὐρουγκλήϊον, ἐντολὰς δοῦσα, κωλύειν τὸν Προυσίαν Ἀττάλῳ πολεμεῖν.

I. Quum sub hiemis exitum senatus Publium Lentulum, qui recens ex Asia redierat, super iis, quæ fecerat Prusias, audivisset, Athenæum quoque, Attali regis fratrem, in curiam revocavit. (2) Ibi non fuit verbis opus, sed statim cum prædicto legatos mittere decrevit C. Claudium Centonem, L. Hortensium, et C. Aurunculeium, quibus mandata dedit, ut prohiberent Prusiam, quominus bellum cum Attalo gereret.

---

(3) Παρεγένοντο δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις Ῥώμην ὑπὲρ τῶν κατεχομένων, οἱ περὶ Ξένωνα Αἰγιέα, καὶ Τηλεκλέα τὸν Αἰγεάτην. (4) Ὧν ησαμένων λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοῦ διαβουπροτεθέντος, παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀπολῦσαι τοὺς ηπαμένους οἱ τοῦ συνεδρίου. (5) Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ μὴ συντελεσθῆναι τὴν ἀπόλυσιν Αὖλος Ποσύμιος, στρατηγὸς ὢν ἐξαπέλεκυς, καὶ βραβεύων τὸ βούλιον. (6) Τριῶν γὰρ οὐσῶν γνωμῶν, μιᾶς μὲν ἀφιέναι κελευούσης, ἑτέρας δὲ τῆς ἐναντίας ταύτῃ, ης δὲ τῆς ἀπολύειν μὲν, ἐπισχεῖν δὲ κατὰ τὸ πα-, καὶ πλείστων δὲ ὄντων τῶν ἀφιεμένων· (7) παθὼν τὴν μίαν γνώμην, διηρώτα τὰς δύο καθολικῶς, δοκεῖ τοὺς ἀνακεκλημένους ἀφιέναι, καὶ τοὔναντίον.» (8) Λοιπὸν, οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἐπέχειν κεοντες προσέθησαν πρὸς τοὺς μὴ φάσκοντας δεῖν ἀπο-ν, καὶ πλείους ἐγενήθησαν τῶν ἀφιέντων. Καὶ τα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν.

(3) Aderant etiam Romæ Xeno Ægiensis, et Telecles Ægeates, ab Achæis missi, eorum causa qui captivi tenebantur. (4) Ea legatione in senatu audita, eaque re ad deliberandum proposita, parum abfuit, quin patres reos absolverent : (5) quod quominus fieret, per Aulum Postumium prætorem, qui senatum tunc habebat, stetit. (6) Nam quum tres dictæ sententiæ essent, una eorum, qui dimittendos censebant, altera contrarium censentium, tertia eorum, quibus placebat, absolvi quidem illos, sed in præsentia retineri; plerisque de absolutione consentientibus; (7) prætor, una sententia prætermissa, duas rogatione sua est complexus : qui evocatos sentitis dimittendos, in hanc partem; qui alia omnia, in illam ite. (8) Tum vero qui retinendos in præsentia censuerant, iis se adjunxerunt, qui absolvendos negabant, et ita eos, qui absolvendos censebant, numero vicerunt. Eo tum loco fuit istud negotium.

(Aulus Gellius Noct. Att. lib. VII, cap. 14.)

(9) Animadversa tripartita varietas est in tribus philosophis quos Athenienses Romam ad senatum populumque Romanum legaverant, impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant iis propter Oropi vastationem. Ea multa fuerat talentûm fere quingentûm. Erant isti philosophi, Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et, in senatum quidem introducti, interprete usi sunt C. Acilio senatore. Sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia magno conventu hominum dissertaverunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius et Polybius, philosophorum trium sui cujusque generis facundiam. Violenta, inquiunt, et rapida Carneades dicebat; scita et teretia Critolaus; modesta Diogenes et sobria.

(B) RES PELOPONNESI.

II. Legatio CXXX.

II. Τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν ἀνακαμψάντων εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ διασαφούντων, ὅτι παρ' ὀλίγον ἔλθοι τὰ πράγματα τοῦ πάντας ἐπανελθεῖν τοὺς κατεχομένους, (2) εὐέλπιδες γενόμενοι καὶ μετεωρισθέντες οἱ πολλοί, πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπον Τηλεκλέα τὸν Μεγαλοπολίτην καὶ Ἀναξίδαμον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον ἐπὶ τούτων ἦν.

Renunciatur captivos redituros.

II. Posteaquam legati, qui Romam iverant, reversi Achaiam renunciassent, nihil propius factum esse, qu ut omnes redirent, qui captivi tenebantur, (2) plerio omnes eo nuncio in spem adducti erigere animos cœperu atque extemplo Teleclem Megalopolitanum et Anaxidam Romam denuo proficisci jubent. Hic tum fuit rerum Peloponneso status.

(C) RES CYPRI.

III. Suidas in Προτείνειν. Deinde Excerpt. Valesian. et Suidas.

III. * * προτείνειν αὐτῷ φ' τάλαντα, παραχωρήσαντι τῆς Κύπρου, καὶ τἄλλα συνακολουθήσοντα λυσιτελῆ καὶ τίμια παρ' αὐτοῦ συνεπιδεικνύειν, προσενεγκαμένῳ τὴν χρείαν ταύτην.

Archias præfectus prodere insulam Demetrio conat

III. * * offerre ipsi quingenta talenta, si Cypro cessis aliaque emolumenta et honores suo nomine ob oculos ponere, si hac in re ei morem gessisset.

---

(2) Ἀρχίας, βουλόμενος τὴν Κύπρον προδοῦναι τῷ Δημητρίῳ, καὶ φωραθείς, καὶ εἰς κρίσιν ἀχθείς, λαβὼν ἐκ τῆς παραπεπετασμένης αὐλαίας καλώδιον, ἑαυτὸν ἀπεκρέμασε. (3) Τῷ γὰρ ὄντι διὰ τὰς ἐπιθυμίας κενοὶ κενὰ λογίζονται, κατὰ τὴν παροιμίαν. (4) Καὶ γὰρ ἐκεῖνος, δόξας φ' τάλαντα προσλήψεσθαι, καὶ τὰ προϋπάρχοντα χρήματα καὶ τὸ πνεῦμα προσαπέβαλεν.

(2) Archias, Cyprum Demetrio prodere quum vellet, prehensus et in judicium adductus, sumto funiculo de p tento aulæo sese suspendit. (3) Revera enim decepti cu ditatibus homines vani vana agitant, ut est in proverb (4) Namque ille, quingenta se talenta accepturum dum s rat, et quas antea possederat opes et vitam simul amisi

II. — RES ANNI URBIS DC.

(A) RES IN ITALIA GESTÆ.

I. Legatio CXXXI.

IV. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον πρεσβευταὶ καὶ παρὰ Μασσαλιητῶν. (2) Οἳ πάλαι μὲν κακῶς πάσχοντες ὑπὸ τῶν Λιγυστινῶν, τότε δὲ συγκλειόμενοι τελέως, καὶ πρὸς τούτοις καὶ πολιορκουμένων τῶν πόλεων Ἀντιπόλεως καὶ Νικαίας, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τούς τε τὰ γιγνόμενα διασαφήσοντας, καὶ δεομένους σφίσι βοηθεῖν. (3) Ὧν καὶ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, πρεσβευτὰς πέμψαι, τοὺς ἅμα μὲν αὐτόπτας γενησομένους τῶν γιγνομένων, ἅμα δὲ πειρασομένους λόγῳ διορθώσασθαι τῶν βαρβάρων τὴν ἄγνοιαν.

(I.) *Audiuntur Romæ legati Massiliensium.*

IV. Circa tempus idem adfuerunt et legati Massiliensiu (2) quos jampridem Ligures vexabant, tunc vero in gnas redegerant angustias. Nam et urbes eorum, Antip atque Nicæa, obsessæ a Liguribus tenebantur. Propte legatos Romam miserant, qui et quo loco res eorum ess Romanis significarent, et opem sibi ferri peterent. (3) quum in senatu fuissent auditi, legatio decreta est, par ad invisendum regionum illarum statum, partim, si f posset, ad emendandum sine armis, quæ peccata era barbaris.

II. Legatio CXXXII.

V. Κατὰ τοὺς καιρούς, καθ' οὓς ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος τὸν Ὀπίμιον ἐπὶ τὸν τῶν Ὀξυβίων πόλεμον, ἧκε Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος εἰς τὴν Ῥώμην· (2) καὶ παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, ἐποιεῖτο κατηγορίαν τἀδελφοῦ, φέρων τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιβουλῆς ἐπ' ἐκεῖνον. (3) Ἅμα δὲ τὰς ἐκ τῶν τραυμάτων οὐλὰς ὑπὸ τὴν ὄψιν δεικνύς, καὶ τὴν λοιπὴν δεινολογίαν ἀκόλουθον τούτοις διατιθέμενος, ἐξεκαλεῖτο τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἔλεον. (4) Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου πρέσβεις, οἱ περὶ τὸν Νεολαΐδαν καὶ Ἀνδρόμαχον, ἀπολογούμενοι πρὸς τὰς παρὰ τἀδελφοῦ γενομένας κατηγο-

(II.) *Ptolemæus junior (Physcon) Romam venit.*

V. Quo tempore senatus Opimium ad gerendum bel adversus Oxybios misit, junior Ptolemæus in urbem ve (2) Qui ut ingressus est in curiam, fratrem cœpit accusa auctoremque eum dicere insidiarum, quibus fuerat alt tatus: (3) simul vulnerum cicatrices oculis spectan exhibebat, multisque deinceps verbis rei atrocitatem ex gerans, ad miserationem sui flectere animos hominum nabatur. (4) Sed et senioris Ptolemæi legati aderant, N laidas et Andromachus, qui ad criminationes omnes frat

ις. (5) Ὧν ἡ σύγκλητος οὐδ' ἀνέχεσθαι δικαιολο-
υμένων ἠβουλήθη, προκατειλημμένη ταῖς ὑπὸ τοῦ
ωτέρου διαβολαῖς· ἀλλὰ τούτοις μὲν ἐπανάγειν ἐκ τῆς
ώμης προσέταξεν ἐξαυτῆς. (6) Τῷ δὲ νεωτέρῳ πέντε
εσβευτὰς καταστήσασα τοὺς περὶ Γνάϊον Μερόλαν
ὶ Λεύκιον Θέρμον, καὶ πεντήρη δοῦσα τῶν πρεσβευ-
ν ἑκάστῳ, τούτοις μὲν παρήγγειλε κατάγειν Πτολε-
ῖον εἰς Κύπρον· (7) τοῖς δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ
ν Ἀσίαν συμμάχοις ἔγραψαν ἐξεῖναι συμπράττειν τῷ
ολεμαίῳ τὰ κατὰ τὴν κάθοδον.

responderent. (5) Verum istorum senatus ne admittere quidem ad aures orationem voluit: adeo mentes omnium accusationibus fratris erant occupatæ. (6) His igitur extemplo Roma jussis facessere, legati quinque sunt decreti, inter quos erant Cn. Merula et L. Thermus; et singulis legatis quinqueremes attributæ. Datum iis negotium fuit, ut cum juniore Ptolemæo profecti, in insulam Cyprum eum restituerent. (7) Scriptum etiam ad socios Græcos et Asiaticos, licere illis Ptolemæum in recuperatione Cypri adjuvare.

III. Legatio CXXXIII.

VI. Τῶν περὶ τὸν Ὁρτήσιον καὶ Αὐρουγκουλήϊον
αραγεγονότων ἐκ τοῦ Περγάμου, καὶ διασαφούντων
ν τε τοῦ Προυσίου καταφρόνησιν τῶν τῆς συγκλήτου
αραγγελμάτων· (2) καὶ διότι, παρασπονδήσας καὶ
κλείσας εἰς τὸ Πέργαμον αὐτούς τε καὶ τοὺς περὶ
Ἄτταλον, πᾶσαν βίαν ἐνεδείξατο καὶ παρανομίαν·
ἡ σύγκλητος ὀργισθεῖσα, καὶ βαρέως φέρουσα τὸ
ινὸς, ἐξαυτῆς δέκα πρεσβευτὰς κατέστησε, τοὺς περὶ
ύκιον Ἀνίκιον, καὶ Γάϊον Φάννιον, καὶ Κόϊντον Φά-
ν Μάξιμον· (4) καὶ παραχρῆμα ἐξαπέστειλεν, ἐντο-
αὐτοῖς δοῦσα, διαλῦσαι τὸν πόλεμον, καὶ τὸν Πρου-
ν ἀναγκάσαι, δίκας ὑποσχεῖν Ἀττάλῳ τῶν κατὰ τὸν
εμον ἀδικημάτων.

(III.) *Decem legati mittuntur ad Prusiam pro Attalo.*

VI. Quum Hortensius et Auruncuicius, Pergamo reversi, renunciassent, quanto contemtui mandata senatus Prusias habuisset; (2) qui, violato fœdere, adversus ipsos et Attalum Pergami inclusos omnem vim atque injuriam tentasset; (3) patres irati, et indignatione facinoris commoti, decem extemplo legatos decreverunt, in queis L. Anicius, et C. Fannius, et Q. Fabius Maximus: (4) eosque statim cum mandatis miserunt, ut bello finem imponerent, et Prusiam pro injuriis bello illatis pœnas Attalo pendere cogerent.

(B) IN GALLIA.

II. Legatio CXXXIV.

VII. Τῶν Μασσαλιητῶν διαπρεσβευσαμένων πρὸς
ωμαίους, κακῶς πάσχειν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Λιγυστινῶν,
αραχρῆμα κατέστησαν Φλαμίνιον, καὶ Ποπίλλιον
ινάτον, καὶ Λεύκιον Πόπιον πρεσβευτάς. (2) Οἳ
πλέοντες μετὰ τῶν Μασσαλιητῶν, προσέσχον τῆς
υβίων χώρας κατὰ πόλιν Αἴγιτναν. (3) Οἱ δὲ Λι-
στινοὶ, προακηκοότες, ὅτι πάρεισιν ἐπιτάξοντες αὐ-
λύειν τὴν πολιορκίαν, τοὺς μὲν ἄλλους ἔτι καθορ-
μένους ἐπελθόντες ἐκώλυσαν τῆς ἀποβάσεως· (4)
δὲ Φλαμίνιον καταλαβόντες ἀποβεβηκότα καὶ τὰς
σκευὰς ἀποτεθειμένον, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκέλευον αὐτὸν
τῆς χώρας ἀπολύεσθαι· τοῦ δὲ παρακούοντος, ἥρ-
το τὰ σκεύη διαρπάζειν. (5) Τῶν δὲ παίδων καὶ
ἀπελευθέρων ἀντιποιουμένων, καὶ κωλυόντων, ἀπε-
ζοντο, καὶ προσέφερον τούτοις τὰς χεῖρας. (6) Ἐν
αιρῷ καὶ τοῦ Φλαμινίου βοηθοῦντος τοῖς ἰδίοις,
τον μὲν κατέτρωσαν, δύω δὲ τῶν οἰκετῶν κατέβαλον,
ς δὲ λοιποὺς κατεδίωξαν εἰς τὴν ναῦν, ὥστε τὸν
αμίνιον, μόγις ἀποκόψαντα τἀπόγαια καὶ τὰς ἀγκύ-
, διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον. (7) Οὗτος μὲν ἀποκομι-
ς εἰς Μασσαλίαν, ἐθεραπεύετο μετὰ πάσης ἐπιμε-
ας. (8) Ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη τὰ γεγονότα,
αχρῆμα τὸν ἕνα τῶν ὑπάτων Κόϊντον Ὀπίμιον ἐξα-
τειλε μετὰ δυνάμεως, πολεμήσοντα τοῖς Ὀξυβίοις
Δεκιήταις.

Bellum cum Liguribus.

VII. Quum venisset Romam legatio Massiliensium, quæ vexari eos a Liguribus nunciabat, extemplo decreverat senatus legatos Flaminium, Popillium Lænatem, ac L. Pupium. (2) Qui, cum Massiliensibus profecti, Ægitnam urbem in agro Oxybiorum naves appulerunt. (3) At Ligures, quum ante cognovissent, adesse illos ut solvi obsidionem juberent; ceteros quidem, dum adhuc in portu sunt, supervenientes ipsi facere escensionem prohibuerunt; (4) Flaminium vero quum navi jam egressum deprehendissent, et sarcinas in terram expositas, principio excedere agro suo jusserunt; deinde, quia imperium contemnebat, impedimenta illius diripere, (5) eosque qui pro sarcinis dimicabant, et quominus diriperentur prohibebant, vi repellere, manusque ipsis inferre cœperunt. (6) Jamque et Flaminius, suis opem ferens, vulneratus est, et duo e familia humi prostrati, reliqui in navim sunt compulsi: ut Flaminius ipse, rudentibus præcisis, quibus vel in litore vel in ancoris tenebatur navis, ægre saluti suæ consuluerit. (7) Is igitur Massiliam delatus, omni studio ac diligentia curabatur. (8) Senatus vero de iis, quæ acciderant, certior, extemplo alterum consulem, Q. Opimium cum exercitu proficisci jussit ad bellum cum Oxybiis et Deciatis gerendum.

VIII. Ὁ δὲ Κοΐντος, συναθροίσας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν τῶν Πλακεντίνων πόλιν, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν, ἧκεν εἰς τοὺς Ὀξυβίους. (2) Στρατοπεδεύσας δὲ παρὰ τὸν Ἄπρωνα ποταμὸν, ἀνεδέχετο τοὺς πολεμίους, πυνθανόμενος αὐτοὺς ἀθροίζεσθαι, καὶ προθύμους εἶναι πρὸς τὸ διακινδυνεύειν. (3) Καὶ προσαγαγὼν τὴν στρατιὰν ὁ Κοΐντος πρὸς τὴν Αἴγιτναν, ἐν ᾗ συνέβη τοὺς πρεσβευτὰς παρασπονδηθῆναι, τὴν πόλιν κατὰ κράτος ἑλὼν, ἐξηνδραποδίσατο, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ὕβρεως ἀπέστειλε δεσμίους εἰς τὴν Ῥώμην. (4) Καὶ ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις. (5) Οἱ δὲ Ὀξύβιοι, νομίζοντες, ἀπαραίτητον αὐτοῖς εἶναι τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ἁμαρτίαν, παραλόγῳ τινὶ χρησάμενοι θυμῷ, καὶ λαβόντες ὁρμὴν παραστατικὴν, πρὶν ἢ τοὺς Δεκιήτας αὐτοῖς συμμῖξαι, περὶ τετρακισχιλίων ἀθροισθέντων ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (6) Ὁ δὲ Κοΐντος, ἰδὼν τὴν ἔφοδον καὶ τὸ θράσος τῶν βαρβάρων, τὴν μὲν ἀπόνοιαν αὐτῶν κατεπλάγη· θεωρῶν δὲ μηδενὶ λόγῳ ταύτῃ χρωμένους τοὺς ἐχθροὺς, εὐθαρσὴς ἦν, ἅτε τριβὴν ἐν πράγμασιν ἔχων, καὶ τῇ φύσει διαφερόντως ἀγχίνους ὑπάρχων. (7) Διόπερ ἐξαγαγὼν τὴν αὑτοῦ στρατιὰν, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ᾔει βάδην ἐπὶ τοὺς πολεμίους. (8) Χρησάμενος δὲ συντόνῳ προσβολῇ, ταχέως ἐνίκησε τοὺς ἀντιταξαμένους, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν προτροπάδην. (9) Οἱ δὲ Δεκιῆται ἠθροισμένοι παρῆσαν, ὡς μεθέξοντες τοῖς Ὀξυβίοις τῶν αὐτῶν κινδύνων. (10) Ὑστερήσαντες δὲ τῆς μάχης, τοὺς φεύγοντας ἐξεδέξαντο, καὶ μετ' ὀλίγον συνέβαλον τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. (11) Ἡττηθέντες δὲ τῇ μάχῃ, παραυτίκα πάντες παρέδωκαν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. (12) Ὁ δὲ Κοΐντος, κύριος γενόμενος τούτων τῶν ἐθνῶν, παραυτίκα μὲν τῆς χώρας, ὅσην ἐνεδέχετο, προσέθηκε τοῖς Μασσαλιήταις, εἰς δὲ τὸ μέλλον ὅμηρα τοὺς Λιγυστινοὺς ἠνάγκασε διδόναι κατά τινας τακτοὺς χρόνους τοῖς Μασσαλιήταις· (13) αὐτὸς δὲ παροπλίσας τοὺς ἀντιταξαμένους, καὶ διελὼν τὴν δύναμιν ἐπὶ τὰς πόλεις, αὐτοῦ τὴν παραχειμασίαν ἐποιήσατο. (14) Καὶ ταῦτα μὲν ὀξεῖαν ἔλαβε καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν συντέλειαν.

VIII. Opimius die militi edicta ad convenienda
agrum Placentinorum, Apenninis montibus superat
fines Oxybiorum pervenit. (2) Dein positis ad Apr
fluvium castris, hostes, quos congregari in unum i
xerat, et acie confligere paratos esse, ibi exspec
(3) Mox admotis copiis ad oppidum Ægitnam, ubi v
fuerant populi Romani legati, vi illam occupat, cives
ctat servitute, auctores injuriæ catenis oneratos R
mittit: (4) atque his rebus peractis, obviam hostibu
cedit. (5) Oxybii, spem nullam veniæ superesse rat
admissum in legatos delictum, temeraria æstuante
cæcum ac furiosum capiunt impetum, priusquam s
iis Deciatæ junxissent, quanquam illi jam congregati
ad quatuor millia numero, Romanos invadunt. (6) Co
impressionem atque audaciam barbarorum ut videt,
ille quidem desperatorum hominum furorem: sed, qui
cepto hostium isto rationem nullam deprehenderet, vi
rerum et sagacitate mentis præstans, de exitu præli
sperabat. (7) Igitur copias castris educere, milites,
atque tempus monebat alloqui, deinde presso gradu i
stem vadere. (8) Primo impetu, quem dedit vehemen
mum, oppositam aciem cito perculit: multi sunt o
reliqui in effusam fugam dare se coacti. (9) Interim co
gatis copiis adveniunt Deciatæ, Oxybiis socios periculi
præbituri. (10) Sed quia post pugnam pugnatam vene
fugientium e clade fugam sistunt, et mox cum Roman
magna atque alacritate confligunt. (11) Victi vero eo
lio, sine mora omnes et se et urbem suam in fidem Ro
dedunt. (12) Consul, his populis superatis, agri
quantam maximam poterat partem Massiliensibus s
attribuit, Liguresque compulit, ut de futuro obsides d
Massiliensibus, certis temporibus renovandos. (13)
eas gentes, quæ secum pugnaverant, exarmat, et distr
per oppida exercitu, hiberna ibi egit. (14) Atque ita
lum hoc magna celeritate et susceptum est et confectu

(C) RES IN ASIA GESTÆ.

(I). Excerptum Valesianum.

IX. Ἀριστοκράτης, ὁ τῶν Ῥοδίων στρατηγὸς, ἦν μὲν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἀξιωματικὸς καὶ καταπληκτικός. (2) Διόπερ ἐκ πάντων τούτων ὑπέλαβον οἱ Ῥόδιοι τελέως ἀξιόχρεων ἡγεμόνα καὶ προστάτην ἔχειν τοῦ πολέμου. (3) Διεψεύσθησαν μέντοι γε τῶν ἐλπίδων. Ἐλθὼν γὰρ εἰς τὰς πράξεις, ὥσπερ εἰς πῦρ, καθάπερ τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων, ἀλλοῖος ἐφάνη. (4) Τοῦτο δ' ἐγένετο δῆλον ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων.

(I.) *Rhodiorum bellum cum Cretensibus.*

IX. Aristocrates, prætor Rhodiorum, erat ille qu
specie ipsa plena dignitatis ac terroris. (2) Quamol
Rhodii idoneum belli ducem atque egregium imperat
sese habere crediderant. (3) Verum enim vero sua
longe frustrati sunt. Nam quum ad res ipsas, tamq
in fornacem accessisset, instar adulterinæ monetæ l
alius apparuit, (4) quod in ipsis negotiorum articulis
rum fuit. [*Nisi hæc referenda ad a.* 599, *ponenda*
post c. 2.]

(II.) Legatio CXXXV.

X. Κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος ἔτι κατὰ χειμῶνα ...ήθροιζε μεγάλας δυνάμεις, ἅτε καὶ τῶν περὶ Ἀρια...θην καὶ τὸν Μιθριδάτην ἐξαπεσταλκότων αὐτῷ στρα...ῶν ἱππέων καὶ πεζῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν, ὧν ἡγεῖτο ...μήτριος ὁ Ἀριαράθου. (2) Ὄντος δὲ περὶ ταύτας ...τοῦ τὰς κατασκευάς, ἧκον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ πρέ...εις· οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ περὶ Κάδους, καὶ ...ολογηθέντες περὶ τῶν πραγμάτων, ὥρμησαν πρὸς ... Προυσίαν. (3) Ἐπειδὴ δὲ συνέμιξαν, διεσάφουν ...τῷ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου μετὰ πολλῆς ἐπιστά...ς. (4) Ὁ δὲ Προυσίας ἔνια μὲν τῶν προστατττομέ... προσεδέχετο, τοῖς δὲ πλείστοις ἀντέλεγε. (5) ...ὑπερ οἱ Ῥωμαῖοι προσκόψαντες αὐτῷ, τήν τε φιλίαν ...ίπαντο καὶ τὴν συμμαχίαν, καὶ πάντες ἐξαυτῆς ...ηλλάττοντο πάλιν ὡς τὸν Ἄτταλον. (6) Ὁ δὲ ...ουσίας, μετανοήσας, μέχρι μέν τινος ἐπηκολούθει ...ταρῶν· ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἤνυεν, ἀπαλλαγεὶς ἐν ἀμηχα...ις ἦν. (7) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸν μὲν Ἄτταλον ἐκέ...ον, προκαθίσαντα τῆς αὐτοῦ χώρας μετὰ δυνάμεως, ...τὸν μὲν μὴ κατάρχειν τοῦ πολέμου· ταῖς δὲ πόλεσι ...ς αὐτοῦ καὶ ταῖς κώμαις τὴν ἀσφάλειαν παρασκευά...ν. (8) Αὐτοὶ δὲ μερίσαντες σφᾶς αὐτούς, οἱ μὲν ...λεον κατὰ σπουδήν, ἀπαγγέλλοντες τῇ συγκλήτῳ ... ἀπείθειαν τοῦ Προυσίου, τινὲς δὲ ἐπὶ τῆς Ἰωνίας ...ωρίσθησαν, ἕτεροι δὲ ἐφ' Ἑλλησπόντου καὶ τῶν κατὰ ... Βυζάντιον τόπων· (9) μίαν ἔχοντες καὶ τὴν αὐτὴν ...θεσιν ἅπαντες, ἀπὸ μὲν τῆς Προυσίου φιλίας καὶ ...μμαχίας ἀποκαλεῖν τοὺς ἀνθρώπους, Ἀττάλῳ δὲ ...οσνέμειν τὴν εὔνοιαν καὶ συμμαχεῖν κατὰ δύναμιν.

(II.) *Prusiæ bellum cum Attalo.*

X. Quod ad res Asiæ, Attalus, dum adhuc esset hiems, magnum exercitum coegit, quum et Ariarathes et Mithridates, ejus socii, copias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submisissent. (2) In his apparatibus dum occupatur Attalus, legati Romani veniunt, qui regem Cadis convenerunt, et de omnibus rebus cum eo locuti, ad Prusiam recta sunt profecti. (3) Eo ut ventum, voluntatem senatus accurate illi declararunt. (4) Prusias ex iis, quæ imperabantur, nonnulla facturum se pollicitus, de plerisque negabat. (5) Itaque Romani legati, pertinacia illius offensi, amicitiæ et societati ipsius renunciarunt, atque extemplo omnes, eo relicto, ad Attalum pergere. (6) Tum vero Prusias pœnitentia ductus, orans obsecransque legatos aliquamdiu sequi : et quum nihil proficeret, domum reversus, in summa consilii inopia versari. (7) Interim Romani Attalo auctores sunt, ut cum exercitu finibus regni præsidens, ipse quidem bello neminem lacessat, sed urbes suas ac pagos ab injuria defendat. (8) Ipsi in varias partes divisi partim Romam properant, ad significandam senatui regis Prusiæ pertinaciam, partim in Ioniæ regiones tendunt, alii ad Hellespontum, et ad vicinos Byzantio tractus. (9) Quorum omnium unum idemque erat propositum, ut ab amicitia et societate Prusiæ homines revocarent, Attalo vero benevolentiam cunctorum conciliarent, et quibus possent cumque modis eum adjuvarent.

Legatio CXXXVI.

XI. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀττάλου ἀδελφὸς ...θήναιος κατέπλευσε ναυσὶ καταφράκτοις ὀγδοήκοντα· ...ὧν αἱ πέντε μὲν τριήρεις ἦσαν Ῥοδίων, τῶν ἀπο...αλεισῶν εἰς τὸν Κρητικὸν πόλεμον, εἴκοσι δὲ Κυζι...νῶν, ἑπτὰ δὲ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, ... δὲ λοιπὰ τῶν ἄλλων συμμάχων. (3) Ποιησάμενος ... τὸν πλοῦν ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ συνάψας ταῖς πόλε... ταῖς ὑπὸ Προυσίαν ταττομέναις, ἀποβάσεις τε συνε...ῖς ἐποιεῖτο, καὶ κακῶς διετίθει τὴν χώραν. (4) Ἡ δὲ ...γκλητος, διακούσασα τῶν παρὰ τοῦ Προυσίου πρε...βευτῶν ἀνακεχωρηκότων, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄλλους ἀπέ...στειλεν, Ἄππιόν τε τὸν Κλαύδιον, καὶ Λεύκιον Ὄππιον, ...αὶ Αὖλον Ποστούμιον. (5) Οἳ καὶ παραγενόμενοι εἰς τὴν ...σίαν, διέλυσαν τὸν πόλεμον, εἰς τὰς τοιαύτας συνθή...ας ἐπαναγόμενοι τοὺς βασιλέας ἀμφοτέρους· (6) Ὥστε παραχρῆμα μὲν εἴκοσι καταφράκτους νῆας ἀποδοῦναι Προυσίαν Ἀττάλῳ· πεντακόσια δὲ τάλαντα κατενεγκεῖν ἐν ἔτεσιν εἴκοσι· (7) τὴν δὲ χώραν ἀμφοτέρους ἔχειν, ἣν καὶ πρότερον εἶχον, ὅτε εἰς τὸν πόλεμον ἐνέβαινον· (8) διορθώσασθαι ...δὲ Προυσίαν καὶ τὴν καταφθορὰν τῆς χώρας, τῆς τε

XI. Circa idem tempus Athenæus, Attali frater, classem adduxit navium tectarum octoginta; (2) quarum quinque triremes Rhodiorum erant, quæ ad bellum Creticum fuerant missæ, viginti Cyzicenorum, septem et viginti Attali, reliquæ aliorum sociorum. (3) Is directo cursu in Hellespontum, quoties aliquam præterveheretur earum urbium, quæ Prusiæ parebant, crebris exscensionibus factis agrum illarum populabatur. (4) Senatus, auditis legatis, qui a Prusia redierant, tres alios continuo misit, Appium Claudium, Lucium Oppium, et Aulum Postumium. (5) Hi in Asiam ubi venerunt, bello finem imposuerunt, et ut reges ambo in hujusmodi conditiones consentirent, pervicerunt : « (6) « Prusias ut Attalo viginti naves tectas confestim tradat. « Talenta quingenta intra viginti annorum spatium pendat. « (7) Agrum uterque ut possideat, quem ante inchoatum « hoc bellum obtinuerat. (8) Item ut Prusias damna sarciat

« Μηθυμναίων καὶ τῶν Αἰγαιέων, καὶ τῆς Κυμαίων « καὶ Ἡρακλειωτῶν, ἑκατὸν τάλαντα δόντα τοῖς προει- « ρημένοις ». (9) Γραφεισῶν δ' ἐπὶ τούτοις τῶν συνθηκῶν, ἀπῆγον τὰς δυνάμεις εἰς τὴν οἰκείαν οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον, τὰς ναυτικὰς καὶ τὰς πεζικάς. (10) Καὶ τῆς μὲν Ἀττάλου καὶ Προυσίου διαφορᾶς τοιοῦτος ὅ τε κατὰ μέρος χειρισμὸς ἐγενήθη τῶν πράξεων, [καὶ τὸ τέλος].

« agris illata Methymnæorum, Ægiensium, Cumæoru « Heracleotarum, centumque illis talenta solvat. » (9) dere scripto, Attalus copias suas, et terrestres et nav domum reduxit. (10) Atque hoc modo et singula sunt eo bello, quod Attali et Prusiæ controversia exci rat, et finis bello est impositus.

(III.) Excerptum Valesianum.

XII. Κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους καὶ Πριηνεῖς ἐνέπεσον παραλόγῳ συμφορᾷ. (2) Δεξάμενοι γὰρ παρ' Ὀροφέρνους, ὅτ' ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς, ἐν παρακαταθήκῃ υ' τάλαντα, ἀπητοῦντο κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους ὑπ' Ἀριαράθου, ὅτε μετέλαβε τῆς ἀρχῆς. (3) Οἱ μὲν οὖν Πριηνεῖς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὀρθῶς ἵσταντο, φάσκοντες, οὐδενὶ προήσεσθαι τὰ χρήματα, ζῶντος Ὀροφέρνους, πλὴν αὐτῷ τῷ παραθεμένῳ. (4) Ὁ δ' Ἀριαράθης πολλοῖς ἐδόκει παραπίπτειν τοῦ καθήκοντος, ἀπαιτῶν τὴν ἀλλοτρίαν παραθήκην. (5) Οὐ μὴν ἀλλ' ἕως μὲν τούτου τάχ' ἄν τις ἔχοι συγγνώμην αὐτῷ, καταπειράζοντι, τῷ δοκεῖν τῆς ἐκείνου βασιλείας εἶναι τὰ χρήματα. Τὸ δὲ καὶ πορρωτέρω προβαίνειν ὀργῆς καὶ φιλοτιμίας, οὐδαμῶς ἐδόκει γενέσθαι κατὰ λόγον. (6) Κατὰ δὲ τοὺς νῦν λεγομένους καιροὺς ἐπαποστείλας ἐλεηλάτει τὴν χώραν τῶν Πριηνέων, συνεργοῦντος Ἀττάλου καὶ παροξύνοντος διὰ τὴν ἰδίαν διαφορὰν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς Πριηνεῖς. (7) Πολλῶν δὲ καὶ σωμάτων καὶ θρεμμάτων ἀπολομένων, καὶ πρὸς τῇ πόλει πτωμάτων γενομένων, ἀμύνασθαι μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν οἱ Πριηνεῖς, ἐπρέσβευον δὲ καὶ πρὸς Ῥοδίους, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Ῥωμαίους κατέφυγον.* (8) Ὁ δὲ οὐ προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, καὶ Πριηνεῖς μὲν, μεγάλας ἔχοντες ἐλπίδας ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν χρημάτων, τοῖς ἐναντίοις ἐνεκύρησαν. (9) Τῷ μὲν γὰρ Ὀροφέρνει τὴν παραθήκην ἀπέδωκαν, ὑπὸ δὲ τοῦ βασιλέως Ἀριαράθου ἱκαναῖς τισι βλάβαις περιέπεσον ἀδίκως διὰ τὴν παραθήκην.

(III.) *Prienenses male multati ab Ariarathe.*

XII. Iisdem temporibus Prienenses in gravem cala tem præter spem inciderunt. (2) Nam cum Orofernes, tempore in Cappadocia regnabat, quadringenta talenta eos deposuisset; postea Ariarathes, in regnum restitu eam pecuniam a Prienensibus repetiit. (3) Jam Prie ses, meo quidem judicio, recte atque ordine faciebant, dicerent, quamdiu Orofernes in vivis esset futurus, ne alteri se eam pecuniam reddituros, nisi ipsi, qui deposuerat. (4) Et Ariarathes multum peccare pleri videbatur, qui alienum depositum repeteret. (5) Enim hactenus fortasse venia dignus fuerit ille, quod tentav auferre quod ad regni sui fiscum pertinere putavit : at iracundia ac pertinacia ulterius ferri, nullatenus ra consentaneum potest videri. (6) Jam vero hoc, de quo cimus, tempore immissis prædatoribus agrum Prienen vastare cœpit, adjuvante Attalo, et ob suam cum Prien sibus privatam simultatem eum incitante. (7) Cum ig magna cædes hominum simul ac pecorum jactura pass fieret, et ad ipsas urbis portas nonnulli trucidarentur, P nenses, succurrere non valentes, et ad Rhodios miser legationem, et ad Romanos deinde confugerunt. (8) ille cuncta, quæ dicebantur, parvi faciebat : et Prienens qui in tantæ pecuniæ summa magnam spem posuera contrarium prorsus eventum sunt experti. (9) Etenim O ferni quidem depositum fideliter reddiderunt; sed ab A rathe rege male multati ob illud depositum gravissimis c mitatibus injuria conflictati sunt.

Ad Græcas res reversus de Oropo ab Atheniensibus vastata narrat.

[XII. a. Ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν καὶ τὸ πνεῦμα προσαπέθηκαν τοῖς χρήμασιν, οἷς Ὀλοφέρνης ὁ τῆς Καππαδοκίας βασιλεὺς κατάληπτος γενόμενος, ἀπώλετο καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσεν. (2) Ἡμεῖς δὲ συγκεφαλαιωσάμενοι τὴν τούτου κάθοδον, ἐπανάξομεν τὴν διήγησιν ἐπὶ τὴν εἰθισμένην τάξιν, ᾗ χρώμεθα παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν· (3) καὶ γὰρ νῦν ὑπερβάντες τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, προελάβομεν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν τὰ κατὰ τὴν Καππαδοκίαν, διὰ τὸ μηδεμίαν εὔλογον ἔχειν διαίρεσιν τὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπόπλουν, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πράγματα κάθοδον τοῦ Ἀριαράθου· (4) διόπερ ἐπάνειμι δηλώσων τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα γενόμενα περὶ τοὺς αὐτοὺς καιρούς· ἐν οἷς

XII. *a.* Haud pauci homines dum opes augere stude vitam cum opibus prodegerunt, quibus Orophernes Cappadociæ cum obnoxius factus esset, corruptus es regno excidit. (2) Nos vero Ariarathis in regnum red breviter memorato, narrationem nostram ad consuet ordinem, quo per universam historiam utimur, referem (3) Ecce enim modo, prætermissis Græciæ rebus, ante ip res Asiaticas gesta hæc in Cappadocia scripsimus, q nulla erat probabilis ratio, cur Ariarathis ex Italia navi tionem ab ejus reditu in regnum separaremus. (4) Nu ergo jam regredimur narraturi quæ in Græcia per idem te

ον καὶ παράλογον πρᾶγμα συνέβη γενέσθαι περὶ τὴν ῶν Ὠρωπίων πόλιν· ὑπὲρ οὗ τὰ μὲν ἀναδραμόντες, δὲ προλαβόντες τοῖς χρόνοις συγκεφαλαιωσόμεθα ν ὅλην πρᾶξιν, ἵνα μὴ, κατὰ μέρος αὐτῆς οὔσης οὐχ ως ἐπιφανοῦς, ἐν διῃρημένοις χρόνοις ἀπαγγέλλον-, εὐτελῆ καὶ ἀσαφῆ ποιῶμεν τὴν διήγησιν· (5) ὅταν ρ μόλις τὸ ὅλον ἄξιον ἐπιστάσεως φαίνηται τοῖς ἀκού-σιν, ἧπου γε τοῖς κατὰ μέρος ἐκ διαστήματος λεγο-νοις συμπράξει τις τῶν ἀφιλομαθούντων;]

[(6) Ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ὡς ἐπί-ν ἄνθρωποι συμφρονοῦσι· κατὰ δὲ τὰς ἀποτυχίας αλλοντες τοῖς πράγμασιν, ἑλκώδεις καὶ δύσκολοι γί-ται πρὸς τοὺς φίλους· ὃ καὶ περὶ τὸν Ὀλοφέρνην έβη γενέσθαι, τῶν πραγμάτων αὐτῷ ἀντιπιπτόντων τῷ Θεοτίμῳ, καὶ μεμφομένων ἀλλήλοις.]

pus contigerunt, quo singulare inopinumque facinus accidit urbi Oropiorum : quod quidem partim retro narrationem vertentes, partim tempore prævertentes, summaria ratione universum simul exponemus; ne, cum per partes narrata non satis perspicua sit hæc res, particulatim eam atque interjectis temporibus referentes, prorsus vilem atque obscuram narrationem efficiamus. (5) Nam cum vix tota hæc historia videatur lectoribus respectu digna, quisnam ex iis, qui minus sunt studiosi, historico faveat partes ejus et quidem ex intervallo recitanti?

(6) Plerumque homines lætis in successibus concordiam servant; in adversis autem fortunam suam detestantes, asperi amicis acerbique fiunt : id quod Oropherni quoque accidit et Theotimo, qui post res suas male gestas odia mutua exercuerunt.

III. — RES GESTÆ ANNO URBIS DCI.

(I.) Legatio CXXXVII.

XIII. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῇ Ῥώμῃ, τῶν τῆς Ἀχαΐας πρεσβευτῶν εἰσελθόντων εἰς τὴν σύγκλη-περὶ τῶν ἀνακεκλημένων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ μένειν τῶν ὑποκειμένων.

(I.) *Achæi frustra petunt dimissionem evocatorum.*

XIII. Eodem tempore, quum Achæorum legati, qui Romæ erant, in curiam venissent, de iis, qui ex Achaia fuerant Romam evocati, visum patribus, nihil movendum.

(II.) Athenæus lib. X, cap. 11. Deinde Ecloga Legat. CXXXVIII.

XIV. Δημήτριον, φησὶ Πολύβιος ἐν τῇ τρίτῃ καὶ ακοστῇ, βασιλεύσαντα Σύρων, πολυπότην ὄντα, τὸ ῖστον τῆς ἡμέρας μεθύσκεσθαι.

(II.) *Legatio ex Syria adversus Demetrium. Legatio Rhodiorum.*

XIV. Demetrium, Syriæ regem, Polybius, Historiarum Libro XXXIII, scribit bibacem et maximam diei partem ebrium fuisse.

Ὁ Ἡρακλείδης, ἔτι τῆς θερείας ἀκμαζούσης, παρῆ-εἰς τὴν Ῥώμην, ἄγων τὴν Λαοδίκην καὶ τὸν Ἀλέ-δρον. (2) Ποιούμενος δὲ τὴν παρεπιδημίαν μετὰ τείας ἅμα καὶ κακουργίας, ἐνεχρόνιζε, κατασκευα-μενος τὰ περὶ τὴν σύγκλητον.

Adhuc æstas erat, cum Romam Heraclides advenit, et Laodicen atque Alexandrum eo adduxit. (2) Qui dum in urbe commoratur, magnæ fortunæ speciem ostentavit, vafre agens omnia, et consulto tempus extrahens, ut senatum ad ea quæ moliebatur flecteret.

---

(3) Καὶ Ἀστυμήδης ὁ Ῥόδιος, καὶ πρεσβευτὴς ἅμα ναύαρχος καθεσταμένος, παρελθὼν ἐξαυτῆς εἰς τὴν κλητον, διελέγετο περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Κρη-ιεῖς. (4) Ἡ δὲ σύγκλητος προσέχουσα τὸν νοῦν ἐπι-λῶς, παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε τοὺς περὶ ίντον, λύσοντας τὸν πόλεμον.

(3) Venerat etiam Romam Astymedes, simul et Rhodiorum legatus, et classi eorum præfectus. Is sine mora ad senatum adiit, et de bello adversus Cretenses verba fecit. (4) Patres, eo audito, et re serio cognita, extemplo Quintum legatum miserunt ad finem bello imponendum.

(III.) Legatio CXXXIX.

XV. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ Κρηταιεῖς πρεσβευ-ς ἀπέστειλαν πρὸς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ βοηθείας, τοὺς περὶ ντιφάταν Τηλεμνάστου, Γορτύνιον· παραπλησίως δὲ ὶ Ῥόδιοι τοὺς περὶ Θεοφάνην. (2) Οὔσης δὲ τῆς νόδου τῶν Ἀχαιῶν ἐν Κορίνθῳ, καὶ διαλεγομένων ν πρεσβευτῶν ἑκατέρων ὑπὲρ τῆς βοηθείας, ἔρεπον ῖς γνώμαις οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἐπὶ τοὺς Ῥοδίους· (3)

(III.) *Cretenses et Rhodii auxilia petunt ab Achæis.*

XV. Eodem quoque tempore Cretenses ad Achæorum gentem misere legatos, in queis erat Antiphatas Telemnasti filius Gortynius, opem sibi ferri petentes. Miserunt et Rhodii Theophanem. (2) Tunc temporis Achæorum concilium Corinthi convenerat : ubi, quum esset audita utraque legatio ad petenda auxilia missa, in Rhodios plerorumque propensior voluntas fuit, (3) quum partim splendor urbis et

ἐντρεπόμενοι καὶ τὸ τῆς πόλεως ἀξίωμα, καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀνδρῶν. (4) Εἰς ἃ βλέπων Ἀντιφάτας, ἐβουλήθη πάλιν ἐπεισελθεῖν. Τοῦ δὲ στρατηγοῦ συγχωρήσαντος, ἐχρήσατο λόγοις βαρυτέροις ἢ κατὰ Κρῆτα, καὶ σπουδαιοτέροις. (5) Καὶ γὰρ ἦν ὁ νεανίσκος οὐδαμῶς Κρητικὸς, ἀλλὰ πεφευγὼς τὴν Κρητικὴν ἀναγωγήν. (6) Διὸ καὶ συνέβαινε, τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπιδέχεσθαι τὴν παῤῥησίαν αὐτοῦ, καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τὸ τὸν πατέρα τοῦ προειρημένου, Τηλέμναστον, μετὰ πεντακοσίων Κρητῶν ἐλθόντα, συμπεπολεμηκέναι τὸν πρὸς Νάβιν πόλεμον εὐγενῶς αὐτοῖς. (7) Πλὴν διακούσαντες, οὐδὲν ἧττον ὁρμὴν εἶχον οἱ πολλοὶ τοῖς Ῥοδίοις βοηθεῖν· ἕως Καλλικράτης ὁ Λεοντήσιος ἀναστὰς, οὐκ ἔφη δεῖν οὔτε πολεμεῖν οὐδενὶ χωρὶς τῆς Ῥωμαίων γνώμης, οὔτε βοήθειαν πέμπειν οὐδενὶ κατ' οὐδενός. (8) Καὶ διὰ ταῦτα κατίσχυσε μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

dignitas homines moveret, partim civitatis illius instit et ipsorum civium mores. (4) Quæ quum animadverte Antiphatas, iterum venire in concionem voluit : atque permissu prætoris intravit, orationem habuit gravem et riam, nec pro Cretensis hominis captu. (5) Etenim hic venis Creticum nihil omnino sapiebat, eratque penitus perversa institutione Cretensium alienus. (6) Propte Achæis grata erat illius in dicendo libertas, eo quidem pensius, quod pater ejus Telemnastus tempore belli, versus Nabidem gesti, auxiliaribus copiis quingentor Cretensium adductis, magno usui illis fuerat. (7) Nih minus tamen etiam post auditam hujus orationem m bant in sententia plerique, et opem Rhodiis ferendam censebant; donec surgeret Callicrates Leontesius, qui di non licere Achæis absque Romanorum voluntate neque lum cuiquam inferre, neque auxilia ulli populo adve quemcumque hostem submittere. (8) Hac ille orat pervicit, ne quid omnino moveretur.

Rhodii, ad incitas redacti, mala consilia capiunt.

[XV. a. Ὅτι οἱ Ῥόδιοι δυσθετούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, εἰς παραλόγους τινὰς ἐνέπεσον ὁρμὰς καὶ παρασκευὰς, καὶ εἰς παραπλησίαν διάθεσιν ἦλθον τοῖς ἐν ταῖς πολυχρονίοις ἀῤῥωστίαις δυσποτμοῦσι· (2) καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πολλάκις ἐπειδὰν πάντα ποιοῦντες κατὰ λόγον τῆς θεραπείας, καὶ πειθαρχοῦντες τοῖς ἰατροῖς, μὴ δύνωνται τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς ἅψασθαι, δυσθετούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν ἀποδυσπετεῖν ἀναγκάζονται· καί τινες μὲν θύταις καὶ μάντεσι προσέχειν, ἔνιοι δὲ πάσης ἐπῳδῆς, καὶ γοητείας καὶ περιάμματος πεῖραν λαμβάνειν· ὃ καὶ περὶ τοὺς Ῥοδίους συνέβαινε· (3) Πάντων γὰρ αὐτοῖς παρὰ δόξαν ἀπαντωμένων, ἠναγκάζοντο παντὶ τῷ λεγομένῳ προσέχειν καὶ πᾶσαν ἐλπίδα σωματοποιεῖν καὶ προσδέχεσθαι· καὶ τοῦτ' ἐδόκουν πάσχειν εἰκότως· (4) ὅταν γὰρ μηδὲν ἀνύηται κατὰ λόγον, δέῃ δὲ κατ' ἀνάγκην ἐνεργεῖσθαι τὸ συνεχὲς, ἀνάγκη πεῖραν λαμβάνειν καὶ τῶν παρὰ λόγον· διὸ καὶ Ῥόδιοι ἐμπεσόντες εἰς τοιαύτην διάθεσιν, ἐποίησάν τι τῶν γινομένων· καὶ ὃν ἀπεδοκίμασαν ἄρχοντα, τοῦτον πάλιν εἵλοντο ἄρχοντα, καὶ ἄλλα τινὰ παράλογα.]

XV. *a.* Rhodii calamitatibus propriis male affecti, absurda quædam consilia ac molimina se converterunt eademque devenerunt atque ii, qui infirmitatum diutu rum causa male habent. (2) Nam et hi sæpenum postquam curando corpori summopere studuerunt a imperata medicorum fecerunt, si nihilo tamen melio valetudinem effecerint, irascentes eventibus necesse ægro sint animo : et alii quidem haruspicibus atque h lis aures præbent; alii quaslibet incantationes, fascinati et omne amuletorum genus experiuntur : quod ipsum p Rhodiis contigit. (3) Nam quia omnia contra spem s illis accidebant, cogebantur cuilibet, quod diceretur, tendere atque omnem spem alere atque admittere; i recte ipsis evenisse videtur; (4) etenim cum nihil ex a sententia evenit, oportet autem fieri quod rerum inst postulat, absurdis quoque consiliis uti necesse est. Q et Rhodii in hunc rerum statum progressi, id quod solet in his rebus, fecerunt : et quem nuper magistra rejecerant, hunc rursus sibi præficiebant; atque alia surda similiter agitabant.

IV. — ANNO URBIS DCII.

Legatio CXL.

Regum Asiæ filii in Senatum introducti.

XVI. Πρέσβεων διαφόρων παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ σύγκλητος πρῶτον μὲν εἰσεκαλέσατο τὸν Εὐμένους τοῦ βασιλέως υἱὸν Ἄτταλον. (2) Παραγεγόνει γὰρ, ἔτι παῖς ὢν, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς Ῥώμην, χάριν τοῦ τῇ τε συγκλήτῳ συσταθῆναι, καὶ τὰς πατρικὰς ἀνανεώσασθαι φιλίας καὶ ξενίας. (3) Οὗτος μὲν οὖν φιλανθρωπίνως ὑπό τε τῆς συγκλήτου καὶ τῶν πατρικῶν φίλων ἀποδεχθεὶς, καὶ λαβὼν ἀποκρίσεις, ἃς ἐβούλετο, καὶ τιμὰς ἁρμοζούσας τῇ καθ' αὐτὸν ἡλικίᾳ, μετά τινας ἡμέρας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκείαν, (4) πασῶν αὐτὸν τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων ἐκτενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἀποδεξαμένων κατὰ

XVI. Quum plures legationes Romam venissent, p omnium Attalo, Eumenis regis filio, senatus est datus. Nam is puer admodum eo tempore Romam venerat senatui se commendaret, et amicitiam hospitiique jus, patri fuerat cum populo Romano, renovaret. (3) Hic tur, a senatu et paternis amicis singulari humanitate ceptus, accepto responso ex animi sui sententia, hon busque affectus, qui puero id ætatis conveniebant, paucos dies domum est reversus; (4) omnibus Gr civitatibus, per quas iter faciebat, summo studio et ma ficentia eum excipientibus. (5) Adfuit ibidem per id t

ῆν δίοδον. (5) Ἧκε δὲ καὶ Δημήτριος κατὰ τὸν αὐτὸν ιαιρόν. Τυχὼν δὲ μετρίας ἀποδοχῆς, ὡς παῖς, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν οἰκείαν. (6) Ὁ δ' Ἡρακλείδης ιεχρονικὼς ἐν τῇ Ῥώμῃ, παρῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Λαοδίκην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. 7) Πρῶτον μὲν οὖν ὁ νεανίσκος ἐποιήσατό τινας μετρίους ιόγους· ἠξίου δὲ Ῥωμαίους, μνησθῆναι τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον, τὸν αὐτοῦ πατέρα, φιλίας καὶ συμμαχίας, ιάλιστα δὲ συγκατασκευάζειν αὐτῷ τὴν βασιλείαν· (8) ἰ δὲ μή, συγχωρῆσαι τὴν κάθοδον, καὶ μὴ κωλῦσαι οὺς βουλομένους συμπράττειν αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι ῆς πατρῴας ἀρχῆς. (9) Ὁ δ' Ἡρακλείδης παραλαβὼν τὸν λόγον, καὶ πολλήν τινα ποιησάμενος Ἀντιόχου ιὲν μνείαν ἐπ' ἀγαθῷ, Δημητρίου δὲ κατηγορίαν, εἰς οῦτο κατήντησεν, ὅτι δεῖ συγχωρεῖν τὴν κάθοδον τῷ εανίσκῳ καὶ τῇ Λαοδίκῃ, κατὰ τὸ δίκαιον, οὖσιν Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως ἐκγόνοις κατὰ φύσιν. (10) Τοῖς ιὲν οὖν μετρίοις τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν ἤρεσκε τούτων· ἀλλὰ καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ δράματος ἐνενόουν, καὶ ὸν Ἡρακλείδην ἐβδελύττοντο προφανῶς. (11) Οἱ δὲ πολλοί, τεθεραπευμένοι τῇ Ἡρακλείδου γοητείᾳ, συγκατηνέχθησαν ἐπὶ τὸ γράφειν δόγμα τοιοῦτον· (12) «Ἀλέξανδρος καὶ Λαοδίκη, βασιλέως υἱοί, φίλου καὶ συμμάχου ἡμετέρου γεγενημένου, ἐπελθόντες ἐπὶ τὴν σύγκλητον, λόγους ἐποιήσαντο· (13) ἡ δὲ σύγκλητος αὐτοῖς ἐξουσίαν ἔδωκεν, ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν καταπορεύεσθαι, καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς, ὡς ἠξίουν, ἔδοξεν.» (14) Ὁ δ' Ἡρακλείδης, ἐπιλαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, εὐθέως ἐξενολόγει, καὶ προσεκαλεῖτο ῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν *. (15) Ἀφικόμενος δ' εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐγένετο περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς προκειμένης πιβολῆς.

[XVII. Ὅτι ὅταν ἅπαξ οἱ πολλοὶ σχῶσιν ὁρμὴν πρὸς ὸ φιλεῖν ἢ μισεῖν τινὰς ὑπερβαλλόντως, πᾶσα πρόφασις ἱκανὴ γίνεται πρὸς τὸ συντελεῖν τὰς αὐτῶν προθέσεις.]

[(2) Ἀλλὰ γὰρ ὀκνῶ μήποτε εἰς τὸ περιφερόμενον μπεσὼν λάθω, πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων ἢ ὁ τὸν όσκινον ὑπέχων· δοκῶ γὰρ δὴ κἀγὼ πρὸς ὁμολογουμένην ψευδολογίαν ἀκριβολογούμενος, καὶ τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον εἰσφέρων, παραπλήσιόν τι ποιεῖν· (3) διὸ αὶ μάτην τελέως περὶ τούτων λέγω, εἰ μή τις καὶ γράφειν ἐνύπνια βούλεται, καὶ θεωρεῖν ἐγρηγορότως ἐνύπνια.]

pus et Demetrius; qui satis pro ætate, ut puer, exceptus, in patriam denuo se contulit. (6) Heraclides vero, diuturniore mora in urbe facta, in curiam una cum Laodice et Alexandro venit. (7) Ibi primo adolescens pauca est locutus, postulavitque, ut meminissent Romani amicitiæ et societatis, quæ Antiocho parenti suo cum illis fuisset; deinde, ut maxime quidem in recuperando suo regno se adjuvarent; (8) sin id minus vellent, redire saltem sibi in Syriam permitterent, neque eos impedirent, qui ad paternum regnum obtinendum opem sibi ferre essent parati. (9) Mox Heraclides sermonem excipere, et postquam laudes ac merita Antiochi pluribus exposuisset, adjecta criminatione Demetriis, postremo subjicere, æquum justumque esse, ut adolescentulo huic et Laodicæ, qui essent legitima proles regis Antiochi, reditus in patriam concedatur. (10) Sed eorum omnium, quæ dicebat iste, nihil quidquam placebat sanæ mentis hominibus; qui et fictam eam esse commentitiamque fabulam intelligebant, et Heraclidem palam abominabantur. (11) At vulgus senatorum, quos præstigiis suis Heraclides sibi conciliaverat, in eam sententiam omnes consenserunt, ut hujusmodi senatusconsultum scriberetur : (12) « Quandoquidem Alexander et Laodice, « regis filii, qui amicus sociusque populi Romani fuit, se- « natum adeuntes, verba apud eum fecerunt; (13) sena- « tus, ut in patrium regnum velut postliminio reverteren- « tur, iis permisit, et ferre ipsis opem, uti postularunt, « decrevit. » (14) Hac arrepta occasione, Heraclides militem extemplo conducere, et multos viros illustres sibi adjungere. (15) Dein Ephesum ut venit, bellum, quod moliebatur, sedulo apparare cœpit.

XVII. Plurimis, ex quo semel ad amorem vel odium nimium alicujus exarserunt, quivis prætextus sufficit, ut propositum suum exsequantur.

(2) Sed enim vereor ne in id quod circumfertur proverbium inscius incurram, nempe vel ut hircum mulgeam, vel ut cribro lac excipiam : ego sane si in his manifestis mendaciis diu immorer, supervacuumque sermonem inferciam, similia facere mihi videor; (3) nam vano prorsus consilio de his rebus dico, nisi forte vel somnia in chartas conjicere, vel vigilanti somnia spectare lubeat.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI QUARTI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

GEOGRAPHICA POLYBII, A STRABONE MAXIME ET ATHENÆO CONSERVATA.

(Strab. Geogr. lib. VIII init.)

I. Οἱ δὲ (τὰ τῆς Γεωγραφίας) ἐν τῇ κοινῇ τῆς Ἱστορίας γραφῇ (ἐπραγματεύσαντο), χωρὶς ἀποδείξαντες τὴν τῶν ἠπείρων τοπογραφίαν· (2) καθάπερ Ἔφορός τε ἐποίησε, καὶ Πολύβιος.

(Strabo lib. X, p. 465.)

(3) Πολύβιος, φήσας, περὶ τῶν Ἑλληνικῶν καλῶς μὲν Εὔδοξον, κάλλιστα δ' Ἔφορον ἐξηγεῖσθαι περὶ κτίσεων, συγγενειῶν, μεταναστάσεων, ἀρχηγετῶν· (4) ἡμεῖς δέ, φησὶ, τὰ νῦν ὄντα δηλώσομεν, καὶ περὶ θέσεως τόπων, καὶ διαστημάτων· τοῦτο γάρ ἐστιν οἰκειότατον χωρογραφίᾳ.

(Polyb. Histor. lib. III, cap. 57.)

(5) Ἴσως δή τινες ἐπιζητήσουσι, πῶς οὔτε περὶ τοῦ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόματος οὐδὲν ἐπὶ πλεῖον εἰρήκαμεν, οὔτε περὶ τῆς ἔξω θαλάττης καὶ τῶν ἐν ταύτῃ συμβαινόντων ἰδιωμάτων· (6) οὐδὲ μὴν περὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων, καὶ τῆς τοῦ καττιτέρου κατασκευῆς, ἔτι δὲ τῶν ἀργυρείων καὶ χρυσείων τῶν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν· ὑπὲρ ὧν οἱ συγγραφεῖς, ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους, τὸν πλεῖστον διατίθενται λόγον. (7) Ἡμεῖς δ', οὐχὶ, νομίζοντες ἀλλότριον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἱστορίας, διὰ τοῦτο παρελίπομεν· ἀλλὰ, πρῶτον μὲν, οὐ βουλόμενοι παρ' ἕκαστα διασπᾷν τὴν διήγησιν, οὐδ' ἀποπλανᾷν ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ὑποθέσεως τοὺς φιληκοοῦντας· (8) δεύτερον δὲ, κρίνοντες, οὐ διεῤῥιμμένην, οὐδ' ἐν παρέργῳ ποιήσασθαι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην· ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τόπον καὶ καιρὸν ἀπονείμαντες τῷ μέρει τούτῳ, καθ' ὅσον οἷοί τ' ἐσμὲν τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἐξηγήσασθαι.

II. Strabo lib. I, p. 20 et p. 23 sqq.

II. Ἐκ μηδενὸς ἀληθοῦς ἀνάπτειν καινὴν τερατολογίαν, οὐχ Ὁμηρικόν. (2) Προσπίπτει γὰρ, ὡς εἰκὸς, ὡς πιθανώτερον ἂν οὕτω τις ψεύδοιτο, εἰ καταμίσγοι τι καὶ αὐτῶν τῶν ἀληθινῶν· (3) ὅπερ καὶ Πολύβιός φησι, περὶ τῆς Ὀδυσσέως πλάνης ἐπιχειρῶν.

---

(4) Καὶ Πολύβιος δ' ὀρθῶς ὑπονοεῖ τὰ περὶ τῆς πλάνης. (5) Τὸν γὰρ Αἴολον, τὸν προσημαίνοντα τοὺς ἐκ-

I. *Generalia nonnulla, de Argumento hujus libri.*

I. Nonnulli Scriptores in communi Historiæ enarratio[…] res ad Geographiam pertinentes tractaverunt, ita ut sep[…] rata quadam Historiarum suarum parte terrarum regionu[…] que descriptionem complecterentur : (2) quod Ephor[…] fecit et Polybius.

---

(3) Polybius dicit, de rebus Græciæ Eudoxum belle, op[…] me vero Ephorum scripsisse, de origine urbium, de c[…] gnationibus, de migrationibus, de ducibus atque auctorib[…] gentium : (4) nos autem, ait, ea quæ nunc sunt indica[…] mus, situsque locorum et intervalla exponemus, qu[…] maxime proprium est descriptioni regionum.

---

(5) Quærent fortasse nonnulli, cur de freto ad colum[…] Herculis, de externo mari ejusque natura, (6) de Brit[…] nicis insulis et stanni confectione, de auri argentique m[…] tallis in Hispania, de quibus multa, eaque invicem pugna[…] tia, auctores prodidere, non fuse verba fecerimus. (7) N[…] vero hæc prætermisimus, non eo quidem nomine, qu[…] parum illa pertinere ad historiam arbitraremur : sed prim[…] ne interrumpere narrationem ad singulorum mention[…] cogeremur, et a rerum gestarum serie studiosos notitiæ [… …]larum avocare : (8) deinde, quia constituimus, non sp[…] sim variis locis, neque obiter, meminisse illorum; s[…] seorsim, loco ac tempore ei tractationi destinato, veritate[…] de illis rebus pro nostra virili explicare.

II. *De Ulyssis navigatione, circa Siciliam præserti[…]*

II. Non est Homericum, nova fabularum portenta pr[…] ferre, quæ a nullo vero dependeant. (2) Verisimilio[…] nimirum videri debent auditori quæ quis ita comminiscitu[…] ut vera falsis admisceat : (3) id quod etiam Polybius dicit[…] ubi de Ulyssis erroribus disserere aggreditur.

---

(4) Recte Polybius interpretatur ea, quæ de erroribu[…] Ulyssis Homerus habet. (5) Æolum nempe, qui prædicen[…]

ιλους ἐν τοῖς κατὰ τὸν πορθμὸν τόποις, ἀμφιδρόμοις ὖσι καὶ δυσέκπλοις διὰ τὰς παλιῤῥοίας, ταμίαν τε εἰ-ῆσθαι τῶν ἀνέμων καὶ βασιλέα νενομίσθαι φησί· (6) αθάπερ Δαναὸν μέν, τὰ ὑδρεῖα τὰ ἐν Ἄργει παραδεί-αντα, Ἀτρέα δέ, τοῦ ἡλίου τὸν ὑπεναντίον τῷ οὐρανῷ ρόμον, μάντεις τε καὶ ἱεροσκοπουμένους ἀποδείκνυσθαι ασιλέας· (7) τούς θ' ἱερέας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Χαλ-αίους, καὶ μάγους, σοφίᾳ τινὶ διαφέροντας τῶν ἄλλων, γεμονίας καὶ τιμῆς τυγχάνειν παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν.) Οὕτω δὲ καὶ τῶν θεῶν ἕνα ἕκαστον, τῶν χρησίμων ινὸς εὑρετὴν γενόμενον, τιμᾶσθαι. (9) Ταῦτα δὲ προ-ικονομησάμενος, οὐκ ἐᾷ τὸν Αἴολον ἐν μύθου σχήματι ακούεσθαι, οὐδ' ὅλην τὴν Ὀδυσσέως πλάνην· ἀλλὰ ικρὰ μὲν προσμεμυθεῦσθαι, καθάπερ καὶ τῷ Ἰλιακῷ ολέμῳ· (10) τὸ δ' ὅλον, περὶ Σικελίαν καὶ τῷ ποιητῇ εποιῆσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσιν, ὅσοι τὰ πε-ιχώρια λέγουσι τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. 1) Οὐκ ἐπαινεῖ δὲ οὐδὲ τὴν τοιαύτην τοῦ Ἐρατοσθέ-ους ἀπόφασιν, διότι φησί, τότ' ἂν εὑρεῖν τινα, ποῦ Ὀδυσσεὺς πεπλάνηται, ὅταν εὕρῃ τὸν σκυτέα τὸν συῤ-άψαντα τὸν τῶν ἀνέμων ἀσκόν. (12) Καὶ τοῦτο δ' ικείως εἰρῆσθαι τοῖς συμβαίνουσι περὶ τὸ Σκύλλαιόν, αὶ τὴν θήραν τῶν γαλεωτῶν τὸ ἐπὶ τῆς Σκύλλης.

> (13) Αὐτοῦ δ' ἰχθυάα σκόπελον περιμαιμώωσα,
> δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποθι μεῖζον ἕλῃσι
> κῆτος. — — — —
>
> (Ὀδυσσ. Μ'. 95.)

4) Τοὺς γὰρ θύννους ἀγεληδὸν φερομένους παρὰ ὴν Ἰταλίαν, ἐπειδὰν ἐμπέσωσι καὶ κωλυθῶσι τῆς Σι ελίας ἅψασθαι, περιπίπτειν τοῖς μείζοσι τῶν ζώων, ον δελφίνων, καὶ κυνῶν, καὶ ἄλλων κητωδῶν· (15) κ δὲ τῆς θήρας αὐτῶν πιαίνεσθαι τοὺς γαλεώτας, οὓς αὶ ξιφίας λέγεσθαι καὶ κύνας φησί. (16) Συμβαίνειν ὰρ ταὐτὸν ἐνθάδε, καὶ κατὰ τὰς ἀναβάσεις τοῦ Νείλου, αὶ τῶν ἄλλων ὑδάτων, ὅπερ ἐπὶ πυρὸς καὶ ὕλης ἐμ-πιπραμένης· ἀθροιζόμενα γὰρ τὰ θηρία φεύγειν τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, καὶ βορὰν γίγνεσθαι τοῖς κρείττοσι.

III. Ταῦτα δ' εἰπών, διηγεῖται τὴν τῶν γαλεωτῶν ήραν, ἣ συνίσταται περὶ τὸ Σκύλλαιον. (2) Σκοπὸς ὰρ ἐφέστηκε κοινὸς τοῖς ὑφορμοῦσιν ἐν δικώποις σκα-ιδίοις πολλοῖς, δύο καθ' ἕκαστον σκαφίδιον. (3) Καὶ μὲν ἐλαύνει, ὁ δ' ἐπὶ τῆς πρώρας ἕστηκε δόρυ ἔχων, ημήναντος τοῦ σκοποῦ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ γαλεώτου· έρεται δὲ τὸ τρίτον μέρος ἔξαλον τὸ ζῶον. (4) Συνά-αντος δὲ τοῦ σκάφους, ὁ μὲν ἔπληξεν ἐκ χειρός· εἶτ' ξέσπασεν ἐκ τοῦ σώματος τὸ δόρυ χωρὶς τῆς ἐπιδορα-ίδος. (5) Ἀγκιστρώδης τε γάρ ἐστι, καὶ χαλαρῶς ήρμοσται τῷ δόρατι ἐπίτηδες· καλώδιον δ' ἔχει μα-ρὸν ἐξημμένον· τοῦτ' ἐπιχαλῶσι τῷ τρωθέντι, ἕως άμη σφαδάζον καὶ ὑποφεῦγον. (6) Τότε δ' ἕλκουσιν αὶ τὴν γῆν, ἢ εἰς τὸ σκάφος ἀναλαμβάνουσιν, ἐὰν μὴ έγα εἴη τελέως τὸ σῶμα. (7) Κἂν ἐκπέσῃ δὲ εἰς τὴν άλατταν τὸ δόρυ, οὐκ ἀπόλωλεν· ἔστι γὰρ πηκτὸν κ τε δρυὸς καὶ ἐλάτης, ὥστε, βαπτιζομένου τοῦ δρυΐ-

solebat, qua ratione per fretum navigari posset, cum iis locis ob affluxum ac refluxum maris difficulter cursus teneri fretumque superari queat, ventorum promum condum regemque dictum habitumque fuisse; (6) quemadmodum Danaus, quod Argis aquarum receptacula instituisset, et Atreus, quod solis cursum, conversioni cœli contrarium, docuisset, vates regesque sacrorum antistites nominati sunt, (7) similiterque sacerdotibus Ægyptiorum, Chaldæis, Magis, sapientia quadam alios, superantibus, honores et imperia sunt delata. (8) Eodemque modo unumquemque deorum honores ipsi habitos repetere, ait, ex eo quod aliquid utile humano generi invenerit. (9) His Polybius principiis positis, non patitur Æolum pro fabula prorsus accipi, aut universam Ulyssis peregrinationem : sed, pauca quædam figmenta eis esse annexa, ait, quemadmodum et bello Iliaco : (10) in universum vero, de Sicilia carmine suo poetam eadem esse complexum, quæ ab aliis scriptoribus referuntur, quotquot Italiæ ac Siciliæ vicina loca descripserunt. (11) Neque vero illam probat Eratosthenis sententiam, ubi ait, tum demum inventurum aliquem, quænam ad loca vagando delatus fuerit Ulysses, quum invenerit sutorem, qui utrem ventorum consuit. (12) Jam quæ de Scylla Homerus dixit, docet convenire venationi galeotarum, quæ exercetur apud Scyllæum :

> (13) Illic autem piscatur, scopulum circumlustrans,
> delphinas, canesque, et sicubi majorem capere possit
> cetum. — — —
>
> (*Odyss. XII*, 95.)

(14) Etenim thynnos, cum gregatim præter Italiam feruntur, postquam in fretum inciderunt, et Siciliam attingere prohibentur, incidere in majores belluas, ut delphinos, canes, et alia cetis similia : (15) ex horum autem venatione pingues reddi galeotas, quos etiam xiphias et canes dici ait. (16) Etenim ibi, quemadmodum et ad Nili aliarumque aquarum ascensum, idem usu venire, quod sit sylva incensa : nempe animalia, dum agmine facto ignem aquamve fugiunt, præda fiunt robustioribus.

III. His dictis Polybius narrat galeotarum venationem, quæ apud Scyllæum exercetur. (2) Compluribus naviculis, quæ duobus remis agitantur, bini homines vehuntur, quibus in propinquo præsidet communis speculator. (3) Vectorum alter lembum agit; alter, hasta armatus, in prora stat : speculator adventum galeotæ significat; tertia enim sui parte supra mare eminere galeota solet. (4) Quem ubi attigit navicula, cominus ille hastam corpori ejus impingit : deinde eamdem rursus evellit, relicta in corpore cuspide. (5) Nam hamata cuspis est, et dedita opera leviter hastili præfigitur; ab eaque dependet longus funiculus, quem laxant vulnerata bellua, donec palpitando ac subterfugiendo defatigetur. (6) Tunc ad terram educunt, aut in lembum imponunt, nisi omnino vastiore sit corpore. (7) Hastile vero, etiamsi in mare exciderit, non perit : est enim compactum ex quercu et abiete; ut, cum pondere pars querna mergitur, reliquum in sublimi exstet ac recipi

νου βάρει, μετέωρον εἶναι τὸ λοιπὸν καὶ εὐανάληπτον. (8) Συμβαίνειν δέ ποτε καὶ τιτρώσκεσθαι διὰ τοῦ σκαφιδίου τὸν κωπηλάτην, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ξίφους τῶν γαλεωτῶν, καὶ τὸ τὴν ἀκμὴν τοῦ ζώου συαγρώδη εἶναι καὶ τὴν θήραν. (9) Ἔκ τε δὴ τῶν τοιούτων εἰκάζοι τις ἄν, φησὶ, περὶ Σικελίαν γενέσθαι τὴν πλάνην κατὰ τὸν Ὅμηρον, ὅτι τῇ Σκύλλῃ προσῆψε τὴν τοιαύτην θήραν, ἣ μάλιστ' ἐπιχώριός ἐστι τῷ Σκυλλαίῳ· (10) καὶ ἐκ τῶν περὶ τῆς Χαρύβδεως λεγομένων, ὁμοίων τοῖς τοῦ πορθμοῦ πάθεσι. (11) Τὸ δὲ,

Τρίς μέν τ' ἀνίησιν·
(Ὀδυσσ. Μ', 105.)

ἀντὶ τοῦ δὶς, γραφικὸν εἶναι ἁμάρτημα, ἢ ἱστορικόν. (12) Καὶ τὰ ἐν τῇ Μήνιγγι δὲ, τοῖς περὶ τῶν Λωτοφάγων εἰρημένοις συμφωνεῖν.

IV. Εἰ δέ τινα μὴ συμφωνεῖ, μεταβολὰς αἰτιᾶσθαι δεῖν, ἢ ἄγνοιαν, ἢ καὶ ποιητικὴν ἐξουσίαν, ἣ συνέστηκεν ἐξ ἱστορίας, καὶ διαθέσεως, καὶ μύθου. (2) Τῆς μὲν οὖν ἱστορίας ἀλήθειαν εἶναι τέλος· ὡς ἐν νεῶν καταλόγῳ τὰ ἑκάστοις τόποις συμβεβηκότα λέγοντος τοῦ ποιητοῦ, τὴν μὲν πετρήεσσαν, τὴν δὲ ἐσχατόωσαν πόλιν, ἄλλην δὲ πολυτρήρωνα, τὴν δ' ἀγχίαλον. (3) Τῆς δὲ διαθέσεως, ἐνάργειαν εἶναι τὸ τέλος, ὡς ὅταν μαχομένους εἰσάγῃ. Μύθου δὲ, ἡδονὴν καὶ ἔκπληξιν. (4) Τὸ δὲ πάντα πλάττειν, οὐ πιθανὸν, οὐδ' Ὁμηρικόν. Τὴν γὰρ ἐκείνου ποίησιν, φιλοσόφημα πάντας νομίζειν· οὐχ ὡς Ἐρατοσθένης φησὶ, κελεύων, μὴ κρίνειν πρὸς τὴν διάνοιαν τὰ ποιήματα, μηδ' ἱστορίαν ἀπ' αὐτῶν ζητεῖν. (5) Πιθανώτερόν τε τὸ,

Ἔνθεν δ' ἐννῆμαρ φερόμην ὀλοοῖς ἀνέμοισιν,

ἐν βραχεῖ διαστήματι δέχεσθαι (οἱ γὰρ ὀλοοὶ οὐχ εὐθύδρομοι), ἢ ἐξωκεανίζειν, ὡς ἂν οὐρίων πνεόντων συνεχῶς. (6) Συνθεὶς δὲ τὸ διάστημα τὸ ἐκ Μαλεῶν ἐπὶ στήλας, σταδίων δισμυρίων καὶ δισχιλίων πεντακοσίων· εἰ, φησὶ, τοῦτο θείημεν ἐν ταῖς ἐννέα ἡμέραις διηνύσθαι ἰσοταχῶς, ἑκάστης ἂν ἡμέρας ὁ πλοῦς συμβαίνοι σταδίων δισχιλίων πεντακοσίων. (7) Τίς οὖν ἱστόρηκεν, ἐκ Λυκίας ἢ Ῥόδου δευτεραῖόν τινα ἀφιγμένον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὄντος τοῦ διαστήματος σταδίων τετρακισχιλίων; (8) Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιζητοῦντας, πῶς τρὶς εἰς Σικελίαν ἐλθὼν, οὐδ' ἅπαξ διὰ τοῦ πορθμοῦ πέπλευκεν Ὀδυσσεὺς, ἀπολογεῖται, διότι καὶ οἱ ὕστερον ἔφευγον ἅπαντες τὸν πλοῦν τοῦτον. Τοιαῦτα μὲν εἴρηκεν.

III. Strab. Geograph. lib. II, p. 104 sqq.

V. Πολύβιος, τὴν Εὐρώπην χωρογραφῶν, τοὺς μὲν ἀρχαίους ἐᾶν φησὶ, τοὺς δ' ἐκείνους ἐλέγχοντας ἐξετάζειν, Δικαίαρχόν τε καὶ Ἐρατοσθένη, τὸν τελευταῖον πραγματευσάμενον περὶ τῆς γεωγραφίας, καὶ Πυθέαν· (2) ὑφ' οὗ παρακρουσθῆναι πολλοὺς, ὅλην μὲν τὴν Βρεττανικὴν, ὅσον ἐμβατὸν ἦν, ἐπελθεῖν φάσκοντος, τὴν δὲ περίμετρον πλειόνων ἢ τεττάρων μυριάδων ἀποδόντος

facile possit. (8) Nonnumquam etiam remex per ipsu[m] lembum vulneratur, ob magnitudinem gladii galeotæ et vi[s] belluæ, cujus et impetus et venatio aprorum similis es[t]. (9) Ex his igitur, inquit, conjicere aliquis possit de Home[ri] sententia ad Siciliam evagatum esse Ulyssem, quand[o] quidem Scyllæ hanc venationem ille attribuit, quæ maxi[me] usitata est apud Scyllæum. (10) Idem pariter colligi pos[se] ait, ex eis quæ de Charybdi refert, poeta, similia his qu[æ] freto Siculo accidunt. (11) Nam illud,

Terque die allidit fluctus,
(*Odyss. XII*, 105.)

pro bis positum, errore vel scribæ vel historiæ ait factu[m]. (12) Jam, quæ in Meninge sunt, ea cum his quæ de Lot[o]phagis narrat Homerus, consentiunt.

IV. Quod si qua non congruunt, causam existimand[am] esse ait mutationem aut ignorationem aut licentiam po[e]ticam, qua constat ex historia, dispositione ac fabula. (2) Historiæ igitur finem esse veritatem: veluti, cum in n[a]vium recensione singulis locis suam proprietatem tribu[it], dum urbem aliam saxosam, aliam in extremitate sita[m], aliam columbis abundantem, aliam mari vicinam appell[at]. (3) Dispositionis finem esse perspicuitatem, et ut res v[e]luti oculis lectorum subjiciantur; veluti, cum pugnant[es] introducit. Fabulæ finem, afficere voluptate, et admi[ra]tione percellere. (4) Omnia autem confingere, neque co[n]sentaneum esse, nec Homericum. Nam Homeri poe[mata] omnes philosophicam censere esse scriptionem; secus qu[am] Eratostheni visum, qui negat, de poematibus ex sentent[ia] illis subjecta debere judicari, neque ullam in illis histori[am] vult quæri. (5) Ait porro, probabilius esse, hunc locum,

Inde per novem dies jactabar a diris ventis,

de non longo itinere intelligi (venti enim diri vel pernici[osi] non faciunt ad rectum cursum tenendum), quam, in ext[er]num oceanum hoc temporis spatio navigatum fuisse, co[m]minisci, perinde ac si secundis ille usus esset ventis. (6) Supputato enim, quod est a Maleis ad Herculis columna[s] spatio XXII millium et quingentorum stadiorum, si (inqu[it]) hoc eum novem illis diebus æquali in singulos portio[ne] ponamus confecisse, quotidie illum navigasse bis mille [et] quingenta stadia consequetur. (7) Atqui, inquit, quis u[m]quam perhibuit, e Lycia aut Rhodo aliquem biduo Alexa[n]driam esse pervectum, quod intervallum non ultra quat[uor] millia stadiorum est? (8) Iis etiam, qui quærunt, c[ur] Ulysses, cum ter in Siciliam advenerit, ne semel quid[em] tamen dicatur per fretum navigasse? respondet, posteri[o]res quoque ab hac navigatione omnes sibi cavisse. H[æc] igitur ille.

III. *Contra superiores scriptores geographicos dispu[tat] Polybius.*

V. Polybius, Europæ regiones describens, veteres s[e] ait, missos facere; in eos autem inquirere velle, a qui[bus] illi sunt reprehensi, in Dicæarchum et Eratosthenem, q[ui] novissimus geographiam tractarit, et Pytheam, (2) qui m[ul]tis imposuerit. Hunc enim perhibere, totam Britanni[am] quatenus adiri potest, se peragrasse; ambitum autem i[n]sulæ amplius esse XL millibus stadiorum. (3) Tum e[...]

;νήσου· (3) προσιστορήσαντος δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ύλης, καὶ τῶν τόπων ἐκείνων, ἐν οἷς οὔτε γῆ κατ' ὢν ὑπῆρχεν ἔτι, οὔτε θάλαττα, οὔτ' ἀὴρ, ἀλλὰ σύγμά τι ἐκ τούτων, πλεύμονι θαλαττίῳ ἐοικός· (4) ῷ φησι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν αἰωρεῖσθαι καὶ τὰ πάντα, καὶ τοῦτον ὡς ἂν δεσμὸν εἶναι τῶν ὅλων, ποτε πορευτὸν μήτε πλωτὸν ὑπάρχοντα. (5) Τὸ οὖν τῷ πλεύμονι ἐοικὸς αὐτὸς ἑωρακέναι, τἄλλα λέγειν ἐξ ἀκοῆς. (6) Ταῦτα μὲν τὰ τοῦ Πυθέου, καὶ τι ἐπανελθὼν ἐνθένδε, πᾶσαν ἐπέλθοι τὴν παρωκεαν τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ Γαδείρων ἕως Τανάϊδος. (7) σὶ δ' οὖν ὁ Πολύβιος, ἄπιστον καὶ αὐτὸ τοῦτο, πῶς ώτῃ ἀνθρώπῳ καὶ πένητι τοσαῦτα διαστήματα πλωτὰ πορευτὰ γένοιτο; (8) Τὸν δ' Ἐρατοσθένη, διαρήσαντα, εἰ χρὴ πιστεύειν τούτοις, ὅμως περί τε τῆς ετανικῆς πεπιστευκέναι καὶ τῶν κατὰ Γάδειρα καὶ Ἰβηρίαν. (9) Πολὺ δέ φησι βέλτιον, τῷ Μεσσηνίῳ τεύειν ἢ τούτῳ. Ὁ μέντοι γε εἰς μίαν χώραν, τὴν γχαίαν, λέγει πλεῦσαι· ὁ δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ κόυ περάτων κατωπτευκέναι τὴν προσάρκτιον Εὐρώπᾶσαν, ἣν οὐδὲ τῷ Ἑρμῇ πιστεύσαι τις λέγοντι. Ἐρατοσθένη δὲ τὸν μὲν Εὐήμερον Βεργαῖον καλεῖν, θέᾳ δὲ πιστεύειν, καὶ ταῦτα δὲ, μήτε Δικαιάρχου τεύσαντος. (11) [Τὸ μὲν οὖν, μήτε Δικαιάρχου πιύσαντος γελοῖον· ὥσπερ ἐκείνῳ χρήσασθαι κανόνι σῆκον, καθ' οὗ τοσούτους ἐλέγχους αὐτὸς προεται. (12) Ἐρατοσθένους δὲ εἴρηται ἡ περὶ τὰ ρια καὶ τὰ ἀρκτικὰ τῆς Εὐρώπης ἄγνοια. (13) λ' ἐκείνῳ μὲν καὶ Δικαιάρχῳ συγγνώμη, τοῖς μὴ δοῦσι τοὺς τόπους ἐκείνους· Πολυβίῳ δὲ καὶ Ποσειίῳ τίς ἂν συγγνοίη;] (14) Ἀλλὰ μὴν Πολύβιός γε ὶν ὁ λαοδογματικὰς καλῶν ἀποφάσεις, ἃς ποιεῖται ρὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς τόποις διαστημάτων, καὶ ἐν λοις πολλοῖς, ἀλλ' οὐδ' ἐν οἷς ἐκείνους ἐλέγχει καθαων.

VI. Τοῦ γοῦν Δικαιάρχου μυρίους μὲν εἰπόντος τοὺ στήλας ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου σταδίους, πλείους τούτων τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν μέχρι τοῦ μυχοῦ, τοῦ ἐπὶ στήλας τὸ μέχρι τοῦ πορθμοῦ τρισχιλίους ἀποτος, ὡς γίγνεσθαι τὸ λοιπὸν ἑπτακισχιλίους τὸ ἀπὸ ρθμοῦ μέχρι στηλῶν· (2) τοὺς μὲν τρισχιλίους ἐᾷν σιν, εἴτ' εὖ λαμβάνονται, εἴτε μή· τοὺς δ' ἑπτακισλίους οὐδετέρως, οὐδὲ τὴν παραλίαν ἐμμετροῦντι, τε τὴν διὰ μέσου τοῦ πελάγους. (3) Τὴν μὲν γὰρ ραλίαν ἐοικέναι μάλιστ' ἀμβλείᾳ γωνίᾳ, βεβηκυίᾳ ί τε τοῦ πορθμοῦ καὶ τῶν στηλῶν, κορυφὴν δ' ἐχούσῃ ρβῶνα. (4) Ὥστε συνίστασθαι τρίγωνον, βάσιν ον τὴν διὰ τοῦ πελάγους εὐθεῖαν, πλευρὰς δὲ τὰς τὴν ωνίαν ποιούσας τὴν λεχθεῖσαν· (5) ὧν ἡ μὲν ἀπὸ ῦ πορθμοῦ μέχρι Ναρβῶνος, μυρίων ἐστὶ καὶ πλειόων ἢ διακοσίων ἐπὶ τοῖς χιλίοις· ἡ δὲ λοιπὴ, μικρῷ ίπον ἐλαττόνων ἢ ὀκτακισχιλίων. (6) Καὶ τὸ πλεῖτον μὲν διάστημα ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Λιβύην ολογεῖσθαι κατὰ τὸ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος, σταδίων

Thule et istis locis ita narrare : neque terram ibi porro esse, neque mare, neque aerem, sed quidpiam ex his concretum, pulmonis marini simile, (4) in quo terra et mare, et universa, sublimia pendeant; hocque esse quasi vinculum universi, neque pedibus umquam accessum, neque navibus. (5) Et illud quidem pulmoni simile se ipsum vidisse; cetera auditu accepta referre. (6) Hæc Pytheam dicere, adjicereque, inde reversum, quidquid Europæ regionum est maritimarum, a Gadibus ad Tanaim usque, se peragrasse. (7) Dicit igitur Polybius, cum incredibile sit, privatum hominem, eumque pauperem, tantum spatii mari terraque obivisse; (8) tamen Eratosthenem, quamquam et ipsum dubitantem, fidesne esset his adhibenda, credidisse quæ de Britannia, de Gadibus et de Hispania ab illo narrantur. (9) Multo autem (ait Polybius) præstabat [Eubemero] Messenio credere, quam Pytheæ. Ille enim tantum in unam regionem, Panchæam, se navigasse ait : hic vero, septemtrionalem Europam universam usque ad fines mundi perlustrasse se, dicit; quod ne Mercurio quidem dicenti crederes. (10) Interim Eratosthenem, qui Euhemerum Bergæum appellet, Pytheæ credere, cui tamen ne Dicæarchus quidem credidit. (11) [Jam id quidem ridiculum est, quod Dicæarchum profert; quasi vero conveniat, eum veluti normam sequi, quem ipse Polybius tot reprehensionibus incessit. (12) Quanta autem fuerit Eratosthenis ignorantia occiduarum et septemtrionalium Europæ partium, dictum est. (13) Verum huic quidem et Dicæarcho danda est venia, qui loca ista non viderunt : Polybio autem et Posidonio quis ignoscat?] (14) Atqui is est Polybius, qui, quæ isti de locorum horum distantiis et aliis multis pronunciant, ex vulgi opinione arrepta ait; cum ne in his quidem, in quibus illos reprehendit, vitio ipse careat.

VI. Certe cum Dicæarchus a Peloponneso ad columnas decies mille stadia numeret, atque plura his, si quis Adriatici sinus oram usque ad ultimum recessum legerit; quumque universi itineris, ad columnas instituti, eam partem, quæ ad fretum usque Siculum procedit, trium millium esse dicat, ut reliqua sint a Siculo freto ad columnas septem millia : (2) Polybius ait, de tribus millibus se non disputare, vere ne an falso ponantur; sed septem illa millia neque mensuræ oræ maritimæ convenire, neque per medium pelagus ductæ lineæ respondere. (3) Nam oram maritimam obtuso angulo maxime similem esse, freto et columnis insistenti, cujus vertex sit Narbo : (4) ita ut efficiatur triangulum, cujus basis sit recta linea per altum ducta mare, latera vero, lineæ illæ quæ prædictum angulum constituunt. (5) Horum laterum illud, quod a Siculo freto est Narbonem usque, stadia habet undecies mille ducenta et amplius : alterum vero paulo minus est octo stadiorum millibus. (6) Jam longissimum quidem ab Europa ad Africam intervallum, quod secundum mare Tyrrhe-

οὐ πλειόνων ἢ τρισχιλίων· κατὰ τὸ Σαρδώνιον δὲ λαμβάνειν συναγωγήν. (7) Ἀλλ' ἔστω, φησί, καὶ ἐκεῖνο τρισχιλίων· προειλήφθω δ' ἐπὶ τούτοις, δισχιλίων σταδίων τὸ τοῦ κόλπου βάθος τοῦ κατὰ Ναρβῶνα, ὡς ἂν κάθετος ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ ἀμβλυγωνίου. (8) Δῆλον οὖν, φησίν, ἐκ τῆς παιδικῆς μετρήσεως, ὅτι ἡ σύμπασα παραλία ἡ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ ἐπὶ στήλας ἔγγιστα ὑπερέχει τῆς διὰ τοῦ πελάγους εὐθείας πεντακοσίοις σταδίοις. (9) Προστεθέντων δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τὸν πορθμὸν τρισχιλίων, οἱ σύμπαντες ἔσονται στάδιοι, αὐτοὶ ἐπ' εὐθείας, πλείους ἢ διπλάσιοι ὧν Δικαίαρχος εἶπε. (10) Πλείους δὲ τούτων, τοὺς ἐπὶ τὸν μυχὸν τὸν Ἀδριατικόν, δεήσῃ, φησί, τιθέναι κατ' ἐκεῖνον. (11) Ἀλλ', ὦ φίλε Πολύβιε, φαίη τις ἄν, ὥσπερ τούτου τοῦ ψεύσματος ἐναργῆ παρίστησι τὸν ἔλεγχον ἡ πεῖρα ἐξ αὐτῶν ὧν εἴρηκας αὐτός· (12) εἰς μὲν Λευκάδα ἐκ Πελοποννήσου ἑπτακοσίους, ἐντεῦθεν δὲ τοὺς ἴσους εἰς Κέρκυραν, καὶ πάλιν ἐντεῦθεν εἰς τὰ Κεραύνια τοὺς ἴσους, καὶ ἐν δεξιᾷ εἰς τὴν Ἰαπυγίαν, ἀπὸ δὲ τῶν Κεραυνίων τὴν Ἰλλυρικὴν παραλίαν σταδίων ἑξακισχιλίων ἑκατὸν πεντήκοντα· (13) οὕτως κἀκεῖνα ψεύσματά ἐστιν ἀμφότερα, καὶ ὃ Δικαίαρχος εἶπε, τὸ ἀπὸ πορθμοῦ ἐπὶ στήλας εἶναι σταδίων ἑπτακισχιλίων, καὶ ὃ σὺ δοκεῖς ἀποδεῖξαι. (14) Ὁμολογοῦσι γὰρ οἱ πλεῖστοι, τὸ διὰ πελάγους μυρίων εἶναι καὶ δισχιλίων.

num est, ex omnium confesso non amplius esse, ait, diorum ter mille, in Sardoo autem mari fieri minus. Verum esto, inquit, etiam hoc trium millium. Summ de hac summa stadia bis mille, quæ est profunditas si quem efficit mare ad Narbonem, ut hic sit cathetus, ex tice trianguli obtusanguli in basin demissus. (8) Ap ret ex Geometriæ legibus, quas in scholis pueri disc totam maritimam oram, a freto usque ad columnas, q gentis fere stadiis excedere lineam rectam per pel ductam. (9) Quod si igitur adjicias tria millia, quæ su Peloponneso ad fretum, oritur summa stadiorum (si ip per se lineam rectam species) amplius altero tanto m quam illa summa, quæ est a Dicæarcho posita. (10) que huic summæ addendus præterea, secundum eund Dicæarchum, fuerit ille numerus stadiorum, quem c plectitur ora Adriatici sinus. (11) At, mi Polybi! di aliquis, quemadmodum hoc mendacium evidenter re experientia, ex his ipsis quæ tute tradidisti; (12) a P ponneso ad Leucadem esse stadia DCC; inde totidem Corcyram; totidemque rursus hinc ad montes Ceraunio a dextra ad Apuliam; a Ceraunils autem, oram Illyrici millia centum et quinquaginta: (13) ita utrumque fals est, et quod Dicæarchus a freto ad columnas posuit spati septem millium stadiorum, et quod tu videris tibi dem strasse. (14) Plurimi enim in hoc consentiunt, per pelag esse iter duodecim millium.

Excerptum Vales.

(15) Πῶς οὐκ ἂν εἰκότως δόξειεν ὑπερβεβηκέναι καὶ ἀπολελῃρηκέναι τὸν Βεργαῖον Ἀντιφάνην, καὶ καθόλου μηδενὶ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν ἀπονοίας τῶν ἐπιγιγνομένων;

(Pertinet ad memorata c. 5, § 10.)

(15) Cui non merito videatur ille Bergæum Antiphan longo intervallo superasse, adeo ut nemo umquam tant ejus vesaniam æquaturus sit?

Strabo l. c.

VII. Ἑξῆς δὲ τὰ τοῦ Ἐρατοσθένους ἐπανορθοῖ· τὰ μὲν εὖ, τὰ δὲ χεῖρον λέγων ἢ ἐκεῖνος. (2) Ἐξ Ἰθάκης μὲν γὰρ εἰς Κέρκυραν τριακοσίους εἰπόντος, πλείους φησὶν εἶναι τῶν ἐννακοσίων· ἐξ Ἐπιδάμνου δὲ εἰς Θεσσαλονίκειαν ἐννακοσίους ἀποδόντος, πλείους τῶν δισχιλίων φησί. Ταῦτα μὲν εὖ. (3) Ἀπὸ δὲ Μασσαλίας ἐπὶ στήλας λέγοντος ἑπτακισχιλίους, ἀπὸ δὲ Πυρήνης ἑξακισχιλίους, αὐτὸς λέγει χεῖρον πλείους ἢ ἐννακισχιλίους τοὺς ἀπὸ Μασσαλίας, ἀπὸ δὲ Πυρήνης μικρὸν ἐλάττους ἢ ὀκτακισχιλίους· ἐγγυτέρω γὰρ τῆς ἀληθείας ἐκεῖνος εἴρηκεν. (4) Οἱ γὰρ νῦν ὁμολογοῦσιν, εἴ τις τὰς τῶν ὁδῶν ἀνωμαλίας ὑποτέμνοιτο, μὴ μείζω τῶν ἑξακισχιλίων σταδίων εἶναι τὸ μῆκος τὴν σύμπασαν Ἰβηρίαν ἀπὸ Πυρήνης ἕως τῆς ἑσπερίου πλευρᾶς. (5) Ὁ δ' αὐτὸν τὸν Τάγον ποταμὸν ὀκτακισχιλίων σταδίων τίθησι τὸ μῆκος ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῶν ἐκβολῶν, οὐ δήπου τὸ σὺν τοῖς σκολιώμασιν (οὐ γὰρ γεωγραφικὸν τοῦτο), ἀλλ' ἐπ' εὐθείας λέγων· καίτοι γε ἀπὸ Πυρήνης αἱ τοῦ Τάγου πηγαὶ πλέον διέχουσιν ἢ χιλίους σταδίους. (6) Πάλιν δὲ τοῦτο μὲν ὀρθῶς ἀποφαίνεται,

VII. Post hæc Polybius corrigit Eratosthenis dicta; qu dam recte, quædam illo deterius dicens. (2) Cum e is ab Ithaca Corcyram usque trecenta stadia metiatur, a plius DCCCC iste ponit: et cum ab Epidamno Thessalo cam nongenta Eratosthenes stadia numeret, plura duob millibus Polybius ponit. Et hæc quidem recte. (3) S cum idem ille a Massilia ad Columnas VII millia, a Pyre vero VI millia ponat; Polybius, minus recte, a Massili ait, amplius esse IX millibus, a Pyrene vero paulo pauci VIII millibus: in quo ille sane propius aberravit a verita (4) Qui enim hodie ista tractant, inter eos convenit, quis itinerum inæqualitates demat, totius Hispaniæ lon tudinem a Pyrena usque ad occiduum latus non excede VI stadiorum millia. (5) At hic ipsi etiam Tago fluvio, fontibus usque ad ostia, longitudinem VIII millium stadi rum tribuit; non scilicet obliquitatum habita ratione (i enim parum geographicum foret), sed rectam lineam inte ligens; atqui fontes Tagi a Pyrena amplius mille stadiis d stant. (6) Rursus vero hoc quidem vere affirmat, rur

ἀγνοεῖ τὰ Ἰβηρικὰ ὁ Ἐρατοσθένης, καὶ διότι περὶ τῆς ἔσθ' ὅπου τὰ μαχόμενα ἀποφαίνεται· (7) ὅς γε μέχρι Γαδείρων ὑπὸ Γαλατῶν περιοικεῖσθαι φήσας τὸ ἔξωθεν αὐτῆς, εἴ γε τὰ πρὸς δύσιν τῆς Εὐρώπης μέχρι Γαδείρων ἔχουσιν ἐκεῖνοι· τούτων οὖν ἐκλαθόμενος κατὰ τὴν τῆς Ἰβηρίας περίοδον, τῶν Γαλατῶν οὐδαμοῦ μέμνηται. (8) Τὸ δὲ μῆκος τῆς Εὐρώπης ὅτι ἔλαττόν ἐστι τοῦ συνάμφω τῆς τε Λιβύης καὶ τῆς Ἀσίας ἐκτιθείς, οὐκ ὀρθῶς τὴν σύγκρισιν ποιεῖται. (9) Τὸ μὲν γὰρ στόμα τὸ κατὰ στήλας φησὶν ὅτι κατὰ τὴν ἰσημερινὴν δύσιν ἐστίν, ὁ δὲ Τάναϊς ῥεῖ ἀπὸ θερινῆς ἀνατολῆς· (10) ἐλαττοῦται δὴ τῶν συνάμφω μήκους, τοῦ μεταξὺ τῆς θερινῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς ἰσημερινῆς· τοῦτο γὰρ ἡ Ἀσία προλαμβάνει πρὸς τὴν ἰσημερινὴν ἀνατολὴν τοῦ πρὸς ἄρκτους ἡμικυκλίου.

Hispanicarum ignarum esse Eratosthenem, et de ista regione interdum etiam pugnantia pronunciare : (7) qui, cum dixisset, usque ad Gades oram ejus habitari a Gallis (si modo occidua Europæ usque Gades incolunt illi), horum oblitus, in Hispaniæ circuitu describendo nusquam Gallorum fecit mentionem. (8) Sed ubi docet, longitudinem Europæ minorem esse longitudine Asiæ et Africæ simul sumtarum, ibi comparationem non recte instituit. (9) Nam fauces, quæ ad Columnas sunt, ait esse versus occasum æquinoctialem, Tanaim autem fluere ab æstivo ortu : (10) igitur conjuncta Asiæ et Africæ longitudine minorem esse Europam eo spatio, quod inter ortum æstivum et ortum æquinoctialem interjacet, illud enim spatium semicirculi septemtrionalis ab ortu æstivo ad ortum æquinoctialem Asia occupat.

---

(11) Προπεπτωκυίας δὲ τῆς Εὐρώπης ἄκραις πλείοσι, βέλτιον μὲν οὗτος εἴρηκεν Ἐρατοσθένους περὶ αὐτῶν, οὐ μὴν ἱκανῶς. (12) Ἐκεῖνος μὲν γὰρ τρεῖς ἔφη· τὴν ἐπὶ τὰς στήλας καθήκουσαν, ἐφ' ἧς ἡ Ἰβηρία· καὶ τὴν ἐπὶ τὸν πορθμόν, ἐφ' ἧς ἡ Ἰταλία· καὶ τρίτην τὴν κατὰ Μαλέας, ἐφ' ἧς τὰ μεταξὺ τοῦ Ἀδρίου καὶ τοῦ Εὐξείνου πάντ' ἔθνη, καὶ τοῦ Τανάϊδος. (13) Οὗτος δὲ τὰς μὲν δύο τὰς πρώτας ὁμοίως ἐκτίθεται· τρίτην δέ, τὴν κατὰ Μαλέαν καὶ Σούνιον, ἐφ' ἧς ἡ Ἑλλὰς πᾶσα καὶ ἡ Ἰλλυρὶς καὶ τῆς Θρᾴκης τινά· (14) τετάρτην δέ, τὴν κατὰ τὴν Θρᾳκίαν χεῤῥόνησον, ἐφ' ἧς τὰ κατὰ τὸν Σηστὸν καὶ Ἄβυδον στενά, ἔχουσι δ' αὐτὴν Θρᾷκες· πέμπτην δέ, τὴν κατὰ τὸν Κιμμερικὸν Βόσπορον καὶ τὸ στόμα τῆς Μαιώτιδος.

(11) At enim cum Europa pluribus procurrat promontoriis, Polybius de his rectius, quam Eratosthenes; nec tamen ipse satis recte. (12) Eratosthenes enim tria retulit : unum, quod ad Columnas pertinet, quo nititur Hispania, alterum, ad fretum Siculum, quo nititur Italia; tertium, ad Maleam, quo nituntur regiones omnes, quæ inter Adriaticum mare, et Euxinum pontum Tanaimque interjectæ sunt. (13) Polybius autem duo quidem priora eodem modo recenset : tertium autem ponit illud, quod ad Maleam et Sunium est, cui imminet Græcia omnis et Illyricum et pars Thraciæ : (14) quartum, illud quod ad Chersonesum Thracicam est, ad quam sunt fauces ad Sestum et Abydum, tenent autem Thraces : quintum, illud quod ad Bosporum Cimmericum est et ad Mæotidis ostium.

IV. *De Lusitania.*

(Athenæus lib. VII, c. 14.)

VIII. Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, ἐν τετάρτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν Ἱστοριῶν, περὶ τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Λυσιτανίας χώρας διαλεγόμενος, φησίν, ὅτι βάλανοί εἰσι κατὰ βάθους ἐν τῇ αὐτόθι θαλάττῃ πεφυτευμέναι, ὧν τὸν καρπὸν σιτουμένους τοὺς θύννους πιαίνεσθαι. (2) Διόπερ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις, λέγων ὗς εἶναι θαλαττίους τοὺς θύννους. Εἰσὶ γὰρ οἱ θύννοι οἷον ὕες ἀπὸ τῶν βαλάνων αὐξανόμενοι.

VIII. Polybius Megalopolitanus libro XXXIV Historiarum, de Lusitania Hispaniæ regione agens, scribit, in profundo ad mare ibi glandiferas quercus gigni, quarum fructu thynni vescantur et pinguescant. (2) Quapropter a vero haud aberraverit, si quis thynnos esse marinos porcos dixerit, quia veluti sues glande pascuntur et augescunt.

(Strabo lib. III, p. 145.)

(3) Λέγει δ' ὁ Πολύβιος, καὶ μέχρι τῆς Λατίνης (παραλίας) ἐκπέμπειν τὴν βάλανον ταύτην· εἰ μὴ ἄρα, φησί, καὶ ἡ Σαρδὼ φέρει καὶ ἡ πλησιόχωρος ταύτῃ.

(3) Polybius tradit, hanc glandem ab æstu maris etiam ad Latium usque deferri : nisi forte (ait) Sardinia etiam eam generat et vicina loca.

(Athenæus, initio libri VIII.)

(4) Τὴν κατὰ Λυσιτανίαν (χώρα δ' ἔστιν αὕτη τῆς Ἰβηρίας, ἣν νῦν Ῥωμαῖοι Ἱσπανίαν ὀνομάζουσι) διηγούμενος εὐδαιμονίαν Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν Ἱστοριῶν, φησίν, ὡς ἐκεῖ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν καὶ τὰ ζῶα πολύγονα καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ ἐν τῇ χώρᾳ καρποὶ οὐδέποτε

(4) Lusitaniæ felicitatem (ea regio Iberiæ est, quam nunc Hispaniam Romani vocant) describens Polybius libro XXXIV Historiarum, narrat, ibi ob cœli temperiem et homines fœcundos esse et animantia reliqua, et fructus in ea regione

φθείρονται. (5) Ῥόδα μεν γὰρ αὐτόθι, καὶ λευκόϊα, καὶ ἀσπάραγοι, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, οὐ πλεῖον διαλείπει μηνῶν τριῶν. (6) Τὸ δὲ θαλάττιον ὄψον, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν χρηστότητα, καὶ κατὰ τὸ κάλλος, μεγάλην ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ γιγνόμενον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ. (7) Καὶ ὁ μὲν τῶν κριθῶν σίκλος (μέδιμνος) ἐστὶ δραχμῆς· ὁ δὲ τῶν πυρῶν, ἐννέα ὀβολῶν Ἀλεξανδρινῶν· τοῦ δ' οἴνου, δραχμῆς, ὁ μετρητής. (8) Καὶ ἔριφος ὁ μέτριος ὀβολοῦ, καὶ λαγώς. Τῶν δ' ἀρνῶν τριόβολον καὶ τετρώβολον ἡ τιμή. Ὗς δὲ πίων, ἑκατὸν μνᾶς ἄγων, πέντε δραχμῶν· καὶ πρόβατον δυοῖν. (9) Τάλαντον δὲ σύκων, τριῶν ὀβολῶν. Μόσχος δραχμῶν πέντε, καὶ βοῦς ζύγιμος δέκα. (10) Τὰ δὲ τῶν ἀγρίων ζώων κρέα σχεδὸν οὐδὲ καταξιοῦται τιμῆς· ἀλλ' ἐν ἐπιδόσει καὶ χάριτι τὴν ἀλλαγὴν ποιοῦνται τούτων.

numquam interire. (5) Rosas quidem illic, et leucoia, asparagos, et alia his similia, non amplius tribus mensi cessare. (6) Obsonium autem marinum et copia et bon et pulcritudine longe superare illud quod in nostro gig mari. (7) Et hordei quidem siclus, id est modius, chma emitur; tritici vero, Alexandrinis obolis novem: amphora, drachma. (8) Mediocris hædus, obolo; le tantidem. Agni pretium, tres vel quatuor oboli: porc guis, centum librarum pondo, quinque drachmæ: ovis, drachmæ. (9) Ficuum talentum obolis tribus constat tulus, quinque drachmis; bos jugatorius, decem. Agrestium vero animalium carnes pretio fere nullo ce sed gratuito dari, et auctarii vice, cum alias merces mutant.

V. *De Hispania.*

(Strabo lib. III, p. 139 et 151.)

IX. Τοὺς τὴν Βαιτικὴν ἐνοικοῦντας, Τουρδετανούς τε καὶ Τουρδούλους προσαγορεύουσι· (2) οὓς οἱ μὲν τοὺς αὐτοὺς νομίζουσιν, οἱ δ' ἑτέρους· ὧν ἐστι καὶ Πολύϐιος, συνοίκους φήσας τοῖς Τουρδετανοῖς πρὸς ἄρκτον τοὺς Τουρδούλους ***. (3) Τῇ δὲ τῆς χώρας εὐδαιμονίᾳ καὶ τὸ ἥμερον καὶ τὸ πολιτικὸν συνηκολούθησε τοῖς Τουρδετανοῖς, καὶ τοῖς Κελτικοῖς δὲ διὰ τὴν γειτνίασιν, ὡς εἴρηκε Πολύϐιος, καὶ τὴν συγγένειαν.

IX. Bæticæ incolas, Turdetanos vocant et Turd Hos quidem eumdem, alii diversos populos censent: in quibus est Polybius, Turdetanos Turdulorum ad ptemtrionem vicinos esse tradens***. (3) Apud Turdet vero ex agri fertilitate mansuetudo etiam morum et civi est consecuta: idemque et apud Celticos obtinuit pro vicinitatem, ut ait Polybius, et propter cognationem.

(Strabo lib. III, p. 170.)

(4) Καὶ Δικαίαρχος δὲ, καὶ Ἐρατοσθένης, καὶ Πολύϐιος, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων, περὶ τὸν πορθμὸν ἀποφαίνουσι τὰς στήλας.

(4) Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius, plurimi Græcorum, ad fretum esse Columnas Herculeas con dunt.

(Strabo lib. III, p. 172.)

(5) Φησὶ δὲ Πολύϐιος, κρήνην ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Γαδείροις εἶναι, βαθμῶν ὀλίγων κατάβασιν ἔχουσαν εἰς τὸ ὕδωρ, πότιμον δὲ εἶναι· ἣν ταῖς παλιῤῥοίαις τῆς θαλάττης ἀντιπαθεῖν, κατὰ μὲν τὰς πλήμας ἐκλείπουσαν, κατὰ δὲ τὰς ἀμπώτεις πληρουμένην. (6) Αἰτιᾶται δ', ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐκπίπτον, καταλυφθείσης μὲν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κύματος κατὰ τὰς ἐπιϐάσεις τῆς θαλάττης, εἴργεται τῶν τοιούτων ἐξόδων οἰκείων, ἀναστρέψαν δὲ εἰς τὸ ἐντὸς, ἐμφράττει τοὺς τῆς πηγῆς πόρους, καὶ ποιεῖ λειψυδρίαν· (7) γυμνωθείσης δὲ πάλιν, εὐθυπορῆσαν, ἐλευθεροῖ τὰς φλέϐας τῆς πηγῆς, ὥστ' ἀναϐλύειν εὐπόρως.

(5) Scribit Polybius, Gadibus in templo Herculis fon esse, ad cujus aquas paucorum fit graduum descensus, tui aptas: qui ad æstus maris contraria plane ratione sit fectus, cum sub exundationem maris deficiat, et defluo eo impleatur. (6) Causam rei confert in spiritum, e profundo, ut ait, in superficiem terræ exit: qua supe cie sub maris affluxu aquis cooperta, spiritum quum s tis suis exitibus privetur, introrsum reverti ait, obstru que fontis meatibus aquas intercludere; (7) rursus denudata aquis superficie, recta progredientem, venas tis liberare obstructione, ut copiose adeo ebulliat aqua.

(Strabo lib. III, p. 147, seq.)

(8) Πολύϐιος δὲ τῶν περὶ Καρχηδόνα Νέαν ἀργυρείων μνησθεὶς, μέγιστα μὲν εἶναι φησὶ, διέχειν δὲ τῆς πόλεως ὅσον εἴκοσι σταδίους, περιειληφότα κύκλον τετρακοσίων σταδίων· (9) ὅπου τέτταρας μυριάδας ἀνθρώπων μένειν τῶν ἐργαζομένων, ἀναφέροντας τότε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων καθ' ἑκάστην ἡμέραν δισμυρίας

(8) Polybius, mentionem argenteorum metallorum ciens, quæ sunt ad Novam Carthaginem, esse ea ait ma ma, ab urbe ad XX stadia dissita, circulum CCCC stadior complectentia. (9) Ibi XL millia hominum in labore versa atque in singulos dies tunc temporis XXV millia drachmar

...πεντακισχιλίας δραχμάς. (10) Τὴν δὲ κατεργα-...τὴν μὲν ἄλλην ἐῶ· μακρὰ γάρ ἐστι. Τὴν δὲ ...ὴν βῶλον τὴν ἀργυρῖτιν, φησὶ, κόπτεσθαι, καὶ ...ίνοις εἰς ὕδωρ διαρτᾶσθαι· κόπτεσθαι δὲ πάλιν τὰς ...τάσεις, καὶ πάλιν διηθουμένας ἀποχεομένων τῶν ...ων κόπτεσθαι· (11) τὴν δὲ πέμπτην ὑπόστασιν, ...υθεῖσαν ἀποχυθέντος τοῦ μολύβδου, καθαρὸν τὸ ...ριον ἐξάγειν.

in ærarium populi Romani inferre. (10) Jam totam rationem conficiendi argenti, quia longum est, omitto narrare. Glebam autem, quæ amnibus devehitur, argentariam contundi, ait, et cribris in aqua suspendi : tum rursus, quæ subsederunt, contundi ac percolari : aliquoties id repeti : (11) quod quinto subsedit, id liquari; atque ita, plumbo defuso, purum argentum produci.

(Strabo lib. III, p. 148.)

...) Πολύβιος καὶ τὸν Ἄναν καὶ τὸν Βαῖτιν ἐκ τῆς ...ιβηρίας ῥεῖν φησὶ, διέχοντας ἀλλήλων ὅσον ἐννα-...ους σταδίους.

(12) Polybius et Anam et Bætim e Celtiberia profluere ait, distantes invicem ad DCCCC stadia.

(Strabo lib. III, p. 152.)

...) Πολύβιος, τὰ τῶν Οὐακκαίων καὶ τῶν Κελτι-...ων ἔθνη καὶ χωρία διεξιὼν, συλλέγει ταῖς ἄλλαις ...σι καὶ Σεγεσάμαν καὶ Ἰντερκατίαν.

(13) Polybius, Vaccæorum et Celtiberorum populos ac loca recensens, inter alias urbes Segesamam refert et Intercatiam.

(Athenæus lib. I, cap. 14.)

...) Τοιοῦτόν τινα ὑφίσταται τῇ κατασκευῇ καὶ ...ρέπητι Πολύβιος Ἴβηρός τινος βασιλέως οἶκον. ...Ὃν καὶ ἐζηλωκέναι λέγει τὴν τῶν Φαιάκων τρυ-...πλὴν τοῦ τοὺς κρατῆρας ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας ἑστά-...πλήρεις οἴνου κριθίνου, ἀργυροῦς ὄντας καὶ χρυσοῦς.

De regulo quodam Hispano.

(14) Tales ædes, structura et ornamentis splendentes, Polybius depingit regis cujusdam Hispani, quem æmulatum fuisse Phæacum etiam luxum affirmat; (15) nisi quod in media domo vino hordeaceo plena stabant pocula aurea atque argentea.

(Athenæus lib. VIII, cap. 2.)

... Πολύβιος, ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ...ριῶν, μετὰ τὴν Πυρήνην, φησὶν, ἕως τοῦ Νάρβω-...ποταμοῦ πεδίον εἶναι, δι' οὗ φέρεσθαι ποταμοὺς ...βερριν καὶ Ῥόσκυνον, ῥέοντας παρὰ πόλεις ὁμωνύ-..., κατοικουμένας ὑπὸ Κελτῶν. (2) Ἐν οὖν τῷ ...ῳ τούτῳ εἶναι τοὺς λεγομένους ἰχθῦς ὀρυκτούς. (3) ...ι δὲ τὸ πεδίον λεπτόγειον, καὶ πολλὴν ἄγρωστιν ...πεφυκυῖαν· ὑπὸ δὲ ταύτην διάμμου τῆς γῆς οὔσης ...δύο καὶ τρεῖς πήχεις, ὑποῤῥεῖν τὸ πλαζόμενον ὑπὸ ...ποταμῶν ὕδωρ. (4) Μεθ' οὗ ἰχθύες κατὰ τὰς πα-...χύσεις ὑποτρέχοντες ὑπὸ τὴν γῆν χάριν τῆς τροφῆς ...ἡδοῦσι γὰρ τῇ τῆς ἀγρώστεως ῥίζῃ), πεποιήκασι ...τὸ πεδίον πλῆρες ἰχθύων ὑπογείων, οὓς ἀνορύτ-...ες λαμβάνουσιν.

VI. *De Gallia.*

X. Polybius Libro XXXIV Historiarum scribit, a Pyrenæis montibus ad Narbonem usque campos esse, per quos Illiberis et Ruscino fluvii juxta oppida ejusdem nominis a Gallis habitatas decurrunt. In illis igitur campis fossiles quos vocant pisces reperiri. (2) Eorum nempe locorum tenue esse solum, ac subnascente multo gramine herbosum. (3) Sub eo vero quum ad duos tresve cubitos arenosa sit terra, subtus diffundi et penetrare aquam, quæ ex fluviis infra terram vagatur. (4) Cum illa aqua, ubi diffunditur, simul sub terram penetrant pisces, pabuli causa; amant enim radices graminis : atque ita universus campus piscium subterraneorum plenus est, quos effodiunt homines capiuntque.

(Strabo lib. IV, p. 183.)

...) Περὶ δὲ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων Πολύβιος ...μᾷ Τιμαίῳ, φήσας, εἶναι μὴ πεντάστομον, ἀλλὰ ...ομον.

Timæi error.

(5) De Rhodani ostiis Timæum reprehendit Polybius, dicens, non quinque esse, sed duo.

(Strabo lib. IV, p. 190.)

...) Ὁ Λείγηρ μεταξὺ Πικτόνων καὶ Ναμνήτων ἐκ-...λει. Πρότερον δὲ Κορβιλὼν ὑπῆρχεν ἐμπορεῖον ...τούτῳ τῷ ποταμῷ, περὶ ἧς εἴρηκε Πολύβιος, μνη-...ς τῶν ὑπὸ Πυθέου μυθολογηθέντων· (7) ὅτι Μασ-

(6) Ligeris amnis inter Pictones et Namnetes effluit. Fuit autem olim super Ligerim Corbilo emporium : cujus Polybius, ubi Pytheæ commenta refert, mentionem facit, dicens : (7) nec Massiliensium quemquam ex iis, qui Scipi-

σαλιωτῶν μὲν, τῶν συμμιξάντων Σκιπίωνι, οὐδεὶς εἶχε λέγειν οὐδὲν μνήμης ἄξιον, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Σκιπίωνος, ὑπὲρ τῆς Βρεττανικῆς, οὐδὲ τῶν ἐκ Ναρβῶνος, οὐδὲ τῶν ἐκ Κορβιλῶνος, αἵπερ ἦσαν ἄρισται πόλεις τῶν ταύτῃ· Πυθέας δ' ἐθάῤῥησε ψεύσασθαι τοσαῦτα.

(Idem ib. p. 207 sq.)

(8) Πολύβιος καὶ ἰδιόμορφον ζῶον γεννᾶσθαί φησιν ἐν ταῖς Ἄλπεσιν, ἐλαφοειδὲς τὸ σχῆμα, πλὴν αὐχένος καὶ τριχώματος, ταῦτα δὲ ἐοικέναι κάπρῳ· (9) ὑπὸ δὲ τῷ γενείῳ πυρῆνα ἴσχειν ὅσον σπιθαμιαῖον, ἀκρόκομον, πωλικῆς κέρκου τὸ πάχος.

(Strabo ibid. p. 208 seq.)

(10) Ἔτι, φησὶ Πολύβιος, ἐφ' ἑαυτοῦ κατ' Ἀκυληΐαν μάλιστα, ἐν τοῖς Ταυρίσκοις τοῖς Νωρικοῖς, εὑρεθῆναι χρυσεῖον οὕτω εὐφυὲς, ὥστ' ἐπὶ δύο πόδας ἀποσύραντι τὴν ἐπιπολῆς γῆν, εὐθὺς ὀρυκτὸν εὑρίσκεσθαι χρυσόν. (11) Τὸ δ' ὄρυγμα μὴ πλειόνων ὑπάρχειν ἢ πεντεκαίδεκα ποδῶν. (12) Εἶναι δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ μὲν αὐτόθεν καθαρὸν, κυάμου μέγεθος ἢ θέρμου, τοῦ ὀγδόου μόνου ἀφεψηθέντος· τὸν δὲ, δεῖσθαι μὲν χωνείας πλείονος, σφόδρα δὲ λυσιτελοῦς. (13) Συνεργασαμένων δὲ τοῖς βαρβάροις τῶν Ἰταλιωτῶν, ἐν διμήνῳ παραχρῆμα τὸ χρυσίον εὐωνότερον γενέσθαι τῷ τρίτῳ μέρει καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. (14) Αἰσθανομένους δὲ τοὺς Ταυρίσκους, μονοπωλεῖν, ἐκβάλλοντας τοὺς συνεργαζομένους.

(Strabo lib. IV, p. 208.)

(15) Ὁ δ' αὐτὸς ἀνὴρ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ ὕψους λέγων, παραβάλλει τὰ ἐν τοῖς Ἕλλησιν ὄρη τὰ μέγιστα, τὸ Ταΰγετον, τὸ Λύκαιον, Παρνασσὸν, Ὄλυμπον, Πήλιον, Ὄσσαν· ἐν δὲ Θρᾴκῃ Αἷμον, Ῥοδόπην, Δούνακα. (16) Καί φησιν, ὅτι τούτων μὲν ἕκαστον μικροῦ δεῖν αὐθημερὸν εὐζώνοις ἀναβῆναι δυνατὸν, αὐθημερὸν δὲ καὶ περιελθεῖν· (17) τὰς δ' Ἄλπεις οὐδ' ἂν πεμπταῖος ἀναβαίη τις· τὸ δὲ μῆκός ἐστι δισχιλίων καὶ διακοσίων σταδίων, τὸ παρῆκον παρὰ τὰ πεδία. (18) Τέτταρας δ' ὑπερβάσεις ὀνομάζει μόνον· διὰ Λιγύων μὲν, τὴν ἔγγιστα τῷ Τυῤῥηνικῷ πελάγει· εἶτα τὴν διὰ Ταυρίνων, ἣν Ἀννίβας διῆλθεν· εἶτα τὴν διὰ Σαλασσῶν· τετάρτην δὲ, τὴν διὰ Ῥαιτῶν· ἁπάσας κρημνώδεις. (19) Λίμνας δὲ εἶναί φησιν ἐν τοῖς ὄρεσι πλείους μὲν, τρεῖς δὲ μεγάλας· ὧν ἡ μὲν Βήναχος ἔχει μῆκος πεντακοσίων σταδίων, πλάτος δὲ ἑκατὸν πεντήκοντα, ἐκεῖ δὲ ποταμὸς Μίγκιος· (20) ἡ δ' ἑξῆς Οὐερβανὸς, τετρακοσίων, πλάτος δὲ τριάκοντα στενωτέρα τῆς πρότερον, ἐξίησι δὲ ποταμὸν τὸν Τίκινον· (21) τρίτη δὲ, Λάριος, μῆκος ἐγγὺς τριακοσίων σταδίων, πλάτος δὲ τριάκοντα, ποταμὸν δὲ ἐξίησι μέγαν Ἄδουαν· πάντες δ' εἰς τὸν Πάδον συῤῥέουσι.

onem convenerunt, quidquam habuisse quod dicere moratu dignum, interrogati a Scipione, de Britannia Narbonensium, nec Corbilonensium; cum hæ tres Galliæ omnium essent nobilissimæ. Atqui Pythe atque tanta de illa nugari est ausus.

De alce.

(8) Polybius tradit, animal etiam peculiare in A nasci, cervi specie, excepto collo et pilis, quibus apru tatur: (9) illud infra mentum veluti nucleum exstare bere, spithamæ fere longitudine, in imo crinitum, cr caudæ pulli equini.

(10) Polybius auctor est sua ætate apud Aquileiam m in Tauriscis Noricis, aurifodinam ita divitem fuisse tam, ut exhausta ad duorum pedum altitudinem ter tim occurreret aurum fossile; (11) fossam autem xv non excessisse. (12) Et aurum quidem aliud statim exstitisse, fabæ aut lupini magnitudine, octava tantum decocta: aliud autem diligentiore quidem fusione indi sed ea admodum utili. (13) Itaque quum Itali oper ciassent cum barbaris, post duos statim menses au tium per universam Italiam tertia parte esse immin (14) Quod ubi senserunt Taurisci, ejectis eos operar solos auri commercium sibi vindicasse.

(15) Idem Polybius, de Alpium magnitudine et alti verba faciens, maximos Græciæ montes cum illis co dit, ut Taygetum, Lycæum, Parnassum, Olympum, Pe Ossam, tum Thraciæ montes, Æmum, Rhodopen, cem. (16) Aitque, horum unumquemque unius pro dum diei spatio expeditum viatorem conscendere p eodemque temporis spatio circumire. (17) At Alpes ne quintum quidem diem facile aliquis conscenderit: lo dinem autem, juxta campestria porrectam, esse stad bis mille ducentorum. (18) Quatuor vero tantum transitus earum nominat: primum, per Ligures, pr Etruscum mare, alterum, per Taurinos, quo usus est nibal, tertium, per Salassos; quartum per Rhætos: quos omnes ait præcipites ac præruptos. Lacus in A ait esse complures, tres autem majores: quorum Be in longum D stadia occupet, in latum CL: quo ex lacu cius amnis effluit. (20) Post istum Verbanus lacus CD in longitudinem patet, XXX stadiis angustior prior amnem emittit Ticinum. (21) Tertius lacus est Larius gus fere CCC, latus XXX stadia: is Aduam magnum fl emittit. Omnes autem isti fluvii in Padum confluunt

(Athenaeus lib. I, cap. 24.)

. Πολύβιος διάφορον οἶνον ἐν Καπύῃ φησὶ γίγνε-
τὸν ἀναδενδρίτην καλούμενον, ᾧ μηδένα συγκρίνε-

VII. *De Italia.*

II. Polybius, excellens vinum Capuæ nasci scribit, quod arbustivum vocant, quocum nullum sit conferendum.

(Strabo lib. V, pag. 211.)

Φησὶ Πολύβιος, πεζῇ μὲν εἶναι τὴν παραλίαν
ὸ Ἰαπυγίας μέχρι πορθμοῦ καὶ τρισχιλίων στα-
λύζεσθαι δὲ αὐτὴν τῷ Σικελικῷ πελάγει· πλέοντι
πενταχοσίων δέουσαν.

(2) Polybius scribit, pedestre iter ab Apulia ad fretum per oram, quæ mari Siculo adluitur, stadiorum esse ad ter mille; navigationem vero D quidem implere stadia.

(Strabo lib. V, p. 222.)

Τῆς Τυῤῥηνίας μῆκος τὸ μέγιστον εἶναί φασι τὴν
ίαν ἀπὸ Λούνης μέχρι Ὠστείων, δισχιλίων που
εντακοσίων σταδίων· * * * Πολύβιος δ' οὐκ εἶναι
πάντας αυλ' λέγει.

(3) Etruriæ longitudo maxima traditur per litus a Luna usque ad Ostia, stadiorum fere quingentorum super bis mille; * * * Polybius vero, summam totam, ait, non implere MCDXXX stadia.

Αἰθάλη, νῆσος Τυρσηνῶν. * * Πολύβιος δ' ἐν
οστῇ τετάρτῃ λέγει, Αἰθάλειαν τὴν Λῆμνον κα-
αι.

(4) Æthale, insula Tyrrhenorum. * * Polybius vero libro XXXIV ait, Lemnum Æthaleam nominari.

(Strab. lib. V, p. 242.)

Κρατῆρα καλοῦσι τὸν κόλπον, τὸν ἀπὸ τοῦ Μι-
μέχρι τοῦ Ἀθηναίου, δυοῖν ἀκρωτηρίων, κολ-
ένον. Ὑπὲρ δὲ τούτων τῶν ἠϊόνων Καμπανία
ἵδρυται, πεδίον εὐδαιμονέστατον τῶν ἁπάν-
* * (6) Ἀντίοχος μὲν οὖν φησι τὴν χώραν ταύ-
Ὀπικοὺς οἰκῆσαι, τούτους δὲ καὶ Αὔσονας καλεῖ-
(7) Πολύβιος δ' ἐμφαίνει, δύο ἔθνη νομίζων
α· Ὀπικοὺς γάρ φησι καὶ Αὔσονας οἰκεῖν τὴν χώ-
ταύτην περὶ τὸν Κρατῆρα.

(5) Craterem vocant sinum, duobus promontoriis, Miseno et Minervæ, inclusum. Supra illas vero oras sita est universa Campania, omnium planitierum felicissima. * * (6) Antiochus igitur ab Opicis habitatam fuisse ait illam regionem, eosdemque et Ausonas appellari. (7) At Polybius significat, pro duabus diversis gentibus se illos habere: ait enim, Opicos et Ausones habitare illam regionem, quæ circa Craterem est.

(Strabo lib. VI, p. 285.)

) Πολύβιος ἀπὸ τῆς Ἰαπυγίας μεμιλιᾶσθαί φησι,
εἶναι μίλια φξβ' εἰς Σίλαν πόλιν· ἐντεῦθεν δ' εἰς
ληίαν ροη'.

(8) Polybius auctor est, ab Apulia dimensa esse milliaria, esseque ad Silam [Spinam?] usque urbem milliaria DLXII, atque inde Aquileiam CLXXVIII.

(Strabo lib. VI, p. 261.)

) Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ Λακίνιον, Ἥρας ἱερόν, πλού-
ποτε ὑπάρξαν, καὶ πολλῶν ἀναθημάτων μεστόν.
Τὰ διάρματα δ' οὐκ εὐκρινῶς λέγεται· πλὴν ὥς γε
τὸ πολὺ σταδίους ἀπὸ πορθμοῦ μέχρι Λακινίου Πο-
ος ἀποδίδωσι δισχιλίους καὶ τ'. (11) Ἐντεῦθεν δὲ
δίαρμα εἰς ἄκραν Ἰαπυγίαν ψ'.

(9) Inde Lacinium, Junonis templum, dives quondam, multisque refertum donariis. (10) Trajectuum vero intervalla non distincte traduntur; nisi quod Polybius a freto usque ad Lacinium prodit esse fere stadia bis mille trecenta, (11) atque inde trajectum ad Iapygium promontorium, septingenta.

(Strabo lib. VI, p. 276.)

12) Πολύβιος τῶν τριῶν κρατήρων (τῆς Ἱέρας
αίστου) τὸν μὲν κατεῤῥυηκέναι φησὶν ἐκ μέρους,

(12) Polybius ex tribus Crateribus (qui sunt in Hiera vel Vulcani insula) unum aliqua sui parte collapsum esse ait,

τοὺς δὲ συμμένειν· (13) τὸν δὲ μέγιστον τὸ χεῖλος ἔχειν περιφερὲς, ὃν πέντε σταδίων, κατ' ὀλίγον δὲ συνάγεσθαι εἰς ν' ποδῶν διάμετρον· (14) καθ' οὗ βάθος εἶναι τὸ μέχρι θαλάττης σταδιαῖον, ὥστε καθορᾶν ταῖς νηνεμίαις. * * (15) Ἐὰν μὲν οὖν νότος μέλλῃ πνεῖν, ἀχλὺν ὁμιχλώδη καταχεῖσθαι κύκλῳ φησὶ τῆς νησῖδος, ὥστε μήτε τὴν Σικελίαν ἄπωθεν φαίνεσθαι. (16) Ὅταν δὲ βορέας, φλόγας καθαρὰς ἀπὸ τοῦ λεχθέντος κρατῆρος ὕψος ἐξαίρεσθαι, καὶ βρόμους ἐκπέμπεσθαι μείζους. Τὸν δὲ ζέφυρον μέσην τινὰ ἔχειν τάξιν. (17) Τοὺς δ' ἄλλους κρατῆρας, ὁμοειδεῖς μὲν εἶναι, τῇ δὲ βίᾳ λείπεσθαι τῶν ἀναφυσημάτων. (18) Ἔκ τε δὴ τῆς διαφορᾶς τῶν βρόμων, καὶ ἐκ τοῦ πόθεν ἄρχεται τὰ ἀναφυσήματα καὶ αἱ φλόγες καὶ αἱ λιγνύες, προσημαίνεσθαι καὶ τὸν εἰς ἡμέραν τρίτην πάλιν μέλλοντα ἄνεμον πνεῖν. (19) Τῆς γοῦν ἐν Λιπάραις γενομένης ἀπνοίας, προειπεῖν τινας τὸν σεισμὸν, καὶ μὴ διαψεύσασθαι. (20) Ἀφ' οὗ δὴ τὸ μυθωδέστατον δοκοῦν εἰρῆσθαι τῷ ποιητῇ, οὐ μάτην φαίνεσθαι λεχθὲν, ἀλλ' αἰνιξαμένου τὴν ἀλήθειαν, ὅταν φῇ ταμίαν τῶν ἀνέμων τὸν Αἴολον.

reliquos duo superesse: (13) ac maximi quidem crat[...] rotundum esse, ambitu fere quinque stadiorum; [...] vero in arctum coire, ut diameter sit quinquaginta p[...] (14) Profunditatem crateris usque ad mare, quod in i[...] mensuram stadii æquare, ita ut sereno aere, nec ve[...]bido, conspici mare in fundo possit. * * (15) Idem [...] austro spiraturo nebulam caliginosam circa insulam [...]fundi, ut ne Sicilia quidem eminus cernatur: ([...] aquilonis vero statum, puras flammas e prædicto c[...] altum attolli, majoresque edi fremitus: Zephyrum, [...] quoddam tenere. (17) Reliquos autem crateres [...] quidem esse formæ, sed non tanta vi exsufflatio[...]tos. (18) Ceterum ex ipso fremituum discrimine [...] initio efflationum flammarumque aut fuliginum, si[...]ficari, quis tertio post die spiraturus sit ventus. ([...] quidem et in Liparis, cum tranquillus aer est, ne[...] ullus spirat, terræ motum nonnullos ait prædicere [...] eos falli. (20) Eaque de causa id, quod maxime [...] videtur a Poeta dictum, apparere, non frustra pro[...] esse; sed ænigmatice significatam ab eo veritate[...] Æolum ventorum promum appellet.

(Strabo lib. VII, p. 313.)

VIII. *De Thracia, Macedonia et Græcia.*

XII. Πρὸς τῷ Πόντῳ τὸ Αἷμόν ἐστιν ὄρος, μέγιστον τῶν ταύτῃ καὶ ὑψηλότατον, μέσην πως διαιροῦν τὴν Θρᾴκην· (2) ἀφ' οὗ φησι Πολύβιος ἀμφοτέρας καθορᾶσθαι τὰς θαλάττας, οὐκ ἀληθῆ λέγων· καὶ γὰρ τὸ διάστημα μέγα τὸ πρὸς Ἀδρίαν, καὶ τὰ ἐπισκοτοῦντα πολλά.

XII. Ad Pontum pertingit Æmus mons, maximus e[...] qui in istis sunt partibus, et altissimus, mediam fere [...]dens Thraciam. (2) Ex hoc monte Polybius utrumque [...] ait cerni; falso: nam et magnum est ad Adriam usque [...]tervallum, et multa quæ visum impediant.

(Strabo lib. VII, p. 322.)

(3) Ἐκ δὲ τῆς Ἀπολλωνίας εἰς Μακεδονίαν ἡ Ἐγνατία ἐστὶν ὁδὸς πρὸς ἕω, βεβηματισμένη κατὰ μίλιον, καὶ κατεστηλωμένη μέχρι Κυψέλου καὶ Ἕβρου ποταμοῦ. Μιλίων δ' ἐστὶ πεντακοσίων τριάκοντα πέντε. (4) Λογιζομένων δὲ, ὡς μὲν οἱ πολλοὶ, τὸ μίλιον ὀκταστάδιον, τετρακισχίλιοι ἂν εἶεν στάδιοι, καὶ ἐπ' αὐτοῖς διακόσιοι ὀγδοήκοντα· (5) ὡς δὲ Πολύβιος, προστιθεὶς τῷ ὀκτασταδίῳ δίπλεθρον, ὅ ἐστι τρίτον σταδίου, προσθετέον ἄλλους σταδίους ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ὀκτὼ, τὸ τρίτον τοῦ τῶν μιλίων ἀριθμοῦ. (6) Συμβαίνει δ' ἀπὸ ἴσου διαστήματος συμπίπτειν εἰς τὴν αὐτὴν ὁδὸν τούς τ' ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας ὁρμηθέντας καὶ τοὺς ἐξ Ἐπιδάμνου. (7) Ἡ μὲν οὖν πᾶσα Ἐγνατία καλεῖται· ἡ δὲ πρώτη ἐπὶ Κανδαουίας λέγεται, ὄρους Ἰλλυρικοῦ, διὰ Λυχνιδίου πόλεως, καὶ Πυλῶνος, τόπου ὁρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τήν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν· (8) ἐκεῖθεν δ' ἐστὶ παρὰ Βαρνοῦντα, διὰ Ἡρακλείας, καὶ Λυγκηστῶν, καὶ Ἐορδῶν, εἰς Ἔδεσαν καὶ Πέλλαν μέχρι Θεσσαλονικείας. (9) Μίλια δ' ἐστὶ, φησὶ Πολύβιος, ταῦτα διακόσια ἑξήκοντα ἑπτά· κ. τ. λ.

(3) Ab Apollonia in Macedoniam Ignatia est via orie[...]versus, distincta per milliaria, ad singula posito la[...] usque ad Cypselum et Ebrum fluvium, et continet [...] passuum DXXXV. (4) Quod si pro mille passibus (ut [...]ptum est apud plerosque) VIII stadia supputes, stadia [...] bis CCLXXX supra quater mille. (5) Sin Polybium seque[...] qui octo stadiis, duo jugera addit, id est trientem st[...] addenda sunt adhuc CLXXVIII stadia, triens numeri mi[...]arium. (6) Post idem autem itineris spatium in eam [...] viam incidunt et qui ab Apollonia et qui ab Epidamno [...]ficiscuntur. (7) Tota igitur via ista Ignatia vocatur. [...]ma autem ejus pars per Candaviam dicitur, Illyrici mon[...] ductaque est per Lychnidium oppidum, et per Pylo[...] qui locus in via distinguit Illyricum a Macedonia. (8) [...] juxta Barnuntem per Heracleam, Lyncestas, Eordos [...] Edessam et Pellam pergitur, usque ad Thessalonicam. Sunt autem hæc, ut Polybius ait, CCLXVII miliaria, et[...]

(Strabo lib. VIII, p. 335.)

Ἡ τῆς Πελοποννήσου περίμετρος, μὴ καταχολ-
, τετραχισχιλίων σταδίων, ὡς Πολύβιος.

(10) Peloponnesi circuitus, siquidem sinus non intres, quater mille stadiorum est, auctore Polybio.

(Strabo lib. VIII, p. 389.)

Πολυβίου δ' εἰρηκότος τὸ ἀπὸ Μαλεῶν ἐπὶ τὰς
ς μέχρι τοῦ Ἴστρου διάστημα περὶ μυρίους στα-
εὐθύνει τοῦτο Ἀρτεμίδωρος οὐκ ἀτόπως· κατ'
γὰρ συμβαίνει εἶναι ἑξακισχιλίων πεντακοσίων.
τιον δὲ τούτου, τὸ μὴ τὴν σύντομον καταμετρεῖν,
ὴν τυχοῦσαν, ἣν ἐπορεύθη τῶν στρατηγῶν τις.

(11) Polybium, a Maleis versus septemtrionem ad Istrum usque intervallum circiter decem millium stadiorum numerantem, non inepte corrigit et Artemidorus, qui id spatium definit sex mille quingentis stadiis. (12) Causam errori præbuit, quod non brevissimum interstitium Polybius est dimensus, sed qualiscumque itineris a copiarum duce aliquo facti inter vallum annotavit.

(Strabo lib. XIV, p. 663 seq.)

I. Τὰ δ' ἀπ' εὐθείας τούτοις μέχρι τῆς Ἰνδικῆς,
ὰ κεῖται καὶ παρὰ τῷ Ἀρτεμιδώρῳ, ἅπερ καὶ
τῷ Ἐρατοσθένει. (2) Λέγει δὲ καὶ Πολύβιος,
ῶν ἐκεῖ μάλιστα δεῖν πιστεύειν ἐκείνῳ. (3) Ἄρ-
δὲ ἀπὸ Σαμοσάτων τῆς Κομμαγηνῆς, ἣ πρὸς τῇ
σει καὶ τῷ Ζεύγματι κεῖται. (4) Εἰς δὲ Σαμό-
ἀπὸ τῶν ὅρων τῆς Καππαδοκίας τῶν περὶ Τόμι-
ερθέντι τὸν Ταῦρον, σταδίους εἴρηκε τετρακοσίους
εντήκοντα.

IX. *De Asia.*

XIII. Quæ hinc (ab Euphrate amne, et a Tomisa, Sophenæ oppido) ad rectam sunt lineam usque ad Indiam, eodem modo Artemidorus et Eratosthenes tradunt. (2) Dicit autem Polybius, de illis regionibus Eratostheni maxime fidem esse habendam. (3) Incipit autem a Samosatis Commagenæ, urbe ad transitum et ad Zeugma sita. (4) Ad Samosata autem a montibus Cappadociæ, qui superato Tauro sunt ad Tomisam, stadia ait esse quadringenta et quinquaginta.

(Strabo lib. XVII, p. 797 sq.)

V. Ὁ γοῦν Πολύβιος, γεγονὼς ἐν τῇ πόλει
ξανδρείᾳ), βδελύττεται τὴν τότε κατάστασιν. (2)
φησί, τρία γένη τὴν πόλιν οἰκεῖν· τό τε Αἰγύπτιον
ἐπιχώριον φῦλον, ὀξὺ, καὶ πολιτικόν· (3) καὶ τὸ
σθοφορικόν, πολὺ, καὶ ἀνάγωγον· ἐξ ἔθους γὰρ πα-
ξένους ἔτρεφον τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας, ἄρχειν
, ἢ ἄρχεσθαι δεδιδαγμένους διὰ τὴν τῶν βα-
οὐδένειαν. (4) Τρίτον δ' ἦν γένος τὸ τῶν Ἀλε-
έων, οὐδ' αὐτὸ εὐκρινῶς πολιτικὸν, διὰ τὰς αὐτὰς
ς, κρεῖττον δ' ἐκείνων ὅμως· (5) καὶ γὰρ, εἰ μι-
, Ἕλληνες ὅμως ἀνέκαθεν ἦσαν, καὶ ἐμέμνηντο
κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθους· (6) ἠφανισμένου δὲ
τούτου τοῦ πλήθους, μάλιστα ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου
Φύσκωνος, καθ' ὃν ἧκεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ
λύβιος. (7) Καταστασιαζόμενος γὰρ ὁ Φύσκων,
ολλάκις τοῖς στρατιώταις ἠφίει τὰ πλήθη, καὶ διέ-
(8) Τοιούτων δὴ, φησὶν, ὄντων τῶν ἐν τῇ πόλει,
ἦν τῷ ὄντι τὸ τοῦ ποιητοῦ,

Αἴγυπτόνδ' ἰέναι δολιχὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε.
(Ὀδυσσ. Δ', 481.)

X. *De Alexandria Ægypti.*

XIV. Polybius quidem, cum in illa urbe (Alexandriæ) fuisset, statum eum, qui tunc fuit, detestatur. (2) Narrat autem, tria hominum genera urbem habitare: Ægyptiacam et indigenam nationem, acrem, et civilem: (3) tum mercenariorum militum genus, numerosum, ac refractarium: nam ex antiquo more peregrinos milites alebant, qui imperare potius, quam servire didicerant, propter regum vilitatem. (4) Tertium genus erat, Alexandrinorum, nec id valde civile, propter easdem causas; melius tamen, quam illi. (5) Nam, quamquam mixta convenarum turba, tamen origine Græci erant, et communis Græcorum moris non omnino erant immemores. (6) Sed horum quoque magna pars interiit, sub Evergete Physcone maxime; quo regnante Polybius Alexandriam venit. (7) Physcon enim, cum seditionibus divexaretur, sæpenumero plebem militibus objecit et interfecit. (8) Hoc urbis statu, ait Polybius, restabat revera id quod poeta dixit,

Longum iter exantlatur in Ægyptum atque molestum.
(*Odyss. IV*, 481.)

FRAGMENTA LATINA.

(Plin. H. N. IV, XXIII, 37.)

Polybius latitudinem Europæ, ab Italia ad Oceanum, scripsit undecies centena et quinquaginta millia esse... Per ... ad Portum Morinorum Britannicum videtur mensuram agere Polybius.

(Plin. VI, XXXIII. 38.)

Polybius a Gaditano freto longitudinem, directo cursu, ad os Mæotis, tricies et quater centena XXXVII mill. D passus prodidit. Ab eodem initio ad orientem recto cursu Siciliam duodecies centena LX mill. D passus; Cretam CCCLXXV m. passuum; Rhodum CLXXXIII mill. D passus; Chelidonias tantundem; Cyprum CCCXXII millia passuum: inde Syriæ Seleuciam Pieriam CXV millia quingentos passus. Quæ computatio efficit vicies quater centena XL mill. passuum.

In ipso capite Bæticæ ab ostio freti passuum xxv mill. Gadis; longa (ut Polybius scribit) xii millia, lata iii millia passuum; abest a continente proxima parte minus pedes dcc, reliqua plus septem millia passuum.

(Plin. III, v, 10.)

Ultra Siciliam ad Salentinos Ausonium mare Polybius appellat.

(Plin. IV, xii, 24.)

Inter duos Bosporos, Thracium et Cimmerium, directo cursu, ut auctor est Polybius, d mill. pass. intersunt.

(Plin. V, vi, 6.)

Polybius et Eratosthenes, diligentissimi existimati, ab Oceano ad Carthaginem magnam undecies centena mill. passuum: ab ea (ad) Canopium Nili proximum ostium quindecies centena et viginti octo millia passuum fecerunt.

(Plin. V, i, 1.)

Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius, annalium conditor, ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumvectus, prodidit, a monte eo (Atlante) ad occasum versus, saltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatin ccccLxxxv mill. passuum: ab eo Lixum ccv mill. passuum; a Gaditano freto cxii m. pass. abesse. Inde sinum, qui vocetur Saguti: oppidum in promontorio Mulelacha: flumina, Subur et Salam: portum Rutubis, a Lixo ccxiii m. passuum. Inde promontorium Solis: Gætulos Autololes: flumen Cosenum: gentes, Scelatitos, et Masatos: flumen Masatat: flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde sinum dcxvi m. pass. includi montis Barce promontorio, excurrente in occasum, quod appellat Surrentium. Postea flumen Palsum; ultra quod Æthiopas Perorsos; quorum a tergo Pharusios. Iis jungi mediterr[illegible] Gætulos Daras. At in ora Æthiopas Daratitas; flumen [illegible] botum, crocodilis et hippopotamis refertum. Ab eo m[illegible] perpetuos, usque ad eum, quem Theôn ochema dic[illegible] Inde ad promontorium Hesperium navigatione dier[illegible] noctium decem, in medio eo spatio Atlantem locavit, [illegible] teris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum.

(Plin. V, iv, 4.)

Ad proximam (duarum Syrtium), quæ Minor est, [illegible] thagine ccc. m. passuum Polybius tradit: ipsam cent[illegible] passuum aditu, ccc. m. ambitu.

(Plinius VI, xxxi, 36.)

Polybius in extrema Mauritania, contra montem [illegible] tem, a terra stadia octo abesse prodidit Cernen.

(Plin. VIII, x, 10.)

Magnitudo dentium (*de Elephantis loquitur*) v[illegible] quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis [illegible] qua confinis Æthiopiæ est, postium vicem in do[illegible] præbere, sepesque in iis et pecorum stabulis, pro [illegible] elephantorum dentibus fieri, Polybius tradidit, aucto[illegible] Iussa regulo.

(Plin. VIII, xvi, 18.)

Polybius, Æmiliani comes, in senecta hominem a[illegible] leonibus refert, quoniam ad persequendas feras vir[illegible] superant. Tunc obsidere Africæ urbes: eaque de ca[illegible] cifixos vidisse se cum Scipione, quia ceteri metu [illegible] similis absterrerentur ab eadem noxa.

(Plin. XXXI, x, 47.)

Polybius auctor est, penicillos, super ægrum suspe[illegible] quietiores facere noctes.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI QUINTI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — BELLUM CELTIBERICUM.

(Apud Suidam in Πύρινος πόλεμος.)

I. Πύρινος πόλεμος ὁ Ῥωμαίων πρὸς Κελτίβηρας ταθείς. Θαυμαστὸν γὰρ ἔσχε τὴν ἰδιότητα, τὴν συνέχειαν τῶν ἀγώνων. (2) Τοὺς γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμους, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὡς ἐπίπαν μάχη κρίνει, σπανίως δὲ δευτέρα, καὶ τὰς μάχας εἷς καιρὸς, ὁ κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον καὶ σύμπτωσιν τῆς δυνάμεως. (3) Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν πόλεμον τἀναντία συνέβαινε τοῖς προειρημένοις. (4) Τοὺς γὰρ κινδύνους, ὡς ἐπίπαν, ἡ νὺξ διέλυε, τῶν ἀνδρῶν οὔτ' εἴκειν τῇ ψυχῇ, οὔτε παρακαθιέναι τοῖς σώμασι βουλομένων διὰ τὸν κόπον, ἀλλ' ἐξ ὑποστροφῆς καὶ μεταμελείας αὖθις ἄλλας ἀρχὰς ποιουμένων. (5) Τόν γε μὴν ὅλον πόλεμον καὶ τὴν συνέχειαν τῶν ἐκ παρατάξεως διακρίσεων ὁ χειμὼν ἐπιπόνως διεῖργε. Καθόλου γὰρ, εἴ τις διανοηθείη πύρινον πόλεμον, οὐχ ἕτερον ἢ τοῦτον νοήσειε.

Natura ejus.

I. Bellum igneum dictum est illud bellum, quod Romani cum Celtiberis gesserunt. Mirabilis enim hujus belli ratio fuit, et continua in eo prœliorum series. (2) Nam Græcanica et Asiatica bella unum plerumque prælium finire solet, raro alterum: et ipsa prælia primo conflictu et concursu copiarum utplurimum finiuntur. (3) Hoc vero bello secus accidit. (4) Nam prœlia plerumque nox dirimebat, quod viri et animis pertinaciter resisterent, nec corporum contentionem vellent remittere, quantumvis fatigati; sed quasi pœnitentia ducti reverterentur, et prælium subinde redintegrarent. (5) At totum bellum et continua prælia vix hiems diremit. (6) Omnino enim, si quis Igneum bellum cogitet, non aliud, nisi hoc, animo concipiet.

(Legatio CXLI.)

II. Ἐπειδὴ οἱ Κελτίβηρες, ἀνοχὰς ποιησάμενοι πρὸς Μάρκον Κλαύδιον, τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, ἐξαπέστειλαν τὰς πρεσβείας εἰς τὴν Ῥώμην· οὗτοι μὲν τὴν ἡσυχίαν ἦγον, καραδοκοῦντες τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου. (2) Μάρκος δὲ, στρατεύσας εἰς τοὺς Λυσιτανοὺς, καὶ τὴν Νερκόβρικα πόλιν κατὰ κράτος ἑλὼν, ἐν Κορδύβῃ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. (3) Τῶν δὲ πρέσβεων εἰς τὴν Ῥώμην παραγενομένων, τοὺς μὲν παρὰ τῶν Βελλῶν καὶ Τίττων, ὅσοι τὰ Ῥωμαίων ᾑροῦντο, παρεδέξαντο πάντας εἰς τὴν πόλιν· (4) τοὺς δὲ παρὰ τῶν Ἀραυακῶν πέραν τοῦ Τιβέρεως ἐκέλευσαν καταστρατοπεδεύειν, διὰ τὸ πολεμίους ὑπάρχειν, ἕως βουλεύσωνται περὶ τῶν ὅλων. (5) Γενομένου δὲ καιροῦ πρὸς ἔντευξιν, κατὰ πόλιν ὁ στρατηγὸς εἰσῆγε πρότερον τοὺς συμμάχους. (6) Οἱ δὲ, καίπερ ὄντες βάρβαροι, διετίθεντο λόγους, καὶ πάσας ἐξευκρινεῖν ἐπειρῶντο τὰς διαφοράς· (7) ὑποδεικνύντες, ὡς, εἰ μὴ συστήσονται καὶ τεύξονται τῆς ἁρμοζούσης κολάσεως οἱ πεπολεμηκότες, παραυτίκα μὲν, ἐπανελθόντων τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς Ἰβηρίας, ἐκ χειρὸς προσεπιθήσουσι τὴν δίκην αὐτοῖς, ὡς προδόταις γεγονόσι· (8) ταχὺ δὲ πάλιν αὐτοὶ κινήσουσι πραγμάτων ἀρχὴν, ἐὰν ἀνεπιτίμητοι διαφεύγωσιν ἐκ τῆς πρώτης ἁμαρτίας· ἑτοίμους δὲ πάντας πρὸς καινοτομίαν ποιήσουσι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὡς ἱκανοὶ γεγόνοτες ἀντίπαλοι Ῥωμαίοις. (9)

Hispanorum legationes.

II. Celtiberi, inducias pacti cum M. Claudio, imperatore Romano, Romam suos legatos miserunt: ac tunc quidem exspectantes responsum senatus, quieti se continebant. (2) At Marcus, expeditione facta adversus Lusitanos, postquam urbem Nercobricam vi cepisset, Cordubæ hiberna agebat. (3) Romam vero ubi venerunt legati; qui quidem a Bellis et Tittis, partis Romanæ populis, missi erant, ii omnes in urbem sunt admissi: (4) at quos Aravacæ miserant, quod ea gens esset inimica, donec de tota illorum causa deliberatum esset a patribus, ultra Tiberim tendere sunt jussi. (5) Dein ubi visum est commodum dari eis senatum, socios primum separatim cujusque civitatis introduxit prætor. (6) Illi, etsi erant barbari, orationem tamen habuerunt, qua de variis suorum generibus hominum, et factionum inter suos enucleate disserebant: (7) ostendebantque, nisi in ordinem cogerentur et convenienti pœna afficerentur ii, qui bellum contra Romanos gessissent; futurum omnino, ut, simul ac Romani exercitus Hispania excesserint, in se, tamquam patriæ proditores, extemplo ab hostibus Romani nominis sæviatur. (8) Nam si præterita maleficia impune ferrent, non multo post novas turbas ab iisdem iri excitatum, facileque eos effecturos, ut ad res novandas omnes in Hispania cum ipsis conspirent, ut qui Romanæ potentiæ sustinendæ pares se præbuissent. (9) Orare igitur, ut vel

Διόπερ ἠξίουν, ἢ μένειν τὰ στρατόπεδα κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ διαβαίνειν καθ' ἕκαστον ἔτος ὕπατον, ἐφεδρεύσοντα τοῖς συμμάχοις, καὶ κολάσοντα τὰς Ἀραυακῶν ἀδικίας· (10) ἤ, βουλομένους ἀπάγειν τὰς δυνάμεις, παραδειγματιστέον εἶναι τὴν τῶν προειρημένων ἐπανάστασιν, ἵνα μηδεὶς ἔτι ποιεῖν θαῤῥῇ τὸ παραπλήσιον τούτοις. (11) Οἱ μὲν οὖν Βελλῶν καὶ Τίττων συμμαχοῦντες Ῥωμαίοις ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν. (12) Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσῆγον τοὺς παρὰ τῶν πολεμίων. (13) Οἱ δ' Ἀραυάκαι παρελθόντες, κατὰ μὲν τὴν ὑπόκρισιν ἐχρῶντο τοῖς λόγοις ὑποπεπτωκότως καὶ ταπεινῶς· τῇ γε μὴν προαιρέσει, ὡς διέφαινον, οὐκ εἰκούσῃ τοῖς λόγοις, οὐδ' ἡττωμένῃ. (14) Καὶ γὰρ τὰ τῆς τύχης ἄδηλα πολλάκις ὑπεδείκνυον, καὶ τὰς προγεγενημένας μάχας ἀμφιδηρίτους ποιοῦντες, ἐν πάσαις ἔμφασιν ἀπέλιπον ὡς ἐπικυδεστέρων αὐτῶν γεγονότων. (15) Τέλος δ' ἦν τῶν λόγων· εἰ μέν τι δεῖ ῥητὸν πρόστιμον ὑπομένειν τῆς ἀγνοίας, ἀναδέχεσθαι τοῦτο ἔφασαν· τελεσθέντος δὲ τοῦ προστάγματος, ἐπανάγειν ἠξίουν ἐπὶ τὰς κατὰ Τιβέριον ὁμολογίας αὐτοῖς γενομένας πρὸς τὴν σύγκλητον.

III. Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ, διακούσαντες ἀμφοτέρων, εἰσήγαγον τοὺς παρὰ τοῦ Μαρκέλλου πρέσβεις. (2) Θεωροῦντες δὲ καὶ τούτους ῥέποντας ἐπὶ τὴν διάλυσιν, καὶ τὸν στρατηγὸν προσνέμοντα τὴν αὑτοῦ γνώμην τοῖς πολεμίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς συμμάχοις, (3) τοῖς μὲν Ἀραυάκαις ἔδωκαν καὶ τοῖς συμμάχοις ἀπόκρισιν, ὅτι Μάρκελλος ἀμφοτέροις ἐν Ἰβηρίᾳ διασαφήσει τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην. (4) Οὗτοι δὲ, νομίσαντες τοὺς συμμάχους ἀληθῆ καὶ συμφέροντα σφίσι λέγειν, τοὺς δὲ Ἀραυάκας ἀκμὴν μεγαλοφρονεῖν, τὸν δὲ στρατηγὸν ὑποδειλιᾷν τὸν πόλεμον, (5) ἐντολὰς ἔδωκαν δι' ἀποῤῥήτων τοῖς παρ' ἐκείνου πρεσβευταῖς, πολεμεῖν γενναίως καὶ τῆς πατρίδος ἀξίως. (6) Ἐπειδὴ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο κατάμονον, πρῶτον μὲν τῷ Μαρκέλλῳ διαπιστήσαντες, ἕτερον στρατηγὸν ἔμελλον διαπέμπειν εἰς τὴν Ἰβηρίαν· (7) ἤδη γὰρ ἔτυχον ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, καὶ τὰς ἀρχὰς παρειληφότες, Αὖλος Ποστούμιος καὶ Λεύκιος Λικίνιος Λεύκολλος. (8) Ἔπειτα περὶ τὰς παρασκευὰς ἐγίγνοντο φιλοτίμως καὶ μεγαλομερῶς, νομίζοντες, διὰ ταύτης τῆς πράξεως κριθήσεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. (9) Κρατηθέντων μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν, πάντας ὑπέλαβον σφίσι ποιήσειν τὸ προσταττόμενον· ἀποστρεψαμένων δὲ τὸν ἐνεστῶτα φόβον οὐ μόνον Ἀραυάκας καταθαῤῥήσειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας.

IV. Ὅσῳ δὲ φιλοτιμότερον ἡ σύγκλητος διέκειτο πρὸς τὸν πόλεμον, τοσούτῳ σφίσι τὰ πράγματα ἀπέβαινε παραδοξότερα. (2) Τοῦ μὲν γὰρ Κοΐντου, τοῦ τὸν πρότερον ἐνιαυτὸν στρατηγήσαντος ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευσαμένων, ἠγγελκότων εἰς τὴν Ῥώμην τήν τε συνέχειαν τῶν ἐκ παρατάξεως κινδύνων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων, καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Κελτιβήρων· (3) τοῦ δὲ Μαρκέλλου προφανῶς

retinerent in Hispania legiones, ad quas consul qu mitteretur, qui præsidio foret sociis, et injurias Ara reprimeret: (10) aut, si revocare exercitus vellent, faciendum illis esse, hos ut castigarent exempli ca posthac in mentem cuiquam veniat, tale quid audere. Hæc et his similia apud patres conscriptos illi ex Be Tittis, qui Romanorum sectam sequebantur, sunt (12) Secundum hos, legati hostium sunt introducti. Prodeunt igitur in medium Aravacæ, demissa atque mili in speciem oratione utentes; ceterum animos pr ferebant minime cedentes, sed invictos. (14) Nam c certos fortunæ casus sæpe commemorabant, et præterit temporum pugnas ita ancipiti marte pugnatas signific ut existimandum relinquerent, superiores sese ex om præliis discessisse. (15) Exitus autem orationis hic ut dicerent, si mulctæ nomine pro admissa culpa ali certi sibi imperaretur, facturos imperata: id vero ubi sent, fœdus restitui sibi postulabant, quod consule Ti cum senatu pepigissent.

III. Patres, audita utraque hac legatione, eos acciver quos Marcellus miserat. (2) Quos quum et ipsos ad pa proniores esse cernerent, et consulem hostium petitioni tius favere, quam sociorum, (3) responsum Aravacis p ter et sociis dederunt, ambos in Hispania voluntatem s tus a Marcello esse intellecturos. (4) Iidem tamen, r vera esse ac reipublicæ conducibilia, quæ dixerant soci Aravacas quidem ingentes admodum spiritus sibi sum Marcellum vero bellum metu refugere, (5) legatis, quos miserat, arcana dederunt mandata, ut bellum fortiter, que uti Romanos decet, gereret. (6) Decreta autem continuatione belli, quia virtuti Marcelli diffidebant, omnia de mittendo alio duce cogitarunt: (7) jam enim consules inierant, Aulus Postumius et Lucius Licinius cullus. (8) Secundum hæc ad belli apparatus se conve runt, summo adhibito studio, ut omnium rerum in suppeteret copia: quod existimarent, bello Hispani finem ea expeditione iri impositum. (9) Nam semel su ctis hostibus, omnes imperata facturos rebantur: sin co evitatum ab iis esset belli hujus periculum, non Arava dumtaxat, verum omnes reliquos populos rebellaturos.

IV. Quo autem vehementius in hujus belli curam sena incumbebat, eo majori fuit admirationi, quod tunc acci (2) Quum enim Quintus (Fulvius), qui anno superiore bellicam in Hispania administraverat, et qui sub illo stip dia fecerant, Romam renunciassent, quam assidue fuis acie instructa pugnandum, quam multi in iis præliis ess occisi, quanta Celtiberorum virtus exstitisset; (3) præte

…δειλιῶντος τὸν πόλεμον· ἐνέπεσέ τις πτοία τοῖς νέοις …άλογος, οἵαν οὐκ ἔφασαν οἱ πρεσβύται γεγενημένην …τερον. (4) Εἰς γὰρ τοῦτο προὔβη τὰ τῆς ἀποδει…ς, ὥστε μήτε χιλιάρχους προπορεύεσθαι πρὸς τὴν …ὴν τοὺς ἱκανοὺς, ἀλλ' ἐλλείπειν τὰς χώρας· τὸ πρό…ν εἰθισμένων πολλαπλασιόνων προπορεύεσθαι τῶν …ηκόντων· (5) μήτε τοὺς εἰσφερομένους ὑπὸ … ὑπάτων πρεσβευτὰς ὑπακούειν, οὓς ἔδει πορεύεσθαι …ὰ τοῦ στρατηγοῦ· (6) τὸ δὲ μέγιστον, τοὺς νέους …λίνειν τὰς καταγραφὰς, καὶ τοιαύτας πορίζεσθαι …φάσεις, ἃς λέγειν μὲν αἰσχρὸν ἦν, ἐξετάζειν δ' ἀπρε…, ἐπιτέμνειν δ' ἀδύνατον. (7) Τέλος δὲ, καὶ τῆς …λήτου καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν ἀμηχανίαις ὄντων, τί …ράς ἔσται τῆς τῶν νέων ἀναισχυντίας· τούτῳ γὰρ …γκάζοντο χρῆσθαι τῷ ῥήματι διὰ τὰ συμβαίνοντα· … Πόπλιος Κορνήλιος Ἀφρικανὸς, νέος μὲν ὢν, δοκῶν …σύμβουλος γεγονέναι τοῦ πολέμου, ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ … σωφροσύνῃ δόξαν ὁμολογουμένην πεποιημένος, τῆς …π' ἀνδρείᾳ φήμης προσδεόμενος· (9) θεωρῶν τὴν …κλητον ἀπορουμένην, ἀναστὰς εἶπεν, εἴτε χιλίαρχον, … πρεσβευτὴν πέμπειν αὐτὸν εἰς τὴν Ἰβηρίαν μετὰ … ὑπάτων ἐξεῖναι· πρὸς ἀμφότερα γὰρ ἑτοίμως ἔχειν. …) Καίτοι γ' ἔφη κατ' ἰδίαν μὲν αὐτῷ τὴν εἰς Μακεδο…ν ἔξοδον ἅμα μὲν ἀσφαλεστέραν εἶναι, * * · (11) …νέβαινε γὰρ τότε, τοὺς Μακεδόνας ἐπ' ὀνόματος κα…ν τὸν Σκηπίωνα, διαλύσοντα τὰς ἐν αὐτοῖς στάσεις·) …) ἀλλὰ τοὺς τῆς πατρίδος καιροὺς, ἔφη, κατεπείγειν …λλον, καὶ καλεῖν εἰς τὴν Ἰβηρίαν τοὺς ἀληθινῶς φι…δοξοῦντας. (13) Πᾶσι δὲ παραδόξου φανείσης τῆς …γγελίας, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην …λάβειαν· παραυτίκα μὲν εὐθέως συνέβη, μεγάλην …δοχὴν γενέσθαι τοῦ Σκηπίωνος, ἔτι δὲ μᾶλλον ταῖς …ῆς ἡμέραις. (14) Οἱ γὰρ πρότερον ἀποδειλιῶντες, …τρεπόμενοι τὸν ἐκ παραθέσεως ἔλεγχον, οἱ μὲν πρε…βεύσειν ἐθελοντὴν ἐπηγγέλλοντο τοῖς στρατηγοῖς, οἱ … πρὸς τὰς στρατιωτικὰς καταγραφὰς προσεπορεύοντο …τὰ συστρέμματα καὶ συνηθείας.

Marcello belli hujus metum palam profitente, ejusmodi pavor juniorum mentes incessit, ut nihil simile umquam accidisse seniores affirmarent. (4) Tantus enim terror animos hominum occupavit, ut neque tribuni, quot erat opus, magistratibus nomina darent, sed vacua relinquerentur loca, cum prius solerent multo plures, quam quibus opus esset, sese offerre; (5) neque legati, quos una cum belli duce opportebat proficisci, delecti a consulibus, conditionem acciperent; (6) et, quod maximum erat, juniores ad nomina non responderent, sed eas excusationes comminiscerentur, quarum meminisse turpe erat, examinare indecorum, incidere repellereque impossibile. (7) Tandem, quum neque senatus neque magistratus haberent, quo se verterent, neque scirent, quem finem juvenes facturi essent impudentiæ (nam hoc verbo coacti sunt propter rei novitatem uti), (8) Publ. Cornelius Africanus, ætate juvenis, sed qui belli suasor fuerat, adolescens probitatis et temperantiæ laude insignis, verum cui laus bellica adhuc deerat; quum cerneret, quantis in angustiis patres versarentur; (9) surgit e medio, dixitque, sive tribunum, sive legatum vellent se mittere in Hispaniam consulibus, in potestate senatus se futurum; ad utrumque enim esse paratum. (10) Etsi, inquiebat, si mei privatim commodi rationem habeam, profectio in Macedoniam, cum ad securitatem, [tum ad utilitatem,] potior mihi fuerit: (11) eo siquidem tempore Macedones nominatim Scipionem poposcerant ad disceptandas controversias, quas inter se habebant: (12) sed me, aiebat Scipio, tempora reipublicæ magis movent, quæ veræ laudis cupidos in Hispaniam vocant. (13) Quum mira esset omnibus visa Scipionis oratio, qua suam reipublicæ operam offerebat, et propter ætatem, et propter cautam cunctationem, quam alias præ se ferebat, repente omnes adolescentem complecti, atque collaudare, quod sequentibus diebus impensius etiam fecerunt. (14) Nam qui meticulosi prius apparuerant, metuentes jam, ne, comparati cum Scipione, ignominiam reportarent, partim legatos se cum belli ducibus profecturos ultro sunt professi, partim militiæ catervatim et per sodalitates nomina dabant.

(Suidas in Ἐνέπεσε.)

V. Ἐνέπεσε δέ τις ὁρμὴ τῷ Σκιπίωνι καὶ διαπόρησις, …εῖ συμβαλεῖν καὶ μονομαχῆσαι πρὸς τὸν βάρβαρον.

V. Incessit autem Scipionem impetus quidem et dubitatio, an cum barbaro confligere et singulare certamen inire ipse deberet.

(Suidas in Ἀποσφαλμήσας.)

(2) Ὁ δὲ ἵππος ὁ τοῦ Σκιπίωνος ἐδυσχρήστησε μὲν …ὸ τῆς πληγῆς, οὐ μὴν ὁλοσχερῶς ἐσφάλμησε. Διόπερ …θὸς ἀπέπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ὁ Σκιπίων.

(2) Equus vero Scipionis graviter quidem afflictus erat vulnere, neque tamen omnino prolapsus est: itaque rectus in terram sese dejecit Scipio.

II. — ACHAICI EXSULES LIBERANTUR A SENATU ROM.

I. (Plutarch. in Catone Majore p. 341, et in Apophthegm. p. 199.)

VI. Ὑπὲρ τῶν ἐξ Ἀχαΐας φυγάδων ἐντευχθεὶς ὁ Κάτων διὰ Πολύβιον ὑπὸ Σκιπίωνος, ὡς πολὺς ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγος ἐγίγνετο, τῶν μὲν διδόντων κάθοδον

Achaici exsules liberantur a Senatu Rom.

VI. De Achaicis exsulibus a Scipione, Polybii causa, compellatus Cato, cum multis res in senatu verbis ageretur, aliis reditum indulgentibus, aliis contradicentibus,

αὐτοῖς, τῶν δ' ἐνισταμένων· (2) ἀναστὰς ὁ Κάτων, Ὥσπερ οὐκ ἔχοντες ὃ πράττομεν, καθήμεθα τὴν ἡμέραν ὅλην περὶ γεροντίων Γραικῶν ζητοῦντες, πότερον ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἢ τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ νεκροφόρων ἐκκομισθῶσι. (3) Ψηφισθείσης δὲ τῆς καθόδου τοῖς ἀνδράσιν, ἡμέρας ὀλίγας οἱ περὶ τὸν Πολύβιον διαλιπόντες, αὖθις ἐπεχείρουν εἰς τὴν σύγκλητον εἰσελθεῖν, ὅπως, ἃς πρότερον εἶχον ἐν Ἀχαΐᾳ τιμὰς, οἱ φυγάδες ἀναλάβοιεν, καὶ τοῦ Κάτωνος ἀπεπειρῶντο τῆς γνώμης. (4) Ὁ δὲ μειδιάσας, ἔφη, τὸν Πολύβιον, ὥσπερ τὸν Ὀδυσσέα, βούλεσθαι πάλιν εἰς τὸ τοῦ Κύκλωπος σπήλαιον εἰσελθεῖν, τὸ πιλίον ἐκεῖ καὶ τὴν ζώνην ἐπιλελησμένον.

surrexit ; (2) et, Quasi vero, ait, quod agamus, de[illegible] sedemus hic de senibus Græcis disputantes totam die[illegible] a nostrisne, an ab Achaicis efferri debeant sandapilari[illegible] (3) Quum vero reditus in patriam eis esset decretus, pa[illegible] cis interjectis diebus Polybius iterum senatum adire [illegible] ravit, petiturus, ut iidem honores, quos olim gessiss[illegible] in Achaia, eis restituerentur; et, Catonis quæ de e[illegible] sententia esset, expiscatus est. (4) Tum Cato subri[illegible] ait, Polybium ad instar Ulyssis rodire in speluncam Cy[illegible] pis velle, pileum et cingulum petiturus, quorum ibi e[illegible] oblitus.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΕΚΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

BELLI PUNICI TERTII PRIMORDIA.

[I. a. Ἴσως δέ τινες ἐπιζητήσουσι πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐν …σματι κεχρήμεθα προφερόμενοι τοὺς κατὰ μέρος …ους, τοιαύτης ὑποθέσεως ἐπειλημμένοι καὶ τηλι…της πράξεως, ὅπερ οἱ πλεῖστοι ποιοῦσι τῶν συγ…φέων, εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη διατιθέμενοι τοὺς …ντας λόγους. (2) Ἐγὼ δὲ διότι μὲν οὐκ ἀποδοκι…ζω τοῦτο τὸ μέρος, ἐν πλείοσι τόποις τῆς ἱστορίας …ον πεποίημαι, πολλάκις ἀπηγγελκὼς δημηγορίας …ὰ συντάξεις ἀνδρῶν πολιτικῶν· ὅτι δ᾽ οὐκ ἐκ παντὸς …ου τοῦτο προαιροῦμαι πράττειν, νῦν ἔσται συμφα…ς· οὔτε γὰρ ὑπόθεσιν ἐπιφανεστέραν ταύτης εὑρεῖν …ειν, οὔτε ὕλην πλείω καὶ παράθεσιν· καὶ μὴν οὐδὲ …χειρότερον ἕτερον ἐμοὶ τῆς τοιαύτης παρασκευῆς· …ἀλλ᾽ οὔτε τοῖς πολιτικοῖς ἀνδράσιν οἶμαι πρέπειν πρὸς …ν τὸ προτεθὲν διαβούλιον εὑρεσιλογεῖν, καὶ διεξοδι…ς χρῆσθαι λόγοις, ἀλλ᾽ ἀεὶ τοῖς ἁρμόζουσι πρὸς τὸν …κείμενον καιρόν· (4) οὔτε τοῖς ἱστοριογράφοις ἐμμε…πτῇν τοῖς ἀκούουσι, οὐδ᾽ ἐναποδείκνυσθαι τὴν αὑτῶν …αμιν, ἀλλὰ τὰ κατ᾽ ἀλήθειαν ῥηθέντα, ὅσον οἷόν τε, …λυπραγμονήσαντας διασαφεῖν, καὶ τούτων τὰ καιριώ…τα καὶ πραγματικώτατα.]

[I. b. Πάλαι δὲ τούτου κεκυρωμένου βεβαίως ἐν …ς ἑκάστων γνώμαις, καιρὸν ἐζήτουν ἐπιτήδειον καὶ …φασιν εὐσχήμονα πρὸς τοὺς ἐκτός· πολὺ γάρ τι τούτου …ῦ μέρους ἐφρόντιζον οἱ Ῥωμαῖοι, καλῶς φρονοῦντες· …) ἔνστασις γὰρ πολέμου, κατὰ τὸν Δημήτριον, δικαία …ν δοκοῦσα εἶναι καὶ τὰ νικήματα ποιεῖ μείζω καὶ …ς ἀποτεύξεις ἀσφαλεστέρας· ἀσχήμων δὲ καὶ φαύλη, …αντία ἐνεργάζεται· (3) διὸ καὶ τότε περὶ τῆς τῶν …τὸς διαλήψεως πρὸς ἀλλήλους διαφερόμενοι παρ᾽ ὀλίγο …έστησαν τοῦ πολέμου.]

(Legatio CXLII.)

I. Τῶν Καρχηδονίων πάλαι βουλευομένων περὶ τοῦ …ῶς ἀπαντήσαιεν τῇ Ῥωμαίων ἀποκρίσει, καὶ τῶν Ἰτυκαίων ὑποτεμομένων τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ἑαυτῶν προδιδόντων πόλιν, ὁλοσχερὴς ἀμηχανία περιέστη τοὺς ἀνθρώπους. (2) Μιᾶς γὰρ ἐλπίδος ἔτι φαινομένης αὐτοῖς, εἰ συγκαταβαῖεν εἰς τὸ δοῦναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὑτῶν, διότι πάντως εὐδοκεῖν ποιήσουσι τοὺς Ῥωμαίους· (3) διὰ τὸ μηδ᾽ ἐν ταῖς μεγίσταις περιστάσεσι καταπολεμηθέντες, καὶ πρὸς τοῖς τείχεσι τῶν πολεμίων ὑπαρχόντων, μηδέποτε τὴν ἐπιτροπὴν δεδωκέναι τῆς πατρίδος· (4) καὶ ταύτης

LIBRI TRICESIMI SEXTI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. *a*. Nonnulli fortasse rogabunt, cur nos gratæ spectationis causa singulas orationes non proferamus, quando quidem tam insigne argumentum tantamque rei molem aggressi simus; neque id agamus quod plerique omnes historici solent, ut sermones nimirum in utramque partem dictos operi nostro inseramus. (2) Ego vero quod hoc genus scribendi non improbem, in multis Historiæ locis declaravi, relatis sæpe concionibus et colloquiis politicorum virorum. Quod autem haud in omni occasione id faciendum esse judicem, nunc fiet manifestum: neque enim facile quis inveniat hoc nostro vel splendidius argumentum, vel copiosiorem materiam atque apparatum, neque ad aliud scriptionis genus magis sum instructus. (3) Verum sicuti politicos viros haud decere arbitror, ut ad omnem quæ incidit deliberationem orationes studiose meditentur, et diu multumque disserant, sed pro re nata potius apte loquantur; (4) ita mihi videntur historici haudquaquam lectores suos verbosis declamationibus morari debere, neque suam apud hos eloquentiam ostentare; sed ea tantummodo verba, quæ reapse inter agendum dicta sunt, quantum ejus fieri potest, diligenter et accurate esse referenda; nec vero omnia, sed opportunissima quæque et præsenti negotio utilissima.

I. *b*. Atque hæc sententia cum in omnium animis firmiter esset decreta, tempus quærebant idoneum prætextumque honorificum publicæ famæ causa. Hujus enim rei, præclaro sane consilio, magnopere rationem Romani habebant. (2) Nam belli susceptio, ut ait Demetrius, si justa videatur, et victorias reddit ampliores, et clades ipsas attenuat: turpis autem et improba, omne contra facit. (3) Quare et tunc Romani, cum de publico populorum judicio non satis inter eos conveniret, pæne a bello abstinuerunt.

Quid egerint Carthaginienses post deditam Uticam.

Cum Carthaginienses post acceptum Romanorum responsum, quid facto esset opus,, dudum deliberassent, et excogitati ab ipsis consilii gratiam Uticenses præripuissent, tradita mature urbe sua in Romanorum potestatem; prorsus, quo se verterent, aut quam ad salutem inirent viam, nesciebant. (2) Nam illi quidem spem sibi superesse hanc unicam existimabant, sic se satisfacturos utique Romanis, si eo descenderent, ut liberum de se arbitrium illis permitterent: (3) quandoquidem superioribus temporibus ne tum quidem, cum bello victi extremam periculi aleam subiissent, atque adeo pro mœnibus hostis esset, adduci

τῆς ἐπινοίας τὸν καρπὸν ἀπέβαλον, προκαταληφθέντες ὑπὸ τῶν Ἰτυκαίων. (5) Οὐδὲν γὰρ ξένον, οὐδὲ παράδοξον ἔμελλε φανήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, εἰ ταυτὸν ποιήσαιεν τοῖς προειρημένοις. (6) Οὐ μὴν ἀλλὰ κακῶν αἱρέσεως καταλειπομένης, ἢ τὸν πόλεμον ἀναδέχεσθαι γενναίως, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ τῶν καθ' αὑτούς· (7) πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐν τῷ συνεδρίῳ δι' ἀποῤῥήτων ποιησάμενοι λόγους, κατέστησαν πρεσβευτὰς αὐτοκράτορας· καὶ τούτους ἐξαπέστελλον, δόντες ἐντολὴν, βλέποντας πρὸς τὰ παρόντα, πράττειν τὸ δοκοῦν συμφέρειν τῇ πατρίδι. (8) Ἦσαν δ' οἱ πρεσβεύοντες Γίσκων, Στρυτάνος ἐπικαλούμενος, Ἀμίλλας, Μίσδης, Γιλλίκας, Μάγων. (9) Ἧκον δὲ οἱ πρέσβεις παρὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς Ῥώμην, καὶ καταλαβόντες πόλεμον δεδογμένον, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ὡρμηκότας μετὰ τῶν δυνάμεων, οὐκ ἔτι διδόντων βουλὴν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὑτῶν.

II. Περὶ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς εἴρηται μὲν ἡμῖν καὶ πρότερον· ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ καὶ νῦν ὑπομνῆσαι κεφαλαιωδῶς. (2) Οἱ γὰρ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπὴν, διδόασι πρῶτον μὲν χώραν τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς, καὶ πόλεις τὰς ἐν ταύτῃ, σὺν δὲ τούτοις ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τοὺς ὑπάρχοντας ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ταῖς πόλεσιν ἅπαντας· (3) ὁμοίως ποταμοὺς, λιμένας, ἱερὰ, τάφους, συλλήβδην, ὥστε πάντων εἶναι κυρίους Ῥωμαίους, αὐτοὺς δὲ τοὺς διδόντας ἁπλῶς μηκέτι μηδενός. (4) Γενομένης δὲ τῆς ἀνθομολογήσεως τοιαύτης ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, καὶ μετ' ὀλίγον εἰσκληθέντων αὐτῶν εἰς τὸ συνέδριον, ἔλεγεν ὁ στρατηγὸς τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην· ὅτι, καλῶς αὐτῶν βεβουλευμένων, δίδωσιν αὐτοῖς ἡ σύγκλητος τήν τ' ἐλευθερίαν, καὶ τοὺς νόμους, ἔτι δὲ τὴν χώραν ἅπασαν, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων κτῆσιν, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. (5) Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ταῦτ' ἀκούσαντες ἔχαιρον, δόξαντες, ὡς ἐν κακῶν αἱρέσει, καλῶς σφίσι κεχρῆσθαι τὴν σύγκλητον, ἅτε τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ μεγίστων αὐτοῖς συγκεχωρημένων. (6) Μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ στρατηγοῦ διασαφοῦντος, διότι τεύξονται τούτων, ἐὰν τριακοσίους ὁμήρους εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐκπέμψωσιν ἐν τριάκονθ' ἡμέραις, τοὺς υἱοὺς τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου καὶ τῆς γερουσίας, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ὑπάτων παραγγελλομένοις πειθαρχήσωσιν· (7) ἐπὶ ποσὸν ἠπόρησαν, ποῖά ποτε διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς ἔσται παραγγελλόμενα· πλὴν τότε γε ἐξαυτῆς ὥρμησαν, σπεύδοντες ἀναγγεῖλαι τῇ πατρίδι περὶ τούτων. (8) Παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν Καρχηδόνα, διεσάφουν τοῖς πολίταις τὰ κατὰ μέρος. (9) Οἱ δὲ, διακούσαντες, τἄλλα μὲν ἐνδεχομένως ἐνόμιζον βεβουλεῦσθαι τοὺς πρεσβευτάς· περὶ δὲ πόλεως μὴ γεγονέναι μνείαν, εἰς μεγάλην ἐπίστασιν αὐτοὺς ἦγε καὶ πολλὴν ἀμηχανίαν.

III. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ φασὶ Μάγωνα τὸν Βρέττιον χρήσασθαι λόγοις ἀνδρώδεσι καὶ πραγματικοῖς. (2) Δύο γὰρ, ὡς ἔοικε, καιροὺς ἔφασεν εἶναι τοῦ βουλεύσασθαι περὶ σφῶν καὶ τῆς πατρίδος· ὧν τὸν μὲν ἕνα παρεῖσθαι. (3) Δεῖν γὰρ οὐ μὰ Δία νῦν διαπορεῖν, τί

umquam potuerant, ut patriam Romanis dederent. Sed hujus quoque consilii fructum occuparant Uticenses atque illis ademerant. (5) Etenim si vel maxime eos quos diximus, exemplum sequerentur, nihil tamen neque miri eos fecisse, Romani erant existimaturi. Verumtamen quoniam duorum malorum alterum eligendum, ut vel bellum fortiter sustinerent, vel potestati alienæ se suaque permitterent; (7) post multas in senatu dictas arcano sententias, legatos decreverunt, qui arbitrio reipublicæ consulerent; eosque cum his mandatis proficisci jusserunt, ut, præsentis status ratione habita, ea facerent, quæ e republica esse viderentur. (8) Legationem obierunt Giscon, qui Strytanus cognominatus, Hamilcar, Misdes, Gillicas, et Mago. (9) Venerunt igitur Romam hi Carthaginiensium legati : sed ibi bellum jam decretum invenerunt, et consules cum exercitibus profectos. Itaque quum tempus ad deliberandum rerum lum darent, arbitrio Romanorum se suaque omnia miserunt.

II. Quam vim hoc habeat, permittere arbitro, diximus quidem jam ante; sed breviter hic quoque repetendum. (2) Nam qui Populi Romani arbitrio se suaque permittunt, ii agrum primo illis dant omnem, quem habent, et urbes quæcumque sunt in illo, ad hæc viros pariter et feminas quotquot vel in agro vel in urbibus fuerint : (3) praeterea amnes, portus, sacra, monumenta; denique ad unum omnia, ut omnium domini fiant Romani; ipsi vero, qui permittunt, omnium omnino rerum dominium amittunt. (4) Postquam igitur declarationem istam Carthaginienses fecerunt, accitis mox in curiam exposuit consul senatus sententiam : scilicet, quoniam rectam consilii viam iniissent, concedere illis patres libertatem, leges suas, agrum insuper omnem, et omnium aliorum bonorum possessionem, quæ ad rempublicam aut ad privatos pertineret. (5) His auditis lætari Carthaginienses, quod putarent clementer secum, ut in malis, senatum agere, qui maxima quæque et summe necessaria sibi concederet. (6) Postea adjiciente consule, ista eos esse impetraturos, si intra triginta dies obsides trecentos Lilybæum miserint, senatorum aut Seniorum liberos, et ea fecerint, quæ consules imperassent : (7) dubitarunt aliquamdiu legati, mirantes quænam tandem essent, quæ consules sint imperaturi. Ceterum ex urbe profecti extemplo sunt, ut de iis, quæ gesta fuerant, nuncium in patriam afferrent. (8) Carthaginem ut ventum, omnia ordine civibus exposuerunt. Qui, iis auditis, cetera sic satis commode a legatis fuisse administrata existimantes, quod tamen urbis nulla esset mentio facta, causam vehementer requirebant; eaque res mirifice anxios et sollicitos illos habebat.

III. Fama est, illo tempore Magonem Bruttium oratione usum et forti et prudente; (2) quum diceret, duo tempora videri Carthaginienses habuisse ad deliberandum de sua et patriæ salute. Horum alterum esset ab ipsis prætermissum. (3) Nam quærendi quidnam consules essent

ὑπάτων αὐτοῖς παραγγελθήσεται, καὶ διὰ τί ...λεως οὐδεμίαν ἐποιήσατο μνείαν ἡ σύγκλητος, ...ὅτ' ἐν χειρὸν ἐδίδοσαν τὴν ἐπιτροπήν· (4) δόν... σαφῶς γινώσκειν, διότι πᾶν τὸ παραγγελλό...ποιητέον ἐστὶν, ἐὰν μὴ τελέως ὑπερήφανον ᾖ ...ρὰ τὴν προσδοκίαν. (5) Εἰ δὲ μὴ, τότε πάλιν ...σθαι, πότερα δεῖ προσδέχεσθαι τὸν πόλεμον ...χώραν, καὶ πάσχειν, ὅ τι ποτ' ἂν οὗτος ἐπιφέρῃ ...ων, ἢ, καταῤῥωδήσαντας τὴν τῶν πολεμίων ...ἐθελοντὴν ἀναδέχεσθαι πᾶν τὸ προσταττόμενον. ...ων δὲ, διὰ τὸν ἐφεστῶτα πόλεμον, καὶ διὰ τὸ ...δοκίας ἄδηλον, φερομένων ἐπὶ τὸ πειθαρχεῖν ...γγελλομένοις, ἔδοξε πέμπειν τοὺς ὁμήρους εἰς ...ιον. (7) Καὶ παραυτίκα καταλέξαντες τρια...τῶν νέων, ἐξέπεμπον μετὰ μεγάλης οἰμωγῆς ...ων, ἅτε προπεμπόντων ἕκαστον τῶν ἀναγκαίων ...γενῶν, καὶ μάλιστα τῶν γυναικῶν ἐκκαιουσῶν ...ὑτὴν διάθεσιν. (8) Ἐπεὶ δὲ κατέπλευσαν εἰς ...ιον, οἱ μὲν ἐξαυτῆς παρεδόθησαν διὰ τῶν ...Κοΐντῳ Φαβίῳ Μαξίμῳ· συνέβαινε γὰρ, τοῦ... τῆς Σικελίας τετάχθαι στρατηγὸν τότε. (9) ...ρακομισθέντες ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ῥώμην, συν...σαν ὁμοῦ πάντες εἰς τὸ τῆς ἑκκαιδεκήρους

Καὶ τῶν μὲν ὁμήρων ἐκεῖσε ὑπαρχόντων, οἱ ...οἱ κατήχθησαν εἰς τὴν τῆς Ἰτύκης ἄκραν. (2) ...δὲ προσπεπτωκότων τοῖς Καρχηδονίοις, ὀρθὴ ...φόβος ἦν ἡ πόλις, διὰ τὴν ἀδηλότητα τῶν προσ...ων. (3) Οὐ μὴν ἀλλ' ἔδοξεν αὐτοῖς πρεσβευ...ειν, τοὺς πευσομένους τῶν ὑπάτων, τί δεῖ ...καὶ διασαφήσοντας, ὅτι πρὸς πᾶν τὸ παραγγελ... ἕτοιμοι πάντες εἰσίν. (4) Τῶν δὲ πρεσβευτῶν ...ων εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων παρεμβολὴν, καὶ ...ρίου συναχθέντος, εἰσελθόντες οἱ πρέσβεις διε...το κατὰ τὰς ἐντολάς. (5) Ὁ δὲ πρεσβύτερος τῶν ...ων, ἐπαινέσας αὐτῶν τὴν πρόθεσιν καὶ προαίρεσιν, ...ε παραδιδόναι τά τε ὅπλα καὶ τὰ βέλη πάντα ... δόλου καὶ ἀπάτης. (6) Οἱ δὲ πρέσβεις ποιήσειν ...ἔφασαν τὸ παραγγελλόμενον· σκοπεῖσθαι δ' αὐτοὺς ...ν τὸ συμβησόμενον, ἐὰν αὐτοὶ μὲν παραχωρήσωσι ...ὅπλων, ἐκεῖνοι δὲ λαβόντες ἀποπλεύσωσιν. Ὅμως ...α ἔδωκαν.

(Suidas in Βάσταγμα.)

(7) Δῆλον ἐγένετο, ὅτι μέγα τὸ βάσταγμα τῆς πόλεως. Πλείονα γὰρ κ' μυριάδων ὅπλα παρέδωκαν Ῥω...ις, καὶ καταπέλτας β.

(Suidas in Ἀπλῶς, in Ὀττευόμενοι, et in Ἀλογία.)

V. Ἀπλῶς δὲ οὐδὲν εἶδος τῶν μελλόντων ἔγνωσαν· (2) ...αὐτῆς δὲ τῆς τῶν πρέσβεων ἐμφάσεως ὀττευόμε...ις παντοδαπὰς οἰμωγὰς καὶ θρήνους ἐνέπιπτον.

---

(3) Οἱ δὲ πάντες ἅμα ἀνακραγόντες, ἐξαυτῆς οἱονεὶ

imperaturi, et cur nullam senatus urbis fecerit mentionem, non mehercule nunc tempus esse; verum tunc fuisse, cum arbitrio Romanorum sese permiserunt. (4) Nunc postquam id fecissent, certo statuere eos debere, omnia, quæ forent imperata, facienda esse, nisi quid nimis superbum et inopinatum imperaretur. (5) Id si nollent, nunc denuo ipsis esse deliberandum, utrum ditioni suæ intentatum bellum sustinere, et, quæcumque manare ab eo mala solent, velint tolerare; an potius, adventum hostium horrentes, quæcumque forent imperata, ultro sint facturi. (6) Quum igitur omnes, præsentis belli metu, et propter incerta casuum, ad parendum Romanis inclinarent, decretum est, Lilybæum obsides esse mittendos. (7) Et confestim trecentos e juventute delectos mittunt, non sine magnis ejulatibus et lacrymis, utpote quum necessarii et cognati sui quemque illorum prosequerentur; maximeque propter mulieres miserabilis ejus spectaculi facies erat. (8) Posteaquam Lilybæum obsides appulerunt, consules illos Quinto Fabio Maximo tradiderunt, quoniam illo tempore Siciliam ex prætura nactus Fabius regebat: (9) qui eos Romam tuto curavit deferendos, ubi simul omnes in navale navis sedecim versuum remorum sunt conclusi.

IV. Ita in custodiam datis obsidibus, imperatores classem cum exercitu ad Uticæ arcem appellunt. (2) Quod ubi Carthaginem fuit nuntiatum, suspensi omnium civium animi, pleni metus propter exspectationis incertitudinem fuerunt. (3) Visum tamen illis faciendum, ut legatos mitterent quæsituros a consulibus, quid facto opus esset? illisque nuntiaturos, Carthaginienses paratos esse, quæcumque forent imperata, facere. (4) Postquam legati in castra Romanorum venissent, et in concilio mandata, quæ acceperant, exposuissent, (5) major natu e consulibus, laudato ipsorum consilio et voluntate, arma telaque omnia sine dolo et fallaciis tradere eos jussit. (6) Legati, facturos se quidem imperata, responderunt; orare tamen Romanos, cogitarent etiam atque etiam, quid esset futurum, si Carthaginienses tradidissent arma, ipsique in discessu illa asportarent. Hæc tamen mox tradiderunt.

---

(7) Manifestum factum est, magnas esse opes urbis. Armorum enim plus ducena millia, catapultarum duo millia Romanis tradiderunt.

Carthaginiensium legatorum reditus.

V. Nullam omnino notionem eorum, quæ ipsis imminebant, potuerunt sibi informare: (2) sed ex solo vultu legatorum male ominantes, in omnigenos ejulatus et lamentationes proruperunt.

---

(3) Illi vero, postquam simul omnes clamorem sustule-

παρελύθησαν. (4) Ταχὺ δὲ τοῦ λόγου διαδοθέντος εἰς τὸ πλῆθος, οὐκέτι συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἀλογίαν· ἀλλ' οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς πρεσβευτὰς ὥρμων, ὡς αἰτίους σφίσι τῶν κακῶν ὄντας τούτων· (5) οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς κατειλημμένους τῶν Ἰταλικῶν, καὶ εἰς τούτους ἀπερείσαντες τὸν θυμόν· οἱ δὲ πρὸς τὰς πύλας τῆς πόλεως.

(Suidas in Ἄψυχος et Φαμέας.)

VI. Τὰς προφυλακὰς βλέπων ὁ Φαμέας, ὢν οὐκ ἄψυχος, ἐξέκλινε τὰς πρὸς τὸν Σκιπίωνα συμπλοκάς. (2) Καί ποτε συνεγγίσας ταῖς ἐφεδρείαις, προβαλόμενος ὀφρὺν ἀπότομον, ἀπέστη καὶ πλείω χρόνον.

(Suidas in Σημαῖαι.)

(3) Αἱ δὲ σημαῖαι τῶν Ῥωμαίων συνεπεφεύγεσαν εἰς βουνόν· καὶ πάντων δόντων γνώμας, ὁ Σκιπίων ἔφη· (4) ὅταν ἐξ ἀκεραίου βουλεύωνται, καὶ πλείω ποιεῖσθαι πρόνοιαν τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἢ τοῦ δρᾶσαι κακῶς τοὺς ἐχθρούς.

(Suidas in Διαστολή.)

(5) Οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἰ φιλοτιμότερον ἐξηγούμεθα τὰ κατὰ τὸν Σκιπίωνα, καὶ πᾶν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ διαστολῆς ἐξαγγέλλομεν.

(Suidas in Ἀΐσσουσιν.)

(6) Ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ Μάρκον Πόρκιον ἀκούσαντα τὰς ἀριστείας Σκιπίωνος, εἰπεῖν·

Οἷος πέπνυται· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

rant, confestim velut attoniti obstupuerunt. (4) Ma ver rumore in vulgus sparso, non amplius erat tacitus stupo sed alii in legatos irruebant, tamquam horum malor auctores : (5) alii in Italos, qui in urbe erant deprehen rabiem suam effundebant; alii ad portas urbis currebant

---

Himilco Phameas, dux equitum Carth.

VI. Stationes cernens Phameas, quamquam non timidus, copiam sui facere noluit Scipioni. (2) Et aliquando adpropinquasset hostium præsidiis, præcipi tumuli supercilium ut propugnaculum objiciens hosti, sat longum tempus ibi se continuit.

Scipio.

(3) Manipuli Romanorum confugerant in collem : cum omnes sententiam dixissent, Scipio ait, (4) Ubi re int instituitur deliberatio, majori etiam cura cavendum, ne trimentum patiaris, quam ut ipse lædas hostem.

---

(5) Mirari nemo debet, si res Scipionis diligentiore st narramus, et singula ejus dicta sigillatim commemoran

---

(6) Romæ Marcum Porcium [Catonem], cum res a Scip præclare gestas audivisset, dixisse ferunt : Solus sapit, teri vero ut umbræ oberrant.

THΣ TPIAKOΣTHΣ EBΔOMHΣ

ΩN ΠOΛYBIOY IΣTOPIΩN

TA ΣΩZOMENA.

LIBRI TRICESIMI SEPTIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

inum sententiæ diversæ de Romanis tertium bellum Punicum suscipientibus, et de Pseudophilippi bello.

a. Ὅτι περὶ Καρχηδονίων ὅτε κατεπολέμησαν ς οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν Ψευδο-πον, κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ καὶ παντοῖοι διε-το λόγοι· τὰς μὲν ἀρχὰς περὶ τῶν κατὰ Καρ-ίους, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸν εφίλιππον. (2) Τὰ μὲν οὖν περὶ Καρχηδονίους ἀλ-ωμένας εἶχε τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς διαλήψεις· ἔνιοι γὰρ συγκατήνουν τοῖς Ῥωμαίοις φάσκοντες αὐ-φρονίμως καὶ πραγματικῶς βουλεῦσαι περὶ τὰς ·τείας· (3) τὸ γὰρ τὸν ἐπικρεμαμένον φόβον, καὶ πολλάκις μὲν ἠμφισβητηκυῖαν πρὸς αὐτοὺς πόλιν τῆς ἡγεμονίας, ἔτι δὲ καὶ νῦν δυναμένην ἀμφισ-ῆαι σὺν καιρῷ, ταύτην ἐπανελομένους βεβαιῶσαι ετέρᾳ πατρίδι τὴν ἀρχὴν, νοῦν ἐχόντων εἶναι καὶ ὰ βλεπόντων ἀνθρώπων.]

b. Ἔνιοι δὲ τούτοις ἀντέλεγον φάσκοντες, ὅτι ύτην ἔχοντες τὴν προαίρεσιν κατεκτήσαντο τὴν νίαν· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν Ἀθηναίων καὶ Λα-μονίων ἐκτρέπεσθαι φιλαρχίαν· καὶ βραδύτερον κείνων ὁρμᾷν, ἥξειν δ' ἐπὶ τέλος ἐκ τῶν προφαινο-· (2) πρότερον μὲν γὰρ πᾶσι πεπολεμηκέναι μέχρι ρατῆσαι καὶ συγχωρῆσαι τοὺς ἀντιταξαμένους, ὶ πείθεσθαι σφίσι καὶ ποιεῖν τὸ παραγγελλόμε-νῦν δὲ προοίμιον μὲν ἐκτεθεῖσθαι τῆς ἰδίας προαι-ς τὰ κατὰ Περσέα, βαστάσαντας ἐκ ῥιζῶν τῶν δόνων βασιλείαν, τετελειωκέναι δὲ κατὰ τὸ παρὸν ῆς περὶ Καρχηδονίων διαλήψεως· (3) μηδενὸς γὰρ ίστου γεγονότος ἐξ ἐκείνων, ἀνηκέστως καὶ βαρέως λεῦσθαι περὶ αὐτῶν, πᾶν ἀναδεχομένων καὶ πᾶν ενόντων ποιήσειν τὸ προσταττόμενον.]

c. Ἕτεροι δὲ καθόλου πολιτικὸν εἶναι τὸ Ῥω-ν ἔθνος ἔφασαν, καὶ τοῦτο ἴδιον εἶναι, καὶ ἐπὶ σεμνύνεσθαι τοὺς Ῥωμαίους, ἐπὶ τῷ καὶ τοὺς μους ἁπλῶς καὶ γενναίως πολεμεῖν, μὴ νυκτερι-ἐπιθέσεσι χρωμένους μήτ' ἐνέδραις, πᾶν δὲ τὸ δι' της ἢ δόλου γινόμενον ἀποδοκιμάζοντας, μόνους δὲ ὰ προδήλου καὶ κατὰ πρόσωπον κινδύνους ὑπολαμ-τας αὐτοῖς καθήκειν· (2) νῦν δὲ πάντα περὶ τοὺς ηδονίους δι' ἀπάτης καὶ δόλου κεχειρικέναι, κατὰ ὺ τὸ μὲν προτείνοντας, τὸ δ' ἐπικρυπτομένους, ὗ παρείλαντο πάσας τὰς ἐλπίδας τοῦ βοηθεῖν αὐ-τοὺς συμμάχους· τοῦτο δὲ μοναρχικῆς πραγματο-ς οἰκεῖον εἶναι μᾶλλον ἢ πολιτικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς σεως, καὶ προσεοικὸς ἀσεβήματι καὶ παρασπονδή-κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. (3) Ἦσαν δέ τινες οἱ καὶ

I. *a.* Circa Carthaginienses, quo tempore eos debellavere Romani, et circa falsum Philippum, per Græciam multi variique jactabantur sermones. Et primo quidem in ore Carthaginienses erant, deinde falsus Philippus. (2) Ergo ad Carthaginienses quod attinet, diversæ ferebantur sententiæ atque judicia. Alii enim probabant Romanos, cum dicerent sapienter eos et ex usu reipublicæ de imperandi arte sentire. (3) Nam quod impendentem semper terrorem, id est urbem quacum sæpe de principatu certaverant, quæque adhuc pro re nata certatura videretur; hanc, inquam, delendo quod patriæ imperium constabilirent, id, aiebant, sapientium hominum esse et qui longe prospicerent.

VI. *b.* Alii vero his adversabantur, aiebantque nequaquam Romanos ob hanc causam principatum ad se pertraxisse; verum quia in Atheniensium ac Lacedæmoniorum ambitionem paulatim declinarent: quod etsi lentius facerent, attamen satis apparere illuc denique esse deventuros. (2) Nam primo bellum cum omnibus gessisse, donec adeo prævalerent, ut hostes sibi persuaserint parendum esse Romanis, et quidquid imperarent, faciendum. Nunc autem consummandi propositi sui eos initium fecisse in rebus Persei, cum Macedonum regnum radicitus evertissent : perfecisse vero illud hoc demum tempore iis quæ in Carthaginienses consulerent : (3) quorum etsi nullum atrox in præsenti facinus exstitisset, nihilominus Romani atrociter ac superbe adversus eos decrevisse, nihil licet recusantes et quibusvis jussibus obsequentes.

I. *c.* Postremo alii dicebant, in universum quidem summa civilis scientiæ peritia præditos esse Romanos, atque hoc illis esse proprium, eoque inprimis illos gloriari, quod etiam bella simpliciter et ingenua ratione gererent, nec nocturnis aggressionibus neque insidiis uti solerent, atque omnino quidquid fraude dolove fit, improbarent, eaque tantum digna se pericula reputarent, quæ palam atque aperto marte suscipiuntur; (2) nunc tamen contra Carthaginienses eos egisse omnia fraude doloque, brevi momento modo præ se ferendo aliquid, modo dissimulando, donec omnem spem auxilii a sociis ferendi illis eripuissent. Hæc vero magis esse monarchicæ ambitionis propria quam civilis Romanique instituti, et si recte æstimarentur, haud magnopere a fœdifragorum perfidorumque crimine differre. (3) Sed enim alii his quoque contradicebant, quod si ante-

τούτοις ἀντιλέγοντες· εἰ μὲν γὰρ πρὶν ἢ δοῦναι τοὺς Καρχηδονίους τὴν ἐπιτροπὴν αὐτῶν οὕτως ἐχείριζον τὰ πράγματα, κατὰ βραχὺ τὰ μὲν προτείνοντες, τὰ δὲ παραγυμνοῦντες, εἰκότως ἂν αὐτοὺς ἐνόχους φαίνεσθαι τοῖς ἐγκαλουμένοις· (4) εἰ δὲ δόντων αὐτῶν τῶν Καρχηδονίων τὴν ἐπιτροπὴν ὥστε βουλεύεσθαι Ῥωμαίους ὅ τι ποτὲ φαίνοιτο περὶ αὐτῶν, οὕτω λαβόντες τὴν ἐξουσίαν ὅ ποτε δοκεῖ σφίσι τὸ κριθὲν ἐπιτάττειν ** ουχ ** γενόμενον ἀσεβήματι παραπλήσιον *** παρασπονδήματι μικροῦ εἶχ ** μήματι τὸ παρὰ ** τριων ** ἔγκλημα *** τὸ γενόμενον ὑπὸ Ῥωμαίων· (5) ἀσέβημα μὲν γὰρ εἶναι τὸ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς τεθνεῶτας ἁμαρτάνειν· παρασπόνδημα δὲ παρὰ τοὺς ἐνόρκους καὶ τὰς ἐγγράπτους ὁμολογίας πρὸς τὸν ** τοὺς ἐθισμοὺς ἐπιτελοῦμεν ** ὧν οὐδὲν ** τὸ παρὸν ἐνόχους εἶναι Ῥωμαίους· (6) οὐ γὰρ εἰς τοὺς θεοὺς οὔτ' εἰς τοὺς γονεῖς, οὐδ' εἰς τοὺς τεθνηκότας ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ μὴν ὅρκους οὐδὲ συνθήκας παραβαίνειν· τὸ δ' ἐναντίον, αὐτοὺς ἐγκαλεῖν τοῖς Καρχηδονίοις ὅτι παραβεβήκασι· καὶ μὴν οὐδὲ νόμους οὐδὲ ἐθισμοὺς οὐδὲ τὴν ἀκεραίαν πίστιν ἀθετεῖν· (7) λαβόντες γὰρ τὴν ἐπιτροπὴν παρ' ἑκόντων, ὃ βούλοιντο πράττειν, οὐ πειθαρχούντων τοῖς παραγγελλομένοις, οὕτως αὐτοῖς προσάγειν τὴν ἀνάγκην. Περὶ μὲν οὖν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων ταῦτ' ἐλέγετο.]

quam Carthaginienses res suas Romanorum fidei tradi[...] sent, hi postremi ita cum illis tergiversati essent, et [...] intervallo hæc aperte ostenderent, illa ex obliquo mon[...] rent, merito viderentur his criminibus esse affines. (4) [...] autem, Carthaginiensibus jam se Romanorum clemen[...] permittentibus, ita ut Romani de rebus eorum suo arbit[...] statuerent, tum hi data potestate ut quicquid libitum [...] imperarent utentes rem gessissent, hoc nec impietati [...] perfidiæ simile esse . . . (5) Impium enim esse illum [...] adversus deos, parentes, mortuosque peccaret : fœdifra[...] autem qui pacta sacramento tabulisque de more fir[...] violaret. . . . quorum omnium in re præsenti nullius reo[...] Romanos. (6) Neque enim eos vel in parentes vel in mo[...] peccasse, neque sacramenta aut fœdera violasse : i[...] vero Romanos de his Carthaginienses accusare : ipsos a[...] leges neque patrios mores neque illibatam adhucdum f[...] fallere; (7) cum enim Carthaginienses Romanorum [...] sus arbitratui se permisissent, neque tamen facere v[...] sent imperata, ipsos imponere Romanis hoc modo a[...] necessitatem. Ac de Romanis quidem et de Carthagi[...] sibus hi sermones serebantur.

[I. d. Περὶ δὲ τοῦ Ψευδοφιλίππου τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀνεκτὸς ὁ λόγος ἐφαίνετο· πάρεστί τις ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν ἀεροπετὴς Φίλιππος, καταφρονήσας οὐ μόνον Μακεδόνων, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίων, οὐδεμίαν ἀφορμὴν εὔλογον ἔχων πρὸς τὴν ἐπιβολήν· (2) ἅτε γινωσκομένου τοῦ κατ' ἀλήθειαν Φιλίππου, διότι σχεδὸν ὀκτωκαίδεκα γεγονὼς ἐτῶν μετήλλαξε τὸν βίον ἐν Ἄλβᾳ τῆς Ἰταλίας, δυσὶν ἔτεσιν ὕστερον [μετ'] αὐτοῦ τοῦ Περσέως· μετὰ δὲ μῆνας τρεῖς ἢ δ' προσπεσούσης φήμης, διότι νενίκηκε μάχῃ τοὺς Μακεδόνας πέραν τοῦ Στρυμόνος κατὰ τὴν Ὀδομαντικήν, τινὲς μὲν ἀπεδέχοντο τὸν λόγον, οἱ δὲ πλείους ἀκμὴν ἠπίστουν· (3) μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν ἅμα τοῦ λόγου προσπεσόντος, ὅτι νικᾷ μάχῃ τοὺς Μακεδόνας, ἐπὶ τάδε τοῦ Στρυμόνος καὶ πάσης Μακεδονίας κρατεῖ, καὶ Θετταλῶν γράμματα καὶ πρεσβευτὰς πεμψάντων πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ παρακαλεσάντων βοηθεῖν σφίσι κατὰ τοὺς περὶ αὐτοὺς ὑπάρχοντας κινδύνους, θαυμαστὸν ἐφάνη καὶ παράδοξον τὸ γεγονός· (4) οὐδεμία γὰρ οὔτε πιθανότης οὔτ' εὐλογον προὐφαίνετο περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Τοιαῦται μὲν οὖν περὶ τούτων ἦσαν διαθέσεις.]

I. *d.* Ad falsum vero Philippum quod attinet, prim[...] ne tolerandus quidem rumor videbatur : Apparet in [...] cedonia velut cælo delapsus Philippus quidam, ad co[...] tum non Macedonum tantummodo, verum etiam R[...] norum; nullo ad tantam rem gerendam probabili adju[...] instructus : (2) satis enim cognitus erat verus Phili[...] qui octodecim fere annos natus vitam Albæ in Italia fin[...] biennio post ipsum Perseum. Jam vero post tres quat[...] menses fama de prœlio nunciata, quo ille Macedonas [...] Strymonem in regione Odomantica vicerit, nonnulli q[...] rumori huic fidem adhibebant, plerique tamen omnino [...] increduli. (3) Sed enim nuncio iterum allato de v[...] contra Macedonas; quodque insuper Strymonem ac [...] Macedoniam falsus Philippus teneret; cumque Thessa[...] litteræ legatique ad Achæos venissent, auxilia peten[...] propulsanda quæ imminebant pericula, res miraculo [...] videbatur : (4) nulla enim nec probabilitas nec r[...] his eventibus esse videbatur. Tali modo illis rebus [...] mortalium afficiebantur.

(Steph. Byzant.)

I. Μουσεῖον, τόπος περὶ τὸν Ὄλυμπον τὸν ἐν Μακεδονίᾳ. Πολύβιος τριακοστῇ ἑβδόμῃ.

I. Museum, locus ad Olympum qui in Macedoni[...] Polybius l. XXXVII. (*Ex historia belli Macedonici* [...]

Polybius a M. Manilio consule ex Achaia Lilybæum arcessitus.

[I. e. Ὅτι προσπεσόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον γραμμάτων τοῖς Ἀχαιοῖς παρὰ τοῦ Μανιλίου, διότι καλῶς ποιήσουσι ΠΟΛΥΒΙΟΝ τὸν Μεγαλοπολίτην ἐκ-

I. *e.* Litteris Manilii in Peloponnesum ad Achæos a[...] recte eos facturos si Polybium Megalopolitanum illic [...] terent Lilybæum, propterea quod adventus ejus e[...]

ντες μετὰ σπουδῆς εἰς Λιλύβαιον, ὡς χρείας αὐτοῦ δημοσίων ἕνεκεν πραγμάτων, ἔδοξε τοῖς ς ἐκπέμπειν ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ τοῦ ὑπάτου μμένοις· (2) ἡμεῖς δὲ νομίζοντες ἑαυτοῖς καθή- τὰ πολλοὺς τρόπους τὸ πειθαρχεῖν Ῥωμαίοις, τἄλλα πάρεργα [θεμένους], τῆς θερείας ἀρχομέ- πλεύσαμεν· (3) ἀφικόμενοι δ' εἰς Κέρκυραν καὶ εδόντες αὖθις γράμματα παρὰ τῶν ὑπάτων προσ- ιότα τοῖς Κερκυραίοις, ἐν οἷς διέταξαν, ὅτι τοὺς ς ἤδη παραδεδώκασιν αὐτοῖς οἱ Καρχηδόνιοι, ς δ' ἕτοιμοί εἰσιν αὐτοῖς πειθαρχεῖν, νομίσαντες ῦσθαι τὸν πόλεμον καὶ μηκέτι χρείαν ἡμῶν εἶναι ίαν, αὖθις ἀπεπλεύσαμεν εἰς τὴν Πελοπόννη-

reipublicæ futurus esset; visum est Achæis hunc virum mittere, prout consulis litteræ postulabant. (2) Nos item existimantes multas ob causas utile nobis esse obtemperare Romanis, ceteris interim negotiis insuper habitis, æstate incipiente sumus avecti. (3) Sed enim Corcyram delati, cum ibi rursus litteræ a consulibus ad Corcyræos venissent, quibus significabatur jam obsides a Carthaginiensibus fuisse traditos, ipsos autem ad imperata facienda esse paratissimos; nos arbitrati bellum esse dissolutum, neque jam nostra opera opus fore, in Peloponnesum denuo navigavimus.

I. f. Οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν, ἐὰν ποτὲ μὲν τῷ κυρίῳ ωμεν αὐτοὺς ὀνόματι, ποτὲ δὲ ταῖς κοιναῖς ἐμφά- οἷον οὕτως, ἐμοῦ δὲ ταῦτ' εἰπόντος· καὶ πάλιν, δὲ συγκαταθεμένων· (2) ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐμπεπλε- ν ἡμῶν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα μελλούσας ἱστορεῖσθαι ις, ἀναγκαῖόν ἐστι μεταλαμβάνειν τὰς περὶ αὑτῶν σίας, ἵνα μήτε τοὔνομα συνεχῶς προφερόμενοι, όπτωμεν ταυτολογοῦντες, μήτε πάλιν ἐμοῦ καὶ ὶ παρ' ἕκαστον λέγοντες, λάθωμεν εἰς φορτικὴν ιν ἐμπίπτοντες· (3) ἀλλὰ συγχρώμενοι τοῖς ις καὶ μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὸ τῷ καιρῷ πρέπον, ν οἷόν τε διαφεύγωμεν τὸ λίαν ἐπαχθὲς τῆς περὶ ν λαλιᾶς· ἐπειδὴ φύσει μὲν ἀπρόσδεκτός ἐστιν ὁ πος λόγος, ἀναγκαῖος δ' ὑπάρχει πολλάκις, ὅταν υνατὸν ἄλλως ᾖ δηλῶσαι τὸ προκείμενον· (4) δέ τι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἡμῖν οἷα ἐκ ταυτο- ν συνέργημα, τὸ μηδένα μέχρι γε τῶν καθ' ἡμᾶς ὸ ταυτὸν ἡμῖν ὄνομα κεκληρονομηκέναι κυρίως, γε ἡμᾶς εἰδέναι.]

I. f. Nemo vero miretur si modo proprio nomine nosmet ipsos appellamus, modo communibus significationibus; veluti sic, « me dicente » : rursusque nobis vero assentientibus. (2) Cum enim iis, quæ narrandæ supersunt, rebus sæpenumero nos impliciti simus, appellationes nostras alternare necesse est; ne si nomen perpetuo scribamus, in tautologiæ vitium incurramus : neque rursus si « ego » et « per me » tertio quoque verbo dicamus, lectoribus nostris tædio simus. (3) Ergo his appellationibus utentes, easdemque, prout res tulerit, alternantes, pro virili parte operam dabimus, ut gravem, quam affert sermo de nobis ipsis, molestiam defugiamus : namque hoc genus loquendi natura quidem sua injucundum est, sed sæpe tamen necessarium, quando rem propositam aliter declarare non licet. (4) Mihi ceteroquin hac in parte quædam adest commoditas, propterea quod ad hæc usque tempora nemo, quod sciam, nomen meum proprium sortitus est. [*Quare supra lib. XI, c.* 15, § 5 *legendum videtur* Πολύβῳ *pro* Πολυβίῳ. Lucht.]

Callicratis statuæ abjectæ, Lycortæ restitutæ.

I. g. Ὅτι κατά τι σύμπτωμα τῶν μὲν τοῦ Καλ- άτους εἰκόνων εἰσφερομένων κατὰ σκότος, τῶν δὲ Λυκόρτα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκφερομένων εἰς τὸ φῶς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν, πάντας ἠνάγκαζε τὸ γι- ον ἐπιφθέγγεσθαι, διότι δεῖ μηδέποτε τοῖς καιροῖς ρηφάνως ἔχειν κατὰ τῶν πέλας, εἰδότα, διότι καὶ ῦτ' ἐστὶν ἴδιον ἐπίτηδες τῆς τύχης, τὸ τοῖς αὐ- ινοήμασι καὶ νομοθετήμασιν ἐξ ὑποστροφῆς αὐ- ποβάλλειν τοὺς νομοθετήσαντας.]

I. g. Cum casu quodam accidisset ut Callicratis statuæ in locum tenebricosum inferrentur, Lycortæ vero in lucem et solem productæ quo antea steterant loco ponerentur; res hæc omnes dicere cogebat, non oportere superbiam in rebus prosperis adversus quempiam exserere; immo potius cogitare, hunc esse proprium fortunæ morem, ut iisdemmet molitionibus atque consiliis ipsos eorum auctores vicissim irretiat.

———

Ὅτι αὐτὸ τὸ φύσει φιλόκαινον τῶν ἀνθρώπων ἐστι πρὸς πᾶσαν μεταβολήν.]

(2) Cum naturaliter homines novarum rerum studiosi sint, jam hinc omnium commutationum abunde causa consurgit.

Legatio Romanorum ad pacem inter Prusiam et Nicomedem componendam.

I. h. Ὅτι Ῥωμαῖοι ἔπεμψαν πρεσβευτὰς τοὺς ομένους τῆς ὁρμῆς τῆς τοῦ Νικομήδους, καὶ κω- ς τὸν Ἄτταλον πολεμεῖν τῷ Προυσίᾳ· (2) καὶ τάθησαν Μάρκος Λικίννιος, ἄνθρωπος ποδαγρικὸς λέως ἀδύνατος τοῖς ποσίν· καὶ μετὰ τούτου Αὖλος ῖνος, ὃς κεραμίδος εἰς τὴν κεφαλὴν ἐμπεσούσης

I. h. Romani legatos miserunt, qui Nicomedis impetum reprimerent, Attalumque ab inferendo Prusiæ bello prohiberent. (2) Lecti vero fuere Marcus Licinius, vir podagricus et pedibus plane inutilis; atque huic dati collegæ Aulus Mancinus, qui a tegulæ lapsu tot tantasque in capite cicatrices retulerat, ut non sine miraculo viveret; et denique

αὐτῷ, τηλικαύτας καὶ τοσαύτας οὐλὰς εἶχε διὰ τῆς κεφαλῆς, ὥστε θαυμαστὸν εἶναι πῶς ἐσώθη· καὶ Λεύκιος Μαλλιολέων, ὃς πάντων ἐδόκει Ῥωμαίων ἀναισθητότατος ὑπάρχειν. (3) Τῆς δὲ πράξεως προσδεομένης τάχους καὶ τόλμης, ἐδόκουν ἀφυέστατοι πρὸς τὴν χρείαν εἶναι ταύτην οἱ καθιστάμενοι· διὸ καί φασι Μάρκον Πόρκιον τὸν Κάτωνα προσαγορευόμενον εἰπεῖν ἐν τῇ συγκλήτῳ, διότι συμβήσεται μὴ μόνον ἀποκλειόμενον φθάσαι τὸν Προυσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Νικομήδην γηράσαντα ἐν τῇ βασιλείᾳ· (4) πῶς γὰρ οἷόν τε καταταχῆσαι; πῶς δὲ καταταχήσαντας ἀνύσασθαι τὴν πρεσβείαν, μήτε πόδας μήτε κεφαλὴν μήτε καρδίαν ἔχοντας;]

(Excerptum Valesianum.)

II. Προυσίας ὁ βασιλεύς, εἰδεχθὴς ὢν κατὰ τὴν ἔμφασιν, καίπερ ἐκ συλλογισμοῦ οὐ βελτίων ὑπάρχων, ἥμισυς ἀνὴρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας ἀγεννὴς καὶ γυναικώδης. (2) Οὐ γὰρ μόνον δειλὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς κακοπαθείας ἀλλότριος, καὶ συλλήβδην ἐκτεθηλυμμένος καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι παρ' ὅλον τὸν βίον· (3) ὅπερ ἥκιστα βούλονται περὶ τοὺς βασιλεῖς ὑπάρχειν ἅπαντες μέν, μάλιστα δὲ τὸ τῶν Βιθυνῶν γένος. (4) Πολλὴ δέ τις ἀσέλγεια καὶ περὶ τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας αὐτῷ συνεξηκολούθει. (5) Παιδείας δὲ καὶ φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐν τούτοις θεωρημάτων ἄπειρος εἰς τέλος ἦν· (6) καὶ συλλήβδην τοῦ καλοῦ, ὅ τι ποτ' ἐστίν, οὐδ' ἔννοιαν εἶχε, Σαρδαναπάλλου δὲ βάρβαρον βίον ἔζη καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ. (7) Τοιγαροῦν ἅμα τῷ βραχείας ἐλπίδος τὸ τῶν βασιλευομένων πλῆθος λαβέσθαι, ἀμετάκλητον ὁρμὴν ἔσχεν εἰς τὸ μὴ μόνον ἀλλότρια φρονεῖν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τιμωρίαν βούλεσθαι παρ' αὐτοῦ λαμβάνειν.

Excerptum Valesianum.

III. Μασανάσσης, ὁ ἐν Λιβύῃ τῶν Νομάδων βασιλεύς, ἀνὴρ ἦν τῶν καθ' ἡμᾶς βασιλέων ἄριστος καὶ μακαριώτατος· (2) ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη πλείω τῶν ξ', ὑγιεινότατος ὢν καὶ πολυχρονιώτατος, ἐννενήκοντα γὰρ ἐτῶν ἐγεγόνει. (3) Ἐγίγνετο δὲ καὶ δυναμικώτατος τῶν καθ' αὑτὸν κατὰ τὴν σωματικὴν ἕξιν· ὅς, ὅτε μὲν στῆναι δέοι, στὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι δι' ἡμέρας ἔμενε, καθεζόμενος δὲ πάλιν οὐχ ἠγείρετο. (4) Καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἵππων κακοπάθειαν ἡμέραν καὶ νύκτα συνεχῶς, διακαρτερῶν οὐδὲν ἔπασχεν. (5) Σημεῖον δὲ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἔχων ἐννενήκοντα ἔτη, καθ' ὃν καιρὸν μετήλλαξε τὸν βίον, υἱὸν ἀπέλιπε τεττάρων ἐτῶν, ὄνομα Στέμβανον, ὃν μετὰ ταῦτα Μικίψης υἱοποιήσατο, πρὸς δὲ τούτῳ υἱοὺς τέσσαρας. (6) Διὰ δὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους τούτων εὔνοιαν, διετήρησε, τὸν ὅλον βίον πάσης ἐπιβουλῆς καὶ παντὸς οἰκείου μιάσματος ἄμοιρον αὐτοῦ γενέσθαι τὴν βασιλείαν. (7) Τὸ δὲ μέγιστον καὶ θειότατον τούτου· τῆς γὰρ Νομαδίας ἁπάσης ἀχρήστου τὸν

Lucius Malleolus, quo nemo hebetior inter Roman[...] credebatur. (3) Quum autem celeritate negotium atque [...] cacia indigeret, ineptissimi ad id videbantur qui fuerant [...] cti homines. Igitur fama est Marcum Porcium cognom[...] Catonem in senatu dixisse, fore ut ante non solum Pr[...] concluderetur, verum etiam Nicomedes in regno senesc[...] (4) Quomodo enim fieri posse ut hi viri properent? a[...] tamen properarent, quomodo legationis propositum [...] quererentur? qui neque pedes, neque caput, neque cor [...] rent.

Prusias necatur a filio Nicomede.

II. Prusias, rex Bithyniæ, aspectu erat deformis [...] que vero ingenio judicioque melior: homo semivir s[...] et ad res bellicas prorsus ignavus et mollis. (2) Neque [...] solum timidus erat, sed etiam præterea laboris impat[...] atque omnino effeminatus in omni vita et animo et cor[...] (3) quod genus vitii cum omnes mortales, tum maxim[...] thyni, in regibus ferre non possunt. (4) Idem ingenti [...] dine ad omnes corporis voluptates ardebat. (5) Discip[...] rum autem liberalium ac philosophiæ et doctrinæ [...] quæ in his rebus versatur, prorsus expers. (6) De [...] virtutis atque honesti ne sensum quidem ullum hab[...] sed interdiu noctuque Sardanapali cujusdam vitam doc[...] (7) Quamobrem simul ac vel minima spes multitudini [...] sit Bithynorum, omnes impetu effuso non ad defecti[...] modo, sed ad pœnas etiam de rege sumendas ferri c[...]

Masanissæ obitus et elogium.

III. Masanissa, Numidarum in Africa rex, vir fuit [...] ætate regum optimus, et fortunatissimus: (2) qui [...] plus quam sexaginta regnum tenuit, optima valetud[...] longissima vita; nam ad annum usque nonagesimum [...] (3) Idem omnium ætatis suæ hominum robustissimo [...] ris habitu fuit. Quippe ubi standum esset, in iisdem [...] giis totum diem perstabat; contra, sedens in sella, no[...] vesperam exsurgebat. (4) Jam vero laborem in equi[...] dies noctesque fortiter tolerans, nullo incommodo v[...] tur. (5) Argumento ejus vigoris sit, quod nonaginta [...] natus, quum ex vita decessit, quadriennem filium re[...] nomine Stembalem, qui postea a Micipsa est adoptat[...] præterea filios quatuor. (6) Quorum mutua concor[...] benevolentia regnum suum, quoad vixit, insidiarum [...] que domestici piaculi expers præstitit. (7) Quodque [...] cipuum est, ac pæne divinum: quum omnis Numidia [...]

τοῦ χρόνου ὑπαρχούσης, καὶ νομιζομένης ἀδυνάτου ύσει πρὸς ἡμέρους καρποὺς ὑπάρχειν· (8) πρῶτος ιόνος ὑπέδειξε, διότι δύναται πάντας ἐκφέρειν τοὺς σος καρποὺς οὐδ' ὁποίας ἧττον, ἑκάστῳ τῶν καρ- ἐν διαστάσει μυριοπληθεῖς ἀγροὺς κατασκευάσας ρόρους. (9) Τῇ μὲν οὖν ἐκείνου μεταστάσει ταῦτ' ς εὐλόγως ἐπιφθέγξαιτο καὶ δικαίως. (10) Ὁ δὲ ίων, παραγενόμενος εἰς τὴν Κίρταν ἡμέρᾳ τρίτῃ τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον, διῴκησε καλῶς πάντα.

temporis infructuosa esset, nec gignendis fructibus ullatenus idonea esse crederetur; (8) ipse primus ac solus demonstravit, nullum esse fructum, quem producere ea non posset eadem fertilitate, qua ceteræ regiones; cum agros innumerabiles, singulis fructuum generibus per intervalla consitos, feracissimos reddidisset. (9) Huic igitur mortuo hanc laudem jure merito quis accinat. (10) At Scipio, tertio post Masanissæ obitum die Cirtam delatus, cuncta prudentissime constituit.

---

arch. An seniori capessenda sit respublica p. 791 sq.)

) Μασανάσσην ἱστορεῖ Πολύβιος ἐννενήκοντα μὲν ἀποθανεῖν, τετράετες καταλιπόντα παιδάριον ἐξ ῦ γεγενημένον· (12) ὀλίγῳ δὲ ἔμπροσθεν τῆς τε- ῆς, μάχῃ νικήσαντα Καρχηδονίους, ὀφθῆναι τῇ ραίᾳ πρὸ τῆς σκηνῆς ῥυπαρὸν ἄρτον ἐσθίοντα· καὶ τοὺς θαυμάζοντας εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο ποιεῖ * *.

(11) Masanissam narrat Polybius nonaginta annos natum e vita discessisse, puerulum quatuor annorum relinquentem, a se progenitum. (12) Brevi vero ante obitum, postquam prælio vicisset Carthaginienses, postero die conspectum fuisse ante tentorium, sordidum panem comedentem: cumque mirarentur nonnulli dixisse fertur, se hoc facere.

Paucitas hominum in Græcia ætate Polybii.

IV. Ἐγὼ δὲ (φησὶν ὁ ΠΟΛΥΒΙΟΣ ἐπιτιμῶν τοῖς τύχην καὶ τὴν εἱμαρμένην ἐγγράφουσιν ἐπί τε τὰς ὰς πράξεις καὶ τὰς κατ' ἰδίαν περιπετείας) νῦν ομαι περὶ τούτου τοῦ μέρους διαστεῖλασθαι, καθό- ὁ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας ἐπιδέχεται τρόπος. (2) μὲν ἀδύνατον ἢ δυσχερὲς τὰς αἰτίας καταλαβεῖν ἄν- πον ὄντα, περὶ τούτων ἴσως ἄν τις ἀπορῶν ἐπὶ τὸν τὴν ἀναφορὰν ποιοῖτο καὶ τὴν τύχην, οἷον ὄμβρων ιατῶν ἐξαισίων ἐπιφορὰ συνεχής· ἢ τἀναντία πάλιν μῶν καὶ πάγων, καὶ διὰ ταῦτα φθορὰ καρπῶν· ὡς λοιμικαὶ διαθέσεις συνεχεῖς, [καὶ] ἄλλα παρα- ήσια τούτοις, ὧν οὐκ εὐμαρὲς τὴν αἰτίαν εὑρεῖν. (3) περ εἰκότως περὶ τῶν τοιούτων ἀκολουθοῦντες ταῖς πολλῶν δόξαις, διὰ τὴν ἀπορίαν ἱκετεύοντες καὶ ντες ἐξιλασκόμενοι τὸ θεῖον, πέμπομεν ἐρησόμενοι ς θεοὺς, τί ποτ' ἂν ἢ λέγουσιν ἢ πράττουσιν ἡμῖν ιον εἴη καὶ γένοιτο παῦλα τῶν ἐνεστώτων κακῶν· ὧν δὲ δυνατόν ἐστι τὴν αἰτίαν εὑρεῖν, ἐξ ἧς καὶ δι' ἐγένετο τὸ συμβαῖνον, οὔ μοι δοκεῖ τῶν τοιούτων ἐπὶ τὸ θεῖον ποιεῖσθαι τὴν ἀναφοράν· λέγω δὲ οἷον ως ἐπέσχεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς τὴν Ἑλλάδα σαν ἀπαιδία καὶ συλλήβδην ὀλιγανθρωπία, δι' ἣν αἵ πόλεις ἐξηρημώθησαν, καὶ ἀφορίαν εἶναι συνέβαινε, περ οὔτε πολέμων συνεχῶν ἐσχηκότων ἡμᾶς, οὔτε μικῶν περιστάσεων. (5) Εἴ τις οὖν περὶ τούτου συ- βούλευσεν εἰς θεοὺς πέμπειν ἐρησομένους, τί ποτ' ἂν ἢ οντες ἢ πράττοντες πλείονες γινοίμεθα καὶ κάλλιον οῖμεν τὰς πόλεις, ἆρ' οὐ[κ εὐήθης] ἂν ἐφαίνετο, τῆς ίας προφανοῦς ὑπαρχούσης καὶ τῆς διορθώσεως ἐν ῖν κειμένης; (6) Τῶν γὰρ ἀνθρώπων εἰς ἀλαζονείαν ὶ φιλοχρημοσύνην, ἔτι δὲ καὶ ῥᾳθυμίαν ἐκτετραμμέ- ν, καὶ μὴ βουλομένων μήτε γαμεῖν μήτε ἀγάμως τὰ νόμενα τέκνα τρέφειν, ἀλλὰ μόλις ἓν τῶν πλείστων ἢ ο, χάριν τοῦ πλουσίους τούτους καταλιπεῖν καὶ σπα-

IV. Ego vero (ait Polybius objurgans eos qui fortunam fatumque sive in publicis rebus sive in privatis casibus accusant) volo nunc de hac quæstione disserere, quantum pragmaticæ historiæ ratio patitur. (2) Quarum rerum causas homo vel non potest intelligere, vel non sine arduo labore, has fere quispiam ob perplexitatem ad deum et ad fortunam retulerit; qualis est imbrium pluviarumque immodicarum perpetuus impetus; itemque his contrariæ siccitates et frigora, unde frugum corruptio gignitur: item pestilentiæ diutinæ, aliaque his similia, quorum causam nobis cognoscere difficile est. (3) Quare nos non immerito hac in re opinionibus multitudinis obsequentes, ob consilii penuriam, precibus et sacrificiis numen propitiamus, atque mittimus ad deos consulendos, quid vel dicendum vel faciendum sit, ut res nostræ melius se habeant, atque ingruentium malorum requiem nanciscamur. (4) Verum ubi causas, ex quibus vel propter quas evenerint res, comprehendere licet, non videntur mihi tales debere referri ad deos. Exemplum esto ea, quæ nostris temporibus Græciam obtinuit, sterilitas hominum, atque omnino hominum penuria, ob quam et urbes vastæ sunt, et agri infecundi, quamquam neque diutina bella neque pestilentiæ nos corripuerint. (5) Si quis igitur nobis auctor fieret oracula consulendi, quidnam potissimum aut dicentes aut facientes numerum nostri generis augere possemus, urbesque felicius habitare, is nonne stultus videretur, quoniam manifesta ejus rei causa est, atque emendandæ rei in nobis facultas? (6) Nam quia homines ad fastum et avaritiam, ad ignaviamque præterea conversi, neque matrimonia inire volunt, neque liberos extra nuptias genitos alere, vel ex plurimis vix unum aut alterum, quo scilicet hos divites post se relinquant luxuriantesque alant; clam quidem, sed celeriter propagatum

malum est. (7) Cum enim unus aut alter liis su
est, hos autem vel bellum vel incidens morbus abst
manifestum est necessario inde vacuas fieri domos: s
ut in apum examinibus fit, sic urbes quoque brevi temp
stant solitariæ et invalidæ. (8) Ergo hujusmodi detrim
torum non est quod a diis depulsionem quæramus:
quivis homo nos admonebit, maxime quidem per
ipsos eam quæri debere, dum studia nostra immuten
aut scriptis legibus genitos liberos ali et educari jubea
(9) Ergo hac in re neque vatibus neque præstigiato
opus est. Idem vero sermo ad singulos quoque eve
valet. Sed enim de iis rebus, quarum causæ vix aut n
quidem cognosci queunt, pronunciare super sedendum
quas inter Macedonum quoque fatum recensendum est.
Etenim Macedones post multa ac magna a Romanis acc
beneficia. . . regio imperio exonerati, quandoquidem e
libertate post servitutem aperte recepta. . . a falso Ph
po. . . *fœderibus ictis* cum Demetrio, rursusque cum
seo, nihilominus Romanos bello aggressi, victi fuerunt
rum dum homini acerbo faverent ejusque regnum stre
tuerentur, clade affecerunt Romanos. (11) Hos, inqu
eventus quis non obstupescat? nam horum causam inve
difficile. (12) Quare quod ejusmodi consilia ceperint
cedones, dicendum est nescio quod fascinum iramque
rum adversus hanc gentem incubuisse: id quod etiam
iis, quæ dicenda supersunt, palam fiet.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ

ΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI OCTAVI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

Procemium libri de infortunio Græciæ.

[I. a. Ὅτι ἡ λη' βίβλος περιέχει τὴν συντέλειαν τῆς Ἑλλήνων ἀτυχίας. Καίπερ γὰρ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλου καὶ κατὰ μέρος πλεονάκις ἐπταικυίας, ὅμως ' ὁποίῳ ἄν τις τῶν προτέρων ἐλαττωμάτων οἰκειό-σι ἐφαρμόζοι τὸ τῆς ἀτυχίας ὄνομα καὶ τὴν ἔννοιαν την ὡς τοῖς καθ' [ἡμᾶς] γεγονόσιν. (2) Οὐ μὴν ἀλλὰ ὧν] ἔπαθον, ἐλεήσειέ τις ἂν τοὺς Ἕλληνας· ἔτι δὲ ἄλλον [αὐτοὺς] ἠτυχηκέναι νομίσειε, πυθόμενος περὶ έστων τὰς ἀληθείας· δοκοῦντος γοῦν μεγίστου πάθους γονέναι τοῦ περὶ τοὺς Καρχηδονίους, οὐκ ἔλαττον ἂν ήσαιτο, κατὰ δέ τι μεῖζον τὸ περὶ τὴν Ἑλλάδα α συμβάν· (3) οἱ μὲν γὰρ τόπον ἔσχατον ἀπολογίας ὰς τοὺς ἐπιγινομένους περὶ σφῶν ἀπέλιπον· οὗτοι δὲ ἀφορμὴν εὔλογον ἔδοσαν τοῖς βουλομένοις σφίσι ηθεῖν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων· (4) οἱ Καρχηδόνιοι ν ἅμα ταῖς περιπετείαις ἄρδην ἀφανισθέντες, ἀνεπαί-σθητοι τῶν σφετέρων εἰς τὸ μέλλον ἐγένοντο συμπτω-μάτων· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφορῶντες τὰς αὑτῶν ἀτυχίας, παισὶ παίδων παραδόσιμον ἐποίησαν τὴν ἀκληρίαν·) ὥστε, καθόσον τοὺς ζῶντας μετὰ τιμωρίας ἐλεεινο-τέρους νομίζομεν τῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκλειπόντων τὸν ν, κατὰ τοσοῦτο καὶ τὰς τότε περιπετείας τῶν Ἑλλήνων ἐλεεινοτέρας νομιστέον τῶν συμβάντων Καρ-χηδονίοις· ἐὰν μή τις ἀφροντίστως τοῦ καθήκοντος καὶ ῦ καλοῦ, πρὸς δὲ τὸ συμφέρον ἀποβλέπων ποιῇ τὴν ἀπόφασιν. (6) Ὅτι δέ ἐστι τὸ νῦν εἰρημένον ὑφ' ἡμῶν ηθές, εἴποι τις ἂν ὑπομνησθεὶς καὶ παραθεὶς τὰς οκούσας μεγίστας συμφορὰς γεγονέναι κατὰ τὴν Ἑλ-λάδα πρὸς τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα.]

[I. b. Μέγιστον ἡ τύχη δοκεῖ φόβον ἐπιστῆσαι τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὴν Ξέρξου διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώπην· ότε γὰρ ἐκινδύνευσαν μὲν πάντες, ἔπταισαν δὲ τελέως λίγιστοι, μάλιστα δὲ τούτων Ἀθηναῖοι· (2) προει-δόμενοι γὰρ ἐμφρόνως τὸ μέλλον, ἐξέλιπον τὴν πατρίδα μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν· βλάβην μὲν οὖν ὁ καιρὸς αὐτοῖς ἐπήνεγκε· κύριοι γὰρ γενηθέντες οἱ βάρβαροι, ταρῶς διέφθειραν τὰς Ἀθήνας· (3) οὐ μὴν ὄνειδος ὐδ' αἰσχύνην, τὸ δ' ἐναντίον εὐκλείαν παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις τὴν μεγίστην ἀπήνεγκαν, ὅτι πάντα ἐν ἐλάσ-σονι θέμενοι, τῆς αὐτῆς τύχης εἵλαντο κοινωνεῖν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι. (4) Τοιγαροῦν καλῇ χρησάμενοι προαιρέσει, παρὰ πόδας οὐ μόνον ἀνεκτήσαντο τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἑαυτῶν χώραν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἡγεμονίας μετ' ὀλίγον ἠμφισβή-τουν πρὸς Λακεδαιμονίους. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν

I. *a*. Trigesimus octavus liber consummationem infortunii Græcorum continet. Sane cum Græcia multoties modo universa, modo pars ejus clades acceperit, nulli tamen ex antiquioribus ejusdem casibus infortunii nomen æque convenit, ut illi casui qui ætate demum nostra contigit. (2) Et profecto propter ea, quæ perpessi sunt, Græci miserationem postulant, et majorem quidem si quis de unaquaque re veritatem cognoverit. Nam cum Carthaginiensinm infortunium maximum esse videatur, puto fore qui casum Græcorum haud leviorem, immo vero qui majorem existimet. (3) Carthaginienses enim, si nihil aliud, certe causæ suæ aliquam defensionem posteris reliquerunt; Græci autem ne ansam quidem satis idoneam nobis suppeditant, ut eorum peccatis patrocinemur. (4) Carthaginienses in illa gravi calamitate funditus deleti sensum omnem casuum suorum in posterum tempus amiserunt: at Græci dum infortuniorum suorum spectatores supersunt, ad seram usque sobolem infelicitatem suam propagaverunt. (5) Quamobrem sicuti eos qui in suppliciis supersunt, miserabiliores iis judicamus qui in his pœnis vitam amiserunt, ita Græcorum miserias majore luctu dignas arbitrari licet quam Carthaginiensium: nisi forte aliquis neque decoro neque honesto considerato, solam utilitatem spectans, de rebus judicare solet. (6) Quod autem nunc vera dicamus, facile quispiam fatebitur, si Græciæ antiquiores calamitates, quæ maximæ fuisse creduntur, in memoriam revocaverit atque cum hisce, de quibus loquimur, contulerit.

I. *b*. Summum terrorem videtur fortuna Græcis attulisse quo tempore Xerxes in Europam trajecit. Tunc sane omnes periclitati sunt, cecidere tamen paucissimi, præsertim vero Athenienses. (2) Hi enim quod futurum erat sapienter prospicientes, patriam cum liberis et conjugibus deseruerunt. Interim in eo periculo detrimentum passi sunt: nam barbari, regione occupata, Athenas iracunde devastaverunt: (3) neque tamen cives infamiam vel ignominiam, immo potius laudem maximam, apud cunctos homines retulerunt: quia nimirum commodis suis posthabitis, a communi Græciæ fortuna discedere noluerunt. (4) Ergo egregium consilium secuti, non modo patriam suam et agros brevi recuperarunt, verum etiam de Græciæ principatu paulo post cum

ὑπὸ Σπαρτιατῶν καταπολεμηθέντες, εἰς τοῦτ' ἀνάγκης ἦλθον, ὥστε καθελεῖν τὰ τείχη τῆς αὑτῶν πατρίδος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο Λακεδαιμονίων οὐκ*** ἄν τις εἶναι φήσει τοὔγκλημα· διότι βαρύτερον ἐχρήσαντο τῇ***τῆς ἐξουσίας Σπαρτιᾶται** τῶν Ἑλλήνων** ἀποστάντες** ὅτι δὴ τοῦτ' αἰσχρὸν εἰπεῖν** ἀτυχήματα δ' οὐδαμῶς ῥη** Μαντινεῖς** σαν ἐκλιπεῖν τὴν πατρίδα** καὶ διασωθέντες οἰκῆσαι κατὰ κώμας· ἀλλὰ πάντες** οὐ τὴν τῶν Μαντινέων ἀβουλίαν** νείδιζον*** ὡς ἄδικα καὶ δεινὰ πεπονθότων** ταύτην οὐδείς.]

[I. c. Ἀλεξάνδρου τοιγαροῦν βραχεῖ χρόνῳ τυχόντος ἐπικουρίας τινὸς** μετ' ἀσφαλείας γὰρ παρὰ τῶν ἐκτὸς οὐ μικρὸν** ἔστη τοῖς ἀδίκως ἀκληροῦσιν· (2) εἰ καὶ πολλάκις [ἰδεῖν] ἔστιν ἅμα ταῖς τῶν πολλῶν ὁρμαῖς καὶ τὴν τύχην μεταβαλλομένην, καὶ τοὺς κρατοῦντας αὐτοὺς μεταμελομένους καὶ διορθουμένους [διὰ] τὰς τῶν παραλόγως ἠτυχηκότων περιπετείας· (3) πάλιν ἐπέθεντο κατά τινάς καιροὺς Χαλκιδεῖς καὶ Κορίνθιοι καί τινες ἕτεραι πόλεις διὰ τὴν τῶν τόπων εὐφυΐαν τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλεῦσι, καὶ φρουρὰς εἶχον· (4) ἀλλὰ τοὺς μὲν δουλεύοντας πάντας ἐσπούδαζον κατὰ δύναμιν ἐλευθεροῦν, τοὺς δὲ καταδουλωσαμένους ἐμ*** πολεμίους ἡγοῦντο διὰ τέλους· καθόλου δὲ** τελευταῖον καὶ κατὰ πόλιν ἐσφάλλοντο τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ὡς ἐπίπαν· (5) οἱ μὲν ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ πραγμάτων ἀμφισβητοῦντες, οἱ δὲ ὑπὲρ μονάρχων καὶ βασιλέων παρασπονδούμενοι· διὸ καὶ*** τοῖς ὄνειδος ἠκολούθει τῶν ἀκληρούντων η και** γὰρ** ἰδίαν τοὺς παραλόγοις συμφοραῖς περιπίπτοντας· ἀτυχεῖν δὲ μόνους τούτους** διὰ τὴν ἰδίαν ἀβουλίαν** πράξεις ἐπιφέρουσι· κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἠτύχησαν ἅμα Πελοποννήσιοι, Βοιωτοὶ, Φωκεῖς** τινὲς** μὴ μόνον κατοικούντων κόλπον** μὴ μόνον κατὰ τὸ πλῆθος** πρότερον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἑνὸς** ἀλλ' ἠτύχησαν ἀτυχίαν αἰσχρὰν** τιας** διὰ τὴν** ων· ἐγὼ γὰρ* παρὰ** γεγονότας τῆς ἐπὶ τούτων ἀγνοίας.]

[I. d. Ὑπὲρ ὧν οὐ δεήσει θαυμάζειν, ἐὰν παρεκβαίνοντες τὸ τῆς ἱστορικῆς διηγήσεως ἦθος ἀποδεικτικωτέραν καὶ φιλοτιμοτέραν φαινώμεθα ποιούμενοι περὶ αὐτῶν τὴν ἀπαγγελίαν· καίτοι τινὲς ἴσως ἐπιτιμήσουσιν ἡμῖν ὡς φιλαπεχθῶς ποιουμένοις τὴν γραφὴν, οἷς καθῆκον ἦν μάλιστα πάντων περιστέλλειν τὰς τῶν Ἑλλήνων ἁμαρτίας. (2) Ἐγὼ δὲ οὔτε φίλον οὐδέποτ' ἂν ὑπολαμβάνω γνήσιον νομισθῆναι παρὰ τοῖς ὀρθῶς φρονοῦσι τὸν δεδιότα καὶ φοβούμενον τοὺς μετὰ παῤῥησίας λόγους· καὶ μὴν οὐδὲ πολίτην ἀγαθὸν τὸν ἐγκαταλείποντα τὴν ἀλήθειαν διὰ τὴν ἐσομένην ὑπ' ἐνίων προσκοπὴν παρ' αὐτὸν τὸν καιρόν· συγγραφέα δὲ κοινῶν πράξεων οὐδ' ὅλως ἀποδεκτέον τὸν ἄλλο τι περὶ πλείονος ποιούμενον τῆς ἀληθείας. (3) Ὅσῳ γὰρ εἰς πλείους διατείνει, καὶ πλείω χρόνον ἡ τῶν ὑπομνημάτων παράδοσις, τῶν πρὸς καιρὸν λεγομένων, τοσούτῳ χρὴ μᾶλλον καὶ τὸν γράφοντα περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἀποδέχεσθαι τὴν τοιαύτην αἵρεσιν. (4) Κατὰ μὲν γὰρ τοὺς τῶν περιστάσεων καιροὺς καθήκει

Lacedæmoniis in certamen venerunt. (5) Post hæc iterum a Spartanis victi ad tantas angustias redacti fuerunt, ut suæ ipsorum patriæ mœnia demoliri coacti sint. Sed tamen hoc Lacedæmoniorum culpæ vertendum est, quod super- bius potestate sua abusi sunt. . . Mantinenses patriam su- deserere, vitaque retenta in pagis habitare. . .

I. *c.* Cum ergo Alexander [Pheræus] ad breve tempus s- petias quasdam obtinuisset. . . (2) Sæpe cernere est c- rebus hominum gestis fortunam quoque immutari; et tentes ipsos resipiscere et corrigi, observatis illorum casi- qui inopinato miseri evaserunt. (3) Rursus Chalcide- aliquando et Corinthii atque aliæ urbes nonnullæ, regio- ubertate illectæ, reges Macedonicos bello appetiverant, arces aliquot obtinuerunt. (4) Verumtamen hi populi oper- dabant, ut servitute oppressos pro viribus liberarent, pressores autem hostium loco numquam non haberent. Ad extremum urbem etiam superioribus temporibus prors- amiserunt. (5) Et illi quidem pro principatu et re s- publica certabant; hi autem pro monarchis et regibus fœde- violabant. . . Subsecutis temporibus male rem gesser- Peloponnesii, Bœoti, Phocenses. . . aliqui . . . non sol- habitantium sinum . . .

I. *d.* Quamobrem haud erit mirandum, si prætergredi- historicæ narrationis morem, paulo studiosius nec s- causarum demonstratione videbor has res exponere. quidem fortasse nonnulli mihi succensebunt, quasi acer- hæc scripserim, qui apprime Græcorum peccatis patrocin- debuissem : (2) verumtamen ego nec amicum sincer- a recte sentientibus existimatum iri puto, qui libere lo- metuat : neque rursus bonum civem, qui ob præsent- nonnullorum offensam, veritatem deserat : denique pub- carum rerum historicum prorsus non esse admittendu- qui non omni rei anteferat veritatem. (3) Quanto enim plures homines atque ad diuturnius tempus commentari- historicus, quam quotidianus sermo, extenditur; tanto m- pensius oportet a scriptore veritatem coli; tum et ips-

...ῖν τοὺς Ἕλληνας ὄντας τοῖς Ἕλλησι κατὰ πάντα ...ον, τὰ μὲν ἀμύνοντας, τὰ δὲ περιστέλλοντας, τὰ ...αραιτουμένους τὴν τῶν κρατούντων ὀργήν· ὅπερ ... ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐποιήσαμεν ἀληθινῶς· ...ἡν δ' ὑπὲρ τῶν γεγονότων τοῖς ἐπιγενομένοις διὰ ...ὑπομνημάτων παράδοσιν ἀμιγῆ παντὸς μίσους ἀπο...ομεν, χάριν τοῦ μὴ ταῖς ἀκοαῖς τέρπεσθαι κατὰ τὸ ...ν τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἀλλὰ ταῖς ψυχαῖς διορ...θαι, πρὸς τὸ μὴ πλεονάκις ἐν τοῖς αὐτοῖς διασφάλ...αι. Καὶ περὶ τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.]

lectores institutum hoc amplecti. (4) Utique sub ipsum gerendarum rerum tempus Græcum hominem oportuit auxiliari omni ope Græcis, partim defendendo, partim excusando, partim victoris iram deprecando; quod ego, dum res gerebantur, reapse feci. (5) Verumtamen præteritarum rerum futuris lectoribus commentarios omni odio expertes relinquo: propterea quod haud in præsens lectorum auribus servio, sed animos emendare studeo, ne sæpe denuo in iisdem negotiis errent. De his hactenus a nobis dictum esto.

SEMINA BELLI ACHAICI.

Legatio CXLIII.

... Παραγενομένων ἐκ Πελοποννήσου τῶν περὶ τὸν ...λιον πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰ συμβεβη... περὶ αὐτούς, ὅτι παρ' ὀλίγον τοῖς ὅλοις ἐκινδύνευ..., καὶ λεγόντων μετ' αὐξήσεως καὶ καινολογίας· (2) ...ὰρ ὡς κατὰ περιπέτειαν ἐπ' αὐτοὺς ἥκοντος τοῦ ... διεσάφουν, ἀλλ' ὡς κατὰ πρόθεσιν ὡρμηκότων Ἀχαιῶν, ἐπὶ τῷ παραδειγματίζειν αὐτούς· (3) ἡ ...κλητος ἠγανάκτησεν μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ὡς οὐ...ποτε, καὶ παραχρῆμα πρεσβευτὰς κατεστήσαντο τοὺς ... τὸν Ἰούλιον, καὶ τούτους ἔπεμπε, δοῦσα τοιαύτας ...λάς· (4) διότι δεῖ μετρίως ἐπιτιμήσαντας καὶ ...ψαμένους ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, τὸ πλεῖον παρακαλεῖν ...διδάσκειν τοὺς Ἀχαιούς, μήτε τοῖς ἐπὶ τὰ χείριστα ...καλοῦσι προσέχειν, μήτ' αὐτοὺς λαθεῖν εἰς τὴν πρὸς ...μαίους ἀλλοτριότητα διεμπεσόντας· (5) ἀλλ' ἔτι ... νῦν ποιήσασθαί τινα διόρθωσιν τῶν ἠγνοημένων, ...ψαμένους τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἁμαρ...ς. (6) Ἐξ ὧν καὶ λίαν δῆλον ἐγένετο, διότι καὶ ... περὶ τὸν Αὐρήλιον ἔδωκε τὰς ἐντολάς, οὐ διασπά... βουλομένη τὸ ἔθνος, ἀλλὰ πτοῆσαι καὶ καταπλή...ξαι βουλομένη τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ἀπέχθειαν ... Ἀχαιῶν. (7) Τινὲς μὲν οὖν ὑπελάμβανον καθ' ...πισιν τοὺς Ῥωμαίους [τοῦτο ποιῆσαι], διὰ τὸ μέ... ἀτελῆ τὰ κατὰ Καρχηδόνα. (8) Τὸ δ' ἀληθὲς οὐχ ...ως εἶχε· ἀλλὰ παραδεδεγμένοι τὸ ἔθνος ἐκ πολλοῦ ...ου, καὶ νομίζοντες, ἔχειν αὐτὸ πίστιν μάλιστα ... Ἑλληνικῶν, ἀνασοβῆσαι μὲν ἔκριναν, διὰ τὸ φρο...ματίζεσθαι πέρα τοῦ δέοντος, πόλεμον δ' ἀναλαβεῖν ...διαφορὰν ὁλοσχερῆ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οὐδαμῶς ἐβού...λοντο.

Quum ea legatio, cujus princeps fuerat Aurelius, Romam e Peloponneso rediisset, et quæ sibi accidissent, renunciasset, quam prope esset factum, ut et vitæ et omnium rerum periculum adirent, atque eam rem ipsi verborum inusitata atrocitate auxissent; (2) (neque enim sic illa narrabant, ut casu in tantum periculum incidisse videri possent; sed quasi certo consilio eos invasissent Achæi, ut exemplum in ipsos statuerunt:) (3) indignari senatus, ut si umquam alias, et statim legationem decernere, cujus princeps Julius fuit. Ii legati cum hujusmodi mandatis missi sunt; (4) ut leniter ac moderate increparent Achæos, et de injuria accepta cum iis expostularent; magis tamen ut eos cohortarentur, ne pessimorum consiliorum auctoribus aures præberent, neve alienari se a populi Romani amicitia per imprudentiam sinerent: (5) esse autem adhuc tempus emendandi quod peccatum fuisset, si auctores sceleris culpam præstare cogerent. (6) Ex quibus constare etiam liquido potuit unicuique, ne illa quidem mandata, quæ Aurelio data fuerant, eo spectasse, ut gentis Achæorum distraheretur concilium; sed ut, pavore terroreque injecto, pervicaciam et odium Romani nominis castigarent. (7) Erant quidem igitur, qui existimarent, simulate hæc agi a Romanis; quod Carthaginiensi bello finis nondum esset impositus. (8) Sed aliter omnino res habuit. Nam quia Achæorum gentem dudum in amicitiam suam receperant, plusque in ea fidei esse credebant, quam in ullo alio Græciæ populo, terrere quidem eos decreverant, quod spiritus supra quam par esset attollerent; bellum vero suscipere, aut omnino amicitiam cum illis prorsus rumpere nullo modo volebant.

(Legatio CXLIV.)

II. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σέξτον, προάγοντες ἐκ τῆς Ῥώ...μης εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπήντησαν τοῖς περὶ τὸν ...αρίδαν· (2) οἳ ἦσαν πρεσβευταὶ πεμφθέντες ὑπὸ ... Ἀχαιῶν, παραστησόμενοι καὶ διδάξοντες τὴν σύγ...κλητον ὑπὲρ τῶν εἰς τοὺς περὶ τὸν Αὐρήλιον γενομένων ...σελγημάτων. (3) Οἷς καὶ συμμίξαντες οἱ προειρημέ...νοι, παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἀνακάμπτειν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ... περὶ πάντων τούτων ἔχουσιν ἐντολὰς αὐτοὶ διαλέ-

II. Sextus Cæsar, Roma in Peloponnesum tendens, in Thearidam ceterosque legatos incidit, (2) quos Achæi miserant, ut de Aurelio, qui in legatione sua fuerat fœdo facinore violatus, rationem senatui redderent, et rei veritatem ipsum docerent. (3) Cum his locutus Sextus, auctor suasorque iis exstitit, in Achaiam revertendi: sibi enim esse

γεσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς. (4) Παραγενομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Σέξτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ διαλεγομένων τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν τῇ τῶν Αἰγιέων πόλει, καὶ προφερομένων πολλοὺς καὶ φιλανθρώπους λόγους· (5) καὶ τὸ περὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἔγκλημα παραπεμπόντων, ὡς καὶ σχεδὸν οὐδὲ προσδεόμενον δικαιολογίας, ἀλλὰ βέλτιον ἐκδεχομένων τὸ γεγονὸς αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν, καθόλου δὲ παρακαλούντων μὴ ποῤῥωτέρω προβῆναι τῆς ἁμαρτίας, μήτε τῆς εἰς αὐτούς, μήτε τῆς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους· (6) τὸ μὲν σωφρονοῦν μέρος ἀσμένως ἀπεδέχετο τὰ λεγόμενα, καὶ λίαν ἐνετρέπετο, συνειδὸς αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνον τὰ συμβαίνοντα τοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀντιταττομένοις. (7) Τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἀντιλέγειν μὲν οὐδὲν εἶχε τοῖς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σέξτον λεγομένοις δικαίοις, ἀλλ' ἦγε τὴν ἡσυχίαν, ἔμενε δὲ νοσοῦν καὶ διεφθαρμένον. (8) Οἱ δὲ περὶ τὸν Δίαιον καὶ Κριτόλαον, καὶ πάντες οἱ μετέχοντες αὐτοῖς τῆς αὐτῆς γνώμης· οὗτοι δὲ ἦσαν, ὥσπερ ἐπίτηδες, ἐξ ἑκάστης πόλεως κατ' ἐκλογὴν οἱ χείριστοι, καὶ τοῖς θεοῖς ἐχθροί, καὶ λοιμῶν αἴτιοι· (9) ** τὸ δὲ ἔθνος, καθάπερ ἐν παροιμίᾳ ἐστίν, οὐ μόνον τὰ διδόμενα τῇ δεξιᾷ παρὰ Ῥωμαίων ἐδέχοντο τῇ λαιᾷ χειρί· καθόλου δὲ καὶ συλλήβδην παρέπαιον τοῖς λογισμοῖς. (10) Ὑπέλαβον γάρ, τοὺς Ῥωμαίους, διά τε τὰς ἐν τῇ Λιβύῃ καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις, δεδιότας τὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν πόλεμον, πᾶν ὑπομένειν, καὶ πᾶσαν προΐεσθαι φωνήν. (11) Διὸ νομίσαντες ἴδιον τὸ παρόν, ἀπεκρίθησαν φιλανθρώπως τοῖς πρεσβευταῖς, τοὺς μὲν περὶ τὸν Θεαρίδαν ὅμως ἀποστέλλειν εἰς τὴν σύγκλητον· αὐτοὶ δὲ παρακολουθήσαντες εἰς τὴν Τεγέαν, καὶ κοινολογηθέντες τοῖς Λακεδαιμονίοις,* ἵνα γένηταί τις ὡμολογημένη λύσις τοῦ πολέμου. (12) Ταῦτα δ' ἀποκριθέντες, ἐν τοῖς ἑξῆς ἦγον ἐπὶ τὴν πάλαι προκειμένην αὐτοῖς ἄγνοιαν τὸ ταλαίπωρον ἔθνος. (13) Καὶ τοῦτ' εἰκότως συνέβαινε γίγνεσθαι, δι' ἀπειρίαν καὶ κακίαν τῶν κρατούντων.

III. Τὸ δὲ τέλος τῆς ἀπωλείας ἠνύσθη τοιῷδέ τινι τρόπῳ. (2) Παραγενομένων γὰρ εἰς τὴν Τεγέαν τῶν περὶ τὸν Σέξτον, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπισπασαμένων χάριν τοῦ σύμφωνον αὐτοῖς γενέσθαι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τήν τε περὶ τῶν προγεγονότων ἐγκλημάτων δικαιοδοσίαν, καὶ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον ἐποχήν, ἕως ἂν πέμψωσι Ῥωμαῖοι τοὺς περὶ τῶν ὅλων ἐπισκεψομένους· (3) συνεδρεύσαντες οἱ περὶ τὸν Κριτόλαον ἔκριναν, πλείστους μὲν ἄλλους διακλῖναι τὴν ἀπάντησιν, τὸν δὲ Κριτόλαον προάγειν εἰς τὴν Τεγέαν. (4) Ὁ μὲν οὖν προειρημένος, ἤδη σχεδὸν ἀπηλπικότων τῶν περὶ τὸν Σέξτον, ἦλθε. (5) Γενομένης δὲ συγκαταστάσεως πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, εἰς οὐδὲν συγκατέβαινεν, φήσας, οὐκ ἔχειν ἐξουσίαν οὐδὲν οἰκονομεῖν ἄνευ τῆς τῶν πολλῶν γνώμης· ἐπανοίσειν δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς εἰς τὴν ἑξῆς, ἔφη, σύνοδον, ἥτις ἔμελλε γενέσθαι μετὰ μῆνας ἕξ. (6) Διὸ σαφῶς ἐπιγνόντες οἱ περὶ τὸν Σέξτον ἐθελοκακοῦντα τὸν Κριτόλαον, καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τοῖς

datum negotium, ut de his omnibus cum Achæis agerent. Qui postquam in Peloponnesum venit, cum Achæis in Ægiensium urbe colloquium habuit. Et quum esset ejus oratio prolixa humanitate temperata, (5) nullamque de scelere in legatos admisso faceret mentionem, ut ne excusatione quidem ulla propemodum egente, sed clementius, quam ipsi Achæi, illud factum interpretaretur; hortaretur que eos, ut neque Romanos neque Lacedæmonios injuriis lacessere amplius vellent; (6) saniori quidem Achæorum parti gratissimi erant hujusmodi sermones : tenebat enim optimum quemque admissi facinoris conscientia, que ob oculos illis erant omnia mala, quæ populi Romani hostibus evenire solent. (7) At vulgus hominum, etsi opponeret justissimæ Sexti orationi habebat nihil, ac propterea silebat, nihilominus tamen ægram mentem et corruptam servabat. (8) At Diæus, et Critolaus, et quicunque alii ejusdem cum istis consilii participes erant; qui ex omnibus civitatibus quasi de industria delecti fuerant, pessimus quisque, et diis exosus, pestes suæ gentis : (9) igitur non solum, quæ dextra dabantur a Romanis, ut in proverbio, læva accipiebant manu; sed plane, ut verbo expediam, delirabant. (10) Existimabant enim universos Romanos propter bella, quæ in Africa atque Hispania gerebant, metu Achæorum, ne et hi arma in ipsos sumerent, quidvis pati et quidvis dicere paratos esse. (11) Idcirco suum hoc tempus esse rati, legatis quidem benigne respondent : velle se nihilominus Thearidam legatum Romam ad senatum mittere; ipsi interim Tegeam irent, et cum Lacedæmoniis agerent, ut de consensu omnium finis aliquis bello imponatur. (12) Hoc dato responso, miseram gentem in societatem destinatæ pridem malitiæ suæ deinceps trahunt. (13) Neque hoc sane mirum, quum et rerum omnium rudes et pravi homines essent, qui ad gubernacula publicæ rei tunc sedebant.

III. Ultima vero pernicies hoc modo est consummata. (2) Quum Tegeam profectus esset Sextus, et Lacedæmonios eo accivisset, ut communi consensu statuerent de satisfactione pro acceptis injuriis, tum de cessatione belli, donec mitterentur a Romanis, qui de summa rerum statuerent; (3) interim consultans Critolaus cum suis faciendum decrevit, ut ceteri quidem ad indictum congressum non venirent, sed solus Critolaus Tegeam se conferret. (4) Eo igitur ille, postquam Sextus omnem prope jam spem ejus adventus amiserat, pervenit. (5) Ubi vero cœptum est de controversiis disputari cum Lacedæmoniis, nihil remittens Critolaus, dixit, absque populi consensu nulla re statuere se posse; ceterum omnia se ad Achæos proximo conventu (is post sex menses erat celebrandus) relaturum. (6) Igitur Sextus, satis intelligens, Critolaum data potestate de industria uti nolle, iniquo animo f

νωμένοις, τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους ἀπέλυσαν εἰς οἰκίαν· αὐτοὶ δ' ἐπανῆγον εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατεγνωκότες ἄγνοιαν καὶ μανίαν τοῦ Κριτολάου. (7) Ὁ Κριτόλαος, χωρισθέντων τούτων, ἐπιπορευόμενος τὸν χειμῶνα τὰς πόλεις, ἐκκλησίας συνῆγε, προ... μὲν χρώμενος, ὅτι βούλεται τὰ ῥηθέντα πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Τεγέᾳ διασα... αὐτοῖς· (8) τῇ δ' ἀληθείᾳ, κατηγορίαν ποιούμε... Ῥωμαίων, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ὑπ' ἐκείνων ἐπὶ ...ῖρον ἐκδεχόμενος. (9) Ἐξ ὧν δυσμένειαν καὶ μῖ... ἐνειργάζετο τοῖς ὄχλοις. (10) Ἅμα δὲ τούτοις πα...γγειλε τοῖς ἄρχουσι, μὴ πράττειν τοὺς ὀφειλέτας, ...ὲ παραδέχεσθαι τοὺς ἀπαγομένους εἰς φυλακὴν πρὸς χρέα, καὶ τοὺς ἐράνους ἐπιμόνους ποιεῖν, ἕως ἂν ...ῃ τὰ τοῦ πολέμου κρίσιν. (11) Λοιπὸν ἐκ τῆς ...ύτης δημαγωγίας πᾶν τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ πι... ἐγίγνετο, καὶ πρὸς πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἕτοι... ἦν τὸ πλῆθος, περὶ μὲν οὖν τοῦ μέλλοντος ἀδυνα... προνοεῖσθαι, τῇ δὲ παρ' αὐτὰ χάριτι καὶ ῥᾳστώνῃ ...αζόμενον.

IV. Ὁ δὲ Κόϊντος ὁ Καικίλιος, ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ... πυνθανόμενος, καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ γενομέ... ἀκρισίαν καὶ ταραχήν, ἐξέπεμψε πρεσβευτάς, Γνάϊον ...πείριον, καὶ τὸν νεώτερον * *, σὺν δὲ τούτοις Αὖλον ...βίνιον, καὶ Γάϊον Φάννιον· (2) οἳ καὶ συνηγμένων ... Ἀχαιῶν εἰς Κόρινθον, κατὰ τύχην ἐλθόντες εἰς ...τὸν τὸν καιρόν, καὶ παραχθέντες εἰς τὰ πλήθη, διε...ντο πολλοὺς οὗτοι καὶ φιλανθρώπους λόγους παρα...σίως τοῖς τῶν περὶ τὸν Σέξτον· (3) πᾶσαν ἐνδει...μενοι φιλοτιμίαν, χάριν τοῦ μὴ παραβῆναι τοὺς ...αιοὺς εἰς ὁλοσχερεστέραν ἀπέχθειαν πρὸς Ῥωμαίους, ...τε διὰ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους προφάσεως, μήτε ... τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους ἀλλοτριότητος. (4) Ὧν ... μὲν πολλοὶ διακούοντες, οὐδαμῶς ἀνείχοντο· χλευ...ντες δὲ τοὺς πρέσβεις μετὰ θορύβου καὶ κραυγῆς ἐξέ...λον. (5) Καὶ γὰρ συνηθροίσθη πλῆθος ἐργαστη...κῶν καὶ βαναύσων ἀνθρώπων, ὅσον οὐδέποτε· [καὶ] ...σαι μὲν ἐκόρυζον αἱ πόλεις, πανδημεὶ δὲ καὶ μάλι...στα πως ἡ τῶν Κορινθίων. (6) Ὀλίγοις δέ τισι καὶ ...ν ἤρεσκε τὰ λεγόμενα διὰ τῶν πρεσβευτῶν. (7) Ὁ Κριτόλαος, ὥσπερ κατ' εὐχὴν ὑποθέσεως ἐπειλημμέ...ς, καὶ θεάτρου συνενθουσιῶντος καὶ παρεστηκότος ...ῖς διανοίαις, κατανίστατο μὲν τῶν ἀρχόντων, διέσυρε ... τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἐνεπαρρησιάζετο δὲ τοῖς ...ῖν Ῥωμαίων πρεσβευταῖς· (8) φάσκων, βούλεσθαι ...ὶν Ῥωμαίων φίλος ὑπάρχειν, δεσπότας δ' οὐχ ἂν εὐ...κῆσαι κτησάμενος. (9) Καθόλου δὲ ἐπαρώνει, λέγων, ...ς, ἐὰν μὲν ἄνδρες ὦσιν, οὐχ ἀπορήσουσι συμμάχων· ...ν δ' ἀνδρόγυνοι, κυρίων. (10) Καὶ πολλὰ δή τινα ...ρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐμπορεύων καὶ μεθοδευόμε...νος, ἐκίνει καὶ παρώξυνε τοὺς ὄχλους. (11) Ἐποίει δ' ...μφάσεις καὶ περὶ τοῦ μὴ τυχόντως χρῆσθαι ταῖς ἐπι...βολαῖς· ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλέων τινάς, καὶ τῶν πολι...τευμάτων ἔνια κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς προθέσεως.

acciderat ferens, Lacedæmoniis domum suam dimissis, in Italiam est reversus, hoc de Critolao judicium referens, et pravi ingenii hominem esse, et plane furiosum. (7) Critolaus autem, post hujus discessum, civitates omnes per hiemem circumiens, populum ubique in concionem vocare; in speciem quidem, ut quæ acta cum Lacedæmoniis essent, et cum iis qui Tegeam convenerant, exponeret; (8) re autem vera, ut Romanos accusaret, omnia illorum dicta in deterius interpretans. (9) Qua ratione efficiebat, ut vulgi turba ubique inimicitias atque odium ingens Romani nominis conciperet. (10) Simul cum magistratibus egit, ut exigendi nomina jus ne esset creditoribus, neve ducentem sequi æris alieni gratia necesse esset, ad belli finem usque debitorum solutione dilata. (11) His igitur artibus delinita plebes, quidquid ille diceret, pro certo habere, quidquid imperaret, velle exsequi. Quippe multitudo, futuri improvida, præsenti beneficio et levamento inescabatur

IV. Tum vero Q. Cæcilius, Macedoniæ præses, cognito, quam pravis consiliis, quamque perturbate res in Peloponneso administrarentur, Cn. Papirium et juniorem ** legatos misit, et una cum his Aulum Gabinium et C. Fannium. (2) Hi, quum Achæorum concilium Corinthi celebraretur, forte ipsi eodem tempore illuc adveniunt, productique ad populum singulari humanitate conditos sermones habent, iis plane geminos, quibus ante Sextus fuerat usus; (3) summo studio impedire contendentes, ne Achæi, vel propter discordias quæ illis erant cum Lacedæmoniis, vel propter alienatam mentem ab ipsius populi Romani amicitia, odium illius penitus susciperent. (4) Hæc quum audiret multitudo, non se continuit; sed legatos subsannans, cum tumultu ac clamore concione ejecit. (5) Tanta enim hominum, in officinis degere assuetorum, et sordidas artes exercentium, turba convenerat, quanta vix temere alias : et quum omnes tunc civitates stultitia, quasi populari quodam morbo, tenerentur, Corinthiorum tamen præ ceteris publica exstitit amentia insignita. (6) Pauci quidam fuere, quibus legatorum oratio apprime placebat. (7) At Critolaus, exoptatam occasionem nactus, et concionem etiam pariter secum furentem et alienatam mente, adversus magistratus cœpit insurgere, calumniari quicumque a se in republica dissentirent, licenterque insultare Romanorum legatis, (8) dicens, amicum quidem se velle Romanorum esse; dominos non passurum. (9) Bacchatus denique est, Achæis dicens, Si viri essent, socios non defuturos; sin autem semiviri, dominos. (10) Multa item alia in eam sententiam mendacium mercatorum ad instar jactans, et ad fallendum comminiscens, hominum fæcem commovebat atque concitabat. (11) Quin etiam ex dictis factisque suis intelligi volebat, non temere hæc se moliri; verum et regum nonnullos, et quasdam etiam respublicas conspirare secum in eodem proposito.

V. Τῶν δὲ τῆς γερουσίας βουλομένων ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κωλύειν αὐτὸν τῶν τοιούτων λόγων· περισπασάμενος τοὺς στρατιώτας, κατανίστατο, κελεύων προσελθεῖν, ἐγγίσαι, τολμῆσαί τινα μόνον ἅψασθαι τῆς χλαμύδος. (2) Καθόλου δ', ἔφη, πολὺν ἤδη χρόνον παρακατεσχηκὼς αὑτὸν, οὐκ ἔτι δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλ' ἐρεῖν τὸ φαινόμενον. (3) Δεῖν γὰρ οὐ Λακεδαιμονίους, οὐδὲ Ῥωμαίους ἀγωνιᾷν οὕτως, ὡς τοὺς ἐξ αὑτῶν συνεργοῦντας τοῖς ἐχθροῖς· εἶναι γάρ τινας, τοὺς πλεῖον Ῥωμαίοις εὐνοοῦντας καὶ Λακεδαιμονίοις, ἢ τοῖς σφετέροις πράγμασι. (4) Καὶ τούτων πίστιν ἔφερεν. Ἔφη γὰρ, Εὐαγόραν τὸν Αἰγιέα, καὶ τὸν Τριταιέα Στρατήγιον, πάντα τὰ λεγόμενα δι' ἀποῤῥήτων ἐν ταῖς συναρχίαις διασαφεῖν τοῖς περὶ τὸν Γνάϊον. (5) Τοῦ δὲ Στρατηγίου συμμεμιχέναι μὲν τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦντος, καὶ μετὰ ταῦτα συμμίξειν φάσκοντος, φίλοις οὖσι καὶ συμμάχοις, ἀνηγγελκέναι δὲ ὁρκιζόμενος μηδὲν τῶν ἐν ταῖς συναρχίαις εἰρημένων· ὀλίγοι μέν τινες ἐπίστευον, οἱ δὲ πλείους προσεδέχοντο τὰς διαβολάς. (6) Ὁ δὲ Κριτόλαος παροξύνας τοὺς ὄχλους, διὰ τῆς τούτων κατηγορίας ἔπεισε τοὺς Ἀχαιοὺς, πάλιν ψηφίσασθαι, λόγῳ μὲν, τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους πόλεμον, ἔργῳ δὲ τὸν πρὸς Ῥωμαίους· (7) καὶ προσεμέτρησεν ἕτερον ψήφισμα παράνομον, ὥστε κυρίους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, οὓς ἂν ἐπὶ στρατηγίᾳ αἱρήσωνται· δι' ἃ τρόπον τινὰ μοναρχικὴν ἀνέλαβεν ἐξουσίαν. (8) Οὗτος μὲν οὖν ταῦτα διοικησάμενος, ἐγίγνετο περὶ τὸ πραγματοκοπεῖν καὶ Ῥωμαίοις ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας, οὐδενὶ λόγῳ τοῦτο πράττων, ἀλλὰ πάντων ἀσεβεστάτοις καὶ παρανομωτάτοις ἐπιβαλόμενος. (9) Τῶν δὲ πρέσβεων ὁ μὲν Γνάϊος ἐς Ἀθήνας ἀπῆρεν, κἀκεῖθεν εἰς Λακεδαίμονα, προσεδρεύσων τοῖς καιροῖς, ὁ δ' Αὖλος εἰς Ναύπακτον, οἱ δὲ δύο μέχρι τῆς τοῦ Καικιλίου παρουσίας ἔμειναν ἐν ταῖς Ἀθήναις. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.

V. Quum vero reprehendere ipsum senatus vellet, et ne ejusmodi sermones haberet, impedire; secedere jussit militibus qui ipsum stipabant, contra surrexit, jubens accedere quemquam et appropinquare sibi, auderetque chlamydem suam attingere. (2) Postremo dixit, qui perdiu se continuisset ægre, temperare jam sibi amplius non posse, quominus animi sui sententiam aperiret. (3) Scilicet, debere Achæos non tam ab Lacedæmoniis et Romanis timere, quam civibus, suo ex numero, qui cum hostibus facerent : esse enim nonnullos, qui Romanis et Lacedæmoniis magis, quam suæ reipublicæ, fave[rent]. (4) Cujus accusationis ut fidem faceret, adjecit, Evagoram Ægiensem et Strategium [*sive* Stratium] Tritæensem omnia, quæ arcano dicerentur in conventibus magistratuum, Cnæo (Papirio) solere renunciare. (5) Strategio v[ero] locutum quidem se cum Romanis, fatente, et posthac etiam locuturum confirmante, utpote qui amici ac s[ocii] gentis Achæorum essent, sed renunciasse illis nihil eorum quæ in conventibus magistratuum essent dicta, ut silentium jurasset; pauci fuere, qui fidem illius verbis [ha]berent; plures pronis auribus calumnias admiserunt. (6) Critolaus vero, criminatione istorum concitata multitudine, persuasit Achæis, ut denuo bellum decernerent, verbis quidem adversum Lacedæmonios, revera adversus Romanos. (7) Ac præterea iniquum alterum decretum expressit, ut summam (illius belli administrandi) potestatem haberent viri, quos prætores elegissent. Hoc ille pacto effecit, ut solus in Achæorum gente monarchicam, prope dixerim, [po]tentiam obtineret. (8) Atque his ita præstructis, sedebat cœpit agere, ut res novas moliretur, et Romanos aggrederetur, sine causa ille quidem, sed potius rem ausus ma[xime] impiam atque injustissimam. (9) E legatis Cnæus Ath[enas] est profectus, inde Spartam, temporum occasiones [ibi] loci præstolaturus : Aulus Naupactum abiit; reliqui d[uo] ad Cæcilii adventum usque, Athenis substiterunt. [Ita]tum in Peloponneso rerum facies erat.

ΤΗΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗΣ ΕΝΝΑΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI TRICESIMI NONI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

Ex Proœmio libri.

[I. a. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ, διότι τινὲς ἐπιλήψονται τῆς γματείας, φάσκοντες, ἀτελῆ καὶ διεῤῥηγμένην ἡμᾶς ιῆσθαι τὴν ἐξήγησιν τῶν πραγμάτων· ἐπιβαλλό- ι λόγου χάριν διεξιέναι τὴν Καρχηδόνος πολιορκίαν, ειτα μεταξὺ ταύτην ἀπολείποντες καὶ μεσολαβή- τες σφᾶς αὐτοὺς, μεταβαίνομεν ἐπὶ τὰς Μακεδονι- ; ἢ Συριακὰς ἢ τινας ἑτέρας πράξεις· (2) ζητεῖν δὲ ς φιλομαθεῖς τὸ συνεχὲς, καὶ τὸ τέλος ἱμείρειν ἀκοῦσαι ; προθέσεως· τὴν γὰρ ψυχαγωγίαν καὶ τὴν ὠφέλειαν ιο μᾶλλον συνεκτρέχειν τοῖς προσέχουσιν. (3) Ἐμοὶ αἰγ οὕτω δοκεῖ, τὸ δ' ἐναντίον· μάρτυρα δὲ τούτων αλεσαίμην ἂν αὐτὴν τὴν φύσιν, ἥτις κατ' οὐδ' ὲν τῶν αἰσθητῶν εὐδοκεῖ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν κατὰ συνεχὲς, ἀλλ' ἀεὶ μεταβολῆς ἐστιν οἰκεία, τοῖς δ' τοῖς ἐγκυρεῖν ἐκ διαστήματος βούλεται καὶ διαφορᾶς. Εἴη δ' ἂν τὸ λεγόμενον ἐναργὲς, πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ῆς, ἥτις οὔτε κατὰ τὰς μελῳδίας οὔτε κατὰ τὰς λεκ- ὰς ὑποκρίσεις εὐδοκεῖ συνεχῶς ταῖς αὐταῖς ἐπιμένειν ἐσιν· ὁ δὲ μεταβολικὸς τρόπος, καὶ καθόλου πᾶν διεῤῥιμμένον, καὶ μεγίστας ἔχον ἀλλαγὰς καὶ πυκνό- τας, αὐτίκα κινεῖ. (5) Παραπλησίως καὶ τὴν γεῦσιν ρι τις ἂν οὐδὲ τοῖς πολυτελεστάτοις βρώμασιν ἐπιμέ- ν δυναμένην, ἀλλὰ σικχαίνουσαν, καὶ χαίρουσαν ταῖς ταβολαῖς, καὶ προσηνεστέρως ἀποδεχομένην πολλάκις ὶ τὰ λιτὰ τῶν ἐδεσμάτων, ἢ τὰ πολυτελῆ, διὰ τὸν ισμόν. (6) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν ὅρασιν ἴδοι τις γινόμενον· ἥκιστα γὰρ δύναται πρὸς ἓν μένειν ἀτε- ζουσα· κινεῖ δ' αὐτὴν ἡ ποικιλία καὶ μεταβολὴ τῶν ωμένων. 7) Μάλιστα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν τοῦτό τις ἴδοι συμβαῖνον· αἱ γὰρ μεταλήψεις τῶν ἀτενισμῶν καὶ ἐπιστάσεων οἷον ἀναπαύσεις εἰσὶ τοῖς φιλοπόνοις τῶν δρῶν.]

[I. b. Διὸ καὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων οἱ λογιώ- τατοι δοκοῦσί μοι προσαναπεπαῦσθαι τῷ τρόπῳ τούτῳ· νὲς μὲν οὖν μυθικαῖς καὶ διηγηματικαῖς κεχρημένοι ρεκβάσεσι, τινὲς δὲ καὶ πραγματικαῖς· ὥστε μὴ όνον ἐν αὐτοῖς τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ποιεῖ- αι τὰς μεταβάσεις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκτὸς περιλαμ- άνειν· (2) λέγω δὲ οἷον· ἐπειδὰν τὰ κατὰ τὴν Θετταλίαν ξηγούμενοι καὶ τὰς Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου πράξεις, εταξὺ τὰς κατὰ Πελοπόννησον Λακεδαιμονίων ἐπιβο- ὰς διηγεῖσθαι, καὶ πάλιν τὰς ἀπ' Ἀθηναίων, ἔτι δὲ τὰς ατὰ Μακεδονίαν ἢ τὴν Ἰλλυρίδα· κἄπειτα διατρίψαν- ες λέγωσι τὴν Ἰφικράτους εἰς Αἴγυπτον στρατείαν, αὶ τὰ Κλεάρχῳ πραχθέντα παρανομήματα κατὰ τὸν Πόντον. (3) Ἐξ ὧν κεχρημένους μὲν ἅπαντας εὕροι

I. *a.* Non sum inscius fore nonnullos, qui opus meum sint reprehensuri, imperfectam dicentes atque distractam a me fieri rerum narrationem; qui Carthaginis, puta, obsidionem describere exorsus, mox hac omissa meque ipsum interpellans ad Macedonicas vel Syriacas vel quaslibet alias res transgrediar. (2) Atqui, aiunt, a studiosis series rerum exposcitur, nemoque est qui non exitum incepti negotii audire aveat. Itaque voluptatem æque et utilitatem narrationi continuæ comites fieri. (3) Mihi vero non ita, sed omnino contra videtur. Testem porro naturam ipsam invoco, quæ nulla in re sub sensus nostros cadente constantiam perpetuitatemque tuetur : imo semper variationibus gaudet, et ad eadem per intervalla tantum et diverso semper modo vult redire. (4) Dictis meis evidentia constat, primo quidem si auditum consideremus, qui neque in cantibus musicis, neque in alloquiis per verba conceptis, eosdem sonorum status constanter sectatur; sed modulationum varietas, atque omnino quidquid est volubile, maximasque habet vices et crebritates, sensus nostros ilico commovet. (5) Similiter et gustum comperimus ne in pretiosissimis quidem constantiam posse servare cibis; sed fastidientem, varietate gaudentem, ac libentius sæpe vilia quælibet edulia recipere quam pretiosa, novitatis scilicet gratia. (6) Denique eadem visus quoque natura est, qui minime potest in re una aliqua contuenda consistere, sed varietate ac mutatione objectorum movetur. (7) Maxime vero omnium animus hoc modo afficitur. Nam mutationes cogitationum atque curarum studiosis hominibus pausæ quædam sunt et requies.

I. *b.* Igitur sapientissimus quisque antiquorum historicorum videtur mihi ea, quam dixi, ratione interquiescere solitus. Alii enim mythicis et ad oblectandum compositis digressionibus utuntur, alii vero etiam pragmaticis, ita ut non in ipsius tantummodo Græciæ locis vagentur, verum etiam externa amplectantur. (2) Ejus rei exemplum pono; nempe cum res Thessalicas Alexandrique Pheræi acta attingunt, inter narrandum Lacedæmoniorum in Peloponneso conatus, rursus que Atheniensium, nec non Macedonicas et Illyricas res exponunt : deinde parumper morati, dicunt Iphicratis in Ægyptum expeditionem, Clearchique per Pontum commissa scelera. (3) Jam vero cuique patet, uti quidem omnes

τις ἂν τῷ τοιούτῳ χειρισμῷ, κεχρημένους γε μὴν ἀτάκτως, ἡμᾶς δὲ τεταγμένως. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μνησθέντες πῶς Βράδυλλις ὁ τῶν Ἰλλυριῶν βασιλεὺς καὶ Κερσοβλέπτης ὁ τῶν Θρᾳκῶν κατεκτήσαντο τὰς δυναστείας, οὐκέτι προστιθέασι τὸ συνεχὲς, οὐδ' ἀνατρέχουσιν ἐπὶ τὸ ἀκόλουθον ἐκ διαστήματος, ἀλλὰ καθάπερ ἐν ποιήματι χρησάμενοι, πάλιν ἐπανάγουσιν ἐπὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεις· (4) ἡμεῖς δὲ πάντας διῃρημένοι τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τῆς οἰκουμένης καὶ τὰς ἐν τούτοις πράξεις, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔφοδον ἀεὶ ποιούμενοι, κατὰ τὴν τάξιν τῆς διηγήσεως, ἔτι δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος ὁρισθέντως ἐξηγούμενοι τὰς καταλλήλους πράξεις ἐνεστηκυίας, ἀπολείπομεν πρόδηλον τοῖς φιλομαθέσι τὴν ἐπαγωγὴν ἐπὶ τὸν ἐν ἀρχῇ λόγον καὶ τὰς μεσολαβηθείσας ἀεὶ τῶν πράξεων, ὥστε μηδὲν ἐλλειπὲς γίνεσθαι τοῖς φιληκόοις τῶν προειρημένων. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον.]

hoc narrationis genere, sed nullo ordine, nos vero certo que-dam consilio. Nam illi, postquam commemorarunt qu pacto, Bradyllis Illyriorum et Cersobleptes Thracum reg imperia adepti sunt, nequaquam seriem rerum continuan neque saltem ex intervallo ad illam redeunt; sed sicuti poemate res tractant, ubi semel ea digressione usi fuerun ad id, quod ab initio propositum erat, solent reverti. (Ego vero, distributis orbis terræ nobilissimis partibus, busque per eas gestis, tum unum eundemque egressu semper factitans, prout ordo narrationis postulat, insu per annos singulos distincte atque e regione alterutrar res gestas ponens, patentem studiosis relinquo ad suscepti ab initio propositum atque ad intercepta passim acta ditum : ita ut seduli lectores nihil ex ante dictis vel mancum desiderent. De his hactenus.

EX HISTORIA EXCIDII CARTHAGINIS.

Excerptum Valesianum.

I. Ἀσδρούβας, ὁ στρατηγὸς Καρχηδονίων, κενόδοξος ἦν καὶ ἀλαζὼν, καὶ πολὺ κεχωρισμένος τῆς πραγματικῆς καὶ στρατηγικῆς δυνάμεως. (2) Πολλὰ δ' εἰσὶ σημεῖα τῆς ἀκρισίας αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν γὰρ παρῆν ἐν πανοπλίᾳ, ἡνίκα Γολοσσῇ συνεγίγνετο, τῷ τῶν Νομάδων βασιλεῖ, πορφυρίδα θαλαττίαν ἐπιπεπορπημένος, μετὰ μαχαιροφόρων δέκα. (3) Ἔπειτα προβὰς ἀπὸ τῶν δέκα ὅσον εἴκοσι πόδας ἀπέστη, καὶ προβεβλημένος τάφρον καὶ χάρακα, κατένευε τῷ βασιλεῖ προϊέναι πρὸς αὐτὸν, καθῆκον γίγνεσθαι τοὐναντίον. (4) Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ Γολοσσῆς, ἀφελῶς ἔχων Νομαδικῷ τινι τρόπῳ, μόνος προσῄει πρὸς αὐτόν· καὶ προσεγγίσας ἤρετο, τίνα φοβούμενος τὴν πανοπλίαν ἔχων ἥκει. (5) Τοῦ δ' εἰπόντος, ὅτι Ῥωμαίους· Οὐκ ἂν ἄρ', ἔφησεν ὁ Γολοσσῆς, ἔδωκας σαυτὸν εἰς τὴν πόλιν, μηδεμίαν ἔχων ἀνάγκην. Πλὴν τί βούλει καὶ τί παρακαλεῖς; φησίν. (6) Ὁ δ' Ἀσδρούβας, ἐγὼ, φησὶ, πρεσβευτήν σε παρακαλῶ γενέσθαι πρὸς τὸν στρατηγὸν, καὶ πᾶν ἀναδέχεσθαι διότι ποιήσομεν τὸ προσταττόμενον· μόνον ἀπόσχεσθε τῆς ταλαιπώρου πόλεως ταύτης. (7) Καὶ ὁ Γολοσσῆς, Παιδικὴν δοκεῖς μοι, φησὶν, ἀξίωσιν ἀξιοῦν, ὦ βέλτιστε. (8) Ὑπὲρ ὧν γὰρ ἐξ ἀκεραίου πρεσβευόμενοι, ἔτι καθημένων ἐν Ἰτύκῃ Ῥωμαίων, οὐκ ἐδύνασθε πείθειν, τίνι λόγῳ νῦν ἀξιοῖς ταῦτά σοι συγχωρεῖσθαι, περιτετειχισμένος καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ σχεδὸν ἅπαξ ἀπεγνωκὼς τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας. (9) Ὁ δ' Ἀσδρούβας, ἀγνοεῖν αὐτὸν, ἔφη. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν συμμάχοις ἀκμὴν καλὰς ἐλπίδας ἔχειν (οὐ γάρ που τὰ περὶ τοὺς Μαυρουσίους ἠκηκόει), καὶ τὰ περὶ τῶν ὑπαίθρων δυνάμεων ὅτι σώζονται, καὶ οὐκ ἀπελπίζειν τὰ κατ' αὐτούς· μάλιστα δὲ πεποιθέναι τῇ τῶν θεῶν συμμαχίᾳ καὶ ταῖς ἐν ἐκείνοις ἐλπίσιν. (10) Οὐ γὰρ περιόψεσθαι σφᾶς προφανῶς παρασπονδουμένους, ἀλλὰ πολλὰς δώσειν ἀφορμὰς πρὸς σωτηρίαν. (11) Διὸ

Asdrubalis ingenium et casus.

I. Asdrubal, dux Carthaginiensium, ingenio erat vano jactabundo, et in rebus gerendis ab imperatoria virtu longe aberat. (2) Vanitatis autem illius multa sunt docu menta. Primum enim, colloquium habiturus cum Gulussa Numidarum rege, lorica et reliquis tectus armis accessi chlamydem ex purpura marina gestans, fibula astrictam decemque stipatus satellitibus. (3) Deinde a satellitio p gressus viginti fere pedum spatio, vallo ac fossa munitu regi per nutum significavit, ut ad se accederet; quum utiq contrarium fieri debuisset. (4) Sed Gulussa, ut erat si plici cultu, more gentis Numidarum, solus ad eum acc sit. Cumque appropinquasset, interrogavit, cujusnam m thorace omnibusque armis contectus venisset. (5) Ille c Romanos metuere se dixisset: Recte vero, inquit Gulussa enim ita esset, numquam te in urbem inclusisses, nu præsertim necessitate impulsus. Sed agedum, quid quod postulas? (6) Ego vero, ait Hasdrubal, a te peto, apud imperatorem Romanum legationem obire velis, spondere, nos imperata cuncta esse facturos : modo ab misera civitate abstinete! (7) At Gulussa, Puerile, inqu videtur esse, quod flagitas, vir bone. (8) Quæ enim re adhuc integris, legatione missa, sedentibus etiam tum Ut Romanis, impetrare non potuistis, qua nunc ratione ad ctus tibi concedi postulas, cum undique terra ac mari o ribus circumdatus, nulla propemodum salutis reliqua s teneare? (9) Hasdrubal vero, falli eum, respondit : n et foris sociorum auxiliis plurimum se confidere (qui nondum acceperat nuncium de Mauris) et copias suas, q regioni præsiderent, adhuc salvas esse; neque porro ipsos de rebus suis desperare : maxime vero in ope deor immortalium spem repositam habere. (10) Non ea neglecturos deos injurias Pœnis illatas, ac fœderum vio tionem; sed multas ad salutem opportunitates sibi obla

αχαλεῖν ἠξίου τὸν στρατηγὸν, καὶ τῶν θεῶν ἕνεκεν τῆς τύχης, φείσασθαι τῆς πόλεως· εἰδότα σαφῶς, ι, μὴ δυνάμενοι τυχεῖν τούτου, κατασφαγήσονται τερον, ἢ παραχωρήσουσι ταύτης. (12) Τότε μὲν ταῦτα καὶ παραπλήσια διαλεχθέντες ἐχωρίσθησαν, ιμενοι μετὰ τρίτην ἡμέραν πάλιν συμπορεύεσθαι.

I. Τοῦ δὲ Γολοσσοῦ μεταδόντος τῷ στρατηγῷ περὶ εἰρημένων, γελάσας ὁ Πόπλιος, Ταῦτα μέλλων ῶν, ἔφη, τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἀσέβειαν εἰς αἰχμαλώτους ἡμῶν ἐνεδείξω, καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς ; τὰς ἐλπίδας ἔχεις, παραβεβηκὼς [τοὺς τῶν θεῶν] τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους. (2) Τοῦ δὲ βασιλέως ομένου τι προσυπομιμνήσκειν τὸν Σκιπίωνα, καὶ ιστα, διότι δεῖ συντέλειαν ἐπιτίθεσθαι τοῖς πράσι· (3) χωρὶς γὰρ τῶν ἀδήλων καὶ τὴν κατάστατῶν ὑπάτων ἤδη συνεγγίζειν, ἧς δεῖν, ἔφη, στοχάαι, μὴ, τοῦ χειμῶνος προκαταλαβόντος, ἐπελθὼν ς ἀκονιτὶ λάβῃ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἐκείνου πόνων· καὶ δὴ τούτων λεγομένων, ἐπιστήσας ὁ στρατηγὸς λευσεν ἀναγγέλλειν, διότι δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν ῷ καὶ γυναικὶ, καὶ τέκνοις, καὶ δέκα τῶν συγγενῶν ων οἰκίαις, σὺν δὲ τούτοις δέκα τάλαντα λαβεῖν ἐκ ἰδίων ὑπαρχόντων, καὶ τῶν οἰκετῶν ἐξ ἀνάγκης, ἂν αἱρῆται. (5) Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Γολοσσῆς ἔχων φιλάνθρωπα, συνήει πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν τῇ τρίτῃ ἡμερῶν. (6) Ὁ δὲ πάλιν ἐξεπορεύετο μετὰ μεγάαξίας ἐν τῇ πορφυρίδι καὶ τῇ πανοπλίᾳ βάδην, α τοὺς ἐν ταῖς τραγῳδίαις τυράννους πολύ τι προσολειν. (7) Ἦν μὲν οὖν καὶ φύσει σάρκινος, τότε δὲ κοιλίαν εἰλήφει, καὶ τῷ χρώματι παρὰ φύσιν ἐπιαυμένος ἦν, ὥστε δοκεῖν ἐν πανηγύρει που διαιτᾶσθαι απλησίως τοῖς σιτευτοῖς βουσὶν, ἀλλὰ μὴ τηλικού- καὶ τοιούτων κακῶν προστατεῖν, ὧν οὐδ' ἂν ἐφίτο τῷ λόγῳ διεξιὼν οὐδείς. (8) Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ ῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ διήκουσε τῶν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ προτεινομένων, πολλάκις τὸν μηρὸν πατάξας, ς θεοὺς καὶ τὴν τύχην ἐπικαλεσάμενος, οὐδέποτε την ἔσεσθαι τὴν ἡμέραν ἔφασκεν, ἐν ᾗ συμβήσεται ἥλιον Ἀσδρούβαν βλέπειν ἅμα καὶ τὴν πατρίδα πυρπολουμένην· (9) καλὸν γὰρ ἐντάφιον εἶναι τοῖς εὖ νοοῦσι τὴν πατρίδα καὶ τὸ ταύτης πῦρ. (10) Ὥσθ', μὲν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ τις βλέψειε, θαυμάζειν ἄνδρα καὶ τὸ μεγαλόψυχον τῶν λόγων· ὅτε δ' εἰς χειρισμὸν τῶν πραγμάτων, τὴν ἀγεννίαν καταπλήτθαι καὶ τὴν ἀνανδρίαν· (11) ὃς πρῶτον μὲν, τῶν λων πολιτῶν διαφθειρομένων ὁλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ λιῦ, πότους αὐτὸς συνῆγε καὶ δευτέρας τραπέζας παρείθετο πολυτελεῖς, καὶ διὰ τῆς ἰδίας εὐεξίας παρεδειάτιζε τὴν ἐκείνων ἀτυχίαν. (12) Ἄπιστον μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀποθνησκόντων πλῆθος· ἄπιστον δὲ τὸ τῶν τομολούντων καθ' ἡμέραν διὰ τὸν λιμόν. (13) ἔπειτα τοὺς μὲν διαχλευάζων, οἷς δ' ἐνυβρίζων, καὶ νεύων, κατεπλήττετο τοὺς πολλούς· καὶ τούτῳ τῷ ὅπῳ συνεῖχε τὴν ἐξουσίαν, ᾗ μόλις ἂν χρήσαιτο τύ-

ros. (11) Proinde rogabat, ut imperatorem moneret, deorum ac fortunæ causa civitati parcere ut vellet; et pro certo haberet, ni id impetrarint, prius omnes mactandos esse, quam deditionem facturos. (12) His tum ac similibus dictis e colloquio discesserunt, constituto rursus in perendinum diem congressu.

II. Ubi vero Gulussa sermones utrimque habitos imperatori renunciavit, subridens Scipio: Hæccine, inquit, postulaturus, tali tantaque impietate in captivos es nostros usus, et nunc in deorum ope spem positam habes, quum divina et humana jura violaris? (2) Inde Rex Scipionem admonere cum institisset, utile esse ipsius rationibus, finem bello imponere; (3) nam præter incertos casus martemque communem, comitia quoque consularia prospiciendum esse, ne, si interim præteriisset hiems, superveniens deinde alius titulum ac lauream ipsius laborum sine sudore intercideret: (4) hæc cum animadverteret Scipio, Gulussam id Hasdrubali renunciare jussit, ipsi, uxorique ac liberis, et propinquorum amicorumque familiis decem, veniam ac securitatem Scipionem concedere: præterea decem talenta ut ex bonis suis capiat, ac servos, quoscumque ex omni familia selegisset. (5) His mandatis satis humanis Gulussa tertio die ad condictum cum Hasdrubale colloquium venit. (6) At ille rursus paludamento purpureo armisque omnibus ornatus, cum magno apparatu lentoque gressu, processit; prorsus ut tyrannos, qui in tragœdiis spectantur, longe ab ea pompa abesse diceres. (7) Et erat ille quidem natura corpulentus, tunc vero majorem etiam in modum excreverat hominis obesitas, et colore præter naturam erat adusto atque fusco, ut in mercatu alicubi degere videretur instar saginatorum boum, non civitatem regere tot ac tantis circumdatam calamitatibus, quantas nemo facile ne oratione quidem satis exprimere possit. (8) Ceterum congressus cum Gulussa, et auditis conditionibus, quæ ipsi ab imperatore Romano offerebantur, femur identidem percutiens, deorumque ac fortunæ invocans fidem, numquam eum diem adfore dixit, quo Hasdrubal solem simul aspiciat et patriam igne vastatam: (9) patriæ enim conflagrantis ruinam bene animatis viris pulcherrimum rogi ornamentum esse. (10) Ita quidem, ut, si quis dicta illius spectaverit, miraturus sit hominem, orationisque pondus et gravitatem obstupescet: sin ejusdem in administrandis rebus intueatur rationem, miraturus sit ignaviam hominis ac mollitiem. (11) Qui primum quidem, reliquis civibus fame funditus pereuntibus, ipse convivia agitabat, et secundas mensas opipare instructas apponebat, suæque cutis nitore ac pinguedine aliorum calamitatem traducebat. (12) Eorum enim, qui quotidie præ fame aut peribant, aut transfugiebant, numerus credi vix potest. (13) Et inter hæc ille, aliis illudens, alios contumelia afficiens, atque etiam occidens, terrori erat multitudini. Atque hujusmodi artibus in infe-

ραννος ἐν εὐτυχούσῃ πόλει, καὶ ἐν δυστυχηκυίᾳ πατρίδι. (14) Διὸ καὶ λίαν δοκῶ καλῶς ἡμῖν εἰρῆσθαι, διότι προστάτας πραγμάτων ὁμοιοτέρους τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τότε καὶ παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ὑπαρξάντων οὐκ ἂν εὕροι τις ῥᾳδίως. (15) Τοῦτο δ' ἔσται δῆλον, ὅταν ἐκ παραθέσεως τὸν ὑπὲρ ἐκείνων ποιησώμεθα λόγον.

lici etiam patria potestatem eam retinuit, qua vix ulla civitate fortunata tyrannus uteretur. (14) Quamobrem n sine causa dixisse mihi videor, reipublicæ principes si liores iis, qui per id tempus et Carthagine et in Græcia erunt, haud facile posse reperiri. (15) Id vero aliqu clarius erit, cum utrosque invicem comparabimus.

(Ammianus Marcellin. lib. XXIV, cap. 7.)

(16) Imperator (Julianus, oppugnans Pirisaboram, Babyloniæ urbem), cuneatim stipatus, densatisque clypeis ab sagittarum defensus, prope portam venit hostilem, crasso ferro crustatam. Et licet saxis et glande ceterisque cum periculo salutis premeretur, fodicare tamen paratos valvarum latera, ut aditum patefacerent, vocibus incre crebris, non ante discessit, quam telorum congerie, quæ superjaciebantur, se jam cerneret obruendum. Evasit omnibus tamen, paucis levius vulneratis, ipse innoxius, verecundo rubore suffusus. Legerat enim, Æmilianum pionem, cum Historiarum conditore Polybio Arcade, et triginta militibus, portam Carthaginis impetu simili subfod Sed fides recepta scriptorum veterum recens factum defendit. Æmilianus enim testudine lapidea tectam successerat por sub qua tutus et latens, dum moles saxeas detegunt hostes, urbem nudatam irrupit. Julianus vero locum pate aggressus, obumbrata cœli facie fragmentis montium et missilibus, ægre repulsus abscessit.

(Plutarchus in Apophthegmatibus Regum, p. 200.)

(17) Ἐπεὶ δὲ παρελθὼν (ὁ Σκιπίων) εἰς τὸ τεῖχος, τῶν Καρχηδονίων ἐκ τῆς ἄκρας ἀμυνομένων, τὴν διὰ μέσου θάλασσαν οὐ πάνυ βαθεῖαν οὖσαν, τοῦ Πολυβίου συμβουλεύοντος αὐτῷ κατασπεῖραι τριβόλους σιδηροῦς, ἢ σανίδας ἐμβάλλειν κεντρωτάς, ὅπως μὴ διαβαίνοντες οἱ πολέμιοι προσμάχωνται τοῖς χώμασιν· ἔφη γελοῖον εἶναι, κατειληφότας τὰ τείχη, καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς ὄντας, εἶτα πράττειν, ὅπως οὐ μαχοῦνται τοῖς πολεμίοις.

(17) Cum transcendisset Scipio muros Carthaginis Carthaginienses ex arce se defenderent, ac mare inter ea ipsius et arcem non esset profundum; consulente Poly ut ferreos murices spargeret, aut tabulis vada constern clavos eminentes habentibus, ne transire hostes ad o gnandum aggerem possent, respondit : Ridiculum captis muris intra urbem progressos, hoc jam agere cum hoste sit pugnandum.

(Suidas in Ἔπαυλις.)

(18) Τότε μὲν οὖν ἀμφότεροι τὴν ἔπαυλιν ἐπὶ τοῦ χώματος ἐποιήσαντο, οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι.

(18) Tunc igitur utrique, et Romani et Carthaginie in aggere pernoctarunt.

(Suidas in Σεμνὸς et Συνέπεσε.)

III. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἀσδρούβας συνέπεσε τῷ στρατηγῷ πρὸς τὰ γόνατα, ἐπιλελησμένος τῆς μεγαλοῤῥημοσύνης.

III. Superbus vero ille Asdrubal imperatori ad genu cidit, superioris magniloquentiæ oblitus.

[III. a. Τοῦ Ἀσδρούβου τοῦ τῶν Καρχηδονίων στρατηγοῦ ἱκέτου παραγενομένου τοῖς τοῦ Σκιπίωνος γόνασιν, ὁ στρατηγὸς ἐμβλέψας εἰς τοὺς συνόντας, Ὁρᾶτε ἔφη, τὴν τύχην, ὦ ἄνδρες, ὡς ἀγαθὴ παραδειγματίζειν ἐστὶ τοὺς ἀλογίστους τῶν ἀνθρώπων· (2) οὗτός ἐστιν Ἀσδρούβας ὁ νεωστὶ πολλῶν αὐτῷ φιλανθρώπων προτεινομένων ὑφ' ἡμῶν ἀπαξιῶν, φάσκων δὲ κάλλιστον ἐντάφιον εἶναι τὴν πατρίδα καὶ τὸ ταύτης πῦρ· νῦν πάρεστι μετὰ στεμμάτων δεόμενος ἡμῶν, τυχεῖν τῆς ζωῆς, καὶ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχων ἐν ἡμῖν· (3) ἃ τίς οὐκ ἂν ὑπὸ τὴν ὄψιν θεασάμενος ἐν νῷ λάβοι, διότι δεῖ μηδέποτε λέγειν μηδὲ πράττειν μηδὲν ὑπερήφανον ἄνθρωπον ὄντα; (4) Καὶ προελθόντες τινὲς τῶν αὐτομόλων ἐπὶ

III, a. Cum Asdrubal, Carthaginiensium princeps Scipionis genua supplex accidisset, Romanus imp præsentes intuens, Videte, inquit, quam valida fortu ad monstrandam et evincendam hominum stultitiam Hic est Asdrubal, qui multam clementiam a nobis ipsi exhibitam respuit, cum diceret pulcherrimum sepulcrum patriæ cinerem : nunc autem cum supplic infulis adest vitæ beneficium postulaturus, spe sua in nobis collocata. (3) Quo viso spectaculo, quis cogitet, nihil esse superbe dicendum faciendumve s qui homo natus sit? (4) Tum et transfugæ aliquot,

τέγους παρῃτοῦντο τοὺς προμαχομένους ἀνασχεῖν ...ιν· τοῦ δὲ στρατηγοῦ κελεύσαντος ἐπισχεῖν, ἤρξαντο Ἀσδρούβαν λοιδορεῖν, οἱ μὲν εἰς ἐπιορκίαν, φάσκοναὐτὸν πολλάκις ἐπὶ τῶν ἱερῶν ὁμωμοκέναι μὴ ...λείψειν αὐτούς, οἱ δὲ εἰς ἀνανδρίαν καὶ καθόλου τὴν ψυχῆς ἀγεννίαν· καὶ ταῦτα ἐποίουν μετὰ χλευασμοῦ λοιδορίας ἀσυροῦς καὶ δυσμενικῆς.]

(5) Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἡ γυνή, θεωροῦσα Ἀσδρούβαν προκαθήμενον μετὰ τοῦ στρατηγοῦ, ...ῆλθεν ἐκ τῶν αὐτομόλων, αὐτὴ μὲν ἐλευθερίως σεμνῶς ἠμφιεσμένη, τοὺς δὲ παῖδας ἐν χιτωνί...ς ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους προσειληφυῖα ταῖς χερσὶ ... τῶν ἰδίων ἐνδυμάτων· (6) καὶ τὸ μὲν πρῶτον ...αστὶ προσεφώνει τὸν Ἀσδρούβαν· τοῦ δ᾽ ἀποσιω...πος καὶ νεύοντος εἰς τὴν γῆν, τὰς μὲν ἀρχὰς τοὺς ...ς ἐπεκαλεῖτο καὶ τῷ στρατηγῷ μεγάλας ἐπα** τὰς ...τας, διότι τὸ μὲν** μέρος οὐχ αὐτ** ἀλλὰ καὶ τῷ ...ἐπῳ** τούτου κάλλιον **** μήποτέ τις ἄλλος τοῦτο ...πράγγελμα δώσει περὶ τῆς ** πραγματικωτέραν ...νουνεχεστέραν οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν· (7) τὸ γὰρ ἐν ... μεγίστοις κατορθώμασι καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ...φοραῖς ἔννοιαν λαμβάνειν τῶν οἰκείων πραγμάτων τῆς ἐναντίας περιστάσεως, καὶ καθόλου πρόχειρον ...ν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις τὴν τῆς τύχης ἐπισφάλειαν, ...ρός ἐστι μεγάλου καὶ τελείου καὶ συλλήβδην ἀξίου ...μης.]

conscenso, rogabant eos qui in prima acie prœliabantur, ut parumper impetum inhiberent: cumque imperator cessare jussisset, cœperunt Asdrubalem maledictis incessere, partim eum perjurum appellantes, propterea quod sæpe ad aram jurasset se illos non proditurum; partim ei ignaviam animique humilitatem exprobrantes: atque hæc cum irrisione fœdoque et acerbo convicio faciebant.

(5) Per idem tempus uxor quoque Asdrubalis, observato viro, quem Romanus imperator sibi assidere jusserat, processit e transfugarum numero, ipsa quidem liberaliter splendideque ornata, pueros autem in tuniculis ex utroque latere habens, quos manu tenebat vestibus suis implicitos. (6) Et primo quidem Asdrubalem nomine inclamavit; qui cum taceret terram intuens, illa principio deos testes invocavit, Romanoque imperatori multas gratias egit quod. . . . . . . magis pragmaticam prudentioremve rationem difficile est dicere. (7) Namque in suis summis prosperitatibus atque in adversis inimicorum casibus, de propria re serio cogitare, et de possibili adversitate, atque omnino in felicitate habere præ oculis fortunæ lubricitatem, hoc demum magni perfectique viri est atque, ut breviter dicam, memoria digni.

(Suidas in Φιλανθρωπ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀσδρούβας ἐβουλήθη, τούτῳ συμμίξας, φιλανθρωπηθεὶς, ἀπελθεῖν εἰς τοὺς ἔξω τόπους.

(2) Asdrubal vero, cum illo congressus, et humaniter exceptus, in extera loca proficisci statuit.

(Appianus in Punicis cap. 132.)

(3) Ὁ δὲ Σκιπίων, Καρχηδόνα ὁρῶν τότε ἄρδην τε...μένην ἐς πανολεθρίαν ἐσχάτην, λέγεται μὲν δα...κρῦσαι, καὶ φανερὸς γενέσθαι κλαίων ὑπὲρ πολεμίων. Ἐπὶ πολὺ δ᾽ ἔννους ἐφ᾽ ἑαυτοῦ γενόμενός τε, καὶ ...ῶν, ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἁπάσας δεῖ ...βαλεῖν, ὥσπερ ἀνθρώπους, δαίμονα, καὶ τοῦτ᾽ ... μὲν Ἴλιον, εὐτυχής ποτε πόλις, ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσ...ίων καὶ Μήδων καὶ Περσῶν ἐπ᾽ ἐκείνοις ἀρχὴ με...τη γενομένη, καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμψασα ἡ ...κεδόνων, [φῆναι·] εἴτε ἑκών, εἴτε προφυγόντος αὐτὸν ... τοῦ ἔπους·

Ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν ποτ᾽ ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή,
καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.

(6) Πολυβίου δ᾽ αὐτὸν ἐρομένου σὺν παῤῥησίᾳ, (καὶ γὰρ ...αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος), ὅ τι βούλοιτο ὁ λόγος· φασὶν, ...φυλαξάμενον ὀνομάσαι τὴν πατρίδα σαφῶς, ὑπὲρ ...ἄρα, ἐς τἀνθρώπεια ἀφορῶν, ἐδεδίει. (7) Καὶ τάδε ... Πολύβιος, αὐτὸς ἀκούσας, συγγράφει.

(3) At Scipio, Carthaginem funditus tunc deleri exstinguique videns, illacrimasse dicitur, et propalam deflevisse fortunam hostium. (4) Quum vero diu meditabundus secum cogitasset, urbium, populorum, imperiorum omnium, non minus quam singulorum hominum, mutationi obnoxiam esse fortunam; idque et Ilium, fortunatam quondam urbem, et Assyriorum et Medorum et post istos Persarum imperium, amplissimum omnium, et, quod nuper etiam adhuc splenduerat, Macedonicum, esse expertum; sive consulto, sive mentem præcurrente lingua, versus illos Poetæ pronunciavit:

Jamque dies aderit, quo concidet Ilion ingens,
et Priamus, Priamique ruat plebs armipotentis.

(6) Et a Polybio pro familiaritate (fuerat enim is præceptor Scipionis) interrogatus, quid sibi vellent ea verba; non dubitavit ingenue fateri, cogitationem incidisse sibi patriæ, cui timeret, vices rerum humanarum considerans. (7) Hoc quidem ipse Polybius, qui ex ore ejus verba audivit, memoriæ prodidit.

ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

LIBRI QUADRAGESIMI

HISTORIARUM POLYBII

RELIQUIÆ.

I. — BELLUM ACHAICUM.

Excerpta Valesiana.

I. Πυθέας ἦν μὲν ἀδελφὸς Ἀκατίδους τοῦ σταδιέως, υἱὸς δὲ Κλεομένους· κακῶς δὲ βεβιωκὼς, καὶ δοκῶν ἑκάστῳ παρακεχωρῆσθαι τὴν πρώτην ἡλικίαν. (2) Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν πολιτείαν θρασὺς καὶ πλεονέκτης καὶ δι' Εὐμένους καὶ Φιλεταίρου σωματοποιησάμενος τὰς προειρημένας αἰτίας.

Pytheas Bœotarches.

I. Erat Pytheas, Acatidis stadiodromi frater, Cle filius, qui nequiter vixerat et primam juventutem, ferebat, prostituerat cuivis. (2) Eadem vero audaci piditate in republica gerenda est usus; quam culpa menis et Philetæri favore et gratia auxit.

(Orosius V, 3.)

Polybius Achivus, quamvis tunc in Africa cum Scipione fuerit, tamen, quia domesticam cladem ignorare non p semel in Achaia pugnatum Critolao duce asserit. Diæum vero adducentem ex Arcadia militem, ab eodem Metello p oppressum cum exercitu docet.

II. Τοῦ Κριτολάου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν μετηλλαχότος, καὶ τοῦ νόμου κελεύοντος, ἐπὰν συμβῇ τι περὶ τὸν ἐνεστῶτα στρατηγὸν, τὸν προγεγονότα διαδέχεσθαι τὴν ἀρχὴν, ἕως ἂν ἡ καθήκουσα σύνοδος γένηται τῶν Ἀχαιῶν· (2) ἐπέβαλε τῷ Διαίῳ, χειρίζειν καὶ προεστάναι τῶν κοινῶν πραγμάτων. (3) Διόπερ ἐκπέμψας εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἄργος, ἔγραψε ταῖς πόλεσι πάσαις, τῶν οἰκογενῶν καὶ παρατρόφων τοὺς ἀκμάζοντας ταῖς ἡλικίαις εἰς μυρίους καὶ δισχιλίους ἐλευθεροῦν, καὶ καθοπλίσαντας πέμπειν εἰς τὴν Κόρινθον. (4) Ἐμέρισε δὲ ταῖς πόλεσι τὴν ἐπιβολὴν τῶν σωμάτων εἰκῆ καὶ ἀνίσως, καθάπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔπραττεν. (5) Οἷς δ' ἂν ἐλλείπῃ τὸ τῶν παρατρόφων πλῆθος, ἀναπληροῦν ἔδει τὴν ἑκάστοις καθήκουσαν μοῖραν ἐκ τῶν ἄλλων οἰκετῶν. (6) Θεωρῶν δὲ τὴν ἀπορίαν τὴν ἐν τοῖς κοινοῖς ἰσχυρὰν οὖσαν διὰ τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους γεγονότα πόλεμον, ἐπαγγελίας ποιεῖσθαι συνηνάγκαζε, καὶ κατ' ἰδίαν εἰσφέρειν τοὺς εὐπόρους, οὐ μόνον τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας. (7) Ἅμα δὲ τούτοις παρήγγειλε, πανδημεὶ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις ἀθροίζεσθαι μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Κόρινθον. (8) Ἐξ ὧν συνέβαινε γίγνεσθαι τὰς πόλεις πλήρεις ἀκρισίας, ταραχῆς, δυσθυμίας. (9) Καὶ τοὺς μὲν ἀπολωλότας ἐπῄνουν, τοὺς δ' ἐκπορευομένους ἠλέουν, καὶ προσκατεκλαίοντο πάντες ὡσανεὶ προορώμενοι τὸ μέλλον· (10) τὴν δὲ τῶν οἰκετῶν ἀνάστασιν καὶ τὸν ἐπισυρμὸν βαρέως ἔφερον, ὡς ἂν τῶν μὲν ἠλευθερωμένων ἄρτι, τῶν δὲ λοιπῶν πρὸς τὴν ἐλπίδα ταύτην μεμετεωρισμένων. (11) Ἅμα δὲ τούτοις

II. Post obitum Critolai, prætoris Achæorum, cum bus statutum esset, si quid humanitus prætori hujus accidisset, ut is, qui superiori anno prætor fuisset, i locum substitueretur, donec legitimi conventus Acha dies advenisset; (2) cura et administratio reipubl Diæum pertinebat. (3) Is igitur cum præsidium mil oppidum Megara misisset, Argos ingressus, literas ad Græciæ civitates dedit, quibus mandabat, ut ex verni alumnis florentissimos ætate, ad duodecim hominum manumitterent, armisque instructos Corinthum desti (4) Hanc tironum præstationem temere et inæqualit illius et in aliis rebus mos erat, singulis urbibus i (5) Quibus vero alumnorum numerus deerat, ii ex a buslibet servis portionem suam implere tenebantu Sed cum publicam inopiam videret ob bellum, qu Lacedæmoniis nuper gestum erat, locupletissimos q cum viros, tum mulieres, collationem pecuniæ poll præstare singulos coegit. (7) Simul vero edixit, ut puberes armati Corinthum convenirent. (8) Proi omnes passim civitates justitium ac tumultus et des animorum erat. (9) Cunctique, eos, qui in bello ceci beatos prædicantes, horum, qui proficiscebantur vic lebant; et, quasi eventum animo præsagientes univ gemitus effundebantur. (10) Porro motus servorum glectum herilis imperii moleste ferebant; cum alios manumissos viderent, reliquos vero eadem spe lib arrectos atque inflatos. (11) Interim simul viri

...ν ἄνδρες εἰσφέρειν ἠναγκάζοντο παρὰ τὴν αὐτῶν ...ἔρεσιν ὅ τι τις ἔχειν δόξειεν, αἱ δὲ γυναῖκες, ἀφαι...εῖναι σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων τέκνων τὸν κό..., ὥσπερ ἐπίτηδες εἰς αὐτὸν τὸν ὄλεθρον εἰσέφερον.

...I. Ἁπάντων δὲ τούτων ἐν ἑνὶ καιρῷ συμβαινόν...ἡ τῶν κατὰ μέρος ἀεὶ προσπιπτόντων κατάπληξις ...ειτο τῶν ἀνθρώπων τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπίστασιν ...ιάληψιν, δι' ἧς ἔμελλον προνοεῖσθαι, ὅτι πάντες ...φάδηλον ὄλεθρον ἄγονται μετὰ τέκνων καὶ γυναι-... (2) Λοιπὸν, οἷον ὑπὸ χειμάῤῥου τινὸς λάβρου ...ούμενοι καὶ φερόμενοι μετὰ βίας, ἐπηκολούθουν ...ῦ προεστῶτος ἀνοίᾳ καὶ παρακοπῇ. (3) Ἠλεῖοι ...ὰρ καὶ Μεσσήνιοι κατὰ χώραν ἔμειναν, προσδο...ες τὸν ἀπὸ τοῦ στόλου κίνδυνον· οὓς οὐδὲν ἂν τῶν ...των ὤνησεν, εἴπερ ἐφάνη τὸ νέφος ἐκεῖνο κατὰ ...ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. (4) Πατρεῖς δὲ καὶ τὸ μετὰ ...ν συντελικὸν βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἐπταίκει ... τὴν Φωκίδα, καὶ ἦν τὸ συμβαῖνον πολλῷ τῶν ... Πελοπόννησον ἐλεεινότερον. (5) Οἱ μὲν γὰρ ἐκ ...ῶν παραλόγως αὐτοὺς ἐξῆγον, οἱ δὲ ἔφευγον ἐκ τῶν ...ν ἀνοδίαις, πρὸς οὐδὲν ὡρισμένον ποιούμενοι τὴν ...ώρησιν, διὰ τὴν ἔκπληξιν τῶν γιγνομένων ἐν ταῖς ...σι. (6) Καὶ οἱ μὲν ἦγον, ἐκδώσοντες ἀλλήλους ...πολεμίοις, ὡς ἀλλοτρίους γεγονότας Ῥωμαίων· οἱ ...μήνυον καὶ κατηγόρουν τῶν πέλας, οὐδενὸς ἐπιζη...τος κατὰ τὸ παρὸν τὴν τοιαύτην χρείαν· οἱ δὲ μεθ' ...ηρίας ἀπήντων, ὁμολογοῦντες παρεσπονδηκέναι, ...υνθανόμενοι τί δεῖ πάσχειν, μηδέπω μηδενὸς ἐπι...τοῦντος λόγον ὑπὲρ τούτων. (7) Πάντα δ' ἦν πλήρη ...μένης φαρμακείας τῶν ῥιπτούντων ἑαυτοὺς εἰς τὰ ...τα καὶ κατὰ κρημνῶν· ὥστε κατὰ τὴν παροιμίαν ...ἐχθρὸν ἐλεῆσαι, θεασάμενον τὴν τότε περιπέτειαν ...Ἑλλάδος. (8) Τὸν μὲν γὰρ προτοῦ χρόνον ἐσφάλ...ν, καὶ τοῖς ὅλοις ἔπταιον ἐνίοτε, ποτὲ μὲν ὑπὲρ ...γμάτων διαφερόμενοι, ποτὲ δὲ παρασπονδούμενοι ...τῶν μοναρχῶν· (9) κατὰ δὲ τοὺς νῦν λεγομένους ...ροὺς ἠτύχησαν ἀτυχίαν ὁμολογουμένην, διὰ τὴν τῶν ...στατῶν ἀβουλίαν καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ἄνοιαν. (10) ...ὶ Θηβαῖοι ἐκλιπόντες πανδημεὶ τὴν πόλιν ἔρημον ...ως κατέλιπον· ἐν οἷς καὶ Πυθέας, εἰς Πελοπόννησον ...χωρήσας μετὰ γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, ἠλᾶτο ...ὰ τῆς χώρας.

...III. a. * Παρὰ γὰρ αὐτὰ ἐφάνη ἡ ἀπάντησις τῶν ...μίων. — Ἀλλά μοι δοκεῖ ταῦτα τὴν παροιμίαν, ...ὰ κενοὶ λογίζονται· λοιπὸν εἰκότως τοῖς τοιούτοις τὰ ...δηλα παράδοξα φαίνονται.]

...IV. Τοῦ Διαίου παρόντος εἰς τὴν Κόρινθον, καθε...μένου στρατηγοῦ διὰ τῶν πολλῶν, ἧκον οἱ περὶ τὸν ...δρωνίδαν παρὰ τοῦ Καικιλίου. (2) Καθ' ὧν προδια...ς τὴν φήμην, ὡς συμφρονούντων τοῖς ἐχθροῖς, πα...δωκε τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ὄχλοις, ὥστε μετὰ πάσης

opes omnes suas conferre inviti adigebantur; matres autem familias demtum sibi ac liberis suis ornatum quasi de industria in pestem ac perniciem suam conferebant.

III. Quæ cum simul omnia fierent, horror eorum, quæ quotidie singulatim accidebant, sensum ad cogitationem de ipsa rerum summa hominibus adimebat : qua quidem cogitatione facile prospicere potuissent, sese omnes cum uxoribus ac liberis in perniciem certissimam præcipites trahi. (2) Itaque quasi torrentis cujusdam impetu abrepti, et violenter impulsi, ductoris dementiam ac vesaniam sequebantur. (3) Elidenses quidem ac Messenii, domi manentes, classis Romanæ adventum pavidi exspectabant; quibus nulla res tum saluti esse potuisset, si ea procella, quo ab initio tendebat, eo incubuisset. (4) Patrenses vero, cum iis qui eadem formula censebantur, paulo antea in Phocide cladem erant passi? eratque eorum casus omnium Peloponnesiorum maxime miserabilis : (5) alii enim, desperato consilio, mortem sibi consciscebant; alii, e patria fugientes, temere vagabantur, quo tenderent incerti, metu eorum quæ in civitatibus gerebantur. (6) Hi abibant, sese invicem in manus hostium tradituri, tamquam Romanorum partibus adversatos : illi deferebant accusabantque proximos, cum ejusmodi operam nemo tum ab eis requireret : alii, velamenta supplicum prætendentes, fœdus abs se violatum esse ultro fatebantur, et, quænam pœna sese maneret, ipsi interrogabant; cum nemo esset, qui rationem horum adhuc postularet. (7) Jamque hominibus quasi malo carmine incantatis, plena cœperunt esse omnia eorum, qui se in puteos ac per scopulos præcipitabant; prorsus ut hostis etiam, quod proverbio dicitur, casum qui tunc fuit Græciæ miseraturus fuisset. (8) Nam superiori quidem memoria Græci clades subinde erant experti, nonnumquam etiam funditus collapsi erant, sive ob mutuas inter se de republica dissensiones, sive regum perfidia decepti. (9) Sed his temporibus, de quibus nunc loquimur, ex ducum temeritate, suaque ipsorum amentia, maximis calamitatibus conflictati sunt. (10) Thebani etiam, e patria vulgo omnes profugientes, prorsus vacuam reliquerunt urbem. Inter quos et Pytheas, cum uxore et liberis in Peloponnesum transgressus, hac illac palabundus per regionem errabat.

III. *a.* * Etenim confestim occursus hostium emicuit. — Verum hæc mihi in memoriam proverbium revocant, vani vana ratiocinantur. Sequitur ergo ut hujusmodi hominibus notissima quæque mira videantur.

IV. Cum Diæus, prætor a plebe constitutus, Corinthi adesset, Andronidas cum amicorum nonnullis a Q. Cæcilio Metello advenit. (2) Sed Diæus ante eorum adventum cum famam præseminasset, hostibus illos favere, multitudini cunctos tradidit. Itaque comprehensi vinctique cum omni

ὕβρεως συλληφθέντας ἀναχθῆναι δεδεμένους. (3) Ἧκε δὲ καὶ Φίλων, ὁ Θετταλὸς, πολλὰ φιλάνθρωπα τοῖς Ἀχαιοῖς προτείνων. (4) Ὧν ἀκούοντες συνέπραξάν τινες τῶν ἐκ τῆς χώρας· ἐν οἷς ἦν καὶ Στράτιος, ἤδη γηραιὸς ὢν, ὃς ἐμπλεκόμενος καὶ λιπαρῶν ἐδεῖτο τοῦ Διαίου, πεισθῆναι τοῖς ὑπὸ τοῦ Καικιλίου προτεινομένοις. (5) Οἱ δὲ, συνεδρεύσαντες, τοῖς μὲν ὑπὸ τοῦ Φίλωνος λεγομένοις οὐ προσεῖχον. (6) Οὐχ ἐνόμισαν γὰρ κοινὴν εἶναι τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ σφέτερον συμφέρον καὶ τὴν αὐτῶν ἀσφάλειαν ἐν πλείστῳ τιθεμένων ταῦτα λέγειν. Πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐβουλεύσαντο περὶ τῶν ἐνεστώτων· εἰ καὶ πάντων ἅμα διήμαρτον. (7) Σαφῶς γάρ σφισι τὰ πεπραγμένα συνειδότες οὐδαμῶς ἐδύναντο πιστεῦσαι, διότι τύχοιεν ἄν τινος ἐλέου παρὰ Ῥωμαίων. (8) Τὸ δ' ὑπὲρ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας παθεῖν ὅτι δέοι γενναίως, οὐδ' ἐν νῷ καθάπαξ ἐλάμβανον· ὅπερ ἦν ἀνδρῶν φιλοδόξων καὶ προστατεῖν φασκόντων τῆς Ἑλλάδος. (9) Ἀλλὰ γὰρ πῶς ἔμελλε καὶ πόθεν παραστήσεσθαι τοῦτο τὸ φρόνημα τοῖς προειρημένοις; Ἦσαν γὰρ οἱ βουλευόμενοι Δίαιος καὶ Δαμόκριτος, ἄρτι τῆς καθόδου τετευχὼς, διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀκρισίαν, σὺν δὲ τούτοις Ἀλκαμένης, Θεοδέκτης, Ἀρχικράτης. (10) Ὑπὲρ ὧν, τίνες ἦσαν, καὶ τίνα φύσιν ἕκαστος εἶχε, καὶ τίνα προαίρεσιν καὶ βίον, εἴρηται διὰ πλειόνων.

contumelia perducti sunt. (3) Philo etiam Thessalus advenit, benignas Achæis conditiones ferens. (4) Qu auditis nonnulli assensum præbebant, inter quos et Str erat jam affecta ætate, qui Diæum amplexus supplex bat, ut pacis conditiones a Cæcilio oblatas acciperet. Sed Diæus et qui cum eo sentiebant, re deliberata, Philonis sermonibus commovebantur : (6) quipp existimarent, haudquaquam communem omnium sa spectari, sed utilitatis atque incolumitatis propriæ hæc ab iis proponi. Hujusmodi opinione præventi, lium de summa republica inierunt, quo fit, ut omni aberraverint. (7) Conscii enim sibi ipsi facinorum su numquam in animum inducere poterant, fore ut R veniam ipsis indulgerent. (8) Fortiter vero pro rep omnes casus tolerare, nullumque periculum pro com salute detrectare, ut viros decebat gloriæ cupidos, principes ac moderatores Græciæ ferebant, id vero mentem quidem ipsis veniebat. (9) Sed enim, qu tandem pacto, aut unde, ejusmodi magnitudo anim dictis hominibus accidere potuisset? Erant enim, qui cipes tum in concilio sedebant, Diæus atque Damocr hic nuper ab exsilio revocatus ob publicam temporum turbationem; cumque his Alcamenes, Theodectes et A crates : (10) quorum hominum quæ indoles ac m fuerit, quæque instituta vitæ ratio, pluribus supra com moravi.

[* (11) Καὶ ἐβουλεύετο περὶ τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς· ὅμοιον ποιῶν ὡς εἴ τις ἄπειρος ὑπάρχων τοῦ νεῖν καὶ μέλλων αὐτὸν ῥίπτειν εἰς τὸ πέλαγος, περὶ μὲν τοῦ ῥίψαι μὴ βουλεύοιτο, ῥίψας δὲ διανοοῖτο περὶ τοῦ πῶς ἂν ἐκνήξαιτο πρὸς τὴν γῆν.]

(11) Reditum ad lares proprios meditabatur; haud se gerens, ac si quis nandi imperitus in mare se pr vellet, et de projiciendo quidem minime deliberaret, quam autem se præcipitasset, tum demum cogitaret qu pacto ad littus enatare posset.

V. Ὅθεν ἐν τοιούτοις ὄντος τοῦ διαβουλίου, καὶ τὸ τέλος ἀκόλουθον ἐξέβη τῶν δοξάντων. (2) Παραυτίκα μὲν οὖν συνέκλεισαν οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν καὶ Λάγιον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑποστράτηγον Σωσικράτη, ἐπενέγκαντες αἰτίαν, ὅτι προστατῆσαι τοῦ διαβουλίου, καὶ συναποφῆναι τὸ πέμπειν πρὸς τὸν Καικίλιον, καὶ συλλήβδην πάντων εἴη τῶν κακῶν αἴτιος. (3) Ἐς δὲ τὴν ἐπαύριον καθίσαντες δικαστὰς, τοῦ μὲν Σωσικράτους κατεδίκασαν θάνατον, καὶ δήσαντες καὶ στρεβλοῦντες προσεκαρτέρουν, ἕως διέφθειραν τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲν εἰπόντα τῶν ἐκείνοις προσδοκωμένων. (4) Τὸν δὲ Λάγιον, καὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν, καὶ τὸν Ἄρχιππον ἀφῆκαν· ἅμα μὲν τοῦ πλήθους εἰς ἐπίστασιν παραγενομένου ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν Σωσικράτη παρανομίας, ἅμα δὲ τοῦ Διαίου λαβόντος παρὰ μὲν Ἀνδρωνίδου τάλαντον, παρὰ δὲ Ἀρχίππου μ' μνᾶς. (5) Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ σκάμματος ὢν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐδύνατο λῆξαι τῆς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀναισχυντίας καὶ παρανομίας ὁ προειρημένος. (6) Παραπλήσια δὲ τούτοις ἔπραξε καὶ βραχεῖ χρόνῳ πρότερον εἰς Φιλῖνον τὸν Κορίνθιον. Προθεὶς γὰρ αἰτίαν, ὅτι διαπέμπεται

V. Igitur cum ex hujuscemodi hominibus conciliu staret, consentanea quoque decreta prodierunt. (2) que illico Andronidam et Lagium in carcerem comp simulque Sosicratem, prætoris vicarium, crimini d quod cum concilio præsideret, et mittendæ ad Cæcili gationis et omnium omnino malorum auctor fuisset. Postridie constitutis judicibus, Sosicratem quidem ca sententia damnarunt, vinctumque omni tormentoru nere ad necem usque cruciarunt : qui quidem pro spe exspectatione eorum nihil dixit. (4) Lagium vero et A nidam et Archippum dimisere; partim quia plebs ob tiam in Sosicratem exercitam, non mediocriter com erat; partim quia Diæus talentum ab Andronida, ab Arc quadraginta minas acceperat. (5) Nam nec ad ipsum, ut sulcum stans, ab hujusmodi impudentia ac scelere ab re poterat. (6) Idem paulo antea præstiterat in causa lini Corinthii. Criminatus enim, quod ad Menalcidam

Μεναλκίδαν, καὶ τὰ Ῥωμαίων φρονεῖ, τόν τε ...ον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μαστιγῶν καὶ στρεβλῶν ...όψει πάντας ἀλλήλων, οὐ πρότερον ἔληξε, πρὶν ...φθειρε τὰ μειράκια καὶ τὸν Φιλῖνον. (7) Τοιαύτης ...ς ἀνοίας καὶ τῆς ἀκρισίας συμβαινούσης περὶ πάν...σιαν οὐδ' ἂν ἐν βαρβάροις εὕροι τις ῥᾳδίως, δῆλον, ...ώπως ἄν τις ἐπιζητήσειε, πῶς οὐχ ἄρδην ἀπώλοντο ...ς. (8) Ἐγὼ γὰρ ἂν εἴποιμι, διότι δοκεῖ μοι κα... ἂν εἰ τύχη τις ἀντερεῖσαι παροῦργος καὶ τεχνικὴ ... τὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν τῶν ἡγουμένων, ἥτις ἐξω...ένη πάντη καὶ πάντως ὑπὸ τῆς ἀνοίας τῶν προεσ...ων, βουλομένη δὲ κατὰ πάντα τρόπον σώζειν τοὺς ...αιούς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ἦλθεν, ὥσπερ ἀγαθὸς ...αστής. (9) Τοῦτο ἦν, τὸ ταχέως σφῆλαι καὶ ῥᾳ...ἡττῆσαι τοὺς Ἕλληνας· ὅπερ ἐποίησε. (10) Διὰ τοῦτο συνέβη, μήτε τὴν Ῥωμαίων ὀργὴν καὶ θυ...εκκαυθῆναι πορρωτέρω, μηδ' ἐλθεῖν τὰς ἐκ τῆς ...ῆς δυνάμεις, μήτε τοὺς προεστῶτας, ὄντας μὲν ...ς εἶπον, ἐπιλαβομένους δὲ προτερήματος, ἀποδεί...ξαι τὴν αὐτῶν ἀσέβειαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους. (11) Τί ...εἰκὸς ἦν πρᾶξαι τούτους κατὰ τῶν ἰδίων, ἐπιλα...μένους ἀφορμῆς τινος ἢ προτερήματος, δῆλόν ἐστιν ...ῶν προειρημένων διὰ τὸ κατὰ λόγον. (12) Ἅπαν...τες δὲ τότε τὴν παροιμίαν ταύτην διὰ στόματος εἶχον, Εἰ μὴ ταχέως ἀπωλόμεθα, οὐκ ἂν ἐσώθημεν. [Ὡσ..., εἰ μὴ κακοὶ ἀπώλοντο, οὐκ ἂν ἡ Ἑλλὰς διεσέ...το]

...VI. Αὖλος Ποστούμιος ἄξιος γέγονεν ἐπισημασίας ...ἐντεῦθεν. (2) Οἰκίας μὲν γὰρ ἦν καὶ γένους πρώ..., κατὰ δὲ τὴν ἰδίαν φύσιν στωμύλος καὶ λάλος, καὶ ...περ διαφερόντως. (3) Ἐπιθυμήσας δὲ εὐθέως ἐκ ...ων τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ διαλέκτου, πολὺς ... ἦν ἐν τούτοις καὶ καταχορής· ὥστε δι' ἐκεῖνον καὶ ... αἵρεσιν τὴν Ἑλληνικὴν προσκόψαι τοῖς πρεσβυτέ...ς καὶ τοῖς ἀξιολογωτάτοις τῶν Ῥωμαίων. (4) Τέλος ...αὶ ποίημα γράφειν καὶ πραγματικὴν ἱστορίαν ἐνε...χείρησεν, ἐν ᾗ διὰ τοῦ προοιμίου παρεκάλει τοὺς ἐντυγ...χάνοντας, συγγνώμην ἔχειν, εἰ, Ῥωμαῖος ὤν, μὴ δύ...ναται κατακρατεῖν τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, καὶ τῆς ... τὸν χειρισμὸν οἰκονομίας. (5) Πρὸς ὃν οἰκείως ...ἀπαντῆσαι δοκεῖ Μάρκος Πόρκιος Κάτων· θαυμάζειν ... ἔφη, πρὸς τίνα λόγον ποιεῖται τοιαύτην παραίτη... (6) Εἰ μὲν γὰρ αὐτῷ τὸ τῶν Ἀμφικτυόνων συν...έδριον συνέταττε γράφειν ἱστορίαν, ἴσως ἔδει προφέ...ρεσθαι ταῦτα καὶ παραιτεῖσθαι· (7) μηδεμιᾶς δ' ...ἀνάγκης οὔσης, ἐθελοντὴν ἀπογράψασθαι, κἄπειτα ...παραιτεῖσθαι, συγγνώμην ἔχειν, ἐὰν βαρβαρίζῃ, τῆς ...ἐσχάτης ἀτοπίας εἶναι σημεῖον· (8) καὶ παραπλήσιον, ... ἂν εἴ τις, εἰς τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἀπογραψάμε...νος πυγμὴν ἢ παγκράτιον, παρελθὼν εἰς τὸ στάδιον, ...α δέοι μάχεσθαι, παραιτοῖτο τοὺς θεωμένους, συγγνώ...μην ἔχειν, ἐὰν μὴ δύνηται μήτε τὸν πόνον ὑπομένειν, ...μήτε τὰς πληγάς. (9) Δῆλον γάρ, ὡς εἰκὸς γέλωτα ...ὸν τοιοῦτον ὀφλεῖν, καὶ τὴν δίκην ἐκ χειρὸς λαμβάνειν.

nuntios mitteret, et Romanis faveret, ipsum cum adolescentibus filiis alterum in alterius conspectu tormentis ac virgis ad mortem cecidit. (7) Cum igitur ea fuerit omnium amentia et ejusmodi stoliditas, cujusmodi ne apud barbaros quidem facile possit reperiri, jure merito aliquis quæsierit, qui factum sit, ut non funditus omnes perierint. (8) Equidem sic existimo, fortunam quamdam ingeniosam et callidam restitisse ductorum dementiæ ac furori : quæ fortuna, quum a stoliditate istorum hominum propelleretur, et tamen gentem Achæorum omnino servare vellet, ad id, quod reliquum erat, quemadmodum boni luctatores facere solent, se convertit; (9) videlicet, ut celeriter Græci prosternerentur, ac nullo negotio vincerentur, quod quidem ab illa est præstitum. (10) Namque eo factum est, ut neque ira ac furor Romanorum ulterius exardesceret; neque legiones ex Africa transportarentur; neque ipsi Achæorum principes, iis moribus præditi, quos supra memoravi, prosperæ alicujus pugnæ successu elati, insigne aliquod specimen impietatis suæ in populares suos ederent. (11) Quid enim in suos hi facturi erant, si quum opportunitatem secundumque eventum nacti fuissent, clarum et consequens est ex iis, quæ antea retuli. (12) Tunc vero illud vetus dictum in omnium ore versabatur : Nisi celeriter periissemus, numquam salvi fuissemus. Quasi dicas; si mali cives non periissent, Græcia non fuisset servata.

VI. Hoc loco non sine notatione nobis prætereundus Aulus Postumius est. (2) Erat hic e clarissima familia oriundus, sed ingenio garrulus fuit et loquacior, ac singulari levitate præditus. (3) Qui, cum statim a puero Græcanicam linguam ac disciplinam adamavisset, nimius in his et ad nauseam usque putidus fuit, adeo ut ipsius causa apud viros ætate et auctoritate eminentissimos populi Romani Græcanica institutio male audiret. (4) Denique et poema et Historiam rerum gestarum scribere est aggressus, in cujus procemio veniam a lectoribus sibi concedi postulat, si forte civis Romanus Græcæ dictionis elegantiam, et in ipsa rerum tractatione congruam dispositionem, plane assequi non potuerit. (5) Cui facete respondisse fertur M. Porcius Cato : qui, mirari se, quid spectans ille veniam ejusmodi flagitaret. (6) Etenim si concilium Amphictyonum id illi mandasset, ut Historiam conscriberet, fortasse hujusmodi deprecatione opus fuisset. (7) Cum vero nulla necessitate impulsus ultro scriptorem te sis professus, veniam postea petere, si forte barbare sis locutus, extremæ imprudentiæ est, (8) et perinde, ac si quis, inter pugiles aut pancratio certaturos nomen suum in gymnicis ludis professus, postmodum stadium ingressus, ubi pugnandum esset, a spectatoribus peteret, veniam ut sibi darent, si laborem et plagas ferre non posset. (9) Quare, ut hujusmodi vir manifesto risum simul præsentesque pœnas debiturus est; ita

Ὅπερ ἔδει καὶ τοὺς τοιούτους ἱστοριογράφους, ἵνα μὴ κατετόλμων τοῦ καλῶς ἔχοντος. (10) Παραπλησίως δὲ καὶ κατὰ τὸν λοιπὸν βίον ἐζηλώκει τὰ χείριστα τῶν Ἑλληνικῶν. Καὶ γὰρ φιλήδονος ἦν καὶ φυγόπονος. (11) Τοῦτο δ' ἔσται δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνεστώτων. Ὃς πρῶτος, παρὼν ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις, καθ' ὃν καιρὸν συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ἐν Φωκίδι μάχην, σκηψάμενος ἀσθένειαν εἰς Θήβας ἀνεχώρησε, χάριν τοῦ μὴ μετασχεῖν τοῦ κινδύνου· (12) συντελεσθείσης δὲ τῆς μάχης, πρῶτος ἔγραψε τῇ συγκλήτῳ περὶ τοῦ κατορθώματος, προδιασαφῶν τὰ κατὰ μέρος, ὡς μετεσχηκὼς αὐτὸς ἀγώνων.

(Strabo Geograph. lib. VIII, p. 381.)

VII. Πολύβιος δὲ τὰ συμβάντα περὶ τὴν ἅλωσιν (τῆς Κορίνθου) ἐν οἴκτου μέρει λέγων, προστίθησι καὶ τὴν στρατιωτικὴν ὀλιγωρίαν, τὴν περὶ τὰ τῶν τεχνῶν ἔργα καὶ τὰ ἀναθήματα. (2) Φησὶ γὰρ ἰδεῖν παρὼν ἐῤῥιμμένους πίνακας ἐπ' ἐδάφους, πεττεύοντας δὲ τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τούτων. (3) Ὀνομάζει δ' αὐτούς, Ἀριστείδου γραφὴν τοῦ Διονύσου, ἐφ' οὗ τινες εἰρῆσθαί φασι τὸ Οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον· καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν καταπονούμενον τῷ τῆς Δηϊανείρας χιτῶνι.

[VII. a. Ὅτι διὰ τὴν προϋπάρχουσαν τοῦ πλήθους πρὸς Φιλοποίμενα εὔνοιαν, οὐ καθεῖλον τὰς εἰκόνας αὐτοῦ ἐν πόλεσί τισιν οὔσας· οὕτως μοι δοκεῖ πᾶν τὸ γινόμενον ἀληθινῶς, ἐνεργάζεσθαί τινα δυσεξάλειπτον εὔνοιαν τοῖς εὖ παθοῦσι. — Διὸ καὶ δικαίως ἄν εἴποι τις τὸ περιφερόμενον, οὐ θύρᾳ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀλλ' ἀμφόδῳ διεψεῦσθαι.]

(Plutarch. in Philopœm.)

VIII. Οὐσῶν δὲ πολλῶν μὲν εἰκόνων τοῦ Φιλοποίμενος, μεγάλων δὲ τιμῶν, ἃς αἱ πόλεις ἐψηφίσαντο, (2) Ῥωμαῖος ἀνήρ, ἐν τοῖς περὶ Κόρινθον ἀτυχήμασι τῆς Ἑλλάδος, ἐπεχείρησεν ἀνελεῖν ἁπάσας, καὶ διώκειν αὐτόν· ἐνδεικνύμενος, ὥσπερ ἔτι ζῶντα, Ῥωμαίοις πολέμιον καὶ κακόνουν γενέσθαι. (3) Λόγων δὲ λεχθέντων, καὶ Πολυβίου πρὸς τὸν συκοφάντην ἀντειπόντος, οὔθ' ὁ Μόμμιος οὔτε οἱ πρέσβεις ὑπέμειναν ἀνδρὸς ἐνδόξου τιμὰς ἀφανίσαι.

(Excerptum Valesianum ex Polybio.)

(4) Ἐπεβάλετο (γὰρ ὁ Πολύβιος) διδάσκειν διὰ πλειόνων ἀκολούθως τοῖς ἐν ἀρχαῖς ἡμῖν εἰρημένοις περὶ τἀνδρός. (5) Ταῦτα δ' ἦν, ὅτι διαφέροιτο μὲν πρὸς Ῥωμαίους πολλάκις ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων, διαφέροιτο δὲ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον διδάσκειν καὶ πείθειν ὑπὲρ τῶν ἀμφισβητουμένων· οὐδὲ τοῦτο ποιεῖν εἰκῇ. (6) Πεῖραν δὲ τῆς προαιρέσεως αὐτὸν ἀληθινήν, ἔφη, καί, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐκ πυρὸς παρεσχῆσθαι χάριν, κατὰ τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ κατὰ τοὺς Ἀντιοχικοὺς καιρούς. (7) Πλείστην γὰρ ἔχοντα ῥοπὴν τότε τῶν Ἑλλή-

etiam tales historiæ scriptores explodi oportebat, ne supra vires aggredi auderent. (10) Ceterum idem P mius in reliqua omni vitæ ratione pessima quæque G rum studia æmulatus fuerat. Nam et voluptatibus d erat, et impatiens laboris, (11) ut ex iis rebus, quas p nibus habemus, liquido apparet. Qui cum primus i ciam pervenisset, quo tempore in Phocide pugnatu valetudinem causatus Thebas recessit, ne discrimi teresset. (12) Terminato autem prœlio, primus ad s de re feliciter gesta litteras scripsit, singula quæq rans, quasi ipse pugnæ interfuisset.

VII. Polybius, quæ in excidio Corinthi evenerun rando deplorans, militarem contemtum artificiorum nariorum inter alia commemorat. (2) Ait enim, se p tem vidisse tabulas humum projectas, ac milites s talis ludentes: (3) nominatque eas, Bacchum ab A pictum (in quem nonnulli dictum illud putant, Ni Bacchum), et Herculem Dejaniræ tunica excruciatum

---

VII. *a*. Propter diutinam populi erga Philopœm benevolentiam, statuæ ejus, quæ in aliquot urbibus sta non sunt dejectæ. Sic mihi videntur vera merita e indelebilem amorem in iis, qui beneficio affecti fuer Propterea merito dici potest famigeratum illud prover Non janua, sed vico aberrare.

VIII. Multæ erant Philopœmenis statuæ, magniq civitatibus decreti honores. (2) Quæ cuncta Roman dam eo tempore, quo capta Corintho in calamita Græcia, abrogare et evertere est conatus; perinde a vum etiam tum accusans atque denuncians, quod ho infensus fuisset Romanis. (3) Qua de re cum essent nes habiti, et contra calumniatorem istum, Polybius fecisset, neque Mummius neque legati passi sunt deleri viri gloriam.

(4) Scilicet Polybius contra docere ac demonstrare bus cœpit, Philopœmenem, quod et superioribus ostendimus, (5) ejusmodi fuisse, qui mandatis popu mani interdum quidem adversaretur, sed hactenus tum, ut in rebus controversis proponeret suaderetqu quæ sibi videbantur; neque id umquam temere fecisse Specimen vero illustre animi illius, et sinceræ erga p lum Romanum benevolentiæ testimonium extitisse Philippico et Antiochico. (7) Nam cum illis tempo

καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν τῶν Ἀχαιῶν ἰνώτατα διατετηρηκέναι τὴν πρὸς Ῥωμαίους φι- (8) μετασχόντα τοῦ δόγματος τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐν ᾧ ημμένῳ πρότερον τῆς Ῥωμαίων διαβάσεως Ἀν- καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πόλεμον ηκαν, τῶν ἄλλων Ἑλλήνων σχεδὸν ἁπάντων ἀπηλ- ωμένων τῆς Ῥωμαίων φιλίας. (9) Ὧν οἱ δέκα ούσαντες, καὶ τὴν προαίρεσιν ἀποδεξάμενοι τοῦ λέ- ς, συνεχώρησαν καταμόνους αὐτῷ τὰς τιμὰς γειν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι. (10) Λαβόμενος δὲ τῆς μῆς ταύτης Πολύβιος, εἰκόνας ᾐτήσατο τὸν στρα- , καίπερ ἤδη μετακεκομισμένας εἰς Ἀκαρνανίαν ελοποννήσου, λέγω δὲ τὴν Ἀχαιοῦ, καὶ τὴν Ἀρά- καὶ Φιλοποίμενος. (11) Ἐν οἷς ἀγασθὲν τὸ πλῆ- ὐτοῦ τὴν προαίρεσιν, ἔστησεν αὐτοῦ λιθίνην εἰκόνα.

X. Μετὰ τὴν κατάστασιν τῶν δέκα, ἣν ἐποιήσαντο ῇ Ἀχαΐᾳ, οὗτοι οἱ δέκα τῷ ταμίᾳ, τῷ μέλλοντι ειν τὴν οὐσίαν τοῦ Διαίου, συνέταξαν, ὅ τι ποτ' ἂν ξασθαι βουληθῇ τῶν ὑπαρχόντων ὁ Πολύβιος, ὑφε- α καὶ δόντα δωρεὰν, τἄλλα πωλεῖν τοῖς ὠνουμέ- . (2) Ὁ δὲ προειρημένος τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ προσ- σθαί τι τῶν τοιούτων, ὡς καὶ τοὺς φίλους παρε- σι, καθόλου μηθενὸς ἐπιθυμῆσαι τῶν ὑπὸ τοῦ ταμίου λουμένων. (3) Συνέβαινε γὰρ, τοῦτον, ἐπιπορευόμενον πόλεις, πάντων τῶν τῷ Διαίῳ κοινωνησάντων πω- τὰς οὐσίας, τῶν καὶ κατακριθέντων, ὅσοι μὴ παῖ- ἢ γονέας εἶχον. (4) Ὧν τινες μὲν οὐ προσέσχον, δὲ κατακολουθήσαντες τῇ συμβουλίᾳ, καλλίστην δό- ἐξηνέγκαντο παρὰ τοῖς πολίταις.

X. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες ἐν ἓξ μησὶν οἱ δέκα, καὶ εαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἰτα- ν· καλὸν δεῖγμα τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως ἀπολε- ντες πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν. (2) Ἐνετείλαντο δὲ τῷ λυβίῳ χωριζόμενοι, τὰς πόλεις ἐπιπορευθῆναι, καὶ ρὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι ἀμφιβάλλουσι διευκρινῆσαι, μέ- ς οὗ συνήθειαν ἔχωσι τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς νόμοις.) Ὃ δὴ καὶ μετά τινα χρόνον ἐποίησε, πρὸς τὸ τοὺς θρώπους στέρξαι τὴν δεδομένην πολιτείαν, καὶ μηδὲν όρημα κατ' ἰδίαν, μήτε κατὰ κοινὸν ἐκ τῶν νόμων νέσθαι περὶ μηδενός. (4) Διὸ καὶ καθόλου μὲν ἐξαρ- ῆς ἀποδεχόμενοι καὶ τιμῶντες τὸν ἄνδρα, περὶ τοὺς χάτους καιροὺς καὶ τὰς προειρημένας πράξεις εὐδο- ούμενοι κατὰ πάντα τρόπον, ταῖς μεγίσταις τιμαῖς ίμησαν αὐτὸν κατὰ πόλεις [καὶ ζῶντα, καὶ μεταλ- ξαντα]. (5) Πάντες δ' ἔκριναν κατὰ λόγον τοῦτο οιεῖν. Μὴ γὰρ ἐξεργασαμένου τούτου καὶ γράψαντος οὺς περὶ τῆς κοινῆς δικαιοδοσίας νόμους, ἄκριτα πάντα ν καὶ πολλῆς γέμοντα ταραχῆς. (6) Διὸ καὶ τοῦτο άλλιστον Πολυβίῳ πεπρᾶχθαι νομιστέον, πάντων τῶν προειρημένων.

XI. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τὸ χωρισθῆ-

unus omnium Græcorum maxima auctoritate polleret, cum ob suam, tum ob gentis Achæorum potentiam, constanter eum in amicitia ac fide erga populum Romanum permansisse: (8) auctorem etiam et approbatorem fuisse decreti illius, quo Achæi, nondum transgressis in Græciam Romanis, bellum Antiocho atque Ætolis indixerunt, cum ceteri fere Græci omnes a partibus et a causa populi Romani alienati essent. (9) Quibus auditis, decem legati, studium et consilium Polybii comprobantes, Philopœmenis memoriam servarunt, ejusque honores omnes in civitatibus illibatos passi sunt manere. (10) Hac Polybius occasione arrepta, imagines Achæi Aratique et Philopœmenis, quæ jam ex Peloponneso transportatæ in Acarnaniam erant, a proconsule petiit: (11) cujus rei causa Achæi, virtutem ipsius laudantes, statuam ei e marmore posuerunt.

IX. Rebus in Achaia probe constitutis, decem Legati quæstori, qui auctionem bonorum Diæi facturus erat, in mandatis dederunt, ut, quidquid Polybius ex illius bonis optare ac seligere vellet, seposito gratisque donato, cetera licitantibus adjudicaret. (2) Sed Polybius multum abfuit ut quidquam eorum acciperet; quin et amicos hortatus est, nihil ut eorum, quæ a quæstore venundabantur, concupiscerent. (3) Etenim quæstor populi Romani, singulas civitates circumiens, quicumque consiliorum Diæi participes fuerant, quique a decem legatis condemnati erant, eorum omnium, exceptis his, quibus liberi aut parentes superstites essent, facultates hasta posita vendebat. (4) Ceterum consilium Polybii nonnulli insuper habuerunt: quicumque autem ei paruerunt, maximam laudem a popularibus suis retulere.

X. Decem legati, his intra semestre spatium ita constitutis, veris initio in Italiam navigarunt, cum pulcherrimum virtutis morumque populi Romani exemplum Græcis omnibus reliquissent. (2) In ipso autem digressu mandaverunt Polybio, ut singulas urbes obiret, earumque controversias dijudicaret, donec constitutioni, provinciæ, legibusque datis assuevissent. (3) Quod et Polybius aliquanto post præstitit, ita ut Græci præscripto reipublicæ statu acquiescerent, neque vel minima de ulla re difficultas, sive publice, sive privatim, in legibus superesset. (4) Quamobrem cum et antea semper hominem magnopere coluissent, tum vero ultimis illis temporibus singulæ urbes omni honorum genere [vivum et mortuum] cumularunt, omnia ejus acta communi assensu comprobantes: (5) idque jure optimo a se fieri omnes judicabant. Nisi enim ille hæc perfecisset, legesque ac formulas juris dicundi civitatibus scripsisset, ubique justitium, plenaque omnia turbarum et tumultus erant futura. (6) Itaque pulcherrimum in omni vita id facinus Polybii fuisse haud dubium est.

XI. Proconsul, postquam concilium decem legatorum ex

ναι ἐξ Ἀχαΐας τὸ συνέδριον, ἐπισκευάσας τὸν ἐν Ἰσθμῷ τόπον, καὶ κοσμήσας τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Δελφοῖς νεὼν, ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις, τιμώμενος ἐν ἑκάστῃ καὶ τυγχάνων τῆς ἁρμοζούσης χάριτος. (2) Εἰκότως δὲ τιμᾶσθαι συνέβαινεν αὐτὸν, καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἰδίαν. (3) Καὶ γὰρ ἐγκρατῶς καὶ καθαρῶς ἀνεστράφη, καὶ πρᾴως ἐχρήσατο τοῖς ὅλοις πράγμασι, μέγαν καιρὸν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἔχων καὶ μεγάλην ἐξουσίαν. (4) Καὶ γὰρ ἐν οἷς ἐδόκει παρεωρακέναι τι τῶν καθηκόντων, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐφαίνετο δι' ἑαυτὸν τοῦτο πεποιηκέναι, διὰ δὲ τοὺς παρακειμένους φίλους. (5) Τοῦτο δ' ἦν καταφανέστατον ἐν τοῖς κατὰ τῶν Χαλκιδέων ἱππεῦσιν, οὓς ἀνεῖλεν.

Achaia discessit, restaurato templo ac luco, qui in Isthm... est ornatoque Jovis Olympici et Delphici Apollin... postmodum singulas civitates obiit, ab omnibus et p... blice et privatim summis honoribus et convenient... animi significatione exceptus : (2) idque sane jure o... mo. (3) Prorsus enim integer ac puris manibus in omni... rebus versatus, summaque humanitate usus erat; ta... maximam opportunitatem potestatemque animadvertend... Græcos esset nactus. (4) Nam sicubi etiam nonnull... rebus visus est ab æquitate nonnihil recessisse, mihi... dem non ab ipso, sed ab amicis et comitibus id profe... esse videbatur. (5) Quod quidem manifestissimum est... n Chalcidensium equitum cæde.

II. — RES ÆGYPTI.

(Excerptum Valesianum.)

XII. Πτολεμαῖος, ὁ τῆς Συρίας [καὶ Αἰγύπτου] βασιλεὺς, κατὰ τὸν πόλεμον πληγεὶς ἐτελεύτησε τὸν βίον· (2) κατὰ μέν τινας μεγάλων ἐπαίνων καὶ τιμῆς ὢν ἄξιος, κατὰ δέ τινας τοὐναντίον. (3) Πρᾶος μὲν γὰρ ἦν καὶ χρηστὸς, εἰ καί τις ἄλλος τῶν προγεγονότων βασιλέων. (4) Σημεῖον δὲ τούτου μέγιστον· ὃς πρῶτον μὲν οὐδένα τῶν ἑαυτοῦ φίλων ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπανείλετο· δοκῶ δὲ μηδὲ τῶν ἄλλων Ἀλεξανδρέων μηδένα δι' ἐκεῖνον ἀποθανεῖν. (5) Ἔπειτα, δόξας ἐκπεσεῖν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τἀδελφοῦ, τὸ μὲν πρῶτον, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λαβὼν κατ' αὐτοῦ καιρὸν ὁμολογούμενον, ἀμνησικάκητον ἐποιήσατο τὴν ἁμαρτίαν· (6) μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπιβουλεύσαντος τῇ Κύπρῳ, κύριος γενόμενος ἐν Λαπήθῳ τοῦ σώματος ἅμα καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ κολάζειν ὡς ἐχθρὸν, ὥστε καὶ δωρεὰς προσέθηκε παρὰ τὰς πρότερον ὑπαρχούσας αὐτῷ κατὰ συνθήκας, καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ὑπέσχετο. (7) Κατὰ μέντοι γε τὰς ἐπιτυχίας καὶ κατορθώσεις ἐξελύετο τῇ ψυχῇ, καί τις οἷον ἀσωτία καὶ ῥαθυμία περὶ αὐτὸν Αἰγυπτιακὴ συνέβαινεν· καὶ κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις εἰς περιπετείας ἐνέπιπτεν.

Laudatio Ptolemæi Philometoris.

XII. Ptolemæus, Syriæ (et Ægypti) rex, prœlio vu... ratus, obiit : (2) vir, ut quidam sentiunt, maxima l... et gloria dignus, quamvis alii secus existimant. (3) Clem... enim et benignus, si quis umquam superiori memoria r... certe hic fuit; (4) cujus rei argumenta supersunt certissi... Qui primum quidem neminem ex amicorum numero ull... ob causam occidit : ac, ni fallor, nullus nec ex reliq... Alexandrinis ab eo est interfectus. (5) Deinde cum a fra... Alexandria expulsus esse videretur, primo Alexandriæ u... scendi illius opportunitatem nactus, culpam ei condona... (6) Postea vero cum idem rursus Cyprum occupare moli... esset, captum in urbe Lapetho tantum abfuit ut suppl... afficeret quasi hostem, ut potius præter munera, quæ ... antea ex pactione pendebat, alia rursus adjecerit, suam... ei filiam collocaturum promiserit. (7) Verum enim v... rebus secundis lætisque successibus vigorem animi rem... bat, et quædam quasi luxuria ac mollities Ægyptiaca i... inerat : quam ob causam sæpenumero in magnum di... men est adductus.

Ex Epilogo.

[XIII. Ὅτι ΠΟΛΥΒΙΟΣ φησὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς συγγραφῆς. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς καταπράξαντες, ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπανήλθομεν ὡσανεὶ κεφάλαιά τινα τῶν προπεπολιτευμένων κατειργασμένοι, χάριν ἀξίαν τῆς πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας· (2) διὸ καὶ πᾶσι τοῖς θεοῖς εὐχὰς ποιούμεθα, τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ζωῆς ἐν τούτοις καὶ ἐπὶ τούτων διαμεῖναι· (3) θεωροῦντες τὴν τύχην ὡς ἔστιν ἀγαθὴ φθονῆσαι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἰσχύειν, καθ' ὅ τις ἂν δοκῇ μάλιστα μακαρίζεσθαι καὶ κατορθοῦν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως γενέσθαι συνέπεσεν.]

[XIV. Ἡμεῖς δὲ παραγεγονότες ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς ὅλης πραγματείας, βουλόμεθα προαναμνήσαντες τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προεκθέσεως ἧς ἐποιήσαμεν καταβαλ-

XIII. Polybius sub historiæ finem ait. His nos confec... Roma reversi sumus, imposito tamquam cumulo iis, q... antea in re publica nostra gesseram : qui quidem dignu... nostra erga Romanos benevolentia fructus. (2) Quare e... deos omnes rogamus, ut quoad nobis vita supererit, h... rerum statum firmiter tenere possimus; (3) quandoqui... fortunæ ingenium ad invidendum mortalibus pronum ... videmus, eoque maxime vim ejus incumbere, ubi se q... que beatiorem tutioremque existimat. Hæc igitur se... habuerunt.

XIV. Nos vero universæ historiæ finem jam pertingen... volumus, revocato in mentem initio ac propositione q... in historiæ ingressu statuimus, summarium universi a...

ναι τὴν ἱστορίαν, συγκεφαλαιώσασθαι τὴν ὅλην θεσιν, οἰκειώσαντες τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει καὶ καθόλου κατὰ μέρος. (2) Ἐξεθέμεθα τοιγαροῦν ἐν ἀρχαῖς, τῆς μὲν προκατασκευῆς ποιησόμεθα τὴν ἀρχὴν ἀφ' Τίμαιος ἀπέλιπεν· ἀναδραμόντες δὲ κεφαλαιωδῶς τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην ξεις, ἐπειδὴ περὶ μόνων τῶν τόπων τούτων κά-ς πεποίηται τὴν ἱστορίαν, (3) ὅτε ἤλθομεν ἐπὶ χρόνους, ἐν οἷς Ἀννίβας μὲν παρέλαβε τὰς Καρ-όνος δυνάμεις, ὁ δὲ Δημητρίου Φίλιππος τὴν ἐν κεδονίᾳ βασιλείαν, Κλεομένης δ' ὁ Σπαρτιάτης εν ἐκ τῆς Ἑλλάδος· ἅμα δὲ τούτοις Ἀντίοχος μὲν ἐν τῇ Συρίᾳ βασιλείαν διεδέδεκτο, Πτολεμαῖος δὲ κατ' Αἴγυπτον ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ· (4) ἐπηγ-άμεθα, διότι πάλιν ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἀρξά-α, καθ' οὓς ἦν ὀλυμπιὰς θ' καὶ λ' πρὸς ταῖς ρ', μεν τὰς κοινὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις, περιγρά-ας κατ' ὀλυμπιάδας, καὶ διαιροῦντες κατὰ ἔτος, συγκρίνοντες ἐκ παραβολῆς τὰς καταλλήλους, ἕως Καρχηδόνος ἁλώσεως, καὶ τῆς Ἀχαιῶν καὶ τῆς μαίων περὶ τὸν Ἰσθμὸν μάχης· ἔτι δὲ τῆς ἐπιγενο-ς ἐκ τούτων ἀποκαταστάσεως περὶ τοὺς Ἕλλη-. (5) Ἐξ ὧν κάλλιστον ἔφαμεν, ἅμα δ' ὠφελιμώ-όν τι περιγενέσθαι τοῖς φιλομαθοῦσι· τοῦτο δ' ἦν τὸ ναι, πῶς καὶ τίνι γένει πολιτείας ἐπικρατηθέντα δὸν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ὑπὸ μίαν ἀρχὴν σε τὴν Ῥωμαίων, ὃ πρότερον οὐχ εὑρίσκεται γεγο-. (6) Τούτων δὴ πάντων ἡμῖν ἐπιτετελεσμένων, εται διασαφῆσαι τοὺς χρόνους τοὺς περιειλημμένους τῆς ἱστορίας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν βίβλων καὶ ἀριθμὸν ὅλης πραγματείας.]

menti facere, principium termino sive in generali argumento sive in ejus partibus conciliantes. (2) Principio igitur diximus fore ut nos præparationis, seu proœmii nostri, initium sumeremus ab iis temporibus, in quibus Timæus desivit: percurrimusque summatim res per Italiam, Siciliam Africamque gestas, quandoquidem illius Historia in his tantum locis versata est. (3) Cum autem ad ea tempora devenimus, quibus Hannibal exercitum Carthaginiensium ductare cœpit; Demetrii filius Philippus in Macedonia regnavit; Cleomenes Spartanus e Græcia fugam capessivit; pariterque Antiochus in Syria, in Ægypto Ptolemæus cognomento Philopator, regni habenas corripuerunt; (4) tum lectoribus nostris promisimus, nos, capto rursus ex his temporibus initio, videlicet circa olympiadem xxxviii supra centesimam, res generatim per orbem terrarum gestas narraturos, ita quidem ut per singulas olympiades, imo et per singulos annos eas perscriberemus, atque ex adverso invicem positas compararemus, usque ad Carthaginis excidium, atque ad Achæorum cum Romanis circa Isthmum pugnam, consecutamque ex ea rerumpublicarum Græciæ in pristinum restitutionem. (5) Qua ex historia pulcherrimum diximus atque utilissimum fructum studiosis exsistere; nempe ut cognoscant quo modo et quo publicarum rerum administrationis genere debellata prope omnia per orbem regna sub unum Romanorum imperium devenerint, quod numquam antea factum legitur. (6) His vero omnibus a me absolutis, superest ut tempora, quæ hac Historia continentur, numerumque librorum ac seriem universi operis exponam.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ.

RELIQUA

POLYBII FRAGMENTA,

EX SUIDA MAXIME ET STEPHANO BYZANTINO COLLECTA.

FRAGMENTA HISTORICA ET GEOGRAPHICA.

Fragmenta hæc eo ordine locavimus, quem indicabat initialis litera nominis illius proprii, sive sive populi aut urbis, cujus mentio fit in quoque fragmento. Quæ Fragmenta apud Suidam diserte lybio auctori tribuuntur, ad ea *Polybii nomen* adscripsimus. Quæ vero, quamvis absque auctoris no a Suida proferantur, tamen sive certa quadam, sive satis probabili ratione inter Polybii Fragmenta r sunt, ea *simpliciter* apposuimus, *nec ulla adjecta nota* distinximus. Sed quum sint ex eisdem gmentis, quæ Polybiana vulgo haberi solent, aut a doctis quibusdam viris ad hunc auctorem relata s haud pauca ejusmodi, de quibus dubitari etiam atque etiam posse videatur, sintne revera ex Pol decerpta; nos hæc, quorum auctoritas incertior nobis visa est, *præfixo hoc signo* † a ceteris distingue curavimus. SCHWEIGHÆUSER.

1. (Suidas in Ἀπολεγόμενος.) Πολύβιος· Ὁ δὲ παρῃτεῖτο τοὺς Ἀχαιούς, ἀπολεγόμενος τὴν ἀρχήν.

2. (Stephanus Byzant.) Αἰγόσθενα, πόλις Μεγαρίδος, οὐδετέρως, ὡς Παυσανίας. Τὸ ἐθνικὸν Πολύβιος Αἰγοσθενίτην φησίν.

3. (Suidas in Προσανέχων.) Πολύβ. Ὁ δὲ πᾶν ὑπομένειν ἐδόκει, προσανέχων ταῖς τῶν Αἰγυπτίων ἐπαρκείαις.

4. (Suidas in Αἴνιον.) Συνέβαινε δέ, τοὺς Αἰνίους πάλαι μὲν στασιάζειν, προσφάτως δὲ ἀπονεύειν, τοὺς μὲν πρὸς Εὐμένη, τοὺς δὲ πρὸς Μακεδονίαν.

5. (Suid. in Διεψευσμ.) Πολύβ. Πάντων τούτων ἦσαν διεψευσμένοι οἱ Αἰτωλοί.

6. (Suid. in Ἀνεδέχετο.) Ὁ δέ, τούτοις πιστεύων, ἀνεδέχετο τὸν πρὸς Ἀριαράθην πόλεμον.

7. (Stephanus Byzant.) Ἀρκεσίνη, μία τῶν τριῶν πόλεων τῶν ἐν Ἀμοργῷ τῇ νήσῳ. Ἦσαν γὰρ Μελανία, Μινώα, Ἀρκεσίνη. Πολύβιος δὲ ἀρσενικῶς τὸν Ἀρκεσίνην φησί.

8. (Suidas in Ἀνεδέχετο.) Ὁ δὲ ἀνεδέχετο τὴν Ἀσδρούβου παρουσίαν.

9. (Eusebius in Chron. lib. I, p. 14.) Ἡ τῶν Ἀράβων βασιλεία, διαδεξαμένη τὴν τῶν Χαλδαίων, ὧδε ἔληξεν. Ταύτην Ἀσσυρίων μα' διεδέξαντο βασιλεῖς, ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῶν Βήλου, ἕως τοῦ μα' Κογκολέρου τοῦ καὶ Σαρδαναπάλου· ὡς συμφωνοῦσι πολλοὶ τῶν ἐπισήμων ἱστορικῶν, Πολύβιος, καὶ Διόδωρος, Κεφαλλίων τε, καὶ Κάστωρ, καὶ Θάλλος, καὶ ἕτεροι.

10. (Constantinus Porphyrogenneta, Περὶ Θεμάτων, lib. I, cap. 2.) Καλοῦσι δὲ οἱ παλαιοὶ μεγάλην τε καὶ μικρὰν Καππαδοκίαν· Μεγάλην μέν, τὴν

I. Ille vero deprecabatur Achæos, recusans imperiu

II. Ægosthena, urbs Megaridis, neutro genere ita di ut apud Pausaniam. Gentile Polybius Ægosthenitam di

III. Ille vero quidvis pati decrevit, in auxiliis, qu Ægyptiis exspectabat, spem ponens.

IV. Accidit vero, ut Ænii, jamdudum seditione labora nuperrime alii ad Eumenem, alii ad Macedones ve cœpissent.

V. Ætolos vero his omnibus in rebus spes frustrata

VI. Ille vero [Pharnaces, *ut videtur*], his fretus, b adversus Ariarathen suscepit.

VII. Arcesine, una ex tribus civitatibus in insula Am erant enim Melania, Minoa, Arcesine. Polybius vero sculino genere, hunc Arcesinem appellat.

VIII. Ille vero [Hannibal, *ut videtur*] Asdrubalis e ctabat adventum.

IX. Hic finis fuit imperii Arabum, quod Chaldæoru perio successit. Ei successerunt reges Assyriæ quadra et unus, a primo eorum Belo, usque ad quadragesi primum, Concolerum, cui et Sardanapali fuit nomen: q admodum consentiunt multi ex illustribus historicis, bius, Diodorus, Cephallion, Castor, Thallus, et alii.

X. Cappadociam veteres partim Magnam appellant, tim Parvam. Et Magna quidem, a Cæsarea et Tauro m

Καισαρείας τε καὶ τοῦ Ταύρου καὶ ἕως τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, ἣν διορίζει Ἅλυς μὲν ποταμὸς ἐκ δυσμῶν, Μελιτηνὴ δὲ ἐξ ἀνατολῶν. Καὶ αὕτη μὲν ἡ μεγάλη Καππαδοκία. Καὶ τούτων μάρτυς Πολύβιος, ὁ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν γεγραφὼς, ὃς διορίζει τὴν Καππαδοκίαν ἀπό τε Ταύρου καὶ Λυκαονίας καὶ ἕως τῆς Ποντικῆς θαλάττης. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ Νεοκαισάρεια, ἥ τε Κολόνεια, καὶ ἡ Μελιτηνὴ σύμπασα, Καππαδοκία λέγονται. Ἔστι δὲ τὸ ὄνομα Περσικόν. Πέρσης γάρ τις ἀνὴρ, **. Ἐν κυνηγίῳ Ἀρταξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ἢ οὐκ οἶδα ἄλλῳ τίνι, λέων προσαπαντήσας, τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως ἐδράξατο· καὶ κατὰ τύχην εὑρεθεὶς ὁ Πέρσης ἐν τῷ τοῦ θηρὸς συναντήματι, τὸν ἀκινάκην σπασάμενος, ἐῤῥύσατο τὸν βασιλέα παρὰ μικρὸν κινδυνεύοντα, καὶ τὸν λέοντα ἐθανάτωσεν. Οὗτος οὖν ὁ Πέρσης, ἐπί τινος ὄρους ὑψηλοτάτου ἀναβὰς, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν περισκοπήσας, ὅσην ὀφθαλμὸς ἀνθρώπινος περιβλέπει κατὰ ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν, δωρεὰν παρὰ τοῦ βασιλέως πᾶσαν εἴληφε. Ταῦτα δὲ ἱστορεῖ Πολύβιος.

usque ad mare Ponticum excurrens, ab occasu Halyn fluvium, ab oriente Melitenen terminos habet. Hæc igitur Magna est Cappadocia. Cujus rei testis est Polybius, is qui Romanam conscripsit Historiam; qui Cappadociam ita definit, ut a Tauro et Lycaonia usque ad mare Ponticum porrigatur. Nam et ipsa Neocæsarea, et Colonea [*rectius fortasse* Cataonia], et universa Melitene, Cappadocia dicuntur. Est autem nomen Persicum. Fuit enim vir quidam, natione Persa, **. In venatione Artaxerxi, aut nescio cui alii Persarum regi, leo occurrens, equum regis corripuerat. Persa autem ille, forte fortuna obviam factus in illo leonis occursu, trahens acinacem, interfecto leone, regem periculo imminenti liberavit. Hic igitur Persa, conscenso alto monte, omnem circumquaque regionem circumspectans, qua late prospicere humanus oculus versus orientem occasumque et septemtrionem atque meridiem poterat, universam a rege dono accepit. Hæc narrat Polybius. [*Fortasse libro* XXXI.]

11. (Suidas in Ἐμπλασσόμενοι.) † Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, ἀλλήλοις ἐμπλασσόμενοι, καὶ περιπίπτοντες τοῖς θηρίοις, ἀπέθνησκον.

XI. Carthaginienses vero, se mutuo complexi, et in elephantos incidentes, perierunt.

12. (Suid. in Ἀπὸ τοῦ κρατίστου.) Ἅτε πεπειθαρχηκότων (τῶν) Καρχηδονίων ἀπὸ τοῦ κρατίστου πᾶσι τοῖς ἐπιταττομένοις.

XII. Quippe bona fide omnibus imperatis paruerant Carthaginienses. [*Conf.* XXXVI, 4.]

13. (Suidas in Ἴδιον et Κελτίβηρες.) Ἴδιον ἔχουσιν οἱ Κελτίβηρες κατὰ τὸν πόλεμον. Θεωροῦντες γὰρ τοὺς παρ' αὐτοῖς πεζοὺς πιεζομένους, παρακαταβάντες καταλείπουσι τοὺς ἵππους ἑστῶτας ἐν τάξει. Ἄκροις γὰρ τοῖς ἀγωγεῦσι τῶν ἵππων πασσαλίσκους μικροὺς ἔχοντες ἀπηρτημένους, τούτους ἐπιμελῶς πήξαντες, πειθαρχεῖν διδάσκουσι τοὺς ἵππους ἐν τάξει, μέχρις ἀνακάμψαντες ἀνασπάσωσι τοὺς παττάλους.

XIII. Celtiberi hoc habent in bello proprium, ut, cum viderint pedites suos ab hoste premi, ex equis descendentes, eos ordine stantes relinquant. Ex summis enim equorum loris parvos clavos suspensos habent, quos diligenter (humi) defigunt, et ita docent equos parere et in ordine stare, donec reversi clavos revellant. [*Hoc et sequens fragmentum ex Celtiberici belli historia petitum videtur, lib.* XXXV.]

14. (Suidas in Μάχαιρα.) Οἱ Κελτίβηρες τῇ κατασκευῇ τῶν μαχαιρῶν πολὺ διαφέρουσι τῶν ἄλλων. Καὶ γὰρ κέντημα πρακτικὸν, καὶ καταφορὰν ἔχει δυναμένην ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν. Ἧ καὶ Ῥωμαῖοι, τὰς πατρίους ἀποθέμενοι μαχαίρας ἐκ τῶν κατ' Ἀννίβαν, μετέλαβον τὰς τῶν Ἰβήρων· καὶ τὴν μὲν κατασκευὴν μετέλαβον, αὐτὴν δὲ τὴν χρηστότητα τοῦ σιδήρου καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν οὐδαμῶς δύνανται μιμεῖσθαι.

XIV. Celtiberi gladiorum fabrica excellunt. Quippe eorum gladii et mucrone sunt valido, et ad cæsim ex utraque parte feriendum apti. Quamobrem Romani inde ab Hannibalicis temporibus, abjectis gladiis patriis, Hispanici gladii usum asciverunt. Ac formam quidem ipsam et fabricam asciverunt, bonitatem autem ferri ac reliquam (in fabricando) diligentiam imitari nequaquam possunt.

15. (Suidas in Εὐψυχία.) † Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς Ἐπαμινώνδα καὶ Πελοπίδα καὶ Βρασίδα καὶ Κλεομβρότου τελευτῆς, καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ ζῆν ἀρετὴν, καὶ τὴν ἐν τῷ τελευτᾶν εὐψυχίαν, ἀδυνατοῦσιν οἱ συγγραφεῖς ἀξίους εὑρίσκειν λόγους τῆς προκαθηγουμένης τῶν ἀνδρῶν ἐννοίας.

XV. Quemadmodum enim scriptores, de Epaminondæ et Pelopidæ et Brasidæ et Cleombroti morte verba facientes, tam propter horum virorum in vita virtutem, quam in morte magnitudinem animi, orationes invenire nequeunt, quibus præstantes virorum illorum animos pro meritis celebrent.

16. (Suidas in Κατατρίψειν.) † Οὐ γὰρ ἐδόκει αὐτῷ, τὸν ἐν Τυῤῥηνίᾳ πόλεμον ἀτελῆ καταλείποντι, περὶ τῶν ἐν ἐκείνῃ πόλεων πραγματεύεσθαι, δεδοικότι, μὴ κατατρίψειεν ἅπαντα τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον, οὐ πολὺν ὄντα, περὶ τὰς ἐλάττους ἀσχολούμενος πράξεις.

XVI. Non enim consultum ei videbatur, bellum infectum in Etruria relinquere, et circa urbes illius regionis occupari, quia metuebat, ne totum imperii sui tempus, quod breve supererat, in minoris momenti negotiis consumeret.

17. (Suid. in Καταμέμφομαι.) Πολλὰ τὸν βασιλέα Εὐμένη καταμεμψάμενοι.

18. (Suid. in Πρᾶξις.) Πολύβιος· Μετὰ τῶν ἐν τῇ πατρίδι φίλων τρίτην πρᾶξιν κατασκευασαμένου, καὶ προσενεγκόντος τῷ Φαβίῳ τὸν λόγον.

19. (Steph. Byzant.) Γαλάδραι, πόλις Μακεδονίας ἐν Πιερίᾳ. Ὁ πολίτης Γαλαδραῖος. Τὸ κτητικὸν ἔδει Γαλαδραϊκός· Πολύβιος δὲ ἐν * τρίτῳ Γαλαδραικὸν φησί.

20. (Suidas in Ἐξησθενηκ.) † Οἱ δὲ Κελτοί, ἰδόντες τοὺς Ῥωμαίους μάχεσθαι παρεσκευασμένους, καὶ δόξαντες ἐξησθενηκότας τὰ σώματα ὑπὸ λιμοῦ τὸν τάχιστον αἱρεῖσθαι τῶν θανάτων.

21. (Plutarchus in Marcello p. 317.) Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν· ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. Ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ... πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι· μεγάλην δὲ αὗται ῥοπὴν οὐδεμίαν ἐποίησαν.

22. (Suidas in Θωράκιον.) † Ἀννίβας, ὁ Καρχηδονίων στρατηγὸς, φέρων τῶν ἐλεφάντων τὰ θωράκια, καὶ τοῖς τῶν θηρίων οἰκιδίοις ἐπὶ πλεῖστον ὕψος τοὺς κλάδους ἀποκόπτων, ἀσφαλῆ καὶ ῥᾳδίαν τὴν ὁδοιπορίαν κατεσκεύαζε.

23. (Stephanus Byzant.) Ἅρπυια, πόλις ἐν Ἰλλυρίδι παρ' Ἐγχελέαις· εἰς ἣν Βάτων, ὁ Ἀμφιαράου ἡνίοχος, μετὰ τὸν ἀφανισμὸν αὐτοῦ ἀπῴκησε. Πολύβιος τὸ ἐθνικὸν Ἁρπυιήτης, τροπῇ τοῦ α εἰς η. Ἔστι γὰρ Ἁρπυιάτης.

24. (Stephanus Byz.) Ὑρτακὸς, ἡ καὶ Ὑρτακῖνος, πόλις Κρήτης. Ὁ πολίτης Ὑρτακῖνος. Πολύβιος δὲ τὸ θηλυκὸν Ὑρτακίνη, ἀπὸ τοῦ Ὑρτακῖνος ἐθνικοῦ. Ἀπὸ Ὑρτάκου δὲ, Ὑρτάκιος.

25. (Plutarchus in Pelopida, pag. 286.) Τὴν μόραν τῶν Λακεδαιμονίων Ἔφορος μὲν ἄνδρας εἶναι πεντακοσίους φησίν· Καλλισθένης δὲ ἑπτακοσίους· ἄλλοι δέ τινες ἐνναχοσίους, ὧν Πολύβιος ἐστίν.

26. (Harpocration in Ἐπιτροπή, et Suidas in eodem vocab.) † Ὁ δὲ Λεύκιος προχειριζόμενος διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς Λαπατηνοὺς, καὶ λαλεῖν ὑπὲρ ἐπιτροπῆς, ἀπαράσκευος ἦν εἰς τὸ μέλλον.

27. (Suidas in Κωμάσαι et Ἀνδρωνῖτις.) Ὁ δὲ Μάρκος, Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἐβούλετο, ἀπολυθεὶς τοῦ πολέμου πρὸς Λυσιτανοὺς, μεταβαλεῖν τὸν πόλεμον, καὶ, τὸ λεγόμενον, ἐκνεύσας τὴν ἀνδρωνῖτιν, εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κωμάσαι· διὰ τὸ δοκεῖν τὸν στρατηγὸν βραχὺν χρόνον πρότερον ὑπὸ τῶν Λυσιτανῶν ἡλαττῶσθαι.

28. (Suidas in Ἐπὶ κεφαλαίου.) Πολύβιος· Μνησθεὶς δ' ἐπὶ κεφαλαίου τῶν γεγονότων αὐτοῖς ἐλαττωμάτων, καὶ θεὶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τῶν Μακεδόνων προτερήματα.

29. (Suidas in Ἐρύκειν et Κυρία.) Πολύβιος· Τὸ κυριώτατον ἦν, τὸ τὸν πόλεμον ἐρύκειν τῆς Μακεδονίας.

XVII. De rege Eumene multa conquerentes.

XVIII. Cum amicis, qui erant in patria, tertiam pra[e]tionem est molitus, et Fabio conditionem obtulit. [*Ex bel[lo] Hannibalico.*]

XIX. Galadræ, urbs Macedoniæ in Pieria. Civis Ga[la]dræus. Possessivum oportebat Galadraicus. Polybius v[ero] libro * tertio [*an vigesimo tertio?*] Galadræcum dixit.

XX. Galli vero, videntes Romanos ad pugnandum para[tos] esse, existimabant, eos fame confectos id quærere, ut qu[am] celerrimo mortis genere vitam finirent.

XXI. Hannibalem Marcellus, ut quidem Polybius a[it] est, ne semel quidem vicit; sed invictum ait illum fu[isse] usque ad Scipionem. Nos vero Livio** credimus, fusum gatumque aliquot pugnis a Marcello fuisse Hannibalis e[xer]citum : sed parum illæ victoriæ ad summam rei pro[fue]runt.

XXII. Hannibal, Carthaginiensium imperator, eleph[an]torum loricas ferens, et ad transitum præbendum turri[bus] quas belluæ illæ dorsis portabant, ramos arborum ad i[n]gnem altitudinem amputans, iter tutum ac facile redde[bat].

XXIII. Harpyia, urbs Illyriæ, juxta Encheleas, in qu[am] Bato, Amphiarai auriga, post hujus interitum commigra[vit]. Polybius gentile facit Harpyietes, α in η mutato; est e[nim] Harpyiates.

XXIV. Hyrtacus, vel etiam Hyrtacinus, urbs Cr[etæ]. Civis Hyrtacinus. Polybius vero femininum Hyrtacina gentili Hyrtacinus. Ab Hyrtaco vero, Hyrtacius.

XXV. Lacedæmoniorum Moram (id est, cohort[em]) Ephorus ait, viros esse quingentos; Callisthenes vero [se]ptingentos; alii nonnulli, nongentos, in quibus est Polyb[ius].

XXVI. Lucius autem, cum ad Lapatenos design[atus] esset legatus, qui cum ipsis de deditione ageret, in futu[rum] erat imparatus.

XXVII. Marcus [*fort.* Claudius Marcellus], Romano[rum] Imperator, bello cum Lusitanis liberatus, statuit (alio) tr[ans]ferre bellum, et, quod vulgo dici solet, relicto viro[rum] conclavi, ad mulierum atria comissatum ire; quod p[aulo] ante a Lusitanis cladem accepisset imperator. [*Ex l[ibro]* XXXV *esse videtur.*]

XXVIII. Cum autem clades, quas acceperant, bre[viter] commemorasset [*fort.* Perseus], et Macedonum victoria[s ante] oculos eis posuisset.

XXIX. Præcipuum erat, bellum a Macedonia propuls[are].

30. (Suidas in Εὐπερίοπτος.) † Ἠσθάνετο γὰρ τῶν Μακεδόνων ἀρχὴν εὐπερίοπτον ἐσομένην, εἰ τῆς πρώτης πείρας οἱ ἐπαναστάντες κρατήσειαν.

31. (Suidas in Μεγαλεῖον.) Οἱ δὲ τῷ Μάγωνι προσ-εμοῦντες τῶν Λιγυστίνων, πρᾶξαι μὲν ὁλοσχερὲς αὶ μεγαλεῖον οὐχ οἷοί τ' ἦσαν.

32. (Suidas in Ἀνάτασις.) Πολύβιος· Οἱ μὲν οὖν ὶ Μητρόδωρον, καταπλαγέντες τὴν ἀνάτασιν Φι-που τοῦ βασιλέως, ἐπανῆλθον.

33. (Stephanus Byzant.) Μοτιηνοί, χωρίον Ἰβη-ς, ἄποικον Ῥωμαίων· Πολύβιος τρίτῳ [?]. Φλέγων ουτιηνὸν αὐτήν φησί. Τὸ ἐθνικὸν, Μοτιηνός.

34. (Suidas in Δυσθετήσας.) † Ὁ δὲ Νάβις, δυ-τήσας ταῖς συνθήκαις, οὐ προσέσχε τοῖς γραφεῖσι.

35. (Zosimus, Historiar. libro V.) Δοκοῦσι δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα ταχυναυτεῖσθαι πεντηκοντόρων ἧττον, κατὰ πολὺ τῶν τριηρικῶν ἐλαττούμενα, οῖς ἔτεσι τῆς τούτων ἐκλιπούσης δημιουργίας· εἰ Πολύβιος ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθεσθαί πως ἔδοξε τῶν ῶν πλοίων τὰ μέτρα, οἷς φαίνονται πολλάκις σθαι Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι πολεμήσαντες ς ἀλλήλους.

36. (Stephan. Byz.) Πάρθος, πόλις Ἰλλυρική· λλόδωρος ἐν Χρονικοῖς. Λέγεται δὲ καὶ ἀρσενικῶς, Πολύβιος. Τὸ ἐθνικὸν Παρθηνός.

37. (Suidas in Κατευδοκήσας.) † Ὁ δὲ, κατευδο-ας τῷ νεανίσκῳ κατὰ τὴν ἀπάντησιν, τοῦτον ἀπέ-ν παραχρῆμα ἐς τὸ Πέργαμον.

38. (Suidas in Ἐξαυτῆς.) Ἐξαυτῆς οἱ προειρημέ-βιβλιοφόρον ἔπεμπον πρὸς τὸν Περσέα, διασαφοῦντα γεγονός.

39. (Suidas in Στείλασθαι.) Ὁ δὲ Περσεὺς ἐβού-ετο μὲν στέλλεσθαι, οὐ μὴν ἠδύνατό γε κρύπτειν τὸ ονός.

40. (Suidas in Πυρσουρίδας.) † Περσεὺς ὁ Μακε-ν, κατὰ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν κατασκευαζόμενος σουρίδας, διὰ τούτων ὀξέως ἐμάνθανε τὰ πανταχῇ μενα.

41. (Stephanus Byzant.) Φίλιπποι, πόλις Μακε-ίας... Ὁ πολίτης, Φιλιππεύς. Φιλιππηνὸς δὲ παρὰ ολυβίῳ.

42. (Suidas in Ἀπαξίωσις.) Πολύβιος· Ὁ δὲ Φί-ππος ἐδυσχέραινεν ἐπὶ τῇ τῶν Κερκυραίων ἀπαξιώσει.

43. (Suidas in Ἐκκλείουσι.) Πολύβιος· Ἐπεὶ τὸν ίλιππον ἐκκλείουσι οἱ καιροί, βούλεσθαι τὸν βασιλέα ν ἐπιγραφὴν τῆς πράξεως ἐκείνῳ περιποιῆσαι· ὡς ἂν ρείᾳ προφέρων τούτῳ τοὺς λόγους.

44. (Suidas in Σιτομετρεῖν.) Πολύβιος· Ὁ δὲ Φί-ππος, διαδοὺς ὅτι μέλλει σιτομετρεῖν, ἐκήρυξεν, ὅσοι πλεῖον ἔχουσι τριάκοντα ἡμερῶν σῖτον, ἀπογράφε-ι πρὸς αὐτόν.

45. (Suidas in Ἀβλεπτοῦντες.) Οἱ δὲ, ἀβλεπτοῦν-ς καὶ αἰδούμενοι ἀντοφθαλμεῖν πρὸς τὸν Φίλιππον, ήθουν.

XXX. Sentiebat enim, imperium Macedonum omnibus contemtui fore, si seditiosis primus conatus ex sententia successisset.

XXXI. Illi vero ex Liguribus, qui contra Magonem pugnabant, efficere nihil, quod ad summam rei pertineret, aut quod præcipuum esset, potuerunt.

XXXII. Metrodorus igitur, minis Philippi regis territus, cum suis reversus est.

XXXIII. Motieni, oppidulum Hispaniæ, Romanorum colonia; de qua Polybius lib. III [?]. Phlegonti Mutienum dicitur. Gentile Motienus.

XXXIV. Nabis vero, ægre ferens fœderis conditiones, promissis non stetit, quæ scripto erant consignata.

XXXV. Videntur autem naves hæ (Liburnicæ) non minus celeres esse, quam actuariæ naves quinquaginta remorum; sunt autem multo minores, quam eæ, quæ ex triremium sunt genere, quarum fabrica jam plurimis abhinc annis in usu esse desiit, quamquam Polybius, historiarum scriptor, mensuras exposuit navium hexericarum, quibus sæpe usos esse constat Romanos et Carthaginienses in bellis, quæ inter sese gesserunt.

XXXVI. Parthus, urbs Illyrica: Apollodorus in Chronicis. Dicitur vero etiam in masculino genere, ut apud Polybium. Gentile, Parthenus.

XXXVII. Ille vero, delectatus colloquio juvenis, statim hunc dimisit, et Pergamum abire passus est.

XXXVIII. Protinus hi, quos dixi, tabellarium ad Perseum miserunt, qui, quod acciderat, illi significaret.

XXXIX. Perseus cogitaverat quidem tegere factum, nec tamen occultare potuit. [*V. Liv.* XLIV, 10.]

XL. Perseus Macedo per universam Macedoniam pharos exstruxerat, e quibus igne sublato, de omnibus, quæ ubique accidebant, brevi certior fiebat.

XLI. Philippi, urbs Macedoniæ... Civis, Philippeus; apud Polybium vero, Philippenus.

XLII. Philippus ægre ferebat contemtum Corcyræorum.

XLIII. Cum tempora hæc Philippum excludant, velle regem dicebat actionis hujus gloriam ei tribuere; beneficii quasi loco hanc rem ei offerens.

XLIV. Philippus autem cum evulgasset, se annonam distributurum esse, per præconem edixit, ut, quotquot non amplius quam triginta dierum commeatum haberent, nomina sua apud se profiterentur.

XLV. Illi vero, conniventes ac reveriti adversari Philippo, opem ei tulerunt.

46. (Suidas in Σῖτα.) Φιλοποίμην μετὰ δευτέραν ἡμέραν ἀπὸ τῆς πρὸς πόλεμον ἐξόδου παρήγγειλε, τὰ δύο σῖτα τρία ποιεῖν, ὅτε βούλοιτο μίαν ἡμέραν προσλαβεῖν· ποτὲ δὲ τὰ δύο, τέτταρα.

47. (Suidas in Ἀκόλουθον.) Πολύβιος· Τοὺς δὲ ἐτίμησε χρυσοῖς ὑφάσμασι καὶ λόγχαις, βουλόμενος ἀκόλουθον εἶναι τοῖς ἔργοις τὴν διὰ τῶν λόγων ἐπαγγελίαν.

48. (Suidas in Διέξειν.) Οὕτω γὰρ διέξειν τὰς χεῖρας, καὶ φροντιεῖν τοῦ μηδὲν ἀδίκημα ποιήσειν τὸν Προυσίαν εἰς αὐτούς.

49. (Suidas in Προπεπωκέναι.) † Προπεπωκέναι δὲ παρὰ τὴν συνουσίαν πολλὰ μὲν ἀργυρώματα τὸν προειρημένον, πολλὰ δὲ χρυσώματα, τῷ Προυσίᾳ.

50. (Suidas in Κατέσχον.) Ὁ δὲ Πόπλιος κατέσχε τῆς Αἰτωλίας εἰς Ναύπακτον.

51. (Suidas in Μεγαλομερῶς.) Τὸν δὲ Πόπλιον καὶ τὸν Γάϊον ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως καὶ μεγαλομερῶς.

52. (Suidas in Προστασία.) Ὁ δὲ ἐξέπεμπε τὸν Πόπλιον μετὰ μεγάλης προστασίας.

53. (Suidas in Κατεξαναστάντες.) † Διὸ κατεξαναστάντες τοῦ μέλλοντος, παρῃτήσαντο τοὺς πρυτάνεις ἐκπέμψαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥόδον συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας.

54. (Athenæus lib. II, pag. 45.) Ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς δεύτερος, ὁ Φιλάδελφος ἐπίκλην, ἐκδοὺς τὴν αὑτοῦ θυγατέρα Βερενίκην Ἀντιόχῳ τῷ Συρίας βασιλεῖ, ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε πέμπειν αὐτῇ τὸ ἀπὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, ἵνα μόνου τοῦ ποταμοῦ τούτου ἡ παῖς πίνῃ, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος.

55. (Suidas in Ὀττεύεσθαι.) Ὁ δὲ, τὸ μέλλον ἐμφρόνως ὀττευσάμενος, εἰς ἔννοιαν ἦλθε, τὴν φρουρὰν ἀποτρίψασθαι τὴν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου.

56. (Suidas in Αὐτοτελής.) Πολύβιος· Ταῦτα εἰρήσθω χάριν τῆς Ῥωμαίων εὐβουλίας, καὶ τῆς ἀνοίας τῶν ὀλιγωρούντων τῆς τῶν ἐκτὸς συγκαταθέσεως, αὐτοτελεῖς δὲ νομιζόντων εἶναι πρὸς τὸ κατορθοῦν τὰς σφετέρας δυνάμεις.

57. (Suidas in Ἀμυνόμενοι et Ἐμβαίνειν et Ἀναιρούμενοι et Πέλας.) Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι οὐ τὴν τυχοῦσαν πρόνοιαν ἐποιοῦντο τοῦ μὴ κατάρχοντες φαίνεσθαι χειρῶν ἀδίκων, μηδ' ἀναιρούμενοι τοὺς πολέμους τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τοῖς πέλας, ἀλλ' ἀεὶ δοκεῖν ἀμυνούμενοι καὶ κατ' ἀνάγκην ἐμβαίνειν εἰς τοὺς πολέμους.

58. (Suidas in Ἐσωματοποίει.) Πολύβιος· Ὡσανεὶ καὶ τὸ αὐτόματον καὶ τύχη τις ἐσωματοποίει τὰς τοῦ Σκιπίωνος πράξεις, ὥστ' ἐπιφανεστέρας ἀεὶ καὶ μείζονας φαίνεσθαι τῆς προσδοκίας.

59. (Suidas in Παρέργως.) Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ πάρεργον ἄξιον σιωπῆσαι, καθάπερ ἀγαθοῦ τεχνίτου. Περὶ τοῦ Σκιπίωνος λέγων ὁ Πολύβιος.

60. (Suidas in Πειράζειν.) Σκιπίων ὁ Ῥωμαῖος συνεβούλευσεν οὕτως, ἢ μὴ πειράζειν, ἢ οὕτως ὥστε ἐκ παντὸς τρόπου τέλος ἐπιθεῖναι τῇ πράξει. Τὸ γὰρ

XLVI. Philopœmen, copias ad bellum educens, al post profectionem die imperabat militibus, ut ex bini bariis tres portiones facerent, quoties constituerat u diem amplius, quam edixerat, morari; interdum etiam tuor portiones ex duabus facere jussit.

XLVII. Hos vero vestibus donavit auro textis et h promissis suis facta consentanea esse volens.

XLVIII. Ita enim se manus distenturum (et dirempt litigantes), curaturumque, ne Prusias ullam illis inju inferret.

XLIX. In convivio autem prædictum virum multa arg et aurea vasa Prusiæ propinasse (ferunt).

L. Publius autem [Sulpicius Galba] Naupactum Æ urbem appulit.

LI. Cum autem Publium etiam Caium humaniter e gnifice excepisset.

LII. Ille vero Publium cum magno et honorifico com dimisit.

LIII. Quare resistentes imminenti periculo, rog Prytanas, ut Rhodum legatos mitterent, (qui ab illis rent) ut in libertate tuenda se adjuvarent.

LIV. Ptolemæus secundus, Ægypti rex, cognomine ladelphus, cum filiam Berenicen Antiocho, regi Syriæ, ptum dedisse mittendam ad eam Nili aquam sedulo cur ut eam solam gnata biberet: quemadmodum Polybius rat.

LV. Ille autem, prudenter id quod erat futurum ratus, secum cogitare cœpit, quomodo præsidium Ptol ex urbe ejiceret.

LVI. Hæc dicta sunto ad prudentiam Romanorum dandam, et ad amentiam coarguendam eorum, qui ex rum consensum negligunt, et suas sibi vires ad rem fel gerendam sufficere putant.

LVII. Omni enim diligentia providebant Romani, n priores injuriam intulisse, neve susceptis ultro bellis vi appetiisse viderentur; sed ut potius vim illatam repell et necessitate adducti suscipere viderentur bella.

LVIII. Aliquis etiam veluti casus et fortuna quædam gestas augebat Scipionis [Africani majoris], ut illustr semper majoresque exspectatione viderentur.

LIX. Verum ne leviora quidem ejus dicta et facta, quam solertis cujusdam artificis, silentio præterire d Sic de Scipione [Africano maj.] scribit Polybius.

LX. Scipio Romanus aut omnino rem non tentan esse suadebat, aut sic tentandam, ut omnibus viri quod instituisti, coneris perficere. Nam bis adversum e

ρὸς τὸν αὐτὸν πειράζειν, ἅμα μὲν ἐπισφαλὲς· ἅμα καταφρόνητον γενέσθαι ποιεῖ παντελῶς.

1. (Suidas in Διαζηλοτυπ.) Οἱ δὲ, διαζηλοτυμενοι πρὸς τὸν Σκιπίωνα, ἐπεβάλοντο διασύρειν πράξεις αὐτοῦ.

2. (Suidas in Ὑπερευδοκούμ.) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ευδοκούμενοι κατὰ πάντα τρόπον τῇ τοῦ Σκιπίωνος ργίᾳ καὶ τῷ χειρισμῷ τῶν πραγμάτων.

3. (Athenæus lib. VI, pag. 273.) Σκιπίων, ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίκλην, ἐκπεμπόμενος ὑπὸ τῆς λήτου ἐπὶ τὸ καταστήσασθαι τὰς κατὰ τὴν οἰένην βασιλείας, ἵνα τοῖς προσήκουσιν ἐγχειρισθῶσιν, μόνους ἐπήγετο οἰκέτας, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος Ποσειδώνιος. Καὶ ἑνὸς ἀποθανόντος κατὰ τὴν πορίαν, ἐπέστειλε τοῖς οἰκείοις, ἄλλον ἀντ' ἐκείνου μένους πέμψαι αὐτῷ.

4. (Suidas in Ἀκέραιος.) † Οὐ δυνάμενος δὲ πείθειν κεραίου διὰ τὴν εὐλάβειαν καὶ ἀπραγίαν τοῦ προμένου βασιλέως, ἠναγκάσθη φ' τάλαντα προτεῖναι. δὴ συγκατέθετο βοηθήσειν ὁ Σέλευκος.

5. (Suidas in Παρῶναι, Παρῶνες vel Πάρωνες.) δὲ ἔπλει, παράπλους ποιησάμενος τοὺς Σιδητῶν ῶνας· ἧκον γὰρ Ῥοδίοις εἰς συμμαχίαν.

6. (Suidas in Ἀνασείειν.) Ὁ δὲ, τοὺς Συρακουἀνασείων, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποκαταστήσειν γγελλόμενος.

7. (Suidas in Ἐπίνειον.) Πολύβιος· Οἱ Ῥωμαῖοι μὲν ναῦς ἐνεώλκησαν· τοὺς δὲ * ἐν τῇ Ταῤῥακῶνι θροίσαντες ἐκ τῶν προγεγονότων ἐλαττωμάτων, ειον ἐποίησαν, ἐπὶ τῷ προκαθίσαντες ἐπὶ τῆς διαως διαφυλάξαι τοὺς συμμάχους.

8. (Suidas in Χρεωκοπεῖται.) Τῆς παρὰ τοῖς ωλοῖς χρεωκοπίας κατὰ τὴν Θεσσαλίαν ζηλωθείκαὶ πάσης πόλεως εἰς στάσεις καὶ ταραχὰς ἐμπεσούσης.

9. (Suidas in Κατηργηκέναι.) Τὸν δὲ, καθήμενον τὰ Τύανα, κατηργηκέναι καὶ καταπροΐεσθαι τοὺς ούς.

0. (Suidas in Βορίανθος et in Ἐπιβουλαί.) † [Ὅτι βαροί τινες κτείνουσι Βυρίατθον τυραννήσαντα, προσάγεσθαι τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν ἡγούεἰς εὔνοιαν. Καὶ δὴ ἀφικόμενοι τῶν τοῦ Βυριάτθου των τινες, ἆθλα τῶν περὶ τὸν ἄνδρα πεπραγμένων παρὰ Καιπίωνος κομίζεσθαι. Ὁ δὲ Καιπίων κρίνεται, μηδαμῶς εἶναι Ῥωμαίοις ἔννομον, ἐν ὑπ ποιεῖσθαι τὰς κατὰ τῶν στρατηγῶν τοῖς ἀρχοιους ἐπιχειρουμένας ἐπιβουλάς.]

1. (Suidas in Συντάξας.) Συντάξας τοῖς κυβερνηἀνακομίζειν τὰς ναῦς κατὰ δύναμιν εἰς Ἐλαίαν.

dem tentare, et periculosum esse, et contemtui obnoxium prorsus reddere.

LXI. Illi vero, Scipioni invidentes, traducere ejus facta cœperunt. [*Conf. Liv.* XXIX, 19.]

LXII. Romani autem, omni modo approbantes fœdus Scipionis et rerum administrationem.

LXIII. Scipio [minor], cui Africano cognomen fuit, a Senatu legatus, ut terrarum orbis regna componeret, ac in manum eorum, quibus reddi æquum fuit, illa restitueret, servos tantum quinque secum duxit, ut narrat Polybius et Posidonius. Cumque unus ex illis in itinere vita esset functus, ad familiares literis datis mandavit, alium ut emerent ad seque mitterent.

LXIV. Cum autem persuadere simpliciter (et sine mercede) non posset propter timiditatem et ignaviam prædicti regis, quingenta talenta offerre coactus est. Atque ita Seleucus promisit, opem se laturum.

LXV. Ille vero [*Eudamus, ut videtur*] cum classe profectus est, comitari sese jussis Sidetarum paronibus : auxilio enim hi venerant Rhodiis.

LXVI. Ille vero [*fort. Theodotus*], Syracusanos ad bellum concitans, et libertatem se illis restiturum promittens.

LXVII. Romani vero, subductis in terram navibus, [milites sociosque] ex ante acceptis cladibus Tarraconem congregarunt, ibique castellum navale fecerunt, ut trajectui præsidentes tuerentur socios.

LXVIII. Cum ad Ætolorum exemplum Thessali quoque, ære alieno pressi, novas tabulas poscere conficereque cœpissent, eaque res civitates cunctas seditionibus et turbis complevisset.

LXIX. Illum autem, ad Tyana sedentem, otiosum esse, et rei bene gerendæ occasiones e manibus dimittere.

LXX. Barbari quidam Viriathum tyrannum interfecerunt, ea re putantes se imperatoris Romanorum benevolentiam sibi esse conciliaturos. Quidam igitur percussorum, Cæpionem adeuntes, cædis perpetratæ præmia ab eo postularunt. Quibus Cæpio respondit, non solere Romanos probare insidias, quas milites contra duces suos essent moliti.

LXXI. Cum imperasset gubernatoribus, ut naves omni studio adhibito Elæam reducerent.

POLYBII FRAGMENTA GRAMMATICA

EX SUIDA.

1. (Ἀβλεπτήματα.) † Ὁ δὲ φέρων ἐκαρτέρει τὰ τῶν ἰδιωτῶν ἀβλεπτήματα· τὰ δὲ τῶν λογικωτέρων αὐτὸν ἠνία.

2. (Ἀβουλεῖ.) Ὁ δὲ, οὐ σφόδρα στοχαζόμενος τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης, ἀβουλότατα διεπράξατο.

3. (Ἀγριότης.) Θαυμαστὴ γάρ τις κίνησις, ὡς ἔοικε, τἀνθρώπου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος καὶ ἀγριότης. (Ἐπὶ φιλαργυρίας.)

4. (Ἀγωνιῶ.) Ἠγωνία δὲ, μὴ τοὺς στρατιώτας ἐπιλείπῃ τὰ ὀψώνια.

5. (Ἀδικοδοξία.) Ὁ δὲ στρατηγὸς, οὐ δυνάμενος ἐνεγκεῖν τὴν ἀδικοδοξίαν τῶν ταῦτα λεγόντων.

6. (Ἀθεσία.) Πολύβιος· Ἐπικρύπτειν ἅπασι τὴν ἀθεσίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀβεβαιότητα.

7. (Αἱρεται.) Πολύβιος· Ὁ δὲ, προσπεσὼν, αἱρεται νίκην εὐτυχεστάτην.

8. (Ἀκόλουθον.) Ἀκόλουθον ἀπέβη τὸ τέλος ταῖς προτέραις ἐνεργείαις.

9. (Ἀκρόπολις.) Δαμάσκιος· Τὰ, γὰρ ἐπιφανέστατα τῶν ὀχυρωμάτων ὡς ἐπίπαν κοινὴν ἔχει τὴν φύσιν. Γνοίη δ' ἄν τις τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν περὶ τὰς Ἀκροπόλεις συμβαινόντων. Αὗται γὰρ δοκοῦσι μὲν μεγάλα συμβάλλεσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πόλεων ἐν αἷς ἂν ὦσι, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐλευθερίας φυλακήν· γίνονται δὲ πολλάκις αἴτιαι δουλείας καὶ κακῶν ὁμολογουμένων, ὥς φησι Πολύβιος.

10. (Ἀλάστωρ. Παραστατικῶς.) Ὁ δὲ ἔγραφε πικρῶς καὶ παραστατικῶς, ἀλάστορας ἀποκαλῶν καὶ παλαμναίους διὰ τῆς ἐπιστολῆς, εἰ οὕτως αἰσχρῶς προήσονται τοὺς τόπους, μηδὲν παθόντες ἢ ἰδόντες κακόν.

11. (Ἀλκή.) Πολύβιος· Οἶδε γὰρ καὶ λόγων ἀλκὴ θανάτου καταφρονεῖν.

12. (Ἀλογιστία et Ἀνεννόητον.) Πολύβ. Ὀλίγοι δέ τινες ἦσαν οἱ καταινέσαντες. Οἱ δὲ ἀντέπιπτον· ὧν οἱ μὲν ἀλογιστίαν, οἱ δὲ μανίαν ἔφασαν εἶναι τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ, τοπαράπαν ἀνεννόητον ὄντα τῆς μάχης καὶ τῆς βαρβαρικῆς χρείας.

13. (Ἀναδέξασθαι.) Πρὶν ἀναδέξασθαι τοὺς ἐσκεδασμένους ἐν ταῖς προνομαῖς.

14. (Ἀναδρομή.) Ἀναδρομὴ γίγνοιτο, κοὖ σφαλλοίμεθα. Δεῖ πρόχειρον ἔχειν ἀεὶ τὸν στίχον τοῦτον. Τοῦτο μὴ ποιήσας Λεύκιος ὁ Ῥωμαῖος, μεγάλως ἐσφάλη. Οὕτω παρ' ὀλίγον σφάλλεται τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων, τῶν ἡγουμένων ἀκρισίᾳ. Ἱκανὰ τῶν τοιούτων παραδείγματα τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ἥ τε Πύῤῥου τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν βασιλέως βία καὶ πάροδος εἰς Ἄργος, ἥ τε Λυσιμάχου στρατεία διὰ Θρᾴκης ἐπὶ Δρομιχαίτην τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν, καὶ πολλὰ δὴ τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

I. Ille vero idiotarum peccata patienter ferebat; sed erant prudentiorum, male ipsum habebant.

II. Ille vero, non admodum ratione habita sententiae imprudentissime rem est executus.

III. Mirus quidam motus ac ferus impetus, ut vi illius hominis in hanc partem fuit. (*De avaritia agit*

IV. Timebat vero, ne milites cibaria deficerent.

V. Imperator vero, cum ferre non posset iniquam o qui ista dicebant, consilium.

VI. Apud omnes occultare perfidiam eorum et inco tiam.

VII. Ille vero, hostem adortus, victoriam reporta licissimam.

VIII. Finis consecutus est, industriae atque conat consentaneus, quam ille adhibuerat.

IX. Damascius : Munimenta enim maxime insignia pitem plerumque natura sua habent usum. *Id ita esse* cile quis intelliget ex eis, quae Arcibus solent accidere. enim multum quidem conferre videntur ad securitaten bium, in quibus sunt, et ad libertatem tuendam : atta haud ita raro servitutis et manifestorum malorum c exsistunt, ut ait Polybius.

X. Ille autem acerbe et ferociter scripsit, scelerato et nefarios in epistola vocans, si tam turpiter loca pro essent, cum nullum malum nec passi essent nec vidiss

XI. Nam doctrinae etiam et rationis vis mortem muere novit.

XII. Pauci nonnulli probabant : at plerique refragab quorum alii temeritatem, alii insaniam dicebant esse, objicere periculis, et vitam incertae fortunae aleae co tere, cum nescius omnino sis generis pugnae et rationi in rebus gerendis utuntur barbari.

XIII. Priusquam reciperet (vel rursus contraheret qui pabulandi causa dispersi erant.

XIV. Receptus tibi pateat; nec eventus coepta frus tur. Hunc versum semper in promtu habere oportet; quia non fecit Lucius Romanus, in gravissimam calami incidit. Sic maximae res levi momento ad irritum reci ducum imprudentia. Hujus rei documentum abunde bent intelligentibus cum Pyrrhi, Epirotarum regis, vio et irruptio in Argivorum urbem, tum Lysimachi exp per Thraciam adversus Dromichaeten, Odrysorum re suscepta, multaque alia his similia.

5. Ἀναζυγαῖς.) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῶν γεγονότων ν ὅλως εἰδότες, περὶ ἀναζυγὴν ἐγένοντο.

6. (Ἀναταθεὶς et Ἐπικρεμάσας.) Οἷς δ' ἅμα ἀναὶς καὶ τὸν ἐξ αὑτοῦ φόβον ἐπικρεμάσας. Καί, Ἀνααῶς κελεύων.

7. (Ἀνατάσεις.) Τὰ μὲν φιλάνθρωπα παρεσιώπων, δὲ ἀνατάσεις καὶ ἀπειλήσεις ἔλεγον.

8. (Ἀνεδίδου.) Ὁ δέ, συναθροίσας τοὺς φίλους, ίδου διαβούλιον, τί δέον εἴη πράττειν.

9. (Ἀνεννόητοι.) Πολύβιος· Πάντων δὲ ἦσαν ων οἱ στρατηγοὶ ἀνεννόητοι.

0. (Ἀνεπιστάτως.) Οὐκ ἄξιον, ἀνεπιστάτως παραιεῖν περὶ τῶν τοιούτων.

1. (Ἀπαραγγέλτως.) Πολύβιος· Καὶ πανταχόθεν ραγγέλτως ἠθροίζοντο.

2. (Ἀπέστησεν.) Πολύβ. Ἐκεῖνον γὰρ οὔτε σκόοὔτε χειμῶνος μέγεθος ἀπέστησεν οὐδέποτε τῆς έσεως· ἀλλά, καὶ ταῦτα διωθούμενος, καὶ τὰς σστίας ἐκπονῶν, καθῖκτο, καὶ διευτυχήκει πάντα ρόνον.

3. (Ibid.) Πολύβ. Ἀποσχόντες τῆς ἰδίας παραας ἐφ' ἱκανόν τινα τόπον, οἱ μὲν πλείους ἀπέσαν [immo ἐπέστησαν]· δύο δὲ ἐπὶ πολὺ προῆλθον.

4. (Ἀπηρείσατο.) Πολύβ. Ὁ δέ, ἀπορῶν τοῖς ὅλοις, ἐπί τινα τοιαύτην ἐλπίδα κατὰ τὸ παρὸν ἀπηατο τὴν ἐνεστῶσαν ἀπορίαν.

5. (Ἁπλῶς et Ἀφυές.) Πολύβ. Οὗ καιρὸς ἀφυέστεοὐ γέγονεν ἁπλῶς.

6. (Ἀποστομοῦν.) Προέθετο τὰς διώρυγας ἀποστοτὰς ἐπιφανεστάτας.

7. (Ἀπὸ τοῦ κρατίστου.) Πολύβ. Καὶ τὸ μὲν παἀπὸ τοῦ κρατίστου ἐγένετο παρὰ Ῥωμαίοις ἡ μαχία· ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς πολλαὶ ὁδοὶ νται.

8. (Ἀπραγμάτευτον.) † Δείσαντες οὖν τὸ ἀπραευτον, λυπρᾶς οὔσης αὐτῶν τῆς γῆς, καὶ πάσης ων ἀγορᾶς διακλεισθέντες, ἐν ἀχαρεῖ χρόνῳ ἐκινδύδιαφθαρῆναι.

9. (Αὐλαία.) Πολύβ. Ἀκούων ταῦτα πάντα διὰ αὐλαίας, ἐγέλα ὁ βασιλεύς.

0. (Βάρος.) Πολύβ. Προορώμενος δὲ καὶ καταρῶν τὸ βάρος καὶ τὸ φιλόνεικον τῶν ἀνθρώπων.

1. (Βαρυνόμενος.) Πολύβ. Ὁ δὲ ἐξαναστὰς προῆγε, ὲν ὑπὸ τῆς ἀῤῥωστίας, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἡλικίας βαμενος. Εἶχε γὰρ ἑβδομηκοστὸν ἔτος.

2. (Βασανίζειν.) Πολύβ. Τότε νομίσας τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον, ἀπελύθη τῆς ὑποψίας.

3. (Δεισιδαίμων.) † Ὁρῶν δὲ τοὺς στρατιώτας δαιμονοῦντας ἐπὶ τοῖς σημείοις, ἐφιλοτιμεῖτο διὰ ἰδίας ἐπινοίας καὶ στρατηγίας μεταθεῖναι τὰς τοῦ θους εὐλαβείας.

3. a. (Δείξαντες.) Οἱ δὲ αἰφνιδίως ἐπεχθέουσι τῷ ματι καὶ διὰ τῆς φάραγγος διήξαντες προσπίπτουσι Ῥωμαίοις.

XV. Romani vero, prorsus ignari eorum, quae accidissent, reditum parabant.

XVI. Aliis vero minas simul intentans, et metum sui incutiens. — Minaciter imperans.

XVII. Quæ quidem ad benignitatem pertinebant, silentio præterierunt; duriora et minas, commemorarunt.

XVIII. Ille vero, convocatis amicis, deliberandum proposuit, quid facto esset opus.

[XIX. Horum autem omnium ignari erant duces. [*Est* XI, 8, 2.]

XX. Non decet, hæc talia sine notatione prætermittere.

XXI. Et undique injussi conveniebant.

XXII. Illum enim neque tenebræ, neque tempestatis magnitudo a proposito umquam dimoverunt: sed, hæc incommoda fortiter superans, et morbum labore vincens, consecutus est propositum, et perpetua felicitate est usus.

XXIII. Cum ab acie sua satis longo intervallo abessent, plerique quidem substiterunt, duo vero longius progressi sunt.

XXIV. Ille vero, de summa rei sollicitus, tali tandem spe in præsenti difficultate nisus est.

XXV. Quo nullum utique tempus exstitit magis alienum.

XXVI. Fossas maxime insignes terra obruere statuerat.

XXVII. Et olim quidem apud Romanos singularia certamina bona fide fiebant: nostris vero temporibus multæ fraudes inventæ sunt.

XXVIII. Metuentes igitur, ne negotiatione et commercio privarentur, cum terra ipsorum parum esset fœcunda, omni commeatu prorsus interclusi, periculum erat, ne brevi tempore perirent.

XXIX. Hæc omnia per aulæum audiens, risit rex.

XXX. Prospiciens vero (*vel* suspectum habens) et formidans potentiam hominum et ingenium contentiosum.

XXXI. Ille vero, discedens inde, progressus est, partim quidem morbo, partim vero ætate gravatus. Septuagesimum enim agebat ætatis annum. [*Conf. n.* 34.]

XXXII. Tunc existimans, se habere explorationem per ignem, liberatus est suspicione.

XXXIII. Videns autem prodigia animis militum injecisse religionem, commento aliquo suo arteque metum multitudinis in fiduciam vertere studebat.

XXXIII. *a.* Illi vero repente legionem invadunt, et, cum vallem transiissent, in Romanos impetum faciunt.

34. (Διαβιασάμενος.) Πολύβ. Διαβιασάμενος δὲ τὴν ἀσθένειαν τῇ συνηθείᾳ τῇ πρὸ τοῦ, παρῆν ἐξ Ἄργους εἰς Μεγαλόπολιν αὐθημερόν.

35. (Διαπεσούσης.) Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ ἐπισφαλὲς ἔχειν τι κοινωνῆσαι αὐτοῖς τῆς πράξεως, καὶ διαπεσούσης καὶ συντελεσθείσης τῆς ἐπιβουλῆς.

36. (Διασπεύσας.) † Τοὺς μὲν στρατιώτας διασπεύσας, τοὺς δὲ χιλιάρχους παρακαλέσας ἅψασθαι τῆς πράξεως.

37. (Διασχών.) Πολύβ. Ὁ δέ, διασχὼν τῶν πολεμίων ὡς τρία στάδια, κατεστρατοπέδευσε, μεταξὺ λαβὼν τὸν ποταμόν.

38. (Διατατικώτερον.) Πολύβιος· Τοῦτ' ἄμεινον ὑπολαμβάνοντες εἶναι καὶ διατατικώτερον, τὸ μήτε τῷ καιρῷ, μήτε ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς καὶ παραστατικαῖς διαθέσεσι παραγίγνεσθαι τῶν ἐναντίων.

39. (Δικαιοδοσία.) Πολύβ. Ὅταν ᾖ τὸ δίκαιον ἐκλαβεῖν παρὰ τῶν ἀδικησάντων, ἢ κατὰ νόμους, ἢ κατά τινας ἄλλας ὑποκειμένας δικαιοδοσίας.

40. (Δυεῖν.) Πολύβ. Ἀπελθεῖν εἰς πόλιν, ἣ δυεῖν μὲν ἡμερῶν ἀπεῖχε. Καὶ αὖθις· Δυεῖν προελέσθαι θάτερον, ἢ τό, ἢ τό.

41. (Δυσποτμῶ.) Πολύβ. Ἐς παραπλησίαν διάθεσιν ἦλθον τοῖς ἐν ταῖς πολυχρονίοις ἀῤῥωστίαις δυσποτμοῦσι.

42. (Ἐθελοντήν) Πολύβ. Τοῖς βουλομένοις πάντα κίνδυνον ἐθελοντὴν ὑπομένειν. — Προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος.

43. (Εἰκοβολεῖν.) Πολύβ. Φῶς ἑαυτοῖς παρεσκεύαζον εἰς τὸ μήτε σφάλλεσθαι, μήτ' εἰκοβολεῖν.

44. (Ἐκκλήσεις.) † Πρόδηλος γὰρ ἐγένετο ἡ φυγή, καὶ ὑπεναντίων ἐκκλήσεις πρὸς ἐπίθεσιν.

44. a. (Ἐκλογιζόμενος.) Ἐκλογιζόμενος τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ.

45. (Ἐκμηρυσ.) Ὁ δέ, ἐκμηρυσάμενος τὴν δύναμιν ἐκ τῶν δυσχωριῶν, κατεστρατοπέδευσε.

46. (Ἐκ συγκειμένου.) Τότε δὲ καὶ ἐς τάξιν τινὰ ὥσπερ ἐκ συγκειμένου κατέστησαν, καὶ ἐν κόσμῳ τὸν ἀγῶνα ἐποίησαν.

47. (Ἐκφανέστατος.) Πολύβ. Τὸ γὰρ μάλιστα λυποῦν ἀεὶ τῶν ἐν χερσὶν ὄντων, ἐκφανεστάτας ἔχει τὰς χαράς.

48. (Ἐνίεσαν.) Καὶ τοῖς πύργοις πῦρ ἐνίεσαν.

49. (Ἐξαίσιον) Πολύβ. Ἐπιγίγνεται χειμῶνος μέγεθος ἐξαίσιον.

50. (Ἐξαυτῆς.) Ὁ δὲ ἐξαυτῆς προῆγε, βάδην τῇ πορείᾳ χρώμενος.

51. (Ἐξεθεάτρισαν et Θεατρίζω.) Οὐ μόνον ἑαυτοὺς ἐξεθεάτρισαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν κατέστρεψαν.

52. (Ἐξέστηκε.) † Ὁ δὲ τῇ πολυχρονίῳ τριβῇ τῶν πολεμικῶν οὐδ' ὅλως ἐξέστη τῶν φρενῶν.

53. (Ἔξοινος.) Πολύβ. Ἔξοινοι γεγονότες καὶ κατὰ τὰς σκηνὰς ἐῤῥιμμένοι πάντες, οὔτε παραγγέλματος

XXXIV. Sed infirmitatem vi vincens, propter superi temporis consuetudinem, Argis eodem die Megalopolin p venit. [*Hoc et* 31 *sunt* XXIV, 8, *C.*]

XXXV. Videbatur igitur res periculo non vacare, conspirationis illorum particeps fieret, sive ad irritum cidissent insidiæ, sive ad speratum finem essent perdu

XXXVI. Cum milites incitasset, et tribunos militum hortatus esset, ut manum operi admoverent.

XXXVII. Ille vero, cum tria circiter stadia ab h abesset, castra posuit, fluvium munimenti loco host objiciens.

XXXVIII. Hoc melius existimantes et majorem vim biturum, si ipsi tempori et concioni feroci ac tumultuosa versariorum non interessent.

XXXIX. Cum jus suum repetere ab eis, qui inju nobis fecerunt, licet, vel secundum leges, vel secun alias, usu et instituto receptas satisfaciendi rationes.

XL. Abire in urbem, quæ bidui itinere aberat. — Dua rerum alteram eligere, aut hoc, aut illud.

XLI. Eodem modo afficiebantur, ac illi, qui cum diutu morbis conflictantur. [*Est in Exc. Vat., cum aliis* *paucis.*]

XLII. Illis, qui omne periculum ultro sustinere vol sent. — Secum sumens eos, qui ex omni exercitu spont obtulerant.

XLIII. Lucem sibi pararunt, ne vel laberentur, vel te jacularentur.

XLIV. Manifesta enim fuit fuga, quæ hostes ad e vadendos invitabat.

XLIV. Reputans copiarum multitudinem.

XLV. Ille vero, cum copias ex locorum angustiis divisset, castrametatus est.

XLVI. Tunc vero etiam velut ex composito aciem dammodo instruxerunt, et ordine pugnam commiserun

XLVII. Quod enim in præsens maximo dolore no cit, id (postea) maxime insignem afferre lætitiam solet

XLVIII. Et turribus ignem injecerunt.

XLIX. Supervenit insolita gravissimaque tempestas

L. Ille vero confestim profectus est, presso gradu dens.

LI. Non solum se ipsos publico contemtui expos [*fort.* Callicrates ejusque socii], sed etiam totam Græ everterunt.

LII. Ille vero, propter diuturnum rerum bellicarum u nequaquam de statu mentis dejectus est.

LIII. Omnes autem, vino madidi, et per tentoria st

ἰς ἤκουον, οὔτε τοῦ μέλλοντος ἐλάμβανον οὐδ' ιαῦν πρόνοιαν.

ι. (Ἐξ ὁμολόγου.) Διὰ τὰς ἐξ ὁμολόγου καὶ συ-ην μάχας πολλοὶ ἔπιπτον ἐξ ἀμφοτέρων.

ι. (Ἐπιγεννήματα.) Πολύϐ. Δεῖ τοὺς ὀρθῶς βου-μένους περὶ τοῦ πολέμου, καθάπερ καὶ τοὺς ἐν ἀῤῥωστίαις, μηδὲν ἧττον τῶν ἐπιγεννημάτων ποι-ι λόγον, ἢ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένων παθῶν.

ι. (Ἐπιλογισάμενος.) † Καὶ ἐφ' ὧν ἐνόμιζε πλε-ήσειν κατὰ τὴν μάχην ἐπιλογισάμενος, πείθει.

Γ. (Ἐπίπνοια.) Πολύϐ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι θείας νοίας τινὸς ἐπεπλήρωντο· τήν τε προθυμίαν ἀναν-ρίστῳ σθένει φραξάμενοι, **.

ι. (Ἐπισημήνασθαι.) Τοὺς μὲν χάρισι, τοὺς δὲ ιαιν, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις παράδειγμα εἶεν, ἐπι-ίνεσθαι.

ι. (Ἐπίστασις.) Τὰ δὲ τῶν πόλεων πράγματα ιτέρας ἔτυχεν ἐπιστάσεως καὶ μεταϐολῆς.

ι. (Ἐπιστροφή.) Ἡ σύγκλητος, πλείονος ἐπι-ῆς εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίσαντες, *.

ι. (Ἐπιφορά.) † Οἱ δὲ, πεισθέντες καὶ παραδόντες ιὰς εἰς τὴν ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, ἀπέθανον γεν-ς.

ι. (Ἐπραξικόπει.) Ὁ δὲ ἐπραξικόπει τὴν πόλιν, ιλλοῦ κατασκευαζόμενος ἐν αὐτῇ προδότας.

ι. (Ἐπῳδή.) Πολύϐ. Πάσης ἐπῳδῆς καὶ γοητείας ιριάμματος πεῖραν ἐλάμβανον.

ι. (Ἐσχεδίαζον.) Πολύϐ. Ἁπλῶς δὲ πάντα κατὰ ιτεχὲς, ἐκ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἐσχεδιάσθαι καὶ ιαρτῆσθαι.

ι. (Εὐδοκουμένην.) Πολύϐιος· Τοῦ δὲ λέγειν ἀλη-ς ταῦτα, πίστιν ἔφη ποιήσειν εὐδοκουμένην.

ι. a. (Εὐδοκεῖν.) Ὁ δὲ ἔφη εὐδοκεῖν τοῖς λεγο-ις, εἰ λάϐοι, πίστιν.

ι. (Εὐήθης.) Πολύϐιος· Εὐήθως ἐκλογιζόμενοι τὰ ιντα καὶ παιδικῶς.

7. (Εὐκαιρεῖν.) Ὁ δὲ ἐκάλει τῶν πολιτῶν τοὺς ιντας εὐκαιρεῖν τοῖς βίοις.

ι. (Εὐρεσιλόγος.) Πολύϐ. Ἔχων δὲ καὶ πλείω ιν, ἀγωνιῶ, μὴ δόξω τισὶν ὑμῶν οὐκ ἀναγκαίως ιλογεῖν.

ι. (Ἔφεδρος.) Ἔφεδροι γίνονται τοῖς καιροῖς, καὶ ιως διάκεινται πρὸς τὸ πάλιν ἀντοφθαλμεῖν τούτοις.

0. (Ἐφέσεις.) † Ἀπὸ δὲ τῆς τῶν στρατιωτῶν ιης λαϐὼν ἔφεσιν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, ξένην καὶ ιδοξον βοήθειαν ἐπορίσατο πρὸς τὴν ὑποκειμένην ιστασιν.

1. (Ἐφιστάμενος.) Ὁ δὲ ἐπορεύετο, ἄλλοτε καὶ ιτε ἐφιστάμενος.

2. (Ibid.) † Ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ ιεύματος ἐπιστῇ, τοσοῦτον ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν.

3 (Ἡρμόσαντο.) Πολύϐ. Οἱ δὲ στρατιῶται πάντα ιζοντο πρὸς τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον.

nec imperium ducis audiebant, nec de futuro ullo modo erant solliciti.

LIV. Prœliis ex composito pugnatis et statariis multi utrimque ceciderunt.

LV. Oportet illos, qui bellum recte et prudenter gerere volunt, quemadmodum in morbis, non minorem habere rationem accidentium, quæ deinde accesserunt, quam malorum, quæ initio adfuerunt.

LVI. Et cum (breviter) enumerasset ea, ob quæ in prœlio superiorem se fore putabat, rem eis persuasit.

LVII. Romani vero afflatu quodam numinis erant repleti; et animorum alacritatem invicto robore munientes, *etc.*

LVIII. Alios beneficiis, alios vero pœnis, ut aliis etiam exemplo sint, insignes reddere.

LIX. Res vero civitatum graviorem nactæ sunt animadversionem et mutationem.

LX. Senatus, hanc rem majori cura dignam esse judicans, *etc.*

LXI. Illi autem, verbis (illius) persuasi, hostibus irrumpentibus corpora sua objecerunt, ac fortiter occubuerunt.

LXII. Ille vero urbem fraude ac dolo occupare studuit, proditoribus a longo jam tempore in ea subornatis.

LXIII. Omnis incantationis et præstigiarum et amuletorum periculum fecerunt.

LXIV. Prorsus autem omnia, perpetua serie, ab initio ad finem usque, negligenter et perperam facta esse.

LXV. Se autem vera ista dicere, fidem se sufficientem aiebat facturum.

LXV. *a.* Ille vero ait, se dicta probare, si modo fides sibi daretur.

LXVI. Stulte ac pueriliter de præsentibus judicantes.

LXVII. Ille vero vocavit cives, quotquot opulentiores habebantur.

LXVIII. Quamvis plura habeam dicenda, vereor tamen, ne cui vestrum verbosior esse videar, quam sit necesse.

LXIX. Occasioni imminentes, cum hoste rursus congredi cupiunt.

LXX. Cum autem ex sententia militum potestas ei ab imperatore esset facta, novum plane et insperatum auxilium rebus præsentibus attulit.

LXXI. Ille vero proficiscebatur, subinde subsistens.

LXXII. Quamdiu primum agmen subsistit, tamdiu necesse est et reliquos in toto exercitu milites gradum sistere.

LXXIII. Milites autem omnia præparabant in reditum ad penates.

74. (Ibidem.) Οἱ δὲ ἡρμόσαντο πρὸς τὴν βούλησιν, καὶ συνέθεντο δέκα τάλαντα δώσειν.

75. (Ἱμείρω.) Τὸ ἱμείρειν τοῦ βίου καὶ φιλοζωεῖν, τῆς μεγίστης ἀγενείας ἐστὶ σημεῖον καὶ κακίας.

76. (Ἱππαφέσεων.) Πολύβ. Παραπλήσιόν τι πάθος ἔφασκε τοῖς ἐπὶ τῶν ἱππαφέσεων· οἷον εἰκὸς ἐφιστάμενοι ἐκ τῶν αἰρομένων πυρσῶν.

77. (Ἰσολογία.) † Διαψευσθεὶς δὲ τῆς κρίσεως, ἐν οὐδενὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἰσολογίαν ἕξειν οὐδέποτε πρὸς τὸ συνέδριον.

78. (Καθήκοντα.) Πολύβ. Τολμῶσι πέρα τοῦ δέοντος, καὶ ποιοῦσι παρὰ τὸ καθῆκον.

79. (Καθῄρηντο.) † Οἱ δὲ πλείονες καθῄρηντο τὰς γνώμας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τῆς πίστεως τῆς πρὸς βασιλέας, ὑπὸ τοῦ περιδεοῦς ἀφίσταντο.

80. (Καθιγμένος.) Ὁ δὲ βασιλεὺς, καθιγμένος καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, ἐγένετο πρὸς ἀναζυγήν.

81. (Καθικόμενοι.) Πολύβ. Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους, τοὺς κοινωνήσαντας τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων, παραπόδας οὐ συμμαχικῶς, ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασι.

82. (Καταβολή.) Ἐκ καταβολῆς πεντήκοντα ναῦς ναυπηγήσασθαι· πεντήκοντα δὲ ὑπαρχουσῶν καθέλκειν ἐκ τῶν νεωρίων.

83. (Ibidem.) Πολύβ. Οἱ δὲ πειραταὶ, θεασάμενοι τὸν ἐπίπλουν τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων, ἐκ μεταβολῆς ἐποιοῦντο τὴν ἀναχώρησιν.

84. (Ibidem.) Τῶν δὲ Μακεδόνων ἐκ μεταβολῆς συνερεισάντων τοῖς βαρβάροις, εὐθέως ἐκκλίναντες ἔφευγον.

85. (Καταπορευθέντων.) Πολύβ. Ἣν οὐχ οἷόν τε ἀναλαβεῖν, μὴ οὐχὶ καταπορευθέντων τῶν πεφυγαδευμένων.

86. (Καταταχούμενοι.) Καταταχούμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ καιροῦ, ἠναγκάσθησαν μένειν τὸν ἐπίπλουν.

87. (Κατεριθευομένου.) † Τὸ δ' ἐναντίον κατεριθευομένου τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς χώρας ἀπεχομένου, καὶ κατὰ τὴν δικαιοδοσίαν ἐξακριβοῦντος ἐπιμελῶς, ἔλαθον ἐκλυθέντες ταῖς διανοίαις, κατολιγωρήσαντες τῆς σφῶν αὐτῶν ἀσφαλείας.

88. (Κοιταῖος.) Ὁ δὲ παρήγγειλεν ἔρχεσθαι κοιταίους.

89. (Κομιδή.) Πολύβ. Τῆς εἰς τοὔμπροσθεν κομιδῆς καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς ἀπέστη.

90. Λάχνη.

91. (Λείπεσθαι.) Πολύβ. Πάντων τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐνεργημάτων μεγίστην ῥοπὴν ἔχουσι, καὶ πρὸς τὸ λείπεσθαι, καὶ πρὸς τὸ νικᾷν, αἱ ψυχαὶ τῶν ἀγωνιζομένων.

92. (Μεθοδικῶς.) † Πάντα δὲ τὰ λεγόμενα μεθοδικῶς περὶ τῶν Τάξεων ἐπωπτευκὼς, εἰ καί τις ἕτερος τῶν καθ' ἡμᾶς.

93. (Μνησικακεῖν.) Πολύβ. Τοῦ μνησικακεῖν ἐπὶ

LXXIV. Illi vero consilium probarunt, et pacti su decem talenta se daturos esse.

LXXV. Vitæ amore ac desiderio teneri, animi maxi humilis et ignavi signum est.

LXXVI. Dicebat hunc casum similem esse illis, qu ludis equestribus, cum equi ad cursum emittuntur, dere solent. Tunc enim faces in altum sublatæ [ut ca signum] exspectantur.

LXXVII. Cum eventus judicii spem ejus fefellisset, stimavit) se in nulla re controversa pari esse honore e vilegio cum iis, qui judices sedent.

LXXVIII. Audent ultra quam decet, et contra offi faciunt.

LXXIX. Plerique vero animo ita sunt alienati, ut timore a fide erga reges deficerent.

LXXX. Rex autem, et hac re ex sententia gesta, c movit.

LXXXI. Reges enim amicos et socios vocant omnes quibus adjutoribus utuntur ad consequenda ea, ad qua spirant: postquam vero rebus potiti sunt, e vestigio n socii, sed ut domini agunt cum his, qui fidem eorum secuti. [*V. XV, c. 24, a.*]

LXXXII. A fundamento quinquaginta naves ædifi [jussit, *vel* statuerunt]; et quinquaginta, quæ jam par erant, ex navalibus in mare deducere.

LXXXIII. Piratæ vero, conspicati classis Romanæ ventum, cursu retro converso se receperunt.

LXXXIV. Postquam autem Macedones agmine conv impetum fecerunt in barbaros, confestim inclinantes fu ceperunt.

LXXXV. Quæ [urbs] recuperari non poterat, nisi exsu patriæ restitutis.

LXXXVI. Cum tempus eos oppressisset, adve classis hostilis exspectare coacti sunt.

LXXXVII. Rege vero pro contraria sententia contend et regionem intactam relinquente, et studiose operam d ut suum cuique accurate tribueretur, animos sensim r tere cœperunt, securitatis suæ nulla ratione habita.

LXXXVIII. Ille autem eos circa illud tempus venir sit, quo homines cubitum ire solent.

LXXXIX. A consilio ulterius proficiscendi et a tot conatu destitit.

XC. *Varro* in *Lana*. Lana, Græcum; ut Polybi Callimachus scribunt.

XCI. In rebus bellicis, vel ad cladem, vel ad victor maximum omnium momentum afferunt animi pugnan

XCII. Qui omnia, quæ de acie instruenda secun artem dicuntur, inspexerat [et norat], si usquam alius eo qui nunc vivunt.

XCIII. Romani vero ne minimam quidem suspicio

γεγονόσιν οὐδ' ἥντινα οὖν ἔμφασιν ἐποίουν οἱ
ιαῖοι.

4. (Μύωψ.) Πολύϐ. Ὁ δὲ, προσθεὶς τοὺς μύωπας
ιφοτέρων τῶν μερῶν, ἤλαυνε κατὰ κράτος.

5. (Νοῦν.) Πολύϐ. Νοῦν ἔχειν καὶ τόλμαν δεῖ
στρατηγοὺς, ἅπερ ἐστὶ κυριώτατα πρὸς τὰς ἐπι-
ιὶς καὶ παραϐόλους πράξεις.

6. (Νουνεχῶς.) Νουνεχῶς ἐδόκουν πολιτεύεσθαι
τοὺς τότε καιρούς.

7. (Ὀρθή.) Πολύϐ. Διόπερ ὡς οὐδέποτε μᾶλλον
καὶ περίφοϐος ἡ τῶν Ῥωμαίων πόλις ἐγεγόνει,
δοκοῦσα τὸ συμϐησόμενον. — Τὰ ἔθνη τῆς Ἰϐη-
ὀρθῶς αὐτοῖς ἀντικαθιστάμενα.

8. (Ὄχλος.) † Οὔτε ἐξετάσαι τὸν ἄνθρωπον οἷόν
ν ἀκριϐῶς, ἀσθενείᾳ σώματος ὀχλούμενον, οὔτε
ῖν, εὐλαϐείᾳ τοῦ ὀχλώδους.

9. (Παλίγκυρτος.) Πολύϐ. Τῶν γὰρ πολεμίων
μάτως καθάπερ ἐς παλίγκυρτον αὐτοὺς καθεικότων,
μενος κρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν, τούτους παρέλιπε.

100. (Παραϐάλλεσθαι.) Λοιπὸν ἦν, παραϐάλλεσθαι
τολμᾷν.

101. (Παράθεσις.) Βουλόμενος δ' ἐκ παραθέσεως
δειγμα ποιεῖσθαι τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως, ἧς ἔχει
ς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας,
λιόρκει.

102. (Παρατετολμηκότες.) Πολύϐ. Παρατετολμη-
ς, καὶ τελέως ἀπελπίσαντες τὴν σωτηρίαν.

103. (Περικεκλασμένοις.) † Ἐνέδραν εἶχεν ἐν
ις περικεκλασμένοις καὶ δυσθεωρήτοις.

104. (Περικοπή.) † Ἅτε μηδεμίαν ἐχούσης πρα-
κτικὴν ἔμφασιν τῆς περικοπῆς αὐτῶν. — Ὁ δὲ
ήει, ποιήσας εὔστολον τὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν περι-
ὴν τῆς ἐκδημίας.

105. (Περιῤῥώξ.) † Ἐπὶ ὄχθου τινὸς ἀποτόμου καὶ
ῥῶγος ἐπετείχιζον αὐτοῖς φρούριον, ἱκανὸν φυ-
άσθαι τοσαύτῃ στρατιᾷ.

106. (Πλαδαρόν.) Πολύϐ. Τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔχειν
ῷ πρὸς τὴν χρείαν, τὸ δὲ δόρυ πλαδαρὸν εἶναι.

107. (Πνεύσας.) † Ἔτι δὲ τῷ προσπνεύματι συν-
μένων καὶ μαχομένων ἐκ διαιρέσεως ταῖς μαχαί-
ς, παραστάς τις ἐκ τῶν ὄπισθεν ὑπὸ τὴν μάλην
ρέσφαξε.

108. (Προσανατεθείς.) Ὁ δὲ, βραχέα προσανατα-
ς, κατένευσε ποιήσειν. — Τὰ μὲν παρακαλῶν, τὰ
προσανατεινόμενος.

109. (Προσαστειασάμενος.) † Ὁ δὲ, παρακαλέσας
τὸν, καί τι προσαστειασάμενος τοιοῦτον·
αἰεὶ δ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

110. (Προσδέξασθαι.) Προσδέξασθαι δὲ, τὸ δὴ
όμενον, πρὸς τὰς πλευρὰς τοὺς πολεμίους.

111. (Προσεπιμετρῶν.) † Προσεπιμετρῶν ἀεὶ τῷ
ιμένῳ, πρὸς τὸ παρὰ πάντων ὁμολογουμένως γίγνε-
αι τὴν ἐπὶ τούτοις χάριν.

illis præbebant [*vel*, speciem præ se ferebant], se ob præteritas injurias infensos illis esse.

XCIV. Ille vero, subditis equo ab utraque parte calcaribus, effuso cursu ruebat.

XCV. Belli duces et prudentia et audacia præditos esse oportet : quippe sine quibus nullum facinus audax vel cum periculo conjunctum perficere queas.

XCVI. Rempublicam, pro illorum temporum ratione, prudenter administrare videbantur.

XCVII. Quare Romanorum civitas metu erat suspensa ut numquam magis, anxie exspectans quid eventurum esset. — Gentes Hispaniæ pertinaciter [recta fronte] ipsis resistentes.

XCVIII. Neque tormentis admotis examinari homo ille poterat, quod infirmitate corporis vexaretur, neque interrogari, propter metum hominum turbulentorum.

XCIX. Cum enim hostes, qui tamquam in nassam ipsi se induerant, in potestatem suam facile redigere posset, e manibus eos dimisit. [*Nero, ut videtur, Carthaginienses in Hispania.*]

C. Reliquum erat, ut periculis se exponerent, et fortiter aliquid auderent.

CI. Cum autem illustri aliquo exemplo in utramque partem ostendere vellet, quomodo tractare decrevisset eos, qui se fidei ipsius committerent, quique contra contumaces se præberent, urbem oppugnare cœpit. [*Fort. Hannibal.*]

CII. Cæca audacia in periculum ruentes, ut qui omnem salutis spem penitus abjecissent.

CIII. Insidias collocatas habebat in locis confragosis et aspectui non facile patentibus.

CIV. Quippe apparatus eorum exterior haud sane efficacem speciem habebat. — Ille vero progressus est, expedito comitatu et apparatu itineris.

CV. In abscisso quodam et circumabrupto colle opposuerunt illis castellum, quod a tanto exercitu satis commode custodiri posset.

CVI. Cetera quidem recte ab eo ad usum parata esse; hastam vero infirmam.

CVII. Dum vero acriter concurrebant, et cæsim rem gerebant, pone quidam adstans sub maxilla eum percussit.

CVIII. Ille vero, pauca comminatus, se id facturum annuit. — Partim rogans, partim vero comminans.

CIX. Ille vero eum hortatus est, dictis suis Homericum illud urbane adjiciens : Semper juniorum virorum elati sunt animi.

CX. Admittere vero, quod vulgo aiunt, ad latera hostes.

CXI. Plus semper dans petenti, quam peteret; ut propter hanc liberalitatem sine controversia ab omnibus gratia sibi haberetur.

112. (Προσηρεικότος.) Ὁ δὲ κατεσκεύασε στοάς, καὶ διὰ τούτων προσηρεικότος τῷ τείχει τὰς κριοφόρους μηχανάς, **.

113. (Προσκήνιον.) Ἡ δὲ τύχη, παρελκομένη τὴν πρόφασιν καθάπερ ἐπὶ προσκήνιον, παρεγύμνωσε τὰς ἀληθεῖς ἐπινοίας.

114. (Πρόστιμα.) Οἱ δὲ ἔδωκαν τῷ βασιλεῖ πεντήκοντα τάλαντα, πρόστιμον τῆς ἁμαρτίας.

115. (Πρωτόπειρος.) Ὁ δέ, νέος ὢν κομιδῇ, καὶ πρωτόπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων, καὶ νεωστὶ γευόμενος τῆς ἐπὶ πλεῖον προαγωγῆς, φιλότιμος καὶ φιλόνεικος καὶ φιλόπρωτος ἦν.

116. (Ῥαβδοῦχος.) Πολύϐ. Παρῆν ῥαβδοῦχος παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, καλῶν τὸν βασιλέα.

117. (Στείλασθαι.) Ὀλίγοι δέ τινες, δεδιότες, μήποτ', οὐ δυνάμενοι στείλασθαι, καταφανεῖς γένωνται, ἀνέφερον τὸ χρυσίον.

118. (Στύπη.) † Πηγνύντες εἰς τὴν γῆν ὀρθὰ τὰ στύπη, ψαύοντα ἀλλήλων, ἐν ἡμικυκλίου σχήματι.

119 (Συνεπισπεῦσαι.) † Ὁ δὲ ἐκέλευε τοὺς κρατίστους, συνεπισπεῦσαι τὰς ἁμάξας.

120. (Συντάξας.) Πολύϐιος· Συντάξας ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχει δυνάμεως.

121. (Σύνταξις.) Πολύϐ. Ταῦτα ἐν ταῖς πρὸ τοῦ συντάξεσι δεδηλώκαμεν.

122. (Συστήσας.) Πολύϐ. Τοῦτον ἐξαπέστειλε, συστήσας ἱππεῖς πεντακοσίους, δυναμένους ἔτι πονεῖν.

123. (Σωματοποιεῖν.) Οἱ δὲ ἠναγκάζοντο παντὶ τῷ λεγομένῳ προσέχειν, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα σωματοποιεῖν καὶ προσδέχεσθαι.

124. (Σωματοποιήσας.) † Ἐμοῦ δὲ ταχέως συγκαταθεμένου, καὶ σωματοποιήσαντος τὴν ἐπιϐολήν, τῷ βλέπειν διότι ὀρέγεται τοιαύτης ὑποθέσεως.

125. (Ibidem.) Ὁ δὲ ἔφασκε, δεῖν μὴ προΐεσθαι τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν χειρῶν, μηδὲ σωματοποιεῖν τὴν τόλμαν αὐτῶν φυγομαχοῦντας.

126. (Ibidem.) Ὁ δέ, βραχείας ἐπιλαϐόμενος ἐλπίδος ἐκ τῶν πολιορκουμένων, ἐσωματοποίει ταύτην.

127. (Ibidem.) Καὶ αὖθις Πολύϐιος· Ὁ δέ, ὡς κηδεμονικὸς φίλος, πᾶν ἐμηχανᾶτο, δι' οὗ τὰ τῶν ἐχθρῶν σωματοποιήσει, τοῖς δὲ σφετέροις πράγμασι περιστήσει τοὺς μεγίστους κινδύνους.

128. (Τελεσιουργήσας.) Πολύϐ. Περὶ τὸ τῆς τάφρου χεῖλος τελεσιουργήσας τὴν πρᾶξιν.

129. (Τύλος.) Πολύϐ. Τῆς πέτρας αὐτοῖς δυσχρηστίας παρεχούσης, διὰ τὸ δεῖν τρῆμα ποιεῖν ἐν αὐτῇ, τοῖς τύλοις κρατοῦσι τὴν σύριγγα τὴν προσαγομένην.

130. (Τύχη.) Πολύϐ. Εἰ χρὴ Τύχην λέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων, καὶ μή ποτε αὕτη μὲν κενῶς κληρονομεῖ ταύτην τὴν φήμην, αἴτιοι δ' εἰσὶν οἱ χειρίζοντες τὰς πράξεις, τῷ ταῖς αὐταῖς ἐπιτρέχειν σεμνότητα καὶ μέγεθος, ποτὲ δὲ τοὐναντίον.

131. (Ibidem.) Τύχη, παρ' Ἕλλησιν, ἀπρονόητος κόσμου διοίκησις· ἢ φορὰ ἐξ ἀδήλων εἰς ἄδηλον καὶ

CXII. Ille vero porticus (vel vineas) construxit; per qu… cum arietes admovissent ad murum, *etc.*

CXIII. Fortuna vero causam, quæ prætendebatur, ve… in proscenium protrahens, vera consilia aperuit.

CXIV. Illi vero pro delicto regi mulctam solverunt q… quaginta talentorum.

CXV. Ille vero, cum esset admodum juvenis, et in r… bello gerendis tiro, et ad altiorem dignitatis gradum n… demum promotus, ambitiosus erat et contentiosus et p… cipatus cupidus.

CXVI. Aderat lictor, ab imperatore missus, qui r… accersebat.

CXVII. Pauci autem nonnulli, verentes, ne occu… non possent, sed deprehenderentur, protulerunt aurum

CXVIII. Defigentes in terra erectos stipites, sese m… tangentes, figura semicirculi.

CXIX. Ille vero jussit fortissimos quosque accele… plaustra.

CXX. Cum eum jussisset, ut maturato itinere quid… haberet copiarum adduceret.

CXXI. Hoc in superioribus libris demonstravimus.

CXXII. Hunc emisit, traditis ei quingentis equiti… qui laborem tolerare poterant.

CXXIII. Illi vero cogebantur omni dicto audientes e… et omnem spem alere et admittere.

CXXIV. Equidem vero cum statim assentirer, et c… tum ejus comprobarem confirmaremque, quod vide… illum talis rei cupidum esse.

CXXV. Ille vero dicebat, non oportere e manibu… mittere hostes, neque audaciam ipsorum detrectatione p… corroborare.

CXXVI. Ille vero, exigua spe arrepta, quæ ab ob… ipsi affulserat, auxit eam atque aluit.

CXXVII. Ille vero, tamquam sollicitus amicus, c… moliebatur, quibus opes hostium augeret, res vero ips… in maxima pericula conjiceret.

CXXVIII. Cum ad fossæ labium facinus perfecisset

CXXIX. Cum rupes multum negotii eis facesseret, … perforanda esset, clavis ligneis pervicerunt, ut cunicu… quem (ad urbem) agere inceperant, perficerent.

CXXX. Si modo talia Fortunæ tribuere oportet, ne… tius temere illa talem famam obtinuit, causaque omn… ferenda ad eos est, qui negotia administrant, quod ei… rebus nunc gravitas et magnitudo inest, nunc contra.

CXXXI. Fortunam Græci [id est gentiles] intelligun… bernationem mundi absque providentia, vel rerum de…

ματον. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ Θεὸν ὁμολογοῦμεν διοι- τὰ πάντα, καὶ Πολύβιος φησί. Τύχην δὲ λέγει ὁ κυδίδης τὸν πόλεμον.

32. (Ὑπερισθμίσας et Ἡμιολίοις.) Ταχὺ δὲ τοὺς ητας καὶ τὰς ἡμιολίας ὑπερισθμίσας, ἀνήχθη, σπεύ- καταλαβεῖν τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον.

33. (Φαντασία.) Εἰδὼς γάρ, ὅτι φαντασία περὶ όν ἐστιν, ὡς ἔχοντα χρήματα μεθ' ἑαυτοῦ πλείω, όσατο πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἐνδεχομένως.

34. (Ibid.) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ μεγάλης φαντασίας συμπαθείας τοῦ δήμου προῆγον ἐπὶ τὰς πράξεις.

35. (Hesychius.) Φρεατοτύπανα, ὄργανά τινα, ὰ Πολυβίῳ.

36. (Φρονηματισμός.) † Θεασάμενοι δὲ τὸν φρο- ατισμὸν τῶν ἀνθρώπων ἔν τε ταῖς κατ' ἰδίαν ὁμι- ις, καὶ ταῖς κατὰ κοινὸν ἐντεύξεσιν, ἐξ αὐτῆς ἐπα- θον ἐς τὸν στρατηγόν.

137. (Φυλάκια.) Πολύβιος φησίν· Ὁ δὲ κατέσχεν φότερα τὰ κατεσκευασμένα φυλάκια, πεντήκοντα δας διεστῶτα ἀλλήλων.

138. (Χορηγία.) Πολύβ. Μὴ οἷον κατὰ θάλατταν ς παρασκευὰς καὶ τὰ χορήγια παρακομίζειν τοῖς ρατοπέδοις, μηδὲ ἐπὶ ὑποζυγίων, ἀλλ' ἐν πήραις ι' ἡμερῶν ἔχοντας ἐφόδια.

139. (Ψυχαγωγοῦντες.) Πολύβ. Οὗτοι μὲν περὶ ῦτα διέτριβον, ψυχαγωγοῦντες τὰς δυνάμεις.

140. (Φωτίζειν.) Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι νομίσαντες ἤδη ν καιρὸν παραδιδόναι φωτίζειν τὸ κατὰ τὴν ἐντολὴν πόρρητον.

sum ex obscuris in obscura et casus fortuitos. Nos vero Christiani profitemur, Deum omnia gubernare : idemque dicit Polybius. Thucydides vero bellum vocat Fortunam.

CXXXII. Cum autem celoces et hemiolias Isthmum celeriter trajecisset [*Philippus*], in altum provectus est, Achæis in concilium coactis supervenire studens.

CXXXIII. Cum enim sciret, opinionem de se esse, quod magnam pecuniæ vim secum haberet, composuit se, quoad fieri commodum erat, ad illam pinionem. [*Hannibal apud Cretenses.*]

CXXXIV. Romani [imperatores] cum magno speciosoque comitatu populi, spes omnes metusque participantis, ad res gerendas proficiscebantur.

CXXXV. Vocabulo Φρεατοτύπανα instrumentorum quoddam genus designatur apud Polybium.

CXXXVI. Cum autem superbiam et fastum illorum hominum, tam in privatis colloquiis, quam in publicis congressibus vidissent, confestim ad imperatorem redierunt.

CXXXVII. Ille autem ambo castella, quinquaginta pedes a se invicem exstructa, in potestatem suam redegit.

CXXXVIII. Fieri non poterat, ut commeatus aut apparatus mari deferrentur exercitibus, neque per jumenta, sed in peris gestare decem dierum viatica oportebat.

CXXXIX. Illi quidem his rebus tempus terebant, militum animos demulcentes.

CXL. Romani existimantes permittere jam tempus, ut enunciaretur arcanum quod in mandatis habebant.

ARGUMENTA CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

. I. — Prooemium auctoris. Fructus historiæ. Historiæ omanæ præstantia.

. II. — Imperii Romani cum aliis comparatio. Historia ragmatica.

. III. — Princeps institutum auctoris. Historia ejus, num corpus diversa complectens. In gratiam Græcorum cripta. Libri duo priores præmissi, velut præparatio.

. IV. — Res Romanæ cum omnium gentium rebus conexæ. Historia universalis. Ex disjectis membris non liet judicari de toto.

. V. — Transitus ad ipsum argumentum. Initium paulo ltius repetendum.

. VI. — Pars prior præparationis. Res ante bellum Puicum primum. Romani Italiam subigunt.

. VII. — Mamertini Messanam occupant. Rhegium a ræsidio romano opprimitur (A. Urb. 474). Supplicio affiiuntur perfidi (A. Urb. 483).

. VIII. — Mamertini premuntur a Syracusanis. Hiero rætor Syracusanorum (A. Urb. 478).

. IX. — Hiero rex Syracusanorum (A. Urb. 485).

. X. — Mamertini, alii Romanos advocant, alii Pœnos. Deliberant Romani de Mamertinis.

. XI. — Auxilium ferendum decernunt (A. Urb. 490). Hiero Pœnis sese jungit. Appius Claudius Messanam trajicit. Fugat Hieronem.

. XII. — Appius Claudius pellit Pœnos. Instituti ratio criptoris.

. XIII. — Pars posterior præparationis. Argumentum libri I et II, quibus hæc pars continetur. Ratio tractandi res his libris comprehensas. Bellum Punicum I.

. XIV. — Philinus et Fabius historici. Officium historici. Veritas lumen historiæ.

. XV. — Philini errores.

. XVI. — Bellum magna vi suscipitur (A. Urb. 491). Legionum Romanarum ratio. Fœdus cum Hierone.

. XVII. — Apparatus Pœnorum Agrigenti. L. Postumius, Q. Mamilius Coss. (A. Urb. 492). Obsidio Agrigenti. Severa Romanorum disciplina.

. XVIII. Obsidio Agrigenti. Hannibal præfectus Agrigenti. Hanno, prætor Pœnorum, capit Erbessum. Romani obsidentes Agrigentum obsessi ab Hannone.

. XIX — Prœlio profligatur Hanno. Hannibal cum suis evadit ex urbe. Agrigentum captum a Romanis.

. XX. — Majora consilia agitant Romani. L. Valerius, T. Octacilius Coss. (A. Urb. 493). De ingrediendo mari cogitant Romani. Classem parant, qui nullam antea bellicam navem habuerant.

. XXI. — Ratio exercendi remiges. Exit prima classis Romana (A. Urb. 494). Cn. Cornelius Cos. Captus ad Liparam a Boode Pœno. Plures naves amittit Hannibal præfectus classis Punicæ.

Cap. XXII. — Duilii pugna navalis. Corvi structura. Usus in pugna navali.

Cap. XXIII. — Duilii victoria navalis.

Cap. XXIV. — Ægesta obsidione liberata. Macella capta. Hamilcar cædit auxilia Romanorum. Romani in Sardinia victores (A. Urb. 495 et seq). Hannbal in crucem actus. Aulus Atilius, C. Sulpicius Coss. (A. Urb. 496). Plures Siciliæ urbes capiunt.

Cap. XXV. — C. Atilii anceps pugna navalis ad Tyndaridem (A. Urb. 497). Augentur utrinque classes (A. Urb. 498).

Cap. XXVI. — M. Regulus, L. Manlius Africam petunt. Copiæ navales. Triarii navales. CDXX viri in quaque navi. Acies navalis Romanorum Triquetra.

Cap. XXVII. — Acies Pœnorum. Eorum duces. Prœlium navale ad Ecnomun. Triplex prœlium navale.

Cap. XXVIII. — Vincunt Romani.

Cap. XXIX. — In Africam appellunt Coss. Capiunt Clupeam. Populantur regionem. M. Regulus in Africa manet.

Cap. XXX. — Pœni duces suos convocant. Reguli successus in Africa. Imperite rem gerunt Pœni. Fugantur a Regulo. Capitur Tunes.

Cap. XXXI. — Undique premuntur Pœni (A. Urb. 499). Dura eis imperat Regulus.

Cap. XXXII. — Xanthippus dux Pœnorum.

Cap. XXXIII. — Xanthippus et Regulus.

Cap. XXXIV. — Committitur prœlium. Reguli clades. Capitur a Pœnis.

Cap. XXXV. Monita scriptoris. Fructus historiæ.

Cap. XXXVI. — Xanthippus domum redit. M. Æmilius, Ser. Fulvius Coss. Africam petunt. Capiunt Punicam classem.

Cap. XXXVII. — Victricis classis naufragium. Infesta navigationi signa. Pertinax audacia Romanorum.

Cap. XXXVIII. — Novæ Pœnorum spes in Sicilia. Asdrubal Lilybæi (A. Urb. 500). Nova classis Romanorum. Aul. Atilius, Cn. Cornelius Coss. Panormum Pœnis eripiunt.

Cap. XXXIX. — (A. Urb. 501). Coss. cum classe hærent in syrti. Alterum ingens naufragium. Pœnis mari cedunt Romani. Coss. in Sicilia pedestribus copiis (A. Urb. 503). Pavent elephantos. Thermam et Liparum capiunt. C. Atilius, L. Manlius Coss. (A. Urb. 504).

Cap. XL. — (A. Urb. 503) Cæcilius et Asdrubal ad Panormum. Cæditur fugaturque Asdrubal.

Cap. XLI. — Novam classem parant Romani (A. Urb. 504). Lilybæum obsident.

Cap. XLII. — Siciliæ situs et figura. Himilcon præfectus Lilybæi.

Cap. XLIII. — Lilybæum prodere conantur mercenarii. Alexonis Achæi fides. Irrita Lilybæi proditio.

Cap. XLIV. — Subsidium mittitur Lilybæo. Hannibal intrat in hanc urbem.

Cap. XLV. — Erumpunt Pœni ex Lilybæo. Frustra tentant machinas Romanorum.

Cap. XLVI. — Hannibal Rhodius. Securus Lilybæum navi intrat. Fidenter exit. Item sæpe facit Rhodius et alii.

Cap. XLVII. — Portum Lilybæi obstruunt Romani. Capitur Hannibal Rhodius.

Cap. XLVIII. — Erumpunt obsessi ex Lilybæo. Et opera Romanorum incendunt. Circumvallant urbem Romani.

Cap. XLIX. — (A. Urb. 505). P. Claudius Cos. Drepana tentat. Adherbal præfectus Drepanorum.

Cap. L. — P. Claudius ab Adherbale male accipitur ad Drepana.

Cap. LI. — Fugatus classem perdit P. Claudius.

Cap. LII. — Adherbalis gloria. P. Claudii infamia. L. Junius Cos. in Siciliam mittitur.

Cap. LIII. — Classi Romanæ ad Lilybæum insidiatur Carthalo.

Cap. LIV. — L. Junius Cos. Lilybæum navigat. Classem naufragio amittit.

Cap. LV. — Mare omittunt Romani. L. Junius Erycem occupat. Venus Erycina.

Cap. LVI. — Amilcar Barca (A. Urb. 507 sqq.). Amilcar et Romani ad Panormum.

Cap. LVII. — Æquus Mars inter utrosque.

Cap. LVIII. Amilcar et Romani ad Erycem (A. Urb. 510 sqq.). Gallorum gallinaceorum pugna.

Cap. LIX. — Classem denuo parant Romani. (A. Urb. 511). Sumptibus privatorum parata classis. C. Lutatius cum classe ad Drepana (A. Urb. 512).

Cap. LX. — Hanno præfectus classis Pœnorum. Lutatius et Hanno ad Ægusam.

Cap. LXI. — Prœlium navale ad Ægusam. C. Lutatius victor Pœnorum.

Cap. LXII. — Pacem petunt Pœni per Amilcarem Barcam. Laus Amilcaris. Pacis conditiones.

Cap. LXIII. — (A. Urb. 513) Pax concluditur cum Pœnis. Belli gesti magnitudo. Mira classium commissarum moles. Consilio et virtute, non casu, parta potentia Romanorum.

Cap. LXIV. — Promissus liber de forma reipublicæ Romanæ. Pœni cum Romanis collati.

Cap. LXV. — Bellum Romanorum cum Faliscis. Bellum Africum Pœnorum cum mercenariis. Inexpiabile et alias memorabile.

Cap. LXVI. — Origo belli Africi. Afri et mercenarii Pœnorum in Africam trajiciuntur. Carthagine mittuntur Siccam. Stipendii debiti rationes exaggerant.

Cap. LXVII. — Seditio mercenariorum. Horum periculosa turba. Hanno sedare tumultum nequit. Tunete seditiosi castra ponunt.

Cap. LXVIII. — Omnia pollicentur Pœni. Majora semper postulant mercenarii. Gesconi res committitur.

Cap. LXIX. — Spendius et Mathos irritant commilitones. Sæviunt in nolentes secum facere. Duces a rebellibus constituuntur.

Cap. LXX. — Gesconem comprehendunt. Bellum suscipiunt apertum (A. Urb. 514). Concitant Afros adversus Pœnos. Uticam et Hipponem obsident.

Cap. LXXI. — Pœnorum res angustæ.

Cap. LXXII. — Durum imperium Pœnorum in subditos. Feminæ cum viris rebellioni favent.

Cap. LXXIII. — Pœnorum apparatus. Hippo et Utica obsessæ a rebellibus. Carthaginis situs.

Cap. LXXIV. — Hanno imperite rem gerit ad Uticam. Rursus ad Gorzam.

Cap. LXXV. — (A. Urb. 515) Amilcar Barca Uticam obsidione liberat. Bacara fluvium vado trajicit. Custodes pontis a tergo adoritur.

Cap. LXXVI. — Profligat rebelles Amilcar.

Cap. LXXVII. — Rursus Amilcarem premit Spendius. Autaritus Gallus et Afri Numidæque cum Spendio.

Cap. LXXVIII. — Narava Numida ad Amilcarem tran…
Amilcar acie vincit rebelles.

Cap. LXXIX. — Mercenarii in Sardinia deficiunt a Pœn…
Omnis Sardiniæ defectio. In Africa rebelles commen…
suorum ducum confirmantur. Spendius irritat rebelles.

Cap. LXXX. — Autaritus sæva suadet. Sæviunt rebelles i…
humaniores. Gesconem misere trucidant.

Cap. LXXXI. Sæva alia consilia capiunt. Animorum dis…
insanabilia.

Cap. LXXXII. — Pœnorum duces Amilcar et Hanno. Hi d…
cordes inter se. Commeatus Pœnorum perit naufra…
Hippo et Utica deficiunt ad rebelles. Ab istis obsessa C…
thago.

Cap. LXXXIII. — Hiero juvat Pœnos. Quibus nec Rom…
desunt.

Cap. LXXXIV. — Rebelles premit Amilcar (A. Urb. 51…
Ars imperatoria quantum præstet rudi audaciæ. Fa…
pressi rebelles se mutuo vorant.

Cap. LXXXV. — Amilcari dedit se Spendius. Necatur s…
titudo rebellium.

Cap. LXXXVI. — Matho rebellis obsidetur Tunete. Spend…
in cruce suspensus. Hannibal a Mathone captus. In cruc…
agitur.

Cap. LXXXVII. — Hanno et Amilcar in concordiam …
ducti. Premunt Mathonem. Acie victus capitur Mathe…

Cap. LXXXVIII. — Pacata Africa. Hippo et Utica recep…
Finis belli Africi. Sardinia Romanis cedunt Pœni. Nov…
tributum recipiunt.

LIBER SECUNDUS.

Cap. I. — Nexus historiæ. Amilcar in Hispania (A. U…
517 - 525). Asdrubal succedit Amilcari.

Cap. II. — Res Illyricæ (A. Urb. 523). Agron rex Illyrioru…
Ætoli Medionem oppugnant. De titulo manubiarum l…
gant prætores Ætolorum.

Cap. III. — Agron juvat Medionios. Clades Ætolorum…
Medionem.

Cap. IV. — Consilium Ætolorum in ipsos vertit fortu…
Moritur Agron. Teuta regina Illyriorum. Infestat m…
(A. Urb. 524).

Cap. V. — Phœnice proditur Illyriis a Gallis mercena…
Scerdilaidas dux Illyriorum. Epirotæ acie victi ab Illy…

Cap. VI. — Ætoli et Achæi succurrunt Epirotis. Ind…
Epiratorum cum Illyriis. Epirotarum et Acarnanum fo…
cum Illyriis. Imprudentia Epirotarum.

Cap. VII. — Gallorum mercenariorum perfidia.

Cap. VIII. — Mare infestat Teuta. Issam obsidet. C. e…
Coruncanii, legati ad eam. Occiditur unus e legatis.

Cap. IX. — Dyrrachium dolo capiunt Illyrii (A. Urb. 5…
Mox expelluntur. Corcyram obsident.

Cap. X. — Classem auxiliarem Achæorum profliga…
Paxos insulam. Marcus Cerynensis. Corcyra Illyriis…
dedit. Demetrius Pharius, Corcyræ præfectus.

Cap. XI. — Bellum Romanorum Illyricum. Cn. Fulvius…
Postumius Coss. Demetrius Pharius et Corcyrenses …
manis se tradunt. Mox Apollonia et Dyrrachium. Ar…
subacti. Partheni, Atintani, Issæi, in fidem rec…
Damnum ad Nutriam acceptum. Demetrius a Rom…
Illyrico præficitur.

Cap. XII. — Pax Illyriis data (A. Urb. 526). Legatio …
mana ad Græcos de rebus Illyricis. Romani Isthmico…
ludorum participes facti.

Cap. XIII. — Res Hispanienses. Asdrubal Novam Car…
ginem condit. Fœdus cum Romanis.

Cap. XIV. — Res Gallicæ. Gallia Cisalpina. Italiæ fi…
triquetra. Figura et fines Galliæ Cisalpinæ.

XV. — Ubertas Cisalpinæ. Galli Alpini. Galli Transal-
ni.
XVI. — Apenninus mons. Padus fluvius.
XVII. Etrusci superiore Italia pulsi a Gallis. Trans-
dani Galli. Cispadani. Vitæ ratio Gallorum Cisalpino-
m.
XVIII. — Irruptiones Gallorum in ditionem Romanam
. Urb. 364, 393, 404, 426).
XIX. — (A. Urb. 455). Galli in agro Camerte cædunt
manos (A. Urb. 458 sqq.). Cæduntur a Romanis. L.
ecilius prætor cadit in pugna (A. Urb. 471). Delentur
lli Senones. Sena colonia.
XX. — Cæduntur Boii cum Etruscis ad Vadimonem
um. Victi pacem petunt (A. Urb. 472). Bellis Gallicis
rantur Romani ad alia.
p. XXI. (A. Urb. 517). Novi motus Gallorum. Boii suos
ges occidunt. Lex agraria C. Flaminii (A. Urb. 522,).
avis belli Gallici origo.
XXII. — (A. Urb. 523 sqq.) Insubres et Boii concitant
esatas. Metus Romanorum.
XXIII. — (A. Urb. 529). Erumpit bellum Gallicum
salpinum. Veneti et Cenomani favent Romanis. (A.
rb. 529). L. Æmilius Cos. Ingentes apparatus Romano-
m.
XXIV. — Copiæ Romanorum et sociorum. Legio Ro-
ana.
XXV. — Galli Etruriam populantur. Cæduntur Romani
l Fæsulam.
XXVI. — Succurrit L. Æmilius et servat reliquos.
omum repetunt Galli.
XXVII. — Abeuntibus occurrit C. Atilius Cos. ex Sar-
inia rediens. Galli inter duos hostes.
XXVIII. — Acies bifrons Gallorum. Nudi pugnant
esatæ. In certamine equitum cadit C. Atilius. Prœlium
d Telamonem.
XXIX. — Aciei bifrontis commoda et incommoda.
allorum bellicus clamor. Maniacæ.
XXX. — Profligantur Gæsatæ a jaculatoribus Ro-
manis. Reliquus Gallorum exercitus armorum genere vic-
us cæditur.
XXXI. — Cæsorum numerus. L. Æmilius persequitur
ictoriam. Novi Coss. Boios in deditionem accipiunt (A.
Urb. 530).
XXXII. — P. Furius C. Flaminius Insubribus bellum
nferunt. Signa aurea Insubrium. Cenomanorum auxilia
uspecta Romanis (A. Urb. 531).
XXXIII. — Vincuntur Insubres consilio tribunorum.
ladii Gallorum inepti. Flaminii temeritas.
p. XXXIV. — (A. Urb. 532.) Pax negatur Insubribus.
Acerras obsident Coss. Marcellus prœlio victor ad Cla-
stidium. Cn. Scipio, Acerras capit et Mediolanum.
p. XXXV. — Deditio Insubrium et finis belli Gallici.
Lusus fortunæ memorabiles. Irruptionibus barbarorum
resistendi ratio.
p. XXXVI. — (A. Urb. 533.) In Hispania Annibal suc-
cedit Asdrubali.
p. XXXVII. Transitus ad reliquam partem præparationis.
Res Græcorum. Institutum auctoris. Res Achæorum eo-
rumque fœdus.
p. XXXVIII. Nomen Achæorum. Fœdus Achaicum. Hu-
jus populi vetera instituta.
p. XXXIX. — Græci Italici asciscunt instituta Achæo-
rum. Lacedæmonii et Thebani arbitris utuntur Achæis.
p. XL. — Instaurati fœderis Achaici auctores. Aratus, Phi-
lopœmen, Lycortas.
p. XLI. — (Olymp. 124.) Instauratio fœderis Achaici.
Fœdus pristinum. Civitates fœderatæ duodecim. Fœdus
dissolutum a Macedonibus. Instaurationis initium (124
Olymp. A. Urb. 470 sqq.).
Cap. XLII. — Laus Achæorum.
Cap. XLIII. — Marcus Cerinensis prætor Achæorum (Olymp.
131, A. Urb. 500). Aratus Achæis Sicyonem attribuit
(A. Urb. 504), Corinthum et Megara (134 Olymp. A.
Urb. 511). Aratus prætor opponit se Macedonibus et
Ætolis. Antigonus Gonatas rex Macedoniæ.
Cap. XLIV. — Achæi socii Ætolorum adversus Demetrium.
Tyranni posita tyrannide accedunt Achæis (Olymp. 136,
A. Urb. 521 sqq.). Lydiadas tyrannus Megalopolis.
Cap. XLV. — Ætoli favent Antigono Dosoni et Cleomeni
adversus Achæos. Ætolorum consilia pervertit Aratus.
Cap. XLVI. — Cleomenes rex Lacedæmoniorum plura op-
pida Achæorum capit. Bellum Cleomenicum (Olymp. 139,
A. Urb. 529).
Cap. XLXII. — Aratus molitur societatem cum Antigono
Dosone.
Cap. XLXIII. — In eam rem utitur Megalopolitarum opera.
Nicophanes et Cercidas Megalopolitæ. Legati ad Antigo-
num.
Cap. XLIX. — Mandata legatorum.
Cap. L. — Promittit societatem Antigonus. Soli bellum sus-
cipiunt Achæi, duce Arato.
Cap. LI. — Cladibus afficiuntur Achæi ad Lycæum, ad
Ladocea, ad Hecatombæum. Achæi et Aratus advocant An-
tigonum.
Cap. LII. — Cleomenes plura Achæorum oppida capit. Ei
Corinthii se dedunt. Acrocorinthum Antigono offert Ara-
tus. Antigonus in Peloponneso.
Cap. LIII. — Argos occupant Achæi. Recipere illam frustra
tentat Cleomenes.
Cap. LIV. — Antigonus occupat Acrocorinthum. Præsidia
Cleomenis expellit. Huic plurima oppida eripit (A. Urb.
530).
Cap. LV. — Cleomenes in Megalopolin irruit. In cives sævit.
Thearces Clitorius.
Cap. LVI. — Phylarchus historicus adversatur Arato. Exag-
gerat res tristes : velut in his quæ de Mantinea narrat.
Aliud est tragœdia, aliud historia. Diversæ rei causæ
variant rem.
Cap. LVII. — Mantinea Cleomeni se tradiderat. Recepta
ab Arato et benigne habita. Mantinenses grati agnoscunt
humanitatem Achæorum.
Cap. LVIII. — Iterum ad Cleomenem deficiunt perfidi Man-
tinenses. Achæorum præsidium interficiunt. Perfidia gra-
vissimis pœnis digna. Phylarchi mendaces tragœdiæ de
Mantinensibus.
Cap. LXIX. — De Aristomacho Argivo tragœdias movet
Phylarchus.
Cap. LX. — Merito suo occisus Aristomachus.
Cap. LXI. — Non solum iniqua, sed et præclare facta nar-
rare debet historicus. Megalopolitæ generose respuunt
beneficia Cleomenis. Horum virtutem tacet Phylarchus.
Cap. LXII. — Exaggerat iste prædam ex Megalopoli. Tenues
Peloponnesiorum opes.
Cap. LXIII. — Pugnantia scribit Phylarchus. Cleomenes
Argivum agrum populatur (Olymp. 139, A. Urb. 531).
Cap. LXV. — Antigonus in Laconicam ducit. Cleomenis
castra et acies ad Sellasiam.
Cap. XVI. — Castra Antigoni ad Gorgylum fluvium. Acies
Antigoni et Cleomenis.
Cap. LXVII. — Prœlium. Philopœmenis prudens consilium.
Cap. LXVIII — Philopœmenem laudat Antigonus. Imperitia
Euclidæ fratris Cleomenis. Fugatur iste.
Cap. LXIX. — Philopœmenis fortitudo. Prœlium inter reges

commissum. Clades Lacedæmoniorum. Cleomenes Alexandriam fugit.

Cap. LXX — Mox domum redit Antigonus Doson. Honoribus cumulatus a Græcis. Mors ejus.

Cap. LXXI. — Consilium auctoris. Circa idem tempus obeunt plures reges. Connexio libri I et II cum sequentibus.

LIBER TERTIUS.

Cap. I. — Incipit uberior et propria auctoris historia. Ejus institutum.

Cap. II. — Argumentum partis II et principalis Historiarum.

Cap. III. — Idem.

Cap. IV. — Argumentum appendicis partis II Historiarum.

Cap. V. — Argumentum partis III.

Cap. VI. — Disputatur de causis belli Punici II vel Hannibalici. Discrimen inter principium, causam et prætextum. Exempli gratia bellum Alexandri cum Persis.

Cap. VII. — Causa, prætextus, et principium belli Romanorum cum Antiocho. Inter hæc notandum discrimen.

Cap. VIII. — Fabii sententia de causis belli Punici secundi.

Cap. IX. — De fide scriptoris recte æstimanda. Prima causa belli Punici secundi.

Cap. X. — Altera et maxima causa. Tertia belli causa.

Cap. XI. — Hannibal jurat perpetuum odium in Romanos.

Cap. XII. — In pace odium non posuerant Pœni. Monitum auctoris.

Cap. XIII. — Initia belli Hannibalici (A. Urb. 533). Hannibal subigit Olcades.

Cap. XIV. — Vaccæos subigit. A Carpetanis opprimitur (A. Urb. 534). Mox ipsos opprimit. Hispania ulterior pæne tota paret Pœnis.

Cap. XV. — Saguntinorum legationes ad Romanos. Legatio Romanorum ad Hannibalem. Ferocia et malæ artes Hannibalis. Carthaginem proficiscuntur legati Romani.

Cap. XVI. — Res Illyricæ. Demetrius Pharius deficit a Romanis. L. Æmilius Cos. Mittitur in Illyricum (Olymp. 140. A. Urb. 535).

Cap. XVII. — Situs Sagunti. Eam oppugnat Hannibal. Expugnatur Saguntus.

Cap. XVIII. — Bellum Illyricum cum Demetrio Phario. Æmilius Cos. vi capit Dimalum. Pharum aggreditur. Stratagema Æmilii.

Cap. XIX. — Fugatur exercitus Demetrii. Hic ad Philippum profugit. Messenæ perit Demetrius. Pharus capta et Illyricum receptum. Triumphat Æmilius.

Cap. XX. — Sagunto capto quid fecerint Romani. Fabula de pueris Romanis in senatum admissis. Chæreæ et Sosili nugæ. Legatio Romana Carthaginem missa.

Cap. XXI. — Pœni cum Romanis de jure disceptant. Romani verbis contendere nolunt.

Cap. XXII. Primum fœdus Romanorum cum Pœnis (A. Urb. 245). Vetusta lingua latina. Monita auctoris de isto fœdere.

Cap. XXIV. — Alterum fœdus (A. Urb. 406). Monita auctoris.

Cap. XXV. — Fœdus proximum ante bellum Punicum I (A. Urb. 474). Juramentum per Jovem lapidem.

Cap. XXVI. — Fœderum tabulæ æneæ. Philini error circa illud fædus.

Cap. XXVII. — Fœdus post bellum Punicum I. Fœdus post bellum Africum. Fœdus cum Asdrubale.

Cap. XXVIII. — Monita auct. de jure Rom. bello Punico I.

Cap. XXIX. — Jura Romanorum bello Punico II. Ratum esse debuit fœdus cum Asdrubale. Ex superiori fœdere novis etiam sociis cautum erat.

Cap. XXX. — Saguntini socii Romanorum ante tempora Hannibalis. Alio respectu injuste susceptum a Pœnis bellum Punicum II. Alio respectu, jure.

Cap. XXXI. — Cur his immoratus sit auctor. Rerum præteritarum cognitio ad res nunc gerendas necessaria. historia, causæ adjuncta et consequentia debeat exp

Cap. XXXII. — Molem operis sui excusat auctor. Fruct historiæ universalis.

Cap. XXXIII. — Optionem pacis et belli Pœnis dant Romani. Hannibal parat expeditionem in Italiam (A. U 535). Africam præsidio Hispanorum firmat. Hispa præsidia petit ex Africa. Tabulæ æneæ Hannibalis in cinio.

Cap. XXXIV. — Gallorum nuncios exspectat Hanni (A. Urb. 536). Gallorum nuncii. Copias contrahit hortatur Hannibal.

Cap. XXXV. — Iberum transit et Hispaniam citeriorem igit. Hannonem Hispaniæ citeriori præficit. Pyrenæ superat.

Cap. XXXVI. — Geographia cum historia jungenda. Q tuor mundi plagæ.

Cap. XXXVII. — Tres majores terræ partes, Asia, Af Europa. Narbo fl. Iberia.

Cap. XXXVIII. — Ignotæ terræ australes et boreales. tum locorum animo complecti debet lector.

Cap. XXXIX. — Longitudo ditionis Pœnorum in Afri Longitudo viæ ab Hannibale confectæ. Signa milliar

Cap. XL. — (A. Urb. 536) P. Cornelius T. Sempron Coss. Rebellunt Boii et Insubres. Mutinam obsident. Manlius prætor. Fugatur et obsidetur a Boiis.

Cap. XLI. — P. Scipio in Hispaniam navigat. T. Sempr nius Carthaginem cogitat obsidere. P. Scipio Massil exponit copias. Hannibal ad Rhodanum.

Cap. XLII. — Trajicere flumen parat. Alia parte præmit tur Hanno Bomilcaris filius.

Cap. XLIII. — Rhodanum trajicit Hannibal.

Cap. XLIV. — Numidæ equites exploratum missi. Magi regulus ex Gallia Circumpadana. Hannibal ad Rhodan hortatur suos.

Cap. XLV. — Speculatores Numidæ fugati ab equitibus S pionis. Scipio versus castra Hannibalis proficiscitur.

Cap. XLVI. — Trajectio elephantorum.

Cap. XLVII. — Juxta Rhodanum progreditur Hannil Aliorum fabulæ de itinere Hannibalis.

Cap. XLVIII. — Fabulæ de itinere Hannibalis. Pruden iter instituit.

Cap. XLIX. — P. Scipio redit in Italiam. Fratrem in His niam mittit. Hannibal ad insulam inter Rhodanum et ram. Regulo hujus regionis opem fert adversus fratrem

Cap. L. — Hannibal ascendens Alpes, infestatur ab A brogibus.

Cap. LI. — Hos cædit ac reprimit.

Cap. LII. — Alpes ascendere pergit. Specie pacis decipi ab Alpinis.

Cap. LIII. — Ab illis pæne opprimitur. Summa juga Alpi conscendit.

Cap. LIV. — E vertice montium Italiam suis ostentat. scendere incipit. Via longo præcipitio interrupta.

Cap. LV. — Nives insuperabiles. Viam per prærupta mu Hannibal.

Cap. LVI. — Superatis Alpibus Italiam ingreditur. Reliq rum copiarum numerus. P. Scipio ad Padum accedit.

Cap. LVII. — Rerum in natura memorabilium enarra etiam ad historiam pertinet. Sed seorsum et ex profe ea tractanda. Catillones in legendis historiis.

Cap. LVIII. — Multa fabulose narrarunt veteres. Nec miru ob difficultates olim oblatas.

LIX. — Præsenti tempore melius cognosci multa po-
erunt. Itinera auctoris eo consilio suscepta.
LX. — Residuum exercitum reficit Hannibal. Taurinos
bigit, expugnata eorum urbe.
LXI. — Hannibal et Scipio mirantur alter alterius
entum. Romæ magna trepidatio. Advocatur T. Sempro-
s e Sicilia.
LXII. — Spectaculo captivorum suos hortatur Hanni-
l.
LXIII. — Oratio ad milites.
LXIV. — P. Scipio inter Padum et Ticinum. Milites
rtatur.
LXV. — Prœlium equestre ad Ticinum. Fugatur equi-
tus Scipionis.
LXVI. — Scipio vulneratus cis Padum regreditur.
nnibal fluvium superat. Ei se jungunt Galli. Scipio et
annibal ad Placentiam.
LXVII. — Galli auxiliares Romanorum transeunt ad
annibalem. Boii cum eodem societatem ineunt. Scipio
Trebiam se recipit.
LXVIII. — Eum sequitur Hannibal. Trebiam trajicit
cipio. Ei conjungitur T. Sempronius.
LXIX. — Clastidium proditione capit Hannibal. Galli
eo infestati opem poscunt Romanos. Pugna equestris.
ubia Sempronii victoria.
LXX. — Sempronius invito Scipione pugnæ avidus.
t Hannibal dimicandi cupidus.
LXXI. — Hic insidias præparat. Loca varia insidiis
pta. Mago in insidiis collocatus. Hannibal ad pugnam
licit Sempronium.
LXXII. — Romanus dux aciem educit brumali die.
Trebiam ægre trajicit. Hannibalis acies. Numidarum pu-
gnandi genus. Juncti duo exercitus consulares.
p. LXXIII. — Pugna ad Trebiam.
p. LXXIV. — Cæduntur Romani. Pars illorum perrumpit
per hostes et Placentiam fugit. Victores Pœni. Omnes
elephantos, uno excepto, amittunt.
p. LXXV. — Frustra cladem celat Sempronius. Romano-
rum novi apparatus. Cn. Servilius C. Flaminius Coss.
designati. Hiero rex auxilia mittit Romanis.
p. LXXVI. — Cn. Scipio Hispaniam usque ad Iberum
fluvium subigit. Hannonem et Indibilem capit. Asdrubal
palantes Romanos cædit. Cn. Scipio Tarracone hibernat.
p. LXXVII. — (A. Urb. 537) C. Flaminius Cn. Servi-
lius Coss. Hannibal in Gallia Cisalpina hibernat. Socio-
rum Romanorum benevolentiam captat.
ap. LXXVIII. — Capillamenta Hannibalis. Diversi aditus
e Gallia Cisalpina in ditionem Romanorum. Viam per
paludes eligit Pœnus.
ap. LXXIX. Per hanc petit Etruriam. Molestum iter
per paludes.
ap. LXXX. — Etruriam ingressus Hannibal. Flaminium ad
pugnam elicere cogitat.
ap. LXXXI. — Explorare indolem adversarii summa vir-
tus imperatoria. Qua parte peccat ille, ea aggrediendus
est.
Cap. LXXXII. — Fæsulam prætergressus Hannibal vastat
agros. Frustra monentibus aliis, hostem sequitur Flami-
nius.
Cap. LXXXIII. — Situs locorum. Insidias disponit Hannibal.
Convallem insidiis clausam intrat Flaminius.
Cap. LXXXIV. — Pugna ad Trasimenum lacum. Mors Flami-
nii Cos. Clades misera Romanorum. Sex millia perruptis
hostibus evadunt. Maharbali se dedunt.
Cap. LXXXV. — Captivis Romanis fidem non servat Han-
nibal. Socios Romanorum liberos dimittit. Romæ con-
sternatio. Senatus dignitatem servat.

Cap. LXXXVI. — Servilius opem mittit Flaminio. Nova clades C. Centenii. Hannibal per Umbriam et Picenum petit mare Adriaticum.
Cap. LXXXVII. — Equos et viros reficit. Limopsorus. Afri Romano more armati. Carthaginem nuncium mittit Hannibal. Q. Fabius Maximus dictator creatus. Insignia et jura dictatoris. M. Minucius magister equitum.
Cap. LXXXVIII. — Veteribus vinis equos curat Hannibal. Apulia. Fabius dictator Servilium Cos. classi præficit. Fabius et Hannibal ad Æcas.
Cap. LXXXIX. — Caute versatur Fabius. Merito cunctabatur.
Cap. XC. — Dictatoris prudens consilium. Ei obtrectat magister equitum. Pœni in Samnium transeunt. Beneventum, Venusiam, Falernum et Campanos campos petit Hannibal. Nulla urbs Italiæ defecit ad Pœnos.
Cap. XCI. — Situs et opulentia planitiei Campanæ. Campi Phlegræi.
Cap. XCII. — Hannibal ad Vulturnum. Vastat Campaniam, parum impediente Fabio. Redeunti insidias struit Fabius.
Cap. XCIII. — Insidias Fabii callide eludit Hannibal. Boves accensis cornibus.
Cap. XCIV. — Falluntur Romani. Nil proficit Fabius. Salvus per fauces elabitur Hannibal. Male audit Fabius. Romam proficiscens, frustra monet Minucium.
Cap. XCV. — Res Hispaniæ (A. Urb. 537). Amilcar classi præfectus. Cn. Scipio. Massilienses amici Romanorum.
Cap. XCVI. — Cn. Scipio prœlio navali vincit Pœnos. Classis Pœnorum circa Sardiniam. Servilius persequitur classem punicam.
Cap. XCVII. — P. Scipio cum nova classe in Hispaniam mittitur. Conjunctim agunt Cn. et P. Scipiones. Iberum transeunt.
Cap. XCVIII. — Sagunti servantur obsides Pœnorum. Abilyx, nobilis Hispanus. Bostar, dux Carthaginiensis sub Asdrubale. De obsidibus cum Bostare agit Abilyx.
Cap. XCIX. — Abilyx cum Scipionibus agit de obsidibus. Obsides tradit eis. Obsides Romani remittunt ad suos.
Cap. C. — Hannibalis castra ad Gerunium. Hanc urbem capit. Frumentum eo convehit.
Cap. CI. — Minucius copias ducit absente Fabio. Hannibal ad Gerunium. Minucius velitatione superior.
Cap. CII. — Cædit frumentatores Hannibalis. Castra sua ægre defendit Hannibal. Lætitia et spe exsultat Minucius.
Cap. CIII. — Romæ Minucium laudant omnes, Fabium vituperant. Res inaudita, duo simul Dictatores. Fabius et Minucius inter se dividunt legiones.
Ca. CIV. — Dissidium Romanorum commodum Hannibali. Minucio insidias parat. Ille fraudem non sentit.
Cap. CV. — Premitur ab hoste. Servatur a Fabio. Dictatori reconciliatur magister equitum.
Cap. CVI. — (A. Urb. 538) Novi Coss. L. Æmilius C. Terentius. Cn. Servilius M. Regulus Procoss. L. Postumius prætor mittitur in Galliam. Cn. Servilius bene rem administrat.
Cap. CVII. — Hannibal arcem Cannæ occupat. Romanis commeatum eripit. Prælio decernere constituunt Romani. Omnium spes in Æmilio. Octo legiones consulares. Legio Romana.
Cap. CVIII. — Æmilius cos. hortatur milites.
Cap. CIX. — Oratio Æmilii ad milites.
Cap. CX. — Romani ad Cannam. Dissident inter se Coss. Æmilius et Terentius. Alternis diebus imperant consules, Levi prœlio victores Romani. Duplicia eorum castra ad Aufidum.
Cap. CXI. — Hannibal hortatur suos.
Cap. CXII. — Pugnam detrectat Æmilius. Pugnandi studio

ardet Varro. Romæ metus omnium. Romanorum superstitio.

Cap. CXIII. — Terentius aciem instruit ad Aufidum prope Cannam. Hannibalis acies lunata.

Cap. CXIV. — Arma Pœnorum. Gladii Hispanorum et Gallorum. Duces utrisque aciei.

Cap. CXV. — Pugna Cannensis.

Cap. CXVI. — L. Æmilius cadit in prœlio. Cadunt Regulus et Servilius. Vivus evadit Terentius.

Cap. CXVII. — Clades Cannensis. Romanorum pereunt LXX millia. Capiuntur X millia.

Cap. CXVIII. Effectus pugnæ Cannensis. Inferior Italia ad Hannibalem deficit. Romani de retinenda Italia desperant. Prætor Romanorum in Gallia Cisalpina cum exercitu perit. Brevi tamen se recipit Respublica.

LIBER QUARTUS.

Cap. I. — Connexio cum superioribus. Argumentum hujus libri. Res Græcorum (Olymp. 140). Recapitulatio rerum Achaicarum ex libro II.

Cap. II. — Cur ab hac Olympiade historiam suam incipiat auctor. Primum ibi desinit Aratus; dein res istæ auctoris ætati proximæ sunt. Nova ubique rerum facies circa id tempus. Bellum sociale Achæorum et Philippi cum Ætolis et Lacedæmoniis.

Cap. III. — Causæ et origo belli. Ætoli pacis impatientes. Materiam belli quærunt adversus Achæos (Olymp. 139, 3. A. Urb. 533). Dorimachus Trichoniensis. Phigaleæ residet nomine Ætolorum. Piratis favet adversus Messenios.

Cap. IV. — Sciron ephorus Messeniorum expostulat cum Dorimacho. Bellum meditatur Dorimachus.

Cap. V. — Ariston prætor Ætolorum infirmus. Res administrat Scopas. Hunc ad bellum adversus Messenios incitat Dorimachus. Bellum decernit Scopas. Apocleti Ætolorum.

Cap. VI. — Piratas emittunt Ætoli. Clam tentant Peloponnesum. Timoxenus prætor Achæorum. Taurion Peloponneso præfectus ab Antigono. Aratus prætor designatus Achæorum (Olymp. 139, 4. A. Urb. 534). Messeniam populantur Ætoli.

Cap. VII. — Messeniis opem decernunt Achæi. Achæorum armis diffidit Timoxenus. Aratus init præturam ante tempus.

Cap. VIII. — Arati ingenium et mores. Indoles animi dissidens ipsa secum. Ejus rei exempla.

Cap. IX. — Achæi in armis conveniunt. Ætolos Peloponneso excedere jubent. Parant abire Ætoli.

Cap. X. — Aratus abeuntes observat. Arato diffidunt Ætoli. Iter avertunt adversus Achæos.

Cap. XI. — Aratus male consulit rebus suis. Commodum tempus locumque omittit.

Cap. XII. — Pugna Achæorum cum Ætolis ad Caphyas. Fugantur Achæi. Exitus pugnæ.

Cap. XIII. — Per Isthmum redeunt Ætoli. Causa belli Socialis.

Cap. XIV. — Accusatur Aratus in conventu Achæorum. Excusat se et liberaliter absolvitur.

Cap. XV. — Decreta Achæorum adversus Ætolos. Ætolorum absurdum decretum.

Cap. XVI. — Sociorum responsa. Ætolorum insolentia. His Lacedæmonii clam favent. Illyrii ultra Lissum navigant. Scerdilaidas Ætolis se jungit adversus Achæos.

Cap. XVII. — Ariston prætor Ætolorum stolide dissimulat. Cynæthenses exules, reduces ab exilio, produnt patriam.

Cap. XVIII. — Proditione Polemarchorum Cynætham capiunt Ætoli.

Cap. XIX. — Clitoriam frustra tentant. Sacrum deæ pecus abigunt, Cynætham comburunt. Demetrius Phari… frustra insectatur redeuntes Ætolos. Aratus imbelis.

Cap. XX. — Arcadum virtus. Feritas Cynæthensium. M… sicæ studium Arcadibus necessarium. Philoxeni et Ti… thei nomi. Musicæ imperitum esse nefas est apud Ar… des.

Cap. XXI. — Cur Musicæ studium necessarium sit Arc… bus. Cœli influxus in hominum ingenium. Cynæthe… neglectu musicæ efferati. Hortatur auctor ad hujus… dium.

Cap. XXII. — Philippus cum exercitu venit in Pelopo… sum. Lacedæmone dissident Ephori. Adimantus fa… Macedonibus. Per seditionem occiditur cum aliis.

Cap. XXIII. — Legatio Spartanorum ad Philippum. Al… legatio. Severiora in Spartanos suadent alii.

Cap. XXIV. — Clementius pronunciat rex, auctore, u… detur, Arato. Sententia regis de Lacedæmoniis. Soci… jungitur cum illis.

Cap. XXV. — Corinthi conveniunt socii cum Phili… Querelæ eorum de Ætolis. Decretum adversus Ætolo…

Cap. XXVI. — Initium belli Socialis (Olymp. 140, 1… Urb. 535). Ætolos etiam nunc monet Philippus (Oly… 139, 4. A. Urb. 534). Amicitia Achæorum et Philipp…

Cap. XXVII. — Scopas prætor Ætolorum. Malitia hujus… puli. Similia Lacedæmoniorum facta. Stultitia cum m… tia conjuncta.

Cap. XXVIII. — Synchronismus.

Cap. XXIX. — Philippi apparatus. Fœdus cum Scerdila… Leges hujus fœderis.

Cap. XXX. — Variorum sociorum responsa et decreta. Ac… nanum ingenuitas. Epirotarum inconstans ratio. … gati ad Ptolemæum.

Cap. XXXI. — Messeniorum responsum. Turpis pax, igna… vel servitute quæsita.

Cap. XXXII. — Optimates Messeniorum male consul… civitati. Messenii semper odio Lacedæmoniorum obno… Monitum auctoris ad Messenios et Megalopolitas.

Cap. XXXIII. — Arcadia olim velut altera patria Messe… rum. Bellum Aristomenicum. Pugna ad Fossam. Arcad… fides in Messenios post pugnam Mantinensem. Utrumq… populum ad concordiam hortatur auctor.

Cap. XXXIV. — Lacedæmonii dubitant de societate. Arc… sunt legatum ab Ætolis. Machatas legatus Ætoloru… Infecta re discedit.

Cap. XXXV. — Novi motus Spartæ. Pompa Miner… Chalciœcæ. Trucidantur Ephori Philippo faventes. Fœ… jungitur cum Ætolis. Desiderium Cleomenis regis. N… reges Spartæ. Agesipolis. Lycurgus regiam dignitat… emit.

Cap. XXXVI. — Lacedæmonii Argivis et Achæis bell… inferunt. Plura oppida capiunt. Elei etiam bellum infer… Achæis.

Cap. XXXVII. — Aratus Arati filius prætor Achæoru… (Olymp. 140, 1. An. Urb. 535). Scopas prætor Ætoloru… Synchronismus.

Cap. XXXVIII. — Bellum Rhodiorum cum Byzant… (Olymp. 139, 4. An. Urb. 534). Situs Byzantii. Byzanti… veluti communes Græcorum benefactores. Ratio sit… tam opportuni.

Cap. XXXIX. — Ponti Euxini descriptio. Duo Bospori. C… Pontus jugiter effluat. Fluvii semper infundunt aqua… Et aggesta humo fundum aquæ attollunt.

Cap. XL. — Rerum naturalium expositio historico non n… gligenda. Pontus Euxinus aliquando opplebitur. Pal… Mæotis jam nunc oppleta, et ejus aqua dulcis. Idem fi… Ponto.

XLI. — Ejus rei ratio et indicium. Stethe, sive Dorsa, e ostia Istri.
XLII. — Ponti aqua dulcior quam reliqui maris. Nar-ones miræ, ratione dijudicandæ.
XLIII. — Descriptio Bospori Thracii. Fluxus aquæ reto varie repercussus. Languidior versus Calchedo-.
XLIV. — Quanto commodior situs Byzantii, tanto mmodior situs Calchedonis.
XLV. — A Thracibus continuis bellis premuntur antii. Tantaleum supplicium patiuntur. Comontorius Gallorum.
XLVI. — Galli, devictis Thracibus, premunt Byzan-. Tule, regia; Cavarus, rex Gallorum. Byzantii ve-al exigunt a navigantibus in Pontum.
XLVII. — Rhodii frustra legatos mittunt Byzantium. antiis bellum decernunt. Prusias illorum socius.
XLVIII. — Socii Byzantiorum : Attalus, Achæus, et Asiæ cis Taurum. Achæus, Seleuci comes in expedi-e adversus Attalum, et cædis ejus vindex, diadema it, spreto Antiocho.
XLIX. — Causæ irarum Prusiæ adversus Byzantios, micitiæ cum Rhodiis. Initium belli Rhodiorum cum antiis.
L. — Prusias Byzantiis Hieron adimit. Rhodiorum sis. Tibœtas patruus Prusiæ.
LI. — Andromachum, patrem Achæi, captivum xandriæ, a Ptolemæo deprecantur Rhodii. Tibœtas editu moritur.
LII. — Cavarus rex Gallorum pacem conciliat. Hasta ul et caduceus. Pax Byzantiorum cum Rhodiis et cum sia.
LIII. — Res Cretenses. Rhodii Cnossiorum socii. Cnos-et Gortynii dominantur Cretæ, excepta Lytto. Polyr-nii et alii deficiunt a Cnossiis. Seditio Gortynæ.
LIV. — Lyttus a Cnossiis diruitur. Lampæi excipiunt ttios.
LV. — Cnossiorum socii Ætoli. Polyrrhenii et Lampæi cietatem ineunt cum Philippo et Achæis. Gortynii exu-.
LVI. — Bellum Mithridatis cum Sinopensibus. His ria subsidia mittunt Rhodii. Situs Sinopes. Peninsulam niunt Sinopenses.
LVII. — Bellum Sociale (Olymp. 140, 1. A. Urb. 6). Philippus Ætoliam petit. Ætoli insidiantur Ægiræ. us Ægiræ. Hanc urbem Ætoli proditione capiunt.
LVIII. — Prædæ inhiantes Ætoli, repelluntur ab giratis, et pereunt plerique.
LIX. — Euripidas Ætolus fines Achæorum populatur.
LX. — Aratus segnis ad opem ferendam sociis. Dymæi, arææses et Tritæenses privatim sibi consulunt. Malo emplo commune Achæorum deserunt.
LXI. — Philippus cum exercitu in Epirum venit, Epi-tis rogantibus. Ambracum obsidet.
LXII. — Scopas invadit Macedoniam. Dium devastat. rogantia Ætolorum.
LXIII. — Philippus Ambracum capit. Sinus Ambra-cus. Ætoliam invadit Philippus. Phœtias capit. Castra nit ad Acheloum, prope Stratum.
LXIV. — Legati Achæorum ad Philippum in Acarna-iam. Hic devastat Metropolin, Conopen, Ithoriam.
LXV. — Pæanium et Œniadas capit, et Elæum Caly-oniæ. Œniadas munit.
LXVI. — In Macedoniam redit. Ad eum venit Deme-ius Pharius. Synchronismus.
LXVII. — Dorimachus prætor Ætolorum Epirum populatur. Philippus Corinthum venit (Olymp. 140, 2. A. Urb. 536). Achæos armatos convocat.
Cap. LXVIII. — Euripidas Sicyoniam populaturus in Philippum incidit, Caphyas tendentem.
Cap. LXIX. — Turpiter suos deserit Euripidas. Chalcaspides Megalopolitani. Philippi victoria.
Cap. LXX. — Caphyas pervenit. Ad Psophidem, munitissimum oppidum castra ponit.
Cap. LXXI. — Psophidi inhiat. Subito eam invadit, et vi capit.
Cap. LXXII. — Arcem deditione occupat. Urbem Achæis reddit.
Cap. LXXIII. — Lasio et Stratus Achæis restitutæ. Elidem populatur Philippus. Opulentia agri Elei. Vita sacrosancta Eleorum.
Cap. LXXIV. — Hi vetus privilegium neglexerunt. Pax, summum bonum. Eleos admonet auctor.
Cap. LXXV. — Thalamas castellum capit Philippus. Immensa præda potitur.
Cap. LXXVI. — Apelles, unus ex ejus tutoribus. Achæos in servitutem redigere conatur. Vetat Philippus monente Arato.
Cap. LXXVII. — Egregia Philippi juvenis indoles. Triphyliam petit. Ætoli Eleis auxilia mittunt, duce Philida. Triphyliæ situs et oppida.
Cap. LXXVIII. Magnifica statua Minervæ in Aliphera. Hanc urbem oppugnat Philippus et capit.
Cap. LXXIX. — Ætolorum mala fides in socios. Typaneæ, Hypana et Phialia traduntur Philippo.
Cap. LXXX. — Huic Lepreatæ urbem tradunt, invito Eleorum et Ætolorum præsidio. Samico et omni Triphylia potitur Philippus. Megalopolin venit.
Cap. LXXXI. — Chilo Spartæ tyrannidem affectat. Ephoros trucidat. Ægre evadit Lycurgus. Nil proficit Chilo. Varia Lacedæmoniorum fortuna.
Cap. LXXXII. — Philippus Argis hiemat. Apelles Arato obtrectat et insidiatur. Eperatus, Apellis opera, prætor Achæorum creatur.
Cap. LXXXIII. — Philippus Tichos castellum Dymæis recuperat. Elidem depopulatur.
Cap. LXXXIV. — Amphidamus Eleus sine pretio dimissus a Philippo. Calumniæ Apellis in Aratum.
Cap. LXXXV. — Apelli respondet Aratus.
Cap. LXXXVI. — Innocentia Arati et malitia Apellis.
Cap. LXXXVII. — Aliis pariter insidiatur iste. Novus calumniandi modus. Prudens Antigoni testamentum. Omnia ad se rapere studet Apelles. Philippus Argos in hiberna redit.

LIBER QUINTUS.

Cap. I. — Eperatus præturam init apud Achæos. Philippus ad Aratum rursus se applicat. Decretum concilii Achæorum.
Cap. II. — Mari bellum gerere statuit Philippus. Promtitudo Macedonum militum. Apelles conjurat cum Leontio et Megalea. Corintho cum classe proficiscitur Philippus.
Cap. III. — Elei Cyllenen muniunt. Cephalleniam petit Philippus. Hujus regionis situs.
Cap. IV. — Philippus ad Palantem. Suspensum murum dejicit. Per Leontii perfidiam urbe non potitur.
Cap. V. — Acarnanes Philippum invitant ad invadendam Ætoliam. Opem ejus implorant Messenii adversus Lycurgum. Arati consilium sequitur. Limnæam appellit.
Cap. VI. — Acarnanes se ei jungunt. Thermum Ætoliæ petit.
Cap. VII. — Consilium regis frustra impedire conatur Le-

ontius. Acheloum superat Philippus. Metapam occupat, oppidum ad Trichonium lacum.

Cap. VIII. — Thermum pervenit. Hujus urbis insignis opulentia. Omnia diripiunt vel incendunt Macedones.

Cap. IX. — Templum evertunt. Sami poetæ epigramma. Vindictæ nimis indulgens Philippus. Moderatior olim Antigonus in Spartanos.

Cap. X. — Et Philippus Amyntæ filius in Athenienses, Alexander in Thebanos et in Persas. Procedente ætate pejor fit Philippus.

Cap. XI. — Thermi iræ nimis indulget. Jus belli. Justa moderatio victoris. Discrimen tyranni et regis.

Cap. XII. — Justitia vincere hostem, præclarissima victoria. Demetrius Pharius malus Philippi consultor.

Cap. XIII. — Thermo regreditur Philippus. Ætoli extremum agmen carpentes repelluntur. Pamphium, Metapam devastat. Ad Stratum castra ponit.

Cap. XIV. — Limnæam ad naves ex Ætolia redit. Convivio excipit duces suos. Tristes intersunt Megaleas et Leontius.

Cap. XV. — Leontius cum suis Aratum invadit. Megaleas et Crino in carcerem ducuntur.

Cap. XVI. — Aratum tutatur rex. Leucadem redit. Judicio condemnantur inimici Arati.

Cap. XVII. — Lycurgi conatus adversus Messenios et Tegeatas, Eleorum adversus Dymæos. Dorimachi irrita expeditio in Macedoniam. Corinthum redit Philippus.

Cap. XVIII. — Spartam properat. Mira celeritate omnia gerit.

Cap. XIX. — Ad Amyclas prope Lacedæmonem castra ponit. Laconicam usque ad Tænarum populatur.

Cap. XX. — Messenii serius Tegeam conveniunt. Ad Glympes castra ponunt. A Lycurgo castris exuuntur. Hic ad Spartam Philippum exspectat.

Cap. XXI. — Menelaium occupat prope Lacedæmonem. Locorum situs in historia accurate designandus.

Cap. XXII. — Spartæ situs. Lycurgus et Lacedæmonii exspectant Philippum. Hic Lycurgum de Menelaio deturbare parat.

Cap. XXIII. — Depellitur Lycurgus a Menelaio. Erumpentes Spartanos in urbem compellit.

Cap. XXIV. — Ejus castra prope Spartam. Ex Laconica Corinthum redit.

Cap. XXV. — Leontius seditionem excitat militum.

Cap. XXVI. — Apellem Chalcide arcessit. Is magna cum pompa Corinthum intrat. Ad regem non admittitur. Aulici calculis computatorum similes. Megaleas aufugit. In Phocidem frustra abit Philippus.

Cap. XXVII. — Sicyone ad Aratum divertit. Leontius in vincula ductus. Occiditur a Philippo.

Cap. XXVIII. — Induciæ Philippi cum Ætolis. Hos incitat Megaleas, qui mox manus sibi infert. Apelles in vinculis moritur.

Cap. XXIX. — Non convenit pax cum Ætolis. Ptolemæus capitis pœna afficitur. Synchronismus, Lycurgus ad Ætolos profugit.

Cap. XXX. — Philippus hibernat in Macedonia. Pyrrhias Ætolus Achaiam populatur. Iners prætor Achæorum Eperatus. Aratus senior, prætor Achæorum (Olymp. 140, 3. A. Urb. 537). Res Asiæ.

Cap. XXXI. Bellum Antiochi et Ptolemæi de Cœlesyria. Instituti ratio in narrandis rebus Asiæ. Historiam universalem scribit auctor.

Cap. XXXII. — Principium plus quam dimidium totius.

Cap. XXXIII. — Antea solus Ephorus historiam universalem scripsit. Annales temporum in parietibus descripti.

Cap. XXXIV. — Ptolemæus Philopator, rex Ægypti (Olymp. 139, 2. A. Urb. 532). Res externas sedulo curaverant reges Ægypti. Omnia negligit Ptolemæus Philopator.

Cap. XXXV. — Cleomenes Alexandriæ. Eum negligit Ptolemæus. Sosibius princeps minister regis. Suspectum habet Cleomenem.

Cap. XXXVI. — Cleomenes suspectus Alexandriæ.

Cap. XXXVII. — Nicagoras Messenius, hospes Archidami regis Spartanorum (Olymp. 139, 4. A. Urb. 534). Archidamum perfide occiderat Cleomenes. Nicagoras venit Alexandriam.

Cap. XXXVIII. — Per eum Cleomeni insidiatur Sosibius. In custodiam datur Cleomenes.

Cap. XXXIX. — E custodia elabitur. Manus sibi infert.

Cap. XL. — Res Syriæ. Theodotus, Syriæ præfectus, a Ptolemæo desciscit ad Antiochum (Olymp. 140. A. Urb. 535). Antiochus magnus, Seleuci Callinici filius. Succedit fratri Seleuco in regno Syriæ (Ol. 139, 1. A. Urb. ...). Ejus præfecti, Achæus, Molon et Alexander.

Cap. XLI. — Molo Mediæ præfectus deficit ab Antiocho (Ol. 139, 2. A. Urb. 532). Hermeas princeps minister r... invidus et crudelis. Epigenes, dux copiarum, suadet Antiocho, ut ipse contra Molonem proficiscatur.

Cap. XLII. — Epigenem calumniatur Hermeas. Xe... Theodotus Hemiolius mittuntur adversus Molonem. Antiochum stimulat Hermeas ad bellum adversus Ptolemæum.

Cap. XLIII. — Antiochi nuptiæ cum Laodice. Mithri... rex Ponti. Molo terret duces Antiochi. Potitur Apolloniatide.

Cap. XLIV. — Mediæ descriptio. Ejus regionis fines.

Cap. XLV. — Molonis potentia formidabilis. Castra ad ...siphontem. Xenœtas mittitur adversus Molonem (Ol. ... 3. A. Urb. 533.) Antiochus Cœlesyriam invadit. Mar... campus. Calamus odoratus.

Cap. XLVI. — Gerra et Brochos castella defendit Theodotus. Recedit Antiochus. Xenœtæ expeditio adversus Molonem. Tigrim trajicit.

Cap. XLVII. — Transitum impedire frustra tentat Molo... castris profugit. Ejus castra occupat Xenœtas.

Cap. XLVIII. — Subito rediens Molo Xenœtam oppri... ejusque exercitum misera clade afficit. Seleuciam ad Tigrim capit, mox et Susam excepta arce. Parapotamiam et Mesopotamiam occupat.

Cap. XLIX. — Deliberat Antiochus de bello adversus Molonem. Hermeæ convicia in Epigenem. Decernitur expeditio regis adversus Molonem.

Cap. L. — Dolo Hermeæ amandatur Epigenes. Cyrrhestarum seditio. Novo dolo Hermeæ occiditur Epigenes.

Cap. LI. — Antiochiæ Mygdoniæ hiemat Antiochus. L... venit (Ol. 139, 4. A. Urb. 534). Hermeas juxta Ti... censet pergendum. Tigrim trajicere suadet Zeuxis.

Cap. LII. — Trajecto Tigri, Apolloniam venit Antiochus. Molo pariter Apolloniatidem repetit. Occurrunt sibi ...que exercitus. Stratagema Molonis irritum.

Cap. LIII. — Pugna Antiochi cum Molone.

Cap. LIV. — Victoria Antiochi. Molo ejusque fratres manus inferunt. Cadaver Molonis cruci affigitur. Her... sævit in Seleucienses.

Cap. LV. — Antiochi expeditio adversus Artabazanem... nascitur filius. Regnum Artabazanis. Pax facta.

Cap. LVI. — Apollophanes medicus monet Antiochum de tollendo Hermea. Consentit rex. Occiditur Hermeas. ...mum redit Antiochus.

Cap. LVII. — Achæus expeditionem in Syriam moli... Regium titulum assumit. Ob seditionem exercitus o... tit expeditionem.

Cap. LVIII. — Bellum Antiochi cum Ptolemæo de Cœl...

Seleucia, princeps urbs Syriæ, in manibus adhuc erat
ptiorum.
IX. — Seleuciam terra marique obsidet Antiochus
140, 1. A. Urb. 535). Situs Seleuciæ. Orontes flu-
.
X. — Seleuciam oppugnare pergit Antiochus. Urbem
ditionem accipit.
XI. — Theodotus Antiochum in Cœlesyriam invitat;
regionem petit Antiochus.
XII. — Tyrum et Ptolemaidem a Theodoto accipit.
oppidis potitur.
XIII. — Ministri Ptolemæi legationibus distinent An-
um. Interim bellum parant. Magna cura in Ægypto
aratur militia.
XIV. — Instauratio militiæ.
XV. — Copiæ et duces Ptolemæi.
XVI. — Dura oppidum frustra oppugnat Antiochus.
cias init cum Ptolemæo. Sperat se retinere posse
esyriam.
XVII. — Irritæ legationes inter Antiochum et Ptole-
um.
XVIII. — Terra marique inchoatur bellum (Ol. 140,
A. Urb. 536). Nicolaus dux copiarum Ptolemæi. Pe-
es navarchus. Angustias ad Platanum et Porphyreo-
occupat Nicolaus. Antiochus Aradios in societatem
pit. Phœniciam intrat juxta Theoprosopon. Nicarchus
Theodotus ejus duces. Diognetus navarchus.
LXIX. — Nicolaum statione depellit Antiochus.
LXX. — Ei Philoteria et Scythopolis traduntur. Ata-
rium capitur. Ad eum transeunt Keræas et Hippolo-
s.
LXXI. — Arabes ei se jungunt. Abila in Galatide et
dara capit. Rabbatamana expugnat. Ptolemaidem hi-
natum concedit.
LXXII. — Res Asiæ Minoris. Pednelissus, oppidum
idiæ, obsidetur a Selgensibus. Obsessis auxilia mittit
chæus. Aditus omnes occupant Selgenses. His deceptis,
netrat Garsyeris, dux Achæi.
LXXIII. — Garsyeridi se jungunt Etennenses et
pendii. Ad Pednelissum parum proficit ille. Obsidetur
Selgensibus, qui mox in fugam vertuntur. Pednelissus
sidione liberatur.
LXXIV. — Garsyeris Selgas obsidet. Logbasis, legatus
lgensium, Achæo patriam prodit.
LXXV. — Facillime decepti homines. Ei errori mede-
r studium historiæ. Achæus ipse Selgam venit. Logbasis
lam molitur adversus patriam.
LXXVI. — Proditur dolus. Logbasis occiditur. Pacem
m Achæo faciunt Selgenses. Hic populus Lacedæmo-
iorum cognatus.
LXXVII. — Attalus Achæo Æolidem eripit et Mysiam.
LXXVIII. — Lunæ defectus terret Gallos in exercitu
tali. Invitante Attalo Tectosages Galli in Asiam trajece-
nt. Pergamum redit Attalus.
LXXIX. — Continuatio belli Cœlesyriaci (Ol. 140, 3.
Urb. 537). Ptolemæus et Antiochus ad pugnam se
rant. Copiæ Antiochi.
LXXX. — Ptolemæus cum exercitu prope Raphiam
sidet. Illius castris castra opponit Antiochus.
LXXXI. — Ætolica Theodoti audacia. Ptolemæum
sarus, medicum obtruncat.
LXXXII. — Pugna ad Raphiam. Ptolemæi acies et An-
chi.
LXXXIII. — Reges hortantur suos.
LXXXIV. — Commissio pugnæ ad Raphiam. Elephan-
um pugna. Libyci elephantes timent Indicos. Lævum
Ptolemæi cornu vincitur.
Cap. LXXXV. — Dextrum cornu vincit. Phalangum pugna. Fugatur phalanx Antiochi.
Cap. LXXXVI. — Ptolemæus victor. Numerus desideratorum. Cœlesyriæ civitates certatim se Ptolemæo tradunt.
Cap. LXXXVII. — Antiochus pacem petit. Ptolemæus quieti nimis indulgens. Pacem cum Antiocho componit.
Cap. LXXXVIII. — Rhodiorum felix calamitas. Hieronis et Gelonis dona eis collata.
Cap. LXXXIX. — Ptolemæi, Antigoni Seleucique dona.
Cap. XC. — Aliorum principum ac civitatum dona. Admonitio ad Græcos regum largitiones sectantes.
Cap. XCI. — Bellum Sociale (Ol. 140, 3. A. Urb. 537). Lycurgus Spartam ab exsilio revocatur. Aratus, prætor Achæorum, militiam instaurat.
Cap. XCII. — Lycurgus Messeniam invadit. Pyrrhias Ætolus cum eo se conjungere non potest. Infecta re discedit Lycurgus.
Cap. XCIII. — Dissidia Megalopolitanorum de instauranda urbe. Prytanis Peripateticus. Dissidia Megalopolitanorum componit Aratus.
Cap. XCIV. — Lycus, proprætor ditionis Pharæensis. Contra Euripidam Ætolum feliciter pugnat. Mari quoque bene rem gerunt Achæi.
Cap. XCV. — Scerdilaidas a Philippo alienatus. Taurio negligens adversus Ætolos. Achæi bene rem gerunt in Elide, et in oris Ætoliæ.
Cap. XCVI. — Ætolorum et Acarnanum mutuæ incursiones. Simulata proditio urbis Phanotensium. Agetas Ætolus suis artibus luditur.
Cap. XCVII. — Philippus Bylazora capit in Pæonia. Melitææ scalas justo breviores applicat.
Cap. XCVIII. — Cautio in molitionibus adhibenda. Quæ nunquam negligi potest sine damno. Methodus metiendi scalas.
Cap. XCIX. — Thebas Phthiotidas tenent Ætoli. Hanc urbem oppugnat Philippus.
Cap. C. — Expugnat et mutato nomine Philippopolin appellat.
Cap. CI. — Adversus Scerdilaidam contendit. Argis accipit nuncium de clade Romanorum. Ei suadet Demetrius Pharius ut in Italiam trajiciat.
Cap. CII. — Pacem cum Ætolis facere cupit. Cleonico utitur internuncio. Res Zacynthi constituit.
Cap. CIII. — Ætoli cum Philippo et Achæis agunt de pace. Ad illos Agelai Naupactii oratio.
Cap. CIV. — Ejusdem oratio de pace.
Cap. CV. — Convenit pax Achæis et Philippo cum Ætolis. Synchronismus. Ab hoc tempore res Orientis connecti cœperunt cum rebus Occidentis. Nexus narrationis.
Cap. CVI. — Timoxenus prætor Achæorum (Ol. 140, 4. A. Urb. 538). Quies in Peloponneso restituta. Athenienses abjecte adulantur regibus.
Cap. CVII. — Ptolemæo conflatur bellum ab Ægyptiis. Antiochus bellum parat adversus Achæum. Ætoli pacis impatientes. Agelaus prætor.
Cap. CVIII. — Scerdilaidas plura oppida Philippo eripit (Ol. 140, 3. A. Urb. 537). Hunc bello terrestri petit Philippus. Oppida capta recipit.
Cap. CIX. — Classem centum lemborum parat (Ol. 140, 4. A. Urb. 538). Oram Illyriæ petit.
Cap. CX. — Panicus terror invadit classem. Præpropere domum se recipit Philippus.
Cap. CXI. — Galli Ilium obsidentes ejiciuntur Troade. Delentur a Prusia. Transitus ad librum sextum.

LIBRI SEXTI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — Argumentum hujus libri.

Cap. I, a. — *Cur, omissa narrationis serie, in hoc tempus Romanæ reipublicæ expositionem transferat, accurate explicat auctor.*

Cap. II. — Roma condita. Olympiadum ratio. Palatium. *Romulus*. Passum pro vino bibunt mulieres Romanæ. Ostia condita. L. Tarquinius rex Romanorum.

Cap. III. — Respublica Romana difficilem habet cognitionem. Consueta partitio triarum formarum reipublicæ. Ea non satis accurata.

Cap. IV. — Differt inter Monarchiam et Regnum; Oligarchiam et Aristocratiam; Democratiam et Ochlocratiam. Sex genera rerumpublicarum. Mutua conversio unius generis in aliud.

Cap. V. — Plato de republica. Primum initium civitatum.

Cap. VI. — Origo notionum Justi et Honesti. Regni origo.

Cap. VII. — Benevolentia subditorum in regum familiam. Tyrannidis origo.

Cap. VIII. Aristocratiæ ortus. Oligarchia.

Cap. IX. — Democratiæ origo. Ochlocratia et manuum violentia. Orbis revolutionum æquabilis in rebuspublicis.

Cap. X. — Lycurgi leges de republica.

Cap. XI. — Forma reipublicæ Romanæ similis Laconicæ. Respublica Romana e tribus formis mixta. Jura cujusque partis.

Cap. XII. — Potestas consulum in urbe; in bello. Horum veluti regia potestas.

Cap. XIII. — Senatus potestas. Aristocraticum videtur esse regimen.

Cap. XIV. — Populi potestas in republica. Capitis reis in voluntarium exsilium licet abire.

Cap. XV. Unus ordo indiget alterius. Consul indiget opis populi et senatus.

Cap. XVI. — Senatus obnoxius populo.

Cap. XVII. — Senatui populus.

Cap. XVIII. — Forma reipublicæ Romanæ omnium commodissima: malis suis ipsa ex se medetur.

Cap. XIX. — Militia Romana. Ante dilectum militum creantur tribuni. Numerus stipendiorum militarium. Conscriptio militum. Distributio tribunorum.

Cap. XX. — Dilectum peragunt tribuni. Peditum numerus in legione. Equites.

Cap. XXI. — Sacramentum militare. Sociorum conscriptio. Quatuor genera peditum in legione.

Cap. XXII. — Arma velitum.

Cap. XXIII. — Gravis armatura. Scutum, gladius, pila. Galea cristata, pectorale, lorica. Hastæ triariorum.

Cap. XXIV. — Centuriones. Uragi, Optiones. Manipuli. Vexillarii. Centurionum officium.

Cap. XXV. — Equitum turmæ. Decuriones. Arma equitum olim parum commoda. Deinde ad morem Græcorum in melius mutata.

Cap. XXVI. — Conveniunt in armis loco a Cos. edicto. Socii. Præfecti sociorum. Extraordinarii. Alæ sociorum. Dispositio exercitus.

Cap. XXVII. — Castrametatio. Prætorium. Tribunorum tentoria.

Cap. XXVIII. — Tentoria legionum, et equitum.

Cap. XXIX. — Viæ castrorum. Tentoria Triariorum, Principum, Hastatorum.

Cap. XXX. — Locus sociorum in castris. Via quintana.

Cap. XXXI. — Forum et Quæstorium in castris. Selecti ex extraordinariis. Evocati. Extraordinariorum tentoria. Extranei socii. Castrorum species similis urbi. Spatium in ter tentoria et vallum.

Cap. XXXII. — Universum spatium castrorum. Quid fi si major numerus sociorum. Juncta castra amborum co sulum. Singula castra consularia.

Cap. XXXIII. — Sacramentum castrense. Ministeria strensia militum. Custodiæ diurnæ.

Cap. XXXIV. — Fossa et vallum circa castra. Tribun officium in castris. Minores duces præsto sunt majori Tessera nocturna.

Cap. XXXV. — Vigiliæ nocturnæ. Ad vallum excubant lites. Vigiliarum tessellæ. Circuitores. Buccina datu gnum vigiliarum.

Cap. XXXVI. — Circuitionis ratio. Severa inquisitio.

Cap. XXXVII. — Supplicium militare, fustuarium. Pe quarum arbiter tribunus. Crimina et delicta milit Fructus severitatis disciplinæ.

Cap. XXXVIII. — Decimatio.

Cap. XXXIX. — Præmia militaria, stipendium.

Cap. XL. — Agmen.

Cap. XLI. — Castrametatio in itinere.

Cap. XLII. — Melior Romanorum ratio quam Græcoru

Cap. XLIII. — Reipublicæ Romanæ cum aliis coll Respublicæ veteribus celebratæ. Thebanorum respu per se nihil præstantiæ habuit.

Cap. XLIV. — Atheniensium respublica similis navi præfecto. Athenis et Thebis turba hominum domina

Cap. XLV. — Cretensium respublica perperam confu cum Laconica. Instituta Laconica.

Cap. XLVI. — Contraria instituta Cretensium. He respublica dissimilis Laconicæ.

Cap. XLVII. — Cretica reipublicæ forma minime lauda Platonis respublica.

Cap. XLVIII. — Reipublicæ Laconicæ laudes. Ejus inc moda.

Cap. XLIX. — Reipublicæ Laconicæ incommoda.

Cap. L. — Ejus commoda et incommoda.

Cap. LI. — Respublica Carthaginiensium. Incrementu vigor, senectus rerumpublicarum.

Cap. LII. — Pœni re nautica præstant. Militia pede præstant Romani. Pœnorum milites pro alienis pugna Romani pro suis. Italici natura et usu fortiores Afris. I tamenta virtutis apud Romanos.

Cap. LIII. — Mortuorum laudatio pro Rostris. Majo imagines comitantur exsequias.

Cap. LIV. — In oratione funebri laudantur et facta m rum. His rebus juvenes ad præclara facinora excitantu

Cap. LV. — Horatius Cocles.

Cap. LVI. — Avaritia Pœnorum. Romanorum modera Horum religio. Apud eos jurisjurandi religio.

Cap. LVII. — Futura reipublicæ Romanæ ruina.

Cap. LVII, a. — *Romana respublica Hannibalis t poribus pulcherrima. Quid supersit dicendum. Mu injuste historicos objurgant propter prætermissas noris momenti res. Non ex omissis æstimandi s plores sed ex dictis.*

Cap. LVII, b. — *Res quæque sane judicanti opport tempore spectandæ.*

Cap. LVIII. — Vigor et constantia reipublicæ Romanæ te pore Hannibalis (Ol. 140, 4. A. Urb. 538). Capti Romani redimere nolunt. Romano militi aut vincend aut moriendum.

Cap. LIX. — Varia fragmenta minora.

LIBRI SEPTIMI

RELIQUIÆ.

— (Ol. 141, 1. A. Urb. 539.) Campanorum defectio. lini fame expugnantur a Pœnis. Capua deficit a Ro-is.
. — Hieronymi legatio ad Hannibalem.
I. — Legatis Romanis illudit Hieronymus.
V. — Ejus fœdus cum Pœnis de dividenda Sicilia. onymus Pyrrhi nepos. Alio fœdere totam Siciliam aciscitur.
. — Nova legatio Romanorum ad eum. Absurda a nis postulat. Bellum adversus illos parat.
I. — Situs urbis Leontinorum.
II. — Hieronymi vitia a nonnullis exaggerata.
III. — Laus Hieronis. Laus Gelonis.
X. — Fœdus Philippi cum Hannibale. Fœderis for-
I. — Seditio Messeniorum. Gorgus, nobilis Messe-
I. — Inter sacrificandum Philippi deliberatio de Ithoa, arce Messeniorum. Demetrii consilium. Arati con-m. Hoc sequitur Philippus.
II. — Adversus Messenios primum pravos mores vit Philippus. Antea Græcis cunctis fuerat adamatus. de odiosus omnibus.
III. — Aratus honesta, Demetrius prava suasit Phi-o. Ex homine lupus.
IV. — Aratus et Demetrius contraria suadent Phi-o. Delectus amicorum maximi est momenti.
V. — Bellum Antiochi cum Achæo. Jam in alterum um oppugnantur Sardes. Munitissimæ urbes interdum lime capiuntur. Lagoras Cretensis. Ex avibus co-scit partem incustoditam muri.
XVI. — Lagoræ consilium probat Antiochus.
XVII. — Felix Lagoræ audacia. Achæus arcem Sardium et. Antiochi stratagema. Aribazus urbis præfectus.
XVIII. — Lagoras in murum per prærupta escendit. dium urbe potitur Antiochus.
XIX. — Varia fragmenta minora.

LIBRI OCTAVI

RELIQUIÆ.

I. — (Ol. 141. 2. A. Urb. 540.) *Mors Tiberii, ducis mani.* Prudentissimi interdum capiuntur ab improbis. i sua imprudentia. Archidamus. Pelopidas. Cn. Cor-ius.
II. — Idonea fidei pignora capienda. Sed et cautus capi test: quod Achæo accidit.
III. — Pervicacia Romanorum Pœnorumque in gerendo lo. Magni ubique terrarum apparatus.
IV. — Historiæ particularis imperfectio; universalis ilitas.
V. — Appius terra oppugnat Syracusas. Archimedis ertia.
VI. — Marcellus classe Achradinam aggreditur. Sam-cas comparat.
VII. — Archimedis machinæ.
VIII. — Idem. Marcelli scomma.
IX. — Appius non felicior Marcello. Oppugnatio in sidionem mutatur. Ingenium unius hominis quantum sit. Terra marique obsidentur Syracusæ. Marcellus liquam Siciliam infestat.
X. — Philippi in Messenios impietas perperam a non-llis scriptoribus excusata. Difficile est libere historiam ribere.

Cap. XI. — Theopompi inconstantia et maledicentia. Theopompus de Philippo, Amyntæ filio ejusque amicis.
Cap. XII. — Hujus historici maledicentia.
Cap. XIII. — idem.
Cap. XIV. — Aratum veneno tollit Philippus. Aratus post mortem ab Achæis cultus.
Cap. XV. — Lissum tentat Philippus. Lissi et Acrolissi situs. Stratagema Philippi.
Cap. XVI. — Acrolissum stratagemate tentat. Lissum vi capit. Illyrici majore parte potitur.
Cap. XVII. — (Ol. 141, 2. A. Urb. 540.) Bolis Cretentis a Sosibio Sardes mittitur ad liberandum Achæum. Cambylus præfectus Cretensium Sardibus. Sosibius et Bolis. Nicomachus et Melancomas.
Cap. XVIII. — Bolis cum Cambylo agit per Arianum. Cretica deliberatio. Partes inter se dividunt Bolis et Cambylus.
Cap. XIX. — Dolus istorum probatur Antiocho.
Cap. XX. — Dolus Bolidis et Cambyli.
Cap. XXI. — Achæi cautio. Cum Cretense cretissans. Laodice uxor Achæi.
Cap. XXII. — Capitur hic, et ad Antiochum vinctus ducitur. Ejus genus et dignitas.
Cap. XXIII. — De eo supplicium sumitur. Arx Sardium traditur Antiocho. Achæi fatum, exemplum posteris.
Cap. XXIV. — Cavarus bonus princeps. Corrumpitur ab assentatore.
Cap. XXV. — Xerxes regulus Armosatæ. In regno confirmatur ab Antiocho.
Cap. XXV, a. — *Tarentini superbia elati Pyrrhum acciverant.* Diuturna licentia satietatem præsentium rerum gignit et domini desiderium. Nuncio Tarentum et Thurios perlato, indignatio multitudinis.
Cap. XXVI. — Tarentum proditur Hannibali. Philemenus et Nico agunt cum eo. Pecora volentibus hostibus abacta.
Cap. XXVII. — Pactum proditorum cum Hannibale (Ol. 141. 4. A. Urb. 542). Philemenus venator. C. Livius præfectus præsidii Romani. Convivium in Museo.
Cap. XXVIII. — Morbum simulat Hannibal. Tarentum progreditur. Philemenus dux itineris.
Cap. XXIX. — Livii compotatio in Museo conjuratis opportuna. Omnia curant isti.
Cap. XXX. — Tarentinorum sepulcra in urbe. Se accingunt conjurati. Omnia de quibus convenerat agunt. Custodibus oppressis, portas aperiunt.
Cap. XXXI. — Tarentum intrat Hannibal. Philemenus cum apro, per aliam portam ingreditur.
Cap. XXXII. — Urbe potitur Hannibal. Livius in arcem invadit. Novus Philemeni dolus. Cædes Romanorum.
Cap. XXXIII. — Hannibal benignus in Tarentinos.
Cap. XXXIV. — Urbem ab arce intersepit. Impedire frustra conantur Romani.
Cap. XXXV. — Nova fossa valloque munitur Tarentum.
Cap. XXXVI. — Arx oppugnatur. Per siccum transvehuntur naves Tarentinorum.
Cap. XXXVII. — Expugnatio Syracusarum. Epipolæ captæ.
Cap. XXXVIII. — Varia fragmenta minora. Cn. Scipio in Hispania vallum e clitellis facere jubet milites.

NONI LIBRI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 142. 1. A. Urb. 543.) Olympiadum ratio. Varia historiarum genera. Res gestas exponit ipse.
Cap. II. — Alia genera consulto omittit. Hoc utilissimum judicat.
Cap. III. — Bellum Hannibalicum. Appius Capuam, Han-

nibal Appium obsidet. Invictus Romanorum animus. In equitatu præcipua vis Hannibalis.

Cap. IV. — Cur Capuam reliquerit Hannibal.

Cap. V. — Capuanos de consilio suo monet. Hannibal ad Romam.

Cap. VI. — Consternatio in urbe. Mos matronarum. Cnæus et Publius Coss. Agrum Romanum populatur Hannibal.

Cap. VII. — Recedit ab urbe. Eum persequitur Sulpicius Cos. Rhegium petit Hannibal.

Cap. VIII. — Res gestæ Epaminondæ ad Spartam et ad Mantineam.

Cap. IX. — Earum collatio cum rebus Hannibalis ad Capuam et ad Romam. Bomilcar, classis præfectus Pœnorum, Tarentinis frustra auxiliari tentat.

Cap. X. — Ornamenta Syracusarum Romam translata. Non probandum hoc Romanorum consilium. Invidiosum decus Romæ. Romanis verum decus. *Prædictis spoliis privatas domos urbemque exornant.*

Cap. XI. — Hasdrubal Gisconis filius. Ejus iniquitas in Indibilem.

Cap. XII. — Partes artis imperatoriæ. In bello plura dolo quam aperta vi geruntur. Casus fortuitus. Varia momenta ad actionem pertinentia.

Cap. XIII. — Silentium. Itinerum intervalla. Conversiones cœli. Locus rei agendæ. Tesseræ et signa.

Cap. XIV. — Tres viæ harum rerum discendarum. Temporum rationes nosse debet imperator.

Cap. XV. — Partes diei et noctis.

Cap. XVI. — Ulyssis Homerici peritia.

Cap. XVII. — Arati imperitia ad Cynætham oppidum. Oves pellitæ. Signa duplicata.

Cap. XVIII. — Cleomenis error ad Megalopolin. Philippi peccata ad Melitæam.

Cap. XIX. — Nicias Atheniensis turbatur defectu lunæ. Scalarum commetiendarum ratio.

Cap. XX. — Geometriam nosse debet imperator. Auctoris Commentarii Tactici. Artes præparatoriæ.

Cap. XXI. — Sparta duplo major Megalopoli. Ex circuitu urbis non intelligitur magnitudo. Collibus superstructæ urbes.

Cap. XXII. — (Ol. 142. 2. A. Urb. 544.) Unus Hannibal ubique omnia gerit. De ejus ingenio dissentiunt auctores. Multa contra institutum suum faciunt homines.

Cap. XXIII. — Agathocles. Cleomenes. Athenienses. Lacedæmonii. Philippus.

Cap. XXIV. — Hannibal varius pro varietate temporum et amicorum. Hannibal cognomine Monomachus sævorum consiliorum auctor.

Cap. XXV. — Avaritiæ accusatur Hannibal. Mago Samnis, avarus.

Cap. XXVI. — Recepta a Romanis Capua, cogitur Hannibal multa durius facere.

Cap. XXVII. — Agrigenti nominis origo. Urbis situs et præstantia. Agrigentum colonia Rhodiorum. Agathyrnenses in Italiam translocantur.

Cap. XXVIII. — Legatio Ætolorum ad Lacedæmonios contra Philippum et Acarnanum, ad eosdem pro Philippo. Chlæneæ Ætoli oratio ad Lacedæmonios.

Cap. XXIX, XXX, XXXI. — Idem.

Cap. XXXII. — Lycisci Acarnanis oratio pro Macedonibus adversus Ætolos et Romanos.

Cap. XXXIII, IV, V, VI, VII, VIII, IX. Idem.

Cap. XL. — Auxilium tardum, inutile. Acarnanum desperata conjuratio.

Cap. XLI. — Testudines aggestitiæ. Porticus. Varius apparatus oppugnationis. Echinum oppugnat Philippus.

Cap. XLII. — Echinenses ei se tradunt.

Cap. XLII, a — *Ægina a Romanis occupata. Publii* [illegible] *captivos Æginetas indulgentia.*

Cap. XLIII. — Euphratis natura aliis fluminibus cont[illegible]

Cap. XLIV. — Frumentum a Ptolemæo petunt Roma[illegible]

Cap. XLV. — Varia fragmenta minora. *Alternæ Ro*[illegible]*rum et Carthaginiensium rerum vices. Partic*[illegible] *historiæ incommodum.*

DECIMI LIBRI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 142. 3. An. Urb. 545.) Ora inferioris [illegible] importuosa. Portus Tarenti. Illorum opportunitas. [illegible] opulentia. Hanc Fabius oppugnat.

Cap. II. Ingenium Scipionis. Non felix. solum ille, [illegible] prudens. Simile Scipionis et Lycurgi institutum.

Cap. III. — Lælii narratio de Scipione. Patrem servat [illegible]

Cap. IV. — Ædilitatem cum fratre petit. Somnium [illegible] apud matrem.

Cap. V. — Ambo fratres ædiles creantur. Cum diis c[illegible] videtur Scipio. Blandus est, sagax et industrius.

Cap. VI. Milites in Hispania cohortatur. Carthagine[illegible]vam oppugnare cogitat.

Cap. VII. — Prudens Scipionis consilium. Tres duc[illegible]norum.

Cap. VIII. — Commoditates Carthaginis Novæ.

Cap. IX. — Prudens Scipionis consilium perperam tr[illegible] fortunæ. Ejus epistola ad Philippum. Carthaginem [illegible] tendit.

Cap. X. — Situs hujus urbis. Aletes metallorum [illegible] inventor.

Cap. XI. — Castra Scipionis ad Carthaginem Novam [illegible]bitus urbis. Scipio cohortatur milites.

Cap. XII. — Terra et mari oppugnatur Carthago No[illegible]

Cap. XIII. — Urbis obsidium.

Cap. XIV. — Expugnatur a Romanis.

Cap XV. — Sævus Romanorum mos in expugnatione [illegible] Direptio Carthaginis Novæ.

Cap. XVI. — Præda æqualiter dividitur.

Cap. XVII. — Probandus hic mos. Captivos curat [illegible] Naves captæ.

Cap. XVIII. — Mago et Senatores capti. Obsides. [illegible] Mandonii et aliæ captivæ.

Cap. XIX. — Pecunia capta. Continentia Scipionis. [illegible] Romam mittit Scipio.

Cap. XX. — Exercitia militaria. Fervent fabrorum of[illegible] Xenophontis dictum. Tarraconem redit Scipio.

Cap. XXI. — Euryleon prætor Achæorum. Philopœ[illegible] ingenium et institutio. Polybii de Philopœmene lib[illegible]

Cap. XXII. — Philopœmen instituitur a Cleandro. Co[illegible] utitur Ecdemi et Demophanis. Ejus moderatio et [illegible]tudo. Præfectus equitum.

Cap. XXIII. — Equitum exercitatio.

Cap. XXIV. — Dux exercitus ubique adesse debet. De[illegible] Phalerei dictum.

Cap. XXV. — Res Ætolorum. Fragmentum orationis [illegible]sus Romanos.

Cap. XXVI. Nemea. Philippus Argis lascivus. Pro[illegible] ætatis in vitia incidit.

Cap. XXVII. — Mediæ provinciæ præstantia. Equ[illegible] ferax regio. Ecbatana. Magnificentia regiæ. Ana[illegible]plum.

Cap. XXVIII. — Adversus Arsacem per deserta per[illegible]tiochus. Persarum lex de aquæductibus. Puteos co[illegible]pit Arsaces. Hecatompylon venit Antiochus.

Cap. XXIX. — In Hyrcaniam pergit. Labum montem tr[illegible]

Cap. XXX. — Labi montis transitio.

XXXI. — In Hyrcaniam descendit Antiochus. Syrin-
a, caput Hyrcaniæ, capit.
XXXII. — (Ol. 142. 4. A. Urb. 546.) Consules in insi-
s incidunt. Cadit Marcellus sua imprudentia. Hunc
rtuum videre cupit Hannibal. In Care faciendum peri-
um.
XXXIII. — Hannibalis prudentia. Cataractæ porta-
a.
XXXIV. Edeco Romanis se tradit.
XXXV. — Indibilis et Mandonius deserunt Pœnos.
XXXVI. — Difficilius est victoria recte uti quam vin-
e. Iisdem institutis tuenda et paranda imperia.
XXXVII. Hasdrubal Scipionem exspectat. Lælius Roma
ersus. Indibilis Scipioni jungitur.
XXXVIII. — Scipio rex salutatur, Asdrubal ad Bæ-
a. Advenit Scipio.
XXXIX. — Aggreditur Asdrubalem. Profugit hic
rsus Pyrenæos.
XL. — Victor Scipio regem se appellari vetat. Ejus
gnitudo animi. Tarraconem redit.
XLI. — Contra Ætolos, Romanos et Attalum Achæi
lii populi opem petunt a Philippo. In periculis cernitur
r fortis. Socios omnes tuetur Philippus.
XLII. — Æniani sinus oras infestat. Demetriadem
rsus hostium conatus observat.
XLIII. — Usus signorum per accensas faces. Veterum
plex ratio, parum utilis.
XLIV. Æneæ Strategica. Ejusdem ratio signa dandi
r faces.
XLV. Incommoda hujus rationis. Cleoxeni et Demo-
iti ratio, emendata a Polybio.
XLVI. — Polybii ratio.
XLVII. — Usus magister optimus. In legendo miram
m habet. Usu pulchra omnia consequi licet.
XLVIII. — Aspasiacæ nomades. Oxus fluvius. Cata-
cta. Flumen terram subit.
XLIX. — Pugna Antiochi ad Arium fluvium contra
uthydemum rebellem. Fugantur Bactriani. Euthydemus
ariaspa se recipit.

UNDECIMI LIBRI

RELIQUIÆ.

p. I, a. — Exponit auctor *cur in hoc sequentibusque libris a præfationibus abstinuerit.*
p. I. (Ol. 143, 1. A. Urb. 547.) Asdrubal intrat Italiam.
jus pugna cum Livio et Nerone Coss. Vincitur a Ro-
manis.
p. II. — Mors et laus Asdrubalis.
p. III. — Victoria Romanorum et effusa lætitia.
p. IV. — Legatio ad Ætolos de pace. Oratio legati Rhodii.
p. V. — Idem.
p. VI. — Idem. Philippi legatorum verba.
p. VII. — Apollinis templum Thermi spoliat Philippus.
Lamentatur quod Attalum non deprehendere potuerit.
p. VIII. — Imperitia ducum Achæorum.
p. IX. — Philopœmen cohortatur Achæos. Disciplinam
militarem restituit.
p. X. — Philopœmenis morum simplicitas. Apud suos
auctoritas. Achæos exercet.
p. XI. — Pugna cum Machanida ad Mantineam. Philopœ-
menis acies.
p. XII. — Hortatur suos. Machanidæ acies. Committitur
pugna per Tarentinos.
p. XIII. — Pugnæ ad Mantineam initium. Mercenarii ty-
rannorum fortius pugnare solent.

Cap. XIV. — Fugantur mercenarii Achæorum. Prudens constantia Philopœmenis. Machanidæ imperitia.
Cap. XV. — Philopœmen reparat damnum. Phalanx Achæorum post fossam locata. Lacedæmonii immittunt se fossæ.
Cap. XVI. — Eorum cædes et fuga. Consilium Philopœmenis.
Cap. XVII. — Machanidæ reditum observat. Machanidas a suis exclusus.
Cap. XVIII. — Occiditur a Philopœmene. Achæi capiunt Tegeam et impune prædantur Laconicam.
Cap. XIX. — (Ol. 143. 2. A. Urb. 548.) Laus Hannibalis. Imperatoria virtus. nulla unquam seditio in castris Hannibalis. Ejuscapitale ingenium.
Cap. XX. — Asdrubal ad Ilipam. M. Junium mittit Spicio ad Colchantem regulum Hispaniæ. Sociis Hispanis diffidit.
Cap. XXI. — Magonem et Masinissam repellit. Velitationes.
Cap. XXII. Stratagema Scipionis. Asdrubalem aggreditur.
Cap. XXIII. — Solertes ejus motus.
Cap. XXIV. — Pugna ad Ilipam Asdrubal fugatur. Aviditas militum punita.
Cap. XXIV, a. — *Responsum Scipionis ipsum ad quietem cohortantibus. Ejusdem cum Syphace colloquium. Hac de re Asdrubalis verbum.*
Cap. XXV. — Seditionem sedat Scipio.
Cap. XXVI, XXVII. — Idem.
Cap. XXVIII. — Ejus oratio ad seditiosos.
Cap. XXIX. — Idem.
Cap. XXX. — Necantur auctores defectionis. Ceteris venia datur.
Cap. XXXI. — Adversus Indibilem suos hortatur Scipio.
Cap. XXXII. — Bellum cum Indibili.
Cap. XXXIII. — Pugna prope Iberum amnem. Clades et fuga Indibilis. Victor Scipio Romam redit.
Cap. XXXIV. — Euthydemus rex Bactrianorum pacem petit. Teleas, Antiochi legatus. Demetrius, Euthydemi filius. Pacem init Antiochus. Indiam petit et Sophagasenum. Victor domum redit.
Cap. XXXV. — Varia fragmenta minora. *Causarum cognitio perutilis.*

DUODECIMI LIBRI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — Varia fragmenta geographica.
Cap. II. — Lotus arbor.
Cap. III. — Timæi de Africa et Corsica errores. Africæ fertilitas. Animalia. Timæi levitas. Animalia Corsicæ.
Cap. IV. — Tuba greges convocant in Corsica. Buccina utuntur subulci in Italia. Porcorum mira copia in ea regione. Buccina convocantur greges.
Cap. IV, a. — *Temere Timæus accusat Ephorum et Theopompum.*
Cap. IV, b. — *Puerilis ejusdem narratio de Romana consuetudine ante urbem sacrificandi equum.*
Cap. IV, c. — *In rebus Libycis, Sardicis, ac præsertim in Italicis malus historicus. Rerum inquisitionem prorsus negligit.*
Cap. IV, d. — *Vel eorum locorum, in quibus natus est, ignarus deprehenditur. Ridiculus ejus error de Arethusæ fonte.*
Cap. V. — Polybius bene meritus de Locrensibus. Dissensus Aristotelis et Timæi de origine Locrensium. Centum familiæ. Phialephoros.
Cap. VI. — Fœdus subdolum cum Siculis. Servis olim non usos Græcos contendit Timæus.

nibal Appium obsidet. Invictus Romanorum animus. In equitatu præcipua vis Hannibalis.

Cap. IV. — Cur Capuam reliquerit Hannibal.

Cap. V. — Capuanos de consilio suo monet. Hannibal ad Romam.

Cap. VI. — Consternatio in urbe. Mos matronarum. Cnæus et Publius Coss. Agrum Romanum populatur Hannibal.

Cap. VII. — Recedit ab urbe. Eum persequitur Sulpicius Cos. Rhegium petit Hannibal.

Cap. VIII. — Res gestæ Epaminondæ ad Spartam et ad Mantineam.

Cap. IX. — Earum collatio cum rebus Hannibalis ad Capuam et ad Romam. Bomilcar, classis præfectus Pœnorum, Tarentinis frustra auxiliari tentat.

Cap. X. — Ornamenta Syracusarum Romam translata. Non probandum hoc Romanorum consilium. Invidiosum decus Romæ. Romanis verum decus. *Prædictis spoliis privatas domos urbemque exornant.*

Cap. XI. — Hasdrubal Gisconis filius. Ejus iniquitas Indibilem.

Cap. XII. — Partes artis imperatoriæ. In bello plur quam aperta vi geruntur. Casus fortuitus. Varia n ad actionem pertinentia.

Cap. XIII. — Silentium. Itinerum intervalla. Cc ... Asini cœli. Locus rei agendæ. Tesseræ et signa.

Cap. XIV. — Tres viæ harum rerum discer ... Diffi- porum rationes nosse debet imperator.

Cap. XV. — Partes diei et noctis. ... Defenditur

Cap. XVI. — Ulyssis Homerici peritia. ... scriptor.

Cap. XVII. — Arati imperitia ad Cynæ ... Contro- pellitæ. Signa duplicata. ... Cosmo-

Cap. XVIII. — Cleomenis error ... Zaleuci, di- peccata ad Melitæam.

Cap. XIX. — Nicias Athenien ... militaribus. Scalarum commetiendarum

Cap. XX. — Geometriam n ... vindicantur a Timæi Commentarii Tactici. Ar ... Timæus.

Cap. XXI. — Sparta du ... Timæo. Aristoteles urbis non intelligitur ... ingenium. Præsens abest urbes.

Cap. XXII. — (Ol. 1 ... Carthaginem translatus. Agri- que omnia gerit ... Historici hujus imperi- Multa contra in

Cap. XXIII. — ... historia semel de industria men- dæmonii. Pl ... fide dignus est. Mos Timæi

Cap. XXIV. — ... orationibus tractandis. amicorum ... fuit scribit, sed quæ dici consiliorum

Cap. XXV ... proprium officium est revera- avarus ... causas pernoscere. Præ

Cap. XX ... et verbosas orationes ne- bal n

Cap. ... auctoritatem sibi com- ... Stratoni physico accidit. Alios ... culpa carere perarduum

Cap. XXV, d. — Athenis residens Timæus in antiquo- ... legendis tempus contrivit. Histo- ... collatio. Tres medicinæ partes. ... medicorum sectæ, Herophilii, et Callimachii.

Cap. XXV, e. — Tripartita similiter Historia.

Cap. XXV, f. — Ad bene scribendam historiam ex libris materiam colligere non satis est.

Cap. XXV, g. — Hujus rei exemplo sint Ephorus, Theopompus et præsertim Timæus.

Cap. XLII, a — *Ægina a ... captivos Æginetas ir*

Cap. XLIII. — Euphr

Cap. XLIV. — Frum

Cap. XLV. — Var ... *rum et Carth. historiæ in*

... *experientia ... inutile. ... ertus, quod ... tas tamen ... debent histori... ulla rerum ... historia male ... ndum sit id ... ndam sententiam ... omit.*

Cap. ... *ridet, quibus ad senatum ... Hermocratem inducit.* ...olastica prorsus et puerilis oratio. — *Non minus ridicula Timoleontis ... ad Græcos adhortatio.*

... I, b. *Siculos et præsertim Syracusanos ... cos omnesque etiam homines extollere ... æus.*

Cap. XXVI, c. — *Tam fatuo historico idem accid... quod in Academia eloquentiæ studiosis.*

Cap. XXVI, d. — *Mirabilium rerum narratione fals... sibi ad mirationem Timæus conciliat. Nimia ejus ostentatio et superbia de coloniarum descriptio... bus.*

Cap. XXVI, e. — *In his ipsis errores ejus demonstr... sunt. Studiosis nocet magis quam prodest ejus ... mentariorum studium.*

Cap. XXVI, f. — *Timæi pragmatica historiæ pars ... omni errorum colluvie concreta.*

Cap. XXVII. — Oculi certiores testes auribus. Heracliti dictum. Commodius ex libris discitur, certius ex prop... usu. In hanc sententiam conveniunt Ephorus, Theopompus, Homerus.

Cap. XXVIII. — Platonis dictum applicatur Historiæ. ... merita Timæi fama. *Laus Ephori. Ne ejus libros com... lare videatur Timæus, his celerisque obtrectat.*

Cap. XXVIII, a. — *Qui propria experientia narrat, il... longe præstat qui res ex aliorum traditione tracta...*

LIBRI DECIMI TERTII

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 143. 4. A. Urb. 550.) Ætolis obæratis leg... scribunt Dorimachus et Scopas. *His resistit Alexander.*

Cap. II. — Scopas Alexandriam se confert. Inexplebilis ej... cupiditas. Hydropicis comparatur.

Cap. III. — Dolus rege indignus. Olim aperte, non dolo, ... rebantur bella. Ejus rei vestigium apud Romanos.

Cap. IV. — Heraclidem adversus Rhodios subornat Phili... pus. Vita et mores Heraclidis.

Cap. V. — Heraclides fallit Rhodios. Veritas triumph... de mendacio. Damocles.

Cap. VI. — Nabis succedit Machanidæ. Sævit Lacedæmon...

Cap. VII. — Novum tormenti genus. Apega, Nabidis uxo...

Cap. VIII. — Nabidis latrocinia. Origo belli cum Achæis.

Cap. IX. — Gerræis libertatem concedit Antiochus.

Cap. X. — Fragmenta geographica. Loca Italiæ, Illyriæ, Cretæ et Thraciæ.

ad-

vincit in

ntur Syphacem.
um consilia.
. Ejus classem aggre-

ator Ptolemæi Philopatoris.
phi amica; Agathoclea, Philo-

ypti plurium annorum complexus est
tro narrabantur rês Ptolemæi et Arsinoes.

LIBRI DECIMI QUINTI

RELIQUIÆ.

. I. — (Ol. 144. 2. A. Urb. 552.) Romanis Pœni anno- nam intercipiunt. Legati Scipionis ad Pœnos.
. II. — Legati violantur in reditu.
. III. — Novum belli initium. Hannibal in Africa. Tychæus Numida.
. IV. — Oppida subigit Scipio. Massanissam revocat. Legati Roma redeunt. Pœnorum legatos incolumes dimittit Scipio.
. V. — Zamam abit Hannibal. Ei speculatores remittit Scipio. Colloqui cum Scipione cupit Hannibal. Castra ad Naragara.
. VI. — Colloquium Hannibalis cum Scipione. Hannibalis oratio.
. VII. — Idem.
. VIII. — Responsum Scipionis.
. IX. — Irrito colloquio, prælio rem cernunt. Acies Scipionis.
. X. — Hortatur suos Scipio.
. XI. — Acies Hannibalis. Ejusdem ad suos adhortatio.
. XII. — Pugna ad Zamam.
. XIII. — Pugna Scipionis cum Hannibale.
. XIV. — Idem. Vincit Scipio.
. XV. — Hannibal victus non sua culpa.
. XVI. Idem.
. XVII. — Legatis Pœnorum respondet Scipio.
. XVIII. — Leges pacis.
. XIX. — Pacem suadet Hannibal. Pacis leges accipiunt Pœni.
. XX. — Res Philippi. Cum Antiocho conjurat contra Ptolemæum. In eorum caput recidit exitium.

Cap. XXI. — Molpagoras Cianorum demagogus. Cio per dolum potitur Philippus. Homines brutis incautiores.
Cap. XXII. — Perfidia odiosum se reddit Philippus.
Cap. XXIII. — Dolosa legatio ad Rhodios. Deprehenditur dolus. Ætolos nuper conciliatos denuo offendit Philippus. Prusiæ gaudium in molestiam conversum.
XXIV. — Thasum in deditionem recipit Philippus.
IV, a. — *Plerique reges, dum imperium susci- libertatis nomen cunctis ostentant. Per nar- nem, qua utitur auctor, sæpe fit, ut finis ium dicatur.*
ius falsus tutor Ptolemæi Epiphanis.
us tutor et perditus minister. Agathoclea.

a. — *Dinonem Dinonis filium interficit Aga- s.*
XXVI. — Se et pupillum regem commendat Macedonibus. Ejus oratio ad Macedones. Qui rident eum. Tlepolemus commeatuum dominus.
Cap XXVII. — Tlepolemi socrus indigne tractata. Incertus consilii Agathocles. Mœragenes, Tlepolemi amicus, in eo est ut flagris cædatur.
Cap. XXVIII. — Miro modo evadit. Macedonas concitat adversus Agathoclem.
Cap. XXIX. — Insurrectionem parant milites. Œnanthe mater Agathoclis.
Cap. XXX. — Tumultus Alexandriæ. Agathocles in syringem se recipit. Mulieres et pueri noctu discurrunt cum viris.
Cap. XXXI. — Pupillum regem ab Agathocle poscunt Macedones. Animulam deprecatur Agathocles. Aristomenes, vilis adulator; dein solers regni administer. Intercedit pro Agathocle. Agathoclea ubera exserit.
Cap. XXXII. — Puer rex traditur populo. Sosibius regi et regno prospicit. Agathocles et Agathoclea quæruntur ad supplicium.
Cap. XXXIII. — Necantur Philo, Agathocles, Nicon, Agathoclea, Œnanthe, Philammon.
Cap. XXXIV. — Nil mirum in casu Agathoclis, qui nulla virtute fuerat insignis.
Cap. XXXV. — Accessoria disputatio narrationi subjicienda in magnorum virorum historia : quales Agathocles Siculus et Dionysius.
Cap. XXXVI. — Diutius immorari narrationi calamitatum, nec utile est nec jucundum. Res exaggerare est hominum ignorantium.
Cap. XXXVII. — Antiochus exspectatione hominum inferior.

LIBRI DECIMI SEXTI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 144. 3. A. Urb. 553.) Pergamenen regionem vastat Philippus. In templa et lucos deorum sævit. Zeuxis Lydiæ ab Antiocho præfectus.
Cap. I, a *et* b. — *Post prælium ad Laden licuerat Philippo Alexandriam usque navigare.* Plerique homines magna concupiscunt, nihil perficiunt.
Cap. II. — Philippi classem persequitur Attalus cum sociis Rhodiis. Theophiliscus dux classis Rhodiæ. Pugnæ signum dat Philippus.
Cap. III. — Pugna navalis ad Chium.
Cap. IV et V. — Idem.
Cap. VI. — Attalus victor, per Philippum interclusus a suis, ægre evadit Erythras. Philippus victus regiam victoris navem capit. Rhodii Chium redeunt.
Cap. VII. — Exitus pugnæ navalis ad Chium.

Cap. VI, a. — *Adversus hanc Timæi sententiam Aristotelis contrariam defendit Polybius.*

Cap. VI, b. — *Hujus rationes exponit, et quæ causa fuerit Locrensibus demigrandi.*

Cap. VII. — Partium studiosus Timæus. Nimius in vituperando.

Cap. VIII. — Aristotelem insectatur.

Cap. IX. — Timæi rationes de Locris.

Cap. X. — Expenduntur hæ rationes.

Cap. XI. — Miram diligentiam ostentat Timæus. Monumenta publica crepat. Consulto fuse de Timæo agit Polybius.

Cap. XI, a. — *Timæus quilibet alius scriptor quam historicus habendus.*

Cap. XII. — Veritas lumen historiæ. Duo genera mendacii.

Cap. XII, a. — *Voluntario mendacio maxime obnoxius Timæus*

Cap. XII, b. — *Explicatio proverbii, Locrensium promissiones.*

Cap. XII, c. — *Timæus sua ipse vitia in aliis historicis vituperat. Callisthenem conviciatur, Demosthenem autem et ceteros ejusdem ætatis oratores laudat.*

Cap. XIII. — Timæi in Democharem calumniæ. Hunc defendit Polybius. Archedicus comicus. Demochares perstrinxit Demetrium Phaleræum. Limax in pompa. Asini in theatro.

Cap. XIV. — Decorum in omnibus observandum. Diffidendum gerroni.

Cap. XV. — Timæi in Agathoclem convicia. Defenditur Agathocles. Præclare facta non tacere debet scriptor.

Cap. XVI. — Leges Locrensium, auctore Zaleuco. Controversia de servo. Lex Zaleuci de rei vindicatione. Cosmopolis major magistratus Locrensium. Alia lex Zaleuci, dicere, laqueo de collo suspenso.

Cap. XVII. — Callisthenis imperitia de rebus militaribus.

Cap. XVIII, XIX, XX, XXI, XXII. — Idem.

Cap. XXIII. — Ephorus et Callisthenes vindicantur a Timæi conviciis. Timoleontem laudibus effert Timæus.

Cap. XXIV. — Homerus helluo, judice Timæo. Aristoteles catillo. Timæi leve et morosum ingenium. Præsens abest et videns non videt.

Cap. XXV. Phalaridis taurus Carthaginem translatus. Agrigenti fuisse illum negat Timæus. Historici hujus imperitia.

Cap. XXV, a. — *Qui in historia semel de industria mendax deprehenditur, nulla fide dignus est. Mos Timæi in concionibus aut legatorum orationibus tractandis. Non quod reapse dictum fuit scribit, sed quæ dici debuerant.*

Cap. XXV, b. — *Historici proprium officium est revera habitos sermones et rerum causas pernoscere. Præ his falsas argumentationes et verbosas orationes nectit Timæus.*

Cap. XXV, c. — *Alios accusando auctoritatem sibi comparat Timæus. Idem Stratoni physico accidit. Alios reprehendere perfacile, culpa carere perarduum est.*

Cap. XXV, d. — *Athenis residens Timæus in antiquorum commentariis legendis tempus contrivit. Historiæ et medicinæ collatio. Tres medicinæ partes. Alexandriæ duæ medicorum sectæ, Herophilii, et Callimachii.*

Cap. XXV, e. — *Tripartita similiter Historia.*

Cap. XXV, f. — *Ad bene scribendam historiam ex libris materiam colligere non satis est.*

Cap. XXV, g. — *Hujus rei exemplo sint Ephorus, Theopompus et præsertim Timæus.*

Cap. XXV, h. — *Qui rerum narratarum experient[...] carent historici, legentibus prorsus inutiles.*

Cap. XXV, i. — *Timæus, rerum inexpertus, quod i[...] fatetur.*

Cap. XXV, l. — *Nisi omnes, præcipuas tamen arte[...] facultates proprio opere profiteri debent historici*

Cap. XXV, m. — *Apud Homerum multa rerum cogni[...] Concionibus et orationibus in historia male ut[...] Timæus*

Cap. XXV, n. — *Quomodo tractandum sit id genu[...] cendi, exponit Polybius.*

Cap. XXV, o. — *Ad confirmandam sententiam exe[...] ex Timæi historia depromit.*

Cap. XXV, p. — *Verba deridet, quibus ad senatum [...] loquentem Timæus Hermocratem inducit.*

Cap. XXVI. — Scholastica prorsus et puerilis oratio.

Cap. XXVI, a. — *Non minus ridicula Timoleontis [...] eumdem ad Græcos adhortatio.*

Cap. XXVI, b. *Siculos et præsertim Syracusanos s[...] Græcos omnesque etiam homines extollere gesti[...] mæus.*

Cap. XXVI, c. — *Tam fatuo historico idem acc[...] quod in Academia eloquentiæ studiosis.*

Cap. XXVI, d. — *Mirabilium rerum narratione fa[...] sibi ad mirationem Timæus conciliat. Nimia eju[...] ostentatio et superbia de coloniarum descript[...] bus.*

Cap. XXVI, e. — *In his ipsis errores ejus demonst[...] sunt. Studiosis nocet magis quam prodest ejus [...] mentariorum studium.*

Cap. XXVI, f. — *Timæi pragmatica historiæ par[...] omni errorum colluvie concreta.*

Cap. XXVII. — Oculi certiores testes auribus. Heracli[...] ctum. Commodius ex libris discitur, certius ex pr[...] usu. In hanc sententiam conveniunt Ephorus, Theop[...] pus, Homerus.

Cap. XXVIII. — Platonis dictum applicatur Historiæ. [...] merita Timæi fama. *Laus Ephori. Ne ejus libros co[...] lare videatur Timæus, his ceterisque obtrectat.*

Cap. XXVIII, a. — *Qui propria experientia narrat, [...] longe præstat qui res ex aliorum traditione tract[...]*

LIBRI DECIMI TERTII

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 143. 4. A. Urb. 550.) Ætolis obæratis [...] scribunt Dorimachus et Scopas. *His resistit Alex[...] der.*

Cap. II. — Scopas Alexandriam se confert. Inexplebilis [...] cupiditas. Hydropicis comparatur.

Cap. III. — Dolus rege indignus. Olim aperte, non dolo [...] rebantur bella. Ejus rei vestigium apud Romanos.

Cap. IV. — Heraclidem adversus Rhodios subornat Ph[...] pus. Vita et mores Heraclidis.

Cap. V. — Heraclides fallit Rhodios. Veritas trium[...] de mendacio. Damocles.

Cap. VI. — Nabis succedit Machanidæ. Sævit Lacedæm[...]

Cap. VII. — Novum tormenti genus. Apega, Nabidis [...]

Cap. VIII. — Nabidis latrocinia. Origo belli cum Achæ[...]

Cap. IX. — Gerræis libertatem concedit Antiochus.

Cap, X. — Fragmenta geographica. Loca Italiæ, Illy[...] Cretæ et Thraciæ.

LIBRI DECIMI QUARTI

RELIQUIÆ.

ium. *Auctoris procemium. Acta annorum duodecim hoc libro simul congessit.*

I. — (Ol. 144. 1. A. Urb. 551.) Scipio in Africa. Utiobsidet. Syphacem reconciliare sperat. Hostium exrat castra. Syphacem legationibus ludit. Castra Asdrus et Syphacis.

II. — Molitionem adversus Uticam simulat Scipio. Sil per legatos cum Syphace agit. Abrumpit legationes.

III. — Syphax deliberat cum Asdrubale. Dolum parat pio. Vesperi signa concinunt apud Romanos.

IV. — Castra hostium incendit Scipio.

V. — Idem. Cum paucis effugiunt Syphax et Asdru-.

VI. — Victor Scipio in castra redit. Consternatio Pœum in urbe. Deliberant de rebus præsentibus. Scyx in Abbam se recipit profugosque recolligit.

VII. — Pœni reparant vires. Celtiberi opportune adiunt. In Magnis campis castra ponunt Pœni.

VIII. — Scipio obviam it hostibus. Prælio vincit in gnis campis. Celtiberi omnes pereunt.

IX. — Lælius et Massanissa persequuntur Syphacem. ipio subigit oppida. Extrema Pœnorum consilia.

X. — Tunetem occupat Scipio. Ejus classem aggrentur Pœni.

XI. — Agathocles assentator Ptolemæi Philopatoris. eino Ptolemæi Philadelphi amica; Agathoclea, Philotoris.

XII. — Res Ægypti plurium annorum complexus est ctor. In hoc libro narrabantur rēs Ptolemæi et Arsinoes.

LIBRI DECIMI QUINTI

RELIQUIÆ.

I. — (Ol. 144. 2. A. Urb. 552.) Romanis Pœni annom intercipiunt. Legati Scipionis ad Pœnos.

II. — Legati violantur in reditu.

III. — Novum belli initium. Hannibal in Africa. Tyhæus Numida.

IV. — Oppida subigit Scipio. Massanissam revocat. egati Roma redeunt. Pœnorum legatos incolumes dimittit Scipio.

V. — Zamam abit Hannibal. Ei speculatores remittit cipio. Colloqui cum Scipione cupit Hannibal. Castra ad iaragara.

VI. — Colloquium Hannibalis cum Scipione. Hannibais oratio.

VII. — Idem.

VIII. — Responsum Scipionis.

IX. — Irrito colloquio, prælio rem cernunt. Acies Scipionis.

X. — Hortatur suos Scipio.

XI. — Acies Hannibalis. Ejusdem ad suos adhortatio.

XII. — Pugna ad Zamam.

XIII. — Pugna Scipionis cum Hannibale.

XIV. — Idem. Vincit Scipio.

XV. — Hannibal victus non sua culpa.

XVI. Idem.

XVII. — Legatis Pœnorum respondet Scipio.

XVIII. — Leges pacis.

XIX. — Pacem suadet Hannibal. Pacis leges accipiunt Pœni.

XX. — Res Philippi. Cum Antiocho conjurat contra Ptolemæum. In eorum caput recidit exitium.

Cap. XXI. — Molpagoras Cianorum demagogus. Cio per dolum potitur Philippus. Homines brutis incautiores.

Cap. XXII. — Perfidia odiosum se reddit Philippus.

Cap. XXIII. — Dolosa legatio ad Rhodios. Deprehenditur dolus. Ætolos nuper conciliatos denuo offendit Philippus. Prusiæ gaudium in molestiam conversum.

Cap. XXIV. — Thasum in deditionem recipit Philippus.

Cap. XXIV, a. — *Plerique reges, dum imperium suscipiunt, libertatis nomen cunctis ostentant. Per narrandi rationem, qua utitur auctor, sæpe fit, ut finis prius quam initium dicatur.*

Cap. XXV. — Sosibius falsus tutor Ptolemæi Epiphanis. Agathocles falsus tutor et perditus minister. Agathoclea. Tlepolemus.

Cap. XXV, a. — *Dinonem Dinonis filium interficit Agathocles.*

Cap. XXVI. — Se et pupillum regem commendat Macedonibus. Ejus oratio ad Macedones. Qui rident eum. Tlepolemus commeatuum dominus.

Cap XXVII. — Tlepolemi socrus indigne tractata. Incertus consilii Agathocles. Mœragenes, Tlepolemi amicus, in eo est ut flagris cædatur.

Cap. XXVIII. — Miro modo evadit. Macedonas concitat adversus Agathoclem.

Cap. XXIX. — Insurrectionem parant milites. Œnanthe mater Agathoclis.

Cap. XXX. — Tumultus Alexandriæ. Agathocles in syringem se recipit. Mulieres et pueri noctu discurrunt cum viris.

Cap. XXXI. — Pupillum regem ab Agathocle poscunt Macedones. Animulam deprecatur Agathocles. Aristomenes, vilis adulator; dein solers regni administer. Intercedit pro Agathocle. Agathoclea ubera exserit.

Cap. XXXII. — Puer rex traditur populo. Sosibius regi et regno prospicit. Agathocles et Agathoclea quæruntur ad supplicium.

Cap. XXXIII. — Necantur Philo, Agathocles, Nicon, Agathoclea, Œnanthe, Philammon.

Cap. XXXIV. — Nil mirum in casu Agathoclis, qui nulla virtute fuerat insignis.

Cap. XXXV. — Accessoria disputatio narrationi subjicienda in magnorum virorum historia : quales Agathocles Siculus et Dionysius.

Cap. XXXVI. — Diutius immorari narrationi calamitatum, nec utile est nec jucundum. Res exaggerare est hominum ignorantium.

Cap. XXXVII. — Antiochus exspectatione hominum inferior.

LIBRI DECIMI SEXTI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 144. 3. A. Urb. 553.) Pergamenen regionem vastat Philippus. In templa et lucos deorum sævit. Zeuxis Lydiæ ab Antiocho præfectus.

Cap. I, a *et* b. — *Post prælium ad Laden licuerat Philippo Alexandriam usque navigare.* Plerique homines magna concupiscunt, nihil perficiunt.

Cap. II. — Philippi classem persequitur Attalus cum sociis Rhodiis. Theophiliscus dux classis Rhodiæ. Pugnæ signum dat Philippus.

Cap. III. — Pugna navalis ad Chium.

Cap. IV et V. — Idem.

Cap. VI. — Attalus victor, per Philippum interclusus a suis, ægre evadit Erythras. Philippus victus regiam victoris navem capit. Rhodii Chium redeunt.

Cap. VII. — Exitus pugnæ navalis ad Chium.

Cap. VIII. — Victus Philippus victoriam sibi vindicat. Gravissima ejus clades.
Cap. IX. Laus Theophilisci Rhodii.
Cap. X. (nunc est c. I b.)
Cap. XI. — Prinassum obsidet Philippus.
Cap. XII. — Iassi urbis situs et origo. Diana Cindyas nunquam compluitur. Theopompi levitas. In narrandis mirabilibus modus tenendus.
Cap. XIII — Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, Messenam proditione capit.
Cap. XIV et XV. Zeno et Antisthenes Rhodii, historici illustres. Dissentiunt a Polybio de pugna navali ad Laden;
Cap. XVI et XVII. — de expeditione Nabidis in Messanam;
Cap. XVIII et XIX. — et de pugna Antiochi et Scopæ ad Panium (Ol. 145. 2. A. Urb. 556).
Cap. XX. — Stylum colens Zeno, neglexit res. Ad Zenonem scripsit Polybius.
Cap. XXI. — Tlepolemus administrator Ægypti. Pecuniæ regiæ prodigus. Superbia tumens.
Cap. XXII. — Sosibius Sosibii filius sigilli regii custos. Ptolemæus Sosibii filius, ex aula Macedonica reversus, spernit Alexandrinos.
Cap. XXIII. — Lætitia Romanorum finito bello Punico. Syphax in triumpho ductus.
Cap. XXIV. — P. Sulpicius Cos. Philippus Bargyliis. Hiemat in Caria. Raptu vivit luporum ritu.
Cap. XXV. — (Ol. 144. 4. A. Urb. 554.) Attalus invitatur Athenas. Eodem veniunt legati Romani et Attalus. Honores huic habiti Athenis. Tribus Attalica.
Cap. XXVI. — Concionem per epistolam alloquitur Attalus. Ejus epistola ad Athenienses.
Cap. XXVII. — Philippo bellum indicunt Romani in gratiam Attali et Græcorum. Legati Romanorum ad Antiochum et Ptolemæum.
Cap. XXVIII. — Bellum generose suscipit Philippus. Ejusdem constantia.
Cap. XXIX. — Abydum petit. Hujus urbis situs. Freti Herculei cum freto ad Abydum comparatio. Portus Abydenus.
Cap. XXX. — Abydum oppugnat Philippus. Deditionis conditiones respuit.
Cap. XXXI. — Desperata consilia Abydenorum.
Cap. XXXII. — Phocica desperatio. Desperatio olim Acarnanum, nunc Abydenorum.
Cap. XXXIII. — Idem.
Cap. XXXIV. — Legatus Romanorum ad Philippum. Abydo potitur Philippus. Abydeni se ipsi interimunt.
Cap. XXXV. — Legatio Achæorum et Romanorum ad Rhodios de pace cum Philippo ineunda.
Cap. XXXVI. — Philopœmenis stratagema adversus Nabidem. Litteræ ad Achaicas urbes datæ. Tegeam subito conveniunt Achæi.
Cap. XXXVII. — Successus stratagematis. Nabidis mercenarii cæsi ab Achæis.
Cap. XXXVIII. — Philippus Achæos concitat adversus Romanos.
Cap. XXXIX. — Scopas dux Ptolemæi recipit Judæam. Victo Scopa Antiochus potitur Palæstina (Ol. 145. 2. A. Urb. 556).
Cap XL. — Gazensium fides in Ptolemæum.
Cap. XLI. — Fragmenta geographica.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 145. 2. A. Urb. 556.) T. Quinctius et socii conveniunt cum Philippo ad Nicæam. Colloquium inter illos. Titi postulata.
Cap. II. — Postulata Attali, Rhodiorum, Achæorum, Æ-lorum.
Cap. III. — Oratio Alexandri Ætoli adversus Philippum.
Cap. IV. — Cum Ætolis disceptat Philippus. Spolium spolio capiunt Ætoli.
Cap. V. — Quid sit hoc declarat Philippus. Cum Ætolis postulat.
Cap. VI. — Rhodiis et Attalo respondet; mox et Achæis
Cap. VII. — Scriptas conditiones petit. Titi jocus in Phi-pum. In posterum differtur colloquium.
Cap. VIII. — Sero venit Philippus. Seorsim cum Tito loquitur. Ejus conditiones.
Cap. IX. — Improbantur a sociis. Colloquium ad Thron-Res rejicitur ad senatum Romanum.
Cap. X. — Induciæ dantur Philippo. Legati mittuntur -mam.
Cap. XI. — Græcorum legati ad senatum Romanum. C-pedes Græciæ. Philippi legati.
Cap. XII. — Continuatur bellum cum Philippo. Qui-prorogatur imperium.
Cap. XIII. — Proditoris nomen non temere conferend-Aristænus non fuit proditor.
Cap. XIV. — Demosthenes multos immerito proditores minavit.
Cap. XV. — Quis vere proditor. Proditorum merces. Stol-simum animal homo.
Cap. XVI. — Attali merita in Sicyonios, honoribus repe-
Cap. XVII. — Nabis potitur Argis. Apegæ crudelitas.

LIBRI DECIMI OCTAVI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 145. 3. a. U. 557.) Romani milites vallos stant in itinere. Præstat vallum Romanorum vallo G-corum.
Cap. II. — Titus et Philippus in Thessalia.
Cap. III. — Idem.
Cap. IV. — Initium prælii ad Cynoscephalas.
Cap. V. — Ætoli fortiter pugnant. Cynoscephalæ tuma-
Cap. VI. — Prælium ad Cynoscephalas.
Cap. VII et VIII. — Idem.
Cap. IX. — Philippus victus a T. Quinctio.
Cap. X. — Fugit rex Macedonum. Ejus castra spoli- Ætoli. Exitus prælii ad Cynoscephalas.
Cap. XI. — Comparatio militiæ Macedonicæ cum Roma- Cur Romani omnibus palmam præripiunt. Hannibal q-bus rebus superaverit Romanos. Pyrrhi militia.
Cap. XII. — Phalanx densata. Sarissæ phalangis.
Cap. XIII. — Hujus aciei vis propria.
Cap. XIV. — Phalangis incommoda.
Cap. XV. — Romana acies præstat phalangi.
Cap. XVI. — In Macedoniam se recipit Philippus. Char-regias cremari jubet. In adversa fortuna resipiscit.
Cap. XVII. — Ætolorum avaritia et jactantia. Philippo -ducias concedit Quinctius. Ætolis suspecta Titi integrit-
Cap. XVIII. — Romanorum abstinentiam defendit Polybi- L. Æmilii exemplum, et P. Scipionis.
Cap. XIX. — Titi et sociorum colloquium de pace Philip-danda.
Cap. XX. — Idem.
Cap. XXI. — Colloquium cum Philippo ad Tempe.
Cap. XXII. — Origo belli cum Ætolis et cum Antioch- Pacem cum Philippo maturat Quinctius.
Cap. XXIII. — Dolosi suis artibus capti. Epicharmi dictum
Cap. XXIV. — Attali regnum virtute partum, et firmatum Rhodiorum legatio ad Antiochum.
Cap. XXV. (Ol. 145. 4. A. U. 558.) M. Claudius Marcell-

os. Frustra impedire conatur pacem. Cum Achæis fœdus on convenit.
. XXVI. — Bœoti ingrati in Titum. Brachyllas Bœotarba. Bœotorum ingratitudo.
. XXVII. — Senatusconsultum de pace cum Philippo.
. XXVIII. — Ætolorum querelæ. Quinctius deliberat m decem legatis a senatu missis. Corinthus Achæis redtur. Plures urbes retinent Romani.
. XXIX. — Ludi Isthmici. Senatusconsultum de liberte Græcorum per præconem pronunciatur.
. XXX. — Antiochi legatis respondet Quinctius. Res ræciæ ordinat.
. XXXI. — Legati Romani varias in partes. Cn. Corneus convenit Philippum et Ætolos.
. XXXII. — Ephesus opportuna Antiocho. Antiochum nvenit L. Cornelius.
. XXXIII. — Postulata Romanorum.
. XXXIV. — Antiochi responsum.
. XXXV. — Smyrnensium et Lampsacenorum legati.
. XXXVI. — Scopas res novas molitur. Vocatur ad rem.
. XXXVII. — Condemnatur necaturque. Cruciatus netur Dicæarchus.
. XXXVIII. — Scopæ rapinæ. Charimortus. Anacletea regis. Polycrates Cypri administrator. Ptolemæus Mealopolita.

LIBRI DECIMI NONI

RELIQUIÆ.

. I. — Cato in Hispania muros urbium diruit (Ol. 146. . A. Urb. 559).
. II. — Ingens bello Punico captorum numerus ab Iannibale venumdatorum.

LIBRI VICESIMI

RELIQUIÆ.

p. I. — (Ol. 146. 4. A. Urb. 562.) Apocleti Ætolorum. Cum illis consultat Antiochus.
p. II. — Bœotorum ad Anthiochi legationem responsum.
p. III. — Antiochus Chalcide hibernat. Epirotarum postulata et Eleorum. Responsum regis.
p. IV. Bœotorum pristina gloria minuta. Amæocritus prætor. Bœoti cum Achæis adversus Ætolos.
p. V. — Ætolis se adjungunt. Macedonibus se tradunt. Neo demeretur Antigonum. Brachyllas Neonis filius Spartæ præfectus.
p. VI. — Perditus status reipublicæ Bœotorum. Conviviorum sodalitates. Megarenses a Bœotis transeunt ad Achæos. Bœoti frustra invadunt Megarenses.
p. VII. — Thebis recipiunt Antiochum.
p. VIII. — Eubœa nupta Antiocho. Victus ad Thermopylas Antiochus Asiam repetit, amisso fere toto exercitu.
p. IX. — Heraclea capta a Romanis. Pacem petunt Ætoli ab Acilio Cos. (Ol. 147. 1. A. Urb. 563). In fidem Romanorum sese dedunt.
p. X. — Leges Ætolis dictæ. Catenis terrentur eorum legati. Ætolis induciæ dantur. Leges pacis rejiciunt.
p. XI. — Nicandri Ætoli fata.
p. XII. — Legatio Lacedæmoniorum ad Romanos et responsum senatus.
p. XIII. — Studium Philippi in Romanos. Demetrius obses, patri remittitur. Armenas, Nabidis filius.

LIBRI VICESIMI PRIMI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 147. 2. A. U. 564.) Supplicatio Romæ. Ætolorum legati.
Cap. II. L. et P. Scipio adveniunt in Græciam. Athenienses intercedunt pro Ætolis. Ætolorum legatio ad Scipiones irrita.
Cap. III. — Deliberant Ætoli cum legatis Atheniensium. Inducias impetrant a Scipionibus. M. Acilius de provincia decedit.
Cap. IV. — Phocæensium factiones. Eorum legatio ad Seleucum, Antiochi filium. Phocæam petit Seleucus. Galli sacerdotes.
Cap. V. — Trullæ igniferæ Pausistrati classis Rhodiæ præfecti. Ex eventu, non ex ratione judicant homines.
Cap. VI. — L. Æmilius præfectus classis Romanæ.
Cap. VII. — Diophanes, dux auxiliorum Achaicorum.
Cap. VIII. — Antiochus de pace agit. Æmilius consultat cum sociis. Eumenis oratio. Rejicitur pax.
Cap. IX. — Prusiam sollicitat Antiochus. Ad eumdem scribunt Scipiones. C. Livius legatus.
Cap. X. — Hellespontum trajiciunt Romani. Mandata Antiochi ad Scipiones. Stativa agunt Romani ad Hellespontum. P. Scipio collegio Saliorum adscriptus.
Cap. XI. — Oratio legati Antiochi. Consulis responsum.
Cap. XII. — Mandata ad P. Scipionem. Hujus responsum. Durat bellum.
Cap. XIII. — Sardibus potiuntur Romani. Legati Antiochi, Zeuxis et Antipater, pacem petunt.
Cap. XIV. Pacis leges. Romam mittuntur legati.
Cap. XV. — *Philopœmen a Lacedæmoniis corona donatus. Hujus concio in curia Lacedæmoniorum.*
Cap. XVI. — Idem, reductis exulibus, pœnas a Spartanis sumit.
Cap. XVII. — *Honestas cum utilitate raro conspirat. Philopœmen utriusque rei studiosus.*
Cap. XVIII. — *Philippi Amyntæ magnanimitas post victoriam ad Chæroneam.*
Cap. XIX. — Ptolemæus Epiphanes Lycopolin obsidet. Sævus in supplices. Aristonicus. Polycrates.
Cap. XX. — Aristonicus, eunuchus strenuus.

LIBRI VICESIMI SECUNDI

RELIQUIÆ.

Cap. I. (Ol. 147. 3. A. U. 565.) Populi omnes Asiæ respiciunt senatum Romanum. Eumenis oratio ad senatum. Animum ei addit senatus.
Cap. II. — Eumenis oratio.
Cap. III et IV. — Idem.
Cap. V. — Probata senatui hæc oratio. Smyrnensium legati et Rhodiorum. Oratio Rhodiorum.
Cap. VI. — Idem.
Cap. VII. — Confirmatur pax cum Antiocho. Decernuntur legati decem in Asiam. Rhodii petunt de Solis. Redeunt Scipiones et Regillus.
Cap. VIII. — Amynander deprecatur apud Scipiones. Ætoli subigunt Amphilochiam, Aperantiam, Dolopiam. Damoteles Romam legatus. M. Fulvius adversus Ætolos mittitur.
Cap. IX. — Cum Epirotis consultat. Ambraciam oppugnat. Ætolorum legati intercepti ab Epirotis. Alexandri Isii avaritia. Ejus avaritiam fortuna juvat. Damoteles iterum Romam missus.

Cap. X. — M. Fulvius oppugnat Ambraciam. Hujus urbis oppugnatio.
Cap. XI. — Idem.
Cap. XII. — De pace agitur cum Ætolis. Tradit se Ambracia.
Cap. XIII. — Pax Ætolis data. Ambracia, Pyrrhi olim regia. M. Fulvius ad Argos Amphilochium castra ponit.
Cap. XIV. — Legati mittuntur Romam. Pacem impedire studet Philippus. Damidis Atheniensis oratio pro Ætolis.
Cap. XV. — Confirmatur pax cum Ætolis.
Cap. XVI. — Belli Gallo-Græci initium.
Cap. XVII. — Moagetes Cibyræ tyrannus. Manlio se tradit.
Cap. XVIII. — Isiondiæ legati a Cn. Manlio auxilium deprecantur adversus Termessi cives.
Cap. XIX. — Cyrmasa potitur Manlius. Sagalassi regionem infestat.
Cap. XX. — Eposognatus Romanorum amicus. Tolistobogii. Galli matris Idææ. Eposognati legati Cn. Manlium conveniunt.
Cap. XXI. — Ortiago regulus Galatarum. Chiomara uxor Ortiagontis. Ejus magnanimitas.
Cap. XXII. — Tectosages insidiantur Romanis.
Cap. XXII, a. — *Causæ belli Romanorum Cum Perseo perperam indicatæ.*
Cap. XXII, b. — *Plerique scriptores nesciunt quid inter prœludium intersit et causam, et rursus inter prœludium belli et principium. Horum differentia exemplo belli cum Perseo confirmata.*
Cap. XXIII. — (Ol. 147. 4. A. U. 566.) Same capta a Fulvio Cos.
Cap. XXIV. — Legatis Asiaticarum civitatum respondet Manlius. Gallorum legati et Ariarathis. Manlii responsa. Pecuniam et frumentum ab Antiocho accipit.
Cap. XXV. — Præfectus præsidii Pergæ urbem Manlio tradit. Roma adveniunt legati. Manlius, Lucium fratrem adversus Oroandenses mittit. Cum decem legatis confert.
Cap. XXVI. — Fœdus cum Antiocho.
Cap. XXVII. — Decem legati res Asiæ constituunt.

LIBRI VICESIMI TERTII

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 148. 1. A. U. 567.) Lacedæmonii Romæ accusant Philopœmenem. M. Lepidus Cos. Ptolemæus Epiphanes renovat societatem cum Achæis. Laudatur Ptolemæi dexteritas.
Cap. II. — Bœotorum turbæ. Zeuxippum restituere volunt Romani. Eum non recipiunt Bœoti. Frustra intercedunt Achæi. Initium belli commode sopitum.
Cap. III. — Controversia Rhodiorum cum Lyciis.
Cap. IV. — (Ol. 148. 3 sq. A. U. 569 sq.) Variæ legationes ad populum Romanum. Designatio summorum capitum earum rerum quas Polybius hoc loco persecutus est.
Cap. V. — Clitorem ubi Achæorum concilium habebatur, veniunt Romanorum legati.
Cap. VI. — Eumenes repetit urbes Thracicas; Maronitæ et alii accusant Philippum per legationes Romam missas. Q. Cæcilius Romanorum legatus. Æniorum dissidia.
Cap. VII. — Aristænus prætor. Concilium Achæorum Megalopoli. Eumenes insigne donum offert Achæis. Legati Seleuci. Nicodemus legationem renunciat. Eumenis legati.
Cap. VIII. — Apollonidas hortatur spernenda dona regis. Æginetæ libertatem repetunt ab Eumene. Respuitur largitio Eumenis.
Cap. IX. — De Ptolemæi fœdere oratio Lycortæ. Aristænus nudat Philopœmenis et Lycortæ absurditatem. Seleuci legati.
Cap. X. — Cæcilius objurgat Achæos. Assentiuntur ei Ar[…] stænus et Diophanes. Cæcilio respondent Philopœm[…] et Lycortas. Concilium negatur Cæcilio. Aristænus su[…] ctus Achæis.
Cap. X, a. — *Philopœmenem de mutata erga Archon[…] ducem sententia improbat Polybius. Solertia a n[…] tia longe discrepat.*
Cap. XI. — (Ol. 148. 4. A. U. 570.)Cæcilius renunciat l[…] tionem. Causa Philippi. Apollonidas legatus Achæor[…] Areus et Alcibiades, Spartani.
Cap. XII. — Achæi et Spartani causam suam agunt. [...] pius Claudius legatus in Græciam. Achæi disceptant [...] Cæcilio.
Cap. XIII. — Cædes Maroneæ editur a Philippo. C[…] Maronitarum.
Cap. XIV. — Idem. Casandrum veneno tollit Philip[…] Romanis infensus Demetrium filium Romam mittit.
Cap. XV. — Lites Gortyniorum cum Gnossiis.
Cap. XVI, XVII. — *Quære supra lib.* XXI, *cap.* 19, […]
Cap. XVIII. — Apollonias, Eumenis mater. In eam p[…] Eumenis et Attali. Pax Eumenis cum Prusia.

LIBRI VICESIMI QUARTI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 149. 1. A. U. 571.) Plurimæ legatione[…] Græcia, Macedonia, Asia, Romam missæ. Athena[…] frater Eumenis. Demetrius et accusatores Philippi.
Cap. II. — Respondet Demetrius nomine patris. Res[…] sum senatus.
Cap. III. — Eumenis legati. Demetrio invident Phili[…] et Perseus.
Cap. IV. — Lacedæmoniorum legati. Tres viros eligit s[…] tus. Xenarchus Achæorum legatus. Q. Marcius leg[…] in Macedoniam et Peloponnesum.
Cap. V. — Dinocrates Messenius, Romam legatus. […] cum Quinctio amicitia. Ejusdem ingenium. Philopœ[…] irritum reddit Quinctii et Dinocratis consilium.
Cap. VI. — Q. Marcius legatus in Macedoniam. Rom[…] invitus paret Philippus. Ejus expeditio in Thraciam.
Cap. VII. — Macedones favent Demetrio. Eidem invi[…] Philippus at Perseus.
Cap. VIII. — Exitiosa consilia capit Philippus. Cives […] bium maritimarum traducit in Emathiam. Aliud sæv[…] consilium. Mutuæ insidiæ filiorum Philippi.
Cap. VIII, a. — *Fragmentum orationis Philippi a[…] lios discordes.*
Cap. VIII, b. — *Idem.* Macedonum lustratio.
Cap. VIII, c. — Ultima expeditio Philopœmenis. Ejus m[…]
Cap. IX. — *Laudes Philopœmenis.* Invidiam civium s[…] per effugit. Hannibalis præclara solertia. Magnanim[…] cusati Scipionis defensio.
Cap. IX, a. — *Præclara ejusdem P. Scipionis in […] occasione agendi ratio.*
Cap. X. — (Ol. 149. 2. A. U. 572.)Legationes Romam mi[…] Legati Eumenis et Pharnacis. Rhodiorum de calami[…] Sinopensium. Q. Marcius exponit Macedoniæ statum […] Peloponnesi. Legati Lacedæmoniorum et Achæorum.
Cap. XI. — Legati Lacedæmoniorum a piratis occisi. […] sena sub Lycorta invaditur.
Cap. XII. — Messenii tradunt se Achæis. Puniuntur […] cussores Philopœmenis.

LIBRI VICESIMI QUINTI

RELIQUIÆ.

. I. — (Ol. 149. 3. A. U. 573.) Messene per Lycortam ecepta in fœdere Achæorum. Romani inconstanter respondent Achæis. Achæi concilium Sicyone tenent. De Sparta in reipublicæ societate recipienda deliberant. Duo exsulum genera. Diophanes dissentit a Lycorta.

. II. — Sparta recipitur in fœdus Achæorum. Legationes Romam missæ. Eumenis, Ariarathis et Pharnacis legati. Legati exsulum Spartanorum et Achæorum.

. III, — Res exsulum Spartanorum. Achæorum indulgentia in Messenios.

. III, a. — *Fruges hostium corrumpere illaudatum.*

. III, b. — *In Creta magnarum rerum initia commoventur.*

. IV. — Pharnaces Galatiam et Cappadociam invadit. Ei occurrit Eumenes. Attalus Roma redit. Carsignatus et Gæzotoris. Ariarathes, rex Cappadociæ.

. V. — Legati Romanorum pacem componere tentant. Resistitur Pharnaces. Eumenes succurrit Rhodiis.

. VI. — (Ol. 149. 4. A. U. 574.) Induciæ pactæ cum Pharnace. Attalus, magnifice exceptus Romæ.

. VII. — Ptolemæus decem naves offert Achæis. Lycortas, Polybius et Aratus nominantur legati Achæorum. Legati ad Ptolemæum. Moritur Ptolemæus Epiphanes.

. VIII. — Chæron Spartanus plebem demeretur. Pecuniam publicam dissipat. Apollonidem occidit. In vincula conjicitur.

. IX. — Comparatio Aristæni et Philopœmenis. Utriusque ingenium et natura. Institutum in republica Aristæni. Philopœmenis institutum.

. IX, a. — *Institutum suum in concione defendit Aristænus, adversante Philœopmene.*

. IX, b. — *Responsum Philopœmenis. Hujus consilium præclarum. Aristæni autem honestum. Aristænus magis benevolus Romanis quam Philopœmen.*

LIBRI VICESIMI SEXTI

RELIQUIÆ.

. I. — (Ol. 150. 1. A. U. 575.) Hyperbatus prætor Achæorum. Deliberatio de exsulibus Spartanis. Romam legatos mittunt Achæi.

. II. — Callicrates Romam legatus prodit libertatem Achæorum. Ejus oratio ad senatum.

. III. — Exsulum Spartanorum petitio. Callicrati morem gerit senatus. Callicrates auctor malorum Achæis. Prætor Achæorum creatur.

. IV. — Gracchus in Hispania tercentum oppida dejicit.

. V. — Initia regni Persei. Is favorem populi sibi conciliat. Laus ejus. Philippi varium ingenium.

. VI. — Pharnaces pacem petit ab Eumene et Ariarathe. Formula fœderis. Reguli fœdere comprehensi.

. VII. — (Ol. 150. 3. A. U. 577.) Tiberius Gracchus et C. Claudius Coss. Lyciorum legatio Romam missa. Rhodios accusant crudelitatis. Responsum senatus Romani. Persei sponsa deducta a Rhodiis.

Cap. VIII. — Romani legati ad Rhodios. Nova legatio Rhodiorum Romam.

Cap. IX. — (Ol. 150. 4. A. U. 578.) Dardanii et Thessali legatos Romam mittunt. De Bastarnis et de Perseo queruntur. A. Postumius legatus.

Cap. X. — (Ol. 151. 1. A. U. 579.) Antiochus Epimanes potius quam Epiphanes.

LIBRI VICESIMI SEPTIMI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 152. 1. A. U. 583.) Ismenias Bœotus. Q. Marcius legatus in Bœotiam. Factiones Thebis. Neon et Hippias.

Cap. II. — Legati Romani Chalcide. Thebani tradunt se Romanis. Servius Lentulus. Bœotorum respublica divulsa. Archo prætor Achæorum.

Cap. III. — T. Claudius, A. Postumius. Hegesilochus prytanis Rhodiorum. Classem Romanis offerunt Rhodii.

Cap. IV. — Eos ad partes suas invitat Perseus. Romanis fidem servant.

Cap. V. — Coronæi et Haliartii favent Perseo.

Cap. VI. — C. Lucretius prætor per aliptam Rhodiis mittit litteras. Dino et Polyaratus favent Perseo. Eumenes suspectus Rhodiis. Ridetur aliptes. Frustra Rhodios sollicitat Dino. Naves Romanis mittunt. Diophanes.

Cap. VII. — Solon et Hippias legati Persei. Edictum senatus.

Cap. VII, a. — *Romanis a Perseo equestri prœlio victis, plaudunt Græci.*

Cap. VII, b. *Clitomachi Thebani et Aristonici Ægyptii athleticum certamen. Adversario faventes Clitomachus spectatores alloquitur. Aristonicus devictus.*

Cap. VII, c. — *Quæ his certaminibus fieri solet vulgi conversio, eadem tunc erga Perseum.*

Cap. VIII. — Perseus ex concilii sententia legatos mittit ad Licinium consulem. Romani pervicaces in rebus adversis. Nil proficit Perseus.

Cap. IX. — Cestrosphendone. Præsidium Romanum pæne opprimitur a Perseo.

Cap. X. — Cotys Thrax, socius Persei.

Cap. XI. — Perseus captivos redimit a Rhodiis. Diophanis socii navales. Dino et Polyaratus.

Cap. XII. — Ptolemæus, Cypri præfectus, fidus Ptolemæo Philometori remanet.

Cap. XIII. — (Ol. 152. 2. A. U. 584.) Charops senior Epirota. Charops junior Romæ educatus, calumniatur Antinoum et Cephalum. Cephalus vir probus. Nicander et alii Ætoli Romam abducti. Sibi consulit Cephalus.

Cap. XIV. — Aul. Hostilio consuli insidiæ struuntur in Epiro.

Cap. XV. — Pharnaces. Attali amor in Eumenem fratrem.

Cap. XVI. — Cydoniorum perfidia in Apolloniatas.

Cap. XVII. — Bellum Antiochi cum Ptolemæo Philometore. Antiochus ad Pelusium.

Cap. XVIII. — *Maxima in omnibus rebus vis opportunitatis. — Multi honestatis cupidi, pauci ad eam adipiscendam incumbunt.*

LIBRI VICESIMI OCTAVI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 152. 2. A. U. 585.) Bellum pro Cœlesyria. Antiochi jura et Ptolemæi. Utriusque mandata ad senatum. Responsum senatus.

Cap. II. — Legati Rhodiorum frumentum petunt ex Sicilia. Excusant factionum dissidia.

Cap. III. — A. Hostilius proconsul. C. Popillius, Cn. Octavius, legati ad Thebanos et Achæos.

Cap. IV. — Popillius legatus ad Ætolos, ad Acarnanes.

Cap. VI. — Archo prætor Achæorum. Polybius magister equitum.

Cap. VII. — Archo amicus Romanorum. Attalus agit cum Achæis de honoribus Eumenis. Polybii oratio Restituuntur Eumeni honores.

Cap. VIII. — Genthium ad societatem invitat Perseus. Hujus responsum. Denuo legatos mittit Perseus.
Cap. IX. — Tertia legatio Persei ad Genthium. Persei occæcatio saluti fuit Græcis.
Cap. IX. a. — *Persei in Hippiam objurgationes reprehendit Polybius.*
Cap. X. — Achæi auxilia offerunt Romanis adversus Perseum. Polybius legatus ad Q. Marcium consulem. Achæorum legati ad Attalum. Ptolemæi Philometoris anacleteria.
Cap. XI. — Polybius legatus ad Marcium consulem. Achæorum auxilia non accepit Marcius. Appius Cento ab Achæis auxilia petit, quæ ei negantur opera Polybii.
Cap. XII. — Heracleum, Macedoniæ oppidum, capitur a Romanis.
Cap. XIII. — Cydonii adversus Gortynios opem petunt ab Eumene.
Cap. XIV. — Rhodiorum legatio ad Romanos. Hegesilochus et Agepolis legati. Polybii ratio digerendi historiam synchronisticam.
Cap. XV. — Q. Marcius ad Heracleum. Benigne respondet Rhodiis. Res Cœlesyriæ eis commendat. Rhodum redeunt legati.
Cap. XVI. — Ad Antiochum mittuntur legationes Græcorum qui in Ægypto aderant et Ptolemæi regis.
Cap. XVII. —Legati Græcorum deprecantur pro Ptolemæo. Eulæus auctor belli. Antiochi jura in Cœlesyriam. Alexandriam pergit.
Cap. XVII, a. — *Ptolemæo victo suadet Eulæus tutor, ut in Samothracen fugiat cum thesauris.*
Cap. XVIII. — Legati ab Antiocho Romam.
Cap. XIX. — Rhodiorum legati ad Antiochum. Ptolemæum natu majorem restituit ille.

LIBRI VICESIMI NONI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 152. 4. A. U. 586.) C. Popillius in Ægyptum legatus.
Cap. I, a. — *Fragmentum ex Pauli Æmilii concione ad populum Romanum.*
Cap. I, b. — *Persei et Eumenis deliberationes arcanæ. In historia rem gravem silentio premere, summæ socordiæ indicium est.*
Cap. I, c. — *Multa Eumenis et Persei per legatos colloquia. Qua causa Eumenes in Romanorum suspicionem venit.*
Cap. I, d. — *Quum adverso Marte laborantem Perseum, Romanos autem summis incommodis conflictatos videret Eumenes, speravit se pacis conciliatorem fore.*
Cap. I, e. — *Hanc spem Perseo coemendam offert per Cydam Cretensem. Reges se mutuo fallere nituntur. Callidissimus alter, alter avarissimus.*
Cap. I, f. — *Contentionis inter illos genus. Eumenes sua calliditate non potest Persei tenacitatem expugnare, et ab incepto destitit.*
Cap. I, g. — *Omnis improbitatis officina avaritia. Per hanc suis commodis male consulunt homines. Quod quidem Eumeni contigit.*
Cap. I, h. — *Hoc etiam Perseo accommodandum esse demonstrat Polybius.*
Cap. II. — Persei fœdus cum Genthio.
Cap. III. Ejusdem legatio ad Rhodios, ad Eumenem, ad Antiochum.
Cap. IV. — Rhodii pacem conciliaturi, legatos mittunt Romam, et ad Perseum, Cretensesque.

Cap. V. — Rhodum adveniunt legati Persei et Genthi
Hujus sævitia in subditos.
Cap. VI.— Scutum Ligusticum. De Scipione Nasica disse
tit a Polybio Plutarchus. Defectus lunæ. Phalangem M
cedonicam stupet Æmilius. Princeps fugæ Perseus.
Cap. VI, a. — *Obiter quædam de rerum tractatione
hac historia universali. Contrarium plerisque sc
ptoribus Polybii institutum.*
Cap. VI, b. — *Æmilii Pauli concio coram Perseo
ptivo.*
Cap. VI, c. — *Demetrii Phalerei verba, quibus p
sentem regni Macedonici ruinam vaticinatum
videtur.*
Cap. VI, d. — *Galli Asiatici in Eumenis regnum inc
sionem faciunt.*
Cap. VII. — Astuta legatio Rhodiorum explosa a se
Romano.
Cap. VII, a. — *Antiochus alterum bellum infert
lemæo.*
Cap. VIII. — Duo fratres Ptolemæi simul regnant in Ægy
Auxilia petunt ab Achæis. Horum deliberatio. Dissua
Callicrates.
Cap. IX. — Suadent Lycortas et Polybius. Dissensus Ach
rum de auxilio Ptolemæis mittendo.
Cap. X. — T. Numisius legatus ad Ptolemæos et Antioch
Legatos ad conciliandos reges mittunt Achæi. Lycor
et Polybium duces belli petunt Ptolemæi.
Cap. XI. — Popillius Antiochum circulo circumscri
Ægypto excedit Antiochus. Ejus copias Cypro ejicit
pillius. Ægyptus Ptolemæis servata a Romanis
Cap. XII. — *Multa consilia verbo tenus probabilia ope
periculum non sustinent.*

LIBRI TRICESIMI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 153. 1. A. U. 587.) Attalus ab Eumene
mam missus. Vana spe inflatur.
Cap. II. — Stratius, submissus ab Eumene, Attalum
monet.
Cap. III. — Attali oratio apud senatum. Responsum se
tus. Legatio Romanorum ad Gallogræcos.
Cap. IV. Rhodiorum legatio. Eis irati Romani. Anto
tribunus plebis. Cygneus cantus. Astymedis oratio
improbat Polybius. Illius oratio ad senatum.
Cap. V. — Nova legatio Rhodiorum. Potestas navarchi R
dii. Rhodiorum prudentia in contrahendis societatib
Romanorum societatem operose ambiunt. Ab eis des
scunt Caunii. Caras et Lycios liberant Romani.
Cap. VI. — Dinonis et Polyarati inconstantia. Varia bo
num studia bello Persico.
Cap. VII. — Autochiria pusilli animi indicium. Hippocrit
Cous.
Cap. VIII. — Dino et Polyaratus Rhodii, convicti fav
Perseo. Dinonis socordia.
Cap. IX. — Polyaratus Romanis traditus Romamque d
portatus.
Cap. X. —Græcorum legationes ad Romanos in Macedon
Eorumdem legationes Romam. Causa Achæorum. E
calumniatur Callicrates.
Cap. XI. — Ptolemæorum legatio Romam. Menalcidas L
cedæmonius.
Cap. XII. — Cotyis legatio.
Cap. XIII. — Genthius in triumpho ductus. Ludi Circense
Certamen tibicinum. Saltatores. Pugiles.
Cap. XIV. — Cædes et tumultus apud Ætolos. Charop
nequissimus hominum.

p. XV. — Æmilius Paulus civitates Græciæ obit. *Suas ille statuas columnis a Perseo structis imponit.* Sicyonis munitionem admiratur, Corinthique situm. Olympici Jovis statuam contemplans obstupet. *Ludos in Græcia edit.* Septuaginta oppida Epiri evertit Æmilius.
p. XVI. — (Ol. 153. 2. A. U. 588.) Prusiæ turpis adulatio.
p. XVII. — Eumenes Romam venire prohibetur. Reges prohibentur Italia. Eumenem deprimunt Romani. Legatis datur senatus.
p. XVIII. — Legatio Atheniensium. Petunt de Haliarto, Delo et Lemno. De Haliarto iniqua petitio. Delus et Lemnus eis dantur.
p. XVIII, a. — *Ex his ignominiam aut incommoda potius quam fructum aliquem reportarunt Athenienses.*
p. XIX. — Legatio Rhodiorum. Theætetus moritur Romæ. Caunii exsules.
p. XX. — Callicrates, proditor Achæorum, exosus omnibus.

LIBRI TRICESIMI PRIMI

RELIQUIÆ.

ap. I. — (Ol. 153. 3. A. U. 589.) Cretensium bellum intestinum. Rhodii denuo petunt societatem Romanorum. Sed frustra.
ap. II. — Libertas conceditur Gallogræcis.
ap. III. — Pompam magnificam ducit Antiochus.
ap. IV. — Ludos celebrat.
ap. V. — Tiberium Gracchum legatum excipit.
ap. VI. — (Ol. 153. 4. A. U. 590.) Legatio Rhodiorum et Achæorum. Gallogræcis favent Romani.
ap. VII. — Deprecantur Rhodii. Societas jungitur cum Rhodiis.
ap. VIII. — Achæi deprecantur pro exsulibus Romam evocatis. Iniquum responsum senatus. Non remittuntur exsules. Charopis et Callicratis insolentia.
Cap. IX. — Gracchus Cammanos subigit. Attalus et Athenæus respondent calumniis Prusiæ. C. Sulpicius, M. Sergius, legati in Græciam et Asiam.
Cap. X. C. Sulpicius acerbe agit cum Eumene.
Cap. X, a. *Hunc eo impensius complectuntur Græci.*
Cap. XI. — Dianæ templum in Elymaide. Mors Antiochi Epiphanis.
Cap. XII. — Demetrius obses Romæ, petit a senatu, ut in regnum Syriæ restituatur. Ejus postulatum negat senatus. Cn. Octavius legatus in Asiam, et in Macedoniam, et ad Ariarathem.
Cap. XIII. — M. Junius, Cn. Octavius, legati.
Cap. XIV. — (Ol. 154. 1. A. U. 591.) Ariarathes succedit patri. Amicitiam renovat cum Romanis.
Cap. XV. — Eorum amicitia lætatur. Ossa matris et sororis repetit a Lysia.
Cap. XV, a. — *Artaxias, hortationibus Ariarathis obtemperans, a facinore quodam abstinet.*
Cap. XVI. — Rhodiorum legatio Romam.
Cap. XVII. —Calynda Rhodiis sese tradit.
Cap. XVII, a. — *Rhodii ab Eumene dona accipiunt. De quo vituperat eos Polybius.*
Cap. XVIII. — (Ol. 154. 2. A. U. 592.) Ægypti regnum inter duos fratres divisum. Canuleius et Quintus legati. Astuta senatus consilia. T. Torquatus et Cn. Merula legati.
Cap. XIX. — Cn. Octavii cædes. Demetrius deliberat cum Polybio. Non hujus sequitur consilium.
Cap. XX. — Diodorus educator Demetrii. Menyllus legatus Ptolemæi senioris, adjuvat Demetrium.
Cap. XXI. — Apollonius Apollonii filius. Fugam parat Demetrius. Polybius æger. Demetrius bibax. Monita Polybii.
Cap. XXII. — Venatum exire se simulat Demetrius. Ostiæ conscendit navem.
Cap. XXIII. — Sero comperta fuga. Legatos in Asiam decernit senatus. Demetrius in Lycia.
Cap. XXIV. — Cato queritur de luxu Romanorum.
Cap. XXV. — Cyprum petit Ptolemæus Physcon. T. Torquatus, Cn. Merula, legati.
Cap. XXVI.— Cypro cedere non vult Philometor. Physcon ad Apin in Libya. Desciscunt ab eo Cyrenæi. Catabathmus magnus. Tetrapyrgia. Vincitur a Cyrenæis Ptolemæus.
Cap. XXVII. — Legati Romani, re infecta, redeunt. Comanus et Ptolemæus fratres.
Cap. XXVIII. — *Peræœ incolarum delirium — Brevius fragmentum.*

LIBRI TRICESIMI SECUNDI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 154. 3. A. U. 593.) Legati Ptolemæorum Romæ. Decretum senatus. P. Apustius, C. Lentulus, legati.
Cap. II. — Lis de Emporiis, circa Syrtin, inter Massanissam et Carthaginienses. Romanorum judicium iniquum. Emporia amittunt Pœni.
Cap. III. — Legationes Romam mittunt reges Asiæ.
Cap. IV. — Demetrius a Romanis rex appellatur. Ei favet Tib. Gracchus. Isocrates criticus.
Cap. V. — (Ol. 154. 4. A. U. 594.) Ariarathis legatio. Attalus Romam venit.
Cap. VI. — Legatio Demetrii, senatui tradens interfectorem Cn. Octavii Isocratemque grammaticum, eique coronam offerens. Coronam solam, non viros adductos accipit senatus. Isocrates grammaticus.
Cap. VII. — Leptines fanaticus. Isocrates, horridum Romæ spectaculum. Spes non fefellit Leptinen. Responsum senatus. Legatio Achæorum libertatem petens exsulum.
Cap. VIII. — Æmilii Pauli abstinentia.
Cap. IX. — Scipionis Æmiliani matura gloria. Ejus notitia cum Polybio. Ejusdem ad Polybium oratio.
Cap. X. — Hujus responsum. Inter eos bona deinceps amicitia.
Cap. XI. — Virtutes juvenis Scipionis. Luxuria juvenum Romanorum post bellum Persicum. Scipionis modestia et continentia. Liberalitas et abstinentia.
Cap. XII. — Mors Æmiliæ. Matronarum pompæ. Mater Scipionis. Hunc matronæ laudant.
Cap. XIII. — Ejus liberalitas in amitas. Lex Romana de dote. Tib. Gracchus et Scipio Nasica generi Scipionis majoris. Liberalitatem Scipionis minoris mirantur.
Cap. XIV. — L. Æmilii obitus. Scipionis liberalitas in fratrem Fabium. Sumptus muneris gladiatorii. Liberalitas in sorores. Ejusdem continentia.
Cap. XV. — Fortitudinis exercitatio, venatio. Polybius venationis socius Scipionis.
Cap. XVI. — Hunc de Scipione narrationis excursum explicat Polybius.
Cap. XVII. — (Ol. 155. 1. A. U. 595.) Delii in Achaiam migrant. Res repetunt ab Atheniensibus.
Cap. XVIII. — (Ol. 155. 2. A. U. 596.) Issensium et Daorsorum legatio Romam missa. Queruntur de Dalmatis. C. Fannius legatus. Dalmatæ.
Cap. XIX. — (Ol. 155. 3. A. U. 597.) Fannius male acceptus a Damaltis. His bellum indicitur.
Cap. XX. — Ariarathes, ab Oroferne, ope Demetrii regno pulsus, Romam venit. Sext. Julius consul. Demetrii le-

gati. Orofernes rex Cappadociæ. Bacchicam lasciviam invehit.

Cap. XX, a. — *Lycisci, hominis turbulenti mors honesta Ætoliam ex turbis eruit.*

Cap. XXI. — Lyciscus Ætolus. Mnasippus Bœotus. Chrematas Acarnan. Charops Epirota. Hujus nequitia. Myrto et Nicanor socii Charopis. Mater adjutrix sævitatis.

Cap. XXII. — Phœnice oppidum Epiri. Romam abit Charops. Falsum senatusconsultum effingit.

Cap. XXIII. — Eumenis elogium. Attalus restituit Ariarathem.

Cap. XXIV. — (Ol. 155. 4. A. U. 598.) Legati ex Phœnice Epiri. C. Marcius Cos.

Cap. XXV. — Attalus victus a Prusia. In templa furit Prusias.

Cap. XXVI. — Athenæus frater Attali, Romam legatus. Legati Romanorum in Asiam.

LIBRI TRICESIMI TERTII

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 156. I. A. U. 599.) Auditur Athenæus, frater Attali. Legati mittuntur in Asiam. Achæorum legati de dimissione evocatorum.

Cap. II. — Eorumdem nova legatio Romam missa.

Cap. III. — Archias præfectus Cypri, insulam Demetrio prodere conatur. Deprehensus suspendio vitam finit. Vani vana agitant.

Cap. IV. — (Ol. 156. 2. A. U. 600.) Massiliensium legatio. Queruntur de Liguribus.

Cap. V. — Q. Opimius consul. Ptolemæus junior accusat fratrem. Restituitur in Cyprum.

Cap. VI. — Bellum inter Attalum et Prusiam dirimere student Romani.

Cap. VII. — Romanos legatos violant Ligures. Vulneratur Flaminius. Opimius consul.

Cap. VIII. — Bellum cum Oxybiis et Deciatis. Prælio vincuntur illi, et Opimio se tradunt omnes.

Cap. IX. — Aristocrates prætor Rhodiorum.

Cap. X. — Ariarathes et Mithridates, socii Attali. Romani legati amicitiam renunciant Prusiæ.

Cap. XI. — Athenæus, frater Attali, classis præfectus. Novi legati Romani. Pax Attali cum Prusia.

Cap. XII. — Prienenses pecuniam depositam ab Oroferne tradere nolunt Ariarathi. Eos Ariarathes cum Attalo vexat. Antiphanes Bergæus.

Cap. XII, a. — *Ad Græcas res reversus, de Oropo ab Atheniensibus vastata narrat Polybius.*

Cap. XIII. — (Ol. 156. 3. A. U. 601.) Achæi frustra petunt dimissionem evocatorum.

Cap. XIV. — Demetrius ebriosus. Ei opponitur Alexander Balas. Rhodiorum legatio de bello Cretico.

Cap. XV. — Cretenses et Rhodii auxilia petunt ab Achæis. Variæ in concilio Achæorum sententiæ. Antiphanes Cretensis. Telemnastus. Callicrates.

Cap. XV, a. — *Rhodii ad incitas redacti, mala consilia capiunt.*

Cap. XVI. — (Ol. 156. 4. A. U. 602.) Attalus Eumenis filius; Demetrius Ariarathis; Alexander Bala et Laodice, cum Heraclide in senatum introducti. Alexander opem impetrat adversus Demetrium.

Cap. XVII. — *Fragmenta minora.*

LIBRI TRICESIMI QUARTI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — Geographica Polybius peculiari libro Historiam suarum complexus est. Argumentum hujus libri.

Cap. II. — Homerus ficta cum veris connectit. Res v poetice expressit. Thynni pisces.

Cap. III. — Venatio xiphiæ piscis. Scylla et Charybdis.

Cap. IV. — Tres partes poeseos. Homeri poesis est scrip philosophica. A freto Siculo sibi caverunt veteres.

Cap. V. — Contra superiores scriptores geographicos putat Polybius. Primum contra Pytheam. Thule ins Pulmo marinus. Pytheas non fide dignus.

Cap. VI. Contra Dicæarchum de distantia a Peloponnes fretum Herculis.

Cap. VII. — Contra Eratosthenem de longitudine Hi niæ, de Gallis in Hispania. De longitudine Europæ et ejus promontoriis.

Cap. VIII. — Thynnus glande vescitur. Lusitaniæ felix t peries.

Cap. IX. — Turdetani et Turduli, Hispaniæ populi. lumnæ. Fons singularis naturæ Gadibus. Argentea meta Glebæ amnibus devectæ. Luxuria regis Hispani.

Cap. X. — Pisces sub terra. Rhodani ostia. Corbilo em rium. Alces in Alpibus. Alpium magnitudo et altitu Eorum montium transitus. Lacus in Alpibus.

Cap. XI. — Vinum arbustivum. Iter ab Apulia ad fret Etruriæ longitudo. Crater. Opici et Ausones. Laciniu Crateres in Hiera insula.

Cap. XII. — Æmus mons. Via Ignatia. Peloponnesi ambit

Cap. XIII. — Mensura distantiarum.

Cap. XIV. — De Alexandria Ægypti. Tria genera incolaru

— Varia Fragmenta Latina.

LIBRI TRICESIMI QUINTI

RELIQUIÆ.

Cap. I. —(Ol. 157. 1. A. U. 603.) Igneum bellum advers Celtiberos.

Cap. II. — Marcellus in Hispania. Legatio Bellorum et Ti rum. Oratio sociorum. Aravacarum Legatio. Eorum orat

Cap. III. — Marcelli virtuti diffidit senatus. A. Postumiu L. Licinius Lucullus Coss.

Cap. IV. — Romana juventus timet bellum. Scipio ad p ricula se offert.

Cap. V. — Ejus certamen singulare cum Hispano.

Cap. VI. — (Ol. 157. 2. A. U. 604.) Catonis dictum Achæis. Achaici exsules liberantur a senatu Romano.

LIBRI TRICESIMI SEXTI

RELIQUIÆ.

Cap. I, a. — *Polybii ratio conciones et colloquia politi corum virorum tractandi.*

Cap. I, b. — *Ad inferendum Carthaginiensibus bellu Romani speciosum expiscantur prætextum.*

Cap. I. — (Ol. 157. 3. A. U. 605.) Belli Punici tertii p mordia. Uticenses Romanis se tradunt. Carthaginiensiu legati Romam. Res suas Romanis tradunt.

Cap. II. — Quid sit, tradere se Romanis. Senatus respond legatis Carthaginiensium. Illi redeunt Carthaginem.

Cap. III. — Magonis Bruttii oratio. Obsides mittunt Pœ Q. Fabius Maximus prætor Siciliæ.

Cap. IV. — Romani ad Uticam. Magnæ opes Carthaginis.

Cap. V. — Stupor ac furor Pœnorum, audito responso Ro manorum.

Cap. VI. — Scipionis virtus in Africa. Dictum ejusdem Catonis dictum in Scipionem.

LIBRI TRICESIMI SEPTIMI

RELIQUIÆ.

I, a. — *Hominum sententiæ diversæ. De Romanis llum Punicum tertium suscipientibus, et de Pseudophilippi bello. Ad Carthaginienses quod attinet, ii Romanos sapientia et politica egisse dicebant.*

I, b. — *Alii contra, superba et iniqua. Hi, a civili orum instituto eos descivisse aiebant.*

I, c. — *Illi vero necessitatis causam eis suggerebant.*

I, d. — *In Græcia res Pseudophilippi miracula habtur, et vix fidem inveniunt.*

I. — (Ol. 157. 4. A. U. 606.) Museum, Macedoniæ ns.

p. I, e. — *Polybius a M. Manilio ex Achaia Lilyum arcessitus.*

I, f. — *Quomodo de seipso loquatur, explicat Polyus.*

I, g. — *Callicratis statuæ abjectæ, Lycortæ autem stitutæ.*

I, h. — *Legatio Romanorum ad pacem inter Pruam et Nicomedem componendam.*

II. — Prusiæ mores et ingenium. Subditorum animos e abalienaverat.

III. — Massanissæ obitus et elogium. Corporis vigor. us filii. In agriculturam ejusdem merita. Scipio Cirtæ s constituit. Simplex victus Massanissæ.

IV. — *Quarum rerum non causas intelligunt homines, ad Deum aut fortunam referre amant. Quarum autem causas intelligere licet, hæ ad Deos non referendæ sunt, quod tamen sæpius fit. Hominum paucitas in Græcia ætate Polybii. Hujus rei causas remedium invenire haud difficile. Prodigiosum vero Macedonum fatum, iræ Deorum imputandum videtur.*

LIBRI TRICESIMI OCTAVI

RELIQUIÆ.

p. I, a. — *Proœmium libri de infortunio Græciæ. Calamitas Græcorum, his in temporibus Carthaginiensium calamitate major etiam videtur.*

p. I, b. — *Antiquiores Græciæ calamitates præsentibus non comparandæ.*

p. I, c. — *Idem.*

p. I, d. — *Acerbitatis in his scribendis accusationem repellit Polybius. Omni rei veritatem anteferre debet historicus. Polybii erga Græcos merita.*

p. I. — (Ol. 158. 1. A. U. 607.) Aurelius legatus redit ex Achaia. Sext. Julius Cæsar legatus ad Achæos. Leniter cum eis agit senatus.

p. II. — Sext. Cæsar agit cum Achæis. Horum responsum.

p. III. — Tegeam pergit Sextus. Decipitur a Critolao, qui ad odium Romanorum Achæos concitat.

p. IV. Q. Cæcilius præses Macedoniæ legatos mittit ad Achæos. Legati Romani ejiciuntur concione. Critolaus insolens in Romanos, ad bellum concitat Achæos.

p. V. — Idem.

LIBRI TRICESIMI NONI

RELIQUIÆ.

Cap. I, a. — *Ex proœmio libri. Rerum narrationem consulto variat Polybius. Natura nulla in re constans et perpetua. Omnes sensus varietate gaudent: multo magis et animus.*

Cap. I, b. — *Eadem narrandi ratione usi sunt veteres historici. Hujus rei exemplum. Polybii in historiis institutum.*

Cap. I. — (Ol. 158. 1. A. U. 607.) Asdrubal dux Pœnorum. Gulussa, rex Numidarum. Hujus cum Asdrubale colloquium.

Cap. II. — Gulussa et Scipio. Hujus mandata ad Asdrubalem. Scipio portam Carthaginis subfodit. Polybii consilium huic datum. Scipionis responsum.

Cap. III. — (Ol. 158. 2. A. U. 608.) Asdrubal ad genua accidit Scipioni.

Cap. III, a. — *Hujus verba ad præsentes de Asdrubale. Transfugæ aliquot, muro conscenso, maledictis incessunt Asdrubalem. Sua quoque ei insultat uxor. Magni viri est, præ oculis in felicitate habere fortunæ lubricitatem.* Carthaginis ruinam deflet Scipio.

LIBRI QUADRAGESIMI

RELIQUIÆ.

Cap. I. — (Ol. 158. 2. A. U. 608.) Pytheas Thebanus altera fax belli. Bellum Achaicum.

Cap. II. — Obit Critolaus prætor Achæorum. Diæus prætor servos liberat. Pecuniam ac milites imperat Achæis.

Cap. III. — Occæcati Achæi. Elei et Messenii. Patrensium clades et desperatio. Græciæ summa perturbatio. Thebani ex urbe profugiunt.

Cap. III, a. — *Vani vana ratiocinantur: proverbium.*

Cap. IV. — Metellus offert conditiones pacis. Respuit pacem Diæus. Hujus sodales.

Cap. V. — Necant Sosicratem prætorem. Andromidas pretio se redimit. In Philinium sævit Diæus. Perierant Achæi ni cito periissent.

Cap. VI. — Aulus Postumius Albinus, Græcarum litterarum ridicule studiosus. Catonis de eo judicium. Reliqua Albini vanitas.

Cap. VII. — Contemptus artium in eversione Corinthi.

Cap. VII, a. — *Philopœmenis statuæ conservatæ in Græciæ urbibus.*

Cap. VIII. — Eidem decretos honores deleri non patiuntur Mummius et decem legati Romani. Philopœmenis gloriam apud consulem legatosque Romanos defendit Polybius. Cujus rei causa, ipsi statuam e marmore ponunt Achæi.

Cap. IX. — Diæi bona sub hasta venduntur. Polybii abstinentia.

Cap. X. — (Ol. 158. 3. A. U. 609.) Ejusdem in Achæos merita. Per mandata decem legatorum singulas urbes obit, controversiasque dijudicat.

Cap. XI. — Mummii integritas et indulgentia.

Cap. XII. — Ptolemæi Philometoris mors et elogium.

Cap. XIII. — *Confectis mandatis Romam revertitur Polybius. Romanis bene precatur.*

Cap. XIV. — *Historiarum epilogus. Universi argumenti summarium. Nunc superest, ut tempora, his historiis comprehensa, numerus librorum et universi operis series exponantur.*

Polybii reliqua fragmenta, historica, geographica et grammatica.

EXCERPTA VATICANA.

EDIT. A. MAI.	EDIT. NOSTRA.
Pag. 369.	VI, 1, a, § 1, 2.
370.	VI, 1, a, § 3 sqq. VI, 59, 4 a.
371.	VI, 59, 4 a. VI, 57 a, 1 — 5.
372.	VI, 57 a, § 5, 6, 9; c. 57 b. VII, 11, 1.
373.	VII, 11, 1 — 7.
374.	VII, 14, 6. VIII, 38, 2; 1, 1 sq. 23, 11; 25 a.
375.	VIII, 25 a; 38, 2. IX, 1, 1; 10, 2 et 13; 45, 5, 6.
376.	IX, 45, 7; 22, 6, 36, 12; 42 a, 1 — 3.
377.	IX, 42 a, 4. X, 5, 8; 25, 5; 36, 7.
378.	XI, 1 a; 35, 1; 5, 10.
379.	XI, 4, 1; 10, 1 sq; 35, 2 sq; 24 a, 1 — 3.
380.	XI, 24 a, 3 et 4; 25, 1. XII, 4 a, 1 — 4.
381.	XII, 4 a, 4 — 6; 4 b; 4 c, 1.
382.	XII, 4 c, 2 sqq; 4 d, 1 — 7.
383.	XII, 4 d, 7 sq; 6 a; 6 b, 1.
384.	XII, 6 b, 2 — 9.
385.	XII, 6 b, 10; 11 a; 12 a.
386.	XII, 12 b; 12 c, 1 et 2.
387.	XII, 12 c, 3; 25 a, 1 — 4.
388.	XII, 25 a, 4; 25, b; 25 c, 1 — 3.
889.	XII, 25 c, 3 sqq; 25 d, 1 — 4.
390.	XII, 25 d, 4 sqq; 25 e, 1 et 2.
391.	XII. 25 e, 2 sq.; 25 f; 25 g, 1.
392.	XII, 25 g, 2 sqq.; 25 h, 1.
393.	XII, 25 h, 1 sqq.; 25 i.
394.	XII, 25 l; 25 m, 1 et 2.
395.	XII, 25 m, 2 sqq.; 25 n, 1, 2.
396.	XII, 25 n, 2 et 3; 25, O.
397.	XII, 25 p.
398.	XII, 26, 9; 26 a, 1 — 3.
399.	XII, 26 a, 3; 26 b.
400.	XII, 26 c; 26 d, 1.
401.	XII, 26 d, 2 sqq.; 26 e; 26 f, 1.
402.	XII, 26 f, 2 sq.; 28, 8 — 12.
403.	XII, 28, 12; 28 a, 1 — 4.
404.	XII, 28 a, 5 — 8. XIII, 1 a, 1.
405.	XIII, 1 a, 2; 2, 1 et 2; 5, 6.
406.	XIV *init.*
407.	XV, 21, 5 — 8; 24, a, 1.
408.	XV, 24 a, 2 sqq.; 25 a.
409.	XV, 36, 11. XVI, 1 a.
410.	XXI, 15, 1 — 7.
411.	XXI, 15, 7 et 8; 17, 1 — 3.
412.	XXI, 17, 4; 18. XXII, 22 a, 1 et 2.
413.	XXII, 22 a, 2 sqq.; 22 b, 1 — 3.
414.	XXII, 22 b, 4 et 5. XXIII, 10 a, 1 — 3.
Pag. 415.	XXIII, 10 a, 3. XXIV, 8, 3 et 10; 8 a, 1
416.	XXIV, 8 a, 2 sq.; 8 b.
417.	XXIV, 9; 9 a, 1 et 2.
418.	XXIV, 9 a, 3 sqq. XXV, 3 a, 1 et 2.
419.	XXV, 3 a, 2; 3 b; 9 a, 1 — 3.
420.	XXV, 9 a, 4; 9 b, 1 — 5.
421.	XXV, 9 b, 6 — 10. XXVII, 7 a, 1.
422.	XXVII, 7 a, 2 sqq.; 7 b, 1 — 3.
423.	XXVII, 7 b, 3 sqq.; 7 c, 1 — 4.
424.	XXVII, 7 c, 4, 18, XXVIII, 9 a; 11
425.	XXVIII, 17 a, 1 — 3.
426.	XXVIII, 17 a, 3. XXIX, 1, a; 1 b,
427.	XXIX, 1 b, 2 sq.; 1 c, 1 — 3.
428.	XXIX, 1 c, 4; 1 d; 1 e, 1.
429.	XXIX, 1 e, 2 sq.; 1 f, 1 — 5.
430.	XXIX, 1 f, 5; 1 g; 1 h, 1 et 2.
431.	XXIX, 1 h, 2 sqq.; 6 a, 1 et 2.
432.	XXIX, 6 a, 2 — 6.
433.	XXIX, 6 a, 7 et 8; c. 12; 6 b, 1.
434.	XXIX, 6 b, 2 sq.; 6 c, 1 — 3.
435.	XXIX, 6 c, 3 — 5; 6 d, 1 — 3.
436.	XXIX, 6 d, 3; 7 a. XXX, 4, 16 et 1
437.	XXX, 5, 3; 15 init.; 15, 4 a; 18 a.
438.	XXXI, 28, 1; 10, a; 15, a; 28, 2; 24
439.	XXXI, 24, 4; 17, a. XXXII, 20 a, 1,
440.	XXXII, 20 a, 1 sqq. XXXIII, 12 a, 1 —
441.	XXXIII, 12 a, 4 — 6; 15 a, 1.
442.	XXXIII, 15 a, 2 sqq.; c. 17.
443.	XXXVI, 1 a, 1 — 4.
444.	XXXVI, 1 a, 4; 1 b. XXXVII, 1 a.
445.	XXXVII, 1 b; 1 c, 1 — 3.
446.	XXXVII, 1 c, 3 — 7; 1 d, 1 et 2.
447.	XXXVII, 1 d, 2 — 4; 1 e, 1 — 3.
448.	XXXVII, 1 e, 3, 1 f; 1 g, 1.
449.	XXXVII, 1 g, 1 et 2; 1 h.
450.	XXXVII, 4, 1 — 5.
451.	XXXVII, 4, 5 — 12.
452.	XXXVII, 4, 12. XXXVIII, 1 a, 1 —
453.	XXXVIII, 1 a, 5 sq.; 1 b, 1 — 5.
454.	XXXVIII, 1 b, 5; 1, c; 1 d, 1.
455.	XXXVIII, 1 d, 1 sqq. XXXIX, 1 a, 1
456.	XXXIX, 1 a, 1 sqq.
457.	XXXIX, 1 b.
458.	XXXIX, 3 a, 1 — 6.
459.	XXXIX, 3 a, 6 et 7 7. XL, 3 a; 4, 11; 5 et 12.
460.	XL, 8 a; 13; 14, 1 — 3.
461.	XL, 14, 4 — 6.

INDEX HISTORICUS

ET GEOGRAPHICUS.

capita præfixos habent numeros duos, hic indicantur altero, uncis incluso. Sciendum est tem, transposita inter se esse *capita* 21 - 25 *libri X; capita* 4 - 7 *libri XI; capita* 7 - 12 *ri XII. Libri XVI cap.* 10 *nunc est cap.* 16; *libri XXII caput* 28 nunc *libri XXI caput* ; *libri XXIII capita* 16 *et* 17 nunc sunt *libri XXI capita* 19 *et* 20.

ba, urbs Africæ, haud procul Carthagine; in quam se epit Syphax castris amissis, XIV, 6, 12; 7, 5.
, urbs Messeniæ; a Messeniis avulsa, separatim in fœ- s Achaicum recipitur, XXV, 1, 2.
(τὰ), urbs Galaaditidis, capta ab Antiocho Magno, ,71, 2. Victo Scopa, recepta ab eodem, XVI, 39, 3.
x (*Livio* Abelux *vel* Abelox), nobilis Hispanus, obsi- s Hispanorum Sagunti custoditos, decepto Bostare, ipionibus fratribus tradit, III, 98 sq.
polis, rex Thraciæ, auri fodinas ad Pangæum invadit, st Philippi obitum, XXII, 22 a, 2. E regno suo a Perseo pellitur, *ibid.* § 2 et 3.
inentiæ exempla apud Romanos frequentia, rariora apud æcos, XVIII, 17 *extr.* et seq. XXXII, 8.
dus, ad fauces Propontidis, IV, 44, 6. Situs ejus et portus, XVI, 29. Arisbe, oppidum agri Abydeni, V, 11, 5. Abydum a terra et mari oppugnat Philippus, XVI,); desperatissima consilia capiunt Abydeni, et fortissime gnant; sed quum propellere hostem non possent, pe- re omnes maluerunt, quam ei se tradere, 31-35. Eo M. Æmilius, legatus Romanorum, venit ad Philippum, quo- m expostulat frustra, XVI, 34. Ea excedere jubetur hilippus, XVII, 2, 4; XVIII, 27, 4.
demia, XVI, 27, 1. In ea philosophi et eorum auditores nanibus argumentis studium impendunt, XII, 26 c. Ex philosophus Carneades, Romam legatus, XXXIII, 1, 9.
rnanes (Ἀκαρνανεῖς IV, 30, 2) et Acarnania. Quam ab piro separat sinus Ambracicus, IV, 63, 6. Acarnanes t Epirotæ fœdus faciunt cum Illyriis, et ab illo tempore dversantur Ætolis et Achæis, II, 6, 9 sq. Illyriis septem aves auxilio mittunt adversus Ætolos et Achæos, Cor- yræis opem ferentes, II, 10. De dividendis eorum oppidis ocietatem cum Alexandro Epiri fecerunt Ætoli, II, 45, ; IX, 34, 7; 38, 9. Fœdere Antigoni cum Achæis com- rehensi, IV, 9, 4; 15, 1 sq.; 25, 3. Invitati ad bel- m Sociale adversus Ætolos, generose bellum susci- iunt; candidus imprimis et ingenuus honestissimusque, i quis alius, populus Græciæ, IV, 30, 1 sqq. Clas- em jungere cum Philippo jubentur ad Cephalleniam, , 3, 3. Prætor eorum Aristomachus copias suas jungit Philippo Ætoliam invadenti, V, 6, 1 sq. Acarnaniam ecursat et populatur Agetas prætor Ætolorum, V, 96, . In Strati agrum incursionem facientes, panico ter- iti, re infecta redeunt, V, 96, 3. Lysisci Acarnanis ratio ad Lacedæmonios, pro Macedonibus adversus Ætolos et Romanos, IX, 32 sqq. Desperata eorum conju- ratio, IX, 40, 4 sqq.; XVI, 32, 1 *et* 3. Adversus Ætolos, Romanos et Illyrios opem Philippi implorant, X, 41, 3.
Œniadæ urbs iis ademta ab Ætolis (IX, 39, 2), ipsi restituitur ex pacis lege Ætolorum cum Romanis, XXII, 15, 14. Ad eos legatus belli Persici causa, C. Popillius, XXVIII, 5. Concilium gentis Thurii actum, *ibid.* § 1.
Acatides, stadiodromus, frater Pytheæ, XL, 1, 1.
Acatium, genus navigii minoris, I, 73, 2.
Acerræ, oppidum Insubrium, obsessum et captum a Romanis, II, 34.
Acesimbrotus, Rhodiorum navarchus et legatus ad colloquium inter T. Flamininum et Philippum, XVII, 1, 4; 2, 3 sqq.
Acetum ex loti baccis, XII, 2, 8.
Achæi, et Achaia. Achæi succurrunt Epirotis adversus Illyrios, II, 6. Contra eos Epirotæ et Acarnanes fœdus faciunt cum Illyriis, II, 6, 9 sq. Cum Ætolis decem navibus auxilio veniunt Corcyræis adversus Illyrios, sed ab his navali pugna ad Paxos vincuntur, II, 9 seq. Iis et Ætolis Romani res a se adversus Illyrios gestas per legatos renunciant, II, 12, 4. Sociali fœdere juncti, eisdem legibus, ponderibus, etc., eodemque magistratu utuntur, II, 37, 9 sqq. Achæorum nomen cunctis Peloponnesiis commune factum, quum Achæi per se non fuissent maximus Peloponnesi populus, II, 38. Nusquam obtinuit status magis popularis, major juris æquabilitas et libertas, quam apud eos, *ib.* § 6. Eorum instituta et leges asciscunt civitates Magnæ Græciæ, II, 39. Primus ipsorum rex Tisamenus, postremus Ogygus, II, 41, 4 sq.; IV, 1, 5. Primum fœdus Achaicum, democratia XII urbibus constans, II, 41, 5 sqq.; oppidatim dirimitur a regibus Macedoniæ, II, 40, 5; 41, 9 sq.; IV, 1, 5. Instauratur, II, 41, 1 et 11 sq. et ad totam paullatim Peloponnesum extenditur, auctoribus præsertim Arato, Philopœmene et Lycorta, II, 40, 1 sq. *Confer* Aratus, Philopœmen, Lycortas. Achæi, instaurato fœdere, scribam communem habuerunt, et duos Prætores; dein nonnisi unum Prætorem, quorum primus Marcus Cerynensis, II, 43, paulo post, Aratus, *ibid.* A Romanis, pro præstita eis opera, nihil unquam aliud, nisi libertatem civitatum Peloponnesi, petierunt, II, 43, 5 sqq. Cum Ætolis fœdus jungunt, eisque in bello adversus Demetrium strenuam operam navant, II, 44, 1. 46, 1. Fœderi Achaico accedunt Megalopolitani, Argivi, Hermionenses, Phliasii, II, 44, 5 sqq. Cleomenem et Lacedæmonios hostes declarant; hinc bellum Cleomenicum, II, 46 *extr.* et sqq. Eorum amicus Ptolemæus *Evergetes,* II, 47, 2. Sed is dein, spretis Achæis, Cleomenem juvat, II, 51, 2. Vincuntur a Cleomene ad Lycæum montem, ad Ladocea, et ad Hecatombæum, II, 51, 3; 55, 2. Eorum conventus sub hiemis initium Ægii agitur, II, 54, 3 et 13; IV, 7, 1; 26, 7 sq.; 82, 7; XVI, 27, 4; XXVIII, 3, 7 et 10. Ibi-

dem ex lege agi debuit; V, 1, 6 sq. : *sed et sæpe* aliis in locis *est actum; velut* Clitore, XXIII, 5, 1; Corinthi, XXIX, 8, 8; XXXIII, 15, 2; XXXVIII, 4, 2; Megalopoli, XXIII, 7, 2, XXIV, 12, 12; Sicyone, V, 1, 9; XXV, 1, 5; XXVIII, 11, 9; XXIX, 9, 6. *Semel illum conventum non* σύνοδον *aut* ἐκκλησίαν *vocat Polybius, sed* σύγκλητον, XXIX, 9, 6; in quam non modo τὴν βουλὴν magistratus) *ait* solere convenire, sed et omnes cives annis triginta majores. Conventus Prætori creando, *s.* Comitia prætoria (τὰς ἀρχαιρεσίας), agebant circa Pleiadum ortum (æstatis initio), IV, 37, 2 sq.; V, 1, 1; 30, 7; IV, 82, 1, 7. Ἡ καθήκουσα σύνοδος, IV. 7, 1, 6, 10; 26, 7. Mantinenses, qui ab ipsis defecerant, vi recipiunt et perhumaniter tractant, II, 57. Prætor Timoxenus, IV, 6 sq. Post Cleomenicum bellum exercitia militaria neglexerunt, IV, 7, 6 sq. Messeniis auxilium decernunt adversus Ætolos, IV, 7. Infeliciter cum his pugnant ad Caphyam, IV, 12. Decreta de Bello Sociali adversus Ætolos, IV, 15, et 25. Avita amicitiæ jura renovant cum Philippo, IV, 26, 7 sq. Societatem ineunt cum Polyrrheniis Cretensibus; quibus auxilio mittunt 200 milites, IV, 55, 2. In commune Achæorum nihil amplius contribuere decreverunt Dymæi, Pharæenses et Tritæenses, quum auxilium a prætore adversus Ætolos nullum acciperent, IV, 66, 4 sqq. Achæos in servitutem redigere conatur Apelles, IV, 76; 82, 2 sqq. Prætor Eperatus, IV, 82, 8; V, 1. Decretum de stipendio solvendo militibus Philippi, V, 1, 11 sq. Prætor Aratus, V, 30, 7; 91 seqq. Pacem cum Ætolis faciunt et Bello Sociali finem imponunt, V, 105. Prætor rursus Timoxenus, V, 106, 1. Prætor Euryleo; præfectus equitum Philopœmen, X, 24, 1; 25, 6. Adversus Ætolos (*qui cum Romanis et Attalo societatem contraxerant*,) et Lacedæmonios opem implorant Philippi, X, 41, 2. Equites eorum exercet Philopœmen, X, 24 seq.; 21 seq. Qui imperitiam ducum castigat, et disciplinam omnem militarem apud Achæos restituit, XI, 8-10. Eodem duce, Machanidam et Lacedæmonios acie vincunt, Tegeam capiunt et Laconicam impune deprædantur, XI, 11-18. Omnis juventus in unum diem Tegeam a Philopœmene convocata, incursionem facit in Laconicam, XVI, 36 sq. Achæis edicunt legati Romanorum, populum rom. bellum indixisse Philippo, ni ab injuria in Græcos abstineret, XVI, 27, 4. Philippus concitat eos ad bellum cum Romanis, XVI, 38 : sed illi, decreto facto, a Macedonum partibus ad Romanos transeunt, XVII, 6, 7. In colloquio Philippi cum T. Quintio, Corinthum et Argos a Philippo repetunt, XVII, 2, 5; 6, 8. Post bellum Philippicum Romæ per legatos societatem petunt Romanorum; sed litem eis movent Eleorum, Messeniorum et Ætolorum legati, XVIII, 25, 6. Adversus eos et Romanos Antiochus advocatur ab Ætolis, III, 3, 3. Eumeni auxilia mittunt adversus Antiochum, XXI, 7, 1 sq. M. Æmilius Lepidus consul, literis ad commune Achæorum scriptis, increpat eos ob res Lacedæmone prave administratas, XXIII. 1, 1 sq.; *conf.* c. 7, 5 sq. Legatos Romam mittunt, prætore Philopœmene, XXIII, 1, 4; 7, 1; et ad Ptolemæum Epiphanem, XXIII, 1, 6; 7, 1. Philopœmen ipsis facultatem dat, res a Bœotis per vim repetendi; unde belli initium, XXIII, 2, 10 sqq. Prætor Aristænus; et concilium gentis Megalopoli actum, quo conveniunt legati Roma et Alexandria redeuntes, tum legati regum Eumenis et Seleuci, dona pollicentes, et Cæcilius legatus Rom., XXIII, 7-10; *conf.* c. 4, 5 sq. Achæorum magistratus, Argis congregati, Q. Cæcilio negant conventum gentis, eo quod scriptum Senatus mandatum non haberet, XXIII, 10, 10 sqq.; 12, 5 sqq. *Sic* Tito Quintio, XXIV, 5, 16 sq. Romæ in senatu ac-

cusantur a Q. Marcio; qui legatis eorum, auxilia advers
Messenios petentium, responsum dari curat, e quo p
tebat, non impedituros Romanos, si qui populi a so
tate Achæorum vellent discedere; legati ipsi Romæ r
nentur, XXIV, 10, 1 et 8 sqq.; *conf.* XXV, 1, 3 Pt
mæus Epiphanes iis decem naves dono offert, ad q
accipiendas nominantur legati, Lycortas, Polybius, Ar
junior; sed morte regis præpeditur legatio, XXV
Prætor Hyperbatus, XXVI, 1, 1. Exsulum Lacedæ
niorum causa legati Achæorum Romam mittuntur; i
Callicrates, adulator Romanorum, proditor suæ gen
auctor malorum, XXVI, 1-3. Prætor Callicrates, X
3, 14; Archo, XXVII, 2, 11; rursus Archo, XXVII
9; 7, 6. Quo prætore, per Polybium consuli Roman
xilia offerunt adversus Perseum; quæ ille non ac
XXVIII, 10 seq. Auxilia ab iis petunt Ptolemæi fra
et duces Lycortam et Polybium; sed illi legatos mi
ad pacem inter Ptolemæos et Antiochum Epiph
conciliandam, XXIX, 8-10. Absque suo incommodo
aut 40 millia militum armare possunt, XXIX, 9,
legatos Romæ pro exsulibus suis (qui ob belli P
culpam Romam erant evocati, et per Italiæ mun
distributi, XXX, 10, 6 sqq.; XXXII, 9, 5) frustr
precantur, XXXI, 8; rursus, præcipue pro Polyb
Stratio, XXXII, 7, 14 sqq. : rursus, XXXIII, 1, 3
et c. 2 : rursus, XXXIII, 13 : ad extremum liber
exsules Achæorum, intercedente Catone, XXXV, 6
lios, qui imperium Atheniensium fugientes in Ach
commigraverant, civitate donant, XXXII, 17. Et R
et Cretenses auxilia petunt ab iis ad bellum quod in
gesserunt : auctore Callicrate, neutri populo auxilia
tuntur, XXXIII, 15. Concilium Corinthi habitum, *ib*
3. A beis auxilia petunt adversus Pseudophilippum,
salorum legati, XXXVII, 1 d, 3. Litteris Manilii co
obtemperantes, Polybium Lilybæum mittunt, XXX
1 e, 1 sqq. — Belli Romanorum Achaici semina, XXX
1-5. Controversias et bellum habent cum Lacedæmo
c. 2, 11; 3, 2 sqq.; XL, 2, 6. Fortuna, cum servatos Ac
vellet, fecit ut nullo negotio vincerentur, et celeriter
gerentur, XL, 5, 8 sqq. *Vincuntur* Achæi *a Mu*
pugna ad Isthmum commissa, III, 32, 3; XL, 14,
mandato decem legatorum, Polybius res Achaiæ ord
XL, 10. — Achæorum *nescio quis, ad præturam*
nominatus, deprecatur honorem, *fragm. histor.*

Achæi Phthiotæ, liberi renunciantur ex SCto Romano
XVIII, 29, 5. Thessalis eos attribuit T. Quintius
decem legatis, ib. 30, 7. *Quibus ex locis intellig*
Phthiotas omnes *nomine* Achæorum *designari a*
lybio. Gente Achæus *dicitur* Phaxidas, V, 65, 3 :
Melitæensis *perhibetur*, V, 63, 11, *quippe ex*
tæa, *Phthiotidis oppido.*

Achæus, *princeps et auctor gentis Achæorum*. Imag
ejus, e Peloponneso in Acarnaniam a Romanis jam
portatam, a Mummio repetiit et obtinuit Polybius,
8, 10.

Achæus, filius Andromachi, fratris Laodices, quæ uxo
Seleuci Callinici, patris Antiochi Magni, IV, 51, 4;
22, 11. Ejus uxor Laodice, V, 74, 5; VIII, 21, 7
thridatis filia, regis Ponti, VIII, 22, 11, soror Laod
uxoris Antiochi Magni, V, 43, 1 sqq. Seleucum C
num, Callinici filium, trans Taurum comitatus, ca
Seleuci ulciscitur; et sub Antiocho, Seleuci success
Asiæ cis Taurum præfectus, Attalo quas ille sibi sub
rat Asiæ regiones eripit : mox diadema et regium no
ipse sibi asciscit, IV, 2, 6; IV, 48; V, 40, 7; 57
Expeditionem adversus Antiochum in Syriam mol
sed eam ob seditionem in exercitu ortam omittit, et

populatus domum redit, V, 57. Sardibus in Lydes habet, V, 57, 4. *Conf.* Sardes. Ab eo auxilia Rhodios petunt Byzantii, IV, 48, 1 et 13. Ejus Andromachus, Alexandriæ captivus, precibus Rhom condonatur, IV, 51. Fictam Achæi epistolam Her Antiocho offert, qua significatur Ptolemæum cum facere, V, 42, 7 sq. Nuncios ad hunc mittit Anus, accusans eum et fidem ejus obtestans, V, 57, Haud dubie cum Ptolemæo Philopatore consilia unicat Achæus, V, 66, 3, intercedentibus Nicomat Melancoma Rhodiis, VIII, 17, 9 sq. Eum fœdere Antiocho comprehensum vult Ptolemæus, V, 68, edlenissensibus, Pisidiam incolentibus, Garsyeridem exercitu auxilio mittit adversus Selgenses, V, 72 deinde ipse Selgam venit, proditione Logbasis captubem, sed spe frustratus pacem cum Selgensibus facit, ; interim Milyadem et majorem Pamphyliæ partem ubjicit, 77, 1. At dum ad Selgas hæret, Attalus ei dem et Mysiam eripit, 77, 2 sqq. Ab Achæo timet chus post pugnam ad Raphiam, V, 87, 2. Sardibus obsidet Antiochus et urbem capit, VII, 15. sqq. m Achæus tenens, V, 17, 4, per Bolidem, a Sosibio e liberandum missum, proditur Antiocho, VI, 17 ; et præter opinionem captus, c. 22, supplicio ab eo itur, c. 23.

, occupatur a Tisameno, II, 41, 4. Achaiæ civitates , primum fœderatæ, II, 41, 6. *Confer* Achæi.

us amnis, Acarnaniam ab Ætolia disterminans, Stra urbem præterfluit, IV, 63, 7 et 11, *coll.* 64, 1; V, 10. *Conf.* V, 6, 6; 7, 3 et 6.

dina, pars urbis Syracusarum : eam classe oppugnat rcellus, VIII, 6, 1.

na, Hyrcaniæ urbs, X, 31, 14.

Acies navalis M. Atilii et L. Manlii, quatuor classibus stans, triquetra, rostri figura, I, 26. Acies ad forcipis ram, ἐν ἐπικαμπίῳ, I, 27, 4; V, 82, 9; XII, 21, 6. rous Gallorum ad Telamonem, II, 28 seq. Hannibalis Romanorum ad Trebiam, III, 72. Lunata, μηνοειδής, , 113, 8. *Conf.* Pugna. Equitum acies qua altitudine truatur ad pugnam, XXII, 18, 3. Quot equites in acie piat stadium, XII, 19, 9; quot pedites, XII, 20 sqq. iei instruendæ ratio usitata apud Romanos, paululum mutata a Scipione in pugna cum Hannibale, XV, 9, 7 q. Romanæ aciei comparatio cum phalange Macedonica, VIII, 11 sqq.

ius. Manius *Acilius Glabrio* consul, capta Heraclea, tolos in fidem recipit, non intelligentes quid hoc esset dei Romanorum se permittere, XX, 9 sqq. Vincit Antiohum ad Thermopylas, XX, 8 *fine.* Amphissum obsidet, hi successor ei venit L. Scipio, XXI, 2; provincia dece-, XXI, 3, 13.

e, Ætoliæ oppidum, V, 13, 8.

æ, oppidum Laconiæ, V, 19, 8.

Acrocorinthus quum præsidio Antigoni Gonatæ teneretur, roditione capitur ab Arato, II, 43, 4; 45, 3; IV, 8, 4. tigono *Dosoni* in pignus societatis et amicitiæ offertur eodem et ab illo accipitur, II, 51, 6 et c. 52. Spatium er Acr. et Oneos montes fossa et vallo munit Cleome-, II, 52, 5. Acr. et Ithomatham servare suadet Philippo metrius Pharius, VII, 11, 3. Post bellum Philippicum d præsidio tenent Romani, XVIII, 28, 42. *Conf.* Cothus.

vel Acta, orientalis ora Peloponnesi, V, 91, 8.

m, fanum Acarnanum (*ad verbum*, Templum Littole); ibi angustissimus est sinus Ambracicus, IV, 63, 4.

ilochus, Asiæ dynasta, fœdere Eumenis cum Pharnace mprehensus, XXVI, 6, 12.

Adæus, præfectus Bubasti urbis, XV, 27, 6.

Adæus, Berœensis Macedo, Persei legatus ad Genthium, XXVIII, 8.

Addua. Vide Adua.

Adherbal (Ἀτάρβας), dux Carthaginiensium, præfectus urbis Drepanorum, I, 46, 1; 49, 4, pugna navali ad Drepana vincit P. Claudium, et classem ejus disperdit, I, 49-52. Ejus trierarchus et præcipuus amicus Hannibal, Amilcaris filius, I, 44, 1, et collega Carthalo, ejus tamen imperio subjectus, I, 53, 1.

Adiganes, magistratuum nomen apud Seleucienses ad Tigrim, V, 54, 10.

Adimantus, ephorus Lacedæmon., Phillippo favens adversus Ætolos, per seditionem occiditur, IV, 22; deinde falso accusatur apud Philippum ut auctor tumultus, 23, 5 et 8.

Adis *vel* Adin, Adys *vel* Adyn, urbs non pœnitenda Africæ, capta a Regulo, I, 30, 5.

Admetus, a Philippo necatus, XXIV, 8, 9.

Adrene *vel* Adrane, oppidum Thraciæ, XIII, 10, 6.

Adrianus ager. *Vide* Hadrianus.

Adriaticum mare, *vel* Adrias, I, 2, 4; II, 16, 4; 17, 5; III, 86, 8 sq.; 87, 1; 88, 1. Adriaticus sinus; II, 14, 4 et 11; 16, 7 (ubi plur.). Intimus Adriatici sinus recessus, II, 14, 6; 16, 7; III, 47, 4; XXXIV, 6, 10. Ad introitum sinus Adriatici (*scil. e Ionio mari navigantibus*) ad dextram est Oricus, oppidum Epiri, VII, 19, 2.

Adrumetum, urbs Africæ (*metropolis Byzacenæ*, ὁ Ἀδρούμης), XV, 5, 3. Ibi castra habet Hannibal, ex Italia reversus, *ibid.* Eodem post pugnam ad Zamam fuga se recipit, XV, 15, 3.

Adua *vel* Addua, fluv. superioris Italiæ, *seu* Galliæ Cisalpinæ, exit e lacu Lario, XXXIV, 10, 21. Qua Adua in Padum influit, consules intrarunt in Insubrium fines, II, 32, 2.

Æacidæ bello gaudent veluti epulis, juxta Hesiodum, V, 2, 6.

Æcæ, oppidum Italiæ, *in* Apuliæ et *Samnii confinibus.* III, 88, 9.

Ædilis. In Ædilium ærario Romæ servantur tabulæ æneæ fœderum, in Jovis Capitolini templo, III, 26, 1. Ædilis creatur Scipio Afric. major simul cum fratre, X, 4 seq. Ædilitas maximus honos qui juveni patricio Romæ confertur, X, 4, 1.

Ædui (Αἴδυες) *fortasse legendum pro* Ἄρδυες, III, 47, 3.

Ægæ, oppidum Æolidis; cujus cives, Ægæenses, quum prius Achæo se tradidissent, tradunt se Attalo, V, 77, 4. Damna eis illata sarcire tenetur Prusias, XXXIII, 11, 8.

Ægæum mare, XVI, 34, 1.

Ægates. *Vide* Ægusa.

Ægeaten, Αἰγεάτην, *mendose* (*ut videtur*) *mssti vocant Teleclem, quod in* Τεγεάτην *mutarunt editores,* XXXIII, 1, 3.

Ægesta, oppidum Siciliæ; obsidione liberatur a C. Duilio, I, 24, 2. *Cives* Ægestani, *ibid.*

Ægienses; *Vide* Ægium.

Ægina insula, a Romanis occupata, IX, 42 a.

Æginetæ captivi, de redemptione Publium rogantes male primum habiti, mox in gratiam veniunt, IX, 42 a. A P. Sulpicio in servitutem redacti sunt, et ab Ætolis Attalo venditi, pretio 30 talentorum, XXIII, 8, 9, sqq.; XI, 6, 8. Ægineta Casander, XXIII, 8, 9.

Ægira, urbs Achaiæ, ex XII primis fœderatis, II, 41, 8, sita ad sinum Corinthiacum, inter Ægium et Sicyonem, IV, 57, 5 sq. Per proditionem capta ab Ætolis, servatur virtute civium, et plurima pars Ætolorum occiditur, IV, 57 seq.

Ægitna, oppidum ad mare in finibus Oxybiorum Ligurum, XXXIII, 7, 2, vi capitur a Romanis, 8, 2.

Ægium, urbs Achaiæ, ex XII primis olim fœderatis, II, 41, 8. Ægienses mox eis civitatibus se adjunxerunt quæ fœdus instaurarunt, ejecto præsidio Macedonico, II, 42, 13 sq. Ægii conventum agunt Achæi appetente hieme; eodem venit Antigonus Doson, II, 54, 3; et rursus anno sequenti, *ib.* § 13. *Add.* IV, 7, 1; 26, 7 sq.; 82, 7; XVI, 27, 4; et XXVIII, 3, 10. *Conf.* Achæi. Ex lege semper Ægii agi conventus Achæorum debuit; sed Aratorum causa Sicyonem transtulit eum Philippus, V, 1, 6 sqq. Tridui itinere abest a Megalopoli, II, 55, 1. Inter Ægium et Sicyonem est Ægira, IV, 57, 5. Naves suas Ægium mittit Philippus, V, 101, 4; et ipse eo cum exercitu venit, 102, 5.

Ægos flumen; pugna navalis ibi facta, I, 6, 1; in qua Lacedæmonii ab Hermocrate Siculo adjuti, XII, 25 p. 6.

Ægosages vel Ægosagæ, in Asiam invitati ab Attalo, cum eo Æolidem et Mysiam Achæo eripiunt; dein eis sedes assignantur ad Hellespontum, V, 77 seq: effuse depopulantur urbes ad Hellespontum; hinc Troade ejecti ab Alexandrensibus, Abydenorum fines infestantes, deleti sunt a Prusia; V, 111. *Conf.* Tectosages et Rigosages.

Ægosthenense vinum dulce, VI, 2, 4. Ὁ Αἰγοσθενίτης, *Fragm. Hist.* 2.

Ægusa vel Ægussa insula, ante Lilybæum sita, una ex Ægatibus, I, 60, 4 : ad eam pugna committitur navalis inter C. Lutatium et Hannonem, qua 50 naves Punicæ demersæ sunt, 70 captæ, I, 60 seq. Sed Ægusæ vel Ægussæ insulæ, inter Lilybæum et Africam sitæ, *eædem quæ Ægates*, I, 44, 2.

Ægyptus et Ægyptii. *Vide* Ptolemæi, Ægypti reges. — Ægyptiacas res ante Olymp. CXL gestas multi scripsere; quare nil opus fuit ut altius eas repeteret Polybius, II, 37, 6. Res Ægyptiacas plurium annorum simul uno libro XIV complexus est, XIV, 12. Ægypti turbæ sub finem regni Ptolemæi Philopatoris, III, 2, 8. *Conf.* XIV, 12. Optimates rebelles domiti sub Ptolemæo Epiphane XXIII, 16. Ægypto manus injicit Philippus, III, 2, 8, *si ibi vera vulgaris scriptura*. Ægypti reges tenuerant etiam Cœlesyriam et Cyprum, tum et opportunissima loca per omnem Asiæ oram a Pamphylia ad Hellespontum, item Lysimachiam, Ænum et Maroneam, aliasque Thraciæ urbes, V, 34, 7 sq.; et Ptolemæus etiamnum Philopator multas Sami naves habuit, et magnum militum numerum aluit Ephesi, V, 35, 11. Ægyptii, victoria ad Raphiam inflati, arma capiunt contra Ptolemæum Philopat., V, 107, 1 sqq.; III, 2, 4; XIV, 12, 4. Ex Ægypto Romani frumentum petunt in annonæ inopia bello Hannibalico, IX, 44. Ea potitur Antiochus Epiphanes, excepta Alexandria, XXVIII, 16, 1; XXIX, 1, 1. Eam Ptolemæis servant Romani, exire jusso per Popillium Antiocho Epiph., XXIX, 11, 11. Ægyptii in ira crudelissimi, XV, 33, 10.

Ægys, oppidum Laconiæ, in Arcadiæ confinibus. Hinc Ægyticus ager, ἡ Αἰγῦτις χώρα, II, 54, 3.

Æmilia, soror L. Æmilii, patris naturalis Scipionis minoris, uxor Africani majoris, avi adoptivi Scipionis minoris, XXXII, 12 : ejus hæres Scipio minor pretiosum apparatum, quem moriens illa ei reliquerat, donat matri suæ, repudiatæ a L. Æmilio, *ibid.*

L. Æmilius *Papus*, Cos. Ariminum mittitur ad prohibendos Gallos, II, 23, 5. Arimino in Etruriam properat ad succurrendum Romanis, qui a Gallis ibi premebantur, II, 26. Duplici acie cædit Gallos, cum collega e Sardinia redeunte, 27-31.

L. Æmilius *Paulus* Cos. mittitur in Illyricum, adversus
Demetrium Pharium rebellem, III, 16, 7; IV, 37, 4
lum ibi fortiter gerit, III, 107, 8; Dimalum et Pha
urbes vi capit, et, victo fugatoque Demetrio, Illyri
omne, quod sub Demetrio fuerat, recipit, III, 18
IV, 66, 8. Ex Illyrico triumphat, III, 19, 12 sq.; IV,
8. Consul iterum cum C. Terentio, III, 106, 1; V,
10; omnium animos et spem in se convertit, III, 10
108, 1; hortatur milites, 108 seq.; pugnandi con
non probat, nec tamen impedire potest, 110; al
diebus cum C. Terentio imperium habet, 110, 4; pu
oblatam ab Hannibale detrectat, 112; dextrum co
net in pugna Cannensi, 114, 6; fortissime pugnans
optimus civis, 116.

L. Æmilius *Paulus, superioris filius*. Ejus concio
pulum Romanum de bello Macedonico, XXIX, 1
Ante ejus expeditionem adversus Perseum nil bello
cedonia proficiebant Romani, XXIX, 1 d. 3. Cons
seum acie vincit, XXIX, 6; XVIII, 18, 4. Stupet
donicam phalangem, XXIX, 6, 11 sq. Ejus concio
Perseo captivo, XXIX, 6 b. sq. Hibernat in Mace
XXIX, 8, 11. Ad Cibyratas scribit de Polyarato R
mittendo, XXX, 9, 18. Civitates Græciæ obit, XX
Quas elaborandas Perseus curaverat columnas, s
statuas imponit, *ibid.* 1 sqq. Ludos celebrat in Mace
XXXI, 3, 1. Septuaginta oppida Epiri evertit, XX
5 sq. Vir abstinentissimus, XVIII, 18, 4 sqq.; X
8. Moritur, XXXII, 8, 1; 14, 1. Ejus duo filii nat
Fabius et Scipio, XVIII, 18, 6; XXXII, 14.

Lucius *Æmilius Regillus*, classis Romanæ præfectu
Antiochico, XXI, 6, 1; 8, 3 sqq. Pugna navali *ad*
nesum vincit Antiochum, 9, 13, 10, 1; XXII,
Triumphans Romam redit, XXII, 7, 17.

M. Æmilius *Paulus*, Cos. Cum Ser. Fulvio, capi
navales Pœnorum, I, 36; classem Rom. infando nau
amittit, 37.

M. *Æmilius* Lepidus. Eo consule, Romani agrum
num, Gallis Senonibus ademtum, dividunt coloni
21, 7.

M. Æmilius Lepidus, minimus natu e legatis ad reg
tiochum et Ptolemæum missis, ad Abydum urbem
stulat cum Philippo, et ab eo ut juvenis ridetur,
34. Consul, deinde Pontifex Maximus, XXIII, 1, 2;
que princeps senatus, XXXII, 22, 5. Ejus consilia
tur legatus Ptolemæi, XXVIII, 1, 8. Charopem Ep
Romæ domo sua prohibet, XXXII, 22, 5.

Æmus sive Hæmus, mons Thraciæ; magnitudine et
dine inferior Alpibus, XXXIV, 10, 15. Ex eo utr
mare, Adriaticum et Pontum Euxinum, conspici
ait Polybius, negat Strabo, XXXIV, 12, 1 sq.

Ænæ (*sive* Anææ) fanum, Echatanæ, auro et argento
dans, X, 27, 12 sq.

Æneas Tacticus, scripsit commentarios περὶ τῶν Στρ
χῶν, *id est*, de Officio Imperatoris, X, 44, 1. Eju
signa dandi per faces, emendata a Polybio, X, 44

Ænian (*s.* Ænianum) sinus, *idem qui* Maliacus, *in*
cros Epicnemidios et Thessaliam, X, 42, 5.

Ænus, urbs maritima Thraciæ. *Conf.* Maronea. Or
ciæ, ubi sunt hæ urbes, in regum Ægypti erat pot
V, 34, 8. *Conf.* Lysimachia. — Ænii, inter se dis
alii ad Eumenem, alii ad Macedonas inclinantes,
6, 7; 13, 9. Exsules Æni et Maroneæ apud senatum
queruntur de Philippo, XXIII, 11, 2. Ex iisdem u
præsidia deducere jubetur Philippus, XXIII, 11,
dem a senatu Rom. dono sibi petit Attalus, XXX,
promittit senatus, 3, 5. Sed mox revocato promiss
ras eas declarat, 3, 7.

. *s.* *Æolis*. *Æoliæ* urbes Achæo eripit Attalus, V, 77. easdem dein occupavit Antiochus Magnus, XXI, 10,

æ insulæ, *vide* Liparææ, I, 25, 4.
s, cur ventorum promuscondus rexque ventorum fictus Homero, XXXIV, 2, 4 sqq. et 11, 15-20.
m *s.* *Æpius*, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9, in dedi- em accipitur a Philippo, IV, 80, 13.
um Romanum in potestate est senatus, VI, 13, 1. In lium ærario, in Jovis Capitolini templo, conservantur æ tabulæ fœderum, III, 26, 1.
osii, populus Hispaniæ citerioris, subacti ab Hanni- e, III, 35, 2.
rion, Acarnan, Romanis favens, XXVIII, 5, 1.
lapii fanum, prope Agrigentum, I, 18, 2; Ambraciæ, II, 10, 2; Carthagine Nova, X, 10, 8; Pergami, XXXII, 1. Æsculapii statua, Phyromachi opus, rapta a Pru- , XXXII, 25, 4.
le', insula Etruscorum, XXXIV, 11, 4.
lea : Sic vocatur Lemnus insula, *ibid.*
opia : Circa eam sese contingunt Asia et Africa, III, , 1. Utrum a meridie ejus continens sit terra, an mari ambiatur, nemo affirmare potest, *ibid.* — Æthiopes ratitæ, XXXIV, Æthiopes Perorsi. *ibid.*
a. Post eam, maximus Siciliæ mons Eryx est, I, , 7.
i, *et* Ætolia. Medionem urbem Illyridis oppugnant; et n de titulo manubiarum inter se litigantes, II, 2; ab grone, rege Illyriorum, magna clade afficiuntur, II, 3 q. Gens superbia ferox, II, 3, 3; 4, 6; cui innata est aprobitas et prava cupiditas, II, 45, 1; 49, 3. Nec pacis ec belli jura norunt, IV, 67, 4; nil turpe putant, dum- odo quæstus adsit, II, 46, 3; IX, 38, 6 : assueti ex pto vivere et ferinam quamdam agere vitam, IV, 3, 1. orumdem avaritiam odit T. Quintius, XVIII, 17, 1. ccurrunt Epirotis adversus Illyrios, II, 6; eis adver- antur Acarnanes et Epirotæ, fœdere icto cum Illyriis, , 9 sq. Cum Achæis suppetias veniunt Corcyræis, ob- essis ab Illyriis, II, 9 seq. Iis et Achæis Romani per le- atos renunciant victoriam suam de Illyriis et pacem eis latam, II, 12, 4 sq. Cupiditati eorum se opponit Aratus, 1, 43, 9. Cum iis fœdus jungunt Achæi, eosque juvant n bello adversus Demetrium, Philippi patrem, II, 44, 1; 6, 1. Invidia accessionum tacti, quibus creverat resp. chæorum, cum Antigono Philippi tutore et cum Cleo- mene societatem contrahere adversus Achæos student; sed onsilia eorum pervertit Aratus, II, 45 seq. Antea cum lexandro, Epiri rege, pactum fecerant de dividenda Acarnania, II, 45, 1, IX, 34, 7; et cum Antigono Gonata, de dissolvenda rep. Achæorum, II, 45, 1; IX, 34, 6, 38, 9. Quum Antigoni Dosonis metu quieti fuissent, spre- ta Philippi pueritia, prætextum quæsivere rebus Pelo- ponnesi se immiscendi, IV, 2. *Hinc* Bellum Ætolorum et Lacedæmoniorum cum Achæis et Philippo, Bellum So- ciale, III, 2, 3; IV, 3-27; 57-*fin.*; V, 1-30; 91-105. Ætolici impetus et avaritiæ plenus juvenis Dorimachus, IV, 3, 5. Ætoli piratæ, e Messenia prædam agentes, Phigaliæ mo- rantur, quæ socia erat et in potestate Ætolorum, IV, 3, 8; 79, 6 sq. Eorum prætor Aristo, *ubi vide.* Eos ad bellum Messeniis inferendum hortatur Dorimachus, IV, 5. Socios et amicos habent Eleos, IV, 5, 4. Duce Scopa, Messeniam incursant, IV, 6. Magis habiles ad viritim pugnandum extra aciem, quam in acie, IV, 8, 10. Ad Ca- phyas prælio vincunt Achæos, IV, 12. Astutum et absur- dum decretum faciunt adversus Achæos, IV, 15, 8. sqq. Insolenter rident eos qui de eorum injuriis queruntur, 16, 4. Cum iis clam societatem ineunt Lacedæmonii, 16, 5. Denuo, cum Illyriis, in Achaiam irrumpunt, IV, 16, 11, et Cynætham proditione capiunt, IV, 18, et comburunt, 19, 6. Dianæ fanum Lusis spoliant, 18, 9 sqq.; 19, 4. Inde per Rhium domum abeunt, frustra eos persequente De- metrio Phario, 19, 6 sqq. Querelæ sociorum de Ætolorum injuriis, IV, 25. Fit decretum de bello inferendo Ætolis, *ibid.* Potestatem templi Delphici, Amphictyonibus ademtam, sibi solis vindicaverant, 25, 8. Laconicam etiam populati erant, ducibus Charixeno et Timæo, IV, 34, 9. *Conf.* IX, 34, 9. Eorum prætor Scopas, IV, 27, creatus pro more comitiis autumnalibus, IV, 37, 2. Ex fœderis lege, mille milites auxilio mittunt Cnossiis Cre- tensibus, IV, 53, 8. Vicissim mille Cretenses accipiunt a Cnossiis, 55, 4. Per Epirum in Ætoliam intrat Philippus et plura oppida capit, IV, 61 seqq. Interim Ætoli, duce Scopa, Macedoniam devastant, et Dium diruunt cre- mantque, 62; dein, prætore Dorimacho, Epirum deva- stant, et templum Dodonæum cremant, 67; socios non minus quam hostes spoliant, 79, 3. In Ætoliam denuo expeditionem suscipit Philippus, et Thermum devastat, ubi conventum agere Ætoli consueverant, V, 6 sqq. Per Rhodiorum et Chiorum legatos Philippum sociosque Rhium ad colloquium invitant, sed ipsi ad diem non ad- sunt, V, 28 seq. Agetas prætor Acarnaniam et Epirum incursat, etc. V, 91, 1, et c. 96. Naupactum congregati, pa- cem faciunt cum Philippo sociisque, et finis imponitur Bello Sociali, V, 103-105. In Ætoliam profugit Lycurgus, rex Spartæ, V, 29, 8 sq. Ætolis intercedentibus, Ptole- mæus Philopator Antiochum legationibus differt, V, 63, 5; 91, 1. Lacedæmonios ad suas et Romanorum partes trahere student contra Philippum, IX, 28 sqq. Soli olim contra Antipatrum oculos attollere ausi erant; soli resti- terant Brenno, IX, 30, 3. Cum Romanis et Attalo arma sociant contra Philippum et Achæos, IX, 30, 7 sqq. X, 41, 1. Ejus societatis conditiones, IX, 39, 3; XI, 6, 2 sqq.; XVIII, 21, 7. In ea se primos periculis objici queruntur, Romanos in subsidiis stare, X, 23. Legatus Rhodiorum in plurium legatorum congressu (*forsan in Achæorum conventu*), gravi oratione eos hortatur; ut bello adversus Philippum et Græcos absistant, et Romanorum societati renuncient, XI, 5-7. Assiduitate belli et luxu obærati, pace facta cum Philippo et Achæis, Dorimachum et Scopam nominant ad novas leges et novas tabulas conficiendas, XIII, 1; *Fragm. hist.* 68. De pace cum Philippo facta *vide ibid, et* XV, 23, 8; XVII, 1, 14. XVIII, 21, 8. Lysima- chenses, Calchedonios, Cianos, eorum socios Philippus post illam pacem ab hac societate abstraxit et sibi adjunxit, Cianos etiam in servitutem redegit, XV, 23, 7 sqq.; XVII, 3, 11 sq.; 4, 7. Naupacti cum iis de bello adversus Philip- pum redintegrando agunt legati Romanorum, XVI, 27, 4. Eorum prætor Phæneas interest colloquio Philippi cum T. Quintio, XVII, 1, 4; 3, 1. Ætolicam et theatralem oratio- nem ibi habet Alexander Isius Ætolus, XVII, 4, 1. Æto- lorum mos lege sancitus, SPOLIUM DE SPOLIO CAPIENDI; qui Ætoliam prius ex Ætolia erant sublaturi, quam illam le- gem abrogaturi, XVII, 4, 8; 5, 1 sq. Plerosque eorum non esse græcos, contendit Philippus, XVII, 5, 8. Vict Philippo, non exspectatis Romanis, castra ejus spoliant, XVIII, 10, 4. Eorum avaritiam, dominandi libidinem, et jactantiam odit T. Quintius; ipsi Quintium a Philippo corruptum suspicantur, XVIII, 17. Philippum prorsus regno ejectum volunt et oppida sibi petunt, quæ eis ne- gat Quintius, XVIII, 19, 5 sqq.; 20, 11 sqq. Inde semina belli Romanorum Ætolici et Antiochici, 22, 1 sq. Prætor eorum Alexamenus, XVIII, 26, 11. Carpunt senatuscon- sultum de pace Philippo data, XVIII, 28. In conventu Thermico cum iis agit Cn. Cornelius, unus e decem le-

gatis T. Quintio adjunctis, XVIII, 31, 5 sqq. Iræ suæ indulgentes, Antiochum advocant adversus Romanos et Achæos, III, 3, 3. Per Apocletos suos deliberant cum Antiocho, XX, 1, 1. *Conf.* Apocleti. Bellum eorum cum Romanis infelix, III, 3, 6. Capta a M. Acilio Heraclea, fidei Romanorum se permittunt, XX, 9. Consule durius cum eis agente, bellum continuant, 10; legatos Romam mittunt, quibus anceps responsum dat senatus, XXI, 1, 3 sqq. Pro ipsis apud Scipiones intercedunt Athenienses, et inducias sex mensium impetrant, XXI, 2 seq. et 6, 2. Quum non convenisset pax, mittitur adversus eos M. Fulvius consul; interim illi Amphilochiam, Aperantiam et Dolopiam recipiunt, a Philippo præreptas, XXII, 8. Capta Ambracia urbe, pacem iis dat Fulvius, XXII, 9-13: quæ, intercedentibus Atheniensibus, Romæ confirmatur, 14. Formula fœderis, 15. Ad eos legati mittuntur, belli Persici causa, C. Popillius et Cn. Octavius, XXVIII, 3, 2; 4, 1 sqq. In Ætolia, post bellum Persicum, civilium cædium omnia plena, XXX, 14. Tranquillitas restituitur, mortuo Lycisco, XXXII, 20 a et 1 sqq., 21, 1.

Afri, Αἴϐυες, Afri et Numidæ, semel victi, bidui aut tridui viam solent recedere, I, 74, 7. Afros Romano more armat Hannibal, III, 87, 3; 114, 1. Macedonico more armati, in exercitu Ptolemæi Philopat., V, 65, 8.

Africa, ἡ Λιϐύη. Eo primum trajiciunt Romani, Regulo et Manlio Coss., I, 29. Primi eorum ibi in Africa successus, tum clades, 29-34. Africæ populi, Pœnis subjecti, ab eisdem deficiunt, et cum rebellibus mercenariis faciunt, I, 70, 9. Durissime tractati a Pœnis tempore belli Siculi, I, 72. Inde in Hispaniam, et ex Hispania eodem milites mutui præsidii causa trajecit Hannibal, III, 33, 8 sqq. Res Africæ et Italiæ rebus Græcorum misceri cœptæ, V, 104, 4. — Una est e tribus terræ partibus, inter Nilum et Columnas Herculis, III, 37, 2 et 5. In Æthiopia contingunt se Asia et Africa, III, 38, 1. Longitudo ditionis Pœnorum in Africa, III, 39, 2 sq. Ejus fertile solum, XII, 3 sq. : quamquam omnem arenosam, siccam et sterilem putaverat Timæus, *ibid.* Animantium ibi cum domesticarum, tum ferarum copia, XII, 3, 3 sqq. Totius longitudo XXXIV, *in fine fragm. lat. Alia de* Africæ geographia, *ibid.*

Africanus *junior*, XXXV, 4, 7. *Vide* Cornelius Scipio.

Africum Bellum, I, 70, 7. *Vide* Mercenariorum bellum cum Pœnis.

Africus ventus, λίψ, X, 10, 1.

Agathagetus, Rhodius, suadet civibus, ut jam inde ab initio belli Persici Romanis se adjungant, XXVII, 6, 3; XXVIII, 2, 3.

Agatharchus, unus e filiis Agathoclis, Syracusarum regis, interfectus (ut ferebatur) ab avo Hippocratis et Epicydis, VII, 2, 4.

Agatharchus, legatus Hieronymi regis, Carthaginem missus, VII, 4, 1.

Agathoclea, meretrix, in potestate habuit Ptolemæum Philopatorem, XIV, 11, 5; 12, 3; soror Agathoclis, exosa Alexandrinis post mortem Philopatoris, XV, 25, 8; 26, 1-3. Macedonibus frustra ubera exserit, quibus puerum regem aluisse se ait, 31, 13; ad supplicium quæritur, 32, 11; nuda cum sororibus et cognatis adducitur, et a populo discerpitur, 33, 7 sqq.

Agathocleæ nomen Aristomenes filiæ suæ dedit, XV, 31, 9.

Agathocles, e figulo rex Syracusarum, XII, 15, 6; XV, 35, 2. Ejus mercenarii, origine Campani, vi potiuntur Messana urbe, I, 7. Africæ partem sibi subjicere est conatus, XV, 35, 5. Ejus temporibus in fide Pœnorum manserat Utica, I, 82, 8. Acerba maledicentia eum persequitur Timæus, contra cujus calumnias eum defendit Polybius,
VIII, 12, 12; XII, 15. Siciliæ tyrannus, initio re
vissimus, dein clementissimus, IX, 23, 2; judic
pione, in administratione rerum solertissimus, et
judicio audacissimus, XV, 35, 6. Ejus filius Agatha
vide suo loco.

Agathocles, Œnanthes filius, amicus Ptolemæi Philopat
XIV, 11, 1; cum Sosibio præest administrationi re
V, 63, 1; XV, 34, 5 sq. Ejus consilio Antiochus
Cœlesyria legationibus differtur interim dum bell
rant Ægyptii, V, 63, 2 sqq. Dinonem Dinonis fili
terficit, XV, 25 a sq. Falsi nominis tutor Ptolemæ
phanis, crapula, lascivia, et insolentia, odium in
seditionem concitat Ægyptiorum, XV, 25. Frustra
donum opem implorat, 26-32; in vincula abductus,
foditur ab amicis ne ab inimicis cruciaretur, 33. Nul
tute fuerat conspicuus, 34.

Agathynus, Corinthius, Leucade cum navi in portu
juxta Illyriorum naves, violata fide ab eis capit
95, 3.

Agathyrna, Siciliæ oppidum, IX, 27, 10 sq.

Agelaus, Naupactius : per eum Scerdilaidas Illyrius
tatem facit cum Ætolis, IV, 16, 10. Dorimachus p
eum et Scopam Eleis suppetias mittit, V, 3, 1. Gr
orationem de pace habet, V, 103 *extr.* et seq.: qu
tio commovit Philippum et socios, 105, 1 sq.; 10
Prætor creatur Ætolorum, mox vero ab eisdem repr
ditur ob pacem factam, 107, 5 sq.

Agema Macedonicum, distinguitur a cetratis in exe
Philippi, V, 25, 1; a cetratis pariter et a phalan
exercitu Ptolemæi Philopatoris, ubi Agema e trib
millibus constabat, V, 65, 1 sqq.; 84, 4. Validissi
habebatur equitum corpus, XXXI, 3, 8.

Agepolis, Rhodiorum legatus ad Q. Marcium *Philip*
cos. et ad C. Marcium *Figulum*, classis præfectum, XX
14, 6; 15, 1 sqq. Romam legatus, XXIX, 4, 4, et
XXX, 4, 2.

Ager. Flaminii lex de dividendis agris, II, 21, 7 sq.
Lacedæmonios æquali modo inter cives distributus,
45, 3; 48, 3 : non item apud Cretenses, 46, 1.

Agesander, *s.* Agesarchus, Megalopolitanus, pater Ptole
præfecti Ægypti, XVIII, 38, 8.

Agesias, Achæorum legatus in Macedoniam ad gratula
ducibus Romanis victoriam de Perseo, XXX, 10, 3

Agesilaus, rex Lacedæmoniorum; ejus in Asiam tra
patefecit ignaviam Persarum, III, 6, 11. Com
Spartæ auxilio venit, quum in eo esset ut caperet
Epaminonda, IX, 8, 6. Quæcunque ab eo gesta
contraria erant sociali Græcorum rationi, IX, 23, 7

Agesilaus *alius junior;* filius Eudamidæ, pater Hipp
dontis, IV, 35, 13.

Agesilochus *sive* Hegesilochus, Rhodiorum prytanis,
cives suos, ut cum Romanis spes suas jungant
Persico, XXVII, 3, 3 sqq. Romam legatus, XXVII
1; 14, 5 et 8. Legatus in Macedoniam ad L. Æmi
cos. et ad Perseum, XXIX, 4, 4.

Agesipolis, Agesipolidis filius, Cleombroti nepos, pue
modum, rex creatur Spartæ post mortem Cleomeni
tutor datur Cleomenes, Cleombroti filius, patruus p
IV, 35, 10 sqq. Romam legatus missus, capitur a p
et occiditur, XXIV, 11, 1 sq.

Agesipolis, pater superioris, *ibid.*

Agesipolis, Dymæus, bello captus ab Eleis, V, 17, 4.

Agetas, prætor Ætolorum, V, 91, 1; Acarnaniam et
rum incursat, V, 96, 1 sq. Phanotensium urbem p
tione capturus, suis artibus luditur, 96, 6.

Agminis Romani ratio, VI, 40. Agminis coactores,
VI, 24, 2.

es, populus Gallicus Cisalpinus, II, 15, 8: *nisi legen*-
m Εὐγανεῖς *vel* Αἰγγωνες. *Conf. Ægones.*
i *vel* Agræi, populus Ætolicus, non Græcus, XVII, 5,
Conf. Agrianes, et Agrii.
nes (*iidem qui* Agrai *vel* Agræi), in exercitu Anti-
i Dosonis, II, 65, 2; in Philippi exercitu Antiochi
versus Ptolemæum, V, 79, 6.
gentum, urbs Siciliæ; arx et horreum belli Pœnorum,
17. Obsidetur a Romanis, *ibid.* et seqq., qui obsidentur
i ab Hannone, I, 18 sq. Capitur a Romanis, 19. Pœni
bem quidem præsidio tenuerant, sed cives libertate et
gibus suis passi erant frui, II, 7, 7, *coll.* I, 43, 8.
nc Galli mercenarii Pœnorum, qui eam custodiebant,
ripere urbem conati erant, sed eam servavit Alexo,
id. et II, 7, 8. Receptum a Pœnis bello Punico tertio,
editur Romanis: *ea occasione* situs urbis et præstantia
scribitur, IX, 27. Colonia erat Rhodiorum, *ibid.* § 8.
minis origo, IX, 27. Phalaridis taurum nunquam ibi
stitisse contendit Timæus, XII, 25.
gentus fluvius, IX, 27, 5.
i, 'Αγριοι; *iidem qui* Agrai *vel* Agræi, *si vera lectio*,
XVI, 7, 1: *ubi* Σάρδους *vel* Σαρζέρους *fortasse ex Lirio*
ribendum pro vulgato 'Αγρίους.
nium, oppidum Acarnaniæ, V, 7, 7.
on, rex Illyriorum, Pleurati filius, II, 2, 4; pacta cum
Demetrio, Philippi patre, mercede, Medionios ab Ætolis
bsessos adjuvat, et magna clade afficit Ætolos, II, 2
sq: inde lætitia elatus, potui et comissationi indulget;
nde in pleuritidem incidit, qua brevi tempore abripitur,
II, 4. Ei mortuo in regnum succedit vidua Teuta, II, 4, 7.
Ala sociorum in exercitu Romano, VI, 26, 9. Ala
[?] *vel* cohors regia Philippi, X, 42, 6. Amicorum ala;
nde Hetæri.
Alabandenses, *cives urbis Alabandæ* in Caria, commea-
tus præbent Philippo, XVI, 24, 6: tamen eorum agrum
diripit Philippus, *ibid.* 8. Orthosiam invadentes, acie
vincuntur a Rhodiis, XXX, 5, 15. Alabandensis Menede-
mus, V, 79, 6.
Alba, urbs Italiæ. Ibi vitam finivit Philippus, Persei filius,
XXXVII, 1 d, 2. Albam usque penetrant Galli cum exer-
citu, II, 18, 6.
Albinus. *Vide* Postumius.
Alcæus scite ridere consueverat Isocratem grammaticum,
XXXII, 6, 5.
Alcamenes, Lacedæmonius, occisus a factione Ætolica,
IV, 22, 11.
Alcamenes, Diæi sodalis, prætoris Achæorum, XL, 4, 9.
Alces in Alpibus, XXXIV, 10, 8 sq.
Alcetas, Bœotorum prætor, XXIII, 2, 13.
Alcibiadis consilio, Athenienses, Chrysopolim tenentes,
portoria exegerunt a navigantibus in Pontum, IV, 44, 4.
Alcibiades Spartanus, e veterum exsulum numero, Romam
legatus, ingratus adversus Achæos, XXIII, 4, 8; 11, 7
sq.; 12, 2 sq.; XXIV, 4, 3.
Alcithus, Xenophontis filius, legatus Achæorum ad Ptole-
mæum Philometorem, XXVIII, 10, 9; 16, 3.
Aletes, metallorum argenti in Hispania inventor, ut heros
ab incolis colitur, X, 10, 11. Tumulus prope Novam Car-
thaginem ab eo denominatus, *ibid.*
Alexamenus, Ætolorum prætor, XVIII, 26, 11 sq.
Alexander, Philippi filius, rex Macedoniæ. Usque ad ejus
regnum substitit fœdus pristinum Achæorum, II, 41, 6
et 9. Primi successores ejus Seleucus, Ptolemæus et Ly-
simachus, circa unum idemque tempus omnes e vivis
excesserunt, II, 71, 5; *cf.* 41, 2. Ejus trajectio in Asiam
non erat causa, sed initium belli contra Persas, III, 6,
14. Philippi patris molitiones in rem suam contulit, XXII,
22 b, 4. Ejus imperium in Asia remotissimas et parum co-
gnitas olim regiones patefecit itineratoribus, III, 59, 3.
Ejus severitatem in Thebanos exercitam (*cf.* V, 10, 6.)
non imitatus est Philippus in Lacedæmonios, IV, 23, 8 et
c. 24. A Thebanis et Persis pœnas sumens, a templis tamen
et locis Diis sacratis abstinuit, V, 10, 6. Ejus merita in
Græcos, IX, 34, 1 sqq. Ut de ejus genere prognatus vide-
retur, sollicite laboravit Philippus Demetrii, V, 10, 10.
Ab eo neglecta fuerat Artabazanis dynastia, V, 55, 9.
Magna pars gloriæ ejus comitibus ipsius ac ministris de-
betur, VIII, 12, 7 sqq. Callisthenem assentatorem suum
interfecit, XII, 12 c, 2. Ejus pugnam cum Dario in Cilicia
pugnatam imperite descripsit Callisthenes, XII, 17-22.
Cum Dario in aperto potissimum campo bellum gessit,
urbes raro exscidit aut perdidit, XVII, 3, 5.
Alexander, Acmeti filius, dux copiarum Antigoni in pugna
adv. Cleomenem, Macedonibus chalcaspidibus præfectus,
II, 66, 5.
Alexander *alius*, in eadem Antigoni acie equitatui præfectus,
II, 66, 7; minus perite rem gerit quam juvenis Philopœ-
men, 68, 1 sqq. *Hic idem videtur esse atque ille* Alex-
ander, quem satellitio et custodiæ corporis præpositum
Philippo reliquit idem Antigonus, Philippi tutor, IV, 87,
8 sq: quem apud Philippum calumniatus est Apelles, 87,
5. Idem a Philippo Thebas mittitur ad persequendum
Megaleam, V, 28, 6 sq. Ejus studium et benevolentia in
Philippum laudatur, VII, 10, 6.
Alexander, Ætolus, per proditionem in Ægiram urbem ir-
rumpit, IV, 57: in certamine occiditur, 58.
Alexander, Ætolus: *vide* Alexander Isius, et Alex. Tricho-
niensis.
Alexander, Antigoni pater, legati Persei ad Bœotos, XXVII,
5, 1.
Alexander, Attali legatus Romam, XVII, 10, 11.
Alexander *Balas*, qui Antiochi Epiphanis filius perhibeba-
tur, Romam adducitur ab Heraclide, XXXIII, 14, 1.
Quamvis manifesta fuerit fraus, impetrat tamen a senatu,
ut in Syriæ regnum restituatur; *sic enim intelligendus
locus*, XXXIII, 16, 9, coll. § 13.
Alexander, Epiri rex. Cum eo societatem jungunt Ætoli de
subigenda et dividenda Acarnania, II, 45, 1; IX, 34, 7.
Alexander, Isius cognomine, gente Ætolus, cum Phænea
interest colloquio T. Quinti cum Philippo, et invectivam
habet in Philippum, XVII, 3: quam ille Ætolicam et
theatralem dicit, 4, 1. Ab Ætolis legatus mittitur Ro-
mam, XVII, 10, 9. Rursus cum Phænea interest collo-
quio Titi cum sociis de pace Philippo danda, XVIII, 19,
5. sqq. *coll.* 20, 11; 21, 3. Rursus legatus Romam cum
Phænea, XXII, 8, 11, senex, 9, 14: sed interceptus ab
Epirotis, quum pretium redemtionis, ditissimus licet,
solvere nollet, in custodia servatus est, mox vero Roma-
norum jussu absque pretio liberatus, XXII, 9.
Alexander, Molonis frater, Persidi præfectus sub Antiocho
Magno, V, 40, 7; cum fratre, Mediæ satrapa, deficit ab
Antiocho, V, 41, 1; 43, 5 sq. Victo Molone ab Antiocho,
se ipse jugulat, V, 54, 5.
Alexander *Pheræus*, Thessaliæ tyrannus, in vincula con-
jicit Pelopidam Thebanum, VIII, 1. *Obliterata quædam
de eo*, XXXVIII, 1 b, 1.
Alexander, Phocidi præfectus a Philippo, decipit Ætolos,
Phænotensium arcem se eis traditurum pollicens, V, 69,
4 sqq.
Alexander Trichoniensis, dux Ætolorum, carpit extremum
agmen Philippi, Thermo regredientis, V, 13, 3. Dorimacho
et Scopæ legumlatoribus resistit, XIII, 1 a sqq.
Alexandri Turris in Thessalia, XVIII, 10, 2.
Alexandria Ægypti. Eo fugit, ibique perit Cleomenes, *ubi*

vide. Eo Ptolemæus Philopator contrahit milites mercenarios, quos extra Ægyptum aluerat, V, 63, 8 et 10. Ibi viget rationalis medicina, XII, 25 d, 3. Ibi et Carthagine in publicis tumultibus non minus pueruli quam viri tumultuantur, XV, 30, 10. Ea pæne potitur Antiochus Epiphanes, XXVIII, 18, 1; XXIX, 1, 1. Ibi tria genera degunt hominum, XXXIV, 14.

Alexandria Troas, V, 111, 3. Cives ejus urbis liberant Ilienses ab obsidione Gallorum, et Gallos universa Troade ejiciunt, *ibid.* Alexandrenses benigne compellantur ab Attalo, ob servatam fidem, V, 78, 6. Ea se cessurum pollicetur Antiochus Scipionibus, XXI, 10, 3; 11, 2.

Alexis, arcis Apameæ custos; ejus opera utitur Hermeas ad perdendum Epigenem, V, 50, 10 sqq.

Alexo, gente Achæus, militans apud Pœnos, sua fide impedit proditionem mercenariorum Agrigenti et Lilybæi, I, 43, 8 sqq. *coll.* II, 7, 7.

Aliphera, urbs olim Arcadiæ et Megalopoli contributa, a Lydiada tyranno Eleis permutando concessa, IV, 77, 10; 78, 1 sqq. Eam oppugnat capitque Philippus, IV, 78, 6 sqq. Alipherenses, IV, 78, 8; 77, 10.

Allobroges, Galliæ populus inter Rhodanum et Alpes, III, 49, 13; infestant Hannibalem Alpes conscendentem, III, 50 seq.

Alorus, urbs Macedoniæ. Alorita Cnopias, V, 63, 12; 65, 7.

Alpes. Earum juga incipiunt a Massilia et locis Sardoo mari superjectis, pertinentque usque ad ultimum Adriatici sinus recessum, II, 14, 6, per 2200 stadia, II, 14, 9; XXXIV, 10, 17. Alpes et Apenninus mons coincidunt supra Massiliam, haud procul a Sardoo mari, II, 14, 8. Hannibalis transitus per eas, III, 47-56. Ante Hannibalem Galli plus semel cum magnis exercitibus eas erant transgressi, III, 48, 6. Nono die ad summa juga pervenit Hannibal, III, 53, 9. Cacumina perpetuis nivibus tecta, 55, 1 et 9. Veluti arx sunt universæ Italiæ, 54, 2. Earum magnitudo et memorabilia, XXXIV, 10, 8 sqq. Quatuor per eas transitus. *ibid.* §. 18.

Alpheus, fluvius Peloponnesi, Heræam urbem alluit, IV, 78, 2. Pontem in Alpheo ad Heræam instaurat Philippus, IV, 77, 5. *Memoratur* XII, 4 d, 5. Per decem stadia sub terra occultatur, XVI, 17, 5 sqq. *ubi et alia de* ejus cursu.

Althæa, urbs princeps Olcadum in Hispania, expugnata ab Hannibale, III, 13, 5 sq.

Amæocritus, prætor Bœotorum, XX, 4, 2.

Amanicæ (Ἀμανίδες) Pylæ, XII, 17, 2.

Ambracia, urbs et regio; Ambracius sinus : *vide in* Ambracus.

Ambracus, IV, 61, 7, et Ambracia, XVII, 10, 10; XXII, 9, 2 et 5; 13, 9 : urbs bene munita Ætolorum, olim Pyrrhi regia, XXII, 13, 9. Ejus situs, IV, 61, 7. Ad eam obsidendam Philippum hortantur Epirotæ, qui potiundæ Ambraciæ, *id est* ditionis Ambraciotarum, avidi erant, IV, 61. Urbem capit Philippus, et Epirotis tradit, 63. Eamdem oppugnat Fulvius consul, XXII, 9, 1-6, *etc.* 10 seq. Intercedente Amynandro, Ambraciotæ urbem Romanis tradunt, XXII, 12. Statuas et tabulas pictas ex urbe avehi curat Fulvius, 13, 9. Ibi exsulant Thurio profugi, XVII, 10, 10. — Ambracii sinus, descriptio, IV, 63, 4 sqq.; V, 6, 13. Per eum ex Epiro in Acarnaniam trajicit Philippus, IV, 63, 4; per eumdem redit, 66, 4. In eumdem rursus anno sequente invehitur, ex Cephallenia et Leucade veniens, et Limnæam portum petens, V, 5, 12 et 14. Ambraciota Lamius; *vide suo loco.* Ambraciota *nescio quis, cujus nomen corruptum*, ab Ætolis Romam missus, XXII, 8, 11.

Ambrysus, urbs Phocidis, ab Ætolis tentata, IV, 25, 1

Amicorum ala; *vide* Hetæri.

Amilcar *senior*, dux copiarum pedestrium Pœnorum in Si-cilia, cædit auxiliares Romanorum, dissidentes a Ro[mo]-nis, I, 24. *Idem*, dux classis, ad Tyndaridem ni[hil] prospere pugnat, I, 25 *coll.* 27, 6. In pugna navali [cum] Regulo cornu sinistro præfectus, vincitur fugaturque 27 seq. Revocatur ex Sicilia in Africam adversus R[egu]-lum, I, 30. Ejus filius Hannibal, *diversus a Ba[rcæ]* *filio*, I, 44, 1.

Amilcar, cognomine Barca, I, 56, 1, pater Hannibali[s] 64, 6; II, 1, 6, dux classis Pœnorum, agrum Locr[orum] Bruttiorumque in Italia populatur; inde ad Ercte[n, in]-ter Erycem montem et Panormum, castra posuit, R[oma]-nis imminens, Panormum tenentibus, I, 56. Mult[is ad] Panormum certaminibus cum Romanis per tres a[nnos] continuos singulari fortitudine et mira industria defu[nctus] est, 57. Erycem urbem in medio monte sitam occ[upat,] ubi rursus per biennium certavit, 58. Barcam, cuj[us au]-dacia nil fuit terribilius, Eryce in classem receptur[us] Hanno, ad pugnam navalem cum Lutatio, I, 60, 3 [...] Hannone, priusquam ad Erycem appellere posset, v[icto,] summa rerum Amilcari traditur; qui pacem petit a [Ro]-manis, prudentis ducis officio functus, 62. Dux co[nsilio] et virtute omnium suæ ætatis præstantissimus, I, 6[4.] Icto fœdere cum Lutatio et Romanis, reliquiis copi[arum ex] Eryce Lilybæum deductis (unde in Africam erant [tradu]-cendæ), imperium deponit, 66. Ei infensi sunt merc[ena]-rii rebelles in Africa, quod ab eo se neglectos puta[rent,] I, 68, 12. Bello cum mercenariis præficitur, idque be[llum] probabili cum successu gerit, 75-78. Humanitatem [...] qua in captivos utitur, suspectam faciunt rebelles, [...] 8. Ei collegam Hannonem dant Pœni, orantque ut g[...] ter bellum persequatur, 81. Copias jungit cum Hann[one,] sed, ob ducum discordiam, nil recte geritur, 82. Ha[nni]-balem collegam nanciscitur, et cum eo bene rem g[erit,] juvante Navara Numida, 82, 12 sq.; 84 seq. Hanni[bale] ab hostibus victo et in crucem acto, cum Hanno[ne in] gratiam redit, 87; et junctis cum eo viribus finem [bello] Pœnorum Africo imponit, 88. In Hispaniam missus, [...] tis ibi populis imperio Pœnorum subjectis, nono a[nno] fortiter pugnans occumbit, II, 1. Ejus in Romanos [...] præcipua causa fuit secundi belli Punici, III, 9, 6 s[q.;] 10, 7; 12, 2 sq., quum filium Hannibalem perpet[uum] odium Romanorum jurare fecisset, III, 12.

Amilcar *alius*, classi Asdrubalis præfectus in Hispa[nia,] III, 95, 2 (*pro quo Livius* Himilco). *Adde* VIII, 3, [...]

Amilcar *alius*, legatus Pœnorum Romam missus initio t[ertii] belli Punici, XXXVI, 3, 8.

Ammonius, Barcæus, dux partis copiarum Ptolemæi [Phi]-lopatoris, V, 65, 8.

Amorgus, insula maris Ægæi, *Fragm. hist.* 7.

Amphaxitis, Macedoniæ regio, V, 97, 4.

Amphictyonibus Ætoli potestatem templi Delphici ade[me]-runt; eosdem in subjiciendo potestati eorum templo [...] legum instauratione se adjuturos recipiunt Achæi eor[um]-que socii, IV, 25, 8. *Memoratur* XL, 6, 6.

Amphidamus (*aliis* Amphidamas), dux Eleorum, a Phili[ppo] captus cum suis, IV, 75, 6; Olympiam captivus duct[us,] sine pretio a Philippo Elidem dimittitur, pollicitu[s] Eleos ad Philippi partes traducturum, IV, 84, 2-8. Qu[æ] destinata perficere non potuisset, Elide elabitur et [ad] Philippum se confert, ubi Aratos contra Apellis calum[nias] defendit, 86.

Amphilochi, populus Ætolicus, non Græcus, XVII, 5, [...] Regio Amphilochia recipitur ab Ætolis, XXII, 8, 3 s[qq.] Argos Amphilochicum; *vide suo loco.*

phipolis, urbs Macedoniæ. Ibi Cydas Cres cum Chimaro ngreditur ad præparandas res Eumenis et Persei, XXIX, c, 1.

ycæ campus, prope Antiochiam; eum perfluit Orontes, , 59, 10.

yclæ, oppidulum prope Spartam, V, 18, 3. Ejus situs et emorabilia, 19, 1 sq. Castra ibi habet Philippus, V,), 12; 23, 7.

ynander, rex Athamanum. Ei per legatos significant Romani, se Philippum bello petituros, ni Græcia abstineat, VI, 27, 4. Cum T. Quintio interest colloquio cum Philippo, XVII, 1, 3. Ingenio est flexili; Romam legatus ittitur a T. Quintio, XVII, 10, 7. Rursus interest colloquio Quintii cum Philippo, victo ad Cynoscephalas, VIII, 19, 3 sq. Quintius et decem legati, victo Philippo, i permiserunt tenere castella, quæ ille belli tempore ademerat Philippo, XVIII, 30, 13. Eum dedi sibi ab Ætolis ostulat M. Acilius, cum a Romanis defecisset, XX, 10, . *Cum Antiocho se junxisset, et a Philippo Athamania esset pulsus*, restitutus in regnum per Ætolos, legatos Romam mittit et ad Scipiones in Asiam, culpam deprecans, et Philippum accusans, XXII, 8, 1 sq. *Conf. Liv.* XXXVIII, 1-3. Hortatu ejus, Ambracienses urbem suam tradunt Romanis, XXII, 12.

ynas (Ἀμύνας, *sive potius* Ἀμυνᾶς, *ut sit nomen decurtatum ex* Ἀμύνανδρος, *et idem vir qui* Amynander *alias*), rex Athamanum, gener Scerdilaidæ Illyrii, IV, 16, 9.

yntas, Philippi pater, II, 48, 2.

yricus campus, in Thessalia, V, 99, 5.

acleteria (*proclamatio et inauguratio solennis Regis, qui hactenus pupillus sub tutoribus fuerat.*) Ptolemæi Epiphanis, filii Philopatoris, XVIII, 38, 3; Ptolemæi Philometoris, XXVIII, 10, 8 : *ni ibi* minor Ptolemæus (*Physcon*) *intelligendus.*

aææ (*sic potius quam Ænæ*) fanum Ecbatanæ, X, 27, 12.

agnia, Ἀνάγνεια, oppidum Latii, prope viam qua Roma itur ad Circæum montem : eo servulos præmittit Demetrius, XXXI, 21, 6; 22, 2; 23, 2 sq.

amares, populus Gallicus, Galliæ Cispadanæ, inter Boios et Insubres, haud procul *Massilia, ut mendose vulgo legitur pro* Placentia, *ut videtur,* II, 32, 1. *Conf.* Ananes.

anes, populus Gallicus Cispadanus, Boiis ab ortu, II, 17, 7. Iidem qui Ἀνάμαρες dicuntur II, 32, 1, et Ἄνδρες II, 34, 5. In eorum finibus erat Clastidium oppidum, II, 34, 5.

Anariacæ. *Vide* Aniaracæ.

nas, Hispaniæ fluvius, XXXIV, 9, 12, *et in fine, in fragm. lat.*

Anaxidamus, Achæus, in exercitu Philopœmenis adversus Machanidam, XI, 18, 1.

Anaxidamus *alius, si vera scriptura,* amicus Machanidæ, XI, 18, 3, et 5, *nisi forte* Archidamus *ibi legendum.*

Anaxidamus, legatus Achæorum. Romam missus ad deprecandum pro exsulibus, XXXI, 6, 1, *coll. c.* 8. Rursus eodem mittitur, XXXIII, 2. *Videtur* Megalopolitanus *fuisse:* XXXIII, 2, 2.

Ancara, oppidum Italiæ, cives Ancaratæ, VIII, 38, 3.

Ancyra, urbs Galatiæ, XXII, 22, 1.

Ancyra, oppidum Illyrici, XXVIII, 8, 11.

Anda, Africæ oppidum, *intelligendum* XIV, 6, 2.

Andania, oppidum Messeniæ, V, 92, 6 : *ubi pro* ἔνδειαν *utique* Ἀνδανίαν *legendum.*

Ἀνδοβάλης. *Vide* Indibilis.

Andosini, *si vera lectio*, populus Hispaniæ cis Iberum, III, 35, 2.

Andranodorus suadet Hieronymo regi Syracusarum, ut, relictis Romanis, Hannibalis partibus se adjungat, VII, 2 et 5.

Andreas, archiater Ptolemæi Philopatoris, in tentorio regis pro rege occisus, V, 81, 6.

Andres. Vide Ananes.

Androlochus, Eleus, captus a Lyco, proprætore Achæorum, V, 94, 6.

Andromachus, Achæi pater, frater Laodices, uxoris Seleuci Callinici, matris Antiochi magni; captivus Alexandriæ, liberatur deprecantibus Rhodiis, IV, 51; VIII, 22, 11.

Andromachus, Aspendius, hortatur milites Ptolemæi Philopatoris, V, 64, 4; 83, 3. In pugna ad Raphiam fortiter se gerit, 85, 9. Prætor Cœlesyriæ et Phœniciæ relinquitur a Ptolemæo, 87, 6.

Andromachus, Ptolemæi Philometoris legatus Romam, XXXIII, 5, 4.

Andronicus, Attali legatus Romam, XXXII, 26, 2.

Andronidas, cum Callicrate nititur, ne Ptolemæis auxilia mittantur ab Achæis, XXIX, 10, 1. Exosus Achæis sicut Callicrates, XXX, 20. A Metello ad Diæum missus bello Achaico, pacis conditiones Achæis offert, frustra, XL, 4, 1 sqq.; vinctus abducitur, et nonnisi soluto pretio dimittitur, *ibid.* et *c.* 5.

Androsthenes, Cyzicenus, Antiocho M. gazam ex India devehit, XI, 34, 12.

Aneroestus, *vel* Aneroestes, rex Gæsatorum Gallorum, II, 22, 2; cum præda domum redeundum censet, II, 26, 5 sqq. Prælio victus a Romanis, sibi et necessariis suis manus infert, II, 31, 2.

Anianes. *Vide* Ananes.

Aniaracæ, populus a septemtrione Mediæ incolens, V, 44, 9. *Rectius fortasse* Ἀναριάκαι, Anariacæ.

L. Anicius, debellatis Illyriis, Genthium in triumpho ducens, ridiculos ludos edit, XXX, 13. In Epiro nobilissimos viros condemnaverat, XXXII, 21, 6. Legatus mittitur in Asiam, ad vindicandam injuriam Attalo a Prusia illatam, XXXIII, 6.

Anien *s.* Anio fluvius : per eum copias trajicit Hannibal Romam petens, IX, 5, 9. Pontibus rescissis consules hostem per alveum hujus fluvii regredi cogunt, IX, 7, 4.

Animalis ἰδιομόρφου (*Alcis*) in Alpibus descriptio, XXXIV, 10, 8.

Annales antiqui in domorum parietibus descripti, V, 33, 5.

Annona vilis in Gallia Cisalpina, II, 15; in Lusitania, XXXIV, 8, 4 sqq. Annonæ inopia et caritas Romæ, IX, 44.

Annus. *Vide* Olympias. Annorum 53 res gestas persequitur principalis pars historiæ Polybii, I, 1, 5; III, 9; 4, 2. Annus legitimus capessendi rempubl. apud Achæos, tricesimus, XXIX, 9, 6; *conf.* XXV, 7, 4.

Antalcidas. Pax Antalcidica, I, 6, 2. Post illam Lacedæmonii edixerunt, se liberas dimittere Græcas civitates, nec tamen Harmostas revocaverunt, IV, 27, 5. Ea pace urbes Græcas (Asiæ) Persis tradiderunt, pro quarum libertate dimicantes vicerant Persas, VI, 49, 5.

Antanor, Eleus, bello captus a Lyco, proprætore Achæorum, V, 94, 6.

Antenor, Persei legatus Rhodum, XXVII, 4 et 11.

Antias populus Latii primo fœdere Romanorum cum Pœnis comprehensus, III, 22, 11; et rursus secundo fœdere, III, 24, 16.

Anticyra, oppidum maritimum Phocidis, ad sinum Corinthiacum : inde T. Quintius, Elatea Phocidis veniens, Corinthum transjicit XVIII 28, 7. Eo ex Epiro navigat A. Hostilius, Thessaliam inde petens, XXVII, 14, 6.

Antigonea, urbs Epiri : per fauces ad eam in Epirum intrat Scerdilaidas Illyricus, II, 5, 6; 6, 6.

Antigonia solennia, XXVIII, 16, 2; celebrantur Sicyone, XXX, 20, 3.
Antigonus, Alexandri filius, legatus Persei ad Bœotos, XXVII, 5.
Antigonus Cocles, primus Syriam et Cœlesyriam obtinuit; quæ, eo devicto, Seleuco cesserunt, V, 67; XXVIII, 17, 7. Cuncti successores Alexandri bellum adversus eum gesserunt, XVII, 3, 5.
Antigonus *Doson*, tutor Philippi, Demetrii filii, nomine ejus administrat regnum Macedoniæ, II, 45, 2; XX, 6, 7. Antigonus novissimus, IX, 29, 7. Ejus amicitiam quærunt Ætoli, ob invidiam adversus Achæos. II, 45; quorum professus inimicus est, ob interceptam ab Arato Acrocorinthum, II, 45, 3. Cum eo clam societatem molitur Aratus ad bellum Cleomenicum, et legatos ad eum mittit duos Megalopolitanos, II, 47-49. Societatem Arato promitit, 50. In Peloponnesum advocatur ab Achæis, eique traditur Acrocorinthus in fidei pignus, 51 seq. In Achæorum conventu dux sociorum nominatur adversus Cleomenem, 54, 3 sq. Ejus auspiciis jurejurando sancitur societas inter Achæos, Epirotas, Phocenses, Macedonas, Bœotos, Acarnanes et Thessalos, IV, 9, 4. Multas Cleomeni urbes eripit, II, 54, 6 sqq. De ejus crudelitate in Mantinenses immerito queritur Phylarchus, II, 56. Macedonibus domum in hiberna dimissis, Argis quiescit, Cleomene interim in Megalopolitanos sæviente et agrum Argivum populante, et querentibus de Antigono Achæis, II, 54 *extr.*, 55 et 64. Æstatis initio in Laconicam ducit exercitum, et prælio ad Sellasiam ad Olympum et Evam colles vincit Cleomenem, II, 65-69; V, 24, 8 sq. Repentina invasione Sparta potitur, Spartanos humaniter tractat, et pristinam remp. eis restituit, (V, 9, 8 sqq.; IX, 36), honoribusque ab Achæis cumulatus domum rediit, II, 70; communi pace omnibus Græcis præstita, IV, 3, 8. Illyrios, qui Macedoniam invaserant, prælio vincit: in quo nimia vocis contentione usus, moritur ex rejectione sanguinis, et regnum juveni Philippo relinquit, II, 70. Vivus sapienter et regnum et pupillum Philippum rexerat; moriens, testamento rebus in posterum prudenter providit, IV, 87: industrius, prudens, fidem colens, II, 47, 5; 70, 7. Rei castrensis magnum usum habuit, II, 66; V, 35, 9. In prælio ad Sellasiam Megalopolitanos æneis clypeis armavit. IV, 69, 5. Dona mittit Rhodiis, terræ motu afflictis, V, 89, 6. Uxor ejus, Chryseis, V, 89, 7. Megalopolitanis Prytanin legumlatorem misit, V, 93, 8. Ejus res adversus Lacedæmonios gestas ipsis in memoriam revocat Chlæneas Ætolus, ut eos a Macedonum amicitia ad Ætolos traheret, IX, 29, 7, sqq. Vicissim humanitatem Antigoni eisdem in memoriam revocat Lyciscus Acarnan, IX, 36. In Asiam profecturus, ad Larymnam cum navibus in sicco hæsit; ubi quum ab hostibus opprimi posset, servatus est benevolentia Neonis Bœoti, XX, 5.
Antigonus Gonatas, Demetrii *Poliorcetis* filius, IX, 34, 6, ab Ætolis incitatus, Achæorum concilia dissolvit, II, 43, 9; 45, 2; IX, 34, 6. Civitatibus Achæorum partim præsidia imponit, partim tyrannos præficit, II, 41; 43; 44, 1; IX, 29, 5 sq. Ejus conatibus se opponit Aratus, II, 43, 9.
Antilibanus. Inter cujus et Libani radices est Marsyas campus, V, 45, 9: in eorumdem confinibus oritur Orontes fluvius, V, 59, 10.
Antimarchus res Persei gerit in colloquio ad Demetriadis mœnia cum Cyda Cretensi, XXIX, 1 c, 1.
Antinous, Epirota Molossus (XXX, 7, 2), per Charopis calumnias bello Persico cogitur ad Perseum confugere, ne Romam insons abduceretur, XXVII, 13. Molossorum gentem ad Perseum abstraxit; ad extremum fortiter … cubuit, XXX, 7, 2 sq. *Videtur solus* apud mortem … *scivisse: conf.* § 8, et c. 8, 3.
Antiochia, ad Orontem, V, 59, 10, princeps urbs Syriæ, … quo Seleucia in Ptolemæorum venerat potestatem, V, 58, 4 sqq. Sedes Antiochi M., qui ibi Laodicen … reginam jubet, et ad bellum se comparat, V, 43, 4; … des item Demetrii *Soteris*, XXXII, 4, 1. Eam ex … ad Raphiam accepta redit Antiochus Magnus, V, 87, … Antiochensium agro imminet Coryphæus mons, V, 59 …
Antiochia Mygdoniæ, V, 51, 1.
Antiochicum bellum, III, 32, 7. Antiochica tempora, XI… 9, 3. *Vide* Antiochus Magnus.
Antiochis, soror Antiochi Magni, Xerxi regi Armosatæ … copulata, VIII, 25, 5.
Ἀντιοχισταί, Antiochi factio Phocææ in Æolide, XXI, …
Antiochus Epiphanes; *vide post* Antiochus Magnus.
Antiochus Magnus, frater Seleuci *Ceraunii*, filius natu … nor Seleuci Callinici; fratri Seleuco succedit in reg… Olymp. 139, II, 70, 4, 6; IV, 2, 7; 48, 10; V, 4… sqq. Regnante fratre, ipse in superiori Asia vitam eg… V, 40, 5. Adversus Molonem, Mediæ satrapam rebell… Xenonem et Theodotum Hemiolium mittit, V, 41 … Nuptias celebrat cum Laodice, Mithridatis filia, V, … 1 sqq.; quæ filium ei parit, 55, 4. Propter ætatem t… est in potestate Hermeæ, 45, 7. Cœlesyriam inva… cum Ptolemæo Philopatore de ea contendens, V, 4… sqq.; 46, 1 sqq.; I, 3, 1; II, 71, 9; III, 1, 1; 2, 4; … 1, 5; sed ad nuncium victoriarum Molonis recedit, … 46, 5; et ad bellum cum Molone per se gerendum … comparat, V, 49. Molonem prælio vincit, et omnem … bellionem sopit, V, 53 seq. Seleucienses, sæviente in … Hermea, humaniter tractat, 54, 9 sqq. Expedition… suscipit adversus Artabazanem, 55. Monente Apolloph… medico, Hermeam occidi curat, 56. Ab expeditione … versus Molonem suscepta domum redit, 56, 14. Nun… ad Achæum mittit, defectionem ejus accusans, et fi… ejus obtestans, 57, 1 sqq.; 58, 1. Bellum Cœlesyriac… adversus Ptolemæum Philopatorem instaurat; Seleuc… ad mare oppugnat, et in deditionem accipit, V, 58 … Fauces ad Gerra et Brochos, tum ad Berytum occup… et Tyrum ac Ptolemaidem, a Theodoto traditas, accip… V, 61 sq.; IV, 37, 5. Legationibus Ægyptiorum, d… illi bellum parant, differri se patitur, V, 63 seqq.; et … duciis factis cum Ptolemæo, exercitum in hiberna re… cit, 66. Per hiemem legationibus agere cum Ptolem… pergit, *ibid.* et *c.* seq. Anno insequenti, terra mari… bellum inchoat, Nicolaum ex angustiis ad Platanum … Porphyreonem depellit; Philoteriam, Scythopolin, A… byrium, Abila, Gadara, Rabbatamana capit, et ma… parte Cœlesyriæ in potestatem redacta, Ptolemaidem … bernatum concedit, V, 68-71, *coll. c.* 29, 8. Inseque… anno, pugna ad Raphiam victus, pacem a Ptolemæo p… et accipit, tota rursus Cœlesyria et Phœnicia Ptolem… decedens, V, 79-87. Ad bellum adversus Achæum reb… lem se accingit, facta cum Attalo societate, V, 87, … 107, 4. Achæum Sardibus oppugnat, VII, 15; et u… potitur, Lagoræ audacia, 18. Achæum dolo capit et s… plicio afficit, arceque Sardium potitur, VIII, 22 … Xerxem, Armosatæ regulum in Mesopotamia, confir… in regno, et sororem suam ei in matrimonium dat, VI… 25. Per Mediam adversus Arsacen in Parthiam du… exercitum; et inde, superato Labo monte, in Hyrcani… X, 27-31. Ex Hyrcania Bactrianam petit, Euthydem… regem acie vincit, et pacem ei dat, X, 48 sq.; XI, … In pugna cum Bactrianis imprimis fortiter se gessit, … 49, 9-14. Inde Indorum fines ingressus, amicitia c…

phagaseno rege renovata, per Arachosiam, Drangiam, Carmaniam, victor domum redit, XI, 34, 11 sqq. xpeditionem suscipit in Arabiam Felicem, et Gerræis bertatem confirmat; inde Seleuciam redit, XIII, 9. Regnante in Ægypto pupillo Ptolemæo Epiphane, cum Philippo conjurat de partiendo Ægypti regno, XV, 21; III, 8. Ex fœderis lege, commeatus Philippo suppeditare netur, XVI, 1, 8. Scopa, Ptolemæi duce, ad Panium cto, potitur Palæstina et Hierosolymis, XVI, 18 seq.; , 3 sqq. Gazam obsidet, XVI, 18, 2; et devastat, XVI, , 1. Duos ejus filios, utrumque Antiochum nomine, infuisse pugnæ ad Panium statuit Zeno historicus, quum us tantum fuerit, XVI, 18 seq. (*scil. minor filiorum, ui Epiphanes cognominatus est: major fuit Seleus, cognomine Philopator; quorum statim hic, dein le patri in regnum successit.*) Belli Romanorum Antiochi (quod et Asiaticum, III, 3, 2), causa, prætextus, initium, III, 7, 1-3. Occasionem ei dedit bellum Philippicum et Ætolicum, III, 32, 7; XVIII, 22, 2. Cum xercitu Syria egressus, versus Europam tendere videtur, et suspectus erat Romanis, XVIII, 22, 3; 26, 2; , 10 sq. Ejus classem præternavigare se non passuros eclarant Rhodii, 24, 11. Ejus legatis, qui Corinthum enerant, mandata dat T. Quintius cum collegis, XVIII, 0, 1-4. Epheso urbi inhiat Ant., 32, 1 sq.; eamque occupat, et inde Ætolis opem pollicetur, XX, 11, 2 *coll. c.* 0, 16; aliasque Æolidis et Ioniæ urbes occupat, XXI, 0, 4; 11, 2. In Thraciam abit, et Lysimachiæ postulata egatorum Romanorum audit, jus suum in Chersonnesum t Thraciæ oram defendit; et cum Ptolemæo non solum amicitiam sed et affinitatem se contracturum, ait, XVIII, 2, 3 sq. et c. 33 seq. Ab Ætolis accitus adversus Achæos et Romanos, trajicit in Europam cum decem hominum millibus; sed e Græcia ejectus, et acie victus, cedit omni Asia cis Taurum, III, 3, 3 sq. Demetriadem cum classe appellit, III, 6, 4; 7, 3; consultat cum Ætolis, XX, 1: legatos mittit ad Bœotos, XX, 2. Chalcide legationes excipit Epirotarum et Eleorum, 3. Thebis eum recipiunt Bœoti, 7, 5. Chalcide nuptias celebrat, XX, 8. *Ad Thermopylas vincitur a M'. Acilio;* et cum nova nupta ad Ephesum profugit, XX, 8, 5. E toto exercitu nemo præter quingentos qui circa regem erant, effugit, ibid. 8, 6. Antiochi classis *ad Chium* vincitur, *a C. Livio*, XXI, 1, 1. Agrum Pergamenum incursat, mox vero de pace agere conatur cum L. *Æmilio*, classis præfecto; qui eum non audit, monente Eumene, XXI, 8. Agrum Elæensem et Thebes campum vastat, 8, 10 sqq. Prusiam frustra ad partes suas trahere studet, 9. Pugna navali *ad Myonnesum* vincitur a Lucio *Æmilio Regillo*, 9, 13; 10, 1; XXII, 7, 16. Inde tardior factus, ad Scipiones de pace legatos mittit, quæ tamen non convenit, XXI, 10-12. Acie victus a Scipionibus (XXII, 8, 8), pacem petit, quæ ei datur, XXI, 13. Pacis leges, XXI, 14, confirmatæ a senatu populoque Rom. XXII, 7. Formula fœderis, XXII, 26. Quum initio ad res maximas suscipiendas idoneus visus esset (XI, 34, 14 sqq.), processu temporis se ipso et hominum exspectatione inferior apparuit, XV, 37. Ejus filia Cleopatra, uxor Ptolemæi Epiphanis, mater Ptolemæi Philometoris et Physconis, XXVIII, 17, 9.

Antiochus Epiphanes, Antiochi M. filius, frater minor Seleuci Philopatoris, rex Syriæ, XXXI, 12, 1 sq., ob male sanum ingenium Ἐπιμανής potius quam Ἐπιφανής cognominandus, XXVI, 10. Quum Ptolemæus Philometor ad Cœlesyriam ei eripiendam (*conf.* XXVIII, 1, 2 sq.) se compararet, prævenit eum, et Ægyptum invasit, XXVII, 17, 1 sq. Ad Pelusium callido dolo usus est, 17, 3. Legatos Romam mittit de eo bello, XXVIII, 1. Ægyptum occupat, XXVIII, 16, 1. Legationibus Græcarum civitatum respondet pro Ptolemæis fratribus apud ipsum deprecantibus, XXVIII, 16 seq. Memphi Naucratim, inde Alexandriam petit, XXVIII, 17. 11; eamque oppugnat et propemodum capit, 18, 1; XXIX, 1, 1. Romam rursus legatos mittit, XXVIII, 18. ad belli societatem adversus Romanos invitatur a Perseo, XXIX, 3, 8 seq. Liberalis in Græcos, XXIX, 9, 13; XXVIII, 18, 3. Fœderis immemor, alterum Ptolemæo infert bellum, XXIX, 7 a, 1. Magnificam pompam ducit et ludos celebrat ad Daphnen in Syria, XXXI, 3 seq., ex eis opibus, quas Ptolemæo Philometori puero abstraxerat, 4, 9. Tib. Gracchum legatum Rom. magna dexteritate excipit, XXXI, 5. Ei et Eumeni diffidit senatus Romanus, XXXI, 6, 5. 9, 6 sqq. Dianæ templum in Elymaide spoliare frustra conatus, moritur Tabis, XXXI, 11. Regnum ejus quum Demetrio Seleuci filio deberetur, puero Antiochi firmandum censet senatus Rom., XXXI, 12, 6.

Antiochus *Eupator*, Epiphanis filius, puer; cui regnum post patris obitum firmant Romani, quum tamen ad Demetrium potius pertineret, XXXI, 12, 7 sq. Regnum ei administrat Lysias, XXXI, 19, 2.

Antipater, amicus Philippi Amyntæ filii, qui per eum ossa Atheniensium in pugna Chæronensi occisorum Athenas mittenda curavit, V, 10, 4. Prælio victis ad Lamiam Græcis, pessime accepit Athenienses aliosque Græcos, IX, 29, 2. Soli Ætoli oculos contra eum attollere sunt ausi, IX, 29, 4; 30, 3. In eum multa contumeliose in sua historia scripsit Demochares, XII, 13, 8.

Antipater, Antiochi Magni fratris filius, equitum præfectus Antiochi, V, 79, 12; 82, 9; legatus de pace ad Ptolemæum Philopatorem post pugnam ad Raphiam, V, 87, 1 et 4. Equitibus Tarentinis præest in pugna ad Panium, XVI, 18, 7. Legatus de pace ad Scipiones, XXI, 13, 4; 14, 9; deinde Romam, XXII, 7, 1 sqq. et § 14.

Antipatria, oppidum Phœbatidis? in Dassaretia, *in extremitate Macedoniæ*. Eam sibi adjunxerat Scerdilaidas, et recepit Philippus, V, 108, 2 et 8.

Antiphanes, Bergæus, *scriptor rerum incredibilium*, XXXIV, 6, 15.

Antiphates, Telemnæsti filius, Gortynius, legatus Cretensium ad Achæos, auxilia petens ad bellum cum Rhodiis, XXXIII, 15.

Antiphilus, Prusiæ legatus Romam, XXXII, 26, 4.

Antipolis, Massiliensium urbs et *colonia*, obsessa a Liguribus, XXXIII, 4, 2.

Antisthenes Rhodius, particularis historiæ scriptor probatus, in quo tamen nonnihil reprehendit Polybius, XVI, 14, 2 sqq.; 15, 8.

Antitalces, Gortynius Cretensis, pater Cydæ cosmi, XXIII, 15, 1.

Antium, oppidum maritimum Latii, III, 24, 16. *Vide* Antias populus.

Antonius, tribunus plebis, legatos Rhodiorum in senatum introducit, postquam prætorem, de bello Rhodiis inferendo legem ad populum ferentem, de rostris detraxerat, XXX, 4, 6.

Aous, Illyriæ amnis, prope Apolloniam in Ionium mare se exonerans, V, 110, 1. Ad eum Molossi, ponte intercepto, progredi in Thessaliam prohibent A. Hostilium cos., XXVII, 14, 3.

Apamea, urbs Syriæ: ibi coguntur copiæ Antiochi M., V, 45, 7; rursus V, 50, 1. *Eo* ab exercitu, postulante Hermea, remittitur Epigenes, V, 50, 6: *sed incerta scriptura.* Ejus arcis custos Alexis, V, 50, 10. Ibi mulieres uxorem Hermeæ, pueri filios ejus, occidunt. V, 56, 15.

Apamea Phrygiæ, XXII, 24, 9 et 12; 25, 6 et 9; 26, 8;

27, 1, Elephantes Apameæ, XXII, 26, 11, *nisi intelligenda* Apamea Syriæ.

Apasiacæ. *Vide* Aspasiacæ.

Apaturius, Gallus, occidit Seleucum Callinici filium in Asia cis Taurum, IV, 48, 9.

Apega, Nabidis tyranni uxor, XIII, 7, 6; XVII, 17.

Apelaurus, mons imminens Stymphalo, Arcadiæ oppido, IV, 69, 1.

Apelles, unus e tutoribus Philippo ab Antigono *Dosone* relictis, IV, 87, 8; præcipua gratia apud Philippum valens, Achæos in servitutem redigere conatur, renitente Philippo et Arato, IV, 76. Olim in Antigoni castris cum Achæis versatus erat, 76, 7. Aratos deprimere apud Philippum studet, et malitiose eos calumniatur, IV, 82 et 85. Calumniarum convictum, suspectum habere cœpit Philippus, licet connivere ei in multis coactus, IV, 86, 8. Taurionem apud Philippum calumniatur, non obtrectando, sed laudando, 87, 1 sqq. In potestate sua habet Leontium et Megaleam, et omnem prorsus potestatem ad se rapere studet, 87, 9 sqq. Conjurat cum Leontio et Megalea de impediendis regis consiliis; ipse Chalcidem se confert, V, 2, 8; 16, 9. Ibi subvectionem commeatuum prohibere conatur, V, 2, 8; 28, 4; et omnia pro auctoritate agit, V, 26, 3 sqq. Chalcide a Leontio advocatur Corinthum, V, 26, 2 : ubi magna cum pompa urbem intrat, sed ad regem non familiariter admittitur, 26, 7 sqq. Studiose observatur a rege, qui eum sequi se in Phocidem jubet, 26, 16. Corinthum in custodiam mittitur, ubi mox vitam finivit, V, 28, 5 sqq.

Apelles *alius* (*fortasse filius superioris*), amicus Philippi, filium Philippi Demetrium Romam comitatur, XXIII, 14, 7; XXIV, 1, 5.

Apenninus mons, II, 16, 1; III, 110, 9; plur. II, 14, 8. Alpes contingit supra Massiliam, II, 14, 8; 16, 1. Mediam Italiam in longitudinem secat, ad fretum usque Siculum pertinens, II, 16, 4. Eum superans Hannibal, ex Apulia in Samnium transit, III, 90, 7.

Aperantia, urbs et *regio* Thessaliæ; *quam, quum Ætolorum esset, recepit Philippus*, XX, 11, 12. Eamdem Philippo rursus eripiunt Ætoli, XXII, 8, 3 et 5.

Aphtheratus, a Masanissa deficit, XXXII, 2, 7.

Apia. Apiæ campus, in Mysia *vel Phrygia*, V, 77, 9.

Apis, portus Ægypti, XXXI, 25, 8; 26, 3.

Apocleti, *sanctius concilium* Ætolorum, IV, 5, 9; XX, 10, 13. Cum triginta Apocletis consultat Antiochus, XX, 1, 1. Iidem οἱ ἄρχοντες *vocantur* XXI, 2, 7 *coll.* 3, 2.

Apodoti, populus Ætolicus, non Græcus, XVII, 5, 8.

Apollo. Ejus templum (*conf.* Pæanium) Amyclis, V, 19, 3; Ap. Carnei, V, 19, 4; Cynii Ap. delubrum Temni, XXXII, 25, 12; Delphici, XL, 11, 1. Thermi templum Ap. a Philippo vastatum, XI, 4, 1. Coram Apolline ictum fœdus Philippi et Hannibalis, VII, 9, 2. Apollinis Hyacinthi tumulus Tarenti, VIII, 30, 2. Sacrum Apollinis agrum Sicyoniis redimit Attalus, XVII, 16, 1.

Apollodorus, Susianæ præficitur ab Antiocho post Diogenem, V, 54, 12.

Apollodorus, tyrannus *Cassandreæ*, Macedoniæ urbis, quæ olim Potidæa; *passim a scriptoribus* cum Phalaride collatus, VII, 7, 2.

Apollodorus, scriba Philippi regis, adest ei in colloquio cum T. Quintio, XVII, 1, 2; 8, 7.

Apollodorus, Bœotorum legatus ad Achæos, XXIV, 12, 5.

Apollonia, urbs *Illyriæ græcæ* ad mare Adriaticum, prope ostia Aoi fluvii, V, 110, 1; XXXIV, 12, 6. Apolloniatæ auxilium adversus Illyrios petunt ab Ætolis et Achæis, II, 9, 8. Romanis se tradunt, II, 11. Ad hanc urbem panicus terror invadit classem Philippi, ad nuncium classis Romanæ eo tendentis, V, 109, 6; 110, 1 sqq. In fœdere Philippi cum Hannibale cavetur, ne Romani Apolloniam tenere sinerentur, VII, 9, 13.

Apollonia, *Assyriæ* urbs, in Apolloniatide regione : eo pervenit cum exercitu Antiochus M. in expeditionem adversus Molonem, V, 52, 3 et 7. *Conf.* Apolloniatis.

Apollonia Cretæ. Sæva Cydoniatarum perfidia in Apolloniatas, fœderatos et amicos, XXVII, 16.

Apollonias *vel* Apollonis, uxor Attali, Cyzicena, honora… a quatuor filiis, XXIII, 18.

Apolloniatis regio in Assyria, a meridie Mediæ, nom… *habens a principe urbe Apollonia*, V, 44, 6. Ea po… tur Molo, qui ab Antiochi imperio defecit, V, 43, 8; 51, 8. … ea Antiochus prælio vincit Molonem, 52 seqq.

Apollonidas *vel* Apollonides, Sicyonius, dona Eume… aliorumque regum generose respuenda censet, XXIII, … 1. Legatus Romam ad rationem reddendam eorum q… Spartæ gesta erant ab Achæis et Philopœmene, XXI… 11, 6; 12, 1. Ejus sententia moderata intuitu Roma… rum, bello Persico, XXVIII, 6, 2 et 6.

Apollonides, quæstor Lacedæmonius, nefarie occisus … Chærone, XXV, 8, 6.

Apollonides, et

Apollonius, Clazomeniorum legati in Ægyptum, XXVI… 16, 5.

Apollonius, familiaris Demetrii, Seleuci filii, Romæ obsidi… XXXI, 19, 6; 21, 2. Filius Apollonii ejus, qui plurim… gratia valuerat apud Seleucum, 21, 3.

Apollophanes, Antiochi M. medicus, Seleuciensis (V, 5… 3), monet Antiochum de occidendo Hermea, V, 56. Ha… tatur eumdem, ut, priusquam Cœlesyriam invadat, S… leuciam, imperii sedem, Ptolemæo eripiat, V, 58, 3 sq…

Appius. *Vide* Claudius.

Apron, fluvius Liguriæ, XXXIII, 8, 2, *nisi legendu…* Οὔαρον, Varum.

Apteræi, Cretenses : eos Cnossiorum societati renuncia… coegerunt Polyrrhenii et Lampæi, IV, 55, 4.

L. Apuleius, legatus Romanorum in Asiam, ad inspicie… das res Attali et Prusiæ, XXXII, 26, 5.

Apulia, Apuli, ἡ Ἰαπυγία; οἱ Ἰάπυγες. Apuli et Messapi… in sociis Romanorum bello Gallico Cisalp., II, 24, 1… Apulia (ἡ Ἰαπυγία) in tria nomina (*id est*, in tres parte… distincta, in Dauniam, Messapiam (*et Peucetiam* : ni… *forte tertia pars intelligenda est* Apulia proprie dict… *quod inde colligi posse videtur, quod* II, 24, 11 d… *stinguuntur* Ἰάπυγες et Μεσσάπιοι), III, 88, 3 sq. Apul… Daunia V, 108, 9; IX, 7, 10. Ἰαπυγία XXXIV, 11, 2 … 8, *non de* Apulia, *sed* Iapygio promontorio.

P. Apustius, Romanorum legatus ad juniorem Ptolemæum… XXXII, 1, 4.

Aquam qui derivasset in terram incultam, eum per qui… que generationes immunem eam terram colere siverun… Persarum reges, X, 28, 3.

Aquilegia; divites in ejus vicinia venæ auri, XXXIV, 10, … sqq.; distantia urbis a Iapygio promontorio, *c.* 11, 8.

Arabes, Arabia. Arabiæ (*desertæ et Petrææ*) populi pa… tim sponte se adjungunt Antiocho M. partim vi ab … subiguntur, V, 71. Arabes in acie Antiochi ad Raphian… V, 79, 8; 82, 12; 85, 4. In eam Arabiæ *Felicis* pa… tem, quæ sinui Persico adjacet, expeditionem suscip… Antiochus M., XIII, 9. Populi ejusdem regionis, Chatten… Gerræi, etc., *ibid.*

Arachosia, Asiæ regio, inter Drangianam et Indiam : p… eam, ex India veniens, proficiscitur Antiochus, XI… 34, 13.

Arachthus, Epiri fluvius, Ambraciæ muros præterfluens… XXII, 9, 4.

dii, partim urbem insulamque habitantes, partim oppo-itam continentem in Phœnicia; eos in societatem acci-it Antiochus M., V, 68, 7. In eorumdem ditione Mara-bus oppidum, *ibid.*

atus, Sicyonius, senior. Ejus Commentarii historici ubi esinunt, inde historiam incipit Polybius, I, 3, 2; IV, , 1 sq. Sunt illi commentarii imprimis veri et dilucidi, I, 40, 5. Virtutes et vitia ingenii et indolis Arati, IV, 8. Dux et auctor instaurati fœderis Achaici et concordiæ Pe-oponnesiorum, II, 40, 2. Vicesimo ætatis anno Sicyo-em a tyranno Nicone liberavit (IV, 8, 4; X, 25, 3) et œderi Achaico attribuit; prætor iterum, Acrocorinthum epit, et Corinthios moxque etiam Megarenses fœderi Achaico adjunxit; tyrannis Peloponnesi, et Antigoni Go-natæ dominationi, Ætolorumque cupiditati fortiter se op-posuit, II, 43. Ejus prudentia omnibus mederi novit dif-ficultatibus, et consilia hostium in contrarium vertere, I, 45, 5 sq.; 46; IV, 8, 1 sqq. Ad bellum aperte geren-dum parum idoneus, IV, 8, 5 sqq., πολιτικώτερος ἢ στρατηγικώτερος, IV, 19, 11. Molitur societatem cum Antigono, Philippi tutore, II, 47 sqq. Multa simulare et dissimulare cogitur, neque omnia in Commentariis suis referre potuit, 47, 10 sq. Argos capit, quod Cleomeni se tradiderat, II, 53 *coll.* 59, 8. Defenditur a Polybio contra Phylarchi calumnias de crudelitate adversus Mantinenses et Aristomachum Argivum, II, 56 seqq. Prætor designa-tus post Timoxenum, IV, 6, 7, quinto die ante legitimum tempus init præturam, Messeniis contra Ætolos opem la-turus, IV, 7, 8 sqq. Ad Caphyas sua imprudentia infeli-citer pugnat cum Ætolis, IV, 10-12. Accusatus apud Achæos, culpam deprecatur et liberaliter absolvitur, 14. Philippo moderationem suadet in Lacedæmonios, IV, 24, 3; et alias semper meliora eidem suasit, V, 12, 5 sqq.; VII, 11 et 13 seq.; IX, 23, 9. Cum Philippo, iterum in Peloponnesum veniente, deliberat Corinthi, IV, 67, 8. Apelli, Achæos jugo subdere conanti, resistit, IV, 76, 8 sq. Apud Philippum, merito maximi eum facientem, il-lum de statu dejicere Apelles conatur, 82, 2 sqq. Aratos apud Philippum denuo calumniatur Apelles, sed illorum innocentiam patefacit Amphidamus Eleus, 85 sq. Præci-puam Aratorum rationem habet Philippus, cognito Apel-lis et Leontii delicto, V, 1, 8. Aratus resistit Leontio, successum expeditionis Thermicæ impedire conantem, V, 7, 4. Post reditum Limnææ lapidibus petitur a Leon-tio et Megalea, et mox eos criminum admissorum convin-cit in consessu amicorum Philippi, V, 15 sq. Apud eum Sicyone divertit Philippus, V, 27, 3. Prætor rursus crea-tur post Eperatum, 30, 7; 91 seqq.; militiam instaurat, 91; protegit Achæos adversus Lacedæmoniorum, Eleorum et Ætolorum incursiones, 92; dissidia Megalopolitanorum componit, 93; cum Ætolis agit de pace, V, 103. Philippo rectum dat consilium de Ithomata arce Messeniis red-denda, VII, 11. Lento veneno necatur a Philippo, Tau-rionis opera, VIII, 14. Post mortem ut heros cultus ab Achæis, *ibid.* § 7. Honores ejus apud Romanos, post Corinthi excidium, vindicat Polybius, XL, 8, 10. Cynæ-tham urbem proditione capturus, ausu exciderat, quod diei horam non observaverat, IX, 17.

Aratus junior, Arati filius, a patre mittitur ad Antigonum Dosonem, firmandæ societatis causa, II, 51, 5. Prætor creatur Achæorum, IV, 37, 1. Cunctator et segnis ad bellum, IV, 60. Copias conjungit cum Philippo, IV, 70, 2. Prætura abit, V, 1, 1 sq. Legatus Achæorum nomina-tur ad Ptolemæum Epiphanem cum Lycorta et Polybio, XXV, 7. Romam legatus cum Callicrate, in causa exsu-lum Spartanorum, XXVI, 1, 8.

Aravacæ, populus Celtibericus; bello gesto cum Romanis legatos Romam mittunt, XXXV, 2 seq.

Araxus, Elidis promontorium, IV, 59, 4; 65, 10.

Arbo, urbs Illyrici, II, 11, 15 : nisi Narbona vel potius Na-rona legendum.

Arbucala, urbs magna Vaccæorum in Hispania, vi capitur ab Hannibale, III, 14, 1.

Arbusticum vinum Capuæ, XXXIV, 11, 1.

Arcades, Cretæ civitas, cum aliis desciscit a Cnossiorum societate ad Lyctios, IV, 53, 6.

Arcades. Arcadia, II, 54, 2, Ab ejus occasu hiberno est Triphylia, IV, 77, 8. Arcades, major per se populus quam Achæi stricte sic dicti, II, 38, 3. Ipsi et Lacedæ-monii, duo maximi populi Peloponnesi, IV, 32, 3. Vir-tutis fama fruuntur, ob humanitatem, et pietatem in deos, IV, 20, 1 sq. Ab eorum institutis desciverunt Cynæthen-ses, et efferati sunt, 20, sq.; 21, 5 sqq. Musicæ et sal-tationis studium, ad molliendam morum austeritatem iis necessarium, IV, 20, 3 sqq. et 21. Auctor ipsis fuerat Epaminondas condendæ Megalopoleos, et sinceræ socie-tatis perpetuo cum Messeniis colendæ, 32, 10. Eosdem et Messenios ad concordiam hortatur Polybius, *ibid.* et 33, 10 sqq. Inscriptio in honorem eorum in columna ad aram Jovis Lycæi Messenæ, IV, 33, 2 sq. Arcadia, velut altera patria Messeniorum, ob fidem Arcadum in Messe-nios a Lacedæmoniis inique habitos, 33, 4 sqq.

Arcadica fabula de hominibus in lupos versis, VII, 13, 7.

Arcas; ejus filius Triphylus, IV, 77, 8. p.

Arcesilas philosophus, X, 25, 2.

Arcesilaus, legatus exsulum Spartanorum Romam, a pi-ratis captus et occisus, XXIV, 11, 1 sq.

Arcesilaus, Megalopolitanus, bello Persico tempori servien-dum censet intuitu Romanorum, XXVIII, 6, 2 et 8. Lega-tus Achæorum ad conciliandos inter se reges Antiochum Epiphanem et Ptolemæos, XXIX, 10, 6.

Arcesine, *fragm. hist.* 7.

Archedamus, Ætolus, præfectus equitum in exercitu T. Quintii, XVIII, 4, 5, bello Ætolico ad M' Acilium mitti-tur cum Pantaleonte, inducias petiturus, XX, 9, 1. Ejus et Pantaleontis fidem Romanis suspectam facit Lyciscus, XXVIII, 4, 8.

Archedicus, comicus, perstringit Democharem historicum, XII, 13, 6.

Archias, Cypri præfectus Ptolemæorum nomine, insulam Demetrio vult prodere; sed deprehensus, suspendio vi-tam finit, XXXIII, 3.

Archicrates, sodalis Diæi, Achæorum prætoris qui patriam perdidit, XL, 4, 9.

Archidamus, Eudemidæ filius, rex Spartæ, duos reliquit filios ex Hippomedontis filia, qui a Spartanis post mortem Cleomenis regis præteriti sunt, quamquam ad eos jus regni pertinebat, IV, 35, 13 sq. Metu Cleomenis, Sparta aufugerat, et Messenæ exsulaverat; deinde, ficta Cleome-nis reconciliatione confisus, quum Spartam repeteret, a Cleomene occisus est, V, 37, 1 sqq.; VIII, 1, 3 sqq.

Archidamus, Pantaleontis filius, Ætolus, cum Dorimacho et Alexandro in Ægiram, Achaiæ oppidum, per proditio-nem irrumpit, IV, 57, 7; mox cum sociis urbe rursus expulsus, perit, IV, 58, 9.

Archidamus *alius, si vera scriptura* XXVIII, 7, 8, *pari-ter* Ætolus.

Archidamus fortasse legendum XI, 18, 3 et 5, *pro vul-gato ibi* Anaxidamus.

Archimedis ingenium quavis multitudine manuum efficacius, VIII, 5, 3 sqq.; 9, 7 : ejus machinæ, VIII, 7-9.

Archippus, Achæus, in carcerem conjectus a Diæo prætore,

dimittitur ab eodem solutis 40 minis, XL, 5, 4 : *conf. c.* 4, 1.

Archo (Ægirates, XXIX, 10, 6), coram Cæcilio Metello defendit res Spartæ gestas ab Achæis prætore Philopœmene, XXIII, 10, 8. Eum primo improbat Philopœmen, mox benevole collaudat, utpote solerter occasione utentem, XXIII, 10 a, 1.

Ardaxanus fluvius, prope Lissum in Illyrico, VIII, 15, 2.

Ardeates, civitas maritima Latii, antiquissimis fœderibus Romanorum cum Pœnis comprehensa, III, 22, 11; 24, 16.

Ardiæi (*aliis* Ardyæi), populus Illyricus, a Romanis obiter subactus, dum a Dyrrhachio interiora Illyrici petunt, II, 11, 10; 12, 2.

Ardyes Galli, a septemtrione convallis per quem decurrit Rhodanus fluvius, III, 47, 3 : *fortasse* Αἴδυες, Ædues.

Ardys, vir fortis, equitibus hastatis præfectus in acie Antiochi adversus Molonem, V, 53, 2. Cum Diogneto navarcho eximiam operam præstat in oppugnatione Seleuciæ Pieriæ, 60, 4 sqq.

Ἄρειον πεδίον, *id est,* Martius campus, inculta Thraciæ regio, XIII, 10, 7.

Arethusa, Siciliæ fons, de quo falsa narrat Timæus, XII, 4 d, 5 sqq.

Aretium. *Vide* Arretium.

Areus et Alcibiades, Spartani, exsules veteres a Philopœmene in patriam restituti, ingrati legationem Romam obeunt adversus Achæos, XXIII, 11, 7 sq.; 12, 2 sq.; XXIV, 4, 3.

Argennum promontorium, ad fretum quod est inter Chium et Asiam, XVI, 17, 2.

Argenti metalla ad Carthaginem Novam, XXXIV, 9, 8 sq., quorum inventor Aletes, X, 10, 11. Argenti excoctio e glebis amne devectis in Hispania, XXXIV, 9, 10 sq. Æstimatur decima pars auri ejusdem ponderis, XXII, 15, 8; optimum Atticum, *ibid.* et *c.* 26, 19. *conf.* Talentum. Argenteæ laminæ Jovis aræ Thebis detractæ, XXIII, 2, 7. *Conf.* Aurum, et Aureus.

Argivi. *Vide* Argos.

Argolicus sinus, V, 91, 8 : juxta eum protenditur Acte, *ibid.*

Argos, Argivi. Eorum urbs, II, 53, 5. Iis oppida nonnulla Laconica attribuerat Philippus Amyntæ, IX, 28, 7; XVII, 14, 7. Eorum tyrannus Aristomachus tyrannidem abdicat, et Argos attribuit Achæis, II, 44. 6 : mox vero rursus ab eis se separat, et cum Cleomene facit, II, 60, 6 : *conf.* 52, 2. Argos recipiunt Achæi, Aristotelis Argivi opera, II, 53. Eo se confert Antigonus Peloponnesum intrans, II, 54, 1; rursus domum rediens, 70, 4. Argivorum fines incursat Lycurgus, et oppida nonnulla capit, IV, 36, 4 sq. Argis hiemat Philippus, IV, 82, 1; 87, 13. Ibi cædem patraverat Leontius, post Antigoni discessum, V, 16, 6. Messenii per Argivorum fines Laconicam petunt, V, 20, 3. Iisdem imminet Machanidas Lacedæmonius, X, 41, 2. Argos a Philippo repetunt Achæi in colloquio ejus cum T. Quintio, XVII, 2, 5; 6, 8; 8, 9. Argis conveniunt magistratus Achæorum, XXIII, 10, 2; XXVII, 2, 11. Sic et *pro* Αἴγιον, *quod est* XXVIII, 3, 10, *apud Livium est* Argos, *ubi pariter de* Achaicorum magistratuum conventu *agitur.* Argis celebrantur Nemeorum solennia : *vide* Nemea. Junonis Argivæ sacerdotes cum Olympiorum victoribus comparavit Timæus, XII, 12, 1. *Argivæ sacerdotis filii*, Cleobis et Biton, XXIII, 18, 7. Argivorum colonia, Iassus, XVI, 12, 2; item Rhodus et Soli Ciliciæ, 7, 11. Urbis Argivorum opes miratur L. Æmilius Paulus, XXX, 15, 1.

Argos Amphilochicum, 23 M. P. distans ab Ambracia. XXII, 13, 12.

Argyraspides, argenteis clypeis insignes, in exercitu An[tio]chi, V, 79, 4.

Ἀργύριππα. *Vide* Arpi.

Arianus, amicus Bolidis Cretensis, cujus opera utitur B[olis] ad decipiendum prodendumque Achæum, VIII, 18 s[qq].

Ariaracæ. *Vide* Aniaracæ.

Ariarathes circa Olymp. 140 suscipit regnum Cappadoc[iæ], IV, 2, 8. Per legatos deprecatur apud Manlium, q[uod] cum Antiocho fecisset; et sexcenta talenta pendit Ro[ma]nis, XXII, 24, 4 et 7. Cum socio Eumene adversus Ph[ar]nacem bellum gerit, III. 3, 6; XXV, 4 sqq.; *conf. c.* 2 XXVI, 6, 3 et 15; *fragm. hist.* 6. Pacem facit c[um] Pharnace, XXVI, 6. Controversias cum Gallogræcis ceptat coram M. Junio legato Romanorum, XXXI, *conf. c.* 12, 13.

Ariarathes, Ariarathis filius, rex Cappadociæ, patri suc[ce]dit in regnum, XXXI, 14. Amicitiam cum Romanis r[eno]vat, et diis sacra facit ob Romanorum in se benevo[len]tiam, XXXI, 14 seq. Ad Lysiam in Syriam mittit, sor[oris] et matris ossa repetens, XXXI, 15. Ejus hortationi temperans a cæde quadam abstinet Artaxias, XXXI, a. Insigne donum Romam mittit, et scipione et sella eb[ur]nea a senatu donatur, XXXII, 3, 3; 5, 1 sqq. Ab O[lo]ferne, ope Demetrii, pellitur regno, III, 5, 2; et Rom[am] venit, XXXII, 20. In regnum restituitur Attali ope[ra], III, 5, 2; XXXII, 23. XXXIII, 12 a, 2 et 3. Deposit[a] Orofernis repetit a Prienensibus, XXXIII, 12.

Aribazus, Sardium præfectus, VII, 17, 9; 18, 7; VI[II], 23, 9, *ubi* Ariobazus.

Aridices, Rhodiorum legatus ad Byzantios, IV, 52, 2.

Ariminum, II, 21, 5; 23, 5, urbs ad Adriaticum mare, confinibus Galliæ Cisalpinæ et reliquæ Italiæ, haud p[ro]cul a Padi ostio, III, 61, 11; 86, 1 sq. Ad eam usq[ue] progrediuntur Galli Transalpini, a Boiorum regibus co[n]ducti, II, 21, 5. L. Æmilius Cos. cum legionibus eo m[it]titur, II, 23, 5. Eo conveniunt legiones Tib. Sempronii Sicilia dimissæ, III, 61, 10; 68, 13 sq.; eodem mittit Cn. Servilius Cos. ad prohibendum Hannibalem, III, 7 2; 86, 1 sq. Eodem exercitum in Dauniam ducit idem Fabium dictatorem, III, 88, 8.

Ariobazus. *Vide* Aribazus.

Arisba, oppidum agri Abydeni, a Gallis Ægosagis occup[a]tur, V, 111, 5.

Aristænetus Dymæus, equitatui præfectus sub Philopœmen[e] in pugna ad Mantineam, XI, 11, 7.

Aristænus, Megalopolitanus, *nonnumquam etiam* Aristæ[]netus *vocatus in codd.*, legatus Achæorum ad colloquiu[m] Philippi cum T. Quintio, XVII, 1, 4; 7, 2; immeri[to] pro proditore habitus a nonnullis, quod Achæos ab Æto[] lis ad partes Romanorum traduxisset, XVII, 13, 7 sq[q]. Prætor Achæorum, XXIII, 7, 2. Arguit levitatem qua[m] commiserant Philopœmenes et Lycortas in renovation[e] fœderis cum Ptolemæo, XXIII, 9, 5 sqq. Q. Cæcilio, ob[] jurganti Achæos et Philopœmenem, tacens assentitur, XXIII, 10, 3; inde suspectus Achæis, 10, 14 sq. Eju[s] et Philopœmenis comparatio, XXV, 9. Institutum suu[m] in concione defendit, adversante Philopœmene, XXV, 9 a sqq. Philopœmenis præclarum consilium, Aristæni ho[]nestum, XXV, 9 b, 8. Romanis magis benevolus fuit qua[m] Philopœmen, *ibid.* 10.

Aristarchus, Phocæensium legatus ad Seleucum, Antiochi M. filium, XXI, 4, 4.

Aristides et Pericles quamdiu reipublicæ Atheniensium præfuerunt, plurima Athenienses benigne et graviter fecerunt, IX, 23, 6. Ejus abstinentiæ laudem superavit L. Æmilius Paulus, XXXII, 8, 0.

tides, legatus Antiochi Epiphanis ad Ptolemæum (*mi-orem, ut videtur*), XXVIII, 17, 12.

tides, pictor, qui Bacchum pinxit, X L, 7, 3.

to. *Vide* Ariston.

tocrates, rex Arcadum a suis occisus ob perfidiam in essenios admissam, IV, 32, 6.

tocrates, prætor Rhodiorum, XXXIII, 9.

tocratia, una e tribus reip. formis, VI, 3, 5. Quænam t vera, VI, 4, 3; quomodo nascatur, 4, 8; 8, 1 sqq.; utatur in oligarchiam, 8, 4 sqq., a qua multum dif-rt, 3, 11.

todamus, Achæorum legatus ad gratulandam Romanis ucibus victoriam de Perseo, XXX, 10, 3.

todemus, tyrannus Megalopolitanorum, X, 25, 2.

togiton, Eleus, bello captus a Lyco, proprætore Achæo-um, V, 94, 6.

tomachus, Argivorum tyrannus (tyrannis prognatus, , 59, 1), mortuo Demetrio, Philippi patre, tyrannidem dicavit, II, 44, 3 et 6; 60, 4 : mox vero ab Achæis se rsus separavit, et Cleomeni se adjunxit, II, 60, 6. eum Aratus recipere Argos et ad Achæos reducere fru-ra tentasset, 80 primores cives, ut cum Achæis facien-s, tortos jugulavit, II, 59, 7 sqq.; deinde captus ab ntigono et Achæis, Cenchreis mari demersus est, 60, : de quo supplicio temere multas mendaces tragœdias ecit Phylarchus, 59.

tomachus, Corinthius, Hieronymum Syracusium mo-et, ut in societate Romanorum maneat, VII, 5, 3.

stomenes, rex Messeniorum, quo regnante gestum est ellum cum Lacedæmoniis, Aristomenicum dictum, IV, 3, 2 et 5.

stomenes, Acarnan, putidus Agathoclis adulator; pro o orans Macedonas, male accipitur, XV, 31, 6 sqq. Dein egni administrator factus, *ibid.* § 7. Scopam et Dicæar-chum occidi curavit, XVIII, 36 sq.

iston, Ætolorum prætor, corpore infirmus, belli curam Scopæ et Dorimacho permittit, IV, 5;, 1, 9, 9. Nullum esse cum Achæis bellum stulte contendit, quo tempore in Peloponnesum irruperant Ætoli, IV, 17, 1 sqq.

iston, Megalopolitanus, temporibus cedendum putat intuitu Romanorum, bello Persico, XXVIII, 6, 2 et 8. Legatus Achæorum ad conciliandos reges Antiochum Epiphanem et Ptolemæos, XXIX, 10, 6.

iston, Rhodiorum legatus ad Q. Marcium Philippum Cos. in Macedoniam, XXVIII, 14, 6.

istonicus, eunuchus Ptolemæi Epiphanis, vir strenuus et bellicosus, XXIII, 17; mercenarios milites e Græcia ad-duxerat regi, 16, 6.

ristonicus, pugil a Ptolemæo eximio pretio comparatus, XXVII, 7 b, 1. Eum in Græciam mittit Ptolemæus ad in-fringendam Clitomachi in arte athletica gloriam, XXVII, 7 b, 2. sqq.

ristophantus, Acarnanum prætor, copias suas jungit cum Philippo, V, 6, 1.

ristoteles, Argivus, Cleomenis factioni se opponit, et Argos, a Cleomene occupatum, Achæis rursus tradit, II, 53, 2.

ristotelis *philosophi*, traditio de Locrorum origine, verior quam Timæi, XII, 5, 5 sqq.; 6, 7 sq.; 6 a et 6 b, sqq.; 8, 2 sqq.; 12, 5. Temere probris eum insectatur Timæus, XII, 9. Defenditur a Polybio, XII, 8 sq.; 23, 8.

ristoteles, Rhodiorum legatus Romam de societate, XXXI, 1, 2.

rius, fluvius Bactrianæ, Tapuriæ et *Ariæ*, X, 49, 1 : juxta quem Bactrianos acie vicit Antiochus M., 49, 4 sqq.

rma. *Vide* Gladius, Scutum, Hasta, etc. Arma peditum Romanorum VI, 23; equitum, olim parum commoda, dein ad morem Græcorum in melius mutata, VI, 25.

Armaturæ Macedonum et Romanorum comparatio, XVIII, 11 sqq.

Armenas, Nabidis filius, Romæ obses moritur, XX, 13, 4.

Armosata, urbs *Armeniæ*, inter Euphratem et Tigrim, in Pulchro qui dicitur Campo, VIII, 25, 1.

Aromata Arabiæ, XIII, 9, 5.

Arpi (ἡ Ἀργύριππα), *oppidum* Dauniæ in Apulia : ejus agrum populatur Hannibal, III, 88, 6. Arpani advocant Hannibalem, III, 118, 3.

Arretium, urbs Etruriæ : eam obsidere conantur Galli, et ante urbem cædunt Romanos, II, 19, 7 sq. Ibi cum exercitu considet C. Flaminius Cos. III, 77, 1; 80, 1. Usque ad Arretinum agrum pertinet Liguria, II, 16, 2.

Arsaces, rex Parthiæ, ad Antiochi M. adventum corrupit puteos, et in Hyrcaniam se recepit, X, 28 sq.

Arsinoe, Ptolemæi Philopatoris soror *eademque uxor*, cum rege ad Raphiam hortatur milites, V, 83, 3; 84, 1. Cum eodem Alexandriam redit, 87, 6. Berenices erat filia, mater Ptolemæi Epiphanis, occisa auctore Sosibio, mi-nistro Philammone, favente Dinone, XV, 25, 2; 25 a, 1; 32, 7; 33, 11. Res ejusdem et Ptolemæi in quartodecimo libro narrabantur, XIV, 12, §.

Arsinoe, Lysimachi Thraciæ regis filia, uxor Ptolemæi Phi-ladelphi, mater Lysimachi, occisi opera Sosibii, V, 25, 2.

Arsinoe, urbs Africæ, et urbs Ætoliæ, IX, 45, 1 sq. *Conf.* Arsinoia.

Arsinoensis, civis Arsinoes Ætolicæ, IX, 45, 2; XVII, 10, 9.

Arsinoia, *eadem cum* Arsinoe Ætolica : cæde ibi patrata, gustato cruore, efferantur Ætolorum animi, XXX, 14, 5.

Artabazanes, potentissimus dynastarum Asiaticorum, V, 55, 2 : cum Antiocho, quibus conditionibus ille voluit, pacem fecit, 55, 10. Ejus regnum ubi situm, 55, 6 sqq.

Artaxerxi regi Persarum in venatione occurrens leo, equum regis corripuit, *Fragm. hist.* 10.

Artaxias, regulus majoris partis Armeniæ, pace compre-hensus inter Eumenem et Pharnacem confecta, XXVI, 6, 12. Aliquem occisurus, hortationi Ariarathis obtempe-rans a cæde abstinet, XXXI, 15 a.

Artemidorus, prætor Syracusanorum cum Hierone, I, 8.

Artemidorus, scriptor corrigit Polybii errorem, XXXIV, 12, 11. *Conf. c.* 13, 1.

Artemisium, locus Elidis, IV, 73, 4. *Conf.* Diana.

Arx absque muris Ægiræ, IV, 58, 7; 1, 30, 4.

As Romanus, ejusque relatio ad obolum Græcorum, II, 15, 6; VI, 39, 12.

Ascondas et Neo, Bœoti, Brachyllæ majores, Macedonibus faventes, XX, 5, 5 sq.

Asdrubal *s.* Hasdrubal, Hannonis fil., dux Pœnorum in Africa adversus Regulum, I, 30; in Siciliam missus, Li-lybæi milites exercet, 38. Ad Panormum cæditur a L. Cæ-cilio Cos., 40.

Asdrubal, gener Amilcaris Barcæ et classis ejus præfectus, succedit Barcæ in Hispaniæ imperio, II, 1, 9; III, 12, 3; 13, 3. Hispaniam prudenter administrat; Novam Car-thaginem condit, II, 13. Prope urbem exstruxisse per-hibetur regium palatium, monarchicum affectans impe-rium, X, 10, 9. Fœdus facit cum Romanis de Ibero amne non transgrediendo, II, 13, 7; 21, 11; III, 27, 9 sq.; 29, 3; non tam armis, quam comitate sua in regulos Hispa-niæ, auxit Pœnorum imperium, II, 36, 2. Interficitur a Gallo, privatas injurias ulciscente, II, 36, 1. ejus ava-ritiam et dominandi cupiditatem causam fuisse ait Fabius

secundi belli Punici, III, 8, et eumdem pro lubitu omnia in Hispania gessisse, et monarchicum affectasse imperium, *ibid.*

Asdrubal, Hannibalis frater senior, *nempe e duobus minoribus*, IX, 22, 2. Ei Hispaniæ imperium committit Hannibal, expeditionem in Italiam suscepturus, III, 33, 6 et 14 sqq ; IX, 22, 2. Palantes classiarios Romanos cædit, III, 76, 8 sqq. Carthagine Nova hibernat, 76, 11; 95, 2. Ad Iberi fluvii ostia prælio navali vincitur a Cn. Scipione, III, 95, 8; 96. Urbem nescio quam in Carpetanis obsidet, quo tempore Carthaginem Novam petit Scipio, X, 7, 5. A Scipione prælio victus ad Bæcula, ad Tagum se recepit, et inde versus Pyrenæum, X, 38 sq. ; 40, 11. Ex Hispania in Italiam transgressus, prælio vincitur a Livio et Nerone Coss., XI, 1. Mors ejus et encomium, 2.

Asdrubal, ministeriis militaribus in exercitu Hannibalis præfectus, III, 66, 6; 93, 4.

Asdrubal, *nescio an idem cum præcedente*, rem labantem Hannibalis ad Gerunium sustinet, III, 102, 6. Lævo cornu præest in pugna Cannensi, III, 114, 7; in qua prudenter fortiterque rem gerit, 116, 6 sqq.

Asdrubal, Gesconis *vel* Gisconis filius, dux Pœnorum in Hispania; insolenter se gerit; ab Indibili, amico Pœnorum, magnam pecuniæ vim et filias obsides exigit, IX, 11; X, 36, 6 sqq. In Lusitania circa Tagi ostium versatur, X, 7, 5; 38, 3. Pugna ad Ilipam vincitur a Scipione, XI, 20-24. Ejus filia *Sophonisba*, uxor Syphacis, XIV, 1, 4; 7, 6. Ejus castra inceudit Scipio, et magnam cædem edit, XIV, 1-5; cum reliquiis exercitus Carthaginem profugit, XIV, 6, 3, *coll.* § 13 . unde ad novas contrahendas copias mittitur, *ibid.* Victus acie in Magnis Campis, cum reliquiis copiarum Carthaginem redit, XIV, 8.

Asdrubal, præfectus classis Pœnorum, ad Uticam insidiantis legatis Scipionis Carthagine redeuntibus, XV, 2.

Asdrubal, dux Pœnorum, Carthagini præfectus tertio bello Punico, per Gulussam cum Scipione agit, multa statim cum arrogantia; deinde supplex ad victoris genua provolvitur, XXXIX, 1-3, et 3 a. Eum supplicem ut humanæ stultitiæ exemplum, præsentibus ostendit Scipio, ib. 3 a, 1 sqq. Transfugæ aliquot eum maledictis incessunt, *ibid.* § 4 : cui ipsa uxor ignaviam exprobrat, *ibid.* § 5. sqq.

Asia, una e tribus terræ partibus, inter Nilum et Tanaim comprehensa, III, 37, 2 sqq. Ejus longitudo, XXXIV, 7, 9. Asiæ res gestas ante Ol. 140 multi scripsere, ut non opus habuerit Polybius, altius eas repetere, II, 37, 6. Asia cis Taurum excedit Antiochus, III; 3, 4. Per Alexandri dominatum patefacta est itineratoribus, III, 59, 3. Ejus ora maritima, a Pamphilia usque Hellespontum, in regum Ægypti fuit potestate, V, 34, 7. Asiæ dynastæ, Lysanias, Olympichus, Limnæus, V, 90, 1.

Asina, *vel* Asine, oppidum munitum Laconicæ, IV, 19, 5.

Asine, Messeniæ oppidum, XVIII, 25, 7, *ubi alii* Asium, Ἄσιον.

Aspasiacæ, *sive* Apasiacæ, Nomades, sedes inter Oxum et Tanaim habentes; ubi Oxus fluvius terram subit, sicco pede cum equis eum superantes, in Hyrcaniam transeunt, X, 48.

Aspasianus, Medus, Medis præfectus in exercitu Antiochi, V, 97, 7.

Aspasius, Eleus, bello captus a Lyco, proprætore Achæorum, V, 94, 6.

Aspendus, urbs Pamphyliæ. Aspendii copias jungunt Garsyeridi pro Pedlenissensibus adversus Selgenses, V, 73, 3 sq. Eos ad obsequium redigit Cn. Manlius, XXII, 18, 4. *Conf.* Andromachus.

Ἀσπίς. *Vide* Clupea.

Assyriæ imperium eversum, XXXIX, 3, 4. Assyriorum reges quadraginta unus, *Fragm. hist.* 9.

Astapa. In *Astapæ* urbis incendio dum fusum aurum et argentum quærunt milites Romani, igne ipsi consum tur, XI, 24, 11.

Astymedes, Rhodius, cum Romanis faciendum cen bello Persico, XXVII, 6, 3. Romam legatus ad dep candam Romanorum iram post bellum Persicum, XI 4 sq.; 19, 4 sq. Ejus orationem improbat Polybius, 10 sqq. Iterum Romam legatus, impetrat tandem soc tatem Romanorum; XXXI, 6, 1; *c.* 7. Rursus Rom legatus, de bello Cretico, XXXIII, 14, 3 sq.

Atabyrii Jovis templum Agrigenti, sicut Rhodi, IX, 27,

Atabyrium, oppidum in monte Cœlesyriæ (*Galileæ*), *al Thabor et Itabyrium;* captum ab Antiocho M., V, 6 sqq.

Atella, urbs Opicorum Italiæ, inter Capuam et Neapol Atellani Romanis se tradunt, IX, 45, 3.

Athamania, Macedoniæ finitima, XVIII, 19, 4. Eam ade legati Romani, cum Amynandro acturi de bello Phili inferendo, XVI, 27, 4. Athamanes, XVIII, 19, 4. Eor rex Amynander, *ubi vide.* Eorum pars cum Amynand a Romanis ad Ætolos deficit, XX, 10, 5. Athamani ab Ætolis sibi ereptam queritur Philippus, XXII, 14, *Conf.* XXII, 8, 1. Apud Romanos repetunt urbes a P lippo per bellum Antiochicum ipsis ereptas, XXIII, 6, XXIV, 1, 10.

Athenæ; Athenienses; Attica. Ad eos legationem mittu Romani post victoriam de Illyriis partam, II, 12, 8. talum cum Romanis legatis magna pompa recipiunt Dipylum intrantem in urbem, et tribum de nomine e nuncupant, XVI, 25. Hortantibus Romanis et Attalo R diisque, bellum contra Philippum decernunt, 26. Attic vastat Nicanor, dux Philippi, 27, 1. Apud Scipiones legatos intercedunt pro Ætolis, XXI, 2 seq.; rursu XXII, 8, 10, et *c.* 12, 1 et c. 9; 13, 7; 14 *toto.* Eucli et Micyonis consilio recti, omni cura honesti abject turpiter blandiuntur regibus, imprimis Ptolemæo Phi patori, V, 106, 7 sq. Legationem in Ægyptum ad Pto mæum (*s. Philometorem s. Physconem*) mittunt, *nescio qua* donatione, et duas sacras legationes, XXVI 16, 4. *Nescio quem* morem continuo servant, IX, 40, Pro Haliartiis quum apud Romanos frustra deprecati sent, turpi consilio agrum eorum sibi petunt, XXX, Ex eorum regione ignominiam potius quam fructum quem reportant, XXX, 18, a. Multa incommoda patiu tur, cum Deliis decertantes. *ibid.* Delum et Lemnum tentibus dat senatus, XXX, 18 : *cf.* XXXII, 17, 2. Del qui in Achaiam commigrarunt, et ibi civitate donati su res ab iis repetunt ex formula juris quod Achæis cu Atheniensibus intercedebat, XXXII, 17. Quum vete Ath. ad bellum adversus Lacedæmonios pecuniam censu civium conferendam decrevissent, agrorum omnium fortunarum totius Atticæ census non comple sex millia talentorum, II, 62, 6 sq. Olim quum Chry polin tenerent, ad ostium Bospori Thracici portorium e gere primum instituerunt a navigantibus in Pontum, I 44, 4. Eorum cognati Lyttii Cretenses, IV, 54, 6. Ath niensium copiæ cum ducibus, in Sicilia ab Hermocra captæ, XII, 25 p, 6. Immodica adversus Philippu Amyntæ contentione, in maximas calamitates delap sunt, XVII, 14, 13. Victi ad Chæroneam clementissim habentur a Philippo Amyntæ, V, 10, 1 sqq.; XVII, 1 13 sq.; XXI, 18 sq.; nempe ut alios ille alliceret ad i perium ipsius libentius recipiendum, IX, 28, 4. Eoru reipub. forma nihil præcipui habuit, VI, 43, 2 sq., 6

is navi quæ gubernatore caret; et in ea maxime domi-atur turba hominum, VI, 44 : floruerat præcipue mistoclis virtute, 44, 2. Eorumdem reipubl. Aristides Pericles benigne et graviter, Cleo et Chares acerbe fuerunt, IX, 23, 6. Xerxis tempore, commodis suis thabitis a communi Græciæ fortuna discedere nolue-, XXXVIII, 1 b, 1 sqq. De principatu Græciæ in cer-en cum Lacedæmoniis venerunt, *ibid.* § 4. Ab iis, urbis mœnia evertere coacti sunt, *ibid.* § 5. Prælium edæmoniorum cum Thebanis participare properantes, ibuerunt Epaminondam, ne Mantineam de improviso ere posset, IX, 8, 10 sq. Cassandro turpiter imperata unt, quapropter in theatro perstricti sunt a Demetrio lereo, XII, 13,

eum, in agro Megalopolitano, adversus Achæos munit Cleomenes, rex Lacedæm., II, 46, 5. Post-m Megalopolitanis ab Antigono erat traditum, II, 3, obsidetur a Lycurgo rege Lacedæm., IV, 37, 6; apitur, IV, 60, 3, evertiturque, IV, 81, 11.

eus, frater Eumenis, Romam ab eo legatus mittitur ersus Philippum, XXIV, 1, 4 et 7. Rursus legatus Attalo, XXXI, 9. Rursus ab Attalo rege mittitur questum de Prusia, XXXII, 26. Classi præfectus, m infestat Prusiæ imperio subjectam, XXXIII, 11.

agoras, præfectus mercenariorum in exercitu Phi-i, XVIII, 5, 2.

is, dynasta Ægyptius, quum a Ptolemæo Epiph. de-isset, eique rursus se tradidisset, ab eo ad currum inctus trahitur necaturque, XXIII, 16, 4 sq.

tinius *Calatinus*, Cos. cum C. Sulpicio, Panormum stra tentat, plures Siciliæ urbes capit, I, 24. Consul rum cum Cn. Cornelio, capit Panormum, 38.

ilius, legatus Romanus cum Q. Marcio in Græciam et oponnesum, initio belli Persici, XXVII, 2, 11.

ilius *Regulus* Cos. ancipiti pugna navali defungitur ad ndaridem, I, 25. Consul iterum cum L. Manlio, I, 39, , oppugnat Lilybæum, 41 - 48.

tilius *Regulus*, *M. F.*, Cos. in Sardiniam profectus, 23, 6. Inde rediens cum exercitu Pisis exposito, oc-rrit Gallis ab Etruriæ devastatione domum redeunti-s, II, 27. Occiditur in pugna cum Gallis, 28, 10.

ilius prætor, auxilio mittitur L. Manlio, cum quarta gione a Boiis obsesso, III, 40, 14.

tilius *Regulus* Cos. cum S. Manlio, I, 26. Ejus acies valis triquetra, quadripartito divisa, *ibid.*; prælium vale triplex, 27; victoria, 28. Appellit in Africam; upeam capit, et Tunes, aliasque urbes, I, 29 sq.; dura enis imperat, 31; prælio superatur, duce Pœnorum nthippo, 33 sq.; capitur a Pœnis, 34, 8.

tilius Regulus, consul, suffectus Flaminio, in pu-a ad Trasimenum lacum occiso, III, 106, 2. Mediam iem tenet in pugna Cannensi, III, 114, 6; cadit in gna, 116, 11.

anes, Epiri populus, II, 5, 8, tradunt se Romanis, , 11, 11. Atintania, VII, 9, 13.

sive Atys, Boiorum rex, a suis occisus, II, 21, 5.

nticum mare, Oceanus a nonnullis appellatum, XVI, , 6. Ἡ ἐκτὸς θάλαττα, Mare externum, *dictum*, III, , 9 et 11; XVI, 29, 9. Id navigavit Polybius, III, 59, et de ejus natura et indole ex professo se dicturum omittit, III, 57, 2 et 5; XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*

s mons, et alia geographica Africæ, XXXIV, *in fine*, . *lat.*

ta gens ad Eridanum fluvium, II, 16, 3.

us, solis cursum conversioni cœli contrarium docuit, oque vates et antistes sacrorum nominatus est, XXXIV, , 6.

Atropatios *probabiliter scripsit Casaub.* V, 44, 8 et 55, 2, *pro eis qui ibi* οἱ Σατράπιοι et αἱ Σατραπεῖαι *vulgo dicuntur.*

Attalica tribus Athenis, XVI, 25, 9.

Attalus, pater Eumenis et Attali, rex Pergami, mortuo Seleuco Callinico, omnem cis Taurum Asiam sibi subjecerat; quam ei Achæus, cum Seleuco Cerauno Taurum supergressus, rursus eripuit, et intra paterni regni fines, id est intra Pergamum, eum conclusit, IV, 48. Ludos celebrat Minervæ, ad quos Byzantii legatos mittunt, 49, 3. Cum Achæo continuum bellum gerit, V, 77, 1. Eidem Æolidis et Mysiæ urbes eripit, Gallorum Ægosagarum opera, quos ex Europa acciverat, 77, 2 sqq. Pergami sedem habet, 78, 6. Qui cum Attalo controversias habebant post Ol. 140, non amplius Antiochum et Ptolemæum, sed occidentem spectabant, V, 105, 7. Cum eo societatem adversus Achæum contrahit Antiochus M., V, 107, 4. Socius Romanorum et Ætolorum adversus Philippum et Achæos, IX, 30, 7 sqq; X, 41, 1. Peparethum insulam occupat, X, 42, 1. Propemodum in Philippi potestatem venit, XI, 7, 2. Æginam ab Ætolis emit triginta talentis, XXIII, 8, 10. Agrum ejus Pergamenum et sacra loca vastat Philippus, XVI, 1. In pugna navali ad Laden nondum stat cum Rhodiis, XVI, 1 a, 1. Sociis Rhodiis, pugnam navalem ad Chium pugnat cum Philippo, satis felici eventu, XVI, 2-9; ipse tamen naves suas in continentem ejicere coactus, ægre Erythras evadit, XVI, 6. *De* pugna ad Laden *vide* XVI, 14 seq. Post eas pugnas novos apparatus belli facit, XVI, 24, 1. Athenas invitatur, et magna cum pompa ibi recipitur, XVI, 25 sq. Abydenis auxilia mittit adversus Philippum, 30, 7; ipse Tenedum venit succursurus eis, frustra, 34, 1. Ejus postulata per legatum in colloquio Philippi cum T. Quintio, XVII, 2, 2; 6, 1 sqq.; 8, 10. Summis honoribus ornatus a Sicyoniis ob beneficia in eos collata, XVII, 16. Mors ejus et encomium, XVIII, 24. Ejus merita in Romanos commemorat filius Eumenes Romæ apud senatum, XXII, 3, 2 sqq. Mortuus est infirmitate contracta ex contentione, qua Bœotos ad societatem Romanorum hortatus est, XXII, 3, 5; XVIII, 24, 9. Uxor ejus Apollonias *vel* Apollonis, XXIII, 18.

Attalus, Attali filius, Eumenis frater, Cn. Manlium Vulsonem Cos. comitatus in expeditione in Galatiam, XXII, 22. Honore matri Apollonidi habito magnam laudem consequitur, XXIII, 18, 4 sqq. Roma legatus redit, et Eumenem comitatur in bellum cum Pharnace, XXV, 4, 4 et 11. Per Eumenis morbum inducias facit cum Pharnace, et rursus legatus Romam abit cum minoribus fratribus, XXV, 6. Operam dat, ut honores Eumeni, in Peloponnesi urbibus sublati, restituantur, eoque amorem suum in fratrem præcipuum testatur, XXVII, 15; XXVIII, 7 : idque obtinet. XXVIII, 10, 7. In bello Persico nihil propemodum Romanos adjuvit, XXIX, 1 c, 2; a senatu tamen benigne accipitur, *ibid.* Rursus Romam legatur post bellum Persicum, ubi ei blandiuntur Romani, et ad dissensionem cum fratre Eumene concitare student, XXXI, 1. A parum sano impetu eum revocat Stratius medicus, ab Eumene submissus, *c.* 2 sq. Rursus cum fratre Athenæo Romam mittitur, ad respondendum querelis Prusiæ, XXXI, 9; rursus, XXXII; 3, et benigne accipitur, 5, 5 sqq. Mortuo Eumene, regnum administrat pro pupillo filio fratris, XXXII, 23, 8 : *conf.* XXX, 2, 6; XXXIII, 16, 1 : statimque Ariarathum in regnum Cappadociæ restituit., *ibid. Conf.* III, 5, 2. Mox a Prusia bello petitur, et acie vincitur, XXXII, 25; 26, 1 sq. Athenæum fratrem Romam mittit, 26, 1; simul exercitum cogit, et auxilia ab Ariarathe et Mithridate

secundi belli Punici, III, 8, et eumdem pro lubitu omnia in Hispania gessisse, et monarchicum affectasse imperium, *ibid.*

Asdrubal, Hannibalis frater senior, *nempe e duobus minoribus*, IX, 22, 2. Ei Hispaniæ imperium committit Hannibal, expeditionem in Italiam suscepturus, III, 33, 6 et 14 sqq; IX, 22, 2. Palantes classiarios Romanos cædit, III, 76, 8 sqq. Carthagine Nova hibernat, 76, 11; 95, 2. Ad Iberi fluvii ostia prælio navali vincitur a Cn. Scipione, III, 95, 8; 96. Urbem nescio quam in Carpetanis obsidet, quo tempore Carthaginem Novam petit Scipio, X, 7, 5. A Scipione prælio victus ad Bæcula, ad Tagum se recepit, et inde versus Pyrenæum, X, 38 sq.; 40, 11. Ex Hispania in Italiam transgressus, prælio vincitur a Livio et Nerone Coss., XI, 1. Mors ejus et encomium, 2.

Asdrubal, ministeriis militaribus in exercitu Hannibalis præfectus, III, 66, 6; 93, 4.

Asdrubal, *nescio an idem cum præcedente*, rem labantem Hannibalis ad Gerunium sustinet, III, 102, 6. Lævo cornu præest in pugna Cannensi, III, 114, 7; in qua prudenter fortiterque rem gerit, 116, 6 sqq.

Asdrubal, Gesconis *vel* Gisconis filius, dux Pœnorum in Hispania; insolenter se gerit; ab Indibili, amico Pœnorum, magnam pecuniæ vim et filias obsides exigit, IX 11; X, 36, 6 sqq. In Lusitania circa Tagi ostium ver... tur, X, 7, 5; 38, 3. Pugna ad Ilipam vincitur a Scipi... XI, 20-24. Ejus filia *Sophonisba*, uxor Syphacis, ... 1, 4; 7, 6. Ejus castra incendit Scipio, et magna ... dem edit, XIV, 1-5; cum reliquiis exercitus Cart... profugit, XIV, 6, 3, *coll.* § 13. unde ad nova... hendas copias mittitur, *ibid.* Victus acie in M... pis, cum reliquiis copiarum Carthaginem ... 8.

Asdrubal, præfectus classis Pœnorum, ad ... tis legatis Scipionis Carthagine redeunti... XXXIII, ... III, 35, 2,

Asdrubal, dux Pœnorum, Carthagini pr... Punico, per Gulussam cum Scipion... cum arrogantia; deinde supplex a... volvitur, XXXIX, 1-3, et 3 a. Eum... stultitiæ exemplum, præsentibu... 1 sqq. Transfugæ aliquot eum ... § 4: cui ipsa uxor ignaviam ...

Asia, una e tribus terræ parti... comprehensa, III, 37, 2 ... IV, 44, 6 et 10. 7, 9. Asiæ res gestas ante... mercenariorum, bello opus habuerit Polybius ... : sæva suadet Asia cis Taurum exced... Pœnorum, 85; 6 andri dominatum pa... 3. Ejus ora maritim... *in fine*, *fr. lat.* in regum Ægypti ... Rhodiæ in pugna ad Lysanias, Olympi...

Asina, *vel* Asine, ... Hieronymo Syracu... 5.

Asine, Messeniæ ... *dictum ab Azane*, Ἄσιον.

Aspasiacæ, *sive* ... Tanaim hab... pede cum e... XXVIII, 11, 1. X, 48.

B

Aspasianus ... XVI, 41, 3. V, 97, 7 ... V, 48, 13; 52, 4. Regio circa

Aspasius, ... rum, V ... Messenius, IV, 4, 5 sqq.

Aspendu... syerid... III, 33, 15, *id est* Vaccenses, 3 sq. ... pictus; a quo ortum proverbium: 4. C... XL, 7, 2.

Ἀσπίς. *Vide* Clupea.

Assyriæ imperium eversum, XXV... ges quadraginta unus, *Fragm.*...

Astapa. In *Astapæ* urbis ... argentum quærunt milite... tur, XI, 24, 11.

Astymedes, Rhodius, ... bello Persico, XXV... candam Romanor... 4 sq.; 19, 4 sq. ... 10 sqq. Iterum ... tatem Roma... legatus, de ... *Adde* XI, ...

Atabyrii Jov... ...IV, 9, 12.

Atabyrium ... *Thabo*... 6 sq... ...antiochi, amici legati...

Atell... ...*ilas.* ...pius, obses datus Genthio a Pers...

Funditores, III, 33, 11; mercenarii ... 57, 7; III, 33, 16. Ab Hannibale in Afri... ...uritatis causa, III, 33, 11. Junguntur in p... ...culatoribus, III, 113, 6, *et passim alias.* ...s lapides triginta atque etiam sexaginta libra... ...aculantibus usus est Philippus, IX, 41, 8. *Adde* Ti... tum.

Bantia, oppidum Illyrici in finibus Calicœnorum, capt... a Philippo, V, 108, 8.

Barbari Græcis sunt Romani, IX, 38, 5 et 7.

Barcas, cognomen Amilcaris, patris Hannibalis, I, 56, ...

Barce, mons Africæ, ad Oceanum Atlanticum, XXXIV, *fine*, *fr. lat.*

Barce, *urbe Cyrenaicæ. Hinc* Barcæus Ammonius, ... 65, 8.

Bargusii, populus Hispaniæ citerioris; subacti ab Han... bale, III, 35, 2 et 4.

Bargylia (τὰ), Cariæ urbs, capta a Philippo, qui ibi hiem... XVI, 24, 1 sq. Petentibus Rhodiis, invito Philipp... liberatur a Romanis, XVII, 2, 3; 8, 9; XVIII, 27, ... 31, 2; 33, 1. Ibi erat miraculosum simulacrum, ... 12, 3. Cives, Βαργυλιῆται, XVI, 12, 3. Bargyliet... sinus, *idem qui sinus Iassius*, XVI, 12, 1.

Barmocal, Pœnus, subscripsit formulæ fœderis Hannib... cum Philippo, VII, 8, 1.

Barnus, oppidum Macedoniæ, præter quod transit ... Ignatia, XXXIV, 12, 8.

Bastarni *vel* Bastarnæ: de eis Romæ queruntur Dardan... rum legati, XXVI, 9.

Batanæa, recepta ab Antiocho M., XVI, 38, 3.

Bathea (βαθεῖα), via in urbe Tarento, VIII, 31, 1; 33...

Battacus et Attis, antistites templi Deæ Pessinuntiæ, XX... 20, 5.

Belli et Titti, populi Celtiberici Romanarum partium, ... tos Romam mittunt, XXXV, 2, 3 sqq.

Belminas ager (*forsan rectius* Belbinas), in Arcadi... castella ibi a Cleomene exstructa capit Antigonus, et ... galopolitanis tradit, II, 54, 3.

Benacus lacus, in Alpibus, XXXIV, 10, 19.

Beneventum, colonia Romana *in Samnio*, III, 90, ... Beneventanum agrum incursant Romani, *ibid.*

Berenice (*nonnulli codd.* Bernice), Ptolemæi Philadel... filia, Ptolemæi Evergetis *soror*, *nupta Antiocho D...* Syriæ regi. Ei aquam e Nilo bibendam mittere soleb... pater, *Fragm. hist.* 54. Ob ejus casum Seleuco Callini... iratus Ptolemæus Evergetes, Syriam bello petit, V, 58, 10 sq.

Berenice (*nonnulli codd.* Beronice), Magæ filia, et Mag...

...lemæi Philo-
...era, V,

...,
...sia
..., IV,
...e in matrem

fluvius, II, 16,

..., populatur Philippus,

...æ ad Lychnidium lacum,
..., 8 : *nisi* Βοιβίους *pro* Βοιοὺς
...*que cives oppidi, cui nomen*

...s, XVIII, 26, 3.
...ni et Achæorum bello Cleomenico et
..., 4; IV, 9, 4; 15, 1 sq. Universæ Bœotorum
...ιαμβοιωτίων) conventum perfide violarunt Ni-
Ætolus, Dorimachi pater, et Lattabus, IV, 3,
..., 34, 11. Adversus Ætolorum, Romanorum et Attali
...tatem opem implorant Philippi, X, 41, 3 : *conf.* 42, 2.
T. Quintio impetrant, ut eis, qui contra Philippum mi-
...averant, impune redire liceat; cui favori male respon-
...ntes, Brachyllam, Macedonibus faventem, Bœotarcham
...eant, XVIII, 26. Post Leuctrica tempora, munita et
...rdita eorum gloria, XX, 4 seqq. Mox cum Achæis fa-
...ent, mox rursus cum Ætolis; inde Macedonibus se tra-
...iderunt, c. 4 seq.; inde ad convivia et crapulam conversi
...nt, 4, 7, et c. 6, 1 sqq. Ab eorum repub. Megarenses ad
...chæos redierunt, 6, 7 sqq. Prætor eorum Amæocritus,
...X, 2. 4, Antiochum Thebis recipiunt, XX, 7, 5. Novæ
...orum turbæ; exsules suos Romanis faventes recipere no-
...unt; Macedonibus favere pergunt; Achæis jus reddere
...ecusant; inde belli origo, XXIII, 2. Prætor Hippias,
...ein Alcetas, XXIII, 2, 3. Bœoticorum legatorum Del-
...his cædes, a Perseo jussa, XXII, 2 a, 5, et 22 b, 2.
...ommune Bœotorum dissolvitur ; ipsi abstrahuntur a so-
...cietate Persei, XXVII, 1. Mortuo Mnasippo, tranquil-
...itas Bœotiæ rediit, XXXII, 21, 2.
...i, Gallicus populus Cispadanus, inter Ananes *s.* Ana-
...mares et inter Lingones habitans, II, 17, 7; 28, 4, con
...terminus ditioni Romanorum, II, 21, 9. (*Cum his non
confundendi* Bœi; *quos vide.*) Post Insubres, potentis-
...simi inter Galliæ Cisalpinæ populos, II, 21, 1. *coll. c.*
17, 4. Adversus Romanos profecti cum Etruscis, cæ-
duntur ad Vadimonem lacum, II, 20. Suos reges Atin et
Galatum occidunt, et mutuis cædibus in se ipsi grassan-
tur, 21. Cum Insubribus adversus Romanos incitant Gæ-
satas, 22 seq. In eorum ditionem, Romanorum in gratiam,
impressionem facturi erant Veneti et Cenomani, II, 24,
...elium committunt (*ad Telamonem*) cum L. Æmi-
...tilio Coss., II, 28 seqq. : braccati pugnant et
... 28, 7; cominus fortissime pugnant, solo
...ti, 30, 7. Romanis se tradunt, 31.
...t a Romanis; Mutinam, Roma-
...; Romanorum triumviros agris
...ndunt; Romanam legionem cæ-
...nt, III, 40. Ad eorum fines accedit
rediens, 56, 6. Cum Hannibale amici-
...ue Romanos triumviros vinctos tradunt,
... his custodiendos reddit, 67, 6 sq.
...um Triphyliæ, IV, 77, 9, in deditionem acci-
...hilippo, 80, 13.
...retensis, a Sosibio Sardes mittitur ad liberandum
...æum, VIII, 17 seq. : sed is Cretica perfidia Achæum
Antiocho prodit, VIII, 18 sqq.

Bolmicar, rex Carthaginis, pater Hannonis ejus qui in Hannibalis fuit exercitu, III, 42, 6. *Conf.* III, 33, 3.

Bomilcar, classis præfectus Pœnorum, auxilio mittitur Tarentinis adversus Romanos, IX, 9, 11.

Boodes, senator Carthaginiensis, ab Hannibale *seniore* in Liparam missus adversus Cn. Cornelium, I, 21, 6.

Bos (ἡ Βοῦς), locus in Asia, ad Bosporum Thracicum, IV, 43, 6 sq.; 44, 3.

Bosporus Cimmerius, os Paludis Mæotidis, IV, 39, 3; XXXIV, 7, 14.

Bosporus Thracicus, IV, 39, 4 : ejus descriptio, 43 seq. Bosporum ponte junxit Darius, 43, 2.

Bostar, dux Carthaginiensium ab Hasdrubale ad Iberum fluvium missus adversus Romanos, III, 98, 5; deceptus ab Abilyce Hispano, tradit ei obsides Hispanorum, qui Sagunti erant, Romanis prodendos, 99 seq.

Bostarus, dux Pœnorum in Africa adversus Atilium Regulum, I, 30, 1. Auxiliorum præfectus in Sardinia, interficitur a rebellibus mercenariis, 79, 2.

Botrys, Phœniciæ oppidum, captum ab Antiocho Magno, V, 68, 8. *De ejus situ conf.* Berytus.

Botrys, *Siculus*, scriptor obscœnus, XII, 13, 1.

Bottia (*alias* Bottiæa), Macedoniæ regio, V, 97, 4.

Braccati Galli, II, 28, 7.

Brachylles, Bœotus (*puto Thebanus*), filius (*ut videtur*) Neonis, nepos Ascondæ, Macedonibus faventium; victo Cleomene Spartæ præfectus est ab Antigono Dosone, XX, 5. Comes Philippi in colloquio cum T. Quintio, XVII, 1, 2. Victo a Romanis Philippo, cum aliis Bœotis, qui Philippo militaverant, a T. Quintio incolumis remittitur, et Bœotarcha a suis creatur, XVIII, 26, 1-3. Permittente Quintio, occiditur a factione contraria, quæ cum Romanis faciebat, XVIII, 26, 5 sqq.; XX, 7, 3; XXIII, 2, 7.

Bradyllis, Illyriorum rex, XXXIX, 1 b, 3.

Brasidas, *Fragm. hist.* 15.

Brennus. Pars Gallorum, qui cum Brenno patria excesserant, declinavit Delphicam cladem, et in Thracia sedes cepit, IV, 46, 1. Galli cum Brenno, victo Ptolemæo Ceraunо, contemtis Macedonibus, in mediam Græciam irruerant, IX, 35, 3 : eorum impetui soli Ætoli restiterant, IX, 30, 3.

Britannia : eam totam se peragrasse ait Pytheas, et multa mira de ea narravit, XXXIV, 5, 2 et 8; 10, 7. De Britannicis insulis copiose se commodo loco dicturum promittit Polybius, III, 57, 3; XXXIV, 1, 6. De Britannia

sociis asciscit, XXXIII, 10. Classem ei administrat Athenæus, 11, 1 sqq. Mox, intercedentibus Romanis, pax conciliatur inter Attalum et Prusiam, 11, 4 sqq. Eum Romani prohibent ab inferendo Prusiæ bello, XXXVII, 1 h, 1.

Attalus, Eumenis filius (*Conf.* XXX, 2, 6), Romam venit, et benigne accipitur, XXXIII, 16, 1 sqq.

Atticum argentum. *vide* Argentum.

Attis et Battacus, antistites templi Deæ Pessinuntiæ, XXII, 20, 5.

Aufidus fluvius, unus ex omnibus Italiæ fluviis, qui Apenninum montem permeat; fontes habet inter Apenninum et mare Etruscum, exit in Adriaticum, III, 110, 8 sq. Juxta eum committitur pugna Cannensis, III, 110 sqq.; IV, 1, 2.

Aulus. *Vide* Atilius, Hostilius, Postumius, *etc.*

Aurea signa bellica Insubrium, II, 32, 6. Aureis argenteisve laminis obductæ fuerant trabes, lacunaria, et columnæ in regia Ecbatanæ, X, 27, 20 sqq.; πλίνθοι χρυσαῖ, *ibid.* § 12. *quæ videntur esse* capita columnarum. *Conf.* Aurum. Aurei signati, IV, 56, 3.

L. Aurelius *Orestes*, legatus Romanus. in Asiam et Syriam, XXXI, 12, 9. Legatus in Achaiam, Romam reversus queritur, in vitæ periculum se esse Achæorum culpa adductum, XXXVIII, 1, 1 sqq.; *Conf.* 2, 1.

Auroræ imago præfertur in pompa Antiochi Epiphanis, XXXI, 3, 15.

Aurum. De auri argentique metallis in Hispania ex professo se dicturum *promittit Polybius*, III, 57, 3. Auri metalla prope Aquileiam in Tauriscis Noricis ditissima, XXXIV, 10, 10 sqq. Libra unà auri æquiparatur decem libris argenti, XXII, 15, 8. *Add.* Astapa.

C. Aurunculeius, legatus ad Prusiam et Attalum, XXXIII, 1, 2.

Ausetani, Αὐσητανοί, *fortasse scribendum* III, 35, 2, *pro* Andosini.

Ausones, ad sinum *Neapolitanum* incolunt: *eos* ab Opicis discretos *facit Polybius; eosdem esse statuit Antiochus*, XXXIV, 11, 5-7. Ausonium mare, ultra Siciliam ad Salentinos, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*

Auspicium apud Romanos excusatio legitima est eis qui sacramento tenentur ad conveniendum in armis, VI, 26, 4.

Auster: ei oppositi Etesii, *id est*, boreas, IV, 44, 6 et 10.

Autaritus, dux Gallorum in exercitu mercenariorum, bello Pœnorum Africo, I, 77, 1 et 4; 79, 8: sæva suadet rebellibus, 80. In potestatem venit Pœnorum, 85; e cruce suspenditur, 86, 4.

Autololes Gætuli, in Africa, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*

Autolycus, gubernator quinqueremis Rhodiæ in pugna ad Chium, XVI, 5, 1 sqq.

Autonus, Thessalus, salutaria suadet Hieronymo Syracusano, VII, 5, 3.

Auxilia. *Vide* Socii, et Legio.

Azanis, pars Arcadiæ, IV. 70, 3, *dictum ab Azane, Arcadis filio.*

Azorium, urbs Perrhæbiæ, XXVIII, 11, 1.

B

Babrantium, locus prope Chium, XVI, 41, 3.

Babylonia potitur Molo, V, 48, 13; 52, 4. Regio circa Babylonem, V, 51, 3.

Babyrtas, homo impurus Messenius, IV, 4, 5 sqq.

Βακκαῖοι *fortasse legendum* III, 33, 15, *id est* Vaccenses, *pro* Μακκαῖοι *vel* Μάκιοι.

Bacchus, ab Aristide pictus; a quo ortum proverbium: Nihil ad Bacchum, XL, 7, 3.

Bactriana: eam perfluit Oxus fluvius, X, 48, 4. In ea, riaspa, 49, 15. Regionis incolæ, Βακτριανοί, et B X, 49, 8: contra quorum regem Euthydemum exp nem suscepit Antiochus M., X, 49; XI, 34.

Badiza, oppidum Bruttiorum, XIII, 10, 1, *Livio* B

L. Bæbius, legatus a Scipione Carthaginem missus, sq., castris præficitur a Scipione, XV, 4.

M. Bæbius, legatus Romanorum in Macedoniam, X 6, 6.

Bæcula, urbs Hispaniæ, in *Oretanis*, haud procul lone et Castulonensi saltu, X, 38, 7. Ibi Asdrubal, balis frater, vincitur a Scipione, X, 39. *Adde* XI,

Bætica Hispania, XXXIV, 9, 1.

Bætis, Hispaniæ fluvius, XIX; XXXIV, 9, 12.

Balacer *vel* Balacrus, pater Pantauchi, amici le Persei, XXVII, 8, 5.

Balas. Vide Alexander *Balas.*

Balauchus, Pantauchi filius, obses datus Genthio a XXIX, 3, 6.

Baleares, proprie Funditores, III, 33, 11; mercena norum, I, 67, 7; III, 33, 16. Ab Hannibale in A missi, securitatis causa, III, 33, 11. Junguntur in cum jaculatoribus, III, 113, 6, et *passim alias.*

Ballistis lapides triginta atque etiam sexaginta lib jaculantibus usus est Philippus, IX, 41, 8. *Adde* tum.

Bantia, oppidum Illyrici in finibus Caliccenorum, c a Philippo, V, 108, 8.

Barbari Græcis sunt Romani, IX, 38, 5 et 7.

Barcas, cognomen Amilcaris, patris Hannibalis, I, 5

Barce, mons Africæ, ad Oceanum Atlanticum, XXX *fine*, *fr. lat.*

Barce, urbe Cyrenaicæ. Hinc Barcæus Ammoniu 65, 8.

Bargusii, populus Hispaniæ citerioris; subacti ab bale, III, 35, 2 et 4.

Bargylia (τά), Cariæ urbs, capta a Philippo, qui ibi h XVI, 24, 1 sq. Petentibus Rhodiis, invito Phi liberatur a Romanis, XVII, 2, 3; 8, 9; XVIII, 31, 2; 33, 1. Ibi erat miraculosum simulacrum, 12, 3. Cives, Βαργυλιῆται, XVI, 12, 3. Bargyl sinus, *idem qui sinus Iassius*, XVI, 12, 1.

Barmocal, Pœnus, subscripsit formulæ fœderis Han cum Philippo, VII, 8, 1.

Barnus, oppidum Macedoniæ, præter quod trans Ignatia, XXXIV, 12, 8.

Bastarni *vel* Bastarnæ: de eis Romæ queruntur Da rum legati, XXVI, 9.

Batanæa, recepta ab Antiocho M., XVI, 38, 3.

Bathea (βαθεῖα), via in urbe Tarento, VIII, 31, 1;

Battacus et Attis, antistites templi Deæ Pessinuntiæ, 20, 5.

Belli et Titti, populi Celtiberici Romanarum partium tos Romam mittunt, XXXV, 2, 3 sqq.

Belminas ager (*forsan rectius* Belbinas), in Arc castella ibi a Cleomene exstructa capit Antigonus, galopolitanis tradit, II, 54, 3.

Benacus lacus, in Alpibus, XXXIV, 10, 19.

Beneventum, colonia Romana *in Samnio*, III, Beneventanum agrum incursant Romani, *ibid.*

Berenice (*nonnulli codd.* Bernice), Ptolemæi Phila filia, Ptolemæi Evergetis soror, nupta Antiocho Syriæ regi. Ei aquam e Nilo bibendam mittere s pater, *Fragm. hist.* 54. Ob ejus casum Seleuco Ca iratus Ptolemæus Evergetes, Syriam bello petit, 10 sq.

Berenice (*nonnulli codd.* Beronice), Magæ filia, et

r, uxor Ptolemæi Evergetis, mater Ptolemæi Philo-
ris, occiditur a Ptolemæo filio, Sosibii opera, V,
XV, 25, 2.

. *Macedoniæ oppidum; unde* Bergæus Antiphanes,
olor rerum incredibilium, XXXIV, 6, 15. Eveme-
Eratosthenes Bergæum appellavit, *id est, fabulo-*
scriptorem, XXXIV, 5, 12.

, *urbs Macedoniæ. Hinc* Beroensis Medon, XXVII,
, et Beroæus Adæus, XXVIII, 8, 1.

s, Phœniciæ *s.* Cœlesyriæ urbs: fauces ad eam,
s Ptolemæi ducibus, occupat Antiochus, V, 61, 9
rado profectus, Theoprosopon promontorium præ-
essus, eo venit Antiochus M., capta in transitu Bo-
et crematis Triere et Calamo, V, 68, 8.

populus Thracicus; quorum fines invasit Philippus,
V, 6, 4.

a. *Vide* Scythopolis.

hecarum commoditas, XII, 27, 4.

s, Lacedæmonius, occisus a factione Ætolica, IV,

, Argivus, Romam legatus, XXV, 2, 3, 11; 3, 4.

a, Bithyni. *Conf.* Prusias. Bithyniæ regnum ad
rtem pari jure, ac ad Prusiam, visum est pertinere,
50, 9. Quæcunque loca Bithyni Byzantiis in Mysia
nerant, restituere eis coguntur ex pacis lege, IV,
9.

et Cleobis, *Argivæ sacerdotis filii*, pietate in matrem
gnes, XXIII, 18, 7.

cus ab indigenis nominatur Padus fluvius, II, 16,

m agrum, in extrema Laconica, populatur Philippus,
19, 8.

sive Boii, oppidum Illyriæ ad Lychnidium lacum,
tum a Philippo, V, 108, 8: *nisi* Βοιβίους *pro* Βοιοὺς
ndum, *intelligendique cives oppidi, cui nomen*
be, Βοιβή.

rcha, Brachyllas, XVIII, 26, 3.

i, socii Antigoni et Achæorum bello Cleomenico et
iali, II, 65, 4; IV, 9, 4; 15, 1 sq. Universæ Bœotorum
lis (τῶν Παμβοιωτίων) conventum perfide violarunt Ni-
stratus Ætolus, Dorimachi pater, et Lattabus, IV, 3,
IX, 34, 11. Adversus Ætolorum, Romanorum et Attali
cietatem opem implorant Philippi, X, 41, 3: *conf.* 42, 2.
T. Quintio impetrant, ut eis, qui contra Philippum mi-
averant, impune redire liceat; cui favori male respon-
ales, Brachyllam, Macedonibus faventem, Bœotarcham
eant, XVIII, 26. Post Leuctrica tempora, munita et
rdita eorum gloria, XX, 4 seqq. Mox cum Achæis fa-
nt, mox rursus cum Ætolis; inde Macedonibus se tra-
derunt, c. 4 seq.; inde ad convivia et crapulam conversi
nt, 4, 7, et c. 6, 1 sqq. Ab eorum repub. Megarenses ad
chæos redierunt, 6, 7 sqq. Prætor eorum Amæocritus,
X, 2. 4, Antiochum Thebis recipiunt, XX, 7, 5. Novæ
rum turbæ; exsules suos Romanis faventes recipere no-
nt; Macedonibus favere pergunt; Achæis jus reddere
cusant; inde belli origo, XXIII, 2. Prætor Hippias,
ein Alcetas, XXIII, 2, 3. Bœoticorum legatorum Del-
his cædes, a Perseo jussa, XXII, 2 a, 5, et 22 b, 2.
ommune Bœotorum dissolvitur; ipsi abstrahuntur a so-
cietate Persei, XXVII, 1. Mortuo Mnasippo, tranquil-
tas Bœotiæ rediit, XXXII, 21, 2.

, Gallicus populus Cispadanus, inter Ananes *s.* Ana-
mares et inter Lingones habitans, II, 17, 7; 28, 4, con
erminus ditioni Romanorum, II, 21, 9. (*Cum his non*
confundendi Bœi; *quos vide.*) Post Insubres, potentis-
simi inter Galliæ Cisalpinæ populos, II, 21, 1. *coll. c.*
7, 4. Adversus Romanos profecti cum Etruscis, cæduntur ad Vadimonem lacum, II, 20. Suos reges Atin et Galatum occidunt, et mutuis cædibus in se ipsi grassantur, 21. Cum Insubribus adversus Romanos incitant Gæsatas, 22 seq. In eorum ditionem, Romanorum in gratiam, impressionem facturi erant Veneti et Cenomani, II, 24, 8. Prælium committunt (*ad Telamonem*) cum L. Æmilio et C. Atilio Coss., II, 28 seqq.: braccati pugnant et levi sago induti, 28, 7; cominus fortissime pugnant, solo genere armorum victi, 30, 7. Romanis se tradunt, 31. Cum Insubribus deficiunt a Romanis; Mutinam, Romanorum coloniam, obsident; Romanorum triumviros agris dividendis perfidi prehendunt; Romanam legionem cædunt, reliquos includunt, III, 40. Ad eorum fines accedit P. Scipio, Massalia rediens, 56, 6. Cum Hannibale amicitiam faciunt, eique Romanos triumviros vinctos tradunt, quos ille vero his custodiendos reddit, 67, 6 sq.

Bolax, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9, in deditionem accipitur a Philippo, 80, 13.

Bolis, Cretensis, a Sosibio Sardes mittitur ad liberandum Achæum, VIII, 17 seq.: sed is Cretica perfidia Achæum Antiocho prodit, VIII, 18 sqq.

Bolmicar, rex Carthaginis, pater Hannonis ejus qui in Hannibalis fuit exercitu, III, 42, 6. *Conf.* III, 33, 3.

Bomilcar, classis præfectus Pœnorum, auxilio mittitur Tarentinis adversus Romanos, IX, 9, 11.

Boodes, senator Carthaginiensis, ab Hannibale *seniore* in Liparam missus adversus Cn. Cornelium, I, 21, 6.

Bos (ἡ Βοῦς), locus in Asia, ad Bosporum Thracicum, IV, 43, 6 sq.; 44, 3.

Bosporus Cimmerius, os Paludis Mæotidis, IV, 39, 3; XXXIV, 7, 14.

Bosporus Thracicus, IV, 39, 4: ejus descriptio, 43 seq. Bosporum ponte junxit Darius, 43, 2.

Bostar, dux Carthaginiensium ab Hasdrubale ad Iberum fluvium missus adversus Romanos, III, 98, 5; deceptus ab Abilyce Hispano, tradit ei obsides Hispanorum, qui Sagunti erant, Romanis prodendos, 98 seq.

Bostarus, dux Pœnorum in Africa adversus Atilium Regulum, I, 30, 1. Auxiliorum præfectus in Sardinia, interficitur a rebellibus mercenariis, 79, 2.

Botrys, Phœniciæ oppidum, captum ab Antiocho Magno, V, 68, 8. *De ejus situ conf.* Berytus.

Botrys, *Siculus*, scriptor obscœnus, XII, 13, 1.

Bottia (*alias* Bottiæa), Macedoniæ regio, V, 97, 4.

Braccati Galli, II, 28, 7.

Brachylles, Bœotus (*puto Thebanus*), filius (*ut videtur*) Neonis, nepos Ascondæ, Macedonibus faventium; victo Cleomene Spartæ præfectus est ab Antigono Dosone, XX, 5. Comes Philippi in colloquio cum T. Quintio, XVII, 1, 2. Victo a Romanis Philippo, cum aliis Bœotis, qui Philippo militaverant, a T. Quintio incolumis remittitur, et Bœotarcha a suis creatur, XVIII, 26, 1-3. Permittente Quintio, occiditur a factione contraria, quæ cum Romanis faciebat, XVIII, 26, 5 sqq.; XX, 7, 3; XXIII, 2, 7.

Bradyllis, Illyriorum rex, XXXIX, 1 b, 3.

Brasidas, *Fragm. hist.* 15.

Brennus. Pars Gallorum, qui cum Brenno patria excesserant, declinavit Delphicam cladem, et in Thracia sedes cepit, IV, 46, 1. Galli cum Brenno, victo Ptolemæo Cerauno, contemtis Macedonibus, in mediam Græciam irruerant, IX, 35, 3: eorum impetui soli Ætoli restiterant, IX, 30, 3.

Britannia: eam totam se peragrasse ait Pytheas, et multa mira de ea narravit, XXXIV, 5, 2 et 8; 10, 7. De Britannicis insulis copiose se commodo loco dicturum promittit Polybius, III, 57, 3; XXXIV, 1, 6. De Britannia

nemo mercatorum Massiliensium, nec Narbonensium, nec Corbilonensium, dicere quidquam inquirenti Scipioni potuerat, XXXIV, 10, 7.

Brochi, castellum in faucibus Cœlesyriæ, V, 46, 1; 61, 8. *Confer* Gerra.

Brundusium : inde Apolloniam cum exercitu appellit Postumius, II, 11, 7. Priusquam conditum esset, Tarentinus portus celeberrimus erat, X, 1, 9. Eo appellit classis Rom. ex Asia rediens, XXII, 7, 16, et Eumenes, ex Asia Romam petens, XXX, 17, 7. Vir Brundusinus Hannibali Clastidium prodidit, III, 69, 1.

Bruttia, Bruttii, in ora inferioris Italiæ, X, 1, 3. Per Dauniam et Bruttiam, Rhegium petit Hannibal, IX, 7, 10. Res Bruttiæ Hannibali administravit Mago, IX, 25, 1. In Bruttiæ angulum conclusus est Hannibal, XI, 7¦, 1. Bruttium agrum populatur Amilcar Barca, I, 56, 3; eumdem Agathyrnæis populandum dat M. Valerius Lævinus, IX, 27, 11, *coll. Liv.* XXXVI, 40. Bruttiorum oppida Badiza et Lampetia, XIII, 10, 1 sq.

Bubali pulcherrimi in Africa, XII, 3, 5.

Bubastus, urbs Ægypti; ejus præfectus Adæus, XV, 27, 6.

Buccina signum datur vigiliarum, VI, 35, 12. Ea convocantur greges in Italia, XII, 4, 6 sqq.

Buchetum, *vel* Buchetus, oppidum Epiri, XXII, 9, 8.

Bumilcar. *Vide* Bomilcar.

Bura, urbs Achæorum ex 12 primis olim fœderatis, II, 41, 8. Burii instaurato dein fœderi mox accedunt, occiso tyranno, II, 41, 13.

Bylazor, urbs maxima Pæoniæ, occupatur a Philippo, V, 97, 1 sqq.

Βυσσάτις. *Vide* Byzacium.

Byttacus, Macedo, levi armaturæ præfectus in exercitu Antiochi in Cœlesyria, V, 79, 3; 82, 10.

Byzacium, ἡ Βυσσάτις (*sive* Βυσσαχῖτις) Africæ regio, III, 23, 2; XII, 1, 5.

Byzantium, IV, 39, 5, 43, 7; 44, 1. Situs urbis a mari opportunissimus, IV, 38 et 44; incommodus a parte continentis, unde perpetuis bellis Byzantii premebantur a Thracibus et Gallis, Tantaleum sæpe supplicium patientes, IV, 45 seq. Iis gratiam debent Græci, quibus carendum foret omni fructu commercii e Ponto, si Byzantii eos prohibere vellent transitu per Bosporum, IV, 38, 6 et 10. Gallis gravissima tributa pendunt, quare portoria a navigantibus in Pontum exigere coguntur, 46. Bellum iis indicunt Rhodii, IV, 47. Auxilia petunt ab Attalo et Achæo, quorum mutuum inter se bellum dirimere statuerunt, 48, 1; 49, 2. Eis iratus est Prusias, quod ad Soteria ipsius legatos non misissent, 49, 3. Mysiæ partem tenent in Asia, quam eis eripit Prusias, et Hieron castellum, magno ære emtum, 50, 2 sqq. Tibœtem adversus Prusiam excitant, 50, 1 et 8 sq. Pacem faciunt cum Rhodiis et Prusia, qua nullum amplius vectigal a navigantibus in Pontum se exacturos promittunt, IV, 52, 5. Ipsis intercedentibus, Ptolemæus Philopator legationibus differt Antiochum Magnum, V, 63, 5; Contra Thraciæ regulos auxilia iis promittit Philippus, XXIII, 14, 12.

Cabyla, urbs Thraciæ, XIII, 10, 9. *Gentile* Cabilenus, *ibid.*

Cadi, oppidum Asiæ, *in Phrygiæ, Mysiæ et Lydiæ confinibus*, XXXIII, 10, 2.

Cadmea, per dolum capta a Phœbida Lacedæmonio, IV, 27, 4.

Cadusii, Asiæ populus, a septentrione Mediæ, V, 44, 9. Sunt in exercitu Antiochi, V, 79, 9.

L. Cæcilius *Metellus*, Cos. cum C. Furio, Thermam et Liparam capit, I, 39; ad Panormum cædit fugatque Ha[...] balem, 40.

Lucius *Cæcilius Metellus*, *prætor*, cadit in pugn[...] Gallis ad Arretium oppidum, II, 19, 8.

Q. Cæcilius *Metellus*, legatus Romanorum ad judica[...] Philippi cum finitimis populis controversias, XXIII, [...] 10, 1; 11, 1 sqq., objurgat Achæos ob ea quæ Sp[...] egerant prætore Philopœmene, 10, 2 sqq.; 12, 8; po[...] concilium gentis Achæorum, quod ei negant magistr[...] quod scriptum senatus mandatum non haberet, 1[...] sqq.; 12, 5 sqq. Inique ab eo secum actum querit[...] lippus, XXIV, 2, 7. Denuo legatus in Pelopon[...] XXIV, 4, 8.

Q. Cæcilius *Metellus*, prætor Macedoniæ, legatos [...] ad Achæos, sed conditiones ejus temere respo[...] XXXVIII, 4, 1 sqq.; *conf.* 5, 9. Rursus, XL, 4; D[...] cum exercitu opprimit in Phocide, XL, 1, et 6, 1[...]

Calabri, in ora inferioris Italiæ, X, 1, 3.

Calamæ, Messeniorum castellum, proditione captum [...] curgo, tyranno Spartanorum, V, 91, 4.

Calamus, Cœlesyriæ *s. Phœniciæ* oppidum, crem[...] ab Antiocho, V, 68, 8. *De ejus situ conf.* Berytu[...]

Calamus odoratus colligitur e paludibus quæ sunt in M[...] Campo, V, 45, 10.

Calchedon, urbs ad ostium Bospori Thracici a parte [...] pontidis, ex adverso Byzantii, IV, 39; ejus situs [...] incommodior, quam situs Byzantii, 43, 8 sqq. e[...] Calchedonios, quum Ætolorum essent socii, Phili[...] ipse licet Ætolis nuper reconciliatus, ab Ætolorum [...] tate abstraxit, et sibi adjunxit, XV, 23, 8 sq.

Calela *vel* Calena, arx in agro Larinate, III, 101, 3.

Caleni, *cives oppidi* Campaniæ, *cui Calas nomen*, [...] ptentrione Capuæ, III, 91, 5.

Calicœni, gens Illyrica, Macedoniæ vicina, cujus opp[...] Bantiam præsidio occupavit Philippus, V, 108, 8.

Callias, Thespiensium legatus Romam, XVII, 1, 1.

Callias, pancratiastes, legatus Atheniensium in Ægyp[...] XXVIII, 16, 4.

Callicrates, Leontesius Achæus, humilis adulator Ro[...] rum, Romam legatus in causa exsulum Spartano[...] Achæos prodit, XXVI, 1-3. Prætor creatur Achæo[...] commendatus a Romanis, 3, 7 et 14. Ptolemæis a[...] petita non mittenda censet, invidia Lycortæ maxim[...] ctus, XXIX, 8-10. Romanis imperatoribus et 10 l[...] gratulatur victoriam de Perseo relatam, et populares [...] calumniatur, XXX, 10, 3 et 9. Inde reversus, vulg[...] sus omnibus, XXX, 20. Responso a senatu legatis A[...] rum dato inflatur, XXXI, 8, 8 et 12; contendit, A[...] absque Romanorum voluntate nec bellum cuiquam i[...] licere nec opem ferre, XXXIII, 15, 7. Ejus statuæ dej[...] XXXVII, 1 g.

Callicritus, legatus Bœotorum Romam, XXIII, 2, 8.

Calligiton, pater Cothonis, hieromnemonis Byzantio[...] IV, 52, 4.

Callimachii et Herophilii, rationali præsertim medicin[...] dicti in Alexandria medici, XII, 25 d, 3 sqq.

Callinicus. *Vide* Seleucus.

Calliope, urbs Parthorum, X, 31, 15.

Callipolis, oppidum Ætoliæ, XX, 11, 11.

Callisthenes refert epigramma in columna ad aram [...] Lycæi Messenæ in honorem Arcadum, IV, 33, 2 sq. [...] publ. Cretensium similem esse contendit Laconicæ, [...] 45, 1. Ejus imperitiam in narrandis rebus ad mili[...] pertinentibus, præcipue in exponenda pugna Alex[...] et Darii in Cilicia, *perstringit Polybius*, XII, 17. Pro[...] Alexandri adulationem conviciis petitur et merito [...]

am dicitur a Timæo, XII, 12 e sqq.; Alexandrum eorum numerum volebat referre, XII, 23, 4 sq.

ratus, legatus Eleorum Chalcidem ad Antiochum, ,3, 1 et 5.

itis, Καλλωνῖτις, V, 54, 7, *pro* Χαλωνῖτις. *Vide* Chatis.

as s. Calpitum, *si vera scriptura,* Galatiæ oppidum, V, 4, 8.

dnus, promontorium Ciliciæ : ultra id belli causa igare prohibetur Antiochus, XXII, 26, 14.

nia, Calydoniorum ager in Ætolia; eum populatur ippus, et oppidum capit cui nomen Elæus, IV, 65, q. Eamdem populantur Achæi, V, 95, 11. *Conf.* Daritus.

da, urbs Cariæ; eam a Romanis sibi petunt Rhodii, XI, 16, 1 sq. Calyndenses Rhodiis se tradunt, XXXI,

rina, urbs Siciliæ, expugnatur a Romanis, I, 24, 2. pe eam tempestate perit classis Romanorum, I, 37, 1. marinenses cum Gelæ civibus inducias faciunt, XII, o, 3 et 4.

rtes. *Vide* Camers.

bylus, præfectus Cretensium in exercitu Antiochi ad rdes, VIII, 17, 4 sqq.; cum Bolide Cretensi decipit hæum, et Antiocho prodit, VIII, 18 seqq.; utpote Cresis, natura varius et astutus, 18, 4. .

ers *vel* Camars ager, Camartium *vel* Camertium fines : i Galli et Samnites magna clade afficiunt Romanos, *ad* lusium *oppidum in Etruria,* II, 19, 5.

mani, a Ti. Graccho sub imperium Rom. rediguntur, XXI., 9, 1.

pani, mercenarii Agathoclis, vi potiuntur Messana, be Siciliæ, I, 7, 2 sqq. Mamertinos se ipsi appellant, 6. *Conf.* Mamertini. Campanorum numerus ad militiam scriptorum bello Gallico Cisalpino, II, 24, 14. *Conf.* ecius.

pania, VII, 1, 1; ab Hannibale vastata, III, 91 sq. *Conf.* apua.

pi Phlegræi; *vide* Phlegræi. Campi Magni; *vide* Magni. ampi circumpadani; *vide* Gallia Cisalpina. Campus myeæ, Apiæ, Marsyas, Martius, Pulcer, Thebes. *vide* ub *his vocabulis.*

us, s. Camun, oppidum Cœlesyriæ *in Decapoli trans* ordanem, captum ab Antiocho, V, 70, 12.

dasa, castellum Cariæ, XVI, 41, 6.

davia, mons Illyrici, per quem ducta est via Ignatia, XXXIV, 12, 9.

is ortus : sub eum augetur Padus, II, 16, 9, et Euphraes, IX, 43, 4.

na, oppidum Apuliæ, III, 107, 2. *Romanis in plur.* um. Cannæ, *et sic* Κάνναι, XV, 7, 3; 11, 8. Oppido uperiori anno diruto, arcem Cannæ, ubi horreum erat Romanorum, motis Gerunio castris, cepit Hannibal, III, 107, 2. Pugna Cannensis, III, 117, 1; V, 105, 10, ad oppidum Cannam et Aufidum fluvium pugnata, IV, 1, 2. Ejus descriptio, III, 115-117. Post eam maxima Italiæ pars ad Pœnos defecit, V, 111, 8; XV, 7, 3, *coll.* III, 118. Post eamdem captivos redimere nolunt Romani, VI, 58, 2.

opus, urbs Ægypti, V, 39, 1.

nuleius, senator Romanus, qui legationem in Æyptum obierat, XXXI, 18, 4.

nusium, oppidum Apuliæ, III, 107, 3.

p blanc, Argennum promontorium, XVI, 7, 2.

phyæ, oppidum Arcadiæ a Cleomene occupatur, II, 52, 2. In agro Caphyensium cum Ætolis pugnant Achæi, duce Arato, fugantur que, IV, 11 seqq. Caphyas venit Philippus, IV, 68, 6; 70, 1; indeque Psophidem, IV, 70, 3-5.

Capilli præparati 300 talenta Sinopensibus mittuntur a Rhodiis, IV, 56, 3.

Capitis reis Romanis potestas est in exsilium spontaneum secedendi, VI, 14, 7.

Capitolium. Eo excepto, Roma capta a Gallis, I, 6, 2; II, 18, 2. Ornatur signis militaribus et maniacis Gallorum, II, 31, 5. Ibi instituitur quotannis delectus militum, VI, 19, 6. Capitolinus Jupiter, III, 22, 1.

Cappadociam invadit Pharnaces, XXV, 4. Rex Cappadocum Ariarathes, XXV, 4, 9. A Tauro monte et Lycaonia usque ad Ponticum mare porrecta, *Fragm. hist.* 10. Nomen est Persicum, *de cujus* vi et origine *v. ibid. De* finibus Cappadociæ ad Taurum montem, XXXIV, 13, 4. Cappadocia ad Pontum *vocatur* regnum Mithridatis, V, 43, 1 sq.

Capua, Campos circa eam olim possederant Etrusci, II, 17, 1, eosdem petit Hannibal, III, 90, 10. Eorum situs et opulentia, 91. Capuanorum *s.* Campanorum pars Hannibalem advocarunt post pugnam Cannensem, III, 118, 3. Capuani luxu superantes Crotoniatas et Sybaritas, a Romanis ad Hannibalem defecerunt, VII, 1, 1 sq. Ad Carthaginienses deficiens Capua, alias urbes secum traxit, *ibid.* § 4. Eam obsidet Appius, obsessus ipse ab Hannibale, IX, 3. Appium Hannibal, Romam petens, frustra studet inde abstrahere, IX, 4, 8; 7, 7. Ejus oppugnationem premunt Romani, IX, 9, 8. Vinum arbustivum Capuæ, XXXIV, 11, 1.

Carchi, Κάρχοι (*an* Carduchi? Καρδοῦχοι?), Asiæ populus Zagrum montem incolens, V, 44, 7.

Cardaces, *militum mercenariorum genus in Asia,* mille duce Lysimacho Gallo, in Antiochi acie ad Raphiam, V, 79, 11; 82, 11.

Cares, Caria. Cariam, quum regibus Ægypti pareret, invadit Philippus, III, 2, 8; XVI, 11 seq., et ibi hiemat, XVI, 24. Lycia et Caria usque ad Mæandrum Rhodiis dantur a Romanis post bellum Antiochicum, XXII, 7, 7; 27, 8; XXIII, 3, 7; non pro munere, sed ut amici et socii, XXVI, 7. Liberi pronunciantur Lycii et Cares, XXX, 5, 12 et 16. *Conf.* XXXI, 7, 4. Carico bello magnam olim cladem passi erant Iassenses, XVI, 12, 2. In Care faciendum periculum; *proverb.* X, 32, 1. *Sic* Carum militum per contemtum *meminit Cleomenes,* V, 36, 5. Genere Car fuit Hermeas, princeps minister Antiochi, V, 41, 2.

Carmania, Asiæ superioris regio. Eo ex Arachosia, per Drangianam, rediit Antiochus, ibique hiemavit, XI, 34, 13. Carmani in exercitu Antiochi, V, 79, 3 et 7; 82, 12.

Carneades philosophus Romæ, XXXIII, 1, 9.

Carnium, locus Laconiæ, Apollini sacer, V, 19, 4.

Carpetani, populus validissimus Hispaniæ, pæne opprimunt Hannibalem, mox ab eo ipsi oppressi, III, 14. Per eorum fines transit Tagus fluvius, III, 14, 5. Urbem in Carpetanis obsidet Asdrubal, X, 7, 5.

Carsenses (Καρσεῖς, *forsan* Καρησεῖς, *a Careso, Troadis oppido*) *:* eos terrens, ad obsequium redigit Attalus, V, 77, 7 sq.

Carsignatus, regulus Galatiæ in Asia, qui cum Pharnace fecerat, frustra legatos de pace mittit ad Eumenem et Attalum, XXV, 4, 6 sq.

Carthæa, una e quatuor urbibus Cei insulæ, XVI, 41, 7.

Carthago, Carthaginienses, Pœni. Situs urbis, inter Uticam et Tunes, I, 73, ad Bacaram fluvium, 75. Carthaginiensium ditionem in Sicilia carpunt Mamertini, I, 8, 1. Ab iis auxilium adversus Syracusanos petit pars Mamertinorum, I. 10. Inde prima certamina Pœnorum cum Romanis, ab altera parte advocatis, *ibid. et* seqq., postquam olim fœdera Romanis ac Pœnis intercessissent, III, 22

seqq. Ante primum bellum Punicum Pœni jam, præter Siciliæ partem, plurimas etiam partes Hispaniæ et insulas omnes Sardoi et Etrusci maris in potestate habuerant, I, 10, 5. Ducem suum, arce Messanæ excedentem, cruci affigunt, I, 11, 4 sq. Messanam obsidentes, in fugam vertuntur ab Appio, I, 12. Belli *Punici primi* initium, I, 16. *Conf.* Sicilia. Siciliæ plurimæ urbes deficiunt a Pœnis ad Romanos, I, 16, 3. Capto Agrigento, Pœnos penitus Sicilia ejici posse sperant Romani, I, 19, 2. Maris tenent imperium, 20, 5; 39, 10. Re nautica præstant, VI, 52, 1; naves Romanorum cum duce Cn. Cornelio ad Liparas capiunt, I, 21. Navali prælio a Duilio vincuntur, 23. Classe 350 navium tectarum, ultra 150 millia hominum tenente, in altum evehunt, I, 25, 9; 26, 8: et tamen vincuntur a Romanis navali pugna ad Ecnomum, 27 seq. In Africa rursus vincuntur fuganturque a Regulo, 30, non sua, sed ducum culpa, 32, 2. Post varia belli facta, *quæ capp. sqq. exponuntur*, Romanis Sicilia cedunt, I, 62; bello Siculo prorsus attriti, 71, 3. Bellum habent cum mercenariis suis et subditis rebellibus; Bellum Africum, I, 65 sqq., 70 sqq. Duris tributis premebant subditos, 72. Sardinia cedunt Romanis, I, 88; III, 10, 3. Eorum antiqua fœdera cum Romanis, III, 22 seqq. De *secundo Punico* bello, *vide* Hannibal, et Hannibalicum bellum. In eo bello equitatu maxime valent, III, 110, 2; 171, 4; IX, 3, 9. Rex Bomilcar, III, 41, 6; 33, 3; VI, 51, 2. Longitudo ditionis eorum in Africa, III, 39, 1 sq. Victa a Cn. Scipione ad Iberi ostia et magnam partem perdita classe sua, aliam submiserunt; quæ, quum obiter Pisas appellere et cum Hannibale communicare vellet, a Cn. Servilio repulsa est, et Africam repetere coacta, III, 96. Sive Romani bello vicissent, sive Pœni, in Græciam arma translaturi erant victores, V, 104, 3. Respublica eorum collata cum rep. Romana, VI, 51 seq. Tempore secundi belli Punici jam consenescebat Carthago, Roma cum maxime vigebat, VI, 51, 5. Cum iis Hieronymus fœdus facit de dividenda Sicilia, VII, 4. Eorum fœdus cum Philippo, VII, 9. Eorum numen, *ibid.* § 2. Seniorum collegium apud ipsos, *vel* senatus, VI, 51, 2; X, 18, 1. Consternatio in urbe, postquam castra Syphacis et Asdrubalis incendit Scipio, XIV, 6. Acie victi in Magnis Campis, varia consilia capiunt, XIV, 8 seq. Postquam supplices pacem petierant, et confirmandarum conditionum pacis causa a Scipione scriptarum Romam legatos miserant; induciarum tempore commeatum intercipiunt Romanorum, et legatis insidiantur Scipionis, XV, 2 sqq., *conf.* 8, 7. Victo Hannibale a Scipione, XV, 9-16; pace Pœnis data a Romanis, finitur Bellum Punicum secundum, 17-19. Quotannis Tyrum primitias frugum diis patriis mittunt, XXXI, 20, 12. Emporiis circa Syrtin minorem cedere Masanissa coguntur iniquo Romanorum judicio, XXXII, 2. Ad bellum eis inferendum honorificos prætextus quærunt Romani, XXXVI, 1 b, 1 sq. *Tertio* bello *Punico*, missis Romam legatis, Romanorum fidei se tradunt, XXXVI, 1, 9; XXXVII, 1 c, sqq. Obsides poscit senatus Rom., quos illi mittunt, c. 2 sq.; arma omnia tradere jubentur, 4 seq., et sedes mutare; dein funditus delentur, III, 5, 5. Circa eos et illud bellum eo tempore, per Græciam multi variique jactantur sermones, XXXVII, 1 a *et* sqq. Carthaginis oppugnatio et excidium, XXXIX, *capp.* 1-3. Pœnis insita avaritia et dominandi libido, IX, 11, 2. Carthagine et Alexandriæ in publicis tumultibus pueruli non minus quam viri tumultuari solent, XV, 30, 10.

Carthago Nova, in Hispania (*nonnunquam dicta* Καινὴ πόλις), II, 13, 1; III, 13, 7; 39, 6; X, 15, 11. Condita ab Asdrubale, Hamilcaris genero, II, 13; situs et descriptio urbis, X, 10. A freto Herculeo abest stadia 3000, ab Ibero fluvio stadia 2600, III, 39, 5 sq. Ibi hiema[re] sueverat Hannibal, III, 13, 7; 15, 3 33, 5: [...] veluti caput et sedes imperii Pœnorum in Hispa[nia] 15, 3; X, 10, 9. Ibidem hiemat Asdrubal, III, 7[...] Eam oppugnat expugnatque Scipio Africanus Maj[or] 6, 19. Commoditates urbis, X, 8; argenti metalla, [...] 11; XXXIV, 9, 8 sqq.

Carthalo, collega Adherbalis, ab eo Drepanis Lilybæ[um] sus, classem Romanorum Lilybæum obsidentem [...] capit, partim cremat, I, 53. Insidians classi L. [...] Pachyno advenienti, tempestatem, quæ illam perd[...] providentia effugit, 54.

Carystus, Eubœæ urbs, liberatur a senatu Rom. p[...] lum Philippicum, XVIII, 30, 11.

Casander. *Vide* Cassander.

Casius mons, in Ægypto; propter eum Ptolemæus [...] tum in Cœlesyriam ducit, V, 80, 2.

Caspiæ Pylæ, in Media, V, 44, 5.

Cassander, rex Macedoniæ, urbibus Achæorum p[...] imponit, II, 41, 10; IX, 29, 5 sq. Victo Antigono [...] Lysimacho et Seleuco deliberans, universam Syri[...] leuco attribuit, V, 67, 8. Athenienses, concessa [...] Græcis omnium rerum honestarum gloria, ei im[...] faciunt, XII, 13, 11.

Cassander, Ægineta, apud Achæos conqueritur de [...] ab Ætolis Attalo vendita, et libertatem Æginæ rep[...] Eumene, XXIII, 8, 9.

Cassander Corinthius, Leucade cum navi in portu [...] prope Illyriorum lembos, violata fide ab Illyricis c[...] V, 95, 3.

Cassander, Philippi minister, regis jussu ingentem [...] Maronese edit, XXIII, 13, 3 sqq.; tum in speciem R[...] missus a Philippo, in via jussu ejusdem e medio t[...] 14, 1 et 5.

Castorum ædes. *Vide* Dioscurium.

Castrorum metatio et descriptio apud Romanos, VI[...] 32; in itinere, 41. Melior ratio apud Romanos, [...] apud Græcos, 42. Castrense sacramentum; mini[...] castrensia; vigiliæ, et quæ huc spectant, VI, 33 s[...]

Castulo *vel* Castulon, *urbs et mons Oretaniæ* in Hisp[...] X, 38, 7; XI, 20, 5.

Catabathmus magnus, locus acclivis in aditu Cyre[...] ex Ægypto venienti, XXXI, 26, 9.

Cataphracti equites, XXXI, 3, 9.

Catapultæ Uticensium, I, 74, 4 et 12.

Cataracta ad portam urbis Salapiæ, X, 33, 7.

Cataractæ Oxi fluvii, X, 48.

Catenis onerari M'. Acilius jubet Ætolos, qui fidei Ro[...] rum se permiserant, XX, 9.

Cato. *Vide* Porcius.

Cavarus, rex Gallorum Thraciam incolentium, cui trib[...] pendebant Byzantii, IV, 46, 3 sq.; pacem concilia[t] Byzantios et Prusiam, Bithyniæ regem, IV, 52, [...] VIII, 24, 1 sq.

Caucasus *Indicus*, ex eo originem ducit Oxus fluvius [...] 48. 4. Eo superato, Antiochus M. in Indiam venit, [...] 34, 11.

Caudini: sic forte legendum III, 91, 5, *pro* Dauni[...]

Caulon, *urbs* Magnæ Græciæ. *Cives* Cauloniatæ, cu[...] cinis civitatibus Jovi Homorio *s.* Homario comm[...] ædem ponunt, II, 39, 6.

Caunus, urbs Cariæ; in eam confugit Polyaratus, XX[...] 12. Eam a Ptolemæi ducibus emerant Rhodii, XXII [...] 6. Caunii Rhodiis contributi, XXX, 9, 13. Deficien[...] Rhodiis, XXX, 5, 11. Ab eis rursus subiguntur, [...] 13 sq. Romam legatos mittunt; senatus Rhodios præ[...]

ucere Cauno jubet, XXX, 19, 3 sqq.; XXXI, 1, 2. Ab
Calyndenses deficiunt ad Rhodios, XXXI, 17.
, Κελτοί. *Vide* Galli et *Gallia.*
eri, Celtiberia. In ejus et Iberiæ confinibus erat
s Saguntum, III, 17, 2. Ejus urbes 300 eversæ perhi-
tur a Ti. Gracchо prætore, XXVI, 4. *Eodem* Tiberio
tore Celtiberi fœdus pepigerunt cum senatu Romano;
d fœdus illi postea restitui sibi petunt, XXXI, 2,
Eorum auxilia Carthaginem opportune adveniunt ad-
sus Scipionem, XIV, 7, 5 sqq.; mox in pugna pereunt
9 sqq. Eorum equites in pugna ex equis descendunt,
agm. *hist.* 13. Eorum gladii, *ib.* 14. Iis bellum inferunt
mani, III, 5, 1; XXXV, 1-5, bellum igneum, XXXV,
Cum iis inducias paciscitur M. Marcellus, *c.* 2. Conti-
itur bellum, *c.* 3 sqq. *Conf.* Titti, Belli, et Aravacæ.
i, populus Hispaniæ, vicinus Turdetanorum, XXXIV,
3.
nreæ, Corinthi portus ab ortu, V, 29, 5; 101, 4 : ibi
iciatur et mari mergitur Aristomachus, Argivorum ty-
nnus, II, 59, 1; 60, 7 sq. Ibi lembos suos per Isth-
m transvehit Demetrius Pharius, IV, 19, 7 sqq.; pari-
Philippus, V, 101, 4. Attalus Sicyone eo abit, XVII,
, 6.
mani, populus Gallicus, juxta Insubres incolens, se-
adum Padum fluvium, II, 17, 4. Cum Venetis Roma-
rum partibus accedunt, II, 23, 2 sqq.; 24, 7; 32, 4. In-
eorum et Insubrium fines interfluit Clusius amnis, 32,
ores Romæ singulis lustris magnas impensas faciunt
reficienda et exstruenda ædificia publica, VI, 13, 3;
cant opera publica et vectigalia, VI, 17, 3.
tauri, qui Pelium incoluere, VIII, 11, 13.
Centenius auxilio mittitur Flaminio ad Trasimenum la-
um cum 4000 equitibus, qui partim interficiuntur, par-
m vivi capiuntur, III, 86.
to. *Vide* Claudius.
tronius. *Vide* Centenius.
tum familiæ Locrensium, XII, 5, 6 sqq.
turiones, ordinem ductores apud Romanos, VI, 24, 1
qq; eorum officium, 24, 7 sqq.; locus in castris, 30, 5.
Centurio primi manipuli triariorum curam habet, ut si-
num buccina singulis vigiliis detur, VI, 36, 5. In itiner
Centuriones nonnulli cum tribuno præeuntes designant
astra, 41, 1 sqq.
turipa, oppidum Siciliæ, prope Cyamosorum amnem,
, 9, 4.
phallenia insula : ejus situs, V, 3, 9 sq. *Incolæ* Cephal-
enii III, 3, 6; XXII, 13, 5. Eorum navibus commodato
tuntur Ætoli ad populandas Epiri et Acarnaniæ oras,
V, 6, 2 et 8; V, 3, 7. Cephalleniam invadit Philippus,
V, 3 seq.; oppidum Pronnos, expugnatu difficile, omit-
it, V, 3, 3 sq.; Paluntem oppugnat, sed per Leontii
perfidiam oppido non potitur, V, 3, 4 sqq. et *c.* 4. Per
Etesias uno die ex Cephallenia in Messeniam trajici potest,
V, 5, 3; ad eam cum classe stans Philippus, classem
Romanam observans, panico terretur, V, 109, 5; 110,
1 sqq. Circa eam deprehensi legati Ætolorum, vincti ab-
ducuntur ab Epirotis, XXII, 9, 7, Excipitur a pace Ro-
manorum cum Ætolis, XXII, 13, 5; 15, 12. Eam cum exer-
citu petit M. Fulvius Cos., XXII, 13, 13 sq.; et Samen
urbem vi capit, XXII, 23, 1; *Conf.* III, 3, 6. Ibi cum
classe stat C. Lucretius, XXVII, 6, 1.
phalo, familiaris Philippi famulus, VIII, 14, 5.
phalus, Epirota, Molossus (XXX, 6, 8), vir prudens et
probus, in repub. administranda fidem servans Romanis,
nec tamen humiliter eis obsequens; per calumnias Cha-
ropis cogitur ad Perseum confugere, ne indicta causa
Romam abduceretur, XXVII, 13. Molossorum gentem
ad Persei partes abstraxit, ad extremum fortiter occu-
buit, XXX, 7, 2 sq. *Videtur sibi ipse mortem consci-
visse. Conf.* 8, et *c.* 8, 3.
Cephisodorus, Atheniensium legatus Romam, XVII, 10,
11.
Ceræas. *Vide* Keræas.
Κέρας, Cornu, sinus maris prope Byzantium, IV, 43, 7.
Ceraunii montes, τὰ Κεραύνια, XXXIV, 6, 12.
Cerax, oppidum Illyricum, ad lacum Lychnidium, capitur
a Philippo, V, 108, 8.
Cercidas, Megalopolitanus, ab Arato mittitur ad Antigo-
num, de societate acturus, II, 48, 4 sqq.; 50, 3; præ-
est mille Megalopolitanis in acie Antigoni adversus Cleo-
menem, II, 65, 3.
Cercidas, Arcas, *fortasse progenitor superioris,* imme-
rito a Demosthene in proditorum numero relatus, XVII,
14, 2 et 12.
Cercina, ἡ τῶν Κερκινητῶν νῆσος, Africæ insula, *contra
Byzacium :* ex ea pecuniam facit Cn. Servilius Cos.
classem Punicam persequens, III, 96, 12.
Cereris templum Alexandriæ, XV, 27, 2. Ejus et Proserpi-
næ ædes, τὸ Θεσμοφορεῖον, Alexandriæ, XV, 29, 8.
Ceretæ, Κερέται, *rectius fortasse* Κερεᾶται, Cereatæ. Cre-
tenses, a Cnossiorum societate ad Lyttios transeunt, IV,
53, 6.
Cerne, mons Africæ, XXXIV, *in fine, fr. lat.*
Cersobleptes, Thracum rex, XXXIX, 1 b, 3.
Certaminum singularium usus apud Romanos, *Fragm.
gramm.* 27. *Conf,* ib. 12, et XXXV, 5.
Cerynea, urbs Achaiæ ex 12 primis olim fœderatis, II, 41,
8. Cerynenses, quum dominatum posuisset Iseas, Cery-
neæ tyrannus, instaurato Achæorum fœderi se adjunxe-
runt, II, 41, 14. *Conf.* Marcus.
Cesbedium *s.* Cesbelium, templum Jovis, prope Selgam
Pisidiæ urbem, V, 76, 2 sqq.
Cestus, *vel* Cestrosphendone, XXVII, 9.
Cetrati Macedones, πελτασταί, *distinguuntur a phalange,
et ab equitibus in exercitu Macedonico,* II, 65, 2; IV,
67, 6; 84, 9; X, 31, 13, et *passim alibi. Distinguun-
tur ab Agemate,* V, 25, 1. *Mediam rationem servant
inter levem et gravem armaturam,* V, 22, 9; 23, 3
sqq. et 8.
Ceus insula : in qua Carthæa, unum e quatuor oppidis,
XVI, 41, 7 : *Conf.* 26, 10.
Chæreas, sublestæ fidei scriptor, III, 20, 5.
Chæron, Laco, Romam legatus, causam agit exsulum
Spartanorum, capitis damnatorum ab Achæis, XXIV, 4,
5. Rursus Romam mittitur, XXV, 2, 4. Infimæ sortis ju-
venis, plebem Spartanam agrorum divisione demeretur,
pecuniam publicam dissipat, Apollonidem quæstorem
occidit : ad extremum jussu prætoris Achæorum in vin-
cula conjicitur, XXV, 8.
Chæronea : Athenienses a Philippo ad Chæroneam victi,
V, 10, 1; XVII, 14, 13 sq.; XXI, 18. Chæronenses, Q.
Marcio per legatos urbem suam tradunt, XXVII, 1, 4.
Conf. 1.
Chalcaspides Macedonum, II, 66, 5; IV, 67, 6; Megalo-
politani, II, 65, 3; IV, 69, 4 sq.; V, 91, 7.
Chalcea, Ætoliæ oppidum maritimum, V, 94, 8.
Chalcea (τὰ) in Africa; non urbs, ut Demosthenes *Bithynus*
perhibuit, sed æris officina, XII, 1, 4.
Chalcidicus mons Siciliæ, I, 11, 8, *n.* ἡ Καλχίοικος, *scil.*
Ἀθηνᾶ, IV, 22, 8, *coll. c.* 35, 2. *Vide* Minerva.
Chalcis, urbs Eubœæ, X, 42, 2; 43, 7. Eo se confert Apel-
les, impediturus subvectionem commeatuum, V, 2, 8
sq.; inde Corinthum advocatur, 26. Una e Græciæ com-

pedibus a Romanis occupata retinetur, XVII, 11, 5 sqq.; XVIII, 28, 4 sqq. Ibi hibernat Antiochus, XX, 3, 1, et nuptias celebrat cum virgine Chalcidica, XX, 8. Ibi Q. Marcius legatus Rom. accipit legatos Bœotorum, XXVII, 1 sq. Eo quinque naves prætori Romano adversus Perseum mittunt Rhodii, XXVII, 6, 14. Chalcidenses Macedonicos aliquando reges bello appetiverunt, XXXVIII, 1 c, 3. Ipsorum equitum cædes bello Achaico, XL, 11, 5.

Chalcis Ætoliæ, Χάλκεια *apud Polyb. Vide* Chalcea.

Chaldæi, in honore apud suos, XXXIV, 2, 7.

Chalesus, Ætolorum legatus ad M'. Acilium, de pace, XX, 9, 2.

Chalonitis, *regio Assyriæ. Vide* Callonitis.

Charadra, urbs Epiri, juxta sinum Ambracium, IV, 63, 4. *Eadem* Charadrus *vel* Charadrum, XXII, 9, 7; *nisi ibi* Χαράδραν *legendum.*

Chares et Cleo pessime præsunt reip. Atheniensium, IX, 23, 6.

Charimortus, homo a gratiis omnibus destitutus, scelerum socius Scopæ in Ægypto, XVIII, 38, 2.

Charixenus, dux Ætolorum Laconicam vastantium, IV, 34, 9.

Charops, Epirotarum legatus, cum Antiocho M. Chalcide *ita* agit, *ut nec regem nec Romanos offendere voluisse intelligatur*, XX, 3, 1. Vir probus, amicus Romanorum, unus præcipue effecerat, ut Philippus a Flaminino ex Epiri faucibus ejiceretur, XXVII, 13, 2. Nepotem ex Machata filio Charopem Romam mittit, ut et sermonem et literas Romanorum perdisceret, XXVII, 13, 3 sqq.

Charops, Epirota, Machatæ filius, superioris Charopis nepos; Roma domum reversus, Cephalum et Antinoum ut Perseo faventes criminatur apud Romanos, 13, 6 sqq. Legatus Epirotarum in Macedoniam gratulatur ducibus Romanis victoriam de Perseo, XXX, 10, 4. Pessimus et sævissimus homo, civilium cædium auctor, XXX, 14, 7 sqq.; lætatur severitate Romanorum inexorabili in exsules Græcos, XXXI, 8, 12; omnes qui aliena a Romanis sentiebant, condemnari curat; et ipse omne genus sævitiæ exercet, XXXII, 21 seq. Romam profectus, domo honestissimorum virorum prohibetur, 22, 3 sqq. Moritur Brundusii, XXXII, 21, 4.

Chartas regias, quæ Larissæ custodiebantur, ad hostis adventum cremari jussit Philippus, XVIII, 16, 2 sq.

Charybdis, XXXIV, 3, 10.

Chasmion, Cretensis, XXIII, 15, 3.

Chattenia, regia Gerræorum in felici Arabia, XIII, 9, 1. Chatteni, XIII, 9, 4. Chatteniæ urbs, Laba, *ibid.* § 2.

Cherronesitæ vel Chersonesitæ, XXVI, 6, 3, *ubi* cives urbis Chersonesi *in Chersoneso Taurica, quæ colonia fuit Heracleotarum;* comprehensi fœdere Eumenis cum Pharnace.

Chersonesus Thracica : eam ad Seleucidas belli jure pertinere contendit Antiochus, XVIII, 34, 3 sqq.; XXI, 12, 7; post bellum Antiochicum Eumeni datur, XXII, 5, 14 sq.; 27, 9. *Conf.* Lysimachia Thraciæ.

Chesuphus, rebellis Ægyptius, XXIII, 16, 4.

Chilon, Lacedæmonius, indigne ferens Lycurgum pro se regem creatum, res novas molitur, ephoros trucidat, et tamen nil proficit, IV, 81.

Chimarus, unus e Persei sociis. Cum eo ad Amphipolim congreditur Cydas Cretensis, ad præparandas res Eumenis et Persei, XXIX, 1 c, 1.

Chiomara, uxor Ortiagonis, regis Galatiæ, caput abscindit centurionis libidinosi et avari, XXII, 21, 5 sqq.; ejus prudentiam miratur Polybius, ipse cum ea Sardibus collocutus, *ibid.*

Chironis villa, prope urbem Messenen, spoliatur a piratis Ætolicis, IV, 4, 1. *Nisi* Scyronis *legendum*, qui f[...] ephorus Messeniorum.

Chius insula. *Eam invadit Philippus, si vera est* [...] *conjectura*, III, 2, 8, *ubi vulgo* τοῖς κατ' Αἴγυ[...] Chiorum et Rhodiorum legati ad Philippum missi de [...] concilianda cum Ætolis, V, 24, 11 : a Philippo in [...] liam ire jussi, redeunt inde, inducias pacti, 28, [...] Quum non convenisset pax, V, 29, rursus legato[...] Philippum mittunt Chii, V, 100, 9. Ad Chium pugn[...] valis Philippi cum Attalo et Rhodiis, XVI, 2-9 : [...] 5, 9; 6, 13; 8, 1 et 5; XVII, 2, 2. Illa pugna cum p[...] ad Laden confertur, XVI, 14, 5 sqq. Chii agro don[...] a Romanis post bellum Antiochicum, XXII, 27, 6.

Chlæneas, Ætolorum legatus ad Lacedæmonios contra [Phi]lippum, IX, 31, 7; 32, 6 et 10 : ejus oratio ad Lac[edæ]monios, IX, 28-31.

Chrematas, *idem* Chremas, et Chremes, Acarnan, a[...] Romanorum, XXVIII, 5, 1 sqq., Romanis ducibus [gra]tulatum it victoriam de Perseo, et populares suos [calu]mniatur, XXX, 10, 1 sqq. Eo mortuo, tranquillitas [...] naniæ rediit, XXXII, 21, 2 sq.

Chryseis, uxor Antigoni *Dosonis*, dona mittit Rhodi[is, V,] 89, 7.

Chrysogonus, Sami poetæ pater, V, 9, 4; dux copi[arum] Philippi in Thessalia, V, 16, 6; in Pæonia, V, 9[...] Singulari studio et benevolentia complexus est P[hilip]pum, VII, 12, 6. Quoties ejus consilio usus est P[hilip]pus, clementissimus rex fuit, IX, 23, 9.

Chrysondyon, urbs Phœbatidis? in Dassaretia; eam si[bi ad]junxerat Scerdilaidas, et recepit Philippus, V, 10[...] et 8.

Chrysopolis, ad oram Asiaticam Bospori Thracici, p[...] Bovem; eam olim tenuerant Athenienses, IV, 44, [...]

Ciani, *Vide* Cius.

Cibyra, Phrygiæ urbs, cujus tyrannus Moagetes Cn. [...] lio se dedit, XXII, 17. Cibyratæ Cauniis succur[...] adversus Rhodios, XXX, 5, 14. Cibyram confugit [Po]lyaratus Rhodius, sed Romanis eum tradunt Cibyr[atæ,] XXX, 9, 13 sqq. Cibyræ tyrannus, Pancratius, X[...] 9, 14.

Cilicia, Cilices. Inter Ciliciam et Phœnicem est urbs Se[leu]cia ad mare, V, 59, 4. Cilices expediti milites in exe[rcitu] Antiochi, V, 79, 3; 82, 10. De pugna Alexandri [cum] Dario in Cilicia, absurda multa narravit Callisthe[nes,] XII, 17 sqq. Cilicia Antiochum decedere jubet sen[atus] Romanus; sed id contra fœdus esse evincit legatus [An]tiochi, XXII, 70, 3.

Ciliciæ Pylæ, XII, 9, 3; 17, 2.

Cimmerius Bosporus, ostium paludis Mæotidis, IV, 39[...]

Cindyas Diana, *Vide* Diana.

Cineas, minister Ptolemæi *minoris, ut videtur,* XXV[...] 16, 1.

Cineas Thessalus, immerito in proditorum numero rel[atus] a Demosthene, XVII, 14, 4.

Circæus mons Latii : in eo apros venari consueverat P[oly]bius cum Demetrio Syro, Romæ obside, XXXI, 2[...] sq.; 23, 2 sq.

Circeiensis populus *vel* Circæensis, in ora Latii, anti[quis] Romanorum fœderibus cum Pœnis comprehensus, [III,] 22, 11; 24, 16.

Circuitio castrorum nocturna, VI, 35, 8 sqq. et 36.

Circumpadani campi. *Vide* Gallia Cisalpina.

Circus. *Vide* Hippodromus.

Cirrha, urbs Phocidis cum portu, V, 27, 3.

Cirta, urbs Numidiæ, Masanissæ regia, XXXII, 3, 10.

Cissa, oppidum Hispaniæ citerioris, III, 76, 5. *Scissis* [...] *Scissum, apud Livium.*

sii, *Asiæ superioris populus, in Susiana*, in exercitu Antiochi M. ad Raphiam, V, 79, 7; 82, 12.

us, *urbs Bithyniæ, ad oram Propontidis* : ἡ Κιανῶν πόλις, urbs Cianorum; XV, 23, 9; democratia olim usa, sed perdita per demagogum Molpagoram, XV, 21, 1, sq.; um socia Ætolorum, et prætorem habens Ætolum, XV, 23, 8 sq.; expugnata et in servitutem redacta a Philippo, ro genero ejus et socio Prusia, XV, 21-23; XVI, 34, ; XVII, 3, 12; 4, 7; 5, 4 : liberata a Romanis, XVIII, 27, 5.

s, Κίος (*si vera scriptura* XVI, 26, 10), *eadem quæ alias vulgatiore nomine* Ceos *insula vocabatur, Ptolemæo vero* Κία : *vide* XVI, 26, 10; 41, 7.

mpetia. *Vide* Lampetia.

rium, castellum in agro Megalopolitano, captum ab Ætolis, IV, 6, 3; 25, 4; receptum ab Achæis, IV, 6, 4.

ssis. Classis prima Romanorum bellica, fuit 100 quinqueremium, 20 triremium, I, 20, 9 : mox fuit 330 navium longarum tectarum, I, 25, 7. Pœnorum vero, 350 navium tectarum, 25, 9. Romana tenuit 140 millia hominum, Punica ultra 150 millia, I, 26. Romana 220 navium, ab ipsis statuminibus intra tres menses ædificatur, I, 38, 5 sq. Cum 120 navibus longis, onerariis 800 Syracusas venit L. Junius Cos., I, 52, 6. Ea classis naufragio perit, 54. Alia ducentarum quinqueremium, privatorum sumtibus parata, 59. Maximis classibus et præsertim quinqueremibus, non triremibus, bellum gesserunt Pœni et Romani, I, 63 sq. Romani bello primo Punico amiserunt ad 700 quinqueremes, Pœni ad 500, *c.* 63, 6. Punica, Pisas appulsura, et cum Hannibale communicatura, a Cn. Servilio cogitur in Sardiniam et in Africam redire, III, 96.

lastidium, oppidum Galliæ Cispadanæ, in ditione Androrum [Anamarorum vel Anamanum (?)], obsidetur ab Insubribus, II, 34, 5. Ibi Insubres acie vincuntur a M. Marcello, II, 34, 6 sqq.

laudius. Appius Claudius *Caudex*, Cos. Messanam in Siciliam auxilio mittitur Mamertinis, I, 11; fugat Hieronem, *ibid.*; pellit Pœnos, 12. *Adde* 16, 1.

ppius *Claudius Pulcher, prætor*, cum 100 quinqueremibus in Siciliam mittitur, VIII, 3, 7; et Syracusas oppugnat ad Hexapyla, VIII, 5, 1 et 6; sed nihil proficit, *c.* 9. Capuam obsidens consul, circumsedetur ipse ab Hannibale, IX, 3 : *conf. c.* 7, 1 sqq.

ppius Claudius Nero, trib. mil., XVII, 8, 6, a T. Quintio Romam missus, de pace Philippo danda, XVII, 10, 8; princeps legationis in Macedoniam et Græciam missæ post Metelli legationem, XXIII, 12, 4; XXIV, 4, 8 : expostulat cum Philippo ob scelus in Maronitas commissum, XXIII, 13 seq. In Cretam abit, et arbiter est inter Cnossios et Gortynios, XXIII, 15.

ppii Claudii *nomen supplendum putavimus* XXIV, 4, 8.

ppius *Claudius* Cento, ab Achæis postulat, ut sibi 5000 milites in Epirum mittant : sed, id ne fieret, vetuit Q. Marcius Cos. per Polybium, XXVIII, 11. *Videtur idem esse App. Claudius, quem ab Hostilio Cos. in Illyricum missum Livius scribit, ubi ad Uscana oppidum cæsus fugatusque est ejus exercitus. Liv. XLIII.* 9 *sq.* *Vide* Uscana.

ppius Claudius, legatus in Asiam pacis concludendæ causa inter Attalum et Prusiam, XXXIII, 11, 4; *nescio an idem cum superiore.*

C. Claudius Cento, legatus in Asiam, qui Prusiam prohiberet, ne cum Attalo bellum gereret, XXXIII, 1, 2.

C. Claudius *Nero* Cos. cum Livio collega prælio vincit Asdrubalem, Hannibalis fratrem, XI, 1, 1 et 3.

C. Claudius *Pulcher*, Consul, expeditionem adversus Istros suscipit, XXVI, 7, 1. Ex numero decem legatorum, in Macedoniam post bellum Persicum missorum, mittitur ad gentem Achæorum, XXX, 10, 8.

M. Claudius *Marcellus* Cos. Gallos Insubres prælio vincit ad Clastidium, II, 34.

M. Claudius *Marcellus* Cos. pedestribus copiis in Sicilia præest, VIII, 3, 7. Syracusas sambucis oppugnat, VIII, 6; inani opera, ob artes machinasque Archimedis, 8. Hinc oppugnationem in obsidionem mutat, et reliquam Siciliam infestat, 9. *Conf.* Syracusæ. Bello Hannibalico incautus intercipitur ab hostibus, necaturque, X, 32.

M. Claudius *Marcellus*, filius superioris, sauciatus in prælio, X, 32, 5. Consul, frustra impedire conatur pacem Philippo a T. Quintio datam, XVIII, 25.

M. Claudius *Marcellus* Cos. in Hispania, bellum metuens, inducias paciscitur cum Celtiberis, XXXV, 2, 1. Expeditionem suscipit adversus Lusitanos, et Nercobrigam capit, *c.* 2, 2. *Conf. Fragm. hist.* 27.

P. Claudius *Pulcher* Cos. ad Drepana pugna navali vincitur ab Adherbale, et 93 naves amittit, I, 49-51 : ob temeritatem et imprudentiam Romæ infamis, et graviter mulctatus, 52.

Ti. Claudius. *Sic libri Polybiani dabant nomen unius e legatis Romanorum in Græciam missis, qui de rebus Philippi cognoscerent*, XXIII, 6, 6. *Livius* Ti. Sempronium *dicit.*

Ti. *Claudius* et A. *Postumius* mittuntur ad inspiciendas res insularum et civitatum Asiæ, XXVII, 3.

Clazomenæ, urbs Ioniæ, ex qua legatio adest Alexandriæ, XXVIII, 16, 5. Clazomenii, immunes renunciantur a Romanis, XXII, 27, 5.

Cleagoras, Rhodiorum legatus Romam, XXXI, 16, 1.

Cleander, Mantinensis, educator et institutor Philopœmenis, X, 25, 1.

Clearchus, Eleus, a Lyco proprætore Achæorum bello captus, IV, 94, 6.

Clearchus, Heracleæ tyrannus : ab eo per Pontum commissa scelera, XXXIX, b, 2.

Κλεινὼ, puella, pincernæ munere fungens apud Ptolemæum Philadelphum : plures ei statuæ erectæ sunt Alexandriæ, XIV, 11, 2.

Cleo et Chares acerbe præsunt reip. Atheniensium, IX, 23, 6.

Cleobis et Biton, Argiæ sacerdotis filii, XXIII, 18, 7.

Cleomachus Atheniensis, pater Xenophanis, legati Philippi ad Hannibalem, VII, 9, 1.

Cleombrotus, Spartæ rex, is qui cum Agesilao regnavit, et *pugna Leuctrica cecidit* : quæcunque is gessit, cuncta e sociali consilio sunt profecta, IX, 23, 7. *Conf. Fragm. hist.* 15.

Cleombrotus, pater Agesipolidis, avus Agesipolidis ejus qui post Cleomenis mortem puer rex est creatus; in regnum successit Leonidæ II regno expulso, IV, 35, 11.

Cleombrotus, Rhodiorum legatus, Romam missus, XXIX, 4, 4.

Cleomenes, rex Lacedæmoniorum; idem et rex optimus, et tyrannus sævissimus, et in privata vita vir suavissimus, IX, 23, 3. Cum eo amicitiam contrahere parant Ætoli adversus Achæos, II, 45, 2 sqq. Tegeam, Mantineam et Orchomenum intercipit Cleomenes, fœderatas Achæorum Ætolorumque, 46, 2. *Confer* Cleomenicum bellum. Formam reip. Laconicæ antiquat, et regnum in tyrannidem mutat, II, 47, 3; IV, 81, 14; novas divisiones agrorum instituit, IV, 81, 2; juvatur a Ptolemæo Evergeta, II, 51, 2. Prælio vincit Achæos ad Lycæum montem et ad Ladocea, II, 51, 3; 55, 2. Complures Peloponnesi urbes, partim vi, partim voluntate, in dedi-

tionem accipit, II, 52, 2 sqq.; in Isthmo castra ponit, 52, 5. Receptis Argis ab Achæis, relicto Isthmo Argos petit, indeque depulsus domum redit, 53. Plura oppida ei eripiuntur ab Antigono, II, 54. Megalopolin proditione capit, et sævit in cives, 55; tribus ante mensibus, quum urbem clam esset ingressus, virtute civium ejectus erat, *ibid.* et IX, 18, 1 sqq. Agrum Argivum populatur, II, 64; acie decernit cum Antigono ad Sellasiam, II, 65 sqq.: qua victus, Alexandriam profugit, 69, 10 sqq. Regnante etiamnum Ptolemæo Evergete, Alexandriam venit sperans ejus ope regnum se recuperaturum, V, 34, 11; 35, 1. Mortuo Evergete, Philopator, eum suspectum habens, Alexandriæ retinuit, V, 35 sqq.; ei per Nicanoram Messenium insidiatur Sosibius minister Ptolemæi, et in custodiam duci curat, 37 sqq.; e custodia elabitur cum suis, sed, quum nemo de populo se ei adjungeret, manus sibi infert, 39. Elogium ejus, V, 39, 6; IX, 23, 3; 29, 10; XVIII, 36, 2 sqq. Amatus et desideratus admodum est a Spartanis, usque ad mortis nuncium semper sperantibus incolumem eum rediturum, IV, 35, 6 sqq. conf. IX, 23, 3. Ficta reconciliatione deceperat interfeceratque Archidamum regem, V, 37, 1 sqq.; VIII, 1, 3 sqq.

Cleomenes, Cleombroti filius, patruus et tutor Agesipolidis illius, qui post Cleomenis regis obitum puer rex est creatus Spartanorum, IV, 35, 12.

Cleomenes, Thebanus, pater Pytheæ ejus qui bellum Achaicum ex parte concitavit, XL, 1, 1.

Cleomenicum Bellum, I, 13, 5; II, 46-69. Quod, præter Aratum, descripsit Phylarchus, II, 56, 4. Cur Polybius pluribus id exposuerit, II, 70, 1. In eo sola Messenia immunis populatione hostili manserat, IV, 5, 5. *Confer* Cleomenes.

Cleonæ, oppidum Peloponnesi, *inter Argos et Corinthum,* a Cleomene occupatum, II, 52, 2.

Cleonæus, classi Rhodiorum præficitur a Theophilisco, letali vulnere sauciato, XVI, 9, 1.

Cleonicus, Naupactius, captus ab Achæis, et sine pretio dimissus, V, 95, 12. A Philippo ad Ætolos mittitur, ut de pace cum eis ageret, V, 102, 4 sqq. Ætolorum legatus ad Lacedæmonios contra Philippum, IX, 37, 4: *si modo idem vir est cum superiore.*

Cleonymus, Phliasiorum tyrannus, abdicat tyrannidem, II, 44, 6.

Cleopatra, uxor Ptolemæi Epiphanis, mater Ptolemæorum Philometoris et Physconis, filia Antiochi Magni, soror Antiochi Epiphanis, XXVIII, 17, 9: in dotem accepisse dicitur Cœlesyriam, quod negat Antiochus Epiph., *ibid.*

Cleptolemus, pater Eubœæ, quæ Antiocho nupsit Chalcide, XX, 8, 3.

Cleostratus, Atheniensium legatus Alexandriam, de mysteriis, XXVIII, 16, 4.

Cleoxenus, inventor rationis signa dandi per faces, correctæ a Polybio, X, 45, 6 sqq.

Cletis (Κλῆτις *sive* Κλῆσις, *sive* Κλῦσις *aut* Λῦσις), Diactorius, Lacedæmoniorum exsulum legatus Romam, XXV, 2, 5. *Confer* Lysis.

Clientelæ Gallorum, II, 17, 12.

Climax, mons inter Lyciam et Pisidiam; cujus angustias occupant Selgenses transitu prohibituri Garsyeridem, Achæi ducem, V, 72, 4.

Clitomachus, celeber Græciæ athleta, XXVII, 7 b, 1. Ejus gloriæ invidet rex Ptolemæus, pugilemque Aristonicum ad certamen mittit, XXVII, 7 b sqq. Conversam primum in Aristonicum vulgi gratiam ad se per orationem trahit, § 4; hac conversione vulgi Aristonici victor evadit *ibid.* 6.

Clitor, oppidum Arcadiæ. Ab urbe Cynætha per agrum Lusiatarum eo pervenitur, IV, 18, 9 sqq. Clitoriorum agr… IV, 10, 6; 11, 2. Caphyis per eorum fines Psophid… pervenit Aratus, II, 70, 1 sqq. Eorum generosum anim… et libertatis amorem unus homo maculavit, II, 55, 9. Urbe… frustra obsident oppugnantque Ætoli, IV, 18, 12; 19, 25, 4; IX, 38, 8. Ibi cogitur concilium Achæorum, … intersunt legati Romani, XXIII, 5, 1.

Clupea, ἡ Ἀσπὶς, urbs Africæ, a Romanis obsessa et cap… I, 29. Eo evadunt reliqui ex Reguli clade, I, 34, … eam frustra obsident Pœni, 36.

Clusium, Etruriæ oppidum, tridui itinere distans a Ro… II, 25, 2.

Clusius, fluvius Galliæ Cisalpinæ, trans Padum, inter … subres, et Cenomanos, II, 32, 4.

Clysis. *Vide* Cletis, et Lysis.

Cnæus; *notum prænomen* Scipionum, *quos quære* Cornelius Cnæus, XXII, 16-27: ut Cn. *Manlius* Vul… *quem vide in* Manlius.

Cnidus, Cnidii, XXX, 8, 6. Ad Cnidum navale Lacedæ…niorum contra Persas prælium, XII, 25 g, 2. A Cnidiis … lyndenses opem petunt adversus Caunios, XXXI, 17…

Cnopias Alorita, armorum fabricæ et militum delectui … Ægypto præfectus, V, 63, 12; Cretenses milites exerc… V, 65, 7.

Cnossus, urbs Cretæ, IV, 54, 2. Cnossii naves a Rho… petunt et obtinent, IV, 53, 1. Cum Gortyniis dominan… tota Creta, excepto Lytto, IV, 53, 4. Polyrrhenii, La… pæi, aliique ab iis ad Lyttios deficiunt, 53, 6. Ab Æto… pro societate auxilia petunt et impetrant, 53, 8; 55, … Gortynam occupant, invitati a senioribus urbis, 53, … Lyttum urbem diruunt, 54. Eorum et Gortyniorum li… componunt legati Romani, XXIII, 15. Qui populi bell… gerunt cum Rauciis, et in eorum exitium conjurant, XX… 1, 1.

Cocles, *Vide* Horatius, et Antigonus.

Cocynthus (*al.* Cocinthus) promontorium inferioris Itali… distinguens mare Siculum ab Ionio, II, 14, 5.

Cœla (*i. e. loca concava, convallis,* τὰ Κοῖλα) agri Na…pactii, V, 103, 4.

Cœlesyria, per totam Phœniciam et Palæstinam perti… usque ad Raphiam et fines Ægypti, V, 80, 3. *Alibi* … *men a* Cœlesyria *diserte* Phœniciam *distinguit* Po…*bius*, ut III, 2, 8; V, 67, 10; XXVIII, 1, 2. Bellum … Cœlesyria s. Cœlesyriacum Bellum Antiochi Magni … Ptolemæi Philopatoris, I, 3, 1; II, 71, 9; III, 1, 1; … 4. Cœlesyria in regum Ægypti erat potestate, V, 34, … eam adversus primam Antiochi M. invasionem defen… Theodotus Ætolus, V, 40, 2; *c.* 45 *extr. et* seq. Alt… ejusdem Antiochi expeditio in Cœlesyriam, et acre … lum Cœlesyriacum; finitum pugna ad Raphiam, … victus a Ptolemæo Philopatore Antiochus M. pacem … tiit, et tota Cœlesyria, quam occupaverat, rursus ce… Ptolemæo, V, 58-87. Jura sua in eam Antiochus M. … ponit, V, 67. Ejus multitudo ad venerationem regu… Ægypti mire inclinabat, V, 86, 10 sq. Per infanti… Ptolemæi Epiphanis rursus ab Antiocho M. cœpta … occupari, III, 2, 8: sed a Scopa, Ptolemæi duce, ru…sus in potestatem Ægyptiorum redacta, XVI, 39, 1: tu… victo ad Panium Scopa, Antiochus M. eam rursus rec…pit, XVI, 39, 3 sqq. Ægyptii sub Ptolemæo Philometo… ad bellum pro recipienda Cœlesyria se comparant; qu… præveniens Antiochus Epiphanes, Ægyptum invadi… XXVII, 17; XXVIII, 1, et *c.* 15, 5 sq.: et jura sua … eam exponit, negans, quod urgebant Ægyptii, eam dote… datam esse Cleopatræ, Antiochi M. filiæ, uxori Ptolem… Epiphanis, XXVIII, 17.

Cœli quatuor plagæ, III, 36, 6 sq. Ejus influxus in homi…

...um ingenia et mores, IV, 21, 1 sqq. Ejus imago præ-
...tur in pompa Antiochi Epiphanis, XXXI, 3, 15.
...nus, Smyrnæorum legatus Lysimachiam ad congressum
...tiochi cum legatis Romanis, XVIII, 35, 2.
...us, ὁ Κωλαιὸς (*ni potius* Φωλεὸς, *i. e.* lustrum, lati-
...ulum), locus sic dictus Megalopoli, II, 55, 5.
...chas, *vel* Colichas, regulus Hispaniæ, copias Scipioni
...trahit, XI, 20, 3 et 5. Potentia augetur a Romanis,
XI, 9, 7.
...hi; inde rediens Jason, IV, 39, 6.
...batus, Asiæ fluvius, in Pamphyliæ vicinia, XXII, 18,
Cobulatus *vulgo apud Livium.*
...niæ Romanorum in Galliam Cisalpinam ductæ, Pla-
...ntia et Cremona, III, 40, 5.
...phonii, *cives Colophonis urbis* Ioniæ, per legatos Attalo
... urbemque suam tradunt, V, 77, 5. Notium incolen-
..., immunes a tributo pronunciantur a Romanis, XXII,
7, 4.
...ssi Rhodii casus, V, 88, 1. Ad eum reficiendum Pto-
...mæus Philopat. architectos Rhodiis et pecuniam mittit,
9, 3. Colossus decem cubitorum Attalo positus Sicyone,
...VII, 16, 2. Alius 30 cubitorum in æde Minervæ Rhodi
...ectus in honorem populi Rom., XXXI, 16, 4.
...mnæ Herculis, *Vide* Herculis columnæ. Achæorum
...olumna icti fœderis cum Messeniis, XXV, 3, 3. *Idem*
...*stitutum tenuerunt Achæi, quoties nova civitas*
...*fœderi accessit; solummodo* de quatuor illarum civita-
...um concordia, quæ primæ omnium inter se fœdus et so-
...cietatem instaurarunt, nulla columna exstabat, II, 41,
2. *Conf.* XXIV, 4, 14.
...manus, minister Ptolemæi *minoris, ut videtur, qui*
Physcon est cognominatus, XXVIII, 16, 1 : ab eodem
Ptolemæo Romam legatus cum fratre Ptolemæo, XXXI,
27, 20; XXXII, 1, 1.
...mmagene; in ea urbs Samosata, XXXIV, 13, 3.
...montorius, Gallorum dux, qui in Thracia prope Byzan-
...tium consederunt, IV, 45, 10; 46, 1 sqq. Regis titulum
...sciscit, 46, 2.
...mpasii, *vel* ad Compasium, ἐν τῷ Κομπασίῳ, cædes facta
Lacedæmoniorum, auctore Philopœmene, XXIII, 1;
7, 5.
...mpedes Græciæ qui loci, XVII, 11, 5; XVIII, 28, 6.
...ncilium Achæorum, Acarnanum, Ætolorum. *Vide* Achæi,
Acarnanes, Ætoli.
...ncolerus, idem qui Sardanapalus, Assyriæ rex, *Fragm.*
hist. 9.
...ncolitanus, rex Gæsatarum Gallorum, II, 22, 2; captus
a Romanis in prælio ad Telamonem, II, 31, 1.
...nii *s.* Cunei, Hispaniæ populus, extra Herculis columnas,
X, 7, 5.
...nope, oppidum Ætoliæ, IV, 64, 3 sq.; V, 6, 6; 7, 7;
13, 8 sq.
...nsul quid differat a dictatore, III, 87, 7 sq. Consules
ambo copias conjungunt quoties necessitas aliqua urget,
III, 72, 12 (sic factum in pugna ad Trebiam, *ibid. coll.*
c. 68, 13 sq., et ad Cannas, III, 107, 9 sqq.), et tum
alternis diebus imperant, III, 110, 4. Duorum consulum
castra quo modo jungantur, VI, 32, 6 sqq. Consulis po-
testas quodammodo monarchica in urbe, sed potissimum
in bello, VI, 12; *Conf.* c. 13, 2 : attamen opus habet
consul et populi ope et senatus, VI, 15. Milites conscri-
bunt consules, 19, 5 sqq. et c. 26. Uterque consul duas
legiones habet, et auxiliorum partem, VI, 26, 3. *Conf.*
Legio. Duo primi consules Romanorum, III, 22, 1.
...ntoporia, via qua Corintho Argos ibatur, XVI, 16, 4 sq.
...rax, mons Ætoliæ, inter Callipolin et Naupactum, XX,
11, 11.

Corbilo, nobilis urbs et emporium Galliæ super Ligeri,
XXXIV, 10, 6 sqq.
Corbrenæ (*fort.* Corbieni), Asiæ populus, Zagrum montem
incolens, V, 44, 7.
Corcyra insula obsidetur ab Illyriis, II, 9; frustra auxilio
venientibus Achæis et Ætolis, dedit se Illyriis, et præsi-
dium ab eis præfectumque Demetrium Pharium recipit,
II, 10. Consentientes inter se Corcyræi et Demetrius
Pharius, Romanis insulam tradunt, II, 11. Fœdere Phi-
lippi cum Hannibale cavetur, ne Romani eam tenere sinei
rentur, VII. 9, 13. In ea residet præfectus Romanus,
XXII, 15, 6. Corcyræi aspernantur Philippum, *Fragm.*
hist. 42. Eo venit Polybius a M. Maniilo consule arcessi-
tus, XXXVII, 1 e, 3.
Corduba, ἡ Κορδυβά. Cordubæ hibernat Claudius Marcellus
Cos. ex Lusitania veniens, XXXV, 2, 2.
Corinthiacus sinus, ὁ Κορινθιακὸς κόλπος. Ad eum sita est
Ægira, opp. Achaiæ, IV, 57, 5; *item* Cephallenia insula.
V, 3, 9.
Corinthus (ὁ et ἡ) *Confer* Acrocorinthus, et Isthmus. Co-
rinthii Romanos, qui legationem ad eos miserant post
bellum Illyricum, Isthmici ludicri participes faciunt, II,
13, 8. Eos liberat et reip. Achæorum adjungit Aratus,
II, 43. Urbem suam, excedere jussis Achæis, Cleomeni
tradunt, II, 52, 2 sq.; mox Cleomene retrogredi coacto,
arx cum urbe ab Achæis Antigono traditur, qui præsidio
imposito utramque tenet, neque post discessum ex Pelo-
ponneso, confecto bello Cleomenico, restituit Achæis,
II, 52, 3 sqq. et 54, 1; IV, 12, 4 sq. Eo primum cum
exercitu venit Philippus, IV, 22, 2 : eodem redit, et
cum sociis deliberat, 25, 1 sqq. Ibi sedens Græcorum
senatus legatis Gelonis, auxilia sub conditione promit-
tentis, politicum dat responsum, XII, 26 b, 1-3. Eam a
Philippo repetunt Achæi in colloquio T. Quintii cum
Philippo, XVII, 2, 5. Is deliberaturum se cum Tito ait,
6, 8; *Conf.* 8, 9 et 11, 13. Est una e tribus Græciæ
compedibus, XVII, 11, 4 sq.; XVIII, 28, 5 sq. Liberi
renunciantur ex SC. Romanorum, XVIII, 29, 5. Ibi agi-
tur concilium Achæorum, XXIX, 8, 8, rursus, XXXVIII,
4, 2. Reges Macedonicos aliquando bello petiverunt,
XXXVIII, I c, 3. Ibi proterve legatis Romanis insultant
Corinthii, *ibid.* § 5 sqq. Ibi adest Diæus, et rejicit pacis
conditiones, a Metello oblatas, XL, 4, 1 sqq. Excidium
Corinthi, XL, 7. Contemnuntur tabulæ pictæ a militibus
Romanis, *ibid.* Ei excidio interfuit Polybius, aut certe
mox supervenit, *ibid.* § 2.
Cornelius. *Cornelios* Lentulos *vide in* Lentulus.
Cn. Cornelius *Scipio*, *Asina*, Cos. primo bello Punico,
cum classe capitur ad Liparam, I, 21; VIII, 1, 9. Con-
sul iterum, Panormum Pœnis eripit, I, 38.
Cn. Cornelius *Scipio*, *Calvus*, Cos. cum M. Claudio Mar-
cello, bellum infert Insubribus; Acerras et Mediolanum
capit, II, 34.
Cn. Cornelius *Scipio*, frater Publii, patris Africani majoris;
a fratre consule cum legionibus in Hispaniam mittitur ad
bellum ibi nomine ipsius gerendum, III, 49, 4; 56, 5.
Cum classe ad Emporias Hispaniæ appellit; Hannonem
acie victum et Indibilem capit; Hispaniam usque ad Ibe-
rum Romanis subjicit, III, 76. Asdrubalem ad Iberi ostia
pugna navali superat, et plures e navibus ejus capit,
III, 95 seq. Ad eum cum supplemento classis advenit
frater Publius, III, 97. Inde Cnæus pedestribus copiis
præfuit, Publius nauticis, VIII, 3, 4. Cnæus vallum e
clitellis facere jubet milites, VIII, 38, 6, perit in Hispa-
nia, X, 7, 1; 36, 3.
Cn. Cornelius (*nescio qua de familia*), unus ex decem

legatis T. Quintio adjunctis, ad Philippum regem mittitur, XVIII, 31, 3: et inde Thermum ad Ætolorum conventum, 31, 5 sqq.

L. Cornelius Scipio, frater Publii Africani majoris; ædilitatem impetrat ope fratris, X, 4 seq. Consul, mittitur ad bellum Ætolicum et Antiochicum, legato utens fratre Publio; et victo Antiocho bellum componit, XXI, 2 seq. et *c.* 9-14. Triumphans Romam redit, XXII, 7, 16 sq.

L. Cornelius (*nescio e qua familia; an* L. Cornelius Scipio, *de quo modo dictum?*), a senatu missus ad pacem inter Antiochum M. et Ptolemæum Epiphanem conciliandam, in Thracia convenit Antiochum una cum nonnullis e decem legatis T. Quintio adjunctis, XVIII, 32, 3 sq.; 33, 5 sqq.; 35, 1.

P. Cornelius *Scipio*, pater Africani majoris, Cos. cum Ti. Sempronio, III, 41, 2; IV, 66, 9: ei decernitur Hispania, III, 40, 2; V, 1, 4. Exercitus ei decretus, mittitur in Galliam Cisalpinam adversus Boios; ipse novas legiones conscribere jubetur, III, 40, 14. Pisa cum classe et exercitu profectus versus Hispaniam, Massiliam appellit, et copias ibi exponit, contra Hannibalem ducturus, III, 41. Ejus equites præmissi fugant Numidas Hannibalis, 45, 1 sqq. Scipio cum exercitu versus castra Hannibalis proficiscitur, 45, 4: sero veniens, redit ad naves, et Galliam Cisalpinam repetit, fratre Cnæo in Hispaniam misso, 48, 1 sqq.; 56, 5. Accepto in Etruria a prætoribus exercitu, ad Padum properat, III, 56, 6. Padum transgressus, miratur Hannibalem ibidem præsentem, 61. Inter Padum et Ticinum superatur ab Hannibale prælio equestri, 65; in quo e præsenti vitæ periculo eripitur a filio, X, 3, 3. Sauciatus cis Padum regreditur, et ad Placentiam castra ponit, III, 66, 9. Monet collegam Sempronium, ne aciei discrimini ad Trebiam rem Romanam committat, 70, 3 sqq. Post consulatum, cum supplemento navium mittitur in Hispaniam, cum fratre Cnæo ibi administraturus, III, 97, 1 sqq., et maritimis copiis præfuturus, VIII, 3, 4. Iberum fluvium cum fratre transit, et Saguntum obsidet, III, 98, 5 sqq. Obsides Hispanorum, qui Sagunti a Pœnis custodiebantur, domum ad suos quemque remittit, III, 99. Perit in Hispania, X, 7, 1; 36, 3.

Publius Cornelius Scipio, Publii filius, Africanus Major, *pæne constanter nude* ὁ Πόπλιος *vocatus, passim tamen* Σκιπίων. *Integrum nomen* Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων *exstat,* XXIV, 9, 7. Africani *cognomen de hoc* Scipione *nusquam apud Nostrum commemoratur; nisi* Πόπλιος Σκιπίων ὁ πρῶτος καταπολεμήσας Καρχηδονίους; *qua nota etiam quodammodo cognomen* Majoris *s.* superioris *continetur: alias vero suo sermone Polybius non* Majorem, *sed* Magnum, τὸν Μέγαν, cognominatum *ait, nec diversa tamen* (*ut videtur*) *sententia,* XVIII, 18, 9; XXXII, 12, 1; 13, 1. *De* ejus ingenio et instituto *ex professo agit Polybius* X, 2 sqq.; non felix solum fuit, ut vulgo ferunt, sed et prudens, X, 2, 5-7; liberalis, magnificus, sagax, sobrius, X, 3, 1; comis, blandus, simulque industrius, 5, 5 sqq.; 7, 1 sqq.; consilia sua, ubi opus erat, tegens, 9, 1. Quod divino spiritu se afflatum simulavit, simile fuit Lycurgi institutum, X, 2, 8 sqq. et *c.* 4 seq.: *Conf. c.* 11, 7 sq.; 14, 11 sq. Juvenis patrem servavit, et ab eo Servator est salutatus, X, 3. Ædilis creatur juvenis admodum, simul cum fratre, X, 4 seq. Annos natus 27, imperator in Hispaniam missus, Novam Carthaginem oppugnat capitque, X, 6-20. Consilium suum in oppugnanda Nova Carth. exposuit in Epistola ad Philippum regem scripta, X, 9, 3. Obsidum Hispanorum, Carthagine captorum, singularem curam habet, X, 18. Continentiæ egregium specimen edit, 19.
Nobilissimos captivos per Lælium Romam mittit, 18,
sq.; 19, 8. Varia exercitia militaria instituit, 20, 1 sqq.
officinæ belli totam urbem similem reddit, Tarraco
hibernatum redit, 20, 4 sqq.; 34, 1. Edeconem, Ma
donium, Indibilem, regulos Hispanorum, in fidem ac
pit, X, 34-38. Rex ab Hispanis salutatus, declinat
nomen, X, 38, 3; 40, 2 sqq.; Magnitudine animi om
mortales superans, 40, 6 sqq. Asdrubalem, Hannib
fratrem, prælio vincit ad Bæcula, X, 39. Asdrubale
Gisconis filium, et Magonem et Masinissam prælio vi
ad Ilipam, ubi solertes motus peragit, XI, 20-24. E
responsum ad quietem, victo Asdrubale, cohortatib
XI, 24 a, 1 sqq. In colloquio cum Syphace com
dextreque se gerit, *ib.* 4. Seditionem militum feli
sedat, 25-30. Victo Indibili rebelle, Romam triumph
redit ex Hispania, XI, 31 sqq. In Africa Uticam obsid
XIV, 1, 2; 7, 1. Syphacem legationibus ludit, XIV, 1
sqq. et *c.* 2. Syphacis et Asdrubalis castra incendit, 4
Castra hiberna ad Uticam ab oriente habet in promo
rio, 6, 7. Pœnis cum Syphace acie victis in Magnis C
pis, plura Africæ oppida capit, 8 sq. Castra ad Tu
tum, fugientibus Pœnis, occupat, sed mox Uticam
ferendum suis auxilium redit, 10. Cum Pœnis de co
meatu per induciarum tempus intercepto expostulat
legatos, quibus redeuntibus insidiantur Pœni, XV,
seq. Plura Africæ oppida vi subigit; Masinissam, dom
profectum, revocat; legatos Pœnorum, Roma redeun
in Romana castra, salvos Carthaginem mittit, XV,
speculatores Hannibalis e castris suis incolumes dimitt
5, 4 sqq.; positis ad Naragara castris, 5, 14; colloqu
cum Hannibale frustra instituto, *c.* 6 sqq.; pugna ad
mam vincit Hannibalem, *c.* 9-16; *Conf. c.* 5, 3. Pace
dat Pœnis, XV, 18 seq. Triumphans ex Africa Roma
redit, XVI, 23. Eo judice, solertissimi in rerum admi
stratione viri et cum judicio audacissimi fuerunt Dio
sius et Agathocles Siculi, XV, 35, 6. Lucio fratri,
bellum cum Antiocho proficiscenti, legatus datus, Æto
pacem petentes humaniter excipit, et fratri persuadet
inducias eis daret, XXI, 2 seq. Prusiam per literas
amicitia Romanorum confirmat, XXI, 9. Salius cu
esset, *Anciliorum* tempore non licebat ei Hellesponti
trajicere, 10. Publium privatim conveniunt legati Anti
chi, *c.* 11 *extr.* et seq. Filius ejus initio belli captus fu
rat ab Antiocho, 12, 2 seq. Victo Antiocho, fert conditi
nes pacis, 13 seq. Quum dies ei esset dicta, defendit
coram populo, XXIV, 9, 6 sqq. Quæstore ærarium
cludere nolente, in re gravi, illud ipse, sumtis clavib
reserat, XXIV, 9 a, 1. Quum in senatu rationes ab eo rep
terentur, negat oportere a se cuiquam reddi rationem,
2 sqq. Mortuus est circa idem tempus cum Philopœme
et Hannibale, *ibid.* Ejus uxor Æmilia; *vide* Æmili
Duæ filiæ, altera Ti. Graccho nupta, altera Scipioni N
sicæ, XXXII, 13. Ad eumdem Africanum Majorem pe
tinere videntur Fragmenta hist. 58-62.

P. Cornelius Scipio, Africani majoris filius naturalis
pater adoptivus Africani minoris, initio belli Anti
chici captus est ab Antiocho, XXI, 12, 2 sq.

P. Cornelius Scipio Æmilianus, Africanus minor; filiu
naturalis L. Æmilii Pauli, adolescentulus patrem in Ma
cedoniam comitatur; ubi, confecto Persico bello, ven
tione sese exercuit, XXXII, 15, 3 sqq. Cum fratre m
jore, Fabio Æmiliano, impetrat a prætore, ut Polyb
Romæ manere liceat, cujus institutione et consuetudin
constanter inde usus est, XXXII, 9 seq. Modestia, libe
ralitas, abstinentia, et continentia juvenis Scipionis
XXXII, 11-14. Ad bellum Celtibericum, cum omne
metu retinerentur, Scipio, juvenis admodum, operam

am obtulit, et *Lucullo consuli legatus* in Hispaniam
üt, XXXV, 4. Certamen singulare init cum provo-
tore Hispano, 5. *Nescio an eodem pertineat Fragm.*
amm. 12. Eo deprecante apud Catonem, reditus con-
ditur exsulibus Achæis, XXXV, 6. Ejus virtus in Africa,
itio tertii belli Punici, laudata a Catone, XXXVI, 6.
rtæ res Masanissæ mortui ordinat, XXXVII, 3, 10.
rthaginem oppugnans, Gulussæ mandata dat ad
drubalem, urbis præfectum, de pace agentem, XXXIX,
cf. c. 3, 1. Expugnat Carthaginem, XXXIX, 3. Ejus
ocio ad præsentes coram Asdrubale ad genua ipsius
pplice, XXXIX, 3 a, 1 sqq. Eum alloquitur Asdrubalis
tor, *ib.* § 5. Illacrymatur fortunæ Carthaginis, *ibid.*
3 sqq. In celeberrima legatione nonnisi quinque ser-
s secum habuit, *Fragm. hist.* 63.
Cornelius Scipio Nasica, Africani majoris gener, L.
Emilio bello Persico egregiam operam navat, XXIX, 6,
sqq. In eum liberalitas Scipionis Æmiliani, XXXII,
3, 7 sqq.
su, τὸ Κέρας, nomen sinus maris prope Byzantium,
V, 43, 7.
nu dextrum et sinistrum, *s.* Alæ sociorum in exercitu
omano, VI, 26, 9.
rebus pro stulto homine, XII. § 4 a, 5. *Vide* Margites.
ona *dicitur* pecunia, muneris et honoris causa, loco
oronæ oblata, XXII, 17, 4. Sic XXII, 13, 10; XXIV,
, 7; XXVIII, 17, 3. Corona aurea, præmium ejus qui
rimus murum urbis expugnatæ conscendit, VI, 39,
; X, 11. 8. Civica a cive servato donatur is qui eum in
pugna servavit, VI, 39, 6 sq.
ronea, urbs Bœotiæ : contra eam cum exercitu profici-
scitur T. Quintius, XX, 7, 3. Ejus obsidio, XXIX, 6 a, 5.
Coronæi *vel* Coronenses, facto Thebas concursu, in
Persei societate manendum contendebant, XXVII, 1,
8 : amicitiam cum Perseo confirmant, 5, 2 sqq. Coronæus
Olympichus, XXVII, 1, 9.
rsica insula, XII, 3, 7; feræ quæ ibi generantur, XII,
3; greges boum et caprarum, 4.
rtona, urbs Etruriæ, III, 92, 9.
runcanius. C. et L. Coruncanii, legati ad Teutam, Illyriæ
reginam, II, 8; eorum alter occiditur, *ibid.*
rvus, machina qua usus est Duilius in pugna navali cum
Pœnis, I, 22. Ejus descriptio et usus, *ibid.* et *c.* 27, 12,
28, 11.
oryphæus mons, in Ciliciæ et Phœnices confinibus, prope
Seleuciam urbem, V, 59, 4 sqq.
os insula, XVI, 15, 4; XXX, 7, 9. Cous, X, 30; XXX,
7, 10.
osenus, flumen Africæ, XXXIV, *in fine, fr. lat.*
osmopolis apud Locros, magistratus nomen, XII, 16,
6 sqq.
Cosmus, magistratus apud Cretenses, XXIII, 15, 1.
Cossæi, Asiæ populus, Zagrum montem incolens, V, 44, 7.
Cossyrus, insula inter Siciliam et Carthaginem; quam oc-
cupat et oppido ejus præsidium imponit Cn. Servilius,
III, 96, 13.
Cothon, Calligitonis filius, hieromnemon Byzantiorum,
IV, 52, 4.
Cotys, rex Odrysarum Thracum, Persei socius, vir exi-
mius, XXVII, 10; legatos Romam deprecatum mittit,
XXX, 12.
Crassus. Vide Licinius.
Crater, nomen sinus *Neapolitani*, inter Misenum et Mi-
nervæ promontorium, XXXIV, 1, 12 sq.
Cremaste Larissa, urbs Thessaliæ, quam a Philippo repe-
tunt Ætoli, XVIII, 21, 3; *diversa ab altera celebriori*
Larissa.

Cremona, *colonia Romanorum, trans Padum*, III,
40, 5.
Creonium, oppidum Dassaretidis in Illyrico, captum a Phi-
lippo, V, 108, 8.
Creta, Cretenses, IV, 8, 11; 20, 6; 53, 5; V, 14, 1 et 4;
53, 3; 79, 10, *et alibi; præsertim de his qui mercede*
militant; aut ubi notatur levitas ingenii et genti
insita. Κρηταιεῖς, IV, 53, 3; 54, 6; VI, 45, 1; 46, 1 et
3; 47, 5; VII, 12, 9; XXXIII, 15, 1. (*Cretenses*
recens ad militiam conducti, sunt Neocretes, *quod*
vide suo loco.) *De* rebus Creticis *vide* IV, 53-55; XXVII,
16; XXVIII, 12: XXXIII, 9, *etc.* Cretenses ad insidias
et res cum dolo agendas aptissimi; minus habiles ad
prælium instructa acie committendum, IV, 8, 11. Tibia
et rhythmo in bello non sine causa utuntur, IV, 20, 6.
Cretæ universæ status circa Olymp. 140 et intestinæ
discordiæ, IV, 53, 3 sqq. Urbs antiquissima, præstantis-
simorum præ cæteris Cretensibus civium procreatrix,
Lyttus, IV, 54, 6. Cretenses Polyrrhenii et Lampæi so-
cietatem ineunt cum Philippo et Achæis, eisque 500
Cretenses auxilio mittunt, IV, 55, 1-5; 61, 2. Cretensium
resp. laudatur a veteribus, VI, 43, 1 : similis a nonnullis
auctoribus perhibetur reip. Spartanorum, quum tamen
multum differat, VI, 45-47. Eorum animis insita est
avaritia; nullum apud eos lucrum turpe ducitur; pluri-
mas iidem inter se discordias agitant et intestinas cædes,
levissimas ob causas, VI, 46, 2 sq. et § 9; IV, 53, 5 :
Neque ingenia usquam magis veteratoria facile invenias,
neque incepta iniquiora, IV, 47, 4 sq. *Quare* Antipha-
tam Cretensem *laudaturus Polybius* XXXIII, 15, 4 sq.
ait, graviori et honestiori oratione eum usum esse, ἢ
κατὰ Κρῆτα, quam a Cretense exspectasses : erat enim
homo ingenio haudquaquam Cretico, οὐδαμῶς Κρητικὸς,
et fugerat Creticam (perversam) disciplinam, τὴν Κρη-
τικὴν ἀναγωγὴν *sive* ἀγωγήν. *Eodem pertinet* Prover-
bium : Cretissare cum Cretense, πρὸς Κρῆτα κρητίζειν,
VIII, 21, 5. *Sic porro* Cretica deliberatio, VIII, 18, 5,
est dolosa. *Et* Bolis, utpote Cretensis, Κρὴς ὑπάρχων
(*ut ait Polyb.* VIII, 18, 4), natura varius et astutus
erat. In Creta bellorum civilium perpetuitas et summa
inter se civium crudelitas, XXV, 3 b. Philippum ad res
suas constituendas elegerunt, VII, 12, 9. Eos ad bel-
lum adversus Rhodios incitat Philippus, XIII, 4, 2; 5, 1.
Societatem prædationum maritimarum cum Nabide fa-
ciunt, XIII, 8, 2. Gortyniorum lites cum Cnossiis : *vide*
Cnossus et Gortyna. In Creta magnarum rerum initia
commoventur, XXV, 36. Cydoniatarum perfidia in Apol-
loniatas, XXVII, 16. Cum Cretensibus amicitiam reno-
novant Rhodii, XXIX, 4, 6 sq. Bellum habent cum
Rhodiis, ad quod componendum senatus Romanus rogatu
Rhodiorum legatum mittit, XXXIII, 9; 14, 3 sq.; *Conf.*
c. 11, 2. Ad idem bellum ab Achæis opem frustra petie-
rant, XXXIII, 15. Cretensis Lagoras, VII, 15, 2, et
Bolis, VIII, 17, 1. Creticum vinum, VI, 2, 4.
Creticum Mare, inter Cretam et Laconicam, V, 19, 5.
Cretopolis, in Milyade, V, 72, 5.
Crinon, socius Megaleæ, Aratum lapidibus incessit, et in
vincula conjicitur a Philippo, V, 15, 7 sqq.; 16, 8.
Criticus et grammaticus, Isocrates; *vide suo loco.*
Critolaus, Alexandriæ apud Macedones calumniatur Tle-
polemum, Agathocli gratificaturus, XV, 26, 7.
Critolaus, Achæus, Diæi socius, pestis suæ gentis, XXXVIII,
2, 8; impedit ne S. Julius Cæsar legatus controversias
Achæorum cum Lacedæmoniis componere posset, 3, 1
sqq., et Achæos concitat contra Romanos, 3, 8 sqq. et
c. 4 seq. Monarchicam propemodum potestatem inter

Achæos obtinet, 5, 7. Obiit prætor Achæorum, XL, 2, 1, sq.

Critolaus, philosophus Peripateticus Romæ, XXXIII, 1, 9.

Crocodili in fluminibus Darat et Bamboto in Africa, XXXIV, *in fine, fr. lat.*

Cropius Nestor, habitat ἐν τοῖς Φανοτεῦσιν. Apud eum divertit A. Hostilius consul, XXIV, 14, 4. *Conf.* Phanotenses.

Croton, Græca urbs inferioris Italiæ, X, 1, 4. Crotoniatæ, cum aliis vicinis civitatibus Jovi Homorio *s.* Homario communem ædem ponunt, et Achæorum instituta asciscunt, II, 39, 6. Eos luxu superabant Capuani, VII, 1, 1. Eorum opulentia ex navium statione, X, 1, 6.

Crucis pœna apud Carthaginienses, I, 24, 6; 79, 4; 86, 4 et 6. *Add.* V, 54, 6 sq.

Cryphon, Persei legatus ad Eumenem, XXIX, 3, 8.

Ctesiphon, *urbs Chalonitidis in Assyria* ad Tigrim; ibi castra habet Molo, V, 44, 4.

Cuma *s.* Cyme, civitas Æolica, ab Achæi partibus transit ad Attalum, V, 77, 4. Cumæi immunes a tributo renunciantur a Romanis post bellum cum Antiocho, XXII, 27, 4. Idem comprehenduntur fœdere Attali cum Prusia, XXXIII, 11, 8.

Cumani, *qui Cumas habitant*, unam e celeberrimis pulcherrimisque urbibus in ora maritima Campaniæ, III, 91, 3 sq. Eorum fines cum classe Punica populatur Amilcar Barca, I, 56, 10.

Cunei. *Vide* Conii.

Manius Curius, substituitur L. Cæcilio prætori, in pugna cum Gallis cæso, II, 19, 8.

Custodia castrorum diurna, VI, 33, 7 sqq.; nocturna, 34, 7 sqq. et *c.* 35 seq.

Cyamosorus, fluvius Siciliæ, ad quem situm erat oppidum Centuripa, I, 9, 4.

Cyathus, fluvius ad Arsinoen, Ætoliæ urbem, IX, 45, 1.

Cyclades insulas incursat Demetrius Pharius, III, 16, 3; IV, 16, 8; 19, 7 sq. Rursus Philippus, classis duce Dicæarcho, XVIII, 37, 8.

Cycliadas, Achæus, Philippi comes in colloquio cum T. Quintio, XVII, 1, 2. A Philippo, post cladem ad Cynoscephalas, ad Titum legatus mittitur, XVIII, 17, 4.

Cyclopum spelunca apud Homerum, XXXV, 6, 4.

Cydas, Gortynius (*vulgo* Cydates *vel* Cydatas), Cosmus suæ civitatis, XXIII, 15, 1. Sub Eumene militaverat et apud eum summo in honore habebatur, XXIX, 1c, 1 Arcanarum Eumenis cum Perseo deliberationum minister fuit, XXIX; 1c, 1; et 1e, 1. Ad Amphipolim cum Chimaro, Persei socio, rursus ad mœnia Demetriadis cum Menecrate, et deinde cum Antimarcho congressus colloquitur, *ibid.*

Cydoniatæ, cives *Cydoniæ*, urbis Cretæ. Eos Cnossiorum societati renunciare cogunt Polyrrhenii eorumque socii, IV, 55, 4; eorumque lites componunt legati Romani, XXIII, 15, 4. Fœdam perfidiam committunt in Apolloniatas, XXVII, 16. Metuentes sibi a Gortyniis, opem petunt ab Eumene, XXVIII, 13. Anno superiori in præsentissimum periculum venerant, ne caperetur ipsorum urbs, *ibid.*

Cygneum cantum edere, *proverb.*, XXX, 4, 7; XXXI, 20, 1.

Cyllene, Eleorum navale, IV, 9, 9; contra Philippi invasionem munitur ab Eleis, V, 3, 1.

Cymei, Cyme. *Vide* Cumæi, Cuma.

Cynætha, oppidum Arcadiæ; proditione polemarchorum, qui nuper ab exsilio fuerant revocati, capitur ab Ætolis; IV, 16, 11, et *c.* 17. Ætoli, occisis proditoribus, urbem diripiunt, 18, 7 sqq.; reliquos cives in servitutem redigunt, *ibid.* et *c.* 29, 6; IX, 38, 8; merita pœna, IV, 19, 3. Inter eam et Clitorem est oppidum Lusi et Dianæ fanum, IV, 18, 10. Efferati sunt Cynæthenses, quod a musicæ studio et aliis salutaribus Arcadum institutis desci[verant], IV, 20 sq. Eorum legati, post patratam in urbe civium cædem Lacedæmonem missi, omnibus Arcadiæ civitatibus horrori fuerunt, IV, 21, 8. Aratus, Cynætham proditione recepturus, horam diei non observans, incepto excidit, IX, 17.

Cynius Apollo, XXXII, 25, 12.

Cynoscephalæ, tumuli Thessaliæ, XVIII, 5, 9; 10, 7; u[bi] Philippus prælio victus est a T. Quintio, XVIII, 3-10.

Cynus, *emporium Locrorum Opuntiorum ex advers[o] Eubœæ*, IV, 67, 7.

Cyparissenses, *cives oppidi Messeniæ, cui nomen Cyparissa, Cyparissia, et Cyparissiæ;* Pyrrhiam et Ele[os] prohibent aditu in Messeniam, V, 92, 5. Cyparissen[sis] Polyænus, XI, 18, 2.

Cyphanta, oppidum *cum portu ad sinum Argolicum* ditionis Argivorum, IV, 36, 4 sq.; Argivis vero ade[mp]tum a Lycurgo rege Spartanorum, *ibid. Confer* Prasi[æ] et Zarax.

Cyprus insula; in Ægypti regum est potestate, V, 34, [...] Mare quod est inter eam et Phœniciam, alluit radic[es] Coryphæi montis, V, 59, 4. Ad eam navale Persarum [...] Evagoræ Salaminii prælium, XII, 25 g, 2. Eam Ptolem[æo] Epiphani administrat Polycrates, XVIII, 37, 1; 38, [...] dein Ptolemæus Megalopolitanus, 38, 6 sqq. Ea exire c[o]pias Antiochi Epiphanis jubet Popillius, Ptolemæis e[am] servans, XXIX, 11, 9 sqq. Cypri regnum a senatu Ro[mano] petit Ptolemæus junior, XXXI, 18, 1 sqq.: quod [...] promittit senatus, § 9: sed illud omittere cogitur Ptolemæus, *c.* 25. Archias, Cypri præfectus, insulam Demetrio prodere molitur, XXXIII, 3. *Pro* Demetrio, Sele[u]cus *nominatur, qui pater erat Demetrii, Fragm. hist.* 64, *errore puto grammatici.*

Cypselus *vel* Cypselum, Thraciæ oppidum ad Hebrum flu[v]ium, XXXIV, 12, 3. *Aliis* τὰ Κύψελα.

Cyrene, urbs, XV, 33, 10; et ipsa regio, XXXI, 18, 4 s[q.] Cyrenæorum reip. præsunt et eorum libertatem tuentu[r] Ecdemus et Demophanes Megalopolitani, X, 25, 2 s[q.] Cyrenæ regnum Ptolemæus Philometor Physconi frat[ri] dat, quo ille non est contentus, XXXI, 18. Cyrenæi a[b] eodem desciscunt, et acie victum repellunt, XXXI, 2[...]

Cyrmasa (τὰ), Pisidiæ urbs, *Cormasa, Livio et Ptolemæ[o]*; eam cepit Cn. Manlius, XXII, 19, 1; in ejus vicinia l[...]cus est, *ibid.* § 2.

Cyrrhestæ, *Syriæ populus*: eorum sex millia, qui era[nt] in Antiochi M. excercitu, facta seditione deseruerunt s[i]gna, V, 50. 7 sq. Hlis adjuvantibus, Achæus regnum Syriæ obtinere se posse sperat, 57, 4.

Cyrtii, funditores præstantes in exercitu Molonis, V, 52, [...]

Κυρτώνιον. *Vide* Cortona.

Cythera, (τὰ) insula *infra Laconicam*: prope eam Æto[li] piratæ capiunt navim Macedonicam, IV, 6, 1.

Cyzicus, urbs Mysiæ ad Propontidem, patria Apollonidis uxoris Attali, quo matrem comitantur filii, XXIII, 1[...] Ager Cyzicenorum multum prominet in mare, IV, 44, [...] Iis intercedentibus, ministri Ptolemæi Philopatoris agu[nt] de pace cum Antiocho, V, 63, 5. Fœdere inter Eumene[m] et Pharnacem icto comprehensi, XXVI, 6, 13. Vigin[ti] naves mittunt Attalo adversus Prusiam, XXXIII, 11, [...] Triremis Cyzicena Abydi, XVI, 31, 3.

D

Daæ, *populus Scythicus ad Caspium mare*, in exercit[u] Antiochi M., V, 79, 10.

matæ (Δελματεῖς, XXXII, 18 sq. et Δαλματεῖς, XII, 5,), olim Pleurato et Genthio subjecti, a Genthio deficiunt; t finitimis populis Illyricis bellum inferentes, tributa mponunt, XXXII, 18. Bellum eis indicunt Romani, 19. d bellum Dalmaticum quum copias maritimas ex fœdere onferre tenerentur Locri, immunitatem eis impetravit olybius, XII, 5, 1 sq.
masippus, Macedo, Phaci consessores publici concilii cciderat, dein a Ptolemæo Physcone assumitur, XXXI, 5, 2 et 8.
nippus, Lacedæmonius, Hieronymum Syracusarum reem monet, ut in societate Romanorum maneat, VII, , 3.
ais, Icesiæ fil., Atheniensium legatus, apud senatum omanum deprecatur pro Ætolis, XXII, 14, 6 sqq.
niurgi. *Vide* Demiurgi.
nocles, callidus minister (*nescio cujus*), missus ad peculanda consilia Romanorum, XIII, 5, 7.
nocritus, Calydonius, Ætolorum legatus Romam de ace cum Philippo, XVII, 10, 9. Deinde Ætolos concilat adversus Romanos, XXII, 14, 13.
nocritus, Diæi sodalis, cum eo perdit Achæos, XL, 4, 9.
non, Ptolemæi Philometoris legatus Romam, XXVIII, , 1.
non, Rhodiorum legatus ad Æmilium Paulum Cos. et d Perseum, XXIX, 4, 4.
moteles, Ætolus, Romam legatus, XXII, 8, 9 *coll.* XXI, , 11. Rursus, XXII, 9, 18. Rursus ad M. Fulvium Cos., XXII. 12, 4; *conf.* § 10 et *c.* 13, 7.
moxenus, Ægiensis, Achæorum legatus Romam post bellum Philippicum, XVIII, 25, 6.
muras, fluvius Phœniciæ, V, 68, 9.
nae, socrus Tlepolemi, in carcerem conjecta a Sosibio, XV, 27, 1 sqq.
naus Argis aquarum receptacula instituit, XXXIV, 2, 6
ochus, Thessalus, immerito proditor vocatus a Demosthene, XVII, 14, 4.
orsi, populus Illyricus; apud Romanos queruntur de Dalmatis, XXXII, 18, 2.
phne, *vicus cum luco, Dianæ et Apollini sacro; prope Antiochiam Syriæ:* pompam et ludos ibi celebrat Antiochus Epiph., XXX, 3 seq.
rat, flumen Africæ, crocodilos alens, XXXIV, *in fine, fr. lat.* Daratitæ Æthiopes, *ibid.*
rdanii, *vel* Dardani; pars Illyriorum, qui sub Teuta sunt, deficiunt ad eos, II, 6, 4. Absente Philippo, Macedoniam invadere parant; sed cognito ejus adventu retrocedunt, IV, 66. Bylazore occupata, Pæoniæ urbe, tutus erat Philippus ab eorum incursionibus in Macedoniam, V, 97, 1. Romæ queruntur de Bastarnis et Perseo, XXVI, 9, 2 sqq. De rebus a Perseo adversus Dardanos gestis *conf.* XXVIII, 8, 2 sq. Dardania, V, 97, 1.
rius *Hystaspes*, Scythas bello petens, Bosporum Thracium ponte junxit prope Hermæum, IV, 43, 2. Majoribus Mithridatis tribuit dominatum Cappadociæ ad Pontum, V, 43, 2. *Conf. Fragm. hist.* 10.
rius *Codomanus:* pugna ejus cum Alexandro in Cilicia, XII, 17 seqq. Cum eo Alexander in aperto campo potissimum bellum gessit, urbes raro excidit, XVII, 3, 5.
ssaretæ (*vulgo* Dassaritæ), populus Illyricus. *Regio* Dassaretis cujus urbes Scerdilaidas sibi adjungit, V, 108, 2. Easdem cum aliis sibi subjicit Philippus, 108, 8.
ulium, oppidum Phocidis, ab Ætolis tentatum, IV, 25, 2.
unia, una e tribus partibus, in quas distinguitur Apulia, III, 88, 3 sqq. *Conf.* Apulia. Daunii, ad ortum planitiei circa Capuam, III, 91, 5, *ubi fort.* Caudini *legendum. Adde* X, 1, 3.

Decemviri *vel* decem legati, exacto bello in provincias missi a senatu Rom. ad res simul cum imperatore ordinandas, XL, 9, 1; XXII, 7, 5 sq.; 25, 6. Missi in Siciliam, post primum Punicum bellum, I, 63, 1; in Græciam, post bellum Philippicum, XVIII, 25, 7; 27, 1; 28, 7; in Asiam, post bellum Antiochicum, XXII, 7, 5 sq. et c. 27; in Græciam, post bellum Persicum, XXX, 10, 6; in Achaiam, post bellum Achaicum, XL, 9, 1; 10, 1.
Deceris Philippi, navis prætoria, in pugna navali ad Chium deprimitur, XVI, 3, 3 sqq.
Deciatæ, *vel* Deciates, populus Liguriæ, XXXIII, 7, 8; et c. 8, 9.
Decimatio, VI, 38.
Decimus Campanus, præfectus legionis Romanæ, quæ, quum Rhegio urbi præsidio esset missa, sibi urbem asseruit et oppressit, I, 7, 7.
Decuriones, VI, 25, 2.
Decursiones militares a Scipione ad Novam Carthag. institutæ, X, 20, 1 sqq.; equestres Philopœmenis, X, 21 seq.
Dei Facies. *Vide* Theoprosopôn.
Δεῖγμα Rhodiorum. *Vide* Digma.
Delectus militum apud Romanos, VI, 19 sq.
Delicta castrensia quomodo puniantur, VI, 37. Eadem ubi a pluribus admissa sunt, quid fiat, 38. Delicta publica in Italia commissa, pertinent ad cognitionem senatus Romani, VI, 13, 4.
Delphi. Ibi Perseus Eumeni regi insidias struit et legatos Bœotorum interficit, XXII, a, 5, et XXII b, 3. Edictum quo exsules in Macedoniam revocavit Perseus, ibi publice suspensum est, XXVI, 5, 2. Delphica Gallorum clades interneciva, I, 6, 5; II, 20, 6; 35, 7; IV, 46, 1.
Delta Ægyptiorum; ei similem figuram habet regio Galliæ, cui Insula nomen, Rhodano et Isara fluviis circumfusa, III, 49, 7.
Delus. Ibi *in Apollinis templo* publice suspensum est Persei edictum, quo exsules Macedones domum revocabantur, XXVI, 5, 2. Statuæ ibi positæ ab Antiocho Epiph., XXVI, 10, 12. Delus et Lemnus Atheniensibus dantur a senatu Romano XXX, 18; et 18 a; XXXII, 17, 2. Delii cum Atheniensibus decertant et illis multa inferunt mala XXX, 18 a. In Achaiam profecti migraverant, et ibi civitate donati, res repetunt ab Atheniensibus ex formula pacti quod inter Athenienses et Achæos intercedebat, XXXII, 17.
Demaratus, Corinthius, pater L. Tarquinii, regis Rom., VI, 2, 10.
Demaratus, legatus Atheniensium in Ægyptum, XXVIII, 16, 4; 17, 3.
Demetrias, urbs Magnesiæ in Thessalia, V, 99, 3. Cenchreis profectus per Euripum Philippus, eo appellit, per Thessaliam domum hibernatum rediturus, V, 29, 5. In ea moratur Philippus, conatus hostium observans, X, 42, 6; XVII, 1, 1. Una e tribus compedibus Græciæ; XVII, 11. Philippo ademta, Romanis custodienda relinquitur, XVIII, 28, 5 et 10 sqq.; Antiochi ad eam cum classe appulsio non est causa belli Antiochici, sed initium, III, 6, 4; 7, 3. Ad mœnia hujus urbis colloquium inter Cydam Cretensem et Menecratem primum et deinde Antimarchum (*vide hæc nomina*), XXIX, 1 c, 1. Demetriensium agro opportune imminent Thebæ Phthioticæ, V, 99, 3.
Demetrius, Ariarathis filius, regis Cappadociæ, dux copiarum Attalo auxilio missarum ab Ariarathe, XXXIII, 10, 1. *Idem* (*ut videtur*) Romam legatus, XXXIII, 16, 5; *quem Casaubonus Demetrii filium, Syriæ regis, fecit.*
Demetrius, Atheniensis, legatus Ptolemæi Epiphanis ad Achæos, renovandæ societatis causa, XXIII, 1, 5.
Demetrius, Euthydemi filius, Bactrianæ regis, ad Antio-

chum mittitur a patre de pace; patri regnum confirmat Antiochus, ipsi filiam suam despondet, XI, 34, 8 sqq.

Demetrius Phalereus: ejus dictum, quo acies militaris cum ædificio confertur, X, 22, 7. Eum non leviter in sua historia perstrinxit Demochares, XII, 13, 9 sqq. In commentario de Fortuna, de Macedonici regni ruina quasi prophetiam edidit, XXIX, 6 c. Ejus verba citantur, XXXVI, 16, 2.

Demetrius Pharius, Corcyræ insulæ a Teuta, Illyrici regina, præficitur, II, 10, 8. Romanis Corcyram prodit, et ad alia ducem se eis præbet, c. 11. A Romanis præficitur populis Illyricis, quos illi sub potestatem suam redegerant, 11, 17. Dux Illyriorum auxiliarium in exercitu Antigoni Dosonis et Achæorum adversus Cleomenem, II, 65, 4; 66, 5. Deficit a Romanis, regibus Macedoniæ confisus, et oppida Illyrica, quæ in potestate Romanorum erant, diripit subigitque, III, 16, 2 sq. Cum Scerdilaida Ætolis se jungit, et classem ducit adversus Achæos bello Sociali, Cycladasque populatur, IV, 16; *conf.* III, 16, 3. Persequentes fugiens Rhodios, persuasus a Taurione, Achæis auxilio venit, et Ætolos persequitur lembis per Isthmum transductis; sed frustra, IV, 19, 7 sq. Bello Illyrico victus a L. Æmilio, profugit ad Philippum, a quo benigne accipitur, III, 18 sq.; IV, 37, 5; 66, 4; XXXII, 19, 5. Vir intrepidus et audax, sed nullius judicii, III, 19, 9. Ejus suasu Philippus in bello Ætolico impia facinora patrat, V, 12, 5 sqq.; VII, 14. Hortatur Philippum, ut pace facta cum Ætolis, et firmatis rebus a parte Illyrici, in Italiam trajiciat, V, 101, 6 sqq.; 105, 1; 108, 4 sq. Recuperare studet dominationem, quam in Pharo insula habuerat, V, 108, 6 sq. Comprehenditur fœdere Philippi cum Hannibale, VII, 9, 14. De arce Messeniorum et Corinthi suadet Philippo, det operam, ut utrumque cornu tenens, bovis fiat compos, VII, 11. Pessima quæque semper suasit Philippo, V, 12; VIII, 13 sq.; IX, 23, 9. Perit Messenæ, III, 19, 11.

Demetrius, Philippi pater, Persei avus, Antigoni Gonatæ filius, rex Macedoniæ, I, 3, 1; IV, 25, 6. Agroni Illyriorum regi, mercede pacta, persuadet, ut Medionios juvet adversus Ætolos, II, 2, 5. In bello adversus Demetrium Ætolos juvant Achæi, II, 44, 1. Peloponnesi tyrannos suis opibus et mercede sustentat, II, 44, 3. Eo mortuo, reliqui tyranni abdicant tyrannidem, *ibid.; conf.* II, 60, 4. Cum Ætolis bellum gerenti tradunt se Bœoti, relicta Ætolorum societate, XX, 5, 3. Decimo regni anno moritur, eodem fere tempore quo Romani primum in Illyricum trajecerunt, II, 44, 2.

Demetrius, Philippi filius minor, Persei frater; obses datur T. Quintio, XVIII, 22, 5 sq.; patri a senatu remittitur, XX, 13, 3. A patre Romam mittitur ad purganda crimina et ad veniam petendam, XXIII, 14; XXIV, 1, 5. Benigne habetur a senatu, qui in ejus gratiam veniam dat Philippo, XXIV, 2. Hinc ei favent Macedones, sed invident Philippus et Perseus, XXIV, 3 et 7. Inde mutuæ fratrum insidiæ, XXIV, 8, 12 sqq.

Demetrius *Poliorcetes, Antigoni I filius, rex Macedoniæ post Cassandrum,* urbes Achaicas præsidiis occupat, II, 41, 10; IX, 29, 5 sq. Ejus filius erat Antigonus Gonatas, IX, 34, 6.

Demetrius, Ptolemæi *Philometoris* amicus; cui Polyaratus Rhodius Rhodum transvehendus traditur, XXX, 9, 3 et 10 sq.

Demetrius *Soter,* filius Seleuci *Philopatoris*, Syriæ regis: obses Romæ, juvenis 23 annorum, frustra petit a senatu, ut per pop. Rom. in regnum Syriæ, sibi debitum, restituatur, XXXI, 12. Cum Polybio de fuga deliberat, XXXI, 19 seqq., et ejus consilio clam Roma profugit, 22 seq. Potui indulget, 21, 8. et XXXIII, 14, 1. Ad ejus con[...] observandos Roma legati mittuntur, XXXI, 23, 9. Sy[...] regno potitus, et patrocinante Ti. Graccho rex a se[...] appellatus, insigne donum Romam misit, et interfect[...] Cn. Octavii, XXXII, c. 4. et 6. Accusatus ab Ariara[...] quod ejus opera Orofernes Ariarathem regno expuli[...] legationem Romam mittit ad se purgandum, XXXII, [...] 3; III, 5, 2. Cypri regno per proditionem potiri sperat[...] deprehenditur proditor Archias, XXXIII, 3. Ei o[...] nitur Alexander *Balas*, XXXIII, 14, 1 sq.; 16, 6 [...] Postquam 12 annos in Syria regnasset, vitam cum r[...] amisit, conspirantibus in eum ceteris regibus, III, [...] *conf.* XXXIII, 16, 8 sqq.

Demiurgi *vel* Damiurgi, magistratus Achæorum, X[...] 5, 16.

Demochares, historicus, sororis filius Demosthenis, [...] 13, 1 sqq. Eum contra Timæi calumnias defendit Po[...] XII, 13 seq.

Democletus, inventor cum Cleoxeno rationis signorum [...] faces dandorum, correctæ a Polybio, X, 45, 6.

Democrates, Philippi classis præfectus, perit in pug[...] Chium, XVI, 3, 6.

Democratia nusquam verior quam apud Achæos, II, 3[...] Una e tribus summis formis reipub., VI, 3, 5. Qua[...] sit vera, VI, 4, 4 sq.; quomodo oriatur, 9, 1 sqq. D[...] nerat in ὀχλοκρατίαν et χειροκρατίαν, 4, 6 et 10; 9, 5 [...] Apud Messenios, VII, 10, 1.

Demodocus, equitum præfectus Achæorum, V, 95, 7.

Demophanes et Ecdemus, Megalopolitani, Arcesilai p[...] sophi sectatores, patriam ab Aristodamo tyranno lib[...] runt; Arati socii in tollendo Sicyoniorum tyra[...] reipublicæ Cyrenensium præclare præfuerunt; ho[...] consuetudine et convictu adolescens usus est Philo[...] men, X, 25, 2 sqq.

Demosthenes, *Atheniensis orator*, multos imme[...] proditorum numero retulit, XVII, 14 sq. Ejus so[...] filius, Demochares historicus, XII, 13, 4. A Timæo [...] datur Demosthenes quia divinos Alexandro honores r[...] savit, XII, 12 c, 3.

Demosthenes *Bithynus, qui* Κτίσεις *scripsit*, XII, 1[...]

Demosthenes, Philippi scriba et comes in colloquio cu[...] Quintio, XVII, 1, 2; 8, 7. Ab eodem, post pugnam [...] Cynoscephalas, mittitur ad Titum, XVIII, 17, 4.

Dentheleti, Thraces; *Livio et aliis* Denthe[...]leta[...], XXIV, 6[...]

Desertores signorum capite plectunt Romani, 1, 17, [...] *conf.* VI, 37, 11; III, 84, 7.

Desertum, inter Persidem et Parrhasiam (*f.* Parthiam) [...] terjectum, V, 44, 4.

Diactorius vocatur Cletis, *quod* V.

Diæus, pestis gentis Achæorum; quæ Romani dextra m[...] dabant, sinistra accepit, XXXVIII, 2, 8 sqq. Pr[...] Achæorum ante Critolaum, et Critolao in prætura m[...] tuo rursus suffectus, XL, 2, 1 sq.; nuper ab exsilio [...] vocatus, XL, 4, 9. Omnes puberes Achæorum cum [...] nis et alumnis Corinthum convenire jubet, et ingent[...] pecuniæ summam imperat, XL, 2, 3 sqq.; *conf.* 4 [...] Rejicit pacis conditiones a Metello oblatas, c. 4 sq. B[...] ejus sub hasta venduntur a Romanis, 9.

Dianæ fanum asylum cum luco, Lusis in Arcadia, dirip[...] ab Ætolis, IV, 18, 9 sqq.; 25, 4; IX, 34, 9, qui sacr[...] deæ pecus inde abegerunt, IV, 19, 4. Dianæ Cindy[...] simulacrum Bargyliis in Caria, licet sub dio positum, [...] ningitur unquam, nec pluitur, XVI, 12, 3. *An* Ἑσ[...] *Diana intelligenda*, XVI, 12, 4? Matronas omnes [...] Dianæ templum congregant Abydeni, XVI, 31, 2 E[...] templum in Elymaide spoliare frustra conatur Antioch[...]

iph., XXXI, 11; in Hieracome spoliat Prusias, XII, 25, 11.
nium (*si vera scriptura*), Cretæ oppidum *sive* ager, ossiis adimitur a Gortyniis, et Lyctiis datur, XXIII, , 1.
ἀρχεια. *Vide* Puteoli.
rchus, Philippi classis præfectus, Cycladibus insulis lum faciens, Impietati et Iniquitati aras ponere convit, XVIII, 37, 8 sqq.; necatur Alexandriæ, *ibid.* § 7.
rchus Trichoniensis, legatus Ætolorum Romam mis post colloquium Philippi cum T. Quintio, XVII, 10, Ab Antiocho ex Asia veniens, Ætolos ad bellum adver Romanos concitat, XXII, 14, 13. Eum ab Ætolis reit M'. Acilius Cos., XX, 10, 5.
rchus, historiarum scriptor : ejus errores nonnullos rebus geographicis notat Polybius, XXXIV, 5, 1; *c.* olo; 9, 4.
as, legatus Thebanorum et Coronæorum ad Q. Marm, excusans societatem Persei, XXVII, 1, 10. Revera am tum Perseo favens, in carcerem conjectus, mortem i consciscit, 2.
tor quid differat a consule, III, 87, 7 sq. Q. Fabius ximus, III, 87, 6. Res inaudita, duo simul dictatores, i legiones inter se partiuntur, III, 103; 106, 1.
calondas, Cretensis, copiis Achæorum præfectus sub ilopœmene, V, 37, 3.
ma-Tiche, Δίδυμα τείχη, *castellum prope Cyzicum,* talo traditur a Themistocle, Achæi præfecto, V, 77, 8.
tempora qua ratione investigentur, IX, 15, 6 : quæ entia necessaria imperatori, IX, 14, 6 sqq.; 15, 5 sq.
ei imago præfertur in pompa Antiochi Epiph., XXXI, 16.
nes : *Vide* Adiganes.
ri, populus Thracicus, XIII, 10, 8.
a (δεῖγμα) Rhodiorum, V, 88, 8.
nter se pugnant de Campis Phlegræis, III, 91, 7. Eorum heroum generationes, IX, 1, 4.
ria humano generi interitum inferentia, VI, 5, 5.
alus *vel* Dimale *vel* Dimalle, munitissima urbs Illyriæ, capta a L. Æmilio Consule, III, 18, 1 sqq. *Videtur* se in Parthinis, VII, 9, 13. Fœdere Philippi cum Hanbale cavetur, ne Romani Dimalles domini maneant, id.
, Dinonis filius, Arsinoes cædi favet, conjuncta cum hilammone opera, XV, 25 a; supplicio afficitur, Agathois jussu, *ibid.* § 2.
, Rhodius, cum Polyarato frustra Rhodios ad Persei rtes trahere conatur adversus Romanos, XXVII, 6; *nf. c.* 11, 2; XXVIII, 2, 3; 15, 4; XXIX, 5, 2; XXX, , 10. Per nuncios et arcanas literas cum Perseo egerat; ujus criminis licet convictus, tamen Romam traduci, am e vita se ipse generose educere, maluit, XXX, 8.
crates et Dionysodorus fratres, præfecti classis Attali, VI, 3, 7 sqq.
crates, Messenius, Romam legatus, Messenios a socieate Achæorum abstrahere frustra conatus est, T. Quintii udio in eam rem usus, XXIV, 5. Levis ingenii homo. *bid.* Ad Philopœmenis adventum, cedit necessitati, XIV, 12, 3; et se ipsum e vita educere cogitur, *ib.* § 3.
cles, Dymæus, bello captus ab Eleis, V, 17, 4.
cles, Parapotamiæ præfectus, partem exercitus ducit ntiochi, in ora Phœniciæ, V, 69, 5.
dorus, educator Demetrii, Romæ obsidis, XXXI, 20, 2 qq.; a quo Roma profugituro præmittitur in Syriam, 1, 1.

Diogenes, Acarnan, deprecatur præsidium Romanum, Acarnanibus imponendum, XXVIII, 5.
Diogenes, Orofernis legatus Romam, XXXII, 20, 4.
Diogenes Stoicus Romæ, XXXIII, 1, 9.
Diogenes, Susianæ præfectus, V, 46, 7, arcem Susorum contra Molonem defendit, 48, 14. Mediæ præficitur, 54, 12. Primum agmen ducit Antiochi, per Labum montem ex Parthia in Hyrcaniam proficiscentis, X, 29, 5; et bene rem gerit, 30, 6 sqq.
Diognetus navarchus Antiochi Magni, Laodicen sponsam Antiocho adducit Seleuciam ad Zeugma, V, 43, 1. Insignem Antiocho operam præstat in oppugnatione Seleuciæ ad Mare, 59 seq. Ei traduntur naves Ptolemæi, Tyri et Ptolemaide repertæ; 62, 3. Antiochum, per Phœniciæ oram exercitum ducentem, cum classe a latere comitatur, V, 68, 9; 69, 7; 70, 3.
Diomedon, Cous, cives suos ad Persei partes trahere frustra conatur, XXX, 7, 10.
Diomedon, Seleuciæ ad Tigrim præfectus, fugit adveniente Molone, V, 48, 12.
Διονυσιακοὶ αὐληταὶ, IV, 20, 9. *Confer* Liberalia. Διονυσιακὸν θέατρον, theatrum ludis scenicis agendis, Alexandriæ, XV, 30, 4.
Dionysius, præfectus satellitum Antiochi, VII, 16, 2. Cum Lagora primus muros Sardium ascendit, et urbem occupat, *ibid.* 16-18.
Dionysius, Syracusarum tyrannus, senior; Græcos Italiam incolentes superat ad Elleporum *sive* Elorum fluvium, et Rhegium obsidet, 1, 6, 2. Cogit Græcos Italiam incolentes valedicere institutis Achæorum, II, 39, 6 sq. Solertissimus in rerum administratione judicatur a Scipione Majore, XV, 35, 6. *Conf. ibid.* § 1 sqq. Annos natus tres et viginti imperium occupat, et vitæ suæ tertio et sexagesimo mortem obit, XII, 4 a, 3. Obiter commemoratur, a Timæo, XII, 11, 8. Lectos diligenter ornavit, et vestium bonitatem studiose inquisivit, XII, 24, 3.
Dionysius Thrax, dux Thracum et Gallorum in exercitu Ptolemæi Philopatoris, V, 65, 10.
Dionysius, amicus Antiochi Epiph., XXXI, 3, 16.
Dionysodorus, frater Dinocratis, navarchus Attali, XVI, 3, 7 sqq.; *c.* 6, 11. Legatus Attali ad colloquium T. Quintii cum Philippo, XVII, 1 sq.
Dionysodorus, legatus Ptolemæorum fratrum ad Achæos, XXIX, 8, 5.
Diophanes Megalopolitanus, copiis auxiliaribus præfectus Eumeni missis, XXI, 7; strenuus bellator adversus Nabidem, sub Philopœmene, *ibid.* Infensus Philopœmeni, accusat apud Cæcilium Philopœmenem et Achæos, quod iniquius egissent cum Spartanis et cum Messeniis, XXIII, 3. Exsulum omnium Spartanorum patrocinium suscipit adversus Lycortam, XXV, 1, 12. Ptolemæis auxilia petita non mittenda censet, XXIX, 8, 2.
Diophanes *alius*, Persei legatus ad Antiochum Epiphanem, pæne captus a Rhodiis, XXVII, 6, 15; 11, 1.
Diopithes, Rhodius, judex inter Achæos, honores Eumeni ab Achæis decretos evertit, XXVIII, 7, 9.
Dioptra, X, 46, 1 sq.
Dioryctus, fretum manu perfossum Leucadem ab Acarnania separans, V, 5, 12.
Dioscurium, (*id est* Castorum ædes), locus Phliasiæ in Peloponneso; ibi castra habet Philippus, IV, 67, 9; 68, 2; 73, 5. Dioscurium ad Seleuciam *Pieriam*, V, 60, 4.
Diphylum, porta Athenarum, qua ex Piræeo in urbem ascenditur, XVI, 25, 7, *coll.* § 6.
Disciplina militaris saluti est Romanis, I, 17, 11 sqq. Eam apud Achæos restituit Philopœmen. *Vide* Philop. Disciplina castrensis Romanorum, VI, 33 sqq.

Dium, Macedoniæ urbs, diruitur et incenditur a Scopa cum Ætolis, IV, 62; V, 9, 2; 11, 2 et 8; IX, 35, 6. Id facinus ulciscitur Philippus anno seq. in Ætolia, V, 9, *ubi valuit illud*, Ὁρᾷς τὸ Δῖον οὗ βέλος διέπτατο. Ibi Perseus occurrit legatis Genthii, XXIX, 3, 4.

Dodona, urbs Epiri. Dodonæum templum evertunt cremantque Ætoli, prætore Dorimacho, IV, 67, 3; V, 9, 2; 11, 2 et 8; IX, 35, 6. Id factum dein ulciscitur Philippus in templo Thermico Ætoliæ, V, 9; *conf.* c. 11, 2.

Doliche, oppidum Perrhæbiæ, XXVIII, 11, 1.

Dolopes, Græciæ populus, *inter Epirum et Thessaliam*, libertate donati a Romanis post bellum Philippicum, XVIII, 30, 6: *tamen sive vi, sive voluntate*, in fide Philippi manserunt, XXII, 8, 6. Dolopiam Philippo eripiunt Ætoli, XXII, 8, 5 sq.; 14, 4. Eam occupat Perseus, XXII, 22 a, 4.

Cn. Domitius *Ahenobarbus*, Cos. cum T. Quintio, XXII, 15, 13. Unus e clarissimis ex decem legatis post bellum Persicum in Græciam missis, ad gentem mittitur Achæorum, XXX, 10, 8.

Dôra, urbs Phœniciæ munita, frustra obsidetur ab Antiocho, V, 66, 1.

Dorimachus, Trichoniensis Ætolus, Nicostrati filius, IV, 3, 7; XVIII, 37, 4 Ætolici impetus plenus juvenis, Phigaleam in Peloponnesum missus, piratis favet adversus Messenios: Scopam, ducem Ætolorum, ad bellum incitat Messeniis inferendum, IV, 3 seqq.; Cum Scopa Messeniam incursat, et Achæos prælio ad Caphyas fugat, IV, 16, 12. Proditione capit Ægiram, 57; sed turpiter rursus expellitur, et ægre evadit, 58: *imo periit, si quidem græcos nostros codices audias*, *ibid.* § 9; *sed id quidem ad* Archidamum *referendum*. Prætor creatus Ætolorum (*conf.* V, 1, 2), Epirum devastat, et Dodonæum templum cremat, IV, 67, 1 sqq.; V, 11, 1. Auxilia mittit Eleis adversus Philippum, IV, 77, 6; V, 3, 1. In Thessaliam irrumpit, V, 5, 1 et 9; 6, 4. Redit, Ætoliæ succursuros, sed sero venit, 16, 5 sqq. Echino urbi, oppugnatæ a Philippo, frustra conatur succurrere, IX, 42. Leges novasque tabulas scribit Ætolis, XIII, 1. Legatus ab iis in aulam Ægypti pacis conciliandæ causa missus frustra excusare conatur Scopam capitis reum, XVIII, 37, 4.

Dorymenes Ætolus, jussu Nicolai, ducis Ptolemæi, fauces ad Berytum occupat, qua adventurus erat Antiochus, V, 61, 9.

Dos apud Romanos solvebatur annua bima trima die, XXXII, 13, 5.

Drachma, stipendium per singulos dies equitis Romani, VI 39, 12.

Drangiana, Asiæ regio, quam Antiochus M. ingreditur, ex Arachosia veniens, superato Erymantho fluvio; tum inde in Carmaniam transit, XI, 34, 13.

Drepana (τὰ) urbs Siciliæ cum portu præstanti, millia passuum 15 a Lilybæo, I, 46, 3. Exceptis iis et Lilybæo, totam Siciliam tenent Romani anno decimo quarto belli Siculi, I, 41, 6.

Dromichætes, Odrysarum Thracum rex, *Fragm. gramm.* 14.

Drymussa, Ioniæ insula, Clazomeniis data a Romanis XXII, 27, 5.

Ductores ordinum. *Vide* Ordo.

Duelli usus apud Romanos, *Fragm. gramm.* 27.

Duilius. C. Duilii victoria navalis de Pœnis reportata, corvorum ope, I, 22 seq.

Dunax, mons Thraciæ, magnitudine non conferendus cum Alpibus, XXXIV, 10, 15.

Dura (τὰ) urbs *Assyriæ*. Antiochus ex Mesopotamia veniens, trajecto Tigri, versus eam pergit, et obsidione Molonis eam liberat, V, 52, 2. (*Conf.* Dura Mesopot.)

Dura (τὰ), urbs *Mesopotamiæ*. Mesopotamiam usque ad eam occupat Molo, V, 48, 16. *Nisi intelligendum* usque ad eam Mesopotamiæ partem, cui ab altera Tigridis ripa opposita est urbs Dura Assyriæ.

Dux belli. *Vide* Imperator.

Dyme *vel* Dyma, urbs Achaiæ, e 12 primis olim fœderati[s], II, 41, 8; IV, 83, 5. Dymæi cum Patrensibus incipiunt instaurationem fœderis Achaici, II, 41, 1 et 12. Eorum agrum populatur Euripidas Ætolus, dux Eleorum, [...] 59 seq. Castellum eorum, Tichos, occupant Elei, 59, [...] *conf.* 83, 1 sqq. Nihil amplius in commune Achæorum conferre decernunt, 60, 4 sqq. Dymæ validum præsidium relinquit Philippus, V, 3, 2. Dymæorum fines, τὴν [...]μαίαν, rursus incursant Elei, V, 17, 3. Ibi Hecatombæum II, 51, 3. Oram ad Dymen navibus custodiunt Achæi, [...] 91, 8. Dymæus, Miccus, proprætor Achæorum, IV, 59[...]

Dyrrhachium *vel* Epidamnus, XXXIV, 12, 6: urbs [...] porta ad Ionium mare; ab Illyriis per aquationis spe[ciem] capta; sed mox Illyrii rursus urbe ejecti, II, 9; ab [...]lis et Achæis auxilium adversus Illyrios petunt Dyrrhachini, II, 9, 8. Rursus obsidetur ab Illyriis, 10, 9. [...] sidio solvitur a Romanis, quorum fidei se tradunt [...]dani, 11, 8 sqq. Fœdere Philippi cum Hannibale cave[tur] ne Romani tenere eam sinerentur, VII, 9, 13.

Eburnea sella, donum regibus singularis honoris ca[usa] missum a senatu Romano, XXXII, 5, 3.

Ecbatana (τὰ), caput et regia olim Mediæ; ejus situs et [de]scriptio, X, 27, 3 sqq.

Ἑκκαιδεκήρης, navis 16 versuum remorum, XXXVI, 5[...]

Ecdemus, Megalopolitanus, Arcesilai philosophi alumnus et c. Ejus consuetudine utitur Philopœmen juvenis, [...] 25, 2 sqq. *Conf.* Demophanes.

Echecrates, Thessalus, centuriationi militum Alexand[...] præficitur, V, 63, 11; equitibus Græcis et aliis merce[na]riis præest, 65, 6. Pugnat in dextro cornu ad Raphia[m], V, 82, 5; 85, 1.

Echecrates *alius*, cujus auctoritate in disputatione de [ori]gine Locrensium temere usus est Timæus, XII, 11 [...] sq.

Echedemus, legatus Atheniensium ad Scipiones, de p[ace] Ætolis concedenda, XXI, 2 seq.

Echetla, Siciliæ oppidum, medium inter ditionem Syra[cu]sorum et Pœnorum, I, 15, 10.

Echinus, urbs Thessaliæ ad sinum Maliacum, in potes[tate] Ætolorum; oppugnata a Philippo, frustra succurrenti[bus] P. Sulpicio procos. et Dorimacho Ætolo, dedit se r[egi], IX, 41 sq.; et ab eo in servitute tenetur, XVII, 3, [...] XVIII, 21, 3. Echinenses, IX, 41, 11; 42, 1 et 3.

Ecnomus, collis Siciliæ, in quo castra habent Pœni I, [...] 8. Prope eum committitur pugna navalis inter Regu[lum] et Amilcarem, I, 26 seqq.

Edeco, Hispaniæ regulus, Tarraconem ad Scipionem [cum] amicis venit, eique se tradit, X, 34; regem eum salu[tat], 40, 3. Benevole eum recipit Scipio, et uxorem liberos[que] captivos ei reddit, 35.

Edesa *vel* Edessa, Macedoniæ oppidum, *alias Æge[æ]*, *Ægæa*, V, 97, 4; ad viam Ignatiam, XXXIV, 12, 7[...]

Edetani, populus Hispaniæ. Fortasse Ἐδητανῶν δ[υνά]στην *legendum*, X, 34, 2, *pro* δυνατὸν δυνάστην, de E[de]cone.

Ἐγνατία ὁδὸς, via Ignatia, XXXIV, 12, 3 sqq.

Elæa, urbs Æolidis, *navale Pergamenorum regum* [...] eam positis castris, de pace cum Romanis et Eum[ene] agit Antiochus, XXI, 8: quam ubi non impetravit, ag[rum] populatur Elæensium, *ibid.* Elææ obsidionem fru[stra] tentat Prusias, XXXII, 25, 9 sq.

a *haud dubie legendum pro vulgato* Ἔλλα *apud*
phanum Byz. et Polyb. XVI, 41, 5.
s, castellum agri Calydonii in Ætolia, captum a Phi-
po, IV, 65, 6.
a (*Livio* Elatia), urbs Phocidis, V, 26, 16. Ibi hiber-
T. Quintius, XVIII, 26, 1 et 7 : *nisi ibi intelli-*
nda Elatea Thessaliæ. Ibidem hibernat Attalus, XXVII,
, 2.
, urbs inferioris Italiæ; *cujus cives* Eleatæ Romanis
es commodato præbent initio primi belli Punici, I,
, 14.
, ἡ Ἠλεία, regio Peloponnesi, *quæ latine* Elis, *et*
rce ἡ Ἦλις *alias appellatur. (Fortasse latius patet*
ις, *quam* Ἠλεία; *ut hæc sit* ager ad Elidem urbem
tinens, *illa* regio omnis, *quæ* Elidis *nomine vulgo*
setur; *quod tamen confirmare nolim.) Confer* Elis,
Elei. Ἠλεία sæpe incursata olim ab Illyriis, II, 5, 1 sq.
eias insula τῆς Ἠλείας, Elidis, IV, 9, 9. Philippum hor-
tur Achæi, ut τὴν Ἠλείαν bello invadat, IV, 64, 2. Eam
pulatur Philippus, IV, 73; 77, 6 sq.; 83, 5. Olim sacro-
ncta, et nulli populationi obnoxia, IV, 73, 10. Achaiæ
rtes, in Eleam vergentes, protegit Aratus, V, 92, 10.
, Ἠλεία, *apud Polybium est etiam nomen* Elidis
bis. IV, 73, 7 : *nisi ibi pro* Ἠλείαν *legendum* Ἦλιν.
, οἱ Ἠλεῖοι, incolæ Elidis, *sive* Eleæ regionis *conf.*
ea, ἡ Ἠλεία), socii sunt et amici Ætolorum, IV, 5, 4;
11; 9, 10. Eis Cynætham urbem, a se captam, tradere
lunt Ætoli, sed non accipiunt Elei, IV, 19, 5. Ad
ferendum Achæis bellum persuadentur a Machata,
tolorum legato, 36, 6. Duce belli utuntur Euripida
tolo, 59 : a quo turpiter deserti, quum Sicyoniam inva-
ere vellent, partim capiuntur, partim cæduntur, a Ma-
donibus et Megalopolitanis, 68 seq. : tamen rursus
ndem ducem ab Ætolis petunt, V, 94, 2. Vitæ rusticæ
mantissimi; ager eorum opulentissimus, IV. 73. Eorum
opugnaculum et arx belli adversus Achæos, Psophis,
pta a Philippo, IV, 71. Eorum dux Amphidamus, ca-
tus a Philippo, 75; sine pretio dimissus, frustra persua-
ere conatur iis, ut ab Ætolis ad Philippi amicitiam
anseant, 84. Ætoli auxilia iis mittunt, duce Phillida,
sqq. Eorum præsidia excedere coguntur Lepreo, Sa-
ico, et aliis Triphyliæ oppidis, 80. Iis Agelaus et Scopas
uces mittuntur ab Ætolis, V, 3, 1. In Dymæorum fines
ncursionem faciunt, V, 17, 3, rursus Dymæorum, Pha-
rensium, Patrensium agrum populantur, duce Pyrrhia
Etolo, 30, 2 sqq. Messeniam eodem duce incurrentes,
epelluntur, 91, 3; 92, 5 sq. Rursus, Euripida iterum
uce, Achaiam populantur, 94, 2 sqq. Achæis coram se-
atu Rom. lites movent de Triphylia, XVIII, 25, 7. Per
egatos Chalcide agunt cum Antiocho, XX, 3. Domi ma-
ent initio belli Achaici, XL, 3, 3.
phanti : eorum multitudo in Africa, XII, 3, 5. Eorum
ullus usus in locis montanis, I, 30. Centum in exercitu
Pœnorum adversus Regulum, 32, 9. Adversus eos Ro-
mani prudenter minus solito in longum, magis in altum
ciem instruunt, 33 Ab iis tamen plurimi Romani concul-
ati pereunt, 34. Sauciati sæviunt, et conversi in suos
ruunt, 40, 12 sq. Eorum rectores Indi, in Pœnorum exer-
citu, I, 40, 15; III, 46, 7 et 11; XI, 1, 12. Elephantis Pœ-
norum aliis occisis, aliis captis, mire gaudent Romani,
I, 41, 1. Centum habet Hanno in bello Africo, I, 74, 3.
Eorum trajectio per Rhodanum, III, 46. Eorum terror
disjicit Gallos, Hannibalem in Alpium trajectione infe-
stantes, III, 53, 8. Belluæ fere omnes fame consumtæ in
Alpibus, 55, 8; reliquæ omnes, una excepta, imbrium et
nivis vi pereunt in Gallia Cisalpina, 74, 11. Illa vectus
est Hannibal, per paludes Etruriam petens, 79, 12. Ele-
phantorum inter se pugnandi ratio, V, 84. Libyci timent
Indicos, *ibid.* § 5 sq. Adversus 70 elephantos Hanniba-
lis quo pacto aciem instruxerit Scipio, XV, 9, 7 sqq.;
conf. c. 12, 2 sqq. Curribus juncti in pompa Antiochi
Epiph., XXXI, 3, 11. Eorum dentes eximia magnitudine,
XXXIV, *in fine, fr. lat.* Elephantum θωράκια, *Fragm.*
hist. 22.
Elephas, cognomen Nicanoris, ducis Philippi, XVIII, 7, 2.
Eleuthernæi, Cretenses, bellum Rhodiis indicunt, IV, 53,
9. Eos Polyrrhenii et Lampæi intra mœnia includunt, et
renunciare Cnossiorum societati cogunt, IV, 55, 4.
Elia Laconiæ. *Vide* Ælia.
Elis, ἡ Ἦλις, *eadem* regio *quæ alias* ἡ Ἠλεία *vocatur a*
Polybio; de qua vide paulo ante in Elea, V, 17, 3;
92, 5; 95, 7. *Potest tamen utrobique et* urbs Elis *in-*
telligi. Conf. artic. seq.
Elis, Ἦλις, urbs *præcipua Elidis regionis. Conf.* Elea,
ἡ Ἠλεία et Elea, Ἠλεία. Amphidamum Olympia liberum
eo dimisit Philippus, IV, 84, 4. *mox idem* Archidamus,
quum destinata perficere non potuisset, inde ad Philip-
pum elabitur, 86, 5.
Elisphasiorum ager in Peloponneso prope Mantineam, XI,
11, 6.
Ἔλλα, *Vide* Ἐλαία.
Elleporus, *vel* Elorus, fluvius inferioris Italiæ, I, 6, 2.
Ellopium, Ætoliæ oppidum, XI, 4, 3.
Elorus. *Vide* Elleporus.
Elymæi, populus Asiæ, a septentrione Mediæ, V, 44, 9.
Elymais regio, ubi Dianæ templum spoliare conatus est
Antiochus Epiph., XXXI, 11.
Emathia, olim Pæonia dicta, XXIV, 8, 4.
Emporia *vel* Emporiæ, Africæ regio circa minorem Syrtin,
soli ubertate præstans, Pœnis subjecta, unde hi præcipue
alimenta et commeatus capiunt, I, 82, 6; III, 23, 2. Ea
regione Masanissæ cedere coguntur Pœni, XXXII, 2.
Emporium (*Romanis Emporiæ*), in Hispania, III, 39,
7. Eo Cn. Scipio cum classe, a Rhodano veniens appellit,
III, 76, 1.
Enchelanes, gens et urbs Illyrica, subacta a Philippo, V,
108, 8.
Enipeus, Thessaliæ fluvius, V, 99, 1, XXIX, 3, 4.
Enna, oppidum Carthaginiensium in Sicilia, captum a Ro-
manis, I, 24, 12.
Enneris, in classe Philippi, XVI, 7, 1.
Ensis Gallorum. *Vide* Gladius.
Ἐνυάλιος, ὁ, *Quirinus, Gradivus pater.* Per Martem et
Quirinum (*Casaub.* Gradivum patrem) jurarunt Romani
in proximo fœdere cum Pœnis ante primum Punicum
bellum, III, 25, 6.
Eordæa, regio Macedoniæ, XVIII, 6, 3. Eordi, XXXIV,
12, 8.
Epænetus, Bœotorum legatus ad Achæos, XXIV, 12, 5.
Epaminondas Messenios et Arcades hortatur, ut perpetuo
sinceram societatem colant, IV, 32, 10. Victoria pugnæ
Mantinensis anceps ob mortem ejus, IV, 33, 8; XII, 25 g, 3
sq. Ejus præsertim et Pelopidæ virtuti gloriam suam debuit
resp. Thebana, VI, 43. Pelopidas ei persuaserat, ut pro-
pugnandam libertatem Græcorum susciperet, VIII, 1, 6.
Quum Lacedæmonem et dein Mantineam de improviso
capturus, boni imperatoris partes omnes explevisset, a
fortuna victus est, fere ut Hannibal ad Capuam et Ro-
mam, IX, 8, 2 sq. Abstinentiæ laude clarissimus,
XXXII, 8, 6. *Conf. Frag. hist.* 15.
Eperatus, Pharæensis, prætor Achæorum creatur, Apellis
opera, invito Arato, IV, 82, 8. Magistratum init, V, 1, 2.
A Philippo opem ferre jubetur Messeniis, V, 5, 11. Con-
temnitur a militibus, 30, 1. Socordia ejus et imbecillitas

multorum causa est malorum, 30, 5 sq, 91, 4. Magistratu abit, 30, 7.

Epetium, oppidum Illyricum, ditionis Issiorum, XXXII, 18, 1 sq.

Ephesus. Ibi magnum numerum militum alebant reges Ægypti, V, 35, 11. Ibi habitat Melancomas, VIII, 17, 9. Ei inhiat Antiochus M., XVIII, 32, 1; eamque tenet, XX, 11, 2; *coll. c.* 10, 16; XXI, 9, 10. Eumeni datur a Romanis, XXII, 27, 10. Ibi Heraclides pro Alexandro *Bala*, Antiochi Epiphanis filio, bellum parat adversus Demetrium *Soterem*, XXXIII, 16, 15.

Ephorus, historiæ universalis scriptor, V, 33, 2; de origine urbium, et de cognitione migrationeque gentium optime exposuit, XXXIV, 1; 3; *cf.* IX, 1, 4. Musicam ad fraudem hominum ait inventam, IV, 20, 5. Laudat remp. Cretensium, et cum Spartanorum republ. confert, dissentiente Polybio, VI, 45 seq. Ejus erorres ex professo notaverat Polybius libro XII, *sed ea pars intercidit. Vide* XII, 22, 7. Eumdem contra Timæi reprehensiones defendit Polyb. XII, 4 a, 3 sqq., et 23, 1 et 3. Non satis rerum experientia valet, XII, 25 g. Maritimorum præliorum satis peritus; terrestrium vero plane ignarus, *ibid.* Quod attinet ad elocutionem aut materiæ tractatum, permirus èst, XII, 28, 10. Suavissima apud eumdem historici et oratoris comparatio, *ibid.* § 11. Ejus dictum : optimam historiam eam fore, cujus scriptor ipse rebus gestis interfuerit, XII, 27, 7.

Ephorus Messeniorum, Sciron *vel* Scyron, IV, 4, 3. Eorumdem ephori, Oenis et Nicippus, IV, 31, 2.

Ephori Spartanorum dessident inter se de societate sive cum Philippo et Achæis, sive cum Ætolis facienda, IV, 22 seq. Adimantus ephorus occiditur a factione Ætolica, 22, 11. Novi ephori, Philippo faventes, trucidantur dum sacra faciunt, 34 seq. Chilo trucidat ephoros, qui Lycurgum regem creaverant, 81. Ephoros Spartanorum omnes, simul cum regibus, in historia sua annotaverat Timæus, XII, 12, 1. Quamdiu eis veluti parentibus, obtemperarunt reges, Lacedæmon Græciæ principatum obtinuit, XXIV, 8 b, 1. Ephororum curia (ἀρχεῖον), IV, 35, 9.

Epichares, præfectus navis Rhodiæ, XXX, 9, 9.

Epicharmi dictum : Sobrius esto *etc.*, XVIII, 23, 4, XXXI, 21, 14.

Epicydes, origine Syracusius, Carthagine lares habens, cum fratre Hippocrate ab Hannibale mittitur ad Hieronymum, Syracusarum regem, VII, 2, 3 sq.

Epidamnus, *Vide* Dyrrhachium.

Epidaurus, oppidum Argolicum, a Cleomene occupatum, II, 5, 2. *Adde* XXX, 15, 1.

Epi-erctes. *Vide* Erite.

Epigenes copias reduxit, quas Seleucus, Antiochi M. frater, in Asiam cis Taurum duxerat; eum, suadentem Antiocho ut expeditionem adversus Molonem ipse susciperet, calumniatur Hermeas, V, 41 sq. et 49. Dolo Hermeæ amandatur ab exercitu, denique ficto crimine occiditur, 50 et 51, 5.

Epigramma in honorem Arcadum, in columna ad aram Jovis Lycæi Messenæ, IV, 32, 2 sq. Aliud Sami poetæ, V, 9, 5.

Epipolæ, pars urbis Syracusarum, capta a Romanis, VIII, 37, 5.

Epirus. Eam ab Acarnania separat sinus Ambracicus, IV, 63, 6. Ejus urbs Phœnice ab Illyriis proditione capta, II, 5. Epirotæ auxilio venientes cæduntur fuganturque ab Illyriis, *ibid.* Ab Ætolis et Achæis opem petunt et quamquam illi cum auxiliis advenerunt, tamen pacem et fœdus faciunt cum eisdem Illyriis, 6. Cum Epiri rege Alexandro, Acarnanum oppida partiti erant Ætoli, II, 45, IX, 34, 7. Epirotæ arma sociant cum Antigono et Acha adversus Cleomenem, II, 65, 4; IV, 9, 4. Eorum or populantur Ætoli, IV, 6, 2. Ab Achæis invitantur Bellum Sociale adversus Ætolos, IV, 15, 1 sq.; ini inconstanter et parum ingenue se gerunt, 16, 1; 30 sq.; dein copias suas Philippo jungentes, persuadent ut Ambraciam obsideat, 61. Epirum devastant Ætoli Dodonæum templum cremant, IV, 67. Epirotæ clas jungere cûm Philippo ad Cephalleniam jubentur, V, 3 Adversus Ætolos, Romanos et Illyrios opem Philippi plorant, X, 41, 4. Cum eis legati Romani Phœnicæ ag de bello Philippo inferendo, XVI, 27, 4. Ex Epiri fa bus propere recipere se cogitur Philippus, et earum p tur T. Quintius, XVII, 3, 9; XVIII, 6, 4; XXVII, 2. Per legatos Chalcide agunt cum Antiocho, XXI Cum M. Fulvio cos. consultant de bello Ætolico, XX 9, 1 sqq. et § 19. Legatos Romam mittunt contra Phi pum, XXIV, 1, 10, A. Hostilius cos. per Epirum Thessaliam adversus Perseum profecturus, parum a quin hostibus proderetur, XXVII, 14. Ibi post Bell Persicum, civilium cædium omnia plena, XXX, 14 sqq.; XXXII, 21, seq. Eorum urbes 70 evertit L. Æ lius Paullus, XXX, 15, 5. Legatio eorum Romam mi XXXII, 24. *Conf.* Charops, Cephalus, Molossi.

Epistola Scipionis Africani majoris ad Philippum, X, 9 ejusdem ad Prusiam, XXI, 9; Scipionis Nasicæ ad aliq ex regibus, XXIX, 6, 4.

Epistratus, Acarnan, dux equitum et levis armaturæ Ac orum in pugna ad Caphyas, IV, 11, 6.

Epitalium, oppidum Triphyliæ, in deditionem accipitu Philippo, IV, 80, 13.

Eposognatus, regulus Gallogræcorum, amicus Romanor officia sua illis apud alios etiam reges pollicetur, XX 20, 1 sqq. et § 8 sqq.

Equi Hannibalis, e puppibus nantes trahuntur per Rh num, III, 43, 4; amissi in Alpibus, sponte redeun castra, 53, 3. In Etruriæ paludibus plurimi pereunt, ungulæ excidunt, 79, 7 sqq. Equos Alexandriam adv Nicagoras Messenius, V, 37; 7. Equorum armenta reg Syriæ, commissa Medorum curæ, V, 44, 1; X, 27, 1 *Conf.* Equites.

Equum bellatorem Romani ante urbem die quadam jac configere solent : sic plerique barbarorum, bellum cepturi, cæso equo, rem futuram divinant, XII, 4 b sqq.

Equiso Nabidis, XIII, 8, 3.

Equites Nisæi; *Vide* Nisæi. Equites Romani decem an stipendia facere tenentur, VI, 19, 2. Equitum num in legione, *vide* Legio. Equitum turmæ, ἶλαι; ea præfecti, ἰλάρχαι, decuriones, VI, 25, 1 sq. Eorum ar olim parum commoda, dein ad morem Græcorum in lius mutata, 25, 3 sqq. Equites Romani, agiles ad d liendum de equis, et rursus insidendum, VI, 25, 4; 21, 4. Celtiberi equites, ubi opus est, pedibus pugna equis immotis stantibus, *Fragm. hist.* 13. In equi præcipuum robur fuit Hannibalis, IX, 3, 9 sqq.; co III, 110, 2; 117, 4. Equitum variæ conversiones et cursiones, X, 21. Eorum acies qua altitudine locetu pugnam, et quot equites capiat stadium, XII, 18, 3

Eratosthenes, novissimus ante Polybium geographica ctavit, et superiores scriptores reprehendit, ipse ta Pytheæ fabulis adhibens fidem, XXXIV, 5. *De eoden* 4, 4; 13, 1.

Erbessus, oppidum Siciliæ prope Agrigentum, I, 18, captum ab Hannone Pœno, *ibid.* § 9.

Ercte, *vel* Epi-Erctes, ὁ ἐπὶ τῆς Εἱρκτῆς (*quasi* supra

rem) λεγόμενος τόπος, locus ad mare inter Erycem
onlem et Panormum, occupatus ab Amilcare Pœno, I,
, 3. Descriptio ejus, *ibid.* § 3 sqq.
ria, urbs Eubœæ insulæ : eam Romanis tradi post bel-
m Philippicum queruntur Ætoli, XVIII, 28, 5 : sed ei
natus Rom. libertatem tribuit, 30, 10 sq.
ria Phthiotidis in Thessalia, XVIII, 3, 5.
anus : via ab Eribano (ἀπὸ τοῦ Ἐριβανοῦ, *si modo vera
ctio)* Capuam, III, 91, 9.
ianus mons, per cujus angustias Hannibal ex Samnio
Campaniam transiit, III, 92, 1.
anus, poeticum nomen Padi fluvii, II, 16, 6.
inæ Veneris templum, in summo monte Eryce, occu-
tum a Romanis, I, 55, 6; 58, 2; spoliatum a Gallis,
enorum mercenariis, qui ad Romanos transierant, II,
9. *Conf.* Eryx.
manthus, fluvius et mons Arcadiæ, IV, 70, 8 sq.; 71, 4.
manthus, Asiæ fluvius, inter Arachosiam et Drangia-
m, XI, 34, 13.
hræ, urbs maritima Ioniæ, in quam ex prælio navali
l Chium evasit Attalus, XVI, 6, 5 et 8. Erythræi pro
le Romanis bello Antiochico præstita, agro donantur,
XII, 27, 6.
thræum *s.* Rubrum mare, *sinus Persicus,* IX, 43, 2.
*rovincia vel præfectura regni olim Persici, dein
yriaci, ad Persicum sinum a parte Arabicæ. Conf.*
, 46, 7; 48, 13; 54, 12. *Item, pars Arabiæ Felicis
d Persicum sinum sita,* XIII, 9, 1 et 5.
x mons, in eo Siciliæ latere, quod Italiam spectat, inter
repana et Panormum, maximus post Ætnam, I, 55, 7 :
us verticem et radices præsidio occupant Romani, 58,
. *Conf.* Erycinæ Veneris templum.
x oppidum, in medio monte Eryce; a Romanis primum,
ein a Pœnis occupatum, I, 55, 6; 58, 2 : inde a Roma-
is obsessum, I, 58 seqq. et II, 7, 8. Oppidum Romanis
rodere moliti sunt Galli, Pœnorum mercenarii, II, 7,
sq.
tia *Vide* Vesta.
nenses, montana Pisidiæ supra Sidam incolentes, V,
3, 3.
sii venti, a septentrione stantes; eis e Ponto Euxino
ersus Hellespontum feruntur naves; oppositus his au-
ter, IV, 44, 6, *coll.* § 10. Eorum vis inter Cephalleniam
t Messeniam, V, 5, 3 et 6.
uria, ἡ Τυῤῥηνία. Ejus situs et fines, II, 16, 2 sq. In ea
eritur bellum Gallicum Cisalpinum, II, 23 seqq. In eam
. Scipio ex Gallia navibus redit, ut inde Hannibali ad
lpes occurrat, III, 49, 4; 56, 6. In eam commeatus
onferunt Romani ad bellum adversus Hannibalem, III,
5, 6. Eam per paludes petit Hannibal, 78 sqq. Cladem
n ea patiuntur Romani, III, 108, 9; V, 101, 3 et 7; 105,
, nempe ad Trasimenum lacum, III, 84. Etruriæ lon-
itudo, XXXIV, 11, 3. Etruscorum sedes, II, 16, 1. Olim
oloniis tenuerant campos circa Padum (e quibus dein a
Gallis ejecti sunt), simulque Campaniæ campos, II, 17,
sqq. *n.* Cum Gallis Transalpinis et Cisalpinis in ditionem
Romanam irrumpunt, II, 19. Cæduntur a Romanis ad
Vadimonem lacum, subiguntur que, I, 6, 4; II, 20. Socii
Romanorum bello cum Gallis Cisalpinis, II, 24, 5.
uscum mare, Tuscum, Tyrrheuum, I, 10, 5; ab occasu
taliæ, II, 14, 4; 16, 1; XXXIV, 6, 6.
a, ὁ Εὔας, collis prope Sellasiam in Laconica, ubi comit-
itur pugna Antigoni cum Cleomene, II, 65, 8 sq.; 66, 5.
In eo sacra facit Philippus rex, V, 24, 9.
agoras, rex Salaminiæ, ad Cyprum contra Persarum re-
gis duces pugnat, XII, 2 g, 2.
Euagoras, Ægiensis, accusatur a Critolao ut qui secreta
Achæorum prodat Romanis, XXXVIII, 5, 4.
Euanoridas, nobilis Eleus, bello captus a Lyco, proprætore
Achæorum, V, 94, 6.
Eubœa insula. Per eam Antigonus cum exercitu e Thessalia ad
Isthmum proficiscitur, Thermopylis interceptis ab Æto-
lis, II, 52, 7 sq. Eam incolentes opem Philippi implorant
adversus Ætolos eorumque socios, Attalum et Romanos,
X, 41, 3.; *Conf.* 42, 2 et 7. Totam præsidiis tenet Phi-
lippus, XVII, 11, 6. *Conf.* Chalcis, et Eretria.
Eubœa, puella Antiocho Chalcidi nupta, XX, 8, 4.
Euboicum talentum, I, 62, 9; XV, 18, 7; XXI, 14, 4. *Conf.*
Talentum.
Eubulides, Chalcidensis; eum Romanis tradere jubetur An-
tiochus, XXI, 14, 7; XXII, 26, 11.
Eucampidas, Arcas, immerito proditor dictus est a Demo-
sthene, XVII, 14, 2, et 12.
Euclidas, frater Cleomenis, præest parti copiarum in pugna
ad Sellasiam, II, 65, 9; 67, 3 : imperite rem gerit, 68.
Eudamidas, rex Spartæ, pater Agesilai, avus Hippomedon-
tis, IV, 35, 13.
Eudamidas, pater Archidami, regis Spartæ, gener Hippo-
medontis, *ibid.*
Eudemus *vel* Eudamus, classis præfectus Rhodiorum cum
Pamphilida, XXI, 8, 5.
Eudemus, Milesiorum legatus in Ægyptum, XXVIII, 16,
15; 17, 3.
Eudoxus de rebus Græciæ bene scripsit, XXXIV, 1, 3.
Euemerus *vel* Euhemerus, Messenius, scriptor historiarum,
XXXIV, 5, 9 : eum Bergæum appellat Eratosthenes, *i. e.*
fabulatorem, *ibid.* § 10. *Eodem referendus locus* XXXIV,
6, 15.
Euergetes Physcon, XXXIV, 14, 6. *Vide* Ptolemæus.
Eulæus, spado in aula Ægyptiaca, causa belli Antiochi
Epiphanis cum Ptolemæis fratribus, XXVIII, 17, 15. Cui
Ptolemeo victo ut in Samothracen cum thesauris fugiat,
suadet, XXVIII, 17 a.
Eumenes, Attali filius, rex Pergami. (*Conf.* Attalus.) Exi-
guam ditionem hereditate sortitus, eam tantopere auxit,
ut nulli fieret inferior, XXIV, 8 b, 3. Ejus bella cum Prusia
et Gallogræcis, et, socio Ariarathe, adversus Pharnacem,
III, 3, 6. Post bellum Philippicum, Oreum et Eretriam ei
dare voluerunt decem legati Romani; sed prohibet T. Quin-
tius, XVIII, 30, 10 sq. Auxilia ei mittunt Achæi, bello An-
tiochico, XXI, 7, 1 sq. Per legatos donum insigne offert
Achæis, quod respuunt illi, XXIII, 7 sq., *Conf. c.* 4, 5 sq.
Honores ejus ab Achæis sublati restituuntur, rogante At-
talo, XXVII, 15, XXVIII, 7, et 10, 7 : qui singulari amore
fratrem complectebatur, XXVII, 15, 4. Bonam eorum con-
cordiam Philippus discordibus filiis ante oculos ponit,
XXIV, 8 b, 3. Ab Antiocho Pergami aliquantisper includi-
tur, XXI, 8, 1; XXII, 3, 10. L. Æmilio suadet, ut non au-
diat Antiochum de pace agentem ante Scipionum adventum,
XXI, 8, 4 sqq. Fœdere Romanorum cum Antiocho com-
prehenditur, XXI, 14, 6; XXII, 26, 7 et 20 sq. Romam
proficiscitur cum legatis Romanis, qui a senatu peterent
confirmationem pacis cum Antiocho, XXI, 14, 12. Hono-
rifice excipitur, XXII, 1. Ejus oratio ad senatum, qua sua
et patris in Romanos merita prædicat, XXII, 2-5. Cum
decem legatis Romanis Ephesum redit, et inde Apameam
ad Cn. Manlium venit, XXII, 25, 6 sqq. Ei a Romanis
dantur omnes cis Taurum populi, qui Antiocho paru-
rant, excepta Lycia et Caria; Græcæ civitates, quæ At-
talo tributum pependerant, eidem idem tributum pendere
jussæ, XXII, 7, 7; tum Chersonesus, Lysimachia, et alia
Thraciæ loca, XXII, 27, 3 sq. et 9 sqq. Matrimonium
filiæ Antiochi sibi oblatum respuerat, XXII, 3, 9. De

Thraciæ urbibus contendit cum Philippo, XXIII, 4, 4; 6, 1; 11, 2. Fratrem Athenæum legatum Romam mittit, XXIV, 1, 4; 3, 1 sqq. Bellum cum Prusia gesserat, XXIII, 18, 8; *conf.* III, 3, 6 : ad quod auxilia Prusiæ miserat Philippus, XXIV, 1, 4; 3. Bellum cum Pharnace gerit, et ea causa legatos Romam mittit, in his Attalum fratrem, III, 3, 6; XXIV, 10, 1 sqq.; XXV, 2, 6 sqq.; 4, 4. Induciis factis cum Pharnace, omnes fratres suos Romam legatos mittunt, XXV, 6. Pax et formula fœderis, quo ab una parte nominantur Eumenes, Prusias et Ariarathes; ab altera Pharnaces et Mithridates, XXVI, 6. Invitatus a Rhodiis ad bellum adversus Lycios, accurrit, XXV, 5, 13 : sed offendit Rhodios et suspectum se eis reddit, XXVII, 6, 5 sq. Cydoniatis Cretensibus ex fœdere præsidium mittit adversus Gortynios, XXVIII, 13. Delphis ei insidias struit Perseus XXII, 22 a, 5 et 22 b, 2. Quarum crimen Romæ apud senatum per legatos defendit Perseus, XXVII, 7, 2. Ad Eumenem legatos mittit Perseus de bello adversus Romanos, XXIX, 3, 8. Eumenes pacis inter Perseum et Romanos se conciliatorem fore sperat, XXIX, 1 d, 3. Hanc spem Perseo coemendam per Cydam Cretensem offert, XXIX, 1 c, 1 et 1 e. Eumenes et Perseus mutuo se arcanis artificiis fallere student, XXIX, 4 d, et 1 e. Intercessionis conditiones Perseo ab Eumene oblatæ, XXIX, 1 f. Hanc Eumenis agendi rationem vituperat Polybius, XXIX 1 g, et 1 h. Ut injustam pecuniam acciperet, periculum quodvis spernebat, XXIX, 1 h, 4. Calliditate sua Persei tenacitatem expugnare non potest, XXIX, 1 h. In Romanorum suspicionem venit, XXIX, 1 c, 2. sq. Ab eo alienati Romani, quod oblique in bello Persico se gesserat, Attalum, Romam a fratre legatum, incitare student, ut pro se contra fratrem apud senatum loquatur, XXX, 1, et 1 c, 2. Ejus causa senatusconsulto prohibent Romani, ne reges ulli ad se Romam venirent, XXX, 71, et 1 c, 3. Ejus regnum a Gallis invaditur, XXIX 6 b, 3; XXX, 1, 1 et 3; 2, 8; 3, 2; 17, 11 sq. Ab ejus imperio Gallogræcos liberant Romani, XXXI, 2, et c. 6, 2 et 6. Quanto gravius ei succensent Romani, tanto eum impensius amplectuntur Græci, XXXI, 10 a. Accusatus a Prusia et Gallis, Attalum et Athenæum fratres Romam ad se purgandum mittit, XXXI, 6 et 9. Ad accusandum eum omnes, qui vellent, Sardes invitat Sulpicius Gallus, legatus Rom., XXXI, 10. Rursus Attalum Romam mittit, XXXII, 3 et 5, 5 sqq. Rhodiis ducentos et octagies mille frumenti modios dono mittit, XXXI, 17 a, 1. Mors ejus et elogium, XXXII, 23. Ei succedit frater Attalus, *ibid.* § 8, regnum administrans pro Attalo puero, Eumenis filio, XXX, 2, 6; XXXIII, 16, 1 sqq. Tres habuit fratres caros, et regni salutisque suæ custodes, XXXII, 23, 6; XXII, 1, 6; 5, 7; 27, 9; pius in matrem, XXIII, 18. Ipse et Philetærus suo favore aluerant vitia Pytheæ Thebani, XL, 1, 2.

Eumenes, legatus Ptolemæorum fratrum ad Achæos, XXIX, 8, 5.

Evocati in exercitu Romano, qui ultro in gratiam consulis militant, VI, 31, 2 sq.

Euphanes, Cretensis, dux militum auxiliarium ab Antiocho Eleis missorum, XX, 3, 7.

Euphrates fluvius : ejus origo, cursus, natura, et alvei in quos scissus est, IX, 43. Inter eum et Tigrim est Pulcher qui vocatur Campus, VIII, 25, 1.

Eupolemus, præfectus equitum Ætolorum in exercitu T. Quintii, XVIII, 2, 9 sqq.; 4, 5.

Eupolemus, *nescio an idem cum præcedente,* Romam abductus, XXVIII, 4, 6.

Eureas, Achæorum legatus Romam, XXXI, 6, 1; 8, 3.

Euripidas *vel* Euripides (*est enim haud dubie unus vir idemque*), Ætolus; Cynethæ oppido præfectus ab Ætolis, IV, 19, 5; dux ab Ætolis missus Eleis sociis, fines Achæorum populatur, IV, 59. Rursus Sicyoniam populatur, sed turpiter suos deserit adveniente Philippo, et Psophidem evadit, 69, 2; 70, 11. Inde, urbe a Philippo capta, et arce per pactionem dedita, ex pacto incolumis in Ætoliam redit, IV, 72. Denuo eumdem ducem ab Ætolis petunt Elei, in locum Pyrrhiæ, V, 94, 2 sqq.; 95, 6 sq.

Euripides, *tragicus* poeta : dictum ejus *(ex Antiopa)*, 'Ὡ σοφὸν βούλευμα *etc.*, I, 35, 4; VIII, 5, 3. *Ex incerta tragœdia*, 'Ἀεὶ πρασίμοχθοι *etc.*, V, 106, 4. *E Cresphonte* : Εἰρήνα βαθύπλουτε *etc.*, XII, 26, 5.

Euripus, fretum Eubœæ : Cenchreis Philippus per eum navigat Demetriadem, V, 29, 5. Per eumdem cum navibus Cenchreas redit, V, 101, 2 et 4. Rursus per eum cum classe navigat, V, 109, 5.

Euromus, Cariæ oppidum, unde præsidia deducere jubetur Philippus, XVII, 2, 3; XVIII, 27, 4. Mylassenses occupant τὰς Εὐρώμῳ πόλεις, Euromensium urbes, XXX, 5, 11 sqq.

Europa; una e tribus terræ partibus, inter Tanaim et Herculis columnas comprehensa, III, 37, 2 sqq. Ejus longitudo, XXXIV, 7, 8 sq.; latitudo, XXXIV, *in fine fr. lat.* Macedonum regnum in ea minimam ejus partem complexum est, 1, 2, 4. Ejus gentes occidentales pugnacissimæ, I, 2, 6. Antiochi in eam trajectio, III, 3, 8

Europus, urbs Parapotamiæ ad Tigrim, v, 48; 16.

Eurotas, Peloponnesi fluvius, Spartam ab ortu præterfluens, V, 21, 2; 22, 2. sqq.; 23, 8 sqq.; VIII, 35, 8; IX, 8, 7; XVI, 16, 2.

Eurotas, Italiæ inferioris fluvius prope Tarentum, idem q alias Galæsus, VIII, 35, 8.

Euryclidas et Micyon, rhetores, consiliis suis regunt Athenienses, et turpiter blandiuntur regibus, V, 106, 7.

Euryleo, prætor Achæorum ignavus, X, 24, 1.

Eurylochus, præest Cretensibus in exercitu Antiochi M V, 79, 10.

Eurylochus, Magnes, centuriat milites Ptolemæi Philopatoris, V, 63, 12; agemati præest, 65, 2.

Eurymedon in Siciliam delatus civitates concitat ad inferendum Syracusanis bellum, XII, 25 o, 3.

Euthydemus, origine Magnes, Bactrianæ regno potitur, X 34, 1 sq.; eum prælio vincit Antiochus M., X, 49 : q pacem ei dat, et filio ejus Demetrio suam filiam despondet, XI, 34.

Euxinus Pontus. *Vide* Pontus.

Exercitationes militares Scipionis Africani majoris, cap Nova Carthagine, X, 20, 1. Philopœmenis exercitat equitum, X, 21 sq.

Exsequiarum celebratio apud Romanos, VI, 53 seq.

Exsilio voluntario effugere capitis pœnam licet civibus Romanis, VI, 14, 7 sq.

Exsules Lacedæmonii, Achæi *et c. vide suo loco.*

Extraneorum sociorum sedes in castris Romanis, VI, 31,

Extraordinarii, selecti e sociis in legione Romana, VI, 2 7 sqq.; eorum locus in castris, 31, 6 sqq. Ex equitib extraordinariis selecti in castris prope consulem tentor habent, et consuli quæstorique præsto sunt, VI, 31, 2 s

F.

L. Fabius, legatus Scipionis Carthaginem missus, XV, 1,

Q. Fabius *Pictor*, Historiarum scriptor, partium Romanorum nimis studiosus in primi belli Punici historia, I, 14 15, 12; 58, 5. Ejus sententia de causis belli Hannibalici III, 8. Licet vixerit Hannibalis ætate, et senator fuer Romanus, tamen non in omnibus fides ei haberi debe III, 9.

Q. Fabius, Maximus cognominatus ob rerum feliciter gest

m magnitudinem; Dictator creatur, III, 87, 6; imperium suscipit, 88, 9 sqq. Cunctatur prudenter, eoque udatur ab his, culpatur ab illis, 89 sq.; 92, 3 sqq.; , 8; 103, 3. In montium angustiis insidias struit Hanibali, quas ille stratagemate facum in cornibus boum censarum eludit, 92, 10 sqq.; 93 seq. Romam ad sacrificium proficiscens, frustra monet Minucium, magistrum quitum, III, 94, 9 sq. Ei dignitate par constituitur Minucius; duo dictatores inter se dividunt legiones, 103, inucio, per suam temeritatem laboranti, suppetias venit, 04 seq. Ei reconciliatur Minucius, et legiones suas rursus cum eo conjungit, 105, 8 sqq. Dictatura abit, 106, . Oppugnationi Tarenti intentus est, X, 1, 10. Urbs ei roditur, *Fragm. hist.* 18.

Fabius, uxori T. Quintii sororis filius, Romam legatus a . Quintio, XVII, 10, 8. *An idem cum sequenti?*

Fabius *Labeo, prætor*, præfectus classis, Pataris naves ntiochi accipit crematque, XXII, 26, 30.

Fabius Maximus, L. Æmilii Pauli filius naturalis, frater atu major Scipionis Africani minoris; cum fratre apud rætorem effecit, ut Polybio Romæ manere liceret, XVIII, 8, 6; XXXII, 9, 5; 10, 3. Ex bonis patris mortui, dotem matri ægre restituere potest, XVIII, 18, 6; XXXII, , 4. A Polybio instituitur simul cum fratre, XXXII, 9, ; 10, 3. In eum liberalis est frater, XXXII, 14. Sub patre Æmilio Paulo cum laude militat bello Persico, XXIX, , 3. In decem legatis mittitur ad dirimendum bellum Attali et Prusiæ, XXXIII, 6, 3. Siciliæ prætor præest, XXVIII, 3, 8.

ces e speculis accensæ signis dandis, X, 43 sqq. De *eisdem Fragm. gramm.* 76.

esula *vel* Fæsulæ, oppidum Etruriæ, II, 25, 6. Ibi a Gallis cæduntur Romani, II, 25. Circa eas primum castra habuit Hannibal, paludibus egressus, III, 82, 1 *coll.* 80, 1.

lernus, mons et ager Campaniæ, III, 90, 10; 92, 6; 94, 7.

alisci; Romanorum civile bellum cum iis, I, 65, 2.

ames, I, 65, 2; 84, 9; 85, 1; VII, 1, 3.

. Fannius, legatus Rom. ad res Illyriorum et Dalmatarum inspiciendas, XXXII, 18 sq.; ad coercendas Prusiæ injurias in Attalum, XXXIII, 6; ad Achæos, XXXVIII, 4, 1.

erentani, Romanorum socii bello Gallico Cisalp., II, 24, 12; agrum eorum, τὴν Φρεντανήν, devastat Hannibal, III, 88, 3.

eriæ novem dierum, supplicatio, XXI, 1, 1 sq.

icus, frumenti loco, XVI, 24, 9.

idei Romanorum se permittere, idem valet ac arbitrio victoris se permittere, XX, 9 seq.: *conf.* XX, 1, 4 sq.; 2, 10, sqq.; XXXVI, 2.

. Flaminius, *tribunus plebis*, legem fert de dividendo agro Piceno, II, 21, 7 sq. Consul cum L. Furio, Insubribus infert bellum, II, 32; temere agit, aciem ad ipsam fluminis ripam instruens, 33, 7 sq. Consul iterum cum Cn. Servilio, III, 75; in Etruria ad Arretium cum exercitu considet, 77 seq.; popularem auram captans, dicendo valens, ad bellum ineptus, 80. Temere intrat angustias ad Trasimenum lacum, 82 sq.; et ibi cadit in pugna, 84. In ejus locum sufficitur M. Regulus, 106, 2.

Flaminius, legatus Romanorum ad Ligures, ab his violatur vulneraturque, XXXIII, 7.

Titus *Flaminius. Vide* T. Quintius.

Fœderum tabulæ æneæ servantur Romæ in Jovis Capitolini templo, in Ærario ædilium, III, 26, 1. Fœderum formulæ, s. conditiones pacis: C. Attali cum Prusia, XXXIII, 11; Byzantinorum cum Rhodiis, et cum Prusia, IV, 52; Carthaginiensium cum Philippo, VII, 9; Eumenis et Pharnacis sociorumque, XXVI, 6; Romanorum, cum Ætolis, XI, 6, 5; XXII, 15; cum Antiocho, XXI, 14; XXII, 26; cum Carthaginiensibus: antiqua fœdera ante primum bellum Punicum, III, 22-25; post primum bellum Punicum vel Siculum, I, 62 sq.; III, 27; post bellum Africum, fœdus de Sardinia Romanis concedenda, I, 88; III, 27, 8; cum Asdrubale in Hispania, de Ibero non transgrediendo, II, 13, 7; III, 27, 9 sq.; post bellum Punic. II, victo Hannibale in Africa, XV, 18; cum Hierone, I, 16, 9; cum Philippo, XVIII, 27; cum Teuta, II, 12.

Fons mirabilis in Herculis templo Gadibus, XXXIV, 9, 5 sqq.

Formæ reip. *Vide* Respublica.

Forum in castris Romanorum, VI, 31, 1.

Fossa: pugna ad Fossam, ἡ καλουμένη περὶ Τάφρον, IV, 33, 6.

Fossa regia, ἡ βασιλικὴ Διώρυξ, ex Euphrate in Tigrim ducta, in Babylonia, V, 51, 6. Fossa, qua Leucas a continente diremta est. *Vide* Dioryctus.

Fratres Galli, in insula inter Isaram et Rhodanum, de regno contendentes, III, 49.

Frentani, *Vide* Ferentani.

Frumenti copia in Gallia Cisalpina, II, 15, 1; inopia et caritas Romæ, bello Hannibalico, IX, 44. *Conf.* Medimnus. Ex Ægypto frumentum petunt Romani, IX, 44, 1; e Sicilia Rhodii, XXVIII, 2.

Fugitivi servi, ex legibus Romanorum cruciati necantur, I, 69, 5.

Cn. Fulvius *Centumalus* consul, classi præest bello Illyrico cum Teuta, II, 11 sq. Consul iterum, quo tempore Hannibal ad Romam erat, IX, 6, 6 sqq.; 7, 1.

M. Fulvius *Nobilior, (plerumque nude* Marcus *dictus)*, consul, adversus Ætolos mittitur, 8, 9; c. 10; oppugnat Ambraciam, 9-10; pacem dat Ætolis, 12 sq.; capit Samen, urbem Cephalleniæ, 23, 1, *coll. c.* 13, 13 sq. Ejus frater uterinus est C. Valerius Lævinus, XXII, 12, 10 sq. In Peloponnesum venit ad dijudicandam controversiam Lacedæmoniorum et Achæorum, XXIII, 10, 14.

Q. Fulvius Cos. cum T. Manlio, Boios in deditionem accipit, II, 31, 8.

Q. Fulvius, a T. Quintio Romam legatus de pace Philippo danda, XVII, 10, 8.

Q. Fulvius *Nobilior* Cos. bellum in Hispania gerit, XXXV, 4, 2.

Servius Fulvius Cos. cum M. Æmilio, classem Punicam capit, infando naufragio suam classem amittit, I, 36 seq.

Funeris curatio apud Romanos, mortuo viro illustri, VI, 53.

Fures in castris Rom. fuste percutiuntur, VI, 37, 9.

C. Furius *Pacilus* Cos. cum L. Cæcilio in Siciliam mittitur, I, 39, 8. Cum collega Thermam et Liparam capit, I, 39, 13. Cum dimidio copiarum in Italiam redit, I, 40, 1.

P. Furius Cos. cum C. Flaminio bellum infert Insubribus, II, 32.

Fustuarium, supplicium militare apud Romanos, VI, 37.

G.

A. Gabinius, ad Achæos legatus, XXVIII, 4, 1; 5, 9.

Gadara (τὰ), Cœlesyriæ urbs egregie munita, capta ab Antiocho M., V, 71, 3. Victo Scopa, recepta ab eodem Antiocho, XVI, 39, 3.

Gades, XXXIV, 7, 7. Inde usque ad Tanain, omnem oram maritimam se percurrisse gloriatus est Pytheas, XXXIV, 5, 8. Ibi in templo Herculis fons est mirabilis, XXXIV, 9, 5 sqq. Gadium insulæ magnitudo, XXXIV, *in fine, fr. lat.*

Gæsatæ *vel* Gæsati, Galli, inter Alpes et Rhodanum incolentes, ab Insubribus et Boiis concitantur adversus Ro-

manos, II, 22 seq. *Add. c.* 28, 3. Nomen habent ab eo quod mercede militant, II, 22, 1. Eorum reges, Concolitanus et Aneroestus, *ib.* § 2. Nudi pugnant in acie, II, 28, 8. Cæduntur a Romanis, II, 30. Novus eorum exercitus conducitur, 34, 2.

Gæluli Autololes, populus Africæ, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*

Gæzotoris, Galatiæ regulus in Asia, XXV, 4, 6.

Galadræ, oppidum Macedoniæ. *Cives*, Galadræi, *Fragm. hist.* 19.

Galæsus, fluvius prope Tarentum; idem Eurotas dictus, VIII, 35, 8.

Γαλάται, Galatæ, *Polybio promiscue dicuntur Galli omnes, cum Europam incolentes, tam cis, quam trans Alpes (qui alias* Κελτοί*), tum Asiam habitantes, qui et Gallogræci. Conf.* Galli, Gallia, Ægosages, Tectosages, Tolistobogii, Trocmi.

Γαλατία, Galatia Asiæ, *s.* Gallogræcia, XXV, 4, 1 et 6; 5, 6; XXVI, 6, 4.

Γαλατία, Gallia Cisalpina, II, 24, 8; III, 40, 3; 118, 6.

Γαλατία, Gallia Transalpina, II, 22, 6.

Galatis *(rectius* Galaditis *vel* Galaaditis), Asiæ regio, *trans Jordanem*, Arabiæ finitima : eam intrat Antiochus cum exercitu, et Abila urbem subigit, V, 71, 2.

Galatus, Boiorum rex, a suis occisus, II, 21, 5.

Galea, nuda velitum Romanorum, VI, 22, 3; cristata, gravis armaturæ, 23, 12 sq.

Galeotæ vel Xiphiæ piscis venatio, XXXIV, 2, 15 sq. et c. 3.

Galli gallinacei, XII, 26, 1. Eorum pugna, I, 58.

Galli, sacerdotes Magnæ Matris, οἱ Γάλλοι XXII, 20, 5.

Galli, populus, *promiscue* οἱ Γαλάται et οἱ Κελτοί; sive Europam incolentes, cis aut trans Alpes, sive Asiam. *Conf.* Γαλατάι, Γαλατία, et Gallia Romam vi capiunt, I, 6, 2; II, 18, 2. Eorum clades Delphica, I, 6, 5; II, 20, 6; 35, 7; IV, 46, 1. Mercenarii Pœnorum, multiplicem committunt perfidiam, II, 7. Hi olim Autaritum habuerant ducem, I, 77, 5; initio patria ejecti ob perfidiam in propinquos et cognatos suos commissam, II, 7, 6. Illyriis Phœnicen produnt, Epiri urbem, II, 5. Galli Italiam incolentes, *s.* Cisalpini, I, 13, 4; III, 48, 6; braccati, II, 28, 7. Cum eis bellum gerunt Romani; Bellum Gallicum Cisalpinum, I, 13, 4; II, 13, 7; 23-35. *De eisdem ex professo agit Polybius*, II, 14 sqq. Eorum frequentia, pulchritudo, proceritas, II, 15, 7; vitæ ratio, II, 17, 9. *Conf.* Gallia Cisalpina. — Galli Transalpini, II, 15, 8 sqq.; c. 19, 1; 21, 5. Inalpini, οἱ τὰς Ἄλπεις κατοικοῦντες, bella movent Cisalpinis, II, 18, 4. *Conf.* Inalpini populi. — Galli Etruscos superiori Italia pepulerunt, II, 17. — Galli Transpadani : Lai *s.* Lævi, Libicii, Insubres, tum Veneti, sermone quidem diverso utentes, II, 17, 4 sqq. Cispadani : Ananes, Boii, Lingones, Senones, II, 17, 7. Gallorum variæ irruptiones in ditionem Romanorum, II, 18-22. Legatos, a M. Curio de redimendis captivis missos, necant, 19, 9. Bellum Gallicum Cisalpinum : Galli Insubres et Boii adversus Romanos concitant Gallos Gæsatos, II, 22. (*Conf.* Græsatæ.) Populantur Etruriam, 25, 1 sqq.; cædunt Romanos ad Fæsulam, 25, 7 sqq. Redeuntes, simul a fronte et a tergo invaduntur a Romanis, c. 27; et acie bifronte pugnant, braccati Insubres et Boii, nudi Gæsati, 28; cæduntur a Romanis ad Telamonem, 28 et sqq. Fortissime pugnantes, solo genere armorum vincuntur, II, 30, 7. Gladius eorum ad cædendum solum valet, 30, 8; 33, 5; III, 114, 2 sq. Gallicum scutum virum non tegit, II, 30, 3, Eorum omne genus in fervore animorum et primo impetu atrocissimum, II, 33, 2; in omnibus actionibus ira et impetu, non consilio, reguntur, 35, 3. Molles et laborum impatientes, III, 79, 4; leves, et inconstantes in fide servanda, II, 32, 8; III, 70, 4. Iis familiare est, postquam aliena rapuerunt, ut intestinis tumultibus de præda capta inter se decertent, præsertim ubi mero cibo-que se ingurgitarunt, II, 19, 4. De temulentia eorum *adde* XI, 2, 1. Ad Gallos Cisalpinos ex Hispania legatos mittit Hannibal, III, 34. Magilus regulus ex Gallia Cisalpina ad Hannibalem venit ad Rhodanum, III, 44. Cisalpini ad partes Hannibalis transeunt, III, 66, 7; 68, 8. Duce Brenno, victo Ptolemæo Ceranno, contemtis Macedoni-bus, in mediam irruunt Græciam, IX, 35, 4 : eis tum soli restiterunt Ætoli, IX, 30, 3. Ii qui Græciam invaserunt, partim ad Delphos internecione deleti sunt, partim in Asiam trajecerunt, I, 6, 5. Pars eorum qui cum Brenno patria exierant, et Delphicam declinaverunt c[...] dem, ubi ad Hellespontum pervenerunt, in Thracia ha[...] procul Byzantio consederunt cum rege Comontorio, [...] giam condiderunt Tulen, Byzantios bello fatigarunt, [...] gravissima ab eis tributa expresserunt, IV, 45, 10; 4[...] 5 sqq. Illud Gallorum regnum, sub postremo eorum re[ge] Cavaro, cum ipsa gente exstinctum a Thracibus est, I[V,] 46, 4; *conf.* 38, 6. Gallos (Ægosagas, IV, 77, 2.) Attalus [ex] Europa accivit ad bellum adversus Achæum, V, 78, [...] 111, 2. Eorum ope Æolicas et Ionicas urbes, quæ Ach[æo] se tradiderant, recepit Attalus, V, 77. Eos in bellis seq[ue]bantur uxores et liberi, plaustris vecti, 78, 1. Eosde[m] Attalus, quum lunæ defectum pro ostento habentes p[ro]gredi ulterius nollent, ad Hellesponti oram remisit, [...] sedes ibi eis assignavit, 78. Eosdem Prusias, quum effr[enata] licentia civitates ad Hellespontum depopularentur, be[llo] petens, internecione delevit, V, 111. Galli mille (*equite*[*s*]) in exercitu Antigoni adversus Cleomenem, II, 65, 2. G[al]lici (Γαλατικοί) equites in exercitu Philippi et Achæoru[m] bello Sociali, V, 3, 2; 17, 4. Galli *s.* Galatæ Rigosag[es] (*sive* Ægosages, *aut* Tectosages) in exercitu Antioc[hi] contra Molonem, V, 53, 3. Galli *s.* Galatæ in Molon[is] exercitu, V, 53, 8; in exercitu Ptolemæi Philopatori[s] mixti Thracibus, V, 65, 10. Gallorum et Scytharum fa[ci]nora patrare, IX, 34, 11. *proverbialiter dictum*, [...] metu Gallorum, qui sæpe Græcos non solum pristin[is] temporibus sed etiamnum Polybii ætate anxios tenuit, I[...] 35, 9; XXVI, 9, 3. Galli in Asdrubalis castris temulent[i] in modum victimarum jugulantur a Romanis, XI, 2, [...] In Galliam mittuntur ambo consules quo anno T. Qui[nc]tio prorogata est Macedonia provincia, XVII, 11, 1 sq[q.] 12, 1. Bellum cum Gallogræcis *s.* Gallis Asiam incolent[i]bus a Cn. Manlio Cos. gestum, post bellum Antiochicum, XXII, 16-24; III, 3, 5. Victoriam de iis relatam Græc[æ] omnes civitates per Asiam lætæ gratulantur Cn. Manlio, XXII, 24, 2 sq. Res in Gallogræcia constituunt decem le[gati] cum Cn. Manlio, 27, 12. Galatiam, *quæ sub Eumen[e] erat*, populatur Pharnaces, sociis utens duobus Galat[a]rum regulis, Carsignato et Gæzotori, XXV, 4, 1 et 6 *adde c.* 5, 6. Pace cum Eumene facta prohibetur Pharn[a]ces Galatiam ingredi, et fœdera ejus cum Gallis irrita de[c]larantur, XXVI, 6, 4. Perseus societatem cum iis ini[t], XXVI, 9, parce cum iis agens, XXIX, 1 h, 6. Galli (*Gal*[*]*logræci*) Eumenis regnum invadunt, XXIX, 6 d; XXX[...] 1, 1 sq.; 2, 8; 3, 2. Legatos ad eos mittunt Romani, [...] 7 sq.; qui tamen lubentes patiuntur, ut Eumenes ab e[is] prematur, 15, 12 sq. Eisdem Asiam incolentibus, libe[r]tatem suis legibus vivendi et Eumenis imperio se subtra[]hendi dat senatus Romanus, XXXI, 2; *conf. c.* 6, 2 sq[q.] Rursus per legatos queruntur de Eumene, incitati etia[m] a Prusia, XXXII, 5, 5. *Conf.* Tectosages, Tolistobogi[i,] Trocmi.

Gallia, ἡ Γαλατία, ἡ Κελτική, et ἡ Κελτία, VII, 9, 6. *Conf.* Γαλατία, et *Galli*. Gallia Cisalpina, II, 13, 7, *coll.* 14[...] 3; III, 34, 2; 39, 10; 47, 4; 56, 3, *coll.* 14, 7; III, 8[...]

; II, 32, 1; III, 77, 3; ἡ Γαλατία *dicta*, II, 21, 8; 24,
; III, 87, 2; 118, 6. Galliæ Cisalpinæ figura, ubertas,
ominum frequentia, II, 14 sq. De ejus ubertate *conf.*
I, 87, 1 et 3. In ea est Apenninus mons, et Padus flu-
us, II, 16. Ejus populi; *vide* Galli Transpadani et Cis-
dani. Eam ingreditur Hannibal, III, 56. — Gallia Trans-
pina, II, 22, 6.
ogræci. *Vide* Galatæ, et Galli, Tolistobogii, Tectosa-
s, Trocmi, Ægosages, Rigosages.
yeris, exsul, hortatur Achæum ad sumendum regium
men et diadema, V, 57, 5. Ab Achæo cum exercitu
issus ad Pedlenissenses obsidione liberandos, repellit
lgenses a Pedlenisso, et ipsam Selgam capit, V, 72-74.
lus, dynastes Sarmata, pace inter Eumenem et Phar-
cem facta comprehenditur, XXVI, 6, 13.
, urbs Cœlesyriæ maritima, ab Ægypto venientibus
oxima post Rhinocoluram et Raphiam, V, 80, 3 sq. Eo
mmeatus convehuntur a Ptolemæo Philopatore ad bellum
versus Antiochum M., V, 68, 2. Gazenses *vel* Gazæi,
rat olim Persis et deinde Alexandro, sic dein Antiocho
., urbem oppugnanti, fortiter restiterunt, et fidem regi-
s Ægypti servarunt, XVI, 40; *conf.* 18, 1. Zeno histo-
cus in historia obsidionis Gazæ verba magis, quam res,
ravit, XVI, 18, 1.
, urbs Siciliæ; ejus cives, Eurymedontis tempore, ad-
ersa fortuna afflicti, legationem ad Camarinenses pro
doeiis mittunt, XII, 25 o, 3. Utriusque populi sociorum
gati Gelam conveniunt ad conferendum de communibus
ommodis, *ibid.* § 4. De hac re, in senatu Gelæ, Hermo-
ratis oratio apud Timæum, *ibid.*
ias, legatus Phocæensium ad Seleucum, Antiochi M.
lium, XXI, 4, 4.
o, Hieronis filius, Syracusarum regis, liberalis in Rho-
ios, V, 88, 5; pius in patrem, ante quem vita decessit,
nnos 50 natus, VII, 7, 7; 89, 9. Græcis auxilia promittit,
i sibi terra vel mari principatum concedant, XII, 26 b, 1.
Legatis ejus de hac re sapienter respondet Græcorum se-
atus, *ibid.* § 2.
αλογικὸς τρόπος historiarum scribendarum, *i. e.* de deo-
um heroumque generationibus, IX, 1, 4.
nthius *s.* *Gentius*, Pleurati filius, rex Illyrici, XXXII,
18, 4. Eum per legatos ad societatem invitat Perseus,
XXVIII, 8 sq.; qui cum eo parce agit, XXIX, 1 h, 6. Ad
xtremum persuaderi se patitur ad fœdus adversus Roma-
os cum Perseo faciendum, XXIX, 2 sq. Legatos cum
Perseo ad Rhodios mittit, XXIX, 2, 9; 3, 7, et *c.* 5.
Ebriosus et crudelis, fratrem Pleuratum occidit, XXIX,
5, 7 sq. In triumpho ducitur a L. Anicio, XXX, 13.
eographia. Res ad eam pertinentes in unum maxime librum
congessit Polybius, III, 37, 1-6: *is est* liber XXXIV,
quem vide. De distantiis variorum locorum *agit* XXXIV,
6 sq. Extremarum terræ partium cognitio veteribus diffi-
cillima, III, 58. Per Alexandri imperium in Asia, et per
Romanorum imperium in aliis terræ partibus, multo faci-
lior reddita est ea cognitio itineratoribus, III, 59.
eometriæ elementa in scholis pueri addiscunt, XXXIV,
6, 8.
ephrus, oppidum Cœlesyriæ, *in Decapoli trans Jorda-*
nem, ut videtur; in deditionem ab Antiocho accipitur,
V, 70, 12.
erra (τὰ) Cœlesyriæ castellum, contra Brochos castellum
(ad fauces quæ sunt inter Libani et Antilibani radices, in
exitu Marsyæ campi); utrumque in potestate Ptolemæi
Philopat. et ejus nomine occupatum a Theodoto Ætolo,
V, 46, 1 sqq.; *coll.* 45, 8 sq. Utrumque obsidetur ab An-
tiocho M., 61, 7 sq.
Gerræi, cives urbis Arabiæ *felicis, cui nomen Gerra,*
XIII, 9; dona mittunt Antiocho M., qui libertatem eis
confirmat, *ibid.*
Gertus, oppidum Phœbatidis in Dassaretia, captum a Scer-
dilaida, receptum et præsidio occupatum a Philippo, V,
108, 2, et 8. *Conf.* Gerus.
Gerunium (*Livio* Geryon *sive* Geronium), Dauniæ oppidum
in Apulia, 25 M. P. distans a Luceria, captum ab Hanni-
bale, III, 100, 1 sqq. *n.* Ibi Minucius, magister equitum,
velitatione superat Hannibalis copias, III, 101. Castra ibi
posita (III, 101, 2), ægre defendit Hannibal, III, 102, 6
et 10. In eisdem castris hibernat, III, 107, 1; V, 108, 9.
Gerus, oppidum Dassaretidis, præsidio occupatum a Phi-
lippo, V, 108, 8. *Conf.* Gertus.
Gescon, Gesco *s.* Gisco, dux Pœnorum, Lilybæo præfectus,
finito bello Siculo milites Carthaginiensium in Africam
trajici curat, I, 66. Ei bene voluerunt mercenarii rebelles,
68, 13. Cum pecunia Tunetem mittitur ad solvenda mer-
cenariis stipendia, 69. Adversus eum commilitones suos
concitant Spendius et Matho, *ibid.* Prehensus in carce-
rem detruditur a rebellibus, 70, 5; 79, 10 et 13. Cum aliis
captivis mutilatus, cruribus fractis, in foveam conjicitur,
80. Ejus filius, Hasdrubal, IX, 11, 3. *Conf.* Giscon.
Gillicas, legatus Carthaginiensium ad Romanos bello Punico
tertio, XXXVI, 1, 8.
Giscon, *idem nomen cum* Gescon, cognomine Strytanus,
legatus Carthaginiensium Romam, XXXVI, 1, 8. *Conf.*
Gescon.
Gitta, oppidum Palæstinæ, XVI, 41, 4.
Gladiatorii muneris sumtus, triginta talenta, XXXII, 14, 6.
Gladius Romanus præstat Gallico, II, 30, 8; ad pungendum
æque valet ac ad cædendum, quemadmodum Hispanien-
sis; Gallicus non nisi ad cædendum valet, et vel sic mox
inutilis redditur, II, 33, 5 sq.; III, 114, 2 sq.; VI, 23,
6 sq. Gladiorum fabrica excellunt Celtiberi, *Fragm hist.*
14.
Glandium copia in Gallia Cisalpina, II, 15, 2. *Add.* XXXIV,
8, 1 sqq.
Glaucia. *Vide* Servilius.
Glaucias, Persei legatus ad Genthium, XXVIII, 8, 9.
Glaucides, Abydenus, Abydum Philippo tradit, uxores libe-
rosque civium servaturus, XVI, 33, 4 sq.; 34, 8.
Glaucus, Acarnan, Romanis favens, XXVIII, 5, 1.
Glympes, castellum ditionis Argivorum, in confinio agri
Argivi et Laconici, V, 20, 4; frustra invaditur a Lycurgo,
rege Lacedæmon., IV, 36, 4 sq.
Gonatas. *Vide* Antigonus Gonatas.
Gonni, Thessaliæ oppidum in aditu Tempium, XVIII, 10, 2.
Γονομάνοι. *Vide* Cenomani.
Gordieum (*i. q.* Gordium), Phrygiæ oppidum, XXII, 20, 8.
Gorgus, Messeniorum legatus ad Philippum, V, 5, 4 sq.;
athletica laude clarus, genere nobilis, *a Philippo conci-*
tatus in plebem, VII, 10, 2 sqq.
Gorgylus, Laconiæ fluvius, prope Sellasiam, II, 66, 1 et 10.
Gortyn *vel* Gortyna, Arcadiæ oppidum in agro Telphusio,
IV, 60, 3.
Gortyn *vel* Gortyna, urbs Cretæ, XXIII, 15, 1. Gortynii
cum Cnossiis sociis tota dominantur Creta, IV, 53, 3 sq.;
mox orto Gortynæ dissidio seniorum juniorumque, senio-
res cum Cnossiis facientes, ejectis junioribus, urbem
Cnossiis tradunt, 53, 7 sqq.; juniores, urbe ejecti, Phæ-
stiorum portum, et ipsorum etiam Gortynensium, portum
occupant, indeque eis qui in urbe erant bellum inferunt,
55, 6. Gortynii Cnossiorum vires quovis modo attenuare
student; XXIII, 15. Eorum lites componunt legati Ro-
mani, *ibid.* Adversus eos Cydoniatæ præsidium ab Eu-
mene petunt, XXVIII, 13. Cum Cnossiis bellum inferunt

Rhanciis, et conjurant in eorum exitium, XXXI, 1 seq. Eorum Cosmus, Cydas, XXIII, 15, 1. *Conf.* Zelys.

Gorza, oppidum Africæ, I., 74, 3.

Gracchus. *Vide* Sempronius.

Graculus, κολοιός, *convicium* a Timæo in Agathoclem usurpatum, XII, 15, 2.

Græcia Magna, in inferiori Italia. *Vide* Magna Græcia.

Græci. Eorum in gratiam, historiam suam scripsit Polybius, I, 3, 7 sq.; III, 59, 8. Communis calamitas universæ Græciæ (*bello Achaico*) principium simul et finem habuit, III, 5, 6. Res Græcorum Olymp. 140 gestas libro IV et V exposuit Polybius, III, 118, 11; IV, 1, 3. Græciæ imminet nubes ab Occidente, V, 104, 10. Græcis rebus anno 3 Olympiadis 140 misceri cœperunt res Italicæ et Libycæ, IV, 28, 5; V, 105, 3 sq. Græcorum ratio castra metandi, et vallo ea muniendi, minus commoda quam Romanorum, VI, 42; XVIII, 1. Equitum arma Romani ad morem Græcorum in melius mutarunt, VI, 25, 8 sq. Apud eos non tanta fides et religio jurisjurandi, quam apud Romanos, VI, 56, 13 sq. Sordida apud eos obtinet munerum captatio, XVIII, 17, 7. Omnes, cum Asiam tum Europam incolentes, uno præconio T. Quintii liberi pronunciati, XVIII, 29, 15. Perseo Romanorum victori plaudunt, XXVII, 7 a, Per Græciam variæ sententiæ de Pseudophilippi et tertio Punico bello, XXXVII, 1 a et sqq. Pseudophilippi res miracula ibi habentur XXXVII, 1 d. Græco scribere sermone ridicule affectavit Postumius Albinus, XL. 6. Γραικὰ γερόντια, Græci senes (exsules ob belli Persici culpam), in dicto Catonis, XXXV, 6, 2. Paucitas hominum in Græcia ætate Polybii, XXXVII, 4, 4. Ejus rei causa et remedium, *ib.* § 3 sqq. Consummatio infortunii Græcorum, XXXVIII, 1 a. Eorum calamitas major etiam Carthaginiensium infortunio. *ibid.* § 2. sqq. Antiquiores Græciæ calamitates non præsentibus comparandæ, XXXVIII, 1 b, *et* 1 c.

Grammaticus Isocrates; *vide suo loco.*

Gravis armatura Romanorum, VI, 23.

Gulussa, Masinissæ filius, cum Scipione interest oppugnationi Carthaginis, et agit cum Asdrubale, urbis præfecto, XXXI, 1 sqq. *Conf.* XXXIV, *in fine, fr. lat.*

Gymnasium Abydi, XVI, 31, 2.

Gyridas, unus e Senibus (τῶν Γερόντων) Lacedæmoniorum, occisus a factione Ætolica, IV, 35, 5.

Gyrton, Thessaliæ oppidum. Gyrtonius. *Vide* Heraclides.

Gythium, portus et navale Lacedæmoniorum, V, 19, 6. Inde Alexandriam solvit Cleomenes, II, 69, 11.

H.

Hadrianus ager, *in Piceno:* eum Prætutianumque populatur Hannibal, III, 88, 3.

Hæmus mons. *Vide* Æmus.

Haliartus, urbs Bœotiæ, XXVII, 5, 3. Haliartii favent Perseo adversus Romanos, XXVII, 1, 8; 5, 3. Urbs eorum antiquissima, Persico bello eversa, XXX, 18, 4. Pro iis quum frustra deprecati essent Athenienses apud Romanos, turpi consilio agrum eorumdem sibi deposcunt, XXX, 18. Et ex eorum regione ignominiam potius quam fructum aliquem reportant, XXX, 18 a.

Hamilcar, *Vide* Amilcar.

Hannibal, præfectus præsidii Pœnorum, quod Agrigenti obsidetur a Romanis, I, 18; noctu elabitur cum suis, 19. Idem (*v.* I, 23, 4) præfectus classis, Panormi versans, I, 21, 6, per imprudentiam plures naves amittit, 21, 9 sqq. Pugna navali vincitur a Duilio, 22 sq.; ægre elabitur, capta navi, 23, 7. Haud multo post in Sardinia, multis [illegible] crucem actus est a suis, I, 24, 5 sqq. [illegible] I, 43, 4.

Hannibal, filius superioris, ab Himilcone mittitur ad Gall[...] mercenarios in fide continendos, I, 43, 4.

Hannibal, Amilcaris filius (*diversus ab eo qui bellum P*[...] *nicum secundum gessit*), trierarchus Adherbalis, cu[...] subsidio militum intrat Lilybæum, a Romanis obsessu[...] I, 44: inde cum vacuis navibus ad Adherbalem Drep[...] abit, I, 46, 1.

Hannibal (*fortasse alteruter e duobus præcedentibu*[...] collega datur Barcæ bello Africo, postquam Hannoni de[...] tum est imperium, I, 82, 12. Castris exutus ad Tunet[...] a Mathone, captusque, cruci eidem affigitur e qua susp[...] sus fuerat Spendius, 86.

Hannibal, cognomine Rhodius, I, 46, 4; confidenter p[...] tum Lilybæi intrat, obsessum a Romanis, exitque; id[...] sæpius fecit, I, 46. Ad extremum, obstructo a Roma[...] introitu portus, capitur, 47.

Hannibal, Amilcaris Barcæ filius, novennis puer cum p[...] in Hispaniam abit, II, 1, 6, et perpetuum jurat Ro[...] norum odium, III, 11. Quibus viris quibusve locis fre[...] imperium Romanorum conatus sit evertere, II, 14[...] Vix viginti millia militum habens, aggressus est popu[...] qui habuit militiæ aptos pedites ultra 700, 000; equ[...] ad 70,000, II, 24, 16. In Hispaniæ imperio succ[...] Asdrubali, et statim bellum animo molitur Romanis i[...] rendum, II, 36; III, 13, 4. Eum in Hispania præter C[...] thaginiensium voluntatem gessisse omnia, ait Fabi[...] III, 8, 6. Olcades, Vaccæos, Carpetanos, aliosque tr[...] Iberum populos subigit, III, 13 seq.; legatos Roman[...] de Sagunto admonentes, superbe accipit, 15. Sagunt[...] oppugnat expugnatque, 17. Ut sibi dedatur, petunt a F[...] nis legati Romani, 20, 8. Hispaniæ prospicit præsid[...] fratri Asdrubali relinquendis, et legatos mittit ad Gal[...] Cisalpinos, 33, seq. Iberum fluvium transit, tum Py[...] næum montem, III, 35; Rhodanum superat, III, 41 [...] quem relinquit triduo ante Scipionis cum exercitu adv[...] tum, 49, 1 sq. Alpes superat, III, 47-56. Quinque m[...] sibus iter a Carthagine Nova in Galliam Cisalp. confec[...] III, 56, 3. Longitudo viæ, quæ a Nova Carthagine usq[...] in Galliam Cisalp. conficienda ei erat, III, 39, 5 s[...] Dimidium fere copiarum in itinere, præsertim in Alpiu[...] trajectione, amisit, 60, 5. In Gallia Cisalpina Taurin[...] subigit, III, 60, 8. Captivorum spectaculo, ad forti[...] pugnandum hortatur suos, III, 62 seq. Ad Padum cas[...] castris Romanis opposita habet, V, 29, 7. Equestri præ[...] inter Padum et Ticinum superat P. Scipionem, III, 6[...] Post anceps prælium equestre ad Trebiam, III, 69, c[...] latis signis ingenti pugna vincit Ti. Sempronium, 70-7[...] In Gallia Cisalpina hibernans, captivos Gallos sine pret[...] dimittit, III, 77; et ad fallendos insidiatores in vari[...] formas se mutat, 78, naturali inclinatione pronus ad a[...] dacia consilia, 78, 7. Etruriam per paludes petit, III, [...] sqq. Ad Trasimenum lacum ingenti clade afficit Romano[...] 82 sqq.; V, 101, 3 et 6. Ad oram Adriatici maris refic[...] copias, III, 86, 8 sqq.; 87, 1 sq. Afros Romano mo[...] armat, III, 87, 3; 114, 1; XVIII, 11, 6 sqq. Supera[...] Apennino, in Samnium transit, III, 90, 7; vastat Cam[...] paniam, 92; insidias a Fabio in angustiis structas, elud[...] stratagemate, 93. Castra ad Gerunium ægre defendit a[...] irruptione Minucii, 102; inde castra movet Cannas, 10[...] 1 sq. Cannensi pugna clade ingenti afficit Romanos, III[...] 111-117. Eum propediem ad Romæ portas affuturum p[...] tant Romani, 118, 5. Legatos captivorum Romam mittit[...] VI, 58. Capuam invitatur; Petelinos fame expugnat, VII[...] 1. Cum eo per legatos agit Hieronymus rex Syracusarum[...] VII, 2 et 4. Fœdus ipsius cum Philippo, VII, 9. Taren[...] tum proditione capit, VIII, 26-32. Tarentinos benign[...] tractat, urbem ab arce intersepit, arcem obsidet, 33-36[...]

pium, Capuam obsidentem, ipse obsidet, IX, 3. Reli- Capua, Romam petit; sed inde repulsus, Rhegium it, IX, 4-7; *conf. c.* 9. Ejus maximum robur in equi- tu, IX, 3, 9 sqq. Illius unius mente et consilio omnia untur, IX, 22. Romani supra modum crudelem, Pœni arum perhibuerunt, 23, 8; 26, 11. *De* avaritia *conf.* 25. Varius fuit, pro temporum varietate, IX, 24; 26, Capua a Romanis recepta, multa durius facere coactus , 26, 2 sqq. Sæpe hostem decepit, nunquam ipse ab ste deceptus, X, 33, 2 sq Ingenio et arte imperatoria æstans, e plurimis gentibus mixtum exercitum per 16 nos ita continuit, ut nulla unquam seditio oriretur, XI, ; XXIV, 9, 5. In brevem angulum Bruttii agri, ad La- nium, a Romanis concluditur, XI, 7, 1; XV, 1, 11. Ex alia in Africam revocatur a Pœnis, XIV, 9, 8 et 11; *c.* , 1; et redit, XV, 1, 10. Ad Adrumetum castra ponens, V, 5, 3; a Tychæo Numida auxilium 2000 equitum im- etrat, XV, 3. Inde Zamam castra transfert, 5, 3. Collo- uio cum Scipione frustra instituto, XV, 6-8; acie ab eo incitur, 9-16. Pacem suadet Pœnis in conditiones a Sci- ione latas, XV, 18. Ingentem bello Punico captorum opiam, quum a suis non redimerentur, venumdedit, XIX, . Eum ab Antiocho exposcunt Romani, XXI, 14, 7; XII, 26, 11. Moritur eodem anno cum Philopœmene et cipione, XXIV, 9, 1. Elogium ejus, XXIV, 9, 5.

nnibal, Carthaginiensis, triremium præfectus, ab Hanni- bale *Magno* ad Hieronymum Syracusas missus, et ab hoc Carthaginem, VII, 2, 3 et 6.

nnibal, *cognom.* Monomachus, sævorum consiliorum auctor Hannibali *Magno*, IX, 24, 5 sqq.

nnibalicum Bellum, *s. Bellum Punicum secundum*, I, 3, 2; II, 37, 2; 71 9; III, 1, 1; 2, 1; 32, 7; 95, 7; VI, 51, 3. *Vide* Hannibal, Amilcaris filius. Belli illius scriptor Fabius, III, 8. *De* causis ejus belli *disputatur*, III, 6- 12; *conf.* I, 65, 8 et II, 36. Disceptantur jura Romanorum Pœnorumque in suscipiendo eo bello, III, 28-30. Finitum bellum pace a Scipione Pœnis data, victo Hannibale, XV, 18 sq.; postquam per annos 17 durasset, XXIV, 9, 5.

anno, dux copiarum Punicarum in Sicilia, Erbessum ca- pit, I, 18. Obsidet Romanos, Agrigentum obsidentes, *ibid.* et sq.; prælio profligatur, 19. In pugna navali cum Regulo ad Ecnomum, præest dextro cornu, I, 27, 5; in altum fuga se recipit, 28, 1 et 9. Classi præfectus, com- meatum Erycem erat devecturus, Amilcaremque cum militibus recepturus ad pugnam navalem, I, 60; sed præventus a C. Lutatio, ad pugnam cogitur ad Ægusam, qua classis ejus partim capta est, partim depressa, 60 sq. In Sardiniam missus adversus rebelles mercenarios, ab his prehensus, cruci affigitur, I, 79. Hujus filius Asdru- bal, dux Pœnorum in Africa adversus Regulum, I, 30, 1.

Hanno *alius*, qui nulli rei in Sicilia gestæ interfuerat, I, 67, 2. Regionem Africæ circa Hecatompylon subjecerat Pœnis, 73, 1; cum Numidis et Afris pugnare solitus, 74, 7. Imperator Pœnorum in Africa, seditionem mercenario- rum et Afrorum sedare frustra studet, I, 67; subditos Pœnorum dure tractare solitus, eoque nomine Pœnis ca- rus, 72, 3. Ignave se gerit bello Africo, 74. Uticenses propemodum perdit, dum vult eos adjuvare, *ibid.* Ta- metsi Amilcari deinde summa imperii commissa est, ipsi tamen continuatum imperium, 81, 1. Copias conjungit cum Amilcare, sed ob ducum discordiam nil recte geritur, 82. Hinc imperium deponit, 87, 3: rursus vero accipit, et cum Barca redit in gratiam, 87; cum eoque finem im- ponit bello Africo, 88.

Hanno, Hispaniæ citeriori præfectus ab Hannibale, III, 35, 4 sq.; bello capitur a Cn. Scipione, III, 76, 5 sq.

Hanno, Bomilcaris filius, dux partis copiarum Hannibalis, præmittitur trans Rhodanum, ad tutandam trajectionem exercitus, III, 42, 6 sq.

Hanno, *puto idem cum superiori*, dextro cornu præest in pugna Cannensi, III, 114, 7.

Harmostas suos Spartani e Græciæ civitatibus non revoca- runt, licet edixissent, se liberas eas dimissuros, IV, 27, 5.

Harpyia, Ἅρπυια, urbs Italiæ. *Gentile* Ἁρπυιήτης *Fragm. hist.* 23.

Hasdrubal. *Vide* Asdrubal.

Hasta velitaris (ὁ γρόσφος), VI, 22, 4. Hastas (δόρατα) triarii loco pilorum habent, VI, 23, 16. Hastæ equitum Romanorum, olim inutiles, dein ad Græcorum morem mutatæ, VI, 25, 5 sqq. Hasta (γαῖσος), præmium militis qui hostem vulneravit, VI, 39, 3. Hastam simul et cadu- ceum mittere, *proverb.* IV, 52, 3.

Hastati in legione Romana, VI, 22, 7 sqq.; eorum arma- tura, gravis, 23; sedes in castris, 29, 8; ministerium castrense, 33, 3 sqq. *Adde* XV, 9, 7.

Hebrus, fluvius Thraciæ, XXXIV, 12, 3.

Hecatodorus (*ni potius* Hypatodorus), artifex statuæ æneæ Minervæ, Alipheræ positæ, IV, 78, 5.

Hecatombæum, in agro Dymæorum; ubi magna clade a Cleomene affecti sunt Achæi, II, 51, 3.

Hecatompylos, vel Hecatontapylos, urbs Africæ, quam Pœnis subjecerat Hanno, I, 73, 1.

Hecatompylos Parthiæ; eo venit Antiochus, X, 28, 7; 29, 1.

Hecatontodorus (*rectius fortasse* Hecatodorus), princeps civitatis Byzantiorum, IV, 47, 4 sq.

Hegesianax, Antiochi M. legatus Corinthum ad T. Quintium et decem legatos Romanos, XVIII, 30, 1 sqq.; 33, 3.

Hegesilochus. *Vide* Agesilochus.

Hegias, Phocæensium legatus ad Seleucum, Antiochi M. filium, XXI, 4, 4 sq.

Helia, Ἑλία, Laconicæ ager amplissimus et præstantissi- mus, V, 19, 8; 20, 12. *Nomen puto habet ab oppido Helos*, Ἕλος, *unde Helotæ denominati.*

Helice, una ex 12 civitatibus Achaiæ primum olim fœdera- tis, mari dein hausta, II, 41, 7 sq.

Helicranon, Epiri castellum, quo suppetias Epirotis venere Ætoli et Achæi adversus Illyrios, II, 6, 2, et 4, *in mon- tanis.*

Heliotropium (*quasi dicas* Solarium *vel* Horologium), lo- cus prope Thebas Phthiotida, V, 99, 8.

Hella, Ἕλλα, Asiæ oppidum, Attali regis emporium, XVI, 41, 5: *nisi* Ἔλαια, Elæa, *legendum.*

Hellespontus: cursus ab eo ad Bosporum Thracicum, IV, 44, 6 sqq.; Ad ejus ostium sunt Sestus et Abydus, *ibid.* et IV, 50, 6. Galli, qui cum Brenno patria exierant, et cladem Delphicam declinaverant, ubi ad Hell. venerunt, non in Asiam trajecerunt, sed in vicinia Byzantii conse- derunt, IV, 46, 1. Gallis Ægosagis, in Asiam a se invi- tatis, sedes ad eum assignat Attalus, V, 78, 5 sq. Iidem Galli urbes ad eum sitas effuse depopulantur, V, 111, 2. Adversus Hellesponti urbes veluti arcem sitam Ephesum putat Antiochus, XVIII, 32, 2. Eum trajiciunt Scipiones cum exercitu, XXI, 6, 2; 10, 2. Phrygia ad Hell., XXII, 5, 14; 27, 10. Eum navibus obsidet Eumenes, ne cui navi transitus in Pontum pateret, XXVII, 6, 5.

C. Helvius a Cn. Manlio Cos. ad Moagetem mittitur, Cibyræ tyrannum, XXII, 16, 3 sqq.

Hemiolia, genus navigii, V, 101, 2.

Hemiolius, cognomen Theodoti. *Vide* Theod. Hemiol.

Hephæstia, urbs Lemni insulæ, liberata a Romanis, XVIII, 31, 2.

Hepteris. Hepteri, quæ olim Pyrrhi fuerat, vehitur Hanni- bal, dux classis Punicæ in pugna navali cum Duilio, I, 23, 4. Hepteres in classe Philippi, XVI, 3, 7; 7, 1.

Heraclea, oppidum Siciliæ, haud procul Agrigento, I, 18 seq.; 30, 1; cognomento Minoa, I, 25, 9. Ibi statio classis Punicæ, *ibid.* Prope eam Carthalo insidiatur classi Romanæ, I, 53, 7.

Heraclea *Trachinia*, oppidum Thessaliæ ad sinum Maliacum, in potestate Ætolorum, X, 42, 4; captum a Romanis, XX, 9, 1., 11, 2.

Heraclea, Macedoniæ oppidum in Lyncestis, XXXIV, 12. 8. *Conf.* Heracleum.

Heracleotæ, suis legibus utentes, comprehensi fœdere Eumenis cum Pharnace, XXVI, 6, 13 : *sunt cives Heracleæ Ponticæ.* Eis Prusias damna illata sarcire tenetur, XXXIII, 11, 8.

Heracleum, oppidum Perrhæbiæ in Macedoniæ confinibus, XXVIII, 11, 3; 15, 3; capitur a Romanis testudine fastigiata, XXVIII, 12.

Ἡρακλεῖον, Herculis templum Gadibus, XXXIV, 7, 5.

Heraclidæ Tisamenum Sparta ejiciunt, II, 41, 4. *Inde* eorum regnum Spartæ ad posteros propagatum, IV, 34, 5; 35, 14. Perfidia Locrensium in Peloponnesum admittuntur, XII, 12 b.

Heraclides, Antiochi Epiphanis legatus Romam, XXVIII, 1, 1; 18, 1. Romam venit cum Laodice et Alexandro *Bala*, quem pro filio Antiochi Epiphanis venditat, et Demetrio Soteri opponit, XXXIII, 14 et 16.

Heraclides, Byzantius, ab Antiocho M. ad Scipiones legatus mittitur de pace, XXI, 10 sq.; privatim cum P Scipione agit, XXI, 11 *extr.* et sq.

Heraclides, Gyrtonius, Thessalici equitatus præfectus in exercitu Philippi, XVIII, 5, 2.

Heraclides, Tarentinus, perditus homo, Tarentum Romanis prodiderat; inde novæ proditionis compertus, ad Philippum profugit, XIII, 4, 4 sqq. A Philippo præficitur classi, XIII, 4, 8; XVI, 15, 6. Rhodum a Philippo missus ad classem Rhodiorum perdendam, astute rem exsequitur, et classem incendio corrupit, XIII, 4 *et* 5.

Heraclitus. Ejus dictum : aures parum fidos esse rerum sponsores, IV, 40, 3; certiores testes esse oculos, XII, 27, 1.

Heræa, urbs Arcadiæ prope Elidem regionem, XVIII, 25, 7; ad Alpheum fluvium, IV, 77, 5. Lepreo Triphyliæ Heræam castra movet Philippus, inde Megalopolin, IV, 80, 15 sq. Tradit se Antigono Dosoni (ab Ætolis, *ut videtur,* prærepta Achæis; *cf.* XVIII, 25, 7), II, 54, 12. De ea cum Achæis apud Romanos contendunt Ætoli, XVIII, 25, 7. Eam Achæis reddunt Romani XVIII, 30, 10.

Hercules. Ejus propago, *i. e.* rex Spartæ, declaratur Lycurgus, licet non esset ex regia stirpe, IV, 35, 14. (*Conf.* Heraclidæ.) Bellum gerens cum Eleis, condidit Tichos castellum, IV, 59, 4. Neminem unquam sponte læsit; ludos Olympicos et illas belli ferias instituens, animi sui sensum declaravit, XII, 26, 2. Coram eo ictum fœdus Pœnorum cum Philippo, VII, 9, 2. Ei sacra facit Perseus, XXIX, 6, 17. Ejus templum Gadibus, XXXIV, 7, 5. Dejaniræ tunica cruciatus, pictura, XL, 7, 3.

Herculeum Fretum. *Vide mox* Herculis Columnæ.

Herculis Columnæ, III, 37, 10; *etc.* Ad eas in Hispaniam trajecit Amilcar, II, 1, 6. Ad ipsum Fretum, quod Africam ab Hispania dividit, Herculis Columnas posuit Polybius, XXXIV, 9, 4. *Ea ratione* Fretum Herculeum *vocat* τὸν καθ' Ἡρακλείους στήλας πόρον, III, 39, 4, et τὸ καθ' Ἡρακλείους στήλας στόμα, III, 57, 2; XVI, 29, 6 et 12. De illo Freto ex professo se dicturum promittit, III, 57, 2, et *habet nonnulla* XVI, 29, ubi fretum illud cum Hellesponto confertur. *Alia haud dubie libro* XXXIV *collegerat.* Ab Herculis Columnis usque ad Tanaim extenditur Europa; usque ad Nilum, Africa, III, 37, 3 et 5. Distantia Freti a Nova Carthagine, ab Ibero, etc., III, 39, 5 sqq. Ab eodem freto usque ad Philæni aras pertinebat ditio Pœnorum in Africa, III, 39, 2; X, 40, 7 Conii in Hispania ἐντὸς (*nisi* ἐκτὸς *legendum*) Ἡρακλείων στηλῶν habitant, X, 7, 5.

Hermæum, ad Bosporum Thracicum, IV, 43, 2 sqq. *Vid* Mercurii Fanum.

Hermæum Promontorium, prope Carthag., I, 29, 2; 36 11. *Vide* Mercurii Promont.

Hermeas, genere Car, regni administrator constitutus a Se leuco, Antiochi M. fratre, et deinde etiam ipsius Antioch princeps minister; homo invidus, ambitiosus et crudeli V, 41, 1 sqq. In potestate habet Antiochum, ob ætatem V, 45, 7. Fingit literas tanquam ab Achæo scriptas, qua Achæi defectioni faveret Ptolemæus, V, 42, 7 sqq.-A versatur Epigeni, Antiocho suadenti, ut ipse contra M lonem proficiscatur; Antiochum stimulat ad bellum p Cœlesyria cum Ptolemæo suscipiendum, V, 41, 4 sqq. c. 42 : *adde* 45, 6 et *c.* 49. Ficto crimine occidendum c rat Epigenem, 50. Lævo cornu cum Zeuxide præest i pugna adv. Molonem, V, 53, 6. Sperat, si quid Antioch accidisset, tutorem se filioli ejus futurum, V, 55, 3 sq Monente Apollophane medico, occidi eum curat Antio chus, summo omnium gaudio, 56, 1 sqq.; uxor et libe ejus ab Apameensibus mulieribus et pueris obruunt lapidibus, 56, 15.

Hermion (*et Hermione*), oppidum Argolidis, occupatur Cleomene, II, 52, 2. Tyrannus Hermionensium tyranni dem abdicat, II, 44, 6.

Hermippus, tibicen, XXX, 13, 3.

Hermocrates, Siculus dux. Hunc ad senatum Gelæ pueril de pace loquentem inducit Timæus, XII, 25 o, 4 et c seq. Hanc orationem Timæo vitio vertit, et Hermocrate laudat Polybius, *ibid.* 25 p. Hermocrates, Lacedæmonio in pugna ad Ægos-Potamos adjuvit, ib. §, 6. Atheniensium copias cum suis ducibus captivas in Sicilia fecit, *ibid.*

Hermogenes, unus e ducibus Antiochi in oppugnatione Se leuciæ, V, 60, 4.

Heroem quemdam Hannibali viam per Alpes monstrasse scripserunt nonnulli, III, 47, 9; 48, 7. Heroes apud Ar cadas hymnis vulgo celebrari soliti, IV, 20, 8. *Conf* Deus.

Herophilii, Alexandrini medici, XII, 25 d, 3. *Vide* Callima chii.

Herophon, Persei legatus, bis ad Eumenem venit, XXIX 1 c, 1.

Hesiodus, Æacidas inducit bello gaudentes, V, 2, 6. Ejus dem sententiola : dimidium facti, qui bene cœpit, habet V, 32, 1 sq.; VI, 59, 3.

Hesperium Promontorium Africæ, XXXIV, *in fine, fr. lat*

Hestiæ, Hestiarum Promontoria, τὰ περὶ τὰς Ἑστίας ἄκρα, in ora Europæa Bospori Thracici, IV, 43, 5.

Hetæri, equites in exercitu Antiochi M. V, 53, 4; in pompa Antiochi Epiph., XXXI, 3, 7. Ἑταιρικὴ ἵππος, XVI, 8, 7

Hetruria, *Vide* Etruria.

Hexapyla (τὰ), porta Syracusarum, VIII, 5, 6.

Hexeres duæ prætoriæ, in classe Reguli et Manlii, I, 26, 11; hexeres in classe Philippi, XVI, 17, 1. Hexerium mensuram quibus usi sunt Romani et Carthaginienses, exposuit Polybius, *Fragm. hist.* 35.

Hicesius *sive* Icesius, Milesius, XXVIII, 16, 5.

Hiera insula, *una ex Ægatibus*, *Plinio* Hieronesus : ejus portum tenet Hanno, Carthagine Erycem navigaturus, I, 60, 3; 61, 7.

Hiera Vulcania *vel* Vulcani, una ex Æoliis : crateres tres in ea insula, XXXIV, 11, 12 sqq.

Hiera-come, Ἱερὰ κώμη, oppidum *Lydiæ*, ditionis Perga-

menæ, haud procul Thyatiris, XVI, 1, 8. Ibi Dianæ fanum spoliatur a Prusia, XXXII, 25, 11.
ieram fecerunt invicti ad Erycem Pœni, ἱερὸν τὸν στέφανον, I, 58, 5.
iero, prætor Syracusanorum, I, 8, 3; rex nominatur, I, 9, 8. Bellum infert Mamertinis, Messanam tenentibus, *ibid.*: unde bello parum felici irretitur cum Romanis, I, 11; et fœdus facit cum Pœnis, *ibid.* Victus ab Appio Cos. fœdus facit cum Romanis, I, 16 sq. Necessarios iis commeatus suppeditat, 18, 11. Cum eo bellum gerere vetantur Pœni, fœderis formula cum Romanis icti, 62, 8. Pœnos commeatibus juvat bello Africo, cavens ne nimis illi debilitentur, et ne soli Romani præpotentem potestatem obtineant, I, 83. Auxilia mittit Romanis bello Punico secundo, III, 75, 7. Gratiam Græcorum captat, rex prudens, I, 16, 10 sq.; VII, 8, 6. Multa donat Rhodiis terræ motu afflictis, V, 88, 5 sqq. Ejus filius Gelo regnat cum patre, V, 88, 5. De morte ejus falso nuncio accepto, Romani versus Syracusas navigant, VII, 3, 5 sqq. Nepos ejus et successor Hieronymus, *ibid.* Laus Hieronis; vixit annos amplius 90, sensus omnes integros conservans; regnavit annos 54, VII, 8. Ejus regnum eversum (*nempe sub successore ejus Hieronymo*), III, 2, 7.
ieromnemon Byzantiorum, Cothon, IV, 52, 4.
ieron, castellum in ora Asiatica Bospori Thracici, ubi Jason e Colchide rediens duodecim diis sacra fecit, IV, 39, 6; 43, 1. Byzantiis, qui id magno pretio emerant, eripitur a Prusia, IV, 50, 2 sq.; qui ligna, marmora, tegulas inde aufert, sed ex pacis lege restituere ablata tenetur, IV, 52, 7 sq.
ieronymus, rex Syracusarum, Hieronis nepos *ex Gelone*, VII, 3, 5 sq. et *c.* 4, 5; Pyrrhi nepos ex Nereide, Pyrrhi filia, 4, 5: in ejus caput conjurat Thraso, VII, 2, 1. Legationem mittit ad Hannibalem, VII, 2; fratres mittit Alexandriam, 2, 2; legatis Romanis illudit, et fœdus respuit Romanorum, VII, 3. Pœnis proponit fœdus de dividenda Sicilia, 4, 1 sqq; Nova legatione missa, totam sibi Siciliam postulat, 4, 7 sqq. Novæ legationi Romanorum absurdas conditiones proponit, VII, 5. Bellum parat adversus Romanos, 5, 8. *Occiditur* in urbe Leontinorum, VII, 6, 1. Ejus vitia a nonnullis scriptoribus exaggerata, VII, 7.
ieronymus, Arcas, partes Philippi Amyntæ filii amplexus erat, eoque proditor dictus est a Demosthene, temere, XVII, 14, 2.
ierosolyma, recepta ab Antiocho M., XVI, 39, 4. Celeberrimum ibi templum, 39, 5.
imera, Siciliæ fluvius, mediam fere insulam dividit, VII, 4, 2; 5, 7.
imerenses Thermæ. *Vide* Thermæ.
imilco, Lilybæi præfectus, strenue urbem defendit adversus Romanos, I, 42, 45, 53.
imilconem Livius XXII, 19, vocat classis præfectum Asdrubalis in Hispania, qui in Polybianis codicibus Amilcar *vocatur*, III, 95, 2.
ippacritæ, *cives urbis Africæ cui* Hippo Diarrhytus *nomen*; obsidentur a mercenariis Pœnorum rebellibus, I, 70, 9; 73, 3; 77, 1. Deficiunt ad rebelles, I, 82, 8. Ad deditionem compelluntur a Pœnis, I, 88.
ippagines, I, 26, 24; remulcis alligati, I, 28, 2.
ippana, Siciliæ oppidum, vi captum a Romanis, I, 24, 10.
ipparchus, legatus Iliensium ad decem legatos Romanos, XXIII, 3, 3.
ippias, prætor Bœotorum, XXIII, 2, 12 sq.; ejus auctoritate societatem cum Perseo contraxerant Bœoti, quare ille Thebis ejicitur ab eis qui Romanis favebant, XXVII, 1, 9 sqq. Chalcide pæne opprimitur ab exsulibus Thebanis, Romanorum amicis, *c.* 2, 3 sq. Legatus Romam a Perseo, iram senatus in regem deprecari frustra laborat, XXVII, 7, 2 sqq. Ad Genthium legatus ab eodem, XXVIII, 9, 3. Rebus omnibus fractis Perseus eum vehementer objurgat, XXVIII, 9 a.
Hippitas (*Plutarcho* Hippotas), amicus et fugæ comes Cleomenis Alexandriæ, V, 37, 8. *Forsan* Ἱπποίτας.
Hippo *Diarrhytus*, urbs Africæ, ἡ τῶν Ἱππακριτῶν πόλις, I, 82, 8. *Vide* Hippacritæ.
Hippo *Regius*, urbs Africæ, XII, 1, 1.
Hippocrates, Carthaginiensis, frater Epicydis, origine Syracusius, ab Hannibale ad Hieronymum mittitur, regem Syracusarum, VII, 2, 3 sq.; insinuat se apud Hieronymum, eique bellum suadet adversus Romanos, VII, 4, 4 sqq.; 5, 5. Per eum Hannibal res in Sicilia regit, IX, 22, 4.
Hippocritus, Cous, cives suos ad Persei partes traducere frustra conatur, XXX, 7, 10.
Hippodromus, *i. e.* Circus, prope Seleuciam Pieriam, V, 59, 1; prope Sardes, VII, 17, 2.
Hippolochus, Ætolus, bello Persico ut suspectus Romam abductus est, XXVII, 13, 14.
Hippolochus, Thessalus, equitum præfectus, a Ptolemæo deficit ad Antiochum, V, 70, 11. Samariæ præsidere jubetur ab Antiocho, 71, 11. Græcis mercenariis præest in acie Antiochi ad Raphiam, V, 79, 9, *coll.* 82, 10.
Hippomedon, Agesilai filius, nepos Eudamidæ, *regis Spartanorum*, præteritur in successione regni post mortem Cleomenis, IV, 35, 13 sq. Ejus filia, uxor Archidami regis, quem interfecerat Cleomenes, *ibid.*
Hippopotami, in Ramboto, Africæ flumine, XXXIV, *in fine, fr. lat.*
Hipposthenes, Hieronymi Syracusii regis legatus Carthaginem, VII, 4, 1.
Hippotas. Vide Hippitas.
Hirpini; via ex Hirpinis Capuam per Apenninum, III, 91, 9.
Hispania et Hispani, Ἰβηρία, Ἴβηρες. Nomen et situs, III, 37, 10 sq.; 39, 4. Hispaniæ major pars Pœnis subjecta ante primum Punicum bellum, I, 10, 5. Hispanorum militum maximum numerum in Siciliam mittunt Pœni, I, 17, 4. In Hispaniam cum copiis mittitur Amilcar Barca, ad Pœnorum imperium ibi instaurandum, II, 1. Ei succedit Asdrubal, II, 1, 9; II. 13; Asdrubali Hannibal, II, 36; III, 13 sqq. In Hispania res suas in tuto constituunt Pœni, dum Romani bello Gallico Cisalpino continentur, II, 22, 9 sqq. Hispani montani, III, 33, 9, ὀρεῖται, *nisi ibi* Ὠρῆται *vel* Ὠρητανοί, Oretani, *intelligendi*. Hispanorum arma, III, 114, 1 sqq. *De* rebus in Hispania post Hannibalem gestis, *vide* Asdrubal, Hannibalis frater; Asdrubal Gisconis filius; Cn. et Publii Scipionis, *in* Cornelius; *et alios. Tum* Carthago Nova; Iberus; Herculis columnæ; Celtiberi, *etc.* Hispaniæ memorabilia *nonnulla*, XXXIV, 9. Hispaniæ regis cujusdam luxuria, *ibid.* § 14 sq.
Historia. Ejus varia genera *recensentur*, IX, 1 sq. *Deinde de* historia *præsertim* pragmatica *plurima disseruntur et præcipiuntur satis loquaciter per totum operis decursum : quæ melius petentur ex Argumentis capitum.*
Holcades. *Vide* Olcades.
Holophernes. *Vide* Orofernes.
Homarius Jupiter, Ζεὺς Ὁμάριος, *legendum videtur* II, 39, 6, *ubi vulgo* Ὁμόριος, Homorius, *habent*. Homarium, τὸ Ὁμάριον, *lucus Jovi Homario vel Homagyrio consecratus*, prope Ægium, V, 93, 10.
Homerus, scite inducit Ulyssem, ex astris plurima quæ et mari et terra accidunt conjectantem, IX, 16, 1. In ejus

persona ostendit, qualis esse debeat vir politicus, XII, 27, 10. Helluonem se ipse prodidit scriptis suis, judice Timæo, XII, 24, 1. Res veras poetice exprimit, et res fictas cum veris connectit, XXXIV, 2. In Navium Catalogo, quæ attributa dat urbibus, vere eis conveniunt, 4, 2. Ejus poesis est scriptio philosophica, 4, 4. Homeri verba citata, III, 94, 4; V, 38, 10; XII, 26, 27; XV, 12, 9; 16, 3; XVIII, 11, 6; XXXVI, 6, 6; XXXIX, 3, 5. *Plura* Homeri loca ex Odyssea *citantur et illustrantur*, XXXIV, 2-4. Homericus Jupiter a Phidia in templo Olympico expressus, XXX, 15, 4.

Homorium. *Vide* Homarius.

Honores Romæ confert populus, VI, 14, 9.

Hoplites, rivus Peloponnesi, XVI, 16, 2.

M. Horatius, primus cos. Romanus; eo cos. fit primum fœdus Romanorum cum Pœnis, III, 22, 1.

Horat. Coclitis præclare factum, VI, 55.

L. Hortensius, legatus Romanorum in Asiam ad Prusiam et Attalum, XXXIII, 1, 2.

A. Hostilius cos. dum per Epirum Thessaliam petit, Perseo eum prodere conantur Theodotus et Philostratus; relicto per Epirum itinere, Anticyram navigat, et inde in Thessaliam pervenit, XXVII, 14. Proconsul in Thessalia hibernans, legatos ad Græciæ civitates mittit, belli Persici causa, XXVIII, 3 sqq.

Hyacinthi, *s.* Apollinis Hyacinthi tumulus prope Tarentum, VIII, 30, 3.

Hybridæ Græci, μιξέλληνες, in mercenariis Pœnorum, I, 67, 7.

Hydriæ, Rhodi dedicatæ ab Hierone et Gelone, V, 88, 5.

Hymnos et pæanes canere assuefiunt Arcadum pueri, IV, 20, 8.

Hypana, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9; a civibus Philippo traditur, 79, 4.

Hypata, Thessaliæ oppidum, in potestate Ætolorum, XX, 9, 6 et 13; *c.* 11, 5 et 8; XXI, 2, 7; 3, 7.

Hypatodorus. *Vide* Hecatodorus.

Hyperbatus, prætor Achæorum, XXVI, 1, 1; voluntatis Romanorum potiorem rationem habendam censet quam aliarum rerum omnium, XXVI, 1, 6. Cum Callicrate et Diophane contraria sentit Archoni, Polybio et Lycortæ, de ope ferenda Ptolemæis fratribus, XXIX, 8, 2.

Hypsas, Siciliæ fluvius, Agrigentum alluens, IX, 27, 5.

Hyrcania. Ex Parthia in eam per Labum montem exercitum ducit Anthiochus M., X, 29-31. Aspasiacæ Nomades, qua Oxus fluvius sub terram labitur, per siccum eum equis in eam transeunt, X, 48, 2 sqq.

Hyrcanum *s.* Hyrcanium mare. Haud procul ab eo sunt Tapyri montes, ad ortum Mediæ, V, 44, 5. Ad illud pertinet regnum Artabazanis (*i. e. Atropatene*), V, 55, 7. In id influit Oxus fluvius, X, 48, 4.

Hyrtacus, urbs Cretæ, *Fragm. hist.* 24.

Hyscana (τὰ) oppidum Illyrici, VIII, 38, 5. *Vide* Uscana.

I.

Iapyges. *Vide* Apuli.

Iapygium promontorium, *idem quod Salentinum*, X, 1, 8; XXXIV, 11, 11; *dictum* ἡ Ἰαπυγία ibid. § 2 et 8.

Iason, Colchis rediens, duodecim diis sacra fecit in Asiatico Bospori Thracici litore; unde locus Hieron appellatus, IV, 39, 6.

Iason, urbi Phanotensium præfectus nomine Philippi; ejus opera prætorem Ætolorum decipit Alexander, Phocidis præfectus, V, 96, 4 sqq.

Iassus, oppidum Cariæ, partim Argivorum colonia, partim Messeniorum, XVI, 12, 2; obsessa et capta a Philippo, XVI, 12. Ejus situs et memorabilia, *ibid.* Petentibus Rhodiis, invito Philippo, liberatur a Romanis, XVII, 2, 3; 8, 9; XVIII, 27, 4. Iassius sinus, idem qui Bargyliti cus, XVI, 12, 1.

Iaxartes fluvius Asiæ, a Macedonibus Tanais *appellat* *Vide* Tanais.

Iberia. *Vide* Hispania. Ἰβηρία vocatur regio, a Pyren monte ad fretum Herculeum pertinens; partes e Hisp niæ quæ Oceano adjacent, commune nomen non habe III, 37, 10 sq.

Iberus, amnis Hispaniæ. De eo non transgrediendo fœd facit Asdrubal cum Romanis, II, 13, 7; 22, 11; III, 2 9 sq.; 29, 3. Hannibalem, ne eum transeat, per lega monent Romani, III, 15, 5. Hannibalis transitio Ibe initium fuit belli Punici secundi, III, 6, 2 sq. Ad ej ostia, pugna navali Hasdrubalem vincit Cn. Scipio, I 95, 5 sqq.; 96.

Icesias, Atheniensis, Damidis pater, XXII, 14, 6. *coll.* 16.

Icesius *s.* Hicesius, Milesiorum legatus in Ægypt XXVIII, 16, 5.

Idæus Jupiter, XXVII, 16, 3.

Ignatia via, ἡ Ἐγνατία ὁδὸς, XXXIV, 12, 3 sqq.

Ignes accensi. *Vide* Faces, et Pyrsiæ.

Ilattia, urbs Cretæ, XIII, 10, 4.

Ilergetes, populus Hispaniæ citerioris, subactus ab Han bale, III, 35, 2. *Add.*, III, 33, 15. Eorum rex Indi lis, X, 18, 7.

Iliberris (Ἰλέβερνις, *rectius* Ἰλίβυῤῥις), fluvius et oppid Galliæ, *ad Pyrenæum montem*, XXXIV, 10, 1.

Ilienses in fide manent Attali, V, 78, 6. Obsidentur a G lis Æsogosagis; obsidione eos liberant Alexandrenses Tr dis, V, 111, 2 sqq. Pro Lyciis intercedunt apud Ro nos, XXIII, 3, 3.

Ilipa, urbs Hispaniæ, ad quam a Scipione victus est Asd bal, Gisconis filius, XI, 20, 1.

Iliturgis. *Vide* Ilurgia.

Illyricum, Illyria, Illyris, Illyrii. Prima Romanorum Illyriam trajectio, I, 13, 4; II, 2 sqq.; II, 12, 7. Illyr rum reges, Bradyllis, Pleuratus, Agron, Teuta, Pinnes Pineus, Scerdilaidas, Pleuratus, Genthius. *Vide quemq suo loco.* Illyrii maria infestant, omnes populos p hostibus habentes, II, 4, 8 sq.; 12, 6. Eleorum et M seniorum fines perpetuo invadunt, II, 5, 1 sq. Phœnice Epiri urbem, proditione Gallorum mercenariorum c piunt, agrum populantur, pacem et fœdus cum Epiro et Acarnanibus faciunt, II, 5 seq. Pars eorum qui s Teuta sunt, deficiunt ad Dardanos, II, 6, 4. Spoli mercatores Italicos, et captivos abducunt, II, 8. Ad c Romani legatos mittunt C. et L. Coruncanios, *ib* Dyrrachium capiunt, mox rursus expulsi, II, 9. Cor ram obsident, et in deditionem recipiunt, II, 9, 7 sq et *c.* 10, 8. Classem auxiliarem Achæorum profligant, I 10. Bellum iis inferunt Romani, et majore parte Illyr sibi cedere cogunt Teutam, addita pacis conditione, Illyrii amplius duobus lembis ultra Lissum navigent, I 11 sq. Ipsis proprium navigiorum genus, lembi, V, 10 3. Iis victis a Romanis, magno metu liberantur Græc II, 12, 5 sq. Eorum ratio aciem instruendi pugnandiq κατὰ σπείρας, manipulatim vel catervatim, II, 3, *Conf.* II, 65, 5; III, 19, 5. Illyrii 6000, duce Demetr Phario, in auxiliaribus Antigoni adversus Cleomene II, 65, 4. Eorum manipuli alternatim locati cum Ma donibus chalcaspidis, 66, 5. Bellum Romanorum Illyric cum Demetrio Phario, a L. Æmilio Cos. gestum, III, 1 *Confer* Demetrius Pharius. Duce Scerdilaida cum 9 lembis ultra Lissum navigant, et Pylum Messeniæ fr stra tentant, IV, 16, 6 sq.; dein cum Ætolis Achai

nvadunt, 16, 11, et Megalopolin tentant, 25, 4. Quadringentos Cretensibus subsidio mittit Philippus, IV, 55, 2. Philippo Scerdilaidas plures quam 15 lembos mittere impeditur turbis a variis Illyriorum dynastis excitatis, V, 4, 3. Illyricas civitates, quæ Philippi sociæ fuerant, sibi adjungit Scerdilaidas; easdem mox cum aliis recipit Philippus, V, 108, *ubi plura* Illyricarum gentium et oppidorum nomina *commemorantur*. Capta Lisso et Acrolisso, plures Illyriæ urbes Philippo se tradunt, VIII, 16, 10 sq. Sunt auxiliares Achæorum sub Philopœmene, XI, 11, 4 sq.; 14, 4; 15, 5. Loca Illyrici quæcumque Philippus post pacem in Epiro factam occupasset, Romanis ille tradere jubetur, XVII, 1, 14; 8, 10. Illyria deserta, ἔρημος καλουμένη Ἰλλυρίς, XXVIII, 8, 3; de Illyriis et de Genthio triumphat L. Anicius, XXX, 13. In Illyricum legatus mittitur Fannius, XXXII, 18 sq. Ex quo Demetrium Pharium ejecerant Romani, neglexerant Illyrici oram ad Adriaticum mare, *ibid. c.* 19, 5.
...rgia, Hispaniæ oppidum, XI, 24, 10. Illiturgis *Livio*.
...agines majorum apud Romanos, in celeberrima ædium parte positæ, et prælatæ in exsequiarum pompis, VI, 53, 4 sqq.
...perium. Quatuor summa veterum imperia eversa, Assyriorum, Medorum, Persarum, Macedonum, XXXIX, 3, 4.
...pietatis et Iniquitatis ara posita a Dicæarcho, XVIII, 37, 10.
...lpini populi, II, 18, 4.
...di, rectores elephantorum, apud Pœnos, I, 40, 15; III, 46, 7 et 11; XI, 1, 12.
...diam petit Antiochus Magnus, XI, 34. Indorum rex Sophagasenus, amicus Antiochi, *ibid.*
...dibilis, Ἀνδοβάλης, regulus Ilergetum, populi Hispaniæ mediterraneæ, X, 18, 7; singularis amicus Pœnorum, IX, 11, 3; dux Hispanorum in pugna Hannonis cum Cn. Scipione, captus a Scipione, III, 76, 6. Licet a Pœnis, ob fidem in eos, in regnum fuisset restitutus, tamen Asdrubal Gisconis fil. magnam pecuniæ vim ei imperavit, et filias obsides exegit, IX, 11. Eæ filiæ et uxor Mandonii, fratris Indibilis, in potestatem veniunt Scipionis Africani, quarum liberalem et honestam curam ille habet, X, 18, 7 et 13 sqq. Exacerbatus adversus Asdrubalem, ad Scipionem transit, et in fidem ab eo recipitur, X, 35-38. Regem salutat Scipionem, 40, 3. A Romanis honoratur et potentia augetur, XXI, 9, 7; *cf.* X, 40, 10. Rursus deficit a Romanis, XI, 26, 29, 3. Acie vincitur a Scipione, XI, 31-33.
...scriptio armorum, II, 2, 9 sqq. et *c.* 4.
...subres, II, 17, 4; 28, 3; XVI, 41, 1; maximus Gallorum Cisalpinorum populus, trans Padum, II, 17, 4; 21, 1. Hi et Boii concitant Gallos Gæsatos adversus Romanos, II, 22. Prælio vincuntur *ad Telamonem* a L. Æmilio et C. Atilio Coss., II, 28 sqq. Braccati pugnant et leviori sago induti, 28, 7; cominus fortissimi, solo genere armorum vincuntur, 30, 6 sq. Iis bellum inferunt L. Furius et C. Flaminius Coss., II, 32. Clastidium obsident Insubres trajecto Pado, sed ibi cæduntur a Romanis, 34. Mediolanum, princeps urbs eorum; Acerræ, oppidum eorumdem, 34, 10 sqq. Romanis se dedunt, 35; a quibus rursus deficiunt cum Boiis, III, 40. Eorum fines, superatis Alpibus, ingreditur Hannibal, 56, 3. Cum Pœnis faciunt, et dissident a Taurinis, qui Pœnis diffidebant, 60, 8.
...sula, ἡ καλουμένη Νῆσος, regio Galliæ, inter Rhodanum et Isaram fluvios, III, 49, 5 sq.
...tercatia, urbs Vaccæorum Celtiberorum, XXXIV, 9, 13.
...o, postquam Bosporum Thracicum trajecit, substitit ad locum Asiæ cui Bos nomen est, IV, 43, 6.
Iolaus; coram eo ictum est fœdus Carthaginiensium cum Philippo, VII, 9, 2.
Ionia, XVIII, 32, 2; XXI, 10, 4; XXXIII, 10, 8.
Ionium mare, contiguum sinui Adriatico; a Siculo mari separatur Cocyntho promontorio, II, 14, 4 sq. Apollonia venienti (*ex Adriatico mari*) sub introitum ejus sita est Saso insula, V, 110, 2. *Pari ratione* Oricus, Epiri urbs, sita *dicitur* ad ingressum in Adriaticum sinum, *scilicet e Ionio mari naviganti*, VII, 19, 2.
Jordanes fluvius, in lacum influit, V, 70, 4.
Iphiades, Abydenus, ad Philippum de pace missus a suis, XVI, 30, 7.
Iphicrates: ejus expeditio in Ægyptum, XXXIX, 1 b, 2.
Irobastus, rebellis Ægyptiacus, victus a Ptolemæo Epiphane et e curru revinctus, XXIII, 16, 4.
Isara, fluvius Galliæ, cum Rhodano circumfusus regioni quæ Insula vocatur, III, 49, 5.
Iseus, Caryneæ tyrannus, abdicat tyrannidem, II, 41, 14.
Isionda *s.* Isinda, oppidum *Pisidiæ, ut videtur,* XXII, 18, 1. *Cives* Isiondenses, *ibid.* § 5.
Isius, cognomen Alexandri Ætoli, XVII, 3, 3. *A patria ductum esse cognomen, intelligi videtur ex c.* 10, 9.
Ismenius, Neonis, prætoris Bœotorum, legatus ad Q. Marcium, XXVII, 1, 1 sqq.; in carcerem conjectus, mortem sibi consciscit, 2, 9.
Isocrates, criticus et grammaticus, quum publice probasset cædem Cn. Octavii, a Demetrio Romam missus est, feræ similis, XXXII, 4, 5, et *c.* 6 sq.
Issa, urbs Illyriæ, obsessa ab exercitu Teutæ reginæ, a qua defecerant Issæi, II, 8, 5. Issæi Romanis se tradunt, II, 11, 11 sq. Issii (οἱ Ἴσσιοι) de Dalmatarum incursione queruntur apud Romanos, XXXII, 18, 1; oppida ditionis Issiorum, Epetium et Tragurium, *ibid.* § 2.
Ister fluvius, terminus regni Macedonici, I, 2, 4. Limi molem in Pontum invehit, quæ Stethe dicitur, IV, 41, 1 sqq. Intervallum a Malea promontorio ad eum, XXXIV, 12, 11.
Isthmici ludicri participes fiunt Romani, II, 12, 8. In Isthmiorum panegyri T. Quintius senatusconsultum de libertate Græcis reddita a Romanis recitandum curat, XVIII, 29; *conf.* 27, 3.
Isthmus Carthaginiensis, I, 73, 5.
Isthmus Corinthiacus: ad eum sunt Onei montes, II, 52, 5. Ibi castra munitissima deserit Cleomenes, II, 52 seq. Per eum ex Peloponneso domum redeunt Ætoli, IV, 13, 5, et lembos suos trajecit Demetrius Pharius, IV, 19, 7 sqq.; et Philippus, V, 101, 4, *Fragm. gramm.* 132. Ad eum pugnatur pugna Romanorum cum Achæis, *qua Achæi a Mummio debellati sunt,* III, 32, 3, et XL, 14, 4. Templum et lucum in eo instauravit Mummius, XL, 11, 1.
Isthmus Tarentinus: per eum naves transvehendas curat Hannibal, VIII, 26.
Istri: adversus eos mittitur C. Claudius Cos., XXVI, 7, 1.
Itabyrium. Vide Atabyrium.
Italia primum cum exercitu egrediuntur Romani, I, 5, 1; 12, 5. Ejus oræ olim sæpe a Carthaginiensium classibus vastatæ, I, 20, 7; 56, 2. Ejus incolis ignotus navium bellicarum usus ante primum bellum Punicum, I, 20, 10. Ejus figura triangularis, II, 14. Ejus pars maxime borealis sunt campi Circumpadani *vel* Gallia Cisalpina, II, 14, 7; ubertate præstans regio, II, 15; III, 44, 8. Ibi plurimi porci mactantur, quos Gallia Cisalpina maxime subministrat, et maritima Italiæ ora, ab Etruscis et Gallis habitata, II, 15, 3; XII, 4, 8. Ejus populi omnes, ad nuncium adventus Gallorum perterriti, pro Romanis, non ut socii, sed ut pro sua salute erant dimicaturi, II, 23, 13.

Italici populi (Ἰταλιῶται) omnes robore et virtute bellica præstant, cum natura, tum usu, VI, 52, 10 : *conf.* XVIII, 11, 10. Italiæ inferioris ora maritima, Magna Græcia dicta, II, 39, 1; III, 118, 2. *Confer* Magna Græcia. Italiæ inferioris ora, a Freto Siculo ad Tarentum, importuosa, X, 1. Populi illam oram habitantes : Bruttii, Lucani, Daunii *etc.* Civitates Græcæ celeberrimæ in eadem ora, *ibid.* Italiæ imperium post cladem Cannensem obtinere se posse desperant Romani, III, 118, 5. Res Italicæ immixtæ rebus Græcorum inde ab Olymp. 140, et inde ab eodem fere tempore omnes populi ad Italiam, ceu communem scopum, oculos convertere cœperunt, V, 105, 4 sqq. Res in Italia gestas in cujusque anni historia primas omnium exposuit Polybius, XXVIII, 14, 9 sqq., *coll.* 2, 8.

Ithomates *vel* Ithomatas, arx Messeniorum Peloponnesi, VII, 11, 3.

Ithoria, Acarnaniæ locus munitissimus, II, 64, 9.

J.

Judæorum gens subigitur a Scopa, Ptolemæi Epiphanis duce, XVI, 39, 1.

Judicia Romæ in causis criminalibus exercet populus, VI, 14, 6 sqq.; 15, 10; 16, 2; XXIV, 9, 6 sqq. In controversiis civilibus judicia exercent cives e senatorio ordine, VI, 17, 7.

Sextus Julius Cæsar, Consul, XXXII, 20, 2; legatus Romanorum ad Achæos, perquam lenia et humana proponit Achæis; sed horum duces male ei respondent, eumque decipiunt, XXXVIII, 1-3.

L. Junius Brutus et M. Horatius, primi Coss. Romani; in quorum consulatu ictum est primum fœdus Romanorum cum Pœnis; ab eisdem consecratum est templum Jovis Capitolini, III, 22, 1.

L. Junius *Pullus* Cos. Lilybæum navigans, classem omnem naufragio amittit, I, 52-54; Erycem occupat, 55.

M. Junius *Silanus*, Scipioni majori adjutor datus ad res gerendas in Hispania, X, 6, 7; XI, 20, 3 sqq.; 23, 1; 26, 6; 33, 8.

M. *Junius Penna*, ad Ariarathem legatus, XXXI, 13, 1.

Junonis sacerdotes Argis cum Olympiorum victoribus contulit Timæus in suis historiis, XII, 12, 1. *Adde* XXIII, 18, 7. Junonis templum Argis diripuit Pharycus, IX, 34, 10. Ejusdem templum Lacinii, XXXIV, 11, 9; et prope Cynætham, IX, 17, 1, *si vera conjectura* ὡς ἐπὶ Ἡρείου *pro vulgato* ὡς ἐπὶ Πρεπίου.

Jupiter, Marti succensens apud Homerum, XII, 26, 3. Jup. Homericus a solo Phidia recte expressus, XXX, 15, 4. Jovem lapidem jurant Romani ex veteri ritu, III, 25, 7 sqq. Jovis templum ἄβατον in Arcadia, in quo corpora redduntur umbræ expertia, XVI, 12, 7. Jovis mensæ (*Thebis*) aureas laminas detraxit Zeuxippus Bœotus, XIII, 2, 7. Jovis Atabyrii templum Agrigenti et Rhodii, IX, 27, 7. Jovis Capitolini templum, consecratum a L. Junio Bruto et M. Horatio Coss., III, 22, 1. In eo, in Ædilium ærario servantur tabulæ fœderum, III, 26, 1. Cesbedium, Jovis templum prope Selgam, V, 76, 2. Jovi Homorio (*s.* Homario) communem ædem posuerunt Crotoniatæ, Sybaritæ, Cauloniatæ, quemadmodum Achæi, II, 39, 6; V, 93, 10. In Jovis Idæi templo in Creta servantur tabulæ fœderum, XXVII, 16, 3. Jovis Lycæi ara Messenæ, et columna ad eum posita cum inscriptione in honorem Arcadum, IV, 33, 2. Jovis Olympii templum Agrigenti, IX, 27, 9, et Athenis, ornatum ab Antiocho Epiph., XXVI, 10, 12. Jovis Olympiaci statuam Olympiæ miratur L. Æmilius Paulus Cos., XXX, 15, 3 sq. Ejusdem templum ornat Mummius, XL, 11, 1.

Jus belli, II, 58, 10; V, 11, 3 sq. Jus gentium, II, 8, 1
58, 6 sq. Juris repetendi formulæ. *Fragm. gramm.* 3

Jusjurandum : ejus religio summa apud Romanos, mi
apud Græcos, VI, 56, 13 sq : *Add.* 58, 3 sq. *et* § 12.

Justitiæ oculus, XXIV, 8, 3.

Justitium per 25 annos in Bœotia, XXIII, 2, 2.

Juvenes Romæ in judiciis et in salutationibus magnam
tem temporis terebant, XXXII, 15, 8; quo pacto
subeunda pericula et ad fortitudinem exercitari consu
rint, VI, 39.

K.

Keræas (*f.* Chæreas) unus e ducibus Ptolemæi, ad A
chum M. transit, V, 70, 10; et ab eo Samariæ pra
tur, 71, 11.

L.

Labæ, urbs Chatteniæ in Arabia, XIII, 9, 2.

Labeatis, regio Illyriæ in qua urbs Meteon *vel* Med
XXIX, 2, 5.

Labus (*sive* Labutas), mons ingens, quem trajiciens
tiochus ex Parthia in Hyrcaniam venit, X, 29, 3; 31

Lacedæmon, Sparta; Lacedæmonii, Spartani. Laconia
Laconica regio. De rebus Lacedæmoniorum *confer* C
menes, Lycurgus, Machanidas, Nabis, *etc.* — Sparta
tus, V, 22, 1 *sqq.*; urbs duplo major Megalopoli,
21, 2. Lacedæmonii major populus, quam Achæi pro
dicti, II, 38, 3. Eorum principatus brevis, 1, 2, 3.
ravit, quamdiu reges ephoris, veluti parentibus, ob
perarunt, XXIV, 8 b, 1. De principatu Græciæ
Medicum bellum, in certamen cum Atheniensibus
nerunt, XXXVIII, 1 b, 4. Per Antalcidam pacem fece
cum Persarum rege, I, 6, 2, turpem, qua Græcas Asia
vitates Persis prodiderunt, VI, 49, 5, et suum dominat
in Græciæ civitates firmarunt, *ibid et* IV, 27, 5. P
state sua superbius abusi sunt, XXXVIII, 1 b, 5. In po
navali ad Ægos Potamos ab Hermocrate Siculo adj
XII, 25 p, 6. Capta per dolum Cadmea, auctorem
puniverunt, nec tamen Cadmeam reddiderunt Theba
liberas renunciarunt Græcas civitates, nec tamen
mostas suos inde revocarunt, IV, 27, 4. Post Leuctri
pugnam arbitrium contentionis cum Thebanis perm
runt Achæis, II, 39, 8 sqq., et Messenios fœdere ex
sos volunt; sed Achæorum opera comprehenduntur
dere Messenii, excluduntur ipsi IV, 33, 8 sq. Tisamen
Orestis filius, post reditum Heraclidarum Sparta eject
II, 41, 4 : *inde* Heraclidarum regnum Spartæ ad post
propagatum, IV, 34, 5; 35, 14. Colonia eorum, Ly
Cretæ, IV, 54, 6; *item* Tarentum, VIII, 35, 9. Eo
cognati, Selgenses, V, 76, 11. Lacedæmoniorum r
publ. e variis formis mixtam voluit Lycurgus, VI,
8, *et c.* 10. Ei similem esse remp. Cretensium contend
nonnulli auctores; *a quibus dissentit Polybius,* dissi
lia utriusque reip. instituta *exponens* VI, 45 seq. Fo
reip. a Lycurgo descripta, ad tuendam patriæ liberta
idonea erat; simul ac vero extrinsecus voluerunt imperi
proferre Spartani, deserenda erant Lycurgi instituta,
48-50. Pulcherrima repub. usi sunt a Lycurgi tempore
que ad Leuctricam pugnam; deinde a tyrannis oppre
IV, 81, 12 sqq. Apud eos qui jam satis liberorum s
cepit, uxorem alicui amico cedit, XII, 6 b, 8. In m
etiam est, ut unam habeant uxorem tres vel quatuor vi
atque adeo plures, si fratres sint; et his liberi commune
ibid. Tibiam et rhythmum non sine caussa ipsi et C
tenses, loco tubæ, ad bellum adhibuerunt, IV, 20,
Μόρα eorum nongentis viris constabat, *Fragm. hist.*
Eorum reges, ex veteri instituto, prædæ bello captæ

tiam partem accipiunt, II, 62, 1. Spartanorum regum, Cleombroti et Agesilai, contraria consilia, IX, 23, 7 sq. Spartam de improviso capturus Epaminondas, spe excidit, IX, 8 seq. Spartanorum agrum vastavit Philippus Amyntæ, et oppidorum agrique partem Argivis attribuit, partim Tegeatis, aliam Megalopolitanis, aliam Messeniis, IX, 28, 5 sqq.; *conf. c.* 33, 8 sqq. Isti populi finitimi præ ceteris semper impetui Spartanorum expositi fuerunt, V, 92, 10. Lacedæmonius et Laconica disciplina imbutus Xanthippus, I, 32, 1. In Laconicam cum exercitu intrat Antigonus *Doson,* II, 54, 8; *c.* 65, et, victo ad Sellasiam Cleomene, Sparta potitus, avitam Lacedæmoniis remp. restituit, II, 70, 1 (*Conf.* Cleomenes); Sociali fœdere eos comprehendit, IV, 9, 4 sqq.; 15, 4 *et* 6; 16, 5, Brachyllam Bœotum curatorem urbis relinquit, XX, 5, 12. Iis ad commune bellum Sociorum contra Ætolos copias imperat prætor Achæorum, IV, 15, 4 *et* 6; sed illi clam fœdus et societatem cum Ætolis ineunt, IV, 16, 5; 23, 8, et imperatas mittere copias negligunt, 19, 10. Regem non habentes, internis seditionibus agitantur; alii Ætolis favent, alii Philippo, qui cum exercitu in propinquo est. Adimantus ephorus cum aliis, qui Macedonibus favent, occiditur, IV, 25. Philippus, turbis internis se non immiscens, societatem cum iis firmat, IV, 24. Ipsi ad copias conscribendas ad bellum Sociale denuo ex decreto Achæorum invitati, IV, 26, 2, sine responso dimittunt legatos, et legatum arcessunt ab Ætolis, 34. Novi motus Spartæ; trucidantur ephori Philippo faventes; fit fœdus cum Ætolis, novi creantur reges, accepto nuncio de Cleomenis morte, IV, 35. Duce Lycurgo rege, Argivis et Achæis bellum inferunt et plura oppida capiunt, 36. Ex fœdere auxilia mittunt Eleis, 80, 4 sqq. Philippi præsentia territi, omnes rure copias convehunt, 81, 11; duce Lycurgo rege, Messeniam invadunt, sed re infecta redeunt, V, 5, 1; 17, 1 sq. Philippus, ex Ætolia reversus, Spartam petit, et Laconicam usque ad Tænarum populatur, V, 18 seq. Eos ad societatem Ætolorum, Romanorum et Attali trahere student Ætoli; contra ad Philippi societatem invitant Acarnanes, IX, 28-39. Præferunt Ætolorum partes adversus Philippum et Achæos, X, 41, 2. Laconicam, victo Machanida, impune deprædantur Achæi, XI, 18, 8 sqq. Eamdem rursus, regnante Nabide, per Philopœmenis stratagema incursant Achæi, XVI, 36 seq. Romam legatos mittunt de obsidibus, de vicis Laconiæ, et de veteribus exsulibus, XX, 12. Obsides remittit senatus, excepto Nabidis filio, XX, 13, 4. Philopœmeni coronam decernunt eique nemo est qui hanc gratiam deferre audeat, XXI, 15, 1. Qua quidem humaniter primum accepta, Spartam venit Philopœmen et in curia concionatur, *ibid.* § 3. sqq. Spartanos 80 occidit Philopœmen, muros urbis dejicit, et veteres exsules in urbem reducit, XXII, 23, 2; XXIII, 1, 1 sq.; 7, 5 sq.; 11, 7; XXI, 17 sq.; iidem veteres exsules mox legatis Romam missis, eosdem Achæos et Philopœmenem ingrati accusant, XXIII, 11, 7 sq.; 12, 2 sq.; XXIV, 4 : *conf. c.* 10, 11. Alii legati Laced. a piratis occisi, XXIV, 11. Sparta in Fœdus Achæorum recipitur, XXV, 1 *et c.* 2, 1 sq. De variis generibus exsulum Spartanorum deliberant Achæi, XXV, 1, 8 sqq. *et c.* 3. Rursus de eisdem deliberant Achæi, XXVI, 1, et novam legationem utrique Romam mittunt, XXVI, 2, *et c.* 3, 1. Romanorum responsum, 3, 2 sqq. De agro litigant cum Megalopolitanis, arbitris Romanis, XXXI, 9, 7. Controversias et bellum habent cum Achæis, quod componere frustra tentat S. Julius Cæsar, legatus Romanorum, XXXVIII, 2 sq.; XL, 2, 6.

acinium, promontorium Italiæ *in Bruttiis,* cum celebri Junonis templo, XXXIV, 11, 9 sq. Circa Lacinium fere per biennium hæret Hannibal, XV, 1, 11. Eodem loci in columna æneis tabulis inscribi curavit numerum copiarum, quas partim in Hispania reliquit Asdrubali fratri, III, 33, 18, partim quibus ipse in Italia usus est, III, 56, 4.

Lacus in Alpibus plures, XXXIV, 10, 19 sqq.

Lacus Mæoticus, Trasimenus *etc. Vide suo loco.*

Lade, *insula Ioniæ ante Miletum,* XVI; 1 a, 1 *et* 14, 5 : ubi pugnata est pugna navalis inter Philippum et Rhodios, *ibid. et* sqq.

Ladicus, Acarnan, Triphyliæ a Philippo præfectus, IV, 80, 15.

Ladocea (τὰ), locus in agro Megalopolitano, ubi acie victi sunt Achæi a Cleomene, II, 51, 3; 55, 2.

C. Lælius, a puero sodalis et comes Scipionis Afric. majoris, X, 3, 2. Ex eo multa cognovit Polybius ad Scipionem pertinentia, *ibid.* Solus consiliorum Scipionis erat conscius, X, 9, 1 *et* 4. Classi præfectus, *ibid. et* 12, 2. Ei Scipio tradit nobiliores captivos Romam ducendos, X, 18, 2. Roma ad Scipionem redit, X, 37, 6. Pugnat ad Bæcula, 39, 4. Interest pugnæ cum Indibili, XI, 32 seq. Cum Scipione Romam redit, XI, 33, 8. In Africa cum Masinissa castra Syphacis incendit, XIV, 4. Victum acie Syphacem persequitur, XIV, 8 seq. Equitatui præest in pugna Scipionis cum Hannibale, XV, 9, 8, et fortiter rem gerit, *c.* 12, *et* 14, 7 sq.

Lænas, Λαινάτος. *Vide* Popillius.

Læstrygones, Leontinum campum in Sicilia habitantes, VIII, 11, 13.

Lævi, *Vide* Lai.

Lagius, a Diæo in carcerem conjectus, mox rursus dimissus, XL, 5, 2 seqq.; *conf.* 4, 1.

Lagoras, Cretensis, jussu Nicolai, ducis Ptolemæi, fauces prope Berytum occupat, contra Antiochi adventum, V, 61, 9. Ejus consilio capitur urbs Sardes, VII, 15 seqq. primus ipse murum conscendit, 17, 3, et urbem occupat, *c.* 18.

Lagus, Ptolemæi pater, II, 41, 1; V, 67, 10.

Lai *s.* Lævi, (Λάοι, *forte* Λαῖοι), populus Gallicus, ad Padi fontes habitans, II, 17, 4.

Lamia, *Thessaliæ oppidum,* XX, 11, 2 sq; pugna ad eam, IX, 29, 2.

Laminæ aureæ in Jovis ara, XXIII, 2, 7.

Lamius, Ambraciota, Ætolorum legatus Romam missus, XVII, 10, 9.

Lampæi, Cretenses, a Cnossiorum societate ad Lyttios deficiunt, IV, 53, 6; urbe sua excipiunt Lyttios, quorum urbs, civibus in expeditionem profectis, diruta et incensa fuerat a Cnossiis, IV, 54, 5. Ipsi et Polyrrhenii cum Achæo et Philippo societatem ineunt, 55, 1.

Lampetia, urbs Bruttiorum, XIII, 10, 2.

Lampsacus, occupata ab Antiocho, XXI, 10, 3; 11, 2. Lampsacenorum legati Lysimachiæ coram Antiocho cum legatis libere agunt, XVIII, 35.

Laodice, soror Andromachi, patris Achæi, uxor Seleuci Callinici, mater Antiochi M., IV, 51, 4; VIII, 22, 11.

Laodice, Mithridatis filia, Ponti regis, Antiochi M. uxor, V, 43, 1 sqq.; filium parit Antiocho, V, 55, 2. (*Neptis fuit Seleuci Callinici ex filia, quæ Mithridati nupserat, adeoque Antiochi mariti neptis ex sorore.*)

Laodice, Mithridatis filia (*soror, ut videtur, natu major superioris*), Achæi uxor, VIII, 21 seq., educata a Logbasi Selgensi, V, 74, 4.

Laodice, Persei sponsa, magna pompa a Rhodiis ad regem deducta, XXVI, 7, 7 sqq.

Laodice, filia Antiochi Epiphanis, cum Alexandro, qui ejus

frater perhibebatur, Romam adducitur ab Heraclide, XXXIII, 14, 1 sq.; 16, 6 sqq.

Laodicea *ad mare, una e quatuor principibus Syriæ urbibus*, V, 45, 8; *nisi ibi intelligenda* Laodicea ad Libanum, *ad introitum Campi Marsyæ sita, sec. Strabonem. At Polybius*, Antiochum, Laodicea profectum, *nonnisi* trajecto deserto Marsyam Campum ingressum esse *scribit.* Laodiceæ Syriæ Cn. Octavium occidit Leptines, XXXII, 7, 2. Laodicenses, XXXII, 7, 3.

Laodicea Phrygiæ; ibi diadema et regium titulum sumsit Achæus, V, 57, 5.

Lapateni, cum eis de deditione per legatos agit Lucius *nescio quis, Fragm. hist.* 26.

Lapethus, *s. Lapithus*, urbs Cypri, XL, 12, 6.

Larinas ager, in Apuliæ confinibus : in eo est arx Calela *vel* Calena, III, 101, 3.

Larissa, Thessaliæ urbs, in potestate Philippi, IV, 66, 7; 67, 6; V, 97, 4; 99, 1 sqq.; IX, 18, 6; XVIII, 2, 3. Victo Philippo, eam petit T. Quintius, XVIII, 10, 5; 17, 8. Chartophylacium ibi habuerat Philippus, XVIII, 16, 2. Larissæi, V, 99, 4.

Larissa Cremaste, *in Thessalia, prope Echinum, haud procul a mari :* eam a Philippo repetunt Ætoli, XVIII, 21, 3 : *quo e loco apparet, eamdem* Larissam Cremasten intelligendam esse, XVII, 3, 12, *et* 8, 9 : *quamquam ibi non adjectum cognomen.*

Larius lacus, in Alpibus, XXXIV, 10, 21.

Larymna, oppidum Bœotiæ, XX, 5, 7.

Lasion, urbs Eleorum, capta a Philippo, Achæis traditur, IV, 72, 7; 73, 1 sq. *Videtur* in Pisatide *fuisse*, IV, 74, 1. Prope eam est Pyrgus, castellum Eleorum ἐν τοῖς Περιππίοις, captum a Philippo, V, 102, 6.

Lasys, *s.* Lases, Thespiensium legatus Romam, XXVII, 1, 1.

Latina lingua vetus, multum diversa ab ea, qua utebantur Romani ætate Polybii, III, 22, 3.

Latini, a Romanis subacti, I, 6, 3. Latini nominis socii in tabulas militares relati bello Gallico Cisalp. 80,000 pedites, 5000 equites, II, 24, 10.

Latium, ἡ Λατίνη χώρα. Ejus oppida maritima antiquis fœderibus Romanorum cum Pœnis comprehensa, III, 22, 11; 23, 6; 24, 5 *et* 16. Ibi castellum ædificare vetantur Pœni fœdere cum Romanis, III, 22, 13.

Lattabus, Ætolus, conventum Bœotorum violat, IX, 34. 11.

Laurentinus populus, in ora Latii, antiquis Romanorum fœderibus cum Pœnis comprehensus, III, 22, 11; 24, 16.

Lebadenses legati ad Q. Marcium, *ex Lebadia* Bœotiæ, urbem suam Romanis tradunt, XXVII, 1, 4.

Lebecii, *s. Libicii*, populus Gallicus, circa Padi fontes, II, 17, 4.

Lechæum, Corinthi portus ab occidente : eo conveniunt naves Philippi et Achæorum, V, 2, 4; in portum redeunt, 17, 8; 24, 12. *Adde* V, 25, 4; 28, 3.

Lechetæ. Λεχητῶν regulus Indibilis *sec. codices, vel* Λεργητῶν, *pro* Ἰλεργητῶν, X, 18, 7.

Legati decem ordinandis provinciis. *Vide* Decem legati.

Legati regum populorumque in senatum Romæ introducuntur a Consulibus, VI, 12, 2, et, *his absentibus*, a prætore, *coll.* XXIII, 1, 3; XXIV, 1, 8; interdum a tribuno plebis invito prætore, XXX, 4, 6. Legati populorum sociorum in urbem statim intromittuntur; legati populorum quibuscum bellum est Romanis, ultra Tiberim tendere jubentur, XXXV, 2, 3 sq. Persei legati Roma et Italia jubentur excedere, XXVII, 7; pariter legatus Ptolemæi Philomet. XXXII, 1, 3.

Legationes *diversorum populorum regumque, a Polyb*
commemoratæ : Achæorum : in Ægyptum destinat
XXV, 7; in Ægyptum missæ, XXVIII, 10, 8 sq. *et*
16, 3, *et* 17, 3; XXIX, 9, 6; ad Antiochum Epiphanem
XXIX, 9, 6; ad Attalum, XXVIII, 10, 7; ad Philipp
regem, IV, 15, 1 sq.; 64, 1 sqq.; Rhodum, XVI, 3
Romam, XVII, 10, 11; XXIV, 10; XXV, 2, 3 *et*
XXVI, 1 sqq.; XXXI, 6, 1, *et* c. 8; XXXII, 2; XXXI
13; ad Romanum Cos. Q. Marcium, XXVIII, 10 sq.;
Syriam, XXIX, 9, 6; *Conf.* Achæi. — Ætolorum :
Rhodios et Athenienses, XXII, 8, 10; Romam, XV
10, 9; XXI, 1; XXII, 8, 11, *et c.* 9, 7 sqq.; XXII,
18 sq.; XXII, 13, 15 sq. *et c.* 14. *Conf.* Ætoli. — A
nandri regis, Romam, XVII, 10, 7. — Antiochi Mag
ad Scipiones, XXI, 10 sqq.; XXI, 13; Romam, XXII
Antiochi Epiphanis, Romam, XXVII, 17, *et* XXV
1; XXVIII, 18. — Aravacarum, Romam, XXXV, 2
Ariarathis, ad Cn. Manlium procos., XXII, 24, 4 s
Ariarathis filii, Romam, XXXI, 14; XXXII, 3. — A
civitatum, Romam adversus Eumenem, XXXI, 6, 4
Attali, Romam. *Vide* Attalus, Attali filius. — Athen
sium : ad Attalum, XVI, 25; in Ægyptum, XXVIII,
Romam, pro Ætolis, XXII, 14; pro Haliartiis et pro
XXX, 18; ad Scipiones, pro Ætolis, XXI, 2; pro se
deprecandam mulctam, propter Oropi vastationem im
sitam, XXXIII, 1, 9. *Conf.* Athenienses. — Bœotoru
ad T. Quintium, XVIII, 26; Romam, XXIII, 2, 9. C
thaginensium. *Vide* Carthago *et* Carthaginienses. *Et*
de ceterorum sive populorum sive regum legationib
vide nomina ipsorum, et Argumenta capitum. Ro
norum legationes ad exteras gentes decernuntur mitt
turque a Senatu, VI, 13, 6 sq. Legatus Romanus
insidias necatur a Teuta regina, II, 8, 12; in Sy
XXXI, 19, 1; alii a Gallis, II, 19, 9; alii violantur
Oxybiis, XXXIII, 7; a Pœnis, XV, 2. Æmilio le
Romano festive illudit Philippus, XVI, 24. *Celebris* l
tio C. Popillii in Ægyptum ad Antiochum Epiphane
XXIX, 11. Scipio Africanus, legatus ad regna terrar
orbis componenda, nonnisi quinque servos secum hab
Fragm. hist. 63.

Leges. *Vide* Lex.

Legio Romana. Quatuor legiones consulares quotannis leg
Romani (VI, 19, 6 sq.), peditum quamque 4000, eq
tum 300, I, 16, 2; interdum ped. 4200, interdum 50
equitum vero alias 200, III, 107, 10 sq.; VI, 20, 8
Bello Gallico Cisalpino, quatuor in Etruriam missæ s
quæque peditum 5200, equitum 300, II, 24, 3; quib
cum erant Sociorum pedites 30,000; equites 2000, *ib*
§ 4. Bello Punico secundo, in pugna ad Trebiam, jun
erant quatuor consulares, continentes 16,000 pedi
Romanos, socios 20,000; equites Romanos socios
4000, III, 72, 11 sq. In pugna Cannensi, octo jun
erant Romanæ, quarum cuique attributus erat suus
merus sociorum, III, 107, 9. Sociorum numerus, legi
Romanæ attributorum, peditum par, equitum plerumq
triplex, III, 107, 12; VI, 26, 7; *conf.* VI, 30, 2. Le
Romana, distinguitur a sociis, II, 24, 3, sq.; III, 1
12, *et* X, 16, 4. *ubi* δύο στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ *et* δύο στ
τόπεδα συμμάχων conficiunt duas integras legiones c
sulares. Quatuor legiones quatuor complent classes; pri
legio dicitur prima classis, et sic porro; cum quibus
Regulus et L. Manlius Coss. Africam petunt, I, 26. Qua
legio a Boiis obsessa in Tannetis vico, III, 40, 13.

Lembus, Illyriorum proprium genus navigii, V, 109,
Ante primum Punicum bellum, lembum nullum hab
rant Romani, I, 20, 13. Lembi, classem Romanam
Siciliam navigantem præire soliti, I, 53, 9. Lembi centu

ebant 5000 Illyrios, II, 3, 1. Lembis duobus, non am-
ius, Lissum prætervehi licet Illyriis ex lege fœderis
m Romanis, II, 12, 3. Lemborum magnum numerum
alli in Rhodano habebant, quibus negotiationem mariti-
am exercebant, III, 42, 2. Lembis Rhodanum trajicit
ercitus Hannibalis, 43, 2. Classem lemborum centum
rat Philippus ad transportandum militem, V, 109.
mbi per Isthmum Corinthiacum transvehuntur : *vide*
thmus.
aus insula, cum Delo, Atheniensibus petentibus datur
senatu Romano, XXX, 18, et 18 a. Æthalia etiam no-
inantur, XXXIV, 11, 4.
ulus, XVIII, 31, 1, etc.
Cornelius Lentulus, legatus Romanorum ad Ptolemæum
niorem Cyrenen, XXXII, 1, 4.
entulus, legatus ad res Græciæ et Asiæ inspiciendas,
XXI, 23, 9.
Cornelius Lentulus, unus ex decem legatis T. Quintio a
natu missis post bellum Philippicum; navigat in Asiam,
Bargylia urbem liberat, XVIII, 31, 1; revertitur Se-
mbriam in Thraciam, et inde Lysimachiam abit ad col-
quium cum Antiocho, XVIII, 33, 1 sq., *coll.* 32, 3.
Cornelius Lentulus, frater Servii, XXVII, 2, 12; lega-
s Romanorum ad Attalum et Prusiam, XXXII, 26, 1;
XXIII, 1, 1.
rius *Cornelius Lentulus*, Chalcidi præficitur a Q. Mar-
o legato Romanorum, XXVII, 2, 8.
. *Vide* Leon, et Leones.
critus, ad devastandam Galatiam mittitur a Pharnace
XV, 4, 1 et 6.
a, præfectus equitatus Macedonici in prælio ad Cynos-
ephalas, XVIII, 5, 2.
a, dux copiarum ab Eumene auxilio missarum Cydonia-
s Cretensibus adversus Gortynios, XXVIII, 13, 2 sq.
nes nonnisi senio confecti invadunt homines; capti e
ruce suspenduntur, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.* Leonum
ultitudo in Africa, XII, 3, 5. Leo, qui Persarum regis
quum invaserat, *etc. Fragm. hist.* 10.
nidas, ad mortem voluntariam proficiscitur, IX, 38, 3.
nidas, *secundus ejus nominis*, socer Cleombroti, re-
no Spartæ excidit, IV, 35, 11.
ntini, Leontinorum oppidum, Leontium, in Sicilia, *ubi*
ccisus est Hieronymus rex Syracusanorum. Situs et
artes urbis, VII, 6.
ntium, urbs Achaiæ, ex 12 primum olim fœderatis, II,
1, 8. Eo se præda e Pharæensium agro facta recipit
Euripidas Ætolus, dux Eleorum, V, 94, 5. *Civis* Leon-
esius *vel* Leontensis, XXVI, 1, 8.
ntius, comes Philippi regis, cetratorum præfectus re-
inquitur ex testamento Antigoni, tutoris Philippi, IV,
7, 8; V, 27, 4, totus in potestate Apellis, qui ad se
mnem potestatem trahere molitur, IV, 87, 9. Ejus et
Apellis malas artes intelligit Philippus, V, 1, 8. Conju-
at cum Apelle et Megalea, de impediendis consiliis regis,
V, 2, 8. Per ejus perfidiam Palus oppidum Cephalleniæ,
muro jam subruto, non capitur, V, 4, et 100, 7. Consi-
lium Philippi Thermum pergendi impedire conatur, V, 7.
Rebus lætis Philippi dolet cum Megalea, V, 14, 11. Post
cœnam Aratum in via publica lapidibus incessit, mox
vero e tumultu se subducit, V, 15. deprehenso Megalea,
quum regem minus terrere non posset, sponsorem se dat
pro mulcta Megaleæ dicta, 16. Argis cædem patraverat
post discessum Antigoni, 16, 6. Seditionem militum con-
ciat adversus Philippum, et Apellem advocat, V, 25 seq.
Postquam Megaleas aufugit, sponsor ejus Leontius in
vincula conjicitur, moxque necatur jussu Philippi, 27,
merito, V, 100, 7.

Leontius, præfectus præsidii Ægyptiaci Seleuciæ, coactus
proditione minorum ducum, urbem Antiocho M. tradit,
V, 60, 9 sq.
Lepidus. *Vide* Æmilius.
Lepreum, oppidum Triphyliæ in Peloponneso, IV, 77, 9.
Cives Lepreatæ, excedere coacto præsidio Eleorum et
Ætolorum, Philippo urbem tradunt, IV, 79, 2; 80 *toto.*
Leptines, Syracusanus, socer Hieronymi, I, 9, 2 sq.
Leptines, occisor Cn. Octavii legati Rom. in Syria, XXXII,
4 *extr.*; homo fanaticus, Romam missus a Demetrio So-
tere, remissus a senatu, 6 sq.
Leptis, oppidum Libyæ, ubi pugnat Matho, dux rebellium,
cum Amilcare, I, 87, 7.
Lergetæ. Conf. Lechetæ.
Leucæ, oppidum Peloponnesi, ditionis Argivorum, *ad si-*
num Argolicum inter Prasias et Cyphanta portum; Ar-
givis eripitur a Spartanis, IV, 36, 5. *Confer* Prasiæ et
Cyphanta.
Leucæ, locus Laconicæ, inter Acrias et Bœarum agrum,
ad oram sinus Laconici, V, 19, 8.
Leucas *vel* Leucadia, *peninsula cum urbe cognomine*,
Acarnaniæ *contigua*, *et ab ea nonnisi* Diorycto *sepa-*
rata, id est canali manu facto. *Vide* Dioryctus. Eo ex
Cephallenia navigat Philippus; inde in Ambracicum si-
num, V, 5, 11 sq.; eodem redit, V, 16, 5, et inde Corin-
thum repetit, 17, 8. *Adde* XXII, 9, 19 : Scerdilaidæ lembi
Leucadem appellunt, et ibi piraticam exercent, V, 95, 1
sqq.; 101, 1; 108, 1. Philippus ibi cum classe stans, Ro-
manam classem observat, V, 109, 9. Eam sibi a Romanis,
post bellum Philippicum, postulant Ætoli, XVIII, 30, 8.
Leuctra (τὰ) oppidum Laconiæ. Leuctrica pugna, I, 6, 1;
XII, 25 g, 3 sq. Post eam contentionum suarum arbitrium
Thebani et Spartani Achæis permittunt, II, 39, 8. A Ly-
curgo usque ad eam pulcherrima republ. usi sunt Lacedæ-
monii, IV, 81, 12. Leuctricis temporibus summam gloriam
et potentiam adepti sunt Bœoti, XX, 4, 2. Paulo ante
eadem tempora mari hausta est Helice, urbs Achaiæ, II,
41, 7. Ad ea postquam in historia sua pervenit Theopom-
pus, subito abrumpit filum, et ad res Philippi transilit,
VIII, 13, 3.
Lex apud Romanos servum necat fugitivum, I, 69, 5. Lex
de dividendis agris, a C. Flaminio lata, magnorum causa
malorum, II, 21, 7 sq. Legum sanciendarum apud Ro-
manos arbiter erat populus, VI, 14, 10; 16, 3. *Adde*
Lycurgus, Zaleucus.
Liba *vel* Libba, urbs Mesopotamiæ ad Tigrim; *forte*
eadem cum Lambana vel Labbana, V, 51, 2.
Libanus mons. Inter ejus et Antilibani radices Marcyas
campus, V, 45, 9. In eorundem confinibus oritur Oron-
tes, per Amyces Campum Antiochiam fluens, V, 59, 10.
Ejus radices oram maritimam Phœniciæ, circa Platanum
et Porphyreonem, in angustum spatium cogunt, V, 69,
1 sqq., *coll.* 68, 6.
Liber, *Vide* Liberalia.
Libera civitas. *Vide* Civitas, et Democratia.
Liberalia, ab Arcadibus solennibus ludis celebrata, Διονυ-
σιακοῖς αὐληταῖς, IV, 20, 9. Liberi patris theatrum, τὸ
Διονυσιακὸν θέατρον, ludis scenicis agendis, Alexandriæ,
XV, 30, 4. *Conf.* Theatrum.
Libicii. *Vide* Lebecii.
Libra Romana. Talentum optimi argenti Attici non minus
80 libris Romanis pendit, XXII, 26, 19.
Liburnus mons, τὸ Λίϐυρνον, III, 100, 2. *Fortasse mendosa*
scriptura, *pro* τὸ Τάϐυρνον, Taburnus mons.
Libya. *Vide* Africa. Libycum bellum; *vide* Africum bellum.
Libyphœnices, in præsidiis Pœnorum in Hispania, III, 33, 15.
L. Licinius Lucullus, Cos. cum A. Postumio, XXXV, 3, 7.

M. Licinius, vir podagricus, unus e legatis ad pacem inter Prusiam et Nicomedem componendam missis, XXXVII, 1 h, 1 sq.
P. Licinius *Crassus* Cos. prælio victus a Perseo, pacem petenti hosti negat, nisi penitus se in potestatem tradat Romanorum, XXVII, 8. Princeps legatorum ad Gallo-græcos, XXX, 3, 7.
Ligeris amnis; super eum est Corbilo emporium, XXXIV, 10, 6.
Ligures, XXXIV, 10, 18; habitant utrumque latus Apennini montis in superiori Italia, II, 16, 1. Eorum fines, *ibid.* Sunt mercenarii Pœnorum, I, 17, 4; 67, 7; III, 33, 16. Ligures contra Magonem pugnantes, *nescio ubi*, *Fragm. hist.* 31. Bello vexant Massilienses, XXXIII, 4. Populi Ligures, Oxybii et Deciatæ, legatos violant Romanorum, bello eos domat Q. Opimius consul, XXXIII, 7 seq. Liguria, II, 31, 4; III, 41, 4; VII, 9, 6 sq. Ligusticum scutum, XXIX, 6, 1.
Lilybæum, promontorium Siciliæ, ad occasum hibernum, dividens mare Africum a Sardoo, I, 42, 6.
Lilybæum, urbs et portus Siciliæ, in potestate Pœnorum, I, 25, 9; 42, 7; pertinaci studio et labore frustra obsidetur oppugnaturque a Romanis, I, 41-48; et 53 sq.; 55, 3 sq. Ei præfectus Himilco, I, 42, 12; 53, 5. Ibi classis Romana, in ancora stans, partim capitur, partim crematur, I, 53. Eo navigans L. Junius, omnem classem naufragio amittit, 54. Finito primo bello Punico, reliquas suas copias eo contrahunt Pœni, et inde in Africam trajiciunt, I, 66, 1. Ibi magnos apparatus ad secundum bellum Punicum in Africam transferendum facit Ti. Sempronius, III, 41, 3; 61, 8 sq. Ibi classem Romanam in statione locat Cn. Servilius, III, 96, 13; V, 109, 6. Ea classis in Italiam reducitur, III, 106, 7. De eadem decem naves Rhegium missæ, Scerdilaidæ succursuræ, Panicum pavorem incutiunt Philippo, V, 110, 2 sq. et § 9. Eo Pœni, tertio Punico bello, obsides mittunt Romanis, XXXVI, 2, 6; 3, 6 sqq; XXXVII, 1 e, 3. Eo arcessitus a Manilio consule Polybius, XXXVII, 1 e, 1 sqq. Lilybætanus ager, I, 39, 12.
Limax, vi interioris mechanismi gradiens et salivam exspuens, producitur in theatro Athenis, XII, 13, 11.
Limnæa, urbs Acarnaniæ cum portu, in sinu Ambracico, V, 5, 14; 6, 5; 14, 2.
Limnæus, Asiæ dynasta, dona mittit Rhodiis, V, 90, 1.
Limnæus, Philippi legatus de pace ad T. Quintium, XVIII, 17, 4.
Limnæus, Polemocratis filius, obses a Perseo mittitur Genthio, XXIX, 3, 6.
Limopsoros (λιμόψωρος), morbus castrensis, *quasi dicas* scabiem e fame ortam, III, 87, 2.
Lingones, populus Gallicus, cis Padum habitans, ad Adriaticum mare, ab oriente Boiorum, supra Senones, II, 17, 7.
Lingua. *Vide* Latina lingua. Linguarum varietas tumultum excitat in Pœnorum exercitu, I, 67, 3 sqq. Multilinguis exercitus Hannibalis, XV, 12, 9.
Lintres ex una arbore in Rhodano, μονόξυλα πλοῖα, III, 42, 2; 43, 2.
Lipara urbs, ejusdem cum insula nominis; oppugnatur a Romanis, I, 24, 13; capitur, 39, 13. Ad eam capitur Cn. Cornelius consul, I, 21, 5 sqq.
Liparææ insulæ, *eædem quæ Æoliæ et Vulcaniæ, quarum una est Lipara*, I, 25, 4. Pugna navalis ibi commissa, I, 25. Liparæ, XXXIV, 11, 19.
Lissus, III, 16, 3, urbs Illyriæ; *de cujus* situ et arce, Acrolisso, *vide* VIII, 15, 3 sqq. Ultra Lissum pluribus quam duobus lembis navigare vetantur Illyrii ex fœdere cum Romanis, II, 12, 3; contra quod facit Demetrius Pharius cum Scerdilaida, III, 16, 13; IV, 16, 6. Lissum et Acrolissum capit Philippus, VIII, 15 seq. Ibi ven…
Genthius, rex Illyriæ, XXVIII, 8, 4.
Lissus, Siciliæ fluvius, Leontinos præterfluens, VII, 6, …
Literæ. *Vide* Epistola.
Literæ alphabeti in quinque tabellas relatæ, in usum sig… rum facibus dandorum, X, 45 seq.
C. Livius, Tarenti præfectus, sua incuria et luxuria ca… sit, ut urbs Hannibali proderetur, VIII, 27, 7 et 11; 1 sqq.; in arcem evadit, 32, 6.
C. Livius *Salinator*, vincit classem Antiochi, XXI, 1… Legatus ad Prusiam, XXI, 9, 12.
M. Livius *Salinator* Cos. cum Claudio Nerone Asdrubal… fratrem Hannibalis, acie vincit, XI, 1 et 3.
Lixus, Africæ fluvius, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*
Lochagus, *nomen pr.* viri Ætoli Romam abducti, XX… 13, 14.
Locri *vel* Locrenses (*cogn. Epizephyrii*), civitas … Græciæ, X, 1, 4; XII, 10, 5; 11, 2 et 7. Siculos, inf… rem Italiam incolentes, sedibus ejecerunt, XII, 5, doloso fœdere cum eis facto, XII, 6. Romanis naves c… modato præbent, primum in Siciliam trajicientibus… 20, 14. Eorum agrum populatur Amilcar Barca, I, 5… de iis bene meritus est Polybius, XII, 5, 1 sqq. Eo… origo, XII, 5, 4 sqq. Nobilitas apud eos a feminis de… tur, *ibid.* et XII, 6 b, 2; centum familiæ; virgines… tannis Ilium missæ; Phialephori, *etc. ibid.* De eo… origine sententiam Aristotelis temere insectatus… Timæus, XII, 8 sqq. Servos alere non licuisse iis, co… dit Timæus, XII, 6, 7 sq. Contrariæ opinionis rati… affert Polybius, XII, 6 a *et* 6 b. Origo proverbii, Loc… sium promissiones, XII, 12 b. Leges eorum, auctore… leuco, XII, 16.
Locri Græciam habitantes, XII, 10, 2; duplices, XII, 2 sq.; 12, 5. Tuti non sunt quamdiu Philippus Chalci… tenet, XVII, 11, 6. Liberi renunciantur ex senatus… sulto Romanorum, XVIII, 29, 5; ita tamen, ut Ætolo… concilio sint attributi, 30, 9. Regio Locris; ex ea Phi… pus deducere præsidia jubetur a T. Quintio, XVII, 10…
Logbasis, Selgensis, patriam Achæo prodit, V, 74 seq.; prehensus occiditur, 76. Hospes fuerat Antiochi illius… in Thracia est mortuus; et educaverat Laodicen, Ac… uxorem, 74, 4 sq.
Longanus, fluvius Siciliæ, per Mylæum campum decurre… I, 9, 7.
Lorica peditum Romanorum, VI, 23, 15. Equites olim l… cas non habuerant, 25, 3 sq.
Lotophagorum insula, Meninx, I, 39, 2; XXXIV, 3, 12…
Lotus arbor, et ejus fructus, XII.
Lucani, oram inferioris Italiæ incolentes, X, 1, 3; s… Romanorum, II, 24, 12.
Luceria, Romanorum colonia in Daunia, III, 88, 5; ej… agrum populatur Hannibal, *ibid.*; abest 25 M. P. a G… runio, III, 100, 1 et 3.
Lucius. *Vide* Æmilius, Cæcilius, Cornelius, Tarquini… Valerius, et *c.*
Lucius *nescio quis* cum Lapatenis de deditione agit, *Frag… hist.* 26.
Lucius, *nescio quis*, Romanus, imprudens, receptum s… nullum reliquum fecit, *Fragm. gramm.* 14.
C. Lucretius, prætor, cum classe stans ad Cephallenia… naves petit a Rhodiis, quas illi mittunt Chalcidem, q… et ipse venerat, XXVII, 6, 1 et 13 sqq.
Sp. Lucretius, legatus Romanus cum Cn. Octavio ad r… Syriæ et aliorum regum inspiciendas, XXXI, 12, 9; i… Cappadociam venit, 13, 4 sqq.
Lucullus. *Vide* Licinius.

di, *vide* Olympia ludicra; Nemea; Isthmia. Ludi Circenses L. Anicii, XXX, 13. Ludi a L. Æmilio Paulo in Macedonia celebrati, XXXI, 3, 1; ab Antiocho Epiphane ad Daphnen, XXXI, 4. *Confer mox* Ludicra.
dicra puerilia, et ludicra virorum, quotannis celebrata apud Arcades, IV, 20, 9. Ludicrum solenne Minervæ celebravit Attalus, IV, 49, 3.
næ defectus: Gallis, qui cum Attalo erant, loco ostenti, V, 78, 1 sq.; terret Niciam ad Syracusas, IX, 19, 1 sqq.; Persei regno interitum significat, XXIX, 6, 8 sq.
pus ex homine, ut est in fabula Arcadica, VII, 13, 7.
si *vel* Lusa (τὰ), oppidum Arcadiæ, inter Cynætham et Clitorem: ibi lucus et fanum Dianæ, direptum ab Ætolis, V, 18, 9 sqq.; 19, 4; 25, 4; IX, 34, 9. Lusiatæ partem sacrorum vasorum dant Ætolis, IV, 18, 11.
sitania; in ea moratur Asdrubal Gisconis fil. circa Tagi ostium, X, 7, 5. Ejus ubertas, XXXIV, 3, 4 sqq. Ibi thynnorum copia, glande vescentium, 8, 1 sqq. In Lusitanos expeditionem suscipit M. Marcellus, et urbem Nercobricam capit, XXXV, 2, 2. *Conf. Fragm. hist.* 27.
sios, rivus Megalopolitidis Arcadiæ, influit in Alpheum haud procul Lycoa oppido, XVI, 17, 7.
stratio exercitus Macedonici, XXIV, 8 b, 4; exercitus Romani, XXII, 24, 9. Lustrationem urbis suæ instituunt Mantinenses post transitum legatorum Cynæthensium, IV, 21, 9.
utrum. Vide Φωλεός.
Lutatius (*Catulus*) Cos. cum classe in Siciliam abit. et Drepana urbem oppugnat, I, 59; ad Ægusam insulam cum classe Romana aggreditur Punicam, commeatu onustam Erycem devehendo, duce Hannone, I, 60. Victor, 50 naves hostium demergit, 70 capit, I, 61. Pacem facit cum Pœnis, duce Amilcare, I, 62; III, 21, 2 sqq.; 29, 3; 30, 3.
Lutatius, vir consularis (*superioris filius, Cos. A. U.* 534), triumvir dividendis agris, prehenditur et captivus tenetur a Gallis Boiis, III, 40, 9.
xus. De peregrino luxu Romam introducto queritur Cato, XXXI, 24; eum fugit Scipio Æmilianus, XXXII, 11, 3 sqq.
cæus Jupiter. *Vide* Jupiter.
caonia: in ea seditionem movet exercitus Achæi, contra Syriam proficiscentis, V, 57, 6. Eam a Romanis post bellum Antiochicum Eumeni dari, consentiunt Rhodii, XXII, 5, 14: et datur ei, XXII, 27, 10.
castium, regio (*ut videtur, non urbs*) Cretæ, Cnossiis ademta a Gortyniis, et Rauciis attributa, XXIII, 15, 1.
chnidium, urbs Illyrici, per quam transit via Ignatia, XXXIV, 12, 7; *nescio an eadem cum Lychnide.*
ychnidius lacus, in Illyria; circa eum sunt civitates Encheleanes, Cerax, Sation, Boei, V, 108, 8.
ychnis, urbs Illyriæ (*alias* Lychnidus, XVIII, 30, 12. *Conf.* Lychnidium.
ycia et Caria usque ad Mæandrum Rhodiis dantur a Romanis post bellum Antiochicum, XXII, 7, 7; 27, 8; XXIII, 3, 7. Sed Lycii, intercedentibus apud Romanos Iliensibus, ut socios se attributos Rhodiis, non ut subditos, autumant; inde gravis contentio, XXIII, 3, et bellum, ad quod Eumenem advocant Rhodii, qui tamen male de Rhodiis in eo bello meretur, XXV, 5, 13; *coll.* XXVII, 66. Lycii a Rhodiis subiguntur; interim legati Lyciorum Roma redeunt, et Romanorum adveniunt legati, significantes, non pro munere, sed ut socios et amicos Rhodiis attributos fuisse Lycios, XXVI, 7. *Denique* prorsus liberi pronunciantur cum Caribus, XXX, 5, 12 et 16; XXXI, 7, 4.
Lyciscus, Acarnanum legatus ad Lacedæmonios pro Philippo adversus Ætolos et Romanos; ejusdem oratio, IX, 32-39.
Lyciscus, Ætolus, homo turbulentus et seditiosus, XXXII, 20 a, 1. Pessimus præclare vitam finit, *ibid.* § 3. Ejus mors honesta Ætoliam e turbis eruit, *ibid. et* 21, 1.
Lycoa, Arcadiæ oppidum, XVI, 17, 5 et 7.
Lycophron, Rhodiorum legatus Romam adversus Lycios, XXVI, 8, 4.
Lycopolis, Ægypti urbs, in qua magnates rebelles obsedit Ptolemæus Epiphanes, XXIII, 16, 1.
Lycopus, Ætolorum legatus Romam, interceptus ab Epirotis, XXII, 8, 11; 9, 7 sqq.
Lycortas, Polybii pater, XXIII, 1, 6; confirmavit et aliquantisper durare fecit Fœdus Achaicum, II, 40, 2: proximus virtute post Philopœmenem, XXIV, 9, 2. Legatus ab Achæis ad Ptolemæum Epiph., cui jusjurandum fœderis daret et ab eo acciperet, XXIII, 1, 6; 7, 1 sq. In eo negotio levitatem committit, notatam ab Aristæno prætore, XXIII, 9. Coram Cæcilio Metello defendit ea quæ Spartæ gesta sunt ab Achæis, prætore Philopœmene, XXIII, 10, 8. Prætor Achæorum electus, Messeniorum fines invadit, XXIV, 11, 4; cædem Philopœmenis ulciscitur et Messenios in fidem recipit, XXIV, 12; XXV, 1, 1. Eo auctore, Spartani in societatem Achæorum recipiuntur, XXV, 1, 6 sqq. Rursus legatus nominatur ad Ptolemæum Epiphanem, sed morte regis præpeditur legatio, XXV, 7. In deliberatione de exsulibus Spartanis, non temere cedendum mandato Romanorum censet, XXVI, 1, 2 sqq.; suspectus videtur Romanis, XXVIII, 3, 7. Perseo Romanisque pariter nec opem ferendam, nec resistendum, censet, XXVIII, 6, 3. Ptolemæis auxilia mittenda censet, XXIX, 8, 2; 9, 1. Dux copiarum auxiliarium, aut saltem Ægyptiacarum, petitur a Ptolemæis, XXIX, 8, 5; 10, 7. Ejus statuæ restitutæ, XXXVII, 1 g.
Lyctus et Lyctii. *Vide* Lyttus et Lyttii.
Lycurgus, Lacedæmoniorum rex et nomotheta, pulcherrimam instituit rempubl., IV, 81, 12: quam e variis miscuit rerumpubl. formis, VI, 3, 8, et *c.* 10 sq. Avaritia e repub. sublata, omnem simul dissensionem civium seditionemque sustulisse perhibetur, VI, 46, 6 sq. Varia ejus instituta, VI, 48-50. Ejus ratio ad Pythiæ oracula referendi sua instituta, confertur cum Scipionis Africani majoris ratione, X, 2, 8.
Lycurgus, Lacedæmoniorum tyrannus; post mortem Cleomenis, quamvis non esset ex regia stirpe, corruptione ephororum rex creatus, et Herculis propago declaratus, IV, 2, 9; 35, 14. Inita statim cum Ætolis societate, Argolidem incursans, plura Argivorum oppida capit, et jus prædam de Achæis capiendi edicit, IV, 36. Athenæum Megalopolitidis obsidet, IV, 37, 6, capitque, 60, 3. Chilonis vim, in domum ipsius irruentis, effugit, IV, 81, 6 sq. In Messeniam irrumpit, V, 5, 1. Re infecta redit, et Tegeam urbem occupat; sed, arce frustra obsessa, domum redit, V, 17, 1 sq. Philippo Laconicam cum exercitu percurrenti frustra insidiatur prope Spartam, V, 21 sqq. Falso crimine apud ephoros delatus, quasi res novas moliretur, concursu ad domum ipsius facto, in Ætoliam profugit, V, 29, 8 sq. In patriam revocatur ab eisdem ephoris, reditque, V, 91, sq. Incursionem in Messeniam frustra molitur, 92.
Lycus, fluvius Asiæ minoris, quo trajecto Attalus ex Æolide in Mysiam transiit, V, 77, 7.
Lycus, fluvius Assyriæ in Tigrim incidens, V, 51, 4.
Lycus, fluvius Phœniciæ: Angustiæ ad eum, V, 68, 9.
Lycus Pharæensis, proprætor ditionis patriæ, contra Euripidem Ætolum, ducem Eleorum, feliciter pugnat, et

plures nobiles Eleos vivos capit, V, 94. Eleos ex insidiis petens cædit fugatque, V, 95, 7 sqq.

Lycus, Rhodiorum dux, Caunios sub imperium redigit, XXX, 5, 14.

Lydia. *Confer* Sardes. Ibi sedem habet Achæus, V, 57, 4. Ejus satrapa Zeuxis, XXI, 13, 4. Eam post bellum Antiochicum Eumeni dant Romani, XXII, 27, 9. Lydi jaculatores in acie Antiochi M. ad Raphiam, V, 79, 11; 82, 11.

Lydiadas, Megalopolitanorum tyrannus, sponte deponit tyrannidem, II, 44, 5. Perit bello Cleomenico, II, 51, 3. Oppidum Aliphera Eleis tradiderat, IV, 77, 10.

Lydiadas, Megalopolitanus, Achæorum legatus Romam, XXVI, 1, 8.

Lyncestæ, populus Macedoniæ, per cujus fines transibat Via Ignatia, XXXIV, 12, 8.

Lysanias, dynasta Asiaticus, munera mittit Rhodiis terræ motu afflictis, V, 90, 1.

Lysiadas. *Vide* Lydiadas.

Lysias, Antiochi legatus ad T. Quintium et decem legatos Romanorum, XVIII, 30, 1-4; 33, 3.

Lysias, *administrator regni Syriaci sub Antiocho Eupatore, Epiphanis filio*: ab eo Ariarathes repetit recipitque sororis et matris ossa, XXXI, 15, 2 sqq, per legatos Romam missos excusare conatur cædem Cn. Octavii, XXXI, 19, 2.

Lysimachia Ætoliæ, V, 7, 7.

Lysimachia Thraciæ, in Isthmo Chersonesi Thracicæ, 5, 34, 7; victo Lysimacho Thraciæ rege a Seleuco, belli jure cum Chersoneso et Thracia Seleuci facta est; sed eam deinde reges Ægypti sibi vindicarunt tenueruntque, XVIII, 34, 4 sq., V, 34, 7 sq.; dein socii Ætolorum erant Lysimachenses, et prætor ab Ætolis missus residebat Lysimachiæ, qui publicis rebus præerat, XV, 23, 8 sq.; XVII, 3, 11, *coll.* XV, 23, 9. Tum ab Ætolorum societate, ejecto prætore Ætolo, abstracta est a Philippo, et præsidio Macedonico occupata, XV, 23, 8 sq.; XVII, 3, 11; XVIII, 34, 5; inde relicta a Philippo, et mox vastata ac pæne deleta a Thracibus, XVII, 4, 5 sq.; XVIII, 34, 7; tum instaurata ab Antiocho, qui eam sibi vindicavit ut ad se ex Seleuci jure, progenitoris sui, pertinentem, XVIII, 34, 3 sqq.; XXI, 12, 7. Ibi cum Antiocho congrediuntur legati Romani, XVIII, 33 sq. Post bellum Antiochicum Eumeni datur a Romanis, XXII, 5, 14 sq.; 27, 9.

Lysimachus, rex Thraciæ, mortuus circa Olymp. 124, II, 41, 2; 71, 5 sq. Ipse, Cassander et Seleucus, victo Antigono, Syriam universam Seleuci esse decreverunt, V, 67, 8. Bello victus est a Seleuco, Syriæ rege; quare totum ejus regnum ad Seleucum et ejus successores pertinere contendit Antiochus M., XVIII, 34, 4. Pater fuit Arsinoes, uxoris Ptolemæi Philadelphi, XV, 25, 2. Incaute se gessit in expeditione adversus Dromichæten, Odrysarum Thracum regem. *Fragm. gramm.* 14.

Lysimachus, Gallus (Γαλάτης), mille Cardacibus præest in exercitu Antiochi M., V, 79, 11.

Lysimachus, filius Ptolemæi Philadelphi, nepos Lysimachi Thraciæ regis ex Arsinoe, necatur, XV, 25, 2.

Lysimachus, tibicen, XXX, 13, 3.

Lysinoe, Pisidiæ oppidum, fidei Cn. Manlii se tradit, XXII, 19, 2. *n.*

Lysis (οἱ περὶ Λύσιν), legatus Romam, nomine veterum exsulum Lacedæmoniorum, XXIV, 4, 2; *conf.* XXV, 2, 5.

Lyttus, Λύττος *sed* Lyctus, Λύκτος, XXIV, 53, 3; 54, 6), urbs Cretæ, colonia Lacedæmoniorum, et cognata Atheniensium, IV, 54, 6. Cum Lyttiis bellum gerunt Cnossii, Gortynii et alii Cretæ populi, IV, 53. Urbs, dum in expeditione absunt cives, capitur et incenditur a Cnossiis,
54. Ejus cives haud dubie optimi omnium Cretensium
54, 6. Gortynii Diatonium, Cnossiis adeamtum, Lydi
(*sic*) contribuunt, XXIII, 15, 1.

M.

Macar *vel* Macara, fluvius Africæ, in mare exiens pr
Carthaginem : pontem ei impositum custodit Matho,
oppidum ibi exstruit; eumdem vado prope ostium tra
Amilcar, I, 75. *De* oppido *conf.* c. 76, 1 *et* 9 *sq.* Ad e
ostium castra metatur Amilcar, I, 87, 9. Usque ad e
ostium legatos Romanos navibus comitantur Pœni, X
2, 8.

Maccæi, Africæ populus, præsidio relicti in Hispania
Hannibale : *forte* Vaccenses, Βακκαῖοι, III, 33, 15.

Macedones, Macedonia. Eorum imperium cum imperio R
mano collatum, I, 2, 4 sqq. Macedonici reges olim
Chalcidensibus, Corinthiis et aliis urbibus bello laces
XXXVIII, 1 c, 3. Iidem dissolvunt antiquum fœ
Achaicum, II, 40, 5; 41, 9 sq.; IV, 1, 5. In hujus re
eversione desinit principalis pars Historiæ Polybianæ,
1, 9; 3, 8. Macedoniæ partes nonnullas incurrit Scerdi
das, V, 108, 2. Ejus accolæ omnes Romam legatos m
tunt, accusantes Philippum, XXIV, 1, 3 et 8 sqq. Ma
dones omnes Italia pelluntur, XXVII, 7. Milites fi
fortesque in acie; ad insidias, ad nocturnas invasione
et ad res per dolum gerendas, minus habiles, IV, 8,
ad omnia belli munia terra et mari obeunda idonei, et
boris patientissimi, V, 2, 4 sq.; *conf.* III, 6, 12. Saris
in altum erigunt, in signum deditionis, XVIII, 9,
Eorum militia, armatura, acies et pugna, cum Roma
rum more collata, XVIII, 11-15. Macedonici exerci
lustratio, XXIV; *Conf.* Phalanx. Imperiis regum et
giorum ministrorum obnoxii, IV, 76, 2; habent tamen
quam potestatem libere loquendi cum suis regibus,
27, 6. Græcis civitatibus, inde a Philippi Amyntæ tem
ribus causam fuisse servitutis, *contendit* Chlæneas Æ
lus, in oratione ad Lacedæmonios, IX, 28 seqq. Eoru
laudes et in Græcos beneficia prædicat Lyciscus Ac
nan, IX, 32 seqq. Græcis pro munimento sunt advers
barbaros, IX, 35, 2 sqq. Eorum reges venationi plurimu
studuerunt, XXXII, 15, 3. A Pseudophilippo trans St
monem victi, XXXVII, 1 d, 2. Tota Macedonia ab eod
occupata, *ib.* § 3. Prodigiosum Macedonici regni fatur
XXXVII, 4, 10 sqq. *Adde Fragm. histor.* 28-30,
Fragm. gramm. 84.

Macella, Siciliæ oppidum, vi expugnatur a C. Duillio,
24, 2.

Machanidas, Lacedæmoniorum tyrannus, Argivorum fi
bus imminet, X, 41, 2. Pugna ad Mantineam victus
Philopœmene, XI, 11-16; XIII, 6, 1; ab eodem occid
tur, XI, 17 sq.

Machatas, Ætolorum legatus Lacedæmonem, Lacedæm
nios ad societatem publice cum Ætolis ineundam et a
bellum cum Achæis hortatus, primum re infecta redi
IV, 34; mox reversus, rem conficit, 36, 1 sqq., et Ele
idem persuadet, 36, 6.

Machatas, Epirota, filius Charopis, XXVII, 13, 3.

Machatas, Epirota, pater Charopis, *ibid.*

Machinæ Archimedis, VIII, 7 sqq. *Vide* Corvus, Sam
buca, *et similia.*

Mæander fluvius; Lycia et Caria usque ad eum Rhodi
dantur a Romanis; XXII, 7, 7; 27, 8; XXIII, 3, 7.

Mæander Alexandriæ, XV, 30, 6.

Mædi, Thracicus populus, Macedoniæ imminens, X, 41, 4

Mæoticus lacus, Mæotis palus, IV, 39; olim mare, nu
lacus vadosus, cujus aqua dulcis, 40, 8 sq. Olim prorsu
complebitur terra aggesta, 40, 4. Latus Mediæ septen

trionale imminet eis partibus Ponti quæ ad eum pertinent, V, 44, 10.

Maga, filius Ptolemæi Euergetæ, et Berenicæ, Magæ filiæ, frater Ptolemæi Philopatoris, a fratre regnum suscipiente occisus opera Sosibii, V, 34, 1; 36, 1; XV, 25, 2.

Maga, pater Berenicæ, uxoris Ptolemæi Euergetæ, XV, 25, 2.

Magi, summo in honore habiti apud suos, XXXIV, 2, 7.

Magilus, regulus, ex Gallia Cisalpina Hannibalem convenit ad Rhodanum, III, 44.

Magister equitum apud Romanos dictatori adjunctus pari dignitate, III, 87, 9.

Magistratus Romæ omnes Consulibus obnoxii sunt, exceptis Tribunis plebis, VI, 12, 2. Urbanum magistratum capiendi nemini jus est priusquam dena stipendia emerita habeat, VI, 19, 4. Magistratus variorum populorum *vide in* Adiganes; Bœotarcha; Cosmopolis; Cosmus; Demiurgi; Hieromnemon; Polemarchi; Prytanes.

Magna Græcia, in Italia, II, 39, 1. Variæ ejus civitates, X, 1, 4. Tumultus in ea, ob incensa Pythagoreorum collegia, II, 39, 1. Tota fere illa Italiæ ora Hannibali se tradit post Cannensem pugnam, III, 118, 1.

Magnesia, regio Thessaliæ; ei imminent Thebæ Phthiæ, V, 99, 3, et Demetrias, XVII, 11, 7. *Incolæ* Magnetes liberati a Romanis, XVIII, 29, 5; 30, 6.

Magnesia, urbs Ioniæ ad Mæandrum; cujus cives, pariter Magnetes, commeatus et præsertim ficus suppeditant Philippo in Caria versanti, qui eis dein Myuntem urbem donavit, XV, 25, 6 *et* 8. Magnes Eurylochus, dux Ptolemæi, V, 65, 2, *ex Magnesia Ioniæ, quæ olim sub regum Ægypti fuerat potestate.*

Magni Campi, τὰ Μεγάλα πεδία, in Africa, ubi Pœnos acie vicit Scipio major, XIV, 7 *extr. et* sq. : in eos quintis castris cum exercitu pervenit Scipio, 8, 2.

Magnus, cognomen Scipionis Africani superioris. *Vide* P. Cornelius Scipio Afric. major.

Magnus Catabathmus. *Vide* Catabathmus.

Mago, frater Hannibalis, juvenis strenuus, interest concilio et pugnæ ad Trebiam, III, 71, 5 sq. Agmen claudit in itinere per paludes Etruriæ, 79, 4. Mediæ aciei cum Hannibale præest in pugna Cannensi, 114, 7. Res in Hispania administrat post Asdrubalem, IX, 22, 2. In Coniis (*vel* Cuneis) cum exercitu versatur ultra Herculis columnas, X, 7, 5; 38, 10. Hasdrubali, Gisconis filio, junctus in castris ad Ilipam, Scipionem castra ponentem aggressus cum Masinissa, repellitur, XI, 21. *Nescio an hic sit* Mago, contra quem Ligures pugnasse *legimus in Fragm. hist.* 31.

Mago, *qui commemoratur* in formula fœderis Hannibalis cum Philippo, VII, 9, 1. *Fortasse is qui* Samnis *est cognominatus.*

Mago, *cognomine* Samnis, IX, 25, 4; res in Bruttiis administravit, IX, 25, 1; Hannibalis amicus, *ibid.*, et dignitate ei fere æqualis, sed æmulus ob avaritiam, *ibid.* § 4. sqq. *Adde præced.*

Mago, præfectus Novæ Carthaginis, X, 12, 2 sqq., capta a Scipione urbe, arcem eidem tradit, 15, 7. Captivus Romam ducitur, X, 18, 1 sq.; 19, 8.

Mago, legatus Pœnorum, Romam missus initio tertii belli Punici, XXXVI, 1, 8. *An idem qui Bruttius cognominatus est?*

Mago Bruttius, prudentem orationem habet in senatu Carthaginiensi, XXXVI, 3. *Nescio an idem cum præcedenti.*

Magus, rex Persarum, a septem Persis occisus, V, 43, 2.

Maharbal, dux Hispanorum et hastatorum in exercitu Hannibalis, in deditionem accipit 6000 Romanos post pugnam ad Trasimenum lacum, III, 84 : sed fuisse rem in potestate ejus negat Hannibal, 85, 2. C. Centenii 4000 equites partim interficit, partim vivos capit, III, 86.

Majorum imagines, VI, 53, 4 sqq.

Malea, promontorium Laconicæ, XXXIV, 7, 12. Spatium inde ad Columnas Herculis, 4, 6; et ad Istrum, 12, 11. Ad eam piraticam exercent lembi Scerdilaidæ, V, 95, 4; 101, 1. Naves suas tectas eo mittit Philippus, lembis per Isthmum transvectis, 101, 4. Rursus circa eam flectit classis Philippi, 109, 5.

Maliacus sinus : ad eum sita urbs Echinus, IX, 41, 11. Ad eum colloquium habet T. Quintius cum Philippo, XVII, 1, 1. Ad eumdem est urbs Phalara, XX, 10, 16.

Malleolus, vir hebes, unus e legatis ad pacem inter Nicomedem et Prusiam componendam missis, XXXVII, 1 g.

Mamertini, Campani, mercenarii olim Agathoclis, Messanam urbem per vim et proditionem tenuerunt, I, 7 seq. *De* origine nominis *vide* I, 7, 8. Socii et adjutores legionis Romanæ quæ per vim ac perfidiam Rhegium urbem sibi subjecit, I, 7, 8; III, 26, 6. Eis contra Syracusanos auxilium ferunt Romani, I, 10 seq.; haud immerito reprehendendi eo nomine, III, 26, 6.

Q. Mamilius Cos. cum L. Postumio Agrigentum obsidet et capit, I, 17-19.

A. Mancinus, unus e legatis Romanis ad pacem inter Prusiam et Nicomedem componendam missis, XXXVII, 1 h, 1; vir mutilatus, *ibid.*

Mandonius, Hispaniæ regulus, frater Indibilis, X, 18, 7 : ejus uxor, inter obsides quos ab Hispanis exegerant Pœni, in Scipionis venit potestatem, *ibid.* Cum Indibili ad Scipiones et Romanos transit, X, 35 sqq.; rursus a Romanis deficit, XI, 29, 2.

Maniacæ Gallorum, II, 29, 8; 31, 5.

M. Manilius consul, per literas Polybium Lilybæum arcessit, XXXVII, 1 e, 1 sqq.

Manipulus, σπεῖρα, ordo, vexillum, VI, 24, 5. Tres faciunt cohortem, XI, 23, 1. Manipulatim pugnant Illyrii, II, 3, 2; II, 66, 5; III, 19, 5.

Manius. *Vide* Acilius, Curius, Octacilius, Valerius.

Cn. *Manlius Vulso* Consul. Bellum gerit cum Gallogræcis, et aliis Asiæ populis qui cum Antiocho fecerant, XXII, 16-25; propemodum dolo circumvenitur a Gallis Tectosagis, XXII, 22. Ephesi cum decem legatis constituit res Asiæ, XXII, 7, 9; 25, 6 sqq. *et c.* 27.

L. Manlius *Vulso Longus*, Consul cum M. Regulo, post victoriam navalem in Africam appellit, I, 26 sqq.; cum majore parte classis domum redit, 29, 10. Consul iterum cum C. Atilio, I, 39, 15, oppugnat Lilybæum, 41-48.

L. Manlius, prætor, fugatur a Boiis, et cum quarta legione in Tannetis vico includitur, III, 40, 11 sqq.

L. Manlius *Vulso*, frater et legatus Cnæi Consulis, XXII, 25, 7; 26, 28.

T. Manlius *Torquatus*, Consul cum Q. Fulvio, Boios in deditionem accipit, II, 31, 8.

Mantinea, antiquissima et maxima urbs Arcadiæ, II, 56, 6. Argis per eam redit Spartam Cleomenes, II, 53, 6. Fœderata cum Achæis, sponte deseruerat fœdus, et Ætolis primum, dein Cleomeni se tradiderat; sed quarto anno ante adventum Antigoni *Dosonis* in Peloponnesum per vim capta ab Arato (IV, 8, 4), et benigne habita ab Achæis, lubens volens Achæis se jungere visa est, II, 57; et præsidium ab Achæis petentes Mantinenses obtinuerunt adversus Cleomenis et Ætolorum conatus, II, 58, 1 sqq. Mox vero rursus prærepta urbs est a Cleomene, II, 46, 2; non invitis civibus, sed invitantibus regem, et præsidium Achæorum obtruncantibus, II, 58, 4 sqq. Inde recepta urbe ab Antigono, advocato ab

Achæis, II, 54, 11 sq., bona civium direpta sunt, et libera capita sub hasta vendita, 58, 12; pœna inflicta minore quam pro meritis, 58, 8 sqq.: quam pœnam immerito et mendaciter exaggeravit Phylarchus historicus, II, 56. Mantinenses lustratione purgarunt urbem suam post transitum legatorum Cynæthensium, IV, 21, 9. Ibi a Philopœmene acie victus est Machanidas, XI, 11 sqq. Olim Mantineam Lacedæmonii (*duce Agesipolide I rege, Pausaniæ filio*) vi captam everterunt, et cives per vicos disperserunt, IV, 27, 6; XXXVIII, 1 b, 5 Eam de improviso capturus Epaminondas, spe excidit, IX, 8. Pugna ibi, victoria ancipiti, ob mortem Epaminondæ, IV, 33, 8; XII, 25 g, 3 sq. Vetus respublica Mantinensium, VI, 43, 1.

Mantua, *colonia* Romanorum, XIV, 41, 2. *Gentile* Mantuanus, *ibid.*

Manus ferrea, machina Archimedis, qua naves Marcelli in altum erectæ subvertebantur, VIII, 8.

Marathus, oppidum Cœlesyriæ *s.* Phœniciæ, in finibus Aradiorum, V, 68, 7.

Marcellus. *Vide.* M. Claudius.

Marcius. Ancus Marcius rex Ostiam condidit, VI, 2, 9. Cum eo regnum administravit L. Tarquinius Priscus, VI, 2, 14.

C. Marcius *Figulus*, classi præest sub Q. Marcio Philippo, XXVIII, 14, 3; 15, 10. Consul in Illyricum mittitur, XXXII, 24, 2.

L. Marcius, Scipionis legatus in pugna ad Ilipam in Hispania, XI, 23, 1.

Q. Marcius *Philippus*, legatus, populi Rom. in Macedoniam et Peloponnesum, XXIV, 4, 16; excedere tandem maritimis Thraciæ locis cogit Philippum, 6, 1. In rebus Messeniacis nihi inconsultis Romanis agi vult ab Achæis, sed nil efficit, XXVI, 2, 12 sq. Legationem renunciat, et Achæos accusat, XXIV, 10, 4 sqq. Denuo legatus, cum A. Atilio, ad explorandum animum populorum Græciæ intuitu belli Persici, XXVII, 1 sq. Consul (*iterum*) ad bellum Persicum missus, auxilia Achæorum per Polybium legatum oblata recusat, XXVIII, 10 sq. Per Polybium vetat, ne Achæi Appio Centoni postulata auxilia mittant, 11, 7. Rhodiorum legationem accipit in urbe Heracleo Macedoniæ, c. 14 sq. Achæos per literas hortatur, ut pacem inter Ptolemæos et Antiochum Epiphanem conciliare tentent, XXIX, 10, 2 et 5. Eidem senatus mandaverat, ut ad Ptolemæum Philomet. scriberet de bello cum Antiocho Epiph. pro Cœlesyria, XXVIII, 1, 9.

Marcus Cerynensis *vel* Carynensis, Achæus, tyrannum Buræ occidit, et Ceryneæ tyrannum abdicare tyrannidem cogit, II, 41, 14; primus prætor creatur Achæorum post instauratum fœdus Achaicum, 43; 2. Perit in pugna navali Achæorum, Corcyræis auxilio profectorum, cum Illyriis, ad Paxos; vir de communi Achæorum optime meritus, II, 10, 5.

Marcus, *prænomen Romanum. Vide.* M. Atilius Regulus, M. Claudius Marcellus, M. Fulvius Nobilior, *et alia nomina, quæ in latina versione plerumque adjicimus, ubi solo prænomine usus est Polybius.* Marcus *ille qui sit, qui* XXV, 2, 7 *commemoratur, non liquet. Alius* Marcus *nescio quis*, bello cum Lusitanis liberatus, alio transfert bellum ubi minus fuit periculi, *Fragm. hist.* 27. *Videtur autem* M. Claudius Marcellus *fuisse, de quo vide* XXXV, 2, 1 sq. et c. 3, 4.

Mare ingredi (*id est*, armatam classem parare) primum cogitant Romani, I, 20. *Conf.* Classis. Maris imperium penes Pœnos, I, 7, 6; 16, 7; 20; 5, et 13, 39; 10.

Mare Ægæum, Atlanticum, Etruscum *et c. vide sub loco*
in Ægæum, Atlanticum *etc.*

Mare externum et magnum, III, 37, 9 sqq.; 59, 7, *idem quod* Atlanticum et Oceanus, XVI, 29, 6.

Mare *Inferum. Vide* Etruscum.

Mare Internum, III, 39, 2, *id est Mediterraneum.* Conf. Mare Nostrum.

Mare Magnum, III, 37, 11, *idem quod* Externum, Atlanticum.

Mare Mediterraneum. *Vide* Mare Internum, et Mare Nostrum. Ejus longitudo, XXXIV, *in fine, fr. lat.*

Mare Nostrum, *id est* Mediterraneum, III, 37, 9 sq.; 4; XVI, 29, 6 sqq.

Mare *Superum, Vide* Adriaticum.

Margites, *pro* indocto et imperito homine, XII, 4 a, 5, 25, 9.

Marmora, τὴν λιθείαν, ex Hiero, Byzantiis ademto, a Prusias, IV, 52, 7.

Maronea, urbs maritima Thraciæ. *Conf.* Ænus. Maron et Ænii, alii ad Eumenis partes inclinant, alii ad Phili XXII, 6, 7; 13, 9. Thracicas civitates (*in his Marone et Ænum*) tributa sibi pendere cogit Philippus, XXI 6, 1. Exsules Maronitæ de Philippo queruntur, ut ex sui auctore, 6, 2; 11, 2. Postquam Æno et Maronea ducere præsidia jussus est Philippus a senatu Romano, 4; iram in Maronitas effundens rex, ingentem cædem urbe edit, XXIII, 13 sq.; dono sibi a Romanis Ænum Maroneam petit Attalus; cui indulget statim senatus, mox, revocato promisso, liberas eas urbes pronunci XXX, 3.

Marrucini, populus Italiæ, socii Romanorum bello Gall Cisalp., II, 24, 12. Eorum agrum, τὴν Μαῤῥουκίνην, vastat Hannibal, III, 88, 3.

Mars: ei succenset Jupiter apud Homerum, XII, 26, 3. P eum et Quirinum jurarunt Romani in fœdere cum Pœ III, 25, 6.

Marsi, socii Romanorum, II, 24, 12.

Marsyas campus *s.* convallis (αὐλών), inter Libani et An libani radices, V, 45, 8 sqq.; 61, 7. in magnam longit dinem extenditur et plura in eo sunt oppida; in exitu d castella, Gerra et Brochi, V, 46, 1 sq.

Martius Campus. *Vide* Ἄρειον πεδίον.

Masæsyli. *Vide.* Massæsyli.

Masatat, flumen Africæ, XXXIV, *in fine, fr. lat.*

Masati, populus Africæ, *ibid.*

Massanissa, Masinissa, III, 5, 1; rex Numidarum *Massyloru* in Africa, XXXVII, 3, 1; *coll.* III, 33, 15, et VII, 19, Cum Numidarum auxiliis adest Asdrubali, Gisconis fil ad Ilipam in Hispania, ubi Scipionem castra ponente aggressus cum Magone repellitur, XI, 21. In Africa soci Scipionis, cum Lælio castra Syphacis incendit, XIV, *extr.* et sq., et victum acie Syphacem persequitur, XI 8 sq. Copiis Romanorum adjutus, regnum paternum r cipit, et Siphacis regnum suo adjicit, XV, 4, 4; 5, 1 Revocatur a Scipione adversus Hannibalem, XV, 4, et ad eum venit, 5, 12. Numidis suis præest in pug Scipionis cum Hannibale, XV, 9, 8, et fortiter rem ger 12, 2 et 6; 14, 7 sq. Comprehenditur formula pacis R manorum cum Pœnis, XV, 18, 5. A Romanis augetu XXI, 9, 7; XXII, 4, 2. Contendens cum Pœnis de Em poriis circa Syrtin, juvatur a Romanis, XXXII, 2. Obitu filii, et elogium ejus, XXXVII, 3. Ex eo Polybius didic avaritiam Hannibalis et Magonis Samnitis, IX, 25, 4.

Massæsyli *vel* Masæsyli, Africæ populus, in præsidiis Hi spaniæ relicti Asdrubali a fratre Hannibale, III, 33, 15 Eorum rex, Syphax, XVI, 23, 6.

Massilia, urbs Galliæ nobilissima, commercium exercens i

motissimas terras et insulas, XXXIV,6,7. Ab ea incipiunt
lpes et pertinent usque ad mare Adriaticum, II, 14, 6.
upra eam Apenninus mons cum Alpibus coincidit, II, 14,
; 16, 1. Prope eam (*ni potius* Placentiam) sedem ha-
at Anamares, II, 32, 1. Quinto die P. Scipio Pisis
cum classe pervenit, III. 41, 4; *conf.* 61, 2. Massiliense
tium Rhodani, 41, 5. Massilienses naves ταχυπλοοῦσαι
æ duces erant Cn. Scipioni ad oram Hispaniæ, 95, 6.
assilienses, quum sæpius alias, tum præsertim bello
nnibalico, fidelem Romanis operam præstiterunt, III,
, 7. Per legatos Romæ queruntur de Liguribus, Anti-
lin et Nicæam colonias suas obsidentibus, XXXIII, 4.
s consulunt Romani, missis legatis, et domitis Liguri-
s, c. 7 sq.
yli, Africæ populus, VII, 19, 1. *Eorum rex* Massa-
ssa, *ubi vide*. Sunt in Pœnorum auxiliis, quæ Han-
bal fratri Asdrubali reliquerat ut Hispaniæ essent præ-
lio, III, 33, 15.
ia, Africæ (*ut videtur*) oppidum, Carthagini ab occi-
nte, ultra quod ex fœdere navigare non debuerunt
omani, III, 24, 2 et 4.
iani, Hispaniæ populus, ex Hispania in Africam trans-
ti ab Hannibale, III, 33, 9.
ho, Afer, mercenarius Pœnorum, belli Africi præcipuus
ux et incentor, I, 69 sqq.; 77, 79; ad Tunetem capit Han-
balem et cruci affigit, 86; prælio victus ab Amilcare,
apitur, et omni cruciatus genere necatur, 87 sq.
iani, Asiæ populus, a septentrione Mediæ, V, 44, 9.
ris Magnæ sacerdotes, Galli, Γάλλοι, XXII, 20, 5.
ronæ. *Vide* Mulieres.
ritani, Oceani accolæ, in Hispaniam præsidii causa
ransducti ab Hannibale, III, 33, 15. *Conf.* XXXIX, 1,
.
ximorum cognomen unde obtinuerint Fabii, III, 87, 6.
deon. *Vide* Medion, et Meteon.
dia. Ejus descriptio, præstantia regionis, et fines, V,
4; equis potissimum excellit. *ibid.* et X, 27, 1 sq. Re-
ia olim, Ecbatana, X, 27, 3 sqq. Τὰ Μηδικὰ (*id est* Me-
dicum bellum) *dicitur* bellum Græciæ a Persis illatum,
V, 31, 5. *Vide* Molo, *ejus satrapa*. Victo Molone, ei
præficitur Diogenes, V, 54, 12. Medi, in acie Antiochi ad
Raphiam, V, 79, 7; 82, 12.
dicinæ tres partes, rationalis, diætetica, chirurgica et
pharmaceutica, XII, 25 d, 2 sqq. Medicina rationalis ex
Alexandria plurimum derivatur ab Herophiliis et Calli-
machiis, *ib.* § 3.
dimnus Atticus, VI, 39, 13. M. Siculus frumenti in
Gallia Cisalp. constat quatuor obolis, II, 15, 1. Romæ
constat 15 drachmis, IX, 44, 3.
diolanum, urbs præcipua Insubrium, II, 34, 10; per
vim capta a Cn. Scipione, 34, 13. *Ibi erant* signa mili-
taria aurea, in Minervæ templo suspensa, II, 32, 6.
dion *vel* Medeon, urbs Acarnaniæ, prope Ætoliam. *Gen-
tile* Medionii, XVIII, 23, 5; II, 2, 5. Urbem oppugnant
Ætoli, et jam de titulo manubiarum inter se litigant, II,
2. Medioniis suppetias fert Agron, rex Illyriæ, et magna
clade afficit Ætolos, II, 3.
editerraneum mare. *Vide* Mare Internum, et Mare No-
strum.
edo, Berœensis, Persei legatus ad Licinium Cos., XXVII,
8, 5.
egaleas, regiorum scribarum præfectus relictus Philippo,
ex Antigoni testamento, IV, 87, 8; in potestate est Apel-
lis, 87, 9. Cum Apelle et Leontio conjurat de impediendis
Philippi consiliis, V, 2, 8. Felici successu Philippi dolet,
Aratum lapidibus incessit, et in vincula conjicitur a Phi-
lippo, V, 14, 11 sq. et *c.* 15. Dimittitur, sponsore pro
mulcta se offerente Leontio, 16, 8. Cædem Argis patra-
verat post discessum Antigoni, 16, 6. Seditionem excitat
militum adversus Philippum, V, 25. Nil sibi opis amplius
in Apelle esse videns, profugit Athenas, indeque The-
bas, derelicto sponsore Leontio, 26, 14; 27, 1 sq. Æto-
los per literas hortatur, ut in bello cum Philippo pergant,
28, 4. Thebis accusatus apud magistratum a Philippo,
manus sibi infert, 29, 6 sq.
Megalopolis, urbs Arcadiæ, tridui via abest ab Ægio, II,
55, 1. Ejus ager, ἡ Μηγαλοπολῖτις, *ib.* 51, 3; IV, 25, 4.
Duplo minor urbs est quam Lacedæmon, licet circuitum
habeat paulo majorem, IX, 21, 2. Megalopolitanorum
tyrannus, Lydiadas, tyrannidem sponte abdicat, II, 44,
5. Præ ceteris periculo a Lacedæmoniis expositi sunt,
48, 1. Macedonum amici, inde a Philippo Amyntæ filio,
48, 2: *conf.* IX, 28, 7; XVII, 14, 6 sq. Auxilium ab
Antigono, Philippi tutore, petunt adversus Cleomenem,
II, 48, 50. Eis Antigonus tradit castella, a Cleomene in
agro Ægytico et Belminate adversus Achæos exstructa,
54, 3. In Megalopolin, per exsulum Messeniorum prodi-
tionem, irrumpit Cleomenes, et sævit in cives, II, 55;
64, 1; V, 93, 2. Ibi locus est, Colæus dictus, *ni potius*
Φωλεὸς, *id est* latibulum, II, 55, 5: qua parte urbem
jam antea clam ingressus Philippus virtute civium eje-
ctus erat, *ibid.* Apud Megalopolitanos nunquam amicum
aut proditorem invenerat Cleomenem, 55, 8. Capta urbe
Messenam se receperant, generose aspernantur et repel-
lunt invitationem Cleomenis, domum eos revocantis, 61.
Prædam Megalopoli a Cleomene captam mirum quantum
exaggerat Phylarchus, 62. Megalopolitani mille, Mace-
donum more armati, chalcaspides, in acie Antigoni ad-
versus Cleomenem, II, 65, 3; IV, 69, 4 sq.; *adde* V,
91, 7. Eo Achæos in armis convocat Aratus, ad auxilium
Messeniis ferendum adversus Ætolos, IV, 7, 10; 9, 1. Eam-
dem tentant Ætoli cum Illyriis, 25, 4. Ei et Arcadiæ con-
tributum olim fuerat Alipliera oppidum, quod Lydiadas
tyrannus Eleis concessit, IV, 77, 10. Eorum dissidia
de instauranda urbe componit Aratus, V, 93. Eis leges
scripsit Prytanis Peripateticus, missus ab Antigono, 93,
8. Eis iratus est Nabis, tyrannus Laced., XIII, 8, 4 sqq.
Ibi agitur concilium Achæorum, XXIII, 7, 2; XXIV, 12,
12. De agro contendunt cum Lacedæmoniis, XXXI, 9,
7. Eorum tyrannus, Lydiadas, *ubi vide*. Megalopolitanus
fuit Polybius noster, et alius Polybius, XI, 15, 5, *com-
memoratus*.
Megara (τὰ), Achæis contribuitur ab Arato prætore, II, 43,
5; dein, consentientibus Achæis, Bœotis se junxere Me-
garenses; ad extremum vero rursus a Bœotis ad Achæos
transierunt; quare oppugnata eorum urbs a Bœotis est,
sed frustra, XX, 6, 7 sqq. Inhibent bellum inter Acheos
et Bœotos erupturum, XXIII, 2, 17. Eo præsidium mit-
tit Diæus, prætor Achæorum, XL, 2, 3. Megaris, *id est*
ager Megaricus, IV, 67, 7.
Megistus, Mysiæ fluvius, *alias Rhyndacus*, V, 77, 9.
Melambium, locus in agro Scotusæo, XVIII, 3, 6.
Melancomas, Ephesius, cujus opera Achæus cum Ptolemæo
consilia communicaverat, Achæum ex arce Sardium li-
berare studet, VIII, 17, 9; 18, 9 sqq.; 20, 1; 21, 4.
Meleager, Antiochi Epiphanis legatus Romam, XXVIII, 1,
1; 18, 1; frater Apollonii, amicus Demetrii, XXXI, 20, 2.
Melitea (et Melitæa), urbs Phthiotidis in Thessalia, quam
oppugnaturus Philippus, scalas applicuit justo breviores,
V, 97, 5; IX, 18, 5 sqq. *Cives* Melitæenses, *ibid.* Meli-
tæensis Phoxidas, V, 63, 11.
Melitussa, urbs Illyriæ, XIII, 10, 3.
Memphis, V, 61, 4; XXIX, 8, 4. Ibi cum legatis Antiochi
M. agunt ministri Ptolemæi Philopat., V, 63, 7; 66, 8.

Menalcidas, Lacedæmonius, captivus Alexandriæ, dimittitur in gratiam C. Popillii, XXX, 11, 2. Domi Romanis favet, XL, 5, 6.
Meneus, *sive* Menneus, *aut* Mennæus, *Arabiæ* (*ut videtur*) *regulus*, V, 71, 2.
Menecrates res Persei gerit in arcano ad Demetriadis mœnia colloquio cum Cyda Cretensi, Eumenis ministro, XXIX, 1 c, 1.
Menedemus, Alabandensis, dux partis copiarum Antiochi in Cœlesyria, V, 69, 4; 79, 6; 82, 11.
Menelaïum, locus et mons prope Lacedæmonem, *nomen habens a* Menelai templo, V, 18, 3; 18, 10; 21, 1; 22, 2 et 8.
Menestas. Vide Menestratus.
Menestheus, Apollonii filius, amicus et fugæ comes Demetrii, Seleuci filii, XXXI, 21, 2.
Menestratus, Epirota (*idem qui* Menestas), plebem Ætolorum ad bellum cum Romanis incitaverat, XXII, 14, 13. Eum sibi ab Ætolis dedi postulat M' Acilius Consul, XX, 10, 5.
Meninx, Lotophagorum insula, I, 39, 2; XXXIV, 3, 12.
Menippus a Philippo mittitur ad defendendam Chalcidem et Eubœam, X, 42, 2.
Menochares, a Demetrio Sotere ad Ti. Gracchum missus ad explorandam Romanorum voluntatem, XXXII, 4, 1. Ab eodem Romam mittitur, *c.* 6.
Menœtius, Phalasarnensis ex Creta, a civibus suis occiditur, XXIII, 15, 6.
Menuncii filiam, Pleurato desponsatam, occiso fratre ducit Genthius, XXIX, 5, 8.
Menyllus, Alabandensis, Ptolemæi majoris legatus Romam, XXXI, 18; fugam Demetrii, Seleuci filii, adjuvat, 20, 8 sqq.; 22, 8 sqq. Rursus Romam legatus, urbe excedere jubetur, XXXII, 1.
Mercatus solennis Thermi, V, 8, 5.
Mercenarii Agathoclis; *Vide* Mamertini. Mercenarios Syracusios hostibus objicit Hiero, I, 9. Mercenariorum bellum cum Pœnis in Africa, Bellum in Africa, I, 13, 3; *c.* 65-87. Mercenariorum Gallicorum perfidia in cives Phœnices, Epiri oppidi, II, 5, et in alios, II, 7. Mercenarios ex omnibus gentibus mixtos in ordine continuit Hannibal, XI, 19. *Adde* VI, 52, 4 sqq.; XI, 13.
Mercurii fanum, Ἑρμαῖον, ad oram Europæam Bospori Thracici, ubi fretum est angustissimum, ponte olim junctum a Dario, IV, 43, 2 sqq.
Mercurii Promontorium, ἡ Ἑρμαία ἄκρα, prope Carthaginem, I, 29, 2; 36, 11.
Mergana, Siciliæ oppidum, I, 8, 3, *aliis* Margantia.
Meridiei imago præfertur in pompa Antiochi Epiph., XXXI, 3, 15.
Cn. Merula, legatus cum T. Torquato ad reducendum Ptolemæum juniorem in Cypri regnum, XXXI, 18, 9; cum Ptolemæo in Cretam, inde in Africam trajicit, XXXI, 25. Ab eodem Alexandriam mittitur ad Ptolemæum seniorem, 26, 3. Re infecta Romam redit, 27. Romæ efficit, ut Ptolemæo seniori fœdus renuncietur, XXXI, 1, 2 sq.
Mesembriani, libera civitas Thraciæ, fœdere Eumenis cum Pharnace comprehensa, XXVI, 6, 13.
Mesopotamia, a meridie Mediæ, juxta Apolloniatidem, V, 44, 6. Occupat eam Molo, usque ad Dura oppidum, V, 48, 16.
Messana, urbs Siciliæ ad fretum, I, 7, 1; a Campanis, mercenariis Agathoclis, occupatur, I, 7, qui Mamertinorum nomen sibi adsciverunt, I, 8, 1. Hi adversus Syracusiorum vim, partim a Carthaginiensibus, partim a Romanis opem petierunt, I, 10, 1 sq. Pœnis traditur arx; sed illi mox a factione contraria rursus expelluntur, 11, 4; et Ap-pius Claudius, Consul Romanus, in urbem recipitur, II, 4 et 9 sqq. *Inde*, fugato Hierone Syracusio, et acie vi-ctis Pœnis, qui eam obsederant, 11, 5 sqq. et 12, 1 sqq., *constanter in Romanorum potestate permansit.* Ibi L. Junius Consul in Siciliam profectus, incrementum classi-accipit, I, 52, 6 sqq. *Adde* III, 26, 6.
Messapii, partem habitant Apuliæ, III, 88, 4. Cum Apuli-socii Romanorum, II, 24, 11.
Messena *vel* Messene, urbs Peloponnesi.
Messeniorum pristinæ calamitates, bello Aristomenico; Arcadum in eosdem fides, IV, 33; juraverant Lacedæmo-nii se non ante patriam revisuros, quam Messenen expu-gnavissent, XII, 6 b, 9. Eis oppida nonnulla, a Spartan-adenta, restituit Philippus Amyntæ, IX, 28, 7; XVI-14, 7. Messenia regio sæpe incursata ab Illyriis, II, 1 sq. Arx Messenæ; *vide* Ithomata. Messenii exsule-Megalopoli degentes, Cleomenem clam in urbem introdu-cunt, II, 55, 3. Eo se receperunt Megalopolitani, ur-ipsorum capta a Cleomene, 61, 4. Ibi occisus est Deme-trius Pharius, quum in eo esset ut urbe per subitam i-pressionem poliretur, III, 19, 11. Prope Messeniæ fin-est Phigalia, urbs Arcadica socia Ætolorum, sedes pr-donum Messeniam infestantium, quos protexit Dorim-chus Ætolus, IV, 3, 5 sqq.; 31, 1; 76, 6 sq. Chiro-villam, prope urbem, spoliant prædones, IV, 4, 1. Cu-Dorimacho expostulant Messenii, IV, 3, 11 sqq.; 4, sqq. Messenia sola ex omnibus Peloponnesi regionib-bello Cleomenico ab hostili populatione immunis mans-rat, IV, 5, 5. Eamdem incursat Scopas cum multitudi-Ætolorum, 6. Opem ab Achæis petunt adversus Ætolo-IV, 7, 2; 9, 2. Intercedentibus Achæis, in societate-recipiuntur ab Epirotis et Philippo, 16, 1. Parum dig-respondent studio Achæorum, IV, 31, 1 sq. Duorum m-ximorum Peloponnesi populorum vicini, nimio pa-studio, nunquam neque cum Lacedæmoniis inimiciti-satis generoso animo exercuerunt, nec amitiam cum A-cadibus recte coluerunt; unde multæ eorum calamitate-IV, 32. Iis Epaminondas auctor fuit sinceræ amicitiæ pe-petuo cum Arcadibus colendæ; pariter eosdem admon-Polybius, IV, 32, 10; 33, 11 sq. Classem jungere Ph-lippo jubentur ad Cephalleniam, V, 3, 3; eique more-gerunt, 4, 4 sq. Philippum invitant in Messeniam et Laconicam; sed is morem non gerit, auxilia vero Acha-rum eis mittit, 5. Tegeam cum Achæis invitati ad exp-ditionem Laconicam, sero veniunt; per Argivorum fin-Laconicam petunt, sed ad Glympes castris exuuntur Lycurgo, V, 20, 3 et 5. Rursus per Argos domum redeun-20, 10. Eorum castellum, Calamas, proditione capit Ly-curgus, ceterum frustra invasionem Messeniæ tentat, cu-jungere se non posset Pyrrhiæ, Eleorum prætori, 9-Apud eos democratia obtinuit; et bona clarissimoru-virorum, in exsilium pulsorum, civibus divisa sun-VII, 10, 1. De eorum arce, Ithomata, cum Arato et D-metrio Phario deliberat Philippus, VII, 11; qui in e-sævit, VIII, 10, 1 sqq., *coll.* VII, 12; violata fide, IX-30, 2: nec tamen insigni damno afficere illos potuit, lic-agrum eorum populatus, VIII, 14, 1; *conf.* III, 19, 11-coram senatu Romano litem Achæis movent de Asine-Pylo oppidis, XVIII, 25, 7. Cum iis inique egerunt Acha-prætore Philopœmene, XXIII, 10, 5 sq. Eos a societa-Achæorum abstrahere conatur Dinocrates, favente T-Quintio, XXIV, 5. Adversus eos frustra opem a Ro-manis petunt Achæi, XXIV, 10, 12 sqq.; *conf.* § 9. Mes-senæ cædem Philopœmenis ulciscitur Lycortas, et Mes-senii rursus tradunt se Achæis, XXIV, 12; XXVI, 2, 1-sq. In Fœdus Achaicum rursus recipiuntur, avulsis tamen

onnullis civitatibus, XXV, 1, 1 sq.; 3, 3. Domi manent
nitio belli Achaici, XL, 3, 3.
agonia (τὰ), Africæ tractus, in quem Hannibal varios Hi-
paniæ populos transduci curavit, III, 33, 12. Incolæ ejus
actus Metagonitæ, 33, 13.
apa, urbs Ætoliæ, ad Trichonium lacum, 60 stadiis a
hermo, V, 7, 8; evertitur a Philippo, V, 13, 8.
apontus, τὸ Μεταπόντιον; inde præsidium submittitur
omanis in arcem Tarentinam, VIII, 36, 1. *Cives,* Me-
ponti, X, 1, 4.
ellus. *Vide* Cæcilius.
eon s. Medeon, Μετέων, urbs Labeatidis in Illyria, XXIX,
, 5.
ydrium, oppidum agri Megalopolitani, IV, 10, 10; 11,
; 13, 1.
hymnæi, *cives Methymnæ, urbis Lesbi insulæ,*
XXIII, 11, 8.
rodorus, Philippi dux, cujus dolo Thasum cepit rex,
V, 24, 2 sq. *Conf. Fragm. hist.* 32.
rodorus, Persei legatus ad Rhodios, XXIX, 3, 7; 5, 1.
ropolis, urbs Acarnaniæ, ditionis Ætolorum, ad Ache-
um, haud procul Conope. Ætoli quum in arcem se re-
episssent, urbem cremat Philippus, IV, 64, 4.
ipsa, Masanissæ filius, adoptat fratrem quadriennem
tembalem, XXXVII, 3, 5.
cus, Dymæus, proprætor Achæorum, IV, 59 2.
ion, Micyon, s. Micon, cum Euryclida consiliis suis re-
it Athenienses, et turpiter blanditur regibus, V, 106, 7.
etus, Ioniæ urbs, condita a Neleo, XVI, 12, 2. Milesio-
um colonia ex parte est Iassus, *ibid.* In Milesiorum
gro est Neptuni templum ad Sinum Bargylieticum, XVI,
2, 1. Milesii post prælium ad Laden Philippo coronam
fferunt, XVI, 15, 6. Iis sacer ager restituitur a Romanis,
XXII, 27, 5. Mileto legati missi Alexandriam, XXVIII,
6, 5.
ites. *Vide* Legio. Militum Romanorum conscriptio, VI,
19 sq. Eorum cupiditas punita in *Astapæ* urbis incendio,
XI, 24, 11. Eorum incuria circa artis opera post oppugna-
ionem Corinthi, XL, 7.
litia Romana, VI, 19-42.
ii magna copia in Gallia Cisalp., II, 15, 2.
liaria signa, per octona stadia posita, III, 39, 8.
lo, dux copiarum Persei, XXIX, 6, 6.
ltiades, Demetrii *Soteris* legatus Romam adversus Aria-
rathem, XXXII, 20, 3 sqq.
lyas, Asiæ minoris regio, *inter* Pisidiam et Lyciam : eam
invadit Garsyeris, dux Achæi; in eadem est urbs Creto-
polis, V, 72, 5. Eam Eumeni dant Romani, XXII, 27,
10.
incius amnis, e lacu Benaco effluens, in Gallia Cisalpina,
XXXIV, 10, 19.
inervæ templum, apud Insubres *Mediolani*, in quo sus-
pensa aurea signa militaria, quæ loco movere nefas, II,
32, 6. *Adde* Athenæum. Chalciœcæ fanum Lacedæmone,
securitatem præstans omnibus ad illud confugientibus,
etiamsi capitis fuisset aliquis condemnatus, IV, 35, 3.
Ad illud convenire in armis jubetur juventus omnis La-
cedæmoniorum, IV, 22, 8. In solenni pompa ad aram
ejusdem templi trucidantur ephori omnes, IV, 35, 2 sq.
Minervæ solenne ludicrum celebravit Attalus, IV, 49, 3.
Ejus statua ænea in arce Alipheræ, IV, 78, 3. Itoniæ tem-
plum in Bœotia, spoliatum ab Ætolis, IV, 25, 2. In eo
publicum edictum suspendit Perseus, quo exsules in pa-
triam revocat, XXVI, 5, 2. Ejus templum in summa arce
Agrigenti, IX, 27, 7. In ejus templo Rhodi in honorem
populi Romani dedicatur colossus 30 cubitorum, XXXI,
16, 4.
Minervæ Promontorium Campaniæ, τὸ Ἀθήναιον, XXXIV,
11, 5.
M. Minucius, Magister equitum Q. Fabii Dictatoris, III,
87, 9; obtrectat cunctatori Fabio, 89, 6; frustra ab eodem
admonetur, 94, 9 sq. Ad Gerunium superior velitatione,
propemodum captis Hannibalis castris, lætitia et spe ex-
sultat, 101 sq., et laudibus tollitur Romæ, 103. Digni-
tate et potestate par Fabio constituitur, et cum eo dividit
legiones, III, 103, 3 sqq. Ejus legionibus, per ducis teme-
ritatem in summum periculum adductis, suppetias venit
Fabius, 104 seq. Fabio reconciliatur, et legiones suas
rursus cum eo conjungit, 105, 8 sqq.
Q. Minucius Thermus, a Cn. Manlio procos. in Syriam mit-
titur ad accipiendam ab Antiocho fidem, XXII, 26, 28.
Misdes, legatus Pœnorum Romam initio tertii Punici,
XXXVI, 1, 8.
Misenum promontorium Campaniæ, XXXIV, 11, 5.
Mithridates, rex Cappadociæ ad Pontum, genus repetens
ab uno e septem Persis qui Magum occiderant, V, 43, 1
sq.; ejus filia Laodice nubit Antiocho Magno, *ibid.* Alia
filia, pariter Laodice nomine, nupta erat Achæo, V, 74,
4; VIII, 22, 1. Bellum infert Sinopensibus, IV, 56. Dona
mittit Rhodiis, terræ motu afflictis, V, 90, 1.
Mithridates, sororis filius Antiochi Magni, VIII, 25, 3, *ne-
scio an filius superioris. Sic fuerit simul sororis filius,
simul uxoris frater Antiochi. Confer* Laodice.
Mithridates, *Pharnacis filius Ponti regis;* comprehensus
pace inter Eumenem et Pharnacem conclusa, XXVI, 6,
3. Ex fœdere auxilia mittit Attalo adversus Prusiam,
XXXIII, 10, 1.
Mithridates, Armeniæ *minoris* præfectus, XXVI, 6, 11.
Mitylenæi : eis curæ est ut pax concilietur Ætolos inter et
Philippum, XI, 5, 1.
Mnasiades, Argivus, plurimarum palmarum athleta, pater
Polycratis, V, 64, 6.
Mnasias, Argivus, immerito in proditorum numerum relatus
a Demosthene, XVII, 14, 3.
Mnasilochus, Acarnan; quem ab Antiocho sibi tradi postu-
lant Romani, XXI, 14, 7; XXII, 26, 11.
Mnasippus, Coronæus Bœotus, Romanis imperatoribus gra-
tulatur victoriam de Perseo, XXX, 10, 3.
Mnesis, tibicina Alexandrina, XIV, 11, 3.
Moagetes, Cibyræ tyrannus, in Phrygia magna, ad deditio-
nem compellitur a Cn. Manlio, XXII, 17. Eidem subjecta
erant oppida Syllium et Temenopolis, *ibid.* § 11.
Mochyrinum *vel* Mochyrinus, XXXI, 26, 13.
Mocissus, urbs Cappadociæ; *cives* Mocissenses, XXV,
4, 9.
Modius. *Vide* Medimnus.
Mœragenes, corporis custos Ptolemæi Epiphanis, Agatho-
clis jussu flagris cædendus, miro modo nudus evasit, XV,
27 seq.
Molo, Mediæ satrapa, potentissimus sub Antiocho M., V,
40, 7; 43, 8; cum fratre Alexandro, Persidis satrapa,
defectionem molitur a juvene Antiocho, 41, 1; 43, 5 sq.
De illa defectione quid faciendum deliberat Antiochus cum
Epigene et Hermea, 41 seq. Adversus eum mittuntur cum
exercitu Xeno et Theodotus Hemiolius, V, 42, 5. Quos
ipse terret et Apolloniatide potitur, 43, 8. Tigrim trajicere
non potest : contra eum mittitur Xenœtas, 45 sq.; quem
simulata fuga decipit, et misera afficit clade, 47 sq.; mox,
trajecto Tigri, Seleucia et Susis captis, Mesopotamia,
Babylonia et regione ad Erythræum mare potitur, 48, 10
sqq. Pugna cum Antiocho victus, sibi ipse manus infert;
cadaver ejus cruci affigitur, V, 53 sq. Ejus mater et liberi
a Neolao fratre occiduntur, 54, 5.
Molossi, populus Epiri, pontem Aoi fluvii intercipiunt ad

retardandum iter Persei adversus A. Hostilium Cos. in Epiro, XXVII, 14, 3. Ad Persei partes traducuntur ab Antinoo, Theodoto et Cephalo, XXX, 7, 2. Urbes eorum evertuntur a L. Æmilio, XXX, 15, 5 sq.

Molpagoras, demagogus Cianorum, monarchicam usurpat potestatem, XV, 21, 1 sq.

Molycria, V, 94, 7.

Monarchia, a volentibus concessa, et consilio magis quam vi et metu administrata, Regnum est; quæ contra, Tyrannis, VI, 3, 9 sq.; 4, 2 et 4, 7 sq. Ex monarchia, accedente justi honestique notione, oritur Regnum, VI, 5 *extr.* et 6 sq.

Monoxyla (μονόξυλα), lintres, III, 42, 3.

Mora, μόρα, Lacedæmoniorum, 900 viris constabat, auctore Polybio, *Fragm. hist.* 25.

Morbus castrensis. *Vide* Limopsorus.

Morcus, Genthii legatus ad Rhodios, XXIX, 2, 9; 5, 1.

Mortuorum laudatio apud Romanos pro rostris, VI, 53 seq. Mortuorum imagines, VI, 53, 4 sqq.

Morzias, *rex Paphlagoniæ*, XXVI, 6, 9.

Motieni, oppidum Hispaniæ, Romanorum colonia? *Fragm. hist.* 33.

Mulelacha, Africæ oppidum in promontorio ad mare Atlanticum, XXXIV,

Mulieres civitatum Africæ Pœnis subjectarum, I, 72, 5 sq.; Alexandrinæ, XV, 29, 10 sqq.; Apamenses, V, 56, 15; Epiroticæ, XXXI, 21, 13; Hispanæ captivæ, X, 18, 7 sqq. Romanis vinum bibere non licet, VI, 2, 3 sqq.; in publico terrore per templa discurrunt, eorumque pavimenta passis crinibus verrunt, IX, 6, 3 sq.

L. Mummius, *Achæos debellat* pugna ad Isthmum, III, 32, 3; non patitur deleri Philopœmenis honores, XL, 7 a, 3, *et* 8, 3. Integrum et humanum se præstitit erga Achæos, XL, 11.

Mundi quatuor plagæ, III, 36, 6 sq.

Munitionum anceps usus, *Fragm. gramm.* 9. *Conf.* VII, 15, 2 sq.

Murgantia, Siciliæ oppidum, *apud Polybium vulgo* ἡ Μεργάνη, I, 8, 3.

Musæus, Antiochi caduceator ad Scipiones missus, XXI, 13, 1. Ab eodem legatus ad Cn. Manlium procos. Ephesi hibernantem, XXII, 24; 3 et 8 et 11 sq.

Museum, locus circa Olympum in Macedonia, XXXVII, 1.

Museum Tarenti, ubi convivium de die celebrat Livius, urbis præfectus, VIII, 27, 11; 29, 1.

Musicæ studium et exercitium consuetum Arcadibus, necessarium ad molliendum ingenium et mores, IV, 20 seq.

Mutina, Romanorum colonia; obsidetur a Boiis et Insubribus, et in ea triumviri agris dividendis, III, 40, 8 sq. *Conf. Fragm. hist.* 33.

Mycenæ, XVI, 16, 4.

Mygdonia, *regio Mesopotamiæ;* Antiochia Mygdoniæ, *alias* Nisibis, V, 51, 1.

Myiscus, unus e ducibus copiarum Antiochi M. ad Raphiam, V, 82, 13.

Mylæus campus, in Sicilia, per quem decurrit Longanus amnis, I, 10, 7. *Ab eo non differt* Mylaites ager, ἡ Μυλα τις *vel* Μυλαιΐτις χώρα, I, 23, 2.

Mylasa *vel* Mylassa, urbs Cariæ. Mylasenses Philippo commeatum suppeditant; urbi frustra insidias struit Philippus, XVI, 24, 6 sq. Post bellum Antiochicum, immunes a tributo pronunciantur a Romanis, XXII, 27, 4; urbes Euromensium quum occupassent, acie vincuntur a Rhodiis, XXX, 5, 11 et 15.

Myndus, urbs Cariæ, ad sinum Bargylieticum, XVI, 12, 1. Myndiorum ager, XVI, 15, 4.

Myrcal, Pœnus, *subscripsit* formulæ fœderis Hannibalis cum Philippo, VII, 9, 1.

Myrina, urbs Æolidis, e qua præsidium suum deduc[ere] jubetur Philippus, XVIII, 27, 4. *Distinguenda a Myrina Lemni.*

Myrrichus, Bœotus, cujus pecus abigitur ab Achæis, XXII[I], 2, 15.

Myrtis, Argivus, immerito proditor vocatus a Demosthen[e], XVII, 14, 3.

Myrtium, prostibulum Alexandriæ, XIV, 10, 3 sq.

Myrto, et ejus filius Nicanor, socii Charopis, XXXII, 21, sq.; 22, 3.

Mysia. Ex Æolide, trajecto Lyco amne, ad Mysorum habi[ta]tiones pervenit Attalus, V, 77, 7. Mysiæ pars, quam Asia possidebant Byzantii, adimitur his a Prusia, IV, 5[2,] 4; sed eis restituitur pace facta, 52, 9. Mysi a Roma[nis] Eumeni dati, quos ipse sibi subjecerat, XXII, 27, Sunt in exercitu Achæi, V, 76, 7; in pompa Antiochi E[pi]phanis, XXXI, 3, 3.

Myttistratum, Siciliæ oppidum munitum, captum a Ro[ma]nis, I, 24, 11.

Myttonus, homo Afer, cujus opera res in Sicilia administ[ra]vit Hannibal, IX, 22, 4.

Myus, *Ioniæ* oppidum, Magnetibus a Philippo donatu[m], XVI, 24, 9.

N.

Nabis, in Lacedæmoniorum regno succedit Machanid[æ,] perditissimus sævissimusque tyrannus, XIII, 6; XVI, Ad extorquendam civibus pecuniam machina utitur for[ma] muliebri, Apegæ uxoris similitudine, XIII, 7. Ejus lat[ro]cinia, et initium belli cum Achæis, 8. Cum Messeni[is] sociis, perfide egit, XVI, 13, 3; *conf. c.* 16 sq. A[r]per uxorem latrocinia et sævitiam exercet, XVII, 17. *eodem adde* XXI, 9, 10. et *Fragm. hist.* 34. Ejus fili[us] Armenas, Romæ obses moritur, XX, 13, 4.

Namnetes *vel* Nannetes, Galliæ populus, XXXIV, 10, 6

Naragara (τὰ), Africæ oppidum, ubi castra habuit Scipi[o] haud procul Zama, XV, 5, 14.

Narava, Numida, bello Africo ad Amilcarem et Pœ[nos] transit, I, 78. Filiam suam ei despondet Amilcar, *ibi[d.]* Fidelem Amilcari et Pœnis operam præstat, *ibid. et* 8 13; 84, 4; 86, 1.

Narbo, fluvius Galliæ, ab occasu Rhodani in mare exie[ns] Sardoum, III, 37, 8 sq.; 38, 2; XXXIV, 10, 1.

Narbo, nobilis urbs Galliæ, cujus cives cum remotissi[mis] gentibus commercium exercent, XXXIV, 6, 3 sqq.

Nasica. *Vide* P. Cornelius.

Nasus, oppidum Acarcaniæ, ademtum Acarnanibus Ætolis, IX, 39, 2.

Navarchis, *i. e.* classis præfectis, pro legatis uti ama[nt] Rhodii, XXX, 5, 5; XVII, 1, 4.

Naucratis, urbs Ægypti, XXIII, 16, 6; XXVIII, 17, 10.

Naufragium infandum classis romanæ ad Camarinam, I, 37; Cn. Servilii et C. Sempronii Coss. inter Siciliam Romam, I, 39; L. Junii Cos. inter Pachynum et Lilybæum I, 54.

Navis. *Vide* Acatium; Classis; Deceris; Ἑκκαιδεκήρ[ης]; Enneris; Hepteris; Hexeris; Hippagines; Lembus; Li[...] ter; Monoxylon; Parones; Octeris; Pistris, Quadrir[e]mis; Quinqueremis; Ratis; Triemioliæ, Triremis: *et* [...] *milia.* Actuaria navis 50 remorum, I, 20, 14; 73, XXV, 7, 1: cujus prætium æstimatur talenti, *ibid.* § [...] Actuaria navis 30 remis acta, XXII, 26, 3. Δεκανάϊα, [...] navium classis, XXIII, 7, 4; XXV, 7, 1. Naves long[æ] tectæ, I, 25, 7. Rostrata, I, 27, 5. Oneraria, I, 52, 6 Prætoria, XVI, 3, 3. Speculatoria, ταχυπλοοῦσα, III, 95, 6. Naves bellicæ a Romanis primum fabricari cœpta[e] bello primo Punico, quum nullam antea neque tectam

avem habuissent, neque longam omnino (*id est, ad* ellum instructam), et ne lembum quidem, I, 20. Navis a Pœnorum, quæ litori impacta in potestatem venerat omanorum, pro exemplo his fuit ad naves bellicas ædicandas, I, 20, 15. Quæque in classe M. Reguli capiebat 0 remiges, et 120 milites, I, 26, 7. Naves Romanom ad motum minus habiles, quam Pœnorum, I, 22, ; 51, 6. Per Isthmum transductæ ad Corinthum, IV, , 7 sqq.; V, 101, 4; Tarenti, VIII, 36.
pactus, urbs Ætoliæ cum portu, ex adverso Panormi, rtus Peloponnesi, V, 102, 9. Eo cum 40 lembis venit erdilaidas, cum Ætolis se jungens, IV, 16, 9. Naupacti rum populantur Achæi, V, 95, 11. Ibi congregati Ætoli, pace agunt cum Philippo et Achæorum legatis, V, 103 q. Naupactia Cœla, V, 103, 4. Inter eam et Callipolin t mons Corax, XX, 11, 11. *Adde* XX, 10, 5; XXIV, , 16; XXXVIII, 5, 9. Naupactius Cleonicus, V, 95, 12; gelaus, V, 103, 9.
tica militia apud Romanos legitur ex eis qui infra 4000 ris censi sunt, VI, 19, 2.
polis, ex celeberrimis et pulcherrimis urbibus in ora ampaniæ, III, 91, 4. In eam impune exsulatum abire cet civibus Romanis, criminis capitalis reis, VI, 14, 8. eapolitani naves præbuerunt Romanis initio primi belli unici, I, 20, 4.
πόλις, *et* Παλαιὰ πόλις, partes Panormi urbis, I, 8, 9.
eus, Mileti conditor; cujus filius a Iassensibus advocatur d coloniam Iassum deducendam, XVI, 12, 2.
nea, Nemeorum solennia, Argis celebrata: ad ea se conert Antigonus *Doson*, II, 70, 4; Philippus, V, 101, 5, ursus X, 26, 1; Q. Cæcilius, legatus Romanorum, XIII, 10, 1 sq.
. *Vide* Neon.
creles, V, 3, 1; 65, 7; 79, 10.
olaidas, Ptolemæi senioris legatus Romam, XXXIII, 5, .
olaus, Molonis frater, lævo cornu Molonis præest in pugna um Antiocho, V, 53, 11. Victus, in Persidem abit, matrem et Molonis liberos obtruncat, tum ipse se jugulat, 54, 5.
on, *vel* Neo, Philiadis filius, Messenius, immerito proditor vocatus a Demosthene, XVII, 14, 3.
on *s.* Neo, Ascondæ filius, Brachyllæ pater, Bœotus, præfectus equitum, Antigono *Dosoni* pepercit, quum is æstu maris in ipsius potestatem venisset, XX, 5, 5 sqq. on *alius*, ex eadem familia (XX, 5, 14), *forte nepos superioris*, prætor decedens, per legatum Chalcidem ad legatos Romanos missum, commune Bœotorum fidei Romanorum tradit; mox domo ejectus, ad Perseum confugit, cui magis quam Romanis favebat, XXVII, 1 seq.
eptunus: coram eo ictum fœdus Philippi cum Hannibale, VII, 9, 2. Ejus opem militibus suis ad Novam Carthaginem promittit Scipio, X, 11, 7; 14, 12. Ejus fanum Mantineæ, XI, 11, 4 *et* 6, diripitur a Polycrito, IX, 34, 10. Ejus fanum Milesiorum, ad sinum Iassensem XVI, 12, 1.
ercobrica, urbs Hispaniæ, XXXV, 2, 2.
ereis, Pyrrhi filia, mater Hieronymi, regis Syracusarum, VII, 4, 5.
ertobrica, Νερτόβριχα *fortasse Polybius scripsit* XXXV, 2, 2, *pro vulgato* Νερχόβριχα.
ervi præparati, IV, 56, 3.
estor Cropius, XXVII, 4, 4.
icæa, urbs *Locridis* ad sinum Maliacum, *haud procul Thermopylis;* ibi appellit Attalus, cum Ætolis communicaturus, X, 42, 4. Prope eam Philippus colloquitur cum T. Quintio, XVII, 1, 5; 7, 7.
Nicæa, Massiliensium colonia in Liguria, obsessa a Liguribus, XXXIII, 4, 2.
Nicagoras, Messenius, hospes olim et amicus Archidami, Spartæ regis, a Cleomene perfide occisi, Alexandriam venit, equos venum advehens; ubi ejus opera Cleomeni insidiatur Sosibius, V, 37 seq.
Nicagoras Rhodius, Romam legatus, XXVIII, 2, 1.
Nicander, Ætolus, ad Antiochum missus, propensum regis in Ætolos animum renunciat, XX, 10, 16. In reditu quum in manus Philippi incidisset, salvus ab eo dimittitur, 11, 1 sqq. Prætor Ætolorum, Amphilochiam et Aperantiam recepit, Dolopiamque Ætolis adjunxit, XXII, 8, 3 sqq. Mox oppugnatæ a Romanis Ambraciæ opem ferre conatur, sed parum proficit, XXII, 10, 7 sqq. Romam legatus cum Phænea, XXII, 13, 15. Post bellum Antiochicum legationem cum Pantaleonte obit ad Romam, XXVIII, 4, 11, *nescio an eadem legatio, de qua modo dictum.* Bello Persico favens Perseo, Romanis suspectus, Romam evocatur, ibique vitam finit, XX, 11, 9 sq.; XXVII, 13, 14; XXVIII, 4, 6; 6, 7.
Nicander Rhodius, Romam legatus, XXVIII, 2, 1; 14, 5.
Nicanor, occidit Seleucum, Callinici filium, Antiochi M. fratrem, expeditionem in Asiam cis Taurum suscipientem, IV, 48, 8. Occiditur ab Achæo, 48, 9.
Nicanor, dux copiarum Philippi, Atticam populatur; ei legati Romani, Athenis versantes, minacia mandata dant ad Philippum, XVI, 27, 1 sqq.
Nicanor, Elephantus cognomine (*nescio an idem cum superiore*), præest sinistro cornu in acie Philippi ad Cynoscephalas, XVIII, 7, 2.
Nicanor, amicus et comes Demetrii Syri, Romæ obsidis, XXXI, 22, 4.
Nicanor, Epirota, Myrtonis filius, amicus Romanorum, socius et scelerum fautor Charopis, XXXII, 21, 9 sq.; 22, 3.
Nicarchus, dux copiarum Antiochi in Cœlesyria cum Theodoto (*Hemiolio, puto. Conf.* V, 79, 5), V, 68, 9 sqq. Cum eodem præest oppugnationi urbis Rabbatamana, V, 71, 6 sqq. Phalangi præest cum eodem Theodoto Hemiolio, in pugna ad Raphiam, 79, 5. Hortatur exercitum, 83, 3. Acies ejus inclinatur, 85, 10.
Nicasippus, Eleus, captus a Lyco, proprætore Achæorum, V, 94, 6.
Nicephorium, prope Pergamum, vastatur a Philippo, et lucus exscinditur, XVI, 1, 6; XVII, 2, 2. Plantas et hortulanos se missurum ait Philippus, ad illud restituendum, XVII, 6, 4. Idem et templa ad Pergamum vastat Prusias, XXXII, 25, 3.
Nicias, dux *olim* Atheniensium ad Syracusas, lunæ defectu turbatus, occasionem rei bene gerendæ omittit, IX, 19, 1 sqq.
Nicias, familiaris et cognatus Mennæi, *dux Ptolemæi*, succursurus urbi Abilis, vincitur ab Antiocho M., V, 71, 2.
Nicias, Epirota, legatus in Macedon. ad gratulandam Romanis victoriam de Perseo, XXX, 10, 4.
Nicippus, ephorus Messeniorum, IV, 31, 2.
Nico et Philemenus, Tarentini, Hannibali Tarentum produnt, VIII, 26 seqq.
Nico, cognatus Agathoclis, Alexandriæ ad supplicium rapitur, XV, 33, 7.
Nicocles, Sicyoniorum tyrannus, ab Arato eversus, X, 25, 3.
Nicodemus, Eleus, legatus a Philopœmene Romam missus, XXIII, 1, 4. Legationem renunciat, 7, 5 sqq.
Nicolaus, genere Ætolus, 68, 5; dux Ptolemæi, Theodotum Ætolum Ptolemaide obsessum tenet; sed adveniente Antiocho discedit, V, 61, 8 sq. Subsidia mittit urbi Dora,

ab Antiocho obsessæ, 66, 1. Ei summa rerum in Cœlesyria committitur a Ptolemæo, 68, 2. Angustias ad Platanum et ad Porphyreonem occupat, 68, 6 sqq.; sed ex eis expulsus, fugam effusam capessit, 69. *Videtur inde ad Antiochum M. defecisse; certe* in ducibus Antiochi, in Hyrcaniam cum exercitu proficiscentis, *commemoratur* Nicolaus Ætolus, X, 29, 6. *Conf.* V, 70, 10.

Nicomachus, Acarnan, exsul Thuriensis, Ambraciæ habitans, Ætolorum legatus Romam, XVII, 10, 9.

Nicomachus, Rhodius, amicus Achæi, liberare Achæum ex arce Sardium studet, VIII, 17, 9; 18, 9 sqq.; 19, 4 sqq. Ejus ope Achæus cum Ptolemæo consilia communicaverat, VIII, 17, 10.

Nicomedes, Cous, dux Antiochi, X, 28, 6.

Nicomedes, Prusiæ *frater* et legatus Romam, XXXII, 26, 4. Ad reprimendum ejus adversus Prusiam impetum legatos mittunt Romani, XXXVII, 1 h, 1.

Nicophanes, Megalopolitanus, ab Arato mittitur ad Antigonum, Philippi tutorem, de jungenda societate, II, 48 sqq.

Nicostratus, Trichoniensis Ætolus, pater Dorimachi, cum Lattabo communem Bœotorum conventum violavit, IV, 3, 5; XXVIII, 37, 4; IX, 34, 11.

Nicostratus, ab epistolis Agathocli, regni Ægyptiaci administratori, XV, 27, 7 sqq.

Nicostratus, quinqueremi Rhodiæ præfectus in pugna navali ad Chium, XVI, 5, 1. Rhodiorum legatus ad L. Æmilium Cos. et ad Perseum, XXIX, 4.

Nicostratus, legatus Xanthiorum ad Romanos adversus Rhodios, XXVI, 7, 3.

Nilus fluvius: inter eum et Tanaim interjecta est Asia; inter eum et Fretum Herculeum, Africa, III, 37; 3 sqq. Nili canales aperiri jubet Ptolemæus Philopator adversus adventum Antiochi M. V, 62, 4. Nili aquam Berenicæ filiæ, Syriæ reginæ, bibendam mittere consueverat pater Ptolemæus Philadelphus, *Fragm. hist.* 54.

Nobilitas apud Locrenses a feminis derivabatur, XII, 5, 6 sqq.

Nola; campos circa eam et Capuam olim tenuerant Etrusci, II, 17, 1. Nolani, a meridie Capuæ, III, 91, 5.

Nomades Aspasiacæ, X, 48, 1 sqq.

Nomades *Scythæ,* Bactrianiæ imminent, XI, 34, 5. *Conf.* Numidæ.

Norici Taurisci, XXXIV, 10, 10.

Nothocrates, Gortynius Cretensis, Cydoniam urbem aggreditur et pæne capit, XXVIII, 13, 1.

Notium, *oppidum Ioniæ,* Colophoni vicinum, XXII, 27, 4. *n.*

Nova urbs, Καινὴ πόλις, *id est* Nova Carthago in Hispania, II, 13, 1, *etc. Vide* Carthago nova.

Nova urbs, ἡ νέα πόλις, pars Panormi urbis Siciliæ, I, 38, 9.

Nox. Noctis simulacrum prælatum in pompa Antiochi Epiphanis, XXXI, 3, 15.

Nucerini, in Campania ad mare, III, 91, 4.

Numenius *vel* Numinius, a Ptolemæis fratribus Romam legatus, XXX, 11, 1.

Numidæ, οἱ Νομάδες, equites in exercitu Pœnorum, retrocedendo fallunt hostes, I, 19, 2 sqq. Propria hæc eorum pugnandi ratio, retrocedere, et mox fronte conversa rursus hostem petere, III, 72, 10. In Africa hostiliter invadunt Pœnos, non secus ac Romani, I, 31, 2. Cum rebellibus mercenariis faciunt, I, 74, 7. Numida Narava; *vide suo loco.* Præsidio Hispaniæ relicti ab Hannibale, III, 33, 15; N. equites, ab Hannibale ad Rhodanum exploratum missi, III, 44, 3; fugantur ab equitibus Scipionis, 45. Numidis persequendi permittuntur fugientes in pugna Cannensi, 116, 7. N. equites Masanissæ cum Asdrubale Gisconis. XI, 21, 1. *Conf.* Masanissa et Syphax.

Numidia, quum sterilis et inculta fuisset, Masanissæ arte et industria exculta est, XXXVII, 3, 7 sq.

Numinius. *Vide* Numenius.

T. Numisius, legatus a senatu Romano in Ægyptum missus, ad pacem inter Ptolemæos et Antiochum conciliandam, XXIX, 10, 3.

Nutria, urbs maritima Illyrici, a Romanis per vim capta, II, 11, 13.

O.

Obolus: ejus quarta pars, semissis, II, 15, 6. Duo, stipendium quotidianum militis Romani; quatuor, stipendium centurionis, VI, 39, 12.

Obsides, III, 98 sq.; IX, 11, 4; X, 35, 6; 38, 1 sq.; IX, 18; XXXVI, 3, 5 sq.

Occidens, ἡ Ἑσπέρα, ab occidente (*scil. sive a Romanis sive a Pœnis*) nubes imminet Græciæ, V, 104, 1. *Adde* 105, 7.

Oceanus, III, 33, 15; XVI, 29, 6. *Vide* Atlanticum mare.

Ochlocratia: in eam degenerat democratia, VI, 4, 6 et 1 *coll. c.* 9, 5 sqq.

M' Octacilius *vel* Otacilius Cos. in Siciliam mittitur cum M' Valerio, I, 16, 1. Fœdus facit cum Hierone, *ibid.*

T. Octacilius *vel* Otacilius Cos. cum L. Valerio Flacco rem in Sicilia commode gerit, I, 20.

Cn. Octavius, ab A. Hostilio procos. legatus cum C. Popillio mittitur ad populos Græciæ bello Persico, XXVIII, 3-5. A senatu in Macedoniam, Asiam et Syriam mittitur post mortem Antiochi Epiphanis, ad regias Syriæ opes minuendas, XXXI, 12, 9. In Cappadociam venit, 13, sqq. Occiditur Laodiceæ a Leptine, XXXI, 19, 1; XXXII, 7, 2. cædem ejus Romæ excusant legati Antiochi et Lysiæ, quos non audit senatus, XXXI, 19, 1 sqq.

Octeres in classe Philippi, XVI, 3, 7 sq.

Odomanti, populus Thraciæ trans Strymonem, XXXVII, d, 2. In regione Odomantica victi a Pseudophilippo Macedones, *ibid.*

Odrysæ, populus Thraciæ mediterraneæ; in fidem accepti a Philippo, paullo post deficiunt, et præsidium regium Philippopoli expellunt, XXIV, 6, 4 sqq. Odrysarum rex Dromichætes, *Fragm. gramm.* 14; Cotys, Romam legatos mittit, XXX, 12.

Œanthia *vel* Œanthea, oppidum Ætoliæ, ex adverso Ægiræ, IV, 57, 2. Œanthensium agrum populatur Philippus, V, 17, 8.

Œnanthe, mater Agathoclis, regni Ægyptiaci administratoris, XIV, 11, 1, seditione adversus Agathoclem orta mulieribus Alexandrinis dura quæque imprecatur, XV, 29, 8 sqq.; ad supplicium abripitur, et a populo discerpitur, XV, 33, 8 sq.

Œniadæ, oppidum maritimum in extrema parte Acarnaniæ situm, qua Ætoliam attingit Acarnania, *etc.* IV, 65, 9; ab Ætolis desertum, occupat Philippus, et valide munit, IV, 65, 2 sqq. Acarnanibus ab Ætolis ademtum, IX, 39, 2. Restituitur Acarnanibus ex conditione pacis Ætolis datæ a Romanis, XXII, 15, 14.

Œnis, ephorus Messeniorum, IV, 31, 2.

Œnus, fluvius Laconicæ, Sellasia Spartam fluens, inter Evam et Olympum colles, II, 65, 9; 66, 7.

Ogygus, rex Achaiæ postremus; cujus post mortem statum popularem instituerunt Achæi, II, 41, 5; IV, 1, 5.

Olana, Olane, Volane, Ὄλανα et Ὄλανα, alterum ostium Padi fluvii, II, 16, 10 sq.

Olcades, populus Hispaniæ ab Hannibale subactus, III, 13. Eorum urbs princeps Althæa, *ibid.* Hispania in Africam transducti ab Hannibale, III, 33, 9.

Olcium, *rectius* Volcium, oppidum Etruriæ, VI, 59, 7.

nus, una é duodecim primum olim fœderatis Achaiæ ci-
itatibus; quæ instaurato deinde fœderi accedere noluit,
, 41, 7 sq.
orum odoratorum varia genera, XXXI, 4, 2.
archia, VI, 3, 11. *In pejorem fere partem accipitur*
l nomen, ubi *non penes optimates, sed* penes paucos
audquaquam optimos est summa potestas, VI, 4, 3-8.
ristocratia quomodo in eam degeneret, VI, 8, 4 sqq. Qua
tione ipsa in democratiam convertatur, VI, 9, 1 sqq.
yrtus *vel* Olygyrtus, mons Arcadiæ, haud procul Ca-
hyis, inter Orchomenum et Caphyas, IV, 11, 1; 70, 1.
eo monte est prominens collis, qui Propus nominatur,
, 11, 6.
a, pacis et amicitiæ signum Gallis et fere omnibus bar-
aris, sicut caduceus Græcis, III, 52, 3.
yrtus. *Vide* Oligyrtus.
npia, urbs Elidis, IV, 10, 5. *Distinguitur ab* Elide,
, 73, 3 sq., *ubi ab* Olympia in Elidem (εἰς τὴν Ἠλείαν)
rogressus *dicitur* Philippus: *scil. quatenus* ager Pi-
eus, *id est, regio in qua est Olympia, peculiari no-*
ine Pisatidis (IV, 74, 1) *ab* Elide strictius dicta *distin-*
itur. Ibi castra habet Philippus, IV, 75, 8; 77, 5; 84, 2.
de Olympia Elidem a Philippo dimittitur Amphidamus,
, 84, 8. Ibi templum et signum in eo Jovis a Phidia
ctum miratur L. Æmilius, XXX, 15, 3 sq. Idem tem-
um ornat Mummius, XL, 11, 1.
npia ludicra, ab Hercule instituta ut feriæ belli, XII,
, 2. Ob ea Elis sacra et omnis belli expers olim fuerat,
, 73, 10. Olympiorum victores, τοὺς Ὀλυμπιονίκας,
historia sua diligenter annotavit Timæus, XII, 12, 1.
mpias, quatuor annorum spatium, IX, 1, 1. Olympia-
um ratio, VI, 11. Olympiadis VII anno 2 condita urbs
oma, VI, 2, 1. Olymp. 124; II, 41; 71, 5 sq. Ab Olymp.
29 incipit Præparatio Historiæ Polybii, I, 5, 1. Olymp.
39, II, 70, 6; 71, 3 sqq. Ab Olymp. 140 incipit princi-
alis pars Historiæ Polybii, I, 3, 1, III, 1, 11. Res gestæ
, 3, 1 sq.; III-V. Ol. 141 annus 1 et 2, IX, 1, 1.
l. 147 annus 4, XXII, 24, 1. Ol. 148, XXIII, 4, 1. Ol.
49, XXIV, 1, 1; ejusdem annus 2, XXIV, 10, 1.
mpichus, Asiæ dynasta, munera mittit Rhodiis, terræ
otu afflictis, V, 90, 1.
mpichus, Coronæus, Romanis adhærendum esse con-
endit, non Perseo, quod voluerant Coronæi, XXVII,
, 9.
υμπιεῖον, Jovis Olympii templum Athenis, XXVI, 10, 12.
mpio, Genthii legatus ad Perseum, XXIX, 2, 6; 3, 6.
mpiodorus, princeps civitatis Byzantiorum, IV, 47,
sq.
mpius Jupiter. *Vide* Jupiter.
mpus, Galatiæ mons, XXII, 20, 9: in eo magna clade
fficiuntur Galli, XXII, 21, 1.
mpus, collis Laconiæ, ex adverso Evæ, prope Sella-
iam, ubi Cleomenem Antigonus acie vicit, II, 65, 8 sq.;
6, 8 et 10; 69, 3; V, 24, 9.
mpus, mons Thessaliæ, cum Alpibus non conferendus,
XXIV, 10, 15. Ejus altera pars ad Macedoniam perti-
et, XXXVII, 1, 1.
nthus, a Philippo Amyntæ in servitutem redacta, IX,
8, 2 sqq.; 33, 2.
ias, princeps legationis Spartanorum ad Philippum,
V, 23, 5; 24, 8.
chestus, fluvius Thessaliæ, XVIII, 3, 5.
ei *vel* Onii montes, τὰ Ὄνεια ὄρη, prope Isthmum Co-
inthiacum, II, 52, 5.
esigenes, Hieronymi Syracusii legatus Carthaginem,
VII, 4, 2.
omarchus et Philomelus Delphicum templum spoliant;
tyrannos illos tollit Philippus Amyntæ, IX, 33, 4 sqq.
Onomastus, Thraciæ præfectus, cujus opera Philippus cæ-
dem edit Maroneæ, XXIII, 13, 3.
Opheltas, Bœotus, multum confert ad perniciem Bœoto-
rum, XX, 6, 4.
Opici, ad Craterem habitant in Campaniæ ora, XXXIV,
11, 7.
Q. Opimius Cos. bellum gerit cum Oxybiis et Decietis Li-
guribus, victosque in deditionem accipit, XXXIII, 5, 1,
et *c.* 7 *extr.* et seq.
L. Oppius, legatus Romanorum ad Attalum et Prusiam,
XXXIII, 11, 4.
Optimatum principatus, *Vide* Aristocratia.
Optiones *s.* Uragi, *id est,* agminis coactores, in legione
Romana, VI, 24, 3.
Oraculum Tarentinis editum, VIII, 30, 7.
Oratio L. Æmilii Paulli ad milites, III, 108 sqq.; Agelai
Naupactii de pacis commodis, V, 104; Chlæneæ Ætoli ad
Lacedæmonios contra Macedones, IX, 28 sqq.; Damidis
Atheniensis, ad senatum Rom. pro Ætolis, XXII, 14;
Eumenis, ad senatum Rom., XXII, 2-4; Lycisci Acarna-
nis, ad Lacedæmonios pro Macedonibus, IX, 32 seqq.;
Scipionis ad seditiosos milites, XI, 28 seq.; viri Rhodii
ad Ætolos de pace, XI, 5 seqq.; Astymedis Rhodii, in
senatu Romano habitam, improbata a Polybio, XXX, 4,
10 sqq.
Orbis terrarum partes cognitæ omnes uni imperio et domi-
natui Romanorum subjecit fortuna, VIII, 4, 4; annis
53 sub populi Rom. imperium redactus, I, 1, 5.
Orchomenus, urbs Arcadiæ, proditione capitur a Cleo-
mene, II, 46, 2; pro Achæis recipitur ab Antigono, 54;
11; non vero restituitur Achæis, sed præsidio occupata
tenetur ab Antigono, IV, 6, 5 sq. *De situ* ejus *conf.* IV,
11, 3; 12, 13.
Ordo, manipulus, vexillum, VI, 24, 5. Ordinum ducto-
res duo in quovis manipulo, 24, 1 sq.; cur duo, et quod
eorum officium, *ibid.* § 7 sqq.
Orestæ, populus Macedoniæ, libertate donati a Romanis,
XVIII, 30, 6.
Orestes, pater Tisamenis, primi regis Achæorum, II, 41,
4; IV, 1, 5.
Oretani *intelligendi videntur,* III, 33, 9: qui cum aliis
Hispaniæ populis in Africam transducti sunt ab Hannibale.
Oreus, *urbs Eubœæ*, X, 43, 7. Romanos illam sibi velle
servare, immerito queruntur Ætoli, XVIII, 28, 5; 30,
10. Oritarum calamitas, XI, 6, 8.
Orgysus *vel* Orgyssus, Illyricum oppidum, in vicinia Ma-
cedoniæ, in finibus Pissantinorum; præsidio occupatur
a Philippo, V, 108, 8. *Orgessus* Livio.
Oricum, mons *vel* regio montana inter Tigrim et Apollo-
niam Assyriæ, V, 52, 3.
Oricus, *oppidum Epiri*, in introitu sinus Adriatici, VII,
19, 2.
Orii (*ni* Ὄριοι), populus Cretæ, a Cnossiorum societate
ad Lyttios deficiunt, IV, 53, 6.
Orionis ortus, signum nautis infestum, I, 37, 4.
Oritæ. *Vide* Oreus.
Oroandenses, *cives Oroandæ, urbis Pisidiæ,* XXII, 25, 7.
Orofernes (*s. Holophernes*), a Demetrio Syriæ rege adju-
tus, Ariarathem Cappadociæ regem regno expellit, III,
5, 2; legatos Romam mittit adversus Ariarathem, XXXII,
20, 4 sqq.; bacchicam quandam et artificiosam invexit
lasciviam, 20, 9. Apud Prienenses deponit 400 talenta,
XXXIII, 12. Breve tempus regnat, XXXII, 20, 9, *coll.*
III, 5, 2, et XXXII, 23, 8. Avaritia eum de regno deje-
cit, XXXIII, 12 a, 1. Post res suas male gestas asper et
acerbus amicis fit, *ibid.* § 6.

Orontes, Syriæ fluvius; ejus ortus, cursus, et ostium, V, 59, 10 sq. Antiochia ad Orontem; *vide* Antiochia.

Orontes, mons Mediæ, prope Ecbatana, X, 27, 6.

Oropus; propter ejus vastationem mulctam Atheniensibus imponunt Romani, quam illi deprecantur per legatos tres philosophos, XXXIII, 1, 9. *et* 12 a, 4.

Orthosia, *Cariæ pagus ad Mœandrum*, XXX, 5, 15.

Ortiago, rex Galatiæ, fortis vir et prudens, XXII, 21, 1 sqq. Ejus uxor, Chiomara, *ib.* § 5 sqq.

Ossa, mons Thessaliæ, inferior Alpibus, XXXIV, 10, 15.

Ostenta ante pugnam Cannensem, III, 112, 8.

Ostia, *ab Anco Marcio* ad Tiberis ostium condita, VI, 2, 9; XXXI, 22, 7.

Oves feræ in Corsica, XII, 3, 8 sq.; pellitæ, *i. e.* delicatæ, IX, 17, 6.

Oxybii, Liguriæ populus, bello vexant Massilienses eorumque colonias; violant legatos Romanorum; subiguntur a Q. Opimio Cos., XXXIII, 7 sq.

Oxus fluvius : ejus origo, cursus, et catarracta; sub terra conditur, quo loco Aspasiacæ Nomades sicco pede cum equis transeunt in Hyrcaniam, X, 48.

P.

Pachynus; promontorium Siciliæ in meridiem vergens, et in mare Siculum porrectum, I, 25, 8; 42, 4. Inter illud et Heracleam naufragio perit classis L. Junii Coss., I, 54. Carthalo, id circumvectus, effugit tempestatem, *ibid.* Lilybæo Pachynum usque cum classe navigant Romani ad nuncium mortis Hieronis, VII, 3.

Padua *s.* Padusa (Παδόα, *sive* Πάδοσα *legendum, aut* Παδοῦσα), alterum ex Padi fluvii ostiis, II, 16, 11.

Padus fluvius, poetis Eridani nomine celebratus; indigenæ Bodencum vocant : cursus et ostia ejus, fabula de Phaethonte, *etc.* II, 16. Plures fluvii in eum influentes, XXXIV, 10, 19 sqq. *Ab eo* Galliam Cisalpinam *Polybius vocat* τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία, *i. e.* Campos Circumpadanos. In eum influit Adua, in ditione Insubrium, II, 32, 2. Ad eum duæ coloniæ Romanorum; cis Padum Placentia, trans eum Cremona, III, 40, 5. Eum superat P. Scipio, III, 56, 5; 64, 1. Ad eum (inter eum et Ticinum) prælio equestri ab Hannibale fugatur Scipio, 56, 6, et *c.* 64 sq.; X, 3, 3. Cis Padum regreditur Scipio, III, 66, 1. Eum cum exercitu transit Hannibal, III, 66.

Padusa. *Vide* Padua.

Pæanes canere assuefiunt Arcadum pueri, IV, 20, 8.

Pæanium, oppidum Ætolicum, diruit Philippus, et materiam ac tegulas Œniadas devehit, IV, 65, 3 et 11.

Pæonia : ejus urbem Bylazorem occupat Philippus, opportune sitam ad prohibendas Dardaniorum incursiones in Macedoniam, V, 97, 1. Emathia, olim Pæonia dicta, XXIV, 8, 4.

Palæenses *vel* Palenses. *Vide* Palus.

Palæstina. *Vide* Cœlesyria, Judæi, et XVI, 39 sq.

Palæstra Alexandriæ, XV, 30, 6.

Palatium Romæ nomen habet a Palante, qui eo loci mortuus est, VI, 2, 2.

Palsus, flumen Africæ, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*

Paludamentum Punicum sublatum, prælii inchoandi signum, II, 66, 11.

Paludes. Per paludes Etruriam petit Hannibal, V, 77 seq.

Palûs, oppidum munitum Cephalleniæ; *cives* Palæenses et Palenses. Oppugnatum oppidum et pæne expugnatum a Philippo, non capitur per Leontii perfidiam, V, 3 sq. et *c.* 5, 1; 16, 6; 100, 7.

Palus Mæotis. *Vide* Mæotis.

ἡ τῶν Παμβοιωτίων πανήγυρις, IV, 3, 5; IX, 34, 11.

Pamisus, fluvius Messeniæ Peloponnesi, XVI, 16, 3 et 8 sq.

Pamphia et Pamphium, vicus Ætoliæ, haud procul Ther-mo, V, 8, 1; crematur a Macedonibus, V, 13, 8.

Pamphilidas, classis præfectus Rhodiorum, succedit Pa-sistrato, XXI, 5, 5 sqq. Interest deliberationi L. Æmil *Regilli* cum Eumene, de pace Antiocho danda, XXI, 4 sq.

Pamphylia. Ab ea usque ad Hellespontum tota ora mariti Asiæ in potestate regum Ægypti fuit, V, 34, 7. Eam in lentes ad societatem Achæi invitat hortaturque Garsyer dux copiarum Achæi, V, 72, 9. Majorem ejus partem s subjicit Achæus, 77, 1. In eam exercitum ducit Cn. Ma lius Vulso, XXII, 18. De ea coram 10 legatis Roma disceptat Eumenes cum Antiochi legatis; illo dicen esse cis Taurum, his trans Taurum esse contendentib XXII, 27, 11.

Panachaicus mons, imminens Patræensium urbi, V, 30,

Panætolus, Theodoti Ætoli jussu Tyrum occupat, Antio prodendam, V, 61, 5; et Antiocho urbem tradit, 62, In pugna Antiochi adversus Euthydemum rebellem eg giam regi operam præstat, X, 49, 11 sq.

Panathenæorum festum; ejus causa legationem ad Ægy reges mittunt Athenienses, XXVIII, 16, 4.

Panchæa, XXXIV, 5, 9.

Pancrates, Rhodiorum legatus ad Q. Marcium Philipp Cos., XXVIII, 14, 6.

Pancrates, regulus Cibyræ, oppidi Phrygiæ, XXX, 9,

Pancratiastes Callias, XXVIII, 16, 4.

Pangæus, mons Thraciæ, in quo sunt metalla XXII, a, 2.

Panicum, ἔλυμος. Ejus copia in Gallia Cisalp., II, 15,

Panicus terror, V, 96, 3; 110, 1.

Panius, mons *Palæstinæ vel* Cœlesyriæ, in quo est f Jordanis fluvii, XVI, 18, 2. Prælio ad eum Scopas Æt dux Ptolemæi Epiphanis, vincitur ab Antiocho M., X 18 sq.; *conf.* c. 39, 3. *Notantur* Zenonis historici erro in ejus prælii descriptione commissi, *ibid.* *De ead* pugna *vide* XXVIII, 1, 3.

Panormus, Peloponnesi portus, adversus Naupactum Æ liæ, V, 102, 9.

Panormus, Siciliæ oppidum et portus, opulentissima norum urbs in Sicilia, I, 38, 7. Dividitur in Novam Veterem urbem, 38, 9. Ibi stat classis Punica, I, 21, Ibidem hiemat exercitus, 24, 9. Eam frustra tentant mani, 24, 9 sq.; Pœnis eripiunt, 38, 7 sqq. Eo appe classis Romana, ex Africa rediens, 39, 5. Inter eam Drepana est Eryx mons, I, 55, 7. Panormitidem et ips urbem invadens Asdrubal, cæditur fugaturque, I, 40

Pantacnotus, Abydenus, ad Philippum de pace mittit XVI, 30, 7.

Pantaleo, Ætolus, pater Archidami, IV, 57, 7.

Pantaleo, Ætolus (*nescio an filius aut nepos superior* cum Archedamo ad M'. Acilium Cos. mittitur de pa XX, 9, 2. Post bellum Antiochicum legationem cum candro obit ad Romanos; qua occasione præter spem li ratur Thoas, Romanis traditus, XXVIII, 4, 11. Ingra tudinem exprobrat Thoanti, 4, 9 sqq.

Pantauchus, Balacri filius, amicus Persei, legatus ad Li nium Cos., XXVII, 8, 5 sqq.; ad Genthium, XXIX seq. Pater Balauchi, XXIX, 3, 6.

Panteus, cum Cleomene Alexandriæ versatur, V, 37, 8.

Paphlagonia : ea excedere jubetur Pharnaces, XXVI, 6, Rex ejus Morzias, XXVI, 6, 9.

Cn. Papirius, a Q. Cæcilio Macedoniæ præside legatus Achæos missus, XXXVIII, 4, 1, 5, 4 et 9.

Parapotamia, tractus secundum occidentalem Tigridis pam; quo potitur Molo usque ad Europum urbem, 48, 16. Ejus præfectus Diocles, V, 69, 5 : *nisi ibi in*

ligenda Parapotamia Euphratis, *secundum occidentalem Euphratis ripam.*
ardorum multitudo in Africa, XII, 3, 5.
Parietibus domorum descripti Annales temporum, V, 33, 5.
arma velitum Romanorum, VI, 22, 2.
armenio, Lampsacenorum legatus Lysimachiam ad legatos Romanos, XVIII, 35.
armenio, Genthii legatus ad Rhodios, XXIX, 2, 9; 5, 1.
arnassus mons: eum spectat Ægira, urbs Achaiæ, IV, 57, 5. Magnitudine et altitudine inferior Alpibus, XXXIV, 10, 15.
arnassus, urbs Cappadociæ, XXV, 4, 8.
arones, navigiorum genus, *Fragm. hist.* 65.
aropus, Siciliæ oppidum, I, 24, 4.
arrhasia, Asiæ regio: desertum ei et Persidi interjectum, ab Oriente est Mediæ, V, 44, 4: *nisi pro* Παῤῥασίας *ibidem* Παρθυαίας *legendum.*
artheni. *Vide* Parthus.
arthenius mons Peloponnesi, prope Tegeam, IV, 23, 2.
arthia, ἡ Παρθυηνή: in ejus medio sita urbs Hecatompylos. Rex ejus Arsaces. Ex Media in eam transitur per regionem in cujus superficie nusquam conspicitur aqua, sed rigatur ea subterraneis aquæductibus. Transit Antiochus in eam cum exercitu, X, 28 sq. Parthi, Παρθυαῖοι, X, 31, 15.
arthini. *Vide mox* Parthus.
arthus, urbs Illyrici, *Fragm. hist.* 36. Pleurato datur a Romanis, XVIII, 30, 12. *Ab ea nomen habent* Partheni *vel* Parthini, in fidem et amicitiam recepti a Romanis, II, 11, 11. De eisdem cavetur fœdere Philippi cum Hannibale, ne eos sub potestate sua tenere sinerentur Romani, VII, 9, 13.
asidas *vel* Pasiadas, Achæorum legatus in Ægyptum, XXVIII, 10, 9; 16, 3.
assum vinum, potio mulierum Romanarum, VI, 2, 3.
atara (τὰ), *urbs Lyciæ cum portu,* ubi ex fœderis lege cremantur a Romanis naves Antiochi, XXII, 26, 30.
atera, præmium peditis Romani, qui hostem prostravit, VI, 39, 3.
atræ, urbs Achaiæ, ex 12 primis olim fœderatis, II, 41, 8; ad mare, V, 91, 8; haud procul Rhio, V, 28, 2 sq. Ei imminet mons Panachaicus, V, 30, 4. Eo cum classe appellit Philippus, V, 2, 11; inde exit cum classe, 3, 3. Eo socios convocat Philippus ad deliberandum de pace cum Ætolis, V, 28, 2 sq. Ibi oram navibus custodiunt Achæi, V, 91, 8. Rursus naves suas eo mittit Philippus, 101, 4. Patræenses *et* Patrenses, IV, 6, 9; XXVIII, 6, 2; cum Dymæis incipiunt instaurationem fœderis Achaici, II, 41, 1 *et* 12. Eorum fines peragrantes populantur Ætoli, IV, 6, 9. Eorum clades in Phocide bello Achaico, et conditio eorum maxime miserabilis, XL, 3, 4 sqq.; *conf. c.* 6, 11.
aucitas hominum in Græcia ætate Polybii, XXXVII, 4, 4. Ejus rei causa et remedium, *ibid.* § 5 sqq.
ausiras, rebellis Ægyptiacus, victus et supplicio affectus a Ptolemæo Epiph., XXIII, 16, 4.
ausistratus, classis præfectus Rhodiorum, igniferis machinis in prælio navali usus adversus hostiles naves, XXI, 5; audentior quam constantior, *ibid.*
ax; ejus laudem canit Pindarus, IV, 31, 6; alii, XII, 26. De ejus commodis oratio Agelai Naupactii, V, 104. Pacis et belli faciendi jus Romæ in potestate populi fuit, VI, 14, 10; 15, 9; XXII, 7, 2 sq.; 15, 1. Pax Antalcidica, Lutatiana, et *simil. Vide in* Antalcidas, C. Lutatius, *etc. Adde* Fœderum formulæ.
axi, *duæ insulæ haud procul Corcyra*: ibi Achæi et Ætoli, Corcyræis auxilio venientes, pugna navali vincuntur ab Illyriis, II, 10, 1.
Pectorale militum Romanorum, καρδιοφύλαξ, VI, 23, 14; Gallorum, sacerdotum Idææ Matris, προστηθίδιον *id est,* imaguncula e pectore suspensa, XXII, 20, 6; XXI, 4 *in fine.*
Pecuniæ apud Lacedæmonios nulla æstimatio, VI, 45, 4; secus apud Cretenses, 46, 2 sq. Ferrea Lacedæmoniorum, VI, 49, 8.
Pedasa (τὰ), Cariæ oppidum, quod liberum dimittere jubetur Philippus, XVIII, 27, 4.
Pedites Romani annua stipendia viginti (*alii* sedecim *legendum statuunt*) facere tenentur, VI, 19, 2. Peditum quatuor genera in legione, VI, 21, 7 sqq. Eorum numerus, *vide* Legio.
Pedlenissus, urbs Pisidiæ, V, 73, 6. Pedlenissenses, obsidentur a Selgensibus; eis Achæus auxilio mittit Garsyerim, V, 72 seq. Eisdem captivi redduntur a Selgensibus, V, 76, 10.
Pelagonia, Macedoniæ (*Pæoniæ*) regio, cujus oppidum Pissæum diripuit Scerdilaidas, V, 108, 1.
Palecas, *antis*, mons Mysiæ, inter Apiæ campum et Megistum (*s. Rhyndacum*) fluvium, V, 77, 9.
Pelius mons, in quo Centauri habitarunt, VIII, 11, 13; inferior Alpibus, XXXIV, 10, 15
Pella, urbs Macedoniæ, IV, 66, 6; XXIX, 3, 7. Eo pergit Via Ignatia, XXXIV, 12, 8.
Pella, urbs Cœlesyriæ, *in Decapoli trans Jordanem* capta ab Antiocho, V, 70, 12.
Pellene, urbs Achaiæ, ex 12 primis olim fœderatis, II, 41, 8; occupatur a Cleomene, 52, 2. Ætolos ex ea ejicit Aratus, IV, 8, 4. Rursus eum tentant Ætoli, IV, 13, 5. Pellenensis Pythias, IV, 72, 9.
Pellene (*vel* Πελλάνα, oppidum Laconiæ, in Tripoli, Laconica, IV, 81, 7; XVI, 37, 5.
Pelopidas, Thebanus; hujus et Epaminondæ virtuti gloriam suam debuit resp. Thebana, VI, 43, 4 sqq. *Conf. Fragm. hist.* 15. Epaminondæ ille auctor fuerat propugnandæ libertatis Græciæ, VIII, 1, 6. Temere fidem habens hostibus, ab eis captus est, VIII, 1, 6 sqq.
Peloponnesus, ad reliquam Græciam, situm quod attinet, fere se habet ut Sicilia ad Italiam, I, 42, 1 sq. Ejus circuitus, XXXIV, 12, 10. Per fœdus Achaicum ita constituta, ut veluti pro una urbe haberi posset, II, 37, 10 sq. Peloponnesii omnes communi *Achæorum* nomine comprehensi, II, 38, 4; IV, 1, 7. Eorum concordiæ auctor Aratus, consummator Philopœmen, II, 40, 1 sq. Tyranni, qui in Peloponneso reliqui fuerant, post Demetrii mortem tyrannidem deposuerunt, II, 44, 3. Omnes post bellum Cleomenicum curam armorum neglexerant, IV, 7, 7. Quies restituta, finito Bello Sociali, V, 106, 2 sq. Natura mansuetissimi, V, 106, 4. Eorum concordia et constitutio post bellum Antiochicum et Ætolicum, III 3, 7. *Conf.* XXV, 1-3. Locrensium perfidia lusi, intra suos fines Heraclidas receperant, XII, 12 b, sqq. Peloponnesi status miserabilis initio belli Achaici, XL, 3, 4 sqq.
Pelorias, promontorium Siciliæ, I, 11, 6; ad septemtrionem insulæ, 1500 passus distans ab Italia, I, 42, 5.
Pelusium, urbs Ægypti: ibi congregatur exercitus Ptolemæi Philopatoris, V, 62, 4; 80, 1. Antiochi Epiphanis strategemata sive astutia, ibi adhibita, XXVII, 17, 3. Ibi Antiochum Epiphanem Popillius circulo circumscripsit, XXIX, 11.
Penelope, uxor Ulyssis. Ejus vituperatio, ad argumentationes scholasticas proposita, XII, 26 b, 4.
Penicilli marini XXXIV, in *fine, fr. lat.*

Peparethus, insula Archipelagi, occupatur ab Attalo, X, 42, 1. *Adde* 43, 7. *Cives* Peparethii, X, 42, 7.

Peræa, ager ditionis Rhodiorum in opposita continente: eam Philippus ademtam Rhodiis restituere jubetur, XVII, 2, 3; 6, 3; 8, 9. Sollicitatur ab eis qui sub Eumene sunt, XXVII, 6, 6. In ea hospitio excipitur Ptolemæus Physcon, Roma veniens, XXXI, 25, 3. Perææ incolarum delirium, XXXI, 28.

Perga, urbs Pisidiæ, occupata ab Achæi exercitu, V, 73, 9. Eam præfectus præsidii Antiochi tradit Cn. Manlio, XXII, 25, 1 sq.

Pergamum, Attali sedes, V, 78, 6; et Eumenis, XXV, 6, 2. Intra Pergamum, *id est,* intra paterni regni fines ab Achæo concluditur Attalus, IV, 48, 2 et 11. Urbem quum capere non posset Philippus, regionem, templa, et lucos vastavit, XVI, 1. Eandem frustra invadit Antiochus, XXI, 8, 1; et intra muros concludit Eumenem, XXII, 3, 10. Ibi legati Romani pacem conciliare inter Eumenem et Pharnacem student, XXV, 5, 12. Templa ibi spoliat et vastat Prusias, victo Attalo, XXXII, 25. *Ejus etiam mentio fit in Fragm. hist.* 37.

Pericles reipubl. Atheniensium præclare præest, IX, 23, 6.

Perigenes, classis præfectus Ptolemæi Philopatoris bello Cœlesyriaco, V, 68, 3 sq.; 69, 7 sq.

Perinthus, *urbs Thraciæ ad Propontidem;* eam deductis præsidiis liberare jubetur Philippus ex pacis lege, XVII, 2, 4; XVIII, 27, 4. Perinthii XVII, 2, 4.

Periœci Spartanorum, II, 65, 9, IV, 34, 9.

Peripateticus; *vide* Prytanis, Critolaus.

Perippii, ὁ ἐν τοῖς Περιππίοις πύργος, *mendosa scriptura,* V, 102, 6.

Perorsi Æthiopes, XXXIV, *in fine, fr. lat.*

Perrhæbi, Perrhæbia: ex Thessalia Q. Marcius Philippus per eam in Macedoniam profectus est, XXVIII, 11, 1 sq. Ejus oppida Azorium et Doliche, *ibid.* Perrhæbi liberati a Romanis, XVIII, 29, 5; 30, 6; apud Romanos repetunt arces a Philippo sibi ereptas per bellum Antiochicum, XXIII, 4, 2; 6, 3; XXIV, 1, 10. Ejus locis omnibus excedere tenetur Philippus, XXIII, 11, 3.

Persæ: Eorum imperium, intra Asiam conclusum, I, 2, 2. Cum Græcis bellum mari triremibus gesserunt; non quinqueremibus, ut Pœni cum Romanis, I, 63, 8. Res Persarum, II, 37, 1; *item* τὰ Μηδικὰ *sigillatim* bellum a Persis Græciæ illatum, IV, 31, 5. Eorum partes amplexi sunt Thebani, IV, 31, 5. Lacedæmonii Græcas (in Asia) civitates iis prodiderunt, VI, 49, 5, et Persarum fores coluerunt, 49, 10. Belli Græçorum adversus eos causæ, prætextus et initium, III, 6, 4 *et* 9 sqq. Ab iis Alexander injuriarum pœnas exigens, IX, 34, 2, tamen locis sacris pepercit, V, 10, 8. Eorum fugientium ex pugna ad Issum magnam partem periisse in terræ cavitatibus Ciliciæ, ait Callisthenes, XII, 20, 4. *Proverbialiter dicitur,* ea auctoritate aliquem loqui, quasi unus e ducibus fuisset qui Persas ad Cilicias Portas vicerunt, XII, 9, 3. Eorum navalia ad Cnidum Cyprumque prœlia tam contra Evagoram Salaminium, quam Lacedæmonios, XII, 25 g, 2. Eorum prudens lex de Aquæductibus, X, 28, 2 sqq. Mithridates genus repetiit ab uno e septem Persis, qui Magum occiderunt, IV, 43, 1 sq. A Persarum inde temporibus duravit Artabazanis dynastia, V, 55, 9. Persæ sagittarii in exercitu Antiochi ad Raphiam, V, 79, 6.

Perseus, Philippi filius major, I, 3, 1; XXIV, 7, 6; invidet et insidias struit minori fratri Demetrio, XXIV, 3, 6; 7, 4 sqq. 8, 12 sqq. Initia regni præclara, et ad captandam Macedonum et Græcorum benevolentiam comparata, XXVI, 5, 1. De Perseo, et de ejus societate cum Bastarnis et Gallis (Γαλάταις) Romæ queruntur Dardanii et The sali, XXVI, 9. Abrupolim ex regno suo depellit, XXI 22 a, 2. Ea occasione Dolopiam occupat et Delphos ve *ibid.* § 4. Eumeni regi insidias struit et legatos Bœo rum necari jubet, *ib.* § 5. Bellum Persicum, III, 3, 5, 4; 32, 8. Ejus initia, XXVII, 1 sqq. et XXII, 22 a b. Ejus causæ a plerisque scriptoribus male indicat *ibid.* Per literas Græcis civitatibus rationem reddit cum Romanis colloquii; ad Rhodios de eadem re lega mittit, XXVII, 4. Legatum ad Bœotos mittit; quo ceteræ civitates Romanis se tradiderant, Coronea Haliartus in ipsius amicitia perstabant, XXVII, 5. E legatos Roma et Italia excedere jubet senatus, XXV 7. Romanos in prœlio equestri vincit, XXVII, 7 a, 1. victoria audita, multitudinis in Græcia erga eum affe elucet, XXVII, 7 a, 2 sqq. Inde pacem ab Roma petit, nec impetrat, XXVII, 8. Genthium iteratis le tionibus ad societatem invitat; sed pecuniam ab eo stulatam stolidus non mittit, XXVIII, 8 seq.; deni fœdus cum eo facit, XXIX, 2 sq. Legatos mittit ad R dios, ad Eumenem, ad Antiochum, XXIX, 3, 7 s Rebus omnibus fractis sub ipsum Romanorum in cedoniam ingressum Hippiam objurgabat, XXVIII, Undique obsessus, legationes quotannis ad duces mit XXIX, 1 d, 3. Persei et Eumenis deliberationes arca XXIX, 1 b; contra arcana Eumenis artificia simili armis agit, XXIX, 1 d, et sqq. Genus contentionis in duos reges, XXIX, 1 f. sqq. Quasvis opes largiri sustinet Perseus, ut extrema mala vitet, XXIX, 1 b, Eadem parcimonia cum Gallis et Genthio utitur, *ibid.* Acie victus a L. Æmilio *Paullo,* animum despond XXIX, 6; et fugit; 7, 1. Eclipsis lunæ interitum e præsagire visa est, XXIX, 6, 8. Ejus afflictio mode Æmilio verba suggerit, XXIX, 6 b. *Adde Fragm. hi* 38-40. Tria genera hominum qui bello Persico in spicionem venerunt Romanorum; XXX, 6 sq.

Persis *vel* Persia, a meridie Mediæ versus ortum, X, 6, *coll.* § 4. Ejus satrapa, Alexander, frater Molonis, 40, 7. Inter eam et Parrhasiam (*f.* Parthiam) inte ctum desertum, V, 44, 4.

Persis porta, Sardibus, VII, 17, 6.

Personæ, ad similitudinem defunctorum virorum illustri expressæ, imagines majorum, VI, 53, 5.

Pessinus, oppidum Galatiæ, ubi deæ Matris templu XXII, 20, 5.

Petelini, fidem servantes Romanis, fame expognant Pœnis, VII, 1, 3.

Petræus, Philippi amicus, Lacedæmonem ab eo lega missus, IV, 24, 8; cum exercitu occurrit Dorimacho Æto in Thessalia, V, 17, 6.

Petratus (*si vera scriptura*), pater Siberti *vel* Sibyr Epirotæ, XXII, 9, 7.

C. Petronius, Romanorum legatus in Asiam, ad inspicie das res Prusiæ et Attali, XXXII, 26, 5.

Phacus, Macedoniæ oppidum, XXXI, 25, 2.

Phæacum luxus, XXXIV, 9, 15.

Phæneas, prætor Ætolorum, interest colloquio T. Quin cum Philippo, XVII, 1, 4 *et* 9; 3, 1; debilis oculis, 4, sq. Rursus, victo Philippo, interest colloquio ad Temp XVIII, 20, 11 sq.; 21, 3 sqq. Rursus prætor bello Æt lico, oratores de pace ad M'. Acilium mittit, XX, 9; ex decreto Ætolorum ipse ad Acilium mittitur, qui Æto los in fidem Romanorum traderet, XX, 10. Romam leg tus, intercipitur ab Epirotis, a quibus dimittitur solu quinque talentis, XXII, 8, 11; 9, 7 sqq. A Fulvio Co per ejus fratrem C. Lævinum pacem impetrat Ætolis XXII, 12, 10 sqq.

estus, urbs Cretæ. Portum Phæstiorum occupant exsu-s Gortynii, IV, 55, 6.
ethontis casus, II, 16, 13.
lanx Achæorum, duce Philopœmene, in cohortes (τέλη) visa, ex intervallis locatas in acie, XI, 11, 6; 15, 2. yrrhus, in bello cum Romanis, alternatim manipulos omano more instructos in acie locavit, et manipulos in alangis modum, XVIII, 11, 10. Phalangem decies ille militum habuit Antigonus *Doson* in prælio cum Cleo-ene, II, 65, 2; viginti quinque millium Ptolemæus ilopator, V, 65, 4. Macedonica convertere se et viritim gnare non potest, XVIII, 9, 4; commoda et incom-oda ejus, et ejus comparatio cum acie Romanorum, VIII, 12-15. Phalange Macedonica nihil terribilius un-am viderat L. Æmilius; XXIX, 6, 11 sq. Phalanx nsata, XVIII, 12, 5 sq. Quodnam spatium capiat pha-ix, sive in itinere, sive in acie, XII, 20 seq. Duplex, plex phalanx, διφαλαγγία, τριφαλαγγία, II, 66, 9; XII, , 7.
ara (τὰ), urbs Thessaliæ ad sinum Maliacum, XX, 10, ; 11. 1. Intra 12 dies inde Nicander Ephesum navigat redit, *ibid.*
aris tyrannus; cum eo immerito confertur Hieronymus Syracus., VII, 7, 2. Ejus taurus æneus, Agrigento rthaginem translatus, XII, 25.
asarna, Cretæ oppidum, XXIII, 15, 3 *et* 8.
eræ, præmium equitis qui hostem prostravit et spolia ei traxit, VI, 39, 3.
neas, XXXVI, 6, 1.
otia, Phocidis urbs: ejus obsidio, XXIX, 6 a, 5. In cem Phanotensium proditionem molientes Ætoli, deci-untur ipsi a Philippi præfectis, V, 96. Οἱ Φανοτεῖς, *po-itur pro* ipsius urbis *nomine;* in qua diversatur A. ostilius apud Nestorem Cropium, XXVII, 14, 4: *nisi* Φανοτεῖς *sunt incolæ castelli cui* Phanota *nomen,* *Epiro; quod tamen non necesse videtur ut statua-us.*
a. *Vide* Pharæ Messeniæ.
ræ, urbs Achæorum, ex 12 primis olim fœderatis, II, , 8. Pharæenses inter quatuor civitates quæ instaurare istinum fœdus Achaicum cœperunt, II, 41, 12. Eorum es peragrantes populantur Ætoli, IV, 6, 9; 7, 3. Rur-s agrum eorum, τὴν Φαραικὴν, populatur Euripidas Eolus, dux Eleorum, IV, 59; V, 94, 3. Cum nil opis eis lveniret a prætore Achæorum, nil amplius in commune nferre decernunt, IV, 60, 5 sqq. *Adde mox* Pharæa. haræensis Lycus, proprætor patriæ ditionis, V, 94, 1.
ræ *et* Pheræ (αἱ Φαραὶ *et* Φηραί), oppidum Messeniæ: us situs, XVI, 16, 3 *et* 8; a Messenis divulsa civitas, ncilii Achæorum fit particeps, XXV, 1, 2. *De* Pheris hessaliæ, *vide infra.*
rnaces, rex Ponti, bellum gerit cum Eumene et Ariara-he, III, 3, 6. Sinopen, liberam civitatem, expugnat; et e controversiis suis cum Eumene legatos Romam mittit, XIV, 10, 1 sqq.; XXV, 2, 6 sqq.; avarus et superbus, XV, 2, 7. Bellum persequitur cum Eumene et Ariara he, invitis Romanis, XXV, 4 sq. Inducias cum eo facit ttalus, Eumenis nomine, XXV, 6. Pacem petit ab Eu-ene et Ariarathe, XXVI, 6; fœderis formula. *ibid.* Rex mnium iniquissimus, XXVII, 15, 1; *conf.* XXV, 2, 7; , 2.
rsalus, urbs Phthiotidis in Thessalia, XVIII, 30, 7 sq.: am Ætolis eripuerat Philippus, XVII, 3, 12. Eamdem b eo apud Romanos repetunt Ætoli, *ibid. et* XVII, 8, ; XVIII, 21, 3; 30, 7 sq. Pharsaliorum agro opportune mminent Thebæ Phthiæ, V, 99, 3 sqq.
rus, insula maris Adriatici, prope Illyrici oram; in ea dominatur Demetrius Pharius, V, 108, 7. Pharii in gra-tiam Demetrii impunes dimittuntur a Romanis, II, 11, 15.
Pharus, urbs munitissima, ejusdem cum insula nominis, a Romanis capta et diruta, postquam ab eis defecit Deme-trius Pharius, III, 18 seq. Fœdere Philippi cum Hanni-bale cavetur, ne Romani domini maneant Phari, VII, 9, 13.
Pharusii, populus Africæ, XXXIV, *in fine, fr. lat.*
Pharycus, spoliavit Junonis templum Argis, IX, 34, 10.
Phaselis, urbs marititima *Lyciæ, s. Pamphyliæ,* XXX, 9, 4 *et* 9. Phaselitæ, *ibid.* § 7 *et* 10.
Phasis, fluvius Colchidis. Qui ad eum navigant, Sinopen ad dextram habent, IV, 56, 5. Ponto, supra regionem quæ fluvio alluitur, imminet regnum Artabazanis, V, 55, 2.
Phayllus, dux copiarum Achæi sub Garsyeride, V, 72 sq.
Pheias, insula Elidis, IV, 9, 9.
Pheneus, *Arcadiæ oppidum,* occupatum a Cleomene, II, 52, 2. Pheneensium ager, ἡ Φενικὴ: per eum ex Pso-phide in Stymphaliam proficiscitur Euripidas, inde Sicy-oniorum agrum invasurus, IV, 68, 1.
Pheræ, urbs Thessaliæ: prope eam acris incidit velitatio inter copias T. Quintii et Philippi, paucis diebus ante pugnam ad Cynoscephalas, XVIII, 2. Pheræorum et Pharsaliorum agro opportune imminet urbs Larissa, V, 99, 3; *conf.* XVIII, 2.
Phiala, præmium peditis qui hostem prostravit, et spolia ei detraxit, VI, 39, 3.
Phialia. *Vide* Phigalia,
Phialephoros, ἡ φιαληφόρος, apud Locrenses, XII, 5, 9 sqq.
Phibotides urbes. *Vide* Phœbatides.
Phidias Jovem Homericum expressit, XXX, 15, 4.
Phigalea, Phigelia, Phialia, Peloponnesi urbs *in Arcadia,* prope fines Messeniorum, cum Ætolis faciens, et in eo-rum potestate, IV, 3, 5 sq.; 31, 1. In ea residet Dorima-chus nomine Ætolorum, bellum moliens Messeniis, IV, 3, 5 sqq.; 6, 10. In eam confluunt Ætoli piratæ, qui ex Messenia prædam faciebant, IV, 3, 8; 79, 6 sq. In ea sedem belli figit Scopas cum Ætolis, incursionem in Mes-seniam faciens, IV, 6, 10 sq. Phialenses, deserentes Ætolos, urbem suam Philippo tradunt; IV, 79, 5 sqq. Præsidium urbi imponit Philippus, IV, 80, 3. Post ere-ptam Ætolis Phialiam, non recusant Messenii societatem belli Socialis, V, 4, 5.
Philæni aræ, prope majorem Syrtim, terminus ditionis Pœnorum in Africa, III, 39, 2; X, 40, 7.
Philænis, femina, de rebus obscœnis scripsit, XII, 13, 1.
Philammon, qui cædi Arsinoes reginæ præfuerat, occidi-tur a mulierculis cum filio et uxore, XV, 33, 11 sq.
Philemenus cum Nicone Tarentum prodit Hannibali, VIII, 26 seqq.; velut a venatione rediens cum apro, noctu ur-bem intrat, 31.
Philetærus, Eumenis frater, favet Pythese Thebano, XL, 1.
Philiades, Messenius, pater Neonis et Thrasylochi, XVII, 14, 3 et 12.
Philidas, dux Ætolorum et Eleorum adversus Philippum, post Euripidam, IV, 77, 6; 78, 1; ipsos socios Eleos diripit, 79, 2. Lepreo, et mox etiam Samico, cedere cogitur Philippo, IV, 80.
Philinus, scriptor historiæ primi belli Punici, effusum favorem prodit in Pœnos, I, 14. Ejus errores, I, 15; III, 26.
Philinus Corinthius, a Diæo, prætore Achæorum, virgis cæsus, XL, 5, 6.
Philippi, urbs Macedoniæ. *Civis* Philippenus, *Fragm. hist.* 41.

Philippicum bellum, III, 32, 7 sq.; natum ex bello Hannibalico; tum ex Philippico oritur Antiochicum, *ibid.* *Vide* Philippus, Demetrii fil.

Philippopolis, eadem quæ Thebæ Phthiæ in Thessalia, V, 100, 8.

Philippopolis Thraciæ, in Odrysis, qui Philippi præsidium inde expellunt, XXIV, 6, 5 sqq.

Philippus, Amyntæ fil., rex Macedoniæ, beneficia contulit Megalopolitanis, Messeniis, Tegeatis, Argivis, oppida eis restituens quæ Spartani eisdem ademerant, II, 48, 2; XVII, 14, 6 sqq.; *conf.* IX, 28, 7; 33, 8 sqq. Multa præparaverat ad bellum adversus Persas, III, 6, 5 et 12 sqq. *et* XXII, 2 b, 4. Cum victis ad Chæroneam Atheniensibus humanissime egit, V, 10, 1 sqq.; XVII, 14, 13 sq.; XXI, 18. In eum maledicentissimus est Theopompus, VIII, 11-13. Græcis causa et principium fuit servitutis, IX, 29; defenditur ab ista culpa, IX, 33.

Philippus Demetrii filius, Antigoni Gonatæ nepos, pater Persei; sub tutela est Antigoni *Dosonis patrui*, II, 45, 2, et ab eo præclare regitur, IV, 87, 6. Alexandri et Philippi Amyntæ filii genere prognatus videri studuit, V, 10, 10. Succedit in regnum, mortuo Antigono, II, 70, 8; etiam tum puer, annum ætatis septimum decimum nondum egressus, IV, 2, 5; 5, 3; 24, 1 : cui Apelles aliique tutores relicti erant ex Antigoni testamento, II, 87, 8. Ad eum legatos mittunt Achæi, de Ætolis conquerentes, et auxilia ab eo ex Sociali fœdere postulantes, IV, 15, 1 sq. Ætolis, utpote pro more agentibus, non nimis irascitur, 16, 2 sqq. Ad Sociale bellum gerendum cum exercitu Corinthum venit; domum jam reversis Ætolis, inde Tegeam movet, versus Laconicam, IV, 22; non immiscens se Lacedæmoniorum internis seditionibus, societatem cum populo firmat, 23 sq.; et Corinthum redit, sociorumque de Ætolis querelas audit, 24 *extr.* *et* sq. Ægii in concilio avita amicitiæ jura cum eo renovant Achæi, IV, 26, 7 sq. Hibernans in Macedonia, fœdus facit cum Scerdilaida, IV, 29. Ipse et Achæi fœdus de societate ineunt cum Polyrrheniis et Lampæis Cretensibus, IV, 55, 1 sq. Ætoliam, per Thessaliam et Epirum, petit, IV, 57, 1, et Ambraciam obsidet, 61; eamque et Phœtias capit, 63. Ad Stratum cum exercitu morantem invitant Achæi, ut trajecto Rhio Elidem invadat, 64, 2. Captis nonnullis Ætolorum urbibus, quum ei nunciaretur Dardanios invasionem parare in Macedoniam, domum redit, dein Larissæ in Thessalia hibernat, IV, 64-66. Œniadas, oppidum et arcem cum portu in Ætoliæ et Acarnaniæ confinibus, communit, 65, 7 sqq. Demetrium Pharium, ad se confugientem, benigne recipit, 66, 4 sq. Circa brumam cum parte exercitus, in Peloponnesum venit, IV, 67, 6 sqq.; moxque Eleos ad Apelaurum montem vincit, 69; Psophidem et alias eorumdem urbes capit, 70 sqq.; Apellem prohibet, Achæos in servitutem redigere conantem, 76, et Aratum adversus Apellis calumnias tuetur : *vide* Aratus. Egregia et vere regia ejus juvenis indoles, IV, 77; 82, 1; ex optimo principe dein in ferum tyrannum mutatus, IV, 77, 4; VII, 12 sqq.; IX, 23, 9. De solvendo stipendio exercitui ejus fit decretum Achæorum, V, 1, 11 sq. Bellum Sociale mari gerere aggreditur, V, 2 sqq.; Cephalleniam petit, ubi per Leontii perfidiam Palunte urbe non potitur, V, 3 sq. Thermum Ætoliæ petit, et templum ibi evertit et comburit, vindictæ nimis ferociter indulgens, V, 6 sqq. Ex Ætolia reversus, mira celeritate in Laconicam rursus irrumpit, eamque usque ad Tænarum populatur, V, 16 sqq.; ex Laconica Corinthum redit, 24, 1 sqq. Legatis Rhodiorum et Chiorum, ad pacem cum Ætolis faciendam invitantibus, paratum se esse respondet, si velint Ætoli, 24, 11; in Phocide rei magnæ gerendæ spem habet, 12 : sed ea spes irrita est, 26, 1 *et* 16. Ex Elatea P cidis revertens, Sicyonem devehitur, ibique apud Arat divertit, 26, 16; 27, 3. Leontium proditorem occidi rat, 27, 4 sqq.; inducias facit cum Ætolis, sed pax convenit, 28 seq. Hibernat in Macedonia, 30, 1. Byl rem urbem Pæoniæ occupat adversus Dardaniorum cursiones, V, 97. Melitæam oppugnaturus, scalas j breviores applicat, *ibid.* Thebas Phthias expugnat, sq.; in Peloponnesum cum classe et exercitu rever accepto nuncio cladis Romanorum ad Trasimenum lac pacem facit cum Ætolis, et Bello Sociali finem impo 101-105. Oppida Illyriæ, Macedoniæ vicina, cap Scerdilaida, recipit et præsidiis firmat, V, 108; dein c Illyriam petens (et ipsi Italiæ inhians, instigatus a metrio Phario, V, 108, 4 sq.), Apolloniæ Panico terri re infecta, non sine ignominia, in Macedoniam re V, 109 sq. Fœdus facit cum Hannibale et Pœnis, III 3 : cujus formula *exhibetur*, VII, 9. Adversus Messe primum pravos mores nudavit, VII, 12, 1. Adama antea omnibus Græcis, 12, 4 sqq.; a Cretensibus προ της insulæ electus, 12, 9; deinde exosus omnibus, 10 sqq. Natura bonus, procedente ætate in vitia inc X, 26, 7 sq.; quoties Demetrio Phario et Taurione sultoribus usus est, pessimus fuit; quoties Arato Chrysogono, optimus, VII, 13 sq.; IX, 23, 9; V, 5 sqq. Aratum veneno necat, VIII, 14. Lissum et A lissum capit, et multas Illyriorum urbes in deditio accipit, 15 sq. Quum Ætoli, Romani et Attalus fœ fecissent contra Philippum et Achæos, IX, 30, 6 sq. quam societatem etiam Lacedæmonios invitarunt Æ IX, 28 sqq.) Echinum urbem, quæ in Ætolorum potestate, oppugnavit cepitque, IX, 41 sq., et Ach aliisque sociis, opem ejus contra illos implorantib strenue providit, X, 41 sq.; postquam Argis, ubi hie vit, effrenatæ libidini indulsisset, X, 26. Iterum T mum Ætoliæ et Apollinis ibi templum vastat, XI, 4. legatos (*in concilio nescio quo, fortasse Achæor* declarat, paratum se esse ad pacem cum Ætolis æ conditionibus faciendam, XI, 7, 9 sq. Parum abes Attalum deprehendat, XI, 7, 2. Pacem cum Ætolis *Phœnicæ* in Epiro, XIII, 1. *coll.* XV, 23, 8; XVII, 14. Heraclidis opera classem Rhodiorum in ipsorum p incendio corrumpit, XIII, 4, 1-3, *et c.* 5, 1-3. Creten ad bellum adversus Rhodios concitaverat, XIII, 4, 5, 1. Bellum in Thracia gerit, XIII, 10, 6-9. Conjurati facta cum Antiocho M. de partiendo Ptolemæi Epipha regno, Cariam, Chium et Samum ad se rapit, III, 2 XV, 207. Licet pacem fecisset cum Ætolis, tamen Ci urbem, sociam Ætolorum, copiis cum Prusia ge junctis, expugnat capitque, XV, 21-23; XVII, 3, 4, 7. Rhodios dolosa legatione decipit, XV, 22, 5 *et* 1 sqq. Thasios violata fide subigit, XV, 24. Paulo ant tempus Lysimachiam, Ætolorum sociam, sibi subjecer moxque Calchedonem, XV, 23, 8; XVII, 3, 11. Per menum agrum et loca sacra vastat, Attalo ægre e mani ejus elapso, XVI, 1. Post debellatum cum Rhodiis Laden prælium oblatam Alexandriam usque naviga occasionem stulte omittit, XVI, 1 a, 1 sqq. Sami c sem habuit, XVI, 2, 4 *et* 9. Pugna navali ad Chi victus ab Attalo et Rhodiis, victoriam sibi tribuit, XV 2-8. Cariam invadit, XVI, 11 sq.; III, 2, 8. Ei bell indicunt Romani, ni a Græcis injuria lacessendis absist XVI, 27. Ille forti et constanti animo persequitur incept 28; Abydum oppugnat expugnatque, 29-34; legatu Romanum, ad Abydum secum expostulantem, non aud sed ut juvenem ridet, XVI, 34; Achæos concitare stu

d bellum cum Romanis, XVI, 38. Ex Epiri faucibus ropere se recipere coactus a T. Flaminino, plurimas Thessaliæ urbes vastavit, XVII, 3, 9; XVIII, 6, 4; XVII, 13, 2. Colloquium instituit cum Tito, et cum Etolorum, Rhodiorum et Attali legatis ad sinum Maliaum, XVII, 1-9; jocis ludit adversarios, 4, 4 sqq. Induiis pactis, legatos Romam mittunt partes omnes, 10 q. Bellum cum Philippo durare decernit senatus, 12. b ejus societate Achæos ad Romanorum partes traduxit ristænus, 13, 8 sq. Pugna ad Cynoscephalas victus, VIII, 4-10; in Macedoniam profugit, combustis Larissæ artis regiis, XVIII, 17, 1 sq.; pactis induciis, XVIII, 7, 4 sqq. denuo colloquitur cum Quintio ad Tempe de acis conditionibus, 19-21. Conditiones Titi accipit, et lium suum Demetrium obsidem dat, 22. Pax ei data a uintio confirmatur Romæ, 25. Senatusconsultum de ea ace, 27. Bello Antiochico fidelem Romanis operam præat; cujus gratia Demetrius fil. et ceteri obsides ei reituuntur, tributum remittitur, et plures urbes redduntur, X, 13; XXI, 9, 9. Queritur apud Romanos ereptam bi ab Ætolis Athamaniam et Dolopiam; et frustra imedire conatur pacem Ætolis datam, XXII, 14, 4. Cum o contendunt Thessali, Parrhæbi, Athamanes, et Eunenes, judicibus Romanis, XXIII, 4 sq. *et c.* 11, 1 sq. Iaroneæ cædem edit Philippus; et Casandrum, cujus pera in ea re usus erat, veneno tollit, XXIII, 13 sq. Romanis jam tum infensus, Demetrium filium Romam nittit ad purganda crimina, 14, 7 sq.; XXIV, 1. Byzaniis adversus Thraciæ regulos auxilia promittit, XXIII, 4, 12. Ad accusandum Philippum multæ legationes Roam conveniunt, XXIV, 1. Demetrii causa patri veniam ant Romani, 2. Inde Philippi et Persei, majoris filiorum, dium in Demetrium, et insidiæ, *c.* 3 *et* 7. Prusiæ auxia miserat ad bellum cum Eumene, XXIV, 1, 4; 3, 1. nvitus ex Thraciæ urbibus excedit tandem, XXIV, 6. Thracibus mediterraneis bellum facit, Philippopolin ræsidio munit, quod tamen paulo post ab Odrysis expellitur, *ibid.* Veluti furiis agitatus, insana consilia capit; Macedonas in Emathiam transducit; civium suo jussu lim interfectorum liberos custodiæ tradit; simultate nutua filiorum cruciatur, XXIV, 8. Eos alloquitur et unesta fraternarum discordiarum exempla ante oculos onit, XXIV, 8 a et b. Bellum animo destinaverat atque tiam paraverat, quod Perseus deinde adversus Romanos essit, XXII, 22 b, 4. *Alia nonnulla* ad Philippum ertinentia *in Fragm. hist.* 42-45.

ilippus, Persei natura frater et adoptione filius, octodecim annos natus Albæ moritur biennio post Perseum, XXXVII, 1 d, 2.

ilippus (falsus). *Vide* Pseudophilippus.

ilippus, Achæorum legatus in Macedoniam ad gratulandam Romanis victoriam de Perseo, XXX, 10, 3.

ilippus, Antiochi M. σύντροφος, elephantis præfectus ad Raphiam, V, 82, 8.

ilippus, Persei legatus Rhodum, XXVII, 4, 3 sqq.

ilo, Agathoclis adulator, ministri Ptolemæi Eupatoris et Epiphanis, XIV, 11, 1. *Inter* cognatos Agathoclis *refertur*, XV, 30, 5 (*ni ibi* Φιλάμμωνος *pro* Φίλωνος *legendum*). Occiditur in tumultu, XV, 33, 1 sqq.

ilo, Chalcidensis : eum Romanis dedere jubetur Antiochus ex pacis lege, XXI, 14, 7; XXII, 26, 11.

ilo Cnossius, Neocretibus præest in exercitu Ptolemæi Philopatoris, V, 65, 7.

ilo, Thessalus, pacis conditiones a Metello affert Diæo, quas ille respuit, XL, 4, 3 sqq.

ilocles, amicus Philippi, Demetrium Philippi filium Romam comitatur, XXIII, 14, 7; XXIV, 1, 5. Jam antea Romam a Philippo fuerat missus, occasione belli Prusiæ cum Eumene, XXIV, 3, 2. Ejusdem opera insidias Mylasensibus frustra struxerat Philippus, XVI, 24, 7.

Philocrates, Rhodiorum legatus Romam, XXX, 4, 1; 5, 1.

Philodemus, Argivus, Hieronymi legatus ad Hannibalem, VII, 2, 2 sqq.

Philomelienses, *cives urbis Phrygiæ majoris, cui* Philomelium *nomen*, XXII, 18, 4.

Philomelus et Onomarchus templum Delphicum spoliant; tyrannos illos tollit Philippus Amyntæ, IX, 32, 4 sqq.

Philophron, Rhodiorum legatus ad 10 legatos Romanos post bellum Antiochicum, XXIII, 3, 2. Eidem non placet ut Rhodii rebus Persei se immisceant, XXVII, 11, 2. Romanis favet, XXVIII, 2, 3; 14, 3. Romam legatus mittitur, ad deprecandam iram Romanorum post bellum Persicum, XXX, 4, 1 sqq. et *c.* 19, 4 sq.

Philopœmen, Megalopolitanus, promotor et consummator fœderis Achaici, II, 40, 2. Juvenis, prudenter fortiterque rem gerit in pugna Antigoni cum Cleomene ad Sellasiam, II, 67-69. De eo tres libros separatim edidit Polybius, X, 24, 5 sq. Nobilissimo Arcadiæ genere ortus, institutus est a Cleandro Mantinensi, *etc.*, X, 25, 1 sqq. Præfectus equitum creatus Achæorum, corruptam disciplinam restituit, et perpetuis exercitationibus equites suos præstantiores hostibus reddidit, X, 25, 6 sqq. et *c.* 21 et 22. Prætor Achæorum, XI, 10, 7; ad armorum cultum hortatur Achæos, et disciplinam omnem militarem restituit, XI, 8-10; ipse moribus simplicibus utens, et magna apud suos auctoritate, XI, 10, 1-7. Milites in itinere assuefacit ad parce utendum cibariis. *Fragm. hist.* 46. Machanidam, Lacedæmoniorum tyrannum, acie ad Mantineam vincit, XI, 11 sqq., et fugientem sua manu confodit, 18. Rursus Prætor, in unum diem juventute omni Achæorum, insciis omnibus, Tegeam convocata, incursionem in Laconicam fecit, et hostes insidiis circumvenit, XVI, 36 sq. Ei coronam decernunt Lacedæmonii, XXI, 15 sqq. Hujus rei gratia, ille Spartam venit, et in curia Lacedæmoniorum concionem habet, *ibid.* 5 sqq. Octoginta Spartanos ad Compasium occidit, muros Spartæ dejecit, et veteres exsules in urbem reduxit, XXI, 16 *coll.* XXIII, 1, 1; 7, 5 sq. Honestam in exsulum Spartam reductione, utilem vero in ipsius urbis depressione, rem egit, XXI, 17. Qua causa Romæ accusatur, XXIII, 1, 1; simul ipse legatos Romam mittit, 1, 4. Achæis facultatem dat, res a Bœotis per vim repetendi, XXIII, 2, 13. In renovanda societate cum Ptolemæo Epiphane levitatem committit, 9, 11. Ab eo in republ. dissident Aristænus et Diophanes, XXIII, 10. Rem Lacedæmone gestam defendit coram Q. Cæcilio, XXIII, 10, 8. Infensus est ei T. Quintius, XXIV, 5, 2, et frustra ab eo petit, ut gentis concilium sibi cogatur, 5, 15 sqq. Archonem ducem primum improbat, recte deinde collaudat utpote solerter occasione utentem; quod ei vitio vertit Polybius, XXIII, 10 a. Moritur eodem anno cum Hannibale et Scipione, XXIV, 8 d et 9. Captus a Messeniis et interfectus, XXIV, 12, 13, annos 70 natus, XXIV, 8 c. Cædem ejus Messenæ ulciscitur Lycortas, XXIV, 12. Per quadraginta continuos annos in republica cum gloria versatus, invidiam tamen effugit, XXIV, 9, 4. Cum Aristæno collatus, XXV, 9. Ejus statuæ in Græcis urbibus conservatæ, XL, 7 a. Eidem olim decretos honores vindicat Polybius, XL, 7 a, 3, *et* 8.

Philosophi tres, Athenis Romam legati, XXXIII, 1, 9.

Philostratus, præfectus quinqueremis Rhodiæ, in pugna ad Chium, XVI, 5, 1 sqq.

Philostratus, *Molossus Epirota* (*ut videtur*), A. Hosti-

lium Cos. per Epirum proficiscentem Perseo prodere molitur, XXVII, 14.

Philoteria, oppidum Cœlesyriæ ad lacum *Tiberiadis*, in quem Jordanes influit, V, 70, 3 sq. Eam in deditionem accipit Antiochus M., *ibid.*

Philotis, mater Charopis Epirotæ, cujus opera ille mulieres spoliare consueverat, XXXI, 21, 13 sq.

Philoxenus, *dithyrambicus poeta et musicus;* carmina ejus modosque vulgo addiscunt Arcades, IV, 20, 9.

Phlegræi campi, circa Capuam et Nolam, ab Etruscis olim possessi, II, 17, 1 sq.; III, 91, 7.

Phlius, oppidum Peloponnesi, *inter Sicyoniam et Argolidem*, occupatur a Cleomene, II, 52, 2. Phliasiorum tyrannus Cleonymus, tyrannide abdicata, Achæis se jungit, II, 44, 6. Eorum ager, ἡ Φλιασία; in eo ad Dioscurium castra ponit Philippus, IV, 67, 9.

Phocæa, civitas Æolica, ab Achæi partibus ad Attalum transit, V, 77, 4. Phocæenses alii cum Antiocho, alii cum Romanis facientes, legatos mittunt ad Seleucum, Antiochi filium, XXI, 4. Iis post bellum Antiochicum pristinas leges et agrum reddunt Romani, XXII, 27, 7.

Phocis. Phocenses fœdere Antigoni cum Achæis comprehensi, IV, 9, 4; 15, 1 sq.; queruntur de vi ab Ætolis facta, IV, 25, 2. In Phocide rem quamdam magni momenti gerere se posse sperat Philippus, V, 24, 12; sed irrita ea spes fuit, 26, 1 et 16. Inde ad Philippum mittuntur literæ Megaleæ, clam ad Ætolos scriptæ, V, 28, 4. Eam adversus Ætolos tuetur Philippus, X, 42, 2. Ea et Locride e vestigio deducere præsidia tenetur Philippus per inducias cum T. Quintio pactas, XVII, 10, 4. Phocenses tuti non sunt, quamdiu Philippus Chalcidem tenet, XVII, 11, 6. Liberi renunciantur ex senatusconsulto Romanorum, XVIII, 29, 6; ita tamen, ut Ætolorum concilio sint contributi, 30, 9. In Phocide Patrenses præsertim magnam cladem passi sunt bello Achaico, XL, 3, 4. *scil.* in pugna qua Metellus Achæos vicit (*conf. c.* 6, 11), et Diæum cum exercitu oppressit, XL, 1.

Phœbatides urbes, Illyrici (*alii codices* Φιβώπιδες), V, 108, 2.

Phœbidas, Lacedæmonius, Cadmeam per dolum occupat, IV, 27, 4.

Phœnice, urbs Epiri munitissima et opulentissima, II, 5, 8; 8, 4; XXXII, 22, 2; proditione mercenariorum Gallorum capitur ab Illyriis, II, 5. Romanorum legati ibi cum Epirotis agunt de Philippo, XVI, 27, 4. Inde ex Epiro Romam mittuntur legati, XXXII, 24; *conf. c.* 22, 1 sq.

Phœnicia *vel* Phœnice, regio Asiæ, *interdum communi* Cœlesyriæ *nomine comprehenditur, ut* V, 80, 3, et *sæpius alias; alias utrumque nomen conjungitur, ut* V, 66, 6; VIII, 19, 11; XXVIII, 1, 2. Inter eam et Ciliciam sita est Seleucia ad mare, V, 59, 4 sq. Antiochus ei et Cœlesyriæ manus injicit, III, 2, 8. Easdem ex Ptolemæi Lagi jure ad reges Ægypti pertinere, contendunt legati Ptolemæi Philopat. adversus Antiochum M., V, 67, 10. *Conf.* Cœlesyria.

Phœteæ, *sive* Phœtiæ, *Acarnaniæ* oppidum in potestate Ætolorum, captum a Philippo, IV, 63, 7 et 10.

Phœteum. *Vide* Phyteum.

Φωλεὸς, lustrum, latibulum, spelunca; locus sic dictus in urbe Megalopoli prope murum, IX, 18, 1; II, 55, 5.

Phorunna, oppidum Thraciæ, IX, 45, 4.

Phoxidas, Achæus, dux Græcorum mercenariorum Ptolemæi Philopat., V, 65, 3 sq.; 85, 2 sqq. *Conf.* seq.

Phoxidas, Melitæensis, centuriat copias Ægyptiacas, V, 63, 11. *Videtur* [illegible] *superiore. Conf.* Achæi

Phrixa, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9; in deditionem a[...] pitur a Philippo, IV, 80, 13.

Phrygia ad Hellespontum, XXII, 5, 14; *distinguitu[r]* Phrygia Majori, XXII, 27, 10. Utraque regno Eum[...] adjicitur a Romanis post bellum Antiochicum, *ibid.*

Phthiotæ. *Vide* Achæi Phthiotæ.

Phthiotis. *Vide* Eretria Phthiotidis, et Thebæ Phthiæ.

Phylarchus, historicus, contraria scribit Arato, et mu[...] tragœdias facit de casu Mantinensium, et de Aristo[...] cho Argivo, II, 56-59. Alia in eodem reprehendit Poly[...] II, 60-63.

Phylomachus (*aliis* Phyromachus, et Pyromachus), sta[...] rius, Æsculapii signum in templo Pergameno confe[...] XXXII, 25, 4.

Physcon, XXXIV, 14, 6. *Vide* Ptolemæus.

Physsias, nobilis Eleus, bello captus a Lyco, propræ[...] Achæorum, V, 94, 6.

Phytæum, Phyteum, *vel* Phœteum, Ætoliæ oppidum [...] media Ætolia, V, 7, 7; XI, 4, 4.

Phyxium, locus Elidis, V, 95, 8.

Picenus ager, devictis Senonibus ademtus, civibus Roma[...] divisus, II, 22, 7. Picenum populatur Hannibal, [...] 86, 9.

Pictones, populus Galliæ, XXXIV, 10, 6.

Pieriam vastat Scopas prætor Ætolorum, IV, 62, 1.

Pilum Romanum, ὁ ὑσσὸς, VI, 23, 8 sq.; I, 40, 13. Tri[...] pro eo hasta utuntur, VI, 23, 16.

Pinarus, Ciliciæ fluvius, XII, 17, 3.

Pindari laudatio pacis, parum honesta, IV, 31, 5 sq.

Piræeus, portus Athenarum, XVI, 26, 2 et 4.

Piratæ. *Vide* Ætoli et Illyrii. *Adde Fragm. gramm.* 8[...]

Pisa *vel* Pisæ, prima urbs Etruriæ, a Liguria venientib[us] II, 16, 2, e Sardinia eo appellit C. Atilius Cos., II, [...] 1; 28, 1. P. Scipio, Liguriæ oram legens, quinto die i[...] Massiliam venit, III, 41, 4, et eo redit, 56, 5.

Pisatis, Pisæus ager, pars Elidis in Peloponneso, IV, [...] 1. *Conf.* Olympia.

Pisces sub terra, in Galliæ campis versus Pyrenæum m[...] tem, XXXIV, 10, 4.

Pisidia: eam populatur Achæus, V, 57, 7. Ejus incolas [...] arma secum socianda adversus Selgenses hortatur G[...] syeris, nomine Achæi, V, 72, 9; 73, 3, *ubi commen[...] rantur Pisidiam incolentes* Etennenses, Sidetæ, Pe[...] lenissenses, Selgenses. Eam post bellum Antiochic[um] Eumeni dari a Romanis, consentiunt Rhodii, XXII, [...] 14; et datur ei Milyas, *quæ Pisidiæ accensebat[ur]* XXII, 27, 10.

Pissæum, Pelagoniæ oppidum, direptum a Scerdilaida, [...] 108, 1. *Conf.* seq.

Pissantini, populus Illyricus, cujus oppidum Orgys[...] Scerdilaidæ eripuit Philippus, V, 108, 8. *Nil vident[ur] hi commune cum* Pissæo *habere supra memorato, qu[od] Pelagoniæ* πόλισμα, *id est parvum oppidum, voc[at] Polybius.*

Placentia, colonia Romanorum ad Padum in Gallia Cisp[a]dana, III, 40, 5; 66, 9. Prope *Placentiam* (*sic legen[]dum videtur pro vulgato* Massiliam) erat sedes Anam[a]rum, II, 32, 1. Ibi castra ponit Scipio, III, 66, 9. Eode[m] se recipiunt qui e pugna ad Trebiam evaserunt, 74, [...] Eo convenire exercitum jubet consul, Liguribus bellu[m] illaturus, XXXIII, 8, 1.

Plagæ quatuor mundi, III, 36, 6 sq.

Platanus, oppidum Phœniciæ: fauces ad eam, V, 68, 6.

Plato conversionem rerumpubl. ex alio genere in aliud accurate explicavit, VI, 5, 1. Rempub. Cretensium similem esse ait reipub. Laconicæ, VI, 45, 1. Ipsius respub., 47, 7 sqq. Fabula Arcadica ab eo citata, de hominibus in lupos

mutatis, VII, 13, 7. Ejus dictum (beatos fore homines, si philosophi regnarent) ad historiæ scriptionem applicat Polybius, XII, 28, 2; *conf.* c. 27.

lator, dux Illyriorum, quos Philippus subsidio misit Cretensibus, IV, 55, 2.

leiades. *Vide* Vergiliæ.

leuratus, Illyriæ rex, pater Agronis, II, 2, 4, *et Scerdilaidæ.*

leuratus, *Scerdilaidæ filius, Pleurati nepos, pater Genthii*, cum Scerdilaida copias educit adversus populos Epiri, Philippi socios, X, 41, 4. Ei parent Dalmatæ, XXXII, 18, 3 sq. Eidem a T. Quintio dantur Lychnis et Parthini, Illyriæ civitates, quæ in Philippi fuerant potestate, XVIII, 30, 12; XXI, 9, 7; XXII, 4, 3.

leuratus, *Pleurati filius*, Genthii frater, a fratre occiditur, XXIX, 5, 8.

leuratus, exsul Illyricus, Persei legatus ad Genthium regem, XXVIII, 8, 1.

rnæ militares, VI, 37 seq. *Conf.* Desertores.

rni. *Vide* Carthaginienses.

oesis tribus partibus constat, historia, dispositione, fabula, XXXIV, 4, 1 sqq. Homeri poesis est scriptio philosophica, XXXIV, 4, 4 sqq.

olemarchi, πολέμαρχοι, magistratus civitatum Peloponnesi, qui claves urbis in sua potestate habent, et interdiu in statione ad portas versantur, IV, 17, 2. Eosdem, IX, 17, 3, *vocat* τοὺς ἄρχοντας τοὺς εἰθισμένους τηρεῖν τὰς πύλας. Cynæthensium polemarchi urbem Ætolis prodiderunt, IV, 17, 3. Polemarchorum curia, τὸ Πολεμάρχειον *vel* Πολεμαρχεῖον, Phigaliæ, IV, 79, 5.

olemarchus Arsinoensis, Ætolorum legatus Romam, XVII, 10, 8.

olemocles, Rhodiorum navarchus adversus Byzantios missus, IV, 52, 2; cum classe in Cretam mittitur petentibus Cnossiis, 53, 1; ab Eleutheruæis Cretensibus incusatur occidisse Timarchum, civem Eleutheruæum, 53, 2.

olemocrates, pater Limnæi, XXIX, 3, 6. Eum in Samothraciam mittere, Eumeni proponit Perseus, ut ibi arcani fœderis pretium apud sequestrum deponat, XXIX, 1 f, 3.

oliasium, locus *nescio quis* Laconicæ, XVI, 16, 2.

olichna, oppidum ditionis Argivorum, captum a Lycurgo, Spartæ rege, IV, 36, 5. *Confer* Prasiæ.

olyænus, *Achæus*, bello Persico, temporis rationem habendam censet respectu Romanorum, XXVIII, 6, 8.

olyænus, Cyparissensis, comes Philopœmenis Machanidam persequentis, XI, 18, 2.

olyaratus, Rhodius, cum Dinone frustra Rhodios ad Persei partes a Romanis abstrahere conatur, XXVII, 6; *conf.* c. 11, 2. Ptolemæos Popilius jubet eum Romam mittere, XXIX, 11, 9. Rhodum, et post varia fata Romam tandem transportatur, XXX, 9.

olybius, Megalopolitanus, *diversus a nostro, ac fortasse avus ejus sive patruus*, unus e ducibus Achæorum sub Philopœmene, in pugna ad Mantineam cum Machanida, XI, 15, 5.

olybius *noster*, Megalopolitanus, historiarum scriptor, Lycortæ filius, XXIII, 1, 6. Historiam suam scripsit in usum maxime Græcorum, I, 3, 7 sq. Ejus molem excusat, III, 32, 1 sqq. Visendi studio et veritatis cognoscendæ, iter per Alpes suscepit, III, 48, 3. Eodem consilio Africam, Hispaniam, Galliam peragravit, et Atlanticum quoque navigat oceanum, III, 59, 7. Eas res in historia sua descripsit, quæ partim ipsius, partim patrum memoria acciderunt; quarum aliis ipse interfuit, alias a testibus oculatis accepit, IV, 2, 2. In exquirendis temporibus diligentissimus, ex sententia Ciceronis, VI, 2. Ejus ætate terra et mari omnia patebant, et pleræque artes ita erant perfectæ, ut certa quadam via ac ratione addisci præcepta earum possent, IX, 2, 5; X, 47, 12. Tactici ejus Commentarii, IX, 20, 4. Pyrsiarum ratio ab eo emendata, X, 45, 6 sqq. De Locris bene meritus est, XII, 5, 1-3. Zenonem Rhodium de errore in ipsius historia commisso amice admonet; et ab aliis, ut idem sibi faciant, postulat, XVI, 20, 5 sqq. Legatus nominatur ad Ptolemæum Epiph. cum Lycorta et Arato, licet tunc nondum ea ætate esset, qua ex lege alias respubl. capessere posset; neque vero locum habuit ea legatio, XXV, 7. Eum ridet Posidonius scribentem, 300 urbes Celtiberiæ eversas esse a Ti. Graccho, XXVI, 4. Suspectus videtur Romanis, XXVIII, 3, 7. Præfectus equitum nominatur Achæorum, prætore Archone, XXVIII, 6, 9. Pro restituendis Eumenis honoribus verba facit, c. 7, 8 sqq. Legatus mittitur ad Q. Marcium Philippum Cos. in Thessaliam, ut auxilia ei offerret Achæorum, quæ ille tamen non accepit, 10 sq.: sed in castris Romanis manens, rebus tunc gestis interfuit, 11, 6. Appio Centoni, jussu consulis, negat auxilia Achæorum, quæ ille postulavit, 11, 7 sqq. Per singulos annos, quæ apud quemque populum quoque anno gesta sunt, descripsit, incipiens cujusque anni historiam a rebus in Italia gestis, XXVIII, 14, 9 sqq. Ptolemæis fratribus auxilia adversus Antiochum mittenda censet, XXIX, 8, 2; 9, 1 sqq. Equitum auxiliarium præfectum ab Achæis eum petunt Ptolemæi, 8, 5; saltem suarum copiarum ducem, si auxilia non mitterent Achæi, 10, 7. Romæ inter exsules (ob belli Persici culpam vel suspicionem) versans (*conf.* XXXII, 9, 5), Demetrio Seleuci filio, Romæ obsidi, suadet ut fuga in Syriam evadere et regnum ibi capessere conetur, XXXI, 19-24. Venationem singulariter amat, XXXI, 22, 3; XXXII, 15, 8. Pro eo maxime et Stratio, exsulibus Romæ, deprecantur legati Achæorum, XXXII, 7, 14. Consuetudinis ipsius cum Scipione initium, incrementum et perpetuitas, XXXII, 9 seq. Fabius et Scipio, fratres, quum ceteri græci exsules per Italiæ civitates distribuerentur, apud prætorem effecerant, ut Polybio Romæ manere liceret, XXXII, 9, 5. Libertas ei datur Roma domum redeundi cum ceteris exsulibus; ampliora ille petit pro exsulibus, sed ridetur a Catone, XXXV, 6. A. M. Manilio consule Lilybæum arcessitus, XXXVII, 1 e, 1. Corcyram delatus, hinc in Peloponnesum revertitur, dissoluto ad tempus bello Punico, *ibid.* § 3. Quomodo de seipso loquatur, explicat, 1 f, 1 sqq. Proprium ipsius nomen, parum commune, *ibid.* § 4. Scipione res in Africa gerente, classe ab eo accepta, scrutandi illius orbis causa circumvectus est, XXXIV, *in fine, fr. lat.* Cum Masanissa conversatus est, IX, 25, 4. Adest Scipioni in eversione Carthaginis, XXXIX, 3, 6. Corinthi expugnationi interest, aut paulo post supervenit, XL, 7, 1. Philopœmenis honores vindicat, XL, 7 a, 3 *et* 8; *item* Arati et Achæi, *ibid.* § 10. De Diæi bonis nihil eorum, quæ ei a legatis Romanis oblata sunt, accipit, XL, 9, 1. Achaiæ statum ordinat ex mandato decem legatorum Romanorum, XL, 10. Honoribus a popularibus suis cumulatur, *ibid.* § 4 sqq. Confectis decem legatorum mandatis, Romam revertitur, XL, 13, 1. Regnante Ptolemæo Evergeta Physcone in Ægypto fuit, XXXIV, 14, 6. Sardibus in Asia collocutus est cum Chiomara, Ortiaginis uxore, Gallorum reguli, XXII, 21, 12. Universa ejus Historiarum summa et epilogus, XL, 14, 1. sqq. Separatim a sua historia scripsit Vitam Philopœmenis, tribus libris, X, 24, 5 sq.; *Bellum Numantinum, Tactica, de Habitatione sub Æquatore, de Zonis et Polis mundi. Mortuus est domi, anno ætatis* 82.

Polycletus, Cyrenensis, Hieronymi legatus ad Hannibalem, VII, 2, 2 sqq.

Polycrates, Argivus, Mnasiadæ filius, hortatur milites Ptolemæi Philopat., V. 63, 5 sqq.; equites exercet, 65, 5. Eisdem præest in prælio ad Raphiam, 82, 3; 84, 8. Cypro præficitur, et fideliter eam administrat, XVIII, 38, 5 sq. Ejus cognatæ, quum consolari vellent Œnanthen, Agathoclis matrem, male ab ea accipiuntur, XV, 29, 10. E Cypro reversus, Scopam accusat, XVIII, 37, 1. Anacleteria Ptolemæi Epiph. parat, et magnam Alexandriæ potestatem obtinet, 38, 3 sqq.: sed procedente tempore in omne genus libidinis prolabitur, *ibid.* Rebelles optimates Ægyptiacos in potestatem regis redigit, XXIII, 16, 3 sq. Ejus pravo consilio juvenis rex nullam partem rei militaris attingit, XXIII, 16, 7.

Polycritus, Neptuni templum Mantineæ spoliavit, IX, 34, 10.

Polymedes, Ægiensis, bello capitur ab Eleis, V, 17, 4.

Polyphantas cum copiis mittitur a Philippo ad defendendam Phocidem et Bœotiam, X, 42, 2.

Polyphontes, Lacedæmonius, effugit cædem factam a factione Ætolica, et ad Philippum evadit, IV, 22, 12.

Polyrrhenii, Cretenses, a Cnossiorum societate ad Lyttios deficiunt, IV, 53, 6. Quingentos (*s.* trecentos) Cretenses Philippo et Achæis auxilio mittunt, IV, 55, 5 sqq.; 62, 1.

Polyxenidas, Rhodius, dux Cretensium in exercitu Antiochi, Labum montem superantis, X, 29, 6.

Pompa magnifica Antiochi Epiphanis, XXXI, 3.

Pompidas, exsul Thebanus, Chalcide apud legatos Romanos accusat Neonem et Hippiam eorumque socios, XXVII, 2, 1 sqq.

Pons fluvio Bacaræ s. Macari impositus a Mathone, I, 75, 5; Alphei a Philippo instauratus, IV, 77, 5; Tiberis ab Horatio Coclite rescissus, VI, 55.

Pontus Euxinus. A navigantibus in eum vectigalia exigunt Byzantii, III, 2, 5. Ostium ejus in potestate est Byzantiorum, IV, 38, 2 sq., et gratias illis merito habent Græci omnes, 38, 10; quibus regiones ad Pontum sitæ multa, quum ad necessarios vitæ usus, tum ad lautitiam, suppeditant, IV, 38, 3 sq. Pontica salsamenta, XXXI, 24, 1. Ponti ambitus; ejusdem duo ostia, Bosporus Thracicus et Cimmerius, IV, 39, 1 sqq. Mensura ejus a Bosporo Thrac. ad Cimmerium, XXXIV, *in fine, fr. lat.* Cur continuo effluat, duplex causa, IV, 39, 7 sqq.; olim opplebitur, 40, 4 sqq.; et instar lacus et paludis erit, sicut Mæotis palus, 42. Ei supra regionem, quæ Phasi fluvio alluitur, superne imminet regnum Artabazanis, V, 55, 2.

Ponti regnum, apud Polybium vocatur Cappadocia ad Pontum, V, 43, 1 sq.

C. Popillius (*vel* Popilius) *Lænas*, ab A. Hostilio procos. legatus mittitur ad Thebanos, Achæos, Ætolos et Acarnanes, belli Persici causa, XXVIII, 3-5. Legatus a senatu in Ægyptum missus, Antiochum Epiphanem, Syriæ regem, circulo inscribit, XXIX, 11; copias Antiochi Cypro ejicit, *ibid.* § 10. Ptolemæos fratres jubet Polyaratum Rhodium Romam mittere, XXIX, 11, 9; XXX, 9, 2. Ejus rogatu Menalcidas e custodia dimittur a Ptolemæis, XXX, 11, 2.

Popillius Lænas, legatus Romanorum in Liguriam, XXXIII, 7, 1.

Populorum arborum lacrymæ, II, 16, 13.

Populus Romanus. *Vide* Romani, et Romanorum Respublica. Popularis status. *Vide* Democratia. Populi potestas in repub. Romanorum, VI, 14. Populus Romæ obnoxius senatui, 17.

M. Porcius Cato, consul, in Hispania, uno die muros omnium cis Bætin [illegible] [illegible]t, XIX. Indignatur [illegible]rinum [illegible] [illegible]uctum, XXXI, 24. [illegible]ex dic[illegible] [illegible]os exsules domum

dimittendos, et in Polybium majora postulare conantem, XXXV, 6. Ejusdem judicium honorificum de Scipione Æmiliano, in Africa militante, XXXVI, 6, 6. Ejusdem lepide dictum in tres legatos ad pacem inter Prusiam et Nicomedem componendam missos, XXXVII, 1 b, 3. Reprehensio Postumii Albini, græce historiam scribentis, et tamen imperitiam sermonis deprecantis, XL, 6.

Porcorum magna copia in Italia, maxime in ora maritima Etruriæ et Galliæ Cisalpinæ, II, 15, 2 sq.; XII, 4. Bu[illegible]cina ibi convocantur greges, XII, 4, 11 sqq.

Porphyreon, Phœniciæ oppidum: Angustiæ ad eum, V, 68, 6. De eisdem angustiis, a Nicolao Ptolemæi du[illegible] obsessis, *conf.* V, 69, 1.

Porta Persis, Sardibus, VII, 17, 6; Tegeatis Messen[illegible] XVI, 17, 3; Temenis, Tarenti, VII, 27, 7; 30, 2. *Ad[illegible]* Pylæ.

Portenta ante pugnam Cannensem, III, 112, 8.

Porticus, ἡ στοὰ, *vinearum series longior, opus vine[illegible] contextum*, I, 48, 2; IX, 41, 1 et 3; XXII, 11, 6 sqq. *Fragm. gramm.* 102.

Porticus Scythica (*ni potius* Tychica) Syracusis, VII[illegible] 5, 2.

Posidonius ridet Polybium, scribentem, trecentas u[illegible]bes eversas esse in Celtiberia a Ti. Graccho, XXVI, 4.

Aulus Postumius, Cos. cum Cn. Fulvio, anno Urbis 52[illegible] II, 11, 1. *Sed mendosum est prænomen*, et Luci[illegible] *scribendum*, Λεύκιος *pro* Αὖλος. *Vide infra* in L. P[illegible]stumius.

A. Postumius *Albinus* (*idem qui consul fuerat A.* [illegible] 574.), legatus mittitur ad Dardanios et Thessalos adve[illegible]sus Perseum et Bastarnas, XXVI, 9.

A. Postumius *Albinus*, prætor urbanus, XXXIII, 1, 5; l[illegible]gatus ad pacem componendam inter Attalum et Prusian[illegible] XXXIII, 11. Consul cum L. Lucullo, XXXV, 3, 7. Hon[illegible]vanus, græcarum literarum ridicule studiosus, XL, 6.

L. Postumius *Albinus, idemque Magellus cognomin[illegible]* Consul cum Q. Mamilio, obsidet capitque Agrigentu[illegible] I, 17-19. *Idem* Lucius Postumius, *cui in codd. perp[illegible]ram prænomen* Aulus *datur*, consul *iterum* cum C[illegible] Fulvio, II, 11, 1; plures civitates Illyrici in deditione[illegible] accipit, et duram pacem Teutæ et Illyriis imponit, I[illegible] 11 sq.

L. Postumius *Albinus*, prætor, mittitur in Galliam Cis[illegible]pinam, III, 106, 6; cum universo exercitu occidio[illegible] deletur, 118, 6.

Pothine, celebris tibicina Alexandrina, XIV, 11, 3 sq.

Pothion, Rhodiorum prytanis, XXIII, 3, 10.

Prædæ tertia pars apud Lacedæmonios regibus cedeba[illegible] II, 62, 1. Apud Romanos præda divendita æqualiter [illegible]viditur, prudenti instituto, X, 15, 4 sqq. et c. 16 sq.

Præfecti sociorum, VI, 26, 5 sq. Eorum potestas infige[illegible]darum pœnarum, 37, 8. Præfectus turmæ equitum, V[illegible] 25, 1 sq.

Præmiorum (*scil.* honorum) et pœnarum apud Roman[illegible] arbiter est populus, VI, 14, 4-8. Præmia militaria, V[illegible] 39; *Fragm. hist.* 47.

Præneste, una ex urbibus Italiæ, in quas impune exsul[illegible]tum abire licet civi Romano, capitalis criminis reo, VI[illegible] 14, 8.

Prætores Achæorum quotannis primum duo, mox [illegible] unus, II, 43, 1 sq. Prætoria comitia Achæorum, cir[illegible] Pleiadum ortum, initio æstatis; Ætolorum autumno, IV[illegible] 37, 2 sq. (*Coll.* III, 16, 7; 17, 1); V, 1, 1; 30, 7. *Ætolorum* prætor, quo die nominatur, eodem magistratum ini[illegible] II, 3, 1.

Prætorium in castris Romanis, VI, 27, 1; 41, 2. Custodi[illegible] prætorii, VI, 33, 12; 35, 2.

Prætutianus ager, III, 87, 3.
Prasiæ, oppidum ditionis Argivorum, captum a Lycurgo rege Spart., IV, 36, 5.
Pratio, Rhodiorum legatus ad Antiochum Epiph. in Ægyptum, de pace cum Ptolemæis facienda, XXVIII, 19, 1.
Prienenses, *cives Prienes, Ioniæ urbis*, pecuniam, ab Oroferne depositam, Ariarathi tradere nolunt; male idcirco ab eo mulctati, XXXIII, 12.
Prinassus, Cariæ urbs, a Philippo obsessa et capta, XVI, 11. *Cives* Prinassenses, *ibid.* § 5.
Principes in legione Romana, 1200 numero, VI, 22, 7 *et* 9; eodem modo armati quo hastati, 23, 16. Eorum sedes in castris, 29, 6 sqq.; ministerium castrense, 33, 3 sqq.
Prion, *id est Serra*, collis in Africa, ubi concisus est exercitus Spendii et Autariti, I, 85, 7.
Prion, locus Sardibus, ubi urbs arci jungitur, VIII, 15, 6.
Pristes, navigiorum genus, cum lembis numerantur, XV, 2, 9; sed majora iis erant, XVII, 1, 1.
Proagoræ, Megalopolitani, armenta abigit Nabis, XIII, 8, 7.
Proander, Ætolus, amicum se Romanorum simulat, XXVIII, 4, 3 sq.
Prolaus. Vide Proslaus.
Promontoria præcipua Europæ, XXXIV, 7, 11 sq.; Siciliæ tria, I, 42. *Adde* Mercurii promontorium. Pulchrum, Argennum, *etc.*
Pronni, oppidum Cephalleniæ cum portu : quod ægre obsideri posse videns Philippus, Paluntem pergit, V, 3, 3 sq.
Propontis, per Bosporum Thracicum jungitur Ponto, IV, 39, 2 *et* 4; 43, 1. Per Hellespontum eo intratur, XVI, 29, 7 sq. Ejus fauces, ad Sestum et Abydum, IV, 44, 6. Eo adversus Thracum regulos auxilia Byzantiis promittit Philippus, XXIII, 14, 12.
Propus, eminens collis in Oligyrto monte Arcadiæ, IV, 10, 6.
Proserpinæ et Cereris ædes, Thesmophorium, Alexandriæ, XV, 29, 8.
Proslaus, Sicyonius, arci Psophidis præficitur ab Achæis, IV, 73, 9, *nomen suspectum.*
Proverbia et sententiolæ proverbiales, *quæ a Polybio citantur vel usurpantur,* XII, 23, 7; IV, 34, 2; XL, 7, 3; XXIX, 6, 10; IV, 52, 2; X, 32, 1; VII, 11, 3; VIII, 21, 5; XXX, 4, 7; XXXI, 20, 1; XXXVIII, 2, 9; XV, 16, 6; XXI, 12, 9; V, 32, 1; XXIV, 8, 3; XVI, 24, 4; VII, 13, 7; XV, 4, 11; V, 11, 1; *Fragm. hist.* 27; V, 7, 4; IV, 27, 7; XXIV, 8, 10; XV, 20, 3; IX, 34, 11; XXXIII, 3, 3; *et* XL, 3, a; IX, 25, 3; XV, 25 a, 1; XXXIII, 27, 2; XII, 12 a, 1 sq.; 26, a, 2; XXX, 18, a; XL, 7 a.
Prusias, rex Bithyniæ, *cognomine Zielas, pater Prusiæ* τοῦ Κυνηγοῦ; eum Rhodii ad belli societatem adversus Byzantinos invitant, IV, 47, 7. In Byzantios iratus, accipit invitationem, IV, 49; *conf.* III, 2, 5; IV, 48, 13. Hieron et Mysiam Byzantiis adimit, IV, 50. Ex Hiero ligna, marmora, tegulas aufert, 52, 7 sq. Byzantii contra eum advocant patruum ejus, Tibœten, in Macedonia exsulantem, 50, 1 *et* 8 sq. Pacis conditiones inter eum et Byzantios conclusæ, IV, 52, 6. Dona mittit Rhodiis, terræ motu afflictis, V, 90, 1. *Idem* internecione delet Gallos Ægosages, quos Attalus in Asiam invitaverat, V, 111. *coll. c.* 77 seq. *De* Prusia (*nescio* patre, *an* filio) *agitur etiam Fragm. hist.* 48 sq.
Prusias (ὁ Κυνηγὸς *cognominatus, i. e. Venator*), *filius superioris,* rex Bithyniæ; Philippi, Macedoniæ regis, gener, XV, 22, 1 sq. *coll.* 23, 10, *et* XVII, 4, 7. Philippi auxilio Cium, Bithyniæ urbem, Ætolorum sociam, expugnavit sibique subjecit, XV, 21-23; XVII, 4, 7. Sollicitationem Antiochi, per literas admonitus a Scipione, respuit, et Romanorum amplectitur partes, XXI, 9. Bellum gerit cum Eumene, ad quod auxilia ei mittit Philippus, III, 3, 6; XXIII, 18, 8; XXIV, 1, 4; 3, 1 sq. *Confecto eo bello, socius fuit Prusias Eumenis adversus Pharnacem : certe* in formula fœderis, XXVI, 6, 3; ab una parte *nominantur* Eumenes, Prusias, et Ariarathes; ab altera parte Pharnaces. Post bellum Persicum, liberti habitu Romanum senatum salutat, XXX, 16; per legatos accusat Eumenem Romæ, XXXI, 6, 2; 9, 3; rursus, XXXII, 3 *et c.* 5, 5. Attalum acie vincit, templa circa Pergamum diripit, et regionem vastat, XXXII, 25; *conf.* 26, 2. In reditu exercitus ejus fame et morbis laboravit, 25, 14. Intervenientibus Romanis, pacem cum Attalo facere cogitur, XXXIII, 10 sq. Ei a Nicomede presso per legatos subveniunt Romani, XXXVII, 1 e, 1 sqq. Ab eo Attali arma avertunt Romani, *ibid.* Humile hominis ingenium, et effeminati mores, XXXVII, 2. Abalienati ab eo subditi, defectionem spectabant, *ibid.* § 7.
Prytanes Rhodiorum. XIII, 5, 1; XV, 23, 4; XXIX, 4, 4; *Fragm. histor.* 53; per sex menses gerunt magistratum, XXVII, 6, 2. Eorum curia, Prytaneum, XV, 23, 3; XVI, 15, 8; XXIII, 3, 10.
Prytanis, philosophus Peripateticus, leges scripsit Megalopolitanis, V, 93, 8.
Pseudophilippus, Philippi, Persei filii, nomen aucupatus, XXXVII, 1 d, 1 sq., Macedonas trans Strymonem vincit, *ibid.* § 2. Totam Macedoniam occupat, *ib.* § 3. Ejus victoriæ nuncium in Græcia vix fidem invenit, *ib.* § 3 et 4.
Psophis, urbs antiqua et munitissima Arcadiæ, Eleis contributa, IV, 70, 2 sqq.; 68, 1; 69, 2; propugnaculum Eleorum adversus Achæos, et arx belli, IV, 71, 2; capitur a Philippo, 71 sq. Achæis ab eodem traditur, 72, 6. Psophidii, IV, 71, 13; 72, 8.
Ptolemæi, reges Ægypti. *De* Ptolemæo *nescio quo, agitur Fragm. hist.* 55.
Ptolemæus *primus,* Lagi filius, moritur Olymp. 124; II, 41, 2; 71, 5 sq. Disceptatur, utrum ad eum, an ad Seleucum, pertinuerit Cœlesyria, ob devictum Antigonum, V, 67.
Ptolemæus Philadelphus, secundus Ægypti rex, filiæ suæ Berenicæ, Antiochi Syriæ regis uxori, Nili aquam bibendam mittit, *Fragm. hist.* 54. Pincerna ejus, Cleino puella; cui plures statuas rex posuit Alexandriæ, XIV, 2. Uxor, Arsinoe, Lysimachi filia, Thraciæ regis; filius ex ea, Lysimachus, XV, 25, 2.
Ptolemæus Euergetes, propter casum Berenices, *sororis suæ,* iratus Seleuco *Callinico,* Syriam bello petit, et Seleucia urbe potitur, V, 58, 10 sq. Frater ejus, Lysimachus, Arsinoes filius, XV, 25, 2. Uxor, Berenice, Magæ filia; filii duo, Ptolemæus Philopator, et Maga, XV, 25, 2. Amicus Achæorum, multa in eos beneficia contulerat, II, 47, 2; *adde* XXIX, 9, 14. Dein deserens Achæos, Cleomenem opibus juvat, Antigono *Dosoni* eum oppositurus, II, 51, 2. De ejus societate cum Cleomene, falsa et absurda perhibet Phylarchus, II, 63. Extremo regni ejus tempore Alexandriam venit Cleomenes, V, 35, 1. Mortuo Euergetæ successit filius Philopator, II, 71, 3; V, 34, 1.
Ptolemæus Philopator, circa Olymp. 140 succedit patri Euergetæ, II, 71, 3; IV, 2, 8; V, 34, 1, *coll.* 35, 1. Fratrem Magam et Berenicen matrem occidit; negligens et socors princeps, aditu difficilis, amoribus et compotationibus indulgens, V, 34, 1; 36, 1; XV, 25, 2. Eo regnante,

perit Alexandriæ Cleomenes, V, 35-39. Principem regni ministrum habuit Sosibium, V, 35, 7. Ab eo per legatos petunt Achæi et Philippus, ne Ætolos ulla re juvet contra socios, IV, 30, 8. Rhodiis deprecantibus, libertatem concedit Andromacho, patri Achæi, IV, 51. Ei Antiochus M. bellum infert de Cœlesyriæ possessione, I, 3, 1; III, 2, 4; IV, 2, 11; V, 1, 5; 3, 1; 38-87. (*conf.* Cœlesyria, *et* Antiochus M.) Denunciatur Antiocho, Ptolemæum consilia communicare cum Achæo rebelle, V, 42, 8; 57, 2; VIII, 17, 9 sq. Ab eo ad Antiochum desciscit Theodotus, Syriæ præfectus, V, 40, *et* 61 sq. Antiochum primo legationibus differt, V, 63 sqq; dein prœlio vincit ad Raphiam, 86. Cœlesyriæ civitates, quas ceperat Antiochus, omnes se ei tradunt, et miris modis ei blandiuntur, *ibid.* Pacem petenti Antiocho dat, et fœdus cum eo facit, 87. Eum occisurus Theodotus, medicum occidit, V, 81. Soror *et uxor* ejus, Arsinoe, expeditioni in Cœlesyriam susceptæ interest, V, 83, 8. *De* eadem *vide* XV, 25, 2. Dona mittit Rhodiis, terræ motu afflictis, V, 89. Per legatos invitat Philippum ad pacem faciendam cum Ætolis, V, 100, 9. Athenienses turpiter ei blandiuntur, V, 106, 7 sq. Ab eo Romani per legationem frumentum petunt, IX, 44. Ad perditum vitæ genus vertitur, XIV, 12. Unde bellum intestinum ei conflatur ab Ægyptiis, III, 2, 4; V, 107; XIV, 12, 4. Sodalis ejus, Agathocles, XIV, 11, 1; amica, Agathoclea, sub cujus fuit imperio rex, XIV, 11, 5. De eodem et Arsinoe in quartodecimo libro narratio inerat, XIV, 12, 5.

Ptolemæus Epiphanes, Philopatoris filius, parvulus succedit patri; et statim de ejus regno dividendo pactum inter se ineunt Philippus et Antiochus *Magnus*, III, 2, 8; XV, 20. Aula ejus turbatur seditionibus procerum, tutorum pupilli, Sosibii, Agathoclis, et Tlepolemi, XV, 25 sqq; XVI, 21 sq. Ejus dux Scopas subigit Judæam, ab Antiocho præreptam, XVI, 39, 1; sed is mox prœlio victus ad Panium ab Antiocho, tota rursus Judæa et Cœlesyria pellitur, XVI, 39, 3 sqq. *et c.* 40. Philippus a Romanis jubetur ei reddere urbes, quas post Philopatoris mortem Ægyptiis ademerat, XVII, 1, 14. Antiochum legati Romani jubent ei cedere urbibus ditionis ejus, quas in Asia occupasset, XVIII, 33, 5; respondet Antiochus, se cum eo non solum amicitiam, sed et affinitatem contracturum, 34, 10. Regis inauguratio, ἀνακλητήρια, XVIII, 38. Per legatum renovat societatem cum Achæis; et Lycortas ad eumdem mittitur legatus, XXIII, 1, 5 sqq; 7, 1 sq. *et c.* 9 *toto.* Laudatur juvenis rex, ut eximius venator, XXIII, 1, 9. Optimates regni rebelles Lycopoli obsessos, et in deditionem acceptos, e curru revinctos trahit, cruciatosque necat, XXIII, 16. Nullam partem rei militaris attingit, ex pravo Polycratis consilio, XXIII, 16, 7. Achæis, per legatum, decem naves offert; inde legati Achæorum in Ægyptum nominantur, Lycortas, Polybius, et Aratus, sed morte regis præpeditur ea legatio, XXV, 7. Clitomachi athletæ gloriæ invidens, ad eam infringendam, adversarium mittit pugilem Aristonicum, XXVII, 7 b. Ejus uxor, Cleopatra, Antiochi M. filia, XXVIII, 17, 9.

Ptolemæus *Philometor, filius Ptolemæi Epiphanis*, frater natu major Ptolemæi Physconis : ejus nomine Ptolemæus Megalopolitanus Cyprum gubernat, XXVII, 12. Cum Antiocho Epiphane, Syriæ rege, de Cœlesyria contendit et ea causa legationem Romam mittit, XXVII, 17; XXVIII, 1. Post anacleteria regis, legatos ad eum mittunt Achæi ad renovandam amicitiam, XXVIII, 10, 8 : *ni ibi* junior Ptolemæus, *Physcon, intelligendus; quod ex c.* 16, 1 sqq. *coll.* 19, 4, *apparere videtur.* Ei, ab Antiocho victo, ut in Samothracen cum thesauris fugiat suadet Aulæus eunuchus, XXVIII, 17 a. Ægypto pæne tota, excepta Alexandria, ab Antiocho occupata, in *An-tiochi venerat potestatem*, et junior fratrum interim rex habebatur Alexandriæ; sed major frater, *Philometor*, ab Antiocho in regnum est restitutus intercedentibus Græcorum legationibus, XXVIII, 16 sqq; 19, 4. *Ind Philometor* regnat simul cum minore fratre (*qui Ever-getes II et dein Physcon est cognominatus*); et amb auxilia petunt ab Achæis adversus Antiochum, XXIX 8 sq. Fœderis immemor Antiochus Epiphanes, eis novu bellum infert, XXIX, 7 a, 1; qui postquam Ægyptu denuo invasit, excedere hunc jubet Popillius, legatus R manorum; atque ita servata est Ægyptus fratribus Ptol mæis, XXIX, 11 : qui per legatos gratias agunt Romani pro beneficio, XXX, 11. Dissidentibus inter se fratribus quum Philometor a minore fratre Physcone fuisset reg pulsus; rerum mox rursus potitus Philometor, quamv in potestate habuerit fratrem, eumque exosum Alexan drinis videret, tamen ei pepercit, XXXI, 18, 4 sq co XL, 12, 5; et regnum cum eo ita partitus est, ut Cyren regnum ei relinqueret, XXXI, 18, 4 sq : qua division non contentus Ptolemæus minor, Romam profectus, senatu petiit, ut Cypri regnum sibi adjiceretur, XXXI 18. Mox idem, Romanis legatis comitatus, Roma prof ciscitur, Cypri regnum ex decreto senatus repetiturus sed nec Cyprum obtinet, et ex ipsa etiam Cyrenaica acie victus a Cyrenæis, ejicitur, XXXI, 18, 9 sq. *et c* 25-27. Physcone denuo apud senatum Rom. per legato de fratre conquerente, legati Philometoris Italia exceder jubentur, tolliturque fœdus Romanorum cum Philometore XXXII, 1. Rursus ipse Physcon Romam venit, de fratr conquerens; et a senatu cum legatis et quinque quinque remibus dimittitur, in Cypri regnum restituendus, cu commendatione ad socios in Græcia et Asia, XXXIII, 5 Physconem, Cypri regnum occupare molientem, captivu capiens frater Philometor, rursus non solum nullo mal affecit, sed etiam beneficiis cumulavit, et filiam ei matrimonium promisit, XL, 12, 6. Philometor in Syria cujus rex etiam est salutatus, moritur ex vulnere, i prœlio (*adversus Alexandrum Balam*) accepto, XL 12, 1. Clemens princeps et benignus, sed mollis et luxu riæ deditus, 12, 2 sqq.; in periculis tamen se satis fo tem et constantem ostendit, XXXIII, 17 a, 3.

Ptolemæus, Euergetes II et Physcon cognominatus, XXXIV 14, 6. *Vide paulo ante in* Ptolemæo Philometore, *cuju* frater minor *hic erat. Ceterum hic videtur intelligen dus* XXVIII, 16, 1 *et* 6, et c. 17, 9, *et* 13. *Nam manifest distingui videtur a* majore fratre, *qui* c. 19, 4, *memo ratur. Quare etiam* Anacleteria, XXVIII, 10, 8 sq., *vi dentur ad eumdem* juniorem fratrem *pertinere. Conf.* c 19, 13. *Adde* XXIX, 1, 1 *et* 4. Simul regnat cum fratre et cum eo auxilia ab Achæis petit, XXIX, 8. Quum se ditionibus vexaretur, sæpe plebem militibus objecit, e interfecit, XXXIV, 14, 6 sq. Tyrannicum magis quam regium habuit animum, XXXI, 26, 14. Eo regnante (*solo post fratris mortem,*) Alexandriæ fuit Polybius, XXXIV 14, 6.

Ptolemæus, Ceraunus, rex Macedoniæ, moritur circa Olymp 124, II, 41, 2; victus a Gallis, IX, 35, 4.

Ptolemæus, Aeropi fil., præest equitibus Antiochi in pugna ad Panium, XVI., 18, 8.

Ptolemæus, Agesandri (*vel* Agesarchi) filius, Megalopolitanus, præfectus Cypri sub Ptolemæo Epiphane et Philometore, diligenter et fideliter res administrat, ad extremum vero ad flagitiosam et libidinosam vitam deflexit, XXVII, 12; XVIII, 38, 6 *et* 8.

Ptolemæus, Alexandriæ præfectus sub Ptolemæo Philopat., quo tempore periit Cleomenes, V, 39, 3.

Ptolemæus, Eumenis filius, minister Ptolemæi Epiphanis, XVIII, 36, 8 sqq.

Ptolemæus, unus ex Philippi ministris, sodalis Leontii et Megaleæ, seditionem excitat adversus Philippum, V, 25, 1; 26, 8 : *e quibus locis intelligi etiam videtur, fuisse eumdem* agemati præfectum. Supplicio afficitur, V, 29, 6.

Ptolemæus, Ptolemæi Physconis legatus, cum fratre Comano Romam missus, XXXI, 27, 2. *Fortasse idem cum sequente.*

Ptolemæus rhetor, legatus Ptolemæi Physconis ad Antiochum Epiphanem, XXVIII, 16. *Non diversus videtur a superiore.*

Ptolemæus, Sosibii filius, ex aula Macedonica Alexandriam reversus, spernit Alexandrinos, et obtrectat Tlepolemo, regni administratori sub Ptolemæo Epiphane, XVI, 22.

Ptolemæus Sympetesis (*vel* Sympetesius), genere Ægyptius, Cyrenarum regno a Ptolemæo Physcone, per ipsius absentiam, præfectus; dein defectionis Cyrenæorum particeps, XXXI, 26, 6 sq.

Ptolemæus, Thraseæ filius, dux phalangis in exercitu Ptolemæi Philopatoris, V, 65, 3 sq.

Ptolemais, urbs Cœlesyriæ (*s. Phœniciæ, aut Palæstinæ*) *ad mare, olim Acco :* eam et Tyrum Theodotus Ætolus, Ptolemæi præfectus Cœlesyriæ, Antiocho M. tradit, IV, 37, 5; V, 62, 2 sq. In ea Theodotus obsessus fuerat a Nicolao, V, 61, 5 sqq. Ibidem hiemat Antiochus, V, 71, 12.

Publius. *Sic nude plerumque* Scipiones *vocat Polybius, quibus id prænomen fuit. Conf. Fragm. hist.* 50 sqq.

Pueri annorum 12 cum patribus in senatum Romæ admissi perhibentur, quum de bello Pun. II deliberaretur, III, 20, 3. Pueri Alexandriæ et Carthagine in turbis publicis insane tumultuantur, XV, 30, 10. Puerum delicatum Romani nonnulli, Scipionis Æmiliani ætate, talento emerunt, XXXII, 11, 5; *adde* XXXI, 24, 2. Puerilia ludicra solennia, apud Arcadas, IV, 20, 9.

Pugiles, I, 57, 1 sqq.

Pugnæ *variæ, paulo uberius a Polybio descriptæ* : Hannonis cum Romanis ad Agrigentum, I, 19, 7 sqq.; C. Duilii navalis ad Mylas in Sicilia, I, 22 sq.; C. Atilii anceps navalis ad Tyndaridem, 25; M. Reguli triplex navalis ad Ecnomum, 26 sqq.; ejusdem cum Pœnis in Africa, duce Xanthippo, 34; Metelli et Asdrubalis ad Panormum, 40; Romanorum et Pœnor. ad Lilybæi mœnia, 45; C. Claudii infelix navalis ad Drepana cum Adherbale, 49-51; navalis C. Lutatii ad Ægusam cum Hannone, 60 sq.; navalis Achæorum cum Illyriis ad Paxos, II, 10; Romanorum cum Gallis Insubribus, Boiis et Gæsatis ad Fæsulam, II, 25; Romanorum cum eisdem Gallis ad Telamonem, ubi acies bifrons Gallorum, 28; Antigoni Dosonis et Achæorum cum Cleomene, ad Selasiam, 65 sqq.; equestris Scipionis et Hannibalis ad Ticinum fluvium, III, 65; Sempronii et Hannibalis ad Trebiam, 72 sqq.; ad Trasimenum lacum in Etruria, 84; navalis Cn. Scipionis et Asdrubalis ad Iberi fluvii ostia, 96; Cannensis, 113 sqq.; Philippi cum Lycurgo ad Spartam, V, 22 sq.; Antiochi M. cum Molone, V, 53 sq.; Antiochi et Nicolai in ora Phœniciæ ad Libani montis radices; simul navalis in proximo mari, 69; ad Raphiam, Antiochi M. cum Ptolemæo Philopatore, 84; Scipionis cum Asdrubale Hamilcaris ad Bæcula in Hispania, X, 39; Antiochi cum Bactrianis, ad Arium fluvium, X, 49; Asdrubalis, fratris Hannibalis, cum Livio et Nerone Coss. in Italia, XI, 1; Philopœmenis cum Machanida, ad Mantineam, XI, 11 sqq.; Scipionis Africani maj. ad Ilipam in Hispania, primum cum Magone et Masinissa, 21; dein, cum Asdrubale, Gisconis filio, 22 sqq.; Alexandri et Darii in Cilicia, XII, 17 sqq.; Scipionis cum Syphace et Asdrubale, Gisconis filio, in Magnis Campis in Africa, XIV, 8. Scipionis cum Hannibale ad Zamam, XV, 9 sqq.; navalis ad Chium Philippi cum Attalo et Rhodiis, XVI, 3 sqq.; ad Laden, Philippi cum Rhodiis, XVI, 14 sqq.; Antochi M. et Scopæ, ad Panium, montem Cœlesyriæ, 18 sq.; Ti. Flaminini cum Philippo, ad Cynoscephalas, XVIII, 5 sqq.

Pulcher campus, inter Euphratem et Tigrim, *in Armenia;* in quo est urbs Armosata, VIII, 25, 1.

Pulchrum Promontorium, prope Carthaginem, III, 22, 5; 23, 1 et 4; 24, 1.

Punica versutia, III, 78, 1.

Punica bella. *Vide* Carthago et Carthaginienses. *Punicum bellum primum; conf.* Sicilia et Siculum bellum. *Punicum bellum secundum; conf.* Hannibal, et Hannibalicum bellum. *Tertium Punicum bellum; Vide* P. Cornelius Scipio Æmilianus.

Puniceus pannus, pugnæ signum, II, 66, 11.

L. Pupius, legatus Romanorum ad Ligures, XXXIII, 7, 1.

Puteoli, Δικαιάρχεια, urbs Campaniæ, ad mare. *Cives* Puteolani, Δικαιαρχῖται, III; 91, 4.

Pylæ, *eædem quæ* Thermopylæ, in Thessalia, X, 41, 5. Intra eas exercitum ducere Antigonum vetant Ætoli, II, 53, 8; rursus Philippum, X, 41, 5.

Pylæ Amanicæ, XII, 17, 2.

Pylæ Ciliciæ, XII, 9, 3; 17, 2.

Pylon, locus in Via Ignatia ubi Illyria distinguitur a Macedonia, XXXIV, 12, 7.

Pylus, oppidum maritimum Messeniæ, frustra oppugnatum a Scerdilaida et Demetrio Phario, IV, 16, 7; 25, 4; IX, 38, 8. Messeniorum legati coram senatu Romano cum Achæis contendunt de Pylo, XVIII, 25, 7.

Pyrenæus mons, XXXIV, 7 et 10, 1; III, 35, 2; plur. III, 35, 7; 37, 9; 39, 4. Eum transit Hannibal, III, 35, 7; 40, 1; 41, 6. Ejus terminus ad mare mediterraneum est ῥαχία, *id est,* scopuli in mare procurrentes, III, 39, 4.

Pyrgus, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9; in deditionem accipitur a Philippo, 80, 13.

Πύργος ὁ ἐν τοῖς Περιππίοις, castellum Eleorum, prope Lasionem, captum a Philippo, V, 102, 6.

Pyrrheum, Pyrrhi regia domus Ambraciæ, XXII, 10, 2; *conf.* 15, 9.

Pyrrhi Castra, ὁ Πύῤῥου χάραξ, locus Laconiæ, a Pyrrho nomen habens, Achillis filio, V, 19, 4.

Pyrrhias, Ætolus, dux missus Eleis ab Ætolis, Achaiam populatur, V, 30, 2. Incursionem in Messeniam facit, cum Lycurgo copias conjuncturus; sed mox repulsus, in Elidem redit, V, 91, 3; 92. In ejus locum, alium ducem ab Ætolis petunt Elei, 94, 5.

Pyrrhus, Epiri rex, a Tarentinis in Italiam invitatus, I, 6, 5; a Romanis Italia pellitur, I, 6, 7. Biennio ante cladem Gallorum Delphicam, in Italiam trajecit, II, 20, 6, circa Olymp. 124, II, 41, 11; a Tarentinis arcessitus, VIII, 25 a. Circa ejus transitum in Italiam, postremum fœdus ante bellum Siculum ictum est inter Pœnos Romanosque; et de ipso Pyrrho agebatur illo fœdere, III, 25. Ex bello cum Pyrrho, perfecti athletæ certaminum bellicorum evaserunt Romani, II, 20, 9 sq. Bella non insidiis gessit, sed aperto marte, XVII, 3, 6. In bello cum Romanis usus est armis militibusque Italicis; et alternatim manipulos in acie locavit more Romanorum instructos, et manipulos in phalangis modum, XVIII, 11, 10. In Argos urbem irrumpens, imprudens nullum sibi receptum reliquum fecerat, *Fragm. gramm.* 14. Ejus filia, Nereis; ejusdem ex ea nepos, Hieronymus, rex Syracusarum, Hieronis filius, VII, 4, 5. Ejus regia fuerat Ambracia urbs, XXII, 15, 9. *Conf.* Pyrrheum. Ejus hepteris; qua dein vectus est Hannibal superior, in pugna navali cum Duilio, I, 23, 4.

Pyrrichus, amicus olim Philippi, ab eodem occisus, et liberi ejusdem in vincula conjecti, XXIV, 8, 8 sq.
Pyrsiæ, αἱ πυρσεῖαι, earumque varia genera, X, 43-46.
Pythagoreorum collegia in Magna Græcia incensa, II, 39, 1 sq.
Pytheas, itinerator et geographus, quem ut fabulatorem reprehendit Polybius, XXXIV, 5, et *c.* 10, 7.
Pytheas, Thebanus, *altera fax belli Achaici*, XL, 1; cum uxore et liberis, relicta patria, in Peloponnesum profugit, XL, 3, 10.
Pythia; cur ad ejus oracula Lycurgus omnia sua instituta retulerit, X, 2, 8 sqq.
Pythiadas, Erythræi maris præfectus, V, 46, 7 et 11.
Pythias, Pellenensis, Psophidi præficitur ab Achæis, IV, 72, 9.
Pythion, cum Damocle missus ad speculanda Romanorum consilia, XIII, 5, 7.
Pythionici sepulcrum Tarenti, VIII, 30, 9.
Pytho, Prusiæ legatus Romam, XXXI, 6, 1 sqq.
Pythodorus, Lampsacenorum legatus Lysimachiam ad Romanos, XVIII, 35, 2.

Q.

Quadriremis Punica, singulari arte fabrefacta, subsidens in aggere ad Lilybæum, capitur a Romanis, I, 47, 5 sqq. Rhodiæ, XVI, 7, 2; 31, 3.
Quæstor urbanus Romæ, excepto sumtu quem facit consul, nullum sumtum facere absque senatusconsulto potest, VI, 13, 2. Quæstoris locus in castris, 31, 1; In castris duplicibus, ubi ambo consules castra juncta habent, 32, 4. Custodia nocturna quæstorii, 35, 4.
Quinctius. *Vide* T. Quintius.
Quinqueremes 100, triremes 10, in prima classe Romanorum, I, 20, 9. Quinqueremium 200 classis Romana, privatorum sumtu parata; naves fabricatæ ad exemplar quinqueremis captæ Hannibalis Rhodii, I, 59. Quinqueremibus potissimum, non triremibus, mari gestum est primum Bellum Punicum. Romani eo bello 700 quinqueremes amiserunt, Pœni 500, I, 63 seq. Etiam Græci sub ea tempora talibus maxime navibus, atque etiam majoribus, utebantur, et triremes inter apertas et minores naves numerabant, XVI, 2, 9 sq.; *conf.* 3, 3 sqq.; 5, 1 et 4; 7, 1.
T. Quintius Crispinus, Consul cum M. Marcello, a Pœnis intercipitur, X, 32, 1 sqq.
T. Quintius (*vel* Quinctius) *Flamininus*, Consul cum Cn. Domitio, XXII, 15, 13. Colloquium cum Philippo habet in ora sinus Maliaci, XVII, 1-9. Imperium ei in Macedonia prorogatur, XVII, 12, 2. Non major 30 annis, singulari prudentia administrat omnia, 12, 3 sqq. Ad Cynoscephalas vincit fugatque Philippum, XVIII, 1-10. Inducias ei concedit et colloquium ad Tempe, 17-22. Ejus abstinentiam, suspectam Ætolis, defendit Polybius, *c.* 17 *extr.* et sq. Corinthi in Isthmicis ludis per præconem recitat senatusconsultum de pace Philippo data, et de libertate Græcis restituta, XVIII, 29. Brachyllæ Bœoti cædem se non impediturum promittit, XVIII, 26, 10 sqq. Romæ operam dat, ut Bœoti jubeantur recipere Zeuxippum exsulem, cædis illius auctorem, XXIII, 2, 4. Arcano colloquio Demetrium, Philippi filium, Romam legatum, demulcet, et spem regni ei facit, XXIV, 3, 7 sqq. Romæ cum Q. Cæcilio et Appio Claudio judicat controversiam de exsulibus Spartanorum, XXIV, 4, 8 sqq. Legatus ad Prusiam et Seleucum, XXIV, 5, 1; Amicus Dinocratis Messenii, infensus Philopœmeni, 5, 2 sq. Frustra petit ab Achæis, ut sibi concilium gentis cogatur, 5, 15 sqq.
Quintus, *nescio quis*, cum Canuleio legatus in Ægyptum fuerat tempore Ptolemæorum fratrum, Philometoris et Physconis, XXXI, 18, 4.
Quintus, *nescio an idem cum superiore*, legatus mittitur ad bellum Rhodiorum cum Cretensibus componendum. XXXIII, 14, 4.
Quintus, *qui memoratur* XXXV, 4, 2, *est* Q. Fulvius Nobilior.
Quirinus. *Vide* Ἐνυάλιος.

R.

Rabbatamana (τὰ, *s.* Rabboth-Ammon), urbs Arabiæ, vi expugnata ab Antiocho, V, 71.
Ragæ, Ῥαγαί; *an sic legendum pro* Ταγαί? X, 29, 3.
Raphia, primum oppidum Cœlesyriæ, quod occurrit Rhinocolura ex Ægypto venientibus, V, 80, 3. Pugna ad Raphiam, inter Antiochum M. et Ptolemæum Philopat., V, 82 seqq. Raphiam ex pugna se confert Antiochus, V, 85, 10; accedente vero Ptolemæo, Gazam se recipit, 86, 2 sq. Ea potitur Ptolemæus, 86, 8.
Rates, σχεδίαι, trajiciendo Rhodano, III, 42, 8.
Raucus *vel* Rhaucus; Cretæ urbs, XXXI, 1, 1. Raucii Lycastium, Cnossiis ademtum, attribuunt Gortyniis, XXIII, 15, 1. Gortynii et Cnossii cum iis bellum gerunt, et in eorum perniciem conjurant, XXXI, 1, 1.
Reges, *Conf.* Monarchia, et Regnum. Regis et Tyranni discrimen, V, 11, 6. Ex Monarcha, invidioso nomine, sensim fit Rex, VI, 6, 10 sq.; ex Regibus Tyranni, VI, 7. Apud Lacedæmonios, reges perpetuum imperium habent, VI, 45, 5. Carthaginiensium reges, VI, 51, 2 : *quos* Suffetes *vocant Romani scriptores,* III, 33, 3; 41, 6.
Regnum, una e tribus reip. formis, VI, 3, 5. Differt inter regnum et tyrannidem, VI, 3, 9 sq.; 4, 2; V, 11, 6. Oritur ex Monarchia, V, 5 *extr. et c.* 6 sq.
Regulus, *Vide* Atilius.
Religionis anxia cura Romanorum, inventa ad coercendam multitudinem, VI, 56, 6 sqq.
Remiges classis Romanæ exercentur in terra, I, 21, 1 sq. 300 in quaque navi, cum 120 militibus, I, 26, 7; phalangitas Macedonicos ad remigium exercuit Philippus, V, 2, 4 et 11.
Respublica Romana. *Vide* Romana Resp. Rerumpublicarum variæ formæ, VI, 3-10. Tres præcipuæ : regnum, aristocratia, democratia, VI, 3. Ista vero distributio haud satis accurata, 3, 6 sqq. Optima illa est, quæ ex tribus illis formis mixta, 3, 7. Cujus generis est Romanorum resp. VI, 11, 6 sqq. Rerumpubl. ex alio in aliud genus conversiones accurate explicavit Plato, VI, 5, 1. Rerumpubl. veteribus celebratarum collatio cum Romana, VI, 43-56. *Vide suis locis* Lacedæmonii, Cretenses, Mantinenses, *etc.* Duæ res rempublicam continent, Leges, et Mores, VI, 47, 1.
Rex. *Vide* Reges, *et* Regnum.
Rhæti; per eos patet transitus Alpium, XXXIV, 10, 18.
Rhaucus. *Vide* Raucus.
Rhegium, ad fretum Siculum, ex adverso Messanæ, I, 7, 1; obsidetur a Dionysio seniore, 1, 6, 2. Vi subigitur a præsidio Romano, I, 6 *extr.* et sq.; adjutoribus Mamertinis, I, 7, 8; III, 26, 6. Mox Romani, pœna capta de perfidis, urbem Rheginis restituunt, I, 7. Inde quinqueremes Romanas Apolloniam petere nunciatur Philippo, V, 110, 3 et 9. Roma discedens Hannibal Rhegium petiit, IX, 7, 10, et Rheginos propemodum sedibus suis ejicit, 9, 4. Inde usque Tarentum, ora Italiæ importuosa, X, 1, 1.
Rhigosages. *Vide* Rigosages.
Rhinocolura *vel* Rhinocorura (τὰ), extrema urbs Ægypti versus Cœlesyriam, V, 80, 3.

Rhium, promontorium Achaiæ ad fauces sinus Corinthiaci, cum portu vel commoda statione navium, unde in adversam Ætoliam trajicitur, IV, 10, 4 sqq.; 19, 6; XII, 12 b, 2. Philippum invitant Ætoli, ut conveniat ad colloquium de pace; sed ipsi ad dictam diem non adsunt, IV, 26, 5; V, 28, 3; 29, 3.
Rhium Ætolicum, *promontorium Ætoliæ ad easdem fauces sinus Corinthiaci, oppositum Rhio Achaicæ, alias* Antirrhium *dictum*, V, 94, 8. *Idem* Rhium Ætolicum *intelligendum* 6, 8.
Rhium, ipsum fretum, inter utrumque promontorium interjectum, IV, 64, 2.
Rhodanus fluvius: ejus fontes et cursus, III, 47, 2 sq. Eum respicit alterum latus Alpium, II, 15. Quinque ejus ostia statuit Timæus, duo Polybius, XXXIV, 10, 5: quorum id, quod prius est ab Italia venientibus, Massiliense vocatur, III, 41, 5. Ejus accolæ negotiationem maritimam exercent, lembis utentes, 111. Inter eum et Alpes, prope ipsum, sedes habebant Galli Gæsatæ, II, 22, 1; 34, 2. Ad eum pervenit Hannibal, III, 47, 1. Longitudo viæ ab Hannibale confectæ ab Emporiis Hisp. ad eum *etc.*, III, 39, 7 sq. Eum trajicit Hannibal, 42 sq. *et* 46. Ad Eum Numidæ Hannibalis equites fugantur ab equitibus Scipionis, 45. Juxta eum progreditur Hannibal, 47, 1.
Rhodii. *Vide* Rhodus.
Rhodon, Phocæensium legatus ad Seleucum, Antiochi M. filium, XXXI, 4, 4.
Rhodope, mons Thraciæ, XXXIV, 10, 15.
Rhodophon, Rhodius, cum Romanis faciendum censet bello Persico, XXVII, 6, 3; XXVIII, 2, 3. Legatus Romam mittitur de societate, XXX, 5, 4.
Rhodus, Argivorum colonia, XXII, 7, 11. Rhodiorum ditio in opposita continente; *vide* Peræa. Eorum colonia, Agrigentum, IX, 27, 8. Persequuntur Demetrium Pharium, Cyclades insulas populantem, IV, 19, 8. Maris tenere videntur imperium, IV, 47, 1. Cum Prusia bellum faciunt Byzantiis, portorii causa quod illi exigebant a navigantibus in Pontum, III, 2, 5; IV, 47 *et* 49 seq. Pacem cum eisdem faciunt, 52. A Ptolemæo petunt libertatem Andromachi, patris Achæi, 51. Cnossiis auxilia mittunt, IV, 53, 1 sqq. Sinopensibus, a Mithridate bello petitis, omne genus subsidiorum mittunt, 56, 3 sq. Eorum et Chiorum legati cum Philippo agunt de pace cum Ætolis facienda, et finiendo Bello Sociali, V, 24, 11; rursus V, 100, 9. Ipsis intercedentibus, Ptolemæus Philopator Antiochum M. legationibus differt, V, 63, 5. Terræ motu afflicti, brevi jacturam sarciunt, opibus regum, principum et civitatum adjuti, V, 88-90. Eorum populus, coronatus a populo Syracusiorum; statua Rhodi dedicata, V, 88, 8. Eorum classem in portu incendit Heraclides ex Philippi mandato, XIII, 3, 1, *et c.* 4 sq. Dolosa legatione decepti a Philippo, hostem eum declarant, XV, 22 *extr. et* sq. Classem sociant cum Attalo in pugna ad Chium adversus Philippum, XVI, 2 sqq., et in pugna ad Laden, XVI, 41 seq. Post hoc prælium Philippum maris potentem relinquunt, XVI, 1 a, 1. Rhodiorum legati, Athenienses ad bellum inferendum Philippo hortantur; Rhodiorum populo Athenienses coronam et jus æquum civitatis decernunt, XVI, 26, 8 sqq. Invitati ab Achæis ad pacem cum Philippo faciendam, nihil inconsultis Romanis faciendum censent, XVI, 35. Eorum postulata in colloquio Philippi cum T. Quintio, XVII, 2, 3 sq.; 6, 1 sqq. Declarant Antiocho se classem ejus prænavigare non passuros, XVIII, 24, 11. Deliberant cum Romanis de pace Antiocho, danda, XXI, 8, 4 sq. Romam legatos mittunt, ejusdem pacis causa, XXI, 14, 12; XXII, 5 sq.; 7, 10 sqq. Pro Ætolis intercedunt, et pacem eis impetrant, XXII, 8, 10; 12, 1 *et* 9; 13, 7; 14, 1 *et* 5. Fœdere Romanorum cum Antiocho comprehenduntur, XXII, 26, 16 sq. Iis Romani, post bellum Antiochicum, Lyciam Cariamque dant, usque ad Mæandrum, XXII, 7, 7; 27, 8; III, 3, 7. At Lycii, socios tantum, non subditos eorum declaratos se esse a Romanis contendebant; unde gravis inter Lycios Rhodiosque contentio et bellum, XXIII, 3. Nonnulla etiam eorum castella ab Eumenis subditis infestabantur, non invito Eumene, et Lyciis etiam favente, XXV, 5, 13, *coll.* XXVII, 6, 5 sq.: *quo ex posteriori loco prior alter interpretandus.* Lycios bello vincunt XXVI, 7, 2; sed Romani, iis offensi quod Perseo sponsam Laodicen magna pompa adduxissent, per legatos eis significant, Lycios eis non pro munere, sed ut socios et amicos, fuisse attributos, XXVI, 7 seq. Romanis omnia officia spondent ad bellum Persicum, XXVII, 3, 2 sqq.; et legatis Persei suam erga Romanos voluntatem declarant, XXVII, 4. Iis Lucretius per aliptam literas et mandata mittit, XXVII, 6, 1. Illi, licet Dino et Polyaratus ad Persei partes eos traducere conarentur, tamen fidem Romanis servant, et postulatas naves mittunt, c. 6 sq. Rhodii alii Romanis, alii Perseo favent; impetrant tamen a Romanis facultatem frumentum e Sicilia exportandi, XXVIII, 2; simul legatos Romam mittunt, simul alios ad Q. Marcium Cos. et ad præfectum classis, XXVIII, 14 seq. Alexandriam legatos mittunt, ad dirimendum bellum Antiochi Epiphanis cum Ptolemæis fratribus, XXVIII, 15, 15; 19, 1 sqq. Legatos mittunt Romam et ad Perseum de dirimendo bello, XXIX, 4. Persei et Genthii legatis benigne respondent, pollicentes, se bello finem impositoros, *c.* 5, 1 sqq. Cum Cretensibus omnibus, missis legatis, amicitiam renovant, *c.* 4, 6 sq. Legati, victo Perseo Romam advenientes, cum ludibrio accipiuntur, XXIX, 7. Novis legationibus et donis iram Romanorum deprecantur, et societatem fœdusque cum eis jungere frustra student, XXX, 4 sq.; postquam consulto per 140 annos, amici licet Romanorum, fœdus de societate cum eis facere noluerant, XXX, 5, 6 sq. Caunii et Mylassenses desciscunt ab iis; et mox quidem ab iis rursus subiguntur, sed per idem tempus advenit decretum senatus Romani, quo Cares et Lycii omnes liberi prorsus renunciantur: cui decreto parentes Rhodii, regionibus istis penitus excesserunt, et ditissimos reditus amiserunt, XXX, 5, 12 *et* 16; XXX 1, 7, 4 sqq. Nova legatione, frustra societatem Romanorum petunt, XXX, 1. Tandem illam obtinent, patrocinante Ti. Graccho, XXXI, 7, 18. Calyndam ut tenere sibi liceat, petunt obtinentque et colossum Romanis in æde Minervæ decernunt, XXXI, 16 seq. Donatos ab Eumene ducentos et octagies mille frumenti modios accipiunt, XXXI, 17 a, 1: de quo eos vituperat Polybius, ibid. § 2 sq. Bellum habent cum Cretensibus, XXXIII, 14, 3 sq.: ad quod auxilia petierunt ab Achæis, *c.* 15. Ad incitas redacti, mala consilia capiunt, XXXIII, 15 a, 1. sqq. Apud eos navarchus, *i. e.* classis præfectus, potestatem habuit societatis sanciendæ, etiam absque diserto decreto in eam rem facto, XXX, 5, 5: quare navarchis pro legatis nonnunquam usi sunt, *ut loc. cit. et* XVII, 1, 4. *Vide* Pausistratus, Pamphilidas, Eudemus, *Vide et* Prytanes. *Adde Fragm. hist.* 53.
Rhositeles, Sicyonius, Achæorum legatus ad Ptolemæum Epiphanem, XXIII, 1, 6.
Rhynchus, locus circa Stratum Ætoliæ, VI, 59, 6.
Rhyndacus, Mysiæ fluvius; *Polybio* Megistus, V, 77, 9.
Rhytum, poculi genus, XIV, 11, 2.
Rigosages Galli, Γαλάται Ῥιγόσαγες: *sic mssti omnes et edd., pro quo* Tectosages V, 53, 3: *rectius fortasse*

fuerat Αἰγόσαγες, *ni ipsum* Ῥιγόσαγες *teneri debuit.*

Rizo, fluvius et oppidum Illyrici, quo se fuga recipit Teuta, II, 11, 16.

Roma urbs a Gallis capta, I, 6, 2; II, 18, 2. Romæ trepidant omnes ad nuncium de Hannibalis adventu in Galliam Cisalpinam, III, 61, 7; *rursus*, post cladem ad Trasimenum lacum, III, 85; *rursus*, ante pugnam Cannensem, III, 112, 7 sq., et post pugnam, III, 118; *rursus*, ad Hannibalis adventum a Capua, cum is 5 M. P. a Roma castra poneret, IX, 5 seq.; rursus *nescio qua occasione*, *Fragm. gramm.* 97. Romæ, *i. e.* Romano populo, colossus erectus Rhodi in æde Minervæ, XXXI, 16, 4. *Adde mox* Romana Resp. et Romani.

Romana respublica. *De ejus forma* ex professo commentatus est Polybius l. VI, c. 11-18 : ad quam partem sui operis provocat, I, 64, 2; X, 16, 7; XXI, 10, 11; eamdem promittit, III, 2, 6; 118, 11; *conf.* V, 111, 10. Ipsa forma et constitutio reipublicæ maximum Romanis momentum attulit ad dominatum Italiæ Siciliæque, post clades bello Hannibalico acceptas, recuperandum, Hispaniamque et Galliam suæ ditioni subjiciendam, denique, victis Pœnis, ad cogitandum de totius terrarum orbis imperio, III, 2, 6. Romana resp. ex clade Cannensi brevi se recepit, III, 118, 9. E variis mixta formis, VI, 3, 3 et *c.* 11 sqq., et omnium commodissima, ipsa ex se malis suis parans remedia, VI, 18. Quænam conversiones illam maneant, VI, 9, 12 sqq. Futura reip. Rom. ruina, VI, 57. Ejus cum aliis rebuspublicis collatio, VI, 43-56.

Romani. Eorum imperium cum imperio Persarum et Græcorum collatum, I, 2. Eorum prima cum exercitu trajectio ex Italia, I, 5, 1, et *c.* 11 sq. Prima classis bellica, I, 20. Eorum magnitudo animi et mira audacia in rebus gerendis, I, 20, 11; 55, 3 sqq.; 59; VIII, 3. Contra mare et cœlum ipsum pugnare audent, I, 37. Pervicaces imprimis et terribiles sunt in rebus adversis, XXVII, 8, 8 sq.; III, 75, 8. Iis Sicilia cedunt Pœni, I, 63. *Vide* Sicilia, et *ibi* Siculum Bellum. Eorum potentia non casu et fortuna, sed consilio et virtute parta, I, 3, 7 sqq.; 64, 9; XVIII, 11, 4 sq. Pœnis bello Africo fidem servant; commeatus eis advehere permittunt suis mercatoribus; a mercenariis in Sardiniam invitati, quum a Pœnis illi defecissent, respuunt conditionem, I, 83; sed ab eisdem mercenariis, quum a Sardis Sardinia essent ejecti, denuo invitati, Sardiniam sibi subjicere aggressi sunt, et Pœnos, ut eam sibi permitterent, coegerunt, I, 88; III, 10. Primum cum exercitu in Illyricum et in illas Europæ partes trajiciunt, I, 13, 4; II, 2-12. Prima legatio ad Ætolos et Achæos, tum ad Corinthios et ad Athenienses, II, 12, 4 sqq. Isthmiorum ludorum participes fiunt, 11, 12, 8. Eorum imperio quo pacto subjectæ fuerint partes omnes cognitæ orbis terrarum, docet Polybii historia, III, 1. Eorum dominatio fugiendane et vituperanda sit, an probanda et laude digna, docet eadem historia, III, 4, 7. Eorum imperium Græcis, cognoscendi orbis terrarum studiosis, multos terræ tractus patefecit, aditu prius difficillimos, III, 59. Religioni et superstitioni indulgent, præsertim periculosis temporibus; sic ante pugnam Cannensem, III, 118, 5. Ea religio et superstitio inventa est ad coercendam multitudinem, VI, 56, 6 sqq. *De religione Rom. confer* Jusjurandum. De retinenda Italia desperant post pugnam Cannensem, III, 118, 5. Sive ipsi bello vicissent, sive Pœni, in Græciam arma translaturi erant victores, V, 104, 3 et 10; XI, 7, 1 sqq. Veriti Philippi audaciam, in Græciam legatos miserunt, V, 105, 7. Ad inferendum tertium bellum Punicum honorificos prætextus quærunt, XXXVI, 1 b. De iis hoc bellum suscipientibus variæ per Græciam sententiæ, XXXVII, 1 a. sqq. Romanorum Militia, et bellandi genus, VI, 19-42. *Adde, de* Vallo Romanorum et Græcorum, XVIII, 1. *Confer etiam* Legio, et *alia huc facientia.* Cavent ne bellum unquam ultro intulisse videantur, et non-nisi vim illatam repellentes, *Fragm. gramm.* 97. Indicant bella, insidiis raro utuntur; et cominus rem gerentes, pugnam edunt statariam, XIII, 3, 7. Cominus non tam cæsim feriendo, quam punctim rectis utuntur gladiis, crebro repetitis ictibus, II, 33, 6. In pugna spatium a tergo relinquunt, quo se recipere manipuli possint, *ibid.* § 7. Per vim capta urbe, mire statim sævire in oppidanos solent, X, 15, 4. sq. Civi Romano, capitis reo, impune in spontaneum exsilium abire licet, VI, 14, 7 sq. Facile aliorum mores adsciscunt, et optima quæque instituta imitantur, VI, 25, 11. Romana Respubl. pulcherrima fuit Hannibalis temporibus, VI, 57 a, Syracusarum spoliis privatas domos urbemque condecorant, IX, 10, 13. *Adde* fœdus et Legationes. Cives Romani bello Hannibalico capti et in Græcia servientes, ab Achæis redempti, XIX. Eorum abstinentia et innocentia ante bella transmarina; ejus documenta eximia dederunt L. Æmilius, et Scipio Æmilianus, XVIII, 18. Ad luxuriam disciscunt post bellum Persicum, XXXII, 11. Eorum institutum est, non funditus evertere victum hostem, imperata facere paratum, XVIII, 20. Eorum mos, liberaliter agendi cum regibus, qui eorum partes sequuntur, XXI, 9, 5 sqq. Omnia, etiam parum ad ipsos pertinentia, ab omnibus populis ex ipsorum sententia administrari volunt, XXV, 1, 4. Ita solertes sunt, ut, dum videntur beneficium aliis dare, eodem tempore per illorum imprudentiam suum augeant imperium, XXXI, 18, 7. Publicæ famæ, in bellis suscipiendis, magnopere rationem habent, XXXVI, 1 b, 1 sq. Prudentes, non negligunt assensum eorum qui sunt extra concilium., *ibid. et Fragm. hist.* 56. Romulus, Romæ conditor, undequadraginta annos summa in pace regnavit, VI, 2.

Rostra. Mortuorum laudatio pro rostris, VI, 53, 1 et 9.

Rubrum Mare. *Vide* Erythræum.

Ruscino, Galliæ fluvius, XXXIV, 10, 1.

Rutubis, portus Africæ, ad Atlanticum mare, XXXIV, in *finc, fr. lat.*

S.

Sabinorum auxilia, Romanis adversus Gallos parata, II, 24, 5.

Sacer ager Milesiis restituitur a Romanis post bellum Antiochicum, XXII, 27, 5. Sacer olim et nulli bello obnoxius ager omnis Eleorum, IV, 73, 10.

Sacerdotibus Ægyptiorum summi honores et imperia olim deferebantur, XXXIV, 2, 7. De Sacerdotum Romanorum collegiis ex professo scripsit Polybius libro sexto; *sed ea pars non superest*, XXI, 10, 11.

Sacramenti militaris formula apud Romanos, VI, 21, 1 sq. Sacramentum castrense, VI, 33, sq.; X, 16, 6 sq.

Sagalassensium agrum, *in Pisidia*, populatur Cn. Manlius, ipsosque dein in deditionem recipit, XXII, 19.

Saguntum, ejus situs et ager urbis, III, 17, 2 sq. *Ibid.* 14, 9; 16, 5; 61, 8; VI, 37, 4. Saguntini in fide et clientela sunt populi Rom., III, 15, 5 et 7. Circa finem belli Pun. I. nondum fuerant socii Romanorum, III, 21, 5 : sed tamen pluribus annis ante Hannibalis tempora, 30, 1 sq. Crebris nunciis certiores faciunt Romanos de progressibus Hannibalis in Hispania, III, 15, 1. Saguntum oppugnat expugnatque Hannibal, III, 17, 4 sqq.; IV, 66, 8, contra fœderum fidem, XV, 17, 3. Ea injuria causa est belli Punici secundi, III, 8, 1. Ibi custodiuntur obsides, quos Pœni ab Hispanis exegerant, III, 98, 1. Urbem obsident

fratres Scipiones, 97, 6; 98, 7. Obsides Hispanos Abilyx, decepto Bostare, tradit Romanis, c. 98 seq.
[...]guti, sinus in Africæ ora, ad mare Atlanticum, XXXIV, in fine, fr. lat.
[...]is, urbs Ægypti, XXIII, 16, 4.
[...]la, fluvius Africæ, XXXIV, in fine, fr. lat.
[...]lassi; per eorum fines patet transitus Alpium, XXXIV, 10, 18.
[...]lentini, XXXIV, in fine, fr. lat.
[...]liorum collegio ascriptus erat P. Scipio Afric. maj., XXI, 10, 10 sqq.
[...]lmantica, ἡ Ἑλμαντική, urbs Vaccæorum in Hispania, capitur ab Hannibale, III, 14, 1 et 3.
[...]maria; ad præsidendum Samariæ, Hippolo cum et Keræ[...]am mittit Antiochus M., V, 71, 11. Eamdem, *præreptam ab Ægyptiis*, victo Scopa recipit Antiochus, XVI, 39, 3.
[...]mbucæ Marcelli ad Syracusas, VIII, 6-8.
[...]mbucistrias curat juvenis Ægypti rex, Ptolemæus Philopator, V, 37, 10.
[...]micum, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9. Eo potitur Philippus, IV, 80, 9 sqq.
[...]mnites, a Romanis debellati, I, 6, 6; cum Gallis arma sociant, et cædunt Romanos in agro Camerte; rursus vero ab illis in agro Sentinate cæduntur, II, 18, 5 sq. Socii Romanorum, bello Gallico Cisalpino, II, 24, 10;
Samnis, cognomen Magonis, IX, 25, 4.
[...]mnium intrat Hannibal, III 90, 7. Via e Samnio Capuam, III, 91, 9. Capua per id Romam contendit Hannibal, IX, 5, 8.
[...]amosata (τὰ), urbs Commagenæ, ad Zeugma, XXXIV, 13, 3 sq.
[...]amothracia, maris Ægei insula; in eam ut confugeret Ptolemæus ab Antiocho victus, suadet Eulæus, XXVIII, 17 a, 1. In ditione Persei erat, XXIX, 1 f, 2.
[...]amus (*aliis* Samius), Chrysogoni filius, poeta epigrammaticus, σύντροφος Philippi regis, V, 9, 4. Ejus versiculus *affertur ibid.* § 5. Occiditur a Philippo, XXIV, 8, 9.
Samus insula, in ditione est regum Ægypti, sub Ptolemæo Eupatore, V, 35, 11. Eam invadit Philippus, rex Maced., III, 2, 8. Ibi cum classe Romana stat L. Æmilius *Regillus*, XXI, 6, 1.
Saporda: ἡ εἰσβολὴ ἡ ἐπὶ Σάπορδα, una ex viis, quibus per fauces Climacis montis ex Milyade in Pisidiam transitur, V, 72, 4.
Sarapidis fanum, τὸ Σαραπιεῖον, in Thracia, ad Bosporum Thracicum, IV, 39, 6.
Sardanapalus, idem Concolerus nominatus, *Fragm. hist.* 9. Sardanapali vitam agebat Prusias, Bithyniæ rex, XXXVII, 2, 6, non Philippus, Amyntæ filius; quem eo nomine temere reprehendit Theopompus, VIII, 12, 3.
Sardes, Lydiæ urbs; ubi sedem rerum suarum habuit Achæus, V, 77, 1, *coll. c.* 57, 4 et 8; urbs munitissima, jam in alterum annum obsessa ab Antiocho, VII, 15; capitur tandem, felici audacia Lagoræ, VII, 15-18. Arx ejus, in quam se receperat Achæus, VII, 17, 4, capto per dolum Achæo, VIII, 17 seqq., traditur Antiocho, VIII, 23; qui eam retinet, XXI, 9, 1; 10, 1. Urbe et arce potiuntur Scipiones, XXI, 13, 1. Ibi cum Chiomara colloquitur Polybius, XXII, 21, 12. Eo accusatores Eumenis invitat Sulpicius, XXXI, 10.
Sardinia insula, hominum frequentia et fructuum proventu præstans, I, 76, 6; 82, 7; tota in potestate Pœnorum, I, 10, 5. Eam Pœnis eripere cogitant Romani, I, 24, 7. Hannibal cum classe eo missus, obsidetur a Romanis, et multas naves amittit, 24, 5 sq. Eam præsidio tenentes mercenarii deficiunt a Pœnis, I, 79, et Romanos advocant, sed ab his (qui fidem Pœnis, pace post bellum Siculum facta, servare volebant) non audiuntur, 83, 11. Iidem mercenarii ipsi ejiciuntur a Sardis ex insula, quæ Pœnis prorsus eripitur, 79, 5 sq.; 82, 7. Tum ab eisdem mercenariis, insula ejectis, rursus invitati Romani ad opem ipsis ferendam, navigare eo instituerunt, 88, 8. Inde, quum Pœni, finito bello Africo, bellum et in Sardos, ad recipiendam insulam et adversus mercenarios in Italiam profugos, pararent, Romani, id bellum adversus se parari causantes, Pœnis bellum indixerunt; eaque ratione coegerunt Pœnos, ut eam Romanis permitterent, I, 88; III, 10, 3; 27, 8; 28, 2. Eo abit C. Atilius Cos. cum exercitu, II, 23, 6; inde redit, 27.
Sardonius risus, XVII, 7, 6.
Sardoum mare, I, 10; 5, 42, 6; II, 14, 6 et 8; III, 41, 7; 47, 2; XXXIV, 6, 6. Ab Africo vel Libyco mari dividit Lilybæum promontorium, I, 42, 6. In id influit Narbo, III, 37, 8. Hannibal, a Pyrenæo ad Rhodanum proficiscens, id ad dextram habuit, III, 41, 7.
Sarissarum mensura et ratio, quibus utitur phalanx, XVIII, 12. seq. Sarissas in altum erigunt Macedones, quum se dedere aut transire ad hostes volunt, XVIII, 9, 9 sq.
Sarmata, Gatalus, XXVI, 6, 13.
Sarsinates et Umbri, Apenninum incolentes, Gallis opponuntur, bello Gallico Cisalpino, II, 24, 7.
Saso, insula in introitu Ionii maris, V, 110, 2.
Sation, oppidum Illyriæ ad Lychnidium lacum, captum a Philippo, V, 108, 8.
Satrapii. *Vide* Atropatios.
Saturni tumulus ad Novam Carthaginem, X, 10, 11.
Satyrus, Achæorum legatus Romam, XXXI, 6, 1.
Satyrus, legatus Iliensium, pro Lyciis intercedens apud Romanos, XXIII, 3, 3.
Scala. *Vide* Climax.
Scalarum commotiendarum ratio, IX, 19, 5 sqq. *Adde* V, 97 *extr. et* sq.; IX, 18, 5 sqq.
Scardus mons, Illyriæ, XXVIII, 8, 3.
Scelatiti, populus Africæ, XXXIV, *in fine, fr. lat.*
Scerdilaidas, dux copiarum Teutæ, per Antigoneæ fauces Epirum intrat, Epirotas ad Phœnicen acie vincit; inde induciis pactis domum redit, II, 5 sq.; quindecim lembos auxilio mittit, V, 3, 3; 4, 3. *Reliqua de eo vide* IV, 16 et 29; V, 3 sq.; 95; 101; 108; 110; X, 41, 4. *Filius fuit Pleurati; Agronis frater; nepotis ex fratre, Pinnæ vel Pinei, successor in regno; pater Pleurathi; avus Genthii.*
Scipio. *Vide* Cornelius.
Sciron (*aliis* Scyron), ephorus Messeniorum, expostulat cum Dorimacho Ætolo, prædonibus favente, IV, 4. *Confer* Chironis villa.
Scironides petræ, Scironia saxa, ab oriente Corinthi, XVI, 16, 4 sq.
Scopas, Ætolus, Aristonis prætoris Ætolorum cognatus, cui ille curam belli et administrationem aliarum rerum permisit, IV, 5, 1. Eum Dorimachus ad bellum Messeniis privatim inferendum incitat, IV, 5, 2 sqq. Cum amicis privato consilio Messeniis, Epirotis, Achæis, Acarnanibus, Macedonibus, bellum infert, 5, 10. Cum multitudine Ætolorum in Peloponnesum transit, et ex Phigalea fines incursat Messeniorum, 6. Reditum in Ætoliam simulans, Aratum cum Achæis ad Caphyas adoritur, et prælio vincit fugatque, IV, 10-12. Prætor creatur Ætolorum, IV, 27. Philippo Ætoliam invadente, cum Ætolis impressionem facit in Macedoniam, et Dium devastat, IV, 62; V, 11, 1. A Dorimacho prætore dux auxiliorum mittitur Eleis cum Agelao, V, 3, 1. Ad novas leges scribendas et novas tabulas conficiendas, cum Dorimacho nominatur ab Ætolis, XIII, 1. *coll. Fragm. hist.* 68.

Frustratus magistratu, cujus causa novas leges scribere erat ausus, Alexandriam abit, ubi cupiditate fuit inexplebili, XIII, 2. Dux copiarum Ptolemæi Epiphanis, recipit Judæam, XVI, 39, 1. In obsidenda *nescio qua* urbe remissius versatur, 39, 2. Ab Antiocho vincitur pugna ad Panium; qua victoria Antiochus Palæstina rursus potitur, 39, 3 sqq. De illa pugna ad Panium, et de acie a Scopa instructa, ejusque virtute, Zenonis Rhodii narrationem *vide apud Polyb.* XVI, 18 seq. Res novas in Ægypto moliens, in vincula conjicitur, et veneno necatur, XVIII, 36 sq. Ægypti regnum rapinis exhauserat, 38, 1 sq.

Scopium, locus prope Thebas Phthias, V, 99, 8.

Scorda, urbs Illyrici, XXVIII, 8, 4. *Videtur consueta regia fuisse Genthii.*

Scorpiunculi Archimedis, VIII, 7, 6.

Scotitas, locus inter Tegeam et Lacedæmonem, XVI, 37, 3, sq.

Scotusa *s.* Scotussa, *urbs Thessaliæ,* X, 42, 3 sqq.; XVIII, 3, 3. Ejus ager, ἡ Σκοτουσσαία, XVIII, 3, 3 : in quo est Melambium, 3, 6.

Scriba communis Achæorum, II, 43, 1.

Scutum Romanorum, ὁ θυρεὸς, excellit ad tutandum corpus, II, 30, 8. Ejus figura et structura, VI, 23. Scuta equitum Rom. olim e bovillo corio parum firma; dein Græcorum more firmiora, VI, 25, 7 sqq. Gallicum, protegere virum non potest, II, 30, 3. Hispanicum, simile Gallico, III, 114, 2. Ligusticum, XXIX, 6, 1.

Scylla, de qua Homerus loquitur, XXXIV, 2, 12; 3, 9.

Scyllæum, *promontorium Italiæ in Bruttiis, ad fretum Siculum;* ibi venantur galeotam *s.* xiphiam piscem, XXXIV, 2, 12; 3, 1 sqq.

Scyron. *Vide* Sciron.

Scythas bello petens Darius, Bosporum Thracicum ponte junxit, IV, 43, 2. *Scythæ* Nomades imminent Bactrianæ, XI, 34, 5. Scytharum facinora patrare, *proverbialiter* dictum, IX, 34, 11. Scythica porticus Syracusis, *ni potius* Tychica, VIII, 5, 2.

Scythopolis, *olim Bethsan*, oppidum ad exitum Jordanis e lacu *Tiberiadis*, in deditionem acceptum ab Antiocho M., V, 70, 4 sq.

Segesama, oppidum Vaccæorum in Hispania, XXXIV, 9, 13.

Selasia, *potius* Sellasia, oppidum Laconiæ, juxta quod Cleomenem acie vicit Antigonus, II, 65, 7; IV, 69, 5. Situs ejus, 65, 8; de quo absurda scripsit Zeno historicus, XVI, 16, 2 et 8. Tegea eo Philopœmen ducit Achæos, Laconicam inde incursurus, XVI, 37, 2.

Selecti ex equitibus extraordinariis, οἱ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι, in castris Romanis, VI, 31, 2.

Seleucia, Seleuciensis, V, 54, 10; 58, 3; 59, 6.

Seleucia *Pieria vel* Seleucia ad Mare, regia Syriæ urbs, et imperii olim sedes, præsidiis regum Ægypti tenetur ex eo tempore, cum Ptolemæus Euergetes, Seleuco Callinico propter casum Berenices iratus, bellum Syriæ intulerat, V, 58, 4 sqq. Ejus situs, et regio circumjacens, 59, 3 sqq. Terra marique eam obsidet Antiochus, V, 59, 1 sq., et oppugnatam in deditionem accipit, 60 et 61, 1 sq. Ex Cœlesyria eo hibernatum redit, V, 66, 4 sq.

Seleucia ad Tigrim, cis fluvium, in Mesopotamia, V, 45, 3; 46, 7; capitur a Molone, V, 48, 11 sqq. In Seleucienses sævit Hermeas, V, 54, 9 sqq.

Seleucia ad Zeugma, *ad Euphratem in Mesopotamia :* ibi de expeditione adversus Molonem delibera Antiochus M. et nuptias celebrat cum Laodice, V, 43, 1 sqq.

Seleucus *Nicator,* primus rex Syriæ, victo Antigono, ex reliquorum regum Macedonicorum concessione Cœlesyriam possidet, V, 67, 6 sqq.; XXVIII, 17, 7. Bello vic Lysimachum, Thraciæ regem; quare omne regnum eju pertinere ad Seleucidas contendit Antiochus M., XVIII 34, 4. Mortuus circa Olymp. 124, II, 41, 2; 71, 5.

Seleucus, cognomine Callinicus et Pogon, II, 71, 4; pat Antiochi magni et Seleuci *Ceranni, ibid.* et IV, 48, V, 40, 5; 89, 8. Liberalis in Rhodios, V, 89, 8 sq. Ux ejus Laodice, VIII, 22, 11.

Seleucus *Ceraunus,* filius natu major Seleuci Callinic frater Antiochi Magni, comite Achæo expeditionem a versus Attalum in Asiam cis Taurum suscepit; in q per dolum occisus est, Olymp. 139; successoremque h buit fratrem natu minorem Antiochum, IV, 48; II, 71, V, 40, 5 sq. Domo profectus, administratorem reru constituerat Hermeam, V, 41, 2. Mortem ejus ulciscit Achæus, IV, 48, 9. Copias ejus domum reducit Epigene V, 41, 4.

Seleucus *Philopator,* Antiochi M. filius; ei sedem reg Lysimachiæ se parare ait Antiochus, XVIII, 34, 8. Qu in Æolide esset ab Antiocho M. cum exercitu relictu legatos ad eum mittunt Phocæenses, XXI, 4; *adde* c. 3; 8, 13. Major frater Antiochi Epiphanis, pater Demet *Soteris*, succedit Antiocho Magno, et filium Demetriu obsidem Romam mittit, XXXI, 12, 10 sq. Achæis dece naves dono offert, quas illi non accipiunt, XXIII, 4, sq.; 7, 4; 9, 13. *Ad* hunc *in Fragm. hist.* 64 *refertur Cypri proditione id, quod apud Polyb.* XXXIII, 3, *ad* Demetrium, *filium ejus refertur.*

Selga, urbs Pisidiæ, obsessa a Garsyere, Achæi duce, pr ditur Achæo a Logbasi, Selgensium legato, V, 74. Se genses Pedlenissum obsident, et inde repelluntur a Gar syere, V, 72 seq. Cognati Lacedæmoniorum, V, 76, 1 Fortiter resistunt Achæo, et pacem ab eo impetrant, 7 3 sqq. Eumenem Romæ accusant, XXXI, 9, 3.

Selinuntius ager, in Sicilia, I, 39, 12.

Sella eburnea (*curulis*) dono mittitur Ariarathi, XXXI 5, 3.

Sellasia. *Vide* Selasia.

Selymbria, Thraciæ urbs; ubi Antiochum convenit L. Co nelius, XVIII, 32, 3.

Semissis, quarta pars oboli, II, 15, 6.

C. Sempronius *Blæsus,* Cos. cum Cn. Servilio, cum clas hæret in Syrti; ingens patitur naufragium, I, 39.

Ti. Sempronius *Longus,* Cos. cum P. Cornelio *Scipion* IV, 66, 9. Ei decernitur Africa, III, 40, 2; V, 1, 4. l lybæi maximos facit apparatus ad bellum Carthagini in rendum, III, 41, 2 sq.; III, 61, 8 sq. Advocatur c exercitu e Sicilia in Cisalpinam Galliam adversus Han balem, III, 61, 9 sqq.; 68, 6. Ariminum convenire l giones suas ex itinere jubet, 61, 10; 68, 13 sq. Adven et cum Scipione deliberat, 68, 15. Levi prælio eques superior hoste, III, 69. Ægroto et invito Scipione, jus pugnam parat, 70 sq., et acie vincitur ad Trebiam, 7 75.

Ti. Sempronius Gracchus, gener Scipionis Africani major cui dotem uxori debitam Scipio Æmilianus ante di generose persolvit, XXXI, 13. Legatus Rom. ad dis ptandas controversias Philippi cum finitimis populis, p bellum Antiochicum, XXIII, 6, 6. Prætor, trecent urbes Celtiberiæ dejecisse perhibetur, XXVI, 4. Eo int cedente, Celtiberi fœdus cum senatu inierunt; quod ut sibi restituatur, petunt, XXXV, 2, 15. Ti. Gracchus C. Claudius Coss. mittuntur adversus Istros et Agri *ni potius* Sardos, XXVI, 7, 1. Legatus (in Asiam mis ad res regum inspiciendas, XXXI, 14, 4), magna dex ritate excipitur ab Antiocho Epiph., XXXI, 5; *conf.* 6, 7. Patrocinatur Rhodiis societatem Romanorum pet

thus, XXXI, 7, 19 sq. Cammanos subigit, 9, 1. Ariarathi Romæ bonum testimonium exhibet, 14, 4. Rursus ad res Græciæ et Asiæ inspiciendas legatus, postquam Demetrius Roma profugerat, XXXI, 23, 9 sqq.; XXXII, 3, 3; 5, 2. Eo potissimum patrocinante, rex a Romanis appellatus est Demetrius, XXXII, 4.
ena, urbs Italiæ, est terminus Galliæ Cisalpinæ ad mare Adriaticum versus meridiem, II, 14, 11; 16, 5. Prima Romanorum colonia in Galliam ducta, nomen habens a Gallis Senonibus, qui eam olim incoluerant, II, 19, 12.
enatus Romanus: ejus munus et potestas, VI, 13. Senatum si spectes, aristocratica videtur esse Romana respub., 13, 8 sq. Obnoxius est populo, VI, 16; populus senatui, 17. Pueri 12 annorum in senatum cum patribus admissi perhibentur, quum de bello Pun. II deliberaretur, III, 20, 3. Senatus Pœnorum. *Vide mox* Seniorum collegium.
nes, *sive* Seniores, apud Lacedæmonios, magistratum gerunt quoad vivunt, VI, 45, 5. Gyridas et alii e Senioribus trucidantur ad Minervæ aram, IV, 35, 5.
niorum collegium apud Pœnos, X, 18, 1; VI, 51, 2, vel senatus, X, 18, 2.
nones Galli, in extremo versus Italiam angulo Galliæ Cisalpinæ habitarunt, ad mare Adriaticum, II, 17, 7. Delentur a Romanis, II, 19. Ab eis nomen habet Sena, colonia Rom., 19, 12. Iis ademtus ager Picenus, 21, 7.
entinas ager: in eo, ingenti prælio a Romanis cæduntur fuganturque Galli et Samnites, II, 19, 6.
epeliendi cadavera intra urbem mos obtinuit Tarenti, VIII, 30, 5 sqq.
. Sergius (*sive* Servilius), legatus a Scipione Carthaginem missus, XV, 1 sq.
anius Sergius, legatus cum Sulpicio Gallo in Græciam et Asiam, XXXI, 9, 6.
erippus, Lacedæmoniorum legatus Romam, XXIV, 4, 4; responsum ei datum, 10, 11.
erra. *Vide* Prion.
ervilius Glaucia, legatus ad inspiciendas res Græciæ et Asiæ, XXXI, 23, 9.
n. Servilius *Crepio*, Cos. cum C. Sempronio, in Syrti hæret cum classe, dein ingens patitur naufragium, I, 39.
n. Servilius *Geminus* Consul, III, 75, 5; cum exercitu Ariminum mittitur ad prohibendum Hannibalem, 77, 2. C. Centenium auxilio mittit Flaminio, III, 86. Exercitum tradit Q. Fabio dictatori, et ab eo præficitur classi, 88, 8. Classem Punicam, Pisas appulsuram, in Sardiniam et in Africam redire cogit, III, 96, 8 sqq. Cercinam et Cossyrum insulas capit, 96, 12 sq. Proconsulare obtinet imperium, et pedestribus copiis præfectus, mandata consulum recte curat, III, 106, *coll.* 96, 14. Mediam aciem tenet in pugna Cannensi, 114, 6; fortiter pugnans cadit, 116, 11.
L. Servilius, *sive is* Sergius *est*, legatus a Scipione Carthaginem missus, XV, 1, 3.
Servius, *Vide* Fulvius, *et* Lentulus.
Servus. Servos alere non licuisse Locris, contra Aristotelem contendit Timæus, XII, 6, 7 sq. De servo controversia inter duos Locrenses, XII, 16. Cives Romani, servi apud Græcos, ab Hannibale venditi liberantur, XIX.
Sestus, ad fauces Propontidis, IV, 44, 6; 50, 6. Opportunitas situs, XVI, 29, 3 sqq. Ea ut excedat Philippus, postulant Rhodii, XVII, 2, 4.
Sextus. *Vide* Julius.
Sibertus, Petrati filius (*an* Sibyrtus, Petræi filius?) XXII, 9, 7.
Sibyrtus, Cretæ oppidum, XIII, 10, 5.
Sicca, Africæ oppidum, in quo mercenarios suos post bellum Siculum residua stipendiorum exspectare jubent Pœni, I, 66; seditionem ibi excitant mercenarii, 67.
Sicilia: ejus situs, figura, promontoria, I, 42. Ejus ora Africæ obversa, importuosa, I, 37, 4. Quæ de ea scripsit Homerus, vera sunt, poeticis imaginibus exornata, XXXIV, 2, 10 sqq. Siculi inferiorem Italiam olim incoluerant, unde pulsi sunt a Locrensibus, qui dolosum fœdus cum eis fecerant, XII; 5, 10, *et c.* 6. Siciliæ pars jam sub initium reip. Romanæ, L. Junio et M. Horatio Coss. in Pœnorum erat potestate, III, 22, 10; 23, 5; 24, 15. In ea sola velut in acetabulo, gloriam quæsivit Timoleon, XII, 23, 7. Omnium, qui in ea dominati sunt, peritissimi, Hermocrates, Timoleo, Pyrrhus Epirota, XII, 25 o, 2. In eam prima Romanorum cum armis trajectio, I, 11 seq. Ea non fuit contra fœdus Romanorum cum Pœnis, III, 26 *et* 28, 1. De ea gestum Bellum inter Romanos et Pœnos, Bellum Siculum, *id est*, *Bellum Punicum primum*, I, 13, 3 *et* 10, *et deinde toto* libro I *usque c.* 64; *conf.* I, 71, 3. Cur illud bellum pluribus exposuerit Polybius, I, 14; 20, 8. Ejus annus decimus quartus, I, 41, 3; decimus octavus, I, 56, 2. Post 24 annos (I, 63, 4) finitur, facta pace et fœdere quo Sicilia Romanis cesserunt Pœni, I, 62 seq.; III, 27. Itaque tota insula, excepta ea parte quæ Hieroni parebat, a Romanis est occupata, II, 1, 2.
Siculum Bellum. *Vide in* Sicilia.
Siculum Mare, in illud excurrit Pachynum promontorium, I, 42, 4. Est a meridie Italiæ; a Ionio mari distinguitur Cocyntho, promontorio Italiæ, II, 14, 4 sq.; *adde* X, 1, 2. Ex eo sinus Ambracius irrumpit inter Epirum et Acarnaniam, IV, 63, 6; V, 5, 13. Spectat id Cephallenia insula, V, 3, 9.
Siculus medimnus tritici in Gallia Cisalp. venit obolis quatuor; hordei, duobus, II, 15, 1; Romæ constat 15 drachmis, IX, 44, 3.
Sicyon, urbs munitissima Achaiæ, XXX, 15, 1; cum portu, V, 27, 3. Inter eam et Ægium est Ægira, IV, 57, 5. Eam capit Aratus Sicyonius, IV, 5, 4, et, sublato Nicocle tyranno, X, 25, 3, fœderi Achaico attribuit, II, 43, 3; adjutoribus Ecdemo et Demophane Megalopolitanis, X, 25, 3. Eam obsidet Cleomenes, II, 52, 2. Ibi hiemat Antigonus, II, 54, 5. Sicyoniorum agrum populantur Ætoli, IV, 13, 5. Eumdem populaturus Euripidas Ætolus, dux Eleorum, incidit in Philippum, IV, 68. Ægio Sicyonem Philippus vocavit concilium Achæorum, V, 1, 7 sqq. Rursus eo convenit concilium Achæorum, XXV, 1, 5, XXVIII, 11, 9; XXIX, 9, 6. Sicyonii Attalo colossum ponunt in foro juxta Apollinem, XVII, 16; Sicyone celebrantur Antigonia, XXX, 20, 3.
Sida, urbs Pisidiæ *s. Pamphyliæ*, V, 73, 3; XXXI, 25, 5. *Cives* Sidetæ, V, 73, 4; *Fragm. hist.* 65.
Sidon, urbs Phœniciæ, V, 69, 10; 70, 1.
Siga. *Vide* Singa.
Signa, milliaria, III, 39, 8. Signa cœli. *Vide* Zodiacus. *Adde* Pyrsiæ, et Faces. Signa pugnæ ineundæ, linteum album, II, 66, 10; puniceum paludamentum, 66, 11. Signum profectionis, in castris Romanis, ter repetitum, VI, 40, 1 sqq. Signa militaria. *Vide mox* Signiferi.
Signiferi *vel* vexillarii, duo in singulis manipulis apud Romanos, VI, 24, 6.
Sila, urbs Italiæ ad Adriaticum mare, XXXIV, 11, 8; *mendose*, *ut videtur*, *pro* Spina, Σπίνα.
M Junius Silanus. *Vide* Junius.
Simmias, comes Philopœmenis, Machanidam persequentis, XI, 18, 2 *et* 6.
Simon, homo Bœotus, cujus pecus abegerunt Achæi, XXVIII, 2, 15.

Simonides, poeta : ejus dictum, XXIX, 7 a, 2.
Simulacrum Dianæ Cindyadis Bargyliis, et Vestæ signum Iassi, licet sub dio posita, nec ningi, nec plui perhibebantur, XVI, 12, 3 sq.
Singa, Σίγγα, Africæ urbs, *forsan eadem cum* Siga, XII, 1, 3.
Sinope, urbs Ponti : ejus situs, IV, 56, 5 sq. Sinopensibus bellum infert Mithridates, rex Ponti; ad id Rhodii omne genus subsidiorum eis mittunt, IV, 56. Extrema eorum calamitas, IV, 56, 1; XXIV, 10, 2 sq.; *scil.* expugnata urbs a Pharnace, Mithridatis filio. *Conf.* XXIV, 10, 2.
Sinuessa, urbs Campaniæ, ad mare. *Gentile*, Sinuessani, III, 91, 4.
Sinus Maliacus. *Vide* Maliacus.
Sipus *vel* Sipontum, oppidum in ora inferioris Italiæ, X, 1, 8.
Smyrna, urbs Ioniæ, XXI, 10, 3. Smyrnæi constanter in fide manserunt Attali, V, 77, 6. Eorum legati, post bellum Philippicum, Lysimachiæ cum Romanis agunt, præsente Antiocho, qui Smyrnam occupaverat, XVIII, 35; XXI, 3; 11, 2. Post bellum Antiochicum, legatos Romam mittunt, XXI, 14, 12. Eo bello fidem præstiterant Romanis, 27, 6.
Sociale Bellum, Achæorum et Philippi, aliorumque sociorum, adversus Ætolos et Lacedæmonios, I, 3, 1; II, 37, 1; 71, 9; III, 1, 1; IV, 2, 11. Socii, præter Macedonas et Achæos, erant Messenii, Epirotæ, Acarnanes, Phocenses, Bœoti, Thessali, IV, 5, 10; 9, 4; 15, 1; 25, 1 seqq.; V, 3; IX, 38. Belli origo, IV, 3-25. Societatis fœdus, 25, 6 sqq. Bellum ipsum, IV, 26-37, *tum* 27 *usque fin. libri* IV, *et libro* V, c. 1-30 *et* 91-105. Finitum pace, inter Ætolos et Philippum Achæosque eorumque socios conclusa, V, 105, 1 sq. *Conf.* Philippus, Achæi, Ætoli, *etc.*
Societatum civilium origo, VI, 5.
Socii Romanorum in legione, *Vide* Legio. Multitudo sociorum Romanorum qui ætate militari erant et in tabulas relati, imminente bello Gallico Cisalp., II, 24. Sociorum Italicorum inter se controversias dirimit senatus; eorum delicta punit; eorumdem securitati cavet, VI, 13, 4 sq. Militum é sociis conscriptio, VI, 21, 4 sq. Sociorum præfecti, VI, 26, 5. Sociorum locus in castris, VI, 30.
Socrates aliptes, pro tabellario ad Rhodios mittitur a prætore Romano, XXVII, 6, 1.
Socrates Bœotius, centuriat et exercet milites Ptolemæi Philopatoris, V, 63, 2; præest parti copiarum, 65, 2; 82, 4.
Soli, urbs Ciliciæ, Argivorum colonia. Pro Solensium libertate apud Romanos intercedunt Rhodii, renitentibus Antiochi legatis, XXII, 7, 10 sqq.
Solis promontorium, in Africa, ad mare Atlanticum, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*
Solon, Persei legatus Romam, XXVII, 7, 2.
Sophagasenus, Indiæ rex; quocum amicitiam renovat Antiochus, XI, 34, 11.
Sophonisba, filia Asdrubalis, Gisconis filii, uxor Syphacis, XIV, 1, 4; 7, 6.
Sosander, Attali collactaneus, Elæam adversus Prusiam defendit, XXXII, 25, 10.
Sosibius, præest rebus Ægypti sub Ptolemæo Philopatore, V, 35, 7; 63, 4; versutus et callidus homo, XV, 25, 1; 34, 4 : cujus opera Ptolemæus matrem Berenicem et alios propinquos necat, V, 36, 1 sqq. ; XV, 25, 2. Ea de cæde cum Cleomene deliberat Sosibius, mox vero Cleomeni ut suspecto insidiatur, eumque in custodiam dari curat, V, 36, 7 sqq.; 37 sq. Antiochum Magnum, Cœlesyriam invadentem, legationibus differt, dum bellum paratur, V, 63; 66 *extr. et* 67; præest pl langi Ptolemæi Philopat., 65, 9; hortatur milites, 8 3. Post pugnam ad Raphiam, ad Antiochum mitti firmando fœderi, 87, 5 sqq. Bolidem Cretensem Sar mittit, ad liberandum Achæum, VIII, 17. Mortuo P lopatore, tutelam Ptolemæi Epiphanis sibi vindic XV, 25, 1; *et occiditur ab Agathocle.* Duo ejus fi Sosibius, et Ptolemæus.
Sosibius, Sosibii filius, corporis custos Ptolemæi Epip nis, XV, 32, 6; prudenter curat regem; eidem sig regni mandantur, XVI, 22, 1 sq.; adimuntur ei sig a Tlepolemo, 22, 11.
Sosicrates, proprætor Achæorum, cruciatus necatur a Di ejusque sodalibus, XL, 5, 1 sqq.
Sosigenes, Rhodius, judex apud Achæos, Eumenis ho res evertit, XXVIII, 7, 9.
Sosilus, sublestæ fidei scriptor, III, 20, 5.
Sosiphanes, Antiochi Epiphanis legatus Romam, XXVI 1, 1; 18, 1.
Sostratus, artifex statuarius, IV, 78, 5.
Sostratus, Chalcedonius, adulatione corrumpit mores C vari, regis Gallorum, VIII, 24, 3.
Sotera, *nomen* plateæ in urbe Tarento, VIII, 35, 6.
Soteria solenniter celebrata a Prusia, Bithyniæ rege, I 49, 3.
Sparta, Spartani. *Vide* Lacedæmon, Lacedæmonii.
Spectaculi gladiatorii pretium, 30 talenta, XXXII, 14, 6.
Σπεῖρα. *Vide* Manipulus.
Speluncа. *Vide* Φωλεός.
Spendius, genere Campanus, ex servo fugitivo Roman mercenarius miles Pœnorum; irritat commilitones, e dux Belli Africi cum Mathone nominatur a seditiosis, I 69 sqq.; 76 sqq. In Pœnorum venit potestatem, I, 85 et ab eis cruci affigitur, 86, 4. Ad ejus crucem mox de a rebellibus mactantur 30 nobiles Pœni, et ex eadem cruc suspenditur Hannibal, dux Pœnorum, captus a Mathone 86, 6.
Spina, *Vide* Sila.
Spirituum asperorum et tenuium in legendo observatio, X 47, 10.
Spurius. *Vide* Lucretius.
Stacte, XIII, 9, 5.
Stadia octo conficiunt milliare Romanum, III, 39, 8. *Po lybium pro* milliari Romano *numerare* octo stadia cum duobus jugeris, *i. e. cum triente, ait Strabo.* Vid XXXIV, 12, 5.
Stadium, *vel* Circus, Alexandriæ, XV, 30, 3 sq.; 33, 1 et 8.
Stannum : de stanno Britannico copiose alicubi se dicturum *promittit Polybius*, III, 57, 3 sq. *Vide* XXXIV, 1, 6.
Stasini poetæ versiculus, XXIV, 8, 10.
Stationem deserere, capitale est apud Romanos, I, 17, 11; VI, 37, 11 sqq.; III, 84, 7.
Stembal, Masinissæ filius quadriennis, post patris obitum adoptatus a fratre Micipsa, XXXVII, 3, 5.
Stene, στενή, viæ nomen in Laconica, XVI, 16, 2.
Stephanus, legatus Atheniensium Romam, in causa Deliorum, XXXII, 17, 1.
L. Stertinius (*sive is* Titinius *est*), unus e decem legatis T. Quintio adjunctis, XVIII, 31, 2.
Stethe, στήθη, *vocant* dorsum vel molem in Ponto Euxino, ante Istri ostium, ex limo per vim fluminis congesto, IV, 40, 1 sqq.
Sthenelaus, Lacedæmonius, occisus a factione Ætolica, IV, 23, 11.
Stipendia annua eques Romanus decem facere tenetur, p

des viginti, *sive alios audias*, sedecim. VI, 19, 2. Quotidiana militum apud Romanos, VI, 39, 12 sqq.
Stratagema Hannibalis, III, 93; Illyriorum ad urbem Dyrrhachium, II, 9. L. Æmilii in oppugnatione Phari, III, 18, 10 sqq.; Scipionis Afric. maj. in pugna cum Asdrubale Gisconis fil. ad Ilipam, XI, 22; Philopœmenis, Laconicam cum omnibus Achæorum copiis incursuri, XVI, 36 seq.
Στρατηγικά, *id est*, de Imperatoris officio, titulus libri *Æneæ Tactici*, X, 44, 1.
Strategius, Trittæensis, XXXVIII, 5, 4 sq.; *ni ibi* Στράτιος *legendum, intelligendusque* Stratius *idem, de quo mox.*
Stratica. *Vide* Stratus.
Stratios, Trittæensis, moderate sentit respectu Romanorum, XXVIII, 6, 2 et 6; inter evocatos Achæos Romæ detinetur; ejus et Polybii causa maxime legatos Romam mittunt Achæi, XXXII, 7, 14. Ætate provectus, bello Achaico, supplex rogat Diæum, ut oblatas pacis conditiones accipiat, XL, 4, 4. *Adde* Strategius.
Stratius, medicus, vir prudens, ab Eumene Romam submissus ad Attalum a temerario consilio revocandum, XXX, 2.
Strato, physicus, in aliorum sententiis perpendendis melior, quam in suis proferendis, XII, 25 c, 3.
Stratocles, Rhodiorum Prytanis, cives suos in fide Romanorum confirmat, XXVII, 6, 2 et 13.
Stratonicea, urbs *Cariæ;* unde præsidia deducere Rhodios jubent Romani, XXX, 19, 3. Eam pro magno beneficio a Seleuco et Antiocho acceperant Rhodii, XXXI, 7, 6.
Stratus, urbs *Acarnaniæ*, in potestate Ætolorum, ad Acheloum amnem, IV, 62, 2, *coll.* 63, 10 sq.; V, 6, 6; 7, 7; 13, 10, 14, 1. Ejus agrum, τὴν Στρατικὴν, populatur Philippus, IV, 63, 10. Ad eam Ætolos repellit Philippus, V, 14, 1 sqq. Straticam invadunt Acarnanes, V, 96, 3. Stratienses, V, 96, 3; *nisi ibi potius præsidium Ætolicum, quod Strati erat, intelligendum, quam veteres urbis cives.* Ibi exsulat Theodotus Pheræus, XVII, 10, 10.
Stratus Arcadiæ (*eadem cum* Stratia *Homeri*) in Eleorum quum fuisset potestate, derelicta est ab Eleis, appropinquante Philippo; et a Philippo restituta Telphusiis, IV, 73, 2.
Struthiones in Africa, XII, 3, 5.
Strymon, Thraciæ et Macedoniæ fluvius: eum occupat Pseudophilippus, XXXVII, 1 d.
Strytanus, cognomen Gisconis Pœni, XXXVI, 1, 2.
Stubera, Macedoniæ oppidum, XXVIII, 8, 8.
Stylangium, Στυλάγγιον, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9; in deditionem accipitur a Philippo, 80, 13.
Stymphalus, urbs Arcadiæ; Stymphaliorum ager, ἡ Στυμφαλία, IV, 68, 1 et 5. In Stymphaliis neminem proditorem invenire potuit Cleomenes, II, 55, 8. Psophide, per Pheneensium, Stymphaliorum et Phliasiorum fines, in agrum Sicyonium milites suos ducturus erat Euripidas, IV, 68, 1 sq., *coll.* 67, 9. Ex Phliasia, per ipsam urbem Stymphalum, Caphias repetiit idem, IV, 68, 6.
Subur, flumen Africæ, in oceanum Atlanticum influens, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*
Sucrone in Hispania seditionem excitant Scipionis milites, XI, 25.
C. Sulpicius *Paterculus* Cos. cum A. Atilio; plures Siciliæ urbes capit, I, 24.
C. Sulpicius Gallus, legatus in Græciam et Asiam, acerbe agit cum Eumene, XXXI, 9, 6, et *c.* 10.
P. Sulpicius *Galba*, præest classi Romanæ, ad observanda Philippi consilia missæ, VIII, 3, 6. Consul cum Cn. Fulvio, quo tempore Hannibal ad Romæ portas erat, persequitur Hannibalem, IX, 6 seq. Naupactum Ætoliæ portum tenuit; *scil. quum ex consulatu Macedoniam provinciam obtinuisset, quæ ei dein per aliquot annos prorogata est, Fragm. hist.* 50. *In eo imperio* Æginam aggressus, occupat, et captivos Æginetarum nautas duris verbis accipit, IX, 42 a. Æginetas in servitutem redegit; quorum insula dein ab Ætolis Attalo vendita est, XXIII, 8, 9. Cum classe ad Echinum venit a Philippo oppugnatum; ubi castra Philippi cum Dorimacho aggressus, a Philippo repellitur, IX, 42, 1 sq. Ex fœdere cum Ætolis, Ætoli terra rem gerebant, Sulpicius et Attalus mari, X, 41, 1. Consul *iterum*, XVI, 24. *Proconsul*, Macedonas ex faucibus Eordææ expellit, et plurimos occidit, XVIII, 6, 7.
Sunes, locus Siciliæ, prope Peloriadem promontorium, I, 11, 6.
Sunium, XXXIV, 7, 13.
Superstitio, ad multitudinem coercendam inventa, VI, 56, 9 sqq. Apud alios vitio vertitur, apud Romanos rempublicam continet, 56, 6 sq.
Supplicatio Romæ, feriæ novem dierum, pro victoria navali de Antiocho, XX, 1, 1 sq.
Supplicia militaria apud Romanos, VI, 37 seq.
Supra Carcerem, locus in Sicilia, I, 53, 3 sqq. *Vide* Ercte.
Surrentium, promontorium Africæ, ad mare Atlanticum, XXXIV, *in fine*, *fr. lat.*
Susa (τὰ), urbem Molo capit, arcem Diogenes defendit, V, 48, 13. Susianæ præfectus Diogenes, V, 46, 7; post eum Apollodorus, V, 54, 12. Ea potitur Molo, 52, 4.
Sybaris, luxu superatur a Capua, VII, 1, 1. Sybaritæ cum vicinis civitatibus Jovi Homorio *s.* Homario communem ædem posuerunt, II, 39, 6.
Sycurium, oppidum Thessaliæ, XXVII, 8, 15.
Syllanus. *Vide* Silanus, et M. Junius.
Syllium, *alias* Syleum, urbs Phrygiæ *sive* Pamphyliæ, in potestate Moagetæ, Cibyræ tyranni, XXII, 17, 11.
Synes. *Vide* Sunes.
Syniris, exsul, Achæum impellit ad diadema et regium nomen sumendum, V, 57, 5. *Sed haud dubie mendosa ibi scriptura vulgata*, et Garsyeris *intelligendus legendusque.*
Syphax, Masæsyliorum Numidarum rex, XVI, 23, 6. Σόφαξ in *codd.* Amore *Sophonisbæ* puellæ, Carthaginiensibus se adjunxerat, XIV, 1, 3 sq.; 7, 6. A Scipione legationibus luditur, XIV, 1, 5 sqq., et *c.* 2. Castra ejus Lælius et Masanissa incendunt, et ingentem edunt cædem, XIV, 4. In urbem Abbam se recipit, ibique subsistit, XIV, 6, 12; 7, 1; precibus uxoris Pœnæ victus, 7, 6. Acie victum a Scipione persequuntur Lælius et Masanissa, XIV, 8 seq. Universum regnum ejus suo adjungit Masanissa, XV, 4, 3 sq.; 5, 12 sq. Romæ in triumpho ducitur a Scipione, et mox in carcere moritur, XVI, 23, 6.
Syracusæ. (*Confer* Dionysius, Agathocles, Hiero, Hieronymus *etc.*) Syracusiorum certamina cum Mamertinis, Messanam obtinentibus, I, 8 seqq. Inde bellum eorum cum Romanis, Mamertinos juvantibus, I, 11 sq. Romanorum socii, ex fœdere cum Hierone, I, 16. Syracusia L. Junius subsistit, reliquam classem exspectans, I, 52. Syracusii eorumque socii, comprehensi fœdere Romanorum cum Pœnis, I, 62, 8. Eos ad arma et ad libertatem vocat *Theodotus, Fragm. hist.* 66. Syracusæ oppugnantur ab Appio Claudio et M. Marcello, V, 5-9, et expugnantur, VIII, 37. Ornamenta urbis, Romam translata; parum prudenti consilio, IX, 10. Eas noctu aggressurus Nicias Atheniensis, defectu lunæ territus discessit, IX, 19. Earum tyranni Agathocles et Dionysius, urbis splendi-

dissimæ et opulentissimæ, XV, 35. Syracusiorum populus, coronans populum Rhodiorum; statua Rhodi ab Hierone dedicata, V, 88, 8.

Syria. *Vide nomina regum Syriæ,* Antiochus, Demetrius, Seleucus.

Syria cava. *Vide* Cœlesyria.

Syrinx, fornicata ambulatio Alexandriæ, XV, 30, 6; 31, 3.

Syrinx, Hyrcaniæ urbs princeps, capta ab Antiocho Magno, X, 31.

Syrtis major; ibi sunt Philæni aræ, III, 39, 2.

Syrtis minor, I, 39, 2; *conf.* XXXIV, *in fine, fr. lat.* Regio circum jacens, Byzacium vocatur et Emporia, III 23, 2; XII, 1, 5; XXXII, 2, 1.

T.

Tabæ, urbs Persidis; ubi insania correptus obiit Antiochus Epiph., XXXI, 11, 3.

Tabraca, urbs Africæ, XII, 1, 2.

Tabulæ pictæ in expugnatione Corinthi corruptæ, XL, 7.

Tabulis æneis inscriptæ formulæ Fœderum, III, 26, 1.

Taburnus mons, τὸ Τάβυρνον, *fortasse legendum,* III, 100, 2, *pro vulgato* τὸ Λίβυρνον, *Liburnus.*

Tactici Commentarii Polybii *citantur* IX, 20, 4.

Tænarum, promontorium Laconicæ, in mare Creticum prominens; eo usque cum exercitu Laconicam populabundus percurrit Philippus, V, 19, 15. Neptuni fanum ibi diripit Timæus Ætolus, IX, 34, 9.

Tænia ante Istri ostium porrecta in mari, per mille circiter stadia, τὰ Στήθη, IV, 41, 1.

Tagæ, Ταγαί, *si vera scriptura,* urbs in extremæ Parthiene, prope Labum montem, qui Parthienen ab Hyrcania separat, X, 29, 3.

Tagus, Hispaniæ fluvius, transit per Carpetanorum fines, III, 14, 5. Circa ejus ostium in Lusitania moratur Asdrubal, Gisconis fil., X, 7, 5. Asdrubal, Hannibalis frater, acie victus a Scipione prope Bæcula in agro Castulonensi, fugatusque, præter eum fluvium versus Pyrenæum se recepit, X, 39, 8. *Ibi* Tagum fluvium, *Polybii et Livii errore confusum cum alio minore, e Pyrenæo defluente, cui* Tec *nomen, putarunt nonnulli, in his* Catrou et Rouillé *in* Histoire Romaine, *tom. VIII, p.* 471. Tagi fontes a Pyrenæo amplius 1000 stadiis absunt; a fontibus usque ad ostium, recta linea, sunt 8000 stadia, XXXIV, 7, 5.

Talentum. *Vide* Euboicum Talentum. *Pro* talentis Euboicis, *quæ* XXI, 14, 4. *nominantur, ponuntur* talenta optimi argenti Attici, quorum quodque non minus 80 libris Romanis pendat, XXII, 26, 19. *Eodem modo* XXII, 15, 8; *coll.* 13, 1. Pecuniæ signatæ æneæ 200 talenta dono Achæis per Lycortam mittit Ptolemæus Epiph., XXIII, 9, 3.

Talentum pondo, IV, 56, 3. Lapides librarum 30, atque etiam talenti, *id est* 60 *librarum,* e balistis jaculatus est Philippus, IX, 41, 8. Lapides talentorum 10 (*i. e.* 600 *librarum*) e tollenonibus suspensi Syracusis, in sambucas dejiciebantur, VIII, 7, 8 sqq.

Tambrax, urbs Hyrcaniæ, X, 31, 5 sq.

Tanais fluvius Asiam ab Europa disterminat, III, 37, 3 sqq. Influit in Mæotidem Paludem, X, 48, 1; *conf.* XXXIV, 7, 12.

Tanais, fluvius *Asiæ superioris, in mare Caspium ab Oriente influens,* inter quem et Oxum habitant Aspasiacæ Nomades; *confunditur a Polybio cum altero Tanai. Proprium hujus nomen Jaxartes est,* X, 48, 1.

Tannetis vicus, in Gallia Cisalpina; in eum a Boiis inclusa est quarta legio Romana, III, 40, 13.

Tantaleum supplicium, IV, 45, 6.

Tapuria, Ταπουρία, Asiæ regio inter Hyrcaniam et Bact[...]nam, X, 49, 1.

Tapyri (*s.* Tapuri) montes, ad ortum Mediæ, haud pr[...] a Caspio mari: ipsa Media ad eos usque montes pertin[...] V, 44, 5.

Tarentum, colonia Lacedæmoniorum; unde multa et in u[...] et in agro loca ejusdem nominis cum locis Laconi[...] VIII, 35, 9. Ejus porta Temenis, VIII, 27, 7, et [...] eam, Hyacinthi tumulus, 30, 2. In urbe, Museum, [...] 11; 29, 1. In urbe sepeliuntur mortui, 30, 6 sqq. In [...] est via, βαθεῖα dicta, *id est,* profunda *vel* humilis, 31[...] alia, σώτειρα, 36, 6. Portus urbis, et opulentia, X, [...] Tarentini Romanis bello Punico I naves commodato p[...] bent, I, 20, 14. Urbs præsidio tenetur a Romanis, [...] 24, 13; III, 75, 4.

Tarentini superba fortuna elati Pyrrhum acciverunt, V[...] 25 a. Urbs proditur Hannibali, VIII, 26-36. *Conf.* [...] 118, 3, et VIII, 25 a *extr.* Licius, Tarenti pra[...]ctus, in arcem se recipit, illamque tuetur, VIII, 32, [...] 34, 2. Cives Romani in urbe trucidantur, 32, 9 sqq. C[...] Tarentinis benigne agit Hannibal, 33; urbem ab a[...] muro et fossa intercipit, 34 sq.; ex portu, a Romanis [...]sesso per isthmum transvehi naves curat, 36. Bomil[...]rem, urbi a Romanis obsessæ auxilio venientem, or[...] Tarentini, ut cum classe decedere velit, IX, 9, 11. Ur[...] recipitur a Fabio, X, 1, *et Fragm. hist.* 18. Prodita [...] Romanis urbs, opera Heraclidis architecti, XIII, 4, [...] Tarentini equites, in mercenariis Eleorum, IV, 77, 7. [...] eis committitur prælium in pugna Philopœmenis cum Ma[...]chanida, XI, 12, 6; 13, 1. In exercitu Antiochi *in prima* locantur acie, XVI, 18, 7.

L. Tarquinius, rex Romanorum, VI, 2, 10 sqq.

Tarracinensis populus, in ora Latii; antiquis Romanorum fœderibus cum Pœnis comprehensus, III, 22, 11.

Tarraco, portus Hispaniæ citerioris, X, 34, 1; navale Ro[...]manorum, *Fragm. hist.* 67. Ibi hibernat Cn. Scipio, III, 76, 12; 95, 5. Ibidem cum exercitu et classe hibernat P. Scipio Afric. major, X, 21, 8; 34, 1 et 4; 40, 12.

Tarseium, oppidum ab occidente Carthaginis, memoratum in secundo fœdere Romanorum cum Pœnis, III, 24, 2 et 4. *Tarseienses,* Ταρσηῖται, *fortasse legendum,* III, 33, 9, *pro vulgato* Θερσῖται.

Tarsimenus lacus, in Etruria, *alias* Trasimenus, III, 82, 9. Pugna ad eum, III, 84; III, 108, 9; V, 101, 3 et 6.

Taurini, ad radices Alpium habitantes, contendunt cum Insubribus, subiguntur ab Hannibale, et urbs eorum princeps *Taurasia* expugnatur, III, 60. Per eos Hannibal transiit Alpes, XXXIV, 10, 18. *Confer* Taurisci.

Taurion, Peloponnesi rebus (sigillatim Corintho et Orchomeno) præfectus relictus ab Antigono, tutore Philippi, IV, 6, 4; 87, 8; VIII, 14, 2. Post Antigoni mortem copiis suis succurrit Achæis adversus Ætolos, IV, 6, 4; IV, 10 sq. *et c.* 19, 7 sq.; tum præsto est Philippo, IV, 80, 3. Taurionem apud Philippum calumniatur Apelles, non obtrectando, sed laudando, IV, 87, 1 sqq. Cum cetratis, quibus alias Leontius præfuerat, Taurion in Triphyliam mittitur a Philippo, V, 27, 4. Negligens est in mittendis auxiliis Arato adversus Ætolos, V, 92, 7; 95, 5. Cum Arato ad Ætolos mittitur a Philippo, de pace acturus, V, 103, 1 sq. Taurionis opera Aratum veneno interficit Philippus, VIII, 4, 2. Pravis consiliis corrupit Philippum, IX, 23, 9.

Taurisci, habitant ab eo Alpium latere, quod campos Circumpadanos spectat, II, 15, 8, *idem cum* Taurinis. Braccati et leviori sago induti prodeunt in aciem, sicut Insubres, II, 28, 7. Frontem aciei tenent in prælio adversus Romanos, II, 28, 4; atrociter pugnant, 30, 6.

urisci Norici, circa Aquileiam; in eorum finibus sunt divites aurifodinæ, XXXIV, 10, 10 sqq.
urus æneus Phalaridis, Agrigento Carthaginem translatus, XII, 25.
urus mons. Asia cis Taurum potitur Attalus; quam ei rursus adimit Achæus, qui regis titulum in ea regione sumit, IV, 2, 6; IV, 48. Finis Cappadociæ, *Fragm. hist.* 10 et XXXIV, 13, 4. *Latissime porrigitur Taurus in Superiorem Asiam*, *ut* ex eo aquæductus subterranei ducti sint usque in Parthiam, X, 48, 4. Universa cis Taurum Asia, usque ad Halyn fluvium, excedere cogitur Antiochus, III, 3, 5; XXI, 11, 8; 14, 3; XXII, 26, 5.
ygetus, mons Arcadiæ, XXXIV, 10, 15.
anitæ (Τιανῖται, *rectius* Τεανῖται), cives *Teani Sidicini, oppidi Campaniæ*, a septentrione Capuæ, III, 91, 5.
ctosages Galli (Γαλάται), V, 53, 3; 77, 2; 78, 6; dolo et perfidia circumvenire Cn. Manlium consulem conantur, XXII, 22. *Confer* Ægosages.
egea, urbs Arcadiæ, prope fines Argolidis et Laconicæ unde Spartanorum incursionibus perpetuo obnoxia, V, 92, 8 sq. *Cives* Tegeatæ, 17, 1. Ager Tegeæ, ἡ Τεγεᾶτις, XVI, 17, 4. Tegeam, cum Achæis et Ætolis fœderatam, præripit Cleomenes, II, 46, 2. Eam oppugnat capitque Antigonus cum Achæis, II, 54, et cives humaniter tractantur, 56, 13. Ibi adversus Lacedæmonios castra locat Philippus, IV, 22, 3; 23, 4 sqq. A Megalopoli per eam Argos venit Philippus, 82, 1. Eam occupat Lycurgus, rex Spartanorum; sed, arce frustra obsessa, domum redit, V, 17, 1 sq. Eam certo die in armis convenire omnes Achæos jubet Philippus, V, 17, 9. Ipse Argis, secundis castris, eo venit, indeque Spartam properat, 18, 1 sqq.; 22, 2. Messenii sero eo venientes, inde per finem Argivorum Laconicam petierunt, V, 20, 2 sq. Philippus cum exercitu ex Laconica eo redit; inde rursus per Argos Corinthum abit, V, 24, 7 sqq. *De situ ejus conf. etiam* XVI, 17, *ubi*, *inter alia*, § 3 *memoratur* Tegeatis porta Messenæ urbis, et § 4 *docetur*, inter Messeniam et Tegeæ agrum interjectum esse agrum Megalopolitanum et Laconicum. Tegeam, victo Machanida, capiunt Achæi, duce Philopœmene, XI, 18, 7 sqq. Philopœmen, literis ad omnes Achæorum civitates datis, eo omnem juventutem eodem die convenire jubet, Laconicam incursurus, XVI, 36 seq. Ibi legati Romani conciliare student Achæos cum Spartanis, XXXVIII, 3, 3 sqq. *Adde* Ægeates.
Tegulæ argenteæ in regia Ecbatanis, X, 27, 10.
Teii, *cives urbis Teos Ioniæ*, tradunt se Attalo, V, 77, 5.
Teium, (*alias* Tius, et Tium), *Bithyniæ s. Paphlagoniæ* urbs ad Pontum; eam Pharnaces ex pacis lege reddere jubetur Ariarathi (*ni potius* Eumeni); eamdem aliquanto post Eumenes Prusiæ tradit, XXVI, 6, 7.
Telamon, Etruriæ oppidum, II, 27, 3; ubi ingenti prælio a Romanis cæduntur Galli, 27-31.
Τέλη phalangis; *id est*, variæ cohortes, in quas phalanx dividitur, XI, 1, 6; 15, 2.
Teleas; per eum ab Antiocho M. pacem petit Euthydemus, rex Bactrianæ, XI, 34.
Telecles, *Ægeates*, Achæorum legatus Romam, deprecans pro exsulibus, XXXII, 7, 14; rursus XXXIII, 1, 3 sqq.
Teledamus, Argivus, immerito proditor appellatus a Demosthene, XVII, 14, 3.
Telemnastus, Cretensis, Persei legatus ad Antiochum, XXIX, 3, 8.
Telemnastus, *nescio an idem cum superiori*, Gortynius Cretensis, Antiphatis pater, XXXIII, 15, 1; bello adversus Nabidem Achæis auxilia Cretensium adduxerat, 15, 16.
Telephus, Rhodiorum legatus ad consulem Rom. et ad Perseum, XXIX, 4, 4.
Telmissus, Lyciæ *s.* Cariæ urbs *maritima, cum portu*, Eumeni a Romanis data, XXII, 27, 8 et 10.
Telocritus, Achæorum legatus ad Attalum, nuncians honores Eumenis restitutos, XXVIII, 10, 7.
Telphusa, oppidum Arcadiæ, prope fines Eleorum; Antigono se tradit (*postquam ab Ætolis vel ab Eleis, puto, fuisset intercepta*), II, 54, 12. Ab Olympia, per viam quæ Heræam ducit, profectus Philippus, primo eo venit, deinde Heræam, IV, 77, 5. Euripidas Ætolus, dux Eleorum, capit Gorgum (*rectius* Gortynam) τῆς Τελφουσίας, in finibus Telphusiorum, IV, 60, 2 sq. Stratum oppidum, ab Eleis relictum, Telphusiis restituit Philippus, IV, 73, 2.
Temenis porta Tarenti, αἱ Τημενίδες πύλαι, VIII, 27, 7; 30, 2.
Temenopolis, urbs Phrygiæ, Moagetæ subjecta, XX, 17, 11.
Temesia, oppidum Bruttiorum, ἡ Τεμεσία, XIII, 10, *in fine*.
Temnus, urbs Æolidis; templum Cynii Apollinis prope eam diripit crematque Prusias, XXII, 25, 12. Temnitæ quum Achæo se tradidissent, tradunt se Attalo, V, 77, 4.
Tempe Thessalica, XVIII, 10, 1 sq.; 16, 1; 19, 1; 31, 4; XXIII, 4, 3.
Templum. *Vide nomina deorum*, Apollo, Diana, Jupiter, *etc.*, *tum* Delphi, Delus, Olympia, *et simil.*
Tenedus, XVI, 34, 1; XXVII, 6, 15.
Tentoria quomodo figantur in castris, VI, 27.
C. Tarentius *Varro*, consul, III, 106, 1; V, 108, 10; cum collega L. Æmilio junctas habet legiones, III, 107. Alternis diebus cum collega imperium habet, et ab illo, consilium pugnandi ad Cannas improbante, pro sua imperitia dissentit, III, 110. Ardet pugnandi studio, 112. Aciem instruit, 113; lævum cornu tenet, 114, 6. E quatuor ducibus Romanis solus vivus evadit e pugna Cannensi, fœdi animi homo, 116, 13.
L. Terentius, unus e decem legatis T. Quintio adjunctis, ad regem Antiochum mittitur, XVIII, 31, 3. Lysimachiæ convenit regem, 33, 1 sq.
Termessus, urbs Pamphyliæ, *aliis Pisidiæ*, XXII, 18, 4. Termessenses Isiondam urbem diripiunt et arcem obsident: litem componit Cn. Manlius, XXII, 18.
Terra habitata, in tres partes divisa, III, 37. Timæum, qui illam divisionem ad omnem terrarum orbem refert, inscitiæ accusat Polybius, XII, 25, 7. Terræ boreales et australes incognitæ, III, 38, 1 sqq. Terræ imago præfertur in pompa Antiochi Epiph., XXXI, 3, 15.
Terræ motus Rhodi, V, 88 seq.; indicatus aeris tranquillitate in Liparis, XXXIV, 11, 19 sq.
Terror Panicus. *Vide* Panicus terror.
Tesseræ nocturnæ in castris Romanorum, VI, 34, 7 sqq. Tessellæ vigiliarum, 35, 6 sqq. Tessera duplicata, signum duplicatum, IX, 17, 9.
Testudines aggestitiæ, fossis complendis, IX, 41, 1 sqq. Testudine fastigiata et imbricata capitur urbs Heracleum in Perrhæbia, XXVIII, 12.
Tetrapyrgia, locus in Cyrenaica, XXXI, 26, 11.
Teuta, uxor Agronis, regis Illyriorum, mortuo marito in regnum succedit, II, 4; maria infestat, et omnes populos hostes declarat, II, 4 sq. In Epirum lembos et terrestres copias mittit; et, capta Phœnice, agroque direpto, pacem et fœdus facit cum Epirotis et Acarnanibus, II, 6. Mercatores Italicos vexari necarique ab Illyriis patitur; Issam obsidet; Romanorum legatis superbe respondet; juniorem ex legatis, qui libere ei reposuerat, in itinere occidendum curat, II, 8. Plures, quam antea, lembos versus

Græciam emittit; Dyrrhachium capit; Corcyram obsidet, 9, et in deditionem recipit, 10, 8. Apud eam accusatus Demetrius Pharius, et ab ea sibi timens, Romanis, ad bellum Illyriis inferendum venientibus, Corcyram prodit, II, 11, 4. Ab Issæ obsidione depulsa a Romanis, cum paucis Rizonem se recipit, II, 11, 6. Pacem petit a Romanis, et duris conditionibus impetrat, II, 12.

Thalamæ, castellum Elidis (*in Achaiæ et Arcadiæ confinibus*), deditione captum a Philippo cum ingenti præda, IV, 75, 2; 84, 2.

Thalamæ, oppidum Laconicæ, ab occasu hiberno Spartæ, XVI, 16, 3 et 8.

Thasus, *insula maris Ægæi prope Thraciæ oram*, cum urbe cognomine, XV, 24, 1. Thasios, amici quum essent, violata fœderum fide subegit Philippus, XV, 24. Liberantur a Romanis, XVIII, 27, 4; 31, 2; *adde* 33, 1.

Theætetus, Rhodiorum legatus ad decem legatos Romanos post bellum Antiochicum, XXIII, 3, 2 et 7. Ei non placet, ut Persei rebus se immisceant Rhodii, XXVII, 11. Romanis favet, XXVIII, 2, 3; 14, 3. Accessione Genthii ad Persei partes terretur, XXIX, 5, 2. Classis præfectus, legatus missus Romam petendæ societatis causa, XXX, 5. In ea legatione Romæ senex moritur, XXX, 19, 1 sq.

Thearces, Clitorius, proditor; supposititius filius militis Orchomenii, II, 56, 9.

Thearidas, Achæorum legatus Romam in causa Deliorum, XXXII, 17, 1. Rursus Romam mittitur, ad rationem reddendam facinoris, in Aurelium legatum Romanum admissi, XXXVIII, 2, 1 sq. et § 11.

Theatrum scenicum Alexandriæ, XV, 30, 4 et 6.

Thebæ. *Confer* Bœoti. Thebani, post pugnam Leuctricam principatum Græciæ sibi vindicantes, arbitrium contentionis cum Lacedæmoniis permittunt Achæis, II, 39, 8 sqq. *Conf.* Epaminondas. Eorum arx Cadmea, per dolum capta a Phœbida Lacedæmonio, IV, 27, 4. Medico bello, præ formidine hostibus se adjunxerunt, IV, 31, 5. in eos Alexander, statim post susceptum regnum, iram exercuit; sed loca tamen sacra non violavit, IV, 23, 8; V, 10, 6; IX, 28, 8. Reipubl. Thebanæ forma nil præcipui habuit; gloriam suam illa non nisi virorum nonnullorum virtuti (Epaminondæ præsertim, et Pelopidæ) debuit, VI, 43. Eorum alii Romanis tradendam urbem censent, alii in societate Persei manendum, XXVII, 1, 7 sqq. Urbem Romanis tradunt, 2, 4 sqq. Frustra sollicitantur a Perseo, *c.* 5. Bello Achaico omnes patria profugiunt, XL, 3, 10.

Thebæ Phthiæ *vel* Phthioticæ, in Thessalia : situs urbis, V, 99, 2 sqq. Quum in manibus esset Ætolorum, eam oppugnat Philippus, 99, 6 sq.; captam, Macedonicis civibus frequentat, et Philippopolin, Φιλίππου πόλιν, pro Thebis, appellat, 100. Eam a Philippo repetunt Ætoli, XVII, 3, 13; 8, 9; XVIII, 20, 3 sqq.; 30, 7. Prope eam castra ponit T. Quintius, XVIII, 2, 3, *ubi nude* Thebæ *vocatur*.

Thebes campus, in Asia, XVI, 1, 7; XXI, 8, 13.

Themison, præfectus equitum in Antiochi exercitu in Cœlesyria, V, 79, 12; 82, 10.

Themistes, dux Alexandrensium Troadis, Gallos ex Troade ejicit, V, 111, 4.

Themistocles, Atheniensis, sua virtute remp. sustentavit, VI, 44, 4.

Themistocles, castella, quibus ab Achæo fuerat præfectus, Attalo tradit, V, 77, 8.

Theodectes, sodalis Diæi, bello Achaico, XL, 4, 9.

Theodoridas Sicyo[illegible] legatus ad Ptolemæum Epiph., XXII[illegible] [illegible]tolemæis fratribus, ut conductitio[illegible] [illegible]XXIX, 8, 6.

Theodorus, Bœotus, celebris tibicen, XXX, 13, 3.

Theodotus, Ætolus, Cœlesyriæ præfectus nomine regum Ægypti, a Ptolemæo Philopat. ad Antiochum M. transire cogitat, V, 40, 1 sqq. Gerra et Brochos interjectasque Cœlesyriæ fauces præsidio Ægyptiaco occupatas tenet, et contra Antiochum defendit, V, 46, 3 sq. Cœlesyriam Antiocho prodit, et Tyrum ac Ptolemaidem urbem ei tradit, V, 61 sq. Ei Antiochus, hibernatum Seleuciam profectus, Cœlesyriæ custodiam committit, 66, 5. Præest selectæ manui militum in exercitu Antiochi, quorum plerique argyraspides erant, V, 79, 4. Ante pugnam ad Raphiam, Ætolica audacia in castra hostium noctu se confert, Ptolemæum occisurus; cujus loco obtruncat medicum, et salvus ipse redit, V, 81. Lagoræ adest, muros Sardium conscendenti, VII, 16, 2; 18, 1 et 8.

Theodotus Hemiolius *cognomine*, Ἡμιόλιος, *forsan a corporis proceritate, quasi* statura viri cum dimidio; *qua ratione Prusias* ἥμισυς ἀνὴρ *vocatur*, XXXII, 2, 1, *quasi* dimidiatus vir, *a staturæ brevitate*. Dux copiarum Antiochi Magni, adversus Molonem rebellem in superiorem Asiam missus, parum proficit, V, 42, 5; 43, 7. In Cœlesyriam cum exercitu mittitur, V, 59, 2. Denuo, anno sequenti, ab Antiocho in Cœlesyriam præmissus cum Nicarcho, V, 68, 9 (*conf.* 79, 5). Nicolaum Ptolemæi ducem statione depellit, 69. Cum Nicarcho præest oppugnationi urbis Rabbatamana, 71, 6 sqq. Cum eodem præest phalangi in pugna ad Raphiam, 79, 5; hortatur milites, 83, 3. Legatus de pace mittitur ad Ptolemæum, 87, 1.

Theodotus, *Molossus* (*ut videtur*) *Epirota*, A. Hostilium consulem, per Epirum proficiscentem, Perseo in manus tradere molitur, XXVII, 14; Molossorum gentem ad Persei partes abstrahit, XXX, 7, 2.

Theodotus, Pheræus Thessalus, patria exsul, Romam legatus initio belli Philippici, XVII, 10, 10.

Theogiton, Ætolus, immerito proditor vocatus a Demosthene, XVII, 14, 4.

Theognetus, Abydenus, XVI, 33, 4 sq.

Theon ochema, Θεῶν ὄχημα, mons Africæ, ad mare Atlanticum, XXXIV, *in fine fr. lat.*

Theophanes, Rhodiorum legatus ad Achæos, auxilia petens ad bellum Creticum, XXXIII, 15, 1.

Theophiliscus, præfectus classis Rhodiæ, sociæ Attali, in pugna ad Chium cum Philippo, XVI, 3 seqq. Ex vulneribus moritur, vir prudens et fortis, *c.* 5, 4 sqq. et *c.* 9.

Theophrastus quæ de Locrensibus scripsit, reprehendit Timæus, XII, 12, 5.

Theopompi, historiarum scriptoris, inconstantia, et maledicentia in Philippum Amyntæ, VIII, 11-13. Res Græciæ scribere orsus est, ubi desiit Thucydides, 13, 3. *Citatur* liber XLIX historiarum ejus, VIII, 11, 5. Defenditur a Polybio adversus accusationes Timæi, XII, 4 a, 2. Rerum experientia non satis valet, XII, 25 g, 5. Ejus dictum, de usu et experientia, optima rerum omnium magistra, XII, 27, 8 sq. Fabulam pro vero narrat, umbræ expertes reddi eos qui Arcadicum Jovis templum intrassent, XVI, 12, 7.

Theopompus, tibicen, XXX, 13, 3.

Theoprosopon, Θεοῦ πρόσωπον, *quasi* Dei facies; *promontorium* Phœniciæ, *inter Tripolin* et Botryn, V, 68, 8. *De ejus situ confer* Berytus.

Theotimus Orophernis socius : qui quidem, post res suas male gestas, odia mutua exercent, XXXIII, 12 a, 6.

Theris ab Antiocho Epiphane ad Ptolemæum (*minorem, ut videtur*) missus, XXVIII, 17, 12.

Therma; urbs Ætoliæ. *Vide* Thermum, *et* Therme.

Thermæ Himerenses, Siciliæ oppidum, I, 24, 4.

erme *vel* **Therma**, **Siciliæ oppidum** (*idem, ut videtur,* *um superiori*), I, 39, 13.

ermicus conventus. *Vide* Thermum.

ermopylas fossis, vallo et præsidiis intercipiunt Ætoli, hilippum transitu prohibituri, X, 41, 5. *Conf.* Pylæ.

ermum, Thermus, et Therma, oppidum Ætoliæ, V, 6, ; 7, 6; 8, et 3, est loco arcis munitissimæ, quo Ætoli retiosissimum rerum omnium apparatum conferunt, um securitatis causa, tum ob annui mercatus et comiorum celebritatem, V, 8, 4 sqq. Templum ibi est Apolnis dives, XI, 4, 1. Eo raptim expeditionem suscipit hilippus, oppidumque et templum spoliat, evertit et omburit, iræ ob Dium ab Ætolis vastatum nimis indulens, V, 7-11; 17, 5; VII, 13, 3; IX, 30, 2. Rursus eo eversus Philippus, quæ prius intacta reliquerat, disturbat t diffringit, XI, 4, 1. *De* Thermico conventu, et *de* festorum solennibus Thermi peragi solitis, *præter* V, 8, , *confer* XVIII, 31, 5; XXVIII, 4, 1. *Cives* Thermii, V, 8, 4.

Thermus, legatus Romanorum in Ægyptum, ad restituendum Ptolemæum juniorem in Cypri regnum, XXXIII, 5, 6.

ersita. Ejus laudes ad scholasticas disputationes proponi solent, XII, 26 b, 4.

ersitæ, Θερσῖται, (forsan Ταρσηῖται, Tarseienses), ex Hispania in Africam transducti ab Hannibale, III, 33, 9.

hesmophorium, Cereris et Proserpinæ ædes Alexandriæ, XV, 29, 8; 33, 8.

hespienses, Bœoti, per legatos patriam suam tradunt Romanis, XXVII, 1, 1 sq.

hessalia, Thessali. *Confer* Larissa, Pharsalus, Thebæ Phthiæ, et *alia urbium ejus nomina*. Usque in eam penetraturus videbatur Cleomenes, II, 52, 7. Thessali, fœdere Antigoni cum Achæis comprehensi, IV, 9, 4; licet suo jure vivere deberent, tamen non minus, quam Macedones, regio imperio erant subjecti, IV, 76, 2. A Philippo Amyntæ subjugati, IX, 28, 3. Captis Thebis Phthiis, quæ Ætolis paruerant, res Thessaliæ in tuto collocavit Philippus, V, 99 sq. *De* Philippo in Thessalia, *adde* IV, 57, 1; 66, 5 sq. Philippus, quo tempore ex Epiri faucibus propere se recepit, plurimas Thessaliæ urbes diripuit, XVII, 3, 9. Thessalos liberos renunciant Romani, XVIII, 29, 5; 30, 5, *coll. c.* 21, 3 sqq. et § 9. Apud Romanos repetunt urbes a Philippo per bellum Antiochicum sibi ereptas, XXIII, 4, 2; 6, 3. Ea controversia disceptatur ad Tempe Thessalica, judice Q. Cæcilio, 4, 2. Eorum litteræ et legati ad Achæos veniunt, auxilia petentes adversus Pseudophilippum, XXXVII, 1 d, 3. Ære alieno pressi, ad Ætolorum exemplum novas tabulas poscunt, *Fragm. hist.* 68. Thessali equites, in acie fortissimi, extra aciem ad viritim pugnandum inertes, IV, 8, 10.

Thessalonica, urbs Macedoniæ; ubi coram Q. Cæcilio, legato Romano, disceptatur causa inter Eumenem et Philippum, de urbibus Thraciæ, XXIII, 4, 4; 11, 2. Inde Rhodum proficiscuntur legati Persei et Genthii, XXIX, 3, 7. Eo tendit Via Ignatia, XXXIV, 12, 8.

Thestia, oppidum Acarnaniæ *s.* Ætoliæ: *cives* Thestienses, V, 7, 7.

Thetidium, in agro Pharsalico, XVIII, 3, 6; 4, 1.

Theu-prosopon. *Vide* Theoprosopon.

Thoas, Ætolus, Antiochum adierat, et Ætolos ad societatem cum eo faciendam incitaverat, XXII, 14, 13. Eum Romani sibi tradi postulant ab Antiocho, XXI, 14, 7; XXII, 26, 11; traditus Romanis, præter spem liberatur per legationem Pantaleontis et Nicandri, XXVIII, 4, 11. Ingratum ei animum exprobrat Pantaleon, et Ætolos in eum concitat, qui lapidibus hominem petunt, 4, 9 sqq.

Thoas *alius*, internuncius inter Dinonem Rhodium et Perseum regem, XXX, 8, 5 sqq.

Thracia. Cum Thracibus si sociare se vellent Byzantii, possent Græcos omnes commercio Pontico excludere, IV, 38, 6. Thracia circumcirca cingit Byzantiorum agrum, a mari ad mare; et continuis bellis Byzantios premunt Thraces, IV. 45. Qui ad Hellespontum habitant subiguntur a Gallis, IV, 46, 2. Thraciæ ora prope Chersonesum, in regum Ægypti erat potestate, V, 34, 8. Eadem loca, dein a Philippo occupata, sibi vindicavit Antiochus M., e Seleuci jure ad Syriæ reges pertinere ea contendens, XVIII, 34 seq. *Confer* Lysimachia; Ænus; Maronea. Cum Gallis sunt in exercitu Ptolemæi Philopat. duce Dionysio Thrace, V, 65, 10; in exercitu Antiochi M., V, 79, 6. In Thracia mortuus est Antiochus *nescio quis*, qui Logbasi Selgensi, hospiti suo, Laodicen educandam reliquerat, Mithridatis filiam, quæ deinde Achæo nupsit, V, 74, 5. Thraces minantur Macedoniæ, X, 41, 4. In Thracia corpus quoddam erat coloniarum Atheniensium et Chalcidensium, quarum præcipua Olynthus; eas in servitutem redegit Philippus Amyntæ IX, 28, 2 sq. Eædem, et Græcæ omnes in Thracia civitates, libertate donantur a Romanis, XVIII, 27, 2; 31, 2; Chersonesus autem et Lysimachia, cum aliis nonnullis castellis, et agro Thraciæ quæ Antiochi fuerant, Eumeni dantur, XXII, 27, 9. De Thracicis urbibus contendunt Eumenes et Philippus, judicibus Romanis, XXIII, 4, 4; 6, 1; 11, 2. Maritimis Thraciæ castellis, locis et urbibus decedere jubetur Philippus, XXIII, 11, 4. Adversus Thraciæ regulos ad Propontidem auxilia Byzantiis promittit Philippus, XXIII, 14, 12. Thraciæ urbibus maritimis excedit tandem Philippus; et Thracibus mediterraneis bellum facit, XXIV, 6. Cersobleptes, rex eorum, XXXIX, 1 b, 5.

Thranitæ, supremus remigum ordo, XVI, 3, 4.

Thraseas, pater Ptolemæi, ducis Ptolemæi Philopatoris, V, 65, 3.

Thraso, de medio sublatus Syracusis, VII, 2, 1.

Thrasylochus, Messenius, Philiadis filius, immerito proditor appellatus a Demosthene, XVII, 14, 3.

Thronium, ad sinum Maliacum, XVII, 9, 3; ex adverso Echini, IX, 41, 11. Thronienses, *ibid.*

Thucydidis historia ubi desinit, inde incepit Theopompus, VIII, 13, 3.

Thule, insula supra Britanniam, XXXIV, 5, 3 sq.

Thuria, Messeniæ urbs, cujus cives a Messeniis divelluntur, et separatim in fœdus Achaicum recipiuntur, XXV, 1, 2.

Thurii, urbs maritima Magnæ Græciæ, X, 1, 4; VIII, 25 a.

Thurium. *Vide* Thyreum.

Thyatira (τὰ), *Lydiæ* urbs, ditionis Pergamenæ, XVI, 1, 7; XXXII, 25, 10.

Thyestes, civis Lacedæmonius, Macedonibus favens, occiditur a factione Ætolica, IV, 22, 11.

Thynni pisces, XXXIV, 2, 14. et *c.* 8.

Thyreum, Thyræum, Thyrium, Thurium, Acarnaniæ oppidum, occupare tentant Ætoli, IV, 6, 2; 25, 3. Nicomachus, Acarnan, ex iis qui inde profugerant, XVII, 10, 10. Ibi concilium Acarnanum cogitur Popillio, Romanorum legato, XXVIII, 5, 1. Thyrienses *vel* Thurienses, XXII, 12, 4.

Tiberis fluvius; pontem ejus solus tuetur Cocles Horatius, VI, 55, 1. Legati a populis Romam missi, cum quibus bellum gerebatur, trans Tiberim tendere jussi, XXXV, 2, 4. *Adde* XXXI, 20, 11; 22, 7.

Tiberius Gracchus, insidiis deceptus, generose cum suis us-

que ad mortem pugnavit VIII, 1. *Vide* Claudius, et Sempronius.
Tibiam et rhythmum non sine causa Lacedæmonii et Cretenses ad bellum, loco tubæ, adhibuerunt, IV, 20, 6. Similiter Arcades ad tibiæ modulos ordine incedere assuefiebant, II, 21, 12.
Tibœtes, patruus Prusiæ, in Macedonia exsul, adversus Prusiam excitatur a Byzantiis, IV, 50, 1 et 8 sq.; cujus adventum metuit Prusias, 52, 9; sed ille moritur in itinere, 51, 7.
Tibure impune vivere licet civi Romano, qui capitis reus in spontaneum exivit exsilium, VI, 14, 8.
Tichos, Τεῖχος, castellum Dymæorum munitissimum, prope Araxum promontorium, ab Hercule olim exstructum, occupatur ab Eleis, duce Euripida, IV, 59, 4. Philippo obsidenti traditur a præsidio Eleorum, IV, 83, 1 sqq.
Ticinus, fluvius Galliæ Cisalpinæ, exit e lacu Verbano, XXXIV, 10, 20; eum trajicit P. Scipio, III, 64, 1. inter eum et Padum prælio equestri fugantur equites Scipionis ab Hannibale, III, 65.
Tigris fluvius, V, 46. Seleucia ad Tigrim, V, 45, 3; 48, 15. In eo perit magna pars exercitus Antiochi, duce Xenœta, V, 57, 4 sqq. Secundum eum progredi cum exercitu, Antiocho suadet Hermeas, V, 51, 4; sed is, hortante Zeuxide, eum trajecit, 51, 5 sqq.; 52, 2.
Timæus, historicus, Tauromenites Siculus, XII, 6, 7. Ubi ejus historia desinit in Pyrrhi rebus, ibi Polybius suam incepit, I, 5, 1; III, 32, 2. Ejus ignoratio locorum circa Padum, II, 16, 15. Levis vir ingenii; de Africa et de Corsica futilia multa prodidit, XII, 3 sq. Theopompum et Ephorum de futilibus accusat, XII, 4 a, 1 sqq. Puerilem profert fabulam de Romana consuetudine equi ante urbem sacrificandi, XII, 4 b, 1 sqq. In rebus Libycis, in Sardicis ac præsertim in Italicis, malus historicus, XII, 4 c, 1 sqq. Ridiculus ejus error de Arethusæ fonte, XII, 4 d, 5 sqq. De Locrorum origine dissentit ab Aristotele, XII, 5 sqq.; 11 sq.; hac de re a Polybio, Aristotelis partes amplectente, refutatur, XII, 6 a sqq. Temere Aristotelem probris insectatur, XII, 9, et *c.* 24, 2. Miram diligentiam in chronologia affectat, XII, 12. Voluntariis mendaciis maxime obnoxius, XII, 12 a; Callisthenem vituperat de tributis Alexandro honoribus; de recusatis contra Demosthenem ceterosque oratores laudat, XII, 12 c. Conviciis insectatur Democharem historicum, XII, 13 sq.; Agathoclem, Syracusarum regem, 15; Ephorum et Callisthenem, historicos, 23; Homerum, 24, 1. Maledicentia et levitas hominis undique e scriptis ejus perlucent, 24, 4 sqq. Præsens abesse videtur, et apertis oculis non videre, XII, 24, 6. Negat exstitisse unquam Phalaridis taurum, 25. Conciones et legatorum orationes male tractat, XII, 25 a, 25 b, 25 m, 25 n, 25 o, 25 p, 26, 26 b. Aliorum accusationibus magis quam suis ipsius meritis valet, XII, 25 c; Athenis residens annis prope quinquaginta, in antiquorum commentariis legendis tempus contrivit, XII, 25 d, 1; 25 i, 1. Omnia ex aurium testimonio scripsit, nil vidit ipse, 25 g, 27 sq. Historiarum Timæi liber *etc.* 21 *citatur* XII, 25, 7 seq.; liber XXXIV, XII, 25 i, 1; liber IX, *ibid.* VI, 7; liber XXI, *ibid.* 25 o, 3, et 26 a, 1. Siciliam, patriam suam, Græcia ampliorem et illustriorem ostendere gestit, XII, 26 b, 3. Diligentem rerum locorumque inquisitionem affectat, *Ibid.* 26 d, 2. Ejus pragmatica historiæ pars ex omni errorum colluvie concreta, *ibid.* 26 f. Ephoro obtrectat, ne videatur ejus libros compilare, XII, 28, 10 sq. Immerita hominis fama, XII, 28, 6; 26 d.
Timæus, dux Ætolorum, Laconicam populatur, IV, 34, 9. Neptuni templum in Tænaro, et Dianæ fanum Lusis diripit, IX, 34, 9.
Timagoras, navium præfectus Rhodiorum, XXVII, 6, 14
Timagoras *alius?* navis præfectus, *ibid.*
Timarchus, Eleutheruæus Cretensis, occisus putatur a Polemocle, navarcho Rhodio, in gratiam Cnossiorum, IV, 53, 2.
Timocrates, Pellenensis, præsidio urbis Argivorum relictus a Nabide, XVII, 17, 1.
Timolaus, Bœotus, immerito a Demosthene proditor dictus, eo quod Philippi societatem amplexus est, XVII, 14, 4.
Timolaus, Spartanus, penuria hominum, suffragiis designatus, ad deferendam Philopœmeni a Lacedæmoniis decretam coronam, XXI, 15, 2. Post multas ambages Philopœmeni legationis propositum aperit, et, specie quidem, præter spem excipitur, XXI, 15, 3.
Timoleon temere a Timæo supra omnes deos elatus, XII, 23, 4 sqq. Eum Timæus verba facientem inducit de divisione orbis terrarum in tres partes, XII, 25, 7; et rursus, Græcos puerilibus verbis adhortantem ad committendum cum Carthaginiensibus bellum, XII, 26 a.
Timotheus, Orofernis legatus Romam, XXXII, 20, 4.
Timotheus, poeta lyricus: ejus carmina et modos vulgo addiscere consueverant Arcades, IV, 20, 9.
Timotheus, Ptolemæi Philometoris legatus Romam, XXVIII, 1 et 7.
Timoxenus, prætor Achæorum, Argos recipit, a Cleomene occupatum, II, 53, 2. Rursus prætor, recipit Clarium ab Ætolis captum, IV, 6, 4. Diffidens Achæis, utpote ad belli munia remissioribus, quinto die ante tempus Arato prætura cedit, IV, 7, 6 sqq. Rursus ad præturam commendatus ab Arato, repulsam tulit Apellis artibus, IV, 82, 8. Rursus prætor creatur Achæorum, finito bello Sociali, V, 106, 1.
Tisæus, mons Thessaliæ, e quo signa, ex Eubœa et e Phocide facibus accensis sibi data, observavit Philippus, X, 42, 7 sq.
Tisamenus, Orestis filius, Sparta ejectus ab Heraclidis, primus rex Achæorum, II, 41, 4; IV, 1, 5.
Tisippus, legatus Ætolorum in Macedoniam, ad gratulandam Romanis ducibus victoriam de Perseo, XXX, 10, 4.
Titti, populus Celtibericus, Romanarum partium; legatos Romam mittunt contra Aravacos, XXXV, 2.
Titus. *Sic nude plerumque vocatur* T. Quintius Flamininus, *cujus res gestas vide in* Quintius.
Tium *vel* Tius, *Vide* Teium.
Tlepolemus, aulæ Ægyptiacæ minister, commeatui Alexandriæ præpositus, XV, 26, 11. In eo sperabant Ægyptii, prava Sosibii administratione offensi, 25, 8. Eum accusat Sosibius, ut regnum affectantem, 26. Ejus socrum Danaen indigne tractat idem, 27. Ejus amicus Mœragenes, flagris jam nunc cædendus, nudus evadit, 27 sqq. Macedonibus scribit se mox affuturum, XV, 28, 6. Administrationem regni adeptus, virtutes suas vitiis superavit, prodigus et superbus, XVI, 21. Quum in eo esset ut de statu dejiceretur, confirmavit suam potentiam, 22.
Tlepolemus, legatus Ptolemæi minoris ad Antiochum Epiphanem, XXVIII, 16, 6.
Tolistobogii, Galli Asiam incolentes; pro eis et eorum regibus apud Romanos intercedit Eposognatus, XXII, 20, 2 sq.
Tollenones Archimedis, in muris Syracusanorum, VIII, 7, 8 sqq.
Tomisa, *Sophenæ oppidum*, XXXIV, 13, 1.
T. Torquatus, legatus Romanorum ad reducendum Ptolemæum juniorem in Cypri regnum, XXXI, 18, 9; re infecta redit, *c.* 25-27. Romam reversus, efficit ut Ptolemæo seniori fœdus renunciaretur, XXXII, 1, 2 sq.
Torus, collis prope Agrigentum in Sicilia, I, 19, 5.

agiscus, socius Philemeni et Niconis in prodendo Tarento Hannibali, VIII, 29 sq.
agœdi a L. Anicio in scenam producti, XXX, 13, 12.
agœdiæ alius finis est, alius historiæ, II, 56; XV, 36, 7. Ejus deus ex machina, III, 48, 8.
gurium, oppidum Illyricum, ditionis Issiorum, XXXII, 18, 1 sq.
alles, Lydiæ urbs, Eumeni data, XXII, 27, 10.
ansalpini Galli. *Vide* Galli.
asimenus lacus; *vide* Tarsimenus.
ebia fluvius; ad eum castra locat P. Scipio, III, 67, 9; 68, 5 sq. Trans eum prœlio equestri Hannibalem vincit Sempronius, III, 69, 5 *et* 9. Pugna infelix ejusdem Sempronii ad Trebiam, 72, 4; 73 sq.; 108, 8; XV, 10, 8.
arii, sexcenti in legione, natu maximi, VI, 22, 7 sqq. Eorum arma, 23, 6; tentoria in castris, 29, 3 sqq. Immunes sunt a ministeriis castrensibus, 33, 7 *et* 10 sqq.; riarii in classe M. Atilii, I, 26, 6 *et* 15.
buni militum quo pacto creentur et per legiones distribuantur, VI, 19, 1 sqq. *et* § 7 sqq.; a militibus, statim post delectum, exigunt sacramentum, 21, 1 sq.; rursus in castris sacramentum castrense, 33, 1 sq. Eorum tentoria in castris, 27, 4 sqq.; officium in castris, 34, 2 sqq.; ministerium iis in castris præstari solitum, 33, 5 sqq. De sententia concilii tribunorum, infliguntur supplicia castrensia, VI, 37, 1 sqq. Minorum pœnarum tribunus in manipulis sibi subjectis arbiter est, 37, 8 sqq.
buni plebis, non sunt obnoxii consulibus, VI, 12, 2. Si vel unus eorum intercessisset, senatus nil perficere potest, 16, 4. Eorum partes sunt, rationem habere voluntatis plebis, 16, 5. Trib. pl. legatos in senatum introducit, adversante prætore, XXX, 4, 6.
bus Attalica, Athenis instituta, XVI, 25, 9.
ichonium, Ætoliæ oppidum, ad dextram a Strato Thermum eunti, V, 7, 7. Trichoniensis: *Vide* Dorimachus, Alexander, Dicæarchus.
ichonius lacus, in Ætolia, V, 7, 8 *et* 10; XI, 4, 1.
iemioliæ, navium genus minorum et apertarum, XVI, 2, 10; 3, 4; 7, 1 *et* 3.
ieres, Cœlesyriæ *s.* Phœniciæ oppidum, incensum ab Antiocho, V, 68, 8. *De ejus situ confer* Berytus.
igaboli *s.* Trigabuli, locus ubi Padus fluvius in duo ostia dividitur, II, 16, 11.
iorches, τριόρχης, convicium a Timæo in Agathoclem usurpatum, XIII, 15, 2.
iphylia, Peloponnesi regio, inter Elidem et Messeniam, subacta ab Eleis non multo ante bellum Sociale, IV, 77, 8 *et* 10. Ejus oppida, 77, 9. Nomen habet regio a Triphylo, Arcadis filio, 77, 8. Eam invadit Philippus, IV, 77 sqq.; et sex dierum spatio universa potitur, 80, 14. Cetratos, quorum dux erat Leontius, duce Taurione mittit eo Philippus, V, 27, 4. Elei Romæ coram senatu Achæis litem movent de ea, XVIII, 25, 7: sed eam Achæis attribuit T. Quintius cum decem legatis, XVIII, 30, 10 sq.
iphylus, Arcadis filius; a quo nomen habet Triphylia regio, IV, 77, 8.
ipolis, regio Laconicæ, in qua oppidum Pellene, IV, 81, 7.
iremibus, non (ut Romani et Pœni) quinqueremibus, bella maritima gesserant Persæ cum Græcis, et Athenienses cum Lacedæmoniis, I, 63, 8. Inter apertas et minores naves numerantur, XVI, 2, 10.
itæa, Trittæa, urbs Achaiæ, ex 12 primis olim fœderatis, II, 41, 8. Tritæenses inter primos, qui pristinum Fœdus Achaicum instaurarunt, II, 41, 12. Eorum agrum populantur Ætoli, IV, 6, 9 sq.; rursus Elei, duce Euripida Ætolo, IV, 59 sq. Trittæensis Stratius, XXVIII, 6, 2; XXXVIII, 5, 4.
Triton; coram eo ictum fœdus Philippi cum Pœnis, VII, 9, 2,
Triumphus imperatorum Romanorum, VI, 14, 8; agi non potest, nisi consentiente senatu et sumtus decernente, *ibid.* L. Æmilius *Paulus* ex Illyrico triumphat, III, 19, 12; IV, 66, 8; P. Scipio ex Hispania, XI, 33, 7; ex Africa de Pœnis, XVI, 23; L. Scipio et L. *Æmilius Regillus*, ex Asia, de Antiocho, XXII, 7, 16 sq., Anicius de Genthio, XXX, 13.
Triumviri agris dividundis, Mutinæ inclusi et obsessi a Boiis et Insubribus, III, 40, 8 sq.; per dolum capti, *ibid.* § 10.
Troas. *Vide* Alexandria Troas.
Trocmi, Gallicus populus in Asia; calumniantur Ariarathem apud Romanos, XXXI, 13, 2.
Trœzen, oppidum Argolidis, a Cleomene occupatum, II, 52, 2.
Tubæ et buccinæ sono parent greges in Corsica et Italia, XII, 4. Dormientes, in bello, tuba excitat; in pace, galli cantus, XII, 26, 1.
Tula, *sive* Tulis, sedes regum Gallicorum, Thraciam prope Byzantium incolentium, IV, 46, 2.
Tunes, urbs Africæ, Carthagini ipso situ et vicinia infesta, I, 30, 15; 73, 5; capta a Regulo, *ibid.* Ibi castra ponunt mercenarii Pœnorum seditiosi, I, 67, 13; 69, 1; 73, 3; 76, sq. Eam obsident Amilcar et ejus collega Hannibal, I, 86. Castra ibi occupat Scipio, fugientibus ad ejus adventum Pœnis, XIV, 10, 2; sed mox regredi Uticam, ad ferendam suis opem, cogitur, *ibid.* § 6 sqq. Eo legatos ad Scipionem de pace mittunt Pœni, XV, 1.
Turdetani et Turduli, Bæticæ Hispaniæ incolæ; a nonnullis pro eodem populo habentur, a Polybio pro diversis, XXXIV, 9, 1.
Turres Celtiberiæ, pro urbibus numeravit Polybius, XXVI, 4.
Turris Alexandri, in Thessalia, XVIII, 10, 2.
Tuscum mare. *Vide* Etruscum.
Tyana (τὰ), Cappadociæ urbs; ad eam otiosus sedet *nescio quis imperator, Fragm. hist.* 69.
Tychæus, Numida, cum 2000 equitibus Hannibali in Africa se jungit, XV, 3, 5 sqq.
Tychica porticus, Τυχικὴ στοὰ *forte legendum* VIII, 5, 2. *pro* Scythica porticus.
Tycho, scribarum in exercitu Antiochi præfectus, provinciæ ad Erythræum mare præficitur, V, 34, 12.
Tyla, *Vide* Tula.
Tylos, insula Erythræi maris, *id est, Persici sinus*, XIII, 9, 5.
Tyndaris, Siciliæ urbs maritima, ad quam classe cum Pœnis pugnat C. Atilius, I, 25.
Typaneæ, oppidum Triphyliæ, IV, 77, 9; 78, 1. Typaneatæ urbem suam Philippo tradunt, IV, 79, 4.
Tyranni, per Peloponnesi civitates constituti et sustentati a Macedonum regibus, II, 41, 9 sq.; 44, 3. Tyranni nomen impietatis significationem conjunctam habet, II, 59, 6. Inter tyrannum et regem quid differat, V, 11, 6, *et* VI, 4, 2, *coll. c.* 3, 9 sq. *et* 4, 5. Tyrannis quomodo oriatur e regno, VI, 7, 6 sqq.
Tyrrheni. *Vide* Etrusci. Tyrrhenum mare. *Vide* Etruscum.
Tyrus urbs Cœlesyriæ et Phœniciæ, vi capta ab Alexandro, XVI, 40, 5. Tyrii secundo fœdere Carthaginensium cum Romanis comprehensi, III, 24, 1 *et* 3. Tyrum et Ptolemaidem Theodotus Ætolus, qui Cœlesyriæ a Ptolemæo Philopatore præfectus erat, tradit Antiocho, IV, 37, 5; V, 62, 2 sq. Tyro Theodotus præfecerat Panætolum, V, 61, 5; 62, 2. Eo cum classe proficisci Diogne-

tum jubet Antiochus, V, 70, 3. Eo quotannis Carthaginienses primitias frugum eximia navi diis patriis offerendas mittunt, XXXI, 20, 12.

U. V.

Vaccæi, populus Hispaniæ; bello petuntur ab Hannibale; eorum urbes Salmantica et Arbucala vi captæ, III, 14, 1. Alia eorumdem oppida, Intercatia et Segesama, XXXIV, 9, 13. Iis bellum inferunt Romani, III, 5, 1.
Vaccenses, Africæ populus, Βακκαῖοι, III, 33, 15, *fortasse legendum pro* Μακκαῖοι *vel* Μάκιοι.
Vadimonis lacus, in Etruria; ad eum Boii cum Etruscis cæduntur a Romanis, II, 20, 2.
C. Valerius *Lævinus*, Marci filius, frater uterinus M. Fulvii *Nobilioris* Cos. XXII, 12, 10 sqq. Per ejus apud consulem gratiam pax datur Ætolis, *ibid.* Romam mittitur a M. Fulvio, ad petendam confirmationem pacis, 14, 2.
L. Valerius Flaccus, Cos. cum T. Octacilio, rem in Sicilia commode gerit, I, 20.
Lucius *Valerius Flaccus*, legatus consularis sub M' Acilio Cos. cum Ætolis agit, pacem petentibus, XX, 9 seq.
Manius Valerius *Maximus*, Cos. cum M' Octacilio in Sicilia fœdus facit cum Hierone, I, 16.
Marcus Valerius *Lævinus*, pater Caii, *prætor*, classi Romanæ in Græcia præfectus ad observandos conatus Philippi, VIII, 3, 6. *Proconsul*, Agathyrnenses e Sicilia in Italiam mittit, Bruttiorum agrum vastaturos, IX, 27, 11. Primus cum Ætolis societatem pepigerat, XXII, 12, 11.
Vallos Romani milites in itinere, simul cum armis, gestant, XVIII, 1, 1 sqq.
Vallum et fossa circum castra Romana, VI, 34, 1 sq. Romanum præstat Græco, XVIII, 1, 5 sqq.
Velites in legione Romana, γροσφομάχοι, natu minimi et pauperrimi, VI, 21, 7; mille in legione 1000 peditum, 21, 9; æquabiliter per manipulos distributi, 24, 3 sq. Arma eorum, 22. In castris non ministrant 33, 8; sed ad vallum et ad portas excubant, 35, 5. Eorum globi, σπεῖραι, in intervallis manipulorum hastatorum in acie Scipionis, XV, 9, 9. *Adde* XI, 22, 10; 23, 1; 24; 1; 32, 2 sq.
Veneti, ad mare Adriaticum, populus antiquissimus; sermone differunt a Gallis, moribus et cultu eis fere similes, II, 17, 5 sq. In ditionem Gallorum eorum, qui Romam vi ceperant, irrumpentes, cogunt eos ut domum repetant, II, 18, 13. Veneti et Cenomani, bello Gallico Cisalpino, Romanorum partibus se adjungunt, II, 23, 2 sqq.; 24, 7.
Venus Erycina. *Vide* Eryx. Veneris ædes ad Saguntum, III, 97, 6; templum Pergami, XVII, 2, 2; 6, 4.
Venusiam, *bene munitam* urbem capiunt Pœni, III, 90, 8; *nisi* Telesiam, Τελεσίαν, *ex Livio reponendum, et servandum* ἀτείχιστον *id est,* muris carentem, *quod habent codices nostri.* Eo cum paucis evadit Terentius Varro e clade Cannensi, III, 116, 13; 117, 3.
Verbanus lacus in Alpibus, XXXIV, 10, 20.
Vergiliæ, Pleiades : earum occasus, hiemis initium, III, 54, 1. Circa earum ortum, ineunte æstate, comitia sunt prætoria Achæorum IV, 37, 2 (*coll.* III, 16, 7; 17, 1); V, 1, 1; 30, 7. Circa eundem noctes jam sunt admodum breves, IX, 18, 2.
Vestæ ara, in Jovis Homarii templo, V, 93, 10. Vestæ imago Iassi, sub dio, nec pluitur, nec ningitur XVI, 12, 3. *Adde* Hestiæ.
Vestini, socii populi Romani, II, 24, 12.
Vetus urbs, pars urbis Panormi, I, 38, 9,
Vexillarii duo, σημαιοφόροι, in quoque manipulo, VI, 24, 6.
Vexillum, σημαία, *idem quod* ordo τάξις *vel* τάγμα, *et* manipulus, σπεῖρα, VI, 24, 5. Defixis vexillis designantur varia loca in castrorum metatione, VI, 27, 2; 41, 6 sqq. Prætorium albo, alia insigniora loca puniceis, 41, 7.
Via Ignatia. *Vide* Ignatia Via.
Viæ in castris, ad instar vicorum in urbibus, VI, 29 sq. Via quintana, 30, 6. Via lata ante tribunorum tentoria quotidie mundatur, quia ibi plerique per totum fere diem vulgo versantur, VI, 33, 3 sq.
Vibonium, oppidum Dauniæ in Italia; circa illud castra metatur Hannibal, III, 88, 6.
Victimæ exta de more Macedonum ostenduntur regi, VII, 11, 1.
Vigiliarum nocturnarum ratio in castris Romanis, VI, 35; XIV, 3, 6.
P. Villius, legatus Rom. ad Antiochum M. post bellum Philippicum, XVIII, 31, 3; Thaso Selymbriam profectus est, et inde Lysimachiam, ubi regem convenit, 33, 1 sq. *coll.* 32, 3 sq.
Vindicatio rei controversæ, ex Zaleuci lege, XII, 16.
Vinum. Vini pretium vile in Gallia Cisalp., II, 15, 1. Vinum bibere non licet mulieribus apud Romanos, nisi vinum passum, VI, 2, 3 sqq. Vinum ex loti baccis, XII, 2, 7; hordaceum in Hispania, XXXIV, 9, 15; arbustivum Capuæ, XXXIV, 11, 1.
Virgines 100 Locrenses quotannis Ilium missæ, XII, 5, 7.
Viriathus, *Fragm. hist.* 70. *quod tamen non videtur esse Polybii*.
Ululatum tollunt Galli (παιανίζουσι) pugnam ineuntes, II, 29, 6; II, 43, 8.
Ulysses in Cyclopis speluncam revertitur, pileum et cingulum repetiturus, XXXV, 6, 4. Eum Homerus inducit, multa, quæ et mari et terra sint eventura, ex astris conjectantem, IX, 16, 1; ut exemplar viri politici, XII, 27, 10. *Conf.* Homerus.
Umbri, contingunt Etruscos, et habitant utrumque latus Apennini, II, 16, 3. Socii Romanorum bello Gallico Cisalpino, II, 24, 7. Umbriam populatur Hannibal, III, 86, 6.
Volane. *Vide* Olana.
Volcium, Etruriæ oppidum, VI, 59, 7.
Uragi, *s.* optiones, in legione Romana, VI, 24, 3.
Uscana (τὰ), oppidum Illyricum, VIII, 38, 5, *si modo vera est nota numerica* η' *apud Steph. Byz., nec scribendum* κη', *id est*, lib. XXVII; *ut Polybius eo loco egerit de* Appio Claudio Centone (*conf.* XXVIIII, 11), *qui, ab Hostilio Cos. in Illyricum missus*, ingentem cladem ad Uscana oppidum passus *est, ut discimus ex Livio,* XLIII, 9 seq.
Utica, urbs Africæ prope Carthaginem, I, 73, 5; obsidetur a mercenariis Pœnorum rebellibus, I, 70, 9; 73, 3. Uticenses, dum adjuvare vult, pæne perdit Hanno, 74. Ab Uticæ obsidione desistit Matho, 75, 3. Romanis se tradere volentes post primum bellum Punicum, ab his non recipiuntur, I, 83, 11; deficiunt ad rebelles Afros, 82, 8; ad deditionem compelluntur a Pœnis, 88. Comprehensi antiquo fœdere Pœnorum cum Romanis, III, 24, 1 et 3, et Hannibalis cum Philippo, VII, 9, 5. Uticam obsidet Scipio Afric. major, XIV, 1, 2; 2, 1 sqq.; 6, 7; 7, 1; 8, 2. Classem eo mittunt Pœni adversus obsidentes Romanos; quare a Tunete ad ferendam suis opem propere in castra ad Uticam redire coactus est Scipio, XIV, 9, 7 et 11; 10, 1 et 6 sqq. Sub initium tertii belli Punici, Uticenses Romanis se tradunt, et ab eis in fidem recipiuntur, XXXVI, 1, 1 et 4. Prope eam dein castra habuerunt Romani, XXXVI, 4, 1; *conf.* XIV, 6, 7.

'ulcani tumulus Carthagine Nova, X, 10, 11. Vulcani Hiera, *vel* Vulcania insula, XXXIV, 11, 12.
'ulturnus fluvius, medios fere dividit campos circa Capuam, III, 92, 1.
xores. Apud Lacedæmonios in more est ut unam habeant uxorem tres aut quatuor viri, imo et plures, si fratres sint, XII, 6 b, 8.

X.

anthicus mensis; eo fit lustratio exercitus Macedonici, XXIV, *c.* 8.
anthii, *Xanthi cives*, urbis Lyciæ, legatos Romam mittunt et ad Achæos adversus Rhodios, XXVI, 7, 3.
anthippus, Lacedæmonius, dux Pœnorum, prælio vincit capitque Regulum, I, 32-34. Domum redit, 36. Fabula de ejus obitu, *ibid.*
enarchus, Achæorum legatus Romam, de renovanda societate, XXIV, 4, 11 sq.
enis via, ad Mantineam, XI, 11, 5.
eno, *Ægiensis*, Romam legatus ad deprecandum pro exsulibus Achæis, XXXII, 7, 14, rursusque XXXIII, 1, 3, *nisi priori loco intelligendus* Xeno Patrensis, *de quo mox.*
eno, dux copiarum Antiochi Magni, cum Theodoto Hemiolio mittitur adversus Molonem, V, 42, 5; metu cujus in urbes se recipit, V, 43, 7.
eno, Hermionensium tyrannus, abdicat tyrannidem, II, 44, 6.
eno, Patrensis, temporum rationem habendam censet Achæis in bello Romanorum cum Perseo, XXVIII, 6, 2 et 8. *Nescio* an legatus Achæorum Romam, deprecans pro exsulibus, XXXII, 7, 14 : *qui locus pariter de Ægiensi* Xenone *intelligi potest, præsertim si conferamus* XXXIII, 1, 3.
enœtas, genere Achæus, ab Hermea, principe ministro Antiochi Magni, cum exercitu mittitur adversus Molonem, V, 45, 6. Primum feliciter rem gerit, 46 sq.; tum subito a Molone oppressus, ingenti clade afficitur, V, 48, et 46, 5.
enophanes, Cleomachi filius, Atheniensis, legatus Philippi ad Hannibalem fœderis faciendi causa, VII, 9, 1.
enophantus, dux classis Rhodiorum adversus Byzantios, IV, 50, 5 sqq.
enophontis reditus ex Asia monstravit infirmitatem barbarorum, eaque una ex causis fuit, unde natum est bellum Græcorum cum Persis, III, 6, 10. Ejus sententia de republ. Cretensium, VI, 45, 1. Ejusdem verbum, officinam belli esse totam urbem, X, 20, 7.
enophon, *Ægiensis*, cum T. Quintio interest colloquio cum Philippo ad Nicæam, XVII, 1, 4. Ab Achæis legatus mittitur Romam, XVII, 10, 11. Pater Alcithi, XXVIII, 16, 3.
erxis in Græciam trajectio, III, 22, 2. Legatos mittit ad Spartanos aquam et terram petitum, IX, 38, 2.
erxes, regulus urbis Armosata, in Armenia; eum Antiochus confirmat in regno, et sororem suam ei copulat VIII, 25.
iphiæ piscis venatio, XXXIV, 3.
ynia, urbs Thessaliæ, IX, 45, 3.
Xystophori equites, *id est*, hastati, in acie Antiochi adversus Molonem, V, 53, 1.

Z.

Zabdibelus, præfectus Arabum in exercitu Antiochi Magni in Cœlesyria, V, 79, 8.
Ζάκανθα. *Vide* Saguntum.
Zacynthus insula, prope Cephalleniam, V, 4, 2. Res Zacynthi ex sua auctoritate constituit Philippus, V, 102, 10.
Zagrus mons, a meridie et ad occasum Mediæ, mons altissimus et amplissimus, quem plures barbari populi incolunt, V, 44, 6 sq. Ad eum est Chalonitis regio, V, 54, 7. Interjacet inter Mediam et Atropatenen, 55, 6 sq.
Zaleuci lex, de rei controversæ vindicatione, XII, 16, 4 sqq.; alia, qua, qui de sententia legis disputare volebat, pendente laqueo de collo verba facere tenebatur, XII, 16, 7 sqq.
Zama, Africæ urbs, quinque dierum itinere versus occasum distans a Carthagine; ubi acie vincitur Hannibal a Scipione, XV, 5, 3, *et capp.* sqq.
Zarax, *oppidum* Peloponnesi, *ad sinum Argolicum:* ditionis Argivorum, IV, 36, 4 sq.; frustra tentatum a Lycurgo, rege Spartanorum, *ibid. Confer* Prasiæ, *et* Glympes.
Zariaspa (τά), Bactrianæ oppidum, X, 49, 15.
Zarzas (*aliis* Zarxas) Afer, unus e ducibus rebellium adversus Pœnos, I, 84, 3; dedit se Pœnis, 85, 2; e cruce suspenditur, 86, 6.
Zelys, dux Neocretum, in exercitu Antiochi, V, 79, 10.
Zeno, Rhodius, historicus, XVI, 14, 2 sqq. Ab eo dissentit Polybius, de pugna navali ad Laden, XVI, 14, 5 sqq. *et c.* 15; *item* de expeditione Nabidis in Messeniam, XVI, 16 sq., *et* de pugna ad Panium Antiochi cum Scopa, *c.* 18 sq. In dictionis elegantia plus studii posuit, quam in rerum inquisitione et tractatione, XVI, 17, 9; 20, 3 sq. Eum per literas admonuit Polybius, sed sero, 20, 5 sqq.
Zeugma. Seleucia ad Zeugma, V, 43, 1; 48, 15. Ad Zeugma est Commagene, XXXIV, 13, 3.
Zeuxippus, Bœotus, partium Romanarum bello Philippico, auctor cædis Brachyllæ, XVIII, 26, 5 sqq.; XXXII, 2, 4. In exsilium pulsum a suis, restituere volunt Romani, sed accipere nolunt Bœoti, XXIII, 2.
Zeuxis, dux copiarum Antiochi M., Molonem prohibet trajicere Tigrim, V, 45, 4; *adde* 46, 11; 47, 5; mox vero se recipit, et trajicere eum patitur, 48, 10 sqq. Persuadet Antiocho, ut cum exercitu Tigrim trajiciat, V, 50 sq. Præest lævo cornu in pugna Antiochi cum Molone, 53, 6; 54, 1. Interest oppugnationi Seleuciæ ad mare, V, 60, 4.
Zeuxis, *nescio an idem cum superiore*, Lydiæ satrapa nomine Antiochi M., XXI, 13, 4. Ab eo Philippus, bellum gerens cum Attalo, commeatus ex fœdere petit, XVI, 1, 8 sq., et obtinet, XVI, 24, 6. Ab Antiocho legatus mittitur ad Scipiones, de pace cum eis acturus, XXI, 13, 4; 14, 9; Romam legatus, XXII, 7, 1.
Zibœtes forte scribendum pro Tibœtes, *quod vide.*
Zodiaci sex signa, quavis nocte supra horizontem, IX, 15, 7 sq.
Zoippus, consiliarius Hieronymi, regis Syracusarum, VII 2, 1.

378.